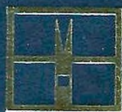
bratoljub klaić

rječnik stranih riječi

A–Ž

BRATOLJUB KLAIĆ

RJEČNIK
STRANIH RIJEČI

TUĐICE I POSUĐENICE

Priredio:
ŽELJKO KLAIĆ

NAKLADNI ZAVOD MH
ZAGREB 1990.

PREDGOVOR

Ovaj je rječnik daleko nadmašio svoju prvotnu namjenu koja se sastojala u tome da se zainteresiranim čitaocima daju kratka i jasna tumačenja stranih pojmova što se javljaju u našem dnevnom govoru, u štampi ili na radiju (u televiziji) odnosno u bilo kojem drugom popularnom sredstvu međuljudske govorne ili pisane komunikacije. Razloga ovakvom povećanju ima vrlo mnogo, i teško bi ih bilo sve nabrojiti, no nećemo biti daleko od istine ako rečemo da je glavni razlog — zainteresiranost javnosti za ovakav tip rječnika, što svjedoči činjenica da je on u relativno kratkom vremenu doživio nekoliko izdanja. S druge strane ne možemo ispustiti iz vida činjenicu da je rječnik naišao i na priznanje znanstvenih krugova, koji ga često citiraju ne samo u pojedinim djelima nego ga uzimaju i kao građu za izradu drugih bilo dvojezičnih, bilo jednojezičnih rječnika. Valja spomenuti i suradnju čitalaca od kojih mnogi pismeno ili usmeno stavljaju svoje prijedloge za dopune ili izmjene u ovom ili onom području jezičnoga blaga.

U predgovoru drugom izdanju naglašena su dva osnovna principa kojima se podvrgavala redakcija: informativnost i upotrebljivost. Činjenica pak da se rječnik češće nego se moglo očekivati pojavljuje na tržištu u novoj opremi, diktira i treći princip: ažurnost, tj. donošenje pojmova koji su se — da tako kažemo — tek jučer pojavili u našem dnevnom govoru. Taj princip ima, međutim, i jednu slabost: neka se riječ pojavi i nestane, nekoj netko dade samovoljno i nestručno značenje, a neka potječe iz sasvim uskog kruga određene struke i može se obraditi samo najstručnijim objašnjenjima uz upotrebu još nepoznatijih riječi nego je ona sama, pa na taj način postaje još nejasnija. Tu nema druge pomoći nego takvu riječ izostaviti i prepustiti je stručnim rječnicima. A što se ažurnosti tiče, redakcija je nastojala da joj udovolji koliko je god bilo moguće, sve tamo od *bitlza* do *hipija* i *psychodelica.*

Princip informativnosti zadovoljen je također koliko se god moglo više jer su u ovo izdanje unesene i mnoge strane riječi iz naše starije književnosti na koje je autor naišao kao jezični urednik i komentator edicije *Pet stoljeća*

hrvatske književnosti. Jedan je tome razlog što naš Akademijin rječnik ne obuhvaća neka djela naših starih pisaca koja su kasnije pronađena, a drugi što naš najnoviji rječnik Matice hrvatske i Matice srpske uvrštava samo one strane riječi »koje su nađene kod pisaca ili su u široj upotrebi u razgovornom jeziku«. No kako naš čitalac mora negdje naći i one strane riječi koje — kako se to obično veli — nemaju »građanskog prava« ili se nalaze u djelima koja nisu ušla u sklop građe za Matičin rječnik (npr. Jovan Sterija Popović, Vladimir Čerina uopće, a Janko Polić Kamov djelomice, i dr.), smatrali smo potrebnim da ih unesemo ovamo, iako — naglašujemo — nismo to učinili u potpunosti, pogotovo što se tiče književnosti do 19. st., jer bi to daleko premašilo pretpostavljeni opseg ove knjige.

Što se tiče upotrebljivosti, smatramo potrebnim dati ove napomene:

a) Pojmovi su unošeni u rječnik uglavnom po sistemu porodica riječi, tj. pod osnovnu riječ, obično imenicu, svrstane su njezine izvedenice (oznaka *izv.*), pridjevi (oznaka *prid.*), glagoli (oznaka *glag.*) i sl., pri čemu je doduše tu i tamo narušen abecedni red unutar same osnovne riječi, ali je zato prikladnim tehničkim sredstvima sačuvana preglednost materijala i olakšano snalaženje u traženju. Gdje se pak izvedenica jako razlikovala od osnovne riječi, donesena je i ona na svom abecednom mjestu i — u najvećem broju slučajeva — upućena na glavnu natuknicu (oznaka *v.*, tj. vidi!).

b) U pogledu pravopisne problematike u tuđim riječima neka budu navedeni zaključci Pravopisne komisije o tom pitanju: »Riječi pozajmljene iz grčkoga i latinskoga jezika naročito su česte u naučnoj literaturi, a osobito u terminologiji. One su se već odavno kod nas udomaćile, pa se upotrebljavaju kao naše riječi i pišu se prema izgovoru.« I dalje: »Zajedničke imenice i pridjevi koje smo primili ili koje primamo iz živih stranih jezika u naš jezik ulaze u onom obliku u kojem se čuju i usvajaju i zato se pišu onako kako se izgovaraju.« Ovo je gledište na jednom daljem mjestu modificirano kako slijedi: »Iz posebnih razloga, kada to piscu ili onom koji se služi tuđom riječju bude potrebno (da joj jače istakne značenje i sl.), može se poneka tuđa riječ ostaviti i u izvornom obliku, pa se može pisati i *fer* i *fair* (to nije bilo fair), *splin* i *spleen* (to je taj njegov spleen), *bife* i *buffet, solfedo* i *solfeggio, lider* i *leader, moto* i *motto* itd.« U skladu s ovim pravilima obrađene su strane riječi, osim nekih koje se tome snažno odupiru ili onih koje se u stranom obliku (dosada) jedino i pojavljuju, kod njihova fonetskog oblika, a izvorni je oblik, ukoliko ga je bilo potrebno navoditi, upućen na ponašenu riječ. Prigovori nekih kritičara da je sve strane riječi trebalo donijeti i u originalnom obliku, ne mogu se u cjelini prihvatiti, jedno jer se strane riječi kod nas (u latinici) danas već velikim dijelom pišu samo fonetski, a drugo jer bi na taj način rječnik mogao ispasti gotovo dvostruko veći. U originalnom su pravopisu dakako donesene sve sentencije, ali im je u zagradama — gdje je to god bilo moguće — označen i izgovor i akcentuacija (katkada samo tamo gdje bi mogla nastati poneka sumnja). Kad se već spominje izgovor, valja dodati da

ponašene strane riječi treba i izgovarati našim glasovima, jer se svako drugačije izgovaranje protivi vjekovnom razvoju našega jezika u primanju i prisvajanju stranih riječi i znači — najblaže rečeno — afektaciju.

c) Iza glavnog pojma, tzv. natuknice ili odrednice, stavljene su kurzivnim slovima oznake jezika iz kojih riječi potječu. Najčešće se tim napomenama označuje jezik za koji se smatra da je bio posljednji posrednik između našeg jezika i tuđeg, iako se moglo poći i drugim putem i označiti najstariji izvor, ali — valja naglasiti i na ovom mjestu — ovo nije nikakav stručni rječnik (pa ni etimološki!) i nema visokih znanstvenih pretenzija. Općenito pak, što se tiče etimologija, teren je vrlo klizak, pogotovo što ima podosta izraza za koje znamo sasvim sigurno da su stranoga podrijetla, ali im ne znamo originalnog jezika, te i sam Akademijin rječnik bilježi da su »tamna postanja«. To vrijedi ne samo za stare riječi nego i za one najnovije. Dok npr. jedan poljski rječnik sličan ovome našem tvrdi za *nylon* (najlon) da je složenica od prvih slova riječ *New York* i prvoga sloga imenice *London*, što zvuči veoma uvjerljivo, dotle u djelu Bloch-Wartburg: Dictionnaire etymologique de la langue française, IV. izdanje, Paris 1964. doslovno stoji (dakako, u prijevodu!): *nylon* — posuđenica iz engleskog, riječ koju je sugerirao tvorničaru Du Pontu de Nemoursu njegov personal kao ime za tu vrstu vlakna, otkrivenu oko 1939; nastavak podsjeća na nastavak riječi *cotton* »pamuk«, dok bi korijen mogao biti *vinyl* koji se nalazi u bazi brojnih sintetičkih vlakana. — A i sami se Talijani odriču prava na vlasništvo etimologije riječi *pištolj*, koja se izvodila od imena grada *Pistoje* gdje se to oružje navodno najprije proizvodilo, i prihvaćaju češko podrijetlo te riječi: *pišt'ala* — svirala, frula. Neki opet Englezi smatraju da turski *džeferdar* potječe od imena trgovačke kuće Jefferson (*čit.* Džeferson) koja je nekada Turskoj dobavljala oružje, dok naš Abdulah Škaljić (Turcizmi..., Sarajevo 1965) izvodi taj pojam ovako: tur. *cevherdar*, osn. zn. »ono što je dragim kamenjem ukrašeno« < pers. gewher (u ar. gāwhār) »dragi kamen, dragulj« i pers. dār, prez. osn. od inf. dāšten »imati, držati«. Ali ako pogledamo njemačku riječ **Gewehr** (*čit.* gevēr), što znači **puška,** koliko li smo blizu perzijskom izrazu!

d) Što se tiče akcentuacije, valja napomenuti da je na veliku većinu riječi primijenjen naš četveroakcenatski novoštokavski sistem kako se on još od vremena Vuka Karadžića i Đure Daničića odnosno od ilirskog preporoda upotrebljava u dobrom književnom govoru. To znači, četiri akcenta (dva kratka, silazni i uzlazni:̏ i) i dva duga (silazni i uzlazni: ̑ i ´) s mjestimičnim silaznim dužinama (¯) samo iza akcenta. Glavna karakteristika te akcentuacije da silazni akcenti ne mogu stajati u sredini riječi i da naše novoštokavske riječi uopće ne mogu imati akcenta na posljednjem slogu, nije ipak još zahvatila sve strane izraze koji su ušli u naš jezik. Takve (nezahvaćene) riječi u velikoj većini nisu u ovom rječniku obilježene akcentima u naslovnom izrazu, nego im je (neštokavski) akcent naznačen u zagradi. Iz različitih je razloga, ponajviše stoga što danas, putem radija i televizije, mnoge strane riječi prije čujemo nego ih vidimo napisane,

proizašla i potreba da se akcenti označe i na stranim sentencijama. I u njima je uglavnom označeno samo *mjesto* akcenta, dok se o kvantiteti tih akcenata (o dužini njihovoj i kratkoći) može diskutirati. Što se tiče akcenata, valja još napomenuti da će se naći poneka razlika između akcenata pobilježenih u ovoj knjizi i akcenata u shvaćanjima nekih naših akcentologa, no to je neizbježivo zbog širokog prostora našega jezičnog područja i zbog različitih izvora iz kojih su uzimani akcenti. Tako smo npr. ime grada Londona preuzeli preko Nijemaca koji tu riječ akcentuiraju *London*, što u našem štokavskom sistemu mora dati *Lȍndōn* (gen. *Lȍndōna*), a ime pisca Jacka Londona primili smo kasnije, vjerojatno više sluhom nego pismom, pa ga (barem mi u Zagrebu) akcentuiramo *Lȍnd(o)n*. Bilo međutim kako mu drago, te razlike mogu biti samo vrlo sitne i nimalo »štokavskije« nego su u ovoj knjizi, pri čemu valja dodati da su svjesno izbjegavani tzv. hiperštokavizmi (npr. dubrovačko *komùnizam, socìjalizam, àkustika, limùnāda, dìskūsija* i sl.). Što se pak tiče akcenata u stranim sentencijama, tu je primijenjeno naglašavanje kakvo se upotrebljava među nama, a ne kakvo se pretpostavlja za izgovaranje npr. kod Cicerona. No — kako je rečeno — o tom se može diskutirati i takvim diskusijama nikada kraja.

Upotrebljivosti rječnika treba da posluži i »unutarnja« akcentuacija. Kod svih je naime imenica gdje je za to bilo potrebe, pored nominativnog označen i genitivni akcent koji u takvim slučajevima ostaje mjerodavan i za sve druge padeže (u gen. mn. oba su posljednja sloga dugačka). Ako je bilo potrebno označiti i akcent kojega drugog padeža, obično vokativa jedn. i genitiva mn., učinjeno je i to, no u takvim slučajevima valja imati na umu da označeni akcent vrijedi samo za dotični padež. Ukoliko uz neku imenicu nije označeno ništa, akcent je bez promjene. Na žalost je kod glagola bilo nemoguće označiti sve akcenatske promjene u pojedinim oblicima jer bi time ova knjiga bila previše opterećena.

Akcentima odnosno govornim znakovima obilježene su dakako i originalne riječi prema svojim jezičnim pravilima, pa ne valja njihove znakove zamjenjivati s našima (znak koji kod nas označuje dugouzlazni akcent, u češkom jeziku npr. označuje svaku dužinu, u poljskom ponad *o* naznačuje da taj znak valja čitati kao *u*, u grčkom taj znak odgovara unekoliko našem kratkosilaznom akcentu, u francuskom ponad *e* upozorava da taj glas valja izgovarati zatvoreno, itd.).

e) Stanovitu poteškoću predstavljalo je prenošenje grčkih i turskih riječi u našu abecedu jer se ne može od naših čitalaca zahtijevati da poznaju grčko pismo, a s druge strane — u modernoj turskoj latinici neki se znakovi razlikuju od znakova koji su se upotrebljavali u transliteraciji turskih slova dok još Turci nisu pisali vlastitom latinicom. Grčka su slova prenesena našim znakovima s upotrebom *ch* za χ i f za φ (prije se tu pisalo *ph*), dok su za η (eta) i ω (omega) uzeti znakovi *ē* i *ō*, kako to provode i drugi narodi. Kod turskih se riječi činilo prikladnijim upotrijebiti *dž* za *c* (današnji turski znak za *dž*), odnosno *č* za *ç*, *š* za *ş*, *j* za *y* te *y* za ı (*i* bez točke). Time doduše nije prihvaćena transliteracija kakva se danas pro-

vodi u znanstvenim djelima, ali je — za ovakav jedan popularan rječnik — očito pogodniji način pisanja naših ljudi koji većinu turskih riječi svaki dan govore i pišu na naš način (*džaba* — caba, *džamija* — cami i sl.).

f) Značenja pojedinim pojmovima davana su ili prikladnim sažetim definicijama ili odgovarajućim našim riječima, a katkada jednim i drugim. Pri nekim smo pojmovima donijeli i citate, pozivajući se na znanstvene ili političke autoritete, a gdje smo to smatrali potrebnim, naznačili smo — pogotovo uz pojavu neke rjeđe strane riječi kod naših pisaca — i izvor odakle smo riječ ili njezin oblik uzeli. Na taj smo način principima ažurnosti, informativnosti i upotrebljivosti, koje smo postavili kao glavna načela za ovu knjigu, dodali i četvrti princip — dokumentiranost. Na ovaj princip upozoravamo osobito kod stranih citata kojih je mnogo više nego dosada unijeto u ovo izdanje, te dodajemo — ako uz neku, recimo Ciceronovu, sentenciju stoji npr. Šenoino ime, to ne znači da ju je on stvorio, nego da ju je on unio u našu književnost. Time pokušavamo doskočiti praznini u pogledu tzv. »Zitatenlexikona« iz djela naših književnika, pri čemu upozoravamo da npr. poznatu Ovidijevu izreku *Est deus in nobis, agitante calescimus illo* upotrebljava barem deset naših pisaca u 19. stoljeću.

I na kraju treba dakako kazati završnu riječ. Može li se u tom pogledu učiniti išta bolje nego citirati narodnog heroja Ognjena Pricu koji je god. 1938. izdao (pod pseudonimom Drag. Kovčić) svoj Rječnik stranih riječi, iz kojega je djela zapravo i potekao ovaj rječnik. Prica je tada napisao: »Potreba jednoga rječnika stranih riječi, koje se upotrebljavaju u hrvatskom jeziku, osjeća se danas više nego ikada. Moderni život sa svojim međunarodnim vezama, u tehničkom i uopće u kulturnom pogledu, uveo je i stalno uvodi u naš jezik strane riječi. A hrvatski je jezik kulturni jezik, jezik naroda, koji već tisuću godina pripada zapadnoevropskom kulturnom krugu. Ovim ne mislim reći da ne treba jezik čistiti od suvišnih stranih riječi. Ondje gdje imamo dobru hrvatsku riječ, nepotrebno je i smiješno upotrebljavati stranu riječ. Ali isto je tako smiješno nastojati izbaciti sve strane riječi iz hrvatskog jezika. To je uostalom i nemoguće, jer jezik nijedne evropske kulture, pa ni hrvatske, ne može biti bez stranih riječi.« Drugim riječima: Zabacimo svaku stranu riječ za koju imamo svoj izraz, ali ne budimo sebični ako nam neka strana riječ naš jezik obogaćuje ili bolje pogađa smisao onoga što želimo reći.

*

Iako u izdanjima ovakve vrste nije običaj objavljivati građu od koje je rječnik sastavljen, odn. djela koja su konzultirana (takav bi popis bio veoma zamašan), ipak nam valja istaknuti nekoliko djela koja su za ovo izdanje pregledana i upotrijebljena za nadopunu, ispravak ili preradu pojedinih pojmova. To su (pored nekih na stranim jezicima):

1. Leksikon Jugoslavenskog leksikografskog zavoda, Zagreb 1974;

2. Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb (posljednji svezak objavljen god. 1976);

3. Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika Srpske akademije nauka i umetnosti (do riječi **kolitva**), Beograd 1975;

4. Rječnik hrvatskosrpskoga (srpskohrvatskoga) književnog jezika (slova A do K Zagreb i Novi Sad, a slova L do kraja samo Novi Sad; posljednji svezak god. 1976);

5. Petar Skok: Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, Zagreb (posljednji svezak objavljen god. 1974);

6. Rikard Simeon: Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva, Zagreb 1969.

Kao nakladnik ovaj put nastupa Nakladni zavod Matice hrvatske. On je svojim razumijevanjem za produljivanje ugovorenih vremenskih rokova i novčanim pomaganjem omogućio da ova knjiga izađe ovakva kakva jest, na čemu mu se i na ovom mjestu zahvaljuju

PRIREĐIVAČI

SKRAĆENICE

alb. — albanski
amer. — američki (engleski)
anat. — riječ se upotrebljava u anatomiji
ar. — arapski
aram. — aramejski (jezik kojim se govorilo u Palestini na početku naše ere)
arhit. — riječ se upotrebljava u arhitekturi
asir. — asirski
astr. — riječ se upotrebljava u astronomiji
augm. — augmentativ (uvećanica)
austr. — austrijski
autom. — riječ se upotrebljava u automobilizmu
avij. — riječ se upotrebljava u avijaciji

balk. — izraz udomaćen na Balkanu (a prava mu se etimologija ne može utvrditi)
bank. — riječ se upotrebljava u bankarstvu
barb.-lat. — barbarsko-latinski
bengal. — bengalski
biol. — riječ se upotrebljava u biologiji
bot. — riječ se upotrebljava u botanici, označuje biljku
brazil. — riječ potječe iz Brazila
bug. — bugarski

cig. — ciganski (romski)
crkv. — riječ se upotrebljava u crkvenom jeziku

češ. — češki

dan. — danski
dekl. prid. — deklinacija pridjevska (riječ se mijenja kao pridjev)
dem. — deminutiv (umanjenica)
dijal. — riječ dolazi u dijalektu, narječju
dipl. — riječ se upotrebljava u diplomaciji

ekon. — riječ se upotrebljava u ekonomici
elektr. — riječ se upotrebljava u elektrotehnici
engl. — engleski
eskim. — eskimski
etiop. — etiopski (abesinski)

farm. — riječ se upotrebljava u farmaciji
fen. — fenički
fil. — riječ se upotrebljava u filozofiji
fin. — finski
fiz. — riječ se upotrebljava u fizici
fiziol. — riječ se upotrebljava u fiziologiji
flam. — flamanski

fotogr. — riječ se upotrebljava u fotografskoj umjetnosti
franc. — francuski

geod. — riječ se upotrebljava u geodeziji
geogr. — riječ se upotrebljava u geografiji
geol. — riječ se upotrebljava u geologiji
geom. — riječ se upotrebljava u geometriji
germ. — germanski (nije određeno iz kojega germanskog jezika)
gimn. — gimnastičarski izraz
glag. — glagol
got. — gotski
gram. — riječ se upotrebljava u gramatici
grč. — grčki
gruz. — gruzinski

hebr. — hebrejski (židovski)
hidr. — riječ se upotrebljava u hidrografiji
hipok. — hipokoristik (imenica od dragosti)
hist. — historijski (u prošlosti)
hol. — holandski, nizozemski
hrv. — hrvatski

ind. — indijski
indekl. — indeklinabilno, tj. gramatički nepromjenljivo, bez deklinacije
indijan. — indijanski
industr. — riječ se upotrebljava u industriji
instr. — instrumental
isp. — isporedi!
izg. — izgovori!
izv. — izvedenica

jap. — japanski
jav. — javanski (sa otoka Jave)
jedn. — jednina (singular)

katol. — katolički
kazal. — riječ se tiče kazališne umjetnosti
kelt. — keltski
kem. — riječ se upotrebljava u kemiji
kin. — kineski
kirurg. — riječ se upotrebljava u kirurgiji
knjigov. — riječ se upotrebljava u knjigovodstvu
književ. — riječ se tiče književnosti
kol. — kolektivna (zbirna) imenica
krat. — kratica (skraćenica)

lat. — latinski
leksik. — riječ se tiče leksikologije
lingv. — pojam spada u lingvističku nauku
log. — riječ spada u logiku
lok. — lokativ

m. — muški rod
madagask. — riječ potječe s otoka Madagaskara
mađ. — mađarski
malaj. — malajski
mat. — riječ spada u matematiku
med. — riječ se upotrebljava u medicini
meks. — meksikanski, mehički
miner. — riječ spada u mineralogiju, radi se o rudi
mitol. — riječ spada u mitologiju
mlin. — riječ se upotrebljava u mlinarstvu
mn. — množina (plural)
mong. — mongolski
muz. — riječ se tiče muzike

nesvrš. — nesvršeno, trajno (s obzirom na trajanje glagolske radnje)
norm. — normanski
norv. — norveški

okult. — riječ se upotrebljava u okultistici
opt. — riječ se upotrebljava u optici.

peruan. — peruanski
perz. — perzijski
poet. — riječ se upotrebljava u poeziji, poetici
pogrd. — pogrdno
pol. — pojam spada u politiku
polin. — polinezijski
polj. — poljski
pomor. — pomorski izraz
portug. — portugalski
povr. — povratno (sa zamjenicom *se*)
pravn. — riječ se odnosi na pravne znanosti
pravosl. — riječ se upotrebljava u pravoslavnoj crkvi
prenes. — u prenesenom smislu
prot. — protivno
psih. — riječ se upotrebljava u psihologiji

rel. — vjerski izraz, riječ se tiče neke vjere, religije
rom. — romanski (nije određeno iz kojeg romanskog jezika)
rudar. — riječ se odnosi na rudarstvo
rum. — rumunjski
rus. — ruski

sanskrt. — sanskrtski
sem. — semitski
skand. — skandinavski
skrać. — skraćenica (kratica)
slav. — slavenski (nije određeno iz kojeg slavenskog jezika)
slik. — riječ se upotrebljava u slikarstvu
slov. — slovački
sloven. — slovenski (slovenački)
sport. — sportski izraz
sr. — srednji rod
starosl. — staroslavenski
svrš. — svršeno, trenutno (s obzirom na trajanje glagolske radnje)

šatr. — šatrovački govor
škol. — u školskom, đačkom jeziku
španj. — španjolski
štampar. — riječ se upotrebljava u štamparstvu (tipografiji)
šved. — švedski

tal. — talijanski
tat. — tatarski
tehn. — riječ se upotrebljava u tehnici
tibet. — riječ potječe iz Tibeta
tipogr. — tipografski, štamparski
topogr. — riječ spada u topografiju
trg. — trgovački izraz
tur. — turski
turkm. — turkmenski (obično preko ruskog jezika)

ukr. — ukrajinski

v. — vidi!
venet. — venecijanski, mletački
vet. — pojam se odnosi na veterinu
vojn. — vojnički izraz
vulg. — vulgaran, prostački izraz

zast. — zastarjelo
zbir. — zbirna, kolektivna imenica
zool. — riječ spada u zoologiju, označuje životinju

ž. — ženski rod

Skraćenice koje su razumljive na prvi pogled, kao npr. *anglosas.* — anglosaski, *poljoprivr.* — poljoprivredni, *starogerm.* — starogermanski, *željezn.* — željezničarski i sl., nisu unesene u ovaj popis. — Strane riječi koje dolaze u ovom popisu kratica, kao npr. *mineral, mitologija, religija* itd., objašnjene su, dakako, na svome mjestu u knjizi.

RJEČNIK

A

a[1] — 1. samoglasnik; prvo slovo latiničke abecede i ćirilske azbuke; 2. grčki prefiks (*a*, alfa privativum, lišavno, odrečno alfa) sa značenjem *bez, ne;* dolazi u tuđim riječima kojima se hoće pokazati potpuno nedostajanje pozitivnog svojstva, npr. *amoralan* — bez morala, *asimetrija* — nedostajanje simetrije; 3. *skrać. za* ar, anno *(v.);* 4. *na mjenicama:* znak za *akceptirana* — primljena; *na satovima: franc. avancé* — ubrzano; 5. *muz.* alt; 6. *muz.* šesti ton glazbene ljestvice (u solmizaciji *la*): ujedno i »komorni ton« (bilježi se sa a_1), služi kao osnova za ugađanje instrumenata (440 herca); 7. u voznim redovima skrać. za franc. *arrivée* — dolazak (prometnog sredstva u neku stanicu); *isp.* d.

a[2] — *franc.* po (npr. *a 6 din.*).

A — *na automobilima:* Austrija, *u logici:* oznaka za općenit afirmativan sud, *u fizici:* znak za amper *(v.)*, *u kemiji:* znak za argon *(v., češće:* Ar); još i starorimski znak za broj 5.000; kratica za *atomski:* A-pokus, A-centrala.

Å (ili A. J.) *u fizici* znak za angstrem, tj. Angstremova jedinica (jedna desetmilijuntina milimetra kao jedinica dužine vala svjetlosti; po Andersu Jonasu Ångströmu, švedskom astronomu i fizičaru, 19. stolj.).

aa ili **AA** — *skrać. za grč.-lat.* ana partes aequales (*čit.* ana partes ekvales) — na jednake dijelove (propisuje liječnik na receptima kao uputu ljekarniku da se pri izradi lijeka neke sastojine moraju uzeti u potpuno jednakim količinama).

a.a. — *skrać. za lat.* ad acta *(v.).*

aaa — kemičarska oznaka za *amalgam (v.).*

AAL — *skrać. za* American Air Lines (*čit.* ameriken er lajnz) — američki aerotransport.

a.a.u.c. — *skrać. za lat.* anno ab urbe condita (*čit.* ano ab urbe kondita) — godine od sagrađenja grada (*isp.* a.u.[2])

ab . . . *lat.* od . . .; prefiks koji daje riječima negativno značenje, npr. *abdikacija* — odreknuće.

ab *hebr.* jedanaesti mjesec židovske građanske i peti crkvene godine (naš srpanj-kolovoz odn. juli-august).

aba, *2. mn.* abā *tur.* (aba) 1. grubo (domaće, seljačko) sukno; čoha od vune ili kostreti; 2. ogrtač od abe, gunj, džuba, dušanka (*v.* abahija, abenjača); *pogrd.* grubo, ružno, poderano odijelo, »krpe«.

abab *v.* ahbab.

ab abuso *lat.* (*čit.* ab abuzo) po zloupotrebi, zloporabom.

Abacija *tal.* (Abbazia; *akc.* -cija) Opatija *(geogr.).*

abacijalan, -lna, -lno *v.* abat.

abactio partus *lat.* (*čit.* abakcio . . .) isto što i abortus *(v.).*

a baculo ad angulum *lat.* (*čit.* a bakulo . . .) od štapa na kut (zaključivati), tj. nedosljedno.

abacus *v.* abak.

abad[1], *2. mn.* abādā *tur.* (abadan, abad) nastanjen kraj, cvatući predio; grad, npr. *Hajdarabad.*

abad[2], abda *v.* apta.

abadati, -ām i **abadavati,** abadavām *v.* abadirati.

abadirati, abadīrām *tal.* (badare) paziti na nekoga, brinuti se za nekoga, osvrtati se na koga, uvažavati koga; *isp.* bendati, fermati.

abaditi *v.* ibaditi.

abadjerati, abadjerām *v.* abadirati.

abadža *v.* badža[1]

abadžija *tur.* (abadži) proizvođač predmeta od abe *(v.);* krojač seljačkih odijela; *prid.* **abadžijin; abadžijskī; abadžinskī; abadžijka:** a) žena abadžijina; b) žena abadžija; **abadžiluk** (*akc. i* **abadžiluk**), *mn.* -ci — 1. abadžijski zanat; 2. dio čaršije gdje su smješteni abadžije; **abadžinica** — abadžijina radionica ili radnja;

abadžīnka, 3 -ci, *2. mn.* -kī — poveća igla kojom se služe abadžije.

ab aerario *lat.* (*čit.* ab erārio) na državni trošak.

abāhija *tur.* (*pored* **abāha, abāija, abāja, abājlija**) pokrivač obično od čohe (*isp.* aba); stavlja se ponajviše konjima pod sedlo; *isto i* aša, baja, čul, čultan.

ābak, *mn.* -ci, 2. ābākā *lat.* (abacus) 1. računalo; 2. pokrovna ploča na glavici stupa (*isp.* kapitel).

abalijenācija *lat.* (ab ... + alienus — tuđ) *pravn.* otuđenje, ustupanje, prenošenje neke stvari na drugoga; *glag.* **abalijenírati,** -enīrām.

abanācija *lat.* (ab — od + annus — godina), izgon, progonstvo na godinu dana (u starom rimskom pravu).

abandōn, -ōna *franc.* napuštanje, odricanje, odustajanje; napuštenost, zapuštenost; ustupanje osiguravajućem društvu robe, oštećene prilikom prijevoza, ili broda, s tim da osiguravajuće društvo isplati osiguraniku svotu na koju je roba ili brod osiguran; **abandonírati,** -onīrām — napustiti, odreći se, odustati; *isto i* **abandonovati,** -ujēm.

abānija *tur.* (abani) vrsta platna i marama od toga platna.

ab anno... *lat.* (*čit.* ...āno) od godine...

abānos *v.* abonos.

ab antiquo *lat.* (*čit.* ab antīkvo) od starine, odvajkada, od davnine.

ābar, ābra *v.* aber, haber; **ābardžija** *v.* abronoša.

abartikulācija *lat.* (ab — od + articulus — članak) zglob, zglavak, gležanj, pregib, članak.

a bas *franc.* (*čit.* a bā) dolje! (kao uzvik negodovanja, npr. dolje s njim!); *isto i tal.* **abbasso** (*čit.* abāso).

Àbās, -āsa, 5. Ābāse *tur.* »lav«; *isto i* **Ābāz,** -āza, 5. Ābāze; *žen.* **Abāsa.**

Abasídi *(mn. m. r.)* — dinastija arapskih kalifa (750—1517) sa sjedištem u Bagdadu; najveća moć za vrijeme legendarnog Harun-al-Rašida (8—9. st.).

ab asinis ad boves *lat.* (*čit.* ...āzinis...) od magaraca na volove, tj. uspeti se s nižeg položaja na viši (*kod nas:* prijeći s magarca na konja).

abašati, -ām *tal.* (abbassare) smanjiti se, malaksati; opadati, popuštati; *isto i* **abašavati,** abašāvām.

ābat *tal.* (abate) opat *(v.)*; *žen.* **abatisa; abacijālan,** -lna, -lno — opatski (npr. **abacijālnā mìsa** — služba božja koju celebrira svećenik visokog ranga).

ābati se, ābām se (*isp.* habt Acht) čuvati se (koga ili čega); *drugo je* **abati** *odn.* **habati** — trcati, kvariti).

abatiti, -īm *tal.* (abbattere) naići, naći, sresti, zateći.

abat-jour *v.* abažur.

ābaton *grč.* (abatos — nepristupačan) dio pravoslavne crkve u koji ne smiju stupiti svjetovnjaci.

abāvija *v.* abahija.

ab avo *lat.* od djedovskih vremena, starinski.

abazija *grč.* (a — ne + baínō — hodam) živčani poremećaj pri kome postoji nemogućnost hodanja.

abažūr, -ura *franc.* (abat-jour) 1. zaslon, štit na lampi, sjenilo; 2. prozor s daskama koje puštaju svjetlo, ali onemogućuju gledanje kroz prozor.

abba *aram.* 1. starozavjetni naziv za praoca, proroka; 2. na starokršćanskom Istoku glavar zajednice, duhovni otac; 3. u rabinskoj vjerskoj tradiciji — svećenik, učitelj, učenjak.

abbe *franc.* (*čit.* abē, 2. abea, *mn.* abei, 2. abeā) naslov koji se govori svećeniku u Francuskoj (otprilike kao »velečasni«).

abbevillien (*čit.* abvil'jēn) prema gradiću Abbeville u departmanu Somme u sjev. Francuskoj nazvana najstarija faza paleolitika, isto što i cheleen.

abblāzen *njem.* (abblasen) otpuhati, završiti puhanje, tj. trubljenje (Krleža); *isp.* abgeblazn.

abblendati *v.* ablendati.

ABC-države — savez južnoameričkih država Argentine, Brazila i Chilea (Čile).

A.B.C.D. — *skrać.* kojom su 1941. označivane četiri protujapanske sile: Amerika (USA), Britanija, Kina (engl. China) i Dutch Indies (Nizozemske Indije [danas Indonezija]).

abcigbild *v.* apcigbild.

ABC-oružje — zajednički naziv za atomsko, biološko i kemijsko naoružanje (*u našoj vojsci češće* ABH; razlika odatle što se treći pojam »kemija« u stranim jezicima piše sa *c*, npr. u franc. *chimie,* u engl. *chemistry,* u njem. *Chemie,* a u našoj je vojsci uobičajeniji izgovor *hemija* nego *kemija*).

abd *tur.* (abid) sluga, rob; često u turskim (arapskim) imenima (*v.* Abdulah i dalje).

ābdal, *2. mn.* abdālā *tur.* (abdal) glupan, blesan; naivčina.

Abdēra — grad u staroj Grčkoj (u pokra-

jini Trakiji) čiji su stanovnici bili smatrani za naročito glupe ljude; **abderićanin,** *mn.* abderićani — ograničeni malograđanin, »prnjavorac«; *isto i* **abderīt,** -íta; *prid.* **abderītskī,** -a, -o — ograničen, tup, glup; **abderitstvo** — ograničenost, duševna tupost, glupost.

abdest, *2. mn.* ābdēstā *perz.* (ab — voda + dest — ruka) ritualno umivanje muslimana prije molitve; *prid.* **abdestnī,** -ā, -ō; **abdesthana,** *2. mn.* -hānā (*perz.* hane — kuća) — mjesto gdje se vrši abdest, gdje se abdest »uzima« (ali i gdje se »kvari«, tj. zahod, nužnik); *isto i* **abdesluk.**

Àbdija *tur., skrać. od* Abdulah *(v.).*

abdikácija *lat.* (ab... + dicere — reći, kazati) odricanje, odreka, odreknuće (od prijestolja), odstup, zahvala, ostavka; *prid.* **abdikacionalan,** -lna, -lno; *isto i* **abdikacionī,** -ā, -ō; **abdicírati,** -dicīrām — odreći se nekog zvanja ili časti (naročito prijestolja); zahvaliti se na čemu, podnijeti ostavku, odstupiti s vlasti, povući se s položaja (vladarskog); *isto i* **abdikovati,** -ujēm.

abdòmen (*akc. i* **abdōmen**) *lat.* 1. trbuh, trbušna šupljina, utroba; 2. zadak u kukaca; **abdominālan,** -lna, -lno — koji se odnosi na trbuh i trbušnu šupljinu; trbušni, utrobni; koji se odnosi na zadak; zadčani, zadačni.

abdùkcija *lat.* (ab — od + ducere — voditi) odmicanje, odvođenje, odvlačenje, odstranjenje, odvraćanje; *u medicini:* gibanje mišića prema napolje od središnje crte tijela (*prot.* adukcija); *u kirurgiji:* razmicanje zglobova; *u logici:* silogizam kojemu je druga premisa samo vjerojatna pa je i zaključak takav; **abduktor** — mišić odmicač; *glag.* **abducírati,** -ducīrām — odmicati, odvoditi, odvlačiti, odstranjivati, odvraćati.

Abdulāh, -aha *tur.* (*isp.* abd) »rob božji«, »sluga Alahov«; **Abdulatīf,** -ífa, 5. Ābdulatīfe — »rob Dobroga« (tj. boga); **Abdulvehāb,** -aba — rob onoga koji oprašta (tj. boga); **Abdurahīm,** -íma, 5. Ābdurahīme — »rob Milostivoga« (tj. boga); *isto i* **Abdurahmān,** -ána, 5. Ābdurahmāne.

abè *v.* abbe.

abècavica *v.* abeceda.

abecèda — 1. utvrđeni redoslijed svih slova nekog jezika (npr. *latinska, francuska abeceda*); 2. utvrđeni redoslijed slova u latinici (u tom se slučaju grčka abeceda zove *alfabet*, a staroslavenska *azbuka*); 3. *u prenesenom značenju:* osnovno znanje o čemu: **ne zna ni abecede** — nema pojma; *prid.* **abecednī,** -ā, -ō (npr. abecednī rēd); **abecedār,** -ára *v. (niže)* abecedarij; **abecedārac,** -rca, 5. ābecedārče, *2. mn.* abecedārācā — učenik prvoga razreda osnovne škole, početnik, prvoškolac; **abecedārij,** -ija *i* **abecedārijum** *lat.* 1. popis riječi po abecednom redu (*isp.* alfabetarij) za neku određenu svrhu (npr. za izradu rječnika, kazala u knjigama i sl.); 2. »prva knjiga«, početnica, bukvar; **abecedārka,** 3. -ci, *2. mn.* -kī — a) početnica, bukvar; b) slova abecede kao pomoćno nastavno sredstvo u osnovnim školama; **abecedírati,** -cedīrām — 1. slagati po abecedi, abecednim redom; 2. *v.* spelovati.

A-Be-Ha — govorna skraćenica za pojmove objašnjene sprijeda pod ABC-oružje.

Àbel *asir.* (habal) »sin« (po biblijskoj priči jedan od dvojice sinova prvoga čovjeka Adama; ubio ga brat Kajin; simbol nevino ubijenog čovjeka); *isto i* **Àvelj** *(crkv. pravosl.).*

Abelard *v.* Heloiza.

abenjača *tur.* (*isp.* aba) kapa od abe; *isto i* **abenjak,** -áka, *mn.* -áci.

ab equis ad asinos *lat.* (*čit.* ...ekvis āzinos) od kōnjā na magarce, tj. pasti s višega položaja na niži (*kod nas:* prijeći s kōnja na magarca).

àber *v.* haber; **aberdār, abernīk** *v.* haberdar, habernik.

aberácija *lat.* (aberratio — zastranjivanje, skretanje s puta) 1. *u biologiji:* skretanje od oznaka (građa, boja, veličina) tipičnih za neku životinjsku vrstu; 2. *u fizici:* **sferna aberácija svjetlosti** — pojava koja se sastoji u tome da se svjetlosne zrake koje izlaze iz jedne točke, nakon odbijanja od udubljenog ogledala ili nakon prolaska kroz leću, ne sastaju u jednoj točki (fokusu), nego daju rasplinutu sliku u obliku mrlje; objašnjava se većim otklonom zrakā na krajevima ogledala ili leće nego u njihovu srednjem dijelu; 3. **kromatskā aberácija** — nedovoljna oštrina slike kao posljedica nejednake snage prelamanja leća za zrake različitih boja što dovodi do bojenja slike duginim bojama; 4. *u astronomiji:* prividna promjena mjesta zvijezda uslijed godišnjeg gibanja Zemlje oko Sunca; 5. *u pravu:* zabluda, skretanje od istine; **aberratio ictus** (*čit.* aberācio ìktus) — promašen udarac; krivičnopravni pojam, kad počinitelj bez ikakvog svog

propusta umjesto umišljene povrede, uslijed vanjskih utjecaja, počini neku drugu povredu (npr. X puca na Y u namjeri da ga ubije, ali se metak odbije od nekog predmeta i slučajno pogodi treću osobu); 6. *u medicini:* nastranost, abnormalnost *(v.)*; **aberratio mentis humanae** (*čit.* aberacio... humãne) zabluda ljudske pameti (Šenoa).

ãbes *v.* ambis.

Abesīnija — zemlja u Africi (isto što i *Etiopija, Habeš*); **Abesínac,** -nca, 5. Abesinče; *2. mn.* Abesīnācā; *žen.* **Abesīnka;** *prid.* **abesīnskī** (*isto i* **Abisīnīja, Abisínac, Abisīnka, abisīnskī,** no svi se ovi izrazi, tj. Abesinija i Abisinija i izv. danas smatraju zastarjelima i bolje je uzimati Etiopija i izv.); **abesīnskī zdènac** — pumpa kojoj je usisna cijev bez prethodnog bušenja utisnuta u vodonosni sloj rahlog zemljišta.

abest *lat.* (*akc.* ãbest) »nije nazočan« (nekad formula u školama kojom se javljalo da netko nije došao u školu; *danas obično* »nema ga«).

ãbet *v.* habit.

ãbfal *njem.* (Abfall) otpadak, otpad, škart *(v.)*; *u množ.* i ãbfeli (*prema njem. mn.* Abfälle).

ãbfertigung, *mn.* -zi *njem.* (Abfertigung) otpravnina, otpremnina (novčana naknada za uklanjanje neke osobe s mjesta gdje je nepoželjna); *glag.* **ãbfertigati,** -ãm i **ãbfertigovati,** -ujēm (Matoš).

ãbfetungskura *njem.* (abfetten — skidati mast) *v.* abmagerungskura.

ãbfirmìtl *njem.* (abführen — odvoditi + Mittel — sredstvo) sredstvo za reguliranje stolice, lijek za čišćenje crijeva, laksativ, laksans, purgativ *(v.)*.

ãbgeblãzn *njem.* (abblasen — otpuhnuti, završiti puhanje) *u govoru starijih ljudi koji su nekada služili austrijsku vojsku:* gotovo!, svršeno!, prekasno! (misli se: završeno je trubljenje nekog vojnog signala).

ãbgedrošn *njem.* (abdreschen — omlatiti pšenicu) otrcan, olinjao, nemoderan, dosadan.

ãbgekoht *njem.* kuhan, varen (u prenesenom smislu kod Matoša).

ABH — *skrać.* za atomski, biološki, hemijski (*v.* *ABC*-oružje).

Àbhãskā ASSR (Àbhãzija) — sovjetska autonomna republika u sjeverozapadnom dijelu Gruzijske SSR, između Crnog mora i Velikog Kavkaza; glavni grad Suhumi; stanovnici **Abhazi** — srodnici Čerkeza.

ab hinc *lat.* (*čit.* ab hìnk) odavle, sa ovog ili sa onog mjesta.

ab hoc et ab hac *lat.* (*čit.* ab hõk et ab hãk) o ovom i o onom, o svačemu i o svemu (govoriti).

ab hodierno (die) *lat.* od današnjeg (dana), od danas.

abhorèntan, -tna, -tno *lat.* (abhorrere — zgroziti se) odvratan, gadan, gnusan, oduran, mrzak, zazoran; nespojiv, inkompatibilan, koji se protivi čemu, koji se kosi s nečim; *imen.* **abhorencija;** *glag.* **abhorescírati,** -resćīrãm.

abhortácija *lat.* (abhortatio) odvraćanje, odgovaranje od nečega.

Àbid *tur.* »pobožni«; *žen.* **Abida.**

Abigail *hebr.* vlastito ime (često po engl. izgovoru: **Ebigel**); značenje: kolovođa, plesačica; radost očeva.

ab ȉgne ȉgnem *lat.* od vatre vatru (kad pušač — sa cigarete drugog pušača uzima vatru).

abìje *crkv.-slav.* odmah, smjesta, baš, sada.

ab immemorabili *lat.* (*akc.* imemorãbili) od pamtivijeka, odiskona, odvajkada.

ab imo pectore *lat.* (*čit.* ...pèktore) iz najdubljih grudi, tj. iz dubine duše, iz dna srca (govoriti, mrziti, prezirati); također i »iz petnih žila«.

ab incunabulis *lat.* (*čit.* ...inkunãbulis) od kolijevke, od prapočetka, odiskona, odvajkada.

ab initio *lat.* (*čit.* ab inĩcio) od početka.

ab intestato *lat.* (*akc.* ab intestãto) »neoporučno«: **naslijediti ab intestato** — naslijediti bez oporuke, na temelju zakonskog nasljednog prava kao srodnik.

abiogeneza (*akc. i* **-geněza**) *grč.* (a — ne + bíos — život + *isp.* geneza) postanje žive materije od neživе, spontano rađanje, začeće bez oplodnje, samoniklost (*isp.* biogeneza).

abiologija (a — ne + bíos — život + logos — riječ) nauka o mrtvoj, anorganskoj prirodi.

abiostatika, 3. -ci *grč.* (a — ne + bíos — život + *isp.* statika) nauka o beživotnim tijelima.

abioza *grč.* (a — ne + bíos — život) nesposobnost za život; **abiotičkī** — koji ne pripada životu, živoj prirodi.

ab ipso Lare incipe *lat.* (*akc.* ȉncipe) od samoga Lara (kućnoga boga) počni, tj. počni sam od sebe, »pometi najprije pred svojim vratima«.

ab irato *lat.* (*akc.* irāto) od gnjeva, u ljutini, u srdžbi (nešto učiniti).

abis *tal.* (abisso) *v.* ambis; *isp.* abisus.

abisal (*isp.* abisus) zajednica živih bića u morskoj dubini (većoj od 800 m).

Abisīnija *v.* Abesinija.

abisus *grč.* (abyssos) 1. ponor, provalija, bezdan, jaz; 2. *u prenesenom smislu:* proždrljivac; *isp.* ambis; **abisalan,** -lna, -lno — koji pripada dubokom moru; **abisalna fauna** — životinjstvo dubokih slojeva mora (*kraće:* abisal).

abit *tal.* (abito) haljina, odijelo (Vojnović); **abit od banja** — kupaći kostim; *isp.* habit.

abìtati, -ām *tal.* (abitare) stanovati, prebivati.

abitura *lat.* (abiturus — koji hoće, kani, namjerava otići) ispit zrelosti, matura *(v.)*; **abiturijent,** *2. mn.* abiturijenātā — svršeni đak srednje škole; srednjoškolac koji je položio maturu; *žen.* **abiturijentica** *i* **abiturìjentkinja** (*akc. i* **abiturijentkinja**); *prid.* **abiturijentskī.**

ab Jove principium *lat.* od Jupitra početak, tj. započnimo s Jupitrom, kao s najvažnijim, najbitnijim (odajmo prije svega počast najuglednijem).

abjudikàcija *lat.* (ab... + judicare — suditi) sudsko osporenje, nepriznanje, uskrata; **abjudicirati,** -dìcīrām — sudski osporiti, ne dosuditi, uskratiti.

abjuràcija *lat.* (ab... + jurare — zakleti se, priseći) odreknuće, poreknuće pod zakletvom; **abjurírati,** -jurīrām — pod zakletvom odreći, oporeći, zanijekati.

abkomandīran *njem.* premješten (iz jedne vojne ustanove u drugu), prekomandīrān, prekomāndovān (Krleža).

abkraglati, -ām *njem.* (ab — dolje + Kragen — ogrlica) *u zagrebačkom govoru:* zavrnuti vratom, ubiti.

ablácija *lat.* (*isp.* ablativ) oduzimanje, uklanjanje; *med.* amputacija, odsijecanje, odrezivanje; *geol.* odnošenje dijelova zemljine površine; otapanje ledenjaka (glečera); *u kozmonautici:* otapanje površinskog sloja na vrhu rakete (iskorišćuje se kao način odvođenja viška toplote koja se stvori trenjem o zrak).

ablajter *njem.* (ableiten — odvoditi) kraće umjesto blicablajter *(v.)*.

ablaktàcija *lat.* (ab... + lac, 2. lactis — mlijeko) odbijanje dojenčeta od sise; **ablaktírati,** -laktīrām — odbiti, odbijati od sise.

ablatīv *lat.* (aufero, abstuli, ablatum — odnijeti) *gram.* šesti padež u deklinaciji nekih jezika (npr. u latinskom); *prid.* **ablatīvnī; ablatīvskī.**

ablaut *njem.* (Ablaut) *v.* alternacija, apofonija.

ablefarija *grč.* (a — ne + blefaron — trepavica) manjak, nemanje trepavica, vjeđa, očnih kapaka (prirođeno ili uslijed nekih bolesti, npr. gangrene, lupusa).

ablegat, -āta, 5. āblegāte *lat.* (ablegare — odaslati, poslati) 1. poslanik, izaslanik (obično papinski); 2. tko je nekamo poslan da bude uklonjen s položaja, pa odatle i značenje: prognanik.

ablendati, -ām *njem.* (abblenden) zasjeniti svjetlo, osobito prigušiti farove kad (u noći) automobili voze jedan u susret drugome; *isto i* **ablendovati,** -ujēm; **ablender** — naprava u automobilu koja služi za prigušivanje farova kad je potrebno »ablendanje«.

ablepsija *grč.* (a — ne + blepein — gledati) sljepilo, zaslijepljenost (duševna), glupost, budalaština, nepromišljenost.

ablez *njem.* (Ablösen) izmjena straže, odmjena, smjena radnika.

ablezovati, -ujēm *njem.* (ablösen) odmijeniti, smijeniti, odmjenjivati, smjenjivati.

ablokàcija *lat.* (ab — od + locus — mjesto) davanje u najam, u zakup, iznajmljivanje; *glag.* **ablocírati,** -locīrām.

ablucija *lat.* (abluere — spirati) pranje, umivanje, ispiranje, isplahnjivanje; **ablutomanija** (*isp.* manija) — bolesni nagon za stalnim pranjem i kupanjem (duševna bolest); *glag.* **abluírati,** -luīrām.

abmagerungskura *njem.* (Abmagerung — mršavljenje + kura, *v.*) umjetno mršavljenje, nastojanje posebnim postupcima (lagana hrana, šetnje, gimnastika i sl.) oko gubitka suvišnog sala; kura za mršavljenje.

abmarkírati, abmarkīrām *njem.* (ab — dolje + markieren — obilježiti) *u uličnom govoru:* »zbrisati«, otići, nestati, maknuti se.

abmontírati, abmontīrām *njem.* (abmontieren) *v.* demontirati (Feldman).

ab(e)ndklajd *njem.* (Abend — večer + Kleid — haljina) večernja haljina, ženska toaleta za svečane (večernje) prigode.

abnegàcija *lat.* (ab... + negare — nijekati) 1. poricanje, odricanje, odbijanje, nijekanje; 2. samoprijegor, samoodreka, samoodricanje, samozataja; *glag.* **abnegírati,** -negīrām.

abnemer *njem.* (abnehmen — oduzeti, odrezati) posebna vrsta noža za rezanje kože.

abnormàlac, -ālca, 5. ābnormālče, *2. mn.* ab-

normalaca — abnormalan (*v.*) čovjek (Čerina).

abnormalan, -lna, -lno *lat.* (ab... + normalan, *v.*) 1. koji nije u redu; nepravilan, protupravilan, protuprirodan, neispravan; 2. neobičan, čudan, izuzetan; 3. nastran, bolestan, nezdrav, nakazan; *isto i* **abnorman,** -mna, -mno; **abnormalnost,** -osti — svojstvo onoga što je abnormalno; neispravnost, neurednost, neobičnost, nepravilnost, nastranost, nakaznost; *isto i* **abnormnost,** -osti; **abnormitet,** -eta — 1. neprirodnost; 2. nakaza, izrod (npr. tele sa dvije glave).

abocirati, abociram *tal.* skicirati (buduće umjetničko djelo, sliku, kip).

Abodriti (*mn. m. r.*) — a) slavensko pleme na srednjem Dunavu; god. 825. potpali pod Bugare; b) polapsko slavensko pleme na donjoj Labi; istrijebljeni ili ponijemčeni u 12. st. (prvi se zovu i *Bodriči*, a drugi i *Obodriti*).

ab officio *lat.* (*čit.* ab oficio) od službe (npr. suspendirati).

abokat *v.* advokat.

abolicija *lat.* (abolere — uništiti, zatrti) 1. poništenje, dokrajčenje, ukinuće, ukidanje (npr. zakona, ropstva); 2. akt milosti najvišeg organa državnih vlasti kojim se prije pravomoćnosti presude daje oslobođenje od krivičnog gonjenja za neke vrste krivičnih djela ili za neke grupe počinitelja, tako da se gonjenje neće ni započeti, a ukoliko je započeto, obustavit će se (u našem krivičnom zakoniku obuhvaćeno pojmom *amnestije*); **abolirati,** -olīram — primijeniti aboliciju; ukinuti, dokrajčiti, obustaviti ili poništiti istražni sudski postupak prije pravomoćnosti presude; **abolicionizam,** -zma — 1. društveno-politički pokret za ukidanje ropstva, osobito u SAD u prvoj polovici 19. st.; 2. društveni pokret za ukidanje bilo kakvog zakona; **abolicionist(a)** — pristaša abolicionizma; *prid.* **abolicionistički,** -ā, -ō.

aboliškati, -ām *v.* abolirati (Vojnović).

A-bomba *v.* atomski.

abominalan, -lna, -lno *lat.* (abominari — ne željeti) užasan, odvratan, gadan, gnusan, mrzak, oduran.

abonman, -ana *franc.* (abonnement) 1. pretplata, predbrojka (npr. na neke novine, na hranu u menzi, na sjedalo u kazalištu); 2. ugovor između dvije strane za trajnije isporuke ili usluge; **abonirati (se),** -onīram (se) — pretplatiti se; *isto i* **abonovati (se),** -ujem (se); **abonent,** *2. mn.* abonenata — pretplatnik, predbrojnik; *žen.* **abonentica** *i* **abonentkinja** (*akc. i* **abonentkinja**); *isto i* **abonirac;** *žen.* **abonīrka;** *prid.* **abonentskī, abonīrskī.**

abonos *tur.* (abanoz) crno, tvrdo, teško drvo, poznato i pod grčkim imenom *eban*, a kod nas se zove i »crni dub«; *prid.* **abonosov** *i* **abonosni,** -ā, -ō; **abonosati se,** -šem se — a) postajati tvrd i otporan; b) crnjeti, postajati crn.

aboralan, -lna, -lno *lat.* (ab... + *isp.* oralan) koji se nalazi nasuprot od usta (u zoologiji je glavna os zamišljena linija u tijelu koja pogađa usta [oralni pol] i ustima nasuprotne dijelove tijela [aboralni pol]).

abordaža *franc.* (abordage) napadaj na neprijateljski brod neposrednim pristajanjem uza nj i prekrcavanjem u nj; *isto i* **abordaž,** -aža; **abordirati,** abordīram — izvršiti abordažu, prekrcati se.

ab ordine *lat.* (*akc.* ordine) od reda, od zaređenja (kod suspenzije katoličkih svećenika).

aboridžinal, -ala (*po engl.; isp.* aborigini) prastanovnik.

ab origine *lat.* (*akc.* origine) od početka, odiskona, odvajkada.

aborigini (*mn. m. roda*) *lat.* (Aborigines — prvobitni narod rimski, koji je na svojim staništima živio ab origine — od početka) stanovnici neke zemlje iz davnine naseljeni u nekom kraju, prasjedioci, prastanovnici, urođenici, starinci.

abort, *2. mn.* aborata *njem.* (Abort) zahod, nužnik.

abortīv, -īva (*isp.* abortus) sredstvo za izazivanje pobačaja.

abortus *lat.* (ab... + oriri — roditi se) pobačaj, pometnuće; prirodno ili umjetno prijevremeno prekidanje trudnoće; **spontanī abortus** — pobačaj do koga dolazi bez želje trudničine, zbog neke bolesti ili zbog uginuća ploda u maternici izazvanog bilo na koji način; **kriminalnī abortus** — pobačaj obavljen nasilno s jedinom svrhom da ženu riješi neželjene trudnoće; **indicīranī abortus** — nasilni pobačaj izvršen od stručnih osoba na temelju odluke specijalne komisije, kako bi se trudnica riješila nekih opasnosti koje joj prijete u vezi s njezinim stanjem; **abortirati,** -ortīram — 1. prekinuti trudnoću; nasilno pometnuti; 2. prije roka roditi; pobaciti; iznebiti; **abortīvan,** -vna, -vno — 1. koji se tiče suzbijanja neke bolesti u prvim počecima; 2. koji izaziva pobačaj; 3. nedozreo, nedonošen, prerano rođen; 4. zao-

stao, nerazvijen, zakržljao; neuspio, izjalovljen, promašen.

a bove majori discit arare minor *lat.* od starijeg vola uči se orati mlađi, tj. »pleti kotac ko i otac«.

ab ovo *lat.* (»od jajeta«) 1. od početka; 2. vrlo iscrpno, potanko; **ab ovo usque** (*čit.* uskve) **ad mala** — od jajeta sve do jabuka, tj. od početka do kraja (Rimljani su ručak započinjali jajima a završavali voćem).

aboyer *franc.* (*čit.* aboajer) lajavac, zagrižljivac, grdilac (Krleža).

abradírati, abradīrām *njem.* (abradieren) izbrisati brisalom, gumom ili sastrugati nožićem (*isp.* radirati).

Abraham *hebr.* »otac mnoštva«, »otac mnogih naroda«, po Bibliji praotac Židova i Arapa; *prid.* **Abrahamov; krilo Abrahamovo** — nebo, raj; **otići u krilo Abrahamovo** — umrijeti; *isto i* **Abram, Avram.**

abrahamíti *(mn. m. r.)* — a) kršćanska sekta u Češkoj, potomci husita *(v.)*; istrijebljeni za vrijeme cara Josipa II (vladao 1780—1790); b) sekta u Siriji u 9. st.

abrahija *grč.* (a — ne + brachīōn — ruka) bezrukost (nedostatak ruku od rođenja).

abrakadabra *hebr.* 1. srednjovjekovna formula (bez ikakva smisla i značenja) na amuletima, zapisima; hokus-pokus; čarobna formula; stara čarobnjačka riječ, koja je služila kao amajlija; 2. besmisleno brbljanje, nesuvisli govor, besmislica; *slično i grč.* **abraksas** *odn.* **abraksa** (koje je nađeno uklesano ili urezano na mnogim predmetima).

Abram *v.* Abraham.

abraš, *2. mn.* abrāšā *tur.* (abraš) 1. pjegav, lisast konj na gubici ili pod repom; 2. čovjek pjegava lica; 3. osip po koži domaćih životinja; *isto i* **abreš,** *2. mn.* abrēšā; **abrašljiv** — pjegav, šaren, lisast; gubav, šugav, ospičav, šarolik; *isto i* **abrašast** *i* **abrešast.**

abrázija *lat.* (abradere — ostrugati, ostrići) 1. razorno djelovanje morskih i jezerskih valova na obalu; odronjavanje; 2. *u medicini:* razaranje površine kosti, sluzavog tkiva i dr.; 3. *uopće:* ostrugano ili izbrisano mjesto, ogrebotina; *prid.* **abrazionī; abrazívi** *(mn. m. r.)* — tvari velike tvrdoće koje služe kao sredstvo za brušenje, poliranje i čišćenje tvrdih površina (korund, kvarc, dijamant, karborund).

abrevijácija *lat.* (brevis — kratak) 1. kratica, skraćenica; 2. skraćenje; pokrata; **abrevijatura** — kratica u muzičkim oznakama (abrevijatura je npr. i znak za ponavljanje); kratice osobito česte u srednjovjekovnim rukopisima (sigle); u starom Rimu služile su kao neka vrsta stenografije (*v.* tironske note).

abreže, -ea, *mn.* -ei, 2. -ea *franc.* (abrege) izvadak, izvod, sažetak, kratak sadržaj znanstvenog ili umjetničkog djela.

àbrihtati, -ām *njem.* (abrichten — izvježbati) dotjerati, »izmuštrati«, dresirati; *isto i* **abrihtovati (abriktovati),** -ujem.

abrihter *njem.* (abrichten — uravnati) vrsta stolarskog alata (stroja), blanjalica za dotjerivanje i izglađivanje dasaka.

abrogácija *lat.* (abrogare — ukidati) poništenje (ukidanje), opozivanje nekog zakonskog propisa novim zakonskim propisom koji sadrži izričit opoziv prijašnjeg propisa (za razliku od derogacije — neizravnog opozivanja donošenjem zakonskog propisa koji sadrži protivnu odredbu prijašnjem propisu, iako ga izričito ne spominje); **abrogírati,** -rogīrām — 1. obustaviti; ukinuti, opozvati (naredbu); 2. *trg.* poništiti, povući (nalog).

abronoša *v.* habronoša.

abrumpírati, -rumpīrām *lat.* (abrumpere) otkidati, otkinuti, otrgnuti, prekidati, prekinuti, raskomadati; *isp.* abruptan.

àbruptan, -tna, -tno *lat.* (abruptus — otkinut) 1. strm; vrletan; 2. osoran; prijek; neuglađen; 3. isprekidan; odsječen; nesuvisao; 4. nagao, nenadan, žestok, bez mnogo okolišanja; *isp.* abrumpirati.

Abs. — *skrać. za njem.* Absender — pošiljač, pošiljalac, odašiljač, predatnik (na poleđini pisma: »šalje«); *isp.* Eksp.

absces *v.* apsces.

absens *lat.* (*akc.* ȁpsens) odsutan (*isp.* abest).

abstine *lat.* (*akc.* ȁpstine) suzdrži se (Ante Kovačić).

abstinyl — *isto što i* antabus *(v.).*

absorpcija *v.* apsorpcija.

absurdum *v.* ad absurdum; *v. i* apsurd.

àbšīd *njem.* (Abschied) oproštaj, rastanak; **abšīdsbrīf** (Abschiedsbrief) — oproštajno pismo; *isp.* apšiter.

àbšmalcati, -ām *njem.* (abschmalzen) zapržiti, začiniti, zamastiti.

àbšminkati, -ām *njem.* (abschminken) *u glumačkom govoru:* skinuti šminku, očistiti lice od šminke poslije predstave.

abštajg *njem.* (absteigen — odsjedati) zakutni hotel; **abštajge-kvartīr** — privatni stan gdje odsjedaju putnici koji ne žele u hotel.

àbštehati, -ām *njem.* (abstechen) odudarati od

čega, ne slagati se s nečim (npr. u bojama); isticati se, stršiti; *isto i* **abštehovati,** -ujem.

Abteilung *njem.* (*isp.* aptajlung) odred, odjeljenje (Krleža).

abtrajbati *v.* aptrajbati.

abtreten *njem.* (*čit.* aptretn) odstupiti, odstup; odlazi! (u staroj austrijskoj vojsci komanda podređenoj osobi da ode; Feldman).

abu *ar.* otac, djed, predak; npr. *Abu-Bekr* — Muhamedov tast, prvi kalif (572—634).

Abu-hajat *ar.* vrelo života, izvor neumrlosti (N. Simić)

abulija *grč.* (a — ne + bule — savjet, odluka, volja) bezvoljnost, pomanjkanje volje, slabost volje, neodlučnost; **abuličar** — tko pati od abulije, bezvoljan čovjek.

abundancija *lat.* (abundare — obilovati) 1. obilnost, obilje, pretek, bogatstvo, mnoštvo; 2. obilje novca; 3. starorimska boginja, personifikacija obilja; simbol joj je tzv. rog obilja; *isp.* Amalteja; *v.* cornu copiae; **abundantan,** -tna, -tno — obilan, obilat, izobilan, bogat, imućan; prepun, prenatrpan.

ab uno disce omnes *lat.* po jednome prosudi sve, tj. kakav je jedan, takvi su i svi ostali.

ab urbe condita *lat.* (*čit.* ... kondita) od sagrađenja grada Rima (u starorimskom računanju godina; računa se god. 753. pr. n. e.); *isp.* a. u.[2]

aburdati, -ām (*isp.* abordaža) nasrnuti, navaliti; *isto i* **aburdisati,** -šēm.

abusaladin *tur.* vrsta bilja: a) krlja (*lat.* Ricinus communis); b) carevac (*lat.* Euphorbia lathyris).

abusus non tollit usum *lat.* (*čit.* abuzus non tolit uzum) zloupotreba ne ukida (pravilnu) upotrebu.

abuzemzen *ar.* 1. voda iz svetog vrela (zemzen) u Meki; 2. dragocjenost, rijetkost; *isto i* **abuzemze,** -eta (sr. roda).

abuzus *lat.* (abusus) zloporaba, zloupotreba; **abuzivan,** -vna, -vno — zloupotrebni, protupravni; **abuzirati,** -uzīrām — zlorabiti, zloupotrijebiti, varati.

abver *njem.* (Abwehr) obrana.

abyssus abyssum invocat *lat.* (*čit.* abisus abisum invokat) ponor izaziva ponor, tj. jedna pogreška izaziva drugu.

abzac, *2. mn.* äbzācā *njem.* (Absatz) odsjek, stavak, stavka, prekid, odlomak, ulomak, alineja.

abzug *v.* apcug.

Ac — *znak za* aktinij *(v.).*

a. c. — *skrać. za lat.* anni currentis, anno currente *(v.) i za tal.* a conto *(v.).*

AC — kratica za *atomska centrala* (A-centrala).

A. C., A. Chr. — *skrać. za* anno Christi *(v.).*

Academy-award *engl.* nagrada američke Akademije (of Picture Arts and Sciences) za najbolje umjetničko dostignuće u filmskoj umjetnosti, poznata pod popularnim imenom »Oskar« *(v.).*

a capella *tal.* (*čit.* a kapela) *muz.* pjevanje bez pratnje instrumenata.

a capite ad calcem *lat.* (*čit.* a kapite ad kalcem) od glave do pete.

a capriccio *tal.* (*čit.* a kapričo) *muz.* po volji, prema nahođenju (ne pridržavajući se strogo tempa).

acc. — *skrać. za lat.* accepi (*čit.* akcepi) — primio sam, prihvatio sam, primam, prihvaćam (na mjenicama).

accarezzevole *tal.* (*čit.* akarecevole) *muz.* umiljato, ljupko.

accelerando *v.* ačelerando.

accidens *lat.* (*čit.* akcidens) slučaj, slučajnost, sporedna stvar (Krleža).

accidentaliter *lat.* (*čit.* akcidentaliter) slučajno; *isp.* akcidencija.

Accipe, cape, rape sunt tria verba papae *lat.* (*čit.* akcipe, kape... pape) Prihvati, zgrabi, otmi tri su papine riječi (Matoš).

accipere praestat quam inferre iniuriam *lat.* (*čit.* akcipere prestat kvam infere injurijam) bolje je nepravdu trpjeti nego je nanijeti (Ciceron).

accompagnato *tal.* (*čit.* akompanjato) *muz.* u pratnji, prateći.

accompli *v.* akompli.

Accra *v.* Akra.

acedija *grč.* (a — ne + kedos — briga) duhovna tupost, nebriga za stvari oko sebe, ravnodušnost (Matoš).

acetamid, -ída — jedan od amida *(v.).*

acetat, -áta *lat.* (acetum — ocat, sirće) sol octene kiseline.

acetilen, -ena *lat.* (acetum — ocat, sirće) plin bez boje i mirisa (nezasićeni ugljikovodik); uvelike se primjenjuje u tehnici (autogeno svarivanje, mnoge kemijske sinteze, npr. sintetički kaučuk); *prid.* **acetilenskī; acetilenka** — naprava za rasvjetu u kojoj izgara acetilen.

acetilosalicilna kiselina *v.* aspirin.

acetisal, -ala — jedno od imena za aspirin.

acetometar, -tra, *2. mn.* acetometārā *lat.-grč.* (acetum — ocat, sirće + metron — mjera) sprava za mjerenje jakosti octa.

aceton, -ona *lat.* (acetum — ocat, sirće) te-

kućina koja nastaje kod suhe destilacije drva (upotrebljava se npr. za skidanje laka).

acetonurija *lat.-grč.* prisutnost acetona u mokraći (kod šećerne bolesti).

acetoza *lat.* (acetum — ocat, sirće) 1. *bot.* kiseljak; 2. mineralna voda, kiselica.

acheuléen *v.* ašelejen.

a. Chr. n. — *skrać. za lat.* ante Christum natum (*čit.* ante Hristum natum) — prije Kristova rođenja.

achtziger Jahre *njem.* (*isp.* ahcigerjare) osamdesetih godina devetnaestog stoljeća, tj. između 1880. i 1890. (Krleža).

acīd, -ida *lat.* (acidus — kiseo; neugodan) 1. kiselina; 2. praskavac, vrsta eksploziva; **acidimetar** — *isto što i* acetometar; **acidoza** — samootrovanje kiselinom zbog nagomilavanja acetonskih tvari u organizmu, osobito kod šećerne bolesti; **acidofilan** — koji voli kiselinu.

acident *tal.* (accidente) nesreća, nezgoda; kap, udar kapi (Nar.).

acidimetar *v. pod* acid.

aciditet, -eta *lat.* (*isp.* acid) kiselost.

acidoza *v. pod* acid.

acid-party *engl.* (*čit.* esid-parti) narkomanska grupna seansa, skupno uživanje halucinogenih droga.

acijanoblepsija *grč.* (a — ne + kyanos — plav + blepein — gledati) sljepoća za plavu boju, nesposobnost očiju da zamjećuju plavu boju; *isp.* aneritropsija.

acilijen *v.* azilijen.

acinozan, -zna, -zno *lat.* (acinum — jagodica, bobica) grozdast; **acinozne žlijezde** — jagodičaste, grozdaste žlijezde.

a condition *franc.* (*čit.* a kondisjon) uz uvjet, pod uvjetom, npr. roba se daje a condition da je preuzimač može vratiti ako je nije uspio prodati.

a conto *tal.* (*čit.* a konto) na račun (*isp.* akontacija).

a contre-coucr *franc.* (*čit.* a kontr ker) protiv volje, nerado.

ACP skrać. za franc. *Agence Centrale de Presse,* francuska novinska agencija, Pariz.

acquit *franc.* (*čit.* akī) 1. namira, potvrda, priznanica; 2. podmirenje, namirenje (duga); 3. **pour acquit** (*čit.* pur akī) »za potvrdu«, tj. plaćeno, primio i sl.

acre *engl.* (*čit.* eikr) jutro, ral, zemljišna mjera u Engleskoj i Americi (= 40,5 ara, odnosno 4047 m^2).

act *engl.* (*čit.* ekt) odluka, zaključak, zakon (*isp. i* akt).

acta agere *lat.* (*čit.* akta agere) raditi što je već urađeno, tj. baviti se beskorisnim poslom.

acta est fabula *lat.* (*čit.* akta...) svršena je priča, igra je doigrana, gotovo je.

acta loquuntur *lat.* (*čit.* akta lokvuntur) djela govore.

Acta Sanctorum *lat.* (*čit.* akta sanktorum) zbirka životopisa svetaca (počeo u Antwerpenu izdavati isusovac Bolland, god. 1643).

acte final *franc.* (*čit.* akt final) posljednji prizor, svršetak čina u drami; *isp.* aktšlus.

acteur *v.* akter (J. Ibler).

ACTH — *skrać. za* adrenokortikotropni hormon (tj. hormon prednjeg zaliska hipofize, *v.*); upotrebljava se kao lijek kod mnogih bolesti (upala zglobova, psorijaza, leukemija itd.), no nade u njegovu ljekovitost pri bolestima raka nisu se ispunile.

acti labores jucundi *lat.* (*čit.* akti labores jukundi) dovršeni su poslovi slatki, tj. poslije dovršena posla prija odmor.

Action Francaise *franc.* (*čit.* aksion fransez) francuska ekstremnonacionalistička i antisemitska politička organizacija, ultradesničarska i sklona nacizmu (vođa književnik Charles Maurras, 1868—1952).

action replay *engl.* (*čit.* ekšn rīplej) »ponovljena igra«, repeticija televizijske slike; *isp.* R.

Actors' Studio — američka filmska ustanova (osnovao god. 1947. Elia Kazan); slijedi principe ruskog teatrologa K. Stanislavskoga i vrši snažan utjecaj na američku scensku kulturu.

actum ut supra *lat.* (*čit.* aktum ut supra) učinjeno kao gore (završna formula na spisima).

Acumincum *lat.* (*čit.* Akuminkum) starorimska utvrda na mjestu današnjeg Slankamena.

a cunabulis *v.* ab incunabulis.

acu tetigisti *v.* rem acu tetigisti.

aće, -eta *tur.* (*dem. prema* at) ždrijebe, osobito ždrijebe arapskog konja; konjče.

aćelerando, -anda, *mn.* -andi, 2. -anda *tal.* (accelerando) *muz.* oznaka tempa: svirati ili pjevati ubrzavajući, postepeno brže.

aćik *tur.* (ačyk) *pril.* otvoreno, jasno, bez predrasuda, nepristrano, slobodno; drsko; **aćikluk** — otvorenost, jasnoća, čistina, vedrina.

aćkosum (*akc. i* **aćkosum**) *tur.* (aškolsun) *uzv.* bravo! sjajno!, tako valja! izvrsno!

Aćif *v.* Akif.

Aćim *v.* Joakim.

aćim *v.* hakim.

a. d. — *skrać. za* a dato *(v.) i za* akcionarsko društvo *(v.).*
A. D. — *skrać. za* anno Domini *(v.).*
ad[1] *lat.* k, ka, kod, uz.
ȁd[2] *v.* had.
ada, *2. mn.* adā *tur.* (ada) 1. otok, poluotok u rijeci, u jezeru; 2. podvodno, vodoplavno tlo; 3. zemljište pored rijeke.
Ȁda, 5. Ȁdo *hebr.* (hada) »vesela«, »radosna« (*inače i hipok. prema* Adela, Adelhajda i sl.).
ȁdab *ar.* u srednjovjekovnoj arapskoj književnosti poučna literatura (neka vrsta enciklopedije).
ad absurdum *lat.* (*čit.* ad apsurdum) do nesmisla, do gluposti (voditi, dovesti); *isp.* apsurd.
ad acta *lat.* (*čit.* ad ȁkta) »među spise, k ostalim spisima«; **staviti ad acta** — 1. stvar se neće uzeti u obzir; 2. posao oko toga predmeta smatra se završenim; *skrać.* a. a.; **adaktírati,** -aktīrām — *u uredskom jeziku:* staviti ad acta, zabaciti.
Àdad — božanstvo vjetra, oluje, groma kod Sumeraca, Asiraca i Babilonaca.
adadija *v.* idadija.
adađo, adađa, *mn.* adađi, 2. adađā *tal.* (adagio — polagano, tiho) 1. *muz.* znak tempa; udobno, lagano, veoma sporo; 2. polagani, nježni i osjećajni muzički stavak; ima i superlativ: **adađisimo** (*tal.* adagissimo).
ad aedes *lat.* (*čit.* ad edes) kući, kod kuće.
adagio *v.* 1. adađo; **adagio assai** (*čit.* adađo asāi) — vrlo polako, veoma lagano; 2. *tipogr.* tip slova nalik na rukopis, vrsta kurziva *(v.).*
Ada-Kale (*naš akc.* **Ȁdakale;** kod nekih pisaca i dekl. po sr. rodu: gen. Ȁdakaleta) otok na Dunavu niže Oršave (Rumunjska); onamo su se za vrijeme Prvog srpskog ustanka god. 1804. sklonili beogradski dahije *(v.),* a tamo su i pobijeni; otok je danas potopljen akumulacionim jezerom Hidrocentrale Đerdap.
adaktìlija *grč.* (a — ne, dȁktylos — prst) prirođeni nedostatak prstiju, besprstost.
Ȁdalbert *germ.* »sjaj plemstva«.
adȁlet *tur.* (adalet) pravda, pravednost; pravilnost, ispravnost.
adalīn, -īna — vrsta sredstva za uspavljivanje.
ad altiora *lat.* (*čit.* ad alciora) k višemu, za višim (težiti, ići).
Adam[1] (*hebr.* čovjek načinjen od zemlje) po Bibliji ime prvom čovjeku; **Ȁdamov kostīm** — golo muško tijelo; **Ȁdamova jabučica** — kod nekih muškaraca veoma istaknuta izbočina na prednjem dijelu vrata; **Ȁdamovo rebro** — žena (po Bibliji je bog ženu stvorio od Adamova rebra).
adam[2], *2. mn.* ȁdāmā *tur.* (adam) čovjek; *v.* adamli.
adamant *tal.* (adamante) dijamant (Tresić Pavičić); *prid.* **adamantnī,** -ā, -ō.
Adamant *v.* Ina.
adamīt, -īta 1. *v.* nudist; 2. pripadnik jedne starokršćanske sekte; muškarci i žene prisustvovali su obredima potpuno goli.
adamìzam, -zma — evropska književna struja koja se oslanja na primitivne i instinktivne pojave u ljudskoj naravi.
adamli *tur.* (*isp.* adam) uljudno, čovječno, ljudski; **adamluk** — čovječnost, ljudskost.
adamsīt, -īta (po pronalazaču Amerikancu Rogeru Adamsu) vrsta plina koji osobito djeluje na kožu i na kanale za disanje.
adamskī, -ā, -ō — 1. poput biblijskog Adama, tj. gol i bos (Krleža); 2. (*prema tur.* adam) čovječanski, ljudski.
ad amussim *lat.* (*čit.* ad amȕsim) po uputi, točno, vrlo brižno.
ad animum *lat.* k srcu (uzeti).
adansònija (po franc. botaničaru Michelu Adansonu) *v.* baobab.
Ȁdapa — prvi čovjek po babilonskoj mitologiji; odbio je nebesku hranu i time izgubio besmrtnost za čitav ljudski rod.
ad aperturam libri *v.* aperto libro.
adaptabīlan, -lna, -lno (*isp.* adaptacija) — prilagodljiv, primjenljiv, upotrebljiv.
adaptàcija *lat.* (ad[1] + aptus — zgodan, prikladan) 1. prilagođivanje; 2. preinaka, preudešenje kuće i sl.; 3. u najnovije vrijeme: odstupnina, mito za odstup stanarskog prava (kako se pri tom obično radi o velikim svotama što ih traži prodavač, stvorena je i nova riječ »odraptacija«); **adaptātor** — prepravljač, preudešavač; **adapter,** -era — tehnička naprava za spregu dvaju uzajamno neprilagođenih elemenata; *isto i* **adaptor;** *isp.* konverter; **adaptírati,** -aptīrām — 1. prilagoditi; 2. preinačiti, preudesiti kuću i sl.; *isto i* **adaptovati,** -ujem; **adaptīrānost (adaptovānost)** — prilagođenost, preudešenost; **adaptīvan,** -vna, -vno — prilagodljiv, preinačiv, prikladan za preudešenje; *isto i* (*prema franc.* adaptable) **ȁdaptabīlan.**
adar, *2. mn.* ȁdārā *hebr.* 1. šesti mjesec građanske ili dvanaesti crkvene godine kod Ži-

dova; svršetak našega mjeseca veljače i početak ožujka; 2. sveta vatra kod Iranaca.

ad arma! *lat.* na oružje! na posao! na stvar!

adaš, *2. mn.* adaša *tur.* (adaš — istozvučan) čovjek istoga imena; imenjak.

a dato *lat.* od danas, od (ovoga) dana; od datuma (oznaka dospijeća na mjenicama); *skrać.* a. d.

ad audiendum verbum *lat.* (*čit.* ad audijendum verbum) radi saslušanja, radi usmenog izvještaja (naložiti da netko dođe); **ad audiendum verbum regium** — na saslušanje pred kralja (kod naših starijih pisaca).

ad augusta per angusta *lat.* (*akc.* augusta ...angusta) do uzvišenog preko poteškoća (»po trnju do zvijezda«).

ad bene esse *lat.* (*čit.* ...ese) za ugodan, lagodan život, na zdravlje!

ad bene placitum *lat.* (*akc.* placitum) po volji, kako se kome sviđa.

ad bestias! *lat.* (*akc.* bestias) pred zvijeri! (u starom Rimu formula kojom se gladijatorima i zločincima [tu su računali prve kršćane] naređivalo da se bore s divljim zvijerima u areni).

ad calendas graecas *lat.* (*čit.* ad kalendas grekas) 1. »do grčkih Kalenda« (kojih nije bilo), tj. nikada, na svetog Nikada, na Nigdarjevo, na Kukovo ljeto, na lijevo Petrovo; 2. unedogled, na neodređeno vrijeme.

ad captandam benevolentiam *lat.* (*čit.* ad kaptandam benevolencijam) da se zadobije nečija naklonost; da se stvori raspoloženje (obično u početku javnog govora kad govornik laska slušačima).

ad captum vulgi *lat.* (*čit.* kaptum) prema ponašanju svjetine (ravnati se, tj. prilagoditi se mišljenju okoline).

ad circulandum *lat.* (*čit.* ad cirkulandum) 1. što treba da ide od ruke do ruke; 2. okružnica, cirkular.

ad computum *lat.* (*čit.* komputum) u račun, na račun, a konto *(v.)*.

ad concludendum *lat.* (*čit.* konkludendum) na zaključak.

ad corpus *lat.* (*čit.* korpus) u cjelini, čitavo (kupiti, prodavati, preuzeti).

adde *lat.* (*čit.* ade) dodaj!, pribroj!

ad decretum *lat.* (*čit.* dekretum) prema slovu zakona, prema glasu odluke, po naredbi, prema odluci.

ad deliberandum *lat.* (*akc.* deliberandum) na razmišljanje.

addenda *lat.* (*čit.* adenda) ono što treba dodati; dodatak (*isp.* adend).

ad depositum *lat.* (*čit.* ad depozitum) na čuvanje; *v.* deponirati.

ad diem dictum *lat.* (*čit.* ad dijem diktum) do određenog dana.

ad dies vitae *lat.* (*čit.* ...vîte) do kraja života.

addio *tal.* (*čit.* adìo) zbogom; *isp.* adio.

Addisonova bolest *v.* Adisonova bolest.

ade *v.* adieu.

adekvatan, -tna, -tno *lat.* (adaequare — izjednačiti) 1. jednak, isti, izjednačen; 2. razmjeran, odgovarajući, prikladan, podudaran, shodan, suglasan, primjeren, dorastao; **adekvatnost,** -osti — jednakost, izjednačenost, podudarnost, sukladnost, odgovarajući izgled i sl.

Adela *germ.* »plemenita«, »slobodna«.

Adelajda, Adelhajda *germ.* (Adelheide) »plemenito biće«, »kći plemića«.

adelfija *grč.* (adelfos — brat) 1. pobratimstvo; 2. *bot.* sraštenost prašničkih niti.

Adem *tur. (iz hebr.)* Adam *(v.)*.

a demi *franc.* (*čit.* a d'mi) napola, upola, polovično.

adend, *2. mn.* adenada *lat.* (addendus — koji treba da se pribroji) pribrojnik, sumand, broj koji se u zbrajanju pribraja (npr. u operaciji $3+5+6=14$ — brojevi 3, 5, 6 su adendi); *isp.* adirati.

adenom, -oma *grč.* (aden — žlijezda) bolest žlijezda; *naš izraz:* žljezdanik; **adenitis** (*akc. i* **-itis**) — upala žlijezda; **adenitis konja** — ždrebećak; **adenoid,** -ida (*grč.* eidos — lik, slika) — žljezdasta izraslina.

adept, *2. mn.* adepta *i* adepata *lat.* (adeptus — stečen, pridobiven) vatren sljedbenik, pristalica nekog učenja ili sekte.

aderacija *lat.* (ad[1] + aes, 2. aeris — mjed; novac, imovina) činjenje izvjesne imovine likvidnom, pretvaranje izvjesne vrijednosti u novac.

Aderpres — rumunjska novinska agencija.

adespoton, *mn. po grč.* adespota *grč.* (a — ne + despotes — gospodar) 1. imanje bez gospodara, »ničije vlasništvo«; 2. djelo nepoznatog pisca.

adet *tur.* (adet) 1. običaj, navika, tradicija; 2. šerijatsko pravo, običajno pravo kod islamskih naroda; **adeta** — obično; **adetan,** -tna, -tno — uobičajen, običajan; **adetile** — po običaju, uobičajeno, navadno; **adetosum** — reda radi, običaja radi.

a deux mains *franc.* (*čit.* a de men) sa dvije ruke, dvoručno (svirati na klaviru).

ad evitanda mala maiora *lat.* da bi se izbjeglo veće zlo (Krleža).

ad exemplum *lat.* (*čit.* ad egzemplum) na primjer, radi primjera.

ad extremum *lat.* (*čit.* ad ekstrēmum) konačno, na kraju.

ad gloriam *lat.* na slavu.

ad gustum *lat.* (*akc.* ad gustum) po ukusu, po volji, kako želite.

ad hastam publicam *lat.* (*čit.* ...publikam) na javnu prodaju, na dražbu.

adherencija *lat.* (adhaerere — držati se čega, prianjati) prianjanje, pristajanje; privrženost, pripadnost, sklonost, naklonost, sljedbeništvo, sraslost; *prid.* **adherentan,** -tna, -tno; **adherent,** *2. mn.* adherenāta — pristaša, privrženik, sljedbenik, pripadnik, čovjek odan nečemu.

adhezija *lat.* (adhaerere — držati se čega, prianjati) 1. *fiz.* prionljivost, međusobno privlačenje dvaju tijela koja se tijesno dotiču; prianjanje, priljubljivanje, lijepljenje, pripijanje; 2. *med.* sraštenje, priraščivanje, priraslica; 3. *pravn.* a) priključenje, naknadni pristup neke države nekom ugovoru; b) izricanje kazne uz presudu o imovinskom zahtjevu koji je nastao izvršenjem krivičnog djela (naknada štete, povrat oduzete stvari i sl.); *isp.* kohezija; *prid.* **adhezioni** i **adhezīvan,** -vna, -vno.

ad hoc *lat.* (*čit.* ad hok) naročito za to, u tu svrhu, s određenom namjerom.

ad hominem *lat.* (*akc.* ad hominem) *doslovno* »k čovjeku«; *inače* što odgovara ljudskom shvaćanju; razumljivo, lako shvatljivo; **argumentum ad hominem** — dokazivanje s pomoću ličnih a ne stvarnih argumenata.

ad honorem *lat.* (*akc.* ad honōrem) u čast, iz počasti.

adhortacija *lat.* (adhortatio) opomena, poticanje, bodrenje, pobuđivanje, ohrabrivanje, sokoljenje, podbadanje; **adhortatīvan,** -vna, -vno — poticajan.

adhuc sub judice lis est *lat.* (*čit.* adhuk sub jūdice lis est) dok je stvar pod sudom, tj. dok stvar još nije odlučena, dok nije izrečena presuda (dotle ne valja preuranjivati s odnosom prema optuženim osobama ili sl.).

ad hunc locum *lat.* (*čit.* ad hunk lokum) na ovo mjesto.

a di *tal.* *trg.* istog dana (platiti mjenicu), tj. po viđenju; *isp.* a vista.

adiafora *grč.* (adiaforos — ravnodušan) u stoičkoj filozofiji nešto indiferentno, ni zlo ni dobro, ni štetno ni korisno.

adica, *2. mn.* adīcā *tur.* otočić (*isp.* ada).

adīcija *lat.* (additio) zbrajanje, dodavanje, sumiranje, sabiranje (*isp.* adend, adirati).

adicirati, adicīrām *lat.* (addicere) dosuditi, dopitati, doznačiti, dodijeliti.

adidar, -āra *tur.* (jadigār — uspomena) blago, dragocjenost, dragulj, nakit, zlatnina, srebrnina (kaže se i za čovjeka); **adidardžija** — zlatar i draguljar, juvelir; **adidarnica** — a) riznica, spremnica za dragocjenosti; b) draguljarnica, prodavaonica adidara.

adieu *franc.* (*čit.* adje) zbogom.

Adigejci, Adigejāca (*mn. m. r.*) — pripadnici jedne narodnosti u SSSR (Adigejska autonomna oblast u RSFSR; nastavaju područje rijeke Kuban i pritoka joj Labe; glavni grad Majkop.

Adil *tur.* »pravedni«; *žen.* **Adila.**

adīle-sadīle *tur.* (adile sadile) sve po redu, od početka do kraja, poimence i opširno.

adinamija *grč.* (a — bez + dynamis — sila, snaga, jakost) opća slabost, klonulost, malaksalost, iznemoglost; **adinamičan,** -čna, -čno — bez snage, nemoćan, klonuo, malaksao, nesposoban, iznemogao, slab.

ad infinitum *lat.* (*akc.* ad infinitum) u beskrajnost, u beskonačnost, bez prestanka, bez kraja i konca.

ad informandum *lat.* (*akc.* ad informandum) radi obavijesti, upute, izvještaja.

ad interim *lat.* (*akc.* ad ìnterim) privremeno, za međuvrijeme.

adio (*s takvim akcentom često u Dalmaciji*) *v.* addio.

adipoza *lat.* (adeps, 2. adipis — mast, salo) gojaznost, debljina, ugojenost, pretilost; **adipozan,** -zna, -zno — mastan, gojazan, pretio, ugojen, tučan, usaljen (zarastao u salo, npr. srce).

adipsija *grč.* (a — ne, dipsa — žeđ) pomanjkanje osjeta žeđe (kod nekih duševnih bolesti); *isp.* dipsomanija.

adirati, adīrām *lat.* (addere) zbrajati, zbrojiti, priračunati, jedan iznos dodati drugome (*v.* adicija, adend).

a dirittura *tal.* (*čit.* a diritūra) 1. neposredno, ravnim putem, upravo, bez okolišanja; 2. slanje robe najkraćim putem bez pretovara.

a discrétion *franc.* (a diskresjon) po volji, do mile volje, prema nahođenju, na milost i nemilost.

Adisonova bolest (po otkrivaču, engl. liječniku

Thomasu Addisonu, 1793—1860) oboljenje nadbubrežnih žlijezda (očituje se brončanom bojom kože, općim malaksanjem; uzrokuje smrt).

aditīv, -iva *lat.* (addere — dodati) dodatak, pridodatak (obično u svrhu poboljšanja svojstava nekog proizvoda).

aditīvan, -vna, -vno *lat.* (additivus) pribrojni, koji se treba dodati, pribrojiti (*isp.* adicija).

aditon *grč.* (ádyton — nepristupačno) najsvetije mjesto starogrčkog hrama, svetište; *isp.* abaton.

adjacent, *2. mn.* adjacenata *lat.* (adjacere — ležati uz nekog, graničiti) susjed, međaš.

adjekcija *lat.* (adjectio) 1. dodavanje, dometanje; 2. *trg.* povećanje ponuđene svote novaca.

adjektīv *lat.* (adjectivus — dodan, priložen, dometnut) *gram.* pridjev; *prid.* **adjektīvnī; adjektīvskī.**

adjoint *franc. v.* adjunkt.

adjudikacija *lat.* (adjudicare — dosuditi) dosuda, dodjela, dosuđivanje, doznačenje, presuda u nečiju korist; **adjudicirati,** -dicīram — dosuditi, dosuđivati; odobriti, doznačiti.

adjùnkcija *lat.* (adjungere — privezati; dodati) dodavanje, prilaganje; **adjunkt,** *2. mn.* adjunkātā (*i* adjùnktā) — pristav, pomoćni činovnik, vježbenik.

adjuracija *lat.* (adjurare — kleti se, prisezati) zaklinjanje, polaganje zakletve, preklinjanje.

adjustaža (*isp.* adjustirati) dotjerivanje, udešavanje.

adjustirati, -justirām *lat.* (adjustare) 1. opremiti (npr. robu); 2. obući, odjeti, opremiti odijelom; 3. urediti; 4. ispraviti i točno udesiti; popraviti, prilagoditi; 5. baždariti; **adjuster,** -era, 5. adjusteru — opremač; radnik topioničarske struke koji vrši opremanje (adjustiranje) valjānīh proizvoda.

adjutant i *izv. v.* adutant.

adjutum *lat.* (adjuvare — pomoći) pomoć; pripomoć, potpora, doplatak, plaća; **adjutor** — pomoćnik, pomagač.

ad Kalendas graecas *v.* ad calendas...

adlātus *lat.* (ad — uz + latus — bok) pomoćnik, savjetnik, pobočnik.

ad legendum *lat.* na čitanje.

adlerica — pisaći stroj marke Adler.

adlerizam, -zma — učenje austrijskog psihologa Alfreda Adlera (1870—1937), tzv. »individualna psihologija«.

ad libitum *lat.* (*akc.* ad lìbitum) po volji, slobodno.

adligāt, -ata *lat.* (adligare — vezati) u bibliotekarstvu naziv za posebno djelo koje je uvezano u isti svezak s drugim, pa i nesrodnīm djelima.

ad limina *lat. kraće umjesto* ad limina apostolorum (*akc.* ad lìmina apostolorum), tj. na apostolske pragove (katolički su biskupi dužni da svake pete godine pismeno i usmeno obavijeste papu o stanju u svojim biskupijama; takvo se obavještavanje zove »referat ad limina«).

ad litem *lat.* za sudsku raspravu.

ad litteram *lat.* (*čit.* ad lìteram) od riječi do riječi; doslovno.

ad majorem Dei gloriam *lat.* (*akc.* ad majorem Dei gloriam) na veću slavu božju (geslo jezuitskog reda).

ad mandatum *lat.* na zapovijed.

ad manus *lat.* na ruke, na ruku, pri ruci; **ad manus fideles** — u povjerljive ruke; **ad manus proprias** — na vlastite ruke.

ad marginem *lat.* (*akc.* màrginem) na rub knjige (zapisati).

ad meliorem fortunam *lat.* do bolje sudbine (doći), bolju sreću (naći).

ad mensuram *lat.* (*čit.* menzūram) po mjeri.

Admet — u starogrčkoj mitologiji legendarni kralj u Feri (Tesalija), jedan od Argonauta (*v.*), ljubimac boga Apolona, muž Alkestidin (*v.*).

ad metalla *lat.* u okove!, u lance!

ad minimum *lat.* na najmanju mjeru (Matoš).

administracija *lat.* (administratio) uprava, upravljanje, rukovođenje; činovništvo, upravna vlast, vlada; **administrativa** — uprava, upravna vlast, skup upravnih poslova; **administratīvan,** -vna, -vno — koji se tiče uprave; upravni, upravnički; izvršni; **administrātor** — 1. upravitelj; 2. upravni činovnik; **administratūra** — 1. upravna ustanova; 2. uprava, upravljanje; **administrirati,** -istrīrām — 1. upravljati, vršiti dužnost administratora; 2. posluživati kod službe božje, ministrirati (Krleža); *isto i* **administrovati,** -ujem; **administrativac,** -vca, 5. administratīvče, *2. mn.* administratīvācā — upravni činovnik.

admirabīlan, -lna, -lno *lat.* (admirari — diviti se, čuditi se) divan, krasan, zamjeran, začudan, izvrstan, bajan, bajoslovan, osobit; **admiracija** — divljenje, čuđenje.

admirāl, -ala, 5. admirale *ar.* (amir alma — zapovjednik vode *ili* amir ar rahl, amir al bahr — zapovjednik transportne flote, odnosno komandant mora) 1. najviši čin po-

morskog oficira ratne mornarice; 2. zvanje višeg komandnog kadra vojno-pomorske struke (kontraadmiral, viceadmiral, admiral); 3. pomorski oficir admiralskog položaja, komandant sastava na moru; 4. vrsta leptira; 5. topao napitak od crnog vina, šećera, jaja i začina; 6. trgovački naziv različitih predmeta visoke kvalitete (Krleža: admiral-pasta za cipele); *prid.* **admiralov; admiralski; admiralitet,** -eta — 1. najviša komandna vlast ratne mornarice; 2. skup admirala; *prid.* **admiralitetskī,** -ā, -ō; **admiralštab** — isto što i admiralitet.

admirator (*isp.* admirabilan) obožavalac, poklonik, divitelj; **admirirati,** -mirīrām — diviti se, obožavati.

admisija *lat.* (admittere — dopustiti) primanje, pripuštanje, prijem, audijencija; dopuštanje; dozvola; **admisibilan,** -lna, -lno — dopustiv, prihvatljiv, usvojiv, prijemljiv.

admitancija *lat.* recipročna vrijednost impedancije (*v.*).

ad modum *lat.* na način; **admodum** — veoma, vrlo; kod naših starijih pisaca **admodum reverendus dominus** — prečasni, velečasni gospodin (kao titula uvaženom svećeniku).

admonicija *lat.* (admonere — opominjati) opomena, ukor prijekor, savjet, upućivanje, upozorenje; *glag.* **admonirati,** -monīrām.

ad multos annos *lat.* (*akc.* ad multos anos) na mnogo godina, na mnogaja ljeta!

ADN[1] — novinska agencija Demokratske Republike Njemačke.

ADN[2] — automobilska oznaka za *Južni Jemen.*

adnađ *mađ.* (hadnagy) 1. *hist.* poručnik graničarske vojske; 2. *dijal.* žandar.

ad nauseam usque *lat.* (*čit.* ad nauzeam uskve) do gađenja, do gnušanja.

adneks, *2. mn.* adneksā *lat.* (adnectere — svezati, spojiti) 1. privjesak, dodatak, prilog, pripadak; *isp.* aneksija; 2. **adneksi** — privjesci maternice, tj. jajnici i jajovodi; **adneksitis** (*akc. i* **-itis**) — upala adneksā.

adnominalan, -lna, -lno *lat.* (ad — k, nomen — ime) koji ide uz imena (imenice), koji im pripada (u lingvistici).

ad normam *lat.* prema propisu.

adnotacija *lat.* (adnotare — zabilježiti) zabilježba, pribilješka, zapis.

ad notam *lat.* na znanje; **uzeti nešto ad notam** — zapamtiti, primiti na znanje; **adnotirati,** -notīrām — zabilježiti, pribilježiti, zapisati, uzeti na znanje; popratiti bilješkama; **adnotata** (*mn. sr. roda*) — bilješke, opaske, napomene, primjedbe.

ad nutum *lat.* na mig, odmah, smjesta.

ad oculos *lat.* (*čit.* ad okulos) »pred oči«; **pokazati nešto ad oculos** — očigledno, jasno, zorno pokazati, izložiti, dokazati.

Adolf *germ.* (Edelwolf, starije Ataulfo) »plemeniti vuk«.

Adonaj *hebr.* Gospod, Gospodin, »moj gospodin« (hebrejski naziv za Boga umjesto imena *Jahve* koje se nije smjelo izgovoriti).

adonej *grč.* stih od dvije stope (daktil i spondej), karakterističan za Sapfinu strofu (četvrti njezin stih).

Adonis — 1. lijep mladić iz grčke mitologije, ljubimac Afroditin; simbol prestajanja proljeća; 2. *prenes.* lijep mladić (često podrugljivo); 3. vrsta leptira; 4. biljka gorocvijet; (3. i 4. malim slovom); **adoniskī stih** *v.* adonej.

adopcija *lat.* (adoptare — izabrati za..., posiniti) posvojenje, posinjenje; uzimanje tuđeg djeteta pod svoje; *isto i* **adoptacija; adoptirati,** -optīrām — uzeti tuđe dijete pod svoje; posvojiti; posiniti; pokćeriti; *isto i* **adoptovati,** -ujēm; **adoptant,** *2. mn.* adoptanātā — poočim; pomajka; osoba koja nekoga adoptira; **adoptāt,** -āta — posinak; pokćerka; posvojče, posvojenik, posvojenica, posvojkinja; **adoptīvan,** -vna, -vno — 1. koji potječe od adopcije (npr. adoptīvnī otac); 2. posinjen, pokćeren.

adoracija *lat.* (adorare — zazivati; moliti) obožavanje, klanjanje, čašćenje, štovanje; u umjetnosti: prizor klanjanja božanstvu, vladaru, heroju; u kršćanstvu: poklonstvo pastira ili triju kraljeva novorođenom Kristu; **adorant,** *gen. mn.* adoranātā — obožavatelj, obožavalac, štovatelj, štovalac, klanjalac, poklonik; *glag.* **adorirati,** adorīrām — obožavati, častiti, štovati, svesrdno ljubiti.

ad ostentationem *lat.* (*čit.* ostentacionem) za pokazivanje, za ogled.

ad partem *lat.* sa svakim dijelom posebno, pojedinačno.

ad patres *lat.* (*akc.* ad patres) k praocima (otići), tj. umrijeti.

ad perpetuam memoriam (rei) *lat.* za vječnu uspomenu (na neku stvar).

ad pias causas *lat.* (*čit.* ad pijas kauzas) za pobožne svrhe, za dobrotvorne namjene; *slično i:* **ad pios usus** (*čit.* uzus).

ad primam materiam *lat.* u prvotno stanje (povratiti).

ad propositum *lat.* (*čit.* propozitum) u vezi...,

što se tiče..., dolazi kao naručeno (da se o tom progovori); *isp.* a propos.

ad proximam sessionem *lat.* (*čit.* ad proksimam sesionem) za slijedeću sjednicu (odgoditi).

ad publicandum *lat.* (*čit.* ad publikandum) radi objelodanjenja, proglašenja.

adrapovac, -ōvca, 5. -ōvče, *2. mn.* adrapovācā *njem.* (Haderlump) odrpanac, skitnica, nitko i ništa, probisvijet; *prenes.* obješenjak, deran; *prid.* **adrapovački,** -ā, -ō.

Adrast — u starogrčkoj mitologiji kralj u Argu, tast Polinikov (*v.*), jedan od vođa »Sedmorice protiv Tebe« (*v.* Teba).

ad ratificandum *lat.* (*čit.* ad ratifikandum) na potvrdu, na odobrenje; *isp.* ratifikacija.

ad referendum *lat.* (*akc.* ad referendum) na mišljenje, na izvještaj, na referadu (npr. nekoj višoj vlasti).

ad rem *lat.* (*akc.* ad rem) na stvar; što se tiče stvari o kojoj se govori.

adren, -a, -o *njem.* (hadrig) prepreden; svadljiv.

adrenalīn, -īna *lat.* (ad + renes — bubrezi) hormon nadbubrežne žlijezde, bijeli prašak topljiv u vodi; danas ga proizvode sintetički; povisuje tromi krvni tlak suzivanjem žila kucavica; zaustavlja krvarenje stavljanjem na sluznicu; **adrenokortikalnī hormoni** — hormoni kore nadbubrežne žlijezde.

adrenjak, -āka, 5. ādrenjāče, *mn.* -āci (*isp.* adren) prepredenjak, obješenjak, svadljivac, mangup.

adresa, *2. mn.* adresā *franc.* (adresse) 1. mjesto odredišta, prebivališta; oznaka imena, zvanja i stanovanja (obično na omotu pisma); — **to ide na moju adresu** — to je upereno na me; 2. *pol.* svečano pismo, predstavka na vladara ili na kakvu drugu istaknutu osobu; 3. vrsta zagonetke u kojoj se iz zadanog imena traži grad, mjesto stanovanja; 4. oznaka ćelije memorije digitalnog računala u kojoj je zabilježena određena informacija; *isto i* **adres,** *2. mn.* ādresā; **adresirati,** adresīram — poslati, nasloviti; staviti adresu na pismo ili pošiljku; *isto i* **adresovati,** -ujēm; **adresant,** *2. mn.* adresanāta — 1. pošiljač, predatelj; osoba koja šalje pismo ili pošiljku; 2. *bank.* osoba koja se prema ukazanoj potrebi poziva da akceptira ili isplati mjenicu; **adresat,** -āta — primalac, naslovnik; osoba na koju je upravljeno pismo ili pošiljka; **adresar,** -āra — 1. popis adresa; 2. knjiga s adresama.

Adria — starorimska *Hadria, Atria,* talijanski grad u provinciji Rovigo; nekad je bila sasvim na moru (po njoj se i zove *Jadransko more* — *Mare Adriaticum*), no danas se — zbog naplavina rijeke Pada (*tal.* Po) — nalazi 26 km daleko od obale; **adrija** *odn.* **adrija-šnite** — tvorničko ime za nekadašnje poslastice (šire ali tanje od današnjih »napolitanki«) četverouglasta oblika s premazom od čokolade između svake pojedine oblatne (S. Batušić).

Adrianopol *grč.* stari naziv za *Edirne* (Drinopolje).

Adrijan *v.* Hadrijan.

Adrijatik (*isp.* Adria) Jadran, Jadransko more.

a drittura *v.* a dirittura.

adscriptus glebae *v.* glebae adscriptus.

ad sensum *lat.* (*čit.* ad senzum) prema smislu.

adsertor *lat.* (adsertor, assertor) branič, zaštitnik.

adskribirati, -skrìbīrām *lat.* (adscribere) pripisati; posvetiti, namijeniti, dosuditi, pribrojiti; **adskripcija** — pripis, pismeni dodatak; **adskriptor** — supotpisnik, premapotpisnik.

adsorpcija *lat.* (ad[1] + sorbere — srkati, gutati) gutanje, usisavanje jednih tvari (dima, pare, tekućine, plina) što ga vrše druge tvari (najčešće tvrda tijela) ne čitavom masom tvari koja usisava nego samo njezinim površinskim slojem, za razliku od apsorpcije; **adsorbat,** -āta — tijelo podložno adsorpciji; **adsorbent,** *2. mn.* -sorbenāta — tijelo koje vrši adsorpciju (životinjski ugljen, kaolin); **adsorbirati,** -sorbīram — 1. srkati, upijati; 2. pripijati, nakupljati; 3. zgušćivati; *isto i* **adsorbovati,** -ujēm.

adstrat, -āta *lat.* (ad[1] + *isp.* supstrat) 1. prigradnja, nuzgradnja; 2. susjed.

adstrikcija *lat.* (adstringere — stezati) stezanje, sužavanje, ograničavanje, začepljenje; **adstringent,** *2. mn.* -stringenāta — sredstvo za stezanje tkiva, za zgrušavanje krvi (tanin, alaun); **adstringentan,** -tna, -tno — stežljiv, koji steže, stiska; **adstringirati,** -stringīram — stezati, sužavati, skupljati, zatvarati, začepljivati.

ad summam *lat.* (*čit.* ad sumam) u cjelini, ukupno.

ad superiorem judicem *lat.* na viši (najviši) sud (apelirati).

ad turpia nemo obligatur *lat.* nitko ne može biti prisiljen da učini sramotnu stvar.

a due *tal.* udvoje (*isp.* a tre); **a due cordi** (*čit.* ...kordi) — na dvije žice; **a due voci** (*čit.* ...voči) u dva glasa, dvoglasno.

adukcija *lat.* (ad' + ducere — voditi) privođenje, dovođenje, primicanje, privlačenje; *u medicini:* gibanje mišića prema središnjoj crti tijela, privlačenje mišića; *u pravu:* pridonošenje dokaza, citiranje razloga, pozivanje na što; **aduktor** — mišić primicač (*isp.* abdukcija, abduktor); *glag.* **aducirati,** aducīrām.

adulār, -āra — ruda mjesečev kamen, vrsta plemenitog glinenca, dragulj (ime prema Mons Adula, današnji St. Gothard, gdje se osobito razvio po pukotinama silikatnih stijena).

adulterij, -ija (*pored* **adulterijum**) *lat.* (adulterium) — bračna nevjera, preljub, brakolomstvo; **adulter** — brakolomnik; **adultera** — brakolomnica.

ad ultimum *lat.* na kraju, konačno.

adum *v.* hadum; *isto i* **adumac,** -ūmca; **adumica** — žena s nerazvijenim spolovilom, nerotkinja, jalovica; *isto i* **adūmka,** 3. -ci, *2. mn.* -kī.

ad unguem *lat.* (*čit.* ad ūngvem) do nokta, tj. u tančine.

ad unum (omnes) *lat.* (svi) do jednoga, bez iznimke.

ad usum *lat.* (*čit.* ad ūzum) »na· upotrebu«; **ad usum Delphini** (*čit.* ad ūzum Delfīni) — »za dofenovu upotrebu« — naročito udešen (za nekoga ili za neku osobitu upotrebu; *v.* dofen); za djecu; **ad usum internum** (*čit.* ad ūzum intērnum) — za unutarnju upotrebu; **ad usum proprium** — za vlastitu upotrebu, za sebe.

adūt, -ūta *franc.* (à tout — na sve) 1. najjača boja u igraćim kartama; 2. *prenes.* jaka ličnost; uspješno sredstvo, način; *prid.* **adutov; adūtskī; adutirati,** adutīrām — 1. igrati adutima; 2. utući, pobijati nekoga jakim dokazima.

ad valorem *lat.* (*akc.* ad valōrem) po vrijednosti.

ad valvas *lat.* na vratima.

advekcija *lat.* (advehere — dovoziti) vodoravno pomicanje uzduha a time i prijenos meteoroloških faktora (topline, vlage, i dr.) u vodoravnom smjeru.

advent, *2. mn.* advenātā *lat.* (advenire — doći, dolaziti) došašće, dolazak; kod katolika vrijeme od oko šest tjedana prije Božića (početak crkvene godine); *prid.* **adventskī.**

adventist(a) *lat.* (*isp.* advent) pristaša kršćanske sekte koja drži da je blizu drugi dolazak (advent) Kristov na zemlju i prema tome konac svijeta; **adventisti** osnovom vjere smatraju Bibliju, svetkuju subotu umjesto nedjelje *(sùbotari)* i provode apstinenciju; osnivač sekte je američki propovjednik William Miller (1782—1849); *žen.* **adventistkinja** *i* **adventistica;** *prid.* **adventistički.**

adventīvan, -vna, -vno *lat.* (adventivus) tuđ, slučajan, neobičan, nebaštinjen, nuzgredan, sporedan, neočekivan, bočan, postran.

adverb, *2. mn.* adverābā *lat.* (adverbium) *gram.* prilog; *prid.* **adverbnī; adverbijalan,** -lna, -lno — priložni, priloški; **adverbijal,** -ála — priloška odredba, adverbna oznaka.

ad verbum *lat.* (*akc.* ad vērbum) doslovno, od riječi do riječi.

adversa fortuna *lat.* (*čit.* advērza...) nesreća; **adversa pars** — protivnik, protivna stranka.

adverzatīvan, -vna, -vno *lat.* (adversus — protiv) suprotan, protivan.

ad vitam aeternam *lat.* (*čit.* ...etērnam) za vječni život, u vječni život (kod katolika se obično misli: raj, blaženstvo poslije smrti).

ad vivum resecare *lat.* (*čit.* ...resekāre) do živoga izrezati (npr. nokte odsjeći do mesa); *prenes.* nešto suviše točno shvatiti.

advocatus Dei *lat.* »božji odvjetnik«, u rimokatoličkoj crkvi osoba koja pobija prigovore advocatusa diaboli *(v.)* pri procesima za proglašenje svetim ili blaženim.

advocatus diaboli *lat.* »vražji odvjetnik«, osoba koja se suprotstavlja advocatusu Dei; *prenes.* čovjek koji zastupa nepopularno gledište odn. uopće nešto protivno općem mišljenju; *v.* diabolus rotae.

ad vocem *lat.* (*akc.* ad vōcem) kod te riječi; pada mi na pamet; što se tiče...

advokācija *v. (niže)* advokatura.

advokāt, -āta, 5. ādvokāte *lat.* (advocare — prizvati, dozvati) 1. odvjetnik, branitelj; zastupnik (naročito pravni); 2. *prenes.* zagovornik; *žen.* **advokātkinja** *i* **advokatica;** *prid.* **advokātov; advokātskī; advokatura** — 1. vršenje odvjetničkog posla; 2. odvjetnička pisarnica; **advocirati,** -vocīrām — vršiti odvjetnički posao, baviti se advokaturom; *isto i* **advokatisati,** -šem *i* **advokatovati,** -ujem (znači još i: zauzimati se za nekoga ili nešto, »držati stranu« nekome).

ad votandum *lat.* na glasovanje.

Adygejci *v.* Adigejci.

adžaip *tur.* (adžajib) čudo, divota, stvar vrijedna udivljenja.

Àdžam *ar.* Perzija; **Adžamlija** — Perzijanac; **adžamkinja** — perzijska sablja; **adžamskī** — perzijski.

adžami — pismo u Sudanu (nastalo na temelju arapskoga).
adžamija *tur.* (adžemi, zapravo Perzijanac, stranac, nevješt arapskom jeziku) 1. neiskusan čovjek, nevježa, početnik, regrut; 2. neizvježban konj; **adžamiluk** — neiskustvo, neupućenost.
Àdžārskā ASSR — sastavni dio Gruzijske SSR; glavni grad Batumi; **Adžàrac,** -ārca, *2. mn.* Àdžāracā; *žen.* **Àdžārka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī.
adže, 5. ađže *tur.* 1. *hipok.* hadžija; 2. *hipok.* amidža; starčić, čiča.
adžebā *tur.* (adžeba, adžaba) da li?, nije li?, tko zna?, možda? (kao izraz dvojbe i sumnje).
adžela, *2. mn.* -ēlā *tur.* (adžele) hitnja, žurba.
Adžem i sl. *v.* Adžam i sl.
adžemi oglani *(mn. m. r.) tur.* (adžemi oglan — tuđinsko dijete) zarobljena djeca od koje su postajali janjičari.
adžemovka, 3. -ci, *2. mn.* -kī *v.* adžamkinja.
adžija[1], *2. mn.* adžijā *tur.* (adži) bol, gorčina.
adžija[2] *v.* hadžija.
adžijazma *v.* ađazma.
adžitato *v.* agitato.
adžiz *prid. indekl. tur.* (adžiz) nemoćan.
adžo *v.* ažio.
adžuvān, -āna, 5. àdžuvāne *tur.* (dživan — mlad čovjek) 1. mladić, ljubavnik, miljenik, ljubimac; 2. pasivni homoseksualac; *isp.* pasivac.
adžuzija *tur.* (adžuz) starica.
Ađanin, *mn.* Àđani, 2. Àđānā; *žen.* **Ađanka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī (stanovnici mjesta Ade).
ađanskī, -ā, -ō — *prid.* prema Àda (ada).
ađara-buđara *tur.* (egribügrü) odbačeno kao nevrijedno i neupotrebljivo, iskrivljeno i pokvareno, rashodovano, otpad; *isto i* **aderbüder.**
ađazma *tur.* (*iz grč.* hagiazō — posvetim) posvećena, »sveta« voda; *isto i* **ađijazma.**
ađunt *v.* adjunkt.
ađustirati *v.* adjustirati.
ađutant, *2. mn.* ađutanātā *lat.* (adjuvare — pomoći) oficir službeno dodijeljen kao pomoćnik komandantu ili štabu; *prid.* **ađutantov; ađutantskī; ađutantura** — 1. ured ađutanta; 2. položaj ili čast ađutanta.
aed, -èda, 5. aède *grč.* (aoidos) pjevač, pjesnik, osobito pjevač junačkih pjesama u starih Grka.
AEG — *skrać. za poznatu njemačku tvrtku* Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft (*čit.* Algemajne elektricitets-gezelšaft) »Sveopće društvo za elektricitet«.
Aemona *lat.* antičko ime za *Ljubljanu; isp.* Emona.
Aenona *lat.* antičko ime za *Nin* (Dalmacija).
Aequam memento rebus in arduis servare mentem *lat.* (*čit.* ekvam...) Sjeti se da u teškim položajima sačuvaš ravnodušnost, tj. ne kloni duhom kad te snađe nevolja (Horacije; kod nas Blaž Lorković).
aequo animo *lat.* (*čit.* ekvo animo) mirne duše, ravnodušno, spokojno.
aequo pulsat pede *lat.* (*čit.* ekvo pulzat pede) ravnodušnom udara nogom (smrt i bogataše i siromahe; Horacije).
aer *grč., lat.* zrak, úzduh.
aeracija *lat.* (aeratio) 1. provjetrivanje; zračenje; zasićivanje (vode, zemljišta) atmosferskim uzduhom; 2. uvođenje zraka u biološke filtrove za čišćenje voda tekućica; pomaže bržem i savršenijem zasićivanju kisikom; *glag.* **aerírati,** aerīrām; *isto i* **aerisati,** -šem.
aerārij, -ija i **aerarijum** (*lat.* aerarium) terasa za zračne kupke (u sanatorijima).
aerauto *grč.* (*isp.* aer *i* auto) malen avion s krilima koja se mogu priklopiti ili uvući i na taj se način letalo pretvara u automobil (izum iz god. 1949); sličan je izum (iz god. 1947) i **aeroautomobīl** — automobil koji može i letjeti; zovu ga i **aerofibija** (*složenica od* aeroplan *i* amfibija).
aere perennius (*čit.* ere perenijus) *lat.* (aes, 2. aeris — mjed, perennis — trajan) »trajniji od mjedi«, tj. vječan (iz jedne Horacijeve pjesme u kojoj je pjesnik napisao da je svojim pjesmama izgradio sebi spomenik trajniji od mjedi).
aerifikacija *lat.* (*isp.* aer + fikacija, *v.*) prevođenje, prijelaz tekućih i krutih tijela u plinovito stanje.
aerírati *v.* aeracija.
aero... *grč., lat.* (*isp.* aer) u složenicama znači odnos prema uzduhu i prema zrakoplovstvu, npr. *aerodrom.*
aeroautomobīl *v.* aerauto.
aeroba *grč.-engl.* (*složeno od* aeroplan *i* bee — pčela) vrsta američke rakete koju je uspjelo među prvima lansirati u vrlo velike visine i s pomoću nje dobiti dragocjene fotografske podatke o izgledu Zemlje.
aerobat *grč.* (*isp.* aer + bainein — ići) plesač na užetu, akrobat na konopcu; *prenes.* mudrijaš, varalica.

aerobiont *grč.* (aero... + bios — život) organizam koji — kao i sva viša živa bića — mora imati kisika da bi mogao živjeti; *prot.* anaerobiont.

aerobioza (*isp.* aerobiont) život organizama kojima je potreban slobodan kisik.

aerobnī, -ā, -ō — (*isp.* aerobiont) kojemu je za život potreban kisik; *isp.* anaeroban.

aerobòmba — zračna, avionska bomba.

aerobus *grč.-lat.* (*složenica načinjena prema* aeroplan *i* omnibus) zračno prijevozno sredstvo, avion, aeroplan za prijevoz putnika (*akc. i* **aerobus**); *isp.* air-bus.

aerodīn (*isp.* aerodinamika) zrakoplov koji se u letu održava uglavnom s pomoću aerodinamičnih reakcija (zmajevi i jedrilice, motorne jedrilice).

aerodinamika, 3. -ci *grč.* (aero... + *isp.* dinamika) nauka o gibanju plinova; **aerodinamičan**, -čna, -čno (oblik, linija) — najpovoljniji oblik nekog tijela (automobila, aviona) kojemu uzduh pruža najmanji otpor; *isto i* **aerodinamičkī**, -ā, -ō; *izv.* **aerodinamičnōst**, -osti.

aerodrom (*akc. i* **aerodrom**) *grč.* (aero... + dromos — trkalište) uzletište (za avione i zrakoplove), zračna luka, zračna baza; *prid.* **aerodromskī** (*akc. i* **aerodromskī**), -ā, -ō.

aeroduktor *lat.* (aero... + ducere — voditi) dovodnik zraka (pri porodajima).

aeroelektrana, *2. mn.* -ānā *grč.* električna centrala s pogonom na vjetar.

aeroembolija *grč.* (*isp.* aero... + embolija) stvaranje plinskih mjehurića u tkivima i krvi uslijed izlaganja organizma sniženom tlaku koji vlada na većim visinama.

aerofagija *grč.* (aero... + fageîn — jesti) gutanje zraka (bolest); **aerofag**, -aga, *mn.* -azi — tko boluje od aerofagije.

aerofibija *v.* aerauto.

aerofilatelija *grč.* (*isp.* aeroplan *i* filatelija) skupljanje samo onih maraka koje se upotrebljavaju u zračnom prometu.

aerofiltar, -tra, *2. mn.* aerofiltārā *grč.* (aero... + *isp.* filtar) filtar u obliku rezervoara natrpanog šljakom kroz koji se propuštaju tekuće vode u svrhu aeracije *(v.)*.

aerofit, -ita *grč.* (*isp.* aer + fyton — biljka) isto što i epifit (v.).

aeroflot — »zračna flota«, naziv sovjetskog državnog zrakoplovstva.

aerofobija *grč.* (aero... + fobeomai — bojim se) strah pred uzduhom (bolest).

aerofon¹, -ona *grč.* (*isp.* aer + fone — glas) naprava s pomoću koje se ljudski glas može prenositi na velike daljine (izumitelj Edison).

aerofon², -a, -o *grč.* koji proizvodi glas s pomoću zraka (puhanja); **aerofonī instrumenti** — duhačka glazbala (»pleh«).

aerofor, -ora *grč.* (aero... + forós — nosač) sprava za disanje pod vodom, u zagušljivim prostorijama i sl.

aerofotografija *grč.* (*isp.* aer *i* fotografija) 1. slikanje, snimanje iz zraka, fotografiranje iz aviona, a danas i iz satelita; 2. zračni snimak, snimak iz zraka, iz visine, odozgo.

aerofotogrametrija *grč.* izrada geografskih karata snimanjem iz aviona.

aerogen (-gen) *grč.* (*isp.* aer *i* geneza) koji dolazi iz zraka, koji se stvara s pomoću zraka.

aerografija *grč.* (*isp.* aer + grafein — pisati) opisivanje zraka.

aerogram *grč.* (*isp.* aer + grafein — pisati) vijest predana zračnim putem, putem radija, isto, dakle, što i radiogram 2.

aerohidroplan *grč.-lat.* *v.* amfibij.

aerokar *grč.-engl.* (*isp.* aeroplan *i* kar) nova vrsta vozila (konstruiranog u USA) koje se može kretati po zraku i po zemlji.

aerokartograf *grč.* (aero... + *isp.* kartografija) aparat za izradu geografskih karata s avionskih snimaka.

aeroklimatologija *grč.* nauka koja istražuje klimu troposfere i drugih dijelova stratosfere *(v)*.

aeroklinoskop *grč.* (*isp.* aer + klinein — naginjati + skopein — gledati) naprava za mjerenje zračnih strujanja, tzv. »predskazivač oluje«.

aeroklub *grč.-engl.* (aero... + *isp.* klub) društvo za unapređivanje civilne avijacije.

aerokonvoj *grč.-franc.* (*isp.* aer *i* konvoj) zračni konvoj, skup aviona koji prate neki zračni transport u svrhu njegove zaštite.

aerolinija *grč.-lat.* (aero... + *isp.* linija) zračna pruga (za putovanje avionom).

aerolīt, -ita *grč.* (aero... + lithos — kamen) vrsta kamena meteorita.

aerologija *grč.* (aero... + logos — govor, riječ) nauka koja se bavi ispitivanjem slobodne atmosfere, tj. područja koja su izvan neposrednog utjecaja Zemljine površine (grana meteorologije); **aerolog**, *mn.* -zi — učenjak koji se bavi aerologijom; *prid.* **aerološkī**.

aeromagnetometrija *grč.* (aero... + *isp.* magnet + metrein — mjeriti) istraživanje ruda iz zraka (s pomoću aviona).

aeromedicina *grč.-lat.* (*isp.* aero *i* medicina) nova grana medicine koja se bavi proučavanjem i liječenjem zdravstvenih poremećaja što nastaju kao posljedica letova avionima i satelitima.

aeromehanika, 3. -ci *grč.* (aero... + *isp.* mehanika) nauka o kretanju (aerodinamika) i ravnoteži (aerostatika) plinova; **aeromehaničar** — radnik metalne struke koji vrši popravke aviona, avionskih motora i uređaja.

aerometar, -tra, *2. mn.* aerometārā *grč.* (aer... + mētron — mjera) sprava za mjerenje zračnog pritiska, gustoće i težine plinovitih tijela.

aeromìting, *mn.* -zi *grč.-engl.* (aero... + *isp.* miting) sastanak zrakoplovaca; skup u svrhu populariziranja avijacije; javna priredba s avijatičkim vježbama.

aeromònter, -ēra *lat.-franc.* (aero... + *isp.* monter) radnik metalne struke koji vrši montažu avionskih konstrukcija.

aeromotorist(a) *lat.-franc.* (aero... + *isp.* motorist) radnik metalne struke koji rukuje benzinskim motorima, avionskim motorima i sl.

aeronautika (*akc. i* **-nautika**), 3. -ci *grč.* (aero... + *isp.* nautika) 1. zrakoplovstvo; 2. nauka o kretanju po zraku na aparatima težim od uzduha (u avijaciji) i na aparatina lakšim od uzduha (u zrakoplovstvu); *prid.* **aeronautičkī (-nautičkī),** -ā, -ō; **aeronaut** (*akc. i* **-naut**) — zrakoplovac, avijatičar.

aeronavigàcija *grč.-lat.* (aero... + *isp.* navigacija) nauka o upravljanju zračnih lađa po određenom putu s pomoću karata, radija i drugih sprava.

aeropàuza *grč.* (*isp.* aero + pauza) slojevi atmosfere iznad 25 km gdje je uzduh toliko razrijeđen da ne može podržati let aviona.

aeroplān (*akc. i* **aeroplan,** -āna) *grč.* (aero... + planaomai — lutam, kružim) avion; stroj za letenje teži od uzduha; **aeroplanist(a)** — nekadanji naziv za avijatičara; *prid.* **aeroplānskī (aeroplanskī),** -ā, -ō.

aeroplast *grč.* (aero... + plassō — obrazujem, tvorim) novo umjetno prozirno tekuće tkivo koje se štrca na ranu i služi kao neka vrsta zavoja; aeroplast zapravo samo natkriljuje ozlijeđeno mjesto i ne dotiče ga se, te prema tome sprečava svaku infekciju.

aeroport *grč.-lat.* (aero... + portus — luka) zračna luka, velik aerodrom; čvorište zračnih linija.

aeroprojektor *grč.-lat.* fotogrametrijski instrument za izradu topografskih karata iz fotografskih snimaka učinjenih u zraku odn. snimljenih iz zraka.

aerosaonice *(mn. ž. roda)* — saonice koje se kreću s pomoću propelera.

aerosjetva — sijanje poljoprivrednog sjemenja sa aviona.

aeroskòpija *grč.* (*isp.* aer + skopein — gledati) proučavanje zraka; **aeroskop** — sprava za mjerenje količine prašine u zraku.

aerosnìmka, 3. -ci, *2. mn.* snimākā *v.* aerofotografija 2; *isto i* **aerosnìmak,** -snīmka, *mn.* -ci, 2. -snìmākā.

aerosōl, -óla *grč.-lat.* sredstvo za pročišćivanje zraka, za dezinfekciju, sterilizaciju (primjenjuje se obično raspršivanjem, a za medicinske svrhe i udisanjem), za uništavanje kukaca i sl. (insekticidi, dezodoransi, dezinficijensi, sredstva za bojadisanje, za inhaliranje i sl.).

aerostàtika, 3. -ci *grč.* (aero... + *isp.* statika) nauka o ravnoteži plinova; **aerostat** — 1. zračni balon, sprava koja se, punjena plinom lakšim od uzduha, diže uvis; 2. *med.* vrsta aparata za inhalaciju *(v.)*.

aerotàksi, -ija, *mn.* -iji *grč.* (*isp.* aero... *i* taksi) zračni taksi, avion za prijevoz putnika na manje udaljenosti.

aerotank *grč.-engl.* (aero... + isp. tank) rezervoar — bazen za aeraciju *(v.)* voda tekućica.

aerotehnika, 3. -ci *grč.* (*isp.* aero... *i* tehnika) grana tehnike koja se bavi proučavanjem, ostvarivanjem i primjenom svih pojava koje su u vezi s ljudskim letenjem.

aeroteràpija *grč.* liječenje zrakom, »zračne kupke«, klimatsko liječenje.

aerotermodinàmika *grč.* nauka u kojoj se proučavaju toplinski problemi letenja (npr. procesi izgaranja u mlaznim motorima, zagrijavanje letjelica pri letu velikim brzinama u atmosferi).

aerotrànsport *grč.-lat.* promet zračnim putem.

aerotriangulàcija *grč.-lat.* određivanje položaja terenskih točaka s pomoću lanca trokuta što međusobno povezuju te točke.

aerotropìzam, -zma *grč.* (aero... + *isp.* tropizam) gibanje bilja u smjeru ovisnom o gibanju zraka; *isp.* fototropizam, geotropizam, heliotropizam.

aerotunēl, -ela *grč.-engl.* hodnik posebne grade u kojem se ispituju avioni i avionski mo-

deli (s pomoću umjetnog podešavanja brzine zračnog strujanja).
aeroturbina *grč.-lat.* (*isp.* aero... *i* turbina) naprava za pretvaranje energije vjetrova u električnu energiju.
aero-vlak *grč.-hrv.* naziv za vlak koji vozi na jednoj tračnici i postiže veliku brzinu (za sada 300 km na sat, a predviđa se i 500 km).
aerozaprega *grč.-hrv.* zaprega jedrilice i aviona koji je vuče (Novine).
aerugo *lat.* (*čit.* erūgo; *isp.* aes, aeris — mjed) — u starom vijeku naziv za bakarno zelenilo (bakarni acetat — zelena rđa, patina).
aes *lat.* (*čit.* es) u antičkoj Italiji prvotno naziv za *bakar*, a kasnije za *novac* (*isp.* u starom Dubrovniku **mjedi** — novac).
Aesculapius *v.* Eskulap (Krleža).
Aetas nulla in amore sat est *lat.* (*čit.* etas...) Nijedno doba (ljudskoga života) nije sito ljubavi (Aelius Lampridius Cerva — Ilija Crijević).
aeternum vale *lat.* (*čit.* eternum...) zauvijek zbogom, posljednji pozdrav.
af *tur.* (af) oprost, oproštenje, (*isp.* afdersun); **af učiniti** — oprostiti.
AF — skrać. za *Air France* (*v.* air[1]).
a. f. *skrać. za lat.* anni futuri (*akc.* ani futūri) — buduće, iduće godine.
afabīlan, -lna, -lno *lat.* (affari — nagovoriti koga, progovoriti kome) prijazan, prijatan, ugodan, ljubazan, ljubak, mio, razgovorljiv, uljudan, blag, umiljat; **affabile** *tal.* (*izg.* afabile) *muz.* ljupko, umiljato, prijazno.
afagija *grč.* (a — ne + fageîn — jesti) nemogućnost gutanja hrane.
afan *tal.* (affano — teško disanje; tuga, briga, jad, pečal) nesvijest, nesvjestica (Šimunović).
Afar *v.* Afer.
afāre, -eta *tur.* (afare) nakaza, nakarada, rugoba.
afarist(a) *tal.* (affarista) čovjek koji bez sustezanja ide za dobitkom i častima, špekulant.
afazija *grč.* (a — ne + fasko — govorim, očitujem) nijemost, zanijemjelost; poremećaj sposobnosti govora zbog oboljenja mozga; **afatik,** *mn.* -ci — tko boluje od afazije.
afdersun!, afedersun! *tur.* (affetmek — oprostiti, pomilovati) oprostite! (u ispričavanju).
afefobija *grč.* (afe — doticanje + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od dodira.
afekcija *lat.* (affectio — djelovanje) 1. uzbudenje, uzbudenost; 2. naklonost, sklonost; *isp.* afekt; *prid.* **afekcionī; afekciōna vrijednost** — vrijednost koju neki predmet ima za ljubitelja a nema za druge; *isto i* **afektivna vrijednost.**
afekt, *2. mn.* afekatā *lat.* (affectus — duševno stanje; volja, strast, težnja) uzrujanost, jako uzbuđenje; intenzivno duševno stanje pri kome popušta kontrola volje; jak osjećaj (strah, srdžba, oduševljenje i dr.); **asteničkī afekt** — prepast, strah pred većom, jačom silom ili opasnošću; *prid.* **afekatskī.**
afektācija *lat.* (affectatio) 1. prenemaganje, pretvaranje, prenavljanje, hinjenje; prisiljeno, usiljeno, neprirodno ponašanje, izvještačenost, »uspijanje«; *2. prenes.* osoba koja afektira (*u pučkom govoru;* uspijuša, uspikuša, uzvijojla); **afektirati,** afektīrām — prenemagati se, pretvarati se, prenavljati se; usiljeno se i neprirodno namješteno ponašati; *isto i* **afektovati,** -ujem; *izv.* **afektīranost; afektovānost,** -osti.
afektīvan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* afekcija) uzbudljiv, osjećajan, čuvstven; **afektīvnā vrijednost** *v.* afekciona vrijednost.
afektuōzan, -zna, -zno *franc.* (affectueux) usrdan, srdačan, ljubazan, nježan, prijazan, odan, sklon, naklonjen; *izv.* **afektuoznost,** -osti.
afel *grč.* (apo — od + helios — sunce) *astr.* najveća udaljenost planeta ili kometa od Sunca; Zemlja prolazi kroz afel na početku srpnja (jula); *prot.* perihel; *isp.* apside.
Afer (*mn.* Afri) *lat.* arapski naziv za neka plemena u Etiopiji; po njima su Rimljani nazvali čitav kontinent *Afrika.*
afera *franc.* (affaire) 1. neugodan, nezgodan događaj; spor; sukob; događaj koji izaziva neugodno uzbuđenje; lopovski pothvat; 2. *pravn.* predmet u raspravljanju pred sudom; 3. nečastan, protuzakonit posao (npr. špijunska afera); **aferaš,** -aša, 5. aferašu — čovjek koji stalno upada u afere, koji ih izaziva i kao da uživa u njima; *isto i* **aferist(a).**
aferentan, -tna, -tno *lat.* (affero — prinosim) isto što i centripetalan (*v.*).
afereza *grč.* (aphairesis) oduzimanje, otimanje; *u lingvistici:* ispuštanje početnog samoglasnika ili suglasnika (*Merika* mjesto *Amerika, letrika* mjesto *elektrika, rešt* mjesto *arest*) ili, osobito u klasičnim jezicima, uklanjanje kratkoga samoglasnika u korist dugoga koji dolazi ispred njega.

aferim *tur.* (aferin, aferim) usklik odobravanja: bravo! tako je! tako valja!
afet *tur.* (afet) nesreća, belaj (*isp.* avet).
affaire *franc.* (*čit.* afer) *v.* afera; **affaire d'amour** (*čit.* afer d'amur) ljubavna afera, ljubakanje; **affaire d'honneur** (*čit.* afer. d'oner) stvar časti.
Affenliebe *njem.* (*čit.* Áfnlībe; *od* Affe — majmun + Liebe — ljubav) majmunska ljubav, slijepa ljubav majke prema djetetu (kakvu npr. pokazuju majmunice).
affetto *tal.* (*čit.* afeto) strast, uzbuđenje; naklonost, ljubav; **con** (*čit.* kon) **affeto** — *muz.* strastveno, strasno, zanosno; *isto i* **affettuoso** (*čit.* afetuozo); **affettuosissimo** (*čit.* afetuozisimo) — vrlo strastveno (strasno, osjećajno).
affiche *v.* afiš.
afflavit deus et dissipati sunt *lat.* puhnuo je bog (vjetrovā) i oni su se raspršili.
affresco *tal.* (*čit.* afresko) »na svježe«, slikanje na zidu nanosom boje na svježu žbuku; *isp.* freska.
affrettando *tal.* (*izg.* afretando) *muz.* ubrzano.
afgan, *2. mn.* afganā — novčana jedinica u Afganistanu; sadrži 100 pulsa.
Afganistan, -āna — zemlja u Aziji; **Afganistanac,** -nca, 5. Afganistānče, *2. mn.* Afganistanācā; *žen.* **Afganistanka;** *prid.* **afganistanskī** (*pored* **Afganac,** -nca, 5. Afgānče, *2. mn.* Afganācā; **Afganka; afganskī;** sve ove riječi pišu se i sa **av-**).
aficionados *španj.* (afición — sklonost, ljubav) navijači, »drukeri«, pristaše, »tifozi« (*v.*), sportski zanesenjaci (Novine).
aficirati, aficīram *lat.* (afficere — djelovati na koga) 1. uzbuditi, nadražiti; 2. učiniti bolesnim; povrijediti, zaraziti.
afidat, -āta *lat.* (ad[1] + fides — vjera) isto što i vazal (*v.*); **afidacija** — ugovor, sporazum, pogodba; **afidavit** *lat.* (affidavit — posvjedočio je) pismena izjava dana sudu pod zakletvom (o tovaru broda, u pomorstvu).
afijun *v.* afion.
afiks, *2. mn.* afīksā *lat.* (affigere — pribiti) zajedničko ime za prefiks (*v.*) i sufiks (*v.*).
afiličan, -čna, -čno *grč.* (a — ne + fylon — list) koji je bez lišća, bezlistan.
afilijacija *lat.* (ad[1] + filius — sin) 1. *zast.* posinjenje, adopcija (*v.*); 2. primanje u neki red ili društvo; 3. *trg.* sporedno poduzeće, pripojeno glavnom poduzeću; *isp.* filijala; **afilirati,** afilīram — pripojiti nekoj firmi ili poduzeću drugo poduzeće kao podružnicu.
afinacija *franc.* (affiner — očistiti) čišćenje, profinjivanje; osobito čišćenje sirovog šećera od primjesa prije rafinacije, odnosno lučenje zlata od srebra s pomoću sumporne kiseline; tanjenje, rastanjivanje, bistrenje, oštrenje; *glag.* **afinirati,** -īnīram.
afinitet, -éta *lat.* (affinitas — rod, svojta, tazbina) 1. srodnost; sličnost, bliskost; odnos, veza; 2. *kem.* sila kojom se spajaju kemijski elementi; 3. *pravn.* tazbina, svojta, rodbinstvo po ženinoj liniji.
afion, -ona *tur.* (afyon, *iz grč.* opion) sirovi opijum; sok iz makovih sjemenki; u nekim našim krajevima i sama biljka mak; *prid.* **afionov; afionskī.**
afirmacija *lat.* (ad[1] + firmus — čvrst, tvrd) 1. tvrdnja, tvrđenje, potvrda, potkrepljenje, jesnost suda; 2. postignuće nekog uspjeha ili položaja; **afirmat,** -āta — čovjek utvrđenog podrijetla (Nikola Polić); **afirmatīv,** -íva — potvrdno mišljenje, potvrda; *isto i* **afirmativa; afirmatīvan,** -vna, -vno — potvrdan, jestan; *prot.* negativan; **afirmirati se,** afirmīrām se — učvrstiti se, steći priznatost, biti uvažen, uveden; *isto i* **afirmisati se,** -šem se.
afiš, *2. mn.* afīšā *franc.* (affiche) plakat, oglas; *isto i* **afiša,** *2. mn.* afišā; **afiširati,** afišīram — oglasiti, plakatirati; *isto i* **afišovati,** -ujem.
afit, *2. mn.* āfītā *tal.* (affitto) najamnina, zakupnina, zakup, kirija, stanarina; **afitati,** -ām — najmiti, iznajmiti, unajmiti.
afiz *v.* hafiz.
A, F. L. — *skrać. za engl.* American Federation of Labour (Američka federacija rada).
afluencija *lat.* (ad[1] + fluere — teći) pritjecanje, stjecanje; obilje, bogatstvo; *glag.* **afluirati,** afluīrām; *isto i* **afluisati,** -šem.
a fond *franc.* (*čit.* a fon) temeljito; **a fond perdu** (*čit.* a fon perdi) — unepovrat.
afonija *grč.* (a — ne + fonē — glas) bezglasnost; (potpuna) promuklost; **afoničan,** -čna, -čno — bezglasan; (potpuno) promukao.
aforizam, -zma, *2. mn.* aforizāmā *grč.* (aforizein — omeđiti, razlučiti) zbijeno izrečena, jezgrovita, smislena, sažeta duhovita misao o životu i svijetu; kratka rečenica, puna smisla; *isp.* maksima, sentencija; **aforističan,** -čna, -čno *i* **aforističkī** — kratak; jezgrovit kao aforizam; poput aforizma; **aforistika,** 3. -ci — pisanje aforizama kao književna vrsta; **aforist(a)** — pisac, sastavljač aforizama.

a fortiori *lat.* (*čit.* a forciori) tim više, to više, to većma.

AFP — skrać. za franc. *Agence France Presse* (*čit.* Ažans Frans Pres) Francuska novinska agencija, Pariz.

afresko *v.* affresco.

afrik *franc.* (afrique) materijal od palminih vlakana za punjenje strunjača.

Afrika, 3. -ci — ime kontinentu (*isp.* Afer); **Afrikanac,** -nca, 5. Afrikanče, *2. mn.* Afrikanaca; *žen.* **Afrikanka;** *prid.* **afrički** (*mnogo običnije nego* **afrikanski**).

afrikaans — varijanta nizozemskog jezika kojom govore Buri *(v.)*.

Afrikander — 1. bijelac rođen u Južnoj Africi; 2. *u užem smislu* Bur *(v.)*.

afrikanistika, 3. -ci — nauka o afričkim jezicima i književnostima, o afričkoj kulturi uopće; **afrikanist(a)** — tko se bavi afrikanistikom, stručnjak u toj grani nauke.

afrikata *lat.* (ad' + fricare — trti, trljati) suglasnik koji je složen od dva suglasnika, npr. *c* (t + s), *č* (t + š), *dž* (d + ž), tzv. sliveni suglasnik; *isto i* **afrikat,** -ata (m. roda).

afrit, *2. mn.* afrita — vrsta vapnenca.

afroazijski — koji se tiče Afrike i Azije.

Afrodita (u Grčko-hrvatskom rječniku veli S. Senc: »tobože *ex afrû dyomene* — rođena iz morske pjene«) — starogrčka božica ljepote i ljubavi (isto što i starorimska Venera); *prid.* **Afroditin; afroditski.**

afrodizijak, *mn.* -aci *grč.* (afrodisios — koji se odnosi na ljubavni užitak) sredstvo za podražaj spolnog nagona (vrijednost problematična, a često i štetna); **afrodizija** — pretjerano razvijen spolni nagon, ljubavno ludilo, pomama, pohota; *isto i* **afrodizijazam,** -zma.

Afro-Malgaška Unija (*franc.* Union Africaine et Malgache) — savez afričkih država, uglavnom bivših francuskih kolonija (osnovan 1961).

afrometar *grč.* manometar *(v.)* za mjerenje tlaka ugljičnog dioksida (u proizvodnji pjenušavih vina).

afront, *2. mn.* afronata *franc.* (affront) uvreda, pogrda, otvoren napadaj; **afrontirati,** -ontiram — uvrijediti, pogrditi, smjelo napasti, usprotiviti se, prkositi, prezreti; *isto i* **afrontovati,** -ujem.

afte, 2. afti *(mn. ž. r.) grč.* (afthai — osip) bolest na sluznici usne šupljine, osobito kod dojenčadi i djece, bolni bijeli ili žućkasti mjehurići s crvenim rubom; *isp.* stomatitis; *naš izraz:* jašterica; *prid.* **aftozan,** -zna, -zno.

after-shave *engl.* (*čit.* after-šeiv) kolonjska voda, losion za upotrebu poslije brijanja; *isto i* **after-shave lotion** (*čit.* ...loušn), *isp.* losion.

Ag — *znak za kem. element* srebro (*lat.* argentum).

AG — *skrać. za njem.* Aktiengesellschaft (*čit.* akcijengezelšaft) — dioničko društvo.

aga, 3. agi, 5. aga (*pored* ago), *2. mn.* aga (*akc. i* **aga,** *2. mn.* aga) *tur.* (aga — gospodin) 1. naslov vojnih ili civilnih dostojanstvenika u Turskoj, otprilike kao *gospodin, gospodar;* stavlja se iza imena (npr. *Hasan-aga*); 2. u Bosni prije agrarne reforme — zemljoposjednik, veleposjednik, gazda, vlastelin čiju su zemlju obrađivali kmetovi; 3. u Bosni za vrijeme Turaka — niži plemić (u rangu ispod bega); **agaluk,** *mn.* -ci — vlast i posjed age.

agabeg, 5. -že, *mn.* agabezi *i* agabegovi *tur.* (aga — veliki, stariji, *u prvotnom značenju*) stariji brat.

agač, *2. mn.* agača *tur.* mjera za dužinu, turska milja (5001 m).

agački, -a, -o — *prid. prema* aga; *isp.* aginski.

agadara *v.* gadar.

aga-kan — nasljedna titula muslimanskoga vjerskog poglavara u sekti izmaelita *(v.)*.

agalaktija *grč.* (a — ne + gala, 2. galaktos — mlijeko) bezmlječnost, tj. stanje rodilje poslije poroda kada joj uzmanjka mlijeko.

agalari, -ara *(mn. m. r.) tur.* (agalar, *množ. od* aga; *isp.* aglutinativni jezici) age, prvaci, bogataši, imućnici.

agaluk, *mn.* -ci *tur.* (agalyk) 1. titula, svojstvo i vlast age; 2. posjed age, teritorij vlasti jednoga age; 3. dio prihoda što se davao agi; 4. nasilnost, samovlašće (kao karakteristika ponašanja nekih aga prema podanicima).

agama *lat.* vrsta guštera.

Agamemnon — po starogrčkoj mitologiji sin Atrejev (odatle mu pridjevak *Atrid*), unuk Pelopov, praunuk Tantalov, brat Menelajev, kralj u Mikeni (Argu), junak mnogih priča, vrhovni zapovjednik helenske vojske u trojanskom ratu; vrativši se kući nakon razorenja Troje, ubijen od žene Klitemestre i ljubavnika joj Egista (stričevića Agamemnonova); osvetio ga sin Orest.

agamija *grč.* (a — ne + gamein — ženiti se) 1. stanje kad netko nije u braku, bezbračnost, beženstvo; 2. razmnažanje bez oplođivanja (partenogeneza); 3. besplodnost

cvjetova (kriptogamija); **agamist(a)** — neženja.

Agan *tur.* »aga«; *isto i* **Aganlija.**

agapa, *2. mn.* agapa *grč.* (agape — ljubav) zajednička gozba u prvih kršćana.

Agar *v.* Agarjani.

Agara *v.* Hagar.

agar-agar *malaj.* sluzava tvar iz azijskih morskih alga; upotrebljava se u bakteriologiji kao podloga za kulture bakterija i u farmaciji kao laksativ *(v.).*

Agarjani — naziv za Turke, Arape i uopće muslimane u našim starim pisanim spomenicima (po hebrejskom imenu jednoga arapskog plemena na gori Sinaju, koje je bilo u neprijateljstvu prema Židovima); *prid.* **agarjanskī,** -ā, -ō — turski, arapski, nevjernički; *prenes.* nepoznat (npr.: koji vi to agarjanski jezik govorite?)

agat *v.* ahat.

Agata *grč.* (agathos — dobar) »dobra«, »kreposna«.

agatobiotika, 3. -ci *grč.* (agathos — dobar + bios — život) nauka o dobrom načinu života; **agatologija** (*grč.* logos — govor) — učenje o najvišoj moralnoj vrijednosti, o najvišem dobru (dio etike).

Agaton, -ona, 5. Agatone *grč.* (*isp.* Agata) »dobri«, »kreposni«; starogrčki pisac tragedija, prijatelj Euripidov i Platonov (5. st. pr. n. e.).

agava *grč.* (agauos — vrijedan udivljenja, plemenit, uzvišen) biljka mesnatog lišća, podrijetlom iz Južne i Srednje Amerike, udomaćena i kod nas na jugu.

agaz *v.* agazli.

agazija (*isp.* agazli) konj mrkov, vranac.

agazli *prid. indekl. tur.* (jagyz) mrk, crn, crna sjaja, crnoblistav (obično o konju).

agbaba *tur.* (akbaba) *v.* akmadža.

agda *tur.* (agda) ukuhani (»špinani«) šećer.

agditi se, -īm se (*isp.* agda) čistiti lice, skidati dlake agdom.

Agej *v.* Hagaj.

Agena *engl.* (*čit.* edžine) naziv američkih raketa upotrijebljenih u programu Gemini *(v.).*

agenat *v.* agent.

Agence Havas *franc.* (*čit.* ažāns avas) francuska obavještajna agencija (ured za informacije).

Agence Télégraphique Suisse *franc.* švicarska novinska agencija.

agencija *lat.* (agere — raditi; tjerati) 1. poduzeće koje vrši određene narudžbe ustanova ili privatnih osoba; 2. ustanova, poduzeće koje se bavi skupljanjem i širenjem vijesti (npr. telegrafske, obavještajne agencije i sl.); 3. predstavništvo, odjel neke ustanove ili poduzeća; 4. *(mn. sr. roda) med. i kem.* djelotvorna sredstva; *prid.* **agencījskī;** *v.* agens.

agenda, *2. mn.* agendā *i* agenada *(mn. sr. roda) lat.* 1. podsjetnik s bilješkama o onom što se ima uraditi; bilježnica, notes; 2. djelokrug rada; *isto i* **agende** *(mn. ž. r.).*

agenezija *grč.* (a — ne + genesis — postanak) 1. neplodnost, bezrodnost, ženska nesposobnost za rađanje, jalovost; 2. »nerođenost«, »vječnost«, tj. učenje kršćanske crkve da bog (otac) nema ni početka ni svršetka; 3. nepotpuna razvijenost embrija ili nedostatak stanovitog dijela nekog organizma.

Agenor *grč.* (agenōr) »hrabri«, »odvažni«; u starogrčkoj mitologiji sin Posejdona i Libije, osnivač grada Tira, praotac Feničana.

agens, *2. mn.* agensā *lat.* (agere — raditi; tjerati) 1. pokretna sila; 2. *med. i kem.* djelotvorno sredstvo (*isp.* agencija 4).

agent, *2. mn.* agenātā *lat.* (agere — raditi; tjerati) 1. zastupnik neke tvrtke; trgovački putnik; posrednik u poslovanju; *prenes.* svaki onaj tko za nekog drugog na bilo koji način djeluje (npr. opunomoćenik neke države u inozemstvu); 2. špijun, detektiv, diverzant; 3. **agent provokator** *v.* provokator; *prid.* **agentov; agentskī;** *žen.* **agentica; agentirati,** agentīrām — vršiti posao agenta 1; posredovati u poslovnom smislu; trgovački raditi za drugoga; *isto i* **agentovati,** -ujēm *i* **agentisati,** -šēm.

agentura — 1. posao agenta, zastupstvo; 2. podružnica, poslovnica; 3. posredništvo; 4. špijuni i diverzanti neprijateljskih vlada; *prid.* **agenturnī.**

Agenzia Stefani *tal.* (*čit.* Ađencija Stefani) talijanska obavještajna agencija (ured za informacije).

age, quid agis *lat.* čini, što činiš (što činiš, čini brže, tj. ne zateži, dovrši započeto!).

ager *lat.* polje, oranica; **ager publicus** (*čit.* a. publikus) 1. zemljište koje pripada državi i služi za javnu upotrebu; 2. osvojena zemlja koja se poklanja isluženim vojnicima.

Agesilaj *v.* Agezilaj.

ageuzija *grč.* (a — ne + geusis — ukus) bezokusnost, nepostojanje, neosjećanje, gubitak osjeta okusa zbog bolesti jezične sluznice, živaca ili mozga.

Agezilaj, -aja *grč.* (ágo — vodim + laós — narod) »voda naroda«, »predvodnik«, »prvak«; kralj u Sparti (5—4. st. pr. n. e.).
Agfa — *skrać. za njem.* Aktiengesellschaft für Anilinerzeugung (*čit.* akcijengezelšaft fir anilinercojgung) »dioničko društvo za proizvodnju anilina« (*isp.* anilin); **Agfakolor** (*lat.* color — boja) film produkcije Agfa.
agijazma *v.* adijazma.
agilan, -lna, -lno *lat.* (agilis) okretan, radin, vrijedan, brz, žustar, gibak, hitar, marljiv; uvijek spreman na rad, poduzetan, preduzimljiv; **agilnost,** -osti — radinost, žustrina, okretnost i živahnost u poslu.
aginica — žena agina.
aginija *grč.* (a — ne + gyne — žena) život bez žene, beženstvo, neoženjenost; **aginičan,** -čna, -čno, — bežen, bezbračan, neoženjen.
aginski, -ā, -ō — *prid. prema* aga.
agio *v.* ažio.
agiografija *v.* hagiografija.
agirati, agīrām *lat.* (agere — raditi; tjerati) raditi, djelovati, vršiti neki posao, igrati ulogu.
agitacija *lat.* (agitare — micati, tjerati, poticati) 1. usmena i pismena djelatnost u svrhu djelovanja na mase s pomoću rasprostranjivanja određenih ideja i parola, sredstvo političke borbe klasa i partija; **partijska agitacija** — snažno oruđe organizacije, političkog odgoja i veze partija sa širokim masama; 2. *med.* svaki nemir, svako stanje unutarnje napetosti koje se ne može protumačiti vanjskim utjecajem; 3. uopće: poticanje, nukanje, nagovaranje; *prid.* **agitacionī.**
agitato *tal.* (*čit.* adităto) *muz.* oznaka tempa: užurbano, uzrujano.
agitator *lat.* (agitator — gonič, pokretač) čovjek koji vrši agitaciju (*v.*); *žen.* **agitatorka;** *prid.* **agitatorskī.**
agitirati, agitīrām *lat.* (*isp.* agitacija) vršiti agitaciju, kortešírati; *isto i* **agitovati,** -ujem.
agitka, 3. -tki, *2. mn.* -tkī *rus.* pismeni sastavak, spis, pjesma, članak, kojemu je cilj agitacija.
Agitprop — *skrać. za* Odjel agitacije i propagande; *prid.* **agitpropovskī,** -ā, -ō.
Aglaja *grč.* (aglaos — sjajan) »sjajna«, »svijetla«, »blistava«; jedna od triju Gracija; boginja dražesti, ljupkosti.
Aglaura — u starogrčkoj mitologiji kći atenskoga kralja Kekropa; kad je boginja Atena iz zemlje rođenog (zapravo izraslog kao stablo) Erihtoneja zatvorila u kovčeg i dala mu za čuvare dva zmaja te ga predala na čuvanje Kekropovim kćerima Aglauri, Hersi i Pandrosi, prve su dvije iz radoznalosti otvorile kovčeg, poludjele i strmoglavile se sa stijene Kekropove tvrđave.
aglobulija *grč.-lat.* (a — ne + globulus — grudica) nedovoljnost krvnih zrnaca.
aglomeracija *lat.* (agglomerare — pridružiti) skupljanje; nagomilavanje sitnih ruda u komade; briketiziranje, paletiziranje; *prid.* **aglomeracionī,** -ā, -ō; **aglomerat,** -ata — masa koja se sastoji od raznovrsnih dijelova rude spojenih bez vezivnih tvari; nakupina, gomila, hrpa; **aglomerirati,** -erīrām — gomilati, nagomilavati, skupiti, skupljati, zbiti, zbijati, zgrnuti, zgrtati, zgrudati; *isto i* **aglomerisati,** -šem.
aglosija *grč.* (a — ne + glotta, glossa — jezik) 1. nemogućnost govorenja, nijemost, njemoća, mutavost; 2. bezjezičnost (tj. nepostojanje jezika u nekog individuuma od samog rođenja).
aglucija *lat.* (aglutio) nemogućnost gutanja; *isto i* **agluticija** (*lat.* aglutitio).
aglutinacija *lat.* (agglutinare — prilijepiti za nešto) 1. *med.* zgrušavanje čestica; nagomilavanje krvnih tjelešaca ili bakterija; 2. *lingv.* spajanje raznih jezičnih elemenata s korijenom ili osnovom u jednu riječ tako da se lako raspoznaju; *prid.* **aglutinacionī; aglutinativan,** -vna, -vno — koji se odnosi na aglutinaciju; kome je svojstvena aglutinacija; **aglutinativnī jezici** — jezici u kojima se oblici pojedinih riječi tvore pripajanjem određenih sufiksa (npr. turski, mađarski), za razliku od *fleksivnih* jezika u kojima postoji deklinacija (*isp.* u ovom rječniku *aga* (jednina) i *agalar* (množina); **aglutinirati,** -inīrām — grušati, zgrušavati, nagomilavati, gomilati, spajati, sastavljati, lijepiti, sraščivati, srasti.
agma *grč.* (agma) *lingv.* naziv za glas *n* kad stoji ispred glasova k, g, h, (u takvim se slučajevima izgovara kroz nos, a da mi toga nismo ni svjesni, npr. glas *n* sasvim je drugačiji u gen. sing. *opanka* nego u nom. *opanak;* u fonetskoj se transkripciji obilježuje znakom [ŋ]); stari su Grci to dobro osjećali pa su npr. riječ koja kod nas dolazi u obliku *angel* (anđeo) pisali *ággelos* a čitali *angelos;* isp. dalje u ovom rječniku *anagke* — *ananke.*
agnat, -ata *lat.* (agnatus) rodak s očeve strane; *isp.* kognat; **agnacija** — srodstvo po

ocu, krvno srodstvo, pravna veza koja spaja agnate.

agnatija *grč.* (a — ne + gnathos — čeljust, vilica) nedostatak čeljusti, vilice, bezviličnost.

agnec (*starosl.* jaganjac) u pravoslavnoj liturgiji dio posvećenog hljeba koji se prinosi kao žrtva.

Agneza *grč.* (agnos — čist, svet) »čista«, »nedužna«, »nevina«, »kreposna«, »sveta« (zbog slične latinske riječi *agnus* — janje, kod nas *Agneza* zamjenjuju sa *Janja*).

Agni — staroindijsko božanstvo vatre, bog plamenog sunca, domaćeg ognjišta i žrtvene lomače (Đalski); *isp. lat.* ignis — vatra, oganj.

agnicija *lat.* (agnitio) priznanje, pripoznavanje, spoznaja.

agnoscirati, agnosciram *lat.* (agnoscere — poznati, priznati) priznati nekoga ili nešto identičnim ili točnim, ispravnim.

agnosticizam, -zma *grč.* (agnostos — nepoznat) idealističko filozofsko učenje koje poriče mogućnost spoznaje objektivnog svijeta (Hume, Berkeley, Kant, Comte, Spencer); u stvari nema ničega što se ne bi dalo spoznati; postoje samo stvari i pojave prirode koje na dotičnom historijskom stupnju razvitka nauke još nisu spoznate; historijska praksa, naučno predviđanje i podčinjavanje prirodnih sila čovjeku opovrgavaju agnosticizam; **agnostik,** *mn.* -ci — sljedbenik, pristalica agnosticizma; *isto i* **agnostičar;** *prid.* **agnostički.**

agnozija *grč.* (a — ne + gnosis — spoznaja) nesposobnost nešto osjetilom zamijećeno (viđeno, čuveno, opipano, omirisano ili okušano) raspoznati, razumjeti i pojmovno označiti.

Agnus Dei *lat.* (*akc.* agnus dei) jaganjac božji (dio službe božje kod katolika i čest naziv za Isusa Krista); **Agnus Dei, qui tolis pecata mundi** — Jaganjče božji, koji uzimaš (na sebe) grijehe svijeta (Šegedin).

agofilomanija *tal.-grč.* (*tal.* ago — igla) u Italiji stvoren izraz za strast ubadanja u venu i utakanje bilo kakve neškodljive tekućine (makar i običnog čaja) kao zamjena za ubrizgavanje neke droge; kažu da imaginacija pravog drogiranja djeluje tako da kod narkomana izaziva užitak kao kod uzimanja prave droge.

agogika, 3. -ci *grč.* (agein — voditi) naziv za sitne izmjene tempa kod interpretiranja muzičkih djela (u svrhu što življe i plastičnije izvedbe); *prid.* **agogički** *i* **agogičan,** -čna, -čno.

agon, -ona *grč.* (agon — borba, igra) borba, natjecanje; raspra, parnica; **agonist(a)** — borac, natjecatelj, takmičar; glumac (Matoš); **agonistika,** 3. -ci — sportsko takmičenje, natjecanje, nadmetanje.

agona *grč.* (agonos — neplodan) u geografiji crta koja na zemljovidnoj karti spaja mjesta na kojima je magnetska deklinacija jednaka nuli.

agonalan, -lna, -lno *grč.* (*isp.* agonija) umirući, samrtnički.

agoničan, -čna, -čno (*isp.* agonija) koji je u agoniji, samrtnički, umirući.

agonija (*akc. i* **agonija**) *grč.* (*isp.* agon, koja riječ ima i značenje: napor, strah, smrtni strah) 1. borba sa smrću, umiranje, izdisanje; stanje koje prethodi smrti; posmrtno zvono (Novak); 2. *prenes.* nestajanje, odumiranje; **u agoniji (agoniji)** — na samrti, u predsmrtnoj borbi.

agonist(a), agonistika *v.* agon.

agora *grč.* (agora — trg) 1. skupština; 2. sastajalište, zborište, javno mjesto, trg; **agorafobija** (agora + fobeomai — bojim se) — strah od velikog prostora (bolest), jeza od širokih vidika, od beskrajnosti mora, nebesa i sl.; *isp.* placangst.

agoranom *grč.* nadglednik ponašanja ljudi na trgu, na javnim mjestima, tržni nadzornik, tržišni inspektor (kod Matoša: agoranomi — police des moeurs u Ateni).

agorot *hebr.* sitan novac (100 agorota — 1 funta).

agost *tal.* (agosto) kolovoz, august.

agovati, agovati, agovati (svi akcenti mogući), -ujem (*isp.* aga) 1. biti aga, gospodariti, zapovijedati; 2. živjeti kao aga, uživati u slasti i lasti.

agr *prid. indekl. tur.* (agyr) ponosan, ohol, umišljen (čovjek), jak, težak (piće), skupocjen, vrijedan (roba).

agrafa[1], *2. mn.* agrafa *franc.* (agrafe) kopča, spoj, veza, spona, fibula, broš.

agrafa[2] *grč.* (a — ne + grafo — pišem) »nenapisano«, »nepisano«, naziv za Kristove izreke kojih nema u evanđelju (tzv. usmena predaja).

agrafično *grč.* (*isp.* agrafa[2]) nepisano, usmeno.

agrafija *grč.* (a — ne + grafein — pisati) nesposobnost pisanja (bolest).

agrajisati, -šem *tur.* (agri — bol, nevolja, neugodnost) *v.* ograjisati.

Agram *njem.* (*navodno od* am Graben — na

jarku, na nasipu; Matoš u svom feljtonu **Discipulus** spominje i šaljivu etimologiju: *njem.* **a** [*dijal.* ein] **Gramm,** tj. jedan gram, i veli da je, prema tome, Zagreb najlakši grad na svijetu jer je samo toliko težak); staro njemačko ime za grad Zagreb; **Agramer** — Zagrepčanin; **Agramerica** — ponešto porugljiv naziv za nekadašnje zagrebačke novine na njemačkom jeziku »Agramer Zeitung«; **agramerskī** — zagrebački.

agrama *tur.* (ogramak — iznenada se razboljeti) iznenadno oboljenje (grčevi, malaksalost, uzetost, nesvjestica i sl.).

agramak, 5. agramače, *mn.* -aci — nasilnik, napasnik, asija; *uveć.* **agramačina** — još i: krupan i jak mlad čovjek, ljudina, jakota.

agramatizam, -zma *grč.* (a — ne + gramma — slovo) bolesna nesposobnost stvaranja ili razumijevanja rečenica i nastojanje za izražavanjem u »brzojavnom« stilu; **agramatist(a)** — nepismenjak, nenaučenjak.

agrap *v.* akrep.

agrar, -ara *lat.* (*isp.* ager) sve što se odnosi na zemljišni posjed i poljoprivredu; poljoprivreda, zemljišni posjed, zemljište uopće; *prid.* **agrarnī** — koji se odnosi na agrar; poljoprivredni, zemljišni, poljodjelski, ratarski, zemljoposjedni; **agrarnī minimum** — najminimalniji intenzitet obrade zemlje; **agrarna reforma** — reforma koja se odnosi na zemljoposjed; u našoj zemlji provedena na temelju zakona o agrarnoj reformi od 1945. koji je donijela privremena nar. skupština još prije donošenja ustava, i to po principu da zemlja ima pripadati onome tko je obrađuje; dijeljenje zemlje velikih zemljoposjednika seljacima bezemljašima, onima sa malo zemlje i zadrugama, kao i stvaranje državnih poljoprivrednih dobara i ekonomija, ustanova i poduzeća (oko 50% zemlje iz agrarnog fonda ušlo je u socijalistički sektor prema zakonu o agrarnoj reformi); **agrarnī proletarijat** — bezemljaši, napoličari, poljoprivredni nadničari; **agrarije** (*mn. ž. r.*) — poljoprivredni proizvodi; **agrarizacija** — pretvaranje nepoljoprivrednog tla u poljoprivredno; *glag.* **agrarizirati,** -izīram; *isto i* **agrarizovati,** -ujem; **agrarac,** -rca, 5. agrarče, *2. mn.* agraracā — 1. zemljoposjednik; 2. pristalica politike koja štiti interese zemljoposjednika; **agrarizam,** -zma — pokret za unapređenje poljoprivrede.

agravacija *lat.* (aggravare — učiniti težim, uvećati) otežanje, osobito *pravn.* povišenje kazne; *med.* nastojanje bolesnika da svoje stanje prikaže težim nego što ono jest; *glag.* **agravirati,** -avīram — otežati, povisiti kaznu, učiniti je težom.

agregacija *lat.* (aggregare — pridružiti) gomilanje, združenje, združivanje, sjedinjenje, sjedinjivanje, zbijanje; pridruživanje nekoj organizaciji; **agregat,** -ata — 1. skup istovrsnih čestica; 2. kombinirani poljoprivredni stroj; 3. dva stroja od kojih jedan pokreće drugi (npr. parni stroj koji je pokretač generatora električne struje); skup strojeva uopće, sprega više strojeva u jednu cjelinu, tehničko postrojenje; 4. (prema osnovnom značenju: grex — stado) vjeroučitelj, dušobrižnik; **agregatnī** — koji se odnosi na agregate; **agregatno stanje** — način na koji su spojeni najmanji dijelovi svakog tijela (postoje tri agregatna stanja: čvrsto, tekuće i plinovito *odn.* — prema modernom shvaćanju: plinovito, kristalno i amorfno stanje, te plazma kao četvrto; najčešće se spominje kao čvrsto agregatno stanje vode — led); **agregirati,** agregīram — skupiti, ujediniti, spojiti, nagomilati, nakupiti, udružiti, pridružiti.

agreman, -ana *franc.* (agrement) pristanak, odobrenje (vlade kod imenovanja novog diplomatskog predstavnika); **džentlmenskī agreman** (*engl.* gentlemen's agreement, *čit.* džentlmens agriment) — prijateljski sporazum zasnovan na međunarodnom moralu.

agresija *lat.* (aggredi — pristupiti komu, navaliti) napadaj jedne ili nekoliko imperijalističkih država na druge zemlje s ciljem otimanja njihova teritorija i nasilnog podčinjavanja stanovništva tuđoj državi; **agresīvan,** -vna, -vno — nasrtljiv, nasilan, napadački; koji napada; neprijateljski; **agresivnost,** -osti — nasrtljivost, silovitost, nasilnost; **agresor** — napadač, zavojevač; *prid.* **agresorskī,** -ā, -ō.

agrest *lat.* (agrestis — divlji) naziv za nezrelo zrnje grožđa (»zelenak«) koje se konzervira u octu ili u moštu od nezrela grožđa (i sam takav mošt zove se agrest); *isto i* **agrezd.**

agri... *lat.* (*isp.* ager) u složenicama označuje vezu s poljoprivredom, poljodjelstvom.

agricola *lat.* (*čit.* agrìkola) seljak, ratar, poljoprivrednik.

agrikultura *lat.* (agri... + *isp.* kultura) poljoprivreda, poljodjelstvo, zemljoradnja, ratarstvo; **agrikulturan,** -rna, -rno — poljo-

privredni, ratarski, poljodjelski, zemljoradnički.

agrìpnija *grč.* (agros — njiva + hypnos — san; agrypnos — koji spava na otvorenom, pa prema tome uopće i ne spava) nesanica, besanica, bdjenje, budnost, budnoća, nespavanje.

agrluk, *mn.* -ci *tur.* (agyrluk) oprema (otkupnina) što je mlada dobiva od mladoženje povodom svadbe po muslimanskim ženidbenim običajima (danas se kod nas izobičajuje).

agro... *v.* agri.

agrobàza (agro... + *isp.* baza) — *skrać. za* agronomska baza (seoska poljoprivredna središnjica).

agrobiologija *grč.* (agro... + *isp.* biologija) nauka o uspijevanju i iskoristivosti biljaka s obzirom na kakvoću zemljišta.

agroekologija *grč.* (agro... + *isp.* ekologija) nauka o smještaju poljoprivrednih površina.

agrokemija *grč.* (agro... + *isp.* kemija) grana kemije koja se bavi proučavanjem kemijskih procesa i elemenata s obzirom na plodonosnost zemljišta; ovamo spada u prvom redu primjena umjetnih gnojiva i upotreba kemijskih sredstava, pesticida *(v.)*, u svrhu zaštite raslinja i postignuća što većeg uroda.

agroklimatologija *grč.* grana klimatologije koja proučava klimatske elemente i varijacije što utječu na razdiobu biljnog svijeta na površini Zemlje.

agromàksimum *lat.* (agro... + *isp.* maksimum) najveća količina zemljišnog posjeda koju, prema različitim uredbama u različitim zemljama, smije imati neki pojedinac.

agromànija *grč.* (agro... + *isp.* manija) *med.* bolesni nagon i želja za životom na selu ili u osami.

agromeliorácija *grč.-lat.* njegovanje tla racionalnom obradom, gnojivima, zaštićivanjem od erozije i sl.

agrometeorologija *grč.* grana meteorologije koja proučava vremenske elemente i pojave što utječu na razvitak usjeva.

agromìnimum *lat.* (agro... + *isp.* minimum) 1. osnovni pojmovi iz područja agronomije; 2. najmanja količina zemljišnog posjeda koju ima neki pojedinac.

Àgron — kralj starih Ilira, tvorac jake države na Jadranu južno od Boke kotorske (3. st. pr. n. e.), muž glasovite Teute.

agronòmija *lat.-grč.* (agro... + nomos — običaj, red, zakon) nauka o poljoprivredi: **agrònom** — inženjer poljoprivrede; znanstveno naobraženi poljoprivredni stručnjak: *žen.* **agronòmka** — 1. žena agronom; 2. vrsta pšenice dobivena križanjem; *prid.* **agronomov; agronòmkin; agronòmskī,** -ā, -ō.

agrotehnika, 3. -ci *lat.-grč.* (agro... + *isp.* tehnika) obrađivanje polja upotrebom tehničkih sredstava (traktori, kombajni, gnojenje, zaštita bilja itd.); *prid.* **agrotehnički.**

agršak, -ška, *mn.* -šci, 2. agršākā *tur.* (agyršak) 1. komadić kosti ili roga (u obliku kolutića, pršljena) što žene natiču na vreteno kad počinju presti (da bi vreteno bilo teže); žvrk, pršljen; 2. kolutić kao ukras na kesama; *dem.* **agrščić.**

àgrumi, 2. àgrūmā *(mn. m. roda) tal.* (agrumi — kiselkasto voće ili povrće) skupno ime za limune, naranče, mandarine, grejp.

Aguš *tur.* »zagrljaj« (vlast. ime).

aguti, -ija, *mn.* agutiji *amer.-španj.* (agouti) vrsta južnoameričkog glodavca.

Ah — *znak za* amper-sat *(v.)*.

Ahàja *v.* Aheja.

ahar, 2. *mn.* ahārā *tur.* (ahyr) 1. konjušnica, staja; 2. dvor; gostinska soba.

Ahasver *hebr.* (osobno ime, znači: knez) »Vječni Žid«; simbol čovjeka koji luta, čovjeka bez domovine (prema predaji prokleo ga Isus Krist, jer mu putem na Golgotu nije htio dati vode); *prid.* **ahasverskī** — nemiran, nesmirljiv, lutalački, beskućnički.

ahàt, -āta (*akc. i* **āhat,** āhata) *grč.* (achates) vrsta kremena, bjelutak (poludragulj); *prid.* **ahàtnī (ahàtskī)** *i* **āhatnī (āhatskī).**

ahbàb, -āba, 5. āhbābe *tur.* (ahbab) prijatelj, drug; *žen.* **ahbabija.**

ahciger *njem.* (achtzig — osamdeset) osamdesetogodišnjak; **ahcigerjàre-ukus** (*isp.* achtziger Jahre) ukus osamdesetih godina prošlog stoljeća (Krleža).

ahče *v.* akče.

ahdnàma *tur.* (ahdname) povelja; politički ugovor.

Ahèja — ime starogrčke pokrajine na najsjevernijem dijelu Peloponeza; u poeziji često i zamjena za ime čitave Grčke; **Ahèjac,** -jca, 5. Ahējče, 2. *mn.* Àhējācā; *žen.* **Ahèjka;** *prid.* **ahejskī.**

Aheloj — 1. rijeka u srednjoj Grčkoj (danas Aspropotamos); 2. bog te rijeke, sin Okeana i Tetije, prosac Dejanire, kasnije žene Heraklove; prosio ju je triput: »prvi put ko bik, pa kao šaren zmaj, vijugajući trup, i konačno ko čovjek, kao ljudski stvor, s bikovljom samo glavom, kojoj vode mlaz

niz čupavu se bradu slijevao ko slap« (Sofoklo); 3. sinonim za vodu uopće.

Ahemenidi *(mn. m. r.)* perzijska dinastija od 8. do 4. stoljeća pr. n. e., koju je uništio Aleksandar Makedonski porazivši kralja Darija III.

ahenija *grč.* (achanes — koji zijeva) *bot.* roška, suhi plod. plod pucavac.

Aheront — *mitol.* 1. rijeka u carstvu mrtvih; 2. podzemni svijet; *prid.* **aherontskī.**

Ahikar — glavni junak istočnjačke moralnopoučne priče (u našim verzijama »premudri Akir«).

Ahil, Ahila (*prema lat.* Achilles) *i* **Ahilej,** Ahileja (*prema grč.* Ahilleus) glavni helenski junak u Ilijadi, ranjiv samo na peti (za koju ga je majka Tetida uhvatila pri kupanju iza poroda); prijatelj Patroklov, koji je i poginuo boreći se protiv Hektora u Ahilejevoj odjeći i njegovim oružjem; Ahilej je za osvetu ubio Hektora, a ovoga je opet osvetio brat Paris pogodivši Ahileja (vođen Apolonovom rukom) u petu; *prid.* **Ahilov** *i* **Ahilejev; Ahilova** (Ahilejeva) **peta** — slaba, ranjiva strana nekog čovjeka; **Ahilejev kompleks** — u psihoanalizi naziv za osjećaj neke tajne slabosti i straha da bi njeno otkrivanje moglo srušiti ugled i dobro mišljenje o osobi koja taj osjećaj ima (osniva se na priči o »Ahilejevoj peti«).

ahileja, *2. mn.* ahileja *grč.* biljka stolisnik; hajdučka trava, kunica, kunji rep.

ahilija *grč.* (a — ne + chylos — sok, juha) bolest želuca zbog pomanjkanja solne kiseline i nekih fermenata u želučanom soku, prestanak izlučivanja probavnih sokova.

Ahilova peta i sl. *v.* Ahil; **Ahilova tetiva** — završna tetiva lisnog mišića na stražnjoj strani potkoljenice (hvata se na petnu kvrgu).

ahimsa (*sanskrt.* »ne povrijediti«) zabrana ubijanja živih bića kao osnovni moralni zakon budizma, hinduizma i jainizma (odatle vegetarijanstvo, odbacivanje rata i krvoprolića uopće).

ahinjak, -īnjka *tur.* (ahenk) zabava.

ahipnija *grč.* (a — ne + hypnos — san) *v.* agripnija.

ahiret (*akc. i* **ahiret**) *tur.* (ahyr — posljednji) drugi svijet, zagrobni život.

ahistorizam, -zma *grč.* (a — ne + *isp.* historija) pomanjkanje smisla za historiju.

ahlak, -āka *tur.* (ahlak) dobro vladanje, čednost, moralnost; **ahlakli** *prid. indekl.* čedan, moralan, pristojan, »odgojen«; *prot.* **ahlaksuz** (suz — bez).

ahmak, 5. -če, *mn.* -ci, 2. ahmaka *tur.* (ahmak) glup, ograničen čovjek, glupan, budala; **ahmakluk,** *mn.* -ci — glupost, budalaština.

Ahmed *tur.* »silno pohvaljeni«.

ahmedija *tur.* (ahmedije) turban, čalma, saruk; platneni ovoj oko fesa.

Ahmozis — egipatski naziv za Mojsija *(v.)*.

ahoj! — mornarski uzvik od broda do broda.

aholija *grč.* (a — ne, hole — žuč) pomanjkanje žučnih boja u stolici zbog nemogućnosti otjecanja žuči u tanko crijevo (uzroci: kamenac, rak).

A horse, a horse! My kingdom for a horse! *engl.* Konja, konja! Kraljevstvo za konja! (poznata i često citirana rečenica iz Shakespeareove drame *Kralj Rikard III*).

Ahriman, -ana — po nauci Zaratustrinoj *(v.)*. — bog tame i zla; *prot.* Ormuzd.

ahromatičan i sl. *v.* akromatičan i sl.

ahtapod *grč.* (okto — osam + pus, 2. podos — noga) *zool.* hobotnica, oktopod (vrsta polipa).

ahter, *2. mn.* ahtera — *njem.* (acht — osam) osmica, npr. figura u motociklistici (vozač mora motorom »ispisati« brojku 8); ima i drugih značenja: iskrivljenje kotača na biciklu (kotač izgleda kao brojka 8), tramvaj broj 8 (u zagrebačkom govoru), igraća karta osmica, i sl.

Ahura Mazda *v.* Ormuzd.

ahval, -ala *tur.* (ahval) prilike, okolnosti, stanje, zbivanja i događaji; bijeda, zlo, nevolja, nesreća; *isp.* hal'.

AICA — *skrać. za franc.* Association Internationale des Critiques d'Art (Međunarodno udruženje umjetničkih kritičara); *engl.* International Association of Art Critics.

Aida — ime glavne junakinje poznate Verdijeve istoimene opere (ne znači ništa, izmislio ga Verdi).

aide-mémoire *franc.* (*čit.* ed memoar) podsjetnik, spomenica; u diplomaciji uobičajeni pismeni akt kojim jedna država drugu državu na nešto upozorava; *isp.* memoar.

aigrette *v.* egreta.

aikido, -oa — vrsta rvačkog sporta nalik na džudo i karate.

aileron *v.* eleron.

ailuk *v.* ajluk.

ain(in) *v.* hain.

Ainu — prastanovnik Japana (na jap. jeziku »gospodin«).

aip *tur.* (ajp) sramota.

AIPO *v.* Gallupov institut.
air[1] (*čit.* er) *engl., franc.* zrak, uzduh, atmosfera; **Royal Air Force** (*čit.* rojel erfors) — engleske zračne snage, britansko zrakoplovstvo (vojno); **air-bus** *engl.* (*čit.* er-bas) veliki putnički avion za prijevoz velikog broja putnika, jumbo-jet (*v.*); aerobus; **air condition** (*čit.* erkondišn) — izmjena zraka, pročišćavanje prostorija, zračenje, provjetravanje, klimatizacija; **air-mail** (*čit.* ermeil) — zračna pošta; **Air France** (*čit.* er frans) francuski aerotransport; **air-lift** (*čit.* erlift) »zračni most« (sistem prijevoza avionima kad se do određenog mjesta, u izvanrednim prilikama, ne može stići izravnim kopnenim ili vodenim putem).
air[2] *franc.* (*čit.* er) melodija, napjev, arija, pjesma uopće; u užem smislu: pjesma (jednoglasna ili višeglasna) s instrumentalnom pratnjom u doba baroka (*v.*), prvotno u Francuskoj i Engleskoj, a kasnije i drugdje.
airli *v.* hairli.
ais — *muz.* kromatski povišeni glas *a.*
Aiša *tur.* »živa«; žena ljubimica Muhamedova, utjecala na njegovo političko djelovanje (»majka pravovjernih«).
A. J. *v.* Å.
aja *njem.* (iz romanskih jezika) dadilja, dojilja, dojkinja, odgojiteljica; *hist.* upraviteljica plemićkog dvora; *isp.* ajo.
ajak, *mn.* ajaci — vrsta majmuna (isto što i *lori*).
ajakolija *tur.* (ajakjolu) zahod, nužnik.
ajakterija *tur.* (ajakteri) dnevnica, danguba, putni trošak, naknada za izgubljeno vrijeme (na službenom poslu).
ajalet *tur.* (ajal — mnogo obitelji) država, oblast, pokrajina.
ajam[1], ajma, *2. mn.* ājāmā *tur.* (ojum) isto što i *ham.*
ajam[2], ajama, *2. mn.* ājāmā *tur.* (jaj — luk) zavinuti držak štapa.
ajan, -ana, 5. ajane *tur.* (ajan) starješina nekog mjesta, prvak, odličnik, velikaš; *prid.* **ajanov, ajanskī; ajanluk** — područje kojemu je na čelu ajan; **ajanstvo** — čast i dužnost ajana.
Ajant *v.* Ajasi.
ajar, -ara *tur.* (ajar) 1. mjera, stupanj čistoće zlata; 2. navijanje sata na točno vrijeme, naravnanje sata; uopće dotjerivanje na pravu težinu odn. na ispravnu mjeru. 3. ravnoteža, ravnovjesje; **ajariti,** -ajarīm — dotjerivati, regulirati, provjeravati točnost.
Ajasi — 1. u starogrčkoj mitologiji dva junaka (sin Telamonov i sin Ojlejev) koji zajednički čine junačka djela; 2. *prenes.* **dva Ajasa** — dva nerazdruživa prijatelja; obojica su završila tragično (kao, uostalom, većina grčkih zavojevača na Troju): sin Telamonov je zbog dodjele oružja poginulog Ahileja Odiseju (a ne njemu) poludio, pobio svu helensku stoku (misleći da ubija vojvode Agamemnona, Menelaja, Odiseja i dr., koje je okrivljivao s nanesene mu nepravde); kad je došao k sebi, počinio je samoubojstvo bacivši se na vlastiti mač, a da nije dočekao svršetak rata (ima o njemu tragedija Sofoklova); sin Ojlejev odvukao je, pošto je zauzeta Troja, Prijamovu kćer Kasandru iz hrama Atenina i silovao je; zato mu je Atena — koja je inače u ratu pomagala Helenima — na povratku njegovu kući razbila brodovlje, a njega ošinula gromom i »pećini na vrh natakla« (Vergilije, *Eneida*).
Aja Sofija (*od grč.* Hagia Sofia — Sveta Sofija) nekad znamenita kršćanska bazilika, a danas muzej u Carigradu.
ajat *v.* vajat.
ajati *v.* hajati.
Ajax *v.* Ajasi
ajbiš *njem.* (Eibisch) biljka sljez.
ajdak *v.* ajdamak.
ajdamačiti, -īm (*isp.* ajdamak) udarati, batinati, mlatiti, tući.
ajdamak, *mn.* ajdamaci *tur.* (hajdamak) batina, toljaga, kijača, malj (odatle i značenje: udaranje, udarac i sl.).
ajdamer *v.* edamer.
ajdamina (*isp.* ajdamak) krupan, nezgrapan i nespretan čovjek.
ajdar, *2. mn.* ājdārā *tur.* magarac; *isp.* hajdar.
ajde *v.* hajde.
Ajdin *tur.* »svijetli«, »jasni«; »sretni«, »čestiti«.
ajduk *v.* hajduk.
ajerkonjak *njem.-franc.* (Eier — jaja) mnogocijenjen napitak od jaja i konjaka (vinjaka), vrsta likera.
ajeršpajz *njem.* (Eierspeise) kajgana, pržena izmućena jaja, pražetina, uljevača.
ajerštok, *mn.* -ci *njem.* (Eierstock) *anat.* jajnik, jajnjak, ovarij (*v.*).
ajet *tur.* (ajet) rečenica, redak iz Kurana (dolazi i u sr. rodu: **aje,** ajeta).
Ajfelov toranj (Ajfelova kula) *v.* Eiffelov toranj.
ajfelske čipke — proizvod kućne radinosti u području Eifela (*čit.* Ajfela) u Njemačkoj između Rajne, Mosele i Ruhra; zemljište

oporo i neplodno s ugaslim vulkanima sili stanovništvo da se od 17. st. bavi čipkarstvom (Leskovar).

ajferzihtig *njem.* (eifersüchtig) ljubomoran, zavidan; **ajfrati,** -ām — biti ljubomoran, zavidjeti; *isto i* **ajfrovati** *i* **ajferovati,** -ujem (Stevan Sremac).

Ajflturm *njem.* Eiffelov toranj *(v.)* (Matoš).

ajgara *tur.* (jajgara) 1. vika, galama; 2. podsmijeh, rug, sprdnja, komedija; 3. nemir, buna; **ajgariti se,** -īm se — šaliti se, podsmijevati se, šegačiti se; **ajgardžija** — buntovnik, bundžija, nemirnjak.

ajgentlih *v.* eigentlich.

ajgīr, -īra *tur.* (ajgyr) ždrijebac, pastuh; **ajgirača** — ždrebica, kobila; *isto i* **ajgirica; ajgirovit** — koji je kao ajgir; neuškopljen; **ajgiruša** — pogrdan naziv za pohotnu ženu.

ajhl *njem.* (Eichel) žir, tref (obično u upotrebi samo u kartaškom jeziku).

ajin *tur.* sljepar, »čudotvorac«, prepredenjak, lukavac.

ajinin *v.* hain, hainin (Matoš).

Ajiša *v.* Aiša.

Ajk *engl.* (Ike) popularni nadimak bivšeg predsjednika USA Dwighta Eisenhowera.

ajkula, *2. mn.* ājkūlā *njem.* (Haifisch) morski pas.

ajkuna, *2. mn.* ajkūnā *tur.* draga, ljubavnica (dolazi i kao hipokoristik prema Aiša); *umanj.* **ajkunica.**

ajlaz, *2. mn.* ajlāzā *tur.* (ajlak — besposlen) lijenčina, danguba, besposličar, skitnica; **ajlāziti,** ajlāzīm — besposličiti, dangubiti.

ajlgut *njem.* (Eilgut) brzovozna roba; »brzovozno« (*isp.* frahtgut).

ajluk, *mn.* ajluci, 2. ajlūkā *tur.* (ajlyk) dohodak, stalna mjesečna plaća, osobito vojnicima; *odatle:* **ajlugdžija** *i* **ajlukčija** — 1. plaćenik, najamnik (vojnički); 2. službenik ili radnik s mjesečnom plaćom, mjesečar; *isto i* **ajlučār.**

ajma *mađ.* (hajma) luk vlašac.

ajmak, *mn.* -ci, 2. ajmākā — upravna jedinica u nekim sovjetskim republikama, npr. u burjatsko-mongolskoj, kalmičkoj i dr.; odgovara rajonu.

ajmana, *2. mn.* ajmānā *v.* hajvan.

ajme *tal.* (ahime) jao, kuku, lele, vaj, vajme; **ajmek** — jauk, lelek, kuknjava, vapaj, zapomaganje; **ajmekati,** ajmečem — jaukati, lelekati, kukati, zapomagati (svršeni oblik: **ajmeknuti,** ajmeknem).

ajmokac, -kca, *2. mn.* ajmokācā *v.* ajngemahtes.

ajmolajnc *njem.* (Einmaleins) jedanputjedan (osobito u starijoj frazi: to treba da ti ide kao ajmolajnc).

ajmpindekl *njem.* (einbinden — uvezati + Deckel — poklopac) u zagrebačkom govoru još i danas čest naziv za povoj, jastuk u koji se stavlja dojenče.

ajna, *2. mn.* ajnā i ājnī *tur.* (ajna) ogledalo.

ajnak, *mn.* -ci, 2. ājnākā *dijal.* (možda od njem. ajnakter [*v.*], koji je obično bio kakva lakrdija) šala, komedija, lakrdija; **ajnačiti** -īm — zbijati šalu, šegačiti se, lakrdijati, komedijati.

ajnakter *njem.* (Einakter) kazališni komad u jednom činu, jednočinka, aktovka.

ajnbildati, -ām *njem.* (einbilden) umisliti, umišljati, »utvarati se«; *isp.* ajngebildet.

ajnc *njem.* (eins — jedan) 1. vrsta kartaške igre; 2. najjači zbroj od 21 poena ili dva keca u istoj igri; 3. u ferblu *(v.)* puna karta i kec iste boje; **ajnc a** *v.* prima primissima; **ajnc-cvaj** (*njem.* eins-zwei — jedan-dva) — u zagrebačkom govoru oznaka za neki brzi postupak, za nešto što se dogodilo ili što treba da se dogodi u tren oka; **od ajnca** — otprve, na prvi pogled, od jedanput.

ajnc(e)l *njem.* (Einzel) samica (u zatvoru); **ajncelefale** (Einzelfall — pojedinačan slučaj) — u govoru naših zatvorenika izraz za šetnju u dvorištu zatvora kad uhapšenici šeću u krugu jedan za drugim i ne smiju razgovarati.

ajnemer *njem.* (Einehmer) poreznik (Đalski).

ajnfah *njem.* (einfach) jednostavan, jednostruk, običan, prostodušan; *kao pril.* jednostavno, naprosto (Matoš).

ajnfasung, *mn.* -zi *njem.* (Einfassung) obrub, optok, opšiv, opšav, oivičenje; **ajnfasati,** -ām (*njem.* einfassen) — uglaviti; *isto i* **ajnfasovati,** -ujem.

ajnferbig *njem.* (ein — jedan + Farbe — boja) jednobojan, monohroman.

ajnfort *njem.* (Einfahrt) velika ulazna kapija kroz koju mogu proći kola; velika veža, velik ulazni hodnik.

ajngebildet *njem.* (eingebildet) umišljen, uobražen.

ajngehengt *njem.* (eingehängt) ovješeno, ispod ruke (ići s nekim), »potpazuhice« (J. Čedomil).

ajngemahtes *njem.* (Eingemachtes) vrsta krepke juhe s mesom i drugim dodacima; u našim kuharskim priručnicima: ujušad, ujušak, umokac.

ajngešosen *njem.* (eingeschossen) »upucan«, tj. usklađen u pucanju, istodoban, istovremen (Krleža).
Ajnija *tur.* (*m. ime*) »isti«, »pravi«, »izvorni«; *žen.* **Ajnija i Ajníja.**
ajnjeriger *njem.* (ein — jedan, Jahr — godina), zapravo Einjährig-Freiwilliger — »jednogodišnji dobrovoljac« (naziv za vojnog obveznika na tzv. đačkom roku u nekadašnjoj Austro-Ugarskoj).
ajnkasirati, -kasīrām *njem.* (einkassieren) utjerati, ubrati novac, naplatiti račun; *isp.* inkasirati.
ajnkauf *njem.* (Einkauf) kupnja, kupovanje, kupovina, nakup, pazar (obično veće količine robe za dulje razdoblje).
ajnkmoc *v.* ajngemahtes.
ajnlag, *mn.* -zi, 2. ajnlāgā *njem.* (Einlage) uložak, osobito onaj koji se stavlja u obuću kod ravnog stopala i sl.
ajnlaufati se, -ām se *njem.* (einlaufen — utrčati) »uhodati se«, ući u kolotečinu, postići skladan rad u svim dijelovima (obično u motoristici); *isp.* razlaufati.
ajnleger *njem.* (einlegen — staviti) 1. *tipogr.* radnik koji umeće arke u štamparski stroj, umetač, ulagač; 2. dio štamparskog stroja koji služi za umetanje papira u stroj; 3. uopće svaki radnik koji vrši neko umetanje (npr. u pilani, koji umeće drvo pod pilu); *žen.* **ajnlegerica** *i* **ajnlegerka** — umetačica, ulagačica.
ajnpren, *2. mn.* ajnprēnā *njem.* (Einbrenn) zapržak, zaprška, zafrig; **ajnpren-supa** — prežgana juha.
ajnrajig *njem.* (ein — jedan + Reihe — red, niz) jednoredan, koji je na jedan red (npr. dugmeta na kaputu); *isp.* cvajrajig.
ajnrikati, -ām *njem.* (einrücken) stupiti u vojsku (na odsluženje kadrovskog roka); *isto i* **ajnrikovati,** -ujēm; *isp. i* rukovati.
ajnšpaltig *njem.* (ein — jedan + Spalte — stupac) jednostupačan (npr. članak u novinama samo na jednom stupcu); *isp.* cvajšpaltig, drajšpaltig, firšpaltig.
ajnšpener *njem.* (ein — jedan + spannen — prezati) 1. jednopreg, kola s jednim konjem; 2. popularan naziv za pol para hrenovki, tj. samo za jedan komad (obično se hrenovke serviraju u dva spojena komada, tj. u »cvajšpeneru« — dvopregu).
ajnštajnij, -ija (*pored* **ajnštajnijum**) — novi kemijski element otkriven 1952. poslije eksplozije hidrogenske bombe; kasnije proizveden u ciklotronu i nuklearnim reaktorima; tablični mu je broj 99, *znak* E *i* Es (prema imenu velikog fizičara Einsteina, *čit.* Ajnštajna; internacionalno: **einsteinium**).
ajnštelung *njem.* (Einstellung) stav, gledište, polazni položaj, start (Krleža).
ajntencer *njem.* (Eintänzer) plesač koji u noćnim lokalima pleše za novac sa ženama koje nemaju svojih plesača; *isp.* žigolo.
ajntopfgeriht *njem.* (ein — jedan + Topf — lonac + Gericht — jelo) za vrijeme nacizma u Njemačkoj uveden propis da se u neke dane u tjednu mora u domaćinstvima i u restoranima kuhati samo jedno jelo (ili i više jela u jednom loncu), a ušteda koja se pri tom postiže da se daje u ratne svrhe; *isto i* **ajntopfesn** (Essen — jelo); **ajntopfzöntag** (Sonntag — nedjelja) — nedjelja koju je također pogađao spomenuti propis.
ajnvagonirati, -gonīram *njem.* (einwaggonieren) utovariti, ukrcati u vagone (Krleža; kod njega i kajkavski: **ajnvagonijerati**).
ajnzac, *2. mn.* ajnzācā *njem.* (Einsatz) 1. umetak, uložak (npr. za krevet); 2. upadanje jedne muzičke dionice u melodiju druge.
ajnzajtig *njem.* (einseitig) jednostrano, ne obazirući se na mišljenje drugih.
ajnzer *njem.* (eins — jedan) jedinica, predmet koji nosi broj jedan (u zagrebačkom govoru).
ajnzicer *njem.* (ein — jedan + Sitz — sjedalo) vozilo, kola, čamac, saonice, avion i sl. s jednim sjedalom; jednosjed, samac.
ajo *španj.* (ayo) odgojitelj; *hist.* upravitelj plemićkog dvora; »dvorski«; *isp.* aja.
ajoš[1] *v.* hajoš.
ajoš[2] *tur.* (hajlaz) 1. hajduk, odmetnik; 2. propalica, bitanga.
a jour *v.* ažur.
ajp *v.* aip; **ajptur sujlemek!** — sramota je govoriti, reći!
ajraj *iskv.-engl.* (all right) sve je u redu (Dončević).
ajskafe *njem.* (Eis — led + Kaffee — kava) ledena kava; *isp.* rivijera 3.
ajskastn *njem.* (Eiskasten) ormar za održavanje hrane u hladnom stanju, hladionik, ledenica, frižider.
Ajša *v.* Aiša.
ajta *tur.* (hajta) 1. besposličar, skitnica; 2. besposličarenje, skitnja.
ajtaš *v.* hajtaš; **ajtašica** — mlin s ajtašima.
Ajub *v.* Ejub.
ajuk, *mn.* -ci, 2. ajūkā — eskimski čamac.
ajva *v.* hajva.

ajvān *v.* hajvan.
ajvār *v.* hajvar.
ajvaz, *2. mn.* ajvāzā *tur.* sluga: *u starini:* majordom, upravitelj u gospodskoj kući.
ajzenaši — pristalice Karla Marxa, nazvani po gradu Eisenachu (*čit.* Ajzenah) u Tiringiji, gdje su imali kongres 1869. kada je osnovana Njemačka socijaldemokratska radnička partija.
ajzibān *njem.* (Eisenbahn) vlak, željeznica (osobito u slavonskim dijalektima); *isto i* **ajzlibān** (Kolar): **ajzlibanec** *kajk.* željezničar (Krleža): **ajznbaner** — željezničar (Krleža).
ak *v.* hak.
A. K. — *kratica za* Armeekommando, tj. Armijsko zapovjedništvo (Krleža).
akācija (*akc. i* **akacija**) *grč.* (akakia — nedužnost, nevinost) 1. vrsta tropskih i suptropskih biljaka; 2. bagrem, kraljegač, kapinika.
akāč, -áča *v.* akacija.
akademija *grč.* (Akadēmeia) prvobitno naziv škole koju je osnovao starogrčki filozof Platon (4. st. prije naše ere) blizu Atene u vrtovima posvećenim uspomeni na heroja Akadema; 1. znanstveni zavod; društvo učenjaka, književnika i umjetnika; najviši znanstveni zavod neke zemlje; 2. sveučilište, visoka škola; 3. naziv za neke srednje stručne škole (npr. *trgovačka, pomorska akademija*); 4. svečana priredba s koncertnim točkama, predavanjima, recitacijama itd.; **akademik,** 5. -če, *mn.* -ci — član akademije (*v.* akademija 1); **akadēmac,** -mca, 5. akadēmče, *2. mn.* akadēmācā — pitomac ili student neke akademije (visoke ili srednje škole); *prid.* **akadēmčev;** *žen.* **akadēmka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; **akademičar** — 1. student, sveučilištarac; 2. đak neke srednje škole, koja ima naziv akademije (danas češće: akademac): 3. *rijetko* akademik; *žen.* **akademičarka; akademizam,** -zma — odvajanje nauke od života; ustaljene »školske« forme, naročito u umjetnosti; tehnička vještina bez invencije i novote; pretjerano teoretiziranje, znanstveni formalizam, »knjiškost«; »akademizam je gledanje tuđim a ne svojim očima« (Matoš); **akademizirati,** -izīrām — raspravljati učeno ali besplodno; **akadēmskī** — 1. koji se odnosi na akademiju; 2. znanstven, naučan; 3. visokoobrazovan, sa svršenim fakultetom ili školom u istom rangu; diplomiran; 4. *pril.* (*akc.* **akadēmski**) školski, doktrinarno, suviše učeno, općenito, čisto teoretski; 5. **akadēmskā rasprava** — naučna nepristrana rasprava; 6. **akadēmskī građanin** — student sveučilišta; 7. **akadēmskā četvrt** — četvrt sata, koliko profesor smije kasnije započeti s predavanjem (*isp.* cum tempore); 8. **akadēmskā medicina** — znanstveno liječništvo.
Akadija — 1. u starom vijeku sjeverozapadni dio Mezopotamije s glavnim gradom Babilonom; *isp.* Sumer; 2. danas Nova Škotska, provincija u istočnoj Kanadi (nekad francuska naseobina); **akadījskī** — novoškotski.
akaid *tur.* (akaid) islamski vjerski propisi, vjeronauk, dogmatika.
Āka Larencija (*lat.* Acca Larentia) — u starorimskoj mitologiji žena pastira Faustula, koja je — zajedno s mužem — spasila i odgojila Romula i Rema (njih je — prema legendi — odojila vučica).
akalkulija *grč.-lat.* (a — ne + *isp.* kalkulirati) *med.* nesposobnost vršenja bilo kakvih računskih operacija (obično kod organskih oštećenja mozga).
akampsija *grč.* (a — ne + kamptein — saviti, zakrenuti) ukočenost, nepokretljivost zglobova.
Àkan — zajednički naziv za skupinu naroda i jezika u Gani i na Obali Slonove Kosti (pripadaju gvinejskoj skupini afričkih jezika).
akant, *2. mn.* akanātā *grč.* (akanthos — biljka tratorak, popanak, medvjeda stopa, primog, matruna) južnoevropska biljka oštro izrezanih i rebrastih listova koju su stiliziranu upotrebljavali kao predložak za ornamentalne ukrase, npr. u kapitelu korintskog stila *(v.); prid.* **akantov;** *isto i* **akanthus.**
akantestezija *grč.* (akantha — trn, bodljika, čekinja + aisthanomai — osjećam) *med.* smetnja površinskog osjeta kad bolesnik u određenom području osjeća kao ubode iglicama.
akaparirati, -parīrām *tal.* (accaparrare) 1. zakapariti, unaprijed osigurati davši kaparu *(v.);* 2. prigrabiti, prisvojiti; *isto i* **akaparisati,** -šēm.
akār, -ára *tur.* (akar — zemljište, nekretnina) neotuđiv dio imetka (kuća i okućje).
akarakter *grč.* (*isp.* a — bez + karakter) osoba s potpunim nedostatkom karaktera, stopostotni beznačajnik (M. Matković).
akardija *grč.* (a — ne + kardia — srce) stanje bez srca, besrčnost; *prenes.* kukavičluk, malodušnost, plašljivost; **akardijus** — ljudska nakaza kojoj nedostaje srce.

akaret *v.* hakara.
akarijaza *grč.* (akari — grinja) vrsta šuge kod domaćih životinja (izaziva je jedna vrsta grinja, moljaca).
akarinoza *grč.* (akari — grinja) bolest vinove loze (izaziva je jedna vrsta grinja, moljaca), kovrčavost, smežuranost loze, grinjavost.
akarpija *grč.* (a — ne + karpos — plod) neplodnost, besplodnost, bezrodnost, jalovost, sterilnost.
akast, akaste, akastem *v.* akastile.
akastīle *tur.* (*od ar.* ankastin + *tur.* ile) hotimice, namjerno, s predumišljajem; *isp.* kastile.
akat *v.* akt (Tin).
akatalektičkī *grč.* (a — ne + *isp.* katalektički) koji je neokrnjen; **akatalektičkī stih** — stih s potpunim brojem slogova.
akatalepsija *grč.* (a — ne + katalepsis — shvaćanje, razumijevanje) nepoimanje, nepojmljivost, neshvaćanje, neshvatljivost, nesposobnost shvaćanja, nemogućnost razumijevanja; *u medicini:* potres mozga; **akataleptičan, -čna, -čno** — nepojmljiv, nedokučiv, neshvatljiv, nedostižan umom.
akatapoza *grč.* (a — ne + kataposis — pijenje, gutanje) nemogućnost pijenja, gutanja.
akatarzija *grč.* (a — ne + katharsis — čišćenje) nečistoća uopće, nesklonost prema čistoći; *u medicini:* nečistoća krvi.
akatist *grč.* (akathistos) *crkv.-pravosl.* pohvalna pjesma.
akaustičan, -čna, -čno *grč.* (a — ne + kaustos — zapaljen) nesagoriv, nezapaljiv, vatrostalan.
akceleracija *lat.* (accelerare — ubrzati, pospješiti) pojačanje brzine, ubrzanje, pospješenje; *prid.* **akceleracionī.**
akcelerando *v.* ačelerando.
akcelerator *lat.* (*isp.* akceleracija) 1. sprava za ubrzavanje; 2. pedal u automobilu, pospješitelj, ubrzivač; pritiskom na pedal ubrzava se vožnja automobila; 3. **akceleratori** — skupni naziv za ciklotron, betatron, sinhrotron (uređaji za ubrzavanje električno nabijenih dijelova atoma); **akcelerometar** — instrument za mjerenje ubrzanja; **akcelerirati, -lerīram** — ubrzavati, pospješivati; uskoriti, požuriti.
akcent, *2. mn.* akcenata *lat.* (accentus) 1. *gram.* naglasak (kod starijih pisaca: »glasoudar«); 2. istaknuti dio nekog teksta, muzičke melodije, novinskog članka i sl., suština, težište, bit, glavna misao, misao vodilja, glavna osobina, smisao, poenta, odlučan moment; 3. naročiti izgovor svojstven čovjeku koji govori na tuđem jeziku; 4. *muz.* ritmički naglasak; pojačavanje pojedinog zvuka ili akorda; *prid.* **akcenatskī; akcentuacija** — 1. naglašivanje; 2. stavljanje akcenata; **akcentuirati,** -tuīram — 1. naglasiti, naglašivati; 2. označiti, staviti, odrediti akcent na riječi; 3. istaknuti nešto, poentirati, (glasom) »podvući«; *isto i* **akcentovati,** -ujem; **akcentologija** — nauka o akcentima i akcentuaciji; **akcentolog,** *mn.* -zi — učenjak koji se bavi proučavanjem akcenata; stručnjak za nauku o akcentima; *prid.* **akcentološki.**
akcepcija *lat.* (acceptare — primati, prihvaćati) 1. primanje, prihvaćanje, usvajanje, uvaženje; 2. usvojeno značenje neke riječi; **akcepis** — potvrda primitka; **akcept,** *2. mn.* akcepata — 1. *pravn.* suglasnost na prijedlog da se sklopi ugovor; 2. potpis na mjenici (računu) kojim se posvjedočuje da potpisnik svojim potpisom jamči za uplatu mjenične svote u određeno vrijeme; 3. prihvaćena mjenica; **akceptabīlan,** -lna, -lno — prihvatljiv; **akceptacija** — prihvaćanje; **akceptant** *2. mn.* akceptanata — prihvatnik; čovjek koji prihvaća mjenicu, tj. koji svojim potpisom jamči da će je isplatiti; **akceptirati,** -ceptīram — prihvatiti, primiti, usvojiti; *isto i* **akceptovati,** -ujem; **akceptor** — primalac, odobravalac.
akcesija *lat.* (accessio — pristup, prirast, dodatak) pristup, priključenje, približenje, prilazak, priraštaj, obogaćenje, povećanje, dobitak; *pravn.* proširenje prava vlasništva na sporedne stvari, stjecanje vlasništva spajanjem nuzgredne stvari s glavnom.
akcesist(a) *lat.* (accedere — pristupiti) niži činovnik u upravnoj službi, početnik, pripravnik.
akcesīt, -ita *lat.* (accedere — pristupiti) pohvala kod dijeljenja nagrade, obično druga (utješna) nagrada.
akcesoran, -rna, -rno *lat.* (*isp.* akcesija) sporedan, podređen, nebitan, pridodan, manje važan; **akcesornī ugovor** (ili **akcesorna obaveza**) pridodan, dopunski ugovor koji se dodaje drugom (glavnom) ugovoru (ili obavezi); **akcesorna tužba** — tužba kojom se novi tužitelj pridružuje prijašnjoj tužbi drugog tužitelja protiv istog tuženika; **akcesorīj,** -ija — dodatak, dopuna; sporedna stvar; *isto i* **akcesorijum.**
akcidencija *lat.* (accidit — događa se, zbiva se) 1. slučajna oznaka ili moment; 2. *štampar.*

posao koji ne spada u knjižarstvo i novinarstvo (npr. posjetnice, plakati, cjenici i sl.); **akcident** *2. mn.* akcidenātā — nebitno, slučajno svojstvo, sporedna stvar, nešto neočekivano, pa prema tome i nezgoda, nesreća, ozljeda; *isto i* **akcidens; akcidental,** -ala — *muz.* naziv za znakove promjene tona (povisilica, snizilica, povratilica); **akcidentālije** *(mn. ž. roda)* — slučajnosti; slučajne, tj. nebitne osobine neke stvari; sporednosti; **akcidentalan,** -lna, -lno — slučajan, nebitan, sporedan, uzgredan, nehotičan, nenadan.

akcija, *2. mn.* akcījā *lat.* (actio) 1. djelovanje, djelatnost, rad, radnja, čin, djelo; 2. *bank.* dionica, dokument na dio kapitala uložen u akcionarsko (dioničko) društvo (također i sam dio, tj. vrijednosni papir koji donosi dividende); 3. *pol.* djelatnost koja se poduzima radi postizanja nekoga cilja (protest, politička kampanja i sl.); 4. *pravn.* tužba na sudu; **radna akcija** — masovni pothvati većeg broja ljudi, osobito omladine, u svrhu ostvarenja nekog zadatka od općenarodnog interesa; *prid.* **akcījskī;** *v.* akcioni.

akcijāš, -āša — učesnik u (radnoj) akciji.

akcionār, -āra, 5. akcionāru i -āre *lat.* dioničar, vlasnik akcījā; ima pravo na jedan dio iz godišnjeg dohotka (dividende) poduzeća; *prid.* **akcionārov; akcionārskī; akcionārsko (dioničarsko) društvo** — poduzeće čiji se kapital obrazuje od uloga akcionara (dioničara).

akcionēr, -ēra, 5. akcionēru i sl. *v.* akcionar i sl.

akcionī *lat.* (*isp.* akcija) radni, poslovni, koji se odnosi na akciju; **akcionī radius** — doseg, domet, radni polumjer; put koji može prevaliti brod ili drugo prijevozno sredstvo bez nadopune goriva.

akcipirati, -cipīrām *lat.* (accipere) primiti, opaziti, osjetiti, shvatiti, razumjeti (*isp.* akcepcija).

akcis *v.* akciza (Nušić).

akciza *franc.* (accise) porez na potrošnju; trošarina, carina; *isto i* **akcīz,** -iza.

akče, -eta *tur.* (akče) *hist.* sitan turski srebrni novac; *danas:* novac uopće; *isto i* **akča,** *2. mn.* akčā *i* akčī.

akefalan, -lna, -lno *grč.* (a — ne + kefale — glava) bez glave, bezglav, obezglavljen; **akefal** — bezglavac.

Akiba *v.* Ben Akiba.

Akif *tur.* »ustrajni«, »neumorni«.

akīk, -īka, *mn.* -ici *tur.* (akik) 1. dragi kamen, ahat; 2. narukvica s dragim kamenom; *prid.* **akīkli.**

akil *prid. indekl. tur.* (akyl) pametan, umno zreo, razuman.

akin — pjesnik-improvizator i pjevač kod nekih azijskih naroda (Kazahstan, Kirgizistan i dr.).

akındžija *tur.* (akyn — 1. žestok juriš; 2. pljačka) 1. pripadnik jurišne konjice u nekadašnjoj turskoj vojsci; 2. vojnički dobrovoljac koji se izdržavao od ratnog plijena (inače je bio bez plaće).

akineza *grč.* (a — ne + kineo — krećem se) nepokretnost tijela ili teškoća pokreta (bolest).

Akir *v.* Ahikar.

akitırati, -itīrām *franc.* (acquitter) isplatiti, izravnati račun, osloboditi se duga, osobito naznačiti potvrdu valute na čeku (»plaćeno«, *franc.* »pour acquit«); *isto i* **akitovati,** -ujem.

akiurgija *grč.* (ake — liječenje + ergon — djelo) nauka o operacijama, kirurgija.

akl *tur.* (*isp.* akil) pamet, um, razum; **akla** — po pameti, odoka, napamet, bez mjerenja; *isto i* **aklaja.**

aklamācija *lat.* (acclamare — dovikivati) oduševljeno i burno odobravanje; klicanje; povlađivanje; *v.* per acclamationem; *isp. i* lauda; **aklamirati,** aklamīrām — bučno odobravati; klicati; *isto i* **aklamovati,** -ujem.

aklimatizācija *lat.-grč.* (ad[1] + *isp.* klima) prilagođivanje živih bića novim, neuobičajenim, prvenstveno klimatskim i geografskim prilikama i uvjetima okoline; navikavanje, privikavanje na neku sredinu; aklimatizacija proširuje granice rasprostranjenosti biljaka i životinja; *prid.* **aklimatizācijskī** *i* **aklimatizacionī,** -ā, -ō; **aklimatizırati se,** -izīrām se — prilagoditi se nekoj sredini; priviknuti se; udomaćiti se; *isto i* **aklimatovati se, aklimatizovati se,** -ujem se, *i* **aklimatisati se,** -šem se.

akmača, *2. mn.* akmāčā *žen. prema* akmak *(v.).*

akmačina — *uveć. prema* akmak *(v.).*

akmadža *v.* atmadža.

akmak, 5. akmače, *mn.* akmaci, 2. akmākā *tur.* (ahmak) glup, ograničen čovjek, glupan, budala.

akmast, -a, -o (*isp.* akmak) lud, glup, budalast.

akme *grč.* (akme — vrhunac, vršak, šiljak) *med.* kritično, prijelomno stanje u razvoju bolesti; **akmeizam,** -zma — struja u ru-

skoj literaturi, nastala poslije revolucije 1905, u vrijeme Stolipinove reakcije; jedna od glavnih ličnosti pokreta bila je lirska pjesnikinja Ana Ahmatova (pravim imenom Ana Andrejèvna Gorenko, 1889—1966); akmeisti su propovijedali teoriju »umjetnosti radi umjetnosti«, »ljepote radi same ljepote« (larpurlartizam); **akmeist(a)** — pristaša akmeizma; *prid.* **akmeistički.**

akna, *2. mn.* ākna i aknī *grč.* (akne) bubuljica, gnojni čirić, prištić »miteser« (često u pubertetu).

akoazma, *grč.* (akoe — sluh, čuvenje) *med.* halucinacija sluha pri kojoj bolesnik čuje šumove, zvonjavu, govor i sl., kada tih pojava i nema.

akoemetar *v.* akumetar.

akokotli *v.* dalija.

akolada *franc.* (accolade — zagrljaj) 1. udarac tupom stranom mača na koji je način lenski gospodar (*v.* leno) proizvodio mladog paža u stalež viteza; 2. velika vitičasta zagrada; služi osobito u pisanju nota za okomito spajanje crtovlja i u grafičkoj struci za slaganje rodoslovlja (vodoravno); **akolirati,** akolīram — 1. zagrliti, priljubiti, ograditi; 2. spojiti nekoliko stavaka u trgovačkom knjigovodstvu.

akolit, -ita *grč.* (akoluthos) 1. pomagač, poslužnik, pratilac; izraz obično služi u katoličkoj crkvi za oznaku bogoslova zaređenog nižim redom koji pri svečanim bogoslužjima vrši pomoćne službe (drži i nosi zapaljenu svijeću, poslužuje vodom i vinom, prati križ u procesijama i sl.); 2. *prenes.* privrženik, pristaša, pristalica; **akolitat,** -āta — niži svećenički red; **akolitirati,** -itīram — vršiti službu akolita.

akomodabilan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* akomodacija) prilagodljiv, zgodan, udesan, svrsishodan.

akomodacija *lat.* (accomodare — udesiti) prilagođavanje (npr. oka da jasno vidi predmete na različitim udaljenostima); **akomodirati,** -modīram — prilagoditi, podesiti, udobno smjestiti; podmiriti dug; *isto i* **akomodovati,** -ujem.

akompanjacija *tal.* (accompagnare — pratiti) pridruženje; pratnja; **akompanjator** — pratilac; **akompanjirati,** -anjīram — pratiti, osobito npr. na klaviru u glazbenim produkcijama.

akompli *franc.* (accompli) završen, gotov, dogotovljen; **fet akompli** (2. fet akomplija) — svršen čin.

akomplirati, akomplīram *franc.* (accomplir) — zaokružiti, završiti, upotpuniti, izvesti, polučiti, postići.

akonfesionalan, -lna, -lno *grč.-lat.* (a — ne + *isp.* konfesija) bez vjere, bez religije, bezvjeran, nereligiozan; **akonfesionalnost,** -osti — bezvjerstvo, ateizam.

akonitin, -ina *grč.* otrovni alkaloid u biljci nalijep (jedić, klobučić, *grč.* akoniton); nekad lijek protiv neuralgije.

a konto *v.* a conto; **akontacija** (**akonto,** *mn.* akonti, 2. akontā *i* akonāta) *tal.* predujam, vađevina, avans; isplata novca na račun buduće zarade; **akontirati,** -kontīram — predujmiti; uzeti (ili isplatiti) novac unaprijed u ime buduće zarade; *isto i* **akontovati,** -ujem.

akord, *2. mn.* akorāda *i* akordā *franc.* (accord) 1. *muz.* istodobni suzvuk, suglasje triju ili više tonova; 2. sloga, sklad; 3. sporazum, nagodba, poravnanje; 4. **rad na akord** — rad »po komadu«, kad se radniku ne plaća po nadnici, nego prema pogodbi odnosno prema količini dovršenog posla; *prid.* **akordni; akordant,** *2. mn.* akordanāta — radnik koji radi na akord; *isto i* **akordaš,** -aša, 5. akordāšu (Hasan Kikić).

akordator *franc.-lat.* (*isp.* akord) ugađač glazbala, popravljač i dotjerivač muzičkih instrumenata.

akordeon *tal.* (*isp.* akord) velika kromatična harmonika (rastegača).

akorporacija *lat.* (ad[1] + corpus, 2. corporis — tijelo) pripojenje, ujedinjenje, združenje; *glag.* **akorporirati,** akorporīram.

akostati, -ām *tal.* (accostare) pristati uz obalu (lađa); *dijal.* iskrcati se (stići lađom).

akotiledone *(mn. ž. roda) grč.* (a — ne + *isp.* kotiledon) biljke bescvjetnice.

akov, akova *mađ.* (ako) 1. stara mjera za tekućine (0,56589 hl); 2. mjera za žito (51 litra); 3. daća na vino u 13. i 14. st.; *umanj.* **akovče,** -eta.

akozmizam, -zma *grč.* (a — ne + kosmos — svijet) filozofski nazor da tjelesni svijet ne postoji nezavisno od svijesti; **akozmist(a)** — pristaša akozmizma; *prid.* **akozmistički.**

akr *v.* acre (uobičajeni izgovor, ali je pravilnije **eikr**).

Akra (Accra) — glavni grad Gane (Afrika).

akram *v.* akran.

akran, -āna, 5. akrāne *tur.* (akran *mn. od* karin — slični, jednaki) vršnjak, prijatelj;

par, premac (**akrana ti nema** — nema ti para, premca); *isp.* akraniti se.
akranija *grč.* (a — ne + kranion — lubanja) 1. prirođena nakaznost glave (potpuno manjka svod lubanje); 2. *zool.* akranije su najprimitivniji razred kralješnjaka: bez lubanje (odatle naš naziv: bezlubanjci), bez parnih peraja, bez srca itd., žive zakopane u morskom pijesku.
akraniti se, akranim se (*isp.* akran) izjednačivati se s nekim; *v.* barabariti se.
akrap *v.* akrep.
akratoterme, *2. mn.* akratoterma *grč.* (akratos — jak, u punoj snazi + *isp.* terme) tople ljekovite vode sa vrlo malo otopljenih mineralnih tvari u sebi; **akratopege** (*grč.* pege — izvor) — hladne ljekovite vode.
akreba, *2. mn.* -eba *tur.* (akreba) 1. rodbina, svojta; 2. rodak, srodnik; **akrebaluk** — rodbinstvo, srodstvo.
akrecija *v.* akrescenzija.
akreditirati, -itiram *franc.* (accrediter) 1. ovjeroviti; 2. otvoriti nekome kredit; 3. *dipl.* podijeliti punomoć diplomatskom predstavniku da u stranoj državi zastupa interese domovine; *isto i* **akreditovati,** -ujem; **akreditiv,** -iva — 1. pismeni dokument koji sadrži nalog jedne kreditne ustanove (banke, štedionice) drugoj kreditnoj ustanovi da nekom isplati određenu svotu novaca; 2. *dipl.* **akreditivi** — vjerodajno pismo poslanika koje predaje glavaru države kod nastupanja svoje službe; *prid.* **akreditivan,** -vna, -vno.
Akrej *grč.* (»štovan na vrhuncima«) pridjevak Zeusa i žene mu Here (Jupitra i Junone).
akrep, *2. mn.* akrepa *tur.* (akreb) škorpion, štipavac, špurak.
akrescenzija *lat.* (ad¹ + crescere — rasti) prirast, priraštaj, prinova, povećanje; *isto i* **akrecija.**
akribičnost, -osti *v.* akribija.
akribija *grč.* (akribeia) krajnja točnost ili pomnost (osobito u znanstvenom radu) koja zalazi u najmanje sitnice; brižljivost, savjesnost, temeljitost u radu.
akrit, -ita *grč.* (»koji ne podliježe sudbenosti«) u Bizantskom Carstvu seljak-ratnik, graničar.
Akrizije — u starogrčkoj mitologiji kralj u Argu, otac Danajin, djed Perzejev *(v.)*.
akro... *grč.* (akros — krajnji, gornji) sastavni dio mnogih složenica sa značenjem: gornji, viši, šiljast, najviši (*isp.* akropola, akrostih).
akroamatički; akroamatski *grč.* (akroaomai — slušam) čuven, namijenjen slušanju; **akroamatička (akroamatska) metoda** — način poučavanja u nastavi koji se služi samo predavanjem građe, bez ispitivanja i učenja iz knjiga (za razliku od *erotematske metode*, koja pitanjima i odgovorima upućuje slušača u nova saznanja).
akrobacija (*akc. i* **akrobacija**) *grč.* (akrobateo — idem navrh prsta) 1. vještina akrobata; 2. *prenes.* vratolomija, opasan pothvat; **akrobat(a)** — izvoditelj vratolomnih gimnastičkih podviga; artist u cirkusu, varijeteu i sl., pelivan; *prid.* **akrobatov; akrobatski;** *žen.* **akrobatkinja; akrobatika,** 3. -ci — akrobatska vještina.
akrocijanoza *grč.* (akro... + *isp.* cijanoza) *med.* pojava da bolesnicima poplave okrajine tijela (nos, šake, stopala, uši, usne) zbog smrzotina, poremećaja cirkulacije krvi, šećerne bolesti, gangrene itd.
akrodinija *grč.* bolest male djece koja se prvotno očituje besanicom i razdražljivošću, a počinje osipom i bolovima u nogama.
akrofobija *grč.* (akro... + fobeomai — bojim se) strah od pogleda s visine u dubinu.
akrokefalija *grč.* (akro... + kefale — glava) šiljastost glave; lubanja sa šiljastim tjemenom; **akrokefal(os)** čovjek šiljaste glave, šiljoglavac.
akrolein, -ina *lat.* (acer — oštar, ljut + oleum — ulje) aldehid glicerina; draži na kašalj, izaziva suze.
akrolit, -ita *grč.* (akro... + lithos — kamen) drveni kip, kome su neodjeveni dijelovi (glava, ruke, noge) izrađeni od kamena.
akromatičan *v.* akromazija.
akromatičnost, -osti (*isp.* akromazija) svojstvo optičkih sistema da stvaraju slike bez obojenih rubova.
akromatopsija *grč.* (a — ne + chroma — boja + ops — oko) sljepilo za boje, daltonizam *(v.)*; *isto i* **ahromatopsija.**
akromatski *v.* akromazija.
akromazija *grč.* (a — ne + chroma — boja) pomanjkanje normalne pigmentacije kože; bezbojnost, bljedoća; *prid.* **akromatičan,** -čna, -čno — bezbojan; *isto i* **akromatski; akromatin,** -ina — *biol.* tvar u staničnoj jezgri koja se slabo bojadiše; **akromatizam,** -zma — 1. bezbojnost; 2. pomanjkanje spektralnog (duginog) bojenja slike u opti-

čkim staklima; 3. *med.* privremena bljedoća izazvana boravkom na nekim zasljepljivim površinama (npr. na blistavobijelim snježnim poljanama); sve se ove riječi govore i pišu i **ahr**. .

akromegalija *grč.* (akro... + mégas — velik) nezgrapna i izobličena uvećanost prstiju (ručnih i nožnih), brade, nosa, ušiju i drugih istaknutih dijelova tijela.

akromikrija *grč.* (akro... + mikrós — malen) *med.* kratkoća odnosno sićušnost jednoga ili više udova, osobito na njihovim vrhovima (protivno od akromegalije).

akrónim *grč.* (akro... + ónoma — ime) skraćenica od početnih slova ili slogova nekog višedijelnog naziva, npr. Zagrebački električni tramvaj — ZET ili Narodni magazin — Na-ma.

akropetalan, -lna, -lno *grč.* (akro... + pétalon — list) *u botanici:* naziv za razvoj pri kojem se najmlađi novi organ pojavljuje pri vrhu stabljike; *prot.* bazipetalan.

akropola *grč.* (akrópolis — gornji grad) visoka tvrđava u starim grčkim gradovima; gradska tvrđava; najglasovitija je bila atenska Akropola s građevinama kao što su Partenon, Erehtejon, hram boginje Nike, Propileje; *prid.* **akropòlskī;** *isto i* **akròpolj** *i* **akròpolj;** *prid.* **akròpoljskī, akropoljskī.**

akròstih (*akc. i* **àkrostih**), *mn.* -stisi, -stihovi *grč.* (akro... + *isp.* stih) 1. pjesma kod koje početna, katkada i krajnja slova (ili slogovi), čitana odozgo prema dolje, daju neko ime ili rečenicu; 2. porez što su ga u srednjem vijeku gradovi Bar i Budva plaćali srpskom vladaru; **akrostihoīd**, -ída (akrostih + eĩdos — lik) — početna slova stihova čine anagram *(v.)*; **akrostihovān** — koji je s akrostihovima.

akroterīj, -ija (*pored* **akrotèrijum**) *grč.* (akrotérion) *arhit.* ukras zabata na uglovima i u sredini kod antiknih građevina.

aksa, *2. mn.* āksā *lat.* (axis) os, osovina; *prid.* **aksijālan**, -lna, -lno — osni, osovinski; koji je u smjeru osi.

aksaga *grč.* (hexágion — šestina) šestina unče, stara mjera za plemenite kovine, za biser i sl.; *isto i* **aksagija** *i* **aksad.**

aksamīt, -ita *grč.* (hex — šest + mítos — nit) vrsta svile, tkane u šest niti i odjeća od takve svile.

aksan, -ána *franc.* akcent, naglasak; **aksandžija** — u kazališnom govoru stručnjak za jezik, akcentolog, kazališni lektor (pomalo šaljivo odn. porugljivo).

akselband *njem.* (Achsel — rame + Band — vrpca, traka) *vojn.* gajtan ili vrpca, što pada s ramena na prsa, kao oznaka posebne službe u nekim vojskama (ađutant, štabni oficir i sl.); često i prema njem. pluralu: **akselbenderi; akselrolna** *njem.* svitak od sukna na desnom ramenu vojničkog kaputa, da ne klizi remen od puške (Krleža; kod istog pisca i u kajkavskom obliku: **akselroljnin**).

aksenija *grč.* (a — ne + ksénos — stranac) negostoljubivost, neprijaznost prema strancima.

aksi *tur.* (aksi) protivno, suprotno, naopako, kontra *(v.)*.

aksijālan *v.* aksa.

aksilāran, -rna, -rno *lat.* (axilla — pazuho) pazušni, koji se tiče pazuha.

aksiologija *grč.* (áxios — vrijedan, dostojan + + lógos — govor, riječ) nauka o vrednotama; *prid.* **aksiološkī.**

aksiòm, -oma *grč.* (axióō — cijenim, držim vrijednim, usvajam) očevidna spoznaja; činjenica; vrhovni zakon; osnovno načelo koje se ne može dokazati, a i ne traži dokaza jer je neposredno očito; *isto i* **aksioma;** *prid.* **aksiomatskī; aksiòmskī; aksiomatika,** 3. -ci — nauka o aksiomima; *prid.* **aksiomatičkī.**

aksolotao, -tla, *2. mn.* aksolotālā *meks.* veliki vodozemac, živi u slatkim vodama Sjev. Amerike i Mehika (*obično i u formi:* aksolotlo); *prid.* **aksolotlov.**

aksonometrija *grč.* (áxōn — os, osovina + *isp.* metrija) *geom.* postupak po kojem se prostorni likovi predstavljaju na ravnini s pomoću paralelnih projekcija; *prid.* **aksonometrījskī.**

akšam, *2. mn.* ākšāmā *tur.* (akšam — večer) 1. sumrak, tj. doba od zalaska sunca do potpunog mraka; 2. četvrta dnevna muslimanska molitva (večernja); *prid.* **akšāmskī; akšam hajrola** (*zapravo:* akšam hair olsun) — večernji pozdrav među muslimanima, dobar veče; **akšamluk**, *mn.* -ci — večernji razgovor; **akšamlučiti**, -īm — u predvečerje sjediti u društvu i pijuckati (obično rakiju); **akšamlučar** — čovjek koji akšamluči; *isto i* **akšamdžija, akšamlija; akšamdžinica** — gostionica u kojoj se provodi akšamluk; **akšam-cvijet** — biljka pupoljica (*lat.* Oenothera biennis); **akšam-čiček** (*tur.* čiček — cvijet) biljka noćurak (Mirabilis jalapa); *isto i* **akšamhair** (»dobarveče«).

akšenac, -enca *tal.* (assenzio) pelin.

akt, ākta, *mn.* ākti, 2. ākātā (*pored:* āktovi) *lat.* (actus) 1. čin, djelo; 2. spis (u množini često *ākta*); 3. čin u kazališnom komadu; 4. crtež, slika ili plastika golog ljudskog tijela.

aktalāh *v.* haktalah.

aktapōd *v.* oktopod.

aktentaška *v.* aktovka; *isto i* **aktentašna.**

Aktèon (*grč.* Aktaiōn) u starogrčkoj mitologiji lovac (unuk Kadmov) kojega je boginja lova Artemida pretvorila u jelena (jer ju je promatrao kod kupanja) pa su ga rastrgali vlastiti njegovi psi.

àkter, -era *franc.* (acteur) 1. činilac; 2. glumac; *žen.* **àkterka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **àkterskī,** -ā, -ō.

aktinidija *grč.-lat.* biljka, rođak limuna, bogata vitaminima A i B, a što se tiče C-vitamina daleko nadvisuje limun.

aktīnīj, -ija *grč.* (aktis — sunčana zraka, svjetlo, sjaj) *kem.* radioaktivni element, atomska težina 227, tabl. broj 89; *znak* Ac; nalazi se u vrlo malim količinama u uranovim rudama; *isto i* **aktīnijum.**

aktīnije (*mn. ž. r.*) *grč.* (*isp.* aktinij) *zool.* moruzgve, morske životinje mekana tijela, vrlo živih boja (porodica antozoa — *od grč.* ānthos — cvijet + zōon — životinja).

aktinògraf *grč.* sprava za registriranje intenziteta Sunčeva zračenja.

aktinometar, -tra *grč.* (*isp.* aktinij *i* metar) sprava za mjerenje jakosti zračenja, osobito insolacije (*v.*); *isp.* pirheliometar; **aktinometrija** — 1. grana meteorologije koja proučava Sunčevu energiju u atmosferi; 2. grana astrofizike koja proučava skupno zračenje nebeskih tijela na gornjoj granici atmosfere.

aktinomicèti *v.* aktinomikoza.

aktinomikòza *grč.* zarazna bolest goveda i svinja (katkad i kod čovjeka); uzrokuju je gljivice (actinomyces — zrakaste gljivice, odatle i naš naziv: zrakavica), a očituje se u gnojenju i bujanju tkiva, katkad i u veličini čovječje glave.

aktinoterapija (*isp.* aktinij *i* terapija) liječenje zrakama (npr. ultravioletnim).

aktīv, aktīva *lat.* (activus — djelatan, radin) 1. *gram.* radno stanje glagola, npr. *čitam; prot.* pasiv; 2. (*akc.* **aktīv,** -iva) grupa ljudi koja je naročito djelatna u nekoj organizaciji ili u vršenju nekoga posla (npr. *partījskī aktīv, agītatorskī aktīv* itd.); **aktiva** — 1. cjelokupna imovina i sva potraživanja; *prot.* pasiva; odbijanjem pasive od aktive dobiva se čista imovina ili vlastita sredstva; 2. aktivna vojna služba; *prot.* rezerva; **aktívac,** -vca, *2. mn.* aktīvācā — 1. oficir u aktivnoj službi (*prot.* penzioner); 2. homoseksualac (*v.*) koji u spolnom odnosu ima ulogu muškarca (*prot.* pasivac); **aktīvan,** -vna. -vno — 1. djelatan, radin, vrijedan, marljiv, okretan, živ, živahan, djelotvoran; energičan; koji radi, koji je u službi; 2. **aktīvno prāvo glāsa** — pravo da netko može glasovati na izborima (za razliku od *pasivnog prava,* tj. prava biti biran, npr. za narodnog zastupnika); 3. koji se odnosi na aktivu, npr. **aktīvno poduzeće** — poduzeće koje radi s dobitkom; 4. **aktīvni krājevi** — krajevi koji proizvode višak hrane, tako da preostaje i za izvoz ili za snabdijevanje pasivnih krajeva; *izv.* **aktivnōst,** -osti — svojstvo nekoga tko je aktivan; djelovanje, rad; **aktivírati,** aktìvīrām — 1. učiniti aktivnim, staviti u djelovanje; 2. povratiti iz mirovine u službu; *isto i* **aktivizovati,** -ujēm *i* **aktìvisati,** -šēm; **aktìvist(a)** — 1. radni član neke zajednice; čovjek koji se naročito zalaže u nekom političkom ili drugom radu; 2. *fil.* pristaša aktivizma; *žen.* **aktìvistica** *i* **aktìvistkinja;** *prid.* **aktivističkī;** **aktivìtet,** -eta *v.* aktivnost; **aktivizácija** — pojačavanje djelatnosti; pobuda na odlučno djelovanje; *glag.* **aktivizírati,** -vìzīrām; **aktivìzam,** -zma — raspoloženje, stav, nazor na svijet koji naglašava važnost akcije, angažiranost u ostvarivanju određenih društvenih zadataka, živo učestvovanje u nekom (osobito političkom) radu; u filozofiji: shvaćanje da treba sve znanje staviti u službu života i akcije; *isp.* voluntarizam.

aktntaška *njem.* (Aktentasche), *v.* aktovka 2.

aktōvka, 3. -ōvci, *2. mn.* -ōvkī *lat.* (*isp.* akt 3) 1. drama u jednom činu; jednočinka; 2. torba za spise (akte).

aktšlus *njem.* (Aktschluss) svršetak čina u drami (osobito efektna scena kojom završava čin); *isp.* acte final.

aktuālan *v.* aktuēlan.

aktualitet *v.* (*niže*) aktuelnost.

aktualizácija *lat.* (*isp.* aktuelan) 1. *fil.* dostignuće ili ostvarenje zadatka, cilja, ideala; 2. dovođenje nekog djela u sklad sa suvremenošću; *glag.* **aktualizírati,** -ìzīrām; *isto i* **aktualizovati,** -ujēm.

aktualizam, -zma *lat.* 1. učenje da je sva stvarnost neprekidna djelatnost (akt), nasta-

janje, samostvaralaštvo; 2. teorija o duševnom životu po kojoj je ovaj život stalno zbivanje, proces; 3. *u geologiji:* teorija po kojoj su pojave koje danas oblikuju zemaljsku koru djelovale i u prošlosti (*prot.* katastrofizam); **aktualist(a)** — pristaša aktualizma; *prid.* **aktualistički.**

aktuār, -āra, 5. āktuāru *i* -āre *lat.* (actuarius) 1. sudski pisar; »perovođa«; 2. pisar koji vodi arhiv neke ustanove i brine se za spise koji stižu ili odlaze; 3. matematički stručnjak, specijaliziran u matematici životnog osiguranja; *prid.* **aktuārov** *i* **-ārev; aktuārskī;** *žen.* **aktuārica; aktuārstvo** — dio osiguranja koje matematičkim putem utvrđuje financijske obveze između osiguranika i osiguravajućih organizacija.

aktuēlan, -lna, -lno *lat.* (actualis) 1. zbiljski; 2. u ovom času od važnosti; suvremen, sadašnji, današnji; djelatan, stvaran, potreban; **aktuēlnōst,** -osti, — važnost u sadašnjem času; suvremenost, sadašnjost, »današnjost«; *isto i* **aktualìtet,** -eta.

akulturācija *engl.* (*isp.* kultura) proces kojim jedna kultura preuzima elemente druge, usvajanje kulturnih elemenata, kulturno stapanje u etnološkom i sociološkom smislu.

akūmen *lat.* (acumen) oštrina razuma, oštroumnost, oštroumlje, domišljatost, bistrina shvaćanja, pronicavost, pronicljivost.

ākumetar, -tra, *2. mn.* akumetārā *grč.* (akuō — čujem + metron — mjera) *med.* sprava za mjerenje i određivanje stupnja jačine osjetila sluha, odnosno gluhoće.

akumulācija *lat.* (accumulare — gomilati, zgrtati) 1. *tehn.* nakupljanje, gomilanje, zgrtanje energije; 2. *geol.* nakupljanje različitih taloga na dnu mora i na kopnu; 3. popularni naziv za akumulaciono jezero (*v.* niže); 4. *ekon.* **akumulācija kapitāla** — proces pretvaranja viška vrijednosti u kapital; **prvobitnā akumulācija** — proces uništavanja sitnog proizvođača u epohi prijelaza sa feudalnog na kapitalistički privredni sistem time što su bespravno oduzimana sredstva za proizvodnju (seljacima zemlja) i na taj način stvoreni veliki imeci kapitalista, a s druge strane mase najamnih radnika koje su bile izručene na milost i nemilost vlasnicima sredstava za proizvodnju. Neograničeno radno vrijeme, teški rad djece i žena karakterizirali su prvobitno nagomilavanje kapitala; *prid.* **ākumulaciōnī** *i* **akumulācījskī,** -ā, -ō; **ākumulaciōno (akumulācījsko) jezero** — umjetno jezero za skupljanje vode; stvara se obično branom u dolinama rijeka i služi za snabdijevanje pogonskih uređaja vodom (hidrocentrale), za regulaciju vodostaja plovnih putova (Đerdap), za zaštitu od poplava i sl.; **akumulāt,** -ata — nakupina (kamena), konglomerat (*v.*); **akumulātor** — sprava u kojoj se nagomilava električna energija; rezervoar električne energije; *prid.* **akumulātorskī; akumulātorsko vozilo** — vozilo na električni pogon; **akumulātorka,** 3. -ci, *2. mn.* -kī — rudarska električna svjetiljka s akumulatorom; **akumulirati,** -mulīrām — zgrtati, nakrcavati,•gomilati, skupljati, natrpati; *isto i* **akumulisati,** -šem.

akupresūra *lat.* (acus — igla + pressus — stisnut) zaustavljanje krvi pritiskom krvnog suda metalnom iglom.

akupunktūra *lat.* (acus — igla + pungere — bosti, bockati) način liječenja nekih bolesti koji se sastoji u zabadanju srebrnih ili zlatnih igala u kožu najbliže okoline oboljelog mjesta (2—6 mm duboko, u trajanju od 10 minuta); postupak je bio poznat kod Kineza i Japanaca već 3.000 godina prije naše ere, a moderna ga medicina uspješno primjenjuje kod oboljenja živaca, glavobolje, migrene, reumatizma, išijasa.

akurāt (*isp.* akuratan) točno, ispravno, doista (*štok. akc.* **akurāt**).

akurātan, -tna, -tno *lat.* (accuratus) točan, pažljiv, marljiv, brižljiv, pomnjivo učinjen, savjestan, uredan, precizan, ispravan, pravilan; **akurātnōst,** -osti — točnost, brižljivost i sl.; *isto i* **akuratesa.**

akustika, 3. -ci *grč.* (akuō — čujem) 1. nauka o zakonima zvuka i sluha; 2. *v.* akustičnost; *prid.* **akustičan,** -čna, -čno — 1. koji se odnosi na zvuk i slušanje, zvučan, slušni, sluhovni; 2. koji daje dobar zvuk ili ga dobro prima i prenosi (npr. *akustična dvorana*); **akustičnōst,** -osti — svojstvo neke prostorije da dobro prima i prenosi zvuk.

akušer, -era, 5. akušeru *franc.* (accoucheur) liječnik koji pomaže pri porođaju; *prid.* **akušērov; akušērskī; akušērka** — primalja, babica; **akušērstvo** *v.* opstetricija.

akut, -uta *lat.* (acutus — oštar) 1. *lingv.* grčki akcent ´;2. u modernim jezicima znak akcenta (kod nas naročito ´, tj. dugi uzlazni), duljine ili dijakritički znak; u našem starijem tzv. troakcentskom sistemu znak ~ koji je stajao, odnosno u narječjima još i danas stoji, mjesto akc. (dugog silaznog), npr. *grōblje* mjesto *grōblje, čūvam*

mjesto *čuvam* (intonacija uzlazna s prijelazom u silaznu); *prid.* **akutskī.**

akutan (*akc. i* **akūtan**), -tna, -tno *lat.* (acutus) 1. oštar, šiljast; 2. nagao, silan, ljut, žestok, srdit; 3. prijeko potreban; gorući; koji traži brzo rješenje, (npr. *akutno pitanje*); 4. *med.* oznaka za tijek bolesti, ako je naglo počela i brzo doseže vrhunac; *prot.* kroničan.

akuzatīv (*akc. i* **akuzatīv**) *lat.* (accusare — tužiti) *gram.* četvrti padež, stoji na pitanje »koga ili što«; padež bližeg objekta; *prid.* **akuzatīvnī (ak...); akuzatīvskī (ak...).**

akva *lat.* (aqua) voda; *farm.* **aqua destillata** (*čit.* akva destilāta) — destilirana, od mikroba i ostalih sastojina pročišćena voda; prekapnica.

akvabatik *lat.-grč.* (aqua — voda, bathys — dubok) nova naprava (nalik na model morskog psa) koja se pokreće električnim motorom, napravljena od stakla pojačanog plastikom, opskrbljena kamerama, reflektorima, rezervnim kisikom i dr.; služi za promatranje života pod vodom (roni do 45 metara, a pod vodom može ostati u pokretu dva i pol sata); *isp.* batiskop.

akvadukt *v.* akvedukt.

akvalung *lat.-engl.* (aqua — voda + lung — pluća) aparat koji roniocima omogućuje disanje pod vodom (u našoj štampi zabilježen instr. pl.: ronioci s akvalunzima).

akvamarīn, -īna *lat.* (aqua — voda + mare — more) 1. dragi kamen plavozelene boje (boje morske vode), vrsta berila; 2. slikarska boja slična akvamarinu; *prid.* **akvamarinov; akvamarinskī.**

akvanautika *lat.* (aqua — voda + *isp.* nautika) nova riječ načinjena kao antonim pojmu *astronautika*, a upotrebljava se osobito za plovidbu pod vodom (ronjenje u velike dubine); **akvanaut** (*akc. i* **akvanaut**) ronilac, istraživač velikih podvodnih dubina.

akvaped, -eda *lat.* (aqua — voda + pes, 2. pedis — noga) podvodni bicikl (jedan od najnovijih izuma za kretanje pod vodom).

akvaplan *lat.* (aqua — voda + *isp.* aeroplan) široka daska, »vodena skija« koju vuče motorni čamac.

akvaplaning *lat.-engl.* (aqua — voda + planing — klizanje) vodeni klin, sloj vode koji se u vožnji stvara izmedu mokrog asfalta i automobilske gume, klizanje automobila po mokrom kolniku.

akvarel *tal.* (acquarello) 1. slika izrađena vodenim bojama; 2. tehnika pripremanja boje za slikanje koja se služi vodom za otapanje boje, a vezivno joj je sredstvo gumiarabika; *prid.* **akvarēlan,** -lna, -lno; **akvarelist(a)** — slikar akvarela; *žen.* **akvarelistkinja;** *glag.* **akvarelirati,** -elīrām; **akvarelizirati,** -izīrām.

akvarīj, -ija *lat.* (aquarius — vodeni) posuda, sprema ili bazen za umjetno držanje i njegovanje vodenih životinja (riba) i biljaka; *prid.* **akvarījskī;** *isto i* **akvarijum; akvarijumskī; akvarijofil,** -ila *lat.-grč.* (filia — ljubav, prijateljstvo) ljubitelj njegovanja vodenih životinja u akvariju, akvarist *(v.)*.

akvaristika, 3. -ci *lat.* njegovanje vodenih životinja u akvariju kao hobi; **akvarist** — tko se bavi akvaristikom, *isp.* akvarijofil.

akvatel *lat.-franc.* (aqua — voda + hotel) hotel na vodi, brod ili brodica preuređena za udoban turistički boravak.

akvaterarīj, -ija *lat.* (aqua — voda + terra — zemlja) posuda ili sprema (uz akvarij još i nešto suhog tla) u kojoj se drže vodozemci (žabe, kornjače, vodenjaci); *prid.* **akvaterarījskī;** *isto i* **akvaterarijum; akvaterarijumskī.**

akvatilije *(mn. ž. roda) lat.* (aquatilis — voden) vodene životinje i vodeno bilje.

akvatinta *tal.* (aqua — voda + tinta — boja) način štampanja vodenim bojama, osobito u bakrorezbarstvu; *v.* laviranje.

akvatorīj, -ija *lat.* (aqua — voda + teritorij) vodene (morske) površine koje imaju nekom konvencijom određene granice.

akvavīt, -īta *lat. i tal.* (»voda života«) vrsta rakije (likera).

akvedukt, *2. mn.* akvedukāta *lat.* (aqua — voda + ducere — voditi) vodovod, postavljen na građevini sličnoj mostu; kanal, cijev za vodu.

Akvileja — danas malo mjesto na pruzi Trst — Venecija; slovensko mu je ime *Oglej;* nekad znatno strateško naselje i crkveno središte, važno i u našoj historiji; *prid.* **akvilejskī; Akvilejskī patrijarhat** — crkvena oblast (558—1771) koja je do god. 1420. imala i svjetovnu vlast nad jednim dijelom slovenskog i hrvatskog područja.

akvilōn, -ona *lat.* (aquilo, 2. -onis) sjeverni vjetar, sjevernjak, bura.

Akvitanija — historijska pokrajina u Francuskoj između rijeke Loare i Pireneja; **Akvitánac,** -ánca, *2. mn.* Akvitánācā (spominje ih i Cezar: Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgae, aliam Aquitani...)

akvitirati *v.* akitirati.
akvizicija *lat.* (acquirere — pribaviti, steći) što je stečeno, tekovina, dobar pronalazak; dobra lovina; nova nabava, prinova; **akvirirati,** -kvìrīram — 1. pribaviti, steći, prikupiti, skupiti; 2. tražiti (npr. mušterije); **akviziter,** -èra, 5. àkviziteru — skupljač (oglasa, mušterija, pretplatnika); *prid.* **akviziterov; akvizìterskī;** *žen.* **akviziterka; akvìzītor** — *isto što i* akviziter.
al[1] *tur. prid. indekl.* (al) rumen, crven, jasnocrven, ružičast, grimizan; *isp.* alev.
al[2] *ar.* član u arapskom jeziku, npr. *al-koran.*
al.[3] *skrać. za* alineja *(v.).*
al[4] *v.* hal.
al[5] *prid. indekl. tur.* (ali) plemenit, uzvišen, uznosit, visok.
Al — *znak za* aluminij *(v.).*
AL — automobilska oznaka za *Albaniju.*
a la *franc.* na (način); **a la turka** — na turski način.
ala,[1] *2. mn.* ala *tur.* (ala) aždaja, zmaj.
ala[2] *v.* hala[3].
ala[3] *prid. indekl. tur.* (ala) šaren, višebojan; pjegav.
Ala. — *skrać. za* Alabama (država u USA).
a la Attila — po uzoru na Atilu, hunskog vladara (432—453), tipičan mađarski brk (Krleža).
a la baisse *franc.* (*čit.* a la bes) »prema dolje«, »na niže«; računati i trgovati (špekulirati) na pad tečajeva i cijena (*isp.* a la hausse).
alabanda *tal. prid.* na strani, sa strane, postrance; **alabandisati,** -šem — *dijal.* otići u stranu, ustraniti se, ukloniti se.
alabarda *v.* helebarda.
alabastar, -tra *grč.* (alabastros) 1. vrsta rudače, bijela sitnozrnasta vrsta gipsa; 2. gašeni, fino tucani gips; *prid.* **alabastrov; alabastren; alabastarskī,** -ā, -ō; **alabastrina** — tanka alabastrena ploča; alabastrine su se nekad upotrebljavale za prozore na građevinama (radi krasnog mliječnog svjetla i lake veze s kamenim stijenama); **alabastrīt,** -ita — alabastar kakav dolazi u prirodi (ime po egipatskom gradu Alabastronu gdje je dobivan već u najstarije vrijeme).
alabejanīle (*isp.* bejanile) naočigled, javno.
a la bonne heure *franc.* (*čit.* a la boner) u dobar čas!; tako valja!; to mi se sviđa; baš je kako treba!; nikad bolje!; bravo!
alabuka *tur.* (alak-bulak) vreva, galama, vika, graja.
alaburda *tal.* (all'abbordo — na brod!) juriš! udri! naprijed! hura!; **alaburdati,** -ām — navaliti, udariti, skočiti (na neprijatelja).
a la campagne *franc.* (*čit.* a la kampanj) *v.* alla campagna.
a la carte *franc.* (*čit.* a la kart) prema jelovniku; slobodan izbor jela u gostionici, za razliku od table d'hotea i menija *(v.).*
alaćerim *tur.* (Allah kerim) kako bog da.
Aladin — ime junaka iz arapskih priča (1001 noć); *prid.* **Aladinov; Aladinov duh** — u *Tisuću i jednoj noći* ima priča kako je dječak Aladin lovio ribu i iz vode izvukao veliku bocu; kad je bocu odčepio, dugo je iz nje izlazio gust, crn dim, koji se napokon pretvorio u gorostasnog duha; **Aladinova svjetīljka:** od toga je duha dječak dobio svjetiljku, i kad bi je god upalio, stvorili su se pored njega robovi koji su mu ispunjavali svaku želju; *prid.* **aladīnskī** — čudesan, čaroban, bajoslovan (Krleža).
aladža, *2. mn.* ȁlādžā (*akc. i* **aladža,** *2. mn.* aladžā) *tur.* (aladža — raznobojan, šaren) pamučna tkanina s utkanim šarama i haljina od te tkanine.
aladžak, *mn.* -ci *tur.* (aladžak) potraživanje, primitak (od dužnika).
aladži *prid. indekl. prema* aladža (npr. aladži gaće).
a la fin *franc.* (*čit.* a la fen) najposlije, naposljetku, konačno (Đalski).
alafranga *franc.-tur.* na francuski, tj. na evropski način; zapadnjački.
a la grecque *franc.* (*čit.* a la grek) na grčki način.
a la guerre comme a la guerre *franc.* (*čit.* a la ger kom a la ger) u ratu kao u ratu; rat je rat; kad je rat, nitko nikom nije brat; *prenes.* treba se prilagoditi prilikama, »plesi kako ti sviraju«.
Alah (*akc. i* **Alah,** -aha) *ar.* (Allah — onaj kome se valja moliti) naziv za boga kod muslimana; **Alah emānet** — zbogom; **Alah razi olsun** — bog odobrio (kao odgovor na pozdrav); **Alah selāmet** — bog ti bio spas; **Alah rahmetīle** — bog mu se smilovao (pokojniku); **Alahversun** — da bi bog dao!; **Alah kerim** — kako bog da, dat će bog (*isp.* alaćerim); **Àllahu ekber** — bog je velik (prve riječi ezana, *v.;* i inače u čuđenju ili ushićenju).
alahati *v.* alakati.
a la hausse *franc.* (*čit.* a la os) »prema gore«, »na više«; računati i trgovati (špekulirati) na porast tečajeva i cijena (*isp.* a la baisse).

ALAI — *skrać. za franc.* Association Litteraire et Artistique Internationale (Međunarodno književno i umjetničko udruženje); *engl.* International Literary and Artistic Association.

alaj, -aja, *2. mn.* alājā *tur.* (alaj) 1. četa vojnika, bataljon, puk; mnoštvo, gomila; 2. parada, pompa, svečana povorka, svečanost; **alaj-barjak** — zastava jednog odreda (alaja) vojnika; svečana, paradna zastava, **alajbeg** — 1. zapovjednik alaja; 2. visoka čast u feudalnoj Turskoj; *žen.* **alajbegovica; alajbegova slama** — imovina bez gospodara, nešto »općinsko«, s čime može svatko raditi što ga volja; **alaj-čauš** — 1. podoficir u turskoj vojsci; 2. jedna od najuglednijih dužnosti u Sinjskoj alci (*v.* alka); konjanik koji završava povorku alkara.

alajka *v.* halajka.

alajle *tur.* (alajly) zadovoljan, veseo; *kao pril.* po miloj volji, slobodno.

alajli (*akc. i* **alajli**) *tur.* (alajiš) divan, sjajan, raskošan.

alak (*isp.* alakati) 1. urnebes, vika, graja, galama; 2. juriš, navala, napad; 3. velika gomila, mnoštvo, rulja.

alaka, 3. -ci *tur.* (alaka) veza, odnos.

alakati, -ām *i* **alakati,** alāčem — vikati *alah,* kako su običavali Turci pri jurišu, pa prema tome i: goniti vičući, jurišati uz urnebesnu viku; *svrš.* **alaknuti,** alāknem.

alakša *v.* alaša (Pavlinović).

alal *v.* halal.

alala *v.* halala.

alalem *ar.* (allalem) *pril.* bogzna, po svoj prilici.

alali *prid. indekl. tur.* ružičast (*isp.* al[1]); šaren.

alalija *grč.* (a — ne + lalia — govor) nesposobnost jasnog izgovaranja riječi, gubitak dara govora.

alaliti, alalīm *v.* halaliti.

alamaka *tur.* (almak — uzimati) na lak način stečeno dobro, džabaluk, mukteševina; **alamake** olako, badava, mukte, na tuđi račun.

alaman, -āna *tur.* 1. proždrljivac, izjelica, gladuš, žderonja; 2. *prenes.* pustahija, obijesnik, neobuzdano čeljade.

alamanka *tur.* (Alman — Nijemac) u nar. pjesmi naziv za sablju kovanu u Njemačkoj.

alambik, *mn.* -ci *ar.* (al-imbik) aparat za kemijsku destilaciju; *isp.* lambik.

alame *indekl. tur.* (allame) velik učenjak, genij, svestrano obrazovan čovjek.

alamet *tur.* (alamet) 1. znak, simptom (*v.*), trag, predznak, najava; 2. prigoda, zgoda, pravi trenutak; 3. oluja, mećava, nevrijeme, kijamet; 4. prokletstvo; **alametnjak** — oblak pred veliku oluju.

ala milaneze *tal.* (alla milanese) na milanski način, naziv za omiljelo talijansko jelo: špageti s narezanim komadićima šunke preliveni umakom od rajčica.

a la minute *franc.* (*uobičajio se izgovor:* ala minut) smjesta, odmah, za minutu (izraz običan u hotelijerstvu za hitno priređeno jelo).

a la mode *franc.* (*čit.* ala mod) po modi; po najnovijem ukusu.

alamvašut *mađ.* (allam vasut) državna željeznica; »jedan od rijetkih mađarskih izričaja što su ih naši ljudi znali iz doba kad su željeznice (u vrijeme Austro-Ugarske) bile u mađarskim rukama« (Krleža; kod njega i prid. **alamvašutaškī,** -ā, -ō.

Alani — iranski nomadski narod sarmatskog podrijetla; za vrijeme seobe naroda prošli i kroz naše krajeve; doprli do Španije gdje su ih uništili Vizigoti.

alanīn, -īna — *kem.* aminopropionska kiselina.

alantijaza *grč.* (allās, 2. allāntos — kobasica) isto što i botulizam (*v.*).

alapljiv (halapljiv) *tur.* (almak — uzimati, jesti) proždrljiv, pohlepan.

Alarih (-rik) *germ.* »kralj sviju«, »vladar nad svima«.

alarm, *2. mn.* alārmā *tal.* (allarme, tj. na oružje!) uzbuna; zov za pripremu (vojske) u slučaju opasnosti; uzbuna u slučaju požara ili druge opasnosti na brodu kad svi putnici i posada zauzimaju određeno mjesto i dužnosti; *prid.* **alarmnī** — koji se tiče alarma, uzbunski (npr. *alarmnī uređaj, signal*); **alarmantan,** -tna, -tno — uzbudljiv; koji širi uzbunu, uzbudljive vijesti; **alarmirati,** -armīrām — uzbuniti; dati znak opasnosti; *isto i* **alarmovati,** -ujem; **alarmist(a)** *v.* paničar.

alas, -āsa, 5. alāse *mađ.* (halász) ribar; *prid.* **alaskī; alas-baša** — starješina nad ribarima; **alasiti,** alasīm — baviti se ribarstvom, loviti ribu, ribariti.

Alaska — sjeverozapadni poluotok Sjeverne Amerike; nekada ruski, no god. 1867. kupile su ga Sjedinjene Države; glavni grad Juneau, najveći Anchorage.

alaska — žena alasova (*v.*).

alaskī, -ā, -ō — prid. prema *alas,* no ima i prenes. značenje: prostački, grub.

alaskinja (*isp.* alas) žena što se bavi ribolovom.
alasluk (*isp.* alas) ribarski posao, ribarstvo, ribolov.
alast *tur.* ružičast, rumen (*isp.* al[1]).
Alastor — demon osvete u starogrčkim tragedijama, čest naziv Zeusu i Erinijama.
alastrīm, -īma *brazil.* blagi oblik velikih boginja.
alaš[1] — fini liker od kima i anisa.
alaš[2] *mad.* (allas) skela.
alaš[3], -āša (*isp.* alaša) poludivlji konj.
alaša, *2. mn.* -āšā *tur.* (alaša) 1. čopor konja; 2. rulja, ološ; 3. mlada kobila.
alat[1], -āta *tur.* (alet, alat) oruđe, sprava; *prid.* **alatnī; alatka** — jedan komad alata (čekić, kliješta itd.); **alatljika,** 3. -ci — mašina, stroj, strug koji izrađuje razno oruđe (alat). održava ga i popravlja.
alat[2] *tur.* (al — crven + at — konj) riđan; konj riđe boje; **alatast** — riđ; boje kao alat; **alatuša** — kobila riđe boje.
alat[3] (konop) *v.* halat.
a latere *lat.* (latus, 2. lateris — bok) sa strane, pobočno.
alatka, alatljika *v. pod* alat[1].
alatnica — prostorija gdje se drži ili proizvodi alat; **alatničar** — radnik koji proizvodi alatke.
alatura *lat.* (allatum *od* afferre — donositi) miraz, prćija, dota.
alaturka *franc.-tur.* na turski način, prema turskom običaju, istočnjački.
alauka *v.* alauža.
alaun *lat.* (alumen) stipsa; sredstvo za dezinficiranje i stezanje; *prid.* **alaunskī.**
alauža *novogrč.* (alachosynē) kiša izmiješana sa snijegom, susnježica, lapavica.
alav[1] *tur.* isto što i alapljiv.
alav[2] *v.* alev.
alavānta *tur.* (halavana — buka, vreva) 1. gomila, rulja; 2. pratnja, povorka; 3. gungula, gužva; 4. plijen što se prigrabi u gužvi, stvar stečena bez muke.
alavija *lat.* (alla via) 1. upravo, baš, kako treba (Vojnović), za rukom (poći); 2. *prenes.* sreća.
ala vild *franc.-njem.* (wild — divlji) »kao divljač«, kuharski izraz koji označuje poseban način pripremanja mesa divljači, a i mesa domaćih životinja na takav način.
a la Watteau *franc.* (*čit.* Vato) na način francuskog slikara Jeana Antoinea Watteaua (1648—1721), tipičnog predstavnika stila rokoko (*v.*) (Krleža).
alavërtiti, -īm *tal.* (avvertire) obavijestiti, upozoriti, uputiti, poučiti; **alavertiti se** — snaći se, sjetiti se.
alba, *2. mn.* albā *lat.* (albus — bijel) u rimsko doba — duga bijela tunika, a kod katolika duga, do tla, bijela košulja koju oblači svećenik kod mise; nekad su je oblačili i novokrštenici; kod ministranta: roketa (Dončević).
Albacete, *gen.* Albacetea (*čit.* Albasete) grad u Španiji; mnogo ga spominje August Cesarec u svom djelu *Španjolski susreti.*
Alba Graeca *lat.* jedno od starih imena za Beograd; *isp.* Singidunum.
Alba Longa *lat.* najstariji glavni grad latinskog saveza (u Laciju, Italija); po predaji, sagradio ga je Askanije Julo, sin Enejin.
Albani *lat.* nisko gorje jugoistočno od Rima (najviši vrh Monte Calvo); *isp.* Albanska brda (dalje u tekstu).
Albania *lat.* antičko ime za Gruziju.
Àlbanija — zemlja na jugu Evrope; **Albànac,** -nca, 5. Àlbanče, *2. mn.* Albanáca; *žen.* **Albanka;** *prid.* **albanskī; albanologija** — nauka o albanskom jeziku i književnosti, o albanskoj kulturi uopće; **albanolog,** *mn.* albanolozi — tko se bavi albanologijom; *prid.* **albanološkī.**
Àlbanskā brda (gora) — čest sinonim za gorje Albani u Italiji, što izaziva zabunu i pomišljanje na nama susjednu (gorovitu) Albaniju.
albašča *tur.* ružičnjak, cvjetnjak (*isp.* al[1]).
albatros *španj.-arap.* olujnica, burnica; velika morska ptica koja brzo leti i izvrsno pliva; živi oko južnih mora; **Albatross** — švedska oceanografska ekspedicija (1947—1948); istraživala Atlantski, Tihi i Indijski ocean.
albedo *lat.* (»bjelina«) moć odbijanja svjetla, omjer svjetla što ga površina (npr. planeta) odbija prema svjetlu koje je (npr. od Sunca) primila.
albergo *tal.* hotel, svratište, konačište (Begović).
Alberih *germ.* »vilinski kralj«.
Albert *v.* Adalbert.
Albertina — bogata i svjetski glasovita grafička zbirka u Beču (ime po osnivaču Albertu von Sachsen-Teschen, 1738—1822); **Alberthall** — glasovita koncertna dvorana u Londonu.
albiber *tur.* crveni papar (*isp.* al[1]).
albicija *tal.* ukrasna biljka srodna akaciji.
albigenzi *v.* albižanac.
Albin *lat.* »bijelac«; *žen.* **Albina.**

albinizam, -zma *lat.* (albus — bijel) pojava koja nastaje zbog nestašice pigmenta u ljudskom ili životinjskom organizmu; koža i kosa su bijele, a oči crvene; *prot.* — melanizam; **albin**, -ina — čovjek ili životinja s karakteristikama albinizma, »bjeloš«, »bjelug«; *isto i* **albino;** *prid.* **albinski.**

Albion, -ona, 5. Albione *kelt.* (»gorovita zemlja«) stari naziv za Englesku, danas običan ponajviše samo u poeziji (*akc. i* **Albion**).

Albis — antičko ime za rijeku *Labu* (ČSSR, Njemačka).

albit, -ita *lat.* (albus — bijel) ruda iz skupine plagioklasa, natrijski glinenac, služi u keramici.

albižanac, -nca, *2. mn.* albižanaca — pripadnik kršćanske vjerske sekte u Francuskoj; albižanci su bili protivnici crkve i pape, slični našim bogumilima (12. i 13. st.); ime po južnofrancuskom gradu Albi.

albo corvo rarior *lat.* (*čit.* ...korvo...) rjeđi od bijele vrane.

Alboin *germ.* »prijatelj vila«.

albo lapillo notare diem *lat.* bijelom pisaljkom (*kod nas:* zlatnim slovima) zabilježiti dan (kad se nešto sretno dogodilo).

albomicin, -ina *grč.* antibiotik, crveni prah dobiven od zemljine plijesni: djeluje protiv stafilokoka, pneumokoka i bacila dizenterije.

Albona — antički naziv za *Labin* (Istra).

albot *njem.* (Hauptwache) glavna straža (u doba Vojne krajine).

Albrcht v. Albert, Adalbert.

album, *2. mn.* albuma *lat.* (»bjelina«; »imenik«) 1. knjiga za sakupljanje maraka, slika (fotografija) ili drugih uspomena; 2. knjiga u koju se upisuje; spomenar; 3. čest naslov za pjesničke, glazbene i umjetničke zbornike, te za tzv. long-play *(v.)* gramofonske ploče.

albumen *lat.* (albus — bijel) bjelance; **albumin**, -ina — vrsta bjelančevine (podvrsta proteina, v.); ima ga u jajetu, mlijeku, krvi i dr.; **albuminat**, -ata — spoj albumina s nekom drugom materijom; **albuminoidan**, -dna, -dno — bjelančevinast; **albuminozan**, -zna, -zno — koji sadrži bjelančevinu; **albuminurija** (albumen + urina — mokraća) — izlučivanje bjelančevine u mokraći.

alburundžuk *tur.* (*isp.* al *i* burundžuk) ružičasta tanka prozirna tkanina.

Albus-sapun — još i danas poznata marka sredstava za čišćenje (Krleža).

Al Capone (Alfonso) — najpoznatiji američki gangster (živio 1897—1947); ime mu je postalo sinonim za zločinca, ucjenjivača, velikog gangstera uopće.

al corso *lat.* (*čit.* al korso) u toku, prema (sadašnjem) tečaju (novca i sl.).

alčak, 5. alčače, *mn.* -ci, 2. alčaka *tur.* (alčak — neotesan, divlji) 1. vragolan, nevaljalac, lola, lopov, obješenjak, prepreden čovjek, prefriganac, mangup, »vižle«, simpatičan mali lukavac; 2. čovjek koji ima neki nedostatak, manjkav, krnj, pa i ćorav, sakat, nepravilan, neispravan i sl.; *prid.* **alčakov; alčački** — obješenjački, šeretski i sl.; *uveć.* **alčakčina; alčakluk**, *mn.* -ci — obješenjaštvo, vragolija, vragolanstvo i sl.; **alčaklučiti**, -im — spravljati alčakluke, obješenjačiti, vragolisati, lakrdijašiti, komedijati, ludovati; **alčakast** — sklon šali, ismijavanju, vragolast, obješenjački, nestašan, nemiran.

alčica — *uman.* prema alka *(v.)*.

alčija *tur.* (alči) gips, sadra.

alčik *tur.* (*isp.* al) tamnocrven.

alćereće, -ta *tur.* (*isp.* al + ćereće) crvena kabanica, crveni ogrtač; *isto i (iskvareno)* **alćergelet.**

Aldebaran *ar.* (»volovsko oko«) najsjajnija zvijezda u zviježđu Bika (Đalski).

aldehid, -ida — umjetno stvorena riječ (od *al*cohol *dehyd*rogenatus — alkohol lišen vodika); aldehidi su organski spojevi koji nastaju iz alkohola primivši kisik; većinom su to hlapljive bezbojne mirisne tekućine; *prid.* **aldehidski.**

alderman *engl.* vijećnik, odbornik, starješina.

aldine — knjige (i tip slova) izrađene u tiskari venecijanskog štampara Aldusa Manutiusa (1494—1597) i njegovih nasljednika.

Aldo *germ.* »snažni«, »jaki«, »krepki«, »bujni« (*inače i skrać. od* Teobaldo, Romualdo i sl.).

aldobrandinski; aldobrandinska svadba — zidna slika u Vatikanu (pripadala nekad talijanskom kardinalu Aldobrandiniju).

aldomaš *mad.-tur.* (aldomas) likovo; piće koje plaća poduzetnik radnicima na svršetku radnje ili prodavač kupcu nakon sklopljenog posla; **aldomašnik**, *mn.* -ci — svjedok, učesnik kod aldomaša.

aldov, -ova, *2. mn.* aldova *mađ.* (aldott — blagosloven) žrtva; **aldovan**, -vna, -vno — koji se odnosi na žrtvu; žrtven; **aldovati**, -ujem — žrtvovati.

aldrovanda (*lat.* Aldrovanda vesiculosa) mesožderna vodena biljka iz porodice rosika.

aldum *prid. indekl. tur.* (altyn — zlato) zlatan.

aldumaš *v.* aldomaš; **aldumašče,** -eta (*isp.* akče) — napojnica, halvaluk, »tringeld«.
ale *v.* eil.
alea iacta est *lat.* (*čit.* alea jakta est) »kocka je bačena«, »kocka je pala«; riječi koje se izgovaraju kod donošenja sudbonosnih, važnih odluka, a pripisuju se Juliju Cezaru, da ih je izrekao prelazeći rijeku Rubikon (*v.*) i započinjući time građanski rat (u stvari je Cezar rekao Menandrov stih: »Neka padne kocka«, *grč.* Kybos anerrífthō, i stoga bi valjalo govoriti *esto* umjesto *est*).
aleat -ata *ar.* (ejalat) oblast, pokrajina, područje.
aleatico *tal.* (*čit.* aleatiko) lagano toskansko vino, poznato i cijenjeno još u doba starih Rimljana; kod nekih naših pisaca i: **aleatik.**
aleatorički poslovi (*lat.* alea — kocka) — poslovi ovisni o slučaju i sreći; kockarski poslovi; pogibeljni poslovi.
aleatorika, 3. -ci *lat.* kompozicijski postupak u modernoj muzici; izvodiocu se prepušta da odabere redoslijed izvođenja pojedinih stavaka.
alebarda *v.* helebarda.
aleć, alećim *v.* alejkum-selam.
alef (*isp.* alfa) — prvo slovo židovskog i feničkog alfabeta; imalo je i brojnu vrijednost: jedan, prvi (Đalski).
alegacija *lat.* (allegare — pozivati se na...) 1. citiranje, navođenje nekog mjesta (iz neke knjige); 2. pravni savjet, pravničko mišljenje (Đalski); **alegat,** -ata — 1. pravni spis; 2. citat; **alegirati,** -egīram — navoditi, citirati *isto i* **alegovati,** -ujem.
alegani — rasa amerikanida na Newfoundlandu i jugoistočnoj obali Kanade.
alegorija *grč.* (allegoreo — slikovito govorim) 1. u likovnoj umjetnosti — prikazivanje pojma ili misli u obliku slike ili kipa (npr. žena zavezanih očiju s vagom u rukama — pravosuđe); 2. *knjiž.* pjesnički ukras (stariji naši pisci zvali su ga »inokaz«) kod kojega je metafora (*v.*) protegnuta na veći ili manji niz pojmova ili na cijelu pjesmu; alegorija se obično upotrebljava u basnama (lisica — lukavost; janje — naivnost itd.); jedna od najboljih naših alegorija je **Titov Naprijed;** pjesnik Nazor opisuje zimu, glad i sumnju u obliku različitih aveti; *prid.* **alegorījski; alegoričan,** -čna, -čno — slikovit, uvijen; **alegoričnost,** -osti — slikovitost, uvijenost; **alegorizirati,** -izīram — alegorijski prikazati; *isto i* **alegorisati,** -šem.
alegorika, 3. -ci — način izražavanja u alegorijama (*v.*).
alegovati *v.* alegacija.
alegro *tal.* (allegro — veseo, radostan) *muz.* 1. oznaka tempa: brzo, živo, živahno, vedro; 2. brzi muzički stavak (u tom se slučaju sklanja: alegro, 2. alegra, *mn.* alegri, 2. alegra).
alegreto (*tal.* allegretto) *muz.* 1. oznaka tempa: umjereno brzo, umjereno živo; 2. mali umjereno brzi muzički stavak (u tom se slučaju sklanja: alegreto, 2. alegreta, *mn.* alegreti, 2. alegreta).
aleja *franc.* (allee) uređen put između drveća; drvored.
alejhilanc, -eta *tur.* (alejhillane — proklet bio) šejtan, đavo, vrag.
alejhi selam *ar.* doslovno »neka je blagoslovljen«, dodatak uz imena muslimanskih proroka (*skrać.* a. s.).
alejkum-selam *tur.* (alejkümselam) odgovor na pozdrav *selamünalejküm,* tj. mir s vama, a znači: također i s vama (kod nas dolazi i u oblicima: alejć selam, alejkumselam; *isp. i* aleć).
Aleksandar, -dra *grč.* (aleksein — braniti + + aner, 2. andros — čovjek) »branitelj ljudi«; najprije počasno ime Trojanca Parisa (*v.*), a kasnije često osobno ime do u naše vrijeme; *žen.* **Aleksandra, Aleksandrina.**
Aleksandrida — naziv za književno djelo koje opisuje život i djela Aleksandra Makedonskoga (356—323. pr. n. e.); aleksandrida ima nekoliko u prozi i u stihovima (*v.* aleksandrinac); u hrvatskoj književnosti spominje se **Aleksandrida** god. 1389, a u srpskoj već u prvoj polovici 14. st.
Aleksandrija — grad u Egiptu (*arap.* El Iskandariya), osnovan od makedonskog kralja Aleksandra Velikoga god. 331. pr. n. e.; *prid.* **aleksandrījskī; aleksandrījska književnost** — literatura iz razdoblja helenizma (*v.*); u to je doba Aleksandrija središte kulture staroga svijeta; **aleksandrinizam,** -zma — učenje aleksandrijske filozofske škole.
aleksandrinac, -nca, 2. *mn.* aleksandrīnācā — rimovani stih od 12 slogova (6 jampskih stopa) kojim je ispjevana francuska Aleksandrida (Roman d'Alexandre) u 12. stoljeću n. e.; prešao i u našu, osobito stariju kajkavsku književnost; u hrvatskoj književnosti javlja se i kao dvanaesterački distih s dvostrukom rimom (u sredini i na

kraju stiha, a do pravog virtuoziteta razvio ga je Marulić).
aleksandrinizam *v.* Aleksandrija.
aleksandrīt, -íta *grč.* vrsta dragulja.
aleksandrolīt, -íta *grč.* vrsta gline.
Aleksej, -eja, 5. Alekseju (*akc. i* **Aleksēj,** -ēja, 5. Aleksēju) *grč.* (aleksein — braniti) vlastito ime (branič, branitelj).
aleksija *grč.* (a — ne + lexis — govor) nesposobnost izgovaranja pročitanog teksta (bolest).
Aleksije *v.* Aleksej.
aleksīn, -ína *grč.* (alexō — branim, štitim) u krvnoj tekućini stvorena zaštitna tvar protiv zaraza: može da rastvori stanice bakterija.
Alekta (*grč.* Alektō) — jedna od mitoloških Furija *(v.)* koju je Junona dozvala iz podzemlja da joj pomogne uništiti Eneju; *isp.* flectere si nequeo superos...
alektriomahija *grč.* (alektryōn — pijetao + + machē — borba) borba pijetlova (vrlo omiljela zabava kod starih Grka, a i danas kod nekih naroda, osobito na Istoku); **alektriomantija** (*grč.* manteia, *isp.* mantika) gatanje, proricanje, vračanje, čaranje po kukurikanju pijetlova.
alelomorfan, -fna, -fno *grč.* (allēlōn — naizmjeničan + morfē — oblik) zamjenljiv.
aleluja *hebr.* 1. »hvalite boga«, običan pripjev radosti u katoličkoj liturgiji; *u prenesenom smislu* — radost, zanosno veselje uopće; kao imenica muškoga je roda, isp. *mirisni Aleluja* (Krleža, *Pan*); 2. Kristov kip s uzdignutom desnom rukom i zastavom u ljevici, simbol Uskrsa (Tresić Pavičić, Šegedin).
alem[1], *2. mn.* ālemā (*i* alemōvā) *tur.* (alem — znak, zastava, nešto što se ističe) 1. dragulj, dijamant (*obično u vezi* alem-kāmēn) 2. ukras na vrhu minareta, u obliku polumjeseca.
ālem[2] *tur.* (ālem) svijet, dunjaluk *(v.)*.
Alemān, -āna — pripadnik staroga germanskog plemena (alle Mannen — svi ljudi) koje je nastavalo prostor između Dunava i Rajne (po njima francuski naziv za Njemačku — l'Allemagne); *prid.* **alemānski.**
alemana, alemānka *v.* alamanka.
alemānisti — pristaše francuske Revolucionarne socijalističke radničke partije koja je odbacivala diktaturu proletarijata i propagirala tzv. municipalni socijalizam; ime po prezimenu vođe Jeana Allemanea (1843—1935), člana Pariške komune *(v.)*.
alembik *v.* alambik.
alemdār, -āra, 5. ālemdāru i -āre *tur.* (*isp.* alem) zastavnik, barjaktar.
alen *tur.* ružičast (*isp.* āl[1]).
alentéza *grč.* (állos — drugi + thesis — položaj) oboljenje uslijed stranih tijela koja dospiju u čovječji organizam.
alergija *grč.* (allos — drugi + ergon — djelo) osjetljivost, odbojnost organizma prema (zaraznoj) tvari, koja je već jednom bila u njemu; *prid.* **alergičan,** -čna, -čno; **alergēn,** -ena — supstancija koja uzrokuje alergiju.
alertor (*isp. franc.* alerte — bodar, živahan) uređaj (u lokomotivi) koji se svakih 18 sekundi mora pritisnuti, a služi za to da strojovođa i njegov pomoćnik ne zaspe.
āles ājnc *njem.* (alles eins) svejedno, »baš me briga«.
alet,[1] *2. mn.* āletā *tur.* (halat) vrsta svečane haljine; počasna haljina što ju je sultan davao visokim dostojanstvenicima.
alet[2] *v.* alāt[1].
aleuromantija (*grč.* aleuron — brašno + manteia — proricanje) proricanje po brašnu koje se prinosilo na žrtvu (kod starih Grka).
aleurometar, -tra, *2. mn.* aleurometārā *grč.* (aleuron — brašno + metron — mjera) sprava za ispitivanje kvalitete brašna.
aleurōn, -óna *grč.* (aleuron — brašno) bjelančevinasta tvar u žitu i sjemenju.
alev *tur.* (alev — plamen, žar) jasnocrven i skrletnocrven: **alevast** — crvenkast; **āleviti,** -īm — bojiti crveno, crveniti.
alezajnc *v.* ales ajnc.
alfa[1] *grč.* 1. ime prvog slova grčkog alfabeta (α); 2. *prenes.* **alfa i omega** — početak i svršetak, prvo i posljednje, sve što je najvažnije; 3. *fiz.* **alfa-čestice** — jezgre atoma helija; sastoje se od dva neutrona i dva protona; njih ispuštaju radioaktivne materije; 4. *fiz.* **alfa-zrake (-zraci)** — mlaz alfa-čestica; 5. *mat.* oznaka za prvi u nizu kutova; 6. *kem.* oznaka pojedinih izomera *(v.)*; **alfa privativum** *v.* a[1]; **Alfa** — *astr.* naziv za najveću zvijezdu u nekom zviježđu (Kranjčević, Krleža: Alfa u Kolima Malim); **Alfa Centauri** — trostruka zvijezda vidljiva s južne Zemljine polukugle; najmanja od njih zove se Proksima (*lat.* proximus — najbliži) i ona je nama najbliža zvijezda u svemiru.
alfa[2] *ar.* isto što i esparto *(v.)*; *isp. i* halfa.
alfabēt, -eta (*od prvih grčkih slova:* alfa *i* beta) 1. (grčka) abeceda; 2. = abeceda 1, pismenica, bukvica; *prid.* **alfabetski; alfabe-**

tirati, -betīram v. abecedirati; **alfabetarij**, -ija i **alfabetarijum** — isto što i abecedarij 1 (v.).

Alfa-Romeo — marka talijanske vrste automobila (prvi dio naziva sačinjavaju početna slova firme: Anonima Lombarda Fabbrica Automobili, a drugi je po inženjeru konstruktoru koji se zvao Nikolo Romeo); **alfaromeizam**, -zma — pretjerana ljubav prema brzini uopće, a napose prema utrkivanju automobilima.

Al Fatah (*arap.* »borba i pobjeda«) — najstarija i najveća vojnopolitička organizacija palestinskih Arapa, osnovana 1965. sa ciljem obrane prava palestinskih Arapa i uspostavljanja palestinske države na područjima iz kojih su Arapi iseljeni nakon osnutka države Izrael.

alfavit v. alfabet.

al fine *tal.* (*akc.* al fīne) *muz.* sve do kraja.

Alfons *germ.* »spreman na plemenit čin« (*u nekim jezicima:* muškarac koga izdržava prostitutka).

Alfred *germ.* »savjetnik vilā«.

al fresco v. affresco.

alga, 3. algi. 2. *mn.* algā i algī (*akc.* i **alga**) *lat.* resina, haluga, okrijek, voga; vrsta zelenih vodenih biljki bez korijena i žila.

algebra *ar.* (al gebr — 1. upotreba sile; 2. uspostavljanje) dio matematike koji proučava operacije s općim brojevima, tj. računanje slovima umjesto brojevima; neposredni zadatak algebre je rješavanje jednadžbi i proučavanje njihovih svojstava; *prid.* **algebarskī; algebrist(a)** — stručnjak u algebri.

algema *grč.* (ālgēma) bol; **algija** *grč.* (ālgos — bol) bol živaca, neuralgija.

alginatno vlakno — vrsta polusintetskog kemijskog (umjetnog) vlakna.

Algol — 1. u staroegipatskoj mitologiji svijetli bog što se javlja iz magle kao razvedrenje (Tresić Pavičić); 2. zvijezda promjenljiva sjaja u zviježđu Perzej; **algol**, -óla — općenito usvojen način pripreme za digitalna računala (tzv. algoritamski jezik).

algolagnija *grč.* (algos — bol + lagneia — tjelesno uživanje) užitak u bolovima (*isp.* mazohizam, sadizam).

algologija *grč.* nauka o algama (v.); **algolog**, *mn.* -zi, proučavatelj algī.

algonkij (po imenu Algonki-Indijanaca) — gornji dio prekambrija (v.).

algor *lat.* zima, studen; *med.* zimica, groznica, tresavica.

algoritam, -tma — pravilan postupak pri računanju (po Alchwarizmi, tj. iz Kovarezma, kako je glasio nadimak arapskog matematičara Muhameda ibn Muse iz 9. st.); **algoritamskī jezik** v. algol.

algospazam, -zma *grč.* (algos — bol + spasma — grč) bolni grč mišića.

algrafija *grč.* (aluminij + grafō — pišem) pripremanje nacrta za štampu na aluminijskoj ploči.

alhamijado v. aljamiado.

Alhambra *ar.* »Crvena kuća«, palača maurskih kraljeva u Granadi (Španija); važan spomenik maurske umjetnosti (13—14. st.) s glasovitim »Lavljim dvorištem«.

alhemija i sl. v. alkemija i sl.

Ali *tur.* »uzvišeni«, »moćni«, »otmjeni«, »visoki« (*isp.* Alija), kod kršćana Ilija.

ali v. hali.

alias *lat.*, (*čit.* ālijas) inače, drugačije, drugim imenom.

alibi, -ija, *mn.* alibiji *lat.* »negdje na drugom mjestu«; **dokazati svoj alibi** — dokazati da si npr. u vrijeme nekog zločina bio na drugom mjestu, a ne na mjestu događaja; (često i »dobar« izgovor za neki propust ili neuspjeli postupak).

alica, 2. *mn.* ālīcā *tur.-hrv.* (*isp.* al) 1. rana trešnja; 2. crvena boja (kojom se bojadiše šerbe).

Alica (*po franc.* Alīs) jedna od varijanata žen. imena Aleksandra.

aliciklički spojevi (*grč.*) organski spojevi cikličke strukture s alifatskim (v.) svojstvima (ciklopropan, cikloheksan).

alidžija *tur.* (alidži *od* almak — uzeti) prosac, snubok; mušterija, reflektant.

Aliđun *tur.* (*isp.* Ali *i* đun) Ilindan, Ilinje, Ilijino.

alieni juris *lat.* po tuđem pravu, po stranom zakonu, pod tuđinskom vlašću.

alifatskī spojevi — lančasti, masni, organski kemijski spojevi koji sadrže atome ugljika vezane u obliku otvorenih lanaca (parafini, alifatski alkoholi, alifatske kiseline).

alifet v. halifa, kalif.

aligacionī račun *lat.* (alligatio — mješavina) — račun smjese; zadatak mu je da iznađe odnos u kojem treba da se izmiješaju dvije vrste robe različne cijene da bi se dobila srednja vrsta po unaprijed određenoj cijeni.

aligator *španj.* (el lagarto — gušter) krokodilu sličan gmaz tropske Sjeverne Amerike i Kine; *isto i* kajman; *prid.* **aligatorov; aligatorskī.**

Alighieri *v.* Dante Alighieri.
Alija *v.* Ali; *žen.* **Alija.**
alijansa, *2. mn.* alijansā *franc.* (alliance) savez, sporazum; **Sveta alijansa** — savez vladara Rusije, Austrije i Pruske, sklopljen 1815, protiv demokracije i slobode; **aliirati,** aliīrām — spojiti u savez; **aliirac,** -rca, *2. mn.* aliīrācā — saveznik.
alijenacija *lat.* (alienus — tuđ) 1. otuđivanje, otuđenje; 2. zamjena; 3. prodaja; 4. zalog; 5. duševno rastrojstvo, rastresenost; **alijenabilan,** -lna, -lno — otuđiv, prenosiv (u vlasništvo drugoga), koji se može dati, prodati, otuđiti.
alikvantnī dio (*lat.* aliquantus — znatan) *mat.* dio nekog broja kojim taj broj nije djeljiv, npr. 2 i 5 su alikvantni dijelovi broja 9.
alikvotnī dio (*lat.* aliquoties — nekoliko puta), 1. *mat.* dio nekog broja kojim je taj broj djeljiv bez ostatka, npr. 2 i 5 su alikvotni dijelovi broja 10; 2. *pravn.* otpadajući dio, dio koji razmjerno otpada na svaku stranku; *isto i* **alikvota; alikvotnī tonovi** — *muz.* niz tiših tonova koji se javljaju uz osnovni ton i daju mu karakterističnu boju i punoću (harmonijski, gornji tonovi).
aliluja *v.* aleluja.
alim *tur.* (ālim) učenjak (u pitanjima vjere), teolog, mudrac.
alimentacija *lat.* (alere — hraniti) uzdržavanje; troškovi oko uzdržavanja za rad nesposobnih osoba: roditelja, žene (rastavljene) i djece (naročito izvanbračne); hranarina, obveza uzdržavanja, čin uzdržavanja; *prid.* **alimentacionī; alimenti,** alimenātā *(mn. m. roda)* — novac za uzdržavanje (naročito izvanbračne djece).
alimentaran, -rna, -rno, *lat.* (*isp.* alimentacija) koji se tiče hrane; živežni, prehrambeni; hranjiv, jestiv; **alimentarna intoksikacija** — otrovanje hranom.
alimentirati, -mentīrām (*isp.* alimentacija) snabdijevati, opskrbljivati, ishranjivati, omogućivati rad, opstanak.
a limine *lat.* (*akc.* a līmine), »s praga«, odlučno (nešto) odbiti.
alineja, *2. mn.* alinējā *lat.* (a linea — od linije) stavak, odlomak, nov redak (u pisanju ili tiskarskom slogu).
alio die *lat.* (nekoga) drugoga dana.
aliquando *v.* tandem aliquando.
alira *franc.* (allure) 1. ponašanje, vladanje, (otmjen) način života i saobraćaja s ljudima; 2. vrsta konjskog hoda; *isto i* **alīr,** -īra.
alis *tur.* (halis) prav, čist, točan, istinit, nepatvoren.
aliskaf *lat.-grč.* (ala — krilo + skafos — lađa) nov tip prijevoznog sredstva za transport na moru, tzv. »krilati brod«; kako mu samo ime kaže, brod ima krila na kojima zapravo i počiva, a kad se stave u pogon njegovi izvanredno jaki motori, krila se rašire pod vodom, sam se brod izdigne nad vodu i »leteći« postizava veliku brzinu; zovu ga i »hidrokrilac«.
ališma *tur.* (ališma) navikavanje, privikavanje, upućivanje u nečemu; **ališkan** *prid. indekl.* — naviknut, priviknut, naučen, koji umije, vješt; *isto i* **ališkin; alištisati,** -šēm — naviknuti se, priviknuti se, izvještiti se u nečemu.
ališ-veriš *tur.* 1. trgovina, pazar; 2. potajno dogovaranje, šurovanje, veza, odnos, saobraćaj.
aliter *lat.* (*akc.* āliter) drugačije; *isp.* alias.
aliteracija *lat.* (a littera — od slova, po slovu) pjesnički ukras koji se sastoji u podudaranju početnih suglasnika kod riječi u rečenici ili stihu (npr. Sinj, sinje selo sred Sinjajevine; *Nazor*); **aliterirati,** -terīrām — praviti aliteraciju, nastojati izražavati se (pjesnički) s aliteracijama.
aliti, -īm *tur.* (ališmak) maziti, milovati.
alitirati, -itīrām *franc.* (aliter — naslagati) *tehn.* pokrivati metal slojem tvari koja prodire u metal na izvjesnu dubinu tvoreći zajedno s njim tvrdu smjesu.
alizarīn, -īna *španj.* (alizari) crvenilo dobiveno iz biljke broća (sintetički se dobiva i iz antracena); *isp.* garančin.
aljamiado *španj.* (*čit.* alhamijado) stara hrvatska (zapravo španjolska) poezija pisana arapskim pismom.
alka,[1] 3. ālci, *2. mn.* ālkī *tur.* 1. *v.* halka; 2. **Sīnjskā ālka** — viteška igra u Sinju; održava se u drugoj polovici kolovoza kao spomen na veliku pobjedu Sinjana nad Turcima god. 1715; sastoji se u tome da alkari jašući na konjima (svaki triput) gađaju kopljem kroz dva koncentrično udešena koluta (alke).
alka[2], 3. ālki, *2. mn.* ālkī (*lat.* alca torda) galebu slična ptica sjevernih krajeva; naš izraz: njorka; ljudi love alke zbog skupocjenih jaja i perja.
alkalīj, -ija (*pored* **alkalijum**) *ar.* lužna sol, potaša; *prid.* **alkaličan,** -čna, -čno — koji sadrži lužnate kemijske spojeve; *isto i* **alkalījskī (alkalijumskī)** *i* **alkalnī; alkaloīd,** -īda — tvar koja sadržava dušik; alkaloidi su tvari snaž-

nog fiziološkog djelovanja; imaju bazična svojstva i s kiselinama tvore soli; uvelike se primjenjuju kao medicinski preparati (kokain, morfin, kinin, strihnin, kofein, nikotin, atropin i dr.); *prid.* **alkaloīdan,** -dna, -dno: **alkaloīdskī; alkalitet,** -eta — bazičnost, svojstvo lužnatog reagiranja; alkaličnost; **alkālnī metāli** jednostavni elementi sa najjače izraženim kemijskim svojstvima, mekani i lagani, kemijski jako reaktivni (litij, natrij, kalij, rubidij, cezij).

alkana *v.* kna.

alkapa *tur.* (al — crven) crvenkapa.

alkār, -āra, 5. ālkāru i -āre (*isp.* alka) sudionik u Sinjskoj alci; *prid.* **alkārov** (i **-ārev**); **alkārskī.**

ālkast — koji je sastavljen od ālkī, kārīkā.

alkātmer *tur.* crveni klinčac, karanfil.

alkazār *ar.* grad, zamak, tvrđava.

Ālkej — starogrčki pjesnik (oko 600. god. pr. n. e.), suvremenik Sapfin; pjevao ratničke i političke pjesme, himne bogovima, pjesme o ljubavi i napitnice; od njega potječe **alkejskā strofa** od četiri stiha (prva dva jednaka, a druga dva različita).

alkemija *ar.-grč.* — tako su se u srednjem vijeku (približno do 16. st.) nazivali fantastični pokusi koji su imali za cilj pretvaranje običnih metala u zlato i srebro s pomoću tzv. »kamena-mudraca« (koji u prirodi zapravo ne postoji); svi napori alkemičara bili su upravljeni na traženje toga kamena i pronalaženje univerzalnog lijeka protiv svih bolesti; u procesu tih fantastičnih istraživanja otkriven je čitav niz kemijskih elemenata i različitih kemijskih spojeva, čime su udareni temelji kemije; *prid.* **alkemījskī; alkemīčār** — čovjek koji se bavi alkemijom i traži »kamen mudraca« s pomoću koga se tobože može praviti zlato; *isto i* **alkemist(a);** *prid.* **alkemističkī;** sve se ove riječi govore i pišu i **alh...**

alkeni *v.* olefini.

alkermes *ar.* crveno bojilo za slatkiše, likere i sl. (dobiva se od ženke jedne vrste uši Coccus Ilicis).

Alkestida (*grč.* Ālkestis) — u starogrčkoj mitologiji žena kralja Admeta *(v.)*, koja je umjesto njega pošla u smrt (a nitko od ostale rodbine nije htio to učiniti); po istoimenoj Euripidovoj tragediji došao je neposredno nakon njezina ukopa na dvor Admetov Heraklo i izveo Alkestidu iz podzemlja.

Alkibìjad — genijalni staroatenski državnik i vojskovođa (450—404. pr. n. e.), rođak Periklov, učenik Sokratov, no poznat i kao pustolov, raskošnik i prevrtljivac; umorio ga frigijski satrap Farnabaz da ugodi Spartancima; **Alkibijadovo psèto** (koje se često spominje u književnosti, npr. Matoš, Krleža) odnosi se na prekrasnoga Alkibijadova psa kome se divila cijela Atena; da bi privukao na nj još više pozornosti, dao mu je vlasnik odrezati rep (prema tome i izraz **rep Alkibijadova psa** općenito znači — kusast rep).

Ālkid, -ída, 5. Ālkīde *grč.* potomak Alkejev, nadimak Heraklu.

alkīl, -íla — jednovalentni radikal izveden od zasićenih ugljičnih hidrata.

alkìmija, alkìmist *v.* alkemija, alkemist (Đalski).

Alkìnoj — kralj Feačana, otac Nausikajin, gostoprimac Odisejev (on ga je konačno i otpremio na Itaku nakon mnogih prijašnjih lutanja i nevolja).

alkìōn, -ona *grč.* (alkyon) mitološka morska ptica (zimorod, ledarica), za koju se držalo da proriče sreću.

Alkìona — u starogrčkoj mitologiji kći Eolova, žena Keiksova; nju i muža pretvorili su bogovi u ptice (*isp.* alkion).

alkmanskī stȉh — u klasičnoj metrici daktilski dimetar (po lirskom pjesniku Alkmanu iz Sarda, osnivaču korske lirike, 7. st. pr. n. e.).

Alkmēna — žena Amfitrionova, majka Heraklova (otac junakov je Zeus).

Alkmeon — tebanski heroj, vođa sedmorice epigona *(v.)* u osvetničkom pothvatu protiv Tebe.

alkohol *ar.* (al kuhl) čisti špirit, opojna sastojina žestokih pića; često i naziv za žestoka pića sama; **apsolūtnī alkohol** — čist alkohol; *prid.* **alkoholnī; alkohōlski; alkoholičār** — neumjereni uživalac alkohola; pijanac, pijanica; *isto i* **alkoholist(a);** *žen.* **alkoholičarka;** kod Krleže i **alkoholikinja); alkoholizam,** -zma — 1. pretjerano uživanje alkohola; pijančevanje; 2. kronično otrovanje zbog pretjeranog uživanja alkoholnih pića; **alkoholizírati,** -izīrām — 1. pojačavati piće alkoholom; 2. trovati alkoholom; **bìti alkoholizīrān** — biti pijan odn. supijan (»pod gasom«); **alkoholometar,** -tra, *2. mn.* alkoholometārā — sprava za mjerenje količine alkohola u žestokom piću; **alkoholometrija** — 1. mjerenje količine (postotka) alkohola; 2. podvrgavanje alkotestu *(v.)*.

alkolemija *ar.-grč.* (alkohol + hema...) količina alkohola u krvi.
al-korān, -āna *ar.* knjiga, čitanka; *v.* kuran.
alkotest *ar.-lat.* (*slož.* od alkohol *i* testis — svjedok) aparat za mjerenje količine alkohola u nekom tijelu.
alkōv, -ova *v.* alkoven; *isto i* **alkova,** -ovē.
alkoven *ar.* (al-qubbah — kupola, svod) 1. prostor sa svodom; 2. udubina za krevet u sobi; 3. ložnica.
Alkuin *germ.* »prijatelj svetih«.
all *v.* ol.
alla *tal. v.* à la.
alla breve *tal.* (*akc.* ala brēve) *muz.* oznaka da se note sviraju brže, tj. kao polovine njihove vrijednosti (npr. polovinka kao četvrtinka).
alla campagna *tal.* (*čit.* ala kampānja) 1. na selu; 2. na seljački način; 3. ratnički, vojnički (tj. kako je na bojnom polju).
alla capella *v.* a capella.
alla diritta *tal., muz.* izravno ili postepeno; prema ljestvici.
Allah *v.* Alah.
alla marcia *tal.* (*čit.* ala mārča) *muz.* oznaka da kompoziciju treba izvesti u tempu marša, koračnice.
alla mercantile *tal.* (*čit.* ala merkantīle) na trgovačku, trgovački.
alla militare *tal., muz.* na vojnički način, po vojničku.
alla mora *v.* mora².
all' antico *tal.* (*čit.* al antiko) *muz.* na starinski način.
alla ottava *tal., muz.* u oktavi.
alla Palestrina *tal., muz.* u visokom crkvenom stilu (Giovanni Pierluigi Palestrina, 1514—1595, bio je veliki kompozitor crkvene muzike, te se njegov način komponiranja i danas smatra klasičnim crkvenim stilom).
alla pezza *tal.* (*čit.* ala pēca) u odlomcima, komad po komad.
alla polacca *tal.* (*čit.* ala polāka) *muz.* na poljski način.
alla prima *tal.* (*akc.* ala prīma) način slikanja bez podslikavanja i lazura (»na prvu«, tj. podlogu), bez grundiranja, tj. bojadisanja osnovnom bojom.
allargando *tal.* (*akc.* alargāndo) *muz.* usporavajući.
alla rinfusa *tal.* (*čit.* ala rinfūza) pomiješano jedno s drugim, otvoreno i neomotano (npr. ne u sanducima ili vrećama, nego bačeno na gomilu u rasutom stanju).
alla siciliana *tal.* (*čit.* ala sičilijāna) na sicilski način, u sicilskoj pastirskoj nošnji.
alla stretta *tal.* sažeto.
alla tedesca *tal.* (*čit.* ala tedēska) po njemačkoj modi, na njemački način (Nehajev).
alla tempera *tal.* vodenim bojama (slikati).
alla zoppa *v.* zoppo.
allegramente *tal.* (*akc.* alegramēnte) brzo.
allegro, allegretto *v.* alegro, alegreto; **allegro moderato** (*akc.* alegro moderāto) — umjereno brzo; **a. con moto** (*čit.* kon mōto) — živahno, brzo; **a. con brio** — žestoko; **a. con fuoco** (*čit.* kon fuōko) — vatreno; **a. agitato** (*čit.* ađitāto) — uzbuđeno; **a. vivace** (*čit.* vivāče) — živahno; **a. giocoso** (*čit.* đokōzo) — radosno; **a. ma non troppo** (*akc.* trōpo) — ne osobito živahno; **a. assai** (*čit.* asāi) — veoma živahno; **allegro non tanto** — ne odviše brzo; **allegro maestoso** (*čit.* maestōzo) — umjereno brzo, dostojanstveno.
allemande *franc.* (*čit.* almānd) vrsta plesa u dvočetvrtinskom ili četveročetvrtinskom taktu vjerojatno njemačkog podrijetla.
allentando *tal.* (*čit.* alentāndo) *muz.* popuštajući, usporavajući; *isto i* **allentato** (*čit.* alentāto).
allerdings *njem.* svakako, u svakom slučaju, na svaki način (Krleža).
Alles gute kommt vom oben *njem.* Svako dobro dolazi odozgo, tj. s neba (često i ironično).
alles in Ordnung *njem.* sve (je) u redu (Dončević).
Alles schon dagewesen *njem.* (*čit.* ales šon dagevezn) Svega je toga već bilo (njemačka poslovica koja odgovara latinskoj **Nihil novi sub sole,** Ništa novo pod suncem).
allesso *v.* lešo.
alliance *v.* alijansa.
all' improviso *tal.* (*čit.* improvīzo) neočekivano, iznenada, bez prethodne pripreme, u danom času (Krleža); *isp.* improvizirati.
All is well that ends well *engl.* Sve je dobro što se dobro svrši (naziv jedne Shakespeareove komedije); »Konac dobar, sve u redu« (Kumičić, *Hrv. vila* 1883.); *isp.* Ende gut, alles gut.
allons enfants *franc.* (*čit.* alonzanfan) — početne riječi marseljeze (*v.*); čitav prvi stih glasi: Allons enfants de la patrie — Hajdemo sinci domovine. Allons enfants nazvao je naš književnik Ivo Vojnović prvi dio svoje Dubrovačke trilogije (opisuje ulazak Francuza u Dubrovnik 1806).

all' ottava *tal.* (*čit.* al otāva) *muz.* za oktavu više ili dublje.
all right *engl.* (*čit.* ȍl rājt) sve u redu; dobro; *isp.* o-ke.
all-round *engl.* (*čit.* ōlraund) svestran, koji se može svuda primijeniti.
Alluminados *v.* iluminati.
alma, *2. mn.* ālamā *tur.* (elma) 1. jabuka; 2. lūk vlašac.
Alma *lat.* duša.
almadet — 1. crnački čamac od drvne kore; 2. brzi jedrenjak u Istočnoj Indiji.
alma mater *lat.* (*akc.* ālma māter) »hraniteljica majka«, naziv za sveučilište (*sklanja se po latinskoj deklinaciji:* 2. almae matris, 3. almae matri, 4. almam matrem *itd., ili se upravlja po našoj deklinaciji, ali onda se sklanja samo prvi dio:* 2. alme mater, 3. almi mater, 4. almu mater itd.); *isp.* alma parens.
almanah, *mn.* -si *ar.* (al-manākh) 1. godišnjak; 2. veća povremena publikacija; zbornik djela raznih autora; *isto i* **almanak;** *prid.* **almanaškī (almanačkī).**
almand *v.* allemande.
almandīn, -īna — vrsta dragog kamena granata, boje kao krv crvene (ime po gradu Alabanda u Maloj Aziji).
alma parens *lat.* »hraniteljica roditeljka«, isto što i alma mater *(v.).*
almas, -āsa *ar.* (elmas) 1. dragulj; 2. alatka s dijamantom za rezanje stakla; **Almas,** -āsa, 5. Almāse — muško ime sa značenjem pod 1; *žen.* **Almasa.**
almasija *tur.* vrsta slatkog želatina.
almast — naziv za biće slično jetiju i saskvaču *(v.),* viđeno navodno na Kavkazu.
almaz, -āza *v.* almas; *prid. indekl.* **almazli** (*ima i prid.* **almāzan,** -zna, -zno).
almeja — javna plesačica u Indiji.
almemar *ar.* propovjedaonica u sinagogi *(v.).*
almenda *njem.* (Allmende) zajedničke šume i pašnjaci koji pripadaju svim stanovnicima jednog sela, općinska paša.
almeno *tal.* bar, barem (Vojnović).
Almisum *lat.* antičko ime *Omiša.*
almukantar(at) *ar.* malen krug na nebeskoj sferi paralelan s horizontom (sve zvijezde jednoga almukantara na jednakoj su visini iznad horizonta).
almuštvo *grč.* (*isp.* elemozina) milostinja, pripomoć, hranarina.
alo *v.* halo[1].
Alobrožani — *lat.* (Allobroges) keltsko pleme u Narbonskoj Galiji.
alodīj, -ija (*pored* **alodijum**) *lat.* (allodium *od staronjem.* allod — sav + ōd — imovina) slobodno vlasništvo; nasljedno imanje koje nije vezano feudalnim pravom; *v.* feud; *isto i* **alod** *i (žen. roda)* **alodija;** *prid.* **alodijalan,** -lna, -lno.
alogamija *grč.* oplodnja između gameta *(v.)* koje se nisu razvile na istoj jedinki; *isp.* heterogamija.
alogēn (-gen) *grč.* (állos — drugi + genos — rod) inorodan, druge narodnosti.
alogìzam, -zma *grč.* (a — ne + *isp.* logika) nelogičnost, nedostatak logičnosti; *prid.* **alogičan,** -čna, -čno; *izv.* **alogičnost,** -osti.
aloglot *grč.* (állos — drugi + glotta — jezik) čovjek koji govori nekim drugim jezikom.
alografskī *grč.* (állos — drugi + gráfein — pisati) pisan tuđom rukom.
alohroìzam, -zma *grč.* (állos — drugi + chrōma — boja) mijenjanje, prelijevanje boja; **alohroìčan,** -čna, -čno — koji mijenja boje, koji se prelijeva.
alohtōn *grč.* (állos — drugi + chthōn — zemlja) inozemni, drugozemni; *prot.* autohton.
aloīn, -īna (*isp.* aloja) gorki sastojak smolaste materije iz alojeva lišća.
aloja *grč.* (aloē) 1. vrsta bilja s velikim mesnatim listovima; 2. droga dobivena od soka iz lista aloje; *isto i* **aloj** *(m. roda); prid.* **alojin; alojev; alojskī.**
Alojzije *germ.* (*staronjem.* alwis) »svemudri«.
aloka, 3. āloci, *2. mn.* ālokā *grč.* (alox, 2. ālokos — brazda) jaruga, provalija, ponor.
alokacija *lat.* 1. smještanje, doznačivanje mjesta; 2. u ekonomici: dodjela odn. dobava dobara, sirovina i sl.; *glag.* **alocírati,** -lòcīrām.
alokucija *lat.* (alloqui — nagovoriti) oslovljavanje; kratak govor; nagovor; svečana besjeda.
alolalija *grč.* (állos — drugi + lalia — govor) sklonost pogrešnom izgovaranju riječi, pogrešan izgovor uopće.
Alonzo *španj. v.* Alfons.
alonž *franc.* (allonge) 1. nastavak, privjesak; 2. nalijepljeni produžetak mjenice da bi se napravilo mjesta za indosiranje *(v.);* 3. konopac kojim konjogojci uče konje kasati; *isp.* lonž; **alonž-perika** — dugačka perika kakva se nosila za vrijeme francuskog kralja Luja XIV (17. st.).
alopatija *grč.* (állos — drugi + pathos — bolest) 1. liječenje kod kojega se bolest s jednog dijela prenosi na drugi dio tijela;

2. liječenje sredstvima koja djeluju protivno od postojećih znakova bolesti; *prot.* homeopatija; **alopat** — liječnik pristaša alopatije; *prid.* **alopatskī.**

alopecija *grč.* (alōpex — lisica) ćelavost, ćosavost, pomanjkanje vlasi.

alopeks-filologija — porugljiv naziv za lingviste koji pošto-poto žele dokazati svoje gledište (tobože da se njemačka riječ *Fuchs* što znači *lisica* može izvesti iz grčke istoznačne riječi *alōpex,* pa tako npr. Matoš piše — naravno, u sebi svojstvenoj poruzi — da se prvi dio riječi izgubio, a drugi da se može varirati: *peks* — *piks* — *paks* — *puks* — *fuks*).

aloplastika, 3. -ci *grč.* (allos — drugi + *isp.* plastika) *med.* zamjenjivanje izgubljenog ili istrulog dijela tijela nekom drugom materijom; umjesto kostiju udova stavlja se slonova kost ili neki metal, mjesto lubanjskih kostiju pločice od srebra, tantala ili pleksi-stakla; *isp.* transplantacija.

alora *tal.* (allora) tada, onda, zatim (Nar.).

alosati, -šēm *grč.* (halosomai — bit ću uhvaćen) opčiniti, začarati, omađijati, izbezumiti, zaluditi.

alosati se, -šēm se (*isp.* alosija) pretjerano se ugojiti, udebljati, raskrupnjati se, izobličiti se.

alosija *grč.* ružno velik i debeo čovjek, grdosija.

alotigen (-gen) *grč.* (allothi — drugdje + genos — rod) koji je nastao drugdje, neiskonski.

alotrije (*mn. ž. roda*) *grč.* (allotrios — tuđ, stran) 1. šale, ludorije, nepodopštine, tričarije, besposlice; 2. sporedne stvari; 3. nered, nepristojnost.

alotrofija *v.* heterotrofija.

alotropija *grč.* (allos — drugi + tropos — način) osobina nekih elemenata da se javljaju u više oblika, alotropskih modifikacija, kao npr. ugljik koji se javlja kao dijamant, grafit, ugljen, ili riječ da se javlja u dva oblika (*isp.* dubleta); *prid.* **alotropan,** -pna, -pno; **alotropskī.**

alov[1], -ova *mađ.* (halo) velika ribarska mreža.

alov[2], alova *v.* valov.

alov[3] *franc.* (allons) uzv. hajde, deder, ded, skoči, hop! (Zmaj).

alovit *tur.* koji je poput ale[1], zmajevit; plahovit, silovit, bijesan, pomaman, vjetrovit, buran, olujan; *izv.* **alovitost,** -osti.

alpa *franc.* (alpe) 1. gora, planina; 2. planinski pašnjak.

alpaka[1] 3. -ci — slitina, legura od bakra, cinka i nikla, tzv. novo srebro; pakfong.

alpaka[2] (*lat.* Lama pacos) 1. vrsta peruanskog preživača; 2. vrlo cijenjena vuna toga preživača; 3. vrsta tkanine od te vune.

Alpamiš — narodni herojski ep kod nekih azijskih naroda (Uzbeci, Kazasi, Baškirci).

al pari (*akc. i* **al pari**) *tal.* 1. najednako, jednako u vrijednosti; 2. *bank.* jednakost nominalne i tečajne vrijednosti, bez ažija (*v.*).

Alpe, *2. mn.* Alpī, 3. Alpama (*pored* **Alpi,** Alpā, Alpima, *mn. m. r.*) — gorje u srednjoj Evropi; *prid.* **alpski** *i* **alpīnskī; alpinistika,** 3. -ci — planinarstvo; planinarenje (osobito po vrlo opasnim strminama); *isto i* **alpinizam,** -zma; **alpinist(a)** — planinar; *žen.* **alpinistkinja;** *prid.* **alpinističkī; alpinum** — alpinski vrtić; vrt (ili dio vrta) s alpinskim biljkama za ukras ili kao nastavno sredstvo.

al peso *tal.* (*čit.* al pezo) po težini.

alpezan *v.* lepeza.

al pezzo *tal.* (*čit.* al peco) po komadu.

Alpha *v.* alfa; **Alpha u Kolima Malim** u Kranjčevićevoj pjesmi *Sveljudski hram* tumači Krleža kao: Sjeverna Zvijezda (*Kranjčevićeva lirika*).

al piacere *tal.* (*čit.* al pjačere) po volji, prema nahođenju, »kako vam se sviđa«.

Alpidi — zajedničko ime za Alpe, Karpate, Balkan, Pontsko gorje i Korzičke planine.

alpīn, -ina *v.* alpinac.

alpinac, -ínca, *2. mn.* alpīnācā — 1. vojnik izvježban za ratovanje u planinskim uvjetima; 2. vrsta vjetra; **Alpinac** — stanovnik Alpi, alpinski gorštak.

alpinizam *i sl. v. pod* Alpe.

alporama (*isp.* Alpe *i* panorama) alpinska (planinska, gorska uopće) panorama; pogled na brda, na planine, planinski pejzaž.

alpskī *v.* Alpe.

al punto *tal.* na dlaku, navlas, točno.

alrauna (*od staronjem.* alruna — šapat, tajna) 1. korijen koločepa (mandragore) koji po izgledu ima neku sličnost s čovjekom; 2. »đavolčić«, »čovječuljak« ili kakva druga figura što se pravi od korijena mandragore.

al rigore tempo *tal., muz.* točno prema taktu, u odmjerenom ritmu.

al riverso *tal.* (*čit.* al riverso) *muz.* obrnutim redom.

Alsace *franc.* (*čit.* Alzas) *v.* Alzacija, Elzas.

al secco *tal.* (*čit.* al seko) »na suho«, slikanje na suhom zidu (*protivno od* affresco).

al segno *tal.* (*čit.* al senjo) *muz.* od (posljednjeg) znaka ponoviti.

alsik — *bot.* švedska djetelina.

als ob *njem.* kao da; **filozofija als ob** — učenje o problematičnosti ljudskog mišljenja.

alt[1], *2. mn.* altā (*pored* altova) *tal.* (alto) 1. duboki ženski ili dječački glas; 2. pjevač (pjevačica) takvog glasa; 3. kao prvi dio složenice oznaka za glazbalo s dubljim glasom od vodećeg glazbala u svojoj vrsti (altpozauna, altklarineta, altsaksofon) i uopće svako glazbalo koje ima zvuk sličan altu; *prid.* **altov** (*v.* altist).

alt[2] *v.* halt.

alta *tal., muz.* oznaka pod notom kada je treba podignuti za oktavu više.

Altair *v.* Atavi; *isto i* **Atair.**

altamīrskō dōba — naziv za starije kameno doba u razvoju Zemlje (po spilji Altamira kod Santandera u Španiji gdje su u drugoj polovini prošlog stoljeća otkriveni različiti crteži životinjskih likova koji predstavljaju najstarije dosad pronađene spomenike likovne umjetnosti).

altān[1] *v.* altana.

altān[2] *v.* altin.

altana, *2. mn.* altānā *tal.* (altana) 1. doksat, balkon; izbočena terasa na gornjem katu zgrade; 2. mala lodža, koja se diže — slična tornjiću — na vrhu krova; *isto i* **altān,** -āna.

alta ottava *tal., muz.* visoka oktava.

altār *v.* oltar; **altarist** — 1. jedno od viših svećeničkih zvanja; 2. ministrant *(v.)*; 3. »crkveni otac«; **altare portabile** *lat.* prenosivi oltar (namijenjen za službu božju na otvorenom prostoru).

altazimut (*isp.* azimut) prijenosni instrument za mjerenje kutova (zovu ga i *univerzal* odn. *univerzalni instrument*).

altdeutsch *njem.* (*čit.* āltdōjč) staronjemački stil u umjetnosti koji oponaša njemačku renesansu, stil kasne gotike (Krleža).

Alte Liebe rostet nie *njem.* (*čit.* ...lībe nī) Stara ljubav nikad ne rđa; rečenica ima i dodatak: **wenn sie rostet, putzt man sie** (*čit.* ven zi..., puct... zi): ako rđa, čovjek je čisti.

alteracija *lat.* (alter — drugi) 1. promjena; preinaka, izmjena; pogoršanje, oštećenje, izopačenje, kvarenje, krivotvorenje; 2. *muz.* kromatsko povišenje ili sniženje ljestvičnog tona; 3. *geol.* raspadanje stijena pod utjecajem Sunčevog zagrijavanja, oborina (kiše, leda, snijega, vode uopće) i zraka (*v.* alterirati).

altera pars *lat.* (*akc.* āltera pārs) drugi dio; protivna stranka; *v.* audiatur et altera pars.

alterato *tal.* (*akc.* alterāto) *muz.* promijenjenim zvukom.

alter ego *lat.* (*akc.* ālter ēgo) »drugo ja«, vjeran prijatelj ili pomoćnik.

alterírati, alterīrām *lat.* (*isp.* alteracija) mijenjati, promijeniti, preinačiti, pogoršati, oštetiti, izopačiti.

alternácija *lat.* (alternare — činiti što naizmjence). 1. preinačivanje; 2. zamjenjivanje (npr. kad dva glumca naizmjence nastupaju u istoj ulozi); 3. *lingv.* prijevoj, tj. potpuna promjena osnovnog samoglasnika u riječi (koja promjena povlači za sobom i promjenu značenja): brati — berem — birati — izbor (*v.* alternirati); *isp.* disjunkcija.

alternativa *lat.* (alternus — izmjeničan) izbor između dviju mogućnosti; »ili — ili«; *prid.* **ālternatīvan,** -vna, -vno.

alternātor *lat.* (alternus — izmjeničan) stroj za proizvodnju izmjeničnih struja, dinamo.

alternírati, -ternīrām *lat.* 1. vršiti alternaciju *(v.)*; 2. jedan drugoga zamjenjivati; 3. jedno s drugim izmjenjivati.

alterum tantum *lat.* (*akc.* ālterum tāntum) 1. *doslovno* »drugo takvo«, tj. još jednom toliko, dvostruko; 2. slučaj kad su se kamate popele do visine glavnice.

Alte Ware, gute Ware *njem.* (*čit.* ...vare...) Stara roba, dobra roba.

āltfaterštūl *njem.* (Altvaterstuhl) staromodni vrlo komotni naslonjač (»za djeda«) (Krleža); *isto i* **āltfaterzesl** (*njem.* Altvatersessel).

alti *tur.* (alty) šest; **altiluk,** *mn.* -ci — novac od šest groša.

altimetar, -tra, *2. mn.* altimetārā *lat.-grč.* (altus — visok + metron — mjera) visinomjer; sprava za mjerenje visine na letalima, nadmorske visine.

altīn, -ína *tur.* (altyn — zlato) 1. zlatan novac u nekadašnjoj turskoj carevini, turski dukat, cekin; 2. nekadašnji srebrni (i bakreni) novac u carskoj Rusiji; 3. (*kao pridjev*) zlatom ukrašen, divan, krasan.

altiparmak, 5. -če, *mn.* -ci *tur.* (alti — šest + + parmak — prst) čovjek sa šest prstiju na ruci, »šesto«.

altipatlak, *mn.* -ci *tur.* (altypatlar) revolver sa šest metaka (*isp.* alti), »šestopuc«.

altist(a), *2. mn.* āltīstā *tal.* pjevač, koji pjeva alt; *žen.* **altistica** *i* **altistkinja.**

altmiš *tur.* (altmiš) šezdeset.

altokumulus *lat.* (*isp.* kumulus) oblak sastavljen od kuglastih dijelova, grupiranih ili poredanih u nizove, bijel ili sivkast.

altostratus *lat.* (*isp.* stratus) oblak razvučena oblika, siv ili bjeličast.

altovskī — *prid. prema* alt *(v.).*

altrimenti *tal.* inače.

altroche *tal.* (*čit.* altroke) i te kako! dapače!; a kamoli; malo drugačije nego...

altruizam, -zma *tal.* (altrui — tuđ, drugi) 1. nesebičnost; ljubav prema drugome; 2. etički termin koji označuje nesebičnu brigu za blagostanje ljudi i spremnost na žrtvovanje svojih interesa za druge; **altruist(a)** — nesebičan čovjek; *prot.* egoist; *žen.* **altruistkinja;** *prid.* **altruistički.**

altum silentium *lat.* (*čit.* ...silencijum) duboka (grobna) tišina.

altun, -una *v.* altin; **altuni** *prid. indekl.* — zlatan, zlaćan.

altunbas *v.* hrmza.

alu... u složenicama označuje proizvod napravljen od aluminija, *isp.* alufolija.

aludirati, -ludīram *lat.* (alludere — šaleći se dolaziti) natuknuti; govoriti tobože o jednoj stvari, a ciljati na drugu; praviti aluzije *(v.); isto i* **aludisati,** -šēm *i* **aludovati,** -ujēm; **aluditīvan,** -vna, -vno — koji izaziva aluziju.

alufolija (*pored* **alufolijum**) *lat.* (*skrać. od* aluminij + *isp.* folija[2]) vrlo tanak materijal od aluminija koji se upotrebljava, među ostalim, i za zamatanje (alufolijske vrećice).

aluk *v.* jagluk.

alumetirati — prevlačiti aluminijem (metale) radi otpornosti prema oksidaciji na visokim temperaturama.

alumīnīj, -ija (*pored* **alumīnijum**) *lat.* (alumen, 2. -minis — stipsa, alaun) 1. *kem.* element, atomska težina 26,97; tablični broj 13; *znak* Al; laka, čvrsta, srebrnastobijela kovina, rastegljiva i kovka; zbog male težine i velike čvrstoće na veliko se primjenjuje u tehnici; kod starijih pisaca: glinīk; 2. *prenes.* sitan novac (M. Matković); *prid.* **alumīnijev (alumīnijumov), alumīnījskī (alumīnijumskī); aluminirati,** -inīram — prevući aluminijem; **aluminīt,** -īta — ruda, bazični aluminijev sulfat; **aluminotermija** (aluminij + *grč.* thermos — topao, vruć) postizavanje visokih temperatura izgaranjem aluminijeva praška; *prid.* **aluminotermičkī; aluminotermījskī; aluminoza** — bolest koja se javlja kod radnika što rade s aluminijem, a potječe od udisanja aluminijeve prašine; *isp.* pneumokonioza, sideroza, silikoza.

alumnat, -ata *lat.* (alumnus — pitomac, hranjenik, gojenac) uzgojni dom, odgojilište, zavod u kojem pitomci (*lat. mn.* alumni) uz uzgoj i (srednjoškolsku) nastavu dobivaju stan i hranu; **alumnist(a)** — pitomac alumnata.

alunirati, -lunīram *lat.* (luna — mjesec) pristati zračnim prometalom na Mjesec (glagol stvoren u najnovije vrijeme po uzoru na *amerirati, aterirati*).

aluvīj, -ija (*pored* **aluvijum**) *lat.* (alluvies — poplava; alluvio, 2. -onis — nanos) 1. »nanos«, »naplava«; razdoblje u razvoju Zemlje; doba naplavine, današnje najnovije doba u razvoju Zemljine kore u kojem mi živimo, a traje od svršetka diluvija (potopnog doba) do danas; 2. sloj zemljišta što nastaje vodenim nanosima, poloj, polojina; *prid.* **aluvījskī (aluvijumskī); aluvijalan,** -lna, -lno — nanosni, naplavni.

aluzija *lat.* (*isp.* aludirati) natucanje; ciljanje riječima na nešto drugo od onoga što se kaže, »smjeranje« (S. Šimić); *prid.* **aluzīvan,** -vna, -vno.

aludžija (*isp.* ala — zmaj) 1. velik zmaj, gorostasna neman; 2. *prenes.* silna olujina, velika nepogoda.

alva i sl. *v.* halva i sl.

alvat *v.* halvat.

alveola *lat.* (alveolus — koritašce) 1. šupljina u tijelu, npr. u čeljusti u kojoj je korijen zuba; zubište; vilica; 2. alveole — završni mjehurići u plućima; *isto i* **alveol** *(m. roda); prid.* **alveolaran,** -rna, -rno.

Alzacija *v.* Elzas.

alzamento di mano *tal., muz.* dizanje ruke kod udaranja takta (*v.* arza).

Alzas *v.* Elzas.

Alžīr, -īra — zemlja i grad u sjev. Africi (narodna republika); **Alžīrac,** -rca, 5. Alžīrče, *2. mn.* Alžīrāca; *žen.* **Alžīrka;** *prid.* **alžīrskī.**

aljkav *v.* atljav.

aljma *mađ.* (hagyma, hajma) lūk vlašac.

am, ama *v.* ham.

a. m. — *skrać. za lat.* ante meridiem — prije podne; u Engleskoj i Americi uobičajena kratica i oznaka vremena (npr. 9 a. m. — 9 sati prije podne).

Am — *znak za kem. element* americij *(v.).*

A. M. — *skrać za engl.* Air Mail — avionska pošta.

amabile *tal.* (*akc.* amàbile) *muz.* ljupko, nježno, prijazno.

Amadej *lat.* (amare — ljubiti + deus — bog) koji ljubi boga, »Bogoljub«.

Amadejevo (Amadeovo) kazalište — prva javna kazališna dvorana u Zagrebu (Demetrova 1, gdje je danas Mineraloško-petrografski zavod); gradio ju je grof Antun Pejačević i god. 1796. namijenio javnoj upotrebi, te su se u njoj od 1797. do 1834. održavale predstave na njemačkom jeziku, a posljednje dvije godine i na hrvatskom); ime po grofu Antunu Amadeju de Várkonyi (1757—1835), kraljevskom komorniku i velikom županu zagrebačkom, koji je kazalištem upravljao od 1807.

amàdis — francuski galantni roman 16. st.; počiva na španjolskim izvorima (po Amadisu de Gaule, glavnom junaku čitavog ciklusa viteških priča).

a maiore ad minus *lat.* od većega na manje, tj. zaključivati od širega pojma na uži.

amàjlija *v.* hamajlija.

amàl *v.* hamal.

Amalèčani — staro arapsko pleme u jugozapadnoj Palestini, mnogo spominjano u Bibliji kao neprijateljsko prema Hebrejima.

amalgàm, -àma *grč.* (a — ne + malagma — smekšanje) 1. slitina, legura žive s nekom drugom kovinom; 2. mješavina raznih stvari, ideja; **amalgamàcija** — 1. dobivanje zlata i srebra iz njihovih rudača s pomoću žive; 2. amalgamiranje; **amalgamírati,** -gamīrām — 1. prevući, obložiti amalgamom; 2. rastopiti kovinu u živi i time napraviti amalgam; 3. vršiti amalgamaciju; *isto i* **amalgàmisati,** -šēm *i* **amalgamovati,** -ujēm.

Àmalija *germ.* »vrijedna«, »radina«, »marljiva«.

Amalteja — nimfa (*ili* koza) koja je, po grčkom mitu, dojila Zeusa; imala je rog iz kojega je tekao nektar i ambrozija — piće i hrana bogova; *odatle:* **Amàltejin rog** — rog obilja (kod Šenoe — »obilnica«).

amâm *v.* hamam.

amàma — sintetična hrana spravljena od kikirikijeva brašna kome se dodaju stanovite količine sušenoga kvasca, bjelančevine, šećer, neki mineralni sastojci i vitamini; primjenjuje se kao ustuk protiv bolesti kvašiorkor koja bjesni u nekim krajevima Afrike, osobito među sitnom djecom, i uzrokuje velik pomor.

amân[1] *tur.* 1. milost, pomoć (kao usklik); 2. **amân,** -ána — zaštita, pomilovanje, oproštenje; 3. često i: zaboga, bogami tako mi boga i uopće uzvik tuge odn. radosti, oduševljenja; 4. vjeroispovijest, iman (*v.*); *isp.* amaniti.

aman[2] *tur.* (hemen) taman, baš, upravo, skoro.

Aman *v.* Amman.

àmanat, -ànta *tal.* (amante) ljubavnik (Vojnović).

Àmand *lat.* (amare — ljubiti) »vrijedan ljubavi«; *žen.* **Amànda.**

amandmàn, -ána *franc.* (amendement) popravak, dodatak nekom zakonu, prijedlog za njegovu izmjenu ili dopunu.

amànet *ar.* (emanet) 1. ostava, depozit, zalog, zavjet; povjereno dobro koje se nekom daje na čuvanje; 2. pošiljka s označenom vrijednošću, preporuka; *prid.* **amànetnī; amànetnīk,** *mn.* -ci — 1. uredovna knjiga za upisivanje poštanskih amaneta; 2. protokol o administrativnim doznakama; 3. konac za prošivanje službenih spisa; jemstvenik; **amànetiti,** -īm — ostaviti u amanet, zavještati, zavjetovati.

amàniti, amànīm (*isp.* aman[1]) zvati u pomoć, moliti milost.

amans — amens *lat.* tko je zaljubljen, taj je lud.

amant alterna Camenae *lat.* (*čit.* ... Kamène) Muze (Kamene) vole naizmjenično pjevanje (tj. u poeziji valja izmjenjivati jedan način s drugim).

amanuensis *lat.* (*čit.* amanuènzis) pisar, prepisivač.

amàra *lat.* (amarus — gorak) gorka sredstva (za pobuđivanje apetita).

amàrant *tal.* (amaranto) *bot.* trator, kadifica, šćir; **amàrant-drvo** — teško, čvrsto i tvrdo drvo (*lat.* Copaifera bracteata) što raste u Srednjoj i Južnoj Americi; vrsta mahagonija tamnocrvene boje, upotrebljava se u umjetnom stolarstvu, tokarstvu i rezbarstvu za različite ukrase; **amaràntan,** -tna, -tno — tamnocrven.

amarèla, *2. mn.* -ēlā *lat.* (amarus — gorak) 1. vrsta višnje, krupne i nakisela vinskog okusa; 2. kajsija, marelica.

amarena — mirodijsko vino što se dobiva vrenjem mošta iznad breskvina i višnjeva lišća.

amarílis *grč.* ukrasna biljka, vrsta sunovrata; u naše vrijeme uzgojili su nizozemski cvjećari novu vrstu ovog cvijeta u predivnoj bijeloj boji i nazvali ga *Predsjednik Tito* »u počast jednom od najvećih boraca za mir u svijetu«, kako je rekao ambasador Nizozemske u Jugoslaviji objavljujući novotu.

Amat *lat.* »ljubljeni«, »dragi«.
Amaterasu Omikami — u japanskoj mitologiji boginja sunca, štuje se kao pramajka japanske carske porodice (Tin).
amaterìzam, -zma *franc.* (amateur — ljubitelj) bavljenje (sportom, književnošću, umjetnošću i sl.) za zabavu, nestručno, neprofesionalno, ne zbog zarade, nego iz ljubavi prema dotičnom poslu; *isto i* **amaterstvo; amatèr,** -era, 5. amatèru — čovjek koji neki posao radi ne za plaću, nego iz ljubavi i sl., neprofesional; *žen.* **amatèrka;** *prid.* **amatèrskī.**
amatofobija *grč.* (àmatos — pijesak, prah + + *isp.* fobija) bolestan strah od prašine.
amauròza *grč.* (amauròs — taman, mračan, slijep) potpuna sljepoća.
amâz, -âza *tur.* vrsta muslimanske molitve.
Amazòna (Rio Amazonas) *v.* Amazonka.
amazōnka (po pučkoj etimologiji od *grč.* a-mazòs — bez dojke, jer su amazonkama tobože odsijecali ili palili desnu dojku da im ne smeta kod napinjanja lùka) 1. žena-ratnik (iz grčke mitologije); 2. *prenes.* ratoborna žena; jahačica; muškobanja; 3. ženska haljina za jahanje; 4. vrsta papige; *prid.* **amazōnskī.**
Amàzōnka, 3. -ki (*indijan.* amazunu — buka vodenih oblaka) najveća rijeka na svijetu (u Južnoj Americi); *isto i* **Amazona;** *prid.* **amàzōnskī; amàzōnskā rasa** — ogranak loze amerikanida, Indijanci iz porječja Amazonke i Orinoka (brazilidi).
ambabus (manibus) *lat.* objeručke.
ambalaža *franc.* (emballage) omot; sve ono (papir, drvo, juta, slama, »sintetika«, špaga itd.) u što se roba pakuje; *prid.* **ambalāžnī.**
ȁmbār, ambāra, *lok.* -aru *i* ȁmbāru *tur.* (ambar) 1. žitnica, spremište, skladište; skladanj (*gen.* sklȁdnja); 2. pregrada u vodi za lovljenje riba; *prid.* **ȁmbārskī.**
ȁmbar, ambra *v.* ambra.
ambarkmān, -āna *franc.* (embarquement) utovar, ukrcavanje robe.
ambasàda *franc.* (ambassade) diplomatsko predstavništvo višega ranga: poslanstvo neke velike države u drugoj velikoj državi; poklisarstvo; **ambasador** — diplomatski predstavnik višega ranga od poslanika; poklisar; *prid.* **ambasàdorov; ambasàdorskī;** *žen.* **ambasàdōrka.**
ambašatūr, -ura *v.* ambasador (Vojnović).
ȁmber, ȁmbera, *2. mn.* ȁmbērā — 1. *v.* ambra; 2. vrsta indijske riže (miriše na ambru);
amberija — liker što miriše na amber (u nar. pjesmi).
ambetírati, -betīrām *franc.* (embêter) dosađivati, biti dosadan, dodijavati (kod Matoša s franc. rekcijom: *njega* ambetiraju).
ambīcija *lat.* (ambitio — obilaženje; umiljavanje) 1. častoljublje, častohleplje, slavoljublje, slavičnost, taština; 2. pregalaštvo, revno nastojanje; 3. težnja za isticanjem; **ambiciòzan,** -zna, -zno — 1. častoljubiv, slavoljubiv, slavičan, tašt; 2. željan da nešto postigne; **ambicioznōst,** -osti — svojstvo onoga koji je ambiciozan.
ambidèkster *lat.* (ambo — oboje + dexter — desni) čovjek koji se jednako dobro služi desnom i lijevom rukom; *prenes.* varalica, licemjer, podmuklac, neiskren čovjek; **ambidèkstrija** — podjednaka spretnost u radu lijevom i desnom rukom (kod nogometaša — nogom).
ambigvìtet, -eta *lat.* (ambiguitas) dvosmislenost, dvosmislica, nejasnoća, nejasnost, neodređenost, sumnjivost, neodlučnost.
ambìjent, *2. mn.* ambìjenātā *lat.* (ambiens — koji obilazi, koji opkoljuje) sredina, okolina; društvo u kojem čovjek živi i radi; **ambijentírati,** -entīrām — stvoriti određen ambijent, dati osobit ugođaj.
ambis, *2. mn.* ȁmbīsā *grč.* (àbyssos) ponor, provalija, bezdan, propast; **ambisati se,** -išem se — prsnuti, puknuti, provaliti se, prosjesti se (kao ambis).
ambitus *lat.* raspon, raseg (od ruba do ruba), razmak od najmanje do najveće vrijednosti neke pojave; *isp.* dijapazon.
ambivalencija *lat.* (ambo — oboje + valere — vrijediti) dvojaka vrijednost; podvojenost (npr. istodobni osjećaj ljubavi i mržnje prema istoj osobi); *prid.* **ambivalèntan,** -tna, -tno, *izv.* **ambivalèntnost,** -osti.
ambivertīranōst *lat.* (ambo — oboje, vertere — okrenuti) 1. seksualna sklonost prema osobama obojega spola, biseksualitet; 2. u psihologiji: svojstvo osobe koja nije ni izrazito otvorena (ekstravertirana) ni zatvorena (introvertirana) prema okolini.
ambiz *v.* ambis.
amblēm, -ema *franc.* (emblème) 1. biljeg, znamenje; 2. simbolička figura s kakvom izrekom; 3. simbolički znak, obilježje, npr. grb, zastava.
ambliafija *grč.* (amblys — tup, slab, nemoćan + afē — doticanje) neosjetljivost kod pipanja, neposjedovanje čuvstva opipa; **am-**

bliopija (*grč.* ops, 2. ōpos — oko) slabovidnost.

ambo, ambа, *mn.* ambi, 2. ambā *tal.* (ambo) par; spoj od dva broja uopće ili od dva broja na jednoj karti u lutriji, kod tombole; *isp.* terno.

ambon *v.* amvon.

ambra *ar.* (amber) 1. sivosmeđa, lagana i masna tvar poput voska, posebno ugodnog mirisa, koja se dobiva iz žlijezda jedne vrste kita; 2. **žuta ambra** — jantar; 3. stiraks (*v.*).

ambrazura *franc.* (embrasure) otvor u zidu tvrdave kroz koji se stavlja topovska cijev, *isp.* mazgal, argat.

ambrela *tal.* (ombrello) 1. kišobran; 2. suncobran; *isto i* **ambrel,** -ela.

Ambrosiana (Ambrozijana) — biblioteka u Milanu (Italija) prozvana po gradskom patronu sv. Ambroziju.

ambrōzija (*akc. i* **ambrozija**) *grč.* (a — ne + + brotos — čovjek, smrtnik) *doslovno:* besmrtnost; po grčkoj mitologiji jelo koje jedu bogovi i njihovi konji; *prid.* **ambrozījskī** — božanski, božanstven, besmrtan.

ambrozijanskō pjevanje (ambrozijanskī koral i dr.) — najstarije uređeno pjevanje u katoličkoj crkvi (naziv prema milanskom biskupu Ambroziju iz četvrtog stoljeća); *isp.* Ambrosiana.

Ambrozije *grč.* (ambrosios) »besmrtni«, »božanski«, »neumrli« (odatle i prezime *Broz*).

ambulancer *lat.* (ambulare — šetati, putovati) službenik, specijalno osposobljen za posao u ambulantnoj pošti.

ambulancija *v.* ambulanta (Begović).

ambulanta, 2. *mn.* ambulanta *i* ambulanatā *lat.* (ambulare — šetati, putovati) 1. pokretna bolnica; 2. liječnička postaja za prvu pomoć; 3. mjesto gdje liječnik liječi kad se k njemu dolazi (*v.* ambulatorij); **ambulantan,** -tna, -tno — pokretan, prenosiv; putujući; **ambulantnā pošta** — pošta u željezničkim vagonima ili na brodovima; **ambulantnī bolesnik** — bolesnik koji dolazi u ordinaciju, a ne leži u bolnici ili kod kuće; **ambulatorij,** -ija (*pored* **ambulatorijum**) — zdravstvena ustanova gdje se, obično besplatno, liječe bolesnici koji ne moraju ležati; **ambulatoran,** -rna, -rno — koji se vrši u ambulanti ili u ambulatoriju; **ambulatorno liječenje** — liječenje koje se vrši kod liječnika, a ne u bolnici ili kod kuće.

ambulja, 2. *mn.* ambūljā *grč.* (anabolion) 1. dugačka vreća; 2. dronjak, prnja, rita.

a. m. c. — *skrać. za lat.* a mundo condito (*čit.* ...kondito) od stvorenja svijeta.

amdžaklija *tur.* (am — konac, nit) končasta mahuna.

ameba *grč.* (ameíbō — mijenjam) jedan od najjednostavnijih jednostaničnih organizama, praživa (stalno mijenja svoj oblik); *prid.* **amebnī.**

amebijaza (*isp.* ameba) amebna dizenterija, crijevna zaraza koja se očituje bolima u trbuhu, proljevima ili začepljenjem (opstipacijom); uzročnik Entamoeba histolytica.

ameblirati, ameblīrām *v.* meblirati.

amedija *v.* ahmedija.

amel, 2. *mn.* amelā *tur.* (amel) posao, rad, postupak, način.

amelija *grč.* (a — ne + melos — ud) pojava izroda kod domaćih životinja da dolaze na svijet bez udova (samo s prednjim ili samo sa stražnjim nogama, ili bez jednih i drugih).

Amelija *v.* Amalija.

amelioracija *lat.* (melior — bolji) 1. poboljšanje; popravljanje; 2. povećanje plodnosti zemljišta (isušivanjem, navodnjavanjem i sl.); *prid.* **amelioracījskī** *i* **amelioracionī;** *glag.* **ameliorirati,** -orīrām; *isto i* **ameliorisati,** -šem.

amelj (*isp.* andramilje) — nečist u žitu, smeće.

amen *hebr.* 1. »tako neka bude«, završna riječ u molitvama; 2. *prenes.* potvrda; priznanje; 3. *prenes.* svršeno! gotovo! dosta! **doći na amen** — stići na kraju neke priredbe, zakasniti; **kao amen u Očenašu** — sto posto sigurno; **amenati,** -ām — na sve govoriti »amen«, na sve pristajati, sve odobravati bez pogovora; *isp.* amin.

amencija *grč.-lat.* (a — ne + mens — duša) duševna bolest, psihička rastrganost i smetenost (*isp.* demencija).

amenoreja *grč.* (a — ne + *isp.* menoreja) izostanak menstruacije (npr. za vrijeme trudnoće, u menopauzi [*v.*], ili u nekim veoma teškim prilikama).

amenovati, -ujem *v.* amen, amenati.

americij, -ija (*pored* **americijum**) — kem. element (transuran), dobiven 1946. bombardiranjem uranija alfa-česticama; redni broj 95, *znak* Am.

Amerigo *germ.* (*skrać. od* Amalarik, tj. amal-rich) »vrlo okretni«, »marljivi«, »živahni«.

Amerika, 3. Americi (po imenu talijanskog pomorca Ameriga Vespuccija [*čit.* Vespūči], 1451—1512, koji je u svojim pismima Lorenzu Mediciju i dr. opisao svoja putovanja; prvi put se taj naziv javlja god. 1507.

u *Cosmographiae universalis introductio* njemačkog pisca Martina Waldseemüllera) 1. naziv za čitavo kopno; 2. često u upotrebi samo za SAD; 3. u uličnom govoru uzvik *Amerika!* isto što i *sjajno, divno, kolosalno!*; 4. bogata zemlja, bogatstvo uopće; 5. **otkriti Ameriku** — obično u ironiji: pronaći (tobože) nešto novo, nešto vrlo značajno; prikazivati kao novo nešto što je već davno poznato.

amerikan, -ána — 1. prosto, grubo, nebijeljeno platno; *isp.* bez; 2. vrsta kukuruza (duguljasta zrna s malom udubinom na kraju); 3. u filmskom jeziku izraz za sliku u kojoj je glumac snimljen do tri četvrtine tijela (do koljena); *isp.* groplan, total.

Amerikánac, -nca, 5. Amerikánče, *2. mn.* Amerìkánācā — 1. stanovnik Amerike, čovjek iz Amerike; 2. u našeg svijeta naziv za pripadnika naše zemlje koji je kao iseljenik proživio stanovito vrijeme u Americi; 3. **(amerikánac)** napitak od pola sode i pola kisele (mineralne) vode; *žen.* **Amerìkānka;** *prid.* **amerìkānskī** (*sve pored* **Amerìčanin,** *mn.* Amerìčani; **Amerìčanka; amerìčkī**).

amerikanídi — zajedničko ime za prastanovnike Amerike (Sjeverne, Srednje i Južne).

amerikanijáda — pothvat odn. izvedba (u filmu, muzici, različitim vještinama) nekog djela po tobožnjem ukusu američke površne publike: sladunjavost, jeftini trikovi, časovita efektnost i sl.

amerikanìstika, 3. -ci — nauka o američkim jezicima i književnostima, o američkoj kulturi uopće; **amerikanìst(a)** — tko se bavi amerikanistikom; *žen.* **amerikanìstkinja;** *prid.* **amerikanìstičkī.**

amerikanizácija — 1. nastojanje da se neka pojava učini na način Amerike (misli se na brzinu, tehničku savršenost i sl.); 2. pretvaranje useljenika u Amerikance, poameričenje; *glag.* **amerikanizírati,** -ìzīrām; *isto i* **amerikanizovati,** -ujēm.

amerikanìzam, -zma, *2. mn.* -ìzāmā — 1. američki izraz, osobito u engleskom jeziku; 2. skup osobina koje karakteriziraju odn. koje bi trebale karakterizirati Amerikance: praktičnost, aktivnost, poduzetnost, poslovnost, brzina djelovanja, način života, mentalitet i sl.

amerìkānka — pored značenja »žena iz Amerike« (*v.* Amerika) *još i:* a) vrsta divlje loze podrijetlom iz Amerike; b) vrsta pčelinje košnice američkog tipa; c) vrsta lubenice; d) vrsta sajamske ljuljačke na kojoj se čovjek može okretati tako da »leti« i naglavce (Krleža, *Kraljevo*); e) uopće svaki predmet podrijetlom iz Amerike odn. izrađen na američki način.

amerikánština *v.* amerikanizam, amerikanijada.

amerirati, -merīrām *franc.* (mer — more) spustiti se avionom na vodu; *isp.* aterirati.

a metà *tal.* u trgovačkom jeziku: na polovinu, na jednako učešće u dobitku odn. gubitku.

ametabólan, -lna, -lno *grč.* (a — ne + metaballō — mijenjam) koji nema preobrazbe, metamorfoze (**ametabolni kukci** — kukci s neposrednim razvojem).

ametice *v.* ametom.

ametist *grč.* (amethystos — trijezan) ljubičasta vrsta kremena (poludragulj); po vjerovanju starih Grka čuvao je od pijanstva; *prid.* **ametistnī** *i* **ametistov.**

ametom *tur.* (amme — svi) posve, sasvim, sasma; *obično u vezi;* **ametom potući** — potući »do nogu«; *isto i* **ametice** *i* **ametimice.**

ametrija *grč.* (a — ne + metron — mjera) nejednakost, nejednolikost, nerazmjer, nerazmjernost, nepravilnost.

ametropija *grč.* (ametría — nerazmjer + ōps, 2. ōpos — oko) zajednički naziv za pogreške u oku, tj. za dalekovidnost i kratkovidnost.

a mezza voce *tal.* (*čit.* a medza voče) ispod glasa (Vojnović).

amfetamini — lijekovi koji djeluju na živčani sistem i podražuju rad mišića, suzbijaju pospanost i osjećaj umora, te proizvode osjećaj svježine i bistrine koji olakšava rad.

amfi... *grč.* (amfi) kao prvi dio složenice znači: na obadvije strane, uokolo.

amfibīj, -ija *grč.* (amfi... + bíos — život) 1. vodozemac, dvoživac; životinja koja živi na kopnu i u vodi; 2. biljka koja živi u vodi i izvan nje; 3. aerohidroplan, avion koji ima plutače za spuštanje na vodu; 4. tenk konstruiran za kretanje po kopnu i po vodi; *isp.* amfibija.

amfìbija *grč.* 1. isto što i amfibij, samo što je amfibija češći izraz za avion, a amfibij za životinje i biljke; 2. *prenes.* dvoličnik; 3. *šatr.* biseksualac (*v.*); *prid.* **amfibījskī.**

amfibīl, -íla *grč.-lat.* (amfi... + *isp.* automobil) novo prometno sredstvo konstruirano u Norveškoj, sposobno za kretanje po vodi i po teško prohodnim stazama u brdima.

amfibol *grč.* (amfíbolos — dvoličan) rogovača, rožnati sjajnik; silikat crne i tamnozelene boje; *prid.* **amfibolskī; amfibolīt,** -íta — stijena sastavljena uglavnom od amfibola.
amfibolija *grč.* (amfibolía — sumnjiv položaj, dvoumica) 1. dvoznačnost, dvosmislenost; 2. riječ s pravim i prenesenim smislom, npr. lisica — 1. zvijer, 2. lukavac; *prid.* **amfibolījskī.**
amfibrah, *mn.* -si *grč.* (amfibrachys — na obje strane kratak) *poet.* trosložna stopa s naglašenim (ili dugim) slogom u sredini; npr. *onako* (◡ — ◡).
amficelan, -lna, -lno *grč.* (amphíkoilos) sa obje strane udubljen, konkavan.
Amfijaraj — u starogrčkoj mitologiji prorok, vrač i kralj u Argu, jedan od Argonauta; nerado sudjelovao u pothvatu »Sedmorice protiv Tebe«, jer je kao prorok znao da će svi vođe pothvata poginuti; ipak kao miljenik bogova nije poginuo nego je sa svojim konjima i kolima (na bijegu ispred pobjedonosnih protivnika) zašao u ponor što ga je pred njim na obali rijeke, u koju je dao potjerati konje i kola, gromom otvorio Zeus.
amfikar *grč.-lat.* (*isp.* amfi + kar) automobil koji se može kretati po zemlji i po vodi, tzv. vodozemac (izum iz najnovijeg vremena).
amfioks *grč.* (amfi... + oxys — oštar) — vrsta bezlubanjaca (*v.* akranija 2); *naš izraz:* kopljača, suličica.
Amfiktionije (*mn. ž. roda*) vjerskopolitički savez starogrčkih država sa zajedničkim vjerskim svečanostima; glavna mu je svrha bila ublaživanje međusobnih neprijateljstava.
amfimacer *grč.* trosložna pjesnička stopa suprotna amfibrahu *(v.)*, tj. — ◡ —
Amfion — u starogrčkoj mitologiji sin Zeusa i Antiope, muž Niobin, graditelj tebanskih zidova.
amfipod *grč.* vrsta raka.
amfiprostilos *grč.* (amfi... *i* prostil) tip starogrčkog hrama koji ima predvorja sa stupovima na pročelju i na začelju (S. Batušić).
amfiteatar, -tra, *2. mn.* -teatara *grč.* (amfi... + *isp.* teatar) 1. kod starih Rimljana nenatkrito okruglo ili eliptično gledalište u kome su sjedala za gledaoce bila stepenasto poredana oko arene; jedan od najpoznatijih amfiteatara jest onaj u Puli u Istri koji je još prilično sačuvan (u narodnoj predaji »Divić-grad«); 2. mjesta u kazalištu ili u nekoj dvorani koja su u polukrugu stepenasto poredana; **amfiteatralan,** -lna, -lno — polukružan, okrugao; sličan amfiteatru.
Amfitrion — sin Alkejev, muž Alkmenin, nominalni otac Heraklov (pravi otac je Zeus, *v.* Alkmena), kralj u Tirintu i kasnije u Tebi; **Amfitrionijad** (*grč.* Amfitryoniades) — Heraklo.
Amfitrita — u grčkoj mitologiji — božica mora, žena Posejdona, boga mora, majka Tritonova.
amfoliti *grč.* tvari koje mogu reagirati i kao kiseline i kao baze.
amfora, *2. mn.* amfora *grč.* (amfi... + foreus — nosač) antikni zemljani vrč jajasta oblika sa dva drška, posuda za tekućinu kod starih Grka i Rimljana; stara mjera za tekućine (grčka 19,44, rimska 26,26 litara).
amfoteran *grč.* (amfoteros — za obje strane) dvojak, dvostruk; *u kemiji:* koji se ponaša i kao baza i kao kiselina, indiferentan.
AMG — *skrać. za engl.* Allied Military Government (Saveznička vojna uprava u zoni A Slobodnog teritorija Trsta poslije drugoga svjetskog rata).
AMGOT — *skrać. za engl.* Allied Military Government of the Occupied Territories (Saveznička vojna uprava okupiranih zemalja — poslije drugoga svjetskog rata).
Amhari — narod u Etiopiji (oko pola stanovništva); **amharskī jezik** — službeni i književni jezik Etiopljana.
ami, amija, *mn.* amiji *franc.* (»prijatelj«) vrsta automobila tvornice citroen *(v.)*.
amice! *lat.* (*akc.* amīce) vokativ od riječi amicus (*čit.* amīkus — prijatelj) prijatelju!; *katkada i superlativno:* **amicissime** (*akc.* amicisime) — najveći prijatelju!
amicitiae causa *lat.* (*čit.* amicīcije kauza) iz prijateljstva, iz blagonaklonosti.
ami-cochon *franc.* (*čit.* ami-košon) »prijatelj svinja«, tj. prijatelj s kojim se u saobraćaju mogu bez ikakva sustezanja i skanjivanja upotrebljavati i prostački izrazi; *isp.* amikošonstvo.
amicus certus in re incerta cernitur *lat.* (*čit.* amīkus...) pravi se prijatelj u nevolji poznaje.
amicus cognoscitur amore, more, ore, re *lat.* (*čit.* amīkus kognōscitur...) prijatelj se poznaje po ljubavi, čestitosti, licu, djelu (primjer za igru riječima).
amicus Plato, sed magis amica veritas *lat.* (*čit.* amīkus... amīka...) drag mi je Platon, ali mi je draža istina (rečenica koja se u jednom kasnijem spisu pripisuje So-

kratu; neki joj još iza *Plato* dodaju: i: **amicus Cicero,** tj. drag mi je Ciceron, pa i **amicus Aristoteles**); često u upotrebi za izricanje nepristranosti.

Amida — jedno od glavnih božanstava u kasnijem budizmu; nebeska slika zemaljskog, historijskog Bude.

amidi — spojevi amonijaka kod kojih je jedan atom vodika zamijenjen organskim kiselinskim ostacima.

amidopirin *v.* aminopirin.

amidža, *2. mn.* amīdžā *tur.* (amudža, amdža) stric; čiča, čika, oslovljavanje svakom starijem čovjeku; **amidžić** — stričević, brat po stricu; bratić; **amidžićna** — stričevka; sestra po stricu; sestrična, stričićna; **amidžinica** — strina.

amigdalīn, -ína *grč.* (amygdalon — badem, mandula) otrovna sastojina gorkih badema, šljivovih koštica itd., esencija potrebna za pravljenje bademova ulja.

amigdaloid, -ida *grč.* paleolitičko oruđe za svestranu upotrebu (najčešće u obliku badema, odakle mu i ime; *isp.* prethodnu riječ).

amikošonstvo *franc.* (*v.* ami-cochon) pretjerana familijarnost u ophođenju.

amīl, -íla — stariji naziv za pentil; **amīlnī alkohol** — *kem.* jednohidroksilni alkohol sa pet ugljenih atoma; sastojak patoke (slabe rakije).

Amila *tur.* »koja radi, postupa, čini, tvori«, »namjesnica«, »činovnica«.

amilaza *grč.* želučani ferment koji rastvara škrob.

amilobakter *grč.-lat.* anaerobna bakterija (bacil) koja izaziva vrenje škroba.

amimija *grč.* (a — ne + mimeomai — oponašam) pojava nemogućnosti i nesposobnosti pokretanja ličnih mišića kao posljedica nekih bolesti mozga.

amīn, -ína *v.* amini.

amin — isto što i amen (*kod pravoslavnih*); **aminati,** -am — na sve govoriti *amin*, pristajati na sve, odobravati sve; *isto i* **aminašiti,** -mināšīm, **aminisati,** -šem.

Amina *tur.* »sigurna«, »pouzdana«.

amini *(mn. m. r.)* — spojevi amonijaka kod kojih su atomi vodika zamijenjeni ugljikovodičnim radikalima; **amino-kiseline** — organski spojevi koji u molekuli imaju karboksilne i amino-skupine.

aminopirīn, -ína *grč.* bijeli kristalasti prah, antipiretik i analgetik *(v.)*.

aminoplasti — plastične mase koje se dobivaju djelovanjem amino-spojeva na formaldehid.

a minore ad maius *lat.* od manjega na veće, tj. zaključivati od užega pojma na širi.

aminovati, -ujem *v.* amin, aminati.

amiostenija *grč.* (a — ne + mys — mišić + sthenos — jakost) slabost mišića; **amiotrofija** (*grč.* trofē — hrana) neizlječiva dječja bolest kao posljedica teških promjena u hrptenjačnoj moždini; **amiotropija** (*grč.* tropē — okret) nestajanje, gubljenje mišića.

amir, *2. mn.* amīrā *tur.* (amir) zapovjednik, komandant, starješina; *isp.* admiral.

Amir *tur.* »uređeni«, »nastanjeni«; *žen.* **Amira.**

amiralj, -alja, *vok.* amiralju *tal.* (ammiraglio) *v.* admiral (Vojnović, Kranjčević).

amišag, -aga *mad.* (hamissag) *v.* amišnost (S. Sremac).

amišan, -šna, -šno *mad.* (hamis) samoživ, pohlepan, sebičan; lukav, prepreden; **amišnost,** -osti — samoživost, pohlepa, sebičnost; lukavost, prepredenost.

amīšte (*isp.* am, ham) vagir, ždrepčanik, jarmak, prečaga kod kola na koju se namiču »štrange«; prečka na kraju obramice o koju se zakvači teret što se nosi.

amitoza *grč.* (amyssō — mrcvarim, param) abnormalna pojava da se pri razvoju zametka jezgra prepolovi ili raspadne u više dijelova (*isp.* mitoza).

amizirati, -mìzīrām *franc.* (amuser) zabavljati, veseliti, radovati; **amizantan,** -tna, -tno — zabavan, koji uveseljuje, raduje.

amle *tur.* (hamle) odmah, smjesta, »na jagmu«, »na juriš«.

Amman — glavni grad Jordanije *(v.)*.

amnestija *grč.* (amnestía — zaboravljanje) 1. akt milosti najvišeg organa državne vlasti kojim se izvjesna grupa osoba, pravomoćno osuđenih zbog izvjesnih krivičnih djela, potpuno ili djelomično oslobađa od izvršenja izrečene kazne, a u naročitim slučajevima i od svih pravnih posljedica osude, tako da se te osobe smatraju neosuđenima (*v. i* abolicija); 2. opraštanje krivice, pomilovanje; **amnestirati,** -estīrām — pomilovati, oprostiti kaznu, dati amnestiju; *isto i* **amnestovati,** -ujem.

amnezija (*akc. i* **amnezija**) *grč.* (a — ne + mnēsis — sjećanje) gubljenje pamćenja; nesjećanje; potpuno ili djelomično zaboravljanje činjenica, događaja itd., koji se odnose na određeni vremenski razmak; javlja se kao posljedica bolesti, jakih duševnih potresa itd.

amnion *grč.* (amnion — zdjelica u koju se hvatala krv žrtvene životinje) ovojnica, vodenjača, jajni ovoj, posteljica u kojoj se nalazi embrion u utrobi rodilje; **amnitis** (*akc. i* **-itis**) — upala amniona.

amok — javanska riječ kojom se označuje bjesnilo u kome čovjek ubija svakoga na koga naiđe; bjesomučnost (uglavnom posljedica narkomanije).

Amon — »Tajanstveni«, jedan od bogova u starom Egiptu; poistovećen s bogom Ra kao Ámon Rā — glavni bog Egipta (sklanja se: Ámona Rā, 3. Ámonu Rā itd.); *prid.* **Ámonov.**

amonāl, -āla *grč.* (*isp.* amonijak) eksplozivna tvar — smjesa amonijačne salitre, aluminijeva praška i nitrotoluola; upotrebljava se u rudarstvu i u ratnoj tehnici.

Amonićani — jedno od arapskih plemena u drevnoj starini; prema Bibliji, nepomirljivi neprijatelji Izraelaca (koji su ih pokorili).

amonifikacija (*isp.* amonijak + ...fikacija) — proces pretvaranja dušika iz različitih dušikovih spojeva (bjelančevina, amino-kiselina, mokraćevina i dr.) u amonijski dušik.

amònīj, -ija (*pored* **amònijum**) — spoj jednog atoma dušika i četiriju atoma vodika; *prid.* **amònijev (amònijumov); amonījskī (amònijumskī).**

amonijak (*akc. i* **amonìjāk,** -āka) (ime odatle, što su Amonovi svećenici iz Libije uvozili amonijeve soli i s pomoću njih izvodili svoje čuvene trikove i zasljepljivali vjernike) bezbojan, plinovit kemijski spoj dušika i vodika, oštra mirisa, lako topljiv u vodi, služi za proizvodnju umjetnog gnojiva, dušične kiseline i dr.; *prid.* **amònijakov (amonijākov)** *i* **amonijačan (amonijāčan),** -čna, -čno.

amònīt, -íta — okamenjeni glavonožac sa spiralno građenom vapnenom kućicom; amonite zovu i **Amonovi rogovi** (*v.* Amon).

amonizacija *v.* amonifikacija.

amor *lat.* (*akc.* āmor) ljubav; **Amor** — u starorimskoj mitologiji bog ljubavi; prikazuju ga obično kao krilata dječaka s lukom i strijelama (»strijele ljubavi«) *isp.* Eros; *prid.* **Amorov.**

amorāl *grč.-lat.* (a — ne + moral, *v.*) nećudoređe, moralna iskvarenost u najgorem smislu, potpuna odsutnost morala (*v.*); *prid.* **amoralan,** -lna, -lno; *izv.* **amoralnost,** -osti; **amoralizam,** -zma — poricanje moralnih principa kao filozofska doktrina, tj. učenje o nepostojanju morala.

amore *tal.* (*akc.* amōre) ljubav; **con amore** (*čit.* kon amōre) *muz.* ljubazno, ljupko; *isto i* **amorevole** (*akc.* amorēvole).

Amorejci *v.* Amorićani.

amoret *tal.* (amoretto) malen kip koji prikazuje Amora.

amorfa (*lat.* Amorpha fruticosa) grmolika biljka iz porodice lepirnjača; ima svojstvo da povezuje podlogu pa se zato upotrebljava za učvršćivanje nasipa i pri melioraciji oštećenih šumskih terena.

amorfan, -fna, -fno *grč.* (a — ne + morfē — oblik) 1. koji je bez oblika; bezobličan; grdan, nakazan, ružan; 2. koji nema kristaličnu građu; 3. *prenes.* bezidejan, nacionalno neodređen; *izv.* **amòrfnōst,** -osti.

Ámorgos — grčki otok u skupini Kiklada; u starini poznat po proizvodnji tekstila (amorgīnskē haljine kod Aristofana u komediji *Lisistrata*).

Amorićani — starovjeki narod (Semiti) koji je u 3. i 2. st. pr. n. e. vladao u Babilonu, Siriji i Palestini dok ga nisu pobijedili Hetiti; prema Bibliji, pobijedili su ih Izraelci kad su pod Jozuom osvojili Kanaan, tj. Obećanu zemlju.

amor lesbicus *lat.* (*čit.* ...lezbikus) *v.* lezbijska ljubav.

amoroso *tal.* (*čit.* amorōzo) *muz.* srdačno, nježno, ljubazno, ljubavno.

amortizacija *lat.* (»umrtvljenje«) 1. postepeni otpis vrijednosti investirane imovine; treba da izrazi smanjenje vrijednosti zgrada, strojeva, uređaja i inventara uslijed upotrebe odnosno dotrajalosti; 2. *ekon.* nadoknada uloženih sredstava za proizvodnju; 3. *pravn.* sudbeno proglašenje izgubljene mjenice, čeka, police osiguranja i sl. ništetnima; 4. ublaživanje potresa pri kretanju automobila, aviona i sl. (*v.* amortizator); *prid.* **amortizacionī; amortizírati,** -izīrām — 1. postepeno isplatiti; 2. *ekon.* izvući korist od neke stvari (kuće, stroja i sl.) koja se tim sama od sebe isplaćuje; 3. *pravn.* poništiti, proglasiti ništetnim (ček, mjenicu, policu osiguranja i sl.); *isto i* **amortizovati,** -ujem; **amortìzātor** — sprava za ublaživanje mehaničkih potresa na avionu, pri spuštanju, u automobilu na neravnom putu i sl.; ublaživač; *isto i* **amortìzer,** -era.

amor vincit omnia *lat.* ljubav pobjeđuje sve.

Amos *hebr.* »jaki«, »snažni«, »kršni«.

ampamuk *v.* hampamuk.

Ámpel — mitološki ljubimac Dioniza Bakha, sin jednoga od satira i neke nimfe; poslije

smrti pretvorio ga je Dioniz u lozu (*isp.* slijedeće riječi).

ampelografija *grč.* (ampelos — vinova loza + grafō — pišem) nauka koja se bavi proučavanjem vinove loze; **ampeloterapija** (*isp.* terapija) — liječenje grožđem (kod nas poznato i pod njemačkim nazivom »traubnkura«).

ampēr[1], -ēra — jedinica za mjerenje jakosti električne struje; *skrać.* A (prema prezimenu francuskog fizičara Amperea, 1775—1836); **amperāža** — jakost električne struje izražena u amperima; **ampērmetar**, -tra, *2. mn.* ampērmetārā (*pored* **amperomctar**) — izbaždareni galvanometar (*v.*); **ampēr-sāt** — jedinica za količinu elektriciteta; *skrać.* Ah; **ampēr-sekunda** — jedinica za količinu elektriciteta; kulon (3600 amper-sekunda = Ah).

amper[2], *2. mn.* ampērā *njem.* (Amper) kabao, vedro, kofa.

amphicar *v.* amfikar.

ampīr, -īra *franc.* (empire) naziv za stil umjetnosti mlade industrijske buržoazije u Francuskoj početkom 19. st., umjetnički stil Napoleonova vremena (oponašao umjetnost rimskog carstva; karakterizira ga pretjerana kićenost, pretrpanost i raskošnost).

amplasmān, -āna *franc.* (emplacement — zemljište, gradilište) *vojn.* mjesto za postavljanje artiljerijskih oruđa, artiljerijski položaj.

amplifikācija *lat.* (amplificare — širiti, povećati, povisiti, množiti) proširenje, opširnije izlaganje (neke misli), razgranjenje, razrada, upotpunjivanje, pojačavanje; **amplificírati**, -ficīrām — proširiti, opširnije izložiti (neku misao) razgranati je, razraditi i sl., *isto i* **amplifikovati**, -ujēm; **amplifikātor** — pojačalo (ime različitim spravama); **amplifikatīv** *v.* augmentativ.

amplissime (*čit.* amplìsime) *lat.* veleugledni, veleslavni, preodlični, presvijetli (nekada titula visokih državnih činovnika, peti padež superlativa amplissimus).

amplìtel *lat.-grč.* (*isp.* amplifikacija *i* telefon) aparat koji pojačava glas i omogućuje istodobni telefonski razgovor sa više osoba.

amplituda *lat.* (amplitudo — obujam, veličina) 1. *fiz.* zamah; kod titranja ili njihanja najveća udaljenost njihala, klatna (ili tijela koje se njiše) od položaja ravnoteže; 2. *astr.* udaljenost na horizontu između istoka i zapada sunca; 3. prostranstvo, širina, zahvat, opseg; 4. *prenes.* bogatstvo, veličina, sjaj, sposobnost.

ampolōzan, -zna, -zno *tal.* (ampolloso) naduven, razmetljiv, pretjeran, »visokoparan« (obično o književnom stilu); *izv.* **ampolōznōst**, -osti.

ampula *lat.* (ampulla) 1. posudica od stakla, porculana, gline ili kovine za ulje, vino i vodu; 2. *anat.* prošireni dio cjevastih organa; 3. *farm.* malena staklena zataljena posudica posebnog oblika, napunjena otopinom, lijekovima, serumima i sl.; 4. staklenka, bočica uopće.

amputācija *lat.* (amputare — odsjeći, odrezati) 1. *med.* operativni zahvat kojim se uklanja (odreže) bolesni dio tijela; 2. *pol.* odcjepljenje, npr. neke zemlje od državne cjeline; *prid.* **amputacionī; amputírati**, -pūtīrām — operacijom odrezati, odstraniti bolesni dio tijela.

Amra *v.* Amira.

amrel, -ela *v.* ambrela.

amt *njem.* služba, dužnost, nadleštvo; ured, kancelarija, pisarnica, biro.

amtírati, amtīrām *njem.* (Amt — ured, služba) vršiti službu, uredovati.

amtsšiml *njem.* (Amt — ured + Schimmel — kljuse) *v.* birokrat.

amulet *ar.* (hamala — nositi) predmet (privjesak) koji praznovjerni ljudi nose na tijelu kao čarobno sredstvo za obranu od raznih zala: nesreće, bolesti i sl.; *isp.* hamajlija, talisman.

AMUNCO — *skrać. za španj.* Agencia Mundial de Colaboración (španjolska novinska agencija).

amunīcija *franc.* (amunition) *v.* municija.

Amūr, -ūra — velika rijeka u istočnoj Aziji; iz nje je u naše ribnjake preseljena vrsta šarana koja kod nas dobro uspijeva, a i zove se **amūr.**

amuret *v.* amoret.

amureta *franc.* (amourette) flert, ljubakanje, kratkotrajna, prolazna ljubav (Draženović).

amuzičan, -čna, -čno (*isp.* amuzija) nemuzikalan, nesposoban za razumijevanje muzike, neglazben, bez sluha, bez ikakva osjećaja za umjetnost uopće (Krleža); *isto i* **amuzičkī.**

amuzija *grč.* (amusos — muzama tuđ) 1. pomanjkanje sluha za muzičke tonove; 2. *med.* nesposobnost glazbenog razumijevanja, uzrokovana sustavnom povredom moždana.

amvōn, -ōna *grč.* (ambon — trbušasta ploha, trbuh, pupak, kvrga na štitu) 1. propovjedaonica; uzdignuto mjesto u crkvi; mje-

sto s kojega se propovijeda; 2. u pravoslavnim crkvama uzvišeno okruglo mjesto usred crkve.

amvrosija *v.* ambrozija.

amza *tur.* budala, glupan, klipan.

an *v.* han.

a. n. — *skrać. za* ad notam *(v.).*

ana, *2. mn.* anā — sitan novac u Hindustanu (ide ih 16 u jednu rupiju).

Ana *hebr.* (hannah) »ljupka«, »blaga«, »mila«, »blagotvorna«.

ANA — grčka telegrafska agencija.

anabaptizam, -zma *grč.* (anabaptízō — ponovno zagnjurim) »ponovno krštenje«; **anabaptisti** (*ili samo* baptisti) zastupaju mišljenje da krštenje izvršeno odmah iza poroda nema vrijednosti, jer je dijete nerazumno, pa da stoga obred treba ponoviti kad čovjek dođe do potpune umne svijesti; *žen.* **anabaptistkinja;** *prid.* **anabaptistički.**

anabaza *grč.* (anábasis — uzlazak, uspon) 1. uzlaz, put uzbrdo, penjanje (prema djelu starogrčkog pisca Ksenofonta koji je opisao ratovanje Grka u vojsci perzijskog kralja Kira Mlađega); 2. *u medicini;* naziv za razvoj i jačanje bolesti; *prot.* katabaza; **anabatskī** — uzlazan, usponski.

anabioza *grč.* (anabióō — opet oživim) *biol.* maksimalno zaustavljanje životne aktivnosti organizma koja se kasnije može ponovno uspostaviti, npr. sušenje nekih životinja i biljaka koje mogu ponovno razviti normalan život ako im se dade dovoljna količina vode (bakterije, mahovine, lišaji i dr.); zimski san šišmiša, krtica i dr.; *prid.* **anabiotičan,** -čna, -čno; **anabiotskī.**

anabolizam, -zma *grč.* proces izgradnje organskih spojeva u izmjeni tvari; *isp.* katabolizam; **anabolizans** — preparat koji pospješuje anabolizam; isto i **anabolik;** u krajnjem širenju značenja isto što i ekscitans *(v.).*

anaciditet *grč.-lat.* slabokiselost.

anacionalan, -lna, -lno *grč.-lat.* (a — ne + *isp.* nacionalan) koji je bez narodnosti, koji nema osjećaja za svoju narodnost; *izv.* **anacionalizam,** -zma.

anača, *2. mn.* anāčā *tur.* (ana — majka) košnica određena za razmnažanje pčela.

Anadiomena *grč.* (anadyomai — izroniti) »iz morske pjene rođena« (pridjevak božice Afrodite) *(v.).*

anadiploza *grč.* (anadiploō — udvostručim) »udvostručenje«, pjesnička figura kod koje se naredni stih (ili rečenica) započinje istom riječju kojom je prethodni stih završen, npr.

Uranila rano *u nedjelju,*
U nedjelju prije jarka sunca...

Anadol, Anadolija — u našoj narodnoj pjesmi naziv za Malu Aziju; **Anadolac,** -ōlca; *prid.* **anadolskī.**

anaerobiont *grč.* (a — ne + aēr — zrak + bíos — život) organizam koji za život ne treba kisika (za neke je pače kisik otrov); *isto i* **anaeroba;** *prot.* aerobiont; **anaeroban,** -bna, -bno — bez kisika, bez zraka, zrakoprazan; **anaerobioza** — život bez slobodnog kisika.

anafilaksija *grč.* (anaphylattō — čuvam) preosjetljivost organizma prema injekcijom ubrizganim bjelančevinama; *prid.* **anafilaktičkī.**

anafora *grč.* (anafora — podizanje) pjesnička figura kod koje se više stihova (rečenica) za redom počinje istim riječima, npr. Mažuranićevo:

Tko vās haje, plođe l' krši
vinom?
Tko vās haje, plođe l' krši
žitom?
Tko vās haje, plođe l' krši
svilom?

anaforeza *grč.* gibanje čestica prema anodi pri elektroforezi *(v.).*

anafrodizija *grč.* (an — bez + *isp.* afrodizijak) gubitak seksualnog osjećaja.

anafrodizijak, *mn.* -ci *grč.* (an — bez + *isp.* afrodizijak) sredstvo za potiskivanje spolnog nagona.

anagke *v.* ananke.

anaglifi *(mn. m. r.) grč.* (ana — gore, odozgo + glyptein — dupsti) polureljefni umjetnički radovi.

anagnoriza *grč.* (anagnōrisis) ponovno prepoznavanje (rođaka, prijatelja) kao sastavni dio starogrčke drame (J. Pasarić).

anagnosti *(mn. m. roda) grč.* 1. u starom Rimu obrazovani robovi ili slobodnjaci koji su u službi patricija u određenim zgodama čitali svojim gospodarima književne proizvode; 2. u starom kršćanstvu čitači odlomaka iz Biblije pri crkvenim obredima.

anagogija *grč.* (anagein — voditi gore) mistička interpretacija, alegorično tumačenje tajnovitih mjesta iz biblijskih knjiga, traženje sakrivenog, tajnog smisla u nekom književnom tekstu; **anagogičan,** -čna, -čno — tajnovit, tajanstven, mističan, uzvišen, misaon, sa skrivenim smislom.

anagraf *grč.* (anagráfō — napišem) 1. liječnički propis, recept; 2. popis (registar) stanovništva; *prid.* **anagrafskī.**

anagram *grč.* (anagramma — obratno pisanje) zagonetka koja se sastoji u premještanju slova jedne riječi, npr. *Rim — mir; soba — bosa; naš izraz:* premetaljka; *prid.* **anagramskī; anagramnī;** *glag.* **anagramirati,** -gramīrām.

Anahita — iranska božica kiše, plodnosti i ljubavi.

anahoret *grč.* (anahōreō — uzmičem, povlačim se) eremit, pustinjak, isposnik, usamljenik; čovjek koji živi u potpunoj osamljenosti; *prid.* **anahoretov; anahoretskī;** *isp.* cenobit.

anahronizam i sl. *v.* anakronizam i sl.

anakatarza *grč.* (anakathaírein — očistiti) čišćenje grudi od sluzi, iskašljavanje; **anakatartičan,** -čna, -čno — koji služi za iskašljavanje.

anakolut, -uta *grč.* (anakoluthos — bez veze) nedosljednost u konstruiranju misli, kad svršetak rečenice ne odgovara početku (primjer prema Maretićevoj Gramatici: *rana koja je još pod zavojem, nju je lako pozlijediti* umjesto: *ranu koja je još pod zavojem lako je pozlijediti*).

anakōnda — najveća zmija iz porodice udava (neotrovna).

Anakreont — starogrčki lirski pjesnik (6. st. pr. n. e.); motivi su mu ljubav, vino, ples i društvo; po njegovu imenu: **anakreontika,** 3. -ci — poezija koja u malim pjesmicama slavi laki, prolazni užitak u sprijeda spomenutim motivima; pjesnik takvih pjesama zove se **anakreontik,** *mn.* -ci; *prid.* **anakreontskī; anakreontičkī.**

anakronizam, -zma, *2. mn.* anakronizāmā *grč.* (anachronismos — koji je u nevrijeme) 1. greška u vremenskom slijedu kod opisivanja događaja; smještanje stvari i događaja u doba kamo ne spadaju: npr. da netko naslika u kakvoj starorimskoj kući električnu žarulju; 2. zastarjelost, nesuvremenost; podržavanje zastarjelih i preživjelih nazora i prilika; *prid.* **anakronističan,** -čna, -čno; **anakronističkī.**

anakruza *grč.* (anakruō — natrag tiskam) 1. *muz.* uzmah, početni takt (*njem.* Auftakt); 2. jedan ili više slogova u početku stiha koji se ne računaju u metar.

anakt, *2. mn.* ănāktā *grč.* (anax, 2. anaktos) vladar, gospodar, kralj.

anakustičan, -čna, -čno *grč.* (an — ne + *isp.* akustičan) nečujan; **anakustična zona** — pojas tišine u svemiru; počinje na visinama od preko 150 km gdje je udaljenost između molekula razrijeđenog uzduha veća od valne dužine zvuka, pa se zvučni valovi ne mogu prenositi.

analan, -lna, -lno *lat.* koji se odnosi na anus *(v.);* guzni, čmarni, zadnjocrijevni.

analav, -ava *grč.* (analabos) u pravoslavnih kaluđera četvrtasti naprsnik.

anale *tal.* (annale, *od* anno — godina) umjetnička priredba što se održava svake godine; *isp.* bijenale, trijenale.

analekti, analekātā *(mn. m. r.) grč.* (analegein — pobirati, kupiti) izvadci, različiti članci, odabrani odlomci, izbor književnih tekstova; *isto što i* antologija, hrestomatija *(v.).*

analepsa *grč.* (analepsis) oporavljanje, oporavak; **analeptik,** *mn.* -ci — sredstvo za oživljavanje, suzbijanje slabosti, osobito srčane (crna kava, eter, kamfor, različita pića); *prid.* **analeptičan,** -čna, -čno.

analet *v.* nalet.

analfabetizam, -zma *grč.* (a — ne + alfabet, *v.*) nepismenost; **analfabet,** -eta — 1. nepismen čovjek, nepismenjak; 2. *prenes.* neupućen čovjek, neznalica; *isto i* **analfabeta;** *prid.* **analfabetskī** — koji se odnosi na analfabete; **analfabetski tečaj** — tečaj za nepismene.

analgezija; analgija *grč.* (a — ne + algos — bol) bezbolnost; prestanak osjećanja boli; **analgetik,** *mn.* -ci sredstvo za uklanjanje bolova.

anali *(mn. m. roda) lat.* (annus — godina) godišnjaci; opis historijskih događaja po godinama, vremenskim slijedom; **analistika,** 3. -ci — pisanje anala; proučavanje anala; **analist(a)** — pisac anala.

analin, -ína — mliječno bjelilo, vrlo fini gips (upotreba pri izradi papira).

analitika, 3. -ci *grč.* (*v.* analiza) 1. učenje o raščlanjivanju; nauka o rastavljanju složenih sudova ili zaključaka (silogizama); *2. mat. v.* analitička geometrija; *prid.* **analitičkī** — 1. koji se osniva na analizi ili se na nju odnosi; razglabajući, raščlanjujući; *prot.* sintetički; 2. *fil.* **analitička metoda** — način istraživanja kojim se ide od posljedice k uzroku, od uvjetovanog k uvjetu, od općenitoga k pojedinačnom; 3. *mat.* **analitička geometrija** — grana geometrije koja se služi koordinatama i algebrom za rješavanje geometrijskih problema; 4. *farm.* **analitička**

vága — apotekarska vága; 5. **analitičkī jezici** — jezici koji gramatičke odnose padeža, lica, vremena i dr. izražavaju prijedlozima, zamjenicama, pomoćnim glagolima (tj. elementima koji kao samostalne riječi mogu vršiti i druge funkcije); **analitičār** — čovjek koji vrši analizu; raščlanjivač, pomni istraživač (*isp.* analizator).

analíza *grč.* (analyo — razrješujem, param, raščlanjujem) 1. raščlanjivanje, »razudbarenje« (*Hrv. svjetozor*), metoda naučnog istraživanja putem rastavljanja nekog predmeta na njegove najjednostavnije sastavne dijelove; rastavljanje nekog pojma u njegove oznake; *prot.* sinteza; 2. **kemījska analíza** — operacija s ciljem da se ustanovi od kakve se tvari sastoji istraživani objekt; 3. podrobno ispitivanje pojedinosti da bi se dobio sud o cjelini; 4. *gram.* određivanje vrsta rečenica i njihovih dijelova u nekom tekstu te vrsta riječi i njihovih oblika u svrhu vježbanja ili ispitivanja gramatičkog znanja; 5. *ekon.* **analíza proizvodnīh trōškōva** — detaljno razmatranje uzroka sniženja ili povećanja troškova u obračunskom razdoblju. Jedno od najvažnijih sredstava za pravilno rukovođenje poduzećem. U socijalističkoj državi ne priznaje se da je planski zadatak potpuno izvršen ako je prekoračena planirana visina troškova; **analizātor** — 1. sprava za vršenje analize; 2. čovjek koji vrši analizu; **analizírati,** -lizīrām — razlučivati, raščinjavati, razglabati, vršiti analizu, rastavljati (na sastavne dijelove), raščlanjivati, ispitivati pojedinosti; *prot.* sintetizirati; *isto i* **analisati,** -šem *i* **analizovati,** -ujēm.

analkoholìzam *v.* antialkoholizam.

analógija *grč.* (analogía — razmjer, sklad, odnos, pravilnost) 1. sličnost; djelomična sličnost između dvije stvari; istovrsnost ili jednakost odnosa; primjenjivanje na sličan slučaj; slaganje, podudaranje, srodnost; 2. *lingv.* jezična sila psihološke prirode koja izjednačuje dva ili više oblika različitog ili sličnog postanja, npr. pored 1. lica prez. *mogu* govori se i *mȍžēm* zbog analogije prema 2. licu mȍžēš; 3. *pravn.* izuzetna primjena pravnog propisa koji vrijedi za jedan slučaj, na drugi slučaj, koji mu je po svojim osnovnim obilježjima očigledno sličan; *prid.* **analōgījskī; analogan,** -gna, -gno — sličan, u nečemu suglasan, istovrstan, odgovarajući; **analognī orgāni** — organi kod raznih organizama koji imaju različitu građu i različito podrijetlo, ali mogu vršiti jednake funkcije (npr. škrge kod riba i pluća kod kopnenih životinja); *isp.* homologni organi; **analogìzam,** -zma, *2. mn.* analogìzāmā — *fil.* zaključak po analogiji; **analogon** — nešto slično, analogno; pravilo o sličnosti; **analogon rationis** (*čit.* a. raciōnis) — slično razumu, pristupačno razumu.

analoj *grč.* (*isp.* nalonj) u pravosl. crkvi — visok stalak za crkvene knjige i za ikone; pijevnica.

Anam — središnje područje nekadanje francuske Indokine; danas sastavni dio Vijetnama; **Anamit,** -ıta — stanovnik Anama (Cesarec).

anamneza *grč.* (anamimnēskō — sjećam) 1. sjećanje, ponovno spominjanje; 2. *med.* skup podataka što ih bolesnik daje liječniku o svome (zdravstvenom) životu prije sadašnjeg oboljenja; povijest (i pretpovijest) bolesti; *prid.* **anamnestičkī; anamnestik,** *mn.* -ci — lijek za jačanje pamćenja.

ananas *peruan.* vrsta južnog voća; *prid.* **ananasov.**

anānim *grč.* pseudonim od unatrag čitanog imena (prezimena): Kramer — Remarque (njem. književnik).

anānke *grč.* (anagkē) usud, sudbina, kob, udes; sila, potreba, nužda, prirodni nagon, neizbježivost.

anapest *grč.* (anapaistos) *poet.* trosložna stopa s naglašenim trećim slogom, obrnuti daktil (◡◡ —); *prid.* **anapestičkī.**

anaplastika, 3. -ci *grč.* (anaplassō — prenapravljam) operativno ispravljanje vanjskih dijelova tijela; *prid.* **anaplastičkī.**

anaptiksa *grč.* (anaptyssein — razvijati) *v.* svarabaksa.

Anapurna — teško pristupačan vrh u himalajskom gorju, visok 8075 metara; pojam ušao u novinarski jezik kao sinonim za svaki teško dohvatljivi cilj.

anarhija *grč.* (a — ne + archē — vlast) 1. bezvlađe, nered, bezvlašće; 2. raspuštenost, nered, kaos; 3. **anarhija proizvodnje** — za čitavu kapitalističku privredu neizbježiva elementarnost i pomanjkanje plana u razvitku društvene proizvodnje; nastaje zbog privatnog vlasništva na sredstva za proizvodnju; jedan od osnovnih uzroka periodičkih kriza hiperprodukcije u kapitalističkim zemljama (*v.* kriza); u zemljama gdje postoji planska privreda, ne može biti anarhije proizvodnje; *prid.* **anarhičan,** -čna, -čno — bez reda, bez plana; u anarhiji; *izv.* **anarhičnost,** -osti;

anarhìzam, -zma — 1. bezvlađe, bezvlašće; 2. malograđanska, marksizmu neprijateljska struja kojoj je značajka poricanje svake države (prema tome i diktature proletarijata), organizirane političke borbe, proleterske discipline i rukovodeće uloge proleterske partije; 3. nepriznavanje autoriteta, reda, discipline (»gospodski anarhizam«), samovolja; **anàrhist(a)** — pristaša anarhije i anarhizma; *žen.* **anàrhistkinja;** *prid.* **anarhìstičkī; anarhoīdan,** -dna, -dno (anarhija + eīdos — lik, izgled) sličan bezvlašću, sklon anarhiji; *izv.* **anarhoìdnōst,** -osti.

anarhoìndividuàlan, -lna, -lno *grč.-lat.* koji je po vlastitoj čovjekovoj volji, bez obzira na uobičajeni red stvari (Krleža).

anarhoindividualìzam, -zma *grč.-lat.* teza o otuđenju čovjeka od društva (ideolog Max Stirner), učenje koje svodi društvo na slobodnog pojedinca kome nikakav red, nikakav zakon ne smije biti nametnut; *izv.* **anarhoindividualist(a); anarhoindividualistički.**

anarhosindikalìzam, -zma, — malograđanska, oportunistička struja u radničkom pokretu koja je pod idejnim utjecajem anarhizma; anarhosindikalisti smatraju da radnici mogu popraviti svoj položaj samo štrajkovima i organizacijom uzajamne pomoći i da se pitanjima radničkog pokreta imaju baviti samo sindikati; oni istupaju protiv toga da radnici stvore svoju proletersku partiju, kao i protiv učešća radnika u političkoj i parlamentarnoj borbi.

anàrkija *v.* anarhija.

ânas *v.* ana; *isp.* rupija.

Anas — antičko ime rijeke Guadiane u Španiji.

anasàna *tur.* k vragu! do đavola, bestraga!

anasànlija *v.* anasonlija.

anasàrka *grč.* (ana — na, gore, sarks — meso) nakupljanje tjelesne tekućine u potkožnom vezivu (koža postaje gnjecava, a nakon pritiska prstom ostaje u njoj udubina).

anasòn, -ona — isto što i anis *(v.)*; **anasònlija** — rakija u koju je umiješan anason (kod starijih pisaca »ònajzovica«); *isto i* **anasōnka;** *isp.* anizeta.

anastàltik, *mn.* -ci *grč.* (anastéllein — suzbijati) sredstvo za zaustavljanje krvi; *prid.* **anastaltičan,** -čna, -čno.

anàstasis (*isp.* anastaza) motiv Kristova uskrsnuća u bizantskom slikarstvu.

anastàtičkī *v.* anastaza.

anastàtika, 3. -ci *grč.* (*isp.* anastaza) *v.* jerihonska ruža.

anastaza *grč.* (anastasis) ponovno ustajanje, uskrsnuće; **anastàtičkī tīsak** — način štampanja kad se npr. novo izdanje neke knjige ne slaže ponovno, nego se kemijskim putem (litografijom) izravno štampa iz staroga izdanja; *isp.* reprint.

Anastàzije *grč.* (*isp.* anastaza) »uskrsnuli«, »oživjeli«; *žen.* **Anastàzija.**

anastìgmat, -àta *grč.* (anà — do, duž + stígma, 2. stígmatos — točka) *opt.* fotografski objektiv od naročito kombinirane leće (sočiva), koji daje slike što sve do rubova pokazuju veliku oštrinu.

anastilòza *grč.* (ana — ponovno + stylos — stup) vraćanje stupova na stara njihova mjesta, restauracija porušenog stupovlja.

anastomòza *grč.* (anastómosis — ušće) 1. spojnica dvaju krvnih sudova ili dvaju živaca; 2. spajanje cjevastih organa u tijelu (jednjak, želudac, crijeva).

anastrofa *grč.* (anastrofē — okretanje, izvraćanje) promjena mjesta riječima u rečenici, izgovaranje rečenice s neuobičajenim redom riječi, npr. *drugi netko rekao mi je to* umjesto: *netko mi je drugi to rekao.*

anàt, -àta *lat.* (annus — godina) papin godišnji prihod.

Anat — feničko-kanaanska božica ljubavi, djevica-ratnik, sestra boga Baala.

anàtas — vrsta rude, titanov oksid, tamnomodar, žut ili smeđ, s odbljescima nalik na dijamant.

anateksa *grč.* (anà — natrag, tekomai — taliti se) pretopljivanje starih stijena u velikoj dubini Zemlje i stvaranje magme i migme *(v.)*.

anatema (*akc. i* **anàtema**) *grč.* (anathema — proklet) 1. prokletstvo, izopćenje iz crkvene zajednice; 2. u starogrčkim hramovima žrtveni darovi isključeni iz svakodnevne upotrebe: **anatema sit** *(grč.-lat.)* neka bude proklet(a); **anatèmisati,** -šem — prokleti, izopćiti; *isto i* **anatemizírati,** -mìzīrām.

anatocìzam, -zma *grč.* (anà — gore, na, navrh + tokizomai — biti uzajmljen ili metnut na kamate) uzimanje kamata na kamate, lihvarenje, zelenašenje; *prid.* **anatocìstičkī.**

anatoksīn, -ína *grč.* (*isp.* toksin) razotrovljeni otrov, tj. otrov kojemu su kemijskim putem uklonjena otrovna svojstva.

Anatol (zapravo »čovjek iz Anatolije«) »istočnjak«, »orijentalac«; **Anatòlija** — Prednja Azija, Bliski Istok (Đalski); *isp.* Anadol.

anatòmija *grč.* (anatemnō — param, režem) 1. nauka o građi i sastavu tijela živih bića

ili njihovih organa; 2. anatomski institut; zavod koji služi anatomskom studiju; *prid.* **anatomījskī**; **anatom** — stručnjak u anatomiji; *prid.* **anàtomskī.**

anatomizírati, -mìzīrām (*isp.* anatomija) parati, raščlanjivati, razuđivati, secirati; *prenes.* potanko ispitivati (do u najmanje sitnice); *isto i* **anatòmizovati,** -ujēm *i* **anatomisati,** -šēm.

an blȍk *franc.* (en bloc) sve ujedno, sve skupa, ukupno, u cjelini, đuture; *prot.* an detaj.

ànceps *lat.* (»dvoglav«) u metrici slog u stopi koji može biti dug i kratak, naglašen i nenaglašen (bilježi se ⏓).

Anch' io sono pittore (*čit.* ank...) I ja sam slikar (navodne riječi talijanskog slikara Correggia [*čit.* Koređa, 1489—1534] što ih je izrekao pred Rafaelovom Svetom Cecilijom u plemenitom zanosu pred ljepotom te umjetnine).

ancien régime *franc.* (*čit.* ansjȇn režīm) »stara vlast«, stari državni poredak u Francuskoj prije buržoaske revolucije g. 1789. (kod Krleže i pridjev: **ancienrégimski**).

ancilla *lat.* služavka, sluškinja, službenica (Krleža).

Ancona (*čit.* Ankōna) grad na obali Jadranskog mora u Italiji (u staroj hrvatskoj književnosti poznat kao Jakin; tako bilježi i Deanović-Jernejev *Talijansko-hrvatski ili srpski rječnik*).

ancora *tal.* (*čit.* ankōra) *muz.* još jednom, ponovno, opet, bis (*v.*).

àncug, *mn.* àncugi, 2. àncūgā *njem.* (Anzug) odijelo.

Ancyra — antičko ime za današnju Ankaru (glavni grad Turske).

AND — automobilska oznaka za Andoru (*v.*).

andàbāt, -āta *lat.* vrsta gladijatora (*v.*) koji se borio naslijepo, tj. imao je kacigu bez vizira (često su to bile borbe za uveseljavanje gledalaca, jer se andabat »borio s vjetrom«).

àndak *v.* jendek.

andaluzīt, -īta — poludragulj velike tvrdoće i proziran (po **Andalùziji,** pokrajini u Španiji).

andàna *tal.* niz brodova vezanih u luci.

andante (*akc.* andànte) *tal.* (idući, hodajući) *muz.* 1. termin za oznaku tempa: umjereno, polagano, neusiljeno, naravno; 2. polagani muzički stavak (u tom se slučaju sklanja: andànte, -ea, *mn.*-ei itd.); **andantino,** *mn.* -ni (*akc.* andantȋno) 1. oznaka tempa između andantea i alegra; 2. manji stavak ili skladba, kraće i manje razrađena od andantea.

Andautonia — starorimski municipij kod današnjeg sela Ščitarjeva nedaleko od Zagreba (neki to rimsko naselje smatraju zametkom današnjeg Zagreba).

Ȁnde, Ȁndā, Ȁndama (*mn. ž. roda*) *pored* **Ȁndi,** Ȁndā, Ȁndima (*mn. m. roda*) — veliko gorje uz zapadne obale Sjeverne i Južne Amerike, isto što i Kordiljeri; najznatniji vrhovi: *Aconcagua i Chimborazo; prid.* **ȁndskī.**

àndergraund *v.* underground.

ànderkat *engl.* (undercut) boksački udarac odozgo prema dolje (*isp.* aperkat).

An der schönen blauen Donau *njem.* (*čit.* ...šenen...) Na lijepom plavom Dunavu (poznati valcer austrijskog kompozitora Johanna Straussa, 1825—1899) (Krleža).

an detȁj *franc.* (en detail) na malo; na pojedine komade; potanko; *prot.* an blok, an gro.

andezīt, -īta — vrsta eruptivnog kamena (tamnosmeđ, lako se mrvi; ime po gorju Andama).

Andhra *v.* Telugu.

Andina — peruanska novinska agencija.

àndisati, -šēm *tur.* (anmak) govoriti, spomenuti.

andīvija *v.* endivija.

Andòra — republika (u Pirinejima) pod španjolsko-francuskim protektoratom; glavni grad Andorra-la-Vella (španj.), odn. Andorre-la-Vieille (franc.).

andosmān, -āna *franc.* (endossement) *v.* indosament.

andragogija *grč.* (*isp.* andro... + ágō — vodim) naziv koji se upotrebljava osobito u praksi naših radničkih sveučilišta za pedagogiju (*v.*) odraslih ljudi.

àndrak *perz.* (andrenk) nevolja, nesreća, zlo (obično samo u frazi: koji ti je andrak? — koja ti je nevolja, koji ti je đavo?); *isp.* matrag.

andràmīlje; andramòlji *novogrč.* (chondròmallon) dronjci, starež, stvari bez vrijednosti.

Ȁndrej *v.* Andrija.

Ȁndrija *grč.* »hrabri«, »muževni«; *prid.* **Ȁndrijin; Ȁndrijin krȋž** — 1. križ u obliku slova X (na takav je — kosi — križ bio razapet apostol Andrija u Patrasu 30. studenoga god. 60); 2. građevni element za ukrućenje drvenih konstrukcija; naš izraz: ušak (također je u obliku slova X).

àndrkva *grč.* (andrakla) rotkva.

andro... (*od grč.* anēr, 2. andros — čovjek) kao prvi dio složenice označuje odnos prema čovjeku, muškarcu, ljudima uopće.
androdinamičkī *grč.* u botanici naziv za cvjetove kod kojih prašnici nose jače izražene muške elemente; *isp.* ginidinamički.
androfagija, androfag, *grč.* (andro... + fageīn — jesti) *v.* antropofagija.
androfobija *grč.* (andro... + fobeomai — bojim se) bolesni strah pred muškarcima.
androgamoni *v.* gamoni.
Androgej — u starogrčkoj mitologiji sin kretskoga kralja Minosa i Pasifaje; kad je jednom došao u Atenu na Panateneje i ostao apsolutni pobjednik u igrama, Atenjani ga (kralj Egej) iz zavisti ubiju; moćni im Minos udari strašnu kaznu »godišnje sedam dječaka što ždrijebom ih odredi žara« (Eneida, VI, 20; bilo je i sedam djevojaka, ali to Vergilije ne spominje); te je žrtve proždirao Androgejev brat Minotaur (*v.*) sve dok ga Tezej (sin Egejev) uz pomoć Arijadne nije ubio.
androgeneza (-neza) *grč.* u biologiji: razvitak jajne stanice (ćelije) bez sudjelovanja ženskog zametka.
androginija *grč.* (andro... + gynē — žena) 1. dvospolnost, hermafroditizam; 2. *bot.* muški i ženski cvatovi zajedno; **androgīn,** -ína — 1. čovjek s muškim i ženskim osobinama; dvospolac, hermafrodit; 2. dvospolna životinja ili biljka; 3. *bot.* cvat na kojem su prije muški, a onda ženski cvjetovi, ili uz ženske i nekoliko muških cvjetova.
androīd, -ída *grč.* (andro... + eidos — lik, izgled) automat u obliku čovjeka; *isp.* robot; *prid.* **androīdan,** -dna, -dno.
androkefal *grč.* lik životinje s ljudskom glavom (Sfinga, Minotaur).
Androklo — u starogrčkoj mitologiji rob kojega je u areni poštedio lav iz zahvalnosti što mu je nekada (dok su bili na slobodi) izvadio iz šape trn (predmet mnogih umjetničkih obrada).
androlīt, -íta *grč.* (andro... + lithos — kamen) okamina ljudskog kostura.
androlepsija *grč.* (andro... + lēpsis — uzimanje) 1. vrsta represalija kod starih Grka, tj. uzimanje talaca, hapšenje uglednih građana u neprijateljskom gradu i sl.; 2. nastojanje za stjecanjem pokrovitelja, za hvatanjem nečije naklonosti.
andrologija *grč.* (andro... + *isp.* logija) nauka koja se bavi sprečavanjem preranog starenja, osobito kod muškaraca.
Andromaha, 3. -hi — žena trojanskog junaka Hektora, glavna junakinja mnogih pjesničkih djela, tip plemenite a nesretne žene i majke (majka Astijanaksova); poslije pada Troje dospjela u posjed Ahilejevu sinu Piru Neoptolemu koji se njome oženio, a kad je ovaj smrtno stradao, postala je žena Helenu, bratu Hektorovu, koji je također bio Neoptolemov rob.
andromanija *grč.* (andro... + *isp.* manija) nezasitljiva čežnja za muškarcima (*v.* nimfomanija).
Andromeda — 1. u starogrčkoj mitologiji kći etiopskoga kralja Kefeja i Kasiopeje; razdraživši bogove, bila je žrtvovana morskoj nemani; spasio ju je Perzej; 2. ime zviježđa na sjevernoj polutki.
Andros charaktēr ek logu gnōrizetai *grč.* karakter čovjeka poznaje se po govoru (citira St. Šimić, ne navodeći autora).
androsteron *grč.* muški spolni hormon.
anduz — osušeni korijen jedne biljke koji zapaljen vrlo ugodno miriše (muslimani u Bosni upotrebljavaju ga za kadenje).
andžaiz *v.* anidžajes (I. Andrić).
andžak *tur.* (andžak) upravo, baš.
andžar, -ára *v.* handžar.
anđama *tur.* (hengame) bijeda, napast.
anđebula *v.* jenđa.
anđelica — *žen. prema* anđeo (Matoš).
anđelika — planinska biljka; upotrebljava se u ljekarstvu.
anđeo, anđela *grč.* (angelos — poslanik, glasnik) 1. prema kršćanskom vjerovanju — duhovno biće, savršenije od ljudi, spremno na glasničku ili kakvu drugu službu bogu; obično posreduje između boga i ljudi ili se javlja kao zaštitnik i pratilac čovjeka; 2. osoba nadzemaljske ljepote; *prid.* **anđelov; anđelskī** (*akc. i* **anđelskī**); **anđeoskī** (*akc. i* **anđeoskī, anđeoskī**); **Anđeoska tvrđava** — monumentalna građevina u Rimu na obali Tibera još iz starorimskih vremena; gradnju je započeo car Hadrijan (Moles Hadriani) kao mauzolej, grobnicu (u njoj su i pokopani carevi od Hadrijana do Karakale); u srednjem je vijeku pretvorena u tvrđavu i dobila današnje ime po kipu arhanđela Mihaela koji joj je dograđen; služila je kao kasarna i zloglasna tamnica (papinskih protivnika); više puta pregrađivana, a u 20. stoljeću restaurirana i pretvorena u muzej.
anegdota (*akc. i* **anegdota**) *grč.* (anekdotos — neizdan) 1. kratka, duhovita, (često i za-

jedljiva), značajna pričica o znamenitu čovjeku ili događaju (»anegdota je kao ključanica kroz koju se više vidi nego kroz širom razjapljena vrata«; Matoš: *Književnost i književnici*); 2. dosada neštampan spis; *prid.* **anegdotskī** (*akc. i* **anegdotskī**); **anegdotika,** 3. -ci — proučavanje anegdota, skup svih pojmova koji se odnose na anegdote.

aneks, *2. mn.* aneksā *lat.* (annexus — savez, veza) dodatak, prilog (*isp.* adneks).

aneksija *lat.* (annectere — svezati, spojiti) 1. pripojenje, proglašenje svojim; 2. jednostrano, tj. bez privole dotadanjeg držaoca, silom izvršeno prisvojenje nekog područja; *prid.* **aneksionī; aneksionā kriza** — politički događaji i zapletaji oko austrougarske aneksije Bosne i Hercegovine god. 1908; **aneksionist(a)** — pristaša aneksije; *prid.* **aneksionističkī; anektirati,** -nektīrām — 1. nasilno pripojiti, pridružiti; 2. prisvojiti, proglasiti svojim; 3. izvršiti aneksiju 2; *isto i* **anektovati,** -ujēm; **aneksionizam,** -zma — politika prisvajanja tuđih teritorija.

anekumena *grč.* (an — ne + *isp.* ekumena) dio Zemljine površine neprikladan za ljudsko obitavanje (Arktik, Antarktik, visoke planine, pustinjski predjeli).

anelidi (*mn. m. r.*) *lat.-grč.* (annellus — kolut + eidos — lik) *zool.* kolutićavci, prstenaste gliste.

anemija *grč.* (a — ne + haīma — krv) slabokrvnost, malokrvnost; **anemičan,** -čna, -čno — 1. slabokrvan, malokrvan; 2. *prenes.* blijed, neizrazit, »beskrvan«; *izv.* **anemičnōst,** -osti; **anemičār** — čovjek koji boluje od anemije.

anemograf *grč.* (anemos — vjetar + grafō — pišem) vjetromjer, vjetrokaz; sprava koja sama bilježi smjer i jačinu vjetra; *slično i* **anemometar,** -tra, *2. mn.* anemometārā (anemos + metron — mjera).

anemona *grč.* (anemōnē) biljka šumarica, sasa (bijeli cvjetovi); jetrenka (Anemone hepatica, ima plave cvjetove; Krleža).

anemostat *grč.* sprava za provjetravanje prostorija.

anemotahometar, -tra *grč.* (anemos — vjetar + tachys — brz + *isp.* metar) sprava za mjerenje brzine kojom leti neki leteći stroj.

anenkefalija *grč.* (an — bez + enkefalos — mozak) pojava da novorođenče dolazi na svijet bez mozga; **anenkefal(os)** — nakaza bez mozga.

anepigraf *grč.* (an — bez + epigraf — natpis) knjiga ili spis bez naslova.

anepija *grč.* (an — bez + epos — riječ) nijemost, njemoća, nesposobnost govorenja.

aneritropsija *grč.* (an — bez + erythros — crven + ōps, 2. ōpos — oko) sljepoća za crvenu boju, nesposobnost očiju da zamjećuju crvenu boju; *isp.* acijanoblepsija.

aneroīd, -ida *grč.* (a — ne + nērós — tekući) barometar bez žive, s elastičnim metalnim perom.

anerotizam, -zma *grč.* (an — ne + *isp.* erotika) gubitak seksualnog interesa, nestajanje želje za spolnim odnosom.

anestezija (*akc. i* **anestēzija**) *grč.* (anaisthesia — neosjetljivost, ravnodušnost) 1. neosjetljivost koja nastaje od bolesti, ozljede živaca ili ozljede mozga; 2. **umjetnā anestezija (anestēzija)** — neosjetljivost pojedinih dijelova tijela koja se prouzrokuje uštrcavanjem kokaina i sličnih tvari radi izvršenja operacije (da bolesnik pri tom ne osjeti bolove); *prid.* **anestetičan,** -čna, -čno; **anestetičar** — tko daje anesteziju; *isto i* **anestezist(a); anestezīn,** -ína — sredstvo za postizavanje umjetne anestezije; *isto i* **anestetik,** *mn.* -ci; **anestezirati,** -ezīrām — dati anesteziju injekcijom anestezina, umrtviti, učiniti neosjetljivim (obično u svrhu operacije).

anesteziologija — grana medicine, nauka o anesteziji; **anesteziolog** — učenjak, stručnjak u anesteziologiji.

áneta, anetā (*mn. sr. roda*) *tur.* zavojiti žljebovi u puščanoj cijevi; uvoji na šarafu.

aneurīn, -ína (*isp.* aneurizma) vitamin B_1 (*v.* tiamin).

aneurizma *grč.* (aneurynō — proširim) proširenje krvnih sudova (žila) zbog oboljenja njihovih stijenki.

anfal *njem.* (Anfall) napad, napadaj (*isp.* hercanfal).

an famīj *v.* en famille.

an fās (*i zajedno pisano:* **anfās**) *franc.* (en face) sprijeda; gledano sprijeda; *prot.* an profil.

anfilāda *franc.* (enfilade) 1. dugački red soba, međusobno povezanih; 2. *vojn.* bočna vatra; *prid.* **anfilādnī** — bočni, postrani.

angār *v.* hangar.

angārija *tur.* (angarja iz *grč.* aggaría) 1. težak, tegoban posao, kuluk, kulučenje, prisilan rad, tlaka, rabota; 2. patnja, muka, nevolja; 3. *prenes.* šala, lakrdija, ludorija; 4. pravo zaraćene države da u svojim lukama i obalnom moru rekvirira, uz odštetu, brodove neutralnih država (u slučaju rata).

angažírati, -gažīram *franc.* (engager) 1. uzeti u službu (posao); 2. zaposliti glumca u kazalištu; 3. obvezati, pozvati, predobivati za neku djelatnost; 4. **angažírati se** — zauzimati se, zauzeti se, svrstati se; *isto i* **angažovati,** -ujēm; **angažmān,** -ána (engagement) — 1. obveza, ugovor, prihvaćanje neke obveze, zaduženje; 2. primanje u službu; 3. rad glumca po ugovoru; **angažīranōst,** -osti — zauzetost, svrstanost; *isto i* **angažovanōst.**

angebula *v.* jenđa.

angehangt *v.* ajngehengt (J. Čedomil).

angekok *eskim.* vrač, čarobnjak kod Eskima.

angelika, 3. -ci — biljka štitarka (korijen služi u medicini); *naši izrazi:* kravačac, trubaljika, siriš; *isp.* anđelika.

angelizam, -zma (*isp.* anđeo) pokret koji je nastao u Parizu 1948. kao reakcija na egzistencijalizam i slične pokrete (satanizam); oslanja se na učenje katoličke crkve o anđelu čuvaru koji tobože svakog čovjeka prati kroz život i upravlja njegovim djelima.

angelologija *grč.* (*isp.* anđeo + logija — nauka) nauka o anđelima (Krleža).

angelus *lat.* 1. anđeo; 2. molitva uz večernja i jutarnja zvona (kod rimokatolika; započinje riječima: Angelus Domini nuntiavit Mariae — *lat.* Anđeo Gospodnji navijestio Mariji...); 3. jutarnje i večernje zvonjenje kod katolika; *v.* Ave Maria.

Angerona *lat.* starorimska božica šutnje (prikazivali su je s prstom na stisnutim usnama; slavili su je na dan 21. prosinca, a ime joj se izvodi od »ab angerendo«, tj. od podizanja (Sunca), jer nakon najkraćeg dana u godini počinje Sunce opet svoj uspon.

angiektazija *grč.* (angeĩon — sud, posuda + ektasis — rastezanje) proširenje krvnih sudova.

angiloti *(mn. m. r.) tal.* (anguilotti) soljene ili marinirane jegulje.

angīn, -ína (*isp. lat.* angustus — uzak, tijesan, stegnut) *v.* inlet; *isp.* angina 4.

angina *lat.* (angere — daviti, gušiti) 1. bolest grla, ždrijela; vratobolja, grlobolja, gr'onica, gušobolja, zadavica, zadušica; 2. upala mandula ili tonzila; »krajnici«; 3. **angina pectoris** (*čit.* a. pektoris) — bolest srca, arterioskleroza srčanih arterija, srčani grčevi, stezanje grudi; *isp.* stenokardija; 4. *isto što i* inlet *(v.)*.

angiologija *grč.* (angeĩon — sud, posuda + logos — riječ) nauka o krvnim sudovima.

angiōm, -óma *grč.* (angeĩon — sud, posuda) neopasna bijela ili modra izraslina ili samo crvena pjega na koži; nastaje od proširenja i povećanja limfnih ili krvnih sudova (limfangiom, hemangiom).

angiospazam, -zma *grč.* (angeĩon — sud, posuda + spazma, *v.*) stezanje krvnih sudova.

angiosperme *(mn. ž. r.) grč.* (angeĩon — sud, posuda + sperma, *v.*) *bot.* kritosjemenjače, skrivenosjemenjače, tajnosjemenjače.

angīr, -íra *v.* ajgir; **angíriti,** angīrīm — uzbuđivati; **angirluk** — zloća, bijes, silovitost.

angitis (*akc. i* **-itis**) *grč.* (angeĩon — sud, posuda) upala krvnih sudova.

anglaise *franc.* (*čit.* anglez) živahan ples u dvočetvrtinskom taktu, podrijetlom iz Engleske.

angleza (*isp.* anglaise) 1. vrsta plesa; 2. predmet izrađen u Engleskoj ili po engleskom uzoru; 3. vitica (kose), kovrčica, uvojak, pram.

anglezīt, -íta — bjelkastožuti do smeđi mineral, veoma sjajan, olovni sulfat (nastaje oksidacijom galenita u rudnicima olova).

anglicizam, -zma, *2. mn.* -izāmā (Anglia — Engleska) svojstvo, osobina, riječ engleskog jezika; **anglija** — englesko sukno; **anglika** (*mn. sr. roda*) — sva djela pisana na engleskom jeziku ili o Englezima (npr. u nekoj knjižnici); **anglikān,** -ána — pripadnik angl. crkve; *isto i* **anglikānac,** -nca, 2. mn. anglikānāca; **anglikānskā crkva** — engleska protestantska državna crkva; **anglistika,** 3. -ci — naučno istraživanje ili studij engleskog jezika i književnosti; **anglist(a),** *2. mn.* anglīstā — tko se bavi anglistikom, stručnjak u toj grani nauke; *žen.* **anglistkinja;** *prid.* **anglističkī; anglizirati,** -izīram — učiniti Englezom, engleskim, poengleziti; *isto i* **anglizovati,** -ujēm.

Angloamerikānci — 1. Amerikanci; 2. Amerikanci i Englezi; *prid.* **angloamerički, angloamerikānskī.**

anglofil, -íla *lat.-grč.* (Anglia + fil[1]) prijatelj Engleza; čovjek koji pristaje uz Englesku; *prid.* **anglofīlskī;** *izv.* **anglofīlstvo; anglofōb,** -óba *lat.-grč.* (Anglia + fob[1]) čovjek koji mrzi Engleze; *prid.* **anglofōpskī;** *imen.* **anglofobija; anglomān,** -ána *lat.-grč.* (Anglia + *isp.* manija) čovjek koji pretjerano cijeni i uzdiže sve što je englesko; *prid.* **anglomānskī;** *imen.* **anglomanija; anglofōn,** -óna (*isp. grč.* fōnē — glas) osoba koja se izvorno služi engleskim jezikom, izvorni engleski govornik; *prid.* **anglofōnī.**

Anglosasi — narodi kojima je materinji jezik engleski (Englezi i Amerikanci); *v.* Angloamerikanci; *prid.* **anglosaskī** (*isto i* **Anglosaksonci,** *prid.* **anglosaksōnskī**).
Angola — narodna republika u južnoj Africi: glavni grad Luanda.
angolār, -āra — novčana jedinica u Angoli.
angora (naziv prema gradu u Maloj Aziji) — 1. vuna od angorske koze ili drugih domaćih životinja sa sličnom dlakom; 2. **angora-kunići** — vrsta kunića duge svilenkaste dlake (*slično i* angora-mačka *ili* angōrka); *prid.* **angōrskī; Angora** — staro ime Ankare *(v.)*.
angorija — vrsta lubenice.
angostura *španj.* (po gradu Angosturi u Venezueli) vrsta gorkog likera s dodatkom angostura-kore (osušene kore južnoameričkog drveta Galipea officinalis); ta je kora, osim toga, vrlo dobro sredstvo protiv povratnih groznica, služi kao zamjena za kinin.
angrif *njem.* (Angriff) navala, napad (Krleža, *Smrt Franje Kadavera*).
angrīz, -īza — riža; *isto i* **angrīž.**
an grō (*i zajedno pisano* **angrō,** *pa i s prenesenim akcentom:* **angrō**) *franc.* (en gros) na veliko; *prot.* an detaj.
angrosist(a) (*isp.* angro) trgovac na veliko, veletrgovac (Krleža).
angstrem *v.* Å.
anguilotti *v.* angiloti.
angulēmka *franc.* (prema Angoulême, glavni grad prov. Charente u zap. Francuskoj) vrsta vrlo kvalitetne jabuke.
angulja — jegulja.
angurija *v.* angorija.
angus-govedo — vrsta bezrogog goveda (po škotskoj pokrajini Angus).
angustura *v.* angostura.
angustus terminus *lat.* kratak rok.
anhengsl *njem.* (Anhängsel) 1. privjesak (na satu, na narukvici i sl.); 2. *prenes.* prirepina, prirepak, prišipetlja.
anhedonija *grč.* (an — ne + hedonē — radost) *med.* izostanak užitka pri pojavama koje u normalnim prilikama izazivaju taj osjećaj.
anhidrīd, -īda *grč.* (an — ne + hydor — voda); anhidridi su spojevi koji nastaju iz kiselina kad im se oduzme jedan ili više molekula vode; **anhidrija** — bezvodnost, suša; **anhidrobioza** — obamrlost biljaka i nižih životinja uslijed anhidrije (čim se namoče, oživljuju).
anhidroza *grč.* (an — ne + hidrōs — znoj) nemogućnost pravilnog izlučivanja znoja.
Anhiz — po starogrč. mitologiji kralj dardanski, jedan od trojanskih junaka, muž Venerin, otac Enejin; u posljednjem stihu drugoga pjevanja Eneide veli se: »S ocem na leđima krenem i dalje se u goru penjem«; time se potvrđuje podatak da je Eneja iz požara Troje iznio svoga oca na leđima; Anhiz umire u toku Enejina putovanja prema novoj domovini, no otac i sin se sastaju još jednom u podzemnom svijetu, kamo je Eneja također stigao na svojim lutanjima; tu čuje od oca značajna proročanstva o budućoj slavi Rimljana.
āni, ānija, *mn.* āniji — vrsta ptice (ani američkī).
ANI — *skrać. za portug.* Agencia de Noticias e Informaciones (portugalska novinska agencija).
Ani — drevna prijestolnica armenskog carstva (danas ruševine) u sjeveroistočnom dijelu maloazijske Turske (na rijeci Arpadžaj).
Anicet *grč.* (aníkētos) »nepobjedivi«, »nesavladivi«.
anidžajes *tur.* (anidžajis) vrsta dječje igre; *isp.* andžaiz.
anihilacija *lat.* (*isp.* nihil) uništenje, poništenje.
anihilizirati, -īzīram *lat.* (*isp.* nihil) poništavati (Krleža).
anīl, -īla *sanskr.* biljka od koje se pravi indigo: katkada i izraz za indigo-boju uopće.
anilidi — organski spojevi koji nastaju od anilina djelovanjem organskih kiselina.
anilīn, -īna *sanskr.* bezbojna otrovna tekućina; upotrebljava se u fabrikaciji boja i različitih organskih spojeva; *prid.* **anilīnskī; anilīnskē boje** — sve umjetno dobivene organske boje, tzv. katranske boje; **anilīnskō crnilo** — vrlo postojana crna boja; **anilizam,** -zma — otrovanje anilinom.
anima candida *lat.* (*čit.* ... kandida) bijela duša, tj. pošteno, čestito čeljade, iskrena poštenjačina.
animacija *lat.* 1. kod crtanog filma naziv za posao koji radi animator *(v.)*, prodahnuće životom; 2. organiziranje i vođenje kulturnih i kulturno-zabavnih djelatnosti.
animalan, -lna, -lno *lat.* (animal — životinja) životinjski; **animalist(a)** — 1. kipar koji izrađuje skulpture životinja; 2. slikar životinja (kod Matoša ženski oblik **animalijerka** prema franc. *animalier*); *prid.* **animalističkī.**
animal consuetudinarium *lat.* (*čit.* ... konsue-

tudinàrijum) životinja koja se može na sve priviknuti; *prenes.* rob svojih navika; *isp.* Gewohnheitstier.

animalizam — 1. *v.* animalnost; 2. kult životinja.

animàlnōst, -osti (*isp.* animalan) osobina onoga što je animalno, tj. tjelesno, čulno.

animam debet *lat.* dušu (svoju) duguje (toliko je zadužen).

animato *tal.* (*akc.* animàto) *muz.* oznaka tempa: živo, vatreno, živahno, zagrijano.

anìmātor *lat.* (animare — oživiti, zadahnuti životom) 1. crtač ekstremnih, tj. početnih i završnih pokreta u crtanom filmu 2. poticatelj, oduševljivač, oduhovljivač, osoba koja animira mase za kulturne i kulturno-zabavne djelatnosti (anìmātor kultūre); (*isp.* fazer).

Anima tota in toto et quolibet totius parte *lat.* Duša je čitava u cjelini i u svakom dijelu cjeline (Giordano Bruno).

animi causa *lat.* (*čit.* ...kàuza) zbog zadovoljstva, radi duševne naslade.

animifikàcija *lat.* (anima — duh, duša + *isp.* fikacija) oduhovljenje.

animírati, -ìmīrām *franc.* (animer) 1. razveseliti, zabavljati, raspoložiti; 2. *prenes.* poticati, predobivati nekoga za nešto, oduševiti; bodriti, podbadati, sokoliti, osmjeliti; oduhoviti, »udahnuti dušu«; *part. pas.* **anìmīrān,** -a, -o; **anìmīrānī film** — crtani film, »crtić«, lutka-film.

anìmīr-dàma (*isp.* animirati) posebna namještenica u barovima koja služi za zabavljanje gostiju (ako nemaju vlastitog društva), većinom da ih navede na što veći potrošak; *isto i* **anìmīr-fràjla.**

animìzam, -zma *lat.* (animus — duh, duša) primitivno vjerovanje da sve stvari imaju duh, dušu; pridavanje duševnih svojstava prirodnim pojavama i silama; na animizmu se osnivaju razna religiozna vjerovanja; **animist(a)** — pristaša animizma; *prid.* **animìstičkī.**

ànimo, ànima, *mn.* ànimi *tal.* 1. potražnja, sklonost za kupovanje neke robe, 2. duševno raspoloženje, nastrojenje, štimung (*isp.* animirati); **animo** (*kao uzv.*) samo hrabro! odvažno; junački! ne boj se!

animo deliberato *lat.* s predumišljajem, namjerice, hotimice.

animo injurandi *lat.* s namjerom da se nanese uvreda.

animo nocendi *lat.* s namjerom da se nanese šteta, da se nekome naškodi.

ànimòzan, -zna, -zno *lat.* (animosus — kivan) neprijateljski raspoložen prema nekome, »nabrušen«; **animozìtet,** -eta — neprijateljsko čuvstvo prema čemu ili komu; nesklonost, ozlojeđenost, ogorčenje, mržnja; *isto i* **animoznōst,** -osti.

animus *lat.* duša; *u pravnoj nauci:* namjera; **animus defendendi, furandi, nocendi, occidendi** (*čit.* okcidendi), **possidendi, sibi habendi** — namjera obrane, krađe, uvrede, škođenja, ubojstva, zaposjednuća, prisvajanja; **animus iniurandi** — uvreda s predumišljajem, namjerno nanesena uvreda; *isp.* animo injurandi; *isto i* **animus laedendi** (oboje Krleža, *Na rubu pameti*).

animus meminisse horret *lat.* duh mi se užasava kad se sjetim (Vergilije).

Anino — katolički blagdan sv. Ane, 26. srpnja (Matoš).

aniōn, -ona *grč.* kod elektrolize; negativno električan ion (*isp.* ion, kation).

anirìdija *grč.* (an — ne + *isp.* iris) pomanjkanje šarenice u oku.

ànis, *2. mn.* ànīsā *lat.* (anisum) 1. biljka štitarka; 2. mirodija dobivena od te biljke.

anisokòrija *grč.* (ànisos — nejednak + kòra — zjenica) *med.* nejednakost zjenica kod iste osobe.

Anìta *v.* Ana (inače i ime starogrčke pjesnikinje iz 3. st. pr. n. e.; epigrami joj se odlikuju ljubavlju prema prirodi).

aniverzārīj, -ija *lat.* (aniversarium) godišnjica, obljetnica.

aniz *v.* anis.

anizeta *franc.* (anisette) rakija začinjena anisom (*v.*), »onajzovica« (kod starijih pisaca); *isp.* anason.

anizogàmija (*isp.* izogamija) spajanje spolnih stanica nejednake strukture i veličine; redovita pojava kod viših životinja i višeg bilja.

anizotròpija (*isp.* izotropija) osobina nekih tijela da u različitim smjerovima imaju drugačija fizička svojstva.

aniž *v.* anis.

anjōn, -ona (*izg.* an-jon) *v.* anion.

Anjou *v.* Anžu.

Ànka, 3. -ki *v.* Ana.

ànka *tur.* (ana) majka.

ankàkuš *tur.* ogromna ptica iz istočnjačke mitologije; fenić-ptica (...mirisni dašak čubra i bosilja — s kojim se nebeska Anka-kuš ptica hrani; Salih Kazazović).

Ànkara (*akc. i* **Ankàra**) — glavni grad Turske, službeno nazvan tako god. 1923. (prije *Angora*); *prid.* **ànkarskī.**

ànker *v.* ankora; **Anker** — svjetski poznata marka satova (Dončević).

ankerīt, -íta — ruda slična dolomitu.

ankèta, *2. mn.* ankētā *franc.* (enquête) 1. službeno raspitivanje, istraživanje, iznalaženje, doznavanje; 2. vijećanje stručnjaka o nekom predmetu i dobivanje odgovora na ta pitanja; *prid.* **anketnī; anketnā komisija** — odbor koji provodi anketu; **ankètār,** -ára — 1. učesnik u anketi; 2. vršilac ankete; **anketírati,** -etīrām — voditi anketu, istraživati ispitivanjem i sl.; *isto i* **anketovati,** -ujēm.

ankh — staroegipatski naziv za »križ života«, križ s drškom; lik koji je u starom Egiptu simbolizirao život.

ankiloblèfaron *grč.* (ankylos — savijen, iskrivljen, zamršen + blefaron — kapak) sraslost vjeđa, očnih kapaka.

ankilostòma *grč.* (*isp.* ankiloza) oboljenje koje onemogućuje otvaranje usta; **ankilostomijàza** — bolest toplih krajeva i rudnika koju uzrokuje »rudarska glista« (Ankylostoma duodenale), koja živi u dvanaesniku i izaziva svrbež, boli u trbuhu, probavne smetnje, tešku slabokrvnost, pa i samu smrt.

ankilòza *grč.* (ankylos — savijen, iskrivljen, zamršen) nemogućnost pokretanja zbog ukočenosti zglobova.

ànklāv, -ava *v.* enklava.

Anko Marcije — starorimski kralj, nasljednik Romulov.

ànkora *lat.* (ancora) sidro, kotva, lenger (*v.*); **ankòrati,** -ām — baciti sidro, sidriti, kotviti; *isp.* ancora

anksiolìtik, *mn.* -ci *lat.-grč.* (anxius — tjeskoban, lyō — rješavam) sredstva za otklanjanje anksioznih stanja, tj. bolesnih osjećaja, straha, tjeskobe i sl.

anladùmiti, -ladūmīm *tur.* (anlamak) razumjeti, shvatiti.

anlàjisati, -šēm *v.* anladumiti.

ànlaser *njem.* (anlassen — staviti u pogon) pokretač, poluga za stavljanje (motora i sl.) u pogon; starter.

an màs *franc.* (en masse) u masama, u cjelini, listom, zajedno, svi skupa.

an minijatīr *franc.* (en miniature) u malom, u minijaturi.

Anna Perenna *lat.* u starorimskoj mitologiji boginja nove godine, dugog i sretnog života.

Annenbal *njem.* ples koji se priređuje o danu sv. Ane, tj. 26. srpnja (Šenoa); *isp.* Anino.

anni currentis *lat.* (*čit.* āni kurēntis) ove godine; **anni futuri** (*akc.* futūri) slijedeće godine; **anni praeteriti** (*akc.* pretēriti) prošle godine; **anni ejusdem** *lat.* iste godine; **anni elapsi** — prošle godine; **anni praecedentis** (*čit.* precedēntis) — prošle godine; **anni praesentis** (*čit.* prezēntis) ove godine; **anni praetextati** (*čit.* pretekstāti) — mladenačke godine; **anni tempora** — stoljeća, vjekovi.

anno *lat.* (annus — godina) 1. godine...; *skrać.* a.; **a. Christi** (*čit.* āno Hrìsti) — godine Kristove (od rođenja Kristova); **a. Domini** — godine Gospodnje, ljeta Gospodnjega; *prenes.* nekada, bogzna kada; **anno currente** (*čit.* a. kurēnte) — tekuće godine, ove godine; *skrać.* a. c.; **anno dazumal** *lat.-njem.* (*čit.* āno dācumal) negda, nekada, davno, bogzna kada; **anno orbis conditi** *lat.* (*čit.* ...kōnditi) godine od stvorenja svijeta.

Annuae (*mn. ž. r.*) *lat.* (annus — godina) godišnje bilješke, godišnjaci, povijest zapisivana po godinama, ljetopisi i sl.; glasovite su *Annuae* Baltazara Adama Krčelića, zagrebačkog kanonika, s mnoštvom podataka o prilikama u Hrvatskoj 1748—1767.

anòda *grč.* (ānodos — uzlazak, uspon) *fiz.* pozitivni pol izvora električne struje; elektroda sprave spojene s pozitivnim polom izvora struje; *prid.* **anodnī; anodnē zrake** — mlaz pozitivnih iona koji izbija iz anode u vakuumskoj cijevi.

anodìnija *grč.* (an — bez + odynē — bol) bezbolnost.

anòfeles *grč.* (anōfelēs — nekoristan, jalov, škodljiv) komarac malaričar.

anoftalmija *grč.* (an — bez + oftalmos — oko) bezokost, sljepilo.

anògen (-gen) *grč.* (anō — gore + genos — podrijetlo) koji je postao kretanjem odozdo prema gore (eruptivne stijene koje su doprle iz unutrašnjosti zemlje na njezinu površinu); *prot.* katogen.

anoksemija *grč.* *v.* asfiksija.

anòksija *grč.* (ān — ne + *isp.* oksigen) potpun nedostatak kisika u krvi i tkivima; *isp.* hipoksija.

ànolis — vrsta guštera iz porodice leguana (ānolis crvenogrlī).

anomàlija (*akc. i* **anomālija**) *grč.* (anōmalos — neravan, nejednak) 1. nepravilnost, odstupanje od pravila; iznimka, izuzetnost; 2. u astronomiji kut s pomoću kojega se određuje položaj planeta ili kometa prema Suncu; **ànomalan,** -lna, -lno — nepravilan, koji odstupa od pravila, izniman, izuzetan,

neobičan, neskladan, nesklapan: **anomalologija** — nauka o nepravilnostima u jeziku.

anominacija *lat.* (ad — k + nominare — imenovati) *v.* paronomazija.

anomizam, -zma; **anomija** *grč.* (an — ne + nómos — zakon) stanje bez zakona, nepriznavanje zakona, bezakonje, raspuštenost, razuzdanost.

anonca *v.* anonsa.

anonim *v.* anoniman.

anoniman (*akc. i* **anonīman**), -mna, -mno *grč.* (anōnymos — neimenovan) 1. bezimen, nepoznat; 2. bez navođenja imena; bez naznake pisca; nepoznat; nepotpisan; 3. **anonimnō društvo** — drugi naziv za tzv. dioničko društvo (naša kratica *d. d.*), tj. kapitalističko poduzeće kome vlasnik nije jedan čovjek nego »grupa građana« od kojih svatko ima toliko prava na profit (dividende) sa koliko »dionica« sudjeluje u poslovanju; **anonimnōst** (*akc. i* **anonímnōst**), -osti bezimenost, nepoznatost pisca; *isto i* **anonimìtēt,** -eta; **anonimus** — 1. nepoznat čovjek, »nitko i ništa«; 2. autor koji skriva svoje ime (kod Andrije Kačića-Miošića: neimenjak); 3. djelo bez imena autora.

anonsa, *2. mn.* anonsā *franc.* (annonce) oglas (u novinama), inserat, reklama; obavijest; *prid.* **anonsnī; anonsírati,** -nōnsīrām — oglasiti (u novinama).

anopistograf *grč.* (an — bez + opisthen — straga + grafein — pisati) knjiga ili spis s tekstom samo na jednoj strani (poleđina prazna).

anopsija *grč.* (an — ne, odn. anō — gore + ōps — oko) 1. sljepilo, sljepoća; 2. škiljavost, škiljenje (prema gore).

anorak *eskim.* eskimska bluza (vindjaka) s kapuljačom, kukuljicom (za skijanje, sport, turizam); govori se, prema engleskom čitanju, i *enorek.*

anoreksija *grč.* (an — ne + oreksis — želja, žudnja) pomanjkanje apetita, gađenje pred jelom.

anorektalan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* analan i rektalan), guzni, zadnjocrijevni, čmarni.

anorganskī *grč.* (an — ne + organ, *v.*) 1. mrtav, bez života; koji nema organa; *2. kem.* neorganski; koji pripada neživoj prirodi ili od nje potječe (kamenje, rude).

anorgazmija *grč.* nemogućnost doživljavanja orgazma *(v.)* bilo kojeg ljubavnog partnera iz različitih fizičkih uzroka.

anormalan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* abnormalan) nepravilan; **anormalnōst,** -osti — nepravilnost.

anortīt, -ita — kalcijev glinenac.

anoskop *lat.-grč.* (*isp.* anus + skopeīn — gledati) sprava za liječničko promatranje pojava na debelom crijevu.

anostoza *grč.* (an — bez + osteon — kost) nepostojanje ili nestajanje kostiju.

a novo *lat.* iznova, ponovno.

anozmija *grč.* (an — bez + osmē — miris) pomanjkanje osjećaja za miris, nedostatak njuha (prolazan kod hunjavice).

ANP — *skrać. za hol.* Algemeen Nederlandsk Press bureau (nizozemska novinska agencija).

an pasan *franc.* (en passant) uzgred, usput, mimogred, uzgred budi rečeno.

anpasati, -ām *njem.* (anpassen) prilagoditi, priljubiti, podesiti; *isto i* **anpasovati,** -ujēm.

an profil *franc.* (en profil) gledan sa strane, u profilu; *prot.* an fas.

anrajser *njem.* (Anreisser) obilježač; predcrtač; radnik metalne struke koji vrši obilježavanje dimenzija u svrhu adjustiranja, prenošenja crteža na materijal.

anražirati, -ražīrām *franc.* (enrager) razbjesniti (nekoga), dovoditi do bjesnila; razbjesnjeti se, pucati od jada.

anrikatr *franc.* (henriquatre) šiljasta bradica, nazvana po franc. kralju Henriku IV.

ANSA — *skrać. za tal.* Agenzia Nazionale Stampa Associata — Narodna agencija udružene štampe (talijanska novinska, obavještajna agencija).

ansambl, *2. mn.* ansamblā (*akc. i* **ansāmbl,** *2. mn.* ansāmblā; *u najnovije se vrijeme javlja i 2. mn.* ánsambālā) *franc.* (ensemble) 1. zajednica; 2. osoblje; skup glumaca, glazbenika; 3. grupa za zajedničko izvođenje (umjetničkog djela); 4. ženski kaput i suknja od iste tkanine; *isp.* komple.

Anschluss *v.* anšlus.

Anselmo *v.* Anzelmo.

an sich *njem.* (*čit.* an zih) (sam) po sebi, kao takav (Krleža, koji tako i sam tumači u nastavku teksta); *isp.* Ding an sich.

Ansichtskarta *v.* anzihtskarta.

ansilaža *franc.* (ensilage) stavljanje krme u spremnice (silose); **ansilirati,** ansilīrām — vršiti ansilažu; *isp.* silirati.

anšlus, *2. mn.* ānšlusā *njem.* (Anschluss) priključenje, priključak, aneksija, pripojenje (naročito aneksija Austrije Njemačkoj koju je

god. 1938. izvršila fašistička Njemačka protivno odredbama međunarodnih ugovora).

anštendig *njem.* (anstandig) pristojan, uljuđen, ljudski.

anštrajher *njem.* (Anstreicher) soboslikar, ličilac, »pitur«.

anštrengati se, -ām se *njem.* (anstrengen) naprezati se, upirati se; mučiti se (prekomjerno).

anštrih *njem.* (Anstrich) 1. mazanje bojom, ličenje, potez kistom, namaz; 2. potez gudalom preko žica.

ant... *grč.* protu... (u složenicama kojima drugi sastavni dio počinje samoglasnikom, npr. *antagonizam, antarktički; v.* anti).

anta[1] *lat.* arhitektonskom stupu sličan završetak nekog izbočenog zida (grčkog hrama).

anta[2] *mad.* humak, međaš na njivama.

antabus (*grč.* anti — protiv + *engl.* bust — pijančevanje) sredstvo protiv uživanja alkohola (kad uzima antabus-tablete, pijancu treba da se ogadi piće); naziv potječe od dra Jacobsena iz Kopenhagena.

antacidi (*mn. m. r.*) *lat.* (*isp.* ant... *i* acid) kemijska sredstva koja neutraliziraju ili vežu višak kiseline u želucu (soda bikarbona, magnezijev oksid).

antafrodizijak *v.* anafrodizijak.

antagonizam, -zma, *2. mn.* antagonizāmā *grč.* (antagonizomai — borim se, natječem se) 1. protivljenje, suparništvo, međusobno opiranje, trvenje; 2. suprotnost, oprečnost ideja; sukob protivnih sila; neprijateljstvo; nepomirljiva proturječnost (npr. *klasnì antagonìzam* proletarijata i buržoazije); 3. *fiziol.* međusobno suprotno djelovanje organa ili tvari u organizmu; **antagonist(a)** — 1. protivnik, suparnik; neprijatelj; 2. *anat.* mišić koji djeluje u suprotnom pravcu od drugog mišića; 3. lijek suprotnog djelovanja drugom lijeku; *prid.* **antagonistički** — oštro suprotan; nepomirljivo neprijateljski.

antal *mad.* (antalag) bure od 50 litara.

Antal — mađarski oblik imena Antun.

antalast *v.* hantalast.

antalgik, *mn.* -ci *grč.* (ant... + algos — bol) sredstvo za ublaživanje bolova; *prid.* **antalgičan,** -čna, -čno.

antanta, *2. mn.* antantā *franc.* (entente — sporazum) ime niza sporazuma i saveza među imperijalističkim državama; za vrijeme prvoga svjetskog rata **Velika Antanta** — Engleska, Francuska, USA, carska Rusija i neke manje države; poslije prvoga svjetskog rata **Mala Antanta** — Čehoslovačka, Rumunjska i stara Jugoslavija; *prid.* **Antantin.**

ANTARA — Indonezijska novinska agencija.

Antares — najsjajnija zvijezda u zviježđu Skorpion.

Antarktik *grč.* (ant... + *isp.* arktik) južno polarno područje zemaljske kugle; *prot.* Arktik; *isto i* **Antarktida;** *prid.* **antarktički** — južnopolarni; koji pripada Južnom polu, južni uopće.

antartes *grč.* (antarkeīn — biti komu premac) naziv za grčkog partizana, borca u EAM-u (*v.*).

antartritik, *mn.* -ci *grč.* (ant... + árthron — zglob) sredstvo protiv bolesti zglobova, zglobobolje, podagre; *prid.* **antartritičan,** -čna, -čno.

antati, -ām — postavljati antu (*v.*).

ante *lat.* (*akc.* ante) prije, pred; **ante Christum** (*čit.* a. Hrìstum) — prije Krista (u brojenju godina); **ante Christum natum** (*čit.* ante Hrìstum nātum) — prije Kristova rođenja (*skrać.* a. Chr. n.).

ante anno... *lat.* prije godine...

antecedencija *lat.* (antecedere — ići ispred koga) prijašnje činjenice, prethodni život, predživot; **antecedent,** *2. mn.* antecedenātā — prethodnik; **antecedentan,** -tna, -tno — prethodni, prijašnji, predašnji, prednji, prošli.

antecipirati *v.* anticipirati.

antedatirati, -dātīrām *lat.* (ante + *isp.* datirati) staviti raniji datum mjesto pravoga.

antediluvijalan, -lna, -lno *lat.* (ante + *isp.* diluvij) pretpotopni.

ante elapsum terminum *lat.* prije isteka roka.

ante factum (*čit.* ...fāktum) *lat.* prije (započetog) događaja; *isp.* post factum.

ante festum *lat.* prije svečanosti, tj. prerano; *isp.* post festum.

antefiks *lat.* ukras na rubu krovnog vijenca kod antičkih građevina.

antefleksija *lat.* (ante — prije, pred + flexus — pregib) savijenost prema naprijed.

Antej — u starogrčkoj mitologiji heroj, sin Posejdona, boga mora, i Geje, božice zemlje; po predanju nepobjediv u borbi dok se doticao zemlje, svoje matere; pobijedio ga je Heraklo, koji ga je podigao uvis i udavio; *prid.* **Antejev; antejski.**

ante lineam *lat.* (*akc.* ante līneam) ispred crte.

ante meridiem *lat.* (*akc.* ante merīdijem) prije podne.

antemurale christianitatis *lat.* (*čit.* antemurāle kristijanitatis) »predziđe kršćanstva«, naziv

za Hrvatsku, Mađarsku i Poljsku u doba turske najezde u 16. st.

antena *lat.* (antenna — motka za koju se veže jedro, križak, jedrenica) 1. vod (ili sistem vodova) za slanje *(emisiona antena)* ili za hvatanje *(prijamna antena)* elektromagnetskih valova izazvanih na radio-stanici; 2. *zool.* člankovit dodatak (ticalo, pipalo) na glavi člankonožaca koji je jedan od čulnih organa (opipa, njuha); 3. jarbol, stup, križ, okrižica, lantina (motka što drži jedro); *prid.* **antenskī.**

antenat, -ata *lat.* (ante natus — prije rođen) pređ, predak.

Antenor — jedan od odličnijih Trojanaca; kod Homera predlagač da se Grcima vrati Helena kako bi se izbjegao rat; kasnije: trojanski izdajica koji je Grcima pomagao da izađu iz drvenog konja; zbog toga su mu Grci, zauzevši Troju, poklonili slobodu, a on je s paflagonskim plemenom Heneta (od toga Veneti — Venecija) otplovio prema Italiji i osnovao grad Patavium (današnja Padova); *ostalo v. pod* Timav.

ante omnes *lat.* prije sviju, ponajprije.

antependīj, -ija (*pored* **antependijum**) *lat.* (ante + pendere — visjeti) ukrasni prekrivač prednje strane oltara u katoličkim crkvama, predoltarnik.

antepenultima *lat.* (ante — prije, pred + *isp.* penultima) treći slog od kraja riječi ulijevo.

anteponirati, -ponīram *lat.* (anteponere) pretpostaviti, više voljeti, cijeniti.

ante portas *v.* Hanibal.

ante quem *v.* terminus ante quem.

antera, *2. mn.* anterā *grč.* (antheros — cvjetan, cvatući) *bot.* dio prašnika koji sadrži pelud; peludnica, prašnica.

anterīdij *lat.* muški rasplodni organ kod biljaka steljnjača (talofiti) i nižih stablašica.

anterija (*akc. i* **anterija**) *tur.* (entari) dio odjeće kod muslimana; oblači se povrh košulje; *umanj.* **anterijica** (*akc. i* **anterijica**); **anteriluk** — količina platna potrebna da se sašije anterija.

anteros *grč.* (*isp.* eros) prvotno uzajamna ljubav, a kasnije **(Anteros)** božanstvo neuzvraćene, prezrene ljubavi.

Antesterije *(mn. ž. roda)* — svetkovina u čast bogu Dionizu kod starih Atenjana; slavila se u mjesecu antesterionu (veljača—ožujak); *isto i* Leneje.

anthelik, *mn.* -ci *grč.* (ant... + helix, 2. helikos — zavinut) vijuga, zavoj ušne školjke, uhalj.

anthelmintik, *mn.* -ci *grč.* (ant... + *isp.* helmintijaza) sredstvo protiv glistavosti; *prid.* **anthelmintičan,** -čna, -čno.

anthem *engl.* (*iz grč.* anthemos — cvijet *a po nekima iz lat.* antihymnus) himna, hvalospjev, način pjevanja u anglikanskoj crkvi (solo, zbor i orkestar, nalik na kantatu).

anthipnotik *v.* antihipnotik.

Anthologia Palatina *grč.-lat.* zbirka od preko 3600 grčkih epigrama (iz 10. stoljeća).

anthropopithecus *v.* antropopitekus.

anti... *grč.* protu... u složenicama kojima drugi sastavni dio počinje suglasnikom, npr. antipod; *v.* ant...

Anti — plemenski savez istočno od rijeke Dnjestra; udruženi sa Slavenima upadaju u 6. st. u Bizant; potukli su ih Avari (oko god. 560).

antialkoholizam — pokret protiv uživanja alkoholnih pića, trezvenjaštvo; **antialkoholičar** — trezvenjak; protivnik uživanja alkoholnih pića.

antiapeks *lat.* točka na nebeskom svodu suprotna apeksu *(v.)*.

antibaby *engl.* (*čit.* antibeibi) naziv za kemijska sredstva protiv začeća, trudnoće (antibaby-pilule).

antibacilaran, -rna, -rno *lat.* koji uništava bacile.

antibakhej *v.* palimbakhej.

antibarbarus *grč.* (anti + *isp.* barbarin) 1. čistunac; protivnik surovosti i zastranjivanja u jeziku; 2. knjiga u kojoj se nalaze upute za izbjegavanje barbarizama u jeziku; 3. polemički sastavak protiv duševnog i društvenog barbarstva.

antibebi *v.* antibaby.

antibiotik, *mn.* -ci *grč.* (anti... + bios — život) naziv za kemijsku supstancu koja sprečava razvitak bakterija (npr. penicilin, streptomicin, tetraciklin, kloramfenikol i sl.); *prid.* **antibiotičan,** -čna, -čno *i* **antibiotičkī.**

antibioza *grč.* (anti... + bios — život) sprečavanje razvitka jednog mikroorganizma djelovanjem drugog.

antibombist(a) — jedan od naziva za bitnike *(v.)*.

antibrah *grč.* pjesnička stopa (trosložna) sa dva duga i jednim kratkim slogom: — — ᴗ.

anti-bust *v.* antabus.

anticerne *grč.-franc.* (*čit.* antisern) kozmetički preparat za uklanjanje podočnjaka.

anticiklona *grč.* (anti... + *isp.* ciklona) područje visokog barometarskog tlaka u čijem se centru zapažaju strujanja uzduha od cen-

tra prema periferiji; nebo bez oblaka i mirno, lijepo vrijeme; *prot.* ciklona.

anticipacija *lat.* (anticipare — naprijed uzeti) 1. predujam, akontacija, uzimanje novca unaprijed; 2. *fil.* pretpostavka; 3. *muz.* raniji nastup tona koji pripada tek slijedećem akordu; **anticipatīvan,** -vna, -vno — prijevremen; preran, koji se vrši unaprijed, prije roka; 4. *v.* prolepsa; **anticipírati,** -cìpīrām — 1. unaprijed nešto uzeti ili učiniti; prije početi; predujmiti; prerano doći, uraniti; 2. *fil.* pretpostaviti; uzeti kao istinu neku tvrdnju koja će se kasnije potvrditi; reći nešto prije nekoga drugoga; *isto i* **anticipovati,** -ujēm; **anticipando** — 1. unaprijed (npr. dizati plaću na početku mjeseca); 2. prethodno, predbježno, zasad samo toliko; **anticìpātor** — koji ide naprijed, preteča.

anticirkumpolarne zvijezde *grč.-lat.* (anti ... + circum — naokolo + *isp.* pol) one zvijezde koje kruže blizu južnog nebeskog pola, tako da ih mi — stanovnici sjeverne Zemljine polukugle — ne možemo nikako vidjeti.

antičkī *v.* antikni.

antidatírati, -dàtīrām *v.* antedatirati; *isto i* **antidatovati,** -ujēm.

antidemokrat(a) *grč.* (*isp.* anti...) protivnik demokracije.

antidetonator *grč.-lat.* sredstvo za sprečavanje preranih eksplozija u motorima s unutarnjim izgaranjem (dodaje se, u malim količinama, pogonskim gorivima).

antidifteričan, -čna, -čno (*isp.* difterija) koji djeluje protiv difterije; **antidifterīn,** -ína — lijek protiv difterije.

antidiluvijalan, -lna, -lno *v.* antediluvijalan.

antidinastičkī *grč.* (*isp.* anti...) koji je protiv dinastije.

antidolorozum *grč.-lat.* (anti... + dolor — bol) *med.* sredstvo protiv boli.

antidot *grč.* (antidídōmi — nasuprot dajem, vraćam) protuotrov, ustuk.

antidržavnī (*isp.* anti...) protudržavni.

antidualist(a) *lat.* protivnik dualizma; konkretno: protivnik podjele nekadanje Austro-Ugarske na austrijsku i mađarsku polovinu (Krleža).

antielektron *v.* pozitron.

antiemetik, *mn.* -ci *grč.* (anti... + emein — povraćati) sredstvo protiv povraćanja, bljuvanja.

antiepileptik, *mn.* -ci *grč.* (anti... + *isp.* epilepsija) sredstvo protiv padavice.

antiestetičan, -čna, -čno *grč.* (*isp.* anti...) koji se protivi pravilima estetike.

antifašizam, -zma — politički stav protivan fašizmu, slobodarstvo, naprednost, demokratičnost; **antifašist(a)** — protivnik fašizma; *žen.* **antifašistkinja;** *prid.* **antifašističkī** — protufašistički.

antifebrīn, -ína *grč.-lat.* (anti... + febris — groznica) sredstvo protiv vrućice.

antifeminìzam, -zma (*isp.* anti...) protivljenje feminizmu (*v.*); **antifeminìst(a)** — protivnik feminizma; *prid.* **antifeminìstičkī.**

antifermenti, antifermenātā (*mn. m. roda*) (*isp.* anti...) tvari koje sprečavaju djelovanje fermenata (*v.*).

antiflogìstik, *mn.* -ci *grč.* (anti... + flōks, 2. flogós — plamen) sredstvo protiv upale ili vrućice.

antìfona *grč.* (antifōnéō — odgovaram) — naizmjenično pjevanje dvaju (crkvenih) zborova, zapjev i otpjev; **antifonal,** -ala *i* **antifonārij,** -ija (*pored* **antifonārijum**) — knjiga u kojoj su opisane antifone.

antifrāza *grč.* (anti... + fraza) govorna figura u kojoj se željeni pojam izriče suprotnim riječima (npr. kad za nešto ružno kažemo: »to je krasno«).

antifrīz *grč.-engl.* (anti... + freeze — zamrzavati) *tehn.* sredstvo koje sprečava zaleđivanje mehanizama pri niskim temperaturama.

antiftìzik, *mn.* -ci *grč.* (anti... + *isp.* ftiza) *v.* antihektik.

antifurto *grč.-tal.* (anti... + furto — krađa) brava za blokiranje automobilskog volana koja služi za sprečavanje krađe automobila (da lupež, ako i uđe u kola, ne može da ih stavi u pogon).

antigang *grč.-engl.* (anti... + gangster, *v.*) blagajna od metar debelog armiranog betona postavljena uz pariške benzinske crpke da se tamo sakupljeni novac zaštiti od gangstera.

antigen, -ena *grč.* (anti... + genos — rod) suprotna, protivna tvar koja u organizmu izaziva stvaranje protutvari.

Antigona *grč.* kći kralja Edipa i Jokaste, junakinja starogrčke dramaturgije, oličenje sestrinske ljubavi prema bratu kakav god on bio; Sofoklo njezin stav izvrsno karakterizira u istoimenoj drami ovim stihovima: »Da muž mi umre, lako drugoga je nać, i dijete mogu rodit s novim mužem tim, no kad mi oca mog i majku krije grob, od koga će se meni drugi rodit brat« (završila

tragično — zajedno sa svojim zaručnikom Hemonom).

antihektik, *mn.* -ci *grč.* (anti... + *isp.* hektika, jektika) sredstvo protiv sušice, tuberkuloze.

antihipnotik, *mn.* -ci *grč.* (anti... + hypnos — san) sredstvo protiv spavanja, protiv bolesne pospanosti, spavaćivosti, spavljivosti, snenosti.

antihistaminici *(mn. m. roda) grč.* lijekovi koji sprečavaju djelovanje histamina *(v.)* kod alergičnih bolesti (nefenergan, antistin).

Antihrist *v.* Antikrist.

antihtōn, -ona *grč.* (anti... + chthōn — zemlja) *v.* antipod.

antiimperijalist(a) *grč.-lat.* (*isp.* anti...) protivnik imperijalizma *(v.)*; *prid.* **antiimperijalistički.**

antijar, -ara — vrsta otrovne biljke (otrov joj se na Malajskom arhipelagu i u Zapadnoj Indiji upotrebljava za trovanje strelica).

antijek, *mn.* -ci *grč.* (anti... + oĩkos — kuća) *geogr.* stanovnik na suprotnoj polutki zemaljske kugle; *isp.* antipod.

antīk, -a, -o *tal.* (antico) starinski (Vojnović).

antika, 3. -ci *lat.* (antiquus — star, drevan) 1. razdoblje kulturne povijesti koje obuhvaća Grčku i Rim u doba robovlasničkog poretka; 2. ostatak (osobito kakva umjetnina) iz vremena cvata grčke i rimske kulture; 3. davno, drevno, nestalo vrijeme, daleka prošlost, nepovratna minulost; *prid.* **antičkī; antiknī** *(v.).*

antikalija; antikalja *tal.* (anticaglia) starina, antikvitet manjeg opsega (geme, kovani novac, oružje), starež, starudija; *prenes.* star čovjek, »starežina« (Vojnović), starkelja, »mumija«.

antikariōzan, -zna, -zno *grč.-lat.* (anti... + *isp.* karijes) koji je dobar protiv truljenja, razjedanja kostiju.

antikatoda *grč.* (anti... + katoda, *v.*) *fiz.* anoda rendgenske cijevi, tj. elektroda spojena s pozitivnim polom visoke napetosti.

antikizírati, -izīrām *franc.* (antiquiser) 1. ponašati se kao ljudi u antici, oponašati njihov život i običaje; 2. učiniti da nešto postane antikno.

Antikleja *grč.* majka Odisejeva; umrla od žalosti za sinom misleći da je poginuo (dok je on lutao morima).

antiklerikalizam, -zma (*isp.* anti...) pokret, uperen protiv klerikalizma, tj. protiv povlastica crkve i svećenstva, a ne protiv same religije; **antiklerikalac,** -lca, *2. mn.* antiklerikālācā — protivnik klerikalizma.

antiklímaks *grč.* (anti... + *isp.* klimaks) *poet.* nizanje po smislu srodnih izraza silaznim redom; prijelaz od jačih izraza k slabijima (tj. obrnuto nego kod klimaksa); opadanje, smanjivanje, spuštanje, popuštanje.

antiklinala *grč.* (anti... + klínō — naginjem, naslanjam; sagibam) sedlo, ispupčeni dio nabora ubranih slojeva u Zemljinoj kori; *prot.* sinklinala.

antiknī (*isp.* antika) 1. stari, starinski, drevan, davni; 2. koji pripada antici; koji se odnosi na starorimski ili starogrčki društveni poredak, umjetnost, kulturu itd.

antikoagulans (*isp.* koagulacija) sredstvo za sprečavanje zgrušavanja krvi, za liječenje embolije, tromboze i sl.

antikomunističkī (*isp.* anti...) protukomunistički.

antikoncepcionalan, -lna, -lno *grč.-lat.* (anti... + *isp.* koncepcija) koji služi protiv začeća, protiv trudnoće, za kontracepciju.

antikorodal, -ala *grč.-lat.* (*isp.* anti... *i* korozija) slitina, legura aluminija, magnezija i silicija (važno joj je svojstvo da ne rđa).

Antikrist (*isp.* anti...) 1. po kršćanskom vjerovanju protivnik Krista, koji će se pojaviti prije tzv. Sudnjeg dana; 2. *prenes.* **(antikrist)** neprijatelj kršćanstva, bezbožnik, vrag; *prenes.* samovoljan, razuzdan, obijestan čovjek; *isto i* **Antikrst (antikrst).**

antikritika, 3. -ci (anti... + *isp.* kritika) odgovor na kritiku, obrana od napadaja, »utuk na utuk«.

antikva (antiquus — star, drevan) *lat.* uspravno štampana latinica (za razliku npr. od kurziva) kojom se štampa obično pismo, u knjigama i novinama.

antikvar, -ara *lat.* (antiquarius) trgovac starim knjigama (i drugim starinama); staretinar; **antikvaran,** -rna, -rno — star, rabljen, polovan, istrošen (o predmetima); **antikvarijat,** -ata — trgovina starim knjigama (i drugim starinama); staretinarnica; *isto i* **antikvarnica; antikvarstvo** — bavljenje starinama, ostacima iz drevnih davnina, starinarstvo; **antikvīran** — zastario, u starinskom stilu, na antički način.

antikvitet, -eta *lat.* (antiquitas) 1. stara stvar umjetničke vrijednosti; rijetkost (iz drevne davnine); 2. *prenes.* nešto zastarjelo.

antilogičan *grč.* suprotan logici, nelogičan, besmislen.

antilòpa *grč.* (anthos — cvijet + ōps, ōpos — oko) »cvjetno oko«, naziv za tropsku životinju iz porodice šupljorogih preživača; *v.* gazela; **antilop** — koža od antilope.
antiluk *v.* altiluk.
antimèrija *grč.* pjesnički ukras koji nastaje kad uzimamo npr. imenicu umjesto pridjeva: rumenika vino — rumeno vino.
antimilitarìzam, -zma *grč.-lat.* (*isp.* anti...) neprijateljski odnos prema militarizmu (*v.*); pokret, borba protiv rata; **antimilitarist(a)** — protivnik militarizma; *prid.* **antimilitarìstičkī.**
antimins *grč.-lat.* (antimensium; anti... + mensa — stol) u pravoslavnoj crkvi četverouglasto platno ili svila sa slikom polaganja Krista u grob i ušivenom česticom nekog svetitelja; plaštanica; bez antiminsa se ne može obaviti ni jedan liturgijski obred.
Antimòderna — stav suprotan Moderni (književnom pokretu) (J. Hranilović).
ȁntimon *lat.* (antimonium) krhak metal srebrnastobijele boje; kod naših starijih kemičara: rastok; *isp.* stibij; *prid.* **antimonov; ȁntimonskī; antimònīt,** -íta — *miner.* antimonov sjajnik, najvažnija antimonova rudača, olovnosive boje s prijelazom u zelenkastu, izrazito metalnog sjaja.
antineuràlgik, *mn.* -ci *grč.* (anti... + *isp.* neuralgija) lijek za ublaženje živčanih, zglobnih i drugih boli i upala (npr. antipiretici, kofein i sl.); *prid.* **antineuralgičan,** -čna, -čno.
Antìnoj *grč.* 1. jedan od prosaca Odisejeve žene Penelope; 2. pratilac i ljubimac rimskog cara Hadrijana, simbol ljepote i mladosti (»lijep kao Antinoj«).
antinòmija *grč.* (anti... + nómos — zakon, pravilo) *fil.* sukob između dvije protuslovne teze, koje su obje ispravne; proturječje između dvije prividno dokazane tvrdnje, dvije teze (zapravo teze i antiteze), koje imaju jednaku dokaznu snagu; prividno proturječje između dvije istinite tvrdnje; **antinomìzam,** -zma *v.* anomizam.
Antiòhija — stari grad u Siriji, danas u Turskoj (Antakya); *prid.* **antiohījskī.**
antioik *v.* antijek.
antiòksidans *lat.* kemijska tvar koja se dodaje lakopokvarljivim proizvodima da se spriječi kvarenje uslijed oksidacije.
ȁntipāpa *grč.-lat.* protupapa, papa nepriznat od službene crkve (u povijesti je bilo nekoliko razdoblja kada su rimskom papi usprkos nezadovoljni kardinali izabrali drugoga papu; takvo je jedno razdoblje trajalo i od 1309. do 1377, kada su protupape stolovale u Avignonu u Francuskoj; u svemu je u historiji bilo 35 protupapa).
antipasat, -ata (*isp.* anti...) vjetar koji u visini od 4.000 m puše smjerom protivnim pasatu (*v.*); *prid.* **antipasātnī.**
antipàtija *grč.* (antipathes — protivan, koji suprotno djeluje) nesklonost prema nekoj osobi i stvari, činu, ideji i sl.; nenaklonost, neraspoloženje prema nekome, odvratnost, odbojnost; *prot.* simpatija; **antipatičan,** -čna, -čno — neprijatan, mrzak, nemio, neprivlačiv, odbojan, odvratan, nepoćudan, koji izaziva antipatiju; *prot.* simpatičan (glagol **antipatizirati** nije zabilježen ni kod jednog pisca, dok **antipatisati** ima Nušić).
antipìretik, *mn.* -ci *grč.* (anti... + pyr — vatra) *med.* sredstvo koje snizuje povišenu tjelesnu temperaturu (kalmopirin, acetisal, amidopirin, antipirin, fenacetin, kinin); **antipìrīn,** -ína — prašak protiv vrućice, reumatizma, migrene i sl. bolesti.
antipleromatičkī *grč.* (anti... + plērōma — punjenje, punoća) koji je protiv plerome (prema nauci gnostika pleroma je savršenstvo ili potpunost ljudskog bivstvovanja) (kod Krleže ima značenje: koji je protiv punoće želuca i crijeva).
antìpod *grč.* (anti... + pūs, 2. podós — noga) 1. protunožac; stanovnik uzajamno suprotnih točaka zemaljske kugle; *isp.* antijek; 2. *prenes.* **antipodi** — ljudi s oprečnim nazorima i crtama karaktera; *prid.* **antìpodnī.**
antiptòza *grč.* (ptōsis — padež) pjesnička figura koja se sastoji u upotrebi jednoga padeža umjesto drugog (kod nas obično u narodnoj pjesmi vokativ mjesto nominativa: Vino pije *Kraljeviću* Marko; Govori joj *svekre Petre*).
antique *franc.* (*čit.* antȉk) starinski, drevan, klasičan (kod Matoša vrsta finog štamparskog papira).
antirabičan, -čna, -čno *grč.-lat.* (anti... + rabies — bjesnoća) koji služi protiv bjesnoće.
antireligiòzan, -zna, -zno *grč.-lat.* (*isp.* anti...) protuvjerski.
antisemitìzam, -zma (*isp.* anti...) umjetno stvarana nacionalna mržnja prema Židovima; judofobija; **antisemīt,** -íta — tko se neprijateljski odnosi prema Židovima; *isto i* **antisemíta;** *prid.* **antisemītskī.**
antisepsa *grč.* (anti... + sēpsis — gnjiljenje) postupak u liječenju rana da se spriječi zaraza; **antiseptičan,** -čna, -čno *i* **antiseptičkī**

— raskužan; koji sprečava razvijanje bakterija; protuzarazan; **antiseptik,** *mn.* -ci — kemijsko sredstvo za uništavanje zaraznih klica (bakterija) u rani (npr. sublimat, alkohol, jodova tinktura).

antishrink (*čit.* antišrink) *grč.-engl.* (anti... + shrink — skvrčiti se, stegnuti se) naziv za tkanine koje su tako preparirane da se ne skvrčuju odnosno ne stežu u pranju.

antisocijalan, -lna, -lno *grč.-lat.* (*isp.* anti...) nedruštven; uperen protiv općeg dobra.

antispast *grč.* (antispan — vući na drugu stranu) *poet.* četverosložna stopa u kojoj su krajnji slogovi kratki, a unutrašnji dugi (◡ — — ◡).

antispastik, *mn.* -ci *grč.* (anti... + *isp.* spazma) sredstvo protiv grčeva; **antispastičan,** -čna, -čno — koji umiruje grčeve.

antistes *grč.* (anthístemi — staviti nasuprot) poglavar, prvak, vođa (»Antistes podmukle bande« [Krleža: *Aretej*]).

antistrofa (*akc. i* **antistrofa**) *grč.* (*isp.* anti *i* strofa) u starogrčkoj drami dio korske pjesme kojim se odgovaralo na misli izrečene u strofi; obično su prema dvije (izmjenične) strofe stajale dvije antistrofe, a onda je dolazila završna pjesma — epoda *(v.).*

antišambrírati, antišambrīrām *franc.* (antichambre — predsoblje) čekati u predsoblju i moljakati »visoku gospodu«; obijati tuđe pragove; dodvoravati se, biti ropski ponizan; *isto i* **antišambrovati,** -ujem.

antišrink *v.* antishrink.

antitalent, *2. mn.* antitalenātā *grč.-lat.* (anti... + *isp.* talent) čovjek bez talenta za što, nenadaren za što.

antiteatar, -tra, *2. mn.* -teātārā *grč.* (anti... + *isp.* teatar) naziv za moderne kazališne komade koji se odlikuju samo iznošenjem golih činjenica bez fabule, bez izrazite dramske radnje; za Ionescov antiteatar karakteristično je potpuno razbijanje tradicionalnih konvencija prije svega u jezičnom izrazu, u osebujnom stilu nesuvislog poigravanja riječima kojima su izgrađene paradoksalne, nespojive, alogične dramske situacije, sa svrhom da u automatiziranim postupcima marionetskih likova izraze grotesknu u biti tragičnu sliku otuđenosti građanskog čovjeka u mehaniziranom kaosu suvremenoga kapitalističkog društva; Samuel Beckett usredotočuje pažnju na izgubljenost, osamljenost čovjeka čija je egzistencija postala apsurdna u tjeskobnoj stravi današnjeg vremena; stoga je i forma njegovih drama lišena dramske akcije, prividno statična; dramaturgija njegove riječi nema funkciju uobičajenog povezivanja sukoba između osoba, jer se pravi estetski smisao sukoba krije u odnosu između atmosfere vječne prijetnje i bezazlenosti, s jedne, i besmislenog trajanja egzistencije, s druge strane (Vlatko Pavletić).

antiteza *grč.* (antíthesis — opreka) 1. suprotstavljanje, suprotnost, proturječnost, opreka, protivština; 2. protivna tvrdnja; 3. *fil.* u idealističkoj dijalektici Hegelovoj drugi od triju stupnjeva trijade (teza, antiteza, sinteza) koji znači poricanje polaznog stanja u procesu razvitka; 4. *poet.* figura suprotnosti koja izražava dva pojma koji su između sebe što jače oprečni, npr. *krotko janje* pokraj *mrkog vuka* (Mažuranić); 5. *poet.* **slavenska antiteza** — vrst poredbe (zove se i *slavenska poredba* — *komparacija* — ili *palilogija*), običajne u slavenskim narodnim pjesmama, koja se sastoji: a) u nabrajanju više predmeta koji imaju zajedničko svojstvo s uspoređivanim predmetom; b) u odbijanju ili nijekanju tih prvih predmeta i c) u kazivanju predmeta s kojima se uspoređuje, npr.:

Što se bijeli u gori zelenoj?
Il su snijezi, il su labudovi.
Nit su snijezi, nit su labudovi
— — — — — — — — — —
Već je šator age Hasanage.

prid. **antitetičkī** — oprečan, protivan, u suprotnosti; *isto i* **antitetičan,** -čna, -čno.

antitijelo *grč.-hrv.* (anti...) protutijelo; umjetna zaštitna materija u tijelu; protuotrov koji se sam stvara u tijelu kao obrana od bolesti (*isp.* antigen).

antitīp *grč.* (*isp.* anti...) protutip.

antitoksīn, -ina *grč.* (anti... + *isp.* toksin) protuotrov koji nastaje u samom organizmu pod djelovanjem toksina; čuva organizam od oboljenja, zaraze; **antitoksičkī** — koji pripada antitoksinu; koji djeluje kao antitoksin.

antituberkulozni *grč.* (anti... + *isp.* tuberkuloza) namijenjen suzbijanju i liječenju tuberkuloze.

antivol *franc.* (vol — krađa) isto što i antifurto *(v.).*

antocijan, -āna *grč.* (anthos — cvijet + kyaneuos — crnkastomodar, mrke boje); antocijani su biljne boje od kojih potječe crvena, modra i zelenomodra boja cvjetnih latica, boja crvenoga kupusa, cikle, crvenoga

i crnoga vina, crvene bukve, crvene lijeske i crvena boja jesenjeg lišća.

antolīt, -íta *grč.* (ánthos — cvijet + líthos — kamen) okamina cvijeta odn. otisak cvijeta u kamenu.

antològija *grč.* (ánthos — cvijet + lógos — riječ, govor) zbirka izabranih književnih djela (u stihu ili prozi); *isp.* hrestomatija, analekti; *prid.* **antologījskī** — odabran, rijedak, izvanredan, koji spada u antologiju kao uzor i sl.; **antològičār** — tko se bavi sastavljanjem antologija.

Àntōnije *lat.* »prvi«, »prednji« (u bojnom redu); *žen.* **Àntōnija.**

antonim *grč.* (anti... + ónoma — ime) riječ po značenju suprotna drugoj riječi (npr. za *lijep* antonim je *ružan*); *isp.* sinonim.

antonomàzija *grč.* (anti... + onomázō — imenujem) *poet.* ukras pjesničkog govora (trop) kod kojega se osobno ime upotrebljava za opći pojam (npr. kad se *Mecena,* ime Rimljanina Augustova doba, kaže za čovjeka koji podupire književnost) ili obratno, opća imenica za ime čovjeka (npr. *bič božji* za *Atilu*).

antòzoe (*mn. ž. r.*), *grč.* (ánthos — cvijet + zōon — živo biće) *zool.* koralji.

antracēn, -ēna *grč.* (ánthrax — žar, žeravica, ugljen): antraceni su bezbojne pločice u katranu kamenog ugljena; antracen se upotrebljava za proizvodnju boja; **antracen-tinta** — vrsta osobito fine tinte (Krleža).

antracīt, -íta *grč.* (ánthrax — žar, žeravica, ugljen) vrsta kamenog ugljena s visokom kaloričnošću; najbolji kameni ugljen.

àntrāg *v.* andrak.

antrakòza *grč.* (ánthrax — žar, žeravica, ugljen) 1. bolest na vinovoj lozi, crnjevina, crni garavac, ugljevitost; očituje se u obliku udubljenih crnih mrlja po mladicama, lišću i grožđu; 2. nakupljanje ugljene prašine u plućima.

àntraks *grč.* (ánthrax) 1. *med.* crni prišt, prostrel, zlić, zla; 2. *vet.* bedrenica; *isp.* domuz.

àntrakt *franc.* (entreacte) *kazal.* međučin, međuigra; odmor.

antràmanja — 1. *v.* andramolji; 2. kila, hernija.

antrāšelj *v.* antrešelj.

antrē *v.* entree.

antrešelj *lat.* (intersellare — sjediti između) 1. mjesto na hrptu konja u sredini između bisaga; 2. nered, krtog (u sobi); 3. teret, tegoba, nevolja (**u antrešelj** — povrh svega, odozgo).

antrfilē, -ēa *v.* entrefilet.

antricīd, -ída *grč.-lat.* (*isp.* antraks + occidere — ubiti) lijek protiv ujeda ce-ce-muhe.

antr nū *v.* entre nous.

antrofōr, -óra *grč.* (ántron — pećina, spilja + foreus — nosač) spirala za uvođenje ljekovitih sredstava u tjelesne šupljine.

antropo... (*od grč.* ánthrōpos — čovjek) kao prvi dio složenice označuje čovjeka, ljude.

antropobiològija *grč.* (antropo... + *isp.* biologija) dio biologije koji proučava život čovjeka; *prid.* **antropobiològkī.**

antropocentrìzam, -zma *grč.-lat.* (antropo... + centrum — središte) nenaučno gledište, povezano s idealizmom i religijom, prema kojemu je čovjek centar svemira i konačni cilj svega; *prid.* **antropocentričan,** -čna, -čno; **antropocentrist(a)** — pristaša antropocentrizma.

antropofàgija *grč.* (antropo... + fagein — jesti) ljudožderstvo, kanibalizam; **antropofāg,** -ága, *mn.* -ázi — ljudožder.

antropofòbija *grč.* (antropo... + fobeomai — bojim se) strah (zaziranje) od ljudi (bolest); **antropofōb,** -óba — čovjekomrzac, tko zazire od ljudi; *isp.* mizantrop.

antropogèneza (-genèza) *grč.* (antropo... + *isp.* geneza) dio antropologije koji proučava i ispituje razvitak ljudskog tijela.

antropogènija *grč.* (antropo... + génos — rod podrijetlo) nauka o postanku čovjeka.

antropogeogràfija *grč.* (antropo... + *isp.* geografija) nauka koja ispituje značenje i utjecaj prirode na čovjekove tjelesne i duševne osobine; *prid.* **antropogeogràfskī.**

antropoglīf, -ífa *grč.* (antropo... + glýfō — dubem, urezujem u kamen, klešem) prirodni kamen u obliku čovjeka.

antropogràfija *grč.* (antropo... + gráfō — pišem) dio antropologije koji opisuje rase i plemena ljudska na temelju obličja, fizioloških i jezičnih oznaka i nastoji upoznati njihove srodnosti na temelju prošlosti; *prid.* **antropogràfskī.**

antropoīd, -ída *grč.* (antropo... + eīdos — lik, izgled) čovjekolikī majmun (bez repa i ličnih kesica, ima duge prednje udove, a može se uspravno kretati) gorila, orangutan, čimpanza; *isp.* pongidi; *prid.* **antropoīdan,** -dna, -dno — sličan čovjeku, čovjekolik.

antropolàtrija *grč.* (antropo... + latreia — služba) obožavanje čovjeka (u novije vrijeme čest izraz za tzv. »kult ličnosti«).

antropològija *grč.* (antropo... + lógos — riječ, govor) nauka koja proučava fizičku

prirodu čovjeka (položaj među ostalim organskim bićima, osobine građe tijela, podrijetlo čovjeka, pradavne i suvremene fizičke tipove čovjeka itd.); u filozofiji: učenje o biti čovjeka, o njegovoj ulozi i položaju u svijetu i o smislu njegova postojanja; **antropolog,** *mn.* -zi — učenjak koji se bavi antropologijom; *prid.* **antropološkī; antropologizam,** -zma — nazor da je sve što radimo i spoznajemo uvjetovano ljudskom prirodom; **antropologist(a)** — pristaša antropologizma; *prid.* **antropologističkī.**

antropometrija *grč.* (antropo... + metron — mjera) metoda antropologije; mjerenje i ispitivanje čovječjeg tijela i odnosa u veličini između pojedinih njegovih dijelova; *prid.* **antropometričkī** *i* **antropometrījskī; antropometar,** -tra, *2. mn.* antropometārā — sprava za mjerenje visine ljudskoga tijela.

antropomorfan, -fna, -fno *grč.* (antropo... + morfe — oblik) čovjeku sličan, čovjekolik; **antropomorfizam,** -zma — 1. nenaučni način gledanja po kome predmeti, životinje i prirodne pojave posjeduju ljudska svojstva; 2. prikazivanje božanstva ili prirodnih pojava u ljudskom liku; **antropomorfizirati,** -izīram — nešto prikazati i zamisliti prema čovjekovu tijelu, mišljenju, životu i slično.

antroponim *grč.* (antropo... + onoma — ime) vlastito ime; *lingv.* ime čovjeka kao predmet znanstvenog izučavanja; **antroponimija** — nauka o ljudskim imenima.

antropopatizam, -zma *grč.* prenošenje ljudskih duševnih emocija na božanstva, pridavanje ljudskih osobina, pozitivnih i negativnih, božanstvima (Bon. Duda u Predgovoru *Biblije*).

antropopitekus *grč.* (antropo... + pithekos — majmun) čovjekoliki majmun; tako je Haeckel (*čit.* Hekl) nazvao preteču »majmunskog čovjeka«, pitekantropa, iz kojega se razvio čovjek.

antropozofija *grč.* (antropo... + sofia — mudrost) pseudofilozofski nazor koji se razvio iz teozofije i prema kojemu čovjek, tobože, može intuicijom spoznati neke više nadnaravne svjetove i sile; **antropozof** — pristaša antropozofije; *prid.* **antropozofskī.**

antropozoik *grč.* (antropo... + zoon — životinja) *geol.* doba čovjeka; novo razdoblje u povijesti razvitka Zemljine kore kada se javlja čovjek; ovo doba se dijeli u dvije tzv. kvartarne formacije: diluvij (doba potopa) i aluvij (doba naplava, današnje doba); *prid.* **antropozojskī.**

antrīz, -ŕza (*isp.* andrak) prokletnik, vrag, sotona, anatemnjak, nemiran duh, obijesnik.

Antūn, -ūna. 5. Antūne *v.* Antonije.

antunini *(mn. m. r.)* — prvoklasni građani u starom Dubrovniku (Matoš).

anturāža *franc.* (entourage) okolina, društvo jedne ličnosti (Begović).

Anu — babilonski i asirski bog neba.

anualan, -lna, -lno *lat.* (annus — godina) godišnji; *u botanici:* jednogodišnji, jednoljetni.

Anubis — jedno od božanstava starih Egipćana, sin Ozirisov; prikazivali su ga kao čovjeka s pasjom (ili šakalskom) glavom; pratilac mrtvih na putu u podzemni život.

anuelan *v.* anualan.

Anuga — tzv. olimpijada gurmana, tj. izložba biranih jela, pića i začina iz različitih zemalja, koja se svake druge godine priređuje u Kölnu u Njemačkoj.

anuitet, -eta *lat.* (annuus — godišnji) godišnja otplata ili uplata; godišnji obrok otplate.

anulirati, -nulīram *lat.* (ad — k + nulla — ništa) poništiti, dokinuti; brisati, proglasiti ništetnim, opovrgnuti, razvrgnuti, opozvati; *isto i* **anulisati,** -šem.

anuma *v.* hanuma.

Anuncijata *lat.* (annuntiare — najaviti) »naviještena«.

anuri *(mn. m. r.) grč.* (an — bez + ura — rep) *zool.* bezrepci, žabe.

anurija *grč.* (an — bez + *isp.* urin) poteškoće pri mokrenju ili potpuni izostanak izlučivanja mokraće; bezmokraćnost (*isp.* dijureza, poliurija, oligurija).

anus *lat.* (anus — krug; stražnjica) čmar, šupak; završetak zadnjeg crijeva; *isp.* sfinkter; *prid.* **analan** *(v.).*

anvelopa *franc.* (enveloppe) 1. kuverta, omotnica; 2. vanjska guma na kotaču, ovojnica; 3. u geometriji krivulja koja u svakoj svojoj točki dodiruje jednu krivulju u ravnini (svaka krivulja je anvelopa svojih tangenata).

anzac *v.* ajnzac.

anzagati, -ām *njem.* (ansagen) najaviti, »zvati« (dvadeset, četrdeset npr. u šnapslu).

Anzelmo *germ.* (ans — bog + helm — zaštita) »božji štit« *odn.* »kojemu je bog zaštita«; *žen.* **Anzelma.**

anzi *tal.* (*čit.* anci) dapače, štoviše (Vojnović).

anzihtskarta *njem.* (Ansicht — pogled) razglednica, poštanska dopisnica sa slikom.

ANZUS-pakt (od početnih slova imena Australija, New Zealand i USA) — pakt između Australije, Nove Zelandije i SAD, sklopljen 1. rujna 1951. u San Franciscu;

zove se i **Pacifički pakt;** njegovo proširenje je SEATO *(v.)*.

anžambman, -ana *franc.* (emjambement) prelaženje nedovršene rečenice u slijedeći stih; *naš izraz:* opkoračenje.

an ženeral *franc.* (en general) uopće, općenito.

Anžu, Anžua — ime francuske plemićke porodice (po istoimenoj grofoviji na donjoj Loari) koja je i u našoj povijesti odigrala stanovitu ulogu; naša ih povijest poznaje pod imenom **Anžuvinci** (*2. mn.* Anžuvīnācā) ili **Anžujci** (*2. mn.* Ànžūjācā); vladali su u Hrvatskoj i Ugarskoj u 14. i 15. stoljeću; *prid.* **anžuvīnskī** *i* **anžūjskī.**

anjcug *v.* ancug.

anjc *v.* ajnc.

AOA — *skrać. za* American Overseas Airlines (američki prekooceanski zračni transport).

A. O. K. — *krat. za* Armee-Oberkommando, tj. Vrhovna komanda oružanih snaga (Krleža).

aorist *grč.* (aóristos — neomeđen, bez roka) *gram.* prošlo svršeno vrijeme (npr. *dodoh, odoh, rekoh*); *prid.* **aoristnī** *i* **aoristskī.**

aorta, *2. mn.* aorātā *grč.* (aortēr — remen, prekoramica; žila) glavna žila kucavica koja izlazi iz lijeve srčane klijetke; iz nje izlaze sve ostale žile kucavice (arterije); *prid.* **aortin; aortālan,** -lna, -lno; **aōrtnī; aortitis** (*akc. i* **-ìtis**) upala aorte.

aozmičan, -čna, -čno *grč.* (a — ne + osmē — miris) bezmirisan.

a. p. — *skrać. za lat.* anni praeteriti (prošle godine).

AP — *skrać. za* Associated Press *(v.)*.

ap. *v.* hap.

apa[1] *mad.* otac.

apa[2] *rum.* (vapa) para, isparivanje, dah, zadah, zapah, sapa, jara, uopće ono što izbija iz nečega (kao plin), dūha, smrad.

apačik *tur.* (*isp.* ačik) sasvim jasno; *isto i* **apašćare** (*isp.* ašćare).

apadana *perz.* tip staroperzijske palače sa središnjom dvoranom kojoj strop nose stupovi.

apage *grč.* (apagein — odvesti, otpravljati) nosi se, tornjaj se, izdiri; **apage satanas** — odlazi, sotono!

apagogičkī *grč.* (apagogē — odvođenje, otpravljanje) posredan, indirektan, zaobilazan; *prot.* apodiktički; **apagogičkī dokaz** — dokaz s pomoću obaranja protivne tvrdnje; **apagoga** — apagogički dokaz.

apanaža *franc.* (apanage — godišnji prihod) 1. novac koji državna blagajna monarhističke države godišnje isplaćuje članovima kraljevske porodice; 2. novac kojim porodica stalno podupire svoje članove; *glag.* **apanažirati,** -ažīrām.

apanirati, -panīrām *tal.* (appannare) zamutiti, učiniti mutnim, zamagljenim, blijedim (Begović).

apantomantija *grč.* (apantáō — susretnem, zateknem + manteía — vračanje, gatanje, proricanje) proricanje iz slučajno nastalih događaja.

a pār *franc.* (a part) zasebno, odjelito, na stranu, za sebe; *isto i (tal.)* **apārte.**

aparat, -āta *lat.* (apparare — pripravljati) 1. sprava, naprava, ustrojstvo, uređaj, stroj, oruđe; 2. ustanova ili niz ustanova koje poslužuju neku oblast državne uprave ili privrede; 3. svi radnici neke organizacije (npr. *partijski aparat*), osoblje neke ustanove; **državnī aparat** — država sa svim svojim ustanovama; 4. objašnjenja, primjedbe, materijal uz naučni rad; pomagala *(naučni aparat);* 5. svi tjelesni organi koji imaju istu namjenu (*dišni aparat, probavni aparat* itd.); **aparatčik** *(iz rus.)* — čovjek iz činovničkog aparata; *isp.* beamter, paragrafnrajter (Predrag Matvejević, Krsto Špoljar); **aparatura** — postrojenje, uređaj; svi aparati nekog poduzeća, tvornice itd.

aparta *v.* a par.

apartan, -tna, -tno *franc.* (apart) osebujan, čudan, naročit, neobičan; jedinstven, za sebe, izniman, izuzetan.

aparte *v.* a par.

aparthajd *engl.* (apartheid, zapravo na jeziku afrikaans, *v.*) zasebnost, odijeljenost, odvojenost; u naše vrijeme izraz za politiku rasne diskriminacije *(v.)*, osobito u Južnoafričkoj Uniji.

apartman, -ana *franc.* (appartement) 1. stan, soba, niz soba koje sačinjavaju poseban stan; 2. raskošan stan.

apaš, *2. mn.* āpāšā *franc.* (apache) 1. deklasirani tip u Francuskoj; 2. pripadnik velegradskog ološa; propalica, razbojnik; *prid.* **apašev; apaškī;** *žen.* **apaškinja.**

apašćare *v.* apačik.

Apaši — indijansko pleme, osobito simpatično opisano u djelima njem. pisca Karla Maya *(Winnetou)*.

apateka *v.* apoteka.

apatija *grč.* (apatheia — neosjetljivost) otupjelost, bezosjećajnost, bešćutnost, ravnodušnost, nemarnost, nehaj, depresija, bezvoljnost, potištenost, utučenost; u stoičkoj

filozofiji: najviše dobro; **apatičan,** -čna, -čno — ravnodušan, bez osjećaja, bešćutan, tup, utučen; koji nema volje za život.

apatīt, -íta *grč.* (apatao — varam, zavodim) ruda kalcijev fosfat; upotrebljava se za umjetno gnojivo.

apatrīd, -ída *grč.-lat.* (a — ne + patria — domovina) osoba bez domovine, bez državljanstva; *isp.* apolit.

Apaturije *(mn. ž. roda)* — starogrčka svetkovina primanja udatih žena i djece u fratrije *(v.)*.

apcigati, -ām *njem.* (abziehen) 1. odbiti, sustegnuti, zakinuti (od plaće); 2. *tipogr.* otisnuti slog; 3. u nožarstvu — nabrusiti, izbrusiti, naoštriti, izoštriti; 4. u vinarstvu: otakati, pretakati (vino); 5. *fotogr.* snimiti, naslikati; *isto i* **apcigovati,** -ujēm.

apcigbild *njem.* (abziehen — svući + Bild — slika) posebno preparirana sličica koja se malo navlaži i naljepljuje na papir i tako preslikava; preslikač.

apcūg *njem.* (Abzug) 1. demonstrativni usklik uobičajen nekada i u našim krajevima (za vrijeme Austrougarske Monarhije naročito na račun vlasti), znači otprilike: *dolje!;* 2. snimak, otisak (*isp.* birstnapcug).

apeiron *grč.* (apeiros — neizmjeran, bezgraničan) vječno i neuništivo prapočelo iz kojega sve izvire i u koje sve uvire (po učenju starogrčkog filozofa Anaksimandra iz 6—7. st. pr. n. e.).

apeks *lat.* (apex — vrh) točka na nebeskom svodu koja leži u smjeru gibanja Zemlje ili Sunca, a nalazi se na granici između zviježđa Lira i Herkul.

apel, *2. mn.* apēlā *franc.* (*od lat.* appellare — zvati) 1. poziv, zov; 2. pozivanje na...; 3. opomena; 4. zbor, skup (u vojsci) zbog prozivanja, »prozivka«.

Apel *v.* Apelles.

apelácija *lat.* (appellatio — nagovor; naziv, naslov) 1. žalba, priziv, pritužba, požala, utok; 2. žalbeni sud, viša sudbena instancija kojoj se osuđenik može žaliti i moliti da se ponovno razmotri predmet o kome je niži sud već donio odluku; *prid.* **apelacionī** — žalbeni, prizivni, koji se odnosi na apelaciju; **apelacionī sūd** *v.* apelacija 2; **apelant,** *2. mn.* apelanātā — osoba koja podnosi apelaciju; **apelāt,** -āta — *pravn.* žalba na viši sud protiv odluke nižeg suda; **apelatīv** — *gram.* opća imenica, tj. imenica koja označuje sve predmete iste vrste (npr. *knjiga,* za razliku od vlastitih imenica, npr. *Ivan*); *prid.* **apelatīvan,** -vna, -vno; **apelírati,** -pelīrām — 1. pozivati se na nekog; obraćati se na nekoga, računati s nečim; 2. uložiti žalbu na viši sud protiv odluke nižeg suda (kod nekih naših advokata i »utocirati«); *isto i* **apelovati,** -ujēm; **apelatōrija** — više, prizivno (crkveno) sudište (*isp.* apelacija 2).

Apelles — starogrčki slikar za koga se pričalo da je tako vjerno naslikao grožđe da su ga ptice došle zobati (Šenoa); *isp.* nulla dies sine linea; **Apelles post tabulam** *lat.* Apeles iza slike (da bi čuo mišljenje gledalaca; kaže se i danas kad se osjeti da netko prisluškuje iza zida ili iza vrata).

apendiks *lat.* (appendix — prilog, dodatak) 1. nastavak, produžetak, dodatak, privjesak; 2. *anat.* crvuljak; nastavak slijepog crijeva; isto i privjesak na drugim tjelesnim organima, npr. na jetrima; 3. *u novinarstvu:* podlistak, feljton (kod J. Benešića: dnìca, očito jer se obično objavljuje pri dnu strane u novinama); 4. dodatak na kraju neke knjige ili dokumenta koji sadrži bilješke i različita objašnjenja; **apendicitis** (*akc. i* **-itis**) — upala crvuljka, slijepog crijeva; **apendektomija** — operacija apendicitisa.

apendikulārija *lat.* (appendicula — mali privjesak) *zool.:* apendikularije su maleni prozirni morski plaštaši s repom za veslanje i trajnom kordom *(v.)*.

Apenīni — gorje u Italiji; *prid.* **apenīnskī; Apenīnskī poluotok** — Italija.

apepsija *grč.* (a — ne + pepsis — probava) loša probava, neprobavljanje uzete hrane; **apeptičan,** -čna, -čno — neprobavljiv, nesvarljiv.

apercepcija *lat.* (ad — k + percipere — shvatiti) svjesno opažanje, svjesna predodžba; shvaćanje, zamjećivanje; *prid.* **aperceptīvan,** -vna, -vno; **apercipirati,** -cipīrām — 1. *log.* svjesno opažati; novi opažaj ili predodžbu svjesno uvrstiti u postojeći sadržaj svijesti; 2. shvatiti, usvajati; *isto i* **apercipovati,** -ujēm.

aperçu *franc.* (*čit.* apersi) 1. pogled, osvrt, kratak prikaz, letimičan pregled, sažetak; 2. duhovita primjedba.

aperitīv, -íva *lat.* (aperire — otvoriti) 1. napitak (alkoholni) koji se uzima da se dobije (pojača) tek; 2. *med.* sredstvo za čišćenje (otvaranje) stolice.

aperkat *engl.* (uppercut) boksački udarac odozdo prema gore (*isp.* anderkat).

apersì *v.* aperçu.

apertizàcija (po franc. industrijalcu Nicolasu Françoisu Appertu, 1750—1841) postupak konzerviranja namirnica grijanjem do vrenja).

aperto libro *lat.* otvorivši knjigu; *muz.* po notama (odmah, bez uvježbavanja, odsvirati ili otpjevati); *isp.* vom Blatt.

apertura *lat.* (aperire — otvoriti, otkriti) otvor, pukotina, rupa; promjer leće; promjer otvora na zastoru kinematografa.

apetala *grč.* (a — ne + petalon — list) biljka bez lišća, bez latica, bezlisnica, bezlatičnica.

apetīt, -íta, *lat.* (appetere — segnuti za čim; željeti, težiti) 1. tek; dispozicija za primanje hrane; želja za jelom, glad; 2. *prenes.* želja za nečim, pohlepa, težnja, požuda, pohota, prohtjev, nagon, sklonost; **appetitus caninus** *lat.* (*čit.* ... kanînus) pasji glad; *isp.* bulimija.

apetìtlih *njem.* (appetitlich, *isp.* apetit) 1. ukusan, tečan; 2. *prenes.* zamamljiv, primamljiv, privlačiv.

API — *skrać. za engl.* Associated Press of India (indijska novinska agencija).

a piacere *tal.* (*čit.* a pjačēre) *muz.* po volji, prema nahođenju, kako vam drago.

apica *njem.* (Affe) majmun; *isp.* opica.

apicitis (*akc. i* -ìtis) *lat.* (apex, 2. apicis — vrh) upala plućnih vršaka (»lungnšpickatar«).

apidiktor *lat.* (apis — pčela + dicere — govoriti) električna naprava koja mjeri zvučne frekvencije što ih odašilju pčele u košnicama, i tako pokazuje kad će početi rojenje pčela (frekvencija od 260 do 300 titraja označuje početak rojenja).

apifobija *lat.-grč.* (apis — pčela + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od pčela.

apijārīj, -ija (*pored* **apijārijum**) *lat.* (apis — pčela) pčelinjak, ulište, košnica.

apikālan, -lna, -lno *lat.* (apex, 2. apicis — vrh, rt) koji se tiče vrha, rta, vršni, rtni; **apikālnī glasovi** — glasovi koji se proizvode vrhom jezika (*d, t, n*).

apikultura *lat.* (apis — pčela + *isp.* kultura) gajenje pčela, pčelarstvo, pčelarenje.

apirenija *grč.* (a — ne + pyrēn — jezgra, koštica) obrazovanje grozdova vinove loze bez oplođivanja i bez sjemena (partenokarpno); ovakvo je grožđe pogodno za sušenje; najbolja takva (apirena) vrsta grožđa je *sultanija.*

apiretičan, -čna, -čno *grč.* (a — ne + pyr — vatra) bez vrućice, bez visoke temperature, bez groznice, bezgrozničav, negrozničav.

apiričan, -čna, -čno *grč.* (a — ne + pyr — vatra) nezapaljiv, nesagoriv, vatrostalan.

apìrija *grč.* (apeiría) neiskusnost, neiskustvo, nevještina (*isp.* empirija).

Ápis[1] (Hapi, Hapis) — sveti bik starih Egipćana; utjelovljenje Ozirisa (*v.*); simbol zemljoradnje (crn, s bijelom polumjesečastom pjegom na čelu).

Ápis[2] — pridjevak srpskog generalštabnog pukovnika Dragutina Dimitrijevića (1877—1917), jednoga od vođa urotnika koji su smaknuli Aleksandra Obrenovića i kraljicu Dragu i doveli na prijestolje dinastiju Karađorđevića (1903); kasnije je postao nepoćudan i novoj dinastiji, pa je protiv njega insceniran tzv. Solunski proces u kojemu je osuđen na smrt (zbog tobožnjeg organiziranja atentata na tadašnjeg regenta i kasnijeg kralja Aleksandra) (Krleža).

apìstija *grč.* (a — ne + pisteuein — vjerovati) nevjerovanje, sumnja, nepovjerenje.

aplanàcija *lat.* (ad[1] + planus — ravan) poravnanje, zaglađenje; **aplanirati,** -anīrām — poravnati, zagladiti.

aplànāt, -āta *lat.* (ad[1] + planus — ravan) kombinacija leća kod koje je uklonjena sferna aberacija (*v.*); *prid.* **aplanatičan,** -čna, -čno.

aplauz, *2. mn.* aplauzā *lat.* (applaudere — pljeskati, udarati) pljesak, odobravanje, pljeskanje; **aplaudirati,** -plaudīrām — pljeskati, odobravati pljeskanjem, povlađivati; *isto i* **aplaudovati,** -ujem.

aplazija *grč.* (a — ne + plassō — obrazujem, tvorim) *med.* potpun ili djelomičan zastoj u razvitku nekog tjelesnog organa ili čitavog tijela.

aplikabīlan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* aplikacija) primjenljiv, upotrebljiv, podesan, prikladan, pogodan, zgodan.

aplikàcija *lat.* (applicare — približiti; dodati, združiti) 1. primjena; 2. upotreba; 3. u ručnom radu — ukrašivanje našivanjem izrezanih dijelova ornamenata od neke tkanine na druge tkanine; *prid.* **aplikatīvan,** -vna, -vno i **aplikacionī; aplicirati,** -plicīrām — 1. primijeniti; 2. upotrijebiti nešto poznato za sličan slučaj; 3. prišiti; 4. nanijeti (boje); 5. dodati; *isto i* **aplikovati,** -ujem; **aplikatura** — 1. *muz.* prstomet, prstored; ispravni način upotrebe prstiju kod sviranja; 2. *v.* aplikacija.

aplomb *franc.* (aplomb) 1. težina, važnost, osobit razlog za neki hrabri postupak; 2. okomitost, uspravno držanje; 3. *prenes.* samopouzdanje, sigurnost u nastupu, samo-

uvjerenost, povjerenje u vlastite snage, drskost, smjelost, hrabrost, odvažnost.

a poco a poco *tal.* (*čit.* pōko) *muz.* malo-pomalo.

apodi (*mn. m. r.*) *grč.* (a — ne + pus, 2. podos — noga) *zool.* beznošci (neki vodozemci).

apodiktičan, -čna, -čno *grč.* (apodeiknymi — pokazujem, očitujem) 1. neoboriv (npr. tvrdnja), neosporiv, nepobitan, neopovrgljiv; 2. odrješit, odlučan; 3. nuždan, neophodan, bezuvjetno važan; *isto i* **apodiktički.**

apodoza (*akc. i* **apodoza**) *grč.* (apodidōmi — vraćam, stavljam natrag) *gram.* u grčkom jeziku — glavna rečenica koja dolazi iza protaze (sporedne pogodbene rečenice).

apoen, -ena *franc.* (appoint) 1. iznos koji je potreban za potpuno namirenje duga; 2. iznos na koji glasi i u kojem se emitira efektivna valuta neke zemlje (i vrijednosni papiri); 3. **apoeni** — udjeli na koje je razdijeljena dionička glavnica.

apofiza *grč.* (apofysis — izdanak, mladica) *u anatomiji:* izraštaj na kosti proizveden od vlakna mišićnih tetiva u obliku kvrge, grebena ili šiljka (*isp.* epifiza); *u rudarstvu:* sloj jedne rude u drugoj.

apofonija *grč.* (apó — od + fōnē — glas) *v.* alternacija 3 (*isp. i* ablaut).

apoftegma *grč.* (apófthegma) izreka, izričaj, poslovica, misao, sentencija (*v.*); *prid.* **apoftegmatičan,** -čna, -čno.

apogamija *grč.* (apo — od + gameīn — ženiti se) razmnažanje bez oplođivanja, bespolno razmnožavanje (kod najnižih jednostaničnih životinja).

apogej, -eja *grč.* (apogeios — dalje od zemlje) 1. *astr.* od Zemlje najudaljenija točka Mjesečeve putanje ili — u najnovije vrijeme — putanje umjetnog satelita; *prot.* perigej; 2. najviši stupanj, najveći procvat, vrhunac.

apograf *grč.* (apo — od + gráfein — pisati) prijepis.

Apokalipsa *grč.* (apokalyptō — otkrivam, objavljujem) objava, otkrivenje; »Otkrivenje apostola Ivana« (proročka knjiga koja uglavnom obrađuje svršetak svijeta); *odatle:* slikovito, mistično, zloguko, mračno proročanstvo; **apokaliptičan,** -čna, -čno — 1. tajinstven, zloslutan; fantastičan, koban, katastrofalan; 2. zagonetan (kao Apokalipsa); *isto i* **apokaliptički; apokaliptični jahači** (četiri jahača Apokalipse) — kuga, rat, glad, smrt; **apokaliptični broj** — 666 (»broj Antikristov«); **apokaliptik** — tumač Apokalipse, vjerski zanesenjak.

apokatastaza *grč.* (apokatástasis — vraćanje, povratak) povratak u prijašnje stanje, učenje o vječnom vraćanju na staro; *u medicini:* potpuno ozdravljenje.

apoklazma *grč.* (apoklān — slomiti) prijelom kosti, kostolom.

apokopa *grč.* (apokoptō — odbijem, odsiječem) *lingv.* ispuštanje samoglasnika ili suglasnika na kraju riječi (npr. *ljubit* mjesto *ljubiti, ubi* mjesto *ubij*).

apokrif *grč.* (apokryptō — sakrivam) 1. spis biblijskog sadržaja, kanonski nepriznat kao vjerodostojan; 2. drugi neki spis koji pretendira na autentičnost a ta mu se službeno ne priznaje; 3. djelo koje se podmeće nekom određenom autoru; *prid.* **apokrifan,** -fna, -fno — lažan, nepravi, podmetnut, nekanonski, neautentičan (o biblijskim spisima).

apokromat, -áta *grč.* objektiv kod kojega je otklonjena kromatska aberacija (*v.* aberacija).

apolepsa, *2. mn.* -lepsa *grč.* (apoleipsis — ostavljanje) prestanak neke organske funkcije, npr. disanja, govora, bila; kljenut, uzetost, klonulost.

Apolinar (muško ime) »koji pripada bogu Apolonu«.

apolinski *lat.* isto što i apolonski (prema latinskom obliku *Apollo, 2. Apollinis*).

apolit, -íta *grč.* (a — ne + polītes — građanin) čovjek bez državljanstva; *isto i* **apolita;** *prid.* **apolitski;** *isp.* apatrid.

apoliticizam (i **apolitizam**), -zma *grč.* (a — ne + *isp.* politika) tobožnja ravnodušnost u pitanjima politike, uklanjanje, izvlačenje od učešća u političkom životu; nemar za javna zbivanja, bojkotiranje političkog djelovanja; *prid.* **apolitički** — 1. nepolitički, bez politike, bez ikakva smisla za politiku; 2. bez političara, izvan njihovih utjecaja; *isto i* **apolitičan,** -čna, -čno; **apolitičnost** — isto što i apoliticizam.

Apolo, Apola — 1. *v.* Apolon; 2. plan američke ustanove za svemirska istraživanja (*v.* NASA).

apolog, *mn.* -zi *grč.* (apólogos — priča) poučna basna, priča s poukom, »naravoučenijem«.

apologetika, 3. -ci *grč.* (apologeomai — branim se, opravdavam se) struka teologije kojoj je svrha da brani kršćansko učenje; **apologet,** -eta — 1. branitelj; crkveni pisac koji brani kršćanstvo protiv pogana; 2. *prenes.*

zastupnik i branič nekog učenja; *isto i* **apologeta;** *prid.* **apologetskī; apologija** — obrana, opravdanje, obrambeni govor ili spis; pohvala nekog učenja, osobe, ideje, postupka, djelovanja; *prid.* **apologījskī; apologist(a)** — isto što i apologet.

Apolōn, -ōna, 5. Apolōne — 1. starogrčko božanstvo sunca, pjesništva i glazbe, pokrovitelj umjetnosti; kao sin Zeusov osobito glasovit prorok i liječnik; simbol mladenačke ljepote (*isp.* Feb, Loksija); 2. *prenes.* lijep čovjek; 3. *zool.* **(apolōn)** vrsta leptira; *prid.* **Apolōnov; apolōnskī** *(v.); Apolōn* **Sauroktonos** *grč.* Apolon kako ubija gušetricu, djelo starogrčkog kipara Praksitela.

Apolōnija *(žen. ime)* — »posvećena Apolonu«.

apolōnskī — 1. koji je na Apolonov način, tj. trijezan, skladan, harmoničan; 2. lijep (kao što je, prema priči, bio Apolon); 3. umjetnički, muzički.

āpoljak, āpōljka (*isp.* ap, hap) zrnce, pilulica, kolešce.

aponija *grč.* (a — bez + pónos — teret) bezbolnost, dobro osjećanje, zdravlje.

aponírati, aponīrām *lat.* (apponere) dodati, pridodati, priložiti, dometnuti (*isp.* apozicija).

apopleksija *grč.* (apoplēssomai — onesvijestim se) *med.* kap, udar kapi, damla, guta, gučula, šlag; paraliza tijela ili pojedinih njegovih dijelova kao posljedica izljeva krvi (npr. u mozak); *prid.* **apoplektičkī** (*i* **apopleksičkī**); **apoplektičkī (apopleksičkī) ūdar** — udar kapi, kap, kaplja, šlag; **apoplektičar** (*i* **apopleksičar**) — čovjek koji naginje na apopleksiju ili ju je pretrpio; šlagiran, damlaisan čovjek; **apoplektomorfan,** -fna, -fno (*isp. grč.* morfē — oblik) nalik na kap, lakši slučaj kapi; **apoplexia fulminans** *lat.* (*čit.* apopleksija...) udar kapi, smrt od kapi (Novak).

aporema *grč.* (aporeō — u neprilici sam, sumnjam) logička poteškoća, težak zadatak, sporno, teško pitanje, problem, sumnja; *isto i* **aporem; aporematskī** — zagonetan, sumnjiv, teško rješiv, problematičan; **aporetika,** 3. -ci — nauka o aporemama.

aporija *grč.* uglavnom isto što i aporema *(v.),* pa još i zbunjenost, duševna bespomoćnost, nesnalaženje u problemima i sl.; *isto i* **aporizma,** *2. mn.* aporizāmā.

aport, *2. mn.* aporātā *franc.* (apporter od *lat.* apportare — prinositi, pribaviti) 1. uložak i stvarni ulog u neko poduzeće (zemljište, zgrade, patent i sl.), naročito kod dioničkih društava, prilog, udio; 2. donošenje predmeta i sami ti predmeti što ih donosi pas u lovu; lovina, ulov, plijen; 3. zapovijed psu da donese lovinu; **aporter,** -era — lovački pas koji se odlikuje osobitom sposobnošću da pronade i donese ubijenu lovinu; **aportírati,** -portīrām — donijeti ubijenu divljač.

aposiopeza *grč.* (aposiōpaō — umuknem) *poet.* figura u kojoj pjesnik hotimice prekida nečiji govor kako bi postigao snažniji utisak (npr. Mažuranićevo »Kajite se... — Ali u grlu dobru starcu riječca zape«).

a posse ad esse *lat.* od mogućega do stvarnoga; **ab esse ad posse valet, a posse ad esse non valet consequentia** (*čit.* ...konzekvēncija) — od stvarnoga do mogućega možemo biti dosljedni, ali ne smijemo biti dosljedni od mogućega do stvarnoga (u logičkom zaključivanju).

apostazija *grč.* (apostasis — razmak; odmetnuće) otpad, raskol, odvajanje, odmetništvo, otpadništvo, prevjera; **apostata** — otpadnik od neke ideje, odmetnik; bogoodstupnik, bogootpadnik; **apostazírati,** -stazīrām — odmetnuti se, otpasti, odvojiti se, prevjeriti, krenuti vjerom.

apostema *grč.* (apostēma) čir, izraslina, guka; **apostemácija** — stvaranje čirova, gnojenje, zagnojavanje.

a posteriori *lat.* (posterior — potonji, posljednji) na temelju iskustva, poslije iskustva; *prot.* a priori; **aposterioran,** -rna, -rno — koji se osniva na iskustvu; *prot.* aprioran.

apostila, *2. mn.* -stīlā *grč.-lat.* 1. pismeni odgovor (rješenje, odluka) na neku molbu; 2. pripis, bilješka na rubu nekog spisa ili knjige, marginalija, dodatak (pismeni).

apostilb *grč.* (apostílbein — sinuti) manja jedinica za mjerenje gustoće svijetljenja rasvijetljene plohe; *znak* asb; *isp.* stilb.

āpostol (*akc. i* **apostol**) *grč.* (apostéllō — odašaljem, pošaljem) 1. poslanik, vjerovjesnik (jedan od prve dvanaestorice Kristovih učenika); 2. *prenes.* vjesnik, glasnik, propovjednik, krčitelj, pionir; revnosni zastupnik neke ideje; pregalac; 3. izbor poslanica, epistola (kod pravoslavnih); crkvena knjiga koja sadrži djela apostolska; *prid.* **āpostolskī** *i (akc.)* **apostolskī** (riječ znači i: papinski); **āpostolskī (apostolskī) nuncīj** — papinski poslanik; **apostolski oci** — najstariji kršćanski pisci (1. i 2. stoljeće); *prilog:* **apostolski** — pješke (*isp.* per pedes apostolorum); **apostolsko veličanstvo** — jedan od

naslova mađarskih kraljeva (kasnije prešao i na Habsburgovce) jer je jedan od njih (Andrija II) sudjelovao u križarskim pothvatima; *žen.* **apostolica** (*akc. i* **apostolica**); *isto i* **apostolka** (koja riječ znači i: vrsta sandala samo s potplatima i vezicama, kakve su tobože nosili apostoli); **apostolat,** -ata — služba apostola, vjerovjesnika; stalno nastojanje oko unapređenja vjere, ideje i sl.; *isto i* **apostolstvo** (*akc. i* **apostolstvo**); **apostolik,** *mn.* -ci — pripadnik sekte u Italiji sredinom 13. stolj.; apostolici su tražili, da se kršćanstvo vrati jednostavnosti apostolskih vremena.

apostrof *grč.* (apostrefo — odvraćam, otkrećem) 1. izostavnik ('), zarez, kvačica kojom se označuje da je u riječi nešto izostavljeno; 2. u transliteraciji ruske ćirilice znak za omekšavanje prethodnog suglasnika (umjesto mekog znaka [ь]: koroľ = korolj); 3. govorenje osobito oštrim naglaskom; **apostrofa** — *poet.* figura u kojoj se pjesnik (govornik) obraća nenazočnoj osobi kao da je nazočna, ili stvari kao da je živa i razumna; **apostrofirati,** -strofīrām — 1. staviti apostrof; 2. progovoriti nekomu; upraviti govor komu; u govoru naročito istaknuti koga; 3. govoreći naročito naglasiti neku riječ da se obrati pažnja na neku osobu ili stvar; *isto i* **apostrofovati,** -ujēm.

apotéka, 3. -ci *grč.* (apotithēmi — odlažem, spremam) 1. ljekarna, farmacija; 2. *prenes.* trgovina u kojoj je sve vrlo skupo (kao nekad u apoteci); 3. spremnica s (najnužnijim) lijekovima (ormarčić, kutija ili sl.); 4. sredstva za uljepšavanje (pomalo ironično; ima i narodna pjesma: Lijepa seka dok je apoteka); **apotekar,** -ára, 5. apotekaru *i* -are — ljekarnik; *prid.* **apotekárov** *i* **-árev; apotekārskī;** *žen.* **apotekarica** *i* **apotekarka.**

apoteoza *grč.* (apo — od + theos — bog) 1. obožavanje, proglašivanje božanstvom; 2. raskošna slika neke kazališne priredbe, obično alegorija (*v.*); *prid.* **apoteōskī** (I. Vojnović); *isto i* **apoteōznī,** -a, -ō; **apoteozirati,** -ōzīram — proglasiti božanstvom, započeti s obožavanjem nekoga; *isto i* **apoteozovati,** -ujēm.

apoteza *grč.* (apothesis — skidanje, spremanje) namještanje uganutih ruku ili nogu.

a potiori *lat.* (*čit.* a pociōri) polazeći od važnijeg.

apotropej, -ēja *grč.* (apotrepō — odvraćam) u etnografiji naziv za predmete ili što drugo što služi za odvraćanje nesreća (hamajlija, amulet, neka uzrečica, molitvica i sl.); *prid.* **apotropējskī.**

apozícija *lat.* (appositus — koji je blizu čega, prikladan, zgodan) *gram.* imenica koja pobliže označuje drugu imenicu (npr. u izrazu *grad Zagreb, rijeka Sava* riječi *grad* i *rijeka* su apozicije za *Zagreb* i *Sava*); *prid.* **apozitīvan,** -vna, -vno *i* **apozicījskī.**

apozitīv (*isp.* apozicija) isto što i atribut, odn. naknadno dodana pridjevska oznaka već nekim drugim oznakama određenog pojma (atribut atributu).

apparet id etiam caeco *lat.* (*čit.* apāret id ecijam ceko) to je jasno i slijepcu, to i slijepac vidi (Livije).

appeasement *engl.* (*čit.* epīzment) mirenje, smirivanje (često u upotrebi kao oznaka engleske politike popuštanja prema Hitleru prije drugoga svjetskog rata).

appassionato *tal.* (*čit.* apasionāto) *muz.* 1. strastveno, strasno, osjećajno, oduševljeno, zanosno; 2. tužno, turobno.

appoggiando *tal.* (*čit.* apođando) *muz.* suzdržano; nošeno, vučeno (u sviranju); *isto i* **appoggiato** (*čit.* apođato).

apprenti sorcier *franc.* (*čit.* aprantī sorsjē) čarobnjački šegrt (Goetheov *Zauberlehrling*); u prenesenom značenju: čovjek što izazove (nemile) događaje koje zatim više nije sposoban zaustaviti (Krleža).

apraksija *grč.* (a — ne + prattō — radim) *med.* bolest pri kojoj čovjek ne može izvršavati stanovite radnje iako je inače sasvim zdrav.

aprehenzija *lat.* (apprehendere — prihvatiti se) 1. uzimanje, prisvajanje neke stvari; 2. duševno usvajanje, poimanje, shvaćanje, razumijevanje; spoznaja, saznanje; 3. strah, briga, zebnja, strepnja; 4. oduzeće slobode, zatvor, hapšenje; *glag.* **aprehendirati,** -hendīrām.

après nous le déluge *franc.* (*čit.* aprē nū l' delīž) poslije nas potop, tj. poslije naše smrti može doći što hoće, nas se to ne tiče, glavno da je nama sada dobro (uzrečica iz doba pred francusku buržoasku revoluciju, a prva ju je navodno izrekla markiza Pompadur, *v.*).

après-souper *franc.* (*čit.* apre supē) »poslije večere«; večernje posijelo, sastanak ugovoren kasno uveče.

apretura *franc.* (appreter — spremiti, zgotoviti) 1. postupak kojim se robi (koži, krznu, papiru i osobito tkanini) daje ljepši izgled i poboljšava kvaliteta (gustoća, sjaj, glat-

koća, čvrstoća, nepromočivost itd.): 2. tvar kojom je tkanina apretirana; *prid.* **apreturnī; apretirati,** -pretīrām — raznim konačnim operacijama dati robi (osobito tkanini) ljepši izgled; *isto i* **apretovati,** -ujēm; **apreter,** -era, 5. apreteru — radnik tekstilne struke koji vrši apreturu.

aprikoza (*lat.* apricus — prisojan, sunčan) poznati plod armenske šljive, kajsije.

april, -ila *lat.* (aprilis — koji sve otvara) mjesec travanj; **poslati u april** — nasamariti (na dan 1. aprila); *prid.* **aprīlskī; aprīlska šala** — šala izvedena 1. aprila; **aprīlske teze** — Lenjinove teze u kojima je izložen plan borbe za prijelaz od buržoasko-demokratske revolucije na socijalističku; Lenjin je s tim tezama istupio 17. aprila 1917. na savjetovanju boljševičkih i menjševičkih delegata u tadašnjem Petrogradu (današnjem Lenjingradu); **aprīlsko vrijeme** (*često i prema njem.* **aprilveter**) — nestalno, promjenljivo, lažljivo vrijeme (kakvo je obično u travnju).

a prima aetate *lat.* (*čit.* ...etāte) od najranije mladosti, od malih nogu.

a prima vista *tal.* (*akc.* a prīma vìsta) »na prvi pogled«; 1. *muz.* pjevati ili svirati bez priprave, »s lista« (*isp.* aperto libro, vom Blatt); 2. *trg.* iskupiti, platiti odmah po viđenju računa, mjenice i sl.

a priori *lat.* (prior — prednji) 1. u idealističkoj teoriji spoznaje — svojstven razumu prije iskustva, nezavisno od iskustva; *prot.* a posteriori; 2. unaprijed (potvrđivati, negirati, slagati se); **apriòran,** -rna, -rno — koji prethodi iskustvu i praksi, nezavisan od njih; samovoljan, proizvoljan, onaj koji je dan s nekim preduvjerenjem; **apriorìzam,** -zma — filozofski smjer koji uči da ima spoznaja nezavisnih od iskustva; *prid.* **aprioristički.**

a prix fixe *franc.* (*čit.* a pri fiks) po stalnim cijenama.

aprobàcija *lat.* (approbare — priznati, odobravati) 1. pristanak, dozvola, privola, dopuštenje, odobravanje; 2. pohvala, prihvat, povoljan sud o nečemu (npr. *aprobacija sjemena* u poljoprivredi); 3. osposobljenje; **aprobant,** 2. *mn.* aprobanāta — tko daje (tko je ovlašten dati) aprobaciju; **aprobàtor** — osoba koja vrši aprobaciju, koja daje stručno mišljenje i odobrenje; **aprobírati,** probīrām — 1. dati aprobaciju (nečemu, za nešto); 2. osposobiti.

aproksimàcija *lat.* (ad — k + proximus — najbliži) 1. približnost; 2. *mat.* približna vrijednost; približno određivanje odnosno pre-dočivanje brojeva; **aproksimatīvan,** -vna, -vno — približan, određen otprilike; **aproksimírati,** -ìmīrām — odrediti približno, odoka, otprilike.

apropo *v.* a propos (u Rječniku Srpske akademije nauka i akc. **apropò**).

a proportion *franc.* (*čit.* a proporsiōn) razmjerno.

a propos *franc.* (*čit.* a propò) u pogledu (toga); što sam htio reći; upravo mi je palo na pamet; što se tiče..., tom prilikom..., u vezi s tim...

a proposito *lat.* (*čit.* a propòzito) prema naumu, u skladu sa svrhom.

apropriјàcija *lat.* (ad — k + proprius — vlastit) prisvajanje, privlaštenje; *prot.* eksproprijacija; *prid.* **apropriјacionī; aproprírati,** -proprīrām — prisvojiti, privlastiti.

aproš, 2. *mn.* aprōša *franc.* (approche) *vojn.* prilaz, prokop, rov (iz pozadine prema prvom bojnom redu) za prikradanje prema neprijatelju.

aprovizàcija *lat.* (ad — k + providere — brinuti se, nabaviti) 1. opskrba, snabdijevanje živežom; 2. ustanova za opskrbu; *prid.* **aprovizacionī; aprovizírati,** -vizīrām — opskrbljivati, snabdijevati.

aps *v.* haps; *isto i* **apsa** (*ž. roda*).

Apsalom (*hebr.* Absalom — otac mira) — jedan od sinova hebrejskoga kralja Davida; prema biblijskoj priči pobunio se protiv oca i bio ubijen (bježeći na mazgi pred progoniteljima zapeo je dugačkom kosom — po kojoj je bio osobito poznat — o hrastovo granje, a mazga je ispod njega pobjegla); simbol nesinovskog ponašanja; *prid.* **apsalomskī** (»...mladić u valovitoj apsalomskoj kosi što mu pada niz ramena...«; Krleža, *Veliki meštar sviju hulja*).

apsaras *sanskrt.* u indijskoj mitologiji nimfe oblakinje, za koje se vjerovalo da katkada silaze na zemlju i zavode kreposne ljude.

apsces, 2. *mn.* apscesā *lat.* (abscedere — otići; uzmicati *isp.* naše *micina*) gnojni čir, prišt, gnojanica, poganac, ograničena gnojna upala tkiva ili organa tijela; **apscedírati,** apscedīrām — gnojiti se, zagnojavati se.

apscisa, 2. *mn.* apscisā *lat.* (abscidere — odsjeći, odrezati, otkinuti) *mat.* sječica; horizontalna os u koordinatnom sistemu; *prot.* ordinata; *prid.* **apscisnī,** -ā, -ō; **apscindírati,** -cindīrām — odijeliti; **apscisija** — 1. nagli prekid usred govora; 2. *med.* amputacija (*v.*).

apsencija *lat.* (absens — odsutan) 1. odsutnost, neprisutnost, nenazočnost, izočnost; 2. izostanak.

apsent *v.* apsint.

apsentan, -tna, -tno (*isp.* apsencija) nenazočan, izočan, neprisutan, odsutan; **apsentírati,** -entīrām — ne biti nazočan, odsustvovati; **apsentìzam,** -zma — stanje kada posjednici žive daleko od svoga imanja kojega prihode troše (kod Matoša **apsenticizam;** on o toj pojavi kaže: »Ta riječ, čini mi se, potječe iz engleskog pumpovanja Irske u XVIII. vijeku i znači socijalnu pojavu kad udaljen, »odsutan«, vlastelin, kao recimo gazda virovitičkog imanja, eksploatira zemlju«); **apsentist(a)** — takav posjednik.

apsida, *2. mn.* apsīdā *grč.* (apsís, 2. apsidos — obruč, točak) 1. *arhit.* polukružni prostor crkve ili neke druge građevine nadsvođen polukupolom; 2. *astr.* točka putanje nekog nebeskog tijela gdje je ono Suncu najbliže (perihel) ili od njega najdalje (afel); **apside** — zajedničko ime za afel (*v.*) i perihel (*v.*); *prid.* **apsidnī,** -ā, -ō.

apsint *grč.* (apsínthion — pelin) alkoholno piće od pelina i anisa.

apsiti *v.* hapsiti.

apsolúcija *lat.* (absolutio) odrješenje (od grijeha), oproštenje, praštanje, oprost, oslobođenje, pomilovanje.

apsolūt *lat.* (absolutus — potpun, savršen, neograničen) u idealističkoj filozofiji — vječna, beskonačna, prvobitna osnova svemira (apsolutni duh, apsolutna ideja, apsolutno »ja«), sinonim božanstva; dijalektički materijalizam odbacuje metafizički pojam apsoluta i priznaje kao jedinu stvarnost materijalni svijet koji se nalazi u vječnom pokretu i razvitku.

apsolūtan (*akc. i* **apsolutan**), -tna, -tno *lat.* (absolutus — potpun, savršen, neograničen) 1. koji se uzima (promatra) sam za sebe bez odnosa na nešto drugo; nezavisan, bezuvjetan, nesumnjiv; 2. potpun, savršen; 3. čist (npr. *apsolūtnī* [*apsolutnī*] *alkohol*); 4. neograničen (npr. *apsolūtnā* [*apsolutnā*] *monarhija*); 5. *geogr.* **apsolūtnā (apsolutnā) visina** — nadmorska visina, tj. visinska udaljenost neke točke od površine mora; *prot.* relativan; **apsolūtnā (apsolutnā) muzika** — muzika koja slijedi isključivo svoje vlastite zakone i govori slušaocima svojim osobitim sredstvima, ne osvrćući se na druge umjetnosti ni na riječi (*prot.* programska muzika, pjesma, opera itd.); **apsolūtnā (apsolutnā) umjetnōst** — skupni naziv za umjetničke pravce 20. stoljeća koji otklanjaju svaki odnos prema vidljivoj stvarnosti (ne prikazujući realne predmete) i koji se mogu razumjeti samo iz autonomnih oblika i boja i njihova međusobnog odnosa; **apsolūtnī (apsolutnī) slūh** — sposobnost točnog određivanja visine zvukova po sluhu, bez pomoći muzičkih instrumenata; **apsolūtnā nūla** — najniža (praktički nedostižna) temperatura: minus 273,15°C; **apsolūtnā vlāga** — broj grama vodene pare u jednom kubičnom metru zraka; **apsolūtnā vrijednōst** — vrijednost realnog broja bez obzira na predznak; označuje se dvjema okomitim crtama, npr. |+a=|—a|; **apsolutìzam,** -zma — 1. neograničena samodržavna vlast; neograničena monarhija; neustavna vladavina; samovlada; vlast bez ograničenja pripada jednoj osobi, monarhu; **prosvijećenī apsolutìzam** (prosvjetiteljstvo) — vladavina (npr. njem.-austr. cara Josipa II, ruske carice Katarine II) koja je prihvatila i provodila racionalističke ideje XVIII. stoljeća i po njima nastojala podići prosvjetu i blagostanje; **Bachov apsolutìzam** — tiranija koju je uveo austrijski car Franjo Josip I. nakon revolucije od 1848. da zaštiti interese feudalaca i krupnih kapitalista; ime po predsjedniku tadašnje vlade Aleksandru Bachu; 2. *prenes.* nepomirljivost u mišljenju; **apsolutist(a)** — 1. neograničeni vladar; 2. pristalica apsolutizma; *žen.* **apsolutistkinja;** *prid.* **apsolutističkī; apsolūtno (apsolutno)** — 1. potpuno, sasvim, posve; *prot.* relativno; 2. bezuvjetno; 3. neograničeno, apsolutistički; 4. nesumnjivo; izvan svake sumnje; sasvim sigurno; svakako, odlučno; 5. (uz negaciju) nipošto; nikako; 6 = apsolut.

apsolutōran, -rna, -rno *lat.* (absolvere — odriješiti, oprostiti; obaviti, dovršiti) koji razrješava, razrješavajući; **apsolutōrna presuda** — oslobađajuća presuda; **apsolutōrīj,** -ija (*pored* **apsolutōrijum**) — 1. razrješnica (npr. staroj upravi); 2. odrješnica; otpuštanje; presuda kojom se netko rješava krivnje; 3. otpusnica nakon završenog studija na sveučilištu; **apsolvírati,** -solvīrām — svršiti školu; završiti školovanje, nauke, studije, odn. kakav drugi posao; *isto i* **apsolvovati,** -ujēm; **apsolvent,** *2. mn.* apsolvenātā — tko je završio studije; đak koji je završio školovanje; *žen.* **apsolventica** *i* **apsolventkinja** (*akc. i* **apsolventkinja**); *prid.* **apsolventskī.**

Apsoros *grč.* antičko ime za naš Cres i Lošinj (oba su otoka smatrali kao jedan).

apsorpcija *lat.* (absorbere — srkati, upijati) upijanje, usisavanje nekih tvari (dima, pare, tekućine, plina) što ga vrše druga (najčešće tvrda) tijela čitavom masom (obujmom) tvari koja usisava, za razliku od adsorpcije; *prid.* **apsorpcījskī** *i* **apsorpcionī; apsorbirati,** -sorbīrām — 1. upiti; usisati; primiti u sebe; otopiti; asimilirati; 2. *prenes.* zaokupiti, potpuno zauzimati, do iscrpljenja zaposliti, preuzeti, obuhvatiti, iscrpsti; *isto i* **apsorbovati,** -ujēm; **apsorbat,** -āta — *fiz. i tehn.* tvar koja se pri apsorpciji apsorbira; **apsorbent,** *2. mn.* apsorbenātā — tvar koja apsorbira; u kojoj se apsorbira; tvar koja ima svojstvo apsorpcije.

apstencija *lat.* (abstentio) 1. odustajanje od nasljedstva; 2. udaljenje počinitelja od mjesta počinjenog djela.

apsterzija *lat.* (abstergere — obrisati, očistiti) 1. čišćenje crijeva; 2. ispiranje rana; **apstergent** *v.* laksativ, purgativ.

apstinencija *lat.* (abstinere — odvraćati, suzdržati se) 1. suzdržljivost, odricanje (naročito od uživanja alkoholnih pića); 2. *pol.* izbjegavanje građanskih dužnosti, kao npr. glasovanja, učestvovanja u skupštinama i sl.; **apstinent,** *2. mn.* apstinenātā — 1. tko se od nečega suzdržava, odriče; 2. trezvenjak, uzdržljivac (od alkohola), antialkoholičar; *prid.* **apstinentskī;** *žen.* **apstinentica** *i* **apstinentkinja** (*akc. i* **apstinentkinja**); **apstinirati se,** -tinīrām se — 1. suzdržavati se od čega (npr. od alkoholnih pića); 2. *pol.* ne služiti se svojim pravom glasa; ne pristupiti glasovanju.

apstrahirati, -trahīrām (*isp.* apstrakcija) — 1. ne uzimati nešto u obzir; izlučiti, odijeliti, odvojiti, isključiti; ne gledati na nešto; 2. *log.* činiti apstrakciju; *isto i* **apstrahovati,** -ujēm.

apstrakcija *lat.* (abstrahere — odvlačiti, odvući, odvratiti) 1. *log.* duševna radnja kojom se u mislima hotimice odvajaju neki elementi predmeta; hotimično ispuštanje iz vida onoga što je nečemu sporedno, posebno, slučajno, nebitno, radi onoga što je glavno, opće, nužno, bitno; apstrakcija je neophodan stupanj u procesu spoznavanja objektivnoga svijeta. »Od živoga promatranja do apstraktnog mišljenja i od njega do prakse — to je dijalektički put spoznaje istina, spoznaje objektivne stvarnosti« (Lenjin); 2. odvojen pojam ili teoretsko uopćivanje, stvoreno na temelju apstrahiranja; nešto zamišljeno, uopćeno, čisto pojmovno; 3. *kem.* lučenje, izlučivanje; 4. u razgovornom jeziku: mišljenje i shvaćanje previše udaljeno od iskustva; **apstraktan,** -tna, -tno — 1. misaon, mislen, pojmovan; 2. nezoran, neopažajan; koji se može samo zamišljati a ne iskusiti; 3. koji je nastao apstrahiranjem; *prot.* konkretan; *izv.* **apstraktnost,** -osti; **apstraktna umjetnost (apstraktizam,** -zma) — neispravan naziv za skup modernih antinaturalističkih stilskih pravaca; u najnovije vrijeme uzima se naziv apstraktna umjetnost za umjetničke pravce koje inače poznajemo pod oznakama ekspresionizam, kubizam, fovizam (*v.*); *prid.* (*prema* apstraktizam) **apstraktistički.**

apstruzan, -zna, -zno *lat.* (abstrusus — sakriven, pritajen) zamršen, nejasan, zakučast, taman, zbrkan, teško razumljiv, mutan, nerazumljiv, besmislen; *izv.* **apstruznost,** -osti.

apsud, -ūda *lat.* (ab — od + sudare — cijediti) prokuhana tekućina, uvarak, procjedina.

apsumpcija *lat.* (absumere — potrošiti, potratiti) trošenje, traćenje; istrošenost, izmučenost, iscrpenost, iscrpljenost; **apsumirati,** -sumīrām — potrošiti, potratiti, protepsti, proharčiti.

apsurd, *2. mn.* apsurādā *i* apsurdā *lat.* (absurdus — neskladan, nespretan) besmislica, besmisao, besmislenost, nesklapnost, glupost; **apsurdan,** -dna, -dno — besmislen, nesklapan, nemoguć; *izv.* **apsurdnost,** -osti; **apsurditet,** -eta; **apsurdum** — isto što i apsurd (*v.* ad absurdum).

apšīt *v.* abšid (Đalski); **apšiter** — uveo, oronuo, »otpisan« muškarac (Matoš); *žen.* **apšiterica.**

apšmalcati, -ām *njem.* (abschmalzen) zamastiti, začiniti, zapražiti, zapržiti; *isto i* **apšmalcovati,** -ujēm.

apta *grč.* (aktea) vrsta korova, burjan (lat. Sambucus ebulus); *isp.* hapta.

aptajlung — »odjeljenje, dio u organizacionom, stambenom ili taktičkom smislu. Od njemačkog: Abteilung« (Krleža).

aptak *v.* haptak (Nar.).

apter, *2. mn.* apterā *grč.* (a — ne + pteron — krilo) beskrilac (kukac koji ne leti, npr. pauk, buha i sl.).

aptrajbati, -ām *njem.* (abtreiben — otjerati) u kuhinjskom jeziku izraz kojim se označuje npr. jako i svestrano olupavanje tijesta; *isto i* **aptrajbovati,** -ujēm.

ap-tu-deit *engl.* (up-to-date) na najnovijem stupnju, moderan, suvremen, koji je po najnovijoj modi, koji je »dernier cri« *(v.)*, aktuelan; *u knjigovodstvu:* ažuran.

apus *grč.* (apus — bez noge, hrom) vrsta raka listonošca.

aqua destillata *v.* akva.

a quadro *tal.* (*čit.* a kvadro) učetvero.

aqua et igne interdictus *lat.* (*čit.* akva et igne interdiktus) »pod zabranom vatre i vode«, stara formula kojom se izricalo crkveno prokletstvo; *isp.* interdikt.

aquahome *v.* akvatel.

aqua regia *lat* (*čit.* akva...) »carska voda«, tekućina u kojoj se otapa zlato; *naš izraz:* zlatotopka.

Aquarius *lat.* (*čit.* Akvarijus) Vodenjak, Vodolija (tj. onaj koji lije vodu), zviježđe u Zodijaku na južnoj nebeskoj polutki.

aqua toffana *tal.* (*čit.* akva...) tofanska voda, otrovna tekućina, što ju je navodno oko god. 1700. izumjela neka vračara Toffana (trovala je polako i neprimjetljivo, pa su je rado primjenjivali za »nedužno« usmrćivanje političkih protivnika).

aquae *lat.* (*čit.* akve) toplice, kupalište, banja.

Aquae Balissae *lat.* antičko ime za Daruvar, Lipik.

Aquae Calidae *lat.* antičko ime za današnji Vichy u Francuskoj.

Aquae Grani *lat.* antičko ime za današnji Aachen u Njemačkoj (*franc.* Aix la Chapelle).

Aquae Iassae *lat.* antičko ime za današnje Varaždinske toplice (po ilirskom plemenu *Jasi*).

Aquae Sextiae *lat.* antičko ime za današnji Aix en Provence u Francuskoj.

a quatre épingles *franc.* (*čit.* a katr epengl) »na četiri pribadače«, tj. udešen, nacifran, nagizdan, nakićen, sitničavo, brižljivo dotjeran, »kao iz kutije« (Đalski).

a quatre mains *franc.* (*čit.* a katr men) za četiri ruke, za četveroručno sviranje (na klaviru); *isto i tal.* **a quattro mani** (*čit.* ...kvatro...).

a quattro voci *tal.* (*čit.* a kvatro voči) *muz.* za četiri glasa.

Aquila *lat.* (*čit.* Akvila) Orao (ime zviježđu u kojem je najsjajnija zvijezda Atair).

aquila non capit muscas *lat.* (*čit.* akvila non kapit muskas) orao ne hvata muhe (tj. velik se čovjek ne bavi sitnicama).

Aquileia *v.* Akvileja.

Aquincum *lat.* (*čit.* Akvinkum) u rimsko doba naziv za grad na desnoj obali Dunava kraj starog Budima u Mađarskoj; vrijedne iskopine, npr. amfiteatar, javna i privatna kupališta i dr.

ar,[1] ara, *lok.* aru, *2. mn.* arā *lat.* (area — ravnina, površina) mjera za površinu, 100 m², *skrać.* a.

ar,[2] ara *v.* ahar.

ar[3] — *skrać. za* arak[1] *(v.).*

ar,[4] ara, *lok.* aru *tur.* (ar) stid, sramota, sram; *prenes.* čast, obraz, ponos, dostojanstvo.

Ar — *znak za* argon *(v.).*

ara[1] *lat.* žrtvenik, oltar; **Ara coeli** (*čit.* celi) Žrtvenik nebeski (ime jedne crkve u Rimu; Kranjčević, Šenoa).

ara[2] *indijan.* vrsta dugorepe papige iz tropskih krajeva Južne Amerike.

araba, *2. mn.* -ābā *tur.* (araba) 1. obična zaprežna kola; 2. konj arapske pasmine; **arabanski,** -ā, -ō — kolni, kolski; **arabadžija** — 1. kočijaš, vozar, kirijaš; 2. majstor koji pravi kola; kolar; **arabadžiluk,** *mn.* -ci — 1. zanimanje kočijaša, kirijaštvo; 2. kolarski zanat.

arabatan, -tna, -tno *tur.* (harabi) trošan, sklon propasti, dotrajao, ruševan, pokvaren, upropašten, otrcan, pohaban; *isp.* rabatan.

arabatija *v.* harabatija.

araber *njem.* konj arapske pasmine.

arabeska, 3. -ski, *2. mn.* arabeskī *i* arabesākā *tal.* (arabesco — arapski) šara na arapski način (isprepleteni geometrijski i stilizirani biljni crteži) *prid.* **arabesknī,** -ā, -ō.

arabī *v.* arabatan.

arabica — arapsko pismo, arapski alfabet.

Arabija — poluotok u Aziji; *prid.* **arabījskī; Arapin,** *mn.* Arapi, *2. mn.* Arāpā; *žen.* **Arapkinja; arapskī** *(v.) sve pored* **Arabljanin,** *mn.* -ani; **Arabljanka;** *prid.* **arabljanskī; arabistika,** 3. -ci — nauka o arapskom jeziku i književnosti, o arapskoj kulturi; **arabist(a)** — tko se bavi arabistikom, stručnjak u toj grani nauke; *prid.* **arabističkī; arabizam,** -zma, *2. mn.* arabizāmā — arapski izraz u nekom drugom jeziku.

arabilan, -lna, -lno *lat.* (arare — orati) prikladan za oranje, obradiv (u poljoprivredi); *isp.* ziratan.

arabinoza — vrsta šećera; spravlja se od arapske gume i nekih drugih biljnih sluzī.

arabizirati, -bizīrām — činiti nekoga Arapinom odn. nešto arapskim, poarapljivati, arapiti.

arač, arča *i* **arāč,** arāča *v.* harač *i* harāč.

aragonīt, -íta — ruda, rompski oblik kalcijeva karbonata (ime po **Aragoniji,** pokrajini u Španiji).

arahīd, -ída *grč.* (arachis hypogaea) zemljani ili kineski orah; biljka iz porodice lepirnjača s plodovima koji dozrijevaju pod zemljom; plodovi poznati pod imenom *kikiriki* dobri su za jelo, a služe i za pravljenje ulja.

arahis *v.* arahid.

Arahna — u starogrčkoj mitologiji osobito vješta tkalja iz Lidije; pobijedila je u tkalačkom natjecanju i samu boginju Atenu, a ova ju je za osvetu pretvorila u pauka.

arahnoīd, -ída *grč.* (arachnē — pauk + eidos — lik) paučinasta mozgovna, moždana opna, paučinasta moždanica; **arahnoiditis** (*akc. i* **-itis**) — upala arahnoida; *isto i* **arahnitis (-itis).**

arahnoidan, -dna, -dno *grč.* (arachnē — pauk + eidos — lik) paučinast, proziran; **arahnoidnost** — svojstvo nečega što je paučinasto, »paučinastost« (Krleža).

arahnologija *grč.* (arachnē — pauk + lógos — riječ, govor) nauka o paucima.

araisati, -šem *tur.* (jaramak) prijati, goditi, pristajati, primati se.

arajdati se, -ām se *grč.* (raízō — odmaram se, oporavljam se) veseliti se, radovati se, uživati gledajući nešto, nasladivati se, »rajiti se«.

arajstvo (*isp.* arajdati se) milina (»rajski«) užitak; zabava, razonoda.

arak,[1] arka, *mn.* arci, 2. arākā *lat.* (arcus — luk) 1. isto što i tabak; jedinica za mjeru papira; jedanput presavijen list (4 strane); 2. *štamp.* veliki list papira kako dolazi u tiskarski stroj, pa se poslije tiskanja presavijanjem dobiva 16 strana knjige (knjiga od 10 araka ima npr. 160 strana); 3. list papira (razne veličine) koji se ispunjava u različite svrhe (npr. *kućni, upitni, sabirni arak*); **autorskī arak** — 30.000 grafičkih znakova, bez obzira na bjeline i prazne prostore (pun redak), naslove, podnaslove, međunaslove, potpise ispod slika, bilješke, formule itd. (pri normalnim uvjetima obuhvaća obično 12—15 listova rukopisa, tzv. »kartica«; *isp.* štamparski arak).

arak,[2] araka *ar.* alkoholno piće od riže (*isp.* rakija).

arakača (*lat.* Arracacia xanthorhiza) meksička biljka iz porodice štitarki (gomolji jestivi).

arakanga *v.* ara[2].

aralija (*iz jednog urođeničkog jezika u Kanadi*) vrsta ukrasnog grma (slična bršljanu).

araluk, *mn.* -ci *tur.* (aralyk) prigradnja uz kuću; mali hodnik; međuprostor, razmak, razdaljina, rastojanje; također i vremenski razmak, rok, poček.

arām, -áma *v.* haram.

arambaša *v.* harambaša.

arambašići *v.* harambašići.

Arameja — stara oznaka za Siriju i Mezopotamiju: **Aramējac,** -jca, 5. Aramējče; *2. mn.* Aramējācā; *žen.* **Aramējka:** *prid.* **aramējskī** (arāmējskī je jezik od god. 300. pr. n. e. do 650. n. e. bio najrašireniji jezik u srednjoj Aziji te je zato važan za izučavanje židovskih i starokršćanskih spisa); spada u grupu semitskih jezika; **arāmējskō pismo** — semitsko pismo iz kojega se razvilo hebrejsko pismo i niz drugih.

aramija *v.* haramija.

aramōn, -óna *franc.* vrsta vinove loze, otporna prema biljnim bolestima (kultivira se osobito na jugu Francuske).

aramzáda *v.* haramzada.

aran,[1] arna, arno *tur.* (er — hrabar čovjek) hrabar, junačan, snažan; dobar, lijep, valjan.

aran[2] *v.* haran.

arān,[3] -ána — izotop ozona (formula mu je O_4), nedavno otkriven; djeluje na ljudsko zdravlje.

arancini (*mn. m. roda*) *tal.* (arancia — naranča) 1. ušećerena kora naranče; 2. male, osušene i ušećerene naranče.

aranđel *v.* arhanđel.

aranija *v.* oranija.

Aranka *mad.* (arany — zlato) »zlatna«.

aranžírati, -rānžīrām *franc.* (arranger) 1. skladno udesiti, preudesiti, urediti; 2. prirediti; 3. upravljati nečim; 4. nagoditi se; 5. u glumačkom zvanju — započeti uvježbavanje kazališnog djela na pozornici, pošto su već uloge naučene i »za stolom« razrađene; *isto i* **aranžovati,** -ujem; **aranžīrka,** 3. -ci *2. mn.* aranžīrkī — kazališni pokus na kojem se vrši aranžiranje (*v.* aranžirati 5); **aranžman,** -ána — 1. uređaj, smještaj, poredak, svrstavanje, raspored; 2. sporazum, izravnanje, izmirenje, nagodba; 3. obrada (muzička, književna), prerada, preudezba; orkestracija; **aranžer,** -era, 5. āranžēru — 1. čovjek koji nešto aranžira, udešava (npr. izlog); 2. čovjek koji upravlja nekom priredbom; 3. upravljač plesa kod četvorke, kadrile (Leskovar); 4. obrađivač ili prerađivač muzičkih djela.

arap, *2. mn.* ārāpā — 1. crno živinče: konj (*isp.*

araber), pas, mačka, pijetao itd.; 2. vrsta krumpira; 3. *šatr.* čovjek.

Arapin, *mn.* Arapi, 2. Arapa — 1. stanovnik Arapskog poluotoka; 2. konj arapske pasmine (*isp.* araber, arap); prvotno su se Arapima smatrali samo stanovnici Arapskog poluotoka, no kasnije su se širili na istok, zapad i jug; poznati su i pod imenima Mauri (pomiješavši se s narodom osvojene starorimske provincije Mauretanije), osobito u zaposjednutom dijelu Španije, a u našoj srednjovjekovnoj povijesti javljaju se i kao Saraceni. Danas pod arapskim imenom nastupaju na svjetskoj pozornici ne samo stanovnici Arapskog poluotoka nego i pripadnici Sirije, Jordana, Palestine, Iraka, Egipta, Libanona, Sudana, Libije, Tunisa, Alžira, Maroka, Kuvajta, Bahreina, Omana itd.; *žen.* **Arapka** *i* **Arapkinja.**

Araplija *v.* Arapin.

arapskī — *prid. prema* Arabija *i* Arapin; **arapskā guma** *v.* gumirabika; **arapske brojke** — znakovi za brojeve, npr. 1, 2, 3 itd. za razliku od rimskih brojaka I, II, III itd. (podrijetlom su iz Indije); **Arapska liga** — savez šest arapskih država Bliskog Istoka: Egipta, Iraka, Jemena, Jordana, Saudijske Arabije i Sirije, sklopljen god. 1945; kasnije su mu pristupili Libanon i Libija.

arār,[1] -āra *tur.* (harar) 1. vreća od kostreti; 2. polovina konjskog tovara (obično teret na živinčetu visi u dvije vreće, svaka s jedne strane sedla).

arār,[2] -āra *tal.* (arare — orati) njiva, poorana zemlja, »oranje«.

arara, *2. mn.* arārā *v.* ara[2].

Ararat (*tur.* Agri) ugasli vulkan u istočnoj Turskoj (po Bibliji se na tom brdu zaustavila Noina arka nakon općeg potopa).

araret *v.* hararet.

araspija *v.* rospija.

arašid, -ída *v.* arahid.

arašlama *v.* ašlama.

arata *grč.* (horatas — igra, šala) veselje, zabava.

arati *v.* harati.

arātos (*akc. i* **aratos**) *grč.* (aratos — proklet, zlosretan) proklet bio!, do đavola!, do vraga!; **aratosíljati se,** -tosīljām se — oslobađati se čega neugodnog, otresati se nevolje (šaljući sve aratos — do đavola).

Araukānci (Arawak) — nekada moćno indijansko pleme, no nemilosrdno istrijebljeno od španjolskih osvajača; danas ih ima na području Brazila i Venezuele; *po njima:* **araukārija** — vrsta crnogorice.

Arauzona *lat.* starorimsko naselje na mjestu današnjeg Bribira.

arazzo *tal.* (*čit.* arāco) vrsta zidnog saga (po franc. gradu Arrasu).

arba, *2. mn.* ārbā *i* ārābā *tur.* orijentalna natkrivena kola (jednopreg) na dva kotača, naročito za žene; *isto i* araba.

Arba *lat.* antičko ime za otok i grad Rab.

arbadija (arbadiga) *lat.* (herba — biljka, dica — vrsta poreza u srednjem vijeku) daća za napasivanje kmetske stoke na feudalnim pašnjacima (travarina).

arbajtsbirō, -ōa, *mn.* -ōi, 2. -ōā *njem.-franc.* (Arbeit — rad + *isp.* biro) ured za posredovanje rada, za zapošljavanje nezaposlenih radnika.

arbajtsdīnst *njem.* (Arbeit — rad + Dienst — služba) »radna služba«, institucija njemačke nacističke vladavine koja je propisivala da svatko mora provesti stanovito vrijeme na fizičkim radovima u službi zajednice.

arbaleta, *2. mn.* -lētā *franc.* vrsta lūka i strijele (samostrijel).

Arbānija — *isto što i* Albanija (*v.*); **Arbanija** (*akc.!*) mnoštvo Arbanasa; **Arbanas** — Albanac (*u nar. pjesmi i* **Arbanasa,** npr. Musa Arbanasa); **arbānas** — 1. pastir, čobanin; 2. vrsta vinove loze (crno grožđe); 3. vrsta duhana (Dončević; inače u tom značenju riječ nije dosad zabilježena); *prid.* **arbanaskī** *i* **arbanaškī; Arbanasi** — selo kod Zadra.

arbaš *tur.* (arbaš — pjegav) bolest dobrac, ospice.

Arbeiter Zeitung *njem.* (*čit.* Arbajter cajtung) Radničke novine, centralni organ Socijaldemokratske stranke u Austriji (osn. 1889, izlaze i danas) (Krleža).

arbidžana (*isp.* arahid) kikiriki (Cesarec).

arbija *v.* harbija.

arbitar, -tra, *2. mn.* arbitārā (*pored* **arbiter,** arbitera) *lat.* (arbiter — očevidac; posrednik) 1. izabrani sudac; 2. posrednik; 3. mjerodavna osoba čijem se sudu svi podvrgavaju; 4. **arbiter elegantiarum** (*čit.* a. elegancijarum) — propisivač ukusa, uljudnosti, mode i sl.; uvijek elegantno odjeven čovjek; **arbitrāran,** -rna, -rno — 1. koji prosuđuje ne po pisanom zakonu, nego po osobnom uvjerenju; 2. svojevoljan, samovoljan; 3. približan; 4. koji se može odrediti ovako i onako; 5. presudan, mjerodavan; **arbitrator** — prosuđivač, procjenjivač, procjeni-

telj; **arbitraža** *franc.* (arbitrage) 1. pomirljiv način rješavanja sporova: diplomatskih (među državama), vlasničkih (među poduzećima) itd.; 2. trgovačko poslovanje u kapitalističkim zemljama pri kojem se iskorišćuje razlika cijena jednakih burzovnih objekata na različitim tržištima, u svrhu izvlačenja profita; 3. obvezatno rješavanje sporova, nastalih u našoj zemlji između pojedinih državnih privrednih poduzeća, po posebnim ȁrbitrāžnīm sudovima u naročitom postupku; *prid.* **ȁrbitrāžnī; arbitrírati,** -ìtrīrām — vršiti arbitražu, biti arbitar, arbitrator, prosuđivati, procjenjivati.

ȁrbor *lat.* drvo; jarbol; stablo; **arbor affinitatis** — rodoslovno stablo daljnjih rođaka; **arbor consanguinitatis** (*čit.* konsangvinitātis) — rodoslovno stablo krvnih rođaka; **arbor genealogica** (*čit.* genealȍgika) — rodoslovno stablo (uopće); **arbor vitae** (*čit.* vîte) — drvo života.

arbòretum *lat.* (arboreus — od drveta) nasad raznovrsnog domaćeg i stranog bilja, obično u znanstvene svrhe; botanički vrt.

arborikultùra *lat.* (*isp.* arbor) uzgajanje stablastog bilja u parkovima, nasadima, vrtovima, drvoredima i sl.

arbȕn, -ūna *tal.* (*venet.* arboro) vrsta morske ribe ružičaste boje i ukusna mesa; *naš izraz:* rumenac (*lat.* Pagellus erythrinus).

ȁrbuo, ȁrbula (*isp.* arbor) jarbol, katarka.

arc. (*čit.* ȁrk.) *skrać. za lat.* arcus (*čit.* ȁrkus) lȗk (u geometriji).

arcana *v.* arkana.

archiiatrus Sancti Palatini *lat.* nadliječnik svetog, tj. carskog dvora u starom Rimu (Krleža, *Aretej*); *isp.* arhijatar.

arci... *v.* arhi...

ȁrciđakon *v.* arhiđakon.

arcula avis *lat.* (*čit.* ȁrkula...) ptica zlokobnica (kod starinskih gatārā).

arcus *lat.* (*čit.* arkus) lȗk.

ȃrč *v.* harč.

arčidȕka *tal.* (arciduca) nadvojvoda (Vojnović).

ȁrdakva *v.* andrkva.

ardȁlija; ardȃlj, *v.* hardalj.

Ardȇni (*franc.* Ardenne) šumovito gorje na zapadu Evrope; *prid.* **ȁrdēnskī.**

ardente *tal.* (*akc.* ardȇnte) *muz.* vatreno, gorljivo.

ȁrdič, *2. mn.* ȁrdīčā *tur.* (ardyč) smreka.

ȁrdija, *2. mn.* ȁrdījā *tur.* (ardy) stražnja sobica; prostorija iza dućana.

Ardijėjci, Ardijējācā *(mn. m. roda)* — ilirsko pleme uz desnu obalu Neretve; u 3. st. pr. n. e. organizirali moćnu državu od Cetine do Vojuše u Albaniji (*isp.* Agron, Teuta, Gencije).

ardìmenat, -ēnta, *2. mn.* ardìmenātā *tal.* (ardimento) drskost, smjelost, odvažnost, srčanost (Vojnović).

ardȋt, -ita *tal.* (ardito — hrabar, srčan, smion; drzovit) član ardita, neredovitih talijanskih dobrovoljačkih četa, koje su poznate sa svojih zlodjela po Istri i Hrvatskom primorju g. 1919—1921.

ardometar, -tra *lat.-grč.* (ardere — gorjeti) vrsta pirometra *(v.)* za mjerenje visokih temperatura (do 2000°C).

ardȍv, -ova, *2. mn.* ardovā *mad.* (hordo) bure, bačva.

Arduba *lat.* grad u starorimskoj pokrajini Dalmaciji (vjerojatno današnji Vranduk u Bosni, a neki historičari pomišljaju i na Nikšić u Crnoj Gori).

Ȁrduin *germ.* »hrabri prijatelj«.

ȁrdžija, *2. mn.* ȁrdžījā *tur.* sluga u aru (*v.* ar[2]) konjar, konjušar, govedar.

ȁrea, *2. mn.* ȁrea *lat.* 1. ravna površina, ravnina, ravnica; 2. *prenes.* nešto prostorom veliko uopće (bojno polje, trkalište u cirkusu, borilište u amfiteatru i sl.); 3. ćelava glava, ćelavost; **areȃl,** -ála — 1. ploha, ploština, površina (osobito zemljišta); 2. područje, oblast, pojas prirodne rasprostranjenosti bilo koje grupe bilja i životinja.

ȁreka (*lat.* Areca catechu, iz malabarskog jezika) vrsta palme iz tropske Azije; sjemenke služe protiv glistavosti.

ȁreligiózan, -zna, -zno *grč.-lat.* (a — ne + *isp.* religija) koji je bez vjere; **areligiòznōst,** -osti — bezvjerstvo.

ȁrem[1] *v.* harem.

ȁrem[2] *tur.* (aram — mir) groblje.

arȇna *lat.* (arena — pijesak; rvalište) borilište, pozornica, poprište; mjesto na kome se vode borbe, bojno polje, bojište; u naše vrijeme najviše u upotrebi za filmski festival u Puli i za pojave koje su s njim u vezi: zlatna arena, srebrna arena i sl.; *prid.* **arȇnskī.**

arȇnda *lat.* (arrenda) 1. zakup, zakupnina; 2. čist prihod od zemljišta kad se odbiju troškovi oko proizvodnje i vlastitog uzdržavanja; *prid.* **ȁrendālan,** -lna, -lno (kod Krleže i kajk. *činž arendaljski* — zakupnički porez); **arendȃr,** -ára, 5. ȁrendāru *i* -āre — zakupnik; tko uzima zemlju u zakup; **arendȃtor** — tko daje u arendu 1; **arendàšica** — zemlja što se daje u arendu (Đalski);

arendirati, -endīrām — dati u arendu, iznajmiti; također i: uzeti u arendu, zakupiti (varijante: **arendàriti,** -rendārīm, **arendati,** -ām, **arendisati,** -šēm, **arendovati,** -ujēm).

arenòzan, -zna, -zno *lat.* (arenosus) pješčan, pjeskovit; *isto i* **arenulòzan** (*isp.* arena).

areola *lat.* (areola — mala ploha, ravnina) crveni kolobar oko prsne bradavice.

areometar, -tra, *2. mn.* areometārā *grč.* (araios — tanak, tijesan, uzak + metron — mjera) sprava za mjerenje gustoće tekućine ili postotka u njoj rastvorene tvari, »gustomjer«.

Ares — starogrčki bog rata (isto što i rimski Mars); **areopàg,** -āga *grč.* (»Áresov brežuljak«) 1. vrhovno sudište u staroj Ateni; 2. *prenes.* vrhovni forum uopće, skup uglednih ljudi.

arest, *2. mn.* ärestā *tal.* (arresto) 1. uze, zatvor, haps, rešt; 2. *med.* zastoj, prekid rada, blokada; **srčanī arest:** a) zastoj srca, u širem smislu — smrt; b) u užem smislu: prestanak djelotvornog rada srčanog mišića u toku opće anestezije *(v.)*; **arestant,** *2. mn.* arestanātā — zatvorenik, uhapšenik, uznik; **arestirati,** -restīrām — 1. zatvoriti, uhititi, uhapsiti; 2. zatvoriti, učvrstiti, npr. neku spravu, stroj, da se dalje ne pokreće; 3. *trg.* zaustaviti (npr. pošiljku robe); *isto i* **aretirati,** -retīrām; *isto i* **arestovati,** -ujēm.

Areta (Aretē) *grč.* (krepost) u starogrčkoj mitologiji personifikacija kreposti, kći Zeusa i Praksidike; također i ime majke Nausikajine odn. žene Alkinojeve *(v.)*.

aretalogija *grč.* (*isp.* aretologija) u kasnije doba grčko-rimske literature priča u pohvalu nekog božanstva.

Aretej iz Kapadokije — grčki liječnik iz 2. st. n. e; Krležin motiv u jednoj od njegovih drama.

aretologija *grč.* (aretē — krepost + logos — govor) dio etike *(v.)* koji obrađuje nauku o vrlinama, krepostima; *prid.* **aretološkī.**

a revoir *franc.* (*čit.* a revoār) do viđenja (*isto i* **au revoir**).

arf *v.* harf.

ärfa *v.* harfa.

Arg (*grč.* Árgos) grad na Peloponezu (*isp.* Argolida); sjedište kralja Agamemnona *(v.)*.

argala — ptica iz porodice roda; u Indiji sveta i zakonom zaštićena jer uklanja otpatke.

argamak *tal.* jahaći konj plemenite pasmine.

argan, *2. mn.* argānā *tal.* (argano) dizalica, vitlo, čekrk, kran.

argat, *2. mn.* argātā *tur.* (argyt — klanac, tjesnac) 1. puškarnica, tj. rupa u zidu tvrđave, kroz koju se provlačila puška (*isp.* ambrazura, mazga); 2. skele na kojima stoje radnici pri zidanju kuće; *isp.* grušt; 3. mjera za zemljište, četvrtina rala, »motika« zemlje; 4. *v.* argatin.

argatin, *mn.* argati, 2. argātā *grč.-tur.* (ergatēs, yrgat) radnik, nadničar (dolazi i u obliku **argat, argatār** *i* **argataš,** -aša); *žen.* **argatka, argatkinja; argatija** — skup nadničara; **argatluk** — nadnica, nadničenje, tlaka; **argatovati,** -ujēm — raditi na nadnicu, nadničiti, kulučiti; *isto i* **argatati,** -ām.

Argejac *v.* Argivac.

argela *v.* ergela.

argentān, -āna *lat.* (argentum — srebro) slitina, legura bakra, cinka i nikla, tzv. »novo srebro«; *v.* pakfong, alpaka; *isto i* **argentāl,** -āla.

Argentina — zemlja u južnoj Americi; **Argentinac,** -nca, 5. Argentīnče *2. mn.* Argentīnācā; *žen.* **Argentīnka;** *prid.* **argentīnskī.**

argentīt, -ita *lat.* (argentum — srebro) srebrni sulfid, meka, rastežljiva i kovka olovnosiva ruda; sadrži 87% srebra.

argentum *lat.* (*akc.* argentum) srebro: sjajan bijeli metal iz grupe dragih kovina, vrlo podatljiv i kovak, atomska težina 107,88, tablični broj 47, *znak* Ag; primjena svestrana.

argila *grč.* (argilos) glina (*v.* nargila — prvotno: glinena lula).

argirija *grč.* (argyrion — srebro) otrovanje spojevima srebra; *isto i* **argirijaza** *i* **argiroza; argirokracija (-kratija)** — vladavina srebra, tj. bogataša; *isp.* plutokracija.

argiroterapija *grč.* (argyros — srebro + *isp.* terapija) liječenje preparatima koji sadržavaju srebro.

Argivac, -ivca, 5. Àrgīvče, *2. mn.* Àrgīvācā — stanovnik Arga, a u književnosti često i zamjena za *Helen* odn. *Grk* uopće; *žen.* **Àrgīvka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **argīvskī,** -ā, -ō.

argo, -oa, *mn.* -oi, 2. argoā *franc.* (argot) *lingv.* šatrovački jezik; govor ljudi jedne sredine koji je za druge nerazumljiv, jezik pojedinih staleža i zvanja (npr. *vojnički, studentski argo*); *isp.* slang, žargon; *v.* argotizam.

Argo *grč.* ime lađi na kojoj su Argonauti *(v.)* plovili po zlatno runo u Kolhidu (ime bi se moglo prevesti sa »brzoplovka«).

argola *lat.* (argutula) rudo na kormilu.

Argolida — grčka pokrajina na sjeveroistočnom Peloponezu; glavni grad Nauplion; mnogo se spominje u antičkoj književnosti jer su u njoj bili gradovi Mikena, Arg, Tirint, Epidaur i dr.

argon, -ona *grč.* (argos — bijel, bjeličast) *kem.* element, atomska težina 39,944, tablični broj 18; *znak* Ar; plemeniti (inertni) plin bez boje i mirisa; upotrebljava se za reklamne cjevaste električne lampe, daje plavkasto svjetlo.

Argonauti *(mn. m. roda) grč.* 1. u starogrčkoj mitologiji junaci koji su na ladi »Argo« izvršili za ono vrijeme daleku plovidbu do obale Kolhide (na Crnom moru); u djelu *Najljepše priče iz klasične starine* opisuje ih Gustav Schwab ovako: »Kad je brod bio sagrađen i junaci okupljeni, budu kockom podijeljena mjesta Argoplovaca ili Argonauta: *Jazon* je bio zapovjednik cijelog pohoda, *Tifij* krmilar, a oštrovidni *Linkej* vršio je službu sprovodnika broda. Na prednjem dijelu sjedio je krasan junak *Heraklo*, straga *Pelej*, otac Ahilejev, i *Telamon*, otac Ajantov. U unutrašnjosti broda nalazili su se između ostalih *Kastor* i *Polideuk*, Zeusovi sinovi, *Nelej*, otac Nestorov, *Admet*, muž pobožne Alkestide, *Meleagar*, kasniji pobjednik kalidonskoga vepra, *Orfej*, čarobni pjevač, *Menetije*, otac Patroklov, *Tezej*, potonji kralj atenski, i njegov prijatelj *Piritoj*, *Hil*, mladi drug Heraklov, *Eufem*, sin Posejdonov, i *Ojlej*, otac maloga Ajanta«; 2. *prenes.* smjeli pomorci koji traže doživljaje na moru; 3. *zool.* **(argonaut)** vrsta glavonošca (morska životinja); **argonautika** – velik, dugotrajan i opasan pothvat (Đalski).

Argoni (*franc.* Argonne) pobrđe u sjeveroistočnoj Francuskoj; *prid.* **argonskī**, -ā, -ō.

argot *v.* argo; **argotizam**, -zma, *2. mn.* -izama — izraz iz argoa, jedna od riječi koje se govore u argou; *katkada i* dijalektizam, provincijalizam.

argumen(a)t, -enta, *2. mn.* argumenata *lat.* (argumentum) dokaz, razlog, opravdanje, obrazloženje; **argumentum ad hominem** *v.* ad hominem; **argumentacija** — 1. dokazivanje, obrazlaganje, niz argumenata s istim zaključkom; 2. način iznošenja i raspoređivanja dokaza; *prid.* **argumentaran**, -rna, -rno — bogat dokazalima, sposoban da djeluje kao dokazno sredstvo; *isto i* **argumentativan**, -vna, -vno; **argumentirati**, -mentīram — dokazivati, izvoditi dokaz, obrazlagati; *isto i* **argumentovati**, -ujem *i* **argumentisati**, -šem.

argumentum a contrario (*čit.* ...a kontrario) dokaz iz suprotnih pretpostavki.

argumentum ad crumenam *lat.* (*čit.* ...krumenam) dokaz novčarkom, tj. mitom, podmićivanjem.

argumentum baculinum *lat.* (*čit.* ...bakulinum) dokaz štapom, tj. batinama; *isto i* **argumentum a baculo.**

argumentum kat' anthropon *lat.-grč. isto što i* **argumentum ad hominem.**

argumentum legis *lat.* osnov, uzrok, razlog, smisao zakona.

argumentum palmarium (*ili* **primarium**) *lat.* vrlo dobar, stvaran, temeljit, odlučan i uvjerljiv dokaz (zapravo: dokaz koji nosi palmu prvenstva).

Argus — 1. div iz grčke mitologije koji je imao 100 očiju po čitavom tijelu; stooki čuvar Ije, kćeri grčkoga kralja Inaha, koju je — prema priči — Hera pretvorila u kravu; ubio ga je Hermo; 2. *prenes.* čuvar koji sve vidi; 3. **Argusove (argusovske) oči** — oči koje sve vide i zapaze.

arhaičan, -čna, -čno *grč.* (archaios — prastar, drevan) star, prastar, starinski, zastario; staromodan; **arhaik** — prastaro iskonsko doba razvitka Zemljine kore; dijeli se u dvije formacije: *azōjskō doba* (beživotno doba, jer tada još nije bilo traga živim bićima) i *eōzōjskō doba* (kad se javljaju prvi tragovi živih bića); *prid.* **arhajski; arhaist(a)** — učenjak koji proučava starine; **arhaizam**, -zma, *2. mn.* arhaizama — 1. *lingv.* zastarjela riječ ili zastarjeli oblik koji je izišao iz upotrebe; 2. zastarjela pojava, preostatak iz starine; *prid.* **arhaističan**, -čna, -čno; **arhaistički; arhaizirati**, -izīram — davati nečemu starinski oblik; pisati (ili uopće djelovati) na starinski način; *isto i* **arhaizovati**, -ujem.

arhanđeo *grč.* (arhi... + *isp.* anđeo) po kršćanskom vjerovanju viši red anđela *(v.)* (kod Matoša: nadanđeo); *prid.* **arhanđelski** *i* **arhanđeoski.**

arhe...; arheo... *grč.* (arche — početak; archaios — star, drevan) u složenicama kao predmetak označuje odnos drugog dijela složenice prema starini, davnini, drevnosti, praizvoru, prvotnosti (života na Zemlji).

arhegonijate *(mn. ž. r.) grč.* (arhe... + gonos — potomak) u botanici zajednički naziv za mahovine i papratnjače; **arhegonija** — ženski rasplodni organ u arhegonijata.

arheo... *v.* arhe...
arheoceti *grč.* najstariji fosilni kitovi iz eocena i miocena *(v.)*.
arheografija *grč.* (arheo... + grafo — pišem) opisivanje i izdavanje prastarih pisanih spomenika.
arheologija *grč.* (arheo... + logos — riječ, govor) nauka koja proučava ostatke i spomenike materijalne kulture društva od prve pojave čovjeka do pisanih spomenika *(prethistorijska arheologija)*, obuhvaća robovlasnički poredak (za Grčku i Rim — *klasična arheologija*) te seže sve do feudalizma *(srednjovjekovna arheologija)*; **arheolog**, *mn.* -zi — tko se bavi arheologijom, stručnjak u toj nauci; *prid.* **arheološki**; **arheološka iskopina** — »prežitak«, ostatak iz starine.
arheopteriks *grč.* (arheo... + pterix — pero, krilo) praptica: okamenjeni ostaci ptice velike kao golub, sa zubima, pandžama na krilima i dugačkim repom, pokrivenim perjem; čini prijelaz od gmazova prema pticama.
arheozoik *grč.* (arheo... + zoon — živ stvor) razdoblje u razvoju Zemlje (između arhaika i paleozoika); *prid.* **arheozojski**.
arhetip *grč.* 1. uzor, model; 2. izvorni nesačuvani rukopis koji se dade rekonstruirati; 3. prvi štamparski otisak ili primjerak novog izdanja; 4. u psihoanalizi: iskonski podsvjesno-misaoni motiv zajednički svim ljudima; *isp.* arhitip, prototip.
arhi... (*od grč.* archo — prednjačim, prvi sam, vladam, počinjem) kao prvi dio složenice znači: gornji, viši, prvi, prednji, nad-.
Arhibald *germ.* »hrabri«, »smioni«, »smjeli«, »odvažni«.
arhibiskup *grč.* nadbiskup, arhiepiskop.
arhidijeceza *grč.* (arhi... + *isp.* dijeceza) nadbiskupija, metropolija.
arhidakon (*akc. i* **arhiđakon**) *grč.* (arhi... + đakon, *v.*) naddakon, viši crkveni dostojanstvenik, obično prvi savjetnik biskupov.
arhiepiskop *grč.* (arhi... + *isp.* episkop) nadbiskup, glavni episkop; *prid.* **arhiepiskopov**; **arhiepiskopski**; **arhiepiskopija** — nadbiskupija.
arhigonija *grč.* (arhe... + gonos — postanak) vjerovanje u postanje živih bića bez roditelja, iz neživе tvari (nekada su npr. mislili da ribe postaju iz mulja, kukci iz drva, crijevni nametnici iz sadržaja crijeva itd.); *isp.* abiogeneza.
arhijatar, -tra, *2. mn.* -ijatara *grč.* (arhi... + iatros — liječnik) glavni liječnik, nadliječnik, primarijus, protomedikus; *isp.* archiatrus.
arhijerej, -eja, 5. arhijereju *grč.* (arhi... + *isp.* jerej) visoki svećenik u pravoslavnoj hijerarhiji; *prid.* **arhijerejev**; **arhijerejski**; **Arhijerejski sabor** — u Srpskoj pravoslavnoj crkvi najviša crkveno-zakonodavna i crkvenosudbena vlast; sačinjavaju ga patrijarh kao predsjednik i eparhijski episkopi; **Arhijerejski sinod** — izvršni organ Arhijerejskog sabora, najviša upravna i nadzorna vlast u Srpskoj pravoslavnoj crkvi; članovi: patrijarh i četiri eparhijska arhijereja.
Arhiloh — starogrčki pjesnik iz 7. st. pr. n. e. (satire, himne, elegije).
arhimandrit, -ita, 5. arhimandrite (*akc. i* **arhimandrit**) *grč.* (arhi... + mandra — ovčarnica) nadstojnik pravoslavnog manastira; najviši redovnički čin do vladike; *prid.* **arhimandritov** (*akc. i* **arhimandritov**); **arhimandritski** (*akc. i* **arhimandritski**).
Arhimed (*grč.*, *isp.* arhi... + medomai — brinem se, dakle »oprezni«, »koji zna predviđati«, »obzirni«) najveći matematičar i fizičar staroga svijeta (287. do 212. pr. n. e.); genijalan mislilac kome se pripisuje rečenica: »Dajte mi jednu fiksnu točku...«, koju Krleža citira u djelu *Na rubu pameti* (*grč.* Dos pu sto, kai ten gen kineso — Daj gdje da stanem, tj. uporište, i okrenut ću Zemlju); **Arhimedov zakon** — *fiz.* od Arhimeda pronađeno pravilo da svako tijelo, uronjeno u tekućinu, gubi na svojoj težini onoliko koliko teži istisnuta tekućina (pronašavši taj zakon, kažu, Arhimed je kliknuo poznati poklik *heureka!*) *(v.)*.
arhipastir, -ira *grč.* (*isp.* arhibiskup) natpastir, nadbiskup, arhijerej.
arhipelag, -aga *mn.* -azi (arhi... + pelagos — more) otočje; skup otoka koji leže relativno jedan blizu drugome; *prid.* **arhipelaški**, -a, -o.
arhiret *v.* ahiret.
arhitekt, *2. mn.* arhitekata *grč.* (arhitekton) graditelj, građevinski inženjer; građevni umjetnik i stručnjak koji osniva visoke gradnje (zgrade, građevine) te vodi i nadzire njihovu izvedbu; *prid.* **arhitektov**; **arhitekatski**; **arhitektonika**, 3. -ci — 1. organsko slaganje dijelova u jednu skladnu cjelinu (u arhitekturi); 2. skladnost konstrukcije nekog umjetničkog djela, razmjernost i podudaranje njegovih dijelova (npr. *arhitektonika romana, spomenika* i sl.); 3. znanost o građevnoj umjetnosti i građevnim oblicima; 4. *isto*

što i arhitektura; *prid.* **arhitektoničan,** -čna, -čno; **arhitektonički; arhitektonski; arhitektura** — 1. građevna umjetnost, graditeljstvo, građevinarstvo; umjetnost projektiranja gradnje i umjetničkog oblikovanja zgrade; 2. stil građevine; *prid.* **arhitekturni** (*akc. i* **arhitekturni**).

arhitip *v.* arhetip.

arhitrav, -ava *grč.-lat.* (arhi... + trabs — greda) glavna greda koja veže dva ili više stupova i počiva na njima: gornji prag; nosilac krovišta (S. Batušić).

arhiv, -iva *grč.* (archeion — gradska vijećnica, magistrat) 1. ustanova za čuvanje starih dokumenata i pisanih spomenika; 2. odjeljenje ustanove gdje se čuvaju stari spisi (akti), isprave, nakon što je neki postupak ili proces dovršen: *naš stari izraz:* pismohrana, pismara; 3. skup pisanih spomenika koji se odnose na djelatnost neke ustanove ili osobe; 4. naziv nekim časopisima znanstvenog karaktera; *isto i* **arhiva;** *prid.* **arhivski; arhivalan,** -lna, -lno; **arhivalije** (*mn. ž. roda*) — arhivske stvari, stvari što se čuvaju u arhivima; **arhivar,** -ara, 5. arhivaru i -are — službenik arhiva; *prid.* **arhivarov** *i* **-arev; arhivarski;** *žen.* **arhivarica** *i* **arhivarka; arhivist(a)** — isto što i arhivar; titula državnog službenika bibliotekarsko-arhivističke struke; *žen.* **arhivistkinja; arhivirati,** -iviram — 1. staviti neki spis, neko djelo u arhiv; 2. raditi u arhivu, »kopati« po starim spisima.

arhivolt *grč.-lat.* glavni luk koji spaja dva stupa.

arhont, *2. mn.* arhonata *grč.* (archon, 2. -ontos) 1. član vrhovne državne uprave u staroj Ateni; bilo ih je devet: prvi — *arhont eponim* (po njemu se zvala godina), drugi: *arhont bazilej,* treći — *arhont polemarh,* ostala šestorica — *tezmoteti;* 2. isto tako naslov najviših činovnika i u drugim starogrčkim gradovima-državama (polisima); 3. knez, kralj, vladar (osobito kao naslov za strane vladare u bizantskim povijesnim izvorima): **arhontat,** -ata — vrijeme vladanja jednoga arhonta (Miloš Đurić); *prid.* **arhontov; arhontski.**

aridan, -dna, -dno *lat.* (aridus — suh); **aridna područja** — površine koje su suhe ili imaju malu količinu atmosferskih taloga i intenzivno isparivanje, gdje je biljni pokrivač oskudan ili ga uopće nema i gdje su dnevna temperaturna kolebanja vrlo visoka (najtipičnija aridna područja jesu pustinje).

Ariel *v.* Arijel.

aries *lat.* ovan, u starom vijeku ratna sprava (s ovnujskom glavom) za razbijanje zidina; **Aries** — Ovan (zviježđe u Zodijaku na sjevernoj nebeskoj polutki).

Arif *tur.* »dobar poznavalac«; *žen.* **Arifa.**

arija[1] *tal.* (aria) 1. zrak, uzduh; 2. podneblje, klima; 3. strujanje topline, jara; 4. *prenes.* velika količina, mnoštvo.

arija[2] *tal.* (aria) *muz.* 1. vokalna kompozicija za jedan glas uz instrumentalnu pratnju, najčešće u operi; 2. melodija, napjev, kajda, glas, način pjevanja neke pjesme.

arijac, -ijca, *2. mn.* arijaca (*sanskrt.* arya — gospodin) — *u užem smislu:* pripadnik indoevropskih, indoiranskih plemena; *u širem smislu:* pripadnik bilo kojeg indoevropskog naroda ili plemena (*v.* Indoevropljani); službena njemačka hitlerovska »nauka« upotrebljavala je taj naziv u smislu: nežidov, nesemit; *žen.* **arijka;** *prid.* **arijski** (*drugo je* arijevski, *v.* arijanizam).

Arijadna — žena iz grčke mitologije, kći kralja Minosa, koja je s pomoću klupka konca izvela iz kretskog labirinta mitskog junaka Tezeja; odatle **Arijadnina nit** — spasonosno sredstvo.

Arijana *grč.* (areion — bolji, čestitiji) »bolja«, »čestita«, »presveta«.

arijanizam, -zma — naučavanje Arija (svećenika iz Aleksandrije, 4. st. n. e.) da Krist nije iste biti s bogom ocem, nego da mu je samo sličan; **arijevac,** -evca, *2. mn.* arijevaca — pristaša arijanizma (*drugo je* arijac); *žen.* **arijevka;** *prid.* **arijevski.**

Arijel (*hebr.* »božji lav«) — simboličko ime za junaka uopće, za žrtveni oltar, za grad Jeruzalem; u književnosti (Kabala, Shakespeare, Goethe) vodeni ili zračni duh s dobrim svojstvima, osobito istaknut kao dobročinitelj u Shakespeareovoj drami *Oluja;* **arijelski** — kao Arijel, tj. uzvišen, dobronamjeran, blistav karakterom, nadzemaljski (Matoš).

arijergarda *franc.* (arriere — straga + *isp.* garda) četa koja brani odstupanje; zaštitnica, zalaznica.

arijerist(a) *franc.* (arriere — straga) nazadnjak, natražnjak, reakcionar; *prid.* **arijeristički.**

arijeta, *2. mn.* arijeta *tal.* (arietta) mala arija, pjesmica.

arijevac, *v.* arijanizam.

arijski, -a, -o — *prid. prema* arijac (*v.*).

arik, *mn.* -ci, 2. arika *turkm.* kanal za navodnjavanje u Srednjoj Aziji.

arimid, -ida — novo umjetno (sintetično) vlakno, izumljeno u SSSR; podnosi izvanredno visoke i izvanredno niske temperature; upotrebljava se u tehničke svrhe kao izolator i armatura, a mogu se od njega proizvoditi i tkanine otporne prema ultraljubičastim i drugim svemirskim zračenjima.

Arion — slavan pjesnik i svirač sa grčkog otoka Lezba (oko god. 600. pr. n. e.); pripisuje mu se da je prvi dao zborovima da pjevaju ditirambe, odakle se razvila tragedija; prema priči, skočio je s broda u more ne bi li se spasio od razbojnika; u vodi ga je dočekao i iznio na obalu delfin koga je zanio svojom pjesmom.

arioso *tal.* (*čit.* arijozo) *muz.* »na način pjesme«, pjevni dio recitativa.

Ariosto (Ludovico, 1474—1533) talijanski književnik, pisac prvih komedija na talijanskom jeziku, a ima i latinskih djela; svjetski je glasovit po svome epu *Orlando furioso* (*v.*).

Ariovist — vladar germanskog plemena Sveva, jedna od najznatnijih ličnosti opisanih u Cezarovu djelu *De bello Gallico* (pokušao je osvojiti Galiju, ali ga je Cezar pobijedio god. 58. pr. n. e.).

ariozo *v.* arioso; **ariozan,** -zna, -zno (*isp. i* arija) melodičan, pjevan.

arir, -ira *v.* erir; *isp.* harir.

Aristej — u starogrčkoj mitologiji zaštitnik lova i stada, sin Apolona i nimfe Kirene.

Aristid (*grč.* aristos — najbolji) — staroatenski državnik s nadimkom »Pravedni« (umro oko 467. pr. n. e.): simbol pravednosti i nesebičnosti.

Aristofan, -ana — starogrčki komediograf, jedan od najvećih komediografa uopće (452—388. pr. n. e.); *prid.* **Aristofanov.**

aristokracija (*pored* **aristokratija**) *grč.* (aristos — najbolji, najugledniji + krateo — vladam) 1. gospodstvo, vladavina velikaša, »boljarovlada« (Ivan Mažuranić); 2. viši, privilegirani sloj plemstva; visoko plemstvo; 3. *prenes.* privilegirani gornji sloj neke klase ili socijalne grupe; **aristokrat(a)** — plemić velikaš; pripadnik visokog plemstva; *prid.* **aristokratski;** *žen.* **aristokratkinja; aristokratizam,** -zma — 1. vladavina velikaša, plemića; 2. izvanredno fino, »plemićko« ponašanje.

ariston *grč.* (aristos — najbolji, najplemenitiji) vrsta automatskog, obično veoma bučnog glazbala.

Aristotel — starogrčki filozof, jedan od najvećih mudraca uopće (384—322. pr. n. e.); *prid.* **Aristotelov; aristotelski; aristotelizam,** -zma — učenje Aristotelovo.

ariš, 2. *mn.* arīšā (*lat.* Larix europaea) vrsta bora (listopadna biljka); *prid.* **arišev,** -a, -o; **ariševina** — ariševo drvo, korisno u brodogradnji.

arište (*isp.* arest) zatvor, uze, haps, rešt.

aritmetika, 3. -ci *grč.* (arithmos — broj) računstvo; nauka o računanju i brojevima; dio matematike koji obrađuje zakone brojeva; *prid.* **aritmetičkī** — računski; koji se odnosi na aritmetiku; **aritmetičkī red** *ili* **aritmetička progresija** *v.* progresija; **aritmetičar** — stručnjak u aritmetici; *žen.* **aritmetičarka.**

aritmija *grč.* (a — ne + *isp.* ritam) pomanjkanje ritma, nesklad, neravnomjernost, ritmička nepravilnost; *prid.* **aritmičan,** -čna, -čno.

aritmogrif *grč.* (arithmos — broj + grifos — ribarska mreža; zagonetka) zagonetka s brojevima; *naš izraz:* brojčanica.

aritmomanija *grč.* (arithmos — broj + *isp.* manija) nagon za stalnim brojenjem svega i svačega (bolesnik broji korake, stube, prozore na kućama kraj kojih prolazi, sekunde za vrijeme nekog svog fizičkog rada itd.).

aritmomantija *grč.* (arithmos — broj + manteia — proricanje) vračanje, proricanje iz brojeva.

aritmometar, -tra, 2. *mn.* -metara *grč.* (arithmos — broj + *isp.* metar) stroj za računanje.

arivati, -ām *tal.* (arrivare — pristati uz obalu) doći, stići, prispjeti, doputovati (u dalmatinskim govorima).

a rivederci *tal.* (*čit.* a rivederči) do viđenja.

arivizam, -zma *franc.* (arriver — doći, stići) nametništvo, guranje na sve moguće načine u tzv. više krugove, među »bolji svijet«; laktaštvo, gramženje, štreberstvo; **arivist(a)** — 1. došljak, homo novus, parveni, nuvoriš, skorotečnik, skorostek, skorojević; čovjek koji je netom došao do visoke časti ili imetka; 2. u lošem značenju — laktaš, štreber; *prid.* **arivistički.**

Arizona — savezna država u jugozapadnom dijelu USA, glavni grad Phoenix (Feniks); *skrać.* Ariz.

arja *v.* arija[1] (D. Ivanišević).

arka[1], 3. arci, 2. *mn.* arkī *lat.* (arca — ormar, kovčeg, sanduk) lađa (u obliku kovčega) u

kojoj se — prema Bibliji — spasio Noa od potopa.

arka², 3. -ci, 2. *mn.* arkī *tur.* (arka) 1. leđa, stražnja strana; 2. *prenes.* zaleđe, zaštita, protekcija; 3. gornja, tupa strana noža, kose i sl.; hrbat, tilut; **arkadaš** — drug, kolega; **arkali** — leđat, plećat; krupan, velik; poduprt, učvršćen straga; **arkaluk,** *mn.* -ci — dio oklopa koji pokriva leđa.

arkada *lat.* (arcus — luk, svod) 1. stupovlje, svodište; prema vani otvoren nadsvođen trijem s nizom stupova spojenih lukovima; 2. *anat.* kost u obliku luka (npr. očna arkada).

Arkadija — u idiličkoj poeziji zemlja »sretnih pastira«; sretna zemlja (po imenu jedne pokrajine u staroj Grčkoj); *prid.* **arkadījski; arkadizam,** -zma — idiličko, »pastirsko« pjesništvo (začetnik tal. pjesnik Jacopo Sannazzaro pjesmom Arcadia, 15—16. st.).

arkan, 2. *mn.* arkānā *tat.* laso od konjske strune.

arkana *(mn. sr. r.) lat.* (arcanus — tajan, tajanstven) tajnost, tajanstvenost, povučenost, privatan život (uvući se u svoja arkana — Ante Kovačić, *U registraturi*).

arkanđel, arkanđeo *v.* arhanđeo.

Arkansas — savezna država u južnom dijelu USA, glavni grad Little Rock; *skrać.* Ark.

arkanum *lat.* (arcanus — tajan, tajanstven) 1. vjerska tajna; molitve, dogme, obredi, koji u prakršćansko doba nisu bili povjeravani nekrštenima; 2. tajno sredstvo koje tobože liječi sve bolesti; *isp.* panaceja.

arkapidžik, *mn.* -ci *tur.* sporedna vrata, stražnji ulaz, »mala vrata«; *isto i* **arkapija.**

arkaš, -āša *tur.* (artkaš) stražnji uzdignuti dio sedla (*isp.* kaš, unkaš).

arkatura *franc.* (arcature) niz malih slijepih arkada kao dekoracija u arhitekturi, umjetne arkade; svodna oplata, obloga.

arkebiza *v.* arkebuza.

arkebuza *franc.* (arquebuse) stara puška s kokotom i dugom cijevi, preteča današnje puške; **arkebuzir,** -īra — vojnik oboružan arkebuzom.

arkīv i sl. *v.* arhiv i sl.

Arkona — rt na sjeveru otoka Rügena (*slav.* Rujana) na Baltičkom moru; nekada slavensko naselje, u praslavenskoj mitologiji poznato kao sjedište božanstva Svetovita odn. Svantevita (Nazorov *Arkun*).

arkosolij *lat.* (arcosolium) lučno nadsvođeni grob u katakombama *(v.).*

Arktik *grč.* (arktos — sjever) sjeverno polarno područje zemaljske kugle; *isto i* **Arktida;** *prot.* Antarktik; *prid.* **arktički; arktogeja** (*isp. grč.* ge — zemlja) isto što i Arktik.

Arktūr, -ūra *grč.* (arktūros — čuvar medvjeda, ili — po drugima — pastir volova) sjajna zvijezda na sjevernom nebu (Đalski).

arkuo, -ula *lat.* (arculus) zemljana posuda za tekućine s dugim vratom i sa dvije duguljaste ručke.

arlak *tur.* (herlamak) vika, galama; **arlakati,** arlakām *i* arlačēm — grajati, vikati, galamiti; lupati.

arlekīn, -ina *v.* harlekin.

arli *tur.* (arli) 1. dobro odgojen, vrijedan, valjan; 2. *v.* harli.

arma *lat.* 1. oruđe, sprava, alat; 2. bojna sprava, oružje; 3. rat, boj; 4. grb; **arma bandata** — remen mača; **arma lusoria** (*čit.* luzorija) drveno oružje gladijatora (za vježbu).

armada *španj.* (*od lat.* arma — bojna sprava, oružje) 1. vojska, oružana sila, armija; 2. velika flota; 3. **»nepobjediva armada«** — a) španjolska ratna flota koju je Filip II. god. 1588. poslao protiv Engleske; veoma oštećenu nevremenom uništili su je dokraja Englezi; b) *prenes.* ironičan naziv za svaku veliku neorganiziranu vojnu silu osuđenu na propast; *prid.* **armadnī.**

armadura *španj.* grušt, skele, lazila (pri zidanju).

armagan *tur.* (armagan) dar, poklon.

armales *lat.* povelja kojom vladar plemiću podjeljuje grb.

armalist(a) *lat.* — (arma — oružje) ratnik koji je običnom poveljom — bez podjeljivanja plemićkog dobra — dobio grb i plemićki naslov; uzimao je na sebe obavezu da će stalno ostati u vojnoj službi (*isp.* donacionalist).

arman *v.* harman.

Armand *v.* Herman.

armar *v.* ormar.

armata *tal.* (armata) vojska, armija; u Jugoslaviji je talijanska II. armata izvršila nečuvena zločinstva nad mirnim pučanstvom naših zapadnih i južnih krajeva (za vrijeme okupacije u toku drugoga svjetskog rata).

armata manu *lat.* oružanom rukom, vojnom silom (Nehajev).

armater, -ēra *franc.* (armateur) 1. brodovlasnik, zakupnik broda; 2. gusar.

armati, -ām *tal.* (armare) opraviti brod; staviti brod u stanje opreme, oružati, naoružati; **arman** — naoružan (Nar. pjesma).

armatol, -ola *grč.* (*isp.* martoloz) vojnik graničar.

armatur, -ura, 5. armature *tal.* (armatore) brodovlasnik.

armatura *lat.* (armatura — oružje; oružani vojnici) 1. naoružanje; obrambena oprema, oklop; oprema broda, snast; 2. topovi ratnih brodova; 3. metalni dijelovi u građevinarstvu; 4. sitni pribori i naprave koji pripadaju nekom stroju, sastavni dijelovi, potrepštine (npr. u elektrotehnici: utikači, utične kutije, prekidači, grla žarulje i sl.).

armelin, -ina *tal.* (armellino) kajsija, marelica.

Armenija (Armenska SSR) — savezna republika u SSSR, glavni grad Erivan (drugim imenom i *Jermenija*); **Armen,** -ena *pored* **Armenac,** -nca, 5. Armenče, *2. mn.* Armenaca; *žen.* **Armenka;** *prid.* **armenski; armenskī jezik** — jedan od indoevropskih jezika sa mnogo perzijskih, grčkih i sirijskih utjecaja; ima i vlastito pismo nastalo u 4. st. n. e.

armeoberkomando *franc.-njem.* vrhovna vojna komanda (Feldman).

armica *v.* harmica.

armiđati, -am *tal.* (ormeggiare) usidriti, privezati brod (Nar.).

armija, *2. mn.* armija *franc.* (armee) 1. vojska, tj. cjelokupne oružane snage države; u užem smislu — suhozemne oružane snage; 2. dio oružanih snaga zemlje koji za vrijeme rata djeluje na fronti, za razliku od ostalih oružanih snaga zemlje; 3. operativni sklop sastavljen od nekoliko korpusa, divizija i brigada, formiran radi izvršenja određenih zadataka; 4. *prenes.* svi ljudi ujedinjeni po nekoj općoj oznaci, npr. *armija nezaposlenih; prid.* **armijski.**

armilaran, -rna, -rno *lat.* (armilla — grivna, narukvica) okrugao, u obliku koluta; **armilarna sfera** — stari astronomski instrument (u obliku koluta ili kugle) za određivanje položaja zvijezda na nebu.

Armin, -ina, 5. Armine *germ.* (Irmin) ime jednoga starogermanskog boga (*isp.* Irma).

armirati, armiram *franc.* (armer) 1. naoružati; 2. učvrstiti, pojačati; **armirani beton** — beton pojačan željeznim šipkama; **armirač,** -ača — savijač gvožđa; radnik građevinske struke koji vrši sječenje i savijanje željeza po nacrtu za armirane betonske konstrukcije, smještanje, učvršćivanje i vezanje opremljenog željeza na oplati odnosne konstrukcije; *isto i* **armirac,** -irca, *2. mn.* armiraca.

armižati, -am *tal.* (ormeggiare) opremiti lađu (Nar.).

armonika *v.* harmonika.

ARNA — libijska novinska agencija.

Arnaldo *v.* Arnold.

Arnaut *tur.* Albanac; *žen.* **Arnautka** (arnautka — albanska puška); *prid.* **arnautski; Arnautluk** — Albanija.

arnika, 3. -ci, *2. mn.* arnika *lat.* vrsta biljke; *naši nazivi:* brđanka, moravka, veprovac, veprina.

Arnold *germ.* »vladar orlova«.

Arnošt *mađ. v.* Ernest.

Arnulf *germ.* »orlovski vuk« (»hrabri i lukavi«).

arnjevi *(mn. m. roda) mađ.* (ernyo — zaštita, zaslon) platneno natkrovlje za kola.

arodirati, -rodiram *v.* arozija.

arogacija *lat.* (arrogare — prisvojiti, steći) posvojenje osobe koja više nije pod očinskom vlasti (*isp.* adopcija, gdje je predmet posvajanja dijete); **arogirati,** -ogiram — 1. posvojiti; 2. prisvajati.

arogancija *lat.* (arrogans — drzak, obijestan) drskost, osornost, oholost, nadutost, naprasitost; *prid.* **arogantan,** -tna, -tno — drzak, osoran, ohol, naduven, naprasit; **arogantnost,** -osti — isto što i arogancija.

arogirati, -rogiram *v.* arogacija.

aroma *grč.* (aroma — mirodija, mirisave trave) 1. miris; naročito ugodan miris; 2. *prenes.:* dah, prizvuk, preljev, nijansa, prikus, značajno obilježje; *prid.* **aromatičan,** -čna, -čno — mirisan, ugodna mirisa, miomirisan; *isto i* **aromatički; aromat,** -ata — začin, mirisno sredstvo; **aromatizirati,** -iziram — snabdjeti aromom, aromatom, začiniti; *isto i* **aromatizovati,** -ujem.

Aromun, -una — pripadnik jednog ogranka Rumunja (Cincari, Vlasi); *žen.* **Aromunka;** *prid.* **aromunski.**

Aron (*hebr.* Aharon, Aaron) stariji brat Mojsijev, pomagao mu pri izlasku iz Egipta; prvi veliki svećenik u Izraelu.

arondacija *franc.* (arrondir — okružiti) zaokruženje (zemljišta); **arondirati,** -rondiram — zaokružiti (zemljište); *isto i* **arondisati,** -šem; **arondisman,** -ana — 1. isto što i arondacija; 2. kotar, srez, gradska četvrt.

Arouet (*čit.* Arue) *v.* Voltaire.

arozija *lat.* (arrodere — naglodati, nagristi) *med.* razjedanje nekog organa ili kostiju; izgrizenost, osobito stijenki krvne žile; *glag.* **arodirati,** -rodiram.

arpa *tur.* (arpa) ječam; *isp.* arpasuj, arpaš.

Arpad — vođa Mađara prilikom njihova dolaska u današnju Mađarsku; prvi mađarski knez (890—907), osnivač dinastije (Arpadovići) koja je do 1301. vladala i Hrvatskom; **arpadovščina** — Krležina kajkavska tvorevina, znači oličenje mađarstva i težnju za gospodstvom mađarskog naroda nad drugim narodima, osobito u nekadanjoj Austro-Ugarskoj.

arpadžik *tur.* (arpadžyk) lučac; sitan crveni luk za sađenje.

arpasuj *tur.* (*isp.* arpa + su — voda, sok) pivo (prvotno samo od ječma).

arpaš *tur.* (*isp.* arpa) ječmena kaša (arpakaša).

arpedo, arpeđa, *mn.* arpeđi, 2. arpeđa *tal.* (arpeggio *od* arpa — harfa) *muz.* izvođenje tonova istoga akorda ne najedanput, nego jedan za drugim, »trzajući« (kao na harfi); *glag.* **arpedirati,** -pèdīrām — 1. svirati arpedo; 2. *prenes.* razvući, razlomiti.

arpeggio *v.* arpedo.

arpija *v.* harpija.

arriere-pensee *franc.* (*čit.* arjèrpansē) zadnja misao,.stražnja misao, (zla) primisao (Supilo u jednom pismu Matošu).

ars *lat.* (ars, 2. artis) umjetnost, znanje, znanost, vještina; majstorstvo, spretnost; **ars antiqua** (*čit.* antȉkva) stara umjetnost, naziv za glazbu 12. i 13. stoljeća u Francuskoj; **ars gratia artis** — umjetnost radi umjetnosti (geslo američke filmske kompanije Metro Goldwin Meyer); **ars longa, vita brevis** (*akc.* ars lōnga, vīta brēvis) *lat.* život (pojedinca) je kratak, a znanost i umjetnost su dugovjeke (pa čovjek ne stigne na sve); *isp.* Ho bios brachys...; **ars nova** — nova umjetnost, predrenesansna muzika u 14. stoljeću, u kojoj sve više prevladavaju svjetovni elementi; pored Francuske zahvatila i Italiju.

arsa, *2. mn.* ársā *i* arsī *tur.* (arsa) gradilište.

arsen, -ena *grč.* (ársēn — muški, jak) *kem.* sičan; vrlo otrovan element, atomska težina 74,93, tablični broj 33, *znak* As; *prid.* **arsēnov; arsenskī.**

arsenal, -ála *tal.* (arsenale *od ar.* darsina — kuća rada) 1. tvornica za izradu ili skladište za čuvanje predmeta naoružanja i vojne opskrbe; 2. *prenes.* velika i raznovrsna količina nečega; velika zaliha; 3. skladišta, radionice, brodogradilišta i dokovi za održavanje i popravke ratnih brodova; 4. podrum, konoba (Begović); *prid.* **arsenalskī.**

arsenat, -áta — sol arsenove kiseline.

Arsen(ije) *grč.* (arsēn) »muževni«, »jaki«, »snažni«.

arsenīk, -íka (*isp.* arsen) — 1. otrovno brašno; arsenov trioksid; 2. *isto što i* arsen; *prid.* **arseničan**, -čna, -čno.

arsenīt, -íta — sol arsenaste kiseline.

Arsia *lat.* starorimsko ime rijeke Raše u Istri.

arslan, -ána, 5. ȁrslāne *tur.* (arslan, aslan) 1. lav (i kao muško ime: **Arslan**); 2. *prenes.* a) junak; b) prijek, ljutit čovjek, nasilnik; 3. biljka zijevalica.

arslanija — stari turski novac od 40 para.

arsuz *tur.* (ar — stid, sram + syz — bez) bezobraznik, bestidnik, besramnik; zao čovjek; zločesto dijete.

arš *tur.* (arš) božje prijestolje na vrhu neba.

Ȁršānj, -ánja — ime brda blizu Mohača u Mađarskoj koje se u narodnom govoru sjevernih naših krajeva (oko Osijeka) smatra sijelom vještica.

aršīn, -ína *tur.* (aršyn) 1. lakat, rif; mjera za dužinu (između 65 i 75 cm; dijelio se na osam urupa, a svaki urup na četiri greha); 2. prijašnja ruska mjera — 0,7112 m; 1500 aršina — 1 vrsta (1066,781 m); **mjeriti koga na svoj aršin** — prosuđivati nekoga po vlastitom nahođenju; **aršindžija** — 1. onaj tko mjeri aršinom, mjerač uopće; 2. trgovčić, kramar; 3. *prenes.* nemoderan čovjek, osoba koja ne shvaća novo vrijeme (koje mjeri metrom); *isto i* **aršinlija.**

aršlama *v.* ašlama.

aršov *v.* ašov.

art *franc.* (*čit.* ar) umjetnost; art brut (*čit.* ar brȉ) »sirova, neobrađena umjetnost«; naziv za spontanu umjetnost svojstvenu djeci, umobolnicima, neprofesionalcima; osjećanje realnosti izraženo nekonvencionalnim načinom i nekonvencionalnim postupkom i materijalom, grubo, neobuzdano.

arta[1] *tur.* 1. posljednji igrač u kolu; 2. ostatak.

arta[2] *v.* hartija.

artefakt, *2. mn.* artefakata *lat.* (*isp.* ars + fakt, *v.*) umjetni proizvod (za razliku od prirodnog proizvoda), ljudskom rukom načinjen predmet, rukotvorina.

artel, *2. mn.* artela *rus.* 1. radna zadruga, zajednica koja preuzima i vrši neki posao; 2. udruženje radnika ili obrtnika u svrhu zarađivanja i izdržavanja članova i njihovih obitelji iz zajedničke blagajne, naročito u bivšoj carskoj Rusiji kad je radnička klasa bila teško eksploatirana.

Artemida — u starogrčkoj mitologiji kći Zeusova, sestra Apolonova, božica lova i mjeseca, isto što i starorimska Dijana; *prid.* **Artemidin.**

artemīzij (*grč.* artemision) svetište boginje Artemide.

artemīzija *lat. (po grč.)* pelin, akšenac, gorčika, komonika, božja plahtica, rutvica.

Artemīzija — grčka vladarica Halikarnasa i Kosa; sudjelovala u bitki kod Salamine god. 480. pr. n. e. (na perzijskoj strani); kasnije (oko god. 400. spominje se još jedna Artemizija kao graditeljica Mauzoleja, nadgrobnog spomenika u počast svome bratu i mužu Mauzolu).

arterija *grč.* (arteria — žila) 1. žila kucavica; svaka žila koja vodi krv iz srca; žila odvodnica; 2. *prenes.* glavna cesta; *prid.* **arterijskī; arterijalan,** -lna, -lno; **arteriole** (*mn. ž. roda*) — najsitnije arterije (poslije njih dolaze kapilari); **arterioskleroza** (*isp.* skleroza i ateroskleroza) — promjena stijenki arterije koja se očituje u tome što stijenke gube elastičnost i postaju deblje uslijed čega se suzuje kanal krvnog suda; ovapnjenje žila; *prid.* **arteriosklerotičan,** -čna, -čno.

arterisati, -šem *tur.* (artyrmak) povisivati cijenu, licitirati, nadmetati se (novcem).

artes liberales *lat.* (*akc.* ártes liberâles) doslovno »slobodne umjetnosti«; u robovlasničkoj državi vještine kojima su se mogli baviti slobodni ljudi a ne robovi (uglavnom razne umjetnosti); u srednjem vijeku tako su se u školama nazivale: gramatika, retorika, dijalektika (trivijum), aritmetika, geometrija, muzika, astronomija (kvadrivijum).

Artes molliunt mores *lat.* Umjetnosti ublažuju zakone, tj. umjetnicima se koješta oprašta (Matoš).

arteškī zdenac *franc.* zdenac kod koga se voda dobiva dubokim bušenjem (po francuskoj pokrajini Artois gdje su kopali prve takve zdence već u 12. stoljeću).

artičok, *mn.* -ci *franc.* (artichaut) biljka s mesnatim listovima, sočnim peteljkama i zelenim cvjetnim glavicama koje se jedu kao povrće ili kao salata; *isto i* **artičoka.**

artifeks *lat.* (ars, 2. artis — umjetnost + facere — činiti) tvorac, začetnik, autor, stvaralac, umjetnik, majstor.

artificijelan, -lna, -lno *lat.* (artificium — obrt, umjetnost) 1. umjetan, umjetnički; 2. izvještačen, neprirodan: **artificijelnī abortus** — umjetno izazvani pobačaj; **artificijélnost,** -osti — umjetnost (Nehajev).

artija *v.* hartija.

artikl, *2. mn.* ártīklā *i* artikālā *lat.* (articulus — ud, članak), 1. *trg.* roba, predmet trgovine; 2. *novin.* članak; 3. *lingv.* član (spolnik) koji označuje rod imenice (npr. u francuskom jeziku *le, la,* u njemačkom *der, die, das,* u makedonskom *t, ta, to*); 4. zglob; *isto i* **artikul;** *prid.* **artikulāran,** -rna, -rno.

artikulácija *lat.* (articulatim — razgovijetno) 1. *lingv.* tvorba glasova (govornih); rad govornih organa (usta, zubi, meko nepce i glasnice) neophodan za izgovor nekoga glasa; 2. izgovaranje riječi da se mogu razlikovati glasovi i slogovi; 3. *muz.* način izvođenja i međusobnog vezanja tonova; *prid.* **artikulácijskī; artikulaciōnī; artikulírati,** -kulīrām — vršiti artikulaciju; izgovarati; **artikulīrānī govor** — razumljiv govor u kojem se razabiru pojedini glasovi, za razliku od *neartikulīranih* glasova djece i životinja i dr.; *isto i* **artikulisati,** -šem *i* **artikulovati,** -ujem.

artiluk *v.* altiluk.

artiljerija *franc.* (artillerie) 1. topništvo; sva vatrena oruđa koja neprijatelju nanose udarce iz velike udaljenosti; 2. rod vojske kome su osnovno naoružanje topovi; *prid.* **artiljerījskī** — koji se odnosi na artiljeriju; **artiljerījskī park** — 1. veća množina topovskih oruđa sa svime što im pripada; 2. mjesto gdje se čuvaju topovi; **artiljérac,** -rca, 5. ártiljērče, *2. mn.* artiljērācā — topnik, tobdžija; vojnik u artiljeriji; kanonir.

Arti musices *lat.-grč.* Umjetnosti glazbe (namijenjena kuća), čest natpis na zgradama glazbenih zavoda, pa i na zagrebačkom.

artiodaktili *(mn. m. r.) grč.* (artios — usko spojen + daktylos — prst) *zool.* dvopapkari, takoprsti papkari, takoprstaši.

artist(a), *2. mn.* ártīstā *lat.* (*isp.* ars) 1. glumac, osobito u varijeteu, kabaretu, cirkusu i sl.; 2. umjetnik koji virtuozno vlada tehnikom svoje umjetnosti; *žen.* **artistica** *i* **artistkinja;** *prid.* **artističkī; artistika,** 3. -ci — posao i način rada artista; 2. *v.* artizam.

artišoka *v.* artičok.

artium liberalium magister *lat.* (*čit.* ārcijum...) učitelj (majstor) slobodnih umjetnosti; *isp.* artes liberales.

artìzam, -zma *lat.* (*isp.* ars) 1. virtuozno svladavanje formalno-tehničkog elementa u umjetnosti; nastojanje da se umjetničko djelo izradi primjenom najistančanijih sred-

stava i postavljanjem maksimalnih tehničkih izražajnih zahtjeva; 2. visoka umjetnost; 3. uopće: smisao za ljepotu, za umjetnost.

artizān, -āna *franc.* (artisan) 1. obrtnik, zanatlija; 2. glumac, tvorac, majstor u svojoj struci.

art nouveau *franc.* (*čit.* ar nuvō) nova umjetnost na prijelazu iz 19. u 20. st., kod nas poznatija pod imenom Secesija *(v.)*.

ārto *njem.* (Ort — mjesto) povik na konja ili kravu da se pomakne desno ili lijevo, »na svoje mjesto«.

artrítis (*akc. i* -ītis) *grč.* (árthron — zglavak, zglob) kostobolja, ulozi, giht, upala zglobova; **artropatija** — bolest zglobova, zglobobolja.

artropodi *(mn. m. r.) grč.* (árthron — zglavak, zglob + pus, 2. podos — noga) *zool.* člankonošci, zglavkari (rakovi, stonoge, kukci).

artroza *grč.* (*isp.* artritis) boli u zglobovima, zglobobolja.

Ārtur *kelt.* »medvjed«; legendarni kralj keltskih Brita (6. st. n. e.); glavna ličnost pripovijedaka o vitezovima Okruglog stola.

ārum *v.* harum.

ārun *v.* harun.

Arupium — antičko naselje u Lici, bogato nalazište ostataka iz ilirskog i rimskog razdoblja (danas Prozor, selo kraj Otočca).

arvanija *v.* harvanija.

arvaula — nakaza, bogalj.

Arverni *(mn. m. r.)* — keltsko pleme u srednjoj Galiji (danas Auvergne); njihov voda Vercingetoriks jedna je od mnogo spominjanih ličnosti u Cezarovu djelu *De bello Gallico* (bio je nepomirljivi neprijatelj Rimljana).

ārza, *2. mn.* ārzā *grč.* (ársis — ukidanje, negacija) 1. *poet.* dizanje glasa u stihu; naglašeni slog stope; *prot.* teza; 2. *muz.* laki dio takta, »laka doba«, dizanje dirigentova štapića.

arzān, -āna *tal.* (arso — zapaljen, goruć) debela crkvena svijeća.

Ārzija *i* **Arzija** *tur.* »želja« (ime iz turske nar. priče).

arzi odaja *tur.* (arz — podnošenje molbe, oda — soba) građena odaja, soba (Nar.); prostorija za primanje publike.

ārziti, -īm *tur.* (*isp.* arzohal) prijavljivati, optuživati, tužiti se na nekoga.

arzlak tur. (arz — širina) kalibar, širina cijevi vatrenog oružja.

arzohāl, -ala, **arzovān,** -āna, **arzuhāl,** -ala *tur.* molba, predstavka.

arzūr *v.* hazur.

as[1], *2. mn.* āsā (*pored* asōvā) *lat.* (as, 2. assis) 1. kec; jedinka u igraćim kartama (ponajviše najjača karta); 2. u avijaciji — pilot-lovac koji se ističe svojom vještinom i koji je u zračnim bitkama oborio mnogo neprijateljskih aviona — »zračni as«; 3. prvak u sportu; 4. starorimski sitan novac i jedinica za težinu; 5. *u tenisu:* poen postignut iz servisa.

as[2] — *muz.* kromatski sniženi glas a.

a. s. — *v.* alejhi selām.

As — *znak za* arsen *(v.)*.

Asa — kralj u staroj Judeji (944—904. pr. n. e.) pobjednik u mnogim bitkama, jer »Asa je imao vojske trista tisuća ljudi između Judejaca koji su nosili štit i koplje, a od Benjaminova plemena dvjesta i osamdeset tisuća, koji su nosili štit i zapinjali luk. Svi su bili hrabri junaci« *(Biblija)*.

asaba *tur.* (asabe) 1. srodnici po muškoj lozi, po debeloj krvi; *isp.* agnat; 2. zakonski nasljednici; **asabaluk** — srodstvo po muškoj lozi.

āsadž *tal.* (asaggio) provjeravanje, baždarenje.

Āsaf *tur. (iz hebr.)* »vezir« (ime Salamonova prvog ministra).

asaki *tur.* naslov prve ili povlaštene žene sultanove (kao majke prestolonasljednika).

asambleja, *2. mn.* asamblejā *franc.* (assemblée) 1. skupština, zbor, sabor, skup, parlament; 2. u novinarskom jeziku osobito naziv za plenarnu sjednicu Skupštine Ujedinjenih naroda; 3. u ruskom (starijem) jeziku zabavno veče u dvoru Petra Velikoga.

asanācija *lat.* (*isp.* sanacija) 1. ozdravljenje; 2. stvaranje zdravih i higijenski besprijekornih zdravstvenih prilika, zdravstvenih uređaja; *prid.* **asanācījskī; asanacionī; asanīrati,** -sanīrām — 1. učiniti zdravim; 2. popraviti zdravstvene prilike asanacijom; **asanātor** — tko vrši asanaciju.

ASAP — novinska agencija Kameruna.

ASAPRESS — *skrać. za portug.* Agencia Noticiosa Sul Americana Press (brazilska novinska agencija).

āsār *tur.* (asar) 1. tragovi, znakovi, učinci; 2. književna ili umjetnička djela.

asas, *2. mn.* āsāsā; **asasin** (*mn.* asasi) *tur.* ubojica iz zasjede (prvotno pripadnik muslimanskih sektaša koji su u 9. st. n. e. vršili ubojstva po azijskim zemljama); *u Bosni:* noćni čuvar, noćobdija.

asb — *znak za* apostilb (*v.*).
asbest *v.* azbest.
ascendencija *lat.* (ascendere — uzlaziti, uspinjati se) srodstvo u uzlaznoj rodbinskoj liniji (otac, djed, pradjed itd.); **ascendent,** *2. mn.* ascendenata — pred, predak; rodak u uzlaznoj lozi; *prot.* descendent.
ascīdija *lat.* (asciscere — primati, prihvaćati); ascidije su plaštaši, prirasli na kamenu i drugim predmetima u moru; *naš naziv:* mješčićnice.
ascites *lat.* (ascisco — primam) *med.* nakupljanje tekućine u trbušnoj šupljini.
Ascrivium — antičko ime za *Kotor.*
ASDIC — *skrać. za engl.* Allied Submarine Detection Investigation Committee (Saveznički istražni odbor za otkrivanje podmornica) uređaj za otkrivanje i lociranje podmornica uz pomoć ultrazvuka (poslije drugoga svjetskog rata služi za pronalaženje potonulih brodova i podmornica, za ustanovljivanje gdje se nalaze velike plove rība i sl.); *isp.* SONAR.
ase, āseta *tur.* (hasa) vrsta finog končanog platna.
ASEAN — savez zemalja jugoistočne Azije (Indonezija, Malezija, Singapur, Tajland, Filipini).
asebija *grč.* (asebeia) bezvjerstvo, bezboštvo, ateizam.
aseitēt, -eta *lat.* (a se — od sebe) 1. postanje od samoga sebe, autogeneza (po kršćanskoj nauci svojstvo Boga koga nije nitko stvorio); 2. duševna samostalnost, slobodna volja (nečije djelovanje bez vanjskih utjecaja); apsolutna samosvojnost.
aseksuālan, -lna, -lno *grč.-lat.* (a — ne + seksualan, *v.*) neseksualan; bez seksualnosti; bez veze sa spolnim životom, bespolan.
asekurācija *v.* asikuracija.
aselenskī *grč.* (a — ne + selene — mjesec) bez mjeseca, bezmjesečan (npr. bezmjesečna noć).
aselgija *grč.* (aselgeia) obijest, drskost, bezobrazluk; razuzdanost, blud, pohotljivost.
asenizācija *franc.* (assainir — načiniti zdravim) uklanjanje nečistoće (npr. *asenizacija grada* — čišćenje grada; *asenizacija bojišta* — pokapanje poginulih ljudi radi izbjegavanja zaraza); *isp.* asanacija; *prid.* **asenizaciōnī** — koji se odnosi na asenizaciju, čistački.
asentācija *lat.* (assentari — ulagivati se) 1. odobravanje; 2. novačenje, stavnja, regrutacija; *prid.* **asentaciōnī; asentacījskī; asentīrati,** -sentīram — 1. pristajati uz koga; odobravati; 2. novačiti, regrutirati, vršiti regrutaciju, uzimati u vojsku.
asentist(a) *španj.* poduzetnik borbi s bikovima.
asepsa *grč.* (a — ne + sepsa, *v.*) sprečavanje zaraze; nastojanje da rane (naročito kod operacija) ne dođu u dodir s uzročnicima bolesti; *prid.* **aseptičan,** -čna, -čno; **aseptičkī** — koji se odnosi na asepsu; koji sprečava zarazu, protuzarazni; **aseptika** — primjena aseptičkih sredstava.
asertōran, -rna, -rno *lat.* (assertorius) potvrdan, jestan, pozitivan; **asertōran sud** — u logici sud kojim se izriče faktičnost ali ne i nužnost veze subjekta i predikata (za razliku od apodiktičnog i problematičnog suda).
asesor *lat.* (assessor) 1. prisjednik (naposebno kod suda), porotnik; 2. činovnička titula; pripravnik; *žen.* **asesorica;** *prid.* **asesorskī.**
asfalt, *2. mn.* asfalta *grč.* (asfaltos — zemljana smola) 1. paklina, smolina, zemna smola (crne ili tamnosmeđe boje); primjenjuje se u graditeljstvu, u elektrotehnici, kao izolacioni materijal, za asfaltiranje ulica, pravljenje lakova i sl.; *isp.* gudron; 2. ulični pločnik, tarac, trotoar, hodnik, šetnik; *prid.* **asfaltnī; asfalter,** -era — radnik građevinske struke koji obavlja asfaltiranje i katranjenje na zgradama (krovovi i izolacije), asfaltiranje trotoara i cesta, zalijevanje spojnica na cestama od drvenih i kamenih kocaka; **asfaltirati,** -faltīram — prevući asfaltom, popločiti, taracati; *isp. i* **asfaltovati,** -ujem.
asfiksija *grč.* (a — ne + sfygmos — jako kucanje bila) 1. nesvjestica; klonulost; slabo ili nikakvo udaranje srca; 2. prividna smrt, obamrlost, ugušenje, prekid disanja uslijed pomanjkanja kisika; **asfiktičan,** -čna, -čno — polumrtav, obamro, prividno mrtav, klonuo, koji je u nesvijesti, onesviješten, besvjestan.
asfodel *grč.* (asfodelos) kod Homera biljka na poljima donjeg svijeta, »cvijet smrti«; *naši izrazi:* zlatoglav, čapljan, čepljez, kraljevo koplje, nanuška (rod biljaka iz porodice ljiljana; visoke stabljike s dugim listovima i bijeložutim cvjetovima).
ashab, -aba, 5. ashabe *tur.* (ashab, ashap) drug, kolega.
asi *tur. indekl.* (asi) grešnik, silnik, siledžija, nasilnik; buntovnik, odmetnik; u nar. pjesmi: **učiniti se asi** — pobuniti se, odmetnuti se; »poasiti se«.
asibilācija *lat.* (assibilatio) *lingv.* pretvaranje stražnjonepčanih i zubnih suglasnika u afri-

kate (*v.*), tj. njihovo izgovaranje u zajednici sa sibilantima; **asibilata** — isto što i afrikata.

asičina — uveć. i pogrdno od *asija (v.)*.

asiento *španj.* (*čit.* asjento) ugovor španjolskih vladara (u 16—18. st.) s trgovačkim partnerima i podjela ovima prava da monopolistički uvoze stanovit broj robova iz crnačkih zemalja u američke (španjolske) kolonije.

Asif *v.* Asaf; *žen.* **Asifa.**

asignácija *lat.* (assignare — doznačiti, pripisati) 1. doznaka, uputa; (kod starijih pisaca: dokaznica); 2. preuzimanje tuđe obaveze, tako da dosadašnji dužnik bude riješen obaveze; *prid.* **asignácījskī; asignacionī; asignant,** *2. mn.* asignanāta — 1. onaj tko izdaje ček; 2. dužnik koji se asignacijom rješava obveze; **asignat,** -āta — 1. osoba pozvana da plati ček; 2. osoba na koju se prenosi obaveza kod asignacije; 3. papirni novac, tiskan za francuske revolucije, radi likvidiranja državnih dugova; 4. doznaka na neku novčanu sumu; 5. dokument, nalog po kome se vrši rashod kredita otvorenih nekoj službenoj osobi ili ustanovi; **asignator** — 1. remitent, pogodovnik; onaj kome se ček ima platiti; 2. vjerovnik kod osiguranja; **asignírati,** -sìgnīrām — doznačiti izvjesnu sumu novca u neku svrhu; *isto i* **asignovati,** -ujem.

asija *v.* asi.

asijeta, *2. mn.* asijetā *franc.* (assiette) 1. položaj; 2. držanje ravnoteže.

asikurácija *tal.* (assicurare — osigurati) osiguranje; *prid.* **asikurácījskī; asikuracionī; asikurirati,** -kurīrām — osigurati.

asiluk *tur.* (*isp.* asi) — drskost, naduvenost; griješenje; silništvo, obijest; nepokornost, odmetništvo.

Asim *tur.* »čuvar«, »zaštitnik«; »poštenjak«.

asimetrija *grč.* (a — ne + *isp.* simetrija) nesimetričnost, neskladnost, nejednakost, nejednolikost, nerazmjernost; *prid.* **asimetričan,** -čna, -čno *i* **asimetričkī** — nesimetričan, neskladan, nejednak, nejednolik, nerazmjeran, nepravilan.

asimilacija *lat.* (assimilatio) 1. izjednačivanje, priljubljivanje, prilagođivanje; proces kojim se novi sadržaji i elementi pridružuju i prilagođuju starijem sadržaju; *prot.* disimilacija; 2. usvajanje i pretvaranje tvari koje ulaze u organizam (npr. hrane u tjelesno tkivo); 3. stapanje jednog naroda s drugim putem usvajanja njegova jezika, običaja i sl.; 4. *lingv.* jednačenje, sljubljivanje glasova (npr. sva*t*ba — sva*d*ba, pe*t*deset — pe*d*eset); *prid.* **asimilácījski; asimilacionī; asimilant,** *2. mn.* asimilanāta — pripadnik židovskog pokreta (protivnog cionizmu) koji želi nacionalnu i kulturnu asimilaciju s narodom u kojem je rođen; **asimilat,** -āta — tko je asimiliran; **asimilatīv** — ono što se može lako asimilirati; *prid.* **asimilatīvan,** -vna, -vno; **asimilator** — tko vrši asimilaciju; *prid.* **asimilatoran,** -rna, -rno; **asimilatorskī; asimilatorskā politika** — politika, obično nasilna, koju vrši neka vlast svim raspoloživim sredstvima (škola, novinstvo, jezik, uredi, beneficije, mijenjanje prezimena, interniranje nacionalnih vođa itd.), da bi denacionalizirala neku nacionalnu manjinu i prinarodila je jačoj naciji; najsuroviju asimilatorsku politiku provodila je fašistička Italija prema hrvatskom i slovenskom življu u Istri u godinama 1918. do 1943; *isp.* asimilacija 3; **asimilírati,** -mìlīrām — 1. učiniti jednakim, izjednačiti; sljubiti se, prilagoditi, stopiti; 2. usvojiti, prisvojiti; *isto i* **asimilovati,** -ujem.

asimptota *grč.* (a — ne + symptōtos — koji se ne poklapa, nezgodan) *geom.* ravna linija kojoj se približava neka krivulja, tako da međusobno odstojanje teži prema nuli; *prid.* **asìmptōtskī; asimptotičkī.**

asindeton *grč.* (a — ne + syndetos — vezan) *poet.* izostavljanje veznīkā gdje bi u običnom govoru morali doći, npr. Misli mlada (da) nitko je ne čuje, (ali) slušalo je momče čobanine, (pa) prostrijeli joj u skutu jabuku; *isto i* **asìndet;** *prid.* **asindetičkī** *i* **asìndetskī.**

asinhrōn *v.* asinkron.

asini in pelle leonis *lat.* (*čit.* āzini...) magarci u lavljoj koži.

asinkrōn *grč.* (a — ne + syn — s, sa + chronos — vrijeme) neistodoban, neistovremen, neuskladen vremenski; nepodudaran; *isto i* **asinkroničan,** -čna, -čno; *isto i* **asinhrōn, asinhroničan.**

asinus ad lyram *lat.-grč.* (*čit.* āzinus ad līram) magarac u liru (uzrečica koja odgovara našem: razumije se kao magare u kantar, tj. nesposoban je, glup je).

asinus asinum fricat *lat.* (*čit.* āzinus āzinum frìkat) magarac magarca češe; ova se rečenica obično povezuje sa: **similis simili gaudet** (*v.*), s kojom u prenesenom smislu isto znači.

Asinus Buridani inter duo prata *lat.* Buridanov magarac između dvije livade (*v.* Buridanov magarac).
Asīr, -íra — pokrajina u jugozapadnom dijelu Saudijske Arabije; glavni grad Aš Šabya.
Asīrija — stara država u Aziji: **Asirac,** -rca, 5. Asīrče, *2. mn.* Àsīrācā; *žen.* **Asīrka;** *prid.* **asīrskī; asiriologija** — nauka o životu i kulturi Asiraca; **asiriolog,** *mn.* -zi — tko se bavi asiriologijom; *prid.* **asiriološkī.**
asistencija *lat.* (assistere — stajati uza što) 1. pomoć (npr. vojnička); 2. sudjelovanje (npr. liječnika kod operacije); 3. prisutnost; 4. skup pomoćnika pri nekom značajnom poslu (npr. uz brojnu asistenciju: Đalski); **asistent,** *2. mn.* asistenātā — 1. osoba koja pomaže profesoru sveučilišta u praktičnom radu sa studentima, liječniku pri operacijama itd.; pomoćnik, pomoćna radna sila (u znanstvenim zavodima); 2. činovnička titula; *prid.* **asìstentov; asistentskī;** *žen.* **asìstentica** *i* **asìstentkinja** (*akc. i* **asistentkinja**): **asistírati,** -sistīrām — 1. prisustvovati (nečemu); 2. sudjelovati kao asistent (npr. kod operacije), vršiti službu asistenta.
asistiti, -īm *tal.* (asistere) pomagati, podizati, uzgajati (Nar.); *isp.* asistirati.
àsiti se, àsīm se (*isp.* asi) biti drzak, naduven, napuhavati se.
asitija *grč.* (a — ne + sitía — tijesto, pecivo, hrana uopće) gladovanje, post, pomanjkanje teka; **asìtičan,** -čna, -čno — natašte, gladan, ispošćen.
asjènda, *2. mn.* asjendā *v.* hacienda.
àska *v.* ješka.
àskar *v.* asker.
askaridijàza — infekcija glistama (glistavost) iz porodice Ascarididae; *isto i* **askaridoza.**
askelija *grč.* (a — ne + skelos — stegno, bedro) *med.* »bezbedrenost«.
àsker, *2. mn.* àskērā *tur.* vojnik; *prid.* **askerov; askerskī; askerija** — 1. vojska, vojništvo (*isp.* askerluk); 2. porez koji su plaćali građani proglašeni nesposobnima za vojnu službu; tzv. vojnica; **askerluk** — vojništvo, služba u vojsci; **askeruša** — razuzdana žena, soldatuša (koja se vucara s vojnicima).
askèza *grč.* (askesis — vježba, osobito tjelesna) strog način života uz odricanje od svakog uživanja; vježbanje u vrlinama; obuzdavanje požuda; težnja za moralnim usavršavanjem; pokora, isposništvo, trapljenje; *isp.* sufizam; **àskēt,** -eta — isposnik; čovjek koji se odriče svih užitaka u životu; *isto i* **askèta** (*akc. i* **asketa,** *2. mn.* àskētā); *žen.* **askètkinja;** *prid.* **àskētskī** (*akc. i* **asketskī**): **asketika,** 3. -ci — nauka o askezi; **asketičar** — tko se bavi asketikom; **asketìzam,** -zma — asketski život, isposništvo; *isto i* **asketstvo.**
Asklepijad — starogrčki lirski pjesnik (na prijelazu iz 4. u 3. st. pr. n. e.); po njemu nazvana dva **asklepijadskā** stiha: **mali** asklepijad sastojao se od tri horijamba, a **veliki** od jednog troheja ili spondeja, tri horijamba i jednoga jamba; kombinacije ovih stihova s drugim nekim stihovima stvarale su pet **asklepijadskih strofa.**
Asklepije — starogrčki bog liječništva, isto što kod Rimljana Eskulap; **Asklepijadi** — potomci Asklepijevi, liječnici i učitelji liječništva.
askomicèti *v.* askus.
askùltant i sl. *v.* auskultant i sl.
askùrdel — prašukundjed, prapredak.
àskus *grč.* organ za razmnažanje gljiva mješinarki; **askomicèti** — razred gljiva koje stvaraju spore (*askospóre*) u mješinicama.
àsli *ar.* (asli) 1. *prid. indekl.* temeljit; 2. *pril.* sasvim, potpuno; sigurno; zacijelo, vrlo vjerojatno, po svoj prilici; **àsli vàsli** — uzalud.
àsma *tur.* 1. vrsta loze čardaklije (*v.*); 2. otvor na peći, pa i sama zemljana peć; **asmàluk** — isto što i asma 1; *isp.* osmanluk.
Asmodej *perz.* (Aešma Deva — demon požude i srdžbe) jedan od naziva za đavola (Matoš, Donadini).
àsna *v.* hasna.
asocijàcija *lat.* (associatio) 1. udruženje, savez, udruživanje, spajanje; 2. *psih.* povezanost među pojedinim odvojenim predodžbama uslijed koje jedna predodžba izaziva drugu; **asocijàcija idèja** — povezivanje pojedinih pojmova i predodžbi u mišljenju; 3. udruženje ljudi radi nekog zajedničkog cilja; 4. *bot.* biljna zadruga nastala prirodnim putem; 5. *zool.* družba životinja (jato, stado); 6. *fiz. i kem.* spajanje molekula u složenije čestice; *prid.* **asocijacionī; asocírati,** asocīrām — 1. pridružiti, udružiti (se); 2. *log.* misleno spajati, zbližavati predodžbe.
asocijalan, -lna, -lno *grč.-lat.* (a — ne + *isp.* socijalan) nesocijalan, nedruževan, protudruštven; koji ne voli društvo i zajednicu ili se ne obazire na njih; koji nema nikakvih socijalnih osjećaja, nehuman, sebičan.
asocijatīvan, -vna, -vno — *prid. prema* asocijacija (*v.*); **asocijatívnost,** -osti — sposo-

bnost za udruživanje uopće, a za spajanje odn. vezivanje mislī napose.

asomatičan, -čna, -čno *grč.* (a — ne + sōma, 2. -atos — tijelo) bestjelesan.

asonanca, *2. mn.* asonancā *lat.* (assonare — odjekivati, zvečati uza što) 1. prizvuk, odjek; 2. *poet.* ukras koji se sastoji u podudaranju samoglasnika kod riječi u rečenici ili stihu, npr. *Povedoše dobre konje poljem;* 3. *poet.* nepotpun srok gdje se ne slažu potpuni slogovi, nego samo vokali; *isto i* **asonancija; asonirati,** asonīrām — podudarati se, slagati se; *isto i* **asonovati,** -ujēm.

a son goût *franc.* (*čit.* a son gū) po svom ukusu, po svojoj volji; *isp.* chacun à son goût.

asortiman, -ána *franc.* (assortiment) 1. izbor različitih oblika i vrsta robe u trgovačkom ili privrednom poduzeću; *u užem smislu* — izbor jednakih predmeta, a različitih vrsta (npr. *asortiman cigareta*); 2. u socijalističkom planiranju odnos količina pojedinih artikala unutar jedne osnovne grupe proizvoda; **izvršiti plan po asortimanu** znači proizvesti planirane količine kod svih zadanih proizvoda; **asortirati,** -sortīrām — urediti; razvrstati robu na skladištu.

aspa (po Skoku je to slavenska riječ, *isp.* ospice, ospa) 1. mjehurići na koži; 2. rumenilo, crvenilo, rumen, crven.

Aspalathos — ilirsko, pa grčko naselje na teritoriju današnjeg Splita.

asparagus *grč.* (asparagos) šparga, šparoga; rod bilja iz porodice ljiljana; **asparagin,** -ína — organski spoj kojega ima naročito mnogo u špargi.

Aspazija — ugledna atenska hetera iz V. st. pr. n. e., prijateljica i kasnije žena Periklova.

aspekt, *2. mn.* aspekātā *lat.* (aspicere — pogledati, gledati u oči) 1. izgled, vidik, pogled; lik, oblik, vanjština, pojava, podoba; 2. gledište, stanovište, stajalište, polazište; 3. vid (pod kojim se nešto gleda ili javlja); 4. **glagolskī aspekt (vîd)** — pojava da glagol naznačuje trajnost ili svršenost (npr. sjesti: sjedati; lupiti: lupati itd.).

asperacionī sistem (*lat.* asper — ljut, oštar) izricanje jedinstvene kazne za više povreda krivičnog zakona što ih je počinio isti počinitelj, tako da mu se za sva djela izriče kazna koja se sastoji u povišenju kazne utvrđene za najteže krivično djelo.

aspera nec terrent *lat.* (*čit.* ...nek...) poteškoće ne zastrašuju.

aspida, *2. mn.* aspīdā *grč.* (aspis, 2. -idos) 1. poskok, zmija otrovnica, ljutica; 2. *prenes.* zla žena, oštrokonđa, »guja«, »gvozdenzuba«.

aspik, *mn.* -ci, 2. aspīkā *franc.* (aspic) mesna ili riblja hladetina, lūčenje, piktija.

aspiracija *lat.* (aspirare — disati; težiti za nečim) 1. želja, težnja, čežnja za nečim; 2. *lingv.* izgovaranje glasa s hakom (kod čega se čuje glas *h*), npr. *dh, ph;* 3. udisavanje, usisavanje; **aspirant,** *2. mn.* aspiranātā — 1. čovjek koji se natječe za neko mjesto ili nagradu; *isp.* kandidat; 2. činovnički pripravnik; početni stupanj u službi; 3. *v.* kadet; **aspirata** — *lingv.* suglasnik s aspiracijom 2, npr. *gh, ph, bh* itd.; **aspirater,** -era *franc.* (aspirateur) 1. *u mlinarstvu:* stroj za čišćenje žita uz pomoć strujanja zraka; 2. usisavač; sprava za usisavanje prašine; **aspirator** — *lat.* 1. aparat za usisavanje plinova, prašine, tekućina; 2. *hidr.* konična cijev na izlazu turbine za potpuno iskorišćivanje visine vodostaja.

aspirin, -ína — tvorničko ime za acetilosalicilnu kiselinu; bijeli kristalasti prašak koji se teško rastapa u vodi; snizuje povišenu temperaturu i znatno ublažuje boli; naročito se upotrebljava kod reumatizma, glavobolje i sl. (danas većinom u tabletama).

aspirirati, -spìrīrām *lat.* (*isp.* aspiracija) 1. disati, dahnuti; 2. *lingv.* izgovarati s hakom; 3. (na nešto) — težiti za nečim; htjeti dobiti nešto; 4. *med.* zajedno s dahom uvući nešto u pluća.

aspra, *2. mn.* asprī *grč.* (aspros — bijel) sitan srebrn novac; novac uopće.

aspur, -ura *tur.* (*isp.* aspurlija) vrsta crvenog lanenog platna; *isto i* **aspura.**

aspurlija *tur.* (aspurli — tamnocrven) crvena marama.

Asra *v.* Azra.

asret *v.* hasret.

assai *tal.* (*čit.* asai) *muz.* dosta, veoma, vrlo.

assa voce *tal.* (*čit.* asa voče) *muz.* samo glasom (bez muzičke pratnje).

Associated Press *engl.* (*čit.* Esoušijetid Près) — »udružena štampa«, američko novinsko-izvještajno poduzeće (osn. 1848).

Assopress — *kraće umjesto* Associated Press (*v.*).

Assunta (*isp. lat.* assumere — primiti, uzeti k sebi) u kršćanskom slikarstvu motiv Bogorodičina uzašašća na nebo.

asta[1] *v.* hasta.

asta² *tal.* (asta) glavna greda na kojoj se sučeljavaju bokovi brodskog kljuna.
Asta — žen. ime (od Anastazija, *v.*).
astakolīt, -íta *grč.* (astakos — rak + lithos — kamen) okamina raka.
astal *mađ.* (asztal) stol (*akc. i* **astal,** -ála); *umanj.* **astalčić, astalče,** -eta; *prid.* **astalskī (astàlskī).**
astam *njem.* (alsdann) onda, zatim, iza toga, dakle (u govoru nekih kajkavaca, osobito starih Zagrepčana).
astamskī, -ā, -ō — prid. prema *astma* (Matoš).
astar, -ára *tur.* (astar) podstava, platno za podstavu.
Astarta (Astarot, Ìstar) — feničko-sirijska božica ljepote, slično kao kod Grka Afrodita a kod Rimljana Venera; u semitskoj mitologiji najpoštovanija boginja, pramajka svega živoga, gospodarica neba i zemlje, rata i mira, ljubavi i rađanja.
astatičan, -čna, -čno *grč.* (*isp.* astazija) koji nije vezan za određen smjer i položaj, nemiran; *isto i* **astatičkī.**
astatīn, -ína *grč.* (astatos — nepostojan) — *kem.* element (radioaktivan), otkriven 1940, atomska težina 211, redni broj 85, *znak* At.
astatizam, -zma *grč.-lat.* (a — ne + status — ustav) otpor protiv državnog uređenja.
astazija *grč.* (astateō — nepostojan sam, zbunjen sam) 1. nemir, bunilo, bacakanje teškog bolesnika; 2. nemogućnost stajanja iako postoji normalna pokretljivost donjih udova; *isp.* **astatičan.**
Astek, *mn.* -ci, 2. Asteka — pripadnik starog indijanskog naroda u Mehiku koji je imao visoku kulturu i čvrstu državnu organizaciju; *žen.* **Astekinja;** *prid.* **astečkī; astečkī jezik** *v.* nahuatl-jezici; **astečkō pismo** — meksičko pismo, derivat maja-pisma, slikovnog (piktograma), znakovnog (ideograma) i početaka zvukovnog (fonograma) pisma.
astenija *grč.* (astheneia — nemoć, slabost) 1. tjelesna slabost u najširem smislu; oznaka za tjelesnu konstituciju koja se ističe mršavošću s uskim i plosnatim prsnim košem; 2. općenito različiti oblici slabosti organizma, npr. *psihička astenija;* **asteničan,** -čna, -čno — slab, nemoćan (*v.* afekt); *isto i* **asteničkī; astenik,** *mn.* -ci — čovjek asteničke građe; *isto i* **asteničar.**
aster *grč.* (astēr — zvijezda) 1. *bot.* biljka glavočika, lijepa kata (Tresić Pavičić); 2. vrsta slova u štamparstvu, tzv. prijelazna antikva.
asteričan, -čna, -čno *grč.* (astēr — zvijezda) zvjezdolik, zvjezdast.
asterisk, *mn.* -sci *grč.* (astēr — zvijezda) *tipogr.* zvjezdica (*); **asterija** — 1. *zool.* morska zvijezda; 2. vrsta minerala korunda (zvjezdani safir); **asterizam,** -zma — optička pojava kad se plamen svjetiljke, gledan kroz pločicu od nekih minerala, prikazuje kao zvjezdasta figura; **asteroid,** -ida (astēr + eidos — lik, izgled) malen planet, planetoid, nebesko tijelo što kruži oko Sunca; poznato je oko 200 asteroida od kojih je najveći Ceres.
asteronim *grč.* (astēr — zvijezda + ónoma — ime) književno djelo, obično novinski članak, koji umjesto piščeva potpisa ima tri zvjezdice (***); katkada se takav znak stavlja i na kazališnim plakatima umjesto imena glumca, obično kad igraju djeca, *isp.* pseudonim.
asti, -ija — vrsta talijanskog vina (po gradu Astiju); **asti spumante** (*tal.* spuma — pjena) — pjenušavo vino, pjenušac, talijanski šampanjac.
astigmatizam, -zma *grč.* (a — ne + stígma, 2. -atos — točka) 1. *med.* nepravilnost očne rožnice i leće zbog čega u oku nastaje nejasna slika; popravlja se naočalama; bežarišnost, bežižnost; 2. *v.* aberacija 2; **astigmatik,** *mn.* -ci — tko boluje od astigmatizma; *prid.* **astigmatičan,** -čna, -čno; **astigmatičnost,** -osti — isto što i astigmatizam.
Astijanaks (-anakt) (*grč.* »vladar grada«) — sin Hektora i Andromahe; u VI. pjevanju Ilijade opisan kao nadasve simpatično i drago dijete; pobjednici Troje strmoglavili su ga s trojanskih zidina.
astma, *2. mn.* astmā *grč.* (asthma, 2. -atos) *med.* sipnja, sopljenje, zaduha, neduha, nestašica daha, napadi teškog i kratkog disanja, zadava, zaguš (*gen.* zagūši); *prid.* **astmatičan,** -čna, -čno (*isp. i* astamski) — sipljiv, slaboduhast, nedušljiv; *isto i* **astmičan; astmatičar** — čovjek koji boluje od astme; *isto i* **astmatik,** *mn.* -ci; *žen.* **astmatičarka, astmatikinja.**
astra (*isp.* aster) *bot.* lijepa kata (Đalski).
astrabolizam, -zma *grč.* (astro... + ballō — udaram) *med.* 1. sunčanica, toplinski udar; 2. smrt ili obamrlost od udara groma.
astragal *grč.* (astragalos — kralješak, gležanj; kocka) 1. ukrasni dio na stupu ispod kapitela, najčešće u obliku niza krupnih biserastih izbočina; 2. ime jedne nožne koščice koja se u staroj Grčkoj upotrebljavala za

igru slično kao naša kocka (i za igru »piljaka«).

astrahan — veoma fino i skupocjeno janjeće krzno sjajnocrne i kovrčaste dlake (po ruskom gradu Astrahanu); katkada ga zovu i »perzijaner«; *akc. i* **astrahan**, -ana; *prid.* **astrahanskī (astrahanskī).**

astralan, -lna, -lno *grč.* (aster — zvijezda) 1. koji se odnosi na zvijezde; koji potječe od zvijezda; zvjezdan; 2. *okult.* bestjelesan, eteričan; 3. koji je kao zvijezda: bistar, sjajan; 4. uzvišen, nadzemaljski; **Astralija** — astralni prostori (Š. Vučetić); **astralni svijet** — 1. nebeski svod osut zvijezdama, zvjezdano nebo; 2. po teozofskom učenju skup eteričnih bića koja ispunjavaju svemir (»duhovi«); **astralno svjetlo** — 1. svjetlost nebeskih tijela, tj. zvijezda; 2. nadzemaljsko, nebesko, tajanstveno svjetlo koje obasjava spriječa spomenuta nadzemaljska bića; **astralno tijelo** — po vjerovanju okultista tzv. materijalizirani duh, tj. oblik ljudskog tijela što ga na sebe uzima duh kad se pojavljuje na spiritističkim seansama; po istom vjerovanju također i drugo, eterično, čovjekovo tijelo koje je kao neki dvojnik materijalnog zemaljskog tijela.

astratizam, -zma (*prema tal.* astratto — apstraktan) — izraz koji se katkada upotrebljava za apstraktizam, apstraktnu umjetnost *(v.); izv.* **astratist(a);** *prid.* **astratistički.**

Astreja — u starogrčkoj mitologiji kći Zeusa i boginje pravde Temide; pretvorena u zviježđe Djevicu (*lat.* Virgo).

Astrid *grč.* »zvijezda« (kod nas »Zvjezdana«).

astrionika, 3. -ci — grana elektronike koja se koristi u sklopu svemirskih istraživanja.

astro... *grč.* (aster — zvijezda) kao prvi dio složenice označuje vezu drugog dijela složenice s nebeskim tijelima; svemirski uopće.

astrodrom, -oma *v.* kozmodrom.

astrofil, -ila *grč.* (astro... + filos — prijatelj) nestručnjak u astronomiji, ali velik ljubitelj svega što je u vezi s nebeskim tijelima i zvijezdama.

astrofizika, 3. -ci *grč.* (astro... + *isp.* fizika) grana astronomije koja se bavi fizikalnim svojstvima nebeskih tijela; *prid.* **astrofizičkī; astrofizikalan,** -lna, -lno; **astrofizičar** — stručnjak u astrofizici.

astrofobija *grč.* (astro... + fobeomai — bojim se) bolesni strah od nevremena.

astrogeodezija *grč.* (astro... + *isp.* geodezija) dio astronomije, nauka koja se bavi proučavanjem razmjera nebeskog svoda i oblika njegove površine.

astrognozija *grč.* (astro... + gnosis — spoznaja, poznavanje) poznavanje zvijezda, zvjezdanog neba, prema onome kako ga vidi slobodno oko; **astrognost** — tko se bavi astrognozijom, poznavalac zvijezda.

astrografija *grč.* (astro... + grafo — pišem) opisivanje zvijezda; nauka koja proučava nebeska tijela i pojave s pomoću fotografije; **astrograf** — 1. dalekozor, uređen za fotografiranje nebeskih tijela i pojava; 2. sprava za crtanje zvjezdanih karata; 3. stručnjak u astrografiji; *prid.* **astrografskī.**

astrokompas — sprava za utvrđivanje smjera promatranjem svemirskih tjelesa.

astrolab *grč.* (astro... + labe — hvatanje) starinska astronomska sprava za određivanje položaja zvijezda prema ekliptici *(v.); isto i* **astrolabij;** *prid.* **astrolabnī.**

astrolatrija *grč.* (astro... + latreia — služba) obožavanje zvijezda.

astrolit, -ita *grč.* (astro... + lithos — kamen) okamina u obliku zvijezde.

astrologija *grč.* (astro... + logos — riječ, govor) u drevnoj starini rasprostranjeno nadriučenje o »proricanju sudbine« čovjeka po položaju zvijezda (kod starijih pisaca »zvjezdogatnja«); **astrolog,** *mn.* -zi — tko se bavi astrologijom; *prid.* **astrološkī.**

astromantika, 3. -ci *grč.* (astro... + manteia — proricanje, gatanje) »gatanje« iz zvijezda; **astromant,** *2. mn.* astromanata — tko se bavi astromantikom.

astrometrija *grč.* (astro... + metron — mjera) grana astronomije koja se bavi samo položajem i promjenama položaja nebeskih tijela.

astronautika (*akc. i* **-nautika**), 3. -ci *grč.* (astro... + nautes — mornar) teorija i praksa letenja u svemir (*isp.* kozmonautika); **astronaut** (*akc. i* **-naut**) — letač na planete, kozmonaut; *isp.* astropilot; **astronautičar** (*akc. i* **-nautičar**) — tko se bavi astronautikom kao zanimanjem.

astronomija *grč.* (astro... + nomos — zakon, red, pravilo) zvjezdoznanstvo; znanost koja proučava nebeska tijela i zvijezde; **astronom** — zvjezdoznanac; učenjak koji se bavi astronomijom; **astronomskī** — 1. koji pripada astronomiji ili se na nju odnosi; 2. *prenes.* kakav je u astronomiji, tj. vrlo velik, ogroman, golem; 3. **astronomska jedinica** — mjera za astronomske udaljenosti; jedna astronomska jedinica iznosi

149.600.000 kilometara što odgovara srednjoj udaljenosti Zemlje od Sunca; **astronomska navigacija** — grana navigacije kojom se položaj broda određuje motrenjem nebeskih tijela i umjetnih satelita.

astropilot (-pilot, -ota) *v.* astronaut.

astùrlija *v.* aspurlija.

Asuan (*egipat.* Sun, *starogrč.* Syene) grad i pokrajina na desnoj obali Nila; **asuanska brana** — velika brana južno od grada za natapanje egipatske nizine.

asugrīn, -ína *grč.-engl.* (a — ne + sugar — šećer) naš proizvod najnovijega vremena koji daje slatkoću bez šećera.

ásul *v.* hasul.

ásum *v.* hasum.

Asumpta, Asunta *lat.* »uznesena« (*isp.* Assunta).

a suo arbitrio *lat.* po svom nahođenju; *isp.* ad libitum.

ásura *v.* hasura.

àš *v.* as (u kartama).

aša,[1] *2. mn.* àšā *tur. v.* abahija.

àša[2] *v.* haša.[3]

àša[3] — vrsta širokih uzengija.

ašaf *v.* hošaf.

ašar[1] *tur.* (ašar) desetina, porez na zemlju; 2. *v.* ušur.

ašar[2] *v.* hašir.

ašarija[1] *v.* hašarija.

ašarija[2] *tur.* (išaret fišegi) raketa; vatromet.

ašaš *tur.* (hašhaš) mak, afion.

aščija, *2. mn.* àščījā *tur.* (ašči, ahči) kuhar; gostioničar; *prid.* **aščijin; aščijskī;** *žen.* **aščījka (aščikaduna); aščiluk** — 1. kuharska vještina; 2. aščijska čaršija ili dio čaršije gdje su (bile) smještene gostionice; **aščīnica** — javna kuhinja, gostionica.

ašćare *tur.* (ašikār, ašikāre) namjerno javno, očigledno, očito, očevidno, otvoreno.

ašćer *v.* asker.

ašćerica *tal.* (astella) čačkalica; *isp.* ošćela.

ašelejèn, -ena *franc.* (acheuleen) drugo razdoblje starijeg kamenog doba, paleolita (po mjestu St. Acheul u Francuskoj gdje su pronađeni ostaci iz toga doba); *prid.* **ašelejènskī.**

ašena *prid. indekl. tur.* (ašna, ašina) vješt, upoznat, upućen.

ašenac *v.* akšenac.

ašešor — u našoj starijoj književnosti često umjesto asesor *(v.)*.

ašićare *v.* ašćare.

ašik, *mn.* -ci, 2. ăšīkā *tur.* (ašyk) 1. ljubav, udvaranje; 2. ljubavnik, dragi; momak koji ide djevojci na ašikovanje; **učiniti se ašik** — zaljubiti se; **ašigdžija** — udvarač, don Juan (donžuan); zaljubljen čovjek; tko rado ašikuje; **ašikli** *prid. indekl.* — 1. zaljubljen; 2. zgodan, privlačiv, seksepilan; **ašiklija** — 1. tko ašikuje; 2. ljubavna pjesma; **ašikluk,** *mn.* -ci — ljubakanje, gledanje između momka i djevojke; **ašikovati,** -ujem — 1. voljeti se, milovati se; ljubavno razgovarati; 2. udvarati, voditi ljubav.

Ašira *tur.* »deseta«.

ašiti, -īm *tur.* (*isp.* haša) poricati, nijekati, ne priznavati.

ašk *tur.* (*isp.* ašik) ljubav, ljubavni zanos, čežnja za nečim.

aškenaz, -aza (prema *Askenas,* kako se zvao jedan azijski narod u Armeniji) poljski ili njemački Židov; *isp.* sefard; *prid.* **aškenaskī.**

aškosum *v.* ačkosum.

aškuna *tur.* (aškyna) zdrav bio, nazdravlje, prosit *(v.)*, živio (pri piću).

ašlama, *2. mn.* ašlamā *tur.* (ašilama — cijepljenje, kalemljenje, oplemenjivanje) 1. trešnja; 2. luk, lučac (vrsta sitnijeg, duguljastog zimskog crvenog luka); **ašlamuša** — pita od trešanja; *isto i* **ašlamača.**

ašluk, *mn.* -ci, ăšlūkā (*bolje* **hašluk**) *tur.* (hardžlyk) trošak, izdatak; džeparac; **ašlučiti** (hašlučiti), -īm — trošiti, izdavati novac.

ašnbeher *njem.* (Asche — pepeo + Becher — pehar, čaša) posudica u koju se otepa pepeo s cigare, cigarete; pepeljara; pepeonica, pepeonik, pepeljnjača, pepeljnjak; *gdjegdje i* **ašntacl** *i* **ašnšala** (*isp.* tacna, šalica).

ašov, ašova *mađ.* (aso) štihača, kopača; željezna lopata posebnog oblika za rahljenje zemlje.

ašug, *mn.* -zi, 2. ăšūgā *turkm.* narodni pjesnik-pjevač (uglavnom kod kavkaskih naroda).

Ašur — praprećak i glavno božanstvo starih Asiraca.

at[1] *tur.* (at) konj, ždrijebac, pastuh; **atkinja** — kobila, ždrebica; **atskī** — konjski.

at.[2] — *skrać. za* tehnička atmosfera; *v.* atmosfera.

at[3] *v.* hat.

At — znak *za* astatin *(v.)*.

ATA[1] — *skrać. za* Albanska telegrafska agencija.

ATA[2] — *skrać. za engl.* American Topical Association (Američko udruženje sakupljača maraka po motivima).

Atacama — bezvodna (beskišna) pustinja u sjevernom dijelu Republike Chile.

ATAI *v.* IATA.

Atair *v.* Altair.

atàka, 3. -ci, *2 mn.* atàkā *franc.* (attaque) napadaj, udar, juriš, nasrt, navala; *isto i* **àtak** *(m. roda), mn.* -ci, 2. ātākā; **ataki-rati,** -tàkīrām — napadati, navaliti, nasrtati, jurišati; *isto i* **atakovati,** -ujem.

ataksija *grč.* (a — ne + taxis — red, smještaj) bolesna nesposobnost udova za pravilno kretanje (kod bolesnika na kralješničnoj moždini).

ataktičan, -čna, -čno *grč.* (*isp.* ataksija) neredovit, neredovan, neuredan, poremećen.

Atalànta — u starogrčkoj mitologiji junačka djevojka koja je, među ostalim junaštvima, sudjelovala (uz Meleagra i druge) u lovu na kalidonskog vepra; nije se htjela udavati, ali je napokon objavila da će poći za onoga koji je pobijedi u trčanju (tko ne uspije, ima umrijeti); mnogi su junaci kušali sreću, ali su svi stradali, dok se nije našao Hipomen, praunuk Posejdonov: njemu je Artemida dala tri zlatne jabuke, i on ih je u utrci odbacivao; Atalanta, radoznala o čemu se radi, zaustavljala se kod svake odbačene jabuke, dizala ih i tako zaostajala, što je koristilo Hipomenu i on je stigao na cilj; uzeli su se i dobili sina Partenopeja (*grč.* »dječak s djevojačkim licem«), koji je kasnije našao smrt pod Tebom u pothvatu »Sedmorice protiv Tebe«.

atalent, *2. mn.* atalenātā *grč.* potpuno netalentiran čovjek, sto posto nenadarena osoba.

àtalija *v.* hatalija.

Àtalija *hebr.* »sjajna«.

atamàn, -àna, 5. ātamāne *rus.* (*od njem.* Hauptmann — kapetan) kozački vojni poglavica; *prid.* **atamànov; atamànskī.**

Atànas *grč.* (*isp.* atanazija) »besmrtni«.

atanàzija *grč.* (a — ne + thanatos — smrt) besmrtnost, neumrlost.

Atanàzije *v.* Atanas.

atàntist(a) *franc.* (attente — čekanje) u Francuskoj su god. 1941. tako nazivani ljudi koji su pristajali uz tzv. »politiku čekanja« i nisu se htjeli zamjeriti okupatorima i njihovim slugama (vladi u Vichyju); opredijelili su se za politiku otpora tek nakon iskrcavanja Saveznika u Italiji god. 1943.

Atapàski *(mn. m. r.)* — indijansko pleme u Sjevernoj Americi.

àtār[1] *v.* hatar.

atar[2], -āra, 5. ātāre *i* ātāru *tur.* (attar) travar, drogerist.

atar[3] *v.* hator.

ataràksija *grč.* stanje bez strasti, duševni mir (ideal mudraca).

Atargatis — boginja plodnosti starih Aramejaca i Filistejaca.

Atatürk (»Otac Turaka«) — pridjevak turskog generala Mustafe Kemala (1881—1939), najvećeg reformatora i modernizatora života u Turskoj.

à ta santé *franc.* (*čit.* a tā santē) u tvoje zdravlje (pri nazdravljanju); *isp.* à votre santé.

atašej, -èja, *2. mn.* atašējā (*i* **ataše,** -ea) *franc.* (attaché) službena osoba, specijalist u nekim pitanjima, dodijeljen diplomatskom predstavništvu u kojem vrši funkciju savjetnika (npr. *atašej za štampu, vojni atašej*).

atašírati, -tašīrām *franc.* (attacher) dodijeliti, pridijeliti (na službu).

atašmàn, -āna *franc.* (attachement) odjel, odsjek.

Atavi — zvijezda prve veličine u zviježđu Orla (Đalski, vjerojatno greškom umjesto *Atair*).

atavìzam, -zma *lat.* (atavus — pradjed, praotac, predak) *biol.* kod živih bića pojavljivanje svojstava koja normalno ne postoje kod dotične vrste, nego kod njihovih manje ili više dalekih predaka; **atavìstičkī** — od predaka naslijeđen (u tjelesnom ili duhovnom pogledu); pradjedovski.

atebrīn, -ína *grč.* jedan od lijekova protiv malarije.

ateìzam, -zma *grč.* (a — ne + theos — bog) bezboštvo, bezbožništvo; bezvjerstvo; poricanje da postoji bog i natprirodne snage; odricanje od svih religioznih vjerovanja; **ateist(a)** — 1. pristaša ateizma; 2. bezbožnik, bezbožac; bezvjerac; *žen.* **ateistkinja;** *prid.* **ateìstičkī.**

ateknija *grč.* (a — ne + teknon — dijete) bezdjetnost, beščednost, neplodnost, jalovost (kod žena).

àtel — vrsta američkog majmuna, »hvatač«.

atelana *lat.* vrsta dramske improvizacije; *v.* fabula Atellana.

atèlija *grč.* (a — ne + telos — 1. svrha; 2. porez); 1. besciljnost, besvršnost, nesvrsishodnost; 2. oslobođenje od poreza.

atelijer, -éra *i* **atelje,** -ea, *mn.* -ei, 2. ateljeā *franc.* (atelier) radionica (naročito umjetnička); *prid.* **atelijerskī, ateljerskī,** -ā, -ō.

atematski *grč.* (a — ne + tema, *v.*) *gram.* bestematski, tj. koji se tvori dodavanjem nastavaka izravno na osnovu bez tematskog vokala *(v.)*.

a tempera *tal.* slikanje vodenim bojama; *v.* tempera.

a tempo *tal.* (a — u, na + tempo — vrijeme) 1. odmah, pravodobno, u pravi čas, na vrijeme; u horu; 2. *muz.* vraćanje na prvotni tempo; točno po taktu.

Atena — 1. u starogrčkoj mitologiji boginja mudrosti i rata, kćerka Zeusova, koja se rodila iz njegove glave; 2. grad u Grčkoj; 3. književno, umjetničko, znanstveno, uopće kulturno središte (bilo kojeg naroda); **Atenjanin,** *mn.* Atenjani; *žen.* **Atenjanka;** *prid.* **atenskī; nositi sove u Atenu** (*lat.* Ululas Athenas ferre) — raditi jalov, beskoristan posao (božici Ateni koja je bila zaštitnica grada Atene, bila je posvećena sova); *isp.* Atina.

atenej, -eja *grč.* (athenaion — svetište boginje Atene) 1. znanstveni zavod, akademija, sveučilište, univerzitet (tako se zvala i visoka škola u starom Rimu); *isp.* athenaeum; 2. ime književno-znanstvenim časopisima; *isto i* **ateneum.**

atentat, -ata *lat.* (attentare — pokušati; napadati na...) 1. napadaj na nekoga ili na nečija prava; 2. pokušaj ubojstva neke osobe (uspio ili neuspio) na političkoj osnovi; *prid.* **atentātskī; atentator** — čovjek koji vrši atentat; *prid.* **atentatorov; atentatorskī;** *žen.* **atentatorica** *i* **atentatorka.**

atento *tal.* (attento) mirno, pažljivo, pomnjivo, pozorno (Nar.).

atenuator *lat.* (attenuare — umanjivati, ublažívati) prigušivač, naprava za smanjivanje neke fizikalne veličine.

ater *v.* hator.

ater dies *lat.* crni dan, dan nesreće.

aterenizacija *lat.-franc.* (ad — k, teren — tlo, zemljište) prilagođivanje biljaka novom tlu.

a tergo *tal.* (tergo — leđa, poleđina) na stražnjoj strani, na naleđu (mjenice); straga; odostrag, s leđa.

aterirati, -terīrām *franc.* (atterrir) od *lat.* (ad — k + terra — zemlja) spustiti se avionom ili balonom na zemlju, pristati avionom, prizemljiti; *isp.* amerirati; **aterisaža** — ateriranje, pristajanje, spuštanje.

atermalan, -lna, -lno *grč.* (athermos — bez topline) nepropustiv za toplinu; koji je loš vodič topline.

aterom, -oma *grč.* (ather — kaša, prekrupa) cistično proširenje žlijezde lojnice, u obliku čvora (najčešće na glavi).

ateroskleroza — noviji izraz za *arteriosklerozu.*

atest, 2. *mn.* atēstā *lat.* (attestari — potvrđivati, posvjedočiti) pismena svjedodžba, potvrda, uvjerenje; *isto i* **atestat,** -ata; **atestacija** — ovjerovljivanje, potvrda; *glag.* **atestirati,** -testīrām; *isto i* **atestovati,** -ujem.

ateš *tur.* vatra, plamen, oganj; **ateši** — vatrenastocrven.

atetoza *grč.* (atheteō — uklonim, zabacim, ne primim) *med.* grčevite, nevoljke, zmijaste kretnje.

Atharvaveda — četvrta od vedskih knjiga (sadrži popularnu mudrost i magiju); *isp.* Rigveda, Samaveda, Yajurveda.

athenaeum — u starom Rimu viša škola za govorništvo, pjesništvo i filozofiju; *isp.* atenej.

athezija *v.* adhezija.

atibur *v.* hatibur.

aticizam, -zma — težnja helenističkog doba da piše (i misli) prema starim atičkim uzorima (*v.* Atika²).

atičnost, -osti (*isp.* Atika) svojstvo nekoga da piše u atičkom govoru i stilu, tj. najpravilnijim starogrčkim jezikom; *prenes.* najveća pravilnost i u pisanju kojim drugim jezikom (Matoš).

Átif *tur.* »milostivi«, »milosrdni«, »obzirni«, »dobra srca«; *žen.* **Atifa.**

Atíja *tur.* (*ž. ime*) »dar«, »poklon«.

Atik Tit Pomponije (109—32. pr. n. e.) ugledan Rimljanin, prijatelj Ciceronov, pomagač književnika i umjetnika.

atika,¹ 3. -ci, 2. *mn.* atīkā — nizak zid iznad glavnog karniža kod građevina; svrha mu je da sakrije krov (karakteristika staroga atičkog građevnog stila).

Atika,² 3. -ci — pokrajina u Grčkoj s glavnim gradom Atenom: **Atičanin,** *mn.* Atičani; *žen.* **Atičanka;** *prid.* **atičkī.**

atila,¹ 2. *mn.* ātīlā (*v.* Atila²) — kratak kaput u struk s gajtanima, mađarska narodna nošnja i vojnička uniforma (dolama).

Atila² *got.* (»tatica«) kralj Huna (5. st. n. e.), prozvan (od kršćanskih historičara) »bič božji« (*po njemu* atila¹).

atimija *grč.* (a — ne + timē — čast) obeščašćenje, kazna gubitka časti, osramoćenje; lišavanje svih građanskih prava u staroj Grčkoj, katkada i progonstvo, odnosno stavljanje neke osobe izvan zakona (*isp.* epitimija).

Atína, Atínjanin, Atínjanka, atīnskī *pored* Atena itd. (vrijedi samo za ime grčkog grada, a ne za boginju).

atipičan, -čna, -čno *grč.* (a — ne, *isp.* tip) neuobičajen, nesvakodnevan (Krleža).

atituda (kod Matoša: **atitida**) *franc.* (attitude) stav, držanje; ponašanje, vladanje.

atkinja (*isp.* at) kobila.

at-krhatat *tur.* (*isp.* krat) konj zelenko, sivac (Nar.).

Àtlant *grč.* (Átlas, 2. Átlantos) ime diva iz grčke mitologije koji na svojim plećima nosi svijet; personifikacija planine Atlasa (danas: Darah) u zapadnom dijelu sjeverne Afrike; prema priči, sin titana Japeta i Klimene, kojega je Perzej s pomoću Meduzine glave (*v.*) pretvorio u planinu.

Atlantida *grč.* (Atlantis, 2. Atlantidos) ime bajoslovne zemlje koja je navodno potonula u Atlantski ocean; po Platonu je Atlantida postojala oko 9.000 godina prije njega i nalazila se »izvan tjesnaca« (gibraltarskog?); sva nastojanja da se pronađe potonuli kontinent nisu uspjela.

Atlantik — Atlantski ocean (*v.*).

atlantizacija — nastojanje prilagoditi neku državu zahtjevima Atlantskog pakta (*v.*).

atlantizam, -zma — način mišljenja i političkog djelovanja u duhu i smislu Atlantskog pakta (*v.* NATO).

atlantskī — *prid. prema:* Atlant; **Àtlantskī ocēan** — more između Evrope, Afrike, Amerike i oba polarna mora; *kraće:* **Atlantik; Àtlantskā povelja** — akt od 14. VIII. 1941. u kojem su Roosevelt i Churchill izjavili da SAD i Velika Britanija ne žele u drugom svjetskom ratu nikakvih teritorijalnih povećanja niti promjena, te da svaki narod ima pravo izabrati oblik vladavine koji želi; kasnije se ovoj izjavi pridružio i Sovjetski Savez, Jugoslavija i dr. (ime po tome što su se oba spomenuta državnika sastala u zaljevu Placentia na Newfoundlandu u Atlantskom oceanu); **Àtlantskī pakt** *v.* NATO.

atlas,[1] *2. mn.* ātlāsā *grč.* 1. figura gorostasa koji nosi konzolu, balkon, pročelje, krov i sl. na građevinama; glavni potporni stup; *isp.* Atlant; 2. zbirka geografskih karata, pa poslije i drugih znanstvenih karata i slika; 3. prvi vratni kralješak, tzv. nosač; 4. vrsta leptira; 5. **Àtlas** — gorje u Africi (*prid.* **atlaskī**); 6. **Atlas** — ime danas najjače američke rakete kojoj je let uspio.

atlas[2] *tur.* (atlaz) sjajna svilena tkanina; *prid.* **atlasnī**, -ā, -ō.

atlet, -eta (*akc. i* **atlet**, atleta, *2. mn.* ātlēta) *grč.* (athlētes) 1. borac (sportski), rvač; 2. *prenes.* jak, snažan čovjek; *isto i* **atlèta**; *žen.* **atletkinja** (*akc. i* **àtletkinja**); *prid.* **atlètskī** (*akc. i* **àtletskī**) — koji pripada atletima i atletici ili se na njih odnosi; **atlètskī (àtletskī) tîp** — čovjek jako razvijena kostura i mišićja, onizak, dobroćudan, otvoren; **atlètika**, 3. -ci — sportska disciplina kod koje se traži snaga i spretnost; **lakā atletika:** trčanje, skakanje, bacanje koplja, diska, kugle i sl.; **teškā atletika:** rvanje, boks, dizanje utega itd.; **atlètičar** — tko se bavi atletikom (lakoatlètičar, teškoatlètičar); *žen.* **atlètičarka.**

atlija, *2. mn.* ātlījā *tur.* (atli) konjanik (*isp.* at[1]).

atljav *mađ.* (hatlatni — raditi kojekako) neuredan, šlampav, nemaran, aljkav.

atm. — *skrać. za* fizikalna atmosfera; *v.* atmosfera; *isp.* at[2].

atmadža, 5. ātmadžo, *2. mn.* atmadžā *tur.* (atmadža) kobac, nekoć pitomljen za lov na druge ptice.

atmejdan, -ana *tur.* (*isp.* at[1] *i* mejdan) 1. trkalište; mjesto za konjske utrke; 2. konjsko sajmište.

atmos *grč.* para, dah (N. Polić: »i zadrhta atmos što pelud raznosi«; *Nova proljet*).

atmosfera *grč.* (atmos — para, dah + sphaîra — lopta, kugla) 1. *astr.* plinovit plašt kojim su obavijena nebeska tijela; 2. *geogr.* uzdušni plašt naše Zemlje; 3. zrak, uzduh; 4. *prenes.* okolina, prilike, raspoloženje (npr. *radnā atmosfēra, drugārskā atmosfēra*) (kod starijih pisaca: »dahokrug«, a kod novijih »ozračje«); 5. jedinica za mjerenje tlaka, i to: a) **fizikālna atmosfera** — jedinica tlaka zraka jednaka pritisku što ga vrši stupac žive od 760 mm (ili 1,033 kg na moru) na 1 cm^2; *skrać.* atm.; **tehničkā atmosfēra (metričkā, nōvā)** — pritisak 1 kg na 1 cm^2; *skrać.* at.; *prid.* **atmosfèrskī; atmosferīlije** (*mn. ž. roda*) — 1. oborine, padaline (kiša, snijeg, rosa itd.); 2. zajednički naziv za vodu, ugljični dioksid i kisik koji svaki za sebe ili u zajednici kemijski razaraju minerale.

atoksičan, -čna, -čno *grč.* (a — ne + *isp.* toksičan) neotrovan.

atol, -óla *malaj.* koraljni otok prstenasta ili potkovasta oblika.

atom, -óma *grč.* (a — ne + temnō — režem, siječem, cijepam) 1. najsitnija čestica kem. elementa koju smo donedavno smatrali nedjeljivom; u suvremenoj fizici ustanovljeno je da je atom djeljiv i da sačinjava složen sistem koji se sastoji od pozitivno nabijene jezgre (nukleus, *v.*) i elektrona koji

se giblju oko nje; i jezgra atoma ima složenu gradu, sastoji se od protona i neutrona; kod sudara vrlo brzih čestica (protona, deutrona, alfa-čestica, neutrona i dr.) nastaje cijepanje atomskih jezgara, i atomi se pretvaraju u druge oblike; u nekim je slučajevima takvo cijepanje praćeno oslobadanjem vrlo velike količine energije (*atomskā* ili *nuklearnā energija*); 2. *prenes.* beskrajno mala čestica ili veličina; *prid.* **atomov; atomskī, atomnī** (*v.*).

atomika, 3. -ci *v.* atomistika 1.

atomistika, 3. -ci *grč.* (*isp.* atom) 1. znanstveno ispitivanje i praktična primjena svih pojava koje su u vezi s razbijanjem atoma i iskorišćivanjem atomske energije; 2. materijalistička teorija koju su prvi put razvili starogrčki filozofi Leukip i Demokrit, zatim Epikur i rimski filozof materijalist Lukrecije; po toj nauci materija se sastoji od vječnih nepromjenljivih čestica koje se giblju, atoma; temelje suvremene naučne atomistike položio je Dalton, a dalje razradili Mendeljejev, Rutherford, Bohr i dr.; suvremena atomistika, koja se osniva na najnovijim tekovinama fizike, ustanovila je složenu strukturu atoma, njegovu djeljivost, i dokazala da se čestice, koje sastavljaju atome, takoder mogu pretvarati u nove oblike materije (*v.* atom); **atomist(a)** — učenjak koji se bavi atomistikom; *prid.* **atomistički.**

Atomium — gradevina na svjetskoj izložbi u Bruxellesu (Belgija) god. 1958. u obliku modela atoma (Šegedin).

atomizacija *grč.* rastvaranje u atome, usitnjivanje, atomiziranje (*v.* atomizirati).

atomizam, -zma *v.* atomistika 2.

atomizer, -era *engl.* (iz *grč.*) raspršivač, sprej (*v.*).

atomizirati, -mizīram (*isp.* atom) rastvarati u najmanje dijelove; učiniti da se nešto raspadne u najmanje čestice, »razbijati u paramparčad« (Krleža); *isto i* **atomizovati,** -ujēm.

atomskī (*i* **atomnī**) — koji se odnosi na atom; **atomskā baterija** — nuklearni reaktor; **atomskā težina** — brojka koja pokazuje koliko je puta težina nekog elementa veća od $^1/_{16}$ težine atoma kisika; **atomskā energija** je energija uvjetovana uzajamnim djelovanjem čestica koje sastavljaju atom, a osobito atomsku jezgru; atomska (nuklearna) energija je općenito oko milijun puta veća nego energija kemijskih reakcija; u toku 1939. do 1945. bili su izvršeni veliki istraživački radovi da bi se našli načini praktičnog iskorištenja atomske energije; ta su istraživanja dovela do otkrića serijske reakcije cijepanja jezgara urana uslijed koje se oslobada ogromna količina atomske energije; ovo otkriće je jedan od najvećih uspjeha suvremene fizike i znači početak nove epohe u nauci i tehnici; prvi put su atomsku energiju primijenili Amerikanci u ratu s Japanom god. 1945. u obliku **atomskē bombe** (A-bomba); **atomskō doba** — naziv za razdoblje od 1945. do naših dana u koje su vrijeme izvršeni različiti pokusi atomskim oružjem; **atomskō oružje** — atomske bombe (uranijeva, plutonijeva, vodikova, litijeva, stroncijeva, kobaltna i dr.), atomski projektili, atomska artiljerska zrna, minijaturne atomske bombe i sl., pri čijoj se eksploziji oslobada ogromna energija sadržana u atomima i izražava u obliku svjetlosnog bljeska i širokog toplinskog udara, zračnog pritiska s jakim mehaničkim djelovanjem.

Aton — božanstvo sunca u starom Egiptu.

atona *grč.* (a — ne + tonos — glas, zvuk) riječ bez akcenta koja se naslanja na riječ iza sebe (isto je proklitika); **atonalan,** -lna, -lno — bez tona, bezglasan; **atonalna muzika** — jedan od novijih pravaca u muzici (A. Schönberg, P. Hindemith, I. Stravinski i dr.) koji negira svaku vezu tona sa bilo kakvim premetom ili harmonijski fundiranom skalom.

atonija *grč.* (atonia — mlitavost, tromost, slabost) 1. bezglasnost; 2. klonulost, slabost; mlitavost, mlohavost tkiva i mišića, gubitak tonusa (*v.*); 3. *gram.* nenaglašenost neke riječi ili nekog sloga; *prid.* **atoničan,** -čna, -čno; **atonik,** *mn.* -ci — mlohav, malaksao čovjek.

ator *v.* hator.

Atos *grč.* (Áthōs) gora na poluotoku Halkidici, »brijeg Zeusu drag« (Eshil); kasnije sjedište mnogih monaških redova pravoslavne crkve (Sveta gora).

Atosa (*grč.* Átossa) — majka perzijskoga kralja Kserksa, pobijeđenog u bitki kod Salamine (480. pr. n. e.); glavna ličnost u Eshilovoj drami *Perzijanci*; njoj na pitanje: »čiji su podanici ti Grci, tko im je kralj« odgovaraju: »Podanici nisu nikom, narod vlada sebi sam« (taj se odgovor smatra jednim od najslavnijih mjesta u starogrčkoj dramaturgiji).

a tout *v.* adut.

a toute force *franc.* (*čit.* a tūt fōrs) svom sna-

gom; **a tout hasard** (*čit.* a tu azār) na sreću, nasumce, bilo što bilo; **a tout prix** (*čit.* a tu prī) pod svaku cijenu.

atrakcija *lat.* (attrahere — privlačiti, privući) 1. privlačnost, privlačivost, privlačna snaga; 2. nešto što privlači na se svačiju pažnju, što ima draž, čar, milinu, dragost; 3. efektna točka kod zabavnih priredaba; *prid.* **atraktīvan,** -vna, -vno — privlačan, privlačiv, pun atrakcije; *izv.* **atraktivnost,** -osti.

atrapa, *2. mn.* atrāpā *franc.* (attrape — varka) patvoren, šupalj predmet koji nadomješta pravu stvar (npr. na pozornici, u izlogu).

a tre *tal.* utroje; *muz.* oznaka da kompoziciju izvode tri glazbala.

Ātrej (*grč.* Atreus) — unuk Tantalov, sin Pelopov, brat Tijestov, otac Agamemnonov i Menelajev, kralj u Mikeni; zavadio se s Tijestom oko podjele vlasti, poklao mu djecu i ponudio dječje meso ocu za jelo, »tobože slaveći pomirenja dan«; uzročnik svih kasnijih nevolja koje se opisuju u trilogiji (Eshilovoj) *Orestija.*

atres *v.* adresa; *isto i* **atresa** i sl.

atribucija *lat.* (*isp.* atribut) 1. pravo, nadležnosti; 2. doprinos, doznaka; 3. pripisivanje, pridavanje (npr. nekog djela nekom autoru), dodjela, dodjeljenje; 4. pismeno objašnjenje (»atribucije ispod eksponata«; M. Matković).

atribuírati, -buīrām *lat.* (attribuere, *v.* atribut) dodijeliti, pripisati, pridavati; *isp.* etiketizirati.

atribut, -uta *lat.* (attribuere — pridijeliti, doznačiti) 1. svojstvo; karakteristična oznaka kojega predmeta ili pojma; 2. *gram.* atributi su pridjevi, zamjenice i brojevi koji se pridijevaju imenicama za njihovu bližu oznaku; *prid.* **atribūtnī; atribūtskī; ātributīvan,** -vna, -vno.

Ātrid, -ida — jedan od sinova legendarnog kralja Atreja *(v.)*: Agamemnon ili Menelaj (prema starogrčkoj priči veliki junaci pod Trojom).

atrihija *grč.* (a — ne + thríks, trichós — dlaka) stanje bez kose, bez dlaka, ćelavost, ćosavost, bezdlačnost.

ātrīj, -ija (*i* **ātrijum**) *lat.* (atrium) 1. predsoblje; predvorje, trijem, natkriven ulaz; 2. *anat.* pretklijetka srca; srčana pretkomora.

atrofija *grč.* (a — ne + trefō — hranim) 1. smanjenje razmjera i kržljanje nekog organa ili tkiva uslijed nedovoljne ishranjenosti i promjena; atrofijom pogođeni organ gubi svoju funkciju; *uopće:* sušenje, mršavljenje, uvelost, zakržljalost, slabost; *u našoj terminologiji:* zlohranica; 2. otupljivanje, nestajanje nekog osjećaja ili svojstva; *prid.* **atrofičan,** -čna, -čno; **atrofīrān** — zakržljao, neishranjen, smanjen; sasušen, suh, usahnuo.

atropīn, -ína *grč.* (átropos — nepromjenljiv, neotklonjiv) alkaloid biljke velebilja, ludače (Atropa belladonna), žestok otrov, proširuje zjenice i uzrokuje prolazne smetnje vida a u vrlo malim dozama stišava grčeve; *prid.* **atropīnskī.**

Ātropos *grč.* (neumitna, neuklonjiva, neodvratljiva) jedna od triju Mojra *(v.).*

ATS — skrać. za franc. *Agence Telegraphique Suisse* (švicarska novinska agencija), odn. za tal. *Agenzia Telegrafica Svizzera; isp.* SDA.

atskī — *prid.* prema at; konjski.

atsorpcija *v.* adsorpcija.

attacca! *tal.* (*čit.* ataka) *muz.* nadoveži na prethodni stavak!

attention *franc.* (*čit.* atansjōn) pažnja! pozor! (Vojnović).

attituda *v.* atituda.

attorney *engl.* (*čit.* etorni) pravni zastupnik, odvjetnik; **Attorney General** (*čit.* ... Dženeral) državni tužilac.

atula *tur.* (hatyl) ili *franc.* (atour — ukras?) 1. horizontalni gornji obrub zida na fasadi ispod strehe; služi za ukras, ali može biti i tako udešena da se mogu na nju staviti razni predmeti (kao na policu); *v.* ksims; 2. nasjenica, opšivnica, okvirnjak, polica, greda krajem iznutra na kojoj stoje druge grede (pervaz); 3. klupa od kamena ili opeke duž zida; *isp.* hatula.

a tu prī *v.* a tout prix.

atūr, -ūra *tal.* (attore) glumac (Vojnović).

a. u.[1] — *skrać. za* austrougarski.

a. u.[2] *ili* **a. u. c.** — *skrać. za lat.* anno Urbis, anno Urbis conditae *ili* ab Urbe condita, tj. godine od grada, od utemeljenja grada (Rima); tako su stari Rimljani brojili godine, a uzimali su da je Rim sagrađen 754. god. pr. n. e.

Au — *znak za kemijski element* zlato (*lat.* aurum).

A. U. — *skrać. za* Austro-Ugarska.

AUA — skrać. za *Austrian Airlines* (Austrijsko poduzeće za međunarodne letove).

aubìks — povik u Slovenaca kojim izazivaju protivnika na borbu (pretpostavlja se, da je od njem. auf die Wichse — na voštilo, na borbu).

aubrijecija *lat.* (aubrietia) biljka iz porodice krstašica; *naš izraz:* tarčuka.

au complet *franc.* (*čit.* o komple) u potpunom broju (Vojnović).

au comptant *franc.* (*čit.* o kontan) u gotovu novcu.

au contraire *franc.* (*čit.* o kontrer) naprotiv, suprotno, obratno.

au courant *franc.* (*čit.* o kuran) 1. u toku; **biti au courant čega** — biti upućen u najnoviji razvoj čega; 2. uz dnevne cijene.

Auctorem repetunt crimina quaeque suum *lat.* (*čit.* auktorem... krimina kvekve...) Počinioca svoga zločini natrag zovu (Ilija Crijević); običnije: Zločinac se vraća na mjesto zločina.

auctoritatis gratia *lat.* (*čit.* auktoritatis gracija) zbog ugleda (Šenoa).

audacem fortuna juvat *lat.* (*akc.* audacem fortuna juvat) hrabroga sreća služi.

audi — marka modernog automobila (*mn.* audiji, *Novine*).

audiatur et altera pars *lat.* (*akc.* audijatur et altera pars) »neka se čuje i druga stranka« — neka se čuje i drugo zvono tj. neka i protivna strana kaže svoje mišljenje; »Lijepo je kad zvoni jedno zvono. ali je ljepše kad zvone oba« (Narodna poslovica).

audīcija (*akc. i* **audīcija**) *lat.* (auditio — slušanje) 1. pokusni nastup u kazalištu pred članovima uprave da glumac ili pjevač pokaže svoje sposobnosti prije javnog nastupa; 2. ispitivanje glazbenih ili glasovnih sposobnosti kandidata prilikom natječaja za neko mjesto (npr. spikera, člana orkestra i sl.); 3. prijamni ispit u muzičkim. kazališnim i sl. školama ili tečajevima.

audifon -ona *lat.-grč.* (audire — čuti + fone — glas) vrsta modernog aparata za omogućivanje gluhima da čuju.

audijencija *lat.* (audientia — posluh) službeno primanje kod osobe na visokom položaju.

audimutizam, -zma *lat.* (audire — slušati + mutus — nijem) njemoća kad bolesnik čuje, ali ne može govoriti.

audio *lat.* (audio — čujem) čujni dio televizijskog programa; govorni tekst u filmskim i televizijskim scenarijima; *isp.* video.

audiogram *lat.-grč.* (audire — čuti + gramma — slovo) grafički prikaz (grafikon) osjetljivosti sluha za primjećivanje zvukova; *isp.* audiometar.

audio-kaseta *lat.-franc.* (audire — čuti + cassette — kutijica) plastična kutijica s magnetofonskom vrpcom na kojoj je obično već snimljen određen zvukovni materijal; kaseta se samo umetne u kasetofon (v.).

audiola, *2. mn.* -ōlā *lat.* (audire — čuti) u nekim zapadnim zemljama naziv za radio-aparat (ime je načinjeno prema riječima kao fonola, pianola, *v.*).

audiologija *lat.-grč.* (audire — čuti + logos — riječ, govor) nauka o sluhu.

audiometrija *lat.-grč.* (audire — čuti + metron — mjera) postupak za ispitivanje i mjerenje oštrine sluha; *prid.* **audiometrījskī; audiometar,** -tra, *2. mn.* audiometārā — sprava za ispitivanje jakosti nečijeg sluha, odnosno za određivanje stupnja nečije gluhoće; rezultat bilježenja audiometra jest audiogram (*v.*); **audiometričar** — stručnjak koji vrši ispitivanje audiometrom.

audiomikser *lat.-engl.* (*isp.* audio + mixer — mješač) tehničar koji radi oko čujnog dijela televizijskog programa **(audiosektora).**

audion *lat.* (audire — čuti) pojačavalo i regulator zvuka u radio-prijemniku.

audioskopik *lat.-grč.* (audire — čuti + skopeo — gledam) prvi naziv za zvučni film, za tonfilm (Lj. Maraković).

audiovizuelan, -lna, -lno *lat.* (audire — čuti + videre — vidjeti) koji se odnosi na slušanje i gledanje zajedno, npr. audiovizuelna metoda u nastavi — poučavanje predavanjem i demonstriranjem primjera.

auditīvan, -vna, -vno *lat.* (auditus — čuvenje) koji se odnosi na sluh; **auditīvan tip** — čovjek koji najbolje pamti ono što čuje; *prot.* vizuelan.

audītor (*akc. i* **audītor**) *lat.* (audire — čuti, slušati) 1. vojni sudac; 2. slušatelj, slušač, slušalac; učenik.

auditorij, -ija (*pored* **auditorija** *i* **auditorijum**) *lat.* (auditorium) 1. slušaonica, predavaonica; 2. slušaoci, slušateljstvo.

auerka, 3. -ci, *2. mn.* -kī (po imenu austrijskog fizičara Karla von Welsbacha Auera, 1858—1929, koji je izumio mrežicu za plinsku svjetiljku i električnu žarulju s osmijevom niti) plinska ili električna svjetiljka (»palucaju i pjevaju poluglasno žute auerke«, Krleža).

auf *njem. prijedl.* na, po, za i sl.; *kod nas u značenju:* gore, diži (se), ustaj, na noge itd.; *isp.* »Stari! Auf! Fratri zvone na zornicu« (Krleža: *Mlada misa Alojza Tičeka*).

aufalend *njem.* (auffallen — upasti) upadljiv, koji udara u oči, napadan, kričav.

aufcvikati, -ām *njem.* (aufzwicken) ljubakati; *isto i* **aufcvikovati,** -ujem (»aufcvikovo ka-

kvu elegantnu damu«: Matoš, SD XIX, 291).

aufdekati, -ām *njem.* (aufdecken — otkriti) prostrijeti, postaviti stol za ručak, večeru i sl.; *isto i* **aufdekovati,** -ujem.

aufenger *v.* aufhenger.

auferšteung *njem.* (Auferstehung) *crkv.* uskrsnuće.

aufgešnit *v.* aufsnit.

aufhenger *njem.* (aufhängen — objesiti) 1. klinčanica, vješalica; naprava za vješanje odijela; 2. petlja ispod ovratnika, npr. na kaputu, kojom se ovaj vješa o klinčanicu.

auflag *njem.* dodatak, prilog, »garnirung« uz glavno jelo (kod Matoša i množ. *auflazi*).

aufleger *njem.* (auflegen — položiti, staviti) talionički radnik koji rudaču baca u peć, u topionicu.

aufpuc, *2. mn.* aufpūcā *njem.* (Aufputz) nakit, ukras, ures.

aufregati se, -ām se *njem.* (aufregen) uzrujavati se, uzbuđivati se; *isto i* **aufregovati se,** -ujem se; **aufregung** — uzrujavanje, uzrujanost, uzbuđivanje, uzbuđenost, uzbuđenje.

aufsac, *2. mn.* aufsācā *njem.* (Aufsatz) posebno izrađen tanjur ili posuda za serviranje jela.

aufšlag *njem.* (Aufschlag) 1. *muz.* takt, udar; 2. »latica«, oznaka pripadnosti određenoj vojnoj jedinici (Krleža: soldati sa zelenim aufšlagima — vojnici intendanture, opskrbnici hranom); 3. *krivo umjesto* ausšlag *(v.)*.

aufsnit *njem.* (Aufschnitt) na ploške narezane kobasice ili suho meso, tzv. narezak.

aufšprajcati, -ām *njem.* (aufspreizen) poduprijeti, podbočiti, osoviti; *isto i* **aufšprajcovati,** -ujem.

aufštosati se, -ā se *njem.* (aufstossen) podrigivati se, gaditi se, grstiti se (od jela); *isto i* **aufštosovati se,** -uje se.

auftakt *njem. v.* anakruza.

auftekati *v.* aufdekati.

auf Wiedersehen *njem.* (*čit.* viderzeen) do viđenja; **auf Nimmerwiedersehen** — da te više nikada ne vidim, unepovrat, ne bilo te i sl.

aufzac *v.* aufsac.

Àugijeve (Âugijine) štāle — 1. strašno prljavo i zapušteno mjesto (po grčkom mitu o silno prljavim štalama legendarnog Augija [Augije] koje je za jedan dan očistio junak Heraklo navedavši u njih rijeke Alfej i Penej); 2. nešto što treba temeljito očistiti.

augīt, -ita *grč.* (augē — svjetlo, zraka, sjaj) mineral, kemijski srodan amfibolu (crn, blijedozelen, bezbojan).

augment, *2. mn.* augmenātā *lat.* (augere — povećati) *lingv.* prefiks kojim se u nekim indoevropskim jezicima jasnije određuje prošlo značenje nekih glagolskih oblika; **augmentácija** — 1. povećanje, umnažanje, dodatak; 2. *muz.* produženje, obično podvostručenje trajanja neke note, motiva, muzičke fraze ili teme; **augmentativ** — *lingv.* uvećanica; riječ koja je nekim sufiksom dobila uvećano, a većinom i pejorativno značenje (npr. lju*deskara*, knji*žurina*, ba*betina*); *prot.* deminutiv.

augnmas *njem.* (Auge — oko + Mass — mjera) mjera odoka, otprilike, poprečna procjena (pogledom).

augsburškī *prid. prema* Augsburg (grad u Njemačkoj u kojem je 1530. održan crkveni sabor, a na kojem su se sastali luterovci i katolici; principi koje je tamo iznio Luterov pristaša Melanhton, i danas su temelj protestantizma i zovu se **augsburška vjeroispovijest**); **Àugsburškī mīr** — vjerski mir između protestanata i katolika (1555), koji je neko vrijeme smirio zaraćenu Evropu na principu Cuius regio illius religio *(v.)*; taj nepravedni princip nije se držao dugo nego je doveo do tridesetgodišnjeg rata, koji je konačno donio rješenje u potpunoj vjerskoj toleranciji (mir u Westfalenu, 1648); **Àugsburška liga** — savez austrijskog cara i nekih evropskih vladara protiv Francuske u doba Luja XIV (druga polovica 17. st.).

augur, -ūra *lat.* (augur — vrač) 1. u starom Rimu — svećenik koji je proricao po letu i pjevanju ptica; 2. gatalac, gatar, vrač, pogađač uopće; 3. varalica; šarlatan; čovjek koji se pravi da je posvećen u posebne tajne; **augūrij,** -ija (*pored* **augūrijum**) — proroštvo, predznak, znamenje; **augurírati,** -gùrīram — pretkazivati, proricati, slutiti, gatati; **augurāl,** -ala (*lat.* augurale) mjesto gdje su se vršila proricanja kod starih Rimljana.

august, *2. mn.* augūstā (*pored* **august, avgust**) *lat.* (1. augustus *od glag.* augere — umnožavati, dakle umnožavač, donositelj plodova; 2. od augura posvećeni, dakle sveti, uzvišeni, časni, veličanstveni, nepovredivi) 1. mjesec kolovoz; 2. **(Àugust, August, Àvgust)** pridjevak starorimskog cara Oktavijana (u značenju »nepovredivi«); 3. muško ime do u naše dane (*žen.* Àugusta, Àvgusta); 4. glūpī (benavī) Àugust (August, Àvgust) — stalna komična figura u cirkusima (*v.* dummer August); **augustovskī (àugustovskī, àvgustovskī)** — 1. kolovoški, koji se

odnosi na mjesec kolovoz; 2. koji se odnosi na doba spomenutog cara Augusta, osobito u pogledu književnosti i umjetnosti koje su tada proživljavale svoje »zlatno doba«.

Augusta — ime mnogih kolonija i gradova što su ih osnivali rimski carevi ili su osnivani njima u čast; najpoznatiji su *Augusta Treverorum* (današnji Trier), *Augusta Vindelicorum* (Augsburg); *Augusta Trinobantum* (London), *Augusta Taurinorum* (Torino); i naš Marin Držić spominje *Ondarda od Auguste*.

augustāles *lat.* svećenici careva kulta u starorimskim gradovima.

Augustīn, -ína, 5. Augustīne (*pored* **Av...**) — muško ime koje znači isto što i August; *žen.* **Augustína** (*pored* **Av...**).

augustínac, -ínca, *2. mn.* augùstīnācā — pripadnik katoličkog reda sv. Augustina (poznati crkveni učitelj); *žen.* **augustīnka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **augustīnskī**, -ā, -ō.

aukcija, *2. mn.* àukcijā *lat.* (auctio) javna prodaja, dražba; licitacija; rasprodaja pri kojoj stvar što se prodaje dobije ona osoba koja ponudi najveći iznos; *prid.* **aukcījskī** *i* **aukcioni...**, -ā, -ō; **aukcionator** — činovnik koji vrši javne dražbe; osoba koja ima koncesiju za vršenje aukcije; **aukcionírati**, -onīrām — vršiti aukciju, dražbovati.

auksilijaran, -rna, -rno *lat.* (auxilium — pomoć) koji pruža pomoć, pomoćni; **auksilijārnī glagoli** — pomoćni glagoli (u našem jeziku *biti* i *htjeti*).

auksīn, -ína *grč.* (auxēsis — množenje, rast); auksini su biljni hormoni, organske tvari koje djeluju na rast bilja, osobito klica.

auksològija *grč.* (aùksō, auksánō — rastem + logos — govor) nauka o duševnom i tjelesnom rastu, rastenju, razvitku ljudskog organizma.

auksopàtija *grč.* (aukso, auksanō — rastem + pathos — nesreća, zlo, nevolja, trpljenje) nepravilan rast odn. razvitak čovjeka.

auktor *i* **autor** *(v.).*

auktoritet *i* **autoritet** *(v.).*

aul *turkm.* kavkasko selo, selo kavkaskih gorštaka.

aula, *2. mn.* āulā *grč.* (aulē, *lat.* aula) 1. svečana dvorana (za okupljanje) u sveučilišnim, školskim i drugim zgradama; 2. otvoreno dvorište ispred starogrčkih zgrada; 3. u doba rimskih careva — vladarska palača, dvor; **Aula est pro nobis** *lat.* Kraljevski dvor je za nas (u doba ilirskog pokreta uzrečica kojom su se ilirci zanosili misleći naivno da austrijski dvorski krugovi simpatično gledaju na njihove težnje).

Aulida — luka u Beotiji, zborno mjesto helenske mornarice pri polasku na Troju i mjesto zbivanja Euripidove drame *Ifigenija u Aulidi* (Agamemnon žrtvovao Artemidi kćer Ifigeniju).

aulos *grč.* frula, svirala, dvojnice, najpoznatiji starogrčki duhački instrument (prethodnik današnje oboe).

Aululāria *lat.* (aula *odn.* olla — lonac ili — po M. Držiću — »munčjela«) naslov komedije starorimskog pisca Tita Makcija Plauta (250–184. pr. n. e.), zapravo *Komedija o lončiću* (u kojem je bilo sakriveno blago [kod Držića »tezoro«]); Plautov tekst poslužio je kao podloga u našoj književnosti za Držićeva *Skupa* i Sterijina *Kir-Janju*, a u francuskoj za Molièreovu komediju *Škrtac*.

A. U. M. *v.* Om.

au pair *franc.* (*čit.* o per) izraz za oznaku osoba, naročito ženskih, koje idu služiti u tuđe kuće samo za stan i hranu (obično se tako izdržavaju studentice koje u stranoj zemlji žele izučiti neki jezik).

aura, *2. mn.* āurā *grč.* (aurē — dah, propuh, zrak, vjetar) 1. vjetrić, lahor; ozračje; 2. *med.* neraspoloženje, nelagodno osjećanje bolesnika, koje prethodi epileptičkim, histeričkim ili astmatičkim napadajima.

aura popularis *lat.* naklonost naroda, sklonost širokih masa; **aura vitalis** — životna sila.

aurar — sitan novac na Islandu (ide ih 100 u islandsku krunu).

auratura *lat.* pozlata.

aurea aetas *lat.* (*čit.* ...etas) zlatno doba (tako starorimski pjesnik Ovidije u svome djelu *Metamorfoze* zove razdoblje razvitka ljudskoga roda kada je po njegovu mišljenju sve bilo ljepše i bolje nego u njegovo vrijeme).

aurea mediocritas *lat.* (*čit.* āurea mediōkritas) zlatna sredina.

Aurelije *lat.* »zlatni«; *žen.* **Aurēlija.**

aureola *lat.* (aureolus — zlatan) 1. nimbus, oreol; zlatan sjaj ili krug oko glave (ili cijelog lika) na slikama i kipovima svetaca; kod naših starijih pisaca (npr. Kranjčević): svetokrug, zlatokrug; *isp.* gloriola; 2. *preneS.* slava, poštovanje koje nekoga okružuje; 3. krug oko mjeseca i, rjeđe, oko sunca koji nastaje zbog lomljenja zraka svjetla kroz sloj oblaka ili magle.

aureomicīn, -ína *lat.-grč.* jedan od najnovijih antibiotika (otkriven 1948); djeluje protiv virusa, štapićastih bakterija, koka itd.; primjenljiv kod različitih upala i groznica.

aures habent, et non audient *lat.* uši imaju a neće da čuju.

aureus *lat.* (aurum — zlato) starorimski zlatni novac.

au revoir *franc.* (*čit.* o revoar) do viđenja!

Auriga *lat.* Kočijaš (ime zviježđa na sjevernoj nebeskoj polutki).

aurignacien *v.* orinjasijen.

aurikula *lat.* (Primula auricula) *bot.* povrtna jagorčina.

aurikularan, -rna, -rno *lat.* (auricula — malo uho, ušce) koji se tiče uha, ušni.

aurikularije *(mn. ž. roda) lat.* ličinke morskih krastavaca, trpova.

auripigment, *2. mn.* -pigmenata *lat.* (aureus — zlatan + pigmentum — boja) žuti arsenov blistavac, žuti varak, važna arsenova ruda.

auri sacra fames *lat.* (*čit.* ...sakra...) prokleta glad za zlatom (Vergilije).

auriskop *lat.-grč.* sprava za pregledavanje uha.

aurist(a), *2. mn.* aurista *lat.* (auris — uho) liječnik specijalist za bolesti uha; otolog.

aurora *lat.* 1. zora; u rimskoj mitologiji boginja zore (Aurora); 2. *poet.* zora, jutro, osvit; 3. ime ratnog broda koji je odigrao značajnu ulogu u oktobarskoj revoluciji god. 1917; 4. **aurora borealis** polarno svjetlo; 5. vrsta leptira.

auroralan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* aurora) prvotan, rani.

aurora Musis amica *lat.* (*čit.* ...muzis amika) zora je prijateljica Muzama, tj. u zoru je čovjek najbistriji za umjetničko stvaranje (*kod nas u narodu:* jutro je pametnije od večeri).

aurum *lat.* (*akc.* aurum) zlato; sjajan žuti metal iz grupe dragih kovina, vrlo podatljiv i kovak, atomska težina 197,2, tablični broj 79, *znak* Au; primjena osobito u novčarstvu, draguljarstvu, zubarstvu, u medicini uopće.

aus *njem.* (aus — iz) u običnom (zagrebačkom) govoru: gotovo, svršeno, prošlo je i sl.

a. u. s. — *skrać. za lat.* actum ut supra *(v.).*

AUS — automobilska oznaka za *Australiju.*

ausbord *njem.* (aussen — vani, napolju + Bord — paluba) kraće umjesto Aussenbordmotor — motor na vanjskoj strani brodice, tzv. privjesni motor (koji se može skinuti), vanbrodski motor.

ausbruh *njem.* (Ausbruch) vino koje se samo cijedi iz osušena grožđa, samotok, suškovina, bašica.

Auschwitz (*čit.* Aušvic) njemačko ime za poljski grad Oświęcim (*čit.* Ošvjenćim) u kojem je za vrijeme drugoga svjetskog rata bio jedan od najjezovitijih logora smrti.

auscug *njem.* (Auszug) izvadak iz neke knjige, iz nekog muzičkog djela i sl. (*isp.* klavirauscug).

ausferkauf *njem.* (aus — iz + verkaufen — prodati) rasprodaja; **ausferkauft** — rasprodano! nema više! gotovo! svršeno!

ausgang *njem.* (Ausgang) izlaz uopće, a osobito oznaka za slobodno vrijeme kućnih pomoćnica kada imaju pravo da pođu u šetnju (u govoru starih Zagrepčana).

ausgerehnet *njem.* (ausrechnen — izračunati) izračunano! proračunano! baš! upravo!

ausgezeichnet *njem,* (*čit.* ausgecajhnet) izvrsno, sjajno, odlično (Feldman).

ausgus, *2. mn.* ausgusa *njem.* (Ausguss) školjka, obično u kuhinji, kroz koju se izliva prljava voda; *naš izraz:* izlivnik.

aushelfer *njem.* (aushelfen — pomagati) radnik koji nije u stalnom radnom odnosu nego povremeno dolazi na ispomoć; pomoćni radnik.

ausklang *njem.* zamiranje, završetak, kraj, muzička završnica, svršetak melodije (Krleža).

auskoheraj, -aja *njem.* (auskochen — iskuhati) »iskuhavaona«, u starom Zagrebu naziv za gostionicu nižega reda; javna kuhinja, menza.

auskracung *njem.* (auskratzen — izgrepsti, istrugati) *v.* kiretaža.

auskultacija *lat.* (auscultare — slušati, prisluškivati) 1. slušanje, prisluškivanje; 2. pretraga unutarnjih organa, obično srca i pluća, s pomoću sluha, tj. ili samim uhom ili posebnim napravama (*isp.* stetoskop, fonendoskop); **auskultant,** *2. mn.* auskultanata — sudski prislušnik (početni stupanj u sudačkoj karijeri); **auskultatoran,** -rna, -rno — koji pripada auskultaciji ili se na nju odnosi; **auskultirati,** -kultiram — 1. osluškivati, prisluškivati; 2. preslušavati; 3. vršiti auskultaciju 2.

auslezati, -am *njem.* (auslösen) u mesarskom argou: izlupiti kosti iz mesa; *isto i* **auslezovati,** -ujem.

auslezer *njem.* (Auslöser) *fotogr.* naprava na aparatu za udešavanje rasvjete.

Aus meiner Dienstzeit *njem.* (*čit.* aus majner dinstcajt) Iz doba moje (vojne) službe (Krleža); fotografi su imali već gotove likove stasitih i elegantnih vojnika, na koje su samo montirali snimljene glave novih mušterija; negdje su takve fotografije nosile i napis »Uspomena na moje službovno vrijeme«; takvim se napisom odn. takvom montažom (koja je mogla biti ukrašena odn. »ovjenčana« uresima u »carskim« bojama [crno-žuto]) poslužio slikar Ljubo Babić pri inscenaciji Hašekove komedije *Dobri vojnik Švejk* prigodom njezina prvog postavljanja na zagrebačku scenu.

auspīcij, -ija (*pored* **auspīcijum**) *lat.* (auspicium) 1. kod starih Rimljana — gatanje po letu ptica; 2. sam predmet motrenja u svrhu gatanja; 3. *prenes.* predznak koji sluti na dobro ili na zlo; 4. predviđanje, slutnja, izgledi; 5. **auspīcije** *(mn. ž. roda)* okrilje, zaštita, pokroviteljstvo; **pod auspīcijama** (sub auspiciis) — pod zaštitom, pokroviteljstvom, za vrijeme vladavine...

auspruh *v.* ausbruh.

auspuf, *2. mn.* auspūfā *njem.* (Auspuff) otvor za ispuštanje istrošene pare ili plina; ispust, ispuh (npr. na automobilima); *isto i* **auspuh,** *množ.* auspusi (Novine).

aušslag *njem.* (ausschlagen — izbiti) crvenilo, osip, što izbije na koži nekih ljudi od stanovitih jela (npr. od kobasica, od jagoda).

auster *lat.* jug.

Austin *v.* Augustin.

austrālan, -lna, -lno *lat.* (australis — južni) južni; **austrālnō svjetlo** — polarno svjetlo Južnog pola.

Australàzija — Malajski arhipelag, Australija, Melanezija, Indonezija, Novi Zeland; *prid.* **australàzījskī.**

Austrālija (*akc. i* **Austrālija**) — ime kontinenta; **Austrālac,** -lca, 5. Austrālče, *2. mn.* Austrālācā; *žen.* **Austrālka** (*pored* **Austrālka**); *prid.* **austrālskī** (*pored* **austrālskī**) *sve pored* **Australijánac,** -nca, 5. **Australijānče,** *2. mn.* **Australìjānācā;** *žen.* **Australìjānka;** *prid.* **australijānskī.**

austrālis — naziv za biljno carstvo Australije (i Tasmanije).

australopìtek — *lat.-grč.* (australis — južni + pithekos — majmun) rod fosilnog čovjekolikog majmuna iz pliocena *(v.).*

Austrazija — naziv za istočni dio nekadašnje franačke države (glavni grad Metz); *prid.* **austrazījskī.**

Àustrija (*akc. i* **Austrija**) — zemlja u Evropi; **Austrìjānac,** -nca, 5. Àustrijānče, *2. mn.* Austrìjānācā; *žen.* **Austrìjānka;** *prid.* **austrījskī** (*akc. i* **austrījskī**).

austrijacìzam, -zma, *2. mn.* -ìzāmā — austrijskom govoru svojstvena osobina njemačkog jezika; austrijski dijalektizam ili provincijalizam.

austrijānština — skup osobina karakterističnih za vladavinu u nekadanjoj (carskoj) Austriji; privrženost politici bečkoga dvora.

austrofīl, -íla (Austrija + fil[1]) prijatelj, pristalica Austrije; *prid.* **austrofīlskī;** *izv.* **austrofīlstvo;** *prot.* **austrofobija** — neprijateljsko raspoloženje prema (carskoj) Austriji; *izv.* **austrofob,** -oba; *prid.* **austrofōpskī,** -ā, -ō.

austromarksìzam, -zma — uglavnom stanovište austrijskih »marksista« koji su se u teoriji oslanjali na idealističku filozofiju (Kant, Mach i razni pozitivisti), a u praksi radikalnim frazama vodili oportunističku politiku kompromisa.

austroslavìzam, -zma — politički pravac među Česima u 19. st. koji je težio za pretvaranjem habsburške monarhije u državu u kojoj bi dominirali Slaveni.

Àustro-Ugarskā — naziv nekadašnje »dvojne« monarhije, tj. Austrije i Ugarske (Mađarske); *prid.* **austro-ugarskī** (austrijski i ugarski, npr. *austro-ugarska nagodba*); *razlikuj:* **austrougarskī** (koji pripada Austro-Ugarskoj kao cjelini, npr. *austrougarskī car*).

ausvagonirati, -gonīrām (*isp.* ajnvagonirati) istovariti, iskrcati (iz vagona); kod Krleže i *kajk.* **ausvagonijerati.**

ausvajz *njem.* (Ausweis) legitimacija, dokument; propusnica.

aušlag *v.* aušslag.

aušnit, *2. mn.* aušnītā *njem.* (Ausschnitt) izrezak, isječak, izrez (na ženskim haljinama), dekolte *(v.).*

auštafirung *v.* štafir.

auštopati, -ām *njem.* (ausstopfen) puniti, ispuniti, nadjeti (osobito neku životinju za muzejske svrhe), preparirati.

aušus *njem.* (Ausschuss) bezvrijedne stvari, ono što treba odbaciti, otpad, otpadak, obirak, otrebine.

Aušvic *v.* Auschwitz.

aut (*akc. i* **aut**) *engl.* (out — van, vani, napolje, napolju) sportski izraz koji se upotrebljava kad lopta padne (izleti) izvan crte igrališta (*u tenisu znači i:* pogreška; *u boksu:* nesposoban za borbu); *isp.* gol-aut; **autrihter** *engl.-njem.* (aut + Richter — sudac)

kod nogometa: pokrajni, linijski, međašni, pomoćni sudac (dvojica pored glavnog suca, svaki s jedne [uzdužne] strane igrališta odakle prate igru i mašući zastavicom upozoravaju glavnog suca na prekršaje igrača); *v.* aut-linija.

aut — aut *lat.* ili — ili (stanje presudne odluke).

autarhija *grč.* (autos — sam + archē — vlast, vlada) 1. samovlada, samodrštvo; 2. upravljanje samim sobom; *prid.* **autarhījskī** *i* **autarhičan,** -čna, -čno; **autarh,** *mn.* -si, 2. autarhā — samovladar, samodržac, despot.

autarkija *grč.* (autarkēs — sam sebi dovoljan) 1. *fil.* samodovoljnost; duševno stanje čovjeka koji je dovoljan samom sebi, koji je nezavisan od vanjskog svijeta, kome ništa ne treba; sukromnost, nezavisnost; 2. *ekon.* politika pojedinih zemalja koja ide za osamostaljenjem nacionalnoga gospodarstva i prisvajanjem unutrašnjeg tržišta uz pomoć kapitalističkih monopola i najkrupnijih posjednika; najviše se očitovala u fašističkoj Njemačkoj koja je težila da se potpuno oslobodi uvoza inozemne robe nužne za vođenje rata.

aut bibas, aut abeas *lat.* ili pij ili odlazi! (uzrečica onome tko se u veselom društvu suzdržava od pića); *isp.* pithi e apithi.

Aut Caesar aut nihil *lat.* (*čit.* aut Cēzar aut nìhil) ili Cezar (tj. nešto veliko) ili ništa; navodno geslo Cezara Borgie (Cesare Borgia, *čit.* Čēzare Bŏrđa), sina pape Aleksandra VI (tip političara kriminalca, čuven po okrutnosti).

autencija *v.* autentičnost; *isto i* **autenticitet,** -eta.

autentičan, -čna, -čno *grč.* (authentēs — početnik, uzročnik) prav, istinit, izvoran, zajamčen; vjerodostojan; koji potječe doista od onoga kome se pripisuje, nepatvoren; **autentičnōst,** -osti — istinitost, izvornost, vjerodostojnost.

autizam, -zma *grč.* (autos — sam) povlačenje u sebe, prekomjerno razvijen fantastično-sanjalački unutarnji život; nepovjerljivost; javlja se naročito kod shizofrenije; **autist(a)** — tko pati od autizma; *prid.* **autìstičkī.**

aut-linija — crta na sportskim igralištima koja omeđuje prostor na kojem se odvija igra.

auto,[1] *mn.* auti, 2. autā *i* autā *v.* automobil (za oblik množ. *isp.* »Samo kadikad, isprekidano, čulo se gdje od Rue de Rivoli tutuču *auti*«; Krleža, *Hodorlahomor Veliki*); ali i: »Tramvaji zvone, *auta* se glase« (D. Cesarić, *Slavlje večeri*); *prid.* **autnī** (Š. Vučetić).

auto[2]**...** *grč.* (autos — sam) u složenicama = = samo..., vlastito...

autoanaliza *grč.* (auto[2] + *isp.* analiza) poniranje u samoga sebe, ispitivanje vlastite savjesti (Matoš).

autobiografija *grč.* (auto[2]... + *isp.* biografija) vlastita biografija; opis vlastitog života; *prid.* **autobiografījskī; autobiograf** — pisac vlastitog životopisa; *prid.* **autobiografskī.**

autobus (*akc. i* **autobus**) *grč.-lat.* automobilski omnibus; velik automobil za mnogo putnika; *isp.* omnibus; *prid.* **autobusnī (autobusnī).**

autocar *v.* autokar.

auto-cesta — isto što i *auto-put, auto-strada.*

auto-cisterna — automobil (kamion) sa posebno građenom karoserijom u obliku velikog valjka, za prijevoz tekućina.

autodafe, -ea, *mn.* -ei, 2. autodafeā *španj.* (auto da fe — čin vjere) izricanje i izvršivanje barbarskih osuda srednjovjekovne inkvizicije, osobito spaljivanje osuđenih heretika i njihovih djela na lomači; naročito se primjenjivalo u Španiji i Portugalu; njemački su fašisti za vrijeme svoje vlasti obnovili autodafe, barbarski spalivši milijune nepoćudnih im knjiga.

autodidaktika, 3. -ci *grč.* (auto[2]... + *isp.* didaktika) učenje bez učitelja i škole, samoučenje; *prid.* **autodidaktičkī; autodidakt,** *2. mn.* autodidāktā — samouk; čovjek koji uči bez učitelja i škole.

autodikija *grč.* (auto[2]... + díkē — pravda, pravo, pravosuđe) pravo nekoga da sam sebi sudi, da ima vlastitu sudbenost.

autodinamičan, -čna, -čno *grč.* (auto[2]... + *isp.* dinamičan) koji djeluje sam po sebi.

auto-drezina — drezina *(v.)* koja se pokreće s pomoću motora s unutrašnjim izgaranjem.

autodrom, -oma *grč.* (*isp.* auto[1] + dromos — put, cesta) automobilsko trkalište.

auto-električar *grč.* specijalist za električarske poslove na automobilima.

autoerotizam, -zma *grč.* (auto[2]... + erōs, 2. erōtos — ljubav) zaljubljenost u samoga sebe pa i izazivanje seksualnog užitka u toj zaljubljenosti (*isp.* narcisizam).

autogamija *grč.* (auto[2]... + gameo — ženim se) 1. *bot.* samooplodnja, proizvedena oprašivanjem u istom cvijetu; 2. *zool.* a) poseban način razmnožavanja kod nekih praživa; b) samooplodnja kod nekih dvospolaca.

auto-garaža *grč.-franc.* automobilsko spremište; garaža za automobile.

autogen (*akc. i* **autogen**) *grč.* (auto²... + genos — rod, podrijetlo) samorodan, iskonski; koji nastaje sam od sebe; **autogeno (autogeno) rezanje** — rezanje metala propaljivanjem linije razreza s pomoću goruće smjese acetilena i kisika; **autogeno (autogeno) svarivanje** — spajanje dvaju metalnih dijelova u jednu cjelinu rastaljivanjem njihovih rubova (strujom plina) i unošenjem vezivnog dodatka (metalna elektroda).

autogir *v.* autožir.

autogol, *mn.* autogolovi *grč.-engl.* (auto²... + *isp.* gol) *sport.* gol vlastitoj momčadi.

autograf *grč.* (auto²... + grafō — pišem) 1. rukopis napisan vlastitom rukom (za razliku od prijepisa ili kopije); 2. vlastoručni potpis (*v.* autogram); 3. fotogrametrijski stereoinstrument za izradu topografskih planova; *prid.* **autografskī.**

autografija *grč.* prenošenje crteža ili teksta s papira na litografski kamen u svrhu umnožavanja.

autografirati, -grafīram (*isp.* autografija) snimiti nečiji rukopis tehničkim putem (litografiranjem, fotografiranjem, kopiranjem i sl.).

autografizam, -zma *grč.* (auto²... + graptys — grebotina) pojava koja nastaje pri podražaju kože nekim oštrim predmetima, npr. iglom, pri čemu se javlja debela crvena, rjeđe bijela, izdignuta brazda (nakon nekog vremena blijedi i nestaje).

autogram *grč.* (*isp.* autograf) vlastoručni potpis.

autogravira *grč.-franc.* (auto²... + *isp.* gravira) reprodukcijski postupak za umnažanje umjetničkih slika, crtanih u bojama.

autogyre *v.* autožir.

autohipnoza *grč.* (auto²... + *isp.* hipnoza) hipnoza izazvana autosugestijom, bez utjecaja druge osobe (hipnotizera).

autohroman *i* **autokroman** (*v.*).

autohton (*akc. i* **autohton**) *grč.* (auto²... + chthōn — zemlja) samonikao, samorodan; starosjedilački, urođen: koji od davnine boravi u nekom kraju; prastanovnički; **autohtona kultura** — jedna od parola radićevske politike, koja se uglavnom svodila na uzrečicu »Pleti kotac ko i otac«, tj. da se svaki narod razlikuje od drugoga onim što je njegovo autohtono od drevne starine (nošnja, običaji i sl.; Krležin Valent Žganec Vudriga aludira na to rečenicom: »Veliju tak da drugi muži okolo nas sega tega nemaju« — kažu tako da drugi seljaci oko nas svega toga nemaju); **autohtonost** (*akc. i* **autohtonost**), -osti — samoniklost, samorodnost, urođenost.

autoinfekcija *grč.-lat.* (auto²... + *isp.* infekcija) zaraza koju sam zaraženi organ prenosi s jednog dijela tijela na drugi; *naš izraz:* samozaraza.

autointoksikacija *grč.* (auto²... + *isp.* toksin) otrovanje organizma tvarima koje nastaju u samom tijelu; *naš izraz:* samootrovanje.

autoironija *grč.* podrugljiv stav prema samom sebi.

auto-kamera *grč.-lat.* kamera automobilske gume — gumena cijev velike čvrstine (unutar kotača) u koju se pumpa zrak.

autokar *grč.-engl.* (autocar) 1. autobus za društvena putovanja; 2. motorna plato-kola za prijevoz tereta.

autokataliza *grč.* kataliza pri kojoj su sami katalizatori proizvodi kemijske reakcije.

autokefalan (*akc. i* **autokefalan**), -lna, -lno *grč.* (auto²... + kefalē — glava) samostalan, nezavisan; oznaka za pravoslavne nacionalne crkve koje same sobom upravljaju; *izv.* **autokefalnost,** -osti — samostalnost, nezavisnost.

autoklav *grč.-lat.* (auto²... + clavis — ključ) 1. hermetički zatvorena posuda u kojoj se izvode kemijske reakcije pod visokim tlakom ili se griju tvari iznad temperature vrelišta; 2. aparat u kojem se sterilizira zavojni materijal i instrumenti potrebni kod operacija i u bakteriološkoj praksi.

autoknips *grč.-njem.* (auto² + *isp.* knips) *fotogr.* automatski otponac na snimačkom aparatu (tako da i fotograf može sam sebe slikati).

auto-kolona *grč.-lat.* dugi niz automobila u pokretu.

auto-komanda — vojna ustanova koja upravlja motornim vozilima.

autokonfesija — samoispovijed, samokritika (A. Petravić).

autokontrola — kontrola nad samim sobom, »samonadzor«.

autokoš — u košarci pogodak (koš) na štetu vlastite momčadi; *isp.* autogol.

autokracija (*pored* **autokratija**) *grč.* (auto²... + krateō — vladam) 1. samovolja, neograničena vlast; 2. samodržavlje; oblik države u kojoj vladar drži svu vlast u svojoj ruci; neograničena vlada jednoga čovjeka; tiranija, samovlada; *v.* apsolutizam; *isto i*

autokratìzam, -zma; **autokrat(a)** — samovladar, samodržac, apsolutni vladar, neograničeni gospodar, tiranin, diktator; *prid.* **autokratskī.**

autokritika, 3, -ci, *grč.* (auto²... + *isp.* kritika) samokritika; kritika svojih vlastitih djela; *prid.* **autokritičkī** *i* **autokritičan**, -čna, -čno; **autokrìterīj** — kritičan stav prema vlastitim djelima.

autokrōman, (-hrōman), -mna, -mno *grč.* (auto²... + chrōma — boja); **autokrōmnī (-hrōmnī) tīsak** naziva se u grafičkoj tehnici spajanje knjigotiska i litografije; **autokrōmnī (-hrōmnī) postupak** — u fotografiji postupak kojim se naročitim pločama dobivaju dijapozitivi u bojama.

autolatrija *grč.* (auto² + *isp.* latrija) obožavanje samoga sebe (Matoš).

autolezija *grč.-lat.* (auto²... + *isp.* lezija) samoosakaćenje, samoozljeda, tj. osakaćenje, ozljeda samoga sebe.

auto-lìmar, -ára — radnik metalne struke koji izrađuje limene dijelove za automobile (i avione).

autolitografija *grč.* originalna litografija *(v.)* risanjem na papiru za pretisak ili na litografskom kamenu.

autoliza *grč.* (auto²... + lyō — rastvaram; rješavam) omekšanje i raspadanje tkiva nakon smrti.

autolomac — čovjek koji je pretrpio prometnu nezgodu (prema uzoru na riječ *brodolomac* stvorio August Cesarec u djelu *Španjolski susreti*).

automácija (automatika + organizacija) — zapravo isto što i automatizacija, ali se u posljednje vrijeme pojam širi i dobiva značenje radnje koja (s pomoću za to određenih unutarnjih uređaja) samostalno odstranjuje nedostatke i eventualne kvarove, tako da stroj ako slučajno zapne, bez pomoći čovjeka nastavlja rad.

automat *grč.* (autómatos — koji se događa sam od sebe) 1. aparat koji djeluje s pomoću unutrašnjeg mehanizma, pri čemu se uloga čovjeka svodi na puštanje u pokret, kontroliranje i reguliranje; robot *(v.)*; 2. isto što i revolver, mitraljez, gevermašina, mašingever, mašinka — nosiva vrsta automatskog vatrenog oružja koje jednim pritiskom na okidač opaljuje niz metaka; 3. osoba koja slijepo slijedi naredbe i postupa po njima, bez osvrtanja na eventualne promjene situacije koje bi možda zahtijevale i drugačiji postupak od naređenoga; uopće porugljivi naziv za čovjeka koji se daje pokretati izvanjskom voljom i ciljevima; **automàtičar** — vojnik naoružan automatskim oružjem; **automàtika**, 3. -ci — znanstveno-tehnička disciplina koja proučava teoriju i konstrukciju sustava za reguliranje i upravljanje tehnoloških procesa; *prid.* **automatskī** *i* **automàtičan**, -čna, -čno — koji se događa sam od sebe, koji se pokreće bez ičije pomoći; nehotičan, nesvjestan, mehanički, mahinalan; **automatizácija** — 1. primjena automata u proizvodnom procesu; 2. pretvaranje određenih radnji čovjeka kod njihova višekratnog ponavljanja u automatske; **automatìzam**, -zma — 1. sposobnost organizma čovjeka i životinja da točno i s najmanjim utroškom energije ponavljaju određene pokrete bez svjesnog reguliranja tih pokreta; automatizam u pokretima stječe se dugom vježbom i očituje se uglavnom u naviknutim pokretima; 2. osobina onoga što se radi bezvoljno, automatski, podsvjestan postupak, nesvjesna radnja; **automatizirati**, -izīrām — učiniti da nešto djeluje kao automat, samo od sebe; *isto i* **automatizovati**, -ujēm.

auto-mehaničār *grč.* radnik metalne struke koji vrši popravke automobilskih motora i uređaja.

automobīl, -íla (*akc. i* **automòbil**, -mòbila) *grč.-lat.* (auto²... + mobilis — pokretan) kola koja se kreću s pomoću eksplozivnih motora; *prid.* **automobīlskī; automobilizácija** — isto što i motorizacija *(v.)*; **automobilìzam**, -zma — sport s automobilima; **automobìlist(a)** — tko se bavi automobilizmom; *žen.* **automobìlistkinja;** *prid.* **automobilističkī.**

automorfìzam *(grč.)* (auto²... + morfē — oblik) sklonost da duševni život drugih ljudi zamišljamo kao jednak svome i po tome prosuđujemo tuđe čine i postupke (»Svatko po sebi sudi«).

autonòmija *grč.* (auto²... + nómos — pravilo, red, zakon) nezavisnost, samouprava; **nacionalno-teritorijalna autonòmija** — pravo stanovništva neke nacionalno-teritorijalne jedinice da samostalno rješava stvari unutrašnje uprave; **autonòmija leta** — u avijaciji izraz za vrijeme što ga avion može provesti u zraku bez spuštanja odn. bez obnove goriva; *prid.* **autonoman**, -mna, -mno — samoupravni; nezavisan, samosvojan; **autonomìzam**, -zma — pokret koji ide za autonomijom; **autonomist(a)** — pristaša autonomije; **autonòmaš**, -aša — *hist.* pristaša

autonomije Dalmacije u sklopu Austrije (protiv sjedinjenja Dalmacije s Hrvatskom); *isp.* tulumaš.

autooksidacija *grč.-lat.* kemijsko spajanje neke tvari s kisikom već pri običnoj temperaturi, bez vidljivog izgaranja.

autoopservacija *grč.-lat.* promatranje samoga sebe, poniranje u vlastitu duševnu nutrinu, »samopromatranje«, »ispitivanje savjesti«.

auto-park — *kraće umjesto* automobilski park, tj. skup svih automobila što ih ima neko poduzeće.

autopilot (*akc. i* **pilot**, -ota) *grč.-franc.* (auto² ... + *isp.* pilot) uređaj za automatsko upravljanje avionom; autopilot se nalazi na avionu i osigurava automatsko uravnotežavanje aviona bez zahvata avijatičara.

autoplastika, 3. -ci *grč.* (auto² ... + *isp.* plastika) *med.* vrsta operativnog zahvata da se nadoknadi nedostatak kojeg dijela ili tjelesne supstancije živim tkivom s tijela samog bolesnika; *prid.* **autoplastičkī.**

autoportret, -eta *grč.-franc.* (auto² ... + *isp.* portret) vlastita slika (kad slikar naslika sam sebe) (kod Cesarca »sebevid«).

auto-promet — promet motornim vozilima, automobilizam.

autopsija *grč.* (autoptes — očevidac) 1. gledanje (promatranje) vlastitim očima; 2. *med.* a) pregled bolesnika po samim simptomima (bez ispitivanja i slušanja); b) pregledavanje (seciranje) leša radi ustanovljenja uzroka smrti; *isp.* biopsija.

auto-pulman (*isp.* pulman) veliki autobus za dulja turistička putovanja.

auto-put *v.* auto-strada.

autor, *2. mn.* autōrā (*pored* **auktor,** *2. mn.* ȁuktōrā) *lat.* (auctor — množitelj; začetnik, osnivač) pisac, stvaralac, tvorac, osobito osoba koja je stvorila umjetničko ili naučno djelo, projekt i sl.; otkrivač, izumitelj; *žen.* **autorica** *i* **autorka (auktorica, auktorka);** *prid.* **autorskī (auktorskī).**

autoreferat, -ata *grč.-lat.* (auto² ... + *isp.* referat) referat o samom sebi.

autoritaran (*pored* **auktoritaran**), -rna, -rno *lat.* (*isp.* autoritet) 1. osnovan na slijepom podčinjavanju vlasti; 2. *v.* autoritativan.

autoritet (*pored* **auktoritet**), -eta *lat.* (auctoritas — volja, vlast; ugled, dostojanstvo, vrijednost) 1. ugled i na ugledu osnovana vrijednost, dostojanstvo i utjecajna snaga; 2. *prenes.* mjerodavan stručnjak, naučna veličina; osoba čijoj se riječi ili sudu svi pokoravaju; *prid.* **autoritetnī (auktoritetnī);**

autoritatīvan (auktoritatīvan), -vna, -vno — 1. koji traži pokoravanje bez kritike ili otpora; 2. odlučan, mjerodavan, služben, zvaničan.

autorizacija (*pored* **auktorizacija**) *franc.* (autorisation) ovlaštenje; odobrenje autora odn. nosioca autorskog prava da se neko (književno) djelo može objaviti kao da ga je on sam preveo odn. priredio; **autorizirati** (*pored* **auktorizirati**), -rizīrām — 1. ovlastiti, dati punomoć, dopustiti; 2. dopustiti širenje svoga djela ili izuma; *isto i* **autorizovati** (*pored* **auktorizovati**), -ujēm.

autorskī — *prid.* prema autor (*v.*); **autorskī arak** *v.* arak; **autorskō pravo** — skup pravnih propisa koji reguliraju odnos prema stvaraocima duševnih tvorevina; **autorskī film** — filmsko djelo kod kojega je režiser ujedno i autor scenarija.

auto-saobraćaj *v.* auto-promet.

autos efa *grč.* (autos efa) sam (Pitagora) je rekao (upotrebljava se i danas kad se netko želi pozvati na autoritet nekog uvaženog stručnjaka; često i latinizirano: ipse dixit).

autosekcija *grč.-lat.* (auto² + *isp.* sekcija pod 3) seciranje samoga sebe, tj. duboko poniranje u sebe sama i potanko raščlanjivanje vlastitih misli (Matoš).

auto-servīs, -isa (*isp.* servis) poduzeće ili stanica za popravak, čišćenje i opskrbu automobila gorivom i drugim potrebama.

autoskop *grč.* (auto² ... + skopeō — gledam) sprava za liječnički pregled grla bez ogledala; **autoskopija** — 1. halucinacija u kojoj čovjek vidi samoga sebe pred sobom ili vidi svoje unutrašnje organe; 2. pregled grla autoskopom.

autosomi (*mn. m. r.*) *grč.* kromosomi (*v.*) koji su podjednako u parovima raspodijeljeni na oba spola.

auto-sport — automobilistika kao sport (utrke, natjecanja i sl.).

auto-stop *grč.-engl.* (»automobil stoj«) zaustavljanje automobila na cestama i molba vozaču da pješaka (obično turista) besplatno poveze; **autostopist(a)** — putnik koji (dižući palac desne ruke uvis) zaustavlja automobile i moli vozače da ga povezu; *isto i* **autostoper;** *glag.* **autostopirati,** -stopīrām — kod nas stvorena riječ koja označuje putovanje auto-stopom.

auto-strada *grč.-lat.* široka cesta specijalno namijenjena za promet motornih vozila; auto-stradu po pravilu nikada ne presijecaju

poprečni prijelazi, oni su uvijek smješteni na vijadukte ili u tunele.

autosugestija *grč.-lat.* (auto²... + *isp.* sugestija) sugestivno utjecanje na samog sebe; *prid.* **autosugestīvan,** -vna, -vno (Krleža).

auto-taksi, -ija, *mn.* -iji *grč.* osobni automobil s ugrađenim aparatom (taksametrom) za izračunavanje prevaljenog puta i vozarine; *isto i* **auto-taks.**

autotipija *grč.* (auto²... + typos — lik, slika, znak) 1. *tipogr.* umnožavanje slika urezivanjem u cink ili u drvo, izrada klišeja, kliširanje; u novije vrijeme i izraz za način izrade klišeja fotografskim putem; 2. faksimil, kopija *(v.)*; **autotīp** — autotipijom dobiveni otisak, faksimil, kopija.

autotomija *grč.* (auto²... + temnō — siječem, režem, cijepam) samoosakaćivanje životinja u opasnosti (npr. prilikom bijega iz zamke).

auto-transport — *kraće umjesto* automobilski transport, tj. promet, saobraćaj automobilima, autobusima, kamionima.

autotrofija *grč.* (auto²... + trefō — hranim) »samohranjenje«, sposobnost nekih organizama da svoje tijelo izgrađuju isključivo iz anorganskih spojeva sredine u kojoj žive (npr. zelene biljke); *prid.* **autotrofan,** -fna, -fno; *isp.* heterotrofija.

autoturing *v.* turing.

auto-ūtrka — brzinsko natjecanje u automobilistici; *isto i* **automoto-ūtrka.**

autovakcina *grč.-lat.* (auto²... + *isp.* vakcina) cjepivo, spremljeno od zaraznog materijala, uzetog od bolesne osobe sa svrhom da se primijeni na istom bolesniku.

autožīr *franc.* (autogyre *od grč.* auto²... + gyros — krug) aparat za letenje, teži od uzduha, u kome se, za razliku od aviona, umjesto krilima dobiva uzgon s pomoću propelera koji se vrti na vertikalnoj osovini; uzlijetanje autožira vrši se bez zaleta: autožir se može dići i spustiti okomito; *isto i* giroplan, žiroplan.

Aut prodesse volunt aut delectare poetae *lat.* (*čit.* prodēse... delektāre... poēte) Pjesnici žele koristiti ili zabavljati, uveseljavati.

autrihter *v.* aut.

autsajder *engl.* (outsider) 1. u kapitalističkim zemljama: a) poduzeća neke grane proizvodnje koja ne ulaze u monopolističko udruženje poduzetnika te struke (tzv. »divlja poduzeća«); b) ljudi koji spekuliraju na burzi od zgode do zgode; burzovni spekulanti neprofesionalci; 2. *sport.* konji na utrci koji ne ulaze u broj favorita i na koje se malo tko kladi; uopće: natjecatelj bez izgleda na pobjedu; 3. uopće osoba koja stoji po strani, koja ne sudjeluje u događajima.

aut vincere, aut mori *lat.* ili pobijediti ili umrijeti, pobjeda ili smrt.

Auvergne (*čit.* Overnj) — pokrajina u Francuskoj; stanovnike joj karakteriziraju slično kao starogrčke Abderićane (*v.* Abdera); u našoj ih je književnosti obradio Vilim Korajac (1839—99) u djelu »Auvergnanski senatori« (*čit.* overnjānskī).

auzgang *v.* ausgang (Krleža).

auzgecajhnet *v.* ausgezeichnet.

auzgus *v.* ausgus (Krleža).

auzlag *njem.* (Auslage) u starom Zagrebu naziv za izlog.

auzlezati *v.* auslezati.

Auzōnija *lat.* (Ausonia) pjesnički naziv za Italiju (po priči, prema Auzonu, sinu Odiseja i nimfe Kalipse).

auzrikati, -ām *njem.* (ausrücken) izići, krenuti, poći (obično u grupama), osobito izići u stroju iz kasarne, izmarširati u skupini, bučno, paradno i sl.; *isto i* **auzrikovati,** -ujēm.

a. v. — *skrać. za* a vista *(v.)*.

AV — kratica za audio-vizuelan (AV-metoda).

ava *v.* hava.

Avadana *sanskrt.* (»pripovijest«) skup legendi o istaknutim ličnostima budizma.

avaiz *v.* vaiz.

avāj *tur.* (a vaj) jao, kuku, lele, vajme.

avaja (*isp.* ava, hava) 1. uzduh, zrak; 2. raketa.

avājlija *tur.* (havli — dlakav?) 1. dunja, gunja; 2. jabuka po ukusu slična dunji.

Avakum *v.* Habakuk.

aval¹ *prid. indekl. tur.* ružičast, crven.

aval,² *2. mn.* āvālā *ar.* zlo, bijeda.

avāl,³ -āla *franc.* mjenično jamstvo; *prid.* **avālnī; avalist(a)** — jamac; **avalírati,** -valīrām — jamčiti (na mjenici), potpisati (nekome) mjenicu, žirirati.

Avala *tur.* (havale — visinska točka koja dominira nad predjelom) 1. brdo kraj Beograda; 2. bivša poluslužbena novinska agencija u staroj Jugoslaviji; **avalīt,** -íta — vrsta liskuna (tinjca) koji je bogat kromom; nađen je na Avali kod Beograda i drugdje ga nema.

avalanš *franc.* (avalanche) snježni usov, lavina; odron zemlje; bujica; sva sila, tušta i tma.

avalirati *v.* aval³; **avalist(a)** — posljednji potpisnik na mjenici; **avalnī**, -ā, -ō — jamčevni, jamstveni.

Avalokitešvara *sanskrt.* najomiljeniji i najpoštovaniji bodhisatva *(v.)* u mahayana-budizmu, zaštitnik Tibeta, spasava ljude kroz patnje u reinkarnacijama *(v.)*.

avam, -āma *tur.* (avam) široki slojevi naroda, puk, svjetina.

avan,¹ *2. mn.* āvānā *tur.* (havan) 1. stupa, mužar; 2. prangija, merzer (avantop); 3. sprava za rezanje duhana.

avan², *2. mn.* āvānā *tur.* (havan) nevjera, izdajstvo; *isp.* avanica

avancati, -ām *tal.* (avanzare) promaknuti, prestići, unaprijediti; napredovati; biti povišen; postići; *isp.* avanzirati.

avance *v.* avans; **avancement** *v.* avanzman.

avandirati *v.* avanzirati.

avangarda *franc.* (avant — ispred + *isp.* garda) 1. *vojn.* prethodnica; izvidnica; čelni odredi; prvi borbeni redovi; dio snaga koji ide naprijed u pohodnom maršu ili kod nastupanja; 2. *prenes.* predvodnica (npr. Savez komunista je *avangarda radničke klase*); *prid.* **avangardnī**, -ā, -ō — prethodnički, predvodnički, krčilački, krčiteljski, napredan; **avangardist(a)** — pripadnik avangarde, predvodnik, krčilac, krčitelj (novih putova), nosilac nečega naprednog, pionir (novih ideja), naprednjak; *prid.* **avangardistički**.

avanica *ar.* (havvan) 1. zlikovac, nitkov, nevaljalac, nasilnik; 2. ohol čovjek, oholica, razmetljivac.

avans, *2. mn.* avānsā *franc.* (avance) 1. prednost, poslovni dobitak; 2. predujam, vadevina, akontacija; uplata na račun robe koja još nije dobavljena; 3. ustupak.

avanscéna *franc.* (avant — ispred + *isp.* scena) 1. prednji, gledaocu bliži dio pozornice, otvoreni dio pozornice između zastora i gledališta; proscenij; 2. prvi plan, istaknut položaj.

avansirati *v.* avanzirati; **avansmān**, -āna *v.* avanzman.

avantgarda *v.* avangarda.

avanti *tal.* (*akc.* avànti) naprijed.

avantira *v.* avantura; **avantirist** *v.* avanturist (Matoš).

avant midi *franc.* (*čit.* avan midì) prije podne; *isp.* ante meridiem.

avantop *v.* avan¹ (*isp.* haberdar).

avantura *franc.* (aventure) 1. doživljaj, pustolovina, dogodovština; 2. rizičan pothvat koji računa sa slučajnim uspjehom; 3. pothvat sumnjiv u smislu poštenja; *isto i* **avantira; avanturist(a)** — 1. beznačelan čovjek; pustolov; 2. onaj koji traži doživljaje; *žen.* **avanturistkinja**; *prid.* **avanturistički** — pustolovan.

avanturīn, -īna — vrsta kremena (nađen slučajno pri proizvodnji stakla, odatle mu i ime: *franc.* aventure — slučaj); *prid.* **avanturīnskī**.

avanturizam, -zma (*isp.* avantura) — nesavladiva strast za pustolovinama; pustolovstvo, pustolovnost.

avanzmān, -āna *franc.* (avancement) 1. napredovanje, promaknuće, unapređenje u službi; 2. plaćanje unaprijed, avans, predujam; **avanzírati**, -vānzīrām — 1. napredovati (u službi); biti unaprijeđen u viši čin ili položaj; 2. davati predujam; *isto i* **avanzovati**, -ujēm.

avanžirati *v.* avanzirati; *isp.* avanđirati.

avarija *v.* havarija; **avarìjati**, -ām — pretrpjeti (h)avariju, stradati.

Avarin, *mn.* Avari, 2. Āvārā *pored* **Avar**, -ara, *mn.* Avari — pripadnik mongolskog plemena koje je i u našoj najstarijoj historiji odigralo važnu ulogu (kod nas ih zovu i Obri); *žen.* **Avarka**; *prid.* **avarskī** *i* **avārskī**; **avarstvo** — avarski postupak, rušenje, razaranje, pljačkanje, porobljivanje; *isp.* barbarstvo.

avarisati *v.* ovarisati.

avatār — utjelovljenje božanstva u hinduskoj mitologiji bilo u čovjeka, bilo u životinju.

avaz, āvāza, *lok.* -āzu i āvāzu *tur.* glas, zvuk, povik; **avāzīle** — glasno, naglas; *isto i* **avazli**.

avba *sloven.* (*prema njem.* Haube) ukrasna, zlatom protkana kapa slovenske narodne nošnje.

avcigovati *v.* apcigati.

avdes *v.* avdest.

avdest *v.* abdest; **avdesnica** — ubrus za otiranje pri uzimanju avdesta.

Avdija *v.* Abdija, Abdulah.

avdisalātin *v.* abusaladin.

avdžija, *2. mn.* avdžījā *tur.* (av — lov) lovac; **avdžibaša** — starješina nad lovcima, lovnik; **avdžiti**, -īm — baviti se lovom loviti; **avdžiluk**, *mn.* -ci — lov, lovstvo.

ave *lat.* (*akc.* āve) zdravo!; **Ave Caesar, morituri te salutant** *lat.* (*čit.* āve Cēzar, moritūri te salūtant) — Zdravo, cezare (care), pozdravljaju te umirući (tim su riječima rimski gladijatori pozdravljali cara ulazeći

u arenu); **Ave Maria** (*akc.* āve Marìja) *lat.* Zdravo, Marijo! — 1. vrsta katoličke latinske molitve; 2. zdravomarija — večernje i jutarnje zvonjenje kod katolika, tzv. Pozdrav Gospin, Pozdravljenje, jutarnji i večernji poziv (zvonjavom) na molitvu (ljeti u 4 sata ujutro i u 8 naveče, a zimi u 5 sati ujutro i u 7 naveče); *isp.* angelus (Leskovar); 3. muzička kompozicija na sprijeda navedeni tekst, koji čitav glasi: Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui Jesus, sancta Maria, mater Dei, ora pro nobis peccatoribus nunc et in hora mortis nostrae — Zdravo, Marijo, milosti puna, Gospodin s tobom, blagoslovena ti među ženama i blagosloven plod utrobe tvoje Isus, sveta Marijo, majko božja, moli za nas grešnike sada i u čas smrti naše; 4. posljednji odn. prvi sat dana prema starom načinu računanja vremena: »Ure dana počinjale su se nanovo brojiti pola sata poslije sunčanoga zapada i tekle su od 1 do 24; neprilika je kod toga da podne ne pada vazda na istu uru. Ura 24. zvala se Ave Maria« (Zdenka Marković; *isp.* i kod Marina Držića: »Mi o Abemariji ustajahomo...«).

avedersun *v.* afdersun.

ävelj *v.* amelj.

Avelj *v.* Abel.

avenija *franc.* (avenue) prilaz; široka velegradska cesta.

Aventīn, -ina — jedan od rimskih brežuljaka.

aventùra *v.* avantura; **aventurijer,** -era — isto što i avanturist.

a verbis ad verbera *lat.* od riječi na udarce, od svađe na tučnjavu (*kod nas i šaljivo:* nemojte se svađati ako se ne mislite tući).

averćivati se *v.* avertiti.

averim *v.* aferim.

Averno *lat.* (Avernus) kratersko jezero u Južnoj Italiji kod Napulja; voda jezerska bila je sumporasta, a para tako kužna i smrdljiva da ptice nisu mogle letjeti preko jezera (postanak riječi dovodi se u vezu s grčkim a — ne *i* ornis — ptica, dakle »besptičje«); prema priči, tu je bio ulaz u podzemni svijet, u carstvo mrtvih; Vergilije pjeva: Pećina bješe visoka i strma, sa širokim zjalom, | s jezerom crnim oko nje i prašumom tamnom i mračnom. | Nikakve ptice u visu nad njome se krilile nisu | jer joj je odvratna para iz crnoga sukljala zjala | k nebeskom svodu se vila i pticama pogubna bila, | te se kod Grka već starih ta dubrava Aornos zvala (*Eneida* VI, 201 i d.); **avernskī** — paklen.

averoìzam, -zma (prema Averoes Ibn-Rošd, arapski fizičar, medicinar, astrolog i matematičar) doktrina o vječnosti materije i teorija o suštini uma.

avers, *2. mn.* äversā *tal.* (avverso — oprečan) prednja strana (lice) kovanog novca ili medalje; *prot.* revers.

avertirati, -vertīrām *franc.* (avertir) javiti, obavijestiti, izvijestiti, opomenuti, upozoriti, savjetovati; **avertírati se** — doći k sebi, osvijestiti se; **avertìsmān,** -āna — (avertissement) 1. izvještaj, obavijest, vijest, glas; 2. opomena, upozorenje.

avertiti, -īm *v.* avertirati.

averzija *lat.* (avertere — odvraćati) nesklonost, odvratnost, antipatija, zaziranje.

äverzionī *lat.* (per aversionem — odvrativši oči, ne gledajući) paušalan; odoka.

Avesta *v.* zend.

ävet *tur.* (afet) 1. strašilo, utvara, sablast; 2. vrsta majmuna; *isto i* **avetinja;** *prid.* **ävetan,** -tna, -tno *pored* **avetinjskī.**

Avganìstān *i sl. v.* Afganistan i sl.

avgust *v.* august.

avgutar, -āra *novogrč.* (augotárachon) ikra riba iz Skadarskog jezera, vrsta kavijara (sama se riba zove *skakavica*); *isp.* butarga.

Avignon *v.* avinjonsko sužanjstvo.

avija... *v.* avio.

avijàcija *lat.* (avis — ptica) 1. kretanje po zraku s pomoću aparata za letenje koji su teži od uzduha (avioni, helikopteri, jedrilice), zrakoplovstvo, uzduhoplovstvo, vazduhoplovstvo; 2. zračna flota, zračne snage; *prid.* **avijacījskī.**

avijārīj, -ija (*pored* **avìjārijum**) *lat.* (aviarium) nastamba za ptice, ptičarnik; osobito ptičje odjeljenje u zoološkim vrtovima.

avijatičār *lat.* (*isp.* avijacija) letač, pilot, zrakoplovac; *žen.* **avijatičarka;** *prid.* **avijatičārskī,** -ā, -ō.

avijatika, 3. -ci *v.* avijacija *i* aeronautika; *prid.* **avijatičkī.**

avijetka, *2. mn.* -etkī — vrsta ruskih lakih aviona jednosjeda ili dvosjeda.

avikultura *lat.* (avis — ptica + kultura, *v.*) uzgoj ptica (ili i samo peradi); ptičarstvo; peradarstvo.

avındati se, -ām se *tal.* (ammendare) oporaviti se.

avinjonsko sužanjstvo — razdoblje od 1305 (papa Klement V) do 1376 (papa Grgur

IX), kada su pape stolovali u franc. gradu Avignonu, kamo su bili dovedeni da bi bili pod utjecajem politike francuskih kraljeva; u crkvenoj se povijesti to razdoblje naziva i »babilonskim« prema robovanju starih Izraelaca u Babilonu.

avio... *lat.* (avis — ptica) kao prvi dio složenice označuje vezu s avijacijom, letenjem, zračnim prometom i sl.

aviobiologija *lat.-grč.* (avio... + *isp.* biologija) grana biologije koja se specijalizira u proučavanju uvjeta pod kojima se čovjek, odn. živo biće uopće, može održati na životu u velikim visinama, pa i na drugim nebeskim tijelima.

aviofōn -ōna *lat.-grč.* (avio... + fōnē — glas, zvuk) telefon od gumenih cijevi u ratnom avionu.

aviokonstruktor *lat.* (avio... + konstruktor, *v.*) konstruktor aviona, inženjer specijalist za gradnju aparata za letenje.

aviolìnija *lat.* (avio... + linija, *v.*) zračna pruga, stalna linija po kojoj saobraćaju avioni.

ȁviomaterìjāl, -ala *lat.* materijal za avione.

ȁviomehaničār *lat.-grč.* zrakoplovni mehaničar.

aviōn, -ōna *lat.* (avis — ptica) stroj za letenje (aeroplan, hidroplan, helikopter, jedrilica itd.); *prid.* **aviōnskī.**

avionāl, -ala (*isp.* avion) laka kovina (slitina, legura) od koje se prave neki dijelovi aviona.

ȁviopark (*isp.* auto-park) svi avioni što ih posjeduje neka zrakoplovna institucija.

ȁviostrāda *lat.-tal.* (avio... + strada — cesta, drum) zračna linija kojom se stalno kreću avioni, kojom se vrši stalni zrakoplovni promet.

ȁviotransport — isto što i aerotransport.

avioturìzam, -zma — turizam malim privatnim avionima.

a vista *tal.* (*akc.* a vìsta) po viđenju (čekovi i mjenice plativi čim se predoče).

avitaminōza *grč.-lat.* (a — ne + *isp.* vitamin) oboljenje u organizmu zbog pomanjkanja vitamina u hrani; **ȁvitaminōzan,** -zna, -zno — bez vitamina.

avitum bonum *lat.* djedovski posjed, baština od predaka (i u množini: **avita bona**).

avivírati, -vìvīrām *franc.* (aviver) u bojadisarstvu — oživljavati boje tkanja s pomoću sode, sapuna i različitih kiselina, činiti tkanine jasnijima, svjetlijima, življima.

ȁviz *v.* hafiz.

aviza *tal.* (aviso) 1. obavijest, upozorenje, uputa; oglas, savjet, opomena; razum, svijest, pamćenje, sjećanje; 2. *trg.* obavijest o poslanoj robi, mjenici, pismu; 3. *pomor.* mali brzi izvidnički ratni brod; *isto i* **avīz,** -iza; **avīz dati** — javiti (Nar.); *prid.* **avīznī; avìzer,** -era, 5. ȁvizeru — radnik prometne struke koji vodi knjige avizā i raznosi avize; **avizirati,** -vìzīrām — obavijestiti, navijestiti, upozoriti, javiti, opomenuti; *isto i* **ȁvizovati,** -ujēm *i* **avìzati,** -ām (Nar.).

avízo *v.* aviza.

avlat *v.* alvat.

ȁvlija[1], *2. mn.* ȁvlījā (*akc. i* **ȁvlija,** *2. mn.* avlījā) *tur.* (avlu *od grč.* aulē) dvorište; *prid.* **ȁvlījskī** *i* **ȁvlīnskī (ȁvlījskī, ȁvlīnskī).**

ȁvlija[2] *v.* havlija.

avlijanka *v.* turban.

avlìjāra — brbljava žena što pronosi vijesti po selu »od avlije do avlije«, abronoša, stokuća.

avlijetina — uveć. prema *avlija.*

avlijica — umanj. prema *avlija.*

avlītor *v.* auditor.

avokādo (*isp. španj.* avocatero) voćka tropskih krajeva iz porodice lovora (*lat.* Persea gratissima); kruškoliki plodovi jedu se svježi ili priređeni kao (voćna) salata.

a voce sola *tal.* (*čit.* a vōče sōla) za jedan glas; *isp.* solo.

avokácija *lat.* (avocare — 1. odvratiti, opozvati; 2. *prenes.* razveseliti) 1. opoziv, opozivanje, zahtjev za povratak npr. nekog spisa; 2. odvraćanje od poslova, razonoda, razbibriga, zabava; sporedno zanimanje; *prid.* **avokatīvan,** -vna, -vno.

avokāt, -āta (*tal.* avvocato) *v.* advokat.

avōnskī labūd — naziv za Shakespearea, poznatog engleskog pjesnika (prema rijeci Avonu na kojoj leži pjesnikov rodni grad Stratford).

avorija *tal.* (avorio) slonova kost, slonovača, bjelokost.

a votre santé *franc.* (*čit.* a votr santē) u vaše zdravlje (pri nazdravljanju; Šenoa); *isp.* a ta santé.

ȁvra *hebr.* židovska bogomolja, sinagoga *(v.); isp.* havra.

avr̄c *tur.* (ifrit) patuljak, kepec.

ȁvret, *2. mn.* ȁvretā *tur.* (avret) stidna mjesta na čovječjem tijelu koja treba pokrivati.

ȁvs *v.* haps.

Avstrija *v.* Austrija.

Awami-liga — politička formacija u Bengaliji; pod vodstvom šeika Mudžibura Rahmana izvojevala god. 1971. nezavisnost Istočnog

Pakistana i proglasila slobodnu državu Bangladeš (sam Mudžibur Rahman god. 1975. svrgnut i ubijen, a djelovanje stranci zabranjeno).

Axius *lat.* antičko ime rijeke Vardara.

Axona — antičko ime za rijeku Aisne u Francuskoj.

az — ime prvog slova glagoljske i ćirilske azbuke (*v.*); **od az do ižice** — od početka do kraja (*isp.* alfa i omega).

aza *tur.* (aza) odbornik, vijećnik, član komisije i sl.

azab, -āba *tur.* (azab, azap) muka, patnja, božja kazna.

azački *prid. prema* Azak (turski naziv za grad *Azov* na Crnom moru) u izrazu *àzačka tamnica* u nar. pjesmi.

azad *prid. indekl. tur.* (azade) slobodan, riješen obaveza.

Azak *v.* azački.

azaleja *grč.* (azaleos — suh) vrsta biljke vrijesnjače; *naš izraz:* sleč.

azant *perz.* (asa — smola) mrkocrvena izlučina azijske biljke Ferula asa foetida (upotreba u ljekarstvu).

azap, *2. mn.* āzāpā *tur.* (azab, azap) 1. vojnik, pješak, strijelac (poseban rod vojske u nekadanjoj Turskoj); 2. *prenes.* bećar, lump (Krsto Špoljar).

azar *v.* azur, hazur.

azbašča *v.* hazbašča.

azbest *grč.* (asbestos — neugašljiv) mineral vlaknaste građe; primjenjuje se kao materijal otporan prema vatri i kiselinama; *prid.* **azbestnī.**

azbiser *tur.* (has — pravi) pravi (nepatvoreni) biser.

azbuka, 3. -ci, *2. mn.* āzbūkā (*akc. i* **azbuka,** *2. mn.* āzbūkā) *starosl.* (az + buky — prva dva slova) staroslavenska, glagoljska i ćirilska abeceda; *isto i* **azbukovica;** *prid.* **azbučnī** (*akc. i* **azbučnī**); **azbukvar** — isto što i bukvar, početnica, prva čitanka; **azbukovati,** -ujēm *v.* spelovati.

azdija, *2. mn.* āzdījā *tur.* (hazdi) vrsta ogrtača.

azdisati, -šēm *tur.* (azmak) posiliti se, pomamiti se, uzobijestiti se.

azeotropija *grč.* pojava da smjese nekih tekućina u određenom omjeru vru pri stalnoj temperaturi i daju pare istog sastava kao i tekućina.

Azerbejdžan, -āna — 1. (Azerbejdžanska SSR) sovjetska savezna republika, glavni grad Baku; 2. pokrajina u sjeverozapadnom Iranu, glavni grad Tabriz; **Azerbejdžanac,** -nca, 5. Azerbejdžānče, *2. mn.* Azerbejdžānācā; *žen.* **Azerbejdžānka;** *prid.* **azerbejdžanskī.**

Azev Jevno — ruski (caristički) policijski agent-provokator (1869—1918); ubačen među revolucionare, godinama radio za režim i odavao svoje drugove; ime mu postalo sinonim ubačenog i dobro prikrivenog špijuna.

azgan *v.* azgin.

azgīn *prid. indekl. tur.* (azgyn) divlji, bijesan, goropadan, mahnit, ljut, srdit, razdražen; *isto i* **azginast; azginluk** — bujnost, silovitost, obijest.

azi, āzā *(mn. m. roda)* — u skandinavskoj mitologiji bogovi nebesnici; predstavljaju prirodne sile (na čelu im je vrhovno božanstvo Odin, a sjedište im je Asgard); protivnici su im bili *vani,* koje su pobijedili.

azigija *grč.* (a — ne + zygon — jaram) neoženjenost, neudatost, bezbračnost, nezauzetost, momaštvo, djevojaštvo.

azija *v.* jazija.

Àzija (*akc. i* **Ázija** *i* **Âzija**) (*fen.* as — izlazak sunca, istok) ime kontinentu; **Àzijac,** -ījca, 5. Âzījče, *2. mn.* Àzījācā (*akc. i* **Azíjac,** -íjca, 5. Àzījče, *2. mn.* Àzījācā *pored* **Âzijac,** -ījca, 5. Āzījče, *2. mn.* Âzijācā); *žen.* **Àzījka** (*akc. i* **Àzījka**); *prid.* **azījskī** (*akc. i* **azījskī** *i* **azījskī**); oblici **Azijat, Azijatkinja, azìjatskī** upotrebljavaju se obično u podrugljivu smislu, osobito za oznaku divljaštva, barbarstva; **azijatizam,** -zma — 1. azijatski postupak, surovost, barbarstvo; kulturna zaostalost; 2. politika usmjerena na proširenje utjecaja u Aziji; **azijatizirati,** -tizīrām — poazìjatiti, učiniti azijskim, urediti na azijatski, istočnjački način.

azīl, -íla *grč.* (asylía — nepovredivost, sigurnost) sklonište, zaklonište, skrovište, pribježište, utočište; zaštita; pravo političkog ili vojnog bjegunca na utočište u stranoj zemlji ili u zgradi njezina diplomatskog predstavništva, tzv. pravo pribjeglištva (kriminalci su dakako isključeni); *prid.* **azīlskī.**

azilijen *franc.* posljednja, najmlađa paleolitska kultura miolitika, srednjeg kamenog doba (po mjestu Mas d'Azyl u Francuskoj, gdje su nađeni ostaci iz toga doba).

azimut *ar.* (as-sumut — putovi *ili* as-semutu — vaga) 1. *astr.* kut na krugu horizonta između meridijana i visinskog kruga neke zvijezde; 2. *topograf.* horizontalni kut što ga stvara pravac na sjever i pravac na neki predmet na zemlji ili na neki planet (oda-

tle kretanje po azimutu pri nemogućnosti drugih načina orijentacije); *prid.* **azimutalan,** -lna, -lno *i* **azimutnī,** -ā, -ō.
azìnelo *tal.* (asinello) riba oslić.
Aziz, -íza, 5. Azīze *tur.* »moćni«, »ugledni«; *žen.* **Azíza.**
azìzija *tur.* (aziz — skupocjen) fin, skupocjen, vrijedan predmet.
azman, *2. mn.* azmānā *tur.* (azman — veoma krupan) neujalovljen ovan, praz.
azna *v.* hazna.
azobenzen — narančasta kristalna tvar, važan međuproizvod u proizvodnji azo-boja.
azo-boje — najvažnija sintetska bojila, sadržavaju jednu azo-skupinu vezanu za aromatske jezgre i jednu auksokromnu skupinu (*isp.* azo-spojevi).
azoičan, -čna, -čno *grč.* (a — ne + zoon — živo biće) bez života; **azoičnō područje** — područje gdje nema života; **azoik** *ili* **azojskā perioda** — najstarije razdoblje u geološkoj historiji Zemlje kad na njoj nije bilo nikakva života (u iskopinama nema fosila); *v.* arhajska perioda.
azola *grč.* sitna plivajuća biljka, papratnjača.
azor *v.* azur, hazur.
Azori — skupina od devet većih otoka i više manjih zapadno od Portugala u Atlantskom oceanu; *prid.* **azorskī.**
azosios — jedan od naziva za bitnike *(v.)*.
azo-skupina — kromoforna skupina, u nekim organskim bojama vezana za aromatske jezgre.
azo-spojevi (*isp.* azot) — umjetna organska bojila za bojadisanje tekstila.
azot, -ota *grč.* (azomai — sahnem) *kem.* element dušik, nitrogenij; atomska težina 14,008, tablični broj 7; *prid.* **azotov; azotnī; azotast** — dušičnat; **azòtara** — tvornica umjetnog gnojiva.
azotemija *grč.* gomilanje dušičnih spojeva u krvi kod poremećenja funkcije bubrega.
Azra *ar.* djevica, vlastito ime; ličnost iz istočnjačke ljubavne poeme *Vamik i Azra* u kojoj je motiv sličan kao i u zapadnjačkoj priči o Romeu i Juliji.
Azrail *hebr.* po talmudu *(v.)* anđeo smrti, tj. anđeo koji prihvaća i prati duše umrlih.
azreti *v.* hazreti.
Aztek *v.* Astek.
azula *v.* ažula.
azulejos *španj.* (*čit.* asulehos) fajansne *(v.)* raznobojno ornamentirane pločice za oblaganje zidova i podova (u Španiju su ih donijeli Mauri).
azūr[1] *v.* hazur.
azūr[2], -ūra *ar.* nebesko plavetnilo, ultramarin-boja, modrina; **azūran,** -rna, -rno — modar, plav, plavetan, poput neba; **azurīt,** -íta — vrsta bakrene rudače, mineral zatvorenoplave boje; **azūrje** — plavetnilo (Kosor).
azuri *(mn. m. r.)* — popularan naziv za talijansku državnu sportsku reprezentaciju (zbog plavetne boje njihovih majica).
Azūrnā obala (*isp.* azur) franc. Cote d'Azur, istočni dio francuske obale na Sredozemnom moru (graniči s Italijom) glasovit po svojim pješčanim plažama i izvanredno lijepom plavetnilu morske vode (turistička središta: Nica, Cannes, St. Tropez; trgovačko i pomorsko središte: Marseille).
aždaha *v.* aždaja.
aždaja, 5. aždajo, *2. mn.* aždājā *tur.* (aždaha) zmaj; neman u obliku krilatog guštera, često sa nekoliko glava (aždaja sedmoglava); *prid.* **aždajin; aždajskī;** *umanj.* **aždajica.**
aždelija *tur.* 1. aždaja; 2. kopča u obliku pločice.
aždѐr, *2. mn.* aždērā *tur.* (ežder, ežderha) *v.* aždaja.
aždrahan, aždrahil *v.* aždaja.
ažija *v.* ažio.
ažio, ažija, *mn.* āžiji (*akc. i* **ažio,** ažija, *mn.* āžiji) *tal.* (aggio) prîd; višak tečajne vrijednosti nad nominalnom kod novca, zlata i deviza; *isto i* **ažija.**
ažiotāža *franc.* (agiotage) pojačana kapitalistička spekulacija vrijednosnim papirima ili robom; spekulacija cijenama obično skopčana s bezobzirnom upotrebom svih sredstava, kako bi se izazvao nagli porast ili pad tečajeva.
ažula, *2. mn.* ažūlā *tal.* (asola) kopča, petlja.
ažūr[1] *franc.* (a jour) *pril.* 1. u danjem svjetlu, u toku dana; 2. *v.* ažuran.
ažūr[2], -ūra *franc.* (ajour) otvor; šupljika; rasplet; šupljikav ženski ručni rad; probijeni ornamenti na kovini, drvetu i sl.
ažūran, -rna, -rno *franc.* 1. (a jour) točan, bez zaostatka; koji pravovremeno svrši posao; trgovačke knjige su ažurne ako su unesene sve stavke do tekućeg dana; 2. (ajour) providan, šupljikav (ažurni vez).
ažurirati, -žurīram — 1. dovoditi trgovačke knjige u red, da budu ažur; 2. izrađivati šupljikavi vez, raditi rasplet, raspletati, šupljikati; *isto i* **ažurovati,** -ujem.
ažurnost, -osti (*isp.* ažuran) točnost, urednost.

B

b — 1. bilabijalni okluzivni suglasnik, drugo slovo lat. abecede i ćir. azbuke; 2. *muz.* oznaka za kromatski sniženi ton *h* (hes); 3. *skrać.* za bala *(v.)*; 4. oznaka za *bel (v.)*.
B — 1. *znak za kem. element* bor *(v.)*; 2. automobilska oznaka za *Belgiju.*
Ba[1] — *znak za* barij *(v.)*.
Ba[2], *gen.* Baa (*od njem.* Bach — potok) selo u Šumadiji (Srbija), naselje nekadašnjih njemačkih rudara.
Baal *v.* Bal.
baba[1] *tur.* (baba) 1. greda, motka, prut ili kakav drugi predmet nalik na gredu, motku ili prut (za različite svrhe); 2. u dječjim igrama (na zemlji) slučaj kad se novac, dugme ili špekula zaustavi na crti dogovorenog lika (trokuta, kvadrata, kružnice), umjesto da izađe izvan toga lika (vjerojatno se misli na gredu koja je tobože spriječila namjeravani put).
baba[2] *tur.* (baba) otac; piše se iza imena i veže se uza nj kratkom crticom: Ali-baba; **babaluk,** *mn.* -ci (babalyk) — 1. tast, punac; 2. očuh; 3. adoptivni otac, poočim; 4. očinstvo, očevina; 5. tazbina, ženina porodica; **babazeman,** -āna (baba + *isp.* zeman) — negdašnje, staro vrijeme, davnina, starina; *isp.* birvakat, birzeman.
baba[3] *v.* babo.
Babakāj, -aja — stijena u Dunavu kod Golupca, na ulasku u Đerdapsku klisuru.
babaluk *v.* baba[2].
babarīn, -ína *v.* bavarin.
Babel *v.* Babilon; **babelskī** — babilonski.
Babeuf *v.* babuvizam.
Babilon, -óna (*akc. i* **Babilon**) — stari grad u Aziji; **Babilōnija** — stara država u Aziji (*zove se i* Haldeja); simbol bogatstva i okrutnosti; **Babilonac,** -nca, 5. Babilonče. 2. *mn.* Babilōnācā (*pored* **Babilonjanin,** *mn.* Babilónjani); *prid.* **babilōnskī** (*i* **babilonskī**): **babilonska kula, babilonski toranj** — 1. prema Bibliji kula, građena u Babilonu, koja je trebala doprijeti do neba, ali je to spriječila pometnja jezīkā graditēljā; 2. *prenes.* zbrka, nered, metež, darmar, pomutnja, mješavina, kaos; **babilōnskō (babilonskō) sužanjstvo** — sedamdeset godina ropstva koje su stari Izraelci u 7. i 6. st. pr. n. e. trpjeli u Babilonu, kamo ih je odveo kralj Nebukadnezar; isti se izraz katkada upotrebljava i za avinjonsko sužanjstvo *(v.)*; (*sve pored* **Vavilon** i sl.).
Babinga — rasa iz loze pigmida *(v.)*.
babiti, babītā *(mn. m. roda)* — (po imenu američkog izumitelja Babbita) — slitine, legure (olova, kositra, bakra, antimona i sl.) koje se upotrebljavaju za zalijevanje ležaja da bi se smanjilo trenje i trošenje dijelova mehanizama.
babizam (babiizam), -zma — nauka perzijske šijitske *(v.)* sekte (osn. 1844—45); osuđuje ropstvo, nasilja feudalaca i mnogoženstvo.
babo, 5. bābo (*isp.* baba[2]) otac, poočim, djed, svekar, tast, uopće stariji muškarac.
Bābu-ālija *tur.* Visoka Porta (*v.* porta).
babuvizam, -zma — nauka Babeufa (1760—1797), francuskog utopijskog komunista; Babeuf je isticao ideju socijalne jednakosti i njezina ostvarenja putem revolucionarnog prevrata koji bi izvršile samo snage urotničke organizacije; u prvoj polovici 19. st. babuvizam je imao velik utjecaj na tajna revolucionarna društva u Francuskoj (Krleža o Babeufu piše: »francuski revolucionar, radikalni jakobinac, jedan od preteča komunizma; nezadovoljan vladavinom krupne buržoazije u doba francuske revolucije, podigao 1796. ustanak [»urota jednakih«], no bio je svladan i s drugovima pogubljen«).
baby *engl.* (*čit.* beibi) 1. malo dijete, beba, dojenče; 2. *prenes.* draga, dragana, »curica«; **babyboom** (*čit.* beibibum) velik broj porođaja, nagao porast nataliteta *(v.)*; uopće pojam *baby* kao prvi dio složenice može označivati nešto maleno, umanjeno, reduciranih dimenzija.
Baby Echo *v.* Echo.
baby-sitter *engl.* (*čit.* beibisiter) dadilja, čuvarica djece (riječ ušla u običaj otkad neke naše djevojke odlaze u Englesku i tamo uče jezik služeći kao dadilje); **baby-sitting** — posao baby-sittera.
baccalaureus *v.* bakalaureus.
baccarat *v.* bakara.
Bachov apsolutizam *v.* apsolutizam.
bacil, 2. *mn.* bacīlā *lat.* (bacillum — štapić, paličica, prutić) bakterija, mikrob štapićasta oblika; neki su od njih uzročnici teških zaraznih bolesti; *prid.* **bacilaran,** -rna, -rno; **bacilaš,** -aša — kliconoša.

bacilofobija *lat.-grč.* (*isp.* fobija) *med.* bolestan strah od bacila i mikroba uopće.
back *v.* bek.
background *engl.* (*čit.* bekgraund — pozadina, podloga) 1. u džez-muzici ansambl duhača i udaraljki koji prati svirku solista; 2. u radio-dramama i sl. zvučna kulisa, ozvučenje događaja na pozornici.
backless (*čit.* bekles) *engl.* (back — leđa + less — bez) naziv za ženski kupaći kostim koji ostavlja sasvim gola leđa, dok je sprijeda zatvoren sve do vrata (moda 1967).
backside *v.* beksajd.
bač[1], bača, 5. baču *rum.* (baciu — čobanin) pastir kod stoke u planinama (odatle i naziv *planinar* u istom značenju), čobanin, kravar, katunar (kako se nastambe u planinama zovu i stanovi, govore za bača i *stanar*); **bačija,** *2. mn.* bačījā — isto što i katun (govori se i **bačina**); *prid.* **bačījskī (bačīnskī).**
bač[2] *tur.* (bač) vrsta poreza, carina, baždarina, dažbina, daća.
bači *mađ.* (bacsi) čiča, čika, uopće oslovljenje starijoj muškoj osobi (redovito iza imena, npr. Toni-bači — nešto kao naše čika-Tuna).
bačija *v.* bač[1]; **bačijar, -ára,** 5. bačijaru — stočar na bačiji; **bačijati,** -ām — izgoniti stoku na bačiju, boraviti kod stoke na bačiji.
bačilo *v.* bačija.
bačukīn, -ína, 5. bačukīne *tal.* (bacucco — kapuljača) franjevac.
baćīr, -íra *tur.* (bakūre) vrsta dinje.
baćokati, baćokām *mađ.* (batyu — svežanj, zavežljaj, paket) hodati bez cilja, bazati, lunjati, skitati se.
baćuška *rus.* (batjuška) 1. *hipok.* otac; 2. Rus; 3. pučki naziv za popa (pravoslavnog).
badanj, -dnja *mađ.* (bodon) bure, bačva, lagav, kaca.
badava *tur.* (bad — vjetar + hava — zrak) 1. besplatno; 2. uzalud; 3. beskorisno; 4. bezrazložno; **badavadžija** — 1. gotovan, muktaš; 2. lijenčina; besposlenik, dokonjak, danguba; *žen.* **badavadžījka; badavadžiti,** -īm — 1. muktaški živjeti; 2. ljenčariti; dokono i besposleno bazati; dangubiti; *isto i* **badavadžisati,** -šem.
badecimer *njem.* (baden — kupati + Zimmer — soba) kupaonica, kupatilo; **badekostīm,** -íma — ženski (i muški) kostim za kupanje, kupaći kostim; *isto i* **badeancug; bademantl** — ogrtač za ogrtanje poslije kupanja (*isp.* siledžek); **badevana** — kada za kupanje.
badem *sanskr.* drvo i plod iz porodice ruža; služi za jelo (jezgra) i u medicini; 2. *med.* mandule, tonzile; *prid.* **bademov** — koji pripada bademu, koji se na nj odnosi; **bademast** — koji je poput badema (*npr.* bademaste oči); **bademnjak** — kolač s bademima.
Baden *njem.* (Bad — kupelj) u našoj književnosti (osobito u 19. st.) često spominjano geografsko ime, pri čemu neki pisci misle na nekadanje »veliko vojvodstvo« (danas jedna od zapadnonjemačkih saveznih država) s glasovitim kupalištem **Baden-Baden,** a drugi na **Baden bei Wien** (kod Beča), najpoznatije kupalište u Donjoj Austriji (Krleža spominje Baden-Baden i tumači: »nekadašnja rimska Aurelia Aquensis, glasovito lječilište u SR Njemačkoj, na zapadnoj strani gorja Schwarzwald«).
badge *v.* bedž.
badidžan *v.* patlidžan.
badija[1], *2. mn.* badījā *tal.* (badia) opatija, opatijska crkva; **Badija** — otočić kraj Korčule.
badija[2], *2. mn.* badījā *tur.* (badja) drvena posuda, čabar, čabrica, škaf.
badīlj, -ílja *tal.* (badile) vrsta lopate, ašova.
badinaža *franc.* (badinage) šala, gluparija, lakrdija; šaljiv, otmjen, ali prazan razgovor.
badižōn, -óna *franc.* (badigeon) 1. vrsta fine žbuke, sastavljena od vapna, bizmutova klorida i boje; 2. kit što ga upotrebljavaju kipari; 3. četka.
badminton *v.* bedminton.
badž *v.* bač.
badža[1], *2. mn.* badžā *tur.* (badža) otvor za izlaženje dima (na krovu kuće), pa i sam dimnjak (*isp.* badžomet).
badža[2], *2. mn.* badžā *tur.* (badž) trošarina, uvoznina, carina (*isp.* baždar).
badža[3], 5. badžo *tur.* (badži) 1. žena (osobito siromašna žena); 2. stara služavka u kući; 3. ružna, zapuštena žena, »vještica«; 4. malen, sitan, kržljav muškarac; 5. hipokoristik prema *badžanak (v.).*
badžak, *mn.* badžaci *tur.* (badžak) 1. stegno, noga, krak, bedro; 2. oderana koža sa životinjskih nogu; **badžakli** — nogat, krakat, lijepo građenih nogu.
badžanak, -ānka, 5. badžanče, *mn.* -anci, 2. badžanākā *tur.* (badžanak) pašanac, pašenog; (badžanci su muževi dviju sestara jedan drugome); *isto i* **badženok.**

badžomet *tur.* (*isp.* badža[1]) dimnjačar, odžačar.
baedeker *v.* bedeker.
baer *v.* bajer.
Baetis (*grč.* Baĩtis) — antičko ime za španjolsku rijeku Guadalquivir (*arap.* »velika rijeka«); odatle **Baetica** — današnja Andaluzija i dio Granade.
bag[1] *tur.* (bag) vinograd, vrt.
bag[2], *mn.* bazi, bāgā *i* bagovi, bagōvā *tur.* (bag) 1. sveza, zavežljaj; 2. veza, uzica, verižica; 3. lanac od sata (zidnog ili džepnog).
baga, 3. -zi, *2. mn.* bāgā *tur.* (baga) 1. oklop kornjače; 2. kvrgasta izraslina na konjskim zglobovima; žulj na nozi; katkada i naziv za *giht (v.)*; 3. kukac, insekt (*isp.* baguda); 4. naziv različitim predmetima, osobito na kolima.
bagalj[1] *tal.* (bagaglio) prtljaga (Vojnović).
bagalj[2], baglja, *2. mn.* bagālja *v.* baglja.
bagana *tur.* (bagana — janje) janjeća kožica s krznom; *isto i* **baganac**, -ānca.
baganak *tur.* papak.
Baganda (Vaganda) — narod u Ugandi (Afrika); u 15. i 16. st. osnovali kraljevinu Buganda.
bagane, -eta *tur.* (bagan) 1. ovčje ili kozje mladunče, janje, jare; 2. *prenes.* dijete, momčić, dojenče; *isto i* **baganče**, -eta.
bagar, -gra (*isp.* bagren) — purpur, grimiz.
Bagara (Bakara) — naziv mnogobrojnih stočarskih plemena u Sudanu i Čadu (Afrika).
bagarka, 3. -ci, *2. mn.* -kī (*isp.* bagar) vrsta puža (*lat.* Purpura patula).
bagasa *franc.* (bagasse) 1. ostaci šećerne trske poslije cijedenja šećernog soka; trop, kom šećerne trske; služi kao gorivo; 2. trop, kom, komina, drožđe uopće.
bagaš, -aša *lat.* (bacus) mjera različite zapremine u različitim govorima.
bagatela, *2. mn.* bagatēlā *tal.* (bagatella) 1. sitnica, malenkost, tričarija, nevažna, neznatna stvar; 2. jeftina stvar; 3. kratak muzički komad lakšeg sadržaja; *prid.* **bagatelan**, -lna, -lno — 1. jeftin; 2. nevažan, tričav; **bagatelnī postupak** — *pravn.* »malični postupak«; po buržoaskom građanskom postupniku — skraćeni postupak po tužbama zbog manjih iznosa koji je doduše doprinosio bržem rješavanju parnica, ali je time malim ljudima, koji su bili redovito stranke u tom postupku, oduzimao neke garancije u pogledu pravilnosti presude; **bagatelizirati**, -izīram — omalovažavati, podcjenjivati, prezirati, gledati s visoka; *isto i* **bagatelisati**, -šem *i* **bagatelizovati**, -ujem.
bagatīn, -ína *tal.* (bagattina) mjedeni mletački novac (sitniš).
bagaža *franc.* (bagage) 1. prtljaga; 2. ološ, bagra, fukara; *isto i* **bagaž**, -aža.
Bagdadskī pakt — pakt između Iraka i Turske, sklopljen 24. II. 1955; *v.* CENTO.
bage, bāgā *(mn. ž. r.) v.* skrofule.
bager *hol.* (baggere) 1. jaružalo, gliboder, izrivača; blatnjača; *isp.* ekskavator; stroj koji čisti luke, kanale i rijeke od mulja i nanosa; 2. lađa koja nosi taj stroj; **bagerist(a)** — radnik metalne struke koji rukuje bagerima i buldožerima; **bagerovati**, -ujem — čistiti bagerom, jaružati; *isto i* **bagerisati**, -šem.
baget, *2. mn.* bagētā *franc.* (baguette) štapić, šipka za čišćenje i punjenje (nekada) oružja, npr. puške.
bagi *v.* bajagi.
bagija *tur.* (bagi) buntovnik.
Bagirmi — narod u republici Čad (zemljoradnici).
baglama, *2. mn.* baglāmā *tur.* (baglamak — svezati) 1. šarka; željezna naprava kojom su vrata pričvršćena za dovratnik; 2. tamburica sa 3 žice.
baglja, *2. mn.* bagālja *i* bagljī *mađ.* (baglya) 1. naviljak, snop, plastić, stožić, hrpa; 2. kitica, čuperak.
bagljica, *2. mn.* bagljīcā — *umanj. prema* baglja.
bagljić, *2. mn.* bagljīćā — *umanj. prema* bagalj.
bagljiv, -a, -o — koji je pun bāgā (*v.* bage).
bagoš *v.* baguš.
bagōv, -ova *v.* baguš.
bagpipe *engl.* (*čit.* begpajp) gajde.
bagra[1] — 1. fukara, banda; 2. soj, vrsta, pasmina.
bagra[2] (*isp.* bagar) 1. crvena boja što se dobiva od borove kore, purpur; 2. peronospora *(v.)*, plamenjača; 3. vrsta morske ribe; 4. *v.* bigar.
bagrem, *2. mn.* bagrēmā — biljka lepirnjača iz Sjev. Amerike (bijeli i žuti mirisni cvjetovi); kod nas (neopravdano) — akacija; **bagremovina** — vrlo tvrdo i otporno drvo, osobito za brodogradnju i kolarstvo.
bagren *rus.* (bagrjanyj) grimizan, purpuran, skerletan, crven, rumen.
bagrenorodnī, -ā, -ō — u grimizu (tj. u tkanini crvene, carske boje) rođeni, naš stari prijevod grčke riječi *porfirogenetos* (Konstantin Porfirogenet).

bagriti, bāgrīm (*isp.* bagra²) bojadisati crvenom bojom, crveniti, rumeniti; s akcentom *bagrīm* u prezentu: postajati crven, crvenjeti, rumenjeti.

bagrjan (prema rus.) *v.* bagren.

bagrlin, -ina — vrsta fijakera (*možda od njem. dijal.* Wagerl — kolica, *ili u vezi sa mad.* bagaria — koža, jutovina, remen; nekad je naime remenje služilo za ublaživanje truskanja kao današnji federi odn. amortizeri) (S. Batušić).

baguda, 2. *mn.* bagūdā *tal.* (baco, *dijal.* bago?) kukac, buba, insekt uopće, a osobito svilena buba, dudov svilac.

bagulina *lat.* (baculum) štap, batina, palica; *isto i* **bagulīn,** -ína.

bagun, -una *srednjolat.* (baco) vrsta svinje (s kovrčastim čekinjama) ili koze s kovrčastom kostreti; *isto i* **baguna; bagunast,** -a, -o — kovrčav.

baguš *mad.* (bago) 1. loš duhan (za žvakanje); 2. ostatak od izgorjelog duhana; *v.* zift.

Bah, bahanal, bahant i sl. *v.* Bakho, bakanal, bakant i sl.

Bahama — otočje u Atlantskom oceanu, jugoistočno od Floride; glavni grad Nassau.

bahasa — indonezijska varijanta malajskog jezika (službeni jezik u Indoneziji).

bahīl, -íla, 5. bāhīle *tur.* (bahil) škrtica, tvrdica.

Bahnbrecher *njem.* (*čit.* bānbreher) krčilac, krčitelj, prodornik, pionir, nosilac novih ideja i sl. (tako Milan Ogrizović zove naše »prve moderniste«, kako ih i zove u daljem tekstu).

Bahrain (Bahrein) — otočje u Perzijskom zaljevu (nezavisan šeikat); glavni grad Manama.

Bahrija *tur.* »mornar«, »pomorac«; *žen.* **Bahrija.**

bahs, 2. *mn.* bāhsā *tur.* (bahys) govor, polemika, diskusija (*v.*).

bahsuz *v.* bahtsuz.

baht¹ *tur.* (baht) sreća; **bahtli** — *prid. indekl.* — sretan; **bahtsuz** *prid. indekl.* — nesretan (*isp.* baksuz).

baht,² 2. *mn.* bāhtā — novac u Tajlandu (sadrži 100 satanga); *zovu ga i* tikal.

Bahtijar, -ara, 5. Bāhtījare *tur.* »sretnik«.

Bahutu (Hutu) — narod iz grupe Bantu (Ruanda, Burundi, a ima ih i u Ugandi i u Tanzaniji).

baildisati, -šem *tur.* (bajylmak) onesvijestiti se, pasti u nesvijest, izgubiti svijest, obeznaniti se; **bailma** — onesvještenje, nesvijest, nesvjestica, gubljenje svijesti, padanje u nesvijest.

Baile Átha Cliath — irski naziv za grad Dublin.

bailo *tal.* (bailo) diplomatski predstavnik Venecije u Carigradu, a i drugdje.

bair *v.* bajer.

bairat, -āta *tur.* (bajyrat) pristojba za slobodnu pašu konja, popaša, pašarina.

baisse *v.* besa².

baj¹ *turkm.* »gospodin«, posjednik, kulak, trgovac u Srednjoj Aziji.

baj² *v.* baj-baj.

baja¹ *v.* abahija.

baja² *tal.* (baia) posuda, čabar.

bajaco, *mn.* bajaci, 2. bajācā *tal.* (pagliaccio — slamnjača; zbog široke odjeće od kockastog materijala, od kakvog su nekad pravili slamnjače) 1. cirkuski lakrdijaš, harlekin, klaun; 2. smiješan, komičan čovjek; 3. dječja igračka (koja predstavlja smiješno čeljade).

bajader, -era — dio ženske odjeće, vrsta male marame; svilena ukrasna traka na nekadašnjoj ženskoj nošnji, svilen pojas.

bajadera *port.* (balleidera — plesačica) indijska obredna ili profesionalna plesačica i pjevačica; *katkada i* javna žena; u 18. i 19. st. često glavno lice u različitim baletima.

bajage (*akc. i* **bajage**) *pored* **bajagi** (*akc. i* **bajagi**) *tur.* (bajagy) *pril.* tobože.

bajam, 2. *mn.* bajāmā *v.* badem.

bajan, 2. *mn.* bajānā *rus.* stari ruski narodni instrument u obliku citre uz koji su narodni pjevači pjevali narodne pjesme; u današnjem značenju; harmonika.

bajat¹ *tur.* (bajat) star; pokvaren od dugog stajanja, ustajao; užežen; tuhljiv; *isto i* **bajatan,** -tna, -tno; **bajatluk,** *mn.* -ci — stara rana.

bajat² *v.* vajat.

baj-baj *engl.* (bye-bye) šaljivofamilijarni pozdrav pri rastanku (oponašanje dječjeg načina izgovaranja pozdrava good bye — gud baj); *katkada i samo* **baj.**

bajbok, *mn.* -ci 2. bājbōkā *njem.* (bei Wache — pod stražom) zatvor, tamnica, buhara; *isto i* **bajbokana,** 2. *mn.* bajbokānā.

bajbot *njem.* (bei — kod + Boot — čamac) pomoćni čamac, čamac za spasavanje (kad nije u upotrebi, pričvršćen je uz brod).

bajbuk *v.* bajbok.

bajc *njem.* (Beize) 1. salamura, luženje, močenje, kiseljenje; 2. samo sredstvo (osobito u stolarstvu) za taj posao; *naš izraz:* mo-

čilo; **bajcati,** -ām — namakati, lužiti, kiseliti (npr. kožu, drvo) u određenoj tekućini u svrhu smekšavanja ili bojadisanja; *isto i* **bajcovati,** -ujēm.

bajdak, *mn.* -ci, 2. bajdākā *rus.* brod sa naročito velikom krmom; upotrebljava se na Bugu, Dnjepru i Dnjestru.

bajdara, *2. mn.* bajdārā *rus.* mali sibirski čamac; kostur mu je građen od ribljih kostiju ili od drugog lakog materijala, a presvučen je kožama.

bajer, *2. mn.* bajērā *tur.* (bajyr) brijeg, obala; uzbrdica, strmina; **bajeraš,** -āša — radnik na bajeru.

Baj Ganja — smiješan tip iz bugarske književnosti (autor Aleko Konstantinov).

bajir *v.* bajer.

bajkalskī — *prid.* u nazivu **Bajkalsko jezero** — najveće gorsko jezero u Aziji i najdublje na svijetu (SSSR).

Bajkonur — sovjetski raketodrom u Kazahstanu (istočno od Aralskog jezera).

bajla *tal.* (balia) dojilja, dadilja, pjestinja, njegovateljica sitne djece.

bajlag, *mn.* -zi *njem.* (Beilage) prilog, dodatak (uz jelo).

bajliti, -īm (*isp.* bajla) dadiljiti, njegovati dijete, pjestovati.

bajlo *v.* bailo.

bajmak *alb.* konj koji pri hodu zapleće koljenima stražnjih nogu.

bajok, *mn.* -ci, 2. bajōkā *tal.* (baiocco) nekadašnji papinski bakreni novac (pet talijanskih čentezima).

bajon, -ona *portug.* vrsta modernog plesa u živahnom $^2/_4$ taktu.

bajonet, -eta *franc.* (ime po gradu Bayonne) nož, bodež, tesak (oružje); nosi se o pasu a za borbu se prikvačuje o pušku te služi mjesto starinskog koplja (nekad je u nekim našim krajevima za ovo bio u običaju njemački izraz: *Bajonet auf,* danas: nož na pušku; isti njemački izraz znači još i danas: oružana (s nožem na pušci) vojnička pratnja zatvorenika, uhapšenika, zarobljenika; *isto i* **bajoneta;** *prid.* **bajonetskī.**

bajrak, *mn.* -ci 2. bajrākā *v.* barjak.

Bajram, *2. mn.* Bajrāmā *ar.* 1. naziv dvaju muslimanskih blagdana, i to: **Ramazan-bajram,** koji traje tri dana (1, 2. i 3. dan mjeseca ševala, tj. desetog mjeseca po arapskom kalendaru) i **Kurban-bajram,** koji traje 4 dana (10.—13. zulhidžeta, tj. dvanaestog mjeseca po arapskom kalendaru); za vrijeme ovog drugog kolju se ovnovi (kurbani); 2. ime koje se nadijeva djetetu rođenom na Bajram; **bajram-namaz,** -āza — bajramska molitva; **bajramovati,** -ujēm — slaviti bajram; **bajramluk,** *mn.* -ci — bajramski dar, poklon.

bajronizam, -zma — *knjiž.* »svjetska bol«; *isp.* veltšmerc; po engleskom pjesniku Byronu (1788—1824) nazvano pesimističko naziranje da zlu u svijetu nema lijeka; **bajronist(a)** — tko piše u duhu bajronizma; *prid.* **bajronistički; bajronskī** — u duhu Byrona.

bajs — *dijal.* (*kajk.*) naziv za muzički instrument bas (*v.* bas 3), berde, begeš.

bajsa (*isp.* bajc) 1. lončarska boja, vrsta laka; 2. špekula od zemlje, ciglenica.

bajta *tal.* (baita) koliba, osobito alpinska.

bajtar, -āra *tur.* posrednik između kupca i prodavača, mešetar, senzal, samsar.

bajul *v.* baul.

bajunet, -eta; **bajuneta** *v.* bajonet.

bajvagn *njem.* (bei — pri, kod + Wagen — kola) prikolica, osobito uz motocikl.

bak[1] *tur.* (bakmak — vidjeti, pogledati) gle!, gledaj!, vidi!, pazi!, nuto!, eto! *isto i* **baka** *i pojačano* **baka-baka;** *isp.* bakalum.

bak[2], baka *v.* bok[2].

Bak *v.* Bakho.

baka[1], *2. mn.* bākā *mad.* u nekadanjoj austro-ugarskoj vojsci naziv za običnog vojnika (pješaka) bez čina (»dolazi vjerojatno od riječi bakandža«, Krleža: *Smrt Franje Kadavera*); *isto i* **bakezer** (u vrlo podrugljivom smislu, obično sa značenjem: prostak, neotesanac, vojničina i sl.).

baka[2] *tur.* (*isp.* bak[1]) evo, gle, vidi, pazi! *(uzv.).*

bakal, -āla, 5. bakāle; **bakalin,** *mn.* bakali, 2. bakālā *tur.* (bakkal) sitničar, grajzler, trgovac na malo, špecerajist; *prid.* **bakalskī; bakalnica** — trgovina na malo, sitničarija, »grajzleraj«, šperaj; **bakaliti,** bakalīm — držati bakalnicu, sitničariju, ćiftariti.

bakalar, -āra *tal.* (baccalà) vrsta ribe iz sjevernih mora koja kod nas dolazi sušena u prodaju (treska, tovar).

bakalaureat, -āta *lat.* (baccalaureatum) 1. nekada najniži akademski stupanj na zapadnoevropskim sveučilištima (danas još samo u Engleskoj); 2. ispit zrelosti, matura (u suvremenoj Francuskoj i nekim drugim zemljama); **bakalaureus** — 1. u Francuskoj onaj koji je dobio najnižu akademsku čast; 2. *hist.* a) zakupnik seoskog imanja; b) viteški djetić, momak, paž, štitonoša; 3. u zemljama engleskog jezika oznaka za čovjeka koji je završio koledž ili fakultet.

bakalin *v.* bakal.
bakaluk (*isp.* bakal) sitničarska roba, živež, špeceraj.
bakalnica *v.* bakal.
bakalum *tur.* (bakmak — gledati, paziti) vidjet ćemo! da vidimo!; *isp.* bak[1].
bakam *tur.* (bakkam) kampešovina, varzilo; *nekad* crvenilo za bojadisanje lica; *danas:* šminka, ruž; **bakamiti se,** -īm se — mazati se bakamom, šminkati se; »ružirati se«.
bakan *tur.* (bakanak — papak) ovčja noga od koljena naniže.
bakanalije *(mn. ž. roda) lat.* (Bacchanalia) 1. višednevne svetkovine i orgije starih Rimljana u čast Bakha, boga vina; 2. *prenes.* raskalašena, divlja, razvratna pijanka, terevenka; bučno veselje, bančenje, lumperaj; *isto i* **bakanal,** -ala; **bakanalizirati,** -izīrām — učiniti od čega (zabave) orgiju; orgijati, pijančevati, bančiti (*sve pored* **bah...**).
bakancoš (*isp.* baka[1]) vojničina.
bakandža *mad.* (bakancs, bokkancs) vrsta teške obuće, osobito vojničke, kundura, »prosta, gruba vojnička cipela, okovana i potkovana. Cokula«; Krleža).
bakant, *2. mn.* bakanata *lat.* (bacchans) 1. Bakhov svećenik (*v.* Bakho); 2. sudionik u bakanalijama; 3. *prenes.* raspojasan čovjek; *žen.* **bakantica** *i* **bakantkinja** (*akc. i* **bakantkinja**); *prid.* **bakantskī** (*sve pored* **bah...**).
bakar, -kra *tur.* (bakyr) kemijski element, tablični broj 29, atomska težina 63,57; *znak* Cu (*lat.* cuprum. *čit.* kuprum); *naš izraz:* mjed (taj se u novije vrijeme upotrebljava za *mesing, v.*); *prid.* **bakren.**
bakara, -aa *franc.* (baccarat) hazardna igra na karte (bankir i dva poentera); *isto i* **bakarat,** -ata.
bakatun *v.* patakun.
bakcil *v.* bacil.
bakelit, -ita (ime po najvažnijem od istraživača Belgijancu Leonu Henriku Baekelandu) — tvrda netopljiva umjetna smola (za izradu dugmeta, češljeva, izolatora, kutija za radio-aparate i sl.).
bakenbart *njem.* (Backe — obraz + Bart — brada) brada, puštena samo na licu dok je podbradak izbrijan, zalisci, zulufi (u Lici: brunčela, brunjkela).
baketa, *2. mn.* baketā *tal.* (bacchetta) 1. štap, palica, prut, šiba, šipka; 2. čvoruga, guka.
bakezer *v.* baka[2].
bakfiš *njem.* (backen — peći + Fisch — riba) 1. pržena riba; 2. *prenes.* šiparica, mlado djevojče, podraslica, kevica.
bakha, 3. -hi, *2. mn.* bakhā — isto što i bakantkinja, bakantica (*v.* bakant).
bakhej *grč.* stopa u stihu; sastoji se od tri sloga od kojih je prvi kratak, a dva slijedeća su duga (◡ — —).
Bakhilid — starogrčki (505—450. pr. n. e.) lirski pjesnik (epinikiji, ditirambi, himne).
Bakho — starogrčki (Bakchos) i starorimski (Bacchus) bog vina i veselja; isto što i *Dioniz.*
bakija, *2. mn.* bakījā *tur.* (baki) ostatak, preostatak.
bakingemska palača *v.* buckinghamska palača.
Bakir *tur.* »prostrani«, »široki«; »lav«; *žen.* **Bakira.**
bakla *tur.* (bakla) grašak; bob.
baklava, *2. mn.* baklavā *tur.* (baklava — romb, *v.*) listasta pita od oraha prelivena rastopljenim šećerom i medom (reže se u rombove).
baklaža *franc.* (baclage) taksa koju plaćaju brodovi prigodom ulaska u luku.
baklja, *2. mn.* bakālјā *i* bakljī *njem.* (Fackel, *tal.* fiaccola) luč, zublja; **bakljada** — svečanost s bakljama.
bakmajstor *v.* vahtmajstor.
baknuti, -nēm (*isp.* baht) posrećiti se, poći za rukom.
Bako *v.* Bakho.
bakpulfer *njem.* (backen — peći + Pulver — prah) prašak za dizanje tijesta (umjesto kvasca).
bakra, *2. mn.* bakārā; **bakrač,** -ača *tur.* (bakrač) kotao, osobito bakreni; posuda uopće; *prenes.* (mjedeni bakrač) zvono (Krleža); *umanj.* **bakrače,** -eta i **bakračić.**
bakračlija *tur.* (*isp.* bakrač) stremen, uzengija (prvotno od bakra).
bakren, -a, -o — prid. prema *bakar;* **bakreno doba** — razdoblje u razvitku Zemlje i ljudskoga roda, prijelazna faza iz kamenog u brončano doba, karakterizirana pojavom obrađenog bakra (u Evropi se uzima god. 2000—1800. pr. n. e.); zove se i *eneolitik.*
bakronit, -ita — slitina, legura bakra i nikla.
baksem, baksin, baksum *tur.* (baksyn) kao, tobože, bajagi.
baksuz, *2. mn.* baksūzā *tur.* (baht — sreća + syz — bez) 1. nesretan čovjek kojemu ništa ne uspijeva ili koji donosi nesreću; »pehfogl«, »pehist«; *prot.* batlija; 2. nesreća, nezgoda, »smola«; *prid.* **baksuzan,** -zna, -zno; **baksuzluk** — stanje u kojem je netko baksuz 1; **baksuščina** — *uveć. prema* baksuz.

bakšiš *tur.* (bahšiš) dar, poklon; napojnica, halvaluk, »tringeld«, mito, potkupnina.

bakter, *2. mn.* baktērā *njem.* (Wächter) stražar, čuvar (osobito noćni čuvar nekad po našim selima).

baktericīd, -ída *grč.-lat.* (*isp.* bakterija + occidere — ubiti) sredstvo za uništavanje bakterija; *prid.* **baktericīdan,** -dna, -dno.

bakteriemija *grč.* (*isp.* bakterija + haĩma — krv) prodiranje bakterija u krvotok, otrovanje, sepsa.

bakterija *grč.* (bakteria — batina, palica) mikroskopski (prostim okom nevidljiv) jednostanični organizam; neke bakterije prouzrokuju zarazne bolesti (tifus, tuberkulozu, koleru, kugu i sl.); **baktericīdan,** -dna, -dno (*lat.* occidere — ubiti) koji ubija bakterije; **bakteriofázi,** 2. -fágā *(mn. m. roda)* — »klicožderi«, ultramikroskopski, virusima slični organizmi koji rastvaraju bakterije (*grč.* fagein — jesti); **bakterioliza** — raspadanje bakterija djelovanjem fermenata; **bakteriolizini** *v.* lizini; **bakteriologija** — nauka o bakterijama; **bakteriolog,** *mn.* -zi — tko se bavi bakteriologijom, stručnjak u toj grani nauke; *prid.* **bakteriološkī; bakteriološkī rat** — rat koji bi vodili bakteriolozi širenjem bakterija koje bi ubijale svijet bolestima; **bakteriostatici** *(mn. m. r.)* — sredstva koja zaustavljaju razvitak mikroorganizama, npr. sulfonamidi, antibiotici.

bakterioze *(mn. ž. r.) grč.* (*isp.* bakterija) biljne bolesti što ih uzrokuju bakterije koje prodiru u biljke preko rana ili putem prirodnih otvora (od njih biljka trune, lišće i plodovi dobiju pjege, ili cijela biljka uvene).

bakulīn *v.* bagulin.

bakulīt, -íta *grč.* fosilni glavonožac iz doba krede, s ravnom ljušturom.

bakulometrija *lat.-grč.* (baculum — štap + metron — mjera) mjerenje s pomoću štapa, motke i sl., rovaš.

bakva[1] *tur.* (baki — stalan) 1. polazište, polazna točka, start; 2. mali nakovanj za otkivanje kose; 3. mjesto na ognjištu na koje se stavlja lonac.

bakva[2] *franc.* (baquet) drvena posuda za držanje tekućine, čobanja, džban, kabao, vedro; *umanj.* **bakvica.**

bal[1], bála, *lok.* balu, *mn.* balovi *franc.* (bal) ples, igranka; priredba s plesom; *prid.* **balskī.**

bal[2] *franc.* (balle) ocjena o uspjehu, »bod« (npr. za stjecanje zvanja majstora u šahu).

Bal *hebr.* (Baal — gospodin) *mitol.* kod Feničana, Filistejaca i drugih semitskih naroda bog — pokrovitelj plodonosnih sila prirode; služenje Balu provodilo se katkada prinošenjem ljudskih žrtava.

bala, *2. mn.* bālā *tal.* (ballo, *franc.* balle) 1. smotak, svežanj, »truba«, denjak, deme, naramak; mjera za količinu sukna, papira, sijena, pamuka; 2. *dijal.* lopta, kugla.

balaban[1] *perz.* (palavun) 1. nazeb, kihavica; 2. pogrdna riječ (u nar. pjesmama); 3. neka ptica (bukavac, vodeni bik).

balaban[2] *tur.* (balaban) 1. izvježban medvjed; 2. golem čovjek ili životinja; 3. štap kojim se udara u bubanj.

balada *franc.* (ballade — pjesma za ples) 1. prvotno srednjovjekovna pjesma određenog oblika pjevana uz ples; 2. kasnije kraća lirsko-epska pjesma, obično sadržajem vezana uz neku legendu ili bajku; 3. vrsta vokalnog ili instrumentalnog muzičkog djela; 4. srednjovjekovni polagani društveni ples s pjevanjem uz pratnju viole i oboe; *prid.* **baladnī; baladeskan,** -skna, -skno — sličan baladi, u stilu balade.

balalajka, 3. -ci, *2. mn.* balalājkī *rus.* ruska narodna tambura trokutasta oblika sa tri žice ili više njih.

balanca *tal.* (bilancia) vaga, tezulja.

balancān, -ána *v.* patlidžan.

balance (*čit.* balansē) *franc.* (*isp.* balans) korak klasičnog baleta s jedne noge na drugu u $^{3}/_{4}$ taktu sa zamahom i njihanjem.

balancīn, -ína (*isp.* balans) vagir, ždrepčanik (poluga na kolima za koju se zapinju »štranjge«).

balančana *v.* melancana.

balanitis *grč.* (balanos — žir) površinska upala glavića penisa i unutarnjeg lista prepucija; česta kod fimoze *(v.)*.

balanofori *grč.* paraziti tropskih i subtropskih krajeva; napadaju korijenje drveća.

balans, *2. mn.* bālānsā *franc.* (balance) 1. ravnoteža; 2. kolebanje, neodlučnost; 3. *ekon.* **balans narodne privrede** — uspostavljanje ravnoteže, tj. određenih planskih proporcija u razvitku pojedinih privrednih grana, financijskih sredstava, radne snage itd. Balans narodne privrede obuhvaća usklađivanje odnosa između proizvodnje, raspodjele, razmjene i potrošnje; *prid.* **balansnī; balansírati,** -lansīrām — 1. održavati ravnotežu, njihati se; 2. biti neodlučan, kolebati; 3. vješto se snalaziti u nezgodnim situacijama; 4. *trg.* uspostaviti ravnotežu između primitaka i izdataka; 5. *knjigov.* izjednačiti dugovnu i potražnu stranu konta time što

se na slabiju stranu stavlja razlika, saldo (*v.* bilanca); *uopće:* uravnotežiti, ujednačiti (tehnički).

balast, *2. mn.* balāstā (*keltski* bal, *irski* beal — pijesak + lad, load — teret) 1. nepotreban, suvišan teret; breme, smetnja; 2. teška masa (pijesak, kamenje itd.) na brodu ili avionu za održavanje ravnoteže i stabilnosti (kod balona za reguliranje uspona); *naš izraz:* pritega; *prid.* **balastičan,** -čna, -čno (Š. Vučetić).

balàta[1] *tal.* (ballata) *v.* balada.

balàta[2] — 1. drvo tropskih krajeva Amerike i Azije, teško, čvrsto, elastično i trajno; 2. kaučuku sličan materijal dobiven iz soka istog drveta; služi za proizvodnju izolatora, remenja za strojeve i sl.

balati, -ām *tal.* (ballare) plesati, igrati, tancati (Nar., Vojnović).

Balatīn, -ína — Blatno jezero u Mađarskoj; *mađ.* **Balaton;** *prid.* **balatōnskī,** -ā, -ō (Krleža).

balatòr, -ora *i* **balatūr,** -ura *v.* balatura.

balatura *tal.* (ballatoio) trijem, veža, podstrešje; balkon oko zgrade, galerija.

balàustra *v.* balustrada.

balazīr, -íra — vrsta čaplje.

bàlboa (po prezimenu Vasca Nuñeza de Balboa, španj. osvajača, 1475—1517) — zlatni novac u Panami (sadrži 100 centavosa).

balčak, *mn.* -ci, 2. bālčākā *tur.* (balčak) držak mača ili sablje; *isto i* **bàlča,** *2. mn.* bàlāčā i bàlčī.

baldahīn, -ína *tal.* (baldacchino, tj. tkanina iz Bagdada [*tal.* Baldacco] gdje se prvotno proizvodila) 1. svečani pokrov nad prijestoljem, nosiljkom, krevetom ili oltarom, obično od skupocjene tkanine (ili mramora); 2. »nebo«, »nebnica« koja se nosi u crkvenim procesijama.

baldaza *v.* balduza.

baldisati, -šem *v.* baildisati.

baldrijàn *v.* valerijana.

Bàlduin *germ.* »hrabri prijatelj«.

bàlduza, *2. mn.* bàldūzā *tur.* (baldyz) svastika, ženina sestra, svast.

balèna *lat.* (balaena) kit; kitova us, fišbajn (*v.*).

balerìna *v.* balet.

balestra *tal.* (balestra) sprava za bacanje kamenja; *isp.* balista.

balèt, -èta *tal.* (balletto) umjetnički ples praćen glazbom koji simbolički prikazuje različite osjećaje i strasti; *prid.* **balètnī** (*i* **balètskī**); **balerīn,** -ína — plesač u baletu; *isto i* **baletān,** -ána; **balerìna** — plesačica u baletu; umjetnica u plesanju; *isto i* **baletèza** (ovo u ponešto podrugljivom smislu) *i* **balètkinja; balet-màjstor** — u Srbiji uobičajeni naziv za baletnog meštra, režisera baleta, koreografa.

Balfourova (Balfurova) deklaràcija — izjava engl. političara Arthura Balfoura (1848—1930; god. 1902. bio je predsjednik britanske vlade, a god. 1916—1919. ministar vanjskih poslova) iz godine 1917, u kojoj su sintetizirani zahtjevi cionističkog pokreta za stvaranje nacionalnog zavičaja Židova u Palestini; na temelju te deklaracije stvorena je izraelska država, najprije kao britansko mandatno područje, a od 1948. kao samostalna država.

bàlg *njem.* (Balg) oderana koža, mješina.

bàlgan *tur.* (balgam) hračak, hrakotina, sluz, »šlajm«.

balihù *engl.* (ballyhoo — laskati, hvaliti) *američki izraz:* bučna, vulgarna, obmanjivačka reklama.

bàlija, *2. mn.* bālījā *tur.* izraz koji se nekad upotrebljavao u pogrdnom smislu za Turčina, nešto kao prostak i sl.; kasnije se, u nekim našim krajevima, značenje razvilo u: svojeglavac, nasrtljivac, lijenčina, neradnik, rasipnik, protuha, neotesanac itd., bez obzira radi li se o muslimanima ili o pripadnicima drugih vjeroispovijesti; *uveć.* **balijetina;** *žen.* **balinkuša;** *umanj.* **balīnče,** -eta; **balijati,** -ām — ponašati se kao balija, prostački, obijesno, samovoljno.

Bali Kombetar *alb.* Nacionalni front, albanska nacionalistička organizacija, koja je u toku II. svjetskog rata pomagala okupatore protiv NOB; *isp.* balist.

balila *tal.* bivša talijanska fašistička organizacija za dječake ispod 14 godina (prozvana po dječaku Balili iz Genove, koji se god. 1746. borio u ustanku Talijana protiv Austrijanaca).

balīn, -ína *tal.* (pallina) kuglica, metak; sačma.

balīnče, balinkuša *v.* balija.

balirati, balīrām — praviti balu, (*v.*) vezati u balu.

balist(a), *2. mn.* balīstā — pripadnik albanske političke organizacije Bali Kombetar (*v.*); *prid.* **balìstičkī.**

balista, *2. mn.* -ístā *lat.* (balista, *isp.* balistika) starorimska ratna sprava za bombardiranje kamenjem, »bacač«, »bacalo«, »metaljka«; *isp.* balestra.

balistika, 3. -ci *grč.* (ballō — bacam) 1. nauka o kretanju projektila u cijevi oruđa (unutarnja balistika) i nakon njegova izlijetanja iz oruđa (vanjska balistika); 2. nauka o gađanju; *prid.* **balìstičkī; balìstička krivulja** — putanja taneta izbačena iz puške ili topa; **balìstička rakèta** — raketa koja nakon utroška goriva leti do cilja bez vođenja; **balističār** — 1. učenjak koji se bavi balistikom; 2. vojnik koji uči balistiku; **balistofobija** (*isp.* fobija) *med.* bolestan strah od metaka, granata i sl. (kojih često i nema).

Balkan, -āna *tur.* (balkan — lanac šumovitih planina; u starini Haemus, *čit.* Hemus, *bug.* Stara planina) gorje u južnoj Evropi, a potom i cijeli poluotok; **Balkánac,** -nca, 5. Balkānče, *2. mn.* Balkānācā; *žen.* **Balkānka;** *prid.* **balkānskī; Balkanézer** — pogrd. umjesto *Balkanac;* **balkanìzam,** -zma — izraz, izričaj uobičajen na Balkanu, u balkanskim jezicima; **balkānstvo, balkānština** — izrazi za nekulturno i divljačko ponašanje (jer da su tobože Balkanci takvi); **balkanijada** — slet fiskulturnika i sportaša balkanskih država; **balkanizácija** — poprimanje karakteristika značajnih za život, običaje i jezike balkanskih naroda; *glag.* **balkanizìrati,** -ìzirām; *isto i* **balkānizovati,** -ujēm; **balkanològija** — znanstveno proučavanje Balkana kao posebne društveno-povijesne cjeline, te života, kulture i jezīkā balkanskih naroda; *isto i* **balkanistika.**

Balkida — ime legendarne arapske kraljice od Sabe (u Južnoj Arabiji) koja je, prema Bibliji, nakon dugotrajnog dopisivanja punog najljepše lirike s jedne i druge strane, postala žena hebrejskog kralja Salamona; od njihova sina Meleka izvodili su svoje podrijetlo etiopski carevi.

balkōn, -ōna *tal.* (balcone) 1. doksat; izbočena platforma na bilo kojem katu građevine ograđena balustradom i spojena vratima s unutrašnjim dijelom zgrade; 2. u kazalištima i kinematografima povišeno i ograđeno mjesto za sjedenje.

balkūn, -ūna *v.* balkon (Nar.).

Ballhausplatz *njem.* (*čit.* balhausplac) ime trga u Beču na kome se nekad nalazilo sjedište austrijskog državnog kancelara, a kasnije ministarstvo vanjskih poslova; u novinarskom jeziku naziv kojim se označuje austrijska vanjska politika.

balneogràfija *lat.-grč.* (balneae — kupelj, kupke, toplice + grafō — pišem) popis voda i kupališta; **balneològija** (balneae + logos — riječ, govor) nauka o ljekovitoj primjeni mineralnih voda, blata i morskih kupki; *prid.* **balneološkī; balneoterápija** (*isp.* terapija) — liječenje s pomoću kupelji u ljekovitim kupalištima; *prid.* **balneoterapījskī; balneum arenae** *lat.* (*čit.* arene) kupanje u pijesku; **b. vaporis** — parna kupelj; **b. laconicum** (*čit.* lakōnikum) — znojna kupelj; **b. cineris** — kupanje u toplom pepelu.

balochard *franc.* (*čit.* bałošār) skitnica, protuha (Matoš).

balograf *tal.-grč.* vječno pero (*njem.* Kugelschreiber).

balòkot *v.* balukot.

Balolo — pleme Bantu-Crnaca u državi Zair.

balōn, -ōna *franc.* (balon) 1. okruglo šuplje tijelo od različite materije koje se, napunjeno plinom lakšim od zraka, diže uvis (*v.* aerostat); **pòkusnī balōn** — a) mala zračna lopta za ispitivanje smjera vjetra; b) *prenes.* novinski članak ili radio-vijest koja ima za cilj da ispita javno mišljenje o nekom predmetu; 2. metalni rezervoar za držanje plinova pod pritiskom; 3. staklena okrugla boca od 50 do 100 litara, demižon, bocal, bocun; 4. vrsta guste, tanke svilene tkanine i kišni ogrtač od te tkanine (popularno i: **balonac, baloner**); 5. vrsta alkotesta *(v.),* pri kojemu se prisutnost alkohola u krvi ustanovljuje puhanjem u posebni balon koji pri tome mijenja boju (»puhati u vrećicu«); *prid.* **balōnskī.**

balonìjer, -era — 1. (*isp.* balon u značenju *boca*) tko voli »potegnuti« iz balona, pijanac; 2. (*isp.* balon u značenju *lopta*) nogometaš.

balošār *v.* balochard.

balòta, *2. mn.* balōtā *franc.* (ballotte) 1. kuglica (za glasovanje); 2. metak (za pušku ili top); **balote** *v.* boće; **balotáža** — glasovanje kuglicama; tajno glasovanje; **balotírati,** -lotīrām — 1. glasovati kuglicama; tajno glasovati; 2. staviti na glasovanje (pitanje, prijedlog).

bal paré *franc.* (*izg.* bal parē) — svečani, sjajni ples (kod muškaraca frak ili smoking, a kod žena velika večernja toaleta).

balsa-dȑvo *v.* balzamovina.

balsam i sl. *v.* balzam i sl.

balsara *tur.* (balsyra) peronospora *(v.),* plamenjača.

balskī, -ā, -ō — prid. prema *bal*[1], plesni (npr. balska toaleta — haljina za ples, za svečane prigode).

balta *tur.* (balta) sjekira; **baltalik** (*tur.* baltalyk) šuma određena za sječu; *isto i* **baltaluk.**
Baltazar *hebr.* »savjetnik u ratu« *ili asir.* (Bel-tus-assar) »bog štiti njegov život« (*pored* **Valtazar**).
Balti, Baltā — zajedničko ime za Estonce, Letonce, Litavce i nekadanje »Stare Pruse«; *prid.* **baltskī; Baltik** — naziv za područje koje nastavaju Balti i za **Baltičkō more** (zovu ga i Istočno more); **baltičkī jezici** — pripadaju među indoevropske jezike; od njih su danas živi litavski i letonski (latvijski), tj. istočnobaltički, dok je staropruski (zapadnobaltički) izumro; od svih jezičnih skupina ti su jezici najbliži slavenskima, iako su po morfologiji i fonetici veoma arhaični, bliski indoevropskom prajeziku; estonski jezik ne pripada ovamo, on se računa među ugrofinske jezike i srodan je s finskim i mađarskim.
baltica — *umanj. prema* balta *(v.).*
baltičkī *v.* Balti.
baltoslavēnskī, -ā, -ō — onaj koji je zajednički Baltima i Slavenima; obično se misli jezik za koji se pretpostavlja da su njime u drevnoj davnini govorili današnji baltički i slavenski narodi; **baltoslavìstika** — znanost koja proučava veze i odnose između nekadanjih Balta i Slavena.
Baluba (Luba, Luwa) — pleme Bantu-Crnaca na području Katange (Šabe) i Kasaja (Zair).
balubdžija *v.* balugdžija.
Baludži — indoevropski narod iz iranske grupe (Pakistan, Iran, Afganistan, Turkmenska SSR).
balugdžija *tur.* (balykčy) ribar.
baluk; baluka; balukot *tur.* (balyk — riba + otu — trava) »riblja trava«, riblji otrov (pravi se od kruha ili kukuruzna brašna s primjesom kravlje žuči ili ljutoga kvasa ili glista pomiješanih sa živim vapnom); **balukotan,** -tna, -tno — 1. omamljen balukotom; 2. neispavan poslije pijančevanja, mamuran; **balukjag** — riblje ulje.
balun, -una *dijal.* 1. balon (obično u značenju: lopta); 2. *dijal.* kila, hernija *(v.);* 3. narodni ples u Istri tipa *kolo* (plešu muškarci i žene uz pratnju sopele ili gajdi, a katkada i uz pjevanje plesača).
baluncīn, -īna — *dem.* prema balun, balončić.
Balunda (Lunda) crnačko pleme u gornjem porječju rijeke Konga.
balunjer, -era (*isp.* balun) *v.* balonijer.
balustar, -stra, *2. mn.* balustārā *grč.* (balaustion — nezreli plod mogranja, nara) vrsta potpornog stupića u arhitekturi renesanse i baroka, element balustrade *(v.).*
balustrada *franc.* (balustrade, *tal.* balustrata) priručje; priruka (Cesarec), naslon, ograda kojom su ograđeni balkoni, stubišta itd.; *prid.* **balustradnī.**
balvan, *2. mn* balvānā *tur.* (balvan) 1. greda, trupac; brvno; 2. drveni idol, kumir; 3. *prenes.* glupan, tikvan, bukvan, nezgrapno, priglupo i prosto čeljade; *isp.* bolvan.
balzak, *mn.* -ci, 2. balzākā — vjerojatno po franc. piscu Honoreu de Balzacu (1799—1850) nazvani fotelj sa širokim naslonima za ruke (Đalski).
balzam, *2. mn.* balzāmā *grč.* (balsamon) 1. melem; mirisava mješavina eteričnih ulja i smola, ljekovita mast za ublažavanje boli i liječenje rana; kod naših starih pisaca: »dragomast«; 2. *prenes.* utjeha, olakšanje; *prid.* **balzamskī; balzamirati,** -zamīrām — 1. naročitim postupkom zaštititi lešinu od raspadanja unošenjem u nju tvari koje štite od gnjiljenja; 2. namirisati balzamskim mirisom; *isto i* **balzamovati,** -ujem (*sve pored* **bals...**).
balzaminka, 3. balzamīnki, *2. mn.* -kī (*lat.* Impaticus balsamina) — *bot.* biljka netik, »lijepi čovjek«, »lijepi dečko«.
balzovina — tropsko drvo iz porodice baobaba *(v.);* vrlo je lagano i mekano, upotrebljava se za gradnju aviona i čamaca (*isp.* Kon-Tiki).
baljemez *tur.* (od *njem.* Faule Metze — Lijena Meca [Matilda], *isp.* Berta); 1. veliki top; 2. *prenes.* ljudeskara, ljudina, visok, razvijen čovjek.
bambadava *tur.* (bam — sasvim, potpuno) sasvim uzalud, baš nizašto (*isp.* badava).
bambaška *tur.* (bam — sasvim, potpuno + *isp.* baška) sasvim poseban, mimo ostali svijet, na svoju ruku.
Bambi, -ija — ime laneta u djelima austrijskog pisca Felixa Saltena i u crtanim filmovima Walta Disneya (*čit.* Volt Dìzni); jednako i njemačka nagrada (plastika u liku laneta) za najbolje filmsko ostvarenje (slično »oskaru«, *v.*).
bambino *tal.* (*akc.* bambîno) djetešce; u talijanskoj likovnoj umjetnosti prikazivanje Krista kao djeteta.
bambocciata *tal.* (*čit.* bambočata) slika s vulgarnim ili grotesknim prizorom sa sela ili iz krčme (prvotno značenje talijanske riječi: djetinjarija).
bambula (bamboula) — ples koji potječe od

Indijanaca; ime po tom što se pleše uz pratnju tamburina *(v.)* koji nosi to ime.

bambus — indijska trska koja se upotrebljava u gradnji, za pokućstvo, pletenje i dr.; naš stari izraz: trskovača; *prid.* **bambusov.**

bamija, *2. mn.* bamījā *tur.* (bamja) biljka sljez; *isto i* **bamnja,** *2. mn.* bāmnjā.

Banaćanin *v.* Banat.

banak[1], banka, *mn.* banci, 2. bānākā (*akc. i* **banak,** banka) *tal.* (banco, *njem.* Bank) 1. *industr.* najdonji dio visoke peći za taljenje željeza gdje se sabire rastopljeno gvožđe; 2. klupa, tezga; **nabiti banak** — zasjesti nekom u kući i ne odlaziti do kasne noći; 3. odmorište na stubištu, platforma; 4. morska pličina, prud (Tresić Pavičić).

banalan, -lna, -lno *franc.* (banale) opći, svagdanji, običan, neznatan, otrcan, prost, neukusan; **banalnost,** -osti — ono što je banalno, bez duha, obično, otrcano; **banalizírati,** -lìzīrām — učiniti banalnim, otrcati, poprostačiti; *isto i* **banalizovati,** -ujēm.

banana *port.* (iz gvinejskog jezika) 1. tropsko, palmi slično drvo s velikim, duguljastim hranjivim plodovima; 2. vrsta električnog utikača (nalik na bananu); 3. vrsta modernog plesa.

Banat, -ata (*zapravo:* banova zemlja) — pokrajina u Jugoslaviji; **Banaćanin,** *mn.* Banaćani; *žen.* **Banaćanka;** *prid.* **banatskī** (katkada i kao prilog u značenju: jako, snažno); **banatīt,** -íta — vrsta rude (nađena u Banatu).

banauz *grč.* (banausos — obrtnik, zanatlija; upotrebljavalo se u prezirnom smislu ako je netko radio sam, bez robova, jer tako nije mogao sudjelovati u javnom životu) 1. tjesnogrudan čovjek ograničenih pogleda; 2. učenjak koji se bavi naukom bez ljubavi prema samoj stvari i koji je zapravo duhovni zanatlija; **banauzija** — bavljenje nekom naukom ili umjetnošću samo zanatski, bez ljubavi prema samoj stvari i bez nekog višeg cilja.

bančo — japanski naziv za huligane *(v.)*.

banćenīk, -íka, 5. bànćenīče *tal.* (*isp.* abandonirati) odmetnik.

band *engl.* (*čit.* bend) manji instrumentalni sastav, uglavnom za izvođenje plesne glazbe, orkestar.

banda *tal.* (banda) 1. muzika, glazba (naročito vojna); 2. strana, kraj, bok; 3. ološ, bagra, fukara, rulja, bagaža; četa, družina organizirana radi zločina.

bandalīr, -íra *tal.* (bandoliera) *vojn.* remen preko ramena, prekoramica, uprtač.

bandaljer, -era (*isp.* bandalir) traka, lenta (Šenoa).

bandaža *franc.* (bandage) 1. zavoj, povoj; previjanje povojem; 2. *sport.* zavoj oko zglobova koji štiti od ozljede; 3. čelični ovoj (šina) na kotaču vagona ili lokomotive; *prid.* **bandažnī** — zavojni, ovojni; **bandažírati,** -dažīrām — stavljati bandaže; omotati zavojem; *isto i* **bandažovati,** -ujēm; **bandažist(a)** — tko se bavi proizvodnjom bandaža.

bandera *tal.* (bandiera) 1. zastava, barjak; stijeg; 2. stup o koji se vješa zastava; 3. stup (npr. telegrafski stup).

banderīj, -ija (*pored* **banderijum**) *lat.* (banderium) 1. četa konjanika koju su davala, u slučaju rata, feudalna gospoda pod svojom zastavom; 2. konjička pratnja; **banderijalac,** -lca — pripadnik banderija, konjanik u banderiju (Đalski); *prid.* **banderijalan,** -lna, -lno.

banderilja, *2. mn.* banderíljā *španj.* (banderilla — zastavica) kratka sulica sa šarenim vrpcama za borbu s bikovima; **banderiljero** — borac s bikovima, naoružan banderiljom.

banderola, *2. mn.* banderolā *franc.* (banderole — zastavica) 1. traka papira s carinskim ili poreznim žigom; omotava se oko trošarini (carini) podvrgnutih predmeta (npr. oko cigaretnog papira); 2. papirnata naljepnica na robi kojom se dokazuje da je taksa plaćena; 3. vrpca na trubama; 4. traka na kojoj visi bubanj; 5. zastavica na koplju, katarci, plamenac, vjetrenica; 6. *mn.* trake s napisima ili izrekama koje drže u rukama osobe na slikama kasnog srednjeg vijeka (napisi obično pobliže označuju prikazani događaj ili osobu).

bandijera *dijal. v.* bandera; **sete bandijere** (*tal.* sette bandiere — sedam zastava) — naziv za političke prevrtljivce, koji su spremni istaći svačiju zastavu, tj. prilagođivati se svim političkim promjenama.

bandira *v.* bandera.

bandist, *2. mn.* bàndīstā *tal.* (bandista), pripadnik bande 1, glazbenik, glazbar, muzikant, svirač.

bandīt, -íta, 5. bàndīte (*akc. i* **bandit,** bandita, *2. mn.* bàndītā) *tal.* (bandito) drumski razbojnik, lopov, lupež (pripadnik bande 3); *prid.* **bandítov** (*akc. i* **banditov**); **bandītskī** (*akc. i* **banditskī**); **banditìzam,** -zma — organizirano razbojništvo.

bandiža, *2. mn.* bandīžā *tal.* (bandizar) izgon, progon; skitnja; bježanje od škole, »markiranje«.
bandleader *engl.* (*čit.* bendlīder) dirigent, kapelnik.
bandola *španj.* vrsta lutnje; *isp.* mandola, bandura.
bandoneon — četverouglasta harmonika rastegača s većim brojem glasova (130 tonova) od obične harmonike (ime po izumitelju Heinrichu Bandu).
bandunati, -ām *tal.* (abbandonare) ostaviti, zapustiti, napustiti, zanemariti.
Bandung — grad na otoku Javi; *prid.* **bandunškī; bandunškā konferencija** — sastanak održan u Bandungu 18—24. travnja 1955, na kojem su osim sazivača (Burma, Šri Lanka [Cejlon], Indija, Indonezija i Pakistan) sudjelovale još 24 afroazijske države; zaključci: borba protiv kolonijalizma, rasne segregacije, za mirnu koegzistenciju među narodima.
bandur *v.* pandur.
bandura, *2. mn.* bandūrā *ukr.* vrsta lutnje slična kobzi (*v.*); **bandurist(a)** — svirač u banduru; *isto i* **banduraš,** -āša.
bandy *v.* bendi.
bandžo *v.* bendžo.
bang *engl.* jak udarac, zveket, pucanj, osobito prasak koji nastaje kad avion na mlazni pogon probije zvučni zid.
bangalo, -oa, *mn.* -oi *bengal.* (engl. bungalow) 1. prizemni ljetnikovac od lake građe u kojem stanuju Evropljani u Indiji; 2. laki paviljon u sanatoriju; 3. turistička kućica od lakog materijala.
bangaloz, -óza, 5. bangāloze *grč.* (pan — sve + glōssa — jezik, *dakle:* brbljavac; po nekima i grč. pangeloîos — u svemu smiješan) ugursuz, lopuža, vjetrogonja; skitnica, vucibatina, protuha; *prid.* **bangalōskī.**
Bangladeš *v.* Awami-liga.
Bangova bolest *v.* bruceloze.
bangura *v.* mangura.
banhof *njem.* (Bahnhof) kolodvor (Krleža).
bani *v.* lej.
bank[1] *engl.* (plićak, plićina) podmorska zaravnjena uzvisina na dubini od 200 do 11 metara ispod razine mora, pokrivena morskom vegetacijom; bogato ribolovno područje.
bank[2] *v.* banka 4; *isp.* va bank.
banka[1], 3. -ci, *2. mn.* banākā (*akc. i* **banka,** *2. mn.* bankī) *tal.* (banca) 1. osobita vrsta kapitalističkog poduzeća koje stavlja u promet posudbeni kapital; banke »pretvaraju mrtvi novčani kapital u djelujući, tj. u onakav koji donosi profit, skupljaju sve i svakojake novčane prihode stavljajući ih na raspolaganje kapitalističkoj klasi« (Lenjin); u imperijalizmu banke »preraščuju iz skromne uloge posrednika u svemoćne monopoliste« (Lenjin) koji raspolažu gotovo svim novčanim kapitalom kapitalista i malih gospodara, većim dijelom sredstava proizvodnje i vrelima sirovina u nekoj zemlji i u nizu zemalja; 2. u socijalističkoj privredi banke su državni kreditni organi planske raspodjele novčanih sredstava na pojedine grane i poduzeća narodnoga gospodarstva; 3. **emisiona banka** *v.* emisioni; 4. u kartanju — novac za koji se igra; 5. novčanica, banknota (najobičnije od 10 dinara); *prid.* **bankin** (*akc. i* **bankin**) *pored* **bančin** (*akc. i* **bančin**); **bankovnī.**
bankar, -ára, 5. bankāru *i* -āre *tal.* (*isp.* banka) u kapitalističkim zemljama — 1. vlasnik ili suvlasnik banke; 2. mjenjač; trgovac koji se bavi novčarskim i kreditnim poslovima; 3. *prenes.* bogat čovjek; 4. igrač koji pri kartanju ili kockanju »drži banku«; *prid.* **bankárov** (*i* **-árev**); **bankārskī; bankárstvo** — bankarski posao.
bankata, *2. mn.* bankātā (*isp. tal.* banco) velika klupa u crkvi.
banket[1], -éta *franc.* (banquet) svečani ručak ili večera uz sudjelovanje naučnih, javnih i političkih radnika, popraćen govorima.
banket[2], -éta *franc.* (banquette) 1. *vojn.* stuba u streljačkom jarku (rovu) na kojoj stoji vojnik prigodom osmatranja ili pucanja; 2. hrpa, gomila; 3. prepreka, zapreka, prepona (osobito od zemlje, od busenja) na utrkama (konjičkim ili pješačkim); 4. stražnje sjedište u automobilu.
bankína *tal.* (banchina) 1. klupa; 2. nasip; peron; 3. most, brvno; 4. nogostup, pješačka staza uz cestu, koja štiti kolnik od odronjavanja; *isto i* **bankīn,** -ína.
bankīr, -íra *njem.-franc.* (Bankier, banquier) *v.* bankar.
bankíza *franc.* (banquise) ledenjačka gomila (na moru), ledeni bedem (u polarnim krajevima), santa leda.
banknota *tal.* (banconota) 1. papirna novčanica; 2. doznačnica koju izdaje banka mjesto gotova novca.
bankokracija (*pored* **bankokratija**) *tal.-grč.* (*isp.* banka + kratéō — vladam) utjecaj novčara na državne i ostale javne poslove;

vladavina krupnih banaka, krupnoga kapitala; **bankòkrat(a)** — 1. pristaša bankokracije; 2. *prenes.* bankar; bogataš, kapitalist.

bànkrōt, -ōta *tal.* (bancarotta [*od lat.* rupta] — banka slomljena) 1. obustava plaćanja koja nužno dovodi do stečaja; slom banke; slom poduzeća; 2. *prenes.* propast, neuspjeh, krah, debakl; **bȉti bànkrōt** — doživjeti ekonomsku propast, propasti; **bankrotēr,** -ēra, 5. bànkrotēru *franc.* 1. čovjek koji je najavio i izvršio stečaj; 2. *prenes.* čovjek koji je bankrot, upropašten; materijalno ili moralno propao čovjek; **bankrotírati,** -krotīrām — 1. najaviti (i izvršiti) stečaj; 2. biti bankrot; doživjeti ekonomsku propast; 3. *prenes.* potpuno propasti; *isto i* **bànkrotovati,** -ujēm.

bànksija, *2. mn.* bànksījā *bot.* rod grmova i drveta iz porodice prostolatičnica.

bànkšpēre *njem.* (*isp.* banka + sperren — zatvoriti) stanje kada banke zatvore svoje isplatne šaltere (u teškim novčanim situacijama); obustava plaćanja.

bànosēger *njem.* (Bahnaufseher) nadzornik pruge (željezničke).

bànsēg *njem.* (Bandsäge) tračna pila, tračara; strojna, mašinska pila u obliku beskrajne trake; *isto i* **bànsek.**

bànta *mad.* (bant) dosada, dosađivanje; *isp.* bantovati.

bàntam, *2. mn.* bàntāmā (ime po pokrajini *Bantam* na otoku Javi) 1. patuljast a vrlo ratoboran pjetlić; 2. boksač, rvač ili dizač utega težak od 51 do 57 kg (točnije: boksač — 51 do 54, rvač — 52 do 57, dizač utega — do 56 kg) *(bantam-kategorija);* 3. najmanji uteg.

bànteng — indijsko govedo (pripitomljeni gaur); *isp.* gajal.

bàntovati, -ujēm *mad.* (bant — dosada) dosađivati, smetati, uznemirivati.

Bȁntu (ba-ntu — čovjek) — naziv za afričke narode južno od Gvinejskog zaljeva i velikih jezera; glavne su im karakteristike: negroidnost, totemizam, patrijarhat i matrijarhat, poligamija, plesovi s maskama, magija: **bantu-jezici** spadaju među tzv. aglutinativne jezike (točna podjela i potpuna karakterizacija još nije izvršena, priručnici se veoma razilaze).

bantùvati, -ūjēm *(kajk.) v.* bantovati.

banzȁj *jap.* uzvik pobjede i oduševljenja (doslovno: ban = 10.000, sai — godina); *u ratu:* isto što i evropsko *hura!*

bȁnzati, -ām *lat.* (bannisare) 1. bazati, skitati se; 2. pronositi glasove, telaliti.

bȁnj *tal.* (bagno) 1. drvena kućica za kupanje, vlastita kabina sagrađena na vodi; kupanje uopće; **mudȁnte od banja** — gaćice za kupanje; **ȁbit od banja** — kupaći kostim; 2. grede u podrumu na kojima je položena burad.

bȁnja, *2. mn.* bȁnjā *tal.* (bagno) 1. kada za kupanje; 2. kupanje u kadi; 3. kupaonica, kupatilo; 4. toplice, kupalište; kupka; *prid.* **bȁnjskī; bȁnjati se,** -ām se — 1. kupati se u toploj vodi, u kadi; 2. liječiti se toplim kupkama.

banjo *v.* bendžo.

bàobab (*vjerojatno ar.* bu bibab — mnogozrna voćka) vrsta tropskog drveta; visoko je do 20 m, debelo do 9 m; daje osvježujući plod; *isto i* adansonija *(v.).*

bàoča *v.* balča, balčak.

baptistèrīj, -ija (*pored* **baptistèrijum**) *grč.* (baptízō — zagnjurujem; krstim) krstionica; crkvena zgrada u kojoj se vršio obred krštenja.

baptisti *v.* anabaptisti.

baptìzam, -zma *v.* anabaptizam; **bàptist,** *2. mn.* bàptīstā; **bàptistkinja; baptìstičkī.**

baptizírati, -izīrām *grč.* pokrstiti, učiniti kršćaninom (Krleža).

bȁr[1], bȁra, *lok.* bȁru, *mn,* barovi *engl.* 1. lokal u kome se alkoholna pića piju ponajviše stojeći; 2. noćni lokal (s glazbom i artističkim točkama); 3. bife (u kredencu i sl.); *prid.* **bȁrskī;** *isp.* barovski.

bȁr[2] *grč.* (baros — težina) jedinica za mjerenje tlaka, pritiska; *isp.* milibar.

bȁr[3] *tur.* (bari) najmanje, u najmanju ruku, makar koliko i sl.; *isto i* **bārem.**

bȁra *tal.* (barra) 1. poluga, šipka; 2. gimnastička sprava, razboj; *isp.* barne.

baràba, *2. mn.* barabā *hebr.* (po imenu biblijskog razbojnika Barabe) razbojnik, mangup, lopov, nitkov, skitnica (Baraba je čovjek koji se u tuđini protepe. Primorje bi gladovalo da ljudi ne traže zarade u tuđem svijetu otkud krvavo stečeni novac šalju kući da prehrane svoje. Vraćaju se najdulje za dvije ili tri godine. Onome koji se niti vraća niti novac šalje, kaže se da je *baraba.* U očima našeg primorskog puka nema sramotnijeg imena! *Fran Mažuranić, Od zore do mraka*); *prid.* **barapskī.**

baràban — 1. lupa u katoličkoj crkvi na Veliki petak, što je izvode vjernici kad se spomene ime razbojnika Barabe; 2. šiba

kojom se izvodi spomenuta lupa; 3. *prenes.* lupa, graja, rusvaj, tučnjava.

barabanat, -ānta, *2. mn.* barabanātā *mađ.* (darabant) *v.* trabant.

barabans — vrsta najfinijeg ulja (prvotno se proizvodilo u belgijskoj pokrajini Brabantu).

barabar *tur.* (beraber) zajedno, jednako, ravno, usporedo, u istoj liniji, ukorak; na ravnoj mjeri; **barabàriti,** -rabārīm — 1. izjednačivati, jednačiti, uspoređivati, stavljati u isti red; 2. održavati ravnotežu.

baràber *v.* baraba; **baraberija** — skup baraba; barapski postupak; **baràbiti se,** bàrābīm se — živjeti kao baraba, skitati se.

baràčica — umanj. prema *baraka.*

baràčina — uveć. prema *baraka.*

bàrak *prid. indekl. tur.* (barak) 1. grivat (konj). kudrav (pas); 2. patuljak, kepec, nakaza; 3. vrsta vunenog zastora.

baràka, 3. -ci, *2. mn.* barākā *španj.* 1. kućica od dasaka koja služi za spremište ili za stanovanje; 2. mali dućan od dasaka (obično kraj vojničkih kasarni ili na sajmovima); 3. trošna kuća, daščara; *umanj.* **baràkica.**

baràkōn, -ōna *v.* baraka (V. C. Emin).

baràkuda (*lat.* Sphyraena barracuda) vrsta ribe iz porodice morskih štuka; grabežljiva, napada i ljude (»...devalvirana će kultura poput barakude požderati...«; Novine).

bàran, *2. mn.* bàrānā (*isp. češ.* beran) 1. jarac; 2. ovan.

baraȍnda *tal.* (baraonda) gungula, metež, vreva, buka, kaos, zbrka.

bàrapskī, -ā, -ō — *prid. prema* baraba.

bàras, bàrsa *tal.* (bersò) sjenica od vinove loze, odrina, čardaklija, osmanluk.

barat[1] *tal.* (baratto — zamjena) izmjena robe za robu; *v.* trampa; *prid.* **baratnī.**

barat[2] (*isp.* bara) most ispred mlinskog kola.

baràtati, -ām *tal.* (barattare) 1. vješto poslovati; 2. razumjeti se u nešto; 3. rukovati nečim, spretno postupati.

baratèrija *tal.* (baratteria) 1. šteta koju počini kapetan broda ili mornari da bi napakostili brodovlasniku ili osigurateljima broda; 2. trgovina zamjenom ili trampom; 3. varanje, prevara, podmitljivost.

bàrati, -ām *tal.* (barare) dizati glavu iznad vode, poskakivati iz vode, bacakati se (ribe).

baratùra *v.* balatura.

baràža *franc.* (barage) 1. brana, ustava, zapreka; 2. prepreke u zraku koje ometaju let aviona; *v.* baražni baloni; 3. *pomor.* prepreka protiv nadvodnih i podvodnih bomba koja se sastoji od mreža mīnā i sl.; *isto i* **baràž,** -āža; **bàrāžnī** — koji se odnosi na baražu; **bàrāžnā vàtra** — zaporna, zaprečna vatra, topovska paljba koja sprečava približavanje i napadaj neprijateljskih aviona; **bàrāžnī balòni** — baloni postavljeni oko nekog mjesta i vezani za zemlju željeznim užetima, tako da predstavljaju zapreku avionima koji žele to mjesto bombardirati; **baražìrati,** -ražīrām — 1. vršiti baražu, zagraditi, prepriječiti; 2. patrolirati avionima u zraku po određenom putu i time priječiti neprijateljskoj avijaciji da se približi nekom objektu protuavionske obrane.

bàrba *tal.* (»brada«) stric, ujak; u Primorju se starijem čovjeku kaže »barba« u značenju »čika«, »čiča«; na brodu se tako naziva zapovjednik broda.

barbàkān, -āna *tal.* (barbacane) 1. potporni zid; vanjsko donje utvrđenje bedema; 2. propust za vodu ili za svjetlo; 3. puškarnica; grudobran, prsobran; stražarski toranj; 4. tavanski prozor s krovićem, »tavanka«.

Barbàdos — otok u Malim Antilima; glavni grad Bridgetown.

bàrbār, -ara, 5. bàrbāru *i* -āre, **bàrbarin,** *mn.* bàrbari (*akc. i* **bàrbarin,** *mn.* bàrbari, 2. bàrbārā) *grč.* (bárbaros — negrčki, stran, tuđ, inozeman) 1. divljak, nekulturan čovjek; 2. čovjek koji ruši kulturne vrednote ili do njih ne drži; 3. čovjek surov, grub, okrutan, poživinčen; 4. kod starih Grka i Rimljana — svaki stranac; *prid.* **bàrbarskī** *i* **bàrbarskī;** *žen.* **bàrbarka** *i* **bàrbārka; barbarìzam,** -zma, *2. mn.* barbarìzāmā — 1. barbarski postupak; 2. *lingv.* kovanica, fraza ili stil jezika ropski udešeni prema stranim jezicima; gruba jezična nakaza; **barbàrstvo,** *2. mn.* bàrbārstāvā — 1. prema Morgan-Engelsovoj podjeli prethistorije drugi od triju stupnjeva u razvitku ljudskog društva (divljaštvo, barbarstvo, civilizacija); velika epoha prvobitne zajednice; niži stupanj: lončarstvo, primitivna zemljoradnja (upotreba motike), stočarstvo; srednji stupanj: pripitomljivanje životinja, razvoj zemljoradnje i pojava oruđa (brončano doba); viši stupanj barbarstva prijelazni je stadij iz barbarstva u klasno društvo; 2. surovost, grubost, okrutnost, neobrazovanost; **barbarokracija (-kratija)** — vladavina na barbarski način (*sve pored* **var...**).

Bàrbara *grč.* (*isp.* barbar) »strankinja«, »tuđinka« (*pored* **Varvara**).

barbareškī *tal.* (barbaresco) sjevernoafrički, berberski (Nar.).
barbarizam *v.* barbar.
barbarka, barbarski, barbarstvo *v.* barbar.
Barbe-bleu *franc.* (*čit.* Barb-blē) ime viteza iz starofrancuske priče; umorio svojih šest žena (*naš izraz:* Modrobrad).
Barberini — moćna i bogata rimska porodica u srednjem vijeku, kojoj je ime ušlo i u poslovicu: »Quod non fecerunt barbari, fecere Barberini« (*v.*).
barbeta *tal.* (barbetta) lađeno uže (kojim se brod veže za kopno).
barbeža *tal.* (barbazzale, barbaciale) vrsta ženske kape, podbradnjača.
barbīr, -íra, 5. barbīru *tal.* (barbiere, *isp.* barba) 1. brijač; 2. ranar, vidar; pučki liječnik (pušta bolesnicima krv); *prid.* **barbīrskī; barbīrske zdjele** — »mesingani tanjuri kao oznaka brijačnice, često i podaleko istaknuti sa zida u ulicu« (Krleža); **barbīrnica** — brijačnica.
barbiton *grč.* starogrčko glazbalo sa mnogo žica, nalik na liru.
barbiturat, -áta *lat.* (po imenu lišaja Usnea barbata + uricum acidum — mokraćna kiselina) derivat barbiturne kiseline, sredstvo za liječenje besanice.
barbōn, -óna; **barbūn,** -úna *tal.* (barbone) riba trilja, trlja, brkata trlja, batoglavac.
barbudos *španj.* (barbudo — bradat) popularan naziv za borce koji su u naše doba na čelu s Fidelom Castrom oslobodili Kubu (za vrijeme borbe pustili su rasti brade koje još i danas nose).
barbula *lat.* (*isp.* barba) bradica; **barbula hirsi** (*čit.* hìrzi) — tzv. jarčja brada, naziv za dlake koje kod starijih ljudi narastu u ušima.
barbūn *v.* barbon.
barbut *tur.* vrsta istočnjačke hazardne igre (podrijetlom iz Perzije).
barčica — *umanj. prema* barka (*v.*).
bard, *2. mn.* bárdā *engl.-kelt.* 1. narodni pjesnik i pjevač starih Kelta; 2. prvak; najugledniji predstavnik (u umjetnosti i književnosti); *prid.* **bardskī.**
bardače, -eta — umanj. prema *bardak* (*v.*).
bardak, -áka, *mn.* -aci *tur.* (bardak) krčag, vrč, kablić, škafić, burence; *umanj.* **bardačić;** *uveć.* **bardačina; bardagdžija** — tko pravi bardake.
bardaklija *tur.* vrsta šljive.
bar-dama (*isp.* bar¹ *i* dama) namještenica u baru koja poslužuje i zabavlja goste animirajući ih za što veći potrošak (*isp.* animir-dama).
bardati, -ām *v.* vardati.
barditus *lat.* bojna vika, ratnička pjesma starih Germana (Matoš); *isto i* **barítus.**
bardž *v.* barge.
barđel *tal.* (bargello) stražar, čuvar, pandur.
bare, -ea *franc.* (barre) *muz.* zahvat jednim prstom preko više žica npr. na gitari.
barel, *2. mn.* bárelā *engl.* (barrel) 1. anglosaska jedinica obujma za mjerenje tekućina (u Engleskoj — 163,5 lit., a u USA — 158,8 lit.) i čvrstih tvari (u Engleskoj 153,7 lit., a u USA — 119,2 lit.); 2. bure, bačva, lagav uopće, a također i sadržaj u njima; *isp.* baril.
bareljef, -éfa (*akc.* i **bareljef,** bareljefa) *franc.* (bas-relief) niski reljef kod koga se izbočine ne izdižu mnogo iznad podloge.
barem¹ *v.* bar³.
barem² *franc.* (barème, barrême) cjenik, cjenovnik.
bares geld *njem.* (bar — gotov, čist + Geld — novac) gotov novac.
bareš, -éša *v.* barež; **barešljika** — marama od bareša.
bareta, *2. mn.* barétā *tal.* (berretta) kapa (okrugla ili uglata); *isto i* **baret** (*m. roda*); *isp.* bere.
bareter, -éra *franc.* (barretter) stabilizator toka, otpornik od tanke žice (metalnog lima) u balonu napunjenom vodikom.
barež, -éža *franc.* (barège) laka tkanina od vune, svile i pamuka (prema mjestu Barège).
barge *engl.* (*čit.* bārdž) vrsta plovila, barkasa, lađa za različite namjene od teglenice do paradnog (admiralskog) čamca.
bargeld *v.* bares geld.
barhana *tur.* (barhana) bučno veselje, svirka i pjevanka, sijelo.
barhe(n)t *v.* parhet.
barhes *hebr.* židovski pšenični kruh koji se jede u svečanim prigodama (npr. subotom).
barīj, -ija (*pored* **barijum**) *grč.* (barys — težak) *kem.* element, atomska težina 137,36, tablični broj 56, *znak* Ba; metal srebrnaste boje, njegovi spojevi primjenjuju se u industriji i u medicini; *prid.* **barijev** (*pored* **barijumov**).
barijera *franc.* (barrière) 1. pregrada, prepona, prepreka; brana; 2. *prenes.* zapreka, smetnja; **zvučnā barijera** — pojas zgušćivanja zračnih molekula što se stvara ispred nekog tijela koje se kreće brzinom većom od

zvuka; granica brzine zvuka; **carinskā barijera** — ograničenje za uvoz neke robe u neku državu; **arhitektonskā barijera** — zapreka za invalide koji se ne mogu kretati nogama (stube, uski liftovi i sl.).

barikàda *franc.* (barricade) 1. utvrđenje, brana, zapreka (od vreća pijeska, kamenja itd.) kojom, obično, revolucionarne mase zakrče ulice za vrijeme uličnih borbi; 2. *prenes.* velika prepreka, smetnja; 3. balvani povezani lancima pred lukama za sprečavanje prolaza brodovima; 4. *prenes.* izložen položaj u političkoj borbi; **barikadirati,** -kadìrām — ograditi, okružiti barikadom; dizati barikade.

baril, 2. *mn.* barīlā *tal.* (barile) starija talijanska mjera za ulje, vino, brašno itd. različite veličine: burence, bačvica; *isto i* **barilo,** 2. *mn.* bārīlā; *umanj.* **barílce, barílče,** -eta (priznaje se i akc. **bārilo, bārīlce, bārīlče**).

bàrin *rus.* u predrevolucionarnoj Rusiji milostivi gospodin; **bàrinja** — milostiva gospođa; **bàrišnja** — milostiva gospođica.

bario, barjela, 2. *mn.* barjelā *v.* baril (Nar.).

barioni *grč.* zajedničko ime za nukleone i hiperone.

barīrānī ček *v.* ček.

barisfera *grč.* (barys — težak + sfaîra — kugla, lopta) tvrda, teška jezgra Zemljine kugle.

barīt, -ita *grč.* (barys — težak) *kem.* barijev nitrat, karbonat, klorat, sulfat (kod naših starijih kemičara »težac«).

bariton (*akc. i* **baritōn,** -ōna) *grč.* (barys — težak, dubok + tonos — glas, zvuk) 1. duboki muški glas (između tenora i basa): duboki tenor ili polubas; 2. pjevač koji ima takav glas; *prid.* **baritonskī** (*akc. i* **baritōnskī**); **baritonist(a)** — bariton 2.

barìtona *grč.* (bareîa — teški naglasak, gravis + tonos — glas, zvuk) riječ koja nema naglaska na posljednjem slogu.

barjak, 5. bàrjače, *mn.* bàrjaci, 2. bārjākā *tur.* (barjak) zastava; *šatr.* **na barjak** — na kredit; *umanj.* **bàrjačić; barjaktār,** -āra, 5. bàrjaktāru *i* -āre — zastavnik, stjegonoša.

barjam *v.* bajram.

barjelo *v.* baril.

bȁrk *engl.* (bark, barque) jedrenjak sa tri jarbola (dva prva s križevima, krmeni bez križa).

barka, 3. -ci, 2. *mn.* bārkī *tal.* (barca) 1. lađa, lađica, plav, čamac, čun; brodić, brodica; 2. *šatr.* novčarka, novčanik, lisnica.

bàrkača *tal.* (barcacca) velik čamac za službu obično na ratnim brodovima.

barkarijōl, -ōla, 5. bàrkarijōle *tal.* (barcaiolo, barcarolo) lađar, prijevoznik barkom (Vojnović).

barkārīž, -īža *tal.* (barcarizzo) otvor na boku broda kroz koji se ulazi na brod.

barkaròla *tal.* (barcarola) 1. lađarska, ribarska pjesma; 2. *muz.* instrumentalna kompozicija u stilu mornarskih pjesama.

barkàsa, 2. *mn.* barkāsā *franc.* (barcasse) velik čamac, čamčina, barkača, dereglija.

barkèta, 2. *mn.* barkètā *tal.* (barchetta) 1. lađica, čamčić, brodić, brodica; 2. sprava za mjerenje brzine broda, brodski brzinomjer.

barkōn *v.* balkon (Nar.).

barkūn[1], -ūna *tal.* (barcone) barka, brodica.

barkun[2], -ūna *tal.* (balcone) prozor (prvotno balkonski, tj. do poda, a onda i uopće).

bȁrman *engl.* (*isp.* bar[1]) 1. vlasnik ili poslovođa bara; 2. konobar u baru; **bȁrmikser** — čovjek koji u baru pravi koktele; *v.* mikser.

barn — jedinica površine za mjerenje u nuklearnoj fizici.

bárna *mađ.* (barna — smeđ) naziv za domaću životinju mrke dlake (konj — mrkov, vol — mrkonja, mrkota); **bȁrnast,** -a, -o — smeđ, smeđast, mrk, mrkast; brinet.

Barnaba *hebr.* »sin utjehe« (*pored* **Varnava;** *akc. i* **Varnava**).

bȁrne, barnā *i* barnī (*mn. ž. r.*) *njem.* (Barren) vrsta gimnastičke sprave: razboj.

bȁrnulja, 2. *mn.* bārnūljā (*isp.* barna) krava mrke boje, mrkulja, mrkuša.

bȁrnumskā reklāma — ogromna i vrlo bučna reklama za neku osrednju ili čak lošu stvar (prema imenu Amerikanca Barnuma, vlasnika velikog modernog cirkusa, koji je sebi pravio veliku reklamu) (Matoš piše: »Tko je Barnum? Tko zna ni sa čim zainteresovati svijet, koji zna pokazati slona u mušici, vilu u ribi, Loreley u majmunu«).

barògraf *grč.* (barys — težak + grafo — pišem) barometar koji automatski i neprekidno zapisuje promjene u tlaku zraka; **barogram** — krivulja koju zapisuje barograf.

bȁrok *port.* (barrocco) 1. stil evropske umjetnosti (arhitekture, kiparstva, slikarstva, dekorativne umjetnosti) od kraja 16. pa do pol. 18. stoljeća, tj. u doba dvorskog apsolutizma i protureformacije; značajke su mu nemirni oblici, jaki efekti svjetla i sjene,

bogatstvo, kićenost. Kao stil vladajućeg dvorskog plemstva i katoličke protureformacije reprezentativan je i dekorativan; 2. raskošnost, patetičnost, dekorativnost; 3. *knjiž.* napirlitanost, bombastičnost, manira (u pisanom stilu); 4. (*kao prid.*) namješten, koketan; *prid.* **baroknī** — 1. što se odnosi na barok; 2. *prenes.* napirlitan, pretjerano kićen, bombastičan, čudan, nastran, neobičan.

baroka, 3. baroci *tal.* (parrucca) perika *(v.).*

barokān, -āna *ar.* (barrakan) vuneno sukno (Novak).

barokomora *grč.-lat.* (*isp.* barometar *i* komora) posebno izgrađena hermetički zatvorena prostorija u kojoj se tlak zraka može umjetno mijenjati i u kojoj se ispituje sposobnost pilota odn. ronilaca da izdržavaju različite promjene u tlaku zraka kad se nađu na velikim visinama ili dubinama.

barometar, -tra, *2. mn.* barometārā *grč.* (barys — težak + metron — mjera) tlakomjer; sprava za mjerenje pritiska zraka; upotrebljava se također i za mjerenje nadmorske visine i za određivanje promjena vremena; *prid.* **barometarskī.**

barōn, -ōna *i* **barūn,** -ūna *(v.);* **barōnes rēgni** *lat.* najviši državni dostojanstvenici (magnati) u nekadanjoj hrvatsko-ugarskoj državnoj zajednici; **baronesa,** *2. mn.* baronesā — barunova kći; **barōnet** — engleska plemićka titula, nasljedna u muškoj lozi.

baroskop *grč.* (skopeīn — gledati) vrsta barometra, dazimetar *(v.).*

Barotse (Rotse) — pleme Bantu-Crnaca u Zambiji.

barovskī, -ā, -ō — prid. prema *bar* kod starijih pisaca (npr. N. Polić) za razliku od **bārskī** prema **bāra.**

barrel *v.* barel.

bārs *tur.* (pars) tigar, pantera; leopard.

bārsa *v.* baras.

baršūn, -ūna (*akc. i* **bāršun**) *mađ.* (bársony) vrsta tkanine; kadifa, samt, velur, pliš; **baršūnskī** (*i* **bāršunskī**) — koji je od baršuna; **baršunast** — koji je kao baršun.

bartbīnda *njem.* (Bart — brada + Binde — vrpca) povez (posebna oblika) koji se, prigodom »pravljenja toalete«, stavlja preko brkova da im održi oblik.

Bartholinove žlijezde (po danskom liječniku C. Bartholinu, 1655—1738) žlijezde na ženskom spolovilu (sekretom ovlažuju ulaz u rodnicu); **bartolinītis** — upala Bartholinovih žlijezda, obično gonoroičnog podrijetla.

Bārtol *v.* Bartolomej.

Bartolomej *hebr.* »sin borbenoga« ili »borbeni sin«.

Bartolomējskā noć — 1. pokolj, pogrom koji su u noći na 24. kolovoza (uoči dana sv. Bartolomeja) god. 1572. izvršili katolici u Parizu nad hugenotima po nalogu francuskog kralja i katoličkog svećenstva; 2. *prenes.* pokolj uopće.

bartviks *njem.* (Bart — brada + Wichse — voštilo, mast) mazivo za brkove, tzv. brkomaz.

bartviš, *2. mn.* bārtvīšā *njem.* (Bart — brada + wischen — brisati, oprašivati) pahalica, pahaljka, vrsta četke na dugačkom štapu.

barudžija *v.* barut.

barufa, *2. mn.* bārūfā (*akc. i* **barufa,** *2. mn.* barufā) *tal.* (baruffa) svađa, smutnja, tučnjava; **barufant,** *2. mn.* barufanātā — svadalica, smutljivac; ubojica (Nazor); **barufati se,** -ām se — svađati se.

Bāruh *hebr.* »blagoslovljeni«.

barūn, -ūna, 5. bārūne *tal.* (barone *od srednjolat.* baro, *a ovo od staronjem.* baro — muž, čovjek) plemić nižega ranga; *prid.* **barunov; barūnskī; barunica** — žena barunova; *prid.* **barūničin; barūnāt,** -āta — 1. čast baruna; 2. barunov posjed (i kuća, gdje stanuje barun), *sve pored* **barōn** i sl.

barunati, -ām *tal.* (baronare) dirati, uznemirivati, zadirkivati.

Barundi — narod u istočnoj Africi uz jezero Tanganjika.

bārut *tur.* (barut) puščani prah; smjesa kalijeva nitrata, sumpora, drvenog (lipovog ili vrbovog) ugljena; *prid.* **bārutnī; barutana,** *2. mn.* barutānā — radionica u kojoj se proizvodi barut; **barudžija** — radnik kemijske struke koji radi na proizvodnji baruta; *isto i* **barutār,** -āra.

barzōj, -ōja *rus.* (borzoj — brzi) vrsta ruskog hrta.

bās *tal.* (basso — nizak, dubok) 1. najdublji muški glas; 2. pjevač koji pjeva taj glas; 3. muzički instrument na žice ili za duhanje koji daje duboke tonove; 4. puceta, tipke na lijevoj strani harmonike (rastegače) za izvođenje muzičke pratnje (obično u množ., npr. harmonika sa 120 basova); 5. *dijal.* nizak (*komp.* basijī), *prid.* **bāsov;** *v.* basist.

basa (kod Skoka: »nepoznata postanja«) vrsta ličkog sira (Budisavljević), »škripavac«.

basadžik *tur.* (basaryk) krojačka daska za glačanje.

bàsama *mađ.* (basz — spolno opći[ti]) poznata mađarska kletva (odgovara onoj našoj »s glagolom«); **basàmati,** -ām — kleti, psovati na mađarski način, mađarskim jezikom; *isto i* **basamègati,** -samēgām *i* **basamìkati,** -samīkām.

basàmak, *mn.* -ci *tur.* (basamak) stuba, stepenica; prečaga (na ljestvama).

basàmdžija *tur.* (basmadži) trgovac basmom *(v.).*

bas bleu *franc.* (*čit.* bā blē — doslovno »plava čarapa«) žena koja se pravi učenom.

base-ball *v.* bejzbol.

basedow *v.* bazedov.

basēn *i* **bazēn** *(v.).*

Basic English (*čit.* beisik ingliš; *skrać.* od British, American, Scientific, International, Commercial, tj. britanski, američki, znanstveni, međunarodni, trgovački) — moderni umjetni engleski jezik s ograničenim brojem riječi.

basileus *grč.* (»kralj«) 1. jedan od naziva za vladare starih grčkih državica; *isp.* bazilej; 2. naziv nekih istočnjačkih careva, poglavito bizantskih.

basìlis(a)k *i* **bazìlis(a)k** *(v.).*

bàsina, *2. mn.* bàsīnā — uveć. prema *bas,* osobito dubok glas.

basírati, basīrām — pjevati bas, pratiti u pjevanju dubljim glasom.

bàsist(a), *2. mn.* bàsistā *franc.* (bassiste) 1. pjevač koji pjeva bas; 2. svirač na basovu instrumentu.

bàskervil (po glasovitom engleskom tipografu Baskervilleu) — vrsta slova u tipografiji.

basket-ball *v.* baskit-bol.

Bàski, Bàskā — pripadnici nekad velikog naroda na Pirinejskom poluotoku; prid. **baskījskī; baskījskā kàpa** (basketka) — tamnomodra kapa bez štitnika i oboda (kod nas krivo nazivana »francuska«); **baskījskī bùbanj** — tamburin *(v.);* **baskījskī jezik** — jezik Baska, jedini neindoevropski jezik u zapadnoj Evropi, nezavisan od svih poznatih jezičnih porodica.

bàskija, *2. mn.* bàskījā *tur.* (basky) 1. letva, žioka, prečaga; 2. alatka u obliku čekića; **baskìjati,** -ām — zabijati letve, praviti plot, ograđivati.

baskīn, -ína *tur.* (baskyn) 1. prepad, iznenadan napad; 2. *prid.* jak, žestok, brz; *isto i* **baskìnli.**

bàskit-bōl *engl.* (basket-ball) košarka, sportska igra loptom u kojoj se dvije protivničke strane igrača nadmeću koja će prije ubaciti loptu u košaru obješenu na povišenom stupu; pogodak se zove »koš«.

bàsma *tur.* (basmak — pritisnuti, štampati, udariti) 1. cic, čit, šareno platno; 2. jači svileni konac za vezenje; 3. vrsta turskog duhana; 4. spremnica za barut, barutnjača, naprašnica; 5. štampa, štampanje, štampana stvar; **basmàdžija** — trgovac basmom (*isp.* basamdžija).

bàsmāč, -áča *turkm.* »bijeli«, kontrarevolucionari u Srednjoj Aziji.

bàsov, bàsovskī — prid. prema *bas.*

bas-relief *v.* bareljef.

bassa-danza *(tal.) ili* **basse-danse** *(franc.)* doslovno »niski ples«, vrsta mirnog »koračanog« društvenog plesa iz 13—15. st.

basso *tal.* bas, dubok glas; **basso continuo** *v.* generalbas.

bàst *njem.* (Bast) 1. liko; 2. baršunasta koža na mladom rogovlju jelena ili srndaća kad mijenjaju rogove (često i naziv za samo doba toga mijenjanja).

bàsta *tal.* dosta (o tome), ne više!

bastadūr, -úra (*isp.* bastati) umješan, sposoban, hrabar čovjek, pregalac.

bàstah, 5. bàstaše, *mn.* bàstasi, 2. bàstāhā *grč.* (bàstagma — breme, teret) 1. sluga, nosač; 2. ranac, telećak; *isto i* **bàstak,** 5. bàstače, *mn.* bàstaci, 2. bàstākā.

bàstar *v.* bastard.

bàstard, *2. mn.* bàstārdā *tal.* (bastardo — vanbračan, nepravi, polu...) 1. hibrid, mješanac, križanac, melez; plod ukrštavanja dviju različitih životinjskih ili biljnih vrsta; 2. izvanbračno dijete (kod Krleže: **hèbrējskī bàstard** — Isus Krist); **bàstardnī** — 1. koji se odnosi na bastarda, koji je postao ukrštanjem, krîžān, mješovit; 2. *prenes.* ružan, rugoban, nakazan; 3. *arhit.* **bàstardnī pròzor** — prozor jednake širine i visine ili manje visine od širine; 4. *bank.* **bàstardnā mjènica** — mjenica s potpisom osoba koje u stvari ne postoje; 4. *trg.* **bàstardnā vùna** — ovčja vuna najslabije kvalitete.

bastàrda *tal.* (bastarda) vrsta većeg ratnog broda.

bàstati, -ām *tal.* (bastare) 1. dostajati, biti dovoljno; 2. smjeti, usuđivati se, biti hrabar, odvažan, sposoban (**ako ti bàstā** — ako se usuđuješ; I. Vojnović); 3. polaziti za rukom, ići od ruke, uspijevati.

bastāž, -áža *tal.* (bastagio) *v.* bastah.

bàsti *tur.* (basmak — udariti) udario je, navalio je; *v.* bastisati.

bastija *tal.* (bastia) zidina, bedem, utvrda, tvrđava; *isp.* Bastilja, bastion.
Bastijān *v.* Sebastijan.
Bastìlja (*akc. i* **Bastilja**) *franc.* (Bastille) 1. tamnica-tvrđava u Parizu koju je razorilo pobunjeno stanovništvo u početku buržoaske revolucije u Francuskoj 14. srpnja 1789. (taj dan slave Francuzi kao narodni blagdan od god. 1880; 2. *prenes.* sinonim za velike političke tamnice.
bastiōn, -óna *franc.* (bastion — grudobran) istaknuti dio tvrđavnog bedema; kula tvrđave.
bastisati, -šēm *tur.* (bastirmak; *isp.* basti) 1. upasti, hrupiti, banuti, navaliti, nasrnuti; 2. uništiti, pokvariti; izgaziti, pogaziti.
bastōn, -ona *v.* bastun (Nar.).
bastonàda *franc.* (bastonnade) batinanje (po tabanima).
bastūn, -una *tal.* (bastone) toljaga, palica, batina, štap.
basulja, *2. mn.* basūljā *njem.* (Faselschwein — priplodna krmača) svinja mangulica.
basur, *2. mn.* basūrā *tur.* (basur) šuljevi, hemoroidi *(v.)*.
basurman *v.* busurman.
Basuti — Bantu-Crnci u području Lesoto, Transvaal, Botsvana; *v.* Lesoto.
baš[1], baša *tur.* (»glava«, »početak«) 1. prednji dio lađe, prova, pramac, kilj; 2. nešto vrhovno, glavno; u složenicama: najstariji, glavni (npr. baš-vezir — najstariji, glavni vezir, baščaršija — glavni trg).
baš[2] — 1. *dijal.* bas (glas); 2. upotrebljava se i kao prid. u značenju *nizak*, pa ima i komparativ: sve su bašije padali.
baša, 5. bašo, *2. mn.* bašā *tur.* (baš — poglavar, prvak, general) 1. paša (u tom značenju zastarjelo); 2. naziv janjičara u 18. i početkom 19. stoljeća; 3. poglavar, prvak, npr. *ćurčibaša, terzibaša (v.); prid.* **bašin.**
bašabaš, -āša, 5. bašabāšu *tur.* (*isp.* baš) vođa, starješina najvišeg ranga.
bašaga, 3. -gi *tur.* (*isp.* baš *i* aga) glavni aga, prvak među agama.
bašaluk *v.* pašaluk.
bašamār, -ára *tal.* (basso mare — duboko more) jato riba, velika plova.
bašča (*akc. i* **bašča**) *tur.* (bahče) vrt (*isp.* bašta); *umanj.* **baščica** (*akc. i* **baščica**); *sve pored* **bašta** i sl.
baš-čaršija *tur.* glavni trg.
baš-čauš *tur.* (baščavuš) podoficirski čin u turskoj vojsci.
baščeluk, *mn.* -ci *tur.* bašča, vrt, povrtnjak.
baščovān i sl. *i* **baštovān** i sl. *(v.)*.
bašćatib *tur.* (*isp.* baš *i* ćatib) glavni pisar, sekretar, tajnik.
bašelak, -elka *tal.* (basilico) bosiljak (Nar., Nazor).
bašeskija *tur.* (*isp.* baš *i* eski) isluženi janjičar, janjičarski veteran *(v.)*.
bašet, -a, -o *tal.* (bassetto) nizak, malen, onizak a podebeo, dežmekav *(v.)*.
bašeta, *2. mn.* bašētā (*isp.* bašet) niska, omalena žena.
bašetan (*isp.* bašet) omalen, odebeo čovjek, dežmekavko.
bašetast[1] *v.* bašet.
bašetast[2], -a, -o *tur.* (*isp.* baš — glava) glavat, velike glave.
bašibozuk, 5. -če, *mn.* -ci *tur.* (bašybozuk, *isp.* baš + bozuk) 1. vojnik neredovite turske vojske; 2. fanatični i okrutni pljačkaš; *prid.* **bašibozučkī; bašibozluk** — bašibozučko ponašanje, razuzdanost, obijest.
bašiti se, bašīm se (*isp.* baša) ponašati se kao baša (paša), razmetati se, oholiti se, praviti se važan.
baška *tur.* (baška) posebno, napose, osobito, na stranu, po strani; **baškaluk**, *mn.* -ci — 1. što je odvojeno, odijeljeno; razlika, različitost; 2. odvojena prostorija (za žene u Bosni); 3. osebunjak; privatna svojina u nekoj zajednici; **baškalučiti**, -īm — 1. stavljati na stranu, dijeliti, odvajati; 2. živjeti odijeljeno od drugih.
Baškīrskā ASSR — autonomna republika u sastavu RSFSR, glavni grad Ufa; **Baškírac**, -írca, 5. Baškīrče, *2. mn.* Baškīrācā; *žen.* **Baškīrka**, 3. -ki, *2. mn.* -kī.
baškot *v.* beškot.
bašlija, *2. mn.* bašlījā *tur.* (bašli — što ima glavu, *isp.* baš) pribadača, čioda.
bašlik, *mn.* -ci, 2. bašlīkā *tur.* (bašlyk) 1. ular, oglavnik; 2. vrh preslice; 3. nadgrobni kamen kod muslimana, nišan; 4. kukuljica; marama koja pokriva glavu, vrat i ramena; 5. naslov knjige; *isto i* **bašluk.**
bašmak *v.* pašmag.
baš-muktār, -ára *tur.* glavni muktar (*v.* muktar).
bašta (*akc. i* **bašta**) *v.* bašča; *prid.* **baštenskī;** *umanj.* **baštica** (*akc. i* **baštica** *i* **baštíca**).
baštati, -ām *šatr.* (*od tal.* bastonare — bìti, batinati) tući, mlatiti.
baštōn, -ona *v.* bastun (Nar.).
baštovān, -ána, 5. baštovāne *tur.* (*isp.* bašta) vrtlar, povrćar; *isto i* **baštovandžija; baštovānka** — vrtlarica, povrćarica; *isto i* **ba-**

štovandžīnica; *prid.* **baštovanskī** (*sve pored* **bašč...**).

bašuna, *2. mn.* bašūnā *tur.* (*isp.* baš) 1. janjeća glava; 2. *prenes.* glavurda, glavetina, glavuča, glavuša.

bašunsagolsun *tur.* neka je tvoja glava zdrava (čest izričaj u razgovoru među muslimanima; katkada i kao izraz sućuti u povodu smrtnog slučaja; odgovara se sa: **dostum-sagolsun** — zdrav mi bio ti, prijatelju! (Kazazović).

bašustuna *tur.* vrlo dobro! baš je tako! (Kazazović).

bat[1] *v.* baht.

bat[2] — novčana jedinica u Tajlandu, isto što i *tikal:* sadrži 100 *satunga.*

bata — polupreziran naziv za lijepu ali ne osobito kvalitetnu obuću kakvu je proizvodila predratna češka tvrtka Bat'a (po prezimenu vlasnika i osnivača Tomaša Bat'e); *isp.* batinaš.

batagdžija *tur.* (batmak — upropastiti) raspikuća, rasipnik; propalica, besposličar, skitnica; *isto i* **batakčija.**

Batak (Bata) — malajski narod na otoku Sumatri.

batakluk (*isp.* batagdžija) propast, rasulo; rasipništvo.

batakun *v.* patakun.

batal *prid. indekl. tur.* (battal) 1. pokvaren; 2. zapušten; 3. razvaljen (npr. *bātāl vodenica*); 4. prekomjeran, velik, krupan (pa prema tome i neupotrebljiv); *isp.* bataliti.

batalija[1] *v.* batalja; **batalist(a)** *tal.* umjetnik koji slika rat i bitke.

batalija[2] *tur.* (*isp.* batal) 1. zapuštena njiva, parlog; 2. općinski pašnjak.

bataliti, batālīm *tur.* (*isp.* batal) 1. pokvariti, poremetiti; 2. zapustiti, napustiti; 3. okaniti se čega, ostaviti, zanemariti, odbaciti.

batalmajstor — fušer *(v.)*

batalja, *2. mn.* batāljā *tal.* (bataglia) bitka, boj, borba.

bataljon, -ona *franc.* (bataillon) 1. vojnička jedinica koja se sastoji od nekoliko četa (obično 3—4); bataljoni mogu biti pješadijski, tenkovski, inženjerski itd.; 2. *prenes.* nepregledno mnoštvo ljudi u redovima, nizovima (npr. bataljoni omladinaca, brigadista na radnim akcijama i sl.); *prid.* **bataljonskī;** *isto i* **bataljun,** -una; **bataljunskī.**

batar, -ara *mad.* (batar *od franc.* batarde) vrsta kočije (sa staklenim prozorima); karuce, fijaker.

batara *tal.* (battere — tući) plotun, salva *(v.).*

batarela *tal.* (*isp.* batara) vika, lupa, »mačja derača« (udovcu ili udovici kad sklapaju novi brak).

batat, -ata (*iz govora otoka Haiti; lat.* Ipomoea batatas) vrsta velikog slatkog krumpira; *isto i* **batata** *(u žen. rodu).*

Batavci, Batāvācā — (*lat.* Batavi) keltski narod u današnjoj Nizozemskoj; **Batavska Republika** — ime Nizozemske (Holandije) pošto ju je zauzela francuska revolucionarna vojska god. 1795; god. 1806. pretvorio je Napoleon republiku u kraljevinu; **Batavija** — ime Džakarte, današnjega glavnoga grada Indonezije dok su ti teritoriji bili u nizozemskom posjedu.

batavija — vrsta polusvilene tkanine (po gradu Bataviji).

batela, *2. mn.* bātēlā *tal.* (battelo) 1. čamac, čun; kolijevka, zipka (Nar.); 2. ovelika čaša.

Batel Djehad — kuća vjerskih ratova (tako zove Matoš Beograd; *isp.* džihad).

baterflaj *engl.* (butterfly — leptir) osobit stil u plivanju, tzv. leptirica.

baterija *franc.* (batterie) 1. *vojn.* borbena i taktička jedinica u artiljeriji (obično sa 3—6 topova) (kod Feldmana: bitnica); 2. *vojn.* vatrena ili druga tehnička sredstva borbe smještena na jednom položaju (baterija mitraljeza, minobacača, reflektora i sl.); 3. *elektr.* spoj nekoliko galvanskih elemenata, a također i akumulatora, radi dobivanja veće snage struje u vodu ili većega napona; 4. džepna električna svjetiljka; 5. *muz.* više instrumenata (udaraljki) spojenih zajedno i udešenih da na njima može svirati ista osoba (baterist) u isto vrijeme; *prid.* **baterījskī.**

baterma, *2. mn.* -ērmā *tur.* (batyrma) propast, slom; **baterisati,** -šem — 1. propasti, izgubiti imetak; 2. upropastiti (*isp.* batrma).

batibental, -ala *grč.* (bathys — dubok + *isp.* bental) zajednica živih bića što žive na dnu vrlo dubokih mora.

batidur, -ura *tal.* (battitura — udarac) zvekir na vratima, alka; *v.* halka.

batifoga *tal.* (battifuoco) 1. kesica za kresivo; 2. duhankesa.

batik *jav.* način bojadisanja u istočnoj Aziji (s pomoću pčelinjega voska); danas se primjenjuje i u Evropi (*batik-tkanine* za rupce i tapete).

batil *tur.* (batil) pokvarenjak, nevaljalac.

batimetrija *grč.* (bathys — dubok + metron — mjera) mjerenje dubina.

batinaš, -áša (*isp.* bata) — namještenik tvrtke Bat'a (nekada u Vukovaru, obično u porugljivom smislu; sami su namještenici sebe nazivali: *batovci*).

batisati, -šēm *tur.* (batmak) 1. crknuti, lipsati, krepati; 2. upropastiti, uništiti, pogaziti, pokvariti.

batisfera *grč.* (bathys — dubok + sfaîra — kugla, lopta) 1. morska dubina; 2. aparat za mjerenje i promatranje morskih dubina; 3. morski plašt Zemlje.

batiskaf *grč.* (bathys — dubok + skáfos — lađa) ronilačko zvono, građeno neobično čvrsto, tako da može odoljeti ogromnom pritisku vode u velikim dubinama (izum Augusta Piccarda, švicarskog fizičara, 1884—1962, koji je istraživao stratosferu i velike morske dubine, te konstruirao aerostate i batiskafe; njegov sin i suradnik Jacques, rođ. 1920, postigao je god. 1960. batiskafom rekordnu dubinu od 11.521 m, i to na Pacifiku); **batiskop** (*grč.* skopeō — gledam) čamac sa staklenim dnom kroz koje se pri lijepom vremenu može gledati što se događa pod vodom; *isp.* akvabatik.

batist *franc.* (batiste; po pronalazaču Baptisteu Chambrayu [*čit.* Šambrē], umjetniku tkalcu koji je u 13. stoljeću prvi izradio vrlo fino i gusto laneno platno) vrsta vrlo finog, tankog platna; *prid.* **batisten** *i* **batistnī.**

bātiti, -īm *tal.* (battere — tući) 1. tući, udarati, lupati; 2. istaći, objesiti, vješati; 3. *prenes.* naići na nekoga, sresti.

batlak *tur.* (batak, bataklyk) 1. žitko blato, glib, kaljuža; 2. usjek od kola u razmekšanoj cesti, vagaš.

batler *engl.* (butler) peharnik, pivničar; glavni sluga.

batli *prid. indekl. tur.* (bahtli) sretan; **batlija,** *2. mn.* batlījā — sretnik; čovjek sretne ruke, čovjek koji drugima donosi sreću; *prot.* baksuz.

bātman *tur.* (batman) *trg.* uteg različite veličine, upotrebljava se u južnim krajevima SSSR i zapadnoj Aziji.

bat-metal, -ála — bristolska mjed; mješavina od 55% bakra i 45% cinka.

bāto *tal.* kartaška igra; isto što i frišefire, mauš, ramšl.

batofobija *grč.* (bathys — dubok + fobeomai — bojim se) vrtoglavica od gledanja na visoke građevine ili od gledanja u dubinu (s visokih građevina).

batolit, -ita *grč.* (bathys — dubok + lithos — kamen) golema masa dubinske stijene, koja je kao magma (*v.*) prodrla iz većih dubina u gornje slojeve zemaljske kore (katkada se pojavljuje i na samoj površini Zemlje).

batometar, -tra, *2. mn.* -metārā *grč.* (bathys — dubok + metron — mjera) dubinomjer.

bāton *franc.* (bâton — palica, štap) dugačka palica, gimnastička sprava (osobito za vježbe u mačevanju).

Bāton — ime dvojice ilirskih vojskovođa (Baton Dalmat i Baton Breuk) koji su god. 6.—9. n. e. ratovali protiv Rimljana (*batonski ratovi*).

batoskōpika, 3. -ci *grč.* (bathys — dubok + skopein — gledati) mjerenje, proučavanje i promatranje morskih dubina; **batoskop** — aparat kojim se to mjerenje, promatranje i proučavanje vrši.

Batrahomiomahija *grč.* (batrachos — žaba, mys, 2. myos — miš, machia — borba) Boj žaba i miševa (glasoviti starogrčki spjev, parodija Ilijade, *v.*); autor nepoznat.

batrica *grč.* (bathron) 1. terasa ispred kuće; 2. kameni prag.

bātriti, bātrīm *mad.* (bator — hrabar) hrabriti, bodriti, sokoliti; **batriv** — srčan, hrabar, junačan; **batrivōst,** -osti — srčanost, hrabrost, junaštvo.

batrma, *2. mn.* batrmā *tur.* (batyrmak — stropoštati se, propasti) poraz, gubitak (*isp.* baterma).

batrokefalija *grč.* (bathron — stepenica + kefalē — glava) lubanja stepeničastog izgleda.

battaglia *tal.* (*čit.* batálja) bitka (Krleža); *isp.* batalja.

batua — rasa iz loze negrida, niskoga su rasta, a prebivaju po afričkim ekvatorskim prašumama.

batuda *tal.* sitan kamen za posipanje cesta; *glag.* **batudirati,** -udīram — uravnavati i nabijati tlo.

batūn, -una *tur.* mlaka, kaljuža; *isp.* batlak.

batūna *tur.* (*isp.* (baht) sreća.

baubāu *njem.* (Baubau) strašilo, bauk (u dječjem govoru).

Bauchtänzerica *v.* bauhtencerica (Krleža).

bauer *njem.* (Bauer), seljak, figura u kuglanju.

baufelig *njem.* (baufällig) ruševan, trošan, koji se može svakoga časa srušiti.

bauhcvìkn *njem.* (Bauch — trbuh + zwicken — štipati) štipanje, zavijanje, grčevi u trbuhu, nelagodan osjećaj vezan uz tremu pred javnim nastupom.

bauhflek *njem.* (Bauch — trbuh + Fleck — mrlja) 1. svijetla pjega na životinjskom trbuhu; 2. potrbušina.
bauhtencerica *njem.* (Bauch — trbuh + Tanzerin — plesačica) *v.* čoček.
Baukida — ime žene iz staroklasične priče; Baukida je sa svojim mužem Filemonom jednom prilikom ugostila Zeusa kad ovaj nigdje drugdje nije mogao naći skloništa; Zeus je idealnom bračnom paru njihovu kolibu pretvorio u prekrasan hram, a pošto su proživjeli svoj dugovječni život, pretvorio je nju u lipu, a njega u hrast i ostavio ih da dalje žive ispred spomenutog hrama.
bauksīt (po prvom nalazištu Les Baux u Francuskoj) *v.* boksit.
baul, *2. mn.* baūlā *tal.* (baule) 1. kovčeg, kofer, sanduk; 2. pokrivena kola što se upotrebljavaju zimi (*isp.* arnjevi).
baūn, -ūna *v.* baul.
bauo, -ūla — dubrovački oblik i akc. za baul (Vojnović).
baura, *2. mn.* baūrā — šuta, bezroga ovca.
baušig *njem.* (Bausch — nabor) navoran, nabran.
bauxite *v.* boksit.
bava *tal.* povjetarac, lahor (Tresić Pavičić).
bavan *v.* balvan.
bavanica *v.* bovan.
bavarīn, -īna *tal.* (bavaglino *od* bava — slina, pjena) opršnjak, siperak, »partihla«.
Bavārskā — jedna od federalnih jedinica u SR Njemačkoj (Bayern); glavni grad München; **Bavárac,** -rca, 5. Bāvārče, *2. mn.* Bavārācā; *žen.* **Bavārka;** *prid.* **bavārskī.**
Bayer — svjetski poznata njemačka tvornica lijekova (Krleža).
Bayern — njemačko ime za Bavarsku.
Bayreuth (*čit.* Bājrojt) — grad sjeveroistočno od Nürnberga, poznat po kazalištu koje je osnovao Richard Wagner i dao izgraditi po vlastitim nacrtima (u kazalištu se na svečan način izvode isključivo Wagnerove opere; festivali od god. 1876).
bavela *tal.* (bavella) svilena tkanina.
baza *grč.* (basis) 1. osnova, temelj, fundament, osnovica, oslonac, podloga, podnožje; 2. točka uporišta (oslonca), središte; 3. skladišta, garaže, radionice i sl. (također i teritorij), namijenjeni za opskrbu i upotrebu stanovništva, vojske, flote, ekspedicija i sl.; 4. **ekonomskā baza** — zbir društvenih proizvodnih odnosa koji odgovaraju određenom stupnju razvitka materijalnih, proizvodnih snaga društva — »realna baza na kojoj se diže pravna i politička nadgradnja i kojoj odgovaraju određeni oblici društvene svijesti« (Marx); 5. *geod.* osnovna linija (pravac) koja se može točno izmjeriti na nekoj površini prema kojoj se određuju veličine drugih linija i vrše mjerenja; 6. *kem.* lužina, spoj lužnatog okusa (za razliku od kiselina); *prid.* **bāznī** *(bāznī aerodrom); v.* bazičan.
bazālan, -lna, -lno — jedan od pridjeva prema *baza;* **bazālnī metabolizam** — najmanja količina energije potrebna za održanje temeljnih funkcija organizma (kod odraslog čovjeka iznosi 1350—1900 kilokalorija dnevno).
bazalt *lat.* (basaltes od *grč.* basanítēs — iz Basana u Siriji *ili od hebr.* barsel — željezo) vrsta eruptivnog kamena, tamno obojen glinenac velike tvrdoće, tvrđi od granita; tvori dno dubokog mora; služi kao vrlo dobar građevni materijal, osobito za gradnju cesta; *prid.* **bazaltnī, bazaltskī.**
bazament, *2. mn.* -amenātā (*isp.* baza) 1. temelj; 2. suteren *(v.).*
bāzan *tur.* (bazan) nekad, katkad, ponekad.
bazanīt, -īta *grč.* (basanos, *isp.* bazalt) — crn kamen naročite tvrdoće; stari su ga Egipćani upotrebljavali za izradu kipova.
bazār, -āra *perz.* 1. velika trgovačka kuća u kojoj se na malo prodaje različita (obično jeftina) roba (igračke, konfekcija itd.); 2. omanja trgovina svakovrsnom robom; 3. orijentalni robni sajam; *v.* pazar; 4. modni list, »magazin«; *prid.* **bazārskī** — 1. što se odnosi na bazar; 2. slabe kvalitete *(bazārskā roba).*
bazardān, -āna, 5. bāzardāne *tur.* (bezirgān) trgovac.
bāzati, bāzām *v.* banzati.
bazdalikati, -dalīčem *v.* bazati, banzati.
bazdiomiceti *grč.* gljive najvišeg razvojnog stupnja (stapčare).
bazedov *ili* **Bazedovljeva bolest** *med.* (po imenu liječnika Basedowa) poremećaj koji nastaje uslijed nepravilnosti u funkciji žlijezde štitnjače (povećanje štitnjače, drhtanje, mršavljenje, izbuljene oči itd.).
bazen (*i* **basen**), -ēna *franc.* (bassin) 1. umjetno omeđeni manji ili veći vodeni prostor (na rijeci ili moru), ili umjetno izdubljen prostor, napunjen vodom *(bazen za plivanje, bazen za ribe i sl.);* 2. sidrište, mjesto u luci gdje stoje lađe; 3. **riječnī bazen** — površina s koje se u neku rijeku slijevaju podzemne

i nadzemne vode, pritoci; porječje, sliv (npr. Dùnāvskī bàzēn); 4. područje naslaga određenih geoloških vrsta (npr. ùgljenī bàzēn).

bazèrđan, -ána *v.* bazarđan.

bàzičan, -čna, -čno (*isp.* baza 6) — koji se odnosi na bazu 6; lužnat, alkaličan.

bàzija (*isp.* banzati) — bazanje, skitnja, pečalba, rad u tuđini; kod Matoša *fremt (v.)*; u naše doba: *gastarbajterija.*

bazilej *grč.* (basileus — kralj) visoki državni organ u staroj Ateni (nadzirao čitavo bogoslužje i rukovodio kriminalnim parnicama; *isp.* arhont; **Bazìlej** (kao vl. ime) *v.* Bazilije.

bazilijánac, -nca, *2. mn.* bazilijánāca — pripadnik katoličkog reda (koji se služi istočnim obredima); ime po crkv. učitelju Baziliju Velikom (4. st. n. e.); *isto i* **vasilijánac.**

Bazílije *grč.* (basileus — kralj) »kraljevski«.

bazìlika, 3. -ci *grč.* (basilikē oikia — kraljevska dvorana) građevina pravokutnog oblika kojoj se unutrašnjost sastoji od triju ili više uzdužnih prostorija (lađa), odijeljenih redovima stupova. Srednja lađa, koja je šira od pobočnih, uzdiže se iznad njih, tako da dobiva svjetlo iz prozora iznad njihovih krovova, a završava u polukružnoj izbočini (apsidi). U staroj Ateni nazivala se tim imenom zgrada koja je bila rezidencija arhonta, a u starom su Rimu bazilike bile zgrade namijenjene sudovanju, trgovačkom poslovanju, skupovima i sl. Kršćanstvo je preuzelo taj građevni oblik za svoje hramove i zadržalo ga stoljećima kao osnovni oblik crkve (uz stanovite promjene).

Bazìlisa *grč.* (basílissa) »kraljica«, »kraljevska kći«, »kneginja«; *isp.* Vasilisa.

bazìlis(a)k *i* **basilis(a)k,** -ska, *mn.* bazìlisci, 2. bazìlisākā (basìlisci, basìlisākā) *grč.* (*isp.* bazilej) 1. zamišljena bajoslovna životinja (zmijski kralj), složena od žabe, zmije i pijetla s krunom na glavi; riga otrovnu ubitačnu paru, a pogledom ubija; 2. vrsta američkog guštera; 3. *prenes.* zmaj, aždaja.

bazipetálan, -lna, -lno *grč.* (*isp.* baza + petalon — list) *u botanici:* naziv za razvoj pri kojem se najmlađi novi organ pojavljuje pri dnu stabljike; *prot.* akropetalan.

bazirati, bazīrām (*isp.* baza) — osnivati (se), temeljiti (se).

bazjaluk *tur.* (besijarlik) moć, veličina.

bazjan, *2. mn.* bazjānā *perz.* biljka sedmolist, poganica.

bazlamača *tur.* (bazlamač) slijevka, uljevuša, razvaruša; vrsta pite sa mnogo vrhnja (u sjevernim krajevima pravi se od kukuruznog brašna).

bazooka *v.* bazuka.

bazrđan, -ána *v.* bazarđan.

bázuka, 3. -ci, *2. mn.* bázūkā (*tur.* bazu — ruka?) 1. ručno oružje; puška za podvodni ribolov; 2. (*engl.* bazooka; prema Websterovu rječniku, prvotno onomatopejska riječ za jednu vrstu muzičkog roga) moderno protuoklopno oružje američke pješadije (slično njemačkom pancerfaustu).

bazùlmet *tur.* (bazubent) *v.* hamajlija.

baždar, -ára, 5. bȁždāru *i* -āre *tur.* (baždar) 1. službenik kojemu je dužnost da kontrolira mjere i utege; 2. trošarinac, carinar, carinik; *prid.* **baždárov** *i* **-árev; baždàrskī; baždarica** — žena baždarova; **baždarina** — 1. plaća baždaru; 2. carina, taksa na mitnici, maltarina; **baždàrnica** — ured baždarov; **baždáriti,** baždārīm — 1. službeno ispitivati i bilježiti ispravnost mjera (npr. kod bačava) i utega; *isp.* etalonirati; 2. određivati nosivost broda.

bažulj *v.* pasulj; *isp.* fažol, fižol.

BBC (*čit.* Bibisi, 2. -ija, 3. -iju, *instr.* -ìjem) — *skrać. za engl.* British broadcasting corporation (*čit.* Brìtiš brodkāsting korporejšn) — Britansko radio-društvo.

BCG *v.* besežiranje.

BČ — automobilska oznaka za *Brčko.*

BDS — automobilska oznaka za *Barbados* (Mali Antili).

be — *isto što i* hes *(v.).*

Be *znak za* berilij *(v.).*

Bé — oznaka za stupnjeve Baumeovih areometričkih skala.

BEAC — skrać za *British European Airways Corporation* (Britansko-evropski aerotransport).

beach-la-mar *engl.-španj.* (*čit.* bič la mar — morska obala) naziv za tzv. »kreolski« jezik, sredstvo sporazumijevanja u zapadnom području Tihog oceana (podloga engleska); *isp.* pidžin ingliš.

beàmter *njem.* (Beamte) 1. činovnik; 2. *pogrd.* činovnik-kruhoborac; *prid.* **beàmterskī; beamterija** — činovništvo (Đalski).

beana *v.* behana.

beat *engl.* (*čit.* bīt — udarac) stil u popularnoj muzici (pop-muzika), specifičnim načinom aranžiranja i izvođenja različit od džeza i tradicionalne zabavne muzike; izvode ga sastavi pjevača i svirača (beat-sa-

stavi, vokalno-instrumentalni sastavi) služeći se uglavnom, uz klasični bubanj, gitarama specijalne konstrukcije i snabdjeveni električnim pojačalima (odatle i naziv »električarska muzika«); stil je 1961. lansirala u Engleskoj grupa The Beatles (*v.* bitlzi).

Beata *lat.* (beatus — blažen) »blažena«.

beatae memoriae *lat.* (*čit.* beàte memòrije) blage uspomene, pokojni.

beatifikacija *lat.* (beatus — blažen + ...fikacija, *v.*) *crkv.* proglašenje blaženim; **beatificirati,** -ficìrām — proglasiti blaženim.

beati pauperes spiritu *lat.* blaženi siromašni duhom (ili: blago onima koji, iako su možda bogati, ostaju dušom skromni); riječi potječu iz Kristove Besjede na gori, a danas se uzimaju ironično jer se shvaća kao da se radi o onima koji oskudijevaju duhom, dakle o glupanima.

beati possidentes *lat.* (*akc.* beàti posidèntes) sretni su oni koji imaju.

Beatitudo non est virtutis praemium sed ipsa virtus *lat.* Blaženstvo nije nagrada za vrlinu, nego je (blaženstvo) vrlina sama (Spinoza, *Etika*).

beatitudo vestra *lat.* vaša svetost (u oslovljavanju pape).

beatles *v.* bitlzi.

beatnik *engl.* (*čit.* bitnik) 1. pripadnik američke književne grupe *Beat generation* koja bi trebala da sugerira umor, poraz, ali i ritam, blaženstvo (*lat.* beatitudo); udružuje socijalnu neangažiranost, razvija osjećaj nepripadnosti institucionaliziranom društvu, zastupa srodnost s filozofijom i životnim stilom vezanim uz džez i traži utočište u zenbudizmu *(v.);* glavni zastupnici Allen Ginsberg i Jack Kerouac; 2. *v.* bitnik.

Beatrica *tal.* (Beatrice, *čit.* Beatrìče) — Danteova ljubav i pjesnički ideal, pratilja pjesnikova kroz *Raj* (treća knjiga *Božanstvene komedije*).

Beatrix *lat.* (*čit.* Beàtriks) *v.* Beatrica (Krleža).

beatus ille, qui procul negotiis... *lat.* (*čit.* beàtus ìle kvì pròkul negòcijis) »sretan onaj koji je daleko od poslova...«; stih iz jedne pjesme rimskog pjesnika Horacija u kojoj ovaj slavi seoski život.

beaufort *v.* boufort; **Beaufort Francis** (1774—1857), engleski admiral, sastavljač meteorološke skale za mjerenje brzine odn. jačine vjetra.

beaujolais *v.* božole.

beau-monde *franc.* (*čit.* bomònd) »fino«, »gospodsko« društvo.

Be-bel — nova vrsta plesnog ritma i novi ples (1967) ponikao u Zagrebu (koreograf Boris Radak); ime prema nadimku popularnog francuskog glumca Jean-Paula Belmonda; pleše se u paru, partneri se međusobno ne drže, figure oponašaju boks, vrše se lagani nagibi tijela, težina se prenosi s jedne noge na drugu; muzika: $^{4}/_{4}$ takt, tempo brz.

be-bop *engl.* (*izg.* bìbop) 1. vrsta džeza karakteristična po čestim disonancama u harmonizaciji (nastao god. 1940.); 2. moderni društveni ples, improvizacija u paru i grupi, $^{4}/_{4}$ takt, tempo umjeren.

bebi *v.* baby.

bèci (*pl. t. m. r., indekl.*) (*isp.* beč) novci, pare.

becirk *njem.* (Bezirk) okrug, okružje, kotar, rajon, srez (osobito u današnjem opisivanju Beča); **becìrkforštand** *njem.* (Bezirk — okrug + Vorstand — načelnik) okružni načelnik, kotarski predstojnik u doba Austrije, osobito za Bachova apsolutizma (Đalski).

Becquerelove zrake (po imenu francuskog pronalazača Henrija Becquerela) zajednički naziv za zrake koje izbijaju iz radioaktivnih elemenata (alfa-zrake, beta-zrake, gama-zrake).

Beč, Beča, *instr.* Bečom *mađ.* (Becs: Skok smatra da je riječ kumanskoga podrijetla i da prvotno znači *zemljana utvrda,* kao i naše *Zemun*) — glavni grad Austrije; **Bečanin,** *mn.* Bečani; *žen.* **Bečanka** (*pored* **Bečlija, Bečlījka, Bečkinja**); *prid.* **bečkī.**

beč, beča *tal.* (bezzo) 1. sitan mletački novac, polovina, solda; 2. novac uopće.

beča *tal.* (biscia) vrsta neotrovne zmije, smuk.

Bečuana — republika u istočnoj Africi (Bocvana, Botswana).

bećar, -ára, 5. bećāru *tur.* (bekjar) 1. veseo, raskalašen, razuzdan čovjek; veseljak, lump, bekrija, mangup; 2. neoženjen čovjek, momak, samac, neženja; 3. ratnik dobrovoljac, vojnik najamnik iz neke strane zemlje (u doba Prvog srpskog ustanka zvali su takve bećare »golaći«); 4. nekada: organ izvršne vlasti, pandur; *prid.* **bećárov** *i* **-árev; bećārskī;** *uveć.* **bećarina;** *žen.* **bećarica** *i* **bećaruša; bećariti se,** bećārīm se — živjeti kao bećar, lolati se, pijančevati i sl.; **bećārluk,** *mn.* -ci — svojstvo nekoga tko je bećar, bećarski život, bećarski postupak; *isto i* **bećārstvo,** *2. mn.* bećārstāvā; **bećārac,** -árca *2. mn.* bećārācā — sentencija u dva stiha (deseterca), trohejski rimovana (katkada i s leoninskim srokom), duhovita, obijesna i prpošna, vesela i poskočna, ali

može biti i sentimentalna; jednako i melodija njezina (osobito karakteristična za Slavoniju, Srijem i Vojvodinu).

Bećir *tur.* »prvorođeni«; »sin prvenac«.

bed *tur.* (bed) ružno, rđavo, zlo, nevaljalo: **bed-dova** (*isp.* dova) — kletva, prokletstvo.

bèda — hipok. prema *bedevija.*

bedāk, -āka *njem.* (blöd — glup) glupan, ograničen čovjek, budala; *žen.* **bedača** (*kajk.* **bedača**); **bedarija** — glupost, budalaština, neozbiljnost; **bedast,** -a, -o — glup, zalupan, tup, budalast; **bedastóća** — isto što i *bedarija.*

bedeker — knjižica s opisom nekog kraja ili grada i s naznakom njegovih znamenitosti; služi kao vodič na putovanjima (prema imenu njemačkog nakladnika Baedekera); **bedekerskī,** -ā, -ō — na način bedekera, tj. skraćen, oskudan, skučen na najnužnije podatke; *prenes.* prozaičan, suh, bez duha.

bedel, 2. *mn.* bedela *tur.* (jednakovrijedan, odgovarajući, razmjeran) zamjenik; čovjek koji mjesto nekog drugog ide na hodočašće ili služi vojsku (u Bosni prije g. 1914. bogat se čovjek mogao otkupiti od služenja vojske unajmivši drugoga da služi mjesto njega); **bedeluk,** *mn.* -ci — plaćena zamjena.

bedem *tur.* (beden) 1. zid, nasip oko tvrđave; 2. *prenes.* zaštita, obrana.

bedena *tur.* (*isp.* bed) zlo, napast.

Bedenkzeit *njem.* (*čit.* bedenkcajt) rok za razmišljanje (Srđan Tucić).

bedevija *tur.* (bedevi — beduin) 1. arapska kobila; 2. ogroman teretni konj; *umanj.* **bedevījče,** -eta.

bediner *njem.* (bedienen — poslužiti) sluga, poslužnik; *isto i* **bedinter; bedinerica** — *žen. prema* bediner; dvorkinja, prisluška; žena koja nije najmljena kao stalna služavka, nego od vremena do vremena dolazi i pomaže u kućnim poslovima (»bedinuje«).

bedlam *engl.* kaos, buka, zbrka, ludnica (naziv po imenu londonske bolnice sv. Marije od Betlehema koja služi kao ludnica).

bedminton *engl.* (badminton) vrsta tenisa pernatim lopticama; u svaku je lopticu usađeno petnaestak pera, ili nadomjestak perima od plastične mase, a loptice se odbijaju u letu reketima manjim od teniskih; igra ne zahtijeva posebno igralište, a može se igrati na svakom terenu; bedminton je bio poznat već u 16. stoljeću, kada su ga zvali (u Francuskoj) coquentin (*čit.* kokanten), a kasnije i jeu volant (*čit.* že volān); igra je od davnina poznata i u Indiji pod imenom: poona.

Bedrija *v.* Bedrudin; *žen.* **Bedríja.**

Bedrudīn, -ína, 5. Bedrudīne *tur.* »mjesec, uštap vjere, islama«.

beduh *prid. indekl. tur.* (bedhu) naprasit, nagle ćudi, zloćudan.

beduīn, -ína, 5. beduīne (*ar.* bedevi — pustinjak, stanovnik pustinje) — 1. nomadski stanovnik pustinje (naročito Arabije i Sjev. Afrike); 2. arapski konj; **beduīnka** — 1. *žen. prema* beduin; 2. vrsta dugačke puške; *prid.* **bedùīnskī.**

beduina (*isp.* beduin) — ženski ogrtač s kukuljicom; *isp.* burnus.

bedž, bedža, *mn.* bedžovi *engl.* (badge) znak, simbol, značka, obilježje; marka (trgovačka, proizvodna).

Bedža — jedna od plemenskih skupina u jugoistočnom Egiptu i sjeveroistočnom Sudanu; pretežno nomadski stočari.

beefsteak *v.* biftek.

Beethoven, Ludvig van (*čit.* Bêtofen) — njemački kompozitor (1770—1827).

befel, -ela *njem.* (Befehl) zapovijed, nalog; **zum Befehl** (*čit.* cum befēl) na zapovijed (u nekadanjoj austrijskoj vojsci odgovor podređenoga nadređenome kao izjava da će nalog biti izvršen; odgovara našem: *razumijem*).

beferdrovati, -ujem *njem.* (befördern) 1. otpremiti, odaslati; 2. unaprijediti, promaknuti (Matoš).

beg, 5. beže, *mn.* bezi *i* begovi *tur.* (bej) gospodin; turski plemićki naslov (obično se stavlja iza osobnog imena: *Ali-beg*); **beg-efendija** — gospodine beže, plemeniti gospodine! (u oslovljavanju).

Began *tur. izvedenica od* beg; *žen.* **Begana.**

begardi (*vjerojatno nizoz.* beggaert — prosjak) srednjovjekovna laička vjerska udruženja, nastala u Nizozemskoj u 14. st.

begenisati, -šem *tur.* (begenmek — činiti dobro, ugađati) 1. svidjeti se; poželjeti, zavoljeti; milovati, voljeti; 2. odobriti, pristajati na nešto; 3. izabrati po svome ukusu; 4. diviti se, visoko ocjenjivati; *isto i* **begenati,** -ām *i* **begenišiti,** -īm.

begeš, *instr.* begešom *mađ.* (bögo) veliko basovo glazbalo, kontrabas; **begešar,** -ara — svirač u begeš, kontrabasist.

Begija *v.* Begana.

begina *franc.-hol.* (begine) pripadnica vjerskog udruženja za djevojke i udovice koje žive

samostanskim životom ali ne polažu zavjeta (Belgija, Nizozemska).

beginica *v.* begovica.

beglajter *njem.* (begleiten — pratiti) *muz.* u tamburaškom orkestru svirač na instrumentu dubljega glasa kojemu je zadatak da (obično u tercama ili kvintama) prati glavnu melodiju: *žen.* **beglajterica.**

begler *tur.* (begler, *množ. od* beg; *isp.* agalari) veleposjednik za vrijeme Turaka; **beglerbeg,** 5. beglerbeže, *mn.* beglerbezi *tur.* (bejlerbej — gospodin nad gospodom) 1. zapovjednik neke pokrajine, upravnik velike administrativne oblasti; 2. titula paše sa tri tuga (*v.* tug); **beglerbegat,** -ata — čast i dostojanstvo beglerbega odn. područje kojim beglerbeg upravlja; *isto i* **beglerbegluk.**

beg-lokum *tur.* kolač s medom, medenjak, gurabija *(v.)*.

begluk, *mn.* -ci, 2. begluka *tur.* (bejlik) 1. državno dobro, državna blagajna, fisk, erar; 2. u Bosni — begova zemlja na kojoj nije bilo kmetskih odnosa, nego ju je beg ili davao u zakup ili sam obrađivao; 3. kraj, područje kojim upravlja beg; 4. kneževina, država; 5. stan, rezidencija bega; 6. rad za bega, za državu; *prid.* **beglučkī; beglučiti,** -īm — 1. služiti na begluku; 2. trošiti bez računa.

begonija (po imenu Francuza Michela Begona) ukrasna biljka velikih i punih mirisnih cvjetova.

begovat, -ata — položaj, dostojanstvo, vladavina bega.

begovati, begujem — biti beg, vladati kao beg.

begovica (*isp.* beg) — 1. žena begova; 2. kći begova.

begović (*isp.* beg) begov sin.

begovina (*isp.* beg) — 1. imanje begovo; 2. područje pod vlašću jednoga bega.

Begtaš *v.* Bektaš.

beguine (*čit.* bigîn) — društveni ples podrijetlom s Malih Antila: raširen u USA oko 1930, a Evropi od 1945.

begum *tur. indekl.* gospođa.

begzada *tur.* (*isp.* beg + zade — dijete, porod) begovo dijete, plemkinja (u nar. pjesmi kao tursko žensko ime: *Begzada djevojka*).

Be-Ha — »bosansko-hercegovački. Austrijska administrativna kratica koja se upotrebljavala za sve što je bilo bosansko: za vojsku, željeznice, duhan itd.« (Krleža).

Behaija *v.* Behaudin.

behana *tur.* (behane) zamjerka, mana, prigovor.

behandlati, -ām *njem.* (behandeln) postupati s nečim; *isto i* **behandlovati,** -ujem.

behar, -ara, 5. beharu *i* -are *tur.* (bahar — 1. miris; 2. proljeće) cvijet (na voćkama); **beharati,** -ām — cvasti, cvjetati; *isto i* **behariti,** beharīm (prošireno značenje — u mislima na bijele cvjetove — sijedjeti, bijeljeti, starjeti); **beharli** — rascvjetan, procvao; **beharija** — pjesma o cvijeću.

Behaudīn, -ina, 5. Behaudīne *tur.* »ukras vjere, islama«.

behaviorizam, -zma *engl.* (*čit.* biheviorizam; behaviour — vladanje, ponašanje, način rada) *psih.* smjer koji svoja saznanja crpe iz točnog promatranja kako se pod raznim uvjetima vladaju ljudi, osobito djeca, i na temelju tih opažanja objašnjava duševne procese.

behaz *v.* bejaz.

Behdžet *tur.* »ljepota«, »svježina«, »ljupkost«.

behelter *njem.* (behalten — držati, čuvati) spremnica, posuda, sud, tulac.

behemot *hebr.* gorostasna životinja, neman; u Bibliji naziv za vodenog konja.

Behija *tur.* »lijepa«, »dražesna«.

Behlul, -ula, 5. Behlule *tur.* »nasmijani«; »dobrotvor«, »darežljivi«.

Behmen *tur.* »prijatelj«; »iskreni«.

Behram *tur.* *(m. ime)* »planet Mars«.

behut *v.* bevut.

beibi *v.* baby.

beige *v.* bež.

Bei reinen ist alles rein, bei Schweinen ist alles Schwein *njem.* (*čit.* baj rajnen... rajn, baj švajnen... švajn) kod čistih je sve čisto, kod svinja je sve svinjsko (tj. pošten će čovjek sve smatrati poštenim, a nepošten sve nepoštenim).

bej *v.* beg.

bejan, -ana *tur.* (bejan) iskaz, svjedočanstvo, izjava, uopće nešto jasno; bijeli dan, java; vidjelo, javnost; **bejanīle** — javno, otvoreno, bez prikrivanja.

bejaz *prid. indekl. tur.* (bejaz — vidjelo) bijel, siv; **bejaz,** -aza, 5. bejazu — bijeli ili sivi konj.

bejgir, *2. mn.* bejgira *tur.* (bejgir) konj.

bejt *tur.* (bejit) stih, verz.

Bejtulah, -aha *tur.* (bejt — kuća + alah — bog) isto što i Ćaba *(v.)*.

bejturan, -ana *tur.* (abejturan) *bot.* artemizija, pelin.

bejzbol *engl.* (base-ball) vrsta igre loptom i palicom (na svakoj strani po devet igrača).
bek[1] *engl.* (back) branič; igrač u obrani kod nogometa i sl. neposredno ispred vratara.
bek[2] *njem.* (bäks) u dječjem govoru uzvik kojim se želi izazvati odvratnost, gađenje.
bekačin *tal.* (beccaccino) šljuka.
bekaja *v.* bekija.
bekanot *v.* bekačin.
bekar, -ara, 5. bekaru i -are *tal.* (beccaro, beccaio) mesar, komardar, kasapin (*isto i* **bikar**); **bekarija** — mesnica (Nar.).
bekasina *franc.* (becassine) *v.* bekačin.
bekčić — dem. od *beg* (Enver Čolaković).
bekčija, *2. mn.* bekčījā *tur.* (bekči) čuvar, noćobdija.
bekerelīt, -ita — radioaktivni mineral, uranoksid s vodom.
bekeš *mad.* (bekecs, bekes — krzneni kaput) kožom podstavljen muški odjevni predmet mađarskoga kroja.
bekhend *engl.* (backhand) udarac u tenisu hrptom ruke, obrnutom rukom, *isp.* forhend.
bekija *tur.* (bekijje, bakijje) ostatak, preostatak, zaostatak (od plaćanja).
bekina, *2. mn.* bekīnā *tal.* (becchina) oderana životinjska koža.
Bekir *v.* Bećir.
bekleman *tur.* (beklemek — čekati) šeprtlja, smetenjak; *uveć.* **beklemina.**
bekon *engl.* (bacon) 1. slanina sa slojevima mesa; 2. svinja koja daje takvu slaninu.
bekovskī, -ā, -ō — prid. prema *bek* (back); **bekovskī prostor** — dio nogometnog igrališta, šesnaesterac, koji je prvotno pripadao samo bekovima (braničima); zove se i *kazneni prostor*, jer se prekršaji u njemu strože kažnjavaju nego inače; *isp.* zehcener; **bekovskī udarac** — u nogometu snažan odbojan šut sa svrhom da lopta ode što dalje od vlastitog gola.
bekrija, *2. mn.* bekrījā *tur.* (bekri) pijanica, lola, lump, lupača, propalica, sarhoš (*v.*); *prid.* **bekrījskī; bekrijati,** -ām — pijančevati, lumpovati, terevenčiti.
bekrijan, -ana, 5. bekrijane — isto što i bekrija; **bekrijanka,** 3. -ci, *2. mn.* -kī — bekrijska pjesma; **bekriluk,** *mn.* -ci — bekrijanje.
beksajd *engl.* (backside) 1. pozadina, naličje; 2. *prenes.* zadnjica, stražnjica; *isp.* hintergrund.
Bektaš *tur.* »vršnjak«.
bektašija *tur.* pripadnik tzv. bektašijskog derviškog reda (osnivač šejh Hadži Bektaš Veli u 14. st.).
bekuta, *2. mn.* bekūtā *tal.* (piccozza?) tup, rđav nož.
bel (po škotskom fiziologu Aleksandru Grahamu Bellu, 1874. do 1922) logaritmička jedinica za ocjenu jakosti zvuka; oznaka b; *isp.* decibel.
Bel *v.* Bal.
Bela *žen. ime* 1. *tal.* (bella) »lijepa«; 2. *prema* Izabela (*v.*); **Bela** *muš. ime mađ. prema* Adalbert; *isp.* bella.
belada *tal.* (velada) vrsta muškog kaputa; *isp.* velata.
beladona, *2. mn.* beladonā *tal.* (belladonna) bun, bunika, velebilje gorsko, devesilje, ludača; veoma otrovna biljka; *v.* atropin.
belaj, -aja, 5. belaju *tur.* (belā) 1. nevolja, nesreća, jad, zlo, bijeda, patnja, muka, napast; 2. rusvaj, čudo i pokor, gužva, metež; 3. nepogoda, ružno vrijeme, kijamet; 4. đavo, vrag; **belajisati,** -šem — upasti u belaj, naići na zlo, nagrajisati, mučiti se, patiti se, petljati, teško živjeti, životariti; **belaj-sanduk** *tur.* samica, tamnička ćelija za samo jednu osobu, strogi zatvor; **belajli** — nesretan, mučan, jadan, nevaljao.
Belatriks *lat.* (Bellatrix) ime zvijezde u zviježđu Orion.
belaversum *tur.* (belasim versin) do đavola, vrag da ga nosi, bestraga mu glava.
belavista *tal.* (bella vista — lijep izgled) vidikovac; mjesto s kojega se pruža lijep izgled na okolinu.
bel canto *v.* belkanto.
belćim *tur.* (belki) možda, vjerojatno, valjda; tobože, bajagi.
beleca *tal.* (bellezza) ljepota; lijepa žena, ljepotica (Vojnović).
beledija *tur.* (beledije) općina, gradska uprava, općinska kuća; *prid.* **beledījskī; beledijereis** — općinski načelnik, poglavar grada.
beleg, *mn.* -zi, 2. belēgā *njem.* (belegen — obložiti) dokaz, prilog, isprava, npr. kao opravdanje isplaćenog računa (drugo je ekavsko *beleg* prema ijekavskom *biljeg*).
belegija *tur.* (bilegi) brus, gladilica.
belegijati, -ām — 1. brusiti, oštriti; 2. *prenes.* »gladiti«, laskati, »podilaziti«.
Beleidigung *njem.* (*čit.* belajdigung) uvreda (Krleža).
belemnīt, -ita *grč.* (belemnon, belos — strijela, koplje); belemniti su okamenjeni glavonošci

sa dvije škrge u tjelesnoj šupljini (značajni za mezozoik).

belenzuk, *mn.* -ci, *češće u žen. rodu;* **belenzuka,** 3. -ci *tur.* (bilezik) narukvica, grivna.

belerofon, -ona — paleozojski puž iz reda Aspidobranchia; pojavljuje se u permskim naslagama, pretežno u vapnencima koji su po njemu dobili ime.

Belerofont — u starogrčkoj mitologiji sin Glaukov, unuk Sizifov; izveo mnoga junačka djela, među kojima je najglasovitije što mu je uspjelo uz pomoć konja Pegaza ubiti grdnu neman Himeru.

bel-esprit (*čit.* belesprî) *franc.* (»lijep duh«) fino obrazovan duh, prijatelj književnosti i umjetnosti, čovjek koji naročito uživa u umjetničkim djelima; *isp.* šengajst.

beletage (*čit.* beletâž) *franc.* (bel — lijep + etage — kat, sprat) prvi kat.

beletrija *v.* beletristika.

beletristika, 3. -ci *franc.* (belles-lettres — književnost) lijepa književnost; umjetnička literatura u prozi — romani, novele, pripovijetke, književnost za zabavu; *prid.* **beletrìstičkī; beletrist(a)** — pisac beletrističkih djela; *žen.* **beletristkinja.**

Beleuchtungszug *njem.* (*čit.* belōjhtungscug) posebna željeznička kompozicija s napravama za rasvjetu (Krleža).

belflor, -ora *franc.* (bel — lijep + flore — bilje) vrsta umjetnog gnojiva, osobito za cvijeće.

Belforskī Lav — kameni spomenik u gorju Vogezi, djelo francuskog kipara Bartholdija (Frédéric Auguste, 1834—1904), koji simbolizira obranu grada Belforta u francusko-pruskom ratu 1870—1871; brončana kopija nalazi se u Parizu na Trgu Denfert-Rochereau (o njoj se zapravo i radi u Krležinu tekstu *Cvrčak nad vodopadom*).

belfrīd *engl.* (belfry — zvonik) gradski zvonik u srednjem vijeku i renesansi u sjevernim gradovima, često spojen s vijećnicom.

Belga — naziv belgijske novinske agencije.

Belgija — kraljevina u Evropi; glavni grad Bruxelles; **Belgijánac,** -nca, 5. Belgijânče, *2. mn.* Belgijánācā; *žen.* **Belgìjānka;** *prid.* **belgījskī; belgījskī kōnj** — teški hladnokrvni teretni konj; **Belgījskī Kongo** *v.* Zair.

beli *tur.* (belli) zaista, sigurno, tako!

belicist(a) *lat.* (bellum — rat) ratoboran, bojovan čovjek; pristaša rješavanja međunarodnih sporova ratom; ratni huškač; *prot.* pacifist.

belijal, -āla, 5. belijāle *hebr.* đavo, vrag, zao duh.

belikōzan, -zna, -zno *lat.* (bellicosus) ratoboran, bojovan; hrabar; ratni, bojni; »zaratljiv« (S. Šimić), zapaljiv, svadljiv, borben.

belinograf (po imenu izumitelja, francuskog fizičara Edouarda Belina + *grč.* grafein — pisati) fototelegrafski aparat koji omogućuje najhitnije slanje štamparskih klišeja na velike daljine; tako snimljena slika zove se **belinogram** (*isp.* telautografija).

belivalā *tur.* (*isp.* beli) baš je tako.

Belizār *grč.* (belos — strelica) »strijelac«, »kopljanik« (*pored* **Velizar**).

Belize — republika na istočnom dijelu poluotoka Jukatana u Srednjoj Americi; glavni grad Belmopan (bivši Britanski Honduras).

belkanto *tal.* (bel canto — lijepo pjevanje) savršeno kultivirano pjevanje melodije, bez obzira na vjernost izražavanja pjesničke sadržine teksta; **belkantist(a)** — pjevač u stilu belkanta; *prid.* **belkantìstičkī.**

belki; belkim *v.* belćim.

Belkisa — turski oblik imena kraljice od Sabe (*isp.* Balkida).

bella *tal.* (*čit.* bela) izraz koji označuje treću (nogometnu) utakmicu ako dvije prethodne (npr. u nekom natjecanju za kup) nisu donijele odluku; *kod nas se govori i:* majstorica.

Bella gerant alii, tu felix Austria nube — Nam quae Mars aliis, dat tibi regna Venus *lat.* Ratove neka vode drugi, a ti, sretna Austrijo, vjenčavaj, jer kraljevstva koja će drugima dati Mars, tebi će donijeti Venera (znamenita rečenica kralja Matije Korvina koji je uvidio kako Austrija ženidbenim vezama pomalo osvaja gotovo čitavu Evropu; tu je korijen onim kasnijim toliko spominjanim »nasljednim zemljama« austrijskim; *isp.* erbland).

belle époque *franc.* (*čit.* bel epōk) lijepo razdoblje, doba ljepote, vrijeme početkom 20. stoljeća kada se u umjetnosti razvilo načelo »ljepote radi ljepote«; *isp.* larpurlartizam.

belle humeur *franc.* (*čit.* bel imēr) dobro raspoloženje, dobra volja.

belles-lettres *v.* beletristika.

bellevue *v.* belvi.

bellissimo *tal.* (*čit.* belisimo) vrlo lijepo.

bellum civile *lat.* građanski rat.

bellum internecinum *lat.* rat do uništenja.

bellum omnium in omnes *lat.* (*čit.* bēlum ōmnijum in ōmnes) rat sviju protiv svih.

belnuk, *mn.* -ci, 2. belnūkā *tur.* (bellik) duga ženska haljina s rukavima; nosi se ispod druge haljine; *isto i* **beluk.**

Belona (*lat.* bellum — rat) rimska božica rata, sestra i pratilica boga Marsa (*v.*).
belot *franc.* (belotte) vrsta kartaške igre.
belpaeze *tal.* (belpaese) vrsta talijanskog sira.
Beludži *v.* Baludži.
belvedere (*akc.* belvedere) *tal.* (»lijep vidik«) 1. tornjić iznad kuće s kojega se pruža lijep pogled na okolinu; vidikovac; 2. naziv nekih dvoraca, hotela, muzeja i sl. (u Crnoj Gori ima i planinski prijevoj **Belvedere**, istočno od Cetinja; preko njega vodi put iz Cetinja u Rijeku Crnojevića); *isto i* **belveder**, -era.
belvî, -ìja, *mn.* -ìji, 2. belvíjā *franc.* (bellevue) isto što i belvedere (*akc. i* **belvī**).
belzebub *hebr.* (»bog muha«; zapravo *Balzebub*) đavo, zao duh, satana, vrag, đavolski poglavica; filistejski idol; kod Krleže i prid. **belzebupskī** sa značenjem: vražji, đavolji, satanski.
bema *grč.* (bēma) govornica; povišeno mjesto za kor u grčkim hramovima.
Bembaša *v.* Bendbaša.
bembelj (*po Akad. rječn. iz grč.*) maškara.
bember *v.* berberin.
bemberg — vrsta tkanine; osobito pogodna za pletenu robu (trikotažu) i čarape.
bemol *tal.* (bemolle) *muz.* snizilica, znak snižavanja glasa.
ben[1] *hebr. i ar.* sin.
ben,[2] bena, *lok.* benu, *mn.* benovi (*akc. i* **ben**) *tur.* (ben) madež, znamenka (na koži); *isp.* šenhajtsflaster.
ben[3] *tal.* dobro, u redu (Nar., Vojnović).
Ben *v.* Benjamin.
bena, *2. mn.* benā *tur.* glupan, budala, luda.
Ben-Akiba (zapravo Akiba ben Josip) — znameniti židovski učenjak iz 2. st. n. e. koji se ničemu nije čudio; od njega potječe rečenica »Ništa novo pod suncem«; pogubljen sa devetoricom svojih učenika nakon neuspjele bune protiv Rimljana; Branislav Nušić, poznati srpski komediograf, upotrebljavao je to ime kao pseudonim.
benam *prid. indekl. tur.* (*isp.* nam) ugledan, odabran, na (dobru) glasu
benat, benta, *2. mn.* benātā *v.* bent.
bend *v.* band.
bendati, -ām *v.* abadirati; *isp.* fermati.
Bendbaša *tur.* (bend — nasip, brana + baš — glavni) predio u Sarajevu.
Bender Ostap — poznato lice iz romana ruskih pisaca Iljfa i Petrova (Zlatno tele, Dvanaest stolica); tip »poslovnog« čovjeka u prvim godinama SSSR.
ben detto *tal.* dobro rečeno, dobro si rekao, baš je tako (Vojnović).
bendi, -ija *engl.* (bandy) 1. vrsta tenisa i hokeja (na ledu); 2. štap za hokej.
Bendis — tračka božica mjeseca.
bendlīder *v.* bandleader.
bendžo *engl.* (banjo) gitari sličan muzički instrument sjevernoameričkih crnaca sa pet do sedam žica.
benđeluk, *mn.* -ci *tur.* (bengilyk) trava (indijska konoplja ili naša bunika) koja se meće u jelo ili piće da omami i uspava čovjeka; *odatle:* opčinjavanje; opsjenjivanje, omamljivanje; *isto i* **benđiluk** *i* **benđija; benđelučan**, -čna, -čno — omamljiv, uspavljiv.
bene *lat.* (*akc.* bēne) dobro (kao prilog i kao imenica, npr. *bene mio* kod M. Držića).
Benedeto *tal.* (Benedetto) *v.* Benedikt.
benedicta inter mulieribus *lat.* blagoslovljena (ti) među ženama; **benedictus fructus ventris tui** *lat.* blagoslovljen plod utrobe tvoje (oboje Krleža; *isp.* Ave Maria).
Benedikt *lat.* (benedictus) »blagoslovljeni«.
benediktínac, -nca, 5. benediktīnče, *2. mn.* benedìktīnācā — 1. pripadnik reda sv. Benedikta; 2. vrsta likera; *žen.* **benedìktīnka;** *prid.* **benediktīnskī; benediktíner** — vrsta likera (Krleža).
benefaktor *lat.* (benefactor) dobrotvor.
benefícīj, -ija (*pored* **beneficijum**) *lat.* (beneficium) 1. povlaštenje, prednost, korist, olakšica, blagodat; 2. dobročinstvo, dobra usluga; 3. nadarbina, prebenda (*v.*); *isto i* **benefícija** (*akc. i* **benefícija**); **beneficijat**, -ata — đak koji uživa neki beneficij, stipendist.
Beneluks — privredni i politički savez Belgije, Nizozemske (Nederland) i Luksemburga, stvoren poslije drugoga svjetskog rata.
beneškī, -ā, -ō *sloven.* mletački, venecijanski; **Beneška Slovenija** — krajevi oko rijeke Soče (oslobođeni god. 1943, no 1946. opet pripali Italiji, iako je velika većina stanovništva slovenska).
beneventana (po tal. gradu Beneventu) — vrsta srednjovjekovnog pisma, prenesenog iz Italije u Hrvatsku u 10. stoljeću; *prid.* **beneventanskī.**
Bene vixit, qui bene latuit *lat.* (*čit.* viksit, kvi . . .) dobro je živio tko je neopažen (tj. daleko od svjetskih zbivanja) živio (Descartes).
benevolencija *lat.* (benevolentia) dobrohotnost, dobrostivost, sklonost, naklonost; **benevolentan**, -tna, -tno — dobrohotan, dobrostiv, sklon i sl.

benèvreci, benevrēkā *(mn. m. roda) tur.-tal.* (pembe — crven + bracca — nogavica) vrsta hlača; *isto i* **benèvreke** *(ž. roda).*

Bengālija, Bèngāl, -āla — teritorij u južnoj Aziji oko delte rijeke Gangesa i Brahmaputre te uz Bengalski zaljev; istočni dio od 1971. nezavisan pod imenom **Bangladeš** (prije Istočni Pakistan), dok zapadni dio pripada Indiji (država Zapadni Bengal); **Bengālac,** -lca, 5. Bengālče, *2. mn.* Bengālācā; *žen.* **Bengālka;** *prid.* **bengālskī; bengālskā vàtra** — obojeni vatromet, tj. mlazovi različito obojenog svjetla, dobiveni izgaranjem naročitih smjesa kao antimona, sumpora i salitre s primjesom nekih kovina; **bengāli** — bengalski jezik, vrlo srodan sanskrtu *(v.).*

bengir *v.* bejgir.

benīgan, -gna, -gno *lat.* (benignus — dobrostiv) bezopasan, dobroćudan; prolazan (o bolestima); *prot.* malīgan.

Benin, narodna republika u zapadnoj Africi; glavni grad Kotonu.

benka (možda u vezi s *njem.* bengen — odijevati) vrsta košuljice za dojenčad; *umanj.* **bènkica.**

benluk *v.* belnuk.

bensaukluk *tur.* (belsoguklugu) triper, gonoreja *(v.),* kapavac (spolna bolest).

bensìlāh, -āha, *mn.* -āsi (*isp.* bent — pregrada, silah — pojas) široki kožni pojas za koji se može zadjeti oružje; pašnjača, potpašaj.

bent, *lok.* bèntu *tur.* (bend) 1. brana, nasip, jaz, ustava; 2. propis, paragraf, pravilo; 3. uzvisina, mogila.

bentāl, -ala *grč.* (*isp.* bentos) *geogr.* 1. zajednica bića što žive na dnu mora; 2. pridneno područje (mōrā i jezērā).

bentònīt, -īta — vrsta svijetle i sitnozrnate gline koja ima svojstvo da u vodi snažno bubri i pri tom povećava svoj volumen; upotrebljava se kao emulgator i stabilizator u emulzijama.

bèntos *grč.* (bénthos — dubina) naziv za morske organizme koji ne plivaju, nego se zadržavaju na dnu ili su pričvršćeni (sesīlnī bèntos) ili se kreću (vagīlnī bèntos) ili žive uz obalu (lītorālnī bèntos) ili u dubini (abisālnī bèntos); *prot.* pelagìjāl.

bentòskop *grč.* (*isp.* bentos + skopeīn — gledati) čelična kugla za fotografiranje u oceanskim dubinama; izum O. Bartona 1949; dosegla dubinu od 1800 metara u vodama Kalifornije.

Benvenūto *tal.* »dobrodošli«.

benzaldehīd, -īda — najvažniji aromatski aldehid *(v.),* bezbojna tekućina s mirisom na badem.

benzēn *v.* benzol.

bènzer *prid. indekl. tur.* (benz — lice) sličan, nalik; **benzèisati,** -šēm — nalikovati, biti nalik.

benzīn, -īna *ar.* destilat petroleja; upotrebljava se za pogon motora (različite vrste: super, normal, dizel itd.); *prid.* **benzīnskī.**

benzōj, -ōja *ar.* smola ugodna mirisa iz benzojeva drveta sa Sundajskih otoka; služi za kađenje, za pravljenje mirisa i za poslastice; **benzoāti** *(mn. m. r.)* — soli benzojeve kiseline.

benzōl, -óla *ar.* ugljikovodik, prvi član aromatičnog niza kemijskih spojeva; bezbojna, lako upaljiva tekućina; upotrebljava se u proizvodnji lakova, eksploziva itd.; *prid.* **benzōlskī.**

bènjamin *hebr.* najmlađi u nekoj zajednici, mezimac, ljubimac (prema biblijskom imenu Benjamina [»sin sreće, sin radosti«], najmlađega od sinova Jakovljevih); *isto i* **Venijamin.**

Beotija (*grč.* Boiōtía — »zemlja goveda«) — jedna od starogrčkih državica; glavni grad Teba; **Beóćanin,** *mn.* -ani — 1. stanovnik Beotije; 2. *prenes.* **(beóćanin)** neotesan, grub, ograničen čovjek; *žen.* **Beóćanka (beóćanka);** *prid.* **bèotskī** (u starogrčkom jeziku postojao je i glagol **boiotiázō** — »široko, grubo, nezgrapno govoriti«).

Beowulf — staroengleski junački ep (8. st.) u stihovima kojima su glavna karakteristika aliteracije *(v.);* opisuje legendarnog heroja Beowulfa, koji čini junačka djela donekle nalik na starogrčkog Herakla (spasava kraljeve, ubija zmajeve i sl. dok na kraju i sam ne bude smrtno ranjen).

Bèpo *tal.* (Beppo) *v.* Josip.

berabāt *v.* berbat.

bèraja *tur.* (beri — oslobođen) slobodni stanovnici turske države, muslimani za razliku od raje.

berak, bèrka *mađ.* (berek) lug, gaj, pašnjak, neplodno zemljište; bara, lokva, močvarno tlo (Dončević).

berāt, -āta *tur.* (berat) diploma, povelja, sultanov ukaz o imenovanju, o podjeli spahiluka i sl.; **beratlija** — čovjek koji posjeduje berat.

berbāt *prid. indekl. tur.* (berbat, berbad) 1. prljav, zaprljan, umazan; 2. propao, upropašten.

Berberin,[1] *mn.* Berberi, 2. Berbērā — pripadnik sjevernoafričkog plemena (Berberi su raspršeni ostaci starog predarapskog stanovništva sjeverne Afrike; ime im je derivat grčkog *barbari*).

berberin,[2] *mn.* berberi, 2. berbērā *tur.* brijač (dolazi i u jedn. u obliku **berber**); *prid.* **berberskī; berbernica** — brijačnica; **berberiti,** -īm — brijati.

berberīn,[3] -ína *lat.* alkaloid iz korijena biljke žutike (Berberis vulgaris); služi u bojadisarstvu.

bercauz *v.* bircauz (Nar.).

berde, -eta, *mn.* berdeta, 2. berdetā *tur.* (berdevan — stalan, izdržljiv) 1. isto što i begeš, bajs, kontrabas; *isto i* **berda** *(ž. r.)*; 2. stalna kvinta u basu kod gajda; **berdist(a),** *2. mn.* berdīstā — svirač kontrabasist (Dončević).

berdivan *tur.* (bardevam) tvrd, moćan, postojan, snažan.

ber do *njem.* (wer da) tko je tamo?; poklik kojim je straža za vrijeme njemačke uprave u Hrvatskoj (Vojna krajina) noću zaustavljala svakoga tko je naišao; odatle **berdokati,** berdōčem — vikati ber do; *svršeno:* **berdoknuti,** berdōknēm.

berdōv, -óva, *2. mn.* -ōvā (*lat.* per duo — za dvojicu) kruh što su ga nekad primala po dvojica siromašnih učenika na dan (kao stipendisti na školovanju u Srijemskim Karlovcima).

berduzār *tur.* (bergüzar) dar, nagrada; uspomena.

berē, -ėa, *2. mn.* -ēā *v.* bareta; *isp.* baskijska kapa.

Bereitschaft *njem.* (*čit.* berājtšaft) »pripravа, naoružana straža u kasarni kao brahijalno sredstvo pod zapovjedništvom dežurnog oficira« (Krleža).

berek *v.* berak.

bereket *v.* berićet.

berekin, -ína, 5. berekine *tal.* (birichino) mangup, fakin, deran, vragolan, obješenjak; *prid.* **berekīnskī;** *umanj.* **berekinče,** -eta; **berekìnati,** -ìnām — ponašati se kao berekin (Begović); *isto i* **berekīnčiti, -īm** (M. Lisičar).

Berengar *germ.* »medvjedovo koplje«.

Berenika *grč.* (ferein — nositi + nikē — pobjeda) »koja donosi pobjedu«; **Berenikina Kosa** — ime zviježđa (po ženi egipatskog kralja Ptolomeja III. iz III. stoljeća pr. n. e. koja je svoju kosu žrtvovala u znak hvale bogovima što joj se muž sretno vratio iz rata).

beret, *2. mn.* berētā *franc.* (beret) *v.* bareta; *isto i* **bereta,** *2. mn.* -ētā (*tal.* berretta) i **beretka,** *2. mn.* beretkī (bereta je također i vrsta revolvera).

bergamaska (*tal.* bergamasca) stari talijanski ples iz okolice grada Bergama, sličan taranteli.

bergamotka, 3. -tki, *2. mn.* -tkī *tal.* (bergamotta) vrsta limuna, naranče, kruške; *isto i* **bergamka.**

bergamskā ovca — po talijanskom gradu Bergamu (pokrajina Lombardija) — vrsta velike i jake ovce koja daje malo mlijeka ali vrlo masnog; vuna joj je gruba pa se uglavnom prerađuje za izradu prostirača; prenesena je i u našu zemlju, osobito u Sloveniju.

Bergen-Belsen — jedan od nacističkih koncentracionih logora, poznat i po tome što je tamo umrla i Ana Frank, Nizozemka, koja je ostavila svoj potresni *Dnevnik* (prema kome je snimljen i film i napisana drama).

bergsonizam, -zma — idealistička filozofija francuskog filozofa Henrija Bergsona (1859—1941); *v.* elan vital.

beriberi, -ija *ind.* (zapravo u jeziku cejlonskih Singaleza — slabost, neotpornost) živčana bolest tropskih krajeva koja nastaje zbog nedostatka vitamina B_1, tiamina (uslijed jednolične ishrane kuhanom rižom u kojoj tog vitamina nema).

berìćet *tur.* (bereket) blagoslov, sreća; dobra ljetina, rodna godina, izobilje, blago, uspjeh; **berìćetan,** -tna, -tno — blagoslovan, sretan, obilat, plodonosan, koristan, unosan, srećonosan; *isto i* **berićetli; berićetsuz** — bez berićeta, nenapredan, nesretan, koji se brzo troši.

berija *tur.* (berüje) amo! ovamo!; uzvik zapomaganja (Pero Budak); **berijati,** -ām — vikati *berija,* zvati u pomoć, vapiti, zapomagati; *isto i* **berijàkati,** berìjāčēm *i* berijākām.

berikat *alb.* Adamova jabučica; **berìketa** — grlo.

berìkter *njem.* (Bereiter) nadlugar, šumski nadzornik (kod Šamšalovića *Waldbereiter* — »okonjeni nadzornik šumā«).

berīl, -íla *grč.* (beryllos) — silikatni spoj berilijeva oksida i glinenca, skupocjeni dragulj žutozelenkaste boje (vrste: akvamarin, smaragd); *prid.* **berilov; berīlskī; berīlij,** -ija (*pored* **berīlijum**) — kem. element, atomska težina 9.02, tablični broj 4; *znak* Be; metal čeličnosive boje; ulazi u sastav nekih tehni-

čkih slitina: *prid.* **berilijev** (*pored* **berilijumov**).
berita *v.* bareta.
berit-mila *hebr.* obrezanje. vjerski obred kod Židova osam dana nakon poroda (*isp.* sunet).
berja *v.* berija.
berkaile *tur.* (berk — čvrst) bez brige. pouzdano.
berkan. -ana *tal.* (baracane) tkanina od kozje dlake.
berkeleizam. -zma *fil.* subjektivno-idealistički pravac, vezan uz ime engleskog biskupa Berkeleya (*čit.* Berkli: 1685. do 1753): boreći se protiv materijalizma, Berkeley je negirao objektivno postojanje materijalnoga svijeta i tvrdio da su stvari i pojave samo skup osjeta i da postoje samo u apercepciji subjekta: krajem 19. st. poslužio je berkeleizam kao izvor reakcionarne filozofije Macha i Avenariusa: Lenjin je podvrgnuo berkeleizam poraznoj kritici u svome djelu *Materijalizam i empiriokriticizam.*
berkelij. -ija (*pored* **berkelijum**) (po kalifornijskom gradu Berkeleyu gdje je pronađen) — *kem.* element (transuran). otkriven 1949. atomska težina 243. redni broj 97. *znak* Bk.
berklejanstvo *v.* berkeleizam.
berklij. -ija *v.* berkelij.
berkšir *engl.* vrsta svinje (podrijetlom iz engleske grofovije Berkshire): *prid.* **berkširskī:** *izv.* **berkširac,** -rca, *2. mn.* berkširaca.
Berlin, -ina — glavni grad DR Njemačke; **Berlinac,** -nca, 5. Berlinče, *2. mn.* Berlinaca (rjeđe; **Berlinjanin,** *mn.* Berlinjani); *žen.* **Berlinka;** *prid.* **berlinski.**
berlina — 1. vrst kočije sa četiri sjedišta (prvotno vozila na pruzi Berlin—Pariz): *isto i* **berlinka** (Đalski): 2. stup sramote. izvrgavanje javnom ruglu (možda jer su se takvi kažnjenici najprije provozali gradom na sprijeda spomenutim kolima).
berlinerblau *njem.* berlinsko modrilo. feri-ferocijanid. mnogoupotrebljavano anorgansko bojilo. tamnomodra boja. »kao more pred maestralom« (Krleža); negdje se zove i *parisko plavo, Turubulovo plavo.*
Berlitz-metoda (berlic) — način učenja stranih jezika razgovorom (»poučavateljima mora biti materinji jezik onaj koji naučavaju«: Krleža): (osnivač Amerikanac Max D. Berlitz. umro u New Yorku 1921).
berlok *tur.* (*iz franc.* breloque) privjesak na satu. narukvici i sl.
berma[1] *v.* firma 2. krizma: **bermati.** -am — krizmati.
berma[2] *franc.* (berme) 1. uzak put. puteljak. stazica: 2. naslon za ruke kod gađanja (u streljačkom rovu).
bermet. *2. mn.* bermeta *v.* vermut.
bermuda (prema Bermudskom otočju) priljubljene ljetne hlače ili kupaće gaćice do koljena.
Bern — glavni grad Švicarske: **Bernjanin.** *mn.* Bernjani: *žen.* **Bernjanka:** *prid.* **bernskī: bernske konvencije** *v.* konvencije.
Bernard: Bernardin. -ina. 5. Bernardine *v.* Bernhard.
bernardinac. -nca. 5. bernardinče. *2. mn.* bernardinaca — 1. pripadnik katoličkog reda koji svojim osnivačem smatra sv. Bernarda (11. st.): 2. **bernardinci** — rasa krupnih pasa (u alpinskim krajevima izvježbani su za nošenje manjih tereta i za traženje snijegom zasutih ili smrznutih ljudi).
Bern(h)ard *germ.* »jak kao medvjed«.
bernštajnijanstvo. bernštajnizam *v.* revizionizam.
bersa *v.* birsa.
bersaljer. -era. 5. bersaljeru *tal.* (bersagliere) »strijelac«. vrsta pješaka u talijanskoj vojsci (nose široke pustene šešire s perjanicom): *prid.* **bersaljerskī.**
berseker *germ.* (*staronjem.* ber. bar — bez + serker — košulja) u staronordijskoj mitologiji neustrašivi junak koji je bez oklopa išao u bitku i bijesno se borio; *odatle prenes.* surov. nezgrapan čovjek.
berta *tal.* (berta) šala. ruglo.
Berta *germ.* »sjajna«: **Debela Berta** — naziv za veliki njemački top (kal. 42 cm) u prvom svjetskom ratu: *isp.* baljemez.
bertaš i sl. *v.* birtaš i sl. (Nar.).
Bert(h)old *germ.* »koji u sjaju vlada«.
bertijonaža *franc.* (bertillonage) sistem utvrđivanja identiteta zločinaca s pomoću antropometrijskog istraživanja (npr. daktiloskopijom. *v.*): ime po francuskom biologu i antropologu Alfonzu Bertillonu (1853—1914).
bertilonaža *v.* bertijonaža.
Bertram *germ.* »sjajni gavran«.
Bertrand *germ.* »sjajni štit«. »blistavi grb«.
Berulia *v.* Oppidum Berulia.
berza *v.* burza: *prid.* **berzanskī.**
beržera *franc.* (bergere) široki. podstavljeni naslonjač. fotelj.
Bes — staroegipatsko božanstvo muzike. radosti i bračne sloge.

besa.[1] *2. mn.* besā *tur.* (»primirje«) vjera. obećanje. zadana riječ. časna riječ: nagodba. sporazum (kod Albanaca): s obzirom na značenje »obećanje«. »časna riječ« nazvao je zagrebački književnik Joža Horvat imenom *Besa* svoj jedrenjak kojim je god. 1965–1967. oplovio svijet: **besa-bes** — besa nad besama.

besa.[2] *2. mn.* besā *franc.* (baisse) padanje cijena vrijednosnim papirima i robi na burzi: *prot.* bosa: **besist(a).** *2. mn.* besīstā — špekulant na besu.

Besarabija (ime po Basarabu I. vlaškom vojvodi iz 14. st.. koji je ujedinio rumunjske zemlje) — pokrajina u Ukrajini (SSSR): **Besarabljanin.** *mn.* -ani: **Besarabljanka:** *prid.* **besarabījskī.**

Bescherung *v.* bešerung (Krleža).

beseda *češ.* (inače riječ »Praslavenska je i sveslavenska...«. kako veli Skok. koji dodaje da se kod nas glagol »besjediti osjeća kao pjesnička riječ«) 1. sastajalište. »kasino«. zborište: 2. vrsta plesa (glasovita je beseda u Smetaninoj operi *Prodana nevjesta*): 3. kod nas zabava. osobito *Svetosavska beseda* kod Srba.

besemer — 1. *tehn.* aparat za dobivanje čelika iz rastaljenog željeza u konvertorima uduhavanjem zraka (nazvan po pronalazaču Sir Henryju Bessemeru, 1813—1898); 2. danska brza vaga. slična kantaru (rimskoj vagi).

besežiranje — cijepljenje preparatom BCG (*čit.* be-se-že) kao zaštita protiv tuberkuloze (BCG je kratica od bacil Calmette-Guerin): *glag.* **besežirati.** besežīrām.

Besīm. -ima. 5. Besīme *tur.* »nasmijani«. »vesela lica«.

Beskidi (*mn. m. r.*) — dio zapadnih Karpata: *prid.* **beskīdskī.**

beslema *tur.* (besleme) izdržavanje. opskrba: **beslemast** — dobro opskrbljen. uhranjen. debeo. ugojen. tust: **beslemāč.** -āća. 5. beslemāću — glupan, budala: krupan. nezgrapan muškarac: **besleisati.** -šem — hraniti. izdržavati. opskrbljivati.

beslovesan. -sna. -sno *crkv.-slav.* nerazuman. glup.

besofra *tur.* (*isp.* bez *i* sofra) ubrus što se stavlja pod sofru za vrijeme jela. pokoljenik.

bespara *tur.* (besparesi. tj. parče. komad beza) sudoper. kuhinjska krpa.

bespolezan. -zna. -zno *crkv.-slav.* (*isp.* polza) beskoristan. nekoristan.

bespopovac. -ōvca. *2. mn.* bespopovācā *rus.* (bespopovec) pripadnik (ruske) sekte koja ne priznaje svećenike (starovjerci).

besprizorni *rus.* (besprizornyj) osirotjelo. zapušteno i nenadzirano dijete: »besprizorni su čopori malih nesrećnika koji nisu prošli kroz kulturu domaćeg ognjišta« (Nušić u predgovoru drami *Ujež*).

Bessemer *v.* besemer.

bestija. *2. mn.* bestījā *lat.* (bestia) 1. životinja. zvijer. stoka: 2. nečovjek. okrutna. krvoločna osoba: **bestijalan.** -lna. -lno — životinjski. zvjerski: divljački. surov. nečovječan: **bestijalitet.** -eta — zvjerstvo. divljaštvo. surovost. nečovječnost: životinjski poriv: životinjski postupak: *isto i* **bestijalnost.** -osti: **bestijarij.** -ija (*pored* **bestijarijum**) *lat.* (bestiarium) 1. srednjovjekovno životinjstvo (zbirka podataka i bajki o životinjama) u stihu i prozi: 2. prostor za držanje životinja (osobito u starorimskim cirkusima).

bestīlj, -ilja *tur.* (pestil *iz tal.* pastillo) gust šljivov pekmez.

bestiōn, -ōna *v.* pulena.

bestraner *engl.* (best — najbolji + run — velika potražnja, dobra proda) film ili kazališni komad koji nailazi na najveći interes publike.

bestseler *engl.* (best — najbolji + sell — prodavati, trgovati, nalaziti produ) roba koja se dobro prodaje, osobito knjiga koja se najviše traži; najbolje književno djelo.

beš[1] *tur.* (beš) pet (*isp.* šeš-beš).

beš[2] *perz.* šupljika, pora.

beša,[1] *2. mn.* bešā *perz.* (peš — nepotpuno) nedostatak, greška, mana.

beša[2] — *hipok. prema* bešika (*v.*).

bešamel *franc.* (bechamelle, po imenu pronalazača financijera Bechamela iz 17. st.) gust umak od mlijeka ili vrhnja s jajima i brašnom, kojima se dodaje meso, riba i sl.

beščatal *tur.* (beš — pet, čatal — rašlje) peterostruko; **beščatalma** — vrsta rakete što se rasprskava u pet pravaca.

beščislen, -a, -o *rus.* (besčislennyj) bezbrojan, nebrojen.

bešeler *njem.* (Beschäler) 1. pastuh, ždrijebac; 2. pastuhar, nadstojnik nad pastusima (Đalski).

bešerung *njem.* (Bescherung) darivanje, proslava Božića (Krleža).

bešika,[1] 3. -ci. *2. mn.* bešīkā *tur.* (bešik) kolijevka, zipka.

bešika,[2] 3. -ci. *2. mn.* bešīkā *lat.* (vesica) 1. mokraćni mjehur; 2. zdjelica, karlica.

Bešir, -íra, 5. Bešīre *tur.* »donosilac radosne vijesti«, »muštulugdžija«.
bèšiti se, -īm se *tal.* (besso — glup) čuditi se, zapanjivati se (od čuda), zabezeknjivati se.
beškot, *2. mn.* beškōtā 1. kruh, osobito prepečenac, dvopek; *isp.* biskvit 1; 2. *v.* piškota (*dubrov. akc.* **beškot,** -ota, *2. mn.* -otā; Vojnović).
bešlāg *njem.* (Beschlag) okov, pokov, kovne stvari kao brave, kvake, šarke na vratima, prozorima; željezni dijelovi kotača, kola i sl.
bešlaga *tur.* čin u nekadašnjoj turskoj janjičarskoj vojsci.
bešlak *v.* bešluk.
bešlija, *2. mn.* bešlījā *tur.* (bešli) 1. stražar; 2. dobrovoljac — konjanik u tjelesnoj straži velikog vezira.
bešluk, *mn.* -ci, 2. bešlūkā *tur.* (beš — pet) 1. srebrn turski novac od pet groša, petak; u naše vrijeme: petodinarka; 2. predmet dugačak pet aršina, metara, ili težak pet oka, odn. vrijedan pet groša i sl.
beštāš, -āša *tur.* (beš — pet, taš — kamen) jedan od pet kamenčića za igru »piljaka«, za »petorkanje«.
beštek *njem.* (Besteck) pribor za jelo, »escajg«.
beštelovati, -ujēm *njem.* (bestellen) naručiti.
beštija *v.* bestija.
beštima, *2. mn.* beštīmā *tal.* (bestemmia) psovka, kletva; ruženje, grdnja; **beštìmati,** -ām (bestemmiare) kleti, psovati, huliti, proklinjati.
bet *v.* bed; *isp.* betli.
beta — 1. drugo slovo grčkog alfabeta (β); 2. broj 2 u grčkom brojnom sistemu; 3. *fiz.* **beta-čestice** — elektroni koje ispuštaju radioaktivne tvari; brzina beta-čestīcā može dostići 99,9% brzine svjetlosti što iznosi 294.000 km/sek; 3. **beta-zrake (-zraci)** — snop beta-čestica.
betatrōn, -ona (*isp.* beta *i* ciklotron) aparat za bombardiranje atoma s pomoću elektrona.
bet-dova *v.* bed-dova (pod *bed*).
beteg, *mn.* -zi, 2. betegā *mad.* (beteg — bolestan) bolest; *prid.* **betežan,** -žna, -žno — — bolestan; **betežnīk,** *mn.* -ci — bolesnik.
Betejgeuz — zvijezda u zviježđu Orion (Đalski).
betel[1] *v.* betl.
betel[2] *malaj.* vrsta papra; na Istoku (osobito među malajskim narodima) upotrebljavaju za žvakanje betelovo lišće sa još nekim primjesama (Cesarec).
beter, *gen. mn.* beterā *tur.* (*isp.* bed) 1. nevaljalac, zlikovac; rugoba od čovjeka; 2. *(kao prid.)* gori, lošiji, nevaljaliji, ružniji.
beteran, -rna, -rno (*isp.* beter) ružan, nakazan; rđav; zao, grozan, strašan, užasan; nesretan, *komp.* beternijī, -ā, -ē.
beterflaj *v.* baterflaj.
beterisati *v.* baterisati (pod *baterma*).
beternīk, 5. -īče, *mn.* -īci (*isp.* beteran) nesretnik, propalica; nevaljalac.
betežan, betežnīk *v.* beteg.
betforleger *njem.* (Bett — krevet + Vorleger — prostirač) ćilim, sag, tepih ispred kreveta.
beth (*hebr.* kuća) drugo slovo starih semitskih alfabeta (isp. grč. *beta*).
betja *ind.* vozač rikše *(v.)* uopće, a motorizirani napose.
betjekhen *njem.* (Bett — krevet + Jäckchen — kaputić) isto što i lizeza 2 *(v.)*.
betl *njem.* (Bettel — prosjačenje) 1. u kartaškoj igri preferansu takva raspodjela karata da igrač koji vodi igru ne dobije ni jednog »štiha«; 2. u nekim našim govorima isto što i sam preferans; *isp.* mizer.
Betlehem (*hebr.* »Kuća hljebova«; isp. beth) gradić u Izraelu, po kršćanskoj legendi rodno mjesto Isusa Krista; *prid.* **betlehemskī; betlehem** — od papira i drugih tvari načinjena štalica, kao uspomena na onu u kojoj se po biblijskoj priči rodio Krist; **betlehemār** — dječak koji s »betlehemom« obilazi po selu pjevajući prigodne pjesme i na taj način prosi; *isp.* vertep, vertepaš (sve navedene riječi dolaze i u obliku **Betlem, betlemskī, betlemār,** a kod pravosl. kao **Vìtlejem**...).
betli *tur.* (*isp.* bet) ružna, neugodna okusa.
betōn, -ona *franc.* (*od lat.* bitumen — paklina, asfalt) otvrdnula smjesa pijeska, šljunka, cementa i vode; **armīrānī beton** *v.* armirati; *prid.* **betonskī; betonara** *v.* betonjara; **betondžija** — radnik građevinske struke koji izvodi betoniranja (također i betoniranje armiranih konstrukcija na građevinskim objektima); *isto i* **betonírac,** -rca, 5. betonīrče, *2. mn.* betonīrācā; **betonírati,** -onīrām — učvršćivati, graditi betonom; *isto i* **betonovati,** -ujēm.
betonjara (*isp.* beton) stroj za proizvodnju betona.
betonjerka, 3. -ci, *2. mn.* -kī (*isp.* beton) tvornica betona i betonskih predmeta.
Betty *engl. v.* Elizabeta.
bettola *v.* betula.
betula *tal.* (bettola) krčma, birtija.

betur; beturan *tur.* (bethuj) sve gore i gore (*isp.* bed).
bètveš *njem.* (Bett — krevet + Wäsche — rublje) posteljina, krevetnina.
beurònskā škòla (po gradu Beuronu u Njemačkoj) traženje jedinstva crkvene umjetnosti u usklađivanju arhitekture s njenom likovnom dekoracijom (začetnik D. Lenz oko 1868) (Krleža).
beūt *v.* bevut.
bèvāb, -āba, 5. bèvābe *tur.* (bevvab, bevvap) vratar, portir, poslužitelj.
bevānda *tal.* (bevanda, beva — piće) 1. vino dobiveno izluživanjem komine s vodom; 2. vino miješano s vodom, polovnik, činger; napitak, piće uopće.
bevàtrōn, -ōna (prema prvim slovima riječi: bilijun, elektrika, volta + *isp.* ciklotron) vrlo jak električni akcelerator, konstruiran na sveučilištu u Birminghamu, sposoban da daje milijardu i pol volti.
bevūt, -ūta *tur.* (bihud) 1. zanos; 2. opojnost, napitost; 3. nesvijest, nesvjestica; 4. potpuna smirenost, nedavanje glasa od sebe.
bey *v.* baj.
bez *tur.* (bez) tanko platneno tkanje, prošarano svilenim nitima; platno uopće; **bezār** — trgovac bezom.
bezāc *njem.* (Besatz) porub, opšav.
bezācung *njem.* (Besatzung) osoblje; posada.
bèzan, -zna, -zno (*isp.* bez) načinjen od beza, platnen.
bezār *v.* bez; **bezārica** — rupčić od beza.
bezbeli (*akc. i* **bezbeli**) *tur.* (besbelli) naravno, dabome, tako je, dakako, razumljivo, očevidno, očigledno, jasno, sigurno, zaista, naravno.
bèzbōl *v.* bejzbol.
bezē *franc.* (baiser — poljubac, cjelov) vrsta ličila za usne koje se ne skida pri cjelivanju.
bezēct *njem.* (besetzt) zaposjednut, zauzet, neslobodan.
Bezirksvorstand *v.* becirksforštand (Šenoa).
bezìstan *tur.* (*isp.* bez) pokriveno tržište gdje se prodaje bez i dr.; *isto i* **bezìsten.**
bezli *prid. indekl. tur.* platnen, od beza.
bezoār, -āra (*franc.* bezoard *od perz.* badzahr) 1. kugla od čvrsto isprepletenih dlaka koja se stvori u želucu preživača ponajviše od vlastitog lizanja i od tvrdih biljnih vlakanaca; 2. korijen jedne južnoameričke biljke iz kojeg se dobiva sredstvo kojim se liječe zmijski ujedi; **bezoārka,** 3. bezoārki, *2. mn.* bezoārkī — vrsta divokoze.
bezuvènta *tur.* (bezen — ukras, traka) ukrasna traka, povez.
bež *prid. indekl. franc.* (beige) 1. žućkastosmeđa boja; boja pijeska; 2. neobojen, tj. prirodne boje; 3. tkanina za odijelo prirodne boje sa koso izukrštanim linijama na površini.
BG — automobilska oznaka za *Beograd.*
BG (ćir. БГ) automobilska oznaka za *Bugarsku.*
Bhagavadgita (*ind.* »pjesma uzvišenoga«) religiozno-filozofska poema u 6. knjizi *Mahabharate,* sadrži srž hinduizma, najčitaniji tekst staroindijske književnosti (»Glasoviti strijelac Ardžuna ugleda među neprijateljima svoje rođake i hoće da napusti boj. Ali bog Krišna, koji upravlja njegovim bojnim kolima, uvjerava ga da čovjek mora činiti svoju dužnost bez obzira na posljedice« *(Hrvatska enciklopedija).*
bhakti *sanskrt.* ljubav i predanje božanstvu (u hinduizmu).
bharata natya *ind.* stari indijski obredni ples; pleše ga uvijek samo jedna plesačica (bajadera) uz pratnju pjesme.
bhikku *v.* biku.
bi... *lat.* dvaput, dva puta (*isp.* bis); kao predmetak označuje u složenicama dvoje, dvojinu (*isp.* bimetalizam i sl.).
Bi — *znak za* bizmut *(v.).*
BI — automobilska oznaka za *Bihać.*
Biafra, provincija u Nigeriji (Afrika), domovina plemena Ibo; proglašena nezavisnom republikom god. 1967, ali je god. 1970. slomljena.
Bianca *tal.* (*čit.* Bjānka) »bijela«.
bianco *v.* bjanko.
biandrija *lat.-grč.* (bi... + anēr, 2. andros — muž, čovjek) brak žene istodobno sa dva muža.
bìanuēlan, -lna, -lno *lat.* (bi... + annus — godina) polugodišnji, koji se pojavljuje dva puta na godinu; **bìanuēlan časopis** — časopis polugodišnjak.
bìatlōn *lat.-grč.* (bi + āthlon — borba) najnovija skijaška disciplina s dvostrukom umješnošću: jurenje na skijama na 20 km i gađanje stojeći u četiri različita cilja.
bibelot *v.* biblo.
bìber[1] *tur.* (biber) papar (poznata mirodija); *prid.* **bìberov; bìbernī; biberli** — pobiberen, ljut.
bíber[2] *njem.* (Biber) 1. *zool.* dabar; 2. (prema njem. *Biberschwanz* — dabrov rep) crijep zaobljen s jedne strane, s izbočenjem kojim

se drži za krovnu konstrukciju; **bíberpelc** (*isp.* pelc) dabrovina, dabrovo krzno.

Bibisi, -ija *v.* BBC.

Biblia pauperum *lat.* Biblija siromašnih; dodajemo Krležino tumačenje: »Biblija nepismenih, duhom i tijelom siromašnih i bijednih (u srednjem su vijeku naime izdavane knjige biblijskog sadržaja u kojima su bile većinom slike za vjersku pouku nepismenih vjernika«).

biblìcist(a) — proučavatelj Biblije *(v.); isto i* **bìbličar.**

Bìblija — za definiciju toga pojma bit će najbolje preuzeti riječi Bonaventure Dude, koji u najnovijem našem izdanju te knjige (nakl. pod. *Stvarnost*, Zagreb 1968) govori ovako: »*Biblija* ili *Sveto pismo* jest zbirka knjiga koje Hebreji i kršćani na svoj način smatraju svetima. Dijeli se u dva velika dijela: *Stari i Novi zavjet*... Biblija je uz to i *spomenik historije* čovječanstva, jedna od najstarijih knjiga, u kojoj je genij Hebreja na svoj način asimilirao i dalje obogatio razmišljanje i mudrost drevne Mezopotamije i Egipta, da je onda, obogaćenu grčkim genijem, po *Novom zavjetu* i daljnjem kršćanskom razmišljanju unese u tadašnji grčko-rimski svijet. Tako je ona ušla u temelje naše evropske kulture i civilizacije... Bez Biblije..., bez njezine povijesti, tematike i simbolike ostaje nam nerazumljiva golema evropska i domaća baština: književna, glazbena, kiparska i slikarska. Samo ime *Biblija* ima svoju povijest. Biblos je bila stara fenička luka, poviše današnjeg Bejruta u Libanonu. Feničanima dugujemo početke našeg alfabeta; oni su bili i glavni trgovački posrednici pisaćeg materijala. Zato je njihova trgovačka luka Biblos odredila u grčkom naziv knjige: *he biblos,* a u deminutivnom pluralu *ta biblía* — knjižice... Taj je naziv preko latinskog jezika ušao u sve evropske jezike«; **bìblījskī,** -ā, -ō — 1. koji se odnosi na Bibliju; 2. star, prastar, drevan (star kao Biblija, *biblijske godine* — dugačak život, duboka starost, kao kod nekih ljudi koji se spominju u Bibliji, npr. Metuzalem); Krleža govori npr. o *biblijskim konjanicima,* pri čemu misli na *Apokalipsu (v.),* tj. Otkrivenje Ivana Apostola, u kojem se govori o četiri jahača koji predstavljaju kugu, rat, glad i smrt; isti pisac spominje i *biblijsku ribu,* jer u Bibliji ima priča o ogromnoj ribi koja je progutala proroka Jonu i kasnije ga živoga izbacila; jednako govori o gledanju kao *biblijsko prase na biser,* čime aludira na Evanđelje po Mateju (7,6) gdje stoji: »Ne dajte svetinje psima! Ne bacajte svoga biserja pred svinje, da se, pošto ga pogaze, ne okrenu te vas rastrgaju« (inače je ta uzrečica poznatija na latinskom jeziku: Neque mittatis margaritas ante porcos!); *biblijski papir* — specijalni tanki bezdrvni papir (biblo-papir), osobito pogodan za omašne knjige s velikim brojem stranica, prvotno za Bibliju, pa — kasnije — za velike rječnike, za sveukupna djela nekih pisaca u jednoj knjizi i sl.

biblio... *grč.* (biblíon — knjiga, knjižica) u prvom dijelu složenica znači »knjižni«, koji se odnosi na knjige, npr. *bibliografija.*

bibliòbus *grč.-lat.* (*isp.* biblio... + autobus) putujući autobus s knjigama za posuđivanje; *isp.* bookmobile.

bibliofìlija *grč.* (biblio... + filía — ljubav, prijateljstvo) ljubav prema knjigama; **bibliofīl,** -ila (*isp.* fil') ljubitelj knjiga; sabirač rijetkih starih i novih knjiga; **bibliofílstvo** — isto što i bibliofilija.

bibliofòbija *grč.* (biblio... + *isp.* fobija) *med.* bolesni strah od knjiga.

bibliografìja *grč.* (biblio... + grafō — pišem) 1. kritički opis sadržaja i vanjske opreme knjiga; poznavanje knjiga; 2. popis (indeks) knjiga i članaka o nekom predmetu; **bibliògraf** — učen poznavalac knjiga; *prid.* **bibliògrafskī.**

biblioklàstija *grč.* (biblio... + klaō — lomim, razbijam, kidam) *med.* bolesni nagon za uništavanjem ili oštećivanjem knjiga.

bibliokleptomanija *grč.* (biblio... + *isp.* kleptomanija) *med.* bolesni nagon za krađom knjiga.

bibliolīt, -íta *grč.* (biblio... + lithos — kamen) antički rukopis koji je uslijed djelovanja prirodnih sila (vulkani) do nas došao napola pougljenjen.

bibliològija *grč.* (biblio... + lògos — riječ, govor) nauka o knjigama i knjižnicama s obzirom na njihovo značenje, razvoj i odnos prema drugim naukama; posebice proučava knjige prema njihovu obliku i povijesti.

bibliomànija *grč.* (biblio... + *isp.* manija) bolesna strast za sabiranjem i posjedovanjem knjiga; **bibliomān,** -āna — strastven sabirač knjiga.

bibliotèka, 3. -ci *grč.* (biblio... + thēkē — kovčeg, škrinja, pretinac, ormar) knjižnica; *prid.* **bibliotèčnī; bibliotekār,** -āra, 5. bìbliote-

kāru *i* -āre — knjižničar; **bibliotekārka** — knjižničarka; *prid.* **bibliotekārskī; biblioteko-nomija** (*grč.* nómos — zakon, red) nauka o bibliotekama i njihovu uređenju i vođenju, bibliotekarstvo, knjižničarstvo; **biblio-tèka-sèrija** — niz knjiga.

biblioterápija *grč.* »liječenje«, njega knjiga, popravci uveza, popravljanje oštećenih listova, dezinfekcija i sl.

biblìzam, -zma, *2. mn.* biblizāmā *grč.* biblijska riječ, biblijski izraz.

bibló, -óa, *mn.* -ói, 2. biblóā *franc.* (bibelot) naziv za manja djela i izrađevine umjetnog obrta, za mala umjetnička djela; ukrasna sitnica, dražesna stvarčica.

bȉblo-pàpīr *v.* biblijski papir.

bȉbop *v.* be-bop.

bicèntričan, -čna, -čno *lat.* koji je oko dvaju središta.

bìceps, *2. mn.* bȉcepsā *lat.* (»dvoglav«) 1. *anat.* dvoglavi mišić na prednjoj strani nadlaktice; savija podlakticu u laktenom zglobu; 2. dvoglavi izrod kao prirođena nakaznost (npr. tele sa dvije glave).

bicikl, *2. mn.* bìcīklā, bìcikālā *i* bicíklā *lat.-grč.* (bi... + kyklos — krug, kotač) dvokolica (koja se tjera nogama); *v.* velociped; **biciklet** = bicikl; **biciklistika,** 3. -ci — sport na biciklima; *isto i* **biciklìzam,** -zma; **bicìklist(a)** — tko vozi bicikl; *žen.* **biciklistkinja;** *prid.* **biciklìstičkī.**

bìcīnīj, -ija (*pored* **bìcīnijum**) *lat.* (bi... + canere — pjevati) *muz.* kompozicija za dva glasa ili za dva instrumenta.

bìčak, *mn.* -ci, 2. bȉčākā *tur.* (bičak) nož; **bičakčija** — nožar (tko pravi ili prodaje noževe).

bičkìdžija (*isp.* bičak, bičkija) tesar.

bičkija, *2. mn.* bȉčkījā *tur.* (bički) 1. kratak, širok, sprijeda zaokružen (postolarski) nož; 2. nož za sklapanje, kustura; 3. ručna pila, testera.

bič-la-mar *v.* beach-la-mar.

bičum, *2. mn.* bȉčumā *tur.* (bičim) kroj, oblik, način; **bičumli** — dobro skrojen, lijepo građen.

bićérīn, -ína *tal.* (bicchiere) čaša.

bidat *tur.* (bid'at) 1. novotarija; moda; 2. porez, namet, harač; globa.

Biddy *engl. hipok. prema* Brigita *(v.).*

bidé, -éa, *mn.* -éi, 2. bidéā *franc.* (bidet) posuda za pranje donjih dijelova tijela.

bìdelo, *2. mn.* bȉdēlā *tal.* (bidello) u Dalmaciji naziv za školskog podvornika (*isp.* pedel).

bídermajer *njem.* (Biedermeier — poštenjačina, prostodušni naivčina, purgar) naziv za malograđanski jednostavni stil (naročito za kućni namještaj) koji je nastao u Srednjoj Evropi početkom 19. st.; karakteriziraju ga tendencije stvaranja i njegovanja intimnog, komotnog stana i udobnosti.

bidet *v.* bide.

bidón, -óna *franc.* (bidon — mijeh) kanta, limenka, čutura, ploska, posuda od pet litara (kod nas je riječ u upotrebi osobito na sportskim natjecanjima, gdje se iz bidona s vodom, čajem i sl. okrepljuju natjecatelji).

bídža, 5. bîdžo *tur.* (bùdžür — malen) 1. čovuljak, patuljak, kepec; 2. kržljavac; nedonošče; 3. malen konj.

bȉdžbojs *engl.* (bidgeboys) jedno od imena za bitnike *(v.).*

bidžé (prema francuskom izgovoru) *v.* budžet.

biedermeier *v.* bidermajer.

bien *franc.* dobro! u redu!

biennale *v.* bijenale.

bienij *v.* bijenij.

bȉfāzan, -zna, -zno *lat.-grč.* (*isp.* bi... *i* faza) dvofazan (npr. dvofazna struja).

bifé, -éa, *mn.* -éi, 2. biféā *franc.* (buffet) 1. ormar za stolno posuđe; 2. mala prodavaonica pića i hladnih jela; 3. stol s hladnim jelima i pićima u velikom društvu; *prid.* **bȉfetskī,** -ā, -ō; **bifedžija** — vlasnik bifea, prodavač u bifeu.

bȉfilāran, -rna, -rno *lat.* (bi... + filum — nit, konac) dvonitni; u dvije niti; koji omotava žicu tako da je čuva od vlastitog induciranja.

bȉflati, -ām *njem.* (büffeln) mnogo učiti, bubati, gruvati, »štrebati«; *isp.* oksovati; **biflant,** *2. mn.* biflanātā — đak koji samo bifla (i ne mari ni za što drugo), bubant, bubalo, bubalica.

bȉfokālan, -lna, -lno *lat.* koji ima dva fokusa *(v.);* **bȉfokālnā léća** — leća sa dvije različite dioptrije; u gornjem dijelu za gledanje u daljinu, a u donjem za viđenje izbliza (npr. za čitanje).

bifólija *lat.* (bi... + folium — list) *bot.* procjepak.

bìfora, *2. mn.* bȉfōrā *lat.* (biforis — dvovratan, dvokratan) *arhitekt.* dvodijelni prozor sa stupićem (*isp.* trifora, kvadrifora); **bȉfōran,** -rna, -rno — dvokrilan, dvovratan (*bȉfōrnā vrata;* Begović).

bifórman, -mna, -mno *lat.* (bi... + *isp.* forma) dvoobličan, dvolik.

biftek, *mn.* -ci, 2. bìfteka *engl.* (beefsteak) naglo pečeni odrezak govedine.
bifurkàcija *lat.* (bi... + furca — vile, rašlje, račve) račvanje, rastoka; dijeljenje rijeke u dva toka, tako da svaki tok pripada drugom riječnom (ili morskom) slivu; *uopće:* podjela, razdvoj, razdvajanje.
bìga, 3. bìgi, *2. mn.* bigā *lat.* (bigae, bigarum) 1. dvopreg; 2. dvoprežna kola (na dva kotača) za utrkivanje u antičkom cirkusu (*isp.* kvadriga).
bigaìri-ak *tur.* (bigajri-hak) nepravedno, bespravno, na pravdi boga, bez opravdana razloga (Nar.).
bigamija *lat.-grč.* (bi... + gameō — ženim se) dvoženstvo, dvobračnost; stanje kad je netko istodobno u braku sa dvije žene; **bigamist(a)** — tko živi u bigamiji, dvoženac, dvoženja, dvobračnik.
bìgar, -gra — siga, stalaktit; sedra, travertin (*v.*).
big band *engl.* (*čit.* bend) u džez-muzici veliki orkestar uobičajen u eri swinga (1935—1945).
Big Ben *engl.* veliko zvono na zgradi Parlamenta u Londonu.
Big Five *engl.* (*čit.* big fajv) velika petorica, tj. šefovi SSSR, USA, Velike Britanije, Francuske i Kine; **Big Four** (*čit.* for) — velika četvorica (sprijeda spomenuti predstavnici bez Kine).
bìglisati, -šem *grč.* (biglaō, biglízō) pjevati izvijajući melodiju (slavuj); **bìglīs** — slavujevo pjevanje.
bìgot, *2. mn.* bìgōta *franc.* vjerski zatucan čovjek, pobožnjak, bogomoljac; licemjerac; *žen.* **bìgotka** *i* **bìgotkinja;** *prid.* **bìgotan,** -tna, -tno — slijepo pobožan, vjerski zadrt; **bigoterija** — slijepa pobožnost; bogomoljstvo, vjerska zadrtost, zatucanost, zaslijepljenost; licemjerstvo; *isto i* **bìgotnōst,** -osti *i* **bigotstvo.**
bìgra *v.* bigar.
big stick *engl.* (stik) »velika batina«, naziv za politiku američkog predsjednika Theodora Roosevelta koji se miješao u unutarnje stvari niza država Latinske (Južne) Amerike i provodio hegemonističku politiku USA (početkom našega stoljeća).
bīgule (*mn. ž. roda*) *lat.* (bombiculum — kuglica, loptica) vrsta tjestenine; *isp.* šehrije.
bìgunac, -ūnca *tal.* (bigoncia) čabar, vedro.
biherkästn *njem.* (Bücher — knjige + Kasten — ormar) ormar za knjige, sobna knjižnica; *isto i* **biheršrānk** (Schrank — ormar); **biherwūrm** (Wurm — crv) — moljac; u prenesenom smislu ponešto podrugljiv naziv za »knjiške crve«, »knjiške moljce«, ljude, obično profesore, koji stalno kopkaju po knjigama, a ne vide života oko sebe.
biheviorizam *v.* behaviorizam.
bìhorh *grč.* vrsta pauka.
bìhude *tur.* (iz perz.) uzalud, bezrazložno.
bihuzurluk *tur.* (bihuzur — nemiran) nespokoj, nemir, uznemirenost; patnja; nesloga.
bìjača, *2. mn.* bìjāčā *tur.* (büjükanne) baka, baba, starica.
bìjāt *tal.* (beato) blažen, sretan (Nar.).
bijènīj, -ija (*pored* **bìjenijum**) *lat.* (bi... + annus — godina) dvogodište, dvoljeće; **bijenale,** -āla *tal.* (biennale) priredba što se održava svake druge godine.
bijou *v.* bižu (*isp.* »bijou cijelog djela...«; J. Ibler); **bijouterie** *v.* bižuterija.
bijuklija *tur.* (byjykly) brkat čovjek, brko, brkajlija.
bìkameralan, -lna, -lno *lat.* (bi... + *isp.* kamera) koji ima dvije komore; obično se uzima u političkom smislu za oznaku parlamentarnog sistema koji ima dva doma: narodnu skupštinu i senat; *naš izraz* dvodoman; *isp.* unikameralan.
bìkar i sl. *v.* bekar i sl.
bìkarbōna *v.* soda bikarbona; **bikarbònāt,** -āta — dvostruki karbonat (*v.*), kisela sol ugljične kiseline.
bikarija *v.* bekarija.
bìkavēr *mad.* (bikaver) bikovlja krv, vrsta crnog vina (Krleža).
bìkefālan, -lna, -lno *lat.-grč.* (bi... + kefale — glava) 1. dvoglav; 2. koji ima istodobno dva poglavara.
Bìkfordova vrpca — korda, fitilj, lunta; vrpca koja polako gori, a upotrebljava se za izazivanje eksplozije dinamitnih i piroksilinovih patrona.
bikíni, -ija — vrsta kupaćeg kostima (ženskog) koji pokriva najmanje moguće površine ženskog tijela koje se obično sakrivaju (po otoku Bikiniju koji je u naše doba postao glasovit zbog pokusa s nuklearnim oružjem što se vrše na njemu); *isp.* monokini.
bìkling *njem.* (Bückling) nasoljena i u dimu sušena haringa.
bìkolōran, -rna, -rno *lat.* (bi... + color — boja) dvobojan, u dvije boje (*isp.* trikolora).
bikoničan, -čna, -čno — dvostruko koničan (*v.*).
bìkonkāvan, -vna, -vno *lat.* (bi... + *isp.* konkavan) sa obje strane udubljen.

bìkonveksan, -ksna, -ksno *lat.* (bi... + *isp.* konveksan) sa obje strane ispupčen, izbočen.

bȉks *v.* viks; **bȉksati** *v.* viksati.

bȉku, -ua *sanskr.* (bhikku) budistički redovnik prosjak; **bȉkšu,** -ua — bramanski redovnik prosjak.

bikvadrȁt, -āta *lat.* (bi... + *isp.* kvadrat) *mat.* kvadrat na kvadrat, četvrti stupanj; *prid.* **bikvàdratnī.**

bȉl *v.* bill.

Bȉl *engl.* (Bill) *hipok. prema* William.

bìla!, bȉlah *tur.* boga mi (*obično u vezi* bȉlah valȁh).

bilabìjāl, -ala *lat.* (bi... + *isp.* labijal) *lingv.* glas koji se izgovara sa obje usnice; dvousneni glas (npr. *p, b, m*); *prid.* **bìlabijālan,** -lna, -lno — dvousneni.

bilȁh *v.* bila.

Bìlāl, -ala, 5. Bȉlāle *tur.* »koji posjećuje svoje roditelje, svoj rodni kraj«.

bìlan[1] *2. mn.* bȉlānā *tur.* (bilan) dio konjske orme (remen koji sprečava konju da visoko diže glavu).

bìlan[2] *v.* bilanca (Matoš).

bilanca, *2. mn.* bilancā *franc.* (bilan, *tal.* bilancio) 1. stanje imovine poduzeća (organizacije, ustanove) na neki određeni dan, izraženo u novcu; završni ili zaključni račun; 2. **trgovačka bilanca** — odnos između izvoza i uvoza koji može biti: a) **ȁktīvnā bilanca** (kad je izvoz veći od uvoza) i b) **pȁsīvnā bilanca** (kad je uvoz veći od izvoza); 3. **plȁtežnā bilanca** — odnos između prava na primitak i obaveza na platež jedne zemlje prema drugima na određeni rok; 4. **obračunskā bilanca** — odnos između prava na primitak i obaveza na platež jedne zemlje prema drugima uopće, nezavisno od datuma i roka; 5. *prenes.* pregled, rezultat, konačan ishod, obračun; *prid.* **bìlančnī; bilancist(a)** — činovnik koji vodi trgovačke knjige u poduzeću; *žen.* **bilancistkinja; bilančevina** — dobitak, profit koji se dobiva kad završi bilanca; **bilancirati,** -lancīrām — sastavljati bilancu, sračunavati dobitke i gubitke.

bilans, *2. mn.* bȉlānsā, **bìlansnī, bilansirati** i sl. *v.* bilanca i sl.

bȉlaterālan, -lna, -lno *lat.* (bi... + *isp.* lateralan) dvostran, obostran, s oba boka; **bilaterala** — u novinarskom jeziku stanje kad je nešto bilateralno.

bilȁv, -ava *v.* bilan[1].

bilbil *v.* bulbul.

bilboquet *franc.* (*čit.* bilboke) igračka: kugla ovješena uzicom za štapić koji ima na vrhu kapicu okrenutu prema gore; svrha je igri da se zanjihana kuglica uhvati u kapicu.

bȉld-aparȁt, -āta *njem.* (Bild — slika + *isp.* aparat) aparat za prijenos slika (crteža, fotografija, autografa i sl.) preko telegrafa.

bȉldati *njem.* (*isp.* bildovati) *šatr.* vježbati, gimnasticirati, razvijati mišiće, kultivirati tjelesnu snagu i izgled.

bȉlder (*isp.* bildati) umišljeni gizdelin, hohštapler, snob i sl.; čovjek koji posebnim vježbama razvija svoje mišiće; fizički razvijen, snažan čovjek.

bȉldovati, -ujēm *njem.* (bilden) obrazovati, uljuditi, uobličiti, izobraziti; **bìldung** — obrazovanje, obrazovanost (Šenoa, Zmaj); **bìldungsfilistar (-filister),** -stra — malograđanin koji se pravi važan svojom obrazovanošću, snob (Matoš).

bȉle *tur.* (bile) čak, štoviše; *isto i* **bȉlem** *i* **bilesi.**

bilèta *franc.* (billet) 1. cedulja; 2. vozna karta; 3. ulaznica; *isto i* **bilȅt,** -eta; *isp.* biljeter.

bilharcijáza *v.* bilharzija.

bilhàrzija (po prezimenu njem. liječnika Bilharza) bolest česta u Egiptu; uzrokuje ju jedan crv (metilj) koji dospijeva u crijeva i u krvotok te izaziva jako krvarenje; bolest se zove i **shistosomijáza** (jer je znanstveno ime spomenutom metilju Shistosoma).

biligrafija *lat.-grč.* (bilis — žuč + grafein — pisati) liječnički pregled i ispitivanje žučnih bolesti.

bilijȁr, -ára *v.* biljar.

bȉlijāran, -rna, -rno *lat.* (bilis — žuč) koji se odnosi na žuč, žučni.

bilijàrda *franc.* broj: tisuću bilijuna (piše se brojkom 1 sa 15 nula).

Bilijàrda *v.* Biljarda.

bilijȕn, -úna (*pored* bilion, -ona) *franc.* broj: milijun milijuna (piše se brojkom 1 sa 12 nula).

bȉlikum *njem.* (willkommen — dobro došao!) 1. dobrodošlica; 2. veća čaša, pokal ili tri spojena vrčića (Čeh, Leh i Meh) iz kojih se ispija dobrodošlica; u starije doba morao je gost koji je nekome prvi put došao u kuću, popiti svoju dobrodošlicu (obično se odmah napio, jer je količina vina bila pozamašna, a sve se moralo popiti nadušak; iz spojenih vrčića teklo je vino u onaj vrčić iz kojega je gost pio, i tako je on — misleći da ima ispiti jednu količinu — zapravo

ispijao tri); uz bilikum dobivao je gost na pladnju kruh, slanik i ključ, te je komadić kruha namakao u sol i pojeo, a ključ je morao neko vrijeme podržati u ruci za znak da su mu vrata u ovu kuću uvijek otvorena.

bilīn, -ína *lat.* (bilis — žuč) glavna sastojina žuči.

bìline, bȉlīnā *rus.* (byl' — događaj) ruske epske narodne pjesme.

bìlingva (*isp.* bilingvizam) čovjek koji podjednako dobro vlada sa dva jezika.

bilingvìzam, -zma *lat.* (bi... + lingua — jezik) govorenje dvama jezicima, obično u pograničnim područjima; dvojezičnost; *isto i* **bilingvìtet,** -eta; **bilingvistički** — dvojezičan (npr. rječnik).

biliōn, -óna *i* **bilijūn,** -úna *(v.).*

biliōzan, -zna, -zno *lat.* (*isp.* bilin) žučan, žučljiv, srdit, rasrdljiv, prijek, naprasit, razdražljiv, svadljiv, napržit, nabusit.

bilirubīn, -ína *lat.* (bilis — žuč + rubidus — tamnocrven) — mastilo, boja žuči; nalazi se u žuči sisavaca, u krvnom serumu, u patološkoj mokraći, u žutoobojenom tkivu kod žutice.

biliskòpija *lat.-grč.* (bilis — žuč + skopein — gledati) pregled žuči (*isp.* biligrafija).

biliverdīn, -ína *lat.* (bilis — žuč + viridis — zelen) mastilo žuči zelenoobojeno (*isp.* bilirubin).

bill *engl.* nacrt zakona predložen parlamentu na usvajanje.

billard *v.* biljar.

bìlmez *tur.* (bilmez) glupan, neznalica; lijenčina, neradnik, danguba.

bilògija *grč.* (bi... + logos — riječ, govor) dva književna djela istoga pisca što sačinjavaju jednu cjelinu; *isp.* trilogija, tetralogija.

bilokàcija *grč.* (bi... + locus — mjesto) istodobna prisutnost istog tijela na dva potpuno različita mjesta (zapravo nemoguće).

bilōn, -óna *franc.* (billon) manje vrijedno zlato i srebro, legure u kojima ima više primjesa nego čiste kovine; u Francuskoj: sitan bakreni novac.

bilònga, 3. -gi *španj.* vrsta argentinskog pučkog tanga *(v.)* koji se, prema karakterizaciji nekih muzičara, pleše »viteški, mistično i pristojno«.

biltēn, -éna *franc.* (bulletin) 1. kratak izvještaj o važnom događaju koji je značajan za široku publiku; 2. naziv mnogih periodičkih i neperiodičkih izdanja; 3. u nekim zemljama — birački listić, glasovnica određenog oblika s prezimenima kandidata dotičnog izbornog okruga.

bìltong (*burski:* bil — but, bedro, stegno + tong — jezik, jer je nalik na jezik) usoljeno suho meso gazele a katkad i noja koje se mnogo cijeni na jugu Afrike.

bìluks *lat.* (bi... + lux — svjetlo) vrsta svjetlosne reklame proizvedene fluorescentnim cijevima, veoma dobro vidljive danju i noću.

biljār, -ára *franc.* (billard) igra sa 3 ili više kugala od slonove kosti i sa štapovima na ploči pokrivenoj suknom; *v.* karambol 2; *prid.* **biljārskī; biljārcimer** *njem.* (Zimmer — soba) prostorija sa stolovima za igranje biljara (Krleža); **biljāriti,** bìljārīm — igrati biljar.

Bìljārda *franc.* naziv dvorane u nekadašnjem kraljevskom dvorcu na Cetinju (u njoj su igrali biljar) i ime samoga Njegoševa dvora.

biljeg (pravo podrijetlo nije utvrđeno, ali riječ praslavenska nije; po Skoku je vjerojatno turkmensko-mongolska) 1. znak, oznaka; 2. taksena marka; 3. poštanska marka (Matoš); 4. meta, cilj (ovo osobito u ženskom rodu: *stajati na bìljezi*).

bìljet, *2. mn.* bȉljētā *v.* bileta (Vojnović).

biljèta *v.* bileta; **biljèter,** -era, 5. bȉljeteru — čovjek koji na ulaznim vratima u prostore za izvedbe pregledava ili izdaje ulaznice; prodavač karata, ulaznica; *žen.* **biljeterka; biljetèrnica** — prodavaonica ulaznica, karata i sl.

bȉljīs *v.* biglisati.

biljūr, -úra *tur.* (billur) kristal; **bìljūran,** -rna, -rno — kristalan (Vojnović).

bȉmbaša *tur.* (bin — tisuću + *isp.* baša) komandant tisuće vojnika (u Turskoj); odgovara našem pojmu: major.

bimber-grožđe *tur.-hrv.* 1. ribizla; 2. vrsta grožđa, »mirisavka«.

bimestar, -stra, *2. mn.* bimestārā *lat.* (bi... + mensis — mjesec) dvomjesečje, vrijeme od dva mjeseca.

bimetāl, -ála *lat.* »dvokovina«; **bimetalìzam,** -zma — dvometalni sistem; novčani sistem u kome postoji i zlatna i srebrna podloga novčanoj vrijednosti; **bȉmetālan,** -lna, -lno — dvometalan, dvokovinski.

bimilēnīj, -ija (*pored* **bimilenijum**) *lat.* (bi... + *isp.* milenij) jubilej od dvije tisuće godina: dvotisućljeće.

bin[1] *tur.* (bin) tisuća, hiljada (*isp.* bimbaša).

bȉn[2] *v.* ben[1], ibn.

bìna¹ *njem.* (Bühne) pozornica, scena; *prid.* **bînskī** — pozornički, scenski.

bìna² *tur.* (bina) kuća, zgrada, zdanje; **bìna-emīn** — nadzornik javnih građevinskih radova u tursko doba.

binàcija *lat.* (bini — po dva) čitanje dviju misa u istom danu (samo uz posebno dopuštenje, ako npr. u dva sela služi isti svećenik); *glag.* **binírati**, binīrām.

bìnār, -ára *lat.* (*isp.* binaran) 1. cjelina od dva dijela; 2. osnovna ritmička jedinica od arze i teze.

bȉnaran, -rna, -rno *lat.* (bini — po dva) dvojni, dvostruk, dvojedinični; **bìnārna zvijezda** — dvostruka zvijezda; **binarìzam**, -zma — dvojstvo, dvostrukost, dvojakost.

bìnaurālan, -lna, -lno *lat.* (bini — po dva + aures — uši) koji čuje na oba uha; *isp.* monoauralan.

bînda *njem.* (Binde) 1. veza, vrpca, petlja; 2. povoj, povez, zavoj; 3. pojas; 4. uložak za menstruaciju (*v.*).

bínenšprāhe *njem.* (Bühne — pozornica + Sprache — jezik) pozornički jezik, kazališni govor, scensko izražavanje; uglađen, izbrušen i istančan govor, udešen po najsavršenijim pravilima, kakav treba da govore glumci na pozornici.

bìnica, *2. mn.* bȉnīcā *tal.* (binario — udvojen) hljepčić od dva dijela, zemička.

bìnija, *2. mn.* bȉnījā *tur.* (bini) dovratak; drvo na vratima u koje se stavlja zavor; prečka.

binirati *v.* binacija.

bìniš *v.* binjiš.

bìnler jàša *tur.* (*isp.* bin¹) živio 1000 godina!

binluk, *mn.* -ci, 2. bȉnlūkā *tur.* (*isp.* bin¹) 1. novac od tisuću jedinica (tisuću dinara, groša), hiljadarka; 2. dvije oke i po (hiljadu drama, *v.*).

binokl, *2. mn.* binoklā *i* binōklā *franc.* (binocle) dogled, dvogled, dalekozor; ručni optički pribor koji se sastoji od dviju cijevi s povećavajućim staklima za gledanje udaljenih predmeta sa oba oka; *prot.* monokl; **bȉnokulāran**, -rna, -rno *lat.* (bini — po dva + oculus — oko) koji ima dva oka ili je rađen za dva oka.

binôm, -óma *lat.-grč.* (bi... + nomos — red, pravilo, zakon) *mat.* dvočlan, dvočlani broj, npr. (a + b); *isp.* trinom, polinom; *prid.* **bìnōmnī.**

binòmij, -ija (pored binomijum) *lat.* dvojstvo.

bînskī — *prid. prema* bina (*v.*).

bìnjāk, -áka, 5. bȉnjāče, *mn.* binjaci *tur.* (binek) jahaći konj; *isto i* **bìnjek**, binjeka, *mn.* bìnjeci, 2. bȉnjēkā; **bìnjadžija** *i* **bȉnjedžija** — dobar jahač; **binjaktāš** *i* **bìnjektāš** (*isp.* taš) kamen s kojeg se uzjahuje.

bȉnjāšče, -eta *tur.* (bin — tisuća, akče — novac) novčanica od 1000 jedinica, hiljadarka.

bȉnjati, -ām *tur.* (binmek) jahati (dobro, vješto).

binjīš, -íša *tur.* (binyš) čohani ogrtač (s krznom).

bìnjuša, *2. mn.* bȉnjūšā (*isp.* binjiš) vrsta ženskog ogrtača.

bio... *grč.* (bios — život) na početku složenicā označuje vezu sa životom (npr. biologija, biografija).

bioaritmetika, 3. -ci *grč.* (bio... + aritmetika, *v.*) nauka koja se bavi izračunavanjem trajanja prosječnog ljudskog života.

bȉo-bibliogrāfija *grč.* (bio... + *isp.* bibliografija) popis djela i knjiga koje se odnose na život i rad nekog čovjeka (pisca itd.).

biocenōza *grč.* (bio... + koinē — zajednica) prirodna i stalna zajednica živih bića (često sinonim *asocijacije, v.*); **biocenologija** — nauka o biocenozama.

biodinamika, 3. -ci *grč.* (bio... + *isp.* dinamika) nauka o snagama u živim bićima.

biofìzika, 3. -ci *grč.* (bio... + *isp.* fizika) proučavanje odnosa između radijacija (svjetlo, radioaktivne supstancije itd.) i živih bića.

biofôr, -óra *grč.* (bio... + foros — nosilac); biofori su najsitnije nevidljive životne jedinice od kojih je sastavljena protoplazma; pripisuje im se sposobnost za asimilaciju, rast i razmnažanje, te bi prema tome biofori (»životonosci«) imali biti zapravo nosioci života.

biogeneza (*akc. i* **-genēza**) *grč.* (bio... + *isp.* geneza) postanak i razvoj života; *prid.* **biogenetičkī** *i* **biogenetskī**, -ā, -ō.

biogeogràfija *grč.* (bio... + *isp.* geografija) nauka o rasprostranjenosti života na zemlji.

biogràfija *grč.* (bio... + grafō — pišem) životopis; **biograf** — životopisac; *prid.* **biografskī** — životopisni.

biokemija (-hemija) *grč.* (bio... + *isp.* kemija) nauka o kemijskom sastavu živih bića i o kemijskim procesima u organizmima živih bića; *prid.* **biokemījskī (-hemījskī).**

bioklimatika *v.* biometeorologija.

biolīt, -íta *grč.* (bio... + lithos — kamen) kamen koji je postao od životinjskih i biljnih organizama.

biològija *grč.* (bio... + logos — riječ, govor) u širem smislu — skup nauka o živoj

(organskoj) prirodi, a u užem smislu — nauka o pojavama i zakonima zajedničkim čitavome organskom svijetu; obuhvaća botaniku, zoologiju i antropologiju; **biòlog**, *mn.* -zi — učenjak koji se bavi biologijom; *prid.* **biòlōškī** (biòlōško uništenje — zator, genocid); **biologìzam**, -zma — stanovište po kojem se svi društveni fenomeni tumače kao biološki procesi.

bioluminiscèncija *grč.-lat.* pojava svijetljenja kod živih organizama (npr. krijesnice, neke ribe).

bȉomagnetìzam, -zma *grč.* nova nauka koja se bavi ispitivanjem utjecaja što ih slaba ili snažna magnetska polja mogu imati na živa bića, bilo da se radi o bakterijama, bilo o sisavcima.

biomàntija *grč.* (bio... + manteía — proricanje) vračanje, »proricanje« ljudske sudbine na temelju tjelesnih karakteristika (crte na ruci, bȉlo i sl.).

biomehanika, 3. -ci *grč.* (bio... + *isp.* mehanika) mehanika organizama, proučava mehaničke procese na živim bićima i u njima (npr. mehanika krvotoka).

biometeorològija *grč.* (bio... + *isp.* meteorologija) proučavanje odnosa između klime (i meteoroloških faktora) i živih bića; *isto i* bioklimàtika.

biomètrija *grč.* (bio... + mètron — mjera) matematsko-statistička metoda pri istraživanju živih bića, osobito s obzirom na njihove odnose mjere i broja.

biònika, 3. -ci (*skrać. od* biologija — elektronika — tehnika) nova grana znanosti koja traži polazne točke za rješenje tehničkih problema u uzorima što ih čovjeku pruža sama priroda.

bionòmija *grč.* (bio... + nòmos — red, pravilo, zakon) nauka o zakonima života; proučava osobito odnose organizama prema njihovoj okolini.

biont *grč.* (bio... + ōn, 2. òntos — koji jest) fiziološka jedinica kao samostalno živo biće.

bȉo-prògram *grč.* program pranja rublja u stroju za pranje pomoću deterdženta *(v.)* koji biološkim putem (enzimima *v.*) razgrađuje prljavštinu.

biòpsija *grč.* (bio... + ōps. ōpos — oko) *med.* analiza oboljelog tjelesnog organa na temelju uzorka izrezanog sa živa čeljadeta; *isp.* autopsija.

biorizàcija *grč.* (bíos — život + rhíza — korijen, klica) pasterizacija, sterilizacija mlijeka tako da i dalje zadržava sva svojstva sirovog mlijeka; **biorìzātor** — stroj za biorizaciju; *glag.* **biorizírati**, -ìzīrām.

biosfèra *grč.* (bio... + sfaira — lopta, kugla) cjelokupan prostor na Zemlji koji je naseljen živim bićima (tu pripadaju površina Zemlje, jedan dio atmosfere, litosfera i hidrosfera).

bioskop (*akc. i* **bȉoskop**) *grč.* (bio... + skopeō — gledam) 1. sprava koja prikazuje žive slike; 2. = kinematograf; *prid.* **bioskopskī** (*akc. i* **bȉoskopskī**).

biosociològija *grč.-lat.* (bio... + *isp.* sociologija) nauka koja se bavi biocenozama *(v.)*.

bȉo-stànica *grč.-hrv.* biološka stanica; ustanova kojoj je svrha: a) proučavanje biologije životinja i bilja u nekom kraju ili u nekoj sredini; b) muzej žive prirode kao pomoćno sredstvo za predavanja iz prirodopisa.

biotika, 3. -ci *grč.* (bio...) nauka o životu.

bȉotīp *grč.* čisti tip, čista vrsta, čista linija (skup jedinki identičnih nasljednih svojstava).

biotipològija *grč.* (bio... + *isp.* tipologija) nauka koja se bavi proučavanjem različitih tipova ljudi u istoj etničkoj grupi, ispitujući biološke, psihičke, funkcionalne, endokrine, seksualne i druge karakteristike.

biotīt, -íta (po francuskom astronomu, fizičaru i kemičaru Biotu, 1774—1862) ruda iz grupe tinjaca, vrlo važan sastavak mnogih eruptivnih stijena i nekih kristalastih škriljaca.

biotop *grč.* (bio... + tópos — mjesto) stanište, prebivalište, uže životno područje životinja i biljaka koje žive u istim uvjetima.

bipartícija *lat.* (bi... + pars, 2. partis — dio) dijeljenje na dva dijela, polovljenje, raspolovljivanje.

bipartījskī *lat.* (bi... + *isp.* partija) dvostranački, dvopartijski.

bip-bip — novi ples, lansiran u Sovjetskom Savezu (ime mu je prema signalima koji su se čuli sa Sputnjika); pleše se u 4/4 taktu, a ima nekoliko figura, uglavnom improviziranih.

bìped *lat.* (bi... + pes, 2. pedis — noga) 1. dvonožac; 2. dvonožni; **bipedija** — obilježje životinje koja hoda na dvije noge, »dvonožnost«.

bȉplan *lat.* (bi... + *isp.* aeroplan) dvoplošnjak; aeroplan s dvostrukim krilima, dvokrilac.

bipolàran, -rna, -rno *lat.* (bi... + *isp.* po-

laran) koji se nalazi na oba pola, koji ima oba pola; dvopolni.

bȉr *tur.* (bir) 1. jedan; 2. jedno, jedinstvo, kompaktnost (*v.*); 3. *vezn.* čim, istom što, jedva; **doći u bir po akšamu** — doći čim prođe akšam (*v.*).

bȉra *tal.* (birra) pivo; *isp.* birarija.

biràder *tur.* (birader) brat (*isp.* burazer); prijatelj.

birarija *tal.* (*isp.* bira) pivara, pivana, točionica piva, pivnica.

bȉrāšče, -eta *tur.* (bir — jedan, akče — novac) novac od jedne jedinice; *isp.* binjašče.

bȉrc *v.* bircauz, birt i sl.

bȉrcauz; bȉrcūz *njem.* (Wirtshaus) gostionica, krčma.

bìrdā *tur.* (bir daha — još jedanput) nikada više, gotovo, svršeno.

bìrdem *tur.* (birden) 1. odmah, odjednom, ujedanput, skupa, zajedno; 2. *vezn.* čim, istom što, jedva.

bȉrđozluk *tur.* (bir — jedan, *isp.* đozluci) *v.* monokl (Krleža).

birèma *lat.* (bi... + remus — veslo) čamac sa dva vesla, dvojac, odn. antička lađa sa dva reda vesala, dvoveslarka.

bîreš *v.* biroš.

bìret, 2. *mn.* bȉrētā *tal.* (berretta) kapa sa tri izbočine i kićankom na vrhu (obično nose svećenici nekih vjeroispovijesti i suci uz svečani ornat).

bireta, 2. *mn.* birētā *franc.* (burette) *kem.* staklena cijev za mjerenje volumena malih količina tekućine.

bîrfasl *njem.* (Bier — pivo + Fass — bure) 1. bure piva, pivska bačva; 2. *prenes.* debeljko.

bìrger, 2. *mn.* bȉrgērā *njem.* (Bürger) građanin (*isp.* purgar); **bìrgerabend** (Abend — večer) »građanska večer«, subota uveče kad građani sebi priušte »izlaz« u lokale ili na koju drugu vrstu zabave; **birgermàjster** (Bürgermeister) — gradski načelnik, gradonačelnik, predsjednik gradske općine.

Birhpfajferica — u zagrebačkim kritičarskim (i kazališnim) krugovima uobičajen »domaći« naziv za njemačku spisateljicu (i glumicu) Charlotte Birch-Pfeiffer kao primjer relativno slabe dramaturgije.

birìdžik *tur.* (biridžik) dovitljiv, snalažljiv; jedinstven.

birim *tur.* (*isp.* bir) jedan (između više njih), netko.

birìndži *tur.* (birindži) broj: prvi (*isp.* bir); *prenes.* najbolji.

bìrjūz, -ūza *rus.* (birjuza) vrsta dragulja, varijetet plemenitog berila, tirkiz.

bîrka *mađ.* ovca kratkog kudravog runa; **bìrkān,** -āna — ovan kratkog kudravog runa.

bìrling *engl.* omiljeli sport u šumskim predjelima na sjeveru USA: protivnici stoje svaki na jednom kraju balvana, spuštenog u rijeku s burnim tokom, i nastoje, okrećući balvan nogama, protivnika izbaciti iz ravnoteže i svaliti u vodu.

bìrluk *tur.* (*isp.* bir) jedinstvo, zajednica.

bîrma *v.* krizma (*isp.* i berma).

Bîrma *v.* Burma.

bȉrmati, -ām *njem.* (werben) vrbovati, snubiti, nagovarati (pa i nagoniti) ljude da stupe u (plaćeničku) vojsku; **bȉrmanac,** -ānca, 2. *mn.* bȉrmanācā — zavrbovan, nasnubljen vojnik (pa i silom mobiliziran).

birmīt, -íta — birmanski, burmanski jantar, prirodna smola slična jantaru (nalazišta u Burmi).

bìrō, -òa, *mn.* -òi, 2. biroā *franc.* (bureau) 1. sastav rukovodilaca neke organizacije, ustanove, kongresa i sl. (npr. *partījskī bìrō*); 2. kancelarija, ured, pisarnica, poslovna prostorija, poslovnica.

birokracija (*pored* **birokratija**) *franc.-grč.* (*isp.* biro + krateō — vladam) 1. vladajući činovnički aparat unutar države; 2. = birokratizam (*v.* dalje); **biròkrat(a)** — 1. koji pripada birokraciji; 2. činovnik-formalist, zatezalo, koji žrtvuje stvarne interese posla formalnostima; *žen.* **birokratkinja;** *prid.* **birokratskī; birokratizam,** -zma — 1. »birokratizam se u prijelaznom periodu od kapitalizma ka socijalizmu prvenstveno javlja kao tendencija da vlast postane polazna točka jednog procesa u kome bi državni aparat trebalo da postepeno dobiva odlučujuću ulogu u proizvodnim i društvenim odnosima uopće, da kao monopolni upravljač zamijeni vlast nekadašnjeg kapitaliste u proizvodnji, da na taj način postane u društvu samostalan i odlučujući ekonomski činilac — sve više ograničavajući slobodu rada i neposrednog proizvođača — i da u konačnoj liniji deformira razvitak socijalističkih odnosa u smislu restauracije određenih državnokapitalističkih odnosa i oblika« (iz Programa Saveza komunista Jugoslavije); 2. svemoć, prevlast i odlučujuća uloga činovničkog aparata u državi, osobito u državnokapitalističkim zemljama; 3. kancelarština, sklonost na formalizam u poslu, odijeljenost od stvarnog života, od

svega što interesira živog čovjeka; gledanje na život kroz spise i ispuštanje iz vida živih ljudi (ovo treće značenje zove Milivoj Dežman: **birokratika**); **birokratizirati**, -izīrām — provesti birokratizaciju, birokratske metode u upravi, »počinovničiti«.

bīroš *mađ.* (biros) govedar, volar na imanju; *žen.* **bīroškinja.**

birotehnika, 3. -ci (*isp.* birō *i* tehnika) cjelokupnost postupaka i aparata koji se primjenjuju pri obavljanju uredskih poslova.

birōv, bírova *mađ.* (bíro — sudac); 1. općinski starješina; 2. općinski sluga; pandur, dostavljač, »pozivar«; 3. čuvar polja, poljar, subaša; *prid.* **bírovljev.**

bīrsa *v.* birza.

bȉrstnāpcug *njem.* (Bürste — četka + Abzug — snimka) »četkovni otisak«; u štamparstvu naziv za prvi otisak složenog teksta na kojem se vrši ispravljanje pogrešaka u slogu; danas sve više prodire naziv »prva korektura« (njemačko ime odatle, što otiskivač — da bi dobio što jasniji otisak — lagano udara četkom po poleđini papira položenog preko crnilom namazanog sloga).

biršag, -aga *mađ.* (birsag) 1. globa, novčana kazna; 2. dar u novcu ili u kakvoj stvari; mito.

bȉrt *njem.* (Wirt) 1. *v.* birtaš; 2. katkada i umjesto *birtija, bircauz, bircuz.*

bir tahta eksik *tur.* »nedostaje jedna daska« (u glavi).

birtaš, -āša, 5. bȉrtāšu (*isp.* bircauz, birtija) gostioničar, krčmar; **birtašica** — gostioničarka, krčmarica (Nar.).

bìrtija, 2. *mn.* bȉrtījā *v.* bircauz; *umanj.* **birtijica.**

birtuglija *tur.* (*isp.* bir *i* tug) paša od jednoga tuga (*v.*); *isp.* beglerbeg.

bīruš *v.* biroš (Nar.).

bȉrvād, -ādi (zbirna imen. ž. r.) *mađ.* (birhato) dvije grede, spojene na krajevima, za spuštanje buradi u podrum odn. za guranje na kola pri utovaru.

birvaktīle *tur.* (*isp.* bir *i* vakat) jednom, nekada, u stara vremena.

bīrza *lat.* (birsa — koža) 1. prevlaka, pavlaka ponad (pokvarenog) vina, vinska plijesan; 2. sol vinske kiseline, tartarat; *isp.* vajnštajn.

birzemān, -ana *tur.* (*isp.* bir + zeman) prošlost, davno vrijeme, staro doba; **birzemanīle** *isto što i* birvaktile (*v.*); *isp.* babazeman.

bȉs *lat.* dvaput; »još«, »još jedanput«; »opet«; uzvik kojim publika (u kazalištu, na koncertu itd.) zahtijeva da se nešto iz programa ponovi.

bisāci, bisaka (*mn. m. r.*) *v.* bisage.

bisage, bȉsāgā (*mn. ž. roda*) *lat.* (*isp.* bis + saccus — vreća) dvostruka torba, dvije sastavljene torbe koje se prte preko ramena ili se vješaju o sedlo; dvanjke.

bisāzi, bisāgā (*mn. m. r.*) *v.* bisage.

bis dat qui cito dat *lat.* (*čit.* bȉs dāt kvi cȉto dāt) dvostruko daje tko brzo daje (»dvaš dariva ko poteži« [tj. tko se požuri]; Kavanjin, Bogatstvo i uboštvo, III. pjev.).

bis de eadem re ne sit actio *lat.* (*čit.* ...akcio) ne može se dva puta tužiti za istu stvar; *isp.* non bis in idem.

bȉseksuālan, -lna, -lno *lat.* (bi... + *isp.* seksualan) dvospolan; *isp.* hermafrodit; **biseksualìtet**, -eta — dvospolnost.

bisektrisa, 2. *mn.* -īsā *lat.-franc.* (*isp.* bi... *i* sektor) *geom.* crta koja dijeli kut na dvije polovice, raspolovnica, presječnica.

biser, 2. *mn.* bȉsērā *tur.* (büsre) okrugla tvorevina oko zrnca pijeska ili oko kojeg drugog stranog tijela što se slučajno nađe u ljušturi nekih školjki; stvara se od sedefa i ima lijep bjelkast sjaj s preljevima; smatra se dragocjenošću i upotrebljava za nakit; *prid.* **bìseran**, **biserast** *i* (*tur.*) **biserli; bìserka**, 3. -ki, 2. *mn.* -kī — vrsta kokoši podrijetlom iz zapadne Afrike (također služi za ukras), tzv. morska kokoš (kod Krleže i *misīrka;* isp. *Misir*); **bisernica** — 1. školjka koja proizvodi biser; 2. vrsta najmanje tambure, prim.

bȉsig *njem.* (bissig) zajedljiv, zagrižljiv, pakostan.

bisilabičan, -čna, -čno *lat.* (bi... + *isp.* silaba) od dva sloga, dvosložan.

bisírati, bisīrām (*isp.* bis) ponovno pjevati ili svirati nešto već izvedeno (udovoljiti publici, koja viče »bis«).

biskajskī *prid.* u vezi **Biskajskī zāljev** (veliki zaljev Atlantskog oceana u Španjolskoj i Francuskoj).

bȉskup *grč.* (episkopos — nadglednik) 1. visoki dostojanstvenik u katoličkoj i evangeličkoj crkvi; 2. ptičja trtica (jer je oblikom nalik na biskupsku bogoslužbenu kapu, mitru); *prid.* **bȉskupov; bȉskupskī; biskupija** — područje jednog biskupa; *prid.* **biskupījskī.**

biskvīt, -īta *franc.* (biscuit — dvaput pečen) 1. dvopek, peksimit; 2. vrsta kolača od jaja, šećera i brašna; 3. dvaput pečeni porculan bez cakline.

bismilāh! *tur.* (bismillāh) bog pomogao! u ime božje!
bis repetita placent *lat.* ponovljene stvari dvaput se sviđaju.
Bissau (Bissao) *v.* Gvineja Bissao.
bìsta, *2. mn.* bīstā *franc.* (buste — grudi) 1. poprsje: kip koji predstavlja čovjeka iznad pojasa; 2. poprsju sličan gornji dio krojačke lutke.
bìster *engl.* (bister, bistre) smeđa mineralna boja, smeđi slikarski pigment (po svom sastavu preparirana čađa smolastog drveta).
bistijerna *v.* cisterna.
bistnhalter *v.* buznhalter.
bìstoš *mad.* (biztos — siguran) policajac, policijski činovnik.
bistrō, -ōa, *mn.* -ōi, 2. -ōā *franc.* (bistro) *prvotno:* krčmar, *zatim:* vinotočje, *danas:* ekspresni restoran.
bistūri, -ija *franc.* (bistouri) nož za operacije s pomičnim sječivom; skalpel.
bisūrman *v.* busurman.
bìsus *grč.* (byssos — tanka lanena ili pamučna tkanina) morska svila; vlakna kojima se jedna vrsta školjki (dagnja) drži za morsko dno; *prid.* **bìsusnī.**
bìškup *v.* biskup.
bišoftērka *v.* virtšafterica.
bit[1] *v.* beat.
bìt[2] *engl.* (bit) sitan novac od 12 i po centa (USA) odn. od 3 penija (Engleska), uopće nešto sitno, komadić; u teoriji informacija jedinica informacije koja odgovara rezultatu izbora između dvije jednako vjerojatne alternative.
bitānga, 3. -gi *mad.* (bitang, *od staronjem.* bintunge — pljačka) skitnica, ništarija; **bitāndžiti se,** -īm se — biti bitanga, skitati se.
bìter *njem.* (bitter — gorak) vrsta gorke rakije.
biterisati, -šēm *tur.* (bitirim — kraj, svršetak) svršiti, dokončati, dokrajčiti.
bitevi *tur.* (bitevi — čitav) jak, snažan, čvrst, masivan, temeljan, temeljit.
bitèvija *tur.* (bitevi) 1. vrsta koplja, plosnato koplje; 2. »čitav čovjek«, ljudina, jakota, ljudeskara, temeljak, »kao od brijega odvaljen«.
bitirisati *v.* biterisati.
bìtisati, -šēm *tur.* (bitmek) proći, svršiti se, propasti, uginuti, nestati; **bilo i bìtisalo** — bilo pa prošlo.
bìtlzi *(mn.) engl.* (beatles) prvotno: četiri čupava, nedovoljno očešljana mladića, sa prilično simpatičnim glasovima, koji su se istakli sviranjem i pjevanjem šlagera i postali ljubimci engleske publike (»čupavci iz Liverpoola«); kasnije su sebi dopuštali kojekakve sitne nepodopštine, uglavnom simpatične (čak su dobili i Orden Britanskog imperija za zasluge), i tako zainteresirali za sebe mnoge ljubitelje senzacija, pridruživši se pojavama modernog svijeta kao što su *halbštarkeri, modsi, bluzon noari* i sl.; **bìtlzica** — »frizura« kakvu nose bitlzi i njihovi simpatizeri odn. imitatori (čupava, raskuštrana, nemarna).
bìtnik, *mn.* -ci *engl.* (beatnik) jedan od naziva za huligane, bluzon noare, tediboje, halbštarkere, provose i sl. mlade ljude (obično nedoučene đake) koji žive na svoj način prezirući forme »običnog života«; uopće osoba sklona neuobičajenom ponašanju (»izvan ostalog svijeta«) i odijevanju i bizarnim teorijama o životu; *isp.* punk.
bitometrija *grč.* (bythos — dubina + metron — mjera) mjerenje dubina mehaničkim putem ili preračunavanjem; **bitometar,** -tra, 2. *mn.* bitometārā — dubinomjer.
bitonālnōst *v.* politonalnost.
bìtpazār, -ara *tur.* (bitpazar) tržište starim stvarima, »bušja« odn. »buvlja pijaca«.
bitterwasser *njem.* »gorka voda«, sredstvo za regulaciju probave (Krleža).
bitulīt, -ita *lat.-grč.* (*isp.* bitumen + lithos — kamen) materija uglavnom od bitumena za gradnju (taracanje, popločivanje) cesta.
bitūmen *lat.* (»paklina, asfalt«) organske tvari, nastale raspadanjem biljnih ili životinjskih ostataka; zemni vosak, petrolej, nafta, asfalt i sl.; također i umjetni produkti, npr. kamenougljena smola; *prid.* **bitūmenskī** *i* **bìtuminōzan,** -zna, -zno.
bìva *jap.* narodni instrument u Japanu, srodan lutnji; ima 4 žice po kojima se udara drvenim štapićima; prati pjevanje starih ljubavnih i ratničkih pjesama.
bìvak, *mn.* -ci, 2. bìvākā *franc.* (bivouac) vojnički tabor pod otvorenim nebom i šatorima; *prid.* **bìvačnī;** *glag.* **bìvakovati,** -ujem — logorovati u bivaku; *isto i* **bivakírati,** -vakīrām; **bìvačar** — vojnik određen da ide ispred čete (glavnine) i brine se za bivak; konačar.
bivalentan, -tna, -tno *lat.* (bi... + *isp.* valencija) *kem.* dvovaljan, dvovrijedan.
bìver *v.* dever[2] (deverika).
bìz *tur.* (biz) obućarsko ili remenarsko šilo.
bìzam *hebr.* (besem; *isp. i* balzam) 1. krzno bizamskog štakora, ondatre, dotično jedne

vrste krtice (desmana); 2. mirisna mast; mošus; *prid.* **bìzamskī.**

Bizant — isto što i Carigrad, ali služi i kao naziv za čitavo Istočnorimsko Carstvo; *prid.* **bizantskī; Bizantínac,** -nca, 5. Bìzantīnče, *2. mn.* Bizántīnācā — stanovnik Bizanta; *žen.* **Bizantīnka;** *prid.* **bizantīnskī; bizántika,** 3. -ci — bizantski stil u umjetnosti; **bizantinìzam,** -zma — postupak svojstven Bizantincima, isprva finoća i učtivost, a kasnije dvoličnost i spletkarenje; **bizantínac** — dvoličnik, spletkar, lukavac; **bizantologija** — nauka o bizantskoj književnosti i kulturi; **bizantòlog,** *mn.* -zi — učenjak koji se bavi bizantologijom; *prid.* **bizantolòškī** (*sve pored* **Vìzant** itd.).

bìzāran, -rna, -rno *franc.* (bizarre) čudnovat, neobičan, nastran; hirovit; **bizārnōst,** -osti — čudnovatost, neobičnost, nastranost; hirovitost.

bìzat, *2. mn.* bìzātā *tal.* (bisatto) jegulja.

bizmut *njem.* (Wismut, po području Wiesen) *kem.* element, atomska težina 209,00 tablični broj 83, *znak* Bi; crvenkastobijeli lako topljivi metal; služi za dobivanje lako topljivih slitina, teških vrsta stakla; neki se njegovi spojevi upotrebljavaju u medicini.

biznis *engl.* (business) 1. posao, trgovina, šićar; 2. poslovna struka; **bìznismen** — poslovan čovjek, čovjek trgovačkog duha, trgovac uopće, »kšeftsman«.

bizōn, -ona *grč.* (bisōn) divlji bivol, zubar (u Evropi); bufalo (u Americi); *prid.* **bizōnskī;** *isp.* žubr.

Bizōnija *lat.-grč.* (bi'... + zona — pojas) američki i britanski dijelovi okupirane Njemačke s jedinstvenom angloameričkom upravom.

bîž, bíža, *mn.* bíži *lat.* (pisum, *tal.* pisello) grašak (*isp.* rizi-bizi).

bìžū, -ua, *2. mn.* -uā *franc.* (bijou) dragulj, dragi kamen, ukras, ures, nakit, dragocjenost (Matoš).

bižuterija *franc.* (bijouterie) 1. nakit, dragulj; 2. trgovina draguljima; 3. tvornička proizvodnja nakita.

BJ — automobilska oznaka za *Bjelovar.*

bjāka *tal.* (biacca) bjelilo, puder.

Bjanka *v.* Bianca.

bjankārija *tal.* (biancheria) bijelo rublje; *isto i* **bjankerija.**

bjanko *tal.* (bianco — bijelo, neispisano) mjenica samo s potpisom nevezana ni uz svotu ni uz rok (*bjanko-mjenica*); **bjanko-potpis** — potpis na prazan papir, u povjerenju na ono što će biti napisano; potpis unaprijed.

bjelobiljetnik *rus.* (belobiletnik) u ruskoj predrevolucionarnoj vojnoj terminologiji izraz koji je označivao obveznika oglašenog nesposobnim za vojnu službu.

bjelogardijac, -jca, *2. mn.* bjelogardījācā *rus.* pripadnik Bijele garde, proturevolucionarne formacije za vrijeme oktobarske revolucije; *uopće:* proturevolucionar, protuboljševik; **bjelogardist(a)** — pripadnik Bijele garde u Sloveniji za vrijeme njemačke okupacije (1941—1945).

bjestija *v.* bestija.

bjōnda *tal.* (bionda) *i* **bjōndo** (*tal.* biondo) *v.* blond i izv.

Bk — znak za berkelij (*v.*).

BL — automobilska oznaka za *Banju Luku;* također i za *Basutoland.*

black-bottom *engl.* (*čit.* blek-bötom) vrsta američkog plesa poslije prvoga svjetskog rata, zapravo varijanta vanstepa (kreatori američki Crnci); pojavio se god. 1926.

blackout *engl.* (*čit.* blekaut) 1. šutnja, zaborav, prešućivanje, osobito skrivanje, zabašurivanje nekih činjenica od strane službenih vlasti u političke svrhe; 2. mrak, zamračenje.

blafār, -ára *franc.* (blafard) *v.* albin.

blāgēr, -éra *franc.* (blagueur) hvalisavac, lažac; komedijant (Matoš).

blagírati, blagīrām *franc.* (blaguer) lagati u šali, šaliti se na nečiji račun, ismijavati koga (Matoš).

blagodāran, -rna, -rno *crkv.-slav.* zahvalan; **blagodarenje** — služba božja zahvalnica, tedeum; **blagodāriti,** -godārīm — zahvaljivati; **blagodārnōst,** -osti — zahvalnost.

blagodejānje *rus.* stipendija, potpora; **blagodejānac,** -nca, *2. mn.* blagodejānācā — stipendist.

blagogovēnje *crkv.-slav.* pobožnost, strahopoštovanje, bogobojaznost.

blagorōđe *rus.* (blagorodie) titula nižeg oficira ili činovnika u carskoj Rusiji.

blagoutrobije *crkv.-slav.* trbuh, utroba.

blagovōn, -a, -o *rus.* mirisan, aromatičan.

blagovremen, -a, -o *rus.* pravovremen, pravodoban.

blajhati, -ām *njem.* (bleichen) blijediti, činiti blijedim, osobito bojadisati kosu u svjetliju boju, isto što i oksidirati; *isto i* **blajhovati,** -ujēm.

blak *engl.* (black) katran, ter, smola (crna).

blamáža *franc.* (blame — ukor, pokuda; negodovanje) osramoćenje, sramota, ruglo; **blamirati,** blamīram — izvrgnuti ruglu, učiniti smiješnim, osramotiti, kompromitirati.

blanak, blanka, *mn.* blanci, 2. blanaka *tal.* (planca) klupa nalik kovčegu, sanduk za rublje.

blank *franc.* (blanc) bijel, čist, otvoren; **ostati blank** — ostati potpuno bez novaca; **ići blank** — ići bez ogrtača; imati npr. **blank deseticu** — u kartanju ne imati ni jednu kartu iste boje nego deseticu.

Blanka *v.* Bianca.

blankéta *franc.* (blanquette) 1. bjelica; papir koji je samo potpisan, a može se ispuniti sadržajem po volji; 2. tiskanica, formular; *isto i* **blanket,** -eta.

blankizam, -zma — struja u francuskom revolucionarnom pokretu kojoj je začetnik francuski socijalist L. A. Blanqui (1805. do 1881); po definiciji Lenjinovoj »blankizam je teorija koja poriče klasnu borbu. Blankizam očekuje spas čovječanstva od najamnoga robovanja ne putem klasne borbe proletarijata, nego putem urote nevelike manjine intelektualaca«; **blankist(a),** *2. mn.* blankīstā — pristaša blankizma (osobito aktivan u doba Pariške komune).

blanko *v.* bjanko.

blankpancer *njem.* svijetli, blistavi oklop (Krleža).

blankvers *engl.* (blankverse) stih bez sroka, nevezan stih, jampski pentametar *(v.)*, redovan u engleskoj drami i epu.

blanširati, blanšīram *franc.* (blanchir) *u kuharskom jeziku:* 1. naglo prokuhati, pofuriti, ošuriti; 2. (o)čistiti, (o)bijeliti, (o)guliti, (o)ljuštiti.

blanja *lat.* (planula) *v.* hobl.

blasfemija *grč.* (blasfemía) hula, bogohuljenje; pogrda, psovanje, kleveta, grdnja; **blasfemičan,** -čna, -čno — bogohulan, strahovito uvredljiv, krajnje pogrdan, klevetnički u najgorem smislu.

blastogeneza (*akc. i* **-geneza**) *grč.* (blastē — klica, mladica, list, izníkao, grana + geneza, *v.*) vegetativno razmnožavanje putem pupanja ili stvaranja naročitih klica.

blastom, -oma *grč.* (blastē — klica) vrsta tumora *(v.)*.

blastoméra *grč.* (blastē — klica, merizomai — razdvajam) stanica nastala brazdanjem jajeta u početku embrionalnog razvitka.

blastomikoza *grč.* (blastē — klica + mykēs — gljiva) bolest kože (očituje se u obliku čvorića i većih oteklina koje se gnojno razmekšavaju).

blastopor *grč.* (blastē — klica + poros — prolaz) otvor na pracrijevu gastrule *(v.)*.

blastula *grč.* (blastanō — klijam, ničem) jedan od razvojnih stadija svih mnogostaničnih životinja.

blaufuks *njem.* (blau — plav + Fuchs — lisica) sjeverna (arktička) lisica s plavkastim krznom, tzv. plava lisica (i krzno od nje); *isp.* silberfuks.

blaugas *njem.* (blau — plav + Gas — plin) vrsta plinovitog pogonskog goriva za avione.

blaumontag *njem.* (doslovno »plavi ponedjeljak«) stanje mamurnosti poslije bančenja u nedjelju.

blauštrumpf *njem.* (blau — plav + Strumpf — čarapa) »plava čarapa«, u literaturi čest izraz za »učenu ženu« (Begović); prema za 17. st. smiješnom običaju jednoga od članova kruga ugledne engleske spisateljice lady Mary Wortley Montagu (briljantni kozer Stillingfleet) da nosi čarape plave boje.

blavor, -ora *rum.* (balaur — zmaj) 1. vrsta guštera bez nogu, nalik na zmiju; 2. vrsta morske ribe.

blazer *v.* blejzer.

blazīran *franc.* (blaser — otupjeti, oguglati) 1. otupljen; 2. ravnodušan; sit svega i zato obuzet dosadom; prezasićen; *izv.* **blazīranost,** -osti.

blef *engl.* (bluff) 1. u kartaškoj igri — način kojim se suigrači obmanjuju time što se igrač koji ima slabe karte pravi kao da ima u rukama jake karte (npr. kod pokera); 2. *prenes.* a) prevara, varka, zasljepljivanje; opsjena, obmana; b) plašenje protivnika drskošću, bezobraštinom, hvalisanjem u pogledu snage i sredstava kojih u stvari nema; **blefirati,** blefīram — iznenaditi, zabliještiti, zapanjiti i tako prevariti; obmanuti, zavarati; **blefer,** *2. mn.* blefērā — obmanjivač, varalica i sl.

blefarítis (*akc. i* **-itis**) *grč.* (blefaron — vjeđa, očni kapak) upala očnih kapaka.

blefarospazam *grč.* grčevito stezanje očnih kapaka, vjeđa.

blefer; blefirati *v.* blef.

bleh *njem.* (Blech) lim (*isp.* pleh); **blehan,** -a, -o — limen, plehnat.

blejzer *engl.* (blazer) lagan, šaren sportski vuneni kaputić; u širem smislu isto što i *vesta, sako (v.)*.

blek-botom *v.* black-bottom.

blend *engl.* mješavina, smjesa, spoj.

blenda, *2. mn.* blendā *njem.* (Blende) 1. mali otvor koji se može proširiti i suziti (npr. kod fotografskog aparata); 2. sjajnik, blistavac (ruda); 3. ploča oblijepljena staniolom *(v.)* ili prevučena srebrnastom bojom koja služi za iskorišćivanje sunčanog svjetla prigodom filmskog snimanja; brana, pregrada, zaklon, zaslon.

blendati, -ām *njem.* (blenden — zasjenjivati) u snimanju glasa na magnetofonsku vrpcu ili na gramofonsku ploču udaljivanjem glasa od mikrofona postizavati efekt da se glas gubi ili postaje slabiji, da »izbljeđuje« (da se dobije npr. efekt odlaženja i sl.); *isto i* **blendovati,** -ujem.

blender — 1. isto što i blenda 3; 2. radnik (filmski) koji radi oko blende 3.

blendovanje — premazivanje krzna razrijeđenom bojom, izbljeđivanje; *isp.* blendati.

blenkvers *v.* blankvers.

blenoreja *grč.* (blenna — sluz + rheō — tečem) upala koja nastaje prijenosom bacila gonoreje *(v.)* u oči; *isto i* **blenoragija.**

blesura *franc.* (blessure) rana, ozljeda, povreda; **blesirati,** blesīrām — raniti, povrijediti, ozlijediti.

blic *njem.* (Blitz) 1. blijesak, munja; 2. *v. (niže)* blicliht; **blicablajter** (*njem.* ableiten — odvoditi) 1. munjovod, gromovod, gromobran; 2. *prenes.* odvodnik, kanalizator, čovjek koji raznorodne stvari svodi u jednu kolotečinu; **blickrig** (Blitzkrieg) — »munjeviti rat« s pomoću kojega napadačka strana misli završiti vojne akcije u najkraćem roku potpunim porazom protivnika; **blic-pitanja** — intervju »na brzinu«, bez mogućnosti da se pitani prethodno pripravi na odgovore; **blicliht** (Blitzlicht) »bljeskalica«, magnezijevo svjetlo (pri fotografiranju u tamnim prostorijama); *kraće:* **blic,** blica, *mn.* blicevi; *isp.* fleš[1].

blicati, -ām (*isp.* blic) juriti poput munje, »sijevati« (M. Matković).

blind[1] *njem.* (blind) slijep; **na blind** — 1. naslijepo, nasumce; 2. *šatr.* neopaženo, neopazice, neprimjetljivo; bez računa, hazarderski (npr. igrati karte).

blind[2] *franc.* (blind; trebalo bi čitati *blend,* ali ovako se uvriježilo) zaklon, oklopna kola, tenk.

blindaža *franc.* (blindage) *vojn.* zaklon koji brani borce od vatre odozgo; pravljenje takva zaklona, oklopljivanje, zaštićivanje; **blindirati,** blindīrām — 1. oklopiti (npr. *blindirani automobil, vlak*); 2. graditi blindaže.

blinder (*isp.* blind) *šatr.* tko nasumce krade sve do čega stigne.

blinderica *njem.* (*isp.* blind[1]) tramvaj bez broja, odn. bez druge kakve oznake određenog pravca.

blindirati *v.* blindaža.

blindrama *njem.* »slijepi okvir«, plosnati okvir, bez ornamenata i (obično) bez platna (Krleža).

blinker *njem.* (blink — sjajan, svjetlucav) 1. od kovine, plastične mase, drva načinjena ribica s udicom kao mamac za veće ribe; *naš izraz:* varalica; 2. konjski naočnjaci, zazirci; 3. službeni ulični telefon milicije sa signalnim svjetlom; 4. električni prometni signal na raskršću, semafor.

blinkeraš, -aša — ribič koji lovi uz pomoć blinkera.

blip *engl.* (vjerojatno onomatopeja) svjetlosni signal na radaru *(v.).*

blister *engl.* (blister) 1. sirovi talionički bakar; 2. grubo liven čelik; 3. mjehurić na koži, prišt, opeklina.

Blitzkrieg *v.* blickrig (pod *blic*).

blizard *engl.* (blizzard) vjetar koji se povremeno javlja u Kanadi, gusta snježna vijavica, snježna oluja; putnik, zatečen od te pojave, može uslijed silne studeni poludjeti i vrlo brzo umrijeti.

blok *franc.* (bloc) 1. savez (država, političkih stranaka ili drugih organizacija) u svrhu zajedničke akcije; 2. vrsta dizalice; 3. sklop kuća ili ulica koje tvore izvjesnu jedinicu; 4. potvrda za uplaćenu sumu na koju se dobije roba; 5. svezak čvrsto vezanog čistog papira iz kojeg se mogu pojedini listovi iskinuti, 6. kocka od betona za gradnju podvodnih dijelova lukobrana, gatova i nasipa; 7. panj, gromada, klada; 8. u sportskim igrama skup od nekoliko igrača koji stisnuti jedan uz drugoga sprečavaju akciju protivnika (u nogometu npr. kod izvođenja šesnaesterca, tzv. »živi zid«); 9. osjećaj skučenosti, zauzetost nekom pojavom koja sprečava mišljenje na bilo što drugo; 10. *tipogr.* tip slova kod kojih su sve crte iste debljine (*isp.* blok-pismo); 11. cjelina, masa (kamena, leda); 12. planinski masiv; 13. komad metala prikladnog za dalju obradu; 14. veći ili važniji dio stroja, srednji dio motora s unutrašnjim izgaranjem; 15. *u televizijskom jeziku* sklop od nekoliko izvedbenih to-

čaka povezanih u jednu idejnu cjelinu; *prid.* **blokovskī.**

blokada *tal.* (bloccata — opsjednuta, opkoljena) 1. vojna, politička ili ekonomska izolacija ili opkoljavanje neke države (ili njezina dijela), npr. zatvaranje tuđe obale vlastitim ratnim brodovima radi stvaranja pritiska na protivničku silu; organizatori blokade žele na taj način prinuditi dotičnu državu da izvrši određene njihove zahtjeve ili da primi uvjete koje joj oni nameću; 2. u medicini katkada naziv za *injekciju; prid.* **blokadnī,** -ā, -ō.

blokaža *franc.* (blocage) 1. *štamp.* stavljanje kovnih umetaka umjesto slova koja slučajno nisu pri ruci; 2. *sport.* u boksu — obrambeni pokret tijela koji se sastoji u tome da se pod protivnikov udarac podmetne ruka ili slabije osjetljivi dio tijela.

blokej, -eja, *2. mn.* -ējā (*isp.* blok i izv.) u Srbiji uobičajen naziv za predmet koji se u Hrvatskoj zove »špicpleh«, tj. omanja, obično željezna (katkad i bakrena) pločica s rupicama što se pribija na vrhove potplata (đonova) i na pete da zaštiti kožu od prebrzog oštećenja.

blokflauta — vrsta flaute, s opsegom od dvije oktave; u 16. i 17. st. jedan od najraširenijih instrumenata, ali sredinom 18. st. nestaje iz upotrebe.

blokhauz *njem.* (Blockhaus) 1. brvnara, drvena kuća, pastirska koliba; 2. tvrđavica, karaula, stražara.

blokirati, blokīrām — 1. ostvariti blokadu *(v.)*; (u)činiti nepokretnim, (u)kočiti, onemogući(va)ti u kretanju; 2. *vojn* opkoliti utvrđeno protivnikovo uporište, u cilju da se osvoji; 3. u prometnoj službi — zatvoriti semaforima prugu među dvjema stanicama kao znak da pruga nije slobodna; 4. pregraditi put; 5. *trg.* izdati blok, tj. potvrdu o uplaćenoj svoti na temelju čega se diže roba; 6. zatvoriti telefonsku liniju, koju je zauzeo neki pretplatnik, za druge pretplatnike; 7. *štamp.* staviti određeni znak (□) umjesto slova koje u ovaj čas nedostaje, ali se pretpostavlja da će se do slijedeće korekture pronaći (*isp.* blokaža 1); 8. obuzeti (u duševnom smislu), otežati mišljenje, hendikepirati *(v.)*; 9. dati injekciju, ubrizgati ljekovitu tekućinu; 10. zabraniti isplatu s nečijeg tekućeg računa u banci, dok vlasnik računa ne namiri stare dugove; 11. uopće bilježiti, unositi (pismeno) u blok (bilježnicu), zapisivati itd.

blokovskī — *prid. prema* blok *(v.)*.

blok-pismo — oznaka za slova (blok-slova) kod kojih svi potezi imaju istu debljinu.

blokus *franc.* (blocus, *isp.* blokhauz) *v.* blokada (»Buro, ti si blokus Brača«, tj. bura sprečava svaki promet s otokom; Tin Ujević).

blomba *v.* plomba.

blond[1] *franc.-njem.* (blond, *tal.* biondo — plavi) svijetle (= plave) boje, plavokos, svjetlokos; **blondīn,** -īna — plavokos muškarac, plavušan; **blondīnka** — plavokosa žena, plavuša, plavojka; *isto i* **blondina;** *isp.* bjonda.

blond[2] *franc.* (blond) fina svilena tkanina; svilena čipka (Sterija).

blondel — slika kojoj je autor Blondel Lancelot (1496—1561), flamanski slikar i graditelj (karakteristike: bogati ornamenti, blistave boje, blještav sjaj); također i slike u takvom stilu uopće (Krleža).

blouson noir *v.* bluzon noar.

Blu-Bo *njem.* skrać. od Blut (krv) i Boden (tlo), teorija krvi i tla (u književnosti).

bludžīn, bludžīnz *v.* blue-jean, blue-jeans.

Blue Bird *engl.* (*čit.* blū berd) modra ptica, jedan od američkih umjetnih Zemljinih satelita iz programa Intelsat II.

blue-jean *engl.* (*čit.* bludžīn; prema starofranc. obliku *Janne* za tal. grad *Genovu,* gdje se prvotno tkala) vrsta čvrste pamučne tkanine, najčešće plave boje, od koje se proizvode hlače karakterističnoga »traperskoga« kroja a u naše vrijeme i drugi odjevni predmeti; kod nas poznata i kao »traper-materijal«; **blue-jeans** (*čit.* bludžīnz) — hlače od takve tkanine, »traperice«, »farmerke«.

blue peter *engl.* (*čit.* blū pīter) *pomor.* signalna zastava koja znači slovo *P* u međunarodnom signalnom kodu: plavo polje s bijelom četvorinom u sredini; označuje da brod napušta luku.

blues *v.* bluz.

blue stocking *engl.* (*čit.* blū stokin — plava čarapa) književnica, učena žena; *isp.* blaustrumpf.

bluff *v.* blef.

blum *engl.* (bloom) komad iskovanog željeza; **bluming** (blooming) — veliki strug za valjanje lijevanog željeza u kvadratni teški blok (blum).

blumenštender *njem.* (Blume — cvijet + Stander — stalak) stalak za cvijeće (obično za njegovanje cvijeća u sobama).

blus *v.* bluz.

blush *engl.* (*čit.* blāš) rumenilo, crvenilo za lice.

blutdruk *njem.* (Blut — krv + Druck — tlak, pritisak) tlak krvi, krvni pritisak (*isp.* hipertonija i hipotonija).

blutšturc *njem.* (Blutsturtz) izljev krvi.

blūz, blūza, *lok.* bluzu *engl.* (blues) a) muzički stil nastao u Americi među crncima prije 150 godina sa specijalnim ritmom uz instrument od 12 žica, popularan u različitim varijantama (pjevanje, solo-gitara, harmonika, bas-gitara, bubnjevi) sve do danas; b) društveni ples 20. stoljeća na sprijeda opisanu muziku; pleše se u parovima, koraci nefiksirani, različite improvizacije.

bluza *franc.* (blouse) 1. ženski lagani gornji haljinac (samo do pasa); 2. vojnički ili na vojničku krojeni kaput koji se kopča po sredini (za razliku od koporana koji ima dugmeta po strani); 3. **engleska blūza** — vrsta kratkog vojničkog kaputa do pojasa (steže se oko pasa pojasom od istog materijala ušivenim u bluzu); 4. **ruskā blūza** — široka košulja, stegnuta oko vrata priljubljenom oširokom (često i lijepo izvezenōm) uspravnom ogrlicom (Begović); *umanj.* **bluzica.**

bluzōn noār *franc.* (blouson noir) »crna majica«, »crna bluza«, francuski naziv za ono što se npr. u Engleskoj zove tediboj ili tinejdžer, u Poljskoj huligan, u SSSR stiljaga, u Italiji tepista, kod nas siledžija, u Njemačkoj halbštarke; prema pisanju štampe (koja ih je kod nas nazvala »crnokaputaši«) karakteristika je takvim francuskim mladićima »polukožna vjetrovka i tijesne traperice s noževima«; još su gori **bluzōn dorē** (blouson doré — zlatna vjetrovka).

bljusti, bljudēm *starosl.* čuvati, paziti, motriti.

BMW (*izg.* be-em-vē, 2. -vea) *skrać. za* Bayerische Motorenwerke (Bavarska tvornica motora).

boa, 2. *mn.* boā *lat.* (Boa constrictor, tj. stezač, sapinjač) 1. udav, piton, zmijski car; vrsta goleme zmije koja svoju žrtvu ubija tako da se omota oko nje i snažno je stegne te je na taj način uguši; 2. krzno koje se ovija oko vrata.

BOAC — skrać. za engl. *British Overseas Airways Corporation* (Britansko poduzeće za prekomorski avionski promet).

boaserija *franc.* (boiserie) drvena oplata sobe, rezbarija, parketi, uopće »drveni radovi« po građevinama.

bob[1] *v.* bobslej.

bōb[2] *engl.* napitak od jaja, ruma i šećera.

Bōb *engl. hipok. prema* Robert (*isp.* Bobi).

bōba, 2. *mn.* bōbā *tal.* (bobba) riba bukva.

bòbar, -bra (*isp.* biber[2]) dabar.

bōbi, bōbija, *mn.* bōbiji *engl.* (bobby) popularno ime za londonskog stražara, redara, policajca (po engleskom ministru unutarnjih poslova Robertu Peelu, 1788—1855, koji je god. 1829. organizirao modernu londonsku policiju); **Bōbi** (Bobby) *hipok. prema* Robert.

bobína *franc.* (bobine) kalem, špula, smotak, svitak.

bobìnet *engl.* (bobbinet) lako prozirno pletivo od pamuka (za haljine i zastore); tanko čipkasto tkanje; isto što i til.

bōbi-sokser *engl.* (bobby-sockser) u Americi naziv za sentimentalnu i romantičnu djevojku između 13—14 i 18 godina; glavna im je karakteristika da nose kratke čarape koje još zasuču do gležnjeva (*isp. engl.* sock — kratka čarapa, sokna).

bȍbrov, -a, -o (*isp.* bobar) dabrov; **bobrovina** — dabrovina, dabrovo krzno.

bōbslej *engl.* (bob-sleigh) amerikanske saonice sa više mjesta i sa dva para klizaljki od kojih je prednji pokretan i služi za upravljanje; skraćeno govori se i *bob.*

boca, 2. *mn.* bōca *tal.* (*mlet.* bozza) 1. staklenka, flaša; 2. oveća staklena posuda za spremanje odn. konzerviranje voća ili povrća; 3. batak, stegno (ptičje) (oblikom podsjeća na bocu); **bocāl,** -āla — velika boca, demižon; *v.* bocun.

Boccaccio (*čit.* Bokāčo, 2. -āča) — ime talijanskog pisca iz 14. stoljeća; glavno djelo Dekameron (*v.*); *prid.* **bokačovskī.**

bócel, 2. *mn.* bocēlā *tal.* (bozzello) kolotur za dizanje tereta na brodovima.

boche *v.* boš[2].

bocman *hol.* (boot — lađa + man — čovjek) *pomor.* brodarski; osoba nižeg komandnog kadra u čiju dužnost spada održavanje čistoće na brodu, nadzor nad brodskim poslovima i obučavanje posade u pomorstvu.

bocūn, -ūna *tal.* (bozzone) velika boca, demižon, balon.

Bocvána (prije *Bečuana*) republika u Južnoj Africi, nezavisna od 1966; glavni grad Gaberones.

bōča (stegnuto od balča, baoča) *v.* balčak.

bočata vóda *tal.* (bocca — ušće) *v.* brakična voda.

bočkore, bočkōrā (*mn. ž. r.*) *mađ.* (bocskor — opanci, sandale) papuče od valjanē vune; pačne, počne.

boće, bòćā *(mn. ž. roda) tal.* (bocce) buće, drvene kugle za igru, raširenu u mediteranskom području pa i u našim primorskim krajevima (igraju dvije partije; jedna se crvena kugla [bulīn, *v.*] izbaci u polje i služi kao cilj, a igrači nastoje da svoje raznobojne kugle bace što bliže do cilja); *isp.* balote, buće; **boćati se,** -ām se — kuglati se na sprijeda opisan način.

bodega, 3. -gi *španj.* (po postanku isto što i apoteka) vinski podrum, vinara, krčma, bife; *isp.* butiga.

bòden *njem.* (Bodden) u geografiji naziv za plitak zaljev koji duboko zalazi u kopno; veoma neravna obala bodena nastala je potapanjem kopna u more koje ispunjava sve neravnine.

bodenkultura *njem.* (Boden — tlo) obrađivanje zemlje, ratarstvo, zemljoradnja (Matoš).

bodenskī *prid. u nazivu* **Bodenskō jezero** (na sjevernom podnožju Alpa u Njemačkoj i Švicarskoj; protječe ga rijeka Rajna).

Bodhisatva — prema budističkom vjerovanju biće koje je postiglo toliko savršenstvo duha da bi moglo prijeći u nirvanu *(v.),* ali se toga odriče za spas drugih.

bòdi-ček *engl.* (body — tijelo, tchek — zaustavljanje, zapreka) *sport.* zadržavanje protivničkog igrača tijelom (u hokeju dopušteno).

bodncìmer *njem.* (Boden — tavan + Zimmer — soba) tavanska soba, soba na mansardi (*često i* **dinstbodncimer** — tavanska soba za služinčad).

bòdul *tal.* (*venet.* bodolo) otočanin; *žen.* **bòdulica** *i* **bodùlka;** *prid.* **bòdulskī,** -ā, -ō.

boedromion *grč.* treći mjesec u staroatičkoj godini; naš rujan — listopad; **Boedromija** — starogrčka svečanost u čast Apolona kao pomagača u ratu (boē — vika, dromeō — trčim; boedromeō — pritječem u pomoć); slavila se svečanim ophodom i gozbom.

boèma *franc.* (boheme) doslovno »ciganština«; naziv pozajmljen iz Francuske za materijalno neosigurane ljude iz redova intelektualaca (studenata, književnika, umjetnika itd.) koji vode bezbrižan i neuredan život; njihove su glavne značajke uski individualizam i raspuštenost; »Prava boema vječno sjedi u istim, često i dosadnim kavanama velegrada, gladuje, živi u planovima, spava na klupi po stanicama i parkovima« (Tin); *prid.* **boemskī; boèm,** -ema, 5. boeme — tko živi boemskim životom; »čovjek koji živi od danas do sutra, nema para, nema briga, ali je viši od sredine i ponosan da se oslobodio građanskih shvatanja« (Tin); *uveć.* **boemčina** (*sve pored* **bohèma** i sl.).

bòfl *tal.* (bavelle, *njem.* Bavel, Bovel, *austr.* Pofel) otpaci; **bòfl-rōba** — roba koja dolazi u trgovinu, a ima neku grešku u izradi; roba za odbacivanje; *isto i* **bofluk.**

bofōr, -ora *v.* boufort.

bogàdžija *v.* bagaža, prtljaga (Kosor).

bogasija *tur.* (bogasi) vrsta tanko tkanog pamučnog (u crveno obojenog) platna.

bogatīr, -íra, 5. bògatīre *mong.* (*rus.* bogatyr') junak (u nekih naših starijih pisaca analogijom na naš prid. *bogat,* dolazi u značenju: *bogataš*).

bògaz, *2. mn.* bògāzā *tur.* (bogaz) 1. tjesnac, kanal, neprohodan put; 2. grlo, guša, ždrijelo; 3. pređa za hvatanje ribe; **bogazluk** — koža ispod grla, podgrlica (osobito u lisice).

bogāž, -aža *v.* bagaža (prtljaga); *isto i* **bogàžija** (Kosor).

bògda, *2. mn.* bogdā *tur.* (bogdaj) zrno pšenično, nešto vrlo sitno, troha, zera; *dem.* **bogdica.**

bogdihan *rus.* (bogdyhan) ruski naziv za nekadašnjeg kineskog cara.

bogdìjāš, -aša (*isp.* bogda) kaša od premljevene pšenice.

bògn *njem.* (Bogen) luk, pregib, svod, zavoj; **bognlàmpa** — visoka, polukružna ulična svjetiljka (s Voltinim lukom), lučna lampa.

bogoiskatelj *rus.* (bogoiskatel') »bogotražilac«, pristaša »bogoiskateljstva«, »bogotražnje«, religijsko-filozofskog pokreta u nekadanjoj Rusiji, koji je rješenje društvenih proturječja tražio u povratku religiji, Bogu (glavni predstavnik Dostojevski).

bogy (bogey) *engl.* (*čit.* bougi) vražićak, đavolak (australski naziv za tinejdžere, *v.*).

bòhča *v.* bošča.

bohèma *i sl. i* **boèma** *i sl. (v.).*

Bohemija — latinsko ime za Češku (po keltskom plemenu *Boji* koji su na današnjem češkom tlu nekad živjeli); **bohemìzam,** -zma, *2. mn.* bohemizāmā — češki izraz u nekom drugom jeziku; **bohemìstika,** 3. -ci — nauka koja se bavi izučavanjem češkog jezika; **bohemist(a)** — tko se bavi bohemistikom, stručnjak u toj grani nauke; *prid.* **bohemìstičkī.**

bohorčica (bohoričica) pravopis koji je lansirao Adam Bohorič, slovenski protestant i gramatičar; djelovao u isto doba kad i naši

protestantski pisci, tj. u 16. st., i napisao nekoliko gramatičkih djela (na latinskom jeziku); njegov je pravopis upotrebljavan kod Slovenaca sve do ilirizma; *isp.* danjčica, gajica.

Bois de Boulogne *franc.* (*čit.* Boa d'Bulonj) Bulonjska šuma, park zapadno od Pariza, mnogo spominjan i kod naših književnika.

bois-de-rose *franc.* (*čit.* boa d'roz) »u boji ružina grma« (Krleža).

boj[1] *engl.* (boy) 1. dječak, mladić, momče; 2. (livrirani) sluga; 3. teklič, trčkalo.

boj,[2] boja, *lok.* boju, *mn.* bojevi *tur.* (boj) 1. stas, rast, uzrast; visina; 2. kat, sprat; 3. naslaga, red naslaganih stvari (jedno iznad drugoga).

boja[1] *2. mn.* bojā *tur.* 1. utisak što ga na ljudsko oko čini neka pojava ili predmet svojim vidljivim zračenjem (bijelo, crno, plavo, zeleno, žuto itd.); stari naši izrazi *mast, cvijet, krasa* nisu se mogli zadržati u književnom jeziku, ali je prodrla njem. *farba*, a u najnovije vrijeme — osobito preko filma — *kolor;* 2. materija što služi za proizvodnju toga vidljivog utiska (slikarska boja); 3. u sportu naziv za momčad, tim, družinu, ekipu (obično u množini, ovisno o dresu natjecatelja; *isp.* azuri, a i inače osobito popularno bodrenje »plavi, plavi« i sl.); 4. u kartaškim igrama oznaka za razlikovanje karata, npr. crvena — herc, zelena — pik; 5. put, ten, izgled, vanjština, spoljašnjost; 6. karakteristika glasa u govorenju, pjevanju (boja glasa, tenorska boja); 7. politička opredijeljenost (crvena internacionala, crna reakcija); 8. pogled na svijet, karakteristika književnog djela (gledati ružičasto, prikaz u svijetlim bojama, crna budućnost itd.); 9. moralni lik (ljiljanska boja, crna duša).

boja,[2] *2. mn.* bojā *hol.* (boje, boye, buje) *pomor.* plutača; čelični cilindar ili usidrena bačva za privezivanje brodova ili za označivanje ruba plovnog puta.

bojadisati, -šem (*isp.* boja[1]) bojiti, farbati, kolorirati.

bojagi *v.* bajagi.

bojali *prid. indekl. tur.* u boji, obojen, bojadisan, koloriran.

bojama *tur.* šareno rublje.

Bojanusov organ — mokraćni organ u školjaka.

bojar, bojarin *v.* boljar.

bojkot, -ota *engl.* (boycott) 1. način političke i ekonomske borbe koji se sastoji u potpunom ili djelomičnom prekidu odnosa s pojedinom osobom, organizacijom, državom, u suzdržavanju od kupovanja izvjesne robe itd.; prvi put su ovaj način borbe upotrijebili (g. 1879) irski zakupnici prema omraženom upravitelju imanja — Englezu Boycottu; bojkot poduzeća u kapitalističkim zemljama jest kolektivni dogovor radnika poduzeća koje je strukovni savez stavio pod bojkot, u svrhu djelovanja na poduzetnika prije štrajka ili poslije neuspjelog štrajka; 2. nesudjelovanje, suzdržavanje od neke akcije, odbijanje suradnje (političke, trgovačke), izražavanje prezira prema nečemu, nemara za nešto i sl.; **bojkotirati,** -kotīrām — vršiti bojkot, prekinuti odnose, izbjegavati, osamiti koga; *isto i* **bojkotovati,** -ujem.

bojler, *2. mn.* bojlerā *engl.* (boil — kipjeti, vreti, ključati) kuhalo; parni kotao; kotao za toplu vodu.

bojlija, *2. mn.* bojlījā *tur.* (*isp.* boj[2]) čovjek visoka rasta, stasit, uzrastan.

bojtar, -ara 5. bojtaru *i* -are *mad.* (bojtar) ovčar, pastir; čobanin.

bok[1] *tur.* (bok) ljudski izmet; nečist; *isp.* bokluk.

bok[2], boka *njem.* (Bock) kočijaševo sjedalo na kolima, bak.

boka, 3. boki i boci *tal.* (bocca) usta, ušće; draga, zaljev; kod nas osobito u nazivu **Boka kotorska;** *prid.* **bokokotorskī.**

bokačovskī *v.* Boccaccio.

bokal, -ala *tal.* (boccale *od novogrč.* bokalion) krčag, pehar, vrč.

bokaporta *tal.* (boccaporta) otvor na krovu lađe; vidjelica na palubi; ulaz u donji dio broda; *naš naziv:* grotlo.

bokar, -ara *v.* bokal; *isto i* **bokara,** *2. mn.* bokārā.

bokat, -ata *v.* advokat (Nar.).

bokčaluk *v.* boščaluk.

bokerica — vrsta lovačke puške, dvocijevka (jedna cijev iznad druge).

bokin, -ína *tal.* (bocchino — ustašca) cigarluk, mundštik (*v.*).

bokluk, *mn.* -ci, 2. boklukā *tur.* (*isp.* bok[1]) 1. ljudski izmet; 2. *prenes.* govnarija; 3. kukolj, korov; 4. *kao prid. indekl.* nečist, prljav; *isto i* **boklučav.**

bokmal *norv.* (*čit.* bükmol) norveški književni jezik koji je pod jakim utjecajem danskih jezičnih elemenata (prije su ga zvali *riksmal*, tj. državni jezik); danas mu suprotstavljaju tzv. **nynorsk** (*v.*), ali su oba na-

čina izražavanja ravnopravna u norveškom književnom i javnom životu.

bokonj *mađ.* (bokony) rebra lađe.

bokōr, -ora, *lok.* -oru i bȍkoru *mađ.* (bokor) struk kakve biljke; kita; *umanj.* **bokorić.**

boks *engl.* (box) 1. udarac stisnutom šakom, pesnicom; 2. šakanje šakača; 3. pregrada (npr. u konjušnici, u tržnici); kutija, sanduk; 4. vrsta kože; *isp.* bokskalf.

boksač, -ača, 5. boksaču — šakač, pesničar; sportaš koji se bavi boksom kao sportom; *prid.* **boksačev; boksačkī; bȍksati (se),** -ām (se) — udarati (se) šakom; šakati (se); *isto i* **boksovati (se),** -ujem (se).

bokser, *2. mn.* bȍksera — 1. isto što i boksač; 2. vrsta hladnog oružja; 3. sudionik bokserskog ustanka *(v. niže)*; 4. vrsta psa (donja čeljust dulja od gornje, neotkriti zubi, visina 54—58 cm); *prid.* **bokserov; bokserskī; bokserskī ustanak** — pokret za oslobođenje Kine od dominacije stranih imperijalista (parola: Brani domovinu, uništi stranca); ustanak je voden pod vodstvom kineskog udruženja »I Ho Thuan« (Pravedno složno društvo) koje su stranci nazvali »bokseri« (1899. do 1900).

boksīt, -íta *franc.* (bauxite) »crvena zemlja«; mineral iz kojega se dobiva aluminij.

bokska(l)f *engl.* (calf — tele), ponajviše kromom štavljena teleća koža za obuću.

boks-kamera *engl.-lat.* (box — kutija + kamera) fotografski aparat kod kojega se žarišna udaljenost ne može mijenjati, pa se njome snimaju predmeti samo na određenu udaljenost.

boks-meč *engl.* (box-match) javna utakmica u šakanju (boksu) amatera ili profesionalnih boksača.

bokter, *2. mn.* bȍktera *v.* bakter; **bokternica** — kućica bokterova.

bokūn, -úna *tal.* (boccone) komad; zalogaj; *umanj.* **bokunić** (i s posebnim značenjem: malo, mrvu); **bokunati,** -ām — kidati na komade, komadati.

bol *tur.* (bol) 1. prostran, veoma širok; pun; 2. obilan, izobilan; *isto i (reduplicirano)* **bol-bol.**

bola,[1] *2. mn.* bōlā *špan.* (bolas) lovački laso (u Južnoj Americi) napravljen od 2 ili više užeta s kuglama na kraju.

bola[2] *v.* bula (papinska).

bola[3] *v.* bala (truba platna).

bola[4] *engl.* (bowle) 1. zemljana posuda; 2. piće od vina, šećera i voća.

bolancija *v.* bolanča (Nar.).

bolanča *tal.* vrsta mletačkog sitnog novca.

bolandža *tal.* (*mlet.* balanza) vaga, tezulja.

bolandžār, -ára, 5. bȍlandžāru i -āre — mjerač, mjeritelj, vagar, tezuljar.

bȍl-bol *v.* bol; *isto i* **bȍlbolice, bȍlbolīle.**

bolcn *njem.* (Bolzen) *tehn.* svornjak, spojni element u stroju; *isto i* **bolcna.**

bolero *španj.* 1. živahni narodni ples u 3/4 taktu (uz gitaru, kastanjete i pjevanje); 2. kratki ženski kaputić (španjolske narodne nošnje).

boleta *tal.* (bolletta) carinska propusnica; cedulja, priznanica.

bolīd, -ída *grč.* (bolís, 2. bolídos — hitalo, bacalo; strijela) 1. vrsta meteora; sjajem nadmašuje i planete; vidi se i danju; prolazeći kroz Zemljinu atmosferu užari se i raspadne; 2. *prenes.* čovjek ili stvar koja se veoma brzo kreće.

bolívar — zlatna moneta južnoameričke republike Venezuele (po Simonu Bolivaru, borcu za slobodu te zemlje); sadrži 100 centimosa.

Bolivar — savezna država u jugoistočnom dijelu Venezuele, glavni grad Ciudad Bolivar.

boliviano (*čit.* bolivijano) — naziv novca južnoameričke republike Bolivije; sadrži 100 centavosa.

Bolīvija — republika u unutrašnjem dijelu južne Amerike, glavni grad Sucre, sjedište vlade La Paz; **Bolivijánac,** -nca, 5. Bolivijánče, *2. mn.* Bolivijánācā; *žen.* **Bolivijanka;** *prid.* **bolivījskī.**

bo-lo — u Americi smišljena zabavna igra u kojoj dvije plastičke kuglice obješene za dva kraja uzice treba pokretati tako da se svaki put sudare; igra se zove i *klik-klak* (klic-klack) i *klakers* (klackers).

bolometar, -tra, *2. mn.* bolometārā *grč.* (bolai [heliu] — sunčane zrake + metron — mjera) osjetljiv električni termometar za mjerenje vrlo malenih razlika temperature.

Bolonja (Bologna) — grad u Italiji; **Bolonjac,** -njca, 5. Bolonjče, *2. mn.* Bolonjácā; *žen.* **Bolonjka;** *prid.* **bolonjskī.**

bolozan *v.* borozan.

bolta[1] *tal.* (volta) 1. luk, svod; 2. dućan; prodavaonica; 3. šatra na sajmovima; **boltadžija** — trgovac.

bolta[2] *tal.* isto što i balota *(v.)*.

boltan, -a, -o (*isp.* bolta[1]) zidan u obliku luka, zasvođen (Krleža).

boluk *tur.* (*isp.* bol) izobilje, »puna kuća«, blagostanje.

bolus *grč.* (bōlos — gruda, grumen zemlje) vrsta masne, žute, crvenosmeđe gline; služi kao boja, a upotrebljava se i protiv žlučanih i crijevnih smetnja.

bolvan, *2. mn.* bolvānā *tur.* 1. glupan, budala, tikvan, bukvan, nezgrapno i priglupo, prosto čeljade; 2. drveni idol, kumir; *isp.* balvan.

boljar, -āra *i* **boljarin,** boljarina (*mn.* boljari, 2. bòljārā) — 1. velikaš, odličnik, bogataš (riječ je turanskog podrijetla, ali je dovedena u vezu sa slav. *bolji*); 2. veliki feudalni zemljoposjednik u staroj Rusiji; 3. bogat rumunjski plemić-zemljoposjednik.

boljševīk, -íka, 5. bòljševīče, *mn.* -íci (*akc. i* **boljšèvik,** -ševika) *rus.* (boljšoj — veći): na II. kongresu RSDRP *(v.)* u srpnju 1903. u Londonu došlo je do razilaženja u partiji prilikom pretresanja organizacionog pitanja partije; većina članova glasala je za Lenjinovu tezu o pitanju centralnih ustanova partije, a manjina za tezu oportunista Martova; od tada su se Lenjinovi pristaše počeli zvati boljševicima (većinaši), a Lenjinovi protivnici menjševicima (manjinaši); *žen.* **boljševikinja;** *prid.* **boljševīčkī** (*akc. i* **-ševičkī**); **boljševizàcija** — prilagođivanje boljševičkim idejama, pretvaranje neboljševika u boljševike; u najširem smislu: širenje komunizma; *glag.* **boljševizírati,** -izīrām; *isto i* **boljševizovati,** -ujēm; **boljševìzam,** -zma — 1. priznavanje boljševičkih ideja; 2. na Zapadu česta zamjena za izraz: komunizam (ruski).

bōm — *gimn.* švedska preča (*isp. tal.* boma — donja motka jedra).

bōma, *2. mn.* bōmā — kružna utvrda urođenika u ekvatorskoj Africi.

bòmba, *2. mn.* bòmbā *i* bòmbī *franc.* (bombe, *tal.* bomba) 1. čelično tijelo oblika kaplje koje kod pada na zemlju ili kod udarca u tvrdi predmet eksplodira; ručna bomba ima oblik kruške, a eksplodira nekoliko sekunda poslije aktiviranja upaljača; **atòmskā bòmba** *v.* atomski; **hidrogènska bòmba** — vodikova bomba; 2. *prenes.* senzacionalan događaj; sjajno izvedeno djelo, nešto izvanredno uspjelo; 3. lopovski trik za prevaru lakovjernih ljudi (prevara na bombu, dignuti na bombu); 4. u Italiji naziv za doping *(v.)*; 5. *šatr.* bomba! — sjajno!, divno! na bòmbu — na prevaru.

bombàrda *tal.* (bombarda) 1. nekadašnja ratna sprava za bacanje kamena; veliki top; lubarda, prangija, kumbara; 2. kugla što se izbacuje iz bombarde 1.

bombardèr, -éra *franc.* (bombardeur) 1. vrsta teških aviona koji nose veliku količinu bombi i bombardiraju neprijateljske objekte; 2. čovjek koji baca bombe, bombaš.

bombardīr, -íra, 5. bòmbardīru i -īre — vojnik koji upravlja bombardom, topnik, kanonir.

bombardírati, -bardīrām — 1. bacati bombe iz aviona na neki objekt; 2. tući neki objekt iz topova; 3. *prenes.* zasipati nekoga (spisima, nalozima, poslom i sl.); uopće: napadati, dosađivati; *isto i* **bòmbardovati,** -ujēm; **bombardíranje (bombardovānje) atòma** — vrši se snažnim aparatima s pomoću čestica radioaktivne materije u svrhu cijepanja atoma i njihove promjene u druge elemente.

bombardman, -ána (*franc.* bombardement) — bombardiranje, bombardovanje.

bombardȍn, -óna *tal.* (bombardone) krupna limena duhaljka u limenim glazbama, helikon.

bombardovati *v.* bombardirati.

bòmbast,[1] *2. mn.* bòmbastā *engl.* (bombast *od grč.* bòmbax — svilena buba, dudov svilac) 1. pamučna podstava; 2. vrsta svilene tkanine; *isto i* **bombazèn,** -éna.

bòmbast,[2] *2. mn.* bòmbastā *grč.* (bombeō — zujim, šumim) kićen, naduven, preuveličan govor ili govorni stil; fraza, fraziranje; *prid.* **bombastičan,** -čna, -čno (neki tu riječ prevode sa »gromopucateljan«); *izv.* **bombastičnōst,** -osti; *isto i* **bombastika.**

bòmbāš, -āša — 1. *v.* bombarder; 2. borac koji se bori ručnim bombama, osobito pri napadu na neprijateljske bunkere ili vatrene položaje.

bombàža *franc.* (bombage — ispupčenost) napuhnutost limenke s konzerviranom hranom izazvana razvijanjem plinova od hrane koja se kvari.

bombírati, bombīram *franc.* (bomber) ispupčivati, zaobljivati npr. dno kotla ili kakve druge posude, da im se poveća čvrstoća; izbočivati obod remenice da se spriječi iskliznuće remena.

bòmbola *tal.* posuda za tekućine, tuba za sprej i sl.

bombȍn, -óna *franc.* (bonbon) šećerlema, šećerni kolačić, slatkiš od šećera; *isto i* **bombòna;** *umanj.* **bombončić; bombondžija** — radnik prehrambene struke koji izrađuje bombone; **bombonijèra** — 1. ukrašena kutijica za bombone ili parfeme; 2. trgovina bombonima.

bȍn, bòna, *lok.* bònu, *mn.* bònovi *franc.* (bon — dobar) 1. isplatnica, uputnica (na neku

svotu novca); 2. privremena blagajnička potvrda; 3. potvrda za primljeni novac kojom se može naknadno podići roba; 4. privremeni papirni novac; 5. doznaka.
bona, *2. mn.* bonā *franc.* (bonne) 1. sluškinja, kućna pomoćnica; 2. pjestinja, dadilja, guvernanta.
bonaca, *2. mn.* bonācā *tal.* (bonaccia) tišina na moru, utiha, maina.
Bona Dea *lat.* »Dobra boginja«, starorimska božica plodnosti i djevičanske čistoće; proslavama njezina kulta (prvoga svibnja ili početkom prosinca) nije smio prisustvovati nijedan muškarac.
bona fide *lat.* (*akc.* bōna fīde) u dobroj vjeri, dobronamjerno, pošteno.
bona mente *tal.* u dobroj namjeri, dobronamjerno.
Bonaparte *v.* Napoleon; **bonapartìzam,** -zma — 1. *hist.* politička struja u korist uspostave dinastije Bonaparta u Francuskoj; 2. »Bonapartizam (po imenu dvaju francuskih careva Bonaparta) zove se vlada koja se trudi da izgleda nestranačka, iskorišćujući krajnje oštru međusobnu borbu kapitalističkih i radničkih stranaka. U stvari, služeći kapitalistima takva vlada prije svega zavarava radnike obećanjima i sitnim ustupcima« (Lenjin); »temeljno historijsko obilježje bonapartizma: državna vlast, oslanjajući se na vojsku (na najgore njene elemente), lavira između dvije neprijateljske klase i snage koje više ili manje drže protutežu jedna drugoj« (Lenjin); 3. »preuzimanje vlasti formalno zakonitim putem, ali u biti protiv volje naroda« (Lenjin); **bonapàrtist(a)** — pristaša bonapartizma; *žen.* **bonapàrtistkinja;** *prid.* **bonapartìstičkī.**
bonarietà *tal.* dobroćudnost, dobrodušnost (Vojnović).
bona sera (*dubr.* bonasēra) *tal.* dobar veče (Vojnović); *isto i* **bona šera** (Nar.).
Bonaventùra *lat.* »dobrodošli«.
bonbōn, -ōna *v.* bombon.
bōnco *v.* bonzo.
bōnd *engl.* (bond) zadužnica, obligacija, obveznica.
bondìzam, -zma — djelovanje i postupci u stilu tajnog agenta (iz američkih detektivskih romana, filmova i stripova) Jamesa (Džejmsa) Bonda (tajni agent 007; autor romana o njemu engleski pisac Ian Flemming); *isp.* džejmsbondovski.
bondruk *njem.* drven kostur u obliku buduće kuće, koji se popunjuje nepečenom ciglom. ćerpičima; *v.* kanat[4]; **bondrùkara** — kuća na kat, katnica (Krleža); *isto i* **bondrùčara.**
bōndža *mađ.* (bongyor) 1. hrt; 2. mršava krava.
bōndžuci, bōndžūkā *(mn. m. r.) tur.* (bondžuk) prošupljena staklena zrnca (nanizana na konac služe kao ukras ili i kao hamajlija).
bondōrno *tal.* (bongiorno) dobro jutro, dobar dan.
bon enfant *franc.* (*čit.* bon anfān = dobro dijete) dobroćudan čovjek, dobričina, dobriković.
bōngos — dva međusobno spojena manja bubnja, po kojima izvođač udara prstima; potječe iz Afrike, raširen je među južnoameričkim Crncima, a u naše se vrijeme pojavljuje i u sastavima modernih plesnih orkestara.
bon grè, mal grè *franc.* (*čit.* bongrē, malgrē) isto što i nolens-volens *(v.)*.
bonheur *franc.* (*čit.* bonēr) sreća; *prot.* maler.
bonhomme *franc.* (*čit.* bonōm) dobričina, poštenjačina, čičica.
Bonifàcije *lat.* »dobročinitelj«.
bonifikacija *lat.* (bonus — dobar + ...fikacija, *v.*) 1. odobrenje (računa); 2. naknada, odšteta; 3. popust u cijeni; 4. popravak, poboljšanje; melioracija tla; **bonificirati,** -fīcīrām — 1. odštetiti, nadoknaditi štetu; 2. odobriti; 3. upisati, uzeti u dobro, popustiti u cijeni; 4. popraviti, poboljšati; *isto i* **bonìfikovati, -ujēm.**
bonìkot — rastopina feroamonijskog sulfata u alkoholu; zadržava škodljive tvari iz duhanskog dima (nikotin, piridin); stavlja se u cigarluk.
bonìpān, -āna *lat.* (bonus — dobar, panis — kruh) primjesa tijestu da bi se kruh što duže održao svjež i ukusan (ugljični hidrati, masne tvari i askorbinska kiselina).
bonis nocet quisque pepercit malis *lat.* (*čit.* ...kvìskve...) tko zlima oprašta, dobrima škodi.
bonitēt, -éta *lat.-franc.* (bōnitas — dobrota, valjanost) vrijednost neke stvari; sposobnost plaćanja i kredita (u trgovačkom smislu); solidnost u poslovanju; **bonitìrānje** — 1. ocjenjivanje boniteta; 2. procjena kakvoće zemljišta; *glag.* **bonitìrati,** -ìtīrām.
bon jour *franc.* (*čit.* bon žur) dobar dan (pozdrav); **bonjour** — kratak muški kaput (Nehajev).
bonkùlović *tal.* (bono — dobar, culo — stražnjica) sladokusac.
bōnluk *v.* boluk.

bon mot *franc.* (bon — dobar + mot — riječ) dosjetka, duhovita izreka.
Bonna — antičko ime za grad *Bonn* u Saveznoj Republici Njemačkoj.
bonōm, -ōma *v.* bonhomme.
Bononia — 1. antičko ime za grad *Bolognu* u Italiji; 2. antičko ime za selo *Banoštor* u blizini Novog Sada (zvao se i *Malata*).
bonsai *jap.* minijaturno ukrasno drvo uzgajano u loncu ili sanduku za cvijeće, tzv. »patuljasto drveće«.
bon sens *franc.* (*čit.* bon sans) zdrav razum (Krleža).
bons offices *franc.* (*čit.* bonzofis) »dobre usluge«, u diplomaciji naziv za posredovanje treće države u nekom međunarodnom sporu između dviju zavađenih država, odn. treće stranke u zategnutim međustranačkim odnosima.
bontōn, -ōna *franc.* (bon — dobar + *isp.* ton) 1. dobro vladanje; 2. pravila o ponašanju u društvu.
bonum *lat.* (bonus — dobar) dobro, zemljišni posjed; u širem smislu i svaki predmet imovinske vrijednosti, dakle i pokretnina; *u množini obično po lat.* bona - dobra; **summum bonum** — najviše dobro, vrhunska vrijednost.
bonum mane *lat.* dobro jutro!
bonum omen *lat.* dobar znak.
bonum vinum laetificat cor hominis *lat.* (*čit.* ...letīfikat kōr...) dobro vino razveseljuje srce čovječje.
bonus *lat.* 1. *sport.* a) odreden broj prekršaja do kojega je kriterij kažnjavanja blaži, a preko kojega se svaki prekršaj kažnjava direktnim slobodnim bacanjem, penalom; b) »lijek efikasnosti«, tj. pripis jednoga boda više ako rezultat pokazuje veći broj pogodaka (npr. umjesto dva piše se tri); 2. jednokratna isplata dioničarima iznad dividende *(v.)* zbog dobrog godišnjeg poslovanja; 3. **devīznī bonus** — premija koja se u nekim zemljama daje radi stimulacije izvoza.
bonvivān, -āna, 5. bonvivāne *franc.* (bonvivant *od* bon — dobar + vivre — živjeti) čovjek koji voli dobar život i tjelesne užitke; razvratnik; *prid.* **bonvivānskī.**
bonzo, bonza, 5. bonzo, *mn.* bonzi *franc.-jap.* naziv koji su Evropljani dali budističkim svećenicima u Japanu i Kini; upotrebljava se u prenesenom smislu kao prezirni nadimak (npr. birokratiziranom funkcioneru u radničkom pokretu radnici su davali podrugljiv naziv bonza, tj. »glavešine«, a odatle i naziv **bonzokracija (-kratija)** — vladavina bonza).
boogie-woogie *v.* bugi-vugi.
boo-goo-100 *v.* bu-gu-100.
booking *v.* buking.
bookmaker *v.* bukmejker.
bookmobile *engl.* (*čit.* būkmobil) u SAD naziv za bibliobus *(v.)*.
boom *v.* bum¹.
Boonekamp — vrsta žestokog pića (Krleža).
Bootes — zviježđe na sjevernoj nebeskoj polutki; najsjajnija zvijezda *Arktur.*
bootlegger *engl.* (butleger) kriomčar i potajni proizvođač alkoholnih pića u USA.
bōr, bōra *lok.* boru (borax *od arap.* būrakh — salitra) *kem.* element; atomska težina 10,82; tablični broj 5; *znak* B; njegovi spojevi (npr. bornā kiselina) uveliko se primjenjuju u tehnici i medicini.
bora *tal.* bura, vjetar sjeveroistočnjak na Jadranu.
bōraks *lat.* (borax *od arap.* būrakh — salitra) kemijski spoj bora, natrija i kisika u listićavim kristalima, slabo lužnata okusa.
boranija 1. *v.* buranija; 2. sitni, beznačajni ljudi (»boranija od zapadnoevropskih neznalica«; Krleža).
borati, borām *njem.* (bohren) svrdlati, bušiti, burgijati (*isp.* borer, bormašina, forborati).
borāžina *tal.* (borragine, *od lat.* Borago officinalis) zeljasta biljka iz porodice oštrolistki; gaji se kao povrće i lišće joj se jede kao salata; u Deanović-Jernejevu rječniku i naš izraz: *poreč*).
borculet *v.* faculet.
borč *tur.* (borč) dug, dugovanje; **borčlija** *2. mn.* borčlījā — dužnik, obveznik.
bōrda *mađ.* (bard) hladno oružje, mač, paloš, ćorda; sjekira.
bordēl, -ēla *franc.-tal.* (bordel, bordello) 1. javna kuća; kod starijih pisaca: *bludište, bludilište;* 2. *prenes.* prljava, nečista sredina, »kupleraj«; *prid.* **bordēlskī,** -ā, -ō; **bordēlmājstor** — svodnik.
bordeleškā juha — modra galica u vapnenom mlijeku; služi za zaštitu bilja, osobito vinove loze, protiv bolesti (ime po Bordelaisu, kraju oko Bordeauxa u Francuskoj).
bordereau *franc.* (*čit.* bordrō, 2. -ōa) popis, lista, registar; izvod; račun.
bording *dan.* manji brod koji prima dio tereta s većeg broda kako bi ovaj mogao preploviti plića mjesta uz obalu.
bordīrati, bordīrām *franc.* praviti bordure *(v.)*, opšivati, rubiti, gajtaniti.

bordižati, -ām *tal.* (bordeggiare) 1. krstariti, križati, kositi; jedriti u cik-caku (»ševuljicom«) protiv vjetra; 2. *prenes.* vladati se prema okolnostima, okolišiti, izvijati se, oprezno raditi, obzirno postupati; *isp.* lavirati.

bordō, -ōa *franc.* 1. tamnocrvena boja; 2. naziv za sva francuska vina koja u trgovini dolaze preko luke Bordeauxa (Bordoa).

bordonāl, -āla *tal.* (bordonale) glavna greda, »nosač«; *isto i* **bordukāl, bordulān, bordunāl, bordunō** (-āla, *dubr.*).

bordōrumen *franc.-hrv.* (*isp.* bordo) tamnocrven (Krleža).

bordoška juha *v.* bordeleška juha.

bordūn, -ūna *franc.* (bourdon) bas, dubok glas koji za vrijeme sviranja na nekim glazbalima neprekidno zvuči (npr. na gajdama); *isp.* burdon.

bordura *franc.* (bordure) 1. opšivanje gajtanima; 2. porub, opšav, okrajak; *isp.* bordirati.

bordž *v.* borč.

Borej — 1. u starogrčkoj mitologiji bog sjevernog vjetra; 2. **(borej)** sjeverni vjetar; **boreālan,** -lna, -lno *lat.* (borealis) sjeveran.

borer *njem.* (bohren — bušiti) svrdlo, burgija; *isp.* borati, bormašina.

Borgia (*čit.* Borđa) — talijanska velikaška porodica španjolskog podrijetla (neki zato čitaju i Borha) iz koje potječu papa Aleksandar VI. i njegova djeca Cesare i Lukrecija, često spominjani u našoj književnosti.

borgis (*po franc.* bourgeois — građanin) — vrsta štamparskih slova od 9 tipografskih točaka (po veličini između garmonda i petita).

borija, *2. mn.* borījā *tur.* (boru) truba; **borijati,** -ām — trubiti.

Boristen (Borysthenes) — antičko ime za rijeku Dnjepar (SSSR).

bormašina *njem.* (Bohrmaschine) strojno svrdlo, vrtalo, bušilica (*isp.* borer, borati).

Borneo, -ea — najveći otok u Malajskom arhipelagu; *prid.* **bornejskī.**

bornīran *franc.* (borné) umno ograničen, tjesnogrudan, zalupan, duševno skučen, tup, glup, luckast; **bornīrānōst,** -osti — ograničenost, skučenost duha.

borō,[1] -ōa, *2. mn.* -ōā *franc.* (barreau — prečaga) polica, stelaža (Novak).

borō,[2] -āla *tal.* (borale) ormar s ladicama, komoda *(v.).*

borozan *tur.* (boru — truba) trubač, značar.

borsalino, -ína *tal.* (po imenu proizvođača) vrsta vrlo cijenjenih talijanskih muških šešira.

borstalski sustav (po gradu Borstalu u Engleskoj) specijalni odgojni sistem za malodobne prijestupnike; sastoji se u duševnoj i društvenoj suradnji odgojitelja i odgajanih, pri čemu se osobito vodi računa o tom da se pojedinac najlakše popravlja u dodiru s društvom, a ne izolacijom u zatvorenom prostoru gdje mu je uvijek otvorena mogućnost dodira sa zločincima.

borsūn, -ūna *tal.* (borsa — torba) trbuh vjetrom naduvenog jedra.

borša (borsa) novčarka; *isp.* boršin.

boršč *rus.* gusta juha od zelenja, s mesom ili bez njega.

boršīn, -ína *tal.* (*isp.* borsa — torba) torba, kesa; džep.

bort *engl.* vrsta dijamanta u obliku prozirnih kuglica koje su sastavljene od radijalno poredanih vlakanaca.

borta *njem.* (Borte) gajtan, traka; *isto i* **bortna,** *2. mn.* bortnā *i* bortnī.

bortati, -ām *mađ.* (borítani) bolovati; kuburiti, životariti, laborirati.

Borusija (Borussia) — latinsko ime za Prusiju.

bor-vazelīn, -ína (*isp.* bor *i* vazelin) borna kiselina pomiješana s vazelinom (upotrebljava se u medicinske svrhe).

Borysthenes *v.* Boristen.

bos *engl.* (boss) gazda, poslodavac, majstor, šef, gospodar.

bosa *franc.* (bosse — grba, kvrga, nateklina) *v.* bosaža.

bosa nova *portug.* »novi val«: 1. smjer u južnoameričkom džezu; 2. vrsta modernog plesa.

bosatsu — u japanskom budizmu uzvišeno biće koje živi na zemlji dok ne postigne stupanj Budhe (*isp.* bodhisatva).

bosaža *franc.* (bossage) sirova kiparska obrada kamena, priprema kamena za konačnu izradu modela; *isp.* bosirati.

Bosfor *i* **Bospor** *(v.).*

bosirati, bosīrām *njem.* (bossieren *iz lat.* bossare, *isp.* bosaža) 1. iskucavati, obrađivati, tesati, cizelirati *(v.);* 2. praviti plastične predmete od ilovače, voska, kamena, gipsa i sl.

bosjāk *rus.* »bosohodac«, golać, »goljo«, beskućnik, prosjak, siromah; *prid.* **bosjačkī,** -ā, -ō; **bosjāčiti,** bosjāčīm — živjeti životom bosjaka.

bosket, *2. mn.* boskētā *franc.* (bosquet) lug,

šumarak, gaj; prirodni ili umjetni nasad drveća i grmlja (u vrtu, ispred kuće i sl.).

bosokterija — kod naših starijih pisaca porugljiv izraz za govorenje njemačkim jezikom (dolazi od bos sokt er, tj. was sagt er — što kaže on, koji se izrazi često čuju u njemačkom jeziku; *isp.* prkelati); **bosóktati,** -ām (istoga postanja) — govoriti njemački.

bosoni (*mn. m. r.*) (po J. C. Boseu, indijskom fizičaru i biljnom fiziologu, 1858—1938) subatomske čestice s cijelim kvantnim brojevima spina.

bosorka, 3. -ci, *2. mn.* -kī *mad.* (boszorka) 1. vještica; 2. *prenes.* bezazleno djevojče.

Bospor (Bosfor) *grč.* (bosporos — »goveđi gaz«) ime nekim morskim tjesnacima, osobito onom kod Carigrada (između Crnog i Mramornog mora); *prid.* **bosporskī (bosforskī).**

bostan, *2. mn.* bostānā *tur.* 1. vrt, voćnjak; 2. vrt za dinje i lubenice (i sami ti plodovi); **obrati bostan** — nastradati, nadrljati; **bostandžija** — vrtlar.

boston — 1. društveni ples u Americi na prijelazu iz 19. u 20. st., nastao pod utjecajem evropskog valcera; pleše se u parovima, u tročetvrtinskom taktu, tempo umjeren; 2. vrsta kartaške igre (ime po američkom gradu Bostonu); **Bostonska čajanka** — historijski naziv za događaj kad su god. 1773. američki kolonisti u Bostonu bacili tovar čaja u more u znak protesta što je britanska vlada dala Istočnoindijskoj kompaniji monopol na uvoz čaja.

boš[1] *prid. indekl. tur.* (boš) prazan, pust; neznatan, sitan, ništav; uzaludan, nekoristan; *kao pril.* badava, uzalud; *isp.* bošluk; **boš-lakrdija** — prazna, isprazna riječ.

boš[2] *franc.* (boche) pogrdni francuski naziv za Nijemca (kao naše *Švaba*, rusko *fric*).

bošak, -ška *tal.* (bosco) šuma (Nar.); *isp.* boška.

bošarija (*isp.* boš[1]) lubina, babušina, dio životinjskog tijela između butova i rebara (djeluje nekako »prazno«).

bošča, *2. mn.* bōščā *tur.* (bohča) 1. velika kvadratna marama što je nose na glavi udate seljanke; 2. pregača, kecelja; prekrivač uopće; 3. vrsta duhana (prodavao se zamotan u bošču); 4. svežanj, omot, paket; *umanj.* **boščica; boščaluk,** *mn.* -ci — dar kojim se izmjenično daruju mladenci na vjenčanju (košulja i drugo rublje što se daje umotano u bošču).

boška *tal.* (bosco) šuma (Nar.); *isp.* bošak.

bošluk, *mn.* -ci, 2. bošlūkā (*isp.* boš[1]) praznina, šupljina; siromaštvo, neimaština.

bošovskī — *prid.* prema prezimenu glasovitog holandskog slikara Hieronymusa Boscha (1450—1516) koji je prikazivao »na osebujan način« prizore pune sarkastične kritike na srednjovjekovno društvo (M. Matković).

bošpor *lat.* (složeno od basum i porrum što oboje znači bijeli luk, češnjak) kisela i paprena juha od ostataka svinjetine, puretine i sl. začinjena bijelim lukom.

bot *tal.* (botto) mah, zamah, udarac; otkucaj sata, pa odatle i sat, ura (npr.: u tri bota pozapodne); **jedan bot** — jedanput, jednom (Nar.).

bota[1] *v.* bolta (Vojnović).

bota[2] *tal.* (botta) 1. udarac, mah, potez, ubod; 2. *prenes.* štap, batina, prut, toljaga.

bota[3] *tal.* (botte) 1. posuda za tekućine, bure, bačva, lagav, brenta; 2. *prenes.* gruda nekog vrlo gustog jela.

bota[4] *tal.* (voto) vrsta dječje igre.

botača *alb.* (botice) ilovača, glina.

botana *tal.* (bottana) prosto, grubo tkano pamučno platno.

botanija *v.* botana.

botanika, 3. -ci *grč.* (botanē — paša, krma, trava) nauka o biljkama; *isp.* fitologija; *prid.* **botaničkī; botaničkī vrt** — vrt gdje se gaje razne biljke u naučne svrhe; **botaničar** — učenjak koji se bavi botanikom, koji proučava biljke; **botanizírati,** -izīrām — baviti se botanikom; *isto i* **botanizovati,** -ujem.

botar, -tra *lat.* (compater) kum (Nar.).

botel[1], *2. mn.* botēlā *tal.* (bottello) 1. naljepnica, etiketa što se stavlja na knjige, na boce i sl. da se na njoj označi naslov djela, sadržaj posude itd.; 2. posuda iz koje kaplje voda na brus.

botel[2], -ela (*složenica od njem.* Boot — čamac, barka, plovilo + hotel) ugostiteljska ustanova za opskrbu, prihvaćanje i popravak turističkih plovidbenih sredstava (jahti, jedrilica, sportskih čamaca i sl.); *isp.* marina.

botelijer, -era *franc.* (bottelier) šef kuhinje na brodu.

botica *tal.* (*isp.* bota[3]) grudica.

botilja, *2. mn.* botīljā *tal.* (botiglia) boca, flaša (Vojnović); *isp.* butelja.

botiljun, -una *tal.* (*isp.* botilja) demižon, velika boca (Nar.).

botničkī *prid. u nazivu* **Botničkī zaljev** (sjeverni dio Baltičkog mora).
bötra (*isp.* botar) kuma (Nar.).
bottega *tal.* 1. *v.* butiga; 2. u doba renesanse: slikarska radionica (S. Batušić).
botulìzam, -zma *lat.* (botulus — kobasica) bolest koja nastaje od uživanja pokvarenih kobasica (izaziva je bacil *botulinus*); *isp.* alantijaza.
botūn[1], -una *tal.* (bottone) 1. puce, dugme, gumb; 2. udarac (Nar.).
botūn[2] *tal.* (bottino) čizma.
botunàda *tal.* (bottonata) zadirkivanje, peckanje, bockanje, zajedanje.
botuše, botūšā *(mn. ž. r.) mađ.* (botos) pustene (»filcane«) papuče.
bouclé *v.* bukle.
bouffons *franc.* (*čit.* bufōn) »lakrdijaši, komedijaši« (*isp.* buffo), u 16. st. ratnički ples u kojem su učesnici odjeveni u oklope od pozlaćena kartona i sa zvoncima na nogama izvodili pantomimu i ples s mačem i štitom; *isto i* matassins.
boufort (prema vlastitom imenu *Beaufort*) — ljestvica od 12 stupnjeva po kojoj se mjeri jačina vjetra: 0 = tišina, 2 = lagan, 4 = = umjeren, 6 = jak, 8 = vrlo jak, 10 = = jaka oluja, 12 = orkan.
boui-boui *v.* bujbuj.
bouillon *v.* bujon.
boulevard *v.* bulvar.
bouquet *v.* buket.
bouquin *franc.* (*čit.* bukēn) kupusara; stara knjiga male vrijednosti; *v.* bukinist.
bourdon *v.* burdon.
Bourdonova cijev (po francuskom inženjeru Eugèneu Bourdonu, 1808—1884) zrakoprazna ili tekućinom ispunjena (najčešće metalna) cijev prstenastog oblika, koja se pruža ili savija pod utjecajem vanjskog tlaka ili temperature; služi kao osjetilo u manometrima i termometrima.
bourrée *franc.* (*čit.* burē) francuski narodni ples živahnog tempa (Auvergne).
bȍva *v.* boja.
bovān, -ana (*isp.* balvan) kamen; *isto i* **bovànica.**
bovarìzam, -zma (prema romanu francuskog književnika Flauberta *Madame Bovary*) — »svojstvo držati se drugim nego to čovjek jest« (definicija A. G. Matoša).
bowle *v.* bola[2].
bowling *engl.* (*čit.* bouling) kuglanje; kuglana.
boy *v.* boj.
Boz — pseudonim engleskog pisca Charlesa Dickensa, 1812—1870. (Đalski).
bȍza *tur.* (boza) 1. gusto, kiselkasto piće od žita, kukuruza, riže i vode; boza od kobiljeg mlijeka zove se i kumis; 2. *prenes.* stvar odn. pojava bez ikakve vrijednosti; **bozadžija** — prodavač boze; *prid.* **bozadžījskī; bozadžinica** — prodavaonica boze.
bȍzbole *tur.* (boz — prefiks za pojačavanje, bol — mnogo) dovoljno, dosta, mnogo, izobilno; *isto i* **bȍzbolice** (Matoš).
bȍzdisati, -šēm *tur.* (bozdurmak, bozmak) pokvariti, oštetiti, poremetiti, raskopati, razvaliti.
bozdogānj *kajk.* buzdovan (Krleža).
bȍzgun *prid. indekl. tur.* (bozgun) 1. pokvaren, iskvaren, razbijen, trošan, nesređen; 2. *kao imenica:* 1. poraz, propast; 2. bezvlašće; 3. robovanje, tlaka, kuluk; 4. roblje; 5. porugljivi turski naziv za kršćanski blagdan *Božić*.
bozuk *v.* bozgun.
Bože carja hrani *rus.* Bože čuvaj cara, početne riječi nekadanje ruske carske (državne) himne (Begović).
božman *v.* bocman.
božolé, -ea *franc.* (beaujolais) vrsta (francuskog) vina (po gorskim predjelima sjeverno od Lyona).
božūr, -ura *ar.* (busur) biljka iz porodice žabnjača, s velikim vrlo lijepim cvjetovima; zove se i peonija; **kȍsovskī božūr** — ista biljka koja se javlja na Kosovu u Srbiji, a ima kao krv crvene cvjetove; narod vjeruje da je to crvenilo od krvi kosovskih junaka.
BP — automobilska oznaka za *Bijelo Polje* (Crna Gora).
Br — *znak za* brom *(v.)*.
BR — automobilska oznaka za *Bar* (Crna Gora).
BR — automobilska oznaka za *Brazil*.
brabansona *franc.* (Brabançonne) belgijska himna (po pokrajini Brabant).
bracati *v.* braci.
bracēra *tal.* (brazzera = brački brod) obalni jedrenjak od 18 do 40 t s jednim latinskim jedrom i prečkom (»jednojedrica«, D. Ivanišević).
bracerìzam, -zma — u Mehiku naziv za neprekidno emigriranje zdrave radne snage; **bracērosi** — takvi emigranti.
brachium *lat.* (*čit.* brahijum) ruka; sila; nasilje; **upotrijebiti brachium** — primijeniti fizičku silu, nasilno provesti; *isp.* brahijalan.

braci, brāca *(mn. m. r.) tal.* (braca — morsko uže) konopi za pokretanje penula *(v.)*; **bracati**, -ām — okretati jedra s pomoću konopaca; *isto i* **bracijati**, -ām.
braculeta *v.* brazleta.
brač, brăča, *lok.* braču *tal.* (viola da braccio) 1. viola *(v.)*; 2. vrsta tambure dubljeg glasa.
bradi... (*grč.* bradys — spor) kao prvi dio složenica označuje sporost, tromost, usporenost, polaganost.
bradifazija *grč.* (bradys — spor + faskō — govorim) sporost u govoru; *isp.* bradilalija, bradilogija.
bradifrenija *grč.* (bradys — spor + frēn — srce, razum) sporost duševnog života uopće, a osobito sporost u mišljenju.
bradikardija *grč.* (bradys — spor + kardía — srce) usporeni rad srca ispod 60 kucaja u minuti (bolest).
bradikineza *grč.* (bradys — spor + kineō — krećem se) sporost u pokretima.
bradilalija *grč.* (bradys — spor + *isp.* lalija) *v.* bradifazija.
bradilogija *grč.* (bradys — spor + lógos — riječ, govor) *v.* bradifazija.
bradiseizmičkī *grč.* (bradys — spor, otegnut + *isp.* seizmički) izraz koji označuje dugotrajno (dugoperiodično) gibanje tla.
braga *tal.* (braga) uže, uzica.
bragadur, -ura, 5. brăgadure *tal.* (braccatore — lovački pas) 1. snalažljiv, dovitljiv čovjek; 2. njuškalo; 3. gramžljivac.
braganja, *2. mn.* bragānja *tal.* (bragagna) vrsta ribarske mreže.
brageše, 2. brāgešā *(mn.) tal.* (brachese) hlače (Nar.).
Bragi — nordijski mitski bog pjesništva.
bragoc, *2. mn.* bragōca *tal.* (bragozzo) ribarska jedrenjača sa dva jarbola i dva latinska jedra.
brahan *v.* bran.
brahi... *grč.* (brachys — kratak) kao prvi dio složenice označuje kratkoću.
brahicefalija *v.* brahikefalija.
brahidaktilija *grč.* (brachys — kratak + dáktylos — prst) kratkoprstost, prirođena nakaznost ruke sa vrlo kratkim prstima.
brahijalan, -lna, -lno *lat.* (brachium — ruka) što se tiče ruke, podlaktice, mišice; ručni, mišični, fizički, nasilnički; **brahijalna sila** — tjelesna, fizička sila.
brahikefalija *grč.* (brachys — kratak + kefalē — glava) kratkoglavost (relativno kratkim lubanjama smatraju se obično takve kojih je širina jednaka barem 4/5 dužine); **brahikefalan**, -lna, -lno — kratkoglav; koji ima kratku lubanju; **brahikefal** — tko je kratkoglav; kratkoglavac; *prot.* dolihokefal.
brahilogija *grč.* (brachys — kratak + lógos — riječ, govor) skraćenje punog izraza ispuštanjem jedne ili više riječi, npr. oguliti zeca *mjesto* oguliti kožu sa zeca; brahilogija ima i u nekim našim poslovicama, npr. Mi o vuku (govorimo), a vuk na vrata (ulazi).
brahiolarije *grč.* ličinke mnogih morskih zvijezda.
brahiopodi *grč.* (brachys — kratak + pus, 2. podos — noga) *zool.* ramenonošci (skupina morskih životinja sličnih školjkašima).
brahistohrona *grč.* (brachistos — najkraći + chrónos — vrijeme) *fiz.* crta najbržeg pada.
Brahma (*i* **Brāma**) *sanskr.* — vrhovno indijsko božanstvo; **Brahmana** — hinduske svete knjige iz 10—4. st. pr. n. e.; tumače Vede *(v.)* i žrtvene obrede, sadrže mitove; **brahmanizam** (*i* **bramanizam**), -zma — religija Hindusa koja je nikla u 10—9. st. prije n. e.; suvremena forma brahmanizma je hinduizam; **brahmān** (*i* **bramān**), -āna — pripadnik najviše kaste u Indiji; *prid.* **brahmānskī** (*i* **bramānskī**).
brahmīn — 1. *v.* brahmān; 2. šaljiva Matoševa riječ za ljubitelje muzike njem. skladatelja Johannesa Brahmsa.
Braille *v.* Brajeva abeceda.
brain draining *engl.* (*čit.* brein dreining) »isušivanje mozgova«, naziv za pojavu odlaženja školovanih stručnjaka iz manje razvijenih zemalja u zemlje višeg standarda.
brain-storming *engl.* (*čit.* brein-stōrming) sastanak na kome bez reda svaki sudionik iznosi sve što mu trenutačno pada na pamet u vezi s postavljenim problemom koji valja riješiti.
brain-trust *engl.* (*čit.* brein-trăst) savjetodavna ekipa stručnjaka oko nekog političkog ili privrednog rukovodioca.
brajda (*srednjolat.* braida *od njem.* breit — širok) stupovi s letvama ili žicama po kojima se penje vinova loza; čardaklija, odrina, osmanluk.
Brajeva abeceda (po izumitelju Louisu Brailleu, 1809—1852, slijepom učitelju slijepih) — međunarodna abeceda za slijepce; slova od najviše šest različito poredanih točaka metalnim se šiljkom štapića utiskuju u papir, a slijepac ih s protivne strane opipom razaznaje.

brajnovati, -ujem *njem.* (braunen, *isp.* braun) pržiti šećer da postane smeđ.
brajtšvanc *v.* Breitschwanz.
brak[1] *tal.* (brago) plićak ispod podrovane morske obale, glib, mulj; *isp.* »... pripije se na stijenu koja je puna... zelenosmeđeg i finog braka« (Š. Vučetić).
brak[2] *v.* brakirac.
brak[3] *njem.* (Brack) loša roba (osobito kožna), škart *(v.)*, aušus *(v.)*.
brak[4]! *tur.* (brakmak — ostaviti, pustiti) ostavi!, pusti!, ne diraj!, kani se!
brak[5] *v.* brakirac.
brakična voda *lat.* (bracum — blato, močvara; plićak) poluslana, slatkoslana, slankasta voda na ušću rijeka u more; *isto i* bočata voda.
brakirac, -irca, *2. mn.* brakīrācā *njem.* (Bracke) vrsta lovačkog psa, kratke dlake, ovješenih ušiju; *isto i* **brakirer;** *isp.* brek[1].
brakonijer, -era *franc.* (braconnier) zvjerokradica, krivolovac; čovjek koji se bavi nedozvoljenim lovom na tuđoj zemlji; prekršitelj zakona o lovu.
brakosočetanije *crkv.-slav.* sklapanje braka, ženidba, vjenčanje (Sterija).
brakteati *(mn. m. r.) lat.* (bractea — list, listić kovine) tanke zlatne ukrasne pločice, nalik na novac, ukrašene ornamentima i prikazima figura u upotrebi u ranom srednjem vijeku (od 5. do 7. st.).
brakteja, *2. mn.* braktējā *lat.* (bractea — list, listić kovine) zaštitni, pokrovni list na biljci, drugačiji od običnih listova, priperak.
Brama *i* **Brahma** *(v.).*
Bramarbas (*španj.* bramar — rikati) — glavno lice jedne drame danskog pisca Holberga (1684—1754); tip samohvalisavca, lažljivca, junaka na jeziku (*isp.* miles gloriozus) (J. Miškatović).
bran *tal.* (brano) dugačka i široka ženska haljina.
brancin, -ina *tal.* (branzino) lubin, smudut (morska riba).
branča *v.* branhije.
branda *tal.* (branda) viseći (mornarski) krevet; preklopna postelja, visaljka; *isp.* ranač.
brander *njem.* (Brand — požar) požarnjak; malen brod na jedra, napunjen smolom, uljem i kučinom; puštao se nekad (zapaljen) protiv ratnih brodova na jedra, da izazove požar.
brandy *v.* brendi.
brandzol *njem.* (Brandsohle) tanka koža u cipeli iznad potplata; tabanica.
branđa *v.* branša.
branhije, branhījā *(mn. ž. roda) grč.* (branchía) škrge; **branhijati** — sve životinje koje dišu na škrge, škrgaši.
branka *češ.* vrata, gol (u sportskim igrama, osobito u nogometu; kod nas u upotrebi u govoru starijih Splićana koji su nogometnu igru donijeli iz Češke).
branša *franc.* (branche) struka, npr. trgovačka, industrijska; poslovna grana, područje djelovanja, oblast djelatnosti.
branzin, -ina *v.* brancin.
branža *v.* branša.
braon *v.* braun.
brasero *španj.* grijalica, žeravica, posuda za držanje žari; obično u njoj tinja ugljen (*isp.* »... u svjetlosti brassera, uljanica i kandila«, Krleža, Aretej); također i: »Mjesto peći vidio sam po kućama brasero, gvozdenu napravu za žar, oko koje su se, da se čovjek ugrije, prosto ispružile noge. U svrhu da to bude udobnije, pokatkad taj brasero ima već specijalno udešene oluke u koje se mogu položiti noge, a može on sav biti i vrlo umjetnički izrađen« (Cesarec); *isto i* brazer.
Brasilia (Brazilija) — glavni grad Brazila.
brasleta *v.* brazleta.
bratfertig *njem.* pripravljen za pečenje (u kuharstvu).
bratvuršt *njem.* (braten — peći + Wurst — kobasica) vrsta kobasice za pečenje (»djevenica mesnjača« u našim rječnicima).
bräu *njem.* (*čit.* broj) pivo (Matoš).
braun *njem.* smeđ, kestenjast (upotrebljava se kao prid. indekl.).
brauning, *mn.* -zi, 2. braunīngā (po imenu engleskog konstruktora Johna Mosesa Browninga; 1855—1926) — naziv za različite vrste pištolja, puške i mitraljeze.
brautgešenk *njem.* (Braut — nevjesta + Geschenk — dar) svadbeni dar (mladencima).
brava *tal.* (*isp.* bravo) poklik odobravanja ženskoj osobi.
bravada *tal.* (bravata) prkošenje, prkos, izazivanje, hvastanje, junačenje (u našoj štampi — prema značenju u ruskom jeziku — isto što i bravura).
bravo *tal.* (bravo) 1. vrlo dobro!, aferim!, lijepo!, odlično!, izvrsno!, sjajno!; divno!; 2. *kao imenica:* junačina, delija; najmljeni ubojica (iz potaje), razbojnik, zločinac; pustolov, huligan, bandit; **bravissimo** (*akc.* bravìsimo) — *superl. prema* bravo: izvanre-

dno, kolosalno, vrlo lijepo, bolje od ičega drugog i sl.

bravura *tal.* (*isp.* bravo) 1. neustrašivost, neustrašivo djelo; 2. vatren, slobodan način izvođenja muzičkog komada ili pjesme; 3. velika dotjeranost; **bravurozan,** -zna, -zno *i* **bravuran,** -rna, -rno (Skok) — 1. *muz.* šuman, pobjedonosan, bodar (npr. marš); 2. uspješan, silan, snažan, dotjeran.

braxatorium *lat.* pivovara.

brazer *v.* brasero.

Brazil, -ila — savezna država u Južnoj Americi; **Brazilac,** -ilca, 5. Brazilče, *2. mn.* Brazilaca; *žen.* **Brazilka;** *prid.* **brazilski;** *glavni grad* **Brazilija** (Brasilia); **Brazilijanac,** -anca, 5. Brazilijanče, *2. mn.* Brazilijanaca (stanovnik grada Brazilije); *žen.* **Brazilijanka;** *prid.* **brazilijanski.**

brazilidi (*mn. m. r.*) *v.* amazonska rasa (*pod* Amazonka, Amazona).

brazleta, *2. mn.* brazleta *franc.* (bracelet) narukvica, grivna.

Brazzaville (*čit.* Brazavil) — glavni grad Demokratske Republike Kongo (po Pierre Savognan de Brazza, 1852—1905, francuskom istraživaču Afrike).

BRD — *skrać. za njem.* Bundesrepublik Deutschland — Savezna Republika Njemačka (Zapadna Njemačka; naša novinska skrać. SRNJ); *isp.* DDR.

brdem *v.* birdem.

brdun, -una *tal.* (bordone) lastar, izdanak, neodrezani izbojak na trsu vinove loze.

bre *tur.* (bire) teško prevediv uzvik: služi za poticanje, negodovanje, pooštravanje govora i sl. (*isp.* more).

break[1] *v.* brek[2].

break[2] *engl.* (*čit.* brejk — prekid) u džez-muzici kraća improvizirana virtuozna fraza koju izvodi solist (čitav orkestar dotle miruje).

breakfast *engl.* (*čit.* brekfest) zajutrak, doručak.

breča *tal.* (breccia) vrsta kamena; kamenje ili šljunak slijepljen vapnencem; gromada; *naš izraz:* kršnik, šljunak; *prid.* **brečast.**

breče, -eta, *zbir.* brečad (*isp.* brek) psić, psetance.

breda (po imenu poduzeća) — 1. vrsta teškog talijanskog mitraljeza; 2. vrsta bombe.

breeches *v.* bričesi (Begović).

brege, -ea (po Breguet Louis Charles, 1880—1955, francuski inženjer, jedan od prvih konstruktora aviona i helikoptera) tip aviona, poznat već iz prvoga svjetskog rata; kod nas popularno i **bregejac,** -ejca *2. mn.* bregejaca.

Brehm (*čit.* Brem) — poznati njemački zoolog; njegovo je djelo Das illustrierte Thierleben prevedeno i kod nas (Kako žive životinje); ime Brem postalo je sinonim za to spomenuto djelo (pa govorimo npr. »čitao sam u Bremu« i sl.).

brein dreining *v.* brain draining.

Breitschwanz *njem.* (*čit.* brajtšvanc — široki rep) vrsta astrahana (*v.*) od prijevremeno ojanjenoga janjeta.

brek[1], *mn.* -ci *lat.* (bracco) lovački pas.

brek[2] *engl.* (break) *sport.* 1. šansa, prigoda, dobra prilika; 2. niz pogodaka.

brek[3] *engl.* (break) otvorena laka kola na četiri kotača, lovačka kola; *isp.* štajervagn.

brekfest *v.* breakfast.

bremsberg *njem.* (*isp.* bremza + Berg — brdo) uređaj za spuštanje tereta niz kosinu; upotrebljava se kod rudarskih i šumskih poslova, gradnje i dr.

bremza, *2. mn.* bremza *njem.* (Bremse) kočnica, zavor; **bremzati,** -am — kočiti, zaustavljati, usporavati, zavirati; *isto i* **bremzovati,** -ujem; **bremzer** — kočničar, zavirač.

bren — jedan od tipova lakih mitraljeza.

brenajzl *njem.* (Brenneisen) 1. *v.* brenšer; 2. vrsta obućarske alatke, *v.* brener 4.

brenati, -am *njem.* (brennen — paliti) 1. kovrčati kosu brenšerom (*v.*); 2. glačati (potpetice) brenajzlom (*v.*) i voskom (obućarski posao); *isto i* **brenovati,** -ujem.

brendi, -ija *engl.* (brandy — »žganica«) vinovica, vinjak; engleski liker, sličan konjaku, pečen od vina.

brener *njem.* (brennen — peći, gorjeti, paliti) 1. žarulja, sijalica; 2. plamenik kod acetilenke; žižak; 3. pekač; radnik koji rukuje pečenjem u rotacionoj peći (u industriji cementa) i u peći za gips (u industriji ruda, gipsa); 4. obućarska alatka za glačanje potpetica.

brenke *v.* branhije.

brenovati *v.* brenati.

brenšer *njem.* (brennen — paliti + Schere — škare) posebna željezna naprava u obliku škara koja se zagrije i takva služi za kovrčanje kose; kovrčalo; **brenovati,** -ujem — kovrčati kosu, ondulirati, kolmati.

brenta *tal.* (brenta) ovelik drven sud u kojem se nosi grožđe za vrijeme berbe (*isp.* putunja), kaca, badanj; **brentaš,** -aša — sudionik u berbi grožđa kome je dužnost nositi

brente (Đalski); *isto i* **brentonoša** (Goran Kovačić).
Brest-Litovsk (danas samo **Brest**) — grad u Bjeloruskoj SSR, koji je ušao u svjetsku povijest jer je u njemu 15. XII. 1917. zaključeno primirje između Centralnih sila (Austro-Ugarske i Njemačke) i Rusije; ova se, među ostalim, odrekla i prava na Litvu, na što misli autor (Krleža) spominjući taj grad.
breša[1], *2. mn.* breša *franc.* (breche) otvor, prolaz, rupa, proboj, prodor, prolom, nebranjeni ili probijeni prolaz u obrambenom pojasu tvrđave, streljačkog stroja ili barikade na kopnu i na moru.
breša[2] *tal.* vrsta vatrenog oružja po gradu Bresciji (Brescia) gdje se prvotno proizvodilo.
brešakinja *v.* breška.
breška, 3. -ki, *2. mn.* -kī (*isp.* breša[2]) vrsta starinske puške; *isto i* **breškinja.**
Bretanja — pokrajina u Francuskoj; **Bretonac,** -nca, 5. Bretonče, *2. mn.* Bretonaca; *žen.* **Bretonka;** *prid.* **bretonskī; bretonski jezik** — keltski jezik kojim govori oko milijun ljudi u Donjoj Bretanji.
bretele, bretelā *(mn. ž. r.) franc.* (bretelle) 1. naramenice, hlačnjaci, »hozntregeri« *(v.)*; 2. uprta, remen za olakšavanje pri nošenju tereta.
Breughel *v.* brojgelovski.
breve, -ea, *mn.* brevei *tal.* (breve — kratak) kratka službena isprava, osobito papinska, o stvarima manje važnim i izdana manje svečanom formom.
breveneci *v.* benevreci.
brevet, *2. mn.* breveta *tal.* (brevetto) patent, diploma, povlastica, plemićka povelja.
brevijar, -ara *lat.* (breviarium — kratak popis, pregled) knjiga molitava, lekcija i pjesama za svećenike; časoslov; priručnik, zbornik, molitvenik.
brevilokventan, -tna, -tno *lat.* (brevis — kratak + loqui — govoriti) kratkorek, škrtorek, šutljiv, kratak u govoru ili u pismu, sažet, zbijen, lapidaran *(v.).*
brevi manu *lat.* (*akc.* brevi manu) kratkim putem, izravno, bez običnih formalnosti: na brzu ruku, odmah, bez zatezanja.
brevir, -ira *v.* brevijar (Leskovar).
bričesi *(mn. m. roda) engl.* (breeches) kratke ili polukratke gore široke, a dolje tijesno uz noge priljubljene sportske ili oficirske hlače za jahanje (tur obično od kože).
bridž *engl.* (bridge) vrsta kartaške igre, sa 52 karte (4 igrača); **bridge room** (bridž rum) — kartašnica (Krleža).
briefing *engl.* (*čit.* brifing) kratak sastanak i dogovor letačke posade prije odlaska na zadatak.
brifkastn *njem.* (Brief — pismo, list + Kasten — ormar) poštanski sandučić, ormarić, škrinjica za pisma, listovna uložnica (obično na javnim mjestima); **brifpapir** *njem.* papir (obično nešto bolji) za pisanje pisama, listova; listovni papir; **briftašl** *njem.* (Tasche — džep, torba) lisnica, novčarka; **briftreger** *njem.* (Träger — nosač) listonoša, poštar.
brig *engl.* jedrenjak sa dva jarbola, oba s križnim jedrima (nekad gusarska lađa *isp.* brigant).
brigada *franc.* (brigade) 1. vojnički sastav koji sjedinjuje dijelove jednog ili više rodova vojske; brigada se obično sastoji od nekoliko pukova, bataljona ili diviziona; 2. skup radnika, skupljenih radi izvršenja određenog zadatka, npr. *radna brigada, udarna brigada; prid.* **brigadni; brigadnī general** — početni generalski čin u vojsci stare Jugoslavije; **brigadir,** -ira, 5. brigadiru — komandant brigade (vojničke, radne i sl.); **brigadist(a)** — član brigade, npr. radne brigade; *žen.* **brigadistkinja.**
brigant, *2. mn.* briganata *tal.* (brigante) pustahija, drumski razbojnik, gusar, bandit, pirat.
brigantin, -ina *tal.* (brigantino) vrsta broda (brz, lagan); jedrenjak sa tri jarbola (dva s križnim, a jedan sa sošnim jedrom); *isto i* **brigantina;** *isp.* brig, brik.
brigela, *2. mn.* brigela *tal.* (po imenu Brighela — komična figura u starinskoj komediji) lakrdijaš, luda; lukavi sluga, šaljivac, lažljivac i spletkar, intrigant, »intrigalo«, smutljivac, »pomet« (tj. koji izaziva pometnju).
Brigita *ir.* »snažna«, »jaka«, »uzvišena«.
Brijarej — po starogrčkoj mitologiji sin Urana i Geje, div sa 50 glava i 100 ruku; zove se i *Egeon.*
brik *v.* brig.
briket, -eta *franc.* (briquette — opeka, cigla) otpaci i prah kamenog ugljena ili drvene piljevine ili koje druge materije tlakom slijepljeni u obliku opeke; uopće svaki predmet u obliku cigle odn. kocke; *prid.* **briketni; briketirati,** -ketiram — tlačiti, stlačivati, praviti brikete, sabijati ugljenu prašinu u brikete; **briketnica** — 1. sprava za proizvodnju briketa; 2. radionica briketa; **briketar,** -ara, 5. briketaru *i* -are — radnik

rudarske struke koji rukuje uređajima briketnice.
briksizam, -zma *grč.* (brycho — škrgućem) škripanje zubima u snu, škrgut.
briktaš *v.* briftašl.
brìle, bríla *(mn. ž. r.) njem.* (Brille) naočale.
brilijant *i* **briljant** *(v.).*
briljant, *2. mn.* briljanata *franc.* (brillant — sjajan, blistav) 1. dijamant (i dragi kamen uopće) naročito brušen za ukras; 2. najmanja slova u štamparstvu, tri tipografske točke; **briljantan** (*akc. i* **briljantan**), -tna, -tno — 1. sjajan, blistav, svijetao; 2. načinjen od briljanta ili u kome ima briljant (npr. briljantni prsten); *isto i* **brìljantskī** (*sve pored* **brilij...**).
briljantin, -ina *franc.* (brillantine) parfimirano ulje kojim se daje sjaj kosi.
briljirati, briljiram *franc.* (briller) 1. sjati, blistati se; 2. *prenes.* isticati se, istaći se; izvoditi nešto s izvanrednim uspjehom.
brimborium *lat.* govorenje nebitnih stvari; okolišanje, izmotavanje, sitnice.
brimer *v.* brumaire.
brinet *prid. indekl. franc.* (brunet) crnomanjast, garav; kestenjast, smeđ: **brinet,** *2. mn.* brìneta — crnomanjast, tamnoputan, smeđokos čovjek; »smreko«; **brineta,** *2. mn.* brinéta — crnomanjasta, tamnoputna, smeđokosa žena; smeđuša, smrekuša.
brinirati *v.* brunirati.
brìo *tal.* (»vatra«, »sila«, »živost«) *muz.* oznaka tempa i predavanja; **con brio** (*čit.* kon b.) — živahno, vatreno; *isto i* **brioso** (*čit.* briozo).
briofiti *(mn. m. r.) grč.* (bryon — mahovina + fyton — biljka) *bot.* skupni naziv za mahovine.
brioš, *2. mn.* brìoša *franc.* (brioche) vrsta peciva, hljepčić, pletenica; sendvič.
briozno *v.* brio (brioso).
briozoe *(mn. ž. roda) grč.* (bryon — mahovina + zoon — živo biće) sitne vodene životinje nalik na mahovine (*naš izraz:* mahovnjaci).
briskirati, briskīram *franc.* (brusquer) 1. postupati s nekim prijeko, nabusito; osjeći se, obrecnuti se na koga; 2. naglo i grubo nešto učiniti.
brìskola *v.* briškula (Novak).
brišim *v.* ibrišim.
brìškula *tal.* (briscola) vrsta kartaške igre, osobito raširena po našim primorskim krajevima.
Britanija — Engleska i Škotska; **Británac,** -nca, 5. Brìtanče, *2. mn.* Britanáca; *žen.* **Britanka;** *prid.* **britanskī.**
britanija-metal — slitina (legura) kositra i antimona uz nešto bakra, cinka i bizmuta (upotrebljava se za izradu pribora za jelo); *isp.* britanika.
britanika — 1. vrsta cigára; 2. *isto što i* britanija-metal.
Britanska zajednica národa — *v.* Commonwealth.
Brìti — naziv za keltska plemena naseljena u Britaniji u doba rimskih osvajanja.
British Museum — nacionalna zbirka umjetnina i drugih znamenitosti u Londonu (osn. 1753).
bríza *franc.* (brise) povjetarac, lahor, svjež vjetrić.
brizantan, -tna, -tno *franc.* (brisant) koji lomi, razmrskava; razoran, uništavajući; **brizantnà granáta** — artiljerijska tempirna granata, rasprskava se u zraku, pogađajući cilj krhotinama.
Brizeida (*akc. i* **-ida**) (zove se i Hipodamija) kći svećenika i kralja u Lirnesu (Troada) Briseja; zarobio ju je Ahilej kad je osvojio grad njezina oca (Brisej se u očaju objesio), i ona je veoma zavoljela svoga gospodara; kasnije mu je djevojku na silu preoteo Agamemnon, na što se Ahilej uvrijedio i dugo vrijeme nije sudjelovao u borbama oko Troje; tek smrt Patroklova nagnala ga je da se ponovno lati oružja.
brizl *njem.* (Brieschen) teleće prsne žlijezde: *isto i* **brizla.**
brizolete, brizoléta *(mn. ž. roda) njem.* (Brisoleten) pečeni valjušci od mesa.
brjolka, 3. -ci, *2. mn.* -kì *rus.* ruski narodni duhački instrument s jezičcem i sa šest rupica; frula.
brlja *šatr.* rakija.
brnac, -nca, *2. mn.* bŕnáca — vatreno oružje, vrsta automata *(v.);* ime po češkom gradu Brnu, gdje se prvotno proizvodilo (Dončević).
brnistra *tal.* (ginestra) biljka žuka.
brnza *rum.* (branza) vrsta sira.
brnzar, -ara *v.* brzar.
brnjica *tal.* (bernia) ženska dugačka platnena haljina ili samo suknja; *umanj.* **brnjičica;** *uveć.* **brnjičina.**
broad-casting *engl.* (brodkāsting) odašiljanje radio-emisija, radio-emitiranje.
Broadway *v.* Brodvej.
bročak *njem.* (Brotsack) torba za kruh; ranac.

Brocken *v.* Harz.

Brockhaus *njem.* (*čit.* brokhauz) njemačko nakladno poduzeće, osobito poznato po izdanjima enciklopedija i leksikona; osn. 1805. u Amsterdamu, god. 1807. preseljeno u Leipzig, a danas mu je središte u Wiesbadenu.

brodet, *2. mn.* brodeta *tal.* (brodetto) riblja juha, obično s palentom.

brodjaga, 3. -gi *rus.* skitnica (inače jedno od imena za stiljage, *v.*).

brodkasting *v.* broad-casting.

Brodvej *engl.* (Broadway — široki put) glavna ulica u Njujorku, dugačka 25 km, srednjim dijelom centar američkoga kazališnog života.

brojet *v.* brodet.

brojgelovski, -ä, -ō — prid. prema flamanskom prezimenu *Bruegel* (*čit.* Brehel), shvaćenom na njemački način gdje se piše *Breughel* (i čita *Bròjgel*), kako se zvala »dinastija« velikih flamanskih slikara u 16. i 17. st. (kod nas se obično misli na oca i sina imenom *Peter* [zapravo *Pieter*], koji su većinom prikazivali fantastične i infernalne sadržaje; isp. npr. kod M. Matkovića **brojgelovski kermes.**

brojler, *2. mn.* brojlera *engl.* (to broil — peći na otvorenoj vatri, na roštilju) pile za pečenje, »pohanac«.

broka *v.* brokva[2].

brokat, -āta *tal.* (broccato) teška tkanina protkana svilom, zlatom ili srebrom; *prid.* **brokatni.**

broker *engl.* (broker) *v.* mešetar, senzal.

broket, *2. mn.* broketa *tal.* (brocco) klinčić, čavlić, ekserčić.

broketa *v.* brokva[1].

brokula *tal.* (broccolo) vrsta kupusa odn. karfiola; *isp.* prokule.

brokva[1], *2. mn.* brokava *tal.* (brocca) vrč, krčag, pehar; *umanj.* **broketa.**

brokva[2] *tal.* (brocco) klin, čavao, ekser; *umanj.* **bròkvica.**

brom, broma, *lok.* bromu *grč.* (bromos — smrad) *kem.* element, atomska težina 79,916, tablični broj 35; *znak* Br; tamnocrvena tekućina, oštra mirisa; njegovi se spojevi primjenjuju u fotografiji i medicini; *prid.* **brómov, brómni; bromat,** -āta — sol bromne kiseline; **bromural,** -āla — sredstvo za umirivanje i uspavljivanje; *isto i* **bromìval,** -āla.

bromatologija *grč.* (bibroskein — jesti + logos — govor) nauka o jelima, o hrani, o kemijskom sastavu, priređivanju, konzerviranju i prehrambenoj vrijednosti živežnih namirnica.

bromohiperhidróza *grč.* (bromos — smrad + hyper — prekomjerno + hidros — znoj) prekomjerno izlučivanje znoja s neugodnim zadahom.

brònc, brònca *(m. r.) i* **brònca,** brònce *(v.).*

brònca (*pored* **brònc**) *tal.* (bronzo) 1. slitina bakra i kositra; tuč, mjed; 2. zvonce na stoci, klepka, mjedenica, brunda, brundalica, drombulja; *prid.* **brončan; brončano doba** — srednji i viši stupanj u razvoju kulture kada su ljudi pored kamenog oruđa počeli upotrebljavati i oruđe i predmete od bronce; period između kamenog i željeznog doba; **brončati,** -ām — prevlačiti broncom; *isp.* bronza.

bronce, -eta (*isp.* bronc *i* bronca) zvonce, klepčica, poklepčica, mjedeničica.

broncirati, broncìrām *v.* brončati.

brondzīn *v.* bronzin.

bronh, *mn.* bronhi, 2. bronha *grč.* (bronchos — grkljan) 1. dušnik; 2. jedna bronhija; **bronhije,** bronhìja *(mn. ž. roda)* — dušnice; ogranci dušnika koji se sastoje od hrskavičnih prstenova međusobno povezanih mišićnim i vezivnim tkivom; *prid.* **bronhijalan,** -lna, -lno; **bronhijalni katar** *ili* **bronhitis** (*akc. i* **bronhìtis**) — upala sluznice u bronhijama; **bronhiola** — krajnji ogranak bronhije.

bronhektazija *grč.* prirođeno ili stečeno proširenje bronha, u kojima se sakuplja sekret i izaziva katare i kašalj.

bronhopneumonija *grč.* upala dišnih kanala, blaži oblik pneumonije *(v.).*

brònt *njem.* (Brand — požar, upala) *v.* gangrena.

brontometar, -tra, *2. mn.* brontometara *grč.* (bronte — grom, grmljavina + *isp.* metar) aparat za mjerenje jakosti gromova i grmljavine.

brontosaur *grč.* (bronte — grom, grmljavina + saur, *v.*) veliki izumrli gmaz iz porodice dinosaura *(v.).*

brontùlati, -ām *tal.* (brontolare) gundati, mrmljati; prigovarati; **brontulant,** *2. mn.* brontulanata — gundalo, mrmljalo, čangrizavac; *žen.* **brontulantica** (Krleža).

brònza (*akc. i* **bronza**) *i* **brònca** *(v.); prid.* **bronzan.**

bronzar, -āra (*isp.* bronca, bronza) ovan predvodnik (isto i konj, vol, magarac i sl. ako nosi klepku i ide na čelu stada).

bronzīn, -īna (*isp.* bronca) lonac, bakrač.

bronzirati, bronzīram *v.* brončati (pod *bronca).*
brònzva — klepka, mjedenica (Stanko Šimić).
brôš, broša *franc.* (broche) oveća kopča kao nakit na ženskim haljinama; *umanj.* **brošić,** *2. mn.* brošīća.
brošket *v.* brušket.
brošura (*i* **broširа**) *franc.* (brochure *od* brocher — prošiti, *dakle* prošivena sveska) meko vezana knjižica (od 2 do 3 arka) s omotom; **broširati,** broširam — meko vezati knjigu.
browning *v.* brauning.
brsalje, brsalja *(mn. ž. r.) tal.* (bersagliare — strijeljati) strelište.
brt — *skrać. za* bruto-registar-tona; *v.* bruto.
bruceloze — zarazne bolesti uzrokovane bakterijama iz roda Brucella; kod čovjeka izazivaju dugotrajne vrućice (Bangova bolest, malteška groznica), a kod goveda, ovaca i svinja zarazne pobačaje.
bruderšaft *njem.* (Bruder — brat) bratinstvo, pobratimstvo; **popiti bruderšaft** — pobratiti se.
brudet *v.* brodet.
Bruegel *v.* brojgelovski.
brùh *njem.* Bruch — lom, prijelom) *v.* hernija.
bruhgold *njem.* (Bruch — lom + Gold — zlato) nekovano, usitnjeno zlato (u malim komadima).
brujet *v.* brodet.
bruksizam *v.* briksizam.
brùkva, *2. mn.* brūkāvā *tal.* (brocco) klin, čavao, ekser; *umanj.* **brùkvica;** *isp.* brokva².
brùma *lat.* najkraći dan u godini, zimski solsticij; zima, studen uopće.
brumaire *franc.* (*čit.* brimer) mjesec francuskog republikanskog kalendara, od 22. X. do 22. XI; **18. brumaire** — datum (9. XI. 1799), kad je general Bonaparte srušio francusku republiku.
brùman, -mna, -mno *njem.* (frum) dobar, vrijedan, marljiv (Nar.).
brùnca *v.* bronca; **brùnčić** — lončić, prvotno od bronce (Nar.).
brunčela, *2. mn.* brùnčelā *tal.* (bronco) pram, vitica, uvojak kose.
Brunhilda *germ.* »junakinja u oklopu« ili »smeđa« (*isp.* Bruno); inače kraljica divova u *Pjesmi o Nibelunzima;* pobijeđena od Siegfrieda u bojnim igrama, udala se za kralja Gunthera (Krleža); druga jedna (historijska) Brunhilda bila je austrazijska kraljica od god. 596, a osobito je poznata po borbama protiv Fredegunde od Neustrije (*v.* Austrazija, Neustrija).
brunirati, brunīram (*isp.* brunolin) lakirati brunolinom, premazivati kemijskim otopinama u svrhu zaštite materijala od rđe.
Bruno, 5. Brùno *tal.* »smeđi«.
brunolin, -ina *franc.* (brun — mrk, zagasit) tamni lak za pokućstvo (sastoji se od voska, sikativa i terpentinskog ulja).
brùs (*isp.* brusali) vrsta konca za vezenje; *isto i* **brùsa.**
brusali *prid. indekl. tur.* koji je iz Bruse, grada u Maloj Aziji, brusanski (u nar. pjesmi npr. **brusali jastuk**).
Bruselj — zastarjeli naziv belgijskog grada Bruxellesa; živi još u nazivu **brùseljske čipke** (inače danas govorimo **Brisel, Brisl, brìselskī**).
Brussel *flam.(čit.* (Brisel) drugo službeno ime grada Bruxellesa.
brùstbild *njem. v.* bista.
brùsthalter *njem. v.* buznhalter.
brùstton *njem.* (Brust — prsa + ton, *v.*) glas iz prsa, prsni glas (*isp.* kopfton).
brušket *tal.* (bruschette) 1. kocka, ždrijeb, uopće svaki predmet kojim se vrši ždrebanje (u Deanović-Jernejevu rječniku: »izvlačenje nejednakih slamčica pri ždrebanju«); 2. privatnopravni sporazum ribara ili ribarskih družina jednoga lučkog područja o stjecanju zaštite i prava morskog ribolova ždrebanjem lovišta; *isp.* šorak.
bruštulati, -ām *tal.* (brustolare) žeći, paliti, pržiti; **bruštulin,** -ina — sprava za prženje kave, pržulja.
brut *franc.* (sirov) oznaka za šampanjac (suhi) kome prilikom dobivanja nije dodano nimalo šećera.
Brùt (Marko Junije 85—42. pr. n. e.) — najistaknutiji urotnik protiv Cezara; ubio se nakon poraza kod Filipa; jedan od njegovih dalekih predaka *(Brut Stariji)* protjerao je kralja Tarkvinija Superba i u Rimu uspostavio republiku; postao je prvi konzul (god. 509. pr. n. e.) i dobio prve fasces *(v.);* bio je strog i pravedan pa je pogubio i dva vlastita sina koji su se upleli u urotu protiv republike.
brutàlan, -lna, -lno *franc.* (brutal) grub, bezobziran, surov, naprasit; divljački, neotesan; životinjski; **brutàlnost,** -osti — surovost, grubost, naprasitost; divljaštvo.
brut-art *v.* art-brut.
brùto *tal.* (brutto — surov; ružan); 1. **brùto-težina** — težina robe zajedno s omotom; *v.* dara, tara, neto; 2. **brùto-dohodak** — ukupni utržak ili plaća s troškovima bez

ikakvih odbitaka; 3. **bruto-registar-tona** — prostorna mjera za trgovačke brodove (2,83 m^3); **bruto za neto** — *trg*. klauzula koja znači da se cijena, pogođena za stanovitu jedinicu ne odnosi na neto-težinu, nego na bruto-težinu; npr. sadržaj konzerve zajedno s limenkom prodaje se ukupno kao 1 kg robe.

bružeta, *2. mn.* bružeta *tal.* (brogiotto) vrsta crne smokve, brunjača, šaragulja.

brzar, -ara (*isp.* brnza) kožna kesa u kojoj se nosi hrana, osobito sir, vrhnje i sl.; **brzarast** — poput brzara, otromboljen, kesast, kesičast.

bržolica *tal.* (brisola) goveđa pečenica; *isp.* pržolica.

BT — automobilska oznaka za *Bitolu*.

BTA — *skrać. za* Bugarsku telegrafsku agenciju (obavještajni ured).

btto — *skrać. za* bruto.

bu[1] — *skrać. za* bushel *(v.)*.

bu[2] — 1. japanska mjera za dužinu; 2. stari japanski novac.

bub *v.* pub[1].

bubikopf *njem.* (Bube — dječak + Kopf — glava) »dječačka glava«, vrsta ženske frizure sa kratko odsječenom kosom i sa šiškama na čelu (moda poslije prvoga svjetskog rata).

buboni *(mn. m. r.) grč.* (bubon — žlijezde oko spolovila) venerične otekline (obično u vezi s čankirom, *v.*).

bubreg, *mn.* -zi, 2. bubrega *tur.* (bobrek) jedan od dvaju unutarnjih tjelesnih organa koji izlučuju mokraću; **bijeli bubrezi** — ovnujska, jarčja ili bikovlja muda (izraz osobito uobičajen u kulinarstvu).

bucel, *2. mn.* bucela *tal.* (bozzello) žaba (za užeta na brodu), koloturnik (Tresić Pavičić).

Bucentauro *v.* bucintoro.

Buchenwald (*čit.* Buhnwald) — ime jednoga nacističkog koncentracionog logora (u njemačkoj pokrajini Tiringiji, Thüringen) osobito poznato po okrutnostima koje su u njemu vršene nad zatvorenicima u toku drugoga svjetskog rata i prije njega (1937—1945); *isp.* Dachau, Auschwitz.

bucina *lat.* truba, trublja.

bucintoro *tal.* srednjovjekovni luksusni brod, tipa galije; **Bucintoro** — ime duždevskog broda, s kojeg se svake godine na katolički blagdan Spasovo (40 dana nakon Uskrsa) vladar Venecije uz velike svečanosti i uz bacanje zlatnog prstena u more »vjenčavao s Jadranom«.

buckinghamska palača — (*čit.* bakingemska) — kraljevski dvor u Londonu.

bucov, -ova *mađ.* (buczo) 1. vrsta riječne ribe; 2. *prenes.* glupan, »som«.

bučat *v.* brakična voda; *isp.* bočat.

bučuk, *mn.* -ci, 2. bučuka *tur.* (bučuk — polovina) drvena posuda, kao uborak, prvotno mjera za žito, a služi i u druge svrhe (nekada, prema turskom značenju, očito polovina neke druge, veće mjere; polučak); *isp.* činik, šinik; *isto i* **bučug.**

buć, *lok.* buću *tal.* čuperak, svitak, smotak (kose).

buće, buća *v.* boće; **bućati se,** -am se — igrati na buće.

bućkoš *mađ.* (bugykos, butykos) 1. velika klepka za volove (pravo je mađarsko značenje: vrč s uskim grlom); 2. *prenes.* zastava, barjak.

bućma, *2. mn.* bućma *tur.* (büküm) nešto usukano, ispredeno, konac, nit, podvezica; **bućme,** -eta — vrsta svilena konca.

bućur *mađ.* (butyor) svežanj, zavežljaj, komad prtljage, »pinkl«.

Buda *sanskr.* »Prosvijećeni«; legendarni osnivač budizma (560—480. prije n. e.); *isp.* budizam.

buda *njem.* (Bude) daščara, mala ulična prodavaonica, kiosk.

budak, 5. -ače, *mn.* -aci *tur.* (budak) 1. trnokop, kramp, mašklin, pijuk, raslica, jamičak, oruđe s drškom (toporištem) kojemu je na vrhu s jedne strane željezni šiljak a s druge uska motičica; služi osobito za iskopavanje duboko zaraslog korijenja, kamenih gromada i sl.; 2. *prenes.* glupan, velika budala.

budala, 5. budalo, *2. mn.* budala *tur.* (budala) glupan, ograničen čovjek, luda, naivčina; **dvorska budala** — šaljivčina, a zapravo vrlo pametan čovjek, koji — kao tobožnji glupan — smije (vladarima) reći i koješta što se nitko drugi (tobože normalan) ne bi usudio; **budalast,** -a, -o — glup, nepromišljen, umno ograničen, neozbiljan, naivan, šašav, nerazborit, luckast, priglup, ćaknut.

Budalina Tale — junak muslimanskih narodnih pjesama (2. Budaline Tale, Tala, 3. Budalini Tali, Talu, 4. Budalinu Talu, Tala, 5. Budalino Tale, 7. Budalinom Talom, Talom).

budaliti, -im (*isp.* budala) govoriti odn. činiti gluposti, ludovati, benaviti.

budget *v.* budžet.

Budini (*grč.* Budînoi) *v.* Neuri.

budizam, -zma — religija raširena u Aziji (Indija, Kina, Koreja, Japan itd.), nazvana po imenu njezina tobožnjeg osnivača — legendarnog Bude; nastala u Indiji u 6. st. pr. n. e.; naučava jednakost ljudi, ljubav prema bližnjemu, strpljivost i odricanje od svih užitaka, jer su užici spojeni s patnjom; najvišim ciljem života smatra tzv. nirvanu, tj. ugasnuće, ništavilo, nestanak, jer ponovni život (reinkarnacija, *v.*) donosi ponovne patnje; **budist(a),** *2. mn.* būdīstā — pristaša budizma; *žen.* **budistkinja;** *prid.* **budistički.**

būdo *jap.* zajednički naziv za sve borbene vještine kao što su džudo, karate i sl.; **budokai-klub** — društvo gdje se uči džiju-džicu, džudo, karate, aikito i sl.

budoar, -āra *franc.* (boudoir) mali elegantno ukrašeni ženski salon u stanu.

bȕdza *rum.* (budla) usta, usna; **bùdzat,** -a, -o usnat, ustat (debelih usana).

bȕdzula *v.* budza.

budža *tur.* (buč, budžu) 1. toljaga, kijača, batina; 2. *prenes.* muški spolni ud; 3. *prenes.* važna osoba, »gromovnik«, »drmator«; *izv. (u novije vrijeme)* **budžovan,** -āna; *prid.* **bùdžast** — nalik na budžu; **budža Marijanova** — u prostačkom govoru: ništa, »brus« (Novak Simić).

budžak, -āka, *mn.* -ci *tur.* (budžak) ugao, ćošak, kut; zakutak; *umanj.* **budžačić; budžaklija** — zakutni advokat, nadriadvokat.

budželar *v.* budelar.

budžet, *2. mn.* bùdžētā *engl.* (budget) 1. proračun državnih prihoda i rashoda za određeno razdoblje; 2. unaprijed predviđeni proračun očekivanih prihoda i rashoda ustanove, poduzeća, kućanstva, za određeno vrijeme; *prid.* **budžetski; budžetirati,** -džètīram — sastavljati proračun prihoda i rashoda.

budžovan, -āna *v.* budža.

bùdžur *tur.* bez novaca, siromašan (Nar.).

bud, budi; *lok.* budi *tur.* (bud — miris, vonj, zadah) plijesan; *isto i* **bȕđa,** buđe; *prid.* **bȕđav** — pljesniv; **buđati,** -ām — pljesniviti, postajati buđav; *isto i* **buđaviti,** -īm (*akc. i* **buđàviti,** buđāvīm).

budelar, -āra *lat.* (pugillares — što je nadohvat ruke) kesa, novčarka, lisnica.

budonovka, 3. -ci, *2. mn.* buđonovkī — ruska vojnička kapa slična šljemu kakvu su nosili vojnici poznatog vojskovođe Budennyja (*čit.* Buđonija).

Buergerova (Birgerova) bolest — bakterijska ili alergična upala krvnih žila, obično u nogama.

bȕfalo, bufala, *mn.* bufali *engl.* (buffalo) bivol.

bufarija *tal.* (buffaria) unutrašnja strana šupljine u zidu u koju se uglavljuje prozor.

bufer *engl.* (buffer) odbijač, odbojnik, tanjur između vagona, pufer.

Buffalo Bill (*čit.* Bafelou Bil) — pravim imenom William Frederick Cody, američki pustolov (»glasnik jahač«), legendaran u poštanskoj službi i u američkom građanskom ratu, slavan sa svoje okretnosti; u kasnijem životu osnivač i organizator svjetski poznatog cirkusa Wild West (Krleža).

buffet *v.* bife.

buffo *tal.* (*čit.* bȕfo) 1. šaljiv, smiješan; 2. šaljivac, komičar; 3. **opera buffa** — komična opera; **bufonada** — 1. kazališna predstava, izgrađena na šaljivim, krajnje komičnim scenama; 2. *prenes.* šegačenje, kreveljenje, smiješan ispad; *isto i* **bufonerija; bufone** — lakrdijaš; šaljivčina; *isto i* **bufon,** -ona, 5. bȕfone (Begović); **Buffone i Pantalone** — smiješne figure iz starih komedija (prva: lakrdijaš uopće, a druga: priglup otac ili zaljubljen starac koga svi varaju): *isp. i* bouffons.

bug, buga, *lok.* bugu, *mn.* bugovi *njem.* (biegen — savijati) sagib na hlačama; glačalom izvučena uzdužna crta s prednje i stražnje strane hlača (Krleža).

bȕga *tur.* (boga) buša, sitno kratkorogo goveče.

bugacati, -ām *tal.* (bucare — probijati) upijati se u što probijajući na drugu stranu; *isp.* bugačica.

bugačica *tal.* (*isp.* bugacati; *venet.* bugazar — upijati) upijač, upijanac, sušilo, posušilo, posebno preparirani papir za upijanje tinte.

buganac, -ānca *tal.* (buganza) ozeblina, rujba; *isp.* frer; *isto i (ž. r.)* **bugānca.**

Buganda — provincija u Ugandi *(v.).*

bugar — u zagrebačkom govoru *vrtlar* (nekada su na zagrebačkoj periferiji neki doseljeni Bugari držali velike vrtlarije i prodavali povrće na tržnicama); odatle i **bugarska polja** (kod Krleže).

bùgaz *v.* bogaz.

bugenvìlija — ukrasna biljka penjačica podrijetlom iz Amerike.

buger — 1. stari novac od četiri krajcare; 2. u dačkom govoru loša ocjena, »drugi

red«, »kolac«, »toljaga«, »komad«, »kvrga«, »top«; 3. (*franc*. bougre) klipan, hulja; 4. (*engl*. bugger) homoseksualac, sodomit, pederast (zapravo »Bugarin«, jer se nekad mislilo da je homoseksualizam donesen s Istoka u doba križarskih ratova [odatle i francuski izraz **mal d'Orient** — istočna bolest]).

buggy *engl*. (*čit*. bagi) automobil za autokros.

bugija *tur*. (bugu) 1. vruća para, dim, ugljični monoksid; 2. vijavica od prašine; sve što se diže uvis u obliku magle, oblaka; smog.

bùgi-vùgi, -ija *engl*. (boogie — loša improvizacija na klaviru, loš ples + woogie — način plesanja crnaca iz Arizone) poseban oblik pijanističkog bluza *(v.)* nastao početkom 20. st.; kao ples sadrži elemente bluza, blek-botoma, čarlstona, ali je mnogo brži i sa mnogo improvizacija: parovi se razdvajaju, opet se sastaju, rame uz rame, leđa uz leđa, svijanje, kretanje u suprotnim smjerovima; figure: promenada, luk, mlin, lepeza, okretanje na tabanima, bacanje dame.

bu-gu-100 *engl*. (boo-goo-100) novi ples, nastao 1967; pleše se u parovima na beat-muziku, plesači se međusobno ne drže.

buhalter *njem*. (Buchhalter) knjigovođa (činovnik koji u trgovačkim i drugim poduzećima vodi knjige prvenstveno trgovačkog karaktera).

buhara (po imenu grada *Buhare* u SSSR) vrsta saga, ćilima.

Bùhnvald *v*. Buchenwald.

buhštabírati, -štabīrām *njem*. (Buchstabe — slovo) *v*. spelovati.

bùhtla, *2. mn*. bùhtlā *i* bùhtlī *njem*. (Buchtel) vrsta kolača (kod nas u kuharskim priručnicima: *napuhnjača*).

bùhur, *2. mn*. bùhūrā *tur*. (buhur) miris, mirisava tvar za kađenje, kâd; **buhurdār**, -āra — kadionica (naprava u koju se stavljaju mirisne smole ili korijenje na žeravicu, radi kađenja).

buhurt *franc*. srednjovjekovni viteški turnir konjaničkih ekipa (inače su se obično borili pojedinačno).

bùin, -ína *v*. bujin.

bujàtrika, 3. -ci *grč*. (bus — govedo + iatrikē — liječništvo) nauka o bolestima i liječenju preživača (dio veterine); *prid*. **bujàtričkī**; *isp*. hipijatrika.

bujbùj *franc*. (boui-boui) krčma, špelunka, jazbina, »rupa« (Matoš).

bùjer *rus*. (*iz holand*. boeier) 1. osobito građene saonice na trima drvenim dva metra dugačkim skijama (salincima) sa čeličnim pokovom, udešene za kretanje po ledu uz pomoć jedara; 2. laka jedrenjača uopće.

bujīn, -ína *tal*. (bovino) veliki teretni konj.

bujòl, -óla *tal*. (bugliolo) kablić, vedrica, sić.

bujòn (*i* **buljòn**), -óna *franc*. (bouillon) juha od mesa ili povrća, naročito juha od goveđeg mesa sa sirovim jajetom.

bujruldija *v*. bujruntija.

bùjrum *tur*. (bujurmak — zapovijedati) zapovijedajte, izvolite; *isto i* **bujrumte**.

bujrùntija *tur*. (bujurultu, *isp*. bujrum) pismena zapovijed pašina ili valijina; potvrda, uvjerenje, dokument (uopće); ukaz, povelja, pismena poruka, pismo.

bujtār *v*. bojtar.

bujùkli *tur*. (bujükli) velik.

bujùnbag, *mn*. -zi *tur*. (bojun — vrat + bag — veza) kravata; *isto i* **bujùnbak**, *mn*. -ci.

bùjur *v*. bujrum; **bujùrisati**, -šem — zapovijedati, nalagati; govoriti, izvolijevati; *imperat*. bujur — zapovijedaj(te), govori(te), izvoli(te).

bukadar *tur*. (bakadar) mnogo, puno; *isp*. šukadar.

bukàdem *v*. mukadem.

bukàgije *(mn. ž. roda) tur*. (bukagi) okovi, puta, lanci, lisičine, zavezice, gvožđa; klade za sužnje.

bukàgrija — vrsta kape u nar. pjesmi.

bukanīr, -íra *franc*. (boucanier; *španj*. bucanero) gusar, pomorski pustolov, pirat, podrijetlom iz Zapadne Evrope, koji se u 17. i 18. st. u Zapadnoj Indiji borio protiv španjolskih osvajača (ime se nazivu izvodi od franc. *boucan* — bivol, divlje govedo, jer su se borci hranili mesom divljih goveda).

bukapòrta *v*. bokaporta.

bùkara, *2. mn*. bùkārā *v*. bokal.

bukàrdija *grč*. (bus — vol + kardía — srce) usaljenje, proširenje, hipertrofija srca.

bukàriti, -īm *lat*. (vocare) vikati, izvještavati, objavljivati, proglašavati, telaliti.

bukè, -ea *franc*. (bouquet) 1. miris (npr. vina); 2. *v*. buket.

Bukefal *grč*. (bus — govedo + kefalē — glava, dakle »volovska glava«) najmiliji konj Aleksandra Makedonskog, poznat iz priča (bojao se svoje sjene i teško ga je bilo uzjahati).

bukèt, -éta *franc*. (bouquet) 1. kita cvijeća; 2. *prenes*. skup, gomila, hrpa.

bùki — ime drugog slova crkvenoslavenske

azbuke (nazvane tako po prvom *az* i po drugom *buki*).

bukila, *2. mn.* bukīlā *lat.* (bucellus) stara mjera od 10 okā.

bukīn, -ína *tal.* (bocchino — ustašca) otvor na mijehu i gajdama.

bùking *engl.* (booking) predbilježen dolazak gosta u neki hotel, najava dolaska, rezervacija (u hotelu, na željeznici, pri kupnji avionskih karata i sl.); *v.* bukirati.

bukìnist(a) *franc.* antikvar; trgovac starim knjigama (*isp.* bouquin).

bukírati, bùkīrām (*isp.* buking) rezervirati, obaviti upis, najaviti dolazak, predbilježiti se.

bùklē, -ea *franc.* (boucle — kopča, čvor) dosta hrapava vunena tkanina od kovrčavog prediva; **bukle-sag** — sag, ćilim, tepih, tkan na čvoriće.

buklija,[1] *2. mn.* bùklījā *novogrč.* (bōkalion, *isp.* bokal) čutura, ploska.

buklija[2] *tur.* (büklüm) prsten kroz koji se provlače pletenice, vrsta nakita za vlasi.

buklo *tur.* (bukle) otvor, rupa.

bukluk *v.* bokluk.

bukmèjker *engl.* (book-maker) poduzetnik koji prima oklade na utrkama.

bukolika, 3. -ci *grč.* (bukoleō — čuvam stado) pastirska pjesma; idila; *prid.* **bukolìčkī** — pastirski; koji se tiče pastirske poezije; *isto i* **bùkolskī; bukolìčar** — pjesnik bukoličkih pjesama.

bukrānīj *grč.* (bus — vol, kraníon — glava, lubanja) *arhit.* naziv za dekorativni motiv u obliku reljefne volovske glave.

bùksa, *2. mn.* bùksā *šatr.* zatvor, tamnica, arest.

buksírati, buksīrām *hol.* (bugsieren) tegliti lađu, vući je u luku.

bùkša — novčana jedinica u Jemenu.

bùkvalan, -lna, -lno *starosl.* (bukva — slovo) doslovan, točan; **bukvalnost,** -osti — doslovnost, točnost; istog je postanja i riječ **bùkvār** — početnica (iz koje djeca počinju učiti čitanje); **bukvarac,** -árca, 5. bùkvārče, *2. mn.* bùkvārācā; đače koje uči bukvar, početnik u školovanju, prvoškolac.

bukvica (*isp.* buki) 1. azbuka, abeceda; 2. vojnička knjižica (pa i kakva druga, npr. radnička, služinska).

bukvojed *rus.* (*isp.* bukva — slovo) cjepidlaka, glupan, pedant, formalist, čovjek koji formalno shvaća tekst, a ne gleda dublje na njegov sadržaj (Krleža).

bul *tal.* (bolla) poštanska ili taksena marka, biljeg.

bùla,[1] *2. mn.* bùlā *tur.* (bula) žena muslimanka; žena obučena u dimije i feredžu.

bula[2] — duhovno žensko kod muslimana; vjeroučiteljica.

bula,[3] *2. mn.* bùlā *lat.* (bulla) 1. kutija s pečatom; 2. dvostrani pečat od voska na javnim ispravama; 3. javna isprava pod pečatom, osobito papinski ili carski dekret s olovnim pečatom; 4. jedinica obračunavanja u kartaškim igrama, bod, poen, točka; 5. *dijal.* poštanska marka (*isp.* bul); 6. raskokano kukuruzno zrno, kokica, pucanica; **Zlātnā bùla** — akt hrvatsko-ugarskoga kralja Andrije II. izdan god. 1222. u svrhu zaštite nižeg plemstva od velikaša.

bula[4] — isto što i balota, tj. kugla, osobito u igri boće (*v.*).

bulamač *v.* bulumač.

bulánik *prid. indekl. tur.* (bulanyk) mutan.

bulanžìzam, -zma — francuski politički pokret kojemu je tvorac bio general Boulanger (kao ministar rata pokušao je ostvariti državni udar god. 1886) (Matoš).

bùlati, -ām (*isp.* bula[3]) 1. ovjeravati pečatom, pečatiti, obilježivati; 2. *dijal.* peći kokice, kokati kukuruzna zrna (u rešetu).

buláva *rus.* 1. palica, žezlo atamana odn. hetmana, znak njegove vlasti; 2. buzdovan, topuz.

bulb *tal.* (bulbo — gomolj, lukovica) podvodno kruškoliko naprijed izbočeno zadebljanje brodskog pramca; služi za smanjivanje otpora.

bulbòzan, -zna, -zno *lat.* (*isp.* bulbus) gomoljast, glavičast, jabučast, okrugao.

bùlbul, *2. mn.* bùlbūla *tur.* (bülbül) slavuj; **Bùlbulder** (*tur.* dere — dolina) Dolina slavújā (dio Beograda).

bùlbus *lat.* (bulbus) 1. gomolj; lukovica, glavica luka; 2. očna jabučica; 3. *u anatomiji* svako okruglasto izbočenje na tijelu.

bùlče, -eta — *umanj. prema* bula[1].

buldog, *mn.* -zi, 2. bùldōgā *engl.* (bulldog) 1. samsov; engleski pas širokih grudi, kratke i duboko usječene njuške; *umanj.* **buldožić** (Matoš, *Božićna priča* [u *Novom iverju!*]); 2. vrsta džepnog revolvera sa 6 i više metaka.

buldožer *engl.* (bulldozer) »kopneno jaružalo«; sprava za iskopavanje i prekopavanje zemlje, razrivač, izrivač, »bregožder« (u pučkom govoru).

bulentīn, -ína *tal.* (bollentina) dugačka vrpca s udicama za ribolov.

bulentīna *tal.* (bullettino) cedulja, potvrda.
buleta *tal.* (bulletta) 1. *v.* bileta; 2. znak, žig, obilježje; 3. službeni dokument.
buletati, -ām *v.* bulati.
buleterīj, -ija *grč.* (buleterion) vijećnica.
buletīn, -ina *v.* bilten (Šenoa).
buletina — *uveć. prema* bula[1].
bulevār, -āra *v.* bulvar; **bulevardist(a)** — rumunjski naziv za huligana *(v.).*
bulgur *v.* bungur.
bŭli, bŭlija *engl.* (bully — gužva, nalet) započinjanje igre nakon prekida (u hokeju na ledu; dva igrača, s pripravnim štapovima, među koje sudac baca pločicu).
buligati, -ām *v.* bulati.
bulikān, -āna *tal.* (bulicane) vika, vreva (Vojnović), gungula, metež.
bulimija *grč.* (bulimiaō — gladan sam kao vuk) bolest kad je čovjek vječno gladan, »vučji« glad; *isp.* fames *i* likoreksija.
bŭlin[1] — *prid. prema* bula[1].
bulīn,[2] -īna — *dem. prema* bula[4], tj. mala kuglica u igri boće *(v.);* cilj, meta.
Bullea — antički naziv za *Buje* u Istri.
bulletin *v.* bilten.
bully *v.* buli.
bulog, *mn.* bulozi *tur.* (bulak — smiješano) metež, buka.
buluban *v.* balaban.
bulūg, -uga *tur.* (bülüg) punoljetnost, doraslost, zrelost (za brak).
bulumāč, -āča *tur.* (bulumač) 1. gusta juha od brašna i sira; 2. brašno smiješano s vodom čime pekari mažu kruh prije pečenja.
bulumenta, *2. mn.* bulumenātā *tal.* (foltamente — gusto, mnogo) 1. mnoštvo ljudi ili stvari; gomila, rulja, hrpa, metež, vreva, urnebes; 2. *prenes.* nečešljana, kudrava i prljava glavurda.
bulvār, -āra *franc.* (boulevard) šetalište; vrlo široka ulica zasađena drvećem; *prid.* **bulvārskī; bulvārska štampa** *v.* revolverska štampa; **bulvārština** — pomanjkanje ukusa, književna »vašarska roba«.
bulja[1] *mad.* (bulyal) zavežljaj, omot; gomila prljavog rublja.
bŭlja[2] *šatr.* žensko čeljade.
buljōn *i* **bujōn** *(v.).*
buljuk, *mn* -ci, 2. buljūkā *tur.* (bölük) 1. četa vojnika; 2. čopor, stado, krdo, jato, gomila, hrpa; **buljubaša** (*i* **buljugbaša**) — starješina nad buljukom vojnika (kao kapetan); **buljubašinica** (*i* **buljugbašinica**) — žena buljubašina.
buljutīn, -īna *tur.* (bulutki — oblačan, tmuran) 1. sova buljina; 2. strašilo.
bŭm[1] *hol.* 1. velika splav (služi npr. za zatvaranje ulaza u zaljev); 2. pregrada od brvana, lanaca i buradi na sidrima koja se stavlja u vodu za obranu od podmornica.
bŭm[2] *engl.* (boom) 1. buka, senzacija; 2. spekulativan pothvat, nenadana aktivnost, neočekivan razvoj; skok akcija na burzi; 3. *u televiziji* specijalna kolica koja mogu hvatati sve pokrete vodoravne i okomite.
bŭm[3] *tal.* (boma) donja motka jedra.
bumāška *rus.* (bumažka) 1. papirić, listić papira; 2. isprava, akt, dokument, legitimacija; 3. novčanica, banknota (M. Matković).
bumbača, *2. mn.* bŭmbāčā *mad.* (gomb — dugme, puce) pribadača, čioda, mjedenka (igla s glavicom).
bumbāk, -āka *grč.* (bambakion) pamuk.
bumbareće, -āreća *tur.* (mubarek) čestitka.
bumbašīr, -īra, 5. bŭmbašīre *ar.* (mubašir) glasonoša, izaslanik, komesar.
bumbažina *tal.* (bambagina) 1. papir; 2. pamučno platno (*isp.* bumbak).
bumbul *v.* bulbul.
bŭmerang, *mn.* -zi *engl.* (boomerang *od austral.* vumera, vomera — bacaljka, bacač) 1. srpoliko oružje australskih urođenika; vraća se (samo) na mjesto odakle je bačeno, ako ne pogodi cilj; 2. *prenes.* razlog ili sredstvo koje se obraća protiv onoga koji se njim služi.
bŭmler *njem.* (Bummler — tumaralo) naziv za polagani poluteretni vlak koji se jako trese i u kojem je neugodno putovati; *isto i* **bŭml.**
bŭmpres, *2. mn.* bŭmprēsā *tal.* (bompresso) prednji jarbol, kosnik (kosa motka na kljunu lađe) (Jakov Carić).
bŭna (riječ načinjena god. 1936. od prvih slova izraza *butadij* i *natrij*) umjetna guma; guma proizvedena u tvornici od ugljena i vapna; sintetički kaučuk.
bunaca *v.* bonaca.
bunār, -āra (*akc. i* **bŭnār,** bŭnāra, *lok.* bunaru *i* bŭnāru) *tur.* (bunar) 1. zdenac, studenac, kladenac; 2. *šatr.* džep, novčarka; *prid.* **bunārskī;** *umanj.* **bunarčić; bunardžija** — tko se bavi kopanjem bunara, zdenčar.
bŭnčela *tal.* kosa spletena i savijena uokrug, »kolač«, »čugra« (kad je nasred glave), »figa« (kad je na sljepoočicama).
bŭnd *njem.* (Bund — savez) 1. savez, tajno udruženje, urota (Šenoa); 2. »Sveopći židovski radnički savez u Rusiji, Litvi i Poljskoj«.

koji je nastao 1897; 3. svežanj, svežnjić, paketić novca, karata (špil), uopće u neku svrhu izrezanog papira.

bunda *mad.* (bunda — kaput) kožuh, krzneni ili krznom podstavljeni zimski ogrtač; *isp.* ćurak, pelc.

bundaš, -aša *njem.* pripadnik njemačke fašističke organizacije »Kulturbund« (Prosvjetni savez) u staroj Jugoslaviji; zapravo hitlerovski »petokolonaš«; *isto i* **bundovac,** -ovca *2. mn.* bundovaca.

Bundesliga *njem.* Savezna liga (vrhunsko natjecanje u nogometu u Saveznoj Republici Njemačkoj (Bundesrepublik Deutschland).

Bundesrat *njem.* savezno vijeće, jedan od predstavničkih domova Savezne Republike Njemačke (Zapadne Njemačke).

Bundesrepublik Deutschland *v.* BRD.

Bundestag *njem.* savezna skupština, savezni parlament, jedan od predstavničkih domova Savezne Republike Njemačke (Zapadna Njemačka).

Bundeswehr (*čit.* Bundesver) *njem.* (Bund — savez + Wehr — obrana, oružje) naziv današnjih zapadnonjemačkih oružanih snaga (*isp.* Wehrmacht).

bundovac *v.* bundaš.

bundruk *v.* bondruk.

bundža *v.* buža.

bundur *mad.* (bungyika) kratki krzneni kaput.

bungalow *v.* bangalo.

bungur, *2. mn.* bungura *tur.* (bulgur) kukuruzna ili pšenična prekrupa; **bungurati,** -am — mljeti prekrupu; mljeti nakrupno.

bunker, *2. mn.* bunkera *engl.* 1. spremište za ugljen na brodu; 2. spremište za rudu ili koks kraj visokih peći; 3. spremište za privremeno čuvanje materijala; 4. dio kombajna (gdje se skuplja zrno); 5. sklonište od zračnih napada; 6. uporište za obranu; fortifikacijski objekt za vatreno djelovanje iz pješadijskog i artiljerijskog oružja; 7. zgusnuta obrana u nogometu i naziv za igru u kojoj je sve usredotočeno na obranu (iz koje se samo povremeno prelazi u iznenadni, često uspješan, protunapad); 8. ilegalna točionica alkoholnih pića; **bunkeraš,** -aša, 5. bunkerašu — a) junačan borac koji se u doba NOB isticao u jurišima na neprijateljske bunkere; b) podrugljiv izraz za ljude koji su se u vrijeme narodnooslobodilačke borbe sakrivali da ne bi bili mobilizirani; bunkeraši nisu htjeli služiti nijednu vojsku; **bunkerirati,** -kerīram (*i* **bunkerisati,** -šem) — 1. sakriti u bunker; 2. **bunkerirati se** — ostati potajno u neprijateljskoj pozadini u svrhu ilegalnog rada; *v.* zakonspirirati se.

bunkōv, -ova *2. mn.* -ova *mad.* (bunko) velik malj za zabijanje kolaca u zemlju.

Bunsenov plamenīk (po njem. fizičaru i kemičaru Robertu Bunsenu, 1811—1899) — naprava što se upotrebljava za zagrijavanje različitih supstancija i kemikalija; sastoji se od metalne cijevi koja pri dnu ima dva otvora, a spojena je s rezervoarom plina; u njemu se u određenim proporcijama miješa zrak i plin i kad se tome prinese zapaljena šibica, nastaje veoma vruć plamen sa upravo neznatnim postotkom plina.

bunt *njem.* (Bund — savez, urota) 1. buna, pobuna (*odatle i:* **buntovan,** -vna, -vno, **buntōvnīk, bundžija**); 2. nezadovoljstvo, osjećaj otpora, revolt; 3. *v.* bund.

buntdruk *njem.* (bunt — šaren + Druck — štampa) štampanje u više boja, višebojni tisak.

bunja, *2. mn.* bunja *tal.* (bugno — košnica) 1. rupa, jama; 2. primitivna kamena kućica čunjastog oblika, građena u suhozidu, uobičajena na jadranskom području, a može biti od kamena, od slame i sl.; poljarica, ćemer, trim (Nazor, Marin Franičević).

Buonarroti (*akc.* Buonaroti, -ija) — poznati talijanski umjetnik (imenom Mikelandelo) iz 15. i 16. st.

BUP — *skrać. za engl.* British United Press (britanska novinska agencija).

Bur, Bura (*hol.* Boer — seljak) pripadnik nizozemskih naseljenika koji su se u 17. st. iskrcali na Rtu dobre nade u južnoj Africi; *prid.* **burskī; Burskī rat** — rat između Bura i Engleza početkom 20. st. u kojem su Buri izgubili samostalnost, ali je njihov jezik u sudstvu i u školstvu izjednačen s engleskim; kasnije su ušli u sklop Južnoafričke Unije.

BUR — automobilska oznaka za *Burmu.*

buraca (*isp.* buraska) tih vjetrić, lahor.

burača, *2. mn.* burača *tal.* (borraccia) čutura od kože (Nar.); katkada pisano i **buraća** (*isp.* Akad. rječn.).

burag, -aga, *mn.* burazi *rum.* (burik — pupak) 1. želudac u preživača; 2. kulen, lapatke, škembe *(v.)*; 3. *u prenesenom značenju:* debeo, osobito spušten, trbuh.

bural, -ala *tal.* (*isp.* borō) ormar s ladicama, komoda *(v.)*.

buran, -ana *rus.* (buran) sjeverni i sjeveroistočni vjetar u sjevernom dijelu SSSR, ljeti

vruć, zimi vrlo hladan; inače i snježna vijavica, mećava.

buranija *ar.* (burani) 1. zeleni grah, mahune; 2. *prenes.* a) djeca; b) mala gospoda (šaljivo); *isp.* boranija.

buraska *tal.* (burrasca) nagao udar vjetra, oluja, vihor.

burat *tal.* (buratto) rešeto; **buratati, -ām** — rešetati; *isp.* bureta.

buratino *tal.* (burattino) pokretljiva lutka, marioneta.

burazer *perz.* (birader) 1. brat; 2. drug, prijatelj.

burazina *v.* boražina.

Burbon, -ona (Bourbon) — ime poznate vladalačke porodice; u našim historijskim knjigama i: **Burbonac, -nca,** *2. mn.* Burbonācā; *žen.* **Burbonka** (**burbonka** — vrsta ruže); *prid.* **burbonskī; Burbonskā palača** — *u prenesenom značenju:* francuski parlament.

burbulka, 3. -ci, *2. mn.* burbulkī *mađ.* (burgonya) krumpir.

bürda, *2. mn.* burdā *ar.* plašt, ogrtač, većinom od vune.

burdelj, -élja *v.* bordel (pored toga u ovom obliku riječ znači i: koliba, kućerak, potleuša, šupa, neugledno boravište, »ćumez«).

burdio, burđela, *2. mn.* burđelā *tal.* (bordello) buka, graja (Vojnović); *isp.* bordel.

burdižati, -ām *v.* bordižati.

burdon, -ona *franc.* (bourdon — bumbar) *muz.* 1. reski registar u basu na orguljama; 2. otegnuta kvinta u basu gajdā (tzv. prdaljica); 3. skupina krupnih žica pokraj hvataljke na kutiji; 4. dubok bas, basova žica uopće; 5. veliko zvono s krupnim glasom; *isp.* bordun.

bureau *v.* biro; **bureau de change** — (*čit.* birō d'šānž) mjenjačnica.

burek, bureka, *mn.* -ci *2.* burekā *tur.* (börek) pita od tankih listića tijesta obloženih mesom, sirom, jabukama i sl. (»štrudl«, Matoš); **buregdžija** — tko pravi ili prodaje burek.

buret *franc.* (bourette) vrsta hrapave tkanine od otpadaka svile; *prid.* **buretskī.**

bureta *tal.* (*isp.* burat) *v.* trijer.

burevjesnik *rus.* (burevestnik) ptica burnica, zlogodica, albatros; *prenes.* simbol neslomljive težnje za postignućem revolucionarnog cilja, kako pjeva u svojoj poznatoj istoimenoj pjesmi Maksim Gorki (Krleža).

burg[1] *njem.* (Burg — grad) tvrđavica, zamak, kaštel, kula, dvorac.

burg[2] *v.* burget (Kaleb).

Burgenland — pokrajina u Austriji gdje živi mnogo Hrvata; *naš izraz:* Gradišće; **Burgenlandanin,** *mn.* -āni — Gradišćanac; *žen.* **Burgenlandānka** — Gradišćanka; **burgenlandskī** — gradišćanski.

burget *v.* parhet.

Burgfrieden *njem.* privremeno primirje, obustava borbi u svrhu ostvarenja nekih viših ciljeva (Krleža); *isp.* treuga Dei.

burggraf *v.* porkulab (Krleža).

burgija, *2. mn.* burgījā *tur.* (burgu) 1. svrdlo, vrtka, bušilica; *isp.* borer; 2. *prenes.* a) nesmisao, besmislica, budalaština, izmišljotina, podvala, »mudrijaština«, »vijojla«; b) zabadanje, zadirkivanje; *umanj.* **burgijica; burgijaš,** -āša, 5. burgijāšu — 1. zabadalo, zadirkivalo, šaljivdžija, lakrdijaš, komedijant; 2. vječni bundžija, smutljivac, podbadač nereda, bukač, vikač, spadalo, podvaljivač; 3. čovjek koji svuda »zabada nos«, koji želi sve znati i u svemu biti pametniji od drugih, »vječni mudri savjetodavac«, »maher«, spletkar, intrigant, kverulant; **burgijati,** -ām — 1. svrdlati; 2. zabadati; zadirkivati; smućivati, spletkariti, rovariti, intrigirati, zbijati (glupe) šale, komedijašiti, lakrdijašiti, podvaljivati itd.

Burgtheater *njem.* bečko gradsko (dramsko) kazalište, osnovano još god. 1776; smatra se jednim od najuglednijih dramskih kazališta uopće i mnogo se spominje u djelima naših starijih pisaca.

Burgundija — pokrajina u istočnoj Francuskoj, na glasu zbog vinogradarstva (vino **burgundac** odn. [prema njem.] **burgunder;** Krleža); **Burgunđanin,** *mn.* Burgunđani; *žen.* **Burgunđanka;** *prid.* **burgundskī; burgundskā juha** — vodena otopina modre galice i sode, sredstvo za suzbijanje biljnih nametnika.

Buridanov magarac — 1. Buridan, skolastički doktor na pariškoj Sorboni u 14. st., kao primjer nemogućnosti slobodne volje navodi žednog i gladnog magarca koji stoji na jednakom razmaku između kabla vode i kotla zobi (po nekima: između dvije jednake hrpe sijena); magarac se ne može odlučiti da li bi prije jeo ili pio (odnosno s koje bi hrpe prije počeo jesti), pa ugine; 2. *prenes.* čovjek u položaju kad ga vuku želje na dvije strane i ne zna se odlučiti.

burilo *v.* barilo.

burīn, -ína *tal.* slaba bura, lagan istočnjak.

burina — konop kojim se zateže jedro prema vjetru.

burìnić — umanj. prema *burin (v.)* (I. Vojnović).

Burjati, -ātā — mongolski narod u SSSR (**Bùrjatskā ASSR** ili **Burjatija;** glavni grad Ulan-Ude).

bùrka, 3. -ci, *2. mn.* -kī *rus.* (burka) ogrtač od vàljanē vune i kozje kostreti (uobičajen na Kavkazu).

bùrla *tal.* (burla) šala.

bùrlak, *mn.* -ci, 2. bùrlākā *rus.* hajoš, lađar, čamdžija; seljak pečalbar, nekadašnji radnik na Volgi koji je na konopcu vukao lađe uz vodu; *prid.* **burlačkī,** -ā, -ō.

bùrlati, -ām (*isp.* burla) 1. izvoditi šale, komedijati, lakrdijati; 2. blebetati, lupetati, glupariti.

burlèska, 3. -ski *i* -sci, *2. mn.* -ēskā *i* -ēskī *tal.* (burlesco — šaljiv, smiješan) pretjerano smiješno predstavljanje ozbiljnoga, pošalica, šala, vragolija; *prid.* **burlèskan,** -skna, -skno.

bùrma, *2. mn.* bùrmā *i* bùrmī *tur.* (burmak — uvijati, usukati) 1. zavoj, vitica; 2. gladak (bez oka) prsten (obično zaručni, vjenčani prsten); 3. vijak, šaraf; **burmali** — zavojito, spiralno, u obliku vijka.

Bùrma — federativna republika na sjeveroistočnoj obali Bengalskog zaljeva; glavni grad Rangoon (Rangun); **Burmánac,** -ánca, 5. Bùrmānče, *2. mn.* Bùrmānācā; *žen.* **Bùrmānka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **bùrmānskī,** -ā, -ō; **bùrmānskī jèzik** — spada u tibetsko-burmansku jezičnu porodicu, a piše se posebnim pismom koje se zove *talaing.*

bùrmut *tur.* (burun — nos + otu — trava) »šnjofanac«, duhan koji se šmrče; **burmùtica** — kutija, doza za burmut; **burmudžija** — tko voli burmut, tko ga mnogo uzima, »šmrkač«.

bùrnus, *2. mn.* bùrnūsa *tur.* (burnuz) velik vunen plašt (do zemlje) s kukuljicom, kakav nose Arapi.

burò, -ala *franc.* (bureau) pisaći stol (Vojnović).

Bùrovljeva voda — bezbojna tekućina, kiselkasta okusa i mirisa, upotrebljava se za obloge kod rana, čirova, otoka (naziv po kirurgu Burovu); *u običnom govoru i samo* **bùrov.**

bùrsa *lat.* vrećica (od vrlo fine materije) u kojoj katolički svećenik nosi posljednju pomast i pričest samrtniku (Dončević).

bursìtis *lat.* (bursa — vrećica, kesica) akutna ili kronična upala sluznih vrećica.

bùrski *v.* Bur.

bùrš *njem.* (Bursche) 1. momak, oficirski sluga, posilni; 2. član njemačkog studentskog društva »Burschenschaft« (reakcionarnog značaja); *prid.* **bùrševskī,** -ā, -ō; **buršikòzan,** -zna, -zno — 1. studentski žustar, neusiljen; 2. neuglađen, neotesan.

burum, *2. mn.* bùrūmā *tur.* (burun — nos) 1. rt, greben; poluotok; 2. kljun lađe; *isto i* burun.

bùrumak, -ūmka, *mn.* -ūmci, *2.* bùrumākā (*isp.* burum) humčić, hrpica zemlje oko zasađene biljke.

Burùndi — republika u centralnoj Africi; glavni grad Bujumbura

burùndžuk, *mn.* -ci *tur.* (bürϋndžϋk) 1. fina tkanina, »krep«; »muslin«; 2. svileno pokrivalo za žensko lice, svilena marama uopće; *prid. indekl.* **burundžukli** — fin, preosjetljiv, delikatan, »svilen«.

burùnlije, burùnlījā *(mn. ž. r.) tur.* (burun — šiljak, nos) *v.* cvikcange; *isp.* sivrije.

burùntija[1] *v.* bujruntija.

burùntija[2] *tur.* (guruh — gomila) družina, četa; banda.

burùret *tur.* (bϋrudet) 1. spor, prijepor, nesporazum, svađa; 2. poremećaj, pometnja; vrtoglavica, nesvijest, nesvjestica.

bùrza, *2. mn.* bùrzā *tal.* (borsa — kesa, novčarka) 1. u kapitalističkim zemljama tržište vrijednosnih papira i robe, npr. pamuka, vune, kave, žita itd.; na robnim burzama poslovi se obavljaju tako da kupac i ne vidi robu; 2. **bùrza rȁda** — ustanova koja registrira nezaposlene i posreduje u traženju rada; 3. **crnā bùrza** — nezakonito tržište; verižna trgovina; »šverc«; 4. **bìjelā bùrza** — u vrijeme drugoga svjetskog rata naziv za nabavljanje živežnih namirnica u svrhu prehrane onih koji su se sakrivali pred okupatorskom policijom; *prid.* **bùrzōvnī; burzijánac,** -nca, 5. bùrzijānče, *2. mn.* burzìjānācā — špekulant na burzi.

buržoa, buržoà, buržoaz, -āza — prvotni pokušaj da se našem jeziku prilagodi francuska riječ *bourgeois* (osobito kod Matoša) sve dok se nije ustalio današnji oblik *buržuj (v.).*

buržoàzija *franc.* (bourgeois — građanin) 1. *isprva* naziv za građanstvo kao suprotnost prema višim staležima feudalnog društva (plemstvu i svećenstvu); 2. *danas* vladajuća klasa kapitalističkog društva koja posjeduje sredstva za proizvodnju i živi od kapitalističkog dohotka kojemu je izvor eksploatacija najamnog rada; *prid.* **buržoaskī; bur-**

žuj, -uja, 5. buržuju — 1. *prvobitno* stanovnik grada za razliku od plemića i kmeta u feudalno doba; 2. pripadnik buržoaske klase; eksploatator; 3. *pogrd.* malograđanin, purgar, filistar, ćifta; bogataš, dobro situiran građanin; *žen.* **buržujka,** 3. -ci *i* -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **buržujskī.**

bus[1] *tal.* (bussa — udarac) udar, nalet vjetra.

bus[2] *tal.* (boso) šimšir.

-bus[3] — nastavak za treći padež množine u deklinaciji velikog broja latinskih imenica, pridjeva i nekih zamjenica; iz pridjevskog oblika *omnibus = svima* prešao je taj nastavak u riječi kao autobus, trolejbus, šinobus (negdje je *bus* i kratica za spomenuta vozila).

busak, -ska *v.* bošak.

busat *v.* pusat.

bushel *v.* bušel.

busija, *2. mn.* busījā *tur.* (pusu) zasjeda, potaja, zapada, dočka; *prid.* **busījskī,** -ā, -ō; **busijāš,** -āša, 5. busijāšu — zasjedač, zasjednik, napadač iz busije.

business *v.* biznis.

busola, *2. mn.* busolā (*akc. i* **busola,** *2. mn.* -ólā) *tal.* (busola) kompas *(v.).*

busta *v.* bista.

büstenhalter *v.* bistnhalter, buznhalter.

bustīn, -ina *tal.* (busto — poprsje; *isp.* bista) vrsta ženskog steznika.

bustorān, -āna — autobus-restoran, jedna od najnovijih tekovina u prometu, tj. autobus s malim bifeom.

bustrofedōn, -ōna *grč.* način pisanja u drevnoj davnini (Grci, Etruščani i dr.) po kojem se nakon završetka jednog retka prelazilo u slijedeći redak odmah ispod posljednjeg slova prethodnog retka i tako pisalo natraške; kako je takvo pisanje nalikovalo okretanju volova kod oranja, nazvano je gornjim imenom (bus — govedo, strofē — okretaj).

busurman *tur.* isto što i musliman.

buša[1] *mad.* (busa) maska, krabulja, krinka.

buša[2] *v.* buža (Cesarec).

buša[3] *mad.* sitno planinsko goveče.

bušak, -ška *v.* bošak.

bušak, -āka — bik, vol, mužjak (prema *buša*) (Matoš).

bušar *mad.* (*isp.* buša) 1. maškara; 2. karnevalska zabava.

bušča *v.* bošča (u značenju duhan).

bušel *engl.* (bushel) engleska i američka mjera za žito (*engl.* 36,35 odnosno *amer.* 35,34 lit.).

bušido *jap.* (»viteški put«) najviši cilj moralnih težnja kod Japanaca: kult pređa, odanost poglavarima, hrabrost, preziranje smrti, samozataja, blagost prema slabima, udvornost, pravednost, bračna vjernost i u slučaju povrijeđene časti obavezno samoubojstvo, tzv. harakiri *(v.).*

buširati, buširām (*očito prema njem.* Busch — grm) — u lovačkom jeziku izraz kojim se označuje lovčevo lutanje poljima i šumama ne bi li slučajno naišao na divljač (za razliku od lova sa hajkačima).

Bušmani (*isp. njem.* Busch — grm) — »ljudi iz grmlja«, danas malobrojna skupina nomada po pustinjama jugozapadne Afrike (nizak rast, najviše 1,50 m); *žen.* **Bušmanka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **bušmanskī,** -ā, -ō.

bušōn, -ōna *franc.* (bouchon) 1. čep, zapušač, »štopl«; 2. utikač, osigurač, štekontakt, štekdoza.

būt, buta *tur.* (but) stegno, bedro, natkoljenica.

butadīj, -ija (*pored* **butadijum**) (*isp.* butan) vrsta nezasićenog plinovitog ugljikovodika (sirovina za proizvodnju gume, *isp.* buna).

butaforija *tal.* (buttafuori — kazališni inspicijent) 1. umjetnički predmeti koji daju iluziju pravih, a upotrebljavaju se u kazališnoj inscenaciji; 2. *prenes.* lažni predmeti koji služe za pokazivanje ili reklamu; *isp.* atrapa.

butān, -āna *grč.* (butomon — močvarna biljka, lisičji šaš) vrsta plina, zasićeni ugljikovodik.

Butān, -āna — država u istočnom dijelu Himalaje; glavni grad Punakha.

butarga *tal.* (bottarga) sušena dimljena, usoljena ikra nekih morskih riba, osobito cipala; pravi se u obliku kobasice a vrlo je slasna za jelo; zove se i *avgutar (v.).*

butelja, *2. mn.* butelja *franc.* (bouteille) boca, staklenka (obično uska, od 7 decilitara).

buter *v.* putar; **buterbrōt** — kruh s maslacem.

buterfasla *njem.* (Butter — maslac, putar + Fassel — bure) bure za pravljenje maslaca, stepka (Kozarac).

butiga, *2. mn.* butīgā (*akc. i* **butiga,** *2. mn.* -īga) *tal.* (bottega) 1. dućan, trgovina, prodavaonica, radionica i lokal za saobraćanje s mušterijama istodobno; 2. *u prostačkom govoru:* šlic, rasporak (na hlačama); **butigār,** -āra — vlasnik butige, sitan trgovac, kramar, sitničar (Krleža).

butik — u najnovije vrijeme vrlo prodorna riječ koja znači isto što i butika, butiga *(v.).*

butika, 3. -ci, *2. mn.* būtīkā *franc.* (boutique) isto što i *butiga* (Matoš).

butilja *v.* butelja.

butiljun, -úna *tal.* (bottiglione) *v.* bocun.

butina, *2. mn.* butīnā *tur.* 1. *uveć. prema* but *(v.)*. 2. šunka.

butiráža *franc.* (bouturage) razmnožavanje bilja direktnim zasađivanjem izdanka u zemlju.

butirometar, -tra *2. mn.* butirometārā *grč.* (butyron — maslac, putar + metron — mjera) sprava za mjerenje sadržaja masti u mlijeku.

butižica, *dem. od* butiga (Vojnović).

butler *v.* batler (*isp.* Krleža, Aretej: »... butler u hotelu...«).

butōn, -óna *franc.* (bouton — dugme, puce) dragulj u obliku puceta, osobito naušnica s takvim draguljem.

bütrast, -a, -o *tur.* (bodur) punačak, naduven; bucmast; zadebljao; debeljuškast; proširen; *isto i* **butrav.**

butterfly *v.* baterflaj.

butuku *jap.* vrsta servisa (s jakom felšom, *v.*) u stolnom tenisu; izum Japanaca koji ga primjenjuju s velikim uspjehom.

butum; bùtun *prid. indekl. tur.* (bütün) čitav, sav; **butumīle** — svi skupa; redom, listom, zajedno, skupa; sasvim, potpuno, posvema; baš, upravo; *isto i* **butumvezi.**

butunja, *2. mn.* butūnjā (*isp.* putunja) — drvena čaša s drškom, kao pehar, za zahvatanje vode.

butura, *2. mn.* bütūrā *rum.* (»rupa«) zatvor; *isto i* **buturnica.**

buza[1] *v.* boza.

buza[2] *v.* budza.

büzalak, -ālka *tur.* (bozulmak — biti napušten) imanje bez vlasnika, napušteno zemljište, ničija zemlja.

bùzda, *2. mn.* būzdā *i* büzdī (*isp.* budza) usna (Đ. Jakšić).

buzdòvān, -ána *tur.* (bozdogan) 1. hladno oružje, mnogo upotrebljavano prije izuma baruta: teška kijača, bat sa željeznim šiljcima na debljem kraju; *isto i* topuz, tokmak; 2. *prenes.* glupan, budala.

bùznhalter *njem.* (Busen — njedra, dojke + Halter — držač) dio ženske odjeće, koji služi za podržavanje grudiju; *naš izraz:* grudnjak.

bùzola (*akc. i* **buzòla**) *v.* busola.

buzoràncija (*isp.* buzurant) muški homoseksualizam (Matoš).

buzòrant *v.* buzurant.

buzùrant, *2. mn.* buzurānātā — *tal.* (buzzurro — prostak, divljak) *prostački izraz za* homoseksualac, pederast, pigist, uranist *(v.)*; **buzurírati**, -urīrām — homoseksualno spolno općiti među muškarcima.

büža *tal.* (bugio) rupa, otvor (Nar.).

bužàrant *v.* buzurant.

bužèrant *v.* buzurant.

bužèta *tal.* (busetto) *v.* buža.

bužija, *2. mn.* bužījā *franc.* (bougie) *v.* sonda, kateter.

bužírati, bužīrām *franc.* (bougie — 1. svijeća; 2. sonda, kateter, *v.*) *med.* pretraživati sondom, ispitivati kateterom.

Byron (*čit.* Bajrn) — poznati engleski pjesnik na kraju 18. i početku 19. st.; po njemu nazvan pojam bajronizam *(v.)*.

by satelite *engl.* (*čit.* baj setelajt) »putem satelita«, »preko satelita« (televizijski prijenos; *isp.* Telstar).

byssus *v.* bisus.

by the bye *engl.* (*čit.* baj d' baj) budi usput, mimogred spomenuto.

C

c — 1. sibilantni suglasnik, treće slovo latinske abecede, a dvadeset i sedmo ćirilske azbuke; 2. kratica za razne sitne novce (centime, cente i sl.) u francuskoj, belgijskoj, luksemburškoj, holandskoj, talijanskoj, američkoj itd. valuti; 3. *muz.* najviši i najniži glas jedne glazbene ljestvice (*C*-dur); 4. *farm. skrać. za lat.* cum (*čit.* kūm) — s, sa; *u fizici znak za* celeritas (brzina), *u elektrotehnici za* cikl (herc).

C — *znak za kemijski element* ugljik (*lat.* carboneum), *za* Celzij (u mjerenju topline) *i za* kulon (Coulomb); rimski znak za broj 100 (centum); automobilska oznaka za *Kubu* (Cuba).

ca — *skrać. za* cirka *(v.)*.

Ca — znak za kalcij (calcium); *skrać. za* bolest raka (carcinoma).

cabàjka, 3. -ki, *2. mn.* -kī *v.* kacabajka (Udesila

se Bara koliko je bolje mogla. Posudila od neke kume njenu novu »cabajku«, tj. crnu jaknu; Kolar).

cabaletta *v.* kabaleta.

caballero *v.* kabaljero.

cabinet *franc.* (*čit.* kabinē) 1. *v.* kabinet; 2. zahod (Matoš); **cabinet noir** *franc.* (*čit.* kabinē noār) — »crni kabinet«, tajni ured za cenzuru pisama, osnovan od Ljudevita XIV. u Francuskoj (17. stolj.); **cabinet-format** — u fotografskom obrtu naziv za sliku u veličini od 25 × 15 cm (Matoš).

cable *v.* kabel 2.

caboclo *v.* kaboklo.

cabotin *v.* kaboten (Krleža).

cacatum non est dictum *lat.* (*čit.* kakātum non est dìktum) parafraza latinske poslovice *Cacatum non est pictum* — Namazano nije naslikano odn. Mazati ne znači slikati, koju primjenjuje Stanko Šimić i umjesto *pictum* stavlja *dictum* (rečeno), da bi mogao prevesti sebi svojstvenom »sentencijom« — »Znanje nije sranje«.

caccia *tal.* (*čit.* kača — lov) višeglasna kompozicija u kojoj tekst i muzika slikaju prizore iz lova; osobito raširena u Italiji 14. st.

cache-sexe *franc.* (*čit.* kaš-seks) gaćice (Krleža).

cachet *franc.* (*čit.* kašē) čahura od oblatne s ljekovitim praškom (Begović).

cachucha *v.* kačuča.

caddie, caddy *v.* kedi.

Caddie *engl. hipok. prema* Karolina *(v.)*.

cadenza *v.* kadenca

Cadillac *v.* kadilak (Krleža).

caecum *v.* cekum.

Caelo tonantem credidimus Jovem regnare *lat.* (*čit.* Cēlo . . . kredidimus) Povjerovali smo da Jupiter vlada nebom, kad smo ga čuli kako grmi (Horacije).

Caesar non supra grammaticos *v.* non Caesar supra grammaticos.

caetera desiderantur *lat.* (*čit.* cētera deziderāntur) druge se stvari žele, tj. nije rečeno odn. učinjeno sve što je trebalo.

caf — *skrać. za franc.* conte, assurance et fret; *v.* cif.

cafard *franc.* (*čit.* kafār) licemjer; doušnik, denuncijant, tužakalo (Matoš).

Caf-države — *skrać. za* Central American Federation — Savez srednjoameričkih država (Gvatemala, Honduras, San Salvador).

cagar *kajk. iz njem., v.* cajger (Krleža).

Cagliostro Alessandro (*čit.* Kaljostro; pravim imenom Giuseppe Balsamo, 1743—1795) talijanski pustolov i varalica, poznat po čitavoj Evropi, tobožnji liječnik i čudotvorac (hvalio se da može načiniti »kamen mudraca«, da može općiti s pokojnicima, da posjeduje moć proricanja itd., tragično je što su mu ljudi vjerovali pa je stekao veliko bogatstvo).

cagot *franc.* (*čit.* kagō) licemjer, prijetvornik, lažni pobožnjak, bogomoljac (Matoš).

cagrije, cāgrījā *(mn. ž. roda) tur.* (sagry — konjski hrbat; koža s konjskog hrpta) kožne korice noža, nožnice, tok.

caherlīn, -īna *njem. v.* saharin (Krleža).

Ça ira *franc.* (*čit.* sa ira) »Ići će« (početak revolucionarne pjesme iz 1791); zapravo: Ça ira, ça ira, ça ira, les aristocrates à la lanterne — Ići će, ići će, ići će (tj. bit će bolje), aristokrate ćemo na kandelabar (povješati).

caisson *v.* keson.

cajg *njem.* (Zeug) vrsta pamučne tkanine.

cajger, *2. mn.* cājgerā *njem.* (Zeiger *od* zeigen — pokazati) kazaljka na satu.

cajgnis, *2. mn.* cājgnīsā *njem.* (Zeugniss) svjedodžba, svjedočanstvo, potvrda (kod starijih naših pisaca).

cajhnati, -ām *njem.* (zeichnen) risati, crtati.

cajt *njem.* (Zeit) vrijeme (u kajkavskom govoru) (Dončević).

cajtlupa *njem.* (Zeit — vrijeme + *isp.* lupa) *fotogr.* leća, sočivo za rastavljanje brzog kretanja predmeta koji se snima (primjenjuje se osobito u filmskoj tehnici).

cajtnōt *njem.* (Zeit — vrijeme + Not — nužda, oskudica) u ruskom (šahovskom) jeziku uobičajen naziv za nedostatak vremena preostalog za razmišljanje o slijedećim potezima pošto je igrač veći dio propisanog vremena za igru potrošio na prethodne poteze (kod nas: vremenski tjesnac, škripac); javlja se kad igrač na kraju petog sata igre nije povukao četrdeset poteza.

cajtungi *(mn. m. r.) njem.* (Zeitung) novine (u kajkavskom govoru) (Matoš).

cajtungsšmirer *njem.* (Zeitung — novine + + schmieren — mazati) novinarsko mazalo, piskaralo (Đalski).

cajzić, *2. mn.* cājzīćā *njem.* (Zeisig) češljugar, *isp.* čiž.

cake-walk *engl.* (*čit.* kejkvōk) društveni ples (podrijetlom crnački) popularan u Americi početkom 20. st., pun ritma, improvizacije i seksualnosti; imitira šepirenje (bilježi ga već Matoš u drami *Malo pa ništa*, a spominje ga i Krleža).

cakna, *2. mn.* caknā *i* caknī *njem.* (Zacke — zu-

bac, šiljak, rašlje; parožak) uvojak, vitica, kovrča.
cakumpak *njem.* (mit Sack und Pack — *doslovno:* s vrećom i svežnjem) sve skupa, potpuno, đuture (*dijal. i* **cakumpakum;** Mirko Božić).
cal — oznaka za kaloriju *(v.).*
calando *tal.* (*čit.* kalando) *muz.* laganije, tiše.
calao *port.* (*čit.* kalao) argo, slang, šatrovački govor, rotvelš; *isp. i* germanija.
calcaneum *lat.* (*čit.* kalkaneum) petna kost; kost u stopalu što podupire petu.
calceos mutare *lat.* (*čit.* kalceos...) promijeniti obuću, tj. postati senator (senatori su u starom Rimu nosili drugačiju obuću nego ostali građani).
calcio *tal.* (*čit.* kalčo) nogomet.
calembour *v.* kalambur.
Calendae *v.* Kalende.
Calicut (*čit.* Keliket) — staro ime za *Kozhikode* (Kožikode), grad i luku na Malabarskoj obali u Indiji (Fran Mažuranić; valja upozoriti na opasnost zamjene sa *Calcutta,* velegrad u sjeveroistočnom dijelu Indije).
Calif. — *skrać. za* Kalifornija (država u USA).
calkelner *njem.* (zahlen — platiti + Kellner — konobar) glavni konobar (kome se plaća), natkonobar, »ober«.
call-girl *engl.* (*čit.* kolgerl) prostitutka koja dolazi svojoj mušteriji na telefonski poziv.
calmato *tal.* (*čit.* kalmato) *muz.* tiho, blago, lagano.
calor *lat.* (*čit.* kalor) toplina, vrućina (*isp.* kalorija, kalorimetar).
calumnia *lat.* (*čit.* kalumnija) kleveta, potvora, namjerno izvrtanje istine (Krleža); **Calumniare audacter, semper aliquid haeret** — Klevećі smiono, uvijek se nešto prilijepi, tj. od svake klevete nešto ostane.
Calvitium non est vitium, sed prudentiae judicium *lat.* (*čit.* kalvîcijum... vîcijum... prudencije...) ćelavost nije mana, nego svjedočanstvo mudrosti.
calypso *v.* kalipso (ples).
camaïeu *franc.* (*čit.* kamaje) slika u raznim prelјevima iste boje.
cambio *tal.* (*čit.* kambio) 1. zamjena, razmjena, promjena; 2. tečaj, kurs novca; 3. mjenica, mjenično pravo; **cambio valute** — mjenjačnica.
camelots du roi *franc.* (*čit.* kamlo di roa) organizacija bukačko-šovinističkih rojalista u Francuskoj.
camembert *v.* kamamber (Krleža).
camera caritatis *v.* in camera caritatis.
camera lucida *lat.* svijetla komora, aparat koji s pomoću zrcala ili prizme odrazuje obrise predmeta npr. na papir; služi za crtanje.
camera obscura *v.* kamera.
camera silenta (*čit.* kamera silenta) *lat.* (camera — soba, silere — šutjeti, mučati) tiha komora (za audiometriju, *v.*).
Camerata fiorentina (*čit.* kamerata...) — družina firentinskih učenjaka i umjetnika u 16. st., koji su u svojim nastojanjima da ožive starogrčku tragediju stvorili novi muzičko-scenski oblik — operu.
camicia nera *tal.* (*čit.* kamiča...) crna košulja (u uniformi tal. fašista) i naziv za nosioca te košulje: crnokošuljaš, fašist (D. Ivanišević).
camp *v.* kemp.
campari *tal.* (*čit.* kampari) vrsta aperitiva (Begović); **campari-bitter** — gorko-slatki napitak (Krleža).
Campeche *v.* kampeč.
campignien *v.* kampinjijen.
camping *v.* kemping.
camping-carnet *v.* kemping-karnet.
campus *lat.* (*čit.* kampus) američki tip sveučilišta ili koledža, gdje se sve zgrade, predavaonice, biblioteke, prostori za rekreaciju i sl. nalaze okupljene na jednom prostoru.
Campus Martius *lat.* (*čit.* Kampus Marcijus) Martovo polje (tj. polje boga rata Marsa), vojno vježbalište u starih Rimljana; *danas:* ratište, bojište, bojno polje.
canaille *franc.* (*čit.* kanaj) ništarija, smet, gad, klatež, ološ.
Canal Grande *tal.* (*čit.* Kanal...) Veliki kanal, glavna vodena saobraćajnica kroz Veneciju (Begović).
canarct *njem.* (Zahn — zub + Arzt — liječnik) zubar, zubni liječnik, dentist (Đalski).
canbirstna *njem.* (Zahn — zub + Bürste — četka, kefa) četkica, kefica za zube.
cancan *v.* kankan.
Cancer *lat.* (*čit.* kancer) Rak, zviježđe u Zodijaku *(v.);* ostalo u vezi s rakom kao bolešću v. pod *kancer.*
cand. — *skrać. za lat.* candidatus (kandidat); stavlja se (uz oznaku fakulteta) ispred imena studenta koji stoji pred završnim ispitima; npr. *cand. phil.* — kandidat filozofije, *cand. iur.* — kandidat prava, *cand. med.* — kandidat medicine itd.
candratka, 3. -tki, *2. mn.* -tkī *njem.* (Zahn — zub + Draht — žica) u nekim našim krajevima (Bosna i Hercegovina) naziv za posebne mašine (lokomotive zapinjače) koje u svom mehanizmu imaju i zupčanike (*isp.* canrad).

candrav, -a, -o *mad.* dronjav, odrpan, otrcan, ritav, cunjav.
canflajš *njem.* (Zahn — zub + Fleisch — meso) zubno meso, desni.
canina littera *lat.* (*čit.* kanîna...) pasje slovo, pasji glas (misli se na glas *r*).
canoe *v.* kanu.
Canossa (*čit.* Kanôsa) — zamak u sjevernoj Italiji gdje se njemački car Henrik IV. (»onaj ludi kralj«, veli papa u Krležinom tekstu *Michelangelo Buonarroti*) u siječnju g. 1077. javno ponizio pred papom Grgurom VII. protiv kojega je dotle vodio upornu političku borbu; **ići u Canossu** — poniziti se pred nekim, predati se na milost pobjedniku, kajati se.
canon *v.* kanjon.
canotier *franc.* (*čit.* kanotje) slamnat šešir ravnih krila (Vojnović).
canpasta *njem.* (Zahn — zub + *isp.* pasta) zubna pasta, žitka masa za čišćenje i raskuživanje zubi.
canpulfer *njem.* (Zahn — zub + Pulver — prah) prašak za čišćenje i raskuživanje zubi.
canrad *njem.* (Zahn — zub + Rad — kotač) *tehn.* kotač sa zupcima, zupčanik (*isp.* candratka).
canštajn *njem.* (Zahn — zub + Stein — kamen) zubni kamenac, streš, sriješ.
canšteher *njem.* (Zahnstocher) 1. čačkalica; 2. *prenes.* (*obično u mn.*: canšteheri) tanke (ženske) noge.
cant *v.* kent (Matoš).
cantabile *tal.* (*čit.* kantabile) *muz.* pjevno.
Cantagiro *tal.* (Kantadžiro) turneja zabavnih pjevača u Italiji.
Cantate *lat.* (*čit.* Kantate) *crkv. katol.* četvrta nedjelja poslije Uskrsa na koju se pjeva psalam koji počinje riječima **Cantate Domino** — Pjevajte Gospodinu (Šenoa).
cantehniker *njem.* (Zahn — zub + Techniker — tehničar) zubni tehničar, zubotehničar, zubar koji nema kvalifikacije liječnika zubara te ne liječi nego samo vadi i popravlja zube; zubarski pomoćnik koji prema uputama liječnika zubara vrši sve tehničke poslove oko popravljanja i nadomještanja zubi.
Canterbury *engl.* (*čit.* Kenterberi) grad u engleskoj grofoviji Kent, sijelo poglavara anglikanske vjeroispovijesti (Krleža).
cantica *lat.* (*čit.* kantika) pjesma uz glazbenu pratnju u starorimskoj komediji.
canti carnascialeschi *tal.* (*čit.* kanti karnašaleski) pokladne pjesme, karnevalske popijevke (razuzdane, obijesne, raskalašne).
canticum canticorum *lat.* (*čit.* kantikum kantikorum) glasovita »pjesma nad pjesmama« starožidovskog kralja Salamona.
cantilena *v.* kantilena.
canto *tal.* (*čit.* kanto) glas koji pjeva glavnu melodiju (*v. i* belkanto).
canto figurato *tal.* (*čit.* kanto...) ukrašeno, umjetnički kićeno pjevanje.
cantus *lat.* (*čit.* kantus) pjesma; pjev, pjevanje, melodija; **cantus firmus** (čvrsti pjev) — vodeća, obično koralna melodija kao osnova za kretanje ostalih glasova (u ranom kršćanstvu); **cantus planus** — gregorijanski napjev koji se kreće ravnomjerno u jednakim notnim vrijednostima (od 13. st.).
canzone *v.* kancona.
Canzonissima *tal.* (*čit.* Kanconìsima) natjecanje velikog broja ponajboljih pjevača zabavne muzike u Italiji (»divovska priredba« — prema pisanju štampe).
canjak, canjka, *mn.* canjki, canjākā *sred. njem.* (Zanke) krpa, rita, cunja, dronjak, tralja, trulja.
cap *v.* kap.
capa, *2. mn.* capā *tal.* (zappa) 1. motika; 2. šapa, noga; **pasja (pesja) capa** — blaga kletva kod kajkavaca.
cape *v.* kep.
Cape Kennedy (*čit.* Kejp Kenedi) u počast tragično poginulom američkom predsjedniku Johnu Kennedyju nazvan američki centar za svemirska istraživanja (prije Cape Canaveral).
Capella *lat.* (*čit.* kapela) »Kozica«, najsjajnija zvijezda u zviježđu Kočijaš (*isp.* Auriga).
capellone (*čit.* kapelone) *tal.* (capelli — kosa) »dugokosi«, talijanski naziv za bitnike (*v.*).
capfnštrajh *njem.* (Zapfenstreich) *vojn.* povečerje (u starom Zagrebu i vojnička baklјada s muzikom uoči vladarova rođendana i sl.), »mirozov« (Krleža).
capīn, -ína *tal.* (zappa — motika) 1. trnokop, budak; 2. planinarski štap sa sjekiricom.
capìner, -era, 5. capineru — tovarač; radnik šumarske struke koji vrši tovarenje tehničkih sortimenata, privlačenje i smještanje balvana na pogodno mjesto za utovar, pri čemu se služi capinom (*v.*); *isto i* **capìnaš,** -aša, 5. capinašu.
capistrum *lat.* (*čit.* kapistrum) *med.* ovoj oko lubanje i podbratka.
capitaine *franc.* (*čit.* kapiten) kapetan.
capitis deminutio *lat.* (*čit.* kapitis deminucio). 1. *pravn.* promjena u pravnom položaju rimskog građanina uslijed kazne, i to ili s gubitkom života (c. d. maxima [*akc.* maksima] —

najveća) ili slobode (c. d. media [*akc.* medija] — srednja), ili nekih građanskih prava (c. d. minima [*akc.* minima] — najmanja); 2. *prenes.* poniženje, zapostavljanje.
capo *v.* kapo.
caposquadra *tal.* (*čit.* kaposkvadra) vodnik; podoficir; razvodnik straže.
capriccio *tal.* (*čit.* kapričo) 1. hir (*v.* kaprica); 2. *muz.* skladba s naglim iznenađenjima u kompoziciji i zvuku; **capriccioso** (*čit.* kapričozo) — hirovit, ćudljiv, mušičav, tvrdoglav, svojeglav.
Capricornus *lat.* (*čit.* Kaprikornus) latinsko ime zviježđa *Jarac.*
caprum expiatorum *lat.* (*čit.* kaprum ekspijatorum) pomirbeno janje, »jaganjac božji koji odnima grijehe svijeta«, žrtva za tuđe grijehe (Begović); *isp.* priglbok.
capriola *v.* kapriola.
capsien *v.* kapsijen.
captatio benevolentiae *lat.* (*čit.* kaptacio benevolencije) vješto zadobivanje čije naklonosti; *v.* ad captandam benevolentiam.
capūn *v.* capin.
caput *lat.* (*čit.* kaput) glava; poglavlje, stavak (u književnom djelu).
caput mortuum *lat.* (*čit.* kaput mortuum) »mrtva glava« — željezno-crvena boja; *v.* oker.
caqui *v.* kakis.
caramba *španj.* (*čit.* karamba) trista mu jada! (Vojnović).
caravanning *engl.* (*isp.* karavana) način kempiranja (logorovanja, šatorovanja) u kojem automobil vuče »kućicu na kotačima« uređenu za stanovanje.
caravella *v.* karavela.
carbo *lat.* (*čit.* karbo) ugljen (*isp.* karbonizirati); **carbo animalis** (*ili* **carbo medicinalis**) *lat.* (*akc.* karbo animalis ili medicinalis) pougljenjena životinjska krv i kosti; služi za dezinfekciju probavnih organa.
carbonar *v.* karbonari.
carboneum *lat.* (*čit.* karboneum) ugljik; *znak* C.
carbonicum acidum *lat.* (*čit.* karbonikum acīdum) ugljična kiselina.
carcere duro *tal.* (*čit.* karčere . . .) teška tamnica, samica.
CARE (*čit.* ker) — *skrać. za engl.* Cooperative for American Remittances to Everywhere (*ili:* to Europe) — udruženje od 25 američkih dobrotvornih organizacija koje je poslije drugoga svjetskog rata pomagalo obnovu ratom opustošene Evrope i drugih krajeva.
care of *engl.* (*čit.* ker of) na pismima: »na ruke«, »kod« i sl. (obično kao skrać. c/o).
caret *lat.* (*čit.* karet) nema, nedostaje, manjka.
carezza *tal.* (*čit.* kareca) milovanje; u medicini sinonim za *coitus reservatus (v.).*
car-ferry *engl.* (*čit.* kar-feri) brod za prijevoz automobila i željezničkih vagona, trajekt, feribot *(v.).*
cargo *v.* kargo.
caries *v.* karijes.
carillon *franc.* (*čit.* karijon) 1. glazbeni instrument od različito ugođenih — što većih što manjih — zvonaca; 2. skladna zvonjava.
Carinthia *lat.* (*čit.* Karīntija) stari naziv za Korušku.
carioca *v.* karioka.
carissime (*čit.* karisime) *lat.* (*peti padež superlativa* carissimus) predragi, najdraži, premili.
caritas *lat.* (*čit.* karitas) ljubav prema bližnjem, naziv nekih katoličkih »milosrdničkih« organizacija.
carizam, -zma — carski apsolutizam, neograničena vlast careva u Rusiji; **carist(a),** *2. mn.* carīstā — pristaša carizma; *žen.* **caristkinja;** *prid.* **carističk i.**
carmagnola *v.* karmanjola.
carmen *lat.* (*čit.* karmen) pjesma; **Carmen** — žensko ime, osobito popularno po romanu franc. pisca Prospera Merimeea (1803—1870) i — još više — po operi franc. kompozitora Georgesa Bizeta (Žorž Bizē, 1838—1875).
Carmina Burana *lat.* (*čit.* Karmina . . .) »pjesme iz (samostana) (Benedikt)beuerna«, naziv za poeziju putujućih klerika (vaganata) u srednjem vijeku; znatni su u njima lirski opisi prirode, a ima i senzualizma i grubog realizma, no u svakom slučaju one su važan izvor za poznavanje života i načina mišljenja srednjega vijeka; neke je od njih uglazbio njem. kompozitor Carl Orff početkom našeg stoljeća, te se često izvode na koncertima kao neka osebujnost.
Carnegie-fundacija (*čit.* Karnegi) fond od preko 300 milijuna dolara koji je osnovao američki industrijalac Andrew Carnegie (1835—1919) za podupiranje prosvjete.
carnet-karte (*franc.* carnet — knjižica, blok) kartoni za određeni broj vožnji na javnim prijevoznim sredstvima, mali i prikladni za nošenje u džepu.
Carniola *lat.* (*čit.* Karniola) sredovječno ime za Kranjsku.
carnivora *lat.* (*čit.* karnivora; *od* caro, 2. carnis — meso + vorare — žderati) mesožderi, mesojedi; životinje koje jedu meso; zvijeri (sisavci koji pripadaju razredu zvijeri).

Carnuntum *lat.* (*čit.* Karnuntum) starorimsko naselje i tvrđava blizu Beča.
carola *lat.* (*čit.* karola) 1. srednjovjekovni izraz za stare koračane plesove u vidu kola, pri kojima su se plesači sami pratili pjesmom; 2. (*engl.* **carol,** *čit.* kerol) duhovna pohvalna pjesma, božićna pjesma, koleda, hvalospjev.
Carolina *lat.* (*čit.* Karolīna) kraće umjesto *Constitutio criminalis Carolina* — Krivični zakonik njemačkog cara Karla Petoga, proglašen god. 1532 (to je onaj isti *Karlo Kvinto* o kojem onako pompozno piše I. Vojnović u *Dubrovačkoj trilogiji*).
Carolina Urbarialis Regulatio *lat.* (*čit.* Karolīna urbarijālis regulacio) propisi o uređenju agrarnih odnosa u Slavoniji (izdao car Karlo III. god. 1737., a poslije svojim »urbarima« nadopunjavala i usavršavala Marija Terezija).
carpalia (*mn. sr. r.*) *lat.* (*čit.* karpālija) kosti zapešća; *isp.* karpalistika.
carpe diem *lat.* (*čit.* karpe diem) iskoristi dan; uživaj što se da! (iz jedne Horacijeve ode).
Carpent tua poma nepotes *lat.* (*čit.* Karpent...) tvoje će plodove brati unuci (Vergilije).
carpet-bombing *engl.* (carpet — sag, ćilim + bombing — bombardiranje) *v.* tepih 2.
carroussel *v.* karusel (Krleža).
carte blanche *franc.* (*čit.* kart blanš) »bijeli list«, tj. punomoć koju primalac može po volji ispuniti; neograničena punomoć.
Cartesius (*čit.* Kartezijus) — latinizirano ime francuskog filozofa Des Cartesa (Dekarta).
carting *v.* karting.
cartlati, -am *njem.* (zart — nježan) maziti, raznježiti (u zagrebačkom govoru).
cartlihe *v.* zartlich.
cartodrom *v.* kartodrom.
carza *tal.* (sargia) vrsta ženske haljine.
Carъ Kolokol *rus.* Car Zvono, golemo zvono na otvorenom prostoru u moskovskom Kremlju; tamo je i **Carъ Puška** — Car Top (Krleža).
Casa Rosada *španj.* (*čit.* Kasa rosada) Ružičasta kuća, naziv sjedišta argentinskog predsjednika u Buenos Airesu; u novinarskom jeziku argentinska vlada i njezina politika.
Casanova *v.* Kazanova.
cas de conscience *franc.* (*čit.* ka d' konsijans) pitanje savjesti, sukob moralnih dužnosti (Krleža).
cash *v.* keš.
casino *v.* kasino.
cassa *v.* kasa.
Castel Gandolfo — talijanski grad na jezeru Albano; ljetovalište talijanske aristokracije i rimskih papa (Krleža).
castellum *lat.* (*čit.* kastelum) utvrđeni dvor, zamak, tvrđava, grad, kaštel, burg (Đalski).
castigat ridendo mores *lat.* (*čit.* kastigat...) kažnjava smijehom običaje (geslo komedije); prema tome se komedija i zove **castigator morum** — kažnjavalac (zlih) navika.
castrum *lat.* (*čit.* kastrum) logor, tabor; grad, tvrđava; odmorište, konak; **castrum doloris** (dolor — bol) — odar, katafalk.
casus *lat.* *v.* kazus; **casus belli** (*čit.* kazus beli) — formalni povod za objavu rata (obično nema ništa zajedničko sa stvarnim uzrocima rata); **casus foederis** (*čit.* k. federis) — slučaj kad treba ispuniti obveze savezništva.
catamaran *v.* katamaran.
catch-as-catch-can (*čit.* keč-es-keč-ken) *engl.* (»uhvati kako možeš«) rvanje slobodnog stila; *v.* keč.
catch-weight *engl.* (*čit.* keč-veit) konjska utrka u kojoj sudjeluju grla bez obzira na težinu odnosno na kategoriju (svi protiv sviju).
cathedra *v.* katedra; *v. i* ex cathedra.
cathedraticum *lat.* (*čit.* katedratikum) *hist.* daća što su je župne crkve plaćale svojoj katedrali.
cattleya (*čit.* katleja) vrsta biljke krasnice iz porodice orhidaceja, podrijetlom iz tropske Amerike (uzgaja se po staklenicima) (Krleža).
caukus *engl.* (*čit.* kokes) stranačka klika.
causa *lat.* (*čit.* kauza) 1. uzrok, razlog; 2. *pravn.* sudski predmet, spor pred sudom; 3. *fil.* **causa efficiens** — (*čit.* k. eficijens) djelujući uzrok; **causa finalis** — svrha; 4. **honoris causa** — radi počasti; **causa movens** — pokretna sila (Šenoa).
causeur *v.* kozer.
cavatina *v.* kavatina.
cave! *lat.* (*čit.* kave) čuvaj se, pazi! **cave canem** *lat.* (*čit.* kave kanem) čuvaj se psa (čest natpis na ulazima u rimske kuće); **cave ne cadas** (*čit.* ...ne kadas) pazi da ne padneš.
caveant consules *lat.* (*čit.* kaveant konzules) neka konzuli paze! (uzrečica iz starog Rima, opomena vlastima na oprez, jer postoji neka opasnost).
CB — automobilska oznaka za Kongo (Brazzaville).
Cb — *znak za kem. element* kolumbij (columbium; isto što i niobij).
cb — *krat. za* centibar (*v.*).
CBD — *skrać. za engl.* cash before delivery — plativo prije dobave (uobičajeni izraz u međunarodnoj trgovini); *isp.* COD.

cbm — *skrać. za* kubični metar; *isto i* m³.
c/c — *skrać. za lat.* **centum per centum** (sto posto), *a po nekima i za* **curae causa** (*čit.* kūre kāuza, tj. radi njegovanja); bilješka koja se stavlja na bolesničke liste radnika i označuje stopostotnu nesposobnost za rad, tj. daje pravo na poštedu od rada za stanovito vrijeme (*v.* cecē); neki misle da se uopće i ne radi o nekoj stranoj riječi nego naprosto o kratici *crvena cedulja* (takve su naime boje bili dokumenti kojima se nekad radniku odobravalo bolovanje).
CC — *skrać. za franc.* corps consulaire (*čit.* kōr konsilēr) — konzularni kor, tj. svi pripadnici svih konzulata u nekom stranom gradu.
cca *v.* ca.
CCE — *skrać. za franc.* Conseil des Communes d'Europe (Vijeće evropskih općina); *engl.* Council of European Municipalities.
CCI *v.* ICC.
ccm — *skrać. za* kubični centimetar *isto i* cm³.
cd — oznaka za *kandela (v.).*
Cd — *znak za* kadmij (cadmium).
CD — *skrać. za franc.* corps diplomatique (na automobilima) = diplomatski kor; *v.* kor².
cdm — *skrać. za* kubični decimetar; *isto i* dm³.
CDN — automobilska oznaka za *Kanadu.*
CDR — krat. za *Komitet za obranu revolucije* (kubanska organizacija u koju se svrstavaju svi odrasli i za neku službu sposobni stanovnici Kube, nešto kao kod nas Socijalistički savez radnog naroda); **cederist(a)** — član spomenute organizacije.
C. D. X. — *skrać. za tal.* Consiglio dei Dieci (*čit.* Konzīljo dei Diječi) — Vijeće desetorice (tajna služba u staroj Veneciji).
Ce — *znak za* cerij *(v.).*
cē — prvi ton glazbene ljestvice (u solmizaciji: do, ut).
CE — automobilska oznaka za *Celje.*
CEA — *skrać. za franc.* Confédération Européenne de l'Agriculture (Evropski poljoprivredni savez); *isp.* EAC.
CECA — *skrać. za franc.* Communauté européenne du charbon et de l'acier (*čit.* Kominotē europeēn di šarbōn e d' l' asijē) — Evropska zajednica za ugljen i čelik (po franc. ministru koji je predložio osnutak te organizacije, zove se i Šumanov plan); članice zajednice jesu: Zap. Njemačka, Francuska, Italija, Belgija, Nizozemska i Luksemburg.
cecē, cecēa — tako se izgovara i naglašuje liječničko c/c *(v.).*
cēce-muha *(iz jezika Bantu-crnaca)* opasna muha u tropima koja prenosi uzročnika bolesti spavanja; *isp.* nagana.
cecīdija *lat.* (cecidi — razbio sam) abnormalna tvorevina na nekim biljkama, uzrokovana od kojekakvih parazitskih životinja ili biljaka; naši izrazi: šišaruša, šišarica, šiška, babuška.
Cecīlija (prema Caecilius — ime jednoga starorimskog plemena) žensko ime; tako se zvala i jedna mlada rimska patricijka iz 3. st., koja je primila kršćanstvo i postala mučenica; katolička je crkva smatra zaštitnicom muzike; po njoj je nazvan i **cecilijanskī pokrēt,** tj. struja u posljednjoj trećini 19. st. koja je začeta u svrhu obnove katoličke crkvene glazbe u duhu gregorijanskog pjevanja i klasične vokalne polifonije.
Cedant arma togae *lat.* (*čit.* ... tōge) Neka oružje odstupi pred togom (neka ustupi mjesto togi, tj. civilnom odijelu, drugim riječima: važnije su tekovine mira, znanost, književnost, umjetnost, nego ratni uspjesi; Ciceron).
cēdar, -dra *2. mn.* cēdārā *grč.* (kēdros) ukrasno drvo iz porodice četinjača, osobito poznat **cēdar libanonskī;** *prid.* **cēdrov;** *drvo:* **cedrovina.**
cēdent, *2. mn.* cedenātā *lat.* (cedere — koračati; uzmicati, odstupati) onaj koji ustupa kome svoje stvari, tražbine ili prava; ustupilac; *v.* cesija; *isp.* cedirati.
cederist(a) *v.* CDR.
cedille *v.* sedij.
cedīrati, cedīrām *lat.* (*isp.* cedent) ustupiti, prepustiti štogod svoga, naročito svoju tražbinu prema trećoj osobi; *v.* cesija.
cedrāt, -āta *tal.* (cedrato) vrsta vrlo sočnih limunova.
cēdrov, cēdrovina *v.* cedar.
cedulja, *2. mn.* cedūljā *tal.* (cedola) 1. omanji komad papira na kome je nešto napisano; 2. *šatr.* dokument, putnica, pasoš; **ceduljār,** -āra, 5. ceduljāru *i* -āre — radnik prometne struke kojemu je dužnost da na vagone naljepljuje transportne cedulje.
cefalopod *v.* kefalopod.
Cefej (latinizirano od grč. Kēfeus) — zviježđe na sjevernom nebu; **cefeide** — zvijezde promjenljiva sjaja, po kojima se utvrđuju udaljenosti u svemiru.
cēger *v.* ceker.
ceh *njem.* (Zeche) 1. zadruga, esnaf, rufet; u feudalizmu — staleška organizacija obrtnika jedne struke; obrtnička bratovština za međusobnu pomoć i reguliranje proizvodnje; 2.

odjeljenje, radionica u tvornici; 3. potrošak, osobito u gostionici; *prenes.* **platiti ceh** — podnijeti posljedice, stradati (izraz potječe odatle što su nekada kalfe koji su željeli da postanu majstori, imali dužnost da nakon polaganja ispita i posebne zakletve izvrše i neke materijalne obveze, posebice da prirede zakusku članovima uprave obrtničkog ceha); *prid.* **cehovskī; cehmeštar,** -štra, *2. mn.* cehmeštārā — starješina ceha; *isto i* **cehmājstor.**

Cejlon — ime otoka (Ceylon) u Indijskom oceanu (ovakvo se pisanje i ovakav izgovor uvriježio u našem jeziku, iako bi po engl. trebalo čitati *Silon*); nezavisna država od 4. II. 1948. sve do svibnja 1972. kada je ime državi promijenjeno u *Šri Lanka;* glavni grad Colombo (*čit.* Kolombo); *isp.* Colombo-plan; *prid.* **cejlonskī.**

Ce-ka, Ce-kaa, 3. Ce-kau — govorna kratica za Centralni komitet; *v.* CK.

ceker, *2. mn.* cekērā *njem.* (Zöger *od* ziehen — vući) torba s ručkom (za nošenje živežnih namirnica); *isp.* zembilj.

cekīn, -ína *tal.* (zecchino [prema Zecca, *čit. ceka*] — kovnica u Veneciji) dukat, zlatnik.

cekum *lat.* (caecum) slijepo crijevo; **cekotomija** (*grč.* temnō — siječem) operativno odstranjenje slijepog crijeva.

cel *v.* celvole.

cela, *2. mn.* celā *lat.* (cela iz grč. koîlos — izduben, uduben) udubina u starogrčkom hramu u kojoj se nalazio kip božanstva kome je svetište bilo posvećeno.

Celadon *v.* Seladon.

Celebes (Sulawesi) — otok u središnjem dijelu Indonezije (jedan od velikih sundajskih otoka, pored Jave, Sumatre i Bornea); glavni grad Makasar.

celebrírati, -lebrīrām *lat.* (celebrare — svetkovati, slaviti) svečano vršiti, obavljati (služiti npr. misu kod katolika); **celebrant,** *2. mn.* celebranātā — svećenik koji obavlja bogoslužni obred.

celebrìtet, -éta *lat.* (celeber — slavan, čuven) 1. čuvenost, glasovitost; 2. čuvena osoba; slavan čovjek, slavno ime.

celenterati (*mn. m. r.*) *lat.* (Coelenterata) *zool.* mješinci, dupljari.

celer *njem.* (Zeller *od grč.* selinon — peršun) vrsta povrća, začin.

celeritet, -éta *lat.* (celer — brz) brzina.

celesta *v.* čelesta.

celestīn, -ína *lat.* (coelestis — nebeski) ruda, najčešće modre boje, upotrebljava se u proizvodnji šećera; **Celestīn,** -ína, 5. Celestīne (vl. ime) — »okrenut prema nebu«, »nebeski«, »stanovnik neba«, »nebesnik«, »rajnik«; *žen.* **Celestína; danas Celestin sutra Fridolin** — uzrečica koja označuje vrhunac pretvaranja, igranja dvolične uloge (prema jednoj ličnosti sa dva imena u opereti Mamselle Nitouche) (Krleža, *Zastave*).

celìbat, -áta *lat.* (coelebs — neoženjen, slobodan) 1. beženstvo, bezbračnost; 2. zabrana ženidbe svećenicima.

celīt, -íta *lat.* (cella — ćelija) gipka i prozirna vrsta celuloze koja se teško zapali te se zbog toga upotrebljava za proizvodnju filmskih vrpca umjesto lako zapaljivog celuloida.

cello *v.* čelo.

celofān, -ána *lat.-grč.* (cella — ćelija + fandos — svijetao, proziran) tanka, prozirna savitljiva opna koja ne propušta vodu; pravi se od celuloze; upotrebljava se za pakovanje hrane, a također i u štamparstvu.

celōm, -óma *grč.* (koîlos — šupalj) tjelesna šupljina, prostor između crijeva i stijenki tijela; **celomàti** (*mn. m. r.*) — životinje u kojih je razvijen celom ili postoje njegovi tragovi.

celōn, -óna — jedna od plastičnih masa, derivat acetilceluloze.

celštof *njem.* (Zellstoff) staničevinska vata, vrlo dobro upija tekućinu te služi za brisanje raznih izlučevina.

celt[1] *njem.* (Zelt) šator, čador.

celt[2] *v.* kelt.

celtica *tal.* (*čit.* čeltika) prostitutka, ulična djevojka (još su u starom Rimu hetere bile većinom keltskog podrijetla).

celula *lat.* (cellula) stanica, ćelija.

celulāran, -rna, -rno — koji se sastoji od celulā, stanični, ćelijski, ćelijni.

celulīt, -íta *franc.* (cellulite) nabubrenost potkožnoga vezivnog tkiva, potkožni masni sloj, salatost, pretilost.

celuloīd, -ída *lat.-grč.* (cellula — ćelijica + eîdos — lik, izgled) tvar od samljevene nitroceluloze (praskavog pamuka) i kamfora; dosta je prozirna i veoma pruživa i tvrda, lako upaljiva; od nje se prave češljevi, ogrlice, umjetni zubi, filmovi i dr.; *prid.* **celuloīdnī.**

celuloza *lat.* (cellula — ćelijica) glavni sastavni dio stanične opne u biljaka; sastoji se od ugljika, vodika i kisika; uvelike se primjenjuje u tehnici (u proizvodnji papira, umjetnih vlakana, lakova, eksploziva itd.); *prid.* **celulōznī.**

celvole *njem.* (Zellwolle) drvena umjetna vuna.

Celzije (*pored* **Celzijus**) — švedski fizičar i astronom (Celsius, 18. st.), koji je izumio toplo-

mjer podijeljen na 100 stupnjeva iznad i ispod ništice; *prid.* **Celzijev** (*pored* **Celzijusov**); *isp.* centigrad.
Celzo *lat.* (celsus) »visoki«, »najviši«, »uzvišeni«, »plemeniti«, »ponositi«.
celj, celji, *lok.* celji. *2. mn.* celjī *v.* cilj.
cembalo *v.* cimbal.
cement *lat.* (caementum — sječeni, zidarski kamen) osobita vrsta vapnenog praha koji zamiješan vodom s dodatkom pijeska postaje tvrd kao kamen; *prid.* **cementnī; cementirati,** -mentīrām — učvrstiti cementom, utvrditi, učvrstiti uopće; *isto i* **cementovati,** -ujēm; **cementara** — tvornica cementa; **cementīt,** -īta — željezokarbid, sastojak tehničkog željeza i čelika.
cenacolo *tal.* (*čit.* čenākolo) *v.* čenakl; *isp.* cenakul.
cenakul *lat.* (cenaculum) 1. blagovaonica, blagovalište; 2. *prenes.* društvo istomišljenika.
cener *njem.* (zehn — deset) desetica u kartama, tramvaj broj 10, telefon s jednom linijom za deset pretplatnika i sl.
cenera *tal.* (cenere) pepeo.
cenerjauzn *njem.* (zehn — deset, *isp.* jauzn) — obrok oko 10 sati prije podne, (drugi) doručak, »gąblec« *(v.)*.
ceno- *grč.* (koinos — zajednički) kao prvi dio složenice označuje skupnost, zajednicu.
cenobīj, -ija (*pored* **cenobijum**) *grč.* (koinos — zajednički + bios — život) 1. samostan, manastir, ljudska zajednica; 2. životinjska ili biljna zajednica; **cenobit** — redovnik koji živi u samostanu (za razliku od eremita — pustinjaka).
cenofobija *i* **kenofobija** *(v.)*.
cenogeneza (-geneza) *grč.* (kainos — nov + *isp.* geneza) *biol.* nastajanje promjena u toku razvitka pojedinih živih bića.
cenotaf *i* **kenotaf** *(v.)*.
cent, *2. mn.* centā *i* centī *lat.* (centum — sto) 1. metrički cent; kvintal; *znak* q; sto kilograma; 2. pedeset kilograma; 3. stoti dio američkog i kanadskog dolara, holandskog guldena, kineskog juana i dr.
centa *v.* cent 1 i 2; **centa engleska** (hundredweight, oznaka *cwt*) — 100 funti, tj. 50.80 kg u Engleskoj odn. 45,36 kg u USA; **centa bečka** — 56 kg.
centar, -tra, *2. mn.* centarā *lat.* (centrum — središte) 1. *mat.-fiz.* središnja točka nekih odnosa u liku; **centar kruga ili kugle** — točka jednako udaljena od svih točaka kruga ili površine kugle; 2. središte, sredina; 3. *prenes.* krupno naselje, velik grad; 4. središte jakih snaga (npr. *naučnī centar, trgovačkī centar, industrījskī centar*); 5. najviša državna ili društvena politička ustanova; 6. = centrum 2; **centarfor** — igrač sportske momčadi koji vodi navalu, srednji navalni igrač, vođa navale, srednjak; **centarhalf** — igrač sportske momčadi koji djeluje kao srednjak pomoćnog reda (halflinije) i povezuje navalu i obranu (»hrptenjača momčadi«); **centaršut** — u nogometu i u sličnim igrama pas (dobačaj) sa krajnjeg krilnog ruba igrališta u sredinu; *isp.* center.
centaur *i* **kentaur** *(v.)*.
centavo (*isp.* cent) — stoti dio portugalskog eskuda, brazilskog kruzeira, peruanskog sola, bolivijskog boliviana, ekvadorskog sukrea, te meksičkog, argentinskog, čileanskog i kubanskog pesa i dr.; *u množ. (po španj.)* centavosi.
centenala *v.* centennale (Matoš).
centenār, -āra *lat.* (centum — sto) čovjek od sto godina, stogodišnjak; **centenārīj,** -ija (*pored* **centenārijum**) — proslava stogodišnjice.
centēnīj, -ija (*pored* **centēnijum**) *lat.* (centum — sto + annus — godina) stoljeće.
centennale *tal.* (*čit.* čentenāle) stogodišnjica, stota obljetnica.
center — isto što i *centar*, osobito u značenju *središte, sredina;* u govoru zagrebačkih nogometaša izraz za oznaku sredine igrališta i za srednjeg navalnog igrača, vođu navale, centarfora; često i sinonim za centaršut *(v.)*.
centesimo (*isp.* cent) stoti dio talijanske lire (*čit.* čentezimo, *mn.* čentezimi) i urugvajskog pesa (*u množ., po španj.*, centesimosi).
centezimālan, -lna, -lno *lat.* (centesimus — stoti) što se dijeli na sto dijelova; **centezimalna** *ili* **mosnā vaga** — vaga kojom se mogu vagati tereti sto puta teži od utega; *isp.* decimalna vaga.
centi . . . *lat.* (centum — sto) prefiks za označivanje mjere sto puta manje od osnovne jedinice (koja je drugi dio riječi), npr. centimetar — stoti dio metra.
centibār — stoti dio bara *(v.)*; krat. *cb.*
centifolija *lat.* (centi . . . + folium — list biljke) vrsta ruže sa vrlo mnogo latica; *naš izraz:* stolisnik.
centigrād *lat.* (centi . . . + gradus — stupanj) stupanj Celzijeva toplomjera.
centigram *lat.-grč.* (centi . . . + *isp.* gram) stoti dio grama; *skrać.* cg.
centilitar, -tra, *2. mn.* centilitarā *lat.-grč.* (centi . . . + *isp.* litar) stoti dio litre; *skrać.* cl.

centime (*isp.* cent) — stoti dio francuskog (*čit.* santīm) i belgijskog franka te etiopskog dolara i dr.

centimetar, -tra, *2. mn.* centimetārā *lat.-grč.* (centi... + *isp.* metar) stoti dio metra; *skrać.* cm; **centimetar-gram-sekùnda** — sustav mjera zasnovan na centimetru, gramu i sekundi kao jedinicama dužine, mase i vremena (krat. *CGS*).

centimírati, -ìmīrām *lat.* (centum — sto) ubiti svakog stotog čovjeka (*isp.* decimirati).

céntimo (*čit.* sentimo) — stoti dio španjolske pesete, venezuelskog bolivara i dr. (*u množ., po španj.*, centímosi).

Cent jours *v.* Les Cent jours.

centl, *2. mn.* centlā *njem.* (Zehntel) desetina, decilitar, deci.

centner *v.* cent.

CENTO — *skrać. za* Centralni pakt (punim imenom *Central Treaty Organization*) — vojni pakt sklopljen godine 1959. između Turske, Irana, Pakistana i Velike Britanije; sjedište u Ankari.

centȍn, -ona *lat.* (cento — »stokrpa«, haljina od sto krpa) pjesma sastavljena od stihova, polustihova odn. izričaja različitih pjesnika (vrlo obična literarna vrsta u predbarokno vrijeme).

centrála *lat.* (centrum — središte) središnji ured, središnjica, matica (za razliku od podružnice, filijale).

centrȁlan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* centrala) koji pripada centru; središnji, srednji; glavni, rukovodeći; **centrālnī komìtet** — glavni odbor, *skrać.* CK; **centrālnī živčani sìstem** — mozak i kralješnična moždina; **centrālno lòženje** — grijanje cijele zgrade iz jedne prostorije, iz jednog zajedničkog ložišta toplom vodom ili zagrijanim zrakom, sistemom radijatora ili konvektora (*v.*); **Cèntrālnē sìle** — u prvom svjetskom ratu (1914—1918) savez Njemačke i Austro-Ugarske (po položaju usred Evrope); pripadale su mu i Turska i Bugarska.

centralizácija *lat.* (*isp.* centrala) 1. usredotočenje velikog dijela državnih funkcija u centralnim ustanovama; 2. usredotočenje rukovodstva ili uprave u jednom mjestu u kojem bilo jedinstvenom centru; 3. **centralizácija kapitála** — ujedinjenje već stvorenih kapitala, »eksproprijacija koju jedan kapitalist izvrši nad drugim, pretvaranje mnogih kapitala u nevelik broj krupnih kapitala« (Marx); podčinjavanje »jedinstvenom centru sve većeg broja bivših relativno samostalnih ili, bolje rečeno, lokalno zatvorenih gospodarskih jedinica« (Lenjin); **centralizírati,** -lìzīrām — sabirati, sakupljati u centru, usredotočivati u jednom mjestu ili u jednim rukama, provoditi centralizaciju; *isto i* **centralizovati,** -ujem.

centralìzam, -zma *lat.* (*isp.* centrala) sistem upravljanja pri kome su ustanove na periferiji podčinjene centralnoj vlasti i rade po njezinim direktivama; **centralìzam demokratskī** *v.* demokratski centralizam; **centràlist(a)** — pristaša centralizma; *prid.* **centralìstičkī.**

Cèntrālnē sìle *v.* centralan.

Centrȁlnoafrička Repùblika — država u srednjem dijelu Afrike; glavni grad Bangui (Bangi).

centričan, -čna, -čno *lat.* (centrum — središte) središnji.

centrifuga *lat.* (centrum — središte + fuga — bijeg, bježanje) aparat za odvajanje tvrdih dijelova ili kristala od tekućine, za uklanjanje vode iz tvrdih materijala (sitni ugljen, vuna, tkanine itd.), za vrcanje meda, za čišćenje žita i sl. djelovanjem centrifugalne sile; **centrifugȁlan,** -lna, -lno — koji bježi od središta; **centrifugālnā sìla** — sila koja odvlači od središta; nastaje kod tijela koja se vrte; *prot.* centripetalan.

centripetȁlan, -lna, -lno *lat.* (centrum — središte + petere — tražiti, težiti za čim) koji teži prema središtu; **centripetālna sìla** — sila koja vuče u središte; *prot.* centrifugalan.

centrírati, centrīrām *lat.* (centrum — središte) 1. namjestiti što u središte; usredotočiti, usredsrijediti; 2. *sport.* baciti loptu (s krila) u sredinu igrališta; 3. *tehn.* dovoditi centar instrumenta (ili nekoga dijela mašine) točno u odgovarajući položaj; usredotočivati središta nekih tijela na jednu zajedničku osovinu.

centrìzam, -zma *lat.* (*isp.* centar) »srednja linija«, sklonost kompromisima, oportunizmu; *isp.* centrum.

centrosféra *lat.-grč.* (centrum — središte + sfaīra — kugla, lopta) *geol.* centralna jezgra zemaljske kugle, suprotno zemaljskoj kori (litosferi).

centrosȍm, -oma *lat.-grč.* (centrum — središte + sōma — tijelo) malo zrnce koje postoji u stanici i koje igra veliku ulogu u njenom dijeljenju.

centrotȇl — *skrać. za* centralni hotel (u odnosu na njegove depandanse), npr. u Zagrebu studentski domovi: Centrotel »Sava«, Centrotel »Nina«,

centrovertīrān *lat.* (centrum — središte + vertere — okrenuti) okrenut (duševno) sam prema sebi, povučen.

cèntrum, *2. mn.* cèntrūmā *lat.* (centrum) 1. = centar, *v.;* 2. stranke (grupe i grupacije) koje u buržoaskim parlamentima stoje između ljevice i desnice; 3. sredina šahovske daske (polja e4, d4, e5, d5); **centrùmaš,** -àša — pristaša centruma 2.

cèntum *lat.* (centum) sto, stotina (isporedi centigram, centurija).

Centum revolutis annis Deo respondebitis et mihi *lat.* Za sto godina odgovarat ćete Bogu i meni; znamenita rečenica češkog vjerskog reformatora Jana Husa pred svoju mučeničku smrt (spalile su ga crkvene vlasti god. 1415); ta se rečenica smatra proročanstvom pojave Martina Luthera koji je godine 1517. počeo napadati papinsku vlast sa svojih 95 teza).

centùmvīr, -íra *lat.* (centum — sto + vir — čovjek) jedan od stotine sudaca (bilo ih je zapravo 105) koji su u starom Rimu sudili u privatnim parnicama.

centuplírati, -tuplīrām *lat.* (centum — sto) ustostručiti, postostručiti.

centùrīj, -ija (*pored* **centùrijum**) *lat.* radioaktivni element, transuran, *znak* Ct; *isp.* fermij.

cèntùrija *lat.* (centuria) 1. odred rimske vojske koji se sastojao od 100 vojnika; odgovara otprilike našoj četi (60 centurija sačinjavalo je legiju); 2. podjela stanovništva prema imovinskom cenzusu; 3. kitica, strofa u pjesmi (poznate su »centurije« proroka Nostradamusa; *v.*); 4. stoljeće, vijek (*isp.* century); **centuriòn,** -óna, 5. cènturione — komandant centurije; po prilici kao danas kapetan.

century *engl.* (*čit.* sèntšuri) stoljeće, vijek (Krleža).

cenuròza *lat.* (Taenia coenurus — vrsta trakavice) vrtičavost, kronična bolest na mozgu preživača (osobito ovaca); oboljelo živinče stalno se vrti u krugu; uzročnik oboljenja je ličinka trakavice.

cènz *v.* cenzus.

cènzor (*akc. i* **cènzor**) 1. procjenjivač, ispitivač, pregledač, nadglednik, kritičar; 2. činovnik koji vrši cenzuru *(v.)* pisama, knjiga, časopisa, filmova; državni organ za pregled štampanih stvari; 3. negdje i naziv za učenika koji pazi na red u učionici, »redar«; 4. u starom Rimu — jedan od dvojice službenika koji su rukovodili određivanjem cenzusa *(v.)* i pazili na političku ispravnost građana.

cenzualist(a) *lat.* (*isp.* cenzus) 1. u doba feudalizma slobodnjak koji je ipak bio u nekim kmetskim odnosima prema vlastelinu; 2. porezni obveznik, »činženjak«.

cenzùra *lat.* (censura) 1. procjena; 2. službeni pregled štampe (novina, knjiga, kazališnih i filmskih komada i sl.); 3. u starom Rimu — dužnost cenzora; 4. ustanova koja vrši cenzuru; 5. u parlamentarnoj praksi nekih zemalja opomena zastupniku zbog narušavanja unutrašnjeg parlamentarnog reda: 6. u starom školstvu vrsta (završnog) ispita i naziv za školsku svjedodžbu (Đalski); *prid.* **cenzùrnī; cenzurírati,** -zurīrām — 1. vršiti cenzuru nad čime (knjigama, pismima itd.); 2. položiti ispite iz pravnih nauka, završiti pravo, diplomirati na pravnom fakultetu; *isp.* cenzura 6; *isto i* **cenzùrisati,** -šēm.

cènzus *lat.* (census) 1. popis, procjena imovine; 2. u starom Rimu periodično procjenjivanje imovine građana radi odgovarajućeg njihovog uvrštavanja u porezne razrede; 3. uvjeti na temelju kojih se građanima dopuštalo da vrše ova ili ona politička prava; u kapitalističkim zemljama postoje cenzusi: imovinski, obrazovni, prebivališni i drugi, koji ograničavaju politička prava naroda (ponajviše izborno pravo radnika); 4. u Velikoj Britaniji i SAD periodični popis stanovništva, industrije i dr., osobito popis proizvodnje.

cepèlīn, -ína (po izumitelju Zeppelinu) — vrsta dugoljastog upravljivog zrakoplova (dirižabla) tvrde okosnice (prvi poletio god. 1900); iako se od takvih letala mnogo očekivalo, danas su ih sasvim istisnuli avioni; bilo je kasnije i modernijih pokušaja, ali bez uspjeha (čak s katastrofalnim neuspjesima).

cepīn, -ína *v.* capin.

ceràda *tal.* (cerata *od lat.* cera — vosak) 1. voštano platno; 2. nepromočivo odijelo pomoraca; 3. navlaka na kolima i vagonima radi zaštite od nevremena; *prid.* **cèradnī,** -ā, -ō

ceràtīn (*i* **keràtīn**), -ína *grč.* (kèras — rog) rožnina; supstancija od koje su izgrađeni rogovi, perje, dlaka u životinja, a također i oklopi u kornjača.

ceràtod *grč.* vrsta ribe (*naš izraz:* dvodihalica).

ceratōnīj *lat.* (cera — vosak) smola iz uha.

Cèrber *i* **Kèrber** *(v.).*

cercle *v.* serkl.

ceréalije *(mn. ž. roda) lat. (isp.* Cerera) žitarice, žito svake vrste (pšenica, raž, ječam, zob, riža, kukuruz itd.); **Ceréalije** — svečanost u čast boginje Cerere *(v.)*; **cerèalan,** -lna, -lno — žitni; koji se tiče zemaljskih plodova.

cèrebelàran, -rna, -rno *lat.* (cerebellum) koji se tiče maloga mozga ili se na nj odnosi; *isp.* cerebralan.

cerebrálac, -álca, *2. mn.* cerebrálācā *lat.* (*isp.* cerebralan) umni radnik, književnik, filozof (Matoš o Policu, u eseju *Lirika lizanja*).

cerebrálan, -lna, -lno *lat.* (cerebrum — mozak) 1. moždan, mozgovan; 2. promišljen, racionalan; **cerebrálni glasovi** — u fonetici staroindijskog jezika naziv (po nekim fonetičarima, npr. Otto Jespersen, ne baš najsretniji) za prednjojezične eksplozivne glasove kod kojih nagore savijen vrh jezika čini pregradu s tvrdim nepcem; **cerebrálna afekcija** — bolest mozga; **cerebrálnī sìstēm** — dio živčanog sustava koji obuhvaća mozak i živce što iz njega izlaze.

cerebrospìnālan, -lna, -lno *lat.* (cerebrum — mozak + spina — hrptenjača) *anat.* koji se odnosi na mozak i hrptenjaču; **cerebrospìnālni sìstēm** — sistem moždanih živaca i živaca leđne moždine (kraće: **cerebrospinála**).

cerebroza *lat.* (cerebrum — mozak) upala mozga praćena bjesnilom.

ceremōnija (*akc. i* **ceremònija**) *lat.* (caeremonia — štovanje; sveti čin) 1. obred po ustanovljenim pravilima; vanjski i redoviti oblik kulta; svečani običaj, svečani čin, pompa; 2. formalnost; 3. uglađenost; birano iskazivanje štovanja; neugodna udvornost; 4. *prenes.* prenemaganje; **právitì ceremōnije** — odviše se nećkati, prenemagati se; **ceremonìjāl,** -ála — 1. red i način ceremonija u svečanim zgodama; 2. obrednik s opisom građanskih ili crkvenih ceremonija; **ceremonijālan,** -lna, -lno — 1. koji se vrši uz ceremonije, po ceremonijama ili se na njih odnosi; 2. pretjerano učtiv, »svečan«; koji se odviše drži ceremonija, koji se prenemaže, koji je naduven; *isto i* **ceremoniōzan,** -zna, -zno; **ceremonìjār,** -ára 5. ceremonijāru *i* -āre — čovjek koji upravlja ceremonijama; crkveni ili dvorski meštar ceremonija.

Cèrera *lat.* (Ceres, 2. Cereris) 1. u starorimskoj mitologiji boginja pokroviteljica zemljoradnje, isto što u starogrčkoj mitologiji Demetra; 2. ime malog planeta, otkrivenog 1801.

cères-māst (*isp.* Cerera) — biljna mast iz kokosova oraha; *isto i* kunerol.

cerezīn, -ína *lat.* (cera — vosak) vrsta umjetnog voska; zemni vosak (ozokerit), pročišćen sumpornom kiselinom; služi za izradu svijeća.

ceribaša *tur.* (čeri — neredovita vojska + baša — glavar, poglavar) ciganski starješina; **ceribašinica** — žena ceribašina.

cerīj, -ija (*pored* **cèrijum**) (po imenu planeta Cerere) — *kem.* element, atomska težina 140,13; tablični broj 58; *znak* Ce; mekan metal iz grupe rijetkih ruda; primjenjuje se kod pravljenja plinozaštitnih mrežica, kamečaka za upaljače itd.; *prid.* **cèrijev** (*pored* **cèrijumov**).

cerino *tal.* (*čit.* čerîno) voštana žigica, »parafinka«;

cerkàrije (*mn. ž. roda*) *grč.* (kerkos — rep u životinje) repati mlađahni stadiji metilja.

cerkopìtek *grč.* (kerkos — rep, píthekos — majmun) majmun s repom, zamorac, psetoliki majmun.

CERN — *skrać. za franc.* Conseil Europeen de Recherche Nucleaire (Evropsko vijeće za nuklearna istraživanja); *engl.* European Council for Nuclear Research.

cernírati, -cernīrām *lat.* (cernere — razlučiti, razdvojiti) opkoliti zgradu, blok kuća, tvrđu, da ne može nitko izići ni ući.

cerofánija *v.* kerofanija.

cerogràfija *v.* kerografija.

ceroplastika *v.* keroplastika.

cèrot, *2. mn.* cèrotā *grč.* (kēros — vosak) flaster, melem; *isp.* jakija.

certifìkāt, -áta *lat.* (certus — određen, siguran + ... fikacija, *v.*) 1. iskaznica, potvrda, uvjerenje, pismena svjedodžba; 2. zajamska financijska obveznica državnih organa; 3. naziv za osobite papire državnih zajmova.

Certis — antičko ime za *Đakovo* (Matoš).

cerùmen *lat.* (cera — vosak) ušna smola; *isp.* ceratonij.

cervikālan, -lna, -lno *lat.* (cervix, 2. cervicis — šija, zatiljak) koji se odnosi na vrat i na šiju, vratni, šijni, zatiljni.

cēs — *muz.* za pola tona sniženi glas *c.*

cèsār (*isp.* Cezar) isto što i car (u starijem jeziku); *prid.* **cèsārov; cèsārskī;** *žen.* **cèsārica;** *prid.* **cèsāričin; cèsarovina** — carevina; **cèsarstvo** — carstvo; **cèsarovati,** -ujēm — carevati (*sve pored* **ćèsār** i sl.).

Cesarea Augusta *lat.* starorimsko ime današnje *Zaragoze* u Španiji; naš književnik August Cesarec izvodi iz toga simpatičan kalambur, poigravajući se vlastitim imenom i prezimenom (*Španjolski susreti*).

cesibīlan, -lna, -lno (*isp.* cesija) prijenosan, prenosiv, koji se može ustupiti drugome, prenijeti na drugoga.

cesija, *2. mn.* cesījā *lat.* (cessio — uzmicanje, uzmak) ustupanje, ustupak; naročito ustupanje (cediranje) vlastitih tražbina drugim osobama čime onaj kome je tražbina ustupljena (*cesiònār*) stupa u sva prava i obaveze pri-

jašnjeg vjerovnika *(cèdenta)*; **cesionar**, -ara — onaj komu se ustupa što, na koga se prenosi npr. kakva tražbina; tko uživa cesiju.

cessante causa cessat effectus *lat.* (*čit.* ... kauza ... efektus) kad otpada uzrok, otpadaju i posljedice.

c'est la guerre *franc.* (*čit.* sè la ger) takav je rat; rat je rat, tj. u ratu nema obzira; kad je rat, nitko nikom nije brat.

c'est la vie *franc.* (*čit.* sè la vi) takav je život.

cestode *(mn. ž. r.)* *lat.* (cestodes) *zool.* skupno ime za trakavice.

cesus *lat.* (cessus) kod pravnog posla cesije *(v.)* dužnik čiji je dug prijašnji vjerovnik ustupio, prepustio novom vjerovniku.

cetaceje *grč.* (kētos) *zool.* skupni naziv za kitove.

cetaceum *v.* spermacet.

ceteris exmissis *lat.* (*čit.* ... eksmìsis) izostavivši ostalo (što nije važno).

ceteris paribus *lat.* (*akc.* cēteris pāribus) uz inače iste uvjete.

ceterum censeo *lat.* (*čit.* ceterum cenzeo) doslovno »uostalom mislim«, »inače mislim«; Katon Stariji, rimski senator i cenzor, veliki neprijatelj Kartage *(v.)*, završavao je u senatu svoje govore o najrazličitijim predmetima rečenicom: »Ceterum autem censeo Carthaginem esse delendam« (Uostalom, ja mislim da Kartagu treba razoriti); danas prvi dio te rečenice služi kao zaključak neke misli koja se u toku nekog dokazivanja često ponavlja, ili karakterizira mišljenje koje netko uporno zastupa (npr. »To je njegov vječni ceterum censeo«).

cetologija *grč.* (kētos — kit + logos — govor) nauka o kitovima.

Ceylon *v.* Cejlon.

cezanizam *v.* sezanizam.

Cezar (*akc. i* **Cēzar**) — rimski državnik, vojskovođa i diktator (100—44. pr. n. e.); bavio se i književnim radom; glavno mu je djelo De bello Gallico (O galskom ratu) u kojemu je među ostalim dao dobre opise današnje Francuske (nekad Galije); **cezar** *odn.* **cēzar** (cesar, car) — monarh, apsolutni gospodar države; **cezarizam**, -zma — 1. Cezarov sistem vladanja; 2. apsolutna carska vlast, 3. despotizam koji se pravi demokratskim; apsolutna vojnička vladavina s parlamentarnim oblikom za vrijeme Drugoga francuskog carstva.

cezaromanija *lat.-grč.:* a) pomama za carskim naslovom; b) duševna bolest koja se očituje u oponašanju carskih karakteristika; **cezaroman**, -ana — osoba koja luduje za carskom vlašću (Krleža).

cezaropapìzam, -zma *lat.* sjedinjavanje svjetovne i crkvene vlasti u osobi vladara; podvrgavanje crkve carskoj vlasti, tako da je car vrhovni glavar crkve, kao u Bizantu, a nekad i u carskoj Rusiji i u muslimanskim kalifatima; *prid.* **cezaropapìstičkī**, -ā, -ō (Krleža).

cezīj, -ija (*pored* **cezijum**) *lat.* (caesius — modrosiv) *kem.* element, atomska težina 132,91; tablični broj 55; *znak* Cs; mek srebrnast metal iz grupe lužina; primjenjuje se u proizvodnji elektronskih lampica i dr., a također i kao reaktiv pri mikrokemijskoj analizi; *prid.* **cèzijev** (*pored* **cezijumov**).

cezura *lat.* (caesura — presijecanje) *poet.* usjek, presjek, stanka, pauza, odmor u stihu.

cf., cfr. — *skrać. za* 1. *lat.* confer (*čit.* kōnfer) — isporedi! sravni!; 2. *engl.* cost and freight (*čit.* kōst end frēit) ugovor o prekomorskoj trgovini po kome su troškovi utovara i prijevoza uračunati u cijenu robe.

Cf — *znak za kem. element* kalifornij *(v.)*.

CFLN — *skrać. za franc.* Comité Français de Libération Nationale (Francuski komitet narodnog oslobođenja — u drugom svjetskom ratu).

cg — *skrać. za* centigram.

C.G.I.L. (*izg.* čidil) — *skrać. za tal.* Confederazione Generale Italiana di Lavoro (*čit.* Konfederaciōne đenerale italijāna di lavōro) — Talijanska generalna konfederacija rada.

CGS — *skrać. za* centimetar-gram-sekunda *(v.)*.

C. G. T. — *skrać. za franc.* Confédération Générale du Travail (*čit.* Konfederasjōn ženeral di travāj) = Opći savez rada, francuski radnički sindikati.

CH — *skrać. za* Confederatio Helvetica (*čit.* Konfederācio Helvētika), tj. Švicarska (na automobilima).

chacarita *v.* čakarita.

cha-cha-cha *v.* ča-ča-ča.

chacone *franc.* (*čit.* šakōn) kompozicija umjerenog tempa u trodijelnoj mjeri, srodna pasakalji; ples na takvu kompoziciju, »čakona«.

chacun a son gout (*čit.* šakēn a son gū) *franc.* svatko po svom ukusu (poznata francuska poslovica).

Chagasova bolest (*čit.* šagās...) *v.* tripanosomijaza.

chagrin *v.* šagren.

chaise longue *v.* šezlong.

chaise percée *franc.* (*čit.* šez perse) sobna stolica posebno udešena za vršenje nužde; negdje je zovu i *princeza* (Krleža).

Challenger *engl.* (*čit.* čelindžer) 1. ime britanskog broda kojim je god. 1873—1876. izvršena jedna od najznatnijih oceanografskih ekspedicija po svim velikim morima; 2. *v.* čelindžer.
chalumeau *franc.* (*čit.* šalimo) srednjovjekovno duhačko glazbalo, preteča klarinete; uopće frula, svirala, dvojnice.
chambre *franc.* (*čit.* šambr) soba; **chambre séparée** (*čit.* šambr separe) — posebna, odijeljena soba u gostionici za intimno društvo; **chambre des députés** (*čit.* šambr de depite) — komora narodnih zastupnika, poslanika; parlament.
chamois *franc.* (*čit.* šamoa) 1. divokoza; 2. svijetlosmeđa boja.
champion *v.* šampion.
Champs Elysées *v.* Elizejske poljane.
chance *v.* šansa.
change *v.* čejndž *i* šanž.
chanson, chansonette *v.* šanson, šansoneta; **chansons de geste** (*čit.* šansōn d'žest) — pjesme o junačkim djelima, francuski epovi iz 11—14. st., koji opisuju historijske događaje, legendarne junake, njihova djela i sl.
chantageur *franc.* (*čit.* šantažer) ucjenjivač, iznudivač, izrabljivač (Krleža); *isp.* šantaža.
chantant *v.* šantan.
chapeau-melon *franc.* (*čit.* šapo melon) polucilindar (zapravo: šešir-dinja) (Begović); *isp.* halbcilinder; **chapeau claque** (*čit.* šapo klak) visoki tvrdi muški šešir (cilindar) na sklapanje (negdje su ga zvali i *patenta*).
chargé d'affaires *franc.* (*čit.* šarže d'afer) otpravnik poslova; diplomat koji privremeno predstavlja svoju vladu kod neke strane vlade kad nema poklisara ili opunomoćenog ministra.
charlatan *v.* šarlatan (Kolar).
charleston *v.* čarlston.
charmeur *v.* šarmer (Krleža).
charta *v.* Magna charta libertatum.
charter *v.* čarter.
chassis *v.* šasija.
chateaubriand (*čit.* šatobrijan) *franc.* (po prezimenu poznatog francuskog pisca François-Renea Chateaubrianda, 1768—1848) biftek, pečena govedina (priređena na osobit način).
chat noir *franc.* (*čit.* ša noar) »crna mačka«, poznata vrsta parfema; inače i ime (Chat noir) jednom umjetničkom kabaretu u Parizu (1881—1887) u kojem su se prikazivali satirički spektakli.
chaudeau *v.* šodo.
chaudron *v.* šodron.
chaussée *franc.* (*čit.* šose) cesta, drum.
check-list *engl.* (*čit.* ček-līst) detaljan popis svih kontrolnih radnja koje posada aviona mora obaviti prije polijetanja.
check-up *engl.* (*čit.* ček-ap) provjera, preispitivanje računa.
chef d'oeuvre *v.* šedevr (Krleža).
chelléen *v.* šelejen.
chemin de fer *v.* šmen de fer.
Chemnitz (*čit.* Kemnic) — staro ime Karl-Marxstadta.
cher, chère *franc.* (*čit.* šer) dragi, draga; **cher ami** — dragi prijatelju; **mon cher** — dragi moj; **ma chère** — draga moja.
cherchez la femme *franc.* (*čit.* šerše la fām) »tražite ženu« (žena kao uzrok ili razlog nekom zapletaju, sukobu, nesreći, prestupku: »ženski prsti«).
cherry-brandy *engl.* (*čit.* čeribrendi *i* šeribrendi) rakija od trešanja ili višanja, trešnjevača, višnjevača.
che sospiro *tal.* (*čit.* ke...) *muz.* uzdišući.
chesterfield *engl.* (*čit.* česterfīld) marka poznatih američkih cigareta; vrsta ogrtača (Krleža).
chevau-légers *franc.* (*čit.* švoleže) laki konji, laka konjica (kod nas u staroj literaturi, npr. kod Đalskoga).
cheviot *engl.* (*čit.* čeviet, kod nas je prevladao francuski izgovor *ševiōt*) tkanina od prostije valjane vune cheviotske ovce.
chevrolet *v.* ševrolet.
chianti *tal.* (*čit.* kjānti) vrsta talijanskog vina (iz kraja Chianti u Toskani).
chiaroscuro *tal.* (*čit.* kjaroskūro) svijetlo-tamno; međusobni odnos svjetla i sjene, svijetlih i tamnih dijelova u slici; efekti chiaroscuro naročito su bili izraženi i traženi u slikarstvu baroka; »svjetlomrak«.
Chicago (*čit.* Čikāgo) — grad u Sjev. Americi; *prid.* **čikaški.**
Chicco (*čit.* Kìko) poznata talijanska marka različitih proizvoda za dojenčad i malu djecu.
chicha (*čit.* čiča) — alkoholno piće južnoameričkih Indijanaca (dobiva se od kukuruza).
chignon *v.* šinjon.
Chile *v.* Čile.
chilli *v.* čili.
Chimaera bombynans in vacuo *lat.* neman što urla u pustinji (Krleža).
Chimborazo (*čit.* Čimboraso) — vrhunac od 6272 m (vulkan) u ekvadorskim Andama (Južna Amerika), u novinarskom jeziku čest sinonim za nedostižive uspjehe.

chinditi (*čit.* činditi) »zmajevi«, borci azijskih naroda za slobodu protiv Japanaca, azijski partizani.
Chinook *v.* Činuk.
chippendale *engl.* (*čit.* čipendeil) stil u izradi pokućstva, nazvan po engleskom umjetničkom stolaru Thomasu Chippendaleu iz polovice 18. st.; karakteriziraju ga lake ali čvrste forme, ukrasni motivi drvorezbarski, s gotičkim i kineskim utjecajima (Krleža: *Chippendale-stolovi*).
chips *v.* čips.
chi va piano, va lontano *tal.* (*čit.* ki...) tko polagano ide, dolazi daleko; drugi dio rečenice glasi i: **va sano** — ide zdravo, dobro (Nemčić).
chop *v.* čop.
chop-service *v.* čop-servis.
choreja *v.* horeja.
choro *v.* čoro.
chorus *engl.* (*čit.* kores) u džez-muzici kraća cjelina koja se stalno ponavlja (ritam i harmonijska okosnica bez promjene, a melodiju solist improvizira); inače: zbor, kor, zborska pjesma, a i pripjev, refren.
chouans *v.* šuani.
chronique scandaleuse *franc.* (*čit.* kronik skandalez) kronika skandala; zlobno pretjeran opis događaja, obično nepodopština; ćakule, rekla-kazala.
Chrysler (*čit.* krajzler) marka skupocjenog automobila (po prezimenu američkog industrijalca, 1875—1940).
Chypre *franc.* (*čit.* šipr) francusko ime otoka Cipra, poznato kod nas po parfemu zvanom *šiper* (Krleža).
Ci — znak za *kiri* (curie).
CI — automobilska oznaka za *Obalu Slonove Kosti* (*isp.* Côte d' ivoire).
CIA — *skrać. za engl.* Central Intelligence Agency (središnja obavještajna agencija); ustanova u SAD koja prikuplja informacije što se odnose na narodnu obranu.
ciambellano de la Corte *tal.* (*čit.* čambelano de la korte) dvorski komornik; u prenesenom značenju: udvorica, ulizica (Krleža).
CIAP — *skrać. za franc.* Confédération Internationale des Anciens Prisonniers de Guerre (Međunarodni savez bivših ratnih zarobljenika); *isp.* ICFPW.
Cibalae — antičko ime današnjih Vinkovaca.
cibetka *tal.-ar.* (zibetto) mala krvoločna zvjerka slična mački ili kuni; *isp.* genetka; **cibet** mast oštra mirisa koju izlučuju cibetkine žlijezde: upotrebljava se u parfimeriji.
ciborij, -ija (*pored* **ciborijum**) *grč.* (kibōrion — vrč, pehar) 1. *crkv.* veliki kalež s poklopcem; 2. tabernakul, ormarić na oltaru za čuvanje najvećih svetinja; 3. nadgradnja na stupovima ponad crkvenog oltara.
cic, cica *njem.* (Zitz *od hinduskog* čint) vrsta pamučnog platna s figurama i šarama u boji; kreton; *isp.* čit.[1]; *prid.* **cican.**
CIC — *skrać. za engl.* Counter Intelligence Corps (američka vojna kontrašpijunaža).
cicero, cicera, *mn.* ciceri — 1. visina slova u štamparstvu; 2. tip slova, stupac od 12 tipografskih točaka, oko 4,5 mm, koji služi za jedinicu mjere kod izračunavanja svih vrsta ispunjaka, rubova, crta itd. (zove se po tipu slova kojima su u Rimu 1467. bile štampane Epistule znamenitog rimskog govornika Cicerona [*v.*]).
Ciceron, -ona, 5. Cicerone — veliki rimski govornik i pisac iz I. st. pr. n. e. (odatle naziv za svakog dobrog govornika); *prid.* **Ciceronov; ciceronskī; ciceronijanizam**, -zma — težnja da se piše latinskim jezikom kakvim je pisao Ciceron.
cicerone *v.* čičerone.
cicibambula (možda u vezi sa tal. bambola — lutka ili franc. bamboula — crnac) blesan, glupan, idiot, »majmun«.
cicija, *2. mn.* cicījā *tur.* (titiz — ćudljivac, zanovijetalo?) škrtac, tvrdica; **cicijašluk; cicijaštvo** — škrtost, tvrdičenje; *glag.* **cicijašiti**, cicijašīm; **cicijati**, -ām.
cicisbeo *v.* čičizbeo.
cickoza *mad.* (czicz — »maca«) dječja igra mačke i miša (naziv iz Vojvodine).
ciclvajze *njem.* (zitzeln — dojiti + Weise — način) malo-pomalo, nasitno, polako (u zagrebačkom govoru).
...cid — završni dio riječi koje označuju neko ubijanje, ubojstvo (*lat.* occidere — ubiti), npr. *geno-cid, insekti-cid.*
Cid (*čit.* Sid) — španjolski narodni junak i pjesma o njemu iz 12. st., najstarije djelo španjolske književnosti na kastilskom jeziku; također i dramsko djelo (*Le Cid*) francuskog dramskog pisca Pierrea Corneillea (1606—1684), napisano 1636, a kod nas prvi put izvedeno 17. siječnja 1898. u prijevodu Štefe Iskre (kasniji prijevod Tomislava Prpića izveden na Dubrovačkim ljetnim igrama).
Cie — *skrać. za franc.* Compagnie (*čit.* kompanjī) = trgovačko društvo.
cif — *skrać. za engl.* cost, insurance, freight (na prodavača pada ne samo vozarina i

trošak ukrcavanja i mjerenja, nego i dužnost osiguranja robe).

ciferblat *njem.* (Ziffer — brojka, cifra + Blatt — list) brojčanik na satu, kazalo (*kod nas gdjegdje i* **cifarnīk**).

ciferšlus *njem.* (ziehen — vući + Verschluss — zatvaranje, zapor) *v.* rajsferšlus.

cifra, *2. mn.* cifārā *ar.* (sifr) 1. brojka, znamenka zapisana arapskim ili rimskim znakovima; 2. ukras, šarān ili pisan; **cifrast** — kićen, udešen, pretjerano dotjeran, nakinduren; **cifrarija** — 1. cifra, ures, šara; 2. kićenje, dotjerivanje; 3. nećkanje, tobožnje sustezanje, odbijanje ponuđenoga, izmotavanje, prenemaganje; **cifrati,** -ām — kititi, urešavati, dotjerivati, udešavati; hvaliti, uzdizati nečije osobine, isticati vrline (kojih obično nema); **cifrati se** — *prenes.* ponositi se, ustručavati se (kao prigovarajući) (Kolar) itd.; **cifrak,** -aka — gizdelin, kicoš; *isto i* **cifraš,** -aša.

cigaja-ovca — vrsta oplemenjene ovce pramenke, uvezene u 18. st. iz Rumunjske.

ciganin, *mn.* cigani (prema imenu nomadskog naroda Cìgānā) skitnica, lutalica, beskućnik; *isp.* Mađupak, Jeđupak, Rom, piromiš.

cigar, -āra *v.* cigara.

cigara *španj.* (cigarro — ime jedne vrste duhana na otoku Kubi) oveći svitak duhanskog lista sa mnogo nikotina; puši se bez uvijanja u papir; *prid.* **cigarskī; cigareta,** *2. mn.* cigareta — u fini tanki papir uvijen rezani duhan koji se puši zajedno s papirom; *prid.* **cigaretnī; cigaretnī papīr** (cigaretpapīr, cigar-ćage) tanak posebno udešen i u listiće rezan te u »knjižice« složen papir za uvijanje duhana u cigarete; *isp.* flispapir; **cigarleta** — novi izum jedne britanske tvornice duhana: duhanskim listom ovijena cigareta (s filterom) od blage mješavine duhana za cigare; **cigarluk, cigaršpic (cigaretšpic)** — od različitih materija načinjen tuljac u koji se stavlja cigara ili cigareta da se izbjegne izravni dodir s nikotinom; usnik, zarog, »mundštik«; **cigarillo** — mala cigara.

cigati, -ām *v.* cigovati.

cigla, *2. mn.* cīgālā (*akc. i* cigālā) *njem.* (Ziegel od *lat.* tegula) umjetno napravljeni građevni kamen u obliku kvadera *(v.)* od pečene zemlje (ilovače); *naš izraz:* opeka, *prid.* **ciglen; ciglana,** *2, mn.* ciglanā — gdje se proizvodi cigla; **ciglar,** -āra, 5. ciglāru *i* -āre — tko pravi cigle, opekar; *prid.* **ciglārev** *i* **-ārov; ciglārskī; ciglovina** — otpaci cigle, ciglena prašina.

ciglrot *njem.* (Ziegel — cigla + rot — crven) crven poput pečene cigle, ciglenocrven, crvenkast, žućkast (*isp.* terakota 3).

cigovati, -ujēm *njem.* (ziehen) nabrati, nabirati (tkaninu); **cigovan šos** — suknja, stegnuta u struku, tako da nabori slobodno padaju (za razliku od legovanog šosa [*v.*] gdje su nabori izglačani jedan preko drugoga).

cigura *v.* cikorija.

ciharmonika, 3. -ci (*njem.* ziehen — vući + harmonika) — harmonika na rastezanje, rastegača.

cihlide (*mn. ž. r.*) *lat.* (cichlidae) sićušne ribe iz porodice grgeča, podrijetlom iz tropskih krajeva Afrike i Amerike, a kod nas se drže u akvarijima (živih su i promjenljivih boja); afričke cihlide njeguju svoje mladunce u ustima (u usta jedne ribice dugačke 7 cm stane šezdesetak mladih dugačkih po 8 mm); američke ne drže mlade u ustima, ali se i one vrlo pažljivo brinu za prehranu svojih »potomaka«.

cijan, -āna *grč.* (kyaneos — crnkastomodar, mrk) otrovni spoj ugljika s dušikom; *prid.* **cijānov; cijanamīd,** -īda — dušikovo vapno, umjetno gnojivo; **cijanat,** -āta — sol cijanove kiseline; **cijanīd,** -īda — sol cijanovodične kiseline (otrov); **cijankalīj,** -ija (*pored* **cijankalijum**) cijanova kiselina: kalijev cijanovodik; kalijev cijanid: spoj cijana s kalijem i dušikom, veoma otrovan.

cijanizacija — 1. uništavanje gamadi otrovnim cijanovim spojevima; 2. izluživanje zlata i srebra iz rudā s pomoću otopine natrijeva cijanida.

cijanopija *grč.* (kyaneos — crnkastomodar + ōps, 2. ōpos — oko) bolest očiju kad bolesnik sve vidi u modroj boji; *naš izraz:* modrovidost.

cijanovodik (-vodonīk), -īka (*isp.* cijan) *kem.* spoj kojega ima u amigdalinu *(v.)*, u koštīcama trešanja, bresaka, badema; *prid.* **cijanovodičan (-vodoničan),** -čna, -čno; **cijanovodična (-vodonična) kiselina** — vrlo jak otrov, miriše po bademima; najmanja doza smrtonosna.

cijanoza *grč.* (kyaneos — crnkastomodar, mrk) usporeno kolanje krvi u venama; krv postaje tamnocrvena i prosijava kroz tkivo kao da je modra; *naš izraz:* modrenica.

cikada *lat.* (cicada) 1. velik cvrčak koji cvrči tankim oštrim glasom; 2. **cikade** — rod tropskih i suptropskih golosjemenjača, sličnih palmama.

cikcak *njem.* (zickzack) vijugast, zavojit; *isto i* **cikcakast** (Cesarec); **cikcak-crta (-linija)** — isprekidana crta s oštrim zavojima (u nekim je našim krajevima zovu: *ševuljica, reskavica*); **cikcakati,** -ām — hodati u cikcaku, amo-tamo, teturati, kolebati.

cikl, *2. mn.* cikla *grč.* (*isp.* ciklus) isto što i (njemačko) herc *(v.)*.

Ciklādi (*pored* **Kiklādi**), -ādā (*mn. m. r.*) *grč.* (*isp.* ciklus) — skup od preko 200 otoka u Egejskom moru (smješteni su kružno, odakle im i ime: znatniji su među njima *Naksos* i *Andros*); *prid.* **cikladskī (kikladskī).**

ciklama *lat.* (cyclamen) biljka križalina, klobučac, miholjica, menegled, gorska ljubica, lulica (cvjetovi vrlo ugodno mirišu).

ciklički *grč.* kružni; koji se ponavlja, koji se tiče jednoga kruga (ciklusa); *isp.* kiklički.

ciklistika, 3. -ci *franc.* (cycliste — biciklist) biciklistički sport.

ciklitis (*akc. i* **ciklitis**) *grč.* upala očnih kapaka, osobito u predjelu trepavica.

ciklobal (*isp.* bicikl + njem. Ball — lopta) igra slična nogometu ili rukometu; protivnici sjedeći na biciklima nastoje ugurati loptu od tkanine u protivnički gol.

cikloforija *grč.* vrsta zrikavosti, razrokosti.

cikloida *grč.* (*isp.* ciklus + eidos — lik) *geom.* krivulja koja opisuje točku nekoga kruga kad se krug valja po pravcu (u našim rječnicima: točkarica, tačkarica); ako se krug valja na drugom krugu, nastaje **epicikloida** ili **hipocikloida; cikloīdan,** -dna, -dno — 1. nalik na krug, zaokrugljen; 2. kod ciklotimije *(v.)* izraz za oznaku osobito snažnih i vremenski pravilnih izmjena vedrih i tužnih stanja bolesnika.

ciklometar, -tra, *2. mn.* ciklometara *grč.* (kyklos — krug + metron — mjera) sprava kojom se mjeri prevaljeni put kod vozila (zapravo broj okretaja osovine kotača); *naš izraz:* putomjer.

ciklōn, -ona *grč.* (kykloō — savijam, vrtložim, opkoljavam) 1. vrtložno kretanje atmosfere uz niski pritisak u centru kretanja, popraćeno velikom oblačnošću i oborinama; 2. oluja, vihor; 3. *tehn.* aparat za suho čišćenje uzduha i plinova od prašine; 4. mješavina cijanovodika i klora, plin kojim se uništava gamad (*isp.* ciklonizacija).

ciklona *grč.* (*isp.* ciklon) područje niskog uzdušnog tlaka, opkoljeno višim tlakom; *isp.* depresija; *prid.* **ciklonalan,** -lna, -lno.

ciklonet *franc.* (cyclonette) automobil na tri kotača.

ciklonizacija — uništavanje gamadi ciklonom (*v.* ciklon 4); *glag.* **ciklonizirati,** -nizīrām; *isto i* **ciklonizovati,** -ujem.

ciklonopatija *grč.* (*isp.* ciklon + pathos — trpljenje, nevolja) osjetljivost čovjeka na promjene vremena, osobito u vezi s vjetrovima.

ciklonoza *grč.* (*isp.* ciklon) bolesne pojave u vezi sa ciklonima.

Ciklop (*pored* **Kiklop**) — 1. div iz grčke mitologije s jednim okom na čelu; 2. rod račića; **ciklopskī** (*pored* **kiklopskī**) — snažan, divovski, gigantski; **ciklopskī (kiklopskī) zidovi** — prethistorijske građevine od ogromnih kamenitih balvana za koje pričaju da su ih gradili Ciklopi; **ciklopija** — *med.* jednookost (nakaznost kad se individuum rodi samo s jednim okom nasred čela).

ciklopista (*isp.* bicikl + pista) utrkivačka staza za bicikliste.

ciklorama *grč.* (kyklos — krug + horama — pogled, prizor) vrsta najnovijeg kinematografa u kojem se slike projiciraju u okrugloj dvorani svuda po zidovima, a gledaoci prate film stojeći; filmsko platno ide uokrug, a gledalac je u sredini gdje i projekcioni aparat; gledalac bi se morao osjećati kao da se nalazi usred samog zbivanja.

ciklostīl, -ila *grč.* kyklos — krug + stil, *v.*) stroj za umnožavanje dopisa, okružnica i dr.

ciklotaksi (*isp.* bicikl *i* taksi) bicikl s prikolicom koju vlasnik iznajmljuje, a sam sjedi na sjedalu i upravlja vozilom (prvi put se pojavio u Parizu 1940).

ciklotimija *grč.* (*isp.* ciklus + thymos — srce, duša) duševna neuravnoteženost koja se očituje u naizmjeničnim jačim ili slabijim stanjima vedrine i tuge; *prid.* **ciklotīman,** -mna, -mno — otvoren, pristupačan, susretljiv, društven, ali začas i zatvoren, povučen, tih, potišten; **ciklotimik,** *mn.* -ci — čovjek sklon ciklotimiji.

ciklotrōn, -ona *grč.* (kyklos — krug + *isp.* elektron) elektromagnetski aparat za dobivanje veoma brzih nabijenih čestica (protona, deutrona, alfa-čestica) u svrhu razbijanja atomskih jezgara; osnovan je na principu rezonancije električno nabijenih čestica koje se kreću u magnetskom polju pod djelovanjem vanjskih izmjeničnih snaga visoke frekvencije.

cikloturizam, -zma (*isp.* bicikl *i* turizam) turizam na biciklima.

ciklus *grč.* (kyklos — krug, kolo, kolut, okrug, kotač, sve što je okruglo) 1. skup raznih

pojava, radova, procesa koji tvore zatvoren krug razvitka u toku nekog vremenskog razmaka (npr. *proizvodnī ciklus*); 2. završen krug, zbir međusobno povezanih pojava koje se ponavljaju istim redom (npr. *lùnārnī ciklus* = vrijeme od 19 godina poslije kojega se Mjesečeve mijene ponavljaju istim redom; *sunčanī ciklus* traje 27 godina); 3. određena grupa naučnih disciplina; 4. cjelina sastavljena od srodnih radnja, npr. *ciklus predavānja, koncerāta* i sl.; 5. niz epskih djela sa zajedničkim glavnim licima ili sredinom, npr. *ciklusi naših narodnih pjesama.*

cikòrija *lat.* (cichorium) 1. biljka vodopija, žućenica (samljeven prženi korijen te biljke služi kao dodatak pa i nadomjestak kavi); 2. *prenes.* žensko čeljade bez temperamenta (Matoš); *isp.* cukervaser.

cȉkvati se, -ām se (možda od tal. *cinque* — pet) igrati se prstima (*isp.* mora[2]).

C. I. L. — *skrać. za tal.* Corpo Italiano di Liberazione (Talijanski korpus za oslobođenje); ime što su ga 22. ožujka 1944. dobile talijanske čete koje su se borile sa Saveznicima protiv Nijemaca.

cilīcij, -ija *lat.* (cilicium) haljina od kostreti.

cilije, cìlījā *(mn. ž. r.) lat.* (cilia) fina dlaka uopće, npr. a) trepavice, b) dlačice kod praživa koje im služe za pokretanje, c) pokretne spolne stanice kod biljaka.

cìlindar (*pored* **cilìndar**), -dra *2. mn.* cìlindārā *grč.* (kylindros — valjak, smotana knjiga) 1. valjak; geometrijsko tijelo koje nastaje vrtnjom pravokutnika oko jedne njegove stranice koja se zove *os cilindra;* 2. dio parnog stroja ili motora s unutarnjim izgaranjem u obliku valjkaste zatvorene kutije unutar koje se pokreće stap koji pokreće stapajicu (radilicu); 3. visoki muški šešir s uskim tvrdim obodom, napravljen od svilenog pliša (danas samo za svečane zgode; *isp.* chapeau claque); 4. stakleni valjak na petrolejskoj lampi; *prid.* **cìlindarskī (cilìndarskī); cilìndričan,** -čna, -čno — valjkast, koji ima oblik valjka; **cilìndrična stakla** — naočale sa staklima savinutim samo u jednom pravcu.

cilìnder *v.* cilindar.

cilìndraš, -aša, 5. cìlindrašu — čovjek koji glavu pokriva cilindrom, »veliki gospodin«, »ugledna ličnost« (poluprezirno); *isp.* cilindrijak.

cilindrìjak, -aka, 5. cilindrijače, *mn.* -aci *v.* cilindraš (Krležina varijanta za njegov porugljiv izraz »homo cylindriacus«).

cȉlšajba *njem.* (Ziel — cilj + Scheibe — ploča) nišan, meta.

cȋlj, cȋlja, *lok.* cilju, *mn.* ciljevi *njem.* (Ziel) 1. meta, nišan, točka u koju se gađa, mjesto do kojega se utrkuje; 2. želja koju čovjek hoće postići, nakana, namjera, težnja, svrha; **ciljati,** cȋljām — nišaniti, gađati, mjeriti okom, smjerati, težiti, nastojati da se postigne.

cìma *tal.* 1. uže, priveza, konop, prudijes *(v.);* 2. vriježe, lišće u luka, repe, bundeve i sl. (Nar.).

cimáza *grč.* (kymainein — talasati se; vreti) ferment kvasnih gljivica koje uzrokuju alkoholno vrenje.

cȉmbal *grč.* (kymbalon) 1. muzička sprava u obliku trapeza sa mnogo žica po kojima se udara sa dva batića; 2. **cȉmbali,** činele, zile — dva diska od mjedi ili bronce koji se udaraju jedan o drugi; 3. registar na orguljama sa zvoncima; **cimbàlar,** -ára *i* **cimbàlaš,** -āša — muzičar koji udara u cimbal.

Cȉmbar, -bra, *2. mn.* Cȉmbārā — pripadnik starog germanskog plemena (Cimbre je g. 101. pr. n. e. upokorio rimski vojskovođa Marije).

cȉmbule, cȉmbūlā *(mn. ž. r.) v.* cimbal.

cimelija *lat.* 1. vrijedan antikni ili srednjovjekovni predmet neke biblioteke (knjiga, rukopis, papirus i sl.); 2. neka vrijedna sitnica, osobito u samostanskim riznicama.

cimènta *tal.* 1. limena posudica (sadržava 1 do 2 decilitra); 2. *prenes.* čovjek šuplje, prazne glave, praznoglavac, šupljoglavac.

cimentírati, -mentīrām — 1. (*dijal. prema* cement) *v.* cementirati; 2. (*prema* cimenta) baždariti, izmjeriti količinu tekućine; **bȉti dobro cimentīran** — moći mnogo popiti a ne opiti se.

cìmer[1] — »soba. Od njemačkog: Zimmer. U carskoj se vojsci govorilo: melde gehorsamst da idem iz cimera: pokorno javljam da izlazim iz sobe« (Krleža). *isp.* cimerher.

cìmer,[2] *2. mn.* cimērā *franc.* (cimier) 1. grb; 2. slika s natpisom na krčmi, dućanu; 3. dio pluga koji drži lemeš za gredelj; *v.* cimerkolega.

cȉmerfarbe *njem.* (Zimmer — soba, Farbe — boja) bljedilo lica karakteristično za osobe koje mnogo borave u zatvorenim prostorima, koje ne izlaze na zrak.

cimer fraj *v.* Zimmer frei.

cimerher *njem.* (Zimmer — soba + Herr — gospodar) podstanar; samac koji stanuje u iznajmljenoj sobi; **cìmerkolega** — susta-

nar u zajedničkoj sobi; dva »cimerhera« jedan prema drugome (*kraće:* **cimer;** *žen.* **cimerica**).

cimerkomandant — »sobni starješina« (Cesarec).

cimerman *njem.* (zimmern — tesati) tesar, drvodjelja; **cimermanija** — tesarski posao, tesarstvo; **cimermaniti,** -mermanim — baviti se tesarstvom, raditi tesarski posao (Nar.).

cimerrajn *njem.* (Zimmer — soba + rein — čist) prvotno izraz za psa koji je toliko njegovan da se može pustiti i u sobu, a onda i za sve drugo što se može dopustiti u pristojnom društvu.

cimervaldska ljevica *v.* Zimmerwald.

cimet *grč.* (kinnamonon *od hebr.* quinnamon) slatka korica oguljena s mladih grana mirisave lovorike iz tropske Azije (dodaje se za slađenje i začin pecivu); *prid.* **cimetov.**

cimitar, -tra, *2. mn.* cimitara *v.* cintor.

cimiter *v.* cintor (Nar.).

cimotičan, -čna, -čno *grč.* (zyme — kvas) koji izaziva vrenje, skisnuće.

cimt *v.* cimet.

cin, cina *njem.* (Zinn) kemijski element kositer, kalaj; *prid.* **cinen.**

cina (*lat.* Artemisia cina) biljka kojoj cvijet sadrži santonin i služi za lijek protiv glistavosti.

cinabar *v.* cinober; **cinabarit,** -ita *grč.* (kinnabaris) rumenica; rudača koja sadržava cinober.

cinak, cinka *v.* cink.

cinamon, -ona (*isp.* cimet) cimetovac (drvo).

Cincarin, *mn.* Cincari (*pored* **Cincar,** -ara) — 1. isto što i Aromun *(v.);* među Cincare računaju se još: Kucovlasi, Ašani, Crnovunci; 2. *u prenesenom smislu (malim slovom:* **cincar, cincarin)** trgovac na malo, a potom i škrtac; *prid.* **cincarski; cincarija** — 1. skup cincara, sitničari, malograđani, grošićari, kramari, ćifte; 2. cincarski posao, sitničarenje, škrtarenje, malograđanština; **cincariti,** cincarim — trgovati na malo; cjenkati se (uporno, do posljednje pare).

cin-cin *v.* čin-čin.

cinčan i sl. *v.* cink.

cindelica *njem.* (zünden — paliti + Hölzchen — drvce) u nekim našim dijalektima još i danas naziv za šibicu, žigicu (iz doslovnog prijevoda te njemačke riječi vodi svoje podrijetlo i izraz »palidrvce«).

cinder, *2. mn.* cindera (zünden — paliti) upaljač, nažigač, kresivo, »fajercajg« (*isp.* tauzndcinder).

cindra *v.* citra *(dijal. i zast.).*

Cinecitta (*čit.* činečita) *tal.* (cine — kino + citta — grad) velika postrojenja za produkciju filmova nedaleko od Rima (u prenesenom smislu i svaki drugi »filmski grad«).

cinemaskop, cinerama *v.* sinemaskop, sinerama.

cinen *v.* cin.

cinerama *v.* sinerama.

cinerarij, -ija (*pored* **cinerarijum)** *lat.* (cinis, 2. cineris — pepeo) urna, žara u kojoj su stari Rimljani držali pepeo spaljenih pokojnika.

cinerarija *lat.* (cinis, 2. cineris — pepeo) *bot.* pepeljuga (biljka krasnica pepeljaste boje; vrsta glavočika).

cingara (*isp.* cimbal) zvonce što se vješa stoci o vrat, mjedenica; **cingarati,** -am — zvoniti, zveckati cingarom.

cingareska, 3. -ski *i* -sci, *2. mn.* -ski *tal.* (zingaro — ciganin) *poet.* naziv za pjesničko djelo koje obrađuje motive iz ciganskog života (npr. starodubrovački spjev »Jeđupka« u našoj književnosti).

cingeš *v.* cinkuš.

cingulum *lat.* (cingulum) pojas uz svećeničku odjeću.

ciničan *v.* cinizam.

cinija (po imenu njem. botaničara Gottfrieda Zinna) vrtna biljka iz porodice glavočika.

cinik *v.* cinizam.

cinizam, -zma *grč.* (kynosarges — škola u staroj Ateni; kyon, kynos — pas) 1. filozofsko učenje o vrlini kao najvećem dobru i o potrebi povratka prirodi uz potpuno odbacivanje uobičajenih društvenih konvencija (zastupnici Antisten, Diogen); 2. bestidnost, drskost, gruba otvorenost, prezir morala i svake društvene forme; **cinik,** *mn.* -ci, 2. cinika — 1. pripadnik filozofske škole koju je u 4. st. pr. n. e. osnovao Sokratov učenik Antisten; cinici su odbacivali moralne norme, osnovane na društvenim običajima i prilikama, bili su protivnici ropstva i pozivali su na »prirodno« ponašanje, jednostavnost i povratak prirodi; 2. čovjek koji je ravnodušan na dobro i zlo, koji se iz nekih dubljih filozofskih razloga svemu smije, kome ništa nije sveto; 3. *pogrd.* bezočnik, drznik; *prid.* **ciničan,** -čna, -čno — bezočan, drzak, bezobrazan; koga ne dira ni dobro ni zlo; *isto i* **cinički.**

cink *njem.* (Zink) tutija; kemijski element; teška kovina modrikastobijele boje; *znak* Zn; *prid.* **cinkov** (*v.* cinkova mast); **cinčan;**

cinčati, -ām — prevlačiti cinkom; **cinkīt,** -ita, — ruda, cinkov oksid; **cinkara** — tvornica cinka; *isto i* **cinkārna.**

cinkati, -ām *šatr.* (iz njem. zinken — doglašivati) dojaviti vlastima, optužiti, »otkucati«, denuncirati; isto i **cinkovati,** -ujem; **cinker** — potkazivač, doušnik, »tužibaba«.

cinkografija *njem.-grč.* (*isp.* cink + grafo — pišem) 1. postupak analogan litografiji; litografski kamen zamjenjuje ploča od cinka u koju se urezuju slike i slova; 2. radionica za izradu knjigotiskarskih klišeja; **cinkograf** — radnik u cinkografiji; *prid.* **cinkografskī.**

cinkotipija *njem.-grč.* (cink + typos — lik, slika) urezivanje, jetkanje slika u cinku.

cinkova mast (*njem.* Zinksalbe) — bijela mast koja se upotrebljava za liječenje lakših ozljeda kože.

cinkpleh *njem.* (*isp.* cink *i* pleh) cinčani lim.

cinkuš *mad.* (csengo) zvonce.

cinkvajs *njem.* (cink + weiss — bijel) bijela slikarska boja; cinčano bjelilo, umjetni bijeli slikarski pigment, po sastavu cinkov oksid.

cinober *njem.* (Zinober od *grč.* kinnabaris) živin sulfid žutocrvene boje koji služi za boju slikarima; *zove se i* cinabar; *naš izraz:* rumenica; **cinoberast,** -a, -o — žutocrven, žućkastocrvenkast (Krleža).

cinquecento *v.* činkvečento.

cinshauz *v.* Zinshaus.

cintor *tal.* (cimitero) 1. prostor oko crkve, crkveno dvorište; 2. groblje; (»ograđen prostor oko crkve koji služi ujedno kao groblje. Od talijanskog *cimitero*«; Krleža).

CIO — *skrać. za franc.* Confédération internationale olimpique (Međunarodni olimpijski savez).

ciompi *v.* čompi.

cionizam, -zma (po tvrđavi Sion, *hebr.* zijjon, u starom Jeruzalemu) nacionalni pokret Židova za uspostavu židovske države u Palestini; **cionist(a)** — pristaša cionizma; *žen.* **cionistkinja;** *prid.* **cionistički.**

cip *njem.* (Ziepchen — pile) ime nekih ptica, u različitim krajevima različita značenja: bijeli drozd, žutovoljka, strnadica, cikavica.

cipa *grč.* opna, kožica (na jajetu, na mlijeku), tjena, membrana.

cipal (cipao), cipla, *2. mn.* cipālā *grč.* (kefale — glava, *preko lat.* cephalus) morska riba, skočac, skakavac (»skače preko mreže«, Skok).

Cipar (*pored* **Kipar**), -pra — otok u Sredozemnom moru; *prid.* **ciparskī (kiparskī).**

cipela, *2. mn.* cipēlā *mad.* (czipo) vrsta obuće; taj je izraz gotovo potpuno istisnuo naše stare izraze *postola* i *crevlja; umanj.* **cipelica;** *uveć.* **cipeletina; cipelār** — tko pravi cipele, obućar uopće; **cipelcug** — polušaljiva riječ u vezi s njem. *cug* (Zug — vlak, željeznica), a znači hod, pješačenje; **cipelcuger** — pješak.

cipija, *2. mn.* cipījā — isto što i cicija; **cipiluk** — cicijaštvo.

ciplar — ptica što se hrani ciplima.

ciplara, *2. mn.* ciplārā — mreža za lovljenje cipala.

cipor *rum.* (kiborean) prostak; **ciporka,** 3. ciporki, *2. mn.* ciporkī, — prostakinja, prostakuša.

cipov, -ova *mad.* (czipo) bijeli kruh; **cipovka,** 3. -ci, *2. mn.* -kī — hljepčić, kruščić, zemička.

cipres, *2. mn.* cipresā *v.* čempres; *isto i* **cipresa,** *2. mn.* cipresā.

Ciprijān *lat.* »na Cipru rođeni«.

ciprinide *(mn. ž. r.) lat.* (Cyprinus carpio — šaran) ribe nizinskih voda (šaran, som, štuka, karas, mrena, kečiga, kesega, bjelica, itd.); *prid.* **ciprinidskī,** -ā, -ō; *isp.* salmonide.

cipun *grč.* (síphon) teglica, cmrk; cijev, tuljac.

cirada *v.* cerada.

circa *v.* cirka.

circulus vitiosus *lat.* (*čit.* cirkulus viciosus) 1. doslovno »pogrešan krug«, zatvoren krug; u logici — neispravan dokaz koji uzima za premisu nešto što bi istom valjalo dokazati, npr. mak uspavljuje, jer ima svojstvo da uspavljuje; 2. *prenes.* bezizlazan položaj; *isp.* idem per idem.

circum *lat.* (*čit.* cirkum) okolo, naokolo, uokrug (složenice *v.* pod cirkum).

Circumdederunt me dolores mortis *lat.* (*čit.* cirkumdederunt...) Zahvatiše me bolovi smrti (početne riječi jednoga pogrebnog psalma u katoličkom ukopnom obredu); *isp.* cirkumdederunt.

Cirijak, 5. -če *grč.* (kyrios — gospodin) »gospodski sin«, »gospodičić«.

cirk[1] *v.* cirkus.

cirk[2] *franc.* (cirque *iz lat.* circus — krug) *geogr.* ponikva, vrtača (ljevkasta udubina u prostranim vapnenačkim površinama).

cirka *lat.* (circa) oko, po prilici; *skrać.* ca, cca.

cirkl *njem.* (Zirkel *od lat.* circulus — krug) šestar, šestilo, kružilo; sprava za crtanje krugova.

cirkonij, -ija (*pored* **cirkonijum**) *perz.* (zircon) kem. element (dobiva se iz cirkona, *v. dalje*), atomska težina 91,22, tablični br. 40; *znak* Zr; sjajan metal, sličan čeliku; primjenjuje se za premazivanje peći, pripravljanje tiglova i dr.; u obliku praha pomiješan sa svojim nitratom upotrebljava se za blicliht *(v.)*; **cirkon,** -ona — dragi kamen dijamantnog do staklastog sjaja; proziran, poluproziran ili neproziran; boje žute, zelene, crvene i smeđe.

cirkul *tal.* (*isp.* circolo — područje) 1. nekadanji naziv (u Dalmaciji) za okrug, okružje, oblast, područje, kotar, srez; 2. u dalmatinskih pisaca (npr. Dinko Šimunović) naziv za nekadašnjeg okružnog kapetana.

cirkulacija *lat.* (circulus — krug, obruč) 1. kružno gibanje, optok, kolanje (npr. krvi); 2. promet, saobraćaj; *prid.* **cirkulacioni; cirkulacioni papiri** — vrijednosni papiri, mjenice i sl. koji služe kao zamjena za gotov novac; **cirkular,** -ara — 1. raspis, okružnica; 2. kružna pila, testera; **cirkularna pila** *v.* cirkular 2; **cirkularist(a)** — radnik drvoprerađivačke struke koji radi na cirkularu.

cirkulirati, -kuliram (*isp.* cirkulacija) — kružiti, gibati se u krugu, teći, optjecati, kolati, ići od ruke do ruke; *isto i* **cirkulisati,** -šem.

cirkumcizija *lat.* (circumcidere — obrezati, opsjeći) obrezanje (kod Židova i muslimana); *isp.* sunet.

cirkumdederunt *lat.* (*isp.* Circumdederunt me...) opijevanje mrtvaca, opijelo, sprovod, ukop, pogreb, smrt (*katkada i* **cirkumdederum**).

cirkumferencija *lat.* (*isp.* circum + fero — nosim) opseg, obuhvat, veličina, količina.

cirkumfleks (*akc. i* **cirkumfleks**) *lat.* (circum — naokolo + flexus — zavoj) dug naglasak koji se npr. na slovu a bilježi znakom â ili ä.

cirkumlokucija *lat.* (*isp.* circum + loqui — govoriti) opširno opisivanje, razvlačenje nadugo i naširoko (Matoš).

cirkummediteranski *lat.* (circum — naokolo + *isp.* Mediteran) koji se nalazi oko Sredozemnog mora, sredozemni, sredozemski.

cirkumpacifički *lat.* (*isp.* circum + *isp.* Pacifik) koji se nalazi oko Tihog oceana.

cirkumpolaran, -rna, -rno *lat.* (circum — naokolo + polaran, *v.*) koji je oko pola; **cirkumpolarne zvijezde** — zvijezde koje se okreću u blizini zvijezde Sjevernjače i zbog toga nikad ne silaze s vidika (Mali i Veliki Medvjed).

cirkumspektivan, -vna, -vno *lat.* (circumspicere — ogledavati se) koji se ogledava oko sebe (*isp.* retrospektivan).

cirkumstancija *lat.* (circumstare — stajati uokolo) okolnost, stjecaj događaja.

cirkumterestričan, -čna, -čno *lat.* (*isp.* circum + terra — zemlja) 1. koji leži na periferiji Zemlje; 2. *astr.* koji se u svemirskom prostoru nalazi u blizini Zemlje.

cirkuo, cirkula *v.* cirkul.

cirkus, *2. mn.* cirkusa *lat.* (circus — krug) 1. u robovlasničkoj društvenoj epohi — golemi javni otvoreni ograđeni prostor za igre i natjecanja; 2. kazalište s akrobatskim i gimnastičkim priredbama i predstavama u kojima nastupaju ljudi i životinje; 3. *prenes.* čudan, zabavan prizor; nepristojna buka, svađa, nered; *prid.* **cirkuski; cirkusant,** *2. mn.* cirkusanata — 1. artist u cirkusu; 2. čovjek koji se vlada kao lakrdijaš iz cirkusa; *isto i* **cirkusaner;** *žen.* **cirkusantica** *i* **cirkusantkinja** (*akc. i* **cirkusantkinja**).

cirokumulus *v.* cirus.

cirostratus *lat.* (*isp.* cirus + *isp.* stratus) dugačak, tanak, proziran i neprekinut oblak u velikim visinama.

ciroza *lat.* (cirrhosis *od grč.* kirros — žut) otvrdnuće i smežuranje unutarnjih organa; *prid.* **ciroličan,** -čna, -čno.

cirus *lat.* (cirrus — kovrča, vitica, uvojak) 1. sitni paperjasti oblačići; »kovrčice«, »janjići«, »oblaci runjavci«; 2. oplodni organ kod crvi; 3. vitičasti privjesak na tijelima mnogih nižih vodenih životinja (npr. za probavu hrane).

cis[1] — *lat.* u složenicama znači »s ove strane«, npr. **cisalpinski** *(v.)*; *prot.* trans.

cis[2] — *muz.* za pola tona povišeni glas *c.*

cisalpinski *lat.* (cis — s ove strane + *isp.* Alpe) koji je s ove strane Alpi (južno); *v.* cispadanski.

Cislajtanija — naziv za tzv. »austrijske« zemlje u bivšoj Austro-Ugarskoj (*doslovno:* s ove strane Leithe, tj. rijeke Lajte, desnog pritoka Dunava, kojom je djelomično tekla granica između Austrije i Mađarske do 1918); *isp.* Translajtanija; kod starijih pisaca rijeka Leitha zove se i Litava, pa odatle i naziv **Cislitavija,** *prid.* **cislitavski.**

cisoida *grč.* (kissos — bršljan + eidos — lik) vrsta krivulje (trećeg stupnja) u geometriji.

cispadanski *lat.* (cis[1] + Padus, Pad, danas rijeka Po u Italiji) s ove strane rijeke Pada (Poa; gledano iz Rima).

cista, *2. mn.* cista *grč.* (kystis — mjehur) 1. mokraćni mjehur; 2. zbog bolesti nastala šupljina u tijelu, ispunjena gnojem, sukrvicom ili kašastim sadržajem; 3. brončana posuda cilindričnog oblika; **cistalgija** (*grč.* algos — bol) boli u mjehuru.

cistektomija *grč.* (*isp.* cista + *isp.* ektomija) operativno odstranjenje neke ciste.

cistercit, -íta — pripadnik jednog ogranka benediktinskog reda (ime po opatiji Citeaux, *lat.* Cistertium, u Burgundiji); *prid.* **cistercitski.**

cisterna, *2. mn.* -ernā *i* -ernī *lat.* nakapnica (za skupljanje kišnice), čatrnja, gusti(je)rna, šterna; **brod-cisterna** — brod za prijevoz nafte, pitke vode i drugih tekućina; **auto-cisterna, vagon-cisterna** — vozila za prijevoz benzina, ulja i sl.

cisticerk *lat.-grč.* »ikrica«, ličinka nekih trakavica koja uzrokuje ikričavost domaćih životinja.

cistitis (*akc. i* **cistitis**) *grč.* (*isp.* cista) katar mokraćnog mjehura.

cistoskopija *grč.* (*isp.* cista + skopeo — gledam) *med.* pregled ciste **cistoskopom.**

cistotomija *grč.* (*isp.* cista + temnō — siječem) *med.* operativno otvaranje mokraćnog mjehura ili koje druge ciste.

Cita *v.* Zita.

citadela, *2. mn.* citadela *tal.* (cittadella) tvrđava, utvrda, uporište; samostalna utvrda u gradu ili većoj tvrđavi, obično na povišenom mjestu, od stambenih četvrti odijeljena čistim prostorom, esplanadom.

citara, *2. mn.* citara *v.* citra; **Cithara octochorda** (*čit.* citara oktokorda, tj. osmerostruna) *lat.* katolička crkvena pjesmarica prvi put objavljena u 18. st., sadrži latinske i hrvatske pjesme za osam različitih prigoda (odatle joj i ime); **citaraš,** -āša — svirač na citari, citri.

citat, -áta *lat.* (citare — pozvati, sazvati; napominjati, imenovati) 1. izreka ili komad teksta doslovno prenesen iz drugog spisa; naš izraz: navod; 2. čovjek koji je pozvan (»citīrān«) pred sud; **citato loco** (*čit.* citato loko) — na citiranom, navedenom mjestu (u knjizi); isto tamo; **citirati,** citīrām — 1. navesti, navoditi; donijeti (pismeno ili usmeno) doslovce što je tko rekao ili napisao; 2. davati što za dokaz; 3. pozivati koga (na sud i sl.).

CITI — *skrać. za franc.* Confederation Internationale des Travailleurs Intellectuels (Međunarodni savez intelektualnih radnika); *engl.* International Confederation of Intellectual Workers.

citissime *lat.* (*čit.* citisime) vrlo brzo; *isp.* cito.

citius, altius, fortius (*čit.* cicijus, alcijus, forcijus) *lat.* brže, više, hrabrije (geslo današnjih olimpijskih igara).

cito *lat.* brzo; *isp.* citissime.

citoblast *grč.* (kytos — šupljina + blaste — klica, mladica) *med.* stanična jezgra.

citofon, -ōna *lat.-grč.* (cito — brzo + fone — glas) vrsta unutarnjeg (kućnog) telefona.

citogen (*i* **citogen**) *grč.* (kytos — šupljina + genesis — postanak) koji stvara stanice, ćelije u tijelu.

citoliza *grč.* rastvaranje stanica zbog kemijskih, toplinskih, radioaktivnih i drugih utjecaja.

citologija *grč.* (kytos — šupljina + logos — riječ, govor) nauka o gradi i životnim pojavama biljnih i životinjskih stanica; *isp.* citoplazma.

citometar, -tra, *2. mn.* citometārā *lat.-grč.* (citus — brz + metron — mjera) sprava za mjerenje brzine, brzinomjer.

citoplazma *grč.* (kytos — šupljina + *isp.* plazma) *biol.* dio protoplazme (*v.*) životinjskih i biljnih stanica, osnovni, prozirni dio žive stanice u kojem se nalazi jezgra; *isp.* karioplazma.

citostoma *grč.* (kytos — šupljina + stoma — usta) *biol.* ušće stanice, ćelije.

citotoksin, -īna *grč.* (kytos — šupljina + *isp.* toksin) otrov u cisti.

citoyen *franc.* (*čit.* sitoajen) građanin, državljanin.

citra, *2. mn.* citrā *i* citārā *grč.* (kithara) vrsta lire; muzička sprava sa više metalnih žica (oko 40); svira se trzalicom, i to najobičnije tako da je glazbalo položeno na ravnu plohu, na stol); **citraš,** -āša — svirač u citru.

citra consequentiam *lat.* (*čit.* ...konzekvencijam) bez posljedice, tj. samo za jedanput.

citrat, -áta (*isp.* citron) sol limunove kiseline.

citrati, -ām — svirati na citri.

citrin, -ína *grč.* (*isp.* citron) 1. vitamin P, uvjetuje normalnu propustljivost kapilara; 2. žuta vrsta kremena (limunove boje).

citroen *franc.* (*čit.* sitroen) poznata francuska marka automobila (po Andreu Citroenu, koji u Francuskoj važi kao kralj automobila); zbog osebujne linije takvih vozila kod nas je jedan tip citroena nazvan »ružno pače« (prema poznatoj Andersenovoj priči); *isp.* ami.

citron, -ōna *grč.* (kitron) limun, četrun (drvo i plod); *isto i* **citrona;** *prid.* **citronski; citro-**

nàda — isto što i limunada; **citronàt,** -àta — ušećerene u ploške izrezane kore istočnoindijskog limuna.

cìtrusi *lat.* (citrus *od grč.* kitron — limun) drveće i grmlje s trajnozelenim lišćem i mirisnim cvjetovima; plodovi njihovi imaju koru koja sadrži eterična ulja i sočnu jezgru (u citruse spadaju: naranče, limuni, mandarine itd.).

City, Cityja *engl.* (*čit.* sìti) 1. srednji dio grada; 2. dio Londona i nekih drugih velikih gradova u kojemu su smještene ponajglavnije banke i najveća trgovačka poduzeća; **cityrama** *v.* sitirama.

civare, cìvārā *(mn. ž. roda) tal.* (civiera) nosila; naprava na kojoj se nosi građa kad se nešto zida; *isto i* **cìvijera** *(jedn.)*.

civīl, -íla, 5. civīle *lat.* (civis — građanin) 1. građanin, građanska osoba; *prot.* vojnik; 2. građansko stanje (u protivnosti s vojničkim); 3. građansko odijelo; 4. *pravn.* građansko pravo kao nauka; *prid.* **cìvīlan,** -lna, -lno — 1. građanski; 2. *pravn.* što se tiče općega građanskoga (privatnoga) prava; *prot.* javnopravni i kazneni (kriminalni); **cìvīlnī brak** — građanski brak, brak koji se sklapa pred građanskim vlastima; **cìvīlnā zaštita** — organizirana aktivnost stanovništva radi smanjenja štetnih posljedica bilo kakve nevolje (neprijateljskog napadaja, poplave, požara, osobito šumskih, potresa i sl.); **cìvīlnā lìsta** — dio državnog budžeta koji se troši na monarha i njegov dvor; **cìvīlnā služba** — služba u građanstvu; **cìvīlnā** (građanskā) **kuràža** — neustrašivost u zastupanju vlastitog mišljenja; **cìvīlnī proces** — sudbeni postupak za utvrđivanje privatnopravnih odnosa; **civìlist(a)** — 1. isto što i civil 1; 2. stručnjak, učenjak ili sudac koji se bavi građanskim pravom za razliku od krivičnog prava.

civilizácija *lat.* (civilis — građanski) 1. »stupanj društvenog razvoja na kojem podjela rada i razmjena među pojedinim osobama, koja iz nje proistječe, i robna proizvodnja, koja ujedinjuje oba ta procesa, postižu pun procvat i vrše prevrat u čitavom prijašnjem društvu« (Engels); 2. visoki stupanj društvenoga razvoja i materijalne kulture; **civilizàtor** — onaj koji širi civilizaciju; ironičan naziv za imperijalističke kolonizatore; *v.* kulturtreger; **civilizírati,** -ìzīrām — provoditi, provesti civilizaciju; *isto i* **civilizovati,** -ujem; **civilizīran (civilizovān)** — kultu-ran, obrazovan, prosvijećen, uglađen, uljudan.

civìtet, -éta *lat.* građansko pravo.

cìvoljak, -ōljka *tal.* (*isp.* chicco — zrno) krupna kap, graška.

cìvra *v.* cifra.

cìvrija *tur.* (sivri — šiljast) 1. nemiran i ljut stvor (čovjek, pas); 2. (cìvrije, cìvrījā, *pl. t.*) kliješta sa šiljastim hvataljkama; *isp.* sivrije, cvikcange, špiccange.

cizelírati, -èlīrām *franc.* (ciseler) 1. obrađivati umjetničko djelo uglatim i oblim čeličnim oruđem da mu površina bude glatka; urezivati malim dlijetom likove i ukrase u kovanu ploču; 2. *prenes.* pažljivo dotjerivati; *isto i* **cìzelovati,** -ujēm; **cizèler,** -era, 5. cizelēru — kovinorezbar, graver; *isto i* **cìzler,** -era; **cizura** — odrezani otpadak kod rezbarenja novca.

CK *v.* Ce-ka.

CKSKH — *skrać. za* Centralni komitet Saveza komunista Hrvatske (*izg.* ce-kā-es-kā-ha).

CKSKJ — *skrać. za* Centralni komitet Saveza komunista Jugoslavije (*izg.* cē-kā-ēs-kā-jōt *ili* jū).

CKSKP(b) — *skrać. za* Centralni komitet Svesavezne komunističke partije (boljševika) (*izg.* cē-kā-es-kā-pe-bē).

ckrli merdžan, -āna *tur.* (sihir — čari, magija + merdžan, *v.*) merdžan (koralj) u kome su čari (u nar. pjesmi).

cl — *skrać. za* centilitar.

Cl — *znak za* klor (chloros).

CL — automobilska oznaka za *Cejlon* (Šri Lanka).

clairobscur *franc.* (*čit.* kleropskîr) *v.* chiaroscuro; *isp.* kleropskirist.

clairvoyance *franc.* (*čit.* klervoajāns) vidovitost, sposobnost predviđanja, pronicavost, jasnovidost, vidovnjaštvo; *isp.* klervoajantan.

clan *v.* klan.

clapgirl *v.* klapgerl.

claque *v.* klak, klaka.

clara pacta boni amici *lat.* (*čit.* klāra pakta boni amīci) čisti računi, dobri prijatelji; čist račun, duga ljubav.

clara voce *tal.* (*čit.* klāra vōče) jasnim glasom, jasno, razgovijetno.

clarissime (*čit.* klarìsime) *lat.* preslavni, veleslavni (nekada titula visokih državnih činovnika, *peti padež superlativa* clarissimus).

clarum ingenium *lat.* (*čit.* klārum ...) bistra glava, jasan duh.

class *v.* klas.

Claudite jam rivos, pueri; sat prata biberunt *lat.* (*čit.* Klaudite...) Zatvorite potoke, dječaci; dosta su pili pašnjaci (Vergilije); običava se ironično govoriti umjesto: dosta je, završite već jedanput.
Clausewitz (*čit.* Klauzevic; Karl, 1780—1831) podrijetlom Poljak, osnivač pruske visoke vojne škole, priznati strateg i vojni pisac (analize napoleonskih ratova) (Krleža).
clavecin *v.* klavesen, klavsen.
clavicembalo *v.* klavičembalo.
clearing *v.* kliring.
Cleo de Merode (*čit.* Kleo d' Merod) poznata pariška plesačica s prijelaza 19. u 20. st.; ljubavnica belgijskog kralja Leopolda II (Matoš).
clergyman *engl.* (*čit.* klerdžimen) svećenik, duhovnik (Matoš).
cliche *v.* kliše.
climb (*čit.* klajm) *engl.* (»penjanje«, »uspon«) društveni ples u Zap. Evropi u modi god. 1936. (pleše se uz beat-muziku, u parovima; partneri ispružaju ruke jedno prema drugome i trljaju se nosovima »na mongolski način«; zatim se okrenu jedno prema drugom ledima i tako završavaju ples).
clipeum post vulnera sumere *lat.* (*čit.* klîpeum ....) štit poslije rana uzimati (biti u zakašnjenju).
cliper *v.* kliper.
C. L. N. — *skrać. za tal.* Comitato di Liberazione Nazionale (*čit.* Komitato di liberacione nacionale) — Komitet za narodno oslobođenje.
Cloaca maxima *lat.* (*čit.* kloaka maksima) sačuvana glavna kanalizacija starog Rima; *v.* kloaka.
clog (*čit.* klog) *engl.* (»drvena cipela, cokula«) irski narodni ples s udaranjem nogu o pod (iz njega se razvio *step; v.*).
cloque *franc.* (*čit.* kloke) vrsta šupljikave (obično jednobojne) tkanine od pamuka ili rejona.
Clotho colum versat, Lachesis net, Atropos secat *lat.* (*čit.* Kloto kolum verzat, Lahezis net, Atropos sekat) Kloto pređu vrti, Lahezis je prede, Atropos siječe (rečenica se odnosi na tri Mojre odn. Parke, *v.*).
clou *v.* klu.
clown *v.* klaun.
Cluny *franc.* (*čit.* Klinî) gradić u Francuskoj sjeverno od Lyona, s glasovitom benediktinskom opatijom; nekada žarište reformnog pokreta za obnovu vjerskog života i crkvene discipline; iz njega je potekao i glasoviti papa reformator Grgur VII (Krleža); *isp.* klinijski.
cluster *v.* klaster.
cm — *skrać. za* centimetar; **cm³** *v.* ccm.
Cm — *znak za kem. element* kirij (curium).
cmm — *skrać. za* kubični milimetar; *isto i* mm³.
CMI — *skrać. za franc.* Comite Maritime International (Međunarodni pomorski odbor).
CN — *znak za* cijan (*v.*).
c/o — *znak za engl.* care of (*v.*).
Co — *znak za* kobalt (cobaltum); *skrać. za franc.* compagnie (*čit.* kompanjî — trgovačko društvo.
CO — automobilska oznaka za *Kolumbiju* (Columbia).
coach *engl.* (*čit.* kouč) učitelj, trener sportske momčadi.
Cocagne *v.* Kokanja.
cochon *v.* ami-cochon; **cochonnerie** *v.* košonerija.
cockboat *v.* kokbot.
cockney *engl.* (*čit.* kokni, 2. -ija) londonski pučki govor, a potom i rođeni Londonac, dijete Londona, pripadnik londonskih nižih slojeva.
cockpit *v.* kokpit.
cocktail *v.* koktel.
cocobolo *v.* kokobolo.
COCOM — *skrać. za engl.* Coordinating Committee for East-West Policy (Koordinacioni odbor za trgovinsku politiku Istok–Zapad); osnovan u svrhu trgovine između zapadnih zemalja i Sovjetskog Saveza i istočnoevropskih država.
cod — *skrać. za* codex; *v.* kodeks.
COD — *skrać. za engl.* cash on delivery — plativo nakon dostave kupljene robe (uobičajen izraz u međunarodnoj trgovini); *isp.* CBD.
coda *tal.* (*čit.* koda) *muz.* 1. »rep«, završni stavak u muzičkoj skladbi; 2. kvačica, zastavica na osminskoj noti.
code *franc.* (*čit.* kod) zakonik; *v.* kod, kodeks; **code-civil** (*čit.* kod-sivîl) ili **Code Napoleon** — građanski zakonik, donesen za vrijeme Napoleona I. god. 1804; prvi zakonik u kojem su ozakonjene ustanove buržoaskokapitalističkog društvenog uređenja, uzor svih kasnijih buržoaskih građanskih zakonika; **Code de commerce** (*čit.* kod d'komers) francuski trgovački zakonik što ga je Napoleon uveo u one dijelove naše zemlje koje je okupirao (»Napoleonova Ilirija«); osobito je značajan za pomorsko pravo te su mno-

ge njegove ustanove još i danas temelj velikom dijelu pomorskih pravnih propisa u čitavom svijetu.
codex *v.* kodeks.
cof, cofa *njem.* (Zopf) pletenica, perčin.
cofa, *2. mn.* cofa *njem.* (Zofe) sobarica (*isp.* kamercofa).
cogitationis poenam nemo patitur *lat.* (*čit.* kogitacionis penam...) za mišljenje nitko ne biva kažnjen (tj. ako ga nije izrekao).
cogito, ergo sum *lat.* (*čit.* kogito, ergo sum) — ja mislim, dakle postojim (rečenica francuskog filozofa Descartesa).
cognac *v.* konjak.
cointreau *franc.* (*čit.* koentro) vrsta likera.
coitus *v.* koitus; **coitus interruptus** — prekinuta obljuba (u odredenom momentu, da bi se spriječilo začeće); **coitus reservatus** (*čit.* rezervatus) — namjerno suzdržavanje pri obljubi, kako bi se produžio spolni užitak; *isp.* carezza.
cokl *v.* sokl; *isto i* **cokla.**
cokula *tal.* (zoccolo) 1. vrsta drvene obuće (obično za blato i zimu, kada se stavlja slama unutra); 2. teška visoka, obično vojnička cipela, bakandža, kundura.
col, cola, *mn.* coli, 2. cola *odn.* colovi, 2. colova *njem.* (Zoll) palac; stara mjera za dužinu (26 mm); *isp.* colštok; **colarica** — daska debela jedan col.
Colchinium — antički naziv za današnji *Ulcinj* (u Crnoj Gori); ime po utemeljiteljima naselja, Grcima iz Kolhide (na maloazijskoj obali Crnog mora).
cold-cream *engl.* (*čit.* kouldkrim) masna (kozmetička) krema, krema za noć.
college *franc.* (*čit.* kolež) kolegij, privatna srednja škola; *v.* koledž.
collegium *v.* kolegij; **collegium musicum** — muzičko društvo, glazbeno udruženje, ustanova za sistematsko njegovanje glazbene kulture.
collier *v.* kolje.
collo *v.* kolet.
colloquium *v.* kolokvij.
colombina *v.* kolombina.
Colombo-plan — po Colombu (*čit.* Kolombo), glavnom gradu Cejlona (Šri Lanka) gdje je god. 1950. održana konferencija ministara vanjskih poslova Britanske zajednice naroda, nazvani plan o podizanju životnog standarda i unapređenju industrije i prometa u Indiji, Pakistanu, Indoneziji, Burmi, Cejlonu i dr. (Colombo-države); plan je uperen protiv utjecaja SSSR i NR Kine na spomenute zemlje.
colon (*čit.* kolon) — novčana jedinica u Kostariki.
colonel *v.* kolonel.
Colonia Agrippina (Agrippinensis) — antičko ime za današnji Köln u Njemačkoj.
Colonia Iulia Emona — antičko ime za *Ljubljanu* (pored Aemona, Emona).
color *lat.* boja (*isp.* kolor, kolorirati); **coloured** *engl.* (*čit.* koled) »obojeni«, crnci, Indijanci i dr. (koji nisu white — bijeli).
colštok *njem.* (Zollstock) drveno nekoliko puta presavijeno mjerilo, obično s druge strane »metra«, na kojem su podjeljci po colovima (*v.*), tzv. »palačno« mjerilo.
colt *v.* kolt.
coltati, -am *njem.* (zahlen) platiti, plaćati (u porugljivom smislu).
col tempo *tal.* (*čit.* kol tempo) s vremenom (Vojnović).
Columbia University *engl.* sveučilište u New Yorku, osn. 1754.
col-unija *njem.-lat.* (Zoll — carina + *isp.* unija) carinska unija, tj. ugovor između dviju ili više država da međusobno uvezena ili izvezena roba ne podleži plaćanju carine.
coljštruk *v.* colštok (Nar.).
Coma Berenices *v.* Berenikina Kosa.
comby *v.* kombi.
come *tal.* (*čit.* kome) kao, kako, na način; *muz.* **come prima** (*akc.* kome prîma) — kao prije; **come sopra** (*akc.* kome sopra) kao gore; **come sta** — kako stoji, tj. bez ikakva dodavanja.
come back *engl.* (*čit.* kam bek) vratiti se (u boksačkom sportu znači povratak natjecatelja u prvotni stav, na prijašnje mjesto); katkada i povratak uopće (u značenju »redivivus«, *v.*).
Comédie Françaís *franc.* (*čit.* Komedî Fransez) državno kazalište u Parizu, osn. 1860; zove se i **Théatre Français.**
comes *lat.* (*čit.* komes) 1. pratilac; 2. u srednjem vijeku grof, u Ugarskoj i Hrvatskoj — župan, glavar jedne županije; *isp.* komeš; *v.* comitissa.
COMES — *skrać. za tal.* Communità europea degli scrittori (Zajednica evropskih pisaca).
comitissa (*čit.* komitîsa) grofica (Đalski); *isp.* comes.
commandeuse *franc.* (*čit.* komandez), komandantovica, žena zapovjednikova (Krleža).
commedia dell'arte *tal.* (*čit.* komedija del arte) talijanska pučka improvizirana vesela igra.
commedia e finita *tal.* (*čit.* komedija e finîta) komedija je svršena; gotovo je.

commedia erudita *tal.* »učena komedija« srednjovjekovna kazališna literatura s utvrđenim i napisanim tekstom, suprotno komediji del arte (»koju je šes pometnika u šes dana žđelo i sklopilo, ter nijesu vele ingvasta u nju utrošili« [po Marinu Držiću]).

comme ci — comme ça *franc.* (*čit.* kom sì, kom sä) tako, tako; i ovako i onako; svakojako; kako se uzme.

comme il faut *franc.* (*čit.* kȍm il fȏ) kako treba; savršeno, sjajno.

commis *franc.* (*čit.* komì) namještenik u uredu, u trgovačkoj kući; trgovački putnik; **commis voyageur** (*čit.* k. voajažȇr) trgovački putnik koji putuje za trgovačku kuću; *v.* agent 1; *v. i* komī.

common law *engl.* (*čit.* kȍmen lô) običajno pravo, englesko nepisano zakonodavstvo (suprotno: statute law — pisano pravo).

commons *engl.* (*čit.* kȍmenz) »pučani«, članovi britanskog Donjeg doma i naziv za sam taj Dom (za razliku od Gornjeg doma, Kuće lordova).

common-sense *engl.* (*čit.* kȍmon sëns) obična pamet; zdrav razum.

Commonwealth *v.* Komonvelt.

communiqué *v.* komunikej.

comodo *tal.* (*čit.* kȍmodo) *muz.* ravnomjerno, bez ubrzavanja.

comp *v.* Co.

compluvium *v.* kompluvij.

comprador *španj.* (*čit.* komprȃdor) kupac; trgovac; **compradores** — trgovačka buržoazija u nekadašnjoj Kini.

compreg *v.* kompreg.

comptoir *v.* kontoar.

computor *lat.* (*čit.* kompȗtor) vrsta moderne elektronske mašine za računanje, elektronski mozak (danas sve više prodire engl. čitanje: kompjutor i kompjuter).

COMSAT (*čit.* komsat) međunarodni konzorcij za telekomuniciranje s pomoću satelita.

con (*čit.* kon) *tal.* s, sa *(prijedlog)*; **con brio** *v.* brio.

con abbandono *tal.* (*čit.* kon abandȏno) *muz.* srdačno, iskreno.

con affetto *tal.* (*čit.* kon afȅto) *muz.* strastveno.

con amore *tal.* (*čit.* kon amȏre) *muz.* ljupko, prijazno.

con animo *tal.* (*čit.* kon ȃnimo) *muz.* od srca, zanosno, hrabro, junački, sa srcem.

con brio *tal.* (*čit.* kon brìo) *muz.* živahno.

con calore *tal.* (*čit.* kon kalȏre) *muz.* toplo.

concedo *lat.* (*čit.* koncȇdo) odobravam, dopuštam, pristajem, slažem se, suglasan sam.

concertino *tal.* (*čit.* končertȋno) »mali koncert«, kompozicija za solo i orkestar manjeg opsega i manjih zahtjeva od velikog koncerta; *isp.* concerto grosso.

concerto grosso *tal.* (*čit.* končȇrto grȍsso) »veliki koncert«, muzička kompozicija za orkestar sa solističkim umecima.

concessum *lat.* (*čit.* koncȇsum) dopušteno je (Šenoa).

concinnitas *v.* koncinitet.

Concorde *franc.* (*čit.* Konkȍrd) novi tip francuskog putničkog mlaznog aviona (doseže visinu od 18.000 m, a leti brzinom dvaput većom od brzine zvuka).

concordia *v.* konkordija; **Concordia** — starorimska boginja sloge; *isp.* Discordia.

Concordia parvae res crescunt, discordia et maximae dilabuntur *lat.* (*čit.* Konkȍrdija pȃrve rēs krȇskunt, diskȍrdija et mȃksime dilabȗntur) Slogom rastu male stvari, a neslogom i najveće propadaju (*kod nas:*... a nesloga sve pokvari); »i malahne stvari u skladu | moguće su snagu steći, | a u neskladu i u smeći | i velike moći padu« (Palmotić, *Pavlimir*).

concours hippique *v.* konkuripik.

condicio sine qua non *lat.* (*čit.* kondȋcio sine kvā nōn); uvjet bez kojega se ne može nešto učiniti.

con discrezione *tal.* (*čit.* kon diskreciȏne) *muz.* diskretno, suzdržano, suzdržljivo.

con dolcezza *tal.* (*čit.* kon dolčȇca) *muz.* mekano, nježno, blago, »slatko«.

con dolore *tal.* (*čit.* kon dolȏre) *muz.* bolno.

condottiere *v.* kondotjer.

conductus *lat.* (*čit.* kondȗktus) srednjovjekovna višeglasna latinska pjesma; *isp.* kondukt 2.

con espressione *tal.* (*čit.* kon espresiȏne) *muz.* izražajno.

confalun *v.* konfalun.

Confederatio Helvetica *lat.* (*čit.* Konfederȃcio Helvȇtika) Savez Helvećana, službeni naziv Republike Švicarske; *skrać.* CH.

confer *lat.* (*čit.* kȍnfer) isporedi!, sravni!; *skrać.* cf., cfr.

conférencier *v.* konferansje.

confetti *v.* konfeti.

Confiteor *lat.* (*čit.* Konfīteor) 1. »ispovijedam se«; pokajna molitva u katoličkom bogoslužju; 2. *prenes.* pokajanje.

confort *v.* komfor.

con forza *tal.* (*čit.* kon fȍrca) *muz.* snažno.

confrater *lat.* (*čit.* konfrâter) drug u crkvenoj službi; subrat.
confraternità *tal.* (*čit.* konfraternità) bratstvo, bratovština, crkveno udruženje građana (Vojnović).
con fuoco *tal.* (*čit.* kon fuoko) *muz.* vatreno.
conga (*čit.* konga) narodni ples sa Kube (afričkog podrijetla) vrlo brzih tempa i živih pokreta (lansiran u početku 20. st.).
con gravità *tal.* (*čit.* kon gravità) *muz.* veoma ozbiljno, teško.
con grazia *tal.* (*čit.* kon gracija) *muz.* ljupko, dražesno, graciozno.
con gusto *tal.* (*čit.* kon gusto) *muz.* s ukusom, ukusno.
con impeto *tal.* (*čit.* kon ìmpeto) *muz.* žestoko, silovito, burno.
conjunctivitis *v.* konjunktivitis.
con leggerezza *tal.* (*čit.* kon leđereca) *muz.* lagano, ležerno.
con moto *tal.* (*čit.* kon moto) *muz.* uzbuđeno.
Conn. — *skrać. za* Connecticut (država u USA).
connaisseur *franc.* (*čit.* koneser) znalac, poznavalac, vještak, stručnjak (Krleža, M. Selaković).
connétable *v.* konetabl.
con passione *tal.* (*čit.* kon pasione) *muz.* strastveno.
con permesso *tal.* (*čit.* kon permeso) s dopuštenjem, oprostite, dopustite (da vas zasmetam), pardon.
conquistador *v.* konkvistador.
consecutio temporum *lat.* (*čit.* konsekucio temporum) slijed (slaganje) vremena, vrlo strogi propisi nekih gramatika (osobito latinske) po kojima određeno vrijeme u glavnoj rečenici izaziva određeno vrijeme u sporednoj (kod Krleže: doba consecutio temporum — dvanaesta godina života, jer se nekad u klasičnim gimnazijama ta konstrukcija učila u nekadašnjem drugom razredu gimnazije).
consens (*čit.* konsens) *lat.* (consensus) pristanak (na ugovor ili na izvjesnu pravnorelevantnu činjenicu); **prešutnī consens** (tacitus consensus) — pristanak bez izričitog očitovanja u tom pravcu, ali koji je vidljiv iz držanja ili iz kasnijih čina; *isp.* Qui tacet consentire videtur; **consensus omnium** (*čit.* konsenzus omnijum) — slaganje svih; opće odobravanje (nekog prijedloga i sl.).
con sforza *tal.* (*čit.* kon sforca) *muz.* snažno.
Consiglio dei Quattri *tal.* (*čit.* Konsîljo dei kvatri) Vijeće četvorice (Krležina aluzija na sastanak Chamberlainea, Daladiera, Hitlera i Mussolinija u Münchenu); *v.* Minhen.
Consiglio dei Dieci *tal.* (*čit.* Konsîljo dei Dieči) kolegij od deset osoba koji se imao brinuti za zaštitu države (Venecije), za suzbijanje urota i za rješavanje unutarnjopolitičkih problema; moderno bismo rekli »tajna služba« (Krleža).
consiliarius *lat.* (*čit.* konzilijarijus) savjetnik, vijećnik; **consiliarius regius** — kraljevski savjetnik (Šenoa).
consilium *v.* konzilij; **consilium abeundi** (*čit.* konzîlijum abeundi) — savjet nekome da ode; mig đaku ili studentu, a i činovniku i namješteniku, da potraži sebi drugu školu ili službu; isključenje iz srednje škole.
console *franc.* (*čit.* konsol) salonski stol savijenih nogu prislonjen k zidu (Vojnović).
con sordino *tal.* (*čit.* kon sordîno) *muz.* s prigušivanjem zvuka, prigušeno.
consortium *v.* konzorcij.
constable *v.* konstebl.
constellation *v.* konstelejšn.
consuetudinis magna vis est *lat.* (*čit.* konsuetûdinis . . .) velika je snaga običaja.
consuetudo est altera natura *lat.* (*čit.* konsuetudo est ăltera natura) navika je druga narav.
consule *lat.* (*čit.* konzule) za vrijeme konzula, tj. za vrijeme vladanja; *isto i* **consulibus** (*čit.* konzŭlibus), ako su bila dva vladaoca (Šenoa).
consummatum est *lat.* (*čit.* konsumatum est) svršeno je; po Bibliji posljednje Kristove riječi na križu (Matoš).
container *v.* kontejner.
conte *tal.* (*čit.* konte) grof; **contessa** — grofica.
Contes drolatiques *franc.* (*čit.* Kont drolatîk) Golicave priče, djelo francuskog pisca H. de Balzaca (Krleža).
continenza *tal.* (*čit.* kontinenca) potvrđivanje mjesta u prostoru, zastoj u pomicanju plesa, figura u društvenim plesovima 15. st.
conto[1] *tal.* (*čit.* konto) račun; *skrać.* cto; **conto corrente** (*čit.* k. korente) — tekući račun; *skrać.* Cto cte.
conto[2] (*čit.* konto) — novac u Portugalu (sadrži 100 eskudosa, 1 eskudo — 100 centavosa) i u Brazilu (sadrži 1000 kruzeira, 1 kruzeiro — 100 centavosa).
contra clara verba juris et legis *lat.* (*čit.* kontra klāra . . .) protiv jasnih riječi prava i zakona.
contraddanza (*čit.* kontradanca) *tal.* (contra — nasuprot + danza — ples) stari francuski ples (contradance, *čit.* kontradans) podrijetlom iz Normandije, popularan u 16. st. (parovi jedan nasuprot drugom).

contradictio in adjecto *lat.* (*čit.* kontradìkcio in adjekto) protuslovlje; unutarnji nesklad u samom pojmu; pridavanje pojmu oznakā kojih po svojoj naravi, nikako i nikada ne može imati, npr. uglata kugla.
contraria contrariis curantur *lat.* (*čit.* kontrārija kontrārijis kurāntur) suprotne se bolesti liječe suprotnima, tj. na ljutu ranu ljutu travu (u medicini načelo protivno načelu **similia similibus,** *v.*).
contrasto *tal.* (*čit.* kontrāsto) srednjovjekovna pjesnička vrsta u kojoj jedna osoba govori jednu a druga drugu kiticu ili prozni tekst; takav je način književnog izražavanja bio uobičajen i kod nas, osobito u vjerskim tekstovima, pa npr. Vergerije ima svoje *Razgovaranje meu papistu i jednim lutoran;* drugi pisci imaju *prenja* (od glagola *preti se* — prepirati se, svađati se, diskutirati).
contredance *franc.* (*čit.* kontrdāns) 1. *v.* contraddanza; 2. nepravilno shvaćen engleski izraz *country dance* — seoski ples; društveni ples u drugoj polovini 18. st. poznat u cijeloj Evropi, vrlo veseo i zabavan sa mnogim figurama; svatko može plesati sa svakim, a svi u isti mah (poznat i pod imenom kadrila, četvorka).
contre tout bon sens *franc.* (*čit.* kontr tu bon sans) protiv zdrava razuma.
contumacia *v.* kontumacija; *v. i* in contumaciam.
cool-jazz *v.* kul-džez.
cop, copa *v.* cof.
Copacabana (*čit.* Kopakabāna) — četvrt u Rio de Janeiru izgrađena u novije vrijeme na obali Atlantika; ime došlo u modu zbog glasovitih plesnih dvorana.
copia verborum *lat.* (*čit.* kopija verbōrum) obilje riječi, zbir riječi, bogatstvo rječnika nekog pisca.
Coppa-Florio — vrsta skupocjenog automobila (Krleža); *isp.* Targa-Florio.
coprifuoco *v.* koprifuoko.
coprija, *2. mn.* coprījā *njem.* (Zauberei) čaranje, vračka, vradžbina; **coprnjāk,** -āka, 5. coprnjāče — čarobnjak, čaralac, vještac; **coprnica** — čarobnica, čaralica, vještica; **coprati,** -ām — čarati, vračati; *u nar. prip. i* **coprūvati,** -ujem.
copyright *engl.* (*čit.* kopirajt) pravo izdavanja; nakladno i autorsko pravo, »sva prava pridržana«.
coquentin *v.* bedminton.
coq galois *franc.* (*čit.* kok galoā) galski pijetao, tj. Francuska (*v.* galski).
coram me (*čit.* kōram mē) *lat.* preda mnom (nekad primjedba na ispravama kao potvrda vjerodostojnosti sadržaja); **coram publico** (*čit.* kōram pūbliko) — javno, pred svijetom, svima naočigled; slično i **coram populo** (*akc.* k. pōpulo) pred (čitavim) narodom.
Corcyra — antičko ime za otok *Krf*; **Corcyra Nigra** (tj. crna) — *Korčula.*
cordon-bleu *franc.* (*čit.* kordōn-blē) »plava vrpca« kao oznaka umještva, izvrsna, prvorazredna kuharica, kulinarski majstor.
cordon sanitaire (*čit.* kordōn sanitēr) *franc.* (cordon — straža, sanitaire — zdravstven) kao politički termin označuje pojas zemalja kojima se neka država nastoji okružiti kako bi se izolirala od drugih; prva primjena toga izraza pripisuje se francuskom političaru Georgesu Clemenceauu (*čit.* Žorž Klemansō), 1841—1929. (inače termin potječe iz 19. stoljeća kada je označivao zaštitu nekog područja od epidemije).
corfam *v.* korfem.
corned beef *engl.* (*čit.* kornd bīf) goveđe meso konzervirano u kutijama, »mesni doručak«.
corner *v.* korner.
Cornix cornici oculos non effodiet *lat.* (*čit.* Kōrniks kōrnici ōkulos nōn efōdijet) Vrana vrani očiju ne vadi.
cornu copiae *lat.* (*čit.* kōrnu kōpije) rog obilja (*v.* Amalteja).
corona *lat.* (*čit.* korōna) vijenac; **corona castrensis** (*čit.* kastrēnzis) taborski vijenac (dobivao ga je vojnik koji je boreći se prvi ušao u neprijateljski tabor); **corona civica** (*čit.* cìvika) — građanski vijenac, odlikovanje vojniku koji je u boju spasio život rimskom građaninu; **corona muralis** — zidni vijenac, odlikovanje vojniku koji se prvi uspeo na neprijateljski tvrđavni zid; **corona navalis** — brodski vijenac, dobivao ga je vojnik koji je prvi stupio na neprijateljski brod; **corona obsidionalis** — opsadni vijenac, dobivao ga je vojskovoda koji je oslobodio grad od opsade; **corona vallaris** — nasipni vijenac, dobivao ga je vojnik koji se prvi uspeo na neprijateljski nasip; **corona triumphalis** (*čit.* trijumfālis) — dobivao je vojskovoda kojemu je bilo dopušteno da slavi trijumf (*v.*); ovaj posljednji vijenac bio je prvotno od svježeg lovorova lišća a kasnije od zlata, dok su ostali vijenci bili od druge neke kovine, a predstavljali su npr. tvrđavni zid, valove itd.; *v. i* korona.

Corona borealis *lat.* Sjeverna Kruna, zviježđe na sjevernoj nebeskoj polutki (najsjajnija zvijezda *Gemma*).
corpo de... *tal.* (*čit.* korpo de...) za tijelo... tijela mu... (vrsta talijanske kletve; *isp.* orko, porko) (Vojnović).
corps *v.* kor[2].
corpus delicti *lat.* (*čit.* korpus delikti) predmet koji očito dokazuje zločinstvo (kod Ervina Šinka latinski plural: *corpora delictorum*).
Corpus Domini *lat.* (*čit.* Korpus...) »tijelo Gospodnje«, Tijelovo, Brašančevo, katolički crkveni blagdan (Nehajev); *isp.* Korosante.
corpus iuris *lat.* (*čit.* korpus juris) zbornik zakona, zakonik.
corpus separatum *lat.* (*čit.* korpus separatum) posebno tijelo (naziv za područje izdvojeno iz neke veće cjeline i nezavisno od nje; takav je npr. bio državnopravni status Rijeke u nekadanjoj Austro-Ugarskoj).
corr. *skrać. za lat.* correxit (*čit.* koreksit) — *ispravio;* **corr. corr. impr.** — *skrać. za lat.* correctis corrigendis imprimatur (*čit.* korektis korigendis imprimatur) — kad se ispravi ono što treba ispraviti, neka se štampa (formula kod zadnje korekture u štamparstvu); **corrigenda** *v.* korigenda.
corrida *v.* korida; **corrida de toros** *španj.* borba s bikovima.
corso *v.* korzo.
cortes *španj. mn.* (*čit.* kortes) staleški sabor; narodna skupština u Španiji i Portugalu.
Corvina (*čit.* Korvina) — kraće umjesto *Bibliotheca Corviniana*, knjižnica koju je sredinom 15. st. osnovao u Budimu kralj Matijaš Korvin (1440—1490); »Mađarska, zemlja evropski svijetle i bogate Corvine i katedrala«; Krleža).
cos — *skrać. za* kosinus *(v.)*.
Cosa nostra *tal.* (»naša stvar«) poznata talijanska gangsterska organizacija mafije u USA.
Cos-b — astronomski laboratorij evropskih zemalja, kojemu je glavna svrha da proučava gama-zrake iz galaktičkih i drugih visoko radioaktivnih izvora (lansiran je početkom kolovoza 1975. iz zrakoplovne baze Wandenberg u Kaliforniji, a kontrolira se iz svemirskog centra u Darmstadtu u SRNJ); Cos-b zajednički je pothvat Belgije, Danske, Francuske, Britanije, Italije, Španjolske i SRNJ.
cosec — *skrać. za* kosekans *(v.)*.
COSEC — *skrać. za engl.* Coordination Secretariat of National Unions of Students (Koordinacioni sekretarijat nacionalnih saveza studenata); *franc.* Secretariat de Coordination des Unions Nationales d'Etudiants.
così fan tutte *tal.* (*čit.* kozì fan tute) tako rade sve (naime žene); sve su jednake.
Cosimo *v.* Kozimo.
cosinus *v.* kosinus.
così va il mondo *tal.* (*čit.* kozì...) tako je na svijetu (Matoš).
Cosmati *tal.* (iz grč. *kosmeō* — kitim) talijanski umjetnici u 12—14. st., kojima je u njihovim djelima (kiparskim, slikarskim i dr.) bila glavna svrha dekorativnost, ukrašavanje.
Cosmopolis *grč.* Svjetski grad, grad daleke budućnosti (Krleža).
cota, *2. mn.* cota *njem.* (zotig — besraman) drolja, kurva, bestidnica; **cotast,** -a, -o — grub, surov, divljački, bestidan, kurvinski (Krleža).
cotav *v.* čota.
cote *franc.* (*čit.* kot) obala, riva; **Cote d'Azur** (*čit.* kot dazîr) Azurna (Plavetna) obala, francusko primorje na Sredozemnom moru s glasovitim plažama i središtima svjetskog mondenog života (gradovi Nica, Cannes, St. Tropez); **Cote d'Ivoire** (*čit.* kot divoar) — Obala Slonove Kosti (Bjelokosti, Slonovače), republika na sjevernoj obali Gvinejskog zaljeva, glavni grad Abidžan; **Cote d'Or** (*čit.* kot dor) — Zlatna obala, departman u istočnoj Francuskoj, glavni grad Dijon (*čit.* Dižon).
cotg. *v.* ctg.
cotelette *v.* kotlet.
cotillon *franc.* (*čit.* kotijon) a) donja suknja; b) vrsta plesa, *v.* pod kotiljon.
cottage *v.* kotež.
couch *v.* kauč.
couchette-kola *v.* kušet-kola.
couleur *franc.* (*čit.* kuler) boja (Mil. Dežman); **couleur locale** (*čit.* kuler lokal) u umjetničkim djelima naziv za pojavu koja osobito karakterizira neko mjesto, neki kraj (*isp.* kolorit).
couloir *v.* kuloar.
coulomb *v.* kulon.
coup *franc.* (*čit.* ku) udarac; **coup d'etat** (*čit.* ku d'eta) državni udar, puč; **coup de soleil** (*čit.* ku d' solej) sunčanica, toplinski udar.
couplet *v.* kuple.
courant *v.* kurentan; **biti au courant** (*čit.* o kuran) — biti u toku događaja, biti upoznat s nečim što se zbiva.

courante *franc.* (*čit.* kurant) francuski društveni ples brzog tempa i živahnih pokreta, popularan u 17. st.
Courier (*čit.* Kurijer) *franc.-engl.* (*isp.* kurir) ime američkom satelitu lansiranom 4. X. 1960, teškom 260 kg (emitirao 118 milijuna riječi iz orbite); *isp.* Samos.
courtier *franc.* (*čit.* kurtje) posrednik, mešetar (Matoš).
Courths-Mahler *v.* Kurtsmalerica.
coute que coute *franc.* (*čit.* kut k' kut) pošto-poto, kako bilo da bilo, kud puklo da puklo.
couvade *v.* kuvada.
couvert *v.* kuver.
Covent Garden *engl.* (*čit.* Kovent Garden) 1. londonsko operno kazalište, osnovano početkom 18. st. (prvotno kao dramska pozornica); 2. londonska tržnica voćem i povrćem (na veliko).
Coventry *v.* koventrirati.
cover *engl.* (*čit.* kaver) omot knjige ili, češće, ilustriranog časopisa, obično umjetnički obrađen; ovitak.
covercoat *v.* koverkot.
cover-girl *engl.* (*čit.* kaver-gerl) »djevojka s naslovne strane«, lijepa žena kojoj se fotografija, najčešće izazovna, pojavljuje na omotu ilustriranog časopisa (*isp.* cover).
cowboy *v.* kauboj.
cowrie *v.* kauri-puž.
Cp — *skrać. za* kasiopij *(v.)*.
C. P. — *skrać. za* Canadian Press (kanadska novinska agencija).
CPA — *skrać. za engl.* Canadian Pacific Airlines (Kanadsko poduzeće za avionski promet na Tihom oceanu).
CQD — *skrać za engl.* Come quick, danger (*čit.* Kam kvik, dendžer) — Dođite što brže, opasnost (*isp.* SOS).
Cr — *znak za* krom.
CR — automobilska oznaka za *Kostariku* (Costa Rica, republika u Srednjoj Americi).
cracker *v.* kreker.
crap (riječ podrijetlom iz USA, *čit.* krep) vrsta hazardne igre kockama (uvedena 1949. u Monte Carlu).
crash *engl.* (*čit.* kreš) sudar, sraz, lom; **crash-test** namjerno izazvan automobilski sudar u svrhu ispitivanja posljedica, odnosno čvrstine i elastičnosti konstrukcije; **crash-proof** (*čit.* ...pruf) otporan na lom, nelomljiv, nezgnječiv.
crawl *v.* kraul.
credo *v.* kredo; **Credo in unum Deum** *lat.* Vjerujem u jednoga boga (Krleža); **Credo quia absurdum** (*čit.* Kredo kvija apsurdum) — vjerujem, jer je besmisleno; rečenica koja se pripisuje Kartažaninu Kvintu Septimiju Tertulijanu (160—220), jednome od prvih borbenih branitelja kršćanstva. O tome, međutim, Oleg Mandić piše: »Fanatičan u svojim stavovima T. smatra da je ljudski razum odviše nesavršen da bi mogao spoznati božju istinu i da stoga treba u nju slijepo vjerovati. U njegovim se djelima doduše ne nalazi izreka *Credo quia absurdum* — Vjerujem zato što je besmisleno, ali se zato nalazi druga, koja — iako u blažoj formi — ima isti smisao: *Prorsus credibile est, quia ineptum est* — Upravo je zato vjerojatno, što je neskladno« (Leksikon judaizama i kršćanstva); kasnije su neki spomenutu i od Olega Mandića demantiranu rečenicu pripisivali drugom branitelju kršćanstva, svetom Augustinu, crkvenom učitelju iz 4—5. stoljeća; **credo ut intelligam** *lat.* vjerujem da bih spoznao.
creek *v.* krik.
creme *v.* krema.
crepe *v.* krep.
crepon *v.* krepon.
crescendo *v.* krešendo; **crescendo lento** *tal.* polagani uspon, postepeno pojačavanje (Krleža).
crescunt anni, crescunt malanni *lat.* (*čit.* kreskunt ani, kreskunt malani) rastu godine, rastu nevolje, tj. ide vrijeme, nosi breme.
cretonne *v.* kreton.
Creusa *v.* Kreuza.
cricket *v.* kriket.
crimen *v.* krimen; **crimen laesae majestatis** (*čit.* krimen leze majestatis) *lat.* uvreda veličanstva, uvreda državnog poglavara.
crispin *v.* krispin.
crittoskop *tal.-grč.* (*prema grč.* krypto — skrivam i skopeo — gledam) aparat za otkrivanje falsifikata.
crnorizac, -sca, *2. mn.* crnorizaca *starosl.* monah, kaluđer, redovnik (onaj koji nosi crnu rizu, tj. haljinu od crne čohe).
Croata *lat.* (*čit.* Kroata) Hrvat; **Croatia** *lat.* (*čit.* Kroacija) Hrvatska; ime *Croatia* dano je jednom planetoidu otkrivenom 3. ožujka 1906. na zvjezdarnici Königsstuhl-Heidelberg u Njemačkoj (u počast i na spomen novoj zvjezdarnici Hrvatskog prirodoslovnog društva na Popovu tornju u Zagrebu, koja je u ono vrijeme počela djelovati); ina-

če i naziv časopisima, poduzećima, kojekakvim proizvodima, pa čak i električnim baterijama i cigaretama i sl.; *v. i* Kroacija.
crochet *v.* kroše.
cromlech *v.* kromlek.
Cro-Magnon (*čit.* Kro-Manjōn) — mjesto u Francuskoj gdje je u drugoj polovici 19. st. pronađeno znamenito nalazište iz doba paleolita (*v.*), *prid.* **kromanjōnskī;** *v.* kromanjār.
crombie *v.* krombi.
croquet *v.* kroket 1; **croquette** *v.* kroket 2.
croquis *v.* kroki.
cross-country *v.* kros.
croupier *v.* krupje.
crown *engl.* (*čit.* kraun) engleski kovani novac (srebro!) od pet šilinga (sama riječ znači *kruna, kralj, kraljica, kraljevska vlast* itd.).
cruzado *port.* (*čit.* kruzādu) nekadanji portugalski novac (zlato ili srebro!).
cruzeiro *v.* kruzeiro.
crvenoarmējac *v.* Krasnaja armija.
Cs — *znak za* cezij (*v.*).
CS — automobilska oznaka za *Čehoslovačku.*
c. t. — *skrać za lat.* cum tempore (*v.*).
Ct — *znak za* centurij (*v.*).
CT — automobilska oznaka za *Cetinje.*
ctg — *skrać. za* kotangens (*v.*).
cto — *skrać. za* konto (*v.*).
cts — *skrać. za* nizozemske cente.
Cu — *znak za kem. element* bakar (cuprum).
cuba libra *španj.* popularni španjolski napitak (koka kola miješana s nekim alkoholima).
cūbok *njem.* (Zuwage) dodatak, obično kosti ili lošije meso, što mesar stavlja na vagu uz meso koje mušterija traži; *naš izraz:* privaga.
cucaracha *v.* kukarača.
cūcati *v.* cucla.
cūcla, *2. mn.* cuclā *i* cuclī *njem.* sisak, sisa, duda, gumena sisaljka, »varalica«, predmet od gume ili plastične mase u obliku sise i sl.; **cūclati,** -ām — sisati na »cuclu«, a onda i općenito, npr. »cuclati bombone«.
cucugamūši — groznica koja nastupa od ujeda kukca akamušija; može se liječiti primjenom terapije protiv malarije i demencije prekoks.
cucullus non facit monachum *lat.* (*čit.* kūkulus... mōnahum) kukuljica ne čini redovnika, tj. odijelo ne čini čovjeka; *isp.* vestis virum facit.
cu cvajt *njem.* (zu zweit) udvoje (npr. kartati se).
cu drit *njem.* (zu dritt) utroje (npr. kartati se).
cueva *v.* kueva.
cūfati, -ām *njem.* čupati, čehati; *isp.* rascufati.
cufetke *kajk.* (iz njem.) obojci (Krleža); *isp.* šuferice.
cu fir *njem.* (zu vier) učetvero (npr. kartati se; analogijom na *cu cvajt* i *cu drit* neispravno se govori i *cu firt*).
cūg, cūga, *lok.* cugu *njem.* (Zug) 1. vučenje (**imati dugačak cūg** — moći dobro potegnuti iz čaše; *isp.* cuga); 2. vlak, željeznica; 3. *vojn.* vod, odred, omanja četa vojnika (u nekadanjoj austrougarskoj vojsci; *isp.* cuksfirer); 4. povorka, kolona; 5. propuh, promaja (*isp.* durhcug); 6. *u šahu:* potez; 7. **iz cūga:** odjedanput, odjednom, odmah, otprve; **na cūg** — na poteg (npr. cipele, električni šalter; *isp.* cugšalter; cugšue).
cūga *šatr.* (prema njem. Zug — vučenje) pijanka; **cūgati,** -ām — piti, pijančevati.
cūgeher *njem.* (Zugehōhr) pribor, osobito za odijelo (podstava, dugmeta, »roshar« i sl.); *isto i* (stegnuto!) **cūger.**
cūger *njem.* (prema *Zug* — vučenje; *isp.* cug 6) partija šaha po uzoru na drugu (koja je negdje drugdje u toku pa se prenosi radiom ili telefonom, a slušači na svojim pločama vuku poteze prema informacijama koje primaju).
cugle, cugla (*mn. ž. roda*) *njem.* (Zügel) uzde, vođice (*kajk.*).
cūgoš *v.* cuguš.
cugsfirer *v.* cuksfirer (Krleža).
cugšalter *njem.* (Zug — vučenje + *isp.* šalter) električni prekidač na poteg; obično smješten dosta visoko, a s njega visi uže za koje se vuče i tako pali odnosno gasi svjetlo; redovito u kuhinjama i kupaonicama, da se spriječi doticanje električnih naprava mokrim rukama; *naš izraz:* potezna sklopka.
cugšūe (*mn. ž. roda*) *njem.* (Zug — vučenje + Schuh — cipela) cipela na poteg, na rasteg, na »lastiku« koje se ne stežu vezicama, nego je u kožu ušivena gumirana tkanina koja omogućuje obuvanje i izuvanje time što se gornji dio cipele može rastegnuti i stegnuti.
cuguš *šatr.* (*isp.* cug 1, cugati) pijan; pijanac.
cui bono? *lat.* (*čit.* kūi bōno) za koje dobro?, čemu na korist?; *isto i* **cui prodest?** (tj. kome koristi?).
cuique suum *lat.* (*čit.* kuikve...) svakome svoje; *isp.* suum cuique.
Cuius regio, illius religio *lat.* (*čit.* kūjus regio, ilījus relīgio) 1. »čija je zemlja, onoga je i vjera« (pravilo da se vjerska pripadnost podanika ravna prema vjeri vladara; na-

čelo usvojeno nakon vjerskih ratova između protestanata i katolika koji su se završili 1555. mirom u Augsburgu); 2. *prenes.* pokoravaj se zakonima zemlje u kojoj živiš.

cuiusvis hominis est errare *lat.* (*čit.* kujūsvis...) svaki čovjek mora griješiti.

cūjka *rum.* slaba rakija, patoka.

cūk *njem.* (*isp.* cug, cukati) teglica, nategača, cmrk, heber, šep.

cūkar, -kra *njem.* (Zucker) šećer; *isp.* cukrati, cukren.

cūkati, -ām *njem.* (zucken) vući, trgati; **cūknuti,** -ēm — povući, trgnuti.

cūkerbeker *njem.* (Zuckerbäker) slastičar, kolačar; **cukerbekeraj** (**-pekeraj;** Dončević), -āja — slastičarnica: **cūkercānge** (*njem.* Zange — kliješta) — kliješta za šećer, hvataljke za šećer (u kockama); **cūkerdoza** — kutija za šećer (u kućanstvu).

cukerīn, -īna *v.* saharin.

cūker kōmt culēct *njem.* (Zucker kommt zuletzt) šećer dolazi na kraju (u zagrebačkom govoru često ironična zamjena za poznatu uzrečicu »Konac djelo krasi«).

cūkerkrankhajt *njem.* (Zucker — šećer + Krankheit — bolest) šećerna bolest.

cūkervaser *njem.* (Zucker — šećer + Wasser — voda) 1. zašećerena voda; 2. *prenes.* bezizražajno, »bezbojno«, beznačajno, »sladunjavo« čeljade.

cūklić *v.* cuguš.

cūknuti *v.* cukati.

cūkor *mad.* (czukor) šećer.

cūkrati, -ām (*isp.* cukar) šećeriti, sladiti, zaslađivati; **cūkren,** -a, -o — šećeran, od šećera, sladak, mio, drag, ljubak; **cūkrenica** — posuda za šećer; **cūkrica** — šećer, bombon, slastica; drago stvorenje, miljenče; **cūkriti,** -īm *v.* cukrati.

cūksfīrer *njem.* (Zugsführer) narednik, podoficir (u nekadanjoj austrougarskoj vojsci).

cukūn, -ūna, 5. cukūne *tal.* (zuccone) tikvan, glupan.

cul de Paris *franc.* (čit. ki d'Parî) »pariška stražnjica«, naziv za jastučić što su ga nekad žene nosile ispod suknje na stražnjem dijelu tijela (moda iz doba krinolina).

cūlo *mad.* (czula) zavežljaj, omot, »pinkl«.

culpa *lat.* (*čit.* kūlpa) *pravn.* nehat, blaži stupanj krivnje od umišljaja (dolusa).

culphus *lat.* (*čit.* kūlfus) zaljev; zaton; *isp.* golf.²

cum befel *v.* befel.

cum gebet *njem.* (zum Gebet) komanda u nekadanjoj austrijskoj vojsci: na molitvu! (Stj. Mihalić).

cum grano salis *lat.* (*čit.* kum grāno sālis) doslovno »sa zrnom soli«, tj. razumno; ne držeći sve za istinu; ne shvaćajući doslovno (ali podrazumijevajući neizrečeno); *često i* **cum mica salis** (mica [mīka] — mrvica, zrnce).

cum ira et studio *lat.* (*čit.* kum...) s trudom i zalaganjem; *isp.* sine ira et studio.

cum kīsn *njem.* (zum küssen) »da čovjek poljubi!« tj. tako je lijepo!

cum laude *lat.* (*čit.* kum lāude) s pohvalom, uz pohvalu (kao ocjena na visokim školama); *isp.* summa cum laude.

cum optima forma *lat.* (*čit.* kum...) na najbolji način.

cum perverso perverteris *lat.* (*čit.* kum pervērzo pervērteris) s pokvarenjakom pokvarit ćeš se (i sam).

cum tempore *lat.* (*čit.* kum tēmpore) — s vremenom, tj. uzevši u obzir »akademsku četvrt« (četvrt sata nakon urečenog vremena).

cunami *v.* tsunami.

Cunard Line *engl.* kraće umjesto Cunard White Star Line (*čit.* Kūnard uajt star lajn — Linija Kunardove bijele zvijezde) jedna od najvećih parobrodarskih kompanija na svijetu kojom je mnogo naših iseljenika odlazilo u Ameriku (odatle i njezino spominjanje u našoj književnosti, *isp.* npr. u Krležinim *Baladama:* »a saki drugi Um je ,naš Veleum', kaj ostalo je kmetu? Cunard Line i Rum); ime po engleskom brodovlasniku Samuelu Cunardu, 1787—1865).

cuncta fluunt *lat.* (*čit.* kūnkta...) sve teče; *isp.* panta rhei.

cunctator *v.* kunktator.

cunder *njem.* (Zinder) koks, troska, zgura, leš, šljaka.

cunet, *2. mn.* cūnetā *tal.* boca s uskim grlom, tijesan grlić uopće.

cunette *v.* kineta.

cunja, *2. mn.* cūnjā *mad.* krpa, rita, dronjak; **cūnjav,** -a, -o — dronjav, poderan, ritav.

cup,¹ cupa *v.* cof.

cup² *v.* kup.

cuprum *lat.* (*čit.* kūprum) *v.* bakar.

curaçao (*čit.* kiraso, 2. -ōa) vrsta likera od ljusaka gorkih naranača (kakve se uzgajaju na otoku Curaçao gdje se takav liker prvotno proizvodio).

curare *v.* kurare.

cu rehtn cajt... *v.* Zu rechten Zeit...

curettage *v.* kiretaža.

curie *v.* kiri.

curihtati, -ām *njem.* (zurichten) spremiti, udesiti, udešavati; **curihter** — dotjerivač, dogotavljač, pripravljač, krojilac (kao pomoćni radnik kod postolara, krojača i sl.).
curik *njem.* (zurück) natrag (izraz uobičajen kod kočijaša kad žele da konji povuku natrag); *glag.* **curikati,** -ām — vući natrag; *svrš.* **curiknuti,** -ēm.
curikštos *njem.* (zurück — natrag + Stoss — udarac) udarac lopte u nogometu tako da je igrač usmjeri natrag (iza sebe, a preko sebe).
curiosum *v.* kuriozan i sl.; **curiosum mundi** — svjetsko čudo (Krleža).
curling *v.* kerling.
currente calamo *lat.* (*čit.* kurente kalamo) »trčećim perom«, tj. pisati brzo i bez mnogo razmišljanja.
curriculum vitae *lat.* (*čit.* kurikulum vîte) tok života; kratak životopis koji se prilaže molbama za pripuštanje k ispitima na visokim školama, molbama za namještenje i sl.; **curriculum gloriae** (*čit.* ... glorije) tok puta do slave (Begović).
curry *engl.* (*čit.* kari) pikantni umak od podanka biljke kurkume (*v.*).
curuk *v.* curik.
custodia honesta *lat.* (*čit.* kustodia honesta) časni zatvor s izvjesnim olakšicama i ublaženjima.
Custozza *tal.* (*čit.* Kustoca) selo u Italiji, južno od Lago di Garda (poznato bojište između Austrijanaca i Talijana u 19. st.); *isp.* Radetzky.
cüšnajder *njem.* (Zuschneider) krojač (pomoćni).
cušpajz *njem.* (Zuspeise) jelo od povrća, varivo; dodatak, prilog (uz glavno jelo).
cuštendig *njem.* (zuständig) zavičajan, nadležan (Matoš, koji je za sebe pisao da je »cuštendig Zagrepčanin«).
cutis *lat.* (*čit.* kütis) koža; **cutis anserina** (*lat.* anser — guska) *v.* erekcija dlaka.
cuvaks *njem.* (Zuwachs) 1. prirast, priraštaj, priplod, prinova; 2. *šatr.* dolazak novih kažnjenika; **cuvaksovati,** -ujēm — biti cuvaks, boraviti negdje kao novajlija.
cuzamenštos *njem.* (Zusammenstoss) sukob, sudar, sraz.
cvajakter *njem.* (zwei — dva + Akt — čin) kazališna igra u dva čina; dvočinka.
cvajer *njem.* (Zweier) dvojka, znak broja dva ili neki predmet druge kategorije (npr. brašno); **cvajerica** — mašina za šišanje na dva milimetra; *isp.* nulerica, drajerica.
cvajferbig *njem.* (zwei — dva + Farbe — boja) u dvije boje, dvobojan (obično u kartanju, kad igrač ima karte samo u dvije boje).
cvajfirtltakt *njem.* (Zweivierteltakt) *muz.* dvočetvrtinska mjera, dvočetvrtinski takt.
cvaj glat cvaj ferkert *njem.* (zwei glatt zwei verkehrt) način pletenja da se izrade dvije očice normalne, a dvije obrnute (u dijalektu umjesto *glat* govore *klot*, a umjesto *ferkert* — *frket*).
cvajrajig *njem.* (zwei — dva + Reihe — red) dvoredan, u dva reda (npr. dugmeta na odjeći); *isp.* ajnrajig.
cvajšpaltig *njem.* (zwei — dva + Spalte — stupac) dvostupačan, na dva stupca (npr. članak u novinama).
cvajšpener *njem.* (zwei — dva + spannen — prezati) dvopreg, kola sa dva konja.
cvajzicer *njem.* (zwei — dva + Sitz — sjedalo) vozilo, kola, saonice, avion i sl. sa dva sjedala; dvosjed.
cvancig *njem.* (zwanzig) dvadeset (obično kao figura u kartaškoj igri »šnapsl«, kad igrač ima kralja i damu iste boje); *isp.* fircig.
cvanciger *v.* cvancik.
cvancik *njem.* (zwanzig) nekadašnji novac od dvadeset krajcara; *isto i u žen. rodu:* **cvancika** (*2. mn. od obojega:* cvancīka).
cveba *šatr.* (*isp.* cvebe) 1. opušak; 2. tobože ugodan, a zapravo gorak, zajedljiv, zagrižljiv izričaj, podvala, ubod, »ugriz«, »ujed«.
cvebe *tal.* (zibibbo) grožđice, rozine, suvice, sušci; *isp.* rezaćija.
cvečknknedle *njem.* (Zwetschke — šljiva) okruglice, »knedle« sa šljivama.
cvekl *njem.* (Zwecke) čavlić za potplate; *isto i* **cvek** (Kolar).
cvergl *njem.* (Zwerge) 1. patuljak, kepec; 2. vrsta sitne ribe, tzv. američki somić; **cverglan,** -āna (*njem.* Zwergelhahn) patuljasti »gaćasti« pijetao.
cvibak *njem.* (Zwieback) dvopek, prepečeni kruh, prepečenac, peksimit.
cviblsos *njem.-franc.* (Zwiebel — crveni luk + *isp.* sos) sos od crvena luka.
cvik *njem.* (Zwick) 1. vrsta kartaške igre; 2. igra »mlin«.
cvika, *2. mn.* cvîkā *njem.* (*isp.* cvikl — klin); obično u frazi: **zabiti cviku** — podvaliti kome, »udesiti« koga, nasamariti i sl.
cvikati, -ām *njem.* (zwicken) štipati; katkada se taj izraz upotrebljava i za »bušiti karte«, što vrši npr. kondukter u vlaku; isto i **cvìkovati,** -ujēm.

cvìkcange *njem.* (zwicken — štipati + Zange — kliješta, kliješte) vrsta osobitih kliješta sa šiljastim štipaljkama; kliješte štipalice, burunlije, sivrije.

cvìker, *2. mn.* cvikera *njem.* (Zwicker) naočale što se drže na nosu s pomoću jedne metalne štipaljke; *negdje i* naočale uopće, odakle i porugljiv izraz **cvikeraš,** -aša, 5. cvìkerašu za svakoga tko nosi naočale.

cvìki-pūsa *njem.* (zwicken — štipati + »pusa« — poljubac) poljubac pri kojem se cjelivana osoba uštine za jagodice na obrazu.

cvìkl *njem.* (Zwickel) klin, uklinak, umetak (izraz osobito uobičajen kod krojača, kad treba proširiti hlače ili sl. umetkom u obliku klina).

cvìkovati *v.* cvika.

cvìlih *njem.* (Zwillich) dvonitno tkano jako grubo platno, »dvonitka«.

cvìling, *mn.* -zi *njem.* (Zwilling) blizanac, blizanče, dvojče, jedno od dvojaka (*isp.* triling³).

cvìšnakt *njem.* (zwischen — između + Akt — čin) međučin, međuigra, odmor.

cwt — *skrać. za* hundredweight (*v.* centa).

CX — *skrać. za* Consiglio dei Dieci *(v.)*.

CY — automobilska oznaka za *Cipar.*

cycleweld *v.* sajklveld.

cycloball *v.* ciklobal.

cypridophobia *v.* kipridofobija.

Cypripor (-puer) *lat.* dječak sa Cipra, jedan od nadimaka antičkoga boga ljubavi (Erosa, Amora).

Cyrano de Bergerac (*čit.* Sirano d'Beržerak), pravim imenom Hector Savinien; 1619—1655; francuski prozni i dramski pisac, jedan od prethodnika znanstvene fantastike, preteča francuskih enciklopedista; njegov je lik neoromantički idealiziran u popularnoj drami Edmonda Rostanda, »herojskoj komediji u stihovima« (1897).

Č

č — palatalni suglasnik, četvrto slovo latinske abecede i dvadeset i osmo ćirilske azbuke.

ČA — automobilska oznaka za *Čačak.*

čabuk *tur.* (čabuk) brzo.

ča-ča-ča (cha-cha-cha) društveni ples podrijetlom iz Latinske Amerike, vrlo popularan u čitavom svijetu poslije drugoga svjetskog rata (kod nas od 1957); pleše se u paru, partneri se ne drže, ali se kreću po točno određenoj shemi koraka; 4/4 takt, tempo umjeren, akcent na trećoj dobi; **pijani ča-ča-ča** — varijacija spomenutog plesa, imitacija (koracima i pokretima) pijanog svijeta (gubljenje ravnoteže).

Čad — republika u srednjoj Africi, nezavisna od 12. kolovoza 1960; glavni grad Ndžamena, prije Fort Lami; **Čadanin,** *mn.* -āni; *žen.* **Čadānka;** *prid.* **čadskī; čadantrop(us)** — ime što ga je francuski paleontolog Ives Coppens dao rekonstruiranom kosturu čovjeka kome je velik dio lubanje iskopao u Čadu god. 1961. (Coppens tvrdi: »čadantropus je sigurno prvi čovjek koji je obrađivao kamen«); *isp.* pitekantrop, sinantrop i sl.

čador, čadora (*zast. akc.* **čador,** čadora, *2. mn.* čadorā) *tur.* (čadyr) šator; prid. **čadorskī; čadòrje** — skup šatora, tabor, logor; **čadorbez** — šatorsko platno (*isp.* bez).

čaga *šatr.* ples; **čagati,** -ām — plesati; **čager** — plesač.

čagalj, čaglja *tur.* (čakyl — šljunak) smrznuto blato; *drugo je* **čagalj,** čagalja — *zool.* šakal (*također iz tur.* čakal).

čaīr, -íra (*akc. i* **čair,** čaira) *tur.* (čajyr) livada, poljana, travnjak, travnik, pašnjak, dolina.

čājo, 5. čājo *hipok. prema* čauš *(v.)*.

čak *tur.* (čak) pače, dapače, štoviše, sve do...

čaka *i* **čako** *njem.* (Tschako) austrougarska svečana kapa sa štitom u konjanika (husara) i artiljeraca; kaciga, šljem.

čakanac, -ānca, *2. mn.* čakanāca *mad.* (csakany) čekić, klepalo (za klepanje kose).

čakar¹ *prid. indekl. tur.* (čakyr) 1. plavook, zelenook; 2. škiljav, razrok; *isto i* **čakarast.**

čakar,² *2. mn.* čakārā *tur.* (čakyr) vrsta sokola (za lov).

čakarīta *španj.* (chacarita) divovski inkvizicijski požar »zabranjenih knjiga« (proveo katolički kler Argentine).

čakija, *2. mn.* čakījā *tur.* (čaki) džepni nožić, periš, perorez, »federmeser«.

čakir *v.* čakar;² **čakirdžija** — lovac sokolar.

čaklja, *2. mn.* čakalja (*akc. i* **čaklja,** *2. mn.* čakalja) *mađ.* (csaklya) 1. motka s gvozdenom kukom za privlačenje udaljenih predmeta; 2. motka uz koju se penje loza, grah i sl., pritka, trklja, tačka, taklja.

čakma[1] — vrsta majmuna, pavijan.

čakma[2] *v.* čatma.

čakmak, *mn.* -ci, *2.* čakmaka *tur.* (čakmak) 1. kremen, ognjilo, kresivo; *isp.* kašiluk, čarak; 2. konop koji veže jarbol za brod.

čako *v.* čaka (kod Krleže potvrde za množ.: »zlatni orlovi, rukavice, *čaki...,* husarski repovi na *čakima...; Sprovod u Theresienburgu*).

čakšire, čakšira *(mn. ž. roda) tur.* (čakšyr) hlače; *umanj.* **čakširice;** *uveć.* **čakširetine.**

čala! *tur.* (čalmak — udarati; svirati) udri! lupaj! (u bubanj), kucaj! (u tamburu i sl.); sviraj!

čalan, *2. mn.* čalana *tur.* (*isp.* čala) sat koji izbija četvrti, polovine, čitave sate.

čalaran, -rna, -rno *mađ.* (csalárd) varav, varljiv, prijevaran; **čalarnīk,** 5. -če, *mn.* -ci — varalica; **čalarnost,** -osti — varavost, varljivost.

čalgija, *2. mn.* čalgīja *tur.* (čalgi) 1. glazbalo, muzički instrument; 2. svirka, sviranje; 3. ansambl od tri svirača (melodijski instrument i udaraljke); **čalgidžija** — svirač, glazbenik, muzikant; *isto i* **čalgadžija.**

čalija, *2. mn.* čalīja *tur.* (čaly) grm, džbun, šikara.

čališkin *prid. indekl. tur.* (čališkan) marljiv, radin, trudoljubiv; *isto i* **čališkan; čališiti,** čalīšīm — raditi, truditi se, biti marljiv; *isto i* **čalištisati,** -šem.

čalma, *2. mn.* čalma *i* čalama *pored* čalmī *tur.* (čalma) platneni ovoj oko fesa kod muslimana, turban, saruk, ahmedija.

čaluk, 5. -če *mn.* -ci *tur.* (čalyk — plah, smeten) 1. plašljivac, smetenjak; 2. sluga.

čam, čama *tur.* (čam) jela, bor, smreka; *prid.* **čamov** — jelov, borov, smrekov; *umanj.* **čamić,** *2. mn.* čamīća; **čamovina** — jelovina, borovina, smrekovina.

čamašīr, -ira *tur.* (čamašir) rublje, preobuka, presvlaka, »veš«.

čambelan, -ana, 5. čambelane *tal.* (ciambellano) udvorica, ulizica (Vojnović).

čambre *(mn.) tur.* kopče, spone, kovni ukrasi.

čame, čameta *tur.* siroče.

čamić, čamov, čamovina *v.* čam.

čampa (*akc. i* **čampa**) *tur.* (*isp.* čapa — motika) kandža, pandža, čaporak; *isto i* **čampar,** -ara.

čampara, *2. mn.* čampara *tur.* (čalpara) 1. lančić ili uzica što se konju priteže ispod donje čeljusti, od jednog kraja žvala do drugoga; 2. muzički instrument za zveckanje.

čampareta, čampareta *(mn. sr. r.) tur.* (čalpara *iz perz.* čar — četiri *i* pare — komad, tj. na dva prsta po par, u svemu četiri komada) *v.* kastanjete.

čampra *v.* čampa.

čamprage, čampraga *(mn. ž. roda) tur.* (čapraz) kopče, spone; *isp.* imbrete, maite.

čamulja, *2. mn.* čamulja *tur.* vrsta suknene kape.

čana *hipok. prema* čanak *(v.).*

čanak (*akc. i* **čanak**), -nka *mn.* -ci, 2. čanaka (čanaka) *tur.* (čanak) zdjela (drvena); **čančar,** -ara, 5. čančaru i -are — tko pravi čanke, zdjelar.

čančara, *2. mn.* čančara — vrsta kornjače (*isp.* čanak).

čanče, -eta — *umanj. prema* čanak, zdjelica.

čačerka, 3. -erki, *2. mn.* -erkī — ševa.

čančić, *2. mn.* čančīća — *umanj. prema* čanak; **čančina,** *2. mn.* čančīna — *uveć. prema* čanak *(v.).*

čančir, -ira *v.* čančerka.

čandrljiv *i* **džandrljiv** *(v.).*

čangalast *tur.* (čangal — suvišan dodatak) dugonog, štrkljast.

čangaraci, čangaraka *(mn. m. roda) tur.* (džangyrdamak — odzvanjati; titrati, njihati se) zvonce, klepetalo, praporci; *isp.* džangaraci.

čanibula *v.* džanibula.

čankīr, -ira *franc.* (chancre) čir uopće (obično se upotrebljava u vezi *meki* odnosno *tvrdi čankir* — opasna spolna bolest; *isp.* sifilis).

čankoliz (*isp.* čanak) ulizica, laskavac, udvorica, poltron *(v.),* zdjeloliz; *isp.* ližisahan; *žen.* **čankoliza** (Sterija).

čanta, *2. mn.* čanta *i* čantī *tur.* (čanta) kožna torba, taška, kesa, bisage; *isto i* **čantra.**

čantrati, -ām *tur.* cendrati, dosađivati plačinjanjem, čangrizati, prigovarati, gunđati.

čanjak *v.* čanak (Nar.).

čao *v.* ćao.

čap, čapa *tur.* dio pletera.

čapetoni *španj.* (chapetonis) naziv za doseljenike iz Evrope u zemljama Latinske Amerike; *suprotno* — kreolci.

čapka *polj.* (czapka) kapa.

čapkun, -una, 5. čapkune *tur.* (čapkyn) 1. konj koji kaska sitno a vrlo brzo; 2. obješenjak, vragolan, nestaško; *prid.* **čapkunskī; čapkuniti,** čapkunīm — kaskati.

čapljan, *2. mn.* čapljana *tal.* (cipollina) poriluk.

čapra *tur.* 1. koža; 2. kožna torba kojom se zaima voda iz bunara.
čaprage *v.* čamprage.
čaprašik *prid. indekl. tur.* (čaprašik) zamršen, ispremetan, ispreturan.
čaprazdivan, -ana *tur.* (čapraz — potajni, zaobilazni putovi + *isp.* divan) ulagivanje, poltronstvo *(v.).*
čaprazi *v.* čamprage.
čaptija, *2. mn.* čaptīja *tur.* svilena marama.
čara *v.* čare.
čarak, čarka, *mn.* čarci, 2. čarākā *tur.* (čark) 1. kotač, kolo, kotur, točak (kao dio različitih sprava); 2. kupica, rog za puštanje krvi; 3. ognjilo na starinskoj puški; *isp.* čakmak, kašiluk.
čarapa, *2. mn.* čarāpā *tur.* (čorap) 1. muški ili ženski odjevni predmet koji se navlači na noge do ispod koljena ili preko koljena; naš izraz *bječva* ograničen danas gotovo samo na Dalmaciju; 2. u nekim krajevima isto što i *papuča; umanj.* **čarapica;** *uveć.* **čarapetina; čarapar** — obrtnik što pravi čarape, a u širem smislu proizvođač vunene robe uopće, »štriker«.
čaratan *tal. v.* šarlatan; **čaratanija** — čaratanski posao, čarolija.
čarda *mad.* (csárda) 1. krčma na pusti u Mađarskoj; 2. *šatr.* stan (gostionica) na periferiji grada; *prid.* **čardanskī,** -ā, -ō.
čardak, čardaka, *lok.* -aku *i* čardaku, *mn.* čardaci *tur.* (čardak) 1. zgrada drvena ili zidana ili na stupovima s (izbočenim) drvenim gornjim katom; 2. gornji kat ili katovi u takve zgrade; 3. spremište za kukuruz; 4. kula stražara; *prid.* **čardačkī** *i* **čardačan,** -čna, -čno (čardačna vrata; Enver Čolaković); *umanj.* **čardačić;** *uveć.* **čardačina.**
čardaklija *tur.* (čardakli) 1. loznica; loza koja se penje uza stup i kuće; odrina, brajda, osmanluk, baras; 2. stražar na čardaku (kuli), graničar, osobito u Vojnoj krajini; 3. *v.* čardak 2.
čardaš *mad.* (csárdás) 1. ples živih i brzih kretnja; 2. *šatr.* (*isp.* čarda) gostioničar koji štiti šatrovce, šatrovački jatak; **čardaš igrati** — krasti piće.
čare, -eta *tur.* (čare) pomoć, potpora; lijek, sredstvo; spas; izlaz (iz neugodne situacije), ustuk.
čarka, 3. -ci, *2. mn.* čarkī *tur.* (čarka) puškaranje vojnih prethodnica, početak bitke; okršaj, ograšje, pripucavanje; *glag.* **čarkati se,** -ām se; **čarkadžija** — vojnik koji se bori u čarci; *isto i* **čarkač** (-ača, 5. čarkaču), **čarkar** (-ara, 5. čarkaru *i* -are), **čarkaš** (-aša, 5. čarkašu).
čarlama *tur.* 1. podvala; **udariti kome čarlamu** — podvaliti komu, izigrati koga; 2. vrsta plesa i glazba za taj ples.
čarlatan *v.* šarlatan.
čarlston *engl.* (charleston) društveni ples podrijetlom od crnačkog solo-plesa u mjestu Charlestonu u Americi: pojavio se poslije prvoga svjetskog rata i brzo zahvatio cijelu Evropu i prerastao u plesno ludilo; mjera 4/4, akcent na prvu ili treću dobu; obično se pleše u paru, ali to i ne mora biti, a i parovi su bez ikakva kontakta; glavne karakteristike: naglašeno izbacivanje nogu (stružući po podu), lamatanje rukama, a često i podvriskivanje.
čaršav, *2. mn.* čāršāvā *tur.* (čaršaf) 1. prostirka po postelji, plahta, ponjava; 2. stolnjak; 3. *v.* zar; *prid.* **čaršavskī.**
čaršija, *2. mn.* čāršījā *tur.* (čaršy) 1. ulica ili trg s dućanima i radionicama; trgovačka četvrt; 2. poslovni svijet; 3. *prenes.* malograđani i njihovi nazori; malograđanština, »gornji sloj«, javnost, mnoštvo, svjetina; *prid.* **čaršījskī;** *umanj.* **čaršijica** *i* **čaršīca; čaršilija** *i* **čaršinlija** — trgovac, čovjek iz čaršije; **čaršićehaja** — nadzorni organ na čaršiji, tržni nadzornik; *isp.* placmajster.
čarter *engl.* (charter) 1. povelja, isprava, patent; 2. pismeni ugovor o najmu broda, o pomorskom prijevozu, a u najnovije vrijeme i o najmu aviona, odn. o zračnom prijevozu (čarter-letovi).
čartirati, čartīrām (*isp.* čarter) izdati povelju, dati povlasticu, povlastiti; najmiti brod, avion i dr. ili ih dati pod zakup; *isto i* **čartrovati,** -ujem.
čartizam, -zma *engl.* (charter — karta, povelja) masovni revolucionarni pokret engleskih radnika, od kraja 30-ih do početka 50-ih godina 19. st., koji su se borili za ostvarenje radničke povelje (peticije radnika, naime Donjeg doma) kojom se zahtijevala demokratizacija državnoga poretka Engleske (sveopće, jednako, izravno i tajno biračko pravo, ukidanje cenzusa za kandidate u parlament itd.); čartizam je odigrao veliku historijsku ulogu kao »prvi doista masovni politički oblikovani proletersko-revolucionarni pokret« (Lenjin); **čartist(a),** *2. mn.* čartīsta — pristaša čartizma; *prid.* **čartističkī.**
čartrovati, -ujem *v.* čartirati.

čarug, *mn.* čaruzi, 2. čarùga *tur.* (čaryk) opanak; **čarùgdžija** — opančar; *prid.* **čarugdžijin, čarugdžījskī; čarugdžīnica** — opančarica.

čast *rus.* dio, čest, čestica (u tri časti romana se ispisuje . . .: Sterija).

častùška *rus.* narodna pjesma vedroga karaktera, kratka pjesmica (obično četiri stiha), poskočnica.

čatal, *2. mn.* čatāla *tur.* (čatal) 1. račve, rašlje; viljuška, vilica; 2. ograda od pletera, letve povezane prućem, šibljem; *isp.* čatma; **čatali** *prid. indekl.* (čatally) — rašljast, račvast, razdvojen; zamršen, kompliciran (posao); **čatali julār** — dvostruka uzda (Nar.).

čatija, *2. mn.* čatījā *tur.* (čati) rubac, marama, koprena, veo, prekrivač, duvak *(v.); isto i* **čatkija.**

čatik *prid. indekl. tur.* (čatyk) spojen, sastavljen; **čatisati,** -šem — 1. sašiti, spojiti; 2. približiti se, primaknuti se; 3. prispjeti, stići.

čatkija *v.* čatija.

čatlaisati, -šem *tur.* (čatlamak) crknuti, puknuti (od jada).

čatlōv, -ova, *2. mn.* čatlovā *mad.* (csatlo) prečaga na kolima.

čatma, *2. mn.* čātāmā, čatmā *i* čatmī *tur.* (čatma — spoj) pletena ograda, pleter; **čatmali** — spojen, sastavljen; **čatmara,** *2. mn.* čatmārā — kuća od pletera.

čatra[1] *tal.* (chiatta) splav.

čātra[2] *v.* šatra (pod *šator*).

čatrlja, *2. mn.* čatrljā *tur.* (čaty — krov, suša) koliba, kućerak.

čatrnja *mad.* (csatorna) — kanal, žlijeb) nakapnica, bunar, cisterna.

čaturanga — stara indijska igra, preteča današnjeg šaha.

čauš *tur.* (čavuš) 1. podoficirski čin u turskoj vojsci; 2. krcan, čajo, debeli svat (koji zbija šale u svatovima); 3. telal, općinski podvornik u Dalmaciji; *isp.* alaj-čauš.

čavao, čavla, *2. mn.* čavālā *tal.* (chiavo) klin, ekser; *umanj.* **čavlić,** *2. mn.* čavlīćā; *uveć.* **čavlina,** *2. mn.* čāvlīnā.

čavkūn *v.* čapkun.

čeče — u dječjem govoru: lijep, dražestan; dotjerano, gizdavo, dopadljivo.

čedrūn *v.* četrun.

čehiz *i* **čeiz,** *2. mn.* čehīzā, čeīzā *tur.* (čehiz, čejiz) nevjestinska oprema, prćija.

čehizam, -zma, *2. mn.* čehizāmā — češki izraz u nekom drugom jeziku (*isp.* bohemizam).

čehra, *2. mn.* čehrā *i* čehrī *tur.* (čehre) lice, izgled lica, fizionomija *(v.);* **čehreli** — lijepa, vedra lica; **čehresuz** — nelijepa, ružna lica, neizgledan.

čeiz *v.* čehiz.

čejndž *engl.* (change) promjena (u položaju sportskih igrača, npr. promjena servisa kod tenisa i sl.); *isp.* čenč.

čejrek *v.* čerek.

ček, čeka *engl.* (cheque, check) dokument (specijalna doznačnica) koji sadrži nalog banci da izda ili prenese određenu svotu novca s tekućeg računa osobe koja je potpisala ček (kad se novac ne izdaje nego samo prenosi s računa na račun, radi se o *bariranom,* vezanom čeku); *prid.* **čekovnī.**

Čeka, 3. -ki — *skrać. za rus.* Črezvičajnaja komissija — Izvanredna komisija (za borbu s kontrarevolucijom i sabotažom), kasnije zamijenjena sa GPU; *isp.* NKVD, KGB; **čekist,** *2. mn.* čekīstā — pripadnik, član Čeke.

čeki — nekadašnja turska mjera za težinu plemenitih kovina, dragulja i lijekova (stari čeki — 176 oka, tj. otprilike 225 kg; novi čeki — 195 oka, tj. otprilike 250 kg).

čekić, *2. mn.* čekīćā *tur.* (čekić) 1. kladivac, kladivo, bat, malj; 2. jedna od triju slušnih koščica u srednjem uhu; *umanj.* **čekićić; čekićati,** -ām — udarati čekićem (*ili* kao čekićem).

čekljūn, -una *mad.* (*isp.* čaklja) kvaka, kuka.

čekma, *2. mn.* čekmī *tur.* (čekmek — povući uvis) 1. dio prozora (što se otvara okomito); 2. *v.* čekmedže.

čekme, čekāmā *(mn. ž. roda) tur.* (čekkmen) isto što i toke 2 *(v.).*

čekmedže, -eta *tur.* (čekmedže) škrinja, kovčeg, ladica, kaseta.

čekmek-ćuprija *tur.* (čekmek — povući uvis + *isp.* ćuprija) most lančanik koji se okomito diže i spušta.

čekmeli *tur.* što ima čekmu, tj. čekmedže; **čekmeli sanduk** — kovčeg s ladicom.

čekovnī, -ā, -ō *v.* ček.

čekrdak, *mn.* -ci *tur.* (čekirdek — koštica) ogrizak voćke (s košticama).

čekrk, *mn.* -ci, 2. čekr̀kā *tur.* (čykryk) kolo, točak, vitao, kolotur; uređaj za dizanje; *isp.* vint, vinč; **čekr̀kli** — što se na čekrk okreće (*npr.* čekr̀kli bunār, čekr̀kli vrata); **čekr̀kli čelenka** — čelenka *(v.)* s kolutićem koji se okreće (nakit u narodnoj pjesmi); **čekr̀klija** — preslica na čekrk.

čektisati, -šem *tur.* (čekmek) podnositi, trpjeti, patiti.

čelebija *tur.* (čelebi) gospodin, osobito mlad; gospodičić, plemić; džentlmen; ugledan, ško-

lovan čovjek; **čelebijati se,** -ām se — odijevati se »gospodski«, kititi se, kinđuriti se, dotjerivati se.

čelenka, 3. -ci, *2. mn.* čelenākā *i* čelenkī *tur.* (čelenk) 1. nakit u obliku perjanice, srebrne, rjeđe zlatne, pričvršćen na kalpaku ili čalmi (tursko odlikovanje za posječenu neprijateljsku glavu); 2. nakit na kapi ili kalpaku (sličan čelenci 1); 3. (*vjerojatno u vezi s riječju* čelo) glava (u uličnom govoru).

čelesta, *2. mn.* -ēstā *tal.* (celesta) vrsta klavira s nizom metalnih pločica koje kod udara daju vrlo lijepe tonove (četiri oktave).

čeličana, *2. mn.* -ānā — željezara koja proizvodi samo čelik.

čelik, *mn.* -ci, 2. čelīkā *tur.* (čelik) kovko željezo (*još se zove i* nado, ocal); *prid.* **čeličan,** -čna, -čno *i (u nar. pjesmi)* **čelikli** — oboje u značenju: koji je od čelika, *prenes.* jak, snažan, kao od željeza; **čelikast** — koji je poput čelika; **čeličiti,** -īm — činiti da nešto bude kao čelik, jačati, krijepiti, snažiti.

čelindžer *engl.* (challenger — izazivač) prema imenu britanskog broda Challenger II nazvana najveća dosad izmjerena morska dubina (mjerenje izvršeno god. 1951. u zapadnom Pacifiku istočno od Marijanskog otočja: dosegnuta dubina 10.863 m).

čelo, čela, *mn.* čeli, 2. čēlā *tal.* (cello) velik gudački instrument sa četiri žice; **čelist(a),** *2. mn.* čelīstā — svirač na čelu; *žen.* **čelistkinja;** *prid.* **čelistički.**

čelobitije *rus.* dubok poklon (tako da se čelom udarilo [bilo] o zemlju) kakav su ruski carevi zahtijevali od svojih podanika; *isp.* proskineza.

čeltika *v.* celtica.

čeljuskinac, -nca, 5. čeljuskīnče, *2. mn.* čeljuskīnācā — pripadnik ruske ekspedicije koja je god. 1933. trgovačkim brodom »Čeljuskin« istraživala mogućnost plovidbe sjevernim putem u Tihi ocean.

čembalo *tal.* žičani instrument s tipkama, preteča klavira; *isp.* cimbal.

čember, *2. mn.* čembērā *tur.* (čember) 1. veo muslimanskih žena; veliki rubac koji pokriva glavu i čelo do očiju (nosi se uz feredžu); 2. platno, šifon; 3. obruč, šuplje kolo.

čembra *tur.* kita, resa.

čemen *v.* čimen.

čemīn, -ina *tal.* (gelsomino) jasmin (biljka iz porodice maslinjača).

čempion *engl.* (champion) *v.* šampion (kako je kod nas uobičajeno po francuskom izgovoru).

čempres, *2. mn.* čempresā *lat.* (cyparissus) rod crnogoričnog drveća iz porodice čempresovkī (vrlo pravilno razgranjeni grmovi ili stabla); *prid.* **čempresov; čempresovina** — čempresovo drvo.

čenakl *tal.* (cenacolo) blagovaonica, dvorana; zatvoreno društvo istomišljenika (Begović).

čenč *v.* čejndž; **čenčati,** -ām — mijenjati, zamjenjivati.

čeng *kin.* staro istočnjačko glazbalo (duhaljka)

čengel, *2. mn.* čengēlā *tur.* (čengel) željezna kuka; tursko mučilo za osuđenike.

čengija, *2. mn.* čengījā *tur.* (čengi, *isp.* čeng) plesačica i pjevačica; **čengijati,** -ām — plesati izvodeći pokrete trbuhom (*isp.* čoček).

čentezim *v.* centesimo.

čepken, *2. mn.* čepkēnā *tur.* (čepken, čekmen) rukav na džemadanu *(v.)*.

čerahor *v.* saraor.

čerčija, *2. mn.* čerčījā *tur.* (čerči) trgovkinja što po kućama raznosi i prodaje sitnu robu; pokućarka; *isto i* **čerčīnka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī.

čerečar *tur.* tko plaća samo četvrt (čerek) poreza.

čerek, *mn.* -ci *tur.* (čejrek) četvrtina nečega. npr. ovčji čerek (četvrtina zaklane ovce); **čerečiti,** -īm — kidati na čereke, komadati.

čereviz *v.* ćereviz.

čerez *tur.* (čerez) slatkiši, poslastice.

čerga, 3. čergi, *2. mn.* čergā *i* čergī *tur.* (čerge) mali šator, osobito ciganski; *umanj.* **čergica; čergar,** -ara, **čergaš,** -aša (5. čergaru i -are, čergašu) — tko živi pod čergom, Ciganin; *žen.* **čergara,** *2. mn.* čergārā; *isto i* **čergašica; čergariti,** čergarīm *i* **čergašiti,** čergašīm — živjeti pod čergom, skitati se bez stalna prebivališta.

čeribaša *v.* ceribaša.

čeribrendi (*i* **šeribrendi**), -ija *v.* cherry-brandy.

čerino *v.* cerino.

čerkeska *rus.* dugačak kaput s redenicima (nizovima metaka, fišeka).

Čerkez, -eza, 5. Čerkezu — pripadnik naroda u srednjem i sjeverozapadnom Kavkazu; **Čerkeskinja;** *prid.* **čerkeskī** (Karačajevo-Čerkeskā Autonomna Oblast u RSFSR).

černosotenci *v.* čornaja sotnja; kod Krleže i *prid.* **černosotenskī,** -ā, -ō.

černozem *rus.* (*čit.* černozjom) zemlja crnica, humus; vrlo plodno tlo.

čerpić *v.* ćerpič.

čersati, -ām *tal.* bojadisati, osobito bijeliti, rumeniti (lice).

čerto *tal.* (certo) zacijelo, sigurno.

červīš, -íša *tur.* (červiš) 1. vrsta guste kokošje juhe, nešto kao ragu *(v.)*; 2. sos, umak; sok od mesa.
červonjec, -njca, *2. mn.* červonjecā (*naš bi oblik bio:* červonac, -ōnca, *2. mn.* červonācā) *rus.* 1. u carskoj Rusiji zlatnih deset rubalja; 2. novčanica SSSR sa zlatnom podlogom, uvedena u svrhu stabilizacije valute 1922. (= 10 rubalja).
česma, *2. mn.* česāmā *i* česamā *tur.* (češme) kladenac, zdenac, bunar; izvor iz kojega voda teče na cijev (*drugo je* ćesma); *prid.* **česmenī;** *umanj.* **česmica**, *2. mn.* česmīcā.
česmīn, -ína *v.* čemin.
čester *engl.* (po pokrajini Chester) vrsta sira.
česterfīld *v.* chesterfield.
češagija *tur.* (kašagy, *s našim* česati) česalo; limena četka za timarenje konja i krava.
češit, *2. mn.* češītā *tur.* (češit) vrsta, sorta.
češma *v.* česma.
četekā — govorna kratica za *ČTK (v.)*.
četrūn, -úna *tal.* (cedro) limun, citron; *isto i* **četruna**, *2. mn.* četrūnā; **četrunast**, -a, -o — limunove boje, žućkast (Krleža).
čevalduz *v.* čuvalduz (Nar.).
čeverdān, -ána *v.* džeferdar.
čeviot *v.* ševiot.
čevkeni, čevkēnā *(mn. m. roda) tur.* (*isp.* čepken) dugački zlatom vezeni rukavi.
čevra, *2. mn.* čevārā *tur.* (čevre) srebrnim nitima izvezena četverokutna marama, vjenčani dar; *isto i* **čevre**, -eta; **čevrić; čevrma**, *2. mn.* čevrmā (*akc. i* **čevrma**, *2. mn.* -vrmā).
čevrntija *tur.* (čevrmek — okretati, vrtjeti, vraćati) vrtlog, vir, okretanje.
čeze, čezā (*mn. ž. roda*) *mad.* (csesa *od franc.* chaise) laka kola na dva točka; *isp.* gig.
čiba *tur.* (čyban) bubuljica, puhvica.
čibuk, *mn.* -ci, 2. čibūkā *tur.* (čubuk) 1. cijev lule; kamiš; 2. lula; 3. u nekadašnjoj Turskoj danak od ovaca i koza što se davao sultanu; *umanj.* **čibučić;** *uveć.* **čibučina; čibugdžija** i **čibukčija** — 1. momak u turske gospode koji je posluživao čibukom; 2. izrađivač čibuka; 3. ubirač čibuka 3; **čibuklija** — 1. kesa o sedlu u kojoj su nosili čibuk; 2. četkica za ličenje; **čibukati**, -ām — udarati, tući (čibukom).
čibuljica *v.* čiba.
čiček, *mn.* -ci, 2. čičēkā *tur.* (čiček) cvijet; **čičekluk**, *mn.* -ci — cvijetnjak.
čičerone, čičerōna, *mn.* čičeroni *tal.* (cicerone) 1. vodič stranaca (u Italiji) koji pokazuje znamenitosti, muzeje itd.; 2. dosadan, nametljiv brbljavac (kakvi su obično čičeroni 1).
Čičikov — tip iz Gogoljeva romana *Mrtve duše* (»junak« putuje po Rusiji i od vlastele kupuje »duše« mrtvih njihovih kmetova).
čičimak, -īmka *tal.* (giuggiola) vrsta tropske biljke i njezin plod; *isto i* **čičīnke**, čičinākā (*pl. t. ž. r.*), koja riječ znači i *vrstu sitnoga graha;* isp. *žižole.*
čičizbeo, -bea, *mn.* -bei, 2. čičizbeā (*dubr. akc.* čičizbeo, Vojnović) *tal.* (cicisbeo) kavalir udate žene, »kućni prijatelj«; **čičizbeizam**, -zma — flert s udatim ženama.
čičok, -óka *mad.* (csicsóka) vrsta sitne repe; morska repa, topinambur; gomoljasta biljka, po cvijetu nalik na suncokret; gomolji služe kao stočna hrana a mogu se koristiti i kao povrće i salata; *isto i* **čičoka** *(ž. roda)*.
čifluk *v.* čitluk; **čifčija**, *2. mn.* čifčījā *tur.* (čiftči) zakupnik, posjednik koji od spahije (veleposjednika) uzima u zakup jedan čitluk, tj. jedno selo kmetova; vrsta ovisnosti nižih posjednika od viših u feudalnom društvu.
čift *tur.* (čift) dvoje, par; *isto i* **čifte; čiftati**, -ām — brojiti nešto dva po dva; **čiftetati se** — ritati se dvjema stražnjim nogama (npr. *konj se čifteta* kaže se u istom značenju kao *i konj se baca čifte*).
čiftek *tur.* (*isp.* čift) igra »par-nepar«.
Čifut, *2. mn.* Čifūtā *tur.* Židov; *isto i* **Čifutin**, *mn.* Čifuti; *žen.* **Čifutkinja;** *prid.* **čifutskī; čifutana**, *2. mn.* čifutānā — židovska gradska četvrt, geto; **čifutarija** — skup Čifuta (*kao poruga*); **čifutariti**, čifutārīm — trgovati kao Čifut, kramariti (*sve pored* **čiv...**).
čik[1] *v.* čikov.
čik![2] *tur.* (čyk! — iziđi) poziv na natjecanje, nešto kao »hajde ako smiješ«; *glag.* **čikati**, -ām — izazivati na borbu.
čikara, *2. mn.* čikārā *tal.* (chicchera) šalica.
čikarma, *2. mn.* čikarmā *i* -armī *tur.* poruga, ruganje; **iznijeti čikarmu** — podvaliti.
čikati *v.* čik[2].
čiklja, *2. mn.* čikāljā (*mađ.* csekély — malen, neznatan, sitan?) malen, plitak (ribarski) čamac.
čikma, *2. mn.* čikāmā *tur.* (čykma) slijepa ulica, ćor-sokak.
čikoš, -oša, 5. čikošu, *2. mn.* čikošā *mad.* (csikós) 1. konjušar, konjar; 2. *prenes.* bič, kandžija (Ante Kovačić).
čikov, -ova *mađ.* (csik) vrsta ribe, poznata i pod imenom *piškor.*
čilāš, -āša, 5. čilāšu *tur.* (čil — pjegav) 1. konj sa šarenim pjegama, žerav; 2. »šaren« čovjek, prevrtljivac; *isp.* čilka.

Čile, Čílea (Republica Chile) — država u Južnoj Americi; **Čilénac,** -nca, 5. Čilénče, *2. mn.* Čilénācā (*pored* **Čileánac,** -ánca, 5. Čileánče, *2. mn.* Čileánācā); *žen.* **Čilénkā** (*pored* **Čileánka**); *prid.* **čilénskī, čileánskī** *i* **čīlskī; čīlskā salitra** — natrijev nitrat (umjetno gnojivo).

čili *engl.* (iz meksičkoga: chilli) vrsta veoma ljutoga sušenog papra, kajenski papar *(v.)*; jelo ili umak začinjen takvim paprom.

čilka, 3. -ki, *2. mn.* -kī — žen. prema *čilaš (v.)*.

čima *v.* cima.

čimak, čīmka, *mn.* čīmci, 2. čìmākā *tal.* (cimice) stjenica; *isto i* **čimavica.**

čimarón, -óna (*isp. španj.-amer.* cimarronada — čopor divljih životinja) — divlji konj (mustang) Južne Amerike.

čimbāri *(mn. m. r.) tur.* (činber) gvožđe koje drži platno rastegnuto na tkalačkom stanu.

čimbistre, čìmbistrī (*mn. ž. r.*) *tur.* (čimbistre) štipaljka, hvataljka, pinceta *(v.)*.

Čimboráso — najviši vrh zapadnih Kordiljera (6.310 m); u starijem novinarskom jeziku simbol nedostižnih težnja (Đalski).

čimbur, *2. mn.* čìmbūrā *tur.* (čylbyr) jelo od jaja, kajgana.

čimen *tur.* (čimen) livada, tratina, travnjak, busenje, ledina i sl.

čimpanza, *2. mn.* čìmpānzā (*akc. i* **čimpánza,** *2. mn.* -ánzā) *franc.* (chimpanzé) vrsta antropoidnog majmuna, srodnog gorili; *prid.* **čimpanzīnskī.**

čìnčila, *2. mn.* čìnčīlā *španj.* (chinchilla) vrsta južnoameričkog glodavca (love ih radi krasnog gustog i finog krzna).

čìn-čìn *tal.* (cin-cin) u talijanski jezik iz kineskog čing-čing preuzeta formula pri kucanju čašama; nazdravlje, dobro zdravlje, prosit i sl.

čìn-čiplak *tur.* (čyrčyplak) gol golcat, *prenes.* bez igdje ičega.

Činečìta *v.* Cinecittà.

činela, *2. mn.* činelā *tal.* (cinelle) muzička sprava u obliku diska (udara se jednom o drugu), plitica.

činger, *2. mn.* čìngerā *mad.* (csiger) kominjak, patoka (nastaje kad se na kōm nalije voda i pusti da provri); *v. i* bevanda.

čingrija, *2. mn.* čìngrījā *tur.* (çyngyrak) zvonce, praporac.

činija, *2, mn.* čìnījā *tur.* (čini — porculan, zapravo »kineski«) vrsta zdjele; bljuda, poralija; *umanj.* **činijica** *i* **činīca.**

čìnik, *mn.* -ci, 2. čìnikā *tur.* (šinik) šuplja mjera (različite vrijednosti); *isp.* šinik, bučuk.

činkvantīn, -ína *tal.* (cinquantino) brzohodac, brzak; sitan kukuruz posve glatkog zrna koji dozrijeva po prilici za pedeset dana (cinquanta = pedeset).

činkvečento *tal.* (cinquecento) šesnaesto stoljeće; doba najvećeg procvata umjetnosti u Italiji; *prid.* **činkvečentèskan,** -skna, -skno (Krleža); **činkvečentist(a)** — umjetnik iz vremena činkvečenta.

činkvina *tal.* (cinquina) zgoditak od pet brojeva na tomboli, petica.

čino *španj.* (chino) mješanac od bijelca ili Indijanca i osobe neodređene rase.

činodéjstvo, *2. mn.* činodéjstāvā *crkv.-slav.* crkveni obred, bogoslužje; **činodéjstvovati,** -ujēm — vršiti činodejstvo, služiti obred, celebrirati *(v.)*.

Činúk (*po engl.* Chinook) — 1. ime jednog gotovo izumrlog indijanskog plemena u Sjevernoj Americi; 2. **činuk** — naziv toplog i suhog vjetra u USA i Kanadi.

čìnž *njem.* (Zins) vrsta novčanog poreza od nekih podaničkih zemljišta feudalnom gospodaru; *prid.* **čìnžen,** -a, -o; **čìnžene zèmlje** — dijelovi vlastelinstava što su ih obrađivali činženjaci (cenzualisti) uz plaćanje činža; **činženják,** -áka (*kajk. akc.* činženják) — porezni obveznik (Đalski).

čìp *engl.* (chip — novac; žeton, *v.*) ulog kod kartanja; *isp.* čips.

čipčija *v.* čifčija.

Čipendeil *v.* Chippendale (*isp.* »starinski kredenc ... stil čipendeil«; *novinski oglas*).

čiplak *prid. indekl. tur.* (čyplak) gol, nag; **čìn-čiplak** — gol golcat; *prenes.* bez igdje ičega.

čìps *engl.* (chip — komad, kriška) 1. vrsta sendviča *(v.)*; 2. na masti pečena tanka kriščica krumpira.

čirák, -áka, *mn.* -áci *tur.* 1. (čyrakman) svijećnjak; 2. (čyrak, čerag) sluga, momak; šegrt, kalfa; **čirakluk** — šegrtovanje, učenje zanata.

čìriz *v.* ćiriš.

čìstka, 3. čìstki, *2. mn.* čìstkī *rus.* čišćenje; povremena revizija članova KP(b) i provjeravanje njihove idejnosti; uklanjanje neprijateljskih elemenata iz neke zajednice uopće.

čìt[1] *tur.* (čit) šareno pamučno platno, basma, cic *(v.)*.

čìt[2] *v.* čift.

čita[1] *engl.* (cheetah) *v.* gepard.

čita[2] *tur.* (čit — vrsta tkanine) niska, obličasta, kruta kapa pravoslavnih monaha; *isto i* **čitakinja.**

čitluk, *mn.* -ci, 2. čitlūkā *tur.* (čiftlik) posjed, selište, zaselak na spahijskom imanju (*v.* čifčija): **čitlučar** — posjednik čitluka; *isto i* **čitlugdžija** *i* **čitluksahibija; čitlučiti,** -īm — pretvarati dosad slobodno zemljište u čitluk.

čitma, *2. mn.* čitmī *tur.* (čitme) čipka; **čitmati,** -ām — praviti čitme, čipkati.

čivčija *v.* čifčija.

čivija, *2. mn.* čīvījā *tur.* (čivi) 1. čavao, klin; 2. ključ za zatezanje žica na violini; *umanj.* **čivijica** *i* **čivīca; čivìjati,** -ām — čivijom zatvarati; **čivìluk,** *mn.* -ci — klinčanica, vješalica.

čivinjāk, *mn.* -āci — svrdao.

čivit *tur.* (čivit) 1. isto što i indigo, modrilo; 2. plavi pigment biljnog podrijetla; **čivìtli** — modar, modre boje; *isto i* **čivitan,** -tna, -tno; **čivìtār,** -āra, 5. čivitāru (*i* -āre) — 1. proizvođač odn. prodavač čivita; 2. *prenes.* zelenaš, lihvar, kaišar.

čivt *v.* čift.

čivuljica *v.* čiba.

Čivut i sl. *i* **Čifut** i sl. *(v.).*

čiza *tur.* (čizi) 1. crta, granična linija, međa; 2. *prenes.* mjera, granica, *isto i* **čizija,** *2. mn.* čīzījā.

čizma, *2. mn.* čīzāmā *tur.* (čizme) visoka obuća do koljena (katkada i preko koljena); *u prenesenom smislu, naročito kod tipografa:* velika pogreška u štampanom djelu; *umanj.* **čizmica;** *uveć.* **čizmetina; čìzmār,** -āra, 5. čìzmāru *i* **čizmedžija;** *žen.* **čizmarica** *i* **čìzmārka;** *prid.* **čizmārski.**

čīž, čīža *njem.* (Zeisig) vrsta češljugara; *isto i* **čížak,** čīška, *mn.* čīšci, 2. čīžākā.

ČK — automobilska oznaka za *Čakovec.*

ČK *v.* Čeka.

čkālja, *2. mn.* čkāljā *tal.* rupa, brlog uopće, a napose rupa na morskoj obali gdje se skrivaju rakovi (račja rupa); također i pećina u kojoj žive medvjedi.

člabèkovati, -ujēm *v.* šlabekati (Matoš).

čmūl i sl. *v.* žmulj.

čō, čōā, *2. mn.* čōā *v.* ri.

čobanin, *mn.* čobani, 2. čobānā *tur.* (čoban) ovčar, pastir; *prid.* **čobaninov; čobanskī;** *umanj.* **čobànčić** *i* **čobànče,** -eta; *zbir.* **čobànčad;** *uveć.* **čobànčina** *i* **čobanina;** *žen.* **čobanica** (*akc. i* **čobanica)** *i* **čobānka** (*umanj.* **čobančica);** **čobanija** — skup čobana; **čobaniti,** -īm — biti čobanin ili čobanica; **čobanbaša** — starješina nad čobanima.

čobanja, *2. mn.* čōbānjā *mad.* (csobolyo *od slav.* čban, džban) vrsta posude za vodu.

čoček, *mn.* -ci, 2. čōčekā *tur.* (köček) profesionalni plesač ili plesačica (koji kod plesa izvodi pokrete i trbuhom); *žen.* **čočekinja;** *prid.* **čočečkī; čòček-ojni** — ples čočeka (Nušić, *Put oko sveta*).

čoha, 3. čohi (*akc. i* čohi) 4. čōhu, *mn.* čōhe, 2. čohā, 3. čohama *tur.* (čoha, čuha) vrsta tvorničkog čvrstog valjanog sukna i odjeća od njega; *prid.* **čohan,** -ana, -ano (*u odr. obliku:* čohani *i* čohanī); *isto i* **čohali** *(indekl.);* **čohar,** -āra *i* **čohaš,** -āša, 5. čohāru (*pored* čohāre), čohāšu — tko proizvodi čohu; **čohadār,** -āra, 5. čohadāru *i* -āre — čuvar odjeće, garderobijer; **čohodār,** -āra, 5. čohodāru *i* -āre — podvornik, vratar (koji je dizao čohani zastor na vratima); kasnije su čohodari vršili i druge službe.

čoja *v.* čoha.

čok[1] *tur.* (čok) mnogo; **čok jaša** (jašamak — živjeti) živio mnogo (godina)!

čok[2] *engl.* (chok) *tehn.* prigušivač, prigušnik; zatvarač zraka na rasplinjaču koji služi za brže stavljanje motora u pogon.

čoka, 3. -ki, *2. mn.* čōkā *tal.* veliki viseći luster, svijećnjak.

čokānj, -anja *tur.* (čokal) 1. staklenka za rakiju od $^1/_8$ litre, 1 dl i $^1/_2$ dl; 2. stabljika kupusa; 3. okomak od kukuruza, klip bez zrna, kočanj; *isp.* čokov.

čokolāda, 5. čokolādo *meks.* (zapravo iz nahuatl-jezika, gdje *xocolatl* znači »gorko piće«) poslastica od kakaove mase i kakaova maslaca, šećera i nekih drugih dodataka; *prid.* **čokoladnī.**

čokōt, -ota, *2. mn.* čokotā (*akc. i* čokotā) *tur.* (čotuk — panj?) 1. trs, rozgva (u vinogradu); 2. kočanj od kukuruza (*isp.* čokov); *zbir.* **čokoće.**

čokōv, -ova *mad.* klip kukuruza bez zrnja, okomak (*isp.* čokot 2).

čolak, 5. -če, *mn.* -ci, 2. čōlākā *tur.* (čolak) jednoruk, sakat čovjek, invalid u jednu ruku, bogalj.

čōm, čoma *mad.* (csomo) zamotuljak npr. duhana.

čomaga, 3. -zi, *2. mn.* čōmāgā *tur.* (čomak) toljaga, kvrgava batina, motka u obliku topuza.

čombo, 5. čombo *tal.* (ciompo) bezazlen čovjek, naivčina; *isp.* čompi.

Čomolūngma — kineski naziv za *Mount Everest;* obično se veli da je visok 8.800 m, no nedavno su kineski stručnjaci objavili da je 13 metara niži (nakon tromjesečnog mjerenja).

čompi *(mn. m. r.) tal.* (ciompi — grebenari vune) radnici u firentinskim manufakturama koji su 1378. podigli veliki ustanak.
čon *v.* šon.
čop *engl.* (chop) odrezak, kotlet.
čopav *v.* ćopav.
čopor, -ora, *lok.* čoporu (*akc. i* čoporu), *2. mn.* čoporā (*akc. i* čoporā) *mad.* (csoport) krdo, rulja, hrpa.
čop-servis *engl.* (chop — sjeći + *isp.* servis) vrsta udarca u tenisu, tzv. »rezana lopta«.
čora, *2. mn.* čorā *tur.* 1. *v.* džora; 2. djevojčica, šiparica, podraslica; 3. strašilo za djecu (*isp.* čoroje).
čorapa *v.* čarapa.
čorba *tur.* (čorba) juha; *prid.* **čorbast** — koji je poput juhe, jušat (tj. narijetko kuhan); *umanj.* **čorbica.**
čorbadžija *tur.* (čorbadžy) 1. bogatun, gazda; 2. juzbaša, kapetan, zapovjednik buljuka (u staroj turskoj vojsci); *prid.* **čorbadžijin; čorbadžījskī;** *žen.* **čorbadžinica.**
čorda *mad.* (csorda *od slav.* čreda, *v.*) krdo, stado; **čordāš,** -áša, 5. čordāšu — pastir (koji svakoga jutra kupi krave po selu i čitav ih dan na paši čuva).
čornaja sotnja *rus.* (»crna stotina«, »crna četa«) reakcionarna organizacija u predrevolucionarnoj Rusiji, krajnje desničarska; pripadnici čornih sotnji, tzv. **čornosotenci** (*nom. sing.* čornosōtenec) — crnostotinaši, ubijali su napredne elemente i vršili druga zločinstva za održanje carskog samodržavlja.
čoro (choro) — vrsta južnoameričkog plesa udvoje koji od god. 1955. pomalo prodire u Evropu.
čoroje (*isp.* čora 3) maska, maškara.
čortan, -ana *tur.* (čotra) mlad šaran; *umanj.* **čortančić** *i* **čortanče,** -eta.
čošica, *2. mn.* čošīcā *umanj. prema* čoha.
čot, čota *tal.* (ciottolo — kamen, šljunak) glavica brijega, kamenit vrh.
čota, *2. mn.* čotā (*akc. i* **čota,** *2. mn.* čotā) *tal.* (ciotto — hrom) 1. skvrčeno stopalo; 2. gruda, grumen zemlje; *prid.* **čotav, čotast** (*akc. i* **čotav, čotast**) — 1. koji ima skvrčeno stopalo (čotava noga); 2. hrom, šepav.
čova[1] *v.* čoha (Nar.).
čova[2] *mad.* (csóva) motka između dvije livade što se pobode u zemlju pri mjerenju.
čreda *starosl.* red, poredak; stado, krdo; *prid.* **črednī; črednīk,** *mn.* -ci — na koga je red da nešto učini.
Črezvičajka, 3. -ci *rus. v.* Čeka; **črezvičajan,** -jna. -jno — izvanredan, neobičan.
ČSSR — *skrać. za* Československá Socialistická Republika (službeni naziv Čehoslovačke).
čtec *crkv.-slav.* čitalac, čitač, lektor (pravoslavni svećenik nižeg čina kome je dužnost čitanje za pijevnicom; kod katolika je za sličan posao sačuvan također stari izraz: *štilac*).
ČTK *skrać. za češ.* Československá tisková kancelář (= Čehoslovački ured za štampu); *izg.* Četekā.
čučuk, *mn.* -ci, 2. čučūkā *tur.* (čočuk) dječak, momak.
Čudi *(mn. m. roda)* — finsko pleme, gotovo izumrlo; katkada tako zovu i sve Fince; *prid.* **čudskī.**
čugelj, *2. mn.* čugeljā *tur.* (čogen, čevgen) 1. vrsta žezla; 2. lopatasta motka, velika varjača; 3. drvene rašlje za rastezanje kože u opančarskom zanatu; *isto i* **čugljen,** *2. mn.* čugljenā.
čuka *(čini se [po Akad. riječn.] da nije strana riječ, no — barem u Hrvatskoj — ne osjeća se kao domaća;* Skok je smatra »balkanizmom«) vis, vrh, glavica brda.
Čukči, Čukčā *(mn. m. roda)* pripadnici sibirskog plemena na Kamčatki i u arktičkim krajevima.
čukun- (prefiks u riječima kao npr. čukundjed) *v.* šukun.
čukundruk, *mn.* -ci *tur.* (čokundur) 1. kravlja repica; 2. *v.* čokov.
čukur, *2. mn.* čukūrā *tur.* (čukur) 1. *v.* učkur; 2. jama, jarak, rov, opkop, jaruga; šupljina, duplja; rupa, udubina; prokop; grob, raka, grobnica; dolina, dol.
čul *tur.* (čul) pokrovac za konje; *isto i* **čultan,** -āna.
čuluk *v.* čolak.
čuma, *2. mn.* čumā *tur.* kuga; *umanj.* **čumica; čumav** — kužan, zarazan; drugo je ćuma *(v.).*
čumak, *mn.* -ci, 2. čumākā *rus.* u starini Ukrajinac koji je kao vozar, rabadžija, s volovskom zapregom putovao na veće udaljenosti po sol, žito i ribu; *prid.* **čumačkī.**
čurek, *mn.* -ci, 2. čurekā *tur.* (čörek) bijeli kruh; perec, kolačić.
čurma *tal.* (ciurma) momčad, svjetina, družba, rulja.
čuruk, *mn.* -ci, 2. čurūkā *tur.* (čürük) nedostatak, mana; *kao prid. indekl.* krhak, manjkav, nezdrav, pokvaren, neispravan, sagnjio, truo; lažan, patvoren, nastran, rastresen; **čurukluk,** *mn.* -ci — krhkost, manjkavost i sl.

čust *prid. indekl. tur.* (čust) hitar, gibak, spretan, okretan.
čuti, -ija — vrsta himalajskog majmuna za kojega neki misle da je ljudsko biće; *isp.* jeti, miti.
čutura, *2. mn.* čutūrā *rum.* (ciutură *od lat.* cytula *od grč.* kotylē) drvena (ili od koje druge materije) ploska za tekućinu, isto što i buklija; *umanj.* **čuturica;** *uveć.* **čuturetina.**
čuval, -ála *tur.* (čuval) vreća; **čuvalduz** — velika i jaka igla za šivanje vreća i samara (samaruša).
Čuvaši — narod ugro-finskog podrijetla; živi na desnoj obali Volge; *prid.* **čuvāškī,** -ā, -ō; **Čuvaška Autonomna Sovjetska Republika,** glavni grad Čeboksari (luka na Volgi).
čuvida, *2. mn.* čuvīdā *tal.* (ciovetta) maska, krinka, obrazina, maškara, krabulja; lažan izgled.
čvenk *šatr.* sastanak, »spoj« (u starijem šatrovačkom govoru: sudar špekula ili kugala u igri).
čvoraža — na »francuski« način kod nas stvorena riječ za pravljenje čvorova pri vezenju sagova (*isp.* kilaža, kilometraža i sl.).
čvrga *šatr.* honorarni posao, »tezga« *(v.).*

Ć

ć — palatalni suglasnik; peto slovo latinske abecede i dvadeset i treće ćirilske azbuke.
Ćaba *ar.* (Kjabe) 1. muslimansko svetište u Meki; 2. **(ćaba)** hodočašće do Ćabe; *prid.* **ćabenskī** *i* **ćabinskī,** -a, -o.
ćablast *tur.* (*isp.* kaba) sulud, ćaknut, luckast.
ćafir *ar.* (kjafir) nevjernik, ateist, nemusliman (osobito kao pogrda); *isp.* kaur, đaur; **ćafirluk** — bezvjerstvo, nevjerništvo, nevjerovanje u boga; nemuslimanstvo.
ćafurija *ar.* (kjafur) kamfor.
ćage, -eta *tur.* (kjagat, kjagyd) papir; pismo; omot; **ćageta** *(mn. s. r.)* — *šatr.* igraće karte.
ćahija *v.* ćaija.
ćaija *tur.* (kjahi) vrsta slanog kolača; **ćaidžija** — tko pravi ćaije.
ćaja *v.* ćehaja; *v. i* ćaija.
ćak (*isp.* ćakule) rđav glas, poruga, blebetanje, brbljarija (Matoš, *Ogledi*).
ćakule *(mn. ž. roda) tal.* (*venet.* ciacole) brbljarije; **ćakulati,** -ām — brbljati, čavrljati, ćaskati; ogovarati; blebetati; **ćakulon,** -ona, 5. ćakulone — brbljavac: »On (Janko Polić Kamov) je bio brbljavac, ćakulon, kako se govori u Primorju, *ćaskalo,* kako se kaže u Beogradu, *chiacchierone,* kako se veli u Italiji . . .« (Vladimir Čerina).
ćalov, -ova, 5. ćalove, *2. mn.* ćalovā — budala, luda; *uveć.* **ćalovčina;** *prid.* **ćalovskī.**
ćama *tur.* (kjamis) gornja ženska haljina (drugo je čama — *dosada).*
ćamati se, -ām se *tal.* (chiamarsi) zvati se, nazivati se.
Ćamil *tur.* »savršeni«, »potpuni«; *žen.* **Ćamila.**
ćao *tal.* (ciao) zdravo (pozdrav).
ćap *tal.* (chiappo) lovina; stado; tor (Nar.).
ćapati, -ām *tal.* (chiappare) uhvatiti, uloviti, zgrabiti, ščepati.
ćar, ćara *tur.* (kjar) trgovina, zarada, dobitak; korist; posao (trgovački); **ćardžija** — trgovac; **ćariti,** ćārīm — dobiti, zaraditi, imati korist, profitirati.
ćaro *tal.* (*venet.* ciaro) jasno (Vojnović).
ćasa *tur.* (kjase) duboka porculanska, zemljana ili bakrena zdjela; *umanj.* **ćasica.**
Ćašif *tur.* »koji otkriva, razjašnjava tajne, nejasne stvari«.
ćat, *lok.* ćatu, *2. mn.* ćatā *perz.* (*isp.* ćage) cigaretni papir, »papirić«, »flispapir«.
ćata *i* **ćato,** 5. ćato *tur.* (kjatib) pisar; *isto i* **ćatib;** *umanj. i porugl.* **ćatica** (pisarčić, piskaralo, pisarica); *prid.* **ćatin; ćatov; ćatinskī;** **ćatinica** — žena ćatina.
Ćazim *tur.* »koji umiruje srdžbu«, »koji ne ispoljuje ljutnju«, »mirni«, »staloženi«.
ćebap, -āpa *v.* ćevap.
ćebe, -eta, *mn.* ćebeta, 2. ćebetā, *zbir.* **ćebad,** -ādi *tur.* (kebe) bijelj, biljac, gunj, guber; pokrivač od proste vune; *umanj.* **ćebence,** -eta; *uveć.* **ćebetina; ćebedžija** — tko pravi ćebad.
ćeča *tur.* (keča) bijela (albanska) kapa od uvaljane vune.
ćef, ćefa *tur.* (kejif) volja, dobra volja, dobro raspoloženje; prohtjev za nasladom (*v.* ćefli).
ćefenak *v.* ćepenak.
ćefil, -íla, 5. ćefīle *tur.* (kefil) svjedok, jamac; **ćefilema** — jamčenje; **ćefiliti,** ćefīlīm — jamčiti, obvezivati se.

ćefini, ćefīnā (*obično u mn.; jedn.* ćefīn, -ína) *tur.* (kefin) bijelo platno u koje muslimani ovijaju pokojnika.

ćefli (*isp.* ćef) veseo, dobro raspoložen; pripit; ponešto nakresan, »pod gasom«, »dobre volje«.

ćefola *v.* cipal.

ćefš *tur.* (keš) istraga; pregled umorenog čovjeka, mrtvozorstvo nad umorenim; **ćefšiti,** ćefšīm — objasniti, istražiti; procijeniti; utvrditi štetu.

ćehaja (*akc. i* ćehaja, *2. mn.* ćehājā) 1. upravitelj, povjerenik, sekretar, nadglednik, nadzornik; ekonom (na velikom imanju); 2. zastupnik vezira ili kojeg drugog visokog službenika; 3. predstojnik esnafa, cehmeštar, cehmajstor; 4. seoski prvak, starješina sela; 5. čobanski starješina, katunar (*v.* katun).

ćehlìbar, ćehlubār *i* **ćehrubār** *v.* ćilibar.

ćeif, *2. mn.* ćeīfā *isto što i* ćef; **ćeìfli** *v.* ćefli; **ćeifsuz** — neraspoložen, bezvoljan, bolestan, nezdrav; **ćeifiti,** -īm — biti raspoložen, imati ćeif.

ćejf, ćejif *v.* ćef, ćeif.

Ćejvan, -āna, 5. Ćejvāne *tur.* planet Saturn (osnovno značenje: onaj koji čuva ili nadzire visoki položaj).

ćela, *2. mn.* ćēlā *tur.* (kel — gol) glava bez kose, plješina; **ćelav** — bez kose, plješiv; **ćelavac,** -āvca, 5. ćēlāvče, *2. mn.* ćelavācā; *žen.* **ćelavica; ćelaviti,** -īm (*akc. i* **ćelàviti,** ćelāvīm) — postajati ćelav i činiti ćelavim.

ćelam *v.* kelam.

ćelavōst *v.* alopecija.

ćelepīr, -íra (*akc. i* **ćelepīr,** -īra) *tur.* (kelepir) ono do čega se dođe na lak način; pljačka, plijen, dobit; **ćelepíriti,** ćelepīrīm — plijeniti, sudjelovati u diobi plijena.

ćelepōš, -oša *tur.* (kellepuš) 1. kapica što je duhovnici nose ispod šešira; 2. kapica koja pokriva ćelu; *isto i* **ćelepuš,** -uša.

ćelibār, -āra *v.* ćilibar.

ćelija, *2. mn.* ćelījā *lat.* (cella) 1. sobica (osobito u samostanu ili zatvoru); 2. stanica u saću; ošce koje grade pčele i ose; 3. organska stanica, osnovni element živih bića; 4. **partījskā ćelija** — osnovna organizaciona jedinica u komunističkim partijama; *prid.* **ćelījskī** *i* **ćelījnī;** *umanj.* **ćelijica** *i* **ćelīca;** *prid.* **ćelijičnī, ćelīčnī.**

ćelonja (*isp.* ćela) ćelavac, plješivac.

ćemal, -āla *tur.* (kemal) 1. savršenost, savršenstvo, dozrelost, potpunost, vrhunac moći, slave, bogatstva; 2. fizička i umna zrelost, dozrelost čeljadeta; **Ćemal** *v.* Kemal.

ćemane, -eta *tur.* (keman) gusle, violina.

ćemer, *2. mn.* ćemērā *tur.* (kemer) 1. svod, luk u gradnji; bolta *(v.);* bunja *(v.);* 2. muški pojas od kože s pretincima za novce i druge potrepštine; 3. ženski pojas od srebra; *prid. indekl.* **ćemerli** — koji je građen na svod, npr. *ćemerli kula;* **ćemerlija** — »zakrivljena« sablja što se nosi o ćemeru; **ćemeriti,** -īm — graditi na svod (npr. most).

ćenar, -āra *tur.* (kenar) 1. kraj, međa, granica, margina, periferija *(v.);* 2. vrsta platna i odjeće od njega; 3. vez na peškiru; *prid. indekl.* **ćenarli.**

ćenevīr, -íra *tur.* (kenevir) — 1. konoplja; 2. konopac, uže.

ćenifa *tur.* (kenef) zahod; nužnik; noćna posuda.

ćeparis; ćepariz — isto što i čempres.

ćepe, -eta *v.* ćebe.

ćepenak, -enka, *mn.* -enci, 2. ćepenākā *tur.* (kepenk) vratašca od dućana ili radionice kojima se gornje krilo diže, a donje spušta i podboči, te se na njemu izlaže roba, a trgovac na njemu i sjedi.

ćeramet *v.* keramet.

ćeramida *tur.* (keremit) crijep; *prid.* **ćeramidnī; ćeramìdžija** — crepar, ciglar.

ćerana *v.* ćerhana.

ćerčīvo *tur.* (čerčive, čerčeve) prozorski okvir, oplata.

ćereće, -eta *tur.* (kereke) 1. platno protkano svilenim nitima; *naš izraz:* uzvod; 2. vrsta kabanice, ogrtač; *isp.* al-ćereće; **ćerećeli** — od ćerećeta.

ćeremet; ćeremida; ćeremit — isto što i ćeramida.

ćeresta *tur.* (kereste) materijal, građa; pribor uopće (za pravljenje nečega).

ćereviz *tur.* (kereviz) celer *(v.),* peršun.

ćerhana *tur.* (*isp.* ćar *i* hana) 1. radionica, tvornica; 2. bludilište, javna kuća.

Ćerim, Ćerima i **Ćerīm,** -íma, 5. Ćerīme *tur.* »plemeniti«, »velikodušni«; *žen.* **Ćeríma.**

ćerota *v.* ćorota.

ćerpič, *2. mn.* ćerpīčā *tur.* (kirpič) sirova, nepečena cigla.

ćert *tur.* (kerte) kut dobiven od ukrštanja greda na zabatu zgrade (brvnare); usjek, ušak, urez.

ćerviš, *2. mn.* ćervīšā *tur.* (červiš) sok, umok, umokac, sos.

ćesa *v.* kesa.

ćesam, -sma *tur.* (kesme); *u frazi:* **kupiti na ćesam** — kupiti na sreću (*isp.* ćesim).
ćesar *i* **ćesar** *(v.).*
ćesatluk, *mn.* -ci *tur.* (kesatlik) zastoj, mrtvilo u trgovini, privredna kriza.
ćesedžija — 1. *v.* kesedžija; *isto i* **ćeserčija;** 2. (u vezi s riječju *ćesa,* tj. *kesa*) džepokradica, džepar.
ćesel-baš *tur.* crvenoglavac (naziv za Perzijance).
ćeser[1] *v.* keser.
ćeser[2] *tur.* (kesir) otpadak, troha; neupotrebljiv dio razbijene veće cjeline.
ćesim *tur.* cijena na veliko, paušal; najam; zakupnina; **ćesimlija** — zakupnik; **ćesimača** — životinja koja se daje pod ćesīm (*sve pored* **kesīm** i sl.).
ćeskin *prid. indekl. tur.* (keskin) ljut, vatren, oštar, rezak, žestok.
ćesma, *2. mn.* ćesmī *tur.* (kesme) 1. sječa, sječenje; isječak; 2. šupljika (vrsta veza); **ćesmati,** -ām — šupljikati, vesti na šupljike (*drugo je* česma).
ćeš *v.* ćefš.
ćeške, -eta *tur.* (keškek) jelo od brašna i mesa.
ćeten *tur.* (keten) lan; *prid.* **ćetenī** *i* **ćetenov; ćetenīšte** — gdje raste lan, lanik; **ćeten-halva** (ketenhalva) — vrsta sipke halve, nalik na lanenu pređu (*isp.* tahan-halva); *isto i* **ćetenija.**
ćevāp, -āpa (*pored* **ćevāb,** -āba) *tur.* (kebap) komadić mesa pečen na žaru; *umanj.* **ćevāpče,** -eta, *mn.* ćevapčići; **ćevabdžija** — tko peče ili prodaje ćevapčiće; **ćevabdžījka** — žena ćevabdžijina; **ćevabdžīnica** — pečenjarnica i prodavaonica ćevapčića.
ćeverica *v.* ćiverica.
ćevšiti, ćevšīm *v.* ćefš.
ćezāp, -āpa *tur.* (kezab) *kem.* jetka voda, dušična (azotna) kiselina.
ćibar *v.* kibar.
ćibret; ćibrit, *2. mn.* ćibrētā *tur.* (kibrit) šibica sumporača.
ćibur *tur.* (kibir) oholost, gordost; nadutost; samodopadljivost; *prid. indekl.* **ćiburli.**
ćifta, 5. ćifto *perz.-tur.* (*isp.* Čivut) 1. bakalin, trgovac mirodija; 2. *prenes.* škrtac, filistar, malograđanin, buržuj, purger; 3. lihvar, zelenaš, kaišar; lakomac; *prid.* **ćiftin; ćiftinskī;** *umanj.* **ćiftica;** *žen.* **ćiftinica; ćiftinstvo** — malograđanština, filistarstvo; **ćiftāriti,** ćiftārīm *i* **ćiftarisati,** ćiftarišem — vladati se kao ćifta.
ćiler, *2. mn.* ćilērā (*akc. i* **ćiler**) *tur.* (kiler) smočnica; klijet, kućerak, kiljer, vajat.
ćilibar, -āra *tur.* (kehlibar) 1. jantar; 2. vrsta bijelog (žutog) grožđa; *prid.* **ćilibarskī.**
ćilim (*akc. i* **ćilim,** *2. mn.* ćilīmā) *tur.* (kilim) sag, tepih, prostirač; *prid.* **ćilimskī** (*akc. i* **ćilimskī**); *umanj.* **ćilimac,** -īmca, *2. mn.* ćilimācā; **ćilimčić** (*akc. i* **ćilimčić**); **ćilimče,** -eta; **ćilimār,** -ara, 5. ćilimāru *i* -āre — tko pravi ćilime; *žen.* **ćilimārka; ćilimārstvo** — proizvodnja ćīlīmā kao obrt.
ćilit *tur.* (kilit — brava, ključanica) lokot, katanac; **ćilitli** — zabravljen katancem, zaključan.
ćimane *v.* ćemane.
Ćimeta *v.* Kimeta.
ćimlija, *2. mn.* ćimlījā *tur.* (kimetli) ukras u obliku igle.
ćinter, *2. mn.* ćintērā *tur.* (kinter) kožuh; *umanj.* **ćinterac,** -ērca, *2. mn.* ćinterācā.
ćipur *novogrč.* (kipurion) lijep vrt, lijepa njiva; *umanj.* **ćipurak,** -rka, *mn.* -ci, 2. ćipūrākā.
ćir *v.* kir.
ćiribar, -āra *v.* ćilibar.
ćirica *tur.* (*isp.* čirak 2) »momče koje je u službi kod neka gospodina, famulus« (Akad. rječnik); po drugim podacima riječ se upotrebljavala i za: učenik u privredi, šegrt.
ćirija *v.* kirija.
Ćiril (*akc. i* **Ćiril**) *grč.* (kyrios) »gospodin«.
ćiriš (*i* **ćiriz**) *tur.* (čiriš) 1. postolarsko ljepilo; štirka, škrob; klija, pop, klajster *(v.);* 2. greda; **ćirišli** — uškrobljen, uštirkan.
ćirpija *tur.* ličilačko i soboslikarsko ravnalo.
ćispet, *2. mn.* ćispētā *tur.* (kisvet) 1. odijelo, odjeća; 2. gizdanje; **ćispetli** — lijepo obučen, nagizdan.
ćitāb, -āba *i* **ćitāp,** -āpa *tur.* (kitab) (vjerska) knjiga; **ćitāba** *(u ž. rodu)* potvrda, cedulja, pismeno naređenje (u običnom govoru).
ćitājka *v.* kitajka.
ćiverica *(iz romanskih jezika)* — 1. vrsta kape; 2. *u prenesenom smislu* glava (posprdno, većinom u Dalmaciji).
ćivot *grč.* (kibōtos) 1. u pravoslavnih — kovčeg u kojem su svetačke relikvije (moći); moćnik; *isp.* relikvijar; 2. spremnica u kojoj se čuva euharistija *(v.),* tabernakul, svetohranište; 3. *prenes.* odar, katafalk.
ćivta i sl. *v.* ćifta i sl.
ćojlija *tur.* (köylü) seljak; **ćojluk** — selo, selište, zaselak.
ćok *tur.* (kök) 1. korijen; 2. podrijetlo, loza, starina; predak; **ćoksuz** — bez porodice, bez tradicije.
ćopav *tur.* (čolpa) hrom, šepav; **ćopavac,** -āvca, 5. ćopavče, *2. mn.* ćopavācā — šepavac;

žen. **ćöpavica; ćöpavōst,** -osti — hromost, šepavost; *hipok.:* **ćópa** *i* **ćopo,** 5. ćopo; **ćopávko; ćöpča; ćopati,** ćopām — hramati, šepati.
ćopek, *mn.* -ci, 2. ćopekā *tur.* (kopek) 1. pas; 2. glupan, budala; **ćopekluk,** *mn.* -ci — obijest, psina; pasjaluk.
ćópiti, -īm *šatr.* zdipiti, ukrasti.
ćor *prid. indekl. tur.* (kor) slijep na jedno oko (*u određenom obliku akc.* ćōrī *i deklinabilno:* tako mi ćorog oka); **ćorac,** -rca, *2. mn.* ćōrācā — slijepi metak, tj. bez oštrog i ubitačnog naboja; *isto i* **ćorak,** -rka, *mn.* -rci, 2. ćorakā; **ćorav** — *isto što i* ćor; **ćorava Anđelina** — jaka zima, ciča, snježna mećava (Matoš); **ćöravac,** -āvca, 5. ćöravče, *2. mn.* ćoravācā; *žen.* **ćöravica;** *hipok.* **ćora** *i* **ćoro,** 5. ćoro; **ćorávko; ćoraviti,** -im (*akc. i* **ćoráviti,** ćorāvīm) postajati ćorav i činiti koga ćoravim, osljepljivati; **ćörbadža** (*akc. i* **ćorbadža**) — okno na krovu (*isp.* badža); **ćörbalta** — tupa sjekirica; **ćörbudžak** (*akc. i* **ćorbudžāk,** -āka) *v.* ćorsokak; **ćörča** — ćoravac.
ćorda, *2. mn.* ćordā *i* ćordī *tur.* (kard) sablja; *umanj.* **ćordica.**
ćorfez, *2. mn.* ćorfezā *tur.* (korfez) morski zaljev; **Ćorfez** — turski naziv za otok Krf.
ćörfišek, *mn.* -ci (*isp.* ćorav + fišek) isto što i ćorac.
ćoriti, ćorīm (*isp.* ćor) *šatr.* spavati.
ćörka, 3. -ki, *2. mn.* -kī (*isp.* ćor — slijep, kome je tamno) *šatr.* tamnica, zatvor.
ćorluk *tur.* (korluk — zaslijepljenost) prkos, inat, tvrdoglavost; **ćorlučiti,** -īm — prkositi, raditi uz inat, tvrdoglaviti se.
ćorota *tur.* (kerata) 1. žlica za obuvanje cipela; *isp.* šulefla; 2. fakin.
ćorpazar, -āra *tur.* (*isp.* ćorav + pazar) kupovanje noću, trgovanje naslijepo.
ćorsokak, -āka, *mn.* -āci *tur.* (*isp.* ćor + sokak) 1. slijepa ulica; 2. *prenes.* bezizlazan položaj; kritična situacija.
ćosa i sl. *v.* ćoso i sl.
ćosati, -ām (*isp.* ćoso — »mudrac«) 1. ašikovati, udvarati; 2. šaliti se, »mudračiti«, nadmudrivati se.
ćose, ćosā (*mn. ž. roda*) — vrsta igre na šahovskoj dasci.
ćosli *tur.* smiješan.
ćoso *i* **ćosa,** 5. ćoso *tur.* (kose) 1. čovjek kome ne raste brada; 2. lukavac, mudar čovjek (kakvim drži narod starijeg golobradog čovjeka); **ćösav** — bezbrk, bezbrad, golobrad; *imen.* **ćösavōst,** -osti.
ćöšak,[1] -ška, *mn.* ćoškovi *tur.* (köše) ugao, kut; *isto i:* **ćoša,** *2. mn.* ćošā *i* **ćoše,** 2. ćošeta *i* (*akc.!*) ćošeta; *prid.* **ćöškast** *i indekl.* **ćošeli.**
ćöšak,[2] -ška, *mn.* ćoškovi *tur.* (köšk) balkon, doksat; čardak; *isp.* kiosk.
ćotek, *mn.* -ci, 2. ćotekā *tur.* (kotek) 1. udarac; 2. batina, šiba, štap.
ćotija, *2. mn.* ćotījā *tur.* (kotü) nevaljalac, izrod, nečovjek; **ćotiluk** — nevaljalstvo, bezobraznost, nečovječnost.
Ćozot, *2. mn.* Ćozōtā — stanovnik talijanskog mjesta Chioggie (kod nas su Ćozoti poznati kao vješti ribari).
ćufar, -āra, 5. ćufāre *tur.* (küffar) *v.* ćafir.
ćufta, *2. mn.* ćuftā *tur.-per.* (kufte) jelo od isjeckana ili mljevena mesa u soku; *isto i* **ćufte,** -eta, *mn.* ćufteta, 2. ćuftetā; *umanj.* **ćuftica.**
ćufter *tur.* (kofter) slatko, džem, kompot od dunja, smokava, grožđa; *isp.* kitnkez, mustap.
ćufur, *2. mn.* ćufūrā *tur.* (küfür) izdajstvo, otpad; bezvjerstvo, apostazija od vjere (islama).
ćukurt *tur.* (kükürt) sumpor.
ćul *tur.* (kül) pepeo, lug.
ćulah, -āha, *mn.* -āsi *tur.* (külah) vunena kapa; **ćulahčija** — tko pravi ćulahe.
ćülbastija (*akc. i* **ćulbastija**) *tur.* (külbasty) meso od rebara pečeno na žaru, kotlet, biftek, karmenadla.
ćulum, *2. mn.* ćulūmā *tur.* (külünk) mali topuz; *isto i* **ćulumak,** -ūmka, *mn.* -ūmci, 2. ćulumākā.
ćuma, *2. mn.* ćumā *tur.* (küme) čuperak, hrpica (*drugo je* čuma, *v.*).
ćumez *tur.* (kümes) 1. kokošinjac; 2. mala neugledna gostionica; 3. potleušica.
ćumur *tur.* (kümür) ugljen; **ćumurana,** *2. mn.* ćumurānā — 1. gdje se prodaje ugljen; 2. gdje se pali drveni ugljen; **ćumurnica** *i* **ćumürnjača** — posuda u kojoj se drži ugljen; **ćumuraš,** -āša, 5. ćümurašu — ugljenar; *isto i* **ćumurdžija; ćumurdžīnica** — ugljenarica.
ćup, ćupa *tur.* (küp) zemljani odugački lonac za mlijeko, med i slično; *umanj.* **ćupić,** *2. mn.* ćupīćā; *isto i* **ćupče,** -eta *i* **ćupčić** (*akc. i* **ćupčić**), *2. mn.* ćupčīćā; *uveć.* **ćupina,** *2. mn.* ćupinā.
ćuprija, *2. mn.* ćuprījā *tur.* (köprü) most; *prid.* **ćuprījskī;** *umanj.* **ćuprijica** *i* **ćuprīca;** *uveć.* **ćuprijetina.**
Ćuprili — turski naziv za Veles (*od* köprü — most, ćuprija).

ćurak, -rka, *mn.* -rci, 2. ćurākā *tur.* (kürk) kožuh; ogrtač podstavljen i opšiven krznom; *umanj.* **ćurče,** -eta *i* **ćurčić; ćurčija,** *2. mn.* ćurčija (*tur.* kürkčü) krznar, kožuhar; *prid.* **ćurčijin; ćurčijski; ćurčiluk** — krznarstvo; **ćurčinica** — žena krznarova; **ćurčibaša** — starješina nad ćurčijama; *žen.* **ćurčibašinica; ćurčinka** — krznarska igla.

ćurdija, *2. mn.* ćurdija *tur.* (kürde — zobun) 1. kratak kožuh; 2. duga ženska haljina bez rukava, s krznom; *umanj.* **ćurdijica** *i* **ćurdica;** *uveć.* **ćurdijetina.**

ćurkut *v.* ćukurt.

ćurs *tur.* (kürsü) propovjedaonica, govornica (u džamiji).

ćurta[1] *tur.* tikva, bundeva (podrijetlom iz Ćurdistana, tj. Kurdistana).

ćurta,[2] 5. ćurto *v.* ćurčija.

ćurtauk *tur.* (tavuk — bolest) bolest živadi, osobito purana (za vrijeme parenja).

ćuruk *v.* čuruk.

ćurultija *v.* đurultija (Nušić).

ćusegija *tur.* (küsegi) lopatica za ugljen, za žeravicu.

ćuskija, *2. mn.* ćuskija *tur.* (küskü) štap, poluga, ozib, gvozden kolac; gvozdena motka; kramp, budak, pijuk; čaklja.

ćustek, *mn.* -ci, 2. ćusteka *tur.* (köstek) spone kojima se konjima vežu noge; sapon, okovi, lanci, negve; **skočiti iz ćusteka** — bez zaleta, s mjesta (tj. kao sa zavezanim nogama); *prenes.* bez priprave, bez razmišljanja, ex abrupto *(v.).*

ćutek *v.* ćotek.

ćutuk, *mn.* -ci, 2. ćutuka *tur.* (kütük) 1. panj, trupac, klada; 2. glupan, smetenjak; **na ćutuku** — na udarcu (*isp.* ćotek, ćutek).

ćuvik, -ika, *mn.* -ici *tur.* (kuh — brdo) brežuljak, glavica.

ćuza (*tal.* chiuso — zatvoren, zaključan) zatvor, haps, arest.

D

d — 1. dentalni (okluzivni, zvučni) suglasnik — šesto slovo latinske abecede, a četvrto ćirilske azbuke; 2. *skrać. za* (denarius) penny *(v.);* 3. *skrać. za* dan, *za* dinar; 4. *farm. skrać. za* da *ili* datur, detur = daj, daje se, neka se dade; 5. *u voznim redovima skrać. za franc.* départ — odlazak (vlaka iz neke stanice; *isp.* a).

D — 1. rimski znak za broj 500; 2. oznaka za kraljicu (damu) u šahu; 3. automobilska oznaka za *Njemačku* (Deutschland).

DA — automobilska oznaka za *Daruvar.*

daalder — nizozemski talir (1 i pol guldena, do god. 1816).

dabeter *tur.* (*isp.* beter) 1. posve loše, sasvim rđavo, sto posto nedovoljno, gore od ičega; 2. neočekivano, čak, štoviše.

dabiter *v.* dabeter.

dabl *engl.* (double) 1. kod tenisa i ping-ponga igra parova (igra udvoje); 2. dvostruk, paran, dvojak, udvostručen, udvojen, dvogub (u nogometu npr. dvostruk uspjeh neke momčadi: osvojenje prvenstva i kupa u istoj sezoni); 3. dvojnik; 4. dvoličan, himben, neiskren; **dabl-skal** *v.* double-scull; **dabl ju** — engleski naziv za slovo w (tj. dvostruko v).

Dąbrowski (*čit.* Dombrövski) *v.* mazurek.

dabulhana *v.* dambulhana.

da capo *tal.* (*čit.* da kapo) *muz.* od početka, tj. ponovi; **da capo al fine** (*akc.* fine) — od početka do kraja.

dacar *v.* dacija.

Dacca (*čit.* Daka) glavni grad Bangladeša.

Dachau (*čit.* Dahau) — ime jednoga nacističkog koncentracionog logora (u Bavarskoj, sjeverozapadno od Münchena [*čit.* Minhen]), osobito poznatog po okrutnostima koje su u njemu vršene nad zatvorenicima u toku drugoga svjetskog rata i prije njega; *isp.* Buchenwald, Auschwitz.

dacija *tal.* (dazio) carina, daća, dažbina, porez, danak; **dacar,** -ara, 5. dacaru *i* -are — carinik, ubirač poreza, poreznik; *isto i* **dacijer,** -ijera, 5. dacijeru (*tal.* daziere).

dacit, -ita — eruptivna površinska stijena, andezit u kome ima kvarca.

dackal *v.* daskal.

dacovina (*isp.* dacija) *kajk.* daća, namet, porez (Krleža)

dača, *2. mn.* dača *rus.* vila; ljetnikovac.

Dačani — narod tračke jezične skupine, stanovnici Dacije, nekadašnje rimske provin-

cije na području današnje Rumunjske; smatraju se predcima današnjih Rumunja.

dada[1] *tur.* (dadaš) otac, svekar, tast.

dada,[2] 5. dado *tur.* (*isp.* dadilja) 1. majka, sestra, rođakinja, starija žena uopće; 2. naziv odmila za dadilju.

Dada[3] *v.* dadaizam.

dadaizam, -zma — smjer u dekadentnoj zapadnjačkoj umjetnosti početkom 20. st.; grupa Dada osnovana god. 1916. u Zürichu u Švicarskoj, propagirala je negaciju svake logike i suvislosti, destrukciju radi destrukcije i obaranje svih vrednota civilizacije; osnivač Tristan Tzara (*čit.* Cara), Rumunj, pravim imenom Sami Rosenstock (1896—1963); »Dadaizam propovijeda nihilizam, 'rušenje pomoću ironije, pomoću tumulta, pomoću slobode'. Sama etiketa *Dada* — koju je pronašao Tristan Tzara — kao ideologija svjesno izražava nihilističko osjećanje života i umjetnosti, manje-više svakoga čovjeka egzistentno« (Josip Bogner); **dadaist(a)** — pristaša dadaizma; *prid.* **dadaistički;** znatniji su mu još predstavnici: Hans Arp, Andre Breton, Louis Aragon.

dadīlja (*akc. i* **dadilja**, *2. mn.* dadīljā) *tur.* (dada, dady) dojilja; žena koja čuva djecu; pjestinja; guvernanta; **dadiljati,** -ām — nastojati oko djece, njegovati, pjestovati; *isto i* **dadīljiti,** -īm.

dafina, *2. mn.* dafīnā *grč.* (dafnē) lovorika, lovorovo drvo; *prid.* **dafinov** (*isp.* Dafna).

dafizam, -zma (po prezimenu generala O'Duffyja, *čit.* Dafi) — irski fašizam.

Dafna — *mitol.* Nimfa, kći riječnoga boga Peneja; Apolon ju je pretvorio u lovor (*isp.* dafina).

dafnija, *2. mn.* dafnījā *grč.* vrsta raka listonošca (vodenbuha).

Dafnis — u starogrčkoj mitologiji lijepi pastir na Siciliji, sin Herma i jedne nimfe; rano je umro, a pastiri su ga poštovali kao heroja.

dag *tur.* (dag) gora, brijeg (*isp.* Karadag).

dagaba — isto što i pagoda (na Ceylonu).

dagandžija *v.* dagma.

dagara, *2. mn.* dagārā *tur.* (tagar — velika zdjela) 1. *v.* mangal, roštilj; 2. zemljana zdjela, tava i sl.; 3. vedro, škaf; 4. starudija, stare stvari, starež.

dagerotipija — fotografija načinjena s pomoću srebrnih soli; prvobitni način fotografiranja koji je pronašao slikar Daguerre (1789—1851); **dagerotīp** — fotografija (Đalski).

Dagestan — republika uz Kaspijsko jezero (Dagestanska ASSR), glavni grad Mahačkala; *v.* Darginci.

daglija, *2. mn.* daglījā (*isp.* dag) 1. gorštak, planinac; 2. odmetnik, pljačkaš, siledžija.

dagma, *2. mn.* dagāmā *tur.* (dag) znak, žig, pečat, punca, biljeg; obilježje; ožiljak; **dagandžija** — tko udara dagmu, tj. carinik, poreznik i sl.; **dagmalaisati,** -šem — žigosati, pečatiti.

Dagmar *germ.* »slavna kao dan« (*žen. ime*).

Dagobert *germ.* »jasan kao dan«.

Dagon — zapadnosemitski bog poljoprivrede, otac Baalov (*v.*).

Dahau *v.* Dachau.

dahija, *2. mn.* dahījā *tur.* (dai — prisvajač *ili* dajy — junak) 1. pretendent, uzurpator; tako su se zvali baše, janjičarski glavari u Srbiji, odmetnici od carske vlade, koji su prigrabili svu vlast u Srbiji 1801; 2. *prenes.* nasilnik; *prid.* **dahījskī; dahiluk** — vladanje dahija, zulum, silništvo; **dahijati,** -ām — ponašati se kao dahija, zulumćariti, nasilno vladati, tiranizirati, terorizirati, kujonirati, šikanirati, progoniti

dahire *v.* daire.

dahlija *v.* dalija.

Dahomey — staro ime današnje republike Benin (*v.*).

daidža, *2. mn.* daīdžā *tur.* (dajy) ujak; *prid.* **daidžin; daidžinica** — žena daidžina, ujna; **daidžić** — ujčević (ujakov sin); **daidžićna** — ujčićna (ujakova kći).

Dail Eireann *engl.* (*čit.* dail eirin) naziv parlamenta Slobodne Države Irske (»Skupština Irske«).

daimonion *grč.* božanstvo; u Sokratovoj filozofiji — savjest, glas božji koji odvraća od zlih djela; *isp.* demon; **daimonizam** *v.* demonizam.

Dai Nippon *jap.* »Veliki Japan«, parola japanske ekspanzije.

daira *tur.* (daire — krug) 1. vrsta malenog jednostrukog bubnja s praporcima, isto što i *tamburin, def;* 2. skup, zbor, mnoštvo, grupa, a osobito naziv za skup đavolā, pa i prizivanje đavola (u čaranju, gatanju); 3. dvorana za primanje, vijećanje, divan; 4. više magazina oko zajedničkog dvorišta; *isto i* **daire,** dairā (*pored akc.* **daire,** daīrā) kao množ. žen. roda; *jednako i* **daire,** daireta (*sr. roda*), *množ.* daireta, *gen.* dairetā; **dairati,** -ām — udarati u dairu, bubnjati i ujedno zveckati praporcima.

Daisy *engl.* (*čit.* Deizi) *hipok. prema* Margareta.

dajak, dajaka *tur.* (dajak) 1. potporanj, motka, podupirač (za zid); 2. soha, stup.
Dajak, *mn.* -ci — domorodac na otoku Borneo (nekada »lovci na ljudske glave«).
dajana! *tur.* (dajanmak — protiviti se) 1. *uzv.* drži se! ne daj se! 2. *(kao imen.)* izdržljivost, nepopustljivost, ustrajnost; **dajandžija** — izdržljivo, postojano, ustrajno čeljade, osoba koja je kadra »stići i uteći i na strašnu mjestu postojati«; **dajanluk** — isto što i dajana 2; **dajanisati,** -šem — braniti se, odolijevati, opirati se; *isto i* **dajaniti,** dajanīm; **dajanli** — izdržljiv, čvrst, trajan, koji može odoljeti, odolijevati.
Dajčeri *njem.* (Deutsche — Nijemac) Nijemci (Ante Kovačić).
dajčferderbovati, -ujem *njem.* (deutsch — njemački + verderben — kvariti) u naših starijih pisaca (Ante Kovačić, Jovan Sterija Popović) izraz za loše govorenje njemačkim jezikom, natucanje, kvarenje njemačkog jezika (kod Kovačića i imenica **dajčferderberija** [kvarenje njemačkog jezika], a kod Sterije i **dajčferderberin** [kvariteljica njemačkog jezika]).
dajdža *v.* daidža.
dajdžest *engl.* (digest) 1. sažet pregled; zbirka kratkih sadržaja, izvadaka iz književnih djela, članaka i dr.; 2. pravni zbornik; zbirka zakona (*isp.* digesta).
dajk *engl.* (dike, dyke) univerzalna žica u kamenu, oblik pojavljivanja žičnih eruptivnih stijena.
dajma *tur.* (dayma) stalno, uvijek, neprekidno, neprestano, trajno.
dajnčica — sustav latiničkog pisma što ga je za slovenski jezik sastavio Peter Dajnko god. 1823, i to na fonetskom principu; danas napušten jer su se Slovenci priklonili etimološkom pisanju; *isp.* bohorčica, gajica, metelčica.
dak *v.* duck.
Daka *v.* Dacca.
da kapo *v.* da capo.
Dakar, Dakara — glavni grad Senegala.
dakl *njem.* (Dackel; *isp.* Dachs — jazavac) pas jazavčar; *isto i* **daksl.**
dakma (dakhma) naziv za »tornjeve šutnje«, kule u Iranu i Indiji na kojima Parsi izlažu tijela pokojnika da bi ih izjele ptice grabljivice.
daknomanija *grč.* (dakno — bodem + *isp.* manija) *med.* bolestan nagon za ubijanjem.
dakota, *2. mn.* -otā — po imenu jednoga indijanskog plemena (*engl.* Dacota) 1. vrsta američkog transportnog aviona; 2. vrsta pšenice, »amerikanka«.
dakron — sintetičko tkivo od kojega se prave umjetne krvne žile.
daksl *v.* dakl.
daktil, *2. mn.* daktīlā *grč.* (daktylos — prst) trosložna pjesnička stopa od jednog dugog (naglašenog) i dva kratka (nenaglašena) sloga: — ∪ ∪ (ima dakle tri članka kao prst); *prid.* **daktilskī; daktilskī heksametar** *v.* heksametar.
daktili (*grč.* Daktyloi Idaîoi) u starogrčkoj mitologiji čarobni demoni u službi Kibelinoj (živjeli su na planini Idi ponad Troje).
daktilografija *grč.* (daktylos — prst + grafō — pišem) pisanje, tipkanje na stroju, strojopis; **daktilograf** — pisač na stroju, tipkač; *žen.* **daktilografkinja** — tipkačica; *prid.* **daktilografskī** (*isp.* daktiloskript).
daktilogram *grč.* (daktylos — prst + gramma — pismo; slika) otisak prstiju u daktiloskopiji *(v.)*.
daktilologija *grč.* (daktylos — prst + logos — govor, riječ) 1. govorenje prstima kod gluhih; 2. proučavanje karaktera ispitivanjem nečijeg načina pisanja na pisaćem stroju; grafologija *(v.)* pisaćih mašina.
daktilomuzikograf *grč.* (*isp.* daktilografija *i* muzika) stroj za pisanje muzičkih znakova.
daktilopartitura *grč.-lat.* (*isp.* daktilografija *i* partitura) muzička partitura pisana daktilomuzikografom *(v.)*.
daktiloskopija *grč.* (daktylos — prst + skopeō — gledam) nauka o šarama što ih tvore linije kože na unutrašnjoj površini vršaka prstiju; uvelike se primjenjuje u kriminalistici radi utvrđivanja ličnosti zločinaca po otiscima prstiju; **daktiloskopirati,** -skopīrām — uzeti otiske prstiju.
daktiloskript *grč.-lat.* (*isp.* daktilografija + scribere — pisati) spis otipkan na stroju (za razliku od rukom pisanog spisa — manuskripta, *v.*).
dalagan *v.* talagan.
dalaj-lama *tibet.* naziv vrhovnog poglavara svih lamaista (*v.* lamaizam) koga smatraju bogom na zemlji, a ne samo božjim namjesnikom (kako kršćani smatraju svoga papu); lamaisti vjeruju da je dalaj-lama besmrtan, da mu samo tijelo stari, i kad ono umre, duh mu prelazi u tijelo nekog dječaka, dakako već unaprijed određenog za nasljednika pokojnom dalaj-lami; dok to dijete ne odraste, vrhovnu vlast vrši pančen-lama ili taši-lama *(v.)*.

dalak, dàlka *tur.* (dalak — slezena) 1. bolest slezene, slezenobolja, podrast; 2. *prenes.* trbušina, stomačina; 3. zaušnjaci, mumps, parotitis; 4. *v.* skrofule; **dalakljiv** — bolestan od dalka.

dalan *v.* vajang.

dalavera (*akc. i* **dalavera**) *tur.* (dalavere) 1. podvala, prevara, smicalica; 2. afera, avantura; **dalaverdžija** — čovjek koji se voli »miješati« u tuđe stvari, mešetar, senzal, posrednik.

daldisati, -šem *tur.* (daldi *od* dalmak) 1. zadubiti se u misli, zamisliti se, zanijeti se; predati se nekom poslu, utonuti u (duševni) rad; 2. pobjeći, uteći, »strugnuti«.

dal-fes *tur.* visoki fes.

dalga *tur.* (dalga — val) 1. valovlje, talasi, bura na moru; nalet, udar vjetra; 2. gvalja dima, ispuh pri pušenju.

dalgin (*isp.* daldisati) zamišljen, zadubljen u misli, zanesen; **dalgìnluk** — zamišljenost, zanesenost.

dalija, *2. mn.* dalījā *lat.* (dahlia, po švedskom botaničaru Andriji Dahlu, učeniku Linnea, *v.*), vrsta ukrasne biljke, isto što i georgina (biljka je u 17. stoljeću unesena u Evropu kao povrće pod meksikanskim imenom akokotli).

Dalìla (*hebr.* »ljubljena«) ime filistejske djevojke iz biblijske priče; uništila židovskog junaka Samsona odrezavši mu kosu u kojoj je počivala njegova snaga; simbol opasne zavodnice.

dalkilič (*tur.* (dalkilič — gola sablja) pripadnik negdašnjih turskih oružanih snaga, kojemu je glavno oružje bila sablja.

dalmatika, 3. -ci *lat.* (dalmatica) kasnorimska ukrašena gornja odjeća, dugačka gornja haljina s rukavima, u starije vrijeme dio vladarskog svečanog ornata, a danas misnička haljina katoličkih svećenika.

dalmatíner (dalmatinac) — vrsta psa (doge), osrednje visine, mišićava tijela, dlake bijele s ovećim crnim šarama.

dal segno *tal.* (*čit.* dal senjo) od (posljednjeg) znaka (dalje svirati ili pjevati).

daltaban *tur.* (daltaban — golo stopalo) 1. dobar, izdržljiv, istrajan pješak; 2. *(kao prilog)* glavom bez obzira, bezobzirce.

daltonìzam, -zma (po imenu engleskog kemičara Daltona, 1766—1844, koji nije razlikovao neke boje) — mana vida koja se sastoji u nerazlikovanju nekih boja, najčešće crvene i zelene.

dàltonski plān (Dàlton-plān) — metoda učeničke samoradnje, tj. da đaci pod nadzorom nastavnika sami izabiru i prorađuju naučnu građu (u posebno uređenim kabinetima i laboratorijima); prvi put primijenjena god. 1920. u američkom gradu Daltonu, odakle i ime).

daljan *tur.* (daljan) ustava, brana, pregrada od kolja, šiblja i sl., osobito na vodi za razapinjanje ribolovne mreže; *isp.* fašina.

dàma,[1] 5. dāmo *franc.* (dame *od lat.* domina) 1. u kapitalističkom društvu oznaka za elegantno obučenu ženu, a katkada i za otmjenu žensku osobu koja se ističe i natprosječnom inteligencijom (npr. to je *dama*); 2. žensko čeljade uopće (npr. *salon za dame*); 3. kraljica u šahu (oznaka D); 4. gornjak u igraćim kartama, »baba«, »ober«; 5. igra bijelim i crnim okruglim pločicama na šahovskoj dasci, tzv. »kockavica«, »mica«; 6. figura u kuglanju.

dama[2] *njem.* (Damm) nasip, bedem, brana.

dama[3] *tur.* (dam — mreža) vrsta mrežastog tkanja.

dama[4] — jelen lopatar.

dàmād *tur.* (damad) zet.

Damajànti *v.* Nala.

damar, *2. mn.* dāmārā *tur.* (damar) 1. žila (arterija i vena); živac; bȉlo, puls; 2. podzemni put vode do izvora na površinu zemlje, »vodena žila«; 3. podzemna »žica« neke rude; **damarati,** -ām — kucati, biti, udarati (bȉlo); **damarli** — živčan, živčevit, nemiran, nestašan, »nervčik«.

dàmar-smola (*malaj.* damar — baklja, svjetiljka, svjetlo) vrsta smole s malajskih otoka; služi u industriji lakova i u apotekarstvu za pripremanje ljepljivih melema.

damascírati, -mascīram (*isp.* damask) išarati pri tkanju platno odn. ukrasiti šarama (zlatnim ili srebrnim) neku izrađevinu od koje druge kovine ili drveta po uzoru na damast (žicom ili metalnim intarzijama).

damask *v.* damast (Vojnović).

damaskija *v.* demeskinja.

damaskīn,[1] -ína *v.* damast.

damaskīn,[2] -ína (po grč. piscu Damaskinu Suidotu) zbornik propovijedi koje su pisane pretežno narodnim jezikom (Srbija, Makedonija, Bugarska od 17. do 19. st.).

damaskinja *v.* demeskinja.

damast (po sirijskom gradu Damasku) svilena, vunena ili lanena tkanina s arabeskama; *prid.* **damastnī.**

damašak, -ška *tal.* (damasco) *v.* damast; *prid.* **damaškān** (Vojnović).
damaškati, -ām *v.* damascirati.
damaškīn, -īna *v.* damast.
dāmba *hol.* (dam — nasip) uzvišenje u obliku nasipa (od zemlje, kamena ili betona); čuva obalu od poplave, podrivanja ili služi za postavljanje puta preko vode, jarka i sl.
dambulhana, *2. mn.* dambulhānā *tur.* (davulhane) 1. glazba, muzika (vojnička, ciganska); 2. katkada i talambas.
Dame aux camélias *franc.* (*čit.* Dām o kamelijā) Gospođa s kamelijama, naslov poznatog romana Dumasa ml. (Šenoa).
damenizácija *muz.* metoda pamćenja tonske ljestvice koja u nekim zemljama služi mjesto općenito uobičajene solmizacije (*v.*); mjesto u solmizaciji upotrebljavanih slogova pjeva se: da me ni po tu la be da.
damenkapela *njem.* tamburaški orkestar sastavljen od samih žena; »gospojinski kvintet« (Dončević).
dāmenvāl *njem.* (*isp.* dama + Wahl — izbor) »dame biraju«; običaj na plesovima da žene biraju svoje plesače (obično to rade muškarci).
dāmga *v.* dagma.
damìjāna, damìžāna *tal.* (damigiana) *v.* demižon, demijana.
dāmin gambīt *v.* gambit.
Damjan *grč.* (damalízein — krotiti) »krotitelj«, »pobjednik«.
dāmla, *2. mn.* damlī *tur.* (damla) 1. kap, paraliza, apopleksija, »šlag«; 2. kišne kapi što padaju s kućnoga krova; **damlaisan** — udaren od kapi, šlagiran; **damlaluk** — prostor između kućnog zida i mjesta u koje padaju kapi s kućnoga krova.
damnum emergens *lat.* u rimskom pravu naziv za stvarnu štetu koja je nastala uslijed oštećenja ili uništenja neke stvari, nanesene tjelesne ozljede i sl.
Dāmoklov mač — opasnost koja neprestano prijeti (po predanju — Grk Damoklo zavidio je Dioniziju, tiraninu sirakuškom, pa ga je Dionizije posadio na svoje mjesto u blagovaonici a nad glavu mu dao objesiti o konjskoj struni goli mač da pokaže kako na vladara uvijek vreba smrt).
Damon i Fintija — u starogrčkoj priči dva filozofa (pitagorovca) u službi sirakuškog vladara Dionizija Mlađeg; kad je ovaj Fintiju osudio na smrt, zamolio je osuđenik da ga prije izvršenja osude pusti kući kako bi posvršavao neke poslove; kralj to dopusti, ali je Damon morao svojim životom jamčiti da će se Fintija vratiti; različite neprilike zadržale su Fintiju na putu dulje nego je očekivao, pa je Damon već stajao pod vješalima kad je pravi osuđenik stigao u posljednji čas; vidjevši ovakvu vjernost, vladar oprosti kaznu osuđeniku i zamoli oba prijatelja da ga prime kao trećeg u svoje društvo (ova se priča kroz vjekove uzima kao primjer odanog drugarstva i održavanja zadane riječi, pa je njemačkom pjesniku Schilleru poslužila kao motiv za prekrasnu baladu Die Bürgschaft — Jamstvo).
dāmper *engl.* (dump-car) *v.* kiper[1].
dampfbād *njem.* (Dampf — para + baden — kupati) parna kupelj.
dāmpfšif *njem.* (Dampfschiff) parobrod; *isp.* vapor.
damping, *mn.* -zi, 2. dāmpīngā *engl.* (dumping) izvoz uz bagatelne cijene; prodaja robe na inozemnom tržištu, uz umjetno snižene bagatelne cijene (čak niže od proizvodne vrijednosti robe), a uz povišenje cijena na domaćem tržištu sa svrhom istisnuća konkurenata i osvajanja vanjskih tržišta; kasnije: prodaja velikih količina robe (i u vlastitoj zemlji) u bescjenje, samo da bi se osvojilo tržište.
damurīt, -íta — mineral iz klase amfoterilota, sa vrlo sitnim kristalima.
Danaíde (*mn. ž. roda*) — 1. po starogrčkoj legendi 50 kćeri argoskoga kralja Danaja (*v.* Danajci) koje su poubijale svoje muževe u prvoj bračnoj noći i bile osuđene od bogova da pune vodom bačvu bez dna; 2. *prenes.* **posao Danaida** — beskrajan i besplodan rad.
Danaja — u starogrčkoj mitologiji kći kralja Akrisija, majka Perzejeva (rodila ga je sa Zeusom, koji joj se približio u obliku zlatne kiše).
Danājci, Danājācā — podanici Danaja, kralja u grčkom gradu Argu; u Homerovim pjesmama naziv za Grke uopće; *prid.* **danājski; danājskī dār** — podmukao dar koji donosi nesreću, koji se daje s izdajničkom nakanom (prema legendi o drvenome konju kojega su Danajci, tj. Grci, poklonili Trojancima s kojima su ratovali; danajski ratnici, koji su bili sakriveni u tome konju, otvorili su svojim vojskama vrata grada Troje, i Troja je bila zauzeta i razorena); *isp.* Timeo Danaos et dona ferentes.

danca *tal.* (danza) ples uopće, a gdjekada izraz za jednu vrstu kola, pa i za valcer.
dancing *v.* dansing.
dandisati, -šem *v.* dajanisati.
dandy *v.* dendi.
danečkinja *v.* danickinja.
danga *v.* dagma.
dangalak, 5. -če, *mn.* -ci *tur.* (dangalak) 1. glupan, ograničen čovjek, prostak, neodgojenac; krupan mladić; 2. neradnik, probisvijet, propalica.
danica[1] *v.* danickinja.
danica[2] *v.* danca.
danickinja (prema njem. nazivu za poljski grad *Gdanjsk* — Danzig, *čit.* Dancig) vrsta starinskog revolvera.
Danijel *hebr.* (dan-i-el) »božji sudac« *ili* »bog je moj sudac«.
danijen, -ena *franc.* (po nalazištima u Danskoj) *geol.* razdoblje u razvoju Zemlje, gornji kat krede *(v.)*, prijelazni kat prema tercijeru *(v.)*.
danik, -ika *v.* danickinja.
danse macabre *franc.* (*čit.* dans makabr) mrtvačko kolo u kojem plešu ljudi svih staleža, a vodi ga smrt; predmet mnogih alegorijskih srednjovjekovnih slika koje pokazuju prolaznost života; kasnije i kao motiv u literaturi, muzici, baletu, slikarstvu (Saint Saens, Holbein i dr.).
dansing, *mn.* -zi, 2. dansīngā *engl.* (dancing) 1. kavana ili restoran u kome se posjetioci mogu zabavljati plesom; 2. ples, igranka.
Danskā — kraljevina u Evropi; glavni grad Kopenhagen; **Dánac,** Danca, 5. Dānče, *2. mn.* Dānācā; *žen.* **Dankinja;** *prid.* **danskī; danskī princ** — Hamlet (Krleža).
Dante Alighieri, Dantea Alighierija (*čit.* Aligijeri) — poznati talijanski pjesnik iz 13. i 14. st., autor *Divine komedije (v.); prid.* **Danteov; danteovski** (*isto i* **danteskan,** -skna, -skno); **dantist(a)** — stručnjak u poznavanju i tumačenju Danteovih djela; **dantologija** (i **danteologija**) — nauka o Danteu i njegovim djelima, osobito o *Božanstvenoj komediji.*
dantonovskī — *prid. prema* Danton (Georges-Jacques, *čit.* Žorž-Žak, 1759—1794, jedna od najznačajnijih i najsnažnijih ličnosti francuske buržoaske revolucije; zbog njegova izvanrednog utjecaja na revolucionarne mase, govori se i danas za ličnosti sa sličnim utjecajem da posjeduju *dantonovsku snagu*).
Danu — keltska boginja mudrosti.
danuncijada — pustolovina talijanskog književnika Gabrielea D'Annunzija, koji je poslije prvoga svjetskog rata na svoju ruku okupirao našu Rijeku i ondje vladao nešto više od godinu dana; sinonim za smiješan pustolovni pothvat (*isp.* kronistorija).
Danuvius — antičko ime za gornji (sjeverni) dio Dunava.
danzas *španj.* srednjovjekovni ples uz pjevanje, maurskog čeznutljivog karaktera.
daobeter *v.* dabeter.
daoizam, -zma *kin.* (dao — put) religiozno-filozofska nauka koja potječe od Lao-tsea (6. st. pr. n. e.); pored konfucijanstva i budizma jedna od triju religija u Kini.
dar *ar.* kuća, zemlja: **Dar al Baida** — arapski naziv za *španj.* Casablanca (Bijela kuća); **Dar es Salam** — Kuća mira (glavni grad Tanzanije); *isp.* džihad.
dara *v.* tara.
darbar *ind.* (*iz perz.* darbār, po *engl. pravopisu* durbar) u Indiji i u drugim istočnim zemljama skupština koju sazove najviša državna vlast (u starije vrijeme: dvor indijskog vladara; svečano primanje kod indijskog radže ili potkralja).
darčin *tur.* (tarčin) cimet; *prid.* **darčinov.**
darda *tal.* (dardo) 1. lako koplje, džilit; 2. motka zabodena u tlo kao znak neke zabrane, granice i sl.; 3. vrsta kartaške igre; 4. figura u kartanju kad se nađu tri karte iste boje poredane po postupnoj vrijednosti.
Dardanci, Dardānācā — podanici kralja Dardana, legendarnog osnivača Troje *(v.);* često i naziv za sve Trojance (osobito u Homera).
Dardaneli *(mn. m. r.) pored* **Dardanele** *(mn. ž. r.)*, 2. Dardanēlā; 3. Dardanelima *odn.* Dardanelama — morski tjesnac između Egejskog i Mramornog mora; *prid.* **dardanelskī.**
dardl *v.* darda (kartaška igra) (Cesarec).
dardžanlija *tur.* (*isp.* dargin) nestrpljiv, nabusit, nagao čovjek.
darf ich bitten *njem.* (*čit.* darf ih bitn) smijem li moliti? (formula pri pozivu na ples, koju plesač upućuje [eventualnoj] plesačici).
dargin *prid. indekl. tur.* (dargyn) ljut, žestok; prgav, razdražljiv; **darginiti,** -īm — ljutiti se, bjesnjeti; **darginluk** — ljutnja, srditost, gnjev.
Darginci, Dargīnācā *(mn. m. r.)* — narod u Dagestanu *(v.)*.
Darije *perz.* »ugušivač«, »suzbijač« (inače ime trojice perzijskih kraljeva iz doba pr. n. e.).

darik *grč.* (dareikos [stater]) novac perzijskog kralja Darija, vrijedan 20 atičkih drahmi; na jednoj je strani bila slika kraljeva, a na drugoj lik strijelca; isto i **darios.**

darirati *v.* tarirati.

darling *engl.* (darling) dragi, draga; ljubimac, ljubimica; miljenik, miljenica.

darmar, -ara *tur.* (dar — kuća + maraza — zbrka) metež, zbrka, vreva, tumult *(v.)*, nered, kaos *(v.)*; **darmaran,** -rna, -rno — neuredan, nesređen, kaotičan, zbrkan.

darovac, -óvca *mađ.* (daróc) grubo, debelo sukno i odjevni predmeti od njega; *isp.* aba, loden.

darvinizam, -zma — nauka o evoluciji, o postanku biljnih i životinjskih vrsta (uključujući i čovjeka) putem prirodnog odabiranja, tj. održavanja u životu najsposobnijih u borbi za opstanak; začetnik njezin Charles Darwin (1809—1882) svojom je knjigom »Podrijetlo vrsta putem prirodnoga odabiranja« (1859) izazvao prevrat u predodžbama o organskom svijetu; Darwin je pokazao da se život na zemlji mijenja i razvija kao proces koji vječno djeluje; svi organski oblici posljedica su toga razvoja, a ne proizvod »stvaranja čudom«; **darvinist(a)** — pristaša darvinizma; *žen.* **darvinistkinja;** *prid.* **darvinistički.**

dasa, 5. daso *šatr.* 1. zgodan, okretan, impozantan čovjek, ljudina, momčina; 2. kicoš, fićfirić, pomodar, gizdelin; *isp.* fešak.

dasimetar *v.* dazimetar.

dasina, *2. mn.* dasīnā — 1. *uveć. prema* dasa; 2. glup, ograničen čovjek.

daskal *grč.* (didáskalos) učitelj, nastavnik; **daskalica** — 1. učiteljica, nastavnica; 2. nevjerojatna, izmišljena priča (poučna), slikovit govor; *prid.* **daskalskī,** -ā, -ō; **daskalskā poezija** — književna djela s didaktičkim sadržajem.

data *(mn. sr. roda) lat.* (data — podano, predano, određeno) podaci, utvrđene činjenice, pojedinosti, potankosti.

datacija *lat.* (datatio) stavljanje, određivanje datuma, datiranje (*isp.* datirati).

dat, donat, dedicat, *lat.* (*čit.* ...dedikat) daje, daruje, posvećuje; *isp.* D. D. D.

dateljnī, -ōga *rus.* dativ, treći padež (kod starijih pisaca).

datirati, datīrām *lat.* (datare *preko njem.* datieren) 1. zapisati datum; 2. potjecati, vući podrijetlo, postojati od neke vremenske granice.

datīv (*akc. i* **dativ**) *lat.* (dare — dati *gram.* treći padež koji stoji na pitanje »komu ili čemu«; *prid.* **datīvnī (dativnī)** *i* **datīvskī (dativskī).**

datizam, -zma — nepotrebno gomilanje sinonima u govoru (prema imenu Datisa, vojskovođe perzijskog kralja Darija I; Datis je, govoreći grčki, upadao u takve pogreške).

dato *v.* de dato; **dato-mjenica** — mjenica kojoj se rok plaćanja računa od dana izdanja.

dato sed non concesso *lat.* (*čit.* ...konceso) uzmimo da je tako, iako ne dopuštam...

datovati, -ujem *v.* datirati.

datula, datulja *tal.* (dattero, dattolo) vrsta palme sa vrlo ukusnim slatkim plodovima u veličini šljive (*isp.* urma).

datum *lat.* (dare — dati) doslovno »dano«; oznaka vremena, tj. dana, mjeseca i godine (kod naših starijih pisaca: »nadnevak«).

datum privilegiatum *lat.* dano za povlasticu plemiću (Šenoa).

datum sed non concessum *v.* dato sed non concesso.

datum ut retro (supra) *lat.* mjesto, dan, mjesec i godina kao sprijeda (gore), tj. na početku pisma odn. na prednjoj strani mjenice.

datura *lat.* vrsta biljke (Datura Stramonium), »kužnjak«, iz koje se dobiva **daturīn,** -īna (*isto što i* atropin).

dau *ar.* vrsta jedrenjaka sa 2—3 jarbola.

daudžija *v.* davudžija.

dauervelne *njem.* (dauern — trajati + Welle — val) trajna ondulacija.

dauizam *v.* taoizam.

daul, *2. mn.* daūlā *tur.* (davul) bubanj, doboš, goč.

daulbaz *v.* davulbas.

dauldžija (*isp.* daul) bubnjar, dobošar, gočobija.

daun! *engl.* (down) dolje! lezi! zapovijed psu da legne (kako ne bi smetao lovcu kad ovaj puca).

Dauning-strīt *engl. v.* Downing Street.

dauphin *v.* dofen.

Daut *tur. (od hebr.) v.* David.

dava *tur.* (dava) 1. tužba, proces; zahtjev, traženje; 2. prepirka, bučna svađa, grdnja; 3. parničar, parbena stranka.

davadžija *v.* davudžija.

davamask — opojno sredstvo kao što je i morfin, hašiš (Tresić Pavičić).

davet *tur.* (davet) gozba, veselje; **davečija** — onaj koji poziva ljude na gozbu, pozivar.

David *hebr.* (dod) »ljubljeni«; **Davidova zvijezda** (*hebr.* magen David) — šesterokraka

zvijezda (dva ukrštena trokuta), stari simbol židovstva (po biblijskom kralju Davidu iz 10. st. pr. n. e.); *isp.* salamunsko slovo, heksagram.

davija, *2. mn.* davija *v.* dava; **davijati (se),** -am (se) — 1. tužiti, optuživati, pravdati se, preti se, parničiti se; 2. grditi, karati, psovati; 3. vikati, galamiti, bučno se prepirati, svađati se; *isp.* davudžija.

davina *v.* dafina.

Davis-cup (*čit.* Dēvis-kāp) — međunarodno natjecanje u tenisu; utemeljio ga (1900) Amerikanac Dwight F. Davis, svojedobno jedan od najboljih teniskih igrača svijeta; njegov je poklon i skupocjeni pokal za koji se igra, te ga pobjednička momčad čuva do slijedećeg natjecanja; u Davis-cupu mogu sudjelovati igrači iz cijelog svijeta, pa tako sudjeluju i naši.

davit *engl.* (*čit.* dēivit) vrsta dizalice na ladama, soha za dizanje čamaca na brod.

davran! *tur.* (davranmak — opirati se, izdržati) *uzv.* drži se! ne daj se! ne boj se!; *isto i* **davrana!; davranisati se,** -šem se — otresti se, osloboditi se, oporaviti se.

davudžija *tur.* (*isp.* dava) 1. tužitelj, parničar, parbena stranka; 2. čovjek sklon parničenju, svadalica, »pravdaš«.

davulbas *tur.* (*isp.* dambulhana) isto što i talambas.

davulisati, -šem *v.* davijati.

Davus sum, non Oedipus *lat.* (*čit.* ...Edipus) Ja sam Dav, a ne Edip, tj. nisam toliko oštrouman da bih se mogao upuštati u rješavanje zagonetaka (izreka prostodušnoga roba Dava u komediji starorimskoga pisca Terencija *Djevojka s otoka Androsa,* koji misli na činjenicu da je Edip [*v.*] uspio odgonetnuti Sfinginu zagonetku: Ujutro ide četveronoške, u podne dvonoške, a uveče tronoške, pogodivši da je to — čovjek).

Davy *engl.* (*čit.* Dēivi) *hipok. prema* David.

Davy Crockett *v.* Deivi Krokit.

dazimetar, -tra, *2. mn.* dazimetārā *grč.* (dasys — gust + mētron — mjera) sprava za mjerenje gustoće zraka, gustomjer.

dB — *skrać. za* decibel *(v.).*

Dbilisi *v.* Tbilisi.

d. d. — *skrać. za lat.* de dato *(v.).*

D. D. D. — *skrać. za lat.* dat, donat, dedicat (*čit.* ...dedikat) daje, daruje, posvećuje (obična pismena formula pri darivanju knjiga i sl.).

DDR — *skrać. za njem.* Deutsche Demokratische Republik — Njemačka Demokratska Republika (Istočna Njemačka); *isp.* BRD.

DDSG — *skrać. za njem.* Donau-Dampfschiffahrts-Gesellschaft (Dunavsko parobrodarsko društvo); govorna kratica: de-de-es-ge (popularna i u našim podunavskim lukama).

DDT *v.* dīditi.

de[1] *lat.* u složenicama prefiks koji znači: a) odjeljivanje, uklanjanje, ukidanje i sl. (npr. demobilizacija); b) kretanje prema dolje, opadanje (npr. devalvacija, degradacija); 3. *prijedl.* od, iz (kod nekih zapadnih naroda oznaka plemićkog podrijetla; piše se ispred prezimena).

de[2] — drugi ton glazbene ljestvice (u solmizaciji *re*).

dead ball *engl.* (*čit.* dēd bōl) u tenisu tzv. mrtva lopta, lopta izvan igre (koja je dvaput odskočila).

Dea Dia *lat.* staroitalska boginja plodnosti zemlje.

deadweight *engl.* (*čit.* dēdveit) nosivost plovila izražena u engleskim tonama; krat. *DW, dwt.*

deanimalizirati, -lizīrām *lat.* oduzeti životinjske značajke (Krleža).

dear *engl.* (*čit.* dīr) 1. drag, mio, ljubljen; 2. skupocjen, skup, vrijedan.

deartikulācija *lat.* (de... + articulus — zglob) iščašenje, uganuće.

de auditu *lat.* po čuvenju (npr. poznavati nekoga).

deba, *gen. mn.* dēbā *v.* debe.

debakl, *2. mn.* debakla (*akc. i* debakla) *franc.* (débâcle) poraz, propast, slom; krah, bankrot.

debalans (*isp.* de[1] *i* balans) narušenje ravnoteže, poremećaj uravnoteženosti, nesuglasnost, neujednačenost, neravnoteža između dvaju međusobno povezanih i ovisnih elemenata.

debalāža *franc.* (déballage) vađenje iz omota, ispakivanje, ispitivanje robe (*isp.* ambalaža); **debalirati,** -balīrām (déballer) ispakovati, raspakovati, razvezati.

debalkanizirati, -nizīrām — osloboditi nešto balkanskih karakteristika, rasprostačiti, profiniti, evropeizirati.

debarbarizirati, -rizīrām — izvoditi (izvesti) iz barbarstva, civilizirati, kultivirati.

debarkmān, -āna *franc.* (débarquement) istovar robe (sa broda), iskrcavanje; **debarkirati,** -barkīrām — iskrcati, istovariti; **debarkadēr,** -ēra — pristan; mjesto za prista-

janje manjih brodica i motornih čamaca u luci ili u zaljevu; iskrcavalište; istovarno mjesto.

debata, *2. mn.* debata (*akc. i* **debata,** *2. mn.* debata) *franc.* (debat) rasprava, raspra, spor, prepirka, rječkanje, borba riječima; usmeno izmjenjivanje mišljenja na nekom skupu, zasjedanju, pretres neke teme, diskusija; *prid.* **debatni; debatirati,** -batiram — raspravljati; voditi debatu, pretresati neko pitanje; diskutirati; *isto i* **debatovati,** -ujem; **debater,** -era — tko sudjeluje u debati, isto što i diskutant.

debe, -eta *tur.* (debbe) okrugla drvena, bakrena posuda.

debelacija *lat.* (debellare — završiti rat, pobijediti) uništenje neprijatelja u ratu.

debellare superbos *lat. v.* parcere subiectis.

debemur morti nos nostraque *lat.* (*čit.* ...nostrakve) smrti dugujemo sebe i (sve) svoje (Horacije).

debet *lat.* (debere — dugovati) »duguje«; u dvostrukom knjigovodstvu lijeva strana računa na koju se unose svi primici, a također dugovi i rashodi koji spadaju u taj račun; *v.* kredit.

debi,[1] -ija, *mn.* -iji, 2. debija *franc.* (debut) 1. prvi javni nastup (na pozornici i dr.); 2. početak šahovske igre, otvaranje; **debitant,** *2. mn.* debitanata — početnik u nekoj karijeri; tko prvi put javno nastupa; novajlija; *žen.* **debitantica** *i* **debitantkinja** (*akc. i* **debitantkinja**); **debitirati,** -bitiram — prvi put javno nastupiti; *isto i* **debitovati,** -ujem.

debi,[2] -ija, *mn.* -iji, 2. debija *franc.* (debit) 1. prođa, prodaja; dozvola širenja; npr. slobodna prodaja novina; 2. količina tekućine ili plina koje neki izvor daje u jedinici vremena (npr. debi naftene ili plinske bušotine, debi vode iz rijeke ili bunara).

debil, -ila (*isp.* debilan) slaboumnik, idiot, priglup čovjek.

debilan, -lna, -lno *lat.* (debilis) slab; nemoćan, nejak, iznemogao, loman; sakat, uzet; duševno nerazvijen, priglup; **debilnost,** -osti — laki stupanj urođene slaboumnosti.

debirokratizacija *lat.* (de... + *isp.* birokrat) nastojanje da se iz nekog rada ukloni birokratski postupak; **debirokratizirati,** -tiziram — ukloniti činovničko gledanje na stvari, prosuđivati ne kroz akte nego kroz ljudske probleme koji se iznose u aktima.

debit[1] *v.* debi[2].

debit[2] *tal.* (debito) pogodba, uvjet.

debitant, debitirati *v.* debi[1].

debitor *lat.* (*isp.* debet) dužnik.

debl *v.* dabl.

debletija *v.* devletlija.

deblokada *franc.* (de..., *isp.* blokada) uklanjanje blokade, oslobođenje od blokiranosti, napuštanje opsade; **deblokirati,** -blokiram — 1. skinuti blokadu, prekinuti opsadu tvrđave; 2. *štamp.* blokažu (*v.*) zamijeniti pravim slovima; 3. *bank.* skinuti zabranu s novčane vrijednosti ili robe, do koje je došlo zbog dugova ili sporova.

Debora(h) *hebr.* »pčela«; inače izraelska proročica (12. st. pr. n. e.) koja je pomogla oslobođenju Izraelaca od Kanaanaca; njezina pobjednička pjesma smatra se najstarijim hebrejskim junačkim epom (*Počinje:* Ratoborno rasuše kose borci izraelski, i dragovoljno krenu narod..., a *završava:* Tako neka ginu, Jahve, svi neprijatelji tvoji! A oni koji te ljube nek budu kao sunce kada se diže u svojemu sjaju).

debordaža *franc.* (de... + bord — lađa) iskrcavanje s broda.

deboš *franc.* (debauche) skandal, tučnjava; razuzdanost, raskalašenost, razulareost, razvrat; **debošir,** -ira 5. debošire — kavgadžija; čovjek, koji izaziva skandale, tučnjave i sl.; aferaš.

deboto *tal.* (di botto — odmah, smjesta) skoro, gotovo, malone.

debrecinka (po mađ. gradu Debreczenu) — naziv za osobitu vrstu tankih kobasica; *isto i* **debreciner.**

debuleca *tal.* (debolezza) slabost, popuštanje.

debuše, -ea, *mn.* -ei, 2. -ea *franc.* (débouché) 1. izlaz; 2. prođa, prodaja; tržište, izvoz robe, mogućnost (i mjesto) plasiranja; **debuširati,** -buširam 1. izaći iz šume, iz grmlja, na čistinu, izmarširati iz klanca; izvući se iz škripca; 2. otvoriti, dopustiti slobodan prolaz, prestati sa stvaranjem zapreka; *isto i* **debušovati,** -ujem.

debut *v.* debi[1].

dec (*isp.* deci[2]) bočica od jednog decilitra, sajtlik, fićok, čokanjče, fraklić.

deca *v.* dec *i* deci[2].

de caetero *lat.* (*čit.* de cetero) uostalom.

decedirati, -cediram *lat.* (decedere) 1. otići, odlaziti, uzmicati, ukloniti se; 2. prolaziti, prestajati; 3. preminuti, umrijeti.

deceleracija *lat.* (de... + *isp.* akceleracija) usporenje, usporavanje.

decem *lat.* deset (*isp.* decimetar, decigram).

decembar, -bra, *2. mn.* decembara *lat.* (december) mjesec prosinac (zapravo *deseti*

mjesec, jer su stari Rimljani počinjali godinu martom, ožujkom); *isp.* septembar; *prid.* **decembarskī** — prosinački.

decemvir, -ıra, 5. decemvire *lat.* (*isp.* decem + vir — muž) član zbora od deset ljudi (u starom su Rimu decemviri bili izabrani da napišu zakone).

decenala *v.* decennale (Matoš).

decenij, -ija (*pored* **decenijum**) *lat.* (*isp.* decem + annus — godina) deset godina, desetljeće; *isto i* **decenija.**

decennale *tal.* priredba koja se održava svake desete godine; *isp.* anale, bijenale, trijenale i sl.

decentan, -tna, -tno *lat.* (decens, 2. -entis) 1. pristojan, doličan, dolikujući, pristao; 2. skroman; suzdržljiv; **decentnost,** -osti — 1. pristojnost, doličnost; 2. skromnost.

decentralizacija *lat.* (de... + *isp.* centralizacija) 1. sistem upravljanja pri kome se jedan dio funkcija centralnih organa prenosi na mjesne organe; proširenje prava nižih upravnih organa; 2. uništenje, ukidanje ili slabljenje centralizacije; **decentralizırati,** -ıziram — provesti decentralizaciju; *isto i* **decentralisati,** -šem *i* **decentralizovati,** -ujem.

decernat, -ata *lat.* (decernere — odlučiti, izjaviti) 1. izvještaj; 2. opseg poslovanja činovnika, djelokrug rada.

deci[1] *lat.* (*isp.* decem) u složenicama prefiks koji označuje deseti dio nečega, osobito u metričkom sistemu mjera (npr. decimetar = = 0,1 m); *isp.* deka[1].

deci[2] — skraćeno od decilitar; govori se indeklinabilno obično samo uz brojeve, npr. *dva deci, tri deci, deset deci,* no kod Krleže imamo deklinaciju: »...već kod drugoga decija rakije...«; *Vražji otok.*

deciar (*isp.* deci[1] + ar) desetina ara.

decibel (deci[1]... + *isp.* bel) — jedinica jakosti zvuka; *skrać.* dB (jakost zvuka tihoga govora iznosi 8—10 decibela).

decidiran *franc.* (decider) odlučan, određen; **decidirano** — odlučno, određeno, bez uvijanja; *isp.* deciziva.

decifol *njem.* (*isp.* deci[2] + voll — pun) *v.* hosu lepeš.

decigram *lat.-grč.* (deci[1]... + *isp.* gram) deseti dio grama; *skrać.* dg.

Decije *lat.* (decius) »deseti« (ime koje se daje desetom djetetu).

decilitar, -tra, *2. mn.* decilitara *lat.-grč.* (deci[1]... + litar, *v.*) deseti dio litre; *skrać.* dl.

decima *lat.* (decimus — deset) 1. desetina (porez); 2. *poet.* kitica od deset stihova; 3. *muz.* deseti stupanj dijatonske skale; razmak od deset dijatonskih stupnjeva.

decimala *lat.* (decimus — deseti) desetinka (decimalno mjesto, tj. mjesto iza decimalnog zareza); *isto i* **decımal,** -ala; **decimalan,** -lna, -lno — 1. desetinski, desetički; 2. **decimalan razlomak** — broj koji ima razlomke izražene u desetinama iza zadnjeg cijelog broja, npr. 67.4; 3. **decimalni račun** — račun s decimalnim razlomcima; 4. **decimalni zarez** ili **decimalna točka** — zarez ili točka za oznaku granice između cijelih brojeva i razlomaka; 5. **decimalno mjesto** — isto što i decimala; 6. **decimalnī sistem** *v.* dekadski sistem; 7. **decimalna mjera** — mjera podijeljena na 10 jedinica; 8. **decimalna vaga** — vaga koja može vagati terete deset puta teže od utega; mosna vaga; *isp.* centezimalna vaga.

decımar, -ara *lat.* (*isp.* decima) procjenitelj desetine (poreza).

decimetar, -tra, *2. mn.* decimetara *lat.-grč.* (deci[1]... + *isp.* metar) deseti dio metra; *skrać.* dm.

decimırati, -cımiram *lat.* (decimare) 1. desetkovati; pogubiti svakog desetog čovjeka; 2. pogubiti velik broj ljudi; 3. *prenes.* jako smanjiti; *isto i* **decimovati,** -ujem.

decızija *v.* deciziva.

decızıva *lat.* (decidere — odrezati, odsjeći, odlučiti) rješenje, odluka; **decizivan,** -vna, -vno — odlučan, odvažan, konačan, odsječen; odsudan, presudan; **decızıvan glas** *pravn.* odlučujući, presudni glas; *isp.* decidiran.

decollete *v.* dekolte.

decrescendo *v.* dekrešendo.

decreta regni *lat.* (*čit.* dekreta...) službeni naziv zakona hrvatsko-ugarske državne zajednice.

dečıdati, -am *tal.* (decidere) odlučiti (Vojnović); *isp.* decidiran.

dedak, 5. -āče, *mn.* -āci *tur.* (*isp.* bedak) glupan, budala, zvekan, prenemagalo; **dedāčiti se,** dedačim se — govoriti i izvoditi budalaštine, budaliti, budalesati, glupariti, ludovati, prenemagati se, neprikladno se ponašati.

Dedal *v.* Ikar.

de dato *tal.* (*akc.* de dato) danas, od danas, od dana potpisa (na mjenicama, kod određivanja dana plaćanja).

ded bol *v.* dead ball.

dedikacija *lat.* (dedicare — očitovati, posvetiti) 1. svečana posveta, namjena; 2. po-

klon; **dedicirati,** -diciram — posvetiti, pokloniti (s posvetom); *isp.* dat, donat, dedicat.

dedivinacija *lat.* (dedivinatio) oduzimanje božanstvenih značajki (Krleža).

dedo, 5. dedo *tur.* (dede) *hipok. prema* derviš (a govori se iz poštovanja i starijem muslimanu uopće).

dedukcija *lat.* (deductio *od* deducere — izvesti, izvoditi) *log.* zaključak od općih sudova na pojedinačne ili na druge opće sudove, od uopćivanja prema pojedinostima ili drugim uopćivanjima; u naučnoj spoznaji dedukcija je nerazdruživo povezana s indukcijom; **deductio ad absurdum** (*čit.* dedukcio ad apsurdum) — pobijanje dokazivanjem proturječnosti koje nisu primijećene, ili koje logično slijede iz čije tvrdnje; **deduktivan,** -vna, -vno — koji se tiče dedukcije, koji je dobiven dedukcijom; analitičan, raščlamben, činjeničan; **deduktivna metoda** — metoda koja se služi dedukcijom; **deducirati,** -duciram — izvoditi pojedinačne sudove iz općih; *isto i* **dedukovati,** -ujem.

dedžazmet — u Etiopiji najviša feudalna titula ispod rasa *(v.).*

deeskalacija *franc.* (*v.* eskalacija) pojam stvoren u najnovije vrijeme za opreku postupka protivnog eskalaciji; prestanak vršenja ratnih operacija i povlačenje trupa s bojišta.

deetatizacija *franc.* pojam suprotan etatizaciji, tj. izdvojenje iz državne svojine, u krajnjoj liniji pojava odumiranja države.

def[1] *tur.* (def, tef) *v.* daire.

def[2] *tur.* (def etmek) u frazi **učiniti def** — smiriti, ublažiti.

de facto *lat.* (*čit.* de fakto) zaista, doista, zbilja, stvarno; *prot.* de jure.

defalkacija *lat.* (*isp.* de[1] *i* falx — srp, kosa) 1. oduzetak, odbitak od zaslužene zarade; 2. popust od označene cijene.

defanziva *v.* defenziva.

defašizacija *v.* denacifikacija (dakako s primjenom na Italiju).

defectus capitolii *lat.* (*čit.* defektus kapitoliji) defekt u glavi, glupost, nemogućnost shvaćanja.

defekacija *lat.* (de... + faex, 2. faecis — talog; smeće) 1. čišćenje od taloga; ispražnjenje crijeva. »stolica«; 2. *kem.* pročišćavanje, naročito šećernog soka s pomoću vapna; *glag.* **defecirati,** -feciram.

defekcija *franc.* (défection) izdaja, otpadništvo, istup iz neke cjeline, odmetništvo, apostazija (Š. Vučetić).

defekt, 2. *mn.* defekata *lat.* (deficere — odijeliti se; nedostajati) nedostatak, mana; pogreška, manjak, kvar, pomanjkanje, nestašica, porok, grijeh; oštećenje; specijalno značenje: **De Solis et Lunae defectibus** *lat.* O pomrčinama Sunca i Mjeseca (Ruđer Bošković); **defektan,** -tna, -tno — oštećen, nepotpun; krnj, manjkav, nedovoljan, pogrešan, pokvaren, s pogreškom; koji pati od neke fizičke ili psihičke mane, nenormalan; **defektivan,** -vna, -vno *gram.* koji nema svih oblika, npr. glagol *velim,* koji ima samo prezent, imperfekt i glag. prilog sadašnjosti *(velim, veljah, veleći);* takva se riječ zove **defektiv.**

defektologija *lat.-grč.* (defekt + logos — riječ, govor) nauka koja se bavi liječenjem i proučavanjem defektnih ljudi; obuhvaća: surdologiju (gluhi), tiflologiju (slijepi), oligofreniju (duševno zaostali); **defektolog,** *mn.* -zi — stručnjak u defektologiji.

defektoskopija *lat.-grč.* skup metoda za otkrivanje grešaka u proizvodima (npr. nedostatka niti u tkanju, pukotina u izrađevini od drveta, željeza i sl.).

defenestracija *lat.* (de... + fenestra — prozor) bacanje kroz prozor; u historiji naziv za događaj kada su pristalice češke narodne crkve, evangelici, pobunivši se protiv kraljevske protunarodne politike, bacili kroz prozor praške gradske vijećnice kraljevske namjesnike, 23. V. 1618; prošireno značenje: ubojstvo, uništenje (Krleža).

defensor *lat.* (*čit.* defenzor) branič, branilac, branitelj, zaštitnik; **defensor patriae** (*čit.* patrije) — zaštitnik, štit domovine (naslov dodjeljivan osobito zaslužnim vojskovođama); **defensor et tutor patriae** — zaštitnik i skrbnik domovine (naslov podijeljen knezu Krsti Frankopanu; poginuo god. 1526. pod Varaždinom vojujući protiv Habsburgovaca).

defenziva *lat.* (defendere — braniti) obrana, zaštita; stav obrane; *prot.* ofenziva; **defenzivan,** -vna, -vno — obramben, zaštitni; *izv.* **defenzivnost,** -osti.

defenzor *v.* defensor.

deferent *lat.* u astronomiji naziv za zamišljenu kružnicu kojoj je središte Zemlja.

defetizam, -zma *franc.* (defaite — poraz) iscrpenost, iznurenost, klonulost, iznemoglost, malodušnost, izgubljenost; rad, nastojanje onih koji ne vjeruju u uspjeh neke akcije, ili u ratu u pobjedu svoje domovine, koji ometaju uspješno vođenje rata ili neke ak-

cije; rušilaštvo; **defetist(a)** — pristaša defetizma; onaj koji u ratu ne vjeruje u pobjedu svoje domovine i širi malodušnost; čovjek koji ometa neki koristan posao; malodušan čovjek; *prid.* **defetistički.**

deficiendo *tal.* (*čit.* defičendo) *muz.* polaganije i tiše, opadajući.

deficijent, *2. mn.* -ijenāta *lat.* (deficiens — manjkav) svećenik stavljen izvan službe zbog trajne nesposobnosti.

deficijentan, -tna, -tno (*isp.* deficijent) 1. manjkav, nedovoljan, slab; 2. slabouman, duševno nesposoban.

deficit *lat.* (deficere — nedostajati, ne imati, manjkati) manjak (u blagajni ili u računu); gubitak; *prid.* **deficitnī; deficitaran,** -rna, -rno — kome nešto manjka, nedostaje; **deficitarnī krajevi** — pokrajine u kojima ne urodi dosta žita za prehranu (pasivni krajevi).

defilada *v.* defile.

defile, -ea, *mn.* -ei, 2. defilea *franc.* (defilé — tjesnac, klisura; uzak put) 1. mimohod trupa u redovima; paradni prikaz vojske i vojne opreme; 2. tjesnac; uzak i dug prolaz; sutjeska, klanac; **defilirati,** -filīram — 1. prolaziti uskim putem; 2. prolaziti u mimohodu ispred nekoga; 3. **defilirati rov** — *vojn.* podignuti i udesiti rov tako da neprijatelj ne može u nj vidjeti i gađati; *isto i* **defilovati,** -ujem.

definicija *lat.* (definitus — određen, razgovijetan, jasan) određivanje jednog pojma po njegovim svojstvima da bude jasan i razgovijetan; jasno tumačenje; **definitio fit per genus proximum et differentiam specificam** — definicija se izriče najbližim rodnim pojmom i pojedinačnim razlikama (prema drugim pojmovima koji također potpadaju pod isti rodni pojam); još je jedno važno pravilo: **definitio ne sit negans** — definicija neka ne bude niječna (ne treba izricati što neki pojam *nije* nego što *jest*); **definirati,** -finīram — dati definiciju nekoga pojma; dati točan, logičan sadržaj pojma, jasno protumačiti, točno odrediti, opisati; *isto i* **definisati,** -šem.

definitiva *lat.* (definitivus — koji određuje, razjašnjuje) 1. konačni ispit kojemu se podvrgavaju učitelji poslije dvije godine službovanja da bi stekli stalnost u službi; 2. konačno stanje.

definitīvan, -vna, -vno (*isp.* definitiva) — konačan; koji konačno svršava ili rješava neku stvar; presudan, odlučan, određen, završen; **definitīvno** — konačno, zauvijek.

definītor *lat.* (definire — određivati) jedan od najviših činova u katoličkoj redovničkoj hijerarhiji (uz bok provincijala).

defiti, -īm *tur.* (defetmek) umirivati, smirivati, sprečavati, ublažavati; odbijati, suzbijati.

deflacija *lat.* (de... + flare — puhati) 1. ispuštanje zraka; 2. smanjivanje količine papirnog novca i novčanih bonova koji se nalaze u optjecaju, putem različitih mjera financijskog i ekonomskog karaktera u svrhu povišenja njihove kupovne vrijednosti, smanjenja nivoa robnih cijena itd.; *prot.* inflacija; 3. utjecaj vjetra na zemljište i posljedice toga (ogoljenje tla, raznošenje čestica zemlje, stvaranje pješčanih naslaga i sl.); 4. prestanak vjetra, smirivanje nevremena.

deflagracija *lat.* (deflagrare — izgorjeti) naglo i bešumno izgaranje eksploziva; spaljivanje, sagorijevanje; **deflagrator** — galvanski preparat za taljenje kovine.

deflektor *lat.* (deflectere — saviti; zakrenuti) nastavak na dimnjaku protiv ulaženja vjetra.

defli *prid. indekl. tur.* (defi — odbojnost) osoran, ljut, srdit, odbojan, razdražljiv.

defloracija *lat.* (de... + flos, 2. floris — cvijet) oduzeće djevičanstva, obljuba djevice, razdjevičenje; oskvrnuće, oskvrnjenje; **deflorirati,** -lorīram — oduzeti djevičanstvo; obljubiti djevicu, oskvrnuti; *isto i* **deflorisati,** -šem.

defolijacija *lat.* (de... + folium — list) ogoljivanje drveća, opadanje lišća; **defolijant** — kemikalija za uništavanje lišća, ogoljivanje flore.

deformacija *lat.* (de... + *isp.* forma) 1. promjena obujma ili oblika tvrdoga tijela uslijed djelovanja vanjske sile; glavne vrste deformacije jesu: rastezanje, stezanje, iščašenje, zavrtanje, savijanje; 2. nakaznost, izmijenjenost, izvitoperenost, unakaženost, izobličenje, izopačenje, nagrda; **deformirati,** -formīram — izmijeniti oblik čemu; izobličiti; iznakaziti; nagrditi, izopačiti; *isto i* **deformisati,** -šem; **deformitet,** -eta — unakaženost, nakaznost, nakazan, iskvaren, izobličen oblik; nakaza, nagrda, grdoba; *isto i* **deformnost,** -osti.

defraudacija *lat.* (defraudare — varati) pronevjerenje, pronevjera, kriomčarstvo, potkradanje, utaja; **defraudirati,** -fraudīram — pronevjeriti, potkrasti, utajiti; **defraudant,**

2. *mn.* defraudanāta — pronevjeritelj, utajivač, varalica, kriomčar; *žen.* **defraudantica** *i* **defraudantkinja** (*akc. i* **defraudāntkinja**).

defterdār, -āra, 5. defterdāru i -āre *tur.* (*isp.* tefterdar) 1. knjigovođa; 2. ministar financija u Turskoj.

dēgati se, dēgām se (*grč.* dikē — pravda) pravdati se, svađati se, bučno se prepirati.

degauzàcija (*isp.* gaus) demagnetizacija uz pomoć zavojnica kroz koje teče električna struja.

degazàcija *franc.* (de... + gas, *v.*) *vojn.* čišćenje kraja, odjeće i različitih predmeta, zagađenih otrovnim tvarima; razotrovljenje; *prid.* **dègazaciōnī; degazírati,** -gazīrām — izvršiti degazaciju, razotroviti; **degazàtor** — stroj za degaziranje.

degazolinàža *lat.-franc.* (de... + *isp.* gazolin) prostorija gdje se vrši izdvajanje gazolina.

degàžmān, -āna *franc.* (degagement) otkup, oslobođenje; rasterećenje; puštanje; *prot.* angažman; **degažírati (se),** -gažīrām (se) — osloboditi (se), rasteretiti (se); kod nogometa ispucavati loptu u polje (golman); *isto i* **degažòvati,** -ujēm.

dègba (*isp.* degati se) svađa, prepirka.

degdisati, -šēm *tur.* (degmek) 1. pripasti, dopasti; 2. imati dovoljno, dostajati (u čemu).

degeldija *v.* tegeltija.

degēnati *v.* degenečiti (pod *degenek*).

degēnek, *mn.* -ci *tur.* (degnek) 1. batina (za udaranje po tabanima); 2. batinanje; 3. *pogrd.* visok čovjek, dugajlija; **ìzvūći (izvući) degēnek** — dobiti (grdnih) batina; **degenèčiti,** -īm — udarati degenekom; batinati, tući, mlatiti, lupati.

degeneràcija *lat.* (de... + genus, 2. generis — porod, pleme, podrijetlo) izrođenje, izopačenje, nazadnost, opadanje, propadanje, pogoršanje bioloških oblika organizma biljke, životinje, čovjeka (ili pojedinih njihovih organa); kod čovjeka se degeneracija očituje također u umnoj i duševnoj slabosti, u opadanju duhovnih vrijednosti, kao i u raznim psihičkim poremećajima; **degenerírati (se),** -nerīrām (se) — izroditi se, izvrći se, izopačiti se; propasti; izgubiti dobre osobine predaka; *isto i* **degenerisati (se),** -šēm (se); **degenerīrān** — izrođen; izopačen, pokvaren; propao; sa znakovima degeneracije, *isto i* **degenerisān; degenerik,** 5. -če, *mn.* -ci — 1. čovjek zakržljao tjelesno i duševno (sa mnogo manje vrijednim osobinama nego njegovi predci); 2. *pogrd.* izrod, nakaza, čudak, luđak, kržljavac (kod Krleže i »šašavko«); *isto i* **degenerāt,** -āta.

degenia velebitica *lat.* (*čit.* degēnija velebìtika) *bot.* vrsta biljke koja se nalazi samo u našem Velebitu (pronašao je i opisao mađarski botaničar Arpad Degen, 1866—1934, po kome je dobila ime).

dègmati se, -ām se *tur.* (degmek) rvati se, natezati se, opirati se.

degmede *tur.* (degmede) malo vjerojatno, problematično, sumnjivo.

degolìzam, -zma — politika i pristajanje uz politiku koju je vodio francuski general Charles de Gaulle (*čit.* Šarl de Gol), 1890—1970, vođa francuskog otpora protiv njemačke okupacije i kasnije predsjednik vlade i predsjednik republike; **degolist(a)** — pristaša degolizma; *prid.* **degolistički;** *isp.* dirižizam *i* telekratija.

degradàcija *lat.* (de... + gradus — stupanj) 1. postepeno snižavanje nekoga svojstva, proces pogoršavanja nečega, gubljenje prije stečenih svojstava; 2. lišenje čina u vojsci ili vraćanje u niži čin, skidanje s položaja, diskvalifikacija; **degradírati,** -gradīrām — 1. sniziti, oduzeti nekom rang (stepen); poniziti, smanjiti nekomu čast; 2. **degradírati se** — pogoršati se, izrođivati se; *isto i* **degradovati,** -ujēm.

dègras *franc.* (degraisser — očistiti od masti) tehnička mast za štavljenje kože.

de gravi causa *lat.* (*čit.*... kauza) zbog važna razloga.

degres, 2. *mn.* degrēsā *lat.* (degredi — sići, spustiti se) razmak; odlazak, povlačenje; *isp.* progres, regres; **degresija** — postepeno smanjivanje; *prid.* **degresivan,** -vna, -vno; **degresīvnī troškovi** — troškovi koji kod povećanja proizvodnje razmjerno opadaju u odnosu na jedinicu proizvoda; *prot.* progresivni troškovi.

degrmendžija *tur.* (degirmendži) mlinar, vodeničar.

degr̀mija *tur.* (degirmi — jednako dugačak i širok) kvadrat, četverokut (i predmet takvog oblika).

degumírati, -gumīrām *franc.* (degommer) — oduzeti sirovoj svili vanjski gumasti sloj s pomoću vruće sapunice (svila tako dobiva veći sjaj i može se bolje bojadisati).

degustàtor *lat.* (degustare — okusiti) stručnjak koji po okusu određuje svojstvo namirnica (vina, čaja, duhana i dr.), kušač.

de gustibus (et coloribus) non est disputandum *lat.* (*čit.* de gūstibus [et kolōribus] nōn est

disputandum) o ukusima (i bojama) ne treba raspravljati; svatko ima svoj ukus; ukusi su različiti.

degutantan, -tna, -tno *franc.* (dégoûtant) koji je neugodan, odvratan, odbojan, gnusan, neukusan; **degutirati,** -gutīrām — izazvati odvratnost; omrznuti komu; omraziti komu što; ogaditi; dosaditi; učiniti nemilim, neugodnim, neukusnim, zbljutaviti, zgaditi.

dehelmintizacija *lat.-grč.*(de... + *isp.* helmintijaza) liječenje protiv trakavice, protiv glistavosti uopće.

dehidratizacija *lat.-grč.* (de... + hydōr — voda) gubitak vode, sasušenje; *isto i* **dehidracija.**

dehidraza *lat.-grč.* ferment *(v.)* koji nekom kem. spoju oduzima vodik; *isto i* **dehidrogenaza;** *isp.* dehidrogenacija.

dehidrogenacija *lat.-grč.* (*isp.* hidrogenij) oduzimanje vodika iz kemijskih spojeva.

dehonestirati, -nestīrām *lat.* (*isp.* de¹ *i* honestus — častan) obeščastiti, lišiti časti (E. Šinko).

dehortacija *lat.* (dehortari — odgovarati, odvraćati) odgovaranje, odvraćanje od nečega; **dehortatorij,** -ija (*pored* **dehortatorijum**) — zabrana strancima da za vrijeme rata održavaju veze s domovinom.

dehumanizacija *lat.* (*isp.* de¹ *i* humanus — čovječanski, ljudski) lišavanje čovječnosti. nečovječnost, podivljalost, odsutnost osjećaja ljudskosti; *glag.* **dehumanizirati,** -nizīrām.

deicid, -ida *lat.* (deus — bog, božanstvo + occidere — ubiti) ubojstvo božanstva.

Deidamija — kći skitskog kralja Likomeda, majka Neoptolema Pira, sina Ahilejeva.

deifikacija *lat.* (deus — bog + ...fikacija *v.*) — »činjenje bogom«; kod starih Rimljana početak štovanja neke osobe kao boga; *isp.* apoteoza.

Dei gratia *lat.* (*čit.* Dei gracija) po milosti božjoj.

deiksa, *2. mn.* deiksā *grč.* (*isp.* deiktičan) *lingv.* pokazna (deiktična) čestica (npr. *j* u prilogu *tuj* umjesto *tu,* tj. ovdje, ili *s* u prilogu *jutros,* tj. ovog jutra).

deiktičan, -čna, -čno *grč.* (deiknymi — pokazujem) koji se osniva na primjerima, dokazima; dokazni, primjerni, pokazni; *isto i* **deiktičkī.**

Deimos *grč.* (»strah«) u starogrčkoj mitologiji, sin, stalan pratilac i kočijaš boga rata Aresa.

de integro *lat.* iznova, ponovno.

deipnosofisti *grč.* (deipnos — ručak, obrok jela) starogrčki mudraci koji su za punim stolovima vodili učene razgovore.

de iure *v.* de jure.

Deivi Krokit (Davy Crockett) — legendarni američki graničar i političar (1786—1836); nosio kapu od rakunova krzna s repom na stražnjoj strani — odatle u nas naziv za sličnu (dječju) zimsku kapu od pravoga ili umjetnog krzna.

deizam, -zma *lat.* (deus — bog) učenje, rašireno u 17. i 18. st. (Locke, Voltaire, Rousseau) koje je dopuštalo postojanje boga samo kao prauzrok svijeta, a koje je negiralo postojanje boga kao ličnosti (teizam) i njegovo miješanje u život prirode i društva (čudesa i sl.); kad se deizam pojavio, on je u izvjesnoj mjeri potkopao crkvenu ideologiju; danas je deizam jedno od sredstava obrane religije; **deist(a),** *2. mn.* deīstā — pristaša deizma; *prid.* **deističkī.**

Deizi *v.* Daisy.

dej *ar.* naslov poglavara Alžira (17—19. st.) i Tunisa (16—18. st.) za vrijeme turskog suvereniteta nad tim zemljama.

Dejanira — u starogrčkoj mitologiji žena Heraklova, za koju se borio s božanstvom rijeke Aheloja; uzrokovala smrt svoga muža poslavši mu (u neznanju) košulju namočenu u krv Nesovu (*v.* Nes).

dejeuner *franc.* (*čit.* dežene) doručak; zajutrak; suvremeno značenje: ručak; **dejeuner dinatoire** (*čit.* dežene dinatoar) doručak kao ručak odn. »objed sa karakterom svečane večere« (Krleža u oba značenja).

de jure *lat.* po pravu; pravno, s pravnog gledišta; u zakonskim granicama; *prot.* de facto.

Dejvi Kroket *v.* Deivi Krokit.

Dejfob — sin Prijama i Hekube, brat Hektorov i Parisov; poslije smrti Parisove muž Helenin; ubio ga Menelaj.

dejstvo, *2. mn.* dejstāvā *crkv.-slav.* 1. u starijoj (srpskoj) književnosti: čin u drami, slika, prizor; 2. u današnjem jeziku djelatnost, djelovanje, djelotvornost, utjecaj, funkcija, akcija, rezultat, efikasnost, efekt; moć, snaga, sila.

dejvit *v.* davit.

dek¹ *v.* dekagram.

dek² *njem.* (Deck) paluba, krov, krovište; *isp.* deka³.

deka¹ *grč.* deset; u metričkom sistemu mjera dodaje se uz naziv jedinica mjerenja kao oznaka da se ta jedinica ima množiti sa

10 (npr. dekalitar = deset litara itd.); *isp.* deci[1].

deka,[2] *2. mn.* dekā *grč.* skraćeni izraz za dekagram.

deka,[3] *2. mn.* dekā *njem.* (Decke) 1. pokrivač, pokrov, pokrovac, ćebe, guber, gunj; 2. krov, tavanica, strop; 3. trgovačka tezga; **ispod deke** — potajno, krišom, da nitko ne vidi, u švercu (prodati neku robu).

dekabristi — sudionici ustanka u Rusiji (u Petrogradu, današnjem Lenjingradu) 14. prosinca (*rus.* dekabr') 1825; ovaj ustanak organizirala je (protiv carskog samodržavlja) revolucionarno nastrojena grupa plemića i vojnih osoba, no bez učešća širokih narodnih masa; cilj je ustanka bio: uvođenje parlamentarizma, ograničenje ili potpuno ukidanje carske vlasti, uvođenje jednakosti za sve staleže, sloboda savjesti, štampe i biračkog prava; carska je vlast ustanak krvavo ugušila i povješala vođe ustanka; nazori dekabrista formirali su se pod utjecajem ideja francuske buržoaske revolucije; *prid.* **dekabrìstičkī.**

dekáda *grč.* (dekás, 2. dekádos) 1. vrijeme od 10 dana, desetina (tjedana, mjeseci, godina); 2. dio djela koje ima deset knjiga; 3. razdoblje od deset dana u francuskom kalendaru za vrijeme francuske buržoaske revolucije 1789; *prid.* **dekādnī; dekādskī** (*v.*).

dekadánsa, *2. mn.* dekadánsā *franc.* (decadence) 1. opadanje, pad, srozavanje, propadanje, nazadak, pogoršanje, raspad, propast, rasap, rasulo, gubitak; 2. pravac u umjetnosti i literaturi, nastao u Francuskoj krajem 19. stoljeća; društveno negativan, jer poriče svaku vrijednost čovjeka, propovijeda besmislenost života i preporučuje čulne užitke; *isp.* dekadentizam; *isto i* **dekadènca** (*prema tal.*) *i* **dekadèncija; dekàdent,** *2. mn.* dekàdenātā — 1. pasivan, bezvoljan, utučen, umoran čovjek koji bježi od realnog svijeta i utječe se umjetnim podražajima razne vrste; 2. čovjek koji propada, koji nema volje za život; 3. umjetnik ili književnik, pristalica dekadanse; **dekadèntan,** -tna, -tno — koji ima svojstva dekadenta; **dekadentìzam,** -zma — svojstvo dekadenta; *isto i* **dekadèntstvo.**

dekādskī *grč.* (*isp.* dekada) koji se odnosi na dekadu; **dekādskī sistèm** — brojni sistem koji ima za osnovu broj 10; *v.* decimalni sistem.

dekaèdar, -dra, *2. mn.* dekaèdārā *grč.* (deka — deset + hedra — sijelo, osnova, strana) geometrijsko tijelo omeđeno sa 10 ploha, mnogokutnik sa 10 površina, deseterokutnik.

dekagȍn, -ona *grč.* (deka[1]... + gony — koljeno, kut) deseterokut.

dekagrād *grč.-lat.* (*isp.* deka[1] *i* grad — stupanj) deset stupnjeva kao jedinica mjere za kutove (četrdeseti dio kružnice).

dekagram *grč.* (deka[1]... + gram, *v.*) stoti dio kilograma; deset grama; *skrać.* dkg.

dekakord *grč.-franc.* (deka[1]... + *isp.* akord) glazbalo sa deset žica.

dekalcīt, -ita *lat.* (de... + *isp.* kalcij) sredstvo za odvapnjivanje pri štavljenju kože.

dekalìjūn, -úna *grč.* broj (piše se brojkom 1 sa 60 nula); *isto i* **dekaliōn,** -ona.

dekalírati, -kalīrām (*isp.* kalo) — izgubiti na težini, sasušiti se.

dekàlitar, -tra, *2. mn.* dekalitārā (deka[1]... + *isp.* litar) mjera od deset litara; *skrać.* dkl.

dekālo *v.* kalo.

dekàlog *grč.* (deka[1]... + logos — riječ, govor) deset zapovijedi božjih koje je, po predanju, dao Mojsije Izraelcima.

dekalùmen *grč.-lat.* (deka[1]... + *isp.* lumen) fotometrijska mjera (10 lumena).

Dekameron *grč.* (deka[1]... + hemera — dan) djelo talijanskog književnika Giovannija Boccaccia; počinje snažnim opisom kuge u Firenci god. 1348, od koje nekoliko mladića i djevojaka pobjegnu u slobodnu prirodu gdje provode vrijeme u zabavama i pričanju »pustopašnih i do krajnosti zapaprenih« priča (V. C. Emin), po deset novela u deset dana.

dekàmetar, -tra, *2. mn.* dekametārā (deka[1]... + *isp.* metar) mjera za dužinu od 10 metara; *skrać.* dkm.

dekān, -ána, 5. dèkāne *lat.* (decanus — zapovjednik šatora u kom je bilo deset vojnika) 1. glavar, predstojnik desetorice; 2. osoba koja stoji na čelu sveučilišnog fakulteta; 3. predstojnik kaptola; 4. predstojnik dekanata, crkvenoga kotara; *prid.* **dekánov; dekānskī; dekànat,** -áta — 1. dekanov ured; pisarnica fakulteta; administrativno-naučno vodstvo fakulteta; 2. crkveni kotar, dio arhiđakonata; *prid.* **dekanātskī.**

dekánija — dekanat kao crkvena ustanova, sijelo crkvenog kotara.

dekantácija *franc.* (decanter — otakati) *kem.* lagano otakanje i odvajanje bistre tekućine od taloga; **dekantírati,** -kàntīrām — otočiti, ocijediti; neku tekućinu odvojiti od

taloga koji se nalazi na dnu, i tako je razbistriti; **dekantator** — taložnik, zgušnjivač.

dekapírati, -kapīrām *franc.* (decaper) čistiti kakav metal (kiselinama, lužinama ili elektrolizom).

dekapitácija *lat.*(de... + caput, 2. capitis — glava) odrubljenje glave; smaknuće, »glavosijek«, pogubljenje (mačem, giljotinom); *u prenesenom smislu:* uklanjanje s vodećeg položaja.

dekapitalizácija *lat.* (*isp.* de[1] *i* kapital) oduzimanje kapitala, financijsko slabljenje, osiromašenje, lišavanje novčanih sredstava; *glag.* **dekapitalizirati,** -lizīrām; *isto i* **dekapitalizovati,** -ujēm.

dekapod *grč.* (deka... + pus, 2. podos — noga) 1. mjera za dužinu od deset stopa; 2. *zool.* deseteronožac (morska životinja iz skupine mekušaca, sipa, liganj).

dekapsulácija *lat.* (*isp.* de[1] *i* kapsula) operativno skidanje površinske prevlake (kapsule) s bubrega (kod uremije) ili s drugih organa.

dekār *grč.-lat.* mjera za zemljište (deset ara).

dekartelizácija *franc.* (de... + *isp.* kartel) raspuštanje, likvidiranje kartela.

dekartovac, -ovca, *2. mn.* dekartovācā — sljedbenik nauke Renea Descartesa *(v.);* **dekartovskī** — u duhu Descartesovu.

dekasilabičan, -čna, -čno *grč.* (deka[1]... + *isp.* silaba) deseterosložan, koji ima deset slogova; **dekasilabičan stih** — deseterac.

dekatirati, -katīrām *franc.* (decatir) pariti sukno, staviti ga pod vrući tlak u svrhu postizavanja postojanosti boje i sprečavanja kasnijeg skupljanja kao i radi uklanjanja sjaja.

dekatlon *grč.* (deka[1]... + āthlon — natjecanje, nadbijanje) *sport.* u lakoj atletici naziv za natjecanje u deset disciplina; deseteroboj.

dekcange *(mn. ž. r.) njem.* (Deckzange) limarske škare.

deker, *2. mn.* dekerā *njem.* (Decker) bojadisač u crtanom filmu, kolorist.

dekīk, -íka, *mn.* -íci *tur.* (dekika) minuta, čas; *isto i* **dekíka,** -íkē.

dekintírati, -kintīrām *šatr.* (*isp.* kinta) lišiti novaca; **dekintīran** — bez novaca, »švarc«, »plajte« *(v.).*

dekl *njem.* (Deckel) poklopac.

deklamácija *lat.* (declamare — glasno govoriti) 1. umjetnost recitiranja (*v.* recitacija); umjetničko recitiranje; 2. patos; patetičan govor; žestoko i glasno govorenje, »grmljenje«; praznorječivost, »prodika«, razmetljivost u riječima; 3. *prenes.* besadržajan, naduven govor, članak itd.; **deklamírati,** -klamīrām — 1. umjetnički recitirati; 2. zanosno govoriti; 3. frazirati; *isto i* **deklamovati,** -ujēm; **deklamātor** — čovjek koji deklamira, recitira; recitator; *prenes.* frazer, praznorječiv govornik, razmetljivac, »junak na riječima«; *žen.* **deklamatorka;** *prid.* **deklamatorskī; deklamatoran,** -rna, -rno — na način deklamacije.

deklanšírati, -klanšīrām *franc.* (declancher) otvoriti, pustiti, puštati.

deklarácija *lat.* (declarare — razjasniti, označiti, očitovati) 1. izjava, svečano proglašenje osnovnih načela, npr. *deklaracija o neotuđivim pravima čovjeka* (1789), *deklaracija prava naroda Rusije* (1917), *deklaracija* Zavnoha *o osnovnim pravima naroda i građana demokratske Hrvatske* (1944); 2. izjava jedne ili više država u nekom pitanju međunarodne politike; enuncijacija; 3. izjava s popisom robe koja se predajē kod plaćanja carine *(carinska deklaracija);* 4. poštanska isprava koja se prilaže novčanim i vrijednosnim pošiljkama u inozemstvo; 5. izjava, objašnjenje, očitovanje, zauzimanje stava u nekom pitanju uopće; 6. uputa o upotrebi, objašnjenje, naputak (u trgovačkom odn. tvorničarskom jeziku); **deklarírati,** -larīrām — izjaviti, očitovati, prijaviti, objaviti; *isto i* **deklarisati,** -šēm; **deklaratīvan,** -vna, -vno — *gram.* izričan, izjavan (npr. *deklaratīvnā rečenica*); koji je samo na riječima, neistinit; **deklaratoran,** -rna, -rno — koji objavljuje, naznanjuje već utvrđenu, postavljenu činjenicu (ali je sam nije utvrdio, postavio); *prot.* konstitutivan.

deklasírati, -klasīrām *franc.* (de... + *isp.* klasa) 1. prenijeti u niži razred; prekategorizirati, prekvalificirati (naniže), degradirati; 2. *(povr.)* izgubiti sve temeljne, klasne oznake; ne imati nikakva udjela u društvenoj proizvodnji; moralno se zapustiti; vezati se sa zločinačkim svijetom, npr. tatovi od zanata, prostitutke; *prid.* **deklasīran** — »izvan javnoga života, moralno zapušten«, »izdvojen iz klase, propao, beskoristan« (Krleža).

deklinabīlan *v.* deklinacija.

deklinabilnōst, -osti (*isp.* deklinacija) sklonjivost, promjenljivost, mogućnost gramatičke sklonidbe imenica, zamjenica, pridjeva i brojeva.

deklinácija *lat.* (declinare — ukloniti, odvratiti; udaljiti se, maknuti se, skloniti se) 1. *gram.* sklonidba, sklanjanje, mijenjanje po

padežima; 2. *fiz.* otklon magnetske igle ili kut što ga geografski meridijan zatvara s magnetskim; 3. *astr.* udaljenost jedne zvijezde ili planeta od nebeskoga ekvatora; 4. *u medicini:* opadanje žestine, izmak, popuštanje; **deklinirati,** -klīnīrām *gram.* sklanjati; mijenjati po padežima; skretati, naginjati; *isto i* **deklinovati,** -ujēm; **deklinabīlan,** -lna, -lno *gram.* koji se može sklanjati, sklonjiv; *prot.* indeklinabilan.

deklinograf *lat.-grč.* (*isp.* deklinacija 2 + grāfō — pišem) fizikalni instrument koji bilježi razlike u otklonu magnetske igle.

dekmantl *njem.* (Deckmantel) »ogrtač za prikrivanje«, izlika, izgovor, prikrivač.

deknšlifer *v.* šlifer.

dekodirati *v.* dešifrirati.

dekokt, *2. mn.* dekōktā *i* dekokata *lat.* (decoquere — skuhati) uvarak; ljekovit napitak od kuhanih trava ili droga.

dekolonizácija *lat.* (de... + *isp.* kolonizacija) izraz nastao u naše vrijeme kao oznaka borbe podjarmljenih naroda za oslobođenje od kolonijalnog položaja.

dekolorácija *lat.* (de... + color — boja) gubljenje boje; izblijeđivanje; **dekolorirati,** -lorīrām — oduzeti boju, izblijediti.

dekolte, -ea, *mn.* -ei, dekoltea *franc.* (décolleté) izrez na ženskoj haljini oko vrata i na leđima; razgolićenost, obnaženost; **dekoltirati,** -oltīrām — načiniti izrez na haljini oko vrata i na leđima; razgolititi, obnažiti; *prid.* **dekoltīran;** *isto i* **dekoltovati,** -ujem; *prid.* **dekoltovan.**

dekompenzácija *lat.* (decompensatio) *med.* zatajivanje, zakazivanje, prestanak (npr. rada srčanog mišića ili djelovanja nekog organa i sl.).

dekomponīrān (*isp.* dekompozicija) rastrojen.

dekompozicija *lat.* (de... + *isp.* kompozicija) 1. rastavljanje, rastvaranje; rasulo, izobličenje, trulež, raspadanje; raščlanjivanje, razlaganje, razlučivanje; 2. *vojn.* razašiljanje okupljenih snaga radi izvršenja posebnih zadataka; 3. neusredotočenost (pažnje, mīslī); **dekomponirati,** -ponīrām — rastvoriti, rastaviti; raščlanjivati, razlagati, razlučivati; razmetnuti, razglobiti; *isto i* **dekomponovati,** -ujēm.

dekoncentrácija *lat.* (de... + *isp.* koncentracija) 1. prijenos nekih poslova sa središnjih organa vlasti na niže upravne organe, *v.* decentralizacija; 2. stanje rastresenosti, nesabranosti; **dekoncentrirati,** -cēntrīrām — provesti dekoncentraciju; **dekoncentrirati se** — postati rastresen; *prid.* **dekoncentrīrān** — rastresen, nesabran; *isto i* **dekoncentrisati,** -šēm; *prid.* **dekoncentrisan.**

dekontaminácija *lat.* (de... + *isp.* kontaminacija) *vojn.* uklanjanje radioaktivne zatrovanosti sa ljudi, životinja i predmeta (pranje toplom vodom, sapunicom i drugim kemijskim sredstvima, struganjem gornjeg zatrovanog sloja itd.).

dekōr, -ora *lat.* (decor) 1. nakit, ures, ukras uopće; 2. ukras pozornice; 3. sredina koja svojom ljepotom ukrašava neki prizor ili neku pojavu; **dekorácija** — 1. ukrašivanje pozornice slikama i drugim sredstvima likovne umjetnosti radi prikazivanja mjesta radnje (šuma, ulica, soba itd.); inscenacija; 2. *prenes.* lijepa spoljašnjost iza koje se skriva neugodan sadržaj; 3. odlikovanje, znak odlikovanja (medalja, orden); **dekorirati,** -kòrīrām — 1. ukrasiti, uresiti, iskititi; 2. podijeliti komu odlikovanje; *isto i* **dekorisati,** -šēm; **dekoratīvan,** -vna, -vno — koji ukrašuje; koji može poslužiti za ukras; ukrasni, kićen; **dekoratēr,** -éra, 5. dekoratēru — 1. umjetnik koji slika kazališne dekoracije; 2. obrtnik ili umjetnik koji se bavi ukrašivanjem ulica, trgova, parkova, prostorija itd.; *isto i* **dekorator; dekorum** (*lat.* decorum) — vanjska pristojnost; čast; dostojanstvo koje pripada položaju; ugled; **dekorativìzam,** -zma — nepotrebno prevladavanje čisto ukrasnih motiva u nekom umjetničkom djelu.

dekovati, -ujēm *njem.* (decken) pokriti, pokrivati; prikriti, prikrivati (*isp.* dekung).

dekōvīljskī kolosijek (po imenu izumitelja: Decauville) kolosijek u kojem su tračnice razmaknute 0,65 m.

dekrement, *2. mn.* dekremenātā *lat.* (decrescere — smanjivati se) gubljenje, slabljenje, opadanje snage (*prot.* inkrement).

dekrepit, -a, -o *tal.* (decrepito) oronuo, mator, star, nemoćan.

dekrepitácija *franc.* (décrepitation) 1. ostarjelost, oronulost; 2. raspucavanje, prskanje kristala pri žarenju.

dekrešendo, *mn.* dekrešendi, *2. mn.* dekrešendā *tal.* (decrescendo) *muz.* opadajući, sve slabije; *znak* >; *isp.* krešendo; **dekrešendirati,** -šendīrām — izvesti dekrešendo; prijeći iz glasnijeg muziciranja u tiše.

dekrēt, -eta *lat.* (decretum — odluka, naredba), 1. odluka, rješenje, ukaz, uredba, naredba; 2. pismeno imenovanje o službi ili namještenju; 3. u Francuskoj su dekretima

nazivali zakonodavne odluke viših organa koje je stvorila francuska buržoaska revolucija u 18. st., a također i Pariška komuna 1871; 4. u SSSR u prvim godinama poslije uvođenja sovjetske vlasti naziv zakona (npr. *dekrēt o zèmlji* kojim je god. 1917. ukinuto pravo privatnog vlasništva na zemlju); 5. rješenje vlasti o nekom pitanju koje nema zakonodavni karakter; 6. **pàkrački dekrēt** — otpuštenje od službe, otpust, otkaz (u porugljivom smislu); *prid.* **dekrētnī; dekretírati,** -kretīrām — narediti, odrediti; riješiti, odlučiti što dekretom; *prid.* **dekretīrān;** *isto i* **dekretovati,** -ujēm; *prid.* **dekretovān.**

dekretāl, -āla (*isp.* dekret) papinska odluka, rješenje ili naredba.

dekriptírati, -kriptīrām *lat.-grč.* (de... + *isp.* kripta) otkriti, otkrivati, iznijeti, iznositi na javu.

deksiokardija *grč.* (deksiós — desni + kardía — srce) neprirodna pojava da se srce kod nekog nalazi na desnoj strani.

dèkster *šatr.* organ javne sigurnosti, detektiv (po vlast. imenu).

dekstrān, -āna *lat.* (*isp.* dekstrin) sredstvo (prašak) koje može privremeno zamijeniti krvnu plazmu; primjenjuje se kod težih operacija, ozljeda, prijeloma, opeklina i sl. (pronađen u Upsali 1944).

dekstrīn, -īna *lat.* (dexter — desni) ugljični hidrat iz škroba; služi za lijepljenje, zgušćivanje boja, za apreturu; **dekstróza** — grožđani, škrobni šećer; glikoza.

dekstrokardija *lat.-grč.* (dexter — desni) *v.* deksiokardija.

dekstróza *v.* dekstrin.

dekùbitus *lat.* (decumbere — leći) zaležano mjesto na tijelu bolesnika; zaležaj; također i svaka bolna pojava na dijelovima tijela izloženima stanovitom pritisku; mjesto na kojem je otpalo tjelesno tkivo zbog gangrene *(v.)*.

dekung, *mn.* -zi, 2. dekūngā *njem.* (Deckung) *vojn.* zaklon, rov (*isp.* dekovati).

dekuražírati, -ražīrām *franc.* (de... + *isp.* kuraža) poplašiti, obeshrabriti, onesmjeliti, izazvati malodušnost, nepoduzetnost, učiniti da netko izgubi hrabrost, kuražu, samopouzdanje.

dekùrija *lat.* (decuria) 1. odred od 10 konjanika u starorimskoj vojsci; 2. svaki politički ili građanski skup od deset ljudi; 3. razred (bez obzira na broj) u koji su se dijelili starorimski senatori i suci; **dekurìōn,** -óna, 5. dekuriōne — 1. zapovjednik dekurije; 2. *hist.* odbornik općinskog vijeća.

dekuvèr, -éra *franc.* (decouvert) pomanjkanje robe ili vrijednosnih papira na burzi kod onoga koji je to trebao da imade; prodavanje robe koje prodavalac nema; **kredīt a dekuvèr** — kredit koji se daje bez pokrića.

dekvalifikàcija *v.* diskvalifikacija.

del. — *skrać. za lat.* deleatur *i* delineavit *(v.)*.

delàcija *lat.* (delatio) 1. pozivanje nekoga da primi nasljedstvo; 2. potkazivanje, doušništvo, špijuniranje, denuncijacija.

delaktàcija *lat.* (de... + lac, 2. lactis — mlijeko) odvikavanje djeteta od majčina mlijeka, odbijanje od sise.

de lana caprina rixari *lat.* (*čit.* ...kaprīna riksāri) boriti se za kozju kostret, tj. za nevrijednu, ništavnu stvar, pravdati se za sitnicu, mlatiti praznu slamu.

dèlātor *lat.* (delator — donosilac) potkazivač, doušnik, špijun; klevetnik denuncijant, »dostavljač«, »cinker«.

De l'audace, de l'audace et encore de l'audace *franc.* (*čit.* De lodās... et ankōr de lodās) Smjelo, smjelo i opet smjelo (geslo francuskog revolucionara Dantona).

delavàra (po amer. geogr. imenu Delaware) — vrst grožđa, »amerikanka«.

dèlbon *tal.* vrsta morske ribe.

del credere *v.* delkredere.

deleatur *lat.* (delere — razoriti; istrti) doslovno »neka se briše«; korektorski znak (ϑ) kojim se upućuje da se nešto ima brisati ili ukloniti.

delectari et prodesse *lat.* (*čit.* delektāri et prodese) razveseliti i koristiti, spojiti ugodno s korisnim.

delegàcija *lat.* (delegare — povjeriti komu što, otpremiti koga kamo, poslati) 1. akt kojim držalac vlasti prenosi vršenje vlasti na drugoga; 2. izaslanstvo, povjerenstvo, zastupništvo, predstavništvo; skup osoba na koje je prenesena neka vlast; predstavnici nečijih interesa na kongresu, zasjedanju, pregovorima itd.; 3. utvrđivanje izvanredne nadležnosti nekog suda po višem sudu za neki pojedini slučaj iz nekog naročitog, zakonom predviđenog razloga; **delegàcije** — prema austrijsko-ugarskoj nagodbi od 1867. izaslanstva Carevinskog vijeća (*v.* Reichsrat) i ugarskog sabora koja su kao »zajednička predstavništva« vijećala o tzv. zajedničkim poslovima (obrana, vanjska politika, financije).

delegant, *2. mn.* deleganātā *lat.* (delegare — doznačiti novac) dužnik koji svom vjerov-

niku ustupa potraživanja prema nekoj trećoj osobi.

delegāt, -āta, 5. delegāte *lat.* (*isp.* delegacija) član delegacije, izaslanik, zastupnik, poslanik; izabrani ili imenovani predstavnik, opunomoćenik od nekog kolektiva ili države.

delegatār, -āra (*isp.* delegat) vjerovnik upućen na treću osobu u svrhu ostvarenja svojih potraživanja.

delegātor (*isp.* delegat) osoba koja imenuje ili šalje delegata odn. delegatara, naredbodavac.

delegātskī, -ā, -ō — prid. prema *delegat;* **delegātskī sistem** — formiranje društveno-političkih zajednica na taj način da drugi organi (u pravilu niži) šalju u njih stanovit broj svojih predstavnika.

de lēge ferenda *lat.* (lex, 2. legis — zakon + ferendus — koji treba, valja, mora da bude donesen) po zakonu koji bi trebalo propisati kako bi se neki prijepor imao presuditi; **de lēge lāta** (latus — donesen) — po zakonu koji postoji, po postojećim propisima.

delegírati, -legīrām *lat.* (*isp.* delegacija) opunomoćiti; izaslati u svojstvu delegata; odrediti nekoga u poslanstvo; ovlastiti nekoga nekim nalogom; odrediti mjesto sebe drugoga da nešto izvrši; *isto i* **delegovati,** -ujem.

delektírati se, -lektīrām se *lat.* (delectare — naslađivati) zabavljati se, naslađivati se, radovati se, uživati, veseliti se.

delēn, -ēna *franc.* (delaine) poluvunena tkanina, osobito za ženske haljine.

delenda Carthago . (*čit.* ...Kartāgo) Kartaga koju valja razoriti; *isp.* ceterum censeo.

delendžija *tur.* (dillendži) govornik, pričalo, kozer, zabavljač; *isp.* dilendžija.

delenīt, -íta (po gradu Dellenu u Švedskoj) vrsta rude s većom količinom kremena.

delet *tal.* (diletto) ljubimac, miljenik.

Delfi, Dēlfā *(mn. m. roda)* — starogrčko proročište u kojem je proricala Pitija *(v.); prid.* **delfījskī,** -ā, -ō — zagonetan, tajanstven, tajnovit; **Delfījskī institūt,** -uta — međunarodna studentska organizacija za njegovanje klasične drame; priređuje **delfijade** na kojima studentske glumačke družine izvode dramska djela iz klasične starine.

delfīn, -ína *grč.* (delfís, 2. delfínos) 1. dupin; pliskavica; životinja iz porodice zubatih kitova; 2. *sport.* stil plivanja; **delfinist(a)** — vrsta plivača; **delfinārij,** -ija (pored **delfinarijum**) — poseban bazen za čuvanje delfina.

delfinij *grč.* (Delfínion — hram Apolonov) sudište u staroj Ateni (pored hrama Apolonova) koje je sudilo za ubojstva što su ih počinitelji prikazivali kao opravdana.

Delhi, -ija — grad u Indiji; *prid.* **delhījskī.**

deli *prid. indekl. tur.* (deli — mahnit, bezuman) 1. hrabar, neustrašiv; vrstan, valjan; 2. mahnit, lud; *v.* delija; **delibaša** — oficir, četovođa, zapovjednik nad konjanicima (delijama).

delibab *mad.* (deli-bab) optička varka, fatamorgana, iluzija.

delibacionī postupak (delibatōrnī) *lat.* (delibare — kušati, izabrati) sudbeni postupak koji se vodi pred domaćim sudom radi priznavanja važnosti odluke stranog suda i izdavanja dozvole izvršenja na temelju odluke stranog suda ili arbitraže.

delibalta *tur.* (*isp.* deli *i* balta) 1. hvališa, junak na jeziku, razmetljivac; 2. pijanica, lola, bekrija.

delibaša *v.* deli.

deliberācija *lat.* (deliberare — odmjeriti, odvagnuti; promozgati) dogovaranje, razmišljanje, rasuđivanje, premišljanje; razmatranje, vijećanje (i rezultat svega navedenoga; odluka); *prid.* **deliberacionī** *i* **deliberativan,** -vna, -vno.

deliberante Roma Saguntum periit *lat.* dok je Rim vijećao, Sagunt je propao (rečenica koja se odnosi na grad Sagunt, grčku naseobinu u današnjoj Španiji. koju je Hanibal god. 219. pr. n. e. porušio dok su Rimljani odlučivali da li da se suprotstave ili ne kartažanskom vojskovođi; govori se i danas kada nešto propada dok se mjerodavni faktori skanjuju da li da što efikasno poduzmu ili ne).

delīcija *lat.* (deliciae, -arum) naslada, ugoda, radost, sladost, slast, razbluda, raskoš, sjaj, divota; **deliciōzan,** -zna, -zno — pun naslade, ugodan, divan, ukusan, tečan, mio, razbludan, raskošan, sjajan, ljubak, dražestan.

delicious (*čit.* dilīšes) *engl.* (»slastan, ukusan, izvrstan«) vrsta jabuka (u našim ih prodavaonicama zovu *delišest*).

delictum *lat.* (*čit.* delīktum) *v.* delikt: **delictum continuatum** — ustrajni zločin (tj. prekršitelj ne odstupa od svojih tvrdnja); **delictum sui generis** — zločin svoje vrste, nečuven prestupak (oboje Krleža).

deli-doli *tur.* lud, mahnit, ćaknut.

delija, *2. mn.* delījā *tur.* (*isp.* deli) 1. junak, jakota; tjelesno silno razvijen muškarac; 2.

lako naoružani turski konjanik u nekadanjoj sultanovoj ili vezirovoj straži; *prid.* **delijin; delijīnskī** *i* **delīnskī; delijīnstvo** *i* **delīnstvo** — hrabrost, junačko djelo, junaštvo; *v. i* deliluk.

delikànlija *tur.* (delikanly — mladić) živahan, vrijedan, hrabar momak.

delikàtan (*akc. i* **delikatan**), -tna, -tno *lat.* (delicatus) 1. tečan, ukusan; 2. koji zahtijeva osobitu pažnju, osobiti obzir; kompliciran, zamršen; 3. fin, pun obzira, nježan, istančan, suptilan, vrlo osjetljiv, tankoćutan; 4. uglađen, učtiv, profinjen; 5. slab, slabašan, krhak; 6. o kome nije dobro govoriti; koji spada samo u najuži krug; nezgodan, tugaljiv, opasan, »škakljiv« (npr. *delikatno pitanje*); **delikatèsa,** *2. mn.* delikatēsā *franc.* poslastica; vrlo ukusno i fino jelo; *prenes.* duševna poslastica; duševna naslada; *isto i* **delikates;** *prid.* **delikàtesnī.**

delikt, *2. mn.* delikātā *lat.* (delictum) krivično djelo (zločin, prestupak, prekršaj); **administratīvnī delikt** — administrativni prijestup kažnjiv po upravnim vlastima; **disciplīnskī delikt** — disciplinska neurednost ili prijestup kažnjiv po višem rukovodiocu ili po disciplinskom sudu; **deliktan,** -ktna, -ktno — prijestupan, krivičan, kažnjiv.

delìkvent *v.* delinkvent.

delīl, -íla, 5. delīle *tur.* (delil) putovođa, vodič, pratilac, zaštitnik na putovanju.

Delìla *v.* Dalila.

delìluk *tur.* (*isp.* deli) ponositost, oholost, preuzetnost, gizdanje, kicošenje, kinđurenje.

delimitàcija *lat.* (de... + limes, 2. limitis — granica) razgraničenje, omeđenje, određivanje granice; *prid.* **delimitacionī;** *glag.* **delimitirati.** -ìtīrām — omeđiti, ograničiti; odrediti, razdijeliti.

delineàvit *lat.* »nacrtao«; obično kao kratica *del.* ispred potpisa umjetnika na slici.

delìnkvent, *2. mn.* delinkvenātā *lat.* (delinquere — pogriješiti) počinitelj krivičnog djela; krivac; zločinac, prijestupnik; *žen.* **delinkventkinja** (*akc. i* **-kventkinja**).

delirantan *v.* delirij.

delīrij, -ija (*pored* **delīrijum**) *lat.* (delirus — lud, bezuman) 1. bunilo, buncanje, bulažnjenje, pomućenost, poremećenje svijesti od vrućice, od bolesti; 2. silan zanos, ekstaza, bezumlje, mahnitost, opijenost; 3. *prenes.* veliko uzbuđenje duše, uzrokovano strastima; pomama; **delîrijum trèmens** — alkoholno ludilo; **delirium persecutionis** (*čit.* ... persekucionis) manija proganjanja; *isp.* paranoja; **delirantan,** -tna, -tno — koji izaziva delirij; koji je u bunilu, u zanosu; zanosan; pretjeran, bez reda, mahnit, pomaman, bezuman; *isto i* **delìričan,** -čna, -čno.

delišes(t) *v.* delicious.

delìžans *v.* diližansa.

delkrèdere *tal.* (delcredere) jamstvo za naplatu tražbine, jamčevina.

delkušica *v.* dilkuša.

Delminium — antičko ime za *Duvno.*

delokalizàcija *lat.* (*isp.* de *i* locus — mjesto) oduzimanje (npr. nekom dramskom djelu) osobina mjesta u kome se radnja prvotno zbiva i prilagođivanje novom mjestu radnje odn. prerada u smislu općenitosti, poopćivanje; **delokalizírati,** -lìzīrām — izvršiti delokalizaciju; *isto i* **delokalizovati,** -ujem.

deložàcija *franc.* (deloger — iseliti, istjerati) prisilno odstranjenje stanara ili zakupnika iz stana ili iz zakupljenog dobra; potisnuće sa zauzetog položaja, seoba, selidba uopće, nestanak (pod prisilom); *glag.* **deložírati,** -lòžīrām.

del rèsto *tal.* (*dubr. akc.* delresto) uostalom, inače (Vojnović); *isp.* du reste.

delta, *2. mn.* deltā *grč.* (delta) 1. četvrto slovo grčkoga alfabeta (δ, Δ); 2. ušće rijeke koje se grana u više rukava nalik na veliko grčko slovo Δ; 3. naplav na ušću takve rijeke; *prid.* **deltast** (deltasto ušće).

delta-metal, -ála — zlatu slična legura (56% bakra, 40% cinka, 1% željeza, 1% olova) za okivanje brodova, za brodske zavrtnje, mašinske dijelove i oruđe.

deltaplān *grč.* (*isp.* delta + aeroplan) letjelica, »zmaj« u obliku grčkog slova delta (veliko) Δ .

delta-zrake (-zraci) — radioaktivne zrake koje se uvijek javljaju u zajednici s alfa-zrakama ako beta-zrake imaju vrlo malu brzinu.

deltoīd, -ída *grč.* (*isp.* delta + eĩdos — lik, izgled) 1. četverokut sastavljen od dva istokračna trokuta razne visine; 2. *anat.* rameni mišić; 3. vrsta leptira; *prid.* **deltoīdnī** *i* **deltoīdskī.**

de luxe *franc.* (*čit.* d' liks) luksusno, raskošno, izvan serije.

delvet *v.* devlet.

dêm, dēma, *lok.* demu *v.* demos.

demagnetizàcija *lat.-grč.* lišavanje nekog magnetiziranog predmeta svojstava magnetičnosti (npr. sat, ako je bio u blizini magneta, postaje magnetičan u svojim željeznim dijelovima, pa ga valja demagnetizirati); *isp.* degauzacija.

demagog, 5. -že, *mn.* -zi *grč.* (dēmos — narod, puk + agō — vodim) 1. starogrčki pučki govornik, predstavnik naroda; 2. u naše doba: obmanjivač naroda, politikant koji se ulaguje pred zaostalim slojevima masa, političar koji radi ostvarenja svojih ciljeva spekulira s predrasudama malosvjesnoga dijela masa, koji se razbacuje obećanjima što ih ne misli ispuniti; **demagogija** — način djelovanja, karakterističan za demagoga; obmanjivanje masa, zavođenje puka lažnim obećanjima; *prid.* **demagoškī.**

demant *v.* dijamant (Nar.).

demanti, -ija, *mn.* -iji (*akc. i* **demanti**) *franc.* (dementi — utjerivanje u laž) poricanje nečega što je netko drugi tvrdio; opovrgnuće lažne tvrdnje, pobijanje laži; obezvređivanje nečije dezinformacije; **demantírati,** -mantīrām — poricati, tjerati u laž; opovrgavati; reći komu da nije govorio istinu; osporavati nečije tvrdnje, lišavati vjerodostojnost; *isto i* **demantovati,** -ujēm.

demarkácija *franc.* (demarquer — ukloniti stare znakove; prekrojiti) 1. razgraničenje, obilježavanje granica na temelju zaključenih ugovora; 2. određivanje mjesta i okoline u kojoj se nalazi brod na otvorenoj pučini; 3. *med.* izoliranje umrtvljenih dijelova od zdravih; *prid.* **demarkacionī** *i* **demarkàcījskī,** -ā, -ō — granični; **demarkacionā linija** — privremena granična linija što dijeli dvije vojske koje su sklopile mir ili primirje, dva tuđa teritorija; **demarkírati,** -markīrām — ograničiti, obilježiti granicu, prekrojiti, izmijeniti (osobito izmijeniti mjesto sa suigračem u nogometnoj igri, »otkriti se«).

demarš, 2. *mn.* demāršā *franc.* (démarche — hod, korak) diplomatska akcija kod strane države u svrhu protesta, poduzimanja mjera.

demaskírati, -maskīrām *franc.* (de... + *isp.* maskirati) 1. skinuti masku; raskrinkati; pokazati koga kakav jest; razotkriti; 2. *vojn.* otkriti nešto pred neprijateljem, prestati s prikrivanjem, »pokazati karte«, odati.

dematerijalizácija *lat.* (*isp.* de *i* materija) gubljenje značajkî tjelesnosti, prijelaz u duhovno stanje; shvaćanje nadnaravnim, apstraktnim, oduhovljivanje; *glag.* **dematerijalizírati,** -lìzīrām; *isto i* **dematerijalizovati,** -ujēm.

dembel, 2. *mn.* dembēlā *tur.* (tembel) lijen čovjek, lijenčina, neradnik, gotovan; *isto i* **dembelan,** -āna, 5. dembelāne; *prid.* **dembelskī; dembelānskī,** -ā, -ō; **dembelija** — izmišljena bajoslovna zemlja u kojoj »teče med i mlijeko«, a ne mora se ništa raditi; *isto i* **dembelana; dembelisati,** -šēm — živjeti kao dembel, ne raditi, ljenčariti, parazitirati; **dembeluk** — ljenčarenje, nerad, neradinost.

deme, -eta *tur.* (demet) naramak, snop, svežanj, smotak, bala, breme, rizma (*v.*).

demejāna *v.* demižon.

demek *tur.* (demek) dakle, recimo, uzmimo! pretpostavimo! što bi se reklo...

demencija *lat.* (dementia) ludilo; bezumnost, mahnitost; *isp.* dementia praecox i dementia senilis; **dementan,** -tna, -tno — malouman, slabouman, blesav, sulud.

dementi *v.* demanti.

dementia praecox *lat.* (*čit.* demencija prēkoks) mladenačka slaboumnost; shizofrenija (*v.*); **dementia senilis** (d. senīlis) — staračka slaboumnost.

demeskinja *tur.* sablja od čelika kakva se kovala isprva u Damasku (*tur.* Dymyšk).

demet, demeta, *gen. mn.* demētā *v.* deme.

demetiti, -īm (*isp.* deme, demet) slagati u demete, smatati, usvežnjivati, usnopljivati.

Demetra *v.* Cerera.

Demetrije *v.* Dimitrije.

demetropolizácija *lat.-grč.* preseljenje visokih i najviših ustanova iz glavnoga grada (metropole) u druga, manja mjesta.

demfati, -ām *i* **demfovati,** -ujēm *njem.* (dämpfen) prigušivati, zataškavati, zatajivati; **demfer** — *običnije u obliku* dempfer (*v.*).

demi- *franc.* u složenicama: polu-.

demijāna *v.* demižon.

demije *v.* dimije.

demìjurg *v.* demiurg.

demikati, -ām *lat.* (demicare) naporno raditi, kulučiti, mučiti se.

demilitarizácija *lat.* (de... + *isp.* militarizacija) razoružanje, razvojačenje; uklanjanje vojske i vojničkih uređaja iz nekog mjesta ili zemlje; ukidanje vojne industrije u nekoj državi; **demilitarizírati,** -ìzīrām — provesti demilitarizaciju; *isto i* **demilitarizovati,** -ujēm *pored* **demilitarisati,** -šēm; **demilitarizīrānā (demilitarizovānā, demilitarisānā) zona** — ugovorom ili dogovorom određeni teritorij (obično uzduž granica dviju država) u kojem je zabranjeno graditi utvrde ili držati vojsku.

demi-monde *franc.* (*čit.* demimōnd) polusvijet; društvo sumnjiva morala; **demi-mondaine** (*čit.* demimondēn) — **demimondēnka,** žena iz polusvijeta, deklasirana žena, žena sumnjiva morala; *isto i* **demimondēna** (Begović).

de minimis non curat praetor *lat.* (*čit.* ... kūrat prētor) pretor (*v.*) se ne brine za sitnice (tj. vrhovne vlasti ne rješavaju obične stvari nego ih prepuštaju nižim organima uprave).

deminucija *lat.* (deminuere — umanjivati) 1. *v.* capitis deminutio; 2. *gram.* umanjivanje; izvođenje deminutiva; **deminutīv** — *gram.* umanjena riječ, umanjenica, npr. *krušac* prema *kruh*, *lavić* prema *lav*; *prot.* augmentativ; *prid.* **deminutīvan,** -vna, -vno.

demir, *2. mn.* dèmīrā *tur.* (demir) gvožđe, željezo, željezna rešetka, gatre; **Demir-kapija** — 1. Željezna vrata, Đerdap (tjesnac na Dunavu); 2. uzak, 19 km dugačak kanjon kroz koji se probija rijeka Vardar u Makedoniji; kroz kanjon vodi cesta i željeznička pruga.

demiraža *franc.* (demurrage) naplata za robu koja se ne podigne na vrijeme iz skladišta; zakasnina, dangubnina, ležarina.

demirdžija *tur.* (*isp.* demir) gvoždar, željezar.

demìrli *prid. indekl. tur.* (*isp.* demir) željezni, gvozdeni; **demìrli pendžer** — prozor s rešetkama; **demìrlija** — željezna tava.

demi-sec *franc.* (-sek) šampanjac kome je pri proizvodnji dodano nešto više šećera nego za *sec* i *brut*.

demisezōnskī *franc.* (demi... + sezona, *v.*) prikladan za nošenje u »polusezoni«, tj. u proljeće i jesen (npr. poluteški kaput); prijelazan.

demìsija *lat.* (demittere — spustiti; povući se) ostavka, zahvala, odreka, odreknuće, odstup; pismeni akt kojim se netko odriče neke službe; **demisionírati,** -onīrām — dati ostavku; zahvaliti se na službi; odstupiti s položaja.

demiskinja, demìšćija; demìškija; demìškinja *v.* demeskinja.

demiurg, *mn.* -zi *grč.* (dēmos — zemlja, svijet, narod + ergon — djelo) 1. tvorac, majstor, umjetnik, autor; obrtnik, zanatlija, vještak, rukotvorac, začetnik; 2. pripadnik staroatenskog trećeg staleža; 3. viši činovnik u dorskim državama (*v.* Dorani) i u drugim nekim starogrčkim polisima (često i najviši); 4. graditelj svijeta; ime boga tvorca kod grčkog filozofa Platona.

demizam, -zma (*isp.* demos) politika koju je propovijedao Sun Jat Sen: *rasnī demizam* — oslobođenje Kine od stranaca; *političkī demizam* — samouprava kineskog naroda; *ekonomskī demizam* — odjeće i hrane narodu! (*isp.* sunjatsenizam).

demìžōn, -ōna *engl.* (demijohn, *od perz.* Damaghani — grad u kojem je bila jako razvijena staklarska industrija) pletara, pletenka, opletenka (Dončević), okomnica, boca od nekoliko litara (opletena); *isp.* damižana, damijana, demijana.

demkuš *v.* devkuš.

demo... (*grč.* dēmos — zemlja, svijet, narod) kao prvi dio složenice označuje odnos prema zemlji, svijetu, narodu, puku (*isp.* demokracija).

demobilizácija *lat.* (de... + *isp.* mobilizacija) 1. prijelaz oružanih snaga, a također i svih grana privrede iz ratnog ili mobilnog stanja u mirnodopsko; 2. otpuštanje vojne osobe iz aktivne vojne službe u rezervu ili mirovinu; *prid.* **demobilizácījskī** *i* **demobilizaciōnī; demobilizírati,** -ìzīrām — (iz)vršiti demobilizaciju; *prid.* **demobilìzīrān;** *isto i* **demobìlisati,** -šēm *i* **demobìlizovati,** -ujēm.

demodē *franc.* (*isp.* demodirati se) izvan mode, zastario, staromodan (Krleža).

demodírati se, -módīrām se (*isp.* de... *i* moda) izaći iz mode, postati otrcan, nemoderan, zastarjeti.

Demòdok *grč.* slijepi pjevač na dvoru kralja Alkinoja (on pred Odisejem pjeva o trojanskom ratu, o kojem su glasi doprli i u zemlju Feačana prije nego je Odisej tamo stigao).

demodoksologija *grč.* (demo... + doksa — mišljenje + lógos — govor) proučavanje javnog mišljenja na temelju ispitivanja putem anketa kakve provodi npr. Gallupov institut (*v.*).

demofilokracija (-kràtija) *grč.* (demo... + filos — prijatelj + krateō — vladam) naziv za politiku »vladavine prijatelja naroda«.

demofobija *grč.* (demo... + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od većih skupova ljudi.

demogràfija *grč.* (demo... + grafō — pišem) statističko proučavanje pučanstva; nauka o stanovništvu (zakonitosti porasta i opadanja, strukture i razmještaja); **demògraf** — tko se bavi demografijom; *prid.* **demografskī,** -ā, -ō; **demògrafskā eksplòzija** — nagao prirast pučanstva prirodnim putem, tj. velikim brojem porođaja.

demokrácija (*pored* **demokratija**) *grč.* (demo... + krateō — vladam) 1. vlada naroda; politički poredak u kojem vlast pripada narodu; država u kojoj je na vlasti narod preko svojih predstavnika; 2. narodne mase, napredne snage; 3. sloboda uopće, naprednost, progresivnost; **socijalìstičkā demokra-**

cija (demokràtija) — predstavlja politički okvir takvih društvenih odnosa koji nastaju i razvijaju se na društvenoj svojini nad sredstvima za proizvodnju... Sistem socijalističke demokracije ogromno proširuje i mora sve više proširivati, na svim poljima društvenog života, stvarni demokratizam za radne ljude; ovaj postoji onda kad radni ljudi mogu svakodnevno da sudjeluju u upravljanju privredom, kao i državnim, političkim i drugim javnim poslovima i da u njima slobodno i što neposrednije... izražavaju i brane svoje interese i potrebe, kao i svoje poglede na opće interese zajednice. Zato socijalistička demokracija mora po svojoj suštini i po svojim oblicima sve više postajati *direktna demokracija*, s osloncem na najraznovrsnije oblike društvenog samoupravljanja (prema tekstu Programa SKJ); **demòkrat(a)** — pristalica demokracije; *žen.* **demòkratkinja;** *prid.* **demòkratskī; demokratskī centralìzam** — rukovodeći lenjinistički princip organizacionog ustrojstva komunističke partije koji znači izbornost svih rukovodećih organa odozdo prema gore, periodičko polaganje računa organa partije pred svojim partijskim organizacijama, strogu partijsku disciplinu i podvrgavanje manjine većini, bezuvjetnu obvezatnost rješenja viših organa za niže, ostvarenje kritike i autokritike unutar partije; **demokratizàcija** — pretvaranje nedemokratskih pojava u demokratske; uređivanje države po demokratskim načelima; približavanje širokim narodnim masama, pojednostavnjivanje, nastojanje da i najzakučastije i »najučenije« stvari postanu dostupne shvaćanju najširih slojeva, *glag.* **demokratizìrati,** -izīram; *isto i* **demokratizovati,** -ujem; **demokratìzam,** -zma — priznanje i ostvarenje demokracije, osjećaj pripadnosti najširim narodnim slojevima, političko opredjeljenje za ostvarivanje narodnih potreba.

Demokrit (460—370. pr. n. e.) — starogrčki filozof iz Abdere, osnivač atomistike.

demokršćanin, *mn.* demokršćani (*isp.* demos) — pripadnik stranke kršćanskih demokrata (Democrazia cristiana) u poratnoj Italiji; stranka stoji pod jakim utjecajem katoličkog klera; naziv se primjenjuje i na stranke u drugim državama ako u svojim programima ističu kršćansku notu.

demolírati, -molīram *lat.* (demoliri) porušiti, srušiti, razoriti, uništiti, razgraditi, oboriti, zatrti, razvaliti.

demològija *grč.* (demo... + logos — govor) izučavanje folklora (*v.*).

dèmon *grč.* (daimōn) 1. kod starih Grka božansko biće, božanstvo, genij dobar ili zao, vezan uza sudbinu jednoga čovjeka ili kraja; 2. u starogrčkom vjerovanju natprirodno biće, posrednik između bogova i ljudi; 3. vrag, zao duh; 4. *prenes.* opak čovjek, proklетnik (u 2. i 3. značenju običan je i akc. **demōn,** -ona, 5. demōne); 5. oličenje neke strasti, pomame (npr. za kartanjem, pićem); *prid.* **dèmonov (demōnov); dèmonskī (demōnskī)** — sotonski, satanski, đavolski; paklen, infernalan; **demonìzam,** -zma — 1. vjerovanje u demone, prvotna forma religije; 2. svojstvo nekoga tko se ponaša kao demon; 3. duševna opakost, zloćudnost, zlonamjernost, sotonsko postupanje; 4. mračne strane života, skup negativnih strasti; *isto i* **demonstvo; demonolàtrija** — obožavanje demona, »vragopokloništvo«; **demonològija** — nauka o vjerovanju u demone i natprirodna stvorenja; proučavanje praznovjerja; **demonomanija** — *med.* bolestan strah od demona i zlih duhova, od tajnih sila; duševna poremećenost, bjesomučnost (tobože pod utjecajem demonskih sila); *isto i* **demonopatija.**

demonstràcija *lat.* (demonstrare — pokazati) 1. javno izražavanje društvenog raspoloženja, želja i zahtjeva putem priredivanja povorki (često i same te povorke), skupština i sl.; javno iskazivanje negodovanja političke naravi; 2. javno prikazivanje (npr. filma); zorno izlaganje uz projekcije; 3. *vojn.* pokreti vojske, flote i zračnih snaga i sl. koji se poduzimaju u svrhu da se protivnikova pažnja skrene i da se ovaj prisili na otklanjanje snaga na nekome sektoru, kako bi se, koristeći se time, izvršio odlučan juriš na drugom mjestu; 4. akcije prijetećeg karaktera što ih vrši neka država da zastraši drugu; 5. *prenes.* izazovno držanje; **demonstrírati,** -monstrīram — 1. zorno pokazivati; dokazivati na očevidan način; 2. na javnom mjestu u masi iskazivati svoju volju i zahtjeve; 3. sudjelovati u demonstraciji; *isto i* **demonstrovati,** -ujem; **demonstratīvan,** -vna, -vno — 1. koji pokazuje; pokazni (npr. *gram.* demonstrativna zamjenica); 2. koji demonstrira, koji oštro, javno, izrazito, izražava negodovanje; napadan, prosvjedni, protestni, ostentativan; 3. očevidan, očigledan, popraćen dokazima; 4. sračunan na zavaravanje neprijatelja; 5. nesuzdržljiv, revan, otvoren; **demonstrant,** *2. mn.* demon-

stranata — sudionik u demonstraciji; *žen.* **demonstrantkinja** (*akc. i* **demonstrantkinja**); **demonstrator** — slušač visoke škole koji pomaže profesoru u vršenju praktičnih vježbi; *žen.* **demonstratorka.**

demontaža *franc.* (demontage, *isp.* de... + montirati) rastavljanje stroja, sprave, uređaja na pojedine dijelove, skidanje s temelja ili mjesta gdje je nešto bilo montirano; rasklapanje, razdvajanje: **demontirati,** -montīram — vršiti demontažu; rastaviti jednu cjelinu u dijelove; raskopati; skinuti naprave i uređaje; onesposobiti za upotrebu, uništiti, učiniti neupotrebljivim; *isto i* **demontovati,** -ujem.

demopedija *grč.* (dēmos — narod, paideia — odgoj) »vaspitanje suverenog ali neobrazovanog naroda, podizanje duhovno, moralno i kulturno narodnih masa i stvaranje ubeđenih ljudi i svesnih građana« (Skerlić, citira Otokar Keršovani u eseju *Skerlić u svome dobu*).

demopsihologija *grč.* (demo... + *isp.* psihologija) isto što i folklor *(v.)*.

demoralizacija *lat.* (de... + *isp.* moral) 1. opadanje, slabljenje morala, izopačenost, razvratnost, pokvarenost; 2. popuštanje discipline; 3. klonulost duha i energije; malodušnost; **demoralizirati,** -izīram — 1. činiti demoralizaciju; kvariti; izopačiti u moralnom pogledu; navoditi na pokvarenost; 2. potkopati disciplinu, slabiti volju za rad i borbu; izazivati opadanje borbenosti; lišiti samopouzdanja, obeshrabriti, utjerati u strah, učiniti malodušnim; *isto i* **demoralizovati,** -ujem *i* **demoralisati,** -šem; **demoralizator** — čovjek koji vrši demoralizaciju; *prid.* **demoralizatorskī.**

de mortuis nihil nisi bene *lat.* (*čit.* de mòrtuis nìhil nìzi bene) o mrtvima se ne govori (ili ne treba govoriti) nego dobro; radije ništa, ako se nema što dobro reći; »Od mrtveh ali dobro ali čisto nikaj« (Tito Brezovački); rečenica ima i dodatnu misao: **De vivis nihil nisi verum** — O živima ništa nego istinu.

demos *grč.* (dēmos) u staroj Grčkoj »narod«, tj. dio stanovništva prvotno za razliku od aristokracije, a kasnije svi slobodni građani koji su imali sva politička prava; robovi nisu spadali u demos; *prid.* **demotičan,** -čna, -čno; **demotskī** *(v.)*.

demoskopija *grč.* (demo... + skopeō — gledam) proučavanje javnog mišljenja, tj. »onoga što narod govori«, anketiranje širokih masa (*isp.* Gallupov institut); *v. i* demodoksologija.

Demosten — slavni grčki govornik i borac za slobodu u 4. st. pr. n. e. (*v.* filipike); *prid.* **Demostenov.**

demotičan, -čna, -čno; **demotskī** *grč.* (*isp.* demos) pučki, narodni; naklonjen narodu, puku; **demotično** ili **demotskō pismo** — pojednostavnjeno hijeratsko pismo *(v.)*.

demper *engl.* (dumper) *v.* damper, kiper[1]; **demperist(a)** — radnik koji radi na guranju i istovarivanju vagoneta.

dempfer, *2. mn.* dempfera *njem.* (Dämpfer) naprava za umirivanje (prigušivanje) mehaničkih titraja putem upijanja jednog dijela energije titrajnog sistema (npr. kod pribora za mjerenje elektriciteta itd.); *naši izrazi:* prigušivač, tušilo; *isp.* demfati; *v. i sordina.*

demping *v.* damping.

demptis demendis *lat.* oduzevši što treba oduzeti, ispustivši nepotrebno.

demuskacija *lat.* (de... + musca — muha) organizirano uništavanje muha s pomoću različitih kemijskih sredstava (*isp.* dezinsekcija).

den *v.* deni.

denacifikacija *lat.* (de... + naci, *v.* + ...fikacija, *v.*) mjere, uperene na iskorjenjivanje ostataka nacizma, hitlerovskog režima u Njemačkoj, uništenje fašističke ideologije i odstranjenje fašističkih elemenata od utjecaja na društveno-ekonomski i politički život zemlje, kao i mjere oko pripremanja uvjeta za rekonstrukciju njemačkog političkog života na demokratskim temeljima; *glag.* **denacificirati,** -ficīram.

denacionalizacija *lat.* (de... + *isp.* nacionalizacija) 1. odnarođivanje; 2. ukidanje nacionalizacije, vraćanje nacionalizirane imovine prijašnjem vlasniku; **denacionalizirati,** -izīram — 1. odnarođivati, činiti da nešto izgubi narodni karakter; 2. vraćati iz državnog odn. društvenog vlasništva u privatno; *isto i* **denacionalizovati,** -ujem.

denar, -ara *lat.* (denarius *od* deni — po deset) 1. desetak; stari rimski novac prvotno od deset asa (kasnije šesnaest); 2. srebrni novac u nekim evropskim državama, u različito doba različite vrijednosti.

denatalitet, -eta *lat.* (de... + *isp.* natalitet) opadanje poroda, prirasta stanovništva; nazadovanje u broju stanovništva.

denaturalizacija *lat.* (de... + *isp.* naturalizacija) oduzimanje državljanstva; gubitak građanskog ili zavičajnog prava; *glag.* **de-**

naturalizírati, -izīrām; *isto i* **denaturalisati,** -šem.

denaturírati, -turīrām *franc.* (denaturer *od* de... + *isp.* natura) 1. promijeniti narav koje stvari; živežu dodavati različite tvari koje ga čine neprikladnim za uživanje; 2. **denaturírati špirit** — dodati špiritu kemikalije koje ga čine neupotrebljivim za piće i prikladnim samo za gorenje ili za industrijske svrhe; *isto i* **denaturisati,** -šem; **denaturát,** -áta — proizvod denaturiranja, denaturirani špirit.

denazalizácija *lat.* (*isp.* de[1] *i* nazal) gubljenje nosnog izgovora kod nekih vokala (npr. starosl. *pent* postalo je u našem jeziku *pet*).

denčanī *tur.* (denk — bala, *isp.* denjak) u svežnjevima, u balama.

denderek *tur.* isto što i degenek.

dȅndi, -ija, *mn.* dendiji, 2. dendījā *engl.* (dandy) čovjek koji se napadno elegantno oblači, pomodar, gizdelin, kicoš, fićfirić, monden; *prid.* **dendījskī,** -ā, -ō (Treščec); **dendizam,** -zma — pomodarstvo, mondenstvo, skup osobina koje karakteriziraju dendije.

dendrīt, -íta *grč.* (dendron — drvo) 1. ogranak živčane stanice; 2. vrsta rude; 3. kristalna tvorevina u obliku grančice.

dendro... *grč.* (dendron — drvo) kao prvi dio složenice označuje vezu s drvetom.

dendrógraf *grč.* (dendro... + grafo — pišem) naprava koja automatski bilježi debljinu stabla.

dendroliti *(mn. m. roda) grč.* (dendro... + lithos — kamen) drveće koje se ležeći u zemlji okamenilo; okamine drveća.

dendrologija *grč.* (dendro... + logos — riječ, govor) nauka o poznavanju vrsta drveća i grmlja, naročito njihovih morfoloških i bioloških osobina.

dendrometrija *grč.* (dendro... + metron — mjera) nauka o utvrđivanju kubne sadržine stojećih stabala, o prirastu i starosti pojedinih vrsta drveća.

Deneb *ar.* (rep) najsjajnija zvijezda u zviježđu Labuda (Đalski).

denervirati, -nervīrām *lat.* živčano napregnuti, uznemiriti, duševno rastrojiti, »izgubiti živce«; *isto i* **denervovati,** -ujem; *izv.* **denervīranōst,** -osti — duševna rastrojenost (Jul. Benešić).

denevīr *mad.* (denever) 1. šišmiš, netopir; 2. pošast, strah.

denga, 3. dengi, *2. mn.* dengā i dengī *franc.* (dengue *od španj.* denguero — gizdelin, kicoš, navodno po tome što se bolesnici od denge drže ukočeno) vrsta tropske groznice: očituje se porastom temperature, jakim bolima (osobito u glavi) i osipom po tijelu; ako ne izazove komplikacije, prolazi relativno brzo; smrtnost od denge gotovo da i nije zabilježena.

dengi *rus. v.* djenjgi.

dȅni — međunarodna jedinica ustanovljena god. 1900. za određivanje tankoće tekstilnog vlakna, odnosno: koliko je grama teško vlakno dugačko 9.000 metara.

de nihilo nihil *lat.* (*čit.* de nìhilo nìhil) od ničega ništa (ne može nastati), rečenica rimskog pjesnika i mislioca Lukrecija Kara (1. st. pr. n. e.).

denìjer *engl.* (denier) *v.* deni.

denivelácija *franc.* (dénivellation) odstupanje od normalnog nivoa, spuštanje razine, uzrokovanje neravnosti, vertikalno pomicanje.

denizi *tur.* (*isp.* denjiz) plavetnozelene boje (kao morska voda); *isp.* akvamarin.

dȅnk *tur.* (denk) stara mjera za težinu, četvrtina drama *(v.)*.

denleisati, -šem *tur.* (dinlemek) pažljivo slušati subesjednika; *isp.* dinleisati.

denobilitírati se, -litīram se *lat.* (*isp.* de[1] *i* nobilis — plemenit) izgubiti svojstva plemića, primiti način života i sve ostale karakteristike pripadnika građanskog staleža.

denominácija *lat.* (de... + nomen — ime) promjena naziva novčanih bonova u cilju pojednostavnjenja obračuna; vrši se putem snižavanja nominalne cijene papirnoga novca uz naglo padanje njegova tečaja; *glag.* **denominírati,** -minīrām.

denominal, -ála — isto što i denominativ (*v.* niže), tj. riječ izvedena od imenice.

denominatīvan, -vna, -vno *lat.* koji je izveden od imena; **denominatīvnī glagoli** — glagoli izvedeni od nomina (*gram.* nomina — imenice, zamjenice, pridjevi i brojevi), npr. *veslati* od *veslo*, *starjeti* od *star*, *usvojiti* od *svoj*, *razdvojiti* od *dvoje*, takav se glagol zove **denominatīv.**

denonsírati, -nonsīrām *franc.* (dénoncer) obavijestiti; otkazati; **denonsíranje ugovora** — obavještenje koje jedna država daje drugoj o otkazu ugovora, sklopljenog među njima.

de novo *lat.* iznova, nanovo, ponovno.

dentagra *lat.-grč.* (dens, 2. dentis — zub + agra — plijen) zubobolja.

dentāl, -ála *lat.* (dens, 2. dentis — zub) 1. zubni glas *(d, t)*; 2. riba zubatac; **dentalan,** -lna.

-lno — zubni, koji se tvori s pomoću zubi (glasovi *d, t*).

dentalgija *lat.-grč.* (algos — bol); *v.* dentagra.

dente lupus, cornu taurus petit *lat.* (*čit.* ... kornu...) vuk napada zubima, a bik rogovima (Horacije), tj. svatko se služi oružjem koje mu je priroda dala.

denticija *lat.* (dens, 2. dentis — zub) dobivanje, nicanje, izbijanje zubi.

dentifris *franc.* (dentifrice) sredstvo za higijenu zubiju, zubna pasta.

dentīn, -ína *lat.* (dens, 2. dentis — zub) zubna kost, koštano tkivo zuba.

dentist(a), *2. mn.* dentīstā *franc.* (dentiste *od lat.* dens, 2. dentis — zub) zubar, zubotehničar; *žen.* **dentistica** *i* **dentistkinja;** *prid.* **dentistički.**

denudacija *lat.* (de... + nudus — gol, nag) ogoljenje tla (kad voda otplavi zemlju, ili kad zemljište ostane bez vegetacije); obnaživanje, ogoljelost; ljuštenje; *glag.* **denudírati,** -nùdīrām — otkriti, razgolititi, obnažiti, zguliti, oguliti; *isto i* **denudovati,** -ujem.

denuklearizírati, -ìzīrām (de... + *isp.* nuklearan) nov izraz koji označuje uklanjanje posljedica izazvanih primjenom nuklearne energije; osobito se upotrebljava u frazi **denuklearizīranī teritōrij** — područje izuzeto od pokusa atomskim i sl. oružjem.

denuncija — 1. *v.* denuncijacija (Begović); 2. oglašenje ženidbe u crkvi, navještenje, obznana, najava.

denuncijacija *lat.* (denuntiare — objaviti, prijaviti) *pogrd.* prijava vlastima, potkazivanje, prokazivanje; **denuncírati,** -nuncīrām — dostaviti prijavu vlastima: prijaviti; potkazati; prokazati; ogovarati; **denuncijant,** *2. mn.* denuncijanātā — dostavljač prijave vlastima; prijavljivač, doušnik, potkazivač, prokazivač, »cinker«; *žen.* **denuncìjantkinja** (*akc. i* **denuncijantkinja**); *prid.* **denuncìjantskī.**

denzacija *lat.* (densus — gust) zgušćivanje, zgusnuće.

denzimetar, -tra, *2. mn.* denzimetārā *lat.-grč.* (densus — gust + metron — mjera) sprava za mjerenje gustoće tekućine, vrsta areometra.

denzitet, -eta *lat.* (densus — gust) gustoća, gustina, zbijenost, zbitost.

denzitometar (*isp.* denzitet) instrument za mjerenje optičke gustoće, osobito u foto-materijalima.

denjak,[1] denjka, *mn.* -ci, 2. denjākā (*mn. i* denjkovi) *tur.* (denk) 1. svežanj, vreća, bala, zavežljaj, smotak, snop (*isp.* denčani); 2. mjera za papir; *umanj.* **denjčić,** *2. mn.* denjčīćā.

denjak,[2] denjka *v.* denk.

denjanca *tal.* (degnazione) čast, počast, ljubaznost, naklonost, prijaznost.

denjati, -am *tal.* (degnare) smatrati vrijednim, cijeniti, udostojavati koga čime.

denjga (*isp.* djenjgi) ruski srebrni novac (14. do 18. st.).

denjiz, *2. mn.* denjīzā *tur.* (deniz) more, pučina; **denjiz-hrsuz** — gusar (*isp.* denízi).

denjozan, -zna, -zno *tal.* (degno) častan, ugledan, dostojan, dostojanstven; valjan, pošten, vrijedan.

Deo gratias *lat.* (*čit.* Deo gracijas) Bogu hvala (svršetak katoličke mise).

deo juvante *lat.* uz pomoć božju.

deontologija *grč.* (deomai — trebati, biti potreban) nauka o dužnostima kao moralnoj obvezi pripadnika pojedinih staleža prema osobama koje su ovisne o njima (liječnik prema pacijentu, odgojitelj prema odgajaniku itd.).

depalatalizacija *lat. gram.* gubljenje palatalizacije *(v.)*, pretvaranje mekih suglasnika u tvrde (npr. glas *r* u riječi *more* nekad je bio mek, palatalan, pa se izgovaralo *morje:* danas je u štok. književ. govoru depalatalizīran); *glag.* **depalatalizírati,** -ìzīrām; *isto i* **depalatalizovati,** -ujem.

dependansa, *2. mn.* depandānsā *franc.* (dependance) sporedna zgrada koja pripada nekoj glavnoj zgradi; podružnica.

de pane lucrando *lat.* (*čit.* ...lukrando) za kruh, za zaradu.

departman, -ána *franc.* (departement) 1. odio, odjeljenje; 2. naziv administrativno-teritorijalnog područja u Francuskoj i u nekim drugim zemljama; 3. u nekim zemljama pododsjeci viših administrativnih i sudskih ustanova; **Državnī departman** (Department of State *odn.* State Department) — Ministarstvo vanjskih poslova USA.

depedikulacija *lat.* (de... + pediculus — uš) uništavanje ušiju; razušivanje; *isp.* entlauzung; *prid.* **depedikulacionī;** *glag.* **depedikulírati,** -kulīrām; *isto i* **depedikulisati,** -šem.

dependance *v.* depandansa.

depersonalizacija *lat.* (de[1] + *isp.* persona) 1. *med.* bolest pri kojoj čovjek izgubi vlastitu ličnost ili svijest o svojoj okolini (katkada npr. tvrdi da je već davno umro); *isp.* heautoskopija; *v. i* derealizacija; 2. gubljenje osobnih karakteristika, uklanjanje ličnih crta, obezličivanje, uopćivanje; **depersonalizira-**

ti, -lìzīrām — uklanjati osobne karakteristike, uopćivati, činiti bezličnim, obezličivati; *isto i* **depersonalizovati,** -ujem.

depeša, *2. mn.* depešā (*akc. i* **depeša**) *franc.* (dépêche) 1. brzojavka, telegram; 2. hitni diplomatski izvještaj; **depeširati,** -pešīrām — brzojaviti, telegrafirati; *isto i* **depešovati,** -ujem.

depigmentacija *lat.* (de... + pigment, *v.*) nestajanje pigmenata.

depilacija *lat.* (de... + pilus — dlaka, vlas) skidanje dlaka; **depilator** — sredstvo za skidanje dlaka; *isto i* **depilatorij,** -ija (*pored* **depilatorījum**).

depistaža *franc.* (dépistage) metodičko otkrivanje bolesti među stanovništvom (npr. tuberkuloze).

déplacement *v.* deplasman.

de plano *lat.* po osnovi, lako, bez poteškoća.

deplasīrān *franc.* (déplacé) 1. neumjestan; koji nije na mjestu; 2. koji vrijeđa pristojnost; 3. koji ne spada na stvar, koji se čini u nevrijeme; 4. uopće nepriličan, neukusan, neprimjeren, iskrivljen, izvitoperen; *izv.* **deplasiranost,** -osti.

deplasman, -ana *franc.* (déplacement) istisnina (mjera za brodove), količina vode koliko je istisne brod svojom težinom; jednaka je težini samog broda i na njemu ukrcanog tereta što odgovara težini vode u tonama koju istisne taj (natovareni) brod.

depo, -oa, *mn.* -oi, 2. depoā *franc.* (dépôt) 1. zgrada za smještaj i redovni popravak lokomotiva i vagona; 2. zgrada za vatrogasne sprave i druge aparate za gašenje vatre; 3. skladište, stovarište, spremište, slagalište; magazin, ostava; 4. trezor; mjesto u banci za pohranu vrednota; polog, ulog, uložak; 5. skladište brodske opreme na brodu; 6. *vojn.* logor, garnizon, dopunski bataljon; uopće: rezerva, zaliha.

depoetizacija *lat.* (*isp.* de[1] *i* poeta) lišenje nekog pjesničkog djela njegove poetičnosti, prilagođivanje običnom načinu izražavanja, snizivanje pjesničke vrijednosti, svakodnevnost, uobičajenost; *glag.* **depoetizirati,** -tìzīrām; *isto i* **depoetizovati,** -ujem.

depolarizacija *lat.* (de... + *isp.* polarizacija) 1. *elektr.* uklanjanje ili sprečavanje električke polarizacije u galvanskim člancima; 2. *opt.* prijelaz polarizirane svjetlosti u djelomično ili posve nepolariziranu svjetlost; *glag.* **depolarizirati,** -izīrām; *isto i* **depolarizovati,** -ujem.

depolitizacija *lat.-grč.* (de... + *isp.* politika) uklanjanje politike; oslobođenje nečega od političkih utjecaja; **depolitizirati,** -ìzīrām — učiniti što slobodnim od politike; oteti što političkom utjecaju; *isto i* **depolitizovati,** -ujem.

deponens *lat.* (*akc.* depònens) koji odlaže, stavlja na stranu; **verbum deponens,** *mn.* verba deponentia (*čit.* verba deponencija) — u latinskoj gramatici glagoli koji imaju pasivan oblik a aktivno značenje; naša gramatička terminologija zove takve riječi *odložni glagoli,* a upotrebljava se i *prid.* **deponentan,** -tna, -tno.

deponij, -ija *lat.* (*isp.* deponirati) odlagalište, ostavište, smetište; *isto i* **deponijum.**

deponirati, -ponīrām *lat.* (deponere — odložiti, smjestiti) 1. uložiti, pohraniti novce ili druge vrijednosti u banku na čuvanje; 2. dati svoj iskaz kao svjedok na sudu; *isto i* **deponovati,** -ujem; **deponent,** *2. mn.* deponenāta — 1. ulagač koji ulaže novce u banku; 2. pohranitelj; čovjek koji pohranjuje vrijedne stvari u banku; 3. svjedok na sudu.

depopulacija *lat.* (de... + populus — narod) opadanje broja stanovnika; raseljavanje; izumiranje pučanstva; pustoš, opustošenost, obezljuđenost; **depopulirati,** -pulīram — smanjiti gustoću stanovništva, sniziti brojnost naseljeništva u nekom kraju, raseliti, opustošiti, obezljuditi; *isto i* **depopulisati,** -šem.

depopularizirati, -lizīrām *lat.* (*isp.* de[1] *i* populus — narod) smanjiti popularnost, lišiti simpatija širokih masa, izazvati opće negodovanje; *isto i* **depopularisati,** -šem.

deport, *2. mn.* deporātā *franc.* (déport) 1. razlika između sadašnjeg i kasnijeg nižeg tečaja vrijednosnih papira; 2. pristojba za burzovne poslove.

deportacija *lat.* (deportare — odnijeti, odvesti) zatočenje, prognanstvo, izgnanstvo; izgon, protjerivanje političkih osuđenika u određeno mjesto; **deportirac,** -írca, 5. deportīrče, *2. mn.* deportīrācā — prognanik, zatočenik; **deportirati,** -portīrām — zatočiti koga; prognati u određeno mjesto iz političkih razloga; *isto i* **deportovati,** -ujem.

deposedirati, -sedīrām *lat.* (de... + possidere — posjedovati) izbaciti nekoga iz njegova posjeda, podsjesti, razvlastiti, izvlastiti, lišiti položaja, oduzeti pravo.

dépôt *v.* depo.

depotencirati, -tencīrām *lat.* oslabiti, onemoćati (nekoga).

depozīt, -íta *lat.* (*isp.* deponirati) 1. *pravn.* posao ostave, pohrane; 2. same stvari, novac ili drugo, dano u depozit; ulog, polog, uložak, amanet; zalog, kaucija, pokriće; 3. mjesto gdje se nešto ostavlja u pohranu; ostava, pohrana, skladište; *prid.* **depozītnī; depozītna banka** — novčani zavod koji prima novac na ukamaćenje, dragocjenosti i druge vrijednosti na čuvanje; **depozitnī novac** — sva kratkoročna potraživanja ili potraživanja »po viđenju« kod neke banke; **depozitar,** -ára — onaj koji je primio depozit; čuvar povjerenog mu pologa.

depravácija *lat.* (depravare — nagrditi, izopačiti) kvarenje, pokvarenost, izopačenost, razvraćanje, izvrtanje, nagrda, pogoršanje; **depravírati,** -pràvīrām — izopačiti, lišiti ispravnosti (Begović).

deprecijácija *lat.* (de... + pretium — cijena, vrijednost) opadanje vrijednosti novca, devalvacija, smanjenje kupovne moći, obezvređivanje; **deprecijatīvan,** -vna, -vno — koji izražava prezir, podcjenjujući, pokudljiv, omalovažavajući.

deprekácija *lat.* (deprecari — moleći odvratiti; moliti za oproštenje) 1. molba za oproštenje (zbog uvrede); 2. svečana anatema *(v.)*; 3. posredovanje; 4. molitva bogu, obraćanje bogu molitvom; **deprecírati,** -prècīrām — moliti; **deprekatīvan,** -vna, -vno, — molben, molitven, moleći, umolan.

depresija *lat.* (deprimere — pritiskati) 1. faza kapitalističkog ciklusa koja slijedi nakon krize; industrijski zastoj karakteriziran pomanjkanjem potražnje robe, niskom razinom cijena itd.; stagnacija, pad; 2. *med.* potišteno duševno stanje; potištenost, klonulost, osjećanje poniženja, pokunjenost, snuždenost, utučenost, tjeskoba, čamotinja, tupost, bezvoljnost; apatija; 3. područje niskoga atmosferskoga tlaka; ciklona; 4. ulegnuće, potonina, udolina; dio kopna ispod razine mora, npr. nizina oko Kaspijskog jezera; 5. *fiz.* smanjeni tlak, niži pritisak od normalnog, kad živa u užem kraku spojenih cijevi stoji niže nego u širem; **depresija horìzonta** — kut između astronomskog i prividnog horizonta neke geografske točke, nekog mjesta na Zemlji; *prid.* **depresīvan,** -vna, -vno; **depresīrān** — koji ima smanjenu vrijednost, prorijeđen.

depriméntan, -tna, -tno (*isp.* deprimirati) koji izaziva deprimiranost, depresiju, koji može utući (duševno), potištiti, ogorčiti (Matoš).

deprimírati, -prìmīrām *lat.* (*isp.* depresija) oneraspoložiti, bacati u očaj, potisnuti, uzeti snagu, obeshrabriti, rastužiti, duševno utući, potištiti, ogorčiti; *isto i* **deprimovati,** -ujēm; *izv.* **deprimīrānost** *i* **deprimovānost,** -osti.

deprivácija *lat.* (privare — lišiti) lišenje, oduzeće, lišavanje, otimanje; *glag.* **deprivírati,** -prìvīrām.

De profundis *lat.* (*akc.* de profūndis) Iz dubine (vapio sam k tebi, Gospode); početak psalma pri katol. pogrebu; posmrtna pjesma.

depurgácija *lat.* (purgare — čistiti) čišćenje crijeva klistirom i sl.

deputácija *lat.* (deputare — cijeniti, držati za što) poslanstvo, odaslanstvo, skup ljudi koji je izabran i poslan u ime neke organizacije, ustanove i sl. sa stanovitom zadaćom; **deputat,** -áta — 1. prihod u naravi (drvo, vino, svjetlo, stan itd.) koji se dobiva uz novčanu plaću; 2. poslanik, izaslanik, zastupnik; član deputacije; *isto (kao 2) i* **deputírac,** -ca, *2. mn.* deputīrācā.

de quibus *lat.* (*čit.* de kvìbus) od čega, odakle (Begović).

déra, *2. mn.* dērā *tur.* (dere) 1. potok; 2. urvina, dolina.

déracinē *franc.* (*čit.* derasinē) otuđenik, iskorjenjenik; iseljenik, čovjek otrgnut od rodnog tla (Krsto Špoljar).

deracionírati, -onīrām *lat.* (de... + racionirati) ukinuti racioniranje, staviti u slobodnu prodaju.

deranžírati, -rànžīrām *franc.* (deranger) staviti u nered, smetati, pobrkati, poremetiti, uznemiriti, ometati, zadržavati od posla, zamrsiti, uskomešati, smutiti, osujetiti; **deranžmān,** -ána — poremećenje, nered, smetanje, smetnja, uznemirivanje, »raštimanost«; *isp.* inkomodacija.

derasinírati, -sìnīrām (*isp.* deracinē) lišiti osobina neke sredine, iskorijeniti, istrijebiti, istrgnuti iz zavičaja, iseliti, utamaniti, iščupati s korijenom.

deratizácija *franc.* (de... + rat — miš, štakor, parcov) sistematsko uništavanje štakora, miševa i poljskih glodavaca-štetočinja; *glag.* **deratizírati,** -ìzīrām; *isto i* **deratizovati,** -ujēm.

derbedenica; derbederina *tur.* (derbeder) skitnica, potepuh, dembel, vagabund, beskućnik, besposličar, probisvijet, prosjak.

derbéndžija *tur.* (derbend — klanac) u tursko vrijeme čuvar putova i vodič putnika po visokim planinama.

derbi, -ija, *mn.* -iji, 2. derbījā *engl.* (derby) 1. utrka trogodišnjih konja koja se od god. 1780. svakog proljeća održava u Epsomu u Engleskoj; osnivač je lord Derby; 2. važna i odlučna sportska utakmica za koju vlada osobito zanimanje; 3. vrsta antilope; **derbist(a),** *2. mn.* derbīstā — sudionik u derbiju.
derd *v.* dert.
derdument *tur.* (derdment) trom, oronuo, teško pokretljiv, iznemogao.
der Dumme hat Glück *njem.* (*čit.* ...glīk) glupan ima sreću.
derealizacija *lat.* (de¹ + *isp.* realizacija) *med.* bolest pri kojoj čovjek osjeća da se njegova okolina izmijenila, a katkada da se izmijenio čitav svijet; *isp.* depersonalizacija.
derebeg *tur.* (derebej) veleposjednik, feudalac (u nekadanjoj Turskoj).
deredža, *2. mn.* deredžā *tur.* (deredže) 1. stupanj, stepen, položaj, stanje; 2. (kao prilog) umjereno, s mjerom, jednakomjerno.
dereglija (*akc. i* **dereglija**) *mad.* (dereglye) drvena riječna teglenica, remorker, ponton, skela, splav, prijevoz (preko vode); *isp.* gabara.
de regula *lat.* u pravilu, redovito.
dereklija *mad.* (derek) steznik, mider.
derelikcija *lat., pravn.* napuštanje imanja; *glag.* **derelinkvirati,** -linkvīrām.
dereš *v.* derež.
derež *mad.* (deres) klupa na koju su lijegali osuđenike na batine.
de rigore juris *lat.* po strogosti zakona.
derik *engl.* (derrick, po imenu engl. krvnika Derricka koji je živio u doba Elizabete I. i izumio novi tip vješala) dizalo, dizalica, vitao, gruj.
derivacija *lat.* (derivare — odvratiti, odvesti) 1. skretanje granata i tanadi izolučenog (ižlijebljenog) oruđa za vrijeme leta; veličina i pravac derivacije ovise o karakteru izolučenosti (ižlijebljenosti) oruđa; 2. odvođenje vode iz korita rijeke kanalom radi prolaza brodova, natapanja ili dobivanja hidrauličke energije; 3. *gram.* izvođenje podrijetla riječi, nastajanje njihovo, postanak, tvorba; 4. *mat.* granica kojoj teži kvocijent prirasta funkcije i prirasta argumenata kad prirast argumenta teži k nuli; 5. kut zanošenja broda ili aviona uslijed vjetra odnosno struje; 6. *pravn.* prijelaz nekog prava s jedne osobe na drugu; 7. *uopće:* račvanje, odvajanje, odvojak; **derivirati,** -rivīrām — izvoditi iz nečega; proizlaziti iz nečega, potjecati; **derivat,** -ata — 1. ono što je izvedeno ili potječe od čega drugoga; 2. *kem.* organski spoj koji potječe od drugih organskih spojeva (npr. nitrobenzol — derivat benzola); **derivatīv,** -īva — 1. isto što i derivat 1; 2. *gram.* izvedena riječ, izvedenica; *prid.* **derivativan,** -vna, -vno.
derizlija *tur.* (derisili) vrsta kožne obuće.
derizoran, -rna, -rno *franc.* (derisoire) smiješan, koji služi za sprdnju, za porugu; porugljiv, pogrdan.
derm..., derma..., dermato... *grč.* kao dio složenice označuje vezu s kožom (*isp.* dermatologija, kaloderma).
derman, -ana *tur.* (derman) 1. lijek, spas, pomoć; krepkost, moć, snaga; 2. rješenje, izlaz iz teškog položaja; **dermandži** — spasonosan, ljekovit, koji pomaže.
dermatīn, -īna *grč.* (derma — koža) pamučno-papirna tkanina, pokrivena mastikom (*v.*) koja je čini nepromočivom poput kože; upotrebljava se za presvlačenje namještaja, kovčega, za uvez knjiga itd.
dermatítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (derma — koža) upala kože.
dermatoglif *grč.* (*isp.* derma *i* glyfō — dubem) urez, pismo na koži, posebno naziv za otiske nožnih prstiju, dlanova i tabana, koji se primjenjuju u iste svrhe kao i daktiloskopski otisci.
dermatol, -óla *grč.-lat.* (derma — koža + oleum — ulje) lijek — spoj bizmuta; nadomještava jodoform.
dermatologija *grč.* (derma, 2. dermatos — koža + lógos — riječ, govor) dio medicine koji se bavi bolestima kože; **dermatolog,** *mn.* -zi — liječnik specijalist za kožne bolesti; *prid.* **dermatološkī.**
dermatoplastika, 3. -ci *grč.* (derma, 2. dermatos — koža + plassō — tvorim, obrazujem, uobličujem) poseban način operiranja kože pri kojem se oboljeli ili uništeni dio kože naknađuje zdravom kožom; *prid.* **dermatoplastičkī.**
dermatovenerologija *grč.-lat.* nauka odn. bolnički odio za kožne i spolne bolesti.
dermatoze (*isp.* derma...) opći naziv za oboljenja kože.
dermendžija *v.* degrmendžija.
Der Mensch ist am stärksten, wenn er allein ist *njem.* (*čit.* Der menš ist am šterkstn, ven er alajn ist) Čovjek je najjači kad je sam (Srđan Tucić u jednom pismu Matošu; očito citat iz Ibsenove drame *Neprijatelj naroda*).

dermografizam, -zma *grč.* (derma — koža + grafo — pišem) *v.* autografizam.
dermoid, -ida *grč.* (derma — koža + eidos — lik, oblik) umjetna koža.
dermoplastika *v.* dermatoplastika.
dermun[1] *v.* drmun.
dermun,[2] -una *tur.* (degirmen) mlin, vodenica.
dernek, *mn.* -ci, 2. derneka *tur.* (dernek — sastanak, društvo) 1. sajam, zbor, vašar; skup; 2. svadba, veselje; **dernečar** — sudionik na derneku, sajmar, vašardžija.
dernier cri *franc.* (*čit.* dernije kri) doslovno »posljednji, najnoviji krik« — znači: posljednja novost u modi, nešto najnovije; *isp.* latest style.
derobirati, -robiram *franc.* (derober — zakinuti) u jahačkom sportu: obići zapreku koju je trebalo preskočiti.
derogacija *lat.* (derogare — dokinuti; ustegnuti) 1. čin kojim se poništava, ukida, opoziva neki zakonski propis novim zakonskim propisom koji sadrži odredbu protivnu prijašnjem propisu, iako taj prijašnji propis ne spominje, niti ga izričito ne opoziva; stavljanje izvan snage; *prot.* abrogacija; **derogativan,**-vna, -vno — umanjujući, ukidajući; **derogirati,** -rogiram — staviti zakonski propis izvan kreposti protivnim propisom.
ders *tur.* (ders) predavanje, izlaganje; nastava, poučavanje; **dershana,** *2. mn.* dershana — predavaonica, učionica, školska soba, razred.
dert *tur.* (dert) briga; tuga, žalost; bol, bolest; žudnja, duševna razapetost od ljubavne čežnje, ljubavni jadi, strast, pomama, obuzetost ljubavnim mukama; **dertli** *prid. indekl.* brižan; tužan, žalostan; *komp.* dertliji.
Deruta — grad u talijanskoj pokrajini Peruđi (Perugia), poznat po svojoj oslikanoj i pocakljenoj glinenoj robi (Begović).
deruta *franc.* (deroute) bijeg, uzmak, nered, zabuna; poraz, rasulo; propast (»Sve gori u nekoj vrućici i neopisivoj deruti«; Krleža, *Veliki meštar*...).
derutan, -tna, -tno *lat.* (deruere — oboriti, srušiti) ruševan, trošan, opao, zapušten, propao, poderan, istrošen, loš, olinjao, oronuo, upropašten; **derutnost,** -osti — zapuštenost, oronulost, upropaštenost, ruševnost, trošnost, istrošenost, olinjalost.
derven, *2. mn.* dervena *tur.* (derbent) 1. gorski tjesnac, klanac, klisura, jaruga, opasan put; 2. naselje uz takve tjesnace (odatle ime *Derventa*).
dervendžija *v.* derbendžija.
derviš, -iša, 5. dervišu *perz.* monah-prosjak kod muslimana; *prid.* **dervišev; dervīškī;** *uveć.* **dervišina.**
dervišana *tur.* (*isp.* derviš i hane — kuća) derviška bogomolja, tekija *(v.).*
des — *muz.* kromatski sniženi glas *d.*
desakralizacija *lat.* (de[1] + sacer — svet) pogrđenje svetinje, obesvećenje.
desalinizacija *lat.* (de... + sal — sol) uklanjanje soli (kemijskim putem).
desant, *2. mn.* desanata *franc.* (descente) 1. iskrcavanje vojske na protivničkom teritoriju; prepad, upad; 2. vojska dopremljena vodenim, uzdušnim ili drugim putem na neprijateljsku zemlju ili u sektor gdje su smještene njegove trupe *(pomorski desant, zračni desant, tenkovski desant); prid.* **desantnī; desantnī brod** — posebno građen brod za iskrcavanje vojske na neuređenoj neprijateljskoj obali.
desavuirati *v.* dezavuirati.
Descartes — (*čit.* Dekart) — francuski filozof, matematičar i fizičar iz 17. st. (*v.* dekartovac); *isp.* Cartesius.
descendencija *lat.* (descendere — sići, silaziti) potomstvo; srodnost u silaznoj lozi (sin prema ocu, unuk prema djedu itd.); **teorija descendencije** — teorija o prirodnom podrijetlu i razvoju živih bića na bazi evolucije; **descendent,** *2. mn.* descendenata — potomak.
descendendo *tal.* (*čit.* dešendendo) *isto što i* decrescendo, dekrešendo.
descendent *v.* descendencija.
descendentalan, -lna, -lno *lat.* prid. prema descendencija; **descendentalna teorija** *v.* teorija descendencije (Leskovar).
descente *v.* desant.
desegregacija *lat.* (de... + *isp.* segregacija) uklanjanje (rasne) segregacije, nastojanje da između pripadnika različitih rasa, osobito između crnaca i bijelaca dođe do normalnih ljudskih odnosa.
desekvestracija *lat.* (de... + *isp.* sekvestar) poništenje, uklanjanje sekvestracije *(v.).*
desen, -ena *franc.* (dessin) crtež, šara, uzorak, »mustra«; **desenirati,** -seniram — načiniti desene na tkanini, iskititi, išarati, prošarati; *isp.* dizajn.
desenzibilizacija *lat.* (de[1] *i* senzibilan) smanjenje, uklanjanje osjetljivosti.
deser, -era *v.* desert.
desert, *2. mn.* deserata *franc.* (dessert) poslastica; jelo koje se stavlja na stol nakon dovršenog obroka (sir, voće, kompot); *prid.*

desertan, -tna, -tno (*npr.* desertna vina, obično slatkasta).
desertácija *v.* dezertacija.
desìdent *v.* disident.
desiderāt, -áta *lat.* (desiderare — željeti) želja, žudnja; željeno, žuđeno; ono što fali ili što treba riješiti (kod Krleže i u originalnom obliku: **desideratum**).
Desiderius *v.* Deziderije; inače pseudonim književnika Janka Iblera.
Desidijāti *(mn. m. r.)* — ilirsko pleme u rimskoj Dalmaciji.
desifétant, *2. mn.* -fetanāta *tal.* (disinfettante) sredstvo za raskuživanje, dezinfekciono sredstvo, »kakva raskužujuća voda« (Šimunović).
design *v.* dizajn.
designácija *lat.* (designare — označiti, obilježiti) označenje, određenje, imenovanje unaprijed; **designírati,** -sìgnīrām — označiti, odrediti, imenovati unaprijed; naznačiti, predodrediti.
desinfectans *lat.* (*čit.* dezìnfektans) sredstvo za dezinfekciju *(v.).*
désintéressement *v.* dezinteresman.
desjàtina *rus.* ruska mjera za površine (2400 četvornih hvati ili 1,0925 hektara).
deskrìpcija *lat.* (describere — opisati) opis, opisivanje, ocrtavanje (bez pokušaja tumačenja); **deskriptīvan,** -vna, -vno — opisni; koji ne tumači i ne propisuje (*isp.* preskriptivan); **deskriptīvnā geomètrija (deskriptiva)** — opisno mjerstvo; dio geometrije koji objekte sa tri dimenzije predočuje s pomoću projekcija u ravnini, to jest s pomoću slika u dvije dimenzije; **deskriptīvnā gramàtika** — gramatika koja opisuje stanje jezika, a ne upušta se u dublju analizu njegovu niti išta propisuje; **deskriptívnōst,** -osti — opisnost, sklonost (preširokom) opisivanju u nekom prikazu.
deskvamácija *lat.* (desquamare — skinuti ljusku, npr. s ribe) u medicini naziv za ljuštenje epitelnih stanica (pojačano kod nekih kožnih bolesti); *isp.* eksfolijacija.
desluk, *mn.* -ci, 2. deslùkā *tur.* obijest, drskost, obiješenjaštvo, preuzetnost.
des mòzges — u starozagrebačkom govoru na njemački način stvoren izraz koji označuje zdrav razum, bistru pamet, uopće »mozak« (radi se o tobožnjem njemačkom gen. jedn. imenice *mozak*) (Matoš).
desolidarizírati se, -rìzīrām se *lat.* (de[1] + *isp.* solidarizirati se) izraziti svoje neslaganje s nekim zajedničkim pothvatom, odustati od prijašnjega mišljenja koje se podudaralo s mišljenjem okoline.
desonorizácija *lat.* (de[1] *i* sonare — zvučati) izgovaranje zvučnih suglasnika bezvučno, npr. *muš* umjesto *muž, vrak* umjesto *vrag;* kod nas jedna od glavnih značajki kajkavskog govora (isp. i kajkavsko zaklinjanje: *bokibogme*).
dèspekt *lat.* (despectus — pogled na..., preziranje) prezir, omalovažavanje; poruga; **despektírati,** -spèktīrām — omalovažavati, podcjenjivati, prezirati (*isp.* respektirati).
desperácija *lat.* (desperare — očajavati) očaj, očajanje, zdvojnost, zdvajanje; **desperírati,** -spèrīrām — očajavati, zdvajati; **desperàtan,** -tna, -tno, — očajan, zdvojan; bezizgledan, izgubljen, beznadan; **desperàtnōst,** -osti — isto što i desperacija; **desperàter,** -éra, 5. desperàteru — 1. očajnik; čovjek koji zdvaja, očajava; 2. propalica; *žen.* **desperàterka;** *prid.* **desperàterskī.**
dèspet, *2. mn.* despētā *tal.* (dispetto) 1. nepravda, krivda, uvreda; 2. prkos, inat, zloba; neugodnost.
dèspik[1] *v.* dešpik.
dèspik[2] *v.* tespih.
despòcija (*i* **despòtija**) *grč.* (despotēs, — gospodar) 1. oblik samodržavne vlasti, karakterističan za robovlasničke monarhije drevnoga Istoka (Perzija, Babilon, Egipat); odlikuje se potpunim samovlašćem, samovoljom vlasti; 2. zemlja gdje je takva vlast; **dèspot** — 1. silnik, tiranin, diktator, apsolutist; vladar koji vlada samovoljno; samodržac, autokrat; 2. *prenes.* svaki čovjek koji postupa nasilno; 3. carski namjesnik u Bizantu i Srbiji; 4. naslov nekih srpskih vladara poslije kosovske bitke (1389), točnije: poslije 1402; *prid.* **dèspotov; dèspotskī; despotìzam,** -zma — isto što i despocija.
dessert *v.* desert.
dessin *v.* desen.
destar, dèstra, *2. mn.* dèstārā *lat.* (locus dexter — mjesto koje se nalazi na desnoj strani) zahod, nužnik.
dèstek *tur.* (destek) stup, podupirač, potporanj.
destereotipizírati, -pìzīrām *lat.-grč.* (de[1] + *isp.* stereotipan) učiniti da nešto ne bude stereotipno, tj. ukalupljeno, uvijek isto (Begović).
destilácija *lat.* (destillare — kapati) prekapljivanje; pretvaranje tekućine u paru i hlađenje pare koja se opet pretvori u tekućinu, u svrhu čišćenja, mijenjanja koncentracije otopine i sl.; **sūhā destilácija** — izgaranje drveta i drugih organskih tvari grijanjem

bez pristupa zraka (proizvodnja drvenog ugljena, drvenog octa i plina za gorivo i rasvjetu); **destilana,** *2. mn.* -ānā — prostorija odn. aparatura za vršenje destilacije; **destilírati,** -stìlīrām — pretvarati tekućinu u paru i paru hlađenjem u tekućinu; peći npr. rakiju, pretvarati morsku vodu u pitku vodu; *isto i* **destilovati,** -ujēm *i* **destilisati,** -šēm; **destìlīrānā vòda** — voda pročišćena destilacijom za primjenu u medicini, farmaciji, kemiji i sl. (aqua destillata); **destìlat,** -āta — produkt destilacije, npr. rakija; **destìlātor** — 1. aparat za destilaciju; 2. čovjek koji vrši destilaciju.

destimulácija *lat.* (de[1] *i* stimulacija) opadanje volje za rad i napredak, razvijanje težnje za stagnacijom, bezvoljnost, nezainteresiranost, uništenje poleta, gubitak želje za isticanjem (sve izazvano nekim vanjskim uzrocima, npr. slabim nagrađivanjem, lošim privatnim prilikama, prevelikim porezima i sl.); **destimulírati,** -stimùlīrām *lat.* (de... + *isp.* stimulacija) obeshrabriti, olabaviti neki zanos, oslabiti zanimanje za nešto; *isto i* **destimulisati,** -šēm; **destimulatīvan,** -vna, -vno — koji izaziva destimulaciju, koji potiče na nepoduzetnost, nepobudljiv, nepodražljiv, ubitačan, zakočljiv, zaustavljiv, poguban.

destinácija *lat.* (destinare — odrediti, odlučiti) određenje, sudbina, udes, usud, opredjeljenje; namjena, mjesto namjene, tj. odredište; **destinatār,** -āra — adresat, naslovnik; onaj na koga je upravljena neka pošiljka ili pismo; primalac pošiljke; **destinātor** — pošiljalac, adresant, osoba koja upravlja pošiljku, pismo itd.

destra *tal.* (*akc.* dēstra) desna ruka, desnica; **colla destra** (*čit.* kòla dēstra) — desnom rukom (*npr.* svirati).

destro *v.* destar.

destrójer *engl.* (destroyer — uništavač, razoritelj) razarač (ratni brod).

destrúkcija *lat.* (destruere — razrušiti, satrti, upropastiti) razgrađivanje, pustošenje, rasap, razorenje, razaranje, uništenje, tamanjenje; rušenje normalne strukture nečega; obaranje, izazivanje propasti, rušilaštvo; **destruktīvan,** -vna, -vno — razoran, razarajući, opasan, poguban, škodljiv, štetan, rušilački, uništavajući; smrtonosan; *prot.* konstruktivan; *izv.* **destruktívnōst,** -osti.

Destur (*isp. tur.* destur — dopuštenje, sloboda, način, držanje, mišljenje, gledište; vladanje, ustav, vlada) — nacionalistička stranka u Tunisu, konzervativna i protivna zapadnjačkom utjecaju; *isp.* Neodestur.

Des, ubi consistam, caelum terramque movebo *lat.* (*čit.* ...konzìstam, cēlum terāmkve...) Daj gdje da stanem (tj. pokaži mi uporište) i okrenut ću nebo i zemlju (latinizirana rečenica poznatog starogrčkog učenjaka Arhimeda, *v.*).

desublimácija *lat.* kemijski proces pri kojem neke tvari izravno prelaze iz plinovitog stanja u čvrsto stanje ako se ohlade do određene temperature.

desunt multa *lat.* mnogo (toga) nedostaje.

dešaržírati, -šaržīrām *franc.* (decharger) iskrcavati, istovarivati; *prenes.* skidati teret, rasterećivati, olakšavati.

dešifrírati, -šìfrīrām *franc.* (de... + *isp.* šifra) čitati šifrirano pismo, šifriranu depešu ili tumačiti malo poznata pismena (hijeroglife), odgonetati nejasan rukopis, dokučiti smisao, proniknuti u tajne, čitati note na prvi pogled, objašnjavati, razjašnjavati; *isto i* **dešifrovati,** -ujem; **dešifrant,** *2. mn.* dešìfrānātā — tko se bavi dešifriranjem, odgonetač šifara, tumač nejasnih rukopisa; **dešifrat,** -āta — tekst dobiven dešifriranjem stenografskog zapisa.

dešipati, -ām (*isp.* disipacija) upropastiti, rasuti, proharčiti, profućkati, proćerdati.

dešperácija *v.* desperacija.

dešpet *v.* despet.

dešpīk, -íka, *mn.* -íci *tal.* (spigo) biljka lavendula.

deštar *v.* destar.

detabuizírati, -ìzīrām (de[1] *i* tabu) ukloniti tabu, nedokučivo učiniti dokučivim, razotkriti nedostupnu tajnu, omogućiti zabranjen pristup i sl. (Donat o Mihovilu Nikoliću).

détail *v.* detalj; **en détail** (*čit.* an detāj) na malo, u pojedinostima.

detalj, detalja, *2. mn.* detāljā (*akc. i* **detālj,** -ālja, *2. mn.* detāljā) *franc.* (détail) pojedinost, sitnica, potankost; podrobnost; sastavni dio veće cjeline, sastojak, sastavina; *prid.* **detāljan,** -ljna, -ljno; **detaljírati,** -tàljīrām — 1. pojedinačno, do u sitnice navesti, 2. *trg.* pojedinačno, u malim količinama prodavati robu; *isto i* **detaljizírati,** -ìzīrām *pored* **detaljisati,** -šēm; **detaljist(a)** — trgovac na malo; maloprodavač; *prot.* grosist; **detāljno** — potanko; u pojedinostima, iscrpno, opširno; na malo (u trgovini).

detant *v.* détente.

detašmān, -āna *franc.* (detachement) odred vojnika (manji od divizije) odijeljen od glavnog dijela vojske i određen za neki posebni

zadatak; u mornarici: dio eskadre odvojen na neki pothvat izvan sklopa glavnoga dijela flote; **detaširati,** -tašīrām — 1. odvojiti odio vojske ili brodova i poslati ih drugamo s nekom zadaćom; 2. čistiti mrlje na tkaninama; 3. rezati kupone vrijednosnih papira od kuponskog arka, radi unovčenja prigodom dospijeća kamata ili dividenada; *isto i* **detašovati,** -ujem.

detávati, detāvām *tal.* (dettare) *v.* diktirati (Vojnović).

de te fabula narratur *lat.* o tebi se basna priča (rečenica kojom — kad netko »grijeh kaže a grešnika neće« — upozoravamo tangiranoga da se o njemu radi).

detegirati, -tegīrām *lat.* (detegere) otkrivati, pronalaziti.

detekcija *lat.* (detectio) otkrivanje, pronalaženje, iznalaženje.

detektīv, -íva, 5. dētektīve *lat.* (detegere — otkriti, izdati) policijski agent, tajni redarstvenik; *stariji izraz:* potajnik; *prid.* **detektīvskī,** -ā, -ō; **detektīvskī román** — »krimić« (*v.*).

detektor *lat.* (detegere — otkriti, izdati) 1. pribor za pretvaranje zvukova valova visoke frekvencije koji dolaze u radio-prijamnik i koje sluh ne može razabrati, u titraje niske frekvencije koji se čuju u telefon; 2. sprava koja otkriva bojne otrove u atmosferi; 3. *pomor.* sprava za traženje podmornica; 4. *pomor.* sprava za traženje mina; 5. *u avijaciji:* aparat za otkrivanje aviona u mraku; **detektor laži** — u naše vrijeme konstruirani aparat koji bilježi fiziološke promjene koje nastupaju kod ispitanika kada daje neistinite odgovore na postavljena pitanja; *isp.* poligraf.

de tempore *lat.* u pravo vrijeme; prilikama primjereno.

detencija *lat.* (detentio) posjedovanje (držanje) tuđe stvari i raspolaganje njome na temelju ugovora.

détente *franc.* (*čit.* detânt) slabljenje, poboljšanje, popuštanje; u diplomaciji izraz za popuštanje zategnutih odnosa između pojedinih država, stišavanje (međunarodne) napetosti, smirivanje političke (eksplozivne) situacije; otpon; *isto i* **detanta.**

detentor *lat.* (detinere — zadržati) *pravn.* (nezakoniti) imalac, držalac, posjednik (neke stvari ili posjeda).

deteologizírati, -izīrām *lat.-grč.* izuzeti iz područja teologije, tj. oboriti vjerovanje u božanstva, u »pomoć božju« (Krleža).

deterdžent, 2. *mn.* -terdženātā *engl.* (*od lat.* detergere — otirati, brisati) sredstvo za čišćenje, pranje (sapun, prašak).

deterioracija *lat.* (deterior — gori) pogoršanje, kvarenje, izopačenje, oštećenje, uništavanje, upropaštenje; *glag.* **deteriorírati,** -orīrām; **deterioran,** -rna, -rno — gori, lošiji, manje vrijedan, pogrdan (*isp.* pejorativan).

determinacija *lat.* (determinare — označiti, omeđiti, odrediti) bliže određenje nekoga pojma; određenost, točnost, odlučnost, presudnost; utvrđivanje, ustanovljenje, opredjeljenje, omeđenje, ograničenje; **determinatīv** — riječ koja označuje osnovu značenja nekog višečlanog pojma, odredbenica (npr. Trg **Republike,** za razliku od Trga **slobode**); *prid.* **determinatīvan,** -vna, -vno — presudan, odlučan; *gram.* odredni, odredbeni; **determinírati,** -mìnīrām — odrediti, dodati oznake nekomu pojmu; uvjetovati, odlučiti, utvrditi, ustanoviti, opredijeliti, ograničiti, omeđiti; *isto i* **determinisati,** -šem.

determinanta, 2. *mn.* determinanātā *i* determìnanātā *lat.* (*isp.* determinacija) *mat.* 1. skup brojeva, poredanih po određenom pravilu, za rješavanje jednadžbi; 2. *fil.* presudan faktor koji određuje pravac i cilj; 3. *leksik.* oznaka koja se — skraćena — stavlja pred objašnjenje pojedinih riječi u rječnicima (kod ove su riječi npr. determinante: *mat.*, *fil.*, *leksik.*); *naš izraz* odredbenica.

determinizam, -zma *lat.* (*isp.* determinacija) 1. *fil.* nauka o sveopćoj objektivnoj zakonomjernosti i uzročnoj uvjetovanosti prirodnih i društvenih pojava; nazor na svijet po kojem je sve što postoji uvjetovano i nužno određeno, neslobodno, neslučajno; 2. nauka o zakonomjernosti i uzročnoj uvjetovanosti ljudske volje; *prot.* indeterminizam; **determìnist(a)** — pristaša determinizma.

Det ille veniam facile, cui venia opus est *lat.* Neka lako oprosti onaj kome je opraštanje posao.

deto *v.* detto.

detonacija *lat.* (detonare — grmjeti) pucanj, tutanj, prasak od eksplozije; **detonātor** — kapsla, upaljač, štapin; upotrebljava se za izazivanje eksplozije; **detonírati,** -tonīrām — prasnuti, zatutnjiti, eksplodirati, zagrmjeti.

detritus *lat.* (*akc.* detrítus) *geol.* proizvodi raspadanja, mrvljenja ili rušenja, ostaci, otpaci, krhotine, šljunak, satrveno kamenje, pijesak; *prid.* **detrìtičan,** -čna, -čno.

detronizacija *lat.* (de... + *isp.* tron) svrgnuće s prijestolja; **detronizírati,** -ìzīrām — svrg-

nuti s prijestolja, zbaciti vladara; *isto i* **detronizovati,** -ujem *i* **detronisati,** -šem.

detto *tal.* (*čit.* deto) rečeno, spomenuto, navedeno, imenovano; isto tako, isto to, isto toliko.

detur *lat.* neka se dade (npr. kod propisivanja lijekova).

deturpacija *lat.* (deturpatio) nagrda, nakaza, nakarada, oskvrnuće (Begović); **deturpirati,** -turpīrām — nagrditi, naružiti, unakaziti, unakaraditi, oskvrnuti.

deuce *v.* đus.

Deukalion — u starogrčkoj mitologiji kralj u Tesaliji, jedan od helenskih praotaca; sa ženom Pirom spasio se od općeg potopa.

deus ex machina *lat.* (*čit.* deus eks mahina) 1. doslovno »bog iz stroja«; u antičkom kazalištu, kad pjesnik nije umio riješiti zaplet u drami, »spuštao je« na pozornicu lik nekoga boga koji je sretno razmrsio situaciju; 2. neočekivana osoba ili događaj koji donose izlaz iz neke teškoće; *prid.* **deus-ex-machinalan,** -lna, -lno (Matoš u članku o praizvedbi Nušićeva *Sveta* u Beogradu).

deuteragonist(a) *grč.* (deuteros — drugi + agōnistēs — natjecatelj, glumac) drugi glumac u starogrčkoj tragediji; *isp.* protagonist.

deuterīj, -ija (*pored* **deuterijum**) *grč.* (deuteros — drugi) izotop kemijskog elementa vodika s atomskom težinom 2,01363; njegov spoj s kisikom daje »tešku vodu« koja se po svojim fizičkim svojstvima razlikuje od obične vode: odnos količine deuterija prema vodiku u običnoj vodi jest 1 : 5000.

Deuteronomīj, -ija (*pored* **Deuteronomijum**) *grč.* (deuteros — drugi + nomos — zakon) dio Biblije, peta knjiga Mojsijeva; u našem prijevodu *Ponovljeni zakon.*

deuteroskopija *grč.* (deuteros — drugi + skopeō — gledam) vrsta somnambulizma *(v.)*; sposobnost »gledanja« udaljenih osoba i događaja.

deutrōn, -ona *grč.* jezgra atoma teškoga vodika (deuterija); sastoji se od jednoga neutrona i jednoga protona *(v.).*

Deutschland, Deutschland über alles *njem.* (*čit.* Dojčland ... iber ales) Njemačka, Njemačka iznad svega ..., himna Savezne Republike Njemačke (*isp.* Rajna).

Deuxième bureau *franc.* (*čit.* dezjem biro) »Drugi ured«, »Ured broj dva«, jedan od četiriju ureda francuskog generalštaba, specijaliziran za obavještajnu službu.

deva,[1] 5. devo, *2. mn.* devā *tur.* (deve) poznata jednogrba ili dvogrba životinja, kamila, dromedar; *prid.* **devin; devljī;** *umanj.* **devče,** -eta, *mn.* devčići.

deva[2] *sankr.* bog, dobri duh (često i naziv za trojstvo: Brahma, Višnu i Šiva) (Matoš).

devadasi *sanskr.* (*isp.* deva[2]) »službenica božja«, plesačica u hramu, bajadera *(v.).*

devalorizacija (*isp.* de[1] *i* valorizacija) smanjenje ili oduzimanje vrijednosti novcu, opadanje, propadanje; **devalorizirati,** -rizīrām — smanjiti vrijednost novcu, opasti u cijeni.

devalutacija *tal.* napuštanje službeno utvrđenog tečaja po kojem se neka državna novčana jedinica mijenjala za zlato ili za druge novčane jedinice, da bi se nakon stanovitog vremena odredio novi tečaj.

devalvacija *lat.* (devalere — smanjiti vrijednost) vid novčane reforme pri kojoj država zakonskim putem izjednačuje papirnu valutu kojoj je pala vrijednost s njezinom metalnom podlogom (putem njenog izjednačenja s njenim realnim tečajem na tržištu ili putem smanjivanja metalne sadržine pojedine novčane jedinice); **devalvirati,** -valvīrām — provesti devalvaciju.

devanagari *sanskr.* »božansko pismo«; sanskrtsko pismo kojim se i danas piše indijski jezik (sanskrt).

devaporacija *lat.* (de... + vapor — para) mijenjanje agregatnog stanja *(v.)* iz plinovitog (pare) u tekuće.

devar,[1] devra *i* **devār,** -āra *v.* dever[1].

devar,[2] devra *tur.* (devr) vjerski običaj kod muslimana da se prigodom nečije smrti novcem daruje sirotinja kako bi se pokojnikova duša otkupila od neizvršenih vjerskih obveza za vrijeme života.

devastacija *lat.* (devastare — poharati, upropastiti) pustošenje, haranje, uništenje; **devastirati,** -vastīrām — (o)pustošiti, (po)harati, uništiti, uništavati, razarati.

devekuša *v.* devkuš.

developman, -ana *franc.* (developpement) 1. *vojn.* terensko razvijanje jedne vojne jedinice; 2. *arhit.* prikaz građevine u planu sa svim njezinim pojedinostima, dijelovima.

devendel *tur.* (*isp.* devam — trajati); *u frazi* **od devendela** — oduvijek, odvajkada.

devenisati, -šem *v.* deverati.

dever,[1] *2. mn.* deverā *tur.* (devir — krug, obrat; vrijeme) 1. muka, nužda, teške prilike, tegoban život, teškoće, patnja, nevolja, jad; 2. doba, vrijeme, epoha, era, prilike, okolnosti; 3. teški događaji, zbivanja puna nevolja; *isp.* deverati.

dever² *tal.* (dovere) dužnost, obveza; zadatak.
dever³ *alb.* (dever) kamata, interes, dobitak, ćar.
dever⁴ *v.* deverika.
deverati, -ām (*isp.* dever¹) 1. baviti se (nečim); 2. mučiti se, teško živjeti, životariti, kuburiti, tavoriti, jedva spajati kraj s krajem; 3. bdjeti nad nekim, dvoriti nekoga, služiti nekome.
deverbal, -ala — isto što i deverbativ (*v.* niže).
deverbatīvan, -vna, -vno *lat.* (de... + verbum — glagol) koji je izveden od glagola; **deverbatīvnī glagoli** — glagoli izvedeni od drugih glagola (*v.* verb), npr. *davati* od *dati, kupovati* od *kupiti;* takav se glagol zove **deverbatīv** odn. deverbāl.
de verbo ad verbum *lat.* od riječi do riječi, doslovno.
deverika, 3. -ci *mad.* (devér) vrsta šarana, sinj, ploska.
deverli (*isp.* dever¹) 1. težak, nezgodan, nevoljan, jadan, mučan, patnički; 2. (kao prilog) teško, tegobno, mučno.
devermāviš *tur.* (dever — krug, *v.* maviš) kotačić za rezanje tijesta, kovrtač.
deversoār, -āra *franc.* (déversoir) otvor kroz koji otječe suvišna voda, odvod, izljev, ispust.
devērtiti se *v.* divertiti se.
devetlija i sl. *v.* devlet i sl.
devijacija *lat.* (de... + via — put) 1. otklon magnetske igle kompasa od linije meridijana uslijed utjecaja velikih masa željeza; 2. skretanje; uklon s puta, izmjena pravca putanje (granate, taneta, puta broda) pod utjecajem slučajnih uzroka; 3. *mat.* razlika između jedne od niza promatranih vrijednosti i njihova prosjeka; 4. zastrana, zastranjenje uopće; **devijacionizam,** -zma — *polit.* ideološko odvajanje od glavne linije partije; **devijacionist(a)** — član neke političke organizacije koji se odvaja, koji zastranjuje od glavne linije svoje stranke.
devinkulacija *lat.* poništenje vinkulacije (*v.*); *glag.* **devinkulirati,** -kulīram.
devirginacija *lat.* (de... + virgo, 2. virginis — djevica) *v.* defloracija.
Devis-kap *v.* Davis-cup.
de visu *lat.* (*čit.* de vīzu) »po viđenju«, »iz viđenja«, očevidno, očigledno, kao očevidac.
devitalizirati, -līzīram *lat.* (de¹ + vita — život) umrtviti, oduzeti karakteristike i atribute životnosti.
De vivis nil nisi verum *lat.* O živima (ne treba govoriti) ništa ako ne istinu; *isp.* De mortuis nihil nisi bene.
devíza *franc.* (devise) 1. parola, lozinka, krilatica, geslo (na grbu ili zastavi); 2. mudra izreka koja služi kao životno pravilo; 3. mjenica ili ček koji glasi na inozemnu valutu ili tržište; 4. u današnjem govoru: vrijedni strani novac uopće, tzv. konvertibilna valuta; *prid.* **devīznī; devīzna brāda** — šaljiv izraz za bradu što je pušta glumac ako mu je to potrebno za neki film (pogotovo kad je angažiran u nekoj stranoj ekipi pa prima honorar u devizama).
devkuš, 2. *mn.* devkūšā *tur.* (devekušu) 1. noj; 2. nojevo jaje što visi ponad oltara (mihraba) u džamijama; *isto i* **devekuša.**
devla *cig.* bog (kod nas se osjeća kao imenica srednjega roda: *drāgō dēvla*).
devlet, 2. *mn.* devlētā *tur.* (devlet) 1. sultanova vlada, vezirsko vijeće, (visoka) porta; 2. država uopće, carstvo; 3. gospodar države, car, sultan. vladar; 4. sreća, blagostanje, raskoš, obilje, gospodski život, gospodstvo; 5. čast, počast, poštovanje; **devletlen** *pril.* sretno; **devletluk** — dobrobit, sreća; **devlet-hanuma** — sretna gospođa, mati; **Devletlija** — Blaženi, Sretni, Časni (u muslimana čest naziv za Muhameda); **devletovati,** -ujēm — uživati u obilju, bogato živjeti, podavati se raskoši.
devocija *lat.* (devovere — zavjetovati) ponizno, odano, pobožno štovanje; **devocionalije** (*mn. ž. roda*) — predmeti za izvanje pokazivanje pobožnosti (križić, krunica i sl.); *isp.* devotan.
devolucija *lat.* (devolvere — valjati niz..., skotrljati) prijenos nekog prava ili posjeda na drugoga.
devon (po engl. grofoviji Devon) — treće razdoblje paleozojske ere; *prid.* **devonskī.**
devoran, -rna, -rno *tal.* (*isp.* divorare — žderati) lakom, proždrljiv.
devotan, -tna, -tno *lat.* (*isp.* devocija) ponizan, odan, pobožan, pokoran, smjeran; **devotnost,** -osti — poniznost, pokornost, smjernost, pobožnost.
devrija, 2. *mn.* devrījā *tur.* (devrije) patrola, straža.
Dewarova posuda (po Jamesu Dewaru [Džejmz Djüer], 1842—1923, škotskom kemičaru i fizičaru) isto što i termos-boca.
dez... *franc.* (dès) kao prefiks u stranim riječima: raz, ne, npr. *dezorijentacija, dezinfekcija, isp.* de.

dezagregácija *franc.-lat.* (dez... + *isp.* agregacija) raspad, rasulo, rastvaranje, razdruživanje, razjedinjavanje.
dezaktivírati, -tìvīrām *franc.-lat.* (dez... + *isp.* aktivan) učiniti neaktivnim; onesposobiti.
dezangažírati, -gažìrām *franc.* (desengager) raskinuti angažman *(v.)*, riješiti obaveze, osloboditi dužnosti, otpustiti, dati otkaz.
dezarmírati, -ármīrām *franc.* (désarmer) razoružati; osloboditi vojne dužnosti, otpustiti vojnika.
dezartikulácija *franc.-lat.* (*isp.* dez... i articulum — član) iščašenje, razglobljenje, uganuće.
dezatomizírana zona *v.* denuklearizirati.
dezavuírati, -vùīrām *franc.* (désavouer) poreći što; odreći se čega; ne priznati za svoje; utjerati u laž; izjaviti da netko nije bio ovlašten učiniti nešto, opovrgnuti, lišiti vjerodostojnosti; *isto i* **dezavuisati,** -šem.
dezèn i sl. *v.* desen i sl.
dézep *tur.* užasno, grozno, strašno.
dezèrt *v.* desert.
dezertácija *franc.* (deserter — ostaviti, napustiti) bijeg, odmetništvo, otpadništvo, napuštanje prijašnjeg uvjerenja, položaja, dužnosti; nevjera, izdajstvo; **dezertírati,** -ěrtīrām — ostaviti službu u vojsci bez dozvole; pobjeći iz vojske, napustiti dosadašnje mišljenje, nedostojno se izvući, pobjeći, umaknuti, iznevjeriti, izdati; **dezèrter,** -era, 5. dezerteru — 1. bjegunac; uskok; čovjek koji samovoljno napusti svoju vojnu jedinicu ili se ogluši pozivu u vojsku; mornar koji u inozemstvu napusti svoj brod; izdajica, izdajnik; 2. *prenes.* čovjek koji se uklanja od vršenja svoje građanske ili društvene dužnosti, koji napusti povjereni mu položaj.
dezgrácija *tal.* (disgrazia) nesreća, nezgoda, napast, zlo (Nar.).
Dezi *v.* Daisy.
dezìderabīlan, -lna, -lno *lat.* (desiderare — željeti) poželjan, poželjiv; **dezìderat,** -áta — ono što se želi, za čim se čezne, žudi; željena stvar, želja, potreba; **dezideratīvan,** -vna, -vno — *gram.* koji označuje želju.
Dezìder(ije) *lat.* (desiderare — željeti) »željeni«, »žuđeni«.
dezignácija *v.* designacija.
dezilùzija *franc.-lat.* (dez... + *isp.* iluzija) uništenje iluzije, razočaranje; *glag.* **deziluzionirati,** -onīrām — razočarati, razbiti obmanu; *isto i* **deziluzionisati,** -šem; **deziluzionizam,** -zma — stav čovjeka koji je zapao u deziluziju, razočaranost, pesimizam; *isp.* **deziluzionist** (Krleža).
dezinfekcija (*isp.* dez... + infekcija) raskuživanje, uništavanje zaraznih klica s pomoću specijalnih sredstava i naprava; *prid.* **dezinfekcījski** *i* **dezinfekcionī; dezinficírati,** -icīrām — vršiti dezinfekciju, raskužiti, raskuživati; *isto i* **dezìnfikovati,** -ujem; **dezìnfektor** — 1. čovjek koji vrši dezinfekciju; 2. stroj kojim se vrši dezinfekcija, raskuživač.
dezinfestácija *franc.* (dez... *i* infestacija) privođenje opustošenih odn. oštećenih elemenata u stari red, popravak kvarova, uklanjanje posljedica od elementarnih nepogoda i sl.
dezinficijens (dezinficijent, *2. mn.* dezinficijenáta) *lat.* (*isp.* dezinfekcija) sredstvo za dezinficiranje.
dezinformácija (*isp.* dez... + informacija) namjerno kriva informacija sa svrhom da onaj koji je daje napakosti onome o kojem je daje; zavođenje u bludnju, obmana.
dezinsekcija (*isp.* dez... + insekt) razušivanje; postupak oko uništavanja kukaca, insekata; **dezìnsektor** — 1. čovjek koji vrši dezinsekciju; 2. stroj kojim se vrši dezinsekcija.
dezintegrácija (*isp.* dez... + integracija) raspadanje neke cjeline; razjedinjenje, raspad, rastvor, razdvoj, uništavanje veze, rastavljanje, razlaz; **dezintegrátor** — mlin za zgrudani materijal; *isp.* dezorganizacija.
dezinteresmān, -ána *franc.* (désintéressement) nezanimanje, nemarnost; izjava da se za stanovitu stvar ne mari; nezainteresiranost; **dezinteresírati se,** -resīram se — izgubiti interes, prestati mariti za nešto; *isto i* **dezinteresovati se,** -ujem se.
dezintoksácija (*isp.* dez... + toksin) oslobađanje od otrova, rastrovljivanje.
dezistírati, -zistīram *lat.* (desistere) odustati, ostaviti se čega, odstupiti od čega, okaniti se, prestati.
dezmàn, -ána *v.* ondatra.
dezmùra *tal.* (*isp.* mora — zatezanje) popusti jedro! otpusti zatege (kao komanda pri plovidbi).
dezodorizácija (*isp.* dez... + *lat.* odor — miris) oduzimanje (neugodnih) mirisa stvarima ili prostorijama s pomoću raznih sredstava (kemijskim putem); **dezodorans** — sredstvo za dezodorizaciju; *isto i* **dezodorátor** (ova riječ znači i spravu kojom se vrši dezodorizacija).

de(z)oksiribonukleinske kiseline *v.* nukleinske kiseline.

dezolatan, -tna, -tno *lat.* (desolare — osamiti, zapustiti) 1. neutješan, ožalošćen, očajan, jadan, beznadan; 2. opustošen, napušten, poharan; *izv.* **dezolatnost,** -osti; *isto i* **dezolacija** — očaj, jad, pustoš; neutješljivost.

dezorganizacija (*isp.* dez... + organizacija) rastrojstvo, rasulo; raspad neke organizacije; nered u organizaciji; pometnja; rušenje društvenog poretka; **dezorganizirati,** -iziram — stvoriti, izazvati dezorganizaciju; poremetiti, rastrojiti, izazvati pometnju, prouzrokovati rasulo; *isto i* **dezorganizovati,** -ujem; **dezorganizator** — čovjek koji kvari red, disciplinu, koji vrši dezorganizaciju.

dezorijentacija (*isp.* dez... + orijentacija) zbunjenost, metež; nesnalaženje, gubljenje orijentacije; lutanje, zalutalost, zabluda, zabludjelost, smetenost, izgubljenost, pomućenost; **dezorijentirati,** -jentiram — izazvati dezorijentaciju; *isto i* **dezorijentisati,** -šem.

dezultoran, -rna, -rno *lat.* (desultor — jahač, odskakivač) nestalan, neustrajan, površan.

dezvijan *tal.* (disvio — skretanje, zastranjenje) 1. koji je skrenuo s pravoga puta, moralno pokvaren; 2. (umno) izgubljen, izbezumljen.

deža *mad.* (dezsa) drvena zdjela, škaf

dežene *v.* dejeuner.

dežma *mad.* (dezsma od *lat.* decima — deseta) desetina, tj. deseti dio priroda što ga je kmet morao davati lenskom gospodaru; **dežmar** — skupljač desetine; **dežmati,** -am — kupiti desetinu.

dežmek, *mn.* -ci, *2. mn.* dežmeka *tur.* (dešmek) onizak zdepast čovjek; *prid.* **dežmekast** — podebeo, zdepast, nezgrapan; onizak a krut; *isto i* **dežmekav; dežmekavost,** -osti — svojstvo onoga tko je dežmekav; **dežmekavko** — dežmekav čovjek.

dežuran, -rna, -rno *franc.* (etre de jour — biti u službi), koji je određenog dana ili u određeno vrijeme u službi; koji dulje ili kraće vrijeme, pa i preko noći, ostaje po službenoj dužnosti u službenim prostorijama nakon što ostali namještenici odu; **dežurati,** -am — biti dežuran; **dežurstvo,** *2. mn.* dežurstava — služba onoga tko je dežuran, bdijenje, nadzor, čuvanje, noćna služba.

dg — *skrać. za* decigram.

DG — *u hotelijerstvu skrać. za engl.* distinguished guest — ugledan gost.

dgunja *v.* dunja *i* gunja.

dharma *sanskrt.* (*čit.* darma) zakon, dužnost, pravo, istina.

D'Hondtov sistem (*čit.* Dontov sistem) — sistem biranja narodnih zastupnika po kome se ukupni broj za svaku stranku predanih glasova dijeli redom sa 1, 2, 3 itd., pa se mandati dodjeljuju listama koje imadu najveće dobivene količnike (nazvan po Belgijancu D'Hondtu; prvi put primijenjen u Belgiji god. 1899).

di... *grč.* (dyo — dva) prefiks u stranim složenicama: dva- dvo-, dvaput, dvostruko; npr. *diarhija, digamija;* ovaj se prefiks sve češće zamjenjuje latinskim *bi.*

Di — *znak za* didim *(v.).*

D. I. — *skrać. za engl.* drive in (*čit.* drajv in), tj. vozite unutra (u USA oznaka za kinematografe na otvorenom u koje putnici mogu ući automobilima i iz njih gledati film; uvedeno 1948); isto i za restorane, banke i sl.

dia... *grč.* (u našem jeziku *dija*) grčki prijedlog koji služi u stranim riječima kao prefiks sa značenjem: kroz, u, na, duž, preko, za, iza itd., npr. *dijagnoza, dijaspora.*

diabolus *v.* davao; **diabolus rotae** (*čit.* dijabolus rote) — davao kruga, tj. komisije, ili **advocatus diaboli** (*čit.* advokatus dijaboli), član povjerenstva za proglašenje nekoga blaženim ili svetim, koji je imao dužnost da iznosi prigovore i smetnje (govori se i danas za nekoga osobito strogog člana ispitne komisije koji može biti i unaprijed određen da onemogućuje kandidata).

diakonikon *grč.* sakristija *(v.)* u ranokršćanskim i bizantskim crkvama.

diamin, -ina *grč.* (di... + amini) organski spoj sa dvije aminske skupine.

diana *tal.* »četvrta ura ujutro« (Jakov Carić); osvit, zora; *isp.* Dijana.

diarhija *grč.* (di... + arche — vlast) vlada dvojice, dvovlađe, dvovlašće, duumvirat; **diarh,** *mn.* diarsi, 2. diarha — jedan od dvojice vladara, suvladar, duumvir.

diarium *lat.* dnevnik.

diazo-spojevi (*isp.* di... + azot) *kem.* organski spojevi s karakterističnom skupinom atoma; od njih nastaju mnogi novi spojevi, naročito važne boje.

diba *tur.* (diba) zlatom protkana teška svilena tkanina, brokat *(v.).*

dibek, *mn.* -ci, 2. dibeka *tur.* (dibek) 1. stupa, avan od izdubena kamena (za tucanje kave i sl.); 2. kožarska, tabačka stupa; 3. *v.* diba.

dibetli *prid. indekl. tur.* (*isp.* diba) koji je načinjen od dibe, brokatan, brokatski.

dibiduz *tur.* (dübeduz) potpuno, sasvim, dokraja, totalno *(v.).*
diblovati, -ujem *engl.* (dibble) sijati dibl-strojem koji pravi rupe u zemlji i pušta u njih sjeme.
dibranhijati *(mn. m. r.) grč.* (di... + *isp.* branhije) *zool.* dvoškržnjaci (glavonošci sa samo dvije škrge, npr. hobotnice, sipe).
dibuk *hebr.* (dibbug — prodrijeti) po židovskoj tradiciji oznaka za dušu nekoga grešnika, koja — progonjena od zlog duha — nalazi sklonište u tijelu nekoga živog čovjeka; predmet mnogih literarnih obrada, od kojih je najpoznatija drama *Dibuk* od S. S. Rapaporta (pseudonim: Anski).
diceras *grč.* (dyo — dva, keras — rog) školjkaš iz doba gornje jure; na okrajcima čvrstih ljuštura ima dva poput roga zavijena izdanka.
dicijan *v.* cijan.
Dicioni (*lat.* Ditiones) ilirsko pleme u gornjem dijelu Krke, uz Unu i Unac, te oko Grahovskog polja.
Dick *v.* Dik.
dictum (*čit.* diktum) *lat.* izreka, rečenica; **dictum de omni et de nullo** — »izreka o svemu i o ničemu«, logičko pravilo da ono što vrijedi za općenito, vrijedi i za pojedinačno (i obratno); **dictum, factum** (*čit.* diktum, faktum) rečeno, učinjeno.
Didahe *grč.* (didache — nauk, pouka) priručnik sa sadržajem starokršćanske nauke i prakse iz početka 2. st. (»Nauka dvanaestorice apostola«).
didakt *v.* didaktika.
didaktika, 3. -ci *grč.* (didasko — poučavam, obučavam) 1. dio pedagogike, vještina poučavanja; znanost o nastavi; 2. poučno pjesništvo; **didaktičan,** -čna, -čno — poučan, koji poučava; *isto i* **didaktički; didaktičar** — tko se bavi didaktikom: dobar poučavatelj; *isto i* **didakt** (s malom dozom ironije, nešto nalik na *pedant, cjepidlaka;* Miroslav Šicel); **didaktizam,** -zma — 1. poučnost u literarnom djelu; 2. sklonost za poučavanje.
didaskalije *(mn. m. roda) grč.* (didaskalia — nauk) 1. bilješke u tekstu drame (obično u zagradama ili kurzivom) u kojima dramski pisac glumcima i redateljima daje upute kako se koja stvar ima postaviti na scenu i izvesti; 2. pisani tekst u filmu, »titl« (na našem jeziku, ispod slike, ako je film snimljen na tuđem jeziku); *prid.* **didaskaličan,** -čna, -čno — objašnjajni, objasnidbeni, poučan, upućivački; **didaskalika,** 3. -ci — posao oko davanja didaskalija (Nazor).
didim *grč.* (didymos — dvostruk) *kem.* rijetka zemlja, smjesa kem. elemenata prazeodima i neodima; **didimitis** (*akc. i* -itis) upala jaja, muda.
diditi, -ija, *instr.* -ijem — sredstvo za uništavanje gamadi; oznaka DDT, koja se po američkom načinu izgovaranja slova u abecedi izgovara di-di-ti, skraćenica je od kemijskog imena: diklor-difenil-triklormetil--metan; to je bijela kristalna tvar slabog aromatskog mirisa koja se odlikuje svojstvom da je za bilje i za više životinjske organizme posve neškodljiva, ali je za kukce jak živčani otrov; izumitelj Švicarac Paul Müller 1939, dobio Nobelovu nagradu 1948.
Didona — *mitol.* utemeljiteljica i kraljica Kartage *(v.);* u nju se, po priči, zaljubio Eneja *(v.);* i kad ju je ostavio, Didona se spalila; prije smrti proklela je »nevjernika« i svome narodu ostavila ovu oporuku: »Vi pak, o Tirci, za vječnost zamrzite rod mu i pleme, | tim se odužite meni i posmrtnom pepelu mome, | nek između naroda oba ne postoji savez ni sloga. | Neka iz kostiju mojih jedanput se osvetnik rodi | koji će ognjem i mačem Dardance da tjera i goni | svuda i vazda, dok zadnje izdrže u borbi nam snage. | Neka se bore nam žali, nek s valima tuku se vali, | mač neka s mačem se lomi i zatiru unuci pozni« (*Eneida* IV, 622—628); najavljeni »osvetnik« jest, dakako, Hanibal.
didrahma *grč.* novac od dvije drahme, dvodrahma.
diedar, -dra *grč.* prostorni kut.
Diego (*čit.* Dijego) *španj. oblik za* Jakob *(v.).*
diehards *engl. mn.* (*čit.* dajhardz) »koji teško umiru«, »koji se ne daju«, »nepopustljivi«, naziv krajnjega imperijalističkog krila konzervativne stranke u Engleskoj.
dielektričan, -čna, -čno (*isp.* di... + električan) koji ne provodi električnu struju, slab vodič elektricitete.
dielektrik (*isp.* dielektričan) nevodič, izolator, loš vodič elektricitete.
dielektrikum (*isp.* di... + elektrika) prostor u kome nema slobodnih električnih naboja, dakle vakuum i svi izolatori.
Die Liebe geht durch den Magen *njem.* (*čit.* di libe get durh den Magn) Ljubav ide kroz želudac; *isp.* Sine Cerere et Baccho friget Venus.

diem perdidi *lat.* (*akc.* dijem perdidi) »izgubio sam dan« — izreka rimskog cara Tita Flavija Vespazijana (41—81. n. e.) za dan u kojem nije učinio ništa dobro.

dieni (diolefini) — u kemiji naziv za nezasićene ugljične hidrate sa dvije dvostruke veze između C-atoma (najvažniji od njih je *izopren*).

Dienstführender *njem.* (*čit.* dīnstfirender) »službujući«, dežurni (Krleža).

Dienstreglement *njem.-franc.* (*čit.* dīnstreglman) pravilo vojne službe (Šenoa).

die oberen Zehntausend *njem.* (*čit.* di oberen centauznd) gornjih deset tisuća, povlašteni društveni slojevi, bogataši, kapitalisti, vladajući elementi u kapitalizmu; *isp.* upper ten thousand.

dies fasti *lat.* sudbeni dani; u rimsko republikansko doba popis dana označenih sa *fas*, što je značilo da se toga dana mogu održavati sudske rasprave.

dies irae (*čit.* dies ire) *lat.* »dan gnjeva«, tj. sudnji dan, strašni sud, kada će se (po kršćanskom vjerovanju) nakon prestanka ovoga svijeta suditi živima i mrtvima; *inače:* početak jedne crkvene pjesme.

dies diem docet *lat.* jedan dan poučava drugi (tj. svaki smo dan iskusniji).

Dieselov motor (*čit.* Diz[e]lov) — motor s unutarnjim izgaranjem komu za pogon služe teška ulja, najčešće nafta (piše se i *Diesel-motor*, a danas sve više samo *dizel* i *dizl*); ime po izumitelju inženjeru Rudolfu Dieselu (1858. do 1913); *v.* dizel.

dietil-eter *v.* eteri.

Dietrich *njem.* (*čit.* Ditrih) *germ.* »vladar naroda«.

Dietsch (*čit.* dīč) njemačka riječ stvorena u vrijeme nacističke vladavine za etničko-lingvističko maskiranje tobožnje jedinstvenosti Nijemaca, Holandana i Flamanaca.

Dieu et mon droit *franc.* (*čit.* Dje e mon droa) Bog i moje pravo (lozinka na engleskom grbu).

Dieu le veut *franc.* (*čit.* Dje l' ve) Bog to hoće (lozinka križara u prvom križarskom ratu).

difamacija *lat.* (diffamare — ozloglasiti) objavljivanje u štampi podataka koji sramote čast neke osobe ili ustanove; umanjenje časti i dobrog glasa; klevetanje, kleveta, opadanje, ozloglašavanje; **difamantan,** -tna, -tno — klevetnički, opadački, ozloglašujući: pogrdan, pogrdljiv; **difamirati,** -famīram — ozloglasiti, klevetati, ogovarati; razglasiti o nekom zla njegova svojstva, obijediti, iznositi na zao glas; **difamator** — klevetnik, opadač.

difatti *tal.* (*čit.* difati) zaista, zbilja (Vojnović).

difenil (-papīr) — tanki impregnirani papir u koji se omataju naranče i drugo južno voće.

diferencija *lat.* (differentia) 1. razlika, različnost; 2. razmirica, prijepor; *prid.* **diferentan,** -tna, -tno.

diferencijacija (*isp.* diferencija) pravljenje razlike; razlikovanje; razdvajanje uslijed nastalih razlika, razilaženje u mišljenju, podvojenost.

diferencijal, -ala (*isp.* diferencija) 1. *mat.* a) proizvoljan porast nezavisne promjenljive veličine; b) glavni dio povećanja zavisne promjenljive veličine koji približno izražava značenje toga porasta; 2. *tehn.* mehanizam automobila (traktora) koji dozvoljava prednjim kotačima da se okreću u raznim brzinama što je neophodno pri pokretima kada kotači za isto vrijeme moraju proći različne putove.

diferencijalan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* diferencija) 1. različit, raznovrstan; nejednak pri raznim uvjetima; 2. **diferencijalna tarifa** — vozna tarifa na željezničkim i vodenim putovima koja se relativno snižava prema povećavanju udaljenosti; 3. **diferencijalni račun** — računanje sa beskonačno malim veličinama, tako da dadu konačne rezultate; 4. **diferencijalna jednadžba** — jednadžba koja sadržava jedan ili više diferencijala ili više njih odn. više derivacija funkcije; 5. **diferencijalni kvocijent** — omjer promjene funkcije i njezina argumenta; 6. **diferencijalni prijenosnik** *v.* diferencijal 2; 7. **diferencijalna geometrija** — matematička disciplina u kojoj se istražuju svojstva krivulja i površina s pomoću diferencijalnih jednadžbi, diferencijalnog i integralnog računa; 8. **diferencijalni ispit** — ispit što ga polaže student koji je npr. polazio realnu gimnaziju, a želi studirati klasičnu filologiju (polagat će grčki i latinski).

diferencirati, -rencīram *lat.* (differre) razlikovati; lučiti, odvajati; dijeliti u razne grupe; utvrdivati razlike; **diferencirati se** — postajati različit, odvajati se; **diferenciranost,** -osti — raznolikost, različitost, izdvojenost, profinjenost, »traženost« (da se netko u nečem odjeljuje od drugih), »biranost«.

diferentan, -tna, -tno *lat.* (*isp.* diferencija) različit, raznolik.

diferírati, -fèrīrām *lat.* (differre) udaljiti se od; razlikovati se, ne poklapati se.

diffamatio *v.* difamacija (Krleža).

difficile *lat.* (*čit.* dificile) teško; **difficile est satiram non scribere** (*čit.* dificile ēst sàtiram nōn skrībere) »teško je ne pisati satiru« — izreka rimskog satirika Juvenala (tj. teško je ne narugati se gluposti).

difisīlan, -lna, -lno *franc.* (*isp.* difficile) težak, čudan, na svoju ruku (Begović).

diforman, -mna, -mno *lat.* (*franc.* difforme) nakazan, grdan, bezobličan, nezgrapan, ružan, rugoban (*isp.* deformacija); **diformitet,** -eta — nakaznost, rugoba, bezobličnost, nezgrapnost, izobličenost.

difozgen, -ena *grč.* (di... + *isp.* fozgen) eter klorne mravlje kiseline; bojni otrov, izaziva gušenje.

difrakcija *lat.* (diffringere — razlomiti) 1. lom svjetlosnih zraka; skretanje svjetla; ogib; 2. savijanje.

difterija (*grč.* diftera — koža) gr'onica, grla; veoma zarazna bolest koju karakterizira upala sluznica ždrijela, grla i nosa kao i pojave općeg otrovanja organizma; *isto i* **difterítis** (*akc. i* **-itis**) — gušobolja, vratobolja; *prid.* **difteričan,** -čna, -čno.

diftīn *v.* tiftin.

diftong, *mn.* -zi, 2. dìftōngā *grč.* (dyo — dva + fthongos — glas) dvoglas; dva samoglasnika koji se zajedno izgovaraju, npr. skup *au* u *auto; prid.* **dìftonškī; diftongizácija** — cijepanje jednoga glasa (monoftonga) u dvoglas, npr. *ē* u *ije* (*bēl* — bijel), *o* u *uo* (*konj* u *kuonj* u dijalektima); *glag.* **diftongizírati,** -gìzīrām; *isto i* **dìftongizovati,** -ujēm.

difundirati, -fundīrām *lat.* (diffundere — razliti, raširiti, rasprostirati; razgraniti) cijediti se kroz nešto, miješati se putem difuzije; rasprostranjivati se samo od sebe na sve strane; **difūzan,** -zna, -zno — širok, prostran, opširan, razasut, razliven, razgranat, rasprostranjen, razvučen; sklon rasipanju, rasplinutosti; *prenes.* nejasan, nesređen, neodređen, rasplinut; **difūzna svjètlost** — raspršena svjetlost, rasuto osvjetljenje, rasvjeta kojoj su izvori zaklonjeni posebnim zaslonima (za razliku od direktnog, izravnog svjetla); **difūzne maglice** — mase kozmičke prašine i plina u svemiru; **difūzija** 1. sporo prodiranje jedne tvari (plina ili tekućine) u drugu uz njihov neposredni dodir ili kroz poroznu pregradu (npr. kroz životinjski mjehur); 2. odbijanje, raspršivanje svjetla od hrapave površine na razne strane; 3. širenje, grananje, rasprostranjivanje (npr. radio-difuzija — djelatnost emitiranja radijskih i televizijskih programa); 4. rasplinjavanje, razvučenost uopće; spontano međusobno miješanje; **difūzor** — aparat za izlučivanje (npr. kod dobivanja šećera) ili za širenje (npr. za difuzno rasipanje svjetlosti); konično prošireni kanal kojemu je svrha da usporuje brzinu strujanja tekućine i plinova, da pojačava statički pritisak (kod ventilatora, turbina i sl.).

dīga *tal.* kej, zidana obala, lukobran, gat, nasip, brana (M. Franičević); **Dīga** — dio obale (rive) u Splitu; *isp.* »Diga i Sustipan zatvarali su čarobno-svijetlo jezero luke« (Đ. Vilović).

dìgama *grč.* »dvostruko gama« (*v.*), slovo starogrčkog alfabeta (*znak* Ϝ) koje se vrlo rano izgubilo, a izgovaralo se kao *v* ili, bolje rečeno, kao polusamoglasno *u* (slično kao *w* u engleskoj riječi *water* — uoter).

digamija *v.* bigamija.

dìgan *v.* digić.

dìger *engl.* (digger) kopač zlata u Americi, Australiji itd.

digest *v.* dajdžest.

digesta, digestā, 3. digestima (*mn. sr. r.*) *lat.* rimski pravni zbornik (*isp.* dajdžest), pandekta (*v.*).

digestija *lat.* (digerere — razdijeliti, razlučiti; probavljati) 1. probava, varenje (hrane u želucu); 2. pomaganje izlučivanja znoja; 3. *kem.* rastvaranje čvrstog tijela u tekućini uz umjerenu temperaturu; *prid.* **digestīvan,** -vna, -vno — probavni, probavljiv; **digestor** — radni stol u kemijskim laboratorijima iznad kojeg se nalaze stakleni zidovi povezani s eksha-ustorom (*v.*), radi izolacije i odvoda škodljivih plinova.

dìgić — podsmješljiv naziv za Talijana (vjerojatno prema »digo« — *kažem,* koje se često čuje u njihovu govoru).

dìgiš *v.* dikiš.

digitácija *lat.* (digitus — prst) način stavljanja prstiju (na žice, na klavirske tipke i sl.) pri sviranju, tzv. prstomet.

digitālan, -lna, -lno (*lat.* digitus — prst; *engl.* digit — tipka) u modernim izumima: **dìgitālnō računalo (dìgitron;** prema imenu naše tvornice računala u Bujama) — stroj za obavljanje računskih operacija, numeričko računalo (*mehaničko* — uredski stroj za brže izračunavanje; *elektroničko* — elektronski mozak, kompjutor).

digitalis *lat.* (digitus — prst) biljka naprstak, pustikara; **digitalīn,** -ina — alkaloid u digitalisu.

digitron *v.* digitalan.

diglosija *grč.* (di... + glossa — jezik, govor) dvojezičnost (specijalno poznata u Grčkoj gdje pisci većinom pišu pučkim jezikom, dok manjina nastavlja tradicije iz starih vremena i piše »čistim« jezikom, tj. onakvim kakvim se pisalo u starini; *isp.* katareusa).

digna cum reverentia *lat.* (*čit.* ...kum reverencija) s dostojnim poštovanjem.

dignitar, -ara, 5. dignitaru i -are *lat.* (dignus — dostojan, vrijedan) dostojanstvenik, službenik na visoku položaju, ugledna ličnost.

dignitet, -eta *lat.* (dignus — vrijedan, dostojan) dostojanstvo, čast, položaj, uzvišenost, ugled, dostojnost, vrijednost.

dignum laude virum Musa vetat mori *lat.* Muza sprečava da umre čovjek dostojan hvale, tj. na velike ljude ostaje trajan spomen u pjesmama.

digo, 5. dīgo *v.* digić.

digrama *grč.* (di... + gramma — slovo) dvostruk znak za jedan glas, npr. naše *lj, nj, dž.*

di grazia *tal.* (*čit.* di gracija) molim, molit ću lijepo (Vojnović).

digresija *lat.* (digredi — razići se, rastati se, otići) 1. odstupanje od predmeta; zastranjivanje u govoru; dio govora tuđ predmetu o kojem se raspravlja; zakret, zastrana; 2. najveća prividna udaljenost planeta od Sunca; 3. napad na nekoga, ispad protiv nekoga, istup, izgred.

dihogamija *grč.* (dícha — dvostruko, dvojako: rastavljeno, odvojeno + gamos — vjenčanje, brak) *bot.* dozrijevanje prašnika i pestića istoga cvijeta u različito vrijeme.

dihotomija *grč.* (dícha — dvostruko, dvojako: rastavljeno, odvojeno + temnō — siječem, cijepam) 1. *fil.* logička podjela u dva člana; dvočlana divizija (npr. *organizmi se dijele na bilje i životinje*); 2. *u botanici:* svojstvo nekih biljaka da im se stablo i korijen uvijek račvaju u dva kraka.

dihroizam, -zma *grč.* (di... + chrōma — boja) »dvobojnost«, tj. osobina mnogih kristala da se gledani iz različitih smjerova pokazuju u dvije ili više boja.

dihtati, -am *njem.* (dicht — gust, zbijen) *tehn.* biti čvrsto priljubljen, ne propuštati, zaptiti, zaptivati; *isto i* **dihtovati,** -ujem; **dihtung,** *mn.* -zi, 2. dihtūngā — čep, zapušač, zaptivač.

dihvana *v.* divanhana; *isto i* **dihvanana.**

dii majorum gentium *lat.* (*čit.* diji majorum gencijum) bogovi višega reda; *u prenesenom smislu:* uvažene, visokovrijedne osobe; **dii minorum gentium** (*čit.* diji minorum gencijum) bogovi nižega roda; *u prenesenom smislu:* manje važne osobe.

dija[1]... *v.* dia...

dija[2] *tur.* (dijet) krvarina, krvnina, vražda, otkup u novcu što ga ubojica plaća obitelji ubijenoga da bi se odrekla krvne osvete.

dijabaz *grč.* (diabasis) eruptivan kamen, crn, tamnozelen, izvrstan za gradnju cesta.

dijabetes *grč.* (diabētes) šećerna bolest; očituje se u povećanom izlučivanju mokraće; *prid.* **dijabetičan,** -čna, -čno; **dijabetičar** — »šećeraš«; čovjek koji boluje od dijabetesa; **diabetes insipidus** — bolest koja izaziva obilno mokrenje (do 15 litara dnevno) i neugasivu žeđu; **dijabetometar** — aparat za mjerenje količine šećera u mokraći.

dijabīt, -ita — jedno od imena za *saharin.*

dijablerija *franc.* (diablerie) 1. đavolija, vragolija, čarolija, vračarija, magija; 2. u dramskoj poeziji igrokaz u kojem glavnu ulogu igraju đavoli, vrsta misterija (*v.*).

dijaboličan, -čna, -čno *grč.* (diabolos — vrag) đavolski, đavolji, vraški, sotonski, satanski, paklenski, opak, bezbožan; *izv.* **dijaboličnost,** -osti; **dijaboličar** — tko djeluje dijabolično, paklenjak, bezbožnik, sotonjak; *isto i* **dijabolik,** *mn.* -ci; **dijabolizam,** -zma — đavolsko, sotonsko djelo, bezboštvo, opakost, paklenski postupak, satanizam, sotonjaštvo, razornost; *isto i* **dijabolika;** *isp.* dijablerija.

dijabolo *grč.* (diabolos — vrag) »vražić«, vrsta dječje igračke: dva štapića s konopcem i mosur koji se na konopcu brzo okreće, baca uvis i opet hvata na konopac.

dijački *v.* dijak.

dijadecimalni sistem *v.* binarni sistem.

dijadem, -ema *grč.* (diadēma) 1. kraljevski povez oko glave, kruna; 2. vrsta skupocjena ukrasa koji nose žene na glavi; *isto i* **dijadema** (*ž. roda*).

dijadoh, *mn.* dijadosi *grč.* (diadochos — zamjenik) nasljednik, potomak; *u povijesti* **dijadosi** — tzv. nasljednici (generali) Aleksandra Velikoga, poimence: Ptolemej, Lisimah, Seleuk — razdijelili između sebe njegovu državu.

dijadski sistem *v.* binarni sistem (*isp.* dijadecimalni sistem).

dijafan *grč.* (diafaínō — prosjajujem) proziran, prozračan; bistar, sjajan; jasan, očevidan; **dijafanoskop** (dijafan + skopeō — gledam) 1. *med.* sprava za osvjetljivanje organa iznutra (nosa, oka, želuca); 2. sprava za određivanje brašnavosti zrnja.

dijafilm — slike koje obrađuju jednu temu, snimljene uzastopno na filmsku vrpcu u svrhu povezanog projiciranja (za razliku od dijapozitiva koji se mogu projicirati nepovezano).

dijafiza *grč.* (diafyē — članci, zglobovi, zglavci) srednji dio cjevaste kosti.

dijaforeza *grč.* (diaferein — provoditi) *med.* znojenje, preznojavanje, izlučivanje znoja; *prid.* **dijaforetičan,** -čna, -čno — koji potiče izlučivanje znoja.

dijafragma, *2. mn.* dijafragmī *grč.* (diafragma — pregrada) 1. ošit, prečaga, branica, intersept *(v.)*; mišićna pregrada između prsne i trbušne šupljine; 2. *fiz.* ploča s otvorom koju ograničuje snop zraka što prolazi kroz optički sistem; važan dio fotografskog aparata i drugih optičkih pribora; 3. *avij.* pregrada unutar omota dirižabla ili balona koja dijeli prostor u kome je smješten plin na nekoliko dijelova.

dijagnoza *grč.* (diágnosis) raspoznavanje, ustanovljenje bolesti na temelju pregleda bolesnika; **dijagnostika,** 3. -ci — dio medicine koji određuje bolesti prema njihovim simptomima; **dijagnosticirati,** -sticīrām — postaviti dijagnozu, ustanoviti vrstu bolesti; **dijagnostičar** — liječnik koji ustanovljuje vrstu bolesti, tj. koji postavlja dijagnozu.

dijagonal, -ala *grč.* (dia... + gony — koljeno, kut) tkanina s kosim šarama; **dijagonala** *geom.* dužina koja u mnogokutu spaja dva vrha koji nisu susjedni; *prid.* **dijagonalan,** -lna, -lno — koji ide ukoso, poprečan.

dijagram *grč.* (diagramma — nacrt, risanje) grafikon *(v.)*, grafički način prikazivanja koji jasno pokazuje odnos među pojedinim veličinama ili među količinama jedne te iste veličine; geometrijski crtež koji slikovito prikazuje razne brojevne odnose (npr. u statistici); mnogo se primjenjuje u prikazivanju kretanja proizvodnje; dijagrami su naročito važno pomagalo za rukovodstva privrednih poduzeća i ustanova, jer se s pomoću njih na malom prostoru mogu predočiti različiti odnosi u svom razvitku, kretanju i u međusobnoj vezi, i to tako pregledno kao što nije moguće tabelama ili u računovodstvu. Upotrebljavaju se za prikaz kretanja produkcije, zaliha, troškova itd. Primjena je svestrana

dijahilon *grč.* (dia... + chylos — sok, juha) flaster od biljnih sokova (za umekšavanje i ublaživanje).

dijahronija *v.* dijakronija.

dijak, -āka, 5. dìjāče, *mn.* dijaci (*akc. i* **dìjak,** dìjāka) *grč.* (diakonos — sluga) učen čovjek, obično na dvoru visoke feudalne gospode; bavio se uglavnom tajničkim poslovima; *prid.* **dijakov; dìjačkī** (od istoga korijena i riječ *đak*, a **dijačkī jezik** uzima se često kao sinonim za *latinski jezik*.

dijaklaza *grč.* (diaklaō — lomim) 1. lom svjetla, prelamanje svjetlosnih zraka; 2. *geogr.* pukotina koja prosijeca slojeve stijena.

dijakopa *grč.* (diakopē — rasjeklina, duboka rana) 1. u stilistici naziv za vrstu figure u kojoj se u neku smislovnu cjelinu umeću druge riječi, npr. kad se umjesto *najmilije mi je* kaže *naj mi je milije* ili *naj nekako je vidljiviji...; isp.* tmeza; 2. vrsta ribe s bodljikavim perajama (dolazi u južnim morima).

dijakrìtičkī znak *grč.* (diakrinō — rastavljam, odvajam; razlikujem) nadredni znak na slovima kojim se razlikuju jedna od drugih, npr. znak na *š, č, ć* za razlikovanje od *s, c*.

dijakronija *grč.* (dia... + chronos — vrijeme) raznovremenost, zbivanje nekih pojava u različito vrijeme; *lingv.* prikazivanje historijskog razvitka nekog jezika u različitim vremenskim periodima (»jezik se mijenja i sve se u njemu mijenja«) za razliku od sinkronije — koja jezične pojave razmatra u određenom stadiju bez obzira na to kakav je jezik prije toga bio; **dijakroničan,** -čna, -čno: **dijakronički** — u razvoju, historijski gledano.

dijalaga *grč.* (diallagē — razlika; promjena mišljenja, pomirenje; savez) 1. vrsta rude (bogate željezom); 2. *lingv.* govornička figura kojom se mnogi razlozi svode na jedan.

dijalekt, *2. mn.* dijalekatā *grč.* (dialektos) lokalno narječje, govor; *prid.* **dijalekatskī; dijalektalan,** -lna, -lno; **dijalektičkī.**

dijalektika, 3. -ci *grč.* (dialegō — razgovaram, raspravljam) 1. vještina iznalaženja istine otkrivanjem protuslovlja; vještina raspravljanja; dosjetljivost, doskočljivost u diskusiji; 2. nauka o općim zakonima kretanja i razvitka prirode, ljudskoga društva i mišljenja; **dijalektičkī** — 1. svojstven dijalektici; osno-

van na dijalektici; prema dijalektičkoj metodi; **dijalektička metoda** — metoda spoznaje koja prirodne pojave razmatra u vječnom kretanju i mijenjanju, a na razvoj prirode gleda kao na rezultat razvoja u njoj, kao na rezultat uzajamnog djelovanja suprotnih snaga u prirodi; **dijalektički materijalizam** — filozofija marksizma; nauka o najopćijim zakonima razvitka prirode, društva i ljudskog mišljenja; 2. svojstven dijalektu, narječju; **dijalektičar** — čovjek koji je vješt u raspravljanju, u debati; dobar i dosjetljiv govornik, debater, diskutant.

dijalektìzam, -zma, *2. mn.* -ìzāmā (*isp.* dijalekt) izraz svojstven nekom narječju, različit od književnog izraza.

dijalektològija *grč.* (*isp.* dijalekt + lógos — riječ, govor) nauka koja se bavi proučavanjem i istraživanjem narječja, dijalekata; *prid.* **dijalektològījskī; dijalektòlog,** *mn.* -zi — tko se bavi dijalektologijom, stručnjak u toj grani nauke; *prid.* **dijalektòloškī.**

dijalektomànija *grč.* pretjerano upotrebljavanje dijalekatskih osobina u književnom djelu.

dijalèla, *2. mn.* -lēlā *grč.* (diállelos — uzajaman) *v.* circulus vitiosus (kod Matoša: »dokaz da se u nekom tekstu nalazi circulus vitiosus«); **dijalèlan,** -lna, -lno — unakrstan, uzajaman.

dijalipètala *v.* dikotiledone.

dijalíza *grč.* (dialýō — rastavljam) 1. rastavljanje, odvajanje sluzastih materija kod osmoze; razlučivanje; 2. gubljenje snage; 3. smrt; *prid.* **dijalìtičkī.**

dijàlog, *mn.* -zi *grč.* (diálogos) 1. razgovor između dvojice (ili nekoliko) ljudi; osnovni način izlaganja dramskog djela; 2. književno djelo napisano u formi razgovora (npr. *Platonovi dijalozi*); *prid.* **dijàloškī** *i* **dijàlognī** (*isp.* dijalogna situacija; M. Matković); **dijalogizírati,** -ìzīrām — izraditi u obliku dijaloga, dramatizirati, prirediti (tekst monologa) za scensko izvođenje s podijeljenim ulogama; **dijalog-lìsta** — u filmskom jeziku naziv za izvadak iz scenarija u kojem su popisane govorne partije iz nekog filma (potrebno npr. za nahsinkronizaciju [*v.*] ili za prijevod filmskih tekstova na drugi jezik).

dijamagnetìzam, -zma *grč.* pojava da magnetska polja odbijaju neke tvari, npr. srebro, sol i dr. (takve se tvari zovu *dijamagnetici*).

dijàmant, *2. mn.* dijamanata *franc.* (diamant od *grč.* adámas, 2. -antos — čelik) 1. alem-kamen; čisti kristalizirani ugljik, proziran, razne boje; najtvrđi, najsjajniji i najdragocjeniji kamen; 2. vrlo sitna štamparska slova (3—4 tipografske točke; u Engleskoj i USA — 4 i pol točke); isto što i *perl; prid.* **dijamantnī** *i* **dijamantskī; dijamantnī pîr (jubìlēj)** — proslava 60-godišnjice (odn. 75-godišnjice) braka, svećeničkog zvanja i sl.

dìjamb *grč.* (di... + *isp.* jamb) *poet.* dvostruki jamb, četverosložna (jampska) stopa.

dìjametar, -tra *2. mn.* dìjametārā *grč.* (diametréo — promjerim, izmjerim) promjer, prečnik; pravac koji spaja dvije točke oboda kružnice prolazeći kroz središte; dijeli kružnicu na dvije jednake polovine; **dijametrálan,** -lna, -lno — 1. koji se tiče dijametra; 2. suprotan, oprečan, potpuno različit; **dijametrálno òprečan (sùprotan)** — potpuno oprečan, nespojiv.

Dijána 1. u starorimskoj mitologiji kći Jupitra i Latone, sestra Apolonova, božica lova, Mjeseca i noćnog čaranja; isto što i starogrčka *Artemida;* 2. boginja zore, osvita, pa odatle i zvijezda Danica; 3. uranak, budnica i jutarnja straža (*isp.* diana); **Diana-bad** — *njem.* naziv poznatog javnog kupališta u Zagrebu, tako starog da ga spominje i Krleža u svome *Djetinjstvu;* postoji i danas pod imenom *Diana* u Ilici 8.

dijapàuza *grč.* razdoblje potpunog mirovanja u životu neke biljne ili životinjske vrste uslijed klimatskih prilika (zima, suša, vrućina) ili zbog nasljednih faktora.

dijapazōn, -ona *grč.* (dià pasōn chordōn symphōnía — sklad kroz sve žice) 1. registar; opseg zvukova koji ima jedan instrument ili glas; 2. mala čelična vilica sa dva kraka, koja daje ton (normalni dijapazon daje prirodno *a*); 3. *prenes.:* a) ton govora; b) opseg sposobnosti, razmah djelatnosti nekog čovjeka ili grupe ljudi; dohvat, doseg, raspon, mogućnost.

dijapozitīv *grč.-lat.* (dia... + *isp.* pozitiv) pozitivna fotografska ploča; prozirna fotografija s tonovima boja koji odgovaraju stvarnosti (ovakvi dijapozitivi na celuloidu upotrebljavaju se za projekcije na bijeli zastor).

dijaréja *grč.* (diarrhéō — protječem) proljev, lijavica, litavica, protoč; *prid.* **dijareičan, dijarètičan,** -čna, -čno.

dijaréza *v.* dijereza.

dìjarīj, -ija (*pored* **dijàrijum**) *lat.* (diarium) dnevnik; knjiga u koju se svaki dan upisuju doživljaji.

dijas *grč.* (dyas — dvojina, dvoje) isto što i perm (*v.* paleozojska perioda).

dijasistem *grč.* način grafičkog prikazivanja dvaju sistema tako da se istaknu istovetnosti i razlike; primjena u modernoj dijalektologiji.

dijaskop *grč.* (diaskopeō — ispitujem, prosuđujem, dobro razmatram) skioptikon, laterna magica (*čit.* magika), limena kutija s otvorom iz koje se s pomoću leće baca na zastor u tamnoj sobi uvećana slika, projekcija; **dijaskopija** — rasvjetljivanje npr. rendgenskim zrakama i pregled bolesnika na taj način.

dijaspora *grč.* (diaspeirō — rasipam) 1. doslovno »rasijanost«, »rastepenost«, »rasutost«; rasuto stanje u kojem žive članovi nekoga naroda po svijetu (npr. Židovi, Romi i dr.); 2. *u botanici* naziv za bilo koji dio biljke koji se prirodnim načinom odvaja od nje i dalje sam razmnožuje.

dijastaza *grč.* (diastasis — rastavljanje, razdvajanje) 1. tvar koja izaziva vrenje; 2. pretvaranje škrobnog brašna u dekstrin i šećer; *isp.* amilaza.

dijastola *grč.* (diastolē — rastezanje) širenje srca i arterija koje se izmjenjuje sa stezanjem; *prid.* **dijastoličan,** -čna, -čno; *isp.* sistola.

dijateka, 3. -ci *grč.* (*isp.* apoteka) prostorija ili spremnica za dijafilmove i dijapozitive.

dijatermija *grč.* (diathermainomai — ugrijem se, raspalim se) liječenje električnim grijanjem (s direktnim pričvršćenjem elektroda uz tijelo) strujom visoke frekvencije koja razvija toplinu prolazeći kroz tkiva organizma; *prid.* **dijatermījskī.**

dijateza *grč.* (diathesis — raspoloženje) 1. *med.* naginjanje na neku bolest; 2. *gram.* glagolski lik, tj. stanje u kojem se nalazi subjekt prema radnji izraženoj glagolom: izjavnost, povratnost, uzajamna povratnost, aktiv, pasiv, a u nekim jezicima — kao npr. u starogrčkom — i medij *(v.)*.

dijatomeje *grč.* sitne jednostanične alge (kremenjašice) koje lebde u vodi (*isp.* plankton); u svojoj staničnoj jezgri sadržavaju kremen; *prid.* **dijatomejskī,** -ā, -ō; **dijatomejskā zemlja** — vrst kremene zemlje od uginulih dijatomeja.

dijatonika *odn.* **dijatonskā skala** *grč.* (dia... + *isp.* ton) ljestvica; niz uzastopnih zvukova koji obrazuju 5 tonova i 2 polutona.

dijatriba *grč.* (dijatribō — satirem) žučljiva, pretjerana kritika; žestoka prepirka; pogrda, pamflet, paskvil *(v.)*.

dijeceza *grč.* (dioikesis — gospodarstvo, kućanstvo; upravljanje) 1. administrativna jedinica Rimskoga Carstva; 2. *crkv.-katol.* biskupija, eparhija; *prid.* **dijeceznī; dijecezan,** -āna, 5. dijecezāne — biskup.

dijegeza *grč.* (diēgesis — razlaganje) propovijedanje; dokazivanje; životopis.

dijekičan, -čna, -čno *grč.* (di... + oikia — kuća) *bot.* dvodoman (naziv za biljke koje na različitim mjestima imaju muške odnosno ženske cvjetove); *prot.* monekičan.

dijereza *grč.* (diaireō — rastavljam) 1. *gram.* rastavljanje, dijeljenje (dvaju samoglasnika na dva sloga); 2. *poet.* stanka u stihu kod koje i stopa i riječ svršavaju zajedno; 3. *kirur.* odvajanje dvaju dijelova tkiva, jednog zdravog i jednog bolesnog, u svrhu izoliranja bolesnog dijela.

dijeta[1] *grč.* (diaita — život; življenje; hrana od liječnika propisana) način prehrane propisan od liječnika; uzdržavanje potpuno ili djelomično od jela, zbog bolesti; *prid.* **dijetnī; dijetālan,** -lna, -lno.

dijeta[2] *lat.* (dies — dan) 1. sabor, parlament; 2. dnevnica člana parlamenta u nekim zemljama; *isp.* dijetnklasa.

dijetet, -eta, 5. dijetete *grč.* (diaitetes) sudac u staroj Ateni.

dijetetika, 3. -ci (*isp.* dijeta[1]) nauka o dijeti, higijena ishrane; *prid.* **dijetetskī.**

dijetnklasa *lat.-njem.* (*isp.* dijeta[2] + klasa) nekadanji naziv (u Austro-Ugarskoj) za činovničku grupu, kategoriju, klasu, činovni razred.

dijeza *grč.* (diiēmī — dopuštam prolaz) *muz.* znak povišenja, povisilica; povišenje za $^1/_2$ tona.

dijureza *grč.* (dia... + *isp.* urin) *med.* lučenje, izlučivanje, izdvajanje mokraće; *prid.* **dijuretičan,** -čna, -čno — koji služi za pospješenje izlučivanja mokraće.

dijurna, *2. mn.* dijurnā *lat.* (dies — dan) dnevnica; **dijurnist(a)** — dnevničar; namještenik koji je plaćen po danu rada; *žen.* **dijurnistkinja.**

Dik (Dick) *engl. hipok. za* Rikard (Richard).

Dika *v.* Dike.

dikasterij, -ija (*pored* **dikasterijum**) *grč.* (dikasterion) 1. sud, sudište; zbor sudaca; 2. viša vlast, ured, ministarstvo; resor *(v.)*; **Hrvatskī dvorskī dikasterij** — namjesničko vijeće, tj. ustanova sa sjedištem u Beču i podčinjena austrijskom ministarstvu unu-

trašnjih poslova, koja je upravljala poslovima Hrvatske i Slavonije; jedno joj je vrijeme (1860—1865) bio na čelu kao kancelar Ivan Mažuranić, kasniji ban; *isto i* **dikasterija;** *prid.* **dikasterijalan,** -lna, -lno.

dikat, *2. mn.* dìkātā *tur.* (dikkat) 1. pažnja, mar; 2. pažljivo zauzimanje za nešto, nastojanje oko nečega; **dikatiti,** -īm — paziti, pažljivo i marljivo raditi, učiti, nastojati; **dikatli** — pažljiv, zauzimljiv; **dikatsuz** — nepažljiv, nemaran.

dìkcija *lat.* (dicere — govoriti) način izražavanja riječi, slogova i zvukova u govoru, pjevanju i recitiranju; jasnoća u izgovoru: *prid.* **dìkcījskī.**

dikcionār, -āra *lat.* (dicere — govoriti) rječnik, vokabular, glosar *(v.).*

dike *v.* dajk.

Dike — starogrčka boginja pravde, kći Zeusa i Temide.

dìkela *grč.* (díkella — dvosjekla sjekira) motika sa dva šiljasta kraka, roga na drugoj strani (za okopavanje vinograda), trnokop, kramp *(v.).*

dikírion *grč.* (dikýrios — dvojak) *crkv.-pravosl.* svijećnjak sa dvije ukrštene svijeće; *isto i* **dìkire, dìkīrije** *(mn. ž. r.); isp.* trikirion.

dikiš, *2. mn.* dìkīšā *tur.* (dikiš) šav, obrub, ukras, šara; **dikìšlija** — krznom optočeni i svilenim gajtanom urešeni kožuh (ćurak).

dìklī *tur.* (dikili) 1. prav, uspravan; 2. ponosit, prkosan.

dìkobrāz *češ.* vrsta glodavca, bodljivac, ježevac, bodljikavo prase (Krleža).

dikólon *grč.* (di... + kōlon — ud, član) dvostih, distih *(v.).*

dikongestīv *lat.* (*isp.* kongestija) sredstvo za sprečavanje navale krvi.

dikotiledóne *grč.* (di... + *isp.* kotiledon) *bot.* dvosupnice; biljke kod kojih se pri klijanju javljaju dva klicina listića; *isp.* monokotiledone.

dikrómija *grč.* (chrōma — boja) različita obojenost istih organizama; *isp.* dihroizam.

dìksilend *engl.* (dixieland) — naziv za džez-orkestar (za razliku od tzv. New Orleans-stila koji je ograničen u broju svirača te vremenski i geografski), kako su ga razvili »bijeli« svirači, tj. muzičari bijelci; sastoji se od trumpete, pozaune, klarinete, klavira, gitare (ili bendža), basa (ili suzafona) i od udaraljki; takav je danas džez uglavnom u čitavom svijetu.

diktafōn, -ōna (*akc. i* **dìktafōn,** -ōna) *lat.-grč.* (dictare — govoriti + fōnē — glas) aparat koji zapisuje ono što se govori i to poslije može ponoviti; konstruiran je obično na bazi magnetofona; *isp.* parlograf.

diktáman, -mna (*lat.* dictamnum) ljekovita biljka, vrsta mažurane; neki je naši stručnjaci zovu *jasenak,* a neki i *rutvica;* ime joj je po gori *Dikti* na otoku Kreti, a smatralo se da ima svojstvo izvlačiti krhotine strelica iz rana; Vergilije pjeva da je njome Venera izliječila svoga sina Eneju kad je bio ranjen: »Veneru uto zabolī na sinu joj ozljeda sramna, kretskom se prošeće Idom i nabere trave diktamna, kojoj je grimizno cvijeće i runjavo lišće po lozi, štono je poznata svakoj gorohodnōj planinskoj kozi, jer je oslobađa strijela kad toga nabrstī se jela« (*Eneida* XII, 411—415).

diktándo, -anda, *mn.* diktándi, 2. diktánda *lat.* (dictare — govoriti) 1. pisanje po diktatu; 2. kazivanje u pero; 3. *v.* diktat.

diktant, *2. mn.* diktanātā *lat.* osoba koja diktira (onima koji pišu).

dìktāt, -āta *lat.* (dictare — govoriti) 1. kazivanje u pero; 2. zahtjev koji traži bezuvjetno izvršenje; nametnuto mišljenje, nametnut međunarodni ugovor.

dìktātor *lat.* (dictator) 1. u starom Rimu — vladar koji je držao cjelokupnu državnu vlast, a imenovao ga je senat na određeno vrijeme u slučaju unutrašnje ili vanjske opasnosti koja je zaprijetila državi; 2. apsolutist, silnik, tiranin, samodržac; čovjek koji vlada s neograničenom vlašću; *prid.* **diktātorskī.**

diktatúra[1] *lat.* (dictatura) 1. u starorimskom smislu — punomoć, vlast ili vrijeme vladanja jednog diktatora; 2. ničim neograničena, nikakvim zakonima nestegnuta vlast koja se oslanja na silu; 3. **diktatúra proletarijáta** — jest vlast specifičnog saveza radničke klase, kao rukovodeće društvene snage, s ostalim radnim masama, u prvom redu s radnim seljacima i inteligencijom. Diktatura proletarijata jest društvena suština takve vlasti i takvog političkog sistema u kome neospornu rukovodeću ulogu ima radnička klasa. A pod neospornom rukovodećom ulogom radničke klase u tome smislu ne može se razumjeti naprosto prisutnost neke radničke partije u vladi, već takvi odnosi klasnih i političkih snaga u jednoj zemlji pri kojima su radnička klasa i njene vodeće socijalističke snage u moguć-

nosti da mijenjaju društvene odnose u skladu s društveno-ekonomskim interesima radničke klase, i stvarno ih mijenjaju (prema tekstu Programa SKJ).

diktatura[2] *lat.* (dictatura — kazivanje u pero, diktiranje) nekadanja austrijska saborska kancelarija i arhiv u Požunu (danas Bratislava).

diktírati, dìktīrām *lat.* (dictare) 1. kazivati u pero; 2. nametnuti, zapovijedati, nalagati; postavljati zahtjev koji se mora bezuvjetno izvršiti; *isto i* **dìktovati,** -ujem.

dìktīvan, -vna, -vno *lat.* (dicere, dictare — govoriti) *gram.* izjavan *(dìktīvnē rečenice).*

dìktovati *v.* diktirati.

dȉl *tur.* (dil) rob, zarobljenik.

dilaceràcija *lat.* (dilacerare — razderati, raskomadati) razdiranje, raskinuće, rastrgnuće.

dilàcija *lat.* (dilatio) odgoda; *isp.* dilatoran.

dilàltija *tur.* (dilalti) oteklina ispod jezika; *isto i* **dilàtlija.**

dȉlatabīlan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* dilatacija) pruživ, rastežljiv, rastegljiv, koji se može proširiti.

dilatàcija *lat.* (dilatare — širiti) rastezanje, proširivanje, povećanje obujma.

dilàtlija *v.* dilaltija.

dȉlatōran, -rna, -rno *lat.* (*isp.* dilacija) odgodan; koji može ili nastoji odgoditi, zategnuti nešto; spor, oklijevajući.

dilàver *tur.* (dilaver) 1. osobni pratilac, ađutant; 2. junačina, valjan borac.

dilbàgija *tur.* (dilbagy — što sputava jezik) vrsta hamajlije, zaštite od uroka.

dìlber, *2. mn.* dìlbērā *tur.* (dilber) 1. koji osvaja srce, lijep, krasan, mio, ljubak, dražestan, zanosan, voljen; 2. drāgī (drāgā); ljubimac, ljubimica; miljenik, miljenica; mezimac, mezimica; mlado, privlačno čeljade (muško ili žensko), zavodnik, zavodnica; *umanj.* **dìlberče,** -eta; **dilberčić;** *žen.* **dìlberka** — ljubavnica, zavodnica.

dìlčik, *mn.* -ci, *2.* dīlčīkā *tur.* (dil — jezik) 1. jezičac na vagi; 2. držak; 3. motka na preslici.

dilèma *grč.* (dílemma — dvostruka pretpostavka) 1. argument sa dvije protuslovne premise koje vode do istoga zaključka koji se prema tome sam nameće; 2. alternativa; položaj u kom treba birati između dvije mogućnosti; sumnja, ili-ili, škripac, nedoumica, dvoumljenje.

dilèndžija *tur.* (dilenmek — prositi) prosjak.

dilètant, *2. mn.* diletanātā *tal.* (dilettante *od lat.* delectare — veseliti, radovati) 1. nestručnjak; čovjek koji se bez stručne spreme, samo sebi za zadovoljstvo, površno bavi nekom znanošću ili umjetnošću; *isp.* amater; 2. nevježa; 3. glumački dobrovoljac; neprofesionalni glumac; *žen.* **diletantica** *i* **diletantkinja** (*akc. i* **diletantkinja**); *prid.* **diletantskī; diletantizam,** -zma — 1. površno bavljenje nekom znanošću ili umjetnošću bez stručne spreme, samo iz ljubavi za predmet; 2. nestručni rad, površnost.

diletírati, -letīrām *tal.* (dilettare) zabavljati, veseliti, radovati.

diligèncija *lat.* (diligentia) marljivost, pomnja, pažljivost (*v.* ex privata); **diligèntan,** -tna, -tno — revnostan, uredan, pažljiv, radin, brižljiv, marljiv, pomnjiv, radišan.

dìlim, *2. mn.* dìlīmā *tur.* (dilim) komad, kriška, odrezak.

dilȉšes *v.* delicious.

dilìžansa, *2. mn.* dilìžānsā *franc.* (diligence — brzina) velika zatvorena kočija sa više mjesta, za prevoženje putnika i pošte; *isto i* **dilìžans** *(m. roda)* (naši su stari, npr. Antun Nemčić, u svojim djelima — uzevši u obzir lat. značenje riječi diligencija [*v.*] diližansu zvali »pomnjovoz«).

dìlkuša, *2. mn.* dȉlkūšā *tur.* (dilküša) ptica (papiga, slavuj); *isto i* **dìlkušica.**

dilucida intervalla *v.* lucida intervalla.

diluendo *tal., muz.* rasplinjujući se, gaseći se, gubeći se.

dȉluens *lat.* (diluere — raskvasiti, razmočiti) kemijsko sredstvo za razrjeđivanje, razblaživanje, otapanje.

dìlum *v.* dilim.

dìlūvīj, -ija (*pored* **dìlūvijum** *i* **dìlūvija**) *lat.* (diluvies — potop, poplava) 1. ledeno doba; razdoblje u razvoju Zemlje kada se u našim krajevima pojavio pračovjek; 2. potop; *prid.* **dìlūvījskī** (*pored* **dìlūvijumskī**); **dȉluvijālan;** -lna, -lno — koji potječe iz diluvija, tj. iz ledenog doba, pradrevan, praljudski, (pret)-potopni.

dim. — *skrać. za* **diminuendo** *(v.).*

dimaher *grč.* (di... + machaira — mač) gladijator *(v.)* koji se bori sa dva mača ili s mačem u jednoj a s bodežom u drugoj ruci.

dimènzija *lat.* (dimensio) 1. protega tijela (dužina, širina ili visina); 2. opseg, obujam, obimnost, rasprostranjenost; svaki nezavisni brojni podatak kojim se određuje neka fizikalna veličina; **treća dimènzija** — dubina, udaljenost; **četvrtā dimènzija** — nešto što ne postoji (svega su, kako je sprijeda po-

kazano, tri dimenzije); u književnosti naziv za svijet duhova, za nevidljivi svijet, za nadzemaljsko, nedokučivo; za irealnost, apstrakciju; u fizici i filozofiji misli se pod četvrtom dimenzijom vrijeme, prostiranje u vremenu; u tom značenju upotrebljava taj pojam i Tin; *prid.* **dìmenzionālan,** -lna, -lno — opsežan, velik, obuhvatan; *izv.* **dimenzionálnōst,** -osti — proporcije, razmjeri, protežnost; **dimenzionírati,** -onīrām — izmjeriti dimenzije, omeđiti; *isto i* **dimenzionisati,** -šēm.

dimetilbenzōl, -óla — *kem.* otapalo za kaučuk i lak, ksilol.

dimidium facti, qui bene coepit, habet *lat.* (*čit.* ...fàkti, kvi ...cēpit...) polovicu učinjenog ima onaj tko dobro započne.

dimijaluk (*isp.* dimije) sukno odn. platno od kojega se prave dimije.

dimìjāš, -āša, 5. dìmijāšu — muškarac koji nosi dimije; **dimijašuša** — žena koja nosi dimije (danas: zatucana, nemoderna muslimanka); *isp.* kotulašuša.

dìmije, dìmījā (*mn. ž. roda*) *tur.* (dimi) vrlo široke hlače istočnjačkog kroja koje nose muškarci i žene; *isp.* šalvare.

Dimini (*starogrč.* Dimenion) — arheološki lokalitet u sjev. Grčkoj (Tesalija), po kome se zove jedno razdoblje neolita.

diminucija *tal.* (*isp.* diminuendo) kompozicijski postupak umanjivanja ritmičke vrijednosti tonova (cijela nota postaje polovinka i sl.); *prot.* augmentacija.

diminuendo *tal.* (diminuere — smanjiti, sniziti) *muz.* postepeno oslabljujući jakost zvuka; decrescendo.

diminuírati, -nuīrām *tal.* pjevati odn. svirati diminuendo, postupno oslabljujući jakost zvuka, utihnjujući.

dìminutīv *v.* deminutiv.

dimìrbāš, -āša *tur.* (demirbaš) imovina, imetak, inventar.

dimìrlija i sl. *v.* demir.

dimìsija *v.* demisija.

dimìskija; dimìščija; dimìškija; dìmiškinja *v.* demeskinja.

Dimìtrije *grč.* »sin boginje Demetre«.

dimìžana *v.* demižon.

dìmlije *v.* dimije.

dimòrfan, -fna, -fno *grč.* (di... + morfē — oblik) dvoobličan; koji može imati dva razna oblika; **dimorfìzam,** -zma — 1. dvoobličnost, postojanje dvaju različitih oblika kod živih bića, npr. muškarac i žena, pijetao i kokoš; 2. razlika između zimskog i ljetnog »ruha« kod životinja (hermelin, alpski bijeli zec, »vuk dlaku mijenja«); 3. *miner.* pojava istog tijela u dva kristalasta oblika.

dimotikî *grč.* (dēmos — narod, puk) jedna varijanta novogrčkog književnog jezika, osnovana na pučkom govoru; *isp.* katareusa.

dìmšić, *2. mn.* dìmšīćā *njem.* (Dampfschiff) parobrod (njem. izraz *Dampf* [para] očito je povezan s našom riječju *dim*).

dīn[1] *tur.* (din) 1. vjera; vjeroispovijest; vjerozakon (islam); 2. muslimani, pripadnici islama; *prid.* **dīnskī.**

din[2] — jedinica sile (*grč.* dynamis); sila koja masi od 1 g daje ubrzanje od 1 cm na 1 sek.

DIN — *skrać. za njem.* Deutsche Industrienorm — njemačka industrijska norma (*danas se tumači i kao* Das ist Norm — to je norma).

dìna *v.* dine[1].

dinamik *franc.* (dynamique) novi izraz za dinamičan, akcioni film.

dinàmika, 3. -ci *grč.* (dynamis — sila, snaga, jakost) 1. dio mehanike koji proučava gibanje tijela zavisno od snaga koje na njih djeluju; 2. stanje gibanja, tok razvitka, mijenjanje neke pojave pod utjecajem sila koje na nju djeluju; *prot.* statika; 3. *prenes.* živahnost; pokretljivost; promjenljivost; snažnost, intenzivnost, elastičnost; 4. *muz.* oznaka jakosti kojom treba da se izvode glasovi: piano *(p)*, mezzopiano *(mp)*, pianissimo *(pp)*, forte *(f)*, fortissimo *(ff)*, crescendo >, decrescendo <, i dr.; **dinàmičan,** -čna, -čno — 1. koji se tiče dinamike; koji djeluje unutrašnjom snagom; 2. pun snage, koji djeluje velikom snagom; 3. živahan, promjenljiv; pokretljiv; *isto i* **dinàmičkī; dinàmičnost,** -osti — isto što i dinamika 3.

dinamit (*akc. i* **dinàmīt,** -íta) *grč.* (dynamis — sila, snaga, jakost) eksploziv vrlo razornog djelovanja; nitroglicerin, natopljen u kremeni pijesak, ugljen ili celulozu; *prid.* **dinàmitnī; dinàmitskī; dinamitard** *franc.* (*čit.* dinamitār) revolucionar koji se služi dinamitom, postavljanjem paklenih strojeva, mina, laguma; miner, lagumdžija, rušilac, razarač (Vladimir Čerina); u naše vrijeme stvoren je za taj pojam i izraz **dinamitāš,** -āša; *glag.* **dinamitírati,** -mitīrām — dizati u zrak dinamitom, razoriti, razarati, ekrazirati, (s)rušiti, oboriti, obarati, minirati, (namjerno) izazvati eksploziju; *isto i* **dinàmitovati,** -ujēm (Matoš).

dinamizácija — oživljavanje, ulijevanje dinamičnosti, pokretanje zastalih pojava, osnaživanje, snaženje, jačanje, ubrzavanje; *glag.* **dinamizírati,** -ìzīrām *i* **dinamizovati,** -ujēm.

dinamìzam, -zma — 1. *v.* dinamika 3; 2. u filozofiji naziv za neke teorije i pravce kojima je u temelju svih pojava — sila.

dìnamo, dìnama, *mn.* dìnami *v.* dinamo-mašina.

dinamogēn *grč.* (*isp.* dinamo *i* genos) koji proizvodi silu, koji pokreće, pokretački.

dinamògraf *grč.* (dýnamis — sila, snaga, jakost + gráfō — pišem) sprava za mjerenje jakosti pare, osobito na željeznicama.

dinamo-mašína (-strōj) *grč.* (dýnamis — sila, snaga, jakost) stroj koji mehaničku energiju pretvara u električnu, koji proizvodi električnu energiju.

dìnamometar, -tra, 2. mn. dìnamometārā (dynamis — sila, snaga, jakost + métron — mjera) sprava za mjerenje sile, težine.

dìnār, dinára, *2. mn.* dinárā i dìnārā *grč.* (dēnárion) novčana jedinica SFRJ (100 pārā), Iraka (100 filskā) i Irana (100 iranskih dinara — 1 rìāl, 100 riálā — 1 pahlávi), Jordana, Kuvajta, Tunisa, Alžira; *množ.* dinári, dinárā (s takvim akcentom) 1. u nekim našim govorima — novac uopće (*isp.* pāre); 2. naziv za boju »karo« u talijanskim kartama (spadi).

dinarīd, -ída (po planini *Dinari*) — tip ljudske rase karakterističan po visokom rastu, kratkoj, na zatiljku kao odsječenoj glavi, po mrkoj kosi, crnim očima, često kukastom nosu; **dinaroīd,** -ída — čovjek nalik na dinarida (Krleža).

dinas-ōpeka — u vatri vrlo postojana opeka (cigla), načinjena od dinas-pješčenjaka (svijetlosiv, na rubovima krhotina providan kremen).

dìnast, *2. mn.* dìnāstā *grč.* (dynástēs — mogućnik) 1. vladar, vladalac, kralj, car; 2. velikaš ovisan samo o kralju; **dinastija** — 1. vladajući dom; vladarska porodica; niz monarha iz jednog te istog roda, jednog te istog prezimena; 2. nastojanje da neki (visoki) položaji ostanu u rukama članova iste porodice, gotovo kao nasljedstvo; *isp.* nepotizam; *prid.* **dinastičkī; dinastičar** — pristaša dinastije (Krleža).

dinatoār *v.* dejeuner.

dīn-bećār *tur.* pravi, okorjeli bećar, bećarina od glave do pete, dušom i tijelom.

dìnči — hipokoristik za *dinar:* »Bubikopf (se) šiša za Šest Dinči« (*Lirska varijacija o jesenjem sutonu;* Krleža).

dìndušmanin, *mn.* dìndušmani *tur.* (*isp.* din[1] + dušmanin, *v.*) 1. neprijatelj islama; 2. zakleti neprijatelj.

dine[1] *(mn. ž. roda) kelt.* bregovi i humci od živog pijeska koje vjetar nanosi i pomiče; sipine, pijesci, pržina, prud, sprud, polojina, prijesap, barhan.

dine,[2] -ea, *mn.* -ei, *2.* dineā *franc.* (dîner — ručak; današnje značenje: večera) 1. glavni obrok; objed koji se blaguje u podne ili oko 5—6 sati; 2. svečan objed, otmjen ručak, gozba (*isp.* dinirati).

díner *njem.* (Diener) sluga; **gehórsamster diner** — najpokorniji (prepokorni) sluga (Krleža).

Ding an sich *njem.* stvar sama po sebi; nešto što nesumnjivo postoji, ali mi o tome ništa više ne možemo saznati jer ono što saznajemo to su samo pojave (fenomeni) pojedinih stvari, tj. oblici u kojima se stvari javljaju, ali ti oblici nisu svojstveni stvarima po sebi nego našoj spoznajnoj moći; Ding an sich je — prema tome — stvar kakva je ona izvan naše spoznaje i nezavisno od nje (termin u filozofiji Immanuela Kanta).

dìngi, -ija, *mn.* -iji *engl.* (dinghy, dingey) mali sportski čamac za jedrenje.

dingo, dìnga *austral.* podivljali, divlji ili poludivlji australski pas (*u množ. španj. oblik:* dìngosi *pored našeg:* dìngi, dīngā itd.).

dìnīgla — vrsta ribe, podlanica, komarča, lovrata.

dining-car (*čit.* dájningkār) *engl.* (*isp.* to dine — ručati + car — kola) isto što i vagon-restoran (*isp.* sleeping-car); **dining-room** (*čit.* dájningrūm) — blagovaonica.

dinírati, dìnīrām *franc.* (*isp.* dine[2]) ručati, objedovati.

dinitroceluloza *v.* nitroceluloza.

dinlèisati, -šēm *tur.* slušati pažljivo, povlađujući; *isp.* denleisati.

dinórnis *grč.* (deinos — strašan, órnis — ptica) *v.* moavke.

dinosáur *grč.* (deinos — strašan + sauros — gušter) izumrli gmaz mezozojske periode; dinosauri su bili različite veličine i oblika, a neki su imali ogromno tijelo (više od 20 metara dužine).

dinotèrīj, -ija (*pored* **dinotérijum**) *grč.* (deinos — strašan + therion — zvijer, grdosija) ogromni pretpotopni slon nađen u slojevima tercijara (fosili i u Jugoslaviji).

dīnov, -a, -o — prid. prema *din,* tj. vjerski, islamski, muslimanski; *isto i* **dīnskī,** -ā, -ō.

dinstati, -ām *njem.* (dünsten) na poseban način pržiti jelo; pirjati, tušiti.
dinstbodncimer *v.* bodncimer.
dinstman, *2. mn.* dinstmānā *njem.* (Dienstmann) javni službenik, poslužitelj, teklič; ulični najamni poslužitelj (Krleža).
dinstovati, -ujēm *v.* dinstati.
dinsuz *tur.* (din — vjera + syz — bez) bezvjerac, bezbožnik, ateist.
dioceza *v.* dijeceza.
dioda *grč.* (*isp.* di... + anoda) *u radio-tehnici* cijev sa dva elementa. *isp.* trioda.
Diogen(es) (*grč.* Diós — Zeusov + genos — porod) starogrčki filozof, suvremenik Aleksandra Makedonskog; uz njegovo ime vezan je niz anegdota (stanuje u buretu, svjetiljkom traži čovjeka po bijelom danu i sl.; Aleksandru na zahtjev da mu kaže jednu želju, koju bi car ispunio, odgovori: »Makni mi se sa sunca«, i sl.); *prid.* **diogenskī,** -ā, -ō — veoma skromno, bez osvrtanja na materijalna dobra.
dioikičan *v.* dijekičan.
Dioklecijān, -ána, 5. Dioklecijāne — ime rimskog cara, podrijetlom Dalmatinca (3. i 4. st. n. e.); *prid.* **Dioklecijānov; Dioklecijānova palača** — ljetnikovac u obliku rimskog tabora što ga je Dioklecijan izgradio nedaleko od svog rodnog mjesta Salone (Solina) da u njemu proboravi svoje stare dane; to je bio zametak današnjeg Splita.
Diokleja *grč.* svetkovina u čast heroja Diokla, koji je poginuo braneći prijatelja.
Dioklitija — stari srpski naziv za Zetu (područje); Duklja.
dioksīd *grč.* dvostruki oksid (*v.*), dvokis, dvooksid.
diolefini *v.* dieni.
diolēn, -ēna — jedno od imena za sintetičke tkanine.
dioli — dvovalentni alkoholi, guste tekućine slatkasta okusa (glikoli).
Diomed, -éda, 5. Diomede *grč.* 1. kralj Trakije, sin Aresov, poznat po okrutnosti; hranio svoje kobile ljudskim mesom; svladao ga je Heraklo i njega dao za hranu tim kobilama; 2. sin Tidejev, jedan od najvećih junaka pod Trojom; vrativši se iz rata, bude prognan iz vlastite kuće te se preseli na zapad i osnuje nekoliko novih gradova (zanimljivo je da i naš Primošten zovu »Diomedov otok«).
Diomeje — staroatenske svetkovine u čast Herakla (po njegovu ljubimcu, atenskom heroju Diomu).
Diona *grč.* 1. u starogrčkoj mitologiji nimfa, kći Urana i Geje, sa Zeusom rodila Afroditu (koja zato ima i pridjevak *Dionaiē*); 2. četvrti Saturnov unutarnji satelit, otkriven 1684.
Dioniz, -óniza (*akc. i* **Dionīz,** -íza, 5. Dionīze) *v.* Bakho; **Dionīzije** — 1. muško ime; 2. (*mn. ž. roda*) — svečanost u slavu Dioniza; *prid.* **Dionizov (-ízov),** -a, -o; **Dionizovo kazalište** — najstarije grčko kazalište iz 6. st. pr. n. e. (obnovljeno u 4. st.) na obronku atenske Akropole; **dionizījskī** — 1. što pripada kultu boga vina Dioniza (Bakha); 2. raskalašen, raspojasan; pijan od veselja, razuzdan; **dionizījskā era** — jedan od naziva za našu današnju eru, ali ne po bogu Dionizu nego po **Dioniziju Malom** (Sitnom; *lat.* Exiguus), redovniku, podrijetlom Skitu (5. st.), koji je među ostalim izračunao godinu Kristova rođenja, no ne sasvim ispravno, jer ju je stavio u god. 754. od sagrađenja Rima, dok se danas taj događaj datira u god. 749; radi se, prema tome, o pogrešci od 5 do 6 godina, koju, međutim, nitko ne ispravlja.
diopter *grč.* (díoptron — ogledalo, zrcalo) sprava za viziranje, utvrđivanje smjera i mjerenje kuta i sâm kut što ga pokazuje ta sprava; **dioptrija** — jedinica za jačinu snage prelamanja svjetla kod optičke leće, tj. jedinica za mjerenje stupnja dalekovidnosti odn. kratkovidnosti; znak δ (delta); **dioptrika,** 3. -ci — nauka o prelamanju svjetla; *prid.* **dioptričkī.**
diorāma *grč.* (diorāō — vidim skroz) 1. slika ili naslikani pejzaž, izložen igri svjetlosti dok je gledalac u tami; 2. osobita tehnika filmskog snimanja za postizanje što bolje plastičnosti slike.
diorit, -íta — vrsta kamena vulkanskog podrijetla; dobar za građevine i za ceste; na stupu od crnog diorita uklesan je (klinovim pismom) glasoviti *Hamurabijev zakonik.*
Dioskuri (*akc. i* **Dioskuri**) *grč.* (Diós — Zeusov + kóros — sin) blizanci Kastor i Poluks (Polideuk), sinovi Zeusa i Lede, polubogovi iz grčke mitologije; zapravo oličenje bratske ljubavi; prema mitologiji Zeus ih je za njihovu bratsku ljubav smjestio među zvijezde (»Blizanci«); simbol nerazdvojne povezanosti između dvojice ljudi; zaštitnici brodovlja (kao takvi sudjelovali su i u pothvatu Argonauta).
dioze *v.* disaharidi.

dȉp *tur.* (dip) 1. dno, temelj, osnova; 2. donje lišće na duhanskom struku, podbirak; 3. lisičja potrbušina.
dìpčik, *mn.* -ci, 2. dȉpčīkā *tur.* (dipčik) kundak.
dipeptídi *v.* peptidi.
dȉpetalan, -lna, -lno *grč.* dvolistan.
dipīrān *franc.* (duper — prevariti) prevaren, nasađen, namagarčen, »nasanjkan«, obmanut, »povučen za nos« (Matoš).
Dipitrénova bȍlēst *v.* Dupuytren.
dipl. — *skrać. za lat.* diplomātus = s diplomom, s ispitom; **dipl. phil.** — svršeni (diplomirani) filozof; **dipl. iur.** — svršeni pravnik; **dipl. rer. comm.** (rerum commercialium) — diplomirani slušač trgovačkih nauka itd.
dȉple, dìpālā *(mn. ž. r.) grč.* (diplóos — dvostruk) dvojnice, vrsta frule.
diplòdok, *mn.* -ci *grč.* (diplóos — dvostruk + dokós — greda) izumrli golemi (25—26 m) gušter iz grupe dinosaura s vrlo dugim vratom i repom; živio je na kopnu i u vodi.
diplòma *grč.* (diplóos — dvostruk; díploma — ploča od dva dijela) 1. povelja, isprava trajne vrijednosti, kao darovnica, privilegij i sl.; 2. službena isprava ili svjedodžba o podjeli titule ili odlikovanja od kakvoga fakulteta, učenoga društva itd., npr. *dòktorskā diplòma; prid.* **diplōmskī; dìplōmskī ìspit** — ispit na visokoj školi (ocjene se unose u diplomu, za razliku od kolokvija kojih ocjene ne ulaze u diplomu).
diplòmac, -ómca, *2. mn.* dìplōmācā *v.* diplomant.
diplomàcija (*i* **diplomàtija**) *grč.* (*isp.* diploma) 1. pravila, načela i načini djelatnosti vlade u području međunarodne politike; 2. umijeće vođenja vanjske politike; 3. skup osoba koje stoje u vanjskopolitičkoj službi neke države; 4. *prenes.* vješto taktiziranje, lukavstvo, prepredenost, lisičenje.
diplomant, *2. mn.* diplòmamātā (*isp.* diploma) student koji stoji pred diplomskim ispitima; *žen.* **diplomantkinja** (*akc. i* **diplomantkinja**).
diplòmat(a) *grč.* (*isp.* diplomacija) 1. viši činovnik u vanjskopolitičkoj službi države; 2. *prenes.* lukavac, prepredenjak, spretan i promišljen čovjek; »lisac«; *žen.* **diplòmatkinja;** *prid.* **diplòmatskī,** -ā, -ō; **diplòmatskī kȏr** — svi poslanici akreditirani kod vlade neke države; **diplòmatskī imunìtet** — međunarodno priznata i zagarantirana prava i povlastice diplomatskih predstavnika na području države u kojoj su akreditirani: apsolutna nepovredivost ličnosti i njihovih stanova, nepodložnost domaćim sudovima, izuzeće od poreza i carina, pravo da se služe kuririma (koji su u svojoj službi također na isti način zaštićeni).
diplomàtika, 3. -ci *grč.* (*isp.* diploma) nauka koja proučava diplome i druge službene isprave.
diplomatizírati, -ìzīrām *grč.* (*isp.* diplomacija) 1. rješavati stvari diplomatskim putem bez brze odluke; 2. *prenes.* postupati promišljeno i oprezno, bez žurbe ili otežući, taktizirati, lisičiti; *isto i* **diplomatizovati,** -ujēm.
diplomírati, -plòmīrām *grč.* (*isp.* diploma) načiniti završne ispite i steći diplomu; *isto i* **dìplomovati,** -ujēm; **diplòmīrān** (dìplomovān) — tko je dobio diplomu o svršenim naukama; svršen, ispitan.
diplòpija *grč.* (diplóos — dvostruk + ōps, 2. ōpós — oko, vid) očna mana dvostrukog viđenja jednog predmeta.
diplopòra *grč.* izumrli rod vapnenačkih algi.
dìpluk, *mn.* -ci 2. dȉplūkā *tur.* (diblik, diplik) 1. korice sablje, tok; 2. ostatak, talog.
dipnòje *(mn. ž. r.) grč.* (di... + pnoē — disanje) *zool.* dvodihalice (životinje koje dišu na škrge i na pluća).
dipòdija *grč.* (di... + pus, 2. podós — noga) 1. *poet.* spojenost dviju stopa; 2. *muz.* dvodijelni takt u istom stihu.
dȉpōl *grč.* uređaj od dvaju nasuprot postavljenih jednakih električnih naboja; dvopol.
diprēn, -ēna *franc.* (dupren, po imenu američke tvrtke Du Pont de Nemours) sintetički kaučuk.
dipsomànija *grč.* (dípsa — žeđ + *isp.* manija) povremena, bolesna, neodoljiva, nagonska potreba za alkoholom; *naš izraz:* redovača; **dipsomān,** -āna — čovjek koji boluje od dipsomanije.
dȉptih, *mn.* -si (*pored* **dȉptihon**) *grč.* (díptychos — dvostruko složen) 1. dvije pločice koje se mogu sklopiti kao knjiga; iznutra su presvučene voskom na kome se pisalo; 2. slike na takvim pločicama od drva, kovine, slonove kosti; 3. *crkv.-pravosl.* matična knjiga; 4. dva idejno povezana (umjetnička) djela.
dȉrebus (*isp.* di... + rebus) — rebus s dvostrukim rješenjem.
directe *lat.* (*čit.* dirēkte) *v.* direktno.
directoire *v.* direktoar.
dìrek, *mn.* -ci, 2. dȉrēkā *tur.* (direk) 1. stup, balvan, greda; stožer, temelj; oslonac; 2. *prenes.* glavar, prvak; *umanj.* **dìrečić** — stupčić, kolčić, gredica; **dìrekāč,** -ača — ne-

kadašnji španjolski novac na kojem su bila dva Herkulova stupa (*v.* Herkul); *isto i* **direklija.**

direkcija *lat.* (directio) 1. uprava; rukovodstvo neke ustanove ili poduzeća, upraviteljstvo, vodstvo, ravnateljstvo; 2. prostorija gdje se nalazi uprava poduzeća; 3. smjer, pravac, uputa; *prid.* **direkcījskī,** -ā, -ō.

direkcional, -ala *lat.* žiroskopski uređaj za pokazivanje kursa letenja u avionima kada zbog manevriranja magnetski kompas ne radi točno.

direklija 1. *v.* direk; 2. četka za ličenje (očito zbog dugačkog kolca).

dìrekt, *2. mn.* dìrekātā *lat.* (*isp.* direktan) 1. izravan udarac u boksu, ravno sprijeda, ispruženom rukom; 2. slobodan udarac u nogometu (igrač ima pravo da ga uputi izravno na gol); *isp.* indirekt; 3. *kao pril.* izravno, neposredno, direktno.

dìrektan, -tna, -tno *lat.* (directus) 1. izravan, neposredan; otvoren, jasan (**dìrektan kontakt** — izravan doticaj, zbliženje bez posrednika); 2. *gram.* pravi, upravni (*dìrektan govōr); isp.* indirektan; 3. **direktan prijenos** — televizijski prikaz nekoga događaja izravno u času kad se zbiva i s mjesta na kojem se zbiva.

dirȇkte *lat.* izravno, neposredno, direktno (Krleža).

direktíva *lat.* (*isp.* direktan) smjernica, nalog, uputa, naredba koju daje viši organ nižim organima, rukovodilac — podređenima; *prid.* **dìrektīvan,** -vna, -vno.

dìrektno (*isp.* direktan) ravno, pràvo, upravo, izravno, neposredno, bez ičijeg utjecaja.

direktoar, -ara *franc.* (directoire) stil pokućstva i odijevanja za vrijeme francuske buržoaske revolucije, nazvan tako jer je u to vrijeme u Francuskoj vladao direktorij (*v.*); direktoar je po svojim karakteristikama jedna vrsta klasicizma kao građanske reakcije na aristokratski stil rokoko.

dìrektor *lat.* (director) 1. namještenik na višem položaju koji uz izvjesnu veću samostalnost i odgovornost rukovodi poduzećem, ustanovom ili njihovim većim sektorom: ravnatelj, upravitelj, upravnik; 2. u USA redatelj (Matoš ima i stari njemački izraz: **Direktor der Natur** [direktor prirode] u istom značenju); 3. vrsta direktno rodeće (necijepljene) loze i vino od nje; »noa«, »noja«; 4. dodatni element za dipolnu antenu; *žen.* **dìrektorica** *i* **direktorka;** *prid.* **direktorskī.**

direktòrīj, -ija (*pored* **direktòrijum**) *lat.* (directorium) kolegij vlastodržaca u buržoaskim državama u naročitim historijskim momentima, npr. odbor petorice koji je vladao francuskom državom poslije izvršene revolucije (22. IX. 1795.—9. XI. 1799); srušio ga Napoleon i uveo konzulat: direktorijima (direktorijumima) su se nazivale također i neke bjelogardističke »vlade« za vrijeme građanskog rata u Rusiji 1918. do 1920. (u Ufi, na Ukrajini i drugdje).

direktorovati, -ujēm (*isp.* direktor) biti direktor, upravljati; *isto i* **direktorisati,** -šēm.

direktrisa, *2. mn.* -isā *franc.* (directrice) 1. direktorica, direktorka, ravnateljica, upraviteljica; predvodnica, voditeljica; 2. (*lat.* directrix) *geom.* vrsta krivulje, provodnica, vodilja, parabola.

dirham (*isp.* dirhem) — novčana jedinica u Maroku.

dirhem *tur.* (*od grč.* drahma, *v.*) srebrni novac različite vrijednosti u različito vrijeme; **dirhemli** — okićen novcem.

diribītor *lat.* (diribere — brojiti glasove) brojač glasova, skrutator (*v.*).

dirìgent, *2. mn.* dirigenātā *lat.* (dirigere — upravljati) 1. zborovođa, kapelnik; ravnatelj pjevačkog zbora ili orkestra; 2. upravitelj, upravljač, usmjerivač; 3. nogometaš koji na terenu za vrijeme utakmice upravlja načinom igre svojih suigrača (može biti i u kojem drugom sportu gdje nastupa veći kolektiv); *prid.* **dirigentov; dirìgentskī;**

dirigírati, -rìgīrām — 1. upravljati; osobito upravljati zborom pjevača ili orkestrom; 2. vladati, nadzirati, kontrolirati; 3. naređivati, određivati; 4. usmjerivati, upućivati; *isto i* **dirigovati,** -ujēm; **dirìgīrānī (dìrigovanī) projektīl** — raketa sa sistemom za upravljanje koji omogućuje promjenu u letu; promjene se mogu vršiti na projektilu pomoću radija, radara, zatim infracrvenim zrakama, sistemom navigacije prema zvijezdama, ili i vlastitim sistemom koji bilježi promjene pri ubrzavanju i pravcu.

dìrīnčiti, -īm *i* **dìrīndžiti,** -īm *perz.* (derendž — na muci) obavljati teške poslove, kulučiti, argatovati, rabotati.

dirižabl *franc.* (dirigeable — kojim se može upravljati) upravljivi aerostat, zračna lađa lakša od uzduha koja se u zraku održava time što joj je trup ispunjen vodikom ili helijem (plinovima lakšim od uzduha); pokretanje dirižabla vodoravno vrši se s pomoću propelera koje okreću motori.

dirižizam, -zma *franc.* (dirigisme) sistem kad državna vlast dirigira ekonomsku politiku (u novije vrijeme u Francuskoj sinonim za degolizam).

Dīrka — u starogrčkoj mitologiji žena tebanskoga kralja Lika; okrutno mučila kraljevu nećakinju Antiopu sve dok je sinovi (Amfion i Zet) ne spasiše privezavši Dirku za rogove bijesnoga bika; bog Dioniz smilovao se na nju i pretvorio je u jedan izvor kraj Tebe *(Dirkino vrelo);* motiv mnogih umjetničkih radova, osobito u vezi s mukama na bikovljim rogovima; poznat je npr. *farneški bik,* djelo umjetnika Antonija i Tauriska (naziv po zbirci talijanske porodice Farnese koja je posjedovala čuvenu zbirku umjetnina što se sada nalazi u Napulju).

dìrluk *tur.* (dirlik) imanje, posjed.

dìrndl *njem.* (Dirndl — djevojčica) ženska haljina u stilu tirolske nošnje.

dirt-track *engl.* (*čit.* derttrek) mekano trkalište nasuto lešom (obično oko sportskih stadiona); *isp.* laufban, renban, pista.

dis[1] — grčki prefiks koji označuje negiranje, odricanje.

dis[2] — latinski prefiks koji označuje raznostranost, suprotnost.

dȉs[3] *muz.* za pol glasa povišen ton *d.*

Dȉs (*isp. lat.* dives — bogat) kod starih Rimljana bog podzemlja; grčki Pluton.

disage *v.* bisage.

disaharídi *grč.* šećeri sastavljeni od dvije molekule monosaharida (saharoza, maltoza, laktoza) *isp.* dioze.

dȉsakord, *2. mn.* dȉsakōrda *i* dȉsakorādā *tal.* (disaccordo — nesklad. nesloga) 1. neskladan skup zvukova; 2. nesklad, neslaganje; **dȉsakòrdan,** -dna, -dno — neskladan, nesklapan, drečav, nesuglasan.

disàžio *tal.* (disaggio) potprid; diferencija, razlika za koju je tečaj nekog novca ili vrijednosnog papira jeftiniji, manji od nominalne (naslovne) vrijednosti; *isto i* **disàža.**

dȉsbalans *v.* debalans.

disbarìzam, -zma *grč.* (dys — ne, raz + barys — težak) naziv za pojave u organizmu što ih prouzrokuje smanjenje atmosferskog pritiska.

disciplína *lat.* (disciplina) 1. stega, zapt; navika na pokoravanje stanovitom poretku; 2. skup propisa koji određuje način održavanja poretka u stanovitim ustanovama i organizacijama, npr. u vojsci, školama i sl.; 3. neka grana nauke ili sporta *(naučna disciplína, sportska disciplína); prid.* **disciplīnskī; dȉsciplināran,** -rna, -rno; **dȉsciplinarna (discìplīnskā) pràvila** — službena pravila koja određuju osnove discipline (npr. u vojsci, u školama i dr.); **discìplīnskī sudovi** — posebni sudovi za kažnjavanje službenika za teže povrede njihove službene dužnosti *(discìplīnske prijestupe);* takvi sudovi rade po **discìplīnskōm postupku** i izriču **discìplīnske kazne** (oboje je predviđeno u Zakonu o državnim službenicima); **disciplínac,** -inca, *2. mn.* discìplīnācā *v.* disciplinar; **disciplìnār,** -ara — nadzornik discipline, starješina kojemu je dužnost da izriče disciplinske kazne i da — više nego drugi starješine — vodi računa o vladanju podređenih osoba; **disciplinàrac,** -àrca, *2. mn.* -plinàrācā — osoba koja izdržava disciplinsku kaznu; **disciplinírati,** -ìnīrām — provesti disciplinu, stjerati u red; **disciplinīrānost,** -osti — svojstvo nekoga tko je discipliniran, pokoravanje disciplini; *isto i* **dìsciplinovati,** -ujēm; **disciplinovánost; discìplīnka** — vrsta lopte za (boksački) trening (visi o konopcu i »disciplinirano« se vraća nakon udarca).

disc-jockey *v.* disko-džokej.

Discordia *lat.* (*čit.* diskòrdija) starorimska boginja nesloge; *isp.* Concordia.

discoverer *engl.* (*čit.* diskòverer) otkrivač, obretnik, pronalazač, izumitelj; jedno od najčešćih imena američkim umjetnim satelitima.

disdìkija *grč.* (dys — ne, raz + dike — pravda) nepravednost, neistinitost, raskorak s pravnim shvaćanjima; *isp.* endikija.

disèkcija *lat.* (*isp.* disicirati) rasijecanje, raščlanjivanje, razudba, paranje leša; *v.* sekcija 3.

disèmija *grč.* (dys — ne, raz + haima — krv) bolestan sastav krvi, raspadanje krvi.

disemináсija *lat.* (disseminatio) raznošenje, širenje, rasprostiranje (sjemenja); rasipanje; raštrkanost; razglašivanje.

disèncija *lat.* (dis — raz + sentio — mislim, osjećam) razilaženje u mišljenju, razmirica, razdor, nesloga, nesporazum, nesklad, nesuglasica.

disènteri *v.* nonkonformisti.

disertácija *lat.* (dissertare — raspravljati) učena rasprava, teza, pisana ili štampana, u svrhu dobivanja stupnja doktora neke nauke; *prid.* **disertácījskī** *i* **disertacionī,** -ā, -ō; **disertant,** *2. mn.* disertanātā — osoba koja javno brani svoju disertaciju radi dobivanja stupnja doktora u nekoj nauci; **disertírati,**

-sertīrām — obraniti disertaciju, položiti doktorski ispit, doktorirati.

diseur *franc.* (*čit.* dizer) govornik, najavljivač programa u kabaretima i sl.; deklamator, recitator; *žen.* **diseuse** (dizeza) (»izvrsna pariska diseuse«, Matoš, *Nos*).

disfagija *grč.* (dys — ne + fagein — jesti) teško gutanje, smetnje pri prolaženju hrane kroz grlo.

disfazija *grč.* (dys — ne + faskō — govorim) *med.* smetnja govora zbog oštećenja govornih centara u mozgu.

disforija *grč.* (dys — ne + *isp.* euforija) *med.* neraspoloženje, loše osjećanje, nepovjerenje u svoje duševne, tjelesne i druge sposobnosti.

disfùnkcija *grč.-lat.* (dys — ne + *isp.* funkcija) *med.* smetnje pri djelovanju nekog tjelesnog organa.

disgeusija *grč.* (dys — ne + geuō — kušam, okusim) *med.* smetnja okusa koja se sastoji u zahtijevanju osobitih jela, npr. octa, soli, pepela, šibica, zemlje itd.

disgrafija *grč.* smetnje kod pisanja, pogreške u pisanju (psihičke naravi).

disgregácija *lat.* (dis — raz + grex, 2. gregis — hrpa) raspadanje, rasipanje (osobito svjetlosnih zraka); *glag.* **disgregírati,** -gregīrām.

disgresija *v.* digresija.

disgustírati *v.* degutirati, dizgustirati.

disharmònija *grč.* (dys... — ne, raz + *isp.* harmonija) 1. narušavanje harmonije, neskladan akord; 2. *prenes.* nesklad, neslaganje, nerazmjernost; *prid.* **disharmòničan,** -čna, -čno; *izv.* **disharmòničnost,** -osti; **disharmonírati,** -mònīrām — zapadati u disharmoniju, izazivati nesklad odn. doživljavati ga, ne slagati se, živjeti u neslozi, razlikovati se (mišljenjem) od okoline, odudarati; *isto i* **disharmònisati,** -šēm.

dishimija *grč.* (dys — ne, raz + chymos — sok) loš sastav sokova u tijelu, obično kao posljedica loše ishrane.

disicírati, -sìcīrām *lat.* (*isp.* secirati) rasjeći, isjeći, razdijeliti, izdijeliti, raščlaniti.

disìdent, *2. mn.* disìdenātā *lat.* (dissidere — biti udaljen, razlikovati se) čovjek koji se u mišljenju ili inače razilazi sa svojom grupom ili organizacijom, ili je iz nje istupio; otpadnik, odmetnik, raskolnik; *prid.* **disidentskī;** *izv.* **disidentstvo.**

disiecta (*čit.* disjekta) *lat.* (disjicere — razbacati); obično u frazi **membra disiecta** — razbacani udovi; *u prenesenom smislu:* nesuvislosti, sitnice.

disimilácija *lat.* (dissimilis — nesličan, različit) 1. raspadanje; rastvaranje grade živih bića; 2. raspadanje organskih tvari na proste organske, pa i najjednostavnije anorganske spojeve; 3. *gram.* razjednačivanje (kad od jednaka dva glasa u jednoj riječi jedan prijeđe u drugi neki glas, npr. disimilacija samoglasnika: Bečom, ježom — mjesto Bečem, ježem, kako bi se očekivalo prema gramatičkim pravilima; *prid.* **disimilácījskī; dìsimilacionī;** *glag.* **disimilírati,** -mìlīrām; *isto i* **disìmilovati,** -ujem.

disimulácija *lat.* (dissimulare — hiniti, tajiti, sakrivati) 1. *med.* skrivanje doista postojećeg oboljenja; 2. *pravn.* prikrivanje nekoga stanja ili činjenice s namjerom da se izbjegnu pravne posljedice vezane za takva stanja ili činjenice; *isp.* simulacija; *glag.* **disimulírati,** -mulīrām; *glag. prid.* **disimulīran; disimulīranī prȁvnī posao** — prikriveni pravni posao, kada se radi postizavanja nekog, obično nedopuštenog, interesa (varanja na porezu, prijenosnim nasljednim taksama) simulira, tj. javno zaključuje jedan pravni posao (simulīrānī), a potajno sklapa drugi (disimulīrānī); sklapa se npr. darovni ugovor, a u stvari se predmet prodaje — tu je pravni posao kupoprodaje disimuliran.

disipácija *lat.* (dissipare — razbacati, razasuti) 1. rasipanje, rasipnost; razuzdanost, raskalašenost, raspuštenost, lakoumnost; 2. rastresenost.

disjùnkcija *lat.* (disjungere — razvezati, rastaviti, razdružiti) rastavljanje, razdvajanje, razdruženje, protivnost, suprotnost, lučenje, razlučivanje, isključenje, isključivanje; **dìsjunktīvan,** -vna, -vno — suprotan, oprečan, razdvojan, razdružen, razlučan; *isp.* alternativan; *gram.* rastavan (veznik *ili*); **dìsjunktīvan sȗd** — u logici sud kojim se o jednom subjektu izriču dva ili više predikata, i to tako da vrijedi samo jedan od njih.

dȉsk *grč.* (diskos — kolut) *sport.* 1. okrugla ploča promjera oko 2 dm, težine 1—2 kg, koja služi za bacanje u daljinu po stanovitim pravilima; 2. gramofonska ploča (*isp.* diskoteka); 3. obojena signalna ploča u željezničkom, odn. u novije doba i u cestovnom prometu.

dȉskač — popularan (zagrebački) naziv za disko-klub (*v.*).

diskant *lat.* (discantus) 1. najviši dječji glas, odgovara ženskom sopranu; 2. registar orgulja koji obuhvaća samo gornju polovicu klavijature; 3. jedan od najjednostavnijih i najranijih srednjovjekovnih višeglasnih oblika (12. st.); 4. nesklad, nesuglasnost.
diskinezija *grč.* (dys — ne + kineō — krećem se) 1. *med.* automatske kretnje u najrazličitijim oblicima, npr. trzanje mišića, grčenje i sl.; 2. neprohodnost.
diskobol *grč.* (diskobólos) bacač diska *(v.)*; u staroj Grčkoj lakoatletičar uopće (bacač diska je čest predmet antikne likovne umjetnosti).
dìsko-džokej *grč.-engl.* (disc-jockey) osoba koja upravlja gramofonskim pločama na priredbama u disko-klubovima ili na radiju bira i stavlja ploče zabavne glazbe na gramofon uz popratni komentar; »meštar muzike«.
diskofil, -ila *grč.* (*isp.* disk 2 + fil[1]) skupljač i ljubitelj gramofonskih ploča (*isp.* diskoteka).
diskofon, -ona *v.* radio-fonograf.
diskograf *grč.* izdavač gramofonskih ploča; *prid.* **diskografskī;** *izv.* **diskografija.**
dìskoidalan, -lna, -lno (*isp.* diskos — kolut) koturast, kotačast, kolutast, okrugao, okruglast.
dìsko-klub *grč.-engl.* u većini slučajeva zatvoren krug omladine koja se okuplja na slušanje moderne glazbe s gramofonskih ploča i na ples (*kraće:* **dìsko;** *isp.* diskač).
diskoman, -ana (*isp.* manija) osoba koja »luduje« za gramofonskom glazbom (više nego diskofil, *v.*).
diskont *tal.* (disconto) kamati obračunani od dana kupovanja mjenice pa do dana dospijeća koji se od mjenične sume odbijaju kod iskupljanja mjenice prije roka; *prid.* **diskontnī** *(v.)*; **diskontant,** *2. mn.* -kontanātā — onaj koji isplaćuje mjenicu prije roka i koristi se diskontom; **diskontirati,** -kontīrām — kupovati nedospjele mjenice ili druge tražbine uz odbitak diskonta, tj. pripadajućih kamata; *isto i* **diskontovati,** -ujem.
diskontinuiran *lat.* (dis — raz + *isp.* kontinuitet) nepovezan, isprekidan; što je na prekide; bez veze; **diskontinuitet,** -eta — nepovezanost, isprekidanost, nedostatak veze u vremenskom toku i razvoju, prekid, praznina.
diskontnī račun (*isp.* diskont) — izračunavanje sadašnje vrijednosti mjenice ili uopće tražbine kojoj rok za naplatu još nije dospio (dakle izračunavanje i odbijanje odgovarajućih kamata).
diskorati, -ām *tal.* (discorrere) govoriti, razgovarati (Vojnović).
dìskord *v.* disakord.
diskordancija *lat.* (discordia — nesloga) neslaganje, nesklad, nesloga, nepodudaranje; *prid.* **diskordantan,** -tna, -tno; **diskordirati,** -kordīram — ne slagati se, razlikovati se, biti neusklađen, odudarati.
dìskos 1. *v.* disk; 2. *crkv.-pravosl.* okrugao metalni tanjur za bogoslužje, za skupljanje milodara u crkvi; *isp.* tas.
diskoteka, 3. -ci *grč.* (*isp.* disk 2 + thekē — škrinja, ormar) 1. zbirka gramofonskih ploča što ih posjeduje neka osoba ili ustanova; 2. ustanova koja posuđuje gramofonske ploče pojedincima; *isp.* gramoteka.
diskoverer *v.* discoverer.
diskrazija *grč.* (dys — ne, raz + krasis — mješavina) loše miješanje sokova u tijelu, nenormalnost izmjene organskih tvari, osobito u krvi.
diskrecija *lat.* (discretus *part. pas. od* discernere — razlučiti, razlikovati, razaznati) 1. razum, razbor; 2. obzirnost u govoru; 3. vođenje računa o osjetljivosti drugoga; 4. šutljivost u pogledu tuđih tajna; 5. velikodušnost ili uviđavnost (pobjednika); **predati se na diskreciju** — predati se na milost i nemilost; *prid.* **dìskretan** *(v.)*; **dìskrecioni** — koji postupa po vlastitom nahođenju; **dìskreciono pravo** — pravo rukovodioca da po vlastitom nahođenju, unutar zakonskog okvira, donosi neka rješenja.
diskreditacija *lat.* gubitak kredita, stjecanje nepovjerenja, ozloglašenje, neugodna razvikanost.
diskreditirati, -ditīrām *lat.* (dis — raz + *isp.* kredit) uzeti komu dobar glas; pokvariti komu kredit; ozloglasiti koga i osporiti nekome autoritet; **diskreditirati se** — izgubiti povjerenje, kredit; doći na zao glas; osramotiti se; *isto i* **diskreditovati,** -ujem.
diskrepancija *lat.* (discrepare — neskladno zvučati) neskladnost, različitost, razdor, nesuglasnost; neslaganje u mišljenju, protuslovlje; *prid.* **diskrepantan,** -tna, -tno — neskladan, različit, razročan, protuslovan.
dìskretan, -tna, -tno *lat.* (*isp.* diskrecija) 1. razborit, uviđavan; 2. koji čuva tajnu; 3. pažljiv, odmjeren, obziran u govoru; koji vodi računa o osjetljivosti drugoga; nenametljiv, umjeren, smotren, oprezan; 4. profinjen, neupadljiv, koji se bučno ne ističe;

jedva vidljiv, jedva čujan, suzdržan; 5. prisan, intiman; 6. izdvojiv iz cjeline, djeljiv; *izv.* **diskretnost,** -osti.

diskriminacija *lat.* (discriminare — razlučivati, dijeliti) ograničenje prava, podjela prema različitim osobinama, pravna nejednakost; u međunarodnim odnosima — davanje predstavnicima ili organizacijama neke države manjih prava nego se daju drugim državama; **rasna diskriminacija** — obespravljeni položaj kolonijalnih i polukolonijalnih naroda koji se nalaze pod imperijalističkim ugnjetavanjem, i uvredljiv odnos prema nacionalnim manjinama sve do najkrvavijeg oblika, npr. linčovanja i prisilnog preseljavanja čitavih naroda; rasna diskriminacija temelji se na nečovječnoj »teoriji« rasizma; *prid.* **diskriminacioni.**

diskriminanta, *2. mn.* diskriminanta *i* diskriminanata *lat.* (*isp.* diskriminacija) *mat.* kod kvadratnih jednadžbi izraz pod korijenom o kome ovisi da li će korijeni u općem rješenju jednadžbe biti realni ili kompleksni.

diskriminator *lat.* uređaj za demodulaciju radio-valova s frekventnom modulacijom.

diskriminirati, -miniram *lat.* (discriminare) vršiti diskriminaciju *(v.),* praviti razliku, biti pristran, smanjivati nečija prava, prikraćivati nekoga, uskraćivati nekome; *isto i* **diskriminovati,** -ujem.

diskurs, *2. mn.* diskursa *lat.* (discursus) razgovor, govor; raščlanjivanje; **diskurzivan,** -vna, -vno — koji se izvodi s pomoću razumnoga raščlanjivanja, misaonog zaključivanja, pojmovan, logički, deduktivan, izveden; rasut, rastresen, nesabran (npr. svijest); *prot.* intuitivan.

diskusija *lat.* (discutere — razbiti, rastjerati, ukloniti) pretresanje nekoga predmeta; rasprava, debata; razglabanje; iznošenje i kritika raznih mišljenja o nečemu da bi se došlo do istine; pobijanje protivničkog mišljenja i uklanjanje zapreka sporazumu; nije, međutim, dobra upotreba u značenju »govor pojedinca«, npr. »Od brojnih diskusija izdvajamo samo dvije«... (Novine); *isto i dubr.* **diskusijon,** -oni (Vojnović); **izvan diskusije** — razumljivo samo po sebi (Krleža); **diskutabilan,** -lna, -lno — o kome se može diskutirati, koji je predmet raspravljanja, nesiguran, neutvrđen, prijeporan, sporan; *često i u franc. obliku;* **diskutabl; diskutirati,** -kutiram — pretresati, raspravljati; razgovarati o nekom predmetu iznoseći razloge i proturazloge; *isto i* **diskutovati,** -ujem; **diskutant,** *2. mn.* diskutanata — tko sudjeluje u diskusiji; *žen.* **diskutantkinja** (*akc. i* **diskutantkinja**).

diskvalifikacija *lat.* (dis — raz + *isp.* kvalifikacija) 1. proglašenje nedostojnim ili nesposobnim; 2. *sport.* zabrana javnog nastupanja kao kazna za sportske prekršaje; **diskvalificirati,** -ficiram — 1. proglasiti nesposobnim, nedostojnim; 2. isključiti iz natjecanja zbog neke pogreške; *isto i* **diskvalifikovati,** -ujem; **diskvalificirati (diskvalifikovati) se** — izgubiti povjerenje, vlastitim se postupcima učiniti nedostojnim za vršenje časnih djela, obrukati se, osramotiti se.

dislalija *grč.* (dys — ne, raz + lalein — govoriti) općeniti naziv za sve poremećaje u govoru.

disleksija *grč.-lat.* (dys — ne, lego — čitam) psihičke smetnje kod čitanja, pogreške pri čitanju.

dislokacija *franc.* (dislocation — razmještaj) 1. raspored oružanih snaga (vojske, vojnih ustanova) na teritoriju nekoga kraja ili zemlje, razmještaj, raspoređaj; 2. *pomor.* raspored brodova u lukama, bazama i uporištima ili kolonijama; 3. *anat.* iščašenje; 4. uopće: raspad, prijelom, poremećaj, propast; *prid.* **dislokacijski** *i* **dislokacioni,** -a, -ō; *glag.* **dislocirati,** -lociram — 1. pomaknuti s mjesta, pomjeriti; 2. razmjestiti, npr. vojne jedinice radi stanovanja; 3. poremetiti; *isto i* **dislokovati,** -ujem.

dismembracija *lat.* (dis — raz + membrum — ud, član) raščlanjivanje, razuđivanje, komadanje, odjeljivanje udova i sl.; *također i* odcjepljenje.

dismenoreja *grč.* (dys — ne, raz + *isp.* menoreja) smetnje kod menstruacije.

dismetrija *grč.* (dys — ne + metron — mjera) *med.* nesposobnost ocjenjivanja udaljenosti, veličine nekog predmeta i sl.

Disney Walt (*čit.* Dizni Volt), zapravo Walter Elias (1901—1967); završivši likovnu akademiju u rodnom gradu nacrtao je god. 1922. sa nekoliko kolega prve trik-filmove *(v.);* slavan je postao 1928. kreacijom Miki Mausa (Mikimaus); kasnije je osnovao vlastito filmsko poduzeće u kojem je izradio svjetski poznate filmove s motivima iz priča za djecu (Snjegulica, Pepeljuga, Pinokio, Alica u zemlji čudesa, Peter Pan), a bavio se i kulturnim i dokumentarnim filmovima (»Pustinja živi«, »Čudesa prerije«) i crtežima koji se svakodnevno objavljuju u novinama (i kod nas): **Disneyland** (*čit.* Dizni-

lend) — Disneyeva zemlja, tj. muzej i zabavište u kojem su izložene figure, pojave i scene iz Disneyevih bajki; po uzoru na ovakvu instituciju u Americi, izgrađen je posljednjih godina 1961—1966. i evropski Disneyland u Perugi u Italiji (mala parna željeznica, zool. vrt, dvorac iz bajke, auto-drom itd.).

disocijàcija *lat.* (dissociare — razdružiti, razdvojiti, otuđiti) 1. *kem.* raspadanje, razdvajanje, razdruživanje, rastavljanje molekula na sastavne dijelove pod utjecajem električne struje, topline i dr.; 2. *psih.* neprisjećanje, zaboravnost; prekidanje asocijativno vezanih procesa; *glag.* **disocìrati,** -socīrām.

disolucija *lat.* (dissolvere — razriješiti, razvezati, rastaviti) raspadanje, rastava, rastvaranje ili preobražavanje nekoga tijela pod djelovanjem nekoga činioca koji u nj prodire

disonanca, *2. mn.* disonancā (*pored* **disonancija**) *lat.* (dissonus — neskladan) 1. nesklad glasova, pogrešan akord; 2. *prenes.* neslaganje, nesuglasje; *prot.* konsonanca; **disonantan,** -tna, -tno — neskladan, nesazvučan, pogrešan u skladu glasova (Begović); **disonirati,** -sonīram — biti u neskladu, razilaziti se u mišljenju i sl.

disop(s)ija *grč.* (dys — ne, raz + ops, *gen.* opos — oko, vid) loš vid, slabovidnost.

disorijentàcija *v.* dezorijentacija.

dispanzer, -era *franc.* (dispensaire — apoteka s besplatnim lijekovima) medicinska ustanova koja ima zadatak ne samo da ambulantno liječi bolesnike nego i da sprečava različite bolesti (tuberkulozu, venerične bolesti i dr.), djelujući na okolnosti pod kojima ljudi žive i rade; **dispanzerizàcija** — sistem mjera za čuvanje zdravlja preko mreža dispanzera.

dìspar *lat.* nejednak, neravnopravan.

dìsparatan, -tna, -tno *lat.* (disparare — razdvojiti, rastaviti, rasparíti) nejednolik, nesloživ, nespojiv, potpuno različit, nesuglasan, oprečan; koji ne spada zajedno; nepomirljiv, raznorodan, nepodudaran, nespojiv, podvojen, neujednačen; **disparitet,** -eta — nejednakost, nesuglasnost, nejednolikost, nespojivost, nepodudarnost, suprotnost, protivština (kod starijih pisaca »protimba«) i sl.; *isto i* **disparàtnost,** -osti.

dispareunija *grč.* (dys — ne + pareunos — koji kraj nekoga leži) *med.* bol kod žena za vrijeme seksualnog odnosa.

dispečer *engl.* (dispatcher — pošiljač, otpremalac) 1. skretničar, radnik koji regulira promet vlakova na jednom dijelu pruge; 2. radnik koji regulira raspodjelu električne energije na električnoj stanici ili na energo-sistemu nekoliko električnih stanica povezanih među sobom; 3. radnik koji upravlja čitavim tokom proizvodnje mehaniziranog poduzeća iz jednoga središta koje je opremljeno potrebnom signalnom aparaturom i sredstvima za vezu; 4. operativni organ poduzeća, direkcije ili višeg rukovodstva koji ima zadatak da ubrza i poboljša izvršenje planskih zadataka i uklanja teškoće; karakteristika dispečerskog rada je brza i izravna intervencija sa što manje formalnosti, ekspeditivnost.

dispensìjer, -ijera *tal.* (*isp.* dispenza 2) kuhar i čuvar namirnica na brodu (Jakov Carić).

dispènza *lat.* (dispensare — podijeliti, razrediti, upravljati; osloboditi, razrješavati) 1. oprost; oslobođenje od obveza ili propisa (crkvenih) u pojedinim slučajevima; uopće dopuštanje ostvarenja nekoga prava unatoč postojećim zabranama; 2. (*tal.* dispensa) ostava, komora, smočnica, »špajza«, »spiza«; *isto i* **dispenzàcija** (uz dodatak; 3. u farmaciji propisno doziranje, spravljanje i izdavanje lijekova); **dispenzírati,** -penzīram — podijeliti dispenzu, osloboditi od obveze.

dispepsija *grč.* (dys — ne + pepsis — kuhanje) probavna smetnja, teška i bolna probava; **dispeptičan,** -čna, -čno — teško probavljiv.

dìsperan *tal.* (*isp.* desperacija) očajan (Nar.).

disperati se, -ām se *tal.* (disperare) *v.* desperirati (Vojnović).

dispergírati, -pergīram (*isp.* disperzija) — raspršivati, rastvarati, drobiti u veoma sitne komadiće, u djeliće, u kapljice; *isto i* **dìspergovati,** -ujem.

disperzija *lat.* (dispergere — razasuti, raspršiti) 1. *kem. i fiz.* drobljenje tvari u veoma sitne djeliće; razlaganje, raspršivanje, rasap, rasipanje; 2. kemijska smjesa u kojoj su jedna ili više tvari raspršene u drugoj tvari u obliku veoma sitnih čestica (otopine, emulzije, sprejevi); **disperzija svjetlosti** — različito lomljenje zraka razne boje pri prijelazu iz jedne sredine u drugu; raspršivanje svjetlosti; razasjev, rasjev; *prid.* **dìsperzioni; dìsperzīvan,** -vna, -vno.

displaced persons *engl.* (*čit.* displeist persns) raseljene osobe; *v.* DP.

displazija *grč.* (dys — ne + plasso — obrazujem, tvorim) nenormalan razvoj pojedinog organa ili čitavog organizma; *isp.* aplazija.

dispneja *v.* dispnoja.

dispnoja *grč.* (dys — ne, raz + pnoe — disanje) smetnje pri disanju, teško disanje, zaduha, sipnja, astma *(v.)*.

disponent, *2. mn.* disponenata *lat.* (disponere — razmjestiti; postaviti; upraviti) opunomoćenik, ovlaštenik; raspolagač, poslovođa; čovjek koji raspolaže.

disponibilan, -lna, -lno *lat.* (*franc.* disponible) raspoloživ, koga ima na skladištu, u rezervi, kojim se može disponirati.

disponirati, -poniram *lat.* (*isp.* disponent) 1. raspolagati, raspoložiti; 2. narediti, naložiti; 3. izvršiti dispoziciju; **disponiran** — raspoložen; koji je u raspoloženju (dobro disponiran — dobre volje; loše disponiran — neraspoložen, zlovoljan); *isto i* **disponovan.**

dispozicija *lat.* (dispositio, *isp.* disponent) 1. plan rasporeda brodova radi usidrenja na sidrištu ili u zaljevu; 2. *vojn.* pismena naredba vojsci za bitku ili za izvršivanje marša pod ratnim okolnostima; 3. *pravn.* onaj dio pravnog propisa (norme) koji sadrži pravila o ponašanju građana u danom slučaju, za razliku od sankcije koja predviđa kaznu za slučaj povrede tog pravila ponašanja; 4. raspoloženje, nastojanje; sklonost za nešto, naklonost prema nečemu, talent, nadarenost; 5. raspolaganje, spremnost na uslugu *(stajati, biti na dispoziciji)*; 6. raspored, plan rada, naputak, uputa; *prid.* **dispozicioni** *i* **dispozicijski,** -ā, -ō; **dispozicioni fond** *v.* fond; **dispoziciono pravo** — odredbe zakona koje se primjenjuju ako parbene stranke nisu drugačije ugovorom utanačile međusobni odnos.

dispozitiv *lat.* (*isp.* dispozicija, disponent, disponirati) 1. odluka, rješenje; 2. izreka presude ili rješenja, tj. onaj dio sudske presude ili rješenja koji sadrži odluku do koje je sud došao; pravorijek; prije dispozitiva dolazi *glava* presude odnosno rješenja, a iza njega *razlozi* koji obrazlažu, opravdavaju dispozitiv (izreku); **dispozitivan,** -vna, -vno — koji odlučuje, rješava.

disproporcija *lat.* (dis — raz + *isp.* proporcija) nerazmjer, nerazmjernost, nesklad, neskladnost, pretjeranost, nejednakost; *prid.* **disproporcionalan,** -lna, -lno — nerazmjeran, neujednačen, pretjeran; *izv.* **disproporcionalnost,** -osti.

disprozij, -ija (*pored* **disprozijum**) *grč.* (dysprositos — teško pristupačan) — *kem.* element; redni broj 66, atomska težina 162,46, *znak* Dy.

disputacija *lat.* (disputare — raspravljati, prepirati se) 1. rasprava, raspra, prijepor, prepirka; 2. diskusija, debata; *isto i* **disput,** disputa *(m. roda) i* **disputa,** dispute *(ž. roda), 2. mn. (od obojega)* disputā; **disputant,** *2. mn.* disputanata — tko sudjeluje u disputaciji; **disputirati,** -putiram — diskutirati, debatirati; voditi disputaciju; prepirati se; boriti se riječima i razlozima; *isto i* **disputovati,** -ujem.

disquisition *franc.* (*čit.* diskizisjon) ispitivanje, istraživanje (Krleža).

disritmija *grč.* (dys — ne, raz + *isp.* ritam) pomanjkanje ritma, nesklad, neravnomjernost, nerazmjer, nepravilnost.

dissous-plin (*čit.* disu-plin) *franc.* (dissous — otopljen) acetilen *(v.)* otopljen u acetonu.

distanca, *2. mn.* distanca *lat.* (distantia) 1. razmak, razlika, udaljenost; daljina, dalečina, odstojanje; 2. *vojn.* udaljenost među borcima ili među pojedinim borbenim jedinicama po dubini; *isto i* **distancija;** *prid.* **distancionī; distancionā cjevčica** — specijalna naprava u artiljerijskoj granati kojom se regulira moment rasprsnuća granate; **distancirati (se),** -stancīrām (se) — biti udaljen, na razmaku, čuvati svoje dostojanstvo, odmaknuti (se), suzdržljivo se ponašati, stajati po strani; **distancmeser** *njem.* (*isp.* distanca + Messer — mjerač) daljinomjer (Feldman).

distansa *v.* distanca.

disteleologija *grč.* (dys — ne, raz + *isp.* teleologija) nauka (začetnik Ernest Haeckel) koja je u suprotnosti s teleologijom, tj. koja tvrdi da u svijetu nije ništa svrsishodno i savršeno; *pril.* **disteleološki** — nesvrhovito, nesvrsishodno (Krleža, *Aretej*).

distengīran *v.* distingiran (Matoš).

distih, *mn.* -si *grč.* (*isp.* di... + stih) dvostih; kitica od dva stiha; cjelina od dva stiha koji imaju potpun smisao; **elegījskī distih** — cjelina od jednoga heksametra i pentametra *(v.)*.

distilirati *franc.* (distiller) *v.* destilirati.

distimija *grč.* (dys — ne + thymos — duša, srce, životna snaga) *med.* neraspoloženje, razdražljivost, potištenost.

disting(v)irati, -ting(v)īrām *lat.* (distinguere — razlikovati; uresiti) razlikovati, odlikovati, lučiti (loše od dobroga), podvlačiti,

naglašavati (osobine); **qui bene distinguit, bene docet** *lat.* (*čit.* kvi bene distingvit, bene docet) tko dobro razlikuje (zna), dobro poučava; **disting(v)iran** — otmjen, odličan, elegantno udvoran, uglađen; koji razlikuje lijepo od ružnoga.

distinkcija *lat.* (distinctio) 1. razlikovanje, razlika; 2. *vojn.* znakovi za razlikovanje čina (*isp.* distingvirati); **distinktīvan,** -vna, -vno — koji odvaja, razlučuje.

distomat, -āta *grč.* (dístomos — dvosječan, dvokolosječan) vrsta daljinomjera; *isto i* **distometar.**

distomatoza *grč.* (dístoma — metilj) metiljavost (teška bolest jetara koju uzrokuje ovčji metilj: jaki proljevi, često i krvavi, koji mogu dovesti i do ciroze, *v.*); *isto i* **distomijaza.**

diston *lat.-grč.* nečist glas, disonancija, nesuglasje, nesklad (Krleža).

distonacija *lat.* (dis — raz + *isp.* ton) nesuglasje, odudaranje od pravog tona; *isto i* **distonija; distonia neurovegetativa** — *med.* poremećaj u normalnoj napetosti mišića, živaca i krvnih žila; **distoničan,** -čna, -čno — tonski nečist; **distonirati,** -tonīram — nečisto (previsoko ili prenisko) svirati ili pjevati; pjevati krivi glas; odudarati (zvukovno), biti razdešen; *isto i* **distonovati,** -ujem.

distorzija *lat.* (distorquere — izvraćati) iščašenje, uganuće (nekog uda), iskrivljenje, ušinuće; prevraćanje očima; izopačenje; izobličenje.

distrakcija *lat.* (distrahere — razvući, rascjepkati) 1. rastresenost, rasijanost; 2. razdvojenost; dioba, rastava; odvajanje jednog dijela od cjeline; 3. zabava, razonoda.

distribucija *lat.* (distribuere — razdijeliti, podijeliti) podjela; izdavanje, npr. živeža; raspodjela, npr. tipografskih slova iz razloženoga sloga u pojedine pregratke; **distributīvan,** -vna, -vno — 1. koji se tiče distribucije, koji se dijeli, razdjeljuje; 2. *gram.* **distributīvnī brojevi** — dijelni, dioni brojevi (po jedan, po dva, po tri itd.); **distribuirati,** -buīram — dijeliti, vršiti distribuciju; **distributer,** -era — razdjeljivač, raspodjeljivač, djelitelj, razdavač, razvodnik, razmještač, raspoređivač.

distrikt, *2. mn.* distrikātā *lat.* (districtus) okrug, okružje, kotar; područje, oblast (u nekim zemljama); *prid.* **distriktualan,** -lna, -lno; **distriktualna tabula** — *hist.* okružni, kotarski sud (Đalski).

distrofija *grč.* (dys — ne + trefō — hranim) poremećenje u ishrani tkiva organa ili čitavoga organizma; izgladnjelost.

disturbacija *lat.* (disturbatio) razor, rasap, razvrgnuće, osujećenje, ukinuće.

disturbo *v.* dišturbi.

disurija *grč.* (dys — ne + urin) smetnje pri mokrenju, teško izlučivanje mokraće; *isp.* dijureza; **dysuria psychica** (*čit.* disurija psihika) *med.* nemogućnost mokrenja u eventualnoj prisutnosti drugih osoba ili od straha da bi netko mogao naići.

dišer! *tur.* (dyšary) *uzv.* van!, napolje!; **dišerisati,** -šem — istjerati, izbaciti nekoga; **dišer-avlija** — vanjsko dvorište (u arhitekturi turskih kuća); *isp.* ičer-avlija.

dišija, *2. mn.* dišījā *tur.* (diši) žena, ženka.

dišperacijun, -uni *tal.* (disperazione) *v.* desperacija (Begović).

dišpet *v.* despet.

dištrikt *v.* distrikt.

dišturbi, dišturba *(mn.) tal.* (disturbo) uznemirenje, smetnje, uzrujavanja (Draženović).

ditiramb, *2. mn.* ditirāmbā *grč.* (dithyrambos) 1. kod starih Grka — himna u čast bogu Dionizu (Bakhu); 2. lirska pjesma nadahnuta oduševljenjem nad čulnim užicima što ih pruža život; 3. *prenes.* hvalospjev, slavospjev, slavopojka; pretjerana, preuveličana hvala; *prid.* **ditirampskī (ditirambičkī),** -ā, -ō *i* **ditirambičan,** -čna, -čno; **ditirambičnost,** -osti — svojstvo onoga što ima osobine ditiramba, pjesnička zanosnost, izražajna veličanstvenost, umjetnička snažnost, bogata rječitost, frazeološka zvučnost, metrička uzvišenost, birana nesvakidašnjost, probranost izričaja, svečana produhovljenost itd.

Dítrich *v.* Dietrich.

diureza *v.* dijureza; **diuretik** (dijuretik) sredstvo za pospješivanje mokrenja.

diurna *v.* dijurna.

dīv[1] *tur.* (div) mitološko biće ljudskoga lika i neobično velike snage, džin, kolos, gigant, orijaš, gorostas; *prenes.* ljudina, ljudeskara, momčina.

Dīv[2] — kod nekih naših prevodilaca ime za starogrčkog boga *Zeusa* (uzeto prema grčkoj deklinaciji: *nom.* Zeus, *gen.* Dios, *dat.* Dií, *ak.* Día).

dīva[1] *lat.* (divus — nebeski, božanski) 1. boginja; 2. darovita pjevačica, čuvena s uspjeha (npr. *operna diva*); 3. slavljena filmska ili kazališna umjetnica, filmska (kazališna) »zvijezda«, »star« *(v.)*, »vedeta«.

diva[2] *v.* diba.

divae memoriae *lat.* (*čit.* dīve memōrije) blage uspomene (npr. pokojnik), »blagopokojni«.
divagácija *lat.* (divagari — lutati) buncanje, nepovezan govor, zastranjivanje od predmeta razgovora, bulažnjenje, lutanje u mislima; *glag.* **divagírati,** -vàgīrām.
divȁn, -ana *tur.* (divan) 1. vrsta sofe, kanapea bez naslona (*u ovom značenju čest i akc.* **dȉvān,** dȉvāna); 2. tursko carsko vijeće; turska vlada, sjedište vlade, glavni grad, prijestolnica; 3. prijestolje, tron; 4. balkon, doksat; 5. vijeće, sijelo, razgovor (otuda divániti = = razgovarati); 6. zbirka lirike istočnjačkog pjesnika; **divān-kabànica** — duga crvena debela kabanica od jakoga sukna (Nar.); *prid.* **divānskī (dȉvānskī).**
divāna *v.* dogana; *isp.* divona.
divandžija (*isp.* divan) 1. tko lijepo i zanimljivo govori, ćaskalo, kozer, zabavljač; 2. tko prisustvuje divanu, »sijeldžija«.
divanhana (*isp.* divan) prostorija za razgovor i pušenje; trijem u bosanskim kućama (na katu); *isto i* **divana** *i* **divanana.**
divánija *tur.* (divane) sulud čovjek, luđak, budala, mahnitac, glupan, blesavac, idiot, pustahija, neobuzdano čeljade, obijesnik.
divanisati, -šem *v.* divaniti.
divániti, dìvānīm *tur.* (*isp.* divan) govoriti, razgovarati; *u slavonskim dijalektima:* ašikovati, voditi ljubav.
divčik[1] *v.* dilčik.
divčik[2] *tur.* (dipčik) 1. kundak; 2. donji dio preslice ili nekog drugog predmeta, npr. križa; 3. vrat tambure, gusala.
dīv-džabe *tur.* začudno jeftino, gotovo badava; *isp.* špotbilig.
dȉver *v.* deverika.
divergencija *lat.* (divergere — razilaziti se, odstupati, biti okrenut na razne strane) 1. *biol.* pojava različitih osobina pri razvitku neke vrste životinja ili biljaka (*isp.* konvergencija); 2. *mat.* broj koji karakterizira razilaženje vektora *(v.)*, tj. mijenjanje vektornoga mlaza u svakoj točki vektornoga polja; 3. *lingv.* razbijanje jednoga zvuka govora u toku njegova razvitka na nekoliko zvukova; 4. *opt.* rasipanje, razilaženje svjetlosnih zraka; 5. neslaganje, razmimoilaženje u mišljenju, nesuglasje, oprečnost, suprotnost, nesuglasnost; **divergéntan,** -tna, -tno — koji se razilazi, razmimoilazi; oprečan, suprotan, nesuglasan, različit; *izv.* **divergentnōst,** -osti; **divergírati,** -vergīram — razmimoilaziti se; udaljivati se jedno od drugoga.

diversa (*mn. sr. roda; čit.* divērza) *lat.* (diversus — različit, odijeljen) razne stvari, razno.
divertìkul *lat.* ograničeno izbočenje (kila) stijenke šupljih organa, npr. jednjaka **(diverticulum esophagi); diverticulum viscerum** — slična pojava u utrobi.
divertìmenat, -énta, *2. mn.* divertìmenātā *tal.* (divertimento) *v.* divertisman (Vojnović).
divertiménto *tal.* isto što i divertisman.
divertìsmān, -āna *franc.* (divertissement) 1. slijed različitih plesova, osobito u baletu, kao umetak ili dodatak operi ili kazališnoj predstavi uopće; 2. kraća instrumentalna komorna kompozicija jednostavnog karaktera u 3—4 stavka, po formi između svite i sonate; 3. zabava, razonoda.
divertiškati se, -ām se *tal.* (divertirsi) zabavljati se (Vojnović).
dìvērtiti, -īm *tal.* (divertire) zabavljati.
divérzan, -zna, -zno *lat.* (diversus) različit, svakovrstan (*isp.* diversa).
diverzant *v.* diverzija.
divérzija *lat.* (diversus — različit, suprotan, neprijateljski) 1. ratna operacija koja se vrši da bi se snage protivnika odvukle sa glavnoga pravca ili bojišta; 2. akcija uperena protiv neprijateljskih objekata u pozadini, u toku partizanske borbe — rušenje pruga, neprijateljskih komunikacija, skladišta i dr.; 3. oblik ilegalne aktivnosti, sabotaže, koju vrše agenti neke strane države ili klasnog neprijatelja u nekoj zemlji, a očituje se u kvarenju, paljenju i razaranju važnih vojnih i industrijskih objekata (tvornica, skladišta i dr.); 4. *v.* digresija; 5. neslaganje u mišljenju, razmimoilaženje; **diverzant,** *2. mn.* diverzanātā — 1. čovjek koji vrši diverziju, kome je zadaća da izvrši diverziju; 2. *prenes.* onaj koji kvari slogu u nekom radu; *prid.* **diverzantskī;** *isto i* **diverzionist(a);** *prid.* **diverzionìstičkī.**
dìvhana *v.* divanhana.
divide et impera *lat.* (*akc.* dȉvide et ȉmpera) razdvoj pa vladaj (politički princip starorimskih osvajača i suvremenih imperijalista koji se sastojao i sastoji u tome da protivnike treba najprije oslabiti, npr. neslogom, da bi lakše podlegli u borbi); *isp.* divide ut regnes.
divide in partes aequales *lat.* (*čit.* ...ekvāles) podijeli na jednake dijelove (oznaka na liječničkim receptima).
divìdend, *2. mn.* divìdenādā *lat.* (dividere —

dijeliti) dijeljenik; broj koji treba dijeliti; *isp.* divizor.

dividenda, *2. mn.* dividendā *i* divìdenādā *lat.* (dividere — dijeliti) razmjeran dio dobitka dioničkog društva koji se na temelju bilance dijeli dioničarima; *prid.* **divìdendnī.**

divide ut regnes *lat.* podijeli da bi zavladao; *isp.* divide et impera.

dividirati, -vìdīrām *lat.* (dividere) dijeliti, podijeliti.

dividivi, -īja *indijan.* plod (mahuna) tropske biljke Caesalpina coriaria (afrički glog); sadrži 42% tanina i služi za štavljenje koža.

divinacija *lat.* (divinare — slutiti, pogađati, proricati) 1. gatanje, vračanje, proricanje; predviđanje, naslućivanje budućih događaja, vidovitost; 2. obožavanje, pripisivanje božanstvenih svojstava (Krleža).

Divīna komedija — »Božanstvena komedija« — spjev talijanskog pjesnika Dantea Alighierija; sastoji se od tri dijela: Pakao, Čistilište i Raj (*u našim starim prijevodima:* »Divna gluma«).

dìvinatōran, -rna, -rno *lat.* (divinus — božanski) božanstven, nadzemaljski, proročki, proročanski.

divinizàcija *lat.* (divinus — božanski, božanstven) obožavanje, iskazivanje počasti kao božanstvu; **divinizírati,** -ìzīrām — 1. ubrojiti među božanstva; štovati kao božanstvo; 2. *prenes.* »dizati do neba«, pretjerano hvaliti.

divit, *2. mn.* dìvīta *tur.* (divit) tintarnica, kutija s tintom i kalemom (perom od trstike); **divìtar,** -āra — pisar u nekadanjoj turskoj administraciji.

divīz, -íza *lat.* (divisus — razdioba) tipografski znak odjeljivanja u tekstu (crtica, zvjezdica itd.); *isp.* tire.

divìzam, -zma (*isp.* diva) obožavanje (filmskih) diva, kult filmskih »zvijezda«, »starova«.

divīzija *lat.* (divisio — razdioba) 1. *vojn.* strateška jedinica, sastavljena od nekoliko pukova ili brigada; divizije mogu biti: pješadijske, konjaničke, tenkovske i dr.; izraz divizija upotrebljava se i za pomorski sastav ratnih brodova jednorodnog tipa, npr. divizija ratnih brodova; 2. *fil.* logički postupak kojim se određuje opseg pojma; 3. *mat.* računska radnja dijeljenja; 4. uopće: podjela, razvrstavanje (u sportu Francuske npr. isto što kod nas *liga*); *prid.* **divìzījskī.**

divizion, -óna *lat.* (*isp.* divizija) strateška jedinica od 2 do 3 baterije u artiljeriji ili od 2 do 3 eskadrona u konjici i sl.; *prid.* **diviziōnskī.**

divizionar, -āra, 5. dìvizionāru *i* -āre *lat.* divizijski general; *isto i* **divizionēr,** -ēra.

divizionìzam, -zma *lat.* slikanje sitnim mrljama ili točkicama koje se — gledane iz daljine — stapaju u cjelovit utisak; *isp.* poentilizam.

divizma *lat.* (Verbascum thapsus) biljka iz porodice zijevalica s velikim dlakavim listovima; primjena u medicini (Jagoda Truhelka).

divīzor *lat.* (divisor) *mat.* djelitelj, djelilac, broj kojim se dijeli, *isp.* dividend (10 [dividend] : 5 [divisor] = 2 [kvocijent]).

divōna *v.* dogana.

divoto *tal.* (*akc.* divōto) *muz.* pobožno.

divulgātor *lat.* (*isp.* vulgus — svjetina) razglašavač, pronositelj vijestī, širitelj informacija, popularizator, reklamer, »glasnogovornik«.

dīvus *lat.* božanski (pridjevak starorimskih careva).

dixi *lat.* (*čit.* dìksi) »rekao sam« (završna riječ u govorima); **Quod dixi, dixi** (*čit.* kvod d. d.) — što rekoh, rekoh; **Dixi et salvavi animam meam** — rekao sam i pobijedio dušu svoju, tj. po dužnosti sam svoje rekao i time umirio svoju savjest; *slično je i:* **dixi et animam levavi** — rekoh i olakšah dušu.

dixieland *v.* diksilend.

dìz *tur.* (dizi) red, niz, niska; *isto i* **dìza,** dìzē.

díza (dízna) *njem.* (Düse) konično sužena cijev u kojoj se kod strujanja tekućina i plinova tlak pretvara u brzinu (tlačna diza) ili obrnuto (usisna diza); naši izrazi: sapnica, mlaznica, brizgaljka, sisak, pročišćivač, čistač.

dizadžo *v.* disažio.

dizājn *engl.* (design) *v.* desen; **dizājner** — crtač, pronalazač, umjetnik koji se bavi oblikovanjem motiva za industrijske proizvode (npr. za desene i šare u tekstilnoj industriji, za pokućstvo, jedaći pribor itd.).

dìzdar, -āra, 5. dìzdāru *i* -āre *perz.* (diz — tvrđava + dar — držati, imati) 1. zapovjednik grada; 2. vratar kod tvrđave; 3. stražar na vratima; *prid.* **dizdārov (-ārev); dìzdārskī;** *žen.* **dizdārovica (-ārevica).**

dizdin, dizdum *v.* dizgin (Nar.).

dízel *v.* Dieselov motor; **dízelica** — lokomotiva na pogon Dieselovim motorom; *isto i* **dízelka.**

dizentèrija *grč.* (dys — ne + enteron — utroba) srdobolja, griža; teška zarazna bolest

koja se očituje u upali debelog crijeva i krvavom proljevu; **amebna dizenterija** — amebijaza; *prid.* **dizenteričan,** -čna, -čno.
dizertàcija *v.* disertacija.
dìzga, *2. mn.* dízgā *i* dizgī *tur.* (dizge) 1. odrezak, okrajak (npr. čohe); podvezica za čarapu; traka; 2. staza, pravac; 3. niz, povorka.
dìzgen *v.* dizgin.
dìzgīn, -ína *tur.* (dizgin) uzda, vođica; povodac; **dizgìnati,** -ām — upravljati konjem odn. konjskom zapregom, a onda i općenito obuzdavati, vladati, i to strogo, grubo, samovoljno, »držeći na uzdi«.
dizgràcija *tal.* (disgrazia) nesreća, nezgoda, napast, bijeda, zla kob.
dizgrèsija *v.* digresija.
dìzgūn *v.* dizgin.
dizgust *tal.* (disgusto) neprilika, nevolja, neugoda, neprijatnost; gađenje, gnušanje, odvratnost; gršćenje; *glag.* **dizgustírati,** -gustīrām; *isp.* degutirati.
dìzija, *2. mn.* dìzījā *tur.* (dizi, *isp.* diz) 1. red, niz, niska, ogrlica od dukata, koralja, bisera; 2. povorka.
diziluzija *v.* deziluzija.
dízl *v.* dizel.
dìzlaci *v.* dizluci.
dìzluci, dìzlūkā *(mn. m. roda) i* **dìzluke,** dìzlūkā *(mn. ž. roda) v.* tozluke, getra.
Dìzma (kod naših pisaca i **Dìzmuš**) — ime jednoga od dvojice razbojnika koji su, prema biblijskoj priči, bili razapeti zajedno s Isusom Kristom (prema legendi — povjerovao u Krista i zbog toga ga katolička crkva slavi kao sveca); u užem smislu i jedna crkvica u zagrebačkoj Novoj vesi (Krleža).
dizmenoreja *grč.* teška, bolna menstruacija *(v.).*
Dìzmuš *v.* Dizma.
dízna *v.* diza.
Dìzni *v.* Disney.
dizùrija *v.* disurija.
dìždūn *v.* dizgin (Nar.).
dižòrdīn, -ína *tal.* (disordine) nered, neurednost, zbrka; *prenes.* nemiri, bune (D. Šimunović).
DJ — automobilska oznaka za Đakovicu (Kosovo) (po staroj grafiji *Djakovica*).
djènjgi, 2. djènjgī *(mn. m. roda) rus.* (dengi) novac, novci.
DK — automobilska oznaka za *Dansku* (Danmark).
dkg — *skrać. za* dekagram *(v.).*
dkl — *skrać. za* dekalitar *(v.).*
dkm — *skrać. za* dekametar *(v.).*
D. K. W. (*izg.* dekavē, 2. dekavēa) *skrać. za njem.* Deutsche Kraft-Werke (*čit.* dòjče kràft-vèrke), poznata njemačka tvornica motornih vozila.
dl — *skrać. za* decilitar *(v.).*
DLH — *skrać. za njem.* Deutsche Lufthansa (njemačko društvo za avionski promet).
dm — *skrać. za* decimetar *(v.).*
DM — *krat.* za njem. *deutsche Mark* (*čit.* Dòjče ...) njemačka marka (novčanica).
D. M. — *skrać. za lat.* Dis (Diis) Manibus (sacrum) — posvećeno blaženim duhovima pokojnika.
Dmìtrij *v.* Dimitrije.
DNB (*izg.* de-en-bē, de-en-bea) *skrać. za* Deutsche Nachrichtenbüro (*čit.* Dòjčes Nāhrihtenbirō) — Njemački ured za obavijesti.
Dnjèprostrōj, -oja (*rus.* Dneprovskaja gidroelektričeskaja stancija) kod nas još u vrijeme izgradnje stvoren izraz za ogromnu branu na Dnjepru koja snabdijeva električnom energijom čitavo Zaporožje i mnogobrojne industrijske kombinate (u SSSR).
do — prvi glas solmizacije *(v.);* pjeva se mjesto glasa c (ce).
DO — automobilska oznaka za *Doboj.*
doàjēn, -ēna, 5. doàjēne *franc.* (doyen — dekan) 1. najugledniji član diplomatskog zbora ili nekog drugog uglednog skupa; 2. dekan fakulteta.
dòberman (po imenu uzgajača Nijemca Dobermanna) križanac ovčarskoga i njemačkoga psa, boje smeđe do crne; oštar policijski pas.
dòboš *mađ.* (dobos — bubnjar) bubanj; *isp.* daul, goč; **dobòšār,** -ára, 5. dòbošāru *i* -āre — bubnjar; *prid.* **dobošārov (-ārev); dobošarskī;** *žen.* **dobošārovica (-ārevica); dòbovati,** -ujēm — bubnjati, oglašavati, telaliti (negdje se u selima i danas objavljuju novosti i nalozi vlasti bubnjanjem da se okupi svijet oko službene osobe, obično seoskog pandura).
doboš-tòrta — vrsta torte po receptu nekadašnjeg bečkog slastičara Doboscha; *popularno:* dobošica.
docendo discimus *lat.* (*čit.* docèndo dìscimus) poučavajući (druge) učimo (i sami) (Seneca).
docent, *2. mn.* docenātā *lat.* (docere — obučavati, poučavati) samostalni predavač na sveučilištu ili na nekoj visokoj školi, po stupnju niži od izvanrednog i redovnog profesora; *prid.* **docentov; docentskī; docentùra** — položaj docenta i njegova znanstvena disciplina; **docírati,** docīram — 1. pouča-

vati umujući, bez obzira na stvarnost ili okolnosti; *2. prenes.* gnjaviti dosadnim tumačenjem; mudrovati, umovati, mudrijašiti.

Doclea (*čit.* Dōklea) — antički naziv za današnju Duklju (kod Titograda).

docta ignorantia *lat.* (*čit.* dōkta ignorancija) »učeno neznanje«, izraz (iz naslova jednog teološkog djela) po kojemu se najviši stupanj učenosti sastoji u spoznaji da se o Bogu ne može ništa saznati.

docti male pingunt *lat.* (*čit.* dōkti...) učeni loše crtaju (slova), tj. školovani ljudi imaju ružan rukopis.

doctor angelicus *lat.* (*čit.* dōktor angēlikus) anđeoski doktor (Šenoa); misli se na katoličkog crkvenog učitelja dominikanca Tomu Akvinskoga, najvećeg skolastičkog filozofa i teologa (1225—1274).

docukati, -ām (*isp.* cukati) dovući, dotegliti.

dödeka *grč.* (dōdeka) dvanaest (*isp.* dodekaedar, Dodekanez).

dodekadaktilon *grč.* (dodeka... + daktylos — prst) *med.* dvanaesnik, dvanaesterac, dvanaestopalačno crijevo; *isp.* duodenum; **dodekadaktilitis** (*akc. i* **-itis**) — upala dvanaesnika, dvanaesterca.

dodekadskī sistem (*isp.* dodeka) *v.* duodecimalni sistem.

dodekaedar, -dra, *2. mn.* dōdekaedārā *grč.* (dodeka... + hedra — sijelo, osnova, strana) geometrijsko tijelo omeđeno sa 12 jednakih pravilnih peterokuta.

dodekafonija *grč.* (dodeka... + fōnē — glas) *muz.* način muzičke notacije sistematskom upotrebom dvanaest zvukova kromatske ljestvice (izgradio 1923. Arnold Schönberg, austrijski kompozitor, 1874—1951).

dodekagōn, -ōna *grč.* (dodeka... + gony — koljeno, kut) dvanaesterokut(nik).

dodekalijun, -una (*isp.* dodeka) broj (piše se brojkom 1 sa 72 nule); *isto i* **dodekalion,** -ōna.

Dodekanēz, -eza *grč.* (dodeka... + nēsos — otok) Dvanaest otoka; skupina grčkih otoka kod obale Male Azije u južnim Sporadima; *prid.* **dodekanēskī.**

dodekarhija *grč.* (dodeka — dvanaest, archō — vladam) 1. vladavina dvanaestorice; 2. savez od 12 gradova (u staroj Grčkoj).

dodekasilabičan, -čna, -čno *grč.* (dodeka... + *isp.* silaba) dvanaesterosložan, koji ima dvanaest slogova; **dodekasilabičan stih** — dvanaesterac.

dodekatlon *grč.* (dodeka... + āthlon — natjecanje, nadmetanje) u gimnastici naziv za natjecanje u dvanaest disciplina; dvanaesteroboj.

dodge *engl.* (*čit.* dōdž) vrsta vrlo snažnog američkog (USA) automobila.

Dodōna — Zeusovo svetište i proročište u Epiru (danas Janina); proročanstva su se dobivala po šumu ogromnog hrasta ili po letu svetoga goluba; isp. npr. ove riječi Prometejeve koje govori Iji, miljenici Zeusovoj: »U Mološke ravnice kad te nanije hod, | do vrletne Dodone gdjeno stoji tron | i proročište sjajno Zeusu Tesprotskom, | tad golemog li čuda, tu se čuje šum, | sa hrastom zbori hrast i jasan im je glas | u kojem neskriveno odaju ti čast | ko slavnoj ženi kojoj Zeus će biti muž...« (Eshil); *prid.* **dodōnskī** (*isp.* kod E. Šinka: dodōnskī zagonētno); i za ovo značenje imamo potvrdu u *Prometeju* gdje Ija govori o proročanstvima iz Dodone (kao što se, uostalom, govorilo i za sva druga proročanstva): »A glasnik svak odonud nosio je glas neshvatljiv, nerazumljiv, lud i naopak.«

dofēn, -ēna, 5. dōfēne *franc.* (dauphin) prestolonasljednik u Francuskoj *(hist.).*

dofurati, -ām (*isp.* fura) dovesti, dopremiti, dovući, dotegliti; *isto i* **dofuriti,** dofūrīm.

dōga, 3. dōgi, *2. mn.* dōgā (*akc. i* **doga**) *engl.* (dog) vrsta velikog i jakog psa.

dogan, *2. mn.* dogānā *tur.* (dogan) ptica sokol, kobac, jastreb, uopće ptica grabljivica; **dogandžija** — sokolar; **dogandžibaša** — starješina sokolara, lovnik, vrhovni nadstojnik lova.

dogana, *2. mn.* dogānā *tal.* (dogana) 1. carina; carinarnica; 2. duhanski otkupni ured (u Hercegovini); 3. palača dužda *(v.).*

dōganja, *2. mn.* dōgānjā *mad.* (dogany) dućan.

dogaresa, *2. mn.* dogaresā *tal.* (dogaressa) žena duždeva *(v.)*, duždevica; vojvotkinja, kneginja (Begović).

doge *tal.* (*čit.* dōdže) dužd (Nehajev).

dōger[1] *hol.* (dogger) ribarski brod, ribarska barka (u Holandiji).

dōger[2] — jedan od stupnjeva u razvoju Zemlje (srednja odn. smeđa jura).

dogma, *2. mn.* dōgmā *i* dōgmī *grč.* (dogma — mišljenje) 1. u antičko doba: odluka, naredba vlasti; 2. temeljna točka u nauci vjere; 3. mnijenje koje se bez kritičkog provjeravanja i bez obzira na konkretne mogućnosti njegove primjene usvaja kao sigurno; mišljenje ili tvrdnja iznesena čvrsto, ali bez dokaza; *uopće:* nepovrediv, nekritičan, apsolutiziran stav, nauk, sud (kome

nema pogovora); *isto i* **dogmat;** *prid.* **dogmatskī; dogmatičan,** -čna, -čno; **dogmatičkī** — 1. koji je iznesen kao dogma; 2. koji se tiče dogme; 3. koji tvrdoglavo vjeruje u neku tvrdnju; **dogmatika,** 3. -ci — skup dogmā jedne vjere; sistem vjerske nauke o dogmama; **dogmatičar** — tko se bavi dogmatikom; tko se slijepo drži dogmā; **dogmatizam,** -zma — nekritičko mišljenje koje se oslanja na dogme; mišljenje po ukočenim, nepromjenjivim formulama; dogmatizam je karakterističan za religiozne nauke, metafizičke sisteme, za sve teoretske nauke koje se bore za ono što je reakcionarno i preživjelo, a protiv novoga, onoga što je u razvitku; svaki dogmatizam tuđ je marksizmu-lenjinizmu.

dogotel, -ela (*isp.* doga *i* hotel) hotel za pse, jedna od najnovijih tekovina ugostiteljstva, hotel u kojem se osobita briga posvećuje smještaju pasa.

dogramadžija *tur.* (dogramak — isjeći, izdrobiti) stolar, drvodjelja, rezbar; **dogramadžiluk** — stolarski zanat, stolarstvo, stolarija.

dogudizam, -zma *engl.* (to do good — činiti dobro) američka riječ za činjenje dobročinstva na bilo koji način.

dohaberiti, -īm (*isp.* haber) dojaviti.

dohakati, -ām (komu) (*isp.* hak) upropastiti koga, doći kome glave, učiniti nečemu kraj, savladati nešto (Matoš).

dohija *v.* dovija.

dohmīj, -ija *grč.* (dochmios — nastran, koji ide poprijeko, koji skreće na stranu) pjesnička stopa u starogrčkoj drami (javlja se u različitim oblicima).

dok *engl.* (dock) 1. bazen između dva susjedna gata za pristajanje brodova radi iskrcavanja robe, čišćenja trupa ili izvršenja popravaka; 2. **suhī dok** — izdubeni kanal koji se može zatvoriti i isprazniti, tako da brod ostane na suhom radi čišćenja dna; 3. **balansnī (plutajući) dok** — veliki ponton koji izdigne brod iz vode radi popravka i čišćenja dna (*v.* dokovati); **doker** — radnik u dokovima, na brodogradilištima; lučki utovarivač.

doketizam, -zma *grč.* (dokeī — čini se) nauka jedne gnostičke (bogumilske) sekte da je Krist samo prividno imao tijelo, te da prema tome i nije rođen kao čovjek (2—3. st. n. e.).

dokimologija *grč.* (dokimos — prokušan, dokazan, čestit + *isp.* logija) nauka koja se bavi proučavanjem sistema ocjenjivanja (u školi i dr.).

dokirati, dokīrām *v.* dokovati.

doko, doka, *mn.* doki — vrsta ribe dvodihalice (živi u afričkim rijekama Nilu i Senegalu, a naraste 1—2 m).

dokovati, -ujēm *engl.* (*isp.* dok) staviti brod u dok (*v.*).

doksat, *2. mn.* doksātā *tur.* (doksat) izbočeni dio prostorije preko vanjskog zida; neka vrsta balkona.

doksograf *grč.* (doxa — mišljenje, slava + grāfō — pišem) antički pisac — sakupljač i urednik zbornika mudrih izreka; **doksografija** — posao doksografa.

doksologija *grč.* (doxa — mišljenje, slava + logos — riječ, govor) hvalospjev, slavospjev.

doksomanija *grč.* (doxa — slava + *isp.* manija) težnja za isticanjem pod svaku cijenu; *isp.* »Nema (u Đalskoga) one doksomanije i onih nekuda traženih trica u opisivanju kao kod Balzaca« (J. Hranilović).

doktor *lat.* (doctor — učitelj) 1. najviši akademski stupanj; stječe se (pod različitim uvjetima u različitim zemljama) najčešće disertacijom i njezinom obranom pred određenom komisijom; *skrać.* dr.; 2. liječnik; *prid.* **doktorov; doktorskī;** *žen.* **doktorica** *i* **doktorka; doktorirati,** -orīrām — položiti doktorski ispit, steći pravo na naslov doktora; **doktorisati,** -šēm — baviti se doktorskim poslom; **doktorand,** *2. mn.* doktoranādā — diplomirani student koji se pripravlja za doktorski ispit; **doktorat,** -ata — čast doktora.

doktrina *lat.* (doctrina) 1. nauka, teorija, teza; 2. skup mišljenja jedne literarne i filozofske škole ili skup dogma jedne vjere; **doktrinaran,** -rna, -rno — pedantan, jednostran, skučen, koji se slijepo drži nekih teorija, doktrinā; **doktrinarac,** -rca, 5. doktrinarče, *2. mn.* doktrinārācā (**doktrinar,** -ara) — jednostran čovjek, skolastik, koji se slijepo drži nepovezanih sa životom, nabubanih pravila, ne mareći za stvarnost; pedant, kabinetski učenjak; **doktrinarizam, doktrinarstvo** — slijepo slijeđenje pravila ili teorije, jednostranost, skučenost.

dokumen(a)t, *2. mn.* dokumenātā *lat.* (documentum) pisan dokaz, pismeno dokazalo, isprava, povelja, dokazno sredstvo, živ primjer, ugled, uzor, vjerodostojan podatak, svjedočanstvo, potkrepa istine, činjenica.

dokumentacija *lat.* (documentatio, *isp.* dokument) podupiranje neke tvrdnje dokumentima; dokazivanje pisanim svjedočanstvima; potkrepljivanje dokazima, zbirka dokumenata; *isto i* **dokumentārij,** -ija.

dokumentāran, -rna, -rno *lat.* (*isp.* dokument, dokumentacija) koji ima karakter dokumenta, koji se osniva na pismenim dokazima; potkrijepljen dokazima; **dokumentāran film** — oblik filmske umjetnosti koji nastoji filmski (bez glumca!) prikazati, uobličiti i likovno dokumentirati krajeve, ljude i životinje„ odakle mu kod nas i naziv *poučan film* (popularno: **dokumentārac**); prvi je započeo s takvim poslom režiser Robert Flaherty (1884—1951) koji se god. 1922. proslavio filmom *Nanuk* iz eskimskih krajeva; **dokumentarist(a)** — autor ili režiser dokumentarnih filmova.

dokumentirati, -mentīrām *lat.* (*isp.* dokument) — pridonijeti dokaze; potkrijepiti dokumentima; *isto i* **dokumentovati,** -ujēm; *izv.* **dokumentīrānōst (dokumentovānōst),** -osti.

dokundisati *i* **dokunisati,** -šēm *tur.* (dokunmak) naškoditi, nauditi; dozlogrditi, dojaditi, dodijati, dosaditi.

dokusuriti, -kusūrīm *tur.* (*isp.* kusur) 1. isplatiti dug, saldirati račun; popuniti manjak; 2. dotući, ubiti; dokrajčiti, dokončati, uopće uništiti; *isto i* **dokusurati,** -ām.

dokvalificirati se, -ficīrām se (*isp.* kvalifikacija) naknadno završiti školovanje, usavršiti se u struci; *isto i* **dokvalifikovati se,** -ujēm se.

Dōl *v.* Dolly.

dolāf, -āfa *v.* dolap.

dolama, *2. mn.* dōlāmā *tur.* (dolama) 1. haljina s rukavima, do koljena ili dulja, preko koje se stavlja pojas (*tur.* dolamak — opasati); 2. kratak gornji kaput konjanika; *umanj.* **dolamica;** *uveć.* **dolametina.**

dolān, -āna — tvorničko ime sintetičkoga vlakna osobito prikladnog za radna i zaštitna odijela.

dolāp, -āpa *tur.* (dolap) 1. ormar u zidu; plakar, niša (*v.*); 2. primitivna drvena naprava s konjskim pogonom, služi za navodnjavanje; uopće naziv za naprave što se okreću, npr. kolotur, čekrk, vitao, motovilo i sl.; 3. kovčeg, sanduk; 4. pržionik, pržulja; sprava za prženje kave.

dolar *engl.* (dollar, *po postanku isto što i njem.* Taler, *kod nas* talir, *v.*) novac USA, Kanade, Mehika, Etiopije i nekih drugih država (sadrži 100 centa); *prid.* **dolārskī.**

dolce *tal.* (*čit.* dōlče) *muz.* slatko, ljupko; nježno, umilno; **dolcissimo** (*čit.* dolčīsimo) — što slađe, što ljupkije; **dolce con utile** *tal.* (*čit.* dōlče kon ūtile) ugodno s korisnim; *isp.* dulce cum utili; **dolce far niente** (dōlče fār nijēnte) — slatko je ne raditi ništa, blažena danguba, slatka besposlica; **dolce-vita** *tal.* (*čit.* dōlče vīta) 1. sladak život, provođenje života u zabavama i u užicima; 2. majica ili pulover s visokim posuvraćenim ovratnikom koji prianja uz vrat (popularno: **dolčevȉtka**); **dolce stil novo** *tal.* (nježni novi stil) naziv za skupinu talijanskih pjesnika iz 13—14. st., među koje se ubraja i Dante.

doldrma, *2. mn.* doldŕma *tur.* (dondurma) sladoled; **doldrmadžija, doldrmdžija** — sladoledar.

dolendo *tal.* (*akc.* dolēndo) *muz.* žalobno, bolno, turobno; *isto i* **dolente** *i* **dolentemente.**

doleo e toto corde *lat.* (*čit.* ...kōrde) žalim od svega srca (Blaž Lorković; 1839—92).

dolerīt, -íta *grč.* vrsta bazalta i dijabaza koji se odlikuju jasnozrnastom do krupnozrnastom strukturom; ime (*grč.* dolerós — prevarljiv) po tome što se čovjek zbog sličnosti strukture lako prevari i zamijeni dolerit s dioritom (*v.*).

dolfīn, -ína *v.* delfin (dubr.).

dolibaša *v.* dolija.

dolihokefālan, -lna, -lno *grč.* (dolichos — dugačak + kefalē — glava) dugoglav; u koga je duljina glave po prilici za četvrtinu veća nego širina; *prot.* brahikefalan; **dolihokefalija** — dugoglavost.

dolihoprosopik *grč.* (dolichós — dugačak + prosōpon — lice) čovjek dugačka lica.

dolija, *2. mn.* dolījā *tur.* (dolu — pun) čaša kojom se napija zdravica; **dolibaša** — čovjek koji sjedi na čelu stola i ravna gozbom, zdravicama, »stoloravnatelj«; vinotoča.

dolikran *engl.* (dollycran) vrsta »dizalice« na kojoj je smještena televizijska kamera; omogućuje snimanje iz svih položaja.

dolimen *engl.* (dollyman) vozač kolica, na kojima je smještena televizijska kamera.

Dolly *engl.* (*čit.* Dōli) *hipok. prema* Doroteja.

dolma, *2. mn.* dolmī *i* dolmā *tur.* (dolma) 1. nadjev, npr. od sjeckanog mesa i riže; 2. vrsta paprike ili bundeve koja se nadijeva; 3. nasip, nanos; 4. drveni okvir u konstrukciji (starinske) kuće, koji se punio različitim građevinskim materijalom, pa i sām taj materijal (blato, pljeva, prijesna ili pečena cigla i sl.); 5. daske u dnu čamca; **dolmara,** *2. mn.* dolmārā — kuća sagrađena

»na dolmu« (*isp.* dolma 4); **dolmiti,** -īm — 1. nadijevati dolmōm, puniti, »filovati«; 2. graditi kuću dolmaru; **dolmača,** *2. mn.* dolmāčā *v.* dolma 2.

dolmen (*bretonski* dol — stol + men — kamen) prethistorijska grobnica (mlađe kameno doba) koja se sastoji od više velikih kamenih ploča naslaganih u obliku škrinje.

dolo malo *lat.* (*isp.* dolus + malus — zao) sa zlom namjerom, zlonamjerno.

dolomīt, -íta — vrsta rudače; kalcijsko-magnezijski karbonat (po *franc.* mineralogu Dolomieuu, 1750—1802, odnosno po njegovu istoimenom rodnom mjestu); *prid.* **dolomītskī,** -ā, -ō; **Dolomītske Alpe** — planinska skupina u Istočnim Alpama, najviši vrh Marmolada 3342 m.

dolor *lat.* bol (*mn. lat.* dolores); **dolores mortis** — smrtne muke; **dolores partus** — porođajne muke, porođajni bolovi (i u prenesenom smislu).

Dolores *španj.* (*isp. lat.* dolor — bol) ime u čast »Gospe od sedam žalosti«; *isp.* Doloroza.

dolorìzam, -zma *lat.* (dolor — bol) tendencija koja se javlja u Francuskoj i koja tvrdi da su bol i bijeda korisni za razvitak čovjekove ličnosti; **dolorist(a)** — pristaša dolorizma.

doloroso *tal.* (*čit.* dolorōzo) *muz.* bolno, žalosno; *isto i* **dolorosamente;** (*čit.* dolorozamente); **Dolorōza** — Bogorodica (rastužena, *na slikama i sl.*).

dolōzan, -zna, -zno *lat.* (*isp.* dolus) zlonamjeran, zlomislen, zloban, podmukao, prijevaran.

dolus *lat.* (dolus) 1. lukavstvo, lukavština, prevara; 2. (dolus malus) zla namjera, namišljaj, umišljaj, predumišljaj; svjesno upravljanje volje na izvršenje protupravnog djela; **dolus eventualis** — pretpostavljen, moguć zločin (Krleža).

dōm *lat.* (domus — kuća) stolna crkva, katedrala, sjedište biskupa.

domatofōbija *grč.* (dōma, 2. domatos — kuća + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od boravljenja u kući.

dōmbak, *mn.* -ci *tur.* (don — gaće + bag — veza) svitnjak, učkur, gaćnik.

dōmbra *v.* domra.

Domei — službena japanska novinska agencija.

domēna *franc.* (domaine *od lat.* dominium) 1. u epohi feudalizma — neposredni zemljoposjedi kralja i krupnih seniora; u širem smislu — državno imanje, uglavnom zemljoposjed, gospoštija, vlastelinstvo; 2. područje nekoga znanja; nauke, struke; 3. domašaj, dohvat, sfera; 4. djelokrug, oblast, zona; *isto i* **domēn,** -ena.

Domentìjān, -āna, 5. Dōmentijāne — ime hilandarskog kaluđera iz 13. st. koji je napisao »Život sv. Save« i »Život sv. Simeuna« (tj. Nemanje).

domestikācija *lat.* (domesticus — domaći, kućni) pripitomljivanje, ukroćivanje divljih životinja; **domesticírati,** -stìcīram — pripitomiti, ukrotiti divlju životinju.

Domicìjān, -āna, 5. Dōmicijāne — ime rimskog cara iz 1. st. n. e.

domìcīl, -íla *lat.* (domicilium) 1. stalno boravište, dom, naselje; 2. mjesto plaćanja mjenice; **domicilírati,** -cilīram — 1. odrediti domicil; 2. odrediti mjesto gdje će biti isplaćena mjenica; »obitovati« *(u starijih pisaca);* 3. imati domicil, stanovati, boraviti, prebivati; **domicilijant,** *2. mn.* domicilijanātā — tko određuje gdje će biti isplaćena mjenica, tj. tko domicilira mjenicu; **domicilijāt,** -āta — tko u domicilu isplaćuje mjenicu.

dōmin *lat.* (dominus) 1. titula nekadašnjeg seoskog ili gradskog bilježnika; 2. isto što i *don (v.).*

domina *lat.* (*akc.* dōmina) 1. gospođa, gospodarica; *gdjegdje se govori i za* domino 3 *(v.);* 2. glavarica ženskog katoličkog samostana.

dominācija *lat.* (dominari — gospodovati, vladati) gospodstvo, gospodarenje, vlast, premoć, nadmoć, prevlast; *isp.* dominirati.

dōminālan, -lna, -lno (*isp.* dominus) koji se tiče zemljišnog posjeda, feuda, vlastelinski, gospoštijski.

dominanta, *2. mn.* dominantā *i* dominanātā *lat.* (dominari — gospodovati, vladati) 1. peti stupanj muzičke ljestvice (dur ili mol); 2. akord složen nad tom ljestvicom; 3. *slik.* temeljna boja, osnovna karakteristika nečega, u literarnim djelima prevladavajući oblik; najbitnija crta, temeljno obilježje; glavni motiv, lik; **Dominānte** *tal.* (»vladajuća«) — sinonim za nekadanju Veneciju (*isp.* Serenissima); **dominantan,** -tna, -tno — glavni, temeljni, koji prevladava, preteže, pretežan, gospodujući, vladajući, istaknut, presudan.

dominat, -āta *lat.* (dominatus) način vladavine u starom Rimu; uveo ga car Dioklecijan prozvavši sebe **dominus** (gospodar), ukinuvši sve republičke organe i zavla-

davši potpuno apsolutistički; glavna karakteristika dominata bio je birokratizam *(v.)*.

dominati se, -ām se — igrati domino (*v.* domino 3).

dominātor *lat.* gospodar, vladalac.

dōmine[1] *v.* dominus.

dōmine,[2] dōmīnā *(mn. ž. r.) v.* domino 3.

Domìngo — *španj. oblik za* Dominik *(v.)*.

dominica (dies — dan) *lat.* (*čit.* domìnika) nedjelja, tj. dan Gospodnji; **Dominica in albis** — Bijela nedjelja, prva nedjelja poslije Uskrsa (nekad su do toga dana novokrštenici morali nositi bijele haljine).

domīnīj, -ija (*pored* **domīnijum**) *lat.* (dominium) vlasništvo, vlastelinstvo, posjed; *isp.* domena.

Dominik *lat.* (dominus — gospodin) »gospodnji«, »božji« (obično se, kod katolika, daje djetetu rođenom u nedjelju, prema lat. *dies Dominica* — dan Gospodnji, tj. nedjelja).

dominikánac, -nca, 5. dominikānče, *2. mn.* dominikānācā — pripadnik katoličkog propovjedničkog reda (utemeljitelj sv. Dominik, 13. st.); *žen.* **dominìkānka;** *prid.* **dominìkānskī.**

Dominikānskā Republika — država na otoku Haiti, glavni grad Santo Domingo.

dominìōn, -ōna *engl.* (dominion, *isp.* dominij) 1. naziv za neke bivše britanske kolonije koje su dobile široku unutrašnju samoupravu s vlastitim parlamentom; 2. vlast, posjed, vlasništvo, područje, oblast uopće; *isp.* dominij.

dominírati, -mìnīrām *lat.* (*isp.* dominacija) gospodovati, prevladavati; imati prevlast; isticati se, izdizati se nad nekim, nadvisivati, natkriljivati, nadmašivati, padati u oči; *isto i* **dominovati,** -ujem.

dominissimus *lat.* Matoševa tvorevina na način izvođenja latinskog superlativa (*isp.* illustris — illustrissimus) za oznaku veoma velikog gospodina, »gospodina nad gospodom«, za nekoga kome u gospodstvu nema premca; danas bismo možda rekli »superdžentlmen«; *isp.* generalissimus.

dōmino, dōmina, *mn.* dōmini *tal.* (domino) 1. odijelo za krabulje u obliku dugačkog plašta s kukuljicom; 2. osoba koja nosi tu haljinu; 3. vrsta igre četverouglastim pločicama na kojima su točke i prazna polja; 4. crkvica, kapelica.

dōminus *lat.* gospodin (5. *pad.* domine — gospodine); **dominus terrestris** — zemaljski gospodin, u feudalno doba plemić s vlastitim posjedom (Đalski); **dominus vobiscum** (*čit.* d. vobìskum) — gospodin s vama (u katoličkoj liturgiji).

dōmit, -ita (po planini Dôme u franc. departmanu Puy-de-Dôme) mineral, vrsta trahita *(v.)*.

domogēm, -ēma *grč.* (dōma — kuća + gemein — biti pun) kalorifer *(v.)* koji grije zrak s pomoću toplinske energije te se tako mogu grijati čitave kuće i gradske četvrti.

Domostrōj, -ōja — ruski pisani spomenik iz 16. st. s pravilima za organizaciju obiteljskog života i uređenja kuće.

domovōj, -ōja *rus.* najobičniji naziv za »kućnoga duha« u narodnom vjerovanju Rusa (kod nas »domaći«, »kućnik«, »kućanin«).

domptēr, -ēra *franc.* (dompteur) krotitelj, krotilac, dreser *(v.)*.

dōmra *rus.* ruski narodni instrument na tri žice, sličan balalajci *odn.* tamburi (u Kazahstanu: *dombra*).

domremyjsko djevōjče — kod Matoša čest naziv za Jeanne d'Arc (*v.* Orleans) po rodnom joj mjestu Domremy-La-Pucelle.

domuz, *2. mn.* dōmūzā *tur.* (domuz) 1. svinja, prasac, krmak, krmača; 2. vrsta konjske bolesti; prostrijel, crni prišt, antraks *(v.)*; 3. tvrdokoran, uporan čovjek; grubijan; *uveć.* **domuzina; domuzluk,** *mn.* -ci — 1. svinjarija; 2. tvrdoglavost, tvrdokornost; **domuzovina** (pored *domuzina*) — svinjetina, krmetina, prasetina; **dōmuz-araba** — prvotno kola s daščanom nadgradnjom za transport svinja, a potom i starinska »borna kola« iza kojih su se, kao danas iza tenka, šuljali borci.

don *španj.* (*od lat. dominus, v.*) gospodin; naslov u Španiji koji se stavlja pred ime plemića, a u Italiji i Dalmaciji pred ime svećenika, npr. don Vīnko.

Dōn, Dōna, *lok.* Donu — velika ruska rijeka; *prid.* **dōnski.**

dōna *tal.* (*isp.* donna) gospođa, dama.

donācija *lat.* (donare — darovati) darovanje; u epohi feudalizma plemstvo se dobivalo kraljevskom donacijom zemljišnog posjeda; *isto i dubr.* **donacijōn,** -ōna (Vojnović); *prid.* **donacionālan,** -lna, -lno; **donacionālna diploma** — pismeni akt kojim kralj ili neki drugi mogućnik poklanja nekome zemljište u trajan posjed (uz stanovite obaveze obdarenika prema darodavcu); **donacionalist(a)** — plemić koji je do svojega posjeda došao kraljevskom donacijom; *isp.* armalist; **donātor** — darodavac uopće, a osobito darivalac

umjetničkog djela crkvi; često su se donatori dali prikazivati (portretirati) na darovanom djelu u društvu svetaca.

Donald Duck *engl.* (*čit.* ...Dak) originalno ime »Paje Patka«, poznate figure iz dječjih priča.

donanma, *2. mn.* donanmā *tur.* (donatmak — okititi) iluminacija, osvjetljenje i kićenje prilikom svečanosti.

Donar — u starogermanskoj mitologiji bog groma i oluje, isto što i *Thor.*

Donat *tal.* (donare — darovati) »darovani«; *isto i* **Donato.**

donator *v.* donacija.

Donauwellenwalzer *njem.* (*čit.* Donauvelnvalcer) Valcer dunavskih valova (Krleža).

Donbas — *skrać. za* Donecki bazen (*v.* Donec).

doncela, *2. mn.* -ela *tal.* (donzella) mlada djevojka, gospodica.

dondurma *v.* doldrma.

Donec, 2. Doneca — rijeka u Ukrajini, najveći pritok Dona; *prid.* **donecki; Donecki bazen** — veliko rudarsko područje u SSSR (*osobito ugljen*).

Donec eris sospes (felix), multos numerabis amicos, tempora si fuerint nubila, solus eris *lat.* Dok budeš zdrav (sretan), mnogo ćeš brojiti prijatelja, ako (pak) nastane oblačno vrijeme, bit ćeš sam (*kod nas:* nesta blaga, nesta prijatelja).

Don Huan, -ana (*španj.* don Juan) — 1. tip iz književnosti, zavodnik žena; junak ljubavnih pustolovina u španjolskoj legendi i glavno lice u djelima mnogih pisaca 17. do 19. st.; *isp.* kod Matoša (u članku *Maurice Barrès*): Željan nebeskog spasa plati i pokloni manastiru tu sliku »don Juan od tisuću i tri žene«, don Juan Molierea, Mozarta i Grabba, pravim imenom don Miguel de Manara Vicentello de Leca; 2. *v.* donžuan.

Don Juan d'Austria — španjolski vojskovođa (1547—1578), pobjednik nad turskom flotom u bitki kod Lepanta 1571 (ne valja ga zamjenjivati sa sprijeda spomenutim Don Juanom).

donificirati, -ficīram *lat.* (*isp.* donum — dar) darovati.

Don Kihot (prema imenu junaka Cervantesova romana »Don Quijote de la Mancha« — napisanog u početku 17. stoljeća) — nesebičan ali smiješan maštalac koji je sebi izgradio fantastičan, nestvaran ideal i koji trati svoje snage na borbu s umišljenim zaprekama; *prid.* **donkihotskī; donkihoterija** — nesuvremen, smiješan, besmislen pothvat; *isto i* **donkihotstvo, donkihotizam, donkihotijada.**

donluk, *mn.* -ci, 2. donluka *tur.* (don — gaće) platno, bez, čoha i sličan materijal za gaće, šalvare itd.

donna *tal.* (*čit.* dona) gospođa, gospodarica, ljubavnica; **La donna è mobile** — Žena je varava (stih iz poznate Verdijeve opere *Rigoletto*).

Donnerwetter *njem.* (donnern — grmjeti + Wetter — vrijeme) »oluja s grmljavinom«, česta njemačka kletva: sto mu gromova (katkada i nespretno prevedeno: grom i pakao!).

donor *lat.* (donare — darovati, pokloniti) 1. davalac krvi; čovjek od kojega se uzima krv u svrhu transfuzije (*v.*); 2. *v.* donator, donacija.

Don Quijote *v.* Don Kihot.

Dontov sistem *v.* D'Hondtov sistem.

donum[1] *lat.* dar, poklon; **donum auctoris** »poklon od pisca«, uobičajena bilješka na darovanoj vlastitoj knjizi ako autor neće da piše posebnu posvetu.

donum[2] *v.* dunum.

donžon, -ona *franc.* (donjon — kula, osmatračnica; čardak) u srednjovjekovnim tvrđavama toranj koji je služio kao posljednje pribježište; isto tako i zatvor u tvrđavama.

donžuan, -ana *po franc.* zavodnik, raspušten čovjek, avanturist, čovjek koji trči za ljubavnim pustolovinama, ženskar (*v.* Don Huan).

donja 1. *v.* donna; 2. tako se čita španj. *doña* koje se piše ispred vlastitog imena, npr. **Doña Rosita.**

doorman *engl.* (*čit.* dormen) vratar, čuvar ulaza u (bogatije) kuće.

doping, *mn.* -zi, 2. dopinga *engl.* (dope — mazivo za stroj; narkotik, opijum) kažnjivo davanje uzbuđujućih sredstava i otrova trkaćim konjima prije utrke da bi bolje odnosno slabije trčali; uzimanje nekog kemijskog spoja koji nadvladava osjećaj umora i povećava kapacitet napora; *glag.* **dopirati,** dopīram — činiti doping; *isto i* **dopingirati,** -pingīram *i* **dopingovati,** -ujem.

doplgenger *v.* Doppelganger.

dopltnelson *njem.* (doppelt — dvostruk) *v.* nelson.

dopltštos *njem.* (doppelt — dvostruk + Stoss — udarac) udarac lopte u nogometu pri

kojem lopta prije glavnog udarca dodirne zemlju; *isp.* dropkick.

Dopolavoro (*akc.* dopolavōro) *tal.* (dopo — poslije, iza + lavoro — posao, rad) bivša fašistička organizacija za zabavu i pouku radnika i namještenika u Italiji (odgovara nacističkoj organizaciji Kraft durch Freude).

dopo tutto *tal.* naposljetku, na kraju krajeva (Vojnović).

Doppelgänger *njem.* (*čit.* dòplgenger) dvojnik (kod Šamšalovića još i *istovetnik* i *sebevid*, a Donadini piše *drùgāk*); *isp.* dubler.

dora *alb.* (dore — ruka) jamstvo, besa *(v.)*.

Dora, 5. Dōro *v.* Doroteja.

dorače, -eta (*isp.* dorat) mlado konjče riđaste boje; *isto i* **doračić.**

Dorado *v.* Eldorado.

dorafobija *grč.* (dora — odrta koža + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od životinjskog krzna.

doran *v.* dorat.

Dorani — starogrčko pleme, naselilo se na Peloponezu u 12. st. pr. n. e. i osnovalo Spartu; *prid.* **dorskī; dorskī stīl** — jedan (najstariji) od triju stilova starogrčke arhitekture; stup manje vitak, užlijebljen, a završava se vrlo jednostavnim kapitelom *(v.)* složenim od jednog izbočenog dijela i od jedne kvadratne ploče.

dorat, *2. mn.* dòrātā *tur.* (doru — mrk + at — konj) mrkov; konj mrke (tamnoriđe) boje; *prid.* **doratov** — koji pripada doratu; **doratast** (*i* **dorast**) — koji je poput dorata; **doro,** 5. dōro *i* **dorīn,** -ina, 5. dorīne — *hipok. prema* dorat; *isto i* **doračić; dorka,** 3. dòrki, *2. mn.* dorkī *pored* **doruša,** *2. mn.* dorūšā — kobila mrke boje.

dorćol *tur.* (dört — četiri, jol — put) raskršće, raskrsnica, križopuće (inače predio u Beogradu).

Dorida — u starogrčkoj mitologiji boginja mora, kći Okeana, majka Nereida.

Dorifor *grč.* (kopljonoša, kopljanik) znamenit kip starogrčkog umjetnika Polikleta (5. st. pr. n. e.), uzor za proporcionalnost dijelova muškoga tijela.

Doris *grč.* darovita, talentirana; darežljiva *(žen. ime)*.

dorka *v.* dorat.

dormijèra *franc.* (dormir — spavati) ležaljka, počivaljka (Krleža).

dormìtorīj, -ija *lat.* (dormire — spavati) spavaonica, spavaća soba.

doroc, -oca *v.* darovac.

doromanija *grč.* (dōron — dar + *isp.* manija) bolestan nagon davanja darova.

doroncija *v.* durancija.

doronga *v.* durunga.

Doroteja *grč.* (dōron — dar + theos — bog) »od boga darovana« (*isp.* Teodora).

dorovac *v.* darovac.

dorozan *v.* dorzan.

dorsālan *v.* dorzalan.

dorskī, -ā, -ō — *prid.* prema *Dorani (v.)*; **dorska ljestvica** — *muz.* najvažnija od starocrkvenih ljestvica, podloga za napjeve gregorijanskog korala *(v.)*; **dorske kolone** — stupovi u dorskom stilu (*v.* Dorani) (Krleža).

dorūnga *v.* durunga.

doruša *v.* dorat.

dorza *alb.* (*isp.* dora) 1. držak pluga, ručica, rukohvat, rukunica; 2. vrsta posebno iskićene rukavice.

dorzālan, -lna, -lno *lat.* (dorsum — leđa, hrbat) ledni; s ledne strane, kičmeni, hrpteni; **dorzālnī glasovi** — *lingv.* glasovi koji se tvore pritiskom hrpta jezika o nepce (npr. palatali, *v.*).

dorzan *alb.* (*isp.* dora) jamac.

dorzon *v.* dorzon (Skok).

dorzoventrālan, -lna, -lno *lat.* (dorsum — leđa, venter — trbuh) koji ide od kralješnice prema trbuhu; *naš izraz:* leđno-trbušni.

dosjē, -ea, *mn.* -ei, 2. dosjeā *franc.* (dossier) zbirka spisa koji se tiču jedne osobe ili predmeta; *isp.* fascikl.

doslāri *(mn. m. r.) tur.* (*isp.* dost; dostlar — turska množ. od *dost*) prijatelji, bliski ljudi, drugari.

dosluk, *mn.* -ci, *2. mn.* doslūkā *tur.* (dostluk, *isp.* dost) prijateljstvo, naklonost, ljubaznost, uslužnost; dogovor, savjetovanje, sporazum; **doslučiti,** -īm — živjeti u prijateljstvu, u ljubavi.

dossier *v.* dosje.

dōst, dōsta, *mn.* dostovi *tur.* (dost) prijatelj.

dostluk *v.* dosluk.

dostojèvština — kod naših starijih pisaca književni stav u stilu Dostojevskoga.

dōstovski, -ā, -ō (*isp.* dost) prijateljski, drugarski.

dostum-sagōlsun *v.* bašunsagolsun.

doškolovati, -ujēm (*isp.* škola) dopuniti školovanje, steći potpunu kvalifikaciju; *isp.* dokvalificirati se.

došlepati, -ām (*isp.* šlepati) dotegliti, dovući (kao šlep, *v.*) jedan auto drugi, pokvareni; *isto i* **došlepovati,** -ujēm.

dot *engl.* točkica, piknja; **dot-krojenje** — prenošenje krojeva s uzorka pomoću nazupčanoga kotačića koji na papiru pravi rupice uzduž linije koju slijedi.

dota, *2. mn.* dotā *tal.* (dote) miraz, prćija, alatura, vijeno *(naš nar. izraz);* **dotarica** — djevojka s mirazom, mirazuša, miraždžijka, prćijašica.

dotacija *lat.* (dotare — bogato opremiti) 1. svota koju država doznačuje organizacijama ili poduzećima za pokriće gubitka ili u druge svrhe; 2. *v.* donacija; **dotirati,** dotīrām — novčano pomagati, financirati; 2. dati miraz (*isp.* dota).

dotarica *v.* dota.

dotrīna *tal.* (dottrina) *v.* doktrina; **dotrīnica** — »vjeronauk« (Vojnović).

dotūr, -ura, 5. dotūre *tal.* (dottore) doktor, liječnik.

dotuša *v.* dotarica.

douane *franc.* (*čit.* duān) carina.

double *v.* dabl *i* duble; **doubles** *engl.* (*čit.* dablz) igra parova u tenisu; **double-scull** (*čit.* dabl-skāl) čamac za dva veslača, dvosjed, dvojac.

do ut des *lat.* (*akc.* dō ut dēs) dajem da daš; ja tebi, ti meni.

dova, *2. mn.* dovā *tur.* (dua) molitva (kod muslimana); blagoslov; **dovāle** — pozdrav pri rastanku; **eji dovāle** — ostaj s blagoslovom.

dovija, *2. mn.* dovija *grč.* (doche — gozba) manastirska kuhinja, manastirska blagovaonica; **dovijār,** -āra, 5. dovijāru *i* -āre — upravitelj dovije; kuhar; *žen.* **dovijarica** — kuharica, domaćica; *isto i* **dovijarka.**

dovlet *v.* devlet.

dovna *v.* duvna.

down *v.* daun.

Downing Street *engl.* (*čit.* Dauning Strīt) ulica u Londonu gdje je smješteno nekoliko državnih ustanova, među ostalim i ministarstvo vanjskih poslova; odatle (u novinarskom jeziku) naziv za to ministarstvo i za predsjedništvo britanske vlade (ime po engl. diplomatu Sir Georgeu Downingu).

doyen *v.* doajen.

doza[1] *grč.* (dosis — davanje, dar) 1. obrok; stanovita mjera nekog lijeka koliko se ujedanput daje bolesniku; 2. *prenes.* izvjesna količina nečega; *isp.* dozirati.[1]

doza[2] *njem.* (Dose) kutija za duhan ili bombone, burmutica i sl.; *isp.* npr. *cukerdoza* — kutija za šećer, *štekdoza* — utičnica za elektriku.

dozeb (kovanica od prvog sloga engl. *donkey* — magarac i prvog sloga riječi *zebra*) križanac magarca i zebre, koji se nedavno okotio u zoološkom vrtu mjesta Jacksonville na Floridi; noge i uši su mu prugaste; a trup, osobito vrat, leđa i rep sivi, dok duž hrptenjače ima prugu smeđih dlaka.

dozer *engl.* (kraće prema *bulldozer*) *v.* buldožer.

dozimetar, -tra, *2. mn.* dozimetara *grč.* (*isp.* doza[1] + metron — mjera) sprava kojom se mjeri količina propisane doze.

dozirati,[1] dozīram (*isp.* doza[1]) dijeliti na doze; odrediti mjeru jednoga obroka; omeđiti, ograničiti; **doziranje** — određivanje količine (nekog lijeka i sl.).

dozirati,[2] dozīram — nova riječ koja je stvorena da označi: osigurati kod Doza (tj. Državnog osiguravajućeg zavoda).

dozluci, dozlūka *tur.* (*isp.* tozluci) dokoljenice.

dozluk *v.* dost, dosluk.

DP — *skrać. za engl.* displaced persons *(v.),* raseljena lica (osobe koje su poslije drugoga svjetskog rata, emigriravši iz svojih domovina, ostale bez državljanstva); *isp.* IRO.

dr. — *skrać. za* doktor (prema potrebi obično se deklinira: *dra, dru, drom* itd., ako je žena *dr.*, deklinacije nema); *dr. ing.* — doktor inženjer; **dr. iur.** (d. juris) — doktor prava; **dr. med.** — doktor medicine; **dr. med. univ.** — doktor sveukupne medicine; **dr. phil.** — doktor filozofije; **dr. rer. oecon.** — doktor ekonomije; **dr. rer. polit.** — doktor političkih nauka; **dr. theol.** — doktor bogoslovlja itd.; *v.* dr. sc.

drabant *v.* trabant.

dracēna *grč.* (drakaina) biljka iz porodice ljiljana, zmajevo drvo, zmajevac (*isp.* drakon — zmaj) (Đalski; Matoš piše da mu je ta biljka nepoznata, a našao ju je u jednoj pjesmi Sime Pandurovića).

dragee *v.* dražeja.

drager, *2. mn.* dragera *franc.* (dragueur) manji ratni brod, opremljen uređajima za pronalaženje, vađenje i dezaktiviranje mina u moru; minolovac; **dragirati,** dragīram — tražiti, vaditi i onesposobljavati podvodne mine; isto što i travlirati *(v.).*

dragoman (*grč.* dragomanos, *tal.* dragomanno *iz staroarap.* targuman, *isp.* terdžuman) službeni tumač kod diplomatskih predstavništava na Istoku.

dragon, -ona *i* **dragūn,** -una, 5. dragone, dragune *franc.* (dragon: ime po zastavi na kojoj

je bio zmaj. *lat.* draco) prvobitno vojnik u konjici koja je sjahivala prije boja; kasnije su se draguni od ostalih konjičkih jedinica razlikovali samo uniformom; *pridj.* **dragonski; dragunski; dragonada** — surov postupak u svrhu obraćanja pripadnika jedne vjere na drugu vjeru (po tome što su za vrijeme francuskog kralja Ljudevita XIV. u kućama hugenota [*v.*] nastanjivani draguni koji su terorizirali svoje domaćine i tako ih silili da se vrate u katolicizam); **dragoner** *njem.* 1. dragun; 2. polupojas na stražnjem dijelu kaputa (kao na uniformi draguna); također i naramenica (na dragunskoj uniformi); uprtač, portepeja (*v.*).

dragstor *v.* drug-store.

drahma, *2. mn.* drahmi *i* drahama *grč.* (drachme) grčki srebrni novac od sto lepta (u starini: drahma — 6 obola).

draining brain *v.* brain draining.

drainirati *v.* dren, drenirati (Matoš).

drainmaster *engl.* (*čit.* drenmaster) samohodni buldožer s uređajem za polaganje drenažnih plastičnih cijevi.

draj *njem.* (drei) tri (Krleža).

drajer *njem.* (drei — tri) 1. predmet s brojem tri, trojka, trica; 2. za vrijeme Austro-Ugarske neki prosti duhan (treće vrste), duhan za lulu, lulaš; 3. *v.* dreier; **drajerica** — mašina za šišanje koja ostavlja kose za tri milimetra (*isp.* nulerica, cvajerica).

drajfarbendruk *njem.* (Dreifarbendruck) štamparski otisak u tri boje (Krleža).

draj-farming *v.* dry-farming.

drajfirtl *njem.* (dreiviertel — tri četvrtine) odjevni predmet na kome neki dio (skuti, rukavi i sl.) ne doseže mjeru čitave dužine nego samo tri četvrtine (npr. poludugi muški zimski kaput, ženska bluza s rukavima do ispod lakata); **drajfirtltakt** (*njem.* Dreivierteltakt) — *muz.* tročetvrtinska mjera, tročetvrtinski takt (obično za valcere); **drajfirtlpolka** — polka (vrsta plesa) u tročetvrtinskom taktu (Krleža).

drajmeter *njem.* (drei — tri + Meter — metar) u nogometnoj igri (danas izobičajena) kazna koja se izvodila na tri metra od gola kažnjene momčadi (udarac izvođača nije smio biti upućen izravno u gol); *isp.* indirekt.

drajrajig *njem.* (drei — tri + Reihe — red) troredan, koji je u tri reda (*isp.* cvajrajig).

drajsiger *njem.* (dreissig — trideset) čovjek u tridesetim godinama, tridesetogodišnjak.

drajslati, -am *njem.* (drechseln — tokariti) nečitko pisati, drljati, škrabati.

drajšpaltig *njem.* (drei — tri + Spalte — stupac) trostupačan (npr. članak na tri stupca u novinama; obično se tako prelamaju članci od veće važnosti); *isp.* ajnšpaltig, cvajšpaltig, firšpaltig.

drajundfinfciger *njem.* (Dreiundfünfziger) pripadnik 53. pukovnije, »pedesetitreće domače«, tj. zagrebačke pukovnije »baruna Dankla«; izraz »upotrebljavan odozgo u feudalno laskavom smislu kao i ‚dvajspeta domača'« (Krleža); kasarna joj je bila u današnjoj Ulici braće Oreški (zvala se i *Rudolfskasarna* odn. *Rudolfova vojarna;* danas napuštena, određena za rušenje).

drajv *engl.* (drive) udarac po lopti (u tenisu, bedmintonu).

drajver *engl.* (driver) gonič, vozač, kočijaš (na kasačkim utrkama); džokej na kolima.

drajzicer *njem.* (drei — tri + Sitz — sjedalo) vozilo, kola, saonice, avion i sl. sa tri sjedišta, trosjed; *isp.* cvajzicer.

drakar — vikinški ratni brod iz ranog srednjeg vijeka.

drakon *grč.* (drakon — zmaj) 1. bajoslovno strašilo, krilati ognjeni zmaj; 2. vrsta guštera koji može lijetati; 3. **Drakon** — Zmaj, zviježđe na sjevernoj polutki neba; **Drakonidi** — rojevi zvijezda padalica (krijesnica) kojima je radijant u zviježđu Zmaja; vide se potkraj lipnja i na početku listopada.

drakonski *grč.* vrlo oštar, strog, prestrog, npr. zakon, odredba (kao one što ih je izdavao Drakon, zakonodavac atenski u 7. st. pr. n. e.); **drakonizam,** -zma — drakonski postupak, pretjerana strogost, neumoljivost, surova primjena zakonskih propisa.

draksler *v.* dreksler.

dralon, -ona — jedno od imena za sintetička vlakna (nalik na vunu).

dram *tur.* (dirhem) 1. turska mjera za težinu (400. dio oke, otprilike 3.25 grama); 2. anglosaska mjera za težinu, šesnaesti dio unce; 3. *prenes.* mrvica, mrvičak, trun, trunak, troha, trošica.

drama *grč.* (drama, 2. dramatos — čin, gluma, igrokaz) 1. *u širem smislu* — svako književno djelo napisano u obliku razgovora i koje prikazuje ljude u akciji; uglavnom namijenjeno za predstave u kazalištu; *u užem smislu* — književno djelo te vrste koje se od komedije razlikuje ozbiljnošću zapleta, dubinom proživljavanja; 2. *prenes.* svaki potresan, težak, katastrofalan događaj u životu; *isp.* tragedija; *pridj.* **dramski** — koji se odnosi na dramu; **dra-**

matičan, -čna, -čno — pun radnje, potresan: *isto i* **dramatskī; dramat,** *2. mn.* dramata — kratka drama; **dramatičar** — pisac kazališnih komada — drama; *isto i* **dramatik,** *mn.* -ci; **dramatika,** 3. -ci — 1. *v.* (niže) dramatizam; 2. dramska književnost; **dramatizacija** — prerada nekog literarnog djela za prikazivanje na pozornici; **dramatizirati,** -iziram — 1. izvršiti dramatizaciju; preraditi neko literarno djelo za prikazivanje na pozornici; 2. prikazivati neki (beznačajni, nevažni, bezazleni) događaj ili osjećaj u najcrnjem, najtragičnijem obliku, pridavati osobitu (redovito pesimističnu) notu stvarima i pojavama koje to ne zaslužuju; *isto i* **dramatizovati,** -ujem; **dramatizam,** -zma — 1. napetost radnje, ozbiljnost položaja, konflikta, što odlikuje dramu od drugih oblika umjetničke literature; 2. *prenes.* stjecaj prilika koje stvaraju zaoštrenu borbu različitih osjećaja i interesa; napetost, ozbiljnost položaja; bezizlaznost (položaja, okolnosti); **dramaturg,** *mn.* -zi — 1. književnik, u kazalištu, pri filmskim poduzećima i sl., koji bira komade za repertoar; 2. isto što i dramatičar; *prid.* **dramaturškī; dramaturgija** (drama + ergon — rad) — nauka o drami i dramskoj umjetnosti, teorija i tehnika pisanja i izvođenja dramskih djela.

dramaluci *v.* drame.

drȁmaluk *v.* dramlija.

dramatičan *v.* drama.

dramatis persōnae *lat.* osobe, lica (u drami).

drȁme, drama *(mn. ž. r.) tur.* vrsta najfinijih muških i ženskih čarapa (po imenu grčkoga grada Drame odakle su se dobavljale).

dramiti, -im (*isp.* dram) pažljivo mjeriti, sitničavo vagati.

dramlija *2. mn.* dramlījā *tur.* (dirhemli) zrno sačme za pušku; *isp.* dram; *isto i* **dramnjȁk,** -āka (valjda je bilo teško 1 dram).

dramolet *franc.* kratka drama, igrokaz, mali kazališni komad, jednočinka, aktovka.

dramskī *v.* drama.

dramuša, *2. mn.* dramušā *v.* dramlija.

drȁng *njem.* (Drang) želja, težnja, poriv; **Drang nach Osten** (*čit.* d. nah Ostn) — »težnja prema istoku«, naziv njemačke ekspanzivne politike da se Nijemci ugnijezde na Balkanu i na Bliskom Istoku; slično i **Drang nach Süden** (*čit.* d. n. Zidn) — »težnja prema jugu«; *isp.* Sturm und Drang.

drangulija *tur.* (*isp.* dram + gururlu — koji se kiti, ponosi) sitan nakit, sitnica uopće, jeftina, nepotrebna stvar, beznačajnost, tričarija, glupost.

drȁp *franc.* (drap — čoha, sukno) 1. vunena tkanina; vrsta platna; 2. pješčana boja, boja nebijeljena platna.

drȁpa, *2. mn.* drāpā *norv.* (drapa) staronordijska pjesma u počast bogova, preminulih knezova i junaka.

drapē, -ea *franc.* (drape) vrlo fina tkanina od grebenane (češljane) vune (*isp.* kamgarn) ili sa grebenanom osnovom (osobito pogodna za muška odijela).

draperija *franc.* (draperie) zastor; tkanina, namještena u velike nabore; tapete; **draper,** -era — tapetar, osobit stručnjak za namještanje draperija i zastora; **drapirati,** drapīrām — 1. namjestiti nabore na čemu, npr. na kipu, na modelu; 2. iskititi obješenim tkaninama, tapetirati.

drastika, drastīkā *(mn. sr. roda) dat.* drasticima *grč.* (draō — djelujem, činim) oštra, brzo djelotvorna sredstva (osobito za reguliranje stolice); **drastičan,** -čna, -čno — koji jako i naglo djeluje: krepak, žestok, surov, temeljit, proračunan na efekt, grub, neotesan; *izv.* **drastičnost,** -osti — pretjerani realizam, grubo izražavanje, nezgrapnost u riječima, nebiranost u izrazima, prostaštvo, neotesanost.

drȁt *v.* drot.

dratajnzac *njem.* (Draht — žica + Einsatz — uložak) žičani, od žice spleteni uložak za krevete.

draufcal(t)ati *njem.* (darauf — gore + zahlen — platiti) nadoplatiti, biti na gubitku (zagrebački izraz).

draufgenger *njem.* (Draufgänger) nasrtljivac, kavgadžija (Dončević); **draufgengeraj,** -aja — nametljivost, nasrtljivost, spremnost na svađu (Isidora Sekulić).

dravídi *(mn. m. r.)* — pripadnici stare rase u Indiji, bliži srodnici Romima.

Draždani *(mn. m. r.)* — slavenski izraz za njem. *Dresden* (koji se u našem jeziku nije održao, kao npr. u češkom).

dražeja, *2. mn.* dražējā *franc.* (dragee) 1. šećerom prevučeni badem, lješnjak; 2. ljekarnička tableta; **dražer,** -era — radnik kemijske struke koji vrši obavijanje gotovih lijekova neutralnom masom.

dreadnought *v.* drednot.

drebank *njem.* (Drehbank) strug, tokarska klupa.

drebína *njem.* (drehen — okretati + Bühne — pozornica) pozornica izgrađena u obliku

kružnice sa nekoliko odjeljaka; dok je jedan okrenut publici, na drugima se prireduju slijedeće slike; tako se omogućuje brzo mijenjanje scena, jer se posebnim mehanizmom nova slika za nekoliko sekunda okrene prema publici.

drebuh, *mn.* -si *njem.* (drehen — okretati, vrtjeti + Buch — knjiga) knjiga snimanja; u filmskom svijetu naziv za knjigu u kojoj je pisano sve što se odnosi na izvedbu i rad oko snimanja filma; pored autora izraduju knjigu producenti i režiseri; drebuh ima dvije stavke: s lijeve strane opis toka i mjesta radnje, naznaku položaja kamere, sve o kretnjama i igri glumaca (*isp.* video), a s desne bilješke o tonovima: šumovi, glazba, dijalozi (*isp.* audio); koliko je drebuh važan za film, vidi se i iz toga što sastavljači mogu za dobar drebuh dobiti oskara *(v.)*.

drednot *engl.* (dreadnought, tj. dread — strah + nought — ništa; kod nas prevedeno sa »nebojša«) tip najvećih oklopljenih bojnih brodova koji imaju sve teške topove jednakog kalibra.

dredža *engl.* (dredge) 1. mreža potegača, povlačna mreža (za lovljenje pridnenih morskih životinja odn. za vađenje mulja); 2. gliboder, jaružalo, bager *(v.)*.

dreer, *2. mn.* dreerā *njem.* (Dreher) 1. kovinotokar, metalostrugar; 2. vrsta plesa (*v.* dreier).

dregersi *(mn.) engl.* jedno od imena za tediboje *(v.)*.

dreier (*čit.* drajer) *njem.* (drei — tri) narodni ples iz Njemačke i Austrije, preteča valcera (ime po tročetvrtinskom taktu, a zvali su ga i *dreer*, tj. njem. *Dreher* prema *drehen* — okretati, vrtjeti).

dreining brein *v.* brain draining.

drei Schritt vom Leib *njem.* (*čit.* draj šrit fom lajb) tri koraka od tijela, tj. u pristojnoj udaljenosti (pratiti nekoga).

Dreiundfünfziger *v.* drajundfinfciger (Krleža).

drek dreka *njem.* (Dreck) 1. blato, nečist, izmetina; govno; 2. *prenes.* sitnica, nevrijedna stvar, ništa; **drekfreser** (*njem.* fressen — žderati) — pogrdna riječ za čovjeka koji je toliko škrt »da bi pojeo vlastite izmetine«; škrtac, tvrdica (u najgorem smislu riječi).

dreksler, *2. mn.* drekslerā *njem.* (Drechsler) tokar, strugar, frkač; **drekslovati,** -ujēm — tokariti, izradivati ukrase u drvetu odn. od drveta.

dremašina *njem.* (*isp.* dreer *i* dreksler) tokarski stroj, strug.

dren, drena, *lok.* drenu, *mn.* drenovi *franc.* (drain) 1. podzemna odvodna cijev; 2. cjevčica za vađenje gnoja iz rane; **drenáža** (drainage) — 1. isušivanje podvodnih zemljišta kopanjem kanala i polaganjem cijevi u zemlju; 2. vađenje gnoja iz rane s pomoću cjevčice od kovine, stakla ili kaučuka; 3. isušivanje kaljuža broda s pomoću mreže cijevi i parnih ili motornih sisaljki; *prid.* **drenāžnī,** -ā, -ō; **drèner,** -era — osoba koja vrši drenažu; **drenírati,** drenīrām — vršiti drenažu.

dres *engl.* (dress) 1. odijelo; 2. sportsko odijelo.

dreser *v.* dresura.

dresina *v.* drezina.

dresura *franc.* (dresser — obučavati životinju) obuka i uvježbavanje životinja (za lov, za policijske svrhe, za cirkuse itd.); **dresirati,** dresīrām — obučavati, vježbati životinje; krotiti divlje zvijeri; nagoniti na slijepu poslušnost, na bezuvjetno pokoravanje; dotjerati, udesiti, formirati, izraditi; *isp.* drilovati; **dreser,** *2. mn.* dreserā — krotilac, uvježbavatelj životinja; *isp.* dompter.

dreš *njem.* (dreschen — mlatiti, vrijeći, vršiti žito) dio vršaćeg stroja; vršalica (gdje se zrnje odjeljuje od slame i pljeve); *isto i* **dreš-mašina.**

dret, -a, -o *tal.* (dritto) ravan, izravan, neposredan, nesavijen, neuvijen, direktan, upravan; *isp.* dreto, drito.

dreta *njem.* (Draht — žica) tanak ali vrlo jak konac kojim obućari prošivaju obuću; *isto i* **dretva.**

dreto *v.* drito (Nar.).

dretva *v.* dreta; **dretvić** — porugljiv izraz za obućara, cipelara, »šustro«, »krpo« (Šenoa).

Dreyfus (*čit.* Drajfus; Alfred, 1859—1935), francuski kapetan, optužen zbog špijunaže i osuđen, ali kasnije oslobođen i unaprijeđen (Krleža).

drezina (po izumitelju K. Draisu) manje željezničko vozilo na motorni ili ručni pogon koje služi nadzornim organima za vožnju po pruzi; **oklopljene drezine** — služe za čuvanje pruge i za održavanje veze s oklopljenim vlakom.

driblati, -ām *engl.* (dribble — kapati) 1. malim brzim pokretima spretno voditi loptu (»lopta kao prilijepljena uz nogu«) i tako se probijati kroz protivničku obranu ne dopuštajući protivniku da dođe do lopte

(naročito kod nogometa); 2. *prenes.* vući nekoga za nos, varati (u vulgarnom govoru); *isto i* **drìblovati,** -ujēm; **drìbling,** *mn.* -zi — driblanje, driblovanje; nadmudrivanje, varakanje (*advòkātskī drìbling;* Krleža); **drìbler** — igrač nogometa koji dobro dribla, ali i koji voli driblati, koji se usteže od skupne igre (»solist«).

drìft *hol.* 1. poprečno zanošenje broda uslijed vjetra i morske struje; 2. morska struja koja nastaje pod trajnim djelovanjem vjetra; 3. predmeti (podrtine broda i sl.) ili ledeni bregovi koji plutaju nošeni vjetrom ili strujom.

drìfter *engl.* (*akc.* drìfter) mali ribarski brod na motorni pogon za lov na otvorenom moru mrežom potegačom.

drijáde (*mn. ž. r.*) *grč.* (drys, 2. dryós — drvo, hrast) u starogrčkoj mitologiji šumske nimfe, gorske vile, zapravo personifikacija drveća.

drìjas *grč.* (dryas) *bot.* malen, polegnut grmić iz porodice ružičnjača.

drìker *v.* druker 1.

drìl *njem.* (Drill) 1. vježbanje, »muštra«, dresura; 2. pruska metoda vojničke obuke po kojoj se vojniku utuvljuje slijepa poslušnost i mehaničko vršenje dužnosti (Krležina definicija: »dresura vojnička putem stroge obuke. Od njemačkog, zapravo pruskog: Drill«); *glag.* **drìlati,** -ām *i* **drìlovati,** -ujēm — dresirati, priučavati na slijepu pokornost, na usvajanje pouke, makar i bez ikakva razumijevanja; *v. i* drilih; *isp. i* mandril.

drilih *njem.* (Drillich) platno u tri niti, »trojnik« (katkada i samo: dril); *isp.* cvilih.

drìnk *engl.* piće, obično oštro, alkoholno.

driopìtek *grč.* (drys — drvo, píthēkos — majmun) rod fosilnih čovjekolikih majmuna iz gornjeg miocena (*v.*).

drìto *tal.* (dritto) izravno, neposredno, ravno, direktno (Nar.).

drive in *v.* D. I.

driver *v.* drajver.

drmūn, -ūna *grč.* (drymēn) 1. šuma, dubrava (Nar.); 2. ograda, tor, obor; *isto i* **drmuna.**

droban(a)t, -ānta *v.* trabant (Nar.).

drōg, drōgā *mad.* (dorong) motka, batina, kolac (Nar.); *isp.* durunga.

droga, 3. -gi *franc.* (drogue) osušeni dijelovi bilja ili ljekovite tvari koji služe za pripravljanje lijekova; **opojnē droge** — razne vrste prirodnih narkotičkih sredstava, kao opijum, koka-kola, hašiš i dr; **drogèrija** — trgovina droga i kemikalija koje se prodaju bez liječničkog recepta; trgovina sapuna i kozmetičkih sredstava; **drogèrist(a)** — prodavač u drogeriji: *žen.* **drogeristkinja; drogírati,** drogīrām — u Italiji isto što i dopírati, dopingirati (*v.* doping); **drogírati se** — uživati drogu, omamljivati se nekim narkotikom, narkotizirati se, pušiti opijum, ubrizgavati sebi kakvo opojno sredstvo i sl.; *isp.* fiksati se.

drolèrija *franc.* (drōlerie) lakrdija, šala, smiješno prikazivanje ljudi, životinja i bajoslovnih bića u starijoj drami; **drolèrije** — čest ukras srednjovjekovnih sjedala po crkvama (prikazi satiričkih i grotesknih prizora).

drombulja, 2. *mn.* drombūljā *njem.* (Maultrommel *preko mad.* dorombol) 1. »brundalo«; »brunda«, »brundalica«, »bronca«, »bronza«; mala gvozdena naprava što se jednom rukom nasloni na zube a drugom udara, te tako odaje dubok zvuk sličan zvuku bubnja; rezonancu čini usna šupljina; 2. *prenes.* brbljavo čeljade, naklapalo, blebetalo; **drombùljati,** -ām — 1. svirati u drombulju; 2. *prenes.* brundati, gunđati, mrmljati.

dromedar, -āra *grč.* (dromas, -ádos — trkač, trkalo) 1. deva (jednogrba); 2. vrsta brze jedrilice.

dromomanija *grč.* (drómos — cesta, put + *isp.* manija) *med.* bolestan nagon za putovanjem i mijenjanjem mjesta; *isp.* poriomanija, nomadizam.

dromōn, -ōna *grč.* (dromōn) vrsta broda na vesla, bizantski trgovački brod iz ranog srednjeg vijeka (Nazor).

droodles *v.* drudlz.

drop-kick (*čit.* drōpkik) *engl.* (drop — pasti + kick — udarac) u ragbiju i drugim sportskim igrama loptom udarac po lopti pošto je odskočila od zemlje; *isp.* dopltštos.

drōps, 2. *mn.* drōpsā *engl.* (*mn.* drops) kiselkasti voćni bombon.

drōsera *grč.* (droseros — rosan, vlažan) *bot.* rosika kružnolista (biljka koja se hrani mesnom hranom, muhama i drugim kukcima).

drōška, 2. *mn.* drōškī *rus.* niska kočija sa dva ili tri sjedala; najamna kočija, fijaker; **drōškār,** -āra — kočijaš, fijakerist.

drōt, drōta *njem.* (Draht) 1. žica; 2. *šatr.* policajac, milicioner, redar, stražar (tobože jer sapinje uhapšenika drotom); **drotār** — loncokrpa; **drotārica** — vrsta lovačke puške

(naboji se pune, osim sačmom, i sitnim komadićima deblje žice).

drozofila *grč.* vinska mušica.

drozometar, -tra, *2. mn.* drozometara *grč.* (drosos — rosa + metron — mjera) sprava za mjerenje količine rose koja padne.

dr. sc. — *krat. za lat.* doctor scientiarum (*čit.* doktor scijencijarum) doktor znanosti, nauka (naslov dopušten samo doktorima koji su tu čast stekli na temelju pismene disertacije i propisanih ispita; automatski stečen doktorat nema to pravo).

druc, druca *njem.* gnječilo, muljalo, štap posebnog izgleda kojim se gnječi odn. mulja grožđe (ili kom npr. za šljivovicu) u kaci prije prerade; *isto i* **drucača,** *2. mn.* drucača; **drucati,** -ām — gnječiti, muljati, gužvati; *isto i* **druckati,** -ām.

drüde, drūdā *(mn. ž. r.) njem.* (Drude — vještica, mora) u germanskoj mitologiji noćne vještice koje muče čovjeka u snu (sastaju se i divljaju u Valpurginoj noći; *v.*).

drudlz *engl.* (droodles) risarije koje naoko nemaju nikakva smisla, no sa stanovitom dozom mašte može se ipak u njima nazreti neka ideja; radi se zapravo o rebusu crtanom iz posebnog kuta i na osobit način; npr. dva šiljasta uha i ponad njih široki krug — Meksikanac (koji nose široke šešire) na magarcu (koji ima dugačka šiljasta uvis uzdignuta uha); izumitelj ovog načina izražavanja je engleski umjetnik Roger Price (*čit.* Rodžer Prajs) u naše dane.

drug *v.* drag.

drug-store *engl.* (*čit.* drag-stor) vrsta obično privlačno uređene trgovine s raznim odjelima, u kojoj se često nalazi i kafeterija; kafeterija, restoran, mondeno sastajalište mladih.

druid, -ida — keltski svećenik, žrec; *prid.* **druidskī.**

drük *njem.* (Druck) 1. pritisak, tlak; 2. štampa, tisak; 3. ugnjetavanje; **drukati,** -ām (drücken) — 1. tiskati, pritiskivati; gurati; 2. štampati; 3. bodriti, povlađivati, iskazivati simpatiju za borce u sportskim igrama, »navijati«; *isto i* **drükovati,** -ujem; **druknuti,** -em — gurnuti, potisnuti.

druker, *2. mn.* drukera *njem.* (Drucker) 1. vrsta dugmeta, kopče; 2. kibic, navijač (na sportskim utakmicama); 3. metalosavijač; radnik metalne struke koji obavlja ručno savijanje metalnih dijelova i limova.

drükfeler *njem.* (*isp.* druk 2 + Fehler — pogreška) pogreška u štampanom tekstu, tiskarska, štamparska pogreška; *isp.* tipfeler.

drukovati *v.* druk, drukati.

drum, druma *grč.* (dromos) cesta, put; *prid.* **drumskī,** -ā, -ō; **drumar,** -āra, 5. drūmāru (*i* -āre) — cestar, putar, nadzornik putova; **drumarina** — naplata za iskorišćivanje drumova, cestarina.

Drury-Lane *engl.* (*čit.* drurilejn) londonsko kazalište, osnovano 1663, čuveno osobito u 18. st. po izvedbama Shakespeareovih djela.

druzgati *v.* druc, druckati (Krleža).

Druzi, Druzā *(mn. m. r.)* — narod u južnom Libanonu i u susjednim područjima Sirije i Izraela (oko 180.000 pripadnika, govore arapski, a imaju i posebnu religiju koja je mješavina islamskog, kršćanskog i hebrejskog nazora na svijet).

dry *engl.* (*čit.* draj) opor, trpak, rezak (liker, vino).

dry-farming *engl.* (draj-farming) agrotehnički postupci za poljoprivrednu proizvodnju u pretežno sušnim krajevima.

dtto *v.* detto.

DU — automobilska oznaka za *Dubrovnik.*

dual *lat.* (duo — dva) *gram.* dvojina (uz brojeve dva, tri, četiri), pored jednine i množine (u našem se jeziku dual izgubio, ali ga imamo npr. u kajk.: tri brate, a i u poznatoj narodnoj pjesmi: Dva mi **sta** siromaha dugo vrime drugovala [gdje ono **sta** stoji umjesto današnjega plurala **su**]); *prid.* **dualnī, dualskī,** -ā, -ō — dvostruk, dvojak, dvojan; *gram.* dvojinski.

dualin, -ina *lat.* (duo — dva) vrsta eksploziva (dva elementa: nitroglicerin i piljevina).

dualitet, -eta *lat.* (dualitas) dvojnost, dvojstvo, dvojakost (Matoš).

dualizam, -zma *lat.* (duo — dva) 1. filozofski pravac koji pretpostavlja dva principa bitka (Descartes), odnosno način shvaćanja prema kojem tjelesno i duhovno, fizičko i psihičko, tijelo i duša znače dvije međusobno različite i nezavisne supstancije ili principa; *prot.* monizam; dualizam neizbježno zapada u nerješiva proturječja; 2. vjersko učenje o postojanju dviju oprečnih sila (dobra i zla, svjetla i tame) koje se odiskona bore za prevlast u svijetu (zoroastrizam, manihejstvo, bogumilstvo); 3. *prenes.* dvojstvenost, nerazdvojnost; 4. zajednica dviju država sa zajedničkim vladarom, kao npr. nekadašnja Austro-Ugarska (dvojna monarhija); **dualist(a)** — pristaša dualizma; *prid.* **dualističkī.**

duālnī sìstēm — *v.* binarni sistem.
duàlnōst, -osti *v.* dualitet.
duār, -āra *ar.* selo, čadorje (kameni *duari,* skupine bijelih kockastih kućica s ravnim krovovima . . .: S. Batušić).
dūb (*isp. engl.* — double — dvostruko) — filmski izraz koji označuje sinkronizaciju govora glumaca na nekom drugom jeziku pošto je već prvotna verzija snimljena na originalu.
dubāra *tur.* (dubara *od perz.* du — dva *i* bar puta) 1. dvostruka dvojka u igri tavle i domina; 2. *prenes.* varka, prevara, podvala, smicalica; **dubaradžija** — spletkar, smutljivac, vragolan, obješenjak.
dùbeš, *2. mn.* dùbešā *tur.* (dubeš *od perz.* du — dva *i tur.* beš — pet) dvostruka petica u igri tavle i domina.
dubioza *(mn. sr. roda) lat.* (dubius — sumnjiv) 1. sumnjiva potraživanja (ali se još uvijek ne smatraju nenaplativima); 2. neizvjesnosti; **dubiòzan,** -zna, -zno — sumnjiv, neizvjestan, nesiguran, neodlučan, dvojben, kolebljiv, nestalan, nepouzdan, nepovjerljiv, dvosmislen, nejasan, neodređen.
dubitati, -ām *lat.* (dubitare) sumnjati (Vojnović).
dubl (*isp. engl.* double — dvostruko) u filmskom jeziku svaki novi kadar *(v.)* u ponavljanom snimanju iste slike; *v. i* dabl.
dubla (*isp.* duble) — u običnom govoru: vrsta dukata.
dublāža *franc.* (doublage) 1. podvostručivanje, udvostručivanje, udvajanje; ponavljanje nekog postupka; 2. druga verzija filma.
dublē, -ea *franc.* (double) metal prevučen tankim slojem drugog metala, npr. srebro prevučeno zlatom; *isp.* vermeil.
dublek *v.* dulek.
dubler, *2. mn.* dublēra *franc.* (doubler) dvojnik; u kazalištu, a osobito u filmu zamjenik glavnoga glumca, sličan ovome, koji ga zamjenjuje naročito u opasnim situacijama (npr. u vrtoglavim skokovima i sl.); *isp.* kaskader.
dubleta, *2. mn.* dubletā *franc.* (doublet) 1. predmet što postoji u dva primjerka; 2. puška dvocijevka; *isp.* duplonka; 3. *u štamparstvu* dvaput ponovljeno isto slovo, ista riječ ili rečenica; 4. *u lingvistici:* dva različita lika iste riječi (glasovno, akcenatski itd.), npr. sama se ova riječ (dubleta) javlja i u liku: **dublēt,** -eta *(m. roda).*
dublijer, -era *v.* duplir; *isto i* **dublīr,** -īra.
dublirati, dublīrām *franc.* (doubler) podvostručiti, udvostručiti, udvojiti, udvajati: *u filmskom jeziku:* biti nekome dubler *(v.); u automobilizmu: isto što i* forfarati (v.).
dubl-skul *v.* double-scull.
dùbura, *2. mn.* dùburā *tur.* (dübür) zadnjica, stražnjica, čmar.
duc *franc.* (*čit.* dīk) vojvoda (plemićka titula); *žen.* **duchesse** (*čit.* dišes) vojvotkinja.
duca *tal.* (*čit.* dūka) vojvoda (plemićka titula); *isp.* duka; *žen.* **duchessa** (*čit.* dukēsa) vojvotkinja.
dùcbruder *njem.* (duzen — govoriti »ti«, tikati + Bruder — brat) prijatelj kojemu govorimo »ti«, pobratim, »vinski brat« (čovjek s kojim smo se pobratili pri čaši vina).
duce *tal.* (*čit.* dūče) vođa.
ducento *v.* dudžento.
duck *engl.* (*čit.* dāk) *u boksu:* nagao sagib glave da bi se izbjegao protivnikov udarac u lice.
Duck Donald *v.* Donald Duck.
dučento *v.* dudžento; *isp.* ducento.
dućān, -ana *tur.* (dükkjan) prodavaonica, trgovina; *prid.* **dućānskī;** *umanj.* **dućančić; dućānče,** -eta; **dućandžija** — prodavač, trgovac; *žen.* **dućandžījka.**
dūd, dūda (*pored* **dūda,** dūdē) *tur.* (tud) bjelogorično ovisoko drvo sa sitnim bijelim, crvenim ili crnim grozdastim bobama koje su dobre kao voće, kao omiljela hrana za svinje, a peče se od njih i rakija (dūdovača, dudara); lišćem duda hrane se svilci, svilene bube; *prid.* **dūdov,** -a, -o; **dùdīk,** -íka — dudov gaj; *isp.* murva.
dūde, dūdā *(mn. ž. r.) njem.* (Dudel) gajde; **dudāš,** -āša — gajdaš, svirac.
dud(e)n *njem.* u Njemačkoj naziv za vrstu rječnika sličnog otprilike ovom našem (po prezimenu filologa Konrada Dudena, 1829 — 1911, koji se bavio izdavanjem pravopisnih i drugih jezikoslovnih priručnika); *isp.* larus.
Dudija *tur.* (dudu — žena, hanuma) žensko ime.
duduk, *mn.* -ci, 2. dudūkā *tur.* (düdük) 1. vrsta čobanske frule; zviždaljka, pištaljka; 2. naziv za neke predmete nalik na duduk (okruglasti, cjevasti), npr. za visoki tvrdi šešir (cilindar), za uvijeni papir (fišek, štanicla), za vrstu tikve i sl.; 3. *prenes.* glupan, blesan, tikvan.
dudžento *tal.* (dugento) naziv za god. 1200: u historiji umjetnosti oznaka za 13. stoljeće.

dudun, 2. *mn.* dudunā *tur.* (dügün) svadba, pir, vjenčanje.
duečento *tal.* (duecento) *v.* dudžento.
duel, 2. *mn.* dūelā *franc.* (duel) 1. dvoboj, borba između dvije osobe koja se vrši uz osobite uvjete i formalnosti; zaostatak iz feudalnih predodžbi o časti i načinima njezine obrane; 2. borba, sukob uopće; **duelirati se,** duelīrām se — tući se u dvoboju; **duelant,** 2. *mn.* duelanātā — sudionik u dvoboju.
duet, -eta *tal.* (duetto) 1. sviranje ili pjevanje udvoje; dvopjev (kod starijih pisaca »dvopoj«); 2. muzičko djelo za dva glasa ili za dva instrumenta; 3. par, spreg dvaju individua, »tandem«; **duetīno** (*tal.* duettino) — *muz.* mali, kratki duet.
dufizam *v.* dafizam.
du-frajnd *njem.* (du — ti + Freund — prijatelj) *v.* ducbruder.
dufter, 2. *mn.* dufterā *njem.* (duften — mirisati; isparivati se) lijenčina, neradnik, skitnica, protuha, probisvijet, hohštapler, »smrad«.
duga *šatr.* ulaznica, karta; **dugāriti,** dugārīm — preprodavati ulaznice u švercu, »na crno«.
duglazija (po D. Douglasu, koji joj je god. 1827. donio prvo sjeme u Evropu) biljna vrsta visokog američkog drveća iz porodice borova; zove se još i **pseudočuga** (znanstveno ime *Pseudotsuga taxifolia*); drvo **duglazijevina** upotrebljava se za gradnju dokova, brana i mostova, za jarbole i željezničke pragove i dr.
dugme, -eta *tur.* (dügme) puce, spona; *mn.* dugmeta, -etā; *zbir.* dugmād; *umanj.* **dugmence,** -eta *i* **dugmešce,** -eta; **dugmali** *prid. indekl.* — koji je na dugmeta, na kom su dugmeta.
dugmen *v.* kedmen.
dugong, *mn.* -zi, 2. dūgōngā *malaj.* (duyong) veliki sisavac iz porodice morskih krava (sirena); naši ga prirodoslovci nazivaju *morska djevica.*
duhak *v.* duvak.
duhan, -ána *tur.* (dühan *iz ar.* duhan — para) biljka iz porodice pomoćnica; osušeni listovi služe za pušenje (*v.* nikotin); *prid.* **duhanskī; duhandžīnica** — prodavaonica duhana, trafika; **duhániti,** duhānīm — 1. snabdijevati duhanom; 2. pušiti; **duhanīšte** — plantaža duhana; **duhankesa** — torbica s duhanom.
duhnja *v.* dunja.[1]

duja, 2. *mn.* dujā *lat.* (*isp.* duo — dva) dvojka, dvica, nekada neprolazna ocjena u školstvu (đački argo).
Dujam, -jma (*od lat.* Domnius) muško ime, osobito popularno u Dalmaciji (splitska katedrala nosi to ime).
dujisati se, -šēm se *tur.* (dujmak) 1. dosjetiti se, prisjetiti se, domisliti se, snaći se; 2. doći k sebi, osvijestiti se, povratiti se, oporaviti se.
duka, 3. dūki, 2. *mn.* dūkā *tal.* (duca) gospodar, vladalac, knez, dužd, vojvoda.
dukala, 2. *mn.* dukālā *tal.* (*isp.* duka) pismena odluka mletačkoga dužda; *isto i* **dukal,** -āla.
dukat,[1] 2. *mn.* dukātā *tal.* (ducato [*prema* dukas — naziv bizantskih careva]) zlatnik, cekin; zlatni novac, »žutnik«, »žutak«, »žućak«.
dukat,[2] -ata *tal.* (ducato) vojvodstvo; vojvodina; *isp.* duka.
dukser, 2. *mn.* dūksera — košulja od trikoa (*v.* triko).
duktīlan, -lna, -lno *lat.* (ducere — voditi, vući) rastežljiv; pogodan za kovanje, kovak.
duktor *lat.* (ductor) 1. vodnik, vođa, predvodnik, nadzornik đaka u internatu, odgojitelj; 2. vod, dovodnik, vodič (npr. struje, plina, vode i sl.).
duktus 2. *mn.* duktūsā *lat.* (ductus — vođenje) način pisanja; način vođenja pera pri pisanju; način izražavanja, govorna manira, karakteristika jezika.
dulaf, -afa *v.* dolap.
dulbenta *tur.* (tülbent) *v.* turban.
dulce et decorum est pro patria mori *lat.* (*čit.* dulce et dekorum est pro patria mori) slatko je i dično umrijeti za domovinu; *katkada s dodatkom:* **adhuc dulcius pro patria vivere** (*čit.* adhuk...) — još je slađe za domovinu živjeti (Horacije); **dulce cum utili** — ugodno s korisnim (Horacije); *isp.* dolce con utile.
Dulcigno *tal.* (*čit.* Dulčinjo) Ulcinj; *isp.* Colchinium.
dulcis in fundo *lat.* slatkoća je pri dnu; *isp.* cuker komt culect.
Dulčineja — 1. ime (»Slatka«) koje je don Kihot (*v.*) dao seljačkoj djevojci Aldonsi koju je izabrao za »damu svoga srca«; 2. (dulčineja) *iron.* dragana, draga, ljubljena, ljubavnica.
dulek, *mn.* -ci, 2. *mn.* dulekā *tur.* (dölek) bundeva, tikva; **dulečnjak,** *mn.* -āci — pita od duleka, bundevara, tikvenik.
dulum *v.* dunum.

dulvedū *tur.* (dujulmak — osjetiti, primiti k znanju?); *u frazi* **ni u dulvedū** — ne mari (što mu se govori).
dum *v.* don (npr. *Dum Marin* u *Dubrovačkoj trilogiji* Iva Vojnovića).
dūma, *2. mn.* dūmā *rus.* 1. ruski sabor; pod konac samodržavlja neka vrsta parlamenta, sastavljenog u svojoj većini od predstavnika vladajućih klasa; 2. ukrajinska narodna pjesma lirsko-epskog karaktera, nalik na zapadnjačku baladu; *isto i* **dumka.**
dumān, -āna *tur.* (duman, tuman) 1. dim, magla, prašina; 2. *prenes.* zamagljenost misli, briga, brižna zamišljenost, uznemirenost; 3. (*pl. t.* **dumāni**) zamagljene riječi, izmišljotine, pretvaranja.
dumdūm — puščani eksplozivni metak koji zbog svoga tupog vrška zadaje opasne rane (nazvan po Dum-dumu, engleskom taboru kod Kalkute gdje je najprije izrađivan).
dūmen, *2. mn.* dūmēnā *tur.* (dümen) 1. kormilo; *isp.* timun; 2. stražnji dio broda, krma, sjedište na krmi; 3. udubina u obali gdje ju je podlokala voda; 4. uzdužna greda na stropu; **dūmeniti,** -īm — kormilariti, upravljati lađom, usmjeravati plovidbu; *prenes.* regulirati, organizirati; *isto i* **dumēnisati,** -šēm; **dumēndžija** — kormilar.
dumēntahta (*isp.* tahta) kormilarsko mjesto, kormilarski most.
dumer August *njem.* (dumm — glup) »benavi August«, klaun, lakrdijaš u cirkusu.
dūmka *v.* duma 2.
dùmlek *v.* dulek.
dūmna, *2. mn.* dūmānā *v.* duvna; *prid.* **dūmānskī.**
dúmo, 5. dūmo (*isp.* dum) svećenik (katolički), župnik.
dumping *v.* damping.
dùmplēr, -ēra *v.* duplir (Nar.).
dum spiro, spero *lat.* (*akc.* dum spîro spēro) dok god dišem (živim), nadam se (Begović).
duna *v.* dine.
duncijāda (po engl. satiri *Dunciad*) satirička pogrdna pjesma.
dundar, *2. mn.* dūndārā *tur.* (dümdar) četa, gomila, vojska; stado, krdo, čopor.
dùnđer, *2. mn.* dūnđērā *tur.* (dülger) tesar, drvodjelja; *isto i* **dùnđerin,** *mn.* dùnđeri (2. dūnđērā); *prid.* **dunđerov; dunđerskī; dunđerisati,** -šēm — raditi kao dunđerin; **dunđerluk** — tesarstvo, tesarija; drvodjeljstvo.
Dunhill *engl.* (*čit.* dānhil) poznata britanska marka cigareta, duhana i pribora za pušenje (kod Krleže npr. Dunhill-lula).

dunījati se, -ām se *tal.* (donneare) zabavljati se, voditi ljubav, ljubakati.
dunkel *njem.* (dunkel — taman) kod naših starijih pisaca (Petar Kočić npr.) tamnica, samica u zatvoru.
dunkl *njem.* (dunkel) taman, mrk, zagasit; (kod Cesarca isto što i dunkel, *v.*); *dolazi i u komparativu:* dūnklijī; **dunklblau** — tamnoplav, zagasitomodar.
dunlop — vrsta gume za automobilske kotače (po škotskom izumitelju Dunlopu Johnu Boydu, 1840—1921).
dunque *tal.* (*čit.* dūnkve) dakle (Vojnović).
Duns Scott (*čit.* Dans Skot) škotski franjevac, 1265—1308, skolastik, naučavao da volja zavisi od razuma (Krleža).
dùnst *njem.* (Dunst) 1. para; 2. ukuhano voće, kompot; **nemati ni dùnsta** — nemati ni pojma; **dunstpapīr** — posebno impregniran papir (pergament) kojim se umjesto poklopca (hermetički) zatvaraju boce s ukuhanim voćem odn. povrćem.
dunum, *2. mn.* dūnūmā *tur.* (dönüm) mjera za površinu, prije oko 900 m^2, sada 1 desetina ha, tj. 100 m^2.
dūnja,[1] *2. mn.* dūnjā *njem.* (Duchet *preko mad.* dunna) isto što i duhnja, tj. velika perina za pokrivanje, *isp.* tuhica.
dūnja,[2] *2. mn.* dūnjā *grč.* (kydōnion mēlos) gunja, drvo i voće slično jabuci.
dunjāh, -āha *v.* dunjaluk.
dunjaluk *tur.* (dünja) 1. ovaj svijet, ljudstvo, čovječanstvo; 2. stvari »od ovoga svijeta«, materijalna dobra, imutak; 3. okrug, oblast, područje; kraj, zemlja; *prid.* **dunjalučkī; dunjāden** — na ovom svijetu.
dùnjamal *tur.* (dünja — zemlja, mal — bogatstvo) veliko obilje, izobilje, silan novac, bogat imetak.
dùo *lat.* 1. dva (*isp.* duet, duel); *2. muz.* kompozicija za izvedbu udvoje, isto što i duet.
duobus litigantibus tertius gaudet *lat.* (*čit.* ...tercijus...) kad se dvojica svađaju, treći se veseli; *isp.* tertius gaudens.
duodecim *lat.* dvanaest; **duodec** — format knjige sa 12 listova u arku (normalno je 16).
duodēcima *lat.* interval od 12 dijatonskih stupnjeva.
duodecimālnī sistēm (dōdekadskī sistēm) — brojni sustav osnovan na broju 12 (podjela dana na 12 sati, podjela sata na pet puta po dvanaest minuta, tj. šezdeset; tucet, gros i sl.).
duodecim tabulārum *lat.* dvanaest ploča, sta-

rorimski zakonik koji su izradili decemviri (legibus scribendis) god. 450. pr. n. e. i popisali na 12 ploča; ploče su bile stalno izložene na rimskom Forumu, ali su propale kad su Gali zapalili Rim.

duodènum *lat.* dvanaesnik, dvanaesterac, dvanaestopalačno crijevo; *isp.* dodekadaktilon; **duodenitis** (*akc. i* **-ìtis**) — upala duodenuma.

dùola, *2. mn.* dūolā *tal.* (*isp.* duo) muzička figura od dvije note koje traju kao tri (*isp.* triola).

duològija *lat.-grč.* (duo — dva + *isp.* trilogija) dva romana ili dva dramska djela jednoga pisca, povezana jedinstvom opće zamisli; *isp.* trilogija, tetralogija, pentalogija.

duovìr, -ira *v.* duumvir.

dùper *tal.* (adoperare — raditi, služiti) 1. briga (oko nekoga), njega, usluga, dvorenje, služenje; **duperati,** -ām — brinuti se o nekome, njegovati, dvoriti, služiti; 2. trpjeti, podnositi, ustrajati; 3. raditi umno, misliti, umovati; 4. upotrebljavati, iskorišćivati.

dupija, *2. mn.* dūpījā *tal.* (doppia) zlatan novac dvostruke vrijednosti od osnovne jedinice.

dùpleks *lat.* (duplex — dvostruk) 1. telefonski aparat za dva pretplatnika na jednoj liniji; *naš izraz:* dvojnik; 2. stan na dva kata povezana stepenicama; 3. *u radio i TV tehnici:* emisija koja ide »uživo« iz dva različita mjesta odjednom, dvostruk izravni prijenos.

dùplerica — u popularnom govoru: srednja, dvostruka stranica u zabavnom časopisu ili novinama, na kojoj se najčešće nalazi privlačan slikovni materijal.

duplī *lat.* (duplex) dvostruk; dvojak; **duplicirati,** -plìcīrām — dva puta nešto učiniti; opetovati; podvostručiti; **duplicìtet,** -eta — 1. dvostrukost; dvojstvo; 2. dvosmislenost.

dùplijer, -ijera *v.* duplir.

duplika, 3. -ci, *2. mn.* dūplīkā *lat.* (duplicare — podvostručiti) odgovor (tuženoga) na repliku (tužiočevu); **duplìkat,** -āta — drugi primjerak nečega, npr. nekoga pisanog dokumenta koji ima istu pravnu vrijednost kao i original; nešto dvostruko; vjerna slika, kopija; prijepis, umnožak, otisak, odljev.

duplìr, -íra *tal.* (doppiere) velika voštana svijeća; dvokraki svijećnjak.

duplírati, duplīrām *v.* duplicirati.

duplōnka, 3. -ci, *2. mn.* duplōnkī (*isp.* dupli) puška dvocijevka.

dupljak, -aka, *mn.* -āci (*isp.* dupli) dvolitra, boca od dvije litre.

Dupuytren (Guillaume; *čit.* Dipitrèn Gijōm; 1778—1835), francuski kirurg, čijim je imenom nazvano nekoliko bolesti, pa tako i poseban oblik upalnog skvrčavanja šake; *isp.* »...da bi od silnog veslanja obolio od takozvane Dipitrenove bolesti...« (Zuko Džumhur).

dūr,[1] dūra, *lok.* dūru, *mn.* durovi *lat.* (durus — tvrd, jak, krepak) *muz.* jedan od dva glavna tonska roda (drugi je mol); muzičko djelo u duru zvuči jasno, poletno.

dur[2] *tur.* (dur) stoj! *isto i* **dūra** (obično kao povik na konja da bude miran).

dur[3] *tur.* (dir, dur — jest, tako je!) pravi, kakav treba da bude.

dūra (durra) vrsta prosa u tropskim krajevima (kultivira se za prehranu); kod nas: sirak, sijerak; zovu je i **sorgo** (*v.*).

dùrāk — vrsta kartaške igre (po *rus.* durak — budala, glupan, »crni Pero«; *isp.* švarcpeter).

Dùrak, 5. Dùrače *tur.* (durmak — mirno stajati, trpjeti, podnositi) »strpljivi«, »čvrsti«, »postojani« i sl.; *isto i* **Dùran,** Dùrana, 5. Dùrane (sličnost sa tal. Durante [*v.*] izazvala je u nauci sumnju da je ime romanskog podrijetla što, međutim, nije utvrđeno).

dura lex, sed lex *lat.* (*čit.* lèks) surov zakon, ali zakon (tj. zàkonu se, kakav bio da bio, valja pokoravati).

duràlim *tur.* učitelj, profesor, nastavnik.

duralumīnīj, -ija (*pored* **duraluminijum**) *lat.* (durus — tvrd, jak, krepak, + *isp.* aluminij) legura aluminija s magnezijem; zbog svojih izvrsnih mehaničkih svojstava upotrebljava se za gradnju aviona.

dura mater *lat.* (durus — tvrd + mater — majka) tvrda ovojnica oko mozga; *isp.* pia mater.

Dùran *v.* Durak.

durància *lat.* (duracinus — koštunjav, tvrd *preko mađ.* durànczi) vrsta breskve koja se ne može kalati; *naši izrazi:* glòđva, glòdavica, glòca, glòćka (*prot.* kalànka, lupija).

Durànte *lat.* (durare — trajati) »čvrsti«, »uporni«, »stalni«, »postojani« (*isp.* Durak).

durăšan, -šna, -šno (*isp.* durati) otporan, izdržljiv, čvrst, tvrd, ustrajan, istrajan, nepokolebljiv, trajan.

dùrati, -ām *tal.* (durare — trajati) ili *tur.* (durmak — trpjeti) 1. trajati, ne prestajati; 2. trpjeti, izdržavati (npr. nevolje), podnositi,

odolijevati, izdržavati do kraja, ustrajati; 3. životariti, kuburiti.

dūratīvan, -vna, -vno *lat.* (durabilis — trajan, ustrajan) trajan, neprekidan; **dūratīvan glagol** — glagol kojemu radnja traje bez prekida, npr. plesti, ginuti.

dūr-bak *tur.* (durmak — stajati + bakmak — pogledati) 1. stani pa pogledaj!; 2. (*akc.* **dùrbak**) vrsta jela od pržena luka, slanine i jaja (jelo »stani pa gledaj«, »skidaj kapu!«, tj. boljega nema!); **dūr-bakalum** — stani da vidimo.

durbar *v.* darbar.

durbedžija *tur.* stražar, osobito čuvar polja, poljar.

dùrbīn, -ína *perz.* (dur-bin — dalekovidan) dalekozor, teleskop, dogled, zornik, zurilo, zurma.

Durchlaucht *njem.* (*čit.* dürhlauht) prejasnost, presvjetlost (nekadanji naslov knezovima i kneginjama).

durdedžija *v.* durbedžija.

du reste *franc.* (*čit.* di rest) uostalom (Vojnović); *isp.* del resto.

dūrh *njem.* (durch — kroz) osobit pas (dobačaj) u nogometnoj igri upućen u dubinu prema protivničkom golu.

dūrhauz *njem.* (Durchhaus) kuća s kapijama na dvije ulice, javni prolaz.

dùrhcūg *njem.* (Durchzug) propuh, promaja (*isp.* cug).

durh di blume *njem.* (durch — kroz, Blume — cvijet) »kroz cvijet«, »preko cvijeta«; njemačka fraza (još danas živa u zagrebačkom govoru) koja označuje da je nešto kazano »uvijeno«, »okolišeći«, da je samo natuknuto, da je rečena oštra riječ na blag način.

dùrhmarš *njem.* (Durchmarsch — prolaz); *u frazi* **učiniti dùrhmarš** — probančiti čitavu noć.

dùrhšlāg *njem.* (Durchschlag — probijanje, proboj) kopija na pisaćem stroju.

dūrhšūs *njem.* (Durchschuss) *tipogr.* proložak (metalne pločice za pravljenje razmaka između štampanih redaka); **durhšisati,** -ām — proložiti, prorijediti tipografski slog.

dùrīj, -ija (*pored* **dùrijum**) *lat.* (durus — tvrd) plastična materija za izradu gramofonskih ploča, naliv-pera i sl.

dùrina *franc.* (dourine) spolna zaraza kod konja.

Durlindāna — ime mača »mahnitog Rolanda« (*v.* Orlando furioso); u zapadnoj literaturi često naziv za mač uopće.

dùrma; durmādan *tur.* (durmak — stajati, ostajati) neprestance, neprekidno, bez zastoja.

Dùrmiš *tur.* »koji je stajao, trpio, izdržao«.

dùrmiti, -īm *šatr.* (*iz tal.* dormire) spavati.

dùrum, dùrun *tur.* (durmak — stajati) stojte!, stanite!, prestanite; **dùrum orda** — stanite vi tamo!

durūnga *mad.* (durung) 1. motka, batina; greda; 2. visoko, nezgrapno čeljade, dugajlija (riječ je zapravo slavenska: u staroslavenskom je glasila *drąg* (*čit.* drong), što u našem jeziku daje *drug,* no kako smo imali riječ *drug* u značenju *drugar,* a i redni broj *drugi* [koji je rano prevladao nad starijim izrazom *utor,* isp. *utorak* — drugi dan], brzo se — pošto je *ą* dalo *u* izgubila odn. prešla Mađarima koji su je prilagodili svojim jezičnim zakonima i opet nam je vratili; riječ *drug,* međutim, u značenju istom kao *durunga* živi i danas u dijalektima, osobito kod kajkavaca (Dončević ima npr. **družac** — prutić); **durūngača** — koliba od brvana, brvnara; *isto i* **durūngara.**

dùruz *tur.* (dürüst) častan, pošten; tvrd, čvrst.

d. u. s. *skrać. za lat.* dātum ut sūpra — datum kao gore (na službenim spisima).

duse, -eta *tur.* (düse *od perz.* du — dva *i* se — tri) dvostruka trojka u igri tavle i domina.

Duse Eleonora (*akc.* Dūze Eleonōra) — svjetski poznata glumica (tragetkinja) talijanskog podrijetla (1850—1924) kojoj je ime postalo pojam za veliku glumicu uopće (npr. To je naša Eleonora Duse).

dùstaban *tur.* (düz — splošten, plosnat + *isp.* taban) ravno stopalo, »platfus«, čota; **dustabanlija** — tko ima ravno stopalo, »platfusar«.

du sublime au ridicule il n'y a qu'un pas *franc.* od uzvišenog do smiješnog samo je jedan korak; *isp.* vom Erhabenen . . .

dūš, dūša *franc.* (douche) *v.* tuš.

dušegūpka, 3. -ci, *2. mn.* -pkī *rus.* prostorija gdje se vrši ubijanje; zatvoreno stratište, tajno gubilište (*ponašeno:* dušogupka).

dušek, *mn.* -ci, 2. dūšekā *tur.* (düšek) jastuk, vanjkuš, blazina, kušin, uzglavlje; madrac; **dušekluk,** *mn.* -ci — 1. ormar za spremanje posteljine; 2. platno za dušeke; *isp.* musander.

dušema *tur.* prostirka, ponjava, plahta; ležaj.

dušeš, *2. mn.* dūšēšā *tur.* (düšeš *od perz.* du — dva *i* šeš — šest) dvostruka šestica u igri tavle i domina.

dušmān, -āna, 5. dūšmāne, *mn.* dušmāni, duš-

mana *pored* **dušmanin,** dušmanina, *mn.* dušmani, dušmānā *tur.* (dušman) neprijatelj; zlotvor; *žen.* **dušmanka;** *prid.* **dušmanskī** *i* **dušmanskī; dušmanluk,** *mn.* -ci — neprijateljstvo, mržnja.

duumvīr, -ira *lat.* (duo — dva + vir — muž, čovjek) član kolegija od dva čovjeka; jedan od dvojice; **duumvirat,** -āta — vlada, savez dvojice.

duvak, *mn.* -ci, 2. dùvākā *tur.* (duvak) 1. svadbena koprena nevjeste; *v.* puli; 2. gornja, vrlo tanka prevlaka ponad ohladnjele prave prevlake nekog jela.

duvan i sl. *v.* duhan i sl.

duvar *tur.* (duvar) zid; **duvardžija** — zidar; **duvaruša** — velika okrugla četka za ličenje zidova.

duvel *tur.* (duvel) carevi, kraljevi; carstva, kraljevstva; *isp.* devlet.

duvetin *v.* tiftin.

duvna, *2. mn.* dùvānā *lat.* (domina — gospođa) opatica, redovnica, koludrica, kaluđerica, monahinja, švora; *prid.* **duvanskī.**

dux *lat.* (*čit.* duks) 1. u Rimskom Carstvu vojskovoda; 2. u staroj Hrvatskoj vojvoda, knez, vladar.

duz *tur.* (düz) ravan, prav, jednostavan, splošten, plosnat; *isp.* dustaban.

duzdisati, -šem *tur.* (*isp.* duzen) dotjerivati, uljepšati, kititi, ukrašavati.

duzen *tur.* (düzen) 1. kozmetička sredstva, nakiti, ukrasi, sve čime se žena dotjeruje i uljepšava 2. ugađanje, uštimavanje, štimovanje muzičkog instrumenta; **duzendžija** — kicoš, gizdelin (za žensko čeljade: kaćiperka); **duzenli** — dotjeran, nagizdan, uređen, urešen; **duzeniti,** -īm — dotjerivati, uljepšavati, kinđuriti.

duzgun *tur.* (düzgün) ispravan, pravilan, dobar.

duzīna *tal.* (dozzina) tucet, dvanaest komada.

duzlisati, -šem *tur.* (düzlemek) glačati, ravnati, ispravljati.

duzma *tur.* (düzme) laž, neistina, izmišljotina.

duz-taban *v.* dustaban.

dužd *tal.* (doge) naslov poglavara starih republika Venecije i Đenove; isto što i u starom Dubrovniku knez; *prid.* **duždev; duždevskī;** *žen.* **duždevica; duždević** — duždev sin; **duždevati,** -ujem — vladati u svojstvu dužda, biti dužd.

dužīna *v.* duzina.

D-vlak (*prema* njem. Durchgangszug) vlak kroz koji se može prolaziti (obično brzi i ekspresni vlakovi).

dvocifren, -a, -o — dvoznamenkast (npr. arapski brojevi od 10 do 99).

dvokat, -āta — advokat (Vj. Novak).

dvomeč (*isp.* meč) sportsko takmičenje između dvaju takmaca.

dvomotoran, -rna, -rno — koji ima dva motora (npr. avion); **dvomotorac,** -orca, *2. mn.* dvomotorācā — avion sa dva motora.

dvooksīd *v.* dioksid.

dvostih *v.* distih.

dvotaktan, -tna, -tno — a) koji se sastoji od dva takta (npr. muzička); b) kojemu motor radi u dva hoda klipa (npr. kod automobila tipa *wartburg*).

dwt, DW — krat. za *deadweight (v.).*

dy, dyo *grč.* dva (*isp.* diftong).

Dy — znak za disprozij *(v.).*

dyke *v.* dajk.

dyn *v.* din².

dynamis *grč.* (*čit.* dìnamis) sila, snaga, moć (*isp.* dinamo, dinamika, dinamit).

Dyrrachium — antičko ime za grad *Drač* u Albaniji.

DZ — automobilska oznaka za *Alžir* (arap. *Al-Djaza'ir*).

Dziady *polj.* (*čit.* Đadi) epsko djelo poljskog pjesnika Adama Mickiewicza (1798—1855); znači *Dušni dan*, spomen na pretke, na djedove (Krleža).

Dž

dž — palatalni suglasnik; sedmo slovo latinske abecede i dvadeset i deveto ćirilske azbuke.

džaba *tur.* (džaba) 1. na dar, na poklon, badava, poklonjeno, besplatno; 2. uzalud, uzaman, badava; *isto i* **džabe; džabaisati,** -šem — dati džabe, pokloniti, darovati; *povrat.* otresti se čega; **džabaluk,** *mn.* -ci — 1. nešto stečeno badava, mukteševina; 2. jeftinoća; 3. uzaludan posao, zaludnost; **džabesija** — uzaludnost.

džabija *tur.* (džabi) utjerivač, ubirač državnih i vakufskih prihoda za vrijeme turske uprave.

džačić; džačina *v.* džak.
džada *tur.* (džadde) 1. cesta, put, drum; 2. putovanje, pokret.
džadija, *2. mn.* džadīja *tur.* (džady) čarobnica, vračara; vještica; furija, zla žena.
Džafer *tur.* »mala rijeka«.
džagara, *2. mn.* džagārā *tur.* (čagyrmak — galamiti, pjevati) učionica u nekadašnjim manastirskim školama.
Džahid *tur.* »trudbenik«, »nastojatelj«.
džahil *tur.* (džahil) nedoučen čovjek, slaba glava, neznalica; ignorant; neiskusan mladić; **džahilijet** — neznanje, neprosvijećenost; *isto i* **džahiluk.**
džainizam *v.* džinizam.
džaiz *tur.* (džaiz) slobodno, dopušteno.
džajlan, *2. mn.* džajlānā *turkm.* naziv za visoke planinske pašnjake u jugoistočnim krajevima Azije; *v.* katun.
džajna *sanskr.* pristaša džinizma *(v.).*
džak, džaka *mađ.* (zsák) *ili tur.* (džag, džak) vreća; *umanj.* **džačić,** *2. mn.* džačīća; **džakče,** -eta *i* **džakčić,** *2. mn.* džakčīća; *uveć.* **džačina,** *2. mn.* džačīnā *i* **džakulja,** *2. mn.* džakūljā.
džaltara, *2. mn.* džaltārā *tur.* (džalib — koji privlači na sebe) nemoralna žena, bludnica.
džam *tur.* (džam) staklo; okno, prozor (*v.* džamdžija, džamli i sl.); *isp.* đam.
džamadan (*pored* **džemadan**) *tur.* (džamadan) 1. vrsta srebrom i svilom vezenog prsluka (osobito kod Albanaca); premitača; 2. kovčeg, prtljaga, kožna torba.
džamahirija *v.* džumhurijet.
džambas, -ása, 5. džambāse *tur.* (džanbaz) 1. akrobat, osobito cirkuski vještak na konjima; 2. trgovac konjima, mešetar; 3. prepredenjak, lukavac; **džambasiti,** džambāsīm — trgovati konjima.
džambo-džet *v.* jumbo-jet.
džamdžija, *2. mn.* džamdžījā *tur.* (*isp.* džam), staklar, staklorezac; *prid.* **džamdžījskī.**
džamija *tur.* (džami) muslimanska bogomolja, mošeja; *prid.* **džamījskī.**
džamli *prid. indekl. tur.* (*isp.* džam) staklen; **džamlije,** *2. mn.* džamlījā — ustakljeni fenjer.
džamluk, *mn.* -ci, 2. džamlūkā *tur.* (*isp.* džam) stakleni ormar, vitrina, stakleni izlog.
džamoglani *v.* adžemi oglan.
džan *tur.* (džan) duša, život (*isp.* džanum; *v. i* džan teslim).
džana, *2. mn.* džānā *v.* džanarika.
džanabet (*pored* **dženabet**) *tur.* (dženabet) nesretan, proklet čovjek, nesretnik, prokletnik.
džanak, -nka, *mn.* -nci, 2. džanākā *tur.* (dženk) boj, bitka.
Džanan *tur.* »ljubljeni«, »voljeni«, »dilber«.
džanarika, 3. -ci *tur.* (džanerigi) vrsta šljive (okruglica, ranka).
džandrljiv (*pored* **čandrljiv**) *tur.* (čangyrty — buka, vika, lomljava, galama) čangrizav, svadljiv; **džandrljivost,** -osti (*pored* **čandrljivost**) — čangrizavost, svadljivost.
džandar *tur.* (džandar) 1. žandar; donjak u kartama, »pub«, dečko, unter; 2. vrsta kartaške igre u kojoj »džandar nosi sve«.
džanfez *tur.* (džanfez) vrsta svilene tkanine koja se prelijeva; *isp.* šanžan; *prid. indekl.* **džanfezli.**
džangaraci *i* **čangaraci** *(v.).*
džanibula *tur.* divlji, poljski mak.
džanteslīm *tur.* (*isp.* džan *i* teslim) predao je dušu (Alahu), umro je.
džanum *tur.* (*isp.* džan) dušo moja!, živote moj!, drago moje!
džara, *2. mn.* džārā *ar.* (džarra) glinen lonac za ulje, mast i sl., žara, urna.
džardīn, -ína *tal.* (giardino) vrt, bašča, perivoj.
džaul, *2. mn.* džaūlā *engl.* jedinica za mjerenje rada (energije) električne struje — 0,102 kg/m; *skrać.* J (naziv po imenu engleskog fizičara Joulea, 1818—1889).
džava — talijanski izgovor imena otoka Jave (Giava) i prema tome naziv za jednu vrstu plesa (*v.* java[1]).
Džavid *tur.* »darežljiv«.
džaz *v.* džez.
džeb *engl.* (jab) *u boksu:* oštar i nagao udarac ljevicom u protivnikovo lice.
džeba *tur.* (džebe) 1. vrsta oklopa; oklopna ploča; 2. oružje, naoružanje, ratna sprema.
džebana *tur.* (*isp.* džeba) streljivo, municija; *isto i* **džebehana.**
džebe, -eta *tur.* (*isp.* džeba) kovna pločica na đečermi.
džebel *ar.* gora, brdo, gorje (u arapskim geografskim imenima); **Džebel al (el) Tarik** — Tarikova gora (*v.* Gibraltar).
džebelija *tur.* (*isp.* džeba) vojnik oklopnik.
Džebrail *tur.* Gabrijel.
džebrak, 5. džebrače, *mn.* džebraci *češ.* (žebrak) 1. prosjak, bijednik; 2. škrtac, tvrdica; *prid.* **džebračkī; džebračiti,** džebrāčīm — prosjačiti; *isto i* **džebrati,** -ām.
džedža *v.* džega.

džefa *tur.* (džefa) svađa, prepiranje, galama.
džeferdar, -ara *tur.* (*isp.* džever) vrsta puške, katkada i ukrašene sedefom, draguljima; *isto i* **džeferdan,** -ana.
džega, 3. -gi *tur.* ženska marama, povezača, rubac.
džehalet *tur.* (džehalet) neznanje, neprosvijećenost.
džehenem *tur.* (džehennem) pakao; **džehenemlija** — grešnik u paklu, prokletnik, paklenik; **džehenemtaš,** -aša (*isp.* taš) »pakleni kamen«, lapis, srebrni nitrat.
džejmen *v.* džehenem.
Džejms *v.* Džems.
džejmsbondovskī — na način američkog detektiva Jamesa (Džejmsa) Bonda (Novine); *isp.* bondizam.
Džek *engl., hipok. prema* Džon (John); inače u šatrovačkom govoru: čovjek, momak, tip, frajer, fakin; **jednorukī Džek** (zbog jedne ručke sa strane koja pomalo podsjeća na ruku) vrsta zidnog automata za igre na sreću, kockarski aparat.
džeklondonskī — u stilu romana američkog pisca Jacka (Džeka) Londona (1876—1916), tj. napeto, stilski neposredno, pustolovno.
džeko, 5. džeko — *hipok. prema* džeferdar (*v.*).
dželaba *ar.* galabija (*v.*), bijeli ogrtač Egipćana, Arapa i dr. (S. Batušić).
dželabija *v.* galabija.
Dželalija *tur.* »veličanstveni«, »uzvišeni«, »veliki«, »moćni«.
Dželaludīn, -ína, Dželaludīne *tur.* (Dželaluddin) »uzvišenost vjere«.
dželat, -ata, 5. dželate *tur.* (dželląd) 1. krvnik; 2. *prenes.* bezdušan i nemilosrdan čovjek; zlotvor, krvopija, okrutnik; *prid.* **dželatov; dželatskī; dželatstvo** — krvnikov posao, krvništvo; *isp.* đelat.
dželebdžija *v.* dželep.
dželebija *v.* čelebija.
dželep, *2. mn.* dželepā *tur.* (dželep) stado volova; **dželebdžija** — 1. trgovac volovima; 2. stočar; *isto i* **dželeptija.**
džele šanulu *ar.* slavno budi njegovo uzvišeno biće!; dodaje se kao kratica uz riječ Alah (*Alah dž. š.*).
Dželīl, -íla, 5. Dželīle *tur.* »poštovani« »slavni«, »veliki«.
džem, džema *engl.* (jam) pekmez, marmelada; *isp.* đem.
džemadan *i* **džamadan** (*v.*).
džemadbaša *v.* džemat.
Džemaludīn, -ína, 5. Džemaludīne *tur.* »ljepota vjere«; *kraće:* **Džemal,** -ala, 5. Džemale.
džemat, -ata *tur.* (džemaat) 1. općina; 2. vjerska općina; zbor muslimana koji idu u jednu džamiju ili skupa vrše molitvu; 3. društvo, udruga, kompanija; **džematlija** — član džemata, općinar; **džemadbaša** — starješina džemata, seoski glavar; **džematīle** — skupno, zajedno, u društvu.
džembori, džemborija, *mn.* džemboriji *engl.* (jamboree *iz indijan.*) 1. proslava, bučna zabava; 2. skautsko logorovanje.
džeme, -eta *tur.* (džemi) mnoštvo, družba, skupina.
džemedan *i* **džamadan** (*v.*).
džemijet *tur.* (džemi, *isp.* džeme) zbor, udruženje; **Džemijet** — u staroj Jugoslaviji politička stranka pripadnika albanske i turske narodnosti (Kosovo i Makedonija); u početku (osn. 1919) pomagala beogradski režim (pomogla npr. izglasati Vidovdanski ustav od 1921), a kad je prešla u opoziciju, bila je zabranjena (1925); **džemijetlija** — član džemijeta.
Džemīl, -íla, 5. Džemīle *tur.* »lijepi«; *žen.* **Džemila.**
Džeminaj *v.* Gemini.
džemla, *2. mn.* džemlā *tur.* (džemre) promjena.
džemper, *2. mn.* džemperā *engl.* (jumper) 1. bluza od vune ili pamuka, debela vunena maja; 2. *šatr.* luđačka košulja; 3. *sport.* konj skakač (inače uopće životinja koja skače, osobito kukac, npr. buha, skakavac).
Džems (*engl.* James) *v.* Jakob.
dženebet *i* **džanabet** (*v.*).
dženarika *v.* džanarika.
dženaza *tur.* (dženaze) 1. smrtni ostaci čovjekovi; mrtvac; 2. pogreb, sprovod, ukop, pokop; **dženaze-namaz** — molitva mrtvom pred ukop.
dženem *v.* džehenem.
dženet *tur.* (džennet — vrt, bašča) raj (islamski); *prid.* **dženetskī; dženetlija** — pokojnik koji je zaslužio da uđe u raj; stanovnik raja, rajnik, blaženik.
džentlmen *engl.* (gentleman) čovjek plemenita roda; gospodin, otmjen čovjek; *prid.* **džentlmenskī;** *isp.* agreman.
džentri *engl.* (gentry) malo plemstvo; plemići posjednici bez titula (u Engleskoj, Mađarskoj i dr.); klasa između srednjeg staleža i višega plemstva; *isto i* **džentrija.**
dženjak, -njka *i* **džanak,** -nka (*v.*).

džep, džepa *tur.* (džeb) prorez na odjeći izrađen u obliku vrećice u kojem se nose sitnije stvari; *naš izraz:* špag; *prid.* **džepnī;** *umanj.* **džèpić,** *2. mn.* džèpīćā; **džeparac,** -arca (*akc. i* **džepàrac,** -rca) (*tur.* džebparasi), **džepašče,** -eta (akče — novac), **džep-hašluk** *pored* **džepašluk** (*isp.* hašluk) novac za sitne troškove; *isp.* tašngeld.

džerah, -aha, *vok.* džerahu, *mn.* -asi *tur.* (džerrah) vidar, ranar, kirurg.

džerida *tur.* (džeride) novine, časopis; *isp.* đeride (kako se također govori).

džerima, *2. mn.* džerīmā *tur.* (džereme, džerime) 1. krivnja; krivica; 2. odšteta, naknada, globa.

džeriz, *2. mn.* džerīzā *tur.* (geriz) kanal, rov; odvodna cijev za ispiranje nečistoća; *isp.* đeriz.

džerk *engl.* (jerk — grčiti se) vrsta modernog plesa, sličnog tvistu *(v.)*, pri kojemu svatko manje-više sam izvodi jednostavne pokrete u ritmu bez nekih plesnih figura.

džerki, -ija (*isp. engl.* jerk — meso rezati na trake i sušiti na zraku) na poseban način dimljeno i osušeno (usoljeno) meso kako ga konzerviraju kanadski Indijanci.

džersej *engl.* vrsta tkanine od tanke češljane vune i odjevni predmet od nje (po imenu otoka Jerseya).

džet[1] *engl.* (jet) *v.* gagat.

džet[2]**(-aeroplan)** *engl.* avion na mlazni pogon, mlažnjak; *isp.* jet set.

džet[3]**-strīm** *engl.* (jet — mlaz; nagla provala, nagao izljev + stream — struja) novi meteorološki pojam koji označuje usku, ali tisuće kilometara dugačku zonu što se stere 6—15 km iznad naše zemaljske atmosfere, a u kojoj vladaju snažne zračne struje (350—450 km na sat), vrlo opasne za avijaciju.

dževa (*akc. i* **dževa**) *tur.* galama, krika, vika.

dževāb *v.* dževap.

Dževād, -ada, 5. Dževāde *tur.* »darežljivi«.

dževāhir *tur.* (dževahir) dragi kamen, dijamant; dragocjenost; **dževahirdžija** — draguljar, juvelir.

dževāp, -apa *tur.* (dževab) odgovor; **dževāpiti,** dževāpīm — odgovarati; **dževāpiti se** — otresti se, riješiti se (koga), otarasiti se.

Dževdet *tur.* »dobrota«, »krepost«.

džever, *2. mn.* dževērā *tur.* (dževher — tvar, materija; dragulj) 1. čelik kovan u Damasku; 2. *isto što i* dževahir.

dževerdān, -āna; **dževerdār,** -āra *v.* džeferdar; *isto i* **dževerlija, dževeruša.**

dževher *v.* džever.

dževiz *tur.* (dževiz) vrsta indijskog oraha; nekad se u Bosni upotrebljavao kao lijek.

džez, džeza *engl.* (jazz) 1. muzika nastala krajem 19. st. u Sjev. Americi i ostala popularna sve do danas; vuče podrijetlo iz evropske pučke zapadnjačke muzike (polka, kadrila, valcer, vojnički marševi) i iz muzičkog folklora američkih Crnaca s jakim utjecajem izvorne afričke muzike i religioznih kršćanskih pjesama; 2. orkestar koji u svome sastavu ima i glazbala potrebna za izvođenje džez-muzike (saksofon, bendžo, klarineta, truba, trombon, vibrafon, klavir, bubanj, kontrabas); 3. plesovi što se plešu uz tu muziku; **džezist(a),** *2. mn.* džezīstā — 1. svirač u džezu; 2. glazbenik koji se stručno bavi džez-muzikom.

džeza *tur.* kazna (Kazazović).

džezva, *2. mn.* džezāvā *i* džezvī *tur.* (džezve) posuda s drškom za kuhanje crne kave na žeravici; *umanj.* **džezvica.**

džibra *tur.* (džibre) 1. kom, trop; 2. med zgnječen s voskom zajedno (za razliku od vrcanoga meda); *prid.* **džibrast.**

Džibrīl, -īla, *vok.* Džibrīle *v.* Džebrail.

Džibuti, -ija — republika na obali Adenskog zaljeva, pri ulazu u Crveno more.

džida, *2. mn.* džidā *tur.* (džida) koplje; motka (gvozdena).

džidža *tur.* (džidži — lijepa stvar) dječja igračka, zvečka.

džigerica *tur.* (džiger) jetra; **crna džigerica** (karadžiger — za razliku od **bijele džigerice;** akdžiger — pluća); *prid.* **džigeričnī** — jetreni; *umanj.* **džigeričica; džigernjača** — kobasica od džigerice, jetrenica.

džigit, *2. mn.* džigītā *mong. (preko rus.)* smion jahač na konju, umjetnik u jahanju; **džigitovka,** 3. džigitovci, *2. mn.* džigitovkī — izvođenje akrobacija na konju (naziv za kozačke jahačke igre).

džihad *tur.* (džihad) *v.* gazavat; **Dar-ul-Džihad** (Kuća rata) — nekadanji naziv za Beograd (Krleža), očito kao za polaznu točku u turskim vojnama protiv srednje Evrope.

džiju-džicu *jap.* (*engl.* jiu-jitsu) japanski način obrane i slobodnog rvanja; u japanskom jeziku izraz znači »plemenita vještina«, a to kaže i glavna karakteristika toga sporta — »onesposobiti a ne i ozlijediti protivnika«.

džil *v.* džilj.

džile *tur.* odmah, ovaj čas, »skokom«.

džilbenta *tur.* (džilbent, džilbend) velika novčarka ili kožna torba s pregradcima.

džiličija *tur.* (*isp.* džilit) bacač džilita, vještak u džilitanju.
džìlīt *tur.* (džirid) koplje bez gvozdenoga šiljka kojim se konjanici bacaju i gađaju jedan drugoga u igri; **džìlitice, džìlitimice, džìlitimičkē** — kao džilitom; **džilitati se, -ām se** — bacati se džilitom (u igri); *svrš.* **džilìtnuti se,** džìlitnēm se.
džîlj *tal.* (giglio) ljiljan, lijer, krin.
džìljōz *tal.* (geloso) ljubomoran, zavidan, jalan (*ima i komparativ:* džiljozijī); *isp.* žaluzan.
Džîm *v.* Džems.
džîmen *v.* G-man.
džimrija, *2. mn.* džìmrījā *tur.* (džimri) škrtac, tvrdica; *prid.* **džimrījskī; džimrìjati,** -ām — škrtariti, tvrdičiti; *isto i* **džìmrisati,** -šēm.
džîn[1] (*akc. i* **džın**) *tur.* (džin) 1. div, gorostas, orijaš, kolos, gigant; 2. duh; demon; *prid.* **džînskī** (*akc. i* **džînskī**); **džînovskī; džìnovit.**
džîn[2] *engl.* (gin) irska klekovača; rakija od raznog sjemenja i dr.
džîn[3] *engl.* (gin *skrać. od* engine) stroj za čišćenje pamuka od sjemenja, za odjeljivanje vlakana od sjemena; *isp.* linter.
džinaet *tur.* kazna (Kazazović).
džìnfis *engl.* (*isp.* džin[2] + fizz — pjeniti se) džin izmiješan s nekim pjenušavim pićem. »špricer od džina«.
džingafa, *2. mn.* džingafā *tur.* (džilkava) poleđina od lisičje kože (u krznarstvu).
Džìngis-kân (-hân) (»Veliki kan«) — osnivač mongolskog carstva, velik ratnik i državnik (1155. do 1227).
džîngo *engl.* (jingo) pristaša borbene politike, šovinist; **džingoizam,** -zma — borbena nacionalistička politika, šovinizam *(v.)*; **džingoist(a)** — isto što i džingo; *prid.* **džingoìstičkī.**
džìnija, *2. mn.* džînījā *tur.* žensko prema džin[1].
džinìzam, -zma *sanskrt.* (po imenu osnivača Džina, što znači *pobjednik*) strogo asketska starinska indijska religija, jedna sekta budizma (duboka kontemplacija, zabrana ubijanja životinja); *isto i* džainìzam.
džînovski (*isp.* džin[1]) divovski, ogroman, golem.
džîns *tur.* (džins) vrsta, rod, soj, fela.
džîp, džipa *engl.* (jeep) automobil, malen i lagan, odozgo i sa strane otvoren; **četvorica u džipu** — po jedan predstavnik Saveznika u drugom svjetskom ratu (USA, Vel. Britanija, SSSR i Francuska) koji su u zajedničkom džipu vršili nadzor u nekim okupiranim gradovima.
džîr, džîra *tal.* (giro) krug, obilazak, kratka šetnja; **učiniti jedan džîr** — prošetati se jednom.
džirandola *tal.* 1. ognjeni kolut u vatrometu; 2. svijećnjak sa nekoliko krakova.
džìterbag *engl.* (jitterbug) društveni ples crnačkog podrijetla u Americi poslije prvoga svjetskog rata.
džìvār, -āra *tur.* (dživar) okolica, blizina, susjedstvo.
džizlija, *2. mn.* džìzlījā *tur.* (gizli — potajan) *isto što i* džaltara.
Džô, Džôa *engl.* (Joe) *v.* Josip.
džôb *engl.* (job) posao, rad, pothvat (u najnovije vrijeme, npr. uhvatio sam dobar džob).
džôga *tur.* kost, goljenica, golijen; *isto i* **džôganja, džôgara,** (*2. mn.* džôganjā, džôgarā) *i* **džôgov.**
džôka, 3. -ci, *2. mn.* džôkā *tur.* (džuka) tijesno sapet prsluk, loše izrađena haljina.
džôkej, -eja, 5. džôkeju, *2. mn.* džôkejā *engl.* (jockey) profesionalni jahač na utrkama; *prid.* **džôkejskī;** *isp.* disko-džokej.
džòker, *2. mn.* džôkerā *engl.* (joker) 1. u nekim igrama karta sa slikom lude; može zamijeniti svaku drugu kartu; 2. *šatr.* siromah, bogalj.
džôlap *tur.* noga (prezirno).
džômba *i* **džómba,** *2. mn.* džômbā *tur.* (*isp.* džombos) skoreno i sasušeno blato, jaruga na putu; *prid.* **džômbast; džombovit;** *izv.* **džômbastōst,** -osti; **džombòvitōst,** -osti.
džômbos, *2. mn.* džômbōsā (*isp.* ambis) — ponor, bezdan.
Džôn *v.* Ivan.
džonatânka *v.* jonatanka.
Džôn Bûl *v.* John Bull.
džônka, 3. -ci, *2. mn.* džônkī *kin.* kineski jedrenjak.
džôra, *2. mn.* džôrā *tur.* mršava svinja (prezirno); **džôrast** — mršav.
džoràgan — omiljelo indijsko narodno glazbalo koje se sastoji od jednog većeg i od jednog manjeg bubnja; po manjem se bubnju udara rukom, a po većem palicom.
džornâta *tal.* (giornata) nadnica.
dž. š. *skrać. za ar.* džele šanuhu *(v.).*
džûba, *2. mn.* džûbā *tur.* (džüppe) dugačka muška haljina bez rukava; sadak, zobun; *isto i* **džûbe,** -eta.
džûboks *v.* Juke Box.
džûdo (judo) — japanski rvački sport, nalik na džiju-džicu, samo je još hitriji, gipkiji i rafiniraniji, te se smatra da ne razvija samo

tijelo nego i duh; **džudoka** — rvač po sistemu džudo (*isp.* tatami); *kod nas i:* **džudaš,** -aša *pored* **džudist(a),** *2. mn.* džudīstā.
džudža, *2. mn.* džudžā *tur.* nizak i slab čovjek (i u duševnom smislu, pa odatle i) slabić, prostak, nitko i ništa.
džugum *v.* đugum.
džukela, *2. mn.* džūkēlā *tur.* (džuhela) gadan, otrcan pas (u pogrdnom smislu i za čovjeka ljenivca, ignoranta); *izv.* **džukac,** -kca, 5. džūkče *2. mn.* džūkācā.
džul *v.* džaul.
džulep, *2. mn.* džūlepā *ar.* (*engl.* julep) hladan napitak za osvježenje.
džulus, -usa *tur.* (džülus — nastup na prijestolje) vrsta poreza što su ga crkve u Srbiji plaćale prigodom stupanja na prijestolje novoga sultana (lisičje krzno, čarape i nešto novca).
džuma, *2. mn.* džumā *tur.* (džuma — petak) muslimanska molitva petkom; **džuma-dun** — dan molitve, petak.
džumbus, *2. mn.* džūmbūsā *tur.* (džümbüs) 1. zabava, veselje (u društvu); vesela graja; 2. *prenes.* nered, vika, buka; *prid. indekl.* **džumbusli** *i* **džumbusli** — smiješan, šaljiv, veseo, zabavan; **džumbuščija, džumbuslija** *i* **džumbušlija** — šaljivčina; **džumbusati,** -ām — stvarati džumbus, šaliti se, zabavljati se.
džumhur, *2. mn.* džūmhūrā *tur.* (džümhur) 1. narod, puk; 2. skupština, zbor, sastanak; 3. republika; **džumhurijet** — država s republikanskim uređenjem.
džumle *tur.* (džümle — cjelina, skupnost) svi zajedno, skupa.
džumluk *v.* đumruk (Nar.).
džungla (*akc. i* **džungla**), *2. mn.* džunglā, džunglī *ind.* (*engl.* jungle) močvarna neprohodna guštara u riječnim dolinama predgorja Himalaje; džungle su pune različitih divljih (viših i nižih vrsta) životinja i kojekakvoga bilja, osobito penjačica i orhideja; džunglama se nazivaju također tropske močvarne šume uopće; **zakon džungle** — zakon koji vlada među životinjama u džungli i znači pravo jačega da ubije i pojede slabijega; u prenesenom smislu primjenjuje se katkada i na odnose među ljudima; *prid.* **džunglovskī,** -ā, -ō (Milan Marjanović).
džunka (*engl.* junk) *v.* džonka.
džup, džupa *v.* džuba.
džupa, *2. mn.* džūpā *tur.* (džüppe) vunena ženska košulja; *isto i* **džupeleta.**
džupet, *2. mn.* džūpētā *tur.* (džüppe) ženska donja haljina.
džura-dogan *tur.* ptica grabljivica posebno uvježbana za lov na druge ptice (sokol, kobac, jastreb).
džus *engl.* (juice) sok voća i sl.; tekućina; *isp.* dus.
džusto *v.* đusto.
džuzdan, -āna *tur.* (džüzdan) kesa, novčarka, lisnica.

Đ

đ — palatalni suglasnik; osmo slovo latinske abecede i šesto ćirilske azbuke.
đa *tal.* (gia) 1. već (Vojnović); 2. da, jest, tako je, dakako, dabome.
đa[2] *tur.* uzvik koji se govori udvojeno (đa-đa) i znači: čas-čas, sad-sad, katkad, kadikad, kadšto i sl.
đadar, đadra, *2. mn.* đadārā *tur.* (džady — vještica) đavo, vrag; vampir.
đađa *rus.* 1. ujak, stric, tetak; 2. titula svakom starijem čovjeku kao kod nas *čika, čiča, djedo* i sl.; 3. u vojničkom jeziku nadređena osoba koja uvježbava regrute.
đafir *v.* đaur; *isp.* kaurin, ćafir.
đah *v.* đa[1].
đahil *tur.* neznalica.
đaiz *tur.* slobodno, dopušteno.
đaja *tur.* (gahi) zemička četvrtastog oblika.
đak, đaka, 5. đače, *mn.* đaci *grč.* (riječ vrlo rano ušla u sve slavenske jezike, *isp.* đakon) učenik, školarac; *prid.* **đakov; đački;** *umanj.* **đačić,** *2. mn.* đačīćā; **đače,** đačeta (*akc. i* đačeta) *pored (akc.!)* **đače,** đačeta; *zbir.* **đačad;** *uveć.* **đačina,** *2. mn.* đačīnā; **đakelja,** *2. mn.* đakēljā; *zbir.* **đaštvo;** *glag.* **đačiti,** đačīm *i (češće)* **đakovati,** đakujem — biti đak, ići u školu, učiti škole i sl.
đaka *tal.* (giacca) kaput, jakna.
đaketa, *2. mn.* đakētā *tal.* (giacchetta) kratak kaput, jaka (Vojnović).
đakobīn, -īna, 5. đakobīne *tal.* (giacobino) *v.* jakobinac; *žen.* **đakobīna** (Vojnović).

Đakomo (*tal.* Giacomo) *v.* Jakov.
đakon *grč.* (diakonos — sluga) crkvena osoba koja još nije rukopoložena za svećenika; klerik; *prid.* **đakonov; đakonskī; đakonstvo** — svojstvo onoga tko je đakon; trajanje službe đakonove; *isto i* **đakonat,** -āta; **đakončad** — skup đakōnā; **đakoniti,** -īm — zaređivati za đakona; **đakonovica** — žena đakonova.
đakonet *tal.* (giaconetta) žakonet, tanka pamučna tkanina, vrsta muslina (Vojnović).
đakonija *grč.* (diakonía — služba, podvorba) 1. đakonova služba, đakonstvo, đakonat; 2. jelo kakvo jedu đakoni (po mišljenju svjetovnog puka), poslastica; **đakonisati,** -šem — 1. vršiti službu đakona, biti đakon, đakonovati; 2. jesti đakonije, gostiti se.
đakonisa (*isp.* đakon) žena u crkvenoj službi (na različitim dužnostima u različita vremena).
đakovati *v.* đak.
đakula *tal.* (giocolare) šala, šega, priča; *isp.* ćakule; **đakulati,** -ām — šaliti se, šegačiti se, tjerati šegu, pričati.
đam *mad.* (gyam) potpora, osobito potporna daska preko dna bureta (drugo je džam).
Đani, -ija *tal. v.* Đovani.
đardīn *v.* džardin (Nar.); park.
đardineto *v.* giardinetto.
đasiti, đāsīm *mad.* (gyász — žalost) žalovati za pokojnikom, nositi crninu.
đaur, *2. mn.* đaūrā *ar. v.* kaurin; *isto i* **đaurin,** *mn.* đauri, 2. đaūrā; *prid.* **đaurskī; đaurče,** -eta; *zbir.* **đaurčad; đaurka,** 3. đaurki, *2. mn.* đaurkī.
đavao, đāvla, *2. mn.* đavālā *grč.* (diabolos) vrag; *prid.* **đavlov; đavljī;** *isto i* **đavō,** đavola, *2. mn.* đavolā (*akc. i* đavōlā); *prid.* **đavolast** (*akc. i* **đavolast**) — koji pripada đavolu; **đavolskī** — koji pripada đavolima; *isto i* **đavoljī** (obično u značenju nijedan, npr. nemam ni đavoljeg dinara) *i* **đavoljī** — vražji; *umanj.* **đavolak,** -lka, *mn.* -lci, 2. đavōlākā; **đavolan,** -ana, 5. đavolāne; **đavolče** (*akc. i* **đavolče**), -eta; *zbir.* **đavolčad; đavolčić; đavolić;** *žen.* **đavolica;** *prid.* **đavoličin; đavolstvo,** *2. mn.* đavolstāvā — vragolija; *isto i* **đavoluk,** *mn.* -ci; **đavoliti,** -īm — činiti vragolije; *isto i* **đavolisati, -šem.**
đavrk, *mn.* -ci *tur.* (*isp.* đevrek) komadina kruha.
đavur *v.* đaur, kaurin.
đeber(d)isati, -šem *tur.* (gebermek) umrijeti; krepati, crći, uginuti, lipsati (za životinje, a prezirno i za ljude).
đebra, *2. mn.* đebrā *i* đebrī *tur.* (gebre) rukavica od kostreti za čišćenje konja pri kupanju i sl.; *isto i* **đebrat,** *2. mn.* đebrātā *i* **đebre,** -eta; **đebrati,** -ām — 1. čistiti đebrom, četkati, kefati; 2. *prenes.* prigovarati, koriti, karati, psovati.
đečerma *i* **ječerma** *(v.).*
đečit *tur.* (gečit — prolaz) taksa za prolaz, prolaznina, prevoznina.
đečma *tur.* (gečme) srednji dio čibuka.
đedželuk *tur.* (gedželik) 1. noćna kapa; 2. noćna košulja, spavaćica.
đeđeran, -rna, -rno *mad.* (gyöngy — krasan, divan) 1. svjež, lagan, poletan, veseo, razdragan; zdrav, krepak, naočit, stasit; 2. pripit, nakresan, »nakićen«; *izv.* **đeđernost,** -osti.
đeisija *tur.* (gejsi) 1. odijelo, odjeća, osobito blagdanska, svečana, bogata; 2. nakit, ukras, ures.
đel! *tur.* (gelmek — doći) *uzv.* dođi! hajde! *isto i* **đela; đela mašalah** — budi pozdravljen, zdravo, dobro došao! **đeldi** — došao je; *isp.* hožđeldum.
đelat *tal.* (gelato) sladoled (Begović); *isp.* dželat.
đeldisati, -šem (*isp.* đel) doći, prispjeti, stići; posjetiti, pohoditi.
đelinpul *tur.* (gelinpullu) umjetni madež; *isp.* šenhajtsflaster.
đelozija *tal.* (gelosia) 1. *v.* žaluzije; 2. ljubomor, zavist (kod D. Ivaniševića: đeložija); *v.* dilozija.
đelsamīn, -ina *tal.* (gelsomino) jasmin, čemin *(v.).*
đem, đema *tur.* (gem) 1. žvale, metalan, ravan dio uzde koji se stavlja u usta konju; 2. svežanj potkova (40 komada) kako dolaze u trgovini; *drugo je* džem.
đemija, *2. mn.* đemījā *tur.* (gemi) lađa, brod; *umanj.* **đemijica; đemidžija** — lađar, brodar; splavar; pomorac.
Đemini — *beogradska transkripcija za* Gemini *(v.); isp.* Džeminaj.
đemītorija *tal.* (gemito — plač, jecanje) groblje; *isp.* cintor (i tamo prikazanu etimologiju).
đemre, -eta *tur.* val, talas.
đenār, -āra *tal.* (gennaio) siječanj, januar.
đendil *v.* zenđil
đenđ *mad.* (gyöngy) ogrlica oko vrata, niza, niska, đerdan (Krleža); *isp.* dinđuha.
đenđa *v.* đenđ, dinđuha.
đenđefīl, -īla *tur.* korijen salepa *(v.).*
đender *2. mn.* đenđerā *tur.* (geng) puto, sapon

(što se stavlja oko nogu konju na paši), putilo, spona, negve, okovi; *isp.* ćustek.

đene *tur.* (gene) 1. prilično, dosta; 2. posebno, osobito, naročito; *isp.* đene-đene.

đene-đene *tur.* (gene) koliko-toliko; kojekako; može se podnijeti (obično na pitanje: kako si?).

đeneral, -ála *v.* general.

đentileca *tal.* (gentilezza) ljubaznost, otmjenost (Vojnović).

đeram, -rma *tur.* (germek — protegnuti, ispružiti) *ili grč.* (geranion *od* geranos — ždral) 1. poluga za izvlačenje vode iz bunara; rašljast stup kojemu je preko rašalja položena odugačka greda s (kamenim) utegom na jednom kraju i s kablom na motki na drugom kraju; 2. mitnica, rampa, malta; *isto i* **đerma,** *2. mn.* đermā *i* đerāmā *(ž. r.).*

đerček *tur.* (gerček — istina) zaista!, doista!, zbilja!, zapravo! *u značenju francuskoga* à propos.

đerčīvo *v.* ćerčivo.

đerdan, -ána 5. đerdane *tur.* (gerdanlyk) 1. ogrlica, lanac o vratu; niza, niska; 2. *prenes.* slijed, niz pojava odn. događaja; 3. podvratnik, podvoljak kod životinja, osobito kod goveda; 4. kvrge i otekline po vratnim žlijezdama; 5. dio jarma što se stavlja govečetu o vrat; *umanj.* **đerdančić.**

đerdap, -ápa *tur.* (girdab) 1. vrtlog, bujica, brzica; opasno mjesto; 2. klopka; opasna, teška situacija, škripac; 3. **Đerdap,** -ápa — tjesnac Dunava gdje se rijeka probija kroz ogranke južnih Karpata (od Golupca do Sipa u Srbiji); *tur.* **Demirkapu** — Željezna vrata (*isp.* Demirkapija); *prid.* **đerdapskī.**

đerdek, *mn.* -ci, 2. đerdekā *tur.* (gerdek) 1. ložnica u kojoj spavaju mladenci prve bračne noći; 2. prva bračna noć.

đerđef, *2. mn.* đerđefā *tur.* (gergef) okvir u koji se napinje platno za vezenje; *isto i* **đerđev,** *2. mn.* đerđevā; *umanj.* **đerđefić, đerđević.**

đerđek *v.* đerdek.

đerđivan *v.* jorgovan.

đereviz *v.* ćereviz.

đeride, đerīdā *(mn. ž. roda) tur.* (džeride) novine, časopis.

đeriti, -īm *šatr.* gledati.

đerīz, -íza *tur.* (geriz — kanal) 1. potočić, izvor; 2. zahod, nužnik; nečistoća uopće, smetište, bunjište; *isp.* džeriz.

đerma *i* **đeram** *(v.);* **đermarina** — pristojba na mitnici (*v.* đeram 2), maltarina.

Đeronimo *tal.* (Geronimo), *v.* Jeronim.

đerz *tur.* (gers) momak, gizdelin, kicoš, mladić uopće.

Đerzelez Alija — junak muslimanskih narodnih pjesama.

đerzonka, 3. -ci, *2. mn.* -kī (po Johannu Dzierzonu, njem. pčelaru, 1811—1906) vrsta košnice s pokretnim saćem.

đes *tal.* (gesso) vapno, kreč, klak[2]; *isp.* đeš.

đestro *v.* destar.

đeš (*isp.* đes) kreda za pisanje.

đevdīr, -íra *tur.* (kevgir) cjedilo, cjediljka, cijetka.

đevrek, *mn.* -ci, 2. đevrékā *tur.* (gevrek) vrsta peciva u obliku kotača, tzv. peretak; **đevregdžija** — proizvođač odn. prodavač đevreka.

đezap *v.* ćezap; **đezapluk,** *mn.* -ci — vrsta biljke (*lat.* Crepis foetida).

đezentija *tur.* (gezindi) hodnik, predsoblje, trijem.

đezija *tur.* (gezi) 1. vrsta pamučne, svilene ili polusvilene tkanine; 2. šteta, nevolja, gubitak, kvar; 3. prijekor, ukor.

đezma *tur.* (gezmek — šetati) šetnja.

đezva *v.* džezva.

đīd! *(tur.?)* stoj, natrag, marš!

đida *v.* điđija.

điđe *tur.* (gida) postepeno, postupno, malo-pomalo.

điđi *tur.* (gidi) vidi-vidi (uopće uzvik u čuđenju, u izražavanju prijekora ili oduševljenja.

điđija, *2. mn.* điđījā *tur.* (điđi — *uzv.* o, oh *u čuđenju, divljenju*) 1. junak; jakota, delija; 2. obješenjak, nevaljalac, siledžija, nasilnik; *isto i* **điđa, điđo,** 5. điđo.

điđik *tur.* (güdük) prihod, zarada, zaslužba.

điđa *v.* džidža (I. Andrić).

đilas (po imenu nekog hajduka Đilasa) 1. trkač, skakač; 2. raspusnik, razvratnik, razbludnik, raskalašnik; **đilasati,** -ām — 1. trčati, skakati; 2. razuzdano živjeti.

đilbenta *v.* džilbenta.

đilkoš *mađ.* (gyilkos — ubojica) vjetrogonja, obješenjak, palivjetar, vjetropir; gizdelin, kicoš, dangubnik, bezočnik, grubijan, nametljivac, neradnik, kavgadžija, siledžija, razbijač.

đilozija *tal.* (gelosia) ljubomor, zavist; **đilozan,** -zna, -zno — ljubomoran, zavidan, jalan; *isp.* džiljoz; *v. i* đelozija.

đimrija *v.* džimrija.

đinđa *v.* đinđuha.

đinđer *tal.* (gingillo — igračka, privjesak) 1. ukras, ures, nakit; biser; 2. vrsta biljke

iz porodice glavočika (*lat.* Notosis syriaca); *umanj.* **đinđerak,** -erka, *mn.* -erci, 2. đinđērākā; **đinđeriti,** -īm — kititi, resiti, ukrašavati.

đinđiber *v.* đumbir.

đinđilerija *tal.* (gingillo — igračka) poigravanje, potitravanje, gubljenje vremena, dangubljenje (u igri, u glupostima); *isp.* dojelerija.

đindir *v.* dinđer.

đinđuha, *2. mn.* đinđuhā *mad.* (gyöngy) stakleni biser; naušnica, minđuša, ušnjak, mrnđela, grmjela, grmjelica, gmiza; *govori se i* **đinđuva;** *umanj.* **đinđuvica** *i* **đinđušica; đinđuvak,** -vka, *mn.* -vci, 2. đinđuvākā — biljka vrapčje sjeme, vrab-sjeme.

đipel *mad.* (gyepül) lijeva strana uz rudo.

đir *v.* džir.

đirit-sapūn *tur.* (Đirit—Kreta) nekadašnji sapun što se dobavljao s otoka Krete; *isp.* raki-sapun.

đirīz, -íza *v.* deriz.

Đirolamo *tal.* (Girolamo) *v.* Jeronim.

đita *v.* gita (Šimunović).

đitana *v.* gitana.

đizija, *2. mn.* đīzījā *tur.* vrsta svilene tkanine.

đizla *tur.* (gizli — skriven, potajan) bludnica; *isto i* **đizlija;** *isp.* džizlija, džaltara.

đogat *tur.* (gög — nebeski svod, *odn.* gök — svijetao, plav + at — konj) 1. konj bijelac; 2. dokument, »papir« (jer je bijele boje); *prid.* **đogatast** — koji je kao đogat; **đogatov** — koji pripada đogatu; *žen.* **đoguša,** *2. mn.* đogūšā; *hipok.* **đogo,** 5. đogo; **đogin,** -ína, 5. đogine.

đoja *tur.* (göya) kao da, tobože, bajagi.

dojelerija *tal.* (gioielleria) draguljarstvo, draguljarski zanat, dućan, draguljarnica; *prenes.* kićenost: »začarava nas njena đinđilerija, koketerija i đojelerija« (Vlad. Čerina).

đokada *tal.* (giocata — igra) igračka.

Đokonda *tal.* »slatka«, »ugodna«.

đol *tur.* (göl) 1. jezero (Gornjī đol i Donjī đol kod Jajca); 2. blato, kaljuža, lokva.

đola *tur.* kljusina, konjusina.

đon, đona *tur.* (gön — koža) 1. potplat; 2. u nogometu prekršaj kad igrač u borbi s protivnikom previsoko digne nogu (da mu se vidi đon); »opasna igra«; **đoniti,** -īm — pribijati đon na obuću, »tumplati«, »pendžetirati«; **đōn-obraz** — nepošten čovjek, pokvarenjak.

đor *tur.* (görmek — promijeniti) 1. zamjena; 2. nesvjestica od alkohola, pripitost, napitost; **đorati,** -ām — mijenjati.

đorda *i* **ćorda** *(v.)*.

Đorđe *v.* Georgije; **đorđe** — hiljadarka u staroj Jugoslaviji (jer je imala sliku sv. Đorđa).

đorđorice *tur.* jedva jedvice (*isp.* zor-zorile).

đornata *tal.* (giorno — dan) nadnica, dnevnica.

đornut (*isp.* đor) napit, pripit, nakresan.

đota *tur.* (göt) zadnjica, stražnjica; **đotluk,** *mn.* -ci, 2. đotlūkā — stražnja strana hlača, gaća, dimlija; tur.

Đovani, -ija *tal.* (Giovanni) *v.* Ivan.

đovda *tur.* (gövde) tijelo, truplo; organizam; **đovdali** — krupna tijela, korpulentan.

Đovineca *v.* Giovinezza.

đoz *tur.* (göz) 1. oko; 2. okno na prozoru; **đozdeli** — ljepook, lijepih očiju; **đoziti,** đozīm — gledati.

đozbajidžiluk *tur.* obmana, varka, opsjena, magija (»Ama je li to živo, ili samo onako đozbajidžiluk?«; Kazazović); *isto i* **đozbojadžiluk; đozbajidžija** — čarobnjak, magičar.

đozluci, đözlūkā *(mn. m. roda) tur.* (göz — oko) naočale; **đozluklija** — čovjek koji nosi naočale, »očalaš«, »cvikeraš«.

đubar, -bra *v.* đubre.

đubrara, *2. mn.* đubrārā (*isp.* đubre) muha koja većinom živi po smetištima.

đubre, -eta, *mn.* đubreta, -etā, *zbir.* đubrād, -ādi *tur.* (gübre) — 1. gnoj; 2. smeće; 3. *prenes.* ološ, talog ljudskoga društva, gad; **đubrevit** — u kome ima đubreta (rana, zemlja); **đubriti,** -īm — gnojiti; **đubrīvo** — gnojivo; **đubrīšte** — smetište; bunjište, gnojište; *isto i* **đubrenjak,** -áka, **đubretnjak,** -áka (*mn.* -áci).

đučan, -čna, -čno *tur.* (güč) težak, mučan.

Đudija *v.* Žudio.

đuduk *v.* ćotek.

đugum, *2. mn.* đugūmā *tur.* (gügüm) 1. veliki mjedeni sud (vrč) za vodu; 2. *prenes.* nezgrapno, neokretno čeljade, nespretnjaković.

đul (*akc. i* **đul**) *tur.* (gül) 1. ruža; 2. resa, šara, ukras (u obliku ruže).

đula *tur.* (gullabi) vrsta jabuke; *isto ili slično i:* **đulabija; đulaja,** *2. mn.* đulājā; **đulavka,** 3. đulāvci, *2. mn.* đulāvkī.

đulad *v.* đule.

đulaja *v.* đula.

đulašik *tur.* biljka dvabratakrv; *isto i* **đulašin.**

đulbaklava; đulbešećer *tur.* (*isp.* đul) slastice u kojima ima ružina mirisa, latica i sl.

đulbastija (*akc. i* **đulbastija**) *v.* ćulbastija.

Đulbeg *tur.* »beg kao ružica«.

đul-behar, -āra (*isp.* đul *i* behar) rascvjetana ruža, ružin cvijet.

đulbek-dova *tur.* (gülbank — glasno povlađivanje) zajednička glasna molitva.
đule, -eta *tur.* (gülle) 1. tane, metak, kugla, zrno, projektil, kuršum; granata; 2. uteg, geviht *(v.)* na vagi, bag na satu (zidnom); 3. gruda; **đùlād** — tanad (kod Matoša *pl.* đuleta).
Đulesma *tur.* »Esma kao ružica« (*isp.* Esma).
đulić *tur.* ružica (*isp.* đul).
đulija, *2. mn.* đulījā *tur.* (*isp.* đul) 1. ružica; 2. (güllü) vrsta goluba (s jednim redom uzvinutog perja, u obliku đula, ruže, na prsima).
đul-imbrišim *tur.* vrsta biljke krasnice, kineska akacija.
đulìstān, -āna *tur.* (gülüstan) ružičnjak; vrt s ružama (*akc. i* **đulistān**).
Đulizāra *tur.* »ružičnjak«.
đùl-jāg (*isp.* đul *i* jag) ružino ulje.
đulnār *tur.* (*isp.* nar) šipak.
đul-pìta *v.* đulbaklava.
đuls *tur.* (gülsuju) ružina vodica; *isto i* **đùlsa,** *2. mn.* đùlsā *i* **đulsija,** *2. mn.* đulsijā.
Đulsuma *tur.* »punih obraza«. »puna lica«.
đulvezija *v.* đuvez, đuvezlija.
Đulzāra *v.* Đulizāra.
đumbīr, -íra *mađ.* (gyömber) biljka koje se korijen upotrebljava za lijek i začin hrani (Zingiber officinale); *isto i (kajk.)* **đumber** (Krleža); *isp.* isiot.
đumiš *tur.* (gümüš) srebro; **đumìšli** *prid. indekl.* srebrn.
đumle, -eta *v.* đule.
đumruk, *mn.* -ci, 2. đùmrukā *tur.* (gümrük) carina; uvozna taksa; *isto i* **đumručina;** *prid.* **đumručkī, đumrugdžija** — carinik; trošarinac; **đumrukāna,** *2. mn.* đumrukānā — carinarnica.
đūn *tur.* (gün) 1. dan; 2. vrijeme, razdoblje, epoha; 3. svečan dan, praznik, blagdan.
đunah, *mn.* đunasi, 2. đùnāhā *tur.* (günah) grijeh, pogreška; krivnja, krivica.
đundùluk *tur.* (*isp.* đun) nadnica, dnevnica; **đundulukčija** — nadničar, dnevničar.
đùnđ *v.* đenđ.
đùnđen, -a, -o (*isp.* đinđuha) nakićen biserom (Nar.).
đunđiber — biljka ribiz.
đunija, *2. mn.* đūnījā *tur.* (günije) 1. vanjski izgled, oblik; 2. ravnalo, kutomjer, norma; kutnik, skvara; *isp.* libela, vaservaga, vinkl(ajzn); **na svoju đuniju** — po svojoj volji.
đunle *v.* đule.
đùnluk *tur.* (günlük) tamjan.
đunùlija *tur.* (gönüllü) dobrovoljac.
đùnup, *2. mn.* đùnupā *tur.* donosilac nesreće.
đûnj *tal.* (giugno) mjesec lipanj, jun.
đurāt, -āta *tal.* (giurato) porotnik.
Đurđija — jedan od naziva za zemlju Georgiju (Gruziju); **Đurđijānac,** -nca, 5. Đūrđijānče, *2. mn.* Đurđijānācā; *žen.* **Đurđìjānka;** *prid.* **đurđijānskī.**
Đuro *v.* Georgije.
đurùltija *tur.* (gürültü) 1. graja, galama; vreva, buka, svađa; 2. rulja, gomila, masa, mnoštvo; *isto i* **đurùntija.**
đūs, đūsa *engl.* (deuce — dvojka) stanje u sportskim igrama (tenis, ping-pong, odbojka i sl.), kada poeni stoje izjednačeno, a potrebna su jednoj strani dva uzastopna poena za pobjedu; *isp.* džus.
đūst, -a, -o *tal.* (giusto) primjeren, prikladan, prav, pravičan, pravdoljubiv; istinit, pravilan, točan, ravan.
đustati *v.* adjustirati.
đustek, *mn.* -ci, 2. đùstekā *tur.* kožni jastučić.
đusto *tal.* (giusto) pravo, upravo, zaista, točno, baš.
đuture *tur.* (götürü) jedno na drugo; osjekom, paušalno, sve skupa, ucijelo, usve, ujedno, bez pojedinačnog mjerenja, brojenja ili razdvajanja; *isto i* **đuturice; đuturica** — rad na akord; **đuturāš,** -aša — radnik koji radi na akord; *isto i* **đuturičār;** *žen.* **đuturičārka.**
đuturum *tur.* (kütürüm) uzet, nesposoban za rad, obnemogao, nepokretan, oronuo.
đuveč, *2. mn.* đuvēčā *tur.* (güveč) 1. zemljana tepsija; tava, tiganj; 2. meso s rajčicama, rižom, krumpirom koje se u takvoj tepsiji peče (kod Matoša *đuveđ* s tumačenjem: »smjesa od paprike, patlidžana, pirinča i nešto mesa«); *isto i* **đuveče,** 2. đuveča *i* đuvečeta.
đuvegija *tur.* (güvegi) zaručnik; mladoženja; muž; zet; *isto i* **đuvèglija;** *prid.* **đuvegijin, đuvèglijin.**
đuvendija *tur.* (güvendi) 1. plesačica; 2. robinja; 3. milosnica, ljubavnica.
đuvez *prid. indekl. tur.* (güvez) rumen, ružičast, ljubičast; **đuvèzlija** — ružičasta svila za vezenje.
đuzel *prid. indekl. tur.* (güzel) krasan, lijep, skladan; **đuzeluk,** *mn.* -ci — ljepota, krasota, skladnost.
Đuzēpe (*tal.* Giuseppe) *v.* Josip.
Đuzída *tur.* »izabrana«.
đuzleme, -eta *tur.* (gözleme) vrsta kolača, uštipak; *isto i* **đuzlema,** *2. mn.* -émā.
đuzli *v.* đuzel.

E

e[1] — samoglasnik, peto slovo latinske abecede (u hrv. latinici: deveto), a sedmo ćirilske azbuke; treći ton glazbene ljestvice (u solmizaciji: mi); u *matematici* simbol za bazu prirodnih (Neperovih) logaritama; *u fizici* oznaka za energiju i za elementaran električni naboj.

e[2] — isto što i ex *(v.)*.

E — međunarodna skraćenica za istok (*engl.* East); *u kemiji: znak za* ajnštajnij *(v.)*; *u fizici* oznaka za elektromotornu silu, *u automobilistici* za *Španiju* (España).

Ea — babilonski bog vode, umjetnosti i magije.

EAC — *skrać. za engl.* European Confederation of Agriculture (Evropski poljoprivredni savez); *isp.* CEA.

Eak — po starogrčkoj mitologiji sin Zeusa i Egine, otac Pelejev, djed Ahilejev; jedan od sudaca u podzemnom svijetu (pored Minosa i Radamantisa).

EAK — automobilska oznaka za *Keniju.*

EAM — *skrać. za grč.* Ethnikon apeleutherotikon metōpon — Narodni oslobodilački pokret (najjača grupa grčkog pokreta otpora u drugom svjetskom ratu); *isp.* EDES.

earl *v.* erl.

Early Bird *engl.* (*čit.* Erli Berd) »Rana ptica«, »Prva lasta«, ime prvog komercijalnog komunikacionog satelita na svijetu (produkcija USA), koji je lansiran u Zemljinu orbitu 6. travnja 1965. sa zadatkom da omogući telefonske razgovore i prenošenje televizijskih slika na najveće udaljenosti; *isp.* Intelsat.

east *engl.* (*čit.* ist) istok.

East Coast Jazz *engl.* (*čit.* īst koust džez) stilski pravac u džez-muzici, ogranak tzv. modernog džeza; temelji se na bluesu i be-bopu *(v.)* (1954).

eastmancolor (*čit.* istmenkolor) (po prezimenu Georgea Eastmana, 1854—1932, osnivača američke tvornice fotografskih artikala E. Kodak i Co, koji je izumio i rolfilm i kodak-aparat + *isp.* kolor) jedna od tehnika filma u boji.

East River (*čit.* Ist River — Istočna rijeka) — istočni krak rijeke Hudson u New Yorku (tamo je izgrađeno sjedište Ujedinjenih naroda; u novinarskom jeziku često i zamjena za Ujedinjene narode).

EAT — automobilska oznaka za *Tanzaniju.*

EAU — automobilska oznaka za *Ugandu.*

eau de Cologne *franc.* (*čit.* ō d'kolōnj) kolonjska voda, mirisna vodica, rastopina eterskih ulja u alkoholu (po njem. gradu Kölnu, *franc.* Cologne).

eau-forte *franc.* (*čit.* ofort) bakrorez (Matoš).

eban *grč.* (ebenos) crno tvrdo teško drvo, abonos; *prid.* **ebanov; ebanovina** — ebanovo drvo; **ebanisterija** — umjetničko stolarstvo i drvorezbarstvo; izrada stilskog pokućstva, predmeti te izrade, osobito od ebanovine; **ebanist(a)** — umjetni stolar, drvorezbar, tokar, izrađivač stilskog pokućstva; *isp.* eben.

ebeden *tur.* (ebedi) stalno, neprestano, neprekidno, vječito, vječno, beskonačno

ebejka, 3. ebejci, *2. mn.* ebejkī *tur.* (ebe) primalja, babica, akušerka.

eben i dr. *(v.)* eban i dr.

ebetni *(mn. m. r.) njem.* (Ehe — brak + Bett — krevet) bračni kreveti, bračne postelje (dva kreveta jedan uz drugi, po dužini, kao dio klasične spavaće sobe).

Ebigel *v.* Abigail.

ebionizam, -zma *hebr.* (ebyon — siromah) židovsko-kršćanska sekta u II—IV. st., koja je priznavala Mojsijev zakon i Matejevo evanđelje, te Isusa Krista držala prorokom (a ne sinom božjim, kako je naučavala službena crkva); **ebionit,** -íta i **ebionist(a)** — pristaša ebionizma; *prid.* **ebionističkī.**

eblehu *prid. indekl. tur.* (eblehi) luckast, budalast, ćaknut.

eblek, *mn.* -ci, 2. eblekā *tur.* (eblek) konj šarac; *isto i* **eblekaš** *pored* **eblikaš,** -aša.

eblis *v.* iblis.

ebonit, -íta *engl.* (ebony — ebanovina) kaučuk crne boje, koji je otvrdnuo vulkanizacijom; *isp.* vulkanit; *prid.* **ebonitnī,** -tnā, -tnō.

ebriometar, -tra *lat.-grč.* (ebrius — pripit, napit + metron — mjera) aparat za mjerenje stupnja pijanstva s pomoću jedne tekućine koja izgubi boju pod djelovanjem alkohola što se isparuje zajedno s dahom osobe podvrgnute pokusu; izumitelj prof. Harger, Indianopolis, USA.

EBU *v.* UER.

ebulioskopija *lat.-grč.* (ebullire — ključati, vreti, + skopeō — gledam) *kem.* metoda određivanja molekularne težine tvari prema povišenju vrelišta njihovih rastopina; **ebulioskop** — aparat za određivanje vrelišta tekućina.

ebur *lat.* (ebur) bjelokost, slonova kost, slonovača; **eburneizam,** -zma — stav nekih pojedinaca koji se — da bi izbjegli doticaj (duhovni) sa tzv. prostim pukom — povlače od svijeta, zatvaraju se u zamišljeni »toranj bjelokosni« (*isp.* turris eburnea).

Eburoni (*lat.* Eburones) keltsko pleme u Galiji (Gallia Belgica) između današnjeg Liegea i Aachena; pobijedio ih Cezar kad su god. 54. pr. n. e. pod svojim vodom Ambioriksom ustali protiv Rimljana.

EC — automobilska oznaka za *Ecuador.*

e. c. — *skrać. za lat.* exempli causa (*čit.* egzempli kauza) radi primjera, na primjer.

ECA — *skrać. za engl.* Economic Cooperation Administration (*čit.* ikonomik kouoperejšn edministrejšn) — uprava za ekonomsku suradnju, koja je bila uključena u Program evropske obnove poslije drugoga svjetskog rata (*isp.* ERP); također i skrać. za engl. *Economic Commission for Africa* — Ekonomska komisija (Ujedinjenih naroda) za Afriku (osn. 1958).

ECAFE (*izg.* ekafe) — *skrać. za engl.* Economic Commission For Asia and the Far East (Ekonomska komisija [UN] za Aziju i Daleki Istok); svrha je organizacije (osnovane 1947) da proučava ekonomska i socijalna pitanja istočnoazijskih zemalja i da Ujedinjenim narodima predlaže mjere za ekonomski i industrijski razvoj u dotičnim zemljama.

écart franc. (*čit.* ekar — raskorak, odskok, skok u stranu) razlika između dva tečaja vrijednosnog papira za različite datume.

ecati *v.* ecer.

ecce, haecce *lat.* (*čit.* ekce, hekce) evo, gle ti nje.

ecce homo *lat.* (*čit.* ekce homo) evo čovjeka! (prema Bibliji riječi kojima je Pilat pokazao Židovima Krista bičevana i s trnovom krunom na glavi).

eccellente *tal.* (*čit.* ečelente) izvrsno, odlično, izvanredno, sjajno, uzvišeno (Đalski, Begović).

eccetera *tal.* (*čit.* ečetera) i tako dalje (Vojnović) *isp.* etc.

ecclesia *lat. iz grč.* (*čit.* eklezija) crkva; **Ecclesia militans** — vojujuća, borbena crkva (katolička crkva); *v.* eklezija.

ecco *v.* eko.

ECE — *skrać. za engl.* Economic commission for Europe (Ekonomska komisija [UN] za Evropu); *franc.* Commission economique pour l'Europe; svrha je organizacije (osnovane 1947) da u nekoliko odbora (sjedište u Ženevi) proučava pitanja evropske privrede i da Ujedinjenim narodima podnosi izvještaje i statističke podatke o obnovi i napretku evropskih zemalja.

ecer *njem.* (Ätzer) bakrorezac, jetkač (vrsta tipografskog radnika); **ecati,** -ām — raditi ecerski posao, jetkati; *isto i* **ecovati,** -ujem.

Echo (*čit.* ekou) *grč.-engl.* (*isp.* eho) ime umjetnom američkom satelitu-balonu lansiranom 12. VIII. 1960; pola godine kasnije, točnije 16. II. 1961, lansiran je Baby Echo sa zadatkom da skuplja podatke o Zemljinoj atmosferi; *isp.* Courier.

echosounder *engl.* (*čit.* ekosaunder) prijemnik jeke, ultrazvučni detektor, aparat koji — radeći na principu radara — ima sposobnost da »osjeti« približavanje većih plova riba i tako obavijesti ribare o mogućnosti dobre lovine.

echt *v.* eht.

ecidija *lat.* (aecidium) vrsta snijeti na bilju.

ECLA — skrać. za engl. *Economic Commission for Latin America* — Ekonomska komisija (Ujedinjenih naroda) za Latinsku Ameriku; osnovana 1948.

ECOSOC (*izg.* ekosok) — *skrać. za engl.* Economic and Social Council (Ekonomsko-socijalno vijeće [UN]); preko svojih stalnih odbora, organizacija i komisija (među njima i ECAFE, ECE, FAO i dr.) istražuje ekonomska i socijalna pitanja i o njima izrađuje izvještaje i podnosi prijedloge; u skladu s ciljevima Ujedinjenih naroda nastoji ECOSOC međunarodnom suradnjom na ekonomskom području i privrednom i tehničkom potporom nerazvijenih zemalja pridonijeti svoj udio stvari mira u svijetu.

écossaise *franc.* (*čit.* ekosez) »škotski«, stari ples u tročetvrtinskom taktu, popularan u Francuskoj u 17. i 18. st.

écrasez l'infame *franc.* (*čit.* ekraze l'enfam) »satrite bestidnicu« (tj. katoličku crkvu. — Izreka čuvenog francuskog filozofa Voltairea).

ECSC — *skrać. za engl.* European Coal and Steel Community (Evropska zajednica za ugljen i čelik).

ečelenca *tal.* (eccellenza) *v.* ekscelencija (Vojnović).

ećim *v.* hećim.

ećindija *v.* ikindija.

ed. — *skrać. za lat.* **editio** — izdanje knjige, odn. **edidit** — izdao knjigu; *v.* edicija.

Eda *germ.* (Edda *od got.* ethei) »velika majka« ili »velika sestra«.

edafon, -ona *grč.* (edafos — tlo, zemlja), životna zajednica tla: bakterije, alge, gljive, praživi, crvi, kukci, pauci, gmazovi, puževi i dr.; rastvaraju organske tvari, popravljaju fizička i kemijska svojstva tla; *isto i* **edafobiont** (bíos — život).

èdamer — vrsta masnog, veoma hranjivog sira, s crvenom korom (ime po holandskom mjestu *Edam*); *isto i* **edàmac,** -amca.

èdba *tur.* (etba) pratnja, sljedbenici.

EDC — *skrać. za engl.* European Defence Community (Evropska obrambena zajednica; kod nas kratica: EOZ), projektirani vojni blok Belgije, Francuske, Italije, Luksemburga, Holandije i Zapadne Njemačke, do kojega nije došlo nego je stvorena Zapadnoevropska unija (Western European Union) u koju je pored spomenutih država ušla i Velika Britanija.

edda *v.* ede.

ède *island.* dvije zbirke staronordijskih mita o bogovima i junacima.

Ede, bibe, dormi, sed valetudinem custodi *lat.* (*čit.* ... kustōdi) Pij, jedi, spavaj, ali zdravlje čuvaj!

Ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas *lat.* Jedi, pij, uživaj, poslije smrti nema nikakva zadovoljstva.

Edek (u sinjskoj alci) *v.* jedek.

Edelweiss *njem.; čit. i v.* edlvajs (kod Matoša »bjelolist«).

edèm, -ema *grč.* (oídema — nabreknuće, nabujanje) nagomilavanje vodene tekućine u tkivu ili organima ljudi i životinja, vodeni otok; **èdematòzan,** -zna, -zno, — koji ima edem, otečen, natečen, podbuo, podbuhao.

èden *hebr.* vrt; raj zemaljski; mjesto vječnog blaženstva; *prenes.* krasan predjel, mjesto najvećeg uživanja; *prid.* **èdenskī** — nebeski, rajski.

eden-šešir *v.* idn-šešir.

edeološkī *grč.* (aidoia — stid + logos — govor) koji se odnosi na dijelove tijela i na djelatnosti koje nije dostojno spominjati.

edepsuz *prid. indekl. tur.* (edepsiz) 1. neodgojen, neuljudan, neuglađen; 2. *(kao imenica)* rđav čovjek, pokvarenjak, nevaljalac; **edepsuzluk** — nepristojnost, neuljudnost, neodgovornost, nevaljalština.

EDES — *skrać. za grč.* Ethnikos dēmokratikos ellēnikos stratos (Narodna demokratska grčka vojska), jedna od grčkih grupa (desničarska!) otpora u drugom svjetskom ratu; *isp.* EAM.

Èdgar *germ.* »branitelj posjeda kopljem« (*isp.* Otokar).

Edhem *tur.* »crni«, »crnomanjasti« (prema pravopisu bolje **Ethem**).

Edīb, -íba, *vok.* Èdībe *tur.* »odgojeni«, »nježni«, »fini«; *žen.* **Edíba.**

edìcija *lat.* (editio) izdanje, naklada (neke knjige).

edifikàcija *lat.* (aedificatio) 1. zidanje, građenje; 2. izvođenje, razvijanje neke ideje, poučavanje, odgajanje, uzdizanje, izgradnja (u duševnom smislu); **èdifikatīvan,** -vna, -vno — koji podiže, koji okrepljuje, utješan, spasonosan; poučan, odgojan.

edìfon, -óna — vrsta diktafona *(v.);* izum Thomasa Alve Edisona po kojemu nosi i ime.

edikt, *2. mn.* edikātā *lat.* (edicere — izreći, oglasiti) naredba, zakon, ukaz vlasti, propis, zapovijed, naređenje, oglas, proglas, objava.

edikula *lat.* (aedicula — hramić) 1. maleno svetište, kapelica u antičkim hramovima; 2. u modernoj arhitekturi: dekorativni motiv koji oponaša oblik kapelice.

edìl, -ila, 5. èdīle *lat.* (aedilis) policijski činovnik u starom Rimu koji je nadzirao gradnju i uzdržavanje javnih zgrada, brinuo se za red na ulicama i priređivao javne igre; **kurùlskī edìli** birali su se iz imućnih redova, a **plebèjskī edìli** iz puka.

Edip — legendarni kralj u starogrčkom gradu Tebi; prema priči ubio oca i oženio se vlastitom majkom (*v.* Jokasta); motiv velikog broja umjetničkih ostvarenja od doba klasične starine sve do danas (značenje imena izvodi se od grčkog oidaō — nateknem, nabujam, nabreknem + pūs — noga, dakle »čovjek natečenih nogu«; Edipu je naime otac, kralj Laj, bojeći se proročanstva da će ga sin ubiti, kao sitnom djetetu dao sapeti noge i izložio ga na gori Kiteronu gdje ga je našao neki pastir i prozvao ga tim imenom); u svjetskoj literaturi uzima se Edip kao simbol neumoljivom sudbinom gonjenog čovjeka koji pati za grijehe svojih djedova; *prid.* **Edipov; Edipov kompleks** — osjećaj spolne ljubavi djeteta prema roditelju drugoga spola; *isp.* Davus.

edìrati, edīrām (*isp.* edicija) izdavati (knjige, baviti se nakladništvom), objelodanjivati.

Edirne — tursko ime za grad koji se još naziva *Jedrene, Hadrianopolis, Drinopolje* (prva turska prijestolnica u Evropi, 1361—1453, tj. do pada Carigrada pod osmanlijsku vlast).

Edita *germ.* »posjed i borba«.
editio *lat.* (*čit.* edīcio) *v.* edicija; **editio prìnceps** — prvo izdanje (neke knjige); **editor** *lat.* izdavač, nakladnik (knjige).
edlvajs *njem.* (Edelweiss *od* edel — plemenit + weiss — bijel) *bot.* runolist.
ed memoar *v.* aide memoire.
Edmund *germ.* »zaštitnik posjeda«.
Edo — staro ime *Tokija.*
Edom *hebr.* — isto što i *Idumeja.*
Eduard (*i* **Edvard**) *germ.* »branitelj posjeda«.
edukacija *lat.* (educare — odgojiti) odgoj, obrazovanje; razvijanje sposobnosti tjelesnih, umnih i moralnih; *prid.* **edukatīvan,** -vna, -vno — odgojni, obrazovni.
edukcija *lat.* (educere — izvoditi, izvaditi) izdvajanje sastojaka neke tvari, izlučivanje; *glag.* **educírati,** edučīrām.
e duobus malis minimum eligendum *lat.* od dva zla valja birati manje.
eduskunta *fin.* parlament Finske.
edvantidž *engl.* (advantage — prednost) *sport.* prvi poen nakon đusa *(v.)* u tenisu.
Edvard *i* **Eduard** *(v.).*
Edvin *germ.* »prijatelj posjeda«.
edždad, -āda tur. (edždad) predak, pradjed.
edžek *v.* jedžek.
edžel, *2. mn.* edžela *tur.* (edžel) usud, kob, sudbina; smrtni čas, smrt.
edžnebija *tur.* (edžnebi) stranac, tuđinac.
edžzadžija *v.* evzadžija.
EEC — *skrać. za engl.* European Economic Community — Evropska ekonomska zajednica (kod nas **EEZ**)
EEG — skrać. za *elektroencefalografija* (i *-gram*) *(v.).*
Eet (grč. Aietes) u starogrčkoj mitologiji sin Helija i Perse, brat Kirkin, kralj u Kolhidi, čuvar zlatnog runa, otac Medejin.
Eetion (grč. Eetiōn) u starogrčkoj mitologiji kralj u troadskoj, tj. maloazijskoj Tebi (na planini Plaku), otac Andromahe, žene trojanskog vojskovođe Hektora; ubio ga je Ahilej.
EEZ *v.* EEC.
ef — 1. naziv za slovo odn. za glas *f;* 2. četvrti ton glazbene ljestvice (u solmizaciji: fa); isp. ef-ef.
ef. — *skrać. za* efendija *(v.).*
efćar, -āra *tur.* (efkjar) 1. želja, ćef, prohtjev; 2. teške misli, brige.
efdalnije *v.* efzalnije.
efe, -ea *franc.* (effet) u igrama loptom rezultat udarca u loptu ispod nje ili po njenoj površini odozgo (ne u sredinu), dakle let lopte u luku.
efeb, *2. mn.* efeba *grč.* (efēbos — mladić od 16 do 18 godina, tj. između *pais* — dječak i *neos* — mladić, momak sposoban za vojsku) lijep mladić; uzor tjelesne skladnosti i ljepote; *prid.* **efepskī; efebofīl,** -íla *(isp.* fil[1]) — homoseksualac (muški) koji traži dječake kao seksualne partnere; **efebija** — 1. u antičkoj Grčkoj dvogodišnji predvojnički odgoj (negdje su efebi služili kao graničari), a tek nakon takve službe postajali su punopravni građani; 2. kasnije: studij lijepih umjetnosti.
ef-ef — izgovorno za oznaku ff *(v.),* tj. finisimo, vrlo fino, najfinije, »prima«, »prima primisima« *(v.).*
efekt, *2. mn.* efekata *lat.* (effectus — izvršivanje, djelovanje) 1. učinak; posljedak neke radnje; posljedica, djelotvornost, uspjeh, rezultat, djelovanje, ostvarenje, domašaj, korist, probitak; 2. snažan dojam, utisak; 3. **efekti** — vrijednosni papiri; mjenice; 4. u radio-tehnici, televiziji, filmu i sl. zvukovi, šumovi i druga umjetno izvedena sredstva koja dočaravaju prirodne pojave; **efektan,** -tna, -tno — koji proizvodi utisak, privlači pažnju, upada u oči, koji djeluje, utječe, snažan, upadljiv, uvjerljiv.
efektivan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* efekt) stvaran, realan, istinit, pravi, učinjen; **efektīvnā roba** — roba koja se može dobaviti, koja se nalazi u mjestu; **efektīvnī poslovi** — poslovi kod kojih se kupac obvezuje da će od prodavača robu zaista preuzeti, a prodavač da će mu je na rok predati; **efektīvnā vrijednost** — stvarna vrijednost na tržištu; *prot.* nominalna vrijednost; **efektívi** *(mn. m. roda)* 1. stvaran broj vojnika, radnika i sl.; 2. gotov novac, gotovina; **efektīvno** — u gotovu (plaćati).
efektmen *engl.* (effectman) u filmu i televiziji tehničar koji radi oko vidnih i zvučnih efekata
efektuírati, -uīrām *lat.* (*isp.* efekt) izvršiti nalog, npr. dobavom robe; obaviti posao; ostvariti.
efektuōzan, -zna, -zno, *lat.* koji proizvodi efekt, učinkovit, djelotvoran.
efelídi *(mn. m. roda) grč.* (epi — na + helios — sunce) sunčane pjege, žućkaste mrlje na licu, rukama i drugdje po tijelu (kod nas poznate i po njemačkom nazivu »zonenšprosne«).

efelkističan, -čna, -čno *grč.* (efelkyō — za sobom vučem) naziv za glas *n* (*grč.* ni efelkistikón) koji se dodaje završecima riječi s kratkim samoglasnikom *e* i *i* pred riječima koje počinju samoglasnikom (zbog uklanjanja hijata, *v.* hijat).

efemēran, -rna, -rno *grč.* (epí — na + hēmera — dan) koji traje jedan dan; kratkotrajan, prolazan, privremen; **efemērnōst,** -osti — kratkotrajnost, prolaznost; privremenost; **efemerīd,** -ída — dnevni kalendar kojem se listići svaki dan otkidaju; **efemerída** — 1. astronomski godišnjak s podacima o Suncu, planetima i zvijezdama, koji služe za određivanje položaja broda na pučini; 2. pojava što traje jedan dan, jednodnevna senzacija (Krleža).

efeminācija *lat.* (femina — žena) pojava pri kojoj se muška osoba prikazuje kao ženska (vanjskim izgledom, odijevanjem, ponašanjem itd.).

efeminīrān *lat.* (femina — žena) koji je kao žensko; mekoputan, raznježen, slab, ženskast, mlitav, mekušan.

efendi *tur. indekl.* (efendi) gospodin, gospodar, »gospar«; pokrovitelj; titula učenih ljudi i činovnika u Turskoj; *isto i* **efendija** *(ova se riječ sklanja); prid.* **efendijin; efendījskī; efendijinica** — žena efendijina; **efendum!** — gospodine moj!; *isto i* **efendum benum.**

ēfepskī, -ā, -ō *v.* efeb.

eferēntan, -tna, -tno *lat.* (effero — iznosim) *isto što i* centrifugalan *(v.).*

efervēscenti, efervēscenātā *(mn. m. r.) lat.* (effervescere — uzavreti, uskipjeti; šumiti, bučati) napitci koji se pjene (muziraju) zbog toga što sadrže ugljičnu kiselinu (šampanjac, soda, kisela voda i sl.).

efet, -ēta *grč.* (efetēs) 1. zapovjednik; 2. »efeti (*grč.* efetai) zvahu se u staroj Ateni kazneni suci (51 na broj) u krvnim zločinstvima« Senc, *Grčko-hrvatski rječnik;* Areopag je sudio za ubojstvo s predumišljajem, a efeti za druge vrste ubojstava.

efetūsīn, -ína, — sirup protiv kašlja, pravljen većinom od majčine dušice.

Efez (*grč.* Efesos) grad u Grčkoj s glasovitim hramom Artemidinim (*isp.* Herostrat); *prid.* **ēfeškī,** -ā, -ō; **ēfeškī način** — fraza prema tzv. efeškim slovima, tj. prastarim svetim izrekama što su ih ljudi nosili kao amulet protiv čarolija (Krleža).

eff. — *skrać za* efendija.

eficijēncija *lat.* (efficere — izvršiti, dogotoviti, učiniti) djelovanje, moć, učinak, djelatnost, učinak; **eficijentan,** -tna, -tno — djelatan, djelotvoran, učinkovit; **eficìjent,** *2. mn.* — -cijenātā — čimbenik, činilac, faktor; *isp.* efekt.

efidrōza *grč.* (efidrosis) prekomjerno znojenje; *isp.* hidroza.

Efijalt — 1. ime Grka koji je u termopilskoj bitki (*v.* Termopile) izdao Spartance Perzijancima; sinonim za izdajicu uopće; 2. jedan od giganata u starogrčkoj mitologiji, brat Otosa.

efikasan, -sna, -sno *lat.-franc.* (efficace) uspješan, djelotvoran, snažan, koji pomaže; *izv.* **efikasnōst,** -osti — moć, krepkost, snaga, valjanost, djelotvornost, djelovanje, uspješnost.

efilirati, -filīrām *franc.* (effiler) izvlačiti konce iz tkanine; tanjiti, prorjeđivati kosu; **efilir-škare** posebne nazubljene škare za prorjeđivanje kose; u popularnom govoru i: **efilīrke.**

efìpīj, -ija (*pored* **efìpijum**) *grč.* (*lat.* ephippium) plovni ovojak (jajni ovoj u dafnija, *v.* dafnija).

efíra *grč.* (efyra) ličinka režnjatih meduza *(v.),* koja slobodno pliva.

eflorescēncija *lat.* (efflorescere — procvasti) 1. fina prevlaka na rudama (potječe od vlastitih vodenih otopina pojedine rude); 2. vrsta kožne bolesti, »procvjetanje« (bubuljice, ospice, osip, osutak); mjehurić, krasta, ogrebotina, ljuska; 3. cvijet, cvatnja uopće.

efod *hebr.* dio opreme (oplećak) izraelskog velikog svećenika u Starom zavjetu.

ēfor *grč.* (eforos — nadzornik, čuvar) izborni visoki državni činovnik (uz bok kraljevima) u staroj Sparti i u nekim drugim starogrčkim državama; efori su vršili nadzornu službu.

Efraim *hebr.* »plodnost«.

Efrem *v.* Efraim.

efta *v.* hefta.

EFTA — *skrać. za engl.* European Free Trade Association — Evropsko udruženje za slobodnu trgovinu; oznaka za »Slobodnu trgovinsku zonu sedam zapadnoevropskih zemalja« (Britanija, Švedska, Norveška, Austrija, Švicarska, Portugal, Danska); EFTA zadržava za svaku zemlju posebne nacionalne tarife koje treba da se između njih potpuno ukinu, ali samo za industrijsku robu.

efuzija *lat.* (effundere — izliti) izljev, izliv; sukljanje, izbijanje; istjecanje plinova kroz uske otvore; *prid.* **efuzīvan,** -vna, -vno, — eruptivan *(v.);* **efuzīvnā stijena** — po-

vršinska eruptivna stijena nastala kristalizacijom lave na površini Zemlje; vulkanit; **efuziometar** — aparat za određivanje gustoće plinova na temelju brzine efuzije.
efzalnije *tur.* (efzal) bolje, urednije.
e. g. — *skrać. za lat.* exempli gratia (*čit.* egzempli gracija) — radi primjera, na primjer.
egagropila *v.* bezoar.
egal *franc.* (egal) ravno, jednako, svejedno; **egalizacija** — izjednačenje; izravnanje; *prid.* **egalizacionī; egalizacionī fond** — novac koji više ustanove dodjeljuju nižima da bi ove nadoknadile svoje gubitke i tako uravnotežile svoj budžet; fond izravnavanja dobitaka i gubitaka u vanjskoj trgovini zbog razlike u cijenama.
egalitarìzam, -zma *franc.* (egalite — jednakost) 1. pokret francuskih komunista oko 1848, sljedbenika Baboeufa (*v.* babuvizam), koji su bili za ukidanje braka, pokušavali osnovati »narodne radionice« i u tome doživjeli neuspjeh; 2. socijalnopolitičko shvaćanje koje teži za ostvarenjem potpune jednakosti među ljudima na temelju pravične, jednake raspodjele dobara i društvenih uvjeta među članovima zajednice; *isp.* uravnilovka.
Egalité *franc.* (Jednakost) *v.* Orleans.
egalìzīr, -ira *franc.* (egaliser — izjednačiti, poravnati) uzak trak ušiven uzduž oficirskih hlača i na narukavlju, a služi za oznaku roda vojske; iste boje kao i latice (kod Krleže i *egalizirung*).
egalizirati, -izīram *franc.* (egaliser) izjednačiti, izravnati; **egalizirati dug** — podmiriti dug; *isto i* **egalizovati,** -ujem.
egav *tur.* (egri) kriv, iskrivljen, krivonog.
egbe, egbā *(mn. ž. roda) tur.* (hegbe) bisage na konjskom sedlu; *isto i* **egbeta,** egbetā *(mn. sr. roda).*
ege, -eta *tur.* (ege) alatka za brušenje pila (testera), noževa i sl.; oštrilo, brus, turpija, rašpa.
egede, egedā *(mn. ž. roda) mad.* (hegedü) gusle, violina; **egedaš,** -aša, 5. egedašu — svirač na egedama, guslač, violinist; *isto i* **egeduš** (*mad.* hegedes); **egedati,** -ām — gudjeti, svirati na egedama.
Egej — po grčkoj priči kralj u Ateni, otac Tezejev; kad je Tezej polazio na Kretu da savlada Minosa *(v.),* dogovorio se s ocem da će mjesto crnih jedara u slučaju uspjeha staviti crvena ili bijela jedra; budući da je to zaboravio učiniti, Egej, koji ga je čekao na obali, strovalio se od žalosti za sinom u more koje je po njemu nazvano **Egejsko more; egejska** (*ili* **kretsko-mikenska) kultura** — u znanosti naziv za predgrčke kulture na području kasnijih grčkih zemalja, posebno u brončano doba (Kreta, Mikena i dr.); **Egejskī arhipelag** — zajedničko ime za Ciklade i Sporade *(v.).*
egendija *tur.* (egindi) prašina ili strugotina od kovine.
Egeon, -ona 5. Egeone *v.* Brijarej.
Egerija — jedna od nimfa u službi božice Dijane (i samu su nju smatrali boginjom izvora), proročica i — prema priči — savjetnica starorimskoga kralja Nume Pompilija; kod nje je Dijana (Artemida) sklonila Hipolita *(v.)* i tamo mu se rodio sin Virbije (majka Aricija); Vergilije o Hipolitovu sinu pjeva: »on kod Egerije nimfe u vlažnome uzraste gaju, gdjeno Dijani je oltar što blista u bogatom sjaju...« (*Eneida* VII, 763, 764).
egida *grč.* (aigis, 2. aigídos) 1. štit Zeusov i Atenin, s glavom Gorgone, obrubljen zmijama; 2. *prenes.* zaštita, pokroviteljstvo, okrilje.
Egīdije *grč.* »rođen na Egejskom moru«.
egidonoša *grč.* (aigíohos) pridjevak Zeusov i Atenin.
egije, egījā *(mn. ž. roda) tur.* (egi) rebra u lađe; kostur broda.
egipan *grč.* (aîx, 2. aigos — koza + *isp.* Pan) *mitol.* jedan od pratilaca boga Pana, »kozonogi« (Matoš).
Egipat, -pta — zemlja u Africi, danas: Arapska Republika Egipat, glavni grad Kairo (orig. al Qahira); *prid.* **egipatskī; Egipćanin,** *mn.* Egipćani (*akc i* **Egipćanin,** *mn.* -ani); **Egipćanka** (*akc. i* **Egipćānka); egiptologija** — nauka o egipatskoj prošlosti, kulturi, književnosti, jeziku itd.; **egiptolog,** *mn.* -zi — učenjak koji se bavi egiptologijom; *prid.* **egiptološkī.**
Egist (*grč.* Aigisthos) u starogrčkoj mitologiji sin Tijestov; s Klitemestrom ubio Agamemnona, a njega je ubio sin Agamemnonov Orest.
eglen, *2. mn.* eglenā *tur.* (eglenmek — razgovarati, zabavljati se) razgovor, zabava, ćaskanje, razonoda; *isto i* **eglendže,** -eta; **eglendžija** — govornik, zabavljač, kozer; **eglendisati,** -šem — razgovarati se, zabavljati se; *isto i* **eglenisati,** -šem.
Egmont *germ.* »zaštita mačem«.
ego *lat.* (*akc.* ego) 1. ja (*isp.* egoizam i sl.); 2. samosvijest, visoko mišljenje o sebi; *isp.*

npr. »Ljudi s visokorazvijenim *egom* često počinjaju nasilničke delikte« *(Novine)*; **Ego Solus Ipse** — »Ja sam za sebe« (Krleža); *isp.* saiski.

egocentrizam, -zma *lat.* (ego... + centrum — središte) krajnji individualizam, usredotočenje svih interesa na svome »ja«; *isp.* egotropija, narcisizam; **egocentričan,** -čna, -čno — koji sebe smatra za središte svijeta; koji sve svodi na samog sebe i sve prosuđuje sa svoga, osobnog stanovišta; **egocentričnōst,** -osti — isto što i egocentrizam; *isto i* **egocentricitet,** -eta (Krleža); **egocentrik,** 5. -če, *mn.* -ci — egocentričan čovjek, sebičnjak (*isp.* egoist, egotist) *žen.* **egocentrikinja.**

egoizam, -zma *lat.* (*isp.* ego) sebičnost, samoljublje, sebeljublje, samoživost, pretpostavljanje vlastītih interesa općim interesima; *prot.* altruizam; **egoist(a)** — sebičnjak, samoživac, svesebica, sebirad; čovjek koji svoje osobne interese stavlja iznad svega drugog; kod nekih naših starijih pisaca »svojko«; *žen.* **egoistkinja;** *prid.* **egoističan,** -čna, -čno; **egoističkī.**

egolatrija *grč.* (ego... + latreia — služba) kult samoga sebe, obožavanje svoje ličnosti; *prid.* **egolatričan,** -čna, -čno.

Egon — isto što i Ekhard *(v.)*.

egotizam, -zma, *lat.* 1. isto što i egoizam, samo grublje i bezobzirnije; 2. nastojanje da se osvijetli autor iz njegova djela; *izv.* **egotist(a);** *prid.* **egotističkī, egotičkī.**

egotropija *grč.* (ego... + tropos — obrat, okret) *v.* egocentrizam, narcisizam.

egregie *lat.* izvrsno, odlično (najviša ocjena u nekadašnjem školstvu); *isp.* eminens.

egrek, *mn.* -ci, 2. egrekā *tur.* (egrek — jarak, jaz) posebnim načinom ograđen prostor na otvorenom polju za čuvanje stoke u ljetno doba; pojata, zametina, tor, obor.

egrenirati, egrenīrām *franc.* (egrener — ljuštiti) kidati zrna, vaditi zrna; pamučna vlakanca odjeljivati od sjemenki.

egreta, *2. mn.* egretā *franc.* (aigrette) 1. bijela čaplja; 2. perjanica od čapljina perja; također i vrsta ukrasa za glavu, optočenog dragim kamenjem; čelenka; kitica bisera; kićanka; nakit u kosi.

egri *tur.* (igri) krivo, koso, nahero.

egrotant, *2. mn.* egrotanātā *lat.* (aegrotus — bolestan) bolešljiv čovjek, bolešljivac.

egza *v.* evza.

egzacerbacija *lat.* (exacerbare — razljutiti, ozlovoljiti) 1. pogoršanje u toku bolesti; 2. nadraženost, ozlovoljenost, ogorčenost.

egzaktan, -tna, -tno *lat.* (exactus) točan, potpun; suglasan s pravilom ili istinom; vjeran, potanki, brižljiv, savjestan, pomnjiv; strog; **egzaktnē znanosti** — znanosti koje svoje probleme rješavaju s matematičkom točnošću i eksperimentalnom analizom, kao fizika, kemija, matematika i dr.; **egzaktnost,** -osti — točnost, ispravnost, potpunost, brižljivost, savjesnost i sl.

egzaktor *lat.* (exactor) izvršitelj, potraživač (novaca), egzekutor *(v.)*.

egzaltacija *lat.* (exaltare — izdići) 1. veliko uzbuđenje, zanos, duševna napetost, bolesna živahnost, prenapetost, pretjeranost; zagrijanost za nešto, prevelika gorljivost, zanesenost, ushićenost, razdraženost; 2. uzdignuće u viši položaj, posebno npr. ustoličenje pape, intronizacija; **egzaltirati,** -altīrām — izazvati egzaltaciju, posebno: oduševiti, uzbuditi, zanijeti, ushititi, razdražiti, raspaliti i sl.; **egzaltīran** — oduševljen; prenapet; uzbuđen; u stanju egzaltacije; zanesen, »izvan sebe«; *isto i* **egzaltovati,** -ujem; *prid.* **egzaltovan.**

egzaltados (*isp.* egzaltacija) zanesenjaci uopće, a osobito su u Španiji tako nazivali pristaše krajnje demokratske stranke osnovane poslije revolucije od 1820. (Đalski).

egzaltator (*isp.* egzaltacija) poticatelj, uzbuđivač, izazivač zanosa, razdraživač, raspaljivač, zanesenjak, pretjeranac, oduševljeni pristaša.

egzamen *lat.* (examen, 2. examinis) ispit; **egzaminirati,** -minīrām — ispitivati na ispitu; *isto i* **egzaminovati,** -ujem; **egzaminand,** *2. mn,* egzaminanādā — tko polaže ispit; ispitanik; **egzaminator** — tko ispituje na ispitu, ispitivač.

egzantem, -ema *grč.* (exantheō — procvjetam) kožni osip.

egzarh, *mn.* -si, 2. egzārhā *grč.* (exarchos) 1. u staroj Grčkoj — glavni žrec u hramu; 2. *hist.* namjesnik bizantskog cara u njegovim talijanskim posjedima; 3. poglavar samostalne crkve (npr. *egzarh bugarskī*) ili niza nacionalnoistorodnih eparhija; **egzarhat,** -ata — 1. dostojanstvo egzarha; 2. područje nad kojim stoji egzarh; **Egzarhat** — dio Italije pod bizantskom vlašću 555—751, glavni grad Ravenna (odatle i naziv Ravenskī Egzarhat); *isto i* **egzarhija; Egzarhija** — crkvena organizacija i uprava bugarskih i nekih makedonskih eparhija od 1870 (sjedište u Carigradu); *prid.* **egzarhijskī.**

egzedra, 2. *mn.* egzedārā *grč.* (ex + hedra — sijelo; stolica) 1. polukružno smještena sjedala u grčkom gimnaziju; 2. prostorije za zabavu u antiknoj kući; 3. u srednjovjekovnoj crkvenoj arhitekturi polukružni završetak lađe; apsida, konha, oltarna niša; polukružni niz klupa u apsidi, s obje strane biskupske stolice.

egzegeza *grč.* (exēgēsis — vođenje, razlaganje) tumačenje tekstova (biblijskih, gramatičkih, historijskih, pravnih itd.); primijenjena hermeneutika *(v.); isto i* **egzegetika,** 3. -ci.

egzekucija *lat.* (exsequi — izvesti, izvršiti) 1. ovrha, rubačina; zapljena dužnikove imovine; 2. pogubljenje na smrt osuđenog, izvršenje smrtne osude; smaknuće; 3. u međunarodnom pravu: primjena kaznenih mjera jedne države prema drugoj; *prid.* **egzekucionī; egzekutírati,** -kùtīrām — 1. izvesti (»Pozorište [u Beogradu] nesposobno je egzekutirati bolju operetu«, Matoš); 2. izvršiti smrtnu kaznu, pogubiti, smaknuti; 3. silom spriječiti; **egzekutíva** — izvršna vlast (za razliku od legislative — zakonodavne vlasti); državna uprava; **egzekutivan,** -vna, -vno — izvršni; ovršni, prinudan, prisilan, pljenidben; **egzekutīvnī komitet** — izvršni odbor; **egzekutor** — 1. ovrhovoditelj; rȕbač; izvršilac sudbenih i drugih odluka; izvršitelj smrtne kazne, krvnik; 2. crkveni službenik svjetovnjak, zvonar, crkvenjak; *isp.* šekutor.

egzekvatura *lat.* (exsequi — izvršiti) dopuštenje neke države da strani predstavnik (konzul) može vršiti konzularne poslove na njezinu području; *isp.* exequatur.

egzekvije *(mn. ž. roda) lat.* (exsequiae) pogreb; svečani žalobni obredi, svečane zadušnice.

egzekvírati, -èkvīrām (*isp.* ekzekucija) isto što i egzekutirati, posebno: utjerati dug ovrhom, plijeniti, izvršiti zapljenu.

egzem, -ema (*pored* **egzema,** -eme *i* **ekcem**) *(v.).*

egzemcija *lat.* (eximere — izuzeti) iskupljenje, oslobođenje od neke dužnosti, obveze.

egzemplar, -ara *lat.* (exemplar *od* exemplum — primjer) primjerak, komad; uzorak; svaki predmet načinjen po zajedničkom tipu; **egzemplaran,** -rna, -rno — primjeran, uzoran; koji može biti za ugled; **egzemplarno kazniti** — strogo kazniti, tako da kazna služi kao zastrašenje drugima; **egzemplifikatīvan,** -vna, -vno — naveden samo primjera radi bez namjere iscrpnog nabrajanja svih slučajeva); **egzempli gracija** *lat.* (exempli gratia) radi primjera, na primjer; **egzemplificirati,** -fìcīrām — dokazivati, objašnjavati primjerima.

egzercicije *(mn. ž. roda) lat.* (exercere — vježbati) duhovne vježbe (u katoličkoj crkvi); poučavanje u vjerskim stvarima povezano sa stanovitim propisanim pobožnostima, obnova vjerskog života, osvježenje vjerskih osjećaja; **egzercīr,** -íra — vježbanje vojske; *prid.* **egzercīrnī; egzercírati,** -èrcīrām — vježbati vojnike; vježbati se; **egzercìrīšte** — vježbalište (vojno); **egzercīrmajstor** — u staroj Austriji naziv za podoficira koji je s vojnicima izvodio vojne vježbe (Đalski); **egzercīrplac** *lat.-njem.* vojno vježbalište (Krleža, Feldman).

egzereza *grč.* (exaíresis — vađenje) operativno odstranjenje opasnih izraslina u ljudskom tijelu.

egzibicija i sl. *v.* ekshibicija i sl.

egzīl, -ila *lat.* (exsilium) 1. progonstvo, prognanstvo, izgnanstvo; iseljenje iz domovine, prisilno, a i dobrovoljno; 2. mjesto progonstva.

egzimírati, -ìmīrām *lat.* (*isp.* egzemcija) izuzeti, osloboditi.

egzistencija *lat.* (existere — javljati se, pokazati se; bivati) 1. postojanje, opstanak; način života; život sam; stvarnost; 2. biće, ličnost, individuum, čovjek; **propala egzistencija** — propao čovjek, propalica, nitko i ništa; *prid.* **egzistencījski; egzistencionī** (**egzistencionī minimum** — ono što je najnužnije za goli život); **egzistencijalan,** -lna, -lno; **egzistencijalnī sud** — u logici vrsta suda kojim se izriče postojanje nečega; *isp. i* egzistentan.

egzistencijalizam, -zma *franc.* (l'existence — postojanje) dekadentna struja u francuskoj literaturi poslije drugoga svjetskog rata (osnivač J. P. Sartre); odiše najdubljim pesimizmom, nevjerovanjem u životne snage čovjeka i pomanjkanjem perspektive; **egzistencijalist(a)** — pristaša egzistencijalizma; *žen.* **egzistencijalistkinja;** *prid.* **egzistencijalìstičkī.**

egzistentan, -tna, -tno (*isp.* egzistencija) postojeći, stvaran, životan; *izv.* **egzistentnost,** -osti (»stvaralačka egzistentnost Ljube Babića«; Š. Vučetić).

egzistírati, -zìstīrām (*isp.* egzistencija) postojati, živjeti, opstojati, biti; *isto i* **egzistovati,** -ujem.

egzitus *lat.* (exire — izaći) 1. svršetak, konac.

kraj, smrt; 2. ishod, krajnji rezultat, uspjeh; **egzitirati**, -itīrām — umrijeti.

egzo..., ekso... *grč.* (exō — vani) u složenicama oznaka za nešto što je izvana, vanjsko, izvanjsko.

egzobiologija *grč.* (exō — vani + *isp.* biologija) nauka koja se bavi problemom postojanja živih bića na drugim nebeskim tijelima (izvan naše Zemlje).

egzodinamika *grč.* (egzo..., *isp.* dinamika) grana geologije koja proučava djelovanje vanjskih sila na promjene Zemljine površine.

egzoftalmus *grč.* (egzo..., ófthalmos — oko) buljavo, izbuljeno oko, npr. kod Bazedovljeve bolesti; *isp.* bazedov.

egzogamija *grč.* (exō — vani + gameō — ženim se) zabrana ženidbe djevojkom istoga plemena odn. obaveza uzimanja žene iz druge sredine a ne iz vlastite (*isp.* endogamija).

egzogen (*i* **egzogen**) *grč.* (exō — vani + genos — rod) koji nastaje zbog vanjskih uzroka; **egzogenī procesi** — geološki procesi koji se odigravaju na površinskim dijelovima zemaljske kore kao rezultat razornoga ili stvaralačkoga djelovanja mora, voda tekućica, glečera, atmosferskih utjecaja; *isp.* endogen.

egzokrīn *grč.* (exō... + krinō — lučim) s vanjskim izlučivanjem (*isp.* endokrin).

egzoognozija *grč.* (ek — iz + zōon — životinja + gnōsis — poznavanje) dio zootehnike, koji proučava vanjski izgled životinja (hod, dlaku, perje, zubalo itd.) da bi se ocijenila mogućnost iskorištenja pojedinih karakteristika.

egzorbitantan, -tna, -tno *lat.* (exorbitans) pretjeran, neumjeren, prekomjeran, preobilan.

egzorcizam, -zma *grč.* (exorkizō — zaklinjem) 1. obred kojim se »đavo sili na posluh«, »izgonjenje zlih duhova«; i danas postoji u nekim vjerskim sektama; 2. religiozna opsjednutost, vjerska bjesomučnost; **egzorcist(a)** — 1. tko vrši egzorcizme; 2. »opsjednut đavolom«, bjesomučnik, vjerski fanatik.

egzorta *i* **ekshorta** *(v.)*.

egzosfera *grč.* (exō — vani + *isp.* sfera) jedno od područja izvan zemaljske sfere; sloj atmosfere iznad 600 km; (*isp.* stratosfera, ionosfera).

egzoskelet *grč.* (egzo..., *isp.* skelet) izvanjski tvrdi dijelovi životinjskog tijela kod nekih životinja (oklop kornjače, krokodila).

egzosmoza *grč.* (exō — vani + *isp.* osmoza) *biol.* proces prodiranja tekućine i rastopljenih tvari iz stanice u okolno tkivo; *prot.* endosmoza.

egzostoza *grč.* (exō — vani + osteon — kost) koštani izraštaj, koštana izraslina (čvoruga) na površini kostiju (obično na cjevanicama).

egzot, -ota, *obično u množini* **egzoti** *grč.* (isp. egzotika) izvanevropske biljke, životinje i sl.

egzoteričan, -čna, -čno *grč.* (exōterikos — popularan, za nestručnjake) 1. za sve udešen; prikazan na razumljiv, popularan način; 2. javan, opći, pristupačan javnosti, spoljnji, izvanjski; *prot.* ezoteričan; **egzoterik**, *mn.* -ci — nestručnjak, laik, upućen u najviše tajne neke zajednice.

egzotermičan, -čna, -čno *grč.* (egzo..., thermos — topao) koji razvija, koji ispušta toplinu; *isto i* **egzotermičkī**, -ā, -ō; **egzotermičkā reakcija** *kem.* reakcija, popraćena pojavom topline; *isp.* endotermička reakcija.

egzotika, 3. -ci *grč.* (exōthen — izvana, napolju) sve karakteristične crte, svojstvene veoma udaljenim »prekomorskim«, prvenstveno žarkim zemljama, koje su sa gledišta ljudi drugih zemalja (npr. sjevernih) bizarne i neobične; **egzotičan**, -čna, -čno — koji prelazi granice običnog; čudan, tuđ, stran; neobičan, rijedak, bizaran; *izv.* **egzotičnost**, -osti.

egzotizam, -zma, *2. mn.* -izāmā *grč.* (*isp.* egzotika) tuđica, strana riječ.

egzudat *i* **eksudat** *(v.)*.

egzul *lat.* (exsul) prognanik, izagnanik.

egzultacija *lat.* (exsultatio) poigravanje, poskakivanje, klicanje, likovanje, razdraganost.

ehalija *tur.* (ehali) 1. stanovništvo, mještani; 2. svijet, narod.

Ehalija (*grč.* Oichalía) — grad na Eubeji, što ga je razorio Heraklo ubivši kralja Eurita, da bi se domogao lijepe mu kćeri Jole.

eh bien! *franc.* pa neka; no dobro; dakle! gle! e pa...

ehel *prid. indekl. tur.* (ehil) sposoban, vrijedan, dostojan, dorastao; *isp.* ehlija.

ehemijet *tur.* (ehemmijet) važnost; **ehemijetli** — važan.

Eheu! fugaces labuntur anni *lat.* Jao! brze prolaze godine (Horacije).

ehidna *grč.* (echidna) 1. kod starih Grka zmija otrovnica koja tamani druge otrovne zmije, često uzimana kao primjer zlobne pakosti; isto tako i ime zmaja koji je ujeo mitskog junaka Filokteta, a i ime mitske osobe koja

je bila pola djevojka a pola zmija (mati psa Kerbera, Sfinge i drugih nemani); 2. kod nas: *zool.* a) mravlji jež ili kljunati ježak (sisavac iz reda kljunaša; živi u Australiji, Tasmaniji i Novoj Gvineji); b) iglozub strašni (riba; živi u dubinama od preko 1000 metara u Atlantskom oceanu).

ehimoza *v.* ekhimoza.

ehinodermi *(mn. m. r.) grč.* (echînos — jež + derma — koža) *zool.* bodljikaši, bodljari (trpovi, ježinci, morske zvijezde i dr.).

ehinokokus *grč.* (echînos — jež + kokkos — zrno) ličinka pasje trakavice; živi u crijevima psa; po čovjeka vrlo opasna; **ehinokokoza** — bolest čovjeka ili domaćih životinja kojima u organizam dospiju ehinokokusi.

ehinorinhoza *grč.* bolest tankog crijeva svinja i pataka (uzročnik crv Echinorhynchus); *isto i* **ehinorinkoza.**

ehinus *grč.* (echînos — 1. jež; 2. mjedena posuda za ispiranje čaša) u arhitekturi naziv za kružni ili elipsasti umetak između trupa stupa i abaka.

Ehìon — u starogrčkoj mitologiji legendarni heroj, jedan između divova preostalih od heroja što su nikli iz zmajskih zubi koje je posijao Kadmo; muž Agavin, otac Pentejev; 2. sin Hermov, jedan od Argonauta.

ehlija, *2. mn.* ehlījā *tur.* (*isp.* ehel) stručnjak, poznavalac.

Ehnaton — pridjevak koji je sam sebi dao faraon Amenofis IV (1363—1354. pr. n. e.) pošto je umjesto Amona kao vrhovno božanstvo uveo Atona (Matoš).

eho, eha *(sr. roda) mn.* eha, ēhā *grč.* (echō — zvek, glas, jeka — prema grč. mitologiji Eho se zvala jedna nimfa koja je pretvorena u stijenu i bila osuđena da ponavlja svaku riječ koja do nje dopre) 1. jeka, odjek; 2. ponavljanje telegrafskih znakova na aparatu za primanje valova radija, osobito kratkih; 3. jeka ultrazvučnih (nečujnih) valova u moru; služi za mjerenje dubine; 4. ime američkog satelita; (što se tiče roda te imenice, njezin srednji rod može se potvrditi stihom Dore Pfanove; »eho *blijede* od pravoga glasa«, a što se tiče množine, valja upozoriti na Matoševo: **ehoi,** dakle muškoga roda); *v.* Echo.

ehofrazija *grč.* (*isp.* eho + *isp.* fraza) *med.* bolest koja se očituje u tome da čovjek besmisleno i nepotrebno ponavlja pojedine riječi ili i čitave rečenice što ih čuje u svojoj okolini; *isp.* eholalija.

ehografija *grč.* (*isp.* eho + grafō — pišem) pojava da se riječi u pisanju više puta nesvjesno ponove (bolest).

ehokìneza *grč.* (*isp.* eho + kineō — krećem se) *med.* bolest koja se očituje u tome da čovjek automatski ponavlja pokrete što ih vidi u svojoj okolini.

eholalija *grč.* (*isp.* eho + lalia — govor) bolest koja se očituje u tome da bolesnik može govoriti samo ono što mu se predgovara ili automatski ponavlja riječi koje čuje u svojoj okolini; *isp.* ehofrazija; **eholal,** -ala — bolesnik od eholalije.

eholokacija *grč.-lat.* (*isp.* eho + *isp.* lokacija) snalaženje, orijentiranje s pomoću radara *(v.)*.

eholot *grč.-njem.* (*isp.* eho + lot²) zvučni dubinomjer; sprava za mjerenje morskih dubina zvukom.

ehometar, -tra *grč.* (*isp.* eho + metron — mjera) morski dubinomjer zasnovan na principu ultrazvučnog odjeka, tj. na odbijanju ultrazvukova što ih emitira projektor.

ehomìmija *grč.* (*isp.* eho + mimeomai — oponašam) *med.* bolest koja se očituje u tome da bolesnik ponavlja mimiku *(v.)* osoba koje vidi u svojoj okolini.

ehopatija *grč.* (*isp.* eho + pathe — bolest) *med.* skupni izraz za sve bolesti opisane pod pojmovima *ehofrazija, ehomimija, ehopraksija.*

ehopraksija *grč.* (*isp.* eho + prattō — činim) *med.* bolest koja se očituje u tome da čovjek besmisleno i nepotrebno izvodi neke pokrete ili radnje.

Ehrlich-Hata 606 *v.* salvarzan.

eht *njem.* (echt) pravi, pravi pravcati, nepatvoren.

ehven *tur.* (ehven) povoljniji, prihvatljiviji, lakši; *komp.* ehvenijī.

eidetizam *v.* ejdetski.

eidologija *grč.* (eidos — lik, izgled) učenje o pojavama i slikama u svijesti.

eierstock v. ajerštok.

eifelske čipke *v.* ajfelske čipke.

Eiffelov (Ajfelov) **toranj** — poznata velika željezna građevina u Parizu; podigao ju je glasoviti francuski inženjer Alexandre Gustave Eiffel god. 1889. za tadašnju svjetsku izložbu; toranj je visok preko 300 metara i služi uglavnom kao stanica za meteorološka opažanja i bežičnu telegrafiju.

eigentlich *njem.* (*čit.* ajgentlih) zapravo (Feldman).

eikr *v.* acre.

eil *engl.* (ale) bijelo pivo.
Eile mit Weile *njem.* (*čit.* ajle mit vajle) žuri se polako!; *isp.* festina lente, speude bradeos.
einfach *njem.* (*čit.* ajnfah) jednostavno.
Ein faules Ei verdirbt die ganze Brei *njem.* (*čit.* Ajn faules aj ferdirbt di gance braj) Jedno pokvareno jaje upropasti čitavu kajganu (»jedan mućak pokvari cijeli ručak«).
ein Mann, ein Wort, *njem.* (*čit.* ajn man, ajn vort) jedan čovjek, jedna riječ (tj. čovjek od riječi, poštenjak koji drži zadanu riječ).
einseitig *njem.* (*čit.* ajnzajtig) jednostran, djelomičan, pristran, površan, nepotpun (Krleža).
einsteinium *v.* ajnštajnij.
Eintracht *njem.* (*čit.* Ajntraht) sloga.
EIR — automobilska oznaka za *Irsku*
Eire — Irska (službeni naziv Slobodne Države Irske od god. 1938).
Eirene *grč.* u starogrčkoj mitologiji boginja mira (najmlađa od Hora).
eis — *muz.* kromatski povišeni ton *e.*
eisangelija *grč.* (eis — u + angelia — vijest, glas) prijava, optužba, prikazivanje, denuncijacija *(v.).*
eisenaši *v.* ajzenaši.
Eisenstadt *njem.* (*čit.* Ajznštat) njemački naziv za glavni grad Gradišća (Burgenland) u Austriji; hrv. *Željezno.*
eisoptrofobija *grč.* (eisoptron — ogledalo, zrcalo + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah pred zrcalima.
Eiswein *njem.* (*čit.* ajsvajn) ledeno vino (proizvodi se od grožđa koje ostaje na trsu dok se ne počne smrzavati).
EIU — *skrać. za engl.* Economic Intelligence Unit (organizacija za istraživanje tržišta; sjedište u Londonu).
ejakulacija *lat.* (ejaculari — izbaciti) 1. izbacivanje, ispuštanje (glasa ili tona); 2. izlučivanje sjemena pri spolnom aktu; *glag.* **ejakulirati,** -kùlīrām; *isto i* **ejakulisati,** -šem.
ejalet, -àta *tur.* (ejalet) pokrajina, upravna jedinica; *isto i* **ejalet.**
ejan, -àna *tur.* (ejam — vrijeme) vjetar, vihor, nevrijeme, nepogoda.
ejder *v.* ežder.
ejdetski *grč.* (eidos — lik, izgled) koji se tiče lika, izgleda; **ejdetske slike** — žive i jasne predodžbe predmeta, tako da oni izgledaju kao da su pred nama; takve se pojave češće susreću kod umjetnika, pa i među djecom i omladinom.
ejdovale *i* **eji dovale** *tur.* (eji — dobar + *isp.* dova) pozdrav u muslimana: u dobar čas! na rastanku: ostaj s blagoslovom! izgovara osoba koja odlazi (*v.* ejsadile).
ejektor *lat.* (ejicere — izbaciti, izrinuti) ispuljac, parni uređaj kojim se ispuljuje voda iz kaljuže broda; crpka.
ejluk *mn.* ejluci, 2. ejlūkā *tur.* (ejlemek — činiti) dobro djelo, dobročinstvo, plemenit čin, dobrota uopće; **ejlukčija** — dobročinitelj.
ejra *španj.* (eyra) vrsta pume, kuguara.
ejsadile (*pored* **ejsahadile**) *tur.* (saadet — sreća) pozdrav kod muslimana: sretan put!, dobra sreća! (odgovara osoba koja ostaje, na pozdrav ejdovale, *v.*).
ejsahatile (*pored* **ejsahtile**) *tur.* (*isp.* sat) u pravi čas!
Ejub, -uba, *vok.* Ejūbe *tur.* *(iz hebr.)* Job.
ejvala *v.* evala.
ekarte, -ea *franc.* (écarté) vrsta kartaške igre (Matoš).
Ekbatana (u starogrč. množ. sr. roda) — stari grad (danas Hamadan u Iranu) koji je u 7. st. pr. n. e. bio prijestolnica Medije, a kasnije sjedište perzijskih i partskih vladara; u njemu se zbiva radnja Eshilove drame *Perzijanci.*
ekcan *njem.* (Ecke — kut + Zahn — zub) kutnjak (u govoru nekih naših starijih zubara).
ekcem, -ema (*pored* **egzem,** -ema *i* **egzema,** -eme) *grč.* (ekzeo — uskuham, uzbudim) kožno oboljenje popraćeno svrbežom i pojavama čvorića, gnojavica i ljuskica.
ekfonetska notacija (*grč.* ekfoneo — zaviknem) sustav znakova u istočnim kršćanskim crkvama za bilježenje svečanih liturgijskih melodija, ne baš potpuno precizan (dopuštaju se, dakle, varijacije).
Ekg (*izg.* e-ka-ge) — *skrać. za* elektrokardiogram *(v.).*
Ekhard *germ.* »jak poput mača«.
ekhauz *njem.* (Ecke — ugao + Haus — kuća) kuća na uglu ulice.
ekhimoza *grč.* (ek — iz + chymos — sok) zasjela krv (npr. od udarca ili uštipa), masnica, modrica.
ekiklema *grč.* (ekkyklema) u starogrčkoj dramaturgiji kazališna sprava u obliku odra na kotačima; na njoj su se gledaocima pokazivala tjelesa tragičnih junaka poginulih izvan pozornice (npr. u Eshilovu *Agamemnonu*); nešto nalik na današnju »pokretnu pozornicu«.
ekimoza *v.* ekhimoza.
ekipa, *2. mn.* ekipā (*akc. i* **ekipa,** *2. mn.* ekīpā) *franc.* (équipe) 1. skup radnika na jednome

poslu; 2. momčad jedne strane u sportskoj igri; tim, družina; *prid.* **ekipnī.**

ekipaža *franc.* (equipage) 1. raskošna kočija; kola s konjima i poslugom; elegantna kola; 2. posada na brodu, avionu, tenku i sl.; 3. vojna komora, povoz, zaprega s opremom jedne jedinice; *isto i* **ekìpāž,** -aža; **ekipírati,** -kìpīrām — opremiti potrepštinama, osobito odjećom; opremiti brod potrepštinama i posadom; snabdjeti svim potrebnim.

eklampsija *grč.* (eklámpō — prosijevam, pokazujem se kod čega) grčevi s gubitkom svijesti kod djece (i majkī pri porodu); naš izraz: grčevnica; *isp.* fras; *prid.* **eklamptičan,** -čna, -čno.

eklatantan, -tna, -tno *franc.* (eclatant) 1. sjajan, blistav, svijetao; 2. koji udara u oči; očevidan očit, očigledan, izvanredan, odličan, izvrstan, veoma jasan, uvjerljiv; bučan, buran; upadljiv, izrazit, izričit (npr. *eklatantan dokaz*).

èklati *v.* heklati.

eklekticizam, -zma *grč.* (eklégō — biram, vadim) 1. nepostojanje jedinstva, cjelovitosti i dosljednosti u uvjerenjima i teorijama; besprincipijelno spajanje različitih nespojivih nazora (npr. materijalizma s idealizmom); 2. u običnom govoru — površnost i nesamostalnost; *isto i* **eklektìzam,** -zma; **eklèktik,** *mn.* -ci — pristalica eklekticizma; učenjak ili političar koji besprincipijelno spaja proturječne, nespojive nazore; čije je naučavanje rezultat kojekuda pokupljenog, često i raznorodnog materijala; *prid.* **eklèktičkī.**

eklèr *franc.* (eclair — munja) naziv za vrstu najhitnijeg telegrama.

eklerer, -era *franc.* (eclaireur) 1. *vojn.* izvidač; izvidnik, izvidnica; promatrač, osmatrač, uhoda; 2. skaut; 3. krčitelj putova, krčilac, predvodnik, prethodnik, preteča.

eklezija *grč.* (ekklēsia) 1. u staroj Grčkoj: narodna skupština, tj. po glasnicima sazvani građani u slobodnim državama; također i: vojnička skupština, pa zatim: sakupljeni narod, i konačno: mjesto gdje se održavala skupština; 2. u katolicizmu u polatinjenom obliku **ecclesia** — crkva (kao zgrada i kao ustanova).

eklezijast *grč.* (*isp.* eklezija) službena crkvena osoba; **Eklezijastik** — naziv jedne starozavjetne knjige; *u našim prijevodima:* Propovjednik, Crkvenica, Knjiga Sirahova.

ekleziologija *grč.* proučavanje povijesti i organizacije crkve.

eklhaft *njem.* (ekelhaft) gadan, gnusan, odvratan (u zagrebačkom govoru).

eklimetar *grč.* vrsta visinomjera.

eklìpsa *grč.* (ekleípō — ispuštam, ostavljam; izostajem) 1. nedostatak, nestajanje, otpadanje; 2. pomrčina, nedostatak svjetlosti nebeskog tijela prilikom pomračenja.

eklìptika, 3. -ci *grč.* (ekleípō — ispuštam, ostavljam; izostajem) *astr.* zamišljena linija na nebeskom svodu po kojoj se kreće Sunce u svome vidljivom godišnjem kretanju (*inače* krug koji opiše Zemlja oko Sunca; vidljivi put Sunca među zvijezdama koji prolazi kroz 12 zodijakovih zviježđa; *prid.* **ekliptičan,** -čna, -čno; **ekliptičkī.**

èkloga, 3. -gi *i* -zi *grč.* (eklogē — izbor, izvadak; pripovijest) pastirska pjesma iz kakve bukoličke zbirke.

eklògīt, -íta *grč.* stijena od mješavine zelenog piroksena omfacita i crvenoga granata (kako to baš nije obična kombinacija, dano je rudi spomenuto ime, što će reći »izvan logike«).

èklovati *v.* heklati.

ekmek, *mn.* -ci, 2. ekmèkā *tur.* (ekmek) kruh; **ekmedžija** — pekar; **ekmedžīnica** — pekarnica; **ekmedžiluk** — pekarski obrt, pekarija, pekarstvo.

èko *tal.* (ecco) evo, eto, gle!

ekofobija *grč.* (oîkos — kuća + *isp.* fobija) manija bježanja od vlastite kuće ili od opakih ukućana.

ekologija *grč.* (oîkos — kuća, dom + logos — riječ, govor) 1. nauka o odnosu organizma prema okolini, o njegovu smještaju i pojavljivanju u prostoru; 2. nauka o načinu života; **ekolog,** *mn.* -zi — stručnjak u ekologiji; *prid.* **ekološkī.**

ekònom *grč.* (oikonomos) 1. dobar domaćin, gospodar; čuvaran, gospodaran čovjek; tko upravlja domom ili gospodarstvom; tko se brine oko troškova jednog doma; 2. upravitelj, gospodarski službenik, namještenik na većem imanju ili u većem poduzeću; 3. zakupnik ili posjednik imanja; 4. štedіša, pa odatle naziv i za vrstu Papinova lonca u kome se pod velikim pritiskom jelo vrlo brzo kuha; *pril.* **ekònomov;** *v.* ekonomski.

ekonomàjzer *engl.* (economizer) grijač vode u uređaju parnoga kotla.

ekonòmāt, -áta *grč.* (*isp.* ekonom) 1. služba ekonoma; 2. ured ekonoma; 3. ustanova u velikim poduzećima koja se brine oko snabdijevanja poduzeća različitim uredskim po-

trepštinama; 4. ekonomiziranje, dobro vođenje kućnih poslova, domaćinstvo, kućanstvo, gazdinstvo.

ekonometrija *grč.* znanstvena disciplina koja istražuje ekonomske i društvene pojave primjenom matematičkih metoda.

ekonomičan, -čna, -čno *grč.* (*isp.* ekonomija) koji se odnosi na ekonomiju i ekonomiku; danas ponajviše u značenju: štedljiv, izdašan, tj. koji malo stoji, a mnogo donosi; gospodaran, kućevan, čuvaran, racionalan u troškovima, svrsishodan u izdacima, umjeren u trošenju, pažljiv u raspolaganju imovinom; **ekonomičnost,** -osti, — način poslovanja odnosno rukovođenja poduzećem, tako da se uz najmanje troškove postigne najveći privredni efekt.

ekonomija *grč.* (oikonomia — upravljanje kućom) 1. poljoprivredno gospodarstvo, salaš, majur, imanje, dobro, farma, ranč; 2. red u troškovima i vođenju jednoga doma, obitelji; kućanstvo, gazdinstvo; 3. štednja, štedljivost, kućevnost, racionalna upotreba, čuvarnost; 4. privreda, gospodarstvo, privredno stanje, privredna djelatnost; 5. **politička ekonomija** — nauka o razvoju društveno-pravnih, tj. ekonomskih odnosa među ljudima; ona objašnjava zakone koji vladaju u proizvodnji i raspodjeli nužnih predmeta potrošnje (kako osobne, tako i proizvodne) u ljudskom društvu na raznim stupnjevima njegova razvoja; *prid.* **ekonomskī** *(v.).*

ekonomika, 3. -ci *grč.* (*isp.* ekonomija) 1. gospodarsko uređenje društva; 2. privredna strana nekog posla, praktična primjena ekonomijskih principa, gazdovanje, privređivanje, racionalnost u troškovima, štednja, štedljivost, kućevnost, čuvarnost, umjerenost u trošenju.

ekonomisati *v.* ekonomizirati.

ekonomist(a) *grč.* (*isp.* ekonomija) specijalist u pitanjima ekonomskih nauka; specijalist u pojedinim pitanjima narodnog gospodarstva; *žen.* **ekonomistkinja;** *prid.* **ekonomističkī.**

ekonomizam, -zma — oportunistička struja u ruskoj socijaldemokraciji na prijelazu iz 19. u 20. st., po kojoj je osnovni zadatak radničke klase samo ekonomska borba protiv kapitalizma (Lenjin je zahtijevao i političku borbu, i pobijedio u svojim shvaćanjima, što je bilo zametak pojmu *boljševizma*) (*v.* boljševizam, boljševik).

ekonomizer *v.* ekonomajzer.

ekonomizírati, -izīrām *grč.* (*isp.* ekonomija) štedjeti, štedljivo raspolagati; *isto i* **ekonomizovati,** -ujem *i* **ekonomisati,** -šem.

ekonomka — žena ekonom odn. žena (supruga) ekonomova.

ekonomskī *grč.* 1. koji se odnosi na ekonomiku ili na političku ekonomiju; 2. gospodarski, privredni; 3. koristan; 4. **ekonomska politika** — sistem privrednih mjera, što ih provodi državna vlast; 5. **ekonomskī materijalizam** — vulgarno, mehaničko shvaćanje historijskog razvitka koje sve pojave društvenog života svodi neposredno na ekonomiku i koje poriče ili podcjenjuje ulogu ideje i političkih ustanova u historijskom razvitku; 6. **ekonomska geografija** — nauka o prirodnim uvjetima gospodarstva pojedinih zemalja; 7. **ekonomska jedinica** — zajednica radnih ljudi koja se formira u radnoj organizaciji radi samostalnog obavljanja dijela poslova, a čini određenu ekonomsku cjelinu i sama upravlja sredstvima za proizvodnju; 8. **ekonomska kriza** — razdoblje privredne stagnacije zbog nerazmjera između proizvodnje i potrošnje; očituje se nezaposlenošću, opadanjem kupovne moći novca, bankrotima pojedinih poduzeća i sl.; 9. **ekonomska pomoć** — gotov novac, povoljni zajmovi, besplatna ili jeftina roba, tehnička pomoć, žitarice odn. sjeme za novu sjetvu i sl., što ih razvijeni odn. bogatiji partneri pružaju manje razvijenima ili siromašnijima odn. postradalima od elementarnih nepogoda i sl.

ekosistem *grč.* prirodna zajednica živih organizama i neživih tvari na nekom određenom prostoru.

ekotip *grč.* tipični predstavnik neke vrste s obzirom na ekonomske uvjete.

ekpiroza *grč.* (ekpyroō — ognjem uništim, sagorim) propast svijeta u ognju i stalno ponovno rađanje iz njega (po nauci grčkog filozofa Heraklita).

ekran, -āna *franc.* (écran) 1. pomičan štit, zaslon ispred peći, na prozoru itd.; paravan; 2. *fiz., tehn. i med.* štit, uglavnom metalan, koji čuva električni pribor, aparate i čovjeka od vanjskog utjecaja štetnih zraka; 3. bijelo platno napeto na okviru na kome se demonstriraju slike s dijapozitiva i filmova; 4. *prenes.* pozornica; 5. fluorescentna površina katodne cijevi na kojoj se stvara slika na televizoru, odakle i naziv »mali ekran« uopće za televiziju odn. televizor; 6. u košarci isto što i blokada *(v.)*; **ekrandžija** — podrugljiv naziv za čovjeka koji voli javno

istupati, koji želi da ga svi vide i da se za njega zna; **ekranizacija** — izvedba na pozornici, na filmskom platnu, na televizijskom ekranu i sl.; često i zamjena za pojam dramatizacije, scenizacije (»uprizorenje«); **ekranizírati,** -izīrām — staviti na ekran 3 i 4. filmski snimiti, filmovati, izvesti na pozornici; *isto i* **ekranizovati,** -ujēm.

ekrazantan, -tna, -tno *franc.* (écraser — zdrobiti, smrviti, satrti) uništavajući, eksplozivan, snažan, razoran, rasprsan, ubitačan, porazan; **ekrazīt,** -íta — jako eksplozivno sredstvo (amonijeva sol pikrinske kiseline); *prid.* **ekrazītnī; ekrazirati,** -krazīrām — razbiti u paramparčad, razbiti s pomoću ekrazita, razoriti, s bukom uništiti, »dići u zrak«.

Ekrem *tur.* »plemeniti«, »velikodušni«.

ekrijaš *tur.* (egri) prevrtljivac, lažac.

eks *lat.* (ex — iz) uzvik pri piću u značenju da čašu valja ispiti do dna, iskapiti bez predaha, na bijelo, naiskap; riječ ima i množinu... da se opijemo... bez oduška... kroz *eksove,* vratolomno (Vlad. Čerina).

eksaktan *v.* egzaktan.

eksangvinacija *lat.* (ex — iz, sanguis — krv) iskrvarenje, smrt od posvemašnjeg gubitka krvi.

ekscar (*isp.* ex) bivši car, svrgnuti car, rascar.

ekscedírati, -cedīrām (*isp.* eksces) praviti ekscese, ispade, izgrede, prekoračivati mjeru, prelaziti granice (dopuštenog ponašanja), pretjeravati, ispadati iz koncepta; *isto i* **ekscedovati,** -ujēm.

ekscelencija (*i* **ekselencija**) *lat.* (excellens — uzvišen, odličan, izvrstan) »preuzvišenost«; »preuzvišeni gospodin«; naslov ministrima, generalima, biskupima i ostalim visokim i uglednim ličnostima, danas osobito uobičajen u diplomatskom saobraćaju (kod Krleže i prema njem. **ekcelènc); ekscelentan (ekselentan),** -tna, -tno, — odličan, izvrstan, izvanredan, osobit, uzvišen, koji se odlikuje, koji nadmašuje.

ekscelírati, -celīrām *franc.* (exceller) odlikovati se (u čemu), nadmašiti (sve), uzdići se (ponad drugih), biti vrlo vješt, izvrstan, sjati, briljirati (Š. Vučetić)

ekscelzior *v.* excelsior.

ekscentar, -tra, *2. mn.* ekscentārā *lat.* kružna ploča kojoj se središte ne podudara s osovinom; služi za pretvaranje kružnog gibanja u pravocrtno; *isp.* ekscentričan.

ekscentričan, -čna, -čno *lat.* (ex + centrum — središte) 1. *geom.* koji nema zajedničkog centra; koji se udaljuje od centra; *prot.* koncentričan; 2. osnovan na oštrim zvučnim ili vidnim kontrastima, neobičnim, veoma smiješnim trikovima (npr. *ekscentrična točka u cirkusu*); 3. *prenes.* koji strši iz reda, ćaknut, čudan, ćudljiv, neuravnotežen, nastran, nesređen; **ekscentričnost,** -osti — 1. udaljenost od središta; 2. originalnost, bizarnost značaja, neuravnoteženost, nesređenost; nastranost; *isto i* **ekscentricitet,** -eta; **ekscentrik,** *mn.* -ci, — 1. *tehn.* detalj stroja — metalni disk, nasađen na okretni valjak, tako da se centar valjka ne podudara s centrom diska; služi u strojevima za pretvaranje vrtnje u progresivno kretanje; 2. cirkuski ili kazališni glumac, koji izvodi ekscentrične točke; 3. ekscentričan, nesređen i neuravnotežen čovjek; *žen.* **ekscentrikinja.**

ekscepcija *lat.* (excipere — izvaditi, izuzeti) *pravn.* izuzeće; prigovor u parnici, npr. nenadležnosti suda ili sl.; **ekscepcionalan,** -lna, -lno — izniman, izuzetan, neobičan, izvanredan, poseban (Matoš); *isp.* ekscipirati.

ekscerpírati, -cerpīrām *lat.* (excerpere — izvaditi) vaditi; ispisivati bilješke ili sadržaj knjige; **ekscerpt,** *2. mn.* ekscerpāta — izvadak iz knjige ili spisa, kratak sadržaj nekog djela.

ekscès, *2. mn.* ekscēsā *lat.* (excedere — izaći, prekoračiti) izgred, ispad, nesuzdržljivost; djelo koje prelazi redovne granice; prestupanje mjere ili propisa, pretjeranost, neumjerenost, neuravnoteženost; **ekscesīvan,** -vna, -vno. — pretjeran, neobuzdan, neuravnotežen, neumjeren, obijestan, sklon ispadima, izgrednički; *isp.* ekscedirati.

ekscidírati *v.* ekscizija.

ekscipírati, -cipīrām *lat.* (excipere) vaditi, izvaditi, izuzeti, izuzimati, izdvajati, izlučivati, lučiti; *isp.* ekscepcija.

ekscitacija *lat.* (excitare — dizati, hrabriti) podizanje, sokoljenje, hrabrenje, ohrabrivanje, poticaj, pobuda, podstrek, podbadanje, draženje, nadraživanje, podražaj, nadražaj, nadraženost, razdraženost.

ekscitans lat. (excitans, *isp.* ekscitativan) sredstvo za razdraživanje, podraživanje, poticanje.

ekscitatīvan, -vna, -vno *lat.* (excitare — dići, produbiti, uskrisiti) koji uzbuđuje; koji budi čuvstva, privlači pažnju, podražajan, nadražajan, izazovan, uzbudljiv, nadražljiv, poticajan, pobudljiv, ohrabriv, osokoljiv.

ekscitirati, -citīrām (*isp.* ekscitacija) poticati, pobuđivati, uzbuđivati, dražiti, nadraživati, podraživati, izazivati.

ekscìzija *lat.* (excidere — isjeći, izrezati) izrezanje, istrebljenje, isijecanje (npr. operacijom); *glag.* **ekscidírati,** -ìdīrām.

èksedra *v.* egzedra.

eksègeza *v.* egzegeza.

ekselèncija *i* **ekscelèncija** *(v.).*

èkser, *2. mn.* èksērā *tur.* (ekser) 1. čavao, klin; *2. šatr.* srebrni novac; *umanj.* **ekseŕčić; ekserče,** -eta; **eksèrana** — tvornica, radionica čavala.

eksfolijàcija *v.* deskvamacija.

ekshalàcija *lat.* (exhalare — isparivati) plin, para, miris koji hlapi iz nekoga tijela; ishlapljivanje, isparivanje, odisanje, ispuštanje plinova ili para.

ekshaustor *lat.* (eshaurire — iscrpsti) ventilator za usisavanje uzduha ili plina; sprava (sisaljka, pumpa) za pražnjenje zahodskih jama.

eksheredàcija *lat.* (ex + hereditas — baština) razbaštinjenje, lišenje nasljedstva; *glag.* **eksheredírati,** -rèdīrām.

ekshibìcija *lat.* (exhibere — pružati, predati, pokazati) izlaganje, pokazivanje; *prid.* **èkshibiciōnī; ekshibicionizam,** -zma — 1. težnja za isticanjem sama sebe, vlastite svoje vrijednosti; 2. seksualna nastranost koja se sastoji u pokazivanju spolnih organa osobama drugog spola; **ekshibicionist(a)** — čovjek koji uživa u ekshibicionizmu; **ekshibīt,** -íta — ured gdje se predaju pismeni podnesci; urudžbeni zapisnik, djelovodni protokol; **ekshìbītnī broj** — redni broj pod kojim je zaprimljen neki spis.

ekshòrta, *2. mn.* ekshorātā *lat.* (exhortari — poticati) školska propovijed; kratak govor, nagovor.

ekshortàcija (*isp.* ekshorta) poticanje, pobuđivanje, hrabrenje, pouka, savjet, nagovor, bodrenje, nukanje, sokoljenje.

èkshortatīvan, -vna, -vno (*isp.* ekshortacija) poticajan, pobudan, poučan, ohrabriv, savjetodavan, obodriv.

ekshòrtātor (*isp.* ekshorta, ekshortacija) odgojitelj, »dušobrižnik«, propovjednik.

ekshumàcija *lat.* (ex + humus — zemlja) iskapanje leša iz groba (radi sudbeno-medicinske istrage i sl.); **ekshumírati,** -humīrām — iskopati, npr. leš iz zemlje.

èksik *prid. indekl. tur.* (eksik) manjkav, nepotpun, neprav, neispravan; *isto i* **eksičan,** -čna, -čno.

eksikàtor *lat.* (exsiccare — posahnuti, isušiti) staklena posuda s brušenim poklopcem za sušenje ili za zaštitu stvari od vlage.

eksìkluk (*isp.* eksik) 1. nepotpunost, manjkavost, manjak, nedostatak, praznina, prazan prostor, čistina; nepostojanje, odsutnost; 2. kob; nesreća, božja kazna.

eksírati, èksīrām (*isp.* eks) piti »eks«, do dna, na bijelo, naiskap.

èksjezuīt *lat.* bivši isusovac (Krleža).

Ekskàlibūr — ime bogato ukrašenog čarobnog mača legendarnog britanskog kralja Artura (5. st. n. e); prema priči, jednom se iz nekog jezera pojavila ruka koja je taj čarobni mač pružila Arturu; s tim je mačem bio nepobjediv u borbama.

eks kàtedra *v.* ex cathedra.

ekskavàcija *lat.* (excavare — izdupsti) 1. *tehn.* proces vađenja rudača s pomoću miniranja ili ekskavatora; 2. *anat.* udubljivanje, istrugivanje; **ekskavàtor** — 1. stroj koji vadi, podiže, premješta i istresa zemlju na izabrano mjesto; upotrebljava se kod krčenja putova, kopanja kanala, melioracijskih, rudnih, tresetnih i drugih radova; *kod nas ga zovu:* jaružar, jaružalo, kopač; *isp.* bager; *2. kirurg.* instrument za istrugavanje šupljina.

eksklamàcija *lat.* (exclamare — vikati, uzvikivati) uzvik, usklik, povik, poklik; *prid.* **èksklamatīvan,** -vna, -vno — *gram.* uzvičan, uskličan.

ekskláva *lat.* (ex + clavis — ključ) 1. dio državnog područja koji je kao posjed druge države isključen iz matice zemlje (*isp.* enklava); 2. pojava neke biljke ili životinje na mjestima gdje ih inače redovito nema.

èksklerik *lat.-grč.* bivši bogoslovac, student teologije koji je napustio studije, »koji se je svukao« (Krleža).

ekskludírati, -klùdīrām *lat.* (excludo — isključujem) isključiti, izuzeti, rastaviti; **èkskluzīvan,** -vna, -vno — koji isključuje; isključiv; koji ne popušta, izuzetan, izniman, zatvoren, pristupačan samo odabranima, strogo usmjeren, ograničen; nepomirljiv, netrpeljiv, nesnošljiv; **èkskluzīvno društvo** — zatvoreno društvo u koje nema svatko pristupa; **ekskluzivìzam,** -zma — isključivost, nepopustljivost, zatvorenost, »zakopčanost«; *izv.* **ekskluzìvist(a); ekskluzivistički.**

ekskomplimentírati, -mentīrām (*isp.* kompliment) ispratiti, otpremiti (neugodnog posjetioca) sa svim znacima (»dužnog«) poštovanja; na fin se način riješiti neželjenoga gosta (Krleža).

ekskomunikàcija *lat.* (ex + communis — zajednički) izopćenje iz crkve; isključenje;

crkveno prokletstvo; **ekskomunicírati,** -nìcīrām — isključiti, izopćiti iz crkvene zajednice; baciti anatemu, prokleti.

ekskorijàcija *lat.* površinska ogrebotina, laka ozljeda kože.

èkskoristkinja *lat.-grč.* (*isp.* kor) bivša pjevačica u (kazališnom) zboru (Krleža).

èkskorporìrati, -porīrām *lat.* (ex — iz, corpus, 2. corporis — tijelo) izdvojiti, izuzeti, izlučiti (manji dio iz većega); *isp.* inkorporirati.

èkskrālj (*isp.* ex) bivši kralj, svrgnuti kralj, raskralj.

ekskrécija (*isp.* ekskréti) lučenje, izlučivanje, izlučevina, izmetina (feces, mokraća, znoj i sl.).

ekskrèmenti, ekskrèmenātā (*mn. m. roda*) *lat.* (excrementum) izmetine.

ekskrèti (*mn. m. roda*) *lat.* (excernere — izlučiti, odijeliti) tvari koje tijelo izlučuje prirodnim putem.

ekskulpàcija *lat.* (ex + culpa — grijeh) *pravn.* oslobođenje od optužbe; **ekskulpírati,** -kùlpīrām — osloboditi od optužbe, riješiti krivnje.

ekskurs, *2. mn.* èkskūrsā *lat.* (excurrere — istrčati) zastranjenje od glavnoga predmeta rasprave; odstupanje od teme, nadovezivanje mislī jedne na drugu kako nadođu u izlaganju i zaboravljanje na prvotni cilj razmatranja; govornička zastrana; *v.* digresija.

ekskùrzija *lat.* (excursio) 1. kraće putovanje s naučnom, kulturnom, sportskom ili zabavnom svrhom; zajedničko posjećivanje znamenitih mjesta; izlet (osobito radi studija na licu mjesta); 2. grupa osoba koje vrše takva putovanja, izlete; 3. *v.* ekskurs; **ekskùrzist(a)** — sudionik ekskurzije; izletnik; *žen.* **ekskùrzistkinja.**

ekskuzírati, -kùzīrām *lat.* (excusare) ispričati, opravdati, izviniti.

ekskvìzitan, -tna, -tno *lat.* (exquirere — istražiti, izabrati) izabran, probran; izvrstan, odličan, izvanredan, fin, ukusan, osobit, naročit (kod Matoša i **èkskvīzan,** -zna, -zno, što je bliže francuskom *exquis*).

èksleks *lat.* (ex + lex — zakon) 1. izvan zakona; nepodvrgnut zakonu; lišen svih zakona; bez zaštite zakona; 2. bezvlađe, bezakonje; stanje kada zakoni nemaju sankcije.

ekslíbris *lat.* (ex + liber — knjiga) »iz knjigā«; vinjeta, naljepnica koja se lijepi s unutarnje strane na prednjoj korici knjige, a sadržava natpis *Ex libris* i ime vlasnika ili kakav drugi posebni znak.

eksmatrikulàcija *lat.* (ex + *isp.* matrikula) ispis, brisanje iz popisa studenata na sveučilištu; *isp.* imatrikulacija.

eksmatrikulírati, -kùlīrām *lat.* (ex + *isp.* matrikula) brisati iz matrikule, tj. iz popisa đaka na visokim školama; *prot.* imatrikulirati.

èksmìnistar, -stra *lat.* bivši ministar (Krleža).

èksoda *grč.* (exodos — izlaz) završna (izlazna) pjesma u starogrčkoj drami; *isp.* paroda.

èksodus *grč.* (exodos) izlazak, istup; osobito istup većega broja ljudi iz kakve zajednice, društva.

eksogàmija *v.* egzogamija.

eksògēn *v.* egzogen.

eksòmida *grč.* (exōmis, 2. -ídos) vrsta haljine u starih Grka; radničko i robovsko odijelo, kratak haljetak s jednim rukavom, tako da je desna ruka ostajala gola.

eksònim *grč.* (exo — izvan + onoma — ime) naziv nekog mjesta drugačijim imenom nego se mjesto zove u zemlji kojoj pripada; npr. kod nas *Beč* prema njem. *Wien.*

eksorbitantan *v.* egzorbitantan.

èksòrta *v.* ekshorta.

Eksp. — *skrać.* na pismima (obično na stražnjoj strani odozgo) za lat. **expeditor** (»pošiljač«, »šalje«); *isp.* Abs.

ekspandírati, -pàndīrām *lat.* (expandere — raširiti, razapeti) širiti, rasprostraniti, povećati obujam, rastegnuti, napuhati; **ekspandīrana glína** — građevni materijal od rahlih, šupljikastih grumena gline; **ekspànzēr,** -era — gimnastička sprava za rastezanje i jačanje ručnih mišića (u novije vrijeme sve se više širi izraz: **ekspànder,** -pandera); **ekspànzija** — 1. širenje; rastezanje; zauzimanje većeg prostora; 2. proširenje (granica utjecaja i sl.), posezanje za tuđim teritorijima, nastojanje oko osvajanja tuđeg tržišta; termin *ekspanzije* odn. **ekspanzionìzma** upotrebljava se kao oznaka težnje imperijalističkih država za osvajanjem novih teritorija i tržišta u drugim zemljama; 3. povećavanje volumena smanjenjem tlaka; *prot.* kompresija; **èkspanzīvan,** -vna, -vno — 1. koji se širi, rasteže; koji se može raširiti; rastežljiv, rastegljiv; 2. koji rado očituje svoje osjećaje; 3. koji se odnosi na ekspanziju 2; prodoran; nesuzdržljiv; osvajački; *izv.* **ekspanzivnòst,** -osti.

ekspatrijàcija *lat.* (ex + patria — domovina)

dobrovoljno ili prisilno iseljenje izvan granica domovine; *glag.* **ekspatrírati,** -patrīrām.

ekspedicija *lat.* (expedire — odriješiti, urediti) 1. otprema, slanje, otpravljanje, šiljanje; 2. oružan pohod izvan svoje zemlje radi izvršenja nekog vojnog zadatka; 3. putovanje u kakvu svrhu, npr. trgovačku, znanstvenu, istraživačku i sl.; *prid.* **ekspedicioni; ekspedijens** — lijek, pomoć, rješenje, izlaz iz neprilike; **ekspedijent,** *2. mn.* ekspedijenata — otpremni činovnik; **ekspedirati,** -pedīrām — 1. otpremiti, otpraviti, odaslati, slati na određeno mjesto; 2. *prenes.* otjerati, najuriti (koga); *isto i* **ekspedovati,** -ujem; **ekspedīt,** -íta — 1. poštansko odjeljenje za sortiranje i otpravljanje korespondencije; 2. odio uprave periodičkog izdanja koji šalje list pretplatnicima; 3. odjeljenje u nekim ustanovama za primanje i odašiljanje službenih spisa, a također i za otpremanje robe; **ekspeditīvan,** -vna, -vno — koji brzo obavlja posao; brz, hitar, okretan, žustar; koji dopušta brzo svršavati rad; **ekspeditivnost,** -osti — sposobnost brzog svršavanja poslova; revnost u dovršavanju započetih radova, rješavanje zadataka što je brže i bolje moguće, hitrina, okretnost, živahnost u poslovanju; **ekspeditor** — čovjek koji otprema poštu (i ostale pošiljke), otpremnik, pošiljač, špediter; *isto što i* ekspedijent.

ekspektorácija *lat.* (ex. + pectus, 2. pectoris — prsa, grudi) 1. pljuvanje, ispljuvak; izbacivanje sluzi iz pluća, iskašljivanje; 2. *prenes.* »izlivanje srca«, »odušak« (Đalski); **ekspektorans** — sredstvo za iskašljavanje (sirup, čaj i sl.); često u (lat.-hrv.) množini; **ekspektorancije.**

ekspenzar, -ara *lat.* (expensum — trošak) troškovnik, račun s troškovima.

ekspenzīvno *lat.* (expensum — trošak) skupo, skopčano s mnogim troškovima.

eksperimen(a)t, -enta, *2. mn.* eksperimenata *lat.* (experimentum) naučno postavljen pokus, promatranje pojave koja se ispituje pod točno određenim uvjetima koji dozvoljavaju da se prati tok pojave i da se ona svaki put uz ponavljanje tih uvjeta ponovno izazove; **eksperimentalan,** -lna, -lno — koji se osniva na pokusu; dobiven putem pokusa; pokusni, probni; **eksperimentácija** *lat.* (experimentatio) vršenje pokusa; *glag.* **eksperimentírati,** -entīrām; *isto i* **eksperimentisati,** -šem *pored* **eksperimentovati,** -ujem; **eksperimentator** — čovjek koji vrši naučne pokuse, eksperimente.

ekspert, *2. mn.* eksperata *lat.* (expertus — iskusan, vješt) vještak, stručnjak; znalac, poznavalac; osoba koja se poziva da dade svoj sud u spornim ili teškim pitanjima; **ekspertíza** (*franc.* expertise) 1. ispitivanje i rješavanje nekoga pitanja koje zahtijeva specijalno stručno znanje, uz pomoć stručnjaka, eksperata (npr. *liječnička ekspertiza*); 2. procjena nekog umjetničkog djela po stručnjaku, vještačenje.

ekspijácija *lat.* (expiare — osloboditi od grijeha) okajanje grijeha, pogreške; pokora, ispaštanje.

ekspiracija *lat.* (expirare— ispuhnuti, ugasiti) 1. izdah, izdisaj; 2. izdisanje, izdahnuće, umiranje, smrt; 3. *pravn.* istjecanje izvjesnog vremena ili roka; dan plaćanja; *prid.* **ekspiratōran,** -rna, -rno — izdisajni.

eksplanácija *lat.* (explanare — razjasniti, razložiti) objašnjivanje, razjašnjivanje, izlaganje; *prid.* **eksplanatīvan,** -vna, -vno; *glag.* **eksplanírati,** -planīrām.

eksplantácija *lat.* (ex — iz + planta — biljka) istrgnuće tkiva ili organa iz njegove sredine i presađivanje u novu hranjivu sredinu da tamo dalje raste.

ekspletīvan, -vna, -vno *lat.* (explere — ispuniti) dopunjujući, upotpunjujući; **ekspletiv** — riječ u stihu koja služi samo za dopunu metričke jedinice, a nema nikakva osobita značenja za pjesmu.

eksplicírati, -plicīrām *lat.* (explicare, *isp.* eksplikacija) objašnjavati, izlagati, (ras)tumačiti; *isto i* **eksplikovati,** -ujem.

eksplicīt, -íta *lat.* (*isp.* eksplikacija) sažetak, posljednje riječi teksta (u kojima se obično jasno sažima sadržaj izrečenih misli).

eksplicitan, -tna, -tno (*isp.* eksplicit) izrazit, jasan, izričit, očevidan, očigledan, određen, potpuno iskazan, razjašnjen, objašnjen, protumačen.

eksplicite *lat.* (*isp.* eksplikacija) — jasno, izrijekom, izričito; *prot.* implicite.

eksplicitnost, -osti, (*isp.* eksplicitan) jasnoća, izričitost, očevidnost, očiglednost.

eksplikacija *lat.* (explicare — razviti, razastrijeti) izlaganje, razjašnjivanje; objašnjivanje, postepeno tumačenje; **eksplikatívan,** -vna, -vno — koji objašnjuje; objašnjujući, objašnjajni, objasnidbeni.

eksploatacija *franc.* (exploiter — iskorišćivati) 1. prisvajanje tuđega rada od strane privatnih vlasnika sredstava za proizvodnju;

izrabljivanje kolonija ili podređenih zemalja od strane imperijalističkih velesila; eksploatacija poprima različne oblike, zavisno od onih proizvodnih odnosa koji su nastali u nekom društvu između neposrednih proizvođača i eksploatatora; robovlasnik eksploatira — roba, feudalac, spahija — kmeta; kapitalist prisvaja sebi rad najamnih radnika; u socijalizmu sredstva za proizvodnju postaju društvena svojina, vlast se nalazi u rukama radnih masa, ukida se eksploatacija jednog čovjeka od drugog; 2. vađenje, obrada, iskorišćivanje prirodnih bogatstava; 3. iskorišćivanje poduzeća, sredstava prometa (npr. eksploatacija željeznica); **eksploatator** — kapitalist, posjednik, kulak — vlasnici sredstava za proizvodnju, koji sebi prisvajaju plodove tuđega rada; onaj koji se bavi eksploatacijom; izrabljivač, iskorišćivač; **eksploatirati,** -atīram — 1. prisvojiti sebi plodove tuđega, najamnog rada; izrabiti nekoga; 2. iskorišćivati prirodna bogatstva; iskorišćivati poduzeće prema njegovoj namjeni; *v.* eksploatacija 1, 2, 3; *isto i* **eksploatisati,** -šem.

eksplodirati, -plodīram *lat.* (explodere — uz lupu istjerati) rasprsnuti se, prsnuti; *isp.* eksplozija.

eksplodirka, 3. -ci, *2. mn.* -kī (*isp.* eksplozija) vrsta razorne bombe.

eksploracija *lat.* (explorare — ispitati, istražiti) istraživanje, ispitivanje; pregled, pretraga (liječnička) radi utvrđivanja dijagnoze.

eksplorator (*isp.* eksploracija) istraživač, izvidnik, izviđač, uhoda.

eksplorirati, -plorīram (*isp.* eksploracija) istraživati, ispitivati; izviđati; **eksplorer,** -era, *v.* explorer.

eksplozija *lat.* (explosio) 1. rasprsnuće, prasak; provala (bijesa, gnjeva, radosti), potres, izljev (osjećaja), izbijanje (vulkana); 2. *lingv.* naglo otvaranje zatvora (stvorenog govornim organom) zbog pojačanog pritiska daha pri izgovaranju (okluzivnih, *v.*) suglasnika, tzv. prasak; *isp.* implozija, okluzija; **eksploziv,** -íva — rasprsno sredstvo; **eksplozīv** — u gramatici glas praskavac (*p, b*); **eksplozivan,** -vna, -vno — 1. koji se može rasprsnuti; prskav, praskav; 2. *prenes.* žestok, nagao, upadljiv, raspaljiv, praskav, pršljiv, naprasit, prgav; 3. **eksplozivnī motor** — motor koji se pokreće uzastopnim eksplozijama benzina ili sirovih ulja; motor s unutrašnjim izgaranjem; **eksplozīvnī plīn** — praskavac.

eksponat *v.* eksponirati.

eksponent *v.* eksponirati.

eksponirati, -ponīram *lat.* (exponere) 1. izložiti, izlagati; prikazati, objasniti, razjasniti; 2. *fotogr.* izlagati fotografsku ploču djelovanju svjetlosti; 3. *prenes.* **eksponirati se** — isticati se naročito, izlagati se, izvrgavati se (opasnosti); *isto i* **eksponovati,** -ujem; **eksponāt,** -āta (*iz ruskog jezika prema lat.* exponatus) predmet izložen na izložbi (industrijskoj, umjetničkoj i sl.), izložak; **eksponent,** *2. mn.* eksponenāta — 1. izlagač; osoba koja sudjeluje na izložbi, koja izlaže neki predmet (eksponat); 2. predstavnik; čovjek koji se izlaže za drugoga ili za poduzeće; koji vrši poslove po tuđem nalogu; 3. *mat.* broj koji pokazuje koliko puta treba jedan broj uzeti kao faktor, tj. množiti ga njim samim (npr. u izrazu 5^3 broj 5 je baza, a 3 je eksponent i znači da broj 5 treba 3 puta pomnožiti njim samim: $5 \times 5 \times 5$).

eksport, 2. *mn.* eksporāta *lat.* (exportare — iznositi, izvoziti) 1. izvoz robe ili kapitala u inozemstvo; 2. količina i vrijednost robe izvezene u inozemstvo; *prid.* **eksportnī** — izvozni; **eksportna akademija** — u nekim stranim zemljama zovu se tako visoke škole za trgovinu i ekonomiju; odgovaraju našem ekonomskom fakultetu; **eksportna premija** — novčani iznos, naknada razlike u cijeni koju (naknadu) plaća država izvozniku neke robe da bi se omogućila prodaja te robe u inozemstvu po jeftinijoj cijeni i tako suzbila strana konkurencija; **eksportnī centar** — tržište izvozne trgovine; mjesto u kojem je koncentriran eksport nekog kraja ili neke zemlje; **eksportirati,** -portīram — izvoziti robu ili kapital u inozemstvo; *isto i* **eksportovati,** -ujem; **eksporter,** -era — izvoznik; osoba ili ustanova koja se bavi izvozom.

ekspoze(j), -e(j)a, *2. mn.* ekspoze(j)ā *franc.* (exposé) 1. kratak prikaz, izlaganje nekoga dokumenta, djela i sl.; izvještaj; 2. u parlamentarnoj praksi — kratak prikaz pitanja tekuće politike, uglavnom vanjske, koju podnosi odgovorna osoba.

ekspozicija *lat.* (expositio) 1. uvod, pristup; uvodni dio literarnog ili muzičkog djela u kojem se izlažu motivi koji služe kao polazna točka daljnje obrade teme; 2. prikazivanje na izložbi, u muzeju i sl. umjetničkih djela, izabranih po određenom planu; *isp.* Expo; 3. *fotogr.* izdržaj, tj. vrijeme u toku kojega se pri snimanju objektiv foto-aparata drži otkriven; izlaganje, osvjetljenje; **dvostruka**

(dupla) ekspozicija — dvije slike odjednom na televizijskom ekranu; *isp.* eksponirati.
ekspozimetar, -tra *lat.-grč.* (*isp.* ekspozicija 3 + metron — mjera) *fotogr.* sprava za mjerenje trajanja ekspozicije potrebne za neku snimku s obzirom na svjetlo, emulziju ploče, film, papir i sl.
ekspózīt, -íta *lat.* (expositus — izložen) izložak, predmet izložen na javni uvid (npr. na izložbi); *isp.* eksponat.
ekspozitura *lat.* (expositus — izložen) podružnica, ispostava filijala.
ekspres, 2. *mn.* ekspresa *lat.* (expressus — istisnut) 1. vrlo brzo; što je brže moguće; 2. hitna poštanska pošiljka, pismo, brzojavka (otprema se odn. dostavlja što je moguće prije, bez obzira na redovnu otpremu odn. dostavu); 3. brzi vlak ili parobrod kojim se putuje na velike udaljenosti i koji se zaustavlja samo na velikim stanicama odnosno pristaništima; 4. **(ekspres-restoran)** restoran u kojem se hrana pripravlja i izdaje na najbrži način; u najnovije vrijeme naziv za restoran sa samoposluživanjem; *prid.* **ekspresnī;** *isp.* espresso.
ekspresija *lat.* (expressus — istisnut; jasan, očit) izraz, izražajnost; **ekspresivan,** -vna, -vno — izražajan, pun izražaja, snažan, dojmljiv.
ekspresionizam, -zma *franc.* (expressionisme) 1. pravac, smjer u umjetnosti i književnosti koji je nikao uoči prvoga svjetskog rata; ekspresionizam nastoji ne odraziti stvarnost, nego samo izraziti unutarnji svijet umjetnika, njegove doživljaje, značaj njegova primanja i reagiranja na život; 2. *muz.* odstupanje od svih formalnih pravila, atonalnost, dodekafonija (*v.*); **ekspresionist(a)** — pristaša ekspresionizma; *prid.* **ekspresionističkī.**
ekspresīvan v. ekspresija; **ekspresivnost,** -osti, — izrazitost, velika izražajnost, sposobnost snažnog utjecaja, djelotvornost, uvjerljivost.
eksprom(p)t *lat.* (expromptus — pripravljen, gotov, pri ruci). 1. kratak govor, izgovoren bez pripreme; 2. pjesma, prvenstveno šaljivog sadržaja, stvorena bez prethodnog pripremanja; **eksprom(p)tno** — bez pripreme, iznenada, odjednom.
eksproprijacija *lat.* (ex + proprius — vlastit) 1. *pravn.* izvlaštenje; prisilno otuđenje vlasništva privatnika koje vrši državna vlast iz razloga općeg interesa; razvlašćivanje, lišavanje posjeda 2. u socijalno-historijskom smislu — oduzimanje sredstava proizvodnje jednoj društvenoj klasi ili sloju koje vrši druga društvena klasa ili sloj direktnim nasiljem ili ekonomskim putem (npr. oduzimanje zemlje i uništavanje seljaka i obrtnika koje vrše spahije i kapitalisti); 3. **eksproprijácija eksproprijatora** — lišavanje buržoazije i spahija tvornica, poduzeća, zemlje, uopće svih sredstava proizvodnje; u našoj zemlji eksproprijacija izvršena našom narodnom revolucijom; 4. nasilno otuđenje nečega; **eksproprijator** — koji izvršava eksproprijaciju; izvlašćivač, razvlašćivač, lišavač, otimač; **eksproprírati,** -própīrām — izvršiti eksproprijaciju, izvlastiti; *isto i* **ekspropriṡati,** -šem.
ekspulzija *lat.* (expellere — istjerati, izagnati) izgon, isključenje; progon.
ekstabulácija *lat.* (ex + tabula — ploča) brisanje iz zemljišnih knjiga; *prot.* intabulacija.
ekstáza *grč.* (ek — iz + stasis — stajanje) 1. najviši stupanj oduševljenja, veselja, zanosa, zanesenost, zanijetost; bolestan ushit, stanje krajnjeg ushićenja; ushićenost, stanje »izvan sebe«; 2. u mistici nekih religija stanje neposrednog sjedinjenja s božanstvom, koje (stanje) nadilazi običnu svijest, »trans«; **ekstatičan,** -čna, -čno — ushićen, izvan sebe, koji se nalazi u stanju ekstaze, mahnit, pomaman, zanesen; *isto i* **ekstatičkī,** -ā, -ō; *izv.* **ekstatičnost,** -osti *v.* ekstaza.
ekstempora *v.* ekstemporacija.
ekstemporácija *lat.* (ex + tempus, 2. temporis — vrijeme) neočekivana upadica, izvođenje nečega nepredviđenog (nenapisanog) naročito u glumačkim ulogama; improvizacija; **ekstemporirati,** -porīrām — izvesti nešto (naročito na pozornici) bez priprave; izgovoriti nešto čega nema u pisanoj ulozi (obično u svrhu postizanja jeftinog efekta kod publike); *isto i* **ekstemporisati,** -šem; *v.* improvizirati.
ekstenzija *lat.* (extendere — rastegnuti, pružiti, opružiti) 1. pružanje, protega; 2. povećanje dužine ili obujma; širenje, duženje, rastezanje, protezanje, razvlačenje, povećavanje; 3. *u kirurgiji* rastezanje oboljelih zglobova ili prelomljenih kostiju radi ozdravljenja odn. radi pravilnog sraščivanja; 4. nastavak naobrazbe u posebnim tečajevima poslije završenih nauka; **ekstenzīvan,** -vna, -vno — koji se prostire u širinu a ne u duljinu, koji znači kvantitativno povećanje, širenje, rasprostranjenost, opsežan, opširan, prostran, proširen, rasežan (*prot.* intenzivan); **ekstenzīvna poljoprīvreda** ima za

oznaku neznatan utrošak rada i sredstava proizvodnje na jedinicu površine; odlikuje se slabim razvojem tehnike i dovodi do iscrpljivanja zemlje; *pravn.* **ekstenzīvno tumačenje zakona** — tumačenje zakona koje, proširujući zamašaj izvjesne pravne norme, obuhvaća njome i one slučajeve koji nisu izričito spomenuti u tekstu, ali se logički može uzeti da je zakonodavac i njih imao u vidu; *izv.* **ekstenzivnost,** -osti, *isto i* **ekstenzìtet,** -eta; **ekstenzor** — *anat.* mišić istezač, opružač.

eksterìjer, -era *franc.* (extérieur) 1. vanjština, vanjska strana, spoljašnjost; 2. *u filmu:* scene snimljene na otvorenom prostoru; *prid.* **eksterijeran,** -rna, -rno.

eksterioran, -rna, -rno *lat.* (exterior — vanjski) 1. vanjski, spoljašnji; 2. bez dubine, površan.

eksteriorizirati, -izīrām *lat.* (exterior — vanjski) ostvariti u vanjskom obliku, npr. neku zamisao javno manifestirati (Matoš).

eksteritorijàlan, -lna, -lno *lat.* (ex + *isp.* teritorij) izuzet od vlasti i sudbenosti neke zemlje u kojoj se nalazi (kao npr. strana poslanstva, njihove zgrade i osoblje, ratni brod u inozemstvu); **eksteritorijalnost,** -osti, — oslobođenje od podčinjavanja mjesnim zakonima; nepovredivost ličnosti i stana, nepotpadanje pod mjesne krivične i građanske sudove, oslobođenje od obaveza i poreza itd. koje povlastice daju države inozemnim diplomatskim predstavnicima; povlašteni položaj; *isto i* **eksteritorijalitet,** -eta (Krleža).

eksterminàcija *lat.* (exterminare — protjerati) tamanjenje, istrebljivanje, iskorjenjivanje; pokolj, zator, uništenje; **eksterminàtor** — uništavač, zatornik, iskorjenitelj, ubojica, krvnik, stratitelj; *glag.* **eksterminirati,** -minīrām; *isto i* **eksterminisati,** -šem.

eksternī *lat.* (externus) vanjski, izvanji, spoljnji, spoljašnji, inozemni, inostrani, tuđ; **eksternāt,** -ata — škola u koju đaci dolaze samo na predavanja, a ne stanuju u njoj; *prot.* internat; **eksternist(a)** — 1. vanjski đak; učenik zavoda koji ne stanuje u zavodu; 2. učenik koji uči privatno i polaže ispite na nekoj školi čime stječe prava redovitog učenika; 3. bolesnik koji dolazi liječiti se u bolnicu, ali stanuje vani; *žen.* **eksternistkinja;** *prid.* **eksternistički.**

ekstìnkcija *lat.* (extinguere — ugasiti, utrnuti) gašenje, utrnuće, uništenje; gubljenje svjetlosti; **ekstinkter** *franc.* (extincteur) 1. gasitelj požara, vatrogasac, požarnik. 2. aparat za gašenje požara s pomoću rastopine soli koja brizga iz aparata pod pritiskom ugljične kiseline (minimax-aparati); 3. sitna naprava (obično uz pepeljaru) za gašenje opušaka, gasilo, »čikogasac«.

ekstirpàcija *lat.* (extirpare — iskorijeniti) odstranjivanje bolesnih dijelova tijela (operacijom); iskorjenjenje, iskorjenjivanje, tamanjenje, istrebljenje, vađenje (npr. zuba), čupanje, iščupavanje; **ekstirpirati,** -tirpīrām — iskorijeniti, iščupati iz korijena, trijebiti, tamaniti, potamaniti; uništiti u klici; (iz)vaditi (npr. zub); **ekstìrpātor** — sprava na kotačima, donekle nalik na plug, kojom se čisti drač među povrćem.

ekstra *lat.* (extra) 1. napose, osobito, posebno, zasebno, odvojeno, iznimno, izuzetno, izvanredno (često kao prvi dio složenice); 2. neobično; 3. izvan; **ekstra-klasa** — nešto najbolje što se može zamisliti, prima, prima primissima.

ekstradìcija *lat.* (ex + tradere — predati, uručiti) izručenje krivca zemlji u kojoj je počinio prestupak i koja ga potražuje (npr. ekstradicija ratnih zločinaca); **ekstradirati,** -tradīrām — predati, izručiti, vratiti u zemlju iz koje je krivac pobjegao.

ekstradobīt *v.* ekstraprofit.

ekstrahirati *v.* ekstrakcija.

ekstràkcija *lat.* (extrahere — izvući, izvaditi) 1. vađenje; izvlačenje; crpljenje; 2. *u medicini:* uklanjanje operativnim putem uzročnika neke bolesti (*isp.* ekstirpacija); *prid.* **ekstrakcionī,** -ā, -ō; **ekstrahirati,** -trahīrām — izuzeti; izvući, izvaditi, iscijediti; *isto i* **ekstrahovati,** -ujem; **ekstrakt,** *2. mn.* ekstrākta *i* ekstrakata — srž, sukus, iscjedina, izvadak; tvar izvađena iz druge tvari, iscrpak, iscrpina, suština, jezgra, sažetak, »zgustak«.

ekstramentalan, -lna, -lno *lat.* (extra + mens, 2. mentis — duh, duša) izvanduhovan, izvan svijesti.

ekstraordinàran, -rna, -rno *lat.* (extra + *isp.* ordinaran) 1. izvanredan, neredovit, neredovan, neobičan, neuobičajen, rijedak; 2. *v.* extraordinarius.

ekstrapolacija *lat.* 1. proširivanje zakonitosti utvrđene u jednom području na šire, još neispitano područje; 2. u matematici: određivanje vrijednosti iz nekog nepoznatog područja s pomoću poznatih vrijednosti, uz pretpostavku da zakonitosti poznatog područja vrijede i u nepoznatom.

ekstraprofīt — posebna zarada: višak vrijednosti postignut uslijed snižavanja individu-

alne vrijednosti pojedine robe (povećanjem produktivnosti rada) u poredbi s njenom društvenom vrijednošću, npr. kada kapitalist uvođenjem modernijeg stroja snizi radno vrijeme potrebno za izradbu jednog produkta ispod onog radnog vremena koje je inače prosječno (društveno) potrebno za izradbu tog istog produkta, on ostvaruje ekstraprofit.

ekstrasistolija *lat.-grč.* neujednačeni ritam srca s učestalim izvanrednim sistolama *(v.)*.

ekstrasubjektivan, -vna, -vno *lat.* koji pripada vanjskom (objektivnom) svijetu, koji se zbiva izvan našega domašaja.

ekstratura *franc.* 1. skretanje s puta, vlastiti put (izvan određenog pravca), postupak »na svoju ruku«; 2. neuravnotežen ispad, neočekivan postupak, »skok u stranu«, zastrana, zastranjenje, izgred.

ekstrauterīn *lat.* (ekstra + uterus — maternica) izvanmaternični, vanmaterični.

ekstravagancija *lat.* (ekstra + vagare — lutati) 1. neobičnost, pretjeranost, nastranost; 2. budalaština, ludost; **ekstravagantan,** -tna, -tno — 1. pretjeran, ludo pretjeran, neobičan, nastran, čudan, čudnovat; 2. lud, budalast; **ekstravagantnost,** -osti — isto što i ekstravagancija.

ekstravertīran *lat.* (ekstra + vertere — okretati) okrenut, upravljen prema napolje, prema vanjskom svijetu; **ekstravertan,** -tna, -tno — tko voli ljude, otvoren, društven, (*isp.* introvertiran).

ekstravilan *lat.* (ekstra + *isp.* vila) koji je izvan vila, zgrada, tj. nenaseljen, izvangradski, seoski; *prot.* intravilan.

ekstravuršt *lat.-njem.* (ekstra + Wurst — kobasica) vrsta kobasice; *u prenesenom smislu:* nešto posebno, osobito.

ekstrem, -ema *lat.* (extremus — krajnji) — krajnost; pretjeranost, granica, međa, najveća mogućnost, najdalji doseg, najviši domet, jedva dostižni dohvat, vrhunski raspon; **ekstreman,** -mna, -mno — 1. krajnji; granični, vrhunski; 2. najžešći; **ekstremnost,** -osti, — isto što i ekstrem, ekstremizam *(v.)*; **ekstremitet,** -eta — 1. ud; krajnji dio tijela (ruka, noga); *naš izraz:* okrajina; 2. krajnost, krajnja granica; **ekstremizam,** -zma — sklonost za krajnje nazore i mjere (osobito u politici); naziv koji reakcionari i reformisti obično daju revolucionarima; **ekstremist(a)** — pristaša ekstremizma; *prid.* **ekstremistički.**

ekstrinsečan, -čna, -čno *franc.* (extrinseque) vanjski, spoljašnji (A. Haler); *isp.* intrinsečan.

ekstruder, -era *lat.* (extrudere — istjerati; potisnuti) vrsta pužne preše (za izvlačenje cijevi i profila od plastične mase).

ekstruzija *lat.* (*isp.* ekstruder) skrućivanje, skrutnjavanje, zgušćivanje lave na površini Zemlje (poslije vulkanskih erupcija); *prid.* **ekstruzīvan,** -vna, -vno.

eksuberantan, -tna, -tno *lat.* (exuberare — obilovati) obilat, bujan, pretjeran, prenatrpan, bombastičan *(v.)*.

eksudat (*i* **egzudat**), -ata *lat.* (exudare — iznojiti se) izljev, iscjedina (u šupljinama tijela kod upale, npr. porebrice).

eksulceracija *lat.* (ex — iz + ulcus, 2. ulceris — čir) stvaranje čirova, prišteva; *glag.* **eksulcirati,** -ulcīram.

eksundacija *lat.* (ex + unda — val) poplava, povodanj, razlijevanje, razliv, razljev.

eksvoto *lat.* (ex voto) zavjetni dar.

ekši *tur.* (ekši) kiseo; **ekšija** — vrsta kompota.

ektar *v.* hektar.

ektoderm *grč.* (ektos — izvan, derma koža) vanjski zametni listić svih višestaničnih životinja iz kojeg se razvija koža, živčani sustav i osjetni organi.

ektomija *grč.* (ektome — izrezivanje) *med.* odstranjenje bolesnog dijela tijela operacijom.

ektoparazit *grč.* (ektos — izvan, *isp.* parazit) nametnik na ljudskom tijelu koji se hrani kroz kožu bića na kojemu živi, »krvopija« (uš, muha, stjenica, buha, komarac).

ektopija *grč.* (ek — iz, topos — mjesto) prirođena nepravilnost razvitka, pojava da se neki organ razvije na nepravom mjestu u tijelu (»srce na desnoj strani«).

ektoplazma *grč.* (ektos — izvan + *isp.* plazma) posebna supstancija koja, u stanovitim uvjetima, navodno izlazi iz tijela spiritističkog medija *(v.)*.

ekumena *grč.* (oikumene) starogrčki naziv za tada poznati i naseljeni kraj Zemljine površine (oko Sredozemnog mora); danas — svi stalno naseljeni prostori Zemlje; **ekumenizam,** -zma — pokret za zbliženje svih kršćanskih crkava; **ekumenskī** — vaseljeni, svesvjetski; koji obuhvaća sav naseljeni svijet; sveopći.

Ekvador — republika u sjeverozapadnom dijelu Južne Amerike, glavni grad Quito; **Ekvadorac,** -orca, *2. mn.* Ekvadōrācā; *žen.* **Ekva-**

dorka, 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **ekvadorskī** *i (akc.!)* **ekvȁdorskī,** -ā, -ō.

ekvatīv *lat.* (aequare — izjednačiti, poravnati, usporediti) u nekim ugrofinskim jezicima padežni oblik koji označuje poredbeni odnos.

ekvȁtor *lat.* (aequare — izjednačiti, poravnati) 1. polutnik, polutar; zamišljena kružnica koja se nalazi na jednakoj udaljenosti od obaju polova Zemlje i dijeli globus na dva jednaka dijela, na sjevernu i južnu polutku; 2. ravnina zemaljskoga ekvatora proširena u svemirski prostor do prividne nebeske sfere *(nebeskī ekvȁtor);* 3. krivulja što spaja sve točke na površini Zemlje gdje je magnetska inklinacija jednaka nuli *(magnètskī ekvȁtor);* 4. krivulja što spaja mjesta najviših godišnjih temperatura na Zemlji *(termičkī* odn. *toplīnskī ekvȁtor);* 5. vrsta kaučuka koji se proizvodi u Kongu; *prid.* **ekvȁtorov; ekvȁtorskī; ekvatorijalan,** -lna, -lno — kakav je na ekvatoru, bujan, vječno topao, sa mnogo raslinja (Krleža); **ekvatorijalnī stupanj** — geografska mjera za dužinu (15 geografskih milja — 111,31 km); **ekvatorijal,** -āla — astronomska sprava za promatranje nebeskih tijela.

Ekvȁtorskā Gvinėja — republika na zapadnoj obali srednje Afrike (bivša *Španjolska Gvineja*), glavni grad Malabo.

ekvidi *(mn. m. r.) lat.* (equus) zajedničko ime za konje, mazge, mule, zebre.

ekvidistancija *lat.* (aequus — jednak + *isp.* distancija) jednaka udaljenost, isti razmak. **ekvidistantan,** -tna, -tno — jednako udaljen od nečega, na istom razmaku.

ekvìlībar, -bra *lat.* (*isp.* ekvilibrirati) ravnoteža, ravnovjesje, stabilnost, postojanost, uravnoteženost, balans; *isto i* **ekvilībrij.**

ekvilibrirati, -librīrām *lat.* (aequus — jednak + libra — vaga) držati ravnotežu; **ekvilibristika,** 3. -ci — 1. vještina održavanja ravnoteže u neuravnoteženim položajima tijela (npr. stojeći na užetu razapetom u stanovitoj visini); 2. *prenes.* laviranje, okretnost; **ekvilibrist(a)** — akrobat, pelivan; vještak u držanju ravnoteže; *žen.* **ekvilibristkinja;** *prid.* **ekvilibristički.**

ekvilibrizam, -zma *lat.* 1. *v.* ekvilibristika; 2. filozofsko učenje da čovjek u svojim postupcima može imati pravnu slobodu samo onda ako postigne potpunu ravnotežu svojih pobuda.

ekvinocīj (*akc. i* **ekvìnocīj,** *dubr.* **ekvìnocijo,** Vojnović), -ija, *pored* **ekvinocijum** (*akc. i* **ekvìnocijum)** *lat.* (aequus — jednak + nox, 2. noctis — noć) 1. dan kad su dan i noć jednake dužine; *naši izrazi:* ravnodnevica, jednač *(ž. r.)*, istonoćje; 2. veliko nevrijeme, mećava, oluja, vjetrovi, oborine u doba ravnodnevice; **proljetnī ekvinocīj** je 21. ili 22. ožujka (prvi dan proljeća); **jesenskī ekvinocīj** je 22. ili 23. rujna (prvi dan jeseni); *prid.* **ekvinocījskī** (*akc. i* **ekvìnocījskī)** *pored* **ekvinocijumski** (*akc. i* **ekvìnocijumskī**); **ekvinocijalan,** -lna, -lno.

ekviparirati, -parīrām *lat.* (aequiparare) izjednačiti, usporediti.

ekvipaža *v.* ekipaža.

ekvipolencija *lat.* (aequus — jednak + pollere — biti jak) jednaka važnost, jednakovrijednost, istovrijednost, istoznačnost; *prid.* **ekvipolentan,** -tna, -tno.

ekvipotencijalan, -lna, -lno *lat.* koji ima jednak potencijal, jednakostepen, istostupanjski.

ekvivalencija *lat.* (aequus — jednak + valere — vrijediti) istovrijednost, jednaka vrijednost, vjernost predlošku; **ekvivalentan,** -tna, -tno — istovrijedan, istoznačan, jednakovrijedan; **ekvivalent,** *2. mn.* ekvivalenātā — 1. *ekon.* roba kojom se izražava vrijednost druge robe; roba u kojoj se sadrži vrijednost svih drugih roba, jest **sveopćī ekvivalent** (novac); 2. *kem.* broj jedinica mase tvari koja (prilikom reakcije spoja ili zamjene) otpada na 8 jedinica mase kisika ili (približno) na jednu jedinicu mase vodika; 3. predmet jednake vrijednosti uopće; stvar, čin, pojam veličina jednaki po vrijednosti drugoj nekoj stvari, pojmu, činu, veličini; **ekvivalentnost,** -osti — *isto što i* ekvivalencija.

ekvìvok, *mn.* -ci (*isp.* ekvivokan; *franc.* équivoque) dvosmislica, dvosmislenost, riječ sa dva značenja ili sa više njih, zbrka, igra riječima; isto *i* **ekvivokacija.**

ekvìvokan, -kna, -kno *lat.* (aequus — jednak + vox, 2. vocis — glas) jednakozvučan, istozvučan, a često i dvosmislen, sa dva značenja, koji daje povoda dvoličnom tumačenju i razumijevanju, jer jednako zvuči, sumnjiv, šaren (npr. riječ sa dva značenja); *isp.* ekvivok.

el — naziv za slovo *l.*

elaboracija *lat.* (elaborare — izraditi) izrada, obrada, izrađivanje, obrađivanje.

elaborat, -ata *lat.* (elaborare — izraditi) 1. izradak, rad, djelo; 2. pismeni sastav u kome je izložen i temeljito obrađen neki predmet.

elacija *lat.* (elatio — polet, uzlet) 1. uzdizanje; naduvenost, oholost; 2. *gram.* stupnjevanje

pridjeva pri kojem nema poređenja, npr. prevelik, prestar, isti istijacati i sl.; takav se oblik zove **elatīv** (zapravo je to superlativ koji ima značenje pozitiva, jer npr. izraz *najobičnija prevara* ne znači ništa više nego *obična prevara*); *prid.* **elatīvan.**

elać *v.* helać.

eladist(a) — pripadnik organizacije ELAS *(v.)*.

Elafitskī otoci *grč.* (Elaphites — »Jelenji otoci«) stariji naziv (danas napušten) za otoke sjeverozapadno od Dubrovnika, koji odvajaju Koločepski kanal od Jadranskog mora (Olib, Jakljan, Šipan, Lopud, Koločep, Daksa i Lokrum); **Elafuza** — staro ime otoka Brača.

elaīn, -ína *grč.* (elaion — ulje) vrsta biljne masti.

Elam (Suzijana) — antička država na tlu jugozapadnog Irana, glavni grad Awan, kasnije Suza (asir. *Susan*, hebr. *Šušan* — ljiljanov grad; *isp.* Suzana); *stan.* **Elamīt,** -íta.

elān, -ána *franc.* (élan) polet, oduševljenje, zanos, zamah, ushit, žar; **elan vital** — izvoran životni nagon koji je osnova stvaralačkog razvitka.

ELAS — *skrać. za grč.* Ethnikos laikos apeleutherōtikos stratos (Narodnooslobodilačka vojska Grčke u drugom svjetskom ratu): ELAS je bio vojna organizacija EAM-a *(v.)*; umjesto *stratos* govorilo se i *sōma*, tj. korpus *(v.)*.

elasticitet, -éta *v.* elastičnost (pod *elastičan*); **elasticirati,** -sticīram — činiti elastičnim, gipkim, razgibavati.

elastičan, -čna, -čno *grč.* (elaunō — gonim, tjeram; vučem) 1. rastežljiv, rastegljiv; spretan, okretan, gibak; opružljiv; 2. *prenes.* koji se lako prilagođuje; prilagodljiv, savitljiv; 3. nedosljedan, nestalan, povodljiv; **elastičnost,** -osti — 1. rastežljivost, rastegljivost; svojstvo nekih tijela koja — kad se silom deformiraju — nastoje da opet poprime stari oblik čim sila deformacije prestane djelovati; 2. *prenes.* spretnost, okretnost, prilagodljivost, savitljivost; 3. nedosljednost, nestalnost, povodljivost; *isto i* **elasticitet,** -éta; **elastik** *(grč.)* guma ušivena u kožu na cipelama, tako da nisu potrebne vezice; **elastika** 3. -ci — elastična guma; guma koja se može rastezati; gumena vrpca (često isto što i *elasticitet, elastičnost*); *isp.* lastika, lasteks.

elateridi *(mn. m. r.) grč.* (elatēr — gonič, kočijaš) *zool.* skočibube, bube prevrtačice, klišnjaci.

Elba[1] — talijanski otok u Tirenskom moru (mjesto prvog progonstva Napoleonova).

Elba[2] (Elbe) — njemačko ime za rijeku Labu.

elbedžija *v.* elbet.

elbet *tur.* (elbet, elbette) 1. gotovo, sigurno, svakako; možda, moguće, pretpostavimo, bez sumnje, jamačno, zacijelo, valjda, vjerojatno; makar, bar, barem; najzad, konačno, naposljetku; 2. *(kao imenica)* sigurnost, pouzdanost, bezbrižnost, bezbrižan život, dangubljenje, besposličenje, gotovanstvo; 3. čovjek koji živi na tuđi račun, gotovan, parazit, dembel; *isto i* **elbedžija, elbetena** *v.* elbet 1; **elbetluk** *v.* elbet 2; **elbetovati,** -ujēm — besposličiti, gotovaniti, dangubiti, živjeti na tuđi račun.

Elbrus — najviši vrh Kavkaza (5.633 m) u sjevernom dijelu Gruzijske SSR.

Elburs — planinski vijenac u Iranu, najviši vrh Demavend (5.670 m; stari vulkan, iznad Teherana).

elčija, 2. *mn.* elčījā *tur.* (elči) poslanik, ambasador, poklisar; posrednik; **elčibaša** — vođa poslanstva.

elćen, 2. *mn.* elćēnā *tur.* (jelken) jedro.

ELDO — skrać. za engl. *European Space Vehicle Launcher Development Organization* — Evropska organizacija za razvoj svemirskih raketa (tj. za istraživanje svemira).

Eldorado (*akc. i* **Eldorádo**), *mn.* Eldoradi (*isp.* »Gdje ste Eldoradi novih umova«, Matoš: *Lamentacije*) *španj.* (el Dorado — »Pozlaćeni«, španj. naziv za poglavicu jednog indijanskog plemena [u doba osvajanja Amerike], kojega su podanici, u znak njegove časti, posipali zlatnim prahom) 1. bajoslovna zemlja zlata i dragog kamenja koju su u Americi tražili i našli prvi španjolski zavojevači (nazvali su je zapravo **Dorado,** a kasnije su pomiješali naziv za vladara i zemlju); 2. *prenes.* zemlja bogatstva, zemlja bajoslovnih čudesa »obećana zemlja«; neiscrpno vrelo bogatstva.

eleāti *(mn. m. roda)* pristaše starogrčke filozofske škole koji su odbacivali iskustvo i sve objašnjavali razumom; svijet su smatrali nepromjenljivim, a pojave u njemu samo prividnima (ime po grčkoj koloniji Eleji u južnoj Italiji); *isto i* **elejci,** elejáca.

elebor *v.* heleborus.

elecijon, -óni *tal.* (elezione); izbor; **elecijoni komunale** — općinski izbori (Vojnović).

Eleazar *hebr.* »božja pomoć«.

elefant (*dubr.* **elefanat,** -ánta; Vojnović), 2. *mn.* elefanātā *grč.* (elefas, 2. elefantos, *u*

vezi sa hebr. alef — bik) slon (slavenska riječ bi mogla potjecati odatle što su Stari Slaveni o slonovima imali predodžbu da se radi o životinjama koje ne mogu saviti koljena i da zbog toga spavaju pri-slonivši se o drvo); **elefantkinja** — slonica (Krleža); *prid.* **elefantskī** — slonovski; **elefantijaza** — bolest odebljanja kože i potkožnog tkiva (slonovska koža), osobito na glavi, rukama i nogama; *naš izraz:* kvrgavica; **elefantinum** — crni slikarski pigment koji se nekad proizvodio od otpadaka slonovskih kljova.

elegalan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* ex lex) izvanzakonski.

elegān, -āna (*isp.* elegancija) elegantan muškarac (Đalski).

elegancija *lat.* (elegans — probirljiv, probirač) profinjenost u vladanju; finoća i biranost u odijevanju; ukus, udvornost, otmjenost, uglađenost, skladnost; **elegantan,** -tna, -tno, — birano odjeven; ukusan, dotjeran, pristao, otmjen, kićen, prvorazredan, profinjen; gospodstven, skladan; **elegantnost,** -osti — isto što i elegancija.

elegičan *v.* elegija; **elegičnost,** -osti — sjeta, tugaljivost, turobnost, bolećivost, žalostivost.

elegija *grč.* (elegeîon — isto što i distih, *v.*) 1. kod starih Grka i Rimljana svaka pjesma napisana u distisima; 2. danas: lirska pjesma prožeta tužnim raspoloženjem; 3. muzičko djelo lirsko-tužnog karaktera; **elegičan,** -čna, -čno — sjetan, tužan; turoban, žalostan, žalostiv, žaloban, bolan, tugaljiv; sklon razmišljanju, bolećivo osjetljiv; **elegījskī dìstih** — kitica od dva stiha od kojih je prvi heksametar, a drugi pentametar; **elegičar** — pjesnik koji piše elegije.

eleison *grč.* (eleeō — smilujem se, sažalim se) smiluj se! budi milostiv! (u katoličkim molitvama).

elejci *v.* eleati.

elekcija *lat.* (electio) izbor, biranje; *prid.* **elektīvan,** -vna, -vno — izborni, koji se bira; **elektor** — birač, izbornik; **elektorālan,** -lna, -lno — izborni.

Elektra (*grč.* »ambra«, »jantar«) junakinja grčkih priča, kći Agamemnonova i Klitemestrina, sestra Ifigenijina i Orestova; pomagala bratu da ubije majku (*v.* Orest).

elektrana, *2. mn.* -ānā *grč.* kod nas stvoren (u novije doba) naziv za poduzeće u kojem se proizvodi električna energija; električna centrala.

elektricitet, -eta *grč.* (*preko njem.* Elektrizität *od novolat.* electricitas) 1. *fiz.* sve pojave uvjetovane uzajamnim djelovanjem i kretnjama osobitih čestica — elektrona (**negatīvni elektricitet**), pozitrona i protona (**pozitivni elektricitet**) a također i drugih nabijenih čestica — iona; u pojave elektriciteta spadaju i procesi koji se odigravaju u električnim i magnetskim (općenito elektromagnetskim) poljima; 2. u običnom govoru; napetost, napon, napregnutost, uzbudljivost, stanje pred provalu čuvstava, revolucionarnost; *isto i* **elektricitēta** *(ž. roda).*

električan, -čna, -čno — u kome ima elektrike, koji se osniva na elektrici; *isto i* **elèktričkī.**

električar — 1. radnik koji se bavi poslovima oko iskorišćivanja električne energije; 2. u najnovije vrijeme naziv za muzičara koji se pri svojim izvedbama koristi električnom energijom (električna gitara).

elektrifikacija (*isp.* elektro... + ... fikacija, *v.*) 1. izgradnja mreže električnih centrala i sistema elektro-prijenosnika za široko uvođenje električne energije u proizvodnju i život; 2. unapređenje privrede izgradnjom električnih mreža, elektrana; 3. nabava i uvođenje električnih uređaja u kuće, u tvornice, na ceste itd. i naziv za same takve uređaje; *prid.* **elektrifikacionī; elektrificirati,** -fìcīrām — vršiti elektrifikaciju; *isto i* **elektrìfikovati,** -ujēm.

elektrika, 3. -ci *grč.* (ēlektron — jantar) 1. *v.* elektricitet; 2. električna rasvjeta sa svim odgovarajućim uređajima; *prid.* **električkī; električan,** -čna, -čno.

elektrina — kod starijih pisaca isto što i elektricitet.

elektrizacija — 1. *fiz.* predavanje tijelu električnog naboja, punjenje elektricitetom; 2. liječenje elektricitetom; **elektrizírati,** -rizīrām — 1. izazivati elektricitet; 2. *med.* vršiti elektrizaciju *(v.);* prodirati električnom strujom u čovječje tijelo; liječiti elektricitetom; 3. *prenes.* prožeti napetošću, izazvati napregnutost, oduševiti, zanijeti, raspaliti, ushititi; *isto i* **elektrizovati,** -ujēm, **elektrisati,** -šem.

elektro... (*grč.* ēlektron — jantar, ćilibar) kao prvi dio složenice označuje vezu s elektrikom, elektricitetom.

elektroagrikultura *grč.-lat.* (elektro... + *isp.* agrikultura) primjena elektriciteta na poljoprivredu; odnosi se uglavnom na elektrifikaciju poljoprivrednih strojeva, a bavi se i

električnim zračenjem sjemena ili i samih biljaka u rastu.

elektroakustika *grč.* grana tehnike slabe struje koja proučava mogućnosti pretvaranja zvuka u električne titraje i obratno; *prid.* **elektroakustičkī**, -ā, -ō; **elektroakustičkī instrumenti** — glazbala (elektrofóni) koja proizvode ton elektroakustičkim sredstvima, tj. elektronskim cijevima i zvučnicima (*isp.* marteno).

elektroanalíza (elektro... + *isp.* analiza) kemijska analiza s pomoću elektrolize; *prid.* **elektroanalitičkī**.

eléktrobus — autobus na električni pogon.

elektróda *grč.* (elektro... + hodós — put) 1. provodnik po kome električna struja ulazi ili izlazi iz tekućine i plinova kroz koje se ona (struja) propušta; 2. mjesto ulaženja i izlaženja struje u električnim priborima i strojevima (npr. u galvanskim materijalima, dinamo-strojevima i sl.; *v.* anoda i katoda); 3. utikač kroz koji električna energija ulazi u električne peći; *prid.* **elektrōdnī**.

elektrodijagnostika *grč.* primjena električne struje u medicinskim postupcima oko postavljanja dijagnoze bolesti.

elektrodinámika, 3. -ci (elektro... + *isp.* dinamika) *fiz.* nauka o kretanju i djelovanju električnih struja i pojava vezanih uz električne struje i uz njihovo uzajamno djelovanje.

elektroencefalográfija *grč.* primjena električne struje u promatranju mozgovnih procesa (akcionih struja mozga), snimanje i grafičko prikazivanje njihovo posebnim aparatima; **encefalograf** — aparat kojim se vrši encefalografija; **encefalógram** — snimka mozgovnih procesa dobivena encefalografijom odn. snimanjem na encefalografu (*skrać.* EEG).

elektroenergetičkī *grč.* koji se tiče električne energije; *isto i* **elektroenérgetskī**.

elektroerózija *grč.-lat.* procesi obrade materijala električnom iskrom, lukom, plazmom.

elektrofiltar *grč.-lat.* uređaj za uklanjanje prašine iz industrijskih plinova.

elektrofōr, -óra *grč.* (elektro... + foreus — nosač) sprava za razvijanje i sakupljanje elektriciteta; **elektroforéza** — putovanje koloidnih čestica u rastopinama pod utjecajem elektromotorne sile na anodu i katodu (*v.*).

elektrogenerátor *v.* dinamo, generator.

elektroindúkcija *grč.-lat.* (elektro... + *isp.* indukcija) izazivanje električne struje ili njenih promjena s pomoću druge električne struje.

elektroindústrija *lat.-grč.* grana privrede koja se bavi proizvodnjom električne energije i električnog materijala.

elektroinstaláter, -era *grč.-franc.* (elektro... + *isp.* instalater) radnik elektrotehničke struke koji se bavi uvođenjem električnih uređaja (elektroinstalácījā).

elektrokardiográfija (elektro... + *isp.* kardiograf) moderni medicinski postupak kojim se s pomoću električne struje ispituje rad čovječjeg srca; aparat za takva ispitivanja zove se **elektrokardiógraf**, a krivulja koja bilježi rad srca: **elektrokardiogram** (*isp.* kardiograf i kardiogram) (*skrać.* EKG).

elektrokáustika *grč.* ispaljivanje bolesnog tkiva električnom strujom (električki usijanom žicom); **elektrokáuter** — aparat kojim se vrši to ispaljivanje.

elektrokémija (-hémija) *grč.* (elektro... + *isp.* kemija) nauka o kemijskom djelovanju električne energije; tj. o pretvaranju električne energije u kemijsku; *prid.* **elektrokemījskī (-hemījskī)**.

elektrokúcija *grč.-lat.* (*isp.* elektro... *i* egzekucija) izvršenje smrtne kazne na električnoj stolici, tj. nasilno ubijanje elektricitetom.

elektrolíza *grč.* (elektro... + lysis — razlaganje) kemijsko rastavljanje tvari (vode, rastopina) propuštanjem električne energije kroz njih; *prid.* **elektrolitičkī**; **elektrolīt**, -íta — svaka tvar koja se može rastaviti elektrolizom, koja postaje elektrolitički vodič kad se rastali ili otopi; otopina koja vodi električnu struju, pri čemu ioni prenose naboje.

elektroluminiscéncija *grč.-lat.* emitiranje svjetla iz nekih tvari kad se nalaze u električnom polju (moderna rasvjeta, »svijetleći stropovi«).

elektromagnēt, -éta *grč.* (elektro... + *isp.* magnet) željezo koje je postalo magnetično djelovanjem električne struje; *prid.* **elektromágnetskī**, -ā, -ō; **elektromagnetízam**, -zma — 1. magnetizam dobiven djelovanjem električne struje; 2. nauka o vezama između električne struje i magnetizma.

elektrometalurgija *grč.-lat.* dobivanje kovina (metala) elektrolizom (*v.*).

eléktrometar, -tra, *2. mn.* ēlektrometārā *grč.* (elektro... + métron — mjera) sprava za mjerenje količine elektriciteta u nekom tijelu.

elektromobīl, -íla *grč.-lat.* (elektro + *isp.* automobil) vozilo s električnim pogonom (npr. tramvaj, trolejbus).

elektromontēr, -éra *grč.-franc.* stručnjak u poslovima oko električnih uređaja, isto što i *elektroinstalater.*

elektromotōr, -óra, *grč.-lat.* motor na električni pogon.

elektrōn, -óna *grč.* (elektron — jantar) 1. najmanji djelić negativnog elektriciteta; elektroni su sastavni dijelovi atoma u kome se oni kreću oko pozitivno nabijene jezgre; masa elektrona je približno 1837,5 puta manja od atoma vodika; osim negativnog elektrona postoje pozitivni elektroni — pozitroni, a također i teški elektroni — mezotroni; 2. laka legura magnezija i aluminija; primjenjuje se uglavnom u izgradnji aviona; *prid.* **elèktrōnskī; elèktrōnskī mikròskop** — optički instrument koji upotrebljava snop elektrona (što ga proizvodi jedna elektronska leća) da se dobije povećana slika sitnih predmeta; postiže mnogo veća povećanja nego običan (optički) mikroskop; **elèktrōnskī mȍzak** — vrsta stroja za računanje, izumljenog u naše doba; to je u biti izvanredno precizna velika registar-kasa (blagajna s automatskim registriranjem utrška) koja uz pomoć električnih impulsa može vrlo brzo i točno obavljati različite računske operacije; u najnovije se vrijeme vrše uspješni pokusi i oko upotrebe ovoga stroja za prevođenje kraćih tekstova s jednog jezika na drugi; **elèktrōnskā cijev** *v.* elektronka.

elektrònika, 3. -ci — 1. nauka koja proučava strujanje elektrona kroz prazan prostor, kroz plinove i poluvodiče; 2. primjena rezultata tih proučavanja; **elektroničār** — stručnjak u elektronici.

elektronika-mikro *grč.* naziv za minijaturni televizor (može stati na dlan); konstruiran u Sovjetskom Savezu.

elèktrōnka, 3. -ci, *2. mn.* -kī — elektronska cijev (radio-cijev), tj. zrakoprazna ili plinom ispunjena cijev odn. posuda od stakla ili metala providena elektrodama (dioda, trioda, tetroda, pentoda, heksoda), između kojih se — kad su pod naponom — gibaju elektroni; danas se elektronke sve više zamjenjuju *tranzistorima.*

elèktrōnvōlt (oznaka *eV*) energija koju ima elektron kod razlike potencijala od jednoga volta (služi kao jedinica, ponajviše u atomskoj fizici).

elektroprìvreda — grana privrede koja se bavi proizvodnjom i iskorišćivanjem električne energije.

elektròskop *grč.* (elektro... + skopeō — gledam) sprava koja pokazuje da je neko tijelo električki nabijeno.

elektroslīp *grč.-engl.* (elektro... + sleep — spavati) metoda uspavljivanja ili smirivanja živaca: elektrode se postave pored uha bolesnika i kroz njih se propušta struja niske voltaže; prolazeći kroz mozak elektricitet izaziva san ili osjećaj ugodne smirenosti.

elektrostàtika, 3. -ci *grč.* (elektro... + *isp.* statika) *fiz.* statička elektrika, dio nauke o elektricitetu koji proučava uzajamno djelovanje i svojstva nepomično raspoređenih električnih naboja, za razliku od elektrodinamike; *prid.* **elektrostàtičkī.**

elektrostimulātor *v.* pacemaker.

elèktrošok *grč.-franc.* (elektro... + *isp.* šok[1]) prožimanje bolesnika udarima električne struje u svrhu liječenja.

elektrošvàjser *v.* elektrovarilac.

elektrotèhnika *grč.-franc.* (elektro... + *isp.* tehnika) grana primijenjenih nauka koja proučava sredstva i naučne primjene električne energije za praktične proizvodne svrhe; *prid.* **elektrotèhničkī,** -ā, -ō; **elektrotehničār** — čovjek koji se bavi elektrotehnikom.

elektroteràpija *grč.* (elektro... + *isp.* terapija) liječenje elektricitetom; *prid.* **elektroteràpījskī,** -ā, -ō; **elektroterapeut** — medicinski kvalificirana osoba (liječnik ili tehničar) koja se bavi elektroterapijom, stručnjak za primjenu električne energije u zdravstvene svrhe.

elektrotèrmija *grč.* područje elektrotehnike koje obuhvaća proizvodnju topline iz električne energije i njezinu primjenu.

elektrovàrilac, -vàrioca, *2. mn.* -vàrīlācā — radnik koji zavaruje kovine pomagalima što ih pokreće električna struja; *isto i* **elektrozavarivāč.**

elèktrovōd — električna žica, kabel, sprovodnik struje.

elektrozavarìvāč, -áča *v.* elektrovarilac.

elèktrum *grč.-lat.* smjesa zlata i srebra, tzv. bijelo (blijedo) zlato.

elèmek *tur.* (el — ruka + emek — trud) plaća za izradu (»za ruke«).

elèmen(a)t, -enta, *2. mn.* elemenātā *lat.* (elementum) prvobitno — jedno od četiriju počela (stihije) svijeta: vatra, zemlja, voda, zrak; 1. *kem.* tvar koja se kemijskim putem ne može rastaviti na još jednostavnije tvari; danas su poznata 92 prirodna elementa i ujedno su dobiveni neki novi: neptunij,

plutonij, ajnštajnij, mendelevij, koji igraju vrlo veliku ulogu pri dobivanju atomske energije; većina elemenata ima čitav niz izotopa *(v.)*; spajajući se kemijski jedan s drugim, elementi daju kemijske spojeve; 2. *fiz. v.* galvanski element, fotoelement; uopće u matematici i fizici: podatak, vrijednost, činilac, čimbenik, faktor s kojim se računa i sl.; 3. *prenes.* sastavni dio neke složene cjeline; osnovni pojam, počelo, početak, izvor, uzrok; prvi nauk u čitanju i pisanju; podatak, dio građe za neko umjetničko djelo, sastojak, ingredijent, faktor; 4. *prenes.* čovjek, biće, pojedinac (npr. sumnjivi elementi) odn. skup pojedinaca, tj. ljudi, narod, stanovništvo, živalj; 5. okolina, sredina, ambijent, pa i raspoloženje u tom ambijentu, tj. atmosfera, animo i sl.; 6. prirodna sila uopće, stihija, nevrijeme, nepogoda; **biti u svom elementu** — biti na pravom mjestu gdje čovjek može dati sve od sebe, gdje se dobro snalazi i sl.; **elementàran,** -rna, -rno — 1. koji se tiče elementa; jednostavan, nesložen, prvobitni; snažan, iskonski, primitivan, praživotan; 2. *prenes.* silan, snažan; 3. puki, goli; **elementārnā snaga** — prirodna, stihijska, iskonska snaga; **elementārnā nepogoda** — oluja, vihor, uragan, orkan, poplava, uopće nesreća prouzrokovana od prirodnih sila; **elementārno znánje** — temeljno, početno znanje; znanje koje je najpotrebnije; **elementárnōst,** -osti — prirodna snaga, iskonska sila, nesavladivost, neoborivost, nezaustavljivost, prodornost, stihijnost i sl.

elemi *arap.* žuta smola od različitoga tropskog drveća (za lakove, firnis, meleme).

elemòzina *grč.* (eleēmōn — milostiv) milostinja, milodar (u crkvi).

elènka *grč.* (elenchos — dokaz) kazalo, indeks, registar (Đalski).

elenktika *v.* majeutika.

Eleonóra *ar.* »bog je moje svjetlo«.

eleron *franc.* (aileron — krilce) pokretna površina, učvršćena na šarkama za zadnji dio krila aeroplana, koja služi za skretanje.

èlestra — prirodna mješavina srebra i zlata.

Eleutērije *grč.* (eleutheria — sloboda) »oslobóditelj«, ili »slobodni«, »neovisni«; **Eleuterije** *(mn. ž. r.)* — starogrčka svetkovina u čast oslobođenja gradova.

Eleuzína — grad u Grčkoj nedaleko od Atene; *prid.* **eleuzīnskī; eleuzīnskē mìsterije (Eleuzìnije)** — svečanosti u čast boginje Demetre; održavale su se svake godine kao zahvala za žetvu.

elevàcija *lat.* (elevare — podići, uzdići) 1. uzdignuće, uzdizanje, podizanje (kod Krleže franc. **élevation);** 2. *astr.* visina zvijezda nad horizontom; 3. *vojn.* nagib osovine topovske cijevi prema horizontu; *prid.* **elevacionī; elevàtor** — 1. dizalo, dizalica, uspinjača; lift, kran, paternoster; 2. naprava za dizanje, ukrcavanje ili prekrcavanje sipkog tereta (žita, pijeska, ugljena i sl.) iz brodova u vagone ili skladišta; 3. mišić podizač.

elf, *2. mn.* elfā *engl.* (elf) patuljasti vilenjak, zlobni đavolak iz engleske priče; duh, patuljak; **èlfa** — vila.

elfer, elfmèter *v.* elver.

Elias *v.* Ilija.

elicijuni *(mn.) tal.* (elezioni) izbori za parlament i sl. (Šimunović); *isp.* elecijon.

elidírati, -lìdīrām *lat.* (elidere — izbiti, istjerati) izostaviti, izbaciti; *v.* elizija.

elif-be (*u izgovoru s akc.* elifbē) — imena prvih slova u turskom nizanju pismenih znakova; abeceda, azbuka, alfabet; *prenes.* početak, početno znanje, osnova, temelj (Kazazović).

Elīgije *lat.* (eligere — izabrati) »izabrani«.

eligroš *tur.* (elli — pedeset) novac od 50 groša.

èlika *tal.* (elica) *v.* elisa; *prid.* **elikoidàlan,** -lna, -lno.

elìksīr, -íra *ar.* (al-iksir) ljekovito piće, najfiniji ekstrakt neke tvari; **žìvotni elìksīr** — »čudotvorni« napitak koji su tražili alkemisti, a koji, tobože, produžuje život.

eliminàcija *lat.* (eliminare — iznijeti preko praga) isključenje, izlučenje; uklanjanje, odstranjenje; izbacivanje, izbačenje; *prid.* **èliminatōran,** -rna, -rno — izlučan, isključan, izdvojan; *isto i* **èliminacionī,** -ā, -ō; **eliminírati,** -mìnīrām — isključiti, ukloniti, odstraniti, izlučiti, izdvojiti, udaljiti; *isto i* **eliminìsati,** -šēm.

elint-bròdovi — (kraće umjesto *electronic intelligence* — elektronska špijunaža) — tip malih brodova (obično bez naoružanja) snabdjevenih elektronskim uređajima, tj. radarima, detektorima, prislušnim aparatima i sl., a upotrebljavaju se u špijunske svrhe.

elìpsa, *2. mn.* elípsā (*akc. i* **elipsa,** *2. mn.* elipsā) *grč.* (elleipsis — nedostatak) 1. izdužena zatvorena kružna linija (jajolikog oblika); 2. *gram.* ispuštanje jedne ili više riječi u rečenici, koje se razumiju same od sebe (npr. Mi o vuku [govorimo], a vuk na vrata [ulazi]); 3. **Elipsa** — nekada naziv za đačko igralište (elipsastog oblika) iza gimnazijske

zgrade na (današnjem) Rooseveltovu trgu u Zagrebu; u doba prvoga svjetskog rata posagrađene su tamo barake za smještaj invalida, a sada je opet ondje igralište, dakako mnogo veće i modernije i drugačijeg oblika, pa je i stariji naziv izašao iz upotrebe; *prid.* **eliptičan,** -čna, -čno — 1. jajast, jajolik, dugoljasto okrugao, ovalan; 2. izostavljen; skraćen; sažet, zbit; 3. **eliptična rečenica** — rečenica u kojoj je izostavljen predikat, *v.* elipsa 2; **elipsast** — poput elipse; **elipsoīd,** -īda (elipsa + eidos — lik, izgled) geometrijsko tijelo koje se dobije kada se elipsa okreće oko svoje osovine; *prid.* **elipsoīdan,** -dna, -dno; **eliptičnost,** -osti — sažetost, zbijenost, zbitost, kratkoća (u načinu književnog izražavanja); **eliptoīd** — *isto što i* elipsoid (Krleža).

elìsa, *2. mn.* elísā *franc.-grč.* (hèlice od *grč.* helix — zavojit, zavinut) vijak, propeler; *prid.* **elisnī,** -ā, -ō.

Elisabethville — staro ime (do 1966) za *Lubumbashi (-baši),* glavni grad Šabe (bivše Katange) u Zairu.

elìsej *v.* elizej.

elita *franc.* (élite *od lat.* eligere — izabrati) izabrani ljudi, odličnici, »cvijet«, »krema« nekog društva, neke zajednice; **elitan,** -tna, -tno — izabran, poizbor, odličan, otmjen, probran; **elitìzam,** -zma — forsiranje tzv. »elitnih« krugova, tj. visokonaobraženih ljudi pred manje naobraženima (u političkom životu); *prid.* **elitistički.**

elitoral *lat.* (litus, 2. litoris — obala) *geogr.* donji pojas plitkog mora.

elitre, elitārā *(mn. ž. r.) grč.* (elytron — omot, korice) gornja krila nekih kukaca; naš izraz: pokrilje.

Eliza *v.* Elizabeta.

Elizàbeta (*akc. i* **-beta**) *hebr.* »bog je na ovo prisegao«.

elizabetīnskō doba — vrijeme vladavine engleske kraljice Elizabete I. (1558—1603) kada je došlo do znatnog procvata kulture u Engleskoj i kada je djelovao Shakespeare *(v.).*

elizej, -eja (*akc. i* **elìzej,** -eja) *grč.* (Elysion pedion) po starogrčkom vjerovanju ugodno mjesto gdje duše junaka i časnih ljudi žive nakon smrti (Elizejske poljane); *prid.* **elizejskī,** -ā, -ō — rajski, nebeski, divan, čaroban, bajan, nadzemaljski; **Elizejska palača** — sjedište predsjednika republike u Parizu; **Elizejske poljane** (*franc.* Champs-Elysees, čit. šanzelizē) — avenija u Parizu koja povezuje dva najljepša tamošnja trga (Place de la Concorde i Place Charles de Gaulle-Etoile); simbol velegradske raskoši.

elīzija (*isp.* elidirati) *gram.* ispuštanje, izostavljanje, izbacivanje nekog vokala u govoru ili pismu, npr. *radit* mjesto *raditi.*

Elīzije *hebr.* »bog je spas«.

elīzijum *v.* elizej

elizirànje — elektrolitički proces obrade metala; zamjenjuje većinu procesa mehaničke obrade kovina.

Ellis Island (*čit.* Elis āilend) — ime otočića ispred njujorške luke na kojem se 1954. vršio pregled nad svim useljenicima u SAD; od jeseni spomenute godine taj se pregled obavlja u samom New Yorku.

elmas; elmaz, *2. mn.* elmāsā, elmāzā *tur.* (elmas) dijamant, alem; *isp.* almaz.

Elmova vatra — (vatra sv. Elma) — plamičci, tj. izbojci elektriciteta na vrhovima jarbola, na rubovima krovova, na tornjevima, na gromobranima (i avionskim), pa i na ljudskoj kosi za vrijeme oluja i drugih nepogoda; ime neki izvode od *Erazmo — Ermo — Elmo,* a to je bio kršćanski mučenik iz doba cara Dioklecijana; navodno ga sicilski mornari smatraju svojim zaštitnikom i zazivlju u slučajevima velikih opasnosti pri plovidbama; drugi opet misle da se radi o nekoj transformaciji od *helenska* (tj. grčka) *vatra,* što je bila smjesa sumpora, kučina i smole sa žeženim vapnom i zemnim uljem, a gorjela je i na vodi; njom su u srednjem vijeku zapaljivali neprijateljske brodove; kod naših mornara može se čuti i »vatra sv. Ilije« (inače riječ *Elmova vatra* unosi u našu noviju književnost Jakov Carić, no prije njega imamo kod Palmotića: »Vihri oholi sveđ rezahu...., kad iznenad Elmo sveti na prvomu dubu sinu i u svijeći se da vidjeti bolju kažuć nam godinu«).

Eloah *v.* Elohim.

elodeja *grč.* (helos — blato) *bot.* vodena kuga (biljka podrijetlom iz Sjeverne Amerike gdje se često razraste u ogromnim količinama; kod nas se javlja u Ohridskom jezeru, kamo je dospjela nepažnjom iz odbačene posude za cvijeće).

elògij, -ija (*pored* **elògijum**) *lat.* (elogium od *grč.* logos — riječ, govor) 1. natpis na kipu, na nadgrobnom spomeniku i sl.; 2. nekrolog *(v.);* 3. odredba u oporuci; 4. govor nekome ili nečemu u pohvalu.

Elohim *hebr.* jedan od naziva za *Jahvu (v.)* u nekim tekstovima Biblije (zapravo je to

množina od *El*, što bi trebalo značiti »bog nad bogovima«, »bog bogova« i potvrđivati pradrevno židovsko mnogoboštvo).

eloksȃl, -ála — električnim putem oksidirani aluminij; **eloksírati,** -loksīrām — aluminij oksidirati električnim postupkom (**eloksīranī čȃvli** u oglasima naše trgovinske mreže).

elokvéncija *lat.* (eloquens — rječit) rječitost, govornička vještina, snaga izražavanja, okretnost u govoru; slatkorječivost, krasnorječivost; **elokvèntan,** -tna, -tno — rječit, govorljiv; okretan u govoru, govornički uvjerljiv; slatkorječiv, krasnorječiv; **elokvèntnōst,** -osti — isto što i elokvencija.

elongácija *lat.* (longus — dugačak) udaljenost tijela koje titra od početne točke; produljenje, udaljenje, daljina, rastezanje, skretanje.

elȍž, -óža *franc.* (éloge; *isp.* elogij) pohvala, pohvalni govor, svečana besjeda, slavopojka, govorničko isticanje nečijih odlika.

elpéze, -eta *v.* lepeza.

el-pȋ — engleski način čitanja skraćenice L. P. (*v.*).

Èlpidije *grč.* (elpis — nada) »koji je nada svojim roditeljima«.

El Shat *v.* El Šat.

élson *v.* nelson.

El Suwéis — arapski naziv za *Suez*.

El Šȃt (Shat) — predio u Egiptu nedaleko od Sueskog kanala kamo su narodne vlasti u toku drugoga svjetskog rata prebacile stanovit broj pripadnika naših naroda; u tamo osnovanom logoru razvio se značajan kulturno-prosvjetni rad, a organizirana je i narodna vlast.

elthe kaì labe *grč.* (*naš akc.* elthe kai labe) dođi i uzmi (prema legendi je perzijski car poručio Grcima da mu bez borbe predaju sve oružje, a oni su mu odgovorili gornjim riječima); *isp.* veni et sume.

elúcija *lat.* (eluere — izmiti, oprati, isplahnuti) *kem.* izdvajanje nekog elementa s pomoću adsorbenata; produkt takvog postupka zove se **eluȁt,** -áta; *glagol;* **eluírati,** elúīrām.

elukubrácija *lat.* (elucubrare — kod svijeće izraditi) znanstveni rad izrađen uglavnom noću, pri umjetnom svjetlu (*isp.* lux), mukotrpna rabota uopće.

elúzija *lat.* (eludere — nadigrati) izigravanje, osujećenje; *prid.* **èluzīvan,** -vna, -vno.

elver, *2. mn.* elvērā *njem.* (elf — jedanaest) 1. najstroži kazneni udarac u nogometu; izvodi se iz udaljenosti od 11 metara ravno ispred gola, i to tako da pri njemu sudjeluju samo izvođač i golman; *isp.* penal; *naš izraz:* jedanaesterac; 2. nekada (osobito u Bosni) naziv za duhan koji se prodavao u omotima po 11 krajcara.

elvèrisati, -šēm *tur.* (el — ruka + vermek — dati) 1. pristajati, podesno biti, prikladno biti, ići u prilog; konvenirati; 2. razumjeti; 3. pomoći kome.

elvèrum *tur.* (*isp.* elverisati) koji odgovara željama, pogodan, povoljan, prikladan.

Elza *v.* Elizabeta.

Èlzas *njem.* kod nas (osobito u starije vrijeme) uobičajeno ime za francusku pokrajinu *Alsace* (Alzas).

elzevīr, -íra — 1. primjerak mnogo cijenjenog izdanja latinskih klasika (po imenu nizozemske porodice Elzevir koja se bavila znanošću i knjižarstvom); 2. u nekim zapadnim zemljama naziv za kulturnu rubriku (»Treća strana«) u novinama, a osobito za feljton, esej.

ȅlj — naziv za slovo *lj*.

èljar *dijal. v.* heler, filir.

èljen *mad.* (eljen) živio!

em[1] *oznaka za* radijevu emanaciju.

em[2] — naziv za slovo *m*.

em[3] *tur.* (hem; obično u rečenici udvojeno) 1. i... i, kud... tud i, ne samo... nego i... (*em* čovjeka opljačkaju, *em* ga i optuže: I. Andrić); 2. još, uz to.

emajl *i* **emalj** *franc.* (émail) gleđ, pokost, caklina; staklasta neprozirna masa, koja sadržava kositra i antimona i služi za prevlačenje kovina, gline, stakla; *prid.* **emajlnī** *i* **emaljnī; emaljírati,** emàljīrām — polijevati emaljem, prijeći po nečemu emaljem; pogleđiti, gleđosati, pocakliti; *isto i* **emaljovati,** -ujēm *i* **emaljisati,** -šēm; **emajlírac,** -írca, *2. mn.* emajlīrācā — radnik koji vrši pocakljivanje, pocakljivač; *isto i* **emaljer,** -éra; **emajlirnica** — radionica u kojoj se vrši pocakljivački posao.

emȁn, -ána *tur. v.* aman.

emanácija *lat.* (emanare — izvirati) 1. *fiz.* sličan plinu međuprodukt raspadanja radioaktivnih tvari; u periodičkom sistemu odnosi se na nultu grupu i posjeduje potpunu kemijsku inertnost; 2. ishlapljivanje, isparivanje, hlapljenje, produkt hlapljenja; 3. **emanácija dúha** — proizvod duha, umotvorina, umjetničko ili naučno djelo; 4. u istočnjačkoj filozofiji učenje da je svijet postao izdvajanjem manje savršenih bića iz najsavršenijeg, tj. iz božanstva, odn. iz vrhovnog prabića; 5. izlaženje, izviranje, istjecanje, izljev,

ispuštanje, izbijanje, zračenje, isijavanje, izraz, ispoljavanje, očitovanje; 6. oživotvorenje, otjelovljenje, proizvod, produkt; *prid.* **emanentan,** -tna, -tno; **emanatizam,** -zma, *v.* emanacija 4.

emancipacija *lat.* (e^2 + mancipium — kupljeni rob) 1. oslobođenje od zavisnosti, podčinjenosti, ugnjetavanja; dobivanje samostalnosti; osamostaljenje; oslobođenje od predrasuda, uopće od svega zastarjelog; 2. *pravn.* puštanje djece ispod očinske vlasti; proglašenje punoljetnosti; **emancipant,** *2. mn.* emancipanata — borac za emancipaciju; *žen.* **emancipantkinja** (*akc. i* **-pantkinja**); **emancipirati se,** -cìpīrām se — osloboditi se od zavisnosti ili pravne nejednakosti, od predrasuda, izjednačiti, osamostaliti, osuvremeniti, modernizirati, učiniti naprednim, usavršiti; *isto i* **emancipovati se,** -ujem se; **emancipiranost (emancipovanost),** -osti — naprednost, osamostaljenost.

emanet *tur.* (*isp.* amanet); u pozdravu: **Allah emanet** — zbogom.

emanirati, emanīram *lat.* (*isp.* emanacija) izlaziti, izvirati, istjecati, izbijati, odvojiti, izlučiti, očitovati; 2. *(povrat.)* ispoljavati se, izražavati se, zračiti (Begović).

Emanuel *hebr.* »bog s nama«.

emaskulator *lat.* (e^2 + masculus — muž, mužjak, muško) sprava za škopljenje mužjaka kod životinja.

embargo, embarga, *mn.* -zi, 2. embarga *španj.* (embargar) 1. zabrana izvoza iz neke zemlje ili uvoza u neku zemlju zlatne valute, robe, vrijednosti; 2. zadržavanje, zapljena imovine (uglavnom brodova i tovara) koja pripada nekoj državi, što ga druga državna vlast vrši kao akt represalija; 3. zabrana, veto *(v.)*, obustava; opomena, priziv.

ember *mađ.* čovjek; **emberisati,** -šem — govoriti mađarski (Ante Kovačić).

emblem *v.* amblem.

embolija *grč.* (embolon — klin, čep) začepljenje krvnih žila zgrušanom krvlju, uzduhom ili mašću; izaziva zastoj cirkulacije krvi i ishrane tkiva; *isp.* ishemija; *prid.* **emboličan,** -čna, -čno.

embolofrazija *grč.* (emballo — ubacujem + *isp.* fraza) pojava da čovjek u svom govoru svaki čas bez ikakve potrebe ubacuje riječi kao npr. »znate«, »dakle«, »što se tiče« (ovo npr. kod Kolarova Luke Šušmeka u noveli »Ili jesmo ili nismo«); *isto i* **embololalija** (*grč.* laleo — brbljam, blebećem).

embrion, embriona (*pored* embrio, embrija, *mn.* embriji) *grč.* (embryon — nerođen plod) 1. zametak novorođenčeta (*kod ljudi:* začedak); *isp.* fetus; 2. zarodak u cvijetu biljke; klica; *prid.* **embrionalan,** -lna, -lno — 1. koji se odnosi na zametak, na zarodak; koji se nalazi u stanju začeća; 2. *prenes.* početni, još neizrađen; **embriologija** — dio biologije koji proučava razvitak zametka životinje (i čovjeka); **embriopatija** — oboljenje ili oštećenje zametka u majčinoj utrobi (zbog neke majčine bolesti); **embriotomija** — komadanje ploda u majčinoj utrobi i nasilno vađenje kad je nemoguć normalan porođaj.

emelija *grč.* (emmeleia — sklad) ples zbora (uz pjesmu) u starogrčkoj tragediji.

emenagogi *grč.* (emmenos — mjesečni) sredstva za pospješivanje menstruacije *(v.)*.

emendacija *lat.* (emendare — očistiti od pogrešaka, popraviti) 1. naknada štete; 2. ispravak pokvarenog teksta ili umetak u nj; **emendanda** *(mn. sr. r.)* — mjesta u tekstu koja valja ispraviti; **emendator** — ispravljač, popravljač; *glag.* **emendirati,** -endīram — naknaditi štetu, popraviti, ispraviti, poboljšati.

emenija *v.* jemenija.

ementaler — vrsta švicarskog sira (po imenu doline rijeke Emmen).

emer, *2. mn.* emera *tur.* (emir) zapovijed, naredba, odredba, nalog; **emernama** — 1. božja volja; 2. ministarski dekret.

emergencija *lat.* (emergere — izroniti, pojaviti se) 1. slučaj, neočekivan događaj; 2. težak položaj, zapletaj, izvanredno stanje, nužda, velika nevolja, opasnost, kritično razdoblje (kod zapadnoevropskih naroda upotrebljava se i za oznaku događaja koji su se zbivali god. 1944. i 1945. kad su nacifašisti napuštali osvojene teritorije pred pobjedničkim Saveznicima i narodnooslobodilačkim vojskama); 3. *u filozofiji;* spontano pojavljivanje novog stupnja na nižem prethodnom; 4. *u botanici;* izraslina na biljnim organima (trnje).

emerit, -ita *lat.* (emerere — odslužiti, doslužiti, steći pravo na...) islužen činovnik, penzioner, umirovljenik; **emeritura** — mirovina, penzija; **emeritirati,** -ritīram — umiroviti, penzionirati.

emernama *v.* emer.

emerzija *lat.* (emergere — izroniti, pojaviti se) 1. pojavljivanje, pomaljanje, izlazak na površinu, izranjanje, iskrsavanje; 2. *astr.* izlazak satelita iz sjene planeta; 3. *geol.*

izdizanje morskog dna iznad površine mora; *prot.* imerzija.

emet, -eta *grč.* (emeo — povraćam, bljujem) sredstvo za povraćanje, »bljuvljak«; *isto i* **emetik,** *mn.* -ci; **emetičan,** -čna, -čno — sklon povraćanju; koji nagoni na povraćanje, koji ga izaziva; **emetomanija** — *med.* bolesna želja za stalnim povraćanjem (kod nekih slučajeva histerije).

emfaza *grč.* (emfasis — pojavljivanje, isticanje) zanos, uznositost, pretjerano kićen govor ili ton; naduvenost govora; naglašivanje, isticanje riječi koje izgledaju važne; **emfatičan,** -čna, -čno *i* **emfatički** — 1. zanosan, ushićen, uznosit, posebno naglašen, istaknut, pretjerano kićen u govoru ili tonu; uzbudan; 2. *pogrd.* napuhnut, naduven, visokoparan.

emfiteuza *grč.* (emfytos — od oca dobiven) zakup dobiven od države s pravom nasljedstva.

emfija *v.* enfija.

emfizem, -ema *grč.* (emfysao — napušem) pretjerano proširenje pluća nagomilavanjem uzduha u njima; od toga dolazi do zaduhe, sipnje; nabuhlina; *prid.* **emfizematičan,** -čna, -čno — sipljiv. koji teško diše.

emigracija *lat.* (emigrare — iseliti se) 1. preseljenje iz domovine u stranu zemlju, izazvano različitim uzrocima (ekonomskim, političkim, religioznim i dr.); izbjeglištvo, prebjeglištvo, iseljeništvo u nekoj zemlji; *isto i* **emigracijōn,** -óni (Vojnović); *prot.* imigracija; **emigrírati,** -mìgrīrām — iseliti se prisilno ili dobrovoljno iz svoje zemlje u tuđinu; ići u emigraciju; izbjeći, prebjeći, uskočiti; **emìgrant,** *2. mn.* emìgranātā — iseljenik; čovjek koji se nalazi u emigraciji; izbjeglica, prebjeglica, uskok, pečalbar, gastarbajter; *žen.* **emigrantkinja** (*akc. i* **emìgrantkinja**); *prid.* **emìgrantskī.**

...emija *grč.* (haima — krv) kao drugi dio složenica označuje nešto u vezi s krvlju (*isp.* leukemija).

emil, *2. mn.* ēmila *tur.* zadana riječ, zakletva, zavjet; *isp.* jemin.

Emil *lat.* »takmac«; *isto i* **Emīlije;** *žen.* **Emīlija.**

emin, *2. mn.* ēmīnā *tur.* (emin — sigurno, pouzdano, vjerno, savjesno, točno) 1. naziv nekih visokih činovnika u Turskoj (»čovjek od povjerenja«), nadzornik, upravnik, načelnik, direktor; 2. poreznik, carinik; **emìnluk,** *mn.* -ci — 1. čast i dostojanstvo emina; 2. područje vlasti eminove; 3. sigurnost, pouzdanost.

Emin *tur.* »sigurni«, »povjerljivi«; *žen.* **Emina.**

eminencija *lat.* (eminens — odličan, izvrstan) 1. odlika, izvrsna ocjena; 2. preuzvišenost, uzoritost (naslov raznih dostojanstvenika); **sīva eminencija** — tajni savjetnik, »tamna sila«, utjecajna ličnost »u pozadini« (naziv je prvi dobio Joseph du Tremblay, savjetnik kardinala Richelieua); 3. *u medicini:* istaknutost, ispupčenost, izbočenost; **eminentan,** -tna, -tno — odličan, uzorit, istaknut, vrstan, ugledan.

eminens *lat.* izvrstan, odličan (nekadanja ocjena u školama); *isp.* egregie; **eminentissimus** — najvrsniji, najodličniji, najbolji od najboljih, preuzvišeni, preuzoriti (često u vokativu: *eminentissime*).

eminluk *v.* emin.

emīr *ar.* vladarski naslov u nekim islamskim zemljama; **emìrat,** -āta — područje vlasti emira; **Ujedīnjenī arapskī emirāti** — sedam malih državica uz obalu Perzijskog zaljeva (sjedinjene god. 1971).

Emíra *tur.* »vlastelinka«, »vladarica« (*isp.* emir).

emìsār, -ára, 5. ēmisāru *i* -āre *lat.* (emittere — izaslati, odaslati) 1. osoba koju šalje neka politička ili državna organizacija (obično u drugu zemlju) s nekom, prvenstveno tajnom misijom; izaslanik; 2. (prema franc. *emissaire*) odvodni kanal.

emìsija *lat.* (emittere — izaslati, odaslati) 1. odašiljanje svjetlosne, zvučne ili električne energije; 2. davanje, odašiljanje elektromagnetskih valova sa radio-stanice, izvedba neke točke na radio-stanici ili na televiziji i način toga izvođenja (muzička, sportska emisija i sl.); 3. izdavanje novčanica i vrijednosnih papira; 4. izlijevanje, izljev, izliv; **emisionī** — koji se odnosi na emisiju; *isto i* **emisījskī,** -ā, -ō; **emisiona banka** — banka koja osim prava na vršenje običnih operacija ima još i pravo da izdaje banknote; **emisionī tečaj** — tečaj po kojemu se emitirani vrijednosni papiri daju na prodaju; **emisívnōst,** -osti — relativna sposobnost emitiranja toplinskog zračenja s određene površine predmeta; emisivnost površine svemirskih brodova vrlo je važna za održavanje stalne temperature u njima.

emiš *v.* jemiš.

emitirati, -mitīram (*isp.* emisija) 1. vršiti emisiju, odavati energiju bežičnim putem; davati, odašiljati svjetlosnu, zvučnu ili električnu energiju; 2. izdavati, stavljati u pro-

met novčanice i vrijednosne papire; *isto i* **emitovati,** -ujēm; **emìtent,** *2. mn.* emitenātā — 1. ustanova (banka) koja vrši emisiju 3; 2. pošiljač, odašiljač (izaslanika emisara).
emiter *engl.* (emitter) 1. odašiljač; 2. elektroda nekih poluvodičkih naprava.
emlak *tur.* (emlak) nepokretno imanje, posjed (i porez što se na njega plaća) *isp.* mulk.
Emmy — nagrada koja u svijetu televizije ima isto značenje kao »Oscar« u filmskom svijetu.
emócija *lat.* (emovere — krenuti iz...) uzbuđenje, uzrujanost, ganuće, duševno stanje, kao radost, gnjev, strah, smućenost, potresenost, tronutost, dirnutost, afekt i sl.; **emocionàlan,** -lna, -lno — svojstven emociji, izazvan emocijom, uzbudljiv; potresan, ganutljiv, osjećajan; *izv.* **emocionalnōst,** -osti.
Emōna (Aemona) antički naziv za *Ljubljanu.*
emotīvan, -vna, -vno (*isp.* emocija) koji se tiče emocije, koji se podaje emociji; osjećajan, osjetljiv, uzbudljiv; *izv.* **emotívnōst,** -osti; **emovírati,** -movīrām — izazvati emociju, uzbuditi, uzrujati, ganuti.
empàtija *franc.* (*isp. grč.* empathēs — veoma uzbuđen, strastven) 1. nestrpljivost, želja, žudnja; 2. netrpeljivost, nepodnošljivost; trzavice.
empcija *lat.* (emptio *od* emere — kupiti) kupnja; **emptio-venditio** — kupoprodaja.
Empedoklo — starogrčki filozof (483— 423. pr. n. e.) koji je sve izvodio iz četiriju osnovnih elemenata: zemlja, voda, vatra, zrak.
empìjem, -ema *grč.* (empyos — pun ognojenih čirova) nakupljanje gnoja u tjelesnim šupljinama.
empire *v.* ampir.
empìrej, -eja (2. *akc. i* -ēja) *grč.* (empyros — ognjen) 1. u predodžbi starih Grka — najviši dio neba, ispunjen čistom vatrom i svjetlošću, obitavalište bogova; *2. prenes.* vrhunac, visina, »sedmo (»deveto«) nebo«.
empìrema *grč.* (*isp.* empirija) sud, zaključak do kojega se dolazi na temelju iskustva.
Empire State Building *engl.* (*čit.* empajer stejt bilding — Kuća države New York) — najviši neboder na svijetu (u New Yorku, ima 102 kata, odn. 381 m visine, a zajedno s antenom 449 m).
empìrija *grč.* (empeiría) iskustvo; znanje, *prid.* **empìrički; empìrijskī** — iskustven; koji se oslanja samo na iskustvo; **empìrik,** *mn.* -ci — sljedbenik empirizma (*v.*); iskustvenjak, praktičar; *isto i* **empìrīčar.**
empiriokriticìzam, -zma (inače mahizam) *grč.* (*isp.* kriticizam) materijalizmu neprijateljska reakcionarna subjektivnoidealistička filozofska struja, s kraja 19. st., kojoj su začetnici E. Mach i R. Avenarius; empiriokriticizam poriče objektivno postojanje materije i razmatra stvari kao komplekse osjeta; Lenjin je u svom djelu »Materijalizam i empiriokriticizam« podvrgao empiriokriticizam poraznoj kritici; **empiriokrìtik,** *mn.* -ci — sljedbenik empiriokriticizma.
empiriomonìzam, -zma *grč.* (*isp.* monizam) marksizmu neprijateljska subjektivnoidealistička filozofska teorija A. Bogdanova koja fizičko svodi na psihičko; suvrsta empiriokriticizma; poraznu kritiku empiriomonizma dao je Lenjin u knjizi »Materijalizam i empiriokriticizam«.
empiriosimbolìzam, -zma *grč.* (*isp.* simbolizam) marksizmu neprijateljska subjektivnoidealistička filozofija, suvrsta empiriokriticizma; empiriosimbolizmu predodžbe i pojmovi nisu odrazi realnih stvari u svijesti, nego samo simboli naših osjeta; nenaučnost empiriosimbolizma raskrinkao je Lenjin u knjizi »Materijalizam i empiriokriticizam«.
empirìzam, -zma (*isp.* empirija) *fil.* nauka koja priznaje iskustvo (osjećajne apercepcije) jedinim sredstvom vjerodostojne spoznaje; **empìrist(a)** — pristaša empirizma; *prid.* **empirìstičkī.**
empi-uši *jap.* neočekivani udarac laktom u protivnikovu bradu, jedna od japanskih borbenih vještina (*isp.* budo).
ȅmpora *grč.* (*isp.* emporij) povišeni hodnik u crkvi, galerija, kor, tribina.
ȅmpōrīj, -ija (*pored* **empōrijum**) *grč.* (emporion) 1. trgovačko središte, trgovište; 2. slagalište, stovarište; 3. *prenes.* mnoštvo, obilje, »more«, »šuma«.
emposìbl *v.* impossibile.
Empuza *grč.* (empazō — grabim, hvatam) u starogrčkoj mitologiji noćna avet (šalje je boginja Hekata), strašilo, bauk.
emrènisati, -šem *tur.* (imremek) osjetiti sklonost prema nekome, zanijeti se za nečim, oduševiti se, zaljubiti se.
emsāl, -ala *tur.* (emisal) prilika, primjer, poređenje.
ȅmšo *v.* hemšerija.
ȅmu, ȅmua, *mn.* ȅmui, 2. ȅmuā *port.* (iz jednog jezika u Oceaniji) vrsta noja (naraste do dva metra, živi u Australiji); ptica trkalica, ne leti.

emulácija *franc.* (émulation) revnovanje, natjecanje, takmičenje, ljubomor.

emulgátor (*v.* emulzija) sredstvo koje omogućuje emulgiranje, tj. raspršivanje dviju nespojivih tekućina, npr. vode i ulja u stabilnu smjesu — emulziju (npr. arapska guma, kazein, žumanjak, animalno tutkalo itd.).

emulgirati, -mulgīram — 1. vršiti emulziju, razbijati nešto uštrcavanjem tekućine; 2. pretvoriti se u emulziju, »osapuniti se«; isto i **emulgovati,** -ujēm.

emúlzija *lat.* (emulgere — izmusti, isušiti) tekući oblik disperznih sistema složen od dviju tekućina koje se međusobno ne spajaju niti se jedna u drugoj otapaju, nego se jedna od njih nalazi raspršena u obliku mikroskopski sitnih čestica kao unutarnja faza (tzv. **emulzoīd**) u drugoj vanjskoj fazi kao disperzionom sredstvu (npr. mlijeko je prirodna emulzija u kojoj se nalazi maslac raspršen u obliku sitnih čestica u vodi); *naš izraz:* mlječina; *prid.* **emulzīvan,** -vna, -vno — koji ima izgled mlijeka, mlječast.

emulzírati *v.* emulgirati.

en — naziv za slovo *n*.

en *grč.* kao prvi dio složenice znači; u, unutra.

en abondance *franc.* (*čit.* an abondāns) u izobilju (Krleža)

ènac, ènca *v.* henc.

Ènakov sin (po imenu biblijskog divovskog naroda Enākā u Kanaanu, današnjem Izraelu) div, orijaš, gorostas, džin, ispolin.

enalaga, 3. -zi *grč.* (enalássō — zamjenjujem) pjesnička zamjena jedne riječi drugom u svrhu postizavanja ljepšeg efekta, odn. stavljanje nekog atributa uz imenicu kojoj obično (logički) ne pripada, npr. »tamni sjaj njezinih očiju«, umjesto »sjaj njezinih tamnih očiju«.

ènām, -áma *tur.* (Enam — naziv šeste sure iz Kur'ana) knjižica s citatima iz Kur'ana (nosi se kao amajlija).

Enare *v.* Inari.

en avant *franc.* (*čit.* an avān) naprijed (Vojnović).

en bloc *v.* an blok.

ènc *v.* henc; *isp.* enac.

èn-cē, 2. èn-cēa — u bolnicama skraćenica za encefalografiju *(v.)*.

encefalítis (*akc. i* -ìtis) *grč.* (en + kefalē — glava; enkéfalos — mozak) upala mozga; **encefalomeningítis (-ìtis)** — encefalitis s upalom mozgovne opne.

encefalografíja *grč.* (enkéfalos — mozak + grafō — pišem) *med.* poseban postupak (rendgenskim snimanjem) za utvrđenje stanja u oboljelom mozgu; *isp.* elektroencefalografija; **encefalograf** — aparat za encefalografiju; **encefalogram** — rendgenska slika mozga.

encefalomalácija *grč.* omekšanje moždanog tkiva (uzrok: začepljenje arterija).

encefalopatíja *grč.* organske promjene u mozgu uzrokovane različitim ozljedama, preboljenim bolestima i sl. (glavobolje, smetnje u hodanju, psihički poremećaji itd.).

èncijan *lat. v.* gencijana.

enciklika, 3. -ci *grč.* (enkýklios — kružni, općenit) okružnica, poslanica (naročito crkvenih poglavara).

enciklopedija *grč.* (enkýklios — opći + paideía — naobrazba) naučno djelo koje daje sistematski (po abecedi ili po predmetima) pregled znanja *(univerzālnā enciklopedija)* ili zbir podataka o nekoj grani nauke *(specijalna, stručnā enciklopedija)*; izraz je prvi u svjetskoj literaturi upotrijebio hrvatski latinist Pavao Skalić, Zagrepčanin, 1534——1575, u naslovu svoga djela *Encyclopaediae seu orbis disciplinarum tam sacrarum quam prophanarum epistemon lat.-grč.* Znanstveni priručnik enciklopedije ili kruga sakralnih i svjetovnih struka (»značenje vrlo blisko današnjem«; Veljko Gortan); **enciklopedījskī** — koji obuhvaća sva znanja; koji se odnosi na enciklopediju; na način kao što je u enciklopediji; svestran; **enciklopedist(a)** — 1. svestrano obrazovan čovjek koji vlada raznovrsnim znanjima; 2. **enciklopedisti** *hist.* grupa naprednih mislilaca koji su se okupili oko »Enciklopedije« što su je u Francuskoj god. 1751—1780. izdavali Diderot i D'Alembert, nosioci ideja u to vrijeme revolucionarne francuske buržoazije u borbi protiv feudalnih ideja i reakcionarnih ustanova; **enciklopedizam,** -zma — 1. učenje francuskih enciklopedista u 18. st.; 2. višestruka obrazovanost, svestranost, erudicija visokog stila; 3. način izlaganja kao u enciklopediji.

encīm, -íma *grč.* (en + zymē — kvasac) tvar koja izaziva vrenje, gnjiljenje (*isp.* ferment).

Ende gut, alles gut *njem.* Svršetak dobar, sve (je) dobro; *isp.* All is well...

Endehazija — porugljiv naziv za okupatorsku tvorevinu NDH (Nezavisna Država Hrvatska; izgovorna kratica *en-de-ha*); *prid.* **endehazījskī** *i* **endehāškī**; *isp.* Eshaezija.

endek *v.* jendek.
endekalijun, -una *grč.* (hendeka — jedanaest) broj (piše se brojkom 1 sa 66 nula); *isto i* **endekaliōn,** -ona.
endekasilab *v.* hendeka.
endem, -ema *grč.* (en + demos — narod) biljka ili životinja koja živi samo na jednom mjestu i nigdje je drugdje nema, npr. naše biljke Degenia velebitica i Sibirea croatica, a od životinja čovječja ribica koja živi samo u nekim našim podzemnim vodama; **endemija** — trajno vladanje neke zarazne bolesti (kolera, sifilis itd.) u jednom kraju ili u jednoj zemlji među ljudima (*v.* enzootija); *prid.* **endemījskī; endemičan,** -čna, -čno — vezan za određeno mjesto; koji se ne nalazi nigdje drugdje; mjesni, odomaćen; **endemìzam,** -zma — pojavljivanje neke prirodne karakteristike samo u jednom određenom području.
en detail *v.* an detaj.
endeze, -eta *tur.* (endaze) mjera za dužinu; lakat, aršin (0,65 m).
endikija *grč.* (endikos — pravedan) pravednost, istinitost, primjerenost pravnim shvaćanjima, etička osnovanost; *isp.* disdikija.
Endìmion (*grč.* Endymion) lijep mladić iz grčke mitologije; ljubimac boginje Selene, koja je za nj od Zeusa ishodila trajnu mladost u vječnom snu.
endīvija (*i* **andīvija**) *franc.* (endive) salata kovrčasta lišća s tvrdom debelom stapkom, srodna cikoriji; *naši izrazi:* štrpka, vodopija, žućanica, žutenica, rudica, zakopanica.
endlati, -ām *njem.* (enden *prema* Ende — kraj, rub) opšivati, rubiti; ivičiti, praviti rubove na ženskim ručnim radovima; *isto i* **endlovati,** -ujem; **endlerica** — stroj za rubljenje.
endlich allein *njem.* (*čit.* endlih alajn) napokon sami, čeznutljiv uzdah mladenaca kad nakon svadbenih svečanosti ostanu nasamu (Vojnović).
endo... *grč.* (endon — unutra, kod kuće) kao prvi dio složenice označuje: u, unutra, iznutra.
endoderm *grč.* (endo... + derma — koža) 1. u botanici: sloj stanica u unutrašnjosti biljnih organizama (korijena, stabljike); 2. u zoologiji: unutarnji zametni listić gastrule (*v.*) višestaničnih životinja, iz kojeg se razvijaju probavni i dišni organi kao i žlijezde s unutrašnjim izlučivanjem; *isto i* entoderm.
endogamija *grč.* (endo... + gameō — ženim se) ženidba ženama vlastitog plemena; *prot.* egzogamija.
endogen (*akc. i* **endogen**) *grč.* (endo... + genos — rod) što je unutrašnjeg podrijetla; što nastaje iz unutrašnjih uzroka; **endogenī procesi** — geološki procesi, uvjetovani unutrašnjom toplinom Zemlje, koji izazivaju vulkanske pojave, potrese, nabiranje Zemljine kore; *prot.* eksogen.
endokard *grč.* (endo... + kardia — srce) unutrašnja srčana opna.
endokardítis (*akc. i* **-ìtis**) — upala unutrašnje srčane opne (endokarda).
endokarp *grč.* (endo... + karpós — plod) *bot.* unutarnja kožica ploda.
endokrīne žlijezde *grč.* (endo... + krínō — lučim) žlijezde s unutrašnjom sekrecijom, unutarnjim izlučivanjem; **endokrinologija** — nauka o žlijezdama s unutrašnjom sekrecijom; *isp.* egzokrin.
endolīmfa *grč.* (endo... + *isp.* limfa) unutrašnja slušna vodica (tekućina u labirintu unutrašnjeg uha).
endometamorfoza *grč.* vrsta kontaktne metamorfoze na mjestima gdje se dodiruje silikatna magma s vapnencima (uvjetuje postanak korisnih ruda).
endomitoza *grč.* dioba stanice pri kojoj se podijele samo kromosomi, dok jezgra ostaje nepodijeljena.
endoplazma *grč.* u biologiji: unutarnji dio stanice; *isto i* entoplazma.
endoreja *grč.* (endo... + rheō — tečem) unutarnje krvarenje; *prid.* **endoreičkī.**
endoskopija *grč.* (endo... + skopeō — gledam) pretraga unutrašnjih organa uvođenjem cijevi koja je snabdjevena malom električnom žaruljom i zrcalom; **endoskop** — aparat za endoskopiju.
endosmoza *grč.* (endo... + *isp.* osmoza) *biol.* proces prodiranja rastvorenih tvari iz vanjskog tkiva u stanicu; *prot.* egzosmoza.
endosperm *grč.* rezervna hrana u sjemenu biljke (služi za ishranu klice).
endospore *grč.* spore nižih biljaka koje nastaju u unutrašnjim dijelovima matične biljke.
endotel *grč.* (endo + thelē — sisa, dojka) fino staničje na unutarnjoj površini krvnih i limfnih žila; *prid.* **endotelan,** -lna, -lno; **endoteliōm,** -oma — tumor građen od endotela (većinom benigan, neopasan).
endotermičkā reakcija *grč.* (endo... + thermós — topao) *kem.* reakcija popraćena nestajanjem topline; *isp.* egzotermička reakcija.

endotrahealan, -lna, -lno *grč.* (endo... + *isp.* traheja) *med.* koji ulazi u dušnik, koji se u nj uvodi.
endovenozan, -zna, -zno *grč.-lat.* (endo... + *isp.* vena) koji se daje u venu (injekcija).
Endymion *v.* Endimion.
endžak *v.* jandžik.
endžije, endžīja *(mn. ž. roda) tur.* (indži) biseri, biserje.
endžiniring v. engineering.
enda, endebula, endija *v.* jenđa.
ENE — *međunarodna skraćenica za* istok-sjeveroistok (East-North-East).
eneada *grč.* (ennea — devet) skup od devet osoba, niz od devet stvari ili pojmova; razdoblje od devet dana, tjedana, mjeseci ili godina.
Eneja, -eje (*pored* **Enej,** Eneja) — sin Anhiza i Afrodite, po ženi Kreuzi zet kralja Prijama i pripadnik vladarske porodice u Troji; istakao se u trojanskom ratu i u *Ilijadi* je nekoliko puta spomenut kao hrabar junak; nakon pada Troje pripao mu je »voljom bogova« zadatak da na novom zemljištu izgradi »novu Troju«; nakon mnogo peripetija, koje su opisane u Vergilijevoj *Eneidi,* smiri se u Italiji i osnuje grad Rim.
enemon, -ona *grč.* (en + haima — krv) lijek protiv krvarenja.
en-en — govorna kratica za *N. N. (v.).*
eneolitik *lat.-grč.* (aeneus — bakren + lithos — kamen) period razvitka ljudskoga roda kada se još upotrebljavaju predmeti od kamena, ali već prodire upotreba bakra.
energana — kod nas stvoren naziv za poduzeće u kojem se proizvodi neka energija (na primjer električna, atomska, nuklearna).
energetika, 3. -ci *grč.* (*isp.* energija) tehnika primjene i eksploatacije različitih oblika energije: toplinske, električne, vodene (hidrauličke), sunčane (heliotehnika), energije vjetra; *prid.* **energetskī; energetik,** *mn.* -ci — stručnjak u energetici.
energetizam, -zma — ispoljavanje, očitovanje i primjena energije (u fizičkom i u duševnom pogledu).
energičan, -čna, -čno *grč.* (*isp.* energija) 1. odlučan, odrješit, odvažan, silan; 2. koji snažno djeluje; jak, snažan; *izv.* **energičnost,** -osti — isto što i energija 2.
energida *grč.* stanica (ćelija) kao fiziološka jedinica.
energija *grč.* (energeia — rad, poslovanje; učinak) 1. fizička veličina koja karakterizira kretanje i uzajamno djelovanje tijela; energija mjeri zalihu kretanja u tijelima; kod prijelaza jednog oblika kretanja u drugi (npr. mehaničkog kretanja tijela u toplinsko kretanje njihovih molekula) održava se opća veličina energije; svakome procesu odgovara osobiti vid energije; u prirodi i u tehnici vrši se kruženje energije (kemijska energija goriva pretvara se u energiju vruće pare, na račun koje se pokreću, tj. dobivaju mehaničku energiju, različiti strojevi); zakon održanja energije osnovni je zakon prirode; on izražava jedinstvo materijalnog svijeta; 2. djelotvorna sila, upornost, životna aktivnost, odlučnost, odrješitost; zamah, polet, radna sposobnost; *v.* energičan.
energo... — kao prvi dio složenice označuje vezu s energijom.
enervacija *lat.* (enervare — istrošiti, oslabiti) živčana iscrpljenost, rastrojenost; *glag.* **enervirati,** -nervīrām — uzbuditi, učiniti nervoznim, razdražiti, rastrojiti živce, oslabiti, iscrpsti; **enervantan,** -tna, -tno — koji izaziva enervaciju, koji uzrujava, »baca iz koncepta«, koji živčano iscrpljuje, uznemiruje, raspaljiv, razdražljiv, »živčan«.
Enes *tur.* »navikavanje«, »priučavanje«.
en face *v.* an fas.
en famille *franc.* (*čit.* an famij) u porodici, u obitelji, između sebe, povjerljivo (Šenoa, Krleža).
enfant terrible *franc.* (*čit.* anfan teribl) »zločesto dijete« (izraz V. Hugoa u romanu »Devedeset i treća«), dijete ili odrasli, koji nehotice izbrblja stvari vrlo nezgodne za nekoga.
enfija *tur.* (enfije) burmut, duhanski prah.
enfin *franc.* (*čit.* anfen) napokon, konačno, ukratko, jednom riječju (Vojnović, Matoš).
enformel *v.* informal.
enga *v.* jenđa; *isp.* enđa.
Engadin — ime jednoj dolini u Švicarskoj; **engadinskī jezik** *v.* ladino.
engagement *v.* angažman.
engeča, *2. mn.* engečā *tur.* (jengeč — rak) *v.* klamfa; *isto i* **engeče,** -eta *i* **engija,** *2. mn.* engījā.
Engels Friedrich (*čit.* Engls Fridrih) — poznati filozof, uz Karla Marxa osnivač teorije naučnog socijalizma i dijalektičkog i historijskog materijalizma (rođen u Barmenu u Njemačkoj 1820, umro u Londonu 1895); **Engels** — grad u SSSR (RSFSR) na lijevoj obali Volge, prije *Pokrovsk.*
en general *v.* an ženeral (Matoš, Krleža).
engija *v.* engeča.

engineering *engl.* (*čit.* endžinîring) proučavanje mogućnosti za veću proizvodnost i za bolji plasman u privredi, koje obavljaju posebne stručne službe.
Englbert *germ.* »anđeoski sjaj«.
englen i sl. *v.* eglen i sl.
Englez, -eza, 5. Englezu — pripadnik engleskog naroda; **englez** — naziv za neke životinje (npr. konji, svinje, engleske pasmine); **praviti se Englez** — hiniti neznanje, pretvarati se, činiti se nevješt, lud, pa uraditi nešto protiv općenitog očekivanja; *prid.* **engleskī,** -ā, -ō: **engleska bolest** — rahitis; **Engleske gospođe (dame)** — katolička ženska vjerska organizacija za odgoj ženske mladeži; osnovale su je u 17. st. u Münchenu katolikinje prognane iz Engleske; uniforma: crna odjeća s bijelim ovratnikom i crnom koprenom (Krleža); **engleskī jezik** — germanski jezik sa mnogo romanskih i nešto keltskih elemenata, danas najrašireniji jezik u međunarodnom saobraćaju; **Engleskī kanal** (English Channel) — engleski naziv za franc. *La Manche;* **engleskī kup** — jedno od najpoznatijih nogometnih natjecanja u svijetu, osnovano 1871; **engleskī rog** — *muz.* vrsta oboe s kruškolikim proširenjem na kraju cijevi (svira kvintu dublje od oboe); **engleskī valcer** (English waltz, *čit.* ingliš vols) — društveni ples u tročetvrtinskom taktu, nastao god. 1915. u USA, udomaćio se u Evropi poslije prvoga svjetskog rata.
englezirati, -ezīrām — 1. jahati izdižući se i spuštajući u sedlu u ritmu konjskog kasa; 2. poengleziti, učiniti Englezom; raditi na engleski način; 3. podsjeći konju repni mišić, da bi rep stajao vodoravno.
Englhard *germ.* »od anđela ojačani«.
english spoken *engl.* govori se engleski (oznaka na poslovnim prostorijama kao obavijest mušterijama da mogu biti poslužene na engl. jeziku).
engoba *franc.* glinena smjesa za bojadisanje keramičkih proizvoda prije pečenja.
engram *grč.* (engrafō — upišem) 1. urezak, utisak, trag, što ga u obliku trajnih ili prolaznih promjena neki podražaj ostavlja na protoplazmi ili na tkivu živih organizama; 2. dojam, bilješka, zapis o proživljenim podražajima svijesti (Krleža).
en gros *v.* an gro.
enharmonija *grč.* u antičkoj muzici jedan od triju tonskih rodova (pored dijatonike i kromatike).
enhidrokulture *(mn. ž. r.) grč.-lat.* (en — u + hydōr — voda + *isp.* kultura 3) naziv za kulture biljaka koje crpu hranljiva sredstva iz vode umjesto iz zemlje (*isp.* hidroponika).
enigma, *2. mn.* enīgmā *grč.* (aínigma) 1. zagonetka; zagonetan govor; 2. *prenes.* nejasan, neriješen, nerješiv slučaj, zamršen zadatak; **enigmatika,** 3. -ci — zagonetarstvo; sastavljanje i rješavanje zagonetaka; *prid.* **enigmatičkī; enìgmat(a)** — tko se bavi enigmatikom, zagonetar; *prid.* **enigmatskī** *i* **enigmatičan,** -čna, -čno; **enigmatičnost,** -osti — zagonetnost, nejasnoća, nedostupnost razumijevanju, neshvatljivost, nepojmljivost.
Enijalīj, -ija *grč.* (»ubojni«, »bojovni«) pridjevak boga rata Aresa u grčkoj mitologiji.
Ènīs, -ísa, 5. Ènīse *tur.* »prijatelj«, »drug«, »koji je pun dobrih želja«; *žen.* **Enísa.**
Enìwetok — atol u skupini otočja Marshall, poznat po pokusima s nuklearnim oružjem poslije drugoga svjetskog rata; *isp.* Bikini.
enjambement *v.* anžambman,
enkaustika, 3. -ci *grč.* (enkaíō — zapalim, užežem) antikni način slikanja upotrebom boja povezanih voskom; *prid.* **enkaustičkī.**
enklava *grč.-lat.* (en... + clavis — ključ) 1. u neki državni teritorij uključeno manje područje tuđe države; 2. etnička, jezična ili kakva druga skupina odvojena od svoje glavnine; 3. imanje odasvud okruženo posjedom drugoga vlasnika; *isp.* anklav; *v.* eksklava.
enkliza *grč.* (enklínō — nagibam, naslanjam) naslanjanje jedne riječi na drugu; **enklitika,** 3. -ci — naslonjenica, tj. riječ koja nema naglaska pa se naslanja na riječ ispred sebe i izgovara se s njom kao jedna cjelina, npr. *ja sam* izgovara se *jasam; prid.* **enklìtičan,** -čna, -čno; **enklìtičkī.**
enklìzīj *grč.* »mjesto gdje udari grom« (Matoš).
enklovati *v.* heklati (Nar.).
enkolpija *grč.* (en — na, kolpos — njedra) *v.* panagija.
enkomion *grč.* (enkōmion) hvalospjev, pohvalna pjesma; **enkomìjast** — tko pjeva hvalospjeve, himnopojac; **enkomijastičan,** -čna, -čno — pohvalan, hvalospjevan (Veljko Gortan).
enkratiti *grč.* rigoristička gnostička kršćanska sekta u Maloj Aziji (2. st.).
en legere *franc.* (*čit.* an ležèr) površno, nemarno, ležerno (Đalski).

Enlil — drugo božanstvo nebeske trijade, gospodar vjetra i oluje u sumerskoj i — kasnije — u babilonskoj i asirskoj mitologiji.
en marge *v.* an marž.
en masse *v.* an mas.
en miniature *v.* an minijatir.
en neglige *franc.* (*čit.* an negliže) neodjeven, neuredan, nedotjeran (Vojnović); *isp.* negliže.
enobe, -ea — govorna kratica za *Narodnooslobodilačka borba* (Krsto Špoljar).
enof *engl.* (enough) dosta, dovoljno (»Enof! Moje dame, molim malo dalje od naslona«; Nušić, *Put oko sveta*).
enofil, -íla *grč.* (oĩnos — vino + *isp.* fil[1]) ljubitelj vinogradarstva.
enografija *grč.* (oĩnos — vino + grafō — pišem) opisivanje vina.
Enoh *v.* Henoh.
enohijar, -ára *grč.* (oinochóos) peharnik, vinotoča.
enologija *grč.* (oĩnos — vino + lógos — riječ, govor) poznavanje vina; vinarstvo; nauka o gajenju vinove loze i o pripravljanju i čuvanju vina; **enolog**, *mn.* -zi — stručnjak za vino; poznavalac vina; *prid.* **enološkī.**
enometar, -tra *grč.* (oĩnos — vino + métron — mjera) sprava za mjerenje jakosti vina (*isp.* alkoholometar).
enorek *v.* anorak.
enorman, -mna, -mno *lat.* (enormis) izvanredno velik, prekomjeran, ogroman, prevelik, golem, čudesan, divovski, grdan.
enosimanija *grč.* (énosis — potres + *isp.* manija) *med.* bolesna pojava pri kojoj bolesnik sebi umišlja da je počinio neki neoprostivi grijeh.
Enosis *grč.* (jedinstvo) naziv pokreta za oslobođenje otoka Cipra i za njegovo ujedinjenje s Grčkom.
enoteka *grč.* zbirka različitih vina.
enotera *grč.* (oenothera) *bot.* pupoljica, pupoljka (važan objekt kod pokusa oko ispitivanja nasljeđa).
Enozis *v.* Enosis.
en passant *v.* an pasan.
en profil *v.* an profil.
enrilo *(zagr. akc.)* tvorničko ime za nekadašnji nadomjestak kave (S. Batušić).
ens *lat.* (od esse — biti) *u filozofiji:* bit, bitak, biće, ono što jest, stvarnost; **ens rationis** (*čit.* racionis) bit, suština, jezgra mīsli; nešto što postoji samo u predodžbi.
ense et aratro *lat.* (*čit.* enze...) mačem i plugom.
ensemble *v.* ansambl.
entalpija *grč.* (en — u, thálpos — toplina) sadržaj topline, termodinamička veličina određena zbrojem unutrašnje energije i produkta tlaka i volumena nekoga tijela.
entasis grč. (éntasis — napinjanje) u arhitekturi naziv za neznatno zadebljanje na srednjem dijelu stupa.
Ente *njem.* patka (sama po sebi ta riječ ne bi spadala u ovaj rječnik, da nije u vezi s jednom pojavom kojoj malo ljudi znade za razlog. U početku novinarstva naime označivale su se neprovjerene vijesti latinskom frazom *Non testatum* — Nije provjereno. Kako prva slova tih dviju riječi *n* i *t*, čitana na uobičajen način *en — te*, daju njemačku riječ gornjeg oblika i značenja, razvio se odatle poznati pojam »novinarska patka«, čime obilježavaju senzacionalne a neistinite vijesti u novinama).
entega, 3. -zi, *2. mn.* entegā *grč.* (enthēke — ulog) pomorski ugovor, osobito poznat u starodubrovačkom pravu (u koje je preuzet iz grčkog), po kome brodovlasnik ulaže u posao svoj brod, trgovac svoju robu, a posada svoj rad; dobitak se dijelio tako da je brodovlasnik s posadom dobivao dvije trećine, a trgovac jednu; ako je brod plovio izvan Jadrana, brodovlasnik i posada dobivali su polovinu dobitka, a trgovac sam drugu polovinu.
entelehija *grč.* (entelécheia) neprekidna duševna djelatnost, stvaralački princip, nerazoriva životna snaga.
entelogeneza *grč.* (entéllomai — naručim + *isp.* geneza) umjetna oplodnja.
entente *v.* antanta; **entente cordiale** franc. (*čit.* antānt kordijāl) »srdačan sporazum« Engleske i Francuske sklopljen god. 1904; potrajao je do 1914, kada je pretvoren u pravi savez (Velika antanta).
enteralan, -lna, -lno *grč.* (énteron — crijevo, utroba) koji se tiče crijeva; crijevni; *isto i* **enteričan**, -čna, -čno; **enteritis** (*akc. i* -ìtis) — upala crijeva; crijevni katar; **enterokolitis** (*akc. i* -ìtis) (*isp.* kolika) — jak proljev; istodobna upala sluznice tankog i debelog crijeva.
enterijer *v.* interijer.
Enterprise *engl.* (*čit.* entrprajz — pothvat, poduzetnost, hrabrost) ekspedicija USA god. 1883—1886, koja je na istoimenom brodu oplovila Zemlju u svrhu oceanografskih i meteoroloških istraživanja.

entfetungskura *njem.* (entfetten — skidati mast + *isp.* kura) isto što i abmagerungskura (*v.*).

entī — pridjev od slova *n* (en) koje u matematici označuje bilo koju veličinu, npr. enti korijen, enta potencija, q na entu i sl.

entimema *grč.* (en thymō — u misli) *u logici;* zaključak izveden samo iz jedne pretpostavke, dok druga ostaje neizrečena, tj. u mislima pridržana, npr. Marko će umrijeti, jer je čovjek (nije izrečeno: svi su ljudi smrtni).

entitet, -eta *lat.* (ens, 2. entis — koji jest) 1. biće, bitnost, suština; 2. važnost.

entlauzung *njem.* (entlausen — razušiti, dezinsicirati) postupak (kupanje, raskuženje odijela i rublja) da se unište nametnici na ljudskom tijelu (uši, stjenice); izraz je postao opće poznat u drugom svjetskom ratu kada su svi zarobljenici prije ulaska u njemačke logore morali proći kroz »entlauzung«.

entoderm *v.* endoderm.

entomologija *grč.* (entomos — urezan, *isp. naše* zareznik, tj. kukac + logos — riječ, govor) grana zoologije koja se bavi proučavanjem kukaca; *isp.* insektologija; **entomolog,** *mn.* -zi — tko se bavi entomologijom, stručnjak u toj grani nauke; *prid.* **entomološkī.**

entoplazma *v.* endoplazma.

entracte *franc.* (*čit.* antrakt) 1. međuakt; međučin, pauza; 2. muzički umetak u kazališnom komadu.

entree *franc.* (*čit.* antre) 1. ulaz, pristup, ulaznina; 2. prva jela koja se daju kod jednoga obroka; 3. blagajnički primitak; utržak; 4. vrsta ogrtača što ga žene nose pri ulasku u plesnu dvoranu, zagrću se njime za vrijeme odmora i sl. (Leskovar); 5. malo predsoblje, predvorje, hal.

entrefilet *franc.* (*čit.* antrfile) mali članak u novinama.

entrelacs *franc.* (*čit.* antrla) isprepleten ukras, preplet; kovrčast rukopis.

entremeses *španj.* međuigre, umeci, kratke jednočinke humorističkog i satiričkog sadržaja, koje su se potkraj 16. st. počele izvoditi u Španiji između pojedinih činova glavnoga komada; intermeci, interludiji; **entremesist(a)** — 1. pisac međuigre; 2. glumac u međuigri.

entremets *franc.* (*čit.* antrme) lako međujelo (između dva druga jela).

entre nous *franc.* (*čit.* antr nū) među nama; među nama budi rečeno; u četiri oka, tj. ne treba nitko treći da zna, povjerljivo.

entrepot *franc.* (*čit.* antrpo) skladište, spremište, stovarište, magazin.

entrepreneur *franc.* (*čit.* antrprener) poduzetnik, preduzimač, poslodavac, šef; obrtnik; industrijalac.

entresol *franc.* (*čit.* antrsol) polukat, polusprat, međukat, međusprat, mezanin.

entropija *grč.* (entrépō — okrećem, obraćam) onaj dio energije koji se više ne može pretvoriti u rad.

entuzijazam, -zma *grč.* (enthusiasmos) oduševljenje, zanos, žar, zanesenost; stanje poleta, ushita; **entuzijast(a)** — zanesenjak; ushićen čovjek, oduševljen nekom idejom; čovjek koji se odnosi prema nečemu s entuzijazmom; čovjek žarko predan nekom poslu; *žen.* **entuzijastkinja;** *prid.* **entuzijastičan,** -čna, -čno; **entuzijastičkī,** -ā, -ō; **entuzijazmírati,** -jazmīrām — zanijeti, oduševiti, ushititi (I. Vojnović, Matoš).

entviklati, -ām *njem.* (entwickeln) odmotati, razviti fotografski film; **entvikler** — tekućina za fotografsko razvijanje, razvijač.

entweder — oder *njem.* ili... ili (stanje konačne odluke, biti ili ne biti); **Entweder — Oder** (u danskom originalu **Enten-eller**) — glavno djelo filozofa Sörena Kierkegaarda (*čit.* Seren Kjerkegor, 1813—1855), preteče egzistencijalizma (Krleža).

enuirati, enuīram *franc.* (ennuyer) 1. dosaditi, dozlogrditi; 2. (*povrat.*) dugočasiti se, dosađivati se.

enukleacija *lat.* (e²... + *isp.* nukleus) 1. iskorjenjenje, odstranjenje npr. nekog čira i sl.; 2. vađenje jezgre nekog problema, temeljito objašnjavanje; **enukleirati,** -kleīram — iskorijeniti, odstraniti, izrezati, iskružiti.

enumeracija *lat.* (numerus — broj) nabrajanje, brojenje, popis, specifikacija (*v.*).

enuncijacija *lat.* (enuntiare — razglasiti) izjava, kazivanje, izlaganje, izreka; proglas, javno očitovanje, saopćenje, deklaracija.

enuncijatīvan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* enuncijacija) izjavan, deklarativan (npr. izjavne rečenice u gramatici).

enureza *grč.* (en — u + *isp.* urin) nehotično mokrenje (u snu), nemogućnost zadržavanja mokraće (*isp.* inkontinentnost).

enveloppe *franc.* (*čit.* anvelop) listovni omot, kuverta i sl.

Enver *tur.* »sjajni«, »svijetli«.

envers *franc.* (anver) naličje, druga strana.

en vogue *franc.* (*čit.* an vog) moderno, omiljelo, što se rado gleda ili sluša, »hit«, »šlager« (Begović).

envoyé special *franc.* (*čit.* anvoajé spesijal) posebni izaslanik, emisar s osobitim zadatkom (Krleža).

enziforman, -mna, -mno *lat.* (ensis — mač + *isp.* forma) koji je u obliku mača, sablje; mačast, sabljast.

enzimi *v.* encimi.

enzootija *grč.* (en + zōon — životinja) stalna zaraza među životinjama jednoga kraja (*isp.* endemija).

eocen *grč.* (ēōs — zora, osvit + kainos — nov) *geol.* naziv za donji sloj paleogena (*v.*); najstarija formacija tercijara (*v.*); *prid.* **eocenskī.**

eo ipso *lat.* (*akc.* ēo ìpso) tim samim, samo po sebi (jasno), u isti mah.

EOKA — *skrać. za grč.* Ethnikì Orgánosis Kyprìon Agonistōn (Narodna organizacija ciparskih boraca); *isp.* Enosis.

Eol — u starogrč. mitologiji bog vjetrova; **Eolova harfa** (*odn.* **eolska lira**) — instrument sa žicama koje zuje na vjetru; nježni zvuci uopće; **eolskī** — koji se tiče vjetra, vjetrova (*v.* Eolski otoci).

Eolida (*grč.* Aiolis, *gen.* Aiolídos) — ime nekolikim starogrčkim područjima u jugozapadnoj Tesaliji (nekada ime i čitave Tesalije) i južnoj Etoliji, te u sjeverozapadnoj Maloj Aziji (Misiji, *grč.* Mysia).

eolit, -ita *grč.* (ēōs — zora, osvit + líthos — kamen) *geol.* najstarija epoha kamenog doba kada su ljudi pravili najprimitivnije kameno oruđe — eolite; uopće naziv za kamene predmete iz tercijara, slične rukotvorinama diluvijalnog čovjeka; *prid.* **eolītskī**, -ā, -ō.

Eolova harfa *v.* Eol.

eolskī, -ā, -ō, *v.* Eol; **Eolskī otoci** — drugo ime za današnje *Liparske otoke* u Tirenskom moru; po starogrčkoj mitologiji bilo je tamo stanište boga Eola i njegovih vjetrova.

Eoljani (*mn. m. r.*) — jedno od starogrčkih praplemena (po mitologiji praotac im je bog Eol) pored Dorana i Jonjana.

eon, -ona *grč.* (aiōn) vijek; dug odsjek vremena; vječnost.

Eos *grč.* (Héōs i Ēōs) 1. u starogrčkoj mitologiji — boginja zore, isto što i rimska Aurora; 2. *prenes.* zora, praskozorje, osvit, jutro.

EOZ — *skrać. za* Evropska obrambena zajednica (neuspjeli vojni savez Zapadne Njemačke, Belgije, Francuske, Italije, Luksemburga i Nizozemske, zaključen 27. V. 1952. u Parizu, ali odbijen od francuskog parlamenta 30. VIII. 1954); *v.* EDC.

eozīn, -ína *grč.* (*isp.* Eos) crvena fluorescentna boja; **eozinofilija** — povećan broj eozinofilnih leukocita u krvi, znak parazitarnih i nekih alergičnih oboljenja.

eozòik *grč.* (ēōs — zora, osvit + zoē — život) razdoblje u razvoju Zemlje, kad su se pojavila živa bića; *v.* arhajska perioda; *prid.* **eozōjskī.**

ep, epa, *lok.* epu, *mn.* epovi *grč.* (epos — govor, pripovijest) 1. vrsta literature u kojoj se opisuju neki događaji (za razliku od drame i lirike) — pripovijesti, novele, priče; najrasprostranjeniji epski oblik danas je roman; 2. vrsta literature o herojskim događajima u historiji društva — poema, predaja, narodna pjesma; **narodni herōjskī ep** — Homerove »Ilijada« i »Odiseja«; »Slovo o puku Igorevu«, »Vitez u tigrovoj koži« Rustavelija, jugoslavenske junačke narodne pjesme o Kraljeviću Marku i drugim narodnim junacima itd.; *prid.* **epskī** (*v.*).

epagōgički, -ā, -ō *grč.* zavodnički.

epakti, epaktā (*mn. m. roda*) *grč.* (epaktos — doveden, tuđ) 1. prijestupni dani u godini; 2. broj dana za koliko Sunčeva godina premašuje Mjesečevu od 12 mjeseci.

Epaminonda — glasovit vojskovođa iz starogrčke Tebe (4. st. pr. n.), pobjednik kod Leuktre (tzv. kosom falangom) nad Spartancima; poginuo u bitki kod Mantineje god. 362, također u borbi protiv Spartanaca (Tebanci su, međutim, ipak pobijedili, tako da je po tradiciji ostala glasovita Epaminondina rečenica: »Umirem nenadvladan«).

epanadiploza *grč.* (epí + *isp.* anadiploza) *poet.* završetak jedne rečenice istom riječju kojom je započeta.

epanafora *grč.* (epí + anafora, *v.*) ponavljanje iste riječi na početku i na kraju stiha.

epanalepsija *grč.* (epanalepsis) ponavljanje iste riječi ili istih riječi jednih za drugima (npr. kotrlja se rumena jabučica u srebrnoj zdjelici, rumena u srebrnoj...).

epanastrofa *grč.* (epanastrofē — povratak) *v.* anadiploza.

epanoda *grč.* (epánodos — povratak) *poet.* ponavljanje neke rečenice, ali obrnutim redom riječi, npr. Ja ti kažem, kažem ti ja...

eparhija *grč.* (eparcheia — namjesništvo) crkveno-administrativni okrug pod upravom episkopa; *prid.* **eparhījskī** *i* **eparhijālan,** -lna, -lno; **eparh,** 5. -še, *mn.* -si, 2. eparhā — po-

glavar, zapovjednik, namjesnik, prefekt, predstojnik, upravitelj, upravnik.

EPAS — skrać. *za Eksperimentalni projekt Apollo — Sojuz* (i tvornički produkti kao suveniri na taj događaj: polovica srpnja 1975; spustili su se 21. VII).

epatantan, -tna, -tno *franc.* (épatant, *isp.* epatirati) zapanjiv, začudan, čudnovat, veličanstven, divan (Lj. Maraković).

epatírati, epatīrām *franc.* (épater) izazivati čuđenje, divljenje; razmetati se, zadiviti koga, zapanjiti, zaprepastiti (Matoš, Batušić); **épater les bourgeois** (epatē le buržoa) — »zabezeknuti filistre« (D. Prohaska).

epē, -ea, *mn.* -ei, 2. epeā *franc.* (epee) vrsta mača.

Epej — grčki konstruktor, graditelj trojanskog konja; »Zjapi otvoren konj i radosni izlaze na zrak, | iz šupljine iz konjske spustivši spremljeno uže, | vođe Tesandar i Stenel i strašni za njima Uliks, | tad Neoptolem i Toant. Akamant i vrijedni Mahaon, onda Menelāj, a ì sām graditelj nemani Epej« (*Eneida* II, 260 i d.).

epeksegeza *grč.* (epeksagō — raširim) dodatno objašnjenje neke riječi, obično apozicijom, npr. Sava, rijeka kraj Zagreba...; *prid.* **epeksegetičkī.**

epenteza (*akc. i* **epentèza**) *grč.* (epentíthemi — umetnem) *gram.* umetanje novih glasova unutar riječi (npr. priuza — privuza); *prid.* **epentetskī.**

epi... *grč.* (epí) na, nad, kod, u (dolazi kao prvi dio mnogih složenica, npr. epiderma).

epiblem *v.* epiderma.

epicedīj, -ija *grč.* (epikedeion), pjesma tužaljka, (nad mrtvacem), jadovanka, nadgrobnica.

epicentar, -tra, *2. mn.* epicentārā *grč.-lat.* (epi... + centrum — središte) *geol.* točka, linija ili područje na površini Zemlje, smješteno neposredno nad ognjištem ili hipocentrom *(v.)* potresa.

epicikl *grč.* kružnica po kojoj se u geocentričkom sistemu giba planet dok se središte te kružnice istodobno pomiče po periferiji većega kruga kojemu je središte Zemlja; **epicikloida** *v.* cikloida.

epičar *v.* epika.

Epidaur — 1. starogrčki grad na istočnoj obali Argolide sa hramom i zmijom boga Asklepija; tu je i znamenito (i danas još očuvano) kazalište; 2. starogrčko naselje na području današnjeg našeg *Cavtata.*

epidemija *grč.* (epi... + dēmos — narod) pošast, pošlica, pošljica, pošalina (sve od glagola *poći*), rednja, pomor; zarazna, priljepčiva bolest koja se jako širi; *prid.* **epidemičan,** -čna, -čno; **epidemījskī; epidemiologija** — nauka o zaraznim bolestima; **epidemiolog** — liječnik ili drugi neki stručnjak koji se bavi pojavom epidemija; *prid.* **epidemiološki,** -ā, -ō; **epidemišpital** — bolnica za zarazne bolesti, »kužna bolnica« (Krleža).

epiderma *grč.* (epi... + derma — koža) 1. koža, najgornji sloj kože; pokožica, pousmina, preponka, tjena; 2. periferni sloj zeljastih dijelova biljaka; *prid.* **epidermatskī,** -ā, -ō.

epidermis *v.* epiderma (Begović).

epididimis *grč.* (epi... didymos — muda) nadmudce, organ na gornjoj i stražnjoj strani testisa, na prijelazu u sjemenovod; **epididimitis (-itis)** — upala epididimisa.

epidijaskop *grč.* (epi... + *isp.* dijaskop) sprava za prikazivanje (i povećavanje) slika, projekcija.

epidiorit *grč.* metamorfna stijena nastala dinamskom metamorfozom dijabaza.

epidot *grč.* mineral zelene boje (poludragulj); isto i *pistacit;* **epidozit** — stijena iz grupe kristaliničnih škriljevaca (sastoji se uglavnom od epidota i kremena).

epifanija *grč.* 1. prisutnost božanstva, izravan kontakt božanstava i ljudi, uopće pojava božanstva u ljudskom liku (npr. Abraham i Bog i sl. u Bibliji, odn. direktan razgovor nekog boga i čovjeka u starogrčkoj mitologiji); 2. u kršćanstvu vjerovanje da je Krist bog koji je »čovjekom postao, rođen od Marije Djevice krepošću Duha Svetoga«; to je smisao blagdana Bogojavljenje, koji se slavi 6. siječnja (inače i pod nazivom *Sveta tri kralja*).

epifenomen *grč.* sporedna pojava, nuspojava, beznačajna pojedinost.

epifit, -ita *grč.* (epi... + fyton — biljka) biljka koja živi na drugoj biljci, ali je ne iskorišćuje, nije dakle nametnik; epifiti su npr. mnogi lišaji i mnoge tropske orhideje (*isp.* aerofit).

epifiza *grč.* (epifyomai — rastem na nečemu, podižem se, ustajem) 1. žlijezda u mozgu; 2. hrskavični krajevi dugih kostiju.

epifonema *grč.* (epifonēma) snažna završna misao u govoru, retorički uzvik na kraju izlaganja.

epifora *grč.* (epifora) ponavljanje iste riječi ili istih riječi na kraju nekoliko stihova; poznat je primjer iz Mažuranićeve Smrti Smail-age Čengića: *Djedi vaši rodiše se tu-*

dijer, Oci vaši rodiše se tudijer, I vi isti rodiste se tudijer...

epigamija *grč.* (epi... + gameō — ženim se) 1. brak između osoba različite državne pripadnosti; 2. pojava da neke životinje u doba parenja dobivaju živahnije boje, »svadbena kićenost«.

epigastrīj, -ija (*pored* **epigastrijum**). *grč.* (epi... + gaster — trbuh) gornji dio trbuha, podrebarje; *prid.* **epigastričan,** -čna, -čno — gornjotrbušni, podrebarni.

epigenetskī *grč.* (epi... + *isp.* geneza) koji je nastao poslije obrazovanja jednih oblika (kad npr. doline presijecaju bregove, geolozi smatraju da su one nastale nakon postanka bregova; to su npr. sutjeske, klisure, kanjoni)

epiglotis *grč.* (epi... + glotta — jezik) *anat.* grkljanski poklopac; poklopnica, klapka, glasnica.

epigōn, -óna *grč.* (epigonē — pomladak, potomstvo) 1. potomak, nasljednik; 2. *prenes.* prezirna oznaka za kasnije slabe predstavnike neke znanstvene ili političke struje, ili umjetničke škole, koji primjenjuju preživjele ideje i metode svojih prethodnika; slab ili rđav imitator; **Epigóni** — 1. sinovi »Sedmorice protiv Tebe«, poimence: Alkmeon i Amfiloh — sinovi Amfijarajevi, Promah — sin Partenopejev, Egijalej — sin Adrastov, Diomed — sin Tidejev, Stenel — sin Kapanejev, Tesandar — sin Polinikov, Polidor — sin Hipomedontov (neki im dodaju i Eurijala — sina Mekistejeva, iako se inače Mekistej ne računa među »Sedmoricu«; 2. vojskovođe Aleksandra Makedonskoga (*v.* dijadosi); *prid.* **epìgonskī;** *isp.* **epigónstvo.**

epigraf *grč.* (epigrafō — pišem na nečemu, bilježim, crtam) fraza (često citat) ili niz fraza koje se stavljaju na početku djela ili pred pojedinim njegovim poglavljima, i kojima autor želi izložiti karakter teme i njezina razvijanja; *v.* moto²; **epigrafika,** 3. -ci — nauka o epigrafima, posebno nauka o drevnim napisima; *prid.* **epìgrafskī; epigrafskā strana novca** — strana novca na kojoj je natpis; *isp.* avers.

epìgram *grč.* (epigramma) 1. *isprva* — natpis na spomeniku; *danas* — kratka pjesma bilo kakva sadržaja, sažeta i duhovita, katkada i zagrižljiva; 2. u kulinarstvu: način priređivanja pečenog mesa (*isp.* medaljon); *prid.* **epìgramskī; epigramatski** — kratko i duhovito; kratko i puno smisla, zbito, sažeto; zajedljivo; **epigramatik** *mn.* -ci pisac epigrama.

Epiharmo — komički pjesnik, liječnik i prirodnjak sa otoka Kosa (Sporadi); živio (oko god. 500. pr. n. e.) većinom na Siciliji.

epihorskī *grč.* (epi — na + chōra — zemlja) isto što i endemijski *(v.)*.

epika, 3. -ci *grč.* (*isp.* ep) epsko pjesništvo; **epik,** *mn.* -ci, 2. epīkā — epski pjesnik; autor epa; *isto i* **epičār.**

epikarp *grč.* (epi..., karpos — plod) površinski sloj kore na plodu.

epikriza *grč.* (epikrisis) 1. ponovno suđenje, obnova kritičkog postupka, provjeravanje; 2. *med.* znanstveno razjašnjavanje nekog kliničkog slučaja (oboljenja) i prikaz njegova nastanka, te predviđanje toka i ishoda bolesti.

epikureìzam, -zma — nauka starogrčkog filozofa materijalista i ateista Epikura (341. do 270. pr. n. e.) koji je materijalistički tumačio svijet na temelju atomističke nauke (*v.* atomizam); antireligiozna etička nauka Epikurova osnovana je na razumu i težnji čovjeka za srećom; **epikurejac,** -jca, 5. epikurējče, 2. *mn.* epikurējācā — 1. sljedbenik epikureizma; 2. *prenes.* (zbog reakcionarno tumačene Epikurove nauke) čovjek koji svrhu života nalazi u tjelesnom uživanju; *žen.* **epikurējka,** 3. -ci, 2. *mn.* -kī; *prid.* **epikurejskī,** -ā, -ō; **epikurejskā poēzija** — pjesništvo uživanja i životnih naslada.

epilacija *lat.* (e, ex — iz + pilus — dlaka, vlas) isto što i depilacija *(v.)*.

epilepsija *grč.* (epilēptika) padavica; bolest koja se očituje u iznenadnim napadajima grčeva i gubitka svijesti; druga imena: goropād, gora, sveta bolest (*isp.* morbus sacer), Herkulova bolest, prekojās; *prid.* **epileptičan,** -čna, -čno *i* **epileptičkī** — padavičav; **epileptik,** *mn.* -ci — padavičar; bolesnik od epilepsije; *isto i* **epileptičar.**

epilīj, -ija *grč.* (epyllion) mali ep, vrsta baladnog pjesništva u aleksandrijsko doba (u daktilskim heksametrima).

epilog *grč.* (epilogos — zaključno razmišljanje, svršetak govora) pogovor, zaglavak; konačan ishod; u literarnoumjetničkom djelu zaključno saopćenje o događajima (iz života junaka) koji su se odigrali neko vrijeme poslije radnje prikazane u glavnom dijelu romana (*prot.* prolog).

epinalskī — *prid. prema* Epinal (glavni grad francuskog departmana Vosges, *čit.* Vož,

poznatog po reprodukcijama svetačkih slika i proizvodnji dječjih slikovnica).

epinglé *franc.* (*čit.* epengle) fina tkanina od češljane vune.

epinìkija *grč.* (epi + níkē — pobjeda) pjesma u slavu pobjednika (na olimpijskim, pitijskim i drugim igrama u staroj Grčkoj).

epipelagijal, -ala *grč.* biljni i životinjski organizmi u vodenom sloju do 400 m dubine (dokle dopire svjetlo).

Epiphaneae *grč.* (*čit.* Epifanee) jedna od nedjelja nakon svetkovine Triju kraljeva u katol. crkv. godini; *isp.* epifanija.

epipleksija *grč.* (epiplēssō — udaram na što) uzetost, kljenut jedne strane tijela; *prid.* **epiplektičar** (*i* **-pleksičar**) — tko boluje od epipleksije.

episcenīj, -ija (*pored* **episcenijum**) *grč.* (epi... + skēnē — pozornica, scena) gornji dio pozornice; *isp.* proscenij.

episilogìzam, -zma, *2. mn.* -ìzāmā *grč.* (*isp.* silogizam) u logici: zaključak izveden iz prethodnog zaključka; *v.* prosilogizam.

èpiskop *grč.* (episkopos — nadzornik, nadglednik) 1. biskup, treći stupanj pravoslavne hijerarhije (viši od đakona i jereja) — osoba koja rukovodi svećenstvom jednoga crkvenoadministrativnog okruga; 2. vrsta epidijaskopa; *prid.* **èpiskopov; èpiskopskī** -ā, -ō, *i* **episkopalan,** -lna, -lno (**episkopalna crkva** *v.* anglikanska crkva); **episkòpija** — biskupija, područje vlasti jednoga episkopa; **episkopāt,** -āta — 1. skup svih biskupa u jednoj zemlji; 2. dostojanstvo i čast biskupa; 3. područje vlasti jednog biskupa.

episkopalìzam, -zma — isto što i anglikanizam (*v.*).

epispàdija *grč.* otvor mokraćne cijevi na gornjoj strani penisa.

epìstaksa *grč.* (epistázein — nanovo kapati) krvarenje iz nosa, curenje krvi iz nosa.

epistemologija *grč.* (epistēmē — znanje, spoznaja + logos — govor, riječ) nauka o spoznaji, nauka o znanju i o nauci.

epistemon *grč.* (epistēmē — znanje) znanstveni priručnik.

epistil *v.* arhitrav.

epìstola *grč.* (epistellō — šaljem) pismo, poslanica; pismena poruka; **epistolāran,** -rna, -rno — u formi pisma; svojstven pismima; **epistolografija** — pisanje poslanica, vještina u toj vrsti književnog stvaranja; **epistolograf** — »poslaničar« (M. Franičević).

epistruktura *grč.-lat.* gornji sloj, nadgradnja, nadogradnja; *isp.* supstrukcija.

epìtaf *grč.* (epi... + tafos — grob) — nadgrobni natpis; nadgrobni spomenik; nadgrobni govor, pjesma »u smrt« nekome.

epitalamīj, -ija *grč.* (epithalamios — koji pripada bračnoj ložnici, svadben) svatovac, svatovska pjesma u čast mladenaca; *isto i* **epitalam.**

epitel *grč.* (epi... + thēlē — dojka, sisa) gornji sloj kože (i sluznica) koji pokriva vanjske i unutrašnje površine tijela; *prid.* **epitelijalan** *i* **epitelan,** -lna, -lno *i* **epitelskī; epitelìom,** -ōma — tumor epitelnih stanica (može biti benigan i maligan).

epìtet, 2. epìteta (*akc. i* **epitēt,** 2. epitéta) *grč.* (epíthetos — dometnut, dodan) riječ, obično pridjev, koja se dodaje uz imenicu radi bliže oznake; pridjevak; **epìteton ōrnans** (*lat.* ornare — kititi) ukrasni pridjev koji se stalno pridaje nekoj imenici, radi oživljavanja govora, radi ukrasa, npr. *bijelo grlo, rujno vince* (u našim nar. pjesmama); **epìteton designans** *lat.* (designare — označiti) označni pridjev (npr. *Glazbeni* zavod, za razliku od drugih zavoda).

epìteza *grč.* (epíthesis — dodatak) 1. *gram.* dodavanje glasova (ili slogova) na kraju riječi (kod nas dijalektalno: mene-ka, ljudima-n i sl.); 2. *poet.* stavljanje epiteta, njihova upotreba, čistoća, kvaliteta i slično.

epitìmija *grč.* (epitimía) crkvena kazna (postovi, duge molitve, hodočašćenje i dr.); inače: lišenje časti uopće, degradacija, svrgavanje, svrgnuće.

epìtom *grč.* (epitomē) izvod (iz cjeline), pregled (sadržaja većeg djela), sažetak, rezime.

epitrahīlj, -ílja *grč.* (epi... + trachēos — vrat, šija) dio odežde pravoslavnih svećenika u obliku dviju dugih traka koje se vješaju oko vrata i padaju do pojasa (kod katolika — stola).

epìtrit *grč.* četverosložna pjesnička stopa sa tri duga i jednim kratkim slogom: — — — ◡ (M. Franičević).

epìtrop *grč.* (epitrepein — povjeriti) nadzornik, upravitelj imanja, nadglednik, namjesnik, skrbnik; **epitròpija** *crkv.-pravosl.* uprava crkvene imovine.

epizèugma *grč.* (epizeugnymi — ujarmim) ponavljanje riječi u istoj rečenici (kao stilski ukras), npr. Bilo je to davno, davno, vrlo davno.

epīzment *v.* eppeasement.

epizoda *grč.* (epeisódios — koji dolazi k nečemu, tuđ, umetnut) 1. manji događaj, međučin, sporedni događaj, slučajni događaj; 2.

mali, više-manje samostalni i kao umetnuti dio u epu, romanu, drami ili govoru; u operi mala pjevačka partija; *prid.* **epizodnī** — slučajan, nepovezan s cjelinom; koji se događa s vremena na vrijeme, u neodređenim rokovima (suprotno od *periodički*, tj. koji se pravilno ponavlja); *isto i* **epizodskī; epizodičan,** -čna, -čno; **epizodist(a)** — glumac koji glumi manje uloge, epizode; *žen.* **epizodistkinja;** *prid.* **epizodističkī.**

epizona *grč.* zona metamorfoze vanjskog dijela Zemljine kore, gdje je temperatura niska, a tlak jednostran.

epizoon *grč.* (epi... + zōon — živo biće, životinja) nametnik, parazit, gamad što živi na životinjskom tijelu; **epizoonoza** — *med.* kožna bolest što je uzrokuju epizooni.

epizootija *grč.* (epi... + zōon — životinja) oboljenje životinja od neke zarazne bolesti, stočna zaraza, pomor stoke (*isp.* epidemija).

epizootiologija — nauka o nametnicima i zaraznim bolestima domaćih životinja.

epoda (*akc. i* **epoda**) *grč.* (epōdós — pridjev, refren) završna pjesma zbora u starogrčkim dramama, iza strofe i antistrofe; jedan od strofičnih oblika: dvostih u kojem je drugi stih kraći od prvoga; *isto i* **epod.**

epoha, 3. -hi *i* -si *grč.* (epochē) 1. *geol.* dio geološkog perioda; 2. *hist.* izraz koji se često miješa s periodom i, štoviše, s erom; Marx dijeli historiju klasnoga društva na socijalnoekonomske napredne epohe ili formacije koje slijede jedna za drugom i predstavljaju svaka u procesu razvitka proizvodnih snaga viši stupanj nego prethodna (*epoha feudalizma, epoha kapitalizma, epoha socijalizma*); 3. *astr.* izvjestan moment od kojega se počinje računati gibanje planeta; 4. u običnom govoru: koji god znatan događaj koji obilježuje određeni period historije, nauke, umjetnosti i dr.; razdoblje; **epohalan** — vrlo značajan, slavan, glasovit, koji daje obilježje vremenu, epohi.

epoka *v.* epoha.

epoksi-smole — isto što i poliesterske smole.

epoleta *2. mn.* epoletā *franc.* (epaulette) naramenica s istaknutim činom na vojnoj uniformi; isto i (*rus.*) **epoletuška,**

epolman, -ana *franc.* (epaulment) *vojn.* grudobran, prsobran (primitivan, od pletera i zemlje).

Epona — u starorimskoj mitologiji božica keltskog podrijetla, zaštitnica magaraca i konja.

eponim *grč.* (epōnymos — koji daje ime, po kome je nešto nazvano) 1. »naslovnik« (Krleža), prvi arhont u Ateni po kome se zvala godina njegove vlade; u Sparti prvi efor, u Argu vrhovna svećenica Herina hrama; eponimima je nazivano i 10 atičkih heroja po kojima su dobile svoja imena atenske file (*v.*); 2. danas općenito: imenodavac, čovjek po kome se zove neka značajnija (dobra ili zla) pojava.

eponīt, -íta — drveni, biljni ugljen.

eponž *franc.* (eponge — spužva) mekana spužvasta tkanina od pamuka, svile, rejona ili vune.

epopeja *grč.* (epopoiïe) 1. velika epska pjesma; duga poema historijskog ili mitološkog sadržaja; *2. prenes.* značajno historijsko razdoblje.

epos *v.* ep.

Eppur si muove *tal.* (*akc.* epūr si muōve) »Ipak se kreće«: riječi koje je, navodno, uzviknuo Galilei (*v.*) pred crkvenim sudom koji ga je silio da se odrekne svoga učenja o kretanju Zemlje oko Sunca.

epruveta, *2. mn.* epruvetā *franc.* (eprouvette) kušalica; staklena valjkasta posudica, s jedne strane otvorena, za kemijske pokuse s malim količinama različnih materija.

epsilon — peto slovo grčkog alfabeta (kratko *e*).

epskī — 1. pridjev prema ep (*v.*); 2. pored toga znači i širok, opširan u opisima, razvučen, pripovijedan sa mnogo pojedinosti, kako je to u epu; 3. junački, herojski; **epska borba** — silna, veličanstvena, nadčovječna borba, onakva kakva se opisuje u epovima.

Epsom — grad u južnoj Engleskoj, zapadno od Londona, poznat po svakogodišnjim konjskim utrkama; **epsomska sol** (engl. *Epsomsalt*) — magnezijev sulfat, gorka sol.

epta *v.* hefta.

EPU — skrać. za engl. *European Payments Union* — Evropska platna unija.

eques auratus *lat.* (*čit.* ekves auratus) zlatni vitez (kod Vitezovića samo prazan naslov).

Equi donati dentes non inspiciuntur *lat.* (*čit.* Ekvi...) Poklonjenom konju ne gleda se u zube.

equilibre *franc.* (*čit.* ekilibr) ravnoteža (S. Batušić); u klasičnom baletu naziv za sposobnost da se zadrži jedna poza na poluprstima, prstima ili cijelom stopalu; *isp.* ekvilibrirati.

equites *lat.* (*čit.* ekvites) starorimski vojnici-konjanici, viteški stalež.

er — naziv za slovo *r*.

Er — *znak za* erbij *(v.)*.
era *lat.* (aera) 1. vrijeme od kojega počinje brojenje godina, npr. u kršćana od rođenja Isusa Krista, kod muslimana od Hidžreta — bijega Muhamedova iz Meke (622. n. e.), kod starih Rimljana od osnutka Rima (753. pr. n. e.) itd.; *2. hist.* pojam koji izražava odsjek vremena različan po svom unutrašnjem društvenom sadržaju, po historijskim događajima od prethodnoga odsjeka vremena u razvoju historije; uopće razdoblje karakteristično po različitim obilježjima, velikim događajima, znatnim promjenama, znamenitim ljudima nosiocima novih ideja i sl.; *isp.* epoha; 3. *geol.* najveći razmak vremena u historiji Zemlje koji se dijeli na periode.
erac *v.* herc.[2]
èranos *grč.* gozba za koju su (u staroj Grčkoj) svi uzvanici davali po neki prilog (riječ *èranos* znači također i *prinos)* bilo u naravi, bilo u novcu; *isp.* refena, piknik.
erār, -āra *lat.* (aes, 2. aeris — mjed, bakar, novac; plaća) državna blagajna; mjesto kamo pritječu novci s područja države; naziv za pojedina vrela državnih prihoda i rashoda, npr. *željeznički erār, carinskī erār, poštanskī, vojnī erār; v.* fisk; *prid.* **erārskī; erārnī; erarijalan,** -lna, -lno — državni.
erata, erātā *(mn. s. roda)*, 3. erātima *lat.* (errare — griješiti) greške, pogreške; *v.* errata corrige!
Eràta *v.* Erato.
eratičan, -čna, -čno *lat.* (errare — lutati, tumarati) nestalan, nepostojan, lutalački; **eratičkō kamènje** — u geologiji naziv za kamenje koje se nalazi daleko od mjesta svoga postanja; **eratičnē bolesti** — u medicini naziv za bolesti koje se javljaju od vremena do vremena.
Eratō *v.* muza (u deklinaciji poprima naš oblik; 2. Eratē, 3. Erati, 4. Eratu, 7. Eratōm, pa odatle i *nom.* Erata); *prid.* **Eratin.**
erazmičkī ìzgovōr — *lingv.* izgovaranje grčkoga glasa η (eta) kao *e* (*isp.* etacizam) kakvo je gledište zastupao jedan od najvećih humanista Erazmo Roterdamski (pravim imenom Geert Gerts, 1466—1536), pisac poznatog djela *Pohvala ludosti* (*lat.* Laudatio stultitiae, *grč.* Enkòmion morías), »sjajne satire na neuku i lijenu raspuštenost redovnika, nadutu nadriučenost teologa i gramžljiv nemoral visoke crkvene hijerarhije« (prema *Enciklopediji Leksikografskog zavoda*).
Erazmo *grč.* (erasmios) »vrijedan ljubavi«.
erbāb, -āba *tur.* (erbap) stručnjak, vještak, sposoban čovjek, majstor.
èrbati, -ām *njem.* (erben) baštiniti, naslijediti; *isto i* **èrbovati,** -ujēm.
erbīj, -ija (*pored* **erbijum**) — *kem.* element, atomska težina 167,2; tablični broj 68; *znak* Er; metal iz grupe rijetkih ruda.
èrbland *njem.* (erben — naslijediti, baštiniti + Land — zemlja) nasljedna zemlja (jedna od zemalja do kojih je nekadašnja carska Austrija došla po svojim ženidbenim vezama); *isp.* Bella gerant alii...
èrc *v.* herc[2]; *isp.* erac.
èrceg v. herceg.
erchercog *njem.* (Erzherzog) nadvojvoda (prinčevska titula u nekadašnjim njemačkim monarhijama).
ercl *v.* hercl.
ercān, -āna *tur.* (erkjan) 1. vijeće, savjet, savjetovanje, vijećanje; 2. član vijeća, vijećnik, savjetnik, uglednik; 3. dijelovi namaza *(v.)*.
erćek, *mn.* -ci, 2. èrćēkā *tur.* (erkek) muškarac, mužjak
erćelije *(mn. m. roda) tur.* naziv za jednu vrstu tōkā *(v.)*.
erdegata *mađ.* (ördög — vrag) poznata mađarska kletva, nešto *kao đavo ga stvorio, vrag ga odnio, do đavola, do vraga;* kod Brezovačkoga ima i glagol: **erdegatati,** -ām — kleti, proklinjati.
erdèlije *(mn. ž. roda)* — u nar. pjesmi naziv za jednu vrstu gaća (valjda krojene na erdeljski način).
Erdelj, -elja — pokrajina u Rumunjskoj; zove se još i Sedmogradska i Transilvanija; *prid.* **èrdeljskī; Erdèljac,** -ljca, 5. Èrdēljče, *2. mn.* Èrdēljācā; *žen.* **Erdeljka.**
erderlija *tur.* (*isp.* eždēr) metalna kopča na muškom odjevnom predmetu (obično sa likom zmaja, eždera, aždaje).
erđela *v.* ergela.
erđun *tur.* (*isp.* đun) svaki dan, svakodnevno, uvijek, svagda.
Èreb — po grčkoj mitologiji: 1. bog tmine; 2. (ēreb) carstvo sjena; podzemni svijet, podzemlje; pakao 3. vječna tmina, trajan mrak; *prid.* **èrepskī.**
èred *tal.* (erede) nasljednik, baštinik (Nehajev); **ereditāt,** -āta — nasljedstvo, baština; **eredìtati,** -ām — naslijediti, baštiniti.
Erehtejon — hram na atenskoj Akropoli (5. st. pr. n. e.), osobito poznat po karijatidama *(v.)*, posvećen »zemljotrescu« (to i znači riječ) Posejdonu.

erekcija *lat.* (erigere — uspraviti, podići) podizanje, uspravljanje, ukrućenje spolnog uda (*isp.* erigirati); **erekcija dlaka** — stručni naziv za tzv. guščju ili purju kožu, tj. pojavu nakostriješenosti dlaka na koži uslijed hladnoće ili uzbuđenja; *isp.* cutis anserina.

eremit, -ita, 5. eremīte *grč.* (erēmos — osamljen) pustinjak, isposnik, osamljenik; **eremitaža** (*franc.* érmitage) — osamljena kuća, pustinjakovo obitavalište; samostan daleko izvan svijeta; samoća, osama; **eremokastra** — pustoš, pustinja, ruševina, razvalina (Šime Vučetić).

erende, -eta, *v.* rende.

erepsīn, -ína *grč.* (ereipō — obaram, raskidam) ferment u sluznici tankoga crijeva koji rastvara bjelančevine, kazein *(v.)*, peptone *(v.)* i dr.

erepskī, -ā, -ō *v.* Ereb.

ereščina (*isp.* ered) nasljedstvo, ostavština, baština (Nar.); *isto i* **ereština.**

eretičan, -čna, -čno *grč.* (eressō — veslam, krećem, mičem) nemiran, razdražljiv; *isp.* torpidan; **eretizija** — podraživanje; nadraženost.

ereza *v.* reza.

er-form *njem.* (er — on + *isp.* forma) pripovijedanje, pisanje članka, romana i sl. u trećem licu, tj. kad pisac i o samom sebi govori *on* a ne *ja; isto i* **er-Erzählung** (*čit.* ercelung — pripovijedanje); *isp.* ih-form.

erg, *mn.* ergi, 2. ergā *grč.* (ergon — djelo, čin, rad) rad koji se izvrši snagom 1 dina *(v.)* kada se tijelo digne u visinu za 1 cm; 2. pješčana pustoš, sipine, prud, pijesci, dine *(v.)*.

ergastulum *lat.* (*od grč.* ergazomai — rabotam) u starom Rimu podrumski zatvor u kojem su rabotali okovani robovi i kadšto prezaduženici, robijašnica, teška tamnica (lat. množina *ergastula* često je značila i *kažnjenici uopće*).

ergatīv *grč.* (ergateuō — radim) u nekim jezicima padež koji označuje vršioca radnje (subjekt) koji ne stoji u nominativu (karakteristika, među ostalim, i kavkaskih jezika).

ergela,[1] *2. mn.* ergelā *tur.* (hergele) 1. stado konja, čopor, krdo, mnoštvo; *isp.* gula; 2. gospodarsko poduzeće gdje se uzgajaju konji.

ergela[2] *v.* nargila.

ergen *2. mn.* ergenā *tur.* (ergen) momak, neoženjen čovjek; **ergenovati,** -ujēm — provoditi momački život, momkovati, bećariti se.

ergnaden *pored* **ergnan** *njem.* (*iskvareno od* **Euer Gnaden** — Vaša milosti!) nekada titula kojom se kućna služinčad obraćala svojim gospodarima: milostivi gospodin, milostiva gospođa (Đalski).

ergo *lat.* (*akc.* ergo) dakle, prema tome, otuda slijedi.

ergograf *grč.* (*isp.* ergon + grafō — pišem) aparat koji služi za eksperimentalni studij mišićnog rada; **ergogram** — nalazi i grafički prikaz dobiven ergografom.

ergologija *grč.* (*isp.* ergon + logos — govor) grana etnologije koja proučava materijalne proizvode čovjeka.

ergometrīn, -ína — isto što i *ergotin.*

ergon *grč.* djelo, čin, rad.

ergonomija *grč.* (*isp.* ergon + nómos — običaj, red, zakon) znanstvena grana koja proučava odnos čovjeka i stroja u suvremenim uvjetima proizvodnje, koja nastoji uskladiti proizvodni rad i stroj s čovjekovim psihičkim i fizičkim mogućnostima i obratno.

ergosterol, -óla *grč.* sterol *(v.)* iz kvasca, iz biljnih i životinjskih masti koji djelovanjem ultravioletnog zračenja prelazi u vitamin D_2.

ergotamīn, -ína — alkaloid istog postanja i sličnog djelovanja kao i ergotin *(v.)*.

ergotīn, -ína *franc.* (ergotine) lijek od alkaloida ražene snijeti, urodice; služi protiv krvarenja maternice; **ergotizam,** -zma — otrovanje od ražene snijeti.

Erhard *germ.* »jak u častima«.

erholung *njem.* (Erholung) oporavak, rekonvalescencija (Krleža).

ERIC — *skrać. za* European Road Information Centre *engl.* Evropski centar za cestovne informacije.

Erida (*grč.* Eris, 2. Eridos) *mitol.* starogrčka boginja svađe i nesloge; sestra Aresova; na svadbi Peleja i Tetide (Ahilejevih roditelja) bacila među goste jabuku (o koju su se kasnije otimale Hera, Atena i Afrodita, pa kad ju je Paris dosudio Afroditi, bilo je to povod svim kasnijim događajima koji su doveli do trojanskog rata); odatle **Eridina jabuka** — povod svađi.

Eridan — rijeka u Eliziju (*v.* elizej); u pričama je često povezuju s Padom (Po), kojemu su izvore smještali u »svijet blaženih«.

Erie *engl.* (*čit.* Iri) jedno od pet velikih američkih jezera na granici USA i Kanade (površina 25.426 km²).

erifena *v.* refena.

erigirati, -rìgīrām *lat.* (*isp.* erekcija) 1. podići uvis; uzdignuti, uspraviti; 2. osnovati, sagraditi, ustanoviti, izvesti.

Erik *germ.* »samovladar«; *žen.* **Erika.**

erika (*lat.* Erica) biljka crnjuša iz porodice vresova.

èring *njem.* (Ehe — brak + Ring — prsten) zaručni, vjenčani prsten, prsten bez oka, burma.

Erìnije — u starogrčkoj mitologiji boginje osvete; glavne su: Tizifona, Alekto i Megera; naši su ih stari prevodioci nazvali: Srde; *v.* Furije; *isp.* Eumenide.

eriometar *grč.* (erion — vuna) sprava za mjerenje debljine vunenih vlakana.

eripsīn *v.* erepsin.

Eripuit caelo fulmen sceptrumque tyrannis *lat.* (*čit.* ... cēlo ... sceptrūmkve tìranis) Oteo je nebu munju, a tiranima žezlo (napis na poprsju američkog predsjednika Benjamina Franklina što ga je izradio francuski kipar Antoine Houdon [1741—1828]; riječi podsjećaju na Franklinov izum munjovoda i na njegovu uspješnu političku djelatnost).

erīr, -íra *tur.* (harir) platno od bijele domaće svile.

erìstika, 3. -ci *grč.* (eris — svađa, prepirka) vještina prepiranja; spretnost u polemiziranju; vođenje prepirke, spora; težnja za nadbijanjem protivnika u diskusiji bez obzira na istinitost izvoda i zaključaka; **erist,** *2. mn.* erīsta — polemičar, debater, diskutant; *prid.* **erìstičkī.**

erište *tur.* (erište) vrsta špageta, makarona.

erìtem, -ema *grč.* (erythema) crvenilo, crvēn, rumenilo, rūmēn (npr. od stida); upala.

Eritreja — pokrajina u Etiopiji (primorje Crvenog mora), glavni grad Asmara.

eritremija *grč.* (erythros — crven, haîma — krv) povećanje broja crvenih krvnih zrnaca; *isp.* leukemija.

eritroblasti *(mn. m. roda) grč.* (erythros — crven + blastos — klica) *u fiziologiji* stanice koje stvaraju eritrocite *(v.).*

eritrocìti *(mn. m. roda) grč.* (erythros — crven + kytos — šupljina; posuda) crvena krvna tjelešca; *prot.* leukociti; *isp.* hemazija; **eritrocitoza** — povećan broj eritrocita u krvi (uzroci različiti).

eritrofobija *grč.* (erythros — crven + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah stidljivih osoba da će u stanovitim situacijama pocrvenjeti i tako odati svoje duševno stanje.

eritrohloropija *grč.* (erythros — crven, chlōros — zelen, ops, *gen.* opos — oko) sljepilo za plavu i žutu boju, a dobar vid za crvenu i zelenu.

eritroza *grč.* (erythros — crven) 1. crvenilo kože i sluznice; 2. bujanje tkiva koje stvara crvena krvna tjelešca.

erizìpel *grč.* (erysípelas) bolest vrbanac, crveni vjetar (zarazna, teška upala kože); *naši izrazi još:* plamac, požarica, plamenik, pogančina, jarbolica, brnka; *isp.* rotlauf.

erker, *2. mn.* erkera *njem.* (Erker) doksat *(v.).*

èrkondìšn *v.* air-condition.

ērl *engl.* (earl) grof u Vel. Britaniji i sjev. Irskoj.

ērlav, -a, -o *tur.* kriv, iskrivljen.

Erli Bērd *v.* Early Bird.

èrlija *tur.* stanovnik grada, građanin, varošanin; *isp.* jerlija.

Erlkönig *njem.* (*čit.* Erlkénig) kralj vilenjaka, naslov jedne poznate Goetheove balade; u našim prijevodima *Bauk* (Šenoa).

ermiluk *tur.* nekadašnji turski kovani novac od 20 para.

ermitaž, -āža *franc.* 1. *v.* eremitaža; 2. barokni mali dvorac ili paviljon u parku neke feudalne rezidencije, prvotno namijenjen odmoru i razmišljanju u samoći; 3. Ermitaž — muzej u Lenjingradu (osnovala ga Katarina II. god 1765), jedna od najvećih i najznatnijih kulturnohistorijskih i umjetničkih ustanova na svijetu.

Ērna *v.* Ernestina.

Ernest *germ.* 1. »odlučni borac«; 2. »ozbiljni«, »strogi«; *žen.* **Ernestína.**

eroberung *njem.* (erobern — osvojiti) »osvojenje«, uspjeh u ljubavi.

erodirati, -odīrām *lat.* (erodere) izjesti, izglodati, izlokati (*isp.* erozija).

erogēn *grč.* (*isp.* Eros + geneza) koji izaziva ljubavnu požudu; **erogena zona** — mjesto na ljudskom tijelu osobito osjetljivo za seksualne nadražaje (dodirom, milovanjem, cjelivanjem i sl.).

eroico *tal.* (*čit.* erojiko) *muz.* junački, herojski; **Eroica** — naziv jedne (treće) od devet glasovitih simfonija Ludviga van Beethovena.

eroplan *v.* avion; *isp.* aeroplan.

ēror *lat.* (error) bludnja, zabluda, zabuna; pogreška.

Eros *grč.* (eros — ljubav, ljubavna čežnja, požuda) 1. u starogrčkoj mitologiji — bog ljubavi, sin Afroditin, rimski *Amor* (obično se prikazuje kao krilati dječak s lukom i strijelom ili s lirom). 2. tjelesna ljubav, pohota, seksualna požuda (*isp.* erotika);

3. ime jednoga od asteroida *(v.)*; **eros-centar** — »finiji« izraz za bordel, kupleraj *(v.)*.

erotematika, 3. -ci *grč.* (erotēma, *gen.* erotematos — pitanje) 1. vještina postavljanja pitanja, spretnost u ispitivanju; 2. u pedagogiji metoda poučavanja koja se sastoji u pitanju i odgovaranju; *prid.* **erotematičkī,** -ā, -ō; *isp.* akroamatika.

eroti *(mn. m. r.) grč.* (*isp.* Eros) u starogrčkoj mitologiji pratioci božanstva ljubavi, isto što i *amoreti (v.)*.

erotika, 3. -ci *grč.* (*isp.* Eros) 1. ljubavna poezija; literatura u kojoj je sav duševni i osjećajni život usredotočen na spolnu ljubav; 2. ljubavni život, čulnost; ljubavna strast, sladostrašće, razbludnost, požuda, pohota; **erotičan,** -čna, -čno — koji se tiče ljubavi, ljubavne strasti; zaljubljiv, strastven, požudan, pohotan, pohotljiv, *isto i* **erotički** *i* **erotskī,** -ā, -ō; **erotik,** *mn.* -ci — 1. pjesnik ljubavnih pjesama; *isto i* **erotičar;** 2. strastven čovjek, sladostrastnik, razbludnik, razvratnik; **erotizacija** — stanje seksualne napetosti; dovođenje u erotično stanje, povećanje želje za udovoljavanjem spolnom nagonu, raspaljivanje ljubavne strasti; *glag.* **erotizirati,** -izīrām; *isto i* **erotizovati,** -ujem; **erotolalija** *grč.* (*isp.* lalija) govor sa skliskom seksualnom tematikom u svrhu podražavanja spolnog nagona i pojačavanja spolnog užitka; **erotologija** — proučavanje, izučavanje erotike; **erotomanija** (*isp.* manija) — bolesno potencirani spolni nagon, ljubavno ludilo, pretjerana sklonost za udovoljavanjem spolnom nagonu, požuda, seksualna nezasitnost; **erotoman,** -āna — nezasitni ljubavnik, seksualni manijak, ženskar, »suknjaroš«; *žen.* **erotomanka;** *isp.* nimfomanka; **erotistkinja** — žena koja obrtimice prodaje svoje ljubavne usluge; **erotopatija** (*isp.* patija) — opći naziv za sve abnormalnosti spolnog nagona.

erozija *lat.* (*isp.* erodirati) *geol.* 1. izjedanje, izglodavanje, izlokavanje; proces trošenja, razaranja zemaljske kore djelovanjem vode, leda, vjetra *(rȉječnā, ledenjačkā i eolskā erozija)*; 2. *med.* površinsko izjedanje sluzne opne; 3. *tehn.* razaranje površine tehničkih objekata pod djelovanjem elektriciteta ili atmosferskih pojava; *prid.* **erozionī; erozīvan,** -vna, -vno — 1. koji vrši eroziju; 2. koji nastaje erozijom.

E. R. P. — *krać za engl.* European Recovery Program (*čit.* juropien rikoveri prougram) — Program evropske rekonstrukcije: službeni američki naziv (ožujak 1948) plana za pomoć Evropi, prije nego je općenito nazvan Marshallovim planom.

erpreser *njem.* (Erpressung — iznuđivanje) iznuđivač, ucjenjivač, »istiskivač novaca« (Krleža).

errando discimus *lat.* na pogreškama učimo.

erranti viam monstrato *lat.* zalutalom čovjeku pokaži put!

errare humanum est *lat.* (*akc.* erāre humānum ēst) »griješiti je ljudski«, tj. svatko može zgriješiti; nitko nije bez pogrešaka.

errata *v.* erata; **errata corrige!** (*akc.* erāta korige) — ispravi pogreške! (*isp.* korigirati).

erste *v.* gaelski jezik.

ersted, *2. mn.* ērstedā — jedinica jakosti magnetskog polja; znak Oe (prema imenu danskog fizičara Oersteda, 1777. do 1851).

ertebele (*orig.* ertebölle) naziv za nordijsku kulturu između mezolitika i neolitika.

erudicija *lat.* (erudire — »izvući iz divljaštva«, poučavati, obrazovati) duboka učenost, načitanost; opsežno znanje iz nekog područja nauke; naobraženost, izobraženost; **erudīt,** -íta — čovjek velika znanja koji vlada velikom erudicijom; znalac, učenjak; *isto i* **erudita,** -íte.

eruirati, -uīrām *lat.* (eruere — iskopati, izrovati) istražiti, pronaći, shvatiti, dokučiti, iznijeti na vidjelo.

eruktacija *lat.* (eructare — bljuvati, rigati) podrigivanje; *isto i* **erukcija; eruktirati,** eruktīrām — podrigivati se; *isto i* **eruktovati,** -ujem.

erupcija *lat.* (erumpere — prodrijeti, provaliti; provreti; izbaciti) provala; riganje, izbijanje, prodor; silovito i naglo izlaženje, osobito raznih tvari iz utrobe zemlje, npr. kod vulkana, izvora nafte; *glag.* **erumpirati,** -rumpīrām — provaliti, nahrupiti, izbiti, prodrijeti; **eruptīvan,** -vna, -vno — 1. *geol.* izrigan, vulkanski, koji potječe od erupcije; 2. *prenes.* koji lako plane, rasplamtljiv, goropadan, nagao, neobuzdan, raspaljiv, razdražljiv, eksplozivan.

ervahi *v.* ervaile.

ervaile *tur.-ar.* (ervahi) isti istijacati, puki, »goli«, »pljunūtī«.

ervakat *v.* hervakat.

ervedžija *v.* erbab.

Ervin *germ.* »prijatelj vojske«; *žen.* **Ervina.**

erza *v.* evza.

erzac, *2. mn.* ērzācā *njem.* (ersetzen — nadomjestiti, nadoknaditi) nadomjestak, zamjena,

roba koja se — osobito u ratno doba — prodaje mjesto prave robe.

erzak, -aka *tur.* (erzak) hrana, jelo, namirnice.

erzoval *v.* arzohal.

es — *muz.* kromatski sniženi ton *e.*

es — naziv za slovo *s.*

Es — znak za *ajnštajnij* (einsteinium).

esab *v.* hesap.

Esad *tur.* »sretni«.

esaflija *tur.* (*isp.* insaf) dobrodušno čeljade, duševan čovjek.

esānija *tur.* pohvalnica, pohvalno pismo.

esap *v.* hesap i sl.

esaul *turkm.* oficirski čin u predrevolucionarnim ruskim kozačkim vojnim formacijama koji je odgovarao činu kapetana.

Es bildet ein Talent in der Stille *njem.* (*čit.* ajn... štile) Talent se razvija u tišini (Goethe, *Torquato Tasso,* citat kod Matoša).

escajg *njem.* (Esszeug) pribor za jelo (žlice, vilice, noževi).

escamoteur *v.* eskamoter (Šenoa).

escimer *njem.* (Esszimmer) blagovaonica (Krleža)

Escorial *španj.* (*čit.* Eskorjal) dvorac kraj Madrida, »samostan, palača i panteon španjolskih kraljeva, sagrađen u XVI. stoljeću« (V. Vinja).

escroc *franc.* (*čit.* eskrōk) lupež, lopov, varalica, lihvar (Krleža).

escudo *v.* eskudo.

ESE — međunarodna skraćenica za *istok--jugoistok* (East-South-East).

esedar, -ara *lat.* (essedarius, od essedum — galska bojna kola na dva kotača) u starom Rimu prvotno naziv za galske i britanske borce na kolima, a kasnije za vrstu gladijatora koji su vrtoglavo ubacivani u arenu da se bore protiv onoga na koga prvog naiđu.

esēj, -eja *franc.-engl.* (essai, essay) literarni pokušaj; crtica, ogled; popularno pisana rasprava u biranoj formi o predmetima bilo kojega područja koja ne iscrpljuje stvar do kraja; **esejistika** — skup karakteristika književnog roda u kojem preteže pisanje eseja; **esejist(a)** — pisac esejā (naučnih, historijskih, kritičkih, publicističkih); *žen.* **esejistkinja;** *prid.* **esejistički** — 1. koji pripada esejistima; 2. koji je na način eseja; **ballon d'essai** *v.* balon (pokusni...).

Eseker, *njem.* (Essek — Osijek) Osječanin; *žen.* **Esekērka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **esekerskī,** -ā, -ō.

Eselsheim *njem.* (*čit.* Ezlshajm) »magareći dom«; tako Matoš zove svoj rodni *Tovarnik* očito po analogiji na *tovar,* tj. magarac, (u pismu Otonu Krausu; *isp.* Sabrana djela A. G. M. XIX, 212).

esēn, -ena *hebr.* (haššaim — šutljivci) pripadnik starožidovske sekte u doba Kristovo; eseni su zabacivali privatno vlasništvo, novac, obitelj i suzdržavali su se od uživanja mesa; naučavali su besmrtnost duše i predestinaciju *(v.).*

esenc, *2. mn.* esencā *lat.* (esse — biti) 1. jak ocat; 2. koncentrirani preparat za pravljenje napitaka (likera); **esencija** (essentia) — 1. bitnost, bit, bivstvo, suština, glavni sadržaj; 2. najvažniji sastavni dio izvađen iz droga; 3. ekstrakt od voća, plodova; npr. *octena esencija* (= octena kiselina); 4. mirisna hlapljiva ulja koja se dobivaju iz biljaka putem destilacije; **esencijālan,** -lna, -lno — bitan, bivstven, suštinski; **esencijalizam,** -zma — pravac u suvremenoj američkoj filozofiji koji teži da održi dostignuća zapadnjačke kulture; **esencijalist(a)** — pristaša, poklonik esencijalizma; *prid.* **esencijalistički,** -ā, -ō.

eser, *2. mn.* eserā *tur.* (eser) 1. biljeg, znak, trag; 2. djelo, plod, posljedak, učinak.

eseri *(mn. m. roda)* — prema kratici SR (= socijalni revolucionari) — pripadnici jedne političke stranke u Rusiji koji su se istakli svojim nepomirljivim držanjem prema boljševicima.

esesovac, -ovca, 5. esesovče, *2. mn.* esesovācā — pripadnik najkrvavije njemačke fašističke organizacije SS (*izg.* es-es) = Schutzstaffel (*čit.* šucštafel) — zaštitni odred.

Eshaezija — podrugljiv naziv za staru Jugoslaviju; potječe iz doba kad se država službeno zvala *Kraljevina SHS* (*čit.* es-ha-es, tj. Srbi, Hrvati, Slovenci) (Krleža, Dončević).

eshatokol *grč.* (eschatos — posljednji) pojam protivan od protokol, dakle: svršetak, kraj, konac.

eshatologija *grč.* (eschatos — posljednji, krajnji + lógos — riječ, govor) religiozno učenje o posljednjim stvarima čovjeka, kao što su »život poslije smrti«, »smak svijeta« i dr.; *prid.* **eshatološkī** — posmrtni, zagrobni.

Eshil — veliki grčki dramatičar iz 6—5. st. pr. n. e.; osnivač atičke tragedije.

Eshīn, -ína — atenski govornik iz 4—3. st. pr. n. e.; bio je protivnik slavnog Demostena i pristaša Filipa Makedonskog.

Es ist des Lernens kein Ende *njem.* (*cit...* kajn...) Učenju nikad kraja (Schumann, muzičar).

eskádra, *2. mn.* eskādrī *franc.* (escadre) 1. pomorska strategijska jedinica, sastav ratnih brodova istog ili različitog tipa koji čine jednu cjelinu pod zapovjedništvom admirala; 2. cjelokupna vojna sila jedne manje države; 3. viša jedinica ratne avijacije; **eskadrila,** *2. mn.* eskadrílā (escadrille) 1. potformacija ratne avijacije koja se sastoji od jednog ili više jata aviona; 2. malena potformacija ratnih brodova; **eskadrōn,** -óna (escadron) organizaciono-taktička jedinica konjice koja odgovara četi u pješadiji; kod Krleže *i* **eskadróna** *(ž. roda); prid.* **eskadrōnskī.**

eskalácija *franc.* (*isp.* escalader — penjati se, uspeti se) penjanje; uspon po stupnjevima, stupnjevanje, stepenovanje; juriš na kulu uz pomoć ljestava, a u najnovije vrijeme i svaki vojnički napadaj, u krajnjem značenju isto što i invazija *(v.);* **eskalada** — penjanje na bedeme po posebnim ljestvama za juriš; **eskaladirati,** -ladīrām — popeti se na bedem po jurišnim ljestvama; *isto i* **eskalírati,** eskalīrām, no taj se glagol u novije vrijeme sve više upotrebljava u značenju: izvršiti napadaj, provesti invaziju; **eskalātor** — stepenice koje se neprestano pomiču (npr. u metrou ili u velikim trgovačkim kućama), uzvlak.

eskamotáža *franc.* (escamotage) vješto izvedena krađa, trik, »kunst«, sljeparija, opsjena; **eskamotēr,** -éra, 5. ēskamotēru (escamoteur) 1. opsjenar, sljepar, magičar, mađioničar; 2. lupež, lopov; **eskamotírati,** -motīrām — vješto sakriti što; učiniti da nešto iščezne; zavarati kome oči; zabašuriti; neopazice smotati, ukrasti; zaslijepiti, opsjeniti.

eskapada *franc.* (escapade) 1. pogrešan skok; skok (konja) u stranu; 2. *prenes.* obijestan pothvat; nestašluk, lakomislenost, nepromišljen čin, budalaština.

eskapìzam, -zma *engl.* (escape) »bijeg od života«, »traženje smirenja«, spašavanje (od odgovornosti), bijeg iz stvarnosti, »odlazak do nekih imaginarnih podneblja, zvjezdanog neba i sunčanih otoka« (M. Matković, *Tigar*), oslobađanje iz zbilje svakodnevlja i bijeg »put daleke začarane zemlje«... (M. Matković, *General i njegov lakrdijaš*); *prid.* **eskapistīčkī.**

eskárpa *franc.* (escarpe) 1. zemljani nasip, podzidani strmi nagib u tvrđavnom sistemu; 2. »vučja jama«, tj. iskop u tlu za sprečavanje napredovanja neprijateljskih tenkova; *isp.* škarpa.

eskarpíne *(mn. ž. r.) franc.* (escarpin) 1. cipele za ples; 2. nekadašnja muška nošnja: kratke hlače, svilene čarape i niske cipele.

eskarpmān, -ána *franc.* (escarpement) strmina, stȑmēn, okomit obronak brda; *isp.* eskarpa.

eski *prid. indekl. tur.* (eski) 1. star; starinski, drevan; 2. pohaban, istrošen, iznošen, zastario; **eskìdžija** — obrtnik koji se bavi krpežom, »krpo«; **eskija,** *2. mn.* ēskījā — starudija (u nar. pjesmi: stara potkova).

Eskīm, -íma (eskimo — u jeziku Algonkvin-Indijanaca »onaj koji jede sirovo meso«; Eskimi sami sebe zovu »inuvit« = čovjek, narod) — pripadnik lovačko-nomadskog naroda uz sjeverne rubove Amerike, na Aljaški, Grenlandu; *žen.* **Eskīmka;** *prid.* **eskīmskī.**

eskiváža *franc.* (esquiver — izbjeći) u boksu; izraz za pokrete tijela kojima boksač izbjegava udarce svoga protivnika; *glag.* **eskivírati,** eskivīrām — vješto se ukloniti protivnikovu udarcu, varkom tijela izmaći napadaču, izbjeći, ugnuti se.

eskíza *franc.* (esquisse) skica, prethodno brzo nabačeni crtež slike i sl.; površni nacrt nekog djela.

eskompt; eskont *v.* diskont; **eskontírati,** -skontīrām *v.* diskontirati; *isto i* **eskontovati,** -ujēm.

Eskorìjāl, -ála *v.* Escorial.

eskórta, *2. mn.* ēskorātā *franc.* (escorte) 1. oružana pratnja radi zaštite ili nadzora odn. iz počasti 2. skup ratnih brodova koji prate i zaštićuju trgovačke brodove; *prid.* **eskortnī; eskortēr,** -éra — ratni brod određen za pratnju trgovačkih brodova; **eskortírati,** -skortīram — 1. pratiti koga s oružjem radi zaštite, nadzora i sl.; 2. pratiti trgovačke brodove radi zaštite od neprijateljskih brodova, podmornica ili aviona; *isto i* **eskortovati,** -ujēm.

eskúdo, eskuda, *mn.* eskūdi *i* eskūdosi *port.* (escudo) novac u Portugalu (sadrži 100 centavosa; 1000 eskuda — 1 conto) i Čileu; ime odgovara našem starom nazivu *škuda (v.).*

Ȅskulap, Ȅskulapa (*akc. i* **Eskúlap,** -āpa, 5. Eskulāpe) — 1. u rimskoj mitologiji bog liječnika (*grč.* Asklepios); 2. *iron.* **(eskulap, eskulāp)** liječnik.

eskulīn, -ína *franc.* (esculine) gorki sastojak u kori i plodu divljega kestena.

eslingeri *(mn. m. roda)* (naziv po njem. industrijskom gradu Esslingenu) — vrsta vrlo čvrstih i gustih drvenih zastora na prozorima, »rebrenice«.

Esma *tur.* »ime« (i služi kao žensko ime).

Esmarhov povez (po imenu njem. kirurga Johanna Friedricha Esmarcha, 1823—1908) — elastičan zavoj kojim se nadvezuje ozlijeđeno mjesto da bi se spriječilo krvarenje.

esmer *prid. indekl. tur.* (esmer) crnomanjast, garav, crn.

Esmeralda *španj.* »smaragd«.

esnaf, -afa *tur.* (esnaf) isto što i ceh, rufet; *prid.* **esnafskī; esnaflija** — član ceha, ugledan obrtnik, poštovan zanatlija, čestit majstor.

espada *španj.* (espada) 1. mač; 2. espadom oboružani borac s bikovima; **espadilja,** *2. mn.* espadilja — mali mač; **espadron,** -ona — školsko oružje za učenje mačevanja — slično sablji — kojim se bode i siječe.

espadrila, *2. mn.* -ila *španj.* vrsta lagane ljetne obuće (prvotno) od vlakana trave esparto *(v.)*.

España *španj.* (*čit.* Espanja) Španija, Španjolska.

espap, -apa *tur.* (espap, esvab, esbap — odijela) roba, predmet trgovine, oprema, odjeća.

esparto *španj.* afričko kovilje, trava što raste po Španiji i sjevernoj Africi; upotrebljava se za proizvodnju pletene robe, papira, vlakana za konope i sl.

esparzeta *franc.* (esparcette) vrsta djeteline iz porodice lepirnjača, grahorak.

esperanto *lat.* (sperare — nadati se) umjetni međunarodni jezik koji još nije polučio veće rasprostranjenosti, ali se, osobito u naše vrijeme, širi više od svih ostalih umjetnih jezika (tvorac L. L. Zamenhof 1887); *prid.* **esperantskī; esperantist(a)** — pristaša esperanta; *žen.* **esperantistkinja;** *prid.* **esperantistički; esperantido** — varijanta esperanta, pojednostavnjeni esperanto; *isp.* ido.

espirando *tal. muz.* izdišući, umirući.

esplanada *španj.-franc.* (esplanade — polje, trg) 1. slobodan ravan prostor ispred velikih građevina ili tvrđava; 2. *vojn.* krov na grudobranu.

espressivo *tal.* (*čit.* espresivo) *muz.* izražajno.

espresso (*čit.* espreso) *tal.* (izričit, naročit; jasan; brz) naziv za male restorane u kojima se brzo poslužuje (espresso-kava).

esprī, -ija *franc.* (esprit) duh, duhovitost, oštroumlje, dosjetljivost, smisao nečega.

Esq. — *skrać. za* **Esquire** *engl.* (*čit.* iskvajer) doslovno »vitez, štitonoša«; titula kod Engleza koja se upotrebljava kao npr. kod nas nekad »blagorodni gospodin« (piše se iza imena i prezimena).

esrar, -ara *tur.* (esrar) tajna (katkada znači i »hašiš«, tj. tajno narkotično sredstvo).

ESRO — skrać. za engl. *European Space Research Organization* — Evropska organizacija za svemirska istraživanja, osnovana 1962. sa svrhom suradnje na području svemira u miroljubive svrhe (Belgija, Danska, Francuska, Holandija, Italija, SR Njemačka, Španija, Švedska, Švicarska, Velika Britanija).

essai *v.* esej.

Est[1] *franc.* istok

Est,[2] *2. mn.* Esta *v.* Estonija.

establishment *engl.* (*čit.* isteblišment) društvena grupacija koja je stekla stanovite privilegirane pozicije i ljubomorno ih čuva; pripadnost takvome »visokom društvu«.

estafeta *v.* štafeta.

estakada *španj.* (estacada — stup, kolac, motka) 1. pod na stupovima ili ukrštenim potpornjima koji se gradi na onim mjestima gdje treba istovariti velik teret ili izvršiti utovar odn. istovar u visini; na estakadu se metnu tračnice za vagone ili vagonete (kraj rudnika) koji prevoze rudu ili ugljen; estakade se grade i za željezničke pruge koje se — iznad cesta — polažu na njih; 2. drveni gat na plitkom mjestu, određen za pristajanje brodova; 3. podvodni balvani kojima se pregrađuju rijeke i morski prolazi da bi se spriječio put neprijateljskim brodovima za vrijeme rata; 4. općenito: ograda od drvenih stupova; branik protiv leda na uzvodnoj strani mostovnog stupa.

estamp *franc.* (estampe — snimka) otisak sa gravire (gravirane na mjedi ili na čeliku); bakrorez; izrezana željezna ploča.

estampida *franc.* 1. pjesma nešto življa od balade; 2. vrsta plesa u srednjem vijeku (plesač i jedna ili dvije plesačice).

estancija *španj.* (estancia — stanica) južnoamerička farma, asjenda, hacienda, posjed, dobro, imanje, salaš i sl.; **estancijero** — posjednik estancije.

estar *v.* ester.

estavela *franc.* (estavelle) otvor ili ponor u kršu u koji za vrijeme suše voda ponire, a u vrijeme kišnog razdoblja iz njega izbija.

Est deus in nobis, agitante calescimus illo *lat.* (*čit.* ... kalescimus...) Bog je u nama, i kad se on pokrene, mi se ožarujemo zanosom, tj. zahvati nas stvaralačko nadahnuće (Ovidije u vezi sa stvaralačkom moći u čovjeku).

ester — *kem.* spoj kiseline s alkoholom, »složeni eter«.

Estera *perz.* (stareh — zvijezda) lijepa Židovka kojoj je uspjelo da postane žena perzijskoga kralja Kserksa (Ahasvera); tako je došla u mogućnost da spasi svoj narod od pokolja koji su zasnovali neki moćni Perzijanci; njoj u počast slave Židovi blagdan *Purim.*

esteticìzam, -zma (*isp.* estetika) jednostrani životni nazor po kojemu se sve promatra sa estetskog gledišta (Begović); *isto i* **estetizam,** -zma.

estetika, 3. -ci *grč.* (aisthanomai — osjećam, opažam) 1. filozofska disciplina o umjetnosti i o umjetničkom stvaralaštvu, osobito o ljepom u tom stvaralaštvu; 2. osjećaj za lijepo, profinjenost, ukus; ljepota, sklad, lijep izgled; *prid.* **estetičkī; estetičar** *i* **estetik** — tko se bavi estetikom kao naukom; **estet,** -eta — čovjek profinjena ukusa koji sve promatra sa stanovišta estetike; bel-esprit, šengajst; *isto i* **esteta;** *prid.* **estetskī** — ukusan, lijep, koji odgovara načelima estetike, dostojan, pristojan, profinjen; *isto i* **estetičan,** -čna, -čno; *izv.* **estetičnost,** -osti; **estetizírati,** -ìzīram — baviti se estetikom, nastojati u svemu pronaći ili svemu dati obilježja ljepote, uljepšavati, oplemenjivati, zanositi se za lijepim, idealizirati.

esteziologija *grč.* nauka koja proučava osjete i osjètne organe.

esteziometar, -tra *grč.* (aisthanomai — osjećam, opažam + metron — mjera) *med.* sprava za ispitivanje pojedinih osjeta (npr. opipa, boli i sl.).

estimacija *lat.* (aestimare — cijeniti, procijeniti) procjena; **estimírati,** -stìmīrām — cijeniti, procijeniti nešto, osjeći, odrediti vrijednost; uvažavati.

est modus in rebus *lat.* (*akc.* ēst mōdus in rēbus) sve ima svoju mjeru (Horacije).

estofado *španj.* slikanje, vezenje na zlatnoj podlozi, primjena polikromiranja i pozlate kod slikanja haljīnā i draperījā na drvenim kipovima.

Estomihi *lat.* drugi naziv za nedjelju Quinquagesima (*v.*) u katoličkoj crkvenoj godini, prema jednom psalmu koji počinje gornjim riječima (u prijevodu: Budi mi... snažna stijena...).

Estònija (Estonska SSR) — republika u sjeverozapadnom dijelu SSSR, glavni grad Tallin (od 1919. do 1940. bila je Estonija samostalna republika); **Estònac,** -nca, 5. Estònče, 2. *mn.* Estōnācā (*zovu ih i* Esti; to je narod ugrofinske grupe); *žen.* **Estònka;** *prid.* **estònskī.**

estote sapientes (gementes) sicut serpentes et taciti sicut columbae *lat.* (*čit.* ...sìkut... kolümbe) budite mudri (savitljivi) kao zmije i šutljivi kao golubice (tj. pazite kako se vladate i što govorite, postupajte lukavo i obzirno).

estrada *franc.* (estrade — put, cesta, *isp.* strada) 1. podij, uzvišenje, pozornica, bina; 2. u širem smislu estradom se zovu male forme umjetnosti, koncertno-kazališne priredbe; *prid.* **estradnī.**

estragon, -ona *franc.* (*lat.* Artemisia dranunculus) biljka iz porodice glavočika, kojoj se mladi izdanci upotrebljavaju kao hrana i začin; naši izrazi: troskotnjača, velika salata, tarkanj, zubovac, kozalac, zmijska trava.

estrangela *grč.* (strongylos — zaokružen, svinut) najstarije sirijsko pismo, vrlo lijepo, zaobljenih oblika (4. i 5. st. n. e.).

estrapada *franc.* (estrapade) 1. mučenje, mučila, »instrumenti« inkvizicije, vrsta vješala za istezanje udova; *isp.* čengele; 2. vrsta akrobacije.

estrogen *grč.* (*isp.* estron) isto što i *erogen.*

estromanija *v.* erotomanija.

estron *grč.* (oistros — strast) hormon koji pobuđuje strast, požudu.

estrus *lat.* (oestrus) skup promjena u ženkī sisavaca u doba parenja; *isp.* estron.

estuārij, -ija (*pored* **estuarijum**) *lat.* (aestuarium *od* aestus — ključanje, vrenje; žar, pripeka) 1. niska, plitka obala koja je za vrijeme plime pod vodom, a za vrijeme oseke zamuljena; 2. zaljev prirodni ili umjetni; lido; 3. ljevkasto ušće velike rijeke (za razliku od delte, *v.*); 4. prostorija za znojenje u kupalištima (*isp.* dampfbad).

estuozan, -zna, -zno *lat.* (aestuosus) strastven, raspaljiv, žustar, plahovit.

ešafot *franc.* (echafaud — skela, tribina) gubilište, stratište.

ešak, eška *tur.* (ašk) uzbuđenje, zanos, ekstaza, ushit.

ešala *njem.* (essen — jesti + Schale — šalica,

posuda) posuda za jelo, osobito vojnička »porcija«.
ešalon *v.* ešelon.
ešaljka *v.* ešala.
ešarpa *franc.* (écharpe) 1. širok trak preko ramena koji se veže na drugom boku; lenta; 2. službeni ili paradni oficirski pojas; 3. bandaža, zavoj za rane; *isp.* šarpija.
ešek, *mn.* -ci, 2. ešekā *tur.* (ešek) magarac; **ešekluk,** *mn.* -ci — magareština, oslarija, budalaština, glupost.
ešelon, -óna *franc.* (échelon — prečaga na ljestvama; stupanj) 1. *vojn.* a) dio ratne formacije; drugi ešelon postavlja se iza prvoga, ili stepenasto na njegove bokove itd.; b) na maršu dio kolone koji slijedi u nekom razmaku za drugim dijelom; 2. svaki vojnički transport željeznicom; svaki vojnički vlak; 3. u širokom smislu — kompozicija vlaka s ljudima ili tovarom koja ima određen cilj; **ešelonírati,** -lonīrām — rasporediti neku cjelinu po dubini (a ne po liniji) fronte; **ešeloniran** — izveden u ešelonima, tj. u uzastopnom djelovanju manjih grupa npr. aviona u stanovitim vremenskim razmacima na jedan cilj ili na više ciljeva koji u užem rajonu čine jednu taktičku cjelinu.
ešk *v.* ešak
ëška *tal.* (esca) meka, mamac, vabac (na udici); *isp.* ješka.
eškenaz, -áza *v.* aškenaz.
ëškerica *tur.* (*isp.* ešek + arizi — nezgodan) kržljavac (čeljade, živinče).
ëškija, *2. mn.* eškījā *tur.* (eškija — razbojnik; odmetnik) 1. turski naziv za sudionike bosanske bune 1876—1878. i za srpske dobrovoljce 1876. na Drini; 2. uopće odmetništvo, ustanak, buna; 3. kontrabanda; kriomčarena roba, osobito duhan; kriomčari, šverceri; 4. lukavac, prepredenjak, sebičnjak.
ëškīle *tur.* (*isp.* ešak) rado, drage volje, s ljubavlju (nešto za drugoga učiniti).
eškucija *lat.* ovrha, izvršenje; *isp.* egzekucija.
eškuna *tur.* nazdravlje, uzdravlje, živio (pri nazdravljanju).
ëškut *mad.* (esküdt — zaprisegnut) seoski sudac, porotnik; zapovjednik, komandant.
ešofírati, -šofīrām *franc.* (échauffer — zagrijati) naljutiti, razjariti, uzrujati; **ešofírati se** — ljutiti se, uzrujavati se; razjariti se, »pasti u vatru«.
ešraf, -áfa *tur.* (ešraf) odličnici, plemstvo, aristokracija, prvaci.
Ešref *tur.* »veoma cijenjeni, ugledni, poštovani«; *žen.* **Ešrefa.**

ëštar, ëštra *tal.* (estro) časovito raspoloženje, oduševljenje; pjesničko nadahnuće (D. Ivanišević).
et *lat.* i (u naslovima tvrtki piše se kraticom srednjovjekovne gotice &).
ET — automobilska oznaka za *Egipat.*
Eta (*grč.* Oitē) gora u Tesaliji, na kojoj se spalio Heraklo.
eta — sedmo slovo grčkog alfabeta (u starini se čitalo kao dugo **e**, a kasnije kao **i**: *isp.* etacizam *i* itacizam).
etablírati, -tablīrām *franc.* (établir) 1. namjestiti; osnovati; zavesti posao, dućan, tvornicu; otvoriti trgovinu; 2. utvrditi, učvrstiti, utemeljiti, dokazati; udomiti, opskrbiti, opremiti; **etablírati se** — nastaniti se, namjestiti se, okućiti se; udomaćiti se, ustaliti se; **etablisman,** -ána (établissement) 1. uređenje; osnivanje, uvođenje, smještavanje; 2. poduzeće, ustanova: otmjena restauracija, lokal s blistavim uređajem (Begović).
etacìzam, -zma — čitanje grčkog glasa *eta* (η) kao *e* (a ne kao *i*), npr. *Atena* a ne *Atina;* *v.* itacizam.
etad, *gen.* etádi *tal.* (età) dob, godine života.
etalon,[1] -óna *franc.* (étalon) 1. precizno napravljen uzorak mjera koji služi za provjeravanje istih takvih mjera koje su u upotrebi (npr. etalon mjere za dužinu — metar); pramjera, osnovna mjera; 2. podloga (zlatna; kao mjerilo za vrijednost novca); 3. *v.* kalibar.
etalon,[2] -óna *franc.* ždrijebac, pastuh, ajgir.
etalonírati, -lonīrām — dovesti u sklad s etalonom, baždariti.
etamin, -ína *franc.* (étamine — platno za sita, cjedila) 1. tanka, laka tkanina za ženske haljine; 2. rijetko tkanje od strune, svile ili pamuka za zastore.
etan, -ána *grč.* (aithō — gorim) bezbojna zapaljiva plinovita tvar koja se nalazi u rasvjetnom i naftenom plinu.
etapa, *2. mn.* etápā *franc.* (étape) 1. točka na kojoj vojske u maršu ili pojedine vojne osobe mogu dobiti hranu, noćište i liječničku pomoć; 2. mjesto odmora pri prebacivanju nekih trupa ili odreda, a također i udaljenost između takva dva mjesta; 3. područje neposredno iza prostora vojnih operacija; 4. *sport.* određeni dio razmaka u sportskim takmičenjima; 5. *prenes.* dio vremena u razvoju nekog kretanja, faza u nekom razvojnom procesu; *prid.* **etapnī; etapno pučanstvo** — narod u području gdje se vode ratne operacije (Krleža).

ètar, ètra *i* **èter**, ètera *(v.)*.

ètat[1] *franc.* (*čit.* età) 1. država; 2. budžet, proračun; 3. brojno stanje; pa stanje uopće, popis, iskaz, a u nekim se slučajevima, kao npr. u šumarstvu, razvio ponašen oblik **ètāt**, *gen.* etáta sa značenjem: površina šume određena za sječu; **etatìzam**, -zma — državotvorstvo, državni socijalizam; posezanje države u privatnopravne odnose; **etàtist(a)** — pristaša etatizma; *prid.* **etatističkī; etatizácija** — podržavljenje, podruštvovljenje; **etatizírati**, -tizīrām — 1. podržaviti; prevesti u državnu svojinu ili upravu; 2. utvrditi stavke prihoda i rashoda u budžetu; *isto i* **etatizovati**, -ujēm.

ètat[2] *v.* etád.

ètats-généraux *franc.* (*čit.* età ženerō) »opći staleži«, državni staleži (francuski staleški sabor u doba kraljevstva).

etáža *franc.* (étage) kat, sprat, boj; *isto i* **etáž**, -áža *(m. roda); prid.* **etážnī; etážnā svojìna** — vlasništvo kuće podijeljeno po katovima gdje svaki kat može biti vlasništvo drugoga.

etažèra *franc.* (etagère) polica, stalak s policama; *isto i* **etažèr**, -èra *(m. roda) pored* **etažèrka**, 3. -ci, *2. mn.* -kī.

etc. — *skrać. za lat.* et cetera (*akc.* et cètera) = i drugo, i ostalo, i tako dalje.

et consortes *lat.* (*čit.* konzōrtes) i drugovi, i ortaci; *isp.* konzorcij.

Et cum spiritu tuo *lat.* I s duhom tvojim (u katoličkoj liturgiji odgovor na zapjev *Dominus vobiscum*) (Krleža).

eté, -éa *franc.* (étai — potporanj, podupirač, oslonac) plesna figura u kadrili *(v.)*.

ètek, *mn.* -ci, 2. ètekā *tur.* (etek) skut, krilo.

etelìzam, -zma *grč.* (ethélō — hoću) *v.* voluntarizam.

Eteoklo *grč.* (Eteoklēs) sin Edipov i Jokastin, brat Antigone, Izmene i Polinika; nagodio se s bratom da će svaki vladati po godinu dana, no kad je njegov rok izminuo, nije htio odstupiti; to je dovelo do rata u kojem su braća jedan drugoga probola; i među zavojevačima na Tebu, u Polinikovoj vojsci, bio je jedan od prvaka također *Eteoklo,* no njegovo ime glasi u originalu *Eteoklos;* u našem jeziku oba oblika daju isti refleks, što stvara zabunu u čitanju drame *Sedmorica protiv Tebe* u kojoj Eshil opisuje spomenuti rat; *isp.* Polinik, Edip, Antigona i dr.

Eteokrećani (*grč.* Eteokrētes) pravi Krećani, narod neutvrđenog podrijetla, po tradiciji prastanovnici otoka Krete.

èter, ètera (*akc. i* **ēter**, ētera) *pored* **ètar**, ètra *grč.* (aithēr — čist, gornji zrak; nebo; svjetlo, vedrina; dah; dim) 1. hipotetična (pretpostavljena) sredina koja — navodno — ispunjava čitavo prostranstvo svijeta; toj zamišljenoj sredini pripisivala se u 19. st. uloga prijenosnika svjetlosnih (uopće elektromagnetskih) djelovanja; pokušaji da se elektromagnetske pojave opišu s gledišta pojma etera, naišli su na mnoga protuslovlja i suvremena ih je fizika napustila; 2. *prenes.* nešto vrlo visoko, velika (nedostižna) visina, prostor bez uzduha, praznina; 3. *kem.* niz organskih spojeva koji se sastoje od dva (jednaka ili različita) radikala, međusobno vezana atomom kisika; razlikuju se prosti i složeni eteri; eter služi za hlađenje, za priređivanje kolodija, za narkozu itd.; *prid.* **èterskī, ēterskī** *i* **ètarskī; etèričan**, -čna, -čno — 1. svojstven eteru; 2. hlapljiv; koji hlapi; isparljiv; 3. *prenes.* lagan, fin; nježan, proziran, tanan, prozračan, **etèrična ùlja** — zajednički naziv za hlapljive tvari jakog i karakterističnog mirisa (ima ih u biljkama, npr. ružino ulje, lavendulino ulje, metvičino itd.); *izv.* **etèričnost**, -osti.

eternīt, -íta *lat.* (aeternus — vječan) građevna smjesa od cementa i azbesta za pokrivanje krovova.

eternizírati, -izīrām *lat.* (aeternus — vječan) učiniti vječnim, ovjekovječiti; *isto i* **eternizovati**, -ujēm.

eteromànija *grč.* (*isp.* eter — 3) narkotiziranje, tj. drogiranje eterom kao strast; *izv.* **eteromàn**, -ána; *žen.* **eteromànka.**

etèzije *(mn. ž. r.) grč.* (étos — godina) jedan od naziva za pasatne vjetrove (*v.* pasati).

Ethem *v.* Edhem.

Etiam tu, mi fīli *lat.* (*čit.* ecijam...) I ti, moj sine (riječi umirućeg Julija Cezara kad je među svojim ubojicama ugledao i svoga miljenika Junija Bruta; upotrebljavaju se i danas, kad nešto spočitavamo nekome od koga bismo to najmanje očekivali.

etičan i sl. *v.* etika.

etída *franc.* (étude) 1. *v.* studija; 2. naziv muzičkih komada koji imaju bilo čisto pedagoške ciljeve (postizavanje tehnike), bilo ciljeve virtuoznosti.

etija *v.* etui.

ètika, 3. -ci *grč.* (ēthos — običaj, navada, značaj, ćud) — nauka o moralu; ima zadatak ne samo da nas upozna s tim što je moral, koje su njegove osnovne komponente, nego i da zauzme kritičko stanovište prema

postojećoj moralnoj praksi: zadatak etike nije samo u tome da ukaže na sva različita gledanja ljudi, nego i da izvrši vrijednosnu ocjenu i da ukaže na prave i istinske vrijednosti; kritičko-filozofska etika treba da pokaže ne toliko kakve moralne sudove ljudi donose, nego i kakve treba da donose o određenim karakteristikama i postupcima; za etičara nije težište u opisu i analizi već postojećih normi, nego i u pronalaženju novih; *prid.* **etičan,** -čna, -čno — koji se odnosi na etiku; *u običnom govoru:* koji je čestit, moralan, ćudoredan, koji razlikuje dobro od zla i sl.; *isto i* **etičkī; etičkī dativ** — *gram.* dativ kojim se izriče osjećaj prema onome s kim se govori ili prema onom o čemu se govori (Nju *mi* pita gromovnik Ilija...; Gdje li si *mi*, kako li si *mi*...).

etikecija *v.* etiketa — 1.

etiketa *franc.* (etiquette) 1. strogo utvrđeni red i način otmjenog i ukočeno-udvornog društvenog ophođenja; 2. znak, natpis, cedulja na robi koja se lijepi na robu ili na njezin omot, s naznakom imena, cijene i sl.; **etiketírati,** -ketīrām — 1. stavljati etiketu 2, markirati, označivati; 2. nadijevati (ime), nazivati, prozivati, atribuirati, titulirati, »častiti« porugama i sl.

etīl, -íla *grč.* (aitho — palim, gorim) jednovalentni radikal *(v.)* kojega ima u mnogim organskim spojevima; *prid.* **etīlnī; etilen,** -ena — plin bez boje, ukusa i mirisa, sastavni dio rasvjetnog plina; **etīl-klorīd** *v.* monokloretan.

etimologija *grč.* (*isp.* etimon + logos — riječ, govor) 1. *lingv.* određivanje podrijetla riječi i njezina srodstva s drugim riječima istog ili drugih jezika; 2. zastarjeli naziv odjeljka školske gramatike koji u sebi sadrži nauku o glasovima, o dijelovima govora i o tvorbi riječi: **pučkā etimologija:** nestručno tumačenje značenja riječi na temelju sličnosti ili istovetnosti naših riječi s tuđima bez obzira na suštinsku srodnost; velik »majstor« u pučkoj etimologiji bio je svojedobno glasoviti Sima Milutinović Sarajlija kojemu je *Muhamed* bilo *muha* i *med*, *Marko* mu je značilo *čovjeka koji mari* i sl.; pučka je etimologija i onda kad neki tumače da je moralno — »ono što se mora«, ili lojalno — »debelo« (tj. puno loja) i sl.; **etimolog,** *mn.* -zi — tko se bavi etimologijom, stručnjak u toj grani nauke; **etimološkī pravopīs** — pravopis koji pazi na korijen, na postanak riječi; *prot.* fonetski.

etimon *grč.* (etymos — istinski, pravi) osnovna riječ (iz koje se izvode ostale).

etiolizácija *franc.* (étioler — ispijati) oduzimanje svježine, boje, zelenila lišću; **etiolīrāni līst** — u botanici naziv za blijedi list bez klorofila *(v.)* koji je izrastao u tami; **etiolmān,** -ána (*franc.* étiolement) blijeđenje, kržljanje, slabljenje, izblijedjelost odn. zakržljalost biljke kad se ona uzgaja u prostoru bez svjetla; također i opadanje mogućnosti iskorišćivanja npr. neke rudne žile u rudniku.

etiologija *grč.* (aitía — uzrok, povod + logos — riječ, govor) 1. nauka o uzrocima nekoga reda pojava; 2. dio medicine koji se bavi istraživanjem uzroka bolesti; **etiološkī** — uzročan.

Etiopija država u sjeveroistočnoj Africi, poznata od pradavnih vremena (*grč.* Aithiopía); Abesinija, Habeš; glavni grad Adis Abeba; *prid.* **etiopījskī** *i* **etiopskī; Etiopljanin,** *mn.* Etiopljani; *žen.* **Etiopljānka.**

etīr, -íra *v.* eter (Tin Ujević).

etivāža *franc.* (étuver — sušiti; grijati u peći) pušnica; uređaj za steriliziranje suhih šljiva da se očuvaju od kvarenja; *isto i* **etivāžnica;** *glag.* **etivírati,** -tivīrām.

etmoīd, -ída *grč.* (ēthmos — sito + eīdos — lik, oblik) *anat.* sitasta kost, sitača.

Etna (*grč.* Aítnē, *lat.* Aetna) »vatrometna gora na Siciliji kojom je Jupiter poklopio svladanog giganta Tifeja (Typhoeus) ili Enkelada«, pisali su naši stari; Vergilije pak pjeva: »Kažu da brdina ova Enkelada pōd sobōm gnječi, | onoga koga je munja tek napola spržila negda, | silnom ga pritište snagom i diše iz dimnjaka vatrom. | Kada pak izmučen ovaj zažēlī promijeniti stranu, | ostrvo cijelo se strese, zatutnji i zadimi nebo«; i prije toga još: »Katkad oblačinu crnu uzvitlava dō neba Etna, | tmastim se ovija dimom i usjanim pepelom žari, | gomile plamena diže i zvijezde nebeske liže. | Katkada čitave stijene i brda iz utrobe riga, | pōd nebo rastopljen kamen visoko uzduhom baca, | a u dubinama mumlja i tutnji i kuha i ključā«; po drugim je pričama na Etni bilo sjedište boga »kovača« Hefesta odn. (rimskoga) Vulkana; *prid.* (u starim priručnicima) **etnānskī,** -ā, -ō.

etnarhija *grč.* (ethnos — narod + archō — vladam) namjesništvo, kneževina, pokrajina; **etnarh,** *mn.* -si, 2. ētnārhā — namjesnik u pokrajini, vladar nad pokrajinom,

knez; danas u novinstvu naziv za predsjednika republike Cipra.

etnički *grč.* (ethnikos — koji pripada narodu, narodni) narodnosni, po narodnosti; koji se odnosi na narod; povezan s pripadnošću nekom narodu, s njegovom kulturom; **etnički sastav** — sastav stanovništva po narodnostima; **etnik,** *mn.* -ci, 2. etnīkā *gram.* naziv za ime stanovnika nekog naseljenog mjesta ili zemlje, npr. *Zagrepčanin* je etnik od *Zagreb.*

etno... (*grč.* ethnos — narod) kao prvi dio složenice označuje vezu s narodom, narodnošću.

etnobiologija *grč.* nauka koja proučava biološka svojstva nekoga naroda.

etnocentrìzam, -zma *grč.-lat.* (etno... + centrum — središte) buržoaski nazor po kojemu je vlastita nacija centar svijeta, nacionalni individualizam; **etnocentrist(a)** — pristaša etnocentrizma; *prid.* **etnocentrìstičkī.**

etnofonija *grč.* (etno... + fōnē — glas) zajednički naziv za akustičko-muzičke i ritmičke pojave koje karakteriziraju govor i pjevanje stanovnika različitih krajeva i rasa.

etnogeneza (*akc. i* **-geneza)** *grč.* (etno... + genesis — postanak) proces postajanja i razvitka nekog naroda; *prid.* **etnogenetičkī.**

etnogonija *grč.* (etno... + gonē — rođenje) grana paleoetnologije koja nastoji rekonstruirati formiranje prethistorijskih rasa.

etnografija *grč.* (etno... + grafō — pišem) nauka koja opisuje i proučava materijalne, društvene i duhovne kulture pojedinih naroda svijeta; **etnograf** — tko se bavi etnografijom, stručnjak u toj grani nauke; *prid.* **etnografskī.**

etnoliza *grč.* (etno... + lysis — razlučivanje) studij načina na koji su se odvajale pojedine vrste i pojedine kulture iz starijih zajedničkih vrsta i kultura u stanovitim razdobljima; *prid.* **etnolìtičkī.**

etnologija *grč.* (etno... + logos — riječ, govor) narodoznanstvo; nauka koja proučava širenje ljudskoga roda po zemlji, njegovo podrijetlo i određuje plemensku i nacionalnu klasifikaciju i smještaj ljudi; **etnolog,** *mn.* -zi — tko se bavi etnologijom, stručnjak u toj grani nauke; *prid.* **etnološkī.**

etnomuzikologija *grč.* proučavanje muzičkog folklora (*v.*).

etnonim *grč.* ime naroda.

etno-park — kraće umjesto etnografski park, tj. ustanova gdje se u slobodnoj prirodi nalaze smještene kuće iz različitih etnografski zanimljivih krajeva, sa svim predmetima koji u te kuće spadaju, pa i s ljudskim figurama u odgovarajućim nošnjama.

etnopsihologija *grč.* proučavanje psihologije narodnih ili plemenskih zajednica.

ētnos *grč.* (ēthnos) narod, narodnost; narodnosnost, tj. skup svih oznaka koje neki narod čine narodom (nacijom).

etokracija *grč.* (*isp.* etika + krateō — vladam) vladavina etike, ideal državnog ustrojstva u kojem bi samo etički principi dolazili do izražaja u vladanju; *prid.* **etokratskī.**

etologija *grč.* (ēthos — običaj, navada + logos — riječ, govor) nauka o načinu života pojedinih organizama (npr. o ponašanju životinja u njihovoj sredini).

Eton (*čit.* Itn) grad u Engleskoj na rijeci Temzi nasuprot Windsoru; staro (osnovano 1440) aristokratsko sjedište školstva (čuveni etonski koledž).

ētos *grč.* (ēthos) moral, ćudoređe; karakter; običaj (*isp.* etika).

ētraf, -āfa *tur.* (etraf) strana, kraj, okolica.

Etrūrija — pokrajina u staroj srednjoj Italiji (današnja Toscana); *prid.* **etrūrskī; Etruščanin,** *mn.* Etruščani (*pored* **Etrurac,** -rca *2. mn.* Etrūrācā; *kod Begovića i pl.* **Etrūski**); *žen.* **Etruščānka;** *prid.* **etruščānskī;** pretpostavlja se da su Etruščani iz svoje pradomovine (a došli su negdje s Istoka) donijeli u Italiju (oko 10. st. pr. n. e.) znatnu kulturu, osobito u graditeljstvu i slikarstvu.

etruskologija (*isp.* Etrurija + logos — govor) nauka o podrijetlu, povijesti i kulturi starih Etruščana odn. Italije u predrimsko doba.

Et sit humus cineri non onerosa tuo *lat.* (*čit.* ...oneroza...) I neka zemlja ne bude teška pepelu tvojem (*kod nas:* Laka ti zemlja!).

ētude *v.* etida.

ētude humaine *franc.* (*čit.* etīd imen) studija o čovjeku (Zolin naziv za roman kao književnu vrstu; kod nas citira J. Pasarić).

etufirati, -tufīram *franc.* (étouffer) 1. ugušiti, zagušiti, prigušiti, zataškati, upropastiti, ugasiti; 2. *šatr.* ukrasti, »dignuti«, »zdipiti«.

etuī, -ija, *mn.* -iji, 2. -ījā *franc.* (etui) 1. tok, korice, npr. za naočale; 2. kutijica za mali pribor ili nakit.

e tutti quanti *tal.* (*čit.* e tuti kvanti) i svi (drugi) takvi (Krleža).

ētveš (po mađ. fizičaru Rolandu von Eötvösu, 1848—1919) jedinica za mjerenje gravitacije; *znak* E.

eu... (*grč.* eu — dobro) kao prvi dio složenice označuje: dobro, valjano, čestito, pravedno, lijepo.
Eu — *znak za* europij *(v.).*
EU — automobilska oznaka za *Evropu (Europu).*
eubiotika, 3. -ci *grč.* (eu... + bios — život) nauka o ispravnom načinu života; *prid.* **eubiotičkī.**
eudemon *grč.* (eudaímōn — blažen, sretan) dobri duh; *isp.* kakademon (Matoš).
eudemonìzam, -zma *grč.* (eudaímōn — blažen, sretan) učenje o sretnom i veselom životu po kojem je sreća i ugodnost krajnji cilj ljudskog života.
eudiometar *grč.* (eudía — vedro vrijeme) sprava za mjerenje količine kisika u uzduhu.
Eudokija *grč.* »radost«, »veselje«.
Eudoksija *grč.* »pravovjerna«.
Eufemija *grč.* »koja je na dobru glasu« ili »koja dobro govori«.
eufemìzam, -zma, *2. mn.* eufemìzāmā *grč.* (eu... + femí — govorim, kažem) upotreba blaže riječi (katkada i suprotnog značenja) za neki neugodni, ružni ili zlokobni pojam; npr. kad se kaže *obilaziti istinu* mjesto *lagati, otići kud za vazda gre se* mjesto *umrijeti; prid.* **eufemìstičan,** -čna, -čno; **eufemìstičkī,** -ā, -ō — uljepšavan.
eufonīj, -ija (*pored* **eufonijum**) *grč.* (eu... + fōnē — glas) limeni duhački instrument baritonskog registra (većinom u vojničkim glazbama).
eufonija *grč.* (eu... + fōnē — glas zvuk) blagoglasje, blagoglasnost, skladnost zvukova, katkada se upotrebljava i za *fonetski pravopis (v.);* **eufonījskī;** *prot.* kakofonija; **eufonist(a)** — pristaša eufonije u književnom stilu, a osobito u pravopisu.
euforija *grč.* (euforos — lagan) subjektivno dobro osjećanje kod teških bolesnika (katkada baš pred smrt); povišeno duševno stanje uopće; osjećaj blagostanja; veliko veselje, razdraganost; *prid.* **euforičan,** -čna, -čno *i* **euforičkī,** -ā, -ō — blažen, sretan, dobro raspoložen, vedar.
eufotīt, -íta *v.* gabro.
Eufrazija *grč.* »radosna«, »vesela«.
Eufrosina *grč.* »dobra volja«, »radost«, »zabava«.
eufuizam, -zma — stil starije engleske književnosti u doba oko Shakespearea, pun pretjeranih i kićenih riječi i prevelikog obilja pjesničkih slika, srodan marinizmu*(v.);* ime prema romanu Euphues or the Anatomy of Wit što ga je god. 1578. takvim stilom napisao engleski pisac John Lyly; *isp.* jufuizam.
Eugen *grč.* »plemenita roda«; »blagorodni; *isto i* **Eugenij(e);** *žen.* **Eugēnija.**
eugenika, 3. -ci *grč.* (eugenēs — plemenita roda) nauka o metodama poboljšanja tjelesnih i duševnih osobina pojedinih individua (ljudskih, životinjskih); ispituje uvjete pod kojima se nasljedni nedostaci otklanjaju, a vrijedne osobine potomaka usavršavaju; *prid.* **eugeničkī,** -ā, -ō; *isto i* **eugenetika;** *prid.* **eugenetičkī.**
eugenol, -óla *grč.-lat.* (eugenēs — plemenit + oleum — ulje) etersko mirisavo ulje.
euglena *grč.* (eu... + glēnē — zajednica) vrsta alge (*lat.* Euglena viridis).
euharìstija *grč.* (euchàristos — ugodan, blag; zahvalan) pričest; po kršćanskom vjerovanju sakrament tijela i krvi Kristove pod prilikama kruha i vina (prvotno molitva zahvalnica poslije zajedničke večere kao uspomena na tzv. biblijsku »posljednju večeru« Krista s njegovim učenicima prije nego je počela muka njegova; *prid.* **euharìstījskī; euharìstičkī.**
euhilija *grč.* (eu... + chylos — sok, juha) normalno stanje crijevnog soka.
euholija *grč.* (eu... + cholē — žuč) normalno stanje žuči.
euhologīj, -ija (*pored* **euhologijum**) *grč.* (euchē — molitva + logos — riječ, govor) liturgijska knjiga (molitvenik) u pravoslavnoj crkvi.
eukaliptus *grč.* drvo iz porodice mrča (velika stabla, brzo rastu) od kojega se dobiva guma.
eukinetika, 3. -ci *grč.* (eu + kineō — pokrećem se) nauka o izražaju i kvaliteti pokreta, grana koreologije *(v.).*
eukratija *grč.* (eu... + kratos — vlast) dobra vlada, pravedna uprava.
eukrazija *grč.* (eu... + krāsis — miješanje) 1. dobro raspoloženje, vedra narav; 2. smanjena osjetljivost za neke lijekove ili hranu.
eulaksīn, -ína *grč.-lat.* (eu + *isp.* laksativ) jedno od imena sredstava za reguliranje izlučivanja izmetina, tj. za pospješenje »stolice«.
Eulalija *grč.* »blagorječiva«.
Eulenspiegel Till (*čit.* Ojlenšpigl) legendarni lik starije njemačke književnosti, tip lukavca i previjanca, pučki lakrdijaš (odgovara mu naš *Petrica Kerempuh*).

eulogija *grč.* (eulogía — slavljenje, hvaljenje) 1. blagoslov; 2. slava, hvala; posveta; 3. pričest (katkada i naziv za biblijsku Posljednju večeru); *isp.* euharistija.

eulogìzam, -zma *grč.* (eu... + *isp.* logika) upravljanje prema zakonima vjerojatnosti ako su shvaćanja oprečna.

Eumeníde — u starogrčkoj mitologiji boginje čuvarice državnog poretka (= milostive; dobrostive; postale od Erinija nastojanjem boginje Atene).

Eumolp (*grč.* Eumolpos) u starogrčkoj mitologiji sin Posejdona i Hione, vladar u Trakiji; osvojio od Atenjana Eleuzinu i osnovao »misterije« (*v.* Eleuzinske misterije).

eumòrfija *grč.* (eu... + morphē — oblik) lijepo obličje, lijep izgled, ljepota, ljepolikost.

eunomija *grč.* zakonitost, pravednost, pravičnost, pravilna primjena zakona, zakonit red, dobar ustav; **Eunomija** — starogrčka božica zakonitosti, jedna od Hora (*v.* Hore).

eunt anni more fluentis aquae *lat.* (*čit.* ..akve) idu godine kao voda što teče.

eunuh, 5. -še, *mn.* -si *grč.* (eunūchos — čuvar kreveta) uškopljenik, hadum, čuvar harema; *prid.* **eunuškī**; **eunuhìzam**, -zma — nedovoljan razvoj muških spolnih organa i pojave koje prate takve nedostatke (debljanje, nemar za žene i sl.); **eunuhoidìzam**, -zma — pomanjkanje muških (sekundarnih) oznaka, npr. ćosavost, zbog smanjenja funkcije spolnih žlijezda.

eupatija *grč.* (eupatheō — ugodno živim) 1. zadovoljstvo, zdravlje, krepkost; tjelesni užici; 2. strpljivost u podnošenju boli.

eupatòrka *grč.* (eupatēreia) kći plemenita oca, »uzvišena«, velikaška kći, princeza.

eupatrīd, -ida *grč.* (eupatrídēs) pripadnik plemstva, odličnik, uglednik; kod starih Grka isto što kod Rimljana *patricij*, tj. privilegirani aristokrat po podrijetlu, plemić.

eupepsija *grč.* (eu + *isp.* pepsin) dobra probava, pravilno varenje; *prid.* **eupeptičan**, -čna, -čno.

eupneja *grč.* (eu... + pnein — duhati) normalno disanje.

eupraksija *grč.* (eu — dobro + *isp.* praksa) normalna mogućnost izvršavanja sređenih pokreta.

Euratom — Evropska zajednica za atomsku energiju (osn. 1958, sjedište u Bruxellesu).

Eurazija — zajednički naziv za Evropu i Aziju (s obzirom na to da ova dva kontinenta sačinjavaju jedno kopno); *prid.* **eurazijskī**.

eureka *v.* heureka.

Euridika, 3. -ci *i* -ki — žena kralja Kreonta, jedna od važnijih figura u grčkoj dramaturgiji; 2. žena slavnog pjevača Orfeja (*v.*); kad je od zmijina ujeda umrla, kušao ju je Orfej izbaviti iz carstva sjena, ali je prekršio uvjet da se neće okrenuti da je vidi prije nego izađe na gornji svijet.

Eurijala — jedna od triju Gorgona (*v.*).

Eurinoma — u starogrčkoj mitologiji jedna od kćeri Okeanovih, majka triju Gracija (*v.*).

Euripid (*pored* **Evripid**) — veliki grčki dramatičar iz 5. st. n. e.; od svih starogrčkih dramatičara najviše utjecao na kasniju svjetsku književnost.

Eurit — u starogrčkoj mitologiji kralj Ehalije, otac Jolin (grad mu je razorio i kćer zarobio Heraklo).

euritermija *grč.* (eurys — širok, daleko rasprostranjen + *isp.* terme) sposobnost nekih organizama da žive pod najrazličitijim vremenskim prilikama (npr. tigar koji živi u tropskim džunglama Indije, ali dolazi i do sibirskih tajgi, ili deva dvogrba koja u tibetskoj pustinji podnosi kolebanja temperature između minus 37°C do plus 40°C); **euritermān**, -mna, -mno — prilagodiv najrazličitijim vremenskim i prirodnim uvjetima; *prot.* stenotermija.

euritmija *grč.* (eurythmia — razmjer) u likovnoj umjetnosti način lijepog usklađivanja pojedinih dijelova jedne cjeline; uopće skladnost, ravnomjernost; *prid.* **eurìtmičan, euritmičkī** i **euritmijskī** — skladan, harmoničan, ravnomjeran, uravnotežen, ujednačen.

euritop, -opa *grč.* (eurys — širok, daleko rasprostranjen + topos — mjesto) biljka ili životinja sposobna da se prilagodi životu pod različitim klimatskim uvjetima; *isp.* euritermija.

Euroamerika — zajednički naziv za Evropu i Ameriku; *prid.* **euroameričkī**.

Eurocontrol (*čit.* -kōntrol) skrać. za engl. *European Organization for the Safety of Air Navigation* — Evropska organizacija za sigurnost zračnog prometa (osn. 1960).

eurokomunizam *v.* evrokomunizam.

Euròkrati *grč.* popularan naziv za pripadnike i službenike EEC (*v.*).

Europa *grč.* (Eurōpē) 1. u starogrčkoj mitologiji kći Feničanina Agenora (osnivača i kralja grada Tira) i Telefaese; u nju se zaljubio Zeus i prenio je, pretvorivši je u bika, na otok Kretu, gdje mu je rodila tri

sina: Minosa, Radamanta i Sarpedona; priča simbolizira presađivanje azijske kulture na Kretu; 2. prvotno azijski naziv uobičajen za Grčku, a kasnije preuzet kao ime za čitav naš kontinent (kod nas se uobičajilo u obliku **Evropa,** koji ne isključuje stariji naziv); 3. malen otok u Indijskom oceanu; 4. nebesko tijelo, jedan od Jupiterovih satelita.

europafähig *njem.* (*čit.* europafejig) dostojan da bude Evropljanin (Matoš Đalskome, SD XIX, 98).

europij, -ija (*pored* **europijum**) — *kem.* element iz grupe rijetkih ruda, atomska težina 152,0, tablični broj 63, *znak* Eu; metal; prid. **europijev** (*pored* **europijumov**).

Eur(os) *grč.* starogrčki mitološki bog vjetrova, a po tome i sam istočni ili jugoistočni vjetar; *isp.* Notos.

Eurotel, -ela (*skrać. od* Europa *i* hotel) društvo (osnovano 1958. u Italiji) sa zadatkom da u najpoznatijim i najljepšim krajevima Evrope gradi hotele u svrhu promicanja turizma.

Eurovizija — udruženje evropskih televizijskih stanica; *isp.* Intervizija.

Eusebije *grč.* »pobožni«.

Eustahije *grč.* »plodni«.

Eustahijeva truba (cijev) ušna cijev koja spaja unutarnje uho sa ždrijelom (po imenu talijanskog anatoma Eustachija Bartholomeja iz 16. st.).

eustazija *grč.* (eu + stasis — stanje) kolebanje morske razine jednako u svim dijelovima (tj. površina se svuda jednako izdiže ili spušta).

eutanazija *grč.* (eu + thanatos — smrt) 1. laka smrt; 2. olakšavanje smrtne muke; ublaživanje boli umirućem s pomoću narkotika i sl.; 3. usmrćenje neizlječivo bolesnih.

eutermija *grč.* (eu... + thermos — vruć, topao) stanje normalne topline tijela.

Euterpa *v.* muza.

Eutihije *grč.* »sretni«.

eutimija *grč.* (eu... + thymos — duša, srce) dobra volja, radost, duševna smirenost.

Eutimije *grč.* »vedri«, »bistri«, »dobre volje«.

eutokija *grč.* (eu... + tokos — rođenje) lak, normalan porođaj.

eutrofija *grč.* (eu... + trefein — hraniti) dobra, normalna ishranjenost.

euzon, -ona *grč.* (euzōnos — dobro potpasan, spreman za bitku, okretan) pripadnik lake pješadije u grčkoj vojsci.

eV — oznaka za *elektronvolt.*

Eva *hebr.* »majka života«; po biblijskoj priči ime prve žene (s mužem Adamom pramajka ljudskoga roda); danas osobno ime i simbol ženstva uopće; *v.* **Evin.**

evadirati *v.* evazija.

evakuacija *lat.* (e... + vacuus — prazan) 1. udaljivanje stanovništva, poduzeća, ustanova iz krajeva koji se nalaze pred opasnošću od neprijateljskog napadaja ili od neke elementarne nepogode; 2. plansko otpremanje vojne imovine, svih vrsta vrijednosti, ranjenika i bolesnika s pozornice vojnih operacija; *prid.* **evakuacionī; evakuirati,** -kuīrām — sklanjati na sigurnije mjesto, privremeno preseljavati, premještati (dok opasnost prođe), isprazniti od stanovništva i pokretne imovine ugroženi kraj; *isto i* **evakuisati,** **-šem; evakuirac,** -irca, *2. mn.* evakuīrācā — evakuiran čovjek, nedobrovoljni izbjeglica.

evala! *tur.* (ejvallah) 1. usklik odobravanja: sjajno, bravo, hvala! 2. zbogom; do viđenja; 3. bogme, odista, zaista.

evalvacija *franc.* (evaluation) određenje vrijednosti, ocjena, procjena; **evalvirati,** -valvīrām — odrediti vrijednost, ocijeniti, procijeniti.

evanđelje *grč.* (euangelion — dobra vijest) 1. izvještaji sastavljeni u prvim vjekovima kršćanstva o životu i učenju Isusa Krista, u nekoliko knjiga; od njih su četiri knjige ušle u Bibliju (Novi zavjet); 2. *prenes.* skup osnovnih znanja, temeljni nauk neke nauke, ideologija, vrhovni etički zakon, neizmjenljiva dogma; *prid.* **evanđelskī; evanđeoskī; evanđelist(a)** — pisac evanđelja (poznata su četvorica; Matej, Marko, Luka i Ivan); **evanđelistar,** -ara — knjiga u kojoj su evanđelja; *isto i* **evanđelistārij,** -ija (*sve pored* **jev...**)

evangelička vjera — tako svoju vjeru zovu protestanti, osobito kalvini; **evangelik,** *mn.* -ci — pripadnik evangeličke vjere; *žen.* **evangelikinja.**

evangelizacija — 1. širenje, propovijedanje evanđelja, prevođenje nekršćana u kršćanstvo, pokrštavanje, vjerovjesništvo; 2. *prenes.* propovijedanje, propagiranje neke ideje i buđenje nade u bolje dane; 3. agitacija za neku novu vladavinu, osobito nekada u kolonijama, misionarstvo, a zapravo širenje utjecaja zavojevačkih sila uz pomoć Biblije i kršćanstva (u Africi npr. postoji uzrečica: Nekada su oni imali Bibliju a mi zemlju; sada mi imamo Bibliju a oni zemlju); *glag.*

evangelizirati, -izīrām; *isto i* **evangelizovati,** -ujēm.

evaporacija *lat.* (e²... + vapor — para) isparivanje, odstranjivanje vlažnosti; *glag.* **evaporirati,** -porīrām; *isto i* **evaporisati,** -šēm; **evaporator** — uređaj za vršenje evaporacije, isparivač; **evaporimetar** — uređaj za mjerenje brzine isparivanja.

evaš *v.* javaš.

evazija *lat.* (evadere — izaći, umaknuti) 1. uzmicanje, izmotavanje, izbjegavanje; povlačenje; 2. dvosmislenost, neodređenost, teška shvatljivost; *prid.* **evazīvan,** -vna, -vno — zaobilazan, uvijen, okolišajući, nejasan, teško uhvatljiv, zamagljen, maglovit, dvosmislen, izbjegavajući (odgovor), izvlačeći se; *glag.* **evadirati,** evadīrām.

evedra, *2. mn.* evedrā *grč.* (efedra — opkoljenje) 1. plot od trske: ograda od kukuruzovine; 2. zaklonište na otvorenom prostoru (od trske, pruća, granja i sl.), sjenica, koliba; 3. greda što se npr. u podrumima podmeće pod burad da ova ne stoji na golom tlu.

Evelina *v.* Eva.

evenak, -enka, *mn.* -enci, 2. evenākā *tur.* (hevenk) 1. kita od lozova pruća s grožđem, laćuh; 2. dva kukuruzna klipa što se vežu komušinom i ostavljaju radi sjemena; 3. vrsta grožđa odn. vina; *isto i* **evenka,** 3. -ci, *2. mn.* evenkī (*i* evenākā); **evenčiti,** -īm — slagati odn. vezati u evenke.

evendel *tur.* odvajkada, oduvijek, od pamtivijeka.

Evenki — drugo ime za *Tunguze (v.).*

eventualan, -lna, -lno *lat.* (evenire — dogoditi se) koji ovisi o neizvjesnom događaju; moguć uz izvjesne uvjete, koji će se možda dogoditi; slučajan, neizvjestan, vjerojatan, pretpostavljen, možebitan; uvjetan, uslovan, sporedan, potencijalan, virtuelan; *izv.* **eventualnost,** -osti — mogućnost da se nešto dogodi; moguć događaj; **eventualije** *(mn. ž. roda)* 1. stvari koje nisu na dnevnom redu, ali se o njima može raspravljati na skupovima ako ih netko iznese; 2. razno, slučajnosti; posljednja točka dnevnog reda na sastancima i skupštinama.

everglas *engl.* (ever — uvijek, svagda + glass — staklo) vrsta tkanine od plastične mase (*isp.* najlon i sl.).

evergrin *engl.* (ever — uvijek, svagda + green — zelen) *bot.* zimzelen.

everlasting *engl.* (»trajan«, »vječan«) vrsta veoma jake prugaste vunene tkanine.

evet *tur.* da, tako je!; **evetati,** -ām — povlađivati, potvrđivati, odobravati, suglašavati se, pristajati.

evidencija *lat.* (evidens — bjelodan, očit, jasan) 1. očevidnost, očiglednost; 2. na sudu ustanovljeno stanje činjenice; 3. popis, vođenje u popisu; kontrola; **voditi evidenciju o čemu** — voditi u popisu, držati u očevidnosti, kontrolirati, ne zaboravljati; **evidentan,** -tna, -tno — očevidan, očigledan, jasan (sam po sebi), očit; otvoren, siguran; **evidentnost,** -osti — očevidnost, očiglednost, jasnoća, preglednost, dokazanost, izvjesnost, sigurnost, utvrđenost; **evidentirati,** -dentīrām — ubilježiti u knjigu evidencija; **evidentičar** — namještenik koji vodi evidenciju; *žen.* **evidentičarka.**

eviger student *njem.* (ewig — vječan + *isp.* student) podrugljiv naziv za studenta koji nikako ne završava svoje studije i obično živi boemskim (*isp.* boema) životom.

evikcija *lat.* (evincere — pobijediti) oduzimanje stvari posjedniku putem parnice (pobjedom u parnici).

Evin, -a, -o — prid. prema *Eva;* **Evin kostim** — golo žensko tijelo; **Evin sin** — čovjek, muškarac; **Evina kći** — žena.

eviracija *lat.* (e² + vir — muž, muškarac) kastracija, tj. škopljenje muškaraca, oduzimanje muškosti (u kasnijem razvoju značenja i odstranjivanje dojki kod žena).

eviscerirati, -scerīrām *lat.* (e²... + viscus, 2. visceris — utroba, drob) rasporiti trbuh, izvaditi utrobu, iščupati, iskopati iz duplje.

eviva! *tal.* živio (*isp.* evviva).

evlad, -āda *tur.* (evlâd) porod, djeca, potomstvo; **evladsuz** — čovjek bez djece; žena nerotkinja.

evlek, *mn.* -ci, 2. evlekā *tur.* (evlek) mjera za površinu; četvrtina dunuma *(v.).*

evlija *tur.* (evlija) 1. svet, dobar, čovjek; 2. svetac, nebeski zaštitnik; 3. čovjek s nadnaravnim sposobnostima, vidovnjak, prorok; **Evlija Čelebija** — turski diplomat i putopisac (17. st.); u svojim putopisima donosi dosta podataka i o našim krajevima.

evlogimenon *grč.* (*isp.* eulogija) blagoslov (Sterija).

evnuh, 5. -še, *mn.* -si, 2. evnuha *i* **eunuh** *(v.);* *prid.* **evnuškī.**

evokacija *lat.* (evocare — izazvati, pozvati) 1. izazivanje, pobuđivanje neke predodžbe, dozivanje u pamet, oživljavanje (npr. evokacija starih vremena); 2. prizivanje duhova,

spiritizam; **evokatīvan,** -vna, -vno — izazovan, uzbudljiv; **evokator** — izazivač, oživljavač (neke uspomene i sl.), pobuđivač, podsjećivač; *glag.* **evocirati,** evocīram — izazvati, dozvati; činiti da se što pojavi; probuditi.

evolucija *lat.* (evolvere — izvaljati; razmotati, razviti) 1. razvitak (*v.* evoluciōna teōrija); napredak; 2. jedan od oblika kretanja u prirodi i društvu — neprekidna, postepena, kvantitativna promjena, za razliku od revolucije; 3. *vojn.* razvijanje i prestrojavanje za borbu, manevriranje pred bitku; 4. *pomor.* prestrojavanje flote iz plovidbenog postroja u borbeni poredak, razvijanje za borbu; *prid.* **evolucionī** — 1. koji se razvija postepeno, koji u svom razvoju prelazi od nižih oblika k višima; koji se objašnjava evolucijom; razvojni, postepen, postupan, stupnjevit; 2. **evoluciōna teōrija** (teorija evolucije) — u širokom smislu je nauka o razvoju svekolike prirode, a u užem i običnom shvaćanju nauka o razvoju (evoluciji) organskog svijeta (životinja i bilja); po evolucionoj teoriji vrste životinja i bilja nisu nepromjenljive, i svi organizmi koji sada postoje i koji su postojali u bilo kojoj drugoj epohi nastali su putem dugotrajnog mijenjanja i razvitka organizama koji su prije postojali; glavna točka evolucione teorije jest ideja razvoja koja je temelj dijalektičkomaterijalističkog shvaćanja prirode; pojedine misli o evoluciji izricali su u različito vrijeme razni učenjaci i filozofi, ali činjenicu evolucije organske prirode dokazao je i ispravno objasnio taj proces tek Ch. R. Darwin (1859); 3. **evolucionī poredak** *ili* **evolucioniranje** — *vojn.* kretanje jedinica u sferi neprijateljskog osmatranja i djelovanja njegova vatrenog oružja s ciljem da se prikrije vlastiti raspored, smanje gubici, da se jedinica lakše razvije za borbu, izvrši smjenu, da se što brže prebaci u neki rajon i sl.; **evolucionizam,** -zma 1. *v.* evoluciona teorija; 2. podvrgavanje zakonima razvitka, naprednost; **evolucionist(a)** — pristaša evolucionizma; **evoluirati,** -luīram — razviti se, promijeniti se; usavršiti se; *isto i* **evoluisati,** -šem.

evoluta *lat.* ravninska krivulja koja spaja središta zakrivljenosti neke druge ravninske krivulje (evolvente).

evolutīvan, -vna, -vno *v.* evolucioni.

evolventa, *2. mn.* evolventā *i* evolvenāt, *lat.* (*isp.* evolucija) krivulja koju opisuje točka tangente druge osnovne krivulje kada se osnovna krivulja kotrlja po tangenti bez klizanja.

evolvirati, evolvīram *v.* evoluirati (pod *evolucija).*

EVRATOM — *skrać. za* Evropska agencija za atomsku energiju.

Evrazija *v.* Eurazija.

evreka, evrika (po novogrč. izgovoru) *v.* heureka.

Evripid *i* **Euripid** *(v.).*

Evroazija *v.* Eurazija.

evrokomunizam, -zma — izraz stvoren u najnovije vrijeme u zapadnoj Evropi za oznaku puta u socijalizam svake komunističke partije posebno, u skladu sa specifičnim ekonomskim, političkim i tradicionalističkim prilikama svake pojedine zemlje; »Oni koji koriste ovaj termin vjerojatno znaju zašto to čine. Pod tim terminom podrazumijeva se određeni proces emancipacije nekih komunističkih partija u odnosu prema povijesno preživjelim stavovima o putovima socijalizma i odnosima među komunističkim partijama« (Stane Dolanc u ljubljanskom listu Delo).

Evropa (*sem.* ereb — zapad) 1. ime našem kontinentu; 2. *astr.* četvrti po veličini prirodni satelit Jupitera; *prid.* **evropskī; Evropljanin,** *mn.* Evropljani; *žen.* **Evropljanka** (*pored* **Evropejac, Evropejka, evropejskī**).

evropeid, -ída *grč.* (*isp.* Evropa + eīdos — lik) ljudsko biće na nekom drugom kontinentu, srodno Evropljaninu (svijetla boja kože, mekana kosa, ravno čelo i sl.).

evropeizacija — podvrgavanje evropskom načinu života, poevropljivanje, tj. primanje odn. pridavanje nekom ili nečemu obilježja Evrope odn. evropske kulture; kultiviranje, civiliziranje; *glag.* **evropeizirati,** -izīram; *isto i* **evropeizovati,** -ujēm *i* **evropeisati,** -šem.

evropeizam, -zma, *2. mn.* -izāmā — *lingv.* općeevropska riječ ili jezična pojava koja dolazi u svim evropskim jezicima ili u više njih (te je, prema tome, ne treba smatrati germanizmom ili romanizmom).

evropid *v.* evropeid.

evropij *v.* europij.

evropskī, -ā, -ō — prid. prema *Evropa; prenes.* kulturan, kultiviran, pristojan, fin, uljuđen, uglađen, civiliziran.

evta *v.* hefta.

evviva *tal.* (*čit.* evîva) živio!

evza, *2. mn.* evzā *i* evzī *tur.* (edžza) 1. kapsla, upaljač; 2. spoj, osobito kemijski spoj, pa odatle ljekarija, lijek; **evzadžana,** *2. mn.* evzadžānā — ljekarna, apoteka; **evzadžiluk** — ljekarništvo; apotekarstvo.

evzalija *tur.* (*isp.* evza 1) vrsta starinske puške (na paljenje kapslom), kapslara, kapislara.

evzon *v.* euzon.

ewig Weibliche *njem.* (*čit.* evig vajblihe) »vječno žensko«. *isp.* »Jedino što je kod njega (Đalskoga) stalno i nepromjenljivo, jest njegovo štovanje »des ewig Weiblichen«... Ženski su karakteri kod njega uvijek čisti, i to su u većini pripovijedaka gotove svetice« (Milan Šarić, kritičar u doba Moderne).

ex *lat.* iz; u složenicama *bivši*, npr. **ekscar** — bivši car, **popiti (na) eks** — popiti do dna, iskapiti bez predaha, na bijelo, naiskap; *isp.* eks.

ex abrupto *lat.* (*čit.* eks abrupto) iznenada, bez priprave, preko reda.

ex aequo *lat.* (*čit.* eks ekvo) jednakovrijedno, jednakopravno; **ex aequo loco** (*čit.* loko) — predlagati dvojicu kandidata ne zalažući se posebno ni za jednoga.

Exaudi *lat.* (*čit.* Eksaudi) *crkv. katol.* ime nedjelje pred Duhovima (po psalmu koji započinje riječima Exaudi Domine — Čuj, Gospodine, a koji se te nedjelje čita).

ex capite *lat.* (*čit.* **eks kapite**) napamet, iz glave.

ex cathedra *lat.* (*čit.* eks katedra) »sa stolice«, učeno, s autoritetom, »s pijedestala nepogrešivosti« (govoriti, naučavati).

excelsior (*čit.* ekscelzior) *lat.* uzvišen, izvanredan, sjajan; **Excelsior** — ime dijamanta.

exceptio firmat regulam *lat.* (*čit.* ekscepcio...) iznimka potvrđuje pravilo (neki smatraju da su stari Rimljani ovu poslovicu shvaćali tako da iznimka *provjerava* pravilo, tj. da jedan izuzetak nagoni mislioce da provjere čitavo pravilo).

exceptis excipiendis *lat.* (*čit.* eksceptis ekscipijendis) izuzevši što valja izuzeti, tj. ispustivši nepotrebno.

exchange *engl.* (*čit.* iksčejndž) inozemne mjenice u stranoj valuti, isto što i devize; **exchange office** (*čit.* iksčejndž ofis) — mjenjačnica.

ex compacto *lat.* (*čit.* eks kompakto) po dogovoru, dogovoreno.

Exegi monumentum aere perennius *lat.* (*čit.* Eksegi monument[um] ere perenijus) Podigao sam spomenik trajniji od mjedi (sam sebi svojim pjesmama; Horacije).

exempla sunt odiosa *lat.* (*čit.* egzempla... odioza) primjeri su mrski, nepoželjni, nije dobro navoditi primjere (Šenoa); *isp.* nomina sunt odiosa.

exempli causa *lat.* (*čit.* egzempli kauza) radi primjera, kao primjer.

exempli gratia *lat.* (*čit.* egzempli gracija) radi primjera, kao primjer.

exequatur (*čit.* egzekvatur) *lat.* »neka vrši«; formula kojom jedna država daje pristanak na imenovanje diplomatskog predstavnika druge države (*isp.* agreman).

EXIM — skrać. za *eksport-import*.

eximie *lat.* (*čit.* egzimije) izvrsno, odlično, izuzetno, osobito.

ex improviso *lat.* (*čit.* eks improvizo) iznenada, nenadano, nepredviđeno.

ex lege *lat.* po sili zakona ili kojega drugog pravnog propisa.

ex lex *v.* ekslcks.

ex libris *v.* ekslibris.

ex more *lat.* (*čit.* eks more) po običaju.

ex nexu *lat.* (čit. eks neksu) izvan obveze.

ex nihilo nihil *lat.* (*čit.* eks nihilo nihil) od ničega ništa (ne može postati, tj. sve ima svoj uzrok).

ex nunc *lat.* (*čit.* eks nunk) *pravn.* od sada; **ugovor vrijedi ex nunc** — ugovor vrijedi od danas.

exodus *v.* eksodus.

ex officio *lat.* (*čit.* eks oficio) po službi, službeno, ureda radi; obično skraćeno **ex offo** (*čit.* eks ofo).

ex ore parvulorum veritas *lat.* (*čit.* eks...) iz dječjih usta (izlazi) istina, tj. djeca ne lažu.

ex Oriente lux *lat.* (*čit.* eks orijente luks) sa Istoka (dolazi) svjetlo.

ex ossibus ultor *lat.* (*čit.* eks osibus...) iz kostiju osvetnik, tj. smrt vapi za osvetom (Vergilije, Fran Mažuranić).

ex partibus infidelium *lat.* (*čit.* eks partibus infidelijum) iz zemalja nevjernika (papinska formula za one koji su dolazili ili koji dolaze iz nekršćanskih zemalja).

experientia est optima rerum magistra *lat.* (*čit.* eksperijencija...) iskustvo je najbolji učitelj; **experientia docet** — iskustvo poučava.

experimentum crucis *lat.* (*čit.* eksperimentum krucis) »križni pokus«, »množenje unakrst«, računska operacija čiji rezultat pokazuje ispravnost prethodnog drugačijeg postupka s istim vrijednostima.

explicite *v.* eksplicite.

explorer *engl.* (*čit.* eksplorer) ispitivač, istraživač (ime što su ga Amerikanci dali nekim svojim umjetnim satelitima).

Expo 1967. (*čit.* Ekspo) — skrać. za svjetsku izložbu (*franc.* exposition) god. 1967. u Montrealu u Kanadi, a kasnije i za druge slične priredbe (dakako s drugim brojem godine).

ex praesidio (*čit.* eks prezidio) iz predsjedništva, s predsjedničkog mjesta.

expressis verbis *lat.* (*čit.* ekspresis verbis) jasno, izričito, izrijekom, doslovce.

ex privata *lat.* kraće mjesto **ex privata diligentia** (*čit.* eks privata diligencija) — iz vlastite marljivosti (kad đak nauči više nego od njega traže školski propisi).

ex professo *lat.* (*čit.* eks profeso) po zvanju, po profesiji; službeno; *isp.* ex officio.

ex speciali gratia *lat.* (*čit.* eks specijali gracija) iz osobite blagonaklonosti.

ex tempore *lat.* smjesta, u isti čas, bez priprave; *isp.* ekstemporacija (Begović).

extra Hungariam non est vita *lat.* izvan Mađarske nema života (Krleža); u svoje doba mnogo upotrebljavano političko geslo.

extra muros *lat.* (*čit.* ekstra muros) izvan zidina, izvan grada.

extraordinarius *lat.* (*čit.* ekstraordinarijus) izvanredni sveučilišni profesor.

extra statum *lat.* (*čit.* ekstra statum) izvan statusa, prekobrojan, na raspolaganju.

ex tripode *lat.* (*čit.* eks tripode) sa tronošca, proročki, proročanski, autoritativno, odlučno (Šenoa); *isp.* Pitija.

ex tunc *lat.* (*čit.* eks tunk) *pravn.* od onda; **ugovor vrijedi ex tunc** — ugovor vrijedi od nekog ranijeg pravno relevantnog momenta.

ex ungue leonem *lat.* (*čit.* eks ungve leonem) po pandžama (poznaješ) lava.

ex voto *lat.* (*čit.* eks voto) kao zavjet; formula na zavjetnim darovima, pa i sami zavjetni darovi.

ex works *engl.* (»iz tvornice«) trgovačka formula koja označuje da kupac preuzima robu u skladištu prodavača i sam snosi otpremne troškove (»franko tvornica«).

eye-liner *engl.* (*čit.* aj-lajner) kozmetički proizvod za povlačenje crte (linije) na očnim kapcima u svrhu isticanja oblika oka.

eza (*možda od grč.* oiso — prenijet ću) uška, tj. igla kojom se uzimaju tvari za mikrobiološku pretragu.

ezadžeracijon, -oni *tal.* (esagerazione) »pjesničko uzveličenje« (Ignjat Đurđević, *Uzdasi*...).

ezaltavati se, ezaltavam se *tal.* (esaltarsi) raspaljivati se, pretjeravati (Vojnović); *isp.* egzaltirati.

ezan, -ana *tur.* (ezan) kod muslimana: poziv s minareta na molitvu; **ezantaš** (*isp.* taš) kamen na ulazu u džamiju s kojega hodža upućuje ezan (ako se bilo iz kojeg razloga ne uspinje na minaret).

Ezav *hebr.* »dlakavi«, »rutavi«; *bibl.* jedan od sinova Izakovih, kome je spomen sačuvan po tom što je bratu svome Jakovu za zdjelu leće prodao svoje pravo prvorodstva.

Ezdra *v.* Ezra.

Ezekijel *hebr.* »po bogu jaki« ili »božja snaga«; starožidovski prorok, jedan od »velikih«.

ezela *tur.* (ezeli) svijet, sve što postoji.

ezid *v.* jezid.

ezijet *tur.* (ezijet) 1. vrijeđanje, mučenje, kinjenje; 2. muka, jad, nevolja; 3. mučitelj; **ezijetiti,** -īm — vrijeđati, mučiti, kinjiti, uznemirivati; **ezijetli** — mučan, mukotrpan, tegoban, naporan.

ezofagus *grč.* (oisofagos) jednjak, ždrijelo; **ezofagoskop** — sprava za (medicinsko) pregledavanje jednjaka (tj. za **ezofagoskopiju); ezofagitis** (*akc. i* **-itis**) — upala jednjaka, ždrijela; **ezofagotomija** — operativno presijecanje (otvaranje) jednjaka, ždrijela.

Ezop — starogrčki pisac basana (Ezopove basne); *prid.* **ezopskī** *i* **ezopovskī** — svojstven basni, maštovit, zagonetan, poučan.

ezoterija *grč.* (esoterikos — unutrašnji) »tajna nauka« koju su stari filozofi povjeravali samo manjem krugu svojih »posvećenih« učenika; **ezoteričan,** -čna, -čno — unutarnji, tajan, skriven; *prot.* egzoteričan; **ezoterik,** *mn.* -ci — čovjek koji je upućen u »tajne« neke zajednice; onaj koji je posvećen u bitnosti i suštinu nekog učenja ili nauke.

Ezra *hebr.* »pomoć«; inače ime hebrejskom svećeniku (5. st. pr. n. e.) koji je po Bibliji doveo skupinu Judejaca iz babilonskog sužanjstva natrag u Jeruzalem.

ežder, *2. mn.* eždera *tur.* (ežder) 1. isto što i aždaja; 2. vrsta ženskog pojasa s ukrasima u obliku zmajeva ili zmija.

F

f — 1. labiodentalni suglasnik, deseto slovo latinske abecede, a dvadeset i peto ćirilske azbuke; 2. *znak za* folio *(v.)*; 3. *muz.* četvrti ton dijatonske skale *(ef)*; *mat.* (f i F) oznaka za funkciju, npr. f(x).

f — *znak za* forte (jako) u muzici *(v.)*.

f. (s točkom!) — *skrać. za lat.* fecit *(v.)*; *isp.* fec.

F — automobilska oznaka za *Francusku*; *znak za* fluor, *za* Fahrenheit, *za* farad *(v.)*.

fa — četvrti glas solmizacije *(v.)*; pjeva se mjesto glasa f (ef).

Fa — *znak za* kem. element *francij*.

Fabian society *engl.* (*čit.* Fäbijan sosajeti) Fabijansko društvo, nazvano po rimskom vojskovođi Fabiju Kunktatoru (Oklijevalu), osnovano g. 1883. u Londonu uglavnom od malograđanskih intelektualaca; težnja mu je bila da izvrši preobražaj postojećeg društva u socijalističko putem polaganog (»oklijevajućeg«) ograničavanja privatnog vlasništva i proširenja državnih, komunalnih i zadružnih poduzeća.

Fabijan *lat.* »uzgajivač boba« *ili* »podrijetlom iz grada Fabije«.

fablio, -òa, *mn.* -òi, 2. -òa *franc.* (fabliau) priča u stihovima (iz prvih vremena francuske književnosti u srednjem vijeku).

Fabricije *lat.* »kovač«.

fabricijer, -era, 5. fabricijèru *tal.* (fabbriciere) crkveni tutor, prokurator, nadstojnik nad crkvenom imovinom.

fabrika, 3. -ci, *2. mn.* fàbrīkā *lat.* (fabrico — radionica) tvornica; velika radionica koja se osniva na strojevnoj proizvodnji; *prid.* **fabrički** — tvornički; **fabrikacija** — 1. tvornička proizvodnja robe u velikim količinama; 2. u širem smislu — pravljenje nečega, izrada; **fabricirati,** -icīrām — 1. izrađivati na tvornički način, proizvoditi; 2. *prenes.* izmišljati, kovati (vijesti, laži); *isto i* **fabrikovati,** -ujem; **fabrikant,** *2. mn.* fabrikanātā — tvorničar, proizvođač; *žen.* **fabrikantica, fabrikantkinja** (*akc. i* **-kantkinja**); *prid.* **fabrikantskī; fabrìkat,** -áta — dovršen produkt izrađen u tvornici; tvornički proizvod; izrađevina.

fabula *lat.* (fabula — pripovijest, razgovor) 1. basna; izmišljena priča u kojoj životinje govore i vladaju se kao ljudi; 2. kratak sadržaj, siže radnje i događaja romana, pripovijetke i sl,; 3. laž, izmišljotina; bajka; **fabula Atellana** — vrsta pučke drame u rimsko doba (po gradu Atelli u Kampanji [Italija] gdje je nastala); **fabulator** — pričalac, pričalo; maštalac; **fabulije** — prazne priče, naklapanja (Ante Kovačić); **fabulist(a)** — pisac basana; *žen.* **fabulistkinja; fabulirati,** -bulìrām — 1. pričati basne; 2. izmišljati, maštati; *isto i* **fabulisati,** -šem *i* **fabulovati,** -ujem (Šenoa); **fabulozan,** -zna, -zno — basnoslovan, basnovit, čudesan, neobičan.

faca, *2. mn.* fácā *tal.* (faccia) lice, obraz, izgled.

facecija *franc.* (facétie) šala, lakrdija.

faceta i sl. *v.* faseta i sl.

facies *lat.* lice; **facies gastrica** (*čit.* gastrika) lice s izražajem zabrinutosti i umora, kakvo često imaju osobe s kroničnim želučanim i crijevnim bolestima (*grč.* gaster — trbuh, želudac); **facies Hippocratica** *v.* Hipokrat (hipokratsko lice); **facies loci** — lice mjesta, mjesto gdje se zbio neki događaj.

facijalan, -lna, -lno *lat.* (facies — lice) koji se odnosi na lice, koji pripada licu, ličan.

facijalis *lat.* (*isp.* facijalan) sedmi moždani živac (vodi motorna, okusna i sekretorna vlakna).

facilitet, -éta *lat.* (facilis — lak, lagan) lakoća, lasnoća, spretnost, okretnost, vještina.

facirati, facīrām *njem.* (vazieren) biti nezaposlen, bez namještenja; *kod Matoša;* **facirend-glumci** (*njem. part. prez.* vazierend) glumci bez angažmana.

facit *lat.* (facere — činiti, raditi, tvoriti) doslovno »čini«, »radi«; svota, suma, rezultat računa.

Fackel *njem.* (*čit.* Fakl) Baklja, ime časopisu što ga je god. 1899. osnovao i do svoje smrti (1936) izdavao austrijski publicist, dramatičar i pjesnik Karl Kraus kao osobni organ svoje britke i beskompromisne kritike društva.

facol, -óla *tal.* (fazzoletto) rubac, rupčić; džepna maramica; *umanj.* **facolić** *i (po talijanskom)* **facolet;** *isto i* **faculet.**

façon *v.* fazona; **façon de parler** *franc.* (*čit.* fasõn d'parlé) upotreba nekog izraza koji ne treba shvatiti bukvalno; govorni obrat, fraza.

fac-similé *v.* faksimil (Krleža).

facta, facta, non verba *lat.* (*čit.* fàkta...) djela, djela, a ne riječi; manje govori, a više tvori!
facta loquuntur *lat.* (*čit.* fàkta lokvūntur) činjenice govore, djela govore (po djelima svojim poznaje se čovjek).
Factum infectum fieri nequit *lat.* (*čit.* Fàktum infèktum fijeri nèkvit) Počinjeno ne može postati nepočinjeno, tj. Što je, tu je (rečenicu u množini: **Facta infecta fieri nequeunt** u našoj književnosti citira Blaž Lorković).
faculet *v.* facol.
fáčle, fáčlī *(mn. ž. roda) njem.* (Fatsche) povoj, ovoj oko rane; **fáčlovati,** -ujēm — ovijati, povijati ranu.
fáčuk, *mn.* -ci, 2. fáčūkā *mad.* (fattyu) vanbračno dijete, kopile, bastard, panjkrt.
fad *prid. indekl. franc.* (fade od *lat.* fatuus) dosadan, bljutav, ogavan, ogađen.
Fádil *tur.* »vrijedni«, »vrsni«, »odlični«; *žen.* **Fadìla.**
fading *v.* feding.
faeton *franc.* (phaéton, *grč.* Faetōn) 1. visoka, laka, nepokrivena kočija na četiri točka (po starogrčkom mitološkom Faetonu, sinu Helija [boga sunca] i Klimene; na njegovu molbu prepusti mu otac na jedan dan upravljanje nebeskim kolima, ali dječak, preslab za taj posao, zapali nebo i zemlju; nato ga je Zeus munjom ubio da spriječi dalju nesreću); 2. starinski oblik lakog osobnog automobila, bez krova; 3. tropska ptica plivačica, »zrakoplovka«; **faetonskī** — kao Faeton: hrabar, smion, odvažan; samouvjeren, pun pouzdanja sam u sebe.
fagabȕnd *v.* vagabund (prema njem. čitanju; *isp.* »Gdje se on to skiće? Fagabund! Nitko i ništa«. *Mlada misa Alojza Tičeka,* Krleža).
fagànio, faganjela *lat.* (*mlet.* faganello) ptica konopljarka.
fagedèna *grč.* (fagedaîna — rak-rana) opasan čir (*isp.* fageîn — jesti, izjedati).
fagfùrija *tur.* (fagfur — titula koja se u starini pridavala kineskom caru) 1. kineski porculan; 2. visoka posuda za kavu.
fagociti *(mn. m. roda) grč.* (fageīn — jesti, žderati, trošiti + kytos — šupljina, posuda) stanice koje »proždiru« bakterije; stanice koje imaju sposobnost da gutaju strana tijela i bakterije i da ih probavljaju; u fagocite spadaju, uglavnom, leukociti i neke stanice vezivnog tkiva; *naš izraz;* stanice (ćelije) ždernjače; **fagocitoza** — sposobnost fagocita da uzimaju u sebe bakterije i druga strana tijela i da ih uništavaju.
fagot, *2. mn.* fàgōtā *tal.* (fagotto) *muz.* drveni duhaći instrument; od svih drvenih instrumenata ima najdublje tonove; **fagotist(a)** — svirač u fagot; *prid.* **fagotìstičkī.**
fȁh, faha *njem.* (Fach) 1. struka, grana (vještine, znanja, nauke); 2. pregradak, pretinac (npr. na pošti, raf u dućanu); **fàhman** (Fachmann) — stručnjak.
fàham-čaj — sasušeni listovi afričke orhideje; nekada mnogo upotrebljavani umjesto kineskog čaja (zbog sadržaja kumarina, *v.*).
fàhidiot *njem.-grč.* (*isp.* fah *i* idiot) čovjek koji se pravi stručnjak a zapravo je glupan, nevježa, polustručnjak.
Fáhir *tur.* »ponosni«; *žen.* **Fahìra.**
fahiša, *2. mn.* -íšā *tur.* (fahiše) prostitutka, bludnica, nevaljalica.
fàhman *v.* fah.
Fähnrich *njem.* (*čit.* fenrih) zastavnik (Krleža); *isp.* fenrih.
Fahrenheit (*čit.* Fārenhajt) — švedski fizičar (1686—1736), izumitelj toplomjera sa 212 stupnjeva i ledištem na 32°; kod obilježavanja njegovih stupnjeva bilježi se znak njegova imena F (*isp.* Celzije, Reaumur).
fahrija, *2. mn.* fàhrījā *tur.* (fahrije) panegirik, pohvalna pjesma.
Fahrija *tur.* (*isp.* Fahir) »ponosni«; *žen.* **Fahríja.**
Fahrúdīn, -ína, 5. Fȁhrudīne *tur.* »ponos vjere« (tj. islama).
FAI — skrać. za franc. *Federation Aeronautique Internationale* — Međunarodni zrakoplovni savez (sjedište u Parizu).
Faik, 5. -če *tur.* »izabrani«, »odabrani«, »nenadmašivi«.
fair, fair play *v.* fer; **Fair Deal** *engl.* (čit. fer dīl) »poštena raspodjela (igraćih) karata«, tj. svatko treba da vrši svoju dužnost iskreno i čestito (parola politike predsjednika USA Harryja Trumana, nasljednika Franklina Roosevelta; *isp.* New Deal).
faire l'amour *franc.* (*čit.* fer lamūr) »činjenje ljubavi«, ljubovanje, spolni akt (Krleža).
fàis *tur.* (faiz) postotak, procent, interes, kamate.
fait accompli *v.* fetakompli.
fajansa, *2. mn.* -ānsā *tal.* (po gradu Faenza u Italiji, Fayence u Francuskoj) poluporculan, majolika; porozno keramičko posuđe s neprozirnom caklinom; *prid.* **fajansnī.**
fàjberglās *v.* fiberglass.
fajda, 3. fajdi i fȁjdi, 4. fȁjdu, *mn.* fȁjde, 2. fȁjdā i fȁjdī, 3. fȁjdama *tur.* (faide, fajda) probitak, dobitak, korist; *umanj.* **fȁjdica,** *2. mn.* fȁjdīcā; **fajdisati,** -šēm — koristiti; *isto i* **fajditi,** -īm.

fajer *njem.* (Feuer) 1. vatra, u nekadanjoj austrijskoj vojsci komanda koja odgovara našoj »pali«!; 2. vrsta kartaške igre; **dignuti fajer** — *dijal.* početi psovati, uzrujavati se; *v.* Feuer und Flamme.

fajeramt *njem.* (Feierabend) svršetak rada, počinak; doba kada se zatvaraju lokali; *isto i* **fajerunt, fajramt.**

fajercajg *njem.* (Feuerzeug) upaljač, nažigač, kresivo, cinder.

fajercange *njem.* (Feuer — vatra + Zange — kliješta) vatralj, kliješta za vađenje željeza iz vatre (kovačko oruđe).

fajermauer *njem.* »vatroobrambeni zid, vjetrobran« (Krleža).

fajerverker *njem.* (Feuerwerker) »vatrometštar«, »ognjar«, artiljerijski podoficir (Krleža).

fajfa *njem.* (Pfeife) lula.

fajhtan, -tna, -tno *njem.* (feucht) vlažan; **fajhtati,** -ām — vlažiti (rublje prije glačanja); *isto i* **fajhtovati,** -ujēm; **fajhtnina** — vlaga, vlažnost.

fajka *v.* fajfa.

fajla, *2. mn.* fājlā *njem.* (Feile) turpija, rašpa; *umanj.* **fajlica.**

fajler, *2. mn.* fājlērā *njem.* (Pfeiler — stup, Pfeilerspiegel) zrcalo između dva prozora.

fajn *njem.* (fein) *v.* fin; **fajnmehaniker** (Feinmechaniker) mehaničar koji izrađuje sitne kovne predmete, finomehaničar; **fajnšmeker** (Feinschmecker) sladokusac, gurman, stručnjak za dobra jela i pića, uživalac u njima.

fajramt *v.* fajeramt.

fajront *v.* fajeramt.

fajta *i* **fājta,** *2. mn.* fājtā, fājtī *i* fājtī *mad.* (fajta) soj, vrsta, pasmina, sorta, rasa, bagra, »šlag«.

fajtan i sl. *v.* fajhtan i sl.

fajter *engl.* (fighter) borac, boksač, mačevalac; u novinarskom jeziku čest izraz za dobrog nogometaša, boksača ili kojeg drugog sportaša.

fakācija *v.* vakacije.

fakat[1], -kta *v.* fakt.

fakat[2] *v.* vakat[1].

fakīn, -īna, 5. fākīne *tal.* (facchino) 1. *pogrd.* ličnjak, neotesanac, grubijan, deran, mangup; 2. nosač, trhonoša, sluga (u primorskim krajevima); *žen.* **fakīnka;** *umanj.* **fakinčić;** *uveć.* **fakinčina;** *prid.* **fakinov; fakīnskī; fakinariti se,** fakinārīm se — skitati se, provoditi život fakina; **fakinaža** — skup fakina, fakinsko društvo; **fakinarija** — fakinsko djelo.

fakīr, -īra, 5. fākīre *tur.* (fakir — siromah) 1. lutajući muslimanski monah-prosjak; 2. u Indiji — prosjak, asket i magičar koji izvodi razne opsjene, »čudesa«; lebdenje u zraku, hipnotiziranje zmijā itd. *prid.* **fakirov; fakīrskī.**

faklja, *2. mn.* fākāljā *njem.* (Fackel *od lat.* fax, 2. facis) baklja, buktinja, luč, zublja.

fakopatija *grč.* (fakos — leća, pjega) upala očne leće; *isto i* **fakitis; fakops** — pjegava osoba; *isp.* zomeršprosne.

faks — u naše vrijeme mnogo upotrebljavana riječ za sveučilišni fakultet.

faksimil *lat.* (facere — činiti + similis — sličan) 1. vjerno preslikavanje rukopisa, crteža ili štampane stvari; fotografija, klišej rukopisa; 2. točna snimka sa slike s pomoću fotomehaničke reprodukcije; 3. pečat na kojem je ugraviran nečiji potpis (obično kod ljudi koji moraju mnogo potpisivati); **faksimil-prijenos** *v.* fototelegrafija.

faksna, *2. mn.* fāksnā *i* fāksnī *njem.* (Faxe) kreveljenje, iskesivanje, ludorija, lakrdijašenje, cerenje (kod Krleže i u muškom rodu: **faksn**).

fakt, *2. mn.* fākātā *lat.* (factum — čin, djelo) činjenica, istina, zbilja; događaj, slučaj; u množini se govori i **fakta** *(u sr. rodu).*

fakticitet, -eta *franc.* (facticite) 1. patvorenost, neprirodnost, izvještačenost; 2. podvojenost ličnosti: a) čovjek sam prema sebi; b) čovjek u danoj situaciji prema svojoj okolini; »čovjek je odgovoran pred samim sobom i pred onima koji su pogođeni njegovim izborom« (karakteristika jednoga od stavova franc. filozofa Jean-Paula Sartrea u Leksikonu *Strani pisci*).

faktičan, -čna, -čno (*isp.* fakt) stvaran, činjeničan, istinit, zbiljašnji, zbiljan; **faktičnost,** -osti – stvarnost, stanje onoga što je faktično.

faktitīvan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* fakt) koji stavlja u djelatnost, koji nešto uzrokuje; **faktitivnī glagoli** — u gramatici: učinski, uzročni glagoli, tj. oni koji pokazuju aktivnu radnju, npr. *crveniti, crvenīm* — činiti crvenīm prema *crvenjeti, crvenīm* — postajati crven; *isto je i* kauzatīvan.

faktografija *lat.-grč.* (*isp.* fakt + grafō — pišem) 1. pisanje koje se sastoji samo u nizanju činjenica, bez ulaženja u analizu; 2. način rada, osobito pisanja, tehničke izrade, karakteristika raspolaganja materijalom od kojeg se sastoji umjetničko djelo; *prid.* **faktografskī.**

faktor *lat.* (factor — činitelj, tvorac) 1. uzrok, pokretna snaga ili jedan od uvjeta nekoga

procesa ili pojave; 2. *mat.* svaki broj koji se množi (multiplikand i multiplikator su faktori); 3. *zast.* posrednik, zastupnik, makler, agent, komisionar; 4. poslovođa (npr. u tiskarama); 5. činilac, čimbenik, element; osoba koja o nečemu odlučuje.

faktòrija *engl.* (factory) 1. trgovačka naseobina koju organiziraju evropski trgovci u kolonijalnim zemljama; 2. mjesto u udaljenim privrednim krajevima gdje se vrši otkup lovine od lovaca i ujedno njihova opskrba industrijskim oruđem, materijalom, odjećom, živežom i kućnim potrepštinama.

faktorìjel *lat.* u matematici: produkt niza faktora (*v.* faktor 2) u aritmetičkoj progresiji (*v.* progresija).

faktòtum *lat.* (facere — činiti + totum — sve) 1. čovjek koji sve vrši, koji je za sve prikladan; nečija »desna ruka«; oslonac; povjerenik koji bez prigovora izvršava nečije naloge; 2. *iron.* koji se u sve miješa, koji svuda »zabada nos«.

fàktum *v.* fakt.

faktura *lat.* (factura) — 1. u umjetnosti — sveukupnost različitih tehničkih načina umjetnikovih (vođenje kista, slaganje slojeva boja, udarci dlijeta, politiranje i sl.); u poeziji — osobine građe stiha; uopće pravljenje, izrađivanje, izrada, radnja; 2. račun za prodanu ili poslanu robu koji sadrži podrobne podatke o vrsti, količini i vrijednosti robe; *prid.* **fàktūrnī; fakturirati,** -tùrīrām — izdati podroban račun (fakturu) o prodanoj robi; *isto i* **fakturisati,** -šēm; **fakturist(a)** — službenik privrednog poduzeća koji se bavi ispostavljanjem ili revizijom faktura.

fàkula *lat.* (facula) 1. baklja, zublja, luč; 2. svijetla mjesta oko sunčanih mrlja.

fàkultatīvan, -vna, -vno *lat.* (facultas — lakoća, mogućnost) koji se može birati po volji, tj. prema izboru pojedinca; koji se može i promijeniti ako se promijene uvjeti; naporedan; neobvezatan (npr. neki predmet u školskoj obuci); **fakultatívnōst,** -osti — neobaveznost, neobvezatnost.

fakùltēt, -eta *lat.* (facultas — lakoća, mogućnost; sposobnost, vještina) dio sveučilišta u kojem se proučava jedna grupa znanosti (pravni, medicinski, filozofski, teološki itd. fakultet); *prid.* **fakùltētskī; fakultètlija** — u dnevnom govoru: fakultetski obrazovan čovjek.

fàla *engl.* (fall — pad, ugnuće) u nogometnoj igri trik kada se jedan igrač protivničke momčadi uklopi u tzv. »živi zid« momčadi protiv koje se izvodi šesnaesterac, i kad njegov suigrač udarac izvede. on se naglo sagiba i tako otvara put lopti prema golu.

falacija *lat.* (fallacia — obmana) *med.* zajednički naziv za iluzije i halucinacije *(v.).*

falàčić — *umanj. prema* falat *(v.); isto i kajk.* falàčec, falàček.

fàladžija (*isp.* falàtati²) gatar, vrač.

fàlage; fàlake *(mn. ž. roda) tur.* (falaka) klade za vezanje nogu pri šibanju.

falànga, 3. -gi, *2. mn.* -gī *grč.* (fálanx, 2. -ngos) 1. bojni red teško oružane pješadije u staro doba, u zbijenoj formaciji, nalik klinu; 2. u utopističkom sistemu Fourierovu (*v.* furijerizam) radna socijalistička općina; 3. životinja iz razreda pauka; 4. španjolska fašistička stranka; 5. *prenes.* bojni red, niz; udarna grupa; 6. kosti koje sačinjavaju kostur prstiju na ruci i nozi (palac dvije falange, ostali prsti tri); **falàngist(a)** — član falange 4; *prid.* **falangìstičkī.**

falànster *franc.* u Fourierovu sistemu velika kuća sa mnogo stanova; »ljudska košnica«, socijalistička zajednica; *isto i* **falanstèrija** (*v.* furijerizam).

fàlat *mađ.* (falat) komad, zalogaj.

falatati¹, -ām (*isp.* falat) 1. gutati velike zalogaje, proždirati; pohlepno jesti; 2. mnogo govoriti, brbljati, »lajati«.

falàtati,² fàlātām *tur.* (fal — gatanje) proricati, pretkazivati, vračati, gatati.

fàlcati, -ām *njem.* (Falz — pregib, rub, utor, žlijeb) 1. pregibati, previjati, savijati, pod pritiskom ravnati, utabavati, glačati, slagati arke papira (u knjigoveškom poslu); 2. praviti žljebove, utore; *isto i* **fàlcovati,** -ujēm; **fàlcmašīna** — stroj za savijanje papira; savijalica; *isp.* valcati.

fàlda *v.* falta.

fàle, fālā (*mn. ž. roda*) *tur.* (fal) gatanje, vračanje; pretkazivanje, prognoza; *isp.* faletarka.

fàlečkī, -ā, -ō — *prid.* prema imenu starogrčkog pjesnika *Faleka* (Phalaikos), čest u vezi *falečki jedanaesterac,* pod kojim se pojmom misli trohejsko-daktilski stih od 11 slogova, poznatiji pod imenom *hendekasilab.*

fàlernskī — *prid.* prema imenu grada Falerna u Kampanji u Italiji, gdje rode glasovita vina (»falernac«).

falètarka, 3. -ki, 2. *mn.* -kī (*isp.* fale) — gatara, vračara; **falètati,** -ām — gatati, vračati, proricati.

fàličan, -čna, -čno *njem.* (falsch) lažan, kriv; umjetan (npr. zub); prijetvoran, neiskren;

prepreden, lukav, lažljiv; *izv.* **faličnōst,** -osti.
falički *grč.* koji se odnosi na falos *(v.)*; **falički kult** — obožavanje spolnog organa, kako muškog, tako i ženskog.
faliment, *2. mn.* falimenata *tal.* (fallimento) 1. slom poduzeća, bankrot, stečaj, obustava plaćanja; 2. trgovac pod stečajem, bankroter; **falirati,** falīrām — pogriješiti, pasti pod stečaj, bankrotirati, propasti.
falinga, 3. falingi, *2. mn.* -ingī *tal.* (fallanza) mana, pogreška, nedostatak; *isto i* **falīnka,** (3. -ki); **falingast** — pogrešan, nepravilan (Đalski).
falirati, falīrām *tal.* (fallire) propasti, pasti pod stečaj, bankrotirati.
fališan, -šna, -šno *v.* faličan.
faliti, -īm *njem.* (fehlen, *tal.* fallire) manjkati, nedostajati, ne biti nazočan (npr. u školi); *u dijalektima i:* pogriješiti, promašiti.
falkōn, -ona *novolat.* (*isp. tal.* falcone — sokol) vrsta starinskih teških topova; *umanj.* **falkonet** (s manjim dometom i lakšim zrnima).
fallit *tal.* (*čit.* fālit) nesposoban za plaćanje, insolventan.
falos *grč.* (fallós — kolac) muški spolni organ; kod starih Grka poštovan kao simbol plodnosti; *isp.* falički.
falot, *2. mn.* falōtā *franc.* (falot — smiješan, budalast) vjetrogonja, vucibatina, danguba, besposličar.
falset *tal.* (falsetto) najviši tonovi muškoga glasa, veoma tanki i prigušeni, tako da nalikuju ženskom glasu (rezonancu ne čini prsna šupljina, nego gornja šupljina govornog organa); **falsetirati,** -setīrām — pjevati u falsetu.
falsifikacija *lat.* (falsus — lažan + ...fikacija, *v.*) krivotvorenje, patvorenje; iskrivljivanje, izvrtanje, lažan prikaz činjenica; **falsificirati,** -ficīrām — krivotvoriti, patvoriti; *isto i* **falsifikovati,** -ujem; **falsifikāt,** -āta — nešto krivotvoreno; krivotvorina, patvorina; **falsifikator** — krivotvoritelj.
falsitāt, -āti *tal.* (falsità) laž, himba, zloba.
Falstaf (Falstaff) — tip ugojenog proždrljivca, pijanice i hvalisavca (iz Shakespeareovih drama).
falš *njem.* (falsch) lažan, kriv; pogrešan; nepravilan; *v. i* faličan; *isto;* **falšan,** -šna, -šno (Begović); **falšpiler** *njem.* (*isp.* falš + Spieler — igrač) varalica u igri, osobito u kartanju.
falta, *2. mn.* fāltā *i* fāltī *njem.* (Falte) nabor, bora, ubor; **faltati,** -ām — praviti nabore (na haljini), nabirati, plisirati, ubirati.
faltbōt *njem.* (falten — sklopiti + Boot — čamac) prenosivi platneni, složivi sportski čamac za vožnju po brzacima; kajak.
falzet *v.* falset.
falja, *2. mn.* fāljā *tur.* (falya *od tal.* faglia) čanak u puške, rupica za barut (na starinskom oružju).
fama *lat.* (fama — glas, priča) glas koji se pronosi; glasina, govorkanje, vijest; **fama crescit eundo** (*čit.* ... krēscit) glasina raste idući, tj. svatko ponešto doda; **fama volat** — glasina leti, tj. brzo se širi; Vergilije pjeva: »... ona se kretanjem hrani i idući biva sve jača | od strāha slaba s početka, no uskoro silno uzraste, | po tlu nogama gmiže, a glavu u oblake diže... Između neba i zemlje raskriljuje noćnim se mrakom | šuška i šapuće stalno i snu se suprotstavlja slatkom, | danju pak sjedi ko stražar na sljemenu nekoga krova, | ili na visokōj kuli zastrašuje svijet iz gradóvā, nikakva skrb je ne morī da l' pravo il nepravo zbori (*Eneida* IV, 175 i d.)
fameja *tal.* (famiglia) *v.* familija (Nar.).
fames *lat.* glad; **fames bovīna** (bovinus — govedi), **fames canina** (*čit.* kanīna; caninus — pasji), **fames lupīna** (lupinus — vučji) — sve isti pojmovi kao i bulimija *(v.)*, likoreksija *(v.)*: *isp.* auri sacra fames.
Familienvater *njem.* (*čit.* famīlijenfater) otac obitelji, okućen, porodičan čovjek, obasut djecom (Ogrizović u pismu Matošu o sebi i svojim prilikama; *isp.* SD XX, 70).
famīlija *lat.* (familia) 1. obitelj, porodica; kuća, rodbina; svojta; 2. rod, vrsta, skupina (životinja, biljaka); **familijāran,** -rna, -rno — 1. tko ima familiju, porodicu; oženjen čovjek, otac obitelji; 2. prijateljski s kim; neprisiljen, neusiljen u ophođenju; prisan, u dobrim odnosima, povjerljiv, domaći, kućni, pouzdan, dobro upoznat s nečim, izvrsno obaviješten o nečemu i sl.; **familijarnōst,** -osti — neprisiljenost, nesuzdržljiva društvenost, ponašanje »kao kod kuće«, prisnost, povjerljivost i sl.
familijāz, -āza *v.* famulus 1; **familijāzina** — plaća familijāzova.
famīlijenhauz *njem.* (*isp.* familija + Haus — kuća) obiteljska kućica; kuća, obično u stilu vile, koja ne služi za iznajmljivanje nego u njoj stanuje samo jedna obitelj.
famōzan, -zna, -zno *lat.* (famosus) oglašen, razglašen, glasovit; na dobru ili zlu glasu;

slavan, čuven, silan, izvanredan, općepoznat, o kome se mnogo govori, razvikan; *isto i* **famōz,** -a, -o *(dubr.).*

famulus *lat.* (famulus) 1. sluga; podvornik u školi, u uredu; 2. pomoćnik, gojenac.

fan *engl.* (*skrać.* od fanatik) vatren obožavatelj (sporta, umjetnosti, umjetnika), zaneseni pristaša, strastven »navijač«.

fana *njem.* (Fahne) zastava, barjak.

fanag, fanga *tal.* (fango) blato, glib, kal, mulj (M. Smoje).

fanal, -ala *tal.* (fanale) obalno svjetlo; svjetionik, svjetiljka; brodsko položajno svjetlo; luč, fenjer; znak vatrom, svjetlošću, dimom.

fanarioti *(mn. m. roda)* — Grci iz Fanara, carigradske četvrti; bogate grčke poslovne porodice koje su se u turskoj državnoj službi domogle visokih položaja i bogatstava; kapitalisti, izrabljivači i progonitelji ostalih nacionalnih manjina u bivšoj Turskoj.

fanat, fanta *v.* fant.[2]

fanatizam, -zma *lat.* (fanaticus — ushićen, oduševljen; pomaman, strašan) strastvena predanost, spojena s krajnjom netrpeljivošću prema drugim uvjerenjima; slijepa gorljivost, zanesena revnost; luda zagrijanost; **fanatičan,** -čna, -čno — zagrižen, zalupan, zanesen, gorljiv; zanesen revnošću za jednu vjeru, za jedno mišljenje; *isto i* **fanatičkī; fanatik,** 5. -če, *mn.* -ci — 1. čovjek koji se ističe pretjeranom religioznošću, krajnjom netrpeljivošću, vjerskim ludilom; 2. čovjek koji se s isključivim zanosom predaje nekom poslu, koji je neobično privržen nekoj ideji; **fanatizírati,** -tizīrām — zanijeti, zaslijepiti, ludo zagrijati za nešto; *isto i* **fanatizovati,** -ujēm.

fancaga *v.* vancaga.

fandango, *mn.* -gi, 2. fandangā *španj.* španjolski ples u idočetvrtinskom taktu (podrijetlom iz Južne Amerike); pleše se u parovima, plesači iznenadno zastaju i dulje vremena ostaju nepokretni; pratnja: kastanjete *(v.).*

fanerogame *(mn. ž. roda) grč.* (faneros — vidljiv, jasan, očit + gamos — vjenčanje) javnocvjetke, cvjetnjače, cvjetonoše, biljke s vidljivim spolnim organima.

fanfan, -ana *franc.* (fanfan) 1. djetešce, djetence; 2. vrsta ribe.

fanfara, *2. mn.* fanfārā (*akc. i* **fanfara**) *franc.* (fanfare *iz arapskog jezika*) 1. kratka vojnička melodija koju izvode trube; signal trubama; 2. truba kojom se izvode takvi signali; 3. konjička ili lovačka muzika; 4. muzika, banda, glazba.

fanfarika, 3. -ci *tal.* (*venet.* fanfarigola) *bot.* bukva.

fanfaron, -ona, 5. fanfarone *španj.-franc.* (fanfaron) hvalisavac, hvališa, hvastavac, razmetljiv čovjek, junak na jeziku; *prid.* **fanfarōnskī; fanfaronada** — hvalisanje, razmetanje (na jeziku), drskost (u govoru).

fanfulja *tal.* nevaljala ženska, bludnica (kod Matoša: drolja).

fanī *prid. indekl. tur.* (fani) prolazan.

Fanika *v.* Franciska.

fanon, -ona *lat.* (fanum — svetište, hram) 1. naziv za različite dijelove odjeće katoličkih svećenika (manipul, ovratnik, traka na mitri); 2. crkvena zastava; 3. zavoj kod prijeloma kosti; 4. kitova us; šipka od »riblje kosti« za steznike.

fant[1] *njem.* (Pfand) zalog, polog; predmet koji se daje u zalog kod istoimene igre.

fant[2] *slov.* (*iz tal.* fante) 1. momak, dečko, mladić; 2. pub, dečko, donjak, žandar (u kartama); 3. sudski ovrhovoditelj, pljenitelj; 4. vojnik pješak, infanterist; *umanj.* **fantić.**

fantast i sl. *v.* fantazija i sl.

fantasterija *tal.* (*isp.* fantazija) maštarija, sanjarenje; tlapnja.

fantazam *v.* fantazma.

fantazija *grč.* (fantasía — predodžba, utvara u snu, pojava) 1. mašta, stvaralačka uobrazilja, imaginacija; tlapnja, sanjarija, utvara; »razmnivа« (Mil. Šrepel) 2. ideja u kojoj je nešto slobodno, hirovito, nenaravno, 3. hir, ćudljivost; bizaran, časovit ukus; 4. naziv nekih muzičkih komada koji nemaju određene muzičke forme; **fantast(a),** *2. mn.* fantastā — sanjar, maštalac, vizionar, zanesenjak; čovjek koji svoja uobraženja smatra stvarnošću, koji hoće ostvariti ono što je nemoguće; nastran čovjek; *žen.* **fantastkinja; fantastičan,** -čna, -čno — 1. što je stvorila mašta, zamišljanje; sanjarski, maštovit, zamišljen, prividan, tobožnji; 2. neobičan, čudnovat, čudesan; čaroban, bajoslovan, neobično velik; golem, ogroman; pustolovan, nastran; *izv.* **fantastičnost,** -osti; **fantastika,** 3. -ci — nešto izmišljeno, plod mašte, čudnovato, natprirodna stvar ili pojava; **fantazírati,** -tazīrām — 1. maštati, sanjariti, zanositi se; 2. biti u bunilu, buncati, bulazniti; 3. improvizirati; svirati bez priprave po časovitom nadahnuću; *dubr.* **fantastikati,** -ām.

fantazma, *2. mn.* fantazmā *grč.* (fantasma) 1. priviđenje, prikaza, utvara, pričin, avet, sablast, duh, fantom; 2. nelogična i apsurdna ideja; *isto i* **fantazam,** -zma; **fantazmagorija** — 1. opsjena, sljeparija; vještina izazivanja čudnih, fantastičnih slika i figura s pomoću optičkih obmana, u tamnoj sobi; 2. neobične slike koje vidi čovjek s bolesno-rastrojenom uobraziljom.

fantôm, -óma *grč.* (faínō — iznosim na svjetlo, pokazujem; *isp.* fantazma) 1. noćno priviđenje, utvara, prikaza, avet, sablast, 2. *med.* vrsta lutke na kojoj se vježbaju (porođajne) operacije; 3. model ljudskog ili životinjskog tijela (ili dijela tijela) u prirodnoj veličini (u muzejima, panoptikumima i slično); **fantômka** — ženska ili dječja pletena kapa koja pokriva cijelu glavu i vrat osim lica (kakvu obično nose razni »Fantomi« u stripovima).

fanjak, -njka *mad.* (fank) kolut na glavi što ga nose žene u znak udaje (Petar Skok).

fanjki, fanjākā *njem.* (Pfannenkuchen) uštipci, vrsta hrskavog kolača pečenog na masti, kroštule, lepirice.

FAO — *skrać. za engl.* Food & Agriculture Organization — Organizacija (Ujedinjenih naroda) za ishranu i poljoprivredu.

Faon — u starogrčkim pričama lijep mladić iz Mitilene na otoku Lezbosu; nesretno zaljubljena u njega, bacila se u more pjesnikinja Sapfa.

fa presto *tal.* (»radi brzo«!) brz način slikanja, osobito kod majstora baroka (P. Rubens, L. Giordano).

far,[1] fara, *lok.* faru *engl.* (fare — putovati, ići) u filmskom jeziku »vožnja« kamere po posebnim tračnicama kada treba pratiti snimani objekt na različitim položajima; **farmajster** — filmski radnik kojemu je zadatak (stručno) upravljanje kolicima na kojima se nalazi kamera.

far,[2] fara, *lok.* faru (po otoku Farosu pred Aleksandrijom u Egiptu na kom je bio znamenit svjetionik, visok 400 metara) 1. svjetionik; 2. **farovi** — reflektorom snabdjevene prednje svjetiljke na automobilima za osvjetljivanje puta.

fara,[1] 2. *mn.* fārā *mad.* (far — pozadina) krma na lađi.

fara *njem.* (Pfarre) župa (crkvena), parohija; **farnik** — 1. župnik, paroh; 2. župljanin (Nar.).

farabut *tal.* (farabutto) varalica, hulja, nitkov, vjetrogonja.

farad, *2. mn.* fārādā (prema imenu engleskog fizičara Faradaya, 1791. do 1867) — jedinica za mjerenje električnog kapaciteta; pri kapacitetu od 1 F električni naboj od 1 kulona povisuje potencijal vodiča za 1 volt; **faradizacija** — liječenje faradajskom strujom.

faragov, -ova *mad.* (farago kes) opančarski nož za čišćenje kože od ostataka mesa; **faragovati,** -ujem — strugati izluženu kožu.

farandola *franc.* stari francuski ples u ranom srednjem vijeku uz pratnju galoubeta *(v.)* i tamburina; tijelo plesača zabačeno natrag, a plesalo se u nizu, na cijelim stopalima, krećući se ulijevo.

faraon, -óna, 5. faraone — 1. naziv starih egipatskih vladara; 2. *pogrd.* Ciganin; 3. vrsta igre na karte analogna bakarau; *prid.* **faraonov; faraonskī;** *žen.* **faraonesa,** *2. mn.* -esā (*isp.* Krleža, *Aretej*).

faraun *v.* faraon.

farba *njem.* (Farbe) boja; **s farbom van** — fraza koja znači: reci otvoreno što želiš, iznesi svoje mišljenje, pokaži pravu namjeru i sl.; **farbar,** -ára, 5. farbaru *i* -are — bojadisar; *prid.* **farbarov** *i* **-arev; farbarskī;** *žen.* **farbarka; farbara,** *2. mn.* farbārā — bojadisaonica; *isto i* **farbarnica; farbati,** -ām — 1. bojiti, bojadisati; 2. *prenes.* u vulgarnom govoru: varati, obmanjivati, lagati; **farbnblind** *njem.* slijep za razlikovanje boja; **farbnflek** *njem.* mrlja od boje (Krleža).

farbl *v.* ferbl; *isto i* **farbula** (Matoš).

Farenhajt *v.* Fahrenheit.

farina *lat.* (farina) brašno (*isp.* farinometar); **farin,** -ína — šećerni, obično nerafinirani prah.

farinks *grč.* (farynx, 2. -ngos) jednjak, ždrijelo, grkljan, grlo; **faringitis** (*akc. i* **-itis**) — upala ždrijela.

farinometar, -tra, *2. mn.* farinometārā *lat.-grč.* (farina — brašno + metron — mjera) aparat za ispitivanje upotrebljivosti brašna.

farizej, -éja, 5. farizeju *hebr.* (*iz aramejskog jezika:* »odijeljeni«, »odvojeni«) 1. pripadnik religiozno-političke sekte u drevnoj Judeji; farizeji su se isticali vanjskom pobožnošću i strogim obdržavanjem svih obreda; 2. *prenes.* licemjer, prenemagalo; čovjek koji samo izvana pokazuje krepost ili privrženost nekoj ideji; čovjek koji se pretvara; *prid.* **farizejskī** — licemjeran, prijetvoran; **farizejstvo,** *2. mn.* farizejstāvā — licemjernost, pretvaranje, prijetvornost; *isto i* **farizejština** (*sve pored* **farisej** i sl.).

fark *v.* ferk.

farma, *2. mn.* fārmī *engl.* (farm) majur, salaš, poljoprivredno dobro; *isp.* farmer.

farmakon *grč.* (fármakon — sredstvo) lijek; **farmàcija** — 1. sve naučne discipline o ljekarstvu; 2. apoteka, ljekarna; **farmàceut** (*akc. i* **farmacèut**) — 1. student farmacije; 2. čovjek koji je izučio farmaciju; magister farmacije, ljekarnik; *žen.* **farmàceutkinja** (*akc. i* **farmacèutkinja**); *prid.* **farmàceutskī** (*akc. i* **farmacèutskī**); **farmakofobija** (*isp.* fobija) *med.* bolestan strah od uzimanja lijekova; **farmakognòzija** (gnōsis — poznavanje) nauka o poznavanju lijekova; **farmakològija** (lógos — riječ, govor) — nauka o djelovanju lijekova na organizam; **farmakòlog,** *mn.* -zi — stručnjak u farmakologiji; *prid.* **farmakološkī; farmakomanija** (*isp.* manija) *med.* bolesna sklonost nekih osoba da neobično rado uzimaju sve moguće lijekove bez obzira da li im ih propiše liječnik ili »preporuči« netko drugi; **farmakopèja** (poiéo — činim) — knjiga normi, državni stručni zakonik koji sadržava karakteristike različitih ljekovitih supstancija biljnog, životinjskog, mineralnog ili sintetskog podrijetla; naš stari izraz »ljekopis«; neka se supstancija smije upotrijebiti u ljekovite svrhe tek kad je ispitana i normirana prema propisima farmakopeje; **farmakotìmija** (*grč.* thymós — volja, želja, sklonost) *med.* pojam sličan farmakomaniji *(v.)*, no u još jačem i nekritičnijem smislu.

fàrmer *engl.* (*isp.* farma) — 1. ratar, poljodjelac, poljoprivrednik, posjednik seoskoga gospodarstva; 2. zakupnik zemlje; **fàrmerke, fàrmerice** *(mn. ž. r.)* — hlače posebnoga kroja od gruboga plavog jedrenog platna sa zakivcima i drugim »ukrasima« (našivci od kože), sa mnogo džepova i sl. (za sport, za štrapac itd.); *isto i* traperice.

Farnesîna — u novinarskom jeziku naziv za talijansko ministarstvo vanjskih poslova.

farnèškī bîk *v.* Dirka.

fārnī, -ā, -ō — prid. prema *fara²*, župni, župski; *isp.* farnik.

far niente *v.* dolce far niente; *isp.* procul negotiis (J. Ibler).

farnīk (*isp.* fara) 1. župnik; 2. župljanin (Nar.).

farof *njem.* (Pfarrhof) župni dvor (*isp.* fara²).

fàrs *tur.* (farz) propis muslimanske vjere.

fàrsa *franc.* (farce) 1. lakrdija; šaljiva igra niske komike; lakomislena i vulgarna komedija; 2. *prenes.* šaljiv, nepristojan ispad.

Fàrsal *v.* Farzal.

farsèskno *tal.* na način farse *(v.)*, lakrdijaški, šaljivo, neozbiljno.

farucca *španj.* (*čit.* farùka) starinski andaluzijski narodni ples.

Fàruk *tur.* »koji luči istinu od neistine«, »uviđavni«.

fàrvater *hol.* (vaarwater) 1. pruga vodenog prostranstva na kojoj je dubina vode pod niskim uvjetima dovoljna za prolaz brodova s određenom istisninom; 2. sfera nečijeg utjecaja, struja, pravac (politike).

Far West *engl.* (*čit.* fār uest) Daleki (Divlji) Zapad (predjeli Sjeverne Amerike gdje su bijelci vodili bespoštednu borbu protiv Indijanaca i gotovo ih istrijebili).

fàrz *v.* fars.

Fàrzal (*lat.* Pharsalus, *grč.* Farsalos) — grad u grčkoj pokrajini Tesaliji, pred kojim je Cezar god. 48. pr. n. e. pobijedio Pompeja (Krleža).

fas (*pored* f.a.s.) — *skrać. za engl.* free alongside ship (besplatno uz bok broda); klauzula pri sklapanju trgovačkih ugovora po kojoj je prodavalac dužan robu dostaviti do boka broda koji će je otpremiti.

fasàda *franc.* (façade) 1. prednja strana zgrade, lice zgrade, pročelje; 2. *prenes.* vanjština; prividnost neke stvari; *prid.* **fasādnī; fasadèr,** -era 5. fàsadēru — radnik građevinske struke koji izvodi sve vrste fasada.

fasc. *skrać za* fascikl *(v.)*.

fàsces *(mn. m. roda; kod nas indekl.) lat.* (fascis — svežanj) snop šiblja sa sjekirom u sredini koji su liktori nosili pred konzulima u starom Rimu kao znak vrhovne vlasti (fašisti su fasces uzeli za svoj simbol i po njima se nazvali).

fascia *lat.* 1. svezak, svežanj; 2. omot, ovoj, zavoj; 3. tanka kožica na mišićima (nalik na žile); **fascia brachialis** (*čit.* brahijālis) — zavoj za nadlakticu; **fascia colaris** (*čit.* kolāris) — a) zavoj za vrat; b) nabran ovratnik; **fascia crinalis** (*čit.* krinālis) — zavoj za kosu; **fascia lata** (tj. široki zavoj) — zavoj za bedro; **fascia triangularis ad oculos** (*čit.* okulos) — trokutasti zavoj za oči; **fascijàcija** — 1. zamatanje, uvijanje biljaka; 2. zavijanje, previjanje bolesnika.

fascìkl, *2. mn.* fascīklā *i* fascìklā *lat.* (fasciculus, *isp.* fasces) svežanj, sveščić spisa; smotak; *isto i* **fascìkul** *i* **fascìkula** *(ž. roda)*.

fascinàcija *lat.* (fascinare — ureći pogledom ili riječju) općinjenje, očaranje, opsjena; *glag.* **fascinírati,** -inīrām — općiniti, očarati, opsjeniti; **fascinàntan,** -tna, -tno — koji može

fascinirati, očaravajući; **fascinantnost,** -osti — zapanjivost, očarljivost, opsjenljivost, sposobnost općinjenja (Krleža).
fascioloza *lat.* metiljavost, bolest jetara kod ovaca i goveda (uzročnik jetreni metilj, *lat.* Fasciola hepatica).
fascionalan, -lna, -lno (*isp.* fascia) u svescima (fascionalne knjige; Šenoa).
fas est et ab hoste doceri *lat.* treba i od neprijatelja učiti.
faseta, *2. mn.* faseta *franc.* (facette — malo lice) 1. jedna od strana brušenog dragog kamena ili fine staklene robe; 2. male ploštine na koje se dijeli oko kukaca i dr.; *prid.* **fasetnī,** -ā, -ō; **fasetnō oko** — organ vida u kukaca i rakova, (»mrežasto oko«), sastavljen od više jednostavnih očiju — omatidija; **fasetirati,** -setīrām — rezati, brusiti na fasete, cizelirati, sitničavo dotjerivati.
fashionable *engl.* (*čit.* fešnebl) otmjen, elegantan, pomodan, svjetski (Nehajev, Krleža).
fasija, *2. mn.* fāsījā (*po franc. čitanju: isp.* fascia) svezak, rukopisna knjiga (Šenoa).
fasik, 5. -če, *mn.* -ci *tur.* (fasik) grešnik, pokvarenjak.
fasl *njem.* (Fass) bure, bačva, lagav.
fason *v.* fazona.
fasovati, -ujem — »dobiti, primiti vojničku hranu, oružje, opremu. Od njemačkog: fassen, sljedovati« (Krleža); **fasovati svoje** — dobiti što koga ide, obično: biti (strogo) kažnjen; *isp.* fasung.
fasti dies *lat.* (prvotno: sudbeni dani) dobri, sretni dani; **fasti consulares** (*čit.* konzulares) — u starom Rimu kronološki popis najviših činovnika; *isp.* nefasti dies.
fasung, *mn.* -zi, 2. fasungā *njem.* (Fassung) 1. pripadak, sljedovanje: ono što nekom pripada; 2. okvir, naročito kod metala ili dragog kamenja; način uokvirivanja dragog kamena u nakitu; 3. okućje koje drži sastavne dijelove neke sprave (npr. fasung — grlo žarulje).
faša *tal.* (fascia) traka, vrpca; pojas, pas; zavoj, povez.
fašanke, fašanakā (*mn. ž. roda*) *v.* fašnik.
faše *franc.* (facheux) posvađen, u nepovoljnim odnosima, ozlojeđen na nekoga.
fašina, *2. mn.* fāšīnā *tal.* (fascina, *isp.* fasces) šibača; svezani snop pruća; pleteno šiblje; upotrebljava se pri saperskim i hidrotehničkim zemljanim radovima za učvršćenje nasipa, za izgradnju brana, te kao podloga za ceste u močvarnim krajevima itd.; *isp.* daljan; **fašīnmèser** *njem.* kosir, poseban nož (mala kosa) za rezanje šiblja (Krleža).
faširati, fašīrām *franc.* (hacher — sjeckati, isjeći) isjeckati meso na sitne komadiće, samljeti, »kosati«.
fašizam, -zma *lat.* (*v.* fasces) vladavina reakcionarnih i imperijalističkih predstavnika krupnog kapitala, vlasnika tvornica oružja, velikih banaka i veleposjednika kako se oblikovala prvotno u Italiji, a kasnije u Njemačkoj i u Japanu. Fašizam je izazvao drugi svjetski rat u kojem su njegovi nosioci počinili strahovita zvjerstva u velikom dijelu svijeta, a osobito u našoj zemlji; **fašist(a),** *2. mn.* fāšīstā — član fašističke stranke; pristalica fašizma; *žen.* **fašistkinja;** *prid.* **fašističkī; fašizacija** — pretvaranje demokratske vladavine u fašističku; *glag.* **fašizirati,** -izīrām.
fašnik, *mn.* -ci, 2. fāšnīkā *njem.* (Fasching) 1. vrijeme u crkvenoj godini od božićnih do korizmenih dana, poklade, mesojede, karneval (*v.*); 2. posljednji dan poklada; mesopust, pokladni utorak; 3. »princ Karneval«, maska, maškara (kao personifikacija: lik smiješnoružnog iskreveljenog muškarca, gotovo đavla; strašilo, nakaza uopće).
fat *v.* fad.
fata *v.* vata.
fatalan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* fatum) sudbonosan, koban; nesretan i zlosretan; neizbježiv; poguban, razoran, opasan, smrtonosan; **fatalnost,** -osti — sudbonosnost, kobnost, težina položaja; *isto i* **fatalitet,** -eta; **fatalizam,** -zma — 1. vjerovanje u unaprijed određenu i neizbježivu sudbinu; 2. *rel.* učenje koje smatra da su svi događaji neopozivo unaprijed određeni od jedinoga i natprirodnoga uzroka; fatalizam je bitna crta islamskih vjeroispovijesti; **fatalist(a)** — čovjek koji vjeruje u sudbinu i predaje joj se; pristaša fatalizma; *žen.* **fatalistkinja;** *prid.* **fatalističkī.**
fatamorgana *tal.* (fata — vila, Morgana — po keltskoj priči sestra legendarnog kralja Artusa) 1. optička varka u pustinjama uslijed pregrijanog (ili veoma ohlađenog) uzduha kada se zamorenom putniku čini da vidi nepostojeće stvari i predmete (oaze, gradove, vatru i sl.); u Banatu se to događa za velike žege i poznato je pod imenom »tera-baba-kozliće«; 2. *prenes.* opsjena, varljivo priviđenje, varka, utvara, umišljanje, iluzija; *prid.* **fatamorganskī** (Matoš, M. Marjanović).
fatelin *v.* vatelin.

fater *njem.* (Vater) otac (u familijarnom govoru).

fatermerder *njem.* (Vater — otac + Mörder — ubojica) »ocoubojica«, vrsta visokog tvrdog muškog ovratnika, moda naših djedova (vrhovi ovratnika nisu bili posuvraćeni, nego su ubadali vrat, pa mu je ime očito odatle što se djeci činilo da će im zaklati oca); *isp.* štekragn.

fatidički *tal.* (fatidico) proročki; proročanski, vidovit (V. C. Emin).

fatigati, -ām *tal.* (*venet.* fatigar) raditi, truditi se, mučiti se; **fatīžnjī dan** — radni dan (Vojnović).

Fatih *tur.* Osvajač (počasni nadimak sultana Mehmeda II. koji je osvojio Carigrad 1453).

Fatima *tur.* »koja odbija dijete od sise« (inače ime Muhamedove kćeri).

fatum *lat.* sudbina, udes, kob, usud (*isp.* fatalan...).

fau, *mn.* fàuovi — zapravo ime slova *v* u njemačkoj abecedi; u toku drugoga svjetskog rata naziv za njemačko tajno razorno oružje (prema prvom slovu riječi Vergeltung, *čit.* Fergeltung — odmazda); prvi V_1 (teledirigirani aerodinamički projektil na mlazni pogon, »leteća bomba«) lansiran je na južnu Englesku, sa posebnih uređaja na obali Atlantika, u lipnju 1944, a prvi V_2 (teledirigirani balistički projektil na raketni pogon) u studenom iste godine; najavljeni, još strašniji, V_3 morao je izostati, jer su Saveznici svojim iskrcavanjem u Francuskoj i stalnim bombardiranjem Njemačke spriječili njegovo dovršenje i lansiranje.

faul *engl.* (foul) 1. gadan, protivan, nepošten, prost, nepristojan u igri; 2. prekršaj pravila osobito u sportu; surovost; surov ispad; **faulirati,** faulīrām — povrijediti, ozlijediti, loše postupati u igri, nepropisno napasti; **faul plej** *v.* foul play.

faulencer *njem.* (Faulenzer — lijenčina) papir s debelim ravnim crtama koji služi kao podloga za ravno pisanje.

fault *v.* folt.

Faun *lat.* (Faunus) 1. u starorimskoj mitologiji jedno od nižih božanstava koje živi u šumama i planinama; pokrovitelj stada; dlakav je, s kozjim nogama, repom i rogovima; 2. *prenes.* (**faun,** *2. mn.* fàuna) pohotan čovjek; 3. vrsta američkog majmuna; *prid.* **faunskī.**

Fauna — 1. *mitol.* boginja polja i šuma; 2. **fauna** — životinjsko carstvo; skup svih životinjskih vrsta nekog kraja, zemlje, sredine ili nekog perioda u geološkoj historiji Zemlje; *isp.* flora; *prid.* **faunskī.**

Faust (*lat.* blagosloven, sretan, povoljan) glavna osoba Goetheove tragedije istoga imena; simbol nezadržive težnje ljudske za znanjem i traženjem smisla (sreće) u životu, kako se to razvilo i očitovalo u doba renesanse, tj. u početku uzdizanja građanske klase; glasovita je zakletva Faustova zavodniku svome Mefistu, u kojoj mu obećava svoju dušu u trenutku kada se bude osjetio sretnim: »Zum Augenblicke werd' ich sagen | ,Verweile doch, du bist so schön', dann kannst du mich in Fesseln schlagen, dann werd' ich gern zugrunde gehn« — Pa svane l' ikad takav tren da kažem njemu »Stani, stoj!«, tad rado ću ti biti plijen, tad sapni me u okov svoj!«; *prid.* **fàustovskī.**

Fausta Flàvija Màksima — ime žene rimskoga cara Konstantina Velikoga (živjela 298—326. n. e.), poznate po svojoj razuzdanosti i razvratnosti; za nju se priča da je svakoga svoga ljubavnika, pošto je provela noć s njime, dala ubiti; ugušena je u kupaonici.

faustbal *njem.* (Faust — šaka, Ball — lopta) sportska igra loptanja šakom između dvije ekipe po pet igrača; potječe od stare talijanske igre *pallone,* obnovljena u Njemačkoj 1890, ali nije postigla veće popularnosti.

Faustul — legendarni rimski pastir, u službi albanskoga kralja Amulija; zajedno sa svojom ženom Akom Larencijom našao, spasio i odgojio Romula i Rema.

faute de mieux *franc.* (*čit.* fot d' mijè) u nedostatku boljega (Matoš).

fauteuil *v.* fotelj.

fauvizam *v.* fovizam.

faux-bourdon *franc.* (*čit.* foburdòn) vrsta jednolikog crkvenog pjevanja u nekadašnja vremena.

faux pas *franc.* (*čit.* fopà) pogrešan korak; povreda etikete, dobrog ponašanja.

favete linguis *lat.* (*čit.* favete lingvis) šutite! tiho! (tim su povikom svećenici kod starih Rimljana prigodom žrtve pozivali prisutne da se potpuno predaju pobožnosti).

favirati *v.* favorizirati.

favor *lat.* (fàvor — naklonost, milost) naklonost prema komu, dobrohotnost višega, pokroviteljstvo, blagodat, prijaznost, ljubaznost, uslužnost; **favorabìlan,** -lna, -lno — mio, omiljeli, drag; ugodan, prijatan, koristan, pogodan, povoljan, probitačan; **fa-**

vorit, -ita — 1. ljubimac, miljenik; 2. osoba koja stoji pod pokroviteljstvom moćne ili utjecajne ličnosti; 3. konj trkač koji ima najviše izgleda na pobjedu u utrci i na kojega se najviše klade; 4. *sport.* tim (momčad) za koji postoji opravdana nada da će pobijediti; **favoritkinja** — 1. ljubimica uopće; miljenica; 2. ljubavnica utjecajne ličnosti; **favoritizam,** -zma — 1. izdizanje, protežiranje favorita, ljubimaca utjecajnih ličnosti i stavljanje njihovo na visoke položaje; 2. poredak u kojem se sve osniva na utjecaju ljubimaca, miljenika, favorita; **favorizirati,** -riziram — biti sklon, blagonaklon prema nekome, davati nekome prednost iz naklonosti; štititi, ići na ruku, podupirati, potkrepljivati, pomagati čije želje, isticati koga; *isto i* **favorizovati,** -ujem *i* **favorisati,** -šem.

favus *lat.* 1. pčelinje saće; med; 2. gljivičasto oboljenje dlakavog dijela glave, krastava glava.

fayence *v.* fajansa.

faza *grč.* (fasis) razvojni stupanj, mijena; određeni stupanj, period u procesu razvitka, u promjeni oblika ili stanja tijela ili pojave.

fazan, -ana — ptica gnjeteo (ime po azijskoj rijeci Fazis); *žen.* **fazanka** (Krleža: *Pan*); *prid.* **fazanov; fazanskī; fazanerija** — ograđeni prostor u šumi gdje se odgajaju fazani (obično jedan mužjak i nekoliko ženki).

fazer, -era *franc.* (phaseur) crtač pojedinih faza u crtanom filmu (između početnih i završnih pokreta koje izradi animator, *v.*).

Fazila *tur.* »vrlina«.

Fazlija *tur.* »vrijedni«, »vrsni«, »dobri«.

fazona *franc.* (façon) oblik, forma; način kako je nešto načinjeno; *isto i* **fazon,** -ona; **fazonirati,** -oniram — dati nečemu oblik, fazonu, uobličiti, oblikovati.

fažol, -ola *tal.* (fagiolo) grah, pasulj; *isto i* **fažul,** -ula.

FBI (*izg.* ef-bi-aj) — *skrać. za engl.* Federal Bureau of Investigation *(v.).*

FDIF — *skrać. za franc.* Federation Democratique Internationale des Femmes (Međunarodni demokratski savez žena); *engl.* Women's International Democratic Federation.

Fe — *znak za kemijski element* željezo (*lat.* ferrum).

feature *v.* ficer.

Feb, Feba *grč.* (Foibos) »Sjajni«, »Blistavi«, jedan od nadimaka boga Apolona *(v.);* **feb** (malim slovom) — kod nekih pjesnika: sunce; **Feba** — u starogrčkoj mitologiji titanka, kći Zemlje.

febl *franc.* (faible) slabost (prema nečemu).

febra *tal.* (febbre) groznica, vrućica, ognjica; **febrīlan,** -lna, -lno — grozničav; **febrilnost,** -osti — grozničavost, stanje povišene tjelesne temperature (iznad 37°).

februar *lat.* (februarius) mjesec veljača; *prid.* **februarskī; februarska revolucija** — 1. pariška buržoaska revolucija koja je izbila krajem veljače god. 1848, a koja je dala poticaj za revolucije gotovo u čitavoj Evropi; u toj revoluciji oboreno je kraljevstvo, a Francuska je proglašena jedinstvenom i nerazdjeljivom republikom; tu republiku izvojevali su svojom borbom i svojom krvlju francuski radnici, ali je buržoazija uzela vlast i zatim u krvi ugušila pokušaj proleterske revolucije. To je prvi veliki oružani sukob buržoazije i proletarijata. Buržoazija počinje sve više skretati u reakciju, napuštati liberalizam; 2. buržoasko-demokratska revolucija u Rusiji god. 1917. koja je »oborila carizam i koja je značila prvu fazu u pravcu ostvarenja socijalističko-proleterske revolucije; neposredni rezultat te revolucije je formiranje nove državne vlasti u Rusiji, tzv. Privremene vlade sastavljene od predstavnika buržoazije i buržoaskih spahija« (Lenjin), usporedo s kojom je postojala druga vlast — Sovjet radničkih i vojničkih deputata; glavna karakteristika buržoasko-demokratske revolucije je, prema tome, dvovlašće, koje je trajalo do 7. studenoga 1917. (Oktobarska revolucija) kada je sva vlast revolucionarnim putem prešla na sovjete; **Februarska diploma (Veljački patent)** — dopuna Oktobarskoj diplomi *(v.),* zapravo njezina zamjena, kojom se opozivaju neka demokratska načela oktobarske diplome i ponovno uvode neke ustanove u nekadašnjoj carskoj Austriji (Đalski).

fec. — *skrać. za lat.* fecit *(v.); isp.* f.

FEC — *skrać. za engl.* Far Eastern Commission (Komisija za Daleki Istok).

feca *tal.* (feccia, *venet.* fezza) talog (osobito od vina); kod naših starih pisaca i: društveni talog, ološ.

feces *lat. v.* fekalije.

fecijali, -ala *(mn.) tal.* (fetiales) zbor od 20 svećenika u starom Rimu, s velikim pravima osobito u vanjskopolitičkim odnosima države (*v.* pater patratus).

fecit *lat.* (facere — činiti, *perf.* feci — učinio

sam) »načinio«, »izveo«, »izradio« (piše se na umjetničkim djelima uz ime umjetnika).

fecn *njem.* (Fetzen) krpa, dronjak, trulja, rita.

feda *tal.* (fede) svjedodžba, službena potvrda; uvjerenje; smrtovnica, osmrtnica (Vojnović).

FEDAC — *skrać. za franc.* Fédération Européenne des Associations des Combattants (Evropski savez udruženja ratnika).

fedajin (*arap.* »onaj koji je žrtvovao svoj život«) pripadnik Narodne demokratske fronte za oslobođenje Palestine, borac protiv države Izrael, palestinski gerilac.

feder *njem.* (Feder) 1. pero (za pisanje); 2. opruga, pruglo, pokretač, gibanj.

federacija *lat.* (foedus, 2. foederis — savez) 1. savez manjih država u federativnu državu u kojoj pojedini sastavni dijelovi, federalne jedinice, kao takve sudjeluju u organizaciji središnje vlasti, zadržavajući svaka svoju političku i kulturnu samostalnost, a podčinjavaju se u nekim atributima države (vanjska politika, novac, pošta, željeznice i sl.) zajedničkoj središnjoj vlasti, oličenoj u saveznom parlamentu i saveznoj vladi; 2. katkada i čitava SFRJ kao cjelina (npr. u novinama: »To je zadatak federacije, a ostalo će izvršiti pojedine republike«); 3. savez društava ili organizacija; **federalan,** -lna, -lno — savezni; koji se odnosi na federaciju; **federatīvan,** -vna, -vno — koji ulazi u sastav federacije; **federatīvnī poredak, federatīvna država** — isto što i federacija 1; **federalizam,** -zma — 1. sistem državnog uređenja na federativnim načelima; organizaciona struktura nečega osnovana na načelu federacije; 2. pokret u nekim (osobito mnogonacionalnim) zemljama u korist federativnog uređenja države; 3. sitnoburžoaska struja (Proudhon, anarhisti) koja je propovijedala neophodnost uređenja društva na načelima saveza pojedinih samostalnih proizvodno-potrošačkih komuna; **federalist(a)** — pristaša federalizma; *žen.* **federalistkinja;** *prid.* **federalistički; federalizacija** — prijelaz na federalističko uređenje države (umjesto prijašnjeg centralističkog); *glag.* **federalizirati,** -izīrām.

Federal Bureau of Investigation (*čit.* fèderel bjurou of investigèišn) — kriminalna i politička policija USA koja se osobito bavi progonjenjem špijunaže, a poslije drugoga svjetskog rata okomila se i na komunizam; *isp.* FBI.

Federal Reserve System — centralni bankovni sistem u USA, nadležan za kontrolu emisije novca, za poslovanje banaka i sl.

federbal *njem.* (Feder — pero + Ball — 1. lopta; 2. ples) 1. isto što i badminton (*v.*); 2. šaljivi naziv za spavanje (u dječjem jeziku), tobože »ples na perju«.

federbuš *njem.* (Federbusch) perjanica.

federirati, -derīram *njem.* (*isp.* feder) odskakivati, biti elastičan.

federmadrac *njem.* žičani uložak za krevet koji ležaju daje elastičnost.

federmeser *njem.* (Feder — pero, opruga + Messer — nož) sklopivi, složivi nožić, periš, čaklja.

federvajs *njem.* (Federweiss) milovkino, talkovo bjelilo, mastika, masnik, španjolska kreda (poznata upotreba pri obuvanju tijesnih cipela).

federzic (-sic) *njem.* mekano, elastično sjedište, osobito u kočijama (Krleža).

feding, *mn.* -zi *engl.* (fading — iščezavanje, izumiranje) u radio-tehnici: nestajanje, gubljenje zvuka; *naši izrazi:* izblijeđivanje, pretapanje.

Fedon (*grč.* Faidōn) — starogrčki filozof (5. st. pr. n. e.), učenik Sokratov, osnivač škole u Elidi; glavna ličnost istoimenog Platonovog dijaloga, koji se često zove i »ili O duši«, a u kojem ima lijepih podataka o posljednjim časovima Sokratovim.

Fedor *v.* Teodor.

Fedra (*grč.* Faídrē) — u starogrčkim pričama kći Minosova, sestra Arijadnina, žena Tezejeva; beznadno zaljubljena u Hipolita, sina Tezejeva iz prvog braka, počinja samoubojstvo, ali prije toga ostavlja za (odsutnog) Tezeja pismo u kojem okrivljuje Hipolita za svoju smrt; to dovodi do teškog sukoba između sina i oca, u kojem Hipolit pogiba — nedužan: poznate su tragedije o Fedri od Euripida, Seneke i Racinea.

fedrih *njem.* (fedrig — gibak) *u jeziku naših mesara i kuhara:* dio životinjskog tijela neposredno iza glave, tzv. vratina.

Fedro (Fedar) (*grč.* Faîdros) starogrčki filozof (5. st. pr. n. e.), značajna ličnost Platonovih dijaloga *Gozba* i *Fedro.*

feed-back *engl.* (*čit.* fīd-bek) 1. uređaj za ujednačivanje radio-signala; 2. u kibernetici: povratna kontrola, skup povratnih, retroaktivnih informacija i ponašanja; 3. u televiziji: emisija u kojoj gledaoci u samom toku izvedbe telefonski pitaju za različita razjašnjenja u vezi s izvedbom i dobivaju na njih odgovore od samih izvođača.

feeder *v.* fider.
feerija *franc.* (feerie) 1. priča o vilenjacima; 2. kazališni komad bajoslovnog sadržaja u kome dolaze duhovi, vještice, vile, vilenjaci i sl., s raskošnim dekoracijama i raznim scenskim trikovima, sračunatim na vanjski efekt; **feerījskī** — bajoslovan, čaroban, vilinski.
feet *v.* foot.
feferon, -óna *njem.* (Pfefer — papar, biber) vrsta male, obično vrlo ljute paprike.
feher *njem.* (Fächer) lepeza: *isp.* moskar; **fehrati se,** -ām se — hladiti se lepezom (u zagrebačkom dijalektu).
Fehim *tur.* »razumni«, »bistri«, »oštroumni«; *žen.* **Fehma.**
Fehmija *tur.* isto što i Fehim; *žen.* **Fehmija.**
fehtati, -ām *njem.* (fechten) 1. mačevati se; 2. prosjačiti; *isto i* **fehtovati,** -ujēm; **fehter** — 1. mačevalac; 2. prosjak (ovo pod br. 2 i: **fehtbruder**).
Fejzulah, -āha *tur.* »božja darežljivost«, »božja milost«.
fekalije *(mn. ž. roda) lat.* (faex, 2. faecis — talog, ostaci, smeće) izmetine (iz tijela), ekskrementi, »stolica«.
fekundacija *lat.* (fecundare — činiti plodnim) oplodnja, oplođivanje.
fela *mađ.* (fel) vrsta, pasmina, soj, bagra, sorta.
felacija *lat.* (fellatio) seksualno zadovoljavanje cjelivanjem odn. lizanjem spolnih organa, pa i stavljanje penisa u usta (često kod homoseksualaca).
felaćet *tur.* (felaket) nesreća, propast, zla kob.
felaga — naziv za tuniske i alžirske partizane u narodnooslobodilačkoj borbi protiv francuskih kolonijalista.
felah, -āha, 5. fēlāše, *mn.* -āsi, 2. felahā *ar.* (fellah — ratar) starosjedilački Arapin — zemljoradnik u Egiptu, Arabiji, Siriji, Palestini (*prot.* beduin — nomad); *žen.* **felahinja;** *prid.* **fēlāškī.**
felčer, *2. mn.* fēlčērā *njem.* (Feldscher) vidar, ranarnik (osobito vojni, u starini), liječnik bez akademskih kvalifikacija.
feldbaba, feldbebel *v.* feldvebl.
feldbet *njem.* (Feld — polje + Bett — krevet) »poljski krevet«, vojnička (oficirska) postelja za razvlačenje, složivi, sklopivi krevet.
feldbinda *njem.* (Feldbinde) oficirski službeni pojas (kad je oficir na osobitoj dužnosti).
feldcajgmajster *njem.* (Feldzeugmeister) artiljerijski general (u njemačkoj i bivšoj austrougarskoj vojsci).
feldflaša *njem.* (Feld — polje + *isp.* flaša) limena boca posebna oblika za nošenje vode na vojnim vježbama ili u ratu; kod nas: čuturica.
feldgerìht *njem.* (Feld — polje + Gericht — sud, sudište) ratni sud (Feldman).
feldgrau *njem.* (Feld — polje + grau — siv) u njemačkoj (i u nekadanjoj austrougarskoj) vojsci oznaka za sivu boju vojničkog odijela koja odgovara boji okoline i služi za kamuflažu; kod nas: sivomaslinast.
feldkaplān *njem.* vojni svećenik (Krleža).
feldkiha *njem.* (Feldküche) vojna kuhinja, posebna naprava na kotačima u kojoj se kuha jelo za vojnike na maršu, u logoru, uopće izvan kasarne.
feldkomandantūra *njem.* (Feld — [bojno] polje + *isp.* komanda) organ njemačke vojne uprave u ratnim operacijama (naziv poznat u našim krajevima iz doba okupacije 1941—1945).
feldmaršal *njem.* (Feldmarschall) najviši vojnički čin u mnogim zemljama, vojskovođa, maršal; (negdje i generālfeldmaršal); Krleža često spominje i čin *feldmaršallajtnant* (*njem.* Feldmarschalleutnant) kao jedan od najviših (generalskih) činova u nekadanjoj austrougarskoj vojsci, podvojvoda, zamjenik vojskovođe.
feldpost *njem.* (Feld — polje + Post — pošta) bojna pošta (u govoru starijih ljudi koji su služili austrijsku vojsku).
feldruf *njem.* (Feld — polje + rufen — zvati) *vojn.* odziv, lozinka.
feldspat *njem.* (Feldspat) vrsta rude glinenca; kod starijih pisaca: iskrolisnik; *v.* ortoklas, plagioklas.
feldvebl *njem.* (Feldwebel — narednik) najviše podoficirsko zvanje i dužnost u pješadijskim, artiljerijskim i inženjerskim jedinicama nekih vojski; kod nas su ih nekada zvali *feljbaba; isp.* feldbaba, feldbebel.
Feldzeugmeister *v.* feldcajgmajster (Krleža).
feldžandār *njem.* pripadnik vojne žendarmerije (Krleža).
feler, *2. mn.* fēlērā *njem.* (Fehler) pogreška, omaška; **feleričan,** -čna, -čno — sa felerom, s greškom, neispravan.
felga, 3. -gi, *2. mn.* -gī *njem.* (Felge) dio kola (automobila), naplatak (na kotaču), kolni vijenac.
felibrīž, -íža *franc.* (félibrige) francuski književni pokret koji čuva provansalski govor u svojim djelima (*isp.* langue d'oc).
Felicijān, -āna, 5. Felicijāne *v.* Feliks.

Felìcita *v.* Feliks.
Fèliks *lat.* »sretni«; *isto i* **Felīcije, Felīcio;** *žen.* **Felīcija, Felìcita.**
Felix Aleluja *lat.-hebr* Sretan Uskrs (kod katolika).
felix qui potuit rerum cognoscere causas *lat.* (*čit.* fèliks kvi... kognōscere kàuzas) sretan (onaj) koji može upoznati uzroke stvarima.
felònija *lat.* (*barb.-lat.* felonia) 1. izdaja, izdajstvo, vjerolomstvo; 2. lopovština, zločin, krivično djelo; *isp.* felun.
fels — najstariji arapski bakreni novac.
fèlša, *2. mn.* fèlšā *njem.* (isp. falš) krivuljasta putanja lopte u sportskim igrama.
fèluka, 3. -ci, *2. mn.* fèlūkā *ar.* 1. mala brza brodica na jedra i vesla; na Jadranu je u 19. st. služila za hvatanje kriomčara; 2. dvorogi šešir uz uniforme diplomata, grobara i sl.
felun, -ùna, 5. felùne *tal.* (fellone) izdajica, izdajnik; nevjernik (Šegedin); *isp.* felonija.
fèljbaba *v.* feldvebl.
feljtòn, -òna *franc.* (feuilleton) 1. podlistak; novinski članak popularno-naučnog, društveno-političkog ili literarnog karaktera, napisan živo i duhovito; »listić« (Matoš); »članak kraći od ostalih, trpljen uz uvjet da bude jezgrovit i duhovit« (Tin: *Ulomak podliska protiv podliska);* 2. jedan od novinskih stupaca ili određena vrsta novinarskog materijala, štampana redovno u stanovitom stupcu; *prid.* **fèljtònskī; feljtonist(a)** — novinski suradnik koji piše feljtone; *žen.* **feljtonistkinja;** *prid.* **feljtonìstičkī;** *glag.* **feljtonírati,** -tònīrām — pisati feljtone (Matoš).
fema *njem.* (Vehme) 1. krvno kolo; srednjovjekovni tajni sud; 2. nekadašnja teroristička tajna organizacija desničarskih njemačkih saveza za ubijanje političkih protivnika; crnostotinaši, batinaši.
femicīd, -ída *lat.* (femina — žena, occidere — ubiti) 1. skup nasilja nad ženskim svijetom od batinanja do prisiljavanja na prostituciju; 2. ubojstvo žene, ženoubojstvo.
femina *lat.* žena; **fèminīn,** -a, -o — ženskast (Krleža); **fèmininum** — *gram.* imenica ženskoga roda; *isto i* **fèminīn** *i* **feminini generis; feminizam,** -zma — opća oznaka struja u buržoaskom ženskom pokretu za formalno pravno izjednačenje žena s muškarcima; **feministkinja** — pripadnica, pristalica feminizma; *prid.* **feminìstičkī.**
feminizírati, -ìzīrām (*isp.* femina) poženstveniti, učiniti ženstvenim, dati ženske osobine, omekoputiti, raznježiti (sve, dakako, u odnosu na mušku osobu).
Femònoja — kći Apolonova, svećenica u Delfima; smatra se izumiteljicom heksametra (tim su pjesničkim metrom većinom i davana delfijska proročanstva).
femur *lat.* bedrena kost; *prid.* **fèmoràlan,** -lna, -lno.
fēn[1] *njem.* (Föhn od *lat.* favonius — zapadni vjetar) 1. suh i topao proljetni vjetar u Alpama; 2. električni aparat za sušenje kose.
fēn[2] *tur.* (fen) vrsta; vrsta nauke, naučna disciplina.
fenacetīn, -ína *grč.-lat.* (faìnō — osvjetljujem + acetum — ocat, sirće) medicinsko sredstvo protiv groznice, živčanih smetnja i glavobolje; *slično i* **fenadōn,** -ōna, **fenalgīn,** -ína, **fenalgōl,** -óla (*grč.* àlgos — bol).
fenantrēn, -éna (phenyl-anthracen) aromatični ugljikovodik u kamenom ugljenu (ima velik broj važnih derivata).
fèndik, *mn.* -ci, 2. fèndīkā *njem.* (Pfennig) sitan bakreni novac.
fēn d' sjēkl *v.* fin de siecle.
fènek, *mn.* -ci, 2. fènēkā *v.* fendik.
fenetrāža *franc.* (fenetrage) svi prozori na nekoj zgradi.
fenians *v.* fenijanizam.
Fenīcija (*pored* **Fenīkija**) — u starom vijeku zemlja na obali Sirije između Libanona i Sredozemnog mora; *prid.* **fènīčkī; Fenìčanin,** *mn.* Fenìčani — narod semitskog podrijetla; *žen.* **Fenìčānka.**
fenić *v.* feniks.
fenijanìzam, -zma — težnja za nasilnim svrgnućem engleske vlasti u Irskoj; **fènijac,** -ījca, *2. mn.* fenījācā — pripadnik irske tajne revolucionarne organizacije (osnovane god. 1861) »**Fenijsko brātstvo**«; *isp.* Sinnfein.
Fenīkija *i* **Fenīcija** *(v.).*
fèniks *grč.* (foīnix) 1. bajoslovna ptica iz stare istočne bajke (fenić-ptica) koja tobože — osjećajući blizinu smrti — izgori u svome gnijezdu, a onda se ponovno rađa iz pepela; kod starih Egipćana utjelovljenje boga sunca Raa, simbol besmrtnosti; 2. *prenes.* onaj koji se preporađa, koji uskrsava, koji se obnavlja, koji je neprolazan, besmrtan; 3. *astr.* ime jednog zviježđa južnoga neba (Feniks).
fenobarbìtōn, -ōna *grč.* jedan od prvih barbiturata, sedativ, antiepileptik.
fenofāza *grč.* razvojno razdoblje (Š. Vučetić).

fenol, -óla *grč.-lat.* (faíno — osvjetljujem + oleum — ulje) karbolna kiselina.

fenolftalein, -ína *grč.* vrsta purgativa.

fenologija *grč.* (faínomai — pojavljujem se + lógos — riječ, govor) dio biologije koji raspravlja o zakonitostima tempa i karaktera razvitka godišnjeg ciklusa pojava u živoj prirodi (npr. buđenje bilja iz zimskog mirovanja, cvjetanje, sazrijevanje plodova itd. ili povratak ptica, pravljenje gnijezda, leženje ptičadi iz jaja itd.).

fenomen, -ena *grč.* (faínomai — pojavljujem se) 1. *fil.* pojava u idealističkoj filozofiji — subjektivna pojava koja postoji samo u svijesti; u Kantovoj filozofiji stavlja se fenomen nasuprot noumenu *(v.)*; 2. rijetka (izuzetna) pojava (npr. u prirodi); nešto znamenito; neobičan slučaj, čudo, rijetkost, izuzetak, iznimka; **fenomenalan,** -lna, -lno — vrlo rijedak, sasvim neobičan, vrlo čudan, izuzetan, izniman, izvanredan; **fenomenalizam,** -zma — subjektivno-idealistički pravac u filozofiji; negira postojanje objektivnoga svijeta i smatra jedino realnima pojave svijesti, fenomene.

fenomenologija *grč.* nauka o pojavama, znanost nezavisna od iskustva, opisivanje i analiziranje pojava u nekom određenom području.

fenotip *grč.* (*isp.* fenomen + typos — lik, oblik) *biol.* konačni rezultat uzajamnoga djelovanja genotipa *(v.)* i uvjeta sredine kod razvoja organizama; sve izražene oznake organizama, drugim riječima: svaki konkretni organizam.

fenrih, *mn.* -si, 2. fenrīhā *njem.* (Fähnrich) zastavnik (najniži oficirski čin u njemačkoj i nekadašnjoj austrougarskoj vojsci); *isto i* **fenrik** (Đalski).

fenster-promenada *njem.-franc.* (Fenster — prozor + *isp.* promenada) šetnja ispod (djevojačkih) prozora (Đalski); kod Krleže i prošireno značenje: Neku noć učinio sam fensterpromenadu pred kraljevskim dvorom *(Zastave)*.

fensterštok *njem.* (Fenster — prozor + Stock — korijen) drveni okvir u zidu u koji se usađuje prozor; doprozornik.

fentom *tur.* (fend — lukavost, himbenost) tobože.

fenjer, 2. *mn.* fenjērā *tur.* (fener) svjetiljka, laterna, lampaš, feral; *umanj.* **fenjerčić; fenjerče,** -eta; **fenjerdžija** — 1. palitelj (javnih) fenjera, nažigač; 2. posljednji čovjek u koloni (koji nosi fenjer, da bi eventualni kasnioci vidjeli kamo treba da idu); *isto i* **fenjeraš,** -aša, 5. fenjerašu (ovo donekle ironično za posljednju momčad na prvenstvenoj tablici u sportskim natjecanjima).

fer *engl.* (fair) ispravan, pošten, lijep, u redu; kavalirski, **fer plej** — (fair play) — poštena igra; častan, viteški postupak.

feradža *v.* feredža.

feragosto *tal.* (ferragosto) naziv za kolektivne godišnje odmore tokom mjeseca kolovoza (augusta) u Italiji.

ferajnsmaheraj *njem.* (Verein — društvo, udruženje + machen — činiti) svojstvo nekih ljudi da se rado bave društvenim životom, da vole prisustvovati sjednicama, stalno se javljati za riječ, »namještati« odbornike, birati i sami biti birani i sl.

ferak, ferka *v.* ferk.

feral, -ala *tal.* (fanale, ferale) fenjer, svjetiljka; lampaš; *umanj.* **feralić** (Vojnović).

Ferante *tal. v.* Ferdinand.

ferata *tal.* (strada ferrata) željeznica, vlak, voz.

ferauo, -ula *tal.* *(ferraiolo)* ogrtač, plašt (Vojnović).

ferband *njem.* (Verband) ovoj, zavoj (na ozljedu).

ferbinder *njem.* (verbinden — vezati, spajati) u govoru starijih zagrebačkih nogometaša: spojka, polutka (igrač u navalnom redu desno i lijevo od centra).

ferbl *njem.* (*isp.* farba) hazardna kartaška igra; **ferblati se,** -ām se — igrati ferbl.

ferbule, ferbūlā (*mn. ž. r.*) *v.* ferbl.

fercihtati, -ām (na nešto) *njem.* (verzichten) odreći se, ustupiti, zanemariti neki svoj interes, pregorjeti, rezignirati (u zagrebačkom govoru); *isto i* **fercihtovati,** -ujem.

ferdek, *mn.* -ci, 2. ferdekā *njem.* (Verdeck) krov na lađi; brodsko skladište.

ferdekter *njem.* (Verdacht — sumnja) sumnjivac, sumnjiv tip; *isp.* verdekter.

Ferdinand *germ.* »junački borac«.

Ferdinandeja — kazneni postupnik po kojem se u našim krajevima sudilo »vješticama«; ime po kralju Ferdinandu III, koji ga je propisao god. 1656.

ferdinstkrajc *v.* Verdienstkreutz (Krleža).

ferdrus *njem.* (Verdruss) neugodnost, nevolja (Krleža).

feredža, 2. *mn.* feredžā *tur.* (feradže) svečana odjeća muslimanskih žena — dugačak širok ogrtač s mrežom od kostreti koja pokriva lice; feredža je simbol bespravnosti i ropstva istočnjačke žene; nakon naše narodne

revolucije koja je ženu oslobodila od ropstva, jugoslavenske su muslimanke zbacile feredžu.

fereta, *2. mn.* fereta *tal.* (ferretto) ukosnica.

ferfolgungsvān *njem.* (verfolgen — slijediti + Wahn — ludilo) ludilo progonjenja (bolesnik ima fiksnu ideju da ga svi progone); *isp.* paranoja.

fergaterung *njem.* (vergattern — okupljati) *vojn.* zbor, okup, apel (u govoru starijih ljudi koji su služili austrijsku vojsku).

fergazer *njem.* (Vergaser) *tehn.* rasplinjač, karburator *(v.).*

fergismajniht *njem.* (vergiss mein nicht — ne zaboravi me) biljka potočnica, spomenak, nezaboravak, posmijeh, plavomilje.

fergnign *njem.* (Vergnügen) zadovoljstvo, veselje, radost, zabava.

fergunati, -ām *njem.* (vergönnen) priuštiti, dopustiti, ne zavidjeti; *isto i* **fergunovati,** -ujēm.

Ferhad, Ferhat — ime junaka perzijske nar. priče.

Ferhadija — naziv dviju džamija u Bosni, važnih spomenika islamske arhitekture u našim krajevima (sarajevska iz 1562, banjolučka iz 1579).

Ferhija *tur.* »vesela«, »radosna«.

feribōt *engl.* (ferry-boat) velik brod za prijevoz preko rijeke, kanala, trajekt, motorna skela.

Ferīd, -ída, 5. Ferīde *tur.* »jedini«, »jedinstveni«, »besprijekorni«; *žen.* **Ferida.**

ferijala (*isp.* ferije) riječ koja je kod nas dobila različita značenja, i to; a) odmor (godišnji); b) rekreacija *(v.);* c) novac za odmor; d) ferijalni savez (*v.* niže).

ferije *(mn. ž. roda) lat.* (feriae) (školski) praznici, odmor, raspust; **feriae caniculares** (*čit.* ferije kanikulares) godišnji odmor u tzv. pasje dane (*v.* kanikula); *prid.* **ferijalan,** -lna, -lno; **Ferijalnī savez** — omladinska (đačka i studentska) organizacija koja stanovitim olakšicama omogućuje svojim članovima jeftin ljetni odmor; **ferijalac,** -lca, 5. ferijalče, *2. mn.* ferijalaca — član Ferijalnog saveza; *žen.* **ferijalka;** *prid.* **ferijalskī.**

ferīk, -íka, 5. ferīče, *mn.* -ci *tur.* (ferik) zapovjednik divizije, divizijski general.

Feriunt summos fulmina montes *lat.* Munje udaraju u vrhunce planina (kod Matoša citat iz Horacija, koji ispravno glasi: **Feriuntque summos fulgura montes**).

Feriz *tur.* »sretni«.

ferk *tur.* (fark) 1. razlika, različitost, nepodudarnost; 2. narav, ćud, raspoloženje, bit, suština, priroda; *prid.* **ferkli** — različit, drugačiji; *komp.* ferklijī.

ferleza *njem.* (verlesen — pročitati) prozivka (vojnika, radnika), zbor, apel.

ferman, -āna *tur.* (ferman) nalog; zapovijed vladara; naredba više vlasti uopće.

fermāt *v.* fermato.

fermati[1], -ām *tur.* (vermek) poštovati, cijeniti, uvažavati.

fermati[2], -ām *tal.* (fermare) stati, zaustaviti se, pričekati, zadržati (u primorskim govorima).

fermato *tal.* (fermare — zaustaviti, zadržati) *muz.* termin koji znači da se trajanje tona slobodno produžuje; *isp.* korona.

fermen *tur.* (fermene) muški odjevni predmet bez rukava; *isto i* **fermene,** -eta (*sr. roda).*

fermen(a)t, -nta, *2. mn.* fermenata *lat.* (fermentum — kvasac) tvar koja se stvara u životinjama i biljkama i koja je sposobna da snažno ubrza kemijske reakcije koje se nalaze u osnovi životne snage organizma; *naši izrazi:* kvas, kvasac, kvasna gljivica, previrnik; previrač; **fermentacija** — vrenje, proces vrenja (npr. proces kojim se šećer pretvara u alkohol); **fermentírati,** -entīrām — vreti, previrati, kisnuti, kiseliti se; *isto i* **fermentovati,** -ujēm.

fermentīn, -ína *v.* frumantin.

fermīj, -ija (*pored* **fermijum**) — novi kem. element, otkriven 1952. poslije eksplozije hidrogenske bombe; kasnije proizveden u ciklotronu i nuklearnim reaktorima; tabl. broj 100, *znak* Fm (ime po Enricu Fermiju [rođ. 1901. u Rimu, umro 1954. u Chicagu], velikom fizičaru našega doba, osobito poznatom po značajnim otkrićima na području atomske fizike).

fermioni *(mn. m. r.)* — subatomske čestice s polovičnim kvantnim brojevima spinā (za ime isp. *fermij*).

fermo *tal.* čvrsto, stalno, postojano; odlučno, odvažno (Nar.).

fernahlesigati, -ām *njem.* (vernachlässigen) zanemariti, zapustiti (Krleža).

fernambuko *v.* pernambuko.

Fernando *v.* Ferdinand.

fernesa *engl.* (fairness) čestitost, viteštvo (*isp.* fer).

fernihtungslager *njem.* (vernichten — uništiti + Lager — logor) »logor smrti«, naziv za logore u kojima su nacisti, osobito primjenom plinskih komora, ubijali na tisuće nevinih ljudi.

fero... *lat.* (ferrum — željezo) u složenicama pokazuje odnos dotične riječi prema željezu, npr. fero-slitine, -legure (slitine željeza s nekim metalom) u proizvodnji livenog čelika.
ferō, -āla *v.* feral (Vojnović).
feroce *tal.* (*čit.* feröče) *muz.* divlje, žestoko.
feromagnetskī *lat.-grč.* (fero... + *isp.* magnet) *fiz.* koji posjeduje jako izražena magnetska svojstva; **feromagnetskā tijela** — željezo, čelik, nikal, kobalt i neke slitine; **feromagnetìzam,** -zma — pojava snažnog magnetiziranja pojedinih materija koje nisu sastavljene od feromagnetskih elemenata.
Ferònija *lat.* staroitalska (sabinska) božica zemlje, zaštitnica robova i oslobođenika (slobodnjaka).
ferooksīd, -īda (fero... + *isp.* oksid) — željezni oksid.
ferpūc *njem.* (Verputz) žbuka, malter; **ferpùcati,** -ām, **ferpucovati,** -ujēm — nabacati žbuku, ožbukati, malterisati.
Ferro (*španj.* Hierro) — ime jednom od Kanarskih otoka koji dijeli istočnu i zapadnu hemisferu (*v.*); do god. 1884. po njemu se računao početni (nulti) meridijan odn. geografska dužina (*isp.* Greenwich).
ferrum *lat.* (*akc.* fērum) željezo, gvožđe, kem. element, tablični broj 26, atomska težina 55,84, znak Fe; najvažnija kovina za svjetsku privredu, primjena svestrana.
ferry-boat *v.* feribot.
fersāta *tal.* krevetski pokrivač (Vojnović).
ferster *v.* feršter.
ferst ledi *v.* first lady.
fersuhskanìnhen *v.* Versuchskaninchen
feršlus *njem.* (Verschluss) zatvarač, zapor (*isp. i* ciferšlus, rajsferšlus).
ferštec *njem.* (versteht es — razumije to) obično samo u dijalektalnoj frazi **ni u ferštec** — nimalo, ništa, nema pojma i sl.
feršter, *2. mn.* fērštērā *njem.* (Förster) šumar, inženjer šumarstva; **fersterica** — žena fešterova; *isto i* **fešterka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; **feršterāj,** -āja — šumarski ured, uprava šuma, šumarija.
fert — naziv za slovo *f* u staroj ćirilici.
fertalj *v.* frtalj.
fertig *njem.* (fertig) 1. gotov, svršen; 2. pripravan, spreman; 3. mrtav (Krleža objašnjava kao vojničku komandu: »na gotovs! odn. na sprem!«).
fertilan, -lna, -lno *lat.* (fertilis) 1. plodan, plodonosan, rodan, obilan, bogat; 2. *prenes.* plodan u duševnom smislu, stvaralački.
fertilitet, -eta *lat.* (fertilitas) 1. plodnost, rodnost, sposobnost ženke da rađa potomke; 2. broj živorođene djece na 1000 žena u dobi sposobnoj za rađanje (od 15 do 49 godina).
fertilizacija (*isp.* fertilan) 1. oplodnja; 2. gnojidba (zemlje).
fertirigacija *lat.* (*isp.* fertilan *i* irigacija) gnojenje otopljenim mineralnim ili suspendiranim (neotopljenim, raspršenim) organskim gnojivima u vodi za navodnjavanje.
fertof, *2. mn.* fērtofā *njem.* (Vortuch) pregača; *isto i* **fertuh, fertun, fertuš.**
fertušati, -ām *njem.* (vertuscheln) zataškati, zabašuriti; *isto i* **fertušovati,** -ujēm.
fertutma, *2. mn.* fertutmā *tur.* (*etimologija nesigurna, misli se da je od uzvika* vur! tut! — drž-ne daj!; RSAN tumači kao *tur.* firtutma — kovitlanje, vrtloženje, a Skok dovodi riječ u vezi sa *lat.* fortuna, o čemu isp. u ovom rječniku fortuna 3, tj. vihor, oluja, nevrijeme), zbrka, metež, trka, gungula, kaos, gužva, zabuna, pometnja.
ferula *2. mn.* fērūlā *lat.* (ferula — šiba, trstika) 1. u starini — ravnalo kojim su po dlanu tukli đake kad su nešto skrivili; 2. *prenes.* strog postupak; težak režim.
fervalter *njem.* (Verwalter) upravitelj, direktor (obično na imanju kakvog veleposjednika u starije vrijeme).
ferzuhskanìnhen *v.* Versuchskaninchen.
fes[1] *muz.* kromatski sniženi ton *f.*
fes[2], fesa *tur.* kapa osobitog oblika, obično crvena (nazvana po gradu Fesu u Maroku gdje su je izrađivali; uvedena je u Turskoj 1826. god. mjesto čalme i saruka); *umanj.* **fesić,** *2. mn.* fesīćā (*akc. i* **fesīć,** -ića, 5. fesīću); *isto i* **fesak,** -ska, *mn.* -sci, 2. fesākā; *uveć.* **fesina,** *2. mn.* fesīnā.
fesād, -āda *tur.* (fesad, fesat) svađa, zavada, smutnja; nered; **fesadžija, fesàčija** — svadljivac, smutljivac, bundžija; **fesaditi,** fesadīm — zametati svađu, dizati galamu, izazivati smutnju.
fesak *v.* fes.
fesić *v.* fes.
fesina *v.* fes.
feslìđan *tur.* (feslegen) bosiljak; *isto i:* **feslìđen, feslìgen, feslijen.**
fest[1] *njem.* (fest) čvrsto, jako, stalno.
fest[2] (*isp.* festival) svečanost, svetkovina (riječ je u posljednje vrijeme veoma prevladala kao naziv za različite priredbe koje okupljaju veći broj ljudi, npr. *modefest, filmski fest* (festival najboljih filmova svijeta svake godine u Beogradu).

festa *v.* fešta; **festanjūl,** -ūla, 5. fèstanjūle *tal.* (festaiolo) priređivač svečanosti, osoba koja se brine oko neke zabave, svečanosnik.

festina lente! *lat.* (*akc.* festîna lènte) žuri se polako (tj. ne prenagli se!); *isp.* Eile mit Weile, Speude bradeos.

festìvāl, -āla (*akc. i* **fèstivāl,** -āla) *lat.* (festivus — radostan) svetkovina, svečanost; periodička kulturna priredba (muzička, kazališna, kinematografska i sl.) u velikom stilu; smotra umjetnosti; *prid.* **festìvālskī** *i* **fèstivālskī.**

festōn, -ōna *franc.* vijenac; *isp.* festun.

fèstum *lat.* svečanost; **post fèstum** — poslije svečanosti, tj. prekasno.

festūn, -ūna *tal.* (festone) vijenac od cvijeća i grančica (Vojnović).

fèstung, *mn.* -zi, 2. fèstūngā *njem.* (Festung) tvrđava, tvrđa, utvrđenje, utvrda, kula (u govoru starih Osječana još i danas naziv za srednji dio Osijeka — Tvrđu); **festungskomandānt** — zapovjednik tvrđave (Đalski); **Festung Europa** — naziv kojim su njemački nacisti okrstili Evropu koja je gotovo čitava bila u njihovim rukama u toku drugoga svjetskog rata (tobože »neosvojiva tvrđava«).

fesùrina *v.* fes (fesina).

fēš *njem.* (fesch) lijep, pristao, stasit, elegantan, gizdav (u odijelu i ponašanju); *dolazi i komparativ:* fešijī.

fèšak, *mn.* fèšaci *češ.* (fešak) zgodan, stasit mladić, privlačiv momak; kod Krleže pejorativno: gizdelin, kicoš, hohštapler.

fèšče, -eta — umanj. prema *fes (v.).*

fèšfajn *njem.* stasit i zgodan, fin, pristao (izraz stvoren kod nas, ne dolazi u njem. rječnicima).

fèšta, 2. *mn.* fèštā *tal.* (festa) praznik, blagdan; svetkovina, svečanost, veselje, slava.

fet[1] *njem.* (fett) *tipogr.* masno, debelo (štampano slovo); *prot.* liht *(v.).*

fet[2] *tur.* (fethi — pobjednički, trijumfalan) pobjeda, osvojenje.

feta *tal.* (fetta) komad, kriška.

Fetāh, -āha *tur.* »sudac«.

fetakomplī, -ija, *mn.* -iji, 2. -íjā *franc.* (fait accompli) svršen čin, svršena stvar, gotova činjenica.

fetālan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* fetus) koji se tiče fetusa, koji pripada zametku, zametni, zarodni.

feter, 2. *mn.* fèterā *njem.* (Vetter — bratučed, bratanac, bratić, prijan, svak, stric) naziv za starije Nijemce (Švabe) naseljenike u Srijemu; odgovara našem: čiča, čiko.

Fèthija *tur.* »osvajač«, »pobjednik«; *žen.* **Fethíja.**

fètiš, 2. *mn.* fètišā *franc.* (fetiche) 1. predmet koji primitivna plemena obožavaju kao nosioca »čudotvorne sile«; 2. *prenes.* predmet slijepog obožavanja; **fetišìzam,** -zma — 1. pripisivanje tajanstvene nadnaravne, čudotvorne moći nekom predmetu ili pojavi; poštovanje takvog predmeta, obožavanje njegovo, idolatrija; 2. pretjerano ili praznovjerno divljenje nekoj osobi ili stvari.

fètiti, -īm *šatr.* ukrasti, zdipiti.

fètīvī, -ā, -ō *tal.* (effetivo) pravi, istiniti, nepatvoreni, stvarni, »pljūnūtī« (riječ osobito raširena u Lici).

fetotòmija *tal.-grč.* (fetus — plod + temnō — siječem, cijepam) raskomadanje novorođenčadi prigodom teškog poroda.

fètovati, -ujēm *tur.* (*isp.* fet[2]) osvajati, pobjeđivati.

fètpapīr *njem.* (fett — mastan) posebno prepariran papir u koji se zamata mast, meso i uopće svaka roba koja može običan papir promastiti.

fetus *lat.* (fetus) 1. zametak, plod, embrio, začedak; 2. u Holandiji isto što kod nas brucoš, tj. student prve godine na nekom fakultetu.

fetva, 2. *mn.* fètāvā i fètvī *tur.* (fetva) mnijenje; mišljenje, presuda, pravorijek; rješenje muftije ili šejhul-islama o pravnom vjerskom pitanju u slučaju koji nije u šerijatu predviđen.

feud *starogerm.* (feod) zemlja koja se nalazi u posjedu feudalaca po lenskom pravu *(v.);* **feudālan,** -lna, -lno — koji se osniva na sistemu feuda; srednjovjekovni; **feudalac,** -lca, 2. *mn.* feudālācā — posjednik feuda, senior, vlastelin, spahija; *žen.* **feudalka,** 3. -ki, 2. *mn.* -kī; **feudalizácija** — uvođenje feudalnog sistema; **feudalìzam,** -zma — socijalno-ekonomska formacija (društveno uređenje) između robovlasničkog uređenja i kapitalizma; ekonomska podloga feudalizma bilo je feudalno imanje koje se sastojalo od gospodskoga dvora (domena) i od većeg ili manjeg broja seljačkih gospodarstava čiju su vlasnici bili u kmetskoj ovisnosti o feudalcima; odnosi između neposrednih proizvođača i eksploatatora-feudalaca osnivali su se na izvanekonomskoj nuždi po kojoj je seljak (držalac) bio dužan davati senioru-feudalcu dio viška proizvoda; taj je proizvod prema stupnju razvoja feudalizma imao različite oblike — ili je bio »radna

renta« (kuluk, tlaka) ili »renta u proizvodima« (naturalni obrok) ili pak »novčana renta« (novčani obrok); feudalci su bezdušno eksploatirali seljake kmetove.

Feuer und Flamme *njem.* (*čit.* fàjer und flàme) vatra i plamen, »trijes i oganj«, redovito u prenesenom smislu: oduševljenje, oduševljavanje, »gorenje« za nečim.

Feuerwerker *njem.* (*čit.* fàjerverker) podoficirski čin u nekadanjoj austrijskoj artiljeriji, artiljerijski narednik (stariji vodnik); u domobranstvu (za vrijeme Austrije) zvali su ga *ognjar* (Feldman), a često i *vatromeštar,* kako su zvali i stručnjaka za vatromete; *isp.* pirotehnika.

feuilleton *v.* feljton.

Fevzija *tur.* »spaseni«, »sretni«,

ff — *oznaka za tal.* finissimo (= najfinije).

ff — *znak za muz.* fortissimo (= vrlo jako, svom snagom).

FFI — *skrać. za franc.* Forces Françaises de l' Interieur (snage francuskog pokreta otpora u domovini za vrijeme drugoga svjetskog rata).

FIA — *skrać. za franc.* Fèderation Internationale de l'Automobile (Međunarodni savez automobilista).

FIAB *v.* IFLA.

FIAF — *skrać. za franc.* Fèderation Internationale des archives de film (Međunarodni savez filmskih arhiva).

FIAPF — *skrać. za franc.* Fèderation Internationale des Associations de Producteurs de Films (Međunarodni savez proizvođača filmova); *engl.* International Federation of Associations of Film Producers.

fiat *tal.* (*čit.* fìjat) neka bude; **fiat applicatio** (*čit.* fijat aplikàcio) neka se primijeni!, neka bude za primjer; **fiat justitia, pereat mundus** (*akc.* fìjat justìcija, pèreat mùndus) neka se vrši pravda, makar propao svijet; **fiat lux** (*čit.* f. lùks) neka bude svjetlost; **fiat panis** — neka bude kruha (geslo FAO).

Fiat — *skrać. za tal.* Fabrica italiana automobili Torino (kod nas popularni »fićo«).

fiber *v.* vulkanfiber.

fiberglass (*čit.* fàjberglās) *engl.* (fiber — vlakno, konac, nit + glass — staklo) staklena vuna (jedno od imena za umjetna sintetička tkiva).

fibra[1] *lat.* (fibra) 1. *anat.* vlakno, vlakance, žilica; 2. *tehn.* obrađen s pomoću soli ili sumporne kiseline čvrsto sprešani papir od krpa; upotrebljava se kao izolacioni materijal i za obradu kovčega i kutija; *umanj.* **fibrìla** (fibrilla), *2. mn.* -ìla; **fibrilàcija** — 1. treperenje; 2. pravljenje fibre uopće, a osobito raščehavanje sirovina za papir u sitna vlakanca i njihovo bojadisanje; proces stvaranja vlakanaca; *isto i* **fibrilizàcija;** *glag.* **fibrilìrati,** -brilīram — treperiti (poput žilice); **fibrīn,** -ína — fibrini su vlakanca iz bjelančevine u krvi; kod zgušnjavanja krvi povezuju međusobno krvna tjelešca; **fibrinogèn,** -èna — tvar u krvi od koje zgrušavanjem postaje fibrin; **fibrocíti** (*mn. m. r.*) — stanice koje izgrađuju vezivna vlakna; **fibròm,** -òma — oteklina od umnožavanja vezivnog tkiva u tijelu; obično dobroćudna, neopasna; *naš izraz:* vlaknenik; **fibrosarkòm,** -òma — vrsta opasnog tumora.

fibra[2] *v.* febra (Nazor).

fibula *lat.* (fibula) 1. kopča; igla koja sastavlja dva dijela haljine; gvozdac, pređica, spona, skoba; 2. *med.* lisna kost, lišnjača, cjevanica.

...ficírati, ...ficīram *lat.* (facere) raditi, činiti, stvarati; kao drugi dio složenice označuje radnju, činidbu, stvaranje (*isp.* ...fikacija).

fichu *franc.* (*čit.* fìšī, 2. -ija) ženski rubac za glavu i sl. (Vojnović).

fičafàj *njem.* (Fitschpfeil) u zagrebačkom dječjem žargonu (primljeno preko Slovenaca) naziv za lùk i strijelu.

fičer *engl.* (feature) novinski članak, film, roman, novela i sl. od osobite privlačnosti; **fičerfilm** — igrani film (za razliku od dokumentarnog, crtanog i sl.).

fić[1] *v.* fićok.

fić[2] — u starom Zagrebu (očito prema fićfirić, *v.*) naziv za policijskog stražara; *isp.* fićulaj.

fićer *tur.* (fykyr) misao, pomisao; raspoloženje, volja za nečim.

fićfìrīć, -íća, 5. fićfirīću (*mad.* fity-firity — mladi vjetrogonja) gizdelin, kicoš; gladùn (tko se voli gladiti i dotjerivati); u starom Zagrebu: policijski stražar.

fićir *v.* fićer.

fićo — popularni naziv za manji auto tipa Fiat.

fićok, -òka, *mn.* -òci — staklence od pola decilitra (obično za rakiju); *isp.* sajtlik, čokanj, fraklić.

fićr *v.* fićer.

fićulàj (*isp.* fić[2]) policijski stražar (Matoš; tvorba očito prema [mađarskim] prezimenima kao Gyulay, Lentulay i sl.).

FID — *skrać. za franc.* Fèderation Internationale de Documentation (Međunarodni savez za dokumentaciju [bavi se standardizacijom tehničkih normativa]; *engl.* International Federation for Documentation).

fida *tal.* tanki rezanci.

FIDAC — *skrać. za franc.* Fédération Internationale des Associations des Combattants (Međunarodni savez udruženja ratnika).

fidahija *tur.* (fedai) požrtvovan čovjek, onaj koji je spreman na žrtvu (za domovinu ili za koji drugi ideal); *isto i* **fidaija.**

fidalgo — portugalski oblik za hidalgo *(v.).*

fidan, *2. mn.* fidānā *tur.* (fidan) grm, džbun, šibljak; biljka za cijepljenje, sadnica.

FIDE — *skrać. za franc.* Fédération Internationale des Echecs (Međunarodni šahovski savez); *engl.* International Chess Federation.

fideikòmis *lat.* (fides — vjera, povjerenje + committere — predati) u robovlasničkom (rimskom) i feudalnom poretku obiteljski posjed koji se ne može otuđiti i koji prelazi na najstarijega sina; *naši izrazi:* povjerba, povjerbina; garancija moći velikih spahijskih porodica i uzrok gomilanja sve većih posjeda; **fideikomisārnā supstitucija** — povjerbena zamjena; odredba oporučitelja kojom obvezuje nasljednika da nakon svoje smrti ostavi primljeno nasljedstvo drugom imenovanom nasljedniku (ostatak iz feudalnog prava); **fideikomisārna institucija** — isto što i fideikomis.

fideìzam, -zma *lat.* (fides — vjera) »filozofija vjere«, reakcionarno učenje koje stavlja vjeru na mjesto nauke; **fideist(a)** — pristalica fideizma; *prid.* **fideistički.**

Fìdel *v.* Fidelis.

fidelìni *(mn. m. r.) tal.* (fidelini) vrsta vrlo tankih rezanaca.

Fìdēlis *lat.* »vjerni«.

fidelist(a) — popularni naziv za pristašu kubanskog revolucionara i vođe narodnooslobodilačke borbe na Kubi Fidela Castra (*čit.* Kastra); *isp.* barbudos.

fideltād, -ādi *lat.-tal.* (*isp. lat.* fidelitas, *tal.* fedeltà) povjerenje, vjernost, pouzdanost, točnost (Nar.).

fìder *engl.* (feeder) vod koji služi za prijenos električne energije; u različitim strojevima i spravama — naprava koja automatski regulira ravnomjerni priljev materijala za daljnju obradu.

fide, sed cui, vide *lat.* (*čit.* ...kùi...) vjeruj, samo pazi kome (vjeruješ).

fides graeca *v.* graeca fides.

fidibuš *franc.* (fil de bois — trijeska; iver) u naših starijih pisaca: odeblja traka (prešanog) papira za pripaljivanje lule; po nekima se radi o skrać. od lat. fidelibus fratribus, tj. povjerljivoj braći, kako je navodno započinjalo jedno pismo u kojem su se drugovi pozivali na zajedničko potajno pušenje koje je nekad bilo zabranjeno.

Fìdija — veliki grčki kipar iz 5. st. pr. n. e.

fi donc *franc.* (*čit.* fi dònk) fuj! pi! (Matoš; kod Jovana Sterije Popovića i **fidon**).

fidùcija *lat.* (fiducia — povjerenje) predavanje stvari na vjeru vjerovniku pod uvjetom da je mora vratiti kad se namiri dug; ugovor kojim se neko pravo prenosi do određenog roka ili do ispunjenja nekog uvjeta; zalog, hipoteka.

FIEJ — *skrać. za franc.* Fédération Internationale des Editeurs des Journaux et Publications (Međunarodni savez izdavača novina i časopisa); *engl.* International Federation of Newspaper Publishers, Proprietors and Editors.

field *engl.* (*čit.* fīld) polje, oranica, teren uopće.

fif — mjera za tekućine (*možda od njem.* fünf — pet, dakle petina litre, tj. dva decilitra; Šenoa).

FIFA — *skrać. za franc.* Fédération Internationale de Football-Associations = Međunarodni nogometni savez (može se sklanjati kao imenica; Fìfa, Fìfe, Fìfi itd.).

fifer, *2. mn.* fifērā *mad.* (vőfel) djever u svatovima.

fìfikus *njem.* (pfiffig) lukavac, prepredenjak, previjanac, domišljan.

fìfti-fìfti *engl.* (fifty-fifty) pola-pola (kod podjele dobitka).

fìftin *engl.* (fifteen — petnaest) jedna od faza u igri tenisa; 15 bodova; **fìftin ōl** — petnaest-petnaest, »petnaest oba« (*isp.* kod Krleže: **fifteen thirty, match-ball, game;** *Na rubu pameti*).

fìga, 3. -gi, *2. mn.* fīgā *tal.* (fico) 1. smokva; 2. *prenes.* šaka stisnuta tako da se palac provuče između kažiprsta i srednjaka; **držati fige** — držati palce, navijati za nekoga u nekom natjecanju, želeći mu uspjeh; **dobiti figu** — dobiti »brus«, ne dobiti ništa, biti prevaren u svojim očekivanjima, doživjeti razočaranje (slične su fraze u vezi sa šipkom, rotkvom i tal. »njakom«).

fìgānj, -ānja *tur.* (figan) jadikovanje, jadovanje, plač, kuknjava, vika, vriska (Kazazović).

figaro — brijač, brico, osobito lukav, okretan i prepreden (po imenu glavnog junaka Beaumarchaisove drame »Figarov pir« u kojoj je prikazan čovjek iz naroda koji se mora lukavštinom i lopovlukom probijati kroz život, jer nije plemić).

fighter *v.* fajter.

figljär *polj.* 1. šaljivčina; 2. afrička ptica grabljivica iz roda jastreba.

figura *lat.* (figura) 1. lik, oblik, slika, prilika, crtež; 2. vanjski oblik tijela, stas, rast, struk; izgled, vid; 3. u plesu — različne kretnje koje izvode plesači; 4. *poet.* vrsta pjesničkog ukrasa; *umanj.* **figurica; figuracija** — 1. oblikovanje figura; 2. u muzici: ukrašavanje neke melodije uobičajenim melodijsko-ritmičkim figurama; 3. karakteristika likovnog djela da prikazuje motiv iz realnog vidljivog svijeta (za razliku od apstrakcije); **figurant,** *2. mn.* figuranata — 1. statist; sporedno lice, obično bez govorne uloge, u kazališnom komadu; *2. prenes.* beznačajna osoba, bezutjecajna ličnost; **figurativan,** -vna, -vno — likovan, izrečen u slici; u prenesenom smislu; *isto i* **figuralan,** -lna, -lno; **figurina** — mala figura od pečene gline, od bronce, srebra itd.; **figurirati,** -guriram — 1. igrati ulogu; praviti figuru; biti figura; biti gdje radi ukrasa; 2. *prenes.* ne značiti ništa; *isto i* **figurisati,** -šem; **figurist(a)** — 1. osoba koja izrađuje figure; portretist; 2. plesač koji izvodi figure; *isto i* **figuralist(a); figure da presepe** *tal.* likovi božićnih (betlehemskih) jaslica (Krleža).

fihplac *njem.* (Viehplatz) marvinsko sajmište; u zagrebačkom govoru: sajmište, vašarište uopće.

fijaker *franc.* (fiacre) 1. najamna kočija u gradskom prometu (ime po pariškom hotelu »Sveti Fijakrije«, u kojem su bile smještene prve kočije i ujedno uređene prve kancelarije za tu vrstu prometa, god. 1640); 2. fijakerist; *prid.* **fijakerskī; fijakerski list** — izraz koji se nekad upotrebljavao za novine koje su se bavile donošenjem jeftinih senzacija, osobito iz društvenog života, a smatralo se da ih najradije čitaju fijakerski kočijaši dok čekaju na svoje mušterije; **fijakerskī konj** — kljusina, raga; **fijakerist(a)** — posjednik fijakera, kočijaš na fijakeru; *isto i* **fijakerdžija.**

fijala *grč.* (fiale) 1. kod starih Grka — čaša u obliku široke butelje s grlom; čaša, kupa, zdjelica; 2. vitak šiljast tornjić kao završetak stupa na građevinama gotskog stila; 3. *u farmaciji:* staklenka, bočica, ampula.

fijasko *v.* fjasko.

fijerant, *2. mn.* fijeranata *tal.* (fiera — vašar, sajam) trgovac koji prodaje svoju robu samo po sajmovima; sajmar, vašardžija.

fijoka *v.* fioka.

fijolica *lat.* (viola) *dijal. (kajk.)* ljubica.

fijorīn, -ina *v.* forint.

fijuga *v.* filuga (Zdenka Marković).

Fijuma *v.* Fiume.

...fikacija (*od lat. glagola* facio, facere, feci, factum — činiti, raditi) kao drugi dio složenice označuje: rad, činjenje, činidbu, stvaranje, nastojanje; *glagol:* ...ficirati, ... ficīram *(v.);* **...fikator** — činilac radnje.

fikcija, *2. mn.* fikcīja *lat.* (fingere, *part. pas.* fictus — preobraziti, izmisliti) nešto izmišljeno, izmišljena stvar, izmišljotina, utvara; zamisao; lažna pretpostavka (*v.* fiktivan).

fikomiceti *grč.* (fykos — travurina, mykes — gljiva) gljive algašice (peronospora, različite plijesni); **fikocijān,** -ana (kyanos — modar) pigment modrozelenih algi; **fikoeritrīn,** -ina (erythros — crven) pigment crvenih algi.

Fikret *tur.* »misao«; *žen.* **Fikreta.**

Fikrija *tur.* »pametni«, »mudri«.

fiks[1] *lat.* (fixus — pribijen, udaren, čvrst, stalan) 1. vrijednost bez precjenjivanja; 2. točno određena nagrada, plaća; 3. u najnovije vrijeme isto što i drogiranje; *isp.* fiksati se.

fiks[2] *v.* viks.

fiksacija *lat.* (*isp.* fiks[1]) učvršćenje, ustaljenje, zastoj, nepromjenljivost, stalnost, trajnost, definitivnost; 2. *kem.* redukcija na čvrsti oblik; konzervacija; 3. ustaljivanje fotografije ili filma nakon razvijanja, kako na sliku više ne bi djelovala svjetlost; 4. *prenes.* bolesna preokupacija, opsesija, uporna misao (koja čovjeka »progoni«).

fiksan, -ksna, -ksno *lat.* (*isp.* fiks[1]) čvrst, stalan, određen; **fiksna ideja** — misao koja čovjeka progoni; manija, opsesija.

fiksati se, -am se (*isp.* fiks) izraz iz najnovijega vremena koji znači: uzimati drogu, drogirati se (očito stoga što kao fiksativi služe neke tvari kojih ima u drogama).

fiksativ, -iva *lat.* (*isp.* fiks[1]) sredstvo za utvrđivanje (boje, fotografske ploče, otiska); *isto i* **fiksator; fiksativan,** -vna, -vno — koji učvršćuje, koji određuje.

fiksin, -ina *lat.* (*isp.* fiks[1]) — nevidljiv prašak koji se upotrebljava u kriminalistici za posipanje predmeta kako bi na njima ostali što vidljiviji otisci prstiju.

fiksir, -ira — isto što i fiksativ, fiksator.

fiksirati, fiksiram *lat.* (*isp.* fiks[1]) 1. učvrstiti u određenom položaju; konačno ustanovljivati; naznači(va)ti; opredjeljivati; utvrditi; 2. privlačiti, zadržavati nečiju pažnju; 3.

ustremiti pogled u nešto; piljiti u koga; 4. *fotogr.* ustaliti sliku nakon razvijanja.

fiksum *v.* fiks[1].

fiks und fertig *njem.* gotov, stopostotno pripravan, dokraja udešen.

fiktivan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* fikcija) izmišljen, promišljen, tobožnji, lažan, pretpostavljen, prividan; **fiktivan kapital** — skup različitih vrsta vrijednosnih papira, dionica, obveznica i sl. koje pripadaju nekom poduzeću i kotiraju na tržištu fondova; *izv.* **fiktivnost,** -osti.

fikus *lat.* (ficus) 1. smokva (*isp.* figa); 2. vrsta ukrasne (sobne) biljke iz porodice dudova

fil[1] *grč.* (filos) prijatelj; dodaje se na kraju riječi npr. *slavenofil* ili se stavlja ispred riječi, npr. *filhelen; isp.* fob.

fil[2] (*isp. tal.* fila — žica) — oznaka na brzojavkama za izvanevropski promet koja označuje da predatelj ne želi da brzojavka bude predana bežičnim putem.

fil[3], fila *v.* fila[2].

fil[4], fila, 5. file *tur.* (fil) slon (Andrić); **filov** — slonov.

FIL — *skrać. za tal.* Federazione Italiana del Lavoro (*čit.* Federacione italiana del lavoro) — Talijanska federacija rada, sindikalna organizacija osnovana u svibnju 1949, kao posljedica istupa republikanaca i demokratskih socijalista iz C. G. I. L. *(v.)*.

fila[1] *tal.* (fila — red, niz, povorka) red, »rep« (čekanje u redu, repu).

fila[2] *njem.* (Fülle) nadjev (za kolač i sl.).

fila[3] *grč.* pleme; općina, plemenska zajednica.

filadelfija *grč.* (fil[1]... + adelfos — brat) bratska ljubav; ljubav prema bližnjima; kod Srba naziv za prepredenjaka, lukavca, promućurnog čovjeka.

filagram *lat.-grč.* (filum — nit, konac + gramma — crta, slovo) vodeni znak u papiru.

filaletija *grč.* (fil[1]... + aletheia — istina) istinoljublje, pravičnost.

filamentna vlakna (*lat.* filum — nit u tkanju ili pređi) kemijska vlakna izrađena u obliku beskonačnih niti (umjetna svila).

filantropija *grč.* (fil[1]... + anthropos — čovjek) čovjekoljublje; ljubav k čovječanstvu; dobrotvornost, dobrohotnost; *isto i* **filantropizam,** -zma (pored toga i učenje prosvjetitelja u 18. st. da je čovjek po prirodi dobar i da mu treba pomoći u razvijanju njegovih sposobnosti u skladu s prirodom); **filantrop** — osoba koja voli ljude i brine se da im bude bolje; čovjekoljub(ac); *isp.* mizantrop; *prid.* **filantropski.**

filar, -ara *tur.* (filar) vrsta ženskih cipela.

filareta *grč.* (*isp.* pilastar) ograda od željeznih šipki ili od drvenih letava.

filarh, 5. -še, *mn.* -si, 2. filarha *grč.* (fila[3] + archo — vladam) zapovjednik konjaništva u jednoj starogrčkoj fili.

filarijaze *lat.* bolesti čovjeka i životinja osobito u vrućim krajevima; uzročnici su im krvne gliste, izvanredno tanki i dugački crvi (*lat.* filaria; *isp.* filum — nit); izazivaju velike otekline, po kojima se jedna vrsta takvih bolesti i zove elefantijaza *(v.)*.

filarka — piljarica, trgovkinja na malo (prema riječi *filir*, tj. najsitniji novac, *ili od tur.* pilever — trgovac sitničar); *preneš.* brbljavica. (Skok pod riječju *piljar* odbija navedene etimologije i pomišlja na lat. *pila*, tj. gradska vrata — locus ubi merces venum exponuntur [mjesto gdje se roba izlaže na prodaju]).

filatelija *grč.* (fil[1]... + telos — daća, carina, novac) skupljanje poštanskih i taksenih maraka, kuverata s markama i pečatima, a također i papirnih novčanica svih zemalja; **filatelist(a)** — čovjek koji se bavi filatelijom; *žen.* **filatelistkinja;** *prid.* **filatelistički.**

filati, -am *njem.* (füllen) puniti, nadijevati (*isp.* filovati).

filautija *grč.* (filos — prijatelj, autos — sam) 1. zaljubljenost u samoga sebe; 2. sebičnost, egoizam.

filc *njem.* (Filz) pust, pustina (sukno od grubo izatkane vune ili napravljeno od vunenih dlaka, zalijepljenih i sabijenih; od njega se prave šeširi, klobuci; odatle i naziv *klobučina*); **filcan** — pusten, od pusta.

filcati, -am *njem.* (filzen) 1. pipati, opipavati (npr. životinju pri kupovanju); 2. *u prostačkom jeziku:* spolno nadraživati; *isto i* **filcovati,** -ujem.

filcšue (*isp.* Schuh — cipela) cipele s podstavom od filca *(v.)*.

fild *v.* field.

FILDIR — *skrać. za franc.* Federation Internationale Libre des Deportes et Internes de la Resistance (Međunarodni savez bivših deportiraca i interniraca.

fildiš, *2. mn.* fildiša *tur.* (fildiši) slonova kost, slonovača, bjelokost (*isp.* fil[4]).

fildžan, -ana *tur.* (findžan, fildžan) šalica bez ručice iz koje se pije crna kava; *umanj.* **fildžančić.**

file, -ea, *mn.* -ei, 2. filea *franc.* (filet) 1. mesni dio na hrptenjači životinje; pečenica: slatka pečenica; bubrežnjak; pisana pečenka (*njem.*

Lungenbraten); 2. mrežasto pletivo; 3. ukras od zlatnih crta na uvezu knjige.

Fileas Fog — ime glavne ličnosti iz romana Julesa Vernea (Žil Vern) »Put oko zemlje za 80 dana«; Fileas Fog je, prema priči, na svoje odredište stigao u određeno vrijeme (čak i jedan dan ranije) odakle se to ime upotrebljava kao simbol točnosti.

fileci, filekā *(mn. m. r.) mađ.-njem.* (Fleck) lapaci, tripe, škembići; goveđi želudac pripređen za jelo (kod Krleže po kajk. i nom. *fileki*).

Filemon, -ona, 5. Filemone — ime muškarca iz staroklasične priče (*v.* Baukida).

fileta, *2. mn.* filetā *franc.* (*isp.* file 3) alatka knjigoveže za utiskivanje napisa na hrptu tvrdo uvezane knjige.

fileti *(mn. m. r.) tal.* (filetto — končić, nit) tanke trake ribljeg mesa, vrlo usoljene, u ulju; jedu se kao zakuska uz žestoka pića, kao priložak na sendvič i sl.

filfeder *njem.* (füllen — puniti + Feder — pero) naliv-pero.

filharmonija *grč.* (fil¹... + *isp.* harmonija) društvo, ustanova za njegovanje muzike i priređivanje simfonijskih koncerata; *prid.* **filharmonijskī; filharmoničkī; filharmoničar** — član filharmonije.

filhelen, -ena *grč.* (fil¹... + Helen — Grk) prijatelj Grka (ime evropskih prijatelja Grčke koji su je g. 1821. pomagali u borbi za oslobođenje od Turaka).

filibasteri, filibustijeri *v.* flibustjeri.

Filibert *germ.* »svuda slavni«.

filibustering *engl.* (*čit.* filibastering) 1. flibustjerstvo (*v.* flibustjeri); 2. opozicija, opstrukcija *(v.)*.

filigran *tal.* (filigrana) fini mrežasti rad od skupocjene (srebrne ili zlatne) žice, sličan čipki; **filigranskī** — 1. pleten u obliku fine čipkaste mrežice, iz tanke metalne žice; 2. fin, precizno (iz)rađen, nježan, krhak.

filija *grč.* (filia) ljubav, prijateljstvo (*isp.* helenofilija).

filijacija *lat.* (filiatio) veza roditelja i djece, podrijetlo, rod, red, slijed, niz, rodbinska povezanost.

filijala *lat.* (filius — sin, filia — kći) podružnica; podčinjeni ogranak nekog velikog poduzeća ili ustanove; *isto i* **filijal,** -ala; *prid.* **filijalan,** -lna, -lno.

filioque *lat.* (*čit.* filiokve) točno značenje glasi »i od sina«, a taj je izričaj bio »kamen pravi smutnje velike« između istočne i zapadne kršćanske Crkve; u prvotnom »Vjerovanju« (*isp.* Credo) bila je stavka da Duh Sveti izlazi od Boga Oca, čemu su zapadnjaci dali »i Sina« (filioque): istočnjaci nisu htjeli pristati na taj dodatak, te je to (pored ostalih neslaganja) dovelo do crkvenog raskola i do podjele kršćana na katolike i pravoslavne (11. stoljeće).

Filip *grč.* »ljubitelj konja«.

Filipi, Filīpā (*grč.* Filippoi, *lat.* Philippi) *(mn. m. roda)* — grad u makedonskoj Trakiji što ga je osnovao Filip Makedonski (vladao 359. do 336. pr. n. e.); Filipi su poznati po pobjedi rimskih vojskovođa Antonija i Oktavijana (kasniji car August) nad Brutom i Kasijem god. 42. pr. n. e.; iz tog vremena tobože potječe uzrečica »Do viđenja kod Filipa« kao poziv na sudbonosni susret, a zapravo ta rečenica dolazi u nešto drugačijem obliku u dijalogu između Bruta i Cezarova duha u Shakespeareovoj drami *Julije Cezar*.

filipika, 3. -ci *grč.* 1. jedan od oštrih političkih govora starogrčkog govornika Demostena protiv kralja Filipa Makedonskoga; 2. *prenes.* oštar govor protiv nekoga uopće, žestoka besjeda, strastven govornički napadaj.

Filipini, -inā *(mn. m. r.)* republika na otocima pred istočnom obalom Azije (najveći otoci *Luzon* i *Mindanao*); glavni grad Quezon City, sjedište vlade u Manili.

filip-jakob; *u frazi;* ide mi filip-jakob — nalazim se u lošem položaju (kod kajkavaca).

filiponi (filipovci) — po svome vođi Filipu nazvana jedna rigoristička sekta među ruskim raskoljnicima *(v.)*, koja je, među ostalim, odbijala da se mole molitve za cara; god. 1743. povele su vlasti na njih oružanu akciju, ali su se sljedbenici Filipovi zajedno s njim spalili »u slavu božju«.

filīr, -īra *mađ.* (filler *iz njem.* Vierer) para, potura; najsitniji novac nekadašnje Austro-Ugarske; stoti dio krune (heler); danas u Mađarskoj stoti dio forinta.

filirati, filīrām *njem.* (filieren) uzlati, plesti mrežu.

filistar, -stra *2. mn.* filistara (*prvotno;* Filistri = Filistejci; *v.*) malograđanin, ćifta, purger; samozadovoljan i ograničen čovjek s uskim svakidašnjim i malograđanskim horizontom i licemjernim ponašanjem; »sitna duša«; *prid.* **filistarskī** — malograđanski, tjesnogrudan, duševno ograničen; **filistarstvo** — malograđanština, tjesnogrudnost, purgarstvo, ograničenost, uskost duševnog horizonta; *isto i* **filistarština** (Đalski).

Filisteja *grč.* (Palaistínē, *hebr.* Pelišti, *egipat.* Pulušta) južni dio sirijske obale, koji je u stara vremena često mijenjao granice pa katkada obuhvaćao i Fenikiju; **Filistejac,** -jca, 5. Fìlistējče, *2. mn.* Filìstejācā — pripadnik nesemitskog naroda najbližeg susjeda nekadašnjim Izraelcima; oba su naroda bila stalno u neprijateljskim odnosima; Filistejac je bio i glasoviti Golijat *(v.); žen.* **Filistejka;** *prid.* **filistejskī.**

filisterija *v.* filistarstvo, filistarština.

filistrozan, -zna, -zno (*isp.* filistar) malograđanski, purgerski.

Filišćanin, *mn.* -ani — isto što i Filistejac; *žen.* **Filišćanka,** 3. -ki, 2. mn -kī.

filius ante patrem *lat.* sin (rođen) prije oca (ima biljaka koje se prije ospu plodovima nego cvatom); *prenes.* postignuće rezultata prije postupka koji treba da tome prethodi.

filiz, *2. mn.* filīzā *tur.* mladica, izdanak; **filiziti,** filīzīm — kidati izdanke na korijenima duhana, plijeviti.

film *engl.* (film — tanka kožica, opna, membrana, koprena, maglica, tanak sloj) 1. tanka prozirna opna od celuloida s presvlakom osjetljivom za svjetlost; služi za fotografiranje ili za pravljenje kinematografskih snimaka; 2. vrpca za kinematografske predstave; 3. predstava ili komad koji se prikazuje u kinematografu; 4. caklina, opna, pokožica (koja se stvori na nekom predmetu ako ga prevlačimo voskom, bojom i sl.); *prid.* **filmskī** *(v.);* **filmadžija** (*akc. i* **filmadžija**) kod nas (uz pomoć turskog nastavka) stvoren izraz za čovjeka koji se bavi filmom; sineasta; *glag.* **filmovati,** -ujēm *(v.);* **filmofil,** -ila (*isp.* fil[1] ...) tko voli film, kino; **filmofob,** -oba (*isp.* fob[1]...) tko mrzi film, kino.

filmogeničan, -čna, -čno (*isp.* film + fotogeničan) tko je, osobito licem, prikladan da dobro izgleda na filmskoj slici.

filmografija (riječ načinjena prema *film* i *bibliografija, v.*) popis filmova po datumima premijera, po autorima ili po producentskim poduzećima i sl.

filmologija *engl.-grč.* (*isp.* film + logos — govor) nauka o filmu koja se bavi proučavanjem teoretskih i praktičkih problema filma; kinematografija; **filmolog,** *mn.* -zi — čovjek koji se stručno bavi filmologijom; sineast; *prid.* **filmološkī,** -ā, -ō.

filmoteka, 3. -ci *grč.* (*isp.* film + thekē — spremnica) zbirka filmova, kinematografskih komada.

filmovati, -ujēm — snimati film; prirediti za snimanje, ekranizirati, filmski uobličiti, preraditi za film.

filmskī, -ā, -ō — *prid. prema* film; **filmskā brzìna** — tok događaja prikazan ili izveden na najbrži način, munjevito.

filo... (*grč.* filos — prijatelj) kao prvi dio složenice označuje prijateljstvo, ljubav, prijateljski odnos; *isp.* fil[1].

filobus *tal.* (fila — žica) električni omnibus s gornjim vodom, isto što i trolejbus.

filodendron *grč.* (filo... + dendron — drvo) *bot.* sobna biljka sa (ponajviše) strelastim listovima.

filodīj *grč.-lat.* (phyllodium) proširena peteljka lista (vrši zadatke glavnog, mesnatog, površinskog dijela lista, tzv. plojke)

filogelast *grč.* (fileō — volim + gelaō — smijem se) čovjek koji voli da se smije (Matoš o Stevanu Sremcu).

filogeneza (*akc. i* **-geneza**) *i* **filogenija** *grč.* (fylon — pleme, rod, koljeno, vrsta + genesis — postanak) biološki proces razvoja svih organskih oblika u toku svega vremena života na zemlji; govori se i o filogenezi pojedinih grupa životinja i bilja (dapače o filogenezi ovih ili onih organa) *prot.* ontogeneza; **filogenetika** — nauka koja proučava filogenezu, tj. uzroke i putove historijskog razvoja organizama, podrijetlo i razvoj pojedinih grupa životinja i bilja, njihovu genealogiju, veze srodstva jednih grupa s drugima itd.; *prid.* **filogenetskī** *i* **filogenetičkī,** -ā, -ō.

filogin, -ina *grč.* (filo... + gynē — žena) prijatelj žena; ljubitelj ženskog društva; *prot.* mizogin.

filokladīj *grč.-lat.* (phyllocladium) mladica biljke koja poprima oblik i funkciju lista.

filoksera *grč.* (fyllon — list + xeros — suh, bez soka) 1. žiložder, žiložderka; trsna uš; uš koja živi na korijenju i lišću vinove loze; 2. *šatr.* provalnička družba; 3. u starom Zagrebu šaljivi naziv za konjski tramvaj.

Filoktet — u starogrčkoj mitologiji zemljak i prijatelj Heraklov, koji je na molbe Heraklove teška srca pristao da mu potpali samoubilačku lomaču; za uzdarje mu je Heraklo dao svoj nepogrešivi lūk i strijele koje su bile otrovane krvlju lernejske Hidre; kasnije se Filoktet pridružio zavojevačima na Troju i doživio tužnu sudbinu o kojoj — po Sofoklu — sam priča Neoptolemu, sinu Ahilejevu: »... da znaš, Filoktet

ja sam, Peantov sam sin, | za kog si možda čuo da imade luk | što Heraklo mu nekad dao kao dar. | Kad otrovan me zmijski ugrizao skot, | a ugriz nezacjeljiv ne donio smrt, | izložiše me amo u taj divlji kraj | *(na otok Lemnos)* | Menelaj, Agamemnon i Odisej kralj, | doplovivši sa Hrize s vojskom svojom svom, | sa Hrize, gdje me gujin zahvatio zub...« Neoptolem je imao zadatak da Filokteta dovede pod Troju gdje je trebalo da bude izliječen i da svojim strijelama pridonese osvojenju grada.

filologija *grč.* (filo... + logos — riječ, govor) u širem smislu nauka koja se bavi proučavanjem jezičnih pojava kako gramatičkih tako i književnih; u užem smislu samo proučavanje gramatike (za ovaj pojam preteže danas izraz lingvistika, *v.*); **filolog,** *mn.* -zi — tko se bavi filologijom kao naukom (*stariji naš izraz:* jezikoslovac); *prid.* **filološkī.**

Filomena *grč.* »ljubljena«; *isto i* **Filomela** (*v.* Prokna).

filosemīt, -ita *grč.* (filo... + *isp.* semit) prijatelj Židova, protivnik antisemitizma.

filosofija i sl. *v.* filozofija i sl.

filotaksija *grč.* (fylotaxis) nauka o pravilnosti u rasporedu listova na stabljici.

filoti, -ota *(mn.) tal.* (filotti) veliki koralji.

filovati, -ujem *v.* filati.

filozof *v.* filozofija.

filozofaster *grč.* filozofski nepouzdan brbljavac, čovjek koji voli »filozofirati«, a nema pojma o pravoj filozofiji; *isp.* kritikaster.

filozofija *grč.* (filo... + *isp.* sofia — mudrost) 1. nauka o najopćenitijim zakonima razvitka prirode, čovječjega društva i mišljenja; temeljno je pitanje filozofije pitanje o odnosu mišljenja prema bitku; u zavisnosti od rješenja toga pitanja svi filozofski smjerovi dijele se u dva tabora; materijalistički (*v.* materijalizam) i idealistički (*v.* idealizam); borba filozofskih smjerova odrazuje borbu klasa i partija u društvu; 2. najviši stupanj nekadašnjeg srednjoškolskog obrazovanja (kasnije VII. i VIII. razred gimnazije, danas III. i IV); **filozof** — 1. mislilac koji razrađuje osnovna pitanja nazora na svijet, koji se bavi filozofijom; 2. student filozofije; 3. *iron.* mudrijaš; »mudrac«, mudračina, previjanac, lukavac, proračunan čovjek (često i **filozofant, filozofaster);** *žen.* **filozofkinja;** *prid.* **filozofskī; filozofska propedeutika** *grč.* (*isp.* propedeutika) u nekadašnjem srednjem školstvu naziv za predmet u kojem su se naučavale osnove filozofije; **filozofema** — tvrdnja, nauka, teorija; **filozofirati,** -zòfīrām — 1. baviti se filozofijom, razmišljati o filozofskim pitanjima; 2. *iron.* mudrijašiti; *isto i* **filozofisati,** -šem.

fils *franc.* (*čit.* fis) sin; Matoš zove Milivoja Dežmana *Fils* zbog oca mu Ivana, također književnika (po analogiji na *Dumas Fils*).

filsk — novac u Iraku (*isp.* dinar).

filtar, -tra, *2. mn.* filtārā *lat.* (filtrum) 1. cjedilo, prokapnik; pribor, sprava ili tvar (šupljikavo, porozno tijelo) za čišćenje tekućina procjeđivanjem; 2. filtar za zrake — naprava za zadržavanje nekih zraka (svjetlosnih, toplinskih); *isto i* **filter,** *gen.* filtera, osobito za dio cigarete koji pročišćuje nikotin, pa i sama takva cigareta *(pušiti filter);* **filtracija** — procjeđivanje, propuštanje tekućine kroz filtar; **filtrirati,** filtrīrām — cijediti; procjeđivanjem čistiti tekućinu; *isto i* **filtrovati,** -ujem; **filtrant,** *2. mn.* filtranātā — radnik prehrambene struke koji nadzire filtraciju; **filtrat,** -ata — procjedina; tekućina koja je prošla kroz filtar; **filtrīr-papīr,** -íra — poseban papir koji služi za filtriranje.

filtro *tal.* ljubavni (ili čarobni) napitak (V. C. Emin).

filuga, 3. -zi, *2. mn.* filūgā *tal.* (feluca) lađica, šajka; *isto i* **filjuga;** *isp.* feluka.

filumenija *grč.* (*isp.* fileō — volim, ljubim) sabiranje šibičnih kutija ili samo etiketa s njih; **filumenist(a)** — tko se bavi filumenijom.

filung, *mn.* -zi *njem.* (Füllung) umetak, punjenje; srednja, uokvirena daska na vratima (»ispuna«).

fīlj, filja *v.* fil⁴; **filjev** — slonov.

filjarka *v.* filarka.

filjdiš *v.* fildiš (zanimljivo je napomenuti da Matoš ovu riječ stalno upotrebljava umjesto *binjiš,* a u bilježnicama ima točno opisano pravilno značenje).

filjuga *v.* filuga.

fima *grč.* (fyma) *med.* svaka oteklina na koži; izraštaj; čir.

fimoza *grč.* (fimoō — začepiti, npr. usta) *med.* suženost prepucija *(v.),* nemogućnost da se provuče preko glavića penisa; **phimosis feminarum** (*čit.* fimozis...) suženost kanala maternice.

fin¹, fina, fino, *odr.* finī, fina, fino (*njem.* fein, *tal.* fine, *franc.* fin) 1. tanak, tanan, nježan, sitan, izvrstan, odabran, vješt, istančan, uglađen i sl.; 2. isti, pravi.

fin², fina *tal.* (fine) konac, svršetak, kraj (Nar.).

Finac *v.* Finska.

finale, finala, *mn.* finali *tal.* (finale, *lat.* finis — granica; svršetak) 1. konac, kraj, svršetak; 2. završni dio muzičkog ili dramskog djela, a također i sportskog natjecanja (finiš); 3. završna priredba koja mora dati pobjednika, konačnica (što se tiče roda te imenice, instruktivno je kod Krleže: to je *bio* finale..., ...*ovaj sramotni* finale; *Veliki meštar sviju hulja;* ne treba, dakle, tu riječ upotrebljavati u srednjem rodu; *isp. i* »draži je od ljudi *taj finale*« (St. Šimić, *Obrambena kiša;* **finalan**, -lna, -lno *lat.* 1. konačni; završni; krajnji; 2. svrhovit, svršni; 3. *gram.* — **finalna rečenica** — namjerna rečenica; **finalist(a)** — pobjednik u prethodnim natjecanjima, koji se bori za konačno osvojenje prvenstva; *žen.* **finalistica** *i* **finalistkinja.**

finalizam, -zma *v.* teleologija.

finalmente *tal.* napokon, konačno (Vojnović).

financije *(mn. ž. roda) franc.* (finance) novčana sredstva; novac; *prid.* **financijalan**, -lna, -lno; **financijski** — koji se tiče financija; **financijski kapital** — monopolistički industrijski kapital koji je srastao s bankovnim kapitalom; **financijski plan** — novčani izraz proizvodnog plana poduzeća koji sadrži planom predviđene rashode i prihode, izvore financija, raspodjelu planiranog dobitka, odnosno pokriće planiranog gubitka i odnose sa budžetom; **financ**, *2. mn.* financa *i* finanaca — porezni organ; porezno-carinski stražar; utjerivač poreza; **financijer**, -era — 1. novčar; čovjek koji poduzećima posuđuje novac (*v.* bankar); 2. poznavalac financija; **financirati**, -nanciram — dati novac za neki posao; novčano podupirati; **financrat** *njem.* (*isp.* Rat — savjetnik) financijski savjetnik (Šenoa); (sve se ove riječi pišu i sa *s:* **finansije, finansirati** itd.).

fin de siecle *franc.* (*čit.* fen d' sjekl) »svršetak stoljeća«; kod nekih naših pisaca i »prijelaz vijeka« (misli se na devetnaesto stoljeće); karakteriziraju ga sumorne, bolećive, dekadentne pojave u književnosti i umjetnosti koje izražavaju preziran stav prema tradiciji (po naslovu komedije francuskih pisaca F. de Jouvenota i H. Micarda [1888] koja ima takve karakteristike).

findika, 3. -ci, *2. mn.* findika *v.* fidan.

findžan, -ana *v.* fildžan.

fine *tal., muz.* kraj, konac, svršetak; *isp.* fin²; *v.* i da capo al fine.

Finebel — *skrać. sastavljena od prvih slova odn. slogova imena zemalja* Francuske, Italije, Nederlanda (Nizozemske), Belgije, Luksemburga kao oznaka za njihovu carinsku uniju (ovom je skraćenicom god. 1949. zamijenjen nekadanji naziv *Fritalux*).

fine finaliter *lat.* na kraju krajeva, na koncu konca.

Finej (*grč.* Fineus) u starogrčkoj mitologiji kralj u Salmidesu u Trakiji; prorok i isprva mio bogovima, ali su ga kasnije ovi kaznili jer je poubijao sinove iz prvog braka; kazna se sastojala u sljepoći i u naletima strahovitih ptičurina Harpija koje su mu pojele svako jelo, a što nisu pojele, tako su zagadile da više nije bilo za upotrebu; potpuno iscrpljenog spasili su Fineja sinovi Borejevi Zet i Kalais.

finesa *2. mn.* finesa *franc.* (finesse) 1. finoća, nježnost, istančanost, osjetljivost, uglađenost, profinjenost, pronicavost, točnost, oštroumnost, elegancija, ljepota; 2. osobitost, naročito svojstvo.

finfciger *njem.* (fünfzig — pedeset) čovjek od pedeset godina, pedesetogodišnjak.

Fingalova spilja — glasovita spilja, jedna od najljepših u Evropi, u Škotskoj na hebridskom otočiću *Staffa;* dugačka 60 m, visoka 20 m, stijene su joj pune prekrasnih bazaltnih stupova.

fingerhut *njem.* (Finger — prst + Hut — šešir) naprstak, napršnjak.

fingirati, fingiram *lat.* (fingere, *isp.* fikcija) 1. izmisliti, izmišljati; 2. hiniti, praviti se, pretvarati se, pričiniti se; **fingiran** — izmišljen, tobožnji.

finik, *mn.* -ci, *2. mn.* finika *grč.* (foinix) datula, urma; palma.

finis *lat.* (*akc.* finis) kraj, konac, svršetak; **finis coronat opus** (*čit.* finis koronat opus) — konac djelo krasi; **finis sanctificat media** (*čit.* ...sanktifikat...) cilj posvećuje sredstvo, tj. svako je sredstvo dobro ako služi svrsi (autor rečenice: španjolski jezuit Antonio Escobar y Mendoza, 1589—1669).

finiš *engl.* (finish) 1. završni, odlučni dio sportskog natjecanja u brzini; završnica, konačnica; 2. cilj, krajnja točka distancije kod sportskih takmičenja.

finišer, -era *engl.* (*isp.* finiš) 1. *sport.* igrač koji je posebno treniran za izvođenje posljednjeg udarca nakon dobro provedene kombinacije sa suigračima (strijelac, golgeter, *v.*); 2. *tehn.* stroj koji usavršava neki proizvod, koji obavlja (dorađuje) posljednju fazu proiz-

vodnje (»Na scenu stupa finišer; tone betona i cementa prođu kroz njegove valjke«, *Novine*).

finītan, -tna, -tno *lat.* (*isp.* finis) u gramatici: određen.

finiti, finīm *tal.* (finire) dovršiti, dokončati, dokrajčiti; svršiti, završiti, prestati; **finjen** — dovršen, gotov.

finitīvan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* finis) potpuno gotov; **finitīvni glāgoli** — u gramatici: završno-svršeni glagoli kakav je npr. poodsijecati.

finkulja, *2. mn.* finkūljā *njem.* (Fink) ptica zeba.

finoća, *2. mn.* finoćā — svojstvo onoga što je fino (*v.* fin).

finofājn *njem.* »žargonski izraz za nešto jako fino. Od njemačkog fein, fin« (Krleža).

finpak — novi izraz za »mlijeko u plastičnim vrećicama«.

Fīnskā (*orig.* Suomi) — republika na sjeveru Evrope; glavni grad *Helsinki;* **Finac,** -nca, 5. Fīnče, *2. mn.* Fīnācā; *žen.* **Fīnkinja;** *prid.* **finskī,** -ā, -ō; **finskī jèzik** pripada baltofinskoj skupini ugrofinskih jezika i srodan je s estonskim jezikom.

finta *tal.* (finta, *isp.* fingirati) himba, prevara, lukavština, podvala; tobožnji udarac u mačevanju.

Fìntija *v.* Damon.

fioka, 3. -ci *mađ.* (fiók) ladica, pretinac; *umanj.* **fiočica** *i* **fioče,** -eta.

fiola, *2. mn.* fiōlā *franc.* (fiole) bočica (apotekarska), tuba (s tabletama).

fiorīn, -ína *v.* forint.

finjen *v.* finiti.

fioritūra *tal.* (cvjetić, cvat) isto što i koloratura *(v.).*

FIP — *skrać. za franc.* Fédération Internationale de Philatélie (Međunarodni filatelistički savez).

FIR — *skrać. za franc.* Fédération Internationales des Résistants, des Victimes et des Prisonniers du Fascisme (Međunarodni savez pripadnikā pokretā otpora i žrtava fašizma); *engl.* International Federation of Resistance Fighters and Victims of Fascism.

fira *tur.* (füru) *v.* kalo, škart.

firale, firālā *(mn. ž. roda) v.* filar.

firāng(l)a *njem.* (Vorhang, *dijal.* Fürhang) zastor, zavjesa, stora.

firaūn, -ūna, 5. firaūne *tur.* Ciganin (*zapravo* faraon, *v.;* Turci su naime pretpostavljali da Cigani potječu iz Egipta, *isp. i naše* Jeđupak); *žen.* **firaūnka;** *prid.* **firaūnskī; firaunluk** — zajednica Cigana.

firc *mađ.* (fércz) nit, konac za prošivanje (»heftanje«); **fircati,** -ām — prošivati, »heftati«.

fircig *njem.* (vierzig) četrdeset (obično kao figura u kartaškoj igri »šnapsl«, kad igrač ima kralja i damu adutove boje); *isp.* cvancig.

firciger *njem.* (vierzig — četrdeset) 1. čovjek od 40 godina, četrdesetogodišnjak; *žen.* **fircigerica** (Dončević); 2. kožni neopasni osip kod male djece; obično traje četrdeset dana (**firciger-groznica;** Dončević).

Firenca — grad u Italiji; **Firentínac,** -nca, 5. Firentīnče, *2. mn.* Firentīnācā; *žen.* **Firentīnka;** *prid.* **firentīnskī; firentīnskī pōjās** *v.* infibulacija.

fírer *njem.* (Führer) 1. vođa; 2. podnarednik, vodnik, podoficirski čin u nekadanjoj austrougarskoj vojsci (Matoš); 3. *šatr.* tamničar, stražar.

firfirtltakt *njem.* (Viervierteltakt) *muz.* četveročetvrtinska mjera, četveročetvrtinski takt.

firga — čovjek ciganske puti (*isp.* firaun); *prid.* **firgast.**

firgāz *v.* virgaz.

firhendig *njem.* (vier — četiri + Hand — ruka) četveroručno (kad sviraju na klaviru dvije osobe istodobno kompoziciju pisanu za četiri ruke).

firko, 5. firko — *hipok. prema* firaun *(Cigo).*

firlefānc *njem.* (Firlefanz) trice, budalaština, glupost, izmotavanje, »pravljenje teatra«, cirkusiranje (Matoš, Dežman).

firma, *2. mn.* firmā *i* firmī *lat.* (firmus — jak, čvrst, postojan) 1. poduzeće, tvrtka; naziv nekoga posla, dućana; 2. u pučkom govoru — crkvena potvrda, konfirmacija, krizma.

firmāment *lat.* (firmamentum — potporanj, podupirač) »vidljivo nebo«, nebeski svod.

firmati, -ām *lat.* (*isp.* firma) kod katolika — podijeliti firmu 2, konfirmirati, krizmati.

Firmīn, -ína, 5. Firmīne *lat.* »čvrsti«, »jaki«, »postojani«.

firn *franc.* kristalasta zrnata masa leda, višegodišnji planinski snijeg zrnate strukture (od njega su građeni ledenjaci); kod nekih naših stručnjaka *prespa,* a u Šamšalovićevu rječniku: *snježnik.*

firnis *njem.* (Firnis) pokost; lak; uljevita ili smolasta tekućina kojom se mažu predmeti od drva ili kovine da bi se zaštitili od vlage i uzduha; *isto i* **firnajs, firnājz.**

firōnga *v.* firang(l)a.

first class *engl.* (*čit.* fěrst klās) prvorazredno, prima.

first lady *engl.* (*čit.* fěrst lēdi) »prva dama« (u USA žena predsjednika republike).

first rate *engl.* (*čit.* fěrst rēit) prva vrsta, najbolja kvaliteta, nešto prvorazredno, prvoklasno, izvrsno, odlično.

first time *engl.* (*čit.* fěrst tājm) prvo poluvrijeme; *isp.* second time.

firšpàltig *njem.* (vier — četiri + Spalte — stupac) četverostupačan; koji je prelomljen preko četiri stupca (npr. članak u novinama; obično se tako prelamaju osobito važni članci ili vijesti); *isp.* cvajšpaltig, drajšpaltig.

firtl *njem.* (Viertel) četvrt (gradska), rajon, okrug.

firtlšue *njem.* (Viertelschuh) »četvrtcipele« (vrlo plitke, obično ženske cipele; kod muškaraca uz frak); *popularno:* firtlice.

Fìrūz *v.* Feriz.

firzìcer *njem.* (vier — četiri + Sitz — sjedalo) vozilo sa četiri sjedala, četverosjed.

fis[1] — *muz.* kromatski povišen ton *f.*

fis[2] *alb.* bratstvo, pleme.

FIS — *skrać. za franc.* Fédération Internationale de Ski (Međunarodni skijaški savez).

fisija *lat.* (fissio) cijepanje; dioba; u novije vrijeme naziv za razbijanje atoma *(v.)*; *prid.* **fisiōnī.**

fìsīlan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* fisija) kalav, cjepak, raskoljiv; **fisilìtet,** -eta, — kalavost, cjepljivost, raskoljivost, mogućnost diobe, fisije.

fisk *lat.* (fiscus) 1. državna blagajna; erar; 2. državni imetak; 3. država kao vlasnik imovine u privatnopravnom smislu; 4. državni financijski interes; 5. pravna osoba koja je nosilac imovinskih prava države i zastupa je u svim njenim imovinskim odnosima građanskog prava pod koje država potpada kao obična građanska osoba i odgovara redovitim sudovima; **fiskālan,** -lna, -lno — koji se odnosi na fisk, na državnu blagajnu; blagajnički, novčani, novčarski; **fiskāl,** -āla — 1. pravni zastupnik državne blagajne; 2. odvjetnik (fiškal).

fiskija, *2. mn.* fiskījā *tur.* (fiskije) pipa, cijev, štrcaljka.

fiskultùra — *skrać. za* fizička kultura (*v.* fizički); *prid.* **fiskulturnī; fiskulturnīk,** *mn.* -ci — čovjek koji se bavi fiskulturom.

fiskus *v.* fisk.

fistān, -āna *tur.* (fistan) vrsta suknje; nekadašnja ženska ili muška haljina s naboranim donjim dijelom.

fistàža *franc.* (fustage) ambalaža *(v.)*, prazna burad, prazni sanduci, prazne vreće i sl.

fistl, *2. mn.* fistlā *njem.* (Fistel) *v.* fistula.

fìstula *lat.* (fistula — cijev) 1. *med.* otvor, rupa na čemu, osobito vrsta gnojnog čira na koži; *naši izrazi:* svička, pištanjak, nepresušnica; 2. *muz. v.* falset; 3. *med. i fiziol.* umjetno stvoreno spajanje šupljine ili suda unutarnjeg organa s površinom tijela u obliku kanala; cjevčica kojom se izvodi takvo spajanje.

fistulìrati, -stulīram (*isp.* fistula 2) pjevati falset *(v.)*, falsetirati.

fistulografija *lat.-grč.* (*isp.* fistula 1 + grafein — pisati) liječnički postupak oko proučavanja fistule kako bi se doznali uvjeti pod kojima se može izvršiti operacioni zahvat.

fisùra *franc.* (fissure) pukotina, prskotina, brazda, napuklina, naprslina, rascjep, raskolina, rasjeklina, zaderotina, napuknuće (kosti).

fiš, fiša, *mn.* fiševi *franc.* (fiche — list) 1. špalta, korektura *(v.)*; 2. žeton *(v.)*; *isp.* šif.

fìša, *2. mn.* fīšā *franc.* (fiche) listić, cedulja, kartica, tiskanica.

fìšbajn *njem.* (Fischbein) kitova us, riblja kost, sipovina (ime odatle što se nekad mislilo da je kit riba).

fišek, *mn.* -ci, 2. fišekā *tur.* (fišek) 1. patrona, naboj, metak; 2. tuljac u kojem se prodaje sladoled; 3. papirna vrećica, »štanicla«; *umanj.* **fišečić; fišeče** (*akc. i* **fišeče**), -eta; *uveć.* **fišečina; fišeklija** — spremnica za fišeke, nabojnjača; *isto i* **fišečnica** *i* **fišek-ćesa; fišektār,** -āra — remen sa zataknutim fišecima, redenik.

fišer *njem.* (Fisch — riba) ribar, ribič (u srijemskim i vojvođanskim govorima).

fišgret *njem.* (Fisch — riba + Gräte — riblja kost) vrsta tkanine u kojoj niti teku po uzoru na riblji kostur, tzv. rebrasta tkanina.

fišī, *gen.* fišija, *2. mn.* -ijā *franc.* (fichu) rubac, marama uopće, a osobito trokutasti ženski rubac koji prekriva ramena.

fiškāl, -āla, 5. fiškāle *lat.* (*isp.* fisk) 1. advokat, odvjetnik (obično u lošem smislu); 2. *iron.* mudrijaš; prepredenjak, dovitljivac, špekulant; **fiškalija** — fiškalski posao; *prenes.* mudrovanje, mudrijašenje, »kombinatorika«; *prid.* **fiškalskī.**

fiškālj *v.* fiškal.

fiškuš — vinotoč(a); u pijankama po tzv. križevačkim statutima osoba koja se ima brinuti da čaše budu uvijek pune.

fišpan *v.* fišbajn.
fišpaprikaš *njem.* (Fisch — riba + *isp.* paprikaš) riblji paprikaš (Krleža).
fišsupa *njem.* (Fisch — riba + *isp.* supa) riblja juha, riblja čorba, »halas-le«.
fištran *njem.* (Fisch — riba + Tran — ulje) riblje ulje (dobiva se topljenjem sala ili preradom jetara kitova, tuljana, morževa, morskih pasa i dr.; sadržava vitamine A i D, daje se slabunjavoj djeci za pojačanje apetita, a služi i u industriji npr. za štavljenje kože, za različita maziva i sl.).
fit[1] *engl.* (fit) gotov, sposoban; u sportu — takmičar koji se osjeća dobro, koji je u »dobroj formi« (sposoban za rekord)
fit[2] *v.* foot.
FIT — *skrać. za franc.* Fédération Internationale des Traducteurs (Međunarodni savez prevodilaca); *engl.* International Federation of Translators.
fitīlj, -ílja *tur.* (fitil) stijenj, svještilo, žižak; *umanj.* **fitíljak,** -ljka, *mn.* -ljci, 2. fitiljaka; **fitiljača** — baklja, buktinja, zublja, smolenica; **fitíljiti,** fitīljīm — šiljiti, stanjivati, uvijati, »frkati«.
fitīng *engl.* (fitting) električni uređaj, oprema, dio instalacije.
fitmija, 2. *mn.* fitmījā *tur.* (fitne — zavodljivost) koketa, namiguša; **fitmiluk** *v.* fitneluk.
fitneluk *tur.* (fitne — smutljivac, spletkar) smutnja, spletka, intriga; intrigantstvo, pokvarenjaštvo; **fitnelučiti,** -īm — smućivati, intrigirati *(v.).*
fitness *engl.* (*čit.* fitnis; *isp.* fit[1]) sposobnost, zdravlje, dobra fizička sprema; **fitness-promenada** — isto što i trim-staza *(v.).*
fito... *grč.* (fytón — biljka, raslina) kao prvi dio složenice: biljka, biljni.
fitoaleksini *(mn. m. r.) grč.* (fito... + alexō — branim) izlučevine biljnih stanica za obranu od nametnika.
fitocenoza *grč.* (fito... + koinē — zajednica) prirodna biljna zajednica; **fitocenologija** — nauka o biljnim zajednicama.
fitofarmacija *grč.* (fito... + *isp.* farmacija) nauka o proizvodnji i primjeni sredstava za liječenje bilja. tj. za zaštitu raslinja od bolesti, štetočinja i korova.
fitogen (*akc. i* **fitogen**) *grč.* (fito... + génos — rod, postanak) koji je nastao od biljaka, koji ima biljno podrijetlo.
fitogeografija *grč.* (fito... + *isp.* geografija) nauka o rasprostranjenosti bilja, biljna geografija.
fitokemija *grč.* nauka o kemijskim tvarima što se dobivaju iz biljaka.
fitolīt, -ita *grč.* (fito... + líthos — kamen) okamenjena biljka, okamina biljke.
fitologija *grč.* (fito... + lógos — govor) nauka o bilju, botanika.
fitonim *grč.* (fito... + ónoma — ime) *lingv.* ime biljke; **fitonimija** — nauka o imenima biljaka.
fitopaleontologija *v.* paleobotanika, paleofitologija.
fitopatologija *grč.* (fito... + *isp.* patologija) patologija bilja; nauka o bolestima na bilju.
fitoterapija *grč.* (fito... + *isp.* terapija) *u medicini i farmaciji* naziv za liječenje ljudskih bolesti lijekovima biljnoga podrijetla; *u agronomiji* naziv za liječenje bolesti na bilju.
fitotrōn, -óna *grč.* (fito... + elektron, ciklotron) velik aparat za proučavanje bolesti na bilju, konstruiran u Tehnološkom institutu Kalifornije; umjetno proizvodi svaku vrstu klime i sve meteorološke pojave te na taj način omogućuje promatranje biljaka pod najrazličitijim uvjetima.
fitra *tur.* (fitre) milostinja; *isp.* sadakaj-fitra.
Fiume (*isp. lat.* flumen — rijeka) talijanski naziv za naš grad Rijeku (u govoru našeg svijeta; **Fijuma**); **Fijumān,** -ána — Riječanin; **Fijumanka** — Riječanka; **fijumanskī** — riječki.
fivagōn, -óna *njem.* (Vieh — stoka + vagon) vagon za stoku, marveni vagon; tzv. (željeznička) G-kola.
five o' clock tea *engl.* (fàjv o klok tî) čaj u pet sati; čajanka.
fizelaža *franc.* (fuselage) okosnica, kostur aviona; skup svih poprečnih i uzdužnih rebara i veza trupa i krila aviona.
fizičkī *v.* fizika; **fizičkā osoba** (odn. **fizičko lice**) pojedinac kao nosilac prava i obaveza (za razliku od pravnog lica, juridičke osobe — kolektiva).
fizijatrija *v.* fizioterapija.
fizik, *mn.* -ci, 2. fizīkā *grč.* (fysikos) 1. gradski ili državni liječnik; 2. (*franc.* physique) vanjski izgled nekog čovjeka, vanjština, spoljašnjost; *isp.* habitus; **fizikat,** -ata — ured fizikov.
fizika, 3. -ci *grč.* (fysis — priroda) nauka o općim svojstvima i građi materije (atoma, molekula, elektriciteta, tvrdih, tekućih i plinovitih tijela i dr.) i o osnovnim oblicima njezina kretanja (o mehaničkim, gravitacionim, elektromagnetskim, toplinskim i dr.

pojavama); *prid.* **fizikalan,** -lna, -lno; **fizikalna terapija** — liječenje bolesti toplinom, masažom, kupkama, zračenjem, električnom strujom, gimnastikom itd.; **fizikalni sustav mjera** *v.* centimetar-gram-sekunda; **fizički** 1. koji se tiče fizike, svijeta, pojava, kojima se bavi fizika; 2. stvaran, tjelesni, puten; 3. pristupačan, prijemljiv preko organa osjećanja; **fizička kultura** — sistematsko i mnogostrano usavršavanje čovječjega tijela s pomoću higijenskih navika, fizičkih vježbi; **fizički svijet** — vanjski svijet, priroda; **fizički rad** — rad koji se vrši snagom mišića; **fizičko obračunavanje** — tučnjava; **fizička geografija** — zemljopis koji govori o prirodnim pojavama (gore, rijeke itd.); *prid.* **fizičkogeografski; fizičar** — učenjak koji se bavi fizikom.

fizikat *v.* fizik.

fizikus *v.* fizik 1.

fizilir, -ira, 5. fizilire *franc.* (fusil — puška) strijelac, vojnik-pješak; **fizilirati,** -zilīrām — ustrijeliti, ubiti iz puške.

fizio... (*grč.* fysis — priroda) kao prvi dio složenice označuje prirodu, vezu s prirodom.

fiziofonem, -ema *grč.* (fizio... + *isp.* fonem) *lingv.* fiziološki okarakteriziran glas (npr. u riječi *hrvatski* fiziofonetski je tu *c* a ne *ts*); *isp.* psihofonem.

fiziogeneza (*akc. i* **-geneza**) *grč.* razvitak životnih funkcija organizma.

fiziognomija *v.* fizionomija; **fiziognomika,** 3. -ci *grč.* (fizio... + gnōmōn — znalac, stručnjak) vještina poznavanja ljudi po fizionomiji *(v.)*.

fiziokrati *grč.* (fizio... + krateō — vladam) sljedbenici francuske političko-ekonomske škole koju je osnovao François Quesnay (Kene) u 18. st.; fiziokrati su zemlju i ratarstvo priznavali jedinim izvorom bogatstva.

fiziologija *grč.* (fizio... + logos — riječ, govor) jedna od osnovnih bioloških nauka koja svestrano proučava funkcije organizama; **fiziolog,** *mn.* -zi — stručnjak u fiziologiji; *prid.* **fiziološki.**

fizionomija *grč.* (fizio... + nomos — zakon, pravilo, red, sklad) 1. izgled i izraz, crte lica; 2. karakter; oblik nečega; sve crte koje određuju ličnost nekog čovjeka; **fizionomist(a)** — tko se bavi fizionomijom, tko po izgledu i izrazu lica prosuđuje karakter čovjeka.

fizioterapija *grč.* (fizio... + therapeuō — njegujem, liječim) liječenje fizičkim metodama (svjetlom, toplinom, vodom, uzduhom, elektrikom, mehaničkim spravama itd.); *isp.* fizikalna terapija (pod *fizika)*; **fizioterapeut** (*akc. i* **-peut**) — liječnik koji liječi fizioterapijom.

fižol, -óla *tal.* grah, pasulj, bažulj, fažol.

fjaka *tal.* (fiacca) malaksalost, izmorenost; mlitavost, mlohavost, protezavica, nevoljkost, tromost.

fjanketan, -tna, -tno *tal.* (fianca, *isp.* flanka) sa strane, s boka (udarac, napadaj); **fjanketo** — u šahu krilni razvoj lovca, bijelog na polja b2 ili g2, crnog na b7 ili g7 nakon prethodnih pješačkih poteza sa tih polja; krilno djelovanje lovca preko središnje dijagonale.

fjasko, fjaska, *mn.* -sci, 2. fjaskā *tal.* (fiasko) velik neuspjeh, propast, blamaža, bruka, osramoćenje.

fjeld *norv.* (*isp.* field) *u geografiji* naziv za planinski ravnjak na Skandinavskom poluotoku; *prid.* **fjeldovski.**

fjelica *tal.* (offella) kriška, odrezak (Vojnović).

fjerd *skand.* (fjärd) maleni uski morski zaljev; *isp.* fjord.

Fjodor *rus. v.* Teodor.

Fjokla *rus. v.* Tekla.

fjord *norv.* (fjord) uzak i u duljinu veoma istegnut, dubok, vrlo razgranat morski zaljev sa strmim i visokim obalama; fjordovi su karakteristični za Skandinaviju (osobito za Norvešku).

fjorentinac, -inca, *2. mn.* -entīnācā *tal.* (fiorentino) široki slameni šešir (poznat i pod novijim imenom: firentīnskī šešīr).

fjorin, -ina *v.* forint.

fjoritura *tal.* (fioritura) kićenje, ukras; *isp.* fioritura.

FL — automobilska oznaka za *Liechtenstein.*

Fla — *skrać. za* Florida (država u USA).

Flacius (Mathias Illyricus) — humanističko ime našega Matije Vlačića, istaknutog pristaše crkvene reformacije; **flacijanstvo, flacionizam** — naziv za ekstremno luteranstvo.

flag *njem.* (Flagge) zastava, barjak.

flagelant, *2. mn.* flagelanātā *lat.* (flagellare — bičevati) čovjek koji se šiba sam ili dopušta da ga drugi šibaju i muče (obično iz vjerskog fanatizma ili uslijed bolesnih sklonosti); **flagelat,** -āta — bičaš, bičar; bičaši su praživotinjice s dugačkim, končastim (poput biča) protoplazmatičnim izraštajima; **flagelantizam,** -zma **(flagelacija, flagelantstvo)** — u psihijatriji naziv za seksualnu perverziju kad netko nalazi užitak da sam nekoga šiba ili da njega šibaju (*isp.* sadizam,

mazohizam); **flagelomanija** — vrsta vjerskog ludila koje je osobito vladalo u 13. i 14. stoljeću, kad su se čitave grupe zanesenjaka međusobno bičevale u vjerskom zanosu.

flageolet *v.* flažolet.

flagrantan, -tna, -tno *lat.* (flagrare — plamtjeti, buktjeti) 1. očevidan, očit, upadljiv, nesumnjiv; 2. vatren, žestok.

flah *prid. indekl. njem.* (flach) plosnat, ravan, plitak, površan.

flahcange *njem.* (Flachzange) *tehn.* plosnata kliješta.

flahdruk *njem.* (Flachdruck) *tipogr.* plosnat tisak (postupak pri štampanju kad svi dijelovi materijala koji se ima štampati leže u istoj ravnini, za razliku od štampanja na valjcima).

flajer *engl.* (flyer) stroj za pretpredenje pamuka.

flajsig *prid. indekl. njem.* (fleissig) marljiv, vrijedan u poslu.

flajškonzerva *njem.-lat.* (Fleisch — meso) konzerva od mesa (Krleža).

flajšmašina *njem.* (Fleisch — meso + mašina) stroj za mljevenje mesa.

flak — *skrać. za njem.* Fliegerabwehrkanone (Flieger — letač, Abwehr — obrana, Kanone — top) protuavionski top, protuavionska artiljerija (izraz stvoren u prvom svjetskom ratu, a općenito poznat postao u doba drugoga svjetskog rata).

flakōn, -ona *franc.* (flacon) bočica, mala staklenka, uglavnom za parfeme.

flam, flama, *lok.* flamu *njem.* (Flaum) najfiniji sloj sala; meko paperjasto goveđe meso; goveđa rebra (federšpic), *dubr.* »tanka kost« ili »meso od pera«; *isp.* molam.

Flamanac, -nca 5. Flamanče, *2. mn.* Flamanaca — stanovnik Flandrije, pokrajine na sjeveru Belgije; *žen.* **Flamanka;** *prid.* **flamanskī** (*isp.* Flandrija).

flamboajantan, -tna, -tno *franc.* (flamboyant) plamen, plamenit, vatren, ognjen; sjajan, blistav, svijetao.

flamen *lat.* (flamen, 2. flaminis) svećenik nižeg (i višeg) reda u starom Rimu; **flamen Dialis** (*čit.* f. Dijalis) — Jupitrov svećenik; **flamen Neptunalis** — svećenik boga Neptuna.

flamenco *španj.* (*čit.* flamenko) andaluzijska narodna pjesma i ples; »Flamenco treba čuti, on se ne opisuje. Sama riječ, po tumačenju jednog španjolskog kulturnog historika i filozofa, Gonzala de Reparaza, imala je svoj korijen u nazivu *fel-la mengu*, a označavalo je to, na arapskom jeziku, seljaka kojemu su španjolski kraljevi, poslije pobjede nad Arapima, oduzeli zemlju. Plač nad zemljom mogao bi dakle biti prvotni smisao flamenca, no on je, ako ga je ikad imao, sasvim izgubio taj značaj... Sama ta riječ znači na španjolskom i *divan*«. (Cesarec, *Španjolski susreti*).

flamines *lat.* množ. od *flamen (v.)*.

flamingo, -inga, *mn.* -zi 2. flamingā *španj.* (*isp. lat.* flamma — plamen) ptica plamenac.

flanc *njem.* (pflanzen — u bečkom govoru: varati, pretjerivati) razmetanje, pretjeran sjaj, život »na velikoj nozi«, gizdanje, osobito u odijevanju; **tjerati flanc** — u zagrebačkom govoru: odijevati se upadljivo po modi i vladati se uopće tako da čovjek upada u oči.

flandra — bludnica, ženska skitnica (naziv navodno odatle što su takve bile ženske iz Flandrije u 30-godišnjem ratu); *uveć.* **flandretina; flandrati se,** -ām se — bludničiti, kurvati se.

flandramal (očito prema Flandrija) — naziv za jezik (žargon) kojim se služe Islanđani za sporazumijevanje sa stranim ribarima koji love u islandskim vodama; flandramal je sastavljen — pored islandskih — od nizozemskih, engleskih i francuskih jezičnih elemenata.

flandrati se *v.* flandra.

flandretina *v.* flandra.

Flandrija — pokrajina u Belgiji; *prid.* **flandrijskī** (*ostalo v.* Flamanac).

flandrovati, -ujēm *v.* flangirati.

flanel, -ela *engl.* (flannel) laka, obično vunena tkanina dlakave površine; *prid.* **flanelskī** — koji je od flanela; **flanelast** — nalik na flanel.

flaner[1], -era *franc.* (flâneur) skitnica, lutalica; danguba, besposličar; **flanerija** — tumaranje, lutanje, skitnja (Matoš).

flaner[2], -era *v.* flanel.

flanerka, 3. -ci, *2. mn.* -kī (*isp.* flaner[2]) lagani ogrtač od flanela.

flan(g)irati, flan(g)īrām *franc.* (flâner) lunjati, lutati, skitati se, bazati, hodati bez cilja, tumarati, švrljati.

flanka *franc.* (flanc) bok, slabina, strana; krajnji dio krila vojske; krilo; **flankirati,** flankīrām — *vojn.* udariti, napadati s boka; utvrđivati bokove; zakriljivati; *isto i* **flankovati,** -ujēm; **flankīrnā vatra** — *vojn.* vrsta pješadijske ili artiljerijske vatre, kojom se cilj tuče uzdužno; *isp.* fjanketan.

Flanona *lat.* antičko ime *Labina* u Istri (Rački).
flare-path (*čit.* flērpāt) *engl.* (flare — osvijetliti + path — staza) osvijetljena pista na aerodromu.
flash *v.* fleš[1].
flashback (*čit.* flēšbek) *engl.* (flash — iznenada se pojaviti + back — nekada, u prošlosti) retrospektivne scene kojima se (u filmovima ili u kazališnim komadima) prikazuju (na prikladnim mjestima) događaji iz prošlosti u vezi s radnjom.
Flash Gordon (*čit.* Flaš...) junak velikog broja fantastičnih priča i stripova, kojima je autor Dan Barry.
flastar, -stra, *2. mn.* flāstārā *v.* flaster.
flaster *grč.-njem.* (emplastron, Pflaster) 1. ljepljivi ovoj za rane; melem; 2. pločnik, trotoar, tarac; 3. *prenes.* dosadno čeljade (koje se na čovjeka »prilijepi«), gnjavator, »stjenica«; 4. u sportskim natjecanjima igrač koji dobije zadatak da striktno pokriva određenog mu protivnika, da mu »ne da ni maknuti«.
flāš *v.* flush.
flaša, *2. mn.* flāšā *njem.* (Flasche) staklenka, boca; *umanj.* **flašica;** *uveć.* **flašetina; flašnbīr** — pivo u bocama (Krleža); **flašnrajf** (flaschenreif) — naziv za vino koje je »zrelo« da se pretoči iz bureta u boce.
flatulencija *lat.* (flatus — vjetar) napuhnutost debelog crijeva uz obilno ispuštanje plinova; *isp.* meteorizam
flauta, *2. mn.* flāutā *tal.* (flauto) glazbalo, vrsta frule; *umanj.* **flautica; flautist(a),** *2. mn.* flāutīstā — svirač na flauti.
Flāvije *lat.* »plavi«, »svjetlokosi«, »blond«; inače ime rimskom plemenu koje je dalo više istaknutih pojedinaca (flavijevci), pa i tri cara: Vespazijana, Tita i Domicijana.
flažolet *franc.* (flageolet) mala frula, frulica.
flēba *v.* pleba.
flebile *tal.* (*akc.* flēbile) *muz.* turobno, plačno.
flebitis (*akc. i* -ītis) *grč.* (fleps, 2. flebos — žila) upala vēnā *(v.)*.
flebografija *grč.* (fleps, 2. flebos — žila + grāfein — pisati) rendgenski, radiografski pregled rada žilā.
flebotomija *grč.* (fleps, 2. flebós — žila + temnein — rezati) puštanje krvi (rasijecanjem žila).
flectere si nequeo superos, Acheronta movebo *lat.* (*čit.* flēktere... nēkveo... Aheronta...) jedno od najpoznatijih mjesta u Vergilijevoj *Eneidi* (VII. pjevanje, stih 312); to su riječi Junonine koja na sve moguće načine progoni Eneju, ali bez uspjeha; prijevod glasi: ako ne uzmognem skloniti bogove, ganut ću Aheront (tj. pakao, podzemni svijet); ovu Vergilijevu rečenicu naš Šenoa (u *Zlatarovu zlatu*) parafrazira ovako: »Kad te zaokupe ljudi, i paščad je dobra na pomoći«; izrekavši ovu rečenicu, Junona »Furiju strašnu Alektu iz podzemnih tmina pozove, | ljutu hudobu i krutu, što vapaj i kuknjavu nosi, | kojano ratove voli i srdžbu i mržnju i boli«.
Fleet Street *engl.* (*čit.* Flītstrīt) londonska četvrt u kojoj se nalazi središte engleske štampe; *preneseno:* štampa, novinstvo, novinari.
Flegeton(t) *odn.* **Pīriflegeton(t)** *grč.* (pyr — vatra, flegō — gorim) jedna od rijeka u podzemnom svijetu (po starogrčkoj mitologiji): »Tartarskih oko zidovā Flegeton propinje pjenu, | rijeka što kamenje valja u žarkom i hučnom plamenu« (*Eneida* VI, 550, 551).
Flegija — u starogrčkoj mitologiji kralj tesalski, sin boga Aresa, otac Iksionov; zapalio je hram Apolonov u Delfima i bio kažnjen jednako kao i Tantal *(v.)*, a po drugim pričama isto kao i ostali Lapiti *(v.)*.
flegma *grč.* (flegma, 2. -atos — sluz, gnoj) 1. hladnokrvnost; mirnoća, neuzbudljivost koja graniči s ravnodušnošću; tromost; 2. zgusnuti ostatak od frakcionog pretakanja tekuće mješavine; **flegmatičan,** -čna, -čno — trom, mlitav, hladnokrvan, ravnodušan; *izv.* **flegmatičnost,** -osti; **flegmatik,** *mn.* -ci — čovjek sa sporom duševnom i tjelesnom aktivnošću, strpljiv i hladnokrvan (kod Nemčića: svejednica).
flegmona *grč.* (flegmonē — upala) *med.* razlivena gnojna upala potkožnog i međumišićnog staničnog tkiva.
flek, fleka, *mn.* flekovi *njem.* (Fleck) 1. mrlja, pjega; uprljano mjesto (na odijelu); 2. zakrpa (na cipeli); *isto i* **fleka** *(ž. roda), 2. mn.* flekā; *prid.* **flekav.**
flekerli, flekerla *(mn. m. roda) njem.* (Fleckchen) krpice; u sitne kvadratiće isjeckano tijesto koje se obično ukuhava u juhu; ako nije sjeckano, nego trgano tijesto, zovemo ih *trganci; isto i* **flekice, flekle.**
fleksaton *lat.-grč.* (flexus — zavoj, zavijanje + *isp.* ton) *muz.* vrsta udaraljke koja — kad se njome trese — odaje glas koji kao da zavija.
fleksija, *2. mn.* fleksījā *lat.* (flectere — savijati, previjati, pregibati) *gram.* promjena, mijenjanje, zajednički naziv za deklinaciju

i konjugaciju; *isp.* mocija 3; **fleksibilan,** -lna, -lno — pregibljiv, promjenljiv; savitljiv; *izv.* **fleksibilnost,** -osti.
fleksimetar, -tra *lat.-grč.* (flexus — zavoj + metron — mjera) aparat za mjerenje krivina na asfaltu, cestama, u podovima i sl.
fleksmagazīn *v.* Verpflegungsmagazin.
fleksor *lat.* (flexor) *anat.* mišić pregibač.
fleksura *lat.* (flexura — zavoj) u geologiji naziv za koljenčastu boru (nastaje jakim uvijanjem geoloških slojeva, a da se bora ne prekine).
flek-tifus *njem.-grč.* (*isp.* flek *i* tifus) *med.* pjegavi tifus, pjegavac.
flektirati, flektīrām *lat.* (*isp.* fleksija) sklanjati, sprezati, mijenjati imenicu (po padežima), glagol (po vremenima) i sl.
flemme *franc.* (*čit.* flem) lijenost, tromost, fjaka (*v.*) (Matoš).
fler *franc.* (fleur) magla, maglica (svemirska).
flerdelīz *franc.* (fleur de lis) ljiljan (Lj. Wiesner).
flerpāt *v.* flare-path.
flert *engl.* (flirt) udvaranje (bez ozbiljne namjere), ljubakanje, koketiranje, ašikovanje, očijukanje, ćaskanje, ćeretanje; **flertovati,** -ujem — ljubakati, koketirati, ašikovati; udvarati bez ozbiljne namjere.
fleš[1] (*kraće mjesto* flešlajt *od engl.* flashlight) — magnezijeva svjetlost pri fotografiranju; bljeskalica, blic; *isp.* blicliht.
fleš[2] *engl.* (flush — pun, krcat, bogat, obilan) figura u nekim kartaškim igrama (npr. bridž) kad igrač složi sve karte jedne boje.
flešbek *v.* flashback.
fletan, -tna, -tno *njem.* (flätig) marljiv, okretan, vrijedan, brz, vješt; **fletno** — brzo, odmah, smjesta (Nar.).
fleuret *v.* floret 1 i 2.
flibustjeri (*mn. m. r.*) *franc.-hol.* (flibustiers, vrijbuiter — gusar) 1. pirati i kriomčari raznih evropskih narodnosti (uglavnom Francuzi, Holanđani i Englezi), udruženi u posebne organizacije, koji su se u 17. st. borili protiv španjolskoga gospodstva u Zapadnoj Indiji; 2. u USA — naziv za organizatore parlamentarne opstrukcije.
flička *njem.* (Flitsche) bludnica, drolja.
Fliegender Holländer *njem.* (*čit.* Flīgender Holender) »Leteći Holanđanin«, »Ukleti Holandez« (originalni naslov Wagnerove opere koja se kod nas izvodi pod oba izraza navedena u prijevodu).
fliger *njem.* (Flieger) letač, avijatičar, pilot (Krleža; autor i sam dodaje: aeronaut, tj. zrakoplovac).
fligl *njem.* (Flügel) 1. u govoru starijih Zagrepčana »krilo« u navalnom redu nogometne (ili koje druge) momčadi; 2. koncertni klavir; 3. krilo zgrade, trakt.
fligladutant *njem.-lat.* (*isp.* fligl *i* ađutant) krilni ađutant (u nekim monarhijama osoba na oficirskom položaju dodijeljena kao pratnja i pomoć članovima kraljevskog doma).
fliglhorn *njem.* (Flügelhorn) vrsta puhačkog glazbala, »krilni rog«, »krilnica«, »lovački rog«; *u dijalektu i:* **fligorna** (*po tal.* flicorno).
fligltir *njem.* (Flügel — krilo + Tür — vrata) dvokrilna vrata.
flijaci, flijaka (*mn. m. r.*) *grč.* (flyaria — blebetanje, ludorija) antički glumci, izvođači starogrčkih lakrdija (većinom parodija mitoloških priča) i prikazivači burlesknih prizora iz pučkog života.
flik *franc.* (flic) policajac; *isp.* ...pariški flik, mi mu kažemo »pajkan« (*Novine*).
flinta *njem.* (Flinte) 1. puška kremenjača; 2. žena lakog morala; u ovom značenju i *uveć.* **flintača,** *2. mn.* flintāčā; **flintati se,** -ām se — ponašati se kao flinta 2, kurvati se.
flip *engl.* (flip) piće od jaja, rakije i šećera; punč od jaja.
flipper *engl.* (*čit.* fliper) vrsta električnog biljara (igrači povlače ili okreću »ruku«, na što se kuglice stavljaju u pokret).
flirt *v.* flert.
flisati, -ām *njem.* (fliessen) lagano teći, curkati (npr. gnoj flisa iz rane).
flispapīr *njem.* (Fliesspapier) 1. bugačica, upijač; 2. tanak, gotovo proziran, fini papir uopće; često i sinonim za cigaretni papir.
fliš (*švicarski* flysh) naziv za neke pješčenjake, glinene škriljevce, lapore i nečiste vapnence, karakteristične za kredne i oligocenske geološke formacije (*isp.* kreda 2 i oligocen); *prid.* **flišnī.**
flit — 1. sredstvo za uništavanje kukaca, prvenstveno muha; 2. *prenes.* opasan neprijatelj, razarač.
fliter *njem.* (Flitter) svjetlucavi nakit, našivene kovne pločice (kao nakit), različite sjajne sitnice, trice.
Flitstrit *v.* Fleet Street.
FLN — skrać. za franc. *Front de libération nationale* (Front narodnog oslobođenja); politička stranka osnovana god. 1954. u Alžiru.
flobert (po Francuzu Flobertu) dječja puška; puška gluhara; *isto i* **flobertica.**
flocirkus *njem.* (Floh — buha) cirkus buha.

floem, -ema *grč.* sitasti organi u biljaka kroz koje produkti asimilacije prelaze iz listova u ostale dijelove rasline.

flogiston *grč.* (flogízo — gorim, izgaram) *kem.* tvar koja postoji u svim sagorljivim tijelima, tvar koja izgara, gorivo.

flogoza *grč.* (flox, 2. flogós — plamen, oganj) upala, zapaljenje.

flok *njem.* (Pflock) prečka (malo trokutno jedro na kosniku jedrenjače).

floki *engl.* (flocky) čupav, kudrav (često ime za pse).

floks *grč.* (flóx 2. flogos — plamen) biljka plamenac (krasnica, penjačica iz porodice žabnjača).

flokulacija *lat.* (flocculus — pahuljica) *med.* stvaranje pahuljičastog tkiva, pahuljičanje.

flonflon *franc.* ulična pjesma, pripjev nekog popularnog kupleta.

flor *hol.* 1. laka tkanina od svile, lana, vune ili koprive; 2. koprena, veo; 3. crni trak na rukavu ili drugdje (npr. na šeširu) u znak žalosti za pokojnikom; 4. fina vrsta duhana u dugačkim nitima.

Flora *lat.* (flos, 2. floris — cvijet) 1. u starorimskoj mitologiji božica cvijeća i proljeća, cvjetanja i plodnosti; 2. **flora** — biljno carstvo; sve vrste biljaka nekoga kraja, geografskog predjela ili određenog vremenskog odsjeka u geološkoj historiji Zemlje; *isp.* fauna; **Floralija** — svetkovina u počast boginje Flore (krajem mjeseca travnja).

floreal *franc.* drugi proljetni mjesec francuskog republikanskog kalendara (»cvjetni«).

Florenc i sl. *lat.* »cvjetni«.

florentiner *v.* fjorentinac (Krleža).

florescencija *lat.* (flos, 2. floris — cvijet) cvat, cvatnja, cvjetanje, doba cvjetanja.

floret, *2. mn.* floreta *franc.* (fleuret) 1. tkanina od svilenih otpadaka; polusvilena tkanina; 2. tanak tup mač sa čeličnom kuglicom na vrhu za vježbanje u mačevanju (katkada i mačevanje samo); **floretna svila** — otpaci prirodne svile, dobiveni pri preradi čahura dudova svilca.

Florida — poluotok u jugoistočnom dijelu USA i jedna od saveznih država; glavni grad Tallahassee, no glasovitija su ljetovališta Miami, Palm Beach, Jacksonville; tu je i raketna baza Rt Kennedy (Cape Kennedy, prije Cape Canaveral).

florijada *lat.* (flos, 2. floris — cvijet) izložba i svečanost cvijeća što se svake godine priređuje u nizozemskom gradu Rotterdamu (*isp.* tulipan-karavana).

Florijan *v.* Florenc.

florilegij, -ija (*pored* **florilegijum**) *lat.* (flos, 2. floris — cvijet + lego — čitam, berem) zbirka kraćih citata iz različitih književnih djela; *isp.* antologija, hrestomatija.

florin, -ina *v.* forint.

florirati, floriram *lat.* (florere) cvasti, cvjetati, bujati.

floristika, 3. -ci *lat.* (flos, 2. floris — cvijet) sabiranje i proučavanje cvijeća; **florist(a),** *2. mn.* florista — 1. tko se bavi floristikom; 2. izrađivač umjetnog cvijeća, slikar cvijeća; *prid.* **floristički.**

flos, flosa, *lok.* flosu, *mn.* flosovi *njem.* (Floss) splav; **flosar** — radnik na splavi, splavar.

floskula *lat.* (flosculus — cvjetić) 1. *zast.* govornički cvijet, ukras govora; *2. prenes.* šuplja fraza; laž, smicalica.

floster *njem.* (Pflaster) pločnik, trotoar, tarac (*isp.* flaster 2).

flot *njem.* (flott) slobodno, raskošno, živahno, bezbrižno (Kolar).

flota, *2. mn.* flota *tal.* (flotta — brodovlje, mornarica; *franc.* flotte, *njem.* Flotte, *engl.* fleet) 1. svi ratni ili transportni (teretni ili putnički) morski ili riječni brodovi (u širokom smislu — i jedni i drugi) neke države; 2. svi brodovi neke države koji plove po nekom moru (npr. *jadranska flota*); 3. najviša organizaciona i operativna jedinica ratnih brodova; 4. svi teretni, teretno-putnički ili putnički brodovi koji pripadaju nekom društvu, poduzeću ili privatnoj osobi; 5. **zračna flota** — skup letačkih aparata (vojničkih i građanskih) neke države; avijacija; *prid.* **flotni.**

flotacija *engl.* (floatation, flotation — plivanje, plutanje) ispiranje rude vodom i mjesto gdje se ruda ispire; **floter,** -era — radnik rudarske struke koji rukovodi uređajima i tehnološkim procesom flotacije.

flotantan, -tna, -tno (*isp.* flotacija) »plivajući«, tekući, promjenljiv, neodređen, raspušten (npr. kosa), lepršav, lelujav, kolebljiv, nesiguran, neodlučan, talasav, nefiksiran, nestabilan.

floteca *tal.* (flottezza) u slikarstvu naziv za mješavinu boja, talasanje njihovo, za slikarsku nijansu (Krleža).

flotel, -ela (*isp.* flota *i* hotel) hotel uz samu obalu mora.

flotila, *2. mn.* flotila *španj.* (flotilla) odred malih ratnih brodova, određen za djelovanje u rijekama, jezerima, a katkada i uz obalu mora; *isto i* **flotilja** (*tal.* flottiglia)

flōtnī, -ā, -ō — prid. prema *flota*, mornarički.

fluati *(mn. m. r.)* — fluorovi silikati, sredstva za otvrdnjavanje građevnog materijala protiv raspadanja i za uništavanje kojekakvih štetočinja.

Fluctuat nec mergitur *lat.* (*čit.* flūktuat nek mērgitur) Ljulja se na valovima ali ne tone (geslo grada Pariza, koji u svom grbu ima brod).

flūīd *lat.* (fluere — teći) 1. tekuće ili plinovito tijelo kojega molekule slabo prianjaju jedna uz drugu, npr. voda, uzduh; *2. prenes.* djelovanje koje se ne da pobliže odrediti, a dolazi (»struji«) od nekog čovjeka ili predmeta; **flūīdan,** -dna, -dno — tekući.

flūks *lat.* (fluxus — tekući) 1. pravac, tok; 2. broj neutrona po kvadratnom centimetru u sekundi; 3. brzina prenošenja energije ili materije kroz određenu površinu.

flūksija *lat.* (fluere — teći, curiti) navala, naviranje krvi (u neki dio tijela).

fluktuācija *lat.* (fluctuare — talasati se, kolebati) 1. talasanje, titranje tekućine; 2. izmjenične varijacije, nestalnost, lelujanje, nepostojanost, nestabilnost, kolebanje; 3. porast i opadanje, promjenljivost (broja članova neke organizacije, novca i sl.); **fluktuālan,** -lna, -lno — nestalan, promjenljiv, kolebljiv; **fluktuālnōst,** -osti — nestabilnost, promjenljivost, kolebljivost; *isp.* flotantan; **fluktuírati,** -tuīrām — 1. talasati se; kolebati; *2. prenes.* biti nestalan, mijenjati se; **fluktuírajūćī** — kolebljiv; koji brzo teče, promjenljiv; **fluktuírajuća pāžnja** — pažnja koja brzo prelazi s objekta na objekt.

Fluminensia *lat.* (*čit.* Fluminēnzija) stvari iz Rijeke (naslov poznatog djela Frana Kurelca; *isp.* Fiume).

flūndra *v.* flandra; *uveć.* **flundrētina;** *glag.* **flūndrati se,** -ām se.

flūōr *lat.* (fluere — teći) 1. *kem.* element iz grupe halogenih elemenata; atomska težina 19,000; tablični broj 9; *znak* F; zelenkastožuti plin s omamljujućim mirisom (naši su ga stari zvali »jedīk«); 2. **(flūōr ālbus)** tzv. bijelo pranje, bijeli cvijet, bjelotok, sluzav, više ili manje gnojan iscjedak iz ženskog spolovila; obično bezazlen, ali može upućivati i na gonoreju *(v.)*.

fluorescēncija *lat.* (*isp.* fluor) svjetlucanje, jedan od oblika hladnog davanja svjetla, svijetljenja (luminiscencije), koje nastaje pri osvjetljavanju tvari i iščezava odmah nakon uklanjanja zrākā svjetla; *prid.* **fluorescēntan,** -tna, -tno; *glag.* **fluorescírati,** -resćīrām — odbijati svjetlo.

fluōrīd, -ída — spoj fluora odn. spoj metala s fluorom; sol fluorovodične kiseline; **fluoridācija** — dodavanje (malih količina) fluorida npr. vodi za piće u svrhu zaštite zubi od karijesa; **fluorīt,** -íta — ruda blijedožute, ljubičaste ili zelene boje, osrednje tvrdoće; upotrebljava se za ukrase, za dobivanje fluorovodične kiseline i kao primjesa kod taljenja rudača.

fluorogrāfija *lat.-grč.* (*isp.* fluorescencija + gráfein — pisati) fotografija rendgenske slike tijela na fluorescentnom zastoru (obično za pregled pluća pri sumnji na tuberkulozu).

flūs, flūsa, *lok.* flūsu *njem.* (Fluss) sluz, gnoj, tekućina; *isp.* flisati.

flush *engl.* (*čit.* flāš) *med.* crvenilo, rumenilo, žar, jara od vrućice; *isp.* eritem.

flūspapīr *v.* flispapir.

flūvijālan, -lna, -lno *lat.* (fluvius — rijeka) riječni; stvoren riječnom vodom; **flūvioglācijālan,** -lna, -lno (*isp.* glacijalan) *geol.* koji je nastao raspadanjem pod utjecajem leda i prenesen odn. nataložen djelovanjem rijeka.

Fm — *znak za kem. element* fermij *(v.)*.

FMAC — *skrać. za franc.* Fédération Mondiale des Anciens Combattants (Svjetski savez bivših boraca); *engl.* World Veterans Federation.

FNB — *skrać. za* Finska Notisbyrau (finska novinska agencija).

foajē, -ea, *mn.* -ei, 2. foajeā *franc.* (foyer) u kazalištu, koncertnoj dvorani, kinu itd. prostorija u kojoj se zadržava publika za vrijeme odmora i prije početka predstave.

foār *v.* foire.

fob[1] *grč.* (fobemai — bojim se, žacam se) mrzitelj; dodaje se na kraju riječi, npr. anglofob; *isp.* fil[1]

fob[2] — *engl. trgovačka skraćenica za* free on board *(v.)*.

fobija[1], *2. mn.* fōbījā *grč.* (fobeomai — bojim se, žacam se) nerazuman strah koji neki bolesnici osjećaju u izvjesnim okolnostima, obično pred umišljenim opasnostima; ludilo straha (*isp.* fob[1]).

-fobija[2] — kao drugi dio složenice označuje: a) mržnju, npr. *germanofobija;* b) strah, npr. *agorafobija.*

fobofobija *grč.* (fobemai — bojim se + *isp.* fobija) *med.* strah od straha.

Foedam non poteris tu longo tempore, teque longo non poterit tempore pulchra pati

(Rajmundo Kunić) *lat.* Dugo ljepotica neće moći podnositi tebe, | ružnu podnositi pak dugo ne možeš ti (prijevod: Josip Torbarina).

foetor *lat.* (*čit.* fetor) smrad, zadah, gadan vonj; **foetor oris** (*ili* ex ore) — smrad iz usta; **foetor pedum** — »smrdljive noge«.

foetus *v.* fetus.

fogīn, -ína *tal.* (*isp.* fogo — vatra) palitelj mina, miner; **fogìnara** — prostorija za čuvanje upaljivih stvari i eksploziva.

foglfraj *njem.* (Vogel — ptica + frei — slobodan) prognan, stavljen izvan zakona, izopćen iz zajednice (kojega svatko smije ubiti kao pticu).

fogoš, *2. mn.* fogošā *mađ.* vrsta slatkovodne ribe, smuđ; *isp.* šilj.

fogūn, -ūna *tal.* (focone — velika vatra) vatra, ognjište, ložište (npr. na brodu).

föhn *v.* fen.

foire *franc.* (*čit.* foār), sajam, vašar; **foire internationale** — međunarodni (vele)sajam; **foire de puces** (*čit.* foār d'pis) — tržište starom robom, »buvlja pijaca« (Krleža).

fōj, fōja *v.* folja.

fōja *v.* folja.

fōjba *franc.* (foibe) kraška jama, ponikva, vrtača.

fōka, 3. -ki, *2. mn.* fōkā *grč.* (fōkē) tuljan.

fokālan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* fokus) žarišni; koji je u vezi s fokusom, koji je u žarištu optičkom ili geometrijskom; **fokālnī ìnfekt** — zaraza mikrobima iz nekog kroničnog gnojnog žarišta u vlastitom tijelu (Krleža).

Fokida (*grč.* Fōkis, *gen.* Fōkidos) pokrajina u sjevernoj Grčkoj (u njoj su Delfi), mnogo spominjana u dramskoj poeziji; *stan.* **Fòčanin,** *mn.* Fočani.

fōkoš *mađ.* (fokos) 1. kavgadžija, razmetljivac; 2. sjekira; štap sa sjekiricom; *isp.* capin; 3. češagija (Ante Kovačić).

fōks *engl.* (lisica) kraće mjesto *foksterijer* i *fokstrot (v.).*

fòksterijer, -ēra *engl.* (foxterrier) vrsta psa (živahan, snažan, glatke i grube dlake, obično bijel ili s pjegama).

fòkstrot *engl.* (foxtrot) doslovno »lisičji hod«; živahan ples, podrijetlom iz Amerike, kod koga se kretanje izvodi na prstima nogu (slično šuljanju lisice); također i muzika za taj ples.

fokus *lat.* (focus — ognjište) 1. *fiz.* žarište, ognjište; žiža; točka u kojoj se skupljaju zrake odražene sfernim zrcalom ili prelomljenom lećom; **glāvnī fokus sfērnōg zrcala** (ili leće) — točka u kojoj se skuplja snop paralelnih zraka odraženih od zrcala ili prelomljenih lećom; 2. *med.* žarište procesa upale u organizmu; 3. *prenes.* centar, središte, žarište (npr. potresa i sl.); *isp.* fokalan.

fōl[1] *tal.* (fola) bajka, izmišljotina, laž, prevara; *isto i* **fola;** *v.* folirati.

fol.[2] — *skrać. za* folio *(v.).*

folār *lat.-grč.* srednjovjekovni sitan bakreni novac (dubrovački: *mjed*).

fòlbart *njem.* (voll — pun + Bart — brada) puna, široka brada.

fòlgas *njem.* (voll — pun + gas — plin) najjači pogon vozila, vožnja punom parom.

Folī Beržēr *v.* Folies Bergere.

Folies-Bergère (*čit.* Folī Beržēr) — poznato pariško varijetetsko kazalište koje nosi ime prema mjestu gdje je smješteno (»Dvorac Bergère«).

folija[1] *franc.* (folie) 1. ludilo, ludost, bezumnost, mahnitost; 2. živahan (španjolski) muzički komad s varijacijama.

fòlija[2] *lat.* (folium — list) 1. vrlo tanak kovni listić, npr. staniol; *isp.* laminat; 2. podloga, pozadina od koje se nešto ističe; predmet usporedbe manje vrijednosti da bi se jače istakla vrijednost drugog predmeta.

folijacija *lat.* (*isp.* folio) obrojčavanje, paginacija, obilježivanje brojkama stranica fōlījā.

folìjant, *2. mn.* folìjanātā *lat.* (folium — list) 1. knjiga u formatu poluarka; 2. debela knjiga velikog formata; *isp.* folio.

fòlijāran, -rna, -rno *lat.* (folium — list) koji se tiče, lista, lis(t)ni; **fòlijārna gnojidba** — prskanje lišća otopinama mineralnih gnojiva.

folijírati, -ìjīrām, (*isp.* folijacija) obilježivati brojkama stranice folija, obrojčavati, paginirati (folije).

folìkula *lat.* (follis — mijeh, kesa) vrećica, kesica, mošnja, mjehur.

fōlio, fōlija, *instr.* fōliom, *mn.* fōliji (*isp.* folijant) 1. format knjige (fōlio-fōrmāt) u veličini poluarka; 2. list u trgovačkoj knjizi; 3. list ili strana knjige, osobito pisane rukom.

folio meo *lat.* na strani moje knjige (tj. koju sam ja napisao ili koja u ovom času leži preda mnom); **folio recto** (*čit.* rekto) — na prvoj strani; **folio verso** (*čit.* verzo) — okrenuvši list. tj. na slijedećoj strani (u knjizi).

folírati, folīrām (*isp.* fol[1]) lagati, varati, izmišljati *(u prostačkom jeziku).*

folk *engl.* vrsta pop-muzike inspirirane folklorom.

folketing *dan.* parlament Danske.

folklōr, -ōra *engl.* (folk — narod, puk + lore — predaja, tradicija) usmene narodne umotvorine: pjesme (junačke, lirske, obredne i dr.), priče, basne, uzrečice i sl.; u širem smislu i običaji, nošnja, plesovi i dr.; *isp.* survival; *prid.* **folklōrnī; folklōrskī; folklorist(a)** — tko se bavi izučavanjem folklora ili tko stvara umjetnička djela u duhu folklora; *žen.* **folkloristkinja.**

fōlksdojčer *njem.* (Volk — narod + Deutsche — Nijemac) naziv za Nijemca rođenog u nekoj drugoj zemlji izvan Njemačke.

fōlksfest *njem.* (Volk — narod, puk + Fest — svečanost) narodno veselje, pučka svečanost (kod naših starijih pisaca).

fōlksgenōse *njem.* (Volk — narod + Genosse — drug) sunarodnjak, konacional (kako u samoj Njemačkoj, tako i za vrijeme nacističke propagande i u ostalim zemljama; čest sinonim za folksdojčer, *v.*).

folk-song *engl.* narodna pjesma, pučka popijevka.

fōlksšturm *njem.* (Volk — narod + Sturm — juriš) naziv za šesnaestogodišnjake i šezdesetogodišnjake, za »posljednju obranu«, koju su u mjesecu listopadu 1944. mobilizirali nacisti u očajničkom pokušavanju da zaustave napredovanje Saveznika.

fōlksvagn *njem.* (Volk — narod, puk + Wagen — kola) tip modernog automobila njemačke izrade.

folt *engl.* (fault) pogreška, prekršaj (u tenisu).

fōltrefer *njem.* (voll — pun + treffen — pogoditi) pogodak, obično nekim vatrenim oružjem, u samu sredinu cilja; pun pogodak (Feldman).

fōlja *tal.* (foglia) 1. listina, list papira, arak; papirna novčanica; 2. novine, dnevna štampa (obično u pluralu: fōlje).

foljete, foljetā *tal.* (foglietto) male novine, listić, pa i uopće dnevna štampa; *isp.* folja.

Foma *rus. v.* Toma.

Fomalhaut — zvijezda prve veličine u zviježđu Ribe (Đalski).

fomen(a)t, -enta, *2. mn.* fomenātā *lat.* (fomenta, -orum) topli oblog, melem za rane, zavoj; *prenes.* utjeha; *isto i* **fomentacija.**

fom obn *v.* fon obn.

fom pik auf *v.* pik.

fōn[1] *grč.* (fōnē — glas) 1. buka, šum, pucketanje u telefonskoj slušalici, u radio-prijemniku; 2. jedinica za mjerenje jakosti glasova i šumova.

fon[2] *njem.* (von) predmetak pred plemićkim titulama, isto što i naše *od,* franc. *de,* tal. *di* itd.; u novije vrijeme i deklinabilno; npr. »U Travniku su se prije 150 godina okupljali turski veziri, francuski konzuli i austrijski *fonovi«* (Iz štampe prigodom dodjeljivanja Nobelove nagrade Ivi Andriću).

fon[3] *v.* fond.

fon[4] — u najnovijoj upotrebi u ovakvim prilikama: »telefon, mikrofon, gramofon i drugi kojekakvi *fonovi« (Novine).*

fonacija *lat.* (fonatio, *isp.* grč. fōnē — glas) izvođenje glasa (s fiziološkog gledišta).

fonastēnija *grč.* (fōnē — glas + *isp.* astenija) oslabljenje glasa, opadanje jakosti tona uslijed nervoze ili napora.

fōnd *franc.* (fond *od lat.* fundus — temelj, osnova) 1. osnova, temelj; pozadina (npr. kod slike); 2. gotovina, nagomilan novac; kapital; 3. zaklada; novčana sredstva, određena za neku svrhu; 4. zaliha, rezerva, imovina, posjed (npr. knjižni fond; 5. **fōndovi** — razni vrijednosni papiri koji donose određeni dohodak; 6. **dispozicionī fōndovi** — novac koji neka vlada može trošiti a da o utrošku ne mora polagati računa parlamentu.

fondacija v. fundacija.

fondaco *tal.* (*čit.* fondāko) tržnica, dućan, skladište; novčani zavod, banka (Nehajev).

fondān, -āna *franc.* (fondant) koji se topi u ustima, sočan (bombon).

fondīrānī, fōndōvnī materijāl (*isp.* fond) — materijal čija se raspodjela zbog njegove važnosti ili kritičnosti vrši po posebnim planskim propisima.

fondue *franc.* (*čit.* fondī — »rastopljen«) vrsta mliječnog proizvoda od topljenog sira, vina i drugih sastojaka; *isp.* fondan.

fonēm, -ēma *grč.* (fōnēma) *lingv.* najmanja jedinica određenog jezika koja se ne može raščlaniti u skup još manjih jedinica; *isto i* **fonema** *(ž. r.); prid.* **fonēmskī** *i* **fonematskī.**

fonendoskop *grč.* (fōnē — zvuk + éndon — unutra + skopeō — gledam) *med.* vrsta stetoskopa *(v.),* samo mnogo osjetljivija (metalni bubnjić sa dvije gumene cijevi koje liječnik stavlja sebi u uši).

fonetika, 3. -ci *grč.* (fōnē — glas, zvuk) *lingv.* nauka o fiziološkim pojavama glasova, o tvorbi (artikulaciji) njihovoj (kod starih pisaca »zvukoslovlje«); **fonetičar** — tko se bavi fonetikom, stručnjak u fonetici; *isto i* **fonetik,** *mn.* -ci; **fonetskī** — 1. koji se odnosi na fonetiku; 2. **fonetskī pravopīs** — pravopis u kojem se riječi pišu onako kako

se izgovaraju; izgovorni pravopis (naš je pravopis npr. fonetski); *isto i* **fonetičkī**.

fon hintn *njem.* (von hinten) straga (*isp.* a tergo).

foničan, -čna, -čno *grč.* (fōnē — glas, zvuk) zvučan.

fonija *grč.* (fōnē — glas) doglasalo, naprava za razgovor na velike udaljenosti (npr. brodovi na morskoj pučini).

fonijatrija *grč.* (fōnē — glas, zvuk + iatreía — liječenje) liječenje pogrešaka u govoru; **fonijatar**, -tra, 2. *mn.* fonijātārā — liječnik stručnjak u fonijatriji.

fon obn *njem.* (von oben) odozgo, s visoka, prezirno (gledati nekoga, ponašati se prema nekome).

fonoenciklopedija *grč.* (fōnē — glas + *isp.* enciklopedija) zbirka znanja snimljenog na gramofonskim pločama ili na magnetofonskim vrpcama.

fonofobija *grč.* (fōnē — zvuk + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah i zaziranje od glasnog govora (bolesnik samo šapće).

fonogoniometar, -tra *grč.* (fōnē — glas, zvuk + *isp.* goniometar) aparat za goniometrijsko određivanje ishodišne točke nekoga zvuka (šum neprijateljskog aviona i sl.), izumljen 1939; *isp.* radar.

fonografija *grč.* (fōnē — glas, zvuk + grafō — pišem) snimanje zvuka (mehaničkim ili električno-optičkim putem) u svrhu reprodukcije; **fonograf** — sprava koja fiksira tonove i glasove i omogućuje da se poslije mogu reproducirati (prvi izumio Edison), prvotni naziv za današnji gramofon; *prid.* **fonografskī; fonogram** — 1. ono što je zabilježeno fonografom, npr. telefonski brzojav; 2. zvukovno pismo; **fonografirati**, -grafīrām — 1. snimiti fonografom; 2. opisati nečiji govor kao da je snimljen fonografom (Matoš o S. Sremcu: foto- i fonografirao); *isto i* **fonografisati**, -šem.

fonola, 2. *mn.* fonolā *grč.* (fōnē — glas, zvuk) mehanički klavir.

fonologija *grč.* (fōnē — glas, zvuk + logos — riječ, govor) nauka o glasovima i zvukovima, o psihičkim oblicima glasova, o predodžbama i funkciji njihovoj, funkcionalni opis fonema *(v.)*; proučava glasove kao foneme, tj. kao funkcionalne i distinktivne elemente, odlučne za smislene odnose u jednom jeziku (npr. To je **sāt kao** stroj — To je **satkao** stroj — To je **sād kāo** stroj); **fonolog**, *mn.* -zi — tko se bavi fonologijom, stručnjak u fonologiji; *prid.* **fonološkī** (kat-kada isto što i **fonetski**); **fonološka opozicija** — svaka razlika u glasovima koja u određenom jeziku može promijeniti smisao riječi (npr. akcenatski: ide *pās* i na njemu *pās* i premda je *pās pāsom opāsān*, nije *opāsan*; *odn. glasovno:* duga — tuga, gdje se riječi razlikuju s pomoću opozicije *d* — *t*).

fonomanija *grč.* (fonos — ubojstvo, umorstvo, krvoproliće; pokolj + *isp.* manija) *med.* bolesno stanje u kojem se kod pojedinih osoba javljaju želje za ubijanjem.

fonometar, -tra, 2. *mn.* fonometārā *grč.* (fōnē — glas, zvuk + metron — mjera) aparat za mjerenje snage glasa (u eksperimentalnoj fonetici), zvukomjer.

fonomimija *grč.* (fōnē — glas + *isp.* mimika) oponašanje glasa ili govora kretnjama, mimikom.

fono-montaža *grč.-franc.* (fōnē — glas, zvuk + *isp.* montaža) presnimavanje glasova, zvukova i šumova sa različitih magnetofonskih vrpca na jednu zajedničku i slijevanje njihovo u jednu cjelinu za reprodukciju pri radio-emisijama, u zvučnim filmovima i sl. (riječ načinjena prema foto-montaža).

fonoteka *grč.* (fōnē — zvuk, glas + thēkē — spremnica) isto što i diskoteka i gramoteka prošireno i na arhiv magnetofonskih vrpca.

fonotelemetar, -tra *grč.* (fōnē — zvuk, glas + *isp.* telemetar) sprava koja s pomoću radio-valova omogućuje razaznavanje prisutnosti i određivanje udaljenosti nekog predmeta.

fonovizija *grč.-lat.* (fōnē — zvuk, glas + *isp.* televizija) vrsta televizijskog aparata koji se služi telefonskim linijama za prenošenje slika (izum iz god. 1950).

fontana *tal.* (fontana) izvor; vodoskok; zdenac, studenac, česma, čedrva.

fontanela, 2. *mn.* fontanelā *tal.* (fontanella) 1. mala fontana; 2. meko tjeme, tjemenac; mjesto na glavi novorođenčeta, pokrito samo vezivnim tkivom koje se kasnije pretvara u koštano tkivo.

fontik *v.* fondaco.

foot *engl.* (*čit.* fūt) stopa, jedinica dužine u anglosaskom sistemu mjera (30,48 cm) koja se u nas upotrebljava u aeronavigaciji; engl. množina **feet** (*čit.* fīt).

footbal *v.* fudbal; **footbalirati**, -balīrām — igrati nogomet (Vlad. Čerina).

foot-fault *v.* futfolt.

footing *engl.* (*čit.* fùting; *isp.* foot — noga) sportsko hodanje po prirodi.

fopā *v.* faux pas.

fòpati, -ām *njem.* (foppen) varati nekoga, lagati nekome.

fōr[1], fōra, *lok.* fōru, *mn.* fōrovi *franc.* (fort) razmjerno veliko zatvoreno utvrđenje trajnog ili privremenog karaktera; zahvaljujući jakosti svojih zidova i sposobnosti da se brani od svih strana, for može odolijevati navalama protivnika i stoga čini sastavni dio tvrđave ili samostalno uporište.

fōr[2], fōra, *lok.* fōru, *mn.* fōrovi *njem.* (vor — pred) 1. prednost (u tom značenju i žen. roda: **fōra**); 2. u nogometu: pās naprijed (sam sebi ili suigraču); *fraza;* **ìmati fōr** — namjeravati *(u zagrebačkom govoru).*

fōr[3] *v.* forum.

for[4] *v.* forvard 2.

for.[5] — *skrać. za* forint *(v.).*

fora[1] — 1. v. for[2] 1; 2. važna ličnost, čovjek koga ističu, komu se daje prednost i sl.

fōra[2] *tal.* van, napolje (Nar.).

foraminìfere *(mn. ž. r.) lat.* (foramen — bušotina, rupa) krednjaci, šupljikare, red morskih praživa.

fòrarbajter *njem.* (Vorarbeiter) predradnik, prednjak, poslovođa.

fòraum *njem.* (Vorraum — pretprostor) *v.* forcimer.

fȍrband, *2. mn.* fȍrbānda *njem.* (vor — sprijeda + Band — vrpca) prazan dio filmske vrpce koji se pri konačnoj izradi filma projicira prije slike (da bi se npr. glumci mogli pripraviti na izgovaranje svoga teksta pri nahsinkronizaciji, *v.*); *isp.* nahband.

fòrbōrati, fòrbōrām *njem.* borerom *(v.)* načiniti rupu u drvetu da bi se lakše ušarafio šaraf.

fȍrca *tal.* (forza) 1. sila, snaga (Nar.); 2. stiska, nevolja, škripac; **per fȍrca** — na silu, silom, nasilno; *isp.* forsa.

fòrcenzūra *njem.* (vor — naprijed) »predcenzura«, davanje novina ili drugih istisaka (štampe) na prethodni pregled nadležnim organima (javnim tužilaštvima), kako bi se predusrele kasnije zapljene vlastima nepoćudnih tekstova i tako spriječile štete koje donosi povlačenje gotovih novina i sl. iz prodaje (nekad uobičajeno u kraljevskoj Jugoslaviji).

fȍrceps *lat.* (forceps) kliješta za izvlačenje djeteta kod teških porođaja, porođajna kliješta.

fòrcimer *njem.* (vor — ispred + Zimmer — soba) predsoblje, hal.

fȍrd — vrsta automobila (po imenu Amerikanca Henrija Forda); **fordìzam,** -zma — sistem kapitalističke racionalizacije na bazi »tekuće vrpce« (*v.* konvejer); razvio ga je spomenuti američki kapitalist Ford u svojim tvornicama. Radni proces rastavljen je na najjednostavnije, jednolične operacije, čak pojedine pokrete rukom itd., koje radnika pretvaraju u mehanizam koji neprekidno radi samo taj svoj isti pokret.

fòrdatírati, fordàtīrām *njem.* (vor — naprijed) *v.* antedatirati.

fòrdruk *njem.* (vor — ispred + Druck — tisak, štampa) uzorak, obrazac (kod nas obično otisnut na platnu po kojem se veze; zovu ga i »predtisak«); *isp.* forgedrukt-platno.

Foreign office *engl.* (*čit.* Fōrin ōfis) britansko ministarstvo vanjskih poslova.

forèla, *2. mn.* forēlā *njem.* (Forelle) riba pastrva, pastrmka, bistranga.

forènzičan, -čna, -čno *lat.* (forensis — koji je na trgu, javni; *isp.* forum) sudski, sudbeni.

fòrfarati, -ām *njem.* (vor — sprijeda + fahren — voziti) prestići, prestizati u vožnji kolima (izraz osobito uobičajen kod automobilista); *isto i* **fòrfarovati,** -ujēm.

fòrgedrükt-plātno *v.* fordruk (Krleža).

fòrhang *njem.* (Vorhang) zastor, zavjesa, stora; *isp.* firangla.

fòrhend *engl.* (forehand) u tenisu: udarac sa naprijed okrenutim dlanom; *isp.* bekhend.

foribordo *v.* fuoribordo (Dončević).

fòrikati[1], -ām *njem.* (vorrücken) pomicati se naprijed, napredovati; *isto i* **fòrikovati,** -ujēm.

forikati se[2], -ām se *njem.* (fahren — voziti) vozati se, putovati *u zagrebačkom govoru;* M. Matković).

Fōrin ōfis *v.* Foreign office.

forīnga *njem.* (Führung — vođenje) najamno prevoženje tereta, kirijašenje; **forìngaš,** -āša, 5. fòringāšu — kirijaš, kočijaš, vozar, prijevoznik, rabadžija.

fòrin(a)t, -inta, *2. mn.* forìnātā *tal.* (fiorino, po gradu Fiorenci, Firenci, gdje je najprije, u 13. st., uveden zlatan novac istoga imena: fiorino d'oro; drugi etimolozi misle da se novčanica tako zove jer je na prvobitnom forintu bio lik ljiljana — tal. *fiorino*) srebrni ili zlatni novac u različitim zemljama i u različito vrijeme (kod nas u Hrvatskoj do 1892); u današnjoj Mađarskoj novčana jedinica koja sadrži 100 filira; *isto i* **forínta,** *2. mn.* forìnātā *i* forìntī; *također i* **forintača;** *isp.* gulden.

forma, *2. mn.* formā *i* formī *lat.* (forma) 1. izgled, lik, oblik, vid, obraz, lice, figura, stas, uređenje, struktura nečega, neraskidljivo povezana s određenim sadržajem; formu svakoga predmeta, procesa, pojave uvjetuje njihov sadržaj koji sa svoje strane vrši obratno djelovanje na njihov razvitak, npr. međusobni odnos između proizvodnih odnosa društva (forma) i njegovih proizvodnih snaga (sadržaj); 2. **forma vladanja** — oblik, način upravljanja nekom državom (monarhija, republika); 3. u umjetnosti — sva likovna sredstva uvjetovana sadržajem; 4. *geom.* bilo koji od elemenata prostora, tj. točka, crta, ravnina, lik, a također i njihovo spajanje; 5. *gram.* promjena oblika jedne te iste riječi (npr. »stol«, »stola«, »stolu« jesu forme jedne te iste riječi); 6. određeni, ustaljeni red, obrazac; 7. u ljevaoničarstvu — naprava u koju se ulijeva rastaljena kovina ili plastična masa, da u njoj otvrdne i zadrži oblik te naprave (ljevačka forma, tigl, kalup); 8. željezni okvir u koji se smješta tipografski slog; također i sam slog u takvom okviru; 9. *prenes.* prividnost, formalnost; 10. kondicija, raspoloženje, spremnost za podvige *(biti u formi); isp.* pro forma.

formacija *lat.* (formare — oblikovati, obrazovati) 1. davanje oblika, postanak, uobličavanje, tvorba, oblikovanje, izgrađivanje, formiranje; 2. oblik, sklop, sastav; skupina, grupa, gomila; vojnički odred, odjeljenje; jato (osobito oblik toga jata); 3. geološki sloj, tj. rudne naslage i slojevi koji su se stvorili u toku jedne geološke periode; 4. **društveno-ekonomskā formacija** — stupanj u razvitku ljudskoga društva, određen načinom proizvodnje, sistemom proizvodnih odnosa, uvjetovan razinom razvitka proizvodnih snaga; svaka društveno-ekonomska formacija ima svoje posebne zakone rođenja, razvitka i prijelaza u viši oblik (*v.* revolucija); *prid.* **formacījskī.**

formadžija (*isp.* forma) pomoćni radnik u grafičkoj struci kome je dužnost posluživanje strojara.

formalan, -lna, -lno *lat.* (formalis) 1. koji se tiče forme; vanjski, spoljašnji, po izgledu; 2. besadržajan (npr. **formalnā izjava** — izjava bez sadržaja) 3. pravi, istinski, stopostotni; 4. **formalnā logika** *v.* logika; 5. **formalnā istina** — *pravn.* zaključak što ga je sud stvorio odn. uvjerenje što ga je sud stekao samo na temelju striktne primjene procesnih pravila o dokaznim sredstvima i načinu ocjenjivanja dokaza (za razliku od *materijalne istine,* tj. utvrđivanja istinitosti na temelju slobodnog sudačkog uvjerenja).

formaldehīd, -ída (*lat.* formica — mrav + *isp.* aldehid) organski spoj, aldehid mravlje kiseline, bezbojan plin oštra mirisa; upotrebljava se u tehnici za konzerviranje i za proizvodnju plastičnih masa, te u medicini kao dezinfekcijsko sredstvo; u poljoprivredi služi za borbu protiv biljnih i životinjskih nametnika.

formalije *v.* formalnost.

formalīn, -ína (u vodi rastvoreni formaldehid) — plin oštra mirisa, služi kao sredstvo za dezinfekciju.

formalist *v.* formalizam.

formalitatis causa *lat.* (*čit.* formalitātis kāuza) iz formalnih razloga, toliko da se učini, »reda radi« (Šenoa).

formalìtet *v.* formalnost.

formalizam, -zma *lat.* (*isp.* forma) 1. *fil.* različitim oblicima idealizma svojstveno rastavljanje oblika od sadržaja uslijed čega se konkretni historijski tok razvitaka stvarnosti svodi na apstraktne, vanjske forme i sheme bez sadržaja; formalizam proistječe iz odvajanja teorije od prakse; 2. smjer u književnosti i umjetnosti koji niječe značenje sadržaja i idejnosti umjetnosti, a daje značenje samo formi; formalisti odvajaju umjetnost od stvarnosti; 3. *prenes.* sitničavo čuvanje ustaljenih forma (u nekom poslu); čuvanje vanjskih oblika na štetu suštine stvari; bukvalno shvaćanje zakona bez obzira na njegovu bit; **formalist(a)** — 1. pristalica formalizma (npr. u umjetnosti); 2. čovjek koji se drži samo forme, koji pazi samo na formu; *žen.* **formalistkinja; formalističkī** — koji se osniva samo na formi.

formalnōst, -osti *lat.* (*isp.* formalan) 1. nešto uobičajeno, ali nevažno; nešto što se čini samo »pro forma« *(v.); 2.* postupanje po ustaljenom načinu, pravilo, propisani postupak; *isto i* **formalìtet,** -eta.

formamīd, -ída *lat.-grč.* (formica — mrav) amid mravlje kiseline (otapalo).

formant, *2. mn.* formanātā *lat.* (formare — oblikovati, obrazovati) *lingv.* element kojim se tvori riječ od korijena, npr. *-ar* u riječi mlin-*ar* (kod starijih gramatičara: »tvorka«).

format, -ata *lat.* (formare — oblikovati, obrazovati) 1. veličina štampane knjige; 2. dimenzije nečega uopće; **čovjek od formata** — osoba koja nešto znači, ljudina, »netko i

nešto«, veličina, autoritet, natprosječna ličnost.

formatīvan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* format) koji može nečemu dati format, koji je sposoban da oblikuje.

formidabīlan, -lna, -lno *lat.* (formidabilis) strašan, strahovit, grozan, jezovit, užasan; golem; opasan.

formijāti (*mn. m. r.*) *lat.* (formica — mrav) soli mravlje kiseline.

formikacija *lat.* (formica — mrav) *med.* pojava pri kojoj bolesnik ima osjećaj kao da mu po jednom dijelu tijela ili po čitavom tijelu plaze mravi (*naš izraz:* mravinjanje).

formīnga, 3. formīngi, *2. mn.* formīngā *i* formīngī *grč.* (forminx, 2. -ngos) žičano glazbalo slično harfi; u formingu se udaralo trzalicom.

formirati, formīrām *lat.* (formare) dati čemu oblik, formu; oblikovati, obrazovati, stvoriti, složiti, sastaviti, uobličiti, načiniti, sačiniti, ustrojiti, postrojiti, urediti, postaviti u vrste (redove), svrstati; *isp.* formacija.

Formoza (*portug.* »lijepa«) — ime otoku u Tihom oceanu (domaće ime *Taiwan*); **Formožanin,** *mn.* -ani; *žen.* **Formožanka;** *prid.* **formōškī.**

formula *lat.* (formula, *umanj. od* forma) 1. obrazac, pravilo, mjerilo, izraz, propis, odredba; 2. općenito i točno određenje nekog pojma, odnosa, zakona i sl.; 3. *mat.* sve veličine izražene brojkama ili slovima i spojene matematičkim znakovima koji pokazuju kakve operacije treba izvršiti s dotičnim veličinama da bi se dobila tražena veličina; 4. *kem.* međunarodni ugovoreni znakovi slovima latinske abecede koji označuju ime i sastav tvari; u kemiji se razlikuju empiričke molekularne i strukturne formule.

formulacija *lat.* (*isp.* formulirati) jasno i određeno izražena neka misao.

formular, -ara *tal.* (formulario) 1. obrazac, tiskanica, uzorak kod kojeg je općeniti dio sadržaja, koji se uobičajeno u svakom slučaju ponavlja, naštampan, a ispunjuju se samo promjenljivi navodi ili sitnije stvari; 2. štampani tekst koji jasno pokazuje način kako ima biti složen neki akt, isprava i sl.

formulirati, -mulīrām *lat.* (formulare) izraziti u obliku formule; dati čemu kratak, određen i jasan oblik, nešto izjaviti, usmeno ili pismeno utvrditi na precizan način; *isto i* **formulisati,** -šem.

fornikacija *franc.* (fornication; *lat.* fornix — prosta krčma, bordel) blud (Matoš).

fornir *v.* furnir.

fōrpatrola *njem.* (vor — sprijeda, naprijed + *isp.* patrola) predstraža, patrola koju iz svoje sredine izdvaja glavna patrola i šalje u izvide.

fōrpost *njem.* (Vorposten) *v.* forpatrola.

fōrsa *franc.* (force) sila, snaga, jakost, moć, čvrstoća, djelovanje; prisila, nasilje; **forsirati,** forsīrām (forcer) 1. *vojn.* svladati neku prepreku uz borbu; 2. flotom ili eskadrom ratnih brodova proći oružanom silom neki tjesnac ili prolaz; 3. *prenes.* ubrzati, naprezati se, pretjerivati; **forsīran,** -a, -o — usiljen, prisilan, nasilno nametnut, prenapregnut; **forsīrani marš** — ubrzani marš.

forsan et haec olim meminisse iuvabit *lat.* (*čit.* ... hek meminīse juvābit) možda će jednom dobro doći ako se i ovo zapamti, »možda će korisno biti jedanput se sjetit i ovog«, tj. minulih jada (*Eneida* I, 203).

forsītija (po engl. botaničaru Forsythu) vrsta ukrasne biljke iz porodice maslina.

fōrs mažēr *franc.* (force majeure) 1. *pravn.* izraz kojim se označuju naročite okolnosti koje se ne mogu predvidjeti ili spriječiti, ni otkloniti nikakvim mjerama; 2. *prenes.* isto što i *vis maior,* tj. neodoljiva (»viša«) sila, neotklonjiva zapreka.

fōrši *tal.* (forse) možda (Nar.).

fōršibati, -ām *njem.* (vorschieben) 1. otiskivati vagone s jednih tračnica na druge; razvrstavati, manevrirati (lokomotiva); 2. popraviti cipele tako da se stave novi potplati i čitav prednji dio gornje kože; »naglaviti cipele« *isto i* **foršibovati,** -ujem; *isp.* foršub.

fōršpajz *njem.* (Vorspeise) predjelo, zakuska koja se uzima prije ručka ili večere (za bolje otvaranje teka).

fōršpan *njem.* (Vorspann) — 1. upregnuti konji, potprega, pretprega, podvoz; 2. *u filmskom jeziku:* više nepovezanih slika složeno u cjelinu kao predobjava za film koji će se uskoro prikazivati; reklama za novi film; u istom je značenju u upotrebi i engleska riječ *trailer* (*čit.* trejler).

fōršpil *njem.* (Vorspiel) predigra; **fōršpilati,** -ām *kazal.* pokazivati glumcu kako treba da igra svoju ulogu (ako ne može sam da kreira ili ako je režiser glumčevom kreacijom nezadovoljan); *isto i* **fōršpilovati,** -ujem.

fōrštand *njem.* (Vorstand) predstojnik, poglavar, načelnik (Đalski).

fōršub *njem.* (Vorschub — potpora) đonjenje cipela (*isp.* foršibati 2), »pravljenje naglavaka«.

fōršus *njem.* (Vorschuss) predujam, avans,

anticipacija, akontacija, vađevina; uzimanje ili davanje novaca unaprijed.
fort[1] *njem.* (fort) dalje, naprijed, uvijek, stalno, neprestano.
fort[2] *v.* for[1].
forta *tal.* (*isp.* forte — jak) natjecanje u jakosti, omjeravanje snaga, utakmica (osobito boks-meč).
fortati, -ām *njem.* (*isp.* fort[1]) zavarivati, obmanjivati odugovlačenjem, »vodati«, vući za nos; **fortati se** — mučiti se, gnjaviti se.
forte *tal.* (forte) *muz.* jako, snažno, krepko; *znak f.*
forteca, *2. mn.* fortecā *tal.* (fortezza) tvrđava.
fortelini *tal.* vrsta tjestenine za juhu (sitni kotačići, kolešca).
fortepijano *tal.* muzički instrument s tipkama u kome se zvuk dobiva s pomoću udaranja batića po žicama; batići se pokreću udaranjem prsta po tipkama: fortepijano se razlikuje od starijih sličnih instrumenata sposobnošću da daje jake i tihe zvukove — odatle i naziv (*tal.* forte = jako, piano = tiho); suvremeni oblici fortepijana jesu klavir i pijanino.
forti *engl.* (forty — četrdeset) stanje u igri tenisa kad igrač postigne četrdeset bodova.
fortica *v.* forteca.
fortificirati, -ficīrām (*isp.* fortifikacija) graditi utvrde, utvrđivati; *isto i* **fortifikovati,** -ujem.
fortifikacija *lat.* (fortis — jak, snažan, čvrst + ...fikacija, *v.*) utvrdenje, utvrda, tvrđava; grana vojno-inženjerske struke kojoj je zadatak utvrđivanje mjesta (terena) sa svrhom da se vlastitoj vojsci ratovanje olakša, a neprijateljskoj oteža; dijeli se na poljsku i stalnu (u posljednju se uključuju osobito snažni obrambeni objekti); *prid.* **fortifikacījskī; fortifikacionī.**
fortifikator *lat.* (fortificator) graditelj utvrda (Krleža).
fortifikovati *v.* fortificirati.
Fortinbras — norveški kralj koji se pojavljuje u Shakespeareovoj drami *Hamlet* i poslije Hamletove tragične smrti izjavljuje svoje pretenzije na dansko prijestolje; njemu Shakespeare dodjeljuje ulogu da proglasi apoteozu Hamletovu: »Nek četiri ponesu kapetana na odar — ko vojnika — Hamleta ...«
fortissimo *tal.* (*akc.* fortisimo, 2. -isima, *mn.* -isimi) *muz.* najjače, vrlo jako; *znak ff.*
fortiter in re... *v.* suaviter in modo.
fortuf *v.* fertof.
Fortuna *lat.* 1. u starorimskoj mitologiji — boginja slijepog slučaja (sreće i nesreće); 2. **fortuna** *prenes.* sudbina, kob, usud, udes, slučaj, slijepa sreća; 3. *dijal.* (govori se u Primorju) nevrijeme, vihor, oluja (*za ovo i akc.* **fortūna;** *u istom značenju i tal.* **fortunāl,** -āla; *dubr.* **fortunō,** -āla).
Fortunat, -āta, 5. Fortunāte *lat.* »sretni«.
fortunati, -ām (*isp.* fortuna, fortunal) bjesnjeti (nevrijeme), pljuštati (kiša), mećaviti, vijati (snijeg).
forum *lat.* (forum — trg, pijaca) 1. trg u starom Rimu gdje se usredotočivao javni život grada; 2. izabrano ili imenovano tijelo koje je nadležno za rješavanje izvjesnih pitanja i donošenje odluka; skup mjerodavnih osoba uopće; 3. *prenes.* centar, središte nečega; 4. nadležnost suda u krivičnom postupku; 5. javno zborište, javnost uopće; **forum domicilii** — određivanje sudske nadležnosti prema boravištu osobe protiv koje se vodi postupak.
forum rei sitae *lat.* (*čit...* site) sud, sudište.
forvard *engl.* (forward — prednji) *sport.* 1. napadač, igrač navalne linije u nogometnoj (hokejskoj i sl.) momčadi; 2. cijela navalna linija, svi napadači, »navala«, »napad«.
forverc *njem.* (vorwärts) naprijed.
forzando *v.* sforzando.
forzītija *v.* forsitija.
fosfati *(mn. m. roda) grč.* (*isp.* fosfor) 1. *kem.* soli fosforne kiseline; 2. *min.* grupa mineralnih tijela koja sadržavaju soli fosforne kiseline, zbog čega imaju ogromno značenje (npr. u poljoprivredi kao umjetno gnojivo za poboljšanje zemlje); ovamo pripadaju apatiti, fosforiti.
fosfin, -ina — fosforovodik, otrovan plin (zaudara po gnjiloj ribi).
fosfiti *(mn. m. r.)* — soli fosforaste kiseline.
fosfor *grč.* (fōs, 2. fōtos — svjetlo + foreus — nosač, nosilac) *kem.* elemenat, atomska težina 30,974, tablični broj 15; *znak* P (zbog lat. pisanja: phosphor); kod naših starijih pisaca: »svjetlik«; javlja se u nekoliko vidova: žuti (otrovan, gori i svijetli u tami), crveni, ljubičasti i dr.; ima ga u kostima, u biljnom tkivu, a također i u mnogim rudama (apatit, fosforit); spojevi fosfora uvelike se primjenjuju u medicini, a osobito u poljoprivredi gdje služe kao najvažnije umjetno gnojivo (fosfāt); *prid.* **fosfōrnī;**
fosforescencija — 1. *fiz.* jedan od oblika hladnoga davanja svjetla, osvjetljenja (luminiscencije); odlikuje se velikom dugotrajnošću procesa svijetljenja koji traje i poslije uklanjanja uzročnika svjetla; 2. svjetlucanje nekih organizama; *prid.* **fosforescentan,** -tna,

-tno; *glag.* **fosforescírati,** -rescīrām — svjetlucati u tami, slično fosforu; **fosforīt,** -íta — mineral iz grupe fosfata, vrlo dobro gnojivo; izmljeven zove se fosforītnō brašno (služi uglavnom za proizvodnju superfosfata, *v.*).

fosforovodīk *v.* fosfin.

fosgen *v.* fozgen.

fosīl, -íla *lat.* (fondere — kopati, fossus — iskopan) okamina, okamenotina, okamenjak; okamenjena biljka ili životinja iz starih geoloških perioda; **fosīlan,** -lna, -lno — 1. okamenjen, skamenjen; 2. *prenes.* zastario, starovremenski; **fosilizacija** — pretvaranje uginulog organizma u fosil, stvaranje okamīnā.

fostna, *2. mn.* fostnā *i* fostnī *njem.* (Pfosten) debela daska, potporanj, greda.

fōša, *2. mn.* fōšā *tal.* (fossa) jarak, rov.

fōt *grč.* (fōs, 2. fōtos — svjetlo) praktična jedinica svjetlosti u fotografiji; utjecaj što ga svjetlost jedne Hefnerove svijeće (tj. fotometrijske osnovne jedinice za jakost svjetla) iz razmaka od 1 m vrši na neki sloj osjetljiv na svjetlost.

fota *v.* fant[1]; **fotati se,** fotām se — igrati se zalogā.

fotēlj, -élja *franc.* (fauteuil) naslonjač; široka i duboka obično kožom i perima podstavljena stolica (kod starijih pisaca »mekoslon«; Josip Kozarac, Viktor Car Emin); *isto i* **fotelja** *(ž. roda).*

fōto *grč.* (fōs, 2. fōtós — svjetlo) 1. kao prvi dio složenice označuje vezu sa svjetlom (piše se zajedno s drugim dijelom složenice) ili s fotografijom (sastavlja se crticom s drugim dijelom složenice, ukoliko ima svoj akcent); 2. fotografska snimka (budući da se od *foto* ne može načiniti množina u duhu našega jezika [*foti, fotoi!*], pribjeglo se tuđinskoj tvorbi *fotos* i tome dodalo naš pluralski nastavak *-i,* kako se to već i prije činilo s riječju npr. *silo* — *silosi.* Iz takvih pluralskih oblika postali su onda i singulari npr. *silos, fotos;* koliko smo mogli slijediti razvoj jezika, prvi smo takav oblik, tj. **fotos** za jedninu, zabilježili u jednom pismu Ive i Jure Tkalčića Matošu god. 1913.

fōto-amatēr, -éra *grč.-franc.* (foto... + *isp.* amater) čovjek koji nije fotograf od zanata, koji se fotografijom bavi za zabavu; *prid.* **fotoamatērskī.**

fōto-aparāt, -áta *grč.-franc.* (foto... + aparat, *v.*) fotografski aparat.

fōto-cinkografija *grč.* (foto... + *isp.* cinkografija) *tipogr.* pravljenje klišeja prenošenjem fotografije na ploču od cinka; *prid.* **fotocinkografskī.**

fotoćelija (-stanica) — naprava za pretvaranje svjetlosti u električnu energiju; upotrebljava se u televiziji, kao mjerilo za trajanje osvjetljenja u fotografiji, u raznim uređajima za uzbunu itd.

fotoelēktrōn, -óna *grč.* elektron emitiran iz neke tvari pod utjecajem svjetla.

fotoelēmen(a)t, -nta, *2. mn.* -elemenātā *grč.-lat.* (foto... + *isp.* elemenat) električna naprava u kojoj se svjetlosna energija pretvara u energiju električne struje; u jednim fotoelementima iz površine osvijetljene metalne ploče izlijeću elektroni, tvoreći električnu struju, drugi pak fotoelementi mijenjaju svoj otpor električnoj struji kod izmjene osvjetljenja; primjenjuju se mnogo u tehnici, npr. u televiziji.

fōto-finiš *grč.-engl.* (foto... + *isp.* finiš) fotografska snimka koja prikazuje završetak natjecanja, osobito pri utrkama, kako bi se u sumnjivim slučajevima moglo ustanoviti koji je natjecatelj prvi stigao na cilj.

fotofobija *grč.* (foto... + *isp.* fobija) bojazan od svjetla.

fotofōn, -óna *grč.* instrument za prenošenje zvukova na daljinu (u tehnici zvučnog filma).

fotofōr, -óra *grč.* (foto... + foreus — nosač) električna svjetiljka pričvršćena na specijalnu kacigu kako bi onaj koji se njome služi imao slobodne ruke pri svom poslu (rudari, speleolozi itd.); **fotofori** — svijetleći organi kod nekih dubinskih morskih riba.

fotoforeza *grč.* gibanje vrlo sitnih čestica pod utjecajem svjetla.

fotogeničan, -čna, -čno *grč.* (foto... + genesis — postanak) 1. koji je proizveden svjetlošću; 2. koji dobro utječe na fotografsku ploču, koji se lako i dobro može fotografirati; *izv.* **fotogeničnōst,** -osti.

fotografija *grč.* (foto... + grafō — pišem) 1. slikanje s pomoću djelovanja zraka svjetlosti na tvar osjetljivu za njeno djelovanje; 2. slika, snimka; 3. *prenes.* točan opis nekoga ili nečega, ocrt, oris, svestrano osvjetljenje, minuciozan prikaz; **pokazati svoju fotografiju** — pokazati se u pravom (obično lošem) svjetlu, pokazati pravo lice, razobličiti se; **fotograf** — čovjek koji se bavi fotografiranjem kao zanimanjem; slikar, snimatelj, snimač; *žen.* **fotografkinja;** *prid.* **fotografskī; fotografírati,** -grafīrām — slikati, snimati; *isto i* **fotografisati,** -šēm.

fotogram *grč.* (*isp.* fotografija) filmska snimka.
fotogravira (foto... + *isp.* gravira) prenošenje slike (u svrhu reprodukcije) na bakrenu ploču, tako da se ploča izjeda bakrenim kloridom; *isto i* heliogravira.
fotohemija *i* **fotokemija** *(v.).*
fotohromija *i* **fotokromija** *(v.).*
foto-hronika *i* **foto-kronika** *(v.).*
foto-incizija (*lat.* incidere — urezati, usjeći) *v.* foto-gravira.
fotokemija (-hemija) *grč.* (foto... + *isp.* kemija) dio kemije koji proučava kemijske reakcije, uvjetovane djelovanjem svjetlosnih zraka.
foto-kompozicija *v.* foto-montaža.
fotokopija *grč.-lat.* reprodukcija dokumenata, teksta ili slike s pomoću fotografske tehnike; *glag.* **fotokopirati,** -kopīram.
fotokromija (-hromija) *grč.* (foto... + chrōma — boja) fotografiranje u (naravnim) bojama.
foto-kronika *v.* foto-reportaža.
foto-litografija *grč.* prenošenje fotografskih snimaka na litografski kamen.
fotometrija *grč.* (foto... + metron — mjera) mjerenje svjetlosti, osobito jakosti svjetla i rasvjete; *prid.* **fotometrījskī; fotometrījske osnovne jedinice** *v.* fot, luks, lumen; **fotometar,** -tra, *2. mn.* fotometārā — sprava za mjerenje svjetlosti, napose za jakost izvora svjetlosti i za rasvjetu, svjetlomjer.
foto-montaža *grč.-franc.* (foto... + *isp.* montaža) kombinacija od više fotografskih slika koje čine dojam jedne slike; *prid.* **fotomontažnī.**
foto-mozaik *grč.* (foto... + *isp.* mozaik) isto što i foto-montaža.
foton, -ona *grč.* (fōs, 2. fōtós — svjetlo) čestica svjetla, količina svjetla; svjetlo je samo po sebi mlaz fotona.
fotoperiodizam, -zma *grč.* reagiranje biljaka na trajanje dnevnoga svjetla (*isp.* kod Nazora: »Svijetnjak svijeću gasne, sklapa modre oči potočnica plava...«; *Šuma spava*).
fotopsija *grč.* (foto... + ōps — oko) bolesne pojave pri kojima čovjek vidi iskre i druga svjetla (u običnom govoru »sve zvijezde«).
foto-reporter, -era *grč.-franc.* (foto... + *isp.* reporter) fotograf koji snima za novine i časopise; *prid.* **fotoreporterskī; foto-reportaža** — novinski izvještaj u kojem većinu »teksta« sačinjavaju fotografije.
foto-robot *grč.-češ.* (*isp.* robot) slika (obično nekog delinkventa) na temelju opisa svjedokā.
foto-roman *grč.-franc.* vrsta stripa u kojemu se slikovni materijal sastoji od fotografija umjesto crteža.
fotos *v.* foto 2.
fotoseter *grč.-engl.* jedna od najnovijih tipografskih tehnīkā: slagaći stroj s matricama na filmovima, s projekcijskim uređajima i filmskom vrpcom, na kojoj se nakon razvijanja izvan stroja dobiva tiskarski slog; naš izraz: fotoslog; velika mu je prednost što se daljom primjenom fotografske tehnike od jedne matrice mogu dobiti različite pismovne veličine.
fotosfera *grč.* (foto... + sfaīra — kugla, lopta) vidljiva svijetla površina sunčane kugle koja se sastoji od užarenih metalnih para i plinova koji izlučuju svjetlo i toplinu.
fotosinteza *grč.* (foto... + *isp.* sinteza) proces kojim živi organizmi, uz intervenciju sunčanih zračenja, od jednostranih spojeva stvaraju sebi hranu i tako mogućnost za opstanak.
fotostanica *v.* fotoćelija.
fotostat *grč.* aparat za umnožavanje različitih dokumenata, otisaka ili crteža neposrednim kopiranjem, čime se postizava preslikavanje u naravnoj veličini.
foto-teka *grč.* (foto... + thēkē — spremnica) mjesto gdje se čuvaju fotografije, fotografski arhiv.
fototelegrafija *grč.* prijenos fotografija telegrafijom, odn. radiotelegrafijom, telefoto, faksimil-prijenos.
fototerapija *grč.* (foto... + *isp.* terapija) liječenje s pomoću svjetla osobito djelovanjem ultraljubičastih zraka (*isp.* ultravioletne zrake).
foto-test *grč.-lat.* (foto... + testis — svjedok) ilustracija ili dokumentacija nekog događaja s pomoću fotografija.
fototipija *grč.* (foto... + typos — slika, otisak) izrada klišeja *(v.);* litografski postupak izrađivanja reljefnih ploča primjenom fotografije i jetkanja; umnožavanje fotografija s pomoću štampe.
fototisak *v.* fototipija.
fototropizam, -zma *grč.* (foto... + *isp.* tropizam) isto što i heliotropizam *(v.).*
foul *v.* faul; **foul play** *engl.* (*čit.* faul plej) nepoštena igra (protivna od *fair play*), »prljava«, kako se kod nas uvriježio naziv, kršenje sportskih pravila primjenom nedopuštenih sredstava.
foulard *v.* fular.
fountain pen *engl.* (*čit.* fauntin pen) naliv-pero.
Fourier *v.* furijerizam.

fovizam, -zma *franc.* (les fauves — divlji, divljač) umjetnički pravac u Francuskoj koji odgovara pojmu ekspresionizma u drugim zemljama; vođa Henri Matisse (rod. 1864); **fovist(a),** *2. mn.* fovista — pristaša fovizma; naziv potječe iz godine 1905. kada je prigodom jedne izložbe neki posjetilac — videći među izloženim djelima i jedan kip gotovo u stilu renesanse — uzviknuo: »Donatello parmi les fauves« — Donatello (kipar iz 15. stolj.) među divljači.

Foxov »20th-Century« *engl.* jedna od oznaka za filmske proizvode američkog poduzeća *Fox Film Corporation* (Krleža, *Na rubu pameti*).

foxtrott *v.* fokstrot (Begović).

foyer *v.* foaje.

fozgen, -ena *grč.* (fos — svjetlo + genesis — postanak: svjetlošću stvoren) vrsta bojnog otrova, bezbojan, nepostojan, zagušljiv plin; spoj klora s ugljikovim monoksidom koji jako djeluje na sluznice čovjeka i životinje.

fr. — *skrać.* za franak, franko *(v.)* a kod nekih starijih pisaca i za forint *(v.)*.

Fr — *znak za kem. element* francij *(v.)*.

fra — *skrać. za* fratar (stavlja se ispred imena franjevaca); **Fra Diavolo** — napuljski hajduk Michele Pezza koji se borio protiv francuske okupacije za vrijeme Napoleona; objesen 1806. (poznata opera od Aubera).

frac *njem.* (Fratze) derište.

Fracasse (kapetan) — (*čit.* frakas) tip hvalisavog vojnika iz talijanske komedije (također i roman francuskog književnika Theophilea Gautiera [1811—1872] pod naslovom *Le Capitaine Fracasse*).

Fragesucht *njem.* (*čit.* fragezuht) pojava da bolesnik stalno postavlja pitanja a da često nije ni zainteresiran za odgovor (kod djece je to normalna pojava).

fragilan, -lna, -lno *lat.* (fragilis) loman, lomljiv, krhak; slab, nježan, nejak, neotporan; prolazan, trošan; *izv.* **fragilnost,** -osti; *isto i* **fragilitet,** -eta.

fragment, -nta, *2. mn.* fragmenata *lat.* (fragmentum) 1. sačuvani ostatak nekog umjetničkog djela (u slikarstvu, arhitekturi, skulpturi); ostatak tkanine, rukopisa i sl.; 2. ulomak literarnog, muzičkog djela, dio slike, skulpture itd.; 3. krhotina, okrnjak, rbina uopće; **fragmentacija** — 1. komadanje, rasparčavanje; 2. razmnažanje biljaka odjeljivanjem od matične biljke; **fragmentaran,** -rna, -rno — 1. koji je fragment, koji se sačuvao samo u ulomcima; 2. nepotpun, u odlomcima.

Fragonard Jean Honoré (*čit.* Fragonar Žan Onore: 1732—1806) francuski slikar, najistaknutiji predstavnik rokokoa; majstor galantnih scena i duhovitih portreta u kojima dominira lepršavost pokreta i nježan kolorit (Krleža: »Ljeto je bilo rasvijetljeno kao svečana predstava, kad se na pozornici svi predmeti kupaju u čarobnoj svjetlosti à la Fragonard...«; *Lirska varijacija o jesenjem sutonu*).

fragrantan, -tna, -tno *lat.* (fragrare — jako mirisati) mirisan, mirisav, »sladak«.

fraht *njem.* (Fracht) 1. vozarina za prijevoz tereta i putnika; 2. tovar, teret broda; 3. prijevoz tovara bilo kakvim prometnim sredstvima, osobito vodenim putem; **frahtovati,** -ujem — unajmljivati brod, sasvim ili djelomično, za prijevoz tovara.

frahtgut *njem.* (frachtgut) sporovozno.

Frailty, thy name is woman *engl.* — Slabosti, ime ti je žena (*Hamlet;* neki prevodioci umjesto »slabosti« uzimaju »prevrtljivosti«, što je, možda točnije).

fraj *njem.* (frei) slobodan, bez obveza.

frajdenker *njem.* (*isp.* fraj + denken — misliti) slobodni mislilac, čovjek naprednih pogleda (Nehajev).

frajer *njem.* (Freier) 1. *prvotno* — slobodan čovjek, tj. neženja, a potom: dragi, dragan, ljubavnik i sl.; *danas:* čovjek koji nemarno živi uklanjajući se od ozbiljna posla, pustolov uopće, hohštapler; u daljem razvitku riječi; badavadžija, parazit, lijenčina, muktaš, špekulant, neradnik, gotovan, danguba, bitanga, propalica, protuha, »tapkaroš« itd., sve ono što se shvaća pod stranim pojmovima: huligan, halbštarke, brodjaga, stiljaga, tunjejadec, tediboj, bluzon noar, tepista, bulevardista, »maher«, »biznismen«, »šićardžija« (sve u najgorem smislu riječi); 2. u kartanju: karta, koja tuče sve ostale (na koju nitko ne može odgovoriti); 3. *šatr.* neznalica, početnik, čovjek koga je lako okrasti ili prevariti, a u najnovije vrijeme i čovjek uopće (kod Cesarca: novajlija, čovjek koji je prvi put u zatvoru); **frajerisati,** -šem — biti frajer, živjeti frajerski, ponašati se kao frajer, hohštaplirati, badavadžiti, dangubiti, parazitirati, bitandžiti se i sl.

frajgut *njem.* (freigut) slobodno od carine.

frajher, *2. mn.* frajhera *njem.* (frei — slobodan + Herr — gospodin) barun *(v.)*.

frajkarta *njem.* (Freikarte) slobodna, besplatna ulaznica, vozna karta i sl.

frajkōr *njem.* (Freikorps) odred dobrovoljaca; *prid.* **frajkōrskī; frajkòrac,** -rca, 5. frajkòrče, 2. *mn.* frajkōrācā; **frajkòrija** — skup frajkōrā.

frajla *njem.* (Fräulein) 1. gospođica; 2. konobarica; 3. ulična djevojka (Krleža); *umanj.* **frajlica; stara frajla** — usidjelica.

frajlauf *njem.* (Freilauf — »slobodan trk«) 1. naprava, naročito na osovini bicikla, s pomoću koje se pogonski kotač može isključiti; 2. bicikl s takvom napravom.

frajmadla *njem.* (Freimädchen) djevojka slobodnog ponašanja, drolja, flundra (Josip Kozarac).

frajman[1] *njem.* (Freimann) krvnik (Šenoa); živoder, strvoder.

frajman[2] *v.* željar.

frajmuzika *njem.* (frei — slobodan + *isp.* muzika) u nekim našim krajevima izraz za javnu zabavu na koju svatko ima slobodan i besplatan pristup.

frajndlih *njem.* (Freund — prijatelj) prijazan, ljubazan, ugodan, nasmijan, društven, prijateljski.

frajšprehati, -ām *njem.* (frei — slobodan, sprechen — govoriti) osloboditi šegrta (učenika u privredi), proglasiti ga kalfom, majstorskim pomoćnikom (Cesarec).

frajštos *njem.* (frei — slobodan + Stoss — udarac) nekada u Zagrebu mnogo upotrebljavan izraz za faul, penaltik *(v.),* slobodan udarac sa 16 metara od protivničkog gola, direkt, šesnaesterac.

frajt *njem.* (Gefreite) najniži vojnički čin u nekadanjoj austrougarskoj vojsci; *isto i* **frajter; frajtija** — čin i služba frajta (kod naših starijih pisaca).

frajviliger *njem.* (Freiwilliger) dobrovoljac; *isp.* ajnjeriger.

frak, fraka *franc.* (frac, frak) vrsta kaputa sa naprijed izrezanim polovinama i s dugim, uskim skutovima (»repovima«) straga; podrijetlom iz Engleske, u Evropi u modi od 1770, prvotno bio dvorsko odijelo na dvoru Ljudevita XVI, a kasnije (u različitim bojama) vojnička i činovnička uniforma; danas, redovito u crnoj boji, samo u najsvečanijim (večernjim) priredbama.

frakcija, 2. *mn.* frakcījā *lat.* (fractus — slomljen, prelomljen) 1. dio, odsjek, odjeljenje; 2. članovi političke stranke koji su zastupnici parlamenta, organa mjesne samouprave ili koji pripadaju nekoj društvenoj organizaciji i koji su ujedinjeni u zasebnu grupu radi organiziranog provođenja politike svoje stranke; 3. dio političke stranke koji ima nazore različite od stranačke linije, sa svojom posebnom disciplinom, koji se izdvojio uslijed neslaganja s općom linijom stranke, koji se bori protiv stranke, ali ostaje u njenim redovima; 4. *kem.* nusprodukti kod frakcione destilacije tekućina; *prid.* **frakcījskī; frakciōnī; frakciōna destilácija** — destilacija kod koje se iz smjese dviju ili više tekućina s različitim vrelištima destilira jedna po jedna.

frakcijāš, -āša *v.* frakcionaš.

frakciònāš, -āša *lat.* član frakcije (*v.* frakcija 3); grupaš; *prid.* **frakcionāškī; frakcionāštvo** — stvaranje frakcija, grupaštvo, nepodčinjavanje disciplini neke organizacije ili partije.

frakcionírati, -onīrām (*isp.* frakcija) vršiti frakcionu destilaciju *(v.),* tj. razdvajati smjese postepenom destilacijom, kristalizacijom ili taloženjem.

frakl, 2. *mn.* fraklā *njem.* (*bavar.* frackele) mjerica za žestoka pića, obično od pola decilitra u bočici posebna oblika; *umanj.* **fraklić,** 2. *mn.* fraklīćā; *isp.* fićok, čokanjče, sajtlik (Krleža).

fraković (*isp.* frak) gizdelin, kicoš (E. Kumičić).

fraktura *lat.* (fractus — slomljen, prelomljen) 1. lom, prijelom (npr. kosti); 2. gotička štampana slova.

Fram *norv.* Naprijed (ime brodu kojim je norveški polarni istraživač Fridtjof Nansen [1861—1930] vršio svoje pothvate).

framazōn (*i* **-asōn**), -ōna (*dubr.* framasūn, -ūna) *franc.* (francmaçon) 1. slobodni zidar; član tajnoga religiozno-filozofskog društva (skraćeno *masoni*) s mističkim obredima koje je nastalo u 18. st. u Engleskoj i odanle raširilo mrežu svojih ćelija (loža) i po drugim zemljama; 2. *šatr.* čovjek sposoban u svim prilikama šatrovačkog života, vješt, snalažljiv, umješan, zatvoren prema drugima (dobro čuva svoje tajne); *prid.* **framazōnskī (-asōnskī); framazonèrija (-asonèrija)** — skup framazona; *isto i* **framazónstvo (-asónstvo).**

frambezija *franc.* (framboise — boba maline) vrsta boginja, zarazna bolest u tropima, osobito među crncima (rane po glavi, žuta tvar iz očiju).

framentūn, -ūna *v.* frumentin.

Franačka — ime države koju su u 5. st. osnovali Franci (zapadnogermansko pleme) u tadašnjoj Galiji (današnjoj Francuskoj); naj-

viši uspon postigla je ta država za vrijeme Karla Velikoga (okrunjen god. 800. za rimskoga cara).

fränak, -nka, *mn.* -ci, 2. fränākā *franc.* (franc) osnovna novčana jedinica u Francuskoj, Belgiji i Švicarskoj (sadrži 100 centima, santima).

Fränak, Fränka, 5. Fränče, *mn.* Fränci, *gen.* Fränākā — pripadnik nekadanje Franačke (*v.*); ime mnogo spominjano u našoj povijesti; *žen.* **Fränkinja;** *prid.* **fränačkī,** -ā, -ō — znači često i *zapadnoevropski, zapadnjački* (osobito u nar. pjesmama).

frānca — sifilis, lues (»francuska bolest«, »gospodska bolest« »stidna bolest«; *isp.* frenga, frenjak; **frāncav** — sifilitičan, luetičan; **frāncati,** -ām — zaraziti francom.

France libre (*čit.* Frans lībr) *franc.* »Slobodna Francuska«, naziv francuskog pokreta otpora, tj. onih Francuza koji nisu pristali uz primirje s Nijemcima god. 1940. i uz vladu u Vichyju, nego su pod vodstvom generala de Gaullea nastavili borbu na strani Saveznika; god. 1942. ime je promijenjeno u *France combattante* (*čit.* Frāns kombatānt) — »Borbena Francuska«.

Francesca da Rimini *tal.* (*čit.* -česka) — žena Gianciotta Malateste, gospodara Riminija (13. st.), junakinja epizode V. pjevanja Danteova *Pakla* kao nevjernica koja je izdala muža ljubavlju s njegovim bratom.

franchise *v.* franšiza.

Fränci *v.* Franak.

frāncij, -ija (*pored* **frāncijum**) (ime u počast Francuske, *lat.* Francia) — *kem.* radioaktivni vrlo rijetki element, otkriven 1939, redni broj 87, *znak* Fr.

franciskān, -āna 5. frānciskāne *lat.* (franciscanus) franjevac, pripadnik katoličkog franjevačkog reda; *prid.* **franciskānskī.**

Francìsko *tal.* (*iz germ.* franc — slobodan) »Francuz«; *žen.* **Francìska.**

franciskojozefinìzam, -zma — razdoblje, stil života i način vladanja u doba austrijskog cara Franje Josipa (*lat.* Franciscus Josephus) 1848 —1916 (Krleža); *isp.* francjozefinizam.

francite *franc.* (*čit.* fransite) »francuskost«, nova formula francuske politike koja ide za što većim proširenjem francuskog kulturnog a prema tome i političkog utjecaja po čitavom svijetu.

francizācija *franc.* (franciser — pofrancuziti) činjenje da nešto poprimi francusko obilježje, pofrancuženje.

francjozefinìzam, -zma (*po njem.* Franz Joseph) *v.* franciskojozefinizam.

francjōzefskī bŕkovi *v.* kajzerbart.

Frāncjozefsplāc *njem.* Trg Franje Josipa (ispred glavnog kolodvora u Zagrebu, današnji Trg kralja Tomislava) (Krleža).

francjōzef-voda (*njem.* Franz-Josef-Bitterwasser) poznato sredstvo za čišćenje crijeva, kome je car Franjo Josip »milostivo« dopustio da se nazove njegovim imenom (isp. u Srbiji: voda Knjaz Miloš) (Krleža).

frāncla, 2. *mn.* frānclā i frānclī *njem.* (Franse) kita, rojta, resa (npr. na ćilimima, na zastorima i sl.).

frāncljiv — isto što i francav (*v.* franca).

franco *v.* franko.

franc-tireur *v.* frantirer.

francūz, -ūza — 1. kraće umjesto francuski ključ, limarsko oruđe za odvijanje šarafa (glavna mu je karakteristika da mu se veličina otvora može mijenjati prema veličini šarafa); 2. *šatr.* šatrovac koji se umije dobro pretvarati.

francuzljivac, -īvca, 2. *mn.* francuzljivācā (*isp.* franca) — sifilitičar, luetičar (Dončević).

Frānča *tal.* (Francia) Francuska (Vojnović).

frančezārije (*isp.* Franča) dubrovački izraz za (književne) proizvode podrijetlom iz Francuske.

frānđa *tal.* (frangia) *v.* francla.

frānga *tal.* (franca) nekadašnji naziv za dvadeset zlatnih franaka, napoleondor.

frangar non flectar *lat.* (*čit.*... flektar) slomit ću se, ali pokloniti se neću.

franglais *franc.* (*čit.* franglē) nova kovanica u francuskom jeziku složena od *français* (francuski) i *anglais* (engleski), kojom se označuje snažan engleski (američki) utjecaj na moderni francuski jezik, uglavnom u pogledu rječničkog blaga.

Frānk *germ.* »slobodni«.

frānk (po vlastitom imenu *Franck*) nekada veoma uobičajen naziv za *cikoriju,* koja se prodavala u »pakungu« kako ga opisuje Krleža: »Prvoga (u mjesecu) donose se u takve stanove... kutije Franckove kave s mlinom i modrim monogramima i malom lokomotivom što vuče za sobom vagone pune cikorije i kave...« (*Lirska varijacija o jesenjem sutonu*); »Franck«, prehrambena industrija (proizvodi uglavnom »kavovine«), postoji u Zagrebu i danas.

Frank Ana (Anne) — nizozemska Židovka (1929—1945), djevojka koja je pod njemačkom okupacijom (živeći u dubokoj ilegal-

nosti) vodila dnevnik o svemu što je vidjela, čula i doživjela, sve dok nije otkrivena i ubijena; taj njezin dnevnik spasen je i poslije rata objavljen, preveden na mnoge jezike, dramatiziran i filmovan.

frankatura *tal.* (francatura) plaćanje poštarine, plaćena poštarina, marke; **frankirati,** frankīrām — snabdjeti pismo markama, platiti poštarinu (kod Matoša imamo i značenje *poništiti* u primjeru: »kako mi nisu na pošiljkama neke biljege frankirali, šaljem Vam ih, jer ih s bočicom gumiarabike možete upotrebiti«; *pismo Viktoru Novaku 17. XII. 1913. u Rim iz Zagreba*).

Frankenstein (*čit.* Frānknštajn) — naslov filma (1913) po istoimenom romanu engleske spisateljice Mary Shelley; u njemu dr. Frankenstein od kostura jednoga mrtvaca i od mozga nekoga luđaka konstruira čudovište koje po njegovim nalozima vrši različita zločinstva.

frankfurter (po njem. gradu Frankfurtu) — 1. naziv za neke vrste specijalno priređenih mesnih prerađevina (kobasice, slanina); 2. u američkom engleskom jeziku naziv za kobasicu pečenu u tijestu (hot dog).

frankirati *v.* frankatura.

frankìzam, -zma — sistem fašističke vladavine generala Franca u Španiji.

frȁnko *tal.* (franco — slobodno) trgovački izraz koji označuje da prodavalac ima dovesti robu do mjesta, označenog u ugovoru, o svom trošku i na svoj riziko; **frȁnko-cārina** — cijena sadrži i troškove carinjenja; **frȁnko-frȁnko** — u cijenu se uključuju i troškovi ambalaže i vozarine; **frȁnko-kàmati** — utanačenja prema kojemu se fakturni iznos kreditira bez plaćanja kamata; **frȁnko-vagōn** — prodavalac ima o svom trošku utovariti robu u vagon, a od toga časa preuzima kupac robu i riziko; **frȁnko-valuta** — fakturna klauzula prema kojoj se računski iznos može platiti u bilo kojoj zlatnoj valuti; **frȁnko-željeznica** — prodavalac snosi sve troškove i riziko do predaje robe na kolodvoru; **pòrto-frȁnko** — slobodna luka.

frankòfīl, -íla, 5. frȁnkofīle (*isp.* fil[1]) — prijatelj Francuza; *prid.* **frankofīlskī;** *imen.* **frankofilstvo; frankòfōb,** -óba, 5. frȁnkofōbe (isp. fob[1], fobija) — neprijatelj Francuza; *prid.* **frankòfōpskī;** *imen.* **frankofobija; frankòmān,** -ána (*isp.* manija) — čovjek koji pretjerano voli Francuze i sve što je francusko; *prid.* **frankòmānskī;** *imen.* **frankomànija.**

frankòfōn, -óna *grč.* (*isp.* fōnē — glas) osoba koja se izvorno služi francuskim jezikom, izvorni francuski govornik; *prid.* **frankòfōnski.**

frankòmān *v.* frankofil.

frȁnkotīp (*isp.* frankatura + typos — otisak) — sprava za udaranje pečata na pisma (umjesto lijepljenja maraka).

fransa *v.* francla (Begović).

franšiza *franc.* (franchise) 1. oslobođenje od kakvog plaćanja; 2. povlastica, privilegij, sloboština; 3. utočište, azil; 4. smjelost, odvažnost, sloboda u djelovanju; 5. iskrenost, prostodušnost; 6. građansko pravo, pravo glasa.

frantìrer, -era *franc.* (franctireur) slobodni strijelac, dobrovoljac, partizan, borac protiv okupatora u Francuskoj; *isp.* maki.

frȁnja, *2. mn.* frȁnjā *tal.* (dijal.) špekula (D. Ivanišević); *umanj.* **frȁnjica** (»smokve pocrnile, ulizle u se, male ka franjice«).

Frȁnjo, 5. Frȁnjo *v.* Francisko; *žen.* **Frȁnjica, Frȁnjka.**

frapē, -ea *franc.* (frappé) 1. tkanje s utisnutim šarama; 2. uleđeno, rashlađeno (ledom) piće.

frapírati, frapīrām *franc.* (frapper) zapanjiti, zabezeknuti, ošamutiti, začuditi, iznenaditi, zaprepastiti, učiniti jak utisak; **frapàntan,** -tna, -tno — 1. koji upada u oči; upadljiv (u oči); 2. zapanjiv; *izv.* **frapàntnōst,** -osti.

frȁs, frȁsa, *lok.* frasu *njem.* (Fraisen) 1. silan strah, strava; 2. šklopci, prekojas, zahlipci; grč koji nastaje od straha (osobito kod male djece); *isto i* **frȁst** *i* **frȁz.**

frȁškarica (*isp. tal.* frasca — grana) žena koja nosi granje (Nar.).

frȁtar, -tra, *2. mn.* fratarā *i* frȁtārā *lat.* (frater) 1. »brat« redovnik, samostanac, monah; *skrać.* fra (redovito naziv samo za franciskane); 2. vrsta ribe (s crnom pjegom na repu); sarg, sarag; *prid.* **fratarskī; frȁtrov;** *umanj.* **frȁtrić,** *2. mn.* frȁtrīćā; *uveć.* **fratrina,** *2. mn.* frȁtrīnā *(i pogrdno); v.* fratri.

fraternizácija *lat.* (fraternus — bratski) bratimljenje, bratsko ophođenje, neodržavanje primjerene distancije između pretpostavljenog i podčinjenog (profesor — đak, oficir — vojnik, šef — namještenik i sl.): **fraternizírati,** -izīrām — bratimiti se; postupati s nekim bratski: *isto i* **fraternizovati,** -ujēm.

fratri *(mn. m. r.)* — franjevačka crkva na Kaptolu u Zagrebu (Krleža); *isp.* auf.

fratricid, -ída *lat.* (frater — brat + occidere — ubiti) bratoubojstvo.

fratrić *v.* fratar.

fratrija *2. mn.* fratrijā *grč.* (fratría) 1. u vrijeme rodovskog uređenja prvobitne zajednice — skup od nekoliko rodova; fratrije su vršile funkcije društvenog i vjerskog karaktera; savez fratrijā činio je pleme; 2. bratstvo, zadruga, pleme, rodbinstvo.

fratrina *v.* fratar.

fraud *lat.* (fraus, 2. fraudis) prevara, varka, varanje, opsjena, obmana, pronevjera, trik, lukavština, podvala (*isp.* defraudacija); **fraudulozan,** -zna, -zno — prevaran, lažan, lupeški, kriomčarski, himben, zaplotnjački.

frauli — od milja prema njem. *Frau* (gospođa); *isto i* **fraulika** (Krleža).

fraz *v.* fras.

fraza *grč.* (frasis — izričaj; govor; jezik) 1. rečenica; izraz, izreka, izričaj; rečenica koja ima potpun smisao; 2. *prenes.* prazne, šuplje riječi; rečenica koja ne kazuje ništa, a prekriva siromaštvo ili lažnost sadržaja; 3. *muz.* po razmjerima najmanja dovršena muzička misao; **frazetina** — uvećano i pogrdno prema *fraza,* rječetina; **frazarij,** -ija (*pored* **frazarijum**) — rječnik fraza; **frazeologija** (logos — govor, riječ) 1. zbir ustaljenih govornih obrata, karakterističnih za neki jezik, a također i dio jezikoslovlja koji ih proučava; 2. način i tehnika izražavanja, svojstveni nekom piscu, književnom pravcu itd.; 3. *prenes.* zbir besadržajnih fraza, praznorječje, prazno brbljanje; *prid.* **frazeološkī; frazeologizam,** -zma — frazeološka jedinica, tj. ustaljen izričaj od dviju ili više riječi, kojemu značenje obično ne proizlazi iz značenja sastavnih dijelova: *imati soli u glavi, ostaviti na cjedilu, mirna Bosna* i sl.; **frazer,** -era, 5. frazeru (*franc.* phraseur) brbljavac, blebetalo; čovjek koji voli upotrebljavati bučne i lijepe ali besadržajne riječi i fraze; **frazerstvo** — brbljavost, blebetavost, patos *(v.)*, grandilokvencija *(v.)*; **frazirati,** frazīrām (*franc.* phraser) služiti se u govoru praznim frazama bez sadržaja (*v.* frazeologija 3); **frazatost** — bujnost u frazama, pusto praznorječje, gomilanje izričajā (S. Šimić).

frculet *v.* faculet, facol.

Fred *engl. prema* Frederik (tj. Fridrik), *odn. njem. prema* Alfred.

Fredegunda *germ.* »zaštitnica u boju«, »žena koja se bori za mir«.

Frederik *v.* Fridrik.

frederiksdor, -ora (zlatni Frederik) — danski dukat.

free on board *engl.* (*čit.* frī on bōrd) kratica u međunarodnoj trgovini koja označuje da se roba prodaje pod uvjetom da prodavalac na svoj trošak postavi robu na brod, dok daljnji trošak ide na račun kupca.

free trade *engl.* (*čit.* frī trējd) slobodna trgovina (*v.* fritrederstvo).

freeze *engl.* (*čit.* frīz) smrznuti se, slediti se, ukočiti se od studeni; **freezer** (*čit.* frīzer) dio hladionika, glava frižidera (služi za sleđivanje); *isp.* antifriz.

fregata, *2. mn.* fregatā *tal.* (fregata) 1. ratni brod na jedra, a od 1850. uz jedro i na paru, sa tri jarbola, naoružan sa 24 do 70 topova; izašao iz upotrebe početkom 20. st.; 2. ratni brod sličan razaraču, naoružan lakim topovima, bez oklopa; služi za pratnju trgovačkih brodova u konvoju i za zaštitu od podmornica i aviona; 3. vrsta ptice, brzan; *prid.* **fregatnī.**

fregati, -ām *tal.* (fregare) trti, trljati, ribati; **fregati se,** fregā se (bezlično) prema tal. frazi *me ne frego* — baš me briga (»frega se furešta« — briga stranca za..., M. Smoje).

Fregoli — početkom našeg stoljeća poznati komičar i »čarobnjak«, majstor u brzom presvlačenju, tako da mu je ime postalo sinonim za takvu vještinu.

freh *prid. indekl. njem.* (frech) drzak, bezobrazan.

Freidenker *v.* frajdenker.

Freja (Freia) — božica ljubavi u skandinavskoj mitologiji; **Frejar** (Freir) — njezin brat, bog plodnosti zemlje.

frekvencija *lat.* (frequentare — posjećivati; često činiti) 1. broj titraja u sekundi, npr. kod električnih valova, njihala itd.; 2. brojno posjećivanje; broj posjetnika; 3. često ponavljanje, česta pojava, učestalost; navala ljudi u velikim množinama; **frekventan,** -tna, -tno — 1. čest; učestao; obilno posjećen; 2. *med.* **frekventan puls** — ubrzan puls; **frekventirati,** -kventīrām — (često) posjećivati, pohađati; *isto i* **frekventovati,** -ujem.

FRELIMO — skrać. za *Front za oslobođenje Mozambika.*

fremdncimer *njem.* (Fremde — stranac + Zimmer — soba) gostinjska soba, soba za goste (da u njoj prespavaju).

fremdvort *njem.* (fremd — tuđ, Wort — riječ) tuđa riječ, strani izraz, tuđica (ovakva knjiga kao ova naša zove se na njem. **Fremdwörterbuch**).

fremt *njem.* (Fremde — tuđina) putovanje mladoga, tek izučenog kalfe u druga mjesta da bi stekao iskustva i prakse; *isp.* vandrokaš; **fremtati,** -ām — putovati u fremt; *isto i* **fremtovati,** -ujēm; **fremter,** *2. mn.* fremtērā — mladi kalfa na putu po tuđini.

frenak, frenka, *mn.* frenci, 2. frenākā *tur.* (frenk) patlidžan, paradajz.

frenč (*prema engl.* French — francuski) kratki do gore zatvoreni vojnički kaput.

frend *engl.* (friend) prijatelj, drug, kolega.

frenđija, *2. mn.* frenđījā *tur.* (Frenk — Franak, Evropljanin) kula sagrađena po zapadnjačkom, evropskom, franačkom uzoru.

frenezija *grč.* (frēn, 2. frenos — srce, duša, duh, razum) uzbuđenje, ludilo, bjesnilo, pomama, mahnitost; **frenetičan,** -čna, -čno — bijesan, zaglušan; lud od oduševljenja i sl.; *isto i* **frenetičkī.**

frenga *tur.* (frengi) isto što i franca; *prid.* **frengav.**

frenijatrija *grč.* (frēn, 2. frenos — duša + iatros — liječnik) isto što i psihijatrija *(v.).*

frenka *v.* frenga, franca.

frenologija *grč.* (frēn, 2. frenos — srce, duša, duh, razum + logos — riječ, govor) nauka o duševnim osobinama na temelju oblika lubanje; **frenolog** — tko se bavi frenologijom; *prid.* **frenološkī.**

frent i izv. *v.* fremt i izv.

frenjak, frenjka *v.* franca; *isto i* **frenjga.**

frer, frera *njem.* (Gefröre, *od* frieren — zepsti) *med.* ozebline, izmrzlina, promrzlina, rujba; *isp.* buganac.

freser *njem.* (fressen — žderati) vrsta igre na šahovskoj dasci i sa šahovskim figurama; svrha joj je da se protivniku figure postavljaju tako da ih on mora »jesti«; pobjednik mora ostati bez ijedne figure.

freska, 3. -ski i -sci, *2. mn.* fresākā *i* freskī *tal.* (fresco — svjež) slika (obično velika) izvedena vodenim bojama na svježem malteru, žbuci; **fresko** — 1. vrsta vunene tkanine; 2. isto što i freska *(fresko-slika).*

frešak, -ška, -ško *tal.* (fresco) *v.* frižak.

Freud *v.* frojdizam; *prid.* **freudovski,** -ā, -ō (Krleža).

freza, frezalica, frezmašina *franc.* (fraise) 1. glodalica; instrument za rezanje (sa mnogo zubaca) s okretajnim gibanjem, koji služi za obrađivanje različitih vrsta metalnih i drvenih površina, za urezivanje zubaca na oruđu, za zupčanike itd.; 2. stroj za obrađivanje zemlje, snabdjeven bubnjem koji se okreće, sa savijenim čeličnim elastičnim h' ataljkama (šapama) kojima ruje i rahli zemlju; **frezač,** -ača — glodač; radnik metalne struke koji izrađuje mašinske dijelove na glodalici (frezi); *isto i* **frezer,** a ovo još znači i nož kojim se obrađuju metalni predmeti na frezi.

fric, frica, *mn.* fricevi (Fritz) — pogrdni naziv za Nijemca, osobito mnogo upotrebljavan u toku drugoga svjetskog rata (prema *Fritz* od *Friedrich,* vrlo čestom imenu kod Nijemaca).

fricando *v.* frikando.

fricassée *v.* frikase.

Fridrik *germ.* (*njem.* Friedrich) »knez mira«.

fridžider *v.* frižider.

Friedjung Heinrich (*čit.* Frīdjung Hajnrih, 1851—1920) austrijski historičar, tvorac različitih falsifikata na temelju kojih je velik dio političara iz Hrvatske bio optužen zbog »veleizdaje« (1909); njegovi su falsifikati sudbeno utvrđeni, »veleizdajnici« oslobođeni, ime mu je ostalo kao sinonim za političke procese na temelju lažnih optužbi.

friganica (*isp.* frigati) — 1. pržena jaja, kajgana; 2. vrsta bundeve.

frigati, -ām *tal.* (friggere) pržiti, peći; **friga mi se** — baš me briga (*isp.* fregati).

frigenjača *v.* friganica 2.

frigidaire *v.* frižider.

frigīdan, -dna, -dno *lat.* (frigidus) 1. hladan, studen, leden; ravnodušan, hladnokrvan, odbojan, mlitav, bez života; *2. med.* spolno hladan; **frigiditet,** -ēta — *med.* hladnoća, neosjetljivost (u spolnom pogledu); *isto i* **frigidnost,** -osti.

frigījskā kapa (Frigijci — katkada umjesto Trojanci) visoka šiljasta kapa sa zavinutim vrhom, bez oboda; u slikarstvu se upotrebljava kao simbol Francuske Republike.

frigo... *lat.* (*isp.* frigidan) kao prvi dio složenice označuje nešto ili nekoga u vezi s rashladnim uređajima, s frižiderima, npr. *frigo-mehaničar.*

frigorifikacija *lat.* (frigus, 2. frigoris — studen, hladnoća) zahlađivanje, zamrzavanje, namjerno uleđivanje (u svrhu održavanja u svježem stanju); *glag.* **frigorificirati,** -fīcīrām; *isto i* **frigorifikovati,** -ujēm.

frihtl *njem.* (Früchtel) nevaljanac, bećar, bitanga, vucibatina; nedozreli a samosvjesni i drski mladi stvor (Matoš).

frikadele, frikadēlā *(mn. ž. roda) franc.* (fricadelle) pečeni valjušci od mesa, ćufte.

frikando, -ōa, *mn.* -ōi, 2. frikandōā *franc.* (fri-

candeau) pečenje od telećeg, janjećeg ili srnećeg buta.
frikasē, -ea, *mn.* -ei, 2. frikaseā *franc.* (fricassée) paprikaš.
frikatīv, -iva *lat.* (fricare — trljati) glas trenik; *v.* spiranti; *prid.* **frìkatīvan**, -vna, -vno.
frìkcija *lat.* (fricare — trljati, trti) trenje; **frìkcionī** — koji djeluje pod utjecajem trenja, koji se tare, koji se odnosi na trenje; **frìkcionī prijenos** — prijenos okretajnog gibanja između dva valjka s pomoću trenja koje nastaje među pločama, pritisnutim jedna uz drugu i pričvršćenim na valjke.
Friks *v.* Hela.
frimaire *franc.* (*čit.* frimer) treći jesenji mjesec francuskog republikanskog kalendara.
Frìna — ime veoma lijepoj i bogatoj heteri iz 4. st. pr. n. e., a po njoj i drugim ljubavnicama kod antičkih pjesnika; model kiparu Praksitelu za lik boginje Afrodite.
frīs *v.* friz.
Frisco — skrać. za *San Francisco* (M. Matković).
frìšefire *njem.* (frisch — svjež, nov + vier — četiri) vrsta kartaške igre, četiri igrača, 32 karte (u kojoj se, pod stanovitim uvjetima, mogu izmijeniti i sve četiri karte, koliko ih se svega dijeli) isto i *ramšl, bato, mauš.*
friškati, -ām *njem.* (frisch — svjež) osvježivati, rashlađivati.
frìškī i sl. *v.* frižak; **friško** — brzo, hitro, žustro, odmah.
frišling, *mn.* -zi, 2. frìšlīngā *njem.* (Frischling) prase, odojak.
fruštik, *mn.* -ci, 2. frìštīkā *njem.* (Frühstück) doručak, zajutrak; *glag.* **frištikati**, -ām — doručkovati, zajutarkovati; *isto i* **frištikovati**, -ujēm.
Fritalux — *skrać. za* Francuska, Italija, Luxemburg (*v.* Finebel).
friteuse *v.* friteza.
friteza *franc.* (friteuse) lonac s pomičnom mrežicom za prženje, friganje u mnogo ulja.
Fritjofssaga — priča iz 13. st. o Fritjofu, norveškom narodnom junaku, koji nakon mnogo borbi i napora postiže konačno svoju sreću s lijepom Ingeborgom (kasnije je taj motiv obradio švedski pisac Esajas Tegnēr, 1782—1846, u istoimenom epu u 24 pjevanja).
frītrederstvo *engl.* (*v.* free trade) struja u ekonomskoj politici industrijske buržoazije koja je zahtijevala potpunu slobodu trgovine, neupletanje države u privredni život; naročit utjecaj postiglo je u prvoj polovici 19. st., osobito u Engleskoj.
frìtule, frìtulā *(mn. ž. roda) tal.* (frittela) prženo jelo, uštipci, prikle.
Frìuli, Frìulskā *v.* Furlanija (Nehajev, Đalski).
frivōlan, -lna, -lno *lat.* (frivolus — jadan, bescjen, neznatan) 1. isprazan, malovrijedan, ništavan, sićušan, bijedan, bez važnosti; neukusan, površan; 2. lakomislen, nepristojan; **frivolnōst**, -osti — ispraznost, lakomislenost, nepristojnost.
frivolitē, -ea *franc.* (frivolite) vrsta vezene čipke.
frīz[1], frīza, *lok.* frizu, *mn.* frizovi *njem.* (Fries) isto što i atula, gesims.
frīz[2] *v.* freeze; *isp.* antifriz.
Frīz, Fríza — pripadnik jednog njemačkog plemena.
frizatik — srednjovjekovni srebrni novac koji je vrijedio i u Sloveniji i u Hrvatskoj; poznat je i pod nazivom **frizaški pfenig** (ime po mjestu *Friesach* [slov. Breže] u Koruškoj, gdje je najprije kovan).
frizer[1], -era *v.* frizura.
frīzer[2] *v.* freezer.
frizūra *franc.* (frisure) način češljanja; **frizírati**, frizīrām — 1. češljati; 2. *prenes.* urediti, dotjerati; **frìzer**, -era, 5. frìzeru (*akc.* i **frìzer**, frìzera, 2. *mn.* frìzerā) — češljač, vlasuljar; brijač; *žen.* **frìzerka**; *prid.* **frìzerski**; **frìzerskī tanjuri** — limene žute zdjele istaknute ponad brijačnica kao znak obrta; ostatak iz doba nepismenosti (Krleža).
frīž (*isp.* friz) trak, rub, porub, okrajak, optok, obod.
frìžak, -ška, -ško *njem.* (frisch) 1. svjež; 2. prohladan, 3. *u dijal.* brz; hitar; 4. prijesan, sirov, nekuhan, nepečen; **friškóća** — svježina; *isto i* **frìškost**, -osti; **frìškati se**, -ām se — osvježivati se umivajući se hladnom vodom ili sl.
frižider, -era *franc.* (frigidaire, *isp.* frigidan; zapravo prema imenu američke tvornice *Frigidaire*, čit. *fridžider*) mehanički hladionik koji umjetnim putem stvara nisku temperaturu; služi za čuvanje i ohlađivanje jela i pića; hladnjača, ledenica; *isp.* refrigator.
frket[1] *njem.* (verkehrt) obratan (u srbijanskim dijalektima umjesto *ferkert; v.* cvaj glat, cvaj ferkert).
frket[2] *tal.* (jedna od mogućih varijanata riječi fregata) vrsta čamca na vesla.
frkūn, -ūna, 5. frkūne *tal.* šiparac, momčić između 10 i 15 godina; *žen.* **frkūnica.**

frlesija *tal.* 1. nepromišljenost, nerazumnost; 2. nepromišljen, nerazuman čovjek; 3. velika prehlada, nazeb.
frliti, -īm *maked. (iz tur.)* baciti.
frmentīn *v.* frumantin.
frnja *2. mn.* frnjā *tal.* zvrčka, čvrka, udarac, palcem odapetim s kažiprsta.
frnjōk, -oka, *mn.* -oci *tal.* zrno.
frnjōka *v.* frnja.
frnjokalica *tal.* nos, njuška, gubica; *isto i* (u zagrebačkom uličnom) govoru **frnjōkl.**
frō *njem.* (froh) zadovoljan, veseo, radostan (u nekim našim govorima, npr. budi fro da si i tako prošao i sl.).
froclati, -ām *njem.* (frotzeln) zadirkivati, dražiti; *isto i* **fročlovati,** -ujēm.
frogmen *engl.* (frog — žaba + man — čovjek) čovjek-žaba (ljudi-žabe), naziv za posebno opremljene ronioce (plovke, maska itd.).
frojdìzam, -zma — psihologijski smjer kojem je osnivač Sigmund Freud (1856—1939); Freudova psihoanaliza predstavlja metodu kojom se jednako pojave normalnog psihičkog života kao i psihoneurotične pojave tumače iz podsvjesne dinamike nagona, poimence seksualnog nagona, koji određuje i smjer i sadržaj svjesnih duševnih doživljaja; **frojdovskī** — na način Freuda, sa stanovišta njegove filozofije; **frojdist(a),** *2. mn.* frōjdīstā — pristaša Freudove nauke, frojdizma; prid. **frojdìstičkī,** -a, -ō.
fromage *franc.* (*čit.* fromāž) sir.
froncla *v.* francla.
frōnda *franc.* (fronde — praćka) 1. socijalno-politički pokret u Francuskoj u sredini 17. st., uglavnom pokret višeg plemstva uperen protiv apsolutizma koji se učvrstio u vrijeme Richelieuovo *(v.)*; 2. nenačelna opozicija iz osobnih motiva nezadovoljstva s pojedinostima pored suglasja s temeljnim odredbama; **fronder,** -era — 1. pristalica fronde; 2. *prenes.* nemiran, nezadovoljan čovjek koji voli prigovarati, kritizirati; čovjek nepodoban za zajednicu (kod Matoša pisano na francuski način: *frondeur*); *žen.* **fronderka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī (Đalski); **fronderski** — nemirno, borbeno, opozicionalno, nezadovoljnički; **frondírati,** frondīrām — biti u opoziciji, izražavati nezadovoljstvo, uglavnom iz osobnih nenačelnih motiva.
frondžata *v.* fružata.
fronta, *2. mn.* frontā *lat.* (frons, 2. frontis — čelo, pročelje) 1. *vojn.* čelo, prednja strana stroja ili borbenog rasporeda vojske; 2. sve kopnene oružane snage, raspoređene na bojnom polju (za razliku od pozadine); 3. najviša operativna jedinica — grupa armija pod komandom jednog komandanta; 4. *prenes.* područje državnog kulturno-ekonomskog ili društvenog djelovanja; 5. politički savez nekoliko stranaka s jedinstvenim osnovnim ciljevima; 6. **Narodnā fronta** — bivša politička organizacija u našoj zemlji (sada: Socijalistički savez radnog naroda) i drugdje; 7. lice, čelo, prednja strana zgrade; 8. područje, prostor uopće; *isto i* **front** *(m. roda);* **front à front** *franc.* (*čit.* frontafrōn) čelo protiv čela, čovjek na čovjeka, prsa o prsa (u borbi); **frontal,** -āla — prednja strana, čelo, lice; **frontalan,** -lna, -lno — čeoni; koji je na pročelju; s čela; s prednje strane; **frontalnī napad** — napad na protivnika sprijeda; **frontalnī sudar** — nalet vozilā jednog na drugo prednjim stranama; **frontāš,** -āša, 5. frōntāšu — 1. vojnik koji je na fronti; 2. oficir koji je svoj čin stekao ne školovanjem nego junaštvom i ratnim iskustvom na bojištu; **frontovac,** -ōvca, 5. -ōvče, *2. mn.* frontovācā — član Narodne fronte (*v.* fronta 6); *žen.* **frontōvka;** *prid.* **frontovskī.**
frontírati, frontīrām (*isp.* fronta) boriti se, suprotstavljati se, sukobljavati se, sučeljavati se (isp. »*Vijenac* je frontirao proti realistima«; M. Marjanović).
frontispice *franc.* (*čit.* frontispìs) 1. pročelje, prednja strana zgrade; 2. naslovna strana knjige, lice spisa; *prenes.* uvod, početak.
fronžata *v.* fružata.
frornes *v.* gefrorenes.
frotaža *franc.* (frottage — trljanje) seksualna nastranost da se vrhunac spolnog užitka postiže trljanjem spolnog organa o odjevenu osobu protivnog spola.
frotirati, frotīrām *franc.* (frotter) trti, trljati; **frotīr,** -íra — čupav ručnik za frotiranje, čupava tkanina uopće.
frotola *tal.* (frottola) šaljiva pjesma; izmišljotina; posebno: vokalna polifona kompozicija pučkog karaktera u sjevernoj Italiji (14 — 15. st.), najčešće četveroglasna.
frou-frou (*čit.* fru-frū) *franc.* (šuštanje, žamor) 1. našušurenost odjeće, nakićenost ukrasima u doba rokokoa *(v.)*; 2. vrsta voćnih bombona.
fršteс *v.* ferštec.
frtālj, -alja *njem.* (vierter Teil — četvrti dio) 1. četvrt, četvrtina; 2. *isto što i* firtl, rajon; **frtaljče,** -eta — burence od četvrt akova;

isto i **frtaljić** (pored toga i: boca od četvrt litre, kvarat).
frtutma *v.* fertutma.
fructidor *franc.* (*čit.* friktidōr) treći ljetni mjesec francuskog republikanskog kalendara.
frugālan, -lna, -lno *lat.* (frugalis — uredan, pošten, čestit, štedljiv) skroman; jednostavan (o jelu); umjeren, malim zadovoljan, štedljiv, ekonomičan; **frugālnōst,** -osti — jednostavnost, štedljivost, zadovoljstvo s malim (Matoš).
frugiferan, -rna, -rno *lat.* (frux, 2. frugis — plod + fero — nosim) plodonosan, plodan, žitorodan, žitan.
frugìvori *(mn. m. r.) lat.* (frux, 2. frugis — plod + vorare — žderati) *zool.* individui koji se hrane biljevnom hranom, biljojedi, biljožderi.
fruktifikacija *lat.* (fructus — plod + ... fikacija, *v.*) oplođenje, rađanje, donošenje ploda; *glag.* **fruktificírati,** -fìcīrām; *isto i* **fruktifikovati,** -ujēm.
fruktoza *v.* levuloza.
frumàntīn, -ína *tal.* (frumentone) kukuruz; *isto i* **frumèntīn.**
frùs *tal.* (frusso) dječji osip, male boginje, bijele kozice, ospice, mrase, krzamak; *isto i* **frùsīn.**
frùstati, -ām *tal.* 1. klevetati, ogovarati; 2. u starijem jeziku: bičevati, batinati.
frustrácija *lat.* (frustratio — zavaravanje, osujećivanje) osjećaj nezadovoljstva kao posljedica zapreke, smetnja ili prekida mogućnosti zadovoljenja pojedinih nagona.
fruštuk, fruštik *v.* frištik.
frùt *tal.* (frutto) rod, prirod, ljetina, plod, usjev; **frùtiti,** -īm — obrađivati zemlju i ubirati plodove.
frużàta *tal.* (frasca — grančica) vrsta ribarske sprave; **fružàtati,** -ām — loviti ribu fružātōm.
ft — kratica za *foot (v.).*
Ftija — grad u Tesaliji, jedna od prijestolnica Ahilejevih.
ftíza *grč.* (fthísis) tuberkuloza, sušica, jektika, sičija; *isto i* **ftizija; ftizeofobija** (*isp.* fobija) *med.* strah pred oboljenjem od tuberkuloze (bolesnik u svemu oko sebe vidi bacile te bolesti); **ftizeologija** — grana medicine koja se specijalno bavi proučavanjem i liječenjem tuberkuloze; **ftizeolog** — liječnik specijalist za plućne bolesti.
F. T. T. — *skrać. za engl.* Free Trieste Territory (*čit.*frī Triest tèritori) — Slobodni teritorij Trsta (*naša skrać.* STT).
Fuad *tur.* »srce«.
Fucīnskō jezero (*lat.* Fucinus lacus) — jezero u južnoj Italiji (danas *Lago di Celano*) (Matoš).
fùč *njem.* (futsch) propalo! ode!
fùčija, *2. mn.* fùčījā *tur.* (fyčy) kada, kaca; bure, bačva, lagav; *umanj.* **fùčijica.**
fùdbal *engl.* (football) nogomet; *prid.* **fùdbalskī; fudbaler,** -era, 5. fùdbaleru (*engl.* footballer) — nogometaš; *prid.* **fudbalerskī.**
fùdra *tal.* (fodera) podstava (D. Ivanišević); *isp.* futer.
fudroajàntan, -tna, -tno *franc* (foudroyant) porazan, užasan, ubitačan, koji udara poput groma, koji sijeva kao munja.
Fudžijama *jap.* (Fujiyama — »Sveto brdo«) vulkan na japanskom otoku Honshu.
fùfa *tal.* maškara.
fufciger *v.* finfciger.
fuga[1] *lat.* (fuga — bijeg, trk, brzina) vokalni ili instrumentalni komad u kom različne partije redom ponavljaju isti motiv.
fuga[2] *v.* fugna.
fugàsa, *2. mn.* fugasā *franc.* (fougasse) *vojn.* mina; nagazna mina koja se stavlja plitko u zemlju da bi eksplodirala pri prolazu neprijatelja preko dotičnog mjesta; *prid.* **fugasnī.**
fugàto *tal.* na način fuge[1], ali bez dosljedne primjene svih pravila toga muzičkog oblika.
fugeta, *2. mn.* -etā *tal.* (fugheta) *muz.* mala, lako pisana fuga *(v.).*
fugišta *tal.* (*isp.* fuoco — oganj) *dijal.* ložač.
fùgna *njem.* (Fuge) zglob, spoj, žlijeb, sastavak; žljebić između dviju dasaka, pločica, dvaju kaljeva na peći i sl. (kod Matoša: povija).
fùhuš *tur.* (fuhuš) bezobraznost, sramotno govorenje.
fuimus Troes, fuit Ilium et ingens gloria Teucrum *lat.* mi smo tek *bivši* Trojanci, a ovo je *bivša* nam Troja, propade silna joj slava, (Jupiter dade je Argu) — odgovor trojanskog svećenika Pantoja Eneji kad ga ovaj pita gdje je najljući boj, kamo da pođe u borbu (*Eneida* II, 325); rečenica se citira i danas kada se hoće izraziti potpuna rezignacija nad nekada slavnom prošlošću i besmislenost srljanja u uzaludnu borbu.
Fui quod es, eris quod sum *lat.* (*čit.* ... kvod) Bio sam što si ti, a ti ćeš biti što sam ja (napis na grobu).
fùj *njem.* (pfui) uzvik negodovanja i preziranja, odvratnosti i sl.; *kod nas;* pi, pih, ua; katkada pojačano **fujtajfl** (drugi dio od Teufel — vrag).

fuk *šatr.* svejedno, ni brige me, ne marim, nije mi stalo (dolazi i u češkom jeziku, npr. to je nami všecko jedno, to je nami fuk).

fukara, 5. fūkaro, *2. mn.* fukārā *akc i* **fukara** *tur.* (fykara. fukara) siromah; sirotinja; često u prezirnom smislu: propalica, bijednik; prost svijet, svjetina, ološ, raja; *prid.* **fukarskī; fukaraština** — bijeda, nužda, siromaštvo.

fuksa *njem.* (Fuchsstutte — kobila lisičje boje) 1. *prvotno* riđa kobila, rićka, a kasnije i svaka druga; 2. *prenes.* drolja, ženski probisvijet, »kobila«.

fuksati, -ām *njem.* (fuchsen) ljutiti; huškati.

fuksija, *2. mn.* fuksījā (po njem. botaničaru Leonardu Fuchsu iz 16. st.) vrsta biljke krasnice, podrijetlom uglavnom iz Amerike; *naš izraz:* »minđušica«.

fuksīn, -ína *njem.* (Fuchsin, u vezi s biljkom fuksijom, *v.*) crvena anilinska boja.

fukssvanc *njem.* (Fuchs — lisica + Schwanz — rep) vrsta male pile, testerice.

ful[1] *v.* vul.

ful[2] (*engl.* full-hand — »puna šaka«) osobito dobra kombinacija u pokeru *(v.)*, apsolutni dobitak.

fular, -āra *franc.* (foulard) meka prozirna svilena tkanina.

Fulgencije *lat.* »blistavi«, »svijetli«.

fulguracija *lat.* (fulgur — munja) 1. vrcanje iskara iz elektroda; 2. ozljeda od groma; 3. liječenje oteklina bombardiranjem oboljelog mjesta iskrama električne struje; **fulgurīt,** -íta — ostakljenje pijeska (nastaje kad munja udari u pijesak).

fulirati, fulīrām *v.* folirati.

fulišic *v.* furešac.

full-time *engl.* (*čit.* fūl-tājm) puno vrijeme, gotova utakmica.

fulminantan, -tna, -tno *lat.* (fulmen, 2. fulminis — munja, grom, trijesak) koji sijeva i grmi; žestok, oštar, gromovit (npr. govor, članak).

Fulvije *lat.* »riđokosi«; *žen.* **Fulvija.**

fumar, -āra *tal.* (fumaiolo) dimnjak, odžak.

fumarole, fumarolā (*mn. žen. roda) tal.* (fumare — dimiti) struje vruće vodene pare koja suklja iz vulkanskih kratera.

fumati, -ām *tal.* (fumare) pušiti.

fumigacija *franc.* (fumigation) kađenje, dimljenje, pārenje (u svrhu konzerviranja mesa, »tjeranja« komaraca i sl.).

fumi-komi *jap.* iznenadni bolni udarac nogom u protivnikovo koljeno, jedna od japanskih borbenih vještina; *isp.* budo.

funcion, -ōni *tal.* (funzione) *v.* funkcija; *u dubrovačkom govoru i:* služba božja, obred (Vojnović).

funcut i sl. *v.* huncut i sl. (Tresić Pavičić, Begović).

fundacija *lat.* (fundare — osnovati) 1. osnivanje, osnutak, udaranje temelja, utemeljenje; 2. zaklada, zadužbina, fond; 3. osiguranje, pokriće bankovnih novčanica (npr. zlatom, stranom valutom).

fundaklija *v.* funduklija.

fundament, *2. mn.* fundamenātā (fundamentum) 1. temelj, osnova, baza, podnožje, postolje (zgrade, stroja i dr.); 2. *prenes.* osnova, razlog, uporište, podloga, temelj; **fundamentalan** — temeljni, osnovni (*v.* fundator, fundirati).

fundati, -ām *tal.* (affondare — potopiti) uništavati, upropastiti, razoriti.

fundator *lat.* (fundator) osnivač, utemeljitelj; zakladnik, zadužbinar; **fundirati,** fundīram — 1. udariti temelj, utemeljiti, zasnivati; 2. opskrbiti dokazima, potkrijepiti, osloniti na dokumente, dokumentirati; **fundīran** — tvrd, učvršćen; snažno potkrijepljen (npr. dokazima); **fundīranī dohodak** — dohodak koji se dobiva iz stalnih (»tvrdih«) izvora, tj. zemlje i drugih nekretnina; **fundīranī zajmovi** — dugoročni zajmovi, osigurani određenim izvorima državnih dohodaka; zovu se i *konsolidīranī zajmovi.*

fundroman *v.* funtroman.

funduk, *mn.* -ci, 2. fundūkā *tur.* (fyndyk) lješnjak; **funduklija** — stari turski zlatni novac (ime odatle što je taj dukat imao uokolo kružiće nalik na lješnjake).

fundus *lat.* (fundus) imanje, imovina, zemlja, fond, zaklada, zaliha, blago, obilje; **fundus instruktus** — pripadnost poljoprivrednog dobra, sve potrebno za vođenje gospodarstva, tj. stoka, poljoprivredno oruđe, poljoprivredni strojevi; smatra se sastavnim dijelom samog dobra.

funebre *franc.* (*čit.* finebr) pogrebni, ukopni, mrtvački; samrtni, posmrtni; **funebraš,** -āša, 5. funebrāšu — ukopnik, pogrebnik, grobar, rakar, čovjek koji se brine oko čuvanja (u mrtvačnici) i sahrane mrtvaca (izraz prvotno iz Krležina teksta *Kraljevo*); *isp.* pompfinebr.

funeralije *(mn. ž. r.) lat.* (funerare — sahraniti) sahrana, sprovod, pogreb, ukop, pokop.

funestra *v.* ponistra.

fungibilan, -lna, -lno *lat.* (fungibilis) 1. koji može zamijeniti; 2. koji se može zastupati.

fungicidi *(mn. m. r.) lat.* (fungus — gljiva, occidere — ubiti) sredstva za uništavanje

štetnih gljivica i za sprečavanje razvoja gljivica koje žive na koži i izazivaju opadanje kose i sl.; *prid.* **fùngicidan,** -dna, -dno.

fungirati, fùngīrām *lat.* (fungi — vršiti, obavljati) vršiti funkciju *(v.)*, raditi, igrati ulogu, djelovati, biti zaposlen, službovati.

fungòzan, -zna, -zno *lat.* (fungus — spužva, gljiva) *med.* spužvast, sunđerast, gljivast, gljivičast.

funihorogràfija *lat.-grč.* (funiculus — konopac, uže + hóros — ples + grafo — pišem) plesanje na užetu odn. opisivanje tehnike takvog plesanja.

funìkul *lat.* (funiculus — konopac, uže) — tvorevina u obliku vrpce, npr. **pupčanī funìkul** — pupčana vrpca, pupkovina.

fùnikulàran, -rna, -rno *lat.* (funiculus — konopac, uzica, vrpca) *med.* vrpčast, nalik na vrpcu.

funikulèr, -era *franc.* (funiculaire *od lat.* funiculus — konopac, uzica) žičana željeznica, uspinjača, žičanica, žičnica, žičara, koja se gradi na vrlo oštrim strminama; vagoni se dižu željeznom vučom; na manjim strminama prave se zupčane željeznice koje se također zovu funikuleri (između tračnica stavljaju se zupčaste prečage koje služe za hvatanje zupčastog kotača lokomotive); *isp.* telefer.

fùnkcija, *2. mn.* fùnkcījā *lat.* (*isp.* fungirati) 1. djelovanje, djelatnost, zadatak, obveza, dužnost, posao, rad; svrha, cilj, namjena; služba, zvanje, zaposlenje, položaj, mjesto, poziv; *2. mat.* zavisna promjenljiva veličina koja se mijenja zavisno od mijenjanja druge veličine, tzv. argumenta; 3. *biol.* specifični rad organa i uopće rad organizma; *prid.* **fùnkcionī; fùnkcionàlan,** -lna, -lno — koji se tiče nekog rada, funkcije, službe, službenog položaja; koji ima funkciju, koji služi nekoj svrsi; svrhovit, svrsishodan; **funkcionàlnōst,** -osti — svrhovitost, svrsishodnost, služenje određenoj svrsi, odbacivanje nepotrebnog i logično iskorišćivanje prostora, predmeta, vremena, datih okolnosti i sl.; **funkcionār,** -ara, 5. fùnkcionāru *i* -āre — čovjek koji vrši kakvu funkciju, činovnik, službenik, namještenik; *isto i* **funkcionèr,** -era, 5. fùnkcionēru; **funkcionírati,** -onīrām — raditi, djelovati; ići (npr. sat); vršiti službu; službovati; *isto i* **funkcionisati,** -šem.

fùnt *v.* funta.

fùnta *engl.* (pound) 1. engleska mjera za težinu (= 453, 59 g); nekad se upotrebljavala u Španiji (= 460 g), u Švedskoj (=425,07 g), u Beču (= 560 g), u Norveškoj (= 498,40 g), u Rusiji (= 409,50 g); 2. **fùnta sterlinga** (naziv odatle što je funta morala odgovarati određenim standardima koje su određivali hanzeatski trgovci [*v.* Hanza]; njih su nazivali **esterlingi,** tj. istočnjaci) — engleska novčana jedinica (1£ = 20 šilinga; 1 šiling = 12 penca); kao zlatni kovani novac ima oznaku sovereign (*isp.* seferin); postoji još i egipatska funta (100 pijastera), turska funta (100 pijastera ili kurusa), izraelska funta (1000 mila), libanonska funta (100 pijastera).

funtača (*isp.* flinta) starinska puška (Batušić).

fùntana *v.* fontana.

funtara, *2. mn.* fùntārā (*isp.* funta) vrsta kruške (»plod težak jednu funtu«); *isto i* **fùntārka,** 3. -ci, *2. mn.* -kī.

funtaš, -aša (*isp.* funta) predmet težak jednu funtu; **funtašica** — jabuka teška jednu funtu (*isp.* funtara).

fùntroman *njem.* (Pfundroman) naziv za loše književno djelo (roman) kod kojega je piscu stalo da napiše što više kako bi što više zaradio (te se djelo prodaje »na funte«).

funjara, *2. mn.* fùnjārā *tur.* (fünun — ništica, nula) 1. ništarija; 2. *šatr.* bolestan, klonuo, ružan, mršav čovjek.

funjestra *v.* ponistra (Vojnović).

fuoribordo *tal.* (fuori — izvan + bordo — brod) 1. *v.* ausbord; 2. čamac s privjesnim motorom.

fùr *mađ.* (fur — on buši, svrdla) klin na plugu za koji se zapinje gužva; isto što i *kurdelj.*

fùra, *2. mn.* fùrā *njem.* (Fuhre — podvoz, kola, tovar) vožnja, prijevoz (obično najamni); **fùrati,** -ām — voziti; **fùrman** (Fuhrman) — vozač, vozar, kočijaš, kirijaš, prijevoznik, foringaš, rabadžija.

fùraška, 3. -šci, *2. mn.* fùraškī *rus.* (furažka) ruska kapa uz uniformu (»tanjurača«).

furàža *franc.* (fourrage) krma, stočna hrana; *isto i* **fùrāž,** fùrāžī (po i-deklinaciji); **furažírati,** -ažīrām — opskrbljivati stočnom hranom; **furažer,** -era, 5. fùražeru — nabavljač, nakupac stočne hrane.

fùrda *tur.* (hurde — sitnica, komadić) otpaci, kalo, škart.

fùrest *v.* furešt (Vojnović); **furestarija** *tal.* (foresteria) tuđinci, stranci (Vojnović).

fureš, *2. mn.* fùrēšā — 1. jelo od svinjskog droba; *isp.* kaurma; 2. gozba prigodom svinjokolje, »svinjska daća«; *isp.* sautanc.

furešac, -šca, *2. mn.* fùrēšācā (*kajk.* furešec) *franc.* (fourrageur — nabavljač krme) *ili*

njem. (Fourierschütz — vojnik [u staroj Austriji] koji se brine za nastanjivanje) kvartirmajstor, konagdžija, konačar; oficirski momak, posilni kod konjice, seiz.

furešt, *2. mn.* furešta *tal.* (forestiere) stranac, došljak, tuđinac, gost; **fureštija** — stranci, tuđinci, došljaci; turisti.

furfurol, -ola *lat.* (furfur — mekinje, posije; pljeva) samljeveni okomci, kočanji kukuruza (primjena u proizvodnji umjetnih smola, plastičnih masa, sintetičnih vlakana i sl.).

furgon, -ona *franc.* (fourgon) 1. zatvorena teretna kola; 2. vagon za prtljagu; 3. municijska kara; 4. mrtvačka kola.

furija *lat.* 1. u starorimskoj mitologiji (Furija) — jedna od boginja osvete, isto što i *grč.* Erinija; 2. pomama, jarost, bijes, mahnitost; 3. *prenes.* zla, svadljiva žena, oštrokonđa, aspida.

furijant, *2. mn.* furijanata *češ.* vrsta plesa, vrlo brza polka *(v.)*, brža od galopa (poznat je furijant u Smetaninoj operi *Prodana nevjesta*).

furijerizam, -zma — učenje francuskoga mislioca Charlesa Fouriera (1772—1837), najglavnijega predstavnika utopijskog socijalizma *(v.)* i njegovih sljedbenika.

furinga *v.* foringa.

furioso *tal.* (*čit.* furiozo) *muz.* divlje, burno, bijesno; **furiozan,** -zna, -zno — buran, divlji, bijesan, goropadan, mahnit (*isp.* furija).

furir, -ira *franc.* (fourrier) vojnik konačar, prethodnik pred glavninom koji ima zadatak da joj osigura smještaj i prehranu; *isp.* furešac, kvartirmajstor.

furišac, -šca *v.* furešac.

furlana (*isp.* Furlanija) veseli sjevernotalijanski ples u $^6/_8$ taktu.

Furlanija (*od lat.* Forum Julii — Julijevo trgovište) pokrajina u sjeveroistočnoj Italiji (mnogo Slovenaca); isto što i *Friuli* odn. *Venezia Giulia;* glavni grad *Udine* (lat. *Utinum,* slov. *Videm*); **Furlan,** -ana, 5. Furlane; *žen.* **Furlanka;** *prid.* **furlanskī.**

furman *v.* fura.

furmentin, -ina *v.* frumantin; *isto i* **furmetin,** -ina.

furmine, furmina *(mn. ž. r.) tal.* (*isp. lat.* fulmen — munja) šibice, žigice.

furnir, -ira *franc.* (fournir — snabdijevati, prilagati) daščica od finog drveta kojom se oblaže pokućstvo; **furnirati,** furniram — obložiti furnirima.

furnitura *franc.* (fourniture) pribor, zaliha, pomoćni materijal (puceta, kopče i dr.), potreban u nekoj proizvodnji (npr. kod šivanja obuće).

furor *lat.* (furor) bijes, divljanje; pomama, razjarenost, goropadnost; zanos, žar; **furor poeticus** (*čit.* f. poetikus) pjesnički zanos, žar pjesničkog stvaranja; **furor teutonicus** (*čit.* f. teutonikus) teutonski bijes s kakvim su u borbu išli stari Germani (Teutoni); **furor tragicus** (*čit.* f. tragikus) — glumački zanos, žar scenskog stvaranja; **furor uterinus** — ženska pomama za muškarcima; **praviti furore** — postići veliko odobravanje, imati velik uspjeh, izazvati senzaciju, zanos, oduševljenje.

fursat, *2. mn.* fursata *tur.* (firsat) zgoda, prilika, hora, pravi čas, prigoda.

furset *tur.* (furset) smjelost, hrabrost, samopouzdanje.

furt *njem.* (fort) uvijek, stalno, neprestano, odreda, jedan za drugim, redom (kod Krleže kajk. [udvojeno] **furtifurt**!); *negdje govore i* **furtom.**

furtim *lat.* (furtim) tajom, kradom, tajno, krišom; **furtimaš,** -aša, 5. furtimašu — 1. nadimak hrvatskim klerikalcima od početka 20. st. kada su se organizirali kao posebna stranka. (Ime su dobili po tome što su od tada starog biskupa Strossmayera prevarom izmamili potpis tobožnjeg pristajanja uz stranku. On ih je sam demantirao, objasnivši da su mu potpis izmamili »furtim«, tj. kradom); kod naših starijih pisaca prijevod: *tihohoda,* očito prema sloven. *tihotapec* — tat; 2. tajni reakcionar; *prid.* **furtimāškī.**

furtutma *v.* fertutma.

furuna, *2. mn.* furuna *tur.* (fyryn) peć; *umanj.* **furunica** (*dijal. i* **furunica**); *prid.* **furunskī;** **furundžija** — 1. pećar; 2. pekar; *prid.* **furundžījskī; furundžīnica** — pekara, pekarnica.

furunkul *lat.* (furunculus — »mali kradljivac«) čir, poganac, potkožnjak; **furunculus benignus** — dobroćudan, običan, neopasan čir; **furunculus malignus** — zloćudan, opasan čir; *isp.* karbunkul; **furunkuloza** — osutost tijela furunkulima.

furvezer *njem.* (Fuhrweser) vozar, vozač, pripadnik vojničke vozarske jedinice u staroj Austriji (Đalski).

fus *njem.* (Fuss) noga; često u prostačkim frazama: **fus in guz** *odn.* **fus u guz** — nogom u stražnjicu, dati vritnjak, vritnjaknuti.

fusa *tal.* (*čit.* fuza) *muz.* osminka (nota).

fusak, *mn.* -ci *njem.* (Fuss — noga + Sack

— vreća) krznena vreća u koju uvlače noge i čitav donji dio tijela ljudi koji se kolima ili saonicama moraju voziti po velikoj studeni.

fūsbād *njem.* (Fuss — noga + baden — kupati) pranje, parenje nogu.

fūsbal *njem. v.* fudbal.

fūsekla *njem.* (Fuss — noga + Socke — kratka čarapa) dokoljenica, dokoljenka, »sokna«.

fūsnota *njem.-lat.* (Fuss — noga, podnožje + nota — bilješka) bilješka ispod teksta (koja — obično sitnijim slovima — objašnjava nešto u vezi s izloženim tekstom); u najnovije vrijeme javlja se za taj pojam izraz *podrubak* (tj. bilješka *pod rubom* strane); označuje se sitnim brojkama ili zvjezdicama s gornje desne strane posljednjeg slova riječi u stavku koji se želi objasniti.

fusoklin *kajk.* isto što i *fusekla* (Krleža).

fūsta, *2. mn.* fūstā *tal.* (fusta) mala gusarska galija.

fustan, -āna *v.* fistan.

fustanela *2. mn.* fustanelā *tal.* (frustagno — parhet) duga plisirana košulja od bijeloga platna.

fustuk, *mn.* -ci, 2. fūstūkā *tur.* (fystyk) vrsta badema (*isp.* pistacija).

fušer *njem.* (Pfuscher) šeprtlja, petljanac, čovjek koji radi površno i rđavo; nadrimajstor, kvarizanat; **fušati,** -ām (*i* **fušāriti,** fušārīm) — kvariti, petljati, aljkavo raditi, miješati se u tuđi posao kao nestručnjak; **fūš** — 1. produkt fušerskog rada (*isp. niže* fušeraj); 2. u novije vrijeme naziv za potajni kućni rad pojedinih radnika koji su inače redovito zaposleni u poduzećima; nadriobrt; **fušeraj,** -āja — fušerski rad, petljanje, loša izrađevina, slab posao.

fuškija, *2. mn.* fuškijā *tur.* (fyšky) gnoj, dubre; balega; konjska mokraća.

fušta *v.* fusta (Nehajev).

fuštan, -āna *v.* fistan.

fuštanj *tal.* (fustagno) vrsta tkanine, barhent, parhent.

fūt *v.* foot.

fūta *tur.* (futa, fota) pregača, kecelja.

fūtbal *v.* fudbal.

fūter, *2. mn.* fūterā *njem.* (Futter) podstava za odijelo; **fūtrati,** -ām — 1. podstaviti; 2. *prenes.* hraniti.

fūtfōlt *engl.* (foot — noga + fault — pogreška) *sport.* prekršaj u tenisu kad igrač pri izvođenju servisa ne stane izvan crte igrališta; *naš izraz:* prijestup.

futilitet, -eta *lat.* (futilitas) ništetnost, ništavnost, jalovost, beskorisnost, ispraznost, uzaludnost, neznatnost; malenkost, sitnica, trica; **futīlan,** -lna, -lno — ništavan, beskoristan, neznatan, nevrijedan, nesposoban.

futing *v.* footing.

futrati, -ām *v.* futer.

futrola *njem.* (Futteral) kutija, navlaka, tok, korice za čuvanje neke vrijedne stvari ili instrumenta; *isto i* **futrōl,** -ōla *(m. roda).*

futūr, -ūra *lat.* (futurus — budući) *gram.* buduće vrijeme; budućnost (bit ću, radit ću); *prid.* **futūrskī.**

futurìzam, -zma *lat.* (futurus — budući) pravac u likovnim umjetnostima i u poeziji koji je nastao u početku 20. st. u Italiji, a glavni mu je nosilac bio pjesnik Filippo Tommaso Marinetti (1876—1944); futurizam negira tradiciju, veliča industriju i mehanizaciju, nastoji vanjskim, mehanističkim sredstvima izraziti dinamiku suvremenog velegrada, a osobito naglašava »hrabrost, drskost i buntovnost« te propagira rat, imperijalizam, otimanje tuđeg teritorija i militarizam uopće (fašizam); u poeziji se služi tzv. slobodnim stihom (bez pravilnih rima) i prezire gramatička pravila; **futurist(a)** — pristaša futurizma; *prid.* **futurìstičkī.**

futurologija *lat.-grč.* (*isp.* futur *i* logija) nova nauka o budućnosti čovječanstva, osobito s obzirom na tehnički razvitak.

futurum exactum (*čit.* egzāktum) — futur drugi (u našoj se gramatici tvori od svršenog prezenta glagola biti i participa aktivnog zadanog glagola: budem bio, budem radio).

fuzarioza *lat.* (fusarium — gljiva mješinarka) vrsta bolesti na žitu.

fūzbal *v.* fudbal.

fūzija *lat.* (fusio — izljev, istjecanje) 1. stapanje, spajanje, slijevanje; 2. spajanje dvaju ili nekoliko poduzeća u jedno; putem fuzije ujedinjavaju se obično istovrsna ili po proizvodnji srodna poduzeća, ili poduzeća koja predstavljaju različite stadije rasprostranjene u kapitalističkim zemljama kao jedan od oblika monopolističkog udruživanja; **fuzionirati,** -onīrām — sastaviti, tijesno složiti; ujediniti dva ili više tijela u jedno; provesti fuziju; *isto i* **fuzionisati,** -šem; **fuziònist(a)** — pristaša fuzije; *isto i* **fuzionaš,** -āša *i* **fuzionirac,** -írca.

f. v. — *skrać. za lat.* folio verso *(v.).*

G

g — 1. velarni odn. guturalni okluzivni suglasnik — jedanaesto slovo latinske abecede, a četvrto ćirilske azbuke; 2. peti glas u muzičkoj ljestvici; 3. *skrać. za* gram, *za* akceleraciju Zemljine teže (*lat.* gravitacija).

G — *znak za* gaus *(v.), za* giga- *(v.).*

Ga — *znak za kem. element* galij *(v.) i skrać. za* Georgia (država u USA).

gaba *(dijal.) v.* giht.

gabaj *hebr.* nadziratelj židovskoga hrama (Samokovlija)

gabara *mad.* (očito iz franc. *gabare* — barka) teretna lađa, dereglija.

gabardīn, -ína *engl.* (gabardine) koso prugasta fina tkanina za odijela (obično jednobojna; osnova joj je gušća od potke); *kod nas se govori:* **gabarden.**

gabarit *franc.* (gabarit) model u prirodnoj veličini, kalup od dasaka.

Gabbione (*isp. tal.* gabbia — krletka) naziv jednoga zatvora u nekadašnjoj Veneciji; **in Gabbionibus** — u gabionskom zatvoru (Nehajev).

gabel *v.* gabeledžija.

gabela, *2. mn.* gabelā *tal.* (gabella) 1. carina, trošarina, dažbina; 2. mjesto gdje se plaća carina: mitnica, malta.

gabeledžija (*isp.* gabela) trgovac solju.

gabelfrištik (-fruštuk) *v.* gabl.

gabija *tal.* (gabbia) 1. *v.* gajba; 2. četverokutno jedro na srednjem dijelu jarbola (J. Carić); **gabijer,** -era — mornar koji (iz koša na jarbolu) rukuje jedrima.

gabina, gabinet i sl. *(prema tal.) v.* kabina, kabinet i sl.

gabl *njem.* (Gabel — viljuška, zapravo Gabelfrühstück — »doručak s viljuškom«) zakuska oko 10 sati prije podne; *isto (u zagrebačkom govoru) i* **gablec,** *2. mn.* gablecā; *često i* **gablfrištik (-fruštuk)**; **gablati,** -ām — jesti prije podne oko 10 sati; *isto i* **gablovati,** -ujem.

Gabon — republika na zapadnoj obali Afrike; glavni grad Libreville; **Gabonac,** -onca, *2. mn.* Gabonācā; *žen.* **Gabonka;** *prid.* **gabonskī.**

Gabrijel *hebr. (iz asir.)* »božji čovjek«; po *Bibliji* jedan od arhanđela, navjestitelj (Mariji) rođenja Kristova; *žen.* **Gabrijela.**

gabro, gabra, *mn.* gabri *tal.* (gabbro) krupnozrna eruptivna stijena tamnozelene boje, velike specifične težine (zbog toga što sadrži dosta željeza).

GABT — *skrać. za rus.* Gosudarstvennyj akademičeskij boljšoj teatr (Državno akademsko veliko kazalište).

gabula (*isp.* gabl) »rašlje«, škare, makaze; težak položaj u kartaškoj igri preferansu kad igrač ima damu i asa od kojih jedno vjerojatno mora izgubiti.

gačerma *v.* đečerma.

gadar[1], *2. mn.* gadārā *tur.* (gadir) nasilje, pohara, upropaštenje, šteta.

gadār[2], -āra *tur.* (gaddar — okrutan) dvosjekla sablja; *isto i* **gadara** *i* **gadarija.**

gadget *engl.* (gedžet) zabavna sitnica, domišljata stvarčica; omanji tehnički proizvod koristan u svakodnevnom životu, na koji se obično gleda kao na vrstu igračke za odrasle.

gadium *lat.* oporuka, testament (što ga je oporučitelj diktirao u pero).

gadlje *v.* gajde.

gadolīnij, -ija (*pored* **gadolīnijum**) *kem.* element, iz grupe lantanida, at. težina 157,25; tablični broj 64; *znak* Gd; spada u rijetke rude; *prid.* **gadolīnijev (gadolīnijumov); gadolìnīt,** -íta — vrsta ilovače.

gadora[1] *tur.* (katır) mazga.

gadora[2] *v.* gadar[2].

gadžo, 5. gadžo *cig.* neciganin.

gaelskī jezik *v.* goidelički jezik.

gaeta *v.* gajeta.

Gaetano *v.* Kajetan.

gaf *franc.* (gaffe) greška, nesmotrenost, glupost; nepromišljenost, nepažnja, netaktičnost; glup, pogrešan postupak; *isp.* fopa; **gafer,** -era (*franc.* gaffeur) — nesmotrenjak, nespretnjak(ović).

gafil *tur.* (gafil) nehajan, nemaran, indolentan, nespreman, neopremljen.

gaflet *tur.* (*isp.* gafil) nehaj, nemar, indolencija, neznanje, bunilo.

gag *v.* geg.

gaga *tal.* (gagà) gizdelin, kicoš (*isp.* gaga-vitez; Josip Kulundžić).

gagat, -āta *grč.* (gagathos) »crni jantar«, crna blistava podvrsta smeđega ugljena; lako se obrađuje, služi za nakit.

gagle *v.* galge.

gaillarde *franc.* (*čit.* gajard) umjereno brzi

ples u točetvrtinskom taktu; plesao se obično poslije pavane *(v.)*.

gaip *i* **gaib** *prid. indekl. tur.* (gaib, kajyp) nevidljiv, odsutan; sakriven, prikriven, skrovit.

gairet *v.* gajret.

gajal, -ala *bengal.* vrsta indijskog goveda, pripitomljeni gaur; *isp.* banteng.

gajba, *2. mn.* gajbā *i* gajbī *tal.* (gabbia) 1. krletka, kavez; 2. rešetkast sanduk za prenošenje voća, živadi, staklenki (flaša) i slične robe u trgovini; 3. isto što i *gabija (v.)*; 4. *u prenesenom smislu:* zatvor, a u najnovije vrijeme i pogodak u nogometu, gol; *umanj.* **gajbica.**

gajdamaki *rus.* (*po tur.* hajdamak — goniti, tjerati, osobito životinje; jahati, pljačkati) 1. u 18. stoljeću ukrajinski ustanici što su se borili protiv poljskog plemstva (šljahte) koje ih je ugnjetavalo; 2. u doba građanskog rata u Rusiji od 1917. do 1919. vojske kontrarevolucionarne Centralne ukrajinske vlade, a također kontrarevolucionarni odredi Petljure i Skoropadskoga.

gajde, gajdī *(mn. ž. r.) tur.* (*isp.* kajda) narodni glazbeni instrument (puhački) koji se sastoji od mijeha i svirale; stari naš izraz: *miješnice; dijal.* dude; *isp.* kornemuza; **gajdaš,** -aša, 5. gajdašu — svirač u gajde, dudaš.

gajet *tur.* (gajet) odviše, suviše, vrlo jako.

gajeta, *2. mn.* gajetā *tal.* (gaeta) poveća lađa s pokrivenom palubom i s jednim jedrom.

Gajgerov (Gajger-Milerov) **brojač** — jedan od osnovnih pribora u nuklearnoj fizici (registrira i broji elektrizirane čestice i gama-zrake); njime se može odrediti pravac kretanja pojedinih čestica koje naiđu (izumitelj: Hans Geiger, 1882—1945, njemački fizičar, uz suradnju W. Müllera).

gajica *sloven.* naziv za Gajevu abecedu odn. za njegov pravopis, preuzet i u Sloveniji u doba ilirizma; *isp.* bohorčica, danjčica, metelčica.

gajl *njem.* (geil) mastan, odvratan, preporit, bljutav, otužan, prijetran, usovan (u zagrebačkom govoru, obično kao karakteristika jela od kojega čovjeka spopada gađenje zbog masnoće i sl.).

gajla *tur.* (gaile) nevolja, briga, muka, napast; tegoban, mučan i dosadan posao; **gajle** — nevoljan, brižan, mučan, jadan (Nušić, *Put oko sveta*); **gajlelija** — čovjek pun briga, nevoljnik, nesretnik.

gajnk *v.* ganak (Nar.).

gajret, *2. mn.* gajretā *tur.* (gajret) 1. marljivost, živo nastojanje, trud, revnost, žar, gorljivost; strast; 2. pomoć, moba, skup dobrovoljnih poslenika; 3. nastoj!, trudi se!, hajde naprijed!; 4. radost, veselje, raspoloženje, (dobra) volja, ćef; 5. snaga, sila; hrabrost, junaštvo, junačnost, srčanost; **gajrečija** — velik radnik, vrijedan trudbenik, pomagač; junak; **gajretiti,** -īm — truditi se, svojski raditi, ustrajno nastojati.

gajtan *tur.* (gajtan) 1. predena ili pletena vrpca koja služi za porubljivanje odjeće ili za ukras; 2. električna žica, provodnik, traka, vrpca; električni vod, kabel; 3. lanac; 4. odulji fitilj za paljenje mina; **gajtanar,** -ara, 5. gajtanaru i -are — tko pravi gajtane; *isto i* **gajtandžija; gajtaniti,** -īm — kititi odjeću gajtanima, prišivati gajtane.

gajzer, gajzīr *v.* gejzir.

gal[1] — oznaka za galilej *(v.)*.

gal.[2] (s točkom!) — oznaka za galon *(v.)*.

Gal, Gala — stanovnik teritorija današnje Francuske u predrimsko i rimsko doba; Kelt.

gala *španj.* (gala) 1. svečano odijelo; 2. svečanost, svetkovina, praznik, blagdan; 3. kićenost, iskićenost; 4. pristalost, privlačnost, dražesnost; 5. (*prid.*) divan, krasan, sjajan, svečan, paradan, bogat, raskošan; **velika gala, mala gala** — u mornarici nazivi za svečano odn. manje svečano kićenje brodova (zastavama), već prema tome kakav karakter ima svečanost; **gala-objed** — svečan objed; **gala-predstava** — svečana predstava; *pril. prenes.* divno, krasno, sjajno!

galabija *ar.* bijeli ogrtač Egipćana, Arapa i sl.

Galaksija *grč.* (gala, 2. galaktos — mlijeko) 1. Mliječni Put ili Kumovska (Kumova) Slama, zviježđe; 2. općenito: golem skup zvijezda u svemiru; *isto i* **Galaktika**, 3. -ci; *prid.* **galaktičkī.**

galaktometar, -tra, *2. mn.* galaktometārā *grč.* (gala, 2. galaktos — mlijeko + metron — mjera) sprava za mjerenje kakvoće mlijeka; laktometar.

galaktoza *grč.* šećer iz biljaka i nekih životinjskih organizama.

galalit, -ita *grč.* (gala — mlijeko + lithos — kamen) »mliječni kamen«, vrlo čvrsta umjetna tvar koja služi kao zamjena rogu, slonovoj kosti, kornjačevini itd.

galama *tur.* (aglama — plač, kuknjava) vika, buka, graja, dreka; gužva, vreva, raspaljena gomila; **galamdžija** — vikač, bukač; *isto i* **»galamator«;** *glag.* **galamiti,** galāmīm — 1. vikati, bučiti, dizati dreku; 2. psovati, grditi, ružiti.

galān, -āna *španj.* (*isp.* gala) galantan čovjek, kavalir, udvarač, ljubavnik.
galāndra — vrsta starinske grčke lađe (Nazor).
galānga (*lat.* Alpinia galanga) biljka podrijetlom iz Indije, vrsta đumbira; podanak joj se upotrebljava kao začin i droga.
galant, *2. mn.* galanātā — ljubavnik, udvarač, kavalir.
galantan, -tna, -tno *franc.* (galant) 1. udvoran, osobito prema ženama; uljudan, lijepa vladanja; pažljiv, uglađen, otmjen, kavalirski, susretljiv; mio, ljubak; 2. darežljiv; koji ne škrtari; 3. ljubavni; raskalašan, raspustan, razuzdan, ljubavnički, lak (u moralnom smislu), lakomislen, raspušten, frivolan, škakljiv, golicav; **galantno doba** — vrijeme potkraj 17. i u toku 18. st., kad se dekadentna zapadnoevropska aristokracija iživljava u raskoši uz devizu *savoir vivre (v.)*, »a narod je kak marha rezgetal v štali z lanci« (Krleža); **galanterija** — 1. svojstvo onoga tko je galantan; uglađenost u saobraćaju, ljubaznost, uslužnost, udvornost, pažljivost, otmjenost, kavalirština; uopće ljubazan postupak, udvorna riječ, kompliment, znak pažnje; 2. sitni luksusni predmeti koji služe kao nakit, a i za korisnu upotrebu; 3. trgovina takvom robom; *prid.* **galanterījskī; galanter,** -era — tko prodaje galanterijsku robu; torbar; pokućarac; **galantīn,** -īna, 5. galantīne *španj.* smiješan udvarač (*isp.* galan); **galantina** — 1. ljubavnica; 2. *v.* galatina; **galantirati se,** -lantīrām se — ponašati se galantno, razbacivati novac; **galantnōst,** -osti *v.* galanterija 1; **galantōm,** -ōma, 5. galantōme *tal.* (galantuomo) poštenjak, čestit čovjek.
galasija *tal.* (galassia) *v.* galaksija.
galata *tur.* (galat) pogreška, mana; psovka, prostaštvo.
Galateja — 1. u starogrčkoj mitologiji morska nimfa *(v.)*, kći Nereja i Doride, simbol ljepote i života; zaljubljena u pastira Ahisa, prezrela je ljubavne ponude diva Polifema; 2. ime jednom asteroidu; 3. ime biljci.
galatīna *tal.* (galantina, gelatina) hladetina, piktije, aspik.
galatiti, -īm (*isp.* galata) 1. prljati, zagađivati, gnusiti, poganiti; 2. psovati, grditi, ružiti.
galban *tal.* (galbano) vrsta mirisave smole (iz jedne perzijske biljke).
galeazza *tal.* (*čit.* galeāca) vrsta starinskog broda na tri jedra.
galega *lat.* (Galega officinalis) piskavica, vrsta jestive biljke mahunarke.
galenica remedia *lat.* (*čit.* galēnika remēdija) galenski *(v.)* lijekovi, jednostavni, miješanjem priređeni lijekovi (za razliku od kemijskih).
galenīt, -īta *grč.* (*korijen* gal — sjati se) »olovni sjajnik«, olovni sulfid, najvažnija olovna rudača.
galenskī — *prid. prema* Galēn (*grč.* Galenos), grčki liječnik u starom Rimu (živio 129—199. n. e.); u svojim djelima sažeo svu do tada poznatu medicinu staroga svijeta, a u srednjem vijeku bio najveći medicinski autoritet.
galeomahija *grč.* (galē — mačka + machía — bitka) borba mačaka; **galeomiomahija** (*isp. grč.* mys, 2. myos — miš) boj mačaka i miševa.
galeōn *v.* galion.
galeot *v.* galijaš, galiot (pod *galija*).
galera *v.* galija.
galerija (*akc. i* **galērija**) *tal.* (galleria) 1. dugačka uska natkrita prostorija, najčešće s vanjske strane zgrade, izrađena za spajanje odijeljenih dijelova građevine; 2. podzemni hodnik koji spaja odijeljene utvrde ili odijeljena okna u rudniku; 3. najviši balkon u kazalištu; 4. **galerija (galērija) slīka** — prostorija u kojoj su izvješene slike za gledanje; uopće zbirka, stalna izložba umjetnina; 5. umjetnički izrađena omanja ograda na (starinskom) stolu, kanapeu, ormaru i sl.; 6. *prenes.* niz, povorka (*npr.* galerija tipōvā); *prid.* **galerījskī.**
galerist(a) — 1. stručnjak za rad u galerijama slika; 2. vlasnik prodavaonice slika, a često i naziv za mecenu *(v.)* a zapravo špekulanta koji uz svoju prodavaonicu ugovorom veže mladog umjetnika, lansira ga, reklamira itd., dakako u svrhu vlastite zarade (galeristi »iza kulisa« dirigiraju likovnom politikom).
galerta *tal.* (*isp.* galatina) hladetinasta masa; hladetina, želatin; *prid.* **galertast.**
galeta¹, *2. mn.* galetā *tal.* (galletta) 1. sušena pogačica, priređena za hranu u vrijeme pomorskih putovanja, ratnih pohoda i sl.; mornarski dvopek; 2. vrsta kolača; 3. vrsta grožđa; 4. u starijih naših pisaca (Reljković) čahura dudova svilca, svilene bube; kokon *(v.)*.
galeta² *v.* galon².

galgant *v.* galanga.
galge *njem.* (Galgen) vješala; **galgenhumor** — »humor pod vješalima«, usiljena šala, gorka ironija s tragičnim primislima.
Galib *tur.* »pobjednik«; *žen.* **Galiba.**
galiba[1] *mad.* (galiba) 1. nezgoda, neprilika, poteškoća, tegoba; 2. galama, vika.
galiba[2] *tur.* (galiba) *pril.:* vjerojatno, možda, po svoj prilici.
Galīcija (*lat.* Gallaecia) — 1. područje u Španiji od Biskajskog zaljeva do Portugala; 2. nekadašnja austrijska krunska zemlja na području Poljske (Krakov, Lavov), danas zapadni dio u Poljskoj, a istočni u SSSR (Ukrajina); u prvom svjetskom ratu pozornica velikih bitaka između Austro-Ugarske i Rusije, odakle i prvotni naziv znamenite Krležine drame koja je kasnije dobila naslov *U logoru*; *pril.* **galicījskī.**
galicizam, -zma, *2. mn.* galicizāmā *lat.* (*isp.* Galija) način izražavanja u duhu francuskog jezika; **galicizírati,** -izīrām — da(va)ti nekome ili nečemu francuske osobine, profrancuzi(va)ti.
gālīj, -ija (*pored* **gālijum**) — *kem.* element, atomska težina 69,72, tablični broj 31; *znak* Ga; mekan, rastežljiv, plavkastobijel metal, primjenjuje se pri izradi kvarcovih toplomjera za visoke temperature; *prid.* **gālijev, gālijumov** (ime prema Galija, *v.*).
Gālija — teritorij današnje Francuske u vrijeme postojanja Rimskog Imperija; *prid.* **gālskī** (*v.* Gal).
galija, *2. mn.* gālījā *tal.* (galea) 1. starinski (do 18. st.) brod na vesla, na kome su veslali kažnjenici; 2. *poet.* brod, lađa uopće; 3. stonoga; *umanj.* **galijica; galijāš,** -āša, 5. gālijāšu — veslač na galiji; *isto i* **galìjot** (*v.* galiot); **galijati,** -ām — teško raditi, rabotati, tegliti (kao veslač na galiji).
galijūn, -ūna *v.* galion.
galika, 2. gālīkā, 3. gālicima (*mn. sr. r.*) (*isp.* Galija) — sve knjige na francuskom jeziku ili o Francuzima (npr. u nekoj knjižnici).
galikanizam, -zma (*isp.* Galija) — struja u francuskoj katoličkoj crkvi; očitovala se (od 15. do 19. st.) u težnji za što većom neovisnošću francuskih biskupa o papi; **galikānac,** -nca, 5. gālikānče, *2. mn.* galikānācā — pristaša galikanizma; *prid.* **galikānskī.**
galilej (ime po Galileu Galileiju, *v.*) jedinica ubrzanja u CGS-sustavu (*v.*); *skrać.* gal (1 cm/sek²).
Galileja — pokrajina u Izraelu (gdje se rodio Isus Krist); **Galilējac,** -jca, 5. Gālilējče, *2. mn.* Galilējācā — 1. stanovnik Galileje (često se misli i sam Isus Krist); 2. sljedbenik ideja Galilea Galileija; *prid.* **galilējskī; Galilējskō jezero** — isto što i *Genezaretsko jezero* (u *Bibliji*).
Galilēo Galilēi, Galilēa Galilēija — talijanski učenjak, osnivač moderne fizike; poznat po rečenici Eppur si muove (*v.*) koju je izrekao nakon što je od inkvizicije bio prisiljen da se odrekne svoga učenja o okretanju Zemlje oko Sunca.
galimatijas *franc.* (galimatias) zbrka riječi, nesuvisli, nerazumljivi govor ili spis, besmislica, nesmisao, »trpanac«, »kupusarija«, navodno po zamjeni padeža latinskog teksta u jednom starom francuskom pravnom spisu: trebalo je da stoji *gallus Mathiae* — Matijin pijetao, a stajalo je *galli Mathias* — pijetlov Matija; po drugim izvorima riječ sastavljena od *lat.* gallus — pijetao i *grč.* mátheia — znanje, dakle: znanje jednoga pijetla, tj. nikakvo znanje.
galiōn, -ōna *grč.* (»kljun lađe«) 1. (*tal.* galeone) vrsta starinskog ratnog i trgovačkog broda, jedrenjaka; *isp.* agroza; 2. veliki rotacioni čistač snijega, ralica za uklanjanje snijega s gradskih ulica.
galìot *tal.* (galeotto) 1. veslač na galiji, galijaš (kod Nazora: **galijōt**); 2. *prenes.* zlikovac, zločinac, lupež, lopov, hulja; 3. *prenes.* nevaljalac, zloćko, nestaško, obješenjak; **galìotstvo,** *2. mn.* galiotstāvā — nevaljalstvo, obijest, obješenjaštvo, manguparija, nestašluk; *isto i* **galioština.**
galīr, -íra *franc.* (collier) ovratnik, ogrlica, đerdan.
galizírati, -izīrām (po njem. kemičaru L. Gallu) dodavati vinu šećera i vode u svrhu poboljšavanja kvalitete; *isto i* **galovati,** -ujēm.
gallicus morbus *lat.* (*čit.* gālikus . . .) francuska bolest, sifilis, lues; *isp.* franca.
gallinaceae *lat.* (*čit.* galinacēe) kokoši (u zoologiji naziv za sve ptice iz roda kokošī).
Gallupov institut — ustanova za utvrđivanje javnog mišljenja na temelju anketiranja (po američkom novinaru i statističaru Georgeu Horaceu Gallupu koji je taj institut osnovao god. 1935. i nazvao ga American Institute of Public Opinion, tj. Američki zavod za javno mišljenje, *skrać.* AIPO); u francuskom jeziku postalo je to ime opća imenica *gallup* (*čit.* galīp) sa značenjem *anketa.*
galnštajn *njem.* (Galle — žuč + Stein — kamen) žučni kamenac, holelit.

galofil, galofob, galoman *v.* frankofil.
galon[1], -ona *franc.* (galon) širit, gajtan, traka od zlata, srebra ili svile koja se meće na odijela, zastave itd. radi ukrasa; **galonirati,** -lonīrām — opšiti gajtanima, nakinđuriti, nacifrati; **galonīrān** — sa trakama, galonima na kaputu, šeširu, nacifran, nakinđuren (Krleža).
galon[2], -ona *engl.* (gallon) posuda za tekućinu, balon, demižon (engl.: 4,564 lit., USA: 3,785 lit.); *skrać.* gal. (s točkom; *isp.* galilej).
galop, *2. mn.* galopā *franc.* (galop) 1. brzo jahanje u skokovima; trk konja upropanj; 2. vrsta plesa (brza polka, *v.*) iz početka 19. st.; vrlo jednostavan okretni ples u $^2/_4$ taktu, osobito popularan u Mađarskoj zbog sličnosti sa čardašem; *isp.* galopad; *prid.* **galopnī; galoper,** -era — konj kasač; **galopirati,** galopīrām — jahati u galopu; trčati u skokovima; **galopirajuća tuberkuloza** — brza sušica; tuberkuloza koja se naglo razvija i poprima akutne forme; *v.* milijarna tuberkuloza.
galopad, -ada *franc.* (galopade — trčanje skokom, galopiranje) vrsta starinskog plesa.
galoša, *2. mn.* galošā *franc.* (galoche) kaljača, blatnjača; gornja cipela od gume za snijeg i vodu.
galoubet *franc.* (*čit.* galubē) vrsta frule.
galovati, -ujem *v.* galizirati.
galskī — *prid. prema* Gal (katkada i u značenju: francuski); **Galskī rat** — ime poznatom historijskom djelu Gaja Julija Cezara (*lat.* De bello Gallico); **galskī pijetao** — pijetao kao simbol Francuske (zbog istozvučnosti latinskih riječi *gallus* — pijetao i *Gallus* — Gal); **galskī pijetlovi** — izabranici francuske nogometne reprezentacije.
galun, -una *v.* galon[1].
galvanizacija (po imenu talijanskog liječnika i prirodoslovca Galvanija, 1737—1798) primjenjivanje stalne električne (galvanske) struje za medicinske svrhe i kod galvanoplastike; **galvanizam,** -zma — nauka o električnoj struji; **galvanizer,** -era — 1. galvanoplastičar; radnik koji kemijskim putem vrši prevlačenje predmeta niklom, kromom, srebrom i drugim metalima; 2. čovjek koji liječi galvanskom strujom; **galvanizirati,** -izīrām — 1. izložiti galvanizaciji; 2. *prenes.* izazvati otpornu struju; 3. *prenes.* oživiti, preporoditi, zadahnuti strujom života; *isto i* **galvanizovati,** -ujem *i* **galvanisati,** -šem; **galvano,** *mn.* galvani — štamparski kliše dobiven galvanoplastikom; **galvanografija** (*grč.* grafō — pišem) — izrada štamparskih klišeja na taj način što se crtež pastozno (*v.*) utisne na metalnu ploču, zatim se pospe grafitom (*v.*) i onda, galvanoplastičkim putem, pobakri; **galvanokaustika,** 3. -ci (*isp.* kaustika) — 1. *u medicini:* operacija čirova i drugih izraslina na tijelu platinskom žicom koja se užari istosmjernom električnom strujom; 2. *u tipografiji:* jetkanje crteža na bakru; *prid.* **galvanokaustičkī; galvanometalurgija** (*isp.* metalurgija) izrada i dobivanje metala s pomoću galvanske struje; **galvanometar,** -tra, *2. mn.* galvanometārā (*grč.* métron — mjera) — aparat za mjerenje jačine galvanske struje; **galvanoplastika,** 3. -ci (*isp.* plastika) — način dobivanja tankoga sloja metala putem elektrolize na nekom predmetu (na tipografskim voštanim ili olovnim matricama, stereotipima, željeznim izrađevinama i dr.); *prid.* **galvanoplastičkī; galvanoplastičar** *v.* galvanizer; **galvanoskop** (*grč.* skopeō — gledam) — sprava koja otklonom magnetske igle pokazuje prisutnost električne struje; **galvanostegija** (*grč.* stegō — pokrivam) — električno prevlačenje kovine drugom nekom kovinom (pozlaćivanje, posrebrivanje i sl.); *prid.* **galvanostegījskī; galvanotehnika,** 3. -ci (*isp.* tehnika) 1. isto što i galvanostegija; 2. dio elektrokemije koji se bavi taloženjem metala iz njihovih solī; *prid.* **galvanotehničkī; galvanoterapija** (*isp.* terapija) liječenje s pomoću galvanske struje i nauka o tome; *v.* galvanizacija; *prid.* **galvanoterapījskī; galvanotipija** (*grč.* typos — lik, slika) — isto što i galvanoplastika; *jednako i* **galvanotīsak; galvanskī element (galvanskī članak, galvanska ćelija)** — pribor koji služi kao izvor električne energije tvari, dobivene na račun kemijske energije tvarī koje se nalaze u sastavu dotičnog elementa; više galvanskih elemenata tvore **galvansku bateriju; galvanska struja** — istosmjerna električna struja.
galženjak, -aka (*isp.* galge) — obješenjak, obješenik.
galjuf, *2. mn.* galjūfā *tal.* (gaglioffo) lopov, kradljivac, lupež, nevaljalac; *istoga je postanja i* **galjuh** sa značenjem: proždrljivac, gurman, izjelica, žderonja (Skok).
gama *grč.* (gamma) 1. treće slovo grčkog alfabeta, *znak* γ, Γ; 2. uzastopni niz zvukova koji slijede u određenom odnosu jedan prema drugom, skala, glazbena ljestvica; (kod starijih pisaca »glasored«); 3. komad drveta (rašljastog) koji se vješa kozama

o vrat da im se spriječi provlačenje kroz ograde i plotove; 4. u slikarstvu — ugovoreni niz boja koji počinje crvenom, a završava crnom; 5. vrsta noćnog leptira (*lat.* Plusia gamma); 6. **gama-zrake (-zraci)** — zrake što ih ispuštaju radioaktivne tvari; imaju isto svojstvo kao i rendgenske zrake, no posjeduju još veću prodornost; za razliku od *alfa-zraka* i *beta-zraka* nisu električno nabijene; **gama-globulīn,** -ína — bjelančevine krvnog seruma s funkcijom antitijela (stvaraju specifičan imunitet).

gamara *v.* kamara (Josip Kozarac).

gamaskop *grč.* (*isp.* gama-zrake + skopeō — gledam) u obliku naočala konstruirana naprava za vizuelno mjerenje rendgenskih zraka i gama-zraka; upotrebljava se u rendgenskoj tehnici i u zračnoj zaštiti.

gamaša, *2. mn.* gamašā *franc.* (gamache); 1. dokoljenica od kože ili tkanine; 2. nazuvak od pusta koji pokriva ili štiti gornji dio obuće; *isp.* tozluci.

gamba[1] *tal.* (gamba) 1. noga; *u izrazu:* **viola da gamba** — vrsta gudačkog glazbala (držalo se među nogama) sa 5 do 6 žica, glasom nalik na violončelo; 2. okomit potporanj u rudarskom oknu.

gamba[2] — vrsta gumigut-smole *(v.).*

gambati, -ām *tal.* (gambagiere) gegati se (u hodu).

gambīt, -íta *tal.* (gambetto) u šahu — žrtvovanje pješaka ili figure u početku igre da bi se kasnije moglo prijeći na napad (*tal.* dare il gambetto — podmetnuti nogu).

Gambija — republika u zapadnoj Africi (uz donji tok rijeke Gambije); glavni grad Bathurst.

Gambrinus — legendarni flandrijski kralj koji je navodno izumio pivo; **gambrinìzam,** -zma — prekomjerno uživanje piva i posljedice toga.

gambusino *španj.* (*čit.* gambuzīno) meksički naziv za pustolove koji su tražili zlato.

gambuzija *lat.* (gambusia) mala ribica američkog podrijetla koja koti žive mlade; korisna za uništavanje malaričnih ličinki.

game *v.* gem.

gamejit *tur.* (*isp.* mejit) mrtvac, leš, pokojnik, truplo.

gamela, *2. mn.* -ēlā *tal.* (gamella) vojnička zdjelica za primanje hrane, »porcija«; *isp.* ešala.

gamelan, -ana *malaj.* javanski kazališni i plesni orkestar, obično sa 18 do 40 instrumenata.

gamēn, -ēna *franc.* (gamin) deran, uličnojak, mangupče, obješenjak, besprizorni *(v.).*

gameta, *2. mn.* gamētā *grč.* (gameō — ženim se) *biol.* rasplodna stanica (muška ili ženska); **gametogeneza** (*isp.* geneza) — proces razvoja muških i ženskih rasplodnih stanica; **gametofīt,** -íta — *bot.* spolna generacija biljaka kod kojih postoji izmjena generacija.

gamila *v.* kamila, deva.

gamilica *v.* kamilica.

gamler *franc.* (gammelle — vojnička zdjelica za jelo; *isp.* gamela) jedna od najnovijih pojava među njemačkom omladinom (Zap. Njemačka); ime uzeto prema sprijeda navedenoj francuskoj riječi, jer »se vojnička zdjelica redovno upotrebljava a nikad se ne pere, pa je prema tome pljesniva«; karakteristika tih »pljesnivaca«, kako su nazvani u našoj štampi, jest krajnja zapuštenost u osobnoj higijeni i odijevanju, nerad i skitnja, ali inače mirnoća i neagresivnost (suprotno od npr. huligana i sličnih negativnih tipova); jednom riječju: protest protiv malograđanštine tako karakteristične za prosječnog Nijemca.

gamografija *grč.* (*isp.* gama 2 + grafō — pišem) umjetnost crtanja notnih linija.

gamoni *(mn. m. r.) grč.* (gameō — ženim se) složene bjelančevine što ih u malim količinama izlučuju spolne stanice (muške — *androgamoni,* ženske — *ginogamoni).*

gamonomanija *grč.* (gameō — ženim se + *isp.* manija) *med.* bolesna čežnja za sklapanjem braka.

gamonomija *grč.* (gameō — ženim se + nomos — zakon, običaj) nauka o ženidbenim i svadbenim običajima.

gampsodaktilija *grč.* (gampsos — svinut + daktylos — prst) *med.* nemogućnost da se ispruži mali prst na ruci; svinutost malog prsta.

gamura *tal.* (gammura) vjenčana haljina, vjenčanica.

Gana — republika u zapadnoj Africi (na sjevernoj obali Gvinejskog zaljeva); glavni grad Akra (Accra); **Ganac,** -nca, *5.* Gānče, *2. mn.* Gānācā; *žen.* **Gankinja;** *prid.* **ganskī.**

ganač, gānča *2. mn.* gānāčā *tal.* (gancio) pandža, kuka, čengel, čaklja.

ganak, ganka, *njem.* (Gang) hodnik.

ganaša *franc.* (ganache) donja čeljust.

ganav *v.* ganef.

ganc *njem.* (ganz) posve, sasvim, potpuno (Dončević); **ganc vuršt** (*isp.* vuršt) — sasvim svejedno.

gandaj, -àja *tal.* (cantal) udubina u kamenu u kojoj se taloži sol (morska).
gandìzam, -zma — naziv za filozofiju i politiku indijskog narodnog vođe Mahatme Gandija (1869—1948) koji je podigao indijske narodne mase i — uglavnom — propovijedao pasivan otpor, tj. neprimjenjivanje sile u borbi za ostvarenje slobode; njegov je pokret doveo do današnjeg stanja u Indiji, tj. do oslobođenja od engleske dominacije.
gandža *v.* kandža.
ganef *hebr.* lopov; bekrija, lola.
Ganeša — indijsko božanstvo sreće, uspjeha i znanosti (sin Šivin).
gang[1] *engl.* (gang) 1. družina, odred, skup ljudi ili radnika koji rade zajedno; partija; 2. razbojnička družba, banda, četa (u Americi); *isp.* gangster.
gang[2] *njem.* (Gang — hod, hodanje) *u konobarskom jeziku* jedno serviranje nekog jela (npr. ručak od tri ganga, od pet gangova, tj. bila su tri jela, odn. pet jela).
ganga *v.* gang[1].
Gangar, -ara — jedan od naziva za Rome, Cigane (očito prema rijeci Gangesu odn. Gangu, jer ima Cigana koji potječu iz Indije).
Ganges — rijeka u Indiji; *prid.* **gangeskī**.
ganglije, gangliјā *(mn. ž. roda) grč.* (gangamon — mrežica; ganglion — potkožna oteklina) 1. živčani čvorovi koji tvore središte živčanih niti, »stanice uzlenice«; 2. živčani sistem kod nižih životinja (npr. kod kukaca); *prid.* **ganglījskī**.
ganglion, -óna *v.* ganglije.
gangrena *grč.* (gangraina — čir nalik na rak-ranu) obamiranje dijelova tkiva, organa ili dijela tijela u živom organizmu; naš izraz: vučac; *isp.* bront; **gas-gangrena** (gasna, plinska flegmona) razvija se uslijed infekcije rane tzv. bacilom gasne flegmone; susreće se najčešće kod onečišćenja rane zemljom (obično u vrijeme rata); **gangrenozan**, -zna, -zno — 1. zaražen gangrenom; 2. koji ima karakter gangrene; **gangrenizirati se**, -ìzīrām se — zaraziti se gangrenom.
gangster, *2. mn.* gangsterā *engl.* (*isp.* gang) 1. član ganga[1]; 2. *pogrd.* razbojnik i ucjenjivač, bandit, provalnik, lopov, nitkov; *prid.* **gangsterskī; gangsteraj**, -aja (*njem.* Gangsterei) gangstersko djelo, lopovski postupak, lupeština, razbojstvo, huljarija, nitkovluk.
gang und gebe (gabe) *njem.* posve obično, kako obično biva, kako mora biti, kako je red (u govoru starijih Zagrepčana).
gani *prid. indekl. tur.* (gani) bogat; pun, obilan; **ganija**, *2. mn.* ganījā — bogataš; **ganìluk** — 1. bogatstvo, obilje; 2. jeftinoća.
Ganimed, -éda, 5. Ganimede — 1. u grčkoj mitologiji lijep dječak koji bogovima na Olimpu, osobito Zeusu, toči piće; 2. najveći satelit planeta Jupitra.
gank *v.* ganak.
ganoidi *grč.* (ganos — sjaj + eīdos — lik, izgled) vrsta ribe; *prid.* **ganoīdnī; ganoīn**, -ína — tvar od koje se krljušti ganoida sjaju poput sedefa (npr. kod jesetre).
gant (*franc.* encan, *tal.* incanto, navodno od lat. quanti? — koliko?) javna dražba, licitacija.
ganterija *franc.* (ganterie) trgovina rukavicama, rukavičarstvo.
ganj, ganja *mađ.* (ganaj) gnoj, dubre, balega (osobito goveđa, pomiješana sa slamom i sasječena u kvadrate te služi kao gorivo).
ganja *ind.* jedno od imena za hašiš *(v.)*.
ganjak *v.* ganak (Nar.).
gaoljan, -ána *kin.* jednoljetna, protiv suše otporna žitarica s plodovima poput prosa; naraste 3—4 metra u visinu.
garabīlj, -ílja *v.* karabinka.
garabīn, -ína *v.* karabinka (Nar.).
garage *v.* garaža.
garambika *v.* karabinka.
garamet *tur.* (garamet) tjeskoba, briga, nevolja, glavobolja; dug, dugovanje, zaduženost.
garancija *franc.* (garantie) 1. jamstvo, jamčenje; obveza treće osobe da će namiriti vjerovnika ako to dužnik ne učini; 2. jamčevina; 3. obveza prodavača da će u određenom (garantnom) roku popraviti kvar na prodanom predmetu (ako ga nije izazvao sam kupac).
garančīn, -ína *franc.* (garance) biljka broć i crvenilo od nje; *isp.* alizarin.
garanfīlje *v.* karanfil.
garant, *2. mn.* garanata — jamac, poruk; **garantirati**, -rantīrām — jamčiti; *isto i* **garantovati**, -ujēm (*kod Ive Vojnovića i* **garantiškati**, -ām *i* **garantiškavati**, -tiškāvām); **garantnō pismo** — pismena izjava o preuzimanju jamstva za neku obvezu; izdaju ga najčešće banke.
garantol, -ola (*isp.* garancija + oleum — ulje) preparat od gašenog vapna za konzerviranje jaja.
garavilje *v.* karanfil.

garaz, *2. mn.* garāzā *tur.* (garaz, garez) 1. svada, prepirka, smutnja, mržnja, pizma, zlopamćenje, pakost; 2. namjera, cilj, želja; **garaziti se,** -īm se — svađati se, mrziti se.
garáža *franc.* (garage) spremište za smještaj ili popravak automobila, bicikla i dr.; kolnica; *prid.* **garāžnī; garažírati,** -ražīrām — spremiti auto u garažu; *isto i* **garažovati,** -ujem.
garbīn, -ína *tal.* (garbino) vjetar jugozapadnjak, lebić; *isto i* **garbìnāta** (kod D. Ivaniševića: **garbìnada** — »vjetrina s jugozapada«).
garbìnal, -āla *v.* garbin.
garbìt, -íta *v.* karbid; **garbitūša** — karbidna svjetiljka.
garbūn, -úna *v.* karbon; **garbunāš,** -āša, 5. garbunāšu — rudar koji radi u ugljenokopu, kopač ugljena.
gārca *tal.* (garza) vrsta tankog platna.
garcìnija — biljka iz porodice pljuskavica (plodovi služe za jelo, od sjemenki se dobiva ulje, a gaji se i zbog smole gumigut).
garçon *v.* garson.
gārd *franc.* (garde) obrambeni stav kod boksa, mačevanja, rvanja i sl.
gārda *franc.* (garde) 1. prvotno — osobna tjelesna straža vladara države ili komandanta vojske; kasnije — izabrani dijelovi vojske; 2. naraštaj, pokoljenje (*mlada garda*); **Crvenā gārda** — revolucionarna vojska u Oktobarskoj revoluciji; **Željeznā gārda** — nacionalistička (fašistička) organizacija u Rumunjskoj pred drugi svjetski rat (vođe Codreanu, Antonescu); *prid.* **gardījskī.**
gardedàma *franc.* (garder — čuvati, paziti + *isp.* dama) pratilica mlade djevojke na plesu i u sličnim prilikama, pratilja, družbenica.
gardelīn, -ína *tal.* (cardellino) ptica češljugar.
gardènija (po amer. liječniku Aleksu Gardenu) zimzelena, vrlo mirisna biljka iz porodice broćeva; dolazi većinom u tropima (*v.* tropi), a kod nas se gaji umjetno u staklenicima.
garden party *v.* gardn parti.
garderoba *franc.* (garderobe *od* garder — čuvati + robe — haljina) 1. ormar za odijela; 2. mjesto za odlaganje ogrtača, kišobrana, kaljača, šešira i sl. u kazalištima, javnim dvoranama itd.; 3. prostorija u kazalištima i sličnim ustanovama za presvlačenje i dotjerivanje glumaca; 4. prtljažnica, ostava; odlagalište za putničku prtljagu na kolodvorima; 5. zaliha odijela koju netko posjeduje; **garderobìjer,** -era, 5. garderobijeru (*akc. i* **garderòbijer,** -robijera) *pored* **garderòbār,** -ára, 5. garderobāru i -āre — čovjek zaposlen u garderobi koji prima, pohranjuje i izdaje odložene predmete; *žen.* **garderobìjerka** (*akc. i* **garderòbijerka**) *pored* **garderòbārka.**
gardija *v.* gargija.
gardíjac, -ijca, *2. mn.* gardījācā *v.* gardist.
gardījskī *prid. prema* garda (*v.*).
gardína *tal.* (cortina) zastor na prozorima i posteljama.
gardírati, gardīrām *franc.* (garder — čuvati, paziti) vršiti dužnost gardedame, tj. pratiti djevojku na ples.
gardist(a), *2. mn.* gardīstā *franc.* vojnik iz garde; tjelesni stražar.
gārdn pārty *engl.* (garden party) vrtna svečanost; zabava, primanje u vrtu.
gardūn, -úna *tal.* (cardone) artičok (*v.*).
garēl, -éla *v.* galir.
gāret *tur.* (garet) pljačkanje, robljenje, nanošenje štete, pustošenje, nasilje.
gārez *v.* garaz.
gargača, *2. mn.* gārgāčā *tal.* (cardo) greben (za češljanje vune); *isto i* **gargaša;** *glag.* **gargati,** -ām — grebenati, češljati vunu; *isto i* **gargašati,** -ām.
gargalìzam, -zma *grč.* (gargalismos — škakljanje) ženska onanija.
Gargantua — div iz romana francuskog pisca Françoisa Rabelaisa (*čit.* Fransoa Rable, 1494—1553); sinonim za gorostasnog i nezajažljivog proždrljivca; otac Pantagruelov (*v.*).
gargija, *2. mn.* gargījā *tur.* (kargy) koplje.
garīb, -íba, 5. gārībe *tur.* (garib) 1. sirotan bez igdje ičega i ikoga; 2. čudan, kuriozan čovjek; 3. tjelesno slab, nerazvijen čovjek, neugledna, ružna osoba; rugoba; 4. stranac, tuđinac.
garibàldi, -ija (*v.* garibaldinci) 1. šešir sa širokim mekanim obodom; 2. vrsta kiselog vina.
garibaldínci, garibaldīnācā (*mn. m. roda*) — dobrovoljni članovi zemaljske obrane koji su se u 40—60. godinama 19. st. pod vodstvom revolucionara-demokrata Giuseppea Garibaldija borili za oslobođenje Italije od austrijskog jarma i za njezino nacionalno ujedinjenje; *prid.* **garibaldīnskī.**
garifūl, -úla *v.* karanfil.
garīg, -íga *franc.* (garigue) rijetko, sitno i nisko grmlje uz morsku obalu i po otocima; ledina, tratina, neplodni humci.
garīl, -íla *v.* galir.

garitola *tal.* (garitula) uskršnji kolač; *isto i* **garitula.**
garjet *v.* gajret.
garlanda *v.* girlanda.
garmond (*i* **garmon,** -ona) — vrsta štamparskih slova srednje veličine (ime po francuskom ljevaču i graveru Claudeu Garamondu iz 16. st.).
garmsīn, -ína *v.* hamsin.
garnela, *2. mn.* garnēlā *tal.* mali morski deseteronožni jestivi rak.
garneta, *2. mn.* garnetā (*tal.* cornetta?) klarineta (*v.*).
garnijerīt, -íta (*po franc.* geologu Garnieru) ruda; magnezijev nikalni silikat; služi kao ukrasni kamen.
garnījskī — *prid. prema franc.* **garni** — namještena soba, podstanarska soba, soba s pokućstvom (Matoš); *isp.* hotel garni.
garnīr[1], -íra *v.* garnirung.
garnīr[2], -íra *v.* karner.
garnírati, garnīrām *franc.* (garnir) 1. obložiti (npr. meso u zdjeli prilozima); 2. ukrasiti; okititi; opšiti; 3. začiniti.
garnirung *njem.* (Garnierung) prilog (npr. povrće uz meso).
garnitura *franc.* (garniture) 1. niz predmeta; namještaj, oprema (npr. garnitura za čaj, za brijanje); 2. skup željezničkih vagona, spreman za polazak, i uopće skup strojeva koji spadaju zajedno (npr. *vršaća garnitura*); 3. potpun broj odjevnih predmeta; 4. *prenes.* skup ljudi (npr. *nastupa druga garnitura*).
garnizōn, -ōna *franc.* (garnison) 1. vojske stalno razmještene u gradu, tvrđavi, velikom utvrđenju ili u utvrđenom rajonu; 2. posada koja se nalazi na obrambenom mjestu; garnizon fora, tvrđave, stalnog vatrenog uporišta itd.; 3. *šatr.* gimnazija; *isto i* **garnizona** (Krleža); *prid.* **garnizōnskī; garnizonār,** -ára, 5. garnizonāru *i* -āre — komandant garnizona; **garnizonírati,** -onīrām — boraviti u garnizonu, držati vojsku u garnizonu; *isto i* **garnizonovati,** -ujēm.
garofāl, -ála, **garofan,** -ána *tal.* (garofano) karanfil, klinčac; *isto i* **garofīlje** *i* **garōful.**
garota, *2. mn.* -otā *španj.* (garrotta) željezna naprava kojom su nekad u Španiji izvršavali smrtne osude (gušenjem); **garotírati,** -rotīrām (*franc.* garrotter) stezati, daviti, gušiti (Matoš).
garovīlje *v.* karanfil.
garsija *v.* garsonijera.
garsōn, -ōna *franc.* (garçon) 1. momak, dječak, dečko, mladić, neoženjen čovjek; 2. konobar, hotelski momčić; pomoćnik, kalfa; *prid.* **garsōnskī; garsonijera** — momački stan; stan za samca, neženju; stan bez kuhinje; **garsōn-frizura** — kratko šišana ženska kosa (na dječački način).
gartroza *v.* gartruža (F. K. Frankopan).
gartruža *njem.* (Garten — vrt) vrtna ruža, ruža što se uzgaja po cvjetnjacima.
garzūn, -úna *tal.* (garzone) *v.* garson.
gas, gāsa, *lok.* gāsu, *mn.* gāsovi (riječ stvorio belgijski liječnik Van Helmont u 17. stoljeću) 1. plin; plinovita tvar (**dati gās** — potjerati motor, automobil; *prenes.* dati se u bijeg, pa odatle i: tjeraj, vozi, brzo naprijed, bježi! trk! »noga«! i sl.); 2. u nekim govorima — petrolej; 3. podnapitost, pripitost, supijanost (biti pod gasom — »imati ga malo u glavi«); *prid.* **gāsnī** — plinski; **gasovit** — plinovit; **gasovōd,** -voda — plinovod; **gāsmaska,** *2. mn.* gāsmaskī — plinska maska; **gās-gangrena** *v.* gangrena.
gasāl, -ála, 5. gasāle *tur.* (gassal) čovjek koji kupa mrtvaca po muslimanskim vjerskim propisima.
gasara (*isp.* gas) plinara, postrojenje za proizvodnju plina.
gasarica (*isp.* gas 2) petrolejska svjetiljka, petrolejka; *isto i* **gāsnjača.**
gaser — vrsta revolvera (*isp.* »sasuo čitav bubanj gasera u rulju«; Dončević).
gas-generator *v.* gazogenerator.
gasirati *v.* gazirati.
gaskonjada *franc.* (po karakteristikama stanovnika francuske pokrajine Gascogne) hvalisavost, hvastavost, pretjerivanje, razmetljivost.
gasluk *njem.* (Halstuch, *preko rus.* galstuk) ovratnik, kravata.
gasmaska *v.* gas.
gāsnī, -ā, -ō (*isp.* gas) 1. plinski; 2. petrolejski.
gāsnjača *v.* gasarica.
gasogen (-gen) (*isp.* gas + genos — postanak) 1. koji stvara plin; 2. plinski generator (*isp.* gazogenerator).
gasometar *v.* gazometar.
gasovit *v.* gas.
gasovōd *v.* gas.
gasproof (*čit.* gāsprūf) *engl.* (*isp.* gas + proof — čvrst) koji ne propušta plin, nepropustljiv, neprodušan.
gasta *tal.* sitan metalni novčić; *zapravo tal.-venet.* **gazzetta** koja riječ danas znači *novine*, a nekad je značila novčić što se u Veneciji

ubirao od onih koji su prisustvovali javnom čitanju (onda rijetkih primjeraka) novina.

gastald *v.* kastald.

gastarbajter *njem.* (Gast — gost, Arbeiter — radnik) u novije vrijeme općenito proširen naziv za naše radnike koji kao ekonomski emigranti rade u inozemstvu; *isp.* pečalbar.

gaster *grč.* (gastēr) želudac, trbuh, utroba.

gasteralgija *v.* gastralgija.

gasterhisterotomija *grč.* (gastēr — trbuh + hystera — maternica + tomē — rezanje) *v.* sectio caesarea.

gasteropodi *(mn. m. r.) grč.* (gastēr — trbuh + pūs, 2. podós — noga) »koji hodaju trbuhom«, *u zoologiji* naziv za razred puževa; *isto i* **gastropodi.**

gastirati, gastīrām *njem.* (gastieren) gostovati.

Gaston, -ona, 5. Gastone *germ.* »gost«, »stranac«.

gastralgija *grč.* (gastēr — trbuh, želudac + álgos — bol) bol u želucu, grč u trbuhu; *isto i* **gasteralgija.**

gastricizam, -zma *grč.* (gastēr — trbuh, želudac) pokvarenost želuca, želučana bolest, poremećaj u želucu.

gastričan, -čna, -čno *grč.* (gastēr — trbuh, želudac) želučan; trbušni.

gastrīn, -ína *grč.* (gastēr — trbuh, želudac) hormon sluznice pilorusa *(v.)*; potiče probavu.

gastritis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* upala želučane sluznice.

gastroenteritis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* upala sluznica želuca i crijeva, posljedica infekcije ili otrovanja hranom.

gastrolatrija *grč.* (gastēr — trbuh, želudac + latreía — služba, obožavanje) služenje želucu, proždrljivost, sladokustvo, lakomstvo.

gastronomija *grč.* (gastēr — trbuh, želudac + nómos — pravilo, red) kuharska vještina; vještina priređivanja dobrih jela; kult birane hrane i kuharske umješnosti; **gastronom** — 1. čovjek koji se razumije u dobro kuhanje; 2. sladokusac, gurman, izbirač u jelu.

gastropodi *v.* gasteropodi.

gastroskopija *grč.* (gastēr — trbuh, želudac + skopeō — gledam) pregled želuca s pomoću posebne sprave **gastroskopa** koja se kroz jednjak uvodi u želudac.

gastrula *lat.* (gastrula) jedan (treći) od stadija u razvitku embrija *(v.)*; *isp.* blastula.

gasul *tur.* (gasyl) kupanje mrtvaca pred ukop; **gasulhana** — posebna prostorija ili zgrada gdje se kupaju mrtvaci; **gasuliti,** -īm — kupati mrtvaca; *isp.* gasal.

gaša, *2. mn.* gāšā *tal.* (gascia) zamka, čvor, petlja, uzao.

gašnjača *v.* gasarica.

Gašpar *perz.* (Kaspar) »čuvar blaga«, »rizničar« *ili sanskr.* (gataspa) »nadzornik«.

Gašpar, Melkior, Baltazar — prema biblijskoj priči »tri mudraca od Istoka«,»tri kralja«, koji su, idući za »nebeskom zvijezdom« došli u Betlehem da se poklone novorođenom Kristu; početna slova njihovih imena spojena križićima i označena sprijeda sa prve dvije a straga sa druge dvije brojke tekuće godine (19 + G + M + B + 78) upisuje svećenik ili njegov pratilac na dovratak kuće koju posvećuje uoči blagdana »Sveta tri kralja« (6. siječnja); *isp.* Epifanija.

gater *njem.* (Gatter) 1. rešetka; 2. višestruka strojna pila, jarmača; **gaterist(a)** — radnik drvoprerađivačke struke koji rukuje gaterom; **gatre,** gātrī *(mn. ž. r.)* — rešetkasta ograda, plot od željeznih šipki; *isp.* giter.

gatirati, gatīrām *franc.* (gâter) dodavati primjese rudama kod taljenja.

gatofobija *lat.-grč.* (catus — mačka + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od mačaka.

gatomahija *v.* galeomahija.

gatre *v.* gater.

GATT — skrać. za *engl.* General Agreement on Tarifs and Trade (Opći sporazum o carinama i trgovini).

Gattamelata (Erazmo; 1370—1443) venecijanski vojskovođa; poznat je njegov vrlo lijep spomenik od tal. umjetnika Donatella (Krleža).

Gaucherova bolest (*čit.* Gošeova) neizlječiva nasljedna bolest uzrokovana poremećajem metabolizma lipoida, bjelančevina i željeza, praćena povećanjem slezene i jetre, tamnožutom bojom kože, nestankom vapna u kostima (po francuskom liječniku P. C. Gaucheru, 1854—1918).

gauchiste *v.* gošizam.

gaučo, gauča, *mn.* gauči, 2. gaučā *španj.* (gaucho) čuvar velikih stada konja i goveda na pampasima u Južnoj Americi (u Sjevernoj Americi — kauboj); inače i naziv za mješance između doseljenih Španjolaca i starosjedilačkih indijanskih plemena u Južnoj Americi.

gauda (sir) *v.* gouda.

gaudeamus *lat.* (gaudere — radovati se, biti veseo) 1. »radujmo se«, »veselimo se«; 2. veselo raspoloženje, veselje, slavlje; **Gaudeamus ìgitur** — početak starinske studentske pjesme za koju se smatra da ju je spjevao

D. Strada god. 1267, a današnji joj oblik objavio V. Kindleben god. 1781; melodija joj je prvi put objavljena 1797; iako je pjesma podugačka, obično se pjevaju samo tri kitice, i to:

Gaudeamus igitur
Iuvenes dum sumus.
Post iucundam iuventutem,
Post molestam senectutem
Nos habebit humus.

Vita nostra brevis est,
Brevi finietur.
Venit mors velociter,
Rapit nos atrociter,
Nemini parcetur.

Vivat Academia,
Vivant professores!
Vivat membrum quodlibet,
Vivant membra quaelibet,
Semper sint in flore!

Prijevod: Radujmo se dakle, dok smo mladi. Poslije ugodne mladosti, poslije dosadne starosti, imat će nas zemlja, tj. dolazi smrt. — Život naš je kratak, zakratko će završiti. Brzo dolazi smrt, hvata nas surovo, nikome neće biti oprošteno! — Živjela akademija, tj. škola, živjeli profesori! Živio svaki član, živjeli svi članovi, neka uvijek budu u cvatu! (Valja dodati da zbog rime sa *professores* često u pjevanju čujemo posljednju riječ *flores*, što nije ispravno; treba da bude *flore!*

Gaudencije *lat.* (*isp.* gaudeamus) »radosni«, »veseli«.

Gaugamela — mjesto u Asiriji, poznato po pobjedi Aleksandra Makedonskog nad perzijskim kraljem Darijem III. god. 331. pr. n. e. (Krleža).

gaulajter *njem.* (Gau — župa, kotar, pokrajina + leiten — voditi) »pokrajinski vođa«; naziv visokih nacističkih rukovodilaca koji su stajali na čelu pojedinih pokrajina.

gaūn, -ūna *v.* gavun.

gauner *njem. (iz hebr.)* bećar, lupež, lopov, varalica, ugursuz.

gaur — indijsko gorsko govedo; živi u velikim šumama Indije, a vrlo je snažno i veliko, gotovo 2 m; još je snažniji **gajal** (»širokočelo gorsko govedo«), koje živi u planinama istočno od Brahmaputre sve do Burme i napola je pripitomljeno.

Gaurisankar — jedan od vrhunaca Himalaje, u sjevernom Nepalu (7145 m).

gaus — jedinica jakosti magnetskog polja (po njemačkom fizičaru K. F. Gaussu, 1777—1855).

Gautama *v.* Gotama.

gaval *v.* kaval[1].

gavaler, gavalīr, gavaljer *v.* kavalir.

gavan[1] *(po vlastitom imenu)* bogataš i škrtac; *prid.* **gavānov; gavānskī;** *žen.* **gavānka; gavānstvo** — svojstvo gavana, bogatstvo i škrtost.

gavan[2] (metatezom od *vagan*) velika zdjela.

gavaz, -āza *v.* kavaz.

gavijal, -āla — vrsta krokodila (živi u Indiji).

gavon, -ona *v.* gavun.

gavota, *2. mn.* gavotā *franc.* (gavotte) 1. francuski starinski ples u 4/4 taktu; plesao se obično poslije menueta, živahno u krugu, iz kojega se povremeno izdvajao par plesača da otpleše solo-varijaciju pa da se opet vrati u krug; 2. *muz.* jedan od stavaka svite (*dubr. akc.* gavota, *2. mn.* gavotā; Vojnović).

gavroš *franc.* (po Gavrocheu, jednoj od ličnosti u romanu »Jadnici« Victora Hugoa) fakinčić, pariški gamen *(v.)*, simpatičan, oštrouman, duhovit, dovitljiv, dosjetljiv, srčan, neustrašiv, velikodušan i plemenit.

gavun, -ūna *tal.* (gavone) vrsta morske ribe koštunjače; **gavunara** — mreža za lovljenje gavunā.

gaya-scienza (*čit.* gāja šjenca) *tal.* (*zapravo franc.* [*provansalski*] gaya sciencia) »radosna znanost«, pjesništvo francuskih (provansalskih) majstora pjevača (*isp.* majsterzingeri) iz 14. st. posvećeno većinom Bogorodici.

gaz[1] *v.* gas.

gaz[2] *v.* gaza.

gaz[3] — automobil sovjetske produkcije proizveden u tvornici automobila u Gorkom (Gorkovskij avtomobiljnyj zavod).

gaza *franc.* (gaze) laka i prozirna tkanina od svile ili lana; prozirno tkivo za povijanje rana.

gazap, *2. mn.* gazāpā *tur.* (gazap, gazab) 1. srdžba, ljutina, bijes; gnjev; 2. nesreća, nevolja, prokletstvo; 3. nesretnik, prokletnik; 4. nevrijeme, mećava, nepogoda; **gazapluk** — nesreća.

gazavat *tur.* (gaza, gazve) »sveti rat protiv nevjernika« (kod muslimana), pobjeda nad »nevjernicima«; *isp.* džihad.

gazda, *2. mn.* gazdā *mad.* (gazda) 1. gospodar; 2. bogataš; 3. poslodavac, starješina, šef, bos *(v.)*; 4. domaćin, glava obitelji; *prid.* **gazdin** — koji pripada gazdi; **gazdinskī** — koji pripada gazdama, bogataški; *žen.* **gazdarica** — a) domaćica, kućanica (osobito dobra, koja zna razumno i štedljivo raspo-

ređivati troškove); b) stanodavka; 3. šefica, poslodavka, poglavarica; *prid.* **gazdaričin; gazdīnstvo,** *2. mn.* gazdīnstāvā — gospodarstvo, upravljanje imovinom; domaćinstvo, kućanstvo, imetak; *isto i* **gazdaluk,** *mn.* -ci (kod S. Sremca i prema mađ. **gazdašag,** -āga — bogatstvo, gazdinstvo, imanje); **gazdovati,** -ujēm — gospodariti, upravljati, uopće vladati se kao gazda.

gazel, *2. mn.* gazelā, *tur.* (gazel) lirska pjesma od 8 do 13 stihova; ljubavna, lirska poezija uopće; *isto i* **gazela,** *2. mn.* gazelā.

gazela, *2. mn.* gazelā, *ar.-tur.* (gazal, gazel) 1. vrsta antilope, afričke srne; 2. *v.* gazel.

gazep *v.* gazap.

gazeta, *2. mn.* gazetā, *tal.* (gazzetta) 1. sitan bakreni novac, novčić, para, krajcara (*isp.* gasta); 2. novine; **gazetadžija** — 1. novinar; 2. prodavač novina, kolporter.

gazi *tur.* (gazi) heroj, junak, ratnik, pobjednik (u ratu); počasni naslov islamskih pobjedničkih vojskovođa; npr. *Gazi Mustafa Kemal.*

gazifikacija (*isp.* gas + ...fikacija, *v.*) 1. pretvaranje tvrdoga goriva (kamenog ugljena treseta, drva i sl.) u gorivi plin; 2. uvođenje plinskih uređaja (za kuhanje, grijanje itd.); **gazificirati,** -ficīrām — provoditi gazifikaciju, opskrbljivati plinom.

gazija[1] 1. *v.* gazi; 2. razmetljivac, hvališa, hvalisavac, »junak na jeziku«.

gazija[2], *2. mn.* gazījā *tal.* (gaggia) *bot.* vrsta cvijeta (Acacia farnesiana).

gaziluk, *mn.* -ci (*isp.* gazi) 1. junaštvo, herojstvo (u ratu); 2. *prenes.* obijest, preuzetnost, hvalisavost, »junaštvo na jeziku«.

gazimir *franc.* (casimir) *v.* kašmir.

gazīr, -īra *v.* gaza.

gazirati, gazīrām (*isp.* gas) 1. zasititi plinom, osobito ugljičnom kiselinom (npr. bezalkoholne napitke, soda-vodu i sl.); 2. ispuštati plin (o bušotinama i dr.); 3. ubiti, usmrtiti plinom (u plinskoj komori).

gaznī[1], -ā, -ō (*isp.* gas, gaz[1]) 1. plinski; 2. petrolejski.

gaznī[2], -ā, -ō (*isp.* gaza *odn.* gaz[2]) koji je od gaze (ovoj, povoj na rani).

gazofilacijum *grč.* (gaza — blago + fylatto — čuvam) riznica, spremište blaga; u srednjem vijeku naziv za svetohranište, tj. ormarić u kojem su se čuvale hostije za pričest, a kasnije isto što i rječnik, tj. leksičko blago.

gazogenerator (*isp.* generator) sprava u kojoj se tvrdo gorivo pretvara u plinovito putem nepotpunog izgaranja, tj. njegove gazifikacije; **gazolīn,** -īna — petrolejski eter (upotrebljava se za rasvjetu); *prid.* **gazolīnskī; gazometar,** -tra, *2. mn.* gazometārā — 1. plinomjer; 2. spremište za plin, uređaj za uskladištenje gorivog plina; »plinosprema«.

gazōn, -ōna *franc.* (gazon) mala površina u vrtu, parku, na bulvaru i sl. zasijana travom u dekorativne svrhe.

gazožen, -ena (*franc.*) *v.* gazogenerator.

gaža *franc.* (gage) 1. plaća; 2. namještenje, angažman; **gažist(a),** *2. mn.* gažīstā — čovjek koji prima stalnu mjesečnu plaću, »mjesečar«.

Gb oznaka za *gilbert (v.).*

GB — automobilska oznaka za *Veliku Britaniju* (Great Britain).

GBA — automobilska oznaka za britanski otok *Aldernay* (u Kanalu La Manche).

GBG — automobilska oznaka za britanski otok *Guernsey* (u Kanalu La Manche).

GBJ — automobilska oznaka za britanski otok Jersey (u Kanalu La Manche).

GBM — automobilska oznaka za britanski otok *Man.*

GBY — automobilska oznaka za *Maltu.*

GBZ — automobilska oznaka za *Gibraltar.*

GCA — automobilska oznaka za *Gvatemalu.*

Gd — *znak za* gadolinij *(v.).*

GDR — krat. za engl. *German Democratic Republic,* kako se upotrebljava umjesto DDR (*Deutsche Demokratische Republik,* tj. Njemačka Demokratska Republika) u međunarodnom prometu.

Ge — *znak za* germanij *(v.).*

ge *grč.* zemlja (*isp.* geografija, geologija); **Gea** *v.* Geja.

ge — 1. peti ton glazbene ljestvice (u solmizaciji: sol); 2. naziv slova *g* u abecedi; 3. naziv četvrte žice na violini, a treće na violončelu (žica *ge*).

geak, 5. geače, *mn.* geaci *tur.* (kyjak) neotesan, neobrazovan čovjek; prostak, prostačina; glupan; *prid.* **geačkī;** *uveć.* **geačina;** *žen.* **geakuša; geačiti,** geačīm — 1. ponašati se prostački; 2. prostačiti, poprostačivati; zaglupljivati.

geberdus (*isp.* đeberdisati) umjetna jaka, »otrovna« rakija, špira, špiritulja.

gebira *njem.* (Gebühren) ono što nekome pripada, osobito vojničko sljedovanje (Ćopić); **gebirati,** gebīra *njem.* (gebühren) pripadati; dolikovati.

gebīs *njem.* (Gebiss) zubi, zubalo (osobito umjetno u zubarstvu).

gebra *v.* đebra.
Geceman *v.* Gethsemani.
Gedankengang *njem.* tok misli (Krleža).
Gedeon *hebr.* »obarač«.
gedizam, -zma (po francuskom političaru Julesu Guesdeu — *čit.* Žil Ged, 1845—1922) prvotno: revolucionarno krilo u francuskom radničkom pokretu, a kasnije: oportunistički orijentirano sektaštvo; *isp.* milerandizam, ministerijalizam; *v. i* žoresizam; **gedist(a),** *2. mn.* gedista — pristaša gedizma, oportunist.
gedža *v.* gedžo.
gedžet *v.* gadget.
gedžo, 5. gedžo *tur.* (gege — luđak, glupan) seljak, prostak (u pejorativnom i porugljivom smislu: seljačina, prostačina, često i vojničina); *isp.* geak, gegula.
gedžov, -ova, 5. gedžove, *2. mn.* gedžova *v.* gedžo.
gedžulan, -ana, 5. gedžulane *v.* gedžo.
geez — izumrli stari etiopski jezik semitsko-hamitske grupe (danas se upotrebljava samo u crkvenoj liturgiji).
gefirofobija *grč.* (gefyra — nasip; most + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od prelaska preko mosta ili preko neke vode bilo na koji način.
gefirt *njem.* (Geviert — četvorina) tzv. »slijepi materijal« u tipografskom poslu, koji služi za ispunjavanje (potrebnih ili nepotrebnih) praznina u slogu (najobičnije: olovne kockice u veličini tipa slova koja se slažu).
gefrajter *njem.* (Gefreiter) kaplar (*isp.* frajt).
gefrorenes *njem.* (gefroren — smrznut) sladoled (kod starijih pisaca, npr. kod Sterije).
geg *engl.* (gag) 1. *u kazališnom jeziku:* šaljiva improvizacija, šala; 2. neočekivan, efektan obrat u dramskoj radnji, osobito na filmu; *isp.* štos; *u šatrovačkom govoru:* prevara, laž, smicalica, podvala; **gegmen** — u filmskom jeziku izraz za specijalnog stručnjaka koji se bavi izmišljanjem i primjenom gegova.
Gega — pleme u sjev. Albaniji; *prid.* **gegijski.**
Gegen die Dummheit kämpfen selbst die Götter vergebens *njem.* (*čit.* Gegn di dumhajt kempfn selbst di geter fergebens) Protiv gluposti bore se i sami bogovi uzalud (Goethe; kod nas citira Blaž Lorković).
gegmen *v.* geg.
gegula *v.* gedžo, geak.
Geheimrat *njem.* (*čit.* gehajmrat) tajni savjetnik (nekada visok činovnički položaj, Krleža).
gehena *hebr.* (*isp. tur.* džehenem) pakao (S. Batušić).
Gehrock *njem. v.* gerok (Ogrizović u jednom pismu Matošu).
Geiger-Müllerov brojač *v.* Gajgerov brojač.
Geisslerove cijevi (*čit.* Gajslerove...) — žarulje za neonsku rasvjetu (ime po staklopuhaču i mehaničaru H. Geissleru).
geistika, 3. -ci *grč.* (ge — zemlja) nauka o Zemlji.
Geja (*isp.* ge) — u starogrčkoj mitologiji boginja zemlje.
gejak *v.* geak.
gejik, *mn.* -ci, 2. gejika *tur.* (gejik) jelen; **gejika,** 3. -ci *2. mn.* gejika — košuta.
gejson *grč.* (geison) streha, vijenac, vrh, krov (u antičkim hramovima kameni vijenac iznad friza).
gejša, *2. mn.* gejša *jap.* (gej — predstava, ša — osoba); profesionalna plesačica i pjevačica u čajanama (krčmama) u Japanu.
gejzir, -ira (*pored* **gejzer,** -era) *island.* (geyser — bjesnjeti, silovito izbijati). 1. vruće mineralno vrelo koje od vremena do vremena baca vodu uvis poput vodoskoka: »izvorskočac« (Cesarec); 2. *prenes.* obilje, mnoštvo, izvor bogatstva; *prid.* **gejzirski, gejzerski.**
gekon, -ona (*njem.* Gecko, *franc.* gecko) vrsta vrlo otrovnog guštera toplih zemalja (Arabija); *isp.* macaklin.
gel *franc.* (gel — mraz) želatinozna masa izlučena iz rastopine koloida.
gela, geldi, *v.* đela, đeldi.
gelajz *njem.* (Geleise) kolosijek, željeznička pruga, tračnice.
gelato *v.* đelat (Begović).
gelazam, -zma *grč.* (gelao — smijem se) *med.* grčevito neprirodno smijanje, često kod histerika i shizofrenika.
geldtaška *njem.* (Geld — novac + Tasche — džep, torba) novčarka, novčanik.
gelee *v.* žele.
gelender *njem.* (Geländer) ograda, parapet (*v.*), priručje, balustrada (*v.*); na sajmištima debele grede na metar visokim stupovima, za koje se veže stoka što je na prodaju (Kolar); *isp.* plutej.
gelenksibung *njem.* (Gelenk — zglob, zglavak, članak, Übung — vježba) vježbe razgibavanja (Krleža).
geler *njem.* (Geller) krhotina granate, metka i sl.; rbina, rbak, prskotina; »odbijeno tane, metak, koji se uslijed udarca deformirao i leti dalje dajući sasvim drugi zvuk,

oštar i zviždav« (Krleža); *isp.* špliter, šprengštik.

gelidan, -dna, -dno *lat.* (gelidus) hladan, leden, studen, mrazovit.

gelolepsija *grč.* (gelān — smijati se + lēpsis — uzimanje) nesvjestica od jakih afekata (npr. od smijeha, *isp.* lahkrampf); *isto i* **geloplegija** (*grč.* plēgē — udarac, kap).

geloza *lat.* (gelu — staračka ukočenost) bolni čvorić u mišiću kod mišićnog reumatizma ili nakon velikih napora; *isp.* musklfiber.

gelsemīn *v.* jasmin.

geltati *v.* giltati.

gem[1], gema *engl.* (game) određeni zbir poena u igri tenisa; jedno kolo igre; dobivena igra; stanje bodova.

gem[2], gema, *mn.* gemovi *mad.* (gem) 1. ptica nesit, pelikan; 2. đerma (na bunaru).

gema, *2. mn.* gemā *lat.* (gemma) ukrasni kamen u prstenu ili drugom nakitu s urezanim likom (za razliku od kameje na kojoj je lik ispupčen); upotrebljava se kao pečatnik; *isp.* intaljo.

gemacija *lat.* (gemmare — pupati, klijati) pupanje, pupljenje, klijanje.

gemajda *njem.* (Gemeinde — općina) *v.* gmajna.

gemajner *njem.* (gemein — običan) vojnik bez čina, »običan«, »prost« vojnik, redov, borac (u govoru starijih ljudi koji su služili austrougarsku vojsku).

Gemara *aram.* (»učenje«) drugi dio Talmuda.

gematrija *grč.-hebr.* objašnjavanje i tumačenje tajanstvenog značenja pojedinih riječi u vezi s nekim brojevima (osobito u kabali, *v.*).

gementes sicut serpentes *v.* estote sapientes...

gemiferan, -rna, -rno *lat.* (gemma — pupoljak + ferre — nositi) *bot.* koji nosi pupoljke.

gemija *v.* đemija.

geminacija *lat.* (geminare — podvostručivati) udvajanje, udvostručenje; reduplikacija; **geminata** — udvojeni suglasnik (*u gramatici*); **geminirati,** -minīrām — udvajati, udvostručiti.

Gemini *lat.* 1. Blizanci, zviježđe Zodijaka, najsjajniji Kastor i Poluks; 2. ime američkog plana za svemirske letove (*čitaju* ga Džeminaj) u kojima sudjeluju po dva kozmonauta u istom svemirskom brodu; *isp.* Agena.

geminide *(mn. ž. r.)* — roj krijesnica kojima je radijant u zviježđu Blizanci (*isp.* Gemini).

gemišt *njem.* (mischen — miješati) smjesa, mješavina svega i svačega; *u zagrebačkom govoru* naziv za napitak od pola vina i pola mineralne vode; *isp.* špricer (u Beogradu zabilježen oblik i akcent: **gemiš**).

gemitlih *njem.* (gemütlich) 1. ugodan, poćudan; 2. dobroćudan, prijazan, srdačan (npr. čovjek); 3. *pril.:* u ugodnom raspoloženju, slobodno, »po domaći« (Krleža).

Gemma — najsjajnija zvijezda u zviježđu Corona borealis *(v.).*

gemula *lat.* unutrašnji pupoljak nekih slatkovodnih spužava (iz njega se nakon raspada spužve razvijaju nove jedinke).

gemza, *2. mn.* gemzā i gemzī *njem.* (Gemse) divokoza.

gemzebart *njem.* (Gemse — divokoza + Bart — brada) šiljasta bradica, brada sječena u šilj (kao u koze).

gen *v.* geni.

gencijana *lat.* (gentiana) vrsta biljke sa zvonolikim cvjetovima; prostrel, gorčac, gorčica, žuta sirištara, srčanik, lincura, encijan; *isto i* **gencijan,** -āna.

gendar, -āra *v.* đerdan.

genealogija *grč.* (genea — rod, pleme, koljeno + logos — riječ, govor) rodoslovlje; nauka o postanku i odnosima pokoljenja ljudi (životinja, biljaka); rodovnik, pedigre; *prid.* **genealoški.**

generacija *lat.* (genus, 2. generis — rod, pleme, koljeno, porodica) 1. pokoljenje, naraštaj; 2. razmnožavanje, rasplođivanje, produživanje vrste, rađanje, reprodukcija živih organizama.

general, -āla, 5. generāle *lat.* (generalis — općenit, opći) 1. glavni, najviši vojnički čin komandnoga kadra vojnih kopnenih i zračnih snaga neke države; *kod nas:* general-major, general-potpukovnīk, general-pukovnīk, general armije, general; 2. poglavar crkvenog reda, npr. isusovačkog; 3. *šatr.* upravnik kaznionice ili zatvora; *prid.* **generalov; generalskī.**

generalan, -lna, -lno *lat.* (generalis) 1. općenit, opći, sveopći, sveobuhvatan, glavni, vrhovni; 2. običan, uobičajen, redovit; 3. približan, paušalan, općenito uzet, shvaćen u glavnim crtama; **generalna debata** — diskusija nadugačko i naširoko, u općim potezima, bez zalaženja u pojedinosti; **generalna linija partije** — rukovodeća linija koju ustanovljuju najviši partijski organi (CK partije) i koja određuje politiku partije; **generalnī štab** — glavni štab, generalštab; organ najvišeg vojnog vodstva koji razrađuje pitanja u vezi s obranom zemlje i koji pripravlja vojne operacije; **generalnī štrajk** — obustava rada (*v.* štrajk) u svim pogonima (obično u znak solidarnosti s radnicima

u jednom poduzeću koji su započeli štrajk); **generalnī troškovi** — »opći troškovi«, tj. onakvi koji se ne mogu izravno obračunati na pojedini proizvod, nego se u kalkulaciji obračunavaju s pomoću odgovarajućeg ključa i prebacuju na pojedini proizvod; **generalno osiguranje** — osiguranje bez detaljnog navođenja pojedinih objekata na koje se odnosi (npr. osiguranje skladišta sa svim što se u njemu nalazi); **generalna proba** — glavni, posljednji pokus (u kazalištima i sl. institucijama) pred premijeru.

generalat, -áta — 1. čast i dostojanstvo generala; 2. područje, okrug pod upravom generala, njegov ured; 3. nekada u Vojnoj krajini sijelo generala; 4. skup generalā, generalitet.

generalija *v.* generalat (osobito značenje pod brojem 3).

generalije *(mn. ž. roda) lat.* (*isp.* generalan) opći podaci (ime, gdje i kad se tko rodio i dr.); *isp.* personalije.

generalisimus *lat.* (generalissimus = najglavniji) najviše vojno zvanje.

generaliter *lat.* općenito.

generalitet, -eta *lat.* (*isp.* general) najviši komandni kadar oružanih snaga; osobe koje imaju generalske činove; *isp.* generalat 4.

generalizacija *lat.* (*isp.* generalan) uopćivanje, uopćenje, uopćenost; podčinjavanje nečega pojedinačnog općenitom; stvaranje preopćenitih zaključaka, neodgovorno primjenjivanje pojedinačnih slučajeva na sve slučajeve; **generalizirati,** -izīrām — poopćiti, uopćivati, praviti opći zaključak; govoriti neodređeno, svoditi sve pod jedan pojam; *isto i* **generalisati,** -šem; **generalizovati,** -ujem; **generalizator** — osoba koja uopćuje, generalizira.

generalka, 3. -ci, *2. mn.* -kī — 1. generalna proba, glavni pokus, posljednji pokus (za neku priredbu); 2. opća zemljopisna karta za razliku od *specijalke;* 3. generalni popravak (pregled) automobila i sl.

generalštab (*akc. i* **generalštab**) *v.* generalan; *prid.* **generalštabni (generalštabnī).**

generalštabac, -štapca *2. mn.* generalštabācā — oficir na službi u generalštabu; *isp.* generalštebler.

generalštabnī, -ā, -ō — *prid.* prema *generalštab;* **generalštabna karta** — vrlo detaljna geografska karta izrađena po malim teritorijskim jedinicama, najuža specijalka.

generalštapskī *v.* generalštabni.

generalštebler *njem.* (Generalstäbler) — oficir iz generalštaba (Krleža).

generatīvan, -vna, -vno *lat.* koji služi za rasplođivanje, razmnožan, rasplodan, proizvodni, tvorački, rodilački, koji se odnosi na seksualnu problematiku, na rađanje, na stvaranje novih generacija; **generativna gramatika** — smjer u lingvistici koji istražuje proces oblikovanja gramatičkih struktura prilikom govorne aktivnosti; **generativac** — pristaša generativne gramatike u lingvistici.

generator *lat.* (generator — roditelj, tvorac) 1. stroj koji proizvodi električnu energiju (dinamo-stroj, alternator); 2. kotao u parnom stroju; 3. stvaralac, tvorac (Krleža); 4. *v.* gazogenerator.

generatrisa (prema *franc.*) točka, linija ili ploha koja gibanjem tvori točku, liniju ili tijelo; naš izraz: izvodnica.

generičan, -čna, -čno *lat.* (genus, 2. generis — rod, pleme) koji se tiče roda, genusa *(v.),* rodni; *isto i* **generičkī.**

generirati, generīrām *lat.* (generare — stvarati) 1. proizvoditi elektromagnetske titraje; 2. *uopće:* roditi, rađati, uzrokovati.

generis masculini *lat.* (*čit.* maskulīni) *gram.* muškoga roda; **generis feminini** — ženskoga roda; **generis neutri** — srednjega (tj. nikakva) roda.

generozan *v.* ženerozan.

geneta, *2. mn.* genetā — biljka žukva, žukovina, žutilovka.

genetičkī, -ā, -ō — prid. prema *genetika* i *geneza.*

genetika, 3. -ci *grč.* (génesis — postanak, rođenje) dio biologije koji proučava pojave i zakone nasljednosti; **genetičar** — tko se bavi genetikom.

genetka, 3. genetki, *2. mn.* genetkī *franc.* (genette) mala životinja slična cibetki *(v.).*

genetrisa *v.* generatrisa.

geneza (*akc. i* **geneza**) *grč.* (genesis) postanak, postajanje, nastajanje, proces razvitka, podrijetlo, porijeklo; **Geneza** — Postanak, prva knjiga Mojsijeva Pentateuha *(v.); prid.* **genetskī; genetičan,** -čna, -čno *i* **genetičkī** — koji se odnosi na genezu, postanak; **genetička metoda** — filozofska metoda koja ide za tim da prouči i shvati jednu stvar u njenom postanku (za razliku od deskriptivne metode koja opisuje stvar kao gotov produkt, tj. onakvu kakva je sad).

Genezaretsko jezero — jezero u sjevernom di-

jelu Izraela, mnogo spominjano u *Bibliji* (Galilejsko jezero); leži 209 m ispod razine mora; protječe ga rijeka Jordan.

geng *v.* gang.

geni, genā *(mn. m. roda) grč.* (genos — rod, pleme, koljeno) hipotetske materijalne čestice koje, prema shvaćanjima genetičara, ulaze u sastav kromosoma i podržavaju nasljedne karaktere.

genij, -ija (*pored* **genije,** -ija) *lat.* (genius) 1. duh, duševna snaga; 2. čovjek neobične duhovne i umne sposobnosti; veliki um, stvaralac, veleum; 3. silna duševna sposobnost: nadarenost, velik talent; 4. duh-čuvar, duh-zaštitnik u starorimskoj mitologiji; **genijalan,** -lna, -lno — vrlo nadaren; silno talentiran; stvaralački; u koga su izvanredne duhovne sposobnosti; **genijalnost,** -osti — stvaralačka duhovna snaga; najviši stupanj umne nadarenosti; **genijalac,** -alca, 5. genijalče, *2. mn.* genijalācā — genijalan, veleuman čovjek (Josip Kozarac).

genikulacija *lat.* (genu — koljeno) pregibanje koljena, odavanje počasti poklecanjem; klanjanje.

geniografija *lat.-grč.* (*isp.* genij + grafō — pišem) opisivanje duhova; u katol. crkvi učenje o anđelima čuvarima.

genistra *lat.* biljka žutilica (Nazor).

genitalije *(mn. ž. roda) lat.* (genitalis — oplođujući, spolni) spolni organi, spolovila; **genitalan,** -lna, -lno — spolni, koji se odnosi na spolne organe.

genitīv *lat.* (genitivus — koji se tiče poroda) drugi padež koji stoji na pitanje koga ili čega; najčešće označuje dio neke cjeline *(partitīvnī genitīv,* npr. komad *kruha)* i pripadanje nečega nečemu (posvojni, posesivni, atributni genitiv, npr. sin *čestita oca*); *prid.* **genitīvnī, gènitīvskī.**

genius patriae *lat.* (dobri) duh domovine; **genius loci** — (dobri) duh nekoga mjesta, grada.

genocīd, -ída *grč.-lat.* (genos — rod, pleme + occidere — ubiti) zločin uperen protiv čitave nacije; istrebljenje naroda (riječ ušla u širu upotrebu god. 1946. na procesu protiv ratnih zločinaca u Nürnbergu); *prid.* **genocīdnī.**

genofobija *grč.* (genos — rod, spol + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od svega što je u vezi sa spolnim odnosom ili sa seksualnim osjećajem.

genotīp *grč.* u biologiji naziv za sveukupnost nasljednih svojstava nekog organizma; *isp.* fenotip.

Genovèva (po nekim autorima ime nepoznata postanja, a po drugima potječe iz keltskog jezika i sastoji se od *gen* — lice + *gwelf* — bijel, dakle »djevojče bijelih obraza«) — junakinja srednjovjekovne priče iz 5. ili 6. st. o kneginji koja za vrijeme odsutnosti muževe bude oklevetana za nevjeru; ona se povlači u planinu i tu mnogo godina živi sa sinom u šumi gdje ih hrani jedna košuta; na kraju dokaže svoju nevinost, izmiri se s mužem i sve sretno završava; simbol nevine patnice (kod Krleže: Genoveva Brabantska — *franc.* Geneviève de Brabant).

genre *v.* žanr.

gens, *2. mn.* gensā *lat.* (gens, 2. gentis) rod; gens je ujedinjavao ljude prvobitne zajednice koji su vodili zajedničko domaćinstvo i koji su među sobom bili povezani zajedničkim podrijetlom od jedne pramajke ili praoca.

Gens una simus *lat.* Budimo jedan rod, jedinstvena zajednica (geslo šahovske Olimpijade).

gentel *v.* gimpl.

gentili — pripadnici roda, gensa; **gentīlnī** — rodovski; **gentīlno uređenje** — rodovsko uređenje prvobitne zajednice koja nije znala za nejednakost i eksploataciju i osnivala se na zajednici sredstava za proizvodnju koja su bila krajnje nerazvijena; »Gentilno uređenje u svome cvatu... pretpostavljalo je krajnje nerazvijenu proizvodnju... dakle gotovo posvemašnju podložnost čovjeka nerazumljivoj okolnoj prirodi koja se isprriječila pred njim...« (Engels).

gentleman *v.* džentlmen.

gentlemanlike *engl.* (*čit.* džentlmenlajk) otmjen, gospodski, pristojan, uglađen, dobro odgojen (Matoš).

gentleman's agreement *v.* agreman.

gentry *v.* džentri.

genualan, -lna, -lno *lat.* (genu — koljeno) koji se tiče koljena, koljenski; **genukulacija** *v.* genikulacija; *isto i* **genufleksija** (flectere — pregibati, saviti).

genuīn, -a, -o *lat.* (genuinus — prirođen, naravan) 1. prav, čist, nepatvoren, prirodan, prirođen; samonikao; 2. koji se tiče obraza, obrazni, lični; **dens genuinus** — zub kutnjak.

genus *lat.* (genus, 2. generis) 1. rod, vrsta, porod, pleme, koljeno, podrijetlo, porodica; 2. *gram.* rod (muški, ženski, srednji).

genzemarš *njem.* (Gans — guska + *isp.* marš) guščji hod (hodanje jednoga za drugim, kolona po jedan); kod Dončevića »pačji po-

kret«, tj. gegav hod, odn. poredak kojim plivaju patke.

geo... *grč.* (*isp.* ge) u složenim riječima označuje odnos dotičnih riječi prema zemlji i zemljištu (npr. *geologija*).

geoantiklinala *grč.* ispupčeno (konveksno) područje nadsvođa Zemljine kore.

geobiologija *grč.* (geo... + *isp.* biologija) nauka o životu Zemlje.

geoblasti *(mn.) grč.* (geo... + blastē — klica) *bot.* biljke koje supke (*v.* kotiledon) ostavljaju pod zemljom.

geobotanika, 3. -ci *grč.* (geo... + *isp.* botanika) nauka o rasprostiranju bilja; biljna geografija; *prid.* **geobotanički.**

geocentrizam, -zma *grč.-lat.* (geo... + centar — središte) učenje starih Grka o Zemlji kao nepomičnom središtu svemira oko kojeg da se okreću nebeska tijela; ovo je učenje opovrgnuto kasnijim rezultatima nauke; *isp.* heliocentrizam; **geocentričan,** -čna, -čno — 1. koji se odnosi na središte (centar) Zemlje; 2. koji se odnosi na geocentrizam.

geode *(mn. ž. r.) grč.* šupljine u stijenama ispunjene rudama izlučenim iz vodenih otopina (najčešće su to kristali kuglastog ili jajolikog oblika).

geodezija *grč.* (geo... + daiomai — dijelim, razdjeljujem) nauka koja se bavi proučavanjem razmjera zemlje i oblika njezine površine u cjelini **(viša geodezija)** i pojedinih manjih dijelova zemlje **(niža geodezija); geodet,** -eta (*pored* **geodeta,** -ete) — mjernik; praktički geometar; *prid.* **geodetski; geodetske linije** — krivulje koje najkraćim putem spajaju dvije točke na površini Zemlje (pravci, kružnice i sl., sve prema obliku tla).

geodinamika, 3. -ci *grč.* (geo... + *isp.* dinamika) nauka o pojavama koje se u geološkom pogledu danas događaju na Zemlji; *prid.* **geodinamički.**

geofagija *grč.* (geo... + fageīn — jesti) jedenje zemlje (kod nekih plemena npr. na melanezijskim otocima, a katkada i bolesna sklonost kod djece); **geofag,** -aga, *mn.* -azi — zemljojedac, zemljožder.

geofit, -ita *grč.* (geo... + fyton — biljka) 1. *bot.* naziv za biljku kojoj se rasplodni organ (lukovica, gomolj) razvija na stanovitoj dubini (*npr.* krumpir), odn. koja nepovoljno doba života preživljuje kao podzemni izdanak; 2. općenito: biljka koja raste na zemlji (za razliku od vodenih biljaka).

geofizika, 3. -ci *grč.* (geo... + *isp.* fizika) nauka koja proučava fizičke pojave u atmosferi Zemlje, u vodama zemaljske kugle i u njezinu tvrdom plaštu; *prid.* **geofizički; geofizička godina** — dogovorno, u svjetskim razmjerima, određeno razdoblje od godine dana, kada se geofizičari čitavog svijeta osobitim nastojanjima posvete svojim proučavanjima, a njihove ih vlade najizdašnije pomažu; **geofizički (meteorološki) rat** — naziv za mogućnost ratovanja izazivanjem prirodnih nepogoda (prolomi oblaka, promjena temperature, stvaranje vatrenih oluja, divovskih požara, podizanja nivoa mora, izmjena klime i sl.).

geofon, -ona *grč.* (geo... + fonē — glas) vrlo osjetljivi mikrofon koji — u času eksplozije mine prigodom bušenja kod npr. traženja nafte — titrajima na specijalnoj filmskoj vrpci bilježi elastične valove što se reflektiraju od različitih slojeva u Zemljinoj unutrašnjosti; služi i za otkrivanje zatrpanih osoba u različitim nesrećama.

geogenija *grč.* nauka o postanku i prošlosti Zemlje.

geognozija *grč.* (geo... + gnōsis — znanje) zemljoznanstvo, tloznanstvo, poznavanje tla; skupni izraz za geologiju i nauku o kamenju.

geografija *grč.* (geo... + grafō — pišem) zemljopis; nauka o površini Zemlje i o njenoj razdiobi na zemlje, države, gradove itd.; pri tom **fizička geografija** proučava oblik tla, smještaj, gore, rijeke i sl.; **politička geografija** bavi se proučavanjem naselja i ljudi u njima, a **ekonomska geografija** izučava privredne mogućnosti pojedinih zemalja; *prid.* **geografijski; geograf** — zemljopisac, stručnjak u geografiji; *prid.* **geografski;** *žen.* **geografkinja.**

geohemija *i* **geokemija** *(v.).*

geohidrografija *grč.* (geo... + *isp.* hidrografija) nauka o Zemlji i o vodama na njoj.

geohronologija *i* **geokronologija** *(v.).*

geoid, -ida *grč.* (geo... + eīdos — lik, izgled) teoretski oblik Zemlje kakav bi dalo djelovanje sile teže; pretežno rotacioni elipsoid, spljošten na polovima.

geoizoterme *(mn. ž. r.) grč.* crte ili plohe koje spajaju mjesta jednake temperature tla ili unutrašnjosti Zemlje.

geokarpija *grč.* pojava da se plodovi nekih biljaka na početku sazrijevanja zariju u zemlju (npr. kikiriki).

geokemija (-hemija) *grč.* (geo... + *isp.* kemija) nauka koja proučava razmještaj kemijskih elemenata u zemaljskoj kori.

geokronologija (-hronologija) *grč.* (gē — zemlja + *isp.* kronologija) proučavanje starosti Zemlje.

geologija *grč.* (geo... + logos — riječ, govor) nauka o Zemlji koja proučava: a) sastav i građu Zemlje; b) prirodne procese i pojave koji se zbivaju kako na površini Zemlje, tako i u dubini zemaljske kore i koji mijenjaju oblik površine i građu kore; c) promjene fizičko-geografskih tvorevina i organskog svijeta u toku čitave historije Zemlje; geologija je praktički povezana s istraživanjem korisnih iskopina; **geolog,** *mn.* -zi — stručnjak u geologiji; *prid.* **geološkī.**

geomantija *grč.* (geo... + manteia — proricanje) gatanje iz pojava u pijesku ili u grudicama zemlje (uhvati se pregršt zemlje i baci, a onda se iz nastalih figura »proriče« budućnost).

geomagnetika *grč.* proučavanje magnetskih polja Zemlje.

geomehanika *grč.* proučavanje tla u svrhu vršenja zemljanih radova; *prid.* **geomehaničkī.**

geomedicina *grč.-lat.* (geo... + *isp.* medicina) grana medicine koja proučava utjecaj geografskih faktora na životne pojave kod ljudi.

geometar, -tra, 2. *mn.* geometārā *grč.* (geo... + metron — mjera) mjernik, geodet (*v.* geodezija); *prid.* **geometrov; geometarskī.**

geometrija *grč.* (geo... + metron — mjera) dio matematike koji proučava prostorne oblike — linije, površine, obujmove; »Rezultati geometrije prikazuju prirodna svojstva različitih linija, površina i tijela ili njihove kombinacije koje su najvećim dijelom već postojale u prirodi dugo prije pojave čovjeka« (Engels); *prid.* **geometrījskī; geometrījska progresija** *v.* progresija; **geometrizam,** -zma — usklađenost prema geometrijskim mjerilima, točno po strogim zakonima geometrije.

geomicīn, -ina *grč.* vrsta antibiotika.

geomontografija *grč.-lat.* (geo... + mons, 2. montis — brdo, gora + grafō — pišem) umjetnost prikazivanja (u bojama) Zemljine površine na reljefan način (izgradujući od papirne mase brda i doline).

geomorfologija *grč.* (geo... + *isp.* morfologija) nauka o oblicima zemljišta (uzvisine, nizine, gore, rijeke itd.); proučavanje »slike tla« u nekom predjelu; **geomorfan,** -fna, -fno — koji se tiče oblika Zemlje.

geonomija *grč.* (geo... + nomos — pravilo, zakon) nauka o fizionomiji zemlje, tj. o poznavanju tla i o njegovoj upotrebljivosti za poljoprivredu.

geoplastika, 3. -ci *grč.* (geo... + *isp.* plastika) prikazivanje Zemljine površine u reljefu; *prid.* **geoplastičan,** -čna, -čno; **geoplastičkī.**

geopolitika, 3. -ci *grč.* (geo... + *isp.* politika) pseudonaučna teorija koja tvrdi da socijalno-ekonomske odnose i razvoj države određuju isključivo geografski, fizički, rasni i sl. uvjeti; geopolitiku su usvojili njemački fašisti kao državnu teoriju kojom su opravdavali osvajačke interese hitlerovske Njemačke; *prid.* **geopolitičkī.**

geoponija *grč.* (geo... + ponos — teret) obrađivanje zemlje, poljoprivreda.

geopsihika *grč.* nauka o promjenama duševnog raspoloženja što ih izazivaju promjene meteoroloških prilika (razdraženost, potištenost, zbunjenost pred kišu, pred potres i sl.).

georama *grč.* (geo... + horama — pogled, prizor, pojava) gorostasni geoplastični reljefni globus Zemlje.

Georgia (*čit.* Džordžija), jedna od saveznih država na jugoistoku USA, na Atlantskom oceanu; glavni grad Atlanta.

Georgija — isto što i Gruzija, Đurđija.

Georgije *grč.* (gē — zemlja + ergon — djelo, rad) »zemljoradnik«, »ratar«, »poljodjelac« (od toga imena potječe kod nas *Đurad* [*Juraj*], *Đorđe, Đuro* itd.); **Georgius Dalmaticus** — Juraj Dalmatinac.

Georgijevski red — visoko carsko odlikovanje u predrevolucionarnoj Rusiji (Krleža).

georgina (po lenjingradskom botaničaru J. G. Georgiju) *v.* dalija.

geosinklinala *grč.* labilan, udubljen i morem pokriven prostor Zemljine kore između kontinentskih blokova; *isp.* geoantiklinala.

geoskopija *grč.* (geo... + skopeō — gledam) promatranje, proučavanje Zemlje.

geostacionarnī satelīt *grč.-lat.* umjetni Zemljin satelit, naoko nepomičan, koji se oko Zemlje jedanput okrene za isto vrijeme za koje se Zemlja jedanput okrene oko svoje osi; takvi su, u pravilu, telekomunikacioni umjetni sateliti.

geostatika, 3. -ci *grč.* (geo... + *isp.* statika) nauka o ravnoteži čvrstih tjelesa; *u poljoprivredi:* nauka o nosivosti tla; *prid.* **geostatičkī.**

geotaksija *grč.* biol. pokretanje nekih organizama pod utjecajem sile gravitacije.

geotehnika *grč.* (geo... + tehnika) primjena

geoloških istraživanja na tehniku gradnje cesta, željeznica i sl.
geotektonika, 3. -ci *grč. v.* tektonika.
geotermika *grč.* dio geologije koji proučava toplinsku problematiku unutrašnjosti Zemlje; *prid.* **geotermičkī; geotermičkī (-termījskī) stupanj** — porast topline u vezi s prodiranjem u dubinu Zemlje; **geotermalna energija** — toplinska energija iz unutrašnjosti Zemlje.
geotomija *grč.* (geo... + tomē — rezanje) podjela zemlje.
geotropizam, -zma *grč.* (geo... + *isp.* tropizam) osobina stanovitih tijela, osobito korijenja i stabalja biljaka, da pod djelovanjem sile teže rastu u određenom pravcu; *prid.* **geotropan,** -pna, -pno.
gepard *franc.* (guepard) pjegasta zvijer iz porodice mačaka (Azija, Afrika).
gepek *njem.* (Gepäck) prtljaga, pratež.
gepeu *v.* GPU; *izv.* **gepeuovac.**
Gepidi — jedno od istočnogermanskih plemena gotskoga podrijetla.
gepiti, -īm *šatr.* ukrasti; »dignuti«, »zdipiti«; **gepati,** -ām — krasti; **gepar** — kradljivac; *isto i* **gepavac,** -āvca; **gepavica** — kradljivka; **gepavice** — ruke.
gepl, *2. mn.* geplā *njem.* (Göpel) vitao, čekrk, kolo, kolotur, točak; *isto i* **gepla** (kod Krleže i kajk. **geplin**).
gera[1] *v.* gira.
gera[2] *hebr.* (gerach) starohebrejski novac, dvadeseti dio sikala *(v.).*
geradehalter *njem.* (gerade — uspravno, halten — držati) naprava (»mider«) za uspravno držanje tijela (Krleža).
gerakār *grč.* (gerakarios) sokolar (Skok).
Gerald *v.* Žerald.
geranīj, -ija (*pored* **geranijum**) *lat.* (geranium) 1. *bot.* iglica, vrlo rasprostranjena biljna vrsta; 2. *tehn.* dizalica, kran *(v.);* **geraniol,** -óla — sastojina mnogih eteričnih ulja (s mirisom na ruže).
gerant, *2. mn.* geranata *franc.* (gerer — voditi, vršiti poslove) otpravnik poslova, administrator; poslovođa; u novinarstvu: odgovorni urednik.
Gerasim *grč.* »časni«, »poštovani«.
Gerda — u skandinavskoj mitologiji božica ljepote, žena Frejarova *(v.).*
gerdan *v.* đerdan.
gerenuk — vrsta afričke antilope; znanstveno joj je ime **lithocranius** (*grč.* lithos — kamen, kranion — glava) — »kamenoglavac«, zbog izvanredno tvrdih kostiju malene joj glave.
gerga *mad.* (görgö — valjak) gomila, masa, povorka ljudi.
Gerhard *germ.* »jak na koplju«, »hrabri«, »odvažni«.
gerica *v.* gira.
geridon *v.* gveridon.
gerijatrija *grč.* (gerōn — starac + iatreía — liječenje) nauka o liječenju staračkih bolesti.
gerila, *2. mn.* gerílā *španj.* (guerilla — mali rat) borba samostalnih malih odreda, naročito partizana, u planinama; *prid.* **gerīlskī; gerilac,** -lca, 5. gerīlče, *2. mn.* gerīlāca — borac u gerili; španjolski partizani koji su vodili mali rat (gerilu); odigrali su veliku ulogu u ratu protiv Napoleona I. (1808—1814).
Gerion, -óna, 5. Gerióne — u starogrčkoj mitologiji troglavi div sa tri života, koji je živio u Španiji i posjedovao mnogobrojna stada goveda; ubio ga je Heraklo *(v.).*
gerīn, -ína *mad.* (gereny) zvjerka tvor.
gerírati se, gerīrām se *lat.* (gerere) praviti se, vladati se kao..., graditi se nečim.
geriz *v.* deriz.
gerl *(indekl.) engl.* (girl) 1. djevojka; 2. gimnastički školovana plesačica u zboru gdje se izvode ritmički pokreti mjesto baleta; *isto i* **gerla,** gerlē, *2. mn.* gerlā.
gerlīn, -ína *tal.* (gherlino) vrlo debelo brodsko uže.
germa *njem.* (Germ, *isp. lat.* germen — pupoljak, mladica) kvasac, pjenica; obilna je vitaminom.
German, -āna, 5. Germāne (»čovjek oboružan kopljem«, »kopljanik«, »ratnik«), pripadnik narodnosne grupe u koju se svrstavaju Nijemci, Austrijanci, Danci, Švedi, Norvežani, Holanđani, Flamanci i Anglosasi; *isto i* **Germanin,** *mn.* Germani, 2. Germānā; *žen.* **Germānka;** *umanj.* **Germane,** -eta; *prid.* **germānskī; Germānija** — isto što i Njemačka.
germani *(mn.) lat.* rođena braća, rođene sestre (djeca istih roditelja); **germanus** — rođeni brat; **germana** — rođena sestra.
germania *španj.* (*čit.* hermanija) argo, slang, kent, šatrovački govor, rotvelš.
Germanicum (*čit.* -mānikum) — kraće umjesto lat. *Collegium Germanicum et Hungaricum,* tj. zavod u Rimu, na kojem su trebali studirati njemački i mađarski svećenici; osnovali god. 1552. isusovci, prvotno za borbu protiv protestantizma (Krleža).

germanij, -ija (*pored* **germanijum**) — *kem.* element, atomska težina 72,60; tablični broj 32; *znak* Ge; krhak metal, po svojstvima sličan olovu; upotrebljava se u radio-tehnici.
germanika, 2. -manīkā, 3. -manicima *(mn. sr. roda)* — sve knjige pisane germanskim (obično se misli njemačkim) jezikom ili o Germanima (Nijemcima) u nekoj knjižnici.
germanistika, 3. -ci — nauka o germanskim jezicima, književnosti, historiji i sl.; **germanist(a)** — tko se bavi germanistikom; stručnjak u germanistici; student germanistike; *žen.* **germanistkinja;** *prid.* **germanistički.**
germanitet, -eta *lat.* (*isp.* germani) krvno srodstvo, bratstvo, sestrinstvo.
germanizacija — nasilno ponjemčivanje nenjemačkih naroda; **germanizirati,** -izīrām — ponijemčiti; nametnuti njemački jezik i kulturu nekom drugom narodu; *isto i* **germanizovati,** -ujēm; **germanizator** — tko vrši ponjemčivanje.
germanizam, -zma, *2. mn.* germanizāmā — 1. način izražavanja u duhu njemačkog jezika; 2. tuđica uzeta iz nekog germanskog jezika.
germanofil, -ila, 5. germanofile (*isp.* fil¹) čovjek koji voli Nijemce, njemački jezik, kulturu itd.; *prid.* **germanofilskī;** *imen.* **germanofilstvo; germanofob,** -oba, 5. germanofobe (*isp.* fob¹) čovjek koji mrzi Nijemce; *prid.* **germanofopski;** *imen.* **germanofobija; germanoman,** -ana, 5. germanomane (*isp.* man) — čovjek koji pretjerano voli Nijemce i sve što je njemačko; *prid.* **germanomanskī;** *imen.* **germanomanija.**
germanofon (*isp. grč.* fōnē — glas) osoba koja se izvorno služi njemačkim jezikom, izvorni njemački govornik; *prid.* **germanofoni.**
germicid, -ida *lat.* (germen — pupoljak, mladica + occidere — ubiti) sredstvo za uništavanje (nepoželjnih) biljnih izdanaka.
germinacija *franc.* (germination) klijanje, doba klijanja.
germinal *franc.* (*čit.* žerminal) sedmi mjesec u francuskom republikanskom kalendaru; **Germinal** — naziv romana Emila Zole.
germinalije *(mn.) lat.* (germen, 2. germinis — klica) unutrašnji spolni organi životinja.
germtajg *njem.* (*isp.* germa + Teig — tijesto) vrsta kolača miješenog uz dodatak kvasca.
gerok, *mn.* geroci *njem.* (Gehrock) vrsta gornjeg kaputa, isto što i redengot *(v.).*
gerokomija *v.* gerontokomija.
Geronimo *tal.* (*čit.* Đeronimo) *v.* Jeronim.
geront, *2. mn.* geronātā *grč.* (geron, 2. gerontos — starac) doživotno izabrani savjetnik vladara u staroj Grčkoj (*isp.* geruzija); **gerontojatrija** *v.* gerijatrija; **gerontofilija** (filia — ljubav, prijateljstvo) seksualni nagon prema starim osobama protivnoga spola; **gerontokomija** *grč.* ustanova za zbrinjavanje starih osoba, dom staraca; **gerontokracija** — politički sistem u kojemu je vlast u rukama staraca, vladavina staraca; **gerontologija** (logos — riječ, govor) — nauka koja proučava trajanje ljudskog života.
geršl *njem.* (Gerste) ječam; jelo od ječma; *isto i* **geršla** *(ž. r.).*
gertner, *2. mn.* gertnerā *njem.* (Gärtner *u vezi sa* Garten — vrt) vrtlar, baštovan; *žen.* **gertnerica; gertneraj,** -aja — vrtlarstvo, vrtlarija.
Gertruda *njem.* »jaka na koplju«.
gerund, *2. mn.* gerunādā *lat.* (gerundium) glagolska imenica (u latinskoj gramatici); *isto i* **gerundij,** -ija (*pored* **gerundijum**); **gerundiv,** -iva (gerundivum) glagolski pridjev pasivnog značenja (u latinskoj gramatici); izriče radnju kao nužnu, potrebnu, prikladnu.
geruzija *grč.* (gerusia, *isp.* geront) vijeće staraca u staroj Sparti; senat; skup geronata.
Gervazije *germ.* »moćno koplje«.
gerz *v.* đerz.
ges — *muz.* kromatski sniženi ton g.
Gesellschaftstier *njem.* (*čit.* gezelšaftstīr) društvena životinja, tj. biće koje voli živjeti u društvu (Novak); *isp.* zoon politikon.
gesims *njem.* (Gesims) *arhit.* pervaz, atula, karniš, friz, sims; istaknuti ukrasni dio na licu (fasadi) građevine ispod krova, iznad vrata, itd.; *naši izrazi:* obložaj, opšivnica, vijenac, okvir.
Gesindel *v.* ksindl (Feldman).
geslo, *2. mn.* gesālā *češ.* (heslo) temeljno načelo, parola, moto, životna deviza, lozinka, krilatica, misao vodilja.
gest *lat.* (gestus) 1. pokret tijela, osobito kretnja ruke, kojom se popraćuje govor da bi se pojačao ili zamijenio izraz; 2. *prenes.* postupak, izvršen zbog vanjskih efekata; *isto i* **gesta,** *2. mn.* gestā.
gestacija *lat.* (gestare — nositi, voziti se) 1. nošenje, držanje, stav; 2. trudnoća, bremenitost, drugo stanje, gravidnost *(v.).*
gestald *v.* kastald.
Gestapo (*akc. i* **Gestapo**), -oa — *skrać. za njem.* Geheime Staatspolizci (tajna državna poli-

cija) — fašistička tajna policija u hitlerovskoj Njemačkoj koja je krvavo obračunavala sa svojim žrtvama; **gestapovac,** -ovca, *2. mn.* gestapovācā — pripadnik Gestapoa; *prid.* **gestapovskī.**

Gesta Romanorum *lat.* (gerere — vršiti, raditi; gestus — učinjen, izvršen) Djela Rimljana — priče nastale u 13. i 14. stoljeću o zbivanjima u doba Rimskog Carstva; sastavljač nepoznat.

gestek *v.* destek.

gestikulacija *lat.* (gesticulari — kretati rukama, praviti pantomimu) izražavanje gestama *(v.),* kretnjama ruku, tijela, mimikom; **gestikulirati,** -kulīrām — praviti kretnje rukama; popraćivati govor izražajnim kretnjama; činiti geste; razmahivati se; *isto i* **gestikulisati,** -šem *i* **gestikulovati,** -ujem.

gestoze *(mn. ž. r.) lat.* (gestum — nošeno) bolesne pojave u doba drugog stanja kod žena trudnica (povraćanje, oštećenje bubrega, slinjenje i sl.).

gestura *lat.* (*isp.* gest) držanje, stav, vladanje, ponašanje.

gešeft *njem.* (Geschäft) posao, trgovina, ćar, šićar, zarada; zanimanje; *isp.* kšeft.

gešenk *njem.* (Geschenk) dar, poklon.

gešmak *njem.* (Geschmack) ukus, okus.

gešpant *njem.* (gespannt) 1. napet, nategnut; 2. radoznao, znatiželjan, s napregnutom pažnjom.

gešprict *njem.* (gespritzt) »štrcan« (u suknarstvu naziv za tkaninu, obično tamniju i jednobojnu, u koju su tu i tamo utkane svjetlije niti); *isp.* muline.

geštalt *njem.* (Gestalt) lik, oblik, držanje, stav, ljudska prilika, stas, statura.

geštel *njem.* (Gestell) stalak, podnožje, postolje, nogari, polica, okosnica.

geštetner (po tvorničkom imenu) vrsta aparata za kopiranje spisa, za umnožavanje tiskanica i sl.

gešule *njem.* (gehen — ići + Schule — škola) hodaljka, škola za hodanje (drveni okvir u visini stasa djeteta od godine dana, obično na kotačićima).

gete, getā *(mn. ž. roda) tal.* (ghetta) kratke (suknene) dokoljenice.

Gethsemani *hebr.* (gath-šemanim — preša za ulje) vrt na podnožju Maslinske gore u Jeruzalemu, po Bibliji mjesto gdje je Krist uhvaćen odn. gdje je započela njegova muka.

Geti, Getā *(mn. m. r.) lat.* (Getae, *grč.* Getai) starovjekovni narod srodan Tračanima, nastanjen prvotno na Balkanu (Hemu), a kasnije među ušćem Dunava, Tisom i Marošem; uništeni od Rimljana u doba cara Trajana (god. 106. n. e.).

getit, -ita (ime u čast njemačkog pjesnika Johanna Wolfganga Goethea [*čit.* Gete] 1749—1832) željezna rudača; *naš naziv:* baršunovac.

geto, geta, *mn.* geti (kod M. Matkovića crnačka *geta*), 2. getā *tal.* (ghetto) u velikim gradovima različitih zemalja posebne židovske četvrti izvan kojih Židovi nisu imali prava stanovati; prvi geti javili su se u 11. st.; njihova likvidacija u Evropi počela je od epohe buržoaske revolucije; geto se sačuvao u nekim gradovima Maroka i drugih islamskih zemalja; geto, uspostavljen od njemačkih fašista u Njemačkoj, Poljskoj i drugim privremeno okupiranim zemljama, postojao je do poraza Njemačke u drugom svjetskom ratu; u današnje doba ovaj oblik rasne diskriminacije primjenjuje se u nekim kapitalističkim zemljama protiv crnaca, Indonežana i dr.; *prid.* **getskī,** -ā, -ō.

getra, *2. mn.* getārā *i* getrī *franc.* (guêtre) gamaša, dokoljenica, osobito kratak pusteni nazuvak što se nosi ponad cipela; *isp.* dizluci, tozluci; *isp.* gete.

getriba *njem.* (Getrieb) *tehn.* mjenjač na motoru, prijenosnik sile.

Getsemani *v.* Gethsemani.

getskī, -ā, -ō — *prid.* prema *geto (v.).*

geus *v.* gezi.

GeV — kratica za gigaelektronvolt.

gevahir *v.* dževahir.

gevek *njem.* (gehe weg — idi! odlazi!) *v.* veg.

gever, -era *njem.* (Gewehr) puška; *isp.* npr.: »....okupatorski gever vreba...« (Novine); *isto i* **gevera** (Stj. Mihalić); **gevermašina** — mašinska, strojna puška, mašinka, strojnica, automat; *isp.* mašingever, mitraljez.

geviht *njem.* (Gewicht) uteg, težina.

gevint *njem.* (Gewinde) zavoj, šaraf, vijak, »vinta«.

gevirc *njem.* (Gewürz) začin, mirodija.

Gewandhaus *njem.* (Gewand — odijelo, Haus — kuća) 1. prodavaonica sukna, suknara; 2. glasovita koncertna dvorana u Leipzigu (nekad je u njoj bila suknara).

Gewohnheitstier *njem.* (*čit.* gevonhajtstīr) čovjek kao rob svojih navika (zapravo životinja koja se može svuda i na sve priviknuti); *isp.* animal consuetudinarium.

gezes *njem.* (Gesäss — stražnjica) *u krojačkom govoru:* stražnji dio hlača, tur.
gezgìndžija *tur.* (gezgindži) lutalica, vječiti putnik; *isp.* globtroter.
gëzi *(mn. m. roda)* — pripadnici nizozemskog pokreta otpora protiv španjolskog gospodstva u 16. st. (gueux — siromah, odrpanac).
gezija *v.* đezija.
gezïms *v.* gesims (Krleža).
gezündhajt *njem.* (Gesundheit — zdravlje) nazdravlje! (pri kihanju, pri piću).
GH — automobilska oznaka za *Ganu* (Ghana).
ghetto *v.* geto (Begović).
ghibelini *v.* gibelini (S. Batušić).
gia *tal.* (*čit.* đa) već (Vojnović).
Giacommo *tal. v.* Jakob.
giardinetto *tal.* (*čit.* đardineto) voćna salata (Krleža).
gibeklija *tur.* (göbekli) žena u drugom stanju, trudnica.
gibelīn, -ína *tal.* (ghibellino) pristaša njemačkih careva iz vladarske kuće Hohenstaufovaca, protivnik pape (u srednjem vijeku u Italiji); *isp.* gvelf.
gıbet *tur.* (gyjbet) 1. ogovaranje, kleveta, potvora; 2. strašilo, grdilo, grdoba, hudoba; *žen.* **gìbetka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; **gibečija** — ogovarač, klevetnik; **gìbetiti,** -īm — ogovarati, klevetati, grditi, ružiti, panjkati, opadati, potvarati.
gìbic *v.* kibic.
gìbīr[1] *v.* gipir.
gıbīr[2] *v.* gebira.
gìbla *njem.* (Giebel) zabat, sljeme kuće.
gìbōn, -óna *ind.* vrsta majmuna s vrlo dugim udovima (živi u jugoistočnoj Aziji i na Sundajskim otocima).
gìbozan, -zna, -zno *lat.* (gibbosus) grbav, gurav; **gibbositas cariosa** (*čit.* gibozitas karioza) rak na kralješnici.
Gibraltar — morski tjesnac između Španjolske i Afrike (širok 13—37 km, dubok 300—1000 m) i grad na njemu (naziv po imenu arapskog vojskovođe Džebela al Tarika koji je tamo god. 711. sagradio tvrđavu da bi nesmetano proveo vojsku); *prid.* **gıbraltārskı.**
gibus *lat.* (gibbus) grba; *isp.* gıbozan.
gìč *v.* ugič.
gıda, *2. mn.* gîdā *tur.* (gyda) 1. mjera, obrok; određena količina, porcija; mjerica za tekućinu (*isp.* sajtlik, fićok, čokanj); 2. određeni čas, pravo vrijeme, pravodobnost, rok, hora; **gıdati,** -ām — odgovarati nečemu mjerom, količinom, težinom, pravodobnošću.
gıdi *v.* điđi.
gıdīš, -ıša *tur.* (gidiš) način, metoda; držanje.
gıdža (baltoslav., Skok) čokot, trs.
gìft *njem.* (Gift) otrov; **gìfta zèti na nekaj** — otrova uzeti na nešto, kajkavska fraza u značenju: jamčiti za nešto, odlučno tvrditi da je nešto takvo ili onakvo; **gìftati se,** -ām se — jediti se, ljutiti se, gristi se *(u zagrebačkom govoru)*; **gìftmišer** *njem.* mješač otrova (porugljiv izraz za apotekara).
gıg *engl.* (gig) 1. laka dvokolica sa spregom od jednoga konja; 2. dugački laki čamac na dva vesla; 3. zapovjednički čamac na ratnom brodu.
Gig — 1. legendarni kralj u Lidiji (7. st. pr. n. e.), veoma bogat; posjedovao je — prema priči — prsten koji ga je činio nevidljivim (na prijestolje je zasjeo ubivši kralja Kandaula kome je bio prvi doglavnik); 2. jedan od Hekatonhejra *(v.)*.
giga... *grč.* (*isp.* gigant) oznaka za mjeru koja je milijardu puta veća od osnovne mjere; bilježi se sa G (*isp.* slijedeću riječ).
gigaelektrōnvolt — milijarda elektronvolta.
gìgametar, -tra, *2. mn.* gigametārā *grč.* (*isp.* giga... *i* metar) milijarda metara.
gìgant, *2. mn.* gìganātā *grč.* (Gígās, 2. -antos) 1. giganti su u grčkoj mitologiji ogromni sinovi Zemlje koja ih je potakla na borbu s olimpijskim bogovima, a ovi su ih svladali; 2. *prenes.* čovjek ogromna stasa, orijaš, div, gorostas, džin, odn. životinja ili biljka ogromnih razmjera; 3. *prenes.* nešto neobično veliko po razmjerima (zgrada, građevina, tvornica); **gıgantkinja** — *žen.* prema gigant, ženetina, ženturina (Kosor); **gigantìzam,** -zma — 1. divovski rast (kod čovjeka iznad dva metra); 2. bolest (osobito dječja) koja se očituje pretjerano razvijenim čitavim organizmom ili njegovim dijelovima; **gigantografija** — fotografski uvećana autotipija za plošno štampanje plakata i sličnih likovnih formata; **gigantomahija** (*grč.* machía — borba) borba giganata (*isp.* gigant 1), čest predmet umjetničke obrade; **gigantopìtek** — pretpostavljeni veliki čovjekoliki majmun iz doba tercijara; **gigantosaur** — izumrli golemi gušter iz doba mezozoika (najveća životinja što je ikada živjela na Zemlji); **gìgantskī** — divovski, džinovski, orijaški, gorostasan, silan, ogroman, golem.

gìgatona — milijarda tona.
gigerl *njem.* (Gigerl) kicoš, fićfirić, gizdelin, pomodar; zvekan; *prid.* **gígerlskī** *i* **gigerlovskī.**
gigolo *v.* žigolo.
gigue *franc.* (*čit.* žig) 1. društveni ples popularan u Francuskoj početkom 18. st.; 2. muzička kompozicija, dio svite.
gìht *njem.* (Gicht) ulozi, kostobolja; bolest zglobova; *isp.* gaba.
Gijána (Guyane Française) — francuski posjed na sjeveroistočnoj obali Južne Amerike, glavni grad Cayenne (Kajen); do 1938. zloglasna kažnjenička kolonija, gdje je robijao i poznati Dreyfuss.
gijóša *v.* giljoša.
gijotína *v.* giljotina (Matoš).
gìk *v.* gig.
gìks *v.* gikser; *isp.* kiks.
gikser, *2. mn.* gìksērā *njem.* (Kickser) pogreška; nepromišljen čin; propust, omaška, promašaj.
Gilbert *germ.* »moćni«, »slavni«.
gilbert — jedinica magnetskog napona u CGS-sustavu; ime po Williamu Gilbertu, engleskom prirodoslovcu i liječniku (1510—1603), istraživaču magnetizma i elektriciteta; skrać. *Gb* (0,79577 ampera).
gilda, *2. mn.* gīldā *njem.* (Gilde — ceh, esnaf) 1. u zapadnoj Evropi — u srednjem vijeku — savezi trgovaca, obrtnika; 2. udruženje, udruga, zadruga, organizacija uopće; 3. trgovački rangovi u predrevolucionarnoj Rusiji s obzirom na bogatstvo i na visinu poreza (*u ovom značenju i prema ruskom:* **gìljdija**); *prid.* **gìldskī,** -ā, -ō.
gilet *v.* žile.
Gìlgameš — junak starih sumeranskih, babilonskih i asirskih priča, kralj Sumeraca, opjevan u istoimenom epu nastalom oko 2.000 god. pr. n. e.; simbol čovjeka koga progoni tajna o neizbježivosti smrti.
Gillette *v.* žilet.
gilotína *v.* giljotina.
gìltati, -ām *njem.* (gelten) 1. vrijediti, važiti, valjati; 2. *v.* tipovati.
gìljati, -ām *šatr.* hodati, trčati; **gìljarke** — noge.
giljóša, *2. mn.* giljóšā *franc.* (guillocher — vijugavo šarati) preplet, vijuga, splet šārā i sl.; **giljošírati,** -ljošīrām — ukrasiti valovitim crtama koje se simetrično ukrštavaju ili prepleću (uglavnom su to šare na banknotama); **giljóšer,** -era — radnik koji metalne površine ukrašuje simetrično graviranim linijama (za izradu novca, vrijednosnih papira i sl.).
giljotína *franc.* (guillotine) sprava za sječenje glāvā, uvedena u Francuskoj god. 1792. na prijedlog dra J. I. Guillotina; **giljotinírati,** -tìnīrām — pogubiti giljotinom; *isto i* **gìljotinovati,** -ujēm.
gìmkāna *grč.-ind.* (gym *skrać.* od gimnastika + *ind.* khana — igralište) sportska natjecanja kod kojih se natjecateljima postavljaju različite šaljive zapreke (npr. trčeći nositi jaje na žlici, vozeći se na motoru dohvatiti ustima kobasicu iznad sebe itd.).
gimnaestráda (*isp.* gimnastika + estrada) javna gimnastička priredba velikog stila; slet (prvi put održana u Rotterdamu u Nizozemskoj u naše vrijeme; druga gimnaestrada održana u Zagrebu).
gimnástika, 3. -ci *grč.* (gymnázō — vježbam, naprežem) gombanje, tjelovježba, tjelesni odgoj; vježbanje tijela da ostane gipko i skladno; *prid.* **gimnastičkī; gimnastičkā dvorána** — gombaonica (Krleža); **gimnasticírati,** -stìcīrām — vježbati tijelo gimnastikom; gombati se; *isto i* **gimnastisati,** -šēm; **gimnastičar** — 1. vježbač u gimnastici, *isto i* **gìmnast,** *2. mn.* gìmnāstā; 2. nastavnik gimnastike; *žen.* **gimnastičārka.**
gimnastjórka *rus.* (gimnastérka) vojnička košulja.
gìmnazīj, -ija (*pored* **gìmnāzijum**) *grč.* (gymnásion — 1. vježbanje; 2. rvačka škola) 1. u staroj Grčkoj — vježbalište, gimnastičko i atletsko igralište; 2. *v.* gimnazija.
gìmnāzija *grč.* (gymnasía — vježbanje) vrsta srednje škole (klasična, realna); kod nas četiri razreda nakon završetka osmoljetke; u starom školstvu imala je gimnazija 6 odn. 8 razreda (u nju su đaci išli poslije 4 razreda osn. škole); *prid.* **gimnāzījskī; gimnazìjalac,** -lca, 5. gìmnazijālče, *2. mn.* gimnazìjālācā — učenik gimnazije, srednjoškolac; *žen.* **gimnazìjālka;** *isto i* **gimnàzist(a)** *i* **gimnàzistkinja.**
gimnazijáda — kulturno-prosvjetna priredba gimnazijalaca s natjecanjima po uzoru na olimpijadu (prva gimnazijada održana kao uvod u svečanosti Dana mladosti u travnju 1961. u Kruševcu u Srbiji; prvotno zamišljena samo kao priredba gimnazijalaca, kasnije je proširena i na radničku i seosku omladinu).
gìmničkī *grč.* (gymnikos) isto što i gimnastički.
gimnosofist *v.* gimnozof (Tresić Pavičić).
gimnospérme, *2. mn.* -spermī *grč.* (gymnos

— gol, nag, neodjeven + *isp.* sperma) biljke s golim sjemenom; golosjemenjače.
gimnozof *grč.* (gymnos — gol, nag, neodjeven + sofos — mudrac) indijski asketski filozof (hodaju napola goli).
gimpl *njem.* (Gimpel) 1. ptica zimovka; 2. *prenes.* bena, glupan, blesan; 3. gimnazijalac (klasičar, za razliku od realca, tj. učenika realne gimnazije; D. Cesarić; kod istog pisca za isti pojam i **gimploza**).
gin *v.* džin.[2]
ginandrija *grč.* (gyne — žena + aner, 2. andros — čovjek, muškarac) *v.* ginantropija.
ginandromorfija *grč.* (gyne — žena + aner, 2. andros — muž + morfe — oblik) pojava muških i ženskih karakteristika kod iste osobe.
ginantrop *grč.* (gyne — žena + anthropos — čovjek) dvospolac, hermafrodit, polutan; **ginantropija** — dvospolnost, hermafroditizam *(v.)*.
ginatrezija *grč.* (gyne — žena + atresos — neprobušen) zatvaranje rodnice u žena.
ginc (*njem.* Günz — jedan od pritoka Dunava) naziv za prvi glacijal *(v.)* na području Alpa.
gindac, -aca, *2. mn.* -acā *tal.* (ghindazzo) konopac za dizanje jedara.
ginecej, -eja *grč.* (gynaikeîos — ženski) ženski odio u starogrčkim kućama, ženska soba; 2. ženski dio dvospolnog cvijeta kritosjemenjača.
ginefobija *grč.* (gyne — žena + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od žena.
gineja *v.* gvineja (novac) (Nodilo).
ginekija *grč.* (gyne, 2. gynaikos — žena) isto što i menzes, menstruacija, katamenija.
ginekofag, -aga, *mn.* -azi *grč.* (gyne, 2. gynaikos — žena + fageîn — jesti) »žderač žena«, ženožder, ženomrzac, mizogin *(v.)*.
ginekofon, -a, -o *grč.* (gyne, 2. gynaikos — žena + fone — glas) koji ima ženski glas (muškarac).
ginekokratija (-kracija) *grč.* (gyne, 2. gynaikos — žena + kratos — sila, vlast) apsolutna vladavina žena (u matrijarhatu, *v.*).
ginekologija *grč.* (gyne, 2. gynaikos — žena + logos — riječ, govor) medicinska struka koja proučava građu i funkcije ženskog organizma i liječi bolesti specijalno ženskih organa; **ginekolog,** *mn.* -zi — liječnik za ženske bolesti; *prid.* **ginekološkī.**
ginekomanija *grč.* (gyne, 2. gynaikos — žena + *isp.* manija) *med.* bolesna želja za ženskim osobama.
ginekomastija *grč.* (gyne, 2. gynaikos — žena + mastos — sisa, dojka) pojava velikih (ženskih) grudi kod muških osoba; **ginekomast** — muškarac sa ženskim grudima.
ginekomorfan, -fna, -fno *grč.* (gyne, 2. gynaikos — žena + morfe — oblik) koji ima ženske oblike, ženskast.
gineologija *grč.* (gyne — žena + *isp.* logija) nauka o prirodi, o spolnim odnosima i o bolestima žena.
gin-fizz *v.* džinfis.
gingav, -a, -o *mad.* (gyönge) slab, mlitav, klimav, kolebljiv, teturav u hodu, nesiguran, slabašan, nemoćan.
gingiva *lat.* desni, čeljust, usna šupljina, usta, vilica; **gingivitis** *(akc. i* **-itis***)* *lat.* upala desnī, zubnog mesa.
gingl, *2. mn.* ginglā *njem.* (umanj. prema *Gunge*) tavanski prozorčić.
gīnko, *mn.* gīnki, 2. gīnkā *kin.* (gin-kio — srebrna kajsija; *lat.* gingko biloba japonica) biljka golosjemenjača s listopadnim lepezastim listovima; podrijetlom iz Azije, a gaji se mnogo u parkovima.
ginodinamičkī, -ā, -ō *grč.* u botanici naziv za cvjetove kod kojih prašnici nose jače izražene ženske elemente.
ginogamoni *v.* gamoni.
ginseng *kin.* korijen jedne istočnoazijske biljke za koji u Kini od prastarih vremena misle da liječi sve bolesti i produžuje život.
ginjol, -ola *franc.* (guignol) kazalište lutaka, marionetsko kazalište (prema imenu jedne figure iz stare francuske komedije); **ginjoleskan,** -skna, -skno — marionetski (Vojnović); *isp.* granginjoleskan.
Gioconda *v.* Đokonda.
giocondamente *tal.* (*čit.* đokondamente) *muz.* veselo, vedro, raspoloženo, ugodno, zabavno; *isto i* **giocondevole** (*čit.* đokondevole) *i* **giocondoso** (*čit.* đokondozo).
giocoso *tal.* (*čit.* đokozo) *muz.* veselo, živahno; *isto i* **giocosamente** (*čit.* đokozamente).
Giovanni *tal.* (*čit.* Đovāni) *v.* Ivan.
Giovinezza (*čit.* Đovineca) *tal.* »mladost«; himna talijanskih fašista.
gipīr, -īra *franc.* (guipire) čipka s istaknutim, izdignutim šarama, ispupčen vez (rađen debelim koncem).
gips *grč.* (gypsos, *u vezi sa* Egipat) 1. sadra; mineral, obično bijele boje; pečen i samljeven gips upotrebljava se u modelarstvu i graditeljstvu (*v.* alabastar), u proizvodnji porculana i stakla, u kirurgiji (za ovoje), a također i kao gnojivo (naš stari izraz: bjelokam);

prid. **gìpsan;** *glag.* **gìpsati,** -ām *i* **gìpsovati,** -ujēm; **gipsār,** -āra (i štukatēr) radnik građevinske struke koji izvodi sve radove u gipsu neposredno na zgradama ili pojedine dijelove u radionici i potom ih ugrađuje na određena mjesta u građevini; **gipsotēka,** 3. -ci (*grč.* thēkē — spremnica, ormar) zbirka kipova i reljefa odljevenih u gipsu.

Gipsy *engl.* (*čit.* Džìpsi) Ciganin; Ciganka; **gipsy-lock** — laka dugačka haljina živih boja inspirirana ciganskom odjećom (»zakrpa na zakrpi«).

gȉra, *2. mn.* gīrā *lat.* (gerrula) vrsta sitnije morske ribe.

girandola *v.* džirandola.

girardi *v.* žirardi-šešir.

giribic *tal.* (sghiribizzo) hir, mušica, kaprica, nastranost.

gìrica — umanj. prema *gira (v.).*

gìriz *v.* đeriz; *isp.* geriz.

girl *v.* gerl.

girlānda, *2. mn.* girlāndā *tal.* (ghirlanda) ukrasni vijenac od cvijeća, lišća i plodina koji se vješa na zid (*dubr. akc.* girlānda; Vojnović); *isp.* feston.

girmìluk *v.* grmjela.

girobus *v.* žirobus.

girocopter *v.* žiropter.

Giro d'Italia (*čit.* đìro ...) svakogodišnja međunarodna biciklistička utrka oko Italije (od 1909).

Gironde *v.* Žironda.

giroplan *v.* žiroplan.

giroskop *v.* žiroskop.

gìrtl *njem.* (Gürtel) pojas, pas.

gírus *lat.* (gyrus — krug) vijuga mozga; **girektòmija** (*grč.* ektomē — izrezivanje) *med.* operacija moždane vijuge.

gȉs — *muz.* kromatski povišeni ton *g.*

gisant *franc.* (*čit.* žizān) u kiparstvu: kip u ležećem položaju, ležeća figura, kao npr. na gornjoj ploči kamene grobnice.

gisnuti, gȋsnēm *tal.* (guizzare) pobjeći, uteći, klisnuti, strugnuti (M. Vodopić).

git *v.* kit².

gita *tal.* (*čit.* đita) izlet, kratko putovanje.

Gìta *v.* Margareta.

Gitagovìnda — indijsko epsko pjesničko djelo iz 12. st.

gitana *španj.* (*čit.* hitana) Ciganka.

gitāra *grč.* (kithāra) vrsta glazbala sa 6 žica ugođenih u kvartama; **gitarist(a)** — svirač na gitari; *žen.* **gitarìstkinja;** *prid.* **gitarìstičkī; gitarijāda** — natjecanje u sviranju na gitarama (»gitaristička olimpijada«).

gìter, *2. mn.* gìtērā *njem.* (Gitter) rešetka; *v.* gatre.

giubiloso *tal.* (*čit.* đubilōzo) *muz.* svečano, kličući, likujući.

Giudecca *tal.* (*čit.* Đudēka) otok pred Venecijom na kojem se nalazi kaznionica (Nehajev).

Giuseppe *tal. v.* Josip.

giusto *tal.* (*čit.* đūsto) primjereno: **tempo giusto** — *muz.* u primjerenom tempu.

Gizēla — 1. *germ.* »plemenita gospođica«, 2. *ar.* »ljepotica«; 3. po nekima i »taokinja« (žena kao talac).

GL — automobilska oznaka za *Gnjilane* (Kosovo).

glacē *v.* glase.

glacies *lat.* (*čit.* glācijes) led, poledica, klizavica.

glacijācija *lat.* (*v.* glacies) stvaranje leda, zaleđivanje, zaleđenje.

glacijāl (*isp.* glacies) — ledeno doba u razvoju Zemlje; **glacijālan,** -lna, -lno — koji pripada ledenom dobu; koji potječe iz ledenog doba; **glaciològija** (lógos — riječ, govor) samostalni dio fizičke geografije koji se bavi istraživanjem prirode leda i njegove uloge kao fizičko-geografskog faktora.

glacis *v.* glasis.

gladii jus et potestas *lat.* prāvo i sila mača, tj. najviša sudačka vlast (prāvo života i smrti); **gladii poena** (*čit.* pēna) — smrtna kazna (odrubljenje glave).

gladijātor *lat.* (gladius — mač) 1. u starom Rimu — borac, uglavnom rob i ratni zarobljenik, koji se u cirkusu na smrt borio protiv svojih drugova ili protiv divljih zvijeri; 2. kasnije: profesionalni borac u cirkuskim igrama; *prid.* **gladijātorskī.**

gladiòla, *2. mn.* gladiòlā *lat.* (gladius — mač) sabljičica, máčīc (tj. mali mač); biljka slična perunici.

gladòljet *češ.* (hladolet) izgladnio, neishranjen čovjek (Ante Kovačić); **Gladòljet** — stari naziv (preuzet iz češkog jezika) za planet Saturn, jer se mislilo da položaj tog planeta utječe na nerodnost godine.

Gladys *engl. ime prema* Đokonda (*isp. engl.* glad — veseo, ugodan, sretan, vedar).

glāgoli *crkv.-slav.* naziv slova *g* u crkvenoslavenskoj azbuci.

glagolìta *lat.* glagoljaš, svećenik koji vrši obrede na starohrvatskom jeziku po knjigama pisanima glagoljicom.

glājh *njem.* (gleich) jednak, isti, ravan, sličan; **glājhšāltovati,** -ujēm (gleichschalten) — upra-

viti sve u jednom smjeru; izjednačiti, izravnati; **glajhšaltung** (Gleichschaltung) — izjednačenje, izravnanje, niveliranje (*ruski:* uravnjilovka).
glājz *v.* gelajz.
glāma *grč.* (málagma) srebro pomiješano sa zlatom (ili s nekom drugom kovinom) (Zdenka Marković).
glamour-girl *engl.* (*čit.* glējmor-gērl) čarobna, zamamna djevojka, ljepotica.
glānc *njem.* (Glanz) sjaj, blještavilo, blistavost; **glāncati, -ām** — laštiti, činiti sjajnim; **glāncati se** — blistati, sjati; **glancarica** — četka za glancanje cipela; stroj za glancanje parketa; **glāncrōla** (*isp.* rola) *u kazališnom jeziku* naziv za vrlo uspjelo glumčevo ostvarenje neke uloge, za ulogu u kojoj neki glumac ima izvanredan uspjeh, u kojoj je »sjajan«, u kojoj »briljira«; **glāncepōha** — sjajno razdoblje, vrijeme cvata, »zlatno doba« (Cesarec).
glāndulōzan, -zna, -zno *lat.* (glandula — žlijezda) pun žlijezda, žljezdovit.
glans *lat.* (glans — žir) vrh muškoga spolnog uda, glavić.
glasē, -ēa *franc.* (glacé) 1. svijetlo izglađen; sjajan; 2. sjajna pamučna tkanina; 3. posebnim načinom učinjena kozja koža za rukavice.
glāshauz *njem.* (Glas — staklo + Haus — kuća) staklenik (naprava za uzgoj bilja pod staklom).
glāsija *franc.* (glacis — čistina) *vojn.* 1. brisani prostor, čistina, otvoreno polje ispred šanca kod tvrđavskog bedema; 2. zemljani nasip ispred tvrđavskog bedema, ispred vanjskog rova, grudobran, prsobran; **glasírati,** glasīrām — napraviti glasiju.
glāsis *franc.* (glacis) *v.* glasija.
glāspapīr *njem.* (Glas — staklo) papir prevučen staklenom prašinom (za glačanje drveta, brušenje različitih mekanih predmeta).
glāt¹ *njem.* (glatt) 1. gladak, ravan, bez nabora; 2. jednobojan, jednostavan, ravnomjeran, izravan.
glāt² *češ.* (hlát) kristal (*v.*); *isto i* **glātnīk.**
glauberīt, -íta *ili* **Glauberova sōl** — trpka, gorka sol (natrijev i kalcijev sulfat); upotrebljava se za reguliranje stolice i protiv glista (ime po kemičaru i liječniku J. Glauberu, 17. st.).
Glāuka — u starogrčkoj mitologiji kći kralja Kreonta; zbog nje je Jazon napustio Medeju (*v.*).
Glāuko — u starogrčkoj mitologiji beotski ribar koji se utopio u moru i bio proglašen jednim od božanstava mora.
glaukom, -ōma *grč.* (glaukós — plavkast, maslinast + ómma, 2. -atos — oko) zelena mrena, zeleni zamrež, siva mrena; teško oboljenje očiju koje često dovodi do potpunog gubitka vida.
glaukonīt, -íta *grč.* (*isp.* glaukom) zeleni mineral malenih okruglih likova, čest u rupičastim ljuskama ameba (*v.*), a dolazi i u glini, laporu, pješčenjacima i sl.
glāvōr *v.* blavor.
glazūra *franc.* (glaçure) 1. caklina, ocaklina, prevlaka, caklovina; gleđ; tanki, staklasti sloj kojim se prevlače keramički proizvodi da bi se učinili trajnima i nepropusnima za vodu, a također i zbog ukrasa; 2. sloj stinutog prozirnog šećera na voću, na kolačima i sl.; 3. *prenes.* šminka, make up (*v.*); 4. *prenes.* vanjski sjaj, prividna uglađenost, uljepšanost, varka; *prid.* **glazūrnī; glazírati,** glazīrām — prevući glazurom, pocakliti, pogleđiti.
glāž, glāža, *lok.* glāžu *njem.* (Glas) staklo; čaša (Nar.); **glāžuta** (*njem.* Glashütte) tvornica stakla, staklana, staklara.
glebae adscriptus *lat.* (*čit.* glēbē adskrīptus) »pripisan grudi«, »privezan za zemlju«; govori se o srednjovjekovnom neslobodnom seljaku, seljaku — robu, koji se nije smio odseliti s gospodarove (feudalčeve) zemlje; seljak vezan za zemlju; kmet.
glēčer *njem.* (Gletscher) ledenjak; masa leda u obliku pokrova ili bujice koja se stvara u visokim gorama i polagano se pod utjecajem sile teže pokreće niz padinu ili po dolini, spuštajući se iz krajeva koji leže iznad granice snijega.
gledīčija (po botaničaru J. G. Gleditschu, 1714—1786) ukrasno drvo iz sjeverne Amerike, vrsta akacije.
Glēdis *v.* Gladys.
glee *v.* gli.
glehōma *lat.* biljka dobričica.
gleich und gleich gesellt sich gern *njem.* (*čit.* glajh und glajh gezēlt zíh gern) jednako i jednako udružuje se rado, »svoj k svome« (njemačka varijanta lat. poslovice Similis simili gaudet) (Đalski, Matoš).
glējmour-gērl *v.* glamour-girl.
glēna *grč.* (glēnē) 1. zjenica; 2. čašica na kosti, zglobna čašica; **glenítis** (*i* -ītis) — upala zjenice.
glēnda, *2. mn.* glēndā *tur.* (*isp.* eglen, eglendi-

satı) u splitskom govoru naziv za »šalu riječima« (Akad. riječn.), dosjetku, vic.
gleta *njem.* (Glätte) glazura *(v.)*, gleđ.
gleukometar, -tra, *2. mn.* gleukometara *grč.* (gleukos — mošt, slatko vino + metron — mjera) sprava za mjerenje šećera u mladom vinu; *isp.* glikometar.
gli *engl.* (glee — veselje, radost, raspoloženje) višeglasna svjetovna pjesma, pisana najčešće za muške glasove (Engleska 18. i 19. st.).
glicerat, -ata — vrsta spoja s glicerinom *(v.)*.
glicerid, -ida — spoj glicerina i neke kiseline.
glicerin, -ina *grč.* (glykys — sladak) bezbojna sladunjava ljepljiva tekućina koja se dobiva kao nusprodukt kod rastvaranja masti (upotrebljava se u medicini); *prid.* **glicerinski** (kod Krleže i u značenju *sladunjav*).
glicerol, -ola — isto što i glicerin.
glicin, -ina — najjednostavnija aminokiselina; *isto i* **glikokol.**
glicinija *grč.* (glykys — sladak) vrsta biljke s ljubičastim visećim cvjetovima koji vrlo ugodno mirišu.
glič *v.* glitch.
glida *njem.* (Glied) 1. red vojnika, stroj, vrsta; 2. parcela *(v.)*.
glif, glifa *grč.* (glyfō — dubem) 1. *arhit.* ukrasni žljebić; 2. *u arheologiji:* duborezom izrađen lik.
glih *v.* glajh; **gliha** *njem.* (Gleiche — jednakost, ravnina) proslava postignuća ravnine na gradnji, tj. dospijeća kuće pod krov; naši izrazi; domadaš, domačast.
glijadin, -ina *grč.* (glia — lijepak) hranjiva tvar u žitaricama.
glikemija *grč.* (glykys — sladak + haima — krv) povišen sadržaj šećera u krvi.
glikogen, -ena *grč.* (glykys — sladak + genos — rod, vrsta) životinjski škrob, ugljični hidrat u jetrima i mišićima, važan za funkcioniranje životinjskog organizma jer stvara šećer u organizmu.
glikohol *grč.* (*isp.* glikoza *i* alkohol) aminooctena kiselina, jedan od proizvoda raspadanja bjelančevina.
glikokol *v.* glicin.
glikometar, -tra *2. mn.* glikometara *grč.* (glykys — sladak + metron — mjera) sprava za mjerenje količine šećera u vinu; *isp.* gleukometar.
glikonej, -eja (po starogrčkom pjesniku Glikonu) — antički stih od tri troheja *(v.)* i jednog daktila *(v.)*.
glikopeksija *grč.* (glykys — sladak + pexis — grušanje) nagomilavanje šećera u krvi.
glikopenija *grč.* (glykys — sladak + penía — oskudica) nedostatak šećera u krvi.
glikoza *grč.* (glykys — sladak) grožđani šećer; *isp.* dekstroza.
glikozid, -ida *grč.* kemijski spoj s glikozom ili s kojom drugom vrstom šećera (to su npr. saponini, tanini, neke biljne boje itd.).
glikozurija *grč.* (*isp.* glikoza *i* urin) *med.* šećer u mokraći.
glimerica (*njem.* glimmen — tinjati) tinjalica, električna žarulja bez spirale, punjena plinom koji provodi struja; *isto i* **glimlampa.**
gliom, -oma *grč.* (glía — lijepak) tumor u mozgu, hrptenjači, očima i dr.
gliptika, 3. -ci *grč.* (glyfō — dubem) vještina urezivanja u kamen; kamenorezačko umijeće.
gliptodon *grč.* vrsta izumrlog južnoameričkog sisavca iz razreda krezubica.
gliptoteka, -ci *grč.* (glyfō — dubem + thekē — spremnica, ormar) zbirka kipova, muzej skulptura.
glirarij, -ija (*pored* **glirarijum**) *lat.* (glires — puhovi) posuda u kojoj su stari Rimljani držali i gajili puhove.
glisada *franc.* (glissade — klizanje) 1. vučenje nogu, klizanje nogama pri nekim plesovima; 2. *u avijaciji:* klizanje avionskog krila.
glisando, -anda, *mn.* -andi, 2. glisanda *tal.* (glissando — klizeći) nagli prijelaz s jednog tona na udaljeni drugi ton, izvodeći kod toga sve tonove između njih, ali tako da se pojedini ton ne razabire.
gliser, -era (*akc. i* **gliser**) *franc.* (glisser — kliziti) 1. brzi brod; klizi po površini vode velikom brzinom; pokreće se zračnim ili vodenim vijkom, elisom; 2. vrsta aviona.
glitch *engl.* (*čit.* glič, vjerojatno izmišljena riječ) pogreška koju učini elektroničko računalo, kompjutorska greška.
glivajn *njem.* (glühen — žariti + Wein — vino) vino kuhano sa šećerom, cimetom i korom od limuna (upotrebljava se kao lijek protiv nazeba) (*dijal.* i **glivanj,** glivnja).
gliza *njem.* (Drüse) oboljela žlijezda, škrofula, guša.
glob, globa, *lok.* globu, *mn.* globovi, zemaljska kugla, globus (Krleža: *Pan*).
global, -ala *franc.* cjelokupnost, sveukupnost, općenitost, zaokruženost, sumarnost; **globalan,** -lna, -lno; 1. okrugao, zaokružen (npr. *globalna suma*), približno točan, općenit,

sveukupan (*isp.* grosso modo); 2. koji se odnosi na cijeli naš planet (*isp.* globus) na čitav svijet; planetaran, svjetski.

Globe Theatre (*engl.* globe [*čit.* gloub] — kugla) londonsko kazalište (1599—1644) u kojem su se izvodila djela Williama Shakespearea i u kojem je on sam nastupao.

glob(e)troter *engl.* (globe-trotter) putnik koji putuje oko svijeta; »svjetski putnik«, »svjetska skitnica«, osoba obuzeta strašću putovanja po »bijelom« svijetu.

globigerina (*lat.* Globigerina bulloides) — praživ iz skupine šupljikara; vapnenaste školjčice uginulih globigerīnā tvore **globigerīnskī mūlj** koji pokriva 33% sveukupnoga morskoga dna.

globoīd, -ida *lat.-grč.* tijelo u obliku kugle; **globoīdan,** -dna, -dno — kuglast, okrugao.

globul, *2. mn.* globūlā *tal.* (globulo di sangue) 1. krvno zrnce (Vojnović); 2. pilula (lijek u obliku kuglice); *isto i* **globula; globularan,** -rna, -rno — kuglast, okrugao, loptast, sferičan.

globulīn, -ina *lat.* (globulus — kuglica) važna bjelančevinasta tvar u ljudskom, životinjskom i biljnom organizmu (osobito u mlijeku, krvi, jajima i u biljnim sjemenkama).

globus *lat.* (globus — kugla, lopta) 1. zemaljska kugla; 2. kugla od kartona, kovine ili druge grade koja prikazuje zemlju ili nebo (*zemaljskī* ili *nebeskī globus*).

glohīdīj, -ija (*pored* **glohīdijum**) *grč.* (glōchis — šiljak, rt) ličinka riječnih školjaka Unio i Anodonta.

glokn *njem.* (Glocke — zvono) odjevni predmet (obično ženska suknja) u obliku zvona, odozgo uska, a odozdo vrlo široka (kod Krleže: **gloknšos**); *isto i* **glokna,** *2. mn.* gloknā; **glokig** (*njem.* glockig) nalik na zvono, zvonast, zvonolik, u obliku zvona.

gloksīnija (po liječniku Benjaminu Petru Gloxinu iz Elzasa; živio u 18. st.) biljka krasnica, podrijetlom iz Brazila (prizemni dlakavi listovi, veliki baršunasti cvjetovi; gaji se u staklenicima).

glonc *v.* glanc.

gloria *v.* glorija: **Gloria in excelsis Deo** *lat.* (*čit.* ...ekscēlzis...) Slava na visinama Bogu (Đalski); nastavak rečenice glasi: **et in terra pax hominibus bonae voluntatis** (*čit.* ...pāks ...bōne) — i na zemlji mir ljudima dobre volje; **gloria matris** (slava majke), *zapravo* **gloria maris** (slava mora) — vrsta vrlo lijepe morske školjke; **gloria mundi** (slava svijeta) *i* **gloria rubrorum** (slava crvenih) — vrsta vrlo lijepih tulipana; **gloria discipuli gloria magistri** — slava učenikova slava je učiteljeva.

glorifikacija *lat.* (gloria — slava + ...fikacija, *v.*) slavljenje, hvaljenje, uznošenje, kovanje u zvijezde; veličanje, uzdizanje, dičenje, uzvisivanje; poljepšavanje, ukrašavanje, dotjerivanje; pjevanje hvalospjeva, himnopojstvo, slavopojke; **glorificirati,** -fīcīrām — slaviti, uznositi, veličati, kovati u zvijezde koga i sl.; *isto i* **glorifikovati,** -ujēm; **glorifikator** — tko glorificira, hvalitelj, slavitelj.

glorija *lat.* (gloria — slava) 1. *crkv.* — stavak misne skladbe; 2. aureola, oreol, krug oko glave svetaca; *isp.* gloriola; 3. pojava kada se oko kapljica rose vide svijetli koluti u duginim bojama; 4. tkanina od svile ili češljane vune (za kišne kabanice, za ogrtače i sl.); 5. kava s rumom ili s kojom drugom alkoholnom primjesom; 6. slava uopće, čast, počast, pohvala, dika, glasovitost, ponos; 7. sjaj, divota, uzvišenost, nadzemaljska ljepota (»...svečanost nedjelje koja kao da se ogleda u modroj *gloriji* neba«; Matoš).

glorijeta, *2. mn.* -etā *franc.* (gloriette) 1. kućica, sjenica (kućica u vrtu); 2. pamučna tkanina finih niti; *isto i* **glorijet** (*m. r.*).

gloriola *lat.* (gloriola — mala slava) aureola, oreol, glorija, sjajni krug oko glave svetaca, nimbus

gloriosae memoriae *lat.* (*čit.* glorioze memōrije) slavne uspomene (pokojnik).

gloriozan, -zna, -zno *lat.* (gloriosus) slavan, čuven, dičan, veličanstven, sjajan, bajan, glasovit.

glosa *grč.* (glōssa, glōtta — jezik, govor) 1. objašnjenje, tumačenje uz učeni tekst; 2. moto, geslo, misao vodilja; kratka karakteristična rečenica koja se stavlja na čelo neke knjige ili članka; 3. vrsta pjesme (glosa uzima jednu kiticu pjesme nekog pjesnika kao moto, pa obrađuje njezine misli tako, da u svakoj kitici kao prvi ili posljednji stih stavlja po jedan stih mota); 4. primjedba, opaska; napomena, pripomena; **glosar,** -ara — tumač nejasnih riječi; rječnik; *isto i* **glosārīj,** -ija (*pored* **glosārijum**); **glosatori** — 1. srednjovjekovni pravnici (10. st.) koji su tumačili staro rimsko pravo, pišući uz stari tekst svoja tumačenja (glose); 2. *prenes.* popularizatori neke stvari, djela.

glosalgija *grč.* (glōssa — jezik + algos — bol) *med.* bol u jeziku; slično i **glosagra** (*grč.* agra — plijen).

glosār, glosātor i sl. *v.* pod *glosa.*

glosēm, -ēma *(m. r.) pored* **glosēma** *(ž. r.)* *grč.* (*isp.* glosa) *lingv.* 1. nejasan izraz; 2. isto što i glosa 1, tj. tumačenje nejasnog izraza.

glosirati, glosīrām *grč.* (*isp.* glosa) popratiti, tumačiti nešto glosama, komentirati.

glositis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (*isp.* glosa) *med.* upala jezika.

glosodìnija *grč.* (*isp.* glosa, odynē — bol) bol u jeziku i u sluznici ustā (pečenje i bockanje).

glosolàlija *grč.* (*isp.* glosa, laleō — govorim) nesvjesno govorenje stranim jezicima (u snu, u vjerskom zanosu) (Matoš).

glot[1], glota — gusto tkana sjajna pamučna tkanina, najčešće crna, saten *(v.); prid.* **glotan.**

glot[2], *v.* glat[1].

glotālan, -lna, -lno — koji se odnosi na glotis *(v.).*

glotika *grč.* jezikoslovlje, lingvistika (Nodilo).

glotis *grč.* (glōtta — jezik) glasna žica, glasnica, organ za stvaranje glasa.

glotogonija *grč.* (glōtta — jezik + gonē — rođenje) nauka o postanku ljudskih govora, jezīkā.

glotograf *grč.* (glōtta — jezik + grafein — pisati) aparat za ispitivanje ljudskoga glasa, naročito pjevanoga, realnih mogućnosti toga glasa i mogućnosti odstranjenja grešaka (izum prof. Fabrea iz Lillea).

glotològija *grč.* (glōtta — jezik + logos — govor) nauka o jeziku, lingvistika; **glotolog,** *mn.* -zi — učenjak koji se bavi glotologijom, lingvist.

glukoza *v.* glikoza; **glukozídi** (*i* **glikozídi**) — biljne i životinjske tvari od kojih se dobiva glukoza.

glunta *v.* lunta.

glutamīn, -īna *lat.* (glutaeus — mišići, živci i žile u području stražnjice + *isp.* amini); **glutamīnskā kiselina** — važna sastojina mišićne bjelančevine primjenjuje se terapeutski za podizanje duševne i tjelesne radne sposobnosti (protiv potištenosti, razdražljivosti i premorenosti).

glutēn, -ēna *lat.* (gluten) 1. ljepljiva tekućina u životinjskim tijelima; 2. *kem.* smjesa bjelančevina iz pšeničnih zrna, proteini od kojih zavisi kvaliteta kruha; *isp.* glutin.

glūteus *lat.* (*iz grč.* glutós — stražnjica) sjednjački mišić; *prid.* **glūteālan,** -lna, -lno — sjednjački, stražnjični, guzni.

glutīn, -īna *lat.* (gluten, 2. glutinis — lijepak) biljno ljepilo; lijepak; **glutinōzan,** -zna, -zno — ljepljiv.

gljāra, *2. mn.* gljārā *v.* gera, gira.

gmājna *njem.* (gemein — općenit, javan) javni pašnjak; *isto i* **gmājda, gmajina, gmanja.**

gmajner *v.* gemajner (Nar.).

G-man *engl.* (*čit.* džīmen) pripadnik američke tajne policije.

G+M+B *pored* **G. M. B. A. D.** (Gašpar, Melhior, Baltazar, Anno Domini — ... godine Gospodnje...) *v.* Gašpar (Krleža).

gmíza (riječ je slavenska u vezi sa *gmizati, gamad,* ali su značenja osobita) 1. sitna ukrasna stvarca (mala naušnica i sl.); 2. sitna sačma *(v.).*

Gnade *njem.* (»milost«) prezime koje je bečki dvor odredio Ivanu Zrinjskom, sinu smaknutoga bana Petra Zrinjskoga (1671); **keine Gnade** (*čit.* kājne...) — nema milosti!

gnādešūs *njem.* (Gnade — milost + Schuss — hitac) hitac (u glavu) iz revolvera kojim komandant kaznenog odreda (po pravilu) »dokrajčuje« strijeljanog osuđenika (pod pretpostavkom da kod strijeljanja nije dobro pogođen, a za sigurnost da je smrtna osuda uspješno izvršena).

gnājs *njem.* (Gneiss) kristalasti škriljevac.

gnatalgija *grč.* (gnathos — čeljust, vilica + algos — bol) bol u čeljustima, u licu, u obrazu.

gnēdig *njem.* (gnädig) milostiv; **gnēdige frau** — milostiva gospođa.

gne-Frau *v.* gnedig (Matoš).

gnōm, gnōma *grč.* (*isp.* gnoma — duh) u zapadnoevropskoj mitologiji demonsko biće, ružni patuljak, što u zemlji čuva blago; *žen.* **gnomída; gnomoīd,** -ída (eīdos — lik, izgled) — biće nalik na gnoma; **gnomoīdan,** -dna, -dno — sličan gnomu.

gnoma *grč.* (gnōmē — duh, spoznaja, mišljenje, razbor) 1. mudra izreka, sentencija, pouka, pravilo; 2. misao, sud (iznesen koncizno, u prozi ili u stihu); **gnomologija** — nauka o gnomama; zbirka gnómā; *prid.* **gnōmskī; gnōmskī aorist** — aorist u poslovicama koji znači da se nešto trajno događa (inače aorist označuje prošlost), npr. Čudo pasa *ujedoše* vuka.

gnōmōn, -ōna *grč.* (gnōmōn — poznavalac; kazaljka na sunčanom satu) sunčani sat, sjenomjer.

gnoseològija *grč.* (gnōsis, 2. gnōseos — spoznaja + logos — riječ, govor) teorija spoznaje,

filozofska nauka o vrelima, mogućnostima i sredstvima znanstvene spoznaje.

gnosticìzam, -zma *v.* gnoza.

gnothi seautōn *grč.* (*akc.* gnōthi seautōn) »spoznaj sam sebe«!, mudra izreka pripisivana grčkom filozofu Talesu (stajala kao natpis na hramu starogrčkog boga Apolona u Delfima); *isp.* meden agan.

gnòza *grč.* (gnōsis, 2. gnōseos — spoznaja, znanje, mišljenje, ćud) sekta koja je težila da izvrši sintezu kršćanstva sa židovskim naučavanjem i poganskom filozofijom; **gnōstik,** *mn.* -ci, 2. gnōstīka — pristaša gnoze; **gnosticìzam,** -zma — učenje gnōstīkā.

...gnòzija *grč.* (*isp.* gnoza) kao drugi dio složenice označuje znanje, poznavanje (*isp.* geognozija).

gnȕ, gnȕa, *mn.* gnȕovi (iz hotentotskog jezika) — preživač rascijepljenih kopita, glave kao bik, živi u južnoj i istočnoj Africi.

go[1] — japanska igra (dva igrača igraju crnim i bijelim kamenčićima na kvadratnoj [19 × × 19] dasci [361 polje]).

gȍ[2], goa *v.* go-cart (prvak Evrope u *gou; Novine*).

GO — automobilska oznaka za *Goricu* (Slovenija).

Gȍa — područje u Indiji (zapadna obala Dekanskog poluotoka), nekada portugalski posjed, od 1961. priključen Indiji.

goal *v.* gol.

gȍba, *2. mn.* gȍbā *tal.* (gobba) grba; **gȍbav** — grbav; gurav; **gȍbo,** 5. gȍbo — grbavac, grbonja, guravac.

go back *engl.* (*čit.* gou bek) vrati se, ne trebamo te (često u demonstracijama kada u neku zemlju dođe neželjeni strani političar).

gòbela, *2. mn.* gòbēlā — jedan od lukova koji sastavljaju krug oko kotača, naplatak (Kranjčević).

gobelin *v.* goblen.

Gȍbi (*kin.* Shamo, *čit.* Šamo) velika stepska i pustinjska visoravan u srednjoj Aziji (Mongolija i Kina) (Begović).

gòblēn, -ēna *franc.* (gobelin) 1. umjetnički tkani zidni sag (ili ručni rad) s utkanim slikama (naziv po bojadisaru Gobelinu iz 16. st.); 2. tapiserija uopće; 3. vez u tehnici polukružića; *prid.* **gòblēnskī.**

gobo *v.* goba.

go-cart *engl.* (*čit.* goukart) 1. hodaljka za dijete (*v.* gešule); 2. isto što i karting (*v.*).

gȍč, gȍča *tur.* (goč) vrsta bubnja; daul, doboš; **gočòbija** — tko bije u goč, bubnjar.

goddam *v.* godem.

Godefroy de Bouillon *franc.* (*čit.* Godfroā d'Bujōn) jedan od vođa prvoga križarskog rata, u kome je postigao čast kralja od Jeruzalema (god. 1099); Matoš ga zove »Bogomir od Juhe«; *isp.* bujon.

gȍdem *engl.* (goddam) prokletstvo! do vraga!, do đavola! k vragu!

godìmen(a)t, -nta, *2. mn.* godìmenātā *tal.* (godimento) uživanje, užitak, naslada, zadovoljstvo, radost.

Godiva (*engl., čit.* Godājve) žena feudalnoga gospodara engleskoga grada Coventryja (11. st.); prema legendi projahala je gola kroz grad, jer je njezin muž to od nje zahtijevao kao uvjet da svoje podanike oslobodi od prevelikih nameta.

godmichė *franc.* (*čit.* godmišē) gumeni muški ud; *isp.* olisbos.

God save the King (Queen) *engl.* (*čit.* God seiv d' king [kvin]) »Bog čuvao kralja (kraljicu«), početne riječi britanske narodne i kraljevske himne (spjevana i uglazbljena 1743).

Godwin Austen — najviši vrhunac u sjevernokašmirskom gorju Karakorum (iza Mount Everesta drugi najviši vrhunac na svijetu; ime po engl. istraživaču G. A., 1834—1923).

gȍdža *tur.* (*isp.* kodža) dosta, mnogo.

goeleta *franc.* (goelette) mala brza jedrilica sa dva jarbola.

gȍeta *v.* gajeta.

goetėja *grč.* (goēteia — čarolija, opsjena) bajanje, vračanje, čaranje; čarolije, čarobnjaštvo, opsjenarstvo; »dozivanje« zlih duhova s pomoću vradžbina.

goethit *v.* getit.

GOETO skrać. za engl. *Grand Order of European Travel Organizers* (Udruženje evropskih organizatora putovanja).

gofrírati, gofrīram *franc.* (gaufrer) 1. na trakama i tkaninama ili na metalnim listovima praviti valovite nabore; 2. utiskivati u tkaninu štampane reljefne (ispupčene) crteže, žlijebiti, užljebljivati.

gȍga, *2. mn.* gȍgā *alb.* 1. zidar; 2. *prenes.* visok, mršav čovjek; *prid.* **gȍgačkī.**

Gȍg i Magog *hebr.* opasan neprijatelj koji sve uništava (Gog je vladalac naroda Magog koji je sa sjevera prodro u zemlju Izraela i bio potučen).

go home *engl.* (*čit.* gou houm) idi kući (u sličnim situacijama kao i go back, *v.*).

goidelički jezik — drugo (englesko: Goidelic) ime za *gaelski* (*franc.* gaelique) jezik (zajednički naziv za tri keltska jezika: irski, manx i erse); *isto i* **gojdelskī.**

gōj, gōja, *2. mn.* gojā *hebr.* narod, nežidovski puk; **gojim** *mn.* narodi koji nisu Židovi; pogani (za Židove).

gojnadūr, -ūra *v.* guvernadur, guverner.

gojzerica — teška, dobro okovana cipela za planinare i skijaše (u nekih naših pisaca: »okovanka«).

gōl, gōla, *lok.* gōlu, *mn.* gōlovi *engl.* (goal) 1. vrata, odnosno cilj kod sportskih igara; 2. zgoditak, postignut utjerivanjem lopte u protivnička vrata u igri nogometa i sl.; **gōl-aut** (*engl.* goal-out) mjesto izvan igrališta (nogometnog) između gola i kornera; **gōl-diferencija** *engl.-lat.* (*isp.* diferencija) razlika u golovima za koliko je koja momčad bolja od druge; *v.* golgeter, golkiper, golman.

golaf, gōlfa *tal.* (golfo) zaljev, zaliv, zaton; *isp.* kulaf; *v.* golf.[2]

Golan — visoravan u Siriji na granici prema Izraelu; *prid.* **golanskī.**

golanfer *v.* gulanfer.

Golden Gate (*čit.* Goulden geit) *engl.* »Zlatna vrata« ili »Zlatni prolaz«; ime morskog tjesnaca koji veže Tihi ocean s lukom San Franciska.

Golden Hugo — jedna od nagrada za posebno vrijedne filmove (dodjeljuje se na filmskim festivalima).

gōldgrube *njem.* (Gold — zlato + Grube — jama) »zlatni rudnik«, tj. trgovački posao koji nosi dobru zaradu, »dobra zarada« uopće, »unosan posao«, »izvor blagostanja«.

Goldwyn *v.* Metro-Goldwyn-Meyer.

Golem (*hebr.* embrion — zametak, odn. napola gotov) čovjekolika figura od gline koju je prema priči praški rabin Löw u 16. st. s pomoću jedne čarobne formule oživio i podvrgao svojoj vlasti (predmet mnogih književnih obrada).

goleta *v.* goeleta.

gōlf[1] *engl.* (golf) igra malim tvrdim loptama, odnosno drvenim ili željeznim kuglama, koje se posebnim štapovima tjeraju u jamicu preko raznih umjetnih zapreka; *isp. i ovaj Krležin tekst:* prasičkanje — seoska igra kod koje se takav predmet nazvan »prasìca«, kamen, komad željeza ili stakla, gura i udara štapovima. Vrsta golfa.

gōlf[2] *tal.* (golfo) zaljev, zaton; *isp.* golaf; *prid.* **gōlfskī; Gōlfskā struja** (*engl.* Golf stream, *čit.* Gōlfstrīm — Zatonska struja) topla struja u sjevernom dijelu Atlantskog oceana koja teče iz Mehičkog zaljeva na sjeveroistok; presijeca Atlantski ocean i raspada se na nekoliko grana; ublažava klimu sjeverozapadne Evrope.

gōlfija (*grč.* enkōlpia) *v.* panagija.

gōlgeter (*isp.* gol + *engl.* get — postići, polučiti, osvojiti) igrač (nogometa, hokeja, rukometa i sl.) koji daje najveći broj golova; najbolji navalni igrač, strijelac, pucač; *isp.* finišer.

Golgota *kaldejski* (golgatha — stratište, odn. aramejski — lubanja) 1. brežuljak kod Jeruzalema gdje je — po kršćanskoj nauci — bio razapet Isus Krist; 2. *prenes.* velike muke; mučeništvo, patnje, stradanja; *prid.* **golgotskī;** *isp.* Kalvarija.

golijardi, golijardā *(mn. m. r.) franc.* (goliard) putujući studenti (pa i teolozi) u srednjem vijeku koji su se izdržavali sastavljanjem i izvođenjem književnih djela (uglavnom lascivnog i satiričkog karaktera), žonglerstvom i kojekakvim drugim vještinama.

Golijat — 1. ogroman Filistejac kojega je — po Bibliji — ubio mladi David u dvoboju; 2. *prenes.* **(golijat)** jak čovjek, ljudeskara, gorostas, div, džin, orijaš, kolos; 3. vrsta kukca tvrdokrilca golemih rogova (iz Nove Gvineje); *prid.* **Golijatov (golijatov); gōlijatskī.**

gōlkiper *engl.* (goal-keeper, *isp.* keep — čuvati) *v.* golman.

Golkonda — ruševine grada i tvrđave zapadno od Hajdarabada u Indiji (Lj. Wiesner).

gōlman *engl.-njem.* kod nas iz njemačkog jezika usvojeni izraz za vratara, igrača (nogometa, hokeja, rukometa i sl.) koji brani gol (Englezi govore *goal-keeper*).

golok *v.* gibon, hulok.

golovomōjka *rus.* (golova — glava + moju — mijem, perem) *v.* pucer (pod pucati).

golozan, -zna, -zno *tal.* (goloso) sladokusan, pohlepan (na dobro jelo i piće), proždrljiv.

golpìon, -ona *v.* panagija; *isp.* golfija.

gōlštanga *njem.* (gol + Stange — motka) jedna od triju drvenih greda koje obilježuju gol; dvije uspravne zovu se *vratnice*, a poprečna — *prečka.*

gomare *hebr.* (preko alb. *gomar*) magarac, magare.

gōmba, *2. mn.* gōmbī *mad.* (gomb) puce, dugme, uopće ukras u obliku kugle.

gomboc, -oca *mad.* (gombocz) valjušak, »knedla«.
gomfijaza *grč.* (gómfos — klin, zub) otupljenje, utrnuće zubi zbog djelovanja kiseline.
Gomindan *v.* Kuomintang.
Gomora *v.* Sodoma.
gonada *grč.* (gonē — rađanje) muška ili ženska spolna žlijezda koja proizvodi rasplodne stanice (gamete); kod muškaraca testis *(v.)*; kod žena: ovarij *(v.)*.
gonagra *grč.* (gony — koljeno + ágra — plijen) reuma, ulozi u koljenima; *isp.* hiragra, podagra.
gonalgija *grč.* (álgos — bol) bol u koljenima; *isto i* **gonatalgija.**
Goncourt *v.* Gonkurova nagrada.
gondola *tal.* (gondola) 1. dug plosnat venecijanski čamac s krovom ili kućicom na kojem se vesla stojeći; 2. dio dirižabla ili aerostata koji se nalazi izvan omotača, a pričvršćen je uz njega neposredno ili konopima; služi za smještaj ljudi, motora i opreme; naš je stari izraz bio: *košara; umanj.* **gondolica; gondolijer,** -era, 5. gondolijeru — veslač na gondoli; *prid.* **gondolijerov; gondolijerskī; gondolijera** — pjesma što je pjevaju gondolijeri.
Gondvana — pretpostavljeni veliki kontinent na južnoj zemaljskoj polutki u paleozoiku i mezozoiku, spoj Afrike i Južne Amerike (neki ga povezuju i s Indijom, u kojoj ima pokrajina istoga imena).
gondže, -eta *tur.* (gonče, konča) 1. pupoljak ili čaška cvijeta; 2. *prenes.* nešto drago, milo, lijepo, osobito dijete, djetešce, a katkada i dragī odn. dragana.
gonfalōn, -ona *tal.* (gonfalone) 1. ratna zastava (malen barjačić na koplju); 2. crkvena zastava.
gonfalonijer, -era *tal.* (gonfaloniere) zastavnik, barjaktar, stjegonoša; vojvoda; naslov poglavara republike San Marino; najviša titula koju papa podjeljuje osobama zaslužnim za crkvu (Krleža).
gong[1] *malaj.* na krajnjem Istoku metalna ploča u koju se udara batićem kao u zvono; na Zapadu služi na brodovima, u kazalištima, restauracijama i sl. umjesto zvona (kod Krleže i sam udarac bata o zvono, *isp.* »četiri svjetlija zvuka — oznaka punog sata; jedanaest mračnih crnih *gongova* — oznaka broja satī«).
gong[2] *v.* ganak.
gongorizam, -zma — izvještačen, prazan, naduven književni stil, kićenost, preciznost, afektacija (po španj. pjesniku Gongori iz 16. i 17. st.).
gongrona *grč.* (góngros — izraštaj) *med.* pojava nabreklina na žilama, na vratu (gušavost).
goniagra *v.* gonagra.
gonialgija *v.* gonalgija.
gonijatiti *(mn. m. r.) grč.* (gony — koljeno) vrsta glavonožaca iz doba silura *(v.)*.
goniometar, -tra, *2. mn.* goniometara *grč.* (gony — koljeno + métron — mjera) kutomjer, uglomjer; **goniometrija** — uvod u trigonometriju, nauka o izračunavanju trokuta s pomoću posebnih funkcija; *prid.* **goniometrījskī.**
gonitis (*akc. i* **-itis**) *grč.* (gony — koljeno) upala koljenskog zgloba.
gonk *v.* ganak.
Gonkurova nagrada — francuska nagrada za najbolje književno djelo (prema književnicima iz 19. st. braći Edmondu i Julesu Goncourt; stariji od njih Edmond dao je poticaj za osnutak knjiž. udruženja koje od 1903. nosi ime Academie des Goncourt).
gonofori *(mn. m. r.) grč.* mješinice ispunjene spolnim stanicama, npr. kod hidromeduza.
gonokok, *mn.* -ki *grč.* (gonē — sjeme + *isp.* kok) bakterija koja izaziva gonoreju; *isto i* **gonokoka** *(ž. r.)*.
gonoreja, *2. mn.* gonoreja *grč.* (gonē — sjeme + rheō — tečem, curim) kapavac, triper; vrsta spolne bolesti (izraz *kapavac* poznat je već god. 1901. Matošu, dok ga Akad. rječn. 1897. ne bilježi).
gonovakcina *grč.-lat.* cjepivo od gonokoka (protiv gonoreje).
good bye *engl.* (*čit.* gud baj) zbogom, do viđenja (pozdrav pri rastanku).
go on *engl.* (*čit.* gou on) hajde, počni!
gopak *rus.* ukrajinski narodni ples.
gōr *arap.* (ghor) dubodolina u pustinjskim krajevima.
gorabija *v.* gurabija.
Gordijev (*i* **gordījskī) čvor** — 1. *mitol.* izvanredno zamršeni uzao (čvor) kojim je prema legendi, frigijski kralj Gordije privezao jaram uz rudo svojih kola; po proročanstvu proročišta onaj koji bi raspleo taj uzao, imao je postati gospodar Azije; Aleksandar Makedonski, mjesto da uzao razmrsi, presjekao ga je mačem; 2. *prenes.* vrlo zamršena stvar, nerješivo pitanje; **riješiti** *ili* **presjeći gordījskī čvor** — na jednostavan način riješiti zapleten, težak zadatak.

gorgeđo *tal.* (gorgheggio) *muz.* moduliranje glasa u grlu s naglim prijelazima pri pjevanju.
gorgīn, -ína *v.* georgina.
Gorgona, *2. mn.* Gorgōnā — 1. u starogrčkoj mitologiji — strašno žensko biće (sa životinjskim ušesima, tupim nosom, iskešenim zubima, sa zmijama mjesto kose); od pogleda Gorgone ljudi bi se skamenjivali; Gorgone su bile tri sestre od kojih je najpoznatija *Meduza;* druge dvije *Stena* i *Eurìjala;* 2. vrsta niže morske životinje.
gorgonzola *tal.* (po sjevernotalijanskom mjestu Gorgonzola) vrsta mekog, vrlo pikantnog talijanskog sira s gljivicama plijesni.
gorila, *2. mn.* gorīlā (*akc. i* **gorila,** *2. mn.* gorila) — 1. vrsta velikog čovjekolikog majmuna; 2. primitivan, neotesan, grub, nasilan čovjek, divljak; 3. u novije vrijeme: tjelesni stražar, tjelohranitelj; *prid.* **gorīlski; gorilizacija** — pretvaranje čovjeka u gorilu, posurovljenje, podivljačenje (Krleža; njegov je i glagol **gorilizírati se,** -ìzīrām se — dobivati osobine gorile, pretvarati se u divljaka).
Gornja Volta — crnačka republika u zapadnoj Africi (u porječju rijeke Volte); glavni grad Ouagadougou.
goružda *alb.* (garuhde) 1. drvena zaimača, kutlača; 2. varjača, kuhača; 3. *prenes.* velika, tupa, smetena, nezgrapna osoba.
goruždonja (*isp.* goružda 3) krupan, neotesan, grub, nespretan i nezgrapan muškarac.
Goslitizdat — *skrać. za rus.* Gosudarstvennoe literaturnoe izdateljstvo (Državni nakladni zavod).
gospel *engl.* (»evanđelje«) religiozna pjesma američkih Crnaca, danas — pored spirituala *(v.)* — priznata kao vrijedan originalan i ozbiljan rod muzike (strastven ritam, isprekidan vriskom solo-pjevača).
Gosplan — kraće umjesto rus. *Gosudarstvennaja planovaja komissija Soveta Ministrov SSSR* — Državna planska komisija SSSR, znanstveni plansko-ekonomski organ Sovjetskog Saveza.
gostara, *2. mn.* gostara *novogrč.* (gastera) boca, staklenka; *umanj.* **gostarica.**
gosudar *rus.* (gosudar') titula nekadanjeg ruskog cara: gospodar.
Gošeova bolest *v.* Gaucherova bolest.
gošizam, -zma *franc.* (gauche [*čit.* goš] lijevi) ljevičarstvo; **gošist(a),** *2. mn.* gošista — ljevičar, osobito u Francuskoj.
got *tal.* (gotto) staklena čaša.
Got, Gota *v.* Goti.
Gotama (Gautama) *sanskrt.* (»onaj što je postigao svoj cilj«) jedno od imena Bude *(v.).*
Gotfrīd *germ.* »božji mir«.
Gotha-almanah — godišnjak s popisom plemića i podacima o njima (po njem. gradu Gothi).
Goti, Gota *(mn. m. r.)* — istočnogermanski narod podrijetlom iz Skandinavije i Baltika (Ostrogoti — Istočni Goti, Vizigoti — Zapadni Goti); igrali su važnu ulogu u historiji ranoga srednjeg vijeka, poglavito u današnjoj Francuskoj, Španjolskoj i Italiji.
gotica[1] — 1. gotsko pismo što ga je sastavio gotski biskup Wulfila; 2. pismo, nastalo u 13. st. n. e.: uglata i šiljasta slova, prema stilu gotike.
gotica[2] (*isp.* got) čašica.
gotika (*i* **gotski stil)** — stil u umjetnosti Zapadne Evrope koji se prvotno (u 12. st.) razvio u sjeverozapadnoj Francuskoj i kasnije se rasprostranio po drugim zemljama; najjasnije se izrazio u arhitekturi; karakteriziraju ga šiljasti (oštri) lukovi (svodovi), težnja za vertikalnim linijama, podčinjavanje skulpture i slikarstva arhitekturi; *prid.* **gotički; gotičar** — slikar gotike.
gotīvan, -vna, -vno *šatr.* zgodan, pripravan, brz, dobar i sl.
gotlandium *v.* silur.
gotski, -ā, -ō — prid. prema *Goti;* **gotska linija** — njemačka obrambena linija u drugom svjetskom ratu od Pise do Riminija (200 km); **gotski jezik** — izumrli jezik istočnogermanske skupine indoevropske jezične porodice, poznat uglavnom po prijevodu Biblije koji je sačinio biskup Wulfila (nije predak svih germanskih jezika, kako se nestručno misli, nego je »njihov stariji brat koji je rano umro«).
Götterdämmerung *njem.* (*čit.* geterdemerung) pojam iz starogermanske mitologije koji označuje propast bogova, pa prema tome i propast svijeta (kod Matoša: bogomrak).
Gottfried Bouillonski *v.* Godefroy de Bouillon.
Gott mit uns *njem.* Bog s nama! (geslo njemačkih nacista, koje ih ipak nije spasilo od poraza).
Gottwaldov — ime čehoslovačkoga grada *Zlína* od 1949. (po Klementu Gottwaldu, čehoslovačkom političaru i predsjedniku republike od 1948. do 1953); *isp.* Zlyn.
gouache *v.* gvaš.
gouda (po imenu grada Goude u Nizozem-

skoj) — vrsta punomasnog sira nizozemske produkcije (poznat po svojoj crvenoj oblozi).
goumier *v.* gum.
gourmand *v.* gurman.
gouvernement *v.* guvernman.
Gozo — ime otoka pored Malte.
GPU — *skrać. za rus.* Gosudarstvennoje politićeskoje upravljenije (= Državna politička uprava); *izgovara se:* **gepeu,** 2. -ua (*isp.* Čeka); kasnije NKVD, danas KGB — Komitet gosudarstvennoj bezbednosti.
gr — oznaka za grain *(v.).*
GR — automobilska oznaka za *Grčku.*
Gr. — *skrać. za* Greenwich *(v.).*
grāba, *2. mn.* grabā *njem.* (Graben) 1. jarak, jama, prokop; 2. *šatr.* gimnazija; *umanj.* **grābica;** *uveć.* **grabetina.**
grabancijāš, -āša, 5. grābancijāšu *tal.* (*gramanzia od grč.* nekros — mrtav + manteia — vračanje, gatanje) 1. po narodnom vjerovanju đak koji, svršivši 12 — bogoslovnih — škola, izuči trinaestu — vilenjačku — te može zapovijedati vragovima, jahati na zmaju, voditi oblake i ulaziti u vrzino kolo (kod Matoša: pustoškolac); 2. *prenes.* neuredan, nesređen čovjek; nemiran duh; boem; *prid.* **grabancijāšev; grabancijāškī.**
grabant, *2. mn.* grabanātā *njem.* (traben — kasati) trabant *(v.),* liktor *(v.),* satelit *(v.),* pratilac.
grac, grāca — vrsta starinskog revolvera (po austrijskom gradu *Grazu* odakle je nabavljan).
gracht *v.* graht.
gràcija (*dubr. akc.* gracija) *lat.* (gratia) 1. ljupkost, dražest, milina, umiljatost, privlačnost, milovidnost; skladnost, milokrvnost; milost, oproštenje; ljubav, prijateljstvo; 2. slavlje, veselje, radost, razdraganost; **Gràcija** — u antičkoj mitologiji — jedna od triju sestara, umiljatih kćeri Zeusovih; **Trí Gràcije** (*grč.* Harite); **Aglàja** (Svijetla), **Eufrosina** (Vesela), **Tālija** (Cvjetna).
Gracijan — muško ime prema Gracija *(v.).*
gracīlan, -lna, -lno *lat.* (gracilis — tanak, vitak) nježan, krhak, slab, sitan, nježne tjelesne građe; tanak, neotporan; *izv.* **gracilnost,** -osti.
gracioso *španj.* (*čit.* grasioso) komični lik iz španjolske komedije, lakrdijaš.
graciòzan, -zna, -zno *lat.* (gratiosus) ljubak, mio; vitak, gibak, umiljat, dražestan; skladan, harmoničan, sladak; *izv.* **gracioznost,** -osti.
graciòzo *tal.* (grazioso) 1. oznaka za način izvođenja nekog muzičkog djela: ljupko, umiljato, dražesno; 2. *v.* gracioso.
gràcka — zagrebački dječji izraz kojim se označuje »javna krađa«, tj. da kradljivac otme igračima neke predmete njihove igre (obično špekule) u ime »gradske placovine«, tj. pristojbe za slobodnu upotrebu gradskog zemljišta na kojem se odvija igra; iz imenice izveden je i glagol: **gràckati,** -ām — »ubrati gradsku placovinu« (Krleža).
grād, grāda, *lok.* grādu, *mn.* grādi, 2. grādī *lat.* (gradus — korak; stupanj) 1. stupanj, stepen; jedinica za mjerenje kutova i lukova, jednak je $^1/_{90}$ pravog kuta ili, odgovarajući tome, $^1/_{360}$ kruga; grad (^{0}) se dijeli na 60 minuta ($'$), minuta na 60 sekunda ($''$); 2. jedinica za mjerenje temperature; njezina veličina ovisi o skali termometra; u stostupanjskoj Celzijevoj (C) skali jednak je stupanj jednoj stotnini razmaka između vrelišta i ledišta vode pri tlaku od jedne atmosfere; 3. jedinica za mjerenje tekućina; 4. jedinica jakosti alkohola; **gradàcija** — postupnost; postepenost prijelaza od jednoga k drugome, odmjereni dosljedni prijelaz od nižega stupnja k višemu i obratno; uspon, pojačavanje, stupnjevitost.
gradatim *lat.* (gradus — korak, stupanj) postupno, postepeno, korak po korak; **gradatim ad sidera tollor** — polako, postepeno me uzdižu do zvijezda, tj. obasipaju me častima (Šenoa).
gradàus *njem.* (geradeaus) upravo, ravno, pravce.
grādel *v.* gradl.
gradela, *2. mn.* grādelā *tal.* (gratella, *venet.* gradella) roštilj, rešetka.
gradevole *tal.* (*akc.* gradèvole) *muz.* prijazno.
gradijàcija *lat.* (*isp.* grad) podjela na stupnjeve.
gradijent, *2. mn.* gradijenātā *lat.* (gradiens — koji korača) razlika zračnog pritiska između dvaju mjesta na istoj nadmorskoj visini.
gradikule *(mn. žen. roda) tal.* (graticola) isto što i gradela.
gradilje, gradīljā *(mn. ž. r.) v.* gradikule, gradele.
gradírati, gradīrām *lat.* (*isp.* grad) 1. mjeriti stupnjeve; 2. obilježavati stupnjeve ili druge diobene znakove (skalu) na spravi za mjerenje (npr. na toplomjeru).
grādl *njem.* (Gradel) vrsta platna (naročito za gaće, madrace i sl.).
graduàcija *v.* grad, gradacija.
gradual', -ala *lat.* (gradus — korak, stupanj,

stepen) 1. podjela na stupnjeve (*isp.* graduirati); 2. podizanje na viši stupanj.

gradual,[2] -ala *lat.* (gradus — korak, stupanj) 1. dio katoličke službe božje; 2. priručnik misnih pjesama.

gradualan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* grad) koji se odnosi na stupnjeve; postupan, postepen, stupnjevit, stepenast.

gradualizam, -zma (*isp.* grad, gradualan) postupnost, postepenost, stupnjevitost.

graduator *lat.* (*isp.* grad) mjerač, mjeritelj na nekom aparatu s podjelom na stupnjeve, pokazivač stupnja napetosti.

graduelan *v.* gradualan.

graduirati, graduiram *lat.* (*isp.* grad) svrstati po stupnjevima, stupnjevati, stepenovati, svrstati po uzlaznom ili silaznom redu; *isto i* **graduisati,** -šem.

gradus *lat.* korak, stupanj, stepen; **gradus ad Parnassum** — 1. korak prema Parnasu, tj. uspon među priznate književnike i umjetnike; 2. naslov jednog priručnika o latinskoj pjesničkoj umjetnosti; *isp.* prozodija.

Graeca fides — nulla fides *lat.* (*čit.* greka fides — nula fides) — grčka vjera — nikakva vjera, tj. Grcima (u trgovini) ne treba vjerovati; *isp.* Punica fides.

Graecia capta ferum victorem cepit et artes intulit agresti Latio *lat.* (*čit.* Grecija kapta ... viktorem ... Lacio) zarobljena Grčka zarobila je nekulturnog pobjednika i unijela umjetnosti u surovi Lacij (misli se na činjenicu da su Grci, pošto su im Rimljani okupirali domovinu, svojom kulturom tako prožeii pobjednike da su zapravo pobijeđeni pobijedili).

graf[1], grafa, 5. grafe, *mn.* grafovi *v.* grof.

graf[2] *engl. (iz grč.)* isto što i dijagram, grafikon.

grafa, *2. mn.* grafā *grč.* (grafo — pišem) 1. ravna linija, pravac; 2. rubrika, stupac između dvije okomite linije u trgovačkim i sličnim knjigama ili skrižaljkama; 3. pismo, list, spis.

grafem, -ema *(m. r.) pored* **grafema** *(ž. r.) grč.* (grafo — pišem) pismena predodžba glasa, slovo.

graffito *v.* grafito.

grafičar *v.* grafika.

grafija, *2. mn.* grafijā *grč.* (grafo — pišem) 1. način pisanja, način prikazivanja glasova slovima; 2. kao drugi dio složenica označuje opisivanje, opis, nauku i sl. (npr. geografija).

grafika, 3. -ci *grč.* (grafo — pišem) 1. rad koji obuhvaća sve postupke oko umnožavanja pisma i crtanih likovnih prikaza u štamparstvu; 2. crtež slike, izrađen perom, olovkom, dlijetom i sl. (npr. crtež, gravira, pismena i dr.); 3. sve grafičke umjetnosti, tj. gravire, crteži itd.; 4. *v.* grafija; *prid.* **grafičkī,** -ā, -ō; **grafička industrija** — cjelokupna djelatnost oko umnožavanja pisanih tekstova, crteža i ostalih ilustracija putem tipografske tehnike; **grafičar** — čovjek koji se kao radnik bavi grafikom; grafički radnik; tipograf; **grafik,** *mn.* -ci, 2. grafīkā — 1. umjetnik koji se bavi grafikom; 2. *v.* grafikon.

grafikon *grč.* (grafo — pišem) 1. očigledan prikaz pojava s pomoću geometrijskih likova (krivulja, kvadrata, figura i sl.), 2. **željeznički grafikon** — prikaz voznog reda; 3. u industriji, na radovima i sl. potanki prikaz toka rada po danima, satima i minutama; kao takav je jedan od najvažnijih uvjeta povišenja produktivnosti rada; *isp.* dijagram.

grafit, -ita *grč.* (grafo — pišem) vrsta minerala; upotrebljava se za izradu olovaka (»srce« olovke, mina), vatrostalnog posuđa ili tiglova, za pripravljanje grafitove boje itd.; *prid.* **grafitov; grafitnī.**

grafito, *2. mn.* grafitā *tal.* (graffito) natpis ugreben u zidu, urezan crtež.

grafizam, -zma — način slikanja svojstven grafici, primjena grafike 2.

grafo... (*grč.* grafo — pišem) kao prvi dio složenice označuje vezu s pismom i pisanjem.

grafologija *grč.* (grafo... + logos — riječ, govor) 1. vještina i rad grafologa *(v.)*; 2. »čitanje karaktera« iz rukopisa; **grafolog,** *mn.* -zi — 1. vještak koji na sudu uspoređivanjem pisama utvrđuje tko ih je pisao; 2. osoba koja po rukopisu »pogađa« karakter čovjeka; *prid.* **grafološki.**

grafomanija *grč.* (grafo... + *isp.* manija) bolest koja se očituje u neodoljivoj potrebi za pisanjem tobože književnih djela; **grafoman,** -ana, 5. grafomane — 1. čovjek koji boluje od grafomanije; 2. *pogrd.* piskaralo, škrabalo; *prid.* **grafomanskī.**

grafos *grč.* — učilo koje omogućuje projekciju školskog teksta na ploču.

grafospazam, -zma *grč.* (grafo... + *isp.* spazma) grč u prstima, u šaci ili u cijeloj ruci pri pokušaju pisanja; *isp.* mogigrafija; *isp.* šrajbkrampf.

grafoteka, 3. -ci *grč.* zbirka grafikona, crteža (*isp.* grafika 2).
graft *v.* graht.
Grah, *mn.* Grăsi, 2. Grahă *v.* Grakhi.
graham-kruh — po američkom liječniku Silvestru Grahamu nazvani kruh bez kvasca, osobito dobar za bolesnike od šećerne bolesti.
graht *hol.* (gracht) mali kanalić u ulicama nizozemskih gradova.
grain *engl.* (*čit.* grejn) anglosaska jedinica za masu (0,0648 grama); *isp.* gran.
Graje (*mn. ž. r.*) *grč.* (geraios — star) u starogrčkoj mitologiji »Starice«, nemani, personifikacije usukanosti, srozanosti, navoranosti, uvenulosti, starosti uopće; one su sestre Gorgonama (*Enio, Pemfredo i Deine*), a kćeri su kralja Forkija; imale su sijedu kosu već od rođenja, sve tri zajedno imale su samo jedno oko i jedan zub, pa su to oko i taj zub naizmjence posudivale jedna drugoj na upotrebu.
grajzler, 2. *mn.* grajzlera *njem.* (Greisler) 1. trgovac na malo, sitničar, bakalin; 2. *prenes.* sitničav čovjek, pedant; *žen.* **grajzlerica;** *prid.* **grajzlerskī; grajzleraj,** -aja — »zagrebački naziv za malu trgovinu, sitničariju. Od njemačkog: Greislerei« (Krleža).
Grakhi, Grakhā (*1. pad. jed.* Grakho) — dva brata Tiberije Sempronije i Gaj Sempronije, borci za socijalne reforme u starom Rimu u 2. st. pr. n. e.; poginuli za svoje ideje.
gral, grala, *lok.* gralu (*njem.* Graal *od lat.* gradalis — posuda) prema srednjovjekovnoj priči čudotvorna zdjela od jaspisa iz koje je Krist jeo na posljednjoj večeri i u koju je Josip iz Arimateje navodno uhvatio njegovu krv kad je Krist bio proboden na križu; uopće: tajnovita, »čudotvorna« svetinja.
gram, 2. *mn.* gramā *grč.* (gramma — slovo) 1. jedinica za mjerenje težine, tisući dio kilograma; *skrać.* g (*bez točke*); 2. kao drugi dio mnogobrojnih složenica označuje *pismo* ili *rezultat nekog pismenog rada*, npr. *autogram, encefalogram* i sl.
grama *grč.* (gramma — slova) rukopis, pisanje.
gramata *grč.* (preko rus. *gramota*) povelja, pismo, dokument (što ga izdaje neka visoka vlast).
gramatika, 3. -ci *grč.* (grammatikē — azbuka; jezična obrazovanost) 1. nauka o sistemu nekog jezika i njegovim zakonima (može biti *opisna, poredbena i historijska*); 2. knjiga koja izlaže sistem i zakone nekog jezika; dijeli se na *fonetiku, morfologiju, sintaksu, semantiku, tvorbu riječi* i dr.; 3. niži razredi gimnazije u starom školstvu (viši razredi zvali su se *poetika* ili *humaniora*); *prid.* **gramatičkī** — 1. koji se odnosi na gramatiku; 2. koji je po gramatici; jezično dobar, točan, ispravan; **gramatičkī red riječī** — obični red riječi; **gramatičkī subjekt** — subjekt u nominativu (za razliku od *logičkog subjekta* koji može biti u nekom drugom padežu); **gramatičkī broj** — singular, dual, plural; **gramatičko tumačenje** *pravn.* tumačenje zakonske norme putem analize riječi iz kojih je sastavljena, a na osnovu gramatičkih pravila (za razliku od logičkog tumačenja); **gramatičar** — stručnjak u gramatici; *isto i* **gramatik** (ovo i u posebnom historijskom značenju: pisar, šef kancelarije nekoga vladara, samostana ili sl.).
gramatizírati, -izīrām — suhoparno proučavati jezična pravila, bez obzira na duhovnu stranu teksta koji se razmatra; *isto i* **gramatizovati,** -ujem.
gramatura (*isp.* gram) težina jednog kvadratnog metra (papira) izražena u gramima.
gramfa *tal.* (granfia) kandža, pandža; šapa; **gramfati,** -ām — grepsti, kidati, komadati.
gramija *grč.* krmelj (iz očiju).
gramina (*mn. sr. roda*) *lat.* (gramen, 2. graminis) *bot.* trave; **graminaceje** (*mn. ž. r.*) zajednički naziv za trave, žitarice.
gram-kalorija (*isp.* kalorija) jedinica za mjerenje količine topline.
gram-mol — molekularna težina izražena u gramima.
gramofon, -ona *grč.* (gramma — spis, knjiga, slovo, pismo + fōnē — glas, zvuk) vrsta fonografa (*v.*) koji reproducira zvukove s ploča; *prid.* **gramofonskī.**
gramoradio — gramofon koji se uključuje u radio-aparat.
gramota *rus.* (*isp. grč.* gramma — slovo) 1. znanje čitanja i pisanja; pismenost; 2. listina, isprava, potvrda, dokument.
gramoteka, 3. -ci *grč.* (thēkē — spremnica, ormar) zbirka gramofonskih ploča; isto što i diskoteka.
gramp *v.* kramp.
gram-sila — sila koja masi od 1 grama daje ubrzanje od 981 cm na sekundu; *isp.* pond.
gran, granā, *lok.* granu, 2. *mn.* granā *lat.* (granum — zrno) 1. najmanji ljekarnički uteg; dvadeseti dio grama (točno: 0,06

grama); *isp.* grain; 2. *prenes.* sasvim mala veličina; zrno, zrnce, zera, zerica.

granadīr *v.* grenadir; **granadìrmarš** — jelo od tijesta (krpica) i krumpira.

granariz *tal.* (*isp.* grano — zrno) riža, pirinač (Vojnović).

granāt, -áta *lat.* (granum — zrno; granatus — zrnat) 1. dragi kamen boje kao crno vino; 2. mogranj, nar. morski šipak; vrsta južnog voća; *prid.* **granātnī.**

granáta *tal.* (granata od *lat.* granum — zrno) 1. artiljerijsko tane, punjeno eksplozivnim tvarima; djeluje silom plinova koji se stvaraju pri eksploziji (fugasno djelovanje) i krhotinama (krhotinsko djelovanje); 2. **ručna granáta** — omanji eksplozivni metak koji se baca rukom; 3. u lakoj atletici — predmet koji se baca u daljinu ili u cilj (kladivo, kugla i sl.).

granatīr, -íra *tal.* (granatiere) *v.* grenadir; *prid.* **granatīrskī; granatīrka,** 3. -ci — 1. granatirska kapa (Šenoa); 2. krupno, snažno, razvijeno žensko čeljade; **granatìrmarš** *v.* granadirmarš.

granatnār, -ára *v.* granat 2.

grȁncat *tal.* (lanzardo) riba lokarda, lancarda, plavica, skuša.

granceola *tal.* (grancevola) veliki morski rak; zovu ga i **grancìgula.**

grȁnd, grȁnda, *2. mn.* grȁnda (grȁndōva) *španj.* (grande) plemić (visokog ranga), osobito dvorski; naročito privilegiran dostojanstvenik; velikaš, velmoža; pripadnik najvišeg plemstva u Španiji.

grȁnda *tal.* (grande — velik) visoka, krupna, atletski razvijena osoba.

grȁnde *v.* grand.

grandeca (*dubr. akc.* grandeca) *tal.* (grandezza) 1. dostojanstveno držanje (granda); 2. ponositost, uznositost; dostojanstvenost; duševna i tjelesna veličina, slava, raskoš, sjaj.

grande-dame *franc.* (*čit.* grand-dam) velika gospođa.

grandelokvèntan *v.* grandilokventan (Krleža).

grandevìtet, -éta *lat.* (grandis — velik, vremešan + aevus — vijek) dug vijek, dugotrajan život, duboka starost.

grandeza *v.* grandeca.

Grand-Guignol *franc.* (*čit.* granginjol — »velika lutka«) kazalište u Parizu, osnovano 1899; *v.* granginjoleskan.

grandilokvèncija *lat.* (grandis — velik, loqui — govoriti) rječitost puna fraza, frazer. vo, brbljavost, veličina na riječima, patos; *prid.* **grandilokventan,** -tna, -tno — rječit, veoma izrazit, brbljav, velik na riječima, pun patosa, frazerski, pretjerano uznosit (u govoru).

grandiōzan, -zna, -zno *tal.* (grandioso) impozantan po izgledu, veličini, plemenitosti; divan, silan, veličanstven, veličajan, sjajan, izvanredan, uzvišen, vrlo velik, ogroman, golem, dalekosežan, monumentalan, impozantan; raskošan; *izv.* **grandióznōst,** -osti.

grand merci *franc.* (*čit.* gran mersì) velika hvala, hvala lijepo.

grandomȁnija *lat.-grč.* (grandis — velik + *isp.* manija) pretjerano uveličavanje samog sebe; ludilo veličine, samoumišljenost; megalomanija; **grandomān,** -ána, 5. grȁndomāne — isto što i megaloman; *žen.* **grandòmānka;** *prid.* **grandòmānskī.**

grand-prix *franc.* (*čit.* gran prî) prva nagrada.

grandseigneur *v.* gransenjer.

granger *v.* grendžer.

granginjoleskan, -skna, -skno (po imenu pariškog kazališta Grand-Guignol) — uzbudljiv, nastran, verističan (kakve predstave daje spomenuto kazalište); u daljem širenju značenja: jezovit, užasan.

granīk, -íka *njem.* (Kranich — ždral) vitao, dizalica, čekrk; *isp.* kran.

granirati, granīrām *lat.* (granum — zrno) usitniti, uzrniti.

granīt, -íta *lat.* (granum — zrno) veoma tvrd kamen sastavljen od glinenca, kremena i tinjca, zrnate i porfirske strukture; služi za oblaganje zgrada, za postamente, stupove, taracanje itd.; *prid.* **granītan,** -tna, -tno — koji je od granita; *prenes.* vrlo jak, trajan, nerazoriv; **granitast** — koji je poput granita.

granìvori (*mn. m. r.*) *lat.* (granum — zrno + vorare — žderati) *zool.* životinje koje se hrane zrnatom hranom (sjemenjem), zrnojedi, zrnožderi.

granolīt, -íta *lat.-grč.* (granum — zrno, líthos — kamen) umjetno proizveden zrnasti kamen, smjesa granita i cementa.

granometar, -tra, *2. mn.* grȁnometārā *lat.-grč.* (*isp.* granum — zrno) sprava za mjerenje količine odn. težine sjemena.

gran pri *v.* grand prix.

gransenjēr, -éra *franc.* (grandseigneur) velik, značajan, znatan, važan, otmjen gospodin; *prid.* **gransenjērskī.**

grȁnula *lat.* 1. zrnce, grudica; 2. svijetlo zrno u vidljivoj površini Sunca.

granulacija *lat.* (granum — zrno, jezgra) 1. zamlad; stvaranje novog svježeg tkiva u ranama, znak da rana zacjeljuje; 2. način izvođenja u zlatarstvu s pomoću lemljenja malih zrnaca; 3. pretvaranje neke mase u sitna zrna; 4. u astronomiji: pojava zrnate strukture koja se (pri povoljnim okolnostima) vidi na površini Sunca (*isp.* granula 2); 5. razvrstavanje neke materije po krupnoći zrna (*isp.* granulator).

granulàran, -rna, -rno *lat.* (granum — zrno) zrnast, zrnčast.

granùlāt, -áta *lat.* (granum — zrno) građevinska masa zrnatog sastava.

granulàtor *lat.* (granum — zrno) stroj za razvrstavanje šljunka, ugljena i sl. prema njihovoj krupnoći.

granulirati, -nulīrām *lat.* 1. uzrniti, zrnkati, lijevati rastaljenu kovinu ili trosku u hladnu vodu; sitniti, usitnjavati, pretvarati u zrnasto stanje (npr. metal, staklo); 2. razvrstavati neku zrnastu materiju prema krupnoći zrna; **granulírati se** — zamlađivati se (rana) stvaranjem zrnastoga tkiva.

granulocīt, -ita *lat.-grč.* vrsta bijelog krvnog zrnca (leukocita).

granùlōm, -óma *lat.* »divlje meso«, upaljena izraslina oko bolesnog zubnog korijena; nastaje uslijed oboljenja zubne pokosnice; često sadrži različite zarazne klice uslijed čega dolazi do zaraze (infekcije) ostalih organa; *u nekih naših pisaca:* zamladnik; **granulòzan,** -zna, -zno — zrna(s)t; *isp.* granularan.

grão *v.* grau.

grȁp *v.* kraplak.

grȁpa *tal.* (grappa) vrsta rakije.

grȁpati, -ām *tal.* (aggrapare) grčevito hvatati, pohlepno grabiti; kvačiti.

grape fruit *engl.* (*čit.* grejpfrūt) krupan plod iz porodice citrusa koji se dobiva križanjem naranče i limuna.

graptolìti *(mn. m. r.) grč.* izumrla skupina sitnih morskih životinja (iz doba silura).

grasàcija *lat.* (grassari — stupati, hodati) preotimanje maha, širenje, napredovanje.

grasirati, grasīrām *lat.* (grassari — stupati, hodati) 1. širiti se, napredovati (npr. bolest); 2. sudjelovati u nekom poslu, prihvaćati se, laćati se; 3. (*prema franc.* grasseyer) račlati *(v.)*, šušljetati.

grȁsta, *2. mn.* grȁstā *tal.* zemljani sud za uzgajanje cvijeća, saksija, tegla (Nar.), odn. za zapretavanje i ponovno rasplamsavanje žeravice.

gràta *tal.* (grata) rešetka; *isp.* gater, gatre.

gratakȇž, -eža *tal.* (grattacacia) trenica, trlica, strugulja, ribež, rende.

gratati, -ām (*isp.* gratakež) ribati, sitniti, strugati, trličati, grepsti, grebenati.

gratia *v.* gracija; **gratia plena** *lat.* (*čit.* grācija ...) milosti puna (riječi iz jedne katoličke molitve; misli se Majka božja, Bogorodica) (Ante Kovačić); **gratia gratiam parit** — ljubav rađa ljubav, tj. jedna ljubav izaziva drugu (kao uzvrat); **gratias ago** — hvala, zahvaljujem.

gratìkula *v.* gradela, gradikule.

gratinírati, -ìnīrām *franc.* (gratiner) zapeći u pećnici tako da se napravi kora.

gràtis *lat.* (gratis — rado, drage volje) badava, na dar, na poklon, besplatno; **gratifikàcija** (*isp.* ...fikacija) dar, poklon, nagrada, premija, naknada štete; **gratificírati,** -icīrām — darovati, darivati, obdariti, počastiti; naknaditi štetu; *isto i* **gratìfikovati,** -ujem.

gratīv, -íva *tal.* (gratile) konop, uže kao našivak po rubu jedra, optok, porub, porubnik.

gratulàcija *lat.* (gratulari — čestitati) čestitanje, čestitka; **gratulírati,** -tulīrām — čestitati; **gratulant,** *2. mn.* gratùlanātā — čestitar.

gràu *njem.* (grau) 1. siv, pepeljast; 2. prosjed, sijed; **grau in grau** *njem.* »sivo u sivom«, bezbojno; *isp.* Risana je (Vanda) grau in grau (Ibler o Đalskoga pripovijesti *Na rođenoj grudi*).

graul *v.* growl.

graušt̀ār, -ára *njem.* (grauer Star) siva mrena u oku, »bijelo« u oku, biona, bionjača, zamrež; *isp.* katarakt 2.

gravàlja *grč.* (*novogrč.* grava) žljebast crijep koji se stavlja po sljemenu krova.

gravàmina *(mn. sr. roda) lat.* (gravamen, 2. gravaminis) 1. tereti, tegobe; 2. žalbe, tužbe, pritužbe.

grave *tal.* (*akc.* grāve) *muz.* »teško, ozbiljno«; oznaka tempa za patetični uvod u simfoniju i sonatu.

graveolencija *lat.* (grave — teško, jako + olere — mirisati) jak, težak, odvratan miris, smrdljiv zadah.

gravȅr, -éra *franc.* (graveur) radnik koji urezuje slike ili slova u bakar, kamen, drvo (novac, medalje i dr.).

gravidìtet, -éta *lat.* (gravis — težak) »drugo stanje«, trudnoća, zdjetnost, zbabnost, prisobnost, bremenitost; *isto i* **gravidnost,** -osti; **graviditas extrauterina** (*čit.* ekstra ...)

izvanmaternična trudnoća; **gravidna** — noseća, bremenita, zbabna, zdjetna, prisobna, trudna, sudružna, samodruga, »u drugom stanju«.
gravīj, -ija (*pored* **gravijum**) *franc.* (gravier — šljunak) lomna vrsta rude koja se sastoji od okruglih kamenih zrnaca, promjera do 10 mm; upotrebljava se za pravljenje betona, za gradnju željezničkih nasipa i cesta: kamen-tucanik.
gravimetrija *lat.-grč.* (gravis — težak + metron — mjera) nauka koja se bavi mjerenjem sile teže na zemlji; služi u geologiji kod traženja korisnih rudača.
gravira *franc.* (gravure — rezbarstvo, rezbarija) 1. urezivanje linija, ukrasa i sl. u tvrdu površinu (različitim sredstvima i načinima); 2. otisak sa slike, urezane ili kiselinama ujetkane u metal, drvo ili linoleum; 3. klišej na kojem je urezana ili ujetkana slika od koje se imaju načiniti otisci; **gravirati**, gravīrām — urezivati sliku u metal, drvo, linoleum ili kamen s pomoću posebnih dlijeta, kemijskih sredstava ili fotomehanički (*v.* graver).
gravis *lat.* (= težak) vrsta naglaska, npr. *a*.
gravitacija *lat.* (gravitas — teža, težina, teret, breme); 1. sila teža, teža, privlačenje, atrakcija, temeljno svojstvo mase; 2. *prenes.* težnja, sklonost, privlačivost, privlačnost; *prid.* **gravitacionī.**
gravitet, -eta *lat.* (gravitas) ozbiljnost, važnost.
gravitirati, gravìtīrām *lat.* težiti k jednoj točki; težiti; stremiti k nečemu, naginjati, biti sklon; *isto i* **gravitovati**, -ujem.
gravura *v.* gravira.
grazie tante *tal.* (*čit.* gracije...) velika hvala!
grazioso *tal.* (*čit.* graciozo) *muz.* nježno, ljupko, umiljato, dražesno.
graždanica *crkv.-slav.* građanska, svjetovna ćirilica (za razliku od crkvene), temelj današnjega ruskog pisma, nastala u doba Petra Velikoga (1672—1725); *isto i* **graždanka.**
grbet *v.* gurbet.
grbīn *v.* garbin.
grdelīn *v.* gardelin (D. Ivanišević).
Great Britain *engl.* (*čit.* Greit Britn) Velika Britanija.
Great Charter *engl.* (*čit.* Greit Čarter) *v.* Magna charta.
grecistika, 3. -ci *lat.* (Graecus — Grk) nauka o grčkom jeziku, književnosti i kulturi; **grecist**, *2. mn.* grecīstā — čovjek koji se naučno bavi grčkim jezikom, književnošću i kulturom; **grecitet**, -eta — značajka grčkog jezika odn. grčkog duha uopće, grština, »grčkost«; **grecizam**, -zma, *2. mn.* grecìzāmā — izraz ili jezična konstrukcija po uzoru grčkog jezika; **grecizirati**, -izīrām — 1. povoditi se za grčkim načinom izražavanja; 2. činiti Grkom; grčiti, pogrčiti; *isto i* **grecizovati**, -ujem.
grečeskī, -ā, -ō *crkv.-slav.* grčki, helenski.
greenhorn *v.* grinhorn.
Greenwich (*čit.* Grìnič) — predgrađe Londona sa znamenitom zvjezdarnicom po kojoj se danas računa nulti meridijan (*isp.* Ferro); *prid.* **grìničkī.**
grefaža *franc.* (greffer — cijepiti, kalemiti) razmnožavanje bilja presađivanjem na drugo bilje kao podlogu; cijepljenje, kalemljenje.
gregal (gregō), -ala *v.* greko.
gregarine *lat.* 1. vrsta nametnika na dlakama; 2. paraziti u crijevima crva, glista, kukaca i sl.; **gregarinozan**, -zna, -zno — pun gregarina.
gregarizam, -zma *lat.* (grex, 2. gregis — stado, krdo, jato) osobina i sklonost pojedinih životinja da žive u čoporima.
Gregoriana *lat.* papinsko sveučilište u Rimu, osnovano 1566 (pun naslov: *Pontificia Universitas Gregoriana*).
grego (gregāl), -ala *v.* greko.
gregorìjanskī kalendār *v.* kalendar; **gregorìjanskī korāl** — način jednoglasnog pjevanja u katoličkoj crkvi (naziv po papi Grguru I.).
Gregōrije *grč.* »budni«, »oprezni«.
greh, greha *tur.* razmak, trideset i drugi dio aršina; *isp.* urup.
grejpfrut *v.* grape fruit.
grēka *lat.* (graeca) grčki jezik, djela na grčkom jeziku; **grēka et latīna** — grčki i latinski, odn. humanističke nauke.
greko *tal.* (greco, grecale — grčki) 1. sjeveroistok (strana svijeta, kako se Talijanima čini da leži Grčka); 2. sjeveroistočni vjetar, sjeveroistočnjak; *isp.* gregal, grego.
grekomanija *grč.-lat.* (Graecus — Grk + *isp.* manija) pretjerano oduševljavanje za sve što je grčko; **grekomān**, -āna, 5. grekomāne — čovjek koji se pretjerano oduševljava za sve što je grčko; *prid.* **grekomanskī.**
Grēkul *lat.* (Graeculus) kod starih Rimljana pogrdan i preziran izraz za Grka (»Grčić«).
grel *prid. indekl. njem.* (grell) suviše zvučan, prejak, kričav, »kričeći«.
grem — u govoru naše omladine prihvaćena kratica za gramofon.

gremīj, -ija (*pored* **gremijum**) *lat.* (gremium) 1. zbor; skup glavara pojedinih odjela u nekoj ustanovi; 2. naziv staleških korporacija, npr. *trgovački gremij, ljekarnički gremij; isto i* **gremija;** *prid.* **gremijalan,** -lna, -lno — skupni (na najvišem rukovodilačkom nivou).

gremijal, -ala *lat.* (gremiale) vrsta pregače u biskupskom ornatu.

gren *v.* gran.

Grenada — mala otočna državica u Velikim Antilima (oko 120.000 stanovnika).

grenadīn, -ína (po španj. pokrajini *Granadi*) vrsta svilene tkanine.

grenadina *franc.* (grenade — nar, šipak) sok od nara, mogranja, granata (vrsta južnog voća).

grenadīr, -íra 5. grenadīre *franc.* (grenadier) 1. u 16—19. st. vojnik, određen za bacanje ručnih granata, bombaš (*isp.* granatir); 2. jakota, ljudeskara, ljudina; **grenadiri** — izabrani dio pješadije u mnogim vojskama; *prid.* **grenadirov; grenadīrskī.**

grencer, *2. mn.* grencerā *njem.* (Grenze — granica) graničar, krajišnik (nekada u Hrvatskoj stanovnik tzv. Granice odn. Vojne krajine).

grendžer *engl.* (granger) američki farmer, poljoprivrednik.

grenela *franc.* (greneler — uzrniti) oruđe za obradu kamena, vrsta dlijeta.

Grenland — najveći otok na Zemlji (nalazi se na sjeveru Evrope, nastanjen Eskimima); *prid.* **grenlandskī.**

grep[1] *v.* grape fruit.

grep[2] *alb.* (grep) kuka, savijena kovna šipka, tzv. »mačka«.

gresta *tal.* (cresta) vijenac luka.

greš, grēša *tal.* (agresto) 1. kiselo grožđe (zeleno, nedozrelo); 2. biljka ogrozd.

grešika, 3. -ci, *2. mn.* grēšīkā — 1. *v.* grešlja; 2. *v.* greš; 3. vinjaga.

grešlja, *2. mn.* grešālja *i* grēšljī *njem.* (Groschel) vrsta starinskog kovanog sitnog novca, grošić; *isto i* **grešljika,** 3. -ci, *2. mn.* grēšljīka.

grešpa, *2. mn.* grēšpā i grēšpī *tal.* (crespa) 1. bora, nabor, »brazda« (na licu); 2. čipka; 3. *v.* kresta.

Greta *v.* Margareta.

grethen-frizura (*njem.* Gretchen — *hipok. prema* Margareta, inače sinonim za mlado djevojče) ženska frizura kod koje pletenice obavijaju glavu sprijeda i spajaju se na vrhu čela.

greting *engl.* (grating) rešetke (na brodu).

grez, -a, -o *tal.* (greggio) grubo izrađen, površno otesan.

greza *tal.* (*isp.* grez) neobrađen, sirov, neoklesan kamen.

grež *franc.* (grege) sirova, neobrađena, neprerađena svila.

Grgur *v.* Gregorije.

gribler, *2. mn.* grìblerā *njem.* (Grübler) čovjek, zadubljen u misli, koji, istražujući naučne istine, pazi na svaku sitnicu i zagrižljivo radi na nekom poslu; cjepidlaka, sitničar, mudrijaš; **grìblati,** -ām — raditi kao gribler, tj. ponirati sitničavo u stvari koje se istražuju, cjepidlačiti, mudrijašiti; *isto i* **griblovati,** -ujēm; **gríblzuht** *njem.* (Grübelsucht) bolesna pojava zadubljenosti u misli, uzrujavanja i zagrižljivog istraživanja najmanjih sitnica.

gribojedovština (po ruskom piscu Aleksandru Sergejeviču Gribojedovu; 1795—1829) društveni problemi rješavani u okviru tridesetih godina prošlog stoljeća (komedija *Teško pametnome*).

grīd-sìstem *v.* interkonjekcija.

grīf[1], grìfa *njem.* (Griff *od* greifen — hvatati, zgrabiti) 1. balčak (sablje), ručica, ručka, držak, držanje, rukohvat nekog predmeta; *2. muz.* dugačka daščica, nalijepljena na gornji dio žičnog instrumenta, koja leži pod žicama; gornji, uži dio instrumenta koji se obuhvaća rukom kod sviranja na gitari, violini i sl.; 3. *sport.* čelična prečka na koju se natiču kugle (bučice) za vježbanje u dizanju velikih tereta; 4. u rvanju — zahvat prstima i stiskanje ruke (osobito zapešća) ili drugih dijelova protivnikova tijela za vrijeme borbe; 5. baratanje, način, postupak, rukovanje, spretnost, vještina; **ispasti iz grifa** — izgubiti vještinu, postati nespretan u nečem što smo prije dobro radili.

grīf[2], grífa *grč.* (gryps, 2. grypos) 1. u antičkoj mitologiji — krilati lav s orlovskom glavom; u našim starim prijevodima: orlolav; 2. strvinar bjeloglavi, lešinar, sup (ptica).

grìfig *njem.* (griffig) vrlo fino brašno (koje se za prste hvata; *isp.* grif[1]).

grifl *njem.* (Griffel) kamena pisaljka za pisanje po (nekadašnjim) školskim pločicama; *naš naziv:* kamenčić, križulja; *isto i* **grifla.**

grifo *španj.* (»kudravac«) potomak crnca i mulatkinje.

grifon, -óna *franc.* (griffon, *isp.* grif[2]) vrsta psa (oštrodlaki, čupavi prepeličar).

grifoza *grč.* (grypos — savinut, kukast) iskrivljenost nokata u obliku pandži, kandžasti nokti.

Grìgor(ije) *v.* Gregorije.

grijèr, -era *v.* grojer.

grȉl — kraće umjesto grill-room *(v.)*.

grilàž, -áža *franc.* (grillage) 1. rešetka, roštilj; prženje na roštilju; prženica; *2. arhit.* potporni temelj od unakrst složenih greda; 3. pečènje (u rudarstvu).

grill *engl.* (*čit.* grȉl) roštilj; **mixed grill** (*čit.* mȉkst grȉl) — »miješani roštilj«, tj. različite vrste mesa zajedno pečene na žaru, tzv. mješanica; **grill-room** (*čit.* grȉlrūm) 1. prostor u gostionici gdje se jelo peče pred gostima (na roštilju); 2. otmjeni dio restorana.

grilȍn, -ōna — jedno od imena za umjetne, sintetičke tkanine; *isp.* najlon.

grȉlrūm *v.* grill.

grìlje, grȋljā *(mn. ž. roda) tal.* (griglia) 1. kapci, zastori na prozoru, rebrenice, žaluzije, šalufe, persijana; 2. rešetka, roštilj.

grȋm *franc.* (grime — stari kicoš, smiješan starac [kazališna figura]) 1. vještina da se licu (s pomoću brkova, brade itd.) dade vanjština, potrebna glumcu za stanovitu ulogu; 2. kozmetička sredstva (masne olovke za šminkanje, boje i sl.); **grimasa,** *2. mn.* grimásā — 1. iskrivljeno, nakreveljeno lice; *naš izraz:* sklib; 2. naročito udešavanje lica za prikrivanje pravih misli i osjećaja; **praviti grimase** — kreveljiti se, bekeljiti se, ceriti se (*ima i glag.* **grimasirati,** -màsīrām).

grìmīz *ar.* (kirmiz od *sanskr.* krmi) ljubičasto-crvena tkanina: purpur, porfir, krmez, jarka, ljubičasto-crvena boja; crvena boja koju su Feničani vadili iz školjke grimiznog puža; *prid.* **grìmīzan,** -zna, -zno.

grȉncajg *njem.* (Grünzeug) povrće, zelenje.

grinderstvo *njem.* (Gründer — osnivač) grozničavo brzo osnivanje industrijskih i drugih poduzeća koje se javlja obično u kapitalističkim zemljama u vrijeme privrednog poleta; povezano je s porastom privrednih uspjeha takvih poduzeća i s procvatom burzovne spekulacije.

grìngo *španj.* (»grčki«) 1. porugljivi naziv za stanovnika neromanskog podrijetla u Južnoj Americi; 2. kopač zlata, dijamanata i sl. (*mn.* grìngosi).

grȋnhorn *engl.* (greenhorn) početnik, novajlija, žutokljunac, zeleniš.

Grȉnič *v.* Greenwich; *prid.* **grìnički.**

grinšpan *njem.* (Grünspan, prvotno Spangrün — španjolsko zelenilo, *lat.* viride hispanicum, jer je bakreni oksid najprije došao trgovinom iz Španije u Njemačku) bakrena rđa, patina, plemenita rđa.

grȋnta *njem.* (Grind) 1. krasta (na glavi); 2. čangrizavo, zajedljivo, sitničavo čeljade; **grȋntav** — prvotno krastav, a potom i kržljav, neugledan, slab; u daljem širenju značenja; čangrizav, zajedljiv, dosadan, sitničav; **grȋntavac,** -āvca, 5. -āvče, *2. mn.* grȋntavācā — grintav čovjek, kržljavac, bijednik (riječ vrlo rano ušla u naš jezik, dolazi već kod Marina Držića u *Dundu Maroju*: Na dvor, grintavci bez dinara).

griotte *franc.* (*čit.* griȍt) višnja (trgovački naziv za višnju obloženu čokoladom).

grìp[1] *v.* gripa.

grȋp[2] *v.* grif[2].

grìpa, *2. mn.* grȋpā *franc.* (grippe iz rus. jezika) influenca, španjolska groznica; epidemijska infekciozna bolest s katarom i upalom nosa, grla, dušnika, katarom bronhija, želuca, crijeva, prouzrokuje i upalu pluća, porebrice, mozgovnih opna; *isto i* **grìp,** grìpa *(m. roda)*; **grìpōzan,** -zna, -zno — 1. koji se odnosi na gripu; 2. koji ima gripu (ili se osjeća kao da je ima) grozničav, subfebrilan.

grȋs *v.* griz.

grisaille *franc.* (*čit.* grizȁj) 1. slika načinjena sivim bojama, »u sivom«; 2. sivilo, sivoća; siva tkanina; 3. biljka topola.

grisini *(mn. m. r.) tal.* (grissino) vrsta peciva, »slani štapići«.

grȋskōh *v.* griz.

grìstald *v.* kristal.

grȋz, grȋza, *lok.* grízu (*pored* **grȋs**) *njem.* (Gries) 1. krupica; krupno samljevena pšenica; 2. krupan pijesak, šljunak; **grȋzkōh** — »koh« *(v.)* od griza.

grizaj *v.* grisaille.

grizèta, *2. mn.* grizétā *franc.* (grisette) mlada kitničarka, švelja; prodavačica u pariškim dućanima.

grìzli, -ija, *mn.* grìzliji *engl.* (grizzly) golem (do 2 i po metra), snažan kalifornijski medvjed sive ili svijetlosmeđe boje; *prid.* **grìzlijev.**

grizȍn, -ōna *franc.* (grison — siv) krzno jedne vrste južnoameričke kune.

grizū, -ūa *franc.* (grisou) plinovit ugljikovodik (praskavac) koji se javlja u ugljenokopima i uzrokuje eksplozije; *isp.* metan.

grižele, grìželā *(mn. ž. r.) tal.* (griselle) ljestve,

obično od konopa, vezane uz brodski jarbol.
grlīn, -ína *tal.* (gherlino) debeo konop za vezanje broda u luci, gumina, čelo, palamar.
grmiluk *tur.* (jirmilik) vrsta turskog dukata.
grmjela, *2. mn.* grmjēlā (postanje nepoznato, no riječ bi mogla biti u vezi sa tur. jigirmiluk [*isp.* grmiluk] — vrsta turskog dukata, koja u Bosni dolazi i u obliku *girmiluk, grmiluk*) — naušnica, đinđuha; biser (istog je postanja vjerojatno i riječ *mrđela,* odn. *mrnđela*); *umanj.* **grmjelica** (Vojnović).
grneta, *2. mn.* grnētā (*tal.* cornetta?) vrsta primitivne klarinete (u nekih srpskih pisaca): *isp.* garneta.
gro, gröa, *instr.* groom, *mn.* gröovi *franc* (gros) 1. glavni dio, glavnina; najveći dio; 2. vrsta svile slične taftu *(v.),* samo je teža i gušća, naizgled zrnasta; **angro** (en gros) na veliko; *isp.* gros.
grobati, -ām *njem.* (graben) kopati saditi (Nar.).
grobijan *v.* grubijan.
Grock (*čit.* Grök) jedan od najvećih svjetskih klaunova (pravim imenom Adrian Wettach, 1880—1959, Švicarac); dotjerao taj žanr do najvišeg virtuoziteta i postigao svjetsku slavu, osobito preko filmova.
grof, grófa, 5. gröfe *njem.* (Graf) u feudalizmu — krupni feudalni zemljoposjednik; pripadnik najvišeg plemstva; **grof od Paríza** (*franc.* comte de Paris) titula u francuskoj kraljevskoj porodici Orléansa, koja vuče lozu od brata Louisa XIV, a održala se do danas; poznat je grof od Pariza 1838—1894, unuk Louisa Philippea (Krleža); *prid.* **grófov; grofovskī;** *umanj.* **grofić,** *2. mn.* gröfićā; *žen.* **grofica,** *2. mn.* grofīcā; **grofovstvo** — dostojanstvo i čast grofa; **grofovija** 1. u feudalnoj epohi — posjed grofa; 2. oblast i osnovna jedinica mjesne samouprave u Engleskoj, Irskoj i nekim britanskim posjedima.
grog, groga *engl.* (grog) piće od ruma, konjaka ili araka sa šećerom i vrućom vodom.
grogi *engl.* (groggy) klimav, drhtav, nesiguran, slab, teturav, nemoćan; *u boksu* — izraz za posrtanje, iznemoglost boksača; **grogírati,** grogīrām — učiniti nekoga da bude grogi, slomiti, iscrpsti, iznuriti, pobijediti, uništiti, poraziti.
gröjer — vrsta švicarskog sira (po mjestu Gruyère kraj Freiburga).
grombi *v.* krombi.
Grönland *v.* Grenland.
groom *v.* grum.
grop, gröpa *tal.* (groppo) uzao, čvor.
groplan *franc.* (gros — krupan + *isp.* plan) *u filmskom jeziku* izraz za sliku samo jednog predmeta ili jednog detalja i samo jednog lica ili detalja lica; uveličan detalj neke filmske scene; *isp.* amerikan, total.
gros, grōsa, *lok.* grósu, *mn.* grósovi *njem.* (Gros) 1. *v.* gro; 2. veliki tucet, tj. 12 tuceta — 144 komada; **velikī gros** — 12 grósōvā — 1278 komada; 3. *tipograf.* vrsta krupnog pisma.
groserija *franc.* (grosserie) trgovina na veliko, veletrgovina, veleprodaja.
grosist(a), *2. mn.* grösīstā *franc.* (*isp.* angro) veliki trgovac, trgovac na veliko, veletrgovac (*prot.* detaljist).
grosmama (*prema njem.* Grossmutter) — baka, baba; **gröstata** — djed (*isto i* **grösfater** *prema njem.* Grossvater).
grosso modo *lat.* (*čit.* gröso mōdo) grubo, površno, u velikim potezima, u glavnim crtama.
grossvaterski *njem.* (*čit.* gröstfaterskī) djedovski, starinski, davni, drevni (Đalski).
grosulār, -ára *lat.* ruda, zelena odn. zelenožuta vrsta granata *(v.).*
groš, gröša, *2. mn.* grošā (*i* gröševā) *njem.* (Groschen) 1. vrsta sitnog novca (u različitim državama i u različito doba različite vrijednosti); danas u Austriji kao stoti dio šilinga i u Poljskoj kao stoti dio zlota; 2. *prenes.* novac uopće; 3. svaka pojava u obliku i veličini groša, kao npr. mrlja, pjega, šara i sl.; *umanj.* **grošić,** *2. mn.* gröšīćā.
grošićar, -ara, 5. gröšićaru (-āre) (*isp.* groš) 1. posrednik pri kupoprodaji, mešetar, senzal; 2. sitni trgovac, sitničar, pa u daljem razvoju značenja; sitničav čovjek uopće; 3. kod Augusta Cesarca i ovo značenje: »... tako ga zovu svi jer je pijan na putu blizu svoga sela poslije sajma ubio i orobio jednog kokošara, orobio ga za groš, i to je sve što je u tog kokošara našao« *(Careva kraljevina).*
grota, *2. mn.* grotā *tal.* (grotta) spilja, pećina, hrid, hridina, stijena; jama.
grotesk *franc.* (grotesque) vrsta stiliziranih štamparskih slova (sve linije jednake debljine).

groteska, 3. -ski *i* -sci, *2. mn.* grotesākā *i* groteskī *franc.* (grotesque — smiješan, neprirodan) 1. prikazivanje ljudi ili predmeta u neobično-fantastičnom, nakazno-komičnom vidu; 2. klasični ornamentalni biljni motiv, dopunjen životinjskim i ljudskim likovima, dekorativnim sitnicama stiliziranim u cjelinu; 3. *knjiž.* kratka pripovijetka, novela ili drama efektno stupnjevana s ekscentričnim, neobičnim junacima u zagonetnoj radnji; 4. u plesu — tjelesna karikatura na izvjesnu temu; ples s pretjeranim i neprirodnim sastavima kretnja; 5. *muz.* vrsta skladbe sličnih kvaliteta kao i ples (*v.* pod 4); **groteskan,** -skna, -skno — koji ima obilježje groteske; čudan, nastran, nagrđen, komičan, pretjeran, smiješan, neprirodan, isceren; koji prelazi iz krvavo ozbiljnog u čudno i smiješno; *izv.* **grotesknōst,** -osti.

growl *engl.* (*čit.* graul) »režanje«, »gunđanje«, u džez-muzici efekt koji se na duhačkim glazbalima postiže mijenjanjem prirodne boje tona.

grūb, grūba, grūbo; *odr.* grūbī, grūbā, grūbō *njem.* (grob) prost, surov, hrapav, neotesan, neuljudan; dalja značenja: sirov, nesavitljiv, nepodatljiv (pri obradi), nedotjeran, nedorađen, u glavnim crtama, površan, neoplemenjen, težak, neprihvatljiv, nedopustiv, strog, nemilosrdan, neosjetljiv; *imen.* **grubóća,** *2. mn.* grubóćā; **grubōst,** -osti; *glag.* **grubiti,** grūbīm — činiti da što postane grubo; **grubjeti,** grūbīm — postajati grub; **grubìjān,** -āna, 5. grūbijāne — grub čovjek, divljak, prostak, neotesanac; *isto i* **grubijānac,** -nca, 5. grūbijānče, *2. mn.* grubijānācā; *žen.* **grubijānka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **grubìjānskī; grubijānstvo,** *2. mn.* grubìjānstāvā — postupak grubijana, surovost, prostota; *isto i* **grubijānština.**

Grübelsucht *v.* gribler.

gruete *(mn. ž. r.) tal.* (gru) *v.* gruja (M. Vodopić).

grūg *tal.* (grongo) ugor, jegulja.

grūh[1] *v.* grug.

grūh[2] *v.* grus.

grūhast, -a, -o (*isp.* gruh[2], grus) prhak, rastresit, šljunkovit, sipak, porozan, osipljiv, raspadljiv.

grūhlje (*isp.* gruh[2], grus) gruhasto, porozno, krševito, sipko, vodopropusno zemljište, kamenjar (Nehajev).

grūj *tal.* ugor, jegulja; *isp.* grug.

grūja, *2. mn.* grūja *tal.* (gru — ždral) dizalica, kran, granik *(v.)*, sprava za dizanje i premještanje, vitao, čekrk, koloturnik, paranak.

grūm *engl.* (groom) 1. sluga, osobito čovjek ili dječak koji ima na brizi konje; konjušar, konjušnik; 2. livrirani poslužitelj u gospodskim kućama ili hotelima.

grumescencija *lat.* (grumus — humak) zgrušavanje.

grūnat, grūnta *v.* grunt.

grund *v.* grunt (Nar.).

grūndāl *tal.* (grondaia) streha na kući; žlijeb, cijev za otjecanje vode s krova.

grūndbīr *njem.* (Grundbirne) — krumpir; **grūndbīrn-nudle** (*isp.* nudle) isto što i granadirmarš, *v.* (kod Stevana Sremca).

grūndbuh *njem.* (Grund — posjed + Buch knjiga) zemljišna knjiga, gruntovnica.

grūndfarba *njem.* (Grund — temelj, osnova; farba — boja) osnovna, temeljna boja neke slike, podloga.

grundírati, grundīrām *njem.* (grundieren) u slikarstvu — obojiti osnovnom bojom na koju dolazi druga boja.

grūnpuk *v.* grundbuh.

grūnt *njem.* (Grund — zemlja, posjed) 1. zemljišni posjed, zemljište, imanje; 2. *v.* grundfarba; *prid.* **grūntōvnī;** *umanj.* **grùntić,** *2. mn.* grūntīćā; *uveć.* **grùntina,** *2. mn.* grūntīnā.

grùntati, -ām *njem.* (grundeln — roniti) ponirati mislima u neki predmet, duboko i uporno razmišljati, rezonirati, umovati, mudrovati, mudrijašiti (Krleža).

gruntírati, gruntīrām *v.* grundirati.

grūntkōrna *njem.* (Grund — tlo, dno; Garn — mreža) velika ribarska mreža što se razvlači između dvaju čamaca i pada do na dno.

grūntōvnica (*isp.* grunt) 1. zemljišna knjiga u koju se unose same nekretnine (posjedovnica), vlasnički odnosi na njima (vlastovnica), tereti (teretovnica); 2. ured u kojem se vode zemljišne knjige; **grūntōvničār** — voditelj zemljišnih knjiga, činovnik u gruntovnici; *žen.* **grūntōvničārka.**

grūp *franc.* (group) novčani paket (kao poštanska pošiljka.

grūpa, *2.mn.* grūpā *franc.* (groupe) 1. skup, skupina (ljudī, a može biti i istovrsnih stvari); trupa, ansambl, klapa odn. niz, cjelina istovrsnih ili sličnih predmeta; 2. u sociologiji — pojam za ljude povezane u neku samostalnu zajednicu (porodica, pleme, stalež itd.); 3. u parlamentu — manja

politička skupina, s nedostatnim brojem članova za stvaranje frakcije; 4. stupanj činovničke kategorizacije; 5. uopće nešto svrstano, npr. krvna grupa; *umanj.* **grùpica, grùpičica;** *prid.* **grùpnī** — zajednički, timski (*isp.* tim); **grùpnīk,** 5. grùpnīče, *mn.* -ci — vođa grupe, grupovođa (na zajedničkim akcijama i sl.); *žen.* **grùpnica; grùpāš,** -āša, 5. grùpāšu — čovjek koji neće da vidi ništa drugo osim interesa svoje (obično političke) grupe; političar koji se odvaja od zacrtane i općenito prihvaćene partijske linije; *prid.* **grùpāškī; grupàštvo** — stvaranje (političkih) grupa izvan opće zajednice; **grupàšiti,** grupàšīm — stvarati posebnu, od glavne partijske linije odvojenu grupu unutar neke veće političke zajednice; sektašiti, frakcionašiti, razbijati partijsko jedinstvo; **grupàcija** — 1. svrstavanje u grupe; 2. isto što i grupa (npr. *vojnička, politička, stranačka grupacija*); **grupírati,** grùpīrām — svrstavati u skupinu, raspoređivati, razvrstavati po grupama; sastaviti skupinu; skupiti, okupiti, udruživati; *isto i* **grùpisati,** -šēm.

grȕs *njem.* (Grus) drobiž, šljunak, sitan ugljen.

Grȕs *lat.* Ždral, ime zviježđa na južnoj polutki.

grùšica (*isp.* gruh, gruhlje, grus) sipka, rastresita zemlja.

grȕšje *v.* grušica; *isp.* gruhlje.

grȕšt *njem.* (Gerüst) u pučkom govoru — skele, lazila; skele koje se podignu oko građevine kad se gradi ili pregrađuje.

Grùzija (Grùzījskā SSR) savezna republika u SSSR (Zakavkazje); glavni grad Tbilisi (prije Tiflis); *isto i* Georgija, Đurđija; **Gruzijànac,** -nca, 5. Grùzijānče, *2. mn.* Gruzìjānācā; *žen.* **Gruzìjānka;** *prid.* **grùzījskī;** *isto i* **Grùzijac, Gruzīn,** -ína, **Đurđijànac.**

grùzilo *rus.* sonda za ispitivanje morskih dubina.

GS — automobilska oznaka za *Gospić.*

gšeft *v.* kšeft (Ante Kovačić).

gtt — *skrać. za lat.* guttae (*čit.* gute) kapljice (u apotekarstvu).

guanako *v.* gvanako.

guano i sl. *v.* gvano i sl.

guarani, -ija (*čit.* gvarāni) — novčana jedinica u Paragvaju (sadrži 100 centimosa).

guarneri *v.* gvarneri.

guaš *v.* gvaš.

Guatemala *v.* Gvatemala.

guava (guajava) *španj.* naziv za više vrsta tropskog voća nalik na jabuku ili krušku.

Guayana *v.* Gvajana.

guazzoni *v.* gvaconi.

gùber, *2. mn.* gȕbērā *mad.* (guba) ćebe, gunj, pokrivač, deka, bijelj, biljac; *uveć.* **guberina.**

gubèrnija *lat.* (gubernare — upravljati) u bivšoj carskoj Rusiji najviša upravna jedinica; *prid.* **gubèrnījskī; gubernàtor** — 1 upravitelj, upravljač; *isp.* guverner; 2. u bivšoj carskoj Rusiji upravni činovnik koji je stajao na čelu jedne gubernije; *prid.* **gubernàtorov; gubernàtorskī;** *žen.* **gubernàtorica;** *prid.* **gubernàtoričin.**

gȕc *tal.* (gozzo) 1. čamac na vesla i jedro, sa šiljatim pramcem i krmom; 2. manji parobrod.

gùčula *tal.* (gocciola) udar kapi, apopleksija, kap, damla, šlag; *isto i* **gùčulja.**

gùća, *2. mn.* gȕćā *tal.* (*isp.* agucchiare — plesti) pletena vunena maja ili košulja (Kaleb).

gȕd bȁj *v.* good bye.

gùdmen *v.* kedmen.

gudrōn, -óna *franc.* (goudron) katran, ter, paklina, smola, umjetni asfalt; **gudronirati,** -drònīrām — isto što i asfaltirati, katranirati.

Gùdrun *germ.* »čar borbe« *(žen. ime).*

gùdura, *2. mn.* gùdūra *mad.* (gugyor) klanac, klisura, sutjeska.

Gudžarat (Gujarat) — savezna država u zapadnoj Indiji; glavni grad Gandhinagar (u našoj književnosti poznat po romanu Ivane Brlić-Mažuranić *Jaša Dalmatin potkralj Gudžerata*).

guelfi *v.* gvelf.

guerilla *v.* gerila.

gufišta *tal.* (goffo) nespretnjaković, neotesanac, glupan.

Guglielmo *v.* Vilim.

guignol *v.* ginjol.

guillotine *v.* giljotina.

guinea *v.* gvineja.

gùkerl, *2. mn.* gùkerlā *njem.* (gucken — gledati, viriti) 1. okance, zirka, zvirka, špijunka; 2. dalekozor, durbin, binokl.

gùla[1] *tal.* (gola) grlo.

gùla[2] *mad.* (gula — stado) konjušnica gdje se uzgajaju mladi konji; *isp.* ergela.

gulanfer *tur.* (gulampara) 1. uličnijak, baraba, fakin, apaš, golać, beskućnik, skitnica, danguba, probisvijet, spadalo, mangup; 2. pederast, homoseksualac; **gulanferija** —

1. gulanferski postupak, fakinarija, manguparija; 2. skup gulanfera, fakinaža, bagaža.

gulaš, -aša *mad.* (gulya — krdo, stado goveda) jelo od manjih komadića goveđeg mesa u soku (*dijal. i akc.* **gulaš,** gulāša).

gulden, *2. mn.* gŭldēnā (Gulden *od* Gold — zlato ili po pokrajini Gulderland u Nizozemskoj) zlatni ili srebrni novac, prije njemački i austrijski (sadržavao 100 krajcara), danas holandski (sadrži 100 centa); isto što i *forint.*

gùlōzan *v.* golozan.

gulja, *2. mn.* gūljā *mad.* (gulya) čopor, krdo, stado rogate marve; čorda *(v.).*

guljaš *v.* gulaš.

gùm *ar.-franc.* (goum) 1. pleme kod Arapa; 2. u sjevernoj i srednjoj Africi kontingent konjice koji daje jedno pleme; pojedini vojnik zove se **goumier** (*čit.* gumjē).

guma, *2. mn.* gumā *grč.* (kómmi od egipat. kemai — smola iz drveta) 1. prerađeni kaučuk i različite dalje prerađevine kaučuka (guma za brisanje, za automobile, za žvakanje, arapska guma itd.); 2. prezervativ *(v.)*; *prid.* **gumast** — koji je poput gume; **gumen** — koji je od gume; **gumar,** -ara — miješač, valjač; radnik struke kože i gume koji vrši predgeneriranje, miješanje i valjanje smjesa, gumiranje tekstila; **gumara,** *2. mn.* gumārā — tvornica gumenih predmeta (obuće, pneumatika i sl.); **gumaš,** -āša — komad obuće od gume ili samo s gumenim potplatom; *isto i* **gumenjak,** -aka, *mn.* -aci *(v.).*

gumaše *v.* gamaša.

gùmb *mad.* (gomb *od novogrč.* kómbos) dugme, puce.

gùmbašnica (*isp.* gumb) igla s glavicom (gumbom), pribadača, čioda, špenadla, bumbača, mjedenka (prvotno su se gumbašnice proizvodile od mjedi).

gumbelija *lat.* (convallaria, *preko mad.*) biljka đurđica (kod Matoša i đurđīc), đurđevak.

gumenjak, -aka, *mn.* -aci (*isp.* guma) 1. *v.* gumaš; 2. uopće predmet izrađen od gume (npr. gumeni ogrtač) ili u kojem ima gume (npr. traktor s gumenim gusjenicama); 3. *v.* gumiradler; 4. gumeni (sportski) čamac.

gumenjāš, -āša *v.* gumaš, gumenjak.

gumi... kao prvi dio složenice označuje vezu s gumom ili gumenim proizvodima.

gumiarabika, 3. -ci — arapska guma; prilično gusta tekućina koja se proizvodi od gume jedne afričke vrste akacije, a služi za lijepljenje.

gumiđonka, 3. -ci, *2. mn.* -kī (*isp.* guma *i* đon) obuća s gumenim potplatom.

gumielastika, 3. -ci — 1. guma koja se može rastezati; elastična guma; elastika, lastika; »pruževina«; 2. kaučuk.

gumigut (*malaj.* gutti) žuta smola koja se upotrebljava u medicini i u slikarstvu (dobiva se od biljke *garcinije*); **gumiguta-džemper** — debela vunena maja žućkaste boje (Begović).

gumija, *2. mn.* gumījā — isto što i guma (izraz ponajviše u upotrebi za automobilske gume i za đačka brisala).

gumijevac, -ēvca, *2. mn.* gumijevācā — indijsko drvo od kojega se dobiva kaučuk.

gumilastika *v.* gumielastika.

gumilezung *njem.* (*isp.* guma + Lösung — rastvor, otopina) ljepilo za lijepljenje gumenih predmeta.

gumina *tal.* (gomena) vrlo debelo uže kojim se vežu velike lađe; čelo, palamar, grlin.

gùmipeta (*akc. u mn.* gùmipēte) — pločica od gume što se pričvršćuje ispod kožne pete (na obući) da bi se omekšao, olakšao i utihnjivao hod (Krleža); *isp.* Palma-gumipeta.

gumirabika *v.* gumiarabika.

gùmiradler *njem.* (*isp.* guma + Rad — kotač) u starom Zagrebu naziv za fijaker koji je na kotačima umjesto željezne oplate imao gumu (kako bi činio što manje štropota) (Krleža, *Kraljevo*).

gumirati, gumīrām — namazati rastopinom gume ili ljepila (poštanske marke, tkaninu itd.), prevlačiti, protkivati, impregnirati gumom.

gumirezine (*isp.* guma *i lat.* resina — smola) izlučine biljaka koje uz smole sadržavaju još i sluzi ili gume.

gumjē *v.* gum.

gumma arabica *v.* gumiarabika; *isto i* **gummi arabicum.**

gunalgija *v.* gonalgija.

gundula *v.* gondola.

gungula *tur.* (gulgule) metež, vreva, graja, strka, nered, stiska, lomljava, huka, galama, uzbuna; gomila, masa, mnoštvo.

Gunter *germ.* »prekaljeni borac«.

Günz *v.* ginc.

gunj, gunja *grč.* (guna — kožuh) 1. ćebe, pokrivač, pokrovac, guber; deka; 2. u Srbiji — kratki sukneni kaput što ga nose seljaci; *umanj.* **gunjac,** -njca, 5. gunjče.

2. *mn.* gunjācā; **gunjče,** -eta; *uveć.* **gunjina,** 2. *mn.* gunjīnā.
gunja, 2. *mn.* gunjā — isto što i dunja[2].
gurabija *tur.* (gurabije) kolačići od meda, masla, brašna i badema koji mogu dugo stajati; *isp.* beg-lokum.
gurami, guramija, *mn.* guramiji — vrsta ribe.
gurbet, 2. *mn.* gurbētā *tur.* (gurbet) 1. putovanje u strane zemlje; 2. tuđin, stranac; skitnica; *isto i* **gurbetin,** *mn.* gurbeti, **gurbedžija** *i* **gurbetāš,** -āša; *prid.* **gurbetskī;** *umanj.* **gurbeče,** -eta, *zbir.* **gurbečād;** *žen.* **gurbetka,** 3. gurbetki 2. *mn.* gurbetkī; **gurbetluk,** *mn.* -ci — 1. potucanje po stranim zemljama, pečalbarenje, »gastarbajterija«; 2. tuđina, inostrani svijet, inozemstvo, inostranstvo; 3. mučan, težak, bijedan, stradalnički život; strahota.
gurd — novčana jedinica na Haitiju (100 centima).
gurdela, 2. *mn.* gurdēlā *tal.* (cordella) 1. traka, vrpca (za ukras); 2. tehničarska traka za mjerenje; *isp.* kurđela.
gurđela *v.* gurdela.
gurema *tur.* (gurama — vjerovnici) 1. proporcionalna podjela troškova između dužnika i vjerovnika, stečaj, konkurs; 2. velika količina, gomila, gromada, pa i imovinska gromada (nekog nasljedstva) i skup onih koji smatraju da imaju pravo na nju; 3. uopće zajednica, društvo, skup, gomila, masa, mnoštvo; 4. gužva, vreva, stiska, tišma.
gurgulja *mad.* (gurgulya) valjak za drobljenje i mrvljenje grumenova zemlje na pooranoj njivi.
Gurk(h)a — ratnička hinduska sekta u Nepalu.
gurkur — vrsta divljeg magarca.
gurla *tal.* (gorla) žlijeb i cijev za odvod vode što se slijeva s krova.
gurman, -āna, 5. gurmāne *franc.* (gourmand) 1. izbirljivi izjelica, sladokusac; čovjek koji voli mnogo i dobro jesti; 2. *prenes.* čovjek profinjena ukusa i izbirljiv ne samo u pogledu jela nego i u drugim stvarima; *prid.* **gurmānskī; gurmanstvo** — svojstvo nekoga da je gurman; **gurmanluk,** *mn.* -ci — 1. gurmanstvo; 2. delikatesa *(v.)*, dobar zalogaj; **gurmandiza** (*franc.* gourmandise) proždrljivost, pohlepnost za poslasticama, pa i same poslastice (Đalski).
gurna *v.* gurla.
gurnatur, -ūra *v.* guvernadur.
gursuz, 2. gursūza *v.* ugursuz.
gurta, 2. *mn.* gurtā *njem.* (Gurt — pojas, remen) oširoka, jaka traka koja služi (većinom) u tapetarske svrhe; katkada i mitraljeski redenik (traka s nabojima); *isto i* **gurtna,** 2. *mn.* gurtnā i gurtnī.
guru, -ua *ind.* vjeroučitelj u hinduizmu, često poštovan kao utjelovljenje nekog božanstva.
gus *njem.* (Guss) liv, lijev; slitina; rastaljena i kasnije u kalupu otvrdnula kovina; **gusati,** -ām — lijevati, taliti, topiti (gusāna peć); **gusplatna** (*njem.* Platte — ploča) — ploča od lijevanog željeza.
gust *lat.* (gustus) 1. ukus, tek, merak; 2. zadovoljstvo, užitak, prohtjev, ćud, ćef, hir.
gùstati,[1] -ām *tal.* (gustare) 1. kušati, okusiti, jesti s užitkom; 2. prijati, goditi, sviđati se; **tako mi gustaš** — takav mi se sviđaš (Vojnović).
gùstati[2], -ām *tal.* (costare) koštati, stajati, vrijediti, zapadati.
gustatīvan, -vna, -vno — koji se tiče gusta, okusa.
Gustav *germ.* »vođa u borbi«, junak, ratnik (*prema švedskom* Kung — kralj + staf — žezlo *može značiti i* »kraljevsko žezlo«).
Gusten und Ohrfeigen sind verschieden *njem.* (*čit.* Gustn und orfajgn zind feršídn) ukusi i ćuške različiti su; *isp.* de gustibus.
gusterna, gustijerna, gustīrna *v.* cisterna.
gustiozan, -zna, -zno (*isp.* gust) ukusan, tečan; koji se s tekom jede, koji ima fin tek.
gustirati, gustīrām (*isp.* gust) 1. kušati; 2. uživati u jelu ili u promatranju nečega, naslađivati se; 3. dobiti na nešto tek, merak; savjetovati nekom u odabiranju ukusnog predmeta za kupnju.
gustīrna *v.* cisterna.
gušt i sl. *v.* gust i sl.
gušterna *v.* cisterna.
gut *njem.* (gut — dobar) obično u frazi: **imati gut** — imati prednost, imati novčanih potraživanja kod nekoga (ako smo mu npr. platili više nego je trebalo).
guta[1] *tal.* (gotta) 1. ulozi, kostobolja, podagra, giht; 2. guka, oteklina, gruda; *isp.* skrofula; 3. gomila, gužva, klupko, smotuljak; kvrga, grumen, komad, gvalja.
guta[2] *lat.* (gutta) 1. kaplja, kapljica, sitni dijelak tekućine; 2. udar kapi, apopleksija, damla, šlag; *isp.* gučula; *v. i* gutta.
guta[3] *v.* gamba[2].
gutacija *lat.* (gutta — kaplja) izlučivanje suvišne vode iz biljaka (kapljicama).
gutaperča (*i* **-perka**) *malaj.* (gutta-percha) kaučuku sličan produkt iz zgusnutog soka istoimenog tropskog drveta; upotrebljava

se kao izolacioni materijal za suhozemne i morske kabele, za izradu medicinskih instrumenata i u galvanoplastici za otiske, klišeje.

gutempleri *v.* guttempleri.

gutirati, gutīram *franc.* (goûter) 1. isto što i gustirati *(v.)*; 2. odobravati, priznavati kao dobro, upisivati u dobro; 3. podnositi, trpjeti.

gutta *lat.* kapljica, kap; **gutta cavat lapidem** (*čit.* ...kȁvat...) — kapljica dube kamen; **guttatim** — u kapljicama (davati lijek).

guttȅmpleri *(mn. m. r.) engl.* (gut — odlučnost, otpornost, izdržljivost + *isp.* templari) američka organizacija (osnovana 1852) za borbu protiv alkoholizma; kasnije je *guttȅmpler* postalo sinonim za antialkoholičara, trezvenjaka uopće.

gutural, -ála *lat.* (guttur — grlo, grkljan) *gram.* glas koji se tvori u grlu *(k, g, h)*; u novijim gramatikama zovu se takvi glasovi *stražnjonepčani suglasnici* ili *velari*; *prid.* **gȕturālan,** -lna, -lno.

guveran, guvȅrna *tal.* (governo) vlast, vlada, uprava zemlje (Begović).

guvernadūr, -úra, 5. gȕvernadūre *tal.* (governatore) isto što i gubernator, guverner.

guvernāl, -ála *franc.* (gouvernail — krma, kormilo) 1. dio bicikla ili motocikla na kome se pri vožnji drže ruke; služi za upravljanje vozila; 2. volan na automobilu, »palica« na avionu.

guvernȁnta, *2. mn.* guvernantā *i* guvernanātā *franc.* (gouvernante) domaća učiteljica; odgojiteljica djece.

guvernati, -ām *tal.* (governare) upravljati, vladati.

guvernementȁlac, -ālca, *2. mn.* guvernementálācā (*isp.* guvernman) — politički prevrtljivac, čovjek koji uvijek slijedi onu politiku koja je momentano na vlasti, vladinovac, karijerist, režimlija (Krleža).

guvernēr, -éra, 5. gȕvernēru *franc.* (gouverneur) 1. namjesnik; upravitelj jedne pokrajine ili zemlje; *isp.* gubernator, guvernadur; 2. vrhovni činovnik neke ustanove; 3. odgojitelj; *prid.* **guvernérov; guvernērskī.**

guvernmān, -ána *franc.* (gouvernement) 1. vlada, oblik vladanja; namjesništvo, upravništvo, uprava; uprava jedne pokrajine; upravna oblast; 2. vojni okrug; 3. stan jednog upravnika, namjesnika i sl.

gȕvernmentālan, -lna, -lno (*isp.* guvernman) — koji pripada vladi, režimu, vladin, režimski.

gvacet *tal.* (guazzeto) umokac, »ajngemahtes«, gulaš, paprikaš (Nar.).

gvacōni *tal.* (guazzoni) tvorničko ime novog malog ali brzog motocikla (mopeda) talijanske produkcije (110 km/sat).

gvȁjak, *mn.* -ci, 2. gvȁjākā *španj.* (guayaco) visoko drvo (do 15 m) koje raste u tropskim krajevima Južne Amerike i Zapadne Indije; nekad mu se kora upotrebljavala kao lijek protiv spolnih bolesti; **gvajacīn,** -ína — produkt smolaste materije koju sadrži gvajak; *isto. i* **gvajakōl,** -óla (najvažniji sastojak kreozota i lijek protiv plućne tuberkuloze).

Gvajȁna (*indijan.* zemlja voda) — 1. područje na sjeveroistočnom dijelu Južne Amerike između Venezuele i Brazila; 2. kooperativna republika na sjeveroistočnoj obali Južne Amerike, glavni grad Georgetown (*čit.* Džordžtaun); 3. *v.* Gijana.

gvajula *španj.* (guayule) nizak grm podrijetlom iz Meksika, koji se uzgaja radi dobivanja kaučuka.

gvȁnako, *mn.* -ki *peruan.* (guanaco) vrsta lame iz Južne Amerike.

gvȁnat, gvȁnta, *2. mn.* gvȁnātā *tal.* (guanto) rukavica (Begović).

gvanīn, -ína *španj.* (guanin, guañín) 1. sedefasta tvar na ljuskama i mjehuru nekih riba; upotrebljava se za izradu umjetnog bisera (kod nas »ohridski biser« od ribe ukljeve); 2. sastavni dio nukleinskih kiselina; 3. starī indijanski naziv za zlato loše kvalitete i za predmete od takvog zlata.

gvanīt, -íta — vrsta rude koja se stvara u naslagama gvana (*v.* gvano).

gvȁno *španj.* (guano) naslage izmetina morskih ptica i šišmiša ponajviše na tihooceanskoj obali Južne Amerike; gvano se upotrebljava za gnojivo.

gvȁntijera *tal.* (guantiera) taca, poslužavnik, pladanjka (Nar.).

gvarāni *v.* guarani.

gvȁrda *v.* garda; *isto i* **gvȁrdija** *(v.)*.

gvardamān, -ána *tal.* (guardamano) kožna rukavica za zaštitu dlana od uboda igle pri šivanju jedara.

gvȁrdija *tal.* (guardia) 1. *v.* garda; 2. u nekadanjoj Crnoj Gori sudbeno-upravna oblast; 3. financijska kontrola, straža.

gvȁrdijān, -ána (*akc. i* **gvardìjān,** -āna), 5. gvȁrdijāne *tal.* (guardiano — čuvar, stražar, nadglednik) 1. glavar franjevačkog ili kapucinskog samostana; 2. čuvar, stražar, a u

starini katkada i naziv za sakupljača harača, haračliju; *prid.* **gvardijanov (-ânov).**

gvardìnfanat, -ānta *tal.* (guardinfante) obruči od bambusa i sl. za široke suknje, krinoline (Vojnović).

gvàrditi, -īm *tal.* (guardare) čuvati, paziti, stražiti.

gvarnèri, -ija *muz.* vrsta violine, nazvana po glasovitim graditeljima tih instrumenata iz talijanske obitelji Gvarneri (Cremona).

gvàš *franc.* (gouache — gust) 1. vrsta akvarela, izvedena na tkaninama, papiru, koži, bjelokosti s pomoću posebnih boja rastopljenih u nekoj smolnoj tvari; slika se radi stalnosti fino lakira; 2. akvarelne boje, miješane s bijelom bojom i povezane gumiarabikom.

Gvatemàla (Guatemala) — republika u srednjoj Americi; glavni grad Guatemala City.

gvèlf, *2. mn.* gvèlfa *tal.* (guelfo) u srednjovjekovnoj Italiji pristaša vladarske kuće Guelfa i pape; *isp.* gibelin.

gvèra *tal.* (guerra) rat, vojna, borba (Nar.).

gvèrc — »piće koje se sprema od provrele medovine, tj. od meda razmućena u vodi i začinjena mirodijama. To piće toče samo licitari po sajmovima i proštenjima. Od njemačkog: Gewürz, mirodija, začin« (Krleža); naš izraz: medica.

gveridōn, -óna *franc.* (guéridon) 1. okrugao jednonogi stolčić; 2. ispolac, tj. drvena lopatica za izbacivanje vode iz čamca.

gverìla *v.* gerila.

gvèrok, -a, -o *tal.* (guericio) razrok, zrikav, škiljav.

Gvído, 5. Gvîdo *germ.* (wido — šuma) »čovjek iz šume« (*isp.* Silvestar); *isto i* **Gvidōn,** -óna, 5. Gvìdōne.

gvìht *v.* geviht.

gvinèja (guinea) — 1. engleska novčana jedinica od 21 šilinga (po imenu afričke zemlje Gvineje, jer su se prvi zlatnici kovali od zlata iz te zemlje i upotrebljavali za trgovanje u Africi); 2. vrsta groznice koja vlada u Gvineji (slična žutoj groznici); **Gvinèja** — republika na zapadnoj obali Afrike; glavni grad Conakry (*čit.* Konakrì); **Gvinèjac,** -ējca, *2. mn.* Gvìnējācā; *žen.* **Gvìnējka;** *prid.* **gvìnējskī.**

Gvinèja Bissāo — republika na zapadnoj obali Afrike, bivša Portugalska Gvineja; glavni grad Bissao.

gvìnt *v.* gevint.

gvìrc *njem.*1. *v.* gverc; 2. začini, mirodije.

gvìšan, -šna, -šno *njem.* (gewiss) siguran.

GWh — oznaka za 1,000.000 kilovat-sati.

Gyges *v.* Gig.

gymkhana *v.* gimkana.

GŽ — automobilska oznaka za *Goražde* (Bosna).

H

h — 1. velarni, guturalni suglasnik — dvanaesto slovo latinske abecede, a dvadeset i šesto ćirilske azbuke; 2. *znak za lat.* hora — sat; 12 h = 12 sati; 3. *muz.* sedmi ton dijatonske skale (*isp.* ha — 2); 4. *fiz.* oznaka za Planckovu konstantu.

H — 1. *znak za kemijski element* vodik (Hydrogenium); 2. *znak za* henri *(v.);* 3. automobilska oznaka za *Mađarsku* (Hungaria); 4. prometna oznaka za *bolnicu* (hospital); 5. katkada oznaka za *tren, trenutak* (*franc.* heure) kod ponovljenih televizijskih snimaka (inače se označuju sa *R,* tj. repeticija).

ha — 1. *skrać. za* hektar (= 100 ara); 2. sedmi ton glazbene ljestvice (u solmizaciji: si).

Haarlem — grad u zapadnoj Nizozemskoj (Holandiji), središte svjetskog cvjećarstva, osobito poznat po uzgoju tulipana; *isp.* Harlem.

Habakuk — jedan od biblijskih proroka (kod pravoslavnih **Avakum**).

Habana (*čit.* Avana) — glavni grad Kube; **habanèra** — polagani pučki ples u 2/4 taktu, na bazi afričkih ritmova.

hàbar, -bra *v.* haber.

habeas corpus *lat.* (*čit.* habeas korpus) — »treba da imaš tijelo« (početne riječi zakona o nepovredivosti čovjekove ličnosti koji je prihvaćen u engleskom parlamentu 1679; značenje tih početnih riječi odnosi se na propis da vlast treba da ima pred sobom okrivljenika kako bi ga mogla saslušati i donijeti odluku je li zakonito lišen slobode ili ne).

habeas tibi *lat.* »imaš sebi«, tj. eto ti, pripiši sam sebi (posljedice nekog svog postupka).
habeat sibi *lat.* (*akc.* hābeat sībi) neka mu bude, neka mu je po volji (kad baš hoće), eto mu, neka pripiše sam sebi.
habemus papam *lat.* (*akc.* habēmus pāpam) »imamo papu«, usklik nakon izbora pape (govori se katkada i u običnom životu nakon imenovanja dugo očekivanog kandidata na neki važni položaj).
hābeniks *njem.* (haben — imati + nichts — ništa) puki siromah, goljo (obično u podrugljivoj frazi »graf fon habeniks« — »grof od nemaništa«); drugi su prijevodi u našoj književnosti: beznišnik, beznišnjak.
habent sua fata libelli *lat.* (*akc.* hābent sūa fāta libēli) »knjige imaju svoju sudbinu« (citat iz Terencijana Maura).
hāber (*akc. i* **hāber**) *tur.* (haber) glas, vijest, obavijest, poruka; informacija, izvještaj; predaja, predanje, tradicija; spoznaja, osjećaj; obaziranje, obraćanje pažnje; *gram.* predikat; **haberdār,** -āra, 5. hāberdāru *i* -āre — 1. vjesnik, glasnik, glasonoša, ulak; 2. top, puška ili koje drugo sredstvo (zvono) za uzbunu; 3. agitator, vikač, bukač (*žen.* **haberdārka**); *isto i* **haberdāk,** -āka, 5. hāberdāče; **haberdān,** -āna, 5. hāberdāne *i* **habernīk,** -íka, 5. hābernīče; *isto i* **haberdžija** (*samo za* glasnik) *žen.* **haberdžījka; habersuz** — neinformiran; **haberisati, -šēm** — javiti, javljati, poručivati; *isto i* **haberiti,** -īm.
Habeš — isto što i Abesinija, Etiopija (*v.*); *prid.* **habeškī.**
habīb, -íba, 5. hābībe *tur.* (habib) miljenik; voljeni, ljubljeni; **Habīb** — muško ime s istim značenjem; *žen.* **Habíba.**
habilitācija *lat.* (habilis — zgodan, prikladan) rasprava, studija kao preduvjet da netko postane sveučilišni docent; **habilitacionī** — koji se odnosi na habilitaciju (habilitaciona radnja); **habilitírati se,** -lìtīrām se — pokazati sposobnost (obično nekom studijom) za docenta (predavača) na sveučilištu; *isto i* **habilitovati se,** -ujēm se.
Habima — svjetski glasovito židovsko kazalište, osnovano god. 1912. u Varšavi, od 1914. djelovalo u Moskvi, a sada je u Tel-Avivu (gostovalo u Zagrebu 1927, 1928. i 1938).
hābit *lat.* (*isp.* habitus) 1. muško redovničko odijelo (npr. odijelo franjevaca); 2. halja, haljina (kakve su nekada nosili, a i danas ponegđje nose, dostojanstvenici i visoke službene osobe, npr. suci, odvjetnici, vijećnici i dr., kada vrše svoje dužnosti).
habitācija *lat.* (habitatio) stan, nastamba, kuća, dom; stanovanje, obitavanje, boravljenje.
hābitus *lat.* (habitus) 1. držanje tijela; vanjski izgled nekog živog bića (biljke, životinje, čovjek); vanjske oznake tjelesne i duševne konstitucije; spoljašnjost, vanjština, kakvoća uopće; *isp.* fizik 2; 2. navika, običaj; **habitus apoplecticus** (*čit.* apoplēktikus) — izgled osobe koja naginje na apopleksiju (kap, šlag) mozga; **habitus phthisicus** (*čit.* ftīzikus) — izgled osobe koja naginje na tuberkulozu; **habitus non facit monachum** *lat.* (*čit.* ...mōnahum) mantija ne čini redovnika, odijelo ne čini čovjeka; *isp.* habit; **hābituālan** — koji se odnosi na habitus, koji je postao navikom, uobičajen, stalan, neprekidan, okorio (npr. pijanica).
habronōša (*isp.* habar, haber) vjesnik, glasnik, glasonoša.
Hābsburg, *mn.* -zi, 2. Hābsbūrgā (po gradu Habsburgu u švicarskom kantonu Aargau) — vladalačka porodica, podrijetlom iz Njemačke; vladala od 1527. do 1918. i u (nekim) našim krajevima; *prid.* **habsburškī; Habsburgovac,** -ōvca, 5. -ōvče, *2. mn.* Hābsburgovācā — često mjesto Habsburg, tj. pripadnik habsburške dinastije; *žen.* **Hābsburgōvka.**
habt Acht *v.* haptak.
hachischin *franc.* (ašišin, u vezi sa *asasin*) muslimanski vjersko-politički sektaš (Krleža).
hacienda *španj.* (*čit.* asjénda, no kod nas uobičajeno **hacijenda**) veće imanje; poljsko dobro, farma; majur; ranč; **haciendero** (asjendero) — vlasnik hacijende, farmer.
hac (via) itur ad astra *lat.* (*čit.* hāk...) ovim se putem ide do zvijezda, tako (tj. s mukom) se dolazi do slave.
hačik *v.* ačik.
Hād, Hāda, *lok.* Hādu *grč.* 1. mitološki bog podzemlja; 2. (**hād,** hāda, *lok.* hādu) — podzemni, zagrobni svijet (u grčkoj mitologiji, a u kršćana: pakao); 3. grob, smrt; *prid.* **Hādov; hadskī.**
hādes *v.* had (Matoš).
hādet *v.* adet.
Hadidža (Hatidža) — prva žena Muhamedova i prvi njegov sljedbenik (»majka pravovjernih«).
hadiđar, -āra *v.* adiđar.

hadīs, -ísa *tur.* (hadis) govor, izreka Muhamedova; *isto što i* suna *i* sunet 2.
hadnađ *mad.* (hadnagy) 1. poručnik graničarske milicije u doba Vojne krajine; 2. žandar, pandur; *isp.* adnađ.
hadra *češ.* (hadr *iz njem.* Hadern) krpa, cunja, dronjak (Leskovar).
Hadramaut — područje u južnoj Arabiji (Jemen).
Hadria — pored **Adria** — antičko ime grada u Italiji; **Hadriaticum mare** — Jadransko more.
Hadrijan *lat.* (Hadrianus) »rođen u gradu Adriji« (*starije:* Hadriji).
hadum, *2. mn.* hadūmā *tur.* (hadym) uškopljenik, eunuh; sluga, rob; *isto i* **hadumac,** -ūmca, 5. hadūmče, *2. mn.* hadumācā.
ha-dva-ô — izgovor kemijske formule H_2O, katkada u upotrebi (i u govornom jeziku) za vodu (*indekl.* npr. čaša najobičnijeg hadvao).
hadž, hadža *tur.* (hadž) hodočašće (prvotno u Meku, a kasnije i drugamo).
hadža *v.* hadžija, hadžo.
hadžar *tur.* (hadžer, hadžeriesved) sveti »crni kamen« u Ćabi koji muslimani smatraju osobitom svetinjom i krajnjim ciljem svojih hodočašća.
hadžet *tur.* (hadžet) potreba, nužda.
hadži *tur.* (hadžy) hodočasnik koji je (kod muslimana) posjetio Meku ili (kod kršćana) Jeruzalem; takvi hodočasnici nose ispred svojih imena ili prezimena oznaku *hadži,* npr. Hadži Mustafa, Hadži Jovanović; *isto i* **hadžija,** *2. mn.* hadžījā; *prid.* **hadžijin; hadžījskī;** *žen.* **hadžījka,** 3. -ci, *2. mn.* -kī (žena koja obavlja ili je obavila *hadž,* hodočasnica); *hipok.* **hadžo,** 5. hadžo; **hadžīnica** — žena hadžijina; **hadžiluk** — isto što i hadž; **hadžikuskun** — tobožnji hadžija (tj. tko govori za sebe da je bio u Meki, a nije).
Haemus *lat.* antičko ime za gorje *Balkan* (*grč.* **Aímos**); *isp.* Hem.
haf *tur.* oprost, oproštenje.
hafaf, -āfa, 5. hafāfe *tur.* (hafaf) trgovac obućom, kundurdžija.
hafīf *prid. indekl. tur.* (hafif) 1. lak, lagan; beznačajan; *2. imen.* **hafīf,** -ífa — laka roba; 3. *šatr.* šatrovac koji nikad nema novaca.
hafija *tur.* (hafije — tajna) špijun, detektiv; **Hafija** — *žen. ime* »sakrivena«, »tajna«.
hafiz, *2. mn.* hafīzā *tur.* (hafyz — koji čuva, pamti) 1. musliman koji zna Kuran napamet; titula muslimanskog učenjaka; 2. mudar, pametan čovjek.
Hafiza *tur.* (*isp.* hafiz) »koja zna čitav Kuran napamet«, »čuvarica«.
hafnij, -ija (*pored* **hafnijum**) *kem.* element, atomska težina 178,6; tablični broj 72, *znak* Hf; metal, po svojstvima sličan cirkonu (naziv prema *Hafnija,* staro ime Kopenhagena); *isto i* **keltij.**
haftajm *v.* halftime.
Hag (Haag, Den Haag odn. 's Gravenhage) glavni grad Nizozemske (Holandije).
hagada *hebr.* (proglas, vijest, pouka, priča) ilustrirana zbirka molitava i pjesama za židovski blagdan Pesah; znamenita je **sarajevska hagada.**
Hagaj — jedan od biblijskih proroka (isto i **Agej**).
Hagar *hebr.* tuđinka, strankinja, bjegunica (ime); po Bibliji ropkinja Sare, žene oca Abrahama, i njezina inoča; rodila Abrahamu sina Izmaela, od kojega — po predaji — potječu Arapi; *isp.* Agarjani.
Hagen *germ.* »zaštitnik«.
hagiografija *grč.* (hagios — svet + grafō — pišem) 1. pisanje životopisa svetaca; 2. životopis sveca; »žitije«; **hagiograf** — čovjek koji se bavi pisanjem hagiografija; *prid.* **hagiografskī.**
haglih *njem. v.* hajklih.
haham, *2. mn.* hāhāmā *hebr.* isto što i rabin (u djelima Isaka Samokovlije).
hahar *mad.* (hoher, a to od *staronjem.* hahaere) 1. krvnik; 2. skitnica, fakin, vucibatina, potepuh, glupan.
haik *ar.* komad tkanine dug 5—6 metara a širok 2 metra, nošnja arapskih žena; prebacuje se preko glave i njime se ovija čitavo tijelo preko ostale odjeće (S. Batušić).
hain, *2. mn.* haīnā *tur.* (hain) neprijatelj; izdajica; odmetnik, razbojnik, nevaljalac, nepouzdan, opak čovjek; *isto* i **hainin** (*mn.* haini); **hainstvo,** *2. mn.* hainstāvā — neprijateljstvo, izdajstvo.
ha-ipsilon — među medicinarima naziv za histeriju (prema prvim slovima iste riječi koje se u stranim jezicima pišu sa *h* [*izg.* ha] i *y* [*izg.* ipsilon]).
hair, *2. mn.* haīrā *tur.* (hajyr) 1. dobro, dobrota; sreća, korist; 2. zadužbina, građevina za javnu dobrobit; **hairala** — koje dobro? što je, što želiš? koja te sreća nosi?; **hair-dova** (hajyr-dua) — blagoslov; molitva za napredak i sl.; **hairdžija** — dobrotvor, osnivač zadužbine; **hairli** — sretan, čestit;

povoljan, probitačan; **hairluk** — radost, zadovoljstvo; **hairola** — da bi dobro bilo!; **hair-sahibija** — isto što i hairdžija; **hairsuz** — nesretnik; lijenčina, danguba, besposličar, nevaljalac.
Haiti — crnačka republika u zapadnom dijelu istoimenog otoka (Karipsko more); glavni grad Port-au-Prince.
haj *engl.* (hi) vrsta pozdrava, nešto kao hej, halo; katkada i kao prilog: lijepo, dobro, izvrsno (npr. bilo je haj).
hajat *i* **vajat** *(v.)*.
hajati, hajem *mad.* (hajt) mariti, brinuti se za nešto.
hajcer, *2. mn.* hajcera *njem.* (heizen — ložiti vatru) ložač; **hajcati,** -ām — ložiti; *isto i* **hajcovati,** -ujem; **hajckerper** *njem.* (Heizkörper) »grijaće tijelo«, uložak (željezni, električni) kome je svrha da uz odgovarajuće zagrijavanje održava toplinu predmeta u koji je uloženo (npr. peć, pegla i sl.).
hajda *njem.* (Heidekorn) heljda; *isto i* **hajdina**.
hajdamak *tur.* (hajdamak — tjerati stoku) 1. batina, motka, toljaga, prut, kolac; 2. klip kukuruza.
hajdamaki *v.* gajdamaki.
Hajdar *tur.* »lav«.
hajde *tur.* (hajdi) 1. daj, deder! 2. idi, odlazi, pođi, dođi!; 3. mani, ostavi, pusti; 4. u čuđenju, iznenađenju: ma nemoj, što veliš, zar, nije moguće i sl.; 5. dobro, neka bude i sl.; 6. (udvojeno: hajde-hajde) ići će to nekako, nije ni tako loše, može se podnijeti i sl.
hajdlberškī čovjek (Homo heidelbergensis) — pračovjek iz doba srednjeg kvartara, rekonstruiran po nekim nalazima kraj Heidelberga *(v.)*.
hajduk, -uka, 5. hajduče, *mn.* -uci *tur.-mad.* 1. odmetnik od turske vlasti i borac protiv nje za narodnu slobodu; 2. odmetnik uopće, razbojnik; 3. provalnik, lopov, tat, prepredenjak, previjanac; 4. momak slobodnog ponašanja, bećarina, junak, »dika« (po Slavoniji); 6. tjelesni stražar, gardist, pandur (»Khuena sam videl z gardom i hajduki«...; Krleža).
haj(e)riger *njem.* (Heuriger) ovogodišnje vino.
hajet *tur.* isto što i hajat, vajat *(v.)*.
haj-faj *v.* hi-fi.
hajgīr, -īra *v.* ajgir.
hajhet *v.* hi-hat.
hajkaj *jap.* vrsta japanske (kratke) poezije (strofa od tri stiha sa pet, sedam i opet sa pet slogova) (Š. Vučetić).
hajklih *njem.* (heiklig) osjetljiv, izbirljiv, probirački, pipav (posao), koga nije lako zadovoljiti (čovjek).
haj lajf *v.* high life.
hajlaz *v.* ajlaz.
hajluk *v.* ajluk.
hajman, -āna *tur.* (hajme — šator) nomad (tko stanuje pod šatorom).
hajmve *v.* Heimweh.
Hajmver *v.* Heimwehr.
hajnak *tur.* (ojnamak — igrati se, šaliti se) grohotan smijeh.
Hajnrih *v.* Henrik.
hajoš, -oša, 5. hajošu, *2. mn.* hajóšā *mad.* (hajós) lađar, brodar, burlak *(v.)*.
hajran *prid. indekl. tur.* (hajran) zapanjen, smeten, začaran, izvan sebe.
hajratskandidat *njem.* (Heirat — ženidba) kandidat za ženidbu, mladoženja, ženik; **hajratslustig** (lustig — veseo, raspoložen) koji se želi oženiti odn. koja se želi udati; **hajratsantrag** — bračna ponuda, prijedlog za ženidbu, prosidba.
Hajrija *tur.* »dobri«, »sretni«; *žen.* **Hajrija** (*akc. i* **Hajrija**).
hajrola *v.* hair.
Hajrudīn, -īna, 5. Hajrudīne *tur.* »dobro, sreća vjere (islama)«.
Hajrulah, -aha *tur.* »dobro božje«.
hajtaš, -aša *mad.* (hajtas — tjeranje, okretanje) vitao u mlinu; mlinski kotač; lopate mlinskoga kola.
hajter *v.* hator.
hajtor *v.* hator.
hajuš *v.* hajoš (Đalski, kod koga još i značenje: lijenčina, bitanga, lola; hajduk).
hajva *tur.* (havia) alatka za lemljenje, za zavarivanje: *isp.* letkolben.
hajvan, -āna, 5. hajvane *tur.* (hajvan) domaća životinja, živinče, stoka; zvijer; *prid.* **hajvanskī; hajvan-hećim** — veterinar; **hajvan-vagon** *željezn.* vagon za prijevoz stoke, tzv. G-kola; *isp.* fivagon.
hajvar, -āra *tur.* (havijar) 1. ajvar, kavijar; posoljena riblja ikra, naročito od morune, jesetre, pastruge, kečige; 2. vrsta salate od plavih patlidžana s češnjakom i paprom; **hajvarit** *i* **hajvarovit,** -a, -o — pun ikre, ikrast (riba); **hajvarovit šaran** — ikraš.
hajz *tur.* (hajz) menstruacija; **hajzli** *prid. indekl.* — koja ima menstruaciju.
hak[1] *tur.* (hak) 1. onaj dio prihoda u naturi koji su kmetovi morali davati spahiji; 2. račun, plaća, zasluga; 3. vlasništvo.
hak[2] *tur.* (hak — rezanje, brisanje) — u

frazama: **dati kome haka** — doskočiti kome, odoljeti; **doći kome haka** — dohakati kome, upropastiti koga, učiniti nečemu kraj, savladati.
hak³ *tur.* (hak — prav, istinit) kao prvi dio u složenicama: pravi, nepatvoren, istinit; kao pril.: pravo, točno; **hak mu je** — tako mu i treba, pravo mu budi!
hakan, -ana *tur.* nekadanja titula turskih sultana.
hakara, *2. mn.* -ara *tur.* (hakaret) grdilo, rugoba, nakaza; bijednik: *isto i* **hakare,** -eta.
hakbajl *njem.* (hacken — sjeći + Beil — sjekira) mesarska sjekira, satara.
hakbret *njem.* (hacken — sjeći + Brett — daska) kuhinjski predmet, daska posebna oblika (obično s drškom) za sječenje mesa ili za sjeckanje luka i drugog povrća.
Hakeldama *hebr.* (hakel — pretičak) u Bibliji naziv za njivu koju su Izraelci kupili za 30 srebrnjaka što im ih je Juda, izdajica Kristov, vratio pošto se pokajao za svoj čin izdaje, tzv. krvna njiva, njiva lončareva (Kranjčević).
haken *njem.* (Haken — kuka) kuka, klin, čavao (*isp.* »Nad vratima bio je zabijen velik čavao — »haken« zvan kod nas u gradu«; Krleža, *Veliki meštar sviju hulja*).
hakenkrojc *njem.* (Haken — kuka + Kreuz — križ) kukasti križ, svastika *(v.)*; simbol njemačkog fašizma.
Hakija *tur.* »istiniti«, »pravi«.
hakīk, -íka *v.* akik.
hakikat *tur.* (hakikat) 1. istina, istinitost, pravo stanje stvari; 2. suština, bit, srž; **hakikane** — istinito, stvarno.
hakim *tur.* (hakim) učenjak, filozof; sudac, kadija.
hakl *njem.* (haken — kvačiti) u govoru (starijih) zagrebačkih sportaša izraz za nogomet (obično u slobodnom prostoru uz savsko kupalište) koji se igra u kupaćim gaćicama, i to bez ikakvih pravila, nego »kako tko koga zakvači«.
hakli *tur.* (*isp.* hak 3) pravedan, pravedno, zaista; **haklija,** *2. mn.* haklīja — poštenjak, pravednik.
hakmak, hakman *v.* ahmak.
hakn *njem.* (Haken) kuka, kvaka, zakačka; **haknkrajc** *v.* hakenkrojc.
Hakon *v.* Hagen.
haksuz *tur.* (*isp.* hak + suz — bez) nepravedno, bespravno; **haksuzluk** — nepravo, nepravda.
hakšam *v.* akšam.
hakštok *njem.* (hacken — sjeći + Stock — panj) mesarski panj (na kojem se siječe meso u mesnici); također i ovisoka naprava s kukama za razapinjanje zaklane stoke u svrhu deranja kože i paranja (*isp.* »Slavonci svinju vješaju na hakštok«; *Novine*).
haktalah *tur.* (*isp.* hak 3) istiniti i uzvišeni bog.
hal¹, hala *tur.* (hal — stanje, prilika) 1. bijeda, nevolja, nesreća; 2. materijalno stanje, imovina, imetak.
hal², hala, *lok.* halu, *mn.* halovi, *engl.* (hal) 1. dvorana; 2. predsoblje; 3. predvorje javnih zgrada.
hala¹ *v.* ala.
hala² *tur.* nečistoća, prljavština; odvratno čeljade, »gad«.
hala³ *tur.* (hala), zahod, nužnik.
hala⁴ *v.* hal².
hala⁵ *tur.* (hala) stalno, neprekidno, još uvijek.
hala⁶ *tur.* (hala) tetka (očeva ili materina sestra).
halabarda *v.* helebarda.
halabuka, 3. -ci *tur.* (*isp.* halakati) vika, vreva, graja, buka, galama, metež, nered, urnebes.
halaj *v.* alaj.
halajka *tur.* (halajik) 1. robinja, sluškinja; 2. jezičavo žensko; 3. pokvareno žensko, bludnica, razvratnica, priležnica.
halak *v.* alak.
halaka *hebr.* (halaka — pravac, smjer puta) pravnički dio hebrejske rabinske predaje.
halakati, halačem *tur.* (*isp.* alah) 1. vikati »alah«, tj. »bože«, pri jurišu, u bitki ili i inače u čuđenju ili snebivanju; *2. prenes.* vikati, derati se, galamiti; *svrš.* **halaknuti,** halaknem.
halal, -ala *tur.* (halal) blagoslov; oprost (*v.* halaliti); *prot.* haram.
halala *tur.* (halhal) narukvica, grivna, kolut, halka.
halalī *franc.* (hallali) uzvik i znak lovačkim rogom kod hajke na jelene kojim se javlja da su psi opkolili jelena; također i trubni znak za završetak lova.
halaliti, halālīm *tur.* (*isp.* halal) oprostiti, opraštati, blagoslivati, željeti sreću; **halaliti se** — oprostiti se, rastati se; pozdraviti se pri rastanku; izmiriti se; **halaljivati,** haljujem — opraštati.
halamanka *v.* alamanka.
halapljiv *v.* alapljiv.
halas¹, -asa, 5. halase *mađ.* (halasz) ribar; *prid.* **halaski.**
halas², -asa *tur.* (halas) izbavljenje, spasenje.

oslobođenje, rasterećenje (pa i sretan porod).
halàsiti¹, halàsīm (*isp.* halas¹) rībati, ribariti, baviti se ribolovom.
halàsiti se, halàsīm se (*isp.* halas²) osloboditi se, spasiti se.
hàlas-lē (halász-lé) riblja juha; *isp.* fišsupa.
hàlāt¹, -áta *mađ.* (alattsag) uže za vezanje lađa, čamaca; konop lađenī.
hàlāt² *v.* alat.
hàlat³ *tur.* (iz nekog istočnog jezika) širok orijentalni ogrtač, domaći kaput, kućna haljina, liječnički (bijeli) kaput, radno odijelo, kuta i sl. (Krleža).
hàlav¹ *v.* alav.
hàlav² *tur.* prljav, gnusan (*isp.* hàla²).
hàlavan, -vna, -vno — 1. *v.* halav²; 2. *prenes.* bijedan, ništavan.
halaza, *2. mn.* hàlāzā *grč.* (chalaza — zrno tuče, grāda) *u botanici:* mjesto u zametku sjemena gdje ulazi sudovni snopić; **halàzion** — *med.* tvrdo zrno u očnom kapku; ječmenac, ječmičak, čmičak, jačmen.
hàlbcilìnder *njem.* (halb — pola + *isp.* cilindar) polucilindar (tvrdi, obično crni muški šešir polukuglastog oblika za svečane prigode); *u zagrebačkom govoru popularno:* **hàlbec.**
hàlbštarke *njem.* (halb — pola + stark — jak) »polujaki«, »nedorasli«; u Njemačkoj izraz za pojam koji se kod nas razumijeva pod »frajer«, u Engleskoj »tediboj«, »tinejdžer« *(v.).*
hàlbšua *njem.* (halb — pola + Schuh — cipela) polucipela.
halcèdōn *v.* kalcedon.
hàlda *njem.* (Halde — obronak, pristranak, osoj, humak) stovarište tvorničkih otpadaka (zapravo Schutthalde, *isp.* šuta).
Haldèja *i* **Kaldèja** *(v.).*
halebàrda *v.* helebarda.
halelùja *v.* aleluja.
hàlem *v.* alem.
halèř *češ.* (*čit.* hàlērž) *v.* heler.
hàlf *engl.* (half-back, *isp.* half — pola + back — branič) *sport.* pomagač, igrač u nogometnoj, hokejskoj i sl. momčadi kome je dužnost istodobno pomagati obrani i navali; **hàlf-linija** — srednji red, pomoćni red.
halfa *ar.* isto što i esparto *(v.); isp. i* alfa².
halftime *engl.* (*čit.* hàlftajm, *isp.* half — pola + time — vrijeme) 1. *sport.* poluvrijeme, polovina igre, svaka polovina ovog ili onog takmičenja u igri; 2. odmor između jednog i drugog poluvremena.

halhala, *2. mn.* hàlhālā *tur.* (halhal) vrsta narukvice; *isp.* halala.
hàli *prid. indekl. tur.* (hali) prazan, pust, bez čeljadi, bezljudan; neobrađen, zanemaren; nenaseljen.
Hàlid *tur.* »vječni«; *žen.* **Halida.**
halieutika, 3. -ci *grč.* (halieus — ribar) ribolov, ribarstvo.
halīf *i* **kalīf** *(v.) pored* **halifa,** -ífē (u ovom obliku ovako običnije nego **kalifa**).
hàli-gàli *v.* hully-gully.
haligrafija *grč.* (hals — sol + grafō — pišem) nauka o solima i o dobivanju soli u solanama.
halija, *2. mn.* hàlījā *tur.* (hali) fini rutavi ćilim, perzijski sag.
Halīl, -íla, *vok.* Hālīle *tur.* »iskreni, vjerni prijatelj, ljubimac«.
halìluk *tur.* (*isp.* hali) pustoš, praznina; nenaseljenost, bezljudnost; **halìlučina** — 1. *augm.* od haliluk, tj. velika pustoš, velika praznina; 2. pusto, napušteno zemljište; pusta kuća.
Halīm, -íma, 5. Hālīme *tur.* »blagi«, »blage naravi«; *žen.* **Halíma.**
hàlis *prid. indekl. tur.* (halis) čist, pravi, nepatvoreni, bez primjese; **halisàne** — iskreno, otvoreno, bez zadnjih misli.
halīt, -íta *grč.* (hals) sol (kamena ili kuhinjska).
hàlk *tur.* (halk) 1. stvor, stvorenje; 2. narod, ljudstvo, čeljad.
hàlka, 3. -ci, *2. mn.* hàlkī (*akc. i* **halka,** *2. mn.* halkī) *tur.* (halka — prsten, kolut) 1. zvekir, biočug; kovni kolut na vratima; krug, karika, obruč; 2. *prenes.* čvrsta veza, snažan spoj; 3. omča, petlja; *v.* alka; **halkali** — što ima na sebi halke, što je nabijeno obručima.
Halkìdika, 3. -ci — pretežno gorovit poluotok u sjevernoj Grčkoj (na njemu je *Atos* — »Sveta gora«).
halkidōn *v.* kalcedon.
Halkìona — u starogrčkoj mitologiji kći boga vjetrova Eola i žena kralja Kejika; kad se ovaj utopio u moru (s njezinim imenom na ustima), bogovi su nju i njega pretvorili u ptice zimorodke, burnice, dopustivši da u doba njezina sjedenja na jajima vlada na moru potpuna utiha; odatle **halkìōnskī** — bezvjetren, miran, tih (o moru).
halkogrāfija *grč.* (chalkos — bakar, mjed, tuč, grafō — pišem) 1. bakrorez(barstvo); 2. ustanova za reprodukciju grafičkih radova; **halkògraf** — bakrorezac; **halkopìrīt,** -íta (*isp.* pirit) — rudača, bakarni željezni sulfid; bakarna pakovina; **halkozīn,** -ína —

rudača sulfid bakra; **halkolìtik** — bakreno doba u razvoju Zemlje.

Halleyev komet — naziv jednoga nebeskog tijela za koje je engl. astronom Edmund Halley (1656—1742) dokazao da se redovito vraća (svakih 76 godina; posljednji put je komet promatran god. 1910).

Hallstadt — mjesto u Austriji gdje su pronađeni ostaci starije periode željeznog doba (oko 900—450. pr. n. e.); to se razdoblje i zove **halštatskā perioda.**

hȁlma *grč.* (hálma — skok, skakanje) vrsta društvene igre s figuricama na daski sličnoj šahovskoj; »dama«; cilj je premjestiti vlastite figure na protivnikovo polje.

halmatogèneza *grč.* (*isp.* halma *i* geneza) razvoj koji ne teče normalno nego u skokovima, skokovit razvoj; *isp.* ortogeneza.

hàlō[1] *engl.* (hallo) 1. glasni doziv; hej, ej, dođi, pazi! 2. doziv na telefonu; izvolite se javiti, ovdje sam, slušam i sl.; 3. u Engleskoj i Americi pozdrav, kao naše »zdravo« (*po izgovoru:* helou).

hàlō[2], -òa *grč.* (hálos — gumno, okruglo mjesto) svijetao okrug oko sunca ili mjeseca; kolobar oko očiju, podočnjak, krug oko sisne bradavice.

hàlō[2], -òa — buka, galama, uzbuđenje.

halobiònti *grč.* (háls, 2. halos — sol, bios — život) svi organizmi koji žive u morima, na slanim ili poluslanim (bočatim) staništima.

halodrī *njem.* potepuh, vjetrogonja, nestašnik, lakoumnik.

halofìti *grč.* (háls, 2. halós — sol + fytón — biljka) biljke s bogatim sadržajem soli, rastu obično uz more; naš izraz: slanjače.

halogènī (-genī) *grč.* (háls — sol + genesis — stvaranje, postanak) koji stvara sol; **halogènī elementi** jesu: fluor, brom, jod, klor (nazivaju se tako, jer sa metalima daju direktno soli); primjenjuju se u tehnici i medicini; kemijski su vrlo aktivni.

haloídi *grč.* (háls, 2. halós — sol + eidos — lik, izgled) *v.* halogeni elementi.

hȁlōv *mad.* (háló) *v.* alov.

halòvit *v.* alovit.

hȁlpcilindar *v.* halbcilinder.

hȁlsband *njem.* (Hals — vrat + Band — traka) ovratnik; ogrlica (obično se misli na pasju ogrlicu).

hȁlštatskī *v.* Hallstadt.

hȁlt![1] *njem.* (halt) stoj! stani! **hȁlt vȅrda!** (halt, wer da — stoj, tko tamo, tj. tko ide?) povik stražara u nekadanjoj austrougarskoj vojsci kojim su noću zaustavljali pridošlice; **hȁltati,** -ām — zaustaviti; *isto i* **hȁltovati,** -ujēm.

halt[2] — baš, dakle; često i neprevedivo, osobito kao neka poštapalica za izražavanje rezignacije (kod naših starijih pisaca i u običnom govoru).

hȁltati *v.* halt[1].

hȁlter, *2. mn.* hȁlterā *njem.* (halten — držati) »držač«, naprava (obično na odjeći) kojoj je svrha da nešto pridržava (često kratica za buznhalter, soknhalter i sl.).

hȁltovati *v.* halt[1].

halucinàcija *lat.* (alucinari, halucinari — trabunjati, buncati) priviđenje ili pojava obmane sluha, njuha itd. koja se javlja uslijed poremećaja djelatnosti mozga; tobožnja apercepcija nečega što ne postoji; *glag.* **halucinírati,** -cìnīrām; **halucinògen** (*isp.* geneza) koji stvara, izaziva halucinacije (npr. hašiš, meskalin i druge droge); *isto i* **halucinàntan,** -tna, -tno; **halucinòza** — bolest s čestim pojavama halucinacija; **halucìnātor** — čovjek koji pati od halucinacija.

halùrgija *grč.* (háls — sol + érgon — djelo) nauka o dobivanju soli.

halùzi *(mn. m. r.) hebr.* (»pioniri«) židovski mladići koje je u toku prvog svjetskog rata organizirao u Rusiji Josip Trumpeldor u svrhu da se isele u Palestinu (Izrael), tamo nastane i regeneriraju nekadanju, postojbinu svoga naroda radom vlastitih ruku.

hàlva (*akc. i* **hȁlva**) *ar.-tur.* (halva, helva) istočnjačka poslastica od brašna, meda ili šećera, masti i drugih dodataka, npr. oraha (govori se i *alva*); *v.* **ćeten-halva** *i* **tahan-halva; hȁlvadžija** (*akc. i* **halvàdžija**) — čovjek koji proizvodi odnosno prodaje halvu; **hȁlvadžinica** — radionica odn. prodavaonica halve; **halvàluk** — 1. novac za halvu; 2. napojnica, nagrada za neku uslugu, bakšiš.

halvat, *2. mn.* hȁlvātā *tur.* (halvet) 1. prizemlje, soba u prizemlju, obično namijenjena za žene koje su se sakrivale od stranih muškaraca; 2. mirno, osamljeno mjesto; **hȁlvatan,** -tna, -tno — 1. prostran, širok, komotan; 2. izdvojen, zaseban; **hȁlvat avlija** — prostrano ograđeno dvorište.

hȁlvedžija i sl. *v.* halvadžija i sl.

hām, hāma (*akc. i* **hȁm,** hȁma) *mad.* glavni dio konjske opreme za prezanje pred kola.

Hȁm *hebr.* (haman — biti toplo) prema Bibliji jedan od sinova Noinih (najmlađi),

pored Sema i Jafeta; narugao se ocu kad se ovaj u snu otkrio, i pozvao braću da se zajedno smiju golotinji očevoj. Braća su to odbila, nego »oborenih očiju pokriše oca«. Kad je Noa, probudivši se, saznao što se dogodilo, rekao je: »Proklet bio Ham, blagoslovljeni Sem i Jafet«. Ham se smatra praocem afričkih naroda (*v.* hamiti) *isp.* Kam.

hama, *2. mn.* hāmā *tur.* (*od* hanuma) majka, baka, svekrva.

hamada *ar.* pusta kamenita visoravan bez pijeska (u Sahari).

hamadrijáda *v.* drijade.

hamahromija *grč.* (hama — zajedno + chroma — boja) *tipogr.* istodobno štampanje u više boja, višebojni tisak.

hamájlija *tur.* (hamail) amulet, bazulmet, talisman; predmet koji praznovjerni ljudi nose uza se da ih tobože brani od zla; *umanj.* **hamájlijica.**

hámak, *mn.* -ci, 2. hāmākā *španj.* (hamaca, iz karipskog jezika) viseća mreža (mornarska), visaljka, mreža ležaljka; *isp.* hengemata.

hamāl, -ála, 5. hāmāle *tur.* (hamal) nosač, trhonoša, »hordar«, »treger«; *isto i* **hamalin,** *mn.* hamali, 2. hāmālā; *prid.* **hamālskī; hamalija** — nagrada hamalu za uslugu; **hamāliti,** hamālīm — 1. raditi kao hamalin, biti nosač; 2. teško raditi uopće.

hamām, -áma *tur.* (hamam) javno kupalište; **hamamdžija** — namještenik ili upravitelj, poslovođa u hamamu; *žen.* **hamamdžījka; hamamdžik,** *mn.* -ci — kupaonica (u kući).

hamamelis — drvo vlažnih šuma Sjeverne Amerike (kora i listovi upotrebljavaju se u medicini).

ham-and-eggs *engl. v.* hemendeks.

hāmbar *v.* ambar.

hambir, *2. mn.* hāmbīrā *tur.* (hampa, hempa — družba) povorka, niz, grupa, skupina (ljudi ili životinja).

hāmburger (prema njem. gradu Hamburgu) — 1. vrsta osobito preparirane slanine; 2. vrsta vinove loze i grožđa; 3. *u engleskom jeziku:* mljeveno ili sjeckano (kosano) goveđe meso, »faširani šnicl«.

hamburgírati, -bùrgīrām *v.* koventrirati.

Hamdija *tur.* »slavljeni«, »hvaljeni« (po postanku u vezi sa Muhamed).

hameleon *i* **kameleon** (*v.*).

hamer — posebna vrsta papira za crtanje.

hametom (*i* **hametice**) *v.* ametom.

Hāmid *tur.* »zahvalan bogu«; *žen.* **Hamìda.**

hamíjet *tur.* (hamijet) zagrijanost za dobra djela, patriotizam.

Hamilkar *fen.* (ha — melkkart) »kralj države«, »vladar«

hamišan *v.* amišan.

hamíti (*isp.* Ham) pripadnici jezične grupe naroda koji stanuju uglavnom u Africi (Berberi, stari Egipćani, Kopti i dr.); *isp.* semiti, jafetiti.

Hamlet — glavno lice iz istoimene Shakespeareove tragedije; *prenes.* čovjek koji duboko misli, ali ne može da se odluči ni na jedno djelo; kolebljivac; **hamletìzam,** -zma — ponašanje u duhu Hamletovih problema, kolebljivost, neodlučnost; *isto i* **hamletòvština** (prvo kod Matoša, a oboje kod Krleže).

hamli *tur.* koji dugo nije radio; nenavikao na rad: neupućen, nevješt u radu; *isto i* **hāmljiv** (Nar.).

hampa, *2. mn.* hāmpā *tur.* (hampa) 1. pomagač, pomoćnik (*isto i* **hampadžīja**); 2. pomoć; 3. sprega, zaprega; 4. čopor, ergela.

hāmpamuk *tur.* 1. fini pamuk; vata; 2. *prenes.* dobra, besprijekorna njega, udobnost.

hāmper *v.* amper².

hāmprzētl — do smiješnosti iskvarena zagrebačka riječ za (njem.) handbrazleta (*v.*).

hamsīn, -ína *tur.* (hamsin — pedeset) 1. drugi period zime (računa se pedeset dana, od 1. siječnja do početka ožujka); 2. suh i vruć vjetar u Egiptu (puše iz pustinje).

hamur *tur.* (hamur) tijesto; **hamùrluk** — odjeljenje u pekarni gdje se mijesi kruh, tj. gdje se pravi tijesto.

Hamurābi, -ija — babilonski kralj (1729—1686. pr. n. e.), poznati zakonodavac; njegov zbornik zakona uklesan je klinovim pismom na stupu od crnog diorita; *prid.* **Hamurābijev.**

Hamza *tur.* »lav«.

hamzab (početna slova hebrejskih riječi za jednu i drugu životinju) križanac magarca i zebre.

hān¹, hana i hāna, *mn.* hanovi *tur.* (han) 1. gostionica; 2. prenoćište za putnike i karavane; karavansaraj, svratište; *prid.* **hānskī.**

hān², hāna *v.* kan.

hāna *tur.* (hane) kuća, lokal.

Hanaan *v.* Kanaan.

hanbèlije (*mn. m. r.*) pristaše šerijatske pravne škole Ahmeda ibn Hanbela (9. st.) koji je naučavao da se u pravu mogu

upotrijebiti argumenti razuma za slučajeve gdje nema tradicije.
handball *engl.* rukomet.
handbrazleta *njem.* (Hand — ruka + *isp.* brazleta) narukvica, grivna.
handicap *v.* hendikep.
händler *njem.* (Händler *od* handeln — trgovati) trgovac, prodavač, pokućarac; **handlati,** -ām — trgovati; *isto i* **handlovati,** -ujēm.
handrak *v.* andrak.
handremi *engl.-njem.* (hand — ruka) figura u kartaškoj igri remiju kad neki igrač već kod dijeljenja dobije tako sparene karte da je bez izvlačenja drugih karata igra odmah u početku njegova (»remi iz ruke«).
hands *engl. v.* henc; **hands off** (*čit.* hendz of) — ruke k sebi; **hands up** (*čit.* hendz ap) — ruke uvis, predaj se!
handžār, -āra *tur.* (handžer) orijentalni dvosjekli bojni nož za sječenje i bodenje; kama; jatagan; *umanj.* **handžarić.**
handžija, *2. mn.* handžījā (*akc. i* **handžija,** *2. mn.* handžījā) *tur.* (*isp.* han) gostioničar, svratištar; *prid.* **handžījskī (handžījskī).**
hangar *franc.* (hangar) specijalno spremište za smještaj i čuvanje letačkih aparata, vozila, strojeva i sl.
Hanibal *fen.* (hanan-baal) »dar boga Bala«; **Hannibal ante (ad) portas** *lat.* »Hanibal pred vratima«; poklik strave u Rimu kad se kartažanski voda Hanibal god. 211. prije n. e. približio sa svojim četama tome gradu; *danas:* prijeti velika opasnost.
Hanifa *tur.* »vjeri privržena«, »prava muslimanka«.
hanikah *tur.* derviška kuća s internatom za derviše.
Hansvurst *njem.* (Hans — Ivica + Wurst — kobasica) komično lice u njem. kazal. umjetnosti koje odgovara pojmu harlekina (*v.*) u tal. komediji, a donekle i našem Pometu (»Pomet Trpeza«); **hansvurstijada** — podvig u stilu Hansvursta (M. Matković).
hanta *mad.* (hant) humak, humčić.
hantalast, -a, -o *tur.* (hantal) grub, nezgrapan.
hantkus *njem.* (Hand — ruka + Kuss — poljubac) rukoljub (Đalski); *isp.* kistihant.
Hanuka, 3. -ci *hebr.* (»posvećenje hrama«) židovski blagdan kojim slave svećeničku porodicu Makabejaca, osobito njezine zasluge za ukinuće grčkog bogoslužja koje je uveo sirski kralj Antioh; slavi se osam dana, počevši od 25. kisleva (naš studeni—prosinac).
hanùma, *2. mn.* hanúmā (*akc. i* **hanuma,** *2. mn.* hanūmā) *tur.* (hanym) gospođa, žena, supruga, bračna družica (kod muslimana); *isto i* **hanum** (*indekl.*); *umanj.* **hanùmica** *pored* **hanumica** (gospođica).
Hanza *njem.* (Hansa) savez njemačkih trgovačkih gradova koncem srednjeg vijeka; **hanzeatskī** — koji pripada Hanzi ili se na nju odnosi.
haos *i* **kaos, haotičan** *i* **kaotičan** (*v.*).
hap, hapa, *lok.* hapu, *mn.* hapovi *tur.* (hap — boba, zrno) kuglica, bobica, pilula; *isto i* **hapa** (*ž. r.*), *2. mn.* hāpā.
hapakslegomenon *grč.* (hapax — jedanput + legō — govorim) riječ koja se javlja samo jednom ili rijetko (u pisaca); *mn.* hapakslegomena (*sr. roda*); *isto i* **hapakseiremenon** (*grč.* eirō — govorim, kažem).
Hapi, Hapis — staroegipatski oblik za *Apis* (Nazor).
haplologija *grč.* (haploos — jednostavan + logos — riječ, govor) u lingvistici: pojednostavnjen izgovor; ispuštanje istih ili sličnih glasova ili glasovnih skupova (npr. *Tankosić* od *Tankokosić*).
happening *v.* hepening.
happy ending *v.* hepiend.
haps *grč.* (haptō — spopadnem vežem) zatvor, uze, tamnica; *isto i* **hapsa,** *2. mn.* hāpsā *i* **hapsana,** *2. mn.* hapsānā (*tur.* hapisane); *prid.* **hapsanskī; hapsandžija** — tamničar; **hapšenik,** 5. -če, *mn.* -ci (*akc. i* **hapšenīk,** -īka, 5. hapšenīče, *mn.* -ci) — uhapšenik, utamničenik; *žen.* **hapšenica** *i* **hapšenica; hapsiti,** -īm — zatvarati; uhićivati; uhititi.
haptak *njem.* (habt Acht — pazite!) komanda u nekadanjoj austrougarskoj vojsci: pozor, mirno.
haptičkī *grč.* (haptō — diram, hvatam) koji se odnosi na dodir; dodirni, opipni; **haptičke halucinacije** — pojave pri kojima bolesnik osjeća kako ga netko dira, kako netko s njim leži u krevetu i eventualno spolno opći i sl. (od čega, dakako, ništa nije istina).
har[1] *grč.* (haris) korist (npr. zauhar).
har[2] *v.* ahar, ar.
hara *perz.* vrsta svilene tkanine.
harabatlija *tur.* (harabati) 1. rasipnik; nemarnik, boem, pijanica, bekrija, 2. trošna i zapuštena kuća, ruševina, razvalina (dolazi i u obliku **harabatija**).

harač,[1] -ača *tur.* (haradž) glavarina (porez koji se svake godine naplaćivao od svake nemuslimanske glave); *prid.* **haračkī; haračlija** — čovjek koji je kupio harač; poreznik; *prid.* **haračlījskī.**

harač[2], hárča *tur.* (hardž) trošak, potrošak, izdatak.

haračiti, haračīm (*isp.* harač) 1. skupljati harač, ubirati porez; 2. *prenes.* pustošiti, otimati, pljačkati; *isp.* harati.

harakiri, -ija *jap.* naziv za naročiti način samoubojstva koji je u Japanu uobičajen kod tzv. viših slojeva, samuraja (rasporenje trbuha vodoravnim rezom).

harakter *v.* karakter.

Harald *germ.* »vojskovođa«.

haram, -ama *tur.* (haram — nedopušten, zabranjen u vjerskom pogledu; nepovrediv) prokletstvo; grehota; *prot.* halal.

harambaša, 5. -baša *i* -bašo *tur.* (*isp.* haramija + baša — glavar) 1. poglavica nad haramijama *(v.)*; 2. poglavica nad hajducima; *prid.* **harambašin; harambašovati,** -ujem — biti harambaša.

harambašići *(mn. m. roda)* — sarma (u Dalmaciji).

haramija, 5. -amija *i* -amijo *tur.* (harami — razbojnik, bandit) 1. razbojnik, zločinac, kradljivac; 2. vojnik (kod Krleže: vojničina); 3. starješina nad pandurima, vođa stražara; 4. nasilnik uopće; siledžija; *prid.* **haramijin; haramījskī.**

haramiti, haramīm *tur.* (*isp.* haram) prokleti, proklinjati.

haramzada, 5. haramzādo *tur.* (*isp.* haram + zade — dijete) 1. kopile, bastard, 2. hulja, nevaljalac, nitkov, razbojnik.

haran[1], harna, harno; *odr.* harnī, -ā, -ō *grč.* (haris) 1. zahvalan; 2. *v.* oran.

haran[2] (oblici i akcenti isti kao i kod prethodne riječi) *tur.* (*isp. ar.* u značenju stid, dakle »onaj tko ima stida«) čestit, pošten, valjan, moralan, dobar; snažan, vrijedan.

haranga, 3. harangi, *2. mn.* harangī *franc.* (harangue) prvotno — svečani govor sa mnogo riječi o neznatnoj stvari; danas — vatren huškački govor; podbadanje, poticanje, podstrekivanje; **harangírati,** -rangīrām — podbadati i razdraživati masu protiv nekoga; huškati i raspirivati (npr. na rat); **haranger,** -éra — govornik koji harangira; huškač, podbadač, podstrekač; *prid.* **harangerskī.**

haranija *tur.* (harani) velik bakren kotao; golema posuda za kuhanje; oranija.

Harappa — jedno od najznačajnijih nalazišta prastare hinduske kulture u Pakistanu (*isp.* Mohendžo-daro).

harar, -ara *tur.* (harar) vreća od kostreti; *uveć.* **hararina.**

hararet *tur.* (hararet) vrućica, groznica; žeđa, želja; požuda, čežnja, pohlepa.

harašo *rus.* (horošo) dobro, lijepo.

harati, -ām (*akc. i* **harati,** harām) *tur.* (*isp.* harač; harap etmek) 1. pljačkati, krasti, otimati; 2. pustošiti, satirati, nanositi štetu; *isp.* haračiti.

harba, *2. mn.* harba *i* harbī *tur.* (harbe) koplje, helebarda *(v.)*.

harbija *2. mn.* harbījā *tur.* (harbi) šipka za nabijanje puške (kremenjače) odozgo.

harc *mad.* (harcz) borba, bitka, boj, rat; **harcovati,** -ujem — boriti se, tući se, ratovati; **harcovanka,** 3. harcovankī, *2. mn.* harcovankī — bojna pjesma

harcer[1], *2. mn.* harcerā — vrsta kanarinca (*isp.* Harz).

harcer[2] *polj.* (harcerz) u Poljskoj isto što i kod nas izviđač, a u zapadnim zemljama skaut.

harč — 1. *v.* harač[2]; 2. utrošeni, upotrijebljeni materijal; škart; **harčiti,** -īm — trošiti, tratiti novac lakomisleno; **harčlija,** *2. mn.* harčlījā — rasipnik; **harčljiv** — rasipan.

harčalija *tur.* puška velikoga kalibra (*prema* harč [v. harač[2]] jer troši mnogo baruta).

hardalj, -alja *tur.* (hardal) 1. gorušica, slačica, sinapis *(v.)*; 2. korov, trnje, stričkovina.

hardov, -óva, *2. mn.* hardóvā *mad.* (hordó) bačva, bure; *umanj.* **hardović.**

hardware *engl.* (*čit.* hardver) metalna, željezna roba, željezarija; u elektronici: • materijal koji ulazi u konstrukciju elektronskog računara, pa i sam računar; *isp.* software.

harem *tur.* (harem) kod muslimana ženski dio kuće, potpuno odijeljen od ostalih prostorija (stranim muškarcima ulaz zabranjen); 2. zajednički naziv za žensku čeljad u muslimanskoj kući; 3. ograđeno dvorište uz džamiju (djelomice groblje); 4. *prenes.* više ljubavnica jednoga muškarca; *isto i* **haremluk;** *prid.* **haremskī.**

harešli *prid. indekl. tur.* (aryš) dugačak jedan lakat.

harf *tur.* slovo, pismeno.

harfa, *2. mn.* harfā *i* harfī *njem.* (Harfe) žičani muzički instrument u koji se svira ticanjem žica; poznat je iz drevne starine; u suvremenoj harfi žice su nategnute na okomito

postavljenom okviru, snabdjevenom rezonatorom; *isp.* Eol; **harfist(a),** *2. mn.* harfīstā — svirač na harfi; *žen.* **harfistica** *i* **harfistkinja.**
Haribda *v.* Skila.
harijada *v.* hariti.
harijan *ind.* dijete božje (naziv kojim je Mahatma Gandhi nazvao pripadnike najbjednijih slojeva u Indiji, tzv. nedodirljivih); *isp.* parija.
harīnga, 3. -gi, *2. mn.* harīngā *i* harīngī *njem.* (Hering) sleđ; vrsta srdjele iz Sjevernog mora.
harīr, -íra *tur.* (harir — svila) *v.* erir.
Haris *tur.* »lav«.
haritatīvan *v.* karitativan.
Harite, Harītā *(mn. ž. roda) v.* Gracija.
hariti, -īm *mađ.* (*isp.* harc) tući, batinati, mlatiti, lemati; **harijada** — tučnjava, gužva.
harizma *grč.* (harisma — milost, dar) u teologiji: božanska nadarenost, sveto nadahnuće, osobita moć stečena božjom milošću (vidovnjaštvo, moć komuniciranja sa svecima i sl.); *prid.* **harizmatskī.**
harlekīn, -ína, 5. hàrlekīne *tal.* (Arlecchino) šaljivo lice iz talijanske komedije; lukavi sluga-spletkar; prevrtljivac, lakrdijaš, luda; *prid.* **harlekínov; harlekīnskī; harlekináda** — lakrdija, komedija.
Harlem — crnačka četvrt u New Yorku (sjeverni dio otoka Manhattana); *isp.* Haarlem.
harli *prid. indekl.* (harly) 1. silan; 2. ljutit, srdit, nabusit, silovit; 3. *v.* arli.
harmak *mađ.* (hamargat — ubrzava, požuruje, tjera, goni, navaljuje) *u frazi:* **na harmak:** brzo, žurno, na brzinu, brže-bolje.
harman, *2. mn.* hàrmānā *tur.* (harman) gumno.
harmandžija *tur.* (harman — mješavina različitih vrsta duhana) kvasač duhana; radnik duhanske struke koji radi na kvašenju duhana.
harmatan — suh vjetar u primorju Gvinejskog zaljeva (zapadna Afrika).
harmica, *2. mn.* hàrmīcā *mađ.* (harmincz — trideset) mjesto gdje se plaćala carina (od trideset krajcara), a onda uopće: carina, carinarnica, mitnica; *isto i* **harmīcija; Harmica** (Harmìca) se nekada zvao i današnji Trg Republike u Zagrebu; kasnije su ga prozvali Tridesetnica (tamo se naime ubirala carina); **harmicnjurist** »hohštapler koji se predstavlja kao student, a zapravo je badavadžija, luftinspektor« (Matoš); »čovjek koji rasuđuje na ulici svojim zdravim razumom. Pučki mudrijaš« (N. Batušić);
harmičar — 1. carinar, mitničar; 2. trgovac, kramar; *isto i* **harmicìjaš,** -aša.
Harmodije i Aristogiton — dva atenska mladića (6. st. pr. n. e.), atentatori na tiranina Hiparha; slavljeni kao oslobodielji, imali su spomenik u Ateni.
harmoničan, -čna, -čno *grč.* (*isp.* harmonija) skladan, suglasan, složen, blagozvučan, jednodušan.
harmōnīj, -ija (*pored* **harmōnijum**) *grč.* muzički instrument sličan orguljama.
Harmonija — u starogrčkoj mitologiji lijepa kći Aresa i Afrodite, personifikacija sloge i reda; **harmonija** (*akc. i* **harmōnija**) *grč.* (harmonía — spajanje, slaganje, sklad) 1. sklad dijelova jedne cjeline; 2. *muz.* a) dio teorije glazbe koji prikazuje sastavljanje akorda; b) istodobno zvučanje nekoliko skladnih tonova; blagoglasje, blagozvučnost; 3. sklad, skladnost, sukladnost, sloga, složnost, jednodušnost; *prid.* **harmonījskī.**
harmonika, 3. -ci *grč.* (*isp.* harmonija) 1. vrsta glazbala, građenog po principu orgulja; a) *usnā harmonika* — sviranje se proizvodi puhanjem u skladno udešeni veći ili manji instrument koji se drži u ruci i stavlja na usne; b) *ručnā harmonika* — svirač drži glazbalo u ruci, rasteže mijeh i prebire prstima po tipkama ili po klavijaturi; desnom se rukom svira melodija, a lijevom pratnja, »basovi«; 2. *prenes.* ispresavijen ili izgužvan predmet kao mijeh na harmonici (npr. neizglačane hlače); 3. *prenes.* rastežljiv predmet; **harmonìkaš,** -aša, 5. hàrmonikašu — svirač na harmonici; *žen.* **harmonikašica;** *prid.* **harmonìkāškī.**
harmoniozan, -zna, -zno *v.* harmoničan.
harmonirati, harmònīrām (*isp.* harmonija) — biti u skladu, živjeti u harmoniji, slagati se; *isto i* **harmonisati,** -šēm.
harmonium *v.* harmonij.
harmonizácija *grč.* (*isp.* harmonija) komponiranje muzičke pratnje uz jednu melodiju; **harmonizírati,** -ìzīrām — 1. dati muzičku pratnju jednoj melodiji; 2. dovoditi u sklad, usklađivati; 3. *isto što i* harmonirati *(v.); isto i* **harmonizovati,** -ujēm.
harmost *grč.* (harmostēs) upravitelj, vladar, zapovjednik, namjesnik, upravljač.
harnādla *njem.* (Haar — kosa + Nadel — igla) ukosnica (igla za kosu).
hārnōst, -osti (*isp.* haran[1]) zahvalnost.
Harold *v.* Harald.
Háron — u starogrčkoj mitologiji — lađar

koji prevozi mrtvace na onaj svijet preko podzemne rijeke Stiksa.
harpadžik *v.* arpadžik.
Harpagon, -ona, 5. Hārpagone *franc.* tip škrca (po imenu glavnog lica Molièreove komedije »Škrtac«).
harpija, *2. mn.* harpījā *grč.* (Harpyia) 1. u starogrčkoj mitologiji — jedno od bića koja su zamišljena kao pola djevojke, pola ptice grabežljivice, brze kao vjetar, a proždirale su sve do čega su stizale; simbol nezasitljive grabežljivosti; Vergilije ih opisuje: »To su ptičurine tijelom, a djevojke mlađahne licem, | trbuh im gnusa je pun, a vječno su od glada blijede, | ruke im kakono kuke« (*Eneida* III, 216 i d.); 2. grabežljiva južnoamerička ptica sokolovka; 3. pakosna žena; *isp.* Finej, Strofadi.
Harpokrat — staroegipatsko božanstvo šutnje i tajanstvenosti, sin Ozirisa i Izide (Matoš, koji ga smatra starogrčkim božanstvom, a stvarno mu je kult iz Egipta prenesen u Grčku i Rim).
harpun, -una *hol.* (harpoen) bodva, ostve, osti; oruđe za bacanje, slično koplju, može biti i dvozubo i trozubo; upotrebljava se u lovu na morske životinje (naročito u lovu na kitove i velike ribe); *isto i* **harpuna** *(ž. roda);* **harpunar,** -ara, 5. hārpunāru *i* -āre — lovac na kitove, specijalist u gađanju harpunom; *isto i* **harpuner,** -era; **harpunirati,** -punīrām — pogoditi harpunom.
Harry *v.* Henrik.
Haršanj *v.* Aršanj.
harta *v.* hartija (Nar.).
hartan, -tna, -tno *njem.* (hart — tvrd, jak, opor; *kao prilog;* žestoko, ljuto) — u osječkom govoru izraz za sve snažno u pozitivnom i negativnom smislu.
hartija, *2. mn.* hartījā *grč.* (chartes — list papira) papir; *umanj.* **hartijica;** *uveć.* **hartiješina** *i* **hartijetina.**
harun *tur.* (haryn) tvrdoglav, otporan, ćudljiv, divlji, jogunast, neposlušan, nepokoran, ljut, silovit, obijestan; *izv.* **harunluk.**
Harun Al-Rašid — bagdadski kalif (8—9. st.), znamenit u povijesti svoga naroda, no još je znamenitiji po mnogim legendama koje se pričaju o njemu, osobito u djelu *Tisuću i jedna noć* (tip idealno dobrog vladara).
haruspeks *lat.* (haruspex, 2. -spicis) vrač, osobito onaj koji je kod starih Rimljana gatao sudbinu iz utrobe žrtvene životinje; *isto i* **haruspik,** *mn.* -ci.
harvanija *v.* havranija.
Harvardovo sveučilište (Harvard University) — najstarije sveučilište u USA, osnovano 1636. u gradu Cambridge (Massachusetts); ime po jednom od suosnivača Johnu Harvardu.
Harz (*čit.* Hārc) — gora u srednjoj Njemačkoj (po njoj nose ime kanarinci harceri, *v.*); najviši vrh Brocken (*čit.* Brokn) odgovara u njemačkim pričama o vješticama našem Kleku.
has[1] *tur.* (has) vlasništvo, posjed (carski, vezirski, velikaški).
has[2] *šatr.* jelo, hrana; **hasati,** -ām — jesti.
hasaba, *2. mn.* hāsābā *tur.* (asab — rodbina) dio baštine koji ženska osoba ne može naslijediti (kuća, gumno, pojata i sl.).
hasan, hasni *v.* hasna.
Hasan *tur.* »lijepi« (*isp.* Hasna).
Hasanaginica (*pored* **Hasan-aginica**) — osoba iz naše narodne pjesme, ideal uzorne majke i vjerne žene (drame Milana Ogrizovića i Alekse Šantića; u naše vrijeme i film).
hasbašta (-šča) *v.* hazbašča.
Hasblatt — bit će kod Matoša pogreška, *v.* Käseblatt.
Hasib, -iba, 5. Hasībe *tur.* »plemeniti«, »časni«; *žen.* **Hasiba** *i (akc.)* **Hasiba.**
hasidizam, -zma *hebr.* (hasidim — pobožni) vjerski mistički pokret Židova u istočnim evropskim zemljama, među poljskim, ruskim, mađarskim i rumunjskim Židovima, osnovan na istoimenom pokretu Židova iz 2. st. (stari hasidi su se pridržavali židovskih zakona i nisu potpali pod utjecaj helenizma, *v.*); *isp.* zadik.
hasiluk *tur.* (*isp.* asi) drskost, naduvenost; **hasiti se,** hasīm se — biti drzak, naduven, napuhavati se; *isp.* asija.
haskala — židovski prosvjetiteljski pokret u 18. i 19. st.
hasl *v.* hustle.
Hasmonejci *hebr.* (hašmanim — bogataši) starohebrejska dinastija, poznata također i pod imenom Makabejci *(v.)*.
hasna, *2. mn.* hasnī *i* hāsnā *tur.* (*isp. i mađ.* haszon) korist, dobit, profit; **hasnovit** — koristan; **hasnovitost,** -osti — korisnost; **hasniti (se),** -īm (se) — koristiti (se), profitirati.
Hasna *tur.* »lijepa«, »ljepotica« (*isp.* Hasan).
hasret, *2. mn.* hasrētā *tur.* (hasret) 1. nesreća, žalost za nečim; 2. čežnja, želja, žudnja; *prid.* **hasretli.**
hasta *prid. indekl. tur.* (hasta) bolestan, slab; nemoćan, bolešljiv; upotrebljava se i kao deklinabilna imenica, *isp.* »koriš mene

bijednu *hastu*« (Enver Čolaković, *Legenda o Ali-paši*); **hastaluk,** *mn.* -ci — bolest; **hastaleisati se,** -šēm se — oboljeti, razboljeti se; **hastehana,** *2. mn.* hastehanā (*isp.* hana) — bolnica.

hasta la vista *španj.* (*čit.* asta...) do viđenja!

hastuk *v.* jastuk (Nar.).

hasul *tur.* (hasyl) ukusan, dobro pripravljen, fino skuhan; upotrebljava se i kao imenica u značenju: dobit, korist, glavnica; *prid.* **hasulan,** -lna, -lno; *komp.* hasulnijī.

hasuliti, -īm (*isp.* hasul) proizvoditi, izrađivati; pripravljati, spravljati, pripremati, spremati, praviti.

hasum, *2. mn.* hasumā *tur.* (hasym) protivnik, suparnik, neprijatelj, dušmanin, zlotvor.

hasura, *2. mn.* hasurā *tur.* (hasyr) rogožina, prostirka od nje; **hasurdžija** — tko pravi ili prodaje hasure; *prid.* **hasurdžijin.**

haša[1], *2. mn.* hašā *tur.* (haša) ćebe što se stavlja ispod sedla (*v.* aša, abahija).

haša[2] *tur.* (haša) 1. *uzv.* ne dao bog, bože sačuvaj!; nipošto ne!; 2. poricanje, nijekanje.

hašar *v.* hašir.

hašarija *tur.* (hašari) nestaško, vragolan, nedisciplinirán čovjek, obijesnik, obješenjak; *prid.* **hašarijast** — vragolast, nemiran, nestašan, obijestan, »pust«; *izv.* **hašariluk,** *mn.* -ci.

hašati, -ām *tur.* (*isp.* haša[2]) poricati, nijekati, tajiti.

hašer *v.* hašir.

Hašija *tur.* »ponizna«, »skrušena«.

hašir, *2. mn.* haširā *tur.* (aširmak — otimati, grabiti, poharati) uništenje; upropaštenje, pohara, zator; **hašir učiniti** — uništiti, zatrti, oboriti, razvaliti, upropastiti.

hašiš *ar.* (hašiš) opojna tvar koja se dobiva iz cvjetova indijske konoplje; žvakan ili pušen, izaziva halucinacije, a često i ludilo.

hašiti, -īm *v.* hašati.

hašluk, *mn.* -ci, 2. hašlukā *tur.* (hardžlik) trošak, potrošak, izdatak; **hašlučiti,** -īm — trošiti, izdavati novac.

hašur *v.* hašir.

hat[1] *v.* hašir.

hat[2], hata, *lok.* hatu *mn.* hatovi *tur.* (hat — pismo, dekret) vladarska isprava (*isp.* hatišerif).

hat[3] *tur.* (hat — crta) strana novca na kojoj je »glava«.

hatalija *tur.* (hataly) osoba koja donosi nesreću, baksuz.

hataluk, *mn.* -ci *tur.* (hataly — pogrešan, kriv) greška, omaška, propust.

hatar[1] *mađ.* (hatar) kraj, predio, kotar; **hatariti,** hatarīm — postavljati međaše, razgraničavati zemljište.

hatar[2] *v.* hator; **hatardžija** — čovjek koji radi prema svojoj naklonosti, pristran čovjek.

hater *v.* hator; **haterisati,** -šēm — ići nekome na ruku, biti pristran, raditi prema svojoj naklonosti, protežirati.

haterija — *zool.* jedini preživjeli predstavnik izumrle grupe guštera; živi samo na nekim otocima uz Novi Zeland (zakonski zaštićen); naše ime: premosnik pilasti.

hatīb, -íba, 5. hatībe *tur.* (hatib) 1. propovjednik, imam, vjeroučitelj u muslimana; 2. govornik uopće.

hatibur *mađ.* (hat-bör) koža crne ovce što se meće na sedlo kod jahanja.

Hatídža *i* **Hatidža** *tur.* ime žene Muhamedove (»prije redovnoga roka rođeno dijete«); *isp.* Hadidža.

hatihamajūn, -una *tur.* (*isp.* hat[2] + *perz.* humajun — sretni, uzvišeni, tj. vladar) sultanova povelja o reformama i pravima kršćana u 19. stoljeću u Turskoj (Šenoa).

hatišerīf, -ífa *tur.* (*isp.* hat[2] + šerif — uzvišen, svet, plemenit) sultanov ukaz koji se morao odmah i bezuvjetno izvršiti.

hatkinja *v.* at[1].

hatlija *v.* atlija.

hatma, *2. mn.* hatmī *ar.* (hatm — završiti, dovršiti) molitva u muslimana koja se moli nakon što bude pročitan čitav Kuran.

hatmer *v.* katmer.

hatnīk, 5. -īče, *mn.* -īci *v.* hatlija, atlija.

hator *tur.* (hatyr) 1. naklonost, ljubav, volja; 2. iskazivanje naklonosti, sućut, sažaljenje (u slučaju smrti); 3. inat, prkos; svađa, prepirka, spor, prijepor; **za hator istinē** — istini za volju; *prid.* **hatoran,** -rna, -rno; *isp.* hatar, hater.

hat-trik, *mn.* hat-trici *engl.* (hat [*čit.* het] — šešir + *isp.* trik), *prvotno:* kod igre kriketa trostruk pogodak uzastopnim loptama (za što se nekada davao šešir kao nagrada); *danas:* većinom izraz kojim se označuju tri zgoditka (gola) istog igrača na istoj utakmici (osobito u nogometu).

hatula *v.* atula.

hatur *v.* hator (Nar.).

hauba, *2. mn.* haubā *njem.* (Haube — kapa, kukma, ćuba) 1. poklopac automobila; 2. kapa kod trajne ondulacije.

haubica, *2. mn.* haubīcā *češ.* (houfnice) artiljerijsko oruđe (tip između običnog topa i merzera) određeno uglavnom za ubacno gađanje velikim granatama; *prid.* **haubičkī; haubičar** — artiljerac, posluživač haubice.
hau du ju du *v.* how do you do.
haug *indijan.* (*engl. pisano* howgh) završna riječ u govoru, nešto kao: ja sam svoje rekao; *isp.* dixi, basta.
hauptkvartīr, -ira *njem.* »glavni stan«, tj. sjedište vrhovnog vodstva nekog vojnog pothvata, mjesto odakle se upravlja bitkama i pokretima vojske (Feldman).
hauptman *njem.* (Haupt — glava + Mann — čovjek) kapetan.
hauptrefer *njem.* (Haupt — glava + treffen — pogoditi) glavni zgoditak.
hausa — jezik hamitskog naroda Hausa (u sjevernoj i sjeveroistočnoj Africi, oko 25 milijuna).
hausfrajnd, *2. mn.* hausfrajndā *njem.* (Haus — kuća + Freund — prijatelj) kućni prijatelj (obično u porugljivom smislu: ljubavnik domaćice); **hausher** (Herr — gospodar) kućevlasnik, kućegazda; **hausfrau** (Frau — gospođa) — kućevlasnica, kućegazdarica (u zagrebačkom govoru »hausherica«); **hausklajd** — (Kleid — haljina) kućna haljina; *isp.* veštalja.
hausmanīt, -ita — jedna od najvažnijih manganskih ruda.
hausnumero *njem.* (Haus — kuća; *v.* numero) — kućni broj; **hausrok** — (Rock — kaput) kućni kaput.
hausse *franc.* (*čit.* os) *v.* hosa.
hausšue *(mn. ž. r.) njem.* (Haus — kuća + Schuh — cipela) kućne cipele, papuče.
haustor *njem.* (Haus — kuća + Tor — vrata) velika vrata na kući, glavni ulaz u kuću, veža, kapija, portal; **haustoršlisl** (Schlüssel — ključ) — ključ od »haustora«.
haustorij (*isp.* haustus) izraslina iz stabljika ili iz korijena nekih parazitskih biljaka kojom crpu hranu iz »biljke domaćina«.
haustus *lat.* gutljaj, srk.
hautbois *franc.* (*čit.* oboā) *v.* oboa.
haute conture *franc.* (*čit.* ot kutīr) »visoka krojačnica«, naziv za pariške krojačke salone u kojima se kreiraju posljednje novosti u modi odijevanja.
haute finance *franc.* (*čit.* ot finans) krupni financijeri, financijski magnati.
haute volee *franc.* (*čit.* ot volē) »visoko« društvo, društvena »krema« (*isp.* krema 3).
Haute Volta *v.* Gornja Volta.
haut-relief *v.* oreljef.
hauzbezìcer *njem.* (Haus — kuća, besitzen — posjedovati) kućevlasnik (Matoš).
hauzírati, hauzīrām *njem.* (Haus — kuća) prodavati robu po kućama, kućariti, torbariti; **hauzírer** — trgovac koji »hauzira«, pokućarac; *isp.* klajnikar.
hauzmajster *njem.* (Hausmeister) pazikuća, kućepazitelj; *žen.* **hauzmajsterica** *odn.* **hauzmajsterka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī.
hav *tur.* (hav) kratka, mekana vlakanca odn. niti na tkaninama; *isp.* havlija.
hava *tur.* (hava) 1. zrak, uzduh; 2. klima, podneblje; 3. *prenes.* praznina, ništa; 4. *šatr.* beskorisno, bez uspjeha; **havadār** — zračan, u kome ima čistog zraka.
havadis *tur.* (havadis) novost, novina.
Havaji — otočna skupina u Polineziji i savezna država USA; glavni grad Honolulu; *prid.* **havajskī; havajska gitara** — glazbalo veoma omiljelo na Havajima iako je podrijetlom iz Evrope; žice se trzaju čeličnim trzalicama na prstima desne ruke i skraćuju metalnom pločicom koja klizi po žicama, čime ton dobiva karakterističnu boju koja se razlikuje od zvuka obične gitare.
havan *v.* avan.
havana, *2. mn.* havanā — vrsta finih cigara (nazvana po Habani [*čit.* Avani], glavnom gradu otoka Kube).
havanica *v.* avanica.
havanka *v.* havana (Đalski).
havarija *tal.* (avaria) 1. oštećenje, kvar broda, aviona, vagona, motora, struga i sl.; 2. u pomorskom pravu — šteta i izvanredni rashodi koji se tiču broda ili tovara, prouzrokovani havarijom; 3. kvar, šteta, neuspjeh, brodolom; **havarírati,** -varīram — oštetiti, pokvariti (u havariji).
havas, -asa *tur.* (havas) inteligencija; naučni krugovi, viši krugovi.
Havas (Agence) — naziv francuske novinske agencije (sjedište u Parizu).
havaz *v.* avaz.
havdžiti *v.* avdžiti.
havelok, *mn.* -ci *engl.* širok muški ogrtač bez rukava, vrsta pelerine, prethodnik kišne kabanice (po generalu Havelocku, 1795—1857).
havka *v.* hav.
havlija, *2. mn.* havlījā *tur.* (havli — čupav, pamučan) 1. ručnik, ubrus, otirač, frotir *(v.);* 2. pamučan, rutav pokrivač, ogrtač;

havli-mahrama — velik bijel rubac kojim se zastiru nevjeste.
havra *tur.* židovski hram, sinagoga, templ; *isp.* avra.
havranija *tur.* (havrani) vrsta (vojničkog) ogrtača.
havst *v.* haps.
havta *v.* hefta.
HAWK — skrać. za engl. *Homing All the Way Killer* — »ubojica vođen cijelim putem« (upravljiva i vođena raketa, upotrijebljena u izraelsko-arapskom ratu).
hazan *hebr. v.* kantor 1.
hazar *v.* hazur.
hazard, *2. mn.* hazardā *franc.* (hasard, *čit.* azār) slučaj; rizik, smion pokušaj, opasnost, pogibelj; *prid.* **hazardan,** -dna, -dno; **hazardna igra** — igra na sreću; igra na velike sume; **hazarder,** -era, 5. hazarderu — igrač na sreću, uopće čovjek koji stavlja sve na kocku; u Krležinim »Baladama« dobar starokajkavski izraz: *nasrečuhitavec;* **hazardirati,** -zardīrām — 1. staviti sve na kocku, pa što sreća donese; igrati se slučajem; 2. kartati se, kockati se na visoke sume.
Hazari *(mn. m. r.)* turska nomadska plemena uz obale Volge; neka od njih prešla na židovsku vjeru (8. st. n. e.); o njihovu kralju Gebalimu (koga smatra Hrvatom) i o vezi njihovoj s Arapima u Španiji napisao je zanimljivu studiju naš učenjak Vladimir Mažuranić, sin pjesnika Ivana.
hazbašča *tur.* (has — osobit, poseban, dvorski + *isp.* bašča) 1. perivoj, park, nasadi; vrt posebne namjene i ljepote; 2. ženski nakit filigranske izrade.
hazdija *v.* azdija.
Hazdrubal *fen.-hebr.* »od boga (Bala) obdareni« (inače brat poznatog kartažanskog vojskovođe Hanibala).
hazena *češ.* (hazeti — bacati) sportska ženska igra loptom pri kojoj je cilj da se lopta rukama ubaci u (dosta uska) vrata (gol); danas se na sličan način igra *rukomet;* **hazenašica** — igračica hazene, rukometašica.
Hazim *tur.* »razumni«, »razboriti«; »odlučni«, »pouzdani«.
hazma *grč.* (chasma) *v.* hijat.
hazmodija *grč.* (chasma — ždrijelo, ponor) bolest zijevanja.
hazna, *2. mn.* haznā *i* haznī *tur.* (hazine, hazne) blagajna, riznica; gotovina; **hazna-odaja** — prostorija u kojoj se nalazi hazna;
haznadar, -ara, 5. haznadaru *i* -are — blagajnik; *prid.* **haznadarov** *i* -arev; **haznadarče,** -eta — mladi haznadar.
hazr *v.* hazur.
hazreti *prid. indekl. tur.* (hazret) uzvišeni, blaženi, veličanstveni (titula iz poštovanja bogu, prorocima i slavnim ljudima).
hazur *prid. indekl. tur.* (hazyr) pripravan, spreman, gotov na djelo; **hazurati,** -ām — pripraviti, pripremiti; *isto i* **hazuriti,** hazurīm; **hazuravati,** hazuravām — pripravljati, pripremati; **hazurala** — spremajte se! na noge se!
haždaha; haždaja *v.* aždaja.
H-bomba (*izg.* ha-bomba) — *kraće mjesto* hidrogenska bomba *(v.).*
h. c. — *skrać. za lat.* honoris causa (*čit.* honoris kauza) = radi počasti; **dr. h. c.** = doctor honoris causa (naslov koji sveučilišta ili akademije podjeljuju osobito zaslužnim ljudima, ako ovi i nemaju kvalifikacije za redovito stjecanje doktorskog naslova).
He — *znak za* helij *(v.).*
HE — *skrać. za* hidroelektrana *(v.).*
Hearst (*čit.* Herst) William Randolph (1863—1951) — krupna ličnost američkog javnog života (orijentiran desničarski i profašistički); vlasnik i izdavač mnogih senzacionalističkih listova, tako da i danas izraz *Hearstova štampa* služi kao sinonim za tzv. revolverblate *(v.).*
heautognozija *grč.* (heautu — samoga sebe + gnōsis — poznavanje) poznavanje samoga sebe.
heautontimorumenos *grč.* (heauton — samoga sebe + timoreō — kaznim, oštećujem) samomučitelj (tko sam sebi zadaje boli, npr. isposnici bičevanjem); zapravo je to naslov jedne komedije rimskog pisca Terencija (195—159. pr. n. e.).
heautoskopija *grč.* (heautu — samoga sebe + skopeō — gledam) bolesna pojava pri kojoj čovjek promatra samoga sebe kao neku stranu osobu; *isp.* depersonalizacija.
Heba — u starogrčkoj mitologiji kći Zeusa i Here, božica mladosti, peharnica olimpskih bogova; Zeus ju je dao za ženu Heraklu pošto ga je sa samoubilačke lomače uzdigao među nebesnike.
Hebar *v.* Hebrus.
hebdomadalan, -lna, -lno *grč.* (hebdomas, 2. -ados — tjedan, sedmica) tjedni, sedmični, nedjeljni.
hebefrenija *grč.* (hebē — mladost, mladenačka dob + frēn — razum) srce, duh; *med.*

bolesna pojava pretjerane samouvjerenosti kod mladih osoba, koja se osobito očituje neurednim izgledom, drskim ponašanjem i neozbiljnošću u društvenom ophođenju (često kod shizofrenije, *v.*).

hèber *njem.* (heben — dizati) *v.* cuk, šef.

hebetírati, -betīrām *lat.* (hebetare) otupiti, oslabiti, umanjiti; **hebetudo dentium** (*čit.* dencijum) — utrnuće zubi; **hebetudo visus** (*čit.* vìzus) — slabovidnost.

Hebrej, *2. mn.* Hebrējā — Židov, Jevrej; *žen.* **Hebrējka,** 3. Hebrējki, *2. mn.* Hebrējkī; *prid.* **hebrējskī** (kod Krleže **hebrējska rȉba** treba shvatiti kao aluziju na ribu koja je služila kao znak raspoznavanja među prvim kršćanima; riba se na grčkom kaže *ichtys*, a slova te riječi uzimala su se kao Iesus Christos Theu Yos Soter, tj. Isus Krist Božji Sin Spasitelj); **hebraica** (*čit.* hebrajika) pisana djela o hebrejskom jeziku i kulturi; **hebraìzam,** -zma, *2. mn.* -izāmā — hebrejski izraz u nekom nehebrejskom jeziku.

Hebrus — antičko ime za rijeku Maricu u Bugarskoj.

hec *njem.* (Hetze — hajka) 1. događaj koji izaziva uzbunu, zanimanje; 2. (*prema bečkom* Hetz) šala, glupost; **hècati,** -ām — huškati, podbadati; **hècati se** — šaliti se (Matoš); *isto i* **hècovati,** -ujēm.

Hectora quis nosset, si felix Troia fuisset *lat.* (*čit.* Hektora kvis ... fēliks...) Tko bi znao za Hektora, da je Troja bila sretna (Ovidije), tj. veliki događaji rađaju velike ljude.

hèčepeč *mađ.* (hecsepecs *od njem.* Hätscherl — šipak) pekmez od šipaka (kod Krleže: **hèči-pèči**).

hèćim, *2. mn.* hèćīmā *tur.* (hekim) liječnik, doktor; *prid.* **hèćimov; hèćimskī; hèćimluk** — medicina (profesija, nauka); **hèćimština** — plaća hećimu.

hedija *tur.* (hedije) dar, poklon (»Hediju da mi date što i vas nisam poveo«; iz sarajevskih novina).

hèding *engl.* (heading) udarac lopte glavom (u nogometu).

Hèdinovo gȍrje *v.* Transhimalaja.

hedipatija *grč.* (hedys — ugodan, sladak + pathe — doživljaj) ugodnost, lagodnost, uživanje.

hedonìzam, -zma *grč.* (hēdonē — zadovoljstvo, naslada) filozofski smjer koji smatra ugodnosti i uživanje u nasladama najvećim dobrom i idealom; **hedonik,** *mn.* -ci — pristaša, sljedbenik hedonizma; *isto i* **hedonist;** *prid.* **hedonìstičkī** — na način »slatkog života«.

Heduànci, Heduànāca (*mn. m. r.*) *lat.* (Haedui) galsko pleme između rijeka Loare (Liger) i Saone (Arar) u današnjoj Francuskoj, mnogo spominjano u Cezarovu djelu *De bello Gallico.*

Hedvìga *germ.* »borbena«.

Hedžas — teritorij u Saudijskoj Arabiji, na zapadu Arapskog poluotoka; tamo se nalazi muslimansko svetište Meka.

hedžra *ar.* (hidžre — seoba) odlazak Muhameda iz Meke u Medinu (g. 622. n. e.); to preseljenje smatraju muslimani jednim od najvažnijih događaja u početnom stadiju islama i od toga doba računaju godine.

Hèfest — u starogrčkoj mitologiji — bog vatre i kovačkog umijeća (u starorimskoj mitologiji Vulkan).

Hefnerova svijeća — jedinica jakosti svjetla: jakost svjetla što ga daje plamen Hefnerove svjetiljke u stanovitim uvjetima (po elektrotehničaru Friedrichu von Hefner-Altenecku, 1845. do 1904).

hefta, *2. mn.* heftā *i* heftī *grč.* (hepta — sedam) sedmica, tjedan, nedjelja dana.

hȅftati, -ām *njem.* (heften) kopčati, pribadati; pričvršćivati; *isto i* **heftovati,** -ujem.

heftemimeres *grč.* (hepta — sedam) odmor, cezura, stanka iza sedme polustope u heksametru, tzv. cezura iza četvrte jačine (muška cezura).

hegbe *v.* egbe.

hegede *v.* egede.

hegelijanstvo (*i* **hegelijanizam**) — filozofija F. Hegela (1770. do 1831); u Hegelovu je sistemu klasična njemačka filozofija našla svoj završetak; Hegel je idealist, ali je njegova metoda — dijalektika — revolucionarna, te je u rukama Marxa i Engelsa postala osnovnom metodom materijalističke nauke; prema Engelsovim riječima »Hegelova je velika zasluga da je u njegovu sistemu prvi put čitav prirodni, historijski i duhovni svijet bio predstavljen kao proces, tj. u stalnom kretanju, mijenjanju, preobražavanju i razvitku, i učinjen pokušaj da se dokaže unutrašnja povezanost toga kretanja i razvitka«; **hègelovac,** -ovca, *2. mn.* hegelovācā — sljedbenik Hegela odn. hegelijanstva.

hegemȍn, -ona, 5. hegemone *grč.* (hegemoneuō — vodim, vladam, zapovijedam) vođa,

voditelj; gospodar, vladar; **hegemonija** — prevladavanje; prevlast; rukovodstvo; rukovodeća uloga neke klase ili države u odnosu prema drugim klasama ili državama; **hegemonija proletarijata** — rukovođenje proletarijata revolucionarnom borbom trudbenika; Marx i Engels pokazali su prema iskustvu svjetske historije da je borba narodnih masa protiv buržoaskoga ugnjetavanja osuđena na neuspjeh ako na čelu te borbe ne stoji radnička klasa; Marx i Engels dali su temeljne skice nauke o hegemoniji proletarijata; viši oblik hegemonije radničke klase jest diktatura proletarijata; **hegemonizam,** -zma — težnja za hegemonijom; provođenje hegemonije; **hegemonist(a)** — čovjek koji provodi hegemoniju; pristalica hegemonije; *prid.* **hegemonistički.**

Heidelberg (*čit.* Hajdlberg) grad u Saveznoj Republici Njemačkoj, na obalama rijeke Neckar (Nekar); glasovito sveučilište (osnovano 1386), opjevano u većem broju studentskih pjesama (»Ich hab' mein Herz im Heidelberg verloren ... mein Herz es schlägt am Neckarstrand« — »U Hajdlbergu srce ja izgubih [...i gdje god ja u svijetu bio...] moje srce kuca na žalu nekarskom«; *isp.* hajdlberški čovjek.

heika *v.* ikebana.

heilalgija *grč.* (cheîlos — usna + álgos — bol) bol u usnama; **heiloragija** (*grč.* regnymi — kidam, prodirem, provaljujem) — krvarenje usana; **heilokarcinom,** -oma (*isp.* karcinom) — rak na usnama; **heilitis** (*akc. i* **-itis**) upala usana.

heiloshiza *grč.* (cheîlos — usna + schísis — rascjep) *med.* rasječena, raspukla usna, tzv. »zečja usna«; *kod nas:* hrnja; ako pojava zahvati i čeljust (*grč.* gnathos) i nepce (*lat.* palatum), upotrebljava se naziv **heilognatopalatoshiza.**

heimafobija *grč.* (cheimōn — zima + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od hladnoće.

Heimweh (*čit.* hajmve) *njem.* (Heim — dom + Weh — bol) *v.* nostalgija.

Heimwehr (*čit.* Hajmvēr) *njem.* (Heim — dom + Wehr — obrana) austrijska poluvojnička dobrovoljačka organizacija (osnovana 1927) koja se u kasnijem svom razvitku stavila u službu njemačkih nacionalsocijalista.

Heinrich *v.* Henrik.

Heinz *njem.* (*čit.* Hajnc) »bogat šumom« (ime).

heizipan *v.* ajziban (Nar.).

Heizkörper *v.* hajckerper.

hejbet *tur.* (hejbert) 1. krupan, golem, velik, ogroman, impozantan; 2. krupnoća, golemost, veličina, ogromnost, impozantnost; 3. množina, mnoštvo; *izv.: prid. indekl.* **hejbetli;** *imen.* **hejbetluk.**

hejnal *polj.* (*od lat.* signal) znak trubom.

Hekaba *v.* Hekuba.

Hekata — u starogrčkoj mitologiji moćna božica koja na nebu vlada kao Selena (Mjesec), na zemlji kao Artemida (zaštitnica lova), a u podzemnom svijetu pod svojim pravim imenom.

hekatomba, *2. mn.* hekatomba *i* hekatombī *grč.* (hekaton — sto + būs, 2. boos — govedo) 1. kod starih Grka — velika žrtva, prvobitno od stotinu bikova ili volova; odatle u nekih naših prevodilaca (M. N. Đurić) izraz *stovòlōvka; 2. prenes.* masovno žrtvovanje, pokolj.

Hekatonhejri (-hiri) *grč.* (hekaton — sto + heir — ruka) storuki; naziv za divove Brijareja, Kotosa i Gigesa u starogrčkoj mitologiji, za koje se vjerovalo da svaki ima sto ruku i pedeset glava (Tresić Pavičić).

hekim i sl. *v.* hećim i sl.

Hekla — aktivni vulkan na jugozapadnom Islandu sa pet kratera i na visini od 1557 m (Šenoa).

heklati, -ām *njem.* (häkeln) kukičati; u ženskom ručnom radu plesti iglom kukačom; *isto i* **heklovati,** -ujem; **hekleraj,** -āja — 1. proizvod heklanja, vez; 2. heklanje kao zanimanje; 3. poduzeće koje se bavi heklanjem; **heklgarn** *njem.* (Garn — konac, pređa) pamuk za kačkanje, »kačkanac«; **heknadla** (Nadel — igla) igla za »heklanje«, kačkalica, kukača.

heks . . . *odn.* **heksa . . .** *grč.* (hex — šest) kao prvi dio složenice označuje vezu s brojem šest.

heksada *grč.* (hex — šest) vrijeme od šest godina (dana, tjedana, mjeseci); **heksadski** — kome je osnova broj šest (npr. podjela sata na 60 minuta i sl.).

heksaedar, -dra, *2. mn.* heksaedara *grč.* (hex — šest + hedra — sijelo, osnova, strana) kocka, kubus.

heksaemeron *v.* heksemeron.

heksagon, -ona *grč.* (hex — šest + gony — koljeno, kut) šesterokut; **heksagonalan,** -lna, -lno — šesterokutan, šesterobridan.

heksagram *grč.* (hex — šest + gramma — slovo) šesterokraka (»Davidova«) zvijezda; *isp.* pentagram.

heksakord *grč.-franc.* (hex — šest + akord, *v.*) muzička ljestvica od šest dijatonskih stupnjeva.
heksameron *v.* heksemeron.
heksametar, -tra, *2. mn.* heksametara (*akc. i* **heksametar,** -tra, *2. mn.* heksametara) *grč.* (hex — šest + metron — mjera) stih od šest daktilskih stopa (*v.* daktil) u kome su spjevane starogrčke i latinske junačke i dr. pjesme (npr. Ilijada počinje, u prijevodu T. Maretića [dotjerao Stjepan Ivšić] heksametrom: *Srdžbu mi, boginjo, pjevaj Ahileja Peleju sina*).
heksamin, -ina *grč.* (hex — šest + *isp.* amini) eksploziv vrlo snažne i razorne djelatnosti; *zovu ga i* **heksil,** -ila.
heksangularan, -rna, -rno *grč.-lat.* (hex — šest + angulus — kut) šesterokutan.
heksapetalan, -lna, -lno *grč.* (hex — šest + petalon — list) *bot.* šesterolistan.
heksapodi *(mn.) grč.* (hex — šest + pus, 2. podos — noga) životinje sa šest nogu (kukci).
Heksateuh *grč.* (hex — šest + teuchos — sprava, posuda) naziv za prvih šest knjiga Staroga zavjeta, Pentateuh *(v.)* i Knjiga Jozuina.
heksemeron *grč.* (hex — šest + hemera — dan) razdoblje od šest dana (*isp.* dekameron).
heks(e)nšus *njem.* (Hechse — vještica + Schuss — udarac, hitac) križobolja, sandžije, protisli, prostrel, usjed, provor, prosadi, probadi, tišnja, tištavci, bodac, bodež, bodovina, badanje, lumbago *(v.)*; probadanje u križima (i u drugim organima, npr. u vratu); *u Lici akc.* **(h)eksenšus.**
heksil, -ila *v.* heksamin.
heksoda *grč.* (hex — šest + hodos — put) *elektrotehn.* lampa sa šest elektroda.
heksogen, -ena *grč.* (hex — šest + genesis — postanak) eksploziv sa jakim razornim djelovanjem.
heksoza *grč.* (hex — šest + *isp.* dekstroza) *kem.* šećer sa šest atoma kisika u jednoj molekuli.
hekta . . . *grč.* (hekaton — sto) kao prvi dio složenice označuje vezu s brojem *sto* ili sa nešto većim mnoštvom.
hektar *grč.* (hekaton — sto + *isp.* ar) jedinica za mjerenje površine zemljišta; iznosi 10 hiljada m², tj. 100 ara; *skrać.* ha; 100 ha = = 1 km².
hektika, 3. -ci *grč.* (hektikos) sušica, tuberkuloza, ftiza; *prid.* **hektičan,** -čna, -čno *i* **hektički** — sušičav, tuberkulozan; *u priloškom značenju:* (*akc.* **hektički**) kao sušica, zarazno (*isp. i* jektika).
hekto . . . *grč.* (hekaton — sto) u složenicama označuje brojku 100 (npr. hektolitar = 100 litara); *isp.* hekta.
hektograf *grč.* (hekto... + grafo — pišem) stroj za umnožavanje spisa i crteža; sastoji se od kutije u kojoj se nalazi zgusnuta smjesa glicerina, želatina i vode.
hektogram *grč.* (hekto . . . + *isp.* gram) uteg od 100 grama.
hektolitar, -tra, *2. mn.* hektolitara *grč.* (hekto... + *isp.* litar) šuplja mjera za tekućine i sl. = 100 litara; *skrać.* hl.
hektometar, -tra, *2. mn.* hektometara *grč.* (hekto... + *isp.* metar) mjera za dužinu = = 100 metara; *skrać.* hm.
Hektor (značenje: posjednik) — sin Prijama i Hekube, glavni zapovjednik trojanske vojske i najveći trojanski junak (*v.* Troja); ubio ga Ahilej; *isp.* Hectora quis nosset...
hektostar, -stra, *2. mn.* hektostara *grč.* (hekaton — sto) 100 kubičnih metara.
Hekuba — latinsko ime žene trojanskoga kralja Prijama (*grčki:* Hekaba) kojemu je rodila 19 sinova, a među njima i slavnog Hektora *(v.)*, i nekoliko kćeri; nekad najsretnija majka, s razorenjem Troje, koje je preživjela, postala je najnesretnija: vidjela je smrt svoga muža i svih svojih sinova, kćer Kasandru kao Agamemnonovu robinju, a Poliksenu žrtvovanu na grobu Ahilejevu; sama je pak postala Odisejeva robinja, a kad je ovoga izružila, zasuli su je razjareni Grci kamenjem; ispod kamenja, međutim, nije nađeno njezino tijelo, nego jedan mrtvi pas, a nju su bogovi uzeli u svoj krug; danas to ime živi u rečenici »Što je njemu do Hekube«, točnije (po prijevodu dra Milana Bogdanovića): »Jer što je njemu Hekuba il' što je on Hekubi, da tako za njom plače«, kojom Shakespeareov Hamlet karakterizira glumački zanos i glumačko uživljavanje u ulogu (»Zar nije strašno što je glumcu tom | Tek priča pusta, tašta slika bola,| Toliko mogla dušu zanijeti | Te od ganuća njenog mu je lice | Poblijedjelo, orosile se oči | I sav je smućen bio, glas mu je | Malaksao, a držanje mu cijelo | Sa zanosom se tim podudaralo! | A sve to ni za što — za Hekubu!«).
hel (*od njem.* hell — jasan?) — dalekopisač, teleprinter.
Hel — skandinavska mitološka boginja smrti i podzemlja.
Hela — (*grč.* Helle) — u starogrčkoj mitologiji kći beotskog kralja Atamanta i Nefele;

s bratom Friksom morala bježati ispred okrutne maćehe Ine (Inone); bježali su na zlatorunom ovnu koji je mogao i letjeti, pa kad su — na letu prema Kolhidi — bili iznad mora, pade ona s ovna i utopi se; odatle se morski prostor na kojem se to prema legendi dogodilo nazivao *Helespont*, tj. Helino more (danas: Dardaneli).

helać, -aća, 5. helaću *tur.* (helak) 1. propast, nesreća, uništenje, šteta, pohara, kvar; 2. propalica, upropašten čovjek, neradnik, besposličar, danguba, nevaljalac, pokvarenjak; 3. (kao *prid. indekl.*) loš, rđav, pokvaren.

Helada *grč.* (Hellas, 2. Hellados) prastari naziv za Grčku; *isp.* Helen.

helbet i sl. *v.* elbet i sl.

heldntenor *njem.* (Held — junak) pjevač, tenor s osobitom bojom i jakošću glasa koji u operama pjeva uloge junaka (osobito u Wagnerovim operama), za razliku od lirskog tenora, koji pjeva uloge ljubavnika, a glas mu je mekši i nježniji.

hele *tur.* (hele) dakle; tako; **hele nejse** — u pravi čas, a propos *(v.)*; kako mu drago; bilo kako bilo.

helebarda *njem.* (Hellebarde, *od srednjovisokonjemačkog* helm — držak + barte — sjekira [dvosjekla], bradva) vrsta srednjovjekovnog oružja; sastoji se od dugačkog koplja koje pri vrhu ima i dvostranu sjekiru ili s jedne strane sjekiru a s druge bodež odn. naoštrenu kuku; naši su stari za to oružje imali naziv »oštroperac«.

heleborus *grč.* (helleboros) kukurijek, čemerika; u starini lijek od mahnitosti (Krleža).

Helen[1], -ena, 5. Helene (*isp.* Helada) — Grk; *prid.* **Helenov; helenskī.**

Helen[2], Helena — jedan od sinova Prijamovih, prorok i vrač (spominje se u epskoj i u dramskoj poeziji); poslije pada Troje postao je zajedno s Hektorovom Andromahom rob Ahilejeva sina Neoptolema Pira; Pir je Andromahu uzeo za ženu, ali kad je on poginuo (od ruke Orestove), uda se Andromaha za Helena, i tako Trojanci zavladaše jednim dijelom Grčke — pobjednice u trojanskom ratu.

Helena (*akc. i* **Helena**) *grč.* (»sjajna«) po grčkoj priči kći Zeusa i Lede *(v.)*, žena spartanskoga kralja Menelaja; ugrabio je Trojanac Paris, i to je bilo povod trojanskom ratu (*v.* Troja); poslije smrti Parisove pripala je njegovu bratu Dejfobu, a od ovoga ju je — nakon sloma Troje — oteo Menelaj i poveo kući u Spartu.

helenizacija (*isp.* Helada) pogrčivanje, grecizacija, činjenje nekoga ili nečega grčkim (osobito u starogrčkom smislu).

helenizam, -zma — 1. grčki jezik, običaji, kultura; 2. razdoblje od Aleksandra Makedonskoga do rimskog cara Augusta kada se provodilo stapanje grčke i orijentalne kulture (= aleksandrijska kultura); **helenist(a)** — stručnjak za starogrčki jezik i književnost; *isp.* grecist; *prid.* **helenistički.**

helenizirati, -izīram — provoditi helenizaciju odn. helenizam *(v.)*.

helenofil, -ila *grč.* (*isp.* fil[1]) prijatelj Helena (Grka); *isp.* filhelen.

heler *njem.* (Heller) *v.* filir (prema imenu njem. grada Halla gdje su ga najprije kovali); danas stoti dio čehoslovačke krune (*v.* haleř).

Helespont — grč. naziv za Dardanele *(v.)*; *isp.* Hela.

helevision-tehnika — način filmskog snimanja iz zraka: uređaji sprečavaju tresenje kamere za vrijeme leta aviona, pa uz njihovu pomoć kamera stoji uvijek u željenom položaju.

Helga *germ.* »uzvišena«, »veličanstvena«; *isp.* Olga.

helibus *grč.-lat.* helikopter-omnibus (veći helikopter za 20 ljudi).

helidonija (*lat.* Chelidonium maius) *bot.* rosopas, zmijino mlijeko.

helidrom *grč.* (*isp.* helikopter *i* aerodrom) posebno uzletište za helikoptere (manje od aerodroma, pa se može izgraditi i na ravnom krovu kuće).

helij, -ija (*pored* **helijum**) *grč.* (*isp.* helio . . .) *kem.* element, atomska težina 4,003; tablični broj 2; *znak* He; plemeniti plin; najlakša tvar poslije vodika; uslijed svoje lakoće i nezapaljivosti primjenjuje se u zrakoplovstvu (za punjenje omotača kod dirižabla); *prid.* **helijev** (*pored* **helijumov**).

Helije[1] (*pored* **Helīj**, -ija) — starogrčki bog sunca (*isp.* helios); **Helijada** — kći Helijeva.

Helije[2] — židovski veliki svećenik i jedan od »sudaca u Izraelu«; odgojitelj proroka Samuela.

helijeja *grč.* (heliaia) 1. najviše sudište u staroj Ateni; rješavalo je najvažnije javne stvari; 2. zbor sudaca; **helijast** — sudac u helijeji.

helik, *mn.* -ci, 2. helīkā *grč.* (helix, 2. helikos — zavinut) vanjski nabor ušne školjke u čovjeka, ušnica, uhalj.

Helikon[1] (*akc. i* **Helikon**, -ona) *grč.* gora u Beotiji u Grčkoj (danas Zagora, 1749 m) na kojoj je, po predanju, bilo sjedište muza; *prid.* **helikonskī** *i* **helikonskī.**

helikon² (*akc. i* **helikon,** -ona) *grč.* (helix, 2. helikos — zavinut; zavoj) kod Grka — četvrtast instrument sa 9 žica koji je služio za određivanje tona; danas — najveći duhački instrument u limenoj glazbi; izvodi basovu dionicu.

helikoplan *grč.-lat.* kombinacija između helikoptera *(v.)* i aeroplana *(v.)*.

helikopter *grč.* (helix, 2. helikos — zavinut, zavoj + pteron — krilo) letački aparat, teži od uzduha, koji se uzdiže okomito uvis s pomoću elise na vertikalnoj osi; elisu tjera motor.

helio... *grč.* (helios — sunce) u složenicama označuje odnos dotičnih riječi prema suncu ili sunčanim zrakama (npr. *helioterapija*).

heliocentričan, -čna, -čno *grč.-lat.* (helio... + *isp.* centar) kome je Sunce središte; **heliocentrični sustav** — naučno otkriće Poljaka Nikole Kopernika (1473. do 1543) da je Sunce središte našeg planetnog sustava; oko Sunca se okreću Zemlja i planeti; *isp.* geocentrizam.

heliodor *grč.* (helio... + doron — dar) južnoamerički dragi kamen (beril, *v.*); *kao vl. ime* **Heliodor** — »dar sunca«.

heliofobija *grč.* (helio... + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od sunčane svjetlosti.

heliogabalizam, -zma — razvrat, razvratnost, bludničenje, moralna pokvarenost (po sirijskom bogu Elagabalu, *lat.* Heliogabalus, koji su pridjevak Rimljani dali svome najrazvratnijem caru Marku Aureliju Antoninu, jer je ovaj — kao rođeni Sirijac — u svome dječaštvu bio vrhovni svećenik toga božanstva).

heliograf *grč.* (helio... + grafo — pišem) 1. sprava za fotografiranje sunca; 2. sprava za automatsko bilježenje trajnosti sijanja sunca; 3. sprava za svjetlosne signale; sastoji se od plosnatog zrcala koje odrazuje sunčane zrake; upotrebljava se u vojne svrhe.

heliografija *grč.* (helio... + grafo — pišem) nauka o suncu, opisivanje sunca.

heliogravira *v.* fotogravira.

heliolatrija *grč.* obožavanje Sunca u nekim religijama.

heliometar, -tra *grč.* astronomski instrument za mjerenje promjera svemirskih tijela i njihovih međusobnih razmaka.

helioskop *grč.* (helio... + skopeo — gledam) durbin za promatranje Sunca.

heliostat *grč.* (helio... + statos — postavljen) sprava s pomoću koje se sunčane zrake mogu usmjeriti na jednu točku.

heliotehnika *v.* energetika.

helioterapija *grč.* (helio... + *isp.* terapija) liječenje sunčanim svjetlom, naročito kod tuberkuloze kože, kostiju i zglobova (zove se i *sunčane kupke*); *prid.* **helioterapijski.**

heliotrop *grč.* (helio... + trepo — obraćam) 1. vrsta poludragulja (kremen) s pjegama crvenim kao krv; 2. biljka krasnica podrijetlom iz Perua; modri cvjetovi, miris po vaniliji; inače i ime za naš suncokret (suncegled, sunčac, sunčanicu); 3. sunčani sat; 4. sprava za signalizaciju na veliku udaljenost.

heliotropizam, -zma *grč.* (helio... + *isp.* tropizam) svojstvo biljaka da se okreću prema svjetlu (kao npr. suncokret); *v.* fototropizam.

heliport *grč.-lat.* (*isp.* helikopter *i* port) civilni aerodrom za helikoptere.

helkidrion *grč.* (helkos — rana, prišt + hydra — zmija) čir uopće (prvotno upala od zmijinjeg ujeda), a osobito na očnoj rožnici.

helkologija *grč.* (helkos — rana, prišt + *isp.* logija) *med.* nauka o čirovima.

helkom, -oma *grč.* (helkos — rana, prišt) *med.* prišt, čir, poganac; gnojenje, nabiranje gnoja.

helkotičan, -čna, -čno *grč.* (*isp.* helkom) čirav, prištav.

helkoza *v.* helkom.

helktika, 3. -ci *grč.* (helko — vučem) privlačivost, osobito seksualna, seksepil *(v.)*.

Hellenikon (*isp.* Helada) — ime aerodroma u Ateni.

hellertion — električko glazbalo kod kojega zvuk nastaje djelovanjem oscilatornih radio-cijevi, a opseže šest oktava.

helmintijaza *grč.* (helmins — glista) bolest kad se u crijevima zakote gliste; glistavost; **helmintologija** — nauka o parazitskim crvima.

Helmut *germ.* »srčani, odvažni borac«.

heloderma *grč.* vrsta otrovnog guštera po pustinjama USA.

helofiti *(mn. m. r.)* *grč.* (helos — nizina, livada, močvara, + fyton — biljka) močvarne biljke (korijenje u vodi, a stabljika iznad površine).

Heloiza — nećakinja pariškog kanonika Fulberta iz 12. stoljeća; ljubavnica nesretnog filozofa Abelarda (1079—1142) kojega su Heloizini rođaci (i Fulbert) zbog te ljubavi osakatili (sačuvana je prekrasna ljubavna korespondencija Abelarda i Heloize, koja im je i održala imena u historiji književnosti).

helot, -ota, 5. helote *grč.* (heilotes) 1. pripadnik jedne od najporobljenijih klasa zemljo-

radničkog stanovništva stare Sparte; heloti su bili vlasništvo države i stajali su nešto bolje od robova; 2. *prenes.* obespravljen čovjek; *prid.* **helōtskī.**

heluàcija *lat.* (helluatio) raskoš, rasipnost, uživanje.

Helvetia (*čit.* Helvècija) — staro ime za Švicarsku; **Helvèćanin,** *mn.* Helvećani — stanovnik Helvecije (Helvećani su bili staro keltsko pleme, nastanjeno u južnoj Njemačkoj i u zapadnoj Švicarskoj; mnogo se spominju u Cezarovu djelu *De bello Gallico*); *žen.* **Helvèćānka;** *prid.* **helvetskī,** -ā, -ō; **helvetske konfesije** — kalvinističke vjeroispovijesti u Švicarskoj 16. st.; **helvetizam,** -zma — osjećaj odanosti i ljubavi Švicaraca prema svojoj zemlji, švicarski patriotizam.

Hem (*isp.* Haemus) — u starogrčkoj mitologiji trački kralj koji se sa svojom ženom Rodopom predstavljao kao Zeus i Hera; za kaznu su pretvoreni u planine (pored Haemus *isp.* i *Rodopske planine*).

hema..., hemat..., hemo... *grč.* (haima, 2. haímatos — krv) u složenicama označuje odnos dotičnih riječi prema krvi ili krvnim žilama (npr. *hematologija, hemoglobin*).

hemadenòza *grč.* (hema... + adēn — žlijezda) *med.* svaka bolest krvnih žila.

hemān *v.* amān.

hemangiōm *v.* angiom (od krvnih žila).

hematīn, -ína *grč.* (hema...) od hemoglobina *(v.)* dobivena nebjelančevinasta tvar, željezovito plavocrno bojilo, netopljivo u vodi, ali lako topljivo u alkalijima *(v.)*; važan element u sudskim istragama, jer nalaz hematina dokazuje da se u nekom slučaju radi o krvi.

hematīt, -íta *grč.* (hema...) »krvni kamen«, crvena željezna rudača, važna za dobivanje željeza i crvenoga okera; služi kao sredstvo za brušenje, a i za nakit (na pucetima).

hemato... *v.* hema...

hematofobija *grč.* (hema... + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od pogleda na krv; *isp.* hemofobija.

hematogēn *grč.* (hema... + genesis — postanak) 1. koji stvara krv, krvotvoran; 2. (**hematogēn,** -ēna) — naziv lijeka protiv malokrvnosti.

hematohezija *grč.* (hema... + cheō — lijem, prolijevam) krvavi proljev.

hematokràcija (-kratija) *grč.* (haīma — krv + krateō — vladam) vladavina u kojoj nosioci državne uprave mogu biti samo pripadnici »plemstva po krvi«.

hematològija *grč.* (hema... + logos — riječ, govor) nauka o krvi; **hematòlog,** *mn.* -zi — stručnjak u hematologiji; *prid.* **hematološkī.**

hematōm, -óma *grč.* izljev krvi u mekano tkivo (npr. u mozak).

hematotòraks *grč.* (hema... + thōrax — oklop, pluća) izljev krvi u pluća; krvarenje pluća; *isto i* **hemotoraks.**

hematoza *grč.* (hema...) pretvaranje hranljivih sokova u krv.

hematozoe *(mn. ž. roda) grč.* (hema... + zōon — živo biće, životinja) životinje koje žive kao nametnici (paraziti) u krvi.

hematùrija *grč.* (haima — krv + *isp.* urin) *med.* mokrenje krvi, krvave mokraće, krvomućenje.

hemàzija *grč.* (haimation — krvca) crveno krvno tjelešce (*isp.* eritrociti).

hèmdhozne *njem.* (Hemd — košulja, Hose — hlače) žensko donje rublje, košulja i gaćice u jednom komadu; *isp.* hose-rock.

hemendeks *engl.* (ham-and-eggs) pržena šunka s jajima.

hemeralopija *grč.* (hēméra — dan + ōps, 2. ōpós — vid) smanjena snaga vida u sumraku i kod umjetnog svjetla, »kokošja sljepoća«.

hemeroìdi *v.* hemoroidi.

hemerotèka, 3. -ci *grč.* (hēméra — dan + thēkē — spremnica) zbirka novina i časopisa.

hemi... *grč.* (hēmisis — polovica) u složenicama označuje: polu..., pola... (npr. *hemisfera*).

hemicikličkī *grč.* poluokrugao (Matoš).

hèmiep *grč.* (hemi... + epos — riječ) polufraza, polovica izražajne cjeline, ponajviše izraz za polovicu daktilskog heksametra od njegova početka do cezure zvane pentemimeres *(v.)*.

hemija *i* **kemija** *(v.)*.

hemikefal *grč.* (hemi... + kefalē — glava) nakaza, izrod sa pola glave.

hemikrània *v.* migrena.

hèmimetabōlan, -lna, -lno *grč.* (hemi... + metaballō — preobražavam, mijenjam) koji se napola preobražava; **hèmimetabōlnī kukci** — u zoologiji naziv za kukce s nepotpunim preobražavanjem.

hemipatija *grč.* (hemi... + pathos — bol) boli u jednoj polovici tijela.

hemiplegija *grč.* (hemi... + plēgē — kap) *med.* uzetost jedne strane tijela, jednostrana uzetost; poluuzetost; *isto i* **hemipleksija;** *prid.* **hemiplèktičkī** *i* **hemipleksičkī.**

hemisfera *grč.* (hemi... + sfaira — kugla, lopta) 1. polutka, polukugla (Zemlje, Mjeseca i drugih svemirskih tjelesa); 2. polukugla velikoga mozga.

hemistih *grč.* (hemi... + *isp.* stih) stih od pola retka, polustih, poluvers.

hemo... *v.* hema...

hemoblastoza *grč.* (hemo... + blaste — klica) zloćudno bujanje stanica krvotvornih organa (leukemija, limfosarkom i sl.).

hemodinamika, 3. -ci *grč.* (hemo... + *isp.* dinamika) nauka o jakosti krvotoka; **hemodinamometar** — aparat za mjerenje jakosti krvotoka.

hemofilija *grč.* (hemo... + filía — prijateljstvo; sklonost) krvarenje; nasljedna predispozicija za neprekidno istjecanje krvi uslijed nemogućnosti zgrušavanja krvi.

hemofobija *grč.* (hemo... + *isp.* fobija) zaziranje od pogleda na krv; *isp.* hematofobija.

hemoglobin, -ína *grč.-lat.* (hemo... + globus — kugla, gruda) tvar koja krvi daje crvenilo; nalazi se u crvenim krvnim tjelešcima i služi za opskrbu svih dijelova tijela kisikom; **hemoglobinurija** (*isp.* urin) izlučivanje hemoglobina u mokraći kod nekih bolesti.

hemogram *grč.* (hemo... + grafō — pišem) *med.* krvna slika, tj. opis rezultata pretrage krvi koja se vrši laboratorijski u svrhu ustanovljenja količine hemoglobina, eritrocita i leukocita *(v.)*.

hemokromatoza *grč.* (*isp.* chrōma — boja) taloženje pigmenata u koži i u unutarnjim organima.

hemoliza *grč.* (*isp.* lysis — razrješenje) raspadanje crvenih krvnih tjelešaca, pri čemu iz njih izlazi hemoglobin *(v.)*; **hemolizini** *(mn. m. r.)* — tvari u krvnom serumu koje rastvaraju eritrocite *(v.)*.

hemometar, -tra *grč.* (hemo... + metron — mjera) sprava za određivanje količine hemoglobina *(v.)*.

Hemon (*grč.* Haimōn) — sin tebanskog vladara Kreonta, zaručnik Antigone, kćeri Edipove; Sofoklo mu (u drami *Antigona*) stavlja u usta divnu rečenicu o odnosima očeva i djece: »Jer dičan otac djeci najveća je slast, ko ocu što je radost glas o djeci lijep«; mladić je tragično završio: vidjevši svoju Antigonu kako se sama objesila u svom kamenom zatvoru, probo se mačem vlastitoga oca pred očevim očima.

hemoptiza *grč.* (hemo... + ptyein — pljuvati) pljuvanje, iskašljavanje krvi.

hemoragija *grč.* (hemo... + rēgnymi — kidam, prodirem, provaljujem) jak izljev krvi.

hemoroidi *grč.* (hemo... + rheō — tečem, curim) šuljevi, krvavnica; bolest izlaznog crijeva: »zlatna žila«; *isp.* sinigle, basur.

hemosorpcija *grč.-lat.* (*isp.* kemija + sorbere — upijati) upijanje, usisavanje jednih tvari (plina, dima, pare, tekućine) od drugih (najčešće tvrdih tijela) uslijed čega dolazi do kemijske reakcije među njima, za razliku od apsorpcije; *isto i* **kemosorpcija.**

hemostaza *grč.* (hemo... + stasis — zaustavljanje) *med.* zaustavljanje, sprečavanje krvarenja; **hemostatik** — sredstvo za zaustavljanje krvarenja; **hemostatičan,** -čna, -čno — koji zaustavlja krv; **hemostatična kliješta** *v.* pean.

hemoterapija *grč.* (hemo... + *isp.* terapija) liječenje krvlju (osobito transfuzijom krvi).

hemotoraks *v.* hematotoraks.

hemoza *grč.* (chēmosis) upala očnih kapaka.

hemšerija *tur.* (hemšeri) zemljak, sugrađanin, »lancman«; *hipok.* **hemšo,** 5. hemšo.

hemung, *mn.* -zi *njem.* (Hemmung) zapreka, smetnja, zaustavljanje, kočenje; unutrašnja, duševna, psihička prepreka i s tim u vezi opadanje zainteresiranosti (osobito u seksualnom pogledu).

hena *v.* kna.

henada *grč.* (hen — jedno) *v.* monada.

henc, *mn.* henčevi *engl.* (hand — ruka) pogreška u nogometu kada igrač rukom takne loptu (ne tiče se golmana u njegovu prostoru) i u hokeju kad igrač loptu zaustavi rukom (mjesto štapom); kod nas se u novije vrijeme i upotrebljava izraz »ruka«.

hende hoh *njem.* (Hand — ruka, hoch — gore) ruke uvis, predaj se! (*isp.* hands up).

hendeka *grč.* jedanaest; **hendekagon,** -ona (*grč.* gōny — kut) jedanaesterokut; **hendekasilabus** — jedanaesterac, stih od jedanaest slogova; *isp.* endekalijun.

hendijada (*i* **-jadis)** *grč.* (hen dia dyoin — jedno s pomoću dvoga) *u poetici:* govorna figura kada se jedan pojam izriče dvjema riječima spojenima veznikom, npr. u našoj nar. pjesmi: *kita i svatovi* mjesto *kićeni svatovi.*

hendikep *engl.* (handicap) 1. izjednačenje izgleda na pobjedu kod sportskih natjecanja; kod konjskih se utrka vrši npr. hendikep tako da se pojedinim konjima prema njihovim sposobnostima i dosadanjim uspjesima do-

dijele razni utezi; kod drugih takmičenja vrši se hendikep putem davanja prednosti u distanci, vremenu, bodovima itd.; 2. onemogućenje, otežanje, opterećenje, poteškoća, zapreka uopće; **hendikepírati,** -kepīram — spriječiti, otežati, onemogućiti, staviti u nepovoljniji položaj, sputati, sputavati.

hendlpaprikaš *njem.* (Hendel — pile) pileći paprikaš.

henđama *tur.* (hengame) vreva, stiska, gužva; svjetina, masa.

heneken — podvrsta sisal-konoplje *(v.)*.

hengelampa *njem.* (hangen — visjeti + *isp.* lampa) viseća svjetiljka, lampa ovješena o strop.

hengemata *njem.* (Hangematte, *isp.* hangen — objesiti) viseća mreža za ležanje; *naš izraz:* visaljka; *isp.* hamak, salandžak.

henker *njem.* (Henker) krvnik, izvršitelj smrtne osude.

Henoh *hebr.* posvećeni, upućeni u tajne (ime); po Bibliji je Henoh bio jedan od Adamovih potomaka u sedmom koljenu, koji se istakao osobitom čestitošću; poslije trista šezdeset i pet godina bogougodnog života nije umro nego »nestade ga jednoga dana, jer ga je uzeo Bog«; o njemu se i izvan Biblije pričaju kojekakve legende i prave različite kombinacije, osobito u naše vrijeme kad se toliko govori o nastavanju Zemlje došljacima s nekog drugog planeta.

henoteizam, -zma *grč.* (hen — jedan, theos — bog) štovanje jednoga boga kao glavnog u mnogobožačkim religijama, odn. iskazivanje osobitih počasti jednome svecu u jednobožačkim vjeroispovijestima (hodočašća, zavjeti, štovanje relikvija i sl.); *isp.* monoteizam.

henri, -ija *fiz.* jedinica za samoindukciju; *znak* H (prema američkom fizičaru J. Henryju).

Henrik *germ.* »vladar u domu«.

henriquatre *v.* anrikatr.

heortologija *grč.* (heortē — svečanost + *isp.* logija) nauka o crkvenim svečanostima kod katolika (dio liturgike).

heparīn, -ína *grč.* (hepar — jetra) iz jetara dobivena supstancija, tvar koja sprečava zgrušavanje krvi.

hepat..., hepato... *grč.* (hēpar, 2. hēpatos — jetra) kao prvi dio složenice označuje vezu s jetrima.

hepatàlgija *grč.* (hepat... + algos — bol) *med.* bol u jetrima.

hepatítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (hēpar, 2. hēpatos — jetra) upala jetara; **hepatičan,** -čna, -čno — koji se tiče jetara, jetreni, džigerični.

hepatòlīt, -íta *grč.* (hepato... + líthos — kamen) *med.* kamenac u jetrima.

hepatoskòpija *grč.* (skopeō — gledam) gatanje prema znakovima na jetrima žrtvovanih životinja.

hep(e)ning *engl.* (happening — slučaj, događaj, zbivanje) naziv za umjetničko djelo (scensko, likovno, muzičko) kojemu je glavna svrha da zapanji (šokira!) gledaoca odn. slušaoca.

hepiend *engl.* (happy ending) sretan svršetak (u romanima, filmovima i kazališnim komadima).

hepta *grč.* sedam; **heptagōn,** -ona (gony — koljeno, kut) sedmerokut, sedmerougao; **heptakord** — niz od sedam dijatonskih tonova; **heptalògija** (*isp. grč.* logos — riječ, govor) sedam romana ili sedam dramskih djela jednoga pisca povezanih jedinstvom opće zamisli (*isp.* trilogija, tetralogija, pentalogija) (Slob. Novak); **heptameron** (*isp. grč.* hēmera — dan) — razdoblje od sedam dana; sedmica, tjedan; **heptametar,** -tra — stih od sedam stopa; **Heptateuh** — sedam knjiga Staroga zavjeta, tj. Pentateuh *(v.)*, Heksateuh *(v.)* i Knjiga o sucima u Izraelu.

Hepta po|leis die|rizu|sin peri|ryzan Ho|meru; Smirna, Ro|dos, Kolo|fon, Sala|mis, Hios, Argos, A|thenai *grč.* glasovit heksametar koji govori kako se »sedam gradova natjecalo da su rodno mjesto Homerovo«.

Hèra, 5. Hēro — starogrčka mitološka božica, sestra i žena Zeusova; isto što i starorimska Junona.

heràjn *njem.* (herein) unutra (kao odgovor na kucanje) (Ante Kovačić).

Heraklídi *grč.* potomci Heraklovi; od njih je najznamenitiji sin mu Hil, koji se po preporuci očevoj, izrečenoj pred smrt, oženio Jolom *(v.)*, iako se mladić ustručavao da uzme očevu ljubavnicu; s Jolom je Hil imao sina Kleodeja koji je s ostalim unucima Heraklovim nastojao osvojiti Peloponez. To mu nije uspjelo, a jednako ni sinu njegovu Aristomahu; tek sinovi Aristomahovi Temen, Kresfont i Aristodem uspješe u toj želji, pošto su svladali dotadašnjeg gospodara Peloponeza — Orestova sina Tisamena.

Heraklijada — poema o Heraklu.

Heraklit — starogrčki filozof (544—480. pr. n. e.), »otac dijalektike«, poznat po djelu *O prirodi* (*grč.* Peri fyseos).

heraklīt, -íta — ploče prešane od drvene vune i cementa; lak građevni materijal koji služi osobito za izolaciju.

Heraklo (*akc. i* **Heràklo**) — u starogrčkoj mitologiji — heroj koji se odlikovao izvanrednom fizičkom snagom i izveo mnogo junačkih pothvata; *v.* Herkul; **Heraklovi (Heràklovi) stupovi** — sjeverozapadni vrh Maloga Atlasa u Africi i nasuprotna mu gora Kalpa na današnjem Gibraltaru; tamo su stari Grci zamišljali kraj svijeta (po priči je Heraklo raskinuo pećine što su sastavljale Evropu i Afriku i tako spojio Sredozemno more s Atlantskim oceanom); **doći do Heraklovih stupova** — doći do krajnje točke, do kraja nečemu, do besmislice.

heraklorāma — jedan od načina prikazivanja filma u tri dimenzije.

heraldika, 3. -ci *franc.* (heraldique) nauka o grbovima i ustaljena pravila o sastavljanju grbova; opisivanje grbova i njihove historije; »grboznanstvo«, »grboslovlje«; *isp.* stematografija; *prid.* **heràldičkī** — po pravilima odn. u smislu nauke o grbovima.

hèrba *lat.* biljka; **herba theae** (*čit.* tee) — čaj.

hèrbār, -ara *lat.* (herba — biljka) zbirka osušenih i prešanih biljki i njihovih dijelova (govori se i **herbārīj,** -ija i **herbarijum**); biljār, bìljevnīk, biljārnica, bîljnīk, biljārnīk (sve pokušaji po različitim rječnicima da se pronađe pogodna naša riječ); **herbàriti,** hèrbārīm — skupljati biljke i stavljati ih osušene u herbar; **herbarizàcija** — sabiranje i sušenje biljaka u naučne svrhe ili u svrhu sastavljanja zbirki.

hèrberg, *mn.* -zi, 2. hèrbergā *njem.* (Herberge) 1. sklonište; 2. prenoćište, noćište, konačište, svratište; 3. loš stan; 4. *šatr.* željeznička stanica, kolodvor.

Hèrbert *germ.* »u vojsci blistavi«.

herbicīd, -ída *lat.* (herba — biljka + occidere — ubiti) naziv za kemijski preparat koji uništava korov i drugo štetno bilje (a neškodljiv je za korisno raslinje).

herbìvori (*mn. m. roda*) *lat.* (herba — biljka + vorare — žderati) jedinke što se hrane biljem, biljožderi.

herc[1] — jedinica za frekvenciju izmjeničnih struja (prema imenu njemačkog fizičara H. Hertza, 1857—1894); *isp.* cikl.

herc[2], *mn.* hèrčevi *njem.* (Herz) srce; u upotrebi obično kod igraćih karata: herc-as, herc-kralj, herc-sedmica; *prid.* **hèrčev.**

hercanfal *njem.* (Herz — srce + Anfall — napadaj) srčani grč.

herceg, 5. hèrceže, *mn.* -zi, 2. hèrcegā *njem.* (Herzog preko *mađ.* herczeg) vojvoda; *prid.* **hercegov; herceškī; hercegović** — sin hercegov; **herceginja** — žena hercegova: *isto i* **hercežica; hercegovati,** -ujēm — vladati kao herceg, vojvodovati; **herceštvo** — čast, dostojanstvo, područje vladavine hercega; **Hercegovina** — »zemlja hercegova« (I. Mažuranić).

herc(e)nbreher *njem.* (Herz — srce + brechen — lomiti) lomitelj ženskih srdaca, veliki udvarač (pomalo porugljivo).

hèrcfeler *njem.* (Herz — srce + Fehler — pogreška) greška na srcu, srčana mana.

hercig *prid. indekl. njem.* (herzig) dražestan, mio, ljubak, umiljat.

hercklopfn *njem.* (Herz — srce + klopfen — kucati, lupati) lupanje srca (obično od straha ili od prevelikog uzbuđenja).

hercl *njem.* donji dio obuće (»... poderao tri para pendžeta i jedne *herclove*«; Nušić); **hèrclovati,** -ujēm — popraviti cipele tako da im se izmijeni čitav donji (prednji i stražnji) dio.

hercog *v.* herceg; *isto i* **hercoginja** (oboje Krleža).

hercšlag *njem.* (Herzschlag) srčana kap, damla, apopleksija.

Hercynia silva *lat.* Hercinska šuma, antičko (keltsko) ime za današnje Njemačko sredogorje (Erzgebirge).

hereditāran, -rna, -rno *lat.* (heres, 2. -edis — nasljednik) nasljedan (naročito u temperamentu i bolestima); **hereditārnost,** -osti — nasljednost, nasljeđivanje svojstava predaka.

heres *španj.* (jerez) vrsta finog španjolskog vina.

hereza, *2. mn.* herezā *grč.* (haíresis — sklonost, načelo, mišljenje; stranka) 1. krivovjerje; herezama je crkva od svoga postanka nazivala revolucionarne socijalne pokrete koji su se ideološki očitovali u neslaganju sa službenom teologijom crkve (npr. bogumilska hereza); 2. *prenes.* zastranjivanje od načela neke političke (ideološke, umjetničke i sl.) grupacije; *isto i* **herezija; heretik,** 5. -če, *mn.* -ci — krivovjerac; »zašlac«; *žen.* **heretikinja; heretizam,** -zma — isto što i hereza (*pored* **jeres,** jeresi, **jeretik** itd.).

hergela *v.* ergela.

herihter *njem.* (herrichten — prirediti, pripraviti) radnik struke kože i gume koji ručno kroji i šije gornje dijelove cipela; krojač kože; **herihteraj,** -aja — posao herihtera i njegova radionica.

herīnga *v.* haringa.

Herkul — 1. latinsko ime grčkog mitskog heroja Herakla *(v.)*; 2. *prenes.* **(herkul** *i* **herkules)** jak čovjek; atleta; 3. *astr.* zviježđe sjeverne polutke; *prid.* **herkulskī** — osobito snažan, jak poput Herkula, silan, divovski, orijaški, golem, ogroman.

Herkulanum — lučki grad u Napuljskom zaljevu zasut zajedno s Pompejima u provali Vezuva god. 79. n. e.; značajne iskopine iz rimskog doba.

Herkules *v.* Herkul.

herla *njem.* (Herrlein) u zagrebačkom govoru: gospodičić, »gosponček«.

herma, *2. mn.* hermā *i* hermī *grč.* (herma — potpora, potporanj, greda) poprsje koje donjim dijelom prelazi u stup.

Hermafrodīt *grč.* u starogrčkoj mitologiji lijepi sin Herma i Afrodite; u njega se zaljubila nimfa Salmakida i izmolila od Zeusa da im tijela ostanu vječno sjedinjena; odatle i današnje značenje dvospolac ili — kako veli Matoš — »ženomuž«; u biologiji organizam koji ima spolne organe jednog i drugog spola; *prenes.* »ni muško ni žensko«, ljigavac, beba, mama; *prid.* **hermafrodītskī.**

Herman *germ.* »borac«, »ratnik«; *žen.* **Hermína.**

hermelīn, -ína *lat.* (hermellina) samurovina; vrlo skupocjeno krzno velike lasice, zrdava (Mestela erminea); prije su ga nosili samo vladari; *prid.* **hermelīnskī; hermelīn-stola** — »ženski ovratnik (oramenica) od zrdavova krzna« (Krleža).

Hermenegildo *germ.* »dar boga Irmina« (*isp.* Irma).

hermeneutika, 3. -ci *grč.* (hermeneuō — tumačim, razlažem) nauka o pravilima i sredstvima tumačenja Biblije, historijskih spomenika i znanstvenih djela; *prid.* **hermeneutičkī; hermeneut** (*akc. i* **hermeneut**) — stručnjak u hermeneutici.

Hermes (*pored* **Hermo**) — u starogrčkoj mitologiji — bog pokrovitelj stada, glasnik bogova, bog raznih izuma, fizičke okretnosti, oštroumnosti, bog putova i trgovine, čuvar i zaštitnik putnika, pratilac uopće, a osobito vodič duša u podzemni svijet (rimski *Merkurije*).

hermetika, 3. -ci (po imenu egipatskog božanstva Tota, koga su stari Grci povezali sa svojim Hermesom i nazvali Hermes Trismegistos (tri puta najveći Hermes); Tota su Egipćani smatrali bogom znanosti i astrologije, izumiteljem pisma i drugih vještina, a u srednjem se vijeku tome pridružilo još i mišljenje da je on otac alkemije *(v.)*; odatle i pojam **hermetika,** tj. nauka o »tajnim stvarima«, osobito o alkemiji *(v.)*: **hermetičan,** -čna, -čno — *prvotno* tajanstven kao u hermetici, *a kasnije* nepropustljiv, čvrsto zatvoren, tako da nema pristupa zraka; neprodušan; *isto i* **hermetičkī.**

hermetizam, -zma (*isp.* hermetika) 1. krajnji subjektivizam, zatvorenost u samoga sebe, izbjegavanje ostaloga svijeta; 2. u doba helenizma *(v.)* religiozno-mistična sekta koja je obožavala Hermesa Trismegistosa; 3. pravac u poeziji (osobito talijanskoj) između dva rata, koji ističe čistu emotivnu vrijednost riječi, njezinu zvučnost i plastičnost, nezavisno od logičnog smisla (Ungaretti, Montale, Saba) (Krleža).

Hermiona — kći Helene i Menelaja; po nekim pričama zaručnica a po nekima žena sina Ahilejeva Neoptolema Pira; kad je Neoptolem poginuo (prema nekim pričama od Orestove ruke), preudala se za Oresta, koji je po njoj dobio i kraljevsko prijestolje u Sparti, a kako je već otprije imao Arg, vladao je nad većom državom nego ikada njegov otac Agamemnon.

Hermo *i* **Hermes** *(v.)*.

herncimer *njem.* (Herr — gospodin + Zimmer — soba) soba za gospodu, gospodarova soba, muška soba (velik stol, pisaći stol, fotelji, police ili ormar za knjige, eventualno kauč i sl.).

hernfolk *v.* Herrenvolk.

hernija, *2. mn.* hernīja *lat.* (hernia) prosutost jedne zatvorene tjelesne šupljine na koju izlazi jedan dio njezin, te izgleda kao izraštaj izvan te šupljine (kod glave, grudiju, naročito često kod trbuha); *naši izrazi:* kila, presega, pridori, proder; **herniotomija** (*grč.* temnō — siječem, režem) — operacija kile.

hernon *v.* ergnadn (Novak).

Herod — ime više hebrejskih kraljeva, pa se tako osobito često spominje *Herod Veliki,* vladar u doba rođenja Kristova; kad je — prema Bibliji — čuo da nekakva tri mudraca od Istoka (novi prijevod Biblije govori o »tri maga«) traže novorođenog kralja »čiju su

zvijezdu slijedili«, pobojao se za svoje prijestolje i dao pogubiti svu mušku djecu ispod dvije godine u Betlehemu ne bi li tako smaknuo i eventualnog pretendenta; taj događaj crkva slavi 28. prosinca na blagdan koji se zove *Nevina dječica* ili *Mladenci*, a dijalektalno (kajkavski) i **Herodešovo; herodeš** — korbač spleten od šiba kojim se (na Herodešovo) šibaju katolici za uspomenu na pogubljenje djece u Betlehemu; **Herodijada** — unuka Heroda Velikoga, žena Heroda Filipa i zatim Heroda Antipe (drugog sina Heroda Velikoga; vladao od god. 4. pr. n. e. do 39. n. e.), majka Salomina *(v.)*.

Herodot — najstariji grčki historičar (5. st. pr. n. e.).

Herofil iz Kalcedona — grčki liječnik (oko 300. pr. n. e.), osnivač antičke anatomije (djelovao u Aleksandriji); **herofilejci**, herofilējācā *(mn. m. r.)* — pristaše i sljedbenici Herofilovih učenja (Krleža).

heroičan, -čna, -čno *v.* herojski.

heroida *grč.* (*isp.* heroj) vrsta književne poslanice i elegije; **Heroide** — djelo Ovidijevo, u kojem pjesnik na veoma lijep način priopćuje fiktivna pisma (poslanice, epistule) što ih znamenite mitske junakinje (Penelopa, Fedra, Medeja, Didona i dr.) pišu svojim muževima odn. dalekim ljubavnicima.

heroika, 3. -ci (*isp.* heroj) 1. muzička kompozicija u kojoj se slavi junaštvo, himna herojstvu; 2. isto što i heroizam *(v.)*; **Heroika** (Sinfonia eroica) treća simfonija Beethovenova; Krleža na jednom mjestu govoreći o njoj spominje »brisanje posvete«; ta se napomena odnosi na činjenicu da je kompozitor svoje djelo prvotno mislio posvetiti Napoleonu, pa naslov rukopisa i nosi naziv *Buonaparte;* ali kad je doznao da se Napoleon okrunio za cara, razderao je posvetu i uz bijesan poklik »I on je dakle samo običan čovjek« zamijenio je stari naslov novim: *Heroička simfonija napisana u svrhu veličanja uspomene na jednog velikog čovjeka.*

herōin, -ina — bijeli prah, ester morfina, jedna od opojnih droga (uzima se najobičnije injekcijama); **heroinizam,** -zma — teška narkomanija.

heroina *grč.* (*isp.* heroj) 1. junakinja; 2. glumica koja glumi glavne uloge; protagonistkinja.

heroizam, -zma *grč.* (*isp.* heroj) junaštvo, junačko djelo; neprispodobiva hrabrost.

herōj, -oja, 5. herōju (*akc. i* **heroj**) *grč.* (hērōs) 1. u starogrčkoj mitologiji ljudsko biće prožeto božanskim svojstvima, polubog; često su takva polubožanstva smatrana i zaštitnicima pojedinih gradova ili krajeva; 2. danas junak uopće, a osobito onaj koji se istakao izvanrednim djelima i najnesebičnijom požrtvovnošću (prvotno na bojnom polju, a kasnije i na području javnog života u mirno doba); 3. **heroj-majka** ili **majka-herōj** — naziv dan u SSSR (zakon od 1944) majci koja rodi desetero djece.

herojikomičan, -čna, -čno *grč.* (*isp.* heroj *i* komičan) junački i šaljiv (obično naziv za književno djelo u kojem ima junačkih i šaljivih elemenata; tako je npr. herojikomičan ep *Batrahomiomahija v.*).

herōjka *v.* heroina (J. Ibler).

herojon *grč.* grobnica nekog heroja ili kakve historijske ličnosti.

herōjskī, -ā, -ō — junački, junačan, odvažan, hrabar (sve u povišenom smislu); **herojskī stih** *v.* heksametar.

herojstvo, *2. mn.* herōjstāvā — isto što i heroizam.

herold, *2. mn.* herōldā *njem.* (Herold) u srednjem vijeku — glasnik, vjesnik (vladarov); 2. meštar ceremonija u viteško doba; 3. voditelj rodoslovnih knjiga, heraldičar (oblikovao grbove novim plemićima).

heromanija *grč.* (*isp.* heroj *i* manija) ludovanje za junačkim djelima, traženje pustolovina u kojima bi se moglo pokazati junaštvo.

Heroneja — grad u Grčkoj nedaleko od današnjega sela Kaprene, gdje je Filip II. Makedonski pobijedio združene Atenjane i Tebance i time sebi podložio čitavu Grčku (god. 338. pr. n. e.); spominje se i kasnije u povijesti kao bojište na kojem je Rimljanin Sula potukao pontskoga kralja Mitridata VI. (god. 86. pr. n. e.); *prid.* **heronējskī,** -ā, -ō (*isp.* pjesmu *Heronejski lav* Silvija Strahimira Kranjčevića).

Herostrat — 1. Grk koji je god. 356. pr. n. e. zapalio prekrasni Artemidin hram u Efezu da bi se bilo čime proslavio i ovjekovječio svoje ime; 2. *prenes.* častoljubiv čovjek koji želi da stekne slavu bilo na koji način, makar i zločinom; **Herostratova slava** — rđava slava, slava rušioca; **herostratskī čin** — slijepo uništavanje zbog častohleplja.

herpangina *grč.* (*isp.* herpes *i* angina) upala usne šupljine sa stvaranjem mjehurića.

herpauka *njem.* (Heerpauke) vojnički bubanj; talambas; **herpaukar** — bubnjar.

herpes *grč.* (herpes, 2. herpetos) lišaj na koži; grupa malih mjehurića u pojasastim nizovima npr. kod osipa na usnama nakon vrućice; naši izrazi: kosopasica, pljuskavica, jaglina, lišaj, perutac; **herpes zoster** (*grč.* zoster — pojas) osip oko pasa, pasasti osip.

herpetologija *grč.* (herpeton — sve što gmiže) nauka o gmazovima, gmizavcima i vodozemcima.

Herrenvolk (*čit.* hernfolk) *njem.* (Heer — gospodar + Volk — narod) »narod gospode«, »narod gospodara«, »gospodujući narod« (naziv koji simbolizira težnju Nijemaca da nametnu svoju vlast čitavom svijetu) (Dončević).

Herrenzimmer *v.* herncimer.

Herta — boginja zemlje, raslinja i plodnosti kod starih Germana.

hertz *v.* herc.

herub *i* **kerub** *(v.); isto i* **heruvīm,** -ima, 5. heruvīme (u pravoslavnih); **heruvika,** 3. -ci — pravoslavna crkvena pjesma u kojoj se spominju heruvimi.

hervakat *tur.* (her — svaki, vakat — vrijeme) uvijek, vazda, svagda, u svako doba.

hes — *muz.* kromatski sniženi glas *h* (govori se i *be*).

hesap, -apa *tur.* (hesab) račun; broj, procjena; **hesapiti,** hesapīm — računati, misliti, smatrati, pretpostavljati.

hespap *v.* espap.

Hesper *grč.* (hesperos — večer) Venera kao zvijezda Večernjača, Danica kod nas (Tresić Pavičić).

Hesperia — antičko ime za zemlje na zapadu (za Grke — Italija, za Rimljane — Hispanija, Španija).

Hesperide *grč.* (Hesperides) u starogrčkoj mitologiji kćeri titana Atlanta (čuvaju na krajnjem zapadu zlatne jabuke).

hesperornis *grč.* (hesperos — večer, zapad, ornis — ptica) okamina ptice iz razdoblja krede (Sjev. Amerika).

Hestija — u starogrčkoj mitologiji božica domaćeg ognjišta, isto što kod Rimljana Vesta *(v.)*.

hetera *grč.* (hetaira — drugarica, prijateljica; ljubavnica, bludnica, namiguša); u staroj Grčkoj — obrazovana bludnica, kurtizana.

heterarhija *grč.* (heteros — drugi + archo — vladam) vladavina pripadnika nekog drugog naroda u jednoj zemlji.

heterija *grč.* (hetairia — bratstvo, prijateljstvo) 1. naziv političkih tajnih klubova u staroj Ateni; osnivali su ih aristokrati da bi se među sobom podupirali, osobito u borbi protiv demokratskih težnja grčkog naroda; 2. tajno političko društvo koje je na kraju 18. i na početku 19. stoljeća radilo na oslobođenju Grčke od Turaka.

hetero... *grč.* (heteros — drugi) u složenicama — drugi, drugo, npr. heterogen.

heterobiografija *grč.* (hetero... + *isp.* biografija) životopis što ga o nekome napiše netko drugi (za razliku od autobiografije).

heterodoksija *grč.* (hetero... + doxa — mišljenje) inovjerstvo, pripadanje drugoj vjeri; **heterodoksan,** -ksna, -ksno — inovjeran; koji pripada drugoj vjeri; *prot.* ortodoksan.

heteroerotizam, -zma *grč.* seksualna sklonost prema suprotnom spolu, normalni seksualni odnosi; *isp.* homoerotizam; *v. i* heteroseksualan.

heterofonija *grč.* najprimitivniji oblik polifonije (dva ili više pjevača izvode istu melodiju i slobodno je variraju).

heteroforman, -mna, -mno *grč.-lat.* (hetero... + *isp.* forma) raznoobličan; *isp.* izomorfan.

heteroftalmija *grč.* (hetero... + ofthalmos — oko) raznobojnost očiju kod iste osobe.

heteroftongija *grč.* (hetero... + fthongos — zvuk) 1. govorenje stranim jezikom; 2. govorenje iz trbuha, trbuhozborstvo.

heterogen (-gen) *grč.* (hetero... + genos — rod) nejednak, raznovrstan, raznorodan; raznolik, različit, neujednačen; koji nema u svim svojim dijelovima ista svojstva; nespojiv; stran; *prot.* homogen; **heterogenost,** -osti — raznorodnost, raznovrsnost, nejednakost, nespojivost, nezdruživost; **heterogenea** *(mn. sr. roda)* — u gramatici naziv za imenice koje u istom ili različitom značenju imaju u množini drugačiji rod nego u jednini (npr. akt, *mn.* akti *i* akta).

heterogonija *grč.* (hetero... + gone — rađanje) oblik izmjene generacija kad pojedine generacije pokazuju različite oblike.

heteroinseminacija *grč.-lat.* (hetero..., semen — sjeme) ubrizgavanje bilo čijeg sjemena u rodnicu uspješno se provodi kod goveda, a u novije vrijeme i kod žena); *isp.* heterolagnija.

heteroklita *(mn. sr. roda) grč.* (hetero... + klinō — sklanjam) u gramatici naziv za imenice koje se sklanjaju po različitim deklinacijama (u grčkoj gramatici npr. 1. padež: gyne [žena], 2. padež: gynaikos); **heteroklitan,** -tna, -tno — 1. nepravilan; 2. čudan, nastran, neobičan; *imen.* **heteroklizija.**

heterolagnija *grč.* (hetero..., lagneia — blud, bludnost) umjetno osjemenjivanje ženki (spermom drugog mužjaka a ne onog s kojim živi u zajednici); *isp.* heteroinseminacija.

heteromorfan, -fna, -fno *grč.* (hetero... + morfē — oblik) isto što i heteroforman; **heteromorfoza** — pojava da se kod regeneracije organizma razvije drugi organ a ne onaj koji je bio izgubljen (kod nekih glista može se npr. umjesto izgubljene glave razviti još jedan rep).

heteronimija *grč.* (hetero... + onoma — ime) označivanje srodnih odnosa nazivima različitih korijena, npr. otac — majka, brat — — sestra (*prema:* učitelj — učiteljica, prijatelj — prijateljica).

heteronomija *grč.* (hetero... + nómos — pravilo, red, zakon) ovisnost o tuđim zakonima, upravljanje svoga rada po njima (*prot.* autonomija).

heteroseksualan, -lna, -lno *grč.-lat.* (hetero... + *isp.* seksualan) spolno naklonjen drugom spolu; normalno seksualan; *prot.* homoseksualan.

heterosilabički (položaj) *grč.* (hetero... + *isp.* silaba) u gramatici naziv za položaj dvoglasa kad mu jedan sastavni glas pripada jednom, a drugi drugom slogu (*prot.* tautosilabički).

heteroterman, -mna, -mno *grč.* (hetero... + *isp.* terme) koji ima promjenljivu temperaturu tijela, ovisnu o okolini; **heterotermne životinje** — hladnokrvne životinje; *isp.* homeoterman.

heterotrofija *grč.* (hetero... + trefo — hranim) za razliku od autotrofije *(v.)* heterotrofija ili alotrofija je karakteristika organizama da ne mogu živjeti od anorganskih spojeva sredine u kojoj žive nego trebaju organsku hranu (ljudi, životinje, nezelene biljke); *prid.* **heterotrofan,** -fna, -fno.

heteroza (pravilnije nego *heterozis,* kako se kod nas piše, *isp.* sinteza, analiza i sl.) *grč.* (hetero...) pojava da biljke (i životinje) kod kojih je izvršeno ukrštanje pokazuju u sljedećoj generaciji veću bujnost i daju bolji prirod; kod nas se pojave heteroze najbolje pokazuju na kukuruzu.

heterozeteza *grč.* (hetero... + zeteō — tražim) lukavo, dvolično, pitanje (pita se nešto tobože nevažno, a u odgovoru se očekuje da upitani bude uhvaćen u laži); *isp.* kaptativno pitanje.

heterozigotan, -tna, -tno *grč.* (hetero... + zygon — jaram) koji sadrži dva različita oblika jednog te istog gena (kod križanaca); *prot.* homozigotan.

heterozis *v.* heteroza.

Hetiti *(mn. m. r.)* maloazijski narod čija se specifična kultura razvila u drugom tisućljeću prije naše ere; *prid.* **hetitskī.**

hetman, *2. mn.* hetmāna *češ.-polj.* (*iz njem.* Hauptmann — kapetan) 1. od 16. do 18. st. glavni zapovjednik oružanih snaga poljsko-litavske države, imenovan od kralja; 2. *v.* ataman.

het-trik *v.* hat-trik.

heu me miserum *lat.* (*čit.*.. mìzerum) jao mene jadnika, jao jadan ja (Šenoa).

Heu, quae nunc tellus... *lat. v.* Quae nunc...

heureka *grč. (perf. glagola* heurisko — nađem, izračunam, izmislim) 1. »našao sam«, poklik koji se pripisuje starogrčkom matematičaru Arhimedu, a uzviknuo ga je navodno kad je otkrio zakon o specifičnoj težini koji je osnovno pravilo hidrostatike; 2. *prenes.* poklik radosti pri nekom otkriću ili pri pojavi nove spasonosne misli.

heuristika, 3. -ci *grč.* (*isp.* heureka) nauka o metodama istraživanja novih spoznaja; vještina pronalaženja istine; **heurìstičkī** — koji se odnosi na heuristiku; **heuristički postupak** — postupak znanstvenog istraživanja kod koga se služimo nedokazanom tvrdnjom.

hevenć *v.* evenak.

Hevra Kadiša *hebr.* židovsko potporno i pogrebno društvo (*isp.* kaddiš — molitva za mrtve).

hevzedžija (*isp.* evzadžija) ljekarnik, apotekar; **hevzedžana,** *2. mn.* hevzedžānā — ljekarna, apoteka.

hezela *tur.* propalice, nitkovi, prostaci, ološ.

Heziod (*grč.* Hesíodos) — starogrčki pjesnik i filozof (8–7. st. pr. n. e.), poznat po svojim djelima *Theogonia* (Postanak bogova) i *Erga kaì hemerai* (Poslovi i dani), oba u heksametrima.

hf *v.* Hfl.

Hf — *znak za* hafnij *(v.).*

Hfl — *krat. za* holandijski forint (gulden)

Hg — *znak za kemijski element* živu (Hydrargyrum).

hg — *znak za* hektogram.

hi *v.* haj.

Hiawatha (*čit.* Hajevōte) — legendarni poglavica indijanskog plemena Irokeza u 16. st. (ep američkog književnika Henryja Wadswortha Longfellowa, 1807—1882).

Hiba *tur.* »ljubljena«, »miljenica«.

Hiberes *lat.* Iberi, narod u Španiji.

hibernácija *lat.* (hibernus — zimnji, zimski) zamrzavanje, smrzavanje, zaleđivanje, sleđivanje, promrzlost, promrznuće, zimski san (katkada proizveden na umjetan način u znanstvene odnosno medicinske svrhe); *isp.* hipotermija.

Hibérnija *lat.* Irska.

hibernizácija (*isp.* hibernacija) vrsta anestezije (*v.*); zamrzavanje dijelova tijela u svrhu postizavanja neosjetljivosti pri vršenju operacija; *glag.* **hibernizirati,** -nizīram.

hìbisk *grč.* mirisna biljka iz roda sljezova (S. Batušić).

hibrīd, -ida *lat.* (hibrida — dijete Rimljanina i inozemke, slobodnjaka i ropkinje) 1. miješanac, križanac, bastard, melez, polutan; mješavina individua životinjskog ili biljnog svijeta koja nastaje ukrštavanjem para individua različitih oblika, različitih vrsta, sorta itd.; 2. *gram.* složenica, sastavljena od riječi iz različitih jezika, npr. *automobil (grč.* autós = sam i *lat.* mobilis = pokretljiv, gibljiv); *prid.* **hibrīdan,** -dna, -dno — ukršten, miješan, križan, raznorodan; **hibridizácija** — križanje, ukrštanje, umjetno postizavanje mješavina u biljnom i životinjskom svijetu; ima vrlo važno značenje u radu na poboljšavanju životinjskih vrsta i sorti kulturnih biljaka.

Hìbris *grč.* u starogrčkoj mitologiji božica obijesti, oholosti, razuzdanosti, raskalašenosti, drskosti, prkosa, jogunstva i sl.

hic et nunc *lat.* (*čit.* hik et nunk) ovdje i sada, tj. odmah, smjesta.

hic et ubique *lat.* (*čit.* hìk et ubìkve) ovdje i svuda (Hamlet).

hìcig *njem.* (hitzig) vatren, vruć, žestok, žustar, nagao, usijane glave.

hickory *v.* hikori.

Hic liber est meus — testis est deus — qui non vult credere — nomen potest legere — X sum natus — Y appellatus *lat.* (*čit.* Hik... kvi... kredere...) — Ova knjiga je moja — svjedok je bog — tko neće da vjeruje, ime može čitati — X (tj. prezime) sam rođen — Y (tj. ime) sam nazvan (stara pjesmica koju đaci još i danas tu i tamo pišu na prvoj strani svojih knjiga).

Hic manebimus optime *lat.* (*čit.* hìk manēbimus ōptime) »Ovdje ćemo ostati, ovdje nam je najbolje«, odn. »Tu smo i tu ostajemo«; stara rimska izreka kojom je talijanski pjesnik D'Annunzio — zauzevši našu Rijeku nakon prvoga svjetskog rata (*isp.* ardit) — odbio poziv predsjednika talijanske vlade da napusti Hrvatsku; ta je rečenica preuzeta kao općenita parola njegove okupacije, pa se mogla čitati i na tadašnjim poštanskim markama grada Rijeke (naravno s D'Annunziovim likom).

Hic porci cocti ambulant *lat.* (*čit.* Hīk... kōkti...) Ovdje šeću kuhani prasci (tj. teče med i mlijeko, pečeni golubovi lete u usta i sl.).

Hic Rhodus, hic salta *lat.* (*čit.* hīk Rōdus, hīk sālta) »ovdje je Rod, ovdje skači« (kaže se čovjeku koji se hvali da je negdje drugdje učinio neko neobično djelo, pa ga pozivaju da to isto i ovdje učini; prema priči se neki Rimljanin hvalio da je na otoku Rodu, koji je nekad bio važan kulturni centar, postigao velike uspjehe).

hȉč *tur.* (hič) ništa, nikako.

hìčhajker *v.* hitchhiker.

hičoglan *v.* ičoglan.

hićàja *v.* hikjaja.

hìćmet *v.* hikmet.

Hidājet *tur.* »koji upućuje«, »koji vodi pravim putem«; *žen.* **Hidājeta.**

hidalgo, *mn.* -zi, 2. hidalgā *španj.* 1. vitez, plemić, šljivar; pripadnik španjolskog nižeg plemstva, 2. kovani zlatni novac nekada u Mehiku; sada srebrnjak.

Hìdasp (*grč.* Hydáspēs) ime jednog od pritoka rijeke Inda (kod Tina Ujevića sinonim za svaku daleku i nepoznatu veliku rijeku).

hidatóde *(mn. ž. roda) grč.* (hydōr, 2. hydatos — voda + hodós — put) u botanici naziv za šupljine na epidermi biljaka kroz koje biljke izlučuju suvišnu vodu.

hidr..., hidro... *grč.* (hydōr, 2. hydatos — voda) u složenicama označuje odnos dotičnih riječi prema vodi (npr. *hidrotehnika*).

hìdra, *2. mn.* hìdārā *i* hìdrī *grč.* (hydra) 1. mitološka vodena zmija sa 8 glava koju je, prema priči, ubio Heraklo; 2. *prenes.* neprijateljska sila (npr. *hìdra kontrarevolucije*); 3. *astr.* jedno od zviježđa; 4. slatkovodni polip sveživac; sitna vodena životinjica.

hìdrant, *2. mn.* hidranātā *grč.* (*isp.* hidr...) 1. vodovodna pipa na koju se može prikopčati štrcaljka, naročito za slučaj požara,

za polijevanje ulica itd.; 2. pojedini polip u nekoj zadruzi vodenih polipa (*isp.* hidra 4).

hidrargirum *grč.* (hidr... + argyros — srebro) *kem. element* živa (živo srebro); at. težina 200,61; tablični broj 80, *znak* Hg.

hidrat, -ata *grč.* (hidr...) kemijski spoj vode s oksidima kiselina; **ugljični hidrati (ugljikohidrati)** — celuloza, škrob, šećeri i gume; *prid.* **hidratnī; hidratskī.**

hidratacija *grč.* (hidr...) kemijska kombinacija (spoj) vode s nekom supstancijom.

hidraulika (*akc. i* **hidraulika**), 3. -ci *grč.* (hidr...) primijenjena nauka koja razrađuje načine praktične primjene zakona o ravnoteži i kretanju tekućina; vještina iskorišćivanja vodene snage; *prid.* **hidrauličan (-uličan),** -čna, -čno *i* **hidraulički (-uličkī)** 1. koji se odnosi na hidrauliku; koji je na vodeni pogon; koji djeluje uslijed pritiska ili pokretanja vode ili neke druge tekućine; 2. — **hidraulička kočnica** — cilindar napunjen glicerinom ili gustim uljem koji služi za prigušivanje jakih udaraca (npr. kod topa); 3. **hidraulička preša** — uređaj za dobivanje visokog pritiska s pomoću tlaka vode; 4. **hidraulički akumulator** — uređaj za pogon hidrauličkih preša; **hydraulicum horologium** — vodena ura (naprava za mjerenje vremena; iz jedne posude kaplje voda u drugu u određenim vremenskim razmacima).

hidridi *(mn. m. r.) grč.* (*isp.* hidr...) kemijski spojevi elemenata s kisikom.

hidrija, *2. mn.* hidrījā *grč.* (hydría — vedro, kabao; žara) grčka posuda za vodu, sa dvije ručke.

hidriranje *grč.* (hidr...) spajanje nezasićenih organskih spojeva s vodikom (kod skrućivanja masti, pretvaranja ugljena u tekućinu).

hidro... *v.* hidr...

hidroaeroplan *v.* hidroplan.

hidroarheologija *grč.* nauka koja ispituje ostatke materijalnih kultura minulih civilizacija potonulih u vodama.

hidroavijacija *grč.-lat.* (hidro... + *isp.* avijacija) doslovno — vodena avijacija; letački aparati, snabdjeveni napravama za plovljenje (plutačama, fizelažom s lađastim dnom i sl.) koje im omogućuju uzdizanje s vode i spuštanje na vodu; **hidroavion,** -ona — avion osposobljen za spuštanje na vodu i za polijetanje s vode; *isp.* hidroplan.

hidrobiologija *grč.* (hidro... + *isp.* biologija) nauka koja proučava život organizama u vodi.

hidrobios *grč.* (bíos — život) skupni naziv za sve organizme koji žive u vodi.

hidrobomba — *kraće umjesto* hidrogenska bomba *(v.).*

hidrobus *grč.-lat.* (hidro... + *isp.* omnibus) oveći čamac za krstarenje po lukama i kanalima, »vodeni tramvaj«.

hidrocefalus *v.* hidrokefalos.

hidrocentrala *grč.-lat.* (hidro... + *isp.* centrala) električna centrala s vodenim pogonom.

hidrociklički spojevi *v.* aliciklički spojevi; *isp.* hidroaromatski.

hidrodinamika, 3. -ci *grč.* (hidro... + *isp.* dinamika) dio hidromehanike koji proučava zakone kretanja tekućina i plinova.

hidrodrom *grč.* (hidro... + dromos — put, cesta) uzletište za hidroplane na vodi; *isto i* hidroport, hidroskal.

hidroelektrana, *2. mn.* -ānā *grč.* električna centrala na vodeni pogon.

hidroenergetika *grč.* (hidro... + *isp.* energija) sila do koje se dolazi motorima na vodeni pogon; **hidroenergija** — vodena snaga.

hidrofan, -ana *grč.* (hidro... + faínomai — činim se) vrsta opala *(v.).*

hidrofilija *grč.* (hidro... + filos — prijatelj) *med.* požudnost za vodom; **hidrofili** *(mn. m. r.)* — *bot.* biljke prilagođene životu u vodi; **hidrofilan,** -lna, -lno — požudan za vodom, koji upija vodu (hidrofilni pamuk — higijenski pamuk).

hidrofiti *(mn. m. r.) grč.* (hidr... + fyton — biljka, raslina) raslinstvo koje djelomično ili potpuno živi u vodi.

hidrofobija *grč.* (hidro... + *isp.* fobija) strah od vode koji se pokazuje kod bolesti bjesnoće; **hidrofōban,** -bna, -bno — koji se ne miješa s vodom; *prot.* hidrofilan *(v.).*

hidrofon, -óna *grč.* (hidro... + fōnē — glas, zvuk) 1. mikrofon ili telefon za osluškivanje ili za telefoniranje pod vodom; podvodni telefon; 2. sprava za osluškivanje prisutnosti podmornica.

hidrofor, -óra *grč.* (hidro... + foreus — nosač) cijev za vodu (»vodonosac«); uređaj za dovod vode (gdje nema normalnog vodovoda), sprava, crpka koja vodu iz bunara ili cisterne dovodi u kuću.

hidrogamija *grč.* (hidro... + gameō — ženim se) oprašivanje biljaka posredstvom vode.

hidrogenacija *v.* hidriranje.

hidrogenerator *grč.-lat.* (hidro... + *isp.* generator) generator koji energiju kretanja vode, koja se dobiva od vodene turbine, pretvara u električnu energiju.

hidrogenīj, -ija (*pored* **hidrogenijum**) *grč.* (hidro... + génesis — postanak) vodik; kemijski element, atomska težina 1,0080; tablični broj 1, *znak* H; najlakši plin; mnogo se primjenjuje u tehnici; *prid.* **hidrogenskī; hidrogenskā bomba** — »vodikova bomba«, vrsta atomske bombe izvanrednog razornog djelovanja; *skrać.* H-bomba (*čit.* Ha-bomba); takva se bomba razlikuje od atomske bombe time što se pri njenoj eksploziji spajaju atomske jezgre lakših elemenata (vodik, litij i sl.) u teže atomske jezgre pri čemu se oslobađa ogromna energija sadržana u atomima i izražena silnim svjetlosnim blijeskom i snažnim toplinskim udarom, zračnim pritiskom s jakim mehaničkim i radioaktivnim djelovanjem.

hidrogliser *grč.-franc.* (hidro... + gliser, *v.*) lagani plosnati motorni čamac velike brzine, koji klizi po površini vode.

hidrografija *grč.* (hidro... + grafō — pišem) dio geografije koji proučava i opisuje vode na površini Zemlje; »vodopis«; *prid.* **hidrografskī;** *isp.* limnologija, potamografija, oceanografija, mareografija.

hidrohotēl *v.* hidromobil.

hidroīd, -ída *grč.* (hidro... + eīdos — lik, izgled) vodeni polip.

hidroizolacija *grč.-lat.* (*isp.* hidro... + *isp.* izolacija) sprečavanje prodiranja vode, postupak kojim se postiže nepropusnost odnosno otpornost na vlagu.

hìdrokār *grč.-engl.* (hidro... + car — kola) vrsta malog glisera (*v.*) načinjenog od staklenog vlakna, koji je nedavno proizveden u Americi (minijaturni motorni brodić za dvije osobe, s brzinom od 50 km na sat, a može ploviti po morima, jezerima i rijekama uz uvjet da je voda dublja od jednog metra).

hidrokefal(os) *grč.* (hidro... + kefalē — glava) čovjek koji ima povećanu lubanju zbog nakupljanja tekućina unutar lubanje i mozga, »vodoglavac«; *isp.* vaserkopf.

hidrokela *grč.* (hidro... + koilía — šupljina) oteklina u mošnji ili duž sjemenovoda, zbog nakupljanja serozne (*v.*) tekućine.

hidrokrílac *v.* hidrogliser, aliskaf.

hìdroksīdi (*mn. m. roda*) *grč.* (hidro... + *isp.* oksid) spojevi kovina s radikalom hidroksilom (*v.*); imaju bazična svojstva (bojadišu lakmus modro).

hidroksīl, -íla *grč.* (hidro... + oxys — kiseo) *kem.* negativno jednovalentni radikal spoja — OH, osnovni dio hidroksida koji uvjetuje njegovu bazičnost.

hidroliza *grč.* (hidro... + lysis — razlaganje, rastvaranje) kemijska reakcija između vode i neke tvari koja dovodi do stvaranja nekih novih tvari (npr. kod rastvaranja sode u vodi stvara se jetki natrij i ugljična kiselina); *prid.* **hidrolitičan**, -čna, -čno *i* **hidrolitičkī.**

hidrologija *grč.* (hidro... + lógos — riječ, govor) nauka koja proučava vodeni plašt Zemlje i cirkulaciju vode na zemaljskoj kugli.

hidromantija *grč.* (hidro... + manteía — vračanje, gatanje) proricanje gledanjem u vodu.

hidromeduza *grč.* (hidro... + *isp.* meduza) vodena meduza.

hidromehanika, 3. -ci *grč.* (hidro... + *isp.* mehanika) nauka koja proučava zakone ravnoteže (hidrostatika) i kretanja tekućina (hidrodinamika).

hìdrometar, -tra, *2. mn.* hìdrometārā *grč.* (hidro... + métron — mjera) sprava za mjerenje brzine vode tekućice, vodomjer; **hidrometrija** — proučavanje i mjerenje brzine toka voda tekućica.

hidromobīl, -íla *grč.-lat.* (hidro... + *isp.* automobil) najnovija tekovina razvitka turizma: plutajući, ploveći hotel; *isto i* **hidrohotēl.**

hidronefroza *grč.* (hidro... + nefrós — bubreg) nakupljanje mokraće u bubrežnoj zdjelici.

hidronim *grč.* (hidro... + ónoma — ime) ime rijeke (u lingvistici).

hidropatija *grč.* (hidro... + pathos — bolest) isto što i hidroterapija; **hidropat** — liječnik koji liječi vodom; *prid.* **hidropatskī.**

hidropizija *grč.* (hydrops) vodena bolest, debela bolest, prokaza; **hidropičan**, -čna, -čno — koji boluje od vodene bolesti.

hìdroplān *grč.* (hidro... + *isp.* aeroplan) avion osposobljen za spuštanje na vodu i za uzlijetanje s vode; *isp.* hidroavijacija.

hidropolīp, -ípa *grč.* (hidro... + polip, *v.*) vodeni polip.

hidroponika, 3. -ci *grč.* (hidro... + poneō — radim, trudim se, nastojim) uzgajanje kulturnih biljaka pomoću umjetnog hranjenja kemijskim otopinama; umjesto u zemlji, korijenje biljaka raste u vodi kojoj se dodaju hranjive sastojine potrebne za rast biljke; *isp.* enhidrokulture.

hìdroport *grč.-lat.* (hidro... + *isp.* port) *v.* hidrodrom.

hidrosfera *grč.* (hidro... + sfaîra — kugla, lopta) vodeni plašt zemaljske kugle (*isp.* litosfera).

hìdroskal *v.* hidrodrom.

hìdrostāt *grč.* (hidro... + *isp.* statika) vrsta ronilačkog aparata za velike dubine (do 600 metara).

hidrostatika, 3. -ci *grč.* (hidro... + *isp.* statika) dio hidromehanike koji proučava zakone tekućina (i plinova), a također i zakone ravnoteže tijela uronjenih u tekućinu.

hidrotehnika, 3. -ci (hidro... + *isp.* tehnika) vještina građenja vodenih objekata (kanali, ustave, brane, hidroelektrični uređaji, uređaji za navodnjavanje, lučke i obalnozaštitne građevine, naprave za opskrbu vodom i dr.); *prid.* **hidrotehničkī,** -ā, -ō; **hidrotehnička melioracija** — odvodnjavanje, navodnjavanje tla, obrana od poplava, uopće svi radovi koji s pomoću vode pomažu poboljšanju zemljišta.

hidroteka, 3. -ci *grč.* (hidro... + thēkē — spremnica) hitinski (*v.* hitin) omotač proširen u obliku čašice oko pojedinih hidranata (*v.* hidrant 2) u koji se hidrant može uvući.

hidroterapija *grč.* (hidro... + *isp.* terapija) liječenje toplom ili hladnom vodom; *prid.* **hidroterapijskī; hidroterapeut** (*akc. i* **-peut**) — tko liječi hidroterapijom; *isp.* hidropat; *prid.* **hidroterapeutskī (-peutskī).**

hidrotermalan, -lna, -lno *grč.* koji nastaje odn. djeluje s pomoću vode i topline.

hidrotropizam, -zma *grč.* (hidro... + *isp.* tropizam) svojstvo biljaka da se okreću prema vodi odn. prema vlazi uopće (*isp.* heliotropizam)

hidroza *grč.* (hidrōs — znoj) znojenje.

hidrozoe *(mn. ž. roda) grč.* (hidro... + zōon — živo biće, životinja) »vodene životinje«, polipi, meduze, mješinci, obrubnjaci itd.

hìdža *ar.* vrsta satiričkih i prigodnih pjesama u arapskoj književnosti.

hìdžra; hìdžret *tur.* (hidžret) *v.* hedžra.

Hierosolyma *grč.* antičko ime za Jeruzalem; *također* i **Hierusalem.**

Hierro *španj.* (*čit.* Jero) *v.* Ferro.

hìfa, 2. *mn.* hīfā, *grč.* (hyfē — tkanje, tkivo) dugačka bezbojna stanica u gljiva.

hifen *grč.* (hyfen) prvotno: spajanje dviju riječi u složenicu, a onda i crtica kojom se spajaju ti dijelovi složenice; *isp.* tire.

hifereza *grč.* (hyfaíresis — oduzimanje) *gram.* izostavljanje kratkog samoglasnika ispred nekog drugog samoglasnika; *isp.* afereza.

hi-fi *engl.* (*čit.* haj-faj) skrać. za engl. *high fidelity* (»visoka vjernost«) kao oznaku izvanredno kvalitetne reprodukcije prirodnih tonova, osobito u radio-tehnici.

hìftne, híftnā *(mn. ž. r.) njem.* (Hüfte) kukovi, bokovi, bedra.

Hìfzija *tur.* »sačuvani«, »zaštićeni«.

high life (*čit.* haj lajf) otmjeno društvo (Kozarčanin 1938. u eseju o Krležinu djelu *Na rubu pameti*).

Hìgija *grč.* (»zdravlje«) starogrčko božanstvo zdravlja; kći Asklepijeva *(v.)*; slikali su je sa zmijom koja pije iz plitice, što je kasnije postalo općenitim simbolom liječništva; piše se i **Higijeja** (kako je ispravnije u usporedbi sa starogrčkim originalom *Hygieia*, no i oblik **Hìgija** nije loš, jer su kasnije i sami Grci pisali *Hygeia*).

higijena *grč.* (hygiaínein — biti zdrav) 1. nauka o čuvanju zdravlja, o uvjetima života koji imaju utjecaja na zdravlje, i o mjerama kojima se sprečavaju bolesti; 2. mjere koje osiguravaju čuvanje zdravlja; **higijenskī** — zdravstveni; koji se tiče zdravlja, koji vodi računa o uvjetima za zdrav život; potreban za red i čistoću *(higijenski pribor)*; **higijeničār** — osoba što se brine oko higijene u nekoj zajednici, stručnjak za higijenu, zdravstvenik; *žen.* **higijeničārka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī.

Higin *grč.* (*isp.* higijena) »zdravi«.

higro... *grč.* (hygrós — mokar, voden, vlažan) na početku složenica označuje odnos dotičnih riječi prema vlažnosti, vlazi; **higrograf** (*grč.* grafō — pišem) sprava koja bilježi relativnu vlagu u atmosferi; **hìgrōm,** -ōma — *med.* proširenje sluznih vrećica i tetivnih ovojnica zbog nakupljanja rijetke sluzave tekućine u njima; **higrometar,** -tra, *2. mn.* higrometārā — sprava za mjerenje vlažnosti uzduha; **higroskop** (*grč.* skopeō — gledam) sprava koja pokazuje vlažnost uzduha, vlagomjer; **higroskopičan,** -čna, -čno — koji upija vlagu, kao npr. sol; **higroskopičnā vata** — vata lišena masti, dobro oprana i izbijeljena; upotrebljava se ponajviše u medicini; **higrostāt,** -āta — uređaj za održavanje stalne vlažnosti uzduha u zatvorenim prostorijama.

hi-hat *engl.* (*čit.* hajhet) udaraljka koja se sastoji od dva brončana tanjura na okomitom stalku (u džez-orkestru).

Hijacint (-kint) — u starogrčkoj mitologiji lijepi sin lakedemonskoga kralja Amikla, ljubimac Apolonov; ubio ga iz ljubomora

bog vjetrova Zefir; iz njegove krvi izrastao je, prema priči, cvijet **hijacint,** *2. mn.* hijacinātā *grč.* 1. *bot.* zumbul, carević; 2. vrsta dragog kamena: rubin.

hijacking *engl.* (*čit.* hajdžeking) razbojstvo, otmica (osobito u novinarstvu izraz za otmicu aviona); **hijacker** (*čit.* hajdžeker) otmičar aviona, naoružani razbojnik.

Hijade — 1. u grčkoj mitologiji: božanstva prirode, kćeri Atlantove (*v.* Atlant); 2. ime zviježđa.

Hijakint *v.* Hijacint.

hijalīt, -íta *grč.* (hyalos — staklo + líthos — kamen) vrst kremena; bezbojan, proziran opal; **hijalurgija** (*grč.* ergon — rad, djelo) staklarstvo.

hijanet *tur.* (hyjanet) 1. izdaja, nevjera; 2. izdajica, nevjernik.

hijat, -ata (*akc. i* **hìjat,** -āta) *lat.* (hiatus — zjalo, ždrijelo) zijev; pojava kada se usred riječi ili na kraju prve i na početku slijedeće riječi nađu dva vokala (npr. crn*oo*k, bi*o o*n; »...išle smo u [kavane] Delf*e i u O*azu« gdje imamo svih pet vokala [iz djela *Dnevnik Ane Frank*]).

hijazam, -zma (prema grč. slovu X [*čit.* hi]) — 1. pjesnički ukras kad se dva suprotna izraza u rečenici žele i položajem istaći, te se drugi navodi u obrnutom redu prema prvome, tako da obje najistaknutije riječi stoje jedna do druge; time se dobiva unakrsni položaj nalik na sprijeda spomenuto grčko slovo (npr. Strah bijaše velik, malena nada *mjesto:* Strah bijaše velik, nada malena; *isp. i:* Prostaci i gospodo, bogati i siromašni [Davidov psalam]; *očekivalo bi se:* Prostaci i gospodo, siromašni i bogati); 2. *anat.* izukrštenost (npr. živčanih vlakana); ukrštavanje kromosoma u toku diobenog procesa kojim nastaju spolne stanice; isto i **hijazma;** *prid.* **hijastičkī;** *isp.* mejoza.

hijena, 5. hijeno *grč.* (hyaina) 1. krvoločna zvijer nalik na vuka; ždere strvinu; 2. *prenes.* bešćutan, surov čovjek; krvolok; *prid.* **hìjenskī.**

hijerarh, 5. -še, *mn.* -si, 2. hijerārhā *grč.* (hieros — svet + archō — vladam) vrhovni svećenik; **hijerarhija** — 1. »službena ljestvica«, poredak po rangu, npr. *činovnīčkā hijerarhija;* 2. vladavina svećenstva; *prid.* **hijerarhījskī.**

hijeratskī *grč.* (hieratikos) svećenički; **hijeratskō pismo** — pismo staroegipatskih svećenika za razliku od demotskog, pučkog pisma; *isto i* **hijeratičkī** (Vojnović) *i* **hijeratičan,** -čna, -čno (Matoš).

hijerofant, *2. mn.* hijerofanātā *grč.* (hierofantēs) tumač, učitelj bogoslovlja u starih Grka i Egipćana; prvosvećenik Demetrin; rukovodilac eleuzinskih misterija (*v.*).

hijeroglifi (*mn. m. roda*) *grč.* (hieros — svet + glyfō — dubem) 1. pismena starih Egipćana u vidu figura (životinja, ljudi, predmeta domaće upotrebe itd.), a kasnije u obliku ugovorenih znakova; u današnje vrijeme upotrebljava se ta riječ za označivanje znakova kineskog, japanskog, korejskog pisma; 2. *iron.* nečitljivo, teško čitljivo pismo; *prid.* **hijeroglīfskī.**

hijerokracija (-kratija) *grč.* (hieros — svet + krateō — vladam) vladavina svećenika; *isp.* teokracija.

Hijeronim *v.* Jeronim.

Hijerotej *grč.* (hieros — svet, blagoslovljen + theos — bog) »bogom blagoslovljeni«.

hìjuš *mad.* (hius) ris.

hikjaja *tur.* (hikaje, hikajet) bajka, legenda, pripovijest, pripovijetka, priča, novela.

hikmet, *2. mn.* hìkmētā *tur.* (hikmet) 1. mudrost, filozofija; 2. čudo, tajna, zagonetnost; *prid. indekl.* **hikmetli.**

hìkori, -ija *indijan.-engl.* (hickory) vrsta tvrdog sjevernoameričkog drveta iz roda oraha (drvo vrlo upotrebljivo za izradu skija).

Hiksi, Hīksa (*mn. m. r.*) — nomadi semitskog podrijetla, vladali Egiptom od 18. do 16. st. pr. n. e.

hīl *grč.* (chylos — sok, juha) hranjivi sok koji se stvara od hrane i prelazi u krv; *prid.* **hīlskī.**

hìla, *2. mn.* hīlā *tur.* (hile) podmuklost, himbenost, laž, prevara, varka, podvala; prepredenost, lukavost; nepravda; *prid.* **hìlav.**

hílal, -āla *tur.* (hilal) sićušna loptica za čišćenje zubi (čačkalica) i ušesa (ušatka).

Hilaria *lat.* (*isp.* Hilarije) vedri igrokazi u starom Rimu.

Hìlarije *lat.* »vedri«, »radosni«; *isto i* **Hilarìon,** -óna, 5. Hìlariōne.

hìlat, *2. mn.* hìlātā *tur.* (hilat) odijelo.

hìlav *v.* hila.

Hìldebrand *germ.* »mač za borbu«.

hildebrandizam, -zma — doba najveće papinske moći za vrijeme pape Grgura VII (1073—1085) koji se kao redovnik u Clunyju (*isp.* klinijski) zvao Hildebrand.

Hildegarda *germ.* »zaštitnica u borbi«; inače jedna njemačka benediktinka iz 12. st., poznata po svojim mističnim spisima, me-

dicinskim i prirodoznanstvenim raspravama te po pismima istaknutim ličnostima svojega doba.

hilećar, -ara, 5. hìlećaru i -are *tur.* (*isp.* hila) varalica, podmuklac, podvaljivač, nepoštenjak; *izv.* **hilećarluk.**

hilijarh, 5. hilijarše, *mn.* -si, 2. hilijārhā *grč.* (chílioi — tisuća + árchō — vladam, zapovijedam) 1. zapovjednik nad 1000 vojnika, otprilike major; isto što kod Rimljana *tribun;* 2. kod Perzijanaca naziv za visoku ličnost na kraljevskom dvoru.

hilijàzam, -zma *grč.* (hilias — tisuća) adventistička nauka o tisućgodišnjem kraljevstvu Kristovu na zemlji: **hilijast** — pristaša hilijazma; *isp.* milenaristi.

hilítis (*akc. i* **-ìtis**) *lat.* (*isp.* hilus) *med.* upala hilusa.

Hìlmija *tur.* »blagi«, »blagoćudni«.

hilozoìzam, -zma *grč.* (hýlē — tvar, materija + zōē — život) učenje da je sva materija, uključivši i anorgansku, oduhovljena; **hilozoist(a)** — pristaša hilozoizma.

hílus *lat.* (hilum — vlakance) središnji dio organa kojim prolaze krvne žile, živci i odvodni kanali (kod pluća, slezene, jetara i bubrega).

hìlza, *2. mn.* hílzā *njem.* (Hülse) 1. *vojn.* čahura od metka; metalna cjevčica napunjena eksplozivom (punjenjem), za izbacivanje granate ili metka (kod pucanja); 2. tuljak, tuljčić, cjevčica od papira koja se puni duhanom.

hìljada, *2. mn.* hìljadā *grč.* (hilias, *gen.* hiliados) 1. tisuća, deset stotina; 2. veliko mnoštvo.

Himalája, -ajē *(jedn. ž. r.) pored* **Himaláji,** -ájā *(mn. m. r.) ind.* (»stan snijega«) najviše gorje na Zemlji, između Prednje Indije i Tibeta; najviši vrh Mount Everest 8882 m; *prid.* **himalājskī.**

hìman, -mna *v.* himna, himnus.

himantōm, -ōma *grč.* (himas, 2. himantos — kožni remen) *med.* produženje resice na nepcu; upala resice; *isto i* **himantoza;** *isp.* uvula.

himàtion *grč.* (himàtion) starogrčka gornja haljina; plašt koji se prebacivao preko hitona *(v.).*

hìmber, *2. mn.* hìmbērā *njem.* (Himbeere) malina; **hìmbersaft** — sok od malina, malinovac.

hímen *grč.* (hymēn — koža, kožica) djevičanska opna; *u nekim našim rječnicima:* čednjak; djevičnjak; **Himenēj,** -eja (*akc. i* **Himènej,**-eja, 5. Hìmenēju) — u starogrčkoj mitologiji — bog braka; **himenēj** (hymenaios) svatovac, svatovska pjesma koju su pratioci nevjestini uz svirku i ples pjevali vodeći mladenku u kuću mladoženjinu; **himenējskī** — svatovski.

himèra *grč.* (chímaira — koza) 1. u starogrčkoj mitologiji pustinjska neman u Likiji, »...koja bijaše roda božanskog, a ne čovječjeg | naprvo lav, ostragu zmaj, u sredini pak koza, | strašnu je rigala silu iz sebe žarkoga ognja« (Homer, prijevod T. Maretić) (*kod Šenoe:* zmijolav); ubio ju je Belerofont uz pomoć boginje Atene i leteći na konju Pegazu; 2. *prenes.* neostvarljiva zamisao, mašta, nestvarna fantazija; varka, tlapnja, san, priviđenje; 3. vrsta morske ribe, »morski štakor« (*lat.* Chimaera monstruosa) s repom poput biča, živi u Atlantiku i u Sredozemnom moru; **himeričan,** -čna, -čno — nestvaran, neostvarljiv; sablastan.

Hìmet (*grč.* Hymettos, Hymessos) planina u južnoj Atici u Grčkoj, najviši vrh 1072 m, gdje je nekada bilo svetište Zeusovo i Apolonovo; inače poznata osobito po mramoru i medu; *prid.* **hìmetski,** -ā, -ō (*himetska ambrozija* kod Matoša).

hîmna, *2. mn.* hîmnā *i* hîmnī *grč.* (hymnos) *prvotno:* hvalospjev u čast bogu; *danas:* službena državna pjesma u čast domovine, a uzima se i u značenju: svečana pjesma neke zajednice (društva, kluba i sl.); u poeziji i u prenesenom značenju: ljepota, divota, zanosna pojava i sl.; **hìmničkī** — na način himne, uzvišen, veličanstven, svečan; **hìmnus,** *mn.* hìmni, 2. hìmānā (*pored.* hìmnusi) — duhovna crkvena pjesma uzvišena sadržaja; **himnōdija** (*isp.* oda) pjevanje himni, himnopojstvo; **hìmnōd,** -ōda — pjevač himnî; katkada i pjesnik odn. pjevač koji svojim pjevanjem veliča vladara ili uopće neku veliku i veličanstvenu pojavu; himnopojac; **himnològija** — nauka o himnama, himnusima; **himnōzan,** -zna, -zno — *isto što i* himnički *(v.).*

Hìmzija *v.* Hifzija.

hîn *njem.* (hin — tamo, onamo) obično u frazi: **bìti hîn** — biti iznemogao, dotrajao, pokvariti se (u zagrebačkom govoru).

hinc illae lacrimae *lat.* (*čit.* hìnk ìle làkrime) odatle one suze, tj. to je dakle pravi razlog.

hìndāt *v.* indat.

hìndi 1. naziv za narječja što se govore u srednjem dijelu sjeverne Indije; 2. novo-

indijski jezik, danas službeni jezik u Indiji (jedna varijanta jezika hindustani [*v.*]).
Hindu — 1. skupni naziv za arijska plemena nastanjena od davnina u Indiji; 2. *(hindu)* pripadnik hinduizma *(v.)*; u pluralu uobičajen oblik: *Hindusi.*
hinduìzam, -zma — suvremena forma brahmanizma u današnjoj Indiji.
Hìndustān — gusto naseljena dolina rijeke Gangesa u sjevernom dijelu Indije.
hindustāni — glavni saobraćajni jezik u sjevernoj Indiji i Pakistanu (dvije književne varijante: *hindi* i *urdu,* od kojih hindi ima mnogo sanskrtskih riječi, piše se pismom devanagari, a upotrebljavaju ga većinom Hindusi, dok urdu govore većinom muslimani, jezik je natrunjen perzijskim i arapskim elementima i piše se modificiranom arabicom; gramatička je struktura, međutim, objema varijantama jednaka.
hìnerauge *njem.* (Hühnerauge — »kokošje oko«) — kurje oko, žulj, bradavica na nozi (i u našem starijem jeziku *kurji* znači *kokošji, pijetlovski*).
hìnīn *i* **kìnīn** *(v.).*
hìnkeman (prema imenu glavnog junaka istoimene drame njemačkog pisca Ernesta Tollera [1893—1939]) naziv kojim se obilježuje uškopljeni ili uslijed kojeg drugog vanjskog razloga seksualno nesposobni muškarac (Eugen Hinkemann je u prvom svjetskom ratu bio ranjen u spolne organe i izgubio muškost).
hìnla *v.* hila.
hìntergedanke *njem.* (Hintergedanke) tajna misao, primisao, nastojanje da čovjek nekoga zaskoči.
hìntergrund *njem.* (Hintergrund) 1. pozadina (npr. neke slike); 2. *prenes.* zadnjica, stražnjica.
hìnterland *njem.* (hinter — iza + Land — zemlja) pozadina, zaleđe (obično u vojničkom smislu).
hìnterveldlerstvo *njem.* (Hinterwäldler — stanovnik predjela iza šume) zaostalost (kulturna), neotesanost (Matoš).
hìntov, -ova, *2. mn.* hintóvā *mad.* (hintó) kočija, karuce.
hìnzīr, -íra *tur.* (hynzyr) svinja.
hioscijamīn, -ína *grč.* (hyoskyamos — bunika) alkaloid, otrovna tvar, nalazi se u beladoni, bunici, opijumu; upotrebljava se u medicini.
hip¹... *grč.* (hypo — ispod) u složenicama označuje sniženje, umanjenje prema normalnom; *prot.* hiper...
hip² *v.* hipo².
hipalaga, 3. -gi *grč.* (hypallage — promjena, zamjena) (hotimično) poremećen red rečeničnih dijelova (obično u govorničkom stilu); *jednako i poet.* figura koja se sastoji u gramatičkom povezivanju riječi koje po smislu ne spadaju jedna uz drugu (npr. crvena sloboda, pijana mehana i sl.).
hipalgezija *grč.* (hip¹... + algos — bol) *med.* smanjena osjetljivost za bol na pojedinim dijelovima površine tijela: *isp.* hiperalgezija.
hipantrop *grč.* (híppos — konj + anthrōpos — čovjek) čovjek-konj, kentaur *(v.).*
hìparh, 5. hìparše, *mn.* -si, 2. hìparhā *grč.* (hyparchos — podvojvoda) namjesnik, upravitelj, satrap.
hipat, *2. mn.* hìpatā *grč.* (hypatos) vrhovni zapovjednik, nadvojvoda.
hiper... *grč.* (hyper — iznad) u složenicama označuje povišenje prema normalnom; *prot.* hip¹...
hiperaciditet, -eta *grč.-lat.* (hiper... + acidus — kiseo) prevelika kiselost, suvišak kiseline, prekiselost.
hiperalgezija *grč.* (hiper... + algos — bol) *med.* pojačana osjetljivost za bol na pojedinim dijelovima površine tijela; *isp.* hipalgezija.
hiperbaton *grč.* (hyperbainein — prekoračivati) *poet.* figura premještanja riječi iz njihova uobičajenog reda (npr. umjesto *moj otac* — *otac moj*); *isp.* inverzija.
hiperbola *grč.* (hyperballō — prebacujem, premašujem, nadvisujem) 1. preuveličavanje, pretjerivanje koje se (naročito u književnosti) upotrebljava za pojačanje utiska (npr. *beskrajno more*); 2. *mat.* otvorena krivulja koja se sastoji od dvije grane, a nastaje kad se čunj presiječe površinom paralelnom s njegovom osi; *prid.* **hiperboličan,** -čna, -čno *i* **hiperbolički** — 1. pretjeran, preuveličan, uvećan; 2. u obliku hiperbole; **hiperboloīd,** -ída (*grč.* eidos — lik, izgled) — geometrijsko tijelo kojemu su presjeci hiperbole, elipse i kružnice
hiperbolika, 3. -ci (*isp.* hiperbola) pretjerivanje, preuveličavanje; **hiperbolizírati,** -izìrām — pretjerivati, preuveličavati, izražavati se u hiperbolama, u superlativima; *isto i* **hiperbòlisati, -šem.**
Hiperborèjci, -borèjācā *(mn. m. r.) grč.* (*isp.* hiper *i* Borej) u starogrčkoj mitologiji naziv za narod koji u miru i izobilju živi na krajnjem sjeveru Evrope; danas pjesnički naziv za Skandinavce; **hiperborèjskī,** -ā, -ō

— sjeverni, sjevernjački, nordijski, skandinavski.
hiperemija *grč.*(hiper... + haīma — krv) preobilje krvi u žilama nekoga dijela organizma; navala krvi.
hipererotizam, -zma *grč.* (hiper... + erōs — ljubav) pretjerana spolna razdražljivost.
hiperestezija *grč.* (hiper... + aisthanomai — osjećam) povišena, bolesna osjetljivost, preosjetljivost (kože).
hiperfunkcija *grč.-lat.* (hiper... + *isp.* funkcija) pojačana (nenormalna) aktivnost pojedinih organa ili organskih sistema.
hiperglikemija *grč.* (hiper... + glykys — sladak + haīma — krv) *med.* prevelika količina šećera u krvi (glavna karakteristika dijabetesa, šećerne bolesti).
hiperhidroza *grč.* (hiper... + hidrōs — znoj) prekomjerno znojenje.
hiperinzulinizam, -zma *grč.-lat.* (hiper... + *isp.* inzulin) *med.* povećana količina inzulina u tijelu.
Hiperion, -óna, 5. Hìperione *grč.* (»sin visine«, zapravo »putnik u visinama«) 1. u starogrčkoj mitologiji jedan od Titana; 2. pridjevak bogu sunca Heliju *(v.)*; u našoj su književnosti taj pridjevak davali pjesniku Vladimiru Vidriću, i kad je umro, njegovu je smrt popratio zagrebački njemački list *Agramer Tagblatt* člankom *Hyperionstodt* — Hiperionova smrt; *prid.* **Hiperionov; hiperionskī.**
hiperīt, -íta *grč.* dubinska eruptivna stijena.
hiperkatalektičkī stih *grč.* (hiper... + *isp.* kataleksa) stih koji ima jedan slog odviše; *isp.* katalektički, akatalektički.
hiperkineza *grč.* (hiper... + kineō — krećem) *med.* pretjerana aktivnost mišića, stalna bolesna pokretljivost.
hìperlojalan, -lna, -lno *grč.-franc.* (hiper... + *isp.* lojalan) suviše vjeran, pretjerano odan, preodan.
hipermangān, -ána *grč.* kalijev permanganat, tamnoljubičasti kristali metalnog sjaja; rastopljen u vodi upotrebljava se kao raskužno sredstvo za ispiranje rana i čirova.
hipermetropija *grč.* (hiper... + metron — mjera + ōps, 2. ōpós — oko, vid) dalekovidnost.
hipermnezija *grč.* (hiper... + mnēsis — pamćenje) *med.* izvanredno dobro pamćenje svih pa i najsitnijih pojedinosti (katkada kod nekih duševnih bolesnika).
hipermoderan, -rna, -rno *grč.-franc.* koji je sklon pretjeranom pomodarstvu.
hiperoksīd *v.* superoksid.
hiperol, -óla *grč.* tablete koje se rastapaju u vodi u svrhu ispiranja usta i grla; služe kao raskužno sredstvo.
hiperoni *(mn.) grč.* nestalni djelići elemenata visoke radijacije *(v.)*; *isp.* sigma-čestice.
hiperopija *grč.* (*isp.* hipermetropija) dalekovidnost.
hiperosmija *grč.* (hiper... + osme — miris) pretjerana osjetljivost za mirise.
hiperplazija *grč.* (hiper... + plassō — obrazujem, tvorim) *med.* prebrz razvitak nekog tjelesnog organa, dok se ostali organi normalno razvijaju; *isp.* aplazija, hipoplazija.
hiperpopulacija *grč.-lat.* (hiper... + *isp.* populacija) prenaseljenost, »suvišak« stanovništva; buržoaski ekonomisti govore o »prebrzom« porastu stanovništva, o nedostatku »životnog prostora« itd.; bijeda je po njima prirodna nužnost koja sprečava »preveliko« razmnožavanje čovječanstva.
hiperprodukcija *grč.-lat.* (hiper... + *isp.* produkcija) pretjerana proizvodnja; veća proizvodnja od potrošnje.
hiperromantičan, -čna, -čno *grč.-lat.* koji je sklon pretjeranom romantizmu (M. Marjanović).
hiperseksualizam *v.* hipererotizam.
hipersenzibīlan, -lna, -lno *grč.-lat.* (hiper... + *isp.* senzibilan) preosjetljiv; *isto i* **hìpersenzitīvan** (Begović); **hipersenzibilnōst, -senzitivnōst,** -osti — preosjetljivost.
hipersil *grč.* (hiper... + síllos — uzvrnut, frntast [nos]) hladno valjani lim sa veoma dobrim magnetskim odlikama.
hipersomnija *grč.-lat.* (hiper... + somnus — san) bolesna povećana potreba za snom.
hipersoničan, -čna, -čno *grč.-lat.* nadzvučan, transoničan, supersoničan.
hipertenzija *grč.-lat.* (hiper... + tendere — napinjati) 1. *med.* povećani krvni pritisak, prejak tlak krvi; 2. prenapetost uopće.
hipertireoza *grč.* (hiper... + thyreos — štit) pojačano stvaranje hormona u žlijezdi štitnjači (*isp.* tiroidna žlijezda), karakteristika Bazedovljeve bolesti *(v.)*.
hipertonija *grč.* (hiper... + tonos — napetost) povećani krvni tlak u arterijama; *prid.* **hipertoničan,** -čna, -čno; *isp.* hipotonija.
hipertrihoza *grč.* (hiper... + thrix, 2. trichos) prevelika, prejaka obraslost dlakama, rutavost, kosmatost.
hipertrofija *grč.* (hiper... + trefō — hranim) 1. prekomjerno povećanje obujma nekoga organa (ili tkiva) uslijed povećanja njegovih stanica — rezultat pojačane njegove

djelatnosti ili prekomjernog hranjenja, ili bolesnog procesa; 2. *prenes.* povećanje nečega do nenormalno velikih razmjera; **hipertrofirati,** -trofīrām — prekomjerno povećavati, pretjeravati, rasti do nenormalnih razmjera; *part. pas.* hipertrofīrān.

hipervitaminoza *grč.-lat.* (hiper... + *isp.* vitamin) poremećaj u organizmu zbog uzimanja prevelike količine nekih vitamina; *isp.* hipovitaminoza, avitaminoza.

hipestezija *grč.* (hip[1]...+ aisthánomai — osjećam) *med.* smanjena osjetljivost (pojam suprotan hiperesteziji, *v.*).

hip-hip-hura *engl.* (hip, hip, hurrah) hura!, živio! (često kao uzvik zadovoljstva nad pobjedom u sportskim igrama ili kao pozdrav prije početka natjecanja).

hìpi, -ija, *mn.* hìpiji *engl.* (hip — bolesna depresija, čemer, potištenost, turobnost) jedna od najnovijih pojava u svijetu američke nastrane mladeži; ima ih dvije vrste: jedni su bijedni i prljavi, dugokosi, razvratni, nasrtljivi i kojekako »iskićeni«, dok su drugi miroljubivi i propagiraju »ljubav i mir«; zajednička crta jednima i drugima jest da se smatraju »odmetnicima od svega« i ističu kojekakvim ekstravagancijama.

hipìjatar, -tra, *2. mn.* -ìjātārā *grč.* (híppos — konj + iatrós — liječnik) veterinar (specijalist za konjske bolesti).

hipijatrika, 3. -ci *grč.* (híppos — konj + iatrikē — liječništvo) nauka o liječenju konja, dio veterine (*isp.* bujatrika).

hìpik, *mn.* -ci *v.* hipi.

hipnagogički *grč.* (hypnos — san + ágein — voditi) koji pospješuje san, uspavljujući; **hipnagogičke (hipnagogne) halucinacije** — slušne ili vidne halucinacije u polusnu prije usnuća: čovjek čuje npr. zvonjavu koje nema ili osjeća da propada u bezdan; svjestan je da to nije istina, ali je nemoćan da bilo što protiv toga učini; zapomaže, a svjestan je da stvarno ne viče, spopada ga silan strah, a onda se najednom rasani, obično vrlo bistar, ali i vrlo zamoren; Dostojevski na jednom mjestu opisuje tu pojavu i naziva je *mistični užas;* u našoj književnosti dobar je primjer u noveli Slavka Kolara »Pobuna viteza Joze« gdje čitamo: »I najednom kao da se pojavio grdan ogroman tenk i juri, kotrlja se na to najsitnije zrnce prašine, a to zrnce bi htjelo da izmakne, da se ukloni, da pobjegne ispred željezne nemani, ali nikuda ni makac... Ni vjetrić neće da pirne da ga ponese, a gvozdena neman dolazi sve bliže, sve veća, sve strašnija, sve glomaznija, ogromna... Užas! — To zrnce kao da je divlje riknulo... Jozi se učinilo kao da ga kašalj davi... Onda je ipak zaplovio u san.«

hipnapagogički *grč.* (hypnos — san + apágein — odvoditi) koji sprečava san, koji razdremljuje.

hipnòbat *grč.* (hýpnos — san + baínein — ići) mjesečar, somnambulist, lunatik.

Hìpnos — u starogrčkoj mitologiji božanstvo sna, sin Noći, blizanac Smrti (*isp.* hipnoza).

hipnòtik, *mn.* -ci *grč.* (*isp.* hýpnos — san) sredstvo za uspavljivanje.

hipnòza *grč.* (hýpnos — san) sugestijom izazvano stanje, slično snu ili polusnu, praćeno podčinjavanjem volje spavača volji uspavljivača (hipnotizera); *prid.* **hipnòtičkī** — koji se odnosi na hipnozu; koji djeluje uspavljujući, tj. lišava stanja svijesti; **hipnotizam,** -zma — nauka o hipnozi; sve pojave koje se odnose na hipnozu; **hipnotìzer,** -era — čovjek koji se bavi hipnotiziranjem; uspavljivač; **hipnotizírati,** -ìzīrām — 1. uspavljivati; izvršiti nad nekim hipnozu; 2. potpuno nekim ovladati, »prikovati« nekoga pogledom, očarati, začarati; *isto i* **hipnotisati,** -šēm.

hipo[1]... *v.* hip...

hipo[2]... *grč.* (híppos — konj) u složenicama označuje odnos riječi prema konjima (npr. *hipodrom*).

hipoaciditet, -eta *grč.-lat.* (hipo[1]... + acidus — kiseo) nedovoljna količina solne kiseline u želučanom soku, slabokiselost.

hìpocentar, -tra, *2. mn.* hìpocentārā *grč.-lat.* (hipo[1]... + centrum — središte) žarište potresa; ono mjesto u dubini zemlje gdje su se dogodili poremećaji i odakle izlaze podzemni udarci kod potresa; *isp.* epicentar.

hipocikloida *v.* cikloida.

hipodermatičan, -čna, -čno *grč.* (hipo[1]... + derma, 2. dermatos — koža) potkožni; *isto i* **hipodermičan;** *isp.* supkutan.

hipòdrom *grč.* (hipo[2]... + drómos — cesta, put) 1. trkalište za konjske utrke; 2. također i natkrivena jahaonica.

hipofagija *grč.* (hipo[2]... + fagein — jesti) »jedenje konjetine« (Matoš).

hipofàrinks *grč.* (hipo[1]... + fárynx — grkljan, grlo) neparna čekinja u komaraca.

hipofìza *grč.* (hypofýomai — ponovno rastem) moždani privjesak, žlijezda s unutarnjim izlučivanjem (sekrecijom); proizvodi

nekoliko hormona koji djeluju na spolne žlijezde, na porast kosti i na glatke mišiće.

hipofunkcija *grč.-lat.* (hipo[1]... + *isp.* funkcija) *med.* umanjena sposobnost funkcioniranja pojedinih organa.

hipogastrīj, -ija (*pored* **hipogastrijum**) *grč.* (hipo[1]... + gastēr — trbuh) donji trbuh, mali trbuh (ispod pupka).

hipògej, -eja *grč.* (hipo[1].. + gē — zemlja) *arhit.* podzemna grobnica, kripta (u starih naroda).

hipoglikemija *grč.* (hipo[1]... + glykys — sladak + haima — krv) *med.* pomanjkanje šećera u krvi.

hipògrif *grč.* (hipo[2]... + grýps, 2. grypós — orao) po vjerovanju starih Grka bajoslovna životinja koja je imala glavu konjsku a krila i tijelo orlovsko (Šenoa); inače i krilati konj pred Apolonovim sunčanim kolima.

hipohòndrija *grč.* (hypochóndrion — gornji dijelovi utrobe) živčana rastrojenost, bolestan strah pred bolestima koje postoje samo u rastrojenoj mašti bolesnika; stanje duševne utučenosti; osjećaj beznadnosti, sjete, sumornosti, čamotinje; *isp.* patofobija; *prid.* **hipohondričan**, -čna, -čno; **hipohòndar**, -dra, 2. *mn.* hipohondārā — umišljeni bolesnik; *isto i* **hipohòndrik**, *mn.* -ci.

hipòkamp *grč.* (hipókampos) u starogrčkoj mitologiji životinja kojoj prednji dio predstavlja konja a stražnji dio tijela prelazi u riblji rep (pratnja morskog boga Posejdona ili zaprega njegovih kola).

hipokaust *grč.* (hipo[1]... + kaustós — zapaljen) antikni uređaj za grijanje stanova i kupaonica toplim zrakom.

hipokìneza *grč.* (hipo[1]... + kineō — krećem) *med.* umanjena sposobnost kretanja, ukočenost, sporost u pokretljivosti.

hipokorìstik, *mn.* -ci *grč.* (hypokorízomai — djetinjim; umanjujem, uljepšavam) ime koje se govori od dragosti, npr. Pero prema Petar; *isp.* deminutiv; *prid.* **hipokorìstičkī**.

Hipokrat — glasoviti grčki liječnik i medicinski pisac iz 4. st. pr. n. e.; smatra se osnivačem liječničke nauke: *prid.* **Hipokratov**; **hipokratskī**; **hipokratskō lice** — lice umirućeg čovjeka; **hipokratik**, 5. -če, *mn.* -ci — pristaša medicinskih metoda Hipokratovih.

hipokrìzija *grč.* (hypókrisis) pretvaranje, licemjerstvo; **hipokrit(a)** — licemjer; čovjek koji se pretvara, koji je u lice sladak, a iza leđa snuje nekome propast; dvoličnik, pretvaralo, pretvorica; *prid.* **hipokritskī**.

hipoksija (*i* **hipoòksija**) *grč.* (hipo[1]... + *isp.* oksigen) djelomičan nedostatak kisika u krvi i u tkivima; *isp.* anoksija.

Hipòlit *grč.* »koji oslobađa konje«, »koji pušta konje u trk«; inače glavno lice istoimene Euripidove tragedije (*v.* Fedra).

Hipòlita *grč.* kraljica Amazonki, žena atenskoga kralja Tezeja, majka Hipolitova; Tezej ju je ugrabio kad je jednom zgodom svojim brodom pristao uz amazonsku obalu; na to Amazonke digoše vojsku na njega da oslobode svoju kraljicu, ali se ova hrabro borila uz svojega muža protiv bivših podanica i poginula pogođena kopljem do nogu Tezejevih.

hipològija *grč.* (hipo[2]... + logos — riječ, govor) nauka o konjima; proučava anatomiju, fiziologiju, klasifikaciju konja, njihovo uzgajanje, hranjenje i postupanje s njima.

hipomahija *grč.* (hipo[2]... + machía — bitka) konjanička bitka.

hipomantija *grč.* (hipo[2]... + manteía — proricanje) gatanje po rzanju konja (kod starih Perzijanaca).

hipomnezija *grč.* (hipo[1]... + mnēsis — sjećanje) *med.* slabost pamćenja, zaboravljivost.

hipopatològija *grč.* (hipo[2]... + *isp.* patologija) nauka o bolestima kònjā.

hipoplazija *grč.* (hipo[1]... + plassō — obrazujem, tvorim) *med.* zastoj u razvitku nekoga tjelesnog organa dok se drugi organi normalno razvijaju; *isp.* aplazija, hiperplazija.

hipopleksija *grč.* (hipo[1]... + plēssō — udaram) lak udarac kapi, apopleksije; *prid.* **hipoplektičan** *i* **hipopleksičan**, -čna, -čno.

hipopòtam *grč.* (hipo[2]... + potamós — rijeka) vodeni konj; živi osobito u afričkim rijekama (nilski konj).

hiporhema *grč.* (hyporhēma) 1. u starogrčkoj tragediji korska pjesma u kretskim stihovima s plesom i pantomimom; 2. naizmjenični ples dviju polovica korova.

hipospadija *grč.* (hypospaō — dolje odvući) prirođena nakaznost muškoga spolovila (otvor mokraćne cijevi na donjoj strani penisa).

hipostaza *grč.* (hipo[1]... + stásis — stajanje, stavljanje) 1. osnova, podloga; bit, srž; supstancija, biće; 2. opredmećenje, popredmećenje, ostvarenje, utjelovljenje, pretvorba nečega apstraktnog u konkretni lik; 3. osoba, subjekt; 4. usporeni optok krvi, zastajanje krvi kod teških bolesnika; **hipo-**

stazirati, -staziram — nečem apstraktnom pridati značenje samostalnih stvari ili bića; »popredmetiti«, smatrati da nešto postoji kao stvar.
hipostènija *grč.* (hipo[1]... + *isp.* astenija) malaksavanje, slabljenje, gubljenje snage; slabost uopće.
hipostil *grč.* velika otvorena dvorana kojoj strop nose stupovi.
hipotaksa *grč.* (hypotaxis) podređenost, zavisnost (u gramatici); *prid.* **hipotaktičan** *i* **hipotàksičan,** -čna, -čno.
hipotàlamus *grč.* (hipo[1]... + thalamos — komora) dio mozga u kojem su centri vegetativnog živčanog sistema.
hipotèka, 3. -ci *grč.* (hypothēkē — kapara) 1. zalaganje nekretnina za osiguranje primljenog zajma koje se upisuje u zemljišne knjige, te se time osigurava prvenstveni red naplaćivanja tako osiguranog zajma, a te se nekretnine mogu otuđivati samo s teretom tog zajma; 2. sam zajam osiguran upisom u zemljišne knjige; **hìpotekārnī** *i* **hipotēčnī** — koji se odnosi na poslovanje s hipotekama; **hìpotekārnī poslovi** — davanje zajmova na osnovi nekretnina.
hipotenùza *grč.* (hypoteíno — razapinjem, rasprostirem) najveća stranica u pravokutnom trokutu; leži nasuprot pravom kutu.
hipotènzija *grč.-lat.* (hipo[1]... + tendere — napinjati) *v.* hipotonija.
hipotèrmija *grč.* (hipo[1]... + thermōs — topao, vruć) spuštanje temperature ispod normale; *isp.* hibernacija.
hipotèza *grč.* (hypothesis — podloga, osnova; izgovor, izlika) 1. naučna pretpostavka, postavljena za objašnjenje neke pojave, koju treba provjeriti i dokazati da bi postala vjerodostojna naučna teorija ili naučni zakon: 2. *prenes.* pretpostavka, domišljanje, domisao, nagađanje; **hipotetičan,** -čna, -čno — osnovan na hipotezi, pretpostavljen, zamišljen; *isto i* **hipòtetskī** *i* **hipotètičkī.**
hipotireòza *grč.* (*isp.* hipertireoza) nedostatak hormona u žlijezdi štitnjači; *v.* miksedem, kretenizam.
hipotònija *grč.* (hipo[1]... + tónos — napetost) smanjeni, sniženi krvni tlak u arterijama; *prid.* **hipotoničan,** -čna, -čno; *isp.* hipertònija.
hipotrag, *mn.* -zi *grč.* (hipo[2]... + tragos — jarac) vrsta antilope, antilopa-konj.
hipotròfija *grč.* (hipo[1]... + trefō — hranim) slaba uhranjenost, mršavost, izgladnjelost, nerazvijenost; **hipotrofìran** — slabo hranjen, mršav, izgladnio, nerazvijen.
hipovitaminòza (*isp.* hipervitaminoza) poremećaj u organizmu zbog nedovoljne količine nekih vitamina u hrani; *v. i* avitaminoza.
hippyes *v.* hipi.
hipsikefàlija *grč.* (hypsos — visina + kefalē — glava) *v.* akrokefalija, oksikefalija, turikefalija.
hipsofòbija *grč.* (hypsos — visina + fobeomai — bojim se) strah od visine.
hìpsometar, -tra, *2. mn.* hìpsometārā *grč.* (hypsos — visina + metron — mjera) visinomjer (vrsta barometra); **hipsomètrija** — mjerenje visine.
hīr, hīra, *lok.* híru, *mn.* hírovi *tur.* (hyr) mušica, kaprica, tvrdoglavost, ćudljivost, »ćud«, obijest, prohtjev; *prid.* **hìrovit.**
hìra *alb.* surutka.
hiragàna — japansko pismo (8—9. st.) koje se razvilo pojednostavnjenjem kane[2] *(v.).*
hìragra *grč.* (cheír, 2. cheirós — ruka + ágra — plijen) kostobolja u ručnim zglobovima; *isp.* podagra, gonagra.
hìran — skrać. za engl. *High Range Navigation* (»plovidba na velikim udaljenostima«) vrsta daljinomjera za aeronavigaciju.
Hirkànija (Hyrcania) — staro ime jedne perzijske provincije uz Kaspijsko more; stanovnici **Hirkánci,** Hìrkānācā; *prid.* **hìrkānskī** (u Shakespeareovu *Hamletu:* zvijere hirkansko — tigar).
hirògraf *grč.* (cheír, 2. cheirós — ruka + gráfein — pisati) vlastoručna isprava, zadužnica.
hirològija *grč.* (cheír, 2. cheirós — ruka + lógos — riječ, govor) sporazumijevanje gluhih pokretima ruku i prstiju; govor rukama; *isp.* daktilologija.
hiromàntija *grč.* (cheír, 2. cheirós — ruka + manteía — gatanje, vračanje, proricanje) praznovjerje da se iz crta ruke na dlanu može pogoditi sudbina čovjeka; **hiròmant,** *2. mn.* hiròmanātā — čovjek koji se bavi hiromantijom; *prid.* **hiròmantskī.**
Híron — u starogrčkoj mitologiji Kentaur, liječnik, prorok i odgojitelj Ahileja, Tezeja, Herakla i dr.; slučajno ga Heraklo ranio svojom otrovanom strijelom, ali ranjenik nije mogao umrijeti jer je bio besmrtan; odrekavši se te besmrtnosti zamijenio je Prometeja, okovanog na kavkaskoj hridi.
hironòmija *grč.* (cheír, 2. cheirós — ruka + nómos — pravilo, zakon) nauka o pokretima ruku, o gestama (uvod u nauku o govorništvu).

hirosofija *grč.* (cheír, 2. cheirós — ruka + sofía — mudrost) vještina tumačenja rukopisa.

hirospazma *grč.* (cheír, 2. cheirós — ruka + *isp.* spazma) grč u ruci od pisanja.

Hirošima — grad na otoku Honshu u Japanu; postao svjetski pojam zbog toga što je bio prvi bombardiran atomskom bombom (6. kolovoza 1945); *v.* Nagasaki.

hiroteka, 3. -ci *grč.* (cheír, 2. cheirós — ruka + thēkē — spremnica) 1. vrsta zavoja koji poput rukavice obuhvaća čitavu ruku; 2. liječnička (gumena) rukavica.

hirovit *v.* hir.

hirš *njem.* (Hirsch — jelen) u kartaškoj igri preferansu pretposljednji stupanj kontriranja (*v.* kontra) prije morda.

hiršleder *njem.* (Hirsch — jelen + Leder — koža) jelenja koža, »antilop«.

hirudīn, -ína *lat.* (hirudo — pijavica) sok što ga pijavica pri sisanju izlučuje protiv zgrušavanja krvi.

hirurgija *i* **kirurgija** *(v.)*.

his — *muz.* kromatski povišen ton *h*.

Hisarlik *v.* Hissarlik.

hise, hiseta *tur.* (hisse) dio, udio, porcija, kvota; **hisedar,** -ára — koji ima udjela, suvlasnik, sudionik.

hisop *v.* izop.

Hispalis — antičko ime za današnju *Sevillu* u Španiji.

Hispanija *lat.* Španija, Španjolska; **hispanizírati,** -izīrām — učiniti španjolskim, pošpanjolčiti.

Hispaniola (Mala Španija) — ime što ga je Kolumbo god. 1492. dao otoku Haitiju.

hispanistika, 3. -ci — znanstvena disciplina koja se bavi proučavanjem španjolskog jezika, književnosti, kulture itd.; **hispanist(a)** — stručnjak u hispanistici.

hispanizam, -zma — španjolski izraz u nekom drugom jeziku.

Hispano-Suize — španjolsko-švicarski, nekada glasovita marka automobila, motora za avione i sl. (Krleža).

Hissarlik — mjesto u Maloj Aziji, u sjeverozapadnoj Turskoj (poznato zbog ostataka Troje koji se nalaze u blizini).

histerektomija *grč.* (hystéra — maternica + ektomē — izrezivanje) operativno odstranjenje maternice.

histereza *grč.* (hystereō — zakašnjavam) u fizici pojava da rezultati nekog neposrednog djelovanja traju i nakon uklanjanja uzročnika toga djelovanja (npr. elastična se tijela ne vraćaju u prvobitno stanje odmah pošto se ukloni sila koja im je izmijenila oblik, odn. magnetizam nekog željeznog tijela nije sasvim uklonjen time što je uklonjena trenutna magnetska sila).

histerija (*akc. i* **histerija**) *grč.* (hystéra — maternica) jedna vrsta duševne neuravnoteženosti (»materničavost«); histerične osobe imaju poseban, histeričan karakter; one su preosjetljive, tašte, želje im daleko prelaze mogućnosti, kolebljiva su raspoloženja, prevrtljive, samožive, savršeno zadovoljne same sobom, pretjeruju u ocjenjivanju svoje lične vrijednosti; svoju želju izražavaju u obliku različitih senzacija, pozerstvom, teatralnošću i rado izigravaju mučenike; histerični napadi javljaju se u raznim vidovima, najčešće u vidu grčeva, bacanja po zemlji ili u vidu raznih vrsta nemira; histerični se napadi nikada ne javljaju u odsutnosti publike; sam histerični napad u biti je duševna reakcija na sve neugodne doživljaje i proizvod je čovjekove neprilagođenosti okolini; **histeričan,** -čna, -čno — materničav, koji trpi od histerije, koji se odnosi na nju (npr. *histeričan smijeh*); *izv.* **histeričnost,** -osti; **histerik,** *mn.* -ci — histeričan čovjek; *žen.* **histerikinja; histerika,** 3. -ci — živčani napadaj koji se očituje u neočekivanim prijelazima od smijeha na suze (kod Krleže također isto što i histerikinja, tj. histerična žena); **histerizírati,** -izīrām — imati napadaj histerije, ludovati.

histeromanija (hystéra — maternica + *isp.* manija) *v.* nimfomanija.

histeron-proteron *grč.* (hysteron — próteron — kasnije — prije) u logici pogreška u dokazivanju kad se jedan sud izvodi iz drugog koji bi tek trebalo dokazati.

histidīn, -ína *grč.* aminokiselina, važna sastojina mnogih bjelančevina.

histologija *grč.* (histós — osnova, potka, tkanje + lógos — riječ, govor) nauka o tkivima u organizmu; *prid.* **histološkī.**

histoplazmoza *grč.* gljivična bolest slična plućnoj tuberkulozi (raširena u USA).

Historia (est) magistra vitae *lat.* (*čit.* ... vīte) Povijest je učiteljica života (na prošlosti treba da učimo za budućnost).

historicizam, -zma (*isp.* historija) 1. naglašavanje i isticanje gledanja na pojedine pojave prvotno sa povijesnog stajališta, tj. s obzirom na povijest i prošlost; 2.

obnavljanje starinskih likova u umjetnosti, prvenstveno građevnoj, muzičkoj i dr.

historija *grč.* (historía — ispitivanje; znanje, nauka; povijest, povjesnica) 1. razvitak (prirode ili ljudskog društva); 2. nauka o konkretnom razvitku, osobito ljudskog društva (ili kojeg njegova dijela, nadgradnje itd.); 3. knjiga u kojoj se izlaže taj razvitak; *prid.* **historījskī** — povijesni; **historījskī materijalizam** — nauka koju su izgradili Marx i Engels, a razvio Lenjin, o zakonitostima društvenoga života, o zakonima historijskog razvitka; historijski materijalizam znači proširivanje principa dijalektičkog materijalizma na proučavanje društvenih pojava; **historičar** — povjesničar; čovjek koji se bavi pisanjem povijesti; *žen.* **historičarka; historìjat,** -āta — potanki opis toka nekog razvoja (pisan ili pripovijedan); **historiografija** (*grč.* grafō — pišem) 1. pisanje historije; 2. bibliografija historije; **historiograf** — pisac historije, povjesničar; *isto i* **historik,** *mn.* -ci; **historizam,** -zma — 1. historijsko prilaženje pojavama prirode i društvenog života, njihovo razmatranje u procesu postanka i razvitka; 2. neispravno odvajanje prošlosti od sadašnjosti i budućnosti (*sve pored* **istorija** itd.).

histotomija *grč.* (histos — osnova, potka, tkanje + *isp.* anatomija) raščlanjivanje nekog organizma.

Histria (Istria) — antičko ime za *Istru.*

histriōn, -óna *lat.* (histrio, 2. -onis) glumac i plesač (u rimsko doba).

hišlìjāt, -āta *tur.* (hyšlyat) sud dobrih ljudi (za mirenje krvno zavađenih obitelji).

hit *engl.* udarac, ubod; uspjeh, pogodak; kod nas se upotrebljava u značenju: šlager (*v.*) za najnoviju kompoziciju nekog autora snimljenu na gramofonskoj ploči, koja je velikom brzinom prodana u mnogo primjeraka odn. postigla izvanredan uspjeh i popularnost; također i za izvanredno dobro primljeno (od publike i kritike) književno djelo.

hitchhiker (*čit.* hìčhajker) *engl.* (hitch — zakvačiti se + hiker — putnik, pješak) u Americi i u Engleskoj naziv za autostopista (*v.*).

hitīn, -ína *grč.* (*isp.* hiton) osobita tvar koja daje čvrstoću različitim kožnim i ljušturastim kutikularnim (*v.* kutikula) tvorevinama crva (glista), zglavkara i drugih životinja.

Hitlerjugend *njem.* (Hitlerova omladina) omladinska organizacija u nacističkoj Njemačkoj (u užem smislu obuhvaćala mladiće od 14 do 18 godina, a u širem i djevojačke organizacije pod drugim imenima).

hìton *grč.* (chitōn) 1. kratka bijela haljina starih Grka, vunena ili lanena, bez rukava; 2. odijelo, odjeća uopće; 3. oklop.

Hitopadeša *sanskrt.* zbirka indijskih didaktičkih priča iz 10—14. st. (2.800 stihova).

hìt-parada — radio-emisija najuspješnijih zabavnih kompozicija, često izvođenih po redu kako trenutno stoje na top-listi (*v.*).

hizmećar, hìzmet i sl. *v.* izmećar, izmet i sl.

hîža *starogerm.* (*isp. njem.* Haus) kuća, dom; **stara hiža** — u studentskom jeziku (zagrebačkom) student posljednje godine, a katkada i sinonim za tzv. »vječnog studenta«; **pri hîži** kod kuće (Dončević); *prid.* **hīžnī** (*isp.* kod Krleže: **hižni ranjčik** — kućna forinta, vrsta nekadanjeg poreza na kuću, tzv. kućarina).

Hjalmar *germ.* »junački«.

HK — automobilska oznaka za *Hong-Kong.*

HKJ — automobilska oznaka za *Jordan.*

hl — *skrać. za* hektolitar.

hlamida, *2. mn.* hlāmīdā *grč.* (chlamys, 2. chlamydos) muška gornja haljina, ratna i putna kabanica u starih Grka.

hlāp *češ.* (chlap) momak, mladić; sluga (I. B. Mažuranić).

hlena *grč.* (chlaīna) širok vuneni ogrtač starih Grka.

hloazma *grč.* (chloázein — činiti zelenim, zeleniti) *med.* zelenožute pjege na koži, obično kod trudnica.

hlōr *i* **klōr** (*v.*); **hlorofīl** *i* **klorofīl** (*v.*); **hloroform** *i* **kloroform** (*v.*).

Hlorida (*isp. grč.* chlōros — zelen) u starogrčkoj mitologiji boginja cvijeća.

hljebosol *rus.* gostoljubiv čovjek, radogost (Đalski).

hmājnī (*kajk.* iz *njem.* geheim) tajanstven, tajnovit (Krleža).

Ho — *znak za* holmij (*v.*).

hobi, -ija, *mn.* hōbiji (*engl.* hobby) najmilija zabava, strast, pasija (*v.*), »šteknpferd« (*v.*); *izv.* **hobist(a),** *2. mn.* hōbīstā.

Ho bíos brachys hē de téchnē makrá *grč.* (*čit.* ...brahìs... tehne...) Život je kratak, a umjetnost dugovjeka; *isp.* Ars longa...

hobl *njem.* (Hobel) blanja, strugalica, strugača, svlak (drvodjeljsko oruđe za glađenje

drveta); *umanj.* **hòblić; hoblati,** -ām — strugati, izglađivati drvo, blanjati; *isto i* **hoblovati,** -ujēm; **hoblbank** (-pank, -ponk) — stolarski strug; **hoblīnje** — blanjevina, blanjotine (Luka Perković), strugotine (drvene), ostrušci, ostružine, streblinje, tarotine, šuške, ošćele, grebice; *isto i* **hóblšakne** (*njem.* Hobelschatten).

hoc anno *lat.* (*čit.* hōk āno) ove godine.

hoc erat demonstrandum *lat.* (*čit.* hōk...) to je trebalo dokazati.

hoc erat in votis *lat.* (*čit.* hōk ērat in vōtis) to je bilo u (mojim) željama; to sam želio (rečenica starorimskog pjesnika Horacija koja se i danas primjenjuje kad netko želi naglasiti da su mu sve želje ispunjene).

hoc loco *lat.* (*čit.* hōk lōco) na ovom mjestu.

hoc mense *lat.* (*čit.* hōk mēnze) ovoga mjeseca.

hoc sensu *lat.* (*čit.* hōk sēnzu) u tom smislu.

hòdaja *v.* odaja (Nar.).

hodegètika *grč.* (hodegeō — pokazujem put) pedagoška metoda vođenja uzgajanika.

hodie mihi, cras tibi *lat.* (*čit.* ...krās...) danas meni, sutra tebi.

hòdometar, -tra *grč.* (hodos — put + mētron — mjera) sprava za mjerenje prevaljenog puta, putomjer.

hòdža, *2. mn.* hōdžā *tur.* (hodža) muslimanski duhovnik, vjeroučitelj, profesor u medresi, vjerski obrazovana osoba; piše se iza imena kao privjesak: Ali-hodža, Nasredin-hodža; **hodža,** 5. hōdžo — vjeroučiteljica (u Hercegovini; *isp.* bula).

Hòffmannove kàpljice (po liječniku Friedrichu Hoffmannu, 1660—1742) sredstvo (jedan dio etera i tri dijela alkohola) za umirivanje živaca.

hofirati, hofīrām *njem.* (hofieren) udvarati, dodvoravati se, nastojati steći simpatiju; ašikovati *(v.)*; **hofirant,** *2. mn.* hofīranātā — udvarač, »obožavatelj«.

hòfmeštar, -štra *njem.* (Hof — dvor, dvorac + *isp.* meštar) upravitelj plemićkog dvora, majordom *(v.)*.

hòfrat *njem.* (Hofrat) dvorski savjetnik (visok činovnički položaj u nekadanjoj Austro-Ugarskoj; *žen.* **hòfratica** (žena hōfrātova; Đalski).

hòfrihter *njem.* (Hof — dvor, dvorac + Richter — sudac) sudac velikaškog suda, »dvorski sudac« (Đalski).

hòfvìrtšaftsrat *njem.* (Hofwirtschaftsrat) dvorski ekonomski savjetnik (Krleža).

hòhcajtsrajze *njem.* (Hochzeit — svadba + Reise — put, putovanje) bračno putovanje.

hòhdajč (-dojč) *njem.* (hochdeutsch) književno njemački (»visokonjemački«).

hòhglanc *njem.* (hoch — visok + Glanz — sjaj) »visoki sjaj«, nešto politirano, lakirano (papir, drvo, koža; kovina).

hòhnàzig *njem.* (hoch — visok + Nase — nos) koji »visoko diže nos«, gizdav, umišljen, ohol, naprčit, naduven, nabusit, bahat.

hòhštapler *njem.* (Hochstapler) 1. čovjek koji si s pomoću spretnog nastupanja i otmjenih manira pribavlja pristup u društvo u svrhu vršenja raznih prevara; varalica velikog stila (s obzirom na to što tako zasljepljuje svoju okolinu, u našem se starijem jeziku za taj pojam upotrebljavao izraz *sljepar*); 2. čovjek koji tjera luksus, a nema za to sredstava; čovjek koji se izdaje za nešto više nego što jest; *prid.* **hòhštaplerskī;** *žen.* **hòhštaplerka,** 3. hōhštaplērki, *2. mn.* hōhštaplērkī; **hohštapleraj,** -āja — postupak hohštaplera, njegov način života, obmanjivanje drugih vanjskim sjajem i sl.; *isto i* **hohštaplerija** *i* **hòhštaplerstvo; hohštaplirati,** -štaplīrām — ponašati se kao hohštapler; *isto i* **hohštaplerisati,** -šēm.

hòhtajč (u djelima J. S. Popovića) *v.* hohdajč.

hòhzömer *njem.* (hoch — visok + Sommer — ljeto) »visoko ljeto«, sredina ljeta, najtoplije godišnje doba (mjeseci srpanj i kolovoz).

hòjrat *v.* horjatin.

hokej, -eja *engl.* (hockey *od starofrancuskog* hoquet — pastirski štap) vrsta sportske igre; igra se malom lopticom ili gumenom pločicom (na travi ili na ledu) koja se posebnim štapovima nastoji utjerati u protivnički gol; *isp.* pak; hokej na travi pojavio se u srednjem vijeku najprije u Francuskoj, a u starom su vijeku za nj znali Perzijanci 2.000 godina pr. n. e.; *prid.* **hòkejskī; hokejaš,** -āša — igrač hokeja.

hòkl(a) *njem.* (Hocker, Hockerl) stolica bez naslona (obično za kuhinju); *isp.* štokrl.

hòko — vrsta brazilskih kokošī koje zbog svoga jakoga glasa — pripitomljene — služe kao čuvari stādā.

hòkus-pòkus (misli se da su to iskvarene latinske riječi što ih katolički svećenik izgovara dijeleći pričest: hoc est corpus... — ovo je tijelo) »čarobnjačka« riječ kojom se najavljuje rezultat nekog trika; *općenito:* trik, vješta varka, obmana (*katkada i:* hokus-pokus-preparatus).

hòl *v.* hal².

hòla *v.* halo¹.

holagogi *(mn. m. r.) grč.* (hole — žuč) sredstva za pospješivanje izlučivanja žuči (gorka sol, mineralna voda i druge kiseline).

Holàndija — zemlja na sjeveru Evrope, isto što i Nizozemska (Nederland); glavni grad *Haag* ('s Gravenhage); **Holanđanin** (*akc. i* **Holànđanin**), *mn.* -ani; *zast.* **Holàndez,** -eza (drži se samo kao ime Wagnerove opere »Ukleti Holandez« i — pisano malim slovima — u značenju »gajbica za otpremu voća«); **Holànđanka** (*akc. i* **Holànđanka**); *prid.* **holandskī** *i* **holandījskī.**

holarktik *grč.* (hòlos — sav, čitav + *isp.* Arktik) područje sjeverne Zemljine polutke; *isto i* **holarktida;** *prid.* **holarktičan,** -čna, -čno, *i* **holarktičkī.**

hòlba, *2. mn.* hòlbā i hòlbī *njem.* (halb — pola) stara mjera za tekućinu, pola pinte *(v.)*; dvije pinte idu u »menzuru«.

hòlc *njem.* (Holz) drvo, figura u kuglanju.

hòlchaker *njem.* (Holz — drvo + hacken — sjeći; cijepati) drvosječa, pilar, cjepač drva; *isto i* **holcšnajder** (schneiden — rezati, krojiti); **hòlclāg** (Lage — smještaj, ležište) — drvarnica; *isto i* **holckòmora; hòlcplac** (Platz — mjesto) — skladište drva; **holcvòle** (Holzwolle) — drvena vuna, tanke strugotine (za zamatanje staklene robe i sl.).

Hòlda — u staronjemačkoj mitologiji — božica braka i plodnosti.

hôldap *v.* hold-up.

hold-up *engl.* (*čit.* hòld-ap) »ruke uvis«, oružana pljačka banke, pošte, trgovine i sl.; **holdupman** *engl.* (*čit.* holdapmen) razbojnik, »revolveraš«.

hole[1] *grč.* (chole) 1. žuč (*isp.* holelit); 2. gnjev, bijes, bjesnilo, žučljivost.

hole[2] *v.* houl.

holecistitis (*akc. i* **-itis**) *grč.* (*isp.* hole[1] *i* cista) upala žučnog mjehura; **holecistektòmija** — operacija žučnog mjehura, najčešće kod pojave žučnih kamenaca; **holecistografija** — metoda rendgenskog prikazivanja žučnog mjehura nakon peroralnog uzimanja kontrastnog sredstva.

holelīt, -íta *grč.* (chole — žuč + líthos — kamen) žučni kamenac, »galnštajn« *(v.)*; **holelitijàza** — oboljenje od žučnog kamenca.

holèmija (*isp.* haîma — krv) žutica, ikterus *(v.)*.

hòler *njem.* (Holler — bazga) jorgovan (u starijem zagrebačkom govoru).

holesterīn, -ina *grč.* (chole — žuč) glavna sastojina žučnih kamenaca.

holesteròl *v.* kolesterol.

holijamb *grč.* (chōlós — hrom + *isp.* jamb) »jampski hromac« — obični jampski trimetar kome je ritam na kraju usporen time što mu je pretposljednji slog uvijek dug (a morao bi biti kratak) te kao da hramlje.

holīn *v.* kolin.

hòlip, *2. mn.* hòlīpā *njem.* (hohl — šupalj + Hippe — kockasti kolač) tvorničko ime za vafle *(v.)*, tj. od najfinijeg brašna umiješeno i hrskavo pečeno tijesto u obliku cijevi; u Šamšalovićevu rječniku: oblija (Begović); *isto i* **holìpa,** *2. mn.* -ipā.

holìzam, -zma *grč.* (hòlos — sav, potpun, čitav) 1. teorija da organizam kao cjelina usmjeruje fizičko-kemijske procese u živom biću; 2. u psihologiji načelo da se pojedine psihičke pojave uvijek moraju promatrati u sklopu psihičke cjeline.

Hollywood (*čit.* Hòlivūd) — grad u američkoj državi Kaliforniji, nedaleko od Los Angelesa; sjedište američke filmske industrije; *prid.* **hòlivūdskī.**

holmīj, -ija (*pored* **holmijum**) — *kem.* element iz grupe rijetkih ruda, atomska težina 164,94; tablični broj 67, *znak* Ho (naziv prema *Holmia,* starom [latinskom] imenu Stockholma).

hòlnī, -ā, -ō *grč.* (*isp.* hole) žučni.

holocen *grč.* (hòlos — čitav, potpun + kainós — nov) *geol.* naziv za sadašnje, naše doba u razvoju Zemlje; *isp.* aluvij.

Holoferno — asirski vojskovođa kojega je — prema Bibliji — opila i ubila židovska junakinja Judita.

holograf *grč.* (holos — čitav, potpun + grafo — pišem) isprava, oporuka i sl., pisana vlastitom rukom potpisnika; **holografirati,** -grafirām — vlastoručno pisati.

holografija *grč.* (*isp.* holograf) postupak po kojem snimke prikazuju predmet s dojmom prostornosti.

holokaust *grč.* (holos — čitav, sav + kaustos — spaljen) kod starih Grka žrtva pri kojoj se spaljivala čitava životinja, »paljenica«; **Holokàusta** — »žrtva«, »mučenica«, »stradalnica«, naziv talijanskih iredentističkih pisaca za naš grad Rijeku (V. C. Emin).

holosterik, *mn.* -ci *grč.* (hólos — čitav, potpun + stereós — ukočen, tvrd, jak, žilav) isto što i aneroid *(v.)*.

holotònija *grč.* (holos — sav, potpun + tonos — napetost) ukočenost od grčeva, grčevita ukočenost, tetanus *(v.)*.

holoturije *(mn.) grč.* (ta holothuria) trpovi, morski krastavci.

holt *v.* halt.

homagijalan, -lna, -lno *franc.* (*isp.* hommager — vazal) vjeran, odan, poslušan, smjeran (prvotno: kakvi su morali biti vazali prema svojim lenskim gospodarima).

homburg(hat) *engl.* isto što i idn-šešir *(v.)*.

HOME — VISIT *engl.* natpis na obavještajnim pločama prigodom internacionalnih sportskih susreta velikoga stila, isto što i kod nas (u običnim susretima) DOMAĆI — GOSTI.

homeomerije *grč.* (homoios — isti, jednak + meros — dio, čestica) iskonske čestice od kojih je — prema nekim filozofima — izgrađena čitava priroda.

homeopatija *grč.* (homoios — jednak, sličan + pathos — bolest) 1. način liječenja bolesti koji se sastoji u primjenjivanju minimalnih doza onih lijekova koji u većim dozama izazivaju u organizmu zdravog čovjeka pojave slične simptomima bolesti koja se liječi (deviza: »slično se liječi sličnim«); *isp.* similia similibus curantur; *prot.* alopatija; 2. *u starije doba:* umjerenost i suzdržljivost u jelu i piću; **homeopat** — liječnik koji liječi homeopatijom; *prid.* **homeopatskī.**

homeostaza *grč.* (homoios — jednak + stasis — stajanje) ravnoteža, usklađenost.

homeoterman, -mna, -mno *grč.* (homoios — jednak, sličan + thermos — topao) koji ima stalno jednaku temperaturu (krvi) u normalnim prilikama; *isp.* heteroterman.

Homer, -era (*akc. i* **Homer,** Homera) — ime legendarnog grčkog pjesnika kome se pripisuju najstariji grčki spjevovi *Ilijada* i *Odiseja; prid.* **Homerov (Homerov); homerskī (homerskī)** — 1. u stilu Homera, kao kod Homera; 2. ogroman, izvanrednih razmjera i snage; **homerski smijeh** — nezadrživi gromoglasni grohot: »U smijeh udare tada neiskazan blaženi bozi« (*Odiseja,* VIII, 326).

homerīd, -ida *grč.* prvotno pripadnik jednoga starogrčkog ceha pjevača koji su potjecali od Homera; kasnije pjesnik koji je pjevao Homerovim jezikom i u Homerovu duhu; *isto što i* rapsod *(v.)*.

home rule *engl.* (*čit.* houmrul) samouprava; lozinka dugogodišnje borbe za autonomiju Irske koja je postala oznakom samouprave u sistemu Britanskog Imperija; u Južnoj Irskoj ostvaren je home rule obrazovanjem Slobodne Države Irske potkraj god. 1921. (god. 1949. došlo je do potpunog odcjepljenja).

homicīd, -ida *lat.* (homo — čovjek + occidere — ubiti) ubojstvo čovjeka, čovjekoubojstvo; **homicidium casuale** (*čit.* kazuale) — slučajno, nenamjerno ubojstvo; **homicidium culposum** (*čit.* kulpozum) — namjerno, hotimično ubojstvo; **homicidium dolosum** (*čit.* dolozum) — umorstvo na lukav, podao način; **homicidium necessarium** (*čit.* necesarijum) — nužno ubojstvo (u samoobrani); **homicída** — ubojica čovjeka, čovjekoubojica.

homicidomanija *lat.-grč.* (homo — čovjek + occidere — ubiti + *isp.* manija) ludilo koje se očituje u strasti za ubijanjem ljudi; **homicidoman,** -ana — čovjek koji boluje od strasti da ubija ljude.

homīlija *grč.* (homilia — općenje, saobraćaj, zabava, pouka) propovijed kojom se tumači neki stavak Svetog pisma; **homiletika,** 3. -ci — pravila za sastavljanje crkvenih govora (propovijedi); **homilitet,** -eta — propovjednik; **homilijar,** -ara — zbirka homilija.

homines novi *lat.* množ. od homo novus, *v.* (Đalski).

hominídi *(mn. m. r.) lat.* (*isp.* homo) zoološke skupine s obilježjem čovjeka, pa i ljudi sami.

hominizacija *lat.* (homo, 2. hominis — čovjek) očovječenje, počovječenje, pojavljivanje ljudskih osobina u toku vjekova i u različitim fazama razvitka ljudskoga roda.

homme de lettres (*čit.* om d'letr) *franc.* (homme — čovjek, lettre — slovo, pismo, lettres — književnost) »čovjek od književnosti«, profesionalni književnik, pisac, spisatelj, literat (tako se običavao potpisivati Stanko Vraz).

homo[1] *lat.* čovjek.

homo[2]... *grč.* (homoios — jednak, isti, sličan) u složenicama: jednako-, isto-, npr. *homogen.*

homocentrizam, -zma *lat.* (homo[1] + centar — središte) nazor na svijet po kojem je čovjek središte svega zbivanja.

homo cylindriacus *lat.-grč.* čovjek koji nosi cilindar, visoki kruti šešir, »cilindraš«, simbol ukočenosti, poze, »društvene važnosti«, ukrućen, »uštogljen« tip (Krleža).

homo erectus *lat.* (*čit.* homo erektus) uspravan čovjek, pitekantropus *(v.)*.

homoerotika *grč.* (homo[2]... + *isp.* erotika) isto što i homoseksualizam *(v.)*; **homoerotik** — homoseksualac; *isp.* heteroerotizam.

homo faber *lat.* čovjek kovač, tj. praktičan, smislom za tehniku obdaren čovjek.

homofonija *grč.* (homo²... + fone — glas, zvuk) *muz.* jednoglasnost, jednoglasno pjevanje ili sviranje (a ostali su glasovi samo pratnja; *prot.* polifonija); **homofon** — jednoglasan, jednakozvučan.

homogalakti *(mn.) grč.* (homo²... + gala, 2. galaktos — mlijeko) braća po mlijeku (djeca koja su sisala istu majku, ako i nisu ni u kakvom srodstvu).

homogamija *grč.* (homo²... + gameo — ženim se) razmnožavanje u jednoj određenoj grupi individua koji imaju iste nasljedne karakteristike; *isp.* panmiksija.

homogen *grč.* (homo²... + genos — rod, vrsta) 1. istovrstan, istorodan, jednak, koji ima jedna te ista svojstva; u čijoj se građi razlike ne mogu zapaziti okom; 2. (homogen, -ena) jedan od najnovijih građevnih materijala, veoma lagan, ne propušta ni vodu ni zvuk, izvrsno izolira toplinu; služi umjesto cigle za građenje prizemnica ili za oblaganje zidova u višekatnicama; *izv.* **homogenost (-genōst),** -osti — istovrsnost, istorodnost, jednakost, sloga, podudarnost.

homograf *grč.* (homo²... + grafo — pišem) riječ koja se jednako piše kao i riječ drugoga značenja npr. *lûk,* koja s takvim akcentom ima značenje: nešto savijeno, i *luk,* koja ovako naglašena znači poznatu biljku.

homo habilis *lat.* umješni, spretni čovjek, ime dano jednoj razvijenoj vrsti australopitekusa *(v.)* koja još više od ovoga pokazuje ljudska svojstva.

homo homini lupus *lat.* (*akc.* hȍmo hȍmini lupus) čovjek je čovjeku vuk; kapitalistički pogled na ljudske odnose (vučji zakon kapitalizma); izreka potječe od filozofa Hobbesa.

homoid, -ida *lat.-grč.* (homo¹ + eidos — lik, izgled) stvor nalik na čovjeka, čovjekoliko biće; *isp.* antropoid.

hȍmo Krapinènzis *lat.* (homo Krapinensis) krapinski čovjek; znanstveni naziv za ostatke diluvijalnog čovjeka pronađene god. 1899. u jednoj spilji blizu Krapine u Hrvatskom zagorju.

homokrómija *grč.* (homoios — jednak, isti + chroma — boja) podudarnost boje neke životinje s bojom okoline u kojoj živi; *isp.* kamuflaža, mimikrija.

homologácija (*isp.* homologan) postupak kojim nadležna ustanova provjerava da stanoviti proizvod odgovara propisanim uvjetima u pogledu sigurnosti, neškodljivosti po zdravlje i dr.

homòlogan, -gna, -gno *grč.* (homo²... + logos — govor, riječ) istosmislen, istoimen, odgovarajući; s istim odnosima; **homològnī orgáni** — organi kod raznih organizama koji imaju jednaku građu i isto podrijetlo, ali mogu vršiti različite funkcije, npr. prednji udovi kralješnjaka koji su postali krila kod ptica, peraje kod kitova, prednje noge kod kopitara, ruke kod čovjeka (*v.* analogni organi); **homòlognī rȇd** — *kem.* red što ga čine metan, etan, propan, butan i drugi međusobno srodni viši članovi zasićenih ugljikovodika (pojedini se članovi zovu *homòlozi*).

homo mensura *lat.* (*čit...* menzūra) čovjek je mjerilo (svih stvari); *isp.* Omnium rerum... *i* Panton hrematon...

homo minister et interpres naturae *lat.* čovjek je upravitelj i tumač prirode (Matoš).

homo neandertalensis *v.* Neandertal.

homònim *grč.* (homo²... + onoma — ime) riječ koja jednako zvuči s drugom, a ima različito značenje; istozvučnica (npr. *kosa* = vlasi, *kosa* = gorska kosa, *kosa* = oruđe za košenje trave); *u enigmatici:* jednačica; *prid.* **homòniman,** -mna, -mno.

homo novus *lat.* (*akc.* hȍmo nȍvus) nov čovjek, novajlija, skorojević, parveni; novi javni radnik koji je prije bio nepoznat.

homo peccator *lat.* (*čit.* pekàtor) čovjek grešnik (Krleža).

homo plasticus *lat.* (*čit.* plȁstikus) šaljiv naziv za današnjeg čovjeka koji se mnogo služi proizvodima od plastičnih materija.

homo primigenius *lat.* (*akc.* hȍmo primigȅnijus) pračovjek.

homo priscus (*akc.* hȍmo prȉskus) *v.* kromanjar.

homòpteri *(mn. m. r.) grč.* (homo²... + pteron — krilo) *zool.* jednakokrilci (konjska smrt, cvrčak i dr.).

homo regius *lat.* kraljevski čovjek, osoba kraljeva povjerenja, izaslanik kralja (Šenoa).

homo rufus raro bonus, sed si bonus, valde bonus *lat.* crven (crvenokos) čovjek rijetko je dobar, ali ako je dobar, vrlo je dobar.

homo rusticus *lat.* (*čit.* ...rūstikus) seljak; *prenes.* nespretnjaković, neotesanac (*za dekl. isp.* homo sapiens).

homo sapiens *lat.* (*akc.* hȍmo sȁpijens) »razumni čovjek«, stručno ime dano sadašnjoj ljudskoj vrsti (u našoj deklinaciji; *gen.* homo sapiensa, *dat.* homo sapiensu... itd., deklinira se samo drugi dio).

homoseksualìzam, -zma *grč.-lat.* (homo²... + *isp.* seksualan) protuprirodna spolna sklonost prema osobama istog spola (*v.* tribadija i uranizam); **hòmoseksuālan,** -lna, -lno — spolno naklonjen istom spolu; abnormalno seksualan; **homoseksuálac,** -lca, *2. mn.* homoseksuálācā — muškarac opterećen homoseksualizmom; »zadnjičar«; *žen.* **homoseksuālka,** 3. homoseksuālki, *2. mn.* homoseksuālkī; *prid.* **homoseksuālskī;** *isp.* invertit.

Homo sine pecunia — imago mortis *lat.* Čovjek bez novaca slika je smrti.

hōmosocijalan, -lna, -lno *grč.-lat.* (homo²... + *isp.* socijalan) koji pripada istoj društvenoj sredini.

Homo solitarius aut bestia aut deus *lat.* čovjek samotnjak ili je zvijer ili je bog (latinizirana misao Aristotelova).

homo speluncae *lat.* (*čit...* spelūnce) spiljski čovjek, pračovjek (Nazor).

Homo sum, nihil (nil) humani a me alienum puto *lat.* Čovjek sam i držim da mi nije tuđe ništa što je ljudsko. (Terencije).

homotèrmija *grč.* (hōmoios — jednak, isti + thermōs — topao, vruć) ujednačenost i stalnost temperature nekoga tijela.

homozigotan, -tna, -tno *grč.* (homo²... + zygōn — jaram) koji od svakog roditelja naslijedi istu osobinu (kod križanaca); *prot.* heterozigotan.

hômspūn *engl.* (homespun) tkanina od grube vune, predena rukom, obično u škotskim uzorcima.

homùnkul(us) *lat.* (homunculus) doslovno — čovuljak, čovječuljak; prema držanju alkemista čovjeku slično biće koje bi se moglo načiniti kemijskim putem.

hòndralan, -lna, -lno *grč.* (chōndros — hrskavica) hrskavičan, hrskavičast.

hondrokèfalos *grč.* (chōndros — hrskavica + kefalē — glava) slaba glava, glupan, tikvan (Sterija).

hondrôm, -ōma *grč.* (chōndros — hrskavica) vrsta benignog tumora, najčešće u kostima (građen od hrskavice).

Hònduras — republika u Srednjoj Americi; glavni grad Teguacialpa.

honestan, -stna, -stno *lat.* (honestus) čestan, pravedan, ugledan, poštovan, cijenjen, odličan, vrijedan poštovanja, plemenit; *isp.* custodia honesta.

honeste vive, neminem laede, suum cuique tribue *lat.* (*čit...* lēde... kuikve...) čestito živi, nikoga ne vrijeđaj, svakome njegovo podaj!; *isp.* Juris praecepta...

Honny soit qui mal y pense *starofranc.* Sram neka bude onoga tko je nešto nepristojno pomislio (deviza engleskog »Reda podvezice«).

Honolulu *v.* Havaji.

honorácije (*mn. ž. roda*) *lat.* (honor — čast, poštovanje) ugledni ljudi, dostojanstvenici; *isp.* honorat.

honorácior *v.* honorat.

honorār, -āra *lat.* (honorarium — počasni dar) plaća po ugovoru za izvršeni neki rad književnicima, glumcima itd.; **hònorāran,** -rna, -rno — koji se odnosi na honorar (npr. *hònorārnī rād);* koji radi samo za honorar, a ne prima stalnu mjesečnu plaću (npr. *hònorārnī činovnīk*).

honorāt, -āta *lat.* (*isp.* honoracije) čovjek kome pripada počast, ugledan čovjek, dostojanstvenik; *isto i* **honorácior.**

Honorata *lat.* »počašćena«.

honores mutant mores *lat.* (*akc.* honōres mūtant mōres) časti mijenjaju običaje (kaže se za nekoga tko se uzoholi došavši na viši položaj).

Honōrije *lat.* »časni«.

honorírati, -norīrām *lat.* (honorare) 1. novčano nagraditi; darivati; 2. nagraditi pohvalom, pohvaliti; 3. odati počast; *isto i* **honorisati,** -šēm.

honoris causa *lat.* (*čit.* honōris kāuza) radi počasti, iz počasti; *skrać.* h. c.

honos habet onus *lat.* čast ima teret, tj. tko je na visokom položaju, ima i različitih, često i nepoželjnih dužnosti; *isp.* noblesse oblige.

hònvēd *mađ.* (hon — domovina + ved — branitelj, zaštita) 1. vojnik u bivšem mađarskom domobranstvu; domobranac; 2. *prenes.* mađarska vojska; *prid.* **hònvēdskī.**

hook *v.* huk.

hōpak *v.* gopak.

hopikòpter *grč.* (opisthen — straga? + *isp.* helikopter) naziv za novi izum: helikopter pričvršćen na leđa.

hoplètika, 3. -ci *grč.* (hōplon — oružje) nauka o oružju i naoružanju.

hoplīt, -íta *grč.* (hoplītes) oklopnik; teško naoružani pješak u staroj Grčkoj (nosio šljem, kratki mač, oklop i dugo koplje a na nogama štitnike za cjevanice); *prid.* **hoplítov; hoplītskī.**

hoplotèka *grč.* (hōplon — oružje + thēkē — kovčeg, škrinja, pretinac, ormar) zbirka oružja, oružana.

hopsati, -ām *njem.* (hopsen) skakutati, đipati, »plesati«.

hor *i* **kōr** *(v.)*.

hora, *2. mn.* hōrā *grč.-lat.* (hōra, hora) 1. sat; 2. vrijeme, pravi čas.

Horàcije — 1. jedan od najvećih starorimskih lirskih pjesnika (iz 1. st. pr. n. e.); 2. najbolji prijatelj Hamletov; *prid.* **Horàcijev; horàcijevskī**, -ā, -ō; *isto i* **Hòrāc**, -āca; *prid.* **Horāčev** *(zast.)*.

Horàciji — starorimski patricijski rod, poznat po legendi o borbi trojice braće toga plemena (bili su trojci) koji su za vrijeme kralja Tula Hostilija pobijedili trojicu Kurijacija iz Albe Longe (666. pr. n. e.); *v.* Koklo.

hòran *v.* oran

hora ruit, venit mors *lat.* vrijeme teče, ide smrt.

hòrda *mong.* (*isp. i tur.* ordu, *v.* ordaga) 1. čopor, rulja, neorganizirana skupina; najprimitivniji oblik ljudskog društva u kome nije bilo ne samo klasa, nego ni podjele rada niti na njoj zasnovanih bračnih zabrana; 2. vojno-administrativna organizacija turansko-mongolskih nomada; **Zlātnā Hòrda** — (Ulus Džudži, Kipčak) — naziv za mongolsku (tatarsku) državu koju je na feudalnoj osnovi u 13. st. utemeljio Džingiskanov unuk (sin kana Džudžija) Batu (poznat i u našoj povijesti) između rijeka Irtiša i Dnjestra, u Povolžju, te između Kaspijskog jezera i Crnog mora, s prijestolnicom Saraj Batu (nedaleko od ušća Volge); glavna ekonomska podloga toj državnoj formaciji bilo je stočarstvo; sve do druge polovice 14. st. bila je država jedinstvena, a onda se — uglavnom zbog dinastičkih borbi — raspala na nekoliko kanata, poimence: Kazanj, Astrahan, Kipčak, Krim itd.; ipak, nesložni ruski knezovi morali su i tim kanatima plaćati danak, i to je stanje potrajalo do god. 1480. kada je kan Ahmed s oružjem došao po danak, ali su ga Rusi pobijedili; ta se godina u ruskoj povijesti smatra datumom oslobođenja od mongolske vlasti; *prid.* (u našim povijesnim djelima) **zlatnohordījskī**, -ā, -ō.

hordār *mađ.* (hordar) nosač, hamalin, »treger«.

hordeaceae *lat.* (*čit.* hordeacēe) *bot.* ječam i slične biljke; **hordèīn**, -ína — bjelančevina u ječmu; **hordenīn**, -ína — alkaloid koji se nalazi osobito u ječmenim klicama; **hordèolum** — *med.* ječmenac, ječmičak (na oku).

hòrdija *v.* ordija (Nar.).

Hōre *(mn.) grč.* u starogrčkoj mitologiji boginje godišnjih doba i moralnog života, kćeri Zeusa i Temide (po pjesniku Hesiodu imena su im: Eunomija, Dika i Irena — Čestita, Pravedna i Mirna); one vedre i oblače, daju kišu i lijepo vrijeme, vrše vratarsku službu na Olimpu, dvore Heru i druge bogove itd.

Hòreb — brdo u Sinajskoj pustinji na kojem je — prema Bibliji — Mojsije primio od Jahve Deset zapovijedi.

horēj, -eja *grč.* (choreĩos) *v.* trohej.

horèja, *2. mn.* -ējā *grč.* (choreía — ples u kolu) živčana bolest trzanja udova, glave i lica; tarantizam; *naši izrazi:* mlatarača, posunčanica, vidovica (bolest sv. Vida, *prema lat.* chorea sancti Viti).

horèndan, -dna, -dno *lat.* (horrendus) silan, golem, strašan, strahovit, grozan, neizmjeran.

horeogràfija *i* **koreogràfija** *(v.)*.

horescírati, -rescīrām *lat.* (horrescere) zgražati se, gnušati se, osjećati odvratnost.

horèut *i* **korèut** *(v.)*.

Horèzm — područje na donjem toku Amu-Darje, bogato nalazište arheoloških vrednota iz najveće starine (danas Hiva, Uzbekistan, SSSR).

horijamb (*pored* **korìjamb**) *grč.* vrsta antikne pjesničke stope sastavljene od horeja (troheja) i jamba (dugi, dva kratka, dugi slog: — ◡ ◡ —).

horiōn *v.* korion.

horipilàcija *lat.* (horrere — stršiti; ježiti se + pilus — dlaka, vlas) *v.* cutis anserina.

horist *i* **kòrist** *(v.)*.

horìzont, *2. mn.* horìzonātā *grč.* (horízō — omeđim, ograničim, odredim) 1. obzor; prividna granica neba i zemaljske površine (to je *vìdljivī horizont*); 2. ravnina koja prolazi kroz oko promatrača okomito na vertikalu u danom mjestu (to je *prāvī horizont*); 3. **horizont vòdē** — visina vode u rijekama i jezerima; 4. *geol.* grupa taloga koja se odlikuje jednim te istim glavnim fosilima odn. vremensko razdoblje koje obuhvaća neki određeni sloj u razvitku Zemlje; 5. kat, sprat u rudniku; 6. *prenes.* vidik, zrenik, vidokrug, perspektive, pogledi u budućnost; moć shvaćanja (duševni horizont); **horizontàla** 1. vodoravna crta; pravac paralelan s ravninom horizonta; vodoravan položaj; 2. *prenes.* ležanje, spavanje, odmaranje na ležaju (*ići u horizontalu* — ići na spavanje); **hòrizontālan**, -lna, -lno — vodo-

ravan; paralelan s linijom horizonta (*prot.* vertikalan).

horjatin (*pored* **horjat**), *mn.* horjati, 2. hòrjātā *tur.* (hojrat *i* horjat *od novogrč.* horiates — seljak) hulja, lopov, ugursuz; prostak, neotesanac, »seljačina«; grubijan, divljak, surovnjāk; *prid.* **horjatskī;** *žen.* **horjatka,** 3. horjatki, 2. *mn.* hòrjatkī; *isto i* **horjatkinja; horjatluk,** *mn.* -ci — postupak horjatina, neotesanost, lopovština, huljarija, prostaštvo; *isto i* **horjatstvo,** 2. *mn.* horjatstāvā.

hormoni (*mn. m. r.*) *grč.* (hormaō — mičem, gonim, potičem, dražim) osobita tvar koja se nalazi u izlučinama žlijezda s unutarnjim izlučivanjem i koja ima sposobnost pobuđivati ili kočiti različite funkcije organizma; *prid.* **hormōnskī,** -ā, -ō *i* **hormonalan,** -lna, -lno.

horn *njem.* (Horn) rog (glazbalo); *isto i* **horna,** 2. *mn.* hornā; **hornist(a),** 2. *mn.* hornīstā — 1. svirač u rog; 2. trubač, značar (u vojsci).

hörnōdla *v.* harnadla.

horo *grč.* (chorós, *isp.* kor) kolo (ples).

horografija *grč.* (chōra — zemlja, kraj + grafo — pišem) opis neke zemlje ili kraja; **horograf** — opisivač neke zemlje ili kraja; *prid.* **horografskī.**

horok *sport.* u košarci bacanje (šut) lopte parabolom preko glave (time se onemogućuje tzv. blokiranje sa strane protivnika).

horologīj, -ija (*pored* **horologijum**) *grč.* (*isp.* hora + logos — riječ, govor) sat, ura.

horonim *grč.* (chōra — zemlja, kraj + onoma — ime) ime neke zemlje (u lingvistici).

hororoza *lat.* (horror — groza, strah, strava, užas) općeniti strah, strahovanje.

horoskop *grč.* (*isp.* hora + skopeō — gledam) šarlatanski spis s opisom »sudbine« neke osobe, sastavljen tobože prema položaju zvijezda u času rođenja dotičnika.

horošo *v.* harašo.

horovoda *v.* korovođa.

horoz *v.* oroz.

horribile dictu *lat.* (*čit.* horibile diktu) »strašno je reći«; **horribile visu** (*čit.* vīzu) — strašno je vidjeti; **horribile auditu** — strašno je čuti.

horror *lat.* strah; **horror vacui** (*čit.* horor vakui) strah od praznine, samoće, pred pustim, jednoličnim, besciljnim, besmislenim životom.

hors concours *franc.* (*čit.* ōr konkūr) izvan konkurencije, izvan natječaja (npr. nastupiti na nekoj utakmici ne reflektirajući na raspisanu nagradu).

hors d'oeuvre *franc.* (*čit.* ordēvr) predjelo (jelo koje se jede prije juhe).

horse *engl.* konj; *v.* A horse, a horse! My kingdom for a horse; **horse-power** (*čit.* horspauer) konjska sila (tehnička jedinica radnog efekta: 75 kilogrammetara na sekundu); *skrać.* HP (*izg.* ha-pe).

horst *njem.* u geografskoj znanosti naziv za krš, timor, kamenjak, stijenje.

Horst-Wessel-Lied *njem.* (Lied — pjesma) himna njemačkih nacionalsocijalista (nacista, hitlerovaca); spjevao je student Horst Wessel (ubijen u Berlinu 1930).

hortenzija (po Francuskinji Hortense Lepaute, suputnici francuskog botaničara Commersona na njegovu znanstvenom putovanju god. 1767) ukrasna biljka, većinom iz Kine i Japana.

hortikultura *lat.* (hortus — vrt, bašča + *isp.* kultura) vrtlarstvo; **hortologija** (*grč.* logos — riječ, govor) nauka o vrtlarstvu.

hortus *lat.* vrt, bašča; **hortus botanicus** — botanički vrt, specijalno uređen park za promatranje i proučavanje različitih biljaka, pogotovo onih rjeđih; **Hortus deliciarum** — »Vrt naslādā«, književno djelo iz 12. stoljeća, nastalo u Alzasu; u okviru biblijske povijesti iznosi cjelokupno dotadašnje znanje.

horugva, 2. *mn.* hòrugāvā *i* hòrugvī *avar.* (horongo) zastava, barjak; *umanj.* **horugvica.**

Horvátország *mađ.* (*čit.* Horvātorsāg) hrvatska država, Hrvatska; u starije doba često upotrebljavan naziv za Hrvatsku, osobito u doticaju s Mađarima (Šenoa).

Horvát nem ember *mađ.* Hrvat nije čovjek; svojedobno uzrečica mađarskih šovinističkih i nacionalističkih megalomana (Leskovar).

hosa, 2. *mn.* hosā *franc.* (hausse) dizanje, porast cijena vrijednosnim papirima na burzi; visoko stanje dionica i državnih papira; *prot.* besa; **hosist,** 2. *mn.* hosīstā — burzovni špekulant na hosu.

hosana *hebr.* (hosianna) »spasi«; poklik kojim su Židovi, prema Bibliji, pozdravljali Krista pri njegovu svečanom ulasku u Jeruzalem.

Hōs dynamai, u bulomai, hos de bulomai, u dynamai *grč.* Kako bih mogao — neću, a kako bih htio — ne mogu (označeno je samo *mjesto* grčkog akcenta, ne treba čitati s našim dugouzlaznim akcentima).

hose-rock (*čit.* hozerok) *njem.* (Hose — hlače, Rock — kaput) ženski kaput (lansirala ga pariška modna kuća »Christian Dior«):

poširoke hlačice i kaputić u jednom komadu; *isp.* hemdhozne.

hospic, -ica *lat.* (hospitium) konačište, gostinjac (osobito za redovnike); *isto i* **hospicij,** -ija (*pored* **hospicijum**).

hospitacija *lat.* (hospes, 2. hospitis — gost) 1. gostovanje; 2. pripremanje za nastavničko zvanje prisustvovanjem predavanjima u nekoj školi.

hospital, -ala *lat.* (hospitalis — gostoljubiv) 1. bolnica, ponajviše vojnička (*isp.* špital); 2. dom za starce i nemoćnike; **hospitalac** *v.* maltezer 2; **hospitalizacija** — smještanje u bolnicu; **hospitalizirati,** -izīrām — smjestiti u bolnicu.

hospitant *v.* hospitirati.

hospitirati, -spitīrām *lat.* (*isp.* hospitacija) 1. gostovati; posjetiti kao gost; 2. prisustvovati predavanju u školi u svrhu pripreme za vršenje nastavničkog zvanja; *isto i* **hospitovati,** -ujem; **hospitant,** *2. mn.* hospitanata — tko hospitira, gost; *žen.* **hospitantica, hospitantkinja** (*akc. i* **hospitantkinja**).

hospodar *slav.* gospodar, naslov kneza Vlaške i Moldavske (Rumunjska) od 14. do 19. st.

hostel *engl.* (*isp.* hotel) prenoćište, konačište. pansion za studente, đački dom.

hostenzorij *v.* monstranca (zapravo *lat.* ostenzorij nepravilno dovedeno u vezu sa *hostija*).

hostess *engl.* domaćica, a u najnovije vrijeme: stjuardesa *(v.).*

hostija, *2. mn.* hōstījā *lat.* (hostia — žrtva) 1. u starom Rimu žrtvena životinja koja se ubijala uz posebne obrede (»janje za zaklanje«); **hostia humana** — ljudska žrtva; 2 okrugli tanki listić od pšeničnog brašna koji služi za pričešćivanje (kod katolika); 3. oblata *(v.).*

hostilan, -lna, -lno *lat.* (hostis — neprijatelj) neprijateljski.

hosu lepeš *mađ.* (hosszu — dugačak, lepes — korak) u Vojvodini uobičajeni izraz za »špricer« od jednog dijela vina i dva dijela sode (u zagrebačkom govoru »decifol«).

hošaf (*i* hošap) *tur.* (hošaf) suho voće (šljive, jabuke itd.); kompot.

hoš geldum *v.* hoždeldum (Nar.)

Ho-Ši-Min (po vijetnamskom državniku, predsjedniku DR Vijetnama i proslavljenom vojskovođi Ho-ši-Minu, 1890—1969) novo ime grada Saigona (nakon pobjede u ratu protiv USA).

hot (*engl.* »vruće«, »žestoko«, »žarko«) — naziv za vrstu džez-muzike (»New Orleans Jazz«) sa osobito naglašenim ritmom; muzika je više improvizirana nego određena, a tonovi nisu »čisti« u evropskom smislu, nego se izvode ponajviše kao »polutonovi«; hot je osobito karakterističan za crnačke svirače; *isp.* cool-jazz, kul-džez.

hota *španj.* (jota) tradicionalni ples podrijetlom iz sjeverne Španije; plešu dva para ili više njih uz istovremeno pjevanje i udaranje kastanjetama; takt je tročetvrtinski, a tempo plesa brz, nalik na valcer, ali su koraci mnogo raznovrsniji.

hot dog *engl.* (hot — vruć, svježe načinjen + dog — *pored ostalih značenja i* uhvatiti u škripac) vruća kobasica u zemički (u našoj štampi običnije u množini *hot dogs* sa značenjem *vruće viršle u pecivu*).

hotel, -ela (*akc. i* **hotel,** hotela) *franc.* (hotel) svratište, prenoćište, konačište; **hotel garni** — hotel bez restorana; **Hotel Matignon** — palača Predsjedništva vlade u Parizu; **Hotel Pimodan** — palača markiza Pimodana (Georges de Rarecourt de La Vallee, 1882—1860, glasovit ratnik) u samom središtu Pariza. Matoš o njoj piše: »Taj stari hotel, tj. palača, dvorac, bijaše tako krasan da su njegove dekoracije danas u Louvreu« (pored Matoša spominje Pimodan i Krleža); *prid.* **hotelskī; hotelijer,** -era, 5. hotelijeru — vlasnik hotela, svratištar; *žen.* **hotelijerka;** *prid.* **hotelijerskī;** *izv.* **hotelijerstvo.**

Hotentot, -ota (u holand. jeziku »mucavac«; sami sebe nazivaju Hotentoti khoi-khoin — »ljudi«) — pripadnik crnačkog plemena na jugu i jugozapadu Afrike (srodnog Bušmanima); *žen.* **Hotentotkinja;** *prid.* **hotentotskī.**

hot-jazz *v.* hot.

hot money *engl.* (*čit.* hot mani) »vrući novac«, naziv za novčani kapital koji se privremeno prebacuje u inozemstvo da bi se izbjegle posljedice od devalvacije valute u vlastitoj zemlji.

hot-pants *engl.* »vruće hlačice«, vrlo kratke hlačice (kao ženska moda u naše vrijeme); isto što i šorc *(v.).*

houbigant *franc.* (*čit.* ubigan) tvorničko ime za jedan vrlo fini parfem.

houl *engl.* (hole) rupa, pogodak u igri golfa.

House of Commons *engl.* službeni naziv za Donji dom britanskog parlamenta.

House of Lords *engl.* Kuća lordova, službeni naziv Gornjeg doma britanskog parlamenta.

House of Representatives *engl.* službeni naziv

za predstavničko tijelo (Donji dom Kongresa) USA.
Houston (*čit.* Hjūston) — grad u Teksasu (USA), u najnovije vrijeme mnogo spominjan kao baza za svemirske letove.
hoverkraft *engl.* (hover — lebdjeti + craft — letjelica) naziv za prometalo koje se kreće na dvadesetak centimetara od tla uzdignuto na »zračni jastuk« što ga proizvodi vrsta snažnog ventilatora smještenog usred karoserije; *kod nas nazvan:* lebdjelica (prvi hoverkraft preletio je La Manche god. 1959); *isp.* hidrogliser.
how do you do *engl.* (*čit.* hau du ju dū) pozdrav pri upoznavanju, predstavljanju kod Engleza i Amerikanaca.
howgh *v.* haug.
hozentregeri *(mn. m. roda) njem.* (Hose — hlače + tragen — nositi) gumene trake preko ramena koje drže hlače ako čovjek ne nosi remen; poramenice, naramenice, hlačnjaci, uprte.
hozjajstvo *rus.* gospodarstvo, (poljo)privreda (Krsto Špoljar); *isp.* kolhoz.
hoždeldum *tur.* (hoš — ugodan, mio + gelmek — doći) dobro došao; **hoždeldija** — dobrodošlica; **hožbuldum** (*tur.* bulmuk — naći) odgovor na dobrodošlicu: bolje našao.
HP — *skrać. za* horse-power *(v.).*
Hradčany *češ.* bivši kraljevski dvorac u Pragu, danas sijelo čehoslovačke vlade (Krleža).
hrda *šatr.* jelo, hrana.
hrestomatija *grč.* (chrestos — koristan, valjan + mathēsis — učenje) čitanka s odabranim odlomcima književnih djela najboljih pisaca, namijenjena za školsku upotrebu; *isp.* antologija.
hrezmologija *grč.* (chresmos — proročanstvo + logos — govor) vračanje, gatanje, proricanje, pretkazivanje.
hrija *grč.* (chreia — upotreba, korist, služba, praksa) pismeni sastavak po određenom uzorku (u starih retoričara i u humanističkom školstvu).
hring — avarski šator, tabor.
hrisovulja *grč.* (chrysūs — zlatan + bulē — odluka) zlatna bula (vrsta vladarskog pismenog akta velike vrijednosti; ime po tom što je pečat na njoj bio od zlata).
Hrist (Hristos) *i* **Krist** *(v.).*
Hristifor, Hristofor *i* **Kristofor** *(v.).*
hrizantema *i* **krizantema** *(v.).*
hrizelefantina *grč.* (*isp.* chrys-elefant-elektros — zlatom, slonovom kosti i jantarom obložen) starogrčka tehnika izrade kipova kod koje se drvena podloga oblagala zlatom, a neodjevena mjesta ljudskoga tijela slonovom košću i jantarom.
hrizoberil, -ila; **hrizolit**, -ita; **hrizopras** *grč.* (chrysūs — zlatan) različite vrste dragulja.
Hrizogon *grč.* (chrysos — zlato + gonē — rođenje) »u zlatu rođeni«.
hrizografija *grč.* (chrysós — zlato + grafō — pišem) tehnika pisanja i slikanja zlatom, uobičajena u ranokršćanskoj i bizantskoj umjetnosti.
hrizolatrija *grč.* (chrysos — zlato + latreía — obožavanje) obožavanje zlata, bogatstva, robovanje novcu.
hrizolit *v.* hrizoberil.
hrizopeja *grč.* (chrysos — zlato + poieō — pravim) »pravljenje zlata« (u alkemiji).
hrizopras *v.* hrizoberil.
Hrizostom *grč.* (chrysos — zlato + stoma — usta) Zlatousti (pridjevak sv. Ivana, kršćanskog sveca).
hrizoterapija *grč.* (chrysos — zlato + *isp.* terapija) liječenje preparatima koji sadržavaju zlato.
hrmza *tur.* (*u vezi sa* kyrmyzy — crven, *isp.* krmez) vrsta rude, žuti arsenov blistavac; upotrebljava se za odstranjivanje dlaka; javlja se i u obliku **hrnza** (*isto je i* altunbaš).
hrom *i* **krom** *(v.).*
hroma i sl. *i* **kroma** i sl. *(v.).*
hronika i sl. *i* **kronika** i sl. *(v.).*
hronosfera *v.* kronosfera.
hrs, hrsa, *lok.* hrsu *tur.* (hyrs) 1. muška snaga, muškost, žudnja, silna želja; nagon, strast; 2. bijes, gnjev, mržnja, srdžba.
hrsuz, *2. mn.* hrsūzā *tur.* (hyrsyz, *a po nekima od* ar — stid, sram + suz — bez, *dakle,* besramnik, bestidnik) tat, lopov, kradljivac, lupež, razbojnik; *isto i* **hrsuzin**, *mn.* hrsuzi; *prid.* **hrsuski**; *žen.* **hrsuzica**; **hrsuzluk**, *mn.* -ci — djelo hrsuza, lopovština, lupeština, razbojništvo, krađa, otimačina.
hrupsija *grč.* (*isp.* kromopsija) *med.* pogreška vida kad bolesnik na predmetima vidi različite boje (dugine boje, boje spektra) kada ih i nema.
hrz *v.* rz.
HS — oznaka za *Hefnerovu svijeću (v.)*
Hsinhua — kineska novinska agencija.
h. s. t. — *skrać. za lat.* hora sine tempore (sat bez vremena) — bez akademske četvrti, točno u određeni sat (*isp.* cum tempore).
HTZ — skrać. za *higijensko-tehnička zaštita* (pravne, tehničke, zdravstvene i druge mjere propisane u svrhu zaštite zdravlja i života

radnika u toku radnog procesa, tj. na radnom mjestu).

Huan *španj.* (Juan) *v.* Ivan.

Hubert *germ.* »umom blistavi«.

hubertus (po katoličkom biskupu Hubertusu iz Liegea [umro 728] kojem se, prema legendi, kad je još bio raskalašen mladić, u jednom lovu ukazao jelen s gorućim križem između rogova i ponukao ga na pokoru i promjenu načina života) lagan, ali topao i nepromočiv ogrtač, obično zelene boje (nose ga većinom lovci).

hućum *tur.* (hüküm) presuda, osuda, suđenje; **hućum činiti** — suditi.

hućumet *tur.* (hükümet) 1. država, državna vlast, režim; 2. državna zgrada u kojoj su uredi, pa i sud, sudnica, sudište (*isp.* hućum).

hudanit *engl.* (*prema amer. govornom* whodunit — tko je to učinio, tko je krivac?) kriminalni roman ili film.

hudba, *2. mn.* hudbā *tur.* (hutbe) 1. molitva muslimanā; 2. propovijed.

hudožestvo *rus.* umjetnost; **hudožestvenī** — umjetnički; **Hudožestvenī teatar** (kraće umjesto *Moskovski akademski hudožestveni teatar;* MHAT) reprezentativno svjetski glasovito kazalište u Moskvi; osnivači god. 1897. prvaci ruskoga scenskog realizma Konstantin Sergejevič Stanislavski (pravim imenom Aleksejev, 1863—1938) i Vladimir Ivanovič Njemirovič-Dančenko (1858——1943); ansambli toga kazališta gostovali su nekoliko puta u našoj zemlji, pri čemu su prozvani **hudožestvenīci** (*nom. jedn.* **hudožestvenik)** koji izraz u službenom ruskom jeziku ne postoji; **hudožnik** (*čit.* -žnjik) — umjetnik (Krsto Špoljar).

hudut, *2. mn.* hudūtā *tur.* (hudud) granica, međa; područje, kraj.

hudžera, *2. mn.* hüdžērā *tur.* (hüdžre) koliba, ćelija; čatrlja; spremnica, smočnica.

hudžet, *2. mn.* hüdžetā *tur.* (hüddždžet) razlog, dokaz, dokazalo o posjedu, obrazloženje, argument; dokument, isprava, sudbena presuda.

hudžum, *2. mn.* hūdžūmā *tur.* (hüdžum) navala, napadaj, juriš, ataka.

nuerta *španj.* (*isp. lat.* hortus — vrt) plodne, umjetno natapane doline u Španiji.

hugenoti, hugenotā *(mn. m. roda) njem.* (od Eidgenossen — saveznici) naziv koji su katolici dali pristalicama reformacije u Francuskoj u 16—18. stoljeću.

hugista (po Hughesu Davidu, 1831—1900, engleskom fizičaru, izumitelju mikrofona, telegrafa s tipkalom) — poštanski namještenik koji na prijamnom aparatu tipka izravno slova (Nušić, *Put oko sveta*).

Hugo, 5. Hūgo *germ.* (*od* Hubald) »hrabri mislilac«.

Huicilopohtli — božanstvo rata kod Asteka; prinosili su mu ljudske žrtve.

huja[1] *tur.* (huj) ljutina, srditost, bijes, srdžba, zlovolja.

huja[2] *balk.* prestanak, odmor, počinak, prekid.

huk *engl.* (hook) 1. *u boksu:* izravan udarac u želudac; 2. *u kriketu i golfu:* udarac uopće.

hukumet *v.* hućumet.

hula-hula — havajski narodni ples; **hùla-hup** *(havajsko-engl.)* igra poširokim obručem (od plastične mase) koji se »navlači« na tijelo te ga valja zavrtjeti i zadržati u početnom položaju okrećući ga neprekidno prikladnim pokretanjem tijela (igra je došla iz Australije preko Amerike u Englesku i Francusku, a odanle i do nas god. 1958, ali je, iako je postala prava pošast, vrlo brzo izašla iz mode); *isp.* hulirati; **hùla-hüp-čarape** — ženski odjevni predmet, čarape i gaćice ujedno; *popularno:* **hulahūpke.**

hulaner *v.* ulan.

huligan (iz engl. hooligan, a tamo prema O'Callaughamu, irskom revolucionaru, koga su Englezi smatrali oličenjem surovosti i silovitosti) skitnica, bandit, lump, tediboj, frajer, siledžija i sl. (zanimljivo je zabilježiti da je tu riječ jedan od prvih u hrvatskoj književnosti upotrijebio Ivo Kozarčanin u svome eseju o Krležinim *Baladama* godine 1936).

hulirati, hulīrām (izraz nastao kod nas) — vrtjeti hula-hup *(v.).*

hully-gully (*čit.* hali-gali) vrsta modernog plesa sličnog madisonu.

hülman *ind.* vrsta majmuna (u Indiji ga drže svetim).

hülok, *mn.* -ci — vrsta dugorukog majmuna; *v.* gibon.

human *lat.* (humanus) čovječan, čovječanski; čovjeka dostojan, ljudski; čovjekoljubiv, samilostan.

humaniora *lat.* (*isp.* human) 1. starogrčke i starorimske nauke; 2. viši razredi humanističkih škola u starom školstvu koji su proučavali humaniora, klasična gimnazija (Šenoa).

humanist(a) *lat.* pristaša humanizma *(v.):* **humanistički** — koji se odnosi na humaniste

i humanizam *(v.)*; **humanistička gimnazija** srednja škola u kojoj se uči grčki i latinski; isto što i klasična gimnazija; **humanističke nauke** — tako je uobičajeno nazivati filozofiju, historiju, filologiju i sl. nauke za razliku od egzaktnih i prirodnih nauka.
humanistika *lat.* latiničko pismo u doba renesanse, nastalo u Firenci u 15. st.
humanitaran, -rna, -rno *lat.* (*isp.* human) koji nastoji da »dobročinstvima« poboljša život svojih bližnjih, »čovjekoljuban«; *izv.* **humanitarnost,** -osti.
humanitas *lat.*, *v.* humanitet; **Humanitas Erasmiana** — čovječnost, ljudskost u stilu Erazma Rotterdamskog (Krleža).
humanitet, -eta *lat.* 1. humanost *(v.)*; 2. skup svih čisto ljudskih osobina za razliku od životinjskih.
humanizacija *lat.* (*isp.* human) stvaranje čovjeka dostojnih uvjeta za život, nastojanje oko dobrih međuljudskih odnosa.
humanizam, -zma *lat.* (*isp.* human) 1. čovječnost, ljudskost, bilo koji sustav mišljenja i djelovanja koji na prvo mjesto stavlja čovjeka i njegove potrebe; 2. napredni pravac u umjetnosti i filozofiji, nastao u 14—15. st., koji je feudalno-crkvenoj ideologiji suprotstavio novootkrivenu antiku i novi optimistički životni nazor na svijet, proniknut poštovanjem ljudskog dostojanstva; u periodu kada je buržoazija bila još progresivna klasa, istupali su njezini predstavnici pod zastavom humanizma protiv feudalizma, kmetstva i religioznog mračnjaštva; nakon pobjede buržoazije, ideje humanizma postaju oružje u rukama proletarijata u borbi protiv građanskog društva; **socijalistički humanizam** je dosljedni, aktivni, revolucionarni, proleterski humanizam kojemu je cilj oslobođenje trudbenika svih rasa i nacija od socijalnog ugnjetavanja i nejednakosti, učvršćenje prave slobode ličnosti i dostojanstva čovjeka; *v.* humanist, humanistički.
humanizirati, -iziram (*isp.* humanizacija) stvarati čovjeka dostojne uvjete za život, uspostavljati dobre međuljudske odnose, uklanjati surove postupke, ublaživati, popravljati krutosti; *isto i* **humanizovati,** -ujem.
humanost, -osti *lat.* (*isp.* human) čovječnost, čovjekoljublje, osjećaj ljudskosti.
Humbert *germ.* »sjajni div«.
Humboldtova struja (po njem. učenjaku Aleksandru Humboldtu, 1769—1859, piscu djela *Kozmos ili fizički opis svijeta*) hladna morska struja uz zapadnu obalu Južne Amerike.
humbug, *mn.* -zi *engl.* (humbug) prevara, obmana, sljeparija; glupost, besmisao, zbrka.
humer *njem.* (Hummer) jastog, morski rak; **humermajoneza** — u kuharskom jeziku naziv za jastoga serviranog s majonezom, *v.* (Krleža).
humidan, -dna, -dno *lat.* (humidus) vlažan, mokar, rosan; **humiditet,** -eta — vlažnost; *isto i* **humidnost,** -osti; **humidifikator** *lat.* (humidus — vlažan + *isp.* fikator) naprava koja isparivanjem vode vlaži zrak u prostorijama s centralnim grijanjem.
humifikacija *lat.* (humus — zemlja + ...fikacija, *v.*) truljenje, rastvaranje mrtvog organizma, pretvaranje u zemlju; *glag.* **humificirati se,** -ficiram se; *isto i* **humifikovati se,** -ujem se.
humilijati *(mn. m. r.) v.* valdenzi.
humilis *lat.* ponizan, odan, smjeran; **humilimus** — najponizniji, preponizan (*isp.* servus).
humilitet, -eta *lat.* (*isp.* humilis) poniznost, smjernost.
humizacija *lat.* obogaćivanje tla humusom *(v.)*.
humor (*akc. i* **humor**) *lat.* (humor — tjelesni sok, vlaga, tekućina, mokrina) 1. smisao za komiku, duhovitost, šaljivost, šala, pošalica, dosjetka, anegdota, »vicljivost«; nezlobno prikazivanje smiješnoga, iznošenje događaja, ljudskih nedostataka i slabosti u neuvredljivo-komičnom, smiješnom obliku; 2. duševno raspoloženje (obično u dobrom smislu); **crni humor** — naziv za šalu koja se izruguje stvarima s kojima se obično čovjek ne šali (sirotinja, smrt, obiteljske svetinje i sl.).
humoralan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* humor) *biol.* koji je u svezi sa tekućinama u organizmu (s krvlju, s limfom).
humoreska, 3. -ski *i* -sci, *2. mn.* humoresakā *i* humoreskī *franc.* (humoresque) novela sa šaljivim sadržajem; muzička kompozicija u šaljivom tonu.
humoristika, 3. -ci (*isp.* humor) 1. šaljiva literatura; *2. prenes.* nešto smiješno; **humorist(a)** — 1. pisac, umjetnik, autor šaljivih djela; 2. čovjek sklon humoru, šaljivčina, šaljivdžija; *žen.* **humoristkinja; humorističan,** -čna, -čno — duhovit, šaljiv, koji u sebi sadrži humora; proniknut humorom; *isto i* **humoristički.**
humus *lat.* (humus — zemlja, tlo) zemlja crnica; gornji sloj zemlje; *prid.* **humusnī; humōzan,** -zna, -zno — u kome ima humusa.

Hun, Huna — pripadnik turanskoga konjičkog naroda koji je u 4. st. n. e. provalio u Evropu i tu pod kraljem Atilom osnovao golemu državu; nakon Atiline smrti njihova se država raspala i Huni nestaju sa svjetske političke pozornice; *žen.* **Hunkinja;** *prid.* **hunskī.**

huncut, *2. mn.* huncūtā *njem.* (Hundsfott *preko mad.* hunczut) hulja, nitkov; u našem jeziku ima i blaže značenje; obješenjak, vragolan (*vjerojatno prema njem.* Hundsmut — pasja ćud, obijest); *prid.* **huncutskī; huncutarija** — obješenjaštvo, vragolija, psina; *glag.* **huncutariti,** -cutārīm — obješenjačiti, vragolisati, praviti psine.

hundredweight *engl.* (*čit.* handredvejt) engleska centa — 100 funti — 50,80 kg (u USA 45,36 kg); oznaka *cwt.*

Hungara quidem clara est gens, sed non clarior ut nostra Slavena, historia teste probare potes (Tit Brezovački) *lat.* Narod je mađarski slavan, ali od našeg slavenskog nije slavniji, povijest ti to dokazati uvijek može (prijevod Stjepana Ivšića) (mnogo citirana rečenica našeg poznatog pisca u doba hrvatsko-mađarskih nacionalističkih borbi u prvoj polovici 19. stoljeća).

hungarika, 2. -garīkā, 3. -garicima — sva djela na mađarskom jeziku ili o Mađarima (npr. u nekoj knjižnici).

hungarizam, -zma *2. mn.* hungarìzāmā *lat.* (Hungaria — Mađarska) mađarski izraz u nekom drugom jeziku.

Hung-Vei-Ping *kin.* Crvena garda, poznata omladinska organizacija u Kini.

hunhuzi *kin.* naoružani odredi bandita, pljačkaša u Mandžuriji i sjevernoj Kini; različite imperijalističke grupacije koristile su se njima za svoje ciljeve.

Huni *v.* Hun.

hunt *njem. v.* vagonet.

hunta *španj.* (junta) 1. naziv različitih organizacija i društveno-političkih komiteta u Španiji i u zemljama Latinske Amerike; katkada i naziv za samu vladu ili za neki vladin odbor; 2. u novije vrijeme često u upotrebi umjesto urota, urotnici, zavjera, zavjerenici (i u drugim zemljama).

hunter *engl.* (hunter — lovac) 1. vrsta jahaćih konja u Engleskoj koji se odlikuju brzinom i sposobnošću skakanja pod teškim teretom; lovački konj; 2. lovački pas.

hura — uzvik poticanja (naprijed!), odobravanja (živio!) i sl.; kao imenica dolazi u srednjem rodu: prvo zajedničko buntovno hura (Balota: *Puna je Pula*).

hural, -āla *mong.* izborni organ vrhovne i mjesne vlasti u Narodnoj Republici Mongoliji; **Velikī narodnī hural** — mongolski parlament, narodna skupština.

hurč *tur.* (hurč) velika torba s jedne i druge strane sedla (*isp.* egbe, bisage).

hurda *tur.* (hurda) 1. iznutrica zaklanog živinčeta, »sitnarija«; 2. sitan nemastan sir, mladi sir (okolina Mostara).

Hurem *tur.* »bezbrižni«, »blagi«, »zadovoljni«, »veseli«.

hurija *tur.* (huri) mitska djevojka muslimanskog raja (dženeta), rajska djevica, nebeska ljepotica; *isto i* **huriska,** 3. -ski, *2. mn.* hurīskā.

hurijet *tur.* (hürrijet) sloboda.

hurikan *engl.* (hurricane, *iz indijan.*) veoma jak vjetar, orkan, tropski ciklon, oluja, bura, vihor, uragan.

huriska *v.* hurija; *isto i* **huritka** (Đalski).

hurjadin, hurjatin *v.* horjatin (Nar.).

hurma, *2. mn.* hurmā *i* hurmī *tur.* (hurma) datula; **hurmašica** — pita s datulama.

hurmet *tur.* (hürmet, hormet) 1. poštovanje, uvažavanje; respekt; 2. zabrana.

hursuzin *v.* hrsuz (Nar.).

Huršid *tur.* »sunce«.

husari (*akc. i* **husari**) *mad.* (huszar *od* husz — dvadeset; zapravo *dvadeseti,* jer su u Mađarskoj od 1445. dvadesetorica seljaka morala opremiti jednoga konjanika za rat) vojnici lake konjice u vojskama mnogih zemalja.

Husein *tur.* »prilično lijepi«, »ljepušni«.

husīt, -íta — pristalica i sljedbenik Jana Husa (1369—1415), vođe češkoga crkvenonacionalnoga pokreta, koji je bio optužen za krivovjerstvo i spaljen na lomači; *prid.* **husītskī; husītskī pokret** — širok socijalno-religiozni pokret u Češkoj početkom 15. st. protiv njemačkih feudalaca i rimokatoličke crkve, za stvaranje češke nacionalne crkve i za konfiskaciju crkvenih posjeda; ekstremni husiti (ponajviše seljaci i obrtnici), *tzv.* **taborićani,** propovijedali su uspostavljanje carstva pravde na zemlji, bez gospodara, slugu, bijede, poreza, i organizirali su potrošačke komune.

Husnija *tur.* »lijepi«.

Husref *tur.* »vladar«.

hustle (*čit.* hasl) *engl.* (»gužva, vreva«) novi ples udvoje, lansiran god. 1976. u Parizu;

to je neka mješavina jave, polke i ča-ča-ča, a partneri se drže u zagrljaju.

hùta, *2. mn.* hūtā *njem.* (Hütte) kućica, kolibica, bajta, pozemljuša; *umanj.* **hūtica.**

hutba *v.* hudba.

hūtor *rus.* salaš, farma; 1. poljski posjed, poljoprivredno dobro s domaćinstvom, stokom i zgradama; *2. ukr.* malo seoce, zaselak, selište.

hūtšāhtl *njem.* (Hut — šešir + Schachtel — kutija) kutija, kožna ili kartonska, obično okruglog oblika, za držanje šešira (u kući ili na putovanju); u nekim našim rječnicima: klobučara.

Hutu *v.* Bahutu.

hvajda *v.* fajda.

hvan — novčana jedinica Južne Koreje (100 šona).

hy *v.* ha-ipsilon.

Hydaspes *v.* Hidasp

Hyde Park *engl.* (*čit.* hajdpārk) poznati perivoj u Londonu (158 hektara).

Hydrus — zviježđe na južnoj nebeskoj polutki (u našim krajevima nevidljivo).

Hygieia *v.* Higieja.

Hymettus *v.* Himet.

Hyperaspistes *grč.* (zaštitnik, pokrovitelj, branitelj) djelo Erazma Rotterdamskog, kojim je odgovorio na Lutherov pamflet *De servo arbitrio;* tim je djelom Erazmo udaljio od sebe i one reformatorske elemente koji su mu još bili skloni (Krleža).

Hyperion *grč.* 1. *v.* Hiperion; 2. sedmi satelit planeta Saturna.

hyracoterium *lat.-grč.* (*čit.* hirakoterijum) evropski konj velik kao lisica, kojemu su fosilni ostaci iz eocena pronađeni u Engleskoj.

Hyrcania *v.* Hirkanija.

hys tēn Athēnan *grč.* svinja Atenu, *v.* Sus Minervam...

Hz — *krat. za* herc[1] *(v.).*

I

i — samoglasnik; trinaesto slovo latinske abecede, a deseto ćirilske azbuke; u matematici oznaka za *imaginarnu jedinicu* (kompleksni broj).

I — automobilska oznaka za *Italiju.*

I[a] — *skrać.* za prima *(v.).*

Ia — *skrać. za* Iowa (država u USA).

IAAF — skrać. za *International Amateur Athletic Federation* (Međunarodni lakoatletski savez); osn. 1912; sjedište u Londonu.

Iacchus *lat.* (*grč.* Iakhos) Ijakho, pridjevak bogu Dionizu Bakhu (kod starijih naših pisaca *Ijak*, koje se nije održalo).

Iacopone da Todi (1230—1306) — talijanski asket i mistik, pjesnik, autor brojnih religioznih pjesama, među ostalima i glasovite *Stabat mater dolorosa* — Stala majka pod raspelom odn. Staše plačuć tužna mati (Krleža); *isp.* Stabatmater.

Iadera (Jadera) — antičko ime za grad Zadar.

IAEA — skrać za engl. *International Atomic Energy Agency* — Međunarodna agencija za atomsku energiju.

IAF — skrać za engl. *International Astronautical Federation* — Međunarodna astronautička federacija (sjedište u Parizu).

IAPA — *skrać za engl.* International Association of Plastic Arts (Međunarodno udruženje likovnih umjetnika); *franc.* Association Internationale des Arts Plastiques.

IAPL — *skrać. za engl.* International Association of University Professors and Lecturers (Međunarodno udruženje sveučilišnih profesora i predavača); *franc.* Association Internationale des Professeurs et Maîtres de Conférences des Universités.

IATA — *skrać. za engl.* International Air Transport Association (Međunarodni savez za zračni promet); *franc.* Association du Transport Aérien International.

iatrokemija (-hemija) *grč.* (iatrós — liječnik + *isp.* kemija) način liječenja s pomoću kemijskih sredstava (uveo Paracelzus [*v.*] u 16. i 17. st.).

iatromehanika *v.* jatromehanika.

IAU — *skrać. za engl.* International Association of Universities (Međunarodno udruženje univerzitetā); *franc.* Association Internationale des Universités.

ib., ibid. — *skrać. za* ibidem *(v.).*

IB (*izg.* i-be) — kraće umjesto *Informbiro (v.);* **ibeovac,** -ōvca, *2. mn.* ibeovācā — pristaša IB-a, informbirovac; *žen.* **ibeovka,** 3. -ke, *2. mn.* -kī; *prid.* **ibeovskī,** -ā, -ō.

ibadet *tur.* (ibad) obožavanje, štovanje boga, molitva; klanjanje, bogosluženje.

ibadíti *(mn. m. r.)* — muslimanska sekta nastala u 8. st. u Mezopotamiji; *isp.* abaditi.

Iber — staro ime rijeke Ebra; *isp.* Iberija.

ibercīger *njem.* (Überzieher) ogrtač, dugačak jesenski ili proljetni kaput; *isto i* **ibercijer** (Krleža) *i* **ibercīr.**

ibercug *njem.* (Überzug) 1. prevlaka, prekrivalo; 2. premaz, obljep.

ibergangsrok *njem.* (Übergang — prijelaz + Rock — kaput) poluteški ogrtač za prijelazno doba godine (kasna jesen i rana zima, odn. kasna zima i rano proljeće).

Iberes *v.* Hiberes.

Iberi *(mn. m. r.)* — prastanovnici Španije (*isp.* Iberija), danas romanizirani; današnji Baski smatraju se njihovim izravnim potomcima.

Iberija` (*lat.* Iberia) — staro ime Španije; *prid.* **iberskī; Iberskī poluotok** — isto što i Pirinejski poluotok; **Ibero-Amerika** — Južna Amerika, Latinska Amerika (u kojoj se govori španj. odn. portug. jezikom).

ibermenš *njem.* (über — nad + Mensch — čovjek) čovjek izvanrednih umnih i tjelesnih sposobnosti, tzv. nadzemaljsko biće, nadčovjek, ljudina, premuž (ovo kod Matoša); pojam iz filozofije njemačkog filozofa Friedricha Nietzschea (*v.* ničeanizam); ibermenša su sebi za ideal postavili njemački nacionalsocijalisti i smatrajući sebe »nadljudima« htjeli zagospodariti čitavim svijetom (*isp.* Herrenvolk).

Ibero-Amerika *v.* Iberija.

iberok, *mn.* -ci *njem.* (Überrock) isto što i iberciger.

iberšpant *njem.* (überspannen — prenapeti) prenapet, pretjeran, usijane glave, prepotentan.

iberštunde *njem.* (über — preko, previše, nad + Stunde — sat) prekodužni sat, prekovremeni sat.

Iberus *v.* Iber.

iberzac *njem.* (Übersatz) ostatak, preostatak, pretičak (osobito u tipografskom govoru naziv za složeni materijal koji ostane od jednog broja časopisa pa se prenosi u slijedeći).

ibidem *lat.* (*akc.* ìbidem) na istom mjestu; u istom djelu; na istoj strani neke knjige (upotrebljava se u citatima, obično skraćenicama *ib.*, *ibid.*).

ibis *egip.* (hippen) sveta ptica starih Egipćana (vrsta čaplje sa srpolikim kljunom), posvećena bogu Totu.

ibis redibis numquam peribis in bello *lat.* (*čit.* ībis. redībis numquam perībis in bèlo) prema tradiciji rečenica koju je delfijska proročica Pitija *(v.)* izrekla jednom pitaocu; ima dvosmisleno značenje; ako se zarez stavi iza *redibis,* znači: »Ići ćeš, vratit ćeš se, nikada nećeš poginuti u ratu«, a ako ga stavimo iza *numquam,* dobiva se suprotan smisao, tj. »Ići ćeš, nećeš se nikada vratiti, poginut ćeš u ratu« (gramatičari uzimaju tu rečenicu za primjer kako je važno namještanje zareza u tekstu; *isp.* naše: »Tko pjeva, zlo ne misli« prema »Tko pjeva zlo, ne misli«).

iblis, *2. mn.* ìblīsā *tur.* (iblis) 1. đavo, sotona, šejtan, vrag, duh, demon; 2. pakao, podzemni svijet; *isp.* eblis.

iblīz, -íza — isto što i *iblis.*

ibn *ar.* sin.

Ibo — sudanska crnačka etnička skupina, većinom u jugoistočnoj Nigeriji.

Ibrahim *tur.* Abraham *(v.).*

IBRD — *skrać. za engl.* International Bank for Reconstruction and Development (Međunarodna banka za obnovu i razvoj).

ibret, *2. mn.* ìbrētā *tur.* (ibret) 1. primjer vrijedan pažnje; opomena, upozorenje; pouka, primjer, ogledalo, ugled, uzor; 2. mnoštvo, masa; 3. čudo, čudovište, neman, nakaza, rugoba, osoba vrijedna poruge, »rug«; **ibretan,** -tna, -tno — čudovištan, nakazan, rugoban, ružan, gadan.

ibrete, ìbrētā *(mn. ž. r.) tur.* kovna dugmeta na košulji; ukrasne igle (kopče) na ženskoj odjeći.

ibretiti se, -īm se *tur.* (*isp.* ibret) 1. ugledati se; 2. čuditi se; 3. rugati se (s kim), izrugivati (koga).

Ibrica (hromī) — pojam koji odgovara izrazu *hromi Daba* (đavao) (Enver Čolaković).

ibrīk, -íka, *mn.* -ici *tur.* (ibrik) bakren sud, prema vrhu sužen, s kljunom i drškom, a služi za lijevanje vode ili kave; *umanj.* **ibričić.**

ibrišilj *v.* ibrišim (Nar.).

ibrišim *tur.* (ibrišim) svilen konac; **ibrišīmka** — veliki karanfil.

ica, *2. mn.* ìcā *mad.* (iccze; itcze) šuplja mjera, polić, holba.

ICA — *skrać. za engl.* International Cooperation Administration (Uprava za međunarodnu suradnju); upravlja svim programima

američke pomoći pojedinim zemljama, osim vojne.

ICAO — *skrać. za engl.* International Civil Aviation Organization (Međunarodna organizacija za civilni zračni promet); sjedište u Montrealu (osn. 1944).

ICC — *skrać. za engl.* International Chamber of Commerce (Međunarodna trgovačka komora); *franc.* Chambre de Commerce Internationale; *njem.* Internationale Handelskammer.

ice-cream *engl.* (*čit.* ajskrīm) sladoled.

ICEM — skrać. za engl. *International Commitee for European Migration* — Međunarodni komitet za evropsku migraciju (*v.* migracija).

ICF[1] *v.* FIDE.

ICF[2] skrać za engl. *International Canoe Federation* (Međunarodni savez kajakaša).

ICFPW — *skrać. za engl.* International Confederation of Former Prisoners of War (Međunarodni savez bivših ratnih zarobljenika); *isp.* CIAPG.

ICFTU — skrać. za engl. *International Confederation of Free Trade Unions* — Međunarodna konfederacija (savez) slobodnih sindikata.

ichform *v.* ihform.

ichthys *v.* hebrejska riba.

ICOM — *skrać. za engl.* International Council of Museums (Međunarodno vijeće muzeja); *franc.* Conseil International des Musées.

ICPC — *skrać. za engl.* International Criminal Police Commission (Međunarodna komisija kriminalističke policije); *isto što i* Interpol *(v.)*.

icterus *v.* ikterus.

ȉč *v.* hȉč.

ȉčaga *tur.* (ič — unutarnji + *isp.* aga) dvoranin (plemić na turskom dvoru); maršal dvora.

ičer-àvlija *tur.* (ičer — unutra, *isp.* avlija) unutrašnje dvorište (u arhitekturi turskih kuća); *isp.* dišer-avlija.

ìčkija, *2. mn.* ȉčkījā *tur.* (ički) 1. alkoholno piće; 2. strast za nečim; sklonost, žudnja; **ičkìjaš,** -āša, 5. ȉčkijāšu — alkoholičar, pijanac.

ìčluk, *mn.* -ci, 2. ȉčlūkā *tur.* (ičlik) vrsta (toplog) prsluka, jeleka.

ičoglan *tur.* (ič — unutarnji + oglan — mladić, momak) paž *(v.)*, dvoranin, plemče.

ìćikat *prid. indekl. tur.* (iki — dva) dvostruk, dvogub, sugub.

ićìndija *i* **ikìndija** *(v.)*.

ićituglija *tur.* (iki — dva + *isp.* tug) paša od dva tuga.

ìćram *v.* ikram.

ićtuglija *v.* ićituglija.

id. — *skrać. za lat.* idem (isti).

Ida. — *skrać. za* Idaho (država u USA).

Ida[1] *germ.* »uzorita«.

Īda[2] — 1. planina ponad Troje (danas *Kaz Dagh* u Turskoj), mnogo spominjana u starogrčkim pričama (na njoj je odgojen Paris, sa nje je Agamemnon poslao »ognjenu vijest« svojoj ženi Klitemestri da je zauzeta Troja, itd.); 2. gora na Kreti (na njoj je — po mitologiji — odgojen Zeus).

idadíja *tur.* (idadije) srednja škola, gimnazija.

idàra *tur.* (idare) 1. izdržavanje, egzistencija; snabdijevanje, opskrba; 2. uprava, državna vlast; **idàre-medžilis** — okružno narodno vijeće (u nekadanjoj turskoj Bosni i Hercegovini); **idàretiti se,** -īm se — izdržavati se, snabdijevati se, opskrbljivati se.

íde, idā *(mn. ž. roda) lat.* (Idus) kod Rimljana petnaesti (u mjesecima: ožujku, svibnju, srpnju, listopadu) ili trinaesti (u ostalim mjesecima) dan u mjesecu prema kojem su se računali drugi dani u mjesecu; na **Martovskē íde** (Idibus Martiis), tj. 15. ožujka 44. g. pr. n. e. ubijen je Gaj Julije Cezar, rimski vojskovođa i državnik.

ideàcija *lat.-grč.* stvaranje ideja, predodžaba, pojmova.

ideal, -āla, 5. ideāle *grč.* (idea — vid, lice, vanjština, oblik, izraz, način, osnova, predodžba, slika) uzor, odn. pojava koja služi kao uzor; najviše savršenstvo; nešto savršeno na ovom ili onom području; konačni cilj težnje; predmet koji služi kao uzorak; obrazac nečega.

ȉdealan, -lna, -lno *grč.* (*isp.* ideal) 1. *fil.* koji se javlja kao ideja, koji se odnosi na ideju, na djelatnost svijesti; duhovan, misaon, intelektualan; 2. zamišljen, koji realno ne postoji, koji postoji samo u mislima; kakav bi trebao biti; 3. savršen, sjajan, divan; izvrstan, odličan, najbolji, najjasniji, najčistiji, apsolutan, potpuno točan, precizan, nesebičan, plemenit, uzvišen, pošten, besprijekoran itd.; 4. *pravn.* **ìdealnī stjecaj krìvičnog djela** — kada počinitelj jednim djelom izvrši više krivičnih djela (npr. jednim hicem ubije jednoga, a drugoga teško ozlijedi); 5. *tipogr.* **ȉdealnī ārak** — štampani tekst od 30.000 znakova (zajedno s bjelinama i praznim prostorom); 6. **ȉdealnī dȉo** (kuće ili sl.) —

nedjeljiv, onaj koji se ne može dijeliti (pravnički pojam); *izv.* **idealnost,** -osti.

idealist(a) *grč.* (*isp.* ideal) 1. pristalica idealizma *(v.)*, 2. plemenit čovjek; 3. sanjar, zanesenjak koji se ne snalazi u životu; *žen.* **idealistkinja;** *prid.* **idealistički.**

idealitet, -eta — isto što i idealnost *(v.* idealan).

idealizacija *grč.* (*isp.* ideal) predstavljanje nečega u boljem svjetlu nego je to u stvarnosti, predstavljanje nečega potpuno savršenim, tj. u liku ideala; poljepšavanje i oplemenjivanje nečega; **idealizirati,** -izīram — vršiti idealizaciju; zanositi se nestvarnostima, sanjariti, maštati, gledati svijet ljepšim, plemenitijim i uzvišenijim nego jest; uzdizati, veličati, slaviti, uznositi, zamišljati odn. predstavljati sve u najsvjetlijim crtama; voditi tzv. platonsku ljubav i sl.; *isto i* **idealizovati,** -ujem *i* **idealisati,** -šem.

idealizam, -zma *grč.* (*isp.* ideal) 1. jedan od dvaju osnovnih pravaca u filozofiji koji, nasuprot materijalizmu, smatra da su ideja, svijest, duh primarni, a priroda, postojanje, materija sekundarni; idealizam je tijesno povezan s religijom; **subjektīvnī idealizam** (berklejanstvo, mahizam i dr.) poriče objektivno postojanje materijalnog svijeta, priznajući za jedinu realnost individualnu svijest i subjektivne osjećaje; u svom daljem razvitku subjektivni idealizam neizbježivo vodi k solipsizmu *(v.)*; — **objektīvnī idealizam** (Schelling, Hegel i dr.) tvrdi da je temelj svega što postoji apsolutna ideja, svjetski duh, u krajnjoj liniji — bog; 2. idealno, idealističko shvaćanje života (*v.* idealan 2 i 3); vjera u nešto što je neodrživo, neosnovano, neostvarljivo; opsjena, obmana, fikcija, sklonost da se u životu vidi odn. traži samo dobro, plemenito; težnja prema uzvišenom i sl.

idealizator (*isp.* idealizacija) čovjek koji sve uljepšava, prikazuje kao uzvišeno i plemenito.

idealizirati *v.* idealizacija; *isto i* **idealizovati.**

ideja *grč.* (*isp.* ideal) 1. misao, opći pojam o nekom predmetu ili pojavi; u idealističkoj filozofiji ideja se odvaja od realnog objekta i pretvara se u samostalno biće (ideje kao prauzori tvari kod Platona, apsolutna ideja kod Hegela); materijalizam promatra ideje kao proizvod ljudskog mišljenja koje odrazuje materijalni svijet; razvitak ideja određuje se razvitkom društvenog života (*v.* ideologija); 2. glavna misao umjetničkog, naučnog ili političkog djela; uopće — zamisao, nacrt, plan nečega; misao koja — obično — iznenada padne na pamet kao rješenje zamršene situacije, kao izlaz iz teškog položaja; zamisao, osnova, plan nekog pothvata; želja, naum, nakana, namjera, koncepcija, prijedlog načina kako da se nešto izvede, krajnji cilj neke akcije, »iskra spasenja«, nada u dobro rješenje; **fiksna ideja** *v.* fiksan; *prid.* **idejan,** -jna, -jno — 1. koji sadrži osnovnu ideju, zamišljajni, razumski, misaon, duhovan; 2. predan ideji, uvjeren, spreman na žrtvu za ideju; **idejnost,** -osti — 1. idejna vrijednost, idejni sadržaj, smisao, misaonost, apstraktnost; 2. predanost ideji, postupak u duhu ideje, uvjerenost, požrtvovnost za ideju.

idem *lat.* (*akc.* ȉdem) isti, isto; **idem per idem** — isto po istome, jednako jednakim, tj. objašnjenje nekoga pojma njim samim; *isto što i* circulus vitiosus *(v.)*.

identičan, -čna, -čno *lat.* (*isp.* idem — isti) — isti, istovetan, potpuno jednak; **identičnost,** -osti — isto što i identitet *(v.)*.

identifikacija *lat.* (idem — isti + *isp.* ...fikacija) 1. poistovećivanje; 2. ustanovljenje istovetnosti, jednakosti (između nečega); utvrđivanje nečijeg identiteta *(v.)*, prepoznavanje; *glag.* **identificirati,** -ficīram — poistovetiti, izjednačiti (nekoga s nečim); ustanoviti nečiju identičnost, tj. uvjeriti se da netko ili nešto zaista jest ono čime se prikazuje; *isto i* **identifikovati,** -ujem.

identikit (*isp. franc.* identique — identičan) pretpostavljena slika, obično nekog zločinca, izrađena prema opisu očevidaca; *isp.* robot-fotografija.

identitet, -eta *lat.* istovetnost, podudaranje, izjednačivanje, potpuna jednakost, priznanje da netko ili nešto zaista jest ono čime se prikazuje *(utvrditi nečiji identitet)*, da je netko zaista osoba o kojoj se radi; skup značajki koje neku osobu čine onom koja jest.

ideofobija *grč.* (*isp.* ideja *i* fobija) *med.* bolestan strah od mišljenja i mislī.

ideografija *grč.* (*isp.* ideal + grafo — pišem) pismo u kom se mjesto slova upotrebljavaju slike (tako su pisali npr. stari Feničani); *isp.* piktografija; **ideogram** — slika kao pismeni znak u slikovnom pismu, ideografiji; danas se ideogramima nazivaju ponajviše grafički znakovi kao npr. u voznim redovima sićušan krevet označuje kola za spavanje, ukrštena viljuška i nož — vagon-restoran, u velikim rječnicima mala željeznica ispred neke riječi naznačuje da pojam

spada u željezničarstvo, mali avion da se radi o avijatičkom pojmu, dva ukrštena čekića označuju rudarstvo, ukršteni srp i čekić naznačuju komunizam, sićušna zmijica — liječništvo itd.

ideokràcija (-kràtija) *grč.* (*isp.* ideja + krateō — vladam) 1. vladavina razumnih pojmova, ideja; 2. vladavina, vlast u državi u ime neke ideologije.

ideològija *grč.* (*isp.* ideal + logos — riječ, govor) sistem ideja, predodžbi, pojmova, izražen u različitim oblicima društvene svijesti (u politici, moralu, nauci, umjetnosti, religiji); ideologiju određuju u krajnjoj liniji uvjeti materijalnoga života društva, ona je odraz društvene egzistencije i, sa svoje strane, aktivno djeluje na razvitak društva, pomažući mu *(napredna ideologija)* ili sprečavajući ga *(reakcionarna ideologija)*; u klasnom društvu ideologija je klasna; vladajuća ideologija izražava i brani interese vladajuće klase; ideologija radničke klase jest marksizam-lenjinizam; **ideòlog,** *mn.* -zi — nosilac i branitelj ideologije neke klase ili društvene grupe; **ideòloškī** — koji se odnosi na ideologiju, koji se osniva na idejama.

id est *lat.* (*akc.* ȉd ȅst) to jest (*skrać.* i. e.).

ìdila, *2. mn.* ȉdilā (*akc. i* **idìla,** *2. mn.* idílā) *grč.* (eidyllion — sličica) 1. pjesma u kojoj se opisuje sretan život »ljudī prirode« — ribara, pastira, seljaka; idila prikazuje život tih ljudi (inače često težak, mučan i naporan) u uljepšanom, ponajviše sladunjavom obliku; nastala je u staroj Grčkoj u 4. st. pr. n. e. i izazvala imitiranje u novoj evropskoj literaturi; 2. *prenes.* prijateljstvo, obiteljski život bez svađa, u punoj suglasnosti; miran, nepomućen život ispunjen nježnošću, ljubavlju, srećom, zadovoljstvom, bezbrižnošću, ugodnošću, ljepotom uopće; često i nesmetan i ničim nepomućen ljubavni odnos *(bračna idila)*; 3. umjetnička slika koja sve to prikazuje (npr. *zimska idila*); 4. *muz.* instrumentalna, orkestralna kompozicija u kojoj se dočarava smireno, pastoralno raspoloženje; **idìličan,** -čna, -čno — seoski jednostavan, ladanjski; ljubak, miran; bezbrižan, staložen; bezazlen, nježan (*isto i* **idìlički, ìdīlskī**); **idilizàcija** — prikazivanje, predstavljanje nečega u najljepšem svjetlu, predočivanje u natprirodnom ugođaju, isticanje sve samih ljepota itd.; *glag.* **idilizírati,** -ìzīrām; *isto i* **idilisati,** -šem; **idilìzam,** -zma — sklonost idili, idilizaciji.

idiòblast *grč.* biljna stanica građom i funkcijom različita od ostalih stanica tkiva.

ȉdiofōnī instrùmenti *grč.* (ídios — svoj, vlastit + fōnē — glas) *muz.* udaraljke u kojima titra sama materija od koje su učinjene (kastanjete, činele, triangli, različite klepetaljke, čegrtaljke i sl.); *isp.* membranofoni instrumenti.

idiogàmija *grč.* (idios — svoj, vlastit + gameō — ženim se) *med.* oznaka za spolnu sposobnost nekog muškarca samo s jednom određenom ženom ili samo s nekim manjim brojem žena, dok za sve ostale žene spolni interes ne postoji.

idioglòsija *grč.* (ídios — svoj, vlastit + glōssa — jezik, govor) nerazumljiv govor neke osobe do te mjere, da kod slušaoca čini utisak stranog jezika.

idiògraf *grč.* (ídios — svoj, vlastit + grafō — pišem) vlastoručni potpis, rukopis.

idiolàlija *grč.* (ídios — svoj, vlastit + lalia — govor) *med.* pojava da netko »izumije« svoj vlastiti »jezik« koji nitko drugi ne razumije.

idiolàtrija *grč.* (ídios — svoj, vlastit + latreia — služba) obožavanje samoga sebe.

idiòlekt, *2. mn.* idiolekātā *grč.* (ídios — svoj, vlastit + legō — govorim) vlastiti govor nekoga čovjeka, tj. jezične osobine koje on sam upotrebljava.

idiòm, -oma *grč.* (idíoma, 2. -atos — osobitost) 1. narječje nekoga kraja, govor; 2. ukorijenjeni vlastiti obrat govora, svojstven nekom jeziku i neprevediv doslovno na drugi jezik (npr. u našem jeziku: *vojska drumom, baba šumom,* ili *prodavati zijake* i sl.); **idiomatika,** 3. -ci — a) učenje o idiomima; b) skup idioma nekoga jezika (fraza, izričaja, specifičnih izraza i sl.); *prid.* **idiomatskī** — svojstven nekom narječju, jezični, dijalekatski, govorni.

idiopàtija *grč.* (idios — svoj, vlastit + *isp.* patija) *med.* bolest koju nije moguće konstatirati u skladu s nekim od faktora poznatih kod ustanovljivanja oštećenja zdravlja.

idioplàzma *grč.* (ídios — svoj, vlastit + *isp.* plazma) pretpostavljeni dio stanične plazme koji je nosilac nasljednih osobina, nasljedna supstancija.

idiorìtmičkī, -ā, -ō *grč.* (ídios — svoj, vlastit + *isp.* ritam) slobodan, samostalan, odvojen, poseban (koji živi svojim vlastitim »ritmom«).

idiosinkrazija *grč.* (ídios — svoj, vlastit + synkrasis — miješanje, smjesa) preosjetljivost, odvratnost prema čemu; reakcija organizma

kod nekih ljudi poslije uzimanja stanovitih jela ili lijekova, npr. kožni osip (koprivnjača) nakon jedenja jagoda; *takoder i* odvratnost, preosjetljivost uopće, antipatija.

idiot, idiotija *v.* idiotizam.

idioterija *v.* idiotizam 1.

idiotikon *grč.* (*isp.* idiom) 1. rječnik nekog narječja; vokabular, glosar, dikcionar; 2. osobina nekog narječja, dijalektizam.

idiotizam, -zma, *2. mn.* idiotizama *grč.* (idiotes — nestručnjak, neznalica, šeprtlja; privatan, samostalan) 1. slaboumnost, tupoglavost, blesavost, glupost (prirođena ili stečena u djetinjstvu); *isto i* **idiotija;** 2. *gram.* osobitost, osebujnost u govoru, narječju (*isp.* idiom); **idiot** — slaboumnik, tupoglavac, glupan, priglup čovjek; blesan; duševno zaostao čovjek; *isp.* kreten; *žen.* **idiotkinja;** *prid.* **idiotski,** -ā, -ō — svojstven idiotima, kretenski, glup, tup, besmislen, nemoguć (u duhovnom pogledu).

idn-šešir (po imenu engleskog ministra vanjskih poslova i predsjednika vlade Anthonyja Edena [*čit.* Idn] koji je lansirao takvu modu) — muški šešir sa prema gore posuvraćenim obodom; *isp.* homburg.

ido *(na esperantskom jeziku:* ido — potomak; zapravo *esperantido)* internacionalni umjetni jezik, g. 1907. prerađeni esperanto; **idist(a),** *2. mn.* idista — pristaša ida.

idol, -ola *grč.* (eidolon — slika, prilika, sjena, utvara) 1. kumir; kip ili slika mnogobožačkog boga; 2. *prenes.* predmet slijepog obožavanja; nadnaravno biće; **idolatrija** (*grč.* latreia — služba) idolopoklonstvo; štovanje kipova; mnogoboštvo, neznaboštvo, poganstvo; *isto i* **idololatrija;** *isp.* fetišizam.

Idomenej — u starogrčkoj mitologiji sin Deukalinov, unuk Minosov, kralj na Kreti, istaknut junak u helenskoj vojsci pod Trojom; na povratku iz osvojene Troje zahvatila ga je oluja pa se zavjetovao bogovima da će — vrati li se kući — prinijeti na žrtvu ono na što prvo naiđe pri iskrcavanju; slučajno je to bio upravo njegov sin, pa su ga zbog toga Krećani prognali.

idra *v.* hidra.

idrijalit, -ita (*isp. grč.* lithos — kamen) cinabarit sa mnogo bitumena; ima ga u Idriji (Slovenija), odakle mu i ime.

idžara *tur.* (idžare) zakup, stanarina, kirija, najamnina.

idžazet *tur.* (idžazet) dopuštenje, dozvola; diploma, svjedodžba o završenom ispitu, naročito teološkom.

idžera *v.* hudžera.

iđirot *tur.* (egirotu) vrsta mirisave biljke, mirišljiva trska; zove se i »babat«.

iđit, *2. mn.* iđita *tur.* (jigit) 1. *v.* džigit; 2. neustrašiv čovjek, junak, delija; 3. uporan čovjek, svojeglavac, prgavac; **iđitluk** — hrabrost, borbenost, junaštvo; upornost, tvrdoglavost, svojeglavost, prgavost.

i. e. — *skrać. za lat.* id est *(v.).*

If — otočić u Sredozemnom moru, dva kilometra ispred Marseillea; nekada glasovit državni zatvor, danas pretvoren u muzej posvećen Dumasovu junaku »grofu od Monte Crista«; meta svih posjetilaca Marseillea (svi čamci koji tamo prevoze nose imena Dumasovih junaka kao *Edmond Dantes, Abbe Faria,* pa — dakako — i *Monte Cristo* itd.).

IFA — *skrać. za engl.* International Fiscal Association (Međunarodno udruženje za financijsko i porezno pravo).

IFAFP *v.* FIAPF.

IFC — skrać. za engl. *International Finance Corporation* — Međunarodna financijska korporacija.

IFD *v.* FID.

ifer *v.* infer (Nar.).

Ifeta *tur.* »poštenje«, »čistoća«, »nevinost«.

iflandski, -ā, -ō (po imenu njem. dramaturga i glumca Augusta Wilhelma Ifflanda, 1759—1814) pun patosa, starinski u glumi, pozerski, gromoglasan (takav je način glumljenja propagirao i provodio spomenuti umjetnik) (Šenoa, koji se prvi kod nas oborio na tzv. »ifflandsku recitaciju«).

IFI *v.* FIT.

Ifigenija — kći Agamemnona i Klitemestre, sestra Elektrina i Orestova iz starogrčke priče; otac ju je »ne bi li tako stišo tračke vjetrove« (Eshil), koji su mu sprečavali polazak s brodovljem pod Troju, žrtvovao Artemidi, no ova ju je spasila i prenijela na Tauridu (Krim) gdje je postala svećenica u njezinu hramu (predmet većeg broja umjetničkih, osobito dramskih obrada).

Ifiklo — u starogrčkoj mitologiji sin Amfitriona i Alkmene, brat Heraklov i njegov pratilac u nekim pothvatima (zapravo polubrat, ako prihvatimo legendu da je pravi otac Heraklov sam Zeus).

ifjur, -ura *mad.* (ifju — mlad) mladić, momak.

IFLA — *skrać. za engl.* International Federation of Library Associations (Međunarod-

ni savez bibliotekarskih udruženja); *franc.* Federation Internationale des Associations de Bibliothecaires.

iflandskī *v.* ifflandski.

IFNPPE *v*, FIEJ.

IFRM — *skrać. za engl.* International Federation for the Right of Man (Medunarodni savez za prava čovjeka, za ljudska prava).

ifrit, -ita, 5. ïfrīte *tur.* (ifrit) 1. zao džin, demon; 2. *prenes.* veoma ljut, rasrđen, bijesan čovjek; *isto i* **ifrīz,** -íza, 5. ïfrīze.

iftar, -ára *tur.* (iftar) večera o ramazanskom postu; **iftāriti,** iftārīm — večerati na Ramazan; **iftarluk** — jelo što se posebno pripravlja za Ramazan.

iftira *tur.* (iftira) kleveta, lažna optužba, potvora.

IG — automobilska oznaka za *Ivangrad* (Crna Gora, prije *Berane*).

igalo, *2. mn.* ïgālā *grč.* (aigialos) morska obala, žal, brijeg, riva (*isp.* jalija).

igbal, -ála, 5. ïgbāle *tur.* (ikbal) sreća, uspjeh, berićet; **igbali** *(prid. indekl.)* sretan, uspješan, berićetan; **igbalsuz** — nesretan.

igda, *2. mn.* igdā *tur.* dafina *(v.).*

igdrasil *nord.* (ygdrasil) u nordijskoj mitologiji ogroman jasen sa tri korijena kojemu se krošnja uspinje do neba i prekriva čitav svijet; na drvetu žive različite životinje, a u sjeni njegovoj održavaju bogovi svoje sastanke.

igelīt, -íta (*isp.* iglu) kemijskim putem (polimerizacijom, *v.*) dobivena materija koja se, medu ostalim, upotrebljava i za izgrađivanje umjetnih skakaonica za skijaše (kad nema pravoga snijega).

ïgen *mad.* da, svakako (Đalski).

igl *engl.* (eagle) orao; američki zlatan novac od deset (prvotno od šest) dolara koji ima na sebi lik orla.

iglo, -ōa *v.* iglu.

ïglu, -ua, *mn.* ïglui *engl.* (igloo) eskimska koliba od snijega i leda (unutrašnjost obložena krznom).

Ignācije *lat.* »ognjeni«, »vatreni«; *isto i* **Ignac,** 5. Ignāče.

ignis *lat.* vatra; **ignipunktura** (*isp. lat.* pungere — bosti) *med.* operacija (bubrega) ispaljivanjem.

ïgnitrōn *lat.* usmjerivač struje kod visokog napona (preko 100 ampera).

ignoramus et ignorabimus *lat.* (*akc.* ignoramus et ignorābimus) ne znamo i nećemo znati (završne riječi jednog predavanja berlinskog zoologa Dubois-Reymonda prema kojemu su neki problemi za naš razum nerješivi, i takvi će, navodno, i ostati).

ignorancija *lat.* (ignorantia) 1. neznanje, nepoznavanje, neobrazovanost, neukost, neznalaštvo; neupućenost, ograničenost, glupost, neukost; 2. prezir, nemar za nešto; podcjenjivanje; **ignorantia nocet** *lat.* (*čit.* ignorancija nocet) nepoznavanje škodi; princip staroga rimskog prava koji još glasi: **ignorantia legis non excusat** (*čit.* i. legis non ekskūzat) »nepoznavanje zakona ne ispričava«, tj. čovjek ne mora poznavati zakon, ali je ipak podvrgnut zakonskim propisima; to načelo vrijedi u pravu i danas; **ignorant,** *2. mn.* ignoranata — 1. neznalica; glupan; 2. čovjek koji sve prezire, koji ni za što ne mari; *žen.* **ignorantkinja** (*akc. i* **ignorantkinja**); *prid.* **ignorantskī; ignorantan,** -tna, -tno — koji sve prezire, koji ni za što ne mari (Begović); **ignorirati,** -gnorīram — 1. ne znati; ne htjeti znati za nešto; 2. prezirati; ne mariti za nekoga, zanemarivati, smatrati kao da nekoga nema; *isto i* **ignorisati,** -šem *i* **ignorovati,** -ujēm.

ignoti *(mn. m. r.) v.* hugenoti (Matoš).

Ignoti nulla cupido *lat.* (*čit.* ...kupīdo) Što ne poznajemo, to i ne želimo.

igrmiluk *tur.* (jirmi — dvadeset; *isp.* grmjela) starinski turski dukat od dvadeset groša.

ïguan *španj.* (iguana) isto što i leguan *(v.);* **iguanodont** — izumrli gmaz iz donje krede; hodao na dvije noge, a visok je bio do pet metara.

iguman, igumana (*gdjegdje i:* igumna) *grč.* (hegemōn — vođa, upravitelj) starješina pravoslavnog manastira; *prid.* **igumanov; igumanskī; igumānstvo** — čast, položaj i dostojanstvo igumana; **igumanija** — 1. starješica, nadstojnica pravoslavnog ženskog manastira; 2. manastir kojim upravlja iguman.

Iguvīnske ploče (prema *Iguvium* [danas *Gubbio*] — grad u Umbriji) najstariji pisani spomenik na starom umbrijskom jeziku i pismu (Tabulae Iguvinae) iz 3. st. pr. n. e. do 1. st. n. e. (sedam brončanih ploča s različitim obredno-vjerskim propisima nekog svećeničkog reda).

ïhform *njem.* (ich — ja + *isp.* forma) pripovijedanje, pisanje članka, romana i sl. »u prvom licu«, tj. kad pisac spominje sebe i za sebe govori »ja«; »ja-način« (J. Ibler); »ja-oblik, jastveno nizanje doživljaja« (Š. Vučetić); *isto i* **ich-Erzählung** (*čit.* ih-ercēlung); *prot.* er-form.

ihja *prid. indekl. tur.* (ihja) preporođen; oživotvoren; sretan.

IHK *v.* ICC.

ihmal, -ála *tur.* (ihmal) otezanje, oklijevanje; nehaj, nemar, zanemarivanje.

ihneumon, -óna *grč.* (ichneumōn — »šunjalo«) životinja iz porodice cibetki (podrijetlom je iz Egipta gdje je u starini bila posvećena božici Muti).

ihnognomika, 3. -ci *grč.* (ichnos — stopa, trag + gnōmē — spoznaja) umijeće »čitanja« tragova.

ihor, -ora *grč.* (ihōr) 1. u starogrčkoj mitologiji krv bogova, eterska, krvi slična kapljevina što teče u žilama bogova; 2. voda u krvi, krvna surutka; 3. *med.* krvavo-vodnjikava izlučina upaljenih čirova; *prid.* **ihoričan,** -čna, -čno.

IHS — na katoličkim liturgijskim predmetima znak imena Isusova koji neupućeni ljudi tumače kao Isus Hrist Spasitelj ili sl., a »učeniji« kao *Iesus Hominum Salvator* — Isus spasitelj ljudi; zapravo su to prva tri slova imena Isus kako se ono piše grčkim velikim pismenima, tj. IH Σ (OY Σ), *čit.* Jesus.

ihtijar, -ára, 5. ìhtijāru *i* -āre (ihtijar) starac, glavar; **ihtijarluk** — starost.

ihtilaf, -áfa *tur.* (ihtilaf) spor, prijepor, neslaganje, razilaženje u mišljenju.

ihtio... *grč.* (ichthys, 2. ichthyos — riba) u složenicama označuje odnos riječi prema ribama (*npr.* ihtiologija).

ihtiofag, -ága, *mn.* -ázi *grč.* (ihtio... + fagein — jesti) ribojed, ribožder.

ihtiofobija *grč.* (ihtio... + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od riba.

ihtiokal, -ála *grč.* (ihtio... + kollaō — lijepim) riblje ljepilo; *isto i* **ihtiokola.**

ihtiol, -óla *grč.-lat.* (ihtio... + oleum — ulje) medicinski preparat koji se dobiva suhom destilacijom bituminoznih škriljevaca u kojima ima fosilnih ostataka riba (upotrebljava se uglavnom protiv kožnih bolesti).

ihtiolit, -íta *grč.* (ihtio... + lithos — kamen) okamenjen riblji kostur.

ihtiologija *grč.* (ihtio... + logos — riječ, govor) grana zoologije koja se bavi proučavanjem riba; **ihtiolog** *mn.* -zi — stručnjak u ihtiologiji; *prid.* **ihtiološkī,** -ā, -ō.

ihtiornis *grč.* (ornis — ptica) »riboptica«, izumrla (zubata) ptica kojoj su okamine (iz gornje krede) nađene u Kansasu, USA.

ihtiosaur *grč.* (ihtio... + *isp.* sauriji) »ribogušter«; izumrli vodeni grabežljivi gmaz mezozojske ere s tijelom kao u ribe, često vrlo krupnih razmjera.

ihtiotomija *grč.* anatomija rība.

ihtioza *grč.* (ihtio...) bolest (nasljedna) koja se očituje stvaranjem sitnih suhih ljuskica na koži kao posljedica poremećenja u orožnjavanju kože; ljuskice imaju izgled riblje kože.

IIS — *skrać. za engl.* Indian Information Service (Indijska novinska agencija).

Ija *grč.* (Iō) u starogrčkoj mitologiji kći argivskoga kralja Inaha; zapela je za oko Zeusu, o čemu sama pripovijeda Okeanidama u Eshilovoj tragediji *Okovani Prometej:* »Uz djevičanski ležaj svaku mi se noć | prisnivalo da vidim neki čarni lik | i da mu čujem šapat zamaman i blag: | 'Ne djevuj više, djevo, sretan stiže dan. | i hvataj sreću svoju, stupi u taj brak. | U ljubavnom čeznuću sam te želi Zeus, raspalio se u njem Afroditin žar. | Ne preziri, o dìjete, Zeusa boga plam, | u Lernu mi otiđi, gdjeno cvjeta cvijet, | gdje stadima tvog oca paša je i tor, | da zadovoljstvo pružiš Zeusu bogu svom'«. Ljubomorna Hera kazni je strašnom kaznom: »A ja poružnjeh sva i smrači mi se um | i — kako vidiš sama — rogat postah stvor. | I obad oštrim žalcem pogna me u bìjeg | ... Za mnom Zemljin sin | govedar srne Argos razjaren i ljut | i očima mi mnogim stade slijedit trag...« Prometej joj na to priča njezinu budućnost, silna lutanja, iako je Argosa ubio Hermo. Od tih Prometejevih proročanstava najzanimljivija su dva: »O putu tvom će svijetu vječni ostat glas | i bit će nazvan Bospor — govečeta gaz« (naime tjesnac između Evrope i Azije; *isp.* Bospor) i drugo (retrospektivno): »A ovdje opet obad uzbudi ti bijes, | U Rejin zaton dalji nagnao te trk, | odakle tebe natrag vihor pogna ljut. | Po tebi će, o Ijo, pamti, zaton taj | u buduća vremena *ijōnskīm* se zvat...:« (Jonsko more); konačno se Ija (a Prometej sve to proriče) riješila svih zala, dospjela u Egipat, i rodila Zeusu sina Epafa; od ovoga je nakon mnogih pokoljenja potekao Heraklo »glasovit strijelac«, kako nastavlja Prometej i dodaje: »Proročanska riječ | od Temide mi majke veli da će on | iz muka ovih jednom donijet meni spas« (dalje isp. *Hiron*).

ijah *v.* ihja.

Ijakho *v.* Iacchus.

ijalem *grč.* (iàlemos) tužaljka u starogrčkoj drami.

ijàna *tur.* (iana) pomoć, novčani prilog (u dobrotvorne svrhe).

ijànet *v.* hijanet.

ijatrokemija *v.* iatrokemija.

ikanat *v.* inkanat.

Ikar — po starogrčkom mitu — mladić koji je pobjegao iz zarobljeništva sa otoka Krete, odletjevši na krilima od perja, slijepljenog voskom, što ih je načinio njegov otac Dedal; sunčani žar rastopio je vosak i Ikar se utopio u Egejskom moru *(Ikarsko more)*.

ikarijci, ikarijàcā *(mn. m. roda)* — pristaše utopijske socijalne teorije koju je 1842. izložio Étienne Cabet (1788—1856) u svom »Putovanju u Ikariju«; ikarijci su bezuspješno pokušali ostvariti komunističke ideale u buržoaskom društvu, stvarajući općine koje su imale biti prvotne organizacije i prototip budućega komunističkog uređenja.

ikarskī, -ā, -ō (*isp.* Ikar) smion, smjel, neustrašiv, fanatičan, zanesenjački.

Ike *v.* Ajk.

ikebàna *jap.* (značenje: živi cvjetovi) tzv. »govor cvijeća«, tj. poseban način aranžiranja cvijeća u vazama (a i inače), sa određenim značenjem prema položaju pojedinog cvijeta (radost, žalost, čestitanje i sl.); osniva se na japanskim religioznim predodžbama; glavna dva lika ikebane jesu: 1. **heika** — u visokim vazama; 2. **moribana** — u niskim posudama s otvorenom površinom vode.

ikìluk *tur.* (iki — dva) predmet (trgovine) od dvije jedinice (dvolitra, dva metra, dva aršina, dva groša i sl.).

ikindija *tur.* (ikindi — poslije podne) vrijeme popodnevne molitve (*govori se i* ićindija); **ikindi-čauš** — dežurni podoficir.

ikiram *v.* ikram.

ikhjar *v.* ihtijar.

iklim, -ima *tur.* (*od grč.* klima) kraj, predio, zemlja.

ikona, *2. mn.* ìkonā *grč.* (eikon — slika, lik) slika; slika sveca ili božanstva u pravoslavnim crkvama, i to na drvu ili na platnu, za razliku od slika na zidu; *umanj.* **ikonica; ikonodul** (dulos — rob) — poštovatelj ikona, ikonopoklonik; **ikonografija** (grafo — pišem) nauka o opisivanju, tumačenju i utvrđivanju slikarskih i kiparskih radova, po atributima, simbolima i amblemima; **ikonoklast** (klao — lomim, razbijam, kidam) kipoborac; svetoborac; borac protiv poštovanja vjerskih slika (*imen.* **ikonoklazma** — kipoborstvo; kod Krleže i **ikonoklastija;** kod istoga pisca i *prid.* **ikonoklastičan,** -čna, -čno); **ikonolatrija** (latreia — služba) obožavanje ikona; **ikonomahija** (*grč.* machia — borba) prvotno isto što i *ikonoklazma,* a i inače i naziv za borbe (često i oružane) između *ikonodula* i *ikonoklasta;* **ikonomanija** (*isp.* manija) *med.* bolesni nagon za obožavanjem slika i kipova; **ikonos** — letva na koju je naslonjen ikonostas *(v.)*.

ikonoskop *grč.* (*isp.* ikona + skopeo — gledam) naprava za hvatanje televizijskih slika, za telekomandu itd., prvotni tip ortikona *(v.)*.

ikonostas *grč.* (*isp.* ikona + stasis — stajanje, stajalište) 1. u pravoslavnim crkvama — ikonama iskićen zid koji dijeli prostor gdje se nalazi oltar od ostalog prostora crkve; 2. udubina u zidu, polica ili postolje, gdje se drže ikone u pravoslavnim kućama, kućni oltar.

ìkosaedar, -dra, *2. mn.* ìkosaedārā *grč.* (eikosi — dvadeset + hedra — sijelo, osnova, strana) geometrijsko tijelo sa 20 trokuta, dvadesetoplošnjak; **ìkositetraedar,** -dra (tettares — četiri) geometrijsko tijelo sa 24 trokuta.

ìkram *tur.* (ikram) čast, poštovanje, počast, čašćenje, ugošćenje.

ikrār, -āra *tur.* (ikrar) očitovanje, izjava, priznanje; odluka; **ikrāriti,** ikrārīm — objaviti (u džamiji posebnom molitvom) odluku o polasku na hadžiluk.

ìks — 1. naziv za slovo *x;* 2. *mat.* jedna od oznaka nepoznate veličine, nepoznanice; 3. neznano koliko, neodređeno mnogo, bezbroj; **ìks-ìpsilon** — oznaka za nekog nepoznatog, za bilo koga (prema *x, y* — nepoznanice u matematici); *prid.* **ìkstī** — bilo koji; **iksírati,** iksīrām — *u uredskom jeziku:* precrtavati pokvareni tekst udaranjem slova x na pisaćem stroju; **ìks-nòge** (x-noge) — noge iskrivljene u obliku slova x (iks); rašljaste noge; u zagrebačkom govoru popularno: **ìkserice; ìks-zràke (-zràci)** — rendgenske zrake, gama-zrake, kozmičke zrake.

iksan *v.* insan.

Iksion, -ōna — u starogrčkoj mitologiji kralj Lapita u Tesaliji; pozvan od Zeusa k stolu bogova, zaželio je Herinu ljubav; kažnjen je tako da je rukama i nogama prikovan za veliki zapaljeni kotač koji se bez prestanka vrti; Sofoklov Zborovođa govori o tom u

tragediji *Filoktet:* »Ne vidjeh, no uho tako meni naču | da Iksion htjede da se s Herom združi. | no silni ga Zeus razape na kotaču | pa i sad na njemu kruži, kruži, kruži...«

ikterus *grč.* (ikterus) žutica, žućanica; nastaje kada žuč ne može dospjeti u crijevo, pa zato prelazi u krv; od toga nastaje žuta boja bjeloočnice, kože i sluznica; **iktericăn,** -čna, -čno — žutičav, žutični.

iktibar *v.* itibar.

iktijar *v.* ihtijar (Nar.).

Iktin (*grč.* Iktinos) — starogrčki graditelj u doba Periklovo (5. st. n. e.); tvorac atenskog Partenona, hrama u Eleuzini, svetišta Apolonova u Figaliji i dr.

iktiza *tur.* (iktiza) treba, potrebno je.

iktus *lat.* (ictus — udarac, ubod) 1. udar; naglas u pjesničkoj stopi ili u muzici; oznaka neutralnog akcenta (koji nema intonacije, nego samo označuje naglašeno mjesto); 2. srčani udar, kap, apopleksija, damla; 3. kucanje bila, otkucaj pulsa.

IL — automobilska oznaka za *Izrael.*

Il — 1. *znak za kem. element* ilinij *(v.);* 2. *skrać. za* iljušin *(v.).*

ila[1] *v.* hila.

ila[2] *grč.* (ile) četa, konjanički odred, eskadron; *isp.* ilarh.

ILA — skrać za engl. *International Law Association* — Udruženje za međunarodno pravo (sjedište u Londonu).

ilacija *lat.* (illatio) izvod, zaključak, zaglavak, posljedica; **ilativan,** -vna, -vno — zaključni, završni (*gram.* ilativne rečenice — posljedične, konsekutivne rečenice).

ilač, -ača *tur.* (iladža) lijek, medicina.

iladž, -adža *v.* ilač; **iladžiti,** iladžim — liječiti.

ilahija *tur.* (ilahi) muslimanska pobožna pjesma.

ilak *v.* ilač.

ilakati, ilačem (*isp. arap.* la ilahe illa-llah — nema boga do Alaha) hvaliti Alaha, klicati ime božje (*isp.* halakati).

ilal *v.* hilal.

ilam, -ama *tur.* (ilam) sudska presuda, službeni izvještaj; **ilamiti,** ilamim — presuditi; obavijestiti.

ilan, -ana *tur.* (ilan) objava, obznana, oglas; isprava, dokument.

ilarh, 5. -še, *mn.* -si, 2. ilarha *grč.* (*isp.* ila[2] + archo — vladam) zapovjednik jedne ile (u staroj Grčkoj).

ilati, -am (*isp.* ila[1]) ponašati se zlobno, podmuklo, pakostiti; klevetati, ogovarati.

ilativan *v.* ilacija.

ilav *v.* hilav.

Ildefons *germ.* »spreman na bitku«.

ildirim *tur.* (yldyrym) munja, blijesak; **Bajazit Ildirim** — turski sultan (vladao 1389—1402), nasljednik Murata poslije kosovske bitke; oženio se Lazarovom kćeri Oliverom.

ilećar *v.* hilećar.

iledžija *v.* hilećar.

ilegala (*isp.* ilegalan) izvanzakonitost, potajna (politička) djelatnost; život u nezakonitom, neregistriranom braku; *isto i* **ilegalnost, ilegalstvo.**

ilegalan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + *isp.* legalan) 1. nezakonit, protuzakonit; 2. tajan, skriven, kriomčarski; **ilegalnost,** -osti — 1. nezakonitost; 2. stanje u kojem se nalazi netko tko je u sukobu sa službenim vlastima; *v.* konspiracija; **ilegalac,** -lca, 5. ilegalče, *2. mn.* ilegalaca — potajni borac protiv vlasti; politički radnik pod krivim imenom; *žen.* **ilegalka,** 3. ilegalki, *2. mn.* ilegalki.

ilegibilan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + legere — čitati) nečitljiv, nečitak.

ilegitiman, -mna, -mno *lat.* (in — ne + *isp.* legitiman) protupravan, protuzakonit, nezakonit.

ilet, *2. mn.* ileta *tur.* (illet) bolest, mana, defekt; *prid. indekl.* **iletli.**

ileum *lat.* zadnji dio tankog crijeva, tzv. »vito crijevo«; u desnom donjem kutu trbuha ulazi u debelo crijevo.

ileus *grč.* (eileos) zapletaj, potpun zatvor crijeva.

Iliacos intra muros peccatur et extra *lat.* (*čit.* Ilijakos... pekatur... ekstra) griješi se unutar trojanskih zidova i izvan njih (Vergilije), tj. griješe i Trojanci i Grci; *prenes.* krivi su jedni i drugi.

ilidža, *2. mn.* ilidža (*akc. i* **ilidža**) *tur.* (ylydža) toplice, ljekovito kupalište; **ilidžar,** -ara, 5. ilidžaru *i* -are (*akc. i* **ilidžar**) — 1. vlasnik ilidže; 2. namještenik u ilidži; 3. učitelj plivanja.

Ilij, -ija *grč.* (Ilion) drugo ime grada Troje; *isp.* Ilo.

Ilija *hebr.* (Elias, el-i-jahu) »moj bog je Jahve«; **dalmatinski Ilije** — pomalo porugljiv naziv za trgovčiće Dalmatince koji su obilazili sajmove i ostale skupove da bi prodavali različitu sitnu robu što su je nosili u posebno izrađenim sandučićima (sa mnogo pretinaca i ladica) ovješenim oko vrata; poslije god. 1945. takvih je »trgovaca« nestalo. (Slavko Kolar)

Ilijada (*akc.* *i* **Ilijada**) — starogrčki junački ep u kojem se opisuju borbe oko Ilija (Troje); zapravo samo posljednjih 48 dana desete godine rata; djelo se pripisuje pjesniku Homeru; *isp.* Odiseja.
Ilijas *tur.* *(iz hebr.)* Ilija.
ilika, 3. -ci, *2. mn.* ìlīkā *tur.* (ilik) rupica za dugme, zapučak, petlja.
ìlikvīdan, -dna, -dno *lat.* (in — ne + *isp.* likvidan) prijeporan, sporan, nedokazan, koji ima plaćevnih poteškoća.
ilìmān, -āna *v.* liman.
ilimitīrān *lat.* (in — ne + *isp.* limitirati) neograničen.
Ilinden *maked.* Ilijino, dan sv. Ilije (po crkvenom pravoslavnom kalendaru 2. kolovoza); *prid.* **ilindenskī,** -ā, -ō; **Ilindenskī ustanak** — oružana akcija potlačenog makedonskog naroda protiv tlačitelja Turaka, započeta na taj dan god. 1903; u početku uspješna, na kraju je — uz mnoge žrtve — krvavo ugušena.
ìlīnīj, -ija (*pored* **ilīnijum**) (po imenu američke države Illinois) nekadanji naziv za kem. element (rijetku rudu) prometij *(v.)*.
Ilirīk, -íka *lat.* (Illyricum) starorimski naziv za područja na Balkanu naseljena Ilirima (dakle i za neke naše zemlje).
ilirìzam, -zma *ili* **ìlīrskī pokrēt** — nacionalistički pokret što ga je (1835) mlada hrvatska građanska inteligencija povela protiv prevlasti mađarske buržoazije u Hrvatskoj; **ilírac,** -rca *2. mn.* ìlīrācā — pripadnik, pristaša ilirizma; *žen.* **ilīrka,** 3. ìlīrki, *2. mn.* ìlīrkī; **Ilīr,** -íra — pripadnik plemena koje je nekad živjelo na Balkanskom poluotoku (naši su ilirci mislili da su njihovi potomci); **Ilīrija** — 1. zemlja Ilira; 2. provincija koju je Napoleon Bonaparte god. 1809. stvorio od osvojenih dijelova Slovenije i Hrvatske.
Ilitija (*grč.* Eileíthyia) — u starogrčkoj mitologiji kći Zeusa i Here, božica i zaštitnica porodaja (kod Rimljana *Juno Lucina*).
ìlkān, -āna *mong.-tur.* (*isp.* kan) naziv mongolskih vladara u Perziji (13. i 14. st.).
Ill — *skrać. za* Illinois (država u USA).
Illuminés *v.* iluminati.
ilmehām, -āma *v.* ilmihal.
ilmenīt, -íta — rudača koja sadrži željezo i titan (velika nalazišta u Norveškoj); sirovina za dobivanje titandioksida.
ilmihāber *tur.* potvrda o »slobodnom stanju«, tj. da netko nije u braku, i prema tome nema zapreke da se ženi ili udaje (*isp.* ledigšajn).
ilmìhāl, -āla *tur.* (ilmihal) islamski vjeronauk.
Ilo (*grč.* Ilos) — ime jednom od praotaca trojanskih (i osnivača grada), po kome se Troja zove i *Ilij* (*isp.* Ilijada); bio je sin Trosov (*v.* Tros), a otac Laomedontov, koji je opet bio otac Prijamov; Ilo se zvao i sin Enejin (*isp.* Julo).
ILO — *skrać. za engl.* International Labour Organization (Međunarodna organizacija rada); *franc.* Organisation Internationale du Travail.
ìlojālan, -lna, -lno *franc.* (illoyal) neispravan; neiskren; nelojalan, himben; *izv.* **ilojālnost,** -osti.
Ilona *mađ.* *v.* Helena.
ìlot *novogrč., v.* helot.
Il Regio Dalmata *tal.; hrv.* **Kraljski Dalmatin** — službeni list što ga je izdavala francuska uprava (Vicko Dandolo) u doba »Napoleonove Dalmacije«, na talijanskom i hrvatskom jeziku.
ILS — *skrać. za engl.* Instrumental Landing System (landing — pristajanje); naziv za radio-navigacioni uređaj koji s pomoću ultrakratkih radio-valova pokazuje pilotu točan položaj piste na koju slijeće i kut pod kojim se avion mora spuštati; tim je uređajem omogućeno i ateriranje noću, u magli, uopće u nepovoljnim vremenskim prilikama.
iltifa *tur.* (irtifa) ustanovljivanje točnog vremena (po turskom računanju satī) posebnom spravom za mjerenje visine sunca.
iltis *njem.* tvor i krzno od njega.
iltizām, -āma *tur.* (iltizam) vrsta poreza u nekadanjoj Turskoj (zakup državne desetine).
iludāvati se, iludāvām se *tal.* (illudersi) zavaravati se, obmanjivati se (Vojnović); *isp.* iluzija.
ìlum, *2. mn.* ìlūmā *tur.* (ilim) znanost, nauka; naobrazba; pojam, svijest; *prid. indekl.* **ilūmli** — učen, naobražen, obrazovan.
iluminācija *lat.* (illuminare — osvijetliti) 1. jarka rasvjeta (s primjenom bojadisane vatre i različitih svjetlosnih efekata) zgrada i ulica za neku svečanost; 2. bojadisanje kontura (npr. mora, rijeka) na kartama, planovima (*v.* iluminirati); ukrašivanje starih rukopisnih knjiga ornamentima, inicijalima i minijaturama.
iluminācjūn, -ūna *v.* iluminacija (D. Ivanišević).
iluminàti *(mn. m. r.)* *lat.* (*isp.* iluminacija) »prosvijetljeni«: pripadnici različitih sekta u različita vremena (u 15. st. u Španiji Alu-

minados; u 17. st. u Francuskoj Illumines) koje su smatrale da osim racionalne spoznaje postoji i spoznaja »po prosvjetljenju« od viših sila; redovnici koji su u 18. stoljeću širili pučku prosvjetu; također: pripadnici tajnog društva za širenje slobodoumnih ideja u isto doba (slično slobodnim zidarima); **iluminàt** — katkada isto što i magnetizer, tj. hipnotizer, »čarobnjak«.

iluminàtor *lat.* (*isp.* iluminacija) vidnik; stakleni krovak na palubi broda kroz koji ulazi svjetlo u unutrašnjost potpalublja.

iluminírati, -mìnīrām *lat.* (*isp.* iluminacija) svečano rasvijetliti, izvršiti iluminaciju; *prid.* **iluminìrān** — *u prenesenom smislu:* nakresan, pripit.

iluminometar, -tra *lat.-grč.* (*isp.* iluminacija *i* metar) aparat za mjerenje jakosti osvjetljenja neke plohe (tj. omjera između snopa svjetlosti koji pada na plohu i njezine površine).

ilumli *v.* ilum.

ilustràcija *lat.* (illustrare — osvijetliti, razjasniti, predočiti) 1. u najširem smislu — pregledno slikovito tumačenje nečega, npr. u članku, govoru i sl.; 2. u užem smislu — crtež, slika u knjizi koja se odnosi na sadržaj; 3. časopis bogato opremljen slikama, revija, magazin; *prid.* **ìlustratīvan,** -vna, -vno — bogat u objašnjavanju; slikovit, živopisan; **ilustrātor** — crtač ilustracija; **ilustrírati,** -lustrīrām — 1. iznositi zorne primjere za objašnjenje i potvrdu svojih misli; 2. snabdijevati ilustracijama neki tekst; *isto i* **ìlustrovati,** -ujēm; **ilustrīrānī (ilustrovānī) časopīs** — časopis sa slikama.

ilustrìsimus *lat.* (illustrissimus) »presvijetli«, feudalni naziv za tzv. veliku gospodu (5. *padež:* ilustrìsime).

ìluzija *lat.* (illudere — igrati se, titrati se; varati) 1. *psihol.* obmana osjećaja izazvana iznakaženim primanjem utisaka iz stvarnosti; 2. *prenes.* neosnovana nada, neostvarljiva mašta, tlapnja, samoobmana, privid, prividnost, varka, zavaravanje, prevara, uobraženje, umišljanje, utvara, opsjena, pričin, zabluda, maštarija, snovi, sanje, fikcija, zamisao, plan, nedostižan ideal; **ìluzōran,** -rna, -rno — varav, varljiv; neostvarljiv; koji se samo prikazuje u mašti; bezizgledan, besmislen, apsurdan; **iluzionizam,** -zma — 1. učenje da je svijet samo iluzija; 2. vještina opsjenjivanja »čarobnjačkim« trikovima; **iluziònist(a)** — 1. tko se bavi iluzionizmom, mađioničar, »čarobnjak«, opsjenar, šarlatan; 2. zanesenjak (Krleža); *žen.* **iluzionistkinja;** *prid.* **iluziònističkī,** -ā, -ō; **iluzionističkō slikārstvo** — zidno slikarstvo u kojem se — s pomoću perspektivno naslikanih arhitektonskih i svjetlosnih efekata — postiže privid trodimenzionalnog prostora i dubine.

Ilva — antičko ime za otok *Elbu.*

iljùšin — tip sovjetskih aviona (po konstruktoru Sergeju Vladimiroviču Iljušinu, rođ. 1894).

imađinati se, -ām se *tal.* (immaginarsi) zamisliti (Vojnović); *isp.* imaginacija.

imaginàcija *lat.* (imaginari — umišljati) mašta, fantazija, uobraženje; sposobnost zamišljanja; umišljena stvar; **ìmagināran,** -rna, -rno — zamišljen, izmišljen, nestvaran; **ìmaginārnā jedinica** — temeljni element kompleksnog broja *(v.);* **imaginativa** — isto što i *imaginacija;* **ìmaginatīvan,** -vna, -vno — koji ima sposobnost zamišljanja, izmišljanja, maštanja, izazivanja slikovitog dojma.

imàgines *lat.* (množ. od *imago*) voštane maske pokojnika u službi starorimskog kulta predaka.

imaginìzam, *v.* imažinizam.

imàgo, imàga *(m. r.) lat.* (imago, 2. imaginis, *ž. r.* — slika, lik) posljednja faza u preobrazbi kukaca.

imalīn, -ína — pasta za cipele, »viks« (prvotno marka za jednu vrstu paste, a poslije poopćeno, pa i »pojednostavnjeno« u *»malin«*).

ìmām[1], -āma, 5. ìmāme *tur.* (imam) 1. muslimanski svećenik; 2. islamski vjerski poglavar, vođa, prvak, predstojnik, šef; katkada i kalif, emir, pa i sultan.

ìmam[2], -āma *tur.* (imame) 1. kamiš *(v.);* 2. glavno zrno u tespihu *(v.).*

imàma *tur.* (imame) saruk, turban, čalma *(v.).*

imamíti *(mn. m. r.)* — muslimanska sekta ekstremnih šijita *(v.).*

ìman, -āna *tur.* (iman) vjera, zakon, islam; **imànsuz** — bezvjerac, nevjernik.

imanèntan, -tna, -tno *lat.* (immanere — ostati unutra) sadržan u biti neke pojave; unutrašnji, bitan, neodvojiv; **imanentnā filozofija** — reakcionarna subjektivno-idealistička filozofija (Schuppe, Rehmecke) koja tvrdi da se život javlja samo kao unutarnji sadržaj svijesti i poriče postojanje objektivnoga svijeta izvan svijesti; jedan od oblika mahizma *(v.); prot.* transcendentan;

imanentnōst, -osti — bitnost, neodvojivost, pripadnost unutrašnjosti neke pojave.
Imanuel *v.* Emanuel.
imaret *tur.* (imaret) 1. ustanova uz džamiju gdje se besplatno dijeli hrana, »pučka kuhinja«; 2. zavjet, zapis, legat, ostavina.
imaterijalan, -lna, -lno *lat.* (in... + *isp.* materijalan) nematerijalan, nestvaran, netjelesan; duhovni; **imaterijalizam,** -zma — učenje (protivno materijalizmu) da nema materije nego da je sve što postoji — duh.
imatrikulacija *tur.* upisivanje u matrikulu (matičnu knjigu); **imatrikulirati,** -kulīrām — 1. upisati u matrikulu; 2. primiti u zajednicu sveučilišnih građana; *isto i* **imatrikulisati,** -šem.
imažinizam *franc.* (imanigisme) pravac u umjetnosti i književnosti koji je nastao u Engleskoj početkom 20. st. i koji je imao svoje pristaše među dekadentnim pjesnicima; za njih je umjetnost katalog slika (*lat.* imago — slika) bez smisla i sadržaja; *isto i* **imažizam.**
imbarkati, -ām *tal.* (imbarcare) ukrcati na brod, utovariti.
imbatiti, imbatīm *tal.* (imbattersi) sastati, susresti, namjeriti se, naići na koga (Nar.).
imbecilan, -lna, -lno *lat.* (imbecillus) slab, slabouman, glup, nedotupavan, tupoglav, blesav, budalast; **imbecilnōst,** -osti — slaboumnost manjeg stupnja, duševna zaostalost, blesavost; **imbecil** — slaboumnik, tupoglavac, maloumnik (*dubr.* **imbečio,** -la; Vojnović).
imbokati, -ām *tal.* (imboccare) 1. podesiti jedro prema vjetru; 2. ući s plovilom u luku, uploviti.
imbrete, imbretā *(mn. ž. roda) tur.* (ibre) kovna dugmeta na košulji; *isp.* čamprage, maite, ibrete.
imbrik *v.* ibrik.
imbroglio *tal.* (*čit.* imbroljo) 1. pometnja, zbrka; 2. *muz.* istodobno spajanje različitih ritmova i melodija.
imbrolji, imbrōlja *(mn. m. r.) tal.* (imbrogli; *također množ., isp.* imbroglio) konopci za skupljanje, ubiranje jedara, skupljači, bralje (Deanović); **imbroljati,** -ām — skupiti jedra, ubrati.
imbulja *v.* ambulja.
imdat *v.* indat.
imedijatan, -tna, -tno *lat.* (in — u + medius — srednji) neposredno podređen, neposredan, slijedeći, najbliži, izravan, sadašnji, skori; trenutan, koji se odmah izvršuje, bezodvlačan.
imelman (po njem. avijatičaru Maksu Immelmannu, 1890—1916, poznatom iz prvog svjetskog rata kada je i poginuo) *avij.* jedna od težih figura pilotaže kojom pilot mijenja kurs aviona za 180°.
imeniteljnī *rus.* (imenítel'nyj) prvi padež, nominativ (izraz svojedobno upotrebljavan kod srpskih pisaca, pa i kod samoga Vuka, odakle i naš akcent; deklinacija pridjevska).
imenso *tal.* (immenso — neizmjeran) divno, sjajno! (Vojnović); *isp.* imenzan.
imenzan, -zna, -zno *lat.* (immensus) neizmjeran, golem, vrlo velik, neograničen, nedogledan, beskrajan, bezbrojan, nebrojen.
imenzurabilan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + mensura — mjerenje) koji se ne može izmjeriti, neizmjerljiv, ogroman.
imerzija *lat.* (immergere — potonuti, uroniti) 1. zalazak nekog nebeskog tijela (satelita) u sjenu nekog drugog nebeskog tijela; pomrčina; zalaženje, uronjivanje uopće; 2. potapanje, uronjivanje čvrstih tijela u tekućinu; kupanje; davljenje; *prot.* emerzija.
IMF — *skrać. za engl.* International Monetary Fund (Međunarodni monetarni fond).
imfera *tal.* (inferriata) željezna rešetka, »giter«.
imfovati, -ujēm *njem.* (impfen) cijepiti, kalemiti, pelcovati.
imigracija *lat.* (immigrare — useliti, useljavati) 1. useljenje inozemaca u neku zemlju na stalan boravak; *isp.* emigracija; 2. u kolektivnom smislu — isto što i imigranti *(v.)*; 3. *ekon.* **imigracija kapitala** — priljev inozemnog kapitala u neku zemlju; **imigrant,** *2. mn.* imigranāta — useljenik; doseljenik; stranac koji se naselio u nekoj zemlji na stalan boravak; *isp.* emigrant; **imigrirati,** -migrīrām — useliti se (kao imigrant), doseliti se.
imitacija *lat.* (imitari — oponašati) 1. oponašanje, nasljedovanje, podražavanje, oblikovanje prema nekom uzoru, ugledanje na...; 2. nepravi lik, pālīk, patvorina, falsifikat, surogat, kopija, kopiranje, krivotvorenje; 3. *muz.* ponavljanje teme jednoga glasa drugim glasovima u istom ili obrnutom redoslijedu i u drugim raznolikim varijantama; **imitat,** -āta — produkt oponašanja; krivotvorina, patvorina; **imitativan,** -vna, -vno — oponašalački, nasljedovački, podražavalački; **imitator** — opo-

našatelj, podražavalac; nasljedovač, povodljivac; epigon (»posljedovač«; Mil. Šrepel); *isto i* **imìtant,** *2. mn.* imìtanātā; **imitírati,** -mìtīrām — 1. oponašati, nasljedovati, povoditi se za kim, majmunisati; 2. patvoriti, falsificirati; *isto i* **ìmitovati,** -ujēm.

Imiter le moins possible, c'est créer le moins possible *franc.* Što manje oponašamo, to manje stvaramo (Krleža).

ìmobīlan, -lna, -lno *lat.* (immobilis) 1. nepokretan, nepokretljiv; ukočen; postojan, stalan; 2. neopremljen za rat, bez bojne gotovosti; **imobílnost,** -osti — nepokretnost, nepokretljivost; ukočenost; postojanost, stalnost; dezangažiranost, pasivnost; **imobīlije** *(mn. ž. roda)* — nekretnine, nepokretno imanje; **imobilizácija** — 1. dovođenje u stanje nepokretnosti (npr. u kirurgiji — dovođenje nekog dijela tijela u stanje nepokretnosti s pomoću zavoja); 2. **imobilizácija kapitála** — pretvaranje tekućeg kapitala u osnovni kapital; *glag.* **imobilizírati,** -lìzīrām — učiniti nepokretnim, ukočiti, zaustaviti, pasivizirati, blokirati; *isto i* **imobìlisati,** -šēm *i* **imobilizovati,** -ujēm; **imobilìzīn,** -ína — sredstvo ili naprava za umrtvljivanje, kočenje, za stvaranje nepomičnosti.

imo pectore *v.* ab imo pectore.

ìmoralan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + *isp.* moralan) nemoralan; protivan moralnome; nećudoredan, razvratan, nepošten, razuzdan; **imoralizam,** -zma — negiranje bilo kakvih moralnih normi, etičko gledište koje negira postojeći moral, ili mu se suprotstavlja, ili je prema njemu ravnodušno (Krleža); *prid.* **imoralistìčkī,** -ā, -ō (Krleža).

imortalìtet, -eta *lat.* (immortalis — besmrtan) besmrtnost, neumrlost; neprolaznost, vječnost; **imortela** — biljka kojoj cvijet ne vene (smilje, neven); *isp.* štroblume.

Imošak *v.* Tuarezi.

impacijencija *lat.* 1. nestrpljivost, čežnja, očekivanje; 2. trzavica, uzrujanost, netrpeljivost (Šinko).

ìmpakt *lat.* sudar, sraz; udar, žestok učinak, šok, snažan utjecaj.

ìmpala — vrsta antilope, afričke gazele.

imparcijalnōst, -osti *franc.* (impartialité) nepristranost, objektivnost (Bogner).

imparisìlaban, -bna, -bno *lat.* (impar — nejednak + *isp.* silaba) nejednakosložan, s nejednakim brojem slogova (riječ).

impassible *franc.* (*čit.* empasîbl) neosjetljiv, hladnokrvan, ravnodušan, nepristran.

impàsto, impasta *mn.* impasti, 2. impastā *tal.* (impasto — mješavina, smjesa) debeli namaz boje u slikarstvu, tzv. nabacivanje boja; *isto i* **ìmpast,** *2. mn.* ìmpāstā; *glag.* **impastírati,** -pastīrām.

ìmpaštar, -štra, *2. mn.* ìmpaštārā *tal.* (impiastro) melem, lijek, flaster *(v.)*.

impayable *franc.* (*čit.* empajábl) 1. dragocjen, divan, nenaplativ, prekrasan; 2. vrlo smiješan (ovo drugo značenje prevodi Matoš sa »bog budi s nama«).

impeachment *engl.* (*čit.* ìmpīčment) 1. zapreka, pobijanje; 2. optužba, ukor, prijekor; 3. u političkom smislu: postupak za opoziv nekog funkcionara, za uklanjanje njegovo s položaja.

impedàncija *lat.* ukupni otpor električnog kruga u toku izmjenične struje (omski otpor i reaktancija), otpor vlastitom indukcijom; totalni otpor uopće.

impedìmentum *lat.* zapreka (Šenoa).

ìmpekt *engl.* (impact) *v.* impakt.

impènjati, -ām *tal.* (impegnare) založiti, dati u zalog; **ìmpenjān** — založen, u zalogu (Vojnović).

imperare *lat.* (*akc.* imperāre) zapovijedati, gospodariti, vladati; **ìmperatīv** — 1. *gram.* zapovjedni način glagola, npr. *idi, vidi, sjedi, pa gledi;* 2. zapovijed; neotklonjiv zahtjev; moranje; prijeka potreba, neophodnost, nužnost, obveza; nagon, instinkt, snažna pobuda; 3. *fil.* **kategorìčkī ìmperativ** — u idealističkoj i metafizičkoj nauci Kantovoj o moralu bezuvjetna moralna zapovijed koja je tobože odiskona svojstvena razumu, vječna i nepromjenljiva, koja je temelj morala; kategorički se imperativ Kantov ne da složiti s naučnim shvaćanjem podrijetla, klasnoga karaktera i historijskoga razvoja morala; **ìmperatīvan,** -vna, -vno — zapovjednički, zapovijedajući; neodgodiv, bezodvlačan; obavezan; **ìmperatīvnī mandāt** — nalog koji su određene osobe ili organi dužni točno izvršiti; **impèrātor** — 1. u starom Rimu — vrhovni zapovjednik vojske; vojskovođa; 2. car; *prid.* **impèrātorov; impèrātorskī;** *žen.* **impèrātorica, impèrātorka.**

ìmperfekt, *2. mn.* ìmperfekātā *lat.* (imperfectus — nesvršen) *gram.* prošlo trajno (nesvršeno) vrijeme, npr. *pjevāh, čìtasmo, plètijāhu;* služi za pripovijedanje događaja koji su u prošlosti trajali ili se ponavljali (danas se u običnom govoru upotrebljava dosta rijetko, osim u tzv. visokom stilu);

ìmperfektan, -ktna, -ktno — nesvršen, trajan, nedovršen, neusavršen, nepotpun, manjkav; **ìmperfektīvan,** -vna, -vno — trajan, nesvršen (glagol, npr. *govoriti, hvaliti; isp.* perfektivan); **imperfektivnōst,** -osti — trajnost.

ìmperij, -ija (*pored* **ìmperijum**) *lat.* (imperium — gospodstvo, vlast) 1. naziv velikih monarhističkih država, carevina, carstvo; u današnje vrijeme — kolonijalna država koja je središte, metropola, zavisnih od nje teritorija i naroda; 2. vlast rimskog državnog funkcionara nad životom, tijelom i imovinom građanina; govori se i danas u smislu npr. njegov imperij (tj. vlast) nije tako velik; *isto i* **ìmperija;** *prid.* **ìmperijskī** (*pored* **ìmperijumskī**).

imperijal, -ala *lat.* (osnovno značenje: carski, veličanstven, krasan) 1. nekadašnji ruski dukat; 2. vrsta vune (španjolske merino-ovce i sama ta ovca); 3. vrsta tipografskih slova visokih preko 5 cm; 4. napitak od vode, šećera, limunove kore i sriješa (vinskog kamena); 5. vrsta sira; 6. vrsta finog papira; 7. bradica pod donjom usnom (po francuskom caru Napoleonu III); 8. krov sa sjedištima na tramvaju, autobusu (kola »na kat«); 9. vrsta kartaške igre; 10. naziv mnogih luksusnih hotela i sl.

imperijalizam, -zma *lat.* (*isp.* imperij) 1. najviši i posljednji stupanj kapitalizma u koji je kapitalizam stupio na kraju 19. i početkom 20. stoljeća; imperijalizam je monopolistički, parazitski ili umirući kapitalizam, predvečerje svjetske socijalističke revolucije; »pet temeljnih njegovih oznaka: 1. koncentracija proizvodnje i kapitala koja je došla do tako visokog stupnja razvoja da je stvorila monopole koji igraju odlučnu ulogu u privrednom životu; 2. stapanje bankovnoga kapitala s industrijskim i stvaranje, na toj bazi, »financijskoga kapitala« financijske oligarhije; 3. izvoz kapitala, za razliku od izvoza robe, dobiva osobito važno značenje; 4. stvaraju se međunarodni monopolistički savezi kapitala koji dijele svijet, i 5. dovršena je teritorijalna podjela zemlje među najveće kapitalističke države. Imperijalizam je kapitalizam na onom stupnju razvoja kad se stvorilo gospodstvo monopola i financijskog kapitala, kad je izvoz kapitala dobio istaknuto značenje, kad je počelo dijeljenje svijeta između međunarodnih trustova i kad se završila podjela čitavog zemaljskog teritorija između najkrupnijih kapitalističkih zemalja« (Lenjin). Glavna protuslovlja epohe imperijalizma jesu: protuslovlja između raznih financijskih grupa i imperijalističkih država u njihovoj borbi za izvore sirovina i za tuđe teritorije; protuslovlje između šake vladajućih »civiliziranih« nacija i stotina milijuna kolonijalnih i zavisnih naroda; razvoj imperijalizma poslije prvoga svjetskog rata karakterizira također i protuslovlje između SSSR i agresivnog imperijalizma; imperijalizam je rodio fašizam, zvjersku ideologiju i politiku rasne mržnje i porobljivanja naroda; pod imperijalizmom vrlo se zaoštrila nejednakost ekonomskoga i političkoga razvoja, kao i protuslovlja kapitalizma, koja vode neizbježivim ratovima. Prema tome, moguće je da proletarijat ostvari proboj imperijalističke fronte bilo u jednoj, bilo u nekoliko zemalja, ali nije moguće da se to ostvari istodobno u svim zemljama; moguća je pobjeda socijalizma isprva u nekoliko ili u jednoj napose uzetoj zemlji, a nije moguća istovremena pobjeda socijalizma u svim zemljama; nauku o imperijalizmu, kao najvišem i posljednjem stupnju kapitalizma, izradio je Lenjin; 2. težnja za porobljivanjem drugih naroda uopće, osvajalaštvo, zavojevački prohtjevi; **imperijalist(a)** — pristaša imperijalizma, zavojevač, osvajač; *prid.* **imperijalìstički.**

ìmpermeabīlan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + permeare — prolaziti) nepropustan, nepropustljiv, koji ne propušta, neprobojan, neprodiran, nepromočiv, neproničan; **impermeabilitet,** -eta — nepropusnost, nepromočivost, neproničnost.

ìmpersonālan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + *isp.* persona) bezličan, neosoban; objektivan, opći; *izv.* **impersonālnōst** — bezličnost (M. Matković).

impertinencija *lat.* (in — ne + pertinere — valjati za što) neučtivost, drskost, drzovitost, nepristojnost, neuljudnost, bezočnost; **impertinèntan,** -tna, -tno — drzak, drzovit, bezobrazan; nepristojan; neuljudan, bezočan; **impertinentnōst,** -osti — isto što i impertinencija.

impetīgo *lat.* kožna bolest s gnojnim mjehurićima i žutim krastama; upala kože, česta kod djece.

ìmpetuōzan, -zna, -zno *lat.* (impetus — navala, nasrtaj), žestok, vatren, plahovit, silovit, nagao, brz, buran, bučan, neobuzdan, naprasit.

impetus *lat.* 1. navala, nasrtaj; iznenadni prepad; 2. žestina, strast, naglost; 3. naglo oboljenje, iznenadni napadaj boli.
ìmpīčment *v.* impeachment.
impjegat *lat.* (impiegato) činovnik, namještenik (Šimunović).
implantácija *lat.* (in — u + planta — sadnica, nasad) presađivanje pojedinih stanica, tkiva ili cijelih organa da se prime na drugom tijelu.
ìmplauzibīlan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + *isp.* plauzibilan) neistinit, neprihvatljiv, neuvjerljiv, neodobriv, nevjerojatan, neusvojiv i sl.
implementácija *lat.* (implere — napuniti, izvesti) provedba, izvršenje, primjena.
implikácija *lat.* (implicare — zaplesti; pripojiti) obuhvat, veza, spoj, splet; **implicírati,** -ìcīrām — sadržavati u sebi, obuhvaćati; uključivati, podrazumijevati se; **implìcite** — po sebi razumljivo; što je obuhvaćeno, sadržano u nečemu; što se podrazumijeva, a nije izričito rečeno; prešutno, indirektno, neizravno; *prot.* eksplicite.
ìmplōzija *lat.* (in — u + plodere — udarati) 1. iznenadni, nagli zatisak, zatvor (zrakoprazne) šupljine izazvan vanjskim pritiskom (suprotno od eksplozije, *v.*); 2. *lingv.* zatvaranje usne šupljine na određenom mjestu pri izgovoru pojedinih glasova.
ìmplūvīj, -ija (*pored* **ìmplūvijum**) *lat.* (impluvium) nenatkrito mjesto u starorimskim kućama gdje su skupljali kišnicu.
ìmponderabīlan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + pondus, 2. ponderis — teret) koji se ne može vagati, koji je bez težine; **imponderabīlije** *(mn. ž. roda)* — 1. stvari bez težine, sitnice, malenkosti; 2. *prenes.* činjenice i prilike kojima je djelovanje neznatno; 3. ono što se ne može racionalno ocijeniti, misaono nedostupno, umu nedostižno.
imponírati, -pònīrām *lat.* (imponere — postaviti; uzrokovati) 1. proizvesti jak dojam; praviti utisak; pribaviti štovanje; izgledati važan; sviđati se, izazivati divljenje, djelovati uzvišeno, dostojanstveno; 2. staviti u red, urediti; *isto i* **ìmponovati,** -ujēm (*isp.* impozantan).
ìmport, *2. mn.* ìmporātā *lat.* (importare — unositi, uvoziti) uvoz iz inozemstva; uvozna trgovina, uvezena roba; **ìmportnī** — uvozni; **importírati,** -pòrtīrām — uvoziti iz inozemstva (robu); *isto i* **ìmportovati,** -ujēm; **impòrtēr,** -èra *franc.* (importateur) onaj koji uvozi, koji se bavi uvozom robe iz inozemstva; uvoznik; *isp.* eksport.
importancija (*dubr. akc.* importàncija) *tal.* (importanza) važnost, znatnost, zamašnost, zamašitost; **importantan,** -tna, -tno — važan, značajan, utjecajan, bitan, zamašan, zamašit.
impos *lat.* nemoćan, slab; **impos animi** — duhovno slab, priglup.
ìmposibīlan, -lna, -lno *lat.* (impossibilis) nemoguć; neprihvatljiv, neizvediv.
impossible *franc.* (*čit.* emposībl) nemoguće.
ìmpost, *2. mn.* ìmpōstā *lat.* (impostus — postavljen; natovaren, nametnut) 1. porez na robu, namet; 2. u arhitekturi: kamena ploča, krnja piramida ili kocka iznad kapitela *(v.)*, na koju se oslanja lūk ili svod; »nadglavnik«; prijelaz okomitog zida u lūk.
ìmposta *tal.* porez (Vojnović); *isp.* impost.
impostácija *tal.* (impostare — postaviti, namjestiti) zapjev; kod umjetničkog pjevanja način stvaranja tona s pomoću posebnog namještanja grlene i usne šupljine radi što bolje rezonancije; *glag.* **impostírati,** -pòstīrām; *isto i* **ìmpostovati,** -ujēm.
ìmpostor *tal.* (impostore) varalica, lažljivac, lažac, lažov, pretvaralo, prijetvornik; klevetnik, opadač, potvarač; hohštapler, pozer, prenemagalo.
impostura *lat.* (imponere — namjestiti, učiniti koga čim, nasamariti) prevara, obmana, varanje, laž, hohštaplerija.
ìmpošta *v.* imposta.
impoténcija *lat.* (impotens, 2. -entis — nemoćan) 1. nemoć, slabost, iznemoglost, nesposobnost, oronulost, klonulost; 2. spolna nemoć, slabomoćnost; **impotentan,** -tna, -tno — 1. nemoćan, slab, iznemogao, nesposoban, oronuo; 2. koji boluje od spolne nemoći, slabomoćan; **impotentnōst,** -osti — isto što i impotencija.
impozantan, -tna, -tno *franc.* (imposant) zadivljujući, silan, uzvišen; snažan, golem, veličajan, sjajan; koji imponira, koji svojom pojavom proizvodi jak utisak; veoma dojmljiv, veličanstven, veleban, grandiozan, monumentalan; *izv.* **impozantnōst,** -osti.
impregnácija *lat.* (in — u + praegnans, 2. -antis — noseći, trudan) 1. oplođenje, činjenje bremenitim; začeće; 2. prožimanje, natopljenje, (na)kvašenje; zasićenje; **impregnírati,** -prègnīrām — 1. oploditi, obremeniti; 2. prožeti, natopiti, (na)kvasiti nečim; zasititi; *isto i* **ìmpregnovati,** -ujēm; **impregnīrānōst,** -osti — prožetost, zasićenost, nakvašenost, natopljenost; *isto i* **ìmpregnovānōst,** -osti.

impresario (*akc. i* **impresario**), -ija, *instr.* -iom, *mn.* -iji *tal.* (impresario) 1. kazališni i koncertni poduzetnik; 2. organizator i rukovodilac glumaca i drugih umjetnika, menedžer, agent.

impresija *lat.* (impressio — utiskivanje) utisak, utjecaj, dojam, doživljeni osjećaj; **impresīvan** *i* **impresionantan** — koji izaziva ili može izazvati utisak, dojam; dojmljiv, uvjerljiv, uzbudljiv; *isto i* **impresionabīlan** (J. Čedomil); **impresionirati,** -onīrām *franc.* (impressionner) izazvati utisak; ganuti, dirnuti, potresti, kosnuti se, utjecati na..., uzbuditi, oduševiti, uvjeriti, dojmiti se.

impresionìzam, -zma *franc.* (impressionisme; zapravo po Monetovoj slici *Impresija,* izloženoj u Parizu god. 1874) smjer u umjetnosti i književnosti krajem 19. st.; oznaka impresionizma je težnja da se prikažu najsitnije nijanse osobnih doživljaja i reproduciraju trenutni utisci i raspoloženja; umjetnik se zanima pretežno za formu te nastoji na slici uhvatiti svaki dojam (impresiju), promjene boja u svjetlu i sjeni; **impresionist(a)** — umjetnik, glazbenik, pisac sljedbenik impresionizma; *žen.* **impresionistkinja;** *prid.* **impresionistički.**

impresum *lat.* (impressum — utisnuto) 1. tipografski podaci o nekoj knjizi, obično na poleđini naslovne strane ili na jednoj od posljednjih strana, gdje se čitaoci informiraju o izdavaču, štamparu, slagarima, meteru i o drugim suradnicima na vanjskom izgledu knjige; *isp.* kolofon; 2. štampom objavljeno djelo, štampana stvar, knjiga, brošura, otisak, istisak.

imprešjūn, -ūna *v.* impresija (M. Smoje).

imprimatur (*akc. i* **imprìmatur**) *lat.* (imprimere — utisnuti, otisnuti) 1. »neka se otisne«, formula za odobrenje da se nešto može štampati (*isp.* corr. corr. imprimatur); 2. uopće: dozvola, dopuštenje, pristanak; *glag.* **imprimirati,** -prìmīrām — 1. dati »imprimatur«, tj. odobriti neku stvar za štampanje; uopće štampati, štampom objavljivati, otiskivati, tiskati; 2. izvršiti utjecaj, proizvesti impresiju, dati nečemu »pečat«, odrediti pravac, usmjeriti, upraviti; **imprime** *franc.* (*čit.* emprimē) 1. štampana stvar, tiskanica; 2. vrsta svilene tkanine.

improperije (*mn. ž. roda*) *lat.* (»prijekori«) u katoličkoj crkvi tužaljke što se pjevaju na Veliki petak.

impromptu *franc.* (*čit.* emprompti, 2. -ija, *mn.* -ìji) muzička klavirska kompozicija u jednom stavku, slobodne forme, na način fantazije; **impromtirati,** imprômtīrām — izvoditi impromptu (Matoš).

improvizacija *lat.* (improvisus — nepredviđen, nenadan, neslućen) 1. sastavljanje stihova, muzičkog djela ili govora u času izvedbe, tj. bez prethodne priprave; 2. površno izrađen posao, privremeno rješenje, izradak »na brzinu«; *isp.* ekstemporacija; **improvizirati,** -vìzīrām — 1. sastavljati stihove, komponirati ili izvoditi muziku, držati govor bez prethodne priprave; 2. skalupiti, načiniti nešto »za nevolju«, uraditi »na brzu ruku«; *isto i* **improvizovati,** -ujem; **improvizator** — čovjek koji ima dar improvizacije, koji nešto čini bez prethodnog pripremanja, npr. drži govor, sastavlja pjesmu, recitira, glumi, pjeva itd.

imprudencija *lat.* (in — ne + prudens — pametan, mudar) nerazboritost, nerazumnost, nepromišljenost, neopreznost, nesmotrenost, neznanje.

impudencija *lat.* (in — ne + pudens — stidljiv, sramežljiv) besramnost, bestidnost, bezobzirnost, drskost.

impudikan, -kna, -kno *tal.* (impudico) bestidan, bludan, besraman, razvratan (Begović); *isp.* impudencija.

impuls, *2. mn.* ìmpūlsā *lat.* (impulsus — udarac; nagon, poticanje) 1. poticaj na nešto; poriv, pobuda, podstrek, stremljenje, pokretna sila, poticajni uzrok koji izaziva neko djelovanje; povod na neku akciju; udar, uzbuđenje podražajnog živca; 2. u mehanici — poticaj izazvan momentalno djelujućom silom; **impulsnī generator** — uređaj koji omogućuje da se za vrlo kratko vrijeme dobije struja vrlo velike napetosti ili vrlo velike snage; **impulzīvan,** -vna, -vno — nagonski živ, nagao; sklon na neku djelatnost pod utjecajem prve pobude; koji nešto čini bez razmišljanja, strastven, brzo razdražljiv, lako uzbudljiv, upaljiv, rasplamtljiv, pršljiv, instinktivan, refleksni, plahovit, neobuzdan, temperamentan; *izv.* **impulzivnost,** -osti.

imputirati, -pùtīrām *lat.* (imputare — uračunati; upisati) s nepravom pripisati, neopravdano okriviti; upisati u grijeh; podvaliti; opteretiti, osvaditi, osumnjičiti, podmetnuti, predbacivati; *imen.* **imputacija.**

imrahor *v.* mirahor.

imun *lat.* (immunis — slobodan od službe, od poreza) 1. otporan protiv zaraznih bolesti i nekih otrova; 2. neosjetljiv, ne-

povrediv, zaštićen, neprijemljiv za...; tup; **imunitet,** -eta — 1. *med.* sposobnost organizma da se odupire zaraznim bolestima ili stanovitim otrovima; 2. *pravn.* izuzimanje ispod djelovanja nekih zakona; na imunitet imaju pravo osobe koje zauzimaju naročite položaje u državi (npr. članovi parlamenta); **diplomatskī imunitet** — nepovredljivost ličnosti diplomatskog predstavnika i prostorija koje mu pripadaju; **imunizacija** — *med.* stvaranje umjetnog imuniteta; **imunizirati,** -izīrām — osigurati, praviti otpornim protiv bolesti; cijepiti protiv bolesti; *isto i* **imunizovati,** -ujem; **imunost,** -osti — isto što i imunitet 1; **imunologija** — nauka o postizanju imunosti i o sredstvima kojima se to postizava; nauka o zaštiti organizma od zaraznih bolesti; *prid.* **imunološkī.**

imzik *tur.* (emzik) sisak na ušci zemljanog vrča, ćupa, koršova i sl., kroz koji se može piti (umjesto kroz grlić).

in *lat.* u složenicama znači: a) u, unutra; b) ima odrečno, »lišavajuće« značenje u odnosu na glavnu riječ (npr. *oficijelan* — *inoficijelan*). Takvo *in* zove se privativno, tj. lišavajuće, lišavno; *isp.* a[1] (alfa privativum).

In — *znak za* indij *(v.).*

Ina (*grč.* Ino) — u starogrčkoj mitologiji kći Kadmova i Harmonijina, maćeha Hele i Friksa (*v.* Hela); o njoj postoje mnoge i različite sadržajem priče, jedne je prikazuju dobrom, a druge zlom ženom; ponajčešće se spominje kao odgojiteljica Dioniza Bakha, sina sestre joj Semele (sa Zeusom); ljuta na nju Hera zbog toga posla, nahuška na nju muža joj Atamanta i ona pred njim zajedno sa sinom Melikertom pobježe i baci se u more; Posejdon ih oboje pretvori u milostiva morska božanstva, Melikerta prozove Palemon, a Inu Leukoteja (*grč.* Leukothea — sjajna božica) i učini ih zaštitnicima pomoraca.

I. N. A. — skrać. za engl. *Indian National Airways* — Indijsko državno poduzeće za zračni promet.

in absentia *lat.* (*čit.* in apsencija) u odsutnosti.

in abstracto *lat.* (*čit.* in apstrakto) uzevši općenito, bez obzira na konkretan slučaj; *prot.* in concreto.

inad *v.* inat.

inadekvatan, -tna, -tno *lat.* (in — ne + *isp.* adekvatan) neprimjeren, nerazmjeran, koji se s nečim ne podudara; nejednak; neprikladan, nepodoban, nepodesan; *prot.* adekvatan.

inadžija *v.* inat.

in aeternum *lat.* (*čit.* in eternum) na vjekove, zauvijek, uvijek, vječno.

in agone *lat.-grč.* u smrtnoj borbi, u času smrti, u agoniji *(v.).*

Inah (*grč.* Inachos) u starogrčkoj mitologiji sin Okeanov i Tetijin, otac Ijin (*v.* Ija), osnivač grada Arga i prvi vladar u njemu; bio je riječno božanstvo te se po njemu zove i rijeka što teče pokraj Arga i često se spominje u poeziji (Orest joj npr. prinosi žrtvu kad se potajno vrati u rodni grad da ubije majku Klitemestru).

inakceptabilan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + *isp.* akceptabilan) neprihvatljiv.

inaktīvan, -vna, -vno *lat.* (in — ne + *isp.* aktivan) neaktivan, izvan službe.

in ambiguo *lat.* u sumnji, u dvojbi, nesiguran.

inamovibilitet, -eta *lat.* (in — ne + amovere — maknuti) nepremjestivost, tj. zakonska nemogućnost premještaja nosilaca nekih zvanja (npr. sudaca, župnika), osim uz njihov pristanak.

inamurati se, -ām se *tal.* (inamorarsi) zaljubiti se; **inamuran** — zaljubljen (Vojnović).

in angustiis *lat.* (*isp.* angustus — uzak) u neprilici, u škripcu, u stisci.

inanicija *lat.* (inanis — prazan) *med.* glad, liječenje gladovanjem; *uopće:* praznina, iznemoglost; poniženje; ništetnost; ništavnost (Matoš); *isp.* kaheksija.

Inari[1] — japansko mitološko božanstvo hrane i plodnosti.

Inari[2] (Enare) — poznato jezero u Finskoj (često spominjano u križaljkama).

in articulo mortis *lat.* (*čit.* ...artikulo...) u času smrti, na smrtnoj postelji (Nehajev).

inartikulacija *lat.* (in — ne, articulus — članak) 1. unošenje u zakon, propisivanje zakonskog članka; 2. (*prema lat.* in — ne) nejasno izgovaranje glasova; *isp.* inartikulirati.

inartikulirati, -kulīrām *lat.* (*isp.* inartikulacija, oba značenja) 1. unijeti u zakon, propisati zakonskim člankom; 2. (obično samo u part. pas. **inartikulīran**) neraščlanjen; nejasno izgovoren; neartikuliran; *isto i* **inartikulisan.**

inat, -āta *tur.* (inad) 1. prkos, prepirka, svađa, zavada, kaprica, tvrdoglavost; hir, ćef; 2. pakost, zloba; obijest, samovolja; **inadžija** (*akc. i* **inadžija**) — svadljivac; prkonjica;

žen. **inadžījka,** 3. inadžījki, *2. mn.* inadžījkī; **inatljiv** — svadljiv, prkošljiv, kapriciozan, tvrdoglav, ustrajan »pri svome«; *isto i* **ìnatan,** -tna, -tno; **inatiti se,** ìnatīm se — prkositi, svađati se, prepirati se; tvrdoglaviti se, ćuditi se, uporno ustrajati, suprotstavljati se; **inaćenje** — isto što i inat.

inauguracija *lat.* (*isp.* augur) 1. svečano otvorenje; 2. svečano uvođenje u položaj, ustoličenje; 3. podjeljivanje časti (npr. doktorske); promocija; 4. početak, začetak, najava, obznana, započinjanje, davanje tona nekoj priredbi (govorom, ponašanjem i sl.); **ìnauguralan,** -lna, -lno — koji se tiče otvorenja neke sjednice, ustanove i sl.; pristupni, početni, uvodni, nastupni; programski; **ìnauguralnā disertacija** — znanstvena radnja za stjecanje doktorata; **inaugurírati,** -gurīrām — 1. otvoriti neku sjednicu, ustanovu i sl.; započeti govorom; 2. postaviti nekoga (na neki dostojanstveni položaj); ustoličiti, promovirati; 3. navijestiti (npr. novi politički pravac); uvoditi u praksu, oživotvoriti; *isto i* **inaugurisati,** -šēm; **inaugurator** — začetnik, osnivač, inicijator, poticatelj, podstrekivač.

in barbam *lat.* u bradu, u brk, u lice (reći, skresati).

in brevi (tempore) *lat.* u kratko (vrijeme), uskoro, doskora.

ìnbrīding *engl.* (inbreeding) *biol.* gajenje životinja ili biljaka putem ukrštavanja blisko srodnih individua, parenje životinja poteklih od istih roditelja.

inc. — 1. *skrać. za engl.* incorporated *(v.)*; 2. *skrać. za lat.* incidit, tj. urezao (na grafičkom listu uz signaturu autora).

incalzando *tal.* (*čit.* inkalcàndo) naglo.

in camera caritatis *lat.* (*čit.* in kàmera karitàtis) povjerljivo, u četiri oka.

in capite et in membris *lat.* (*čit.* in kàpite et in mèmbris) doslovno »u glavi i u udovima«, a znači: potpuno, sasvim, posvema, temeljito, iz osnova, u svim pravcima.

incasso *v.* inkaso.

incerada *tal.* (incerata) *v.* cerada.

incest, *2. mn.* ìncesta *lat.* (incestare — sramotom okaljati) rodoskvrnuće; spolni odnos s krvnim srodnikom; **incestuozan,** -zna, -zno — rodoskvrnilački, rodoskvrnjiv.

incidencija *lat.* (*isp.* incident) upad, upadanje.

incidens *v.* incident.

incident, *2. mn.* incidenata *lat.* (incidere — upasti, nagaziti, navaliti) upadica, manji sukob, izgred, nepredviđeni događaj, nemio slučaj.

Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim *v.* Skila.

incineracija *lat.* (in — u + cinis, 2. cineris — pepeo) pretvaranje u pepeo; pogreb spaljivanjem, sažeg, kremacija *(v.)*.

incipit *lat.* (incipere — počinjati) — počinje (početak, uvod), slijedi, dolazi i sl. (početna riječ u mnogim srednjovjekovnim latinskim tekstovima odakle preuzeo i M. Krleža: »Incipit ketač Planetarioma obertati se vezda«, *Balade Petrice Kerempuha*).

in circa *lat.* (*čit.* in cìrka) otprilike, po prilici, oko, okruglo; *isp.* cirka.

incitacija *lat.* (incitare — staviti u brzo gibanje; potjerati, poticati) nagovaranje, navođenje, podbadanje, poticanje, podstrekivanje, draženje, nadraživanje, podraživanje, podjarivanje, pobuđivanje, huškanje, nukanje, nagonjenje.

Incitatus *lat.* (»brz, nagao, poskočan, poskočljiv, hitar«) ime konju starorimskoga cara Kaligule, kojega je car (vladao od 37. do 41. n. e.) u svojoj hirovitosti, samovolji i megalomaniji dao proglasiti za konzula.

incizija *lat.* (incidere — urezati, usjeći) 1. rasijecanje, sekcija (*v.* sekcija 3); 2. rezbarenje, rezbarija; **incizum** — 1. usjek, urez, udubljenje; 2. *gram.* umetnuta rečenica, umetak, parenteza *(v.)*; *prid.* **ìncizīvan,** -vna, -vno.

incizīv, -iva *lat.* (incidere — usjeći) zub sjekutić.

inclusive *lat.* (*čit.* inkluzīve) uključivo, inkluzivno; *skrać.* **incl.** ili **inclus.**

incognito *v.* inkognito.

in commune bonum (utilitatem) *lat.* (*čit.* ...komune...) za opće dobro, za opću korist.

in communi *lat.* (*čit.* ...komuni) zajednički, skupno.

in conclusione *lat.* (*čit.* in konkluzione) u zaključku, na završetku, jednom riječju (Vojnović).

in concreto *lat.* (*čit.* in konkreto) u nekom određenom slučaju; stvarno; u zbilji; osnovano na činjenicama; *prot.* in abstracto.

in continuo *lat.* (*čit.* in kontīnuo) neprekidno, stalno.

in contumaciam *lat.* (*čit.* in kontumacijam) iz ogluhe, u odsutnosti; po građanskom postupku mogla se stranka osuditi presudom osnovanom na samom faktu izostanka s rasprave (koji se formalistički uzimao kao priznanje obaveze).

incorporated *engl.* dioničko (akcionarsko) društvo (u američkim nazivima trgovačkih tvrtki).

in corpore (*čit.* in korpore) *lat.* (in — u + corpus, 2. corporis — tijelo) isto što i korporativno *(v.)*.

incubus *v.* inkub (Goran).

ȉnč *engl.* (inch) mjera za dužinu, palac, col *(v.)*.

inčendijati, -ām *tal.* (incendiare, *lat.* incendere) 1. upaliti, zapaliti, užeći; 2. *prenes.* upaliti strašću, raspaliti, razdražiti.

inčensìjēr, -éra *tal.* (incensiere) kadionica (za paljenje tamjana).

inčerāta *v.* incerada, cerada.

ìnćār, -āra *tur.* (inkâr) tajenje, nijekanje, odbijanje, uskraćivanje, poricanje, negiranje; laganje, laž; *glag.* **inćáriti,** inćārim.

ìnćūn, -ūna *tal.* vrsta ribe, brgljun.

IND — automobilska oznaka za Indiju.

Ind. — *skrać. za* Indiana (država u USA).

indantrēn-boje (*složeno od* indigo i antracen) — grupa stalnih katranskih boja.

ìndāt, -āta *tur.* (imdat) pomoć, potpora, stipendija.

inde *lat.* (*akc.* ȉnde) odavle, odatle, dokle; **inde irae** (*čit.* i. îre) — odatle gnjev, tj. jasno mi je zbog čega je ljutit.

indecēntan, -tna, -tno *lat.* (in — ne + *isp.* decentan) nepristojan, sramotan, koji se ne dolikuje, nedoličan, prost, neuljudan; *imen.* **indecēntnōst,** -osti.

ȉndefinītan, -tna, -tno *lat.* (in — ne + definitus — određen) *gram.* neodređen; **ȉndefinītna zāmjenica** — neodređena zamjenica, kao što su npr. *nētko, nēšto, nēčijī, svātko.*

ȉndeklinabīlan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + *isp.* deklinabilan) *gram.* nesklonjiv, nepromjenljiv, koji se ne može mijenjati po padežima.

indeklinabilija *(mn. sr. roda) lat.* (indeclinabilia) riječi koje se ne dekliniraju, tzv. »nepromjenljivice«; prilozi, prijedlozi, veznici, uzvici (i — iznimno — neke imenice, npr. u našem starom jeziku *ljubi, vil* pored *ljuba, vila*).

ìndeks, *2. mn.* ȉndēksā *lat.* (index — pokazivač, uhoda; kažiprst) 1. propis, kazalo, sadržaj; pokazivač, registar imena, cijena, naziva i sl.; 2. *mat.* broj koji se stavlja uz donji rub slova, a pokazuje neku veličinu (*npr.* A_2, C_1 itd.); 3. *ekon.* pokazatelj; broj koji u postocima pokazuje uzastopne promjene neke ekonomske pojave; 4. knjižica u koju se upisuju predavanja na visokim školama i u kojoj profesor potvrđuje polazak predavanja; 5. **index librorum prohibitorum** (*akc.* i. librōrum prohibitōrum) poseban popis, ustrojen od raznih crkvi (naročito od katoličke), u kojem se nabrajaju knjige koje su po mišljenju mjerodavnih crkvenih funkcionara štetne za vjernike; time su te knjige zabranjene pripadnicima dotične crkve; **stȁviti na ìndeks** — proglasiti opasnim, ožigosati kao nedopušteno, osuditi, zabraniti; **bȉti na ìndeksu** — biti zabranjen, ožigosan kao nedopušten, štetan, negativno utjecajan, nepreporučljiv.

indemnìtēt, -éta *lat.* (indemnatus — neosuđen) 1. u Engleskoj — oslobođenje ministara, aktom parlamenta, od odgovornosti za čine prekršenja ustava koje su počinili; 2. naknadno odobrenje parlamenta vladi za neku iznimnu mjeru, nepredviđenu zakonskim odredbama; 3. naknada štete, odšteta, osobito u međunarodnom pravu; putni trošak (za službeno putovanje), dnevnica (za dangubu, za zasjedanje parlamenta i sl.); 4. uopće: nekažnjivost, oprostivost; **indemnizírati,** -ìzīrām — odštetiti, naknaditi.

independéntan, -tna, -tno *lat.* (independens, 2. -entis) nezavisan, samostalan, nevezan, slobodan, nepristran; **independénti,** independenātā *(mn. m. roda)* »nezavisni«, pristalice i sudionici vjersko-političkog pokreta za vrijeme buržoaske revolucije u Engleskoj (17. st.); independenti su branili republiku, nezavisnost pojedinih vjerskih zajednica, odbijajući biskupsku vlast i podložnost crkve državi.

in deposito *lat.* (*čit.* in depōzito) u pohrani, na čuvanju; *isp.* depozit.

in der Hitze des Gefechtes *njem.* (*čit.* .... hȉce .... gefȅhtes) u žaru (u žestini) bitke, u zanosu strasti (Dončević).

In der Not frisst auch der Teufel Fliegen *njem.* (*čit.* ... frist auh der tojfl flign) U nuždi vrag i muhe ždere (Krleža).

indeterminácija *lat.* (indeterminatio) neodlučnost, nestalnost, neodređenost, nerješivost.

indeterminìran, -a, -o *lat.* (*isp.* indeterminacija) neodređen, neodrediv, nerješiv; *isto i* **indetèrminovān, indeterminìsān.**

indeterminìzam, -zma *lat.* (in — ne + *isp.* determinizam) *fil.* poricanje determinizma; a) idealističko učenje koje odbacuje opću zakonitost i uzročnu zavisnost u prirodi i u društvu; b) idealističko učenje koje priznaje apsolutnu »slobodu« čovječje volje, tj. poriče njenu uzročnu uvjetovanost; 3. *uopće:* neo-

međenost, neograničenost; **indeterminist(a)** — pristaša indeterminizma; *prid.* **indeterminìstičkī,** -ā, -ō.

index *v.* indeks.

indezet *tur.* soboslikarska šablona (za pravljenje šara pri slikanju), soboslikarski »patron«.

indi *tur.* (imdi) dakle, stoga.

indīcija, -ijē (*pored* **ìndīcīj,** -ija) *lat.* (indicium — znak, znamenje) predznak; znak koji na nešto upućuje; mogućnost za pretpostavke; simptom, polazna točka za neku sumnju; **osuditi na temelju ìndīcījā** — osuditi na temelju činjenica iz kojih se posredno (indirektno) izvodi dokaz o nekom događaju, odnosno o krivnji za neki događaj.

indicírati, indìcīrām *lat.* (indicare) 1. uputiti, naznačiti; pružiti podatke, upućivati; 2. propisati lijek; *isp.* indikacija.

ìndīd, -ída *v.* dravidi.

indiferéncija *v.* indiferentizam, indiferentnost.

indiférent, *2. mn.* -ferenātā (*isp.* indiferentan) nezainteresiran čovjek, ravnodušnik (M. Matković).

indiferentan, -tna, -tno *lat.* (indiferens, 2. -entis) neodređen, ravnodušan, nezainteresiran, nehajan, hladan, bez suosjećaja, kome je svejedno, bez djelovanja, neutralan, nemaran, umjeren, ni dobar ni zao; ma kakav, neznatan, nevažan; bezvrijedan, sporedan, nuzgredan; **indiferentizam,** -zma — ravnodušnost, neodređen stav, nezainteresiranost; nepristranost, neutralnost; neosjetljivost, bešćutnost; *isto i* **indiferéntnōst,** -osti.

indiferéntisti — pristaše filozofskog pravca koji smatra da je najidealniji i najsvrsishodniji životni stav prema svijetu, zlu i smrti — rezignacija prema svemu.

indìgen, -ena *lat.* (indigena) starosjedilac, urođenik, domorodac, prastanovnik; **indigénāt,** -āta — podanstvo, državna pripadnost, državljanstvo, zavičajnost, pravo građanstva.

indigéstija *lat.* (in — ne + *isp.* digestija) probavna smetnja, poremećaj probave; pokvaren želudac; neprobavljivost, nesvarljivost; prezasićenost.

indignácija *lat.* (indignari — držati se nedostojno; ljutiti se, srditi se) negodovanje, gnjev, zlovolja, srdžba, ljutnja, ogorčenje, ozlojeđenost, dubok prezir, osjećaj odvratnosti; gnušanje, gađenje, bljutavost; **indignírati,** -dìgnīrām — rasrditi, naljutiti, izazvati negodovanje; ozlojediti, zbljutaviti, zgaditi; **indignìtet,** -eta — nedostojnost, nevrijednost, nedostojno ponašanje ili postupanje; niskost, sramota, uvreda.

indigo, -ìndiga, *mn.* -gi, 2. ̀indīgā *španj.* (indigo od *lat.* indicus color — indijska boja) 1. čivit (biljka); 2. vrsta modre boje; 3. **indigo-papīr** (*i samo* **ìndigo**) papir za umnožavanje otisaka na pisaćem stroju ili inače, a koji se stavlja između papira, po kojem se piše, i onoga na kojem se želi dobiti otisak (karbon-papir, kopir-papir); **indigolitno** *v.* indikolit (Tresić Pavičić).

ìndīj, -ija (*pored* **ìndijum**) (ime prema riječi *indigo,* jer bojadiše plamen plavom bojom) — *kem.* rijetki element, atomska težina 114,76; tablični broj 49, *znak* In; meki bijeli metal; *prid.* **ìndijev (ìndijumov).**

Ìndija — savezna republika u južnoj Aziji; glavni grad New Delhi; **Indijac,** -ījca, 5. Ìndījče, *2. mn.* Ìndijāca; *žen.* **Ìndījka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **ìndījskī.**

Indijanac, -ānca, 5. Ìndijānče, *2. mn.* Indijānācā — pripadnik nekog plemena američkih crvenokožaca (naziv nastao zabunom, jer su Evropljani otkrivši Ameriku mislili da su došli u Indiju); *žen.* **Indijānka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **indijānskī.**

indijáner (*njem.* Indianer — Indijanac) vrsta poslastice od jaja, maslaca, šećera, brašna i čokolade.

indijot *tal.* (Indiotto — Indijanac) puran, ćuran, tukac; **indìjota** — pura, ćurka, tuka (purani potječu iz Amerike).

Indik — kraći naziv za Indijski ocean (*isp.* Pacifik, Atlantik).

indikácija *lat.* (indicare — otkriti, pokazati) 1. ukazivanje, znak, obilježje, najava, nagovještenje, simptom, podatak; osnova za neku sumnju; *2. med.* uputa da je potrebno liječenje ili operativni zahvat; *isp.* indicirati.

indikān, -āna (*isp.* indigo) 1. modra boja prirodnog indiga; 2. kalijeva sol indoksil-sumporne kiseline, sastojak mokraće.

̀indikatīv *lat.* (indicare — otkriti, pokazati) 1. *gram.* izjavni, izrični način (za razliku od optativa, imperativa, kondicionala, koji izražavaju želju, zapovijed i mogućnost, možebitnost); 2. broj i znak, oznaka privatne radio-stanice (među amaterima); *prid.* **̀indikatīvan,** -vna, -vno.

indikātor *lat.* (*isp.* indikacija) 1. svaka sprava koja služi za neko mjerenje (npr. aparat za zapisivanje kolebanja pritiska u cilindrima stapnih strojeva za vrijeme njihova rada koji bilježi »indikātorskī dijagram«); 2. tvar (reaktiv) koja pokazuje svršetak kemijske reakcije promjenom boje ili stvaranjem taloga;

3. *uopće:* pokazivač, upućivač, pokazatelj, znak, simptom, obilježje, potvrda, dokaz.

indikcija *lat.* (indictio) 1. oglas, najava, navještenje nekog događaja (crkv. sabora i dr.); 2. razdoblje od 15 godina što ga je uveo car Konstantin (1. siječnja 313), a koje je dijelilo dva izvanredna ubiranja poreza; kasnije su se po indikcijama počele računati godine uopće, pa se takvo računanje još i danas primjenjuje u papinskim bulama (broju tekuće godine naše ere dodaje se 3 i taj se zbroj podijeli sa 15: ostatak od dijeljenja kazuje redni broj godine u nekoj indikciji; ako ostatka nema, broj godine u indikciji je 15).

indikolit, -ita *lat.-grč.* (*isp.* indigo + lithos — kamen) vrsta turmalina *(v.)*, brazilski safir *(v.)*.

Indios *španj.* Indijanci (izraz uobičajen u Latinskoj Americi).

indipendenca *tal.* (indipendenza) nezavisnost, sloboda (Vojnović); *isp.* independentan.

indipendentizam *v.* independentizam.

indirekt, *2. mn.* indirekata *lat.* (in — ne + *isp.* direkt) kazneni udarac u nogometu (koji ne smije biti upravljen izravno na gol nego se lopta mora najprije dodati, »pasirati«, suigraču).

indirektan, -ktna, -ktno *lat.* (in — ne + *isp.* direktan) 1. posredan, neizravan; zaobilazan, krivudav; 2. *gram.* neupravan; **indirektan govor** — neupravan govor, navođenje nečijih riječi samo po smislu, a ne točno kako su izrečene; *prot.* direktan.

indiskrecija (*akc. i* **indiskrecija**) *lat.* (in — ne + *isp.* diskrecija) brbljavost, odavanje tajni, nesmotrenost, neopreznost; nerazboritost, nepromišljenost; nečednost, neskromnost, nametljivost, bezobzirnost; suvišna radoznalost; **indiskretan,** -tna, -tno — 1. koji ne umije čuvati tajnu, brbljav, koji zadire u nešto što pripada intimno pojedincu, što nije za širi krug, nezgodan, »škakljiv«; 2. drečav, napadan, bučan, bukački, neukusan, upadljiv, neobziran itd.; **indiskretnost** (*akc. i* **indiskretnost**), -osti — isto što i indiskrecija.

indiskutabilan *lat.* (*isp.* diskusija) kojemu se ne može prigovoriti, neprijeporan, nedvojben, siguran, nesumnjiv, »bez daljega«.

indispozicija *lat.* (in — ne + *isp.* dispozicija) nelagodnost, neraspoloženje, mrzovoljnost, zlovolja, bezvoljnost, pomanjkanje ljubavi za neki posao; klonulost, malaksalost, apatija; laka bolest; nesklonost; **indisponirati,** -sponīrām — oneraspoložiti, ozlovoljiti **indisponiran** — loše volje; zlovoljan; neraspoložen, mrzovoljan; **indisponiranost,** -osti — isto što i indispozicija.

indisputabilan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* disputirati) neprijeporan, nesumnjiv, o kome nema spora.

individua (*akc. i* **individua**) *i* **individuum** *(v.)*.

individualac, -alca, *2. mn.* -dualaca (*isp.* individuum) kod nas stvoren izraz za oznaku poljoprivrednika koji nije uključen u zadrugu, koji samostalno vodi svoje gospodarstvo kao tzv. inokosni proizvođač.

individualan, -lna, -lno *lat.* (individuus — nedjeljiv, nerazduživ) osobni, lični, pojedinačan; svojstven stanovitoj, samostalnoj, odijeljenoj osobi; osebujan; koji se odnosi specijalno na stanovitu osobu (a ne na zajednicu); **individualno** — pojedinačno; samo za sebe, zasebno,

individualità *tal.* isto što i individualnost, individualitet (Begović).

individualitet, -eta *v.* individualnost.

individualizacija *lat.* (*isp.* individualan) izdvajanje jedne ličnosti ili osobe (individuuma) po njezinim osobitim svojstvima; uzimanje u obzir osobitosti svake jedinice, pošto se razmotre sve karakteristike predmeta ili pojava; pojedinačno razmatranje, potanko navođenje, odvajanje po posebnim karakteristikama; **individualizirati,** -izīrām — 1. ulaziti u pojedinosti; 2. razmatrati pojedini slučaj zasebno od drugih slučajeva; »upojedinjivati«; *isto i* **individualizovati,** -ujem *i* **individualisati,** -šem.

individualizam, -zma *lat.* (*isp.* individualan) 1. buržoaski nazor koji stavlja interese pojedine ličnosti (individuuma) nasuprot interesima zajednice; teorija koja smatra pojedinca vrhunskom vrijednošću i naglašuje značenje njegove osobne inicijative bez obzira na kolektiv; sebičnost; samotništvo, samoživost, izdvojenost, povučenost od svijeta, mizantropija; 2. idealističko poimanje društvenih pojava kao rezultata djelovanja pojedinih osoba; **individualist(a)** — 1. pristaša individualizma; 2. sebičnjak; čovjek koji želi živjeti sam za sebe, ne obazirući se na potrebe svoje društvene zajednice; *žen.* **individualistkinja;** *prid.* **individualistički.**

individualnost, -osti (*isp.* individualan) ličnost, osobnost, zasebnost; osobitost pojedinca; skup svih svojstava neke ličnosti; osoba s naglašenim vlastitim, svojevrsnim svojstvima i vladanjem, izrazitog ugleda i du-

ševne snage, istaknut autoritet, čovjek bez premca, »ljudina od oka«, »netko i nešto«.
indìviduum (*akc.* *i* **individuum**), -uma, *mn.* -duumi *i* -dui *lat.* (individuus — nerazdjeljiv, nerazdruživ) 1. svaki samostalno postojeći organizam; 2. pojedini čovjek, ličnost, pojedinac, osoba, netko, čeljade, lice; 3. *pogrd.* sumnjiva, beznačajna ličnost; *isp.* individua.
indīvija *v.* endivija.
indìvīn *tal.* (indovino) nasumce, otprilike, nesigurno; **indivinati** *v.* indovinati.
Indoevròpljani *(mn. m. roda)* — skupno ime za narode koji govore jezike u izvjesnoj mjeri međusobno slične: indijski, perzijski, jermenski, albanski, baltički, slavenski, grčki, romanski, keltski i germanski; *prid.* **indoevrōpskī; indoevropeìstika** — nauka koja se bavi proučavanjem jezika, književnosti i kulture indoevropskih naroda.
indofenoli *(mn. m. r.) grč.* plava ili plavozelena organska bojila (dobivaju se oksidacijom fenola i amina).
Indogermāni — njemački naziv za Indoevropljane *(v.)*; *prid.* **indogermānskī.**
Indokína — poluotok u Aziji (Vijetnam, Kampučija, Laos, Tajland, Singapur, dio Burme i Malezije); **Francūskā Indokína** — stari naziv za francuske kolonije i protektorate: Cochinchina, Anam, Tonkin, Kambodža, Laos, koji su danas samostalne države; **Indokinez,** -eza; *žen.* **Indokìneskinja;** *prid.* **indokìneskī,** -ā, -ō.
indoktrinácija *lat.* 1. (ako se lat. *in* uzme u značenju prijedloga *u*) poučavanje, uvođenje u doktrinu *(v.)*; 2. (ako se lat. *in* uzme u značenju *ne*) namjerno zavođenje u znanstvenu bludnju, tzv. »friziranje nauke« kako nekome u određenom času odgovara.
indolencija *lat.* (indolentia — neosjetljivost za boli) 1. lijenost, nemarnost, ravnodušnost prema radu, nehaj, tromost, nebrižnost, pasivnost; 2. bezbolnost; **indolentan,** -tna, -tno — 1. lijen, nemaran; ravnodušan prema radu; nehajan, trom, nebrižan, nebrižljiv, pasivan; 2. neosjetljiv na boli; **indolentnōst,** -osti — isto što i indolencija.
indològija *grč.* nauka o jezicima, književnostima i kulturama Indije; **indòlog,** *mn.* -zi — tko se bavi indologijom, stručnjak u toj grani znanosti; *prid.* **indòloškī.**
Indonèzija (*grč.* nesos — otok) — republika u jugozapadnoj Aziji, na otocima Malajskog arhipelaga; glavni grad Džakarta; najveći otoci: Kalimantan (srednji i južni dio Bornea), Sumatra, Java, Sulawesi (Celebes), Zapadni Irijan (zapadni dio Nove Gvineje); *prid.* **indonezījskī; Indonéžanin,** *mn.* Indonežani; *žen.* **Indonéžanka;** *prid.* **indonéžānskī.**
indòrati, -ām *tal.* (indorare) pozlatiti, pozlaćivati (Nar.).
in dorso (*čit.* in dorzo) *lat.* (dorsum — hrbat, leđa) na poleđini, na hrptu (nekog spisa, knjige i sl.).
indosament, *2. mn.* indosamenātā *tal.* (indossare — metnuti na se) izjava, napisana na mjenici ili na čeku kojom onaj, koji ima pravo da ih naplaćuje, prenosi to svoje pravo na drugoga, a time ujedno i sam pristupa kao jamac za prenesenu obvezu (*kod naših starih:* nalеđe); **indosant,** *2. mn.* indosanātā — čovjek koji vrši indosament, žirant, jamac (*kod starih:* naleđnik, naleđitelj); **indosatār,** -āra — onaj na koga se prenosi mjenica; *isto i* **indosāt,** -āta; *isp.* žiratar (*kod starih:* naleđovnik); **indosírati,** -dosīrām — žirirati; prenositi mjenicu na drugoga time što se taj prijenos zabilježi na poleđini (*kod starih:* naleđiti); *isto i* **ìndosovati,** -ujēm.
in dosibus refractis *lat.* (*čit.* in dozibus refraktis) u manjim količinama (u medicini npr. pola neke tablete) (Krleža).
indovinati, -ām *tal.* (indovinare) pogoditi, odgonetnuti (Nar.).
Indra — staroindijsko božanstvo neba, munje i groma.
ìndri, -ija, *mn.* ìndriji *madagask.* (»šumski čovjek«) vrsta polumajmuna.
in dubio *lat.* (*akc.* in dūbio) u sumnji; **in dūbio pro rēo** — u slučaju sumnje valja suditi u korist tuženoga.
indùkcija *lat.* (inducere — uvoditi) 1. jedna od osnovnih metoda naučne spoznaje — zaključivanje od pojedinačnih slučajeva na općeniti izvod, od pojedinačnih fakata na općenite; u naučnom istraživanju indukcija se nužno spaja s dedukcijom *(v.)*; 2. izazivanje električne struje u vodiču kretanjem njegovim u magnetskom polju ili promjenom magnetskog polja okolo njega; 3. proizvođenje električnih naboja na predmetima koji okružuju nabijeno tijelo; 4. uopće uvođenje u nešto, navođenje na nešto, upoznavanje s nečim, podavanje osnovnih pojmova o nečem; *prid.* **indukciōnī** *i* **indukcījskī; ìndukt,** *2. mn.* ìndukātā — dio električnog stroja u kojemu se inducira napon, armatura, kotva; **ìnduktīvan,** -vna, -vno — koji se odnosi na indukciju; koji se služi

metodom indukcije; **induktor** — sprava za proizvodnju električne struje visoke napetosti; **inducirati,** -dučīrām — 1. izvesti zaključak na temelju indukcije; 2. proizvesti električnu struju s pomoću električne indukcije; *isto i* **indukovati,** -ujēm.

indulgencija *lat.* (indulgere — biti blag, obziran, popustljiv) povelja o oproštenju grijeha (počinjenih i budućih) koju je za novac izdavala katolička crkva u ime rimskog pape; trgovina indulgencijama bila je vrelo obogaćivanja katoličke crkve i njezinih svećenika; zabrana indulgencije bila je jedan od glavnih zahtjeva reformacije.

indulin, -ína (*isp.* indigo *i* anilin) *kem.* modrosivo katransko bojilo.

indult, *2. mn.* ìndūltā *tal.* (indulto) 1. povlastica, oproštenje duga, odgoda plaćanja; pomilovanje; 2. rok do kojega neka država jamči trgovačkom brodu zaraćene (sa sobom) države sigurnost u svojoj luci ako se slučajno u njoj našao u početku neprijateljstva, odn. dopuštenje slobodnog isplova u takvom slučaju.

in duplo *lat.* (*akc.* in dūplo) dvostruko, u dva primjerka.

induracija *lat.* (durus — tvrd) otvrdnuće organa ili tkiva uraštanjem ili pretvaranjem u vezivo.

industrija *lat.* (industrius — marljiv, radin) radinost; marljivost, poslovanje; proizvodnja; **teška industrija** proizvodi oruđe i sredstva za proizvodnju (mašinogradnja, metalurgija itd.); **laka industrija** proizvodi predmete široke potrošnje; *prid.* **industrijalan,** -lna, -lno; **industrījskī,** -ā, -ō; **industrījske biljke** — rasline koje služe kao sirovine u prerađivačkoj industriji (isto i *tehničke biljke*); **industrijsko oblikovanje** *v.* dizajn; **industrijalac,** -lca, 5. ìndustrijalče, *2. mn.* industrìjālācā — vlasnik tvornice; tvorničar; fabrikant; *žen.* **industrijalka; industrijalizacija** — industrijski razvoj, uvođenje krupne mašinske tehnike u narodnu privredu zemlje; kapitalistička industrijalizacija počinje se obično lakom industrijom gdje se zahtijeva manje investicija i brže se dobiva zarada, profit; stvaranje akumulacije i postepeno prebacivanje sredstava u tešku industriju koja za tim slijedi dug je proces koji zahtijeva nekoliko desetaka godina; historija poznaje tri puta industrijalizacije u kapitalističkim zemljama: put otimanja i pljačke kolonija, put ratnog poraza i kontribucija koji vrši jedna zemlja prema drugoj, put koncesija i zajmova kojima kapitalističke razvijene zemlje zarobljuju zaostale zemlje; **socijalistička industrijalizacija** — znači razvoj teške industrije u korist zajednice i pod kontrolom samih proizvođača, prenošenje svih grana narodne privrede na kolosijek napredne suvremene tehnike; **industrijalizirati,** -lìzīrām — 1. provesti industrijalizaciju; 2. proizvoditi (umjetničke stvari) kao robu široke potrošnje, kao kič, komercijalizirati; *isto i* **industrijalizovati,** -ujēm.

indže *prid. indekl. tur.* (indže) tanak; lak, lagan.

indžil, -íla *tur* (indžil) *po grč.* (euangelion) evanđelje; *isto i* **indžijel,** -ela.

indžinir *v.* inženjer.

indžir, -íra *tur.* (indžir) smokva.

indžu *tur.* (*indekl.*) biser.

inda *engl.* (engine) stroj, mašina (Nušić, *Put oko sveta*).

inedita (*mn. sr. roda*) *lat.* (ineditus — neobjavljen, nepoznat) neizdane, neobjavljene knjige ili glazbena djela koja još nisu izvedena.

in effectu *lat.* (*čit.* in efēktu) u stvari, zaista, doista, zapravo.

in effigie *lat.* (*čit.* in efigije) u slici, u liku, »glavom«.

in ekstenzo *v.* in extenso.

in ekstremis *v.* in extremis.

inen-arhitekt *njem.* (inne — unutra) arhitekt za unutarnji uređaj, za umjetničko uređivanje stanova.

inepcija *lat.* (ineptiae, *pl. t.; franc.* ineptie) ludorija, neslanost, trica, cjepidlačenje, ludost, glupost, budalaština; **ineptan,** -tna, -tno — nezgodan, nespretan; neskladan, nesklapan, nezgrapan, netaktičan, lud, glup, budalast, besmislen, nesposoban, nevješt, ćaknut, luckast, šumast, šašav (osnovno značenje: neprikladan).

inercija *lat.* (iners, 2. -ertis — nespretan, nevješt; trom, lijen, mlitav) 1. *fiz.* svojstvo tijela da zadrži svoje stanje mirovanja ili ravnomjernog pravolinijskog kretanja dok ga neki vanjski uzrok ne izvede iz tog stanja; **sila inercije** — 1. sila ustrajnosti; 2. *prenes.* negibljivost, tromost, mlitavost, pasivnost, tupost; mahinalnost, naviknutost, nesvjesnost, ležernost, opuštenost; **inertan** — trom, lijen, nepokretan, neradin, besposlen, bez inicijative, mlitav, pasivan, tup (u osjećajima); **inertnōst,** -osti — isto što i inercija.

in errore *lat.* u zabludi.

inervacija *lat.* (in — u + nervus — živac) utjecaj živaca na djelatnost organa; po-

vezanost organa živcima sa središnjim živčanim sustavom; oživčavanje, oživčenje.

Ines *španj. v.* Agneza.

in extenso *lat.* (*čit.* in ekstenzo) u svoj širini, opširno, potpuno.

in extremis (momentis) *lat.* (*čit.* in ekstrēmis) u posljednji čas; na kraju krajeva, na samrti, u agoniji.

INF — skrać. za *Internacionalna nudistička federacija* (međunarodno udruženje za kult golotinje).

in facie loci *lat.* na licu mjesta, na mjestu događaja (Šenoa).

in faciem *lat.* u lice, u brk (reći, skresati).

in facto *lat.* (*čit.* in fakto) u stvari, uistinu, zapravo.

ìnfalibīlan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + fallere — varati, griješiti) nepogrešiv, nepogrešan; siguran, pouzdan; **infalibilnōst,** -osti — nepogrešivost, nepogrešnost; sigurnost, pouzdanost; *isto i* **infalibilitet,** -eta (M. Marjanović).

infamija *lat.* (infamis — sramotan, ozloglašen, na zlu glasu) podlost, besramnost, nečasno djelo, nečasnost, sramota, nepoštenje, gadost, gnusnost, ljaga, niskost, prljavost u postupcima, poročnost, bestidnost; **ìnfāman,** -mna, -mno — podao, zloglasan, nečastan, besraman, nepošten, gadan, gnusan, nizak, prljav u postupcima, sramotan, mrzak; **infamnōst,** -osti — isto što i infamija.

ìnfant, *2. mn.* ìnfanātā *lat.* (infans, 2. -antis — koji ne može govoriti; nejak, neodrastao; dijete) 1. španjolski prestolonasljednik; 2. kraljević, princ; bliži rođak kraljevske kuće, knez; 3. u avionskom putničkom prometu oznaka za dijete (na karti i sl.);

infanterija *franc.* (infanterie) *vojn.* pješaštvo, pješadija; *prid.* **infanterījskī; infanterist(a)** — pješak (vojnik), pješadinac.

infantìcīd, -ída *lat.* (infans — dijete + occidere — ubiti) čedomorstvo u širem smislu, tj. ubojstvo djeteta koje izvrši jedno od roditelja (često kod duševnih bolesnika; psihijatri razlikuju taj pojam od čedomorstva u užem smislu, koje izvrši jedno od roditelja neposredno nakon poroda s namjerom da se riješi neželjenih briga i sl.).

infanticida *lat.* (infans, 2. infantis — dijete + occidere — ubiti) ubojica djeteta, djece; čedomor; čedomorka; djecoubojica.

infantīl, -íla (*isp.* infant — dijete) djetinjasta osoba, duševno nerazvijeno čeljade; »nedorašče«.

ìnfantīlan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* infant) djetinjast, nerazvijen (ponajviše duševno); nedozreo, nedorastao, malouman, zaostao (»s dječjim mozgom«), naivan; **infantilizam,** -zma — 1. nedovoljna tjelesna i duševna razvijenost; 2. zaostalost na nižem (tj. dječjem) stupnju razvitka; nedoraslost, djetinjastost, naivnost; *isto i* **infantilnōst,** -osti; **infantilizírati,** -izīrām — podjetinjivati, prikazivati (nešto) na djetinji način, ozbiljnu stvar činiti neozbiljnom.

infantkinja (*akc. i* **infantkinja**) žen. prema *ìnfant* 1 i 2.

infarkt, *2. mn.* infarkātā *lat.* (infarcire — trpati u što, umetati) žarište obamiranja u organima (u mozgu, srcu, bubrezima i dr.) uslijed poremećaja krvotoka u njima; zatvaranje, začepljenje provodnih kanala u tijelu; **infarktāš,** -āša — tko je prebolio infarkt (M. Matković).

ìnfatigabīlan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + fatigare — umoriti, izmučiti) neumoran, neutrudiv.

infekcija *lat.* (inficere — otrovati, okužiti) zaraza, okuženje, prodiranje zaraznih mikroorganizama u organizam; *prid.* **infekcījskī; ìnfekciōni; ìnfekciōzan,** -zna, -zno — zarazan, zaražljiv, kužan, prijelazan, priljepčiv, okužen, smrdljiv, zatrovan, koji širi infekciju.

ìnfekt, *2. mn.* ìnfekātā *lat.* (infectum) *lingv.* glagolski oblik koji označuje trajnu, nesvršenu radnju, npr. prezent, imperfekt, infinitiv i dr. (za razliku od perfekta).

ìnfektīvan, -vna, -vno *v.* infekcija, infekciozan.

infektologija *lat.-grč.* (*isp.* infekcija) proučavanje uzroka i simptoma zaraznih (infektivnih) bolesti i metode njihova liječenja.

infer *tal.* (inferriata) željezna rešetka na prozoru.

inferencija *lat.* zaključivanje, izvođenje zaključaka, zaključak; *glag.* **inferírati,** -ferīram.

ìnferiōran, -rna, -rno *lat.* (inferior — niži) nevrijedan, manje vrijedan, na nižem stupnju, podređen, podčinjen, sporedan, nuzgredan; slabiji po kvaliteti, lošiji; **inferiornōst,** -osti — nevrijednost, manja vrijednost, podređenost, podčinjenost; slabija vrijednost, niži položaj; *prot.* superioran, superiornost.

infernalija (*isp.* inferno) stravičnost, strahovitost, jezovitost, užas, grozota, strahota, paklena muka, paklenjaštvo.

inferno *tal.* (*od lat.* infernus — donji; podzemni) pakao; **ìnfernālan,** -lna, -lno — paklen, paklenski; proklet, strašan, strahovit, užasan; **infernalizácija** — pretvaranje ze-

maljskog u paklensko, postajanje ili činjenje paklenskim (oba značenja kod Krleže); *glag.* **infernalizírati,** -ìzīrām; *isto i* **infernalizovati,** -ujēm.

infertílnōst *lat.* (in — ne + *isp.* fertilan) neplodnost, jalovost.

infestácija *franc.* (infestation) pustošenje, opustošenost.

infeudácija (*isp.* feud) davanje zemljišta u leno, podjeljivanje feuda, osnutak vazalskog odnosa.

infibulácija *lat.* (in — u + fibula — spona, kopča) stavljanje pojasa nevinosti (u srednjem su vijeku, osobito za vrijeme križarskih ratova, muškarci osiguravali bračnu vjernost svojih žena, za vrijeme svoje odsutnosti, time da su im na tijelo montirali pojas koji se nije mogao skinuti bez pomoći onoga koji ga je stavio).

inficírati, -fìcīrām *lat.* (*isp.* infekcija) zaraziti, okužiti.

in figura *lat.* slikovito, u slici (kod Matoša »u duhu«).

infijamácija *tal.* (infiamazzione) upala, zapaljenje.

ìnfiks, *2. mn.* ̀ìnfīksā *lat.* (infigere — usaditi, ubosti) *gram.* umetak; umetanje kojeg suglasnika među dva druga glasa, npr. dijal. *streća* prema knjiž. *sreća.*

infiltrácija *franc.* (infiltration) 1. ulijevanje; 2. propuštanje; 3. cijeđenje, procjeđivanje; 4. prodiranje, probijanje, uviranje; **infiltrirati,** -fìltrīrām — ulaziti cijedeći se u nešto; uvlačiti se; prodirati; uvirati; upijati se u; prožimati kapljući; *isto i* **infiltrovati,** -ujēm; **infìltrāt,** -āta — *med.* pojava koja nastaje kada u tkivo organizma prodru elementi koji mu nisu svojstveni (npr. stanice novotvorina, proizvodi upala itd.); **infiltrátor** — pojam stvoren u najnovije vrijeme za neprijateljske elemente potajno ubačene na teritorij neke države.

in fine (*akc.* in fīne) *lat.* (*isp.* finis — granica, kraj) na kraju, na svršetku, konačno; **in fine fināli** — na kraju krajeva, na koncu konca.

̀ìnfinītan, -tna, -tno *lat.* (in — ne + finis — granica) 1. beskrajan, bezgraničan, beskonačan, trajan, neprestan; neizmjeran, golem, bezbrojan; *2. u gramatici:* neodređen, bezličan.

infinitezimāl, -ála (*franc.* infinitesime) beskrajno mala veličina odn. količina; **̀ìnfinitezimalan** — beskonačno malen, neizmjerno sićušan; **infinitezimalnī račūn** — račun s beskonačno malim veličinama (obuhvaća diferencijalni i integralni račun).

̀ìnfinitīv *lat.* (*isp.* infinitan 2) *gram.* neodređeni način; glagolski oblik koji izražava općenito značenje glagola; u našem se jeziku završava na *-ti* ili *-ći* kao u pjeva*ti,* pro*ći; prid.* **̀ìnfinitīvan,** -vna, -vno.

infinitum *lat.* (*akc.* infinîtum) beskonačnost; beskrajnost, neizmjernost, bezbroj; **ad infinîtum (in infinîtum)** — do beskonačnosti, u beskraj.

infirmìtēt, -éta *lat.* (in — ne + firmus — čvrst) slabost, nejakost.

inflácija *lat.* (inflare — naduti, nadimati) prekomjerno povećanje papirnog novca koji kola u zemlji i — u vezi s tim — brzo opadanje njegove vrijednosti; *prid* **inflàcījskī** *i* **̀ìnflacionī,** -ā, -ō; *isp.* deflacija *i* reflacija.

in flagrānti *lat.* (in — u + flagrans, 2. -antis — gorući; žestok, strastven) na činu, na djelu (uhvatiti).

inflamácija *lat.* (flamma — plamen) upala; *isp.* infijamacija.

inflatoplān, -ána *lat.* (inflare — naduti + *isp.* aeroplan) nova vrsta aviona koji se izrađuje od istog materijala od kojeg i atmosferski baloni; ima motor od 40 KS, a postiže brzinu od 150 km/sat; puni se poput lopte, a pritisak koji je potreban pri tom nije veći od onog koji dostaje da se napuni automobilska guma; dolazi (u štampi) i u engleskoj formi **inflatoplejn.**

̀ìnfleksibīlan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + *isp.* fleksija) nepromjenljiv, koji se ne može mijenjati (npr. u gram. neka vrsta riječi bez deklinacije odn. konjugacije); krut, postojan.

infleksija *lat.* 1. prvotno modulacija glasa, mijenjanje tona, a onda i skup svih elemenata koji glumu čine glumom (pored modulacije glasa još i kretnje, stavovi, uronjivanje u ličnost koja se prikazuje i sl.); 2. *gram.* nekada isto što i fleksija, tj. imenska i glagolska promjena; danas: promjena vokala, obično pod utjecajem susjednog vokala, dakle isto što i asimilacija *(v.)* odn. prijeglas; također i promjena riječi s pomoću umetaka (infiksa) u unutrašnjosti riječi, npr. *dati, da-va-ti;* 3. uopće: promjena pravca, skretanje, krivudanje; 4. *mat.* prijelaz konkavnog u konveksni ili konveksnog u konkavni dio krivulje (ispupčivanje i ulubljivanje).

in floribus *lat.* u cvatu, u najbolje doba (Vojnović).

influenca, *2. mn.* influenca *lat.* (influere — utjecati, prodirati, provaliti) gripa; akutna bolest s vrućicom i velikom klonulošću; **influencija** — utjecanje, provaljivanje, prodiranje; moć, snaga, utjecaj, upliv, djelovanje; **električna influencija** — svojstvo električnog tijela da izaziva elektricitet u drugim tijelima koja se nalaze u njegovoj blizini; **magnetska influencija** — magnetiziranje željeza u magnetskom polju; *prid.* **influentan,** -tna, -tno.

influírati, -fluīrām (*isp.* influenca) utjecati, vršiti upliv, djelovati; *isto i* **influisati,** -šēm (»uplivisati«).

ìnfluks, *2. mn.* ìnfluksā (*isp.* influenca) utjecaj, upliv, djelovanje.

in fōlio *lat.* (in — u + *isp.* folio) format izdanja (knjige, albuma ili časopisa) u veličini polovine papirnog arka.

informácija *lat.* (informare — dati oblik, oblikovati, predočiti) uputa, obavijest, obavještenje, saopćenje o toku radova ili o nečijoj djelatnosti; podatak o nečemu; *prid.* **ìnformacionī** — koji se odnosi na informacije; **informant** — *u lingv.* objekt proučavanja, ispitanik; **ìnformativan,** -vna, -vno — obavještajan, poučljiv; koji služi za obavještenje; **ìnformatīvnī līst** — list koji služi samo za upoznavanje čitalaca s događajima i činjenicama, a ne donosi nikakvih komentara (kod Krleže *njem.* **informacionsblat**); **informatīvnā služba** — obavještajna služba; **informatīvka** — bilježnica, knjižica, podsjetnik za upisivanje informacija; **informātor** — 1. čovjek koji daje informacije; izvješćivač, obavještavač; 2. kućni učitelj, instruktor, podučavatelj; **informirati,** -formīrām — uputiti, obavijestiti; *isto i* **informisati,** -šēm i **ìnformovati,** -ujēm

informàtika, 3. -ci (*isp.* informacija) znanost o iskorišćivanju informacija za donošenje odluka u privredi, nauci i tehnici; razvila se osobito u posljednje vrijeme primjenom elektronskih računala kao sredstva za obradu informacija.

ìnformbirō *franc.* ured za informacije; **Informbiro** — savjetodavni organ komunističkih partija nekih zemalja (KP Francuske, Italije, Poljske, ČSR, Mađarske, SSSR i Jugoslavije), osnovan 1947. sa sjedištem u Beogradu i sa zadatkom da doprinese rješavanju problema koji bi iskrsli u toku rada pojedinih partija, da jedinstveno nastupa u pitanju socijalističke fronte u svijetu i da obavješćuje javnost o stavu tih partija u principijelnim i drugim pitanjima. Nakon Rezolucije od lipnja 1948, uperene protiv slobode i nezavisnosti naše zemlje, KP Jugoslavije prestala je da bude član Informbiroa, te mu je sjedište preneseno u Bukurešt. God. 1953. Informbiro je prestao djelovati; *isp.* Kominforma; **ìnformbirovac,** -ōvca, *2. mn.* ìnformbirovācā — pristaša politike Informbiroa; *žen.* **ìnformbirōvka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **ìnformbirovskī,** -ā, -ō; *izv.* **informbirōvšina;** *isp.* IB.

informel *engl.* (informale — neformalan, neusiljen, prirodan, koji nije po propisu odn. po pravilima pristojnosti) moderno slikarstvo koje traži veću izražajnost u boji i likovnoj materiji nego u predodžbama; sadržaj slike nije predmet ili pojava, nego je slika ploha koja živi u potpunoj dominaciji boje; informel je nastao poslije drugoga svjetskog rata, a kažu da mu je začetnik — slikar Pollak — bacio preko ramena lonac boje na platno i rekao: »Možda će to biti remek-djelo.«

informírati *v.* informacija.

in foro *lat.* pred sudom; **in foro conscientiae** (*čit.* konscijencije) — pred svojom vlastitom savješću.

ìnfra *lat.* 1. ispod, niže; 2. kraće umjesto *infra-peć* (vrsta električne grijalice); **infracrvene zrake** — nevidljive toplinske zrake s dužinom vala većom od dužine vala svjetlosnih zraka; omogućuju noćno fotografiranje.

infrakcija *lat* (infractio) 1. nalomljenje (kosti), napuknuće, nepotpuna fraktura, napuklost, manji lom odn. prijelom, »kostolom«; 2. *pravn.* povreda zakona, prijestup, prekršaj.

infrastruktura *lat.* (infra — ispod, niže + *isp.* struktura) podloga, podgradnja uopće, a osobito: 1. potrebna ekonomska i organizaciona podloga nekog visoko razvijenog pothvata (prometne mreže, radne snage i sl.); 2. općenita oznaka za vojne objekte (kasarne, aerodromi itd.).

in fraudem creditorum *lat.* (*čit.* ...kreditorum) na štetu vjerovnika; u rimskom pravu izričaj koji je označivao otuđenje imovine sa svrhom da se onemogući naplata duga otuđiteljeva iz te otuđene imovine.

ìnfra-peć *v.* infra.

ìnfrazvuk (*isp.* infra) zvuk nečujan za ljudsko uho.

ìnfrica — izraz od milja za dobru infra-peć.

ìnfula *lat.* (infula) 1. *prvotno:* povezača, šamija oko glave starorimskih svećenika i svećenica (vestalinke!) kao znak nepovredivosti; *u našim prijevodima:* počeonik; 2. *danas:* biskupska kapa, mitra (kod katolika); **infulirati,** -fulīrām — dati nekome biskupsku čast, zabiskupiti.

in futurum *lat.* ubuduće.

ìnfūz, -ūza *lat.* (*isp.* infuzija) »oparak«, tekućina dobivena prelijevanjem neke usitnjene biljke (droge) uzavrelom vodom i daljim grijanjem (5 minuta) na vodenoj pari.

infuzija (*akc. i* **infùzija**) *lat.* (infundere — ulijevati, usipati, usuti) *med.* ukapljivanje tekućine, npr. otopine kuhinjske soli, u krv, pod kožu, u crijevo, obično radi naknade veće količine izgubljene krvi.

infuzòrīj, -ija (*pored* **infuzòrija,** -ijē) *lat.* (*isp.* infuzija) *zool.* naljevnjak; naljevnjaci su mikroskopski sitni jednostanični organizmi.

ing. — *skrać. za* ingenieur, *v.* inženjer.

Ingeborg *germ.* »koju štiti bog Ingvija«.

in genere *lat.* općenito; uopće.

ìngeniōzan, -zna, -zno *lat.* (ingenium — um, pamet, razboritost) duhovito smišljen, pun smisla, oštrouman, dovitljiv, dosjetljiv, izumjelački, pronalazački, darovit, talentiran (sve u najvišem dometu); *izv.* **ingenioznōst,** -osti — darovitost, oštroumnost, genijalnost itd.

ingerencija *lat.* (ingerere — narinuti, nametnuti) upletanje u nešto; utjecanje; utjecaj, nadzor; posredovanje, učešće, sudjelovanje; **ingerirati,** -gerīrām — umetati se, upletati se, nametati svoj utjecaj; *isto i* **ingerisati,** -šem.

ìngilterskī *tal.* (*isp.* Inghilterra — Engleska) engleski, britanski (Nehajev).

ìnglēzī *tal.* (inglese) engleski; **Inglìtera** *tal.* (Inghilterra) Engleska (Vojnović).

ìngōrdo *tal.* (ingordo) lakomac, gramžljivac, proždrljivac, halapljivac, pohlepnik (V. Desnica).

ingot, *2. mn.* ìngota *engl.* (ingot) čelični blok liven u kokilima *(v.);* kalup za livenje kovine.

ingrata progenies *lat.* nezahvalna omladina (Begović).

ingrediens *v.* ingredijencija (Begović).

ingredijencija *lat.* (ingredi — ući, ulaziti) sastojak, sastavni dio; primjesa, začin, dodatak; **ingredìjent,** *2. mn.* ingredijenāta — sastavni dio nekog složenog spoja ili smjese; **ingresija** (ingressio) prodor, prodiranje; proboj, početak, ulazak; upad, agresija *(v.); prid.* **ìngresīvan,** -vna, -vno *i* **ingresījskī,** -ā, -ō — prodoran, probojan; **ingresījska mōra** — rubna mora što su nastala potapanjem obalnih dijelova kopna.

Ingres *v.* violon d'Ingres.

ìngresīv *lat.* (ingredi — ući, ulaziti) *gram.* glagolski vid ili oblik kojim se označuje početak neke radnje ili stanja.

ìngresor *lat.* (ingredi — ući, ulaziti) provalnik, osvajač (*isp.* agresor), upadnik, upadač, napadač.

Ìngrīd *germ.* »jahačica boga Ingvija«.

in grosso *lat.* u svemu, sveukupno.

ingvast *lat.* (incaustum) tinta, crnilo, mastilo.

ìngvēr *sanskr.* južnoazijska biljka s listovima nalik na lišće šaša, ševara; kod nas je zovu i đumbir *(v.); isto je i* isiot, zendžefil.

ìngvinālan, -lna, -lno *lat.* (inguen, 2. inguinis — slabina) *anat.* koji se odnosi na dio tijela zvan slabine; slabinski, preponski.

ìnhaber *njem.* (Inhaber) vlasnik (nekad su visoke ličnosti bile »vlasnici« velikih vojnih jedinica, brinuli se za njih, opskrbljivali ih, nominalno im bili vrhovni zapovjednici itd.) (Krleža).

inhalacija *lat.* (inhalare — udisati) udisanje, usisavanje pare, plinova nekih u kapljice raspršenih tekućina u svrhu liječenja; **inhalirati,** -halīrām — udisati, uvlačiti (npr. kod pušenja); **inhalàtor** — sprava za liječenje inhalacijom.

inherencija *lat.* (inhaerere — držati se, biti prilijepljen) odnos svojstava prema njihovu nosiocu, nerazdvojnost, bitna pripadnost nečemu; **inherentan,** -tna, -tno — nerazdvojiv; koji je nerazdvojivo spojen s nečim; prionljiv; svojstven, bitan, koji nečemu pripada; *isp.* koherencija; **inherirati,** -herīrām — 1. nerazdvojno pripadati (nekomu, nečemu), biti čvrsto vezan (za nešto), ovisiti, suvisiti; 2. ostajati pri nečemu, ustrajati, ne popuštati.

inhibicija *lat.* (inhibere — zadržati, priječiti) zabrana, nedopuštanje; smetnja; sprečavanje, zapreka, obustava, zaustavljanje; kočenje, zadržavanje; *prid.* **inhibitōran,** -rna, -rno — koji zadržava, priječi, zabranjuje, zaustavlja, obustavlja; *glag.* **inhibirati,** -hìbīrām — smetati, spriječiti, zabraniti, zaustaviti, obustaviti, ne dopuštati, zadržati, zadržavati; *isp.* prohibicija.

inhibīt, -ita *lat.* (*isp.* inhibicija) *tehn.* kočnica.

in historicis *lat.* u historijskom, u historiji, u povijesti (Šenoa).

ìnhoatīvan, -vna, -vno *lat.* (inchoare — započinjati) početni, uvodni; **ìnhoatīv** *ili* **ìnhoatīvnī glagol** — glagol koji pokazuje započinjanje radnje, npr. progovoriti, zašutjeti; **ìnhoatīvno-dūrativan glagol** — koji pokazuje radnju koja se malo-pomalo događa: ginuti, venuti.

In hoc anni circulo *lat.* (*čit.* In hok ani cirkulo) U ovo doba godine (D. Ivanišević); prastara božićna pjesma koja se pjeva i danas kao »U se vrime godišća«, dakle sa starom zamjenicom *se* koja je značila *ovo* odn. *to;* budući da je spomenuta zamjenica danas u većini našeg naroda potpuno zaboravljena, mnogi umjesto *se* pjevaju *sve* što je — dakako — nelogično, jer kad bi se »porojenje ditića od Divice Marije« slavilo čitavu (svu) godinu, ne bi bilo osobitog razloga da se ta pjesma uopće pjeva.

in hoc signo vinces *lat.* (*čit...* hok...) u ovom ćeš znaku pobijediti; prema legendi riječi što ih je iznad križa, koji mu se ukazao na nebu, u viziji vidio rimski car Konstantin Veliki god. 312. prije odlučne bitke protiv protucara Maksencija.

in honorem *lat.* u čast, u počast.

inhuman *lat.* (in — ne + *isp.* human) nečovječan, tvrd, bezobziran, nehuman, okrutan, bezdušan, neljudski.

In hundert Jahren alles vergessen *njem.* (*čit.* In hundert jaren ales fergesn) Za sto godina sve (će biti) zaboravljeno (Krleža).

inicijacija *lat.* (initium — početak) 1. uvođenje, posvećenje, upućivanje (u neke tajne); 2. kod primitivnih naroda svečanost kojom se omladina (muška i ženska) proglašava za punopravne članove plemenske zajednice (obično u 13. godini)

inicijali *(mn. m. roda) lat.* (initium — početak) početna slova imena i prezimena; u starinskim rukopisima i u tipografskom radu — početna slova velikog razmjera, često ornamentirana i obojena; **ìnicijālan,** -lna, -lno — početni, polazni, začetni.

inicijativa *lat.* (initium — početak) prvi poticaj, pobuda, podstrek; pokretanje, poduzetnost, početni korak u nekom radu; *prid.* **ìnicijatīvan,** -vna, -vno — koji daje inicijativu (npr. *ìnicijatīvnī odbor*) kod osnutka neke institucije i sl.; poticatelj, podstrekivač; osoba, grupa osoba ili organizacija koja daje prvu pobudu za neko djelo; **inicírati,** -nìcīrām — započeti, dati prvu pobudu, pokrenuti.

in illo tempore *lat.* u ono vrijeme; početne riječi mnogih poglavlja u Novom zavjetu *(Biblija); prenes.* davno, nekada; *isp.* vremja.

in infinītum *v.* infinitum.

Iniuriam qui facturus est, iam fecit *lat.* (*čit.* Injūrijam kvi faktūrus est, jām fecit) Tko namjerava učiniti nepravdu, već ju je učinio (samom namjerom).

in integrum restitutio *lat.* (*čit.* in ìntegrum restitūcio) *pravn.* uspostava prijašnjeg stanja.

injekcija (*izg.* in-jekcija) *lat.* (injicere — položiti, upustiti, umetnuti, ubaciti) 1. *med.* ubrizgavanje, uštrcavanje, neke tekućine u tijelo s pomoću igle: a) *sùpkutāna* — pod kožu; b) *ìntramuskulārna* — u mišić; c) *ìntravenōzna* — u venu; d) *ìntrakardijālna* — u srce); 2. sama tekućina koja se uštrcava; **ìnjekt** (*izg.* in-jekt), 2. *mn.* injekāta — sadržaj (tekućine) ubrizgane injekcijom; **ìnjektor** (*izg.* ìn-jektor) — uređaj koji pod pritiskom uštrcava gorivo u raketne odn. avionske motore; *v. i* inžektor; **injicírati** (*izg.* in-jicírati), -jìcīrām — dati injekciju, ubrizgati, uštrcati.

ìnjunktīv (*izg.* ìn-junktīv) *lat.* (injungere — uglaviti, spojiti, uzrokovati) *u gramatici:* naziv za prošlo glagolsko vrijeme bez augmenta *(v.);* jedan od glagolskih načina u nekim starim indoevropskim jezicima kojima se značenje kadšto gotovo izjednačilo s konjunktivom odn. imperativom.

injurija (*izg.* in-jurija) *lat.* (in — ne + jus, 2. juris — pravo, pravda) krivica, krivda, nepravda, oskvrnuće, pogrda, oštećenje, ozljeda.

Inka (*na peruanskom jeziku:* gospodin, kralj) izumrla indijanska etnička grupa u današnjoj državi Peru u Južnoj Americi; uništili su ih španjolski osvajači u 16. st.

inkameracija *lat.* (in — u + *isp.* kamera) 1. pripojenje crkvenom imanju; 2. ubiranje (npr. ispitnih taksa) u korist države; 3. podržavljenje.

ìnkanat, -ānta *tal.* (incanto) dražba, licitacija, nadmetanje (u cijenama); javna prodaja (Begović, Vojnović).

inkantacija *lat.* (incantatus — čaranjem posvećen) 1. zaklinjanje, zazivanje (obično na početku kakva pothvata), bajanje, čaranje; čarolija; 2. *v.* inkanat.

ìnkantān, -a, -o (*isp.* inkantacija) očaran, zapanjen, skamenjen, ukipljen (D. Ivanišević)

inkantírati, inkantīram (*isp.* inkanat *i* inkantacija) 1. licitirati, dražbovati, izlagati ja-

vnoj prodaji (nadmetanjem »tko da više«); 2. čarati, bajati, zazivati natprirodne sile.
inkapelad, -áda *tal.* (incapellare — vezati) mjesto na brodu gdje se veže *(inkapelava)* konopac.
inkarceracija *lat.* (*isp.* karcer) 1. hapšenje, utamničenje, zatvaranje, lišavanje slobode, arestiranje; 2. uklještenje organa u prirođenim ili kasnije razvijenim otvorima tjelesnih šupljina.
inkarnacija *lat.* (in — u + caro, 2. carnis — meso) 1. utjelovljenje, ovaploćenje, oličenje; ostvarenje, opredmećenje, popredmećenje; 2. pojava božanstva u ljudskom liku (heroji, faraoni i drugi neki vladari — još i danas — koji se smatraju »sinovima neba«); **inkarnirati,** -karnīrām — utjeloviti, ovaplotiti, uputiti; **inkarnat,** -áta — u slikarstvu — boja ljudske puti, odnos crvene i bijele boje.
inkartavati, -kartavām *tal.* (incartare) žbukati, malterisati (Korčula).
inkaso, inkasa, *mn.* inkasi, 2. inkasā *tal.* (incasso — primitak novca, naplata u gotovu) ubiranje novaca na temelju mjenice ili nekog drugog dokumenta po nalogu vjerovnika; dokument koji podliježe plaćanju na rok, prezentira dužniku obično banka; **inkasirati,** -kasīrām — ubrati, utjerati novac; predlagati račun na platež i ubirati novac; **inkasator** — blagajnik koji se bavi primanjem i izdavanjem novaca i vrednota, ponajviše izvan ustanove; ubirač, utjerivač, naplaćivač; *isto i* **inkasant,** *2. mn.* inkasanāta; *žen.* **inkasatorka; inkasantkinja** (*akc. i* **inkasantkinja**).
inkaustika, 3. -ci *lat.-grč.* (in — u + kaustos — zapaljen, opaljen) slikanje u vosku; *v.* enkaustika.
inklinacija *lat.* (inclinare — nagibati, nagnuti) 1. naginjanje, sklonost; 2. u magnetizmu — naklon, nagib; kut nagiba magnetske igle; otklon njezin od pravca Sjever — Jug; 3. *prenes.* pad, slabljenje, srozavanje; *prid.* **inklinacionī,** -ā, -ō; **inklinirati,** -klinīrām — naginjati; biti sklon (npr. na neku bolest); *isto i* **inklinovati,** -ujēm; **inklinometar,** -tra — sprava za mjerenje nagiba magnetske igle; u avijaciji sprava za mjerenje nagiba kod uzleta.
inkludirati, -kludīram *lat.* (*isp.* inkluzija) uključiti, uključivati, obuhvaćati, sadržavati; podrazumijevati.
inkluzija *lat.* (inclusio) 1. zatvaranje, zatvor, zagrada; 2. uključivanje, sadržavanje, obuhvaćanje, podrazumijevanje; 3. primjesa, sastojak, sastojina, sastavina; 4. zaokruženost, zaobljenost; **inkluzivno** (*isp.* inclusive) uključivši, uključivo; obuhvaćajući, sadržavajući, podrazumijevajući.
inkognito *lat.* (incognitus — nepoznat) 1. tajno, skriveno, krišom, kriomice, pod drugim imenom, ne odavajući svoga imena i ličnosti; 2. čovjek koji se krije pod tuđim imenom, želeći da ostane nepoznat.
inkohativan, *v.* inhoativan.
inkoherentan, -tna, -tno *lat.* (in — ne + *isp.* kohezija) nepovezan, bez veze, »bezvezan«, nesuvisao, labav, zbunjen, smeten, nedosljedan, nespojiv, protuslovan, proturječan.
inkolat, -áta *lat.* (incola — stanovnik) podanstvo, državljanstvo, pripadništvo.
inkomenzurabilan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + con — s, sa + mensura — mjerenje, mjera) koji se ne može mjeriti zajedničkom mjerom; koji se ne može usporediti s drugim čim; neprimjerljiv; nespojiv.
inkomodacija *lat.* (incomodus — nezgodan, neprilīčan) pravljenje smetnja, uznemiravanje, kvarenje udobnosti, dosađivanje; *isp.* deranžman; **inkomodirati,** -modīrām — smetati nekoga, biti nekom na smetnju, na teret, pokvariti nekom udobnost, dosađivati.
inkomparabilan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + comparare — usporediti) 1. neusporediv, jedinstven, kome nema para; *2. gram.* koji se ne može stupnjevati, koji ne može imati komparativa (o pridjevima, npr. *gol, slijep, mrtav*).
inkompatibilan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + con — s, sa + patibilis — podnošljiv, osjetljiv) nespojiv, nezdruživ, koji ne spada zajedno s nečim drugim, nepristao, nesuglasan, nepomirljiv, nesnošljiv, nesloživ; **inkompatibilnost,** -osti — nespojivost, nezdruživost, nepristalost, nesuglasnost, nepomirljivost, nesnošljivost, nesloživost; *isto i* **inkompatibilitet,** -eta (Krleža).
inkompetencija *lat.* (in — ne + *isp.* kompetencija) nenadležnost, nepozvanost; nevaljanost, nedovoljnost, nesposobnost; **inkompetentan,** -tna, -tno — nenadležan, neovlašten, neslužben; neupućen, nemjerodavan, neosposobljen.
inkongruentan, -tna, -tno *lat.* (in — ne + *isp.* kongruencija) neskladan, nepodudaran, nesuglasan.
in konkreto *v.* in concreto.
inkonsekventan *v.* inkonzekventan.

inkontinencija *lat.* (in — ne + continere — zadržati) *med.* nesuzdržljivost, nemogućnost da se bolesnik uzdrži od izražavanja stanovitih afekata (npr. od nepotrebnog plača) ili da zadrži u sebi mokraću, izmetine: **inkontinentan,** -tna, -tno — nesuzdržljiv, nesposoban da zadrži (npr. izmetine, mokraću u sebi); **inkontinentnost,** -osti — nesuzdržljivost (*isp.* enureza).

in kontinuo *v.* in continuo.

inkontrati, -ām *tal.* (incontrare) sresti, susresti, namjeriti se, naići na koga (Nar.).

in kontumacijam *v.* in contumaciam.

inkonvenijencija *lat.* (inconvenientia) nesuglasnost, nesličnost, nepodudarnost, nesporazum; neprikladnost, neudobnost.

inkonzekventan, -tna, -tno *lat.* (in — ne + *isp.* konzekventan) nedosljedan, protuslovan, nesuvisao, besmislen, nepromišljen; **inkonzekventnost,** -osti — nedosljednost; protuslovlje, proturječje, nesuvislost, besmislenost, nepromišljenost; *isto i* **inkonzekvencija** (Mil. Šrepel).

inkonjati, -ām *tal.* (*isp.* coniare — kovati) prikovati, zakovati; učvrstiti, pričvrstiti.

inkoordinàcija *lat.* (in — ne + *isp.* koordinacija) nesuglasnost, neusklađenost.

inkorektan, -ktna, -ktno *lat.* (in — ne + *isp.* korektan) nepravilan, pogrešan, kriv, neispravan, netočan; neuljudan, nepristojan; neuredan.

inkorporàcija *lat.* (in — u + corpus, 2. corporis — tijelo) 1. uključenje u svoj sastav; ujedinjenje; pripojenje, spajanje; 2. *pravn.* mehaničko svođenje pojedinih prije izdanih zakonodavnih akata u jednu cjelinu; *isp.* kodifikacija; **inkorporírati,** -porīrām — utjeloviti, ujediniti, pripojiti, spojiti, povezati, uključiti, združiti, pripojiti; priključiti nešto nekom tijelu kao njegov sastavni dio; *isto i* **inkorporisati,** -šem.

inkrement, *2. mn.* inkremenata *lat.* (increscere — rasti, narasti) prirast, porast; priplod; podmladak; umnožavanje, utržak, dobitak, napredak, napredovanje.

inkreti *(mn. m. roda) lat.* (in — u, unutra + crescere — rasti) proizvodi žlijezda s unutarnjim izlučivanjem.

inkriminacija *lat.* (in — u + crimen — tužba) optužba, okrivljenje, spočitavanje; **inkriminírati,** -mìnīram — upisati nekome u krivnju; optužiti nekoga; *isto i* **inkriminisati,** -šem.

inkrust (*isp.* inkrustacija) ukras utisnut u drvo, kost ili kamen (Begović).

inkrustacija *lat.* (in — u + crusta — kora, ljuska) 1. ukras od sedefa, metala i dr., utisnut u drvo, kost ili kamen, i neispupčen nad površinom ukrašenog predmeta; *isp.* intarzija; 2. okoravanje, oblaganje korom, dobivanje kore; **inkrustat,** -ata — proizvod inkrustacije, npr. fosil *(v.)* prevučen kamenom ili vapnenom oblogom: **inkrustírati,** -krustīram — umetati (ukras), oblagati (ukrasima); *isto i* **inkrustovati,** -ujem.

ìnkub, *2. mn.* ȉnkuba *tal.* (incubo) mora, teška misao; briga; zloduh, demon koji prema pučkom vjerovanju spolno opći s usnulim osobama; teška noćna vizija, prikaza u polusnu (Tresić Pavičić); *isp.* sukub.

inkubacija *lat.* (incubare — ležati na čemu ili u čemu) 1. umjetno leženje pilića u inkubatoru; 2. *med.* vremenski razmak od momenta zaraženja do pojave prvih simptoma bolesti; **ȉnkubaciōna perioda** — 1. vrijeme potrebno za razvitak zametka u jajetu; 2. *med.* isto što i inkubacija 2; **inkubàtor** — 1. sprava za umjetno (bez kvočke) leženje pilića, »ležnica«; 2. aparat s određenom temperaturom za njegovanje nedonoščadi i slabe novorođenčadi, za čuvanje bakterijskih kultura na određenoj temperaturi i sl.

inkulpacija *lat.* (in — u + culpa — grijeh) optužba, upisivanje u grijeh; **inkùlpat,** -āta — okrivljenik, optuženik; **inkùlpant,** *2. mn.* inkulpanāta — tužitelj.

inkunàbule *(mn. ž. roda) lat.* (incunabula — pelene; kolijevka; začetak) prvotisci; knjige, štampane u prvo vrijeme štamparstva (do god. 1500).

ȉnkurabīlan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + *isp.* kura¹) neizlječiv.

inkvadrírati, -kvadrīrām (*isp.* kvadar) 1. uokviriti; uramiti; 2. *prenes.* ograničivati, sputavati.

in kvàrto *lat.* (quattour — četiri, quartus — četvrti) format izdanja (knjige, časopisa) u četvrtini štamparskog arka; *isp.* in oktavo.

inkvìlīn, -īna, 5. ȉnkvilīne *lat.* (inquilinus) 1. stanar, zakupnik stana, najmoprimac; 2. došljak; nametnik; 3. u feudalnom sistemu osoba koja je primila obvezu da obrađuje tuđe imanje, tzv. »ovišnjak«.

inkvirírati, -kvìrīram *lat.* (inquirere — tražiti) ispitivati, istraživati, propitkivati, tragati; podvrgavati inkviziciji; **inkvìzìcija** (*lat.* inquisitio — traženje, istraga) — 1. u 13. stoljeću stvoreni istražni i kazneni organ katoličke crkve za borbu protiv nazora i protiv osoba neprijateljskih i neugodnih toj

crkvi; inkvizicija je bila rasprostranjena u zapadnoj Evropi, osobito u romanskim zemljama, i djelovala je putem tajne špijunaže, zvjerskih mučenja itd.; ukinuta je istom u 19. st.; 2. *prenes.* mučenje, surovost, okrutnost, sadističko vrijeđanje, strog postupak; zlostavljanje; **inkvìzīt,** -íta — optuženik odn. osuđenik inkvizicije; **inkvìzītor** — 1. član suda inkvizicije; 2. *prenes.* okrutan čovjek, mučitelj, strog sudac.

in labore requies *lat.* (*čit.* rekvijes) u radu je smirenje (moto Kranjčevićeve pjesme *Misao svijeta*).

inlandajs *njem.* (Inland — tuzemstvo + Eis — led) debeli ledeni pokrivač polarnih područja, »diluvijalni uzemni led« (Šamšalović).

inlej *engl.* (inlay — umetak) vrsta zubarske plombe.

inlet *njem.* (Inlett) gusta pamučna tkanina za strunjače i jastuke; *isp.* angin.

in loco *lat.* (*čit.* loko) na mjestu.

in magnis et voluisse sat est *lat.* u velikim je stvarima dovoljno i htjeti.

in margine (*akc.* in màrgine) *lat.* (margo, 2. marginis — kraj, rub) na rubu, uz tekst (*isp.* marginalije).

in medias res *lat.* (*akc.* in mēdijas rēs) doslovno »u sredinu stvari«, a znači: odmah na stvar, bez zaobilaženja, izravno, neposredno, bez okolišanja.

in medio virtus *lat.* u sredini (je) vrlina, tj. udaljena je od obje krajnosti, što će reći: srednji put je najbolji.

in melius *lat.* (*akc.* in mēlius) na bolje, na korist; *prot.* in peius.

in memoriam *lat.* (*akc.* in memōrijam) na spomen, u spomen, za sjećanje.

in merito *lat.* u biti, u suštini.

in meritum *lat.* u bit, u suštinu (stvari zalaziti).

in mora *lat.* (*akc.* in mōra) u zaostatku, u zatezanju (*v.* periculum in mora).

in multiplicatione *lat.* (*čit.* multiplikaciōne) pomnoženo, u većoj mjeri (Đalski).

in mundo non datur casus, fatum, hiatus, saltus *lat.* (*čit...* kāzus...) u svijetu nema slučaja, sudbine, praznina, skokova; *isp.* natura non facit saltus.

in musicis et artibus *lat.* u glazbi i u umjetnostima (Krleža).

in natura *lat.* (*akc.* in natūra) u naravi, zbiljski, živ.

in nomine *lat.* u ime.

in nuce *lat.* (*akc.* in nūce; nux, 2. nucis — orah, jezgra) u biti, u srži, u suštini, u osnovi; kratko, zbito.

in obs — skrać. za lat. *in observatione,* tj. u promatranju, što znači da nekoj bolesti dijagnoza još nije postavljena.

in obscuro *lat.* (*čit.* in opskūro) u tami, u mraku, potajno, skriveno, u tišini.

inocencija *lat.* (in — ne + nocere — škoditi) nedužnost, nekrivnja, nesebičnost, neškodljivost; bezazlenost, poštenje.

Inocencije *lat.* »nevini«, »bezgrešni«; *isto i* **Inocent.**

in octava *lat.* (*čit.* in oktāva) u osmini, tj. u tjednu nakon dana kada je nešto trebalo biti izvršeno; *isto i* **in octavis** (Đalski).

ìnoficijelan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + *isp.* oficijelan) neslužben, nezvaničan, neoficijelan.

inogeneza (*akc. i* **-geneza**) *v.* inoza.

inok, 5. inoče, *mn.* inoci, 2. ìnokā *crkv.-slav.* samac, pojedinac, pa u daljem razvitku značenja: redovnik, monah, kaluđer; *žen.* **inokinja; inokosan,** -sna, -sno — pojedinačan, samački, osamljen, koji živi izvan kolektiva, samostalan; **inokosnik** — samotnik, osamljenik, samac; **inokosnost,** -osti — samaštvo, osamljenost, privatna produktivnost, nepripadnost nekom kolektivu.

inokorespondent (*isp. naše* inozemstvo *i lat.* korespondent) činovnik, znalac svjetskih jezika, koji u nekom poduzeću ili ustanovi vodi dopisivanje s mušterijama u inozemstvu na nekom od dogovorenih jezika.

inoksidacija *lat.* zaštićivanje površine željeznih predmeta od rđanja stvaranjem sloja oksida.

in oktavo *lat.* (octo — osam, octavus — osmi) format izdanja (knjige, časopisa) u veličini osmine štamparskog arka; *isp.* in kvarto.

inokulacija *lat.* (in — u + oculus — oko; pupoljak na bilju) cijepljenje, kalemljenje; očenje; *isp.* vakcinacija; **inokulirati,** -kùlīram — cijepiti, kalemiti, očiti; *isto i* **inokulisati,** -šem; **inokulator** — tko cijepi, kalemar.

inoliferant (*isp. naše* inozemstvo *i v.* liferant) izvoznik, osoba koja se bavi otpremanjem trgovačke robe u strane zemlje, izvoznik, eksporter.

in omnem eventum *lat.* za svaki slučaj.

in omnibus aliquid, in toto nihil *lat.* (*čit...* alikvid...) od svačega ponešto, u cjelini ništa (tj. površno).

Inona *lat.* (Ino, *gen.* Inonis) *v.* Ina.

ìnoperabilan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + *isp.* operacija) *med.* koji se ne može operirati.

Inopes nos copia fecit *lat.* (*čit...* kopija...) Obilje nas je učinilo siromašnima (*kod nas:*

U dobru je lako biti dobar, na muci se poznaju junaci).
inopija *lat.* (in — ne + opes — obilje, bogatstvo) oskudica, nestašica, neimaština, sirotinja, bijeda, nedostatak, nevolja.
in optima forma *lat.* na najbolji način, u najljepšem obliku.
in originali *lat.* (*akc.* in originali) u originalu, izvorno.
inorija *v.* nurija.
inoš *mad.* (inas) sluga, lakaj.
inovacija *lat.* (in — u + novus — nov) novotarija, prinova, obnova, promjena; **inovirati,** -noviram — uvoditi novost, prinoviti, obnoviti, promijeniti; **inovator** — pronalazač, izumitelj; *isp.* novator.
inoza *grč.* (is, 2. inos — žila) *med.* stvaranje vlaknastoga tkiva.
inozit, -ita *grč.* (*isp.* inoza) *med.* šećer u mišićima, u biljkama.
inozurija *grč.* (*isp.* inoza + *isp.* urin) nakupljanje inozita u mokraći, npr. kod šećerne bolesti; isto i **inoziturija.**
in pace *lat.* (*akc.* in pace) u miru; **requiescat in pace** (*čit.* rekvijeskat...) počivao u miru.
in parenthesi *lat.-grč.* (*čit.* in parentezi) u zagradi, uzgred rečeno.
in partibus infidelium *lat.* (*akc.* in partibus infidelijum) »u krajevima nevjernika« (takva se titula obično davala biskupima bez biskupije, kao da je tobože imaju u nekršćanskim zemljama).
in peius *lat.* (*čit.* in pejus) na gore, na štetu; *prot.* in melius; upotrebljava se naročito u pravu u smislu da se u povodu žalbe samog optuženika presuda ne može preinačiti na njegovu štetu.
in perpetuam rei memoriam *lat.* u vječnu uspomenu, na trajan spomen.
in perpetuum *lat.* zauvijek, zasvagda, vječno.
in persona *lat.* (*akc.* in persona) osobno, lično, »glavom«.
in philologicis *lat.* (*čit.* in filologicis) u filološkom, u filologiji, u gramatici (Šenoa).
in plena publica forma *lat.* (*čit...* publika) »u punoj paradi«, tj. odjeven za najveću svečanost (Đalski).
in pleno *lat.* u punom broju, u plenumu (*v.*).
in poeticis *lat.* u poeziji, u pjesništvu, u književnosti (Šenoa).
in politicis *lat.* u politici, u političkim stvarima.
in praxi *lat.* (*čit.* in praksi) u zbilji, u stvari, u stvarnosti.
in prima linea *lat.* u prvom redu, prije svega, (po)najprije.
in privativum *lat.* »in, koje lišava«, lišavno in; *v.* in.
in publico politicis *lat.* (*čit...* publiko...) na javnom političkom mjestu, u političkoj javnosti, u političkim pitanjima (Šenoa).
in puncto *lat.* (*čit.* in punkto) što se tiče..., u pogledu..., s obzirom na...
in puncto puncti *lat.* (*čit.* in punkto punkti) u točki točke, usred srijede, točno, najtočnije u cilj.
in quarto *v.* in kvarto.
In rebus adversis meliora sperare memento *lat.* (*čit...* adverzis...) U nesreći ne zaboravi da se ponadaš u bolja vremena.
in regula *lat.* (*akc.* in regula) u pravilu, redovito.
INRI — natpis odozgo na raspelu kod katolika (*skrać. za lat.* Iesus Nasarenus rex Judaeorum — Isus Nazarećanin kralj židovski).
INS — *skrać. za engl.* International News Service (Međunarodna novinska služba); jedna od američkih novinskih agencija (osnivač poznati novinski magnat William Randolph Hearst).
insaf, -afa *tur.* (insaf) savjest; duša; duševnost; **insafli** — savjestan, duševan, obziran, obazriv, milosrdan; **insafsuz** — bezdušnik, besavjesnik, nemilosrdan, bezobziran čovjek.
insaldo *tal.* (in saldo) još u dugu, u zaostatku s plaćanjem; *isp.* saldo.
in salvo *lat.* u sigurnosti.
insan, -ana, 5. insane *tur.* (insan) čovjek, osoba, ljudsko biće, čeljade; **insanijet** — ljudstvo, čovještvo, čovječnost.
insanitet, -eta *lat.* (in... — ne + sanus — zdrav) nezdravost, bolest; **insanity** *engl.* (*čit.* inseniti) bolest uma, ludilo, ludost, bezumlje, mahnitost (*isp.* moral insanity).
in sano sensu *lat.* (*čit...* sensu) pri zdravom razumu.
ins Blaue *njem.* u plavetnilo, u nepoznato, u neizvjesnost (putovati).
inscenacija *lat.-grč.* (in — u + *isp.* scena) 1. kulise i oprema kazališnih komada; scensko uobličenje, pozornički dekor; scenografija; 2. pojedini prizor u dramskom djelu; 3. prerada nekog proznog djela za izvedbu na pozornici, ekranizacija, dramatizacija; 4. režiserovo ostvarenje kazališnog djela na sceni, na pozornici; **inscenator** *v.* scenograf (Begović); **inscenirati,** -sceniram — 1. načiniti inscenaciju; 2. preraditi literarno djelo za postavljanje na pozornicu; 3.

prenes. izvesti, predstaviti nešto sa svrhom da se netko zavede u zabludu (npr. inscenirati napadaj, svađu i sl.); 4. fingirati, simulirati, pretvarati se (obično s negativnim ciljem).

in sedecimo *lat.* u šesnaestini (štampanog arka); *isp.* sedec; *v. i* in kvarto, in oktavo.

insekt, *2. mn.* insekata *lat.* (insecare — rezati, zarezati) kukac, zareznik, kornjaš, buba; **insektarij,** -ija (*pored* **insektarijum**) — vrsta terarija *(v.)* u kome se čuvaju, njeguju i promatraju kukci; **insekticid,** -ida (*lat.* occidere — ubiti) sredstvo za uništavanje kukaca, gamadi; *prid.* **insekticidni;** *isto i* **insektifuga** (*isp. lat.* fuga — bijeg).

insektivori *(mn. m. r.) lat.* (*isp.* insekt + vorare — žderati) životinje (i biljke) koje se hrane kukcima, kukcojedi, kukcožderi, bubojedi, bubožderi.

insektologija *lat.-grč.* (*isp.* insekt + logos — riječ, govor) nauka o kukcima; *isp.* entomologija.

insektuozan, -zna, -zno (*isp.* insekt) nalik na kukca, »kukcolik«.

inseminacija *lat.* (in — u + semen, 2. seminis) oplodnja, osjemenjenje; *isp.* entelegeneza.

inserat, -ata *lat.* (inserere — staviti, metnuti) anonsa; plaćeni oglas u novinama; **inserirati,** -seriram — oglasiti u novinama, anonsirati, uvrstiti u novine.

insert, *2. mn.* inserata (*isp.* inserat) kratka bilješka u novinama, letimična informacija na radiju, na televiziji, epizodni umetak u filmu i sl., uopće: kratkotrajno uključenje u izvedbu nekog programa; **filmski insert** — snimljeni materijal ukomponiran u TV-izvedbu, u program, u predavanje itd.

insignije *(mn. ž. roda) lat.* (insignis — obilježen) znamenja; znak vlasti, npr. kod vladara kruna, žezlo, grb, stijeg, jabuka, kod sveučilišnog rektora zlatan lanac i žezlo; *isp.* regalije.

in silvam ligna ferre *lat.* u šumu nositi drva, tj. raditi uzaludan posao.

insinuacija *lat.* (insinuare — ucijepiti, usaditi) podvala, podmetanje; klevetnička izmišljotina kojoj je svrha da nekoga okrivi, da mu nešto podmetne, podvali; zlobna aluzija; *prid.* **insinuantan,** -tna, -tno — zloban, spreman na podvalu, željan da (nekome nešto) podmetne, klevetnički aluzivan; **insinuirati,** -nuiram — podmetnuti nekom neku namjeru; podvaliti; navesti na neku misao.

insistirati *i* **inzistirati** *(v.).*

in situ (*akc.* in situ) *lat.* (in — u + situs — položaj) u (prvotnom) položaju, na (iskonskom) mjestu.

inskripcija *lat.* (inscribere — upisati) upis; natpis; naslov; posveta; **inskribirati,** -skribiram — upisati (osobito studente na visoke škole).

insolacija *lat.* (in... — u, na + sol — sunce) 1. izlaganje tijela sunčanim zrakama, sunčanje, osunčavanje; 2. bolest sunčanica; toplinski udar; 3. količina energije što je prima Zemlja sa sunčanim zrakama.

insolencija *lat.* (insolescere — uzoholiti se) bezobraznost, drskost, preuzetnost; prkos, obijest, nadutost, bahatost, prekomjernost; pretjeranost, precjenjivanje samoga sebe; grdnja, pogrda; **insolentan,** -tna, -tno — bezobrazan, drzak, preuzetan, prkosan, obijestan, nadut, bahat, pretjeran.

in solidum *lat.* solidarno *(v.),* jedan za sve, svi za jednoga.

insolvencija *lat.* (in — ne + solvere — riješiti se duga, platiti) nesposobnost plaćanja; obustava udovoljavanja novčanim obvezama; **insolventan,** -tna, -tno — nesposoban da plati; koji je obustavio plaćanje; **insolventnost,** -osti — isto što i insolvencija.

insomma *tal.* (*čit.* insoma) ukratko, jednom riječju (Vojnović).

insomnija *lat.* (in — ne + somnus — san) nesanica, besanica; *isp.* agripnija, ahipnija.

in spe *lat.* (*akc.* in spe) u nadi, u izgledu, budući.

in specie *lat.* (*akc.* in specije) 1. naročito, pojedinačno, posebice, posebno, specijalno; 2. u gotovu novcu.

inspekcija *lat.* (inspectio, *isp.* inspicirati) 1. nadzor, pregled, kontrola, nadgledavanje pravila što su ih propisale različite ustanove, poduzeća itd.; 2. organi nadzora: javna nadzorna služba; **inspektor** — nadzornik, nadziratelj, nadglednik; službena osoba koja vrši nadzor nad izvršenjem propisanih pravila; *prid.* **inspektorov; inspektorski;** *žen.* **inspektorica** *i* **inspektorka (-orka); inspektorat,** -ata — 1. položaj inspektora, nadzorništvo, nadgledništvo; 2. ured inspektora odn. inspekcije.

inspektoskop *lat.-grč.* (*isp.* inspekcija + skopeō — gledam) u USA aparat za otkrivanje carinskih prevara; posebnim se postupkom projicira na filmsko platno lik pretraživane osobe, pri čemu se ocrtavaju i eventualni u samim šupljinama tijela skriveni predmeti.

insperzija *lat.* (inspergere — poškropiti) škropljenje, prskanje, štrcanje, posipanje.

inspicìjent, *2. mn.* inspicìjenātā *lat.* (*isp.* inspicirati) čovjek koji vrši nadzor, naročito: suradnik u kazalištu i sl. (npr. radio, televizija, film) koji nabavlja stvari potrebne za predstavu ili pokus, upravlja statistima, daje znak glumcima kad treba da iziđu na scenu, i uopće vodi i nadzire sve poslove iza pozornice; voditelj predstave, pomoćnik režisera.

inspicírati, -spicīrām *lat.* (inspicere — gledati na što) nadgledati, nadzirati, kontrolirati; vršiti posao inspicijenta *(v.)* odn. inspektora *(v.)*.

inspirácija *lat.* (inspirare — puhati u što ili na što) 1. udah, udisanje odn. uvlačenje zraka; 2. nadahnuće, osobito umjetničko; moment kad je umjetnik naročito sposoban za stvaranje; pjesnički zanos; zanesenost; 3. stvaralačka zamisao, ideja; *prid.* **ȉnspiracionī,** -ā, -ō *i* **ìnspiratīvan,** -vna, -vno — nadahnjivački, poticajan, zanošljiv; **inspirírati,** -spirīrām — potaknuti, tajno nagovarati, utjecati na nekoga da nešto učini, uplivati, oduševiti, nadahnuti; zanijeti, prožeti željom za umjetničkim stvaralaštvom, ospodobiti za umjetničko izražavanje; *isto i* **inspìrisati,** -šem; **inspirator** — čovjek koji nagovara na nešto, poticatelj, podstrekač, nadahnjivač, duhovni začetnik.

instalacija *lat.* (installare — postaviti) 1. uređaji i naprave nekog poduzeća ili pogona, a također i kuća, stanova i sl. (električne instalacije, plinske, vodovodne itd.); 2. postavljanje, uvođenje takvih i sličnih uređaja i sl.; 3. uvođenje u neku dužnost; ustoličenje (nekada *instalacija bana*); *prid.* **instalácījskī** *i* **ȉnstalacionī,** -ā, -ō; **instalírati,** -stalīrām — 1. postaviti, uvesti uređaj; 2. ustoličiti, uvesti u dužnost; *isto i* **instalisati,** -šem; **instaláter,** -éra (*franc.* installateur) uvoditelj; radnik koji vrši poslove oko raznih instalacija; **instalátor** *(lat.)* vršilac instalacije, 3, tj. službena osoba višega ranga koja uvodi u dužnost novoga dostojanstvenika.

instánca, *2. mn.* instáncā *lat.* (instare — stajati na čemu ili nad čime) 1. svaki od uzastopnih stupnjeva, karika, u sistemu organa, podčinjenih jednih drugima, ponajviše organa državne uprave (sudova, administracije), a također i partijskih i profesionalnih organa; 2. molba, traženje, zahtjev; *isto i* **instancija.**

ìnstant *engl.* čas, trenutak, »tren oka«, hitnost, brzina; u najnovije vrijeme naziv za prehrambene proizvode koji su tako priređeni da njihovo privođenje svrsi, tj. pripravi za potrošnju, traje što god je moguće kraće vrijeme, »čas-dva«.

instantaneja *franc.* (instantane; *isp.* instant) 1. trenutnost, časovitost, brzina, hitnost, momentanost; 2. fotografska slika (na brzinu); *isp.* šnelfotografija, momentaufname (Tin).

in statu nascendi *lat.* (*akc.* in stātu nascéndi) »u stanju poroda«, tj. u nastajanju, u početku, u zametku.

in statu quo ante *lat.* (*čit...* kvo...) u prijašnjem stanju, bez promjene; *isp.* status.

instauracija *lat.* ustanovljenje, osnutak; *glag.* **instaurírati,** -staurīrām.

instilacija *lat.* (instillatio) utakanje tekućine kap po kap, ukapavanje, ukapljivanje; *isp.* destilacija.

ìnstinkt, *2. mn.* instinkātā *lat.* (instinguere — poticati, podbadati) 1. *biol.* nagon, poriv; urođena sposobnost, svojstvena svim individuima neke grupe životinja, da vrše djelatnosti korisne za te individue same ili za njihovo potomstvo; 2. djelovanje, izvršeno iz nesvjesne pobude, bez razmišljanja, obično bez svijesti o uzroku i cilju postupaka i o načinu ostvarenja; 3. *prenes.* predosjećaj, slutnja; **ȉnstinktīvan,** -vna, -vno — 1. nagonski; 2. nesvjestan, nehotičan, uvjetovan instinktom.

instinktizam, -zma (*isp.* instinkt) umjetnička i literarna struja koja se očituje temeljenjem svojih tvorevina na golom instinktu.

ìnstit *tal.* (instito) *v.* instinkt (Tresić Pavičić).

instìtak *v.* istintak.

institucija *lat.* (instituere — staviti, osnovati) 1. ustanova, zavod; udruženje; zaklada; 2. uredba, zakon, statut; uređenje; 3. osnutak, utemeljenje; uvođenje, postavljenje; 4. **Institucije** — dio Corpus juris civilis, zakonika koji je sačinjen u 6. st. naše ere u doba bizantskog cara Justinijana, a u njemu je sakupljeno čitavo rimsko robovlasničko pravo klasične pravne ere starog Rima, kasniji uzor za stvaranje buržoaskog pravnog sistema; *prid.* **ȉnstitucionālan,** -lna, -lno — koji se odnosi na društvene institucije, pravni; **institùt,** -uta — 1. zavod, osobito odgojni ili znanstveni; 2. uredba; *prid.* **institùtskī; institútka** — djevojče koje se nalazi na obrazovanju u nekom odgojnom zavodu

(Đalski); *prenes.* naivno, neiskusno, skromno, dobro odgojeno djevojče.

instradacija *tal.* (*isp.* instradirati) *vojn.* grafički prikaz kretanja vojske po prometnicama.

instradirati, -stràdīrām *tal.* (instradare) uputiti, upućivati, pokazati put, uvesti, uvoditi (*isp.* strada).

instruirati *v.* instrukcija.

instrukcija *lat.* (instruere — graditi, urediti; snabdjeti, osobito znanjem) 1. podučavanje, obuka, poduka; 2. uputa, pouka, nalog, propis; rukovodeće potrebne upute; skup pravila za izvršenje nekog posla; **ìnstruktīvan,** -vna, -vno — poučan; koji sadrži instrukcije 2; **instruírati,** -strùīrām — 1. podučavati; davati satove, držati kondicije; 2. upućivati, davati naputke u pogledu izvedbe nekog posla ili u pogledu ispunjenja neke obaveze; 3. *pravn.* urediti, sastaviti (spis); *isto i* **instruisati,** -šem; **instruktàža** — isto što i instrukcija, instruiranje, tj. podučavanje, nastava, obuka, davanje naputaka, upućivanje i sl,; **instruktor** — podučavatelj, kućni učitelj; upućivač; savjetnik; *isp.* informator; *prid.* **ìnstruktorov; instruktorskī;** *žen.* **ìnstruktorica** *i* **ìnstruktōrka (-orka).**

instrument, *2. mn.* instrumenātā *lat.* (instrumentum — sprava, pomagalo) 1. oruđe za rad (npr. bravarski, liječnički itd. instrumenti), sprava, alat, sredstvo; 2. muzički instrumenti — glazbala: klavir, klarineta, oboa itd.; 3. *pravn.* isprava, dokument; sredstvo, *v.* **instrumenti.**

instrumentàcija *lat.* (*isp.* instrument 2) 1. izgrađivanje muzičkog sloga sa više muzičkih instrumenata; udešavanje klavirske ili kakve druge kompozicije za druge instrumente; orkestracija; 2. nauka o opsegu, karakteru i tehničkim osobinama pojedinih glazbala; 3. upotreba, primjena instrumenata uopće; **instrumentírati,** -mentīrām — (iz)vršiti instrumentaciju; tj. prirediti muzičko djelo (vlastito ili tuđe) za izvedbu na više instrumenata, za orkestar (orkestrirati); *isto i* **instrumentovati,** -ujēm.

ȉnstrumental *lat.* (*isp.* instrument) *gram.* 7. padež (negdje i 6.) koji dolazi na pitanje *s kim ili čim?:* izriče (uglavnom) sredstvo (bez prijedloga): kopam *motikom;* način (bez prijedloga): i za noćcu *obredom* djevojku (I. Mažuranić); društvo (s prijedlogom): šećem *sa sestrom, s prijateljem;* vrijeme (bez prijedloga): ne radimo *subotom;* mjesto (bez prijedloga): šećem *Zagrebom* itd.; neki su ga stariji gramatičari nazivali *orudnik, sredstvenik;* kad označuje društvo, ima i podnaziv **socijativ** (kod starijih [kajkavskih] gramatičara — **pajdašnik**); *prid.* **ȉnstrumentàlan,** -lna, -lno — 1. koji se tiče instrumentala, npr. *ȉnstrumentalnī nastàvci;* 2. koji se tiče instrumenata, glazbala, npr. *ȉnstrumentalnā muzika* — muzika koja se izvodi na muzičkim instrumentima (za razliku od vokalne muzike — pjevanja).

instrumentàlist(a) (*isp.* instrument 2) glazbenik koji svira na nekom instrumentu (za razliku od vokalista — pjevača).

instrumentàrij, -ija (*pored.* **instrumentàrijum**) *lat.* (*isp.* instrument) svi instrumenti koji se upotrebljavaju kod nekog posla; **instrumentār,** -ára — osoba koja pomaže liječniku kod operacije dodavanjem i pripremanjem instrumenata; *žen.* **instrumentárka.**

instrumentàtor — muzičar koji vrši instrumentaciju (*v.*) nekog djela (ukoliko to ne uradi sam autor).

instrùmenti (*lat. mn.* instrumenta) mučila, strojevi za mučenje pri nekadašnjim (inkvizicijskim) istragama.

instrumentirati *v.* instrumentacija.

insubordinacija *lat.* (in — ne + *isp.* subordinacija) nepokornost, neposluh, kršenje discipline; otkazivanje poslušnosti pretpostavljenome.

insuficijencija *lat.* (in — ne + sufficere — dostajati, dotjecati) nedostatak, slabost, nedovoljnost, nepotpunost, oskudnost; nesposobnost; nevaljanost; **insuficijentan,** -tna, -tno — nedovoljan, nepotpun, oskudan, slab, pun nedostataka; **insuficijentnōst,** -osti — isto što i insuficijencija (Krleža).

insulīn *i* **inzulīn** (*v.*).

insult *i* **inzult** (*v.*).

in summa *lat.* (*čit.* in sūma) u svemu; sve skupa, sveukupno; jednom riječju (*isp.* insomma).

in summo gradu *lat.* u najvišem stupnju, u najvećoj mjeri.

in superlativo *lat.* u najvišem stupnju.

insurekcija *lat.* (insurgere — dići se, ustati) dizanje na oružje, buna, oružani ustanak; **insùrgent,** *2. mn.* insurgenātā — pobunjenik, ustanik, sudionik ustanka, buntovnik.

insurgencija *v.* insurekcija; **insurgentia per capita** (*čit.* insurgèncija per kàpita) pojedinačni ustanak, poziv pojedinaca pod oružje, za razliku od općeg ustanka (Nehajev).

in suspenso *lat.* (*čit.* in suspènzo) lebdeći, viseći, neriješeno; odgođeno (*isp.* suspenzija).

inšalah *tur.* (inšaallah, inšallah) da bi bog dao!, nadajmo se!
inštalacija *v.* instalacija.
inštitucija *v.* institucija.
intabulacija *lat.* (in — u + tabula — ploča) unos, uknjižba u zemljišnim knjigama (uknjižba prava vlasništva, zaloga za dug, uživanja služnosti i sl.); *prot.* ekstabulacija; **intabulirati,** -bulīrām — provesti intabulaciju; uknjižiti u zemljišnim knjigama pravo vlasništva, zaloga i sl.; ubaštiniti; *isto i* **intabulisati,** -šēm.
intačiti, -īm *tur.* (intak) govoriti, zapitkivati, istraživati pitanjima; **intačiti se** — inatiti se.
intaktan, -ktna, -ktno *lat.* (intactus) nedirnut, netaknut, neoštećen, nepovrijeđen, neranjen, sav, cio, čitav; čist, nevin, besprijekoran, bezgrešan.
intaljo, intalja, *mn.* intalji, 2. intaljā *tal.* (intaglio — rezbarija, utor) dragi ili poludragi kamen s urezanim ukrasom; služi kao pečat.
intanto *tal.* međutim (Vojnović).
intarzija *tal.* (intarsio — umetanje, ulaganje) ukrašivanje drvenih predmeta ulaganjem raznobojnih uzoraka od drugog drva, metala, slonove kosti itd.; drveni mozaik *(v.); isp.* inkrustacija.
integracija *lat.* (integer — netaknut; sav, čitav) spajanje nekih dijelova u cjelinu; povezivanje, ujedinjivanje; kod nas u najnovije vrijeme: ujedinjivanje više manjih poduzeća u jedno veliko; »okrupnjavanje«; *isp.* integrirati.
integral, -ala (*isp.* integracija) *mat.* 1. veličina koja se dobiva u rezultatu operacije protivne operaciji nalaženja diferencijala *(v.);* 2. sveukupnost, cjelovitost, sveobuhvatnost.
integralac, -alca, *2. mn.* -tegrālācā *v.* integralni Jugoslaven (*pod* integralan).
integralan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* integracija) sastavni, osnovni, potpun, cjelokupan, cjelovit; čvrsto povezan, neodvojiv, neodjeljiv; **integralnī račūn** — dio više matematike koji se bavi izračunavanjem integrālā i proučavanjem njihovih svojstava; **integralnī Jugoslāven** — u staroj Jugoslaviji izraz za oznaku čovjeka koji osim jugoslavenske (tzv. državotvorne) nacije nije priznavao nikakve druge narodnosti (ni hrvatske, ni srpske, ni slovenske, ni makedonske).
integralnost, -osti (*isp.* integralan) potpunost, cjelokupnost, sveobuhvatnost, jedinstvenost, čvrsta povezanost, nepovredivost, neodvojivost, neodjeljivost; *v. i* integritet.
integrator — vrsta računala za integriranje.
integrirati, -tegrīrām *lat.* (integrare) 1. upotpuniti; održati u potpunosti; 2. *mat.* zbrajati beskonačno male veličine unutar stanovitih granica; **integrirajūćī** — bitan, sastavni; potreban za potpunost.
integritet, -eta *lat.* (integritas) cjelokupnost, cjelovitost, čitavost, potpunost, nedjeljivost, nepovredivost, neozlijeđenost, besprijekornost; poštenje, čestitost, neporočnost, nepovrijeđenost, čistoća duše.
integument, *2. mn.* integumenātā *lat.* (integumentum — pokrivalo) 1. jajna opna; *naš izraz:* tjena, tjenica; 2. koža (ljudska ili životinjska); 3. *u botanici:* ovoj oko središnjeg staničja u sjemenom zametku.
intelek(a)t, -kta, *2. mn.* intelekātā *lat.* (intellectus) um, razum, moć shvaćanja, razumijevanje, poimanje, svijest; misaone, mislilačke sposobnosti čovjeka; **intelektualan,** -lna, -lno — duševni, duhovni, razumski, umni, koji se odnosi na intelekt; **intelektualac,** -lca, 5. intelektualče, *2. mn.* intelektualācā — 1. umni radnik; osoba sa svršenim fakultetom odn. visokom ili višom školom; 2. čovjek koji misli »vlastitim mozgom«; *žen.* **intelektualka; intelektualizacija** — 1. prožimanje nekog suviše »eteričnog« umjetničkog djela razumskim elementima, snizivanje emocija na razumnu mjeru, »prizemljenje«; 2. prožimanje »zemaljskih« elemenata misaonim kvalitetama, izdizanje u tzv. »više sfere«; *glag.* **intelektualizirati,** -lizīrām; *isto i:* **intelektualizovati,** -ujēm, **intelektualisati,** -šēm; **intelektualizam,** -zma — *fil.* u teoriji spoznaje učenje prema kojem do spoznaje dolazimo intelektom, razumom, a ne osjetilima; intelektualizam u psihologiji znači svođenje svih psihičkih fenomena na intelektualne.
inteligencija *lat.* (intelligere — razabirati, umom shvaćati, razumijevati) 1. naziv za radnike kod kojih prevladava umni rad nad fizičkim (inženjeri, liječnici, oficiri, službenici državnog aparata); »bolja ruka« (Ante Petravić); historijski je inteligencija nastala uslijed odvajanja umnoga rada od fizičkog; 2. u dnevnom govoru: sposobnost snalaženja u novim prilikama, sposobnost rješavanja problema i iznalaženja novih prilagođenih reakcija; pronicavost, pronicljivost, razumijevanje, razboritost; oštroumnost, bistrina uma, pamet, obrazovanost, naobrazba, izobraženost, učenost, visoka kvalificiranost; **inteligen(a)t,** -nta, *2. mn.* in-

telìgenātā — čovjek koji pripada inteligenciji 1; **inteligentan,** -tna, -tno — u dnevnom govoru: razuman, oštrouman, pametan, bistar; koji lako shvaća i rasuđuje; obrazovan, kulturan.

ìnteligibilan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* intelekt) nadosjetan; pojmovan, razumljiv, jasan; koji se može samo razumom shvatiti (a ne može se osjetiti); *prot.* senzibilan.

Intelligence service *engl.* (*čit.* Intelidžens servis) engleska obavještajna služba.

intelligenti pauca! *lat.* (*čit.* inteligenti pauka) pametnome (je potrebno) malo (govoriti); *isp.* sapienti sat.

intelligitur per se *lat.* (*akc.* — ligitur) razumije se samo po sebi (Blaž Lorković).

Intelsat — skrać. za engl. *International Telecommunications Satellite Consortium* — Međunarodni konzorcij za telekomunikacije putem umjetnih Zemljinih satelita (svjetska telekomunikacijska mreža) i ime satelitu namijenjenom za telekomunikacije; *isp.* Early Bird.

intencija *lat.* (intendere — težiti nekamo) namjera, nakana, namisao, naum, smjeranje, htijenje, želja za djelatnošću; ideja, koncepcija.

Intendanca (*tal.* Intendenza) — ured Bečkog dvorskog trgovinskog vijeća, osnovan 1754. u Trstu, za upravljanje tzv. Austrijskim primorjem (Akvileja, Trst, Rijeka, Bakar, Kraljevica, Senj, Pag).

intendancija *lat.* (intentus — pozoran, pažljiv) vrhovni nadzor, vrhovna uprava, osobito kazališna; **vojna intendancija** *v.* intendantura; **intendant,** *2. mn.* intendanātā — 1. oficir ili činovnik koji opskrbljuje vojsku hranom, novcem i ostalim životnim potrebama (u nekih starijih pisaca »živežar«); 2. upravitelj kazališta koje obuhvaća operu, dramu i balet; 3. u Francuskoj do buržoaske revolucije 1789. — upravitelj provincije koji je upravljao policijom, pravosuđem i financijama; *prid.* **intendantskī; intendantura** — 1. vojna upravna oblast koja rukovodi opskrbom i prehranom vojske; 2. položaj i čast intendanta.

intendírati, -tendīrām *lat.* (intendere) usmjeriti, upraviti, nanišaniti.

intenso *tal.* (*čit.* intenzo) *muz.* jako,

intenzija *lat.* (intendere — napeti) napetost, napregnutost.

ìntenzīvan, -vna, -vno *lat.* (intendere — napeti) napregnut, krepak, neprekidno u napetosti, usiljen, jak; silan, snažan, bujan, buran; **ìntenzīvnā poljoprìvreda** — sistem poljoprivrede zasnovan na visokoj proizvodnosti rada uz mijenjanje plodoreda, uz široku primjenu mineralnih gnojiva, najnovije tehnike itd. za postignuće najvećeg uroda i visokokvalitetnih proizvoda (*prot.* ekstenzivan); **intenzívnōst,** -osti — 1. djelotvorna snaga; unutarnja snaga i stupanj napetosti nekog djelovanja ili doživljaja; 2. jakost, jačina, sila, žestina, bujnost (doživljaja); *isto i* **intenzitet,** -eta; **intenzifikacija** (*isp.* ...fikacija) povećanje napora, pojačanje napetosti; *glag.* **intenzificírati,** -fìcīrām; *isto i* **intenzìfikovati,** -ujēm; **ìntenzimetar,** -tra, *2. mn.* intenzimetārā — uređaj za mjerenje jakosti zrākā, naročito rendgenskih; **intenzivírati,** -zìvīrām — isto što i intenzificirati.

inter... *lat.* u složenicama: među, između, za vrijeme.

interalijīrān *lat.* (inter... + *isp.* alijansa) međusaveznički.

interamnīj, -ija (*pored* **interamnijum**) *lat.* (inter... + amnis — rijeka) područje između dviju rijeka, međuriječje (*isp.* Mezopotamija).

inter arma silent leges *lat.* (*akc.* inter arma sīlent leges) za vrijeme rata šute zakoni, tj. rat ne poznaje zakona; **inter arma silent musae** *lat.* (*čit.* i. a. s. muze) za vrijeme rata šute muze, tj. dok traje rat, ne razvija se nauka i umjetnost.

ìnterbrigada *lat.-franc.* kraće umjesto *internacionalna brigada* (naziv za vojne formacije sastavljene od inozemaca u španjolskom građanskom ratu); **ìnterbrigadist(a)** — vojnik, pripadnik interbrigade.

inter canem et lupum *lat.* (*čit...* kanem...) između psa i vuka, tj. uveče, kada se pas pušta s lanca, a vuk se u tami šulja do svog plijena.

intercedent *v.* intercesija.

ìnterceluláran, -rna, -rno *lat.* (inter... + cellula — ćelijica) *u biologiji:* međustanični, međućelijski.

intercesija *lat.* (intercessio) 1. protivljenje, prigovor, opiranje, otpor, protest, prosvjed; 2. posredovanje, jamčenje, jamstvo, zauzimanje za koga, zalaganje, zagovor; preuzimanje nečije obveze od strane treće osobe; *glag.* **intercedírati,** -cedīrām; **intercesor** — posrednik, jamac; *isto i* **intercedent,** *2. mn.* -cedenātā.

intercidírati, -cìdīrām *lat.* (intercidere) rastaviti; upasti; prekinuti; **intercìzija** — rastava, prekid, umetak.

interdentalan, -lna, -lno *lat.* (inter... + dens, 2. dentis — zub) međuzubni; **interdentalnī glasovi** jesu *d* i *t*, jer ih tvorimo tako da vrh jezika stavimo između gornjih i donjih prednjih zuba.

interdependencija *lat.* (inter... + *isp.* independentan) 1. ovisnost cijena jednih o drugima; 2. ovisnost politike jedne zemlje o politici drugih zemalja; *prid.* **interdependentan,** -tna, -tno.

interdijalekt *v.* koine.

interdikcija *lat.* (interdicere — zabraniti) sudbena zabrana upravljanja vlastitom imovinom, ako je netko rasipan ili ako padne pod stečaj; stavljanje pod starateljstvo; **interdikt,** *2. mn.* interdikātā — 1. zabrana; 2. u srednjem vijeku zabrana vršenja bogoslužja u nekom mjestu koju je naređivao rimski papa u vidu kazne; anatema; *naši izrazi:* kletva (*isp.* istoimeni Šenoin roman), prokletstvo (drama Ogrizovića i Milčinovića); 3. u crkvenom pravu kazna kojom se svećeniku zabranjuje vršenje crkvenih funkcija *(suspensio a divinis)*, a laiku prisustvovanje.

interdisciplinaran, -rna, -rno *lat.* koji se tiče nekoliko različitih znanstvenih disciplina, međudisciplinaran; **interdisciplinarnī studij** — studij pri kojemu student može u dogovoru s nastavnicima studirati grupu formalno raznorodnih kolegija, čime može postati stručnjak nekonvencionalnog profila.

inter dominum et servum nulla amicitia est *lat.* (*čit.* . . . amicìcija . . .) između gospodara i roba nema prijateljstva.

inter duobus certantibus tertius gaudet *lat.* (*čit.* ... tèrcijus...) kad se dvojica prepiru, treći se veseli (tj. okorišćuje se); *isp.* Duobus litigantibus...; *v.* tertius gaudens.

inter duo mala *lat.* između dva zla (Matoš).

interegnum *v.* interregnum.

interes (*akc. i* **interes**) *lat.* (interesse — biti kraj nečega; interest — stalo je do nečega, važno je za nekoga) 1. učešće, sudioništvo; sklonost, naklonost; sila koja teži da svoju pažnju posvetimo nekom objektu ili radu; 2. zanimanje za nešto, pažnja prema nečemu; pridavanje važnosti, pa i važnost, značenje, značaj uopće; 3. korist, izgled na korist, probitak; 4. kamati; *prid.* **interesnī** (*akc. i* **interesnī**) — koji se odnosi na interes; **interesnā sfera** — a) ograničeno područje nečijeg djelovanja ili zanimanja; b) u političko-imperijalističkom smislu — tuđe područje koje je neka država odredila sebi kao cilj buduće svoje ekspanzije.

interesantan, -tna, -tno *franc.* (interessant) 1. zanimljiv; privlačljiv; koji pobuđuje interes; 2. neobičan, izniman, izuzetan; 3. povoljan, prikladan; **interesantnost,** -osti — zanimljivost, privlačljivost.

interesent, *2. mn.* interesenātā (*isp.* interes) 1. čovjek koji je u nečem zainteresiran, koji se za nešto zanima; »zanimanik«; 2. dionik; učesnik u nekom poduzeću.

interesírati, -resīrām (*isp.* interes) — zanimati, biti zanimljiv; *u bezličnoj upotrebi:* **interesīrā me** *ili* **interesīrān sam** — zauzet sam za nešto, zanima me, očekujem nešto od nečega, stalo mi je do nečega; *običnije povratno:* **interesírati se,** -resīrām se — 1. zanimati se za nešto, tražiti obavijesti, upute, informacije; 2. zauzeti se za nešto; *isto i* **interesovati (se),** -ujem (se); *prid.* **interesovān.**

interеždžija — čovjek kojemu je uvijek na umu interes 3, profiter, sebičnjak, lihvar, kamatnik, zelenaš

interferencija *lat.* (inter... + fero — nosim) 1. *fiz.* uzajamno pojačavanje ili oslabljivanje valova (zvučnih, svjetlosnih, električnih) pri njihovu sudaranju; interferencija svjetlosti dokazuje njezinu valovitost; 2. smetnje u radijskim ili televizijskim emisijama (miješanjem s emisijama drugih stanica). **interferencija jezīkā** — *lingv.* stadij u jezičnom kontaktu raznojezičnih grupa kada dolazi do prodiranja pojedinih elemenata iz jezika u jezik, prije potpune integracije tih elemenata u jedan jezični sistem; **interferírati,** -ferīrām — ukrštavati, križati; u radijskom i televizijskom jeziku: uzrokovati smetnje; uopće miješati se s nečim, utjecati na što.

interferōn, -ōna — bjelančevina koju izlučuju stanice organizma kao obranu od virusa koji ih napadaju.

interfolijírati, -lijīrām *lat.* (inter... + folium — list) među štampane listove umetnuti i uvezati jedan čisti list, proložiti knjigu čistim listovima (za bilješke, za preradu, za eventualno novo izdanje i sl.).

interfōn, -ōna *lat.-grč.* (inter... + *isp.* telefon) »unutarnji, kućni telefon«, tj. telefonski uređaj za razgovore između pojedinih odjela neke ustanove (bez traženja vanjske veze).

Interfrigo *lat.* (*isp.* inter — među, frigidus — hladan) *trgovačka kratica za franc.* Société Ferroviaire Internationale de Transports Frigorifiques (Međunarodno željezničko društvo za transport robe u vagonima hladnjačama).

Intergastra *lat.-grč.* (*isp.* internacionalan + gaster — trbuh, želudac) međunarodna izložba hotelijerstva i ugostiteljstva.

interglacijal *lat.* (inter... + *isp.* glacijal) razdoblje između dva ledena doba u razvitku Zemlje (klima je bila nešto blaža, jer su se ledenjaci donekle povukli).

in tergo *lat.* na leđima, na poleđini, na stražnjoj strani.

interijer, -era *franc.* (intérieur, *čit.* enterijer) 1. unutrašnjost neke prostorije, unutrašnji uređaj, ponutrica; 2. *u filmskom jeziku:* snimanje u zatvorenom prostoru odn. snimanje zatvorenih prostora; *prot.* eksterijer.

interim *lat.* (*akc.* ìnterim) 1. međutim; 2. zasad, za sada; privremeno (*isp.* ad interim); **ìnterīman,** -mna, -mno — privremen, provizoran; koji vrijedi dok se ne uvede trajni poredak.

interiora *(mn. sr. r.) lat.* (interior — unutrašnji) *anat.* unutrašnji organi, drob, utroba.

interjekcija *lat.* (interjicere — umetnuti, ubaciti) *gram.* uzvik, usklik (*zapravo:* umetak u govor).

inter jocos et seria *lat.* (*čit.* ...jokos...) između šaljivog i ozbiljnog (tj. može se mnogo toga ozbiljnog reći i u šali).

interkalacija *lat.* (intercalare — umetnuti) dodatak, umetak, dopuna.

interkalar, -ara *lat.* (intercalare — umetnuti, odgoditi) 1. dan 29. veljače svake četvrte godine, tzv. umetnuti, prijestupni dan; 2. vrijeme od početka rada nekog poduzeća do prvih prihoda; 3. vrijeme kad je neki radni položaj nezauzet i prihod od toga; **ìnterkalārnā gōdina** — prijestupna godina; **interkalirati,** -kalīrām — umetnuti, dodati, dopuniti.

interkolonij, -ija *lat.* (inter... + *isp.* kolona) razmak između stupova, međuprostor; *isto i* **interkolumnijum.**

ìnterkonfesionālan, -lna, -lno *lat.* (inter... + *isp.* konfesija) međuvjerski.

interkonjekcija *lat.* (inter... + conjicere — strpati, snositi) spajanje električnih centrala s pomoću mreža dalekovoda visokog napona u velike elektroenergetičke sisteme.

ìnterkontinentālan, -lna, -lno (inter... + *isp.* kontinent) koji je između kontinenata (npr. promet), međukontinentalan, međukopnen.

ìnterkostālan, -lna, -lno *lat.* (inter... + costa — rebro) međurebren (koji je među rebrima).

Interkozmos *lat.-grč.* »Međusvemir«, izraz koji se počeo upotrebljavati prigodom zajedničkog leta i sastanka u svemiru svemirskih letjelica *Apollo* (USA) i *Sojuz* (SSSR).

Inter-kup *v.* Intertoto.

ìnterkutān *lat.* (inter... + cutis — koža) potkožni.

ìnterlineāran, -rna, -rno *lat.* (inter... + linea — crta) koji je između redaka, međuredni, prorijedan (prijevod, bilješke, pripisi i sl.).

interlingua (*čit.* ìnterlingva) *lat.* (inter... + lingua — jezik, govor) pojednostavnjeni latinski jezik (sine flexione, tj. bez deklinacije i konjugacije) kako ga je predlagao talijanski lingvist Giuseppe Peano (1858. do 1932) da bude međunarodno sredstvo sporazumijevanja.

ìnterlokālan, -lna, -lno *lat.* (inter... + locus — mjesto) međumjesni; *isp.* interurban.

interludīj, -ija (pored **interludijum)** *lat.* (inter... + ludere — igrati) 1. kratak komad dramskog karaktera koji se izvodio između činova crkvenih drama; 2. isto što i intermeco *(v.).*

interlunīj, -ija *lat.* (inter... + *isp.* luna — mjesec) doba mladog mjeseca.

intermeco, -eca, *mn.* -eci, 2. -ecā *tal.* (intermezzo) 1. međučin, međuigra, umetak; 2. *prenes.* neočekivani događaj, upadica, iznenadni nastup nečega; **intermedīj,** -ija (*pored* **intermedijum)** *lat.* (intermedium) — 1. mala samostalna predstava s muzikom i pjevanjem, katkad šaljivog sadržaja, koja se izvodila u kazalištu (16. do 18. st.) između činova glavnog komada (*isp.* interludij); 2. posrednik.

ìntermedijāran, -rna, -rno *franc.* (intermediaire) međusredišnji, srednji (između dvije pojave), posredan, prijelazan; vanjski.

intermisija *lat.* (intermittere — prekinuti) 1. prekid, prestanak; 2. propuštanje, izostavljanje.

intermitencija *lat.* (*isp.* intermitentan) isprekidano nastupanje neke pojave.

intermitentan, -tna, -tno *lat.* (intermittere — prekinuti na neko vrijeme; umetnuti) koji se prekida, koji se javlja na mahove, od vremena do vremena; **intermitirati,** -mitīrām — povremeno iskopčavati, prekidati; prestajati za neko vrijeme, izostavljati, izostajati, obustavljati, javljati se na mahove.

intermundīj, -ija (*pored* **intermundijum)** *lat.* (inter... + mundus — svijet) prostor između svjetova (u kršćanskim religijama, osobito kod katolika, tzv. čistilište); **intermundān** — međusvjetski.

ìntermuskulāran, -rna, -rno *lat.* (inter... + *isp.* muskul) međumišićni, koji je između mišića.

interna *(dekl. prid.) lat.* (*isp.* interni) u liječničkom govoru kraće umjesto *interna medicina,* odjel za unutrašnje bolesti, nauka o unutrašnjim bolestima itd. (npr. bolesnik leži na internoj, polagao sam internu).

internacija *lat.* (*isp.* interni) 1. ograničenje slobode kretanja i razoružanje koje vlasti neutralne države vrše nad dijelovima vojske zaraćene države koji su stupili na teritorij te neutralne države; 2. zadržavanje i lišenje slobode koje do svršetka rata vrše vlasti zaraćene države nad pripadnicima neprijateljske države koji se nalaze na njezinu području; 3. progonstvo, zatočenje u nekom određenom mjestu (*v.* internirati); *isp.* konfinacija.

internacionala *lat.* (inter... + *isp.* nacija) 1. međunarodna organizacija; **Prva internacionala** — međunarodno udruženje radnika, stvoreno 1864, prestalo postojati 1876; Prva internacionala koju su osnovali i vodili Karl Marx i Friedrich Engels, položila je temelje proleterskoj borbi za socijalizam; **Druga internacionala** — osnovana 1889. — pridonijela je u početku velikom širenju socijaldemokratskog, sindikalnog i zadružnog pokreta u radničkoj klasi većine zemalja; jačanje oportunizma u redovima Druge internacionale dovelo ju je u početku prvoga svjetskog rata (1914) do sramotnog sloma i raspada; socijaldemokratske partije većine zemalja, koje su se nalazile u sastavu Druge internacionale, otvoreno su prešle na stranu svoje buržoazije, osim partije boljševika koja se nepomirljivo borila protiv oportunizma; Druga internacionala, uspostavljena ponovno poslije prvoga svjetskog rata (1919), provodila je politiku klasne suradnje s buržoazijom i borbu protiv komunističkih partija; **Treća (komunistička) internacionala** — *v.* Komunistička internacionala; 2. međunarodna revolucionarna himna proletarijata koju su napisali radnici Potier (tekst) i De Geyter (muzika); **Druga-i-pol-internacionala** — međunarodna unija socijalističkih stranaka (npr. britanske, austrijske, švicarske) koje su bile nezadovoljne držanjem Druge internacionale u prvom svjetskom ratu, a isto tako i nastojanjima Treće internacionale; njezini pripadnici teoretski su dopuštali mogućnost da proletarijat osvoji vlast oružanim ustankom, ali se nisu odricali osvajanja vlasti i parlamentarnim putem; Lenjin ih je karakterizirao ovako: »Gospoda žele da se nazivaju revolucionarima, a zapravo se u svakoj ozbiljnoj situaciji očituju kao kontrarevolucionari, jer oni se plaše nasilnog razbijanja starog državnog aparata, oni ne vjeruju u snagu radničke klase.« Druga-i-pol-internacionala postojala je nešto više od dvije godine (1921—1923), a onda se stopila s Drugom internacionalom; jedan od najpoznatijih vođa Druge-i-pol-internacionale bio je npr. britanski državnik Ramsay Macdonald.

internacionalac, -lca, 5. internacionalče, *2. mn.* internacionalaca — 1. *v.* internacionalist (pod *internacionalizam*); 2. interbrigadist u španjolskom građanskom ratu; *isp.* interbrigada (Cesarec); 3. sportski igrač koji nastupa na međunarodnim utakmicama; državni reprezentativac; *žen.* **internacionalka.**

internacionalan, -lna, -lno *lat.* međunarodni; **internacionalnī situacionìzam** *v.* situacionisti.

internacionalizacija *lat.* priznanje nečega međunarodnim; ustupanje prava na iskorišćivanje nekog teritorija, objekta, rijeke i sl. na raspolaganje svim državama po ravnopravnim načelima, suglasno ugovoru; **internacionalizírati,** -ìzīrām — provesti internacionalizaciju; *isto i* **internacionalizovati,** -ujem.

internacionalìzam, -zma *lat.* 1. oznaka međunarodnog radničkog pokreta za klasno jedinstvo i solidarnost proletera svih zemalja u borbi za obaranje vlasti buržoazije, za uništenje imperijalizma i za izgradnju socijalizma — komunizma; 2. zaštita slobode i ravnopravnosti svih naroda, suradnje i prijateljstva među narodima i dobrovoljnog ujedinjenja nacija; borba protiv šovinizma, protiv nacionalne nepodnošljivosti, uskosti i izoliranosti; pružanje pomoći i potpore malim narodima; 3. *lingv.* riječ koja se upotrebljava u mnogim jezicima a da se ni u jednom ne osjeća kao tuđica; **internacionalist(a)** — 1. pristalica internacionalizma; 2. pripadnik internacionalnih brigada, dobrovoljac iz neke strane zemlje u španjolskom građanskom ratu (Cesarec); *isp.* internacionalac; *žen.* **internacionalistkinja;** *prid.* **internacionalističkī.**

internat *v.* interni.

ìnternī *lat.* (internus) unutarnji (*isp.* internist); domaći, privatan, osoban, ličan; **internat,** -ata — 1. ustanova za zajednički život učenika u nekom odgojnom zavodu; kon-

vikt; 2. zatvoreni odgojni zavod u kojem se učenici odgajaju i žive, nalazeći se pod stalnim nadzorom odgojitelja (*isp.* eksternat); **internatkinja** — učenica koja stanuje u internatu (*isp.* internist 2); *v. i* institutka.

internírati, -ternīrām *lat.* (*isp.* interni) zatočiti; ograničiti slobodu kretanja; osuditi na internaciju (*v.*); prognati u određeno mjesto; **internirac,** -rca, 5. ȉnternīrče, *2. mn.* internīrācā — čovjek koji je u internaciji; zatočenik.

internist(a) *lat.* (*isp.* interni) 1. liječnik specijalist za unutarnje bolesti (*žen.* **internistkinja**); 2. đak koji stanuje u internatu (*isp.* internatkinja); *prid.* **internìstičkī.**

internodīj, -ija (*pored* **internodijum**) *lat.* (internodium — prostor između dva zgloba) *bot.* članak u biljke, koljence.

inter nos *lat.* (*akc.* inter nōs) među nama (*isp.* entre nous)

internuncīj, -ija *lat.* (inter... + *isp.* nuncij) izvanredni papinski ili vladarski poslanik (pored redovitog nuncija); **internuncijatura** — čast i položaj, pa i ured internuncija.

ȉnterogatīvan, -vna, -vno *lat.* (interrogare — pitati) *gram.* upitan; **ȉnterogatīvnē zamjenice** — upitne zamjenice: tko?, što?, koji?, čiji?; *isto i* **ȉnterogatīvi.**

ȉnterparlamentāran, -rna, -rno *lat.* (inter... + *isp.* parlament) međuparlamentaran, u kojem su organizirani parlamenti pojedinih država (interparlamentarna unija).

inter partes *lat.* među stankama (oznaka za pravni posao koji vrijedi samo za stranke koje su ga sklapale).

interpelacija *lat.* (interpellare — upasti u riječ, prekidati nečiji govor) 1. upit upravljen u parlamentu na ministra, obično u vezi s nekim događajem ili procesom; 2. upit (iz publike) upravljen govorniku, upadica; **interpelírati,** -pelīrām — 1. upasti odgovornoj osobi u riječ kakvim upitom; 2. podnijeti interpelaciju; 3. obratiti se (nekome) pitanjem, osloviti, nagovoriti (nekoga); *isto i* **interpelisati,** -šēm; **interpelant,** *2. mn.* interpelānātā — osoba koja je podnijela interpelaciju; *žen.* **interpelantkinja** (*akc. i* **-antkinja**).

ȉnterplanetāran, -rna, -rno *lat.* (inter... + *isp.* planet) međuplanetaran, međuzvjezdan (*isp.* interstelaran).

inter pocula *lat.* (*čit.* i. pōkula) »pri čaši« (vina).

Interpol — *skrać. za franc.* Organisation internationale de police criminelle *odn. za engl.* International Police (Međunarodna organizacija kriminalne policije).

interpolacija *franc.* (interpoler — umetnuti) 1. *mat.* nalaženje međuvrijednosti u nizu stanovitih vrijednosti; 2. naknadno umetanje u neki tekst riječi ili fraza koje ne pripadaju autoru; umetak, uklopljena rečenica; krivotvorenje teksta dodavanjem novih riječi ili rečenica; *isp.* ekstrapolacija; **interpolator** — osoba koja vrši interpolaciju, krivotvoritelj, falsifikator tuđih tekstova; **interpolírati,** -polīrām — 1. *mat.* uklopiti u brojčani red nove članove prema zakonima toga reda (aritmetički, geometrijski red); 2. krivotvoriti tekst; umetati novi tekst u originalni; *isto i* **interpolisati,** -šēm.

interponírati, -ponīrām *lat.* (interponere — — uplesti, umetnuti) staviti između nečega; posredovati; **interpozicija** — posredovanje, intervencija, miješanje, upletanje, umetanje.

inter praesentes *lat.* (*čit....* prezentes) među prisutnima.

interpretacija *lat.* (interpretari — biti posrednik, tumačiti, razlagati) 1. tumačenje, objašnjenje smisla nečemu, objašnjivanje teksta; izlaganje, shvaćanje; 2. gluma, glumljenje, prikazivanje, izvođenje, predstavljanje; poseban način na koji reproduktivni umjetnik oblikuje djelo koje izvodi; *isp.* kreacija; *prid.* **ȉnterpretacionī,** -ā, -ō — izvođački, izvodilački, izvedbeni; *isto i* **interpretacījskī,** -ā, -ō *i* **ȉnterpretatīvan,** -vna, -vno (*ovo još i:* koji je lak za izvođenje, glumački podatljiv, »igriv«); **interpretírati,** -pretīrām — 1. tumačiti, prevoditi, objašnjivati, izlagati; 2. prikazivati; predstavljati; *isto i* **interpretovati,** -ujēm; **interpret,** -ēta — 1. tumač, objašnjivač; 2. glumac, prikazivač, izvoditelj; izvođač, izvodilac; *isto i* **interpretator;** *žen.* **interpretkinja; interpretatorka.**

interpungírati *v.* interpunkcija.

interpunkcija *lat.* (interpungere — razlučivati, rastavljati) rečenički znak, razgodak: točka (.), zarez (,), točka i zarez (;), dvije točke (:), stanka (—), crtica (-), navodnik (»«), upitnik (?), usklićnik, uzvičnik (!); »**gramatička interpunkcija** — način upotrebe pravopisnih znakova propisan određenim gramatičkim i pravopisnim pravilima; **logička (slobodna) interpunkcija** — način stavljanja i smještanja zareza prema slobodnom slijedu mišljenja i misaone povezanosti među riječima i rečeničnim dijelovima; oba se načina podudaraju i ne mogu se smatrati kao dva različita sustava; i gramatička je interpun-

kcija u svojoj osnovi logička, kao što je i logička u biti gramatička« (prema djelu Rikarda Simeona: *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*); **interpungirati,** -pungīrām — stavljati interpunkcije, primjenjivati pravopisna pravila o rečeničkim znacima.

interregnum (*akc. i pravopis:* interēgnum) *lat.* (inter — između + regnum — kraljevstvo, kraljevanje) međuvlađe; vremenski razmak od prestanka jedne vlasti do nastupa druge; vrijeme kada nema vladara, nego vlada namjesnik; **interrex** (*čit.* ȉntereks) — namjesnik; onaj koji vrši vlast za vrijeme interregnuma.

inter Scyllam et Charybdim *lat.* (*čit.* ... Scilam... Harȉbdim) između Skile i Haribde (*isp.* Skila), tj. u škripcu, u nedoumici, u teškom položaju.

interseksualitet, -eta *lat.* (inter... + *isp.* seksus) pojava karakteristika jednoga spola kod osoba drugoga spola (ženstven muškarac, žena muškarača); **interseksualnost,** -osti — dvospolnost, međuspolnost.

intersept, *2. mn.* -sepātā *lat.* (intersepire — ograditi; začepiti) 1. pregrada, pretin, pretinac; 2. *anat.* ošit, prečaga, dijafragma *(v.)*.

inter spem et metum *lat.* između nade i straha.

ȉnterstelaran, -rna, -rno *lat.* (inter... + stella — zvijezda) koji se nalazi između zvijezda, međuzvjezdan; *isp.* interplanetaran.

intersticij, -ija (*pored* **intersticijum**) *lat.* (inter... + stare — stajati) 1. međuprostor; 2. međuvrijeme, rok čekanja; 3. pukotina, rupa, praznina; **ȉntersticijalan,** -lna, -lno — 1. međuprostorni; 2. međuvremeni.

ȉntersubjektivan, -vna, -vno *lat.* koji je zajednički većem broju subjekata (osoba); *isp.* intrasubjektivan, ekstrasubjektivan.

Intertoto (*skrać. od* internacionalan *i* totalizator, *v.*) natjecanja u nogometu što ih organizira Međunarodni savez sportskih kladionica svakoga ljeta (sudjeluju i naše momčadi (bivši Rappan-kup).

intertrigo *lat.* (*akc.* intertrīgo) *patol.* ojed, ojedina, razjed, utrs, utrtina, utljina, »vuk«, »lupus« *(v.)* (crvenilo kože na prijevojima).

ȉnterurban *lat.* (inter... + urbs, 2. urbis — grad) međugradski, međumjesni (telefon); *isp.* interlokalan.

Inter vaccas bos est abbas *lat.* (*čit...* vākas...) Među kravama vol je opat (Matoš); latinska poslovica koja odgovara našoj narodnoj: U nestadak ljudī i Staniša sudi (Z. Doroghy).

interval, -ála *lat.* (intervallum) 1. razmak, udaljenost; međuprostor; međuvrijeme; stanka, odmor; *isp.* lucidan; 2. *muz.* odnos dvaju tonova prema njihovoj visini ili broju titraja; 3. *mat.* skup svih brojeva između dva određena broja na brojnom pravcu.

intervalometar, -tra *lat.-grč.* (*isp.* interval *i* metar) naprava za davanje svjetlosnih signala, smještena na stražnjoj strani vozila, koja vozilu što slijedi omogućuje ocjenu udaljenosti.

intervencija *lat.* (intervenire — doći među..., stati na put..., miješati se u što, posredovati) 1. vojnički upad, oružano upletanje jedne države u unutarnji život druge u svrhu gušenja revolucije ili radi priprave imperijalističkog osvajanja; 2. **ekonomska intervencija:** a) nasilno upletanje neke zemlje ili više zemalja u privredni život druge zemlje; b) posezanje države na robnom ili novčanom tržištu u vlastitoj zemlji radi djelovanja na cijene robe ili na tečaj valute (*robna, valutna intervencija*); 3. posredovanje uopće, zauzimanje, pomaganje, miješanje, upletanje, zahvat, zaseg, djelovanje na nešto; **intervencionizam,** -zma — politika upletanja (obično oružanog) u unutarnje stvari druge države; **intervenírati,** -venīrām — uplesti se, posredovati, umiješati se u neku stvar; *isto i* **intervenisati,** -šem; **intervenijent,** *2. mn.* intervenijenātā — sudionik ili pristalica intervencije; posrednik; *isto i* **intervencionist(a);** kod Cesarca i **intervent,** *2. mn.* intervenātā; *prid.* **intervencionistički.**

interverzija *lat.* (intervertere — pronevjeriti, prevariti) 1. protupravna promjena vlasništva; 2. katkada i umjesto *interlinearna verzija*, tj. prijevod koji je (osobito u srednjovjekovnim rukopisima) ispisan ponad originala (između redaka).

interview *v.* intervju.

interviewer *engl.* (*čit.* intervjuer) osoba koja ispituje pri intervjuiranju (Matoš).

inter vivos *lat.* (*akc.* inter vīvos) među živima.

Intervizija *lat.* (inter... + *isp.* televizija) lančani prijenos televizijskih emisija između istočnoevropskih zemalja (članica SEV, *v.*); *isp.* Eurovizija, Mundovizija.

intervju, -ua, *mn.* -ui, 2. intervjuā *engl.* (interview) sastanak, razgovor; osobito za štampu, radio, televiziju, uopće za sredstva masovnog komuniciranja, namijenjen razgovor novinara s političkim, društvenim ili drugim kojim javnim radnikom; **intervjuírati,** -juīrām — (u)pitati; razgovarati s nekom li-

čnošću u svrhu dobivanja podataka za novinski članak od općeg interesa; *isto i* **intervjuisati,** -šem; **intervjuist(a)** — osoba koja vrši intervju, koja ispituje; *isp.* interviewer.

intervokalan, -lna, -lno *lat.* (inter... + *isp.* vokal) *u gramatici:* koji je između dva vokala, međusamoglasnički.

interzonalan, -lna, -lno *lat.-grč.* (inter... + *isp.* zona) koji se nalazi između pojedinih zona, pojasa, međuzonski.

intestabilan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + testis — svjedok, *odn.* testament — oporuka) nesposoban, nepodoban: a) da nastupi kao svjedok na sudu; b) da načini oporuku.

intestat, -ata *lat.* (intestatus) pokojnik koji je umro ne ostavivši oporuke; **intestatno nasljeđivanje** — nasljeđivanje bez oporuke, dakle na osnovu zakona, srodstva (*isp.* ab intestato).

intestinalan, -lna, -lno *lat.* (*mn.* intestina, 2. -orum — crijeva, utroba) koji se odnosi na crijeva, crijevni, odn. na utrobu, utrobni.

Inti — božanstvo sunca peruanskih Inka.

intibar, -ara *tur.* (intibar) dobar glas, čast, ugled.

intima (*mn. sr. roda*) *lat.* (intimus — najunutarnjiji, najskrovitiji; najpouzdaniji) 1. ono što je duševno potpuno svoje; što se ne pokazuje javno; unutarnji skroviti sadržaj duševnog života pojedinog čovjeka; 2. skrivena misao, potajna želja; 3. *prenes.* ugodna sredina, topla (prijateljska) atmosfera nekoga zatvorenog društva; 4. ljubavni život, seksualni odnosi; 5. *prenes.* donje rublje; 6. *anat.* unutrašnji sloj stijenki krvnih i limfnih žila (riječ se — kao knjiž. termin — unatoč gramatičkim pravilima osjeća kao pl. t. žen. roda. pa npr. imamo: »Nazor je u **Intimama** ostao vjeran sebi, a Intima nisu njegova posljednja riječ« [M. Marjanović]; očekivali bismo, dakako, *Intimima* [kao npr. sela — selima]).

intimacija *lat.* (*isp.* intima) objava, obznana, naredba, zapovijed, poziv, navještaj (npr. rata).

intiman, -mna, -mno *lat.* (*isp.* intima) 1. u prisnim odnosima; vrlo blizak; srdačan, svestran, najdublji, prijateljski, iskren, prisan, izravan; *prenes.* topao, ugodan (atmosfera); 2. koji pripada vrlo uskom krugu ili i samo jednom čovjeku, te prema tome: ličan, osobni, unutarnji, bitan; 3. ljubavan, ljubavnički, seksualan.

intimat, -ata *lat.* (*isp.* intima) 1. *pravn.* pismeno saopćenje, odluka; 2. povjerljiva naredba, rezervat (*v.*); **odrediti raspravu bez intimata** — usmeno saopćiti strankama dan i sat rasprave, s napomenom da o tome neće dobiti obavijesti ni poziva.

intimela *tal.* (*isp.* intiman) jastučnica, vanjkušnica, navlaka.

intimirati, -timīrām *lat.* (*isp.* intimacija) dostaviti, dati na znanje.

intimitet, -eta *v.* intimnost.

intimnost, -osti *lat.* (*isp.* intima) povjerljivost, prisnost, tijesna veza, prisno prijateljstvo; stvar koja se tiče samo malog broja usko zbliženih ljudi ili i samo jednog čovjeka.

intimus *lat.* (*isp.* intima) prisni prijatelj; čovjek komu povjeravamo (sve) svoje tajne.

intoksikacija *lat.-grč.* (in — u + *isp.* toksin) 1. oštećenje organizma otrovnim tvarima, otrovanje; 2. drogiranje, opijenost; zanos.

intolerancija *lat.* (intolerantia) nepodnošljivost, netrpeljivost, nesnošljivost; **intolerantan,** -tna, -tno — netrpeljiv, nesnošljiv, nepodnošljiv.

intonacija *lat.* (intonare — zagrmjeti, zaoriti) 1. ton govora, njegova ritmičko-melodička strana, redanje povisivanja i snizivanja glasa; tonska značajka akcenta (silaznost, uzlaznost, boja tona, a često naziv i za sam akcent); 2. *muz.* dobro ili krivo zvučanje glasa ili instrumenata; 3. započinjanje pjevanja ili sviranja; proizvođenje tona; davanje tona, zapjev (npr. prije početka pjevanja); 4. *slik.* način miješanja i slaganja boja, nijansiranje, štimung, ugođaj; 5. *uopće:* obilježje, karakter, duh, način ophođenja; **intonirati,** -tonīrām 1. zasvirati, zapjevati; započeti s pjevanjem ili sviranjem; 2. *prenes.* dati nečemu ton, povesti npr. diskusiju u određenom pravcu, skrenuti je odmah u početku na željeni tok; dati prvi poticaj, pokrenuti, »obojiti«, prožeti.

in totum *lat.* u svemu.

intov[1] *v.* hintov.

intov[2], -ova, *2. mn.* -ova (*isp.* indiot) puran, tukac.

intra *lat.* (*akc.* intra) unutra (*isp.* introspekcija).

intrada *tal.* (entrare — ući, ulaziti) 1. muzička predigra velikoga stila u starim operama; uvertira; ulaženje, ulazak uopće; 2. sve ono što »uđe« u kuću: usjev, ljetina, urod, prirod, prinos, prihod, dohodak, zarada; 3. *prenes.* obrađeno zemljište, vinograd, oranica, njiva.

intrakardijalan, -lna, -lno *lat.-grč.* »međusrčni«; *isp.* injekcija.
intrakontinentalan, -lna, -lno *lat.* (intra — unutra + *isp.* kontinent) koji se nalazi unutar kontinenta, kopnen, suhozeman.
intrakranijalan, -lna, -lno *lat.-grč.* (intra... + kraníon — lubanja) koji je unutar lubanje.
intrakutan *lat.* (intra — unutra + cutis — koža) »u kožu« (*isp.* injekcija).
intramentalan, -lna, -lno *lat.* (intra — unutra + *isp.* mentalan) koji pripada svijesti (usviještan), području subjektivnog doživljavanja.
intra muros *lat.* među zidovima, u četiri zida, u sobi, tajno, skrovito.
intramuskularan, -rna, -rno *lat.* (intra — unutra + *isp.* muskul) međumišićan, »u mišiće« (*isp.* injekcija).
intranzigentan (*pored* **intransigentan**), -tna, -tno *lat.* (in — ne + transigere — nagoditi se) nepomirljiv, nepopustljiv, tvrdokoran, uporan, zasukan; **intranzigentnost, (-sigentnost)**, -osti — nepomirljivost, nepopustljivost, tvrdokornost, upornost, zasukanost.
intranzitīvan, -vna, -vno *lat.* (in — ne + transire — prelaziti) *gram.* neprelazan; **intranzitīvan glagol** — glagol koji ne može imati objekta u akuzativu, npr. letjeti (ne može se reći: letjeti koga ili što).
intrasubjektīvan, -vna, -vno *lat.* (intra — unutra + *isp.* subjekt) koji se nalazi u pojedinačnom subjektu, koji o njemu ovisi i samo za njega vrijedi; *isp.* intersubjektivan, ekstrasubjektivan.
intrauterīn, -a, -o *lat.* (intra... + uterus — utroba, maternica) koji se događa u maternici; **intrauterīnī život djeteta** — razdoblje koje dijete proživi u materinoj utrobi.
intravati, intrāvām (*isp.* intrada) ulaziti, uvlačiti se.
intravenozno *lat.* (intra... + *isp.* vena) u venu (davanje injekcije ubodom igle u venu).
intravenjati, -ām *tal.* (intravenire) dogoditi se, desiti se, zbiti se (neočekivano).
intravertīran *v.* introverzija.
intravilan *lat.* (intra... + *isp.* vila) koji je među vilama, zgradama, tj. naseljen, gradski, varoški; *prot.* ekstravilan.
intrešelj *v.* antrešelj.
intriga (*akc. i* **intriga**), 3. -gi, *2. mn.* intrīgā (*i* intrīgā) *franc.* (intrigue) 1. spletka, smutnja; zavjera; 2. zaplet radnje u nekom književnom djelu (osobito u drami); **intrigant**, *2. mn.* intriganātā — spletkar, smutljivac, mutikaša (*u našim starim komedijama:* **intrigalo** — čovjek koji pravi smutnju, pometnju, »pomet«); *isto i* **intrigan**, -ána, 5. intrigāne; *žen.* **intrigantkinja** (*akc. i* **-gantkinja**) *i* **intrigantka** (Đalski) *pored* **intrigantica**; *prid.* **intrigantskī**; **intrigirati**, -trigīrām — praviti spletke, smutnje, spletkariti; *isto i* **intrigovati**, -ujem.
intrinsečan, -čna, -čno *franc.* (intrinsèque) unutarnji, bitan, svojstven, pravi, apsolutan (A. Haler).
in triplo *lat.* (in — u + *isp.* tripleks) trostruko, u tri primjerka.
introdukcija *lat.* (introducere — uvesti, uvoditi) uvod, uvođenje; uvodni dio muzičkog djela (u simfoniji, sonati i operi); pristup, predgovor; *glag.* **introducirati**, -ducīrām.
Introibo ad altare Dei *lat.* pristupit ću k oltaru božjem (riječi svećenikove, na koje ministrant odgovara: **Ad Deum, qui laetificat iuventutem meam** — k Bogu koji raduje mladost moju; početne riječi katoličke službe božje, mise) (Vojnović, Krleža).
introitus *lat.* (introire — ući, ulaziti) 1. pristup (obično: pristupna molitva u katoličkoj misi); 2. *med.* ulaz u bilo koju tjelesnu šupljinu.
introjekcija *lat.* (intra + jacere — baciti; staviti) umetanje, ubacivanje, unos; *glag.* **introjicirati**, -jicīrām — umetnuti, ubaciti, unijeti.
intronizacija *lat.* (in — u, na + *isp.* tron) ustoličenje na vladarsko prijestolje, uvođenje na najviši položaj.
introspekcija *lat.* (introspicere — gledati u što, razmišljati, ispitivati) samopromatranje; neposredno promatranje sadržaja vlastite svijesti; samoispitivanje, razmišljanje o svojim djelima, poniranje u sebe; *prid.* **introspektīvan**, -vna, -vno.
introvertīranost *v.* introverzija.
introverzija *lat.* (intra... + vertere — okretati) poniranje u vlastitu nutrinu; okrenutost sebi, zatvorenost prema vanjskom svijetu, ograđivanje od dodira s okolinom, povučenost, osamljenost (kod Tina: uvraćenost); *prot.* ekstravertiranost; **introvertīran** — okrenut, upravljen sam u sebe, zatvoren, povučen, osamljen, »uvraćen«; **invertīt**, -íta — introvertiran čovjek (*isp.* ekstravertiran).
intruzija *lat.* (intrusio) uvlačenje, ubacivanje; proboj (vode); ulaženje rastopljene vulkanske lave u pukotine zemlje; **intruzīvan**, -vna, -vno — izbačen erupcijom vulkana, eruptivan (nakon što je nastao u dubljim slojevima zemlje), npr. intruzīvno kamēnje.

intubacija *lat.* (in — u + tuba — cijev) uvlačenje metalne ili gumene cijevi u neki organ (npr. u dušnik kod gušenja).

intuícija *lat.* (intui — promatrati, imati pred očima; razmišljati) 1. osjećaj, predosjećaj, domišljaj, instinktivno poimanje; 2. u idealističkoj filozofiji — neposredno postizavanje istine bez pomoći pokusa i logičkih zaključaka; izravno sagledavanje; suvremeni idealizam naširoko primjenjuje pojam intuicije u borbi protiv naučne spoznaje; **ȉntuitīvan,** -vna, -vno — koji neposredno shvaća, koji spoznaje bez pomoći iskustva ili razumnog zaključivanja; **intuírati,** -tuīrām — shvatiti intuicijom; naslutiti, predosjećati, predviđati; **intuitivìzam,** -zma — idealistički smjer suvremene buržoaske filozofije (Bergson) koji omalovažava naučnu, logičnu spoznaju, suprotstavljajući joj neposredno promatranje, intuiciju, koji intuiciju pretpostavlja svim drugim spoznajnim funkcijama; *isto i* **intuicionìzam.**

intumescéncija *lat.* (intumescere — nabreknuti) *med.* normalno ili patološko odebljanje, zadebljanje, oteklina na nekom organizmu.

Inturìst — *skrać. za rus.* Vsesojuznoe akcionernoe obščestvo po inostrannomu turizmu (Svesavezno dioničko društvo za inozemni turizam).

ìntuša, *2. mn.* ȉntūšā (*isp.* intov²) pura, ćurka, tuka.

In tyrannos *lat.-grč.* (*čit.* in tȉranos) Protiv tȉrānā (naslov jedne Kranjčevićeve pjesme).

Inuit *(mn.) eskim.* (*akc.* ȉn...) ljudi, tj. Eskimi (tako oni sami sebe zovu).

inulīn, -ína *lat.* (Inula helenium — oman, biljka iz roda glavočika) ugljični hidrat, polisaharid, sličan škrobu (dolazi u korijenju biljaka iz roda glavočika).

in ultima analysi *lat.-grč.* (*čit...* anȁlizi) u krajnjem razglabanju, na kraju krajeva, skupivši sve u jedno.

in ultima linea *lat.* (*akc.* in ȕltima lȋnea) u posljednjoj liniji, najzad, konačno, sve u svemu.

inundácija *lat.* (in — u + unda — val) poplava, preplavljivanje, povodanj; *prid.* **ȉnundacionī;** *glag.* **inundírati,** -ùndīrām — poplaviti, preplaviti.

in universum *lat.* (*čit.* in univȅrzum) uopće, općenito.

inurbanírati, -banīrām *lat.* (in — u + urbs — grad) pograđaniti, povarošiti; uzeti u sastav grada.

inurija *v.* nurija.

in usu *lat.* (*čit.* in ȕzu) — u upotrebi, uobičajeno, obično.

in usum *lat.* (*čit.* in ȕzum) za upotrebu.

invaginácija *lat.* (in — u + *isp.* vagina) *med.* uvlačenje crijeva u šupljinu drugoga (susjednog) crijeva, npr. tankog u debelo, uz znakove ileusa *(v.).*

invalīd, -ída, 5. ȉnvalīde *lat.* (invalidus — nejak, nemoćan, slab) čovjek koji je u ratu (ratni invalid) ili u vršenju svoga zvanja (radni invalid odn. invalid rada) tjelesno stradao i postao potpuno ili djelomično nesposoban za rad; bogalj; 2. vrsta raka; **lȋčnī invalīd** — tko prima invalidninu zbog svoje vlastite nesposobnosti za privređivanje; **porodičnī invalīd** — tko prima pomoć kao član porodice postradalog hranitelja; *prid.* **invalīdskī; invalīdskā penzija** — penzija koja se isplaćuje radnom invalidu, privremeno nesposobnom za privređivanje; **invalida** — novčana pomoć koju invalid prima od države; *isto i* **invalidnìna; invalidnōst,** -osti — djelomična ili potpuna nesposobnost za rad uslijed tjelesnog oštećenja, osakaćenosti, isto i **invaliditet,** -eta.

ìnvar *lat.* tvorničko ime za slitinu, leguru željeza i nikla koja ima vrlo malen koeficijent širenja topline.

ȉnvarijabīlan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + *isp.* varijabilan) nepromjenljiv, nekolebljiv, stalan, koji se ne može promijeniti.

invarijanta *lat.* (in — ne + *isp.* varijanta) nepromjenljiva veličina u matematici i fizici; **invarijantan,** -tna, -tno — jednolik, podudaran, nepromijenjen, isti, istolik.

invȁzija *lat.* (invadere — provaliti, prodrijeti; napasti) 1. najezda, provala, prodor, nadiranje, navala, neprijateljski upad u neku zemlju; ofenziva, agresija; 2. *prenes.* dolazak u velikom broju, »navala« svjetine, »bujica«, »juriš«; *prid.* **invazījskī** *i* **ȉnvazionī,** -ā, -ō (npr. invazione trupe); **invȁzor** — napadač, upadač, osvajač, tko vrši invaziju, agresor.

invecta et illata *lat.* (*čit.* invȅkta et ilȁta — uvezeno i uneseno) stvari koje najmoprimac ili zakupac unosi u unajmljeni zakupljeni objekt (pokućstvo, alat itd.).

invektíva *lat.* (invehere — riječima napasti, koriti) pogrdan izraz, uvreda; grdnja, prijekor, napad psovkama; **ȉnvektīvan,** -vna, -vno — uvredljiv, pogrdan, zagrižljiv, zajedljiv.

invencija *lat.* (invenire — naći, otkriti, izmisliti) 1. domišljatost; izumiteljski dar; mašta, stvaralačka fantazija; sposobnost iznalaže-

nja; 2. pronalazak, izum, otkriće, iznašašće, pronašašće; **ìnvenciòzan,** -zna, -zno — izumiteljski, pronalazački, duhovit, dosjetljiv, domišljat; pronicav, pronicljiv, maštovit; *izv.* **invenciòznōst,** -osti.

inventār, -ára *lat.* (invenire — naći, nalaziti, naići na što) 1. točan i podroban opis imovine, osobito pokretne, s naznakom vrijednosti predmeta (kod starijih pisaca »našastar«); 2. sama ta imovina; **žīvī inventār** — tegleća i produktivna stoka; **mrtvī inventār** — oruđe i strojevi, različiti predmeti kućanstva, prijevozna sredstva; **inventarizácija** — 1. sastavljanje popisa imovine (stvarnih vrijednosti i obračuna) nekog poduzeća; 2. upisivanje u inventar; *isp.* inventura; *glag.* **inventarizirati,** -ìzīrām; *isto i* **inventárisati,** -šēm (*isp.* inventirati).

invèntati, -ām *tal.* (inventare) izmisliti, pronaći, izumjeti (Vojnović).

inventírati, -vèntīrām *lat.* (*isp.* inventar, inventura) vršiti inventuru, popisivati imovinu, inventarizirati *(v.)*.

ìnventívan, -vna, -vno *v.* invenciozan.

inventúra *lat.* (*isp.* inventar) popisivanje imovine; popis robe u trgovini, skladištu i sl.; *isp.* inventarizacija; *prid.* **ìnventūrnī.**

invertébrati *(mn. m. r.) lat.* (in — ne + *isp.* vertebrati) *zool.* beskralješnjaci, beskičmenjaci (životinje bez kralješnice, bez kičme, niže vrste životinja).

invertírati, -vèrtīrām (*isp.* inverzija) okrenuti, izokrenuti, izopačiti, izvitoperiti, obrnuti, premetnuti, izmijeniti redoslijed; *isto i* **invertòvati,** -ujēm.

invèrtīt, -ita *lat.* (invertere — izvrnuti, okrenuti) jedno od imena za homoseksualce *(v.)*; *isto i* **invertirac,** -írca, 5. ìnvertīrče, *2. mn.* invertirācā (A. B. Šimić).

ìnvertor *lat.* izmjenjivač, električna naprava za pretvaranje istosmjerne struje u izmjeničnu.

invèrzija *lat.* (invertere — izvrnuti, okrenuti) 1. obrat; obrtanje, obrnutost, premetanje, preokret, preokretanje, preokrenutost; 2. *gram.* preokrenut red glavne i zavisne rečenice (npr. rečenica *Bit će dobro ako dođeš* u inverziji glasi: *Ako dođeš, bit će dobro; naš izraz:* premet; 3. homoseksualizam *(v.)*; 4. *mat.* obrtanje neke operacije, npr. izmjena brojnika s nazivnikom (dobiva se recipročna vrijednost); 5. *med.* izvrnuće nekog organa, nagona ili funkcije; 6. *u meteorologiji:* porast temperature s porastom visine (kao posljedica radijacije); *prid.* **ìnverzīvan,** -vna, -vno *odn.* **ìnverzan,** -zna, -zno — premetnut, obrnut, izokrenut, suprotan; izopačen (**ìnverznā vrijèdnōst** — recipročna vrijednost).

invesṭícija *lat.* (in — u + vestire — zaodjeti) 1. ulaganje kapitala u neki posao, poduzeće; 2. kapital uložen u neki posao; *prid.* **ìnvesticiōnī** i **investicījskī,** -ā, -ō; *v.* investirati.

investigácija *lat.* (investigare — tragati) istraživanje, ispitivanje, traganje.

investírati, -vestīrām *lat.* (*isp.* investicija) 1. uložiti kapital u neki posao; učiniti investiciju *(v.)*; 2. izvršiti investituru *(v.)*, uvesti u posjed, postaviti na položaj, ustoličiti; **investītor** — tko vrši investiciju, poduzetnik, poduzimač, preduzetnik, preduzimač.

investitúra *lat.* (investire — zaodjenuti) 1. uvođenje u neki posjed ili u neko pravo; u političkom životu odobrenje mjerodavnih elemenata da netko može započeti s vršenjem stanovitih funkcija; odobrenje parlamenta (novoj) vladi da može započeti svoje djelovanje; 2. podjeljivanje službe ili prava na zemljište (u leno biskupima).

investment-trust *engl.* oblik udruženja kapitalista radi investiranja kapitala u različite privredne grane.

investománija *lat.-grč.* (*isp.* investirati + manija) pomama za investiranjem novaca u građenje zgrada ili u osnivanje poduzeća i sl. (izraz sa V. kongresa SK Hrvatske).

in vino veritas *lat.* (*akc.* in vīno vēritas) »u vinu je istina« (što trijezan misli, pijan govori).

Inviolata *lat.* Neoskvrnuta (pridjevak Bogorodice u katoličkoj crkvi).

invita Minerva *lat.* protiv volje Minervine (*v.* Minerva), tj. bez sposobnosti i znanja (Horacije).

invitis non dantur privilegia *lat.* onima koji ne traže, ne daju se povlastice.

in vīvo *lat.* u živo (*npr.* izvoditi neki program na televiziji, tj. prikazivati nešto što nije unaprijed snimljeno); na živom (*npr.* u medicini vivisekcija, *v.*).

Invocavit *lat.* (*čit.* Invokāvit) naziv prve nedjelje u korizmi; prema prvim riječima jednoga psalma: Invocavit me — Pozvao me je (Nehajev).

invokácija *tal.* (invocare — prizivati) 1. zazivanje, zaziv, prizivanje, zaklinjanje, bajanje; 2. u klasičnom pjesništvu tzv. »zaziv Muza« na početku epa ili prije kakvog važnog novog odlomka; tako npr. Homer započinje

Ilijadu stihom: »Srdžbu mi, *boginjo,* pjevaj Ahileja, Peleju sina...«, a Vergilije se Muzama (boginjama) obraća na više mjesta, pa tako i na ovom (nasumce odabranom u pjev. VII, stih 641 i d.): »Začnite pjesmu, *o Muze,* helikonske otprite dveri, | kakvi se kraljevi tada u ratničkoj nađoše vrevi. | Kakva je vojska im bila i kakvim je italska sila | tada već borcima cvala i kakvim je oružjem sjala. | Do nas od svega su toga tek slabašna doprla znanja, | pamćenju vjerujem vašem, *o boginje,* s mnogo uzdanja« *(Eneida).*

involucija *lat.* (involutio, *isp.* involvirati) zaplet, zapletenost, zamršenost; opadanje, slabljenje, oronulost; uvijanje; zamatanje; zamršaj, nazadovanje nekog organa ili organizma, *prid.* **ìnvolucionī** *i* **ìnvolutīvan,** -vna, -vno; *isp.* evolucija

involvírati, -volvīram *lat.* (involvere — omatati, oviti) 1. zaviti, zamotati, uviti, omotati; uplesti, zaplesti, zamrsiti; 2. sadržavati, uključivati, obuhvaćati; povlačiti za sobom; implicirati; *izv.* **involùcija** *(v.).*

inzistírati (-sistírati), -ìstīram *lat.* (insistere — postaviti se na...) uporno ustrajati na nečemu, ne popuštati, tvrdoglavo zahtijevati, usićiti se na nešto, svojski se baviti čim, nastojati oko nečega; neodstupno tvrditi, tvrdokorno ostajati pri svom mišljenju, postojano isticati, naglašavati, smatrati bitnim.

ìnzulāran, -rna, -rno *lat.* (insula — otok) otočni, otočki, ostrvski; izdvojen, osamljen.

inzulīn (-sulīn), -ína *lat.* (insula — otok) hormon žlijezde gušterače koji upravlja izmjenom šećera u organizmu; lijek protiv šećerne bolesti.

Inzulìnda *lat.* (insula — otok + Indija) naziv koji se katkada upotrebljava za Indoneziju *(v.).*

ìnzult, *2. mn.* ȉnzultā (*pored* **ìnsult,** *2. mn.* ȉnsultā) *lat.* (insultare — skakati na...) 1. pogrda, uvreda; 2. zlostava, napadaj, zaskok; *3. med.* napadaj bolesti, osobito udar kapi; *isto i* **inzultàcija; inzultírati, (-sultírati),** -ùltīram — 1. vrijeđati, izgrditi, ispsovati; 2. tvorno napasti, zlostaviti, zaskočiti.

ìnžektor *franc.* (injecteur) parna sisaljka u kojoj mlaz pare usisava i pritišće vodu.

inženjȅr, -éra, 5. ȉnženjēru *franc.* (ingénieur) fakultetski obrazovan tehničar; *prid.* **inženjerov; inženjȇrskī;** *žen* **inženjerka,** 3. inženjȇrki, *2. mn.* inženjerkī; **inženjèrija** — rod vojske koji se bavi inženjerskim poslovima, koji u inženjerskom pogledu osigurava borbene radnje (izgrađuje, održava, odn. po potrebi i ruši, suhozemne objekte važne za vođenje vojnih operacija), a pored toga je u stanju da i samostalno izvršava raznovrsne borbene zadatke; **inženjèrac,** -ērca, *2. mn.* inženjèrācā — vojnik u službi inženjerije (*sve pored* **inžinjȅr** itd.).

inženjering, *mn.* -zi *engl.* (engineering) strojarstvo, mašinogradnja, a u novije vrijeme i naziv za kombinat *(v.)* u kojem je spojeno više srodnih poduzeća za tehničke usluge.

injòrant i sl. *v.* ignorant i sl.

ìnjoštar, -štra *tal.* (inchiostro) tinta, crnilo, mastilo; *isp.* ingvast.

Io *v.* Ija, Ijona.

Io — *skrać. za* Iowa (država u USA); *isp.* Ia.

iobagio *v.* jobagio.

IOC — *skrać. za engl.* International Olympic Committee (Međunarodni olimpijski odbor).

Iola *v.* Jola

Ion — u starogrčkoj mitologiji sin Apolona i Kreuze, kćerke atenskoga kralja Erehteja, praotac Jonjana; junak prekrasne drame Euripidove, u kojoj se opisuje njegovo rođenje, čudesno spasenje od smrti, službovanje u hramu Apolonovu u Delfima i napokon sastanak s izgubljenom majkom.

ìon, -óna *grč.* (ion — što ide, što se kreće) električno nabijena čestica (atom ili grupa atoma); **ionizàcija** — proces stvaranja iona: *prid.* **ȉonizacionī** *i* **ionizàcījskī,** -ā, -ō; **ionizàcījskā komora** — instrument za mjerenje radioaktivnog zračenja; **ionizírati,** -ìzīram — učiniti vodičem za elektricitet ona tijela koja inače nisu vodiči; *isto i* **ionizovati,** -ujem; **ionosfera** *grč.* (*isp.* ion + sfera) najgornji dio atmosfere (od 60 — 600 km iznad površine Zemlje) koji se sastoji od više slojeva djelomično ioniziranih plinova i od slobodnih elektrona (*sve pored* **jȍn,** itd.).

ionicus *lat.* (*čit.* jonikus) četverosložna stopa u starogrčkom (jonskom) pjesništvu; sastojala se od dva duga i dva kratka sloga; — — ◡ ◡ (ionicus a maiore) ili od dva kratka i dva duga sloga ◡ ◡ — — (ionicus a minore).

iontoforeza *grč.* unošenje lijekova kroz kožu i sluznice u obliku iona, s pomoću električne struje.

iopeànskī — *prid. prema grč. uzviku* Io pean (Vlad. Čerina, Krleža) *isp.* pean.

Ios (Hios) — otok u Egejskom moru; *isp.* Hepta poleis... (po antičkoj tradiciji ondje je umro Homer).

Iowa (*čit.* Ajova) — 1. sjevernoameričko pleme iz grupe Sioux-Indijanaca; 2. jedna od saveznih država USA; glavni grad Des Moines.

IPA — *skrać. za engl.* International Publisher's Association (Međunarodni savez izdavača, nakladnika); *franc.* Union Internationale des Editeurs.

Ipek *tur. ime za grad* Peć na Kosovu; **Ipeklija** — Pećanin.

ipekakuana *portug.* (ipecacuanha) biljka vlažnih brazilskih šuma; služi u medicini kao emetik (bljuvljak), ekspektorans i sl.; *isto i* **ipekakvanja.**

iperīt, -ita (po gradu Ypresu u Belgiji gdje je prvi put upotrijebljen god. 1917.) — bojni otrov; plin mirisa na gorušicu; izaziva čirove na koži (plikavac), a također i potpuno otrovanje organizma.

IPI — *skrać. za engl.* International Press Institute (Međunarodni novinski institut); *franc.* Institut international de la Presse.

i pročaja *crkv.-slav.* i tako dalje.

ipsàcija *lat.* (ipse — sȃm) isto što i onanija, manustupracija, masturbacija *(v.).*

ipse dixit *lat.* (*čit...* dȉksit) sam on je rekao; *isp.* autos efa.

ìpsilon — slovo grčkog alfabeta; u latinici se piše znakom *y;* u matematici naziv za drugu nepoznanicu; obično u vezi **ȉks-ȉpsilon** — nepoznat čovjek, neznanac; **ȉpsilōnka** — nepoznata žena, »ta i ta«, neznanka (Krleža).

ipsissima verba *lat.* (*akc.* ipsìsima vèrba) točno njegove riječi; njegove vlastite riječi.

ipsìzam, -zma *lat.* (ipse — sȃm) isto što i egoizam *(v.).*

ipso facto *lat.* (*čit.* ȉpso fȁkto) samim činom, samo po sebi, u isti mah.

ipsofȍn, -óna *lat.-grč.* (ipse — sȃm + fōne — glas) aparat koji na traci ili čeličnoj vrpci automatski bilježi telefonska saopćenja i može ih po želji interesenta reproducirati.

ipso iure *lat.* (*čit.* ȉpso jūre) po samom pravu, bez daljnjega, automatski.

iptidàija *tur.* (iptidai) primitivan, elementaran, početni; **mejtef iptidaija** — osnovna škola.

IQ — skrać. za engl. *intelligence quotient* (*čit.* intelidžens kvōušent) tj. kvocijent inteligencije (vrijednost koju dobivamo kad ispitanikovu duševnu razvijenost [»mentalnu dob«] podijelimo s njegovom stvarnom dobi).

Ir[1] — *znak za* iridij *(v.).*

Ir[2] *v.* Iros.

IR — automobilska oznaka za *Iran* (Perzija).

ìra *v.* irha.

Íra — u starorimskoj mitologiji božica srdžbe, gnjeva, ljutine, osvete.

I. R. A. — *skrać. za engl.* Irish Republican Army (Irska republikanska vojska), pokret za pripojenje Ulstera Irskoj.

irabiti, ìrabīm *tur.* (irab) tumačiti, objašnjavati.

ìracionàlan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + *isp.* racionalan) 1. s gledišta idealističke filozofije — neizraziv u pojmovima logike, razuma, nedostiživ razumom; nelogičan; *v.* iracionalizam; 2. *mat.* **ȉracionalnī brojevi** — brojevi koji se ne mogu izmjeriti s pomoću jedinice ili bilo kojeg njezina dijela i zbog toga ne mogu biti točno izraženi ni cijelim ni razlomačkim racionalnim brojevima, npr. drugi korijen iz broja 2; 3. nerazuman, nerazborit, glup, besmislen.

iracionalìzam, -zma, *lat.* (in — ne + *isp.* racionalizam) 1. krajnje reakcionaran pravac u idealističkoj filozofiji koji smatra da osnovicu stvarnosti čini iracionalni, razumom nedostiživi i zakonomjernosti tuđi princip, slučaj, slijepa volja i sl.; 2. poricanje naučne logične spoznaje; **iracionalist(a)** — pristaša iracionalizma; *prid.* **iracionalìstičkī.**

írȃd *tur.* nepokretni imetak i dohodak od njega.

iràda *tur.* (irad — volja) 1. sultanov ukaz; 2. službeni dopis, spis, pismeni akt uopće.

iradijacija *lat.* (in — u + *isp.* radijacija) 1. *fiz.* optička pojava koja se sastoji u tome da svijetli predmeti na tamnoj podlozi izgledaju veći nego što su u stvarnosti; 2. *med.* širenje osjećaja boli preko granica neposredno oboljelog dijela tijela ili organa (npr. boli u lijevoj ruci kod oboljenja od angine pectoris); 3. zračenje, isijavanje, sijanje, žarenje, osvjetljavanje, obasjavanje, sijevanje, zrakasto širenje; 4. *lingv.* težnja za širenjem jedne gramatičke kategorije s nekog određenog područja na drugo područje; **iradírati,** iradīrȃm — zrakasto se širiti, zračiti, isijavati, žariti, osvjetljivati, obasjavati, izlagati zračenju, ozračivati.

Ìrak, -áka — arapska republika u jugozapadnoj Aziji (u porječju Eufrata i Tigrisa; stari Babilon, Mezopotamija); glavni grad Bagdad; **Iràčanin,** *mn.* Iračani; *žen.* **Iràčanka;** *prid.* **ìračkī.**

iraki-sapȕn *v.* raki-sapun.

ìram, *2. mn.* ȉrāmā *tur.* sag, ćilim; *isto i* **ìrama** *(ž. r.).*

Iran, -ana — kraljevina u jugozapadnoj Aziji (do 1935. — Perzija); glavni grad Teheran; **Iranac,** -nca, 5. Irânče, *2. mn.* Irânâcâ; *žen.* **Iranka;** *prid.* **irânskī; iranistika,** 3. -ci — nauka koja proučava jezik, književnost i uopće kulturu iranskog naroda (zove se i *perzijanistika*); **irânskī jezici** — skitski, medijski, avestijski, staroperzijski; u srednjem vijeku javlja se pahlavi, a noviji su afganski (pašto), novoperzijski i kurdski (uz veći broj dijalekata i poddijalekata).

irascibīlan, -lna, -lno *lat.* (irasci — ljutiti se) rasrdljiv, gnjevljiv, rasplamtljiv, razdražljiv, nagao, naprasit.

irčinluk *tur.* obijest.

irealan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + *isp.* realan) 1. nezbiljski, nestvaran, nerealan, nepostojeći; 2. *gram.* **irealna rečenica** — pogodbena rečenica u kojoj se ne vrši ni pogodba ni posljedica: Da znam, rekao bih (ali ja ne znam pa ne mogu reći); **irealnōst,** -osti — nestvarnost, nezbiljnost; zanemarivanje stvarnosti; *isto i* **irealizam,** -zma.

iredenta, *2. mn.* iredentā *tal.* (irredento — neosloboden, koji je pod tuđom vlašću) 1. težnja nacionalnih manjina u nekoj zemlji da se sjedine s maticom zemljom; 2. šovinistička politika svojatanja tuđih teritorija na temelju pretenzija o povijesnoj, jezičnoj ili etničkoj povezanosti; *isp.* ekspanzionizam; 3. pjesma u kojoj se izražavaju iredentističke težnje (Krleža); **Italia irredenta** — šovinistička i fašistička težnja nekih Talijana za okupacijom naših krajeva na koje misle da imaju »pravo«; *isto i* **iredentizam,** -zma; **iredentist(a)** — pristaša iredente; *žen.* **iredentistkinja;** *prid.* **iredentistički.**

ireducibīlan, -lna, -lno *lat.* koji se ne može reducirati, svesti na nešto, nesvodljiv.

iregularan, -rna, -rno *lat.* (in — ne + *isp.* regularan) nepravilan, neredovit, koji se ne podvrgava određenim pravilima, redu; nejednak, neizjednačen; nesređen, neispravan; neuređen, neuredan; **iregularnost,** -osti — nepravilnost, neredovitost, nepodvrgavanje pravilima; nejednakost, neizjednačenost, nesređenost, neispravnost; neuređenost, neurednost.

ireiz *tur.* (*isp.* reis[2]) 1. glavar, starješina; 2. upravljač, brodar, kormilar.

irelevantan, -tna, -tno *lat.* (in — ne + *isp.* relevantan) neznatan, sićušan, malen; sporedan, nevažan, beznačajan, nebitan; **irelevantno** — svejedno (Krleža).

ireligiozan, -zna, -zno *lat.* (*isp.* religiozan) nepobožan, bezvjerski, protuvjerski, vjerski nezainteresiran.

Irena (*akc. i* **Irena**) *grč.* (eirēnē) »mir«.

irenda *v.* rende.

ireparabīlan, -lna, -lno *lat.* (in — ne + *isp.* reparacija) nepopravljiv, nenadoknadiv, nepovratan, neobnovljiv, propao, trajno izgubljen.

ireverzibīlan, -lna, -lno *lat.* (irreversibilis) 1. nepovratan, nepovratljiv, neponovljiv; 2. koji se može odvijati samo u jednom pravcu, jednostran, nepreobratljiv, nepreokrenljiv.

ireza, *2. mn.* irezā *v.* reza; **irezati,** -ām — zatvarati rezom, osiguravati, zasuvati, zakračunavati, zabravljivati.

Irfan, -ana, 5. Irfane *tur.* »poznavanje«, »prepoznavanje«.

irgat *v.* argatin; *isto i* **irget.**

irha, *2. mn.* irhā *mad.* (irha) učinjena ovčja koža; *isto i* **irhovina.**

Irida *grč.* (»hitra, brza«) u starogrčkoj mitologiji glasnica bogova i personifikacija duge: »Irida šafranskih krīlā s nebesā visokīh sleti, naprama sjaju sunčanōm u tisuću bojā se svijetlī« (Vergilije, *Eneida,* IV, 700, 701).

iridenta *v.* iredenta.

iridescencija *lat.* (*isp.* Irida) prelijevanje u različitim bojama izazvano interferencijom (*v.*).

irīdij, -ija (*pored* **irīdijum**) *grč.* (*isp.* Irida) *kem.* element, atomska težina 192,2 tablični broj 77, *znak* Ir; vrlo tvrd, sivkastobijeli metal, srodan platini, uvelike se primjenjuje u tehnici; *prid.* **irīdijev** (*pored* **irīdijumov**).

iridirati *v.* irizirati.

iridoplegija *grč.* (*isp.* iris + plēge — udarac) *med.* kljenut mišića u šarenici oka (zjenica gubi mogućnost reagiranja na svjetlo).

irigacija *lat.* (irrigare — navratiti vodu, natapati) 1. navodnjavanje; umjetno natapanje polja — grana poljoprivredne melioracije koja se bavi pitanjima navodnjavanja zemljišta za što bolje uspijevanje kulturnih biljaka; *2. med.* natapanje, ispiranje (npr. rane, predjela maternice); *prid.* **irigacionī** *i* **irigacījskī,** -ā, -ō; **irigirati,** -rigīrām — 1. natapati, navodnjavati; 2. ispirati; **irigator** — posuda s gumenom cijevi za ulijevanje tekućine u tijelo radi ispiranja unutarnjih organa.

irigoskopija *lat.-grč.* (*isp.* irigacija + skopeo — gledam) rendgenski pregled crijeva nakon unošenja kontrastnog sredstva kroz analni otvor.

irija, *2. mn.* ìrijā (*isp.* lat. ira — srdžba) nevrijeme, vihor, oluja.

Irijan — indonežanski naziv za Novu Gvineju.

iris *grč.* (iris — duga [koja se držala za vijest s nebesa, *isp.* Irida]) 1. duga na nebu; narod zove dugu i *vinòžito*, jer se po njezinim bojama gata hoće li dotične godine biti više vina ili žita; 2. šarenica, dužica u oku; *isp.* »Mislim na taj rujan koji šumī u mom uhu kao žubor jesenje Sutle na pličinama, i gori u mojim irisima pobjedonosno rujnim plamenovima (I. Kozarčanin, *Rujan*); 3. biljka perunika; *isp.* zambak; 4. vrsta slatkovodne ribe; 5. *tehn.* vrsta zaslona nekih optičkih instrumenata; **iritis** (*akc. i* **-itis**) — upala irisa; **iris-štampa** — tipogr. oznaka za istodobno štampanje u više boja.

ìritabilan, -lna, -lno *v.* iritativan (*pod* iritacija).

iritacija *lat.* (irritare — dražiti, podbadati, poticati na gnjev) 1. razdraženje, podražaj, draženje, podbadanje, poticanje na gnjev, raspaljivanje, pozljeda (rane); razdraženost, uznemirenost; 2. *med.* upalna pojava zbog podraženog tkiva ili organa; **iritírati,** -ritīram — nadraživati, razdraživati, uznemirivati; podbadati, raspaljivati, pozlijediti (ranu), razljutiti, rasrditi, razgnjeviti, uzbuditi; *isto i* **iritovati,** -ujēm; **ìritatīvan,** -vna, -vno — koji draži; koji nadražuje; koji izaziva življu djelatnost, npr. mišića i dr.; podražajni; nadražajni; nadražljiv, razdražljiv, uzbudljiv, razgnjevljiv, osjetljiv, povredljiv; **iritabilitet,** -eta — duševna razdražljivost, uzbudljivost, gnjevnost.

ìritans (*isp.* iritacija) sredstvo za izazivanje nadraženosti.

iritis *v.* iris.

irizirati, -rizīram *grč.* (*isp.* iris) prelijevati se u duginim bojama.

IRL — automobilska oznaka za *Irsku.*

Irma, Irmgarda, Irmengarda *germ.* »štićenica boga Irmina« (*u mad.* Irma = Marija).

IRO — *skrać. za engl.* International Refugee Organization (Međunarodna organizacija za izbjeglice); ustanova UN, osnovana 1946; rješava probleme tzv. raseljenih osoba; *isp.* DP.

Iro *v.* Iros.

Irod *v.* Herod; *isp.* Irud.

iroj *v.* heroj.

Irokez, -eza — pripadnik jednog indijanskog plemena u Sjev. Americi (gotovo sasvim izumrli; još ih oko 50.000 živi u rezervatima); *prid.* **irokeškī.**

ironija (*akc. i* **ironija**) *grč.* (eironeia — pretvaranje, licemjerstvo) 1. fino (prikriveno) ismjehivanje pri kojem se govori obratno od onoga što bi trebalo reći (npr. »mudra glava«, a govori se o glupanu); podsmijeh, poruga uopće; 2. obrat događaja koji se oštro razlikuje od željenog ili očekivanog njihova toka; veoma uočljiva opreka između visokih zamisli i sitne stvarnosti koja bi imala biti njihovo ostvarenje (ironija slūčāja, ironija sudbìne); **ironičan,** -čna, -čno — podrugljiv, zagrižljiv, zajedljiv, podsmješljiv, peckav; *isto i* **ironičkī; ironizirati,** -izīram — fino ismjehivati nekoga, odnositi se s ironijom prema nekome ili nečemu, šaliti se (podcjenjujući) na nečiji račun; *isto i* **ironizovati,** -ujem i **ironisati,** -šem.

Iros *grč.* (»glasnik«) pridjevak prosjaka Arneja, Odisejeva podanika na Itaci.

iroš *mad.* (iros — pisar) kicoš; ženskar; **īrošiti,** -im — kititi, cifrati, rediti; **īrošiti se** — ponašati se kao iroš, gizdati se, razmetati se, praviti se važan, ponositi se, gorditi se.

IRQ — automobilska oznaka za *Irak.*

Irska (Eire) — republika na istoimenom otoku (na zapad od Velike Britanije); glavni grad Dublin (*irski:* Baile Átha Cliath); **Sjeverna Irska** (Ulster) — dio Velike Britanije; glavni grad Belfast; **Irac,** Irca, 5. Îrče, *2. mn.* Īrācā; *žen.* **Īrkinja;** *prid.* **îrskī,** -ā, -ō; **îrskī jezik** — jedan od jezika goideličke *(v.)* skupine keltske jezične porodice.

Irud *v.* Herod; **irudica** — po praznovjerju: žena zloduh, vještica i — u daljem širenju značenja — zla žena uopće, koja se povampiruje za vrijeme oluje (D. Ivanišević).

irvas *rus.* (iz mong. irbis — snježni leopard) sob, los, sjeverni jelen.

Is — antički grad u Kilikiji (Mala Azija); historijski poznat kao mjesto gdje je Aleksandar Makedonski pobijedio Perzijance pod kraljem Darijem III (god. 333. pr. n. e.).

IS — automobilska oznaka za *Island.*

Isa, *gen.* Isaa, *dat.* Isau — kod muslimana ime Isusa Krista *(Isa ben Mirjam, Isa Pejgamber).*

ISA — talijanski sistem tv-emisija u boji (ni PAL, ni SECAM).

isagoga *grč.* (eisagein — uvoditi) uvod, uvođenje, pristup u neku nauku; **isagogičkī** — uvodni, pristupni.

Isaija *hebr.* (Esaias) »bog je spas«; *v.* Izaija.

Isak *v.* Izak.

isan, -āna *v.* insan.

ischias *v.* išijas.

ìse *v.* hise.
isekati, -ām *tal.* (seccare — sušiti) ispljuskivati vodu iz čamca, ispuljati; *isp.* sekati.
isfabricirati, -bricīrām (*isp.* fabrika) 1. proizvesti, izraditi; 2. *prenes.* izmisliti, skovati (zlobno, zlonamjerno) neki ružan pothvat protiv nekoga, »iz prsta isisati«; *isto i* **isfabrikovati,** -ujēm.
isfintirati, -fintīrām (*isp.* finta) nadmudriti, prevariti primjenom finte, izigrati, »izraditi« (»navalni igrači isfintirali golmana...«, Novine).
isflekati, -ām (*isp.* flek) zaprljati, zamrljati, osuti pjegama; *isto i* **isflekovati.** -ujēm.
isforsirati, -forsīrām (*isp.* forsirati) s naporom postići, silom stvoriti.
Ishak, -āka, 5. Ishāče *tur.* (*iz hebr.*) *v.* Izak.
ìshāl, -āla *tur.* (ishal) 1. proljev, dijareja; 2. sredstvo za čišćenje crijeva, purgativ, laksans.
ishemija *grč.* pomanjkanje krvi u pojedinim organima zbog embolije, tromboze, grča arterija.
ishialgija *grč.* (*isp.* išijas, álgos — bol) bol u kuku, kukobolja; *isto i* **ishiagra** (*isp.* hiragra, podagra, gonagra).
ishias *v.* išijas.
ishoblati, -ām, (*isp.* hoblati) 1. izblanjati, izglačati (drvo); 2. *prenes.* uljuditi, dotjerati.
ishurija *grč.* nemogućnost mokrenja.
isikterisati, -šēm (*isp.* sikter) izbaciti, grubo istjerati, »iznogirati«, »ekspedirati«.
isiot *tur.* (ysyot) *bot.* ingver, đumbir, zendžefil (vrsta začina).
isjān, -āna *tur.* (isyan) metež; nepokornost; buna, pobuna, ustanak.
iskalkulirati, -kulīrām (*isp.* kalkulirati) izračunati, proračunati; *isto i* **iskalkulisati,** -šēm.
iskāmčiti, -īm (*isp.* ganač) izmamiti, izmoljakati, iznoktiti, iznuditi, isciganćiti, postići nasrtljivom upornošću.
iskandžijati, -ām (*isp.* kandžija) istući kandžijom, izbičevati.
Iskariot *v.* Iškariot.
iskarišičiti, -īm (*isp.* karišik) isjeći (na komade), iskomadati, raskomadati.
iskarniflati, -ām *v.* karniflati.
iskasapiti, -īm (*isp.* kasapin) 1. isjeći, izrezati, izmesariti, izmrcvariti, poklati, pobiti; 2. *prenes.* a) oštetiti, osobito neki tekst nemilosrdnim uredničkim zahvatima; b) iskritizirati (oštro, nepoštedno, »krvnički«).
iskeriti se, iskerīm se (*isp.* keriti se) izlumpovati se, izdovoljiti se (na nekoj terevenci).
iskirijati, -ām (*isp.* kirija) zaslužiti na kirijanju, tj. na prevoženju tuđih tereta (Nar.).
iskomplimentirati, -mentīrām (*isp.* kompliment) otpremiti (nekoga, obično nepoželjnoga) na uljudan način, riješiti se nekoga uz mnoštvo pristojnih, čak i laskavih riječi (Krleža); *isp.* ekskoplimentirati.
iskontati, -ām (*isp.* kontati) 1. izračunati; 2. izgovoriti, ispripovijedati.
iskracati, -ām (*isp.* kracati) izgrepsti, izdrapati, istrugati (osobito maternicu), izvršiti pobačaj, kiretažu; *isp.* auskracung.
iskristalizirati se, -lizīrām se (*isp.* kristal) dobiti oblik, steći (pravilnu) formu, obrazovati se u konačni oblik, uobličiti se, pokazati se u pravom svjetlu.
iskufa *tur.* kukuljica, kapica (kod sokola za lov).
iskumstirati *v.* iskunstirati.
iskundačiti, -īm (*isp.* kundak) izbiti, izmlatiti, izlemati, istući na najsuroviji način, obično kundakom puške (Goran, Krleža).
iskunstirati, -kunstīrām (*isp.* kunst) vješto izmisliti, sjajno izvesti, izmudriti, »izmajstorisati«.
iskusurati, -ām (*isp.* kusur) namiriti, izravnati (račun), obračunati, isplatiti; *isto i* **iskusuriti,** -kusurīm.
islāh *prid. indekl. tur.* (yslah) dobar, pravi; uređen; **islahana,** *2. mn.* -ānā *tur.* (*isp.* hana) obrtnička škola.
islām, -āma *ar.* (islam — predanost) religija koju je u 7. st. n. e. u Arabiji osnovao Muhamed, a izložena je u Kuranu *(v.)*; inače: muslimanstvo, muhamedanstvo; *prid.* **islamskī; islamíjet** — muslimanstvo; **islamizacija** — pretvaranje u islam, obraćanje na muslimanstvo, pomuslimanjenje, poturčenje; *glag.* **islamizirati,** -izīrām; *isto i* **islamizovati,** -ujēm.
Island — otok i republika u sjevernom dijelu Atlantskog oceana; glavni grad Reykjavik; *isto i* **Islandija; Islanđanin,** *mn.* -ani; *žen.* **Islanđanka;** *prid.* **islandskī.**
Ismail *tur.* (*iz hebr.*) Samuel *(v.)*.
ismailiti *(mn. m. r.)* islamska šijitska sekta, nastala u 8. st.; od 18. st. poglavar nosi naslov *aga-kan.*
Ismet *tur.* »čuvanje«, »zaštita«, »čestito ime«, »poštenje«; *žen.* **Ismeta.**
ISO — skrać za engl. *International Organization for Standardization* — Međunarodna organizacija za standarde (usklađuje i ujedinjuje nacionalne standarde; sjedište u Ženevi).

Isokrat — starogrčki govornik (436—338. pr. n. e.) i učitelj govorništva, poznat kao zagovaratelj atenske hegemonije (počinio samoubojstvo u 98. godini nakon što je Filip II. Makedonski kod Heroneje pobijedio združene Atenjane i Tebance)

Isolda *v.* Izolda.

Isonzo — talijansko ime za rijeku *Soču* (poznatu iz bojeva u prvom svjetskom ratu).

isop *v.* izop.

ispahan, -ána (po imenu iranskoga grada *Isfahana;* prije *Ispahan*) fini rukom rađeni sag s uzorcima cvijeća arabeski i sl.

ispat, -áta *tur.* (ispat, isbat) 1. dokazivanje, dokaz, svjedočenje; 2. žir, mak, tref (u kartama); **ispatiti,** ispātīm — svjedočiti, posvjedočiti, dokazati.

ispedepsati, -šem (*isp.* pedepsati) pokažnjavati.

ispendrečiti, -īm (*isp.* pendrek) istući pendrekom, izudarati, izmlatiti.

ispodumentiti, -īm (*isp.* podumenta) sasvim uništiti, iz temelja razoriti, iskorijeniti, upropastiti.

ispohati, -ām (*isp.* pohati) ispržiti; isto i **ispohovati,** -ujem (Nar.)

ispolin, -ína, 5. ȉspolīne *staroslav.* div, orijaš, džin, gorostas; *prid.* **ispolīnskī.**

isprávnīk (*isp.* isprávnjik) u nekadašnjoj Srbiji: najviši predstavnik lokalne vlasti, upravnik, načelnik, predstojnik, »sreski«.

isprávnjik *rus.* (ispravnik) okružni šef policije u carskoj Rusiji.

isprešati, -ām (*isp.* preša) 1. iscijediti, istiještiti, istisnuti; 2. zbiti, stisnuti; *isto i* **ispresovati,** -ujem.

isprobati, isprōbām (*isp.* proba) iskušati, prokušati, okušati, provjeriti, ispitati; **isprōban,** -a, -o — izvješten, prekaljen, provjeren.

isprovocirati, -vocīrām (*isp.* provokacija) zlonamjerno izazvati, nadražiti, razdražiti.

ispulati, -ām *tur.* (*isp.* pulija) iskititi pulijama.

ispumpati, -ām (*isp.* pumpa) 1. iscrpsti (pumpom), isisati (sisaljkom), potpuno isprazniti; 2. izmoriti; 3. iznuditi, iskoristiti (materijalno), izmamiti (novac ili što drugo) dugotrajnim moljakanjem.

ispurgirati, -purgīrām (*isp.* purgirati) iznutra iščistiti (tijelo, zapravo crijeva) upotrebom sredstava za reguliranje probave, olakšati, postati dobre volje nakon »dobre stolice« (Krleža).

Israfil *hebr.-tur.* po muslimanskom vjerovanju anđeo koji će svojom trubom objaviti smak ovoga svijeta; kod Matoša **Israfel** — pseudonim kojim se služio američki pisac Edgar Allan Poe (1809—1849).

Issa — antičko ime otoka Visa; *prid.* **ȉsejskī** (prema lat. *Issaeus*).

ist(a) — nastavak riječi kao *idealist(a),* katkada u malo porugljivoj formi (»kao povjesničar nije [Voltaire] nikaki ,ista', ni fatalista, ni spiritualista«; Matoš); *isp.* izam.

istalumiti, -īm (*isp.* talum) izvježbati, izvještiti, izdrilovati (*isp.* dril).

ȉstam, ȉstma, *2. mn.* ȉstāmā *grč.* (isthmos) 1. prevlaka (uski komad zemlje ili pješčani nasip što spaja otok s kopnom ili otok s otokom), morski tjesnac; 2. u anatomiji: uzak organ koji spaja dva veća dijela tijela; **Ȉstam** — Korintska prevlaka (u Grčkoj); *prid.* **ȉstamskī; Ȉstamskē (Ȉstmījskē) ȉgre** — natjecanja nalik na olimpijska u staroj Grčkoj (održavana svake druge godine u gradu Istmu kraj Korinta).

Istambul *tur.* (riječ nastala križanjem iz novogrč. *is tin polin* — »u grad« i imena *Konstantinupolis* — Konstantinov grad) Carigrad, Stambul (Skok).

istamiriti, -tamīrīm (*isp.* tamir) popraviti, obnoviti, okrpati.

istek, *mn.* -ci, 2. ȉstēka *tur.* (istek) volja, prohtjev, apetit.

ȉstekār *tur.* (istikrar) ponovno, nanovo, iznova.

Ȉster *i* **Ȉstar** — staro ime donjeg, južnog Dunava.

ister-istemez *tur.* hoćeš-nećeš, htio-ne htio.

istìfan, -ána *tur.* (istifan *od grč.* stefanós) nevjestinski vijenac.

istıgbal, -ála *tur.* (istikbal) doček, susret, sretanje.

istihara *tur.* (istihare) muslimanska molitva prije spavanja (vjernik njome moli za vijest [u snu] o namjeravanom pothvatu).

istiklal, -ála *ar.* (istiklal) nezavisnost, sloboda.

istilah, -áha *tur.* (ystylah) 1. polagan, razgovijetan govor; 2. polagan rad.

istintak, -áka *tur.* (istintak) preslušavanje, ispitivanje, istraga.

istiska *tur.* (istiska) sušica, tuberkuloza, jektika, ftiza, sičija.

istiva *v.* stiva.

istìvan *v.* istifan.

ȉstmankolor *v.* eastmancolor.

istòrija *i* **hìstòrija** *(v.).*

istračati, -ām (*isp.* trač) izbrbljati, oklevetati.

istrenírati, -trenīrām (*isp.* trenirati) izvježbati, izvještiti, usavršiti.

Istria *v.* Histria; **istriotskī,** -ā, -ō — naziv za *istroròmānskī dijalekt,* tj. za govor u jugozapadnom dijelu poluotoka (Istre) koji ima više arhaičnosti nego tzv. *veneto* (preostaci jezika nekadašnjih rimskih naseljenika).
Ist River *v.* East River.
Istros — starogrčki naziv za *Dunav* (*v.* Ister)
istrucati, -ām (*isp.* trùc) prkosom, inaćenjem, upornošću postići.
Isus *v.* Jezus.
išaret *tur.* (išaret) 1. mig, znak, gest, signal; 2. predosjećaj, predosjećanje, slutnja, predznak, nagovještaj; 3. trag, otisak; **išaretiti,** -īm — 1. sporazumijevati se znakovima, gestikulirati, migati, kimati; 2. proricati, slutiti, nagovješćivati, navieštati, pretpostavljati, prognozirati.
išćija, *2. mn.* ȉšćījā *tur.* (išči) radnik.
išćil, *2. mn.* ȉšćīlā *tur.* (iškil) 1. sumnja, pretpostavka, preduvjerenje (u igri »prstena« pitanje »gdje je tvoj išćil?« znači »gdje misliš da je prsten?«; po tome neki naši stariji rječnici riječi *išćil* daju neopravdano značenje *prsten*); 2. izbor, odluka, opredjeljenje.
išijas *grč.* (ischíon — kuk, bedro, bok) upala živca koji se nalazi kod krížā pa ide stražnjom stranom noge (latinski se zove nervus ischiadicus); *prid.* **išijasnī** i **išijatičan,** -čna, -čno; **išijatičar** — bolesnik od išijasa; *isp.* ishialgija.
Iškariot *hebr.* (iš — čovjek + Kerijjoth — ime mjestu u Izraelu) 1. pridjevak biblijskog Jude *(v.)* jer je bio iz grada Kerijjotha; 2. *prenes.* izdajica, nevjernik uopće; *isp.* Juda.
išleisati, -šem *tur.* (išlemek) raditi, poslovati, djelovati, biti aktivan.
išleme, -eta *tur.* (išleme) 1. vrsta veza srmom, zlatom, svilom i sl.; 2. svečano odijelo, skupocjena odjeća (ukrašena vezovima).
išlijat *v.* hišlijat.
išop *v.* izop.
išpan,-āna *v.* špan.
išpartati, -ām (*isp.* špartati) — iscrtati; načiniti skrižaljku.
ištah, -aha *tur.* (ištah, ištiha) tek, volja za jelom, apetit; želja, prohtjev uopće; *isto i* **ištal,** -ala.
Ištar — drugo ime boginje *Astarte (v.).*
ištekati, -ām (*isp.* štekati) isključiti, izvući »šteker« iz »štekdoze«, prestati upotrebljavati električnu napravu.
ȉštenem *mad.* (isten — bog) zaboga, boga mu (Matoš).
ištira *tur.* (ištira) vrsta nekadanjeg poreza, obično u naravi; **ištìrdžija** — poreznik.
It — *znak za kem. element* itrij *(v.).*
IT — kratica za *Intertoto.*
itacizam, -zma *grč.* novogrčko čitanje slova eta (η) kao *i* (Atena — Atina); *v.* etacizam.
Itaka — grčki otok u Jonskom moru, domovina Odisejeva; **Itačanin** — u starogrčkom i latinskom pjesništvu katkada umjesto *Odisej* odn. *Uliks.*
Ital — mitski heroj po kojem je prozvana *Italija.*
Itala — najstariji prijevod Biblije na starolatinski jezik; *isp.* Vulgata.
Italia transmarina *lat.* prekomorska Italija, tj. naši krajevi na Jadranu koje su bespravno svojatali Talijani (Šenoa).
italijanìzam, -zma, *2. mn.* -ìzāmā — talijanski izraz ili jezična fraza u nekom drugom jeziku.
Italik, *mn.* Itàlici *lat.* (Italicus) jedan od pranaseljenika Italije (Latini, Umbri, Falisci, Samnićani i dr.); **itàlik** *franc.* (italique) tip štamparskih slova, stvoren u Italiji, kod nas poznatiji pod nazivom *kurziv (v.).*
italofil, -ila (*isp.* fil[1]) — prijatelj Talijana i svega što je talijansko; *prid.* **italofilskī.**
italofob, -oba (*isp.* fob[1]) — tko mrzi Talijane i sve što je talijansko; *prid.* **italofopskī;** *imen.* **italofobija.**
itat, -āta *tur.* (itaat) pokornost, poslušnost; privrženost, odanost.
item *lat.* (*akc.* ȋtem) također, na isti način; zatim, isto tako, nadalje (u nabrajanju).
Ite missa est *lat.* Idite, poslana je (tj. žrtva bogu), završne riječi jutarnje službe božje (mise) kod katolika.
iteràcija *lat.* (iterare — ponoviti) ponavljanje, obnavljanje, opetovanje; **ȉteratīvan,** -vna, -vno — koji upućuje na ponavljanje, koji se ponavlja; **ȉteratīvan glagol** (**ȉteratīv**) — učestali glagol, tj. onaj koji označuje radnju koja se ponavlja, npr. zabadati, poskakivati.
iterbij, -ija (*pored* **iterbijum**) (ime po švedskom gradu Ytterby gdje je pronađen) — *kem.* element iz grupe rijetkih ruda, atomska težina 173,04; tablični broj 70; *znak* Yb (ytterbium); metal.
ITI — *skrać. za engl.* International Theatre Institute — Međunarodni institut za kazališna pitanja; *franc.* Institut International du Theatre.
itibar, -āra *tur.* (itibar) čast, ugled, poštovanje, uvaženost.
itifalik *grč.* (ithyfallos — razuzdanac) staro-

grčki stih što se upotrebljavao u faličkim *(v.)* obrednim pjesmama.

ITIM — skrać. za hebr. *Itonej Israel Menhadim* — Izraelska novinska (obavještajna) agencija.

itinerar, -ara *lat.* (iter, 2. itineris — put) 1. opis nekog puta s podacima o stajalištima i udaljenostima; 2. vozni red, red vožnje; *isto i* **itinerarij,** -ija (*pored* **itinerarijum**).

itiraz, -aza *tur.* (itiraz) kritika, protivljenje, neslaganje.

Itis *grč.* (Itys) — u starogrčkoj mitologiji mnogospominjano nesretno dijete; »U atičkoj mu je priči Pandionova kći Prokna, mati, koja — ljutita s nevjere i okrutnosti svoga muža Tereja — svoga sina Itisa zakolje i pred oca za jelo iznese; ... pretvorena u slavuja neprestano za svojim Itisom cvili (glasovi slavujevi *itytyty* uzeti za vokativ)« (Senc, *Grčko-hrvatski rječnik*).

itlak-bujruntija *tur.* (itlak — općenitost + *isp.* bujruntija) opća naredba, raspis, okružnica (Nar.).

itmač, *2. mn.* itmača *tur.* (jyrtmač) otvor, raspor, rupica kroz koju se uvlači svitnjak, učkur.

itrij, -ija (*pored* **itrijum**) — *kem.* rijetki element, atomska težina 88,92; tablični broj 39; *znak* It; metal.

ITU — skrać. za engl. *International Telecommunication Union* — Međunarodna unija za telekomunikacije.

iudex curiae *lat.* (*čit.* judeks kurije) dvorski sudac, predsjednik sudišta u kraljevskoj kuriji (jedna od najviših ličnosti u nekadašnjoj hrvatsko-ugarskoj državnoj hijerarhiji, po rangu odmah iza palatina).

iudex nemo potest esse in propria causa *lat.* (*čit.* judeks... ese... kauza) nitko ne može biti sudac u vlastitoj parnici.

iura novit curia *lat.* (*čit.* jura novit kurija) sud poznaje zakone (pravilo po kojem sud mora poznavati zakon, sam ga tumačiti i strogo primjenjivati).

iurare in verba magistri *lat.* zaklinjati se na riječi učiteljeve (slijepo slijediti nečiju nauku i odricati se eventualnog vlastitog mišljenja); *isp.* Noli iurare...

Iuris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere *lat.* (*čit.* Juris precepta... hek... ledere... kuikve...) Propisi prava jesu ovo: čestito živjeti, drugoga ne vrijeđati, svakome svoje dati, tj. svačije vlasništvo poštovati (izreka starorimskog pravnika Domicija Ulpijana, 170—228).

ius i sl. *v.* jus i sl.

IUS — skrać. za engl. *International Union of Students* (Međunarodni savez studenata); *franc.* Union Internationale des Étudiants.

iuvat cibus post opus *lat.* (*čit.* juvat...) prija jelo poslije rada.

i. v. — *skrać. za* intravenozno *(v.)*.

ivan *ar.* u islamskoj arhitekturi azijskih zemalja monumentalan portal u obliku nadsvođene niše *(v.)*, npr. u džamijama; *v.* livan.

Ivan *hebr.* (Jochanan) »bog je milostiv« *ili* (Jehohana) »bogu mio«.

ivanovac, -ovca, *2. mn.* ivanovaca *v.* maltezer; *isp.* hospitalci.

Ivar — legendarni danski kralj iz 7. st., poznat kao osvajač.

ivoar-papir (*franc.* ivoir — bjelokost, slonova kost) vrlo fini bijeli papir boje kao mlijeko, kao snijeg, kao bjelokost (Leskovar).

ivrit *hebr.* modernizirani hebrejski jezik, danas u službenoj upotrebi u Izraelu; piše se aramejskim pismom.

Izabela *španj.* »nevina«, »nedužna«, »kreposna« (po nekim etimolozima i varijanta prema Elizabeta); **izabela** — vrsta mirisavoga grožđa, »mirisavka«; **izabela-boja** — prljavožuta boja.

izadetiti se, -im se (*isp.* adet) izobičajiti se, izaći iz mode, demodirati se.

izadutirati, -dutiram (*isp.* adut) 1. pobiti nekoga adutima, jakim kartama; 2. *prenes.* utući nekoga snažnim dokazima; 3. *povrat.* **izadutirati se** — izbacati sve adute, ostati bez jakih karata, naći se u opasnosti da čovjek izgubi igru koju je (objektivno) mogao i morao dobiti.

izahat *tur.* izvještaj (Kazazović).

Izaija (Isaija) — jedan (prvi) od četiriju velikih starozavjetnih proroka (8. st. pr. n. e.), etičko-politički reformator.

Izak, 5. -če *hebr.* »rugalac«, »podrugljivac«; po *Bibliji* židovski patrijarh, sin Abrahama i Sare.

izakuste, -kusta *(mn. ž. r.) grč.* (izo... + akuein — čuti) crte koje na geografskoj karti spajaju točke jednake jakosti zvuka.

izalobare *(mn.) grč.* (izo... + allos — drugi + barys — težak) crte koje na geografskoj karti spajaju točke jednakog zračnog tlaka; *isp.* izobare.

izam, izma, *2. mn.* izama — nastavak riječi kao *idealizam, realizam, impresionizam* itd., porugljiv naziv za pojave u javnom životu

nazvane riječima stvorenima takvim nastavkom: »Niti će se š njimi niti ilirizam niti mađarizam, niti ikakav *izam* na svijetu izvan modizma pomoći« (Lj. Vukotinović: *Ilirizam i kroatizam*); »...i tek ne rodi li se kakav novi *izam* na koji mi redovno navaljujemo, kao pčele na med« (Vlad. Čerina: *Janko Polić Kamov*): »Vi ste za Izam, za paroksizam, čizamizam, paradizam, hominizam, feminizam, djecizam, protekcionizam, guvernizam, pantalonizam... domaćizam«; (Matoš; *Malo pa ništa*).

izametrale *(mn. ž. r.) grč.* (izo... + metron — mjera) crte koje na geografskoj (meteorološkoj) karti spajaju mjesta podjednakog odstupanja od prosječne mjesečne temperature.

izan[1], -ana *v.* ezan.

izan[2] *v.* izun.

izanabaze *(mn. ž. r.) grč.* (izo... + *isp.* anabaza) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta jednakog uspona.

Izanagi *i* **Izanami** — u japanskoj mitologiji božanski praroditelji Japanaca.

izanemone *v.* izoanemone.

izanomale *(mn. ž. r.) grč.* (izo... + anomalija) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta s jednakim odstupanjem temperature od prosječne temperature na istoj geografskoj širini.

izbalansirati, -lànsīrām (*isp.* balans) uravnotežiti, ujednačiti, uskladiti, učiniti ravnomjernim.

izbarabáriti, -rabārīm (*isp.* barabar) izjednačiti, ujednačiti, izravnati, uravnomjeriti.

izbehárati, -ām (*isp.* behar) procvasti, procvjetati, rascvasti se.

izbetonirati, -tonīrām (*isp.* beton) obložiti betonom, čvrsto izgraditi, ukrijepiti.

izbevútiti se, -bevūtīm se *hrv.-tur.* (*prijedl.* iz + *isp.* behut, bevut) obeznaniti se, zapanjiti se (Nar.).

ìzboksati, -ām (*isp.* boksati) 1. izudarati šakama, istjerati gruvajući nekoga (u leđa); 2. *prenes.* smisliti, izlukaviti, prevarom steći; *isto i* **izboksírati,** -boksīram, **ìzboksovati,** -ujem.

izburgìjati, -ām (*isp.* burgija) 1. izbušiti, izdupsti, prosvrdlati; 2. *prenes.* izmisliti, izmamiti kakvom smicalicom, izvesti kakvu šalu, burgiju; *isto i* **izburgijášiti,** -gijāšīm.

izbùžati, ìzbūžām (*isp.* buža) izbušiti, probušiti, prorupčati, načiniti rupe.

ìzdrilovati, -ujēm (*isp.* dril) izvježbati, naučiti na slijepu poslušnost, »mehanizirati« čovjeka.

ìzebrati, -ām (*isp.* zebra) isprugati, iscrtati poprečnim crtama, prugastim šarama (npr. ulicu odn. cestu »zebrama«), označiti slobodan prijelaz ceste (u velegradskom cestovnom prometu).

ìzem *v.* izun.

Ìzet *tur.* »veličina«, »slava«, »ponos«; *žen.* **Ìzeta.**

izèta (*njem.* Isetta) — naziv malenog automobila (*v.* motokupe) produkcije njemačke tvrtke BMW *(v.)* od početka 1955.

ìzglajzati, -ām (*isp.* gelajz, glajz) 1. iskliznuti (iz tračnica), skrenuti (s puta); 2. *prenes.* propijančevati (npr. čitavu noć), probančiti, pretjerati u zabavi.

ìzglancati, -ām (*isp.* glancati) izlaštiti, ulaštiti, učiniti sjajnim, svijetlim, blistavim, »izviksati«.

izgonorejizìrān (*isp.* gonoreja) izliječen od gonoreje, tj. od spolne bolesti tripera, kapavca (Krleža; infinitiv: **izgonorejizirati**).

ìzgracati *v.* iskracati.

izgustirati, -gustīrām (*isp.* gustirati) izgubiti tek na nešto, volju za nečim, prestati voljeti, zasititi se (nekoga, nečega).

Ìzida — kod starih Egipćana — boginja plodne zemlje; kult Izide bio je rasprostranjen u antičkom svijetu do 5. stoljeća naše ere.

Ìzidor *grč.* »dar boginje Izide« *(v.)*.

izíjet *v.* ezijet.

izin, *2. mn.* ìzīnā *tur.* (izin) 1. dopuštenje, dozvola, odobrenje, privola, pristanak; 2. otpust, dopust; 3. oproštaj, rastanak.

izirábiti, -ìrābīm *tur.* (*isp.* irabiti) razjasniti, protumačiti.

izìrija *tur.* nekadašnji porez na vinograde.

ìzlafiti, -īm (*isp.* laf) slagati, reći nešto neozbiljno, učiniti nešto ružno, neodgovorno, obmanuti, prevariti.

izlakírati, -lakīrām (*isp.* lakirati) 1. dovršiti lakiranje, izlaštiti, ulaštiti, učiniti sjajnim, blistavim; 2. predstaviti u krivom, uljepšanom svjetlu.

izlinírati, -lìnīrām (*isp.* linirati) iscrtati ravnim linijama.

Izmàel *hebr.* »bog je čuo, uslišao«; po *Bibliji* sin Abrahama i ropkinje Agare (Hagar): smatra se praocem Arapa.

izmaelíti *v.* ismailiti.

izmakiljírati, -kìljīrām (*isp.* makijaža) našminkati, naličiti, obojiti (lice), obojadisati.

izmasakrírati, -sakrīrām (*isp.* masakrirati) izmrcvariti, »razmesariti«.

izmeakulpírati, -kulpīrām (*isp.* mea culpa) okajati, oplakati neki grijeh, izvršiti pokoru (Krleža).

izmečija *tur.* (hizmetči) *v.* izmećar.

izmećar, -ara, 5. ìzmećaru *i* -āre *tur.* (hizmet — služba) 1. sluga; dvoranin, dvorjanin, poslužitelj; 2. čankoliz, ulizica; *žen.* **izmećarica; izmećarka,** 3. izmećarki, *2. mn.* izmećārkī; **izmećarstvo** — služenje; ulizištvo; *glag* **izmećariti,** izmećārīm.

Izmena *grč.* kći Edipova, sestra Antigonina *(v.).*

ìzmet, *2. mn.* ìzmetā *tur.* (hizmet) služba, usluga, dvorenje; *v.* izmečija, izmećar.

izmicauz (hibrid od našega *izmicati* i njem. prijedloga *aus* — van, napolje) bjež'! tjeraj! goni! trk! (za oznaku bježanja od neke opasnosti).

Izmir — današnje ime antičkog grada Smirne.

ìzmīrna *v.* mirha.

izmoditi, ìzmōdīm (*isp.* moda) 1. potrošiti na modu (Sterija); 2. izaći iz mode, demodirati, nestati iz dnevne upotrebe.

ìzmuštrati, -ām (*isp.* muštra) 1. izvježbati, naviknuti na disciplinu, disciplinirati; 2. izgrditi, ispsovati, »oprati glavu«, iskarati; izmlatiti, izlemati, izbatinati, izdevetati.

iznijansírati, -jansīrām (*isp.* nijansa) izjednačiti u najtananije sitnice, profinjeno ujednačiti, snabdjeti (neko umjetničko djelo) laganim prijelazima.

iznivelírati, -velīrām (*isp.* nivelirati) poravnati, utabati, izjednačiti, otkloniti (terenske) razlike.

iznormáliti se, -normālīm se (*isp.* normalan) 1. normalizirati se, poteći pravilnim tokom, zauzeti prave oblike, oblikovati se, uobličiti se; 2. izaći iz normalnoga, postati abnormalno (oboje M. Matković).

ìznuren *rus.* iscrpen, iznemogao.

izo... *grč.* (isos — isti, jednak; sličan) u složenicama označuje jednakost ili sličnost po obliku ili namjeni; u kemiji isti sastav spojeva uz različitu njihovu građu (npr. maslačna i izomaslačna kiselina).

izoamplitude *(mn. ž. roda) grč.-lat.* (izo... + *isp.* amplituda) crte koje na geografskoj karti spajaju točke s jednakom razlikom između najvišeg i najnižeg stanja neke veličine (temperature, tlaka itd.) u stanovitom razmaku vremena (dan, mjesec, godina).

izoanemone *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + ánemos — vjetar) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta s jednakom srednjom brzinom vjetra.

ìzobāran, -rna, -rno *grč.* (*isp.* izobare) 1. koji ima jednak broj neutrona *(v.)* (kod atomskih jezgara); 2. koji ima jednak tlak.

izobāre *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + barys — težak) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta jednakog atmosferskog tlaka.

izobāri *(mn. m. roda) grč.* (*isp.* izobaran) atomska jezgra s izobarnim svojstvima.

izobāte *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + bathys — dubok) crte koje na geografskoj karti spajaju točke jednake dubine (mora).

izobāze *v.* izanabaze.

ìzoblati *v.* ishoblati.

izobrónte, izobrōntā *(mn. žen. roda) grč.* (izo... + brontē — grmljavina) crte koje na geografskoj karti spajaju točke u kojima se najprije čuje grmljavina.

izobután, -āna *grč.* (izo... + *isp.* butan) bezbojan, goriv plin, što služi za dobivanje avionskog benzina.

izodināme *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + dynamis — snaga, jakost) crte koje na geografskoj karti spajaju točke jednake jačine zemaljskoga magnetizma.

izoérge, -ērgā *(mn.) grč.* (izo... + ergon — djelo, rad) crte koje na etnografskim kartama spajaju mjesta gdje se pojavljuju isti predmeti.

izofāne *grč.* (izo... + faínomai — pojavljujem se) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta s jednakim početkom vegetacije *(v.).*

izofōne *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + fōnē — glas zvuk) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta gdje se javlja ista glasovna pojava (u proučavanju jezika).

izogámija *grč.* u biologiji naziv za oplodnju koja nastaje združivanjem morfološki potpuno jednakih muških i ženskih gameta *(v.); prot.* anizogamija.

izogeotérme, -tērmā *(mn.) grč.* (izo... + gē — zemlja + thermós — topao) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta jednake temperature tla.

izoglōse *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + glōssa — jezik) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta gdje se javljaju iste riječi (u proučavanju jezika); *isp.* izolekse.

izogōn, -ōna *grč.* (izo... + gony — kut) *geom.* pravilan mnogokut.

izogōne *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + gony — kut) crte koje na geografskoj karti spajaju točke jednake magnetske deklinacije.

izohaline *grč.* (izo... + hals — sol) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta na kojima se nalaze rudnici soli.

izohazme, izohazmā *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + chasma — ždrijelo, ponor) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta na kojima se jednako često vidi polarno svjetlo.

izohelije *(mn.) grč.* (izo... + helios — sunce) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta jednake osunčanosti.

izohigre, izohigrā *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + hygrē — vlaga) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta jednake vlažnosti.

izohijete *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + hyetós — kiša) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta s jednakom količinom kiše.

izohimene *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + cheimōn — zima) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta s istom srednjom zimskom temperaturom.

izohione *(mn.) grč.* (izo... + chiōn — snijeg) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta s jednakom količinom snijega.

izohipse, izohipsā (*mn. ž. roda) grč.* (izo... + hypsos — visina) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta jednake visine.

izohore *(mn.) grč.* (izo... + chōros — prostor) crte koje na dijagramima *(v.)* spajaju mjesta jednakog volumena *(v.)*.

izohromatskī *i* **izokromatskī** *(v.)*.

izohrōn *grč.* (izo... + chronos — vrijeme) istodoban; **izohrone** — crte koje na geografskoj karti pokazuju putove kojima se za isto vrijeme najbrže može doći do stanovitog mjesta iz istog ishodišta; **izohronizam,** -zma — istodobnost (*govori se i* **izokronizam**).

izokatabaze *(mn.) grč.* (izo... + katabaino — silazim, spuštam se) crte jednakog slijeganja tla (u geologiji).

izokefalija *grč.* (izo... + kefalē — glava) način figuralne kompozicije (u reljefu ili slici) kod koga sve figure imaju istu visinu glave, tako da ne »pokrivaju« jedni druge.

izokline *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + klinō — naginjem) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta jednake magnetske inklinacije.

izokrime *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + krymós — studen, hladnoća) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta iste hladnoće morske površine.

izokromatskī (-hromatskī) *grč.* (izo... + chrōma — boja) koji je iste boje, jednakobojan.

izokronizam *i* **izohronizam** *(v.)*.

izola *tal.* (isola) otok, ostrvo (Kosor).

izolacija *tal.* (isolare — odvojiti, odijeliti, osamiti) 1. osamljivanje, izlučenje, odvojenje, izdvojenje, odijeljenost; odvojenost, osamljenost; 2. *pravn.* sprečavanje društvenog saobraćaja spojeno s lišenjem slobode; 3. *fiz.* **električnā izolacija** — odvojenje vodiča s pomoću nevodiča (izolatora) od okolnih predmeta; *prid.* **izolacionī,** -a, -o; **izolacionī jezici** — jezici koji nemaju gramatičke promjene (deklinacije i konjugacije) nego se u njima gramatičke funkcije izražavaju poretkom i grupiranjem riječi, naglašavanjem i dodavanjem kojekakvih »pomoćnih« elemenata; najznačajniji takav jezik je kineski (u Simeonovu Enciklopedijskom rječniku lingvističkih naziva umjesto prid. **izolacionī** upotrebljava se prid. **izolatīvan**).

izolacionizam, -zma (*isp.* izolacija) — reakcionarna politička struja u USA koja je prije drugoga svjetskog rata, kao i za vrijeme rata, propovijedala nezainteresiranost za događaje u ostalom svijetu i tako zastupala pomirljiv odnos prema hitlerizmu; *isp.* Monroeova doktrina; **izolacionist(a)** — pristaša izolacionizma; *prid.* **izolacionistički.**

izolator (*isp.* izolacija) 1. tijelo koje loše vodi elektricitet ili toplinu; 2. pribor od izolacionog materijala (porculana i dr.) za pričvršćivanje električnih vodova ili za uvođenje njihovo u građevinu; 3. u bolnicama, u kasarnama, u dječjim domovima (jaslice, obdaništa) i sl. odvojena prostorija za privremeno smještanje bolesnika s neustanovljenim ili zaraznim bolestima; 4. uopće predmet koji vrši izolaciju bilo koje vrste; izdvajač, odvajač, izlučivač, odjeljivač, sprečavač.

Izolda *kelt.* »koja se bori mačem«; inače junakinja stare keltske priče, osobito njegovane kao literarna građa u srednjem vijeku, te je kasnije i Richardu Wagneru poslužila kao gradivo za lijepu operu *Tristan i Izolda* (pod utjecajem ljubavnog napitka Tristan se zaljubljuje u ženu svoga ujaka kralja Marka, »solidnu udatu damu«, kako veli Krleža).

izolekse, -leksā *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + legein — govoriti) crte koje na geografskoj (lingvističkoj) karti spajaju mjesta gdje se pojavljuju iste leksičke karakteristike (*v.* leksički); *isp.* izoglose.

izolinije (-linije) *(mn. ž. roda) grč.-lat.* (izo... + linea — crta) crte koje na geografskoj karti ili na dijagramu spajaju točke s jednakim značenjem neke veličine (npr. tlaka, temperature itd.).

izolirati, -zolīram (*isp.* izolacija) — 1. osamiti, odvojiti, izdvojiti, izlučiti, odijeliti od utjecaja sredine; smjestiti odvojeno, ne dopuštajući dodira, odnosa s drugima; 2. *fiz.* podvrgnuti izolaciji (npr. električnoj, toplinskoj); **izolīrān** — sam, usamljen, odvojen, izdvojen, zaseban, koji živi sam za sebe, povučen od svijeta; *izv.* **izolīrānōst,** -osti — izdvojenost, osamljenost, povučenost, posebnost; *isto i* **izolovati,** -ujēm; *prid.* **izolovān;** *izv.* **izolovānōst,** -osti.

izolirband *njem.* (*isp.* izolacija 3 + Band — vrpca, traka) specijalno impregnirana tekstilna ljepljiva (s jedne strane) traka za izoliranje električnih žica.

izolircange *njem.* (*isp.* izolacija + Zange — kliješta) posebno građena i gumom obložena električarska kliješta za hvatanje predmeta koji bi mogli biti pod djelovanjem električne struje.

izolukse, *2. mn.* -luksā *(mn. ž. roda) grč.-lat.* (izo... + lux — svjetlost) crte što na geografskoj karti spajaju točke jednake osvijetljenosti.

izomagnetička krivulja *grč.* krivulja koja spaja mjesta jednakih vrijednosti zemaljskog magnetizma.

izomerija *grč.* (izo... + meros — dio) pojava da neki organski spojevi imaju isti sastav kemijskih elemenata, ali se međusobno razlikuju fizičkokemijskim svojstvima uslijed različitog rasporeda atoma u molekuli; *prid.* **ìzomeran,** -rna, -rno — koji je istoga kemijskog sastava, ali nejednakih svojstava.

izometričan, -čna, -čno *grč.* (izo... + metron — mjera) koji je iste mjere, istih proporcija.

izomorfan, -fna, -fno *grč.* (izo... + morfē — oblik) istoga, jednakog oblika; **izomorfe,** izomorfā *(mn. ž. roda)* — crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta gdje se javljaju isti gramatički oblici, iste morfološke osobine (u proučavanju jezika); **izomorfija** — postojanje dviju ili više supstancija različitoga kemijskoga sastava ali iste kristalne strukture.

izonefe *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + nefos — oblak) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta jednake naoblake.

izonitrili *grč.-lat.* otrovni (i vrlo smrdljivi) organski spojevi koji nastaju djelovanjem kloroforma i jakih baza na amine.

izooktān, -āna (*isp.* izo... *i* oktan) zasićeni ugljikovodik.

izoombre, -ombrā *(mn.) grč.* (izo... + ombros — kiša) crte koje na geografskoj karti spajaju točke jednakog ishlapljivanja vode.

ìzop, *2. mn.* ìzōpā (Hyssopus officinalis) mirisna biljka iz porodice usnača; grm modrih i ljubičastih cvjetova; *naši izrazi:* sipan, miloduh.

izopage *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + pagos — led) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta jednakog trajanja ledenog pokrova.

izopatija *grč.* (izo... + *isp.* patija) *med.* liječenje bolesti sredstvima koja su proizvedena od uzročnika bolesti što se liječi.

izopektike *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + pēktós — čvrst, smrznut) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta istodobnog zaleđivanja vodā.

izoperimetrija *grč.* (izo... + *isp.* perimetar) jednakost obujma dviju ili više geometrijskih slika.

izopod *grč.* (izo... + pus, 2. podos — noga) 1. vrsta raka (»jednakonožac«); 2. stonoga.

izoprēn, -ēna *grč.* tekući, nezasićeni ugljikovodik.

izorahije *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + rachía — plima) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta istodobnog nastupanja plime; *kod naših geografa:* plimnice.

izoseiste, izoseistā *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + seistós — potresen) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta pogođena jednakom jakošću potresa.

izosilabičan, -čna, -čno *grč.* (izo... + *isp.* silaba) jednakosložan, istosložan.

izosintagme *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + *isp.* sintaksa) crte koje na geografskoj (lingvističkoj) karti spajaju mjesta s jednakim sintaktičkim značajkama.

izoskop *grč.* (izo... + skopeō — gledam) uređaj za izoštravanje i ujednačivanje slike kod dalekozora.

izostāza (*isp.* izostazija) ravnoteža između pojedinih dijelova masā zemaljske kore.

izostazija *grč.* (izo... + stásis — stanje) *geogr.* naziv za gibanje zemaljske kore na bazi vage, tj. na jednoj se strani obala izdiže, a na drugoj se spušta; *prid.* **izostatičan,** -čna, -čno.

izotahe *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + tachos — brzina) crte koje na geografskoj karti

spajaju točke s istom brzinom vode na poprečnom profilu stanovitog vodenog toka.

izotake *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + tēkomai — topim se) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta istodobnog otapanja rijeka.

izotalantoze *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + tálanton — vaga) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta jednakog kolebanja.

izotele, *2. mn.* -telā *(mn. ž. r.) grč.* (izo... + tēle — daleko) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta s jednakom udaljenošću od neke određene točke.

izotere *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + theros — ljeto) crte koje na geografskoj karti spajaju mjesta s jednakom srednjom ljetnom temperaturom.

izoterme, izotermā *(mn. ž. roda) grč.* (izo... + thermos — topao) crte koje na geografskoj karti spajaju točke iste temperature; **izotermičan,** -čna, -čno — koji ima jednaku ili postojanu temperaturu.

izotone *(mn. ž. r.) grč.* (izo... + *isp.* ton) isto što i izofone uz dodatak da pojam izotonā obuhvaća i iste akcenatske karakteristike.

izotoni *(mn. m. r.) grč.* atomske jezgre s jednakim brojem neutrona i različitim brojem protona.

izotonija *grč.* jednakost osmotskog tlaka različitih otopina.

izotopi *(mn. m. roda) grč.* (izo... + topos — mjesto) različiti oblici jednog te istog elementa koji se razlikuju atomskom težinom.

ìzotrōn *grč.* elektromagnetski separator za odvajanje i sabiranje iona.

izotropan, -pna, -pno *grč.* (izo... + tropos — okret) koji je jednakih fizičkih svojstava; **izotropija** — osobina nekih tijela da u različitim smjerovima pokazuju jednaka fizikalna svojstva; *prot.* anizotropija.

izradirati, -radīrām (*isp.* radirati) izbrisati gumom, ukloniti struganjem.

Izrael *hebr.* (»borac s Bogom« — naziv što ga je, prema biblijskoj priči, praotac Izraelaca, sin Izakov, Jakov dobio od anđela s kojima se u snu borio) republika u jugozapadnoj Aziji; glavni grad Tel-Aviv; *isp.* Balfourova deklaracija; *prid.* **izraelskī;** **Izraēlac,** -lca, 5. Ìzraēlče, *2. mn.* Izraēlācā; *žen.* **Izraēlka,** 3. Izraēlki, *2. mn.* Izraēlkī; **izraelíta** — pripadnik židovske vjere; *isto i* **izraelićanin,** *mn.* izraelićani; *žen.* **izraelićanka.**

ìzrēdan, -dna, -dno *rus.* (izrjadnyj) izvanredan, neuobičajen; povelik, priličan, znatan; dobar, solidan.

izrísiti, ìzrīsīm (*isp.* ris[1]) izigrati (nekoga) pri podjeli zarade, izdijeliti, ne dati nekome što ga pripada.

ìzum *v.* izin.

izuminjàvati, -mìnjāvām (*prema lat.* examinare, *tal.* esaminare) ispitivati (Novak).

ìzumrud *v.* zumurud.

ìzun *v.* izin; **izunàma** (*isp.* nama), **izunteskera** (*isp.* teskera) — pismeno dopuštenje, ovlaštenje, odobrenje.

izvàmpiti, -īm *tal.* (svampare) 1. ishlapjeti (duhovno), ostarjeti, »posenilìti«; 2. izbezumiti se, presvisnuti.

izvecati, -ām (*isp.* vecati) otrcati, istrošiti, pohabati.

ìzverglati, -ām (*isp.* verglati) 1. odsvirati na verglu; 2. *prenes.* izrecitirati, izdeklamirati, izgovoriti neku napamet naučenu ulogu vrlo brzo, ne misleći na sadržaj.

izviksati, ìzviksām *i* ìzvikšēm (*isp.* viksati) 1. izlaštiti, »izglancati«, učiniti sjajnim; 2. *prenes.* izgrditi, ispsovati; istući, izmlatiti; 3. *povrat.* izvještiti se, izvježbati se; dobro naučiti (npr. školsku lekciju).

ìzvina *rus.* isprika; **izvíniti,** ìzvīnīm — oprostiti; **izvíniti se** — ispričati se, zamoliti za oproštenje.

izvoltìžīran *franc.* »izjahan«, tj. gibak od jahačke gimnastike (Krleža).

izvōščik *rus.* kočijaš, fijakerist.

ìzvurclati, -ām (*isp.* vurclati) izvući, izmamiti, izmoljakati, steći dosadnim prosjakanjem.

ìže — 1. ime slovu *i* u staroslavenskoj azbuci; 2. koji (odnosna zamjenica).

ìžica — ime slovu *y* u staroslavenskoj azbuci (kako je to bilo posljednje slovo a *az* prvo, izraz »od az do ižice« znači »od početka do kraja«; *isp.* alfa i omega).

ìžop *v.* izop.

ìžula *v.* izola.

J

j — palatalni suglasnik — četrnaesto slovo latinske abecede, a jedanaesto ćirilske azbuke.

J — 1. *znak za* jod; 2. *skrać. za* džaul (joule); 3. automobilska oznaka za *Japan.*

JA — automobilska oznaka za *Jamajku.*

jab *v.* džeb.

jabana *tur.* (jaban) tuđina; inozemstvo; inostranstvo; tuđi ljudi, strani svijet; strana, neobrađena zemlja; **jabandžija** — stranac, tuđinac; *isto i* **jabanlija** *i* **jabanac,** -nca, 5. jābanče, *2. mn.* jābānācā; *žen.* **jabandžījka,** 3. jabandžījki, *2. mn.* jabandžījkī; *prid.* **jabānskī.**

jabot *v.* žabo.

j'accuse *franc.* (*čit.* ž'akīz) »optužujem«, naslov otvorenog pisma koje je prilikom Dreyfusova (Drajfisova) procesa francuski književnik Zola uputio javnosti (o korumpiranosti vojno-političkih krugova i povodom antisemitske hajke); uopće parola za otkrivanje nepravde u javnom životu.

jacija, *2. mn.* jācījā *tur.* (jassy, jatsy) vrijeme pete dnevne molitve po Muhamedovu zakonu (2 sata poslije zalaska sunca), pred lijeganje; **velikē jacije** — kasni noćni sati (Alija Nametak); *prid.* **jacījskī.**

jacint, *2. mn.* jacināta *v.* hijacint.

Jack *v.* Džek.

Jacopone da Todi *v.* Iacopone da Todi (Krleža).

jacquerie *v.* žakerija.

Jacques *v.* Žak.

jačerma *v.* ječerma.

jačica (*isp.* jaka) kaputić.

jade *v.* žad; *isp.* nefrit[1].

jadeīt, -íta — ukrasni kamen na Dalekom Istoku, mineral iz grupe alkalnih piroksena.

Jadera *v.* Iadera.

jadìdar *v.* adiđar.

jafa-narānča — vrsta naranče bez koštica (po izraelskom lučkom gradu Jaffa, sastavnom dijelu glavnoga grada Tel-Aviva).

Jafet — jedan od triju sinova Noinih (*v.* Noa); po Bibliji praotac Evropljana; **jafetīt,** -íta — pripadnik jednoga od evropskih naroda; **jafetītskī jezici** — jezici nekih evropskih i azijskih naroda, nazvani tako od sovjetskog jezikoslovca Nikolaja Jakovljeviča Marra (po njegovoj — jafetitskoj teoriji, objavljenoj u djelu »O podrijetlu jezika«, koja je danas u SSSR službeno napuštena, ne postoji razvoj iz nekih prajezika u sve različitije i samostalne jezike, nego obratno: razvoj teče prema sve manjem broju jezika, a pojedini jezik odražava određenu etapu u ekonomsko-socijalnom razvitku neke zajednice); **jafetitologija** — nauka o jafetitskim jezicima.

jāfta, *2. mn.* jāftā *i* jāftī *tur.* (jafta) izložen oglas, afiš; etiketa (na boci i sl.), cedulja, pismena isprava, spisak, popis; 2. selo, naselje, općina; grupa, skupina; 3. *prenes.* svatovi.

jāg *tur.* (jag) ulje; mast, maslo, masnoća uopće; **jaglaisati,** -šem — podmazati uljem ili mašću; *isp.* balukjag.

jāga *njem.* (Jagd) lov (Nar.).

jagan *tur.* (jagan) 1. napad, atentat; 2. (*prid.*) pohotan, pohlepan, pohotljiv.

jāgar (*pored* jāger), jāgra *njem.* (*isp.* jaga) lovac (Nar.).

jagaz *v.* jagrz.

jāger *v.* jagar (Matoš).

jagla *tur.* (jagly) cicvara.

jaglaisati *v.* jag.

jagli (*isp.* jag) mastan.

jagluk, *mn.* -ci, 2. jāglūkā *tur.* (jaglyk) vezena maramica, rupčić; *umanj.* **jaglučić; ašikli-jagluk** — maramica koju poklanja momak djevojci ili djevojka momku u znak ljubavi.

jagma, 4. jāgmu (*s prijedl.* nā jagmu) *tur.* (jagma) plijen, grabljenje, pljačka, otimanje; navala, juriš, gurnjava; 2. zajednička njiva ili livada, ničije odn. svačije zemljište (tko prije stigne, taj ga iskorišćuje); **jagmiti se,** -īm se — otimati se oko nečega.

Jāgo, 5. Jāgo *španj. v.* Jakob (ime poznato iz Shakespeareove drame *Otelo;* simbol zlobnika, a tobožnjeg prijatelja).

jagrz, *2. mn.* jāgrzā *tur.* (jagyz) bijel konj s riđastim pjegama, žerav (*isp.* agazli); *prid.* **jagrzast.**

jaguār *indijan.* 1. južnoamerička zvijer iz porodice mačaka; 2. marka osobito luksusnog (engleskog) automobila.

jahnija, *2. mn.* jāhnījā *tur.* (jahni) jelo od kuhana mesa s bijelim i crvenim lukom ili šećerom.

jahta *2. mn.* jahtā *i* jahtī *engl.* (yacht) manji brod (na jedra, paru ili motor) za šetnje po moru, za sport; *umanj.* **jahtica,** *2. mn.* jāhtīcā; **jaht-klūb** — sportska organizacija

koja se bavi sportom na vodi (jedrenje, veslanje itd.).

Jahudija *tur.* (jahudi) Židov, Hebrej, Jevrej, Izraelac; *prid.* **jahudījskī.**

Jahve, po dekl. u novom prijevodu *Biblije* gen. *Jahve,* dat. *Jahvi,* akuz. *Jahvu,* instr. *Jahvom hebr.* (Jahveh — »Vječni«, »Nepromjenljivi«) ime Boga u Starom zavjetu; kasnije postalo tabu *(v.)* i redovno se zamjenjivalo izrazom *Adonaj (v.); isp.* Jehova; *prid.* **Jahvin,** -a, -o.

jaija, *2. mn.* jāījā *tur.* (jaja, jajan) tko hoda pješice, pješak, osobito vojnik pješak, *pa i kolekt.* pješadija, pješaštvo.

jaina *v.* džajna.

jaja *v.* jaija.

jājer *tal.* (aere) zrak, uzduh.

jājla, *2. mn.* jājlā *i* jājlī *tur.* (jajla, jajlak) ravan nepošumljen kraj na planinama Krima, ljetni gorski pašnjak za ovce (kod nas se takav gorski pašnjak zove *bačija, suvat*).

jāk[1] *tibet.* vrsta srednjoazijskog govečeta malena rasta, crne boje, s repom konja, koje divlje živi u visinama od preko 5.000 metara; pripitomljen, jak služi istoj svrsi kao i naše domaće govedo od kojega je otporniji i snažniji; ima debelu kožu i dugu dlaku koja se može tkati i od koje se prave nomadski šatori.

jāk[2] — sovjetski tip aviona nazvan po konstruktoru A. S. Jakovljevu.

jāka[1], 3. -ci, *2. mn.* jākā *tur.* (jaka) 1. ovratnik, okovratnik, ogrlica, »kragn«, »šišak«; 2. kapuljača.

jaka[2] *njem.* (Jacke) *v.* jakn.

jaketa *tal.* (giacchetta) kratki kaput, sako.

jakija, *2. mn.* jākījā *tur.* (jaky) 1. melem, flaster (od sapuna, rakije i jaja); 2. trag zarasle rane, brazgotina, ožiljak.

jakīk *v.* akik.

jākint *v.* hijacint.

jākluk, *mn.* -ci, 2. jāklūkā *tur.* (jakalyk) ormar, polica.

jākn *njem.* (Jacke) kratki gornji kaput, haljetak; *isto i* **jakna,** *2. mn.* jaknā *i* jaknī.

jakō, -ōa (*isp. franc.* yacou) vrsta papagaja.

Jākob *hebr.* (iahagob) »on slijedi« (boga); *isp.* Jakov.

jakobinac, -nca, 5. jākobīnče, *2. mn.* jakobīnācā — 1. revolucionarni demokrat, član pariškog političkog kluba u doba francuske buržoaske revolucije na kraju 18. st.; jakobinci su dobili ime po samostanu svetog Jakoba, u Parizu, u koji su se smjestili; bili su najsmjeliji predstavnici tada revolucionarne buržoazije koja je vodila borbu protiv monarhista i feudalaca; »Jakobinci su dali Francuskoj najbolje uzore demokratske revolucije« (Lenjin); ali jakobinci nisu uvijek bili dosljedni branitelji interesa narodnih masa; zabranjivali su saveze i štrajkove radnika i nisu dozvoljavali radnicima da traže povišenje nadnica; diktatura jakobinaca, uvedena na dan 2. lipnja 1793, bila je brzo svrgnuta od kontrarevolucionarne krupne buržoazije 9. termidora (27. srpnja) 1794.; 2. krajnji revolucionar uopće (*isp.* »jakobinac u Kossuthovoj Girondi« [tj. pomirljivoj politici] — piše Krleža o Petőfiju); *žen.* **jakobīnka,** 3. -ki, *2. mn.* **-kī;** *prid.* **jakobīnskī,** -ā, -ō — krajnje revolucionaran, nepomirljiv, beskompromisan; **jakobīnskī citoyen** (*čit.* sitoajēn) — građanin u doba francuske revolucije (Krleža); **jakobīnskā Marijana** — djevojka u frigijskom kapom na glavi i sa zastavom u ruci, simbol borbene Francuske (Krleža).

jakobiti *(mn. m. r.)* — kršćanska (monofizitska) sekta u Siriji.

Jakov, Jākova (*akc. i* **Jakōv,** -ōva, 5. Jākove) isto što i *Jakob* (ali uobičajenije) — po *Bibliji* drugi sin Izaka i Rebeke, otac dvanaestorice sinova, koji se smatraju praocima izraelskih plemena; *isp.* Ezav; *prid.* **Jakovljev.**

jakōvljica — vrsta mornarskih dugačkih i uskih ljestava (prema biblijskoj priči kako se sprijeda spomenuti Jakov u snu penjao po ljestvama u nebo).

jakože *starosl.* kao (Dončević).

jakrep *v.* akrep.

jaktācija *lat.* (jactare — bacati) bolesno stanje kad se netko, tko pati od besanice, baca po krevetu; bolestan nemir.

Jākub *tur. (iz hebr.) v.* Jakob.

jākut *tur.* (jakut *iz grč.* hyakinthos) rubin; **jakuti** — boje kao rubin; *v.* ahat.

Jakuti *(mn. m. r.)* — narod turskog podrijetla u istočnoj Sibiriji; **Jakūtija** (Jakutska ASSR) — republika u RSFSR; glavni grad Jakutsk.

jāl *tur.* nevolja, nesreća.

JAL — skrać. za *Japan Air Lines* (Japansko poduzeće za zračni promet).

jala! jalah! *tur.* (jallah) 1. o bože!, bože pomozi!; 2. ded, deder, hajde!

jalak, *mn.* -ci, *2. mn.* jalākā *tur.* (jalak) 1. korito, valov; 2. jarak, jaruga, šanac, rov; 3. zemljana posuda (zdjelica, tanjur).

jalakati, jalačem (*isp.* jala, jalah) — vikati jala(h); *svrš.* **jalaknuti,** jalaknem.

jalan, *2. mn.* jālānā *tur.* (jalan) 1. laž, prevara; patvorina, imitacija; obmana, pritvorstvo; 2. *(prid.)* lažan, patvoren, umjetan, neprav, izopačen, naopak; 3. *prenes.* bezmesan, postan; **jalandžija** — lažljivac, lažov, lažac, varalica; *isto i* **jalanija.**

jalapa, *2. mn.* jalapā *španj.* (po mehičkom gradu Jalapi) *bot.* tropska biljka (*lat. ime:* Mirabilis jalapa) koja daje smolu vrlo dobru za pripravljanje lijekova protiv tvrde stolice.

jalduz, *2. mn.* jaldūzā *tur.* (jaldyz) pozlata, pozlaćenje; posrebrenje; zlato uopće, zlatnik, dukat, rušpa *(v.); prid. indekl.* **jalduzli** — pozlaćen, posrebren.

jalija, *2. mn.* jālījā *tur.* (jaly; očito od grč. *aigialos, isp.* igalo) morska ili riječna obala; uopće pust, prazan prostor, ledina; **jalijaš** — onaj koji se skiće po jalijama, ispraznik, deran, danguba, mangup, besposličar, skitnica, besprizorni.

jalik, *mn.* -ci, 2. jālīkā *rus.* (*iz hol.* jol) šajka, ladica.

jalīt *v.* hijalit.

jalman, *2. mn.* jālmānā *tur.* (jalman) kundak.

jalomak, -ōmka, *mn.* -ōmci, 2. jālomākā *hebr.* kapica ortodoksnih Židova.

jalousie *v.* žaluzija.

Jalta — grad i luka na južnoj obali poluotoka Krima u SSSR, osobito poznat po konferenciji saveznika (Roosevelt, Churchill, Staljin) održanoj početkom mjeseca veljače 1945. u svrhu koordiniranja savezničkih ratnih planova; **jaltizacija** — uređenje svijeta prema savezničkim dogovorima u Jalti *(Novine).*

jalūn, -ūna *v.* alaun.

jam[1] *v.* džem.

jam[2] *rus.* stanica na kojoj su se izmjenjivali poštanski konji u doba prometa diližansama.

jam[3] *engl.* (yam, iz nekog zapadnoafričkog jezika) vrsta tropske povijuše s jestivim plodovima.

jamadžija *tur.* (*isp.* jamak) regrut.

Jamajka (Jamaica), 3. -ki *i* -ci — otok u Velikim Antilima i država na njemu; glavni grad Kingston; **jamajka-rum** — osobita vrsta ruma prvotno s Jamajke.

jamak[1], 5. jamače, *mn.* -ci, *2. mn.* jāmākā *tur.* (jamak) 1. pomoćnik, adutant, zamjenik; 2. regrut-janjičar; 3. obrtnički pomoćnik, kalfa.

jamak[2] *v.* jumak.

jamato *v.* yamato.

jamb, *2. mn.* jamba *grč.* (iambos) dvosložna pjesnička stopa, s naglaskom na drugom slogu (◡ —); drugo mu je ime *pirih* (*lat.* pyrricha, *grč.* pyrriche); *prid.* **jampskī,** -ā, -ō *(v.).*

jambo *španj.* dijete Amerikanca i mestikinje (*v.* mestic).

jambograf (*isp.* jamb) pjesnik koji stvara stihove u jampskom metru, katkada i pjesnik uopće.

jambor *v.* jarbol.

jamboree *v.* džembori.

jamčik, *mn.* -ci, 2. jāmčīkā *tur.* (jamčy) vrsta grubog pokrivača, ćebeta; *isto i* **jamče,** -eta.

jamdžik *v.* jandžik.

James *v.* Džems; **James Bond** — detektiv poznat kao »agent 007« iz djela Jana Fleminga.

jamīn *v.* jemin.

jampskī *v.* jamb; **jampski trimetar** — stih od šest jampskih stopa (dvanaesterac), najčešća forma u starogrčkoj drami.

jamrati, -ām *njem.* (jammern) jadikovati, tužiti se, teškati se, kukati, vajkati se, naricati.

jams *engl.* (yams) zeljasta biljka (*lat.* Dioscorea batatas) kojoj se gomolj upotrebljava u ishrani; *isp.* batat.

jam-session *engl.* (*amer. slang; čit.* džem-sešn) neslužbeni sastanak džez-muzičara, za vrijeme kojega se svira i — najviše — improvizira.

jamurluk *tur.* (jagmurluk) 1. kabanica, ogrtač; 2. kišobran.

jan *tur.* (jan) 1. ćilim, prostirač, sag; 2. sjedište, divan; 3. vodoravna greda, nosač strehe.

Jan[1] *češ., polj. v.* Ivan.

Jan[2] *v.* Janus.

jančik *v.* jandžik.

jandal *tur.* (jandan) *pril.* na strani, postrance; na stranu; iz profila; odijeljeno, odjelito; odvojeno, zasebno, posebno; *isto i* **jandan.**

jandžik, *mn.* -ci, 2. jāndžīkā *tur.* (jandžik) kožna torba (*isp.* jankesa).

janeš *v.* anis.

jang — jedan od dvaju osnovnih pojmova u kineskoj filozofiji: označuje duh, dobro, ljubav, svjetlo; *isp.* jin.

jangija, *2. mn.* jāngījā *tur.* (jangyn) 1. požar, vatra; 2. upala.

jangin, *2. mn.* jāngīnā *tur.* (jangin) bekrija, boem, pijanica, lola.

jangīr *v.* ajgir.

janija *v.* jahnija.

Janikul — jedan od rimskih brežuljaka.

jankesa, *2. mn.* jankesā *tur.* (jan — strana, bok + kesa) kožna kesa što se nosi o boku; **jankesedžija** — džepar, džepokradica, tat, kradljivac, lopov.

jankl *njem.* (*austr.* Jankerl *preko mad.* jankli) kratak gornji kaput, isto što i jaketa, jakna *(v.)*.

janliš *prid. indekl. tur.* (janliš) pogrešan, netočan, neispravan, kriv; **janlìšluk** — pogreška, neispravnost, netočnost; *isto i* **janlaš.**

jansenìzam, -zma — nauka belgijskog biskupa Jansena Cornelisa (1585. do 1638); usvaja učenje kalvinizma da čovječja narav nakon zgrešenja nije više sposobna za dobra djela; **jansenist(a); jansenistkinja;** *prid.* **jansenìstičkī.**

jantār *rus.* (jantar) žuta, crvena ili smeđa smola prastarog crnogoričnog drveća; služi u elektricitetu i za različne uresne predmete; ćilibar; *prid.* **jantārnī; jantārskī.**

jantīna (*lat.* Janthina) rod pučinskih puževa prednjoškržnjaka (žive po toplim morima, pa i u Jadranu).

januar *lat.* (januarius, posvećen bogu Janusu, *v.*) mjesec siječanj (spomenuta posveta dolazi odatle što u južnim krajevima mjesec januar ima karakteristike koje u sjevernijim krajevima ima mjesec ožujak *(lažak)* odn. travanj (isp. *aprilveter*), tj. da se izmjenjuje lijepo i kišovito vrijeme; *prid.* **januārskī.**

Jānus *lat.* 1. starorimsko božanstvo vremena, svakog početka i svršetka; prikazivalo se sa dva lica (mladenačkim i staračkim) okrenuta na različite strane; 2. *prenes.* dvoličan čovjek; *prid.* **Jānusov.**

Janus Pannonius — humanističko ime Hrvata Ivana Česmičkoga (1434—1472), krupne političke i crkvene ličnosti svojega doba, a istakao se i kao pjesnik elegijama i epigramima u prekrasnom latinskom jeziku (Krleža).

jānuš *v.* anis.

janjičār, 5. -āru *i* -āre *tur.* (jeni — nov + čeri — vojnik) 1. pripadnik privilegirane pješadije u sultanskoj Turskoj; janjičari su regrutirani ponajviše od zarobljene kršćanske djece i odgajani za krvnike vlastitog naroda; igrali su veliku političku i vojničku ulogu u nekadašnjoj turskoj carevini; njihove su formacije ukinute god. 1826; 2. *prenes.* sluga tuđinu, okrutan prema svojim sunarodnjacima; *prid.* **janjičārskī; janjičārstvo** — služenje tuđinu.

japalak, 5. -če, *mn.* -ci *tur.* (japalak) 1. prijatelj, poznanik, znanac, drug; 2. momčić, šiparac; 3. mladić, momak.

Japān, -āna — carevina u istočnoj Aziji, popularno zvana *Zemlja Izlazećeg Sunca;* glavni grad Tokio; **Japánac,** -ānca, 5. Jāpānče, *2. mn.* Japānācā; *žen.* **Japānka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **jàpānskī,** -ā, -ō; **Japānez,** -eza — u starijem jeziku prema tal. *Giaponese; isp.* Zipang.

jàpašiti, -īm *tur.* (japišmak) uhvatiti, zgrabiti, ščepati.

Japet (*grč.* Iapetós) — u starogrčkoj mitologiji jedan od titana, sin Urana i Geje; **Japetìdi** *(mn. m. roda)* — sinovi Japetovi: Prometej, Epimetej, Atlant i Menetije.

jàpičar *tur.* (*isp.* japija) radnik koji označuje drveće pogodno za sječu (kao građevni materijal).

Japig (*grč.* Iápyx, *gen.* Iápygos) — 1. ime sjeverozapadnom vjetru; 2. sin Dedalov, brat Ikarov; po njemu **Japìgi** — ilirska plemena koja su se u 11. st. pr. n. e. preselila u Italiju (Apulija) iz Ilirika i Epira; odatle onda i starogrčki naziv za Italiju uopće, a za Kalabriju i Apuliju napose (kao zemlje koje su Grčkoj na sjeverozapadu).

japija, *2. mn.* jāpījā *tur.* (japy, japu) 1. građa, građevina, građevna konstrukcija, zgrada; 2. fizička struktura, konstitucija; jakost, snaga; ljudina, ljudeskara, grdosija; 3. mašinerija, mehanizam, stroj, »verk« *(v.)*; 4. *šatr.* tijelo uopće, a zatim: a) korpulentna, jaka žena; b) ženska stegna.

Japodi — ilirsko pleme koje je nekada nastavalo područje između Snežnika (Slovenija) i rijeke Sane (Bosna).

jàprak, *mn.* -ci, 2. jāprākā *tur.* (japrak) 1. list (biljke); 2. *prenes.* jelo zavijeno u list, kao npr. sarma.

jàpriti, -īm *tur.* crveniti, rumeniti (tj. činiti što crvenim, rumenim).

japta *v.* jafta.

japùndže, -eta *tur.* (japyndžak) 1. vrsta kabanice, kišna kabanica, ogrtač, plašt; 2. omotač, zavoj, ćebe, deka.

jār *v.* ahar.

jàrabī *tur.* (*iz ar.* ya — o [*uzv.*] + rabbi — gospodin, gospodar) o bože, bože moj, o moj gospodine!

jarak[1], jaraka *tur.* (jarak) oružje, bojna oprema; **jaračiti,** -īm — 1. pripremati, dresirati, trenirati (osobito konja za utrku); 2. *povrat.* **(jaračiti se):** a) raspaliti se, raz-

jariti se, ražestiti se; b) kočoperiti se, oholiti se, praviti se važan, razmetati se, šepiriti se.
jarak², jarka, *mn.* jarci, 2. jarākā *tur.* (ark, jarak) prokop, kanal.
jaraluk *tur.* (jaralyk) mjesto, prostor.
jaramaz *tur.* (jaramaz) bekrija, nepoštenjak, nevaljalac; zločinac; zlikovac; **jaramazluk,** *mn.* -ci — 1. zločinstvo, nevaljalstvo, nitkovluk; 2. (ublaženo) fakinarija, manguparija, obijest, nestašnost; nepristojnost, prostota.
jaran, -ána, 5. járane *tur.* (jar) 1. prijatelj; drug; 2. dragan, ljubavnik; *žen.* **jaranica;** *prid.* **jaranskī; jaranluk** — prijateljstvo; drugarstvo, drugovanje; *isto i* **jaranstvo; jaraniti se,** jarānīm se — prijateljevati, družiti se, drugovati; voljeti se, ljubovati.
jaratisati, -šem *tur.* (jaratmak) sazdati, sagraditi, stvoriti.
jarbol *lat.* (arbor — stablo, deblo, drvo) visok stup (prvotno na brodu) o koji se pripinju jedra, vješaju zastave, montiraju signalna svjetla i sl.; *isp.* katarka.
jard, jarda, *lok.* jardu *2. mn.* jardā *engl.* (yard) engleska mjera za dužinu (0,9144 m, tj. nešto više od 91 cm).
jardiniere *v.* žardinijera.
jardum, *2. mn.* jardumā *tur.* (jardym) pomoć; **jardumdžija** — tko priskače u pomoć, pomagač, pomoćnik.
jargang *njem.* (Jahrgang) 1. godište, tok godine; 2. u starijem vojničkom jeziku: godišnjak, tj. osoba s kojom je netko istih godina pa su istodobno uzeti u vojsku.
jargon *v.* žargon.
jarija (*isp.* arija) zrak, uzduh (D. Ivanišević); kod istog pisca i **jarja.**
jarma *tur.* (jarym) nešto rascijepano, samljeveno, pa prema tome; prekrupa, šrot (grubo mljeven kukuruz).
jaroš *mad.* (járás) 1. ledina, polje, poljana, paša, pašnjak; 2. šetalište, javno mjesto, »špica«; 3. raskršće, križopuće.
jarovizacija *rus.* (jaro — brzo) ubrzavanjem razvoja mijenjanje ozimih biljnih kultura u proljetne ili dvogodišnjih u jednogodišnje; *glag.* **jarovizirati,** -izīrām.
jaruga, 3. -zi, *2. mn.* jarūgā *tur.* (jaryk) jaz, vododerina, jarak *(v.).*
jasačiti, -īm *tur.* (*isp.* jasak) braniti, zabranjivati.
jasak, *mn.* -ci, 2. jasākā *turkm.* (*tur.* jasak — zakon; zabrana) 1. nekada porez u naturi koji su tatarski kanovi ubirali u Rusiji; 2. porez u naturi koji su u državnu blagajnu u predrevolucionarnoj Rusiji plaćali narodi Sibirije i Povolžja; 3. u Bosni *(iz tur.)* — zabrana; globa; **jasakčija** — 1. sudski ovrhovoditelj; 2. oružani pratilac, stražar; tjelohranitelj; *isp.* kavaz.
Jasi, Jasā *(mn. m. roda)* — ilirsko pleme naseljeno nekada uz rijeku Dravu; po njima **Aquae Iassae** (*čit.* Akve Jase) — današnje Varaždinske toplice.
jasija, *2. mn.* jāsījā *tur.* (jassi — plitak) vrsta plitke tepsije, plitka tava.
Jasīn, -ína *tur.* naziv 36. sure (glave) Kur'ana koja sadrži molitve za pokojnike.
jaskija, *2. mn.* jāskījā *tur.* (jaski) nakit oko vrata, niza, niska, ogrlica, ovratnik.
jaslak, -áka *tur.* (jasly — ožalošćen) korota, tuga za pokojnikom; **jaslakovati,** -ujēm — korotovati, biti u žalosti; *isp.* đasiti.
jasmīn, -ína *tur.* (jasemin *od perz.* aisman) *bot.* biljka iz porodice maslina s bijelim ili žutim mirisnim cvjetovima; *naš izraz:* česmin (*prema tal.* gelsomino).
Jasnaja Poljana, Jasnē Poljanē — mjesto u SSSR, nedaleko od Moskve; poznato po tom što se tamo rodio veliki ruski književnik Lav Nikolajevič Tolstoj; tamo je i memorijalni muzej Tolstojev; *prid.* **jasnopoljanskī.**
Jasofija *v.* Aja Sofija.
jaspis *grč.* (íaspis) kremen crvene boje, služi za ures; *prid.* **jaspisov.**
jaspra, *2. mn.* jasprī *v.* aspra; *prid.* **jasprenī;** *umanj.* **jasprica.**
jastagač, -áča *tur.* (jastangač) nizak okrugli stolčić, sofra.
jastog, *mn.* -zi *grč.* (astakos) vrsta velikog morskog raka (meso vrlo ukusno); rarog, prug.
jastuk, 5. jastuče, *mn.* -ci, 2. jastūkā *tur.* (jastyk) posteljni predmet što se stavlja pod glavu; vanjkuš, kušin, blazina, uzglavlje, podglavač, podglavnjak; *umanj.* **jastučić; jastuče,** -eta; **jastučnica** — presvlaka za jastuk; *u Bosni:* **jastuk-bošča.**
jaša! *tur.* (jaša) živio! **čok jaša!** — živio mnogo (godina)!; **jašasun** — živjela!
Jašar *tur.* (*isp.* jaša) »živi«, »živući«.
jašik *v.* ašik.
jašmak, *mn.* -ci, 2. jāšmākā *tur.* (jašmak) 1. veo kojim se pokrivaju muslimanke (donji dio lica do očiju); 2. vrsta prsluka.
jašper *v.* jaspis.
jašprišt *mad.* (esperest *od njem.* Erzpriester) arhiđakon, protopop.

jat — ime slovu u staroslavenskoj azbuci; u latinici se piše *ě*, a u ćirilici ѣ; od njega potječu razlike između našega ekavskog, ijekavskog i ikavskog govora.

jatagān, -āna *tur.* (jatagan) velik, malo zakrivljen nož, oštar na unutrašnjoj strani krivine.

jatak, 5. jatače, *mn.* -ci, 2. jātākā *tur.* (jatak — postelja) 1. *hist.* čovjek koji je skrivao hajduke i davao im sklonište preko zime; 2. ortak počinitelja krivičnog djela koji skriva ljude progonjene od vlasti, dostavlja im hranu, podatke, ili im pomaže raspačavati i unovčiti stvari stečene krivičnim djelom; 3. postelja, ležaj (Nar.); *prid.* **jatačkī; jatakovānje** *ili* **jataštvo** — stanje kad je netko nečiji jatak, ortak, sakrivanjem počinitelja krivičnoga djela te tragova i predmeta krivičnog djela; **jatakovati, -ujēm** — biti jatak.

jataka — skupno ime za budističke priče o prijašnjim životima Bude.

jatrofa (*lat.* Jatropha) — tropske biljke iz porodice mlječika, među koje spada i *manioka* (*isp. i* tapioka).

jatrokemija *v.* ijatrokemija.

jauklija *tur.* (javuk — zaruke) zaručnica, vjerenica, nevjesta, ljubljena djevojka, odabranica uopće; **jauklāš, -āša,** 5. jauklāšu — voljeni momak.

jauzn *njem.* (Jause) južina (jelo što se jede [poslije podne] između glavnih obroka); *glag.* **jauznovati, -ujēm;** *isto i* **jauznati, -ām.**

Jāva — otok u Tihom oceanu, najmanji od indonezijskih otoka, na njemu je glavni grad Indonezije Džakarta; **Javānac, -nca,** 5. Jāvānče, *2. mn.* Jāvānācā; *žen.* **Javānka;** *prid.* **jāvānskī; jāvānskī čovjek** *v.* pitekantrop; **jāva** — 1. vrsta plesa; 2. vrsta tkanine; 3. vrsta kave.

javaš *tur. indekl.* (javaš) polagan, lijen, nemaran, bez osjećaja odgovornosti; neodgovorno nepažljiv; **javašati, -ām** — malaksati, oslabiti, fizički popustiti, onemoćati, zalijeniti se; *isto i* **javāšiti,** jāvāšīm; **javašluk** — nemarnost, lijenost, neurednost, neodgovornost, »šlendrijan« (Krleža).

javāša, *2. mn.* -āšā *tur.* (javaša) sprava kojom se zavrću konju nozdrve da bi bio miran pri potkivanju.

javašluk *v.* javaš.

jāver *tur.* (javer) pomoćnik, ađutant.

jāvka, 3. -ci, *2. mn.* -kī *rus.* 1. lozinka, parola, geslo, znak raspoznavanja (riječju unaprijed dogovorenom) na straži, kod ilegalaca i sl.; 2. osoba koja povezuje ilegalce (uz dogovorene znake raspoznavanja).

javljēnije *rus.* pojava, scena, prizor (u starijoj, osobito srpskoj, dramskoj književnosti).

javrìzluk *tur.* (javruzluk) obijest.

jāvrum! *tur.* (javru — životinjsko mladunče) 1. sokole!, junače!; 2. to je, neka je!

Jazígi (*mn. m. roda*) — sarmatsko nomadsko pleme (u antičko doba sjeverno od Crnog mora).

jāzija, *2. mn.* jāzījā *tur.* (jazy) 1. pismo, rukopis; 2. književni članak; **jazìdžija** — pisar, tajnik; **jazihāna,** *2. mn.* jazihānā — pisarnica, ured, tajništvo; **jazìli** — napisan.

jāzma, *2. mn.* jāzmā *i* jāzmī *tur.* (jazma) rukopis, pismo, pisati tekst (npr. na novcu).

jāzmak, *mn.* -ci, 2. jāzmākā *tur.* (jazmak) jarak, šanac, rov, kanal; bezdan, provalija, ponor, rupa, jama.

Jāzon — po starogrčkoj priči vođa Argonauta (*v.*), muž Medejin (*v.*).

jāzuk! *tur.* (jazyk) grijeh, kvar; šteta! škoda! žalibože!

jazz *v.* džez; **jazz-band** — džez-orkestar.

JC — automobilska oznaka za *Jajce.*

jean (*čit.* džin) *v.* blue-jean.

Jean *franc.* (*čit.* Žan) *v.* Ivan.

Jeanne d'Arc *franc.* (*čit.* Žan Dark) Djevica Orleanska, Ivana od Arka, francuska narodna junakinja, seljačko djevojče iz Domrémyja (1412—1431); pridjevak »Orleanska« po tome što je god. 1429. oslobodila grad Orleans od engleske opsade; kasnije su je Englezi na prevaru uhvatili i spalili tobože kao vješticu; god. 1920. proglašena je sveticom, a već davno prije toga postala je simbol francuskih najsvetijih patriotskih osjećaja i nadahnula mnoge umjetnike da stvore velika književna, likovna i muzička djela.

jéčerma, *2. mn.* ječermā, ječerāmā *i* ječermī *tur.* (gečürme) dio muške nošnje; preklopan prsluk (s rukavima) ukrašen gajtanima (govori se i **đečerma**); *umanj.* **ječermica (đečermica).**

jećim *v.* hećim.

jećūn, -ūna *tur.* (jekun, *isp.* jek — jedan) zbroj, zbir, iznos, suma, svota; **jećūniti,** jećūnīm — računati uopće, posebice zbrajati, sabirati, adirati, sumirati.

jedek, *mn.* -ci, 2. jedekā *tur.* (jedek) 1. uže, povod(ac); 2. konj u povodu; jahaču s desne strane upregnuti rezervni konj; paradni konj; 3. dućanski pribor; skup predmeta potrebnih za neku određenu svrhu, serviz;

isp. edek; *umanj.* **jedečić; jedekīle** — s jedecima, s konjima u povodu, s rezervnim konjima; **jedekteš,** -eša — ular.

Jeder Sparer findet seinen Zehrer *njem.* (*čit.* ...šparer... zajnen cerer) Svaki štediša nađe svoga raspikuću (tj. nitko ne nosi svoje blago sa sobom u grob).

jedinoličnīk, *mn.* -ci, *rus.* inokosan gospodar; seljak koji sam obrađuje svoje polje, a nije član kolhoza.

Jedo *v.* Yedo.

Jedrene, *gen.* Jedrena *i* Jedreneta *v.* Edirne.

jedžek, *mn.* -ci, 2. jedžekā *tur.* (jijedžek) jelo, jestvina, hrana.

Jedžudž *tur.* (Jedžuč) ime izmišljenog naroda koji bi — prema muslimanskom vjerovanju — imao preplaviti čitav svijet pred Sudnji dan (kijamet); muslimanski izričaj *Jedžudž i Medžudž* odgovara hebrejskom *Gog i Magog (v.).*

Jeđupak, -pka, *mn.* -pci, 2. Jeđupākā — jedno od mnogih imena za Cigane; znači *Egipćanin,* jer se nekad mislilo da Cigani potječu iz Egipta; *isp.* firaun; *v. i* Rom; *žen.* **Jeđupka,** 3. Jeđupci, *2. mn.* Jeđupkī.

Jefimija *v.* Eufemija.

Jefta — jedan od »sudaca u Izraelu« u 11. st. pr. n. e., žrtvovao bogu vlastitu kćer (spominje ga Shakespeare u razgovoru između Hamleta i Polonija u vezi s Ofelijom).

jege *v.* ege.

jeger *njem.* (Jäger — lovac) 1. pripadnik (nekadanje, austrougarske) lovačke kompanije; 2. *v. (niže)* jegervuršt; **Jegerhorn** — gostionica »Lovački rog« u Ilici u Zagrebu, koju još mnogi zovu tim starim nazivom zaostalim iz doba nekadanje austrijske dominacije (Krleža); **jegerlatajn** *v.* latinština; **jegervuršt** (*njem.* Wurst — kobasica) vrsta proste, tzv. lovačke kobasice (*kraće i samo:* jeger).

Jegerova košulja (po njem. zoologu Gustavu Jägeru, 1832—1916) kraće **jegerka,** vrsta odjevnog predmeta od ovčje vune, što se nosi iznad donjeg rublja i prsluka (Matoš); po njemu i **jegerveš** — naziv za osobito fino i toplo donje rublje (zimsko).

jegija *v.* egije.

jeglen *v.* eglen.

jego *starosl.* njega (*2. pad. zamj.* on); dolazi u frazi **to je preko jego** — to prelazi sve granice.

Jehova *hebr.* nepravilno izveden oblik od *Jahve (v.),* nastao tako da su pisari u tekstu Staroga zavjeta ispod konsonanata od imena *Jahveh,* tj. ispod *Jhvh* (Židovi su pisali samo suglasnike) stavili *Adonaj (v.)* i onda unijevši vokale toga naziva između sprijeda navedenih konsonanata dobili *Jahovah* odn. *Jehovah;* **Jehova-kompleks** — u psihoanalizi duševno stanje u kojem bolesnik tvrdi za sebe da je Bog; *prid.* **Jehovin; Jehovini svjedoci** — sekta osobito raširena u Americi, koja propovijeda skorašnje ostvarenje kraljevstva božjeg na zemlji i odlikuje se težnjama za uzornim moralnim životom i naročitom pobožnošću.

Jehudija *v.* Jahudija.

je-je *v.* ye-ye.

jejunium *lat.* post; **jejunitet,** -eta (*lat.* jejunitas) izgladnjelost, mršavost; *prenes.* suhoparnost govora, izlaganja i sl.; nedostatak znanja; *isp.* žežin.

jejunum *lat.* (*isp.* prethodnu riječ) dio tankog crijeva između dvanaesnika i ileuma; zove se i tašto crijevo.

jekmedžija i sl. *v.* ekmek i sl.

jekser *v.* ekser.

jeksik *v.* eksik.

jekten *tur.* (jekten) sasvim, potpuno.

jektenija, jektenījā, 3. jektenijima *(mn. s. roda) grč.* (ekteneia — udvornost, revnost, usrdnost) vrsta molitve u pravoslavnoj crkvi.

jektika, 3. -ci, *2. mn.* jektīkā *grč.* (hektikos) sušica, tuberkuloza, ftiza, sičija, istiska, tižika, verem; *prid.* **jektičav; jektičavost,** -osti — sušičavost; **jektičavac,** -āvca, 5. -āvče, *2. mn.* jektičāvācā — sušićavac, tuberkulotik; *isp. i* hektika.

JEL — *skrać. za* Jugoslavia esperanto ligo (Savez esperantista Jugoslavije).

jelćen *v.* elćen.

jelej, -eja *grč.* (elaion) *crkv.* posvećeno ulje (kod pravoslavnih).

jelek, *mn.* -ci, 2. jelekā *tur.* (jelek) prsluk; haljina bez rukava; *umanj.* **jelečić; jeleče,** -eta.

Jelisejska palata *v.* Elizejska palača.

jeloz, -a, -o *tal.* (geloso) ljubomoran (Nar.); *isp.* džiljoz.

jemek, *mn.* -ci, 2. jemekā *tur.* (jemek) 1. jelo, hrana; 2. objed, gozba.

Jemen — republika na jugozapadu poluotoka Arabije; glavni grad Sana; *drugo je* **Južnī Jemen** (Narodna Republika Jemen) — država na jugu Arabije; glavni grad Al Sha'ab.

jemenija (prema imenu zemlje *Jemen*) *tur.* (jemeni) vrsta marame; istoga postanja, ali sa akc. **jemenija** — papuča (*pored* jemenlija, jemenlija).

jemin¹ *v.* emin.

jemīn², -ina *tur.* (jemin) zakletva, zavjet.
jemiš *tur.* voće; **jemiščija** (jemišči) trgovac voćem i povrćem, povrćar, voćar.
jen, *2. mn.* jenā — japanski novac, sadrži 100 sena.
Jena — grad u Njemačkoj, poznat po proizvodnji optičkih instrumenata (Zeiss) i stakla *(jensko staklo).*
jendek, *mn.* -ci, 2. jendekā *tur.* (hendek) jarak, prokop; *umanj.* **jendečić;** *uveć.* **jendečina.**
jendisati, -šem *tur.* (jenmek) nadvladati, nadjačati, nadrvati, nadigrati.
jenđa, 5. jenđo *tur.* (jenge) žena koja u svatovima ide uz mladenku; djeveruša, posnaška; *isto i:* **jendebula, jendibula, jenđija,** *2. mn.* jenđīja, **jenđijica, jenga,** 5. jengo, **jengibula, jengija.**
jengeča *v.* engeča.
jeni *prid. indekl. tur.* (jeni) nov (*isp.* janjičari); **jenidunjal** *tur.* (*isp.* dunjaluk) novi svijet (Nar.).
jenka — finski narodni ples koji je prodro i u modernu zabavnu muziku; *v.* letskiss.
Jenkī, -ija, *mn.* -iji, 2. Jenkījā *engl.* (Yankee) stanovnik USA, pravi Amerikanac (od riječi *english* [*čit.* engliš, tj. Englez] kako je ona zvučala Indijancima kad su je prvi put čuli).
jenskī — *prid. prema* Jena *(v.).*
jenjičari *v.* janjičari.
jer — ime slovu (poluvokalu) u staroslavenskoj azbuci; bila su ih dva: *tanko jer* (tanki poluglas), *znak:* ь, i *debelo jer* (debeli poluglas), *znak:* ъ; ovaj drugi neki učenjaci zovu i *jör;* u našem se jeziku iz jednog i drugog razvilo *a,* dok su u drugim slavenskim jezicima i u našim narječjima javljaju refleksi uglavnom *e* i *o*; *prid.* **jerskī.**
jeralaš, -aša *rus.* (eralaš — nered, zbrka) starinska igra karata, slična vistu i preferansu.
jerarh, jerarha, 5. jerarše, *mn.* -si, 2. jerarhā (*akc. i* **jerarh,** -arha, 5. jerarše, *mn.* -arsi, 2. -arhā) *grč.* (hiereus — svećenik + archō — vladam) vladika, episkop, arhijerej (biskup kod pravoslavnih); **jerarhija** *v.* hijerarhija.
jerbasma *v.* jeribasma.
jerej, -eja, 5. jereju *grč.* (hiereus) svećenik (kod pravoslavnih).
Jeremija *hebr.* »od boga uzvišeni«; **jeremijada** — gorko jadikovanje, tugovanje, gorka jadikovka (po biblijskom predanju — tužni plač proroka Jeremije nad razorenjem Jeruzalema *(v.);* jadovanka, žalopojka, tužbalica uopće.
jeres, jeresi *v.* hereza; *izv.* **jeretik, jeretičkī, jeretištvo, jeretizam,** -zma (*sve pored* **heretik** itd.).
jerez (*čit.* heres) *španj.* (po španjolskom gradu Jerez de la Frontera) *v.* heres.
jergenin, *mn.* jergeni, 2. jergenā *tur.* (ergen) momak, mladoženja.
jergovan *v.* jorgovan.
jeribasma *tur.* (jer — zemlja + basmak — pasti) vrsta sočne krupne kruške, bljuzgača, vodenjača.
Jerihon (*arap.* Ariha) — prastari grad u Palestini; *prid.* **jerihonskī; jerihonska trublja** — po biblijskoj su priči Židovi, da bi osvojili Jerihon, sedam puta trubeći obilazili oko grada, i kad su sedmi put zatrubili, padoše zidine i oni uđoše u grad; **jerihonska ruža** (*lat.* Anastatica hierochuntica) — jednogodišnja biljka, što uspijeva na istočnim obalama Sredozemnog mora; ima osobito svojstvo da — ako se osušena poškropi vodom — opet oživi (*v.* anastatika).
jerile *tur.* (jerile) pogotovo; sigurno; zacijelo, zaista, svakako.
jerište *v.* erište.
jerk *v.* džerk.
jerlija, *2. mn.* jerlījā *tur.* (jer — zemlja) domorodac, urođenik; naziv za Turčina koji se od davnina naselio u nekom našem kraju.
Jermenija — isto što i Armenija; **Jermenin,** *mn.* Jermeni, 2. Jermenā; *isto i* **Jermen,** -ena, 5. Jermene (*2. mn.* Jermenā); *žen.* **Jermenka;** *prid.* **jermenskī.**
jermiluk *tur.* (jirmilik) stari turski zlatnik (u vrijednosti od 20 groša).
jerođakon *grč.* (hiereus — svećenik + đakon, *v.*) posvećeni đakon, đakon duhovnik (u pravoslavnoj crkvi).
jeroglif *i* **hijeroglif** *(v.).*
Jerolim *i* **Jeronim** *(v.).*
Jerome *franc.* (*čit.* Žerom) *v.* Jeronim.
jeromonah, *mn.* -si *grč.* (hiereus — svećenik + monah, *v.*) kaluđer koji može vršiti sve svećeničke radnje kao i svjetovni svećenik (u pravoslavnoj crkvi).
Jeronim *grč.* (hieros — svet + onoma — ime) »koji ima sveto ime«; **Jeronim** (Hieronymus) **iz Stridona** u Dalmaciji (340—420), crkveni učitelj, prevodilac *Biblije* iz hebrejskog i grčkog jezika na latinski; *isp.* Itala, Vulgata: »Moleći jednoć dojde k njemu Lav jedan, ter nogu u koju mu biše trn jedan, ukaza mu, kî beteg poznavši njegov, ozdravi ga,

tako da potle Oroslan vazda na službu biše klostra onoga, i zato blizu Sv. Jerolima zvire piše se ovo« (Bartol Kašić).
Jerotej *v.* Hijerotej.
jersey *v.* džersej.
jerskī — *prid. prema* jer *(v.)*.
Jerusavlja — ime vile u narodnoj pjesmi (*isp.* Nadanojla, Ravijojla).
Jeruzalem — grad u Izraelu, osobito poznat iz *Biblije*; god. 587. pr. n. e. razorio ga Nebukadnezar (Nabukodonosor) II. (*isp.* jeremijada); kasnije je obnovljen i u njemu se zbivaju znatni događaji u Starom i Novom zavjetu; god. 70. pr. n. e. do temelja ga razorio rimski vojskovođa, kasniji car, Tit Flavije Vespazijan, a Židovi se rasuše po čitavom svijetu; *prid.* **jeruzalemskī, -ā, -ō**; taj su naslov nosili austrijski carevi, jer su bili i ugarsko-hrvatski kraljevi, a naslov *jeruzalemskoga kralja* stekao je Arpadovac Andrija II. koji je god. 1217. vodio križarsku vojnu; *isp.* Godefroy de Bouillon.
jery — staroslavensko slovo kojemu odgovara (vjerojatno) današnje poljsko *y* odn. ruska ligatura ы (u našem jeziku prešlo je u *i*; *isp.* polj. *syn*, rus. сын — naše *sin*).
jesap *v.* hesap.
jesaul *v.* esaul.
jesidi — sekta u Kurdistanu, Siriji i Armeniji, nastala u 7. st. sintezom poganskih, islamskih, gnostičkih i nestorijanskih elemenata.
jesīr, -íra, 5. jesīre *tur.* (esir) ratni zarobljenik, rob, sužanj; **jesirluk** — ropstvo, sužanjstvo, zarobljeništvo.
jestastvo *rus.* (estetstvo) priroda; sve stvari i pojave koje se tiču prirode; *prid.* **jestastven; jestastvenica** — prirodopis (nekad naziv za školski predmet, u Srbiji); **jestastveničar** — prirodopisac.
Jesus *grč.* Isus; **Jesus Christos** — Isus Pomazanik, po nauci crkve osnivač kršćanstva (u *Bibliji* je bilo i nekih drugih ličnosti s imenom Isus) *isp.* Jezus.
Jeszcze Polska nie zginęła *polj.* (*čit.* Ješče Polska nje zginjela) Još Poljska nije propala (prve riječi poljske himne); *isp.* mazurek Dąbrowskiego.
ješka *tal.* (esca) meka, mamac, vabac.
ješprišt *v.* jašprišt.
ještar *v.* eštar.
jet[1] *engl.* (*čit.* džet) mlazni avion, mlažnjak.
jet[2] *njem.* (Jett) crni jantar, gagat.
jetek *v.* etek.
jeti, jetija, *mn.* jetiji *(iz nepalskog jezika)* — 1. naziv za tzv. »snježnog čovjeka« u visokim predjelima himalajskog gorja (u naše doba); iako su u snijegu pronađeni ogromni tragovi koji upućuju na individuum visok preko dva metra, i premda ozbiljni istraživači pretpostavljaju njegovo postojanje, do danas nije nikome uspjelo pronaći biće od kojega bi potjecali ti tragovi; *isp.* čuti, miti; 2. ime jednom sportskom avionu, konstruiranom specijalno za letenje iznad planina i spuštanje na zaleđenom i snježnom prostoru (makar i na stazi od nepunih 100 metara).
jetīm, -íma, 5. jetīme *tur.* (jetim) 1. siroče bez (jednog ili oba) roditelja; 2. maloljetnik, malodobnik, nedoraslo momče.
jeton *v.* žeton.
Jetro (*v.* Jitro) — ime tasta Mojsijeva; **Jetrova kćī** — Sefora, žena Mojsijeva.
jet-service *engl.* (*čit.* džet-servis) automatska praonica automobila.
jet-set *engl.* (*čit.* džet-set) naziv za pripadnike visokoga kapitalističkog društva koji se u dokolici često prebacuju mlažnjacima s jednoga kraja svijeta na drugi, što je još nedavno bilo privilegija imućnih ljudi.
jet-stream *v.* džet-strim.
jeunesse dorée *franc.* (*čit.* ženes dore) »zlatna mladež«; naziv za besposlenu gospodsku omladinu koja ništa ne radi, za raskalašenu velegradsku omladinu.
jeu volant *v.* bedminton.
jevanđelje *i* **evanđelje** *(v.)*.
Jevrej, *2. mn.* Jevrējā (po novogrčkom izgovoru) isto što i Hebrej *(v.); jednako i* **Jevrejin**, *mn.* Jevreji; *žen.* **Jevrējka**, 3. Jevrējki, *2. mn.* Jevrējkī; *prid.* **jevrējskī; jevrējstvo** — zajednica Jevreja; **jevrējština** — jevrejski postupak.
Jevrem *v.* Efraim.
Jevrosima *v.* Eufrosina; u narodnoj pjesmi ime majke Kraljevića Marka.
jezan *v.* ezan.
jezero *mad.* (ezer) tisuća, hiljada (kod kajkavaca); **jezerača** (*štok. akc.* **jezerača**) — hiljadarka; *isto i* **jezerka.**
jezīd, -ída *tur.* (jezit) 1. prgavac, svadljivac, prkosnik, inadžija; 2. ćaskalo, kozer.
jezijet *v.* ezijet.
jezovīt *v.* jezuit (Šenoa).
jezuīt, -íta *i* **jezuíta, -ítē** *lat.* (*po imenu* Jezus — Isus) 1. član borbenog reda katoličke crkve »Družbe Isusove« koji je osnovan na kraju prve polovine 16. st. za borbu protiv reformacije i koji je postao potpora papinstvu i odlikovao se najcrnjom reak-

cijom; 2. *prenes.* licemjer, lukavac, podmukao, vjeroloman čovjek; *prid.* **jezuītskī; jezuitìzam,** -zma — jezuitski postupak, licemjerstvo, podmuklost i sl.
Jèzus, Jèzuš (*od hebr.* jehoshua — kojemu je pomoć Jehova; *grč.* Iesus, *lat.* Jesus) *dijal. isto što i* Isus (štok. izgovor razvio se iz grč. oblika gdje se ē čitalo kao i).
ježòvān, ježùvān, -āna *v.* jezuit; *isto i* **ježùvīt,** -ita (Matoš).
jìān *kin.* (yüan) novčana jedinica nekadanje Sjeverne Kine (1939); *isp.* juan.
jìdiš *njem.* (jüdisch — židovski) mješavina gornjonjemačkog jezika sa semitskim, romanskim i slavenskim jezičnim elementima; tim jezikom, koji se piše hebrejski, govore Židovi u nekim zemljama, a postoji i književnost na njemu; **jidist(a),** *2. mn.* jìdīstā — stručnjak u proučavanju jidiša.
jìdlovati *v.* jodlati.
jìgit *tur.* (jigit) 1. *v.* džigit; 2. hrabar čovjek, junak; 3. cehovsko starješinstvo, esnafski odbor.
jigrmìluk *v.* jermiluk.
Jìlduz *tur.* »zvijezda« *(žen. ime); jilduznàma* — astrološki priručnik, knjiga u kojoj se budućnost gata po položaju zvijezdā.
Jim *engl.* (Džim) *v.* Jakob.
jin[1] — jedan od dvaju osnovnih pojmova u kineskoj filozofiji: označuje tvar, zlo, mržnju, tminu; *isp.* jang.
jin[2] (yin) — kineska mjera za dužinu (24,556 m) i težinu (600 g).
jingo *v.* džingo.
jinìzam *v.* džinizam.
jìnoš *v.* inoš.
jìnrikša *v.* rikša.
jirmiluk *v.* jermiluk.
Jītro — u novom prijevodu *Biblije* umjesto starijega Jetro *(v.)*.
jitterbug *v.* džiterbag.
jiu-jitsu *v.* džiu-džicu.
Joakim *hebr.* »bog upravlja, uzdiže«.
Jòb, Jòba, 5. Jòbe (*pored* **Jov**) — po biblijskoj priči bogati pravednik koji pobožno i strpljivo podnosi sve nevolje i nedaće kojima ga Bog iskušava; *danas:* simbol strpljivog patnika.
job *v.* džob.
jòbađ *v.* jobagio.
jobàgio, -ija *pored* **jobagiòn,** -ōna (podrijetlo riječi neutvrđeno) — u srednjem vijeku pripadnik najnižeg stupnja feudalne vojničke hijerarhije; kod nekih naših autora »gradokmet«, tj. kmet tvrđave.
jòbovskī, -ā, -ō *prid.* prema imenu *Job (v.)* u značenju: patnički, težak, bolan; strpljiv u podnošenju nedaća.
jockey *v.* džokej.
jòd, jòda, *lok.* jòdu — *kem.* element iz grupe halogenih elemenata; atom. tež. 126,93; tablični broj 53, *znak* J; upotrebljava se u medicini; *prid.* **jòdnī; jodāt,** -āta — sol jodne kiseline; **jodīd,** -īda — spoj joda, osobito s metalima; sol jodovodične kiseline; **jodírati,** jodīrām — pomiješati s jodom; premazati jodom; **jodìzam,** -zma — kronično otrovanje jodom.
jòdlati, -ām *njem.* (jodeln — izvikati u pjevanju; ijukati) pjevati na osobit način, izmjenjujući prsne glasove s grlenima; jòdlānje je osobito uobičajeno u Alpama (Tirolu); *isto i* **jòdlovati,** -ujēm; **jòdlovskī,** -ā, -ō — koji se odnosi na jodlanje odn. jodlovanje; **jòdler,** *2. mn.* jòdlērā — pjevač koji se ističe jodlanjem, jodlovanjem.
jòdnī, -ā, -ō *v.* jod.
jodòform (jod + *isp.* forma) — organski spoj joda, ugljika i vodika; žut prašak za posipanje rana, sprečava gnojenje; *glag.* **jodoformírati,** -fòrmīrām — posipati jodoformom; *isto i* **jodofòrmisati,** -šēm.
jodòšu (jodoshu) — japanska budistička sekta, nastala u 12. stoljeću.
jòdovati, -ujēm — isto što i jodirati.
Jodrell Bank (*engl., čit.* Džodrel Benk) — mjesto u grofoviji Cheshire u Engleskoj, u kojem se nalazi veliki teleskop za istraživanje svemira.
jod-tinktùra — rastopina joda u alkoholu; tekućina tamne boje kojom se prelijevaju ozljede kože da se spriječi infekcija, otrovanje.
Joe *engl.* (*čit.* Džō) *v.* Josip.
Jòel *hebr.* »čije je ime ,bog'«; jedan od starozavjetnih proroka: izriče zlogukost, npr. »Istrunu zrnje pod grudama; puste su spreme jer žita nestade. Kako li stoka uzdiše! Krda goveda podivljala lutaju jer im nema paše. Čak i stada ovaca kaznu podnose...«, ali i nadu u bolja vremena: »Egipat će opustjeti, Edom će postati beživotna pustinja zbog nasilja učinjena sinovima Judinim... Judeja će dovijek biti naseljena i Jeruzalem u sva koljena...«
jòga *sanskr.* (»naprezanje, napetost«; »ujarmljenje«, »sveza«) osobita tehnika koja se sastoji u vježbanju koncentracije, disanja i opuštanja uz posebnu dijetu, sa svrhom da čovjek potpuno ovlada svojim tijelom,

osobito organima koji se inače ne pokoravaju utjecajima volje; **jōg,** jōga, *mn.* jogi — čovjek koji živi po sprijeda opisanom sistemu; *isto i* **jògīn,** -ína.

jogunluk, *mn.* -ci *tur.* (jok — ne) upornost, tvrdoglavost; obijest; *isto i* **jogunstvo,** *2. mn.* jogūnstāvā; **jogunast** — uporan, tvrdoglav, svojeglav; obijestan; **jogunica** — jogunasto stvorenje (muško ili žensko); **joguniti se,** jogūnīm se — pokazivati svoj jogunluk, biti jogunast, tvrdoglaviti se, ćuditi se.

jogurt, *2. mn.* jogūrtā *tur.* (joghurt) mlijeko ukiseljeno s pomoću naročitog fermenta.

Johan *njem.* (Johann) Ivan (*isp.* Hans).

Johanca — Ivana, Ivanka, Ivka; **Sveta Johanca** — starijim generacijama još u sjećanju Slovenka Ivanka Jeroušek, koja je pred prvi svjetski rat »tvorila« kojekakva čudesa (znojenje krvavim znojem i sl.) i time izazivala silnu senzaciju; došlo je do velike afere u kojoj je utvrđeno da se radi o »kapucinskim sljeparijama« i »klerikalnim prevarama«, kako je pisala tadašnja štampa, osobito u Rijeci, gdje je Johanca »djelovala« i gdje je osuđena na 10 mjeseci tamnice.

johaníter *njem.* (Johanniter) ivanovac, pripadnik katoličkog viteškog reda sv. Ivana, hospitalac, božjak, maltezer *(v.)* (Krleža).

johimbīn, -ína — otrovni alkaloid iz kore afričkog drveta Corynanthe yohimba; služi kao afrodizijak *(v.)*.

John (Džon) *v.* Ivan.

John Bull *engl.* (*čit.* Džon Bŭl) ironičan naziv za engleskog buržuja, za engleski narod uopće.

jo-jō, jo-jōa *malaj.* vrsta igračke (kotačić na uzici).

jōk *tur.* (jok) ne; nije; **jōk hāšā** — ne, bože sačuvaj; *slično i* **jōk vālaj; joktur** — nema ništa.

Jokāsta — osoba iz grčke priče, žena (i majka) kralja Edipa *(v.)*; skončala se otkrivši da joj je Edip sin; **Jokāsta-kòmpleks** — u psihoanalizi pojava perverzne majčine ljubavi prema sinu, koja se očituje čak i u seksualnoj vezi majke i sina.

joker *v.* džoker.

joklāma, *2. mn.* -āmā *tur.* (joklama) 1. regrutacija, novačenje vojnika; 2. pozivanje, prozivka, kontrola, evidencija.

jōkluk *tur.* (*isp.* jok) nemaština, siromaštvo, oskudica.

Jokohāma — grad i luka na japanskom otoku Honshu.

jōktur (*isp.* jok) nema ništa, nije, nikako; **udario jōktur u kesu** — nema ništa.

jōl *tur.* (jol) 1. put, staza; 2. »pravi put«, red, pristojnost, manira, alira.

Jōla (*grč.* Iole) u starogrčkoj mitologiji kći kralja Eurita koju je prosio Heraklo (pored žive žene Dejanire), ali ga otac djevojčin odbije; odbijeni prosac ljuto se osvetio; Euripid u djelu *Hipolit* prikazuje tu osvetu pjesnički: »U gradu Ehaliji nekoć življaše djevica Jola, ko mlado ždrijebe što ne zna za jaram i za kola; Heraklo dođe mlad i razori taj grad, i mladu djevu uze kroz oganj, krv i suze« (dalju sudbinu Jolinu *v. pod Heraklidi*).

jōla *tal.* (iole *iz hol.* jol, *engl.* yawl) vrsta sportskog čamca, šajka (dva vesla na jednog veslača); dva jarbola, pramčani je velik a krmeni sasvim malen, na kraju krme.

Jōlaj (*grč.* Iolaos) — u starogrčkoj mitologiji sin Ifiklov, pratilac Heraklov i pomagač njegov u borbi protiv Hidre; slavljen i kao pobjednik na prvim olimpijskim igrama.

jōldaš *tur.* (jol — put) suputnik, drug na putu; drug, kamarad uopće; **jōldžija,** *2. mn.* jōldžījā — putnik, pasažir; **jōlpaz,** *2. mn.* jōlpāzā — skitnica, klatež; nevaljalac, pokvarenjak, deran, mangup, prepredenjak (Kočićev David Štrbac tako zove svoga jazavca); **jōltasi,** jōltāsā *mn. m. r.* (*isp.* jol *i* tas) isto što i kostšale *(v.)*; **jōltava** — tava za gotovljenje hrane na putovanju; **jōlteskera** (*isp.* teskera) propusnica, putnica, pasoš.

jomen *engl.* (yeomen) seljak slobodnjak u doba feuda, maloposjednik.

Jōm Kīpur (Chipur) *hebr.* (dan pomirenja) najveći židovski blagdan, dan pokajanja za grijehe; slavi se 10. tišrija *(v.)* u postu i molitvi; *v.* Roš hašana; *isp.* priglbok.

Jōm terua *hebr.* (dan trubnih znakova) drugi naziv za dan Roš hašana *(v.)*; toga dana započinje desetodnevno razdoblje pokore koje se najavljuje znakovima trubalja kao pozivom vjernicima da sami ocijene svoje postupke u protekloj godini, da vrše pokoru i da se poprave.

jōn, jōna *i* **ìon,** íona *(v.)*.

Jōna *hebr.* (Jonas — »golub«) starozavjetni prorok; po *Bibliji,* poslao ga je Jahve u Ninivu da tamošnji narod nagovori na pokajanje; Jona to nije htio učiniti jer je mrzio Asirce kao najveće neprijatelje svoga naroda, nego sjedne na feničku lađu i htjede otputovati u Tarz. Putem

se podigne silna oluja, koju je — dakako — uzvitlao Jahve, ljutit na Jonu; suputnici Jonini stanu tražiti krivca za ovakvu nedaću i nađu ga u Joni, koji i priznade da nije poslušao božji nalog; nato bude bačen u more gdje ga proguta velika riba; pomolivši se, »nađe Jona milost pred Gospodinom« i riba ga za tri dana izbaci iz svoje utrobe; potom pođe u Ninivu i obrati Asirce na služenje Jahvi; neki teolozi žele da u Joninoj sudbini vide nagovještaj uskrsnuća Kristova nakon što je tri dana proboravio pod zemljom.

Jonatan *hebr.* (Jeho-nathans) »bog je dao«, »božji dar« (po drugima također iz hebr. »vjeran prijatelj«); **brat Jonatan** (*engl.* brother Jonathan) — pomalo šaljivi naziv za narod USA; nastao god. 1775, kad je George Washington jednom prilikom rekao svojim oficirima: »Moramo pitati brata Jonatana«, pri čemu je mislio svoga prijatelja Jonatana Trumbulla, čiji je savjet očekivao.

jonatanka, 3. -ci, *2. mn.* -kī — vrsta sočnih i mirisnih jabuka; *isp.* džonatanka.

jondža *tur.* (jondža) djetelina; **jondžaluk** — djetelište.

jongleur *v.* žongler.

Jonija — pokrajina u staroj Grčkoj; **Jonjanin,** *mn.* Jonjani (Atika, Eubeja, Mala Azija; Jonjani su bili glavni nosioci starogrčke kulture); *žen.* **Jonjanka;** *prid.* **jonskī; jonskī stîl** — jedan od triju stilova starogrčke arhitekture; stup vitak i završava se kapitelom u obliku jastuka s volutama *(v.).*

Jopa — kod nekih naših starijih pisaca naziv za izraelsku luku *Jafu* (Jaffa).

jopac, -pca, 5. jopče, *2. mn.* jopācā *njem.* (Affe) 1. majmun; 2. podvala, smicalica, spletka (Krleža); 3. mamurluk nakon pijančevanja (Krleža, katkada i na kajkavskom: *jopec*); **jopica,** *2. mn.* jopīcā — majmunica.

jopna *njem.* (Joppe) haljetak, kaputić, jakna.

jor *v.* jer.

JOR — automobilska oznaka za *Jordan.*

jordam, -āma *tur.* (jordam, jurdam) 1. sposobnost, vještina u poslu; 2. nadutost, gordost, ponos, oholost, umišljenost, preuzetnost; **jordamdžija** — vještak; ohol čovjek, oholica, oholnik; **jordamiti,** jordāmīm — ponositi se, oholiti se, šepiriti se, gorditi se, kočoperiti se.

Jordan, Jordana (*akc. i* **Jordān,** -āna) — rijeka i zemlja (kraljevina) u Aziji; sjeverozapadni dio poluotoka Arabije; glavni grad Aman (Amman); *prid.* **jordānskī.**

joregelt *mad.* (jo — dobar + reggel — jutro) dobro jutro (pozdrav); **bis joregelt** *njem.-mad.* do jutra (prolumpovati noć).

jorga *tur.* (jorga) 1. vrsta konjskog kasanja pri kome konj u trku istodobno diže obje desne pa onda obje lijeve noge; 2. sām konj koji tako kasa; *v.* jorgiti.

jorgan, *2. mn.* jorgānā *tur.* (jorgan) 1. pokrivač (vatirani) za krevet; poplun; 2. *šatr.* hiljadarka, novčanica od veće vrijednosti; *umanj.* **jorgančić; jorganče,** -eta; **jorgandžija** — tko pravi jorgane, poplunar.

jorgiti, -īm (*isp.* jorga) 1. kasati na osobit način, živahno, nestašno; 2. biti nestašan, obijestiti se.

jorgovan, -āna, 5. jorgovāne (*akc. i* **jorgovān**) *perz.* (erghevān) — ukrasni grm iz porodice maslina s lijepim grozdastim mirisnim cvjetovima ružičaste i bijele boje.

jorkšīr *engl.* (Yorkshire) pasmina svinja koja brzo raste i dobro se tovi; *prid.* **jorkšīrskī;** *izv.* **jorkširac,** -rca, *2. mn.* jorkšīrācā.

Josafat *i* **Jozafat** *(v.);* u novom prijevodu *Biblije* **Jošafat.**

Josip (*pored* **Josif**) *hebr.* (Jasaf) »bog dodaje, priláže«; po *Bibliji:* 1. jedan od sinova Jakovljevih, prodan (od vlastite braće) kao rob u Egipat, no tamo se dovinuo do časti kraljeva ministra, pa je osobito poznat po tome što je za vrijeme gladi u Izraelu naselio svoje sunarodnjake u faraonovu zemlju (poznat je i po tumačenju faraonova sna o sedam debelih i sedam mršavih krava, po odbijanju ponuda zavodnice Putifarke *(v.),* po dirljivom odnosu prema najmlađem bratu Benjaminu itd.); 2. drvodjelja iz Nazareta, formalni muž Marijin (Bogorodičin), poočim Isusa Krista (po Evanđelju).

Jošāfat (*isp.* Josafat) *hebr.* (»Jahve sudi«) izmišljena dolina u kojoj će se po biblijskoj priči okupiti svi ljudi na tzv. Sudnji dan; prvi je spominje prorok Joel *(v.):* (govori Jahve) »Jer, gle, u one dane i u ono vrijeme kad okrenem udes Judeji i Jeruzalemu, sakupit ću sve narode i povesti ih u dolinu Jošafat. Ondje ću im suditi zbog Izraela, naroda mog i moje baštine, koju rastjeraše među narode i razdijeliše moju zemlju među se...«; *prid.* **jošafatskī (josafatskī).**

jota[1], *2. mn.* jotā *grč.* (iota) ime grčkog slova *i (j);* **ni za jotu** — ništa, nimalo; *isto i* **jot; jotovanje** — *gram.* sljubljivanje glasa *j* (jota) s drugim nekim glasom u novi glas (drag-*ji*

— draži; plak-jem — plačem); *glag.* **jotovati,** -ujēm.
jota[2] *v.* hota.
jotàcija *v.* jotovanje (pod jota[1]).
jou-jou *v.* žužu.
joule *v.* džaul.
jour *v.* žur.
journal *v.* žurnal.
Jōv *v.* Job; **Jōv** *v.* Jove.
jova *tur.* konj bez gospodara, kljuse.
Jovan *v.* Ivan.
Jōve — u starije doba isto što i Jupiter (prema lat. gen. imenice Jupiter, koji glasi *Jovis,* odn. prema tal. *Giove*); (Šenoa); *isp.* Joviš.
jovijàlan *v.* žovijalan.
Jòviš *v.* Jove (Sterija).
Jozàfat *v.* Jošafat.
jozefinìzam, -zma — prosvijećeni apsolutizam austrijskog cara Josipa II (1780—1790), s geslom »sve za državu«, baziran na filozofskim idejama 18. stoljeća.
Jozefīnskā cesta — drum (preko 113 km) od Karlovca do Senja građen 1770—1779, nekada veoma važna prometnica (ime po caru Josipu II); *isp.* jozefinizam.
Jòzua *hebr.* (Jehošua — Jahve je spasio; ime znači isto što i *Isus*) suradnik i nasljednik Mojsijev; doveo Izraelce u »Obećanu zemlju«.
jr — *skrać. za* junior *(v).*
jüān *kin.* (yuan) novčana jedinica u NR Kini (sadrži 100 centa).
Juan *španj.* (*čit.* Huān) *v.* Ivan.
jubìlant, *2. mn.* -bìlanātā — isto što i *jubilarac* (*v.* jubilej).
Jubilāte *hebr.-lat.* (*isp.* jubilej) »kliknite« (početak jednog crkv.-katol. psalma i prema njemu naziv za treću nedjelju poslije Uskrsa, kad se taj psalam pjeva).
jubilee *engl.* (*čit.* džūbili) ekstatična religiozna pjesma američkih Crnaca, srodna gospelu *(v.),* i negrospiritualu *(v.).*
jubìlēj, -eja *starohebr.* (jobel — trublja) proslava godišnjice rada neke osobe, ustanove ili godišnjice nekog događaja (obično u razmaku od 100, 75, 50, 25, 20, 10 godina); **srebrnī jubìlēj** — 25-godišnjica; **zlatnī jubìlēj** — 50-godišnjica; **dijàmantnī jubìlēj** — 60-godišnjica odn. 75-godišnjica; **jùbilaran,** -rna, -rno — koji se odnosi na jubilej; **jubìlarac,** -rca, 5. jubìlarče, *2. mn.* jubìlārācā — čovjek ili ustanova čiji se jubilej slavi; *isto i* **jubìlār,** -ara, 5. jùbilāru *i* -āre; *jednako i* **jubìlant,** *2. mn.* jubìlanātā; *žen.* **jubìlarka, jubìlantkinja** (*akc. i* **-àntkinja**).
jubilōzo *v.* giubiloso.
Jūda *hebr.* (Jehuda) »bogu hvala« ili »cijenjeni«, »uvaženi«, također i »odvažni«, »srčani«, četvrti sin biblijskog Jakoba; po njemu naziv *Judeja* za Izrael, odn. *Judejci* za Židove; *drugi je* Juda bio jedan od Kristovih učenika; po biblijskoj priči izdao je svoga učitelja; odatle: simbol izdajice uopće (*isp.* »To naši jude srebrnjake broje«; Luka Perković); u našim narodnim dijalektima ima *Juda* i značenje *Židov uopće* i (malim slovom) — sitni trgovac, kramar, grajzler; *prid.* **Jūdin; Jūdin poljubac** — izdajnički, neiskren poljubac (po *Bibliji* je Juda prigodom izdaje poljubio Krista); **judaìzam,** -zma — židovstvo; **judaizírati,** -izīrām — požidoviti.
judaika, 2. -dàikā, 3. -dàicima — knjige pisane hebrejskim jezikom odn. knjige o Židovima i o židovstvu (npr. u nekoj knjižnici).
Judas iz Kheriota *v.* Juda (...drugi je Juda...) (Krleža).
jūdaš *v.* Juda (osobito u značenju: izdajica).
Judeja (*isp.* Juda) prvotno jedna pokrajina u Palestini, a kasnije i cijela ta zemlja; **Judējac,** -jca, 5. Jūdējče, *2. mn.* Judējācā; *žen.* **Judējka;** *prid.* **judējskī.**
judicijàlan *v.* judicium.
jùdiciòzan, -zna, -zno *franc.* (judicieux) razborit, prosuđivački, razložan, oštrouman, uman, pronicav (»... Skerlić je više oportunističan no judiciozan...«; Matoš).
judicium *lat.* (*akc.* judîcijum) sud, sudbena rasprava, presuda; **jùdicijàlan,** -lna, -lno — sudski, sudbeni, sudački.
judifòrm (*isp.* jodoform) — »zagorsko-domobranski izraz za jodovu tinkturu« (Krleža: »žene stale da vonjaju po judiformu« — jer su posjećivale muževe po bolnicama odn. jer su muževi [u doba prvoga svjetskog rata] dolazili kućama na dopust).
Jùdika *lat.* naziv za drugu nedjelju prije Uskrsa (u katol. crkvenoj godini, kada se na misi pjeva psalam »Judica me, Deus« — Sudi mi, Bože!).
judikàt, -āta (judicare — suditi, izreći presudu) — pravorijek, presuda; **judikatura** — pravosuđe; sudovanje; praksa sudskih rješenja.
Judita (*akc. i* **Judìta**) *hebr.* (Jehoudit — »žena iz grada Jehuda« ili »sljedbenica« ili »cijenjena«, »uvažena«, »odvažna«, »srčana«, »slavljena«) po biblijskoj priči židovska junakinja koja se ušuljala u šator asirskog

vojskovođe Holoferna i ubivši ga oslobodila svoj rodni grad Betuliju (u našoj književnosti opjevao ju je Marko Marulić, 15. st.).

judo *v.* džudo.

judòfīl, -íla *grč.* (*isp.* fil[1]) prijatelj Židova, simpatizer semitizma, filosemit; *prid.* **judofìlskī; judòfōb,** -óba (*isp.* fob[2]) — čovjek koji se neprijateljski odnosi prema Židovima, isto što i antisemit; *prid.* **judòfōpskī; judofobija** — antisemitizam *(v.).*

jūdskī, -ā, -ō (*isp.* Juda) židovski; kramarski, sitnotrgovački, grajzlerski.

jufka, 3. -ci, *2. mn.* jufkī *tur.* (jufka — tanak) list razvaljanog tijesta, kora, obga.

jūfta *v.* juhta.

jufuìzam *v.* eufuizam.

jugendlich *njem.* (*čit.* jùgendlih) mladenački, mladalački, mladolik, mlađahan.

Jugendstil *njem.* (»mladenački stil«) smjer u umjetnosti Njemačke i Austrije, srodan stilovima koji se inače karakteriziraju nazivom fin de siecle *(v.);* ime po časopisu *Die Jugend* — Mladost.

jūger *lat.* (jugerum) 1. starorimska zemljišna mjera od 3.200 kvadratnih metara; jutro, ral; 2. *prenes.* njiva, oranica uopće.

jùgos *šatr.* gastarbajter *(v.)* iz Jugoslavije; *isto i* **jugošvàbo.**

jugovìnīl, -íla *v.* polivinil.

jùgulāran, -rna, -rno *lat.* (jugulum — grkljan, vrat) grleni, grkljanski, vratni.

Jugùrta — kralj Numidije (112—104. pr. n. e.) zakleti neprijatelj Rimljana; u početku uspješno vojevao protiv njih no na kraju bio pobijeđen i smaknut; to vojevanje opisao je rimski povjesničar Gaj Salustije Krispo (80—35. pr. n. e.) u djelu *Bellum Iugurthinum; isp.* O urbem venalem...

jūhta *hol.* (jucht) nepromočiva, čvrsta gipka koža, osobito od mlade stoke; *isto i* **jūhtovina.**

juice *v.* džus.

jūk *tur.* (jük) konjski tovar, mjera od sto ōkā (koliko se može natovariti na jednoga konja).

jùka (*orig.* yucca) — američka biljka iz porodice ljiljana (bijeli cvjetovi); gaji se za ukras, a vlakna joj se upotrebljavaju i za proizvodnju tekstila; *prid.* **jūkin,** -a, -o (Nazor).

juke-box (*čit.* džūk bȍks) muzički automat koji svira popularne melodije i šlagere kad se u nj baci novac (kod nas sasvim prevladao izgovor: *džūboks*).

jukluk, *mn.* -ci, 2. jùklūkā *tur.* (jùklùk) udubina, ormar u zidu (za spremanje posteljine), dolap, plakar.

jūks *njem.* (Jux) šala, šega, komedija (Sterija).

jùksta, *2. mn.* jūkstā *lat.* (iuxta — pored, pokraj) 1. knjiga iz koje se mogu trgati listovi a da pri tome ostane dio otrgnutog lista, obično kod ulaznica; 2. dodatak podacima u zemljišnim knjigama.

jukstapozicija *lat.* (*isp.* juksta + *isp.* pozicija) usporedni položaj, npr. štampanje dvaju istovrsnih tekstova jednoga uz drugi radi uspoređenja.

juksuk, *mn.* -ci, 2. jùksūkā *tur.* (jùksùk) naprstak, napršnjak; *šatr.* **juksuci** — prevara sa tri krojačka naprstka.

jūl, jūla *lat.* (Julius) mjesec srpanj (govori se i *jūli*); **jūlskī** — srpanjski; *isp.* Julijevci.

jūlār *v.* ular.

julep *v.* džulep.

Jules *franc.* (*čit.* Žȉl) *v.* Julije.

Jūlija — žensko ime (*isp.* Julije) osobito poznato iz Shakespeareove drame *Romeo i Julija*; simbol idealno zaljubljene djevojke.

Jùlijān, -āna (*akc. i* **Julijan,** -āna, 5. Jūlijāne) — ime rimskog cara (Flavius Claudius Julianus, 361—363) koji se iz kršćanstva vratio starim rimskim bogovima; zato ga historija spominje pod imenom *Jùlijān Apòstata (v.); žen.* **Julijana.**

julìjānske škȍle — mađarske škole u Hrvatskoj koje je uzdržavalo šovinističko mađarsko društvo **Julian**; provodeći mađarizaciju, vlasti su prisiljavale djecu hrvatskih željezničara da obvezatno polaze te škole.

julìjānskī kalendār — »stari kalendar« — brojenje godina, uvedeno od Julija Cezara (46. god. pr. n. e.); upotrebljavao se u zemljama s pučanstvom pravoslavne vjere; poslije prvoga svjetskog rata zamijenjen je posvuda gregorijanskim kalendarom, dok se julijanski kalendar održao samo još u pravoslavnoj crkvi (*v.* kalendar).

Jūlije *lat.* »blistavi«.

Jūlijevci, Jūlijevācā — stari patricijski rod u Rimu, od kojega je svoje podrijetlo izvodio i Gaj Julije Cezar, a po njemu i Oktavijan August pošto ga je Cezar posinio; pjesnici (osobito Vergilije) dovodili su to ime u vezu sa *Julus* (Iulus), *Julo,* kako se zvao sin Eneje i Kreuze, osnivač Albe Longe i praroditelj plemena Julijevaca; gramatički se ime dovodi i u vezu sa gen. imena Juppiter *(Iovis),* odakle onda i epiteti kao »božanski« kojim su se kitili stanoviti rimski velikani; kako se

ime *Julus* dovodi — dalje — i u vezu sa *Ilus,* kako se zvao jedan od osnivača Troje po kojemu je Troja i *Ilion, Ilij,* dolazi se lako do zaključka da su Rimljani potomci Trojanaca, što se rado isticalo u rimskoj povijesti.

Julijska krajina — slovenski naziv za krajeve što ih je poslije prvoga svjetskog rata anektirala Italija (Trst, Gorica, Gradiška, Istra, dio Slovenije i — kasnije Rijeka); talijanski naziv: *Venezia Giulia;* **Julijske Alpe** — dio alpskog gorja u Sloveniji, gdje je i najviši vrh Triglav (2863 m).

julimbriš *tur.* (gülibrišim) 1. biljka kojoj je lat. ime *mimosa julibrissim;* 2. ružičasta svila, jer je cvijeće sprijeda spomenute biljke takvo na izgled (Vojnović).

julon — tvorničko ime za jedan sintetik naše produkcije

julskī — prid. prema (mjesec) *jul,* srpanjski; **julskī burbonskī dani** — revolucija u Francuskoj 27—29. jula 1830, koja je dovela na prijestolje Luja Filipa Orleanskog, kojim je činom nastala julska monarhija, zvana i »građansko kraljevstvo« (1830—1848) (Krleža).

juma-basma *v.* jumbasma.

jumak, *mn.* -ci, 2. jūmākā *tur.* (jumak) klupko; mosur, cijevka za namatanje niti.

jumbasma *tur.* (yün — vuna + *isp.* basma) vrsta tkanine od koje se izrađuju dušeci.

Jumbo — ponešto šaljivo ime za slona (prema priči engleskog pisca Rudyarda Kiplinga *Indijska džungla*).

jumbo-jet *engl.* (*čit.* džambo-džet) veliki putnički avion na mlazni pogon, koji može primiti mnogo putnika (i po nekoliko stotina) i prevaljivati goleme udaljenosti bez spuštanja, *isp.* Jumbo *i* jet.

jumper *v.* džemper.

jumruk, *mn.* -ci, 2. jūmrūkā *tur.* (jumruk) stisnuta šaka.

jun[1], jūna *lat.* (Junius) mjesec lipanj (govori se i *juni*); **junskī** — lipanjski.

jun.[2] — *skrać. za* junior *(v.).*

Junajted stets — »United States, USA, Ujedinjene Države Sjeverne Amerike« (Krleža).

junctim *lat.* (*čit.* junktim) zajedno, skupa; spojeno, vezano.

junga, 3. -gi, *2. mn.* -gī *tur.* (jonga — treska, iver) nekadašnja mjera za težinu (oka i pō).

jungfer, *2. mn.* jūngferā *njem.* (Jungfer — djevica) nevin dječak, »djevstvenik« (ovo kod Franje Horvata Kiša); **jungferica** — djevica; **jungferšaft** — djevičanstvo, spolna nevinost.

junior *lat.* (*akc.* jūnior) mlađi; *sport:* igrač omladinac (do 18 godina); **juniori** — podmladak; **juniorka,** 3. jūniorki, *2. mn.* juniōrkī — članica podmlatka; *prid.* **juniorskī.**

junker, *2. mn.* jūnkerā *njem.* (Junker) 1. u bivšoj Pruskoj plemić zemljoposjednik; vlastelin polufeudalnog tipa; nešto slično kao kod nas »šljivar«; inače sinonim za predstavnika njemačke zavojevačke politike stalnog zveckanja sabljom (*isp.* krautjunkerstvo); 2. u carskoj Rusiji — pitomac junkerskog učilišta (vojne akademije) u kojem su se pitomci odgajali za oficire; **junkerskī ustanak** — neuspjeli oružani istup pitomaca petrogradskih junkerskih učilišta protiv nove sovjetske vlasti god. 1917.

junkers, *2. mn.* jūnkersā (po imenu konstruktora Huga Junkersa, 1859—1935) vrsta njemačkih velikih prvotno transportnih aviona, a kasnije bombardera.

junktim *v.* junctim.

Junona — u starorimskoj mitologiji glavna boginja — sestra i žena Jupitrova; *prid.* **Junonin; junonskī** — bujan; stasit; uzvišen, veličanstven (kako su umjetnici prikazivali Junonu); *isp.* Hera; **Junona Ludovisi** — kip Junonin iz nekadanje galerije Ludovisi u Rimu (Begović).

junoša *staroslav.* mladić; *prid.* **junoškī.**

junskī, -ā, -ō — prid. prema (mjesec) *jun,* lipanjski; **junske barikade** — ustanak pariških radnika 23. lipnja 1848. protiv vlade koja je na proletere vršila težak ekonomski pritisak; podignuto je oko 6.000 barikada i na njima se našlo 40.000 do 50.000 ustanika; herojska borba potrajala je 4—5 dana, ali kad je general Cavaignac (*čit.* Kavenjak) upotrijebio artiljeriju, ustanak je svladan (Krleža).

junta *v.* hunta.

jūpa, *2. mn.* jūpā *njem.* (Juppe) haljetak; *umanj.* **jupica.**

jūpes *engl.* (upas) otrov spravljen od soka istoimenog drveta (na otoku Javi urođenici u nj zamaču vrške svojih strelica).

Jupitar, Jupitra, 5. Jupitre (*pored* **Jupiter,** Jupitera, 5. Jupiteru) — 1. u starorimskoj mitologiji — vrhovni bog neba, gromovnik, zaštitnik rimske države, isto što kod starih Grka Zeus, a kod Slavena Perun (**Jupiter Tonans** — Jupiter Gromovnik); 2. *astr.*

najveći planet Sunčeva sistema; 3. u kinotehnici — električna žarulja duginih boja za snimanje kod umjetne ili kombinirane rasvjete; *prid.* **Jupitrov, Jupiterov; Jupiterov (Jupitrov) brijeg** — mesnati dio dlana ispod kažiprsta.

jupka *v.* jufka.

jupon *v.* žipon.

jura[1] (prema gorju koje se nalazi na granici Švicarske i Francuske) — druga (pretposljednja) perioda mezozojske ere *(v.); prid.* **jurskī.**

jura[2] *v.* jus; **Jura Municipalia** *lat.* municipalna, staleška (feudalna) prava, u hrvatskoj povijesti često upotrebljavan izraz u značenju: samouprava, autonomija (Đalski); **Jura Regalia** — Kraljevska prava, tj. prava kraljevine Hrvatske (u nekadanjoj hrvatsko-ugarskoj državnoj zajednici).

Juraki *v.* Nenci.

jurasor *lat.* (juratus assessor — zaprisegnuti asesor) prisežnik, prisjednik, pristav (nekad činovnička titula).

jurat, -āta, 5. jūrāte *lat.* (*isp.* jus) pravnik, student prava, isto što i jurist; *u našoj starijoj književnosti i:* **juratuš** (*kod Jos. Kozarca:* **juratoš**).

jurdisati, -šem *v.* jurišati.

jure *lat.* (*isp.* jus) po pravu, s pravom; **jure patrio** — po domovinskom pravu (Šenoa).

jurget, *2. mn.* jūrgetā — duguljasta tikvica, obično se jede punjena samljevenim mesom; *isto i* **jurgeta** (*2. mn.* jūrgetā).

juridičkī *lat.* (*isp.* jus) pravni, pravnički; **juridička osoba** — pravna osoba za razliku od fizičke — organizacija, poduzeće, ustanova, kojoj je priznato raspolaganje imovinom, zaključivanje ugovora te pravo da pred sudom nastupa kao fizička osoba, tj. da tuži i bude tužena; pravne osobe mogu i krivično odgovarati za ona krivična djela za koja je to izričito predviđeno u zakonu.

jurisdikcija *lat.* (*isp.* jus + dicere — govoriti) sudska nadležnost; pravo suđenja, a također i oblast, djelokrug na koji se prostire to pravo.

juriskonzult *lat.* (*isp.* jus + consultor — savjetnik) pravni savjetnik; stalni savjetnik nekih ustanova u praktičnim pitanjima prava, branitelj interesa takvih ustanova pred sudskim i sl. instancijama; **juriskonzülta** *(mn. sr. roda)* mišljenja, glasovitih pravnika u starom Rimu o konkretnim pravnim slučajevima kojim se mišljenjima pridavao tolik autoritet da su vrijedila kao obvezatna pravila za sudske organe.

jurisprudencija *lat.* (*isp.* jus + prudentia — iskustvo, znanje; razboritost) pravna znanost; nauka o pravu; skup znania koja se tiču pravnih normi u njihovoj praktičnoj primjeni; sudbena praksa.

jurist(a), *2. mn.* jurīstā *lat.* (*isp.* jus) 1. student prava; 2. pravnik; *žen.* **juristkinja** — pravnica; *prid.* **jurističkī** — pravnički.

juristeraj, -aja *njem.* (*isp.* jurist) pravo i pravne nauke, juristička znanost (Krleža).

juristika, 3. -ci (*isp.* jurist) pravo i pravne nauke, osobito vještina njihove primjene (Cesarec).

juris utriusque (*čit.* jūris utrijūskve) *lat.* (*isp.* jus + uterque — oba) »obaju prāvā« — titula koja se dodaje doktorima prava u znak da su doktori obaju prava, tj. i građanskog (civilnog) i krivičnog; u nekim se zemljama mogao postići samo jednostruki doktorat.

juriš *tur.* (jürüjüš) navala, napadaj; nasrt, nalet, ataka; **jurišati,** -ām — navaljivati, napadati; **jurun** — navali! udri!; *isto i* **jurunuz.**

jurodivī, -ōga *rus.* (jurodivyj) naziv za tzv. svetu budalu, »božjeg čovjeka«, luđaka od rođenja, na kojem se tobože vršila »volja božja«; dosta čest tip u starijoj ruskoj književnosti (pridavala im se proročanska moć).

Jurop — engleski izgovor za *Evropa.*

jurskī, -ā, -ō — *prid.* prema *jura*[1].

jurta *tat.* 1. sklopljivi šator od rešetkaste građe prekriven pustinom (filcem); često i kao natkrovlje iznad kola i saonica (kibitka); 2. drvena koliba, brvnara pokrivena zemljom, travom, kožom i sl. (kod sibirskih naroda); 3. u starom ruskom jeziku: obitelj, rod; posjed jedne obitelji ili roda; selo, naselje, grad s pripadnim mu područjem.

juruk, 5. juruče, *mn.* -ci, 2. jūrūkā *tur.* (jürük) poturica koji govori turski i bugarski; nomad, skitnica.

jury *v.* žiri.

jus[1] *lat.* (jus, 2. juris) pravo, pravna znanost; govori se i množina *jura;* **Jus est ars boni et aequi** *lat.* Pravo je umjetnost dobroga i jednakoga (Krleža; njegov prijevod u tekstu: »Pravo je ravnoteža dobrote i harmonije«); **jus primae noctis** (*čit.* j. prīme

noktis) pravo prve bračne noći (feudalci su sebi prisvajali pravo da sa kmetskom nevjestom oni provedu prvu noć nakon vjenčanja, a tek onda da je prepuste mladoženji); **jus aggratiandi** (*čit.* ...agracijandi) pravo pomilovanja (osuđenika na smrt); **jus belli et pacis** — pravo (naviještanja) rata i (sklapanja) mira; **jus civile** — građansko pravo; rimsko građansko pravo, tj. pravo koje je vrijedilo samo za punopravne rimske građane (*v.* dalje jus gentium); **jus civitatis** — državno pravo; **jus cogens** (*čit.* kogens) — prisilno, prinudno pravo, tj. pravna pravila kojima — popularno rečeno — »pogovora nema« (ustavno pravo, bračno pravo, krivično pravo); **jus criminale** (*čit.* kriminale) — krivično pravo; **jus feudale** — feudalno pravo; **jus gentium** (*čit.* gencium) — pravo koje se u starom Rimu primjenjivalo na stanovnike rimske države koji nisu bili punopravni rimski građani (tj. za koje nije vrijedio jus civile); **jus gladii et aggratiandi** (*čit.* ...agracijandi) — pravo mača i pomilovanja, tj. pravo života i smrti kao oznaka najviše državne vlasti, a u starije doba i vlastele, pa i gradova i općina da sude o životu i smrti svojih podanika; **jus hereditarium** — nasljedno pravo; **jus militare** — vojno pravo; **jus non scriptum** (*čit.* ...skriptum) — nepisano, običajno pravo; **jus primogeniturae** (*čit*... primogeniture) — pravo prvorodstva (tj. prvorođenog, najstarijeg sina); **jus publicum** (*čit.* ...publikum) javno pravo; **jus Romanum** — rimsko pravo; **jus sanguinis** (*čit.* ...sangvinis) — pravo krvi (načelo po kojem se državljanstvo neke osobe određuje prema državljanstvu njezinih roditelja); **jus successionis** (*čit.* ...sukcesionis) — pravo na nasljedstvo; **jus trium liberorum** — pravo troje djece, tj. posebna prava i povlastice roditeljima sa najmanje troje djece (propisao starorimski car August da bi podigao populaciju, *v.*); **jus vitae necisque** (*čit.* ...vîte neciskve) — pravo života i smrti (vrhovna vladarska vlast).

jus² — ime slovima *ą (ǫ)* i *ę* u staroslavenskoj azbuci, poznatima i pod nazivom *nazali* (nosni); izgovarali su se *on* i *en*, a od slavenskih jezika održali su se u poljskom (u našem književnom jeziku odražavaju se kao *u* i *e*, isp. npr. poljski *mąž* (*čit.* monž) prema našem *muž*, odn. poljski *jezyk* (*čit.* jenzik) prema našem *jezik*.

JUS — skrać. za *Jugoslavenski standard*, tj. industrijski proizvodi prema kriteriju za prosječnog Jugoslavena.

jùsosi *(mn. m. r.)* — pripadnici organizacije mladih socijalista u Saveznoj Republici Njemačkoj *(Jugendsozialisten, junge Sozialisten)*.

Jùsta *lat.* »pravedna«; *isp.* Justina.

juste milieu *franc.* (*čit.* žist milje) 1. prava sredina; zlatna sredina između dva ekstremna gledišta; 2. *prenes.* neodređenost, strah pred odlučnim gledištem, stajalištem.

justícija *lat.* (justitia) 1. pravda, pravednost, pravosuđe; 2. sve sudske ustanove.

justicijalizam, -zma *lat.* (justitia — pravda) naziv ideologije bivšeg argentinskog predsjednika Juana Perona.

justìcmord *njem.* (Justizmord) pravosudno umorstvo; izvršenje smrtne kazne nad nevinim uslijed nedovoljne savjesnosti i nehaja sudova u ispitivanju i utvrđivanju krivičnog djela.

justifikácija *lat.* (justus — pravedan + ...fikacija, *v.*) smaknuće; izvršenje smrtne kazne; **justificírati,** -ficīrām — smaknuti; izvršiti smrtnu kaznu; *isto i* **justìfikovati,** -ujem.

Justin, -ina, 5. Jùstīne *lat.* (justus — pravedan) »pravedni«; *žen.* **Justína.**

justírati, jùstīrām *franc.* (*isp.* juste — točan, prav) provjeravati, utvrđivati valjanost.

justitia *v.* justicija; **justitia fundamentum regnorum** — pravda je temelj kraljevstava, država (Šenoa).

justo *v.* đusto; **justo tempore** *lat.* u pravo vrijeme, pravovremeno, pravodobno.

Jusuf *tur. (iz hebr.) v.* Josip.

jusuk *v.* juzuk.

jušto *v.* đusto.

jùta *bengal.* (*engl.* jute) biljka iz porodice lipa; od njezinih se vlakana prave vreće, cerade, sagovi, pojasi i sl.; *prid.* **jùten; jùta-vreća** — jutena vreća.

Jùta — *hipok. prema* Judita.

Jùti, Jùtā *(mn. m. roda)* — germansko pleme po kome se zove poluotok Jutland (danski: Jylland).

Juturna — u starorimskoj mitologiji nimfa jednoga izvora u Laciju, sestra glavnog neprijatelja Enejinog, italskog vojskovođe Turna; pomagala je bratu u svima njegovim borbama, ali kad je spoznala da je poraz Turnov Jupitrova volja: »Reče i ovije plaštem plavetnīm uvojke meke uz-

dahne uzdahom teškim i nesta u valovlju rijeke« (*Eneida* XII, 885, 886).
juvegija *v.* đuvegija.
juvelīr, -íra *njem.* (Juwelier) draguljar; majstor koji pravi predmete od dragog kamenja ili metala; *prid.* **juvelīrskī.**
Juvenal, -ála, 5. Jùvenāle *lat.* »mladenački«; **Juvenal Decimo Junije** (60—140) starorimski književnik, jedan od svjetski najpoznatijih satiričara.
jüvenīlan, -lna, -lno *lat.* (juvenis — mladić) mladenački, mladalački; **jüvenīlnā vòda** — termalna voda sa mnogo otopljenih minerala.
juvenilia *(mn. sr. roda) lat.* (*akc.* juvenilija) djela iz mladih dana autorovih (juvenis — mladić).
juvenilìzam, -zma *lat.* (iuvenis — mladić) *med.* pojava da izgled tijela pojedinih ljudi daje mladenačku sliku i kod starijih osoba, iako su sve ostale tjelesne i duševne osobine normalno razvijene i odgovaraju životnoj dobi.
Juventus *lat.* Mladost, starorimska božica mladosti.
jùvka *v.* jufka.
jüzbaša, *2. mn.* jüzbašā *tur.* (yüz — sto) zapovjednik nad stotinom vojnika; kapetan.
juzuk, 5. -če, *mn.* -ci, 2. jüzūkā *tur.* (jüzük) prsten.

K

k — 1. velarni (guturalni) suglasnik; petnaesto slovo latinske abecede, a dvanaesto ćirilske azbuke; 2. *mat.* oznaka za konstantu; 3. oznaka za *karat (v.).*
K — 1. *skrać. za* kruna (novac). 2. *znak za kem. element* kalij; 3. *oznaka za* kralja u šahu; 4. oznaka za temperaturu po Kelvinovoj skali; 5. automobilska oznaka za *Kampučiju* (Kambodžu).
KA — automobilska oznaka za *Karlovac.*
Kaaba *v.* Ćaba.
kàba *prid. indekl. tur.* (kaba) 1. velik, glomazan, ali lagan (*isp.* kabast); 2. neobrađen, nepotpun; surov, neotesan, neuljudan, prost, grub.
kàbadahija (*akc. i* **kabadàhija**) *tur.* (*isp.* kaba — grub + dahija) *hist.* namjesnik dahije *(v.),* nasilnik.
kabàhat *tur.* (kabahat) krivica, krivda, grijeh; manjak, nestašica; *isto i* **kabàjet** (koje znači i *stražnjica*); **kabahatlija** — krivac, grešnik.
kabàla *hebr.* (kabbala — predaja, tradicija za »posvećene«) 1. srednjovjekovna židovska tajna nauka s mističnim i alegoričnim tumačenjima stanovitih mjesta iz *Biblije,* odakle i značenje: mistika, tajna nauka uopće; 2. *prenes.* a) tajno udruženje; b) spletka, intriga, kovarstvo; **kabalìstika,** 3. -ci — nauka o kabali, učenje kabale, osobito magija brojeva i slova; tajanstvenost, misterioznost, vjerovanje u »nadzemaljsko«; **kabalist(a)** — stručnjak u kabalistici; *prid.* **kabalìstičkī,** -ā, -ō — misteriozan, tajanstven; **kabalìstičkī dvòstrukī tròkūt** — šesterokraka zvijezda (Krleža).
kabalèro (*španj.* caballero) vitez, plemić, gospodin; kavalir.
kabalèta *tal.* (cabaletta) *muz.* brz svršetak jedne velike arije.
kabàliti, kabālīm *v.* kabuliti.
kabaljèro *v.* kabalero.
Kabàrdīnsko-Bàlkārskā ASSR — republika na području Kavkaza; glavni grad Nalčik; **kabardínac,** -ínca, 2. kabardīnācā *rus.* čerkeski konj.
kàbare, kàbārā (*mn. ž. roda) tur.* (kabara — čavlić sa širokom glavom) isto što i toke.
kabarèt, -éta (*pored* **kabarè,** -éa, *2. mn.* -éā) *franc.* (cabaret) malo zabavno kazalište koje daje laki šareni program; *prid.* **kabarètskī; kabàretkinja** — pjevačica ili koja druga umjetnica što nastupa po kabaretima.
kabàrice — umanj. prema kàbare *(v.).*
kabàrisati, -šēm *tur.* (kabarmak) naduti se, nabreknuti, nateći, nabubriti, narasti (npr. more); *isto i* **kabàrdisati,** -šēm.
kàbast *tur.* (*isp.* kaba) krupan, debeo, glomazan, nezgrapan, zdepast, vrlo velik, gorostasan.
kàbel (*pored* **kàbl**) *engl.* (cable *od lat.* capsulum — konop) 1. jedan ili nekoliko izoliranih električnih vodova, pokrivenih zaštitnim omotačem; upotrebljavaju se za podzemni, podvodni ili zračni prijenos električne energije, a također i za linije (brzojavne ili telefonske veze); *naš izraz:* provodnik; 2. pomorska mjera za dužinu, jednaka 185,2m, tj. $^1/_{10}$ morske milje; 3. debelo brodsko uže (obično od žice); *prid.* **kabelskī; kab(e)lògram** (*grč.*

grafō — pišem) — brzojavka poslana podvodnim kab(e)lom.

kabèzo — jedan od (mogućih) izgovornih oblika za (uobičajenije) šabeso *(v.)*.

kàbil *prid. indekl. tur.* (kabil) sposoban, kadar.

kabìla *tur.* (kabila) pleme, rod.

Kabíli *(mn. m. roda)* — stanovnici Tunisa, Alžira, djelomično i Maroka (isto što i Berberi); *prid.* **kàbīlskī.**

kabína *franc.* (cabine) mala prostorija, specijalno uređena za određene svrhe (npr. kabina pilota u avionu; kabina šofera u kamionu; komorica u kojoj je javna telefonska govornica; svlačionica u kupalištima, spavaonica na brodu i dr.); *prid.* **kàbīnskī; kabìner,** -èra, 5. kabìneru — namještenik (u kupalištu i dr.) koji se brine oko kabina; *žen.* **kabìnerka.**

kabìnet, -èta *franc.* (cabinet) 1. mala soba; radna sobica; 2. školska zbirka (npr. fizikalni, kemijski kabinet); 3. vlada; ministarsko vijeće; 4. službena prostorija, kancelarija; *prid.* **kabìnetskī; kabìnetskī formāt,** *v.* cabinet-format; **kabìnetski rād** — rad učenjaka u sobi, bez veze s terenom; **crnī kabìnet** — tajni ured pri nekoj visokoj ustanovi, koji cenzurira pisma, špijunira ljude, vodi »crnu knjigu« i sl. (Đalski).

Kabíri (*grč.* Kabeiroi *i* Kabiroi) — u starogrčkoj mitologiji prastara pelazgička božanstva; u kasnije vrijeme uzimali su ih kao sinove i pomoćnike Hefestove *(v.)*.

kàbl, kablògram *v.* kabel; **kàblovskī** — isto što i *kabelski*.

kabòklo, kabòkla, *mn.* kabòkli, 2. kabòklā, *indijan.* mješanac Evropljanina i Indijanke ili obratno (u Brazilu).

kabotáža *franc.* (cabotage) plovidba uz obale, uzduž primorja (između luka jedne države); *prid.* **kabotážnī.**

kabòten, -ēna *franc.* (cabotin) putujući glumac; loš glumac; komedijaš.

kabotináža (*isp.* kaboten) — loša gluma, pretvaranje; komedijaški život (Matoš).

kabriòlet *franc.* (cabriolet) 1. laki polupokriveni jednopreg; 2. automobil sa dva sjedala i sa sklopljivim krovom; 3. povišeni prednji dio poštanskih kola; 4. ženski šešir kakav se nosio u doba direktoara *(v.)* u Francuskoj (Vojnović).

kabriolimuzína (*isp.* limuzina) — vrsta elegantnog osobnog automobila s platnenim pokrovom koji se može skinuti.

kabrìstan, -āna *tur.* (*isp.* kabur) groblje.

kabùki *jap.* (»vještina u pjevanju i plesu«) popularna plesna drama u Japanu, različita od no-igara (*v.* no), ritualnog, aristokratskog oblika zabave; ženske uloge igraju muškarci, muzika se izvodi na pozornici; bez maske, obilna šminka, bogata dekoracija.

kàbul[1] *tur.* (kabul) prihvaćanje, pristanak; **kabúliti,** kàbūlīm — pristajati, prihvaćati, usvajati; misliti, pretpostavljati (Matoš).

kàbul[2] (po imenu afganistanskog glavnog grada Kabula) — vrsta šatora od pamučne tkanine za upotrebu u toplim krajevima.

kàbur, *2. mn.* kàbūrā *tur.* (kabir) grob, raka; **kabùrdžija** — grobar; *isp.* kabristan.

kàbz *tur.* (kabyz) opstipacija *(v.)*; **kàbzli** — zatvoren, začepljen, bez uredne stolice, opstipiran.

kacàbajka (*mađ.* kaczagany — kožuh) ženski gornji kaput posebnoga kroja (u nekim našim krajevima i samo *cabajka*)

kacamarīn, -ína *tal.* (cazzomarino) *zool.* trp, morski krastavac; *isp.* holoturije.

kacàmorat, -òrta, *2. mn.* kacàmorātā — »pod republikom dubrovačkom ovako se zvao čovjek kojega bi, kad bi se gdje pojavila kuga, vlada poslala na ono mjesto za čuvanje da se bolest ne širi, te bi mu obično dala kod toga potpunu vlast u njegovoj radnji i potpunu moć nad životom i smrti« (Akad. rječnik).

kàcenjamer *v.* kacnjamer (Krleža).

Kachin (*čit.* Kačin) država u sjevernom dijelu Burme; glavni grad Myitkyina.

kàcida *v.* kaciga.

kàciga, 3. -gi, *2. mn.* kàcīgā *lat.* (cassis, 2. cassidis) metalno ili kožno pokrivalo za glavu u obliku šljema, kod rudara, ratnika, vatrogasaca, milicije; **kàcigast** — u obliku kacige.

kàcik *v.* kasik.

kacjòla *tal.* žlica zaimača (»Svaka kapja [kiše] puna kacjola« [M. Smoje], metafora za debele kapi kiše).

kàcnjamer *njem.* (Katze — mačka + Jammer — bijeda, nevolja, žalost) teško stanje poslije pijanstva, mamurluk.

kàča *tal.* (caccia) lov, potjera, hajka.

kàčak, 5. -če, *mn.* -ci, *2. mn.* kàčākā *tur.* (kačak) bjegunac, odmetnik; *prid.* **kàčačkī; kačàgdžija** — kriomčar; **kačagdžìluk** — kriomčarstvo, kontrabanda.

kačàmak, *mn.* -ci *tur.* (kačamak) kaša od kukuruznog brašna, palenta, pura, mamaljiga.

kačèrisati, -šem *tur.* (kačmak) pobjeći.

kàčestvo, *2. mn.* kàčestāvā *rus.* svojstvo, kvaliteta.

kačètero *španj.* (cachetero) matador koji se protiv bika bori nožem.

kàčka *šatr.* (*isp.* kačkin) potjera.

kačkavalj, -alja *tal.* (caciocavallo) vrsta masnog ovčjeg sira.
kačket, -eta *franc.* (casquette) kapa sa štitnikom; *isto i* **kačketa** *(ž. roda).*
kačkin, *2. mn.* kāčkīnā *tur.* (*isp.* kačerisati) bjegunac.
kačuča *španj.* (cachucha) andaluzijski ples s kastanjetama.
kačuo (kačul), kačula *tal.* (cazzuola) veliki kotao; *dem.* **kačulić.**
kaćun, -úna (*akc. i* **kaćun**, -ūna) *tur.* (kakun) biljka orhideja, podrimunak; mesnati joj se gomolji upotrebljavaju za napitak salep *(v.).*
kaćuša *rus.* (*hipok. prema* Katarina) tip sovjetskog minobacača poznatog po mogućnosti da istodobno opaljuje nekoliko hitaca (izumljen u toku drugoga svjetskog rata).
kada, 5. kado — *hipok. prema* kaduna *(v.).*
kadaif *tur.* (kadajyf) vrsta orijentalnog kolača od tjestenih vlakanaca, masla i šećera.
Kadam *i* **Kadmo** *(v.).*
kadandžika *v.* kadundžika.
kadar[1], -dra *franc.* (cadre) 1. osnovni sastav radnika neke ustanove ili poduzeća, profesionalne ili partijske organizacije i sl.; uopće radnici na nekom području koji imaju ovaj ili onaj stupanj kvalifikacije; 2. stalni sastav vojnih jedinica (za razliku od promjenljivog sastava koji se poziva na odsluženje na određeni rok); 3. obvezatna vojna služba u mirno vrijeme, služenje vojnog roka; 4. zasebna snimka na kinematografskoj vrpci koja sadrži pojedinu scenu ili epizodu; 5. *prenes.* okvir, krug interesa (*isp.* npr. frazu: *nemām te u svōm kadru* — nisi mi zanimljiv); *v.* kader.
kadar[2], -dra, -dro, *odr.* kadrī, -drā, -drō *tur.* (kadir) sposoban, u-snazi.
kadarum — vrsta crnoga grožđa.
kadaver *lat.* (cadaver) mrtvo tijelo, leš, lešina, strvina, truplo, mrcina (kod Krleže i prezime: *Smrt Franje Kadavera*).
kadaverīn, -ína (*isp.* kadaver) ptomain, amin, koji nastaje od truljenja lešina.
kadema *tur.* (kadem — korak, stopa; kademe — stupanj) 1. stara mjera za dužinu (18 cm); 2. danas: stupanj, stepen.
kadena *lat.* (catena) lanac, okovi, verige.
kadenca, *2. mn.* kadencā *tal.* (cadenza) završetak muzičkog stavka; modulacija, ritam, takt; kod starijih pisaca »glasoklon«; **kadencírati**, -dencīrām — izgovarati frazu s kadencom, tj. spuštajući glas na kraju rečenice.
kader[1] *v.* kadar; **Zelenī kader** — vojnici koji su se u vrijeme prvoga svjetskog rata skrivali po šumama da bi izbjegli vojnoj službi u austrougarskoj vojsci.
kader[2] *tur.* sudbina, udes, božja volja (Kazazović).
kaderaš, -aša (*isp.* kader[1]) pripadnik (Zelenog) kadera.
kadet, -eta, 5. kadete *franc.* (cadet) 1. učenik oficirske škole, akademac, pitomac; 2. član »mlade momčadi« nekoga sportskog kluba; *prid.* **kadetskī; kadet-aspirant** — u nekadanjoj austrougarskoj vojsci trupni podoficir — kandidat za oficira.
kadeti *(mn. m. r.)* — pripadnici ruske buržoaske konstitucionalnodemokratske stranke (odatle skraćeni naziv »K. d.« = kadeti) koju je sačinjavao dio veleposjednika, srednja buržoazija i buržoaski vrhovi inteligencije; *prid.* **kadetskī.**
kadi *v.* kedi.
kadífa *tur.* (kadife) samt, baršun, pliš, velur *(v.), prid.* **kadifast** — baršunast; **kadifan**, -fna, -fno — koji je od baršuna; *isto i* **kadifen** *i indekl.* **kadifli; kadiflija** — kapa od kadife.
kadija, 5. kadija *i* kadijo. *2. mn.* kādījā *tur.* (kady) sudac; *prid.* **kadijin; kadījskī; kadijīnskī; kadīnskī; kadijinica** — žena kadijina; *isto i* **kadīnica; kadiluk**, *mn.* -ci — kadijino područje; sudski okrug; **kadínac**, -nca, 5. kadīnče, *2. mn.* kadīnācā — sudski sluga, kadijin podvornik.
kadilak (po osnivaču američkog grada Detroita Antoineu de la Mote Cadillacu) nekad francuska, a danas američka marka vrlo luksuznih osobnih automobila.
kadiluk i sl. *v.* kadija i sl.
kadíva *v.* kadifa.
kadmējskī *v.* Kadmo.
kadmen *mad.* (ködmen) vrsta kožuha.
kadmīj, -ija (*pored* **kadmijum**) — *kem.* element, atomska težina 112,41, tablični br. 48, *znak* Cd (cadmium); bijeli meki metal; primjenjuje se u obliku lakih slitina u tehnici i u medicini; *prid.* **kadmijev** (*pored* **kadmijumov**); **kadmírati**, kadmīrām — prevlačiti kovine slojem kadmija u svrhu zaštite od rđanja.
Kadmo (*i* **Kadam**), Kadma — legendarni starogrčki junak, osnivač grada Tebe; **Kadmējac**, -jca, *2. mn.* Kadmējācā — Tebanac; *prid.* **kadmējskī; kadmejska pobjeda** — pobjeda koja i pobjedniku donosi nesreću (jer su Kadmovi potomci Eteoklo i Polinik, braća Antigone i Izmene, a sinovi Edipa i Jokaste, u borbi za vlast u Tebi ubili jedan drugoga); *isp.* Pirova pobjeda.
kadran, -ana *franc.* (cadran) brojčanik na satu,

»ciferblat«, »cifarnik« (»pomicanje zlatne kazaljke na zlatnom kadranu«; Krleža).

Kàdrija *tur.* »sudbinski«, »koji je vezan za božju volju, za sudbinu«; *žen.* **Kadrija.**

kadríla *franc.* (quadrille) četvorka, vrsta plesa; *isto i* **kàdrīl,** -íla *(m. roda).*

kadrírati, kàdrīrām (*isp.* kadar[1] 3) — raščlanjivati radnju (filma, televizijskog programa) na pojedine dijelove.

kàdrovac, -ōvca, *2. mn.* kàdrovācā — vojnik koji služi redoviti rok u stalnom kadru; **kàdrovati,** -ujēm — primati nove članove u neku zajednicu (*isp.* kadar); **kàdrovskī** — koji se odnosi na kadrove; **kàdrovskī sìstēm** — sistem organizacije i pripremanja vojske u kojem se dijelovi vojske u mirno doba drže u sastavu razmjerno manjem nego što je to u ratno doba, no dovoljnom za osiguravanje visokog stupnja ratne pripravnosti vojske; kadrovski sistem omogućuje da se priprave mnogobrojni vojnički izobraženi kontingenti u razmjerno kratkim rokovima aktivne vojne službe; **kàdrovskā àrmija** — vojska, pravilno organizirana, opskrbljena tehničkim sredstvima za borbu, tehnički izobražena, koja vlada potrebnim ratnim iskustvom.

kadròvīk, -íka, 5. kàdrovīče, *mn.* -íci *rus.* 1. aktivni oficir ili vojnik (koji pripada stalnom kadru); 2. kod nas običnije u značenju: namještenik koji vodi brigu o radničkom kadru.

kadùcēj, -eja *lat.* (caduceus) krilati štap boga Merkura, ovijen dvjema zmijama; glasnički štap uopće.

kaducìtēt, -eta *lat.* (caducus — loman, slab, određen za smrt) 1. slučaj kada izvjesna ostavina ostane bez nasljednika; u tom slučaju pripada državi; *naš izraz:* ošasnost; 2. trošnost, prolaznost; **kaducírati,** -dùcīrām — proglasiti propalim, oglasiti nevažećim, ništetnim, poništenim.

kàdukan, -kna, -kno *franc.* (caduc) propao, bezvrijedan, trošan; oronuo, iznemogao, nemoćan; ništetan, izgubljen; *isp.* kaducitet.

kàduna, *2. mn.* kàdūnā *tur.* (kadyn) gospođa, dama; kneginja; *prid.* **kadunin;** *umanj.* **kàdunica;** *isto i* **kadùndžika,** 3. -ki *i* **kàdūnka,** 3. kàdūnki, *2. mn.* kàdūnkī.

kàdur *indekl. v.* kadar[2].

kàel *v.* kail.

kàfa *i* **kàva** *(v).*

Kàfa — pokrajina u jugozapadnoj Etiopiji, pradomovina kave.

Kàfar, -fra, *2. mn.* Kàfārā — pripadnik crnačkog naroda u južnoj Africi; *pril.* **kàfarskī.**

Kafarnàum *hebr.* (Kefar Nahum — Naumovo selo) gradić u Galileji (Izrael), po *Bibliji* središnje mjesto Kristova naučavanja; danas *Tell Hum* (na Genezaretskom jezeru); tamo je Krist — po *Bibliji* — »istjerivao đavole« iz »opsjednutih«, odakle i značenje: zbrka, nered, darmar (V. Car Emin u djelu *Danuncijada*).

kàfaz[1] *v.* kavez (Nar.).

kàfaz[2], -aza *v.* kavaz.

kafebràun *njem.* (Kaffee — kava + braun — smeđ) kavene boje, smeđ kao (pržena ili kuhana) kava.

kafèīn *v.* kofein.

Kàfer *v.* Kafar.

kafešàntān, -ána *franc.* (café — kavana + chanter — pjevati) restoran s estradom za artiste čiji se repertoar sastoji od popjevaka, romanca i plesova vulgarnoga, često nepristojnog karaktera (Nazor).

kafetèrija *španj.* kavana-restoran gdje se gosti sami poslužuju.

kafètjēr, -éra *tal.* (caffettiere) kavanar (Vojnović).

kàfez *v.* kavez.

kafilèrija *njem.* (Kaffilerei, *iz hebr.*) živodernica, strvodernica, »šinteraj«.

kàfir *v.* ćafir.

kafkìzam, -zma — književni ili umjetnički pravac koji nasljeduje ideje češkog pisca (na njemačkom jeziku) Franza Kafke (1883—1924); Kafka je u svojim djelima izražavao apsurdnost ljudske egzistencije.

Kafrídi *(mn. m. roda)* — ogranak Bantu-crnaca; *isp.* Kafar.

kàftan, *2. mn.* kàftānā *tur.* (kaftan) dug kaput, prastara nošnja naroda Centralne Azije i Turske, prenesena i u Evropu; *umanj.* **kaftànčić** *i* **kaftanić.**

kafúzo, kafúza, *mn.* kafúzi *port.* mješanac Crnca i Indijanke ili obratno (u Brazilu).

kàg, kàga, *lok.* kàgu *njem.* (Kag) lađa za vožnju kanalima.

kàgan *mong.* (khakhān — kan kanova) *hist.* naslov visokih knezova među Mongolima; *isp.* kan.

kagùlār, -ára *franc.* (prema *caugoule* — kapuca, kukuljica) kukuljičar, pripadnik tajne poluvojničke fašističke organizacije u Francuskoj između 1932—1940.

kàhar, *2. mn.* kàhārā *tur.* (kahyr) 1. silovitost, nasilje; 2. žalost, tuga; briga; 3. poruga, pogrda; **kàharan,** -rna, -rno — silovit, nasilan; žalostan, tužan; zabrinut; *isto i indekl.* **kàharli.**

kahàriti, kàhārīm (*isp.* kahar) žalostiti.

kaheksija *grč.* (kakos — zao, loš + echō — imam) oslabljenje, oronulost organizma uslijed teških bolesti, osobito od raka; **kahektičan**, -čna, -čno — oronuo, slab, ispijen od bolesti.

kahla, *2. mn.* kāhlā *i* kāhlī *njem.* (Kachel) keramička (*v.* keramika) pločica za zidanje peći; *naš izraz:* kalj; **kahlica** — noćna posuda, vrčina, kantorica, »tuta« (takve su se posude prvotno izrađivale od zemlje).

kahpe *tur. indekl.* (kahpe) 1. bludnica, prostitutka; 2. pokvarenjak; *isto i* **kahpija**, *2. mn.* kāhpījā.

kahriman, -āna, 5. kāhrimāne *tur.* (kahraman) junak, heroj; **kahrimanluk**, *mn.* -ci — junaštvo, herojstvo.

kahva *v.* kava; **kahva** (akc.!) — kavana; **kahvedžibaša** — glavni kuhar kave i sl.; **kahv(e)odžak** — kuhinja za kavu.

kaić *i* **kaik** *(v.)*.

kaid, *2. mn.* kāīdā *ar.* glavar u Alžiru i Tunisu iz redova domaćeg stanovništva koji je ujedno sudac, vojni komandant i poreznik.

kaik, *mn.* -ci, 2. kaīkā (*pored* **kaić**) *tur.* (kajik) čun, čamac; **kaigdžija** — lađar koji vozi kaik, čamčar, *isto i* **kaikčija.**

kail *prid. indekl. tur.* (kail) gotov, spreman, zadovoljan, sporazuman, pripravan, voljan; *komp.* **kajlijī.**

Kain[1] *v.* Kajin.

kain[2], *2. mn.* kāīnā *tur.* (kajyn, kajynbirader) šurjak; ženin ili mužev brat; svak; **kain-peder** (*tur.* peder — otac) punac, tast.

kainit, -ita *grč.* (kainos — nov) žućkast ili svijetlosiv mineral, kalijev magnezijski klorid; upotrebljava se u kemijskoj industriji i kao umjetno gnojivo.

Kainz Josef (*čit.* Kajnc Jozef; 1858—1910) njemački glumac; djelovao u Berlinu i u Beču (Burgtheater) i isticao se dubokim poniranjem u likove što ih je prikazivao i majstorskom govornom vještinom (Matoš, Krleža).

Kairo, Kaira (*arap.* Al Qahira) *(m. r.)* — glavni grad Egipta; **Kairac**, -irca, 5. Kaīrče, *2. mn.* Kaīrācā; *žen.* **Kairka;** *prid.* **kairskī.**

Kairos *grč.* (*isp.* kairos — vrijeme, pravi tren) u starogrčkoj mitologiji personifikacija povoljnog trenutka.

kaiserlich (und) königlich *njem.* (*čit.* kajzerlih [und] keniglih) carski (i) kraljevski, carsko-kraljevski, tj. državni; u staroj Austriji vrlo čest atribut stvarima i pojavama što su se odnosile na javni život; *isp.* k. u. k.

kaiš, *2. mn.* kaīšā *tur.* (kajyš) 1. remen, pojas; 2. prevara, krađa; *prid.* **kaišnī;** *umanj.* **kaišac**, -šca, *2. mn.* kaīšācā *isto i* **kaišić; kaišar**, -āra, 5. kaišāru *i* -āre (*isp.* kaiš 2) — zelenaš; lihvar; *prid.* **kaišarskī; kaišarluk** — lihvarstvo; *isto i* **kaišarstvo; kaišariti**, -išārim — lihvariti; **kaišati**, -ām — 1. rezati na kaiše; 2. tući kaišem; **kaišlije** *(mn. ž. roda)* — vrsta opanaka na kaiše.

kaiten *v.* kajten.

kaja, *2. mn.* kajā *tur.* (kaja) 1. litica, hrid, stijena, kamen, krš; 2. grumen (npr. kaja soli); 3. cement (ovo s akc. **kaja**).

kajak, *mn.* -ci *eskim.* 1. vrsta čamca od kože (za muškarce; *isp.* umjak); 2. lagani sportski čamac u kojem se vesla licem u smjeru vožnje, a veslo nije pričvršćeno na čamac; *prid.* **kajačkī; kajakaš**, -āša, 5. kājakāšu — tko se bavi kajačkim sportom; *žen.* **kajakašica;** *prid.* **kajakaškī.**

kajariti, kajārīm *tur.* provjeravati mjeru, baždariti.

kajas, -āsa *tur.* (kajasa) remen, pojas od sablje; uzda; *isto i* **kajasa** *(ž. roda).*

kajba *v.* gajba.

kajda, *2. mn.* kājdā *i* kājdī (*akc. i* **kajda**) *tur.* (kaide) *v.* nota 2; melodija; **kajdanka**, 3. kajdanci, *2. mn.* kajdankī — bilježnica za muzičku nastavu, za bilježenje nota.

kajdisati, -šēm *tur.* (kajmak) okliznuti se, popuznuti.

kajenskī papar (prema *Cayenne* — glavni grad Francuske Gijane) vrsta vrlo ljutoga začina sličnog papru, *isp.* čili.

kajeput *malaj.* vrsta biljke mirte u Indoneziji i Australiji; njezine mladice daju ulje koje se upotrebljava za ublaživanje bolī.

Kajetan, -āna, 5. Kājetāne *lat.* »rođen u (rimskoj luci) Portus Caietae« (danas *Gaeta,* odakle tal. ime *Gaetano*).

Kajfa — veliki svećenik u Izraelu, jedan od sudaca Kristovih; na njegov je prijedlog i usvojena smrtna osuda optuženikova.

kajgana *tur.* (kajgana) jelo od jaja, uljevača, cvrće.

kajhustn *njem.* (keuchen — zasopiti se, zaduhati se, hripati + Husten — kašalj) dječji »plavi«, »pasji«, »magareći« kašalj, hripavac, rikavac.

Kajin (takav je oblik pisanja usvojen u novom izdanju *Biblije;* usp. *Kain*) — po biblijskoj priči prvorođeni sin Adama i Eve, zanimanjem stočar; ubio brata Abela, zemljoradnika, kad su obojica prinijeli žrtvu Bogu, no ovaj njegovu žrtvu nije primio nego Abelovu (priča simbolizira privikavanje starih Židova sjedilačkom životu i obrađivanju zemlje mje-

što dotadašnjeg nomadskog života); **Kajinov žig** — Bog je Kajina — da ovoga ljudi ne bi progonili zbog bratoubojstva — obilježio svojim žigom i time ga zaštitio ali i za vječnost obilježio kao bratoubojicu; odatle simbol bratoubojstva uopće.

kàjiš i sl. *v.* kaiš i sl.

kajita, *2. mn.* kajita *hol.* (kajuit) sobica, kabina na brodu.

kàjla, *2. mn.* kàjlā *njem.* (Keil) 1. klin; *2. u prenesenom smislu:* neznalica, nespretnjaković (osobito u sportu)

kàjmak *tur.* (kajmak) 1. vrhnje, skorup, smetana, skrama, pavlaka, »obrst« *(v.); 2. prenes.* bit, srž; 3. *prenes.* gornji, najviši sloj nekog društva; *isp.* krema 3.

kajmàkām, -āma, 5. kàjmakāme *tur.* (kajmakam) namjesnik; vojno-građanski upravitelj grada; **kajmakàmluk,** *mn.* -ci — kotarska oblast (u nekadanjoj turskoj Bosni i Hercegovini).

Kajmakčàlān, -āna — vrh planine Nidže u Makedoniji, glasovit s velikih bitaka i srpske pobjede u prvom svjetskom ratu (rujan 1916); *prid.* **kajmakčalanskī.**

kajmàklija *tur.* (*isp.* kajmak) crna kava s obilnom pjenom.

kàjmān, -āna *indijan.* vrsta američkog i kineskog krokodila, isto što i aligator.

kajmèkām *v.* kajmakam.

kàjnak, *mn.* -ci, 2. kàjnākā *tur.* (kajnak) vrelo, izvor; **kajnàisati,** -šēm — vreti.

kàjpa *v.* gajba.

kàjser *tur.* (kajsar, po gradu Cezareji [*tur.* Kajserija] u Maloj Aziji) fina crvena koža; *prid. indekl.* **kajsèrli** — od fine crvene kože.

kàjsija *tur.* (kajysy) vrsta voća (marelica); *umanj.* **kàjsijica; kàjsijovača** — rakija od kajsija.

kajt *tur.* (kajyt) upis, registracija; bilješka; zapis; **kàjtiti,** -īm — upisati, registrirati; zabilježiti, zapisati.

kàjten *jap.* torpedo u kojem je smješten čovjek (*isp.* kamikaze).

kajùta *v.* kajita.

kàjzer, *2. mn.* kajzera *njem.* (Kaiser) car; **kàjzerbart** (»carska brada«) — na osobit način njegovana brada sa zaliscima po strani (po austrijskom caru Franji Josipu); **kàjzerflajš** *v.* panceta; **kàjzerica** — vrsta peciva (»carska zemička«); **kajzermanèvar** — velike vojničke vježbe u prisutnosti cara kao vrhovnog zapovjednika (Krleža); **kàjzeršmarn** — »carske mrvice«, *v.* šmarn; **kàjzeršnit** *v.* sectio caesarea.

kakadèmon *grč.* (kakós — zao + *isp.* demon) zao duh, zao demon, vrag, sotona; **kakademònija** — zlosretnost, opsjednutost zlim duhom, bjesnilo, bjesomučnost; *isp.* eudemon(izam).

kakadū, -ua, *mn.* -ui, 2. kakadūā *malaj.* vrsta papige s velikom kukmom na glavi (*kakadukalica žutokukmastā* u starijim prirodopisnim priručnicima).

kakao, kakaa, 3. kakau, 7. kakaom *meh.* zrno drva kakaovca i napitak od njega; *prid.* **kakaov.**

kakemòno *jap.* istočnjačka velika slika na papirnom ili svilenom svitku.

kàki[1] *perz.* (*engl.* khaki) tkanina boje kao prašina, tj. žutosmeđa (većinom za uniforme).

kàki[2] *jap.* istočnoazijska voćka (vrsta ebanovine).

kakidròza *grč.* (kakós — zao, loš, ružan + hidrōs — znoj) znojenje pri kojem znoj ima neugodan zadah.

kakìrīt, -íta (po jezeru Kakir u Švedskoj) polaganim pomicanjem razdrobljeno i kasnije sraslo kamenje.

kakis *španj.* (caqui) vrsta voća: »Slična izvana na glatko oble rajčice, no pod ugrizom koža pukne i iscijedi se iz nje meso žuto, sočno, slatko kao med« (Cesarec).

kakistokracija (-kratija) *grč.* (kakistos — najgori + krateō — vladam) vladavina, vlast najgorih (suprotno od aristokracija).

kako... *grč.* (kakós — zao) kao prvi dio složenice označuje zlo, loše, ružno.

Kàko (*lat.* Cacus) — u staroitalskoj mitologiji sin Vulkanov, strašan razbojnik; ukrao Herkulu goveda što ih je ovaj oteo Gerionu, na što ga je Herkul u divovskoj borbi uspio zadaviti.

kakodèmon i sl. *v.* kakademon i sl.

kakofemìzam, -zma, *2. mn.* -ìzāmā *grč.* (kakós — zao, loš + fēmi — govorim, kažem) pojam suprotan od eufemizma, tj. namjerno izabran lošiji izraz umjesto uobičajenog blažeg; *moj stari* (moj otac, moj muž), *moja stara* (moja žena, moja majka) i sl.

kakofònija *grč.* (kakós — zao, loš, ružan + fōnē — glas, zvuk) ružno zvučanje; glasovi koji zajedno ne zvuče lijepo; neugodan zvuk, nesklad, »neskladna dreka« (Matoš); *prot.* eufonija; *prid.* **kakofòničan,** -čna, -čno.

kakològija *grč.* (kakós — zao, loš, ružan + lógos — riječ, govor) pogrešan izraz; rđav govor.

kakostòmija *grč.* (kakos — zao, loš + stoma — usta) ružan zadah iz usta.

kakòzmija *grč.* (kakos — zao, loš + osmē — vonj) subjektivan osjećaj lošeg mirisa.

kaktèje, kakteja *(mn. ž. roda) grč.* (kaktos — trn) porodica biljaka s karakteristikama kao u kaktusa (mesnate stupaste ili kuglaste stabljike, pune bodlja); **kàktus,** *2. mn.* kaktusā — vrsta biljke s mesnatim trnovitim stabljikama.

kakuminàlan, -lna, -lno *lat.* (cacumen, 2. cacuminis — vršak) 1. koji pripada vršku, koji se odnosi na vršak; 2. *lingv.* koji se tvori vrškom jezika (glas, *v.* apikalan).

kal — *skrać. za* kalibar, kalorija.

kàla, *2. mn.* kālā *tal.* (calle — staza) ulica.

kalaàzar *ind., tzv.* »indijska bolest«, »crna bolest«, nalik na malariju (javlja se epidemički u tropskim krajevima, poglavito kod djece); *v.* lišmanijaza.

kalabàluk *tur.* (kalabalyk) mnoštvo, galama, stiska, metež.

kalàbas *v.* kalebas.

Kalàbrija — pokrajina u južnoj Italiji; *prid.* **kalàbrijskī; Kalàbrez,** -eza, 5. Kalabrezu — stanovnik Kalabrije; **kalàbrez,** -eza — vrsta pustenog šešira sa širokim obodom; *isto i* **kalabrèzer** (Matoš); *žen.* **Kalàbreskinja** (*pored* **-škinja**); *prid.* **kalàbreskī** (*pored* **-škī**).

kalafat *tal.* (calafato) tesar brodograditelj; šuper, brodogradilišni majstor (D. Ivanišević); **kalafàtati, -ām** — začepljivati pukotine drvenih zidova (obično na lađi), šuperiti; *isto i* **kalafatírati,** -fatīrām.

kalàfonij *v.* kolofonij.

Kalaid i Zet — u starogrčkoj mitologiji blizanci, sinovi vjetra Boreja *(v.)*; sudjelovali u pothvatu Argonauta.

kàlāj, -aja *tur.* (kalaj) kositar; bijeli metal kojim se pokriva (kalajiše) mjedeno posuđe; *prid.* **kàlājnī** *i indekl.* **kalàjli; kalàjli lègen** — kositrena posuda, umivaonik (Nar.); **kalàjdžija** — obrtnik koji izrađuje kalajisano posuđe; **kalàjisati,** -šēm — prevući kovinu kalajem (kositrom), pokositriti; **kalàjlija** — kositreni tanjur.

kalam[1] *v.* kalem; *umanj.* **kalamak,** -āmka, *mn.* -āmci, 2. kalamākā.

kàlam[2] (*arap.* kelam) racionalistički pravac islamske teologije (9—10. st.).

kàlamanak, -ānka, *mn.* -ānka, *mn.* -ānci. 2. kàlamanākā *ar.* vrsta dječje kape.

kalàmār, -āra *tal.* (calamaio) 1. tintarnica; 2. glavonožac liganj (jer ispušta crnilo).

kalàmbūr, -ūra *franc.* (calembour, navodno po imenu njem. svećenika Kalambera koji je vrlo loše govorio francuski) igra riječi, metabola *(v.)*, dosjetka s riječima koje imaju dvostruko značenje ili koje zvuče jednako, a imaju različito značenje; **kalamburist(a)** — pisac koji se rado služi kalamburima.

kalàmīr, -íra — 1. zidarski visak, olovnica (za mjerenje okomitosti); *isp.* lot[1], šakul; 2. daščica po kojoj opančar kroji kožu.

kalàmīta *tal.* (calamita) 1. magnet; 2. *v.* kalamitet.

kalamìtet, -eta *lat.* (calamitas) nevolja, nesreća, nesretan slučaj, bijeda, poteškoća, šteta, kvar, gubitak, zlo; poraz.

kalamiti *v.* kalemiti.

kalàmoč *tal.* (*iz grč.* kalamos — trska) trska i na njoj žica s udicom za ribolov; *isto i* **kalàmuča.**

Kalàmota *tal.* (Calamotta) otok Koločep nedaleko od Dubrovnika.

kalànćov *mađ.* (koloncz) ukrasno remenje na konjskoj ormi, kožna kita, kićanka, resa na hamovima.

kàlandar, -dra, *2. mn.* kàlandārā *franc.* (calandre) 1. stroj za valjanje tkanina, papira, kože (daje im tvrdoću, glatkost, sjaj); *2. tipogr.* stroj stereotipije za dobivanje papirnate matrice; *isto i* **kalànder.**

kalàndraka *tal.* jelo na našim brodovima s početka ovog i s kraja prošlog stoljeća (sinonim: *žgvacet*); pripremalo se od usoljenog mesa začinjenog mašću, kapulom, paprom, uz izvjesnu količinu krumpira (Jakov Carić; tumačenje V. Vinja).

kalàsiris *egipat.-grč.* duga, platnena, dolje resama i kitama optočena egipatska haljina koju su uz Egipćane rado nosili i stari Grci i Perzijanci.

kàlāš, -āša, 5. kālāšu *tur.* (kalleš) lopov, varalica, lupež, nevaljalac, obješenjak, vragolan; rasipnik, raspikuća; skitalica, propalica; **kalàšati,** -ām — 1. varati, lagati; 2. skitati se, bekrijati; *isto i* **kalàšiti,** kalàšīm; **kalàšenje** — vragolija, obješenjaštvo; skitanje, bekrijanje (Begović); **kalàštura** — 1. raskalašena, raspojasana žena; 2. nevaljalac, ništarija, nitkov; 3. pas skitalac, psina, »džukela«.

kàlati, -ām *tal.* (calare) 1. spustiti, smanjiti (obično jedra); 2. oslabiti od bolesti, malaksati, onemoćati.

kalàura *v.* karaula.

kalàuz *tur.* (kylavuz) 1. vodič, putovođa, provodič, peljar; 2. ključ za nasilno otvaranje brava; otpirač; 3. posrednik u trgovini (naročito u trgovini stokom); *umanj.* **kalàušče,** -eta;

kalauziti, -īm — pokazivati put, voditi; **kalauština** — plaća kalauzu.
kalavar *mad.* (kallo — valjak) krznarska klupa, krznarski strug.
kalavat *v.* kalafat.
kalavre, kalavārā *(mn. m. r.) tur.* (možda u vezi sa *šalvare*) vrsta kratkih hlača, pelengaće.
kalcedon, -óna *grč.* mliječni kamen, vrsta poludragulja.
kalceta, *2. mn.* kalcētā *tal.* (calzetta) čarapa.
kalciferol, -óla *lat.-grč.* antirahitični vitamin D_2, jedan od steroida *(v.).*
kalcifikacija *lat.* (calx, 2. calcis — vapno, kreč + ...fikacija, *v.*) 1. snabdijevanje vapnom; gnojenje tla kalcijevim gnojivima; 2. ovapnjenje; zakrečenje; skleroza; **kalcificirati,** -ficīrām — snabdjeti vapnom; ovapniti, zakrečiti; *isto i* **kalcifikovati,** -ujem.
kalcij, -ija (*pored* **kalcijum**) *lat.* (calx, 2. calcis — vapno, kreč) *kem.* element, atomska težina 40,08, tablični broj 20, *znak* Ca (calcium); srebrnastobijeli laki metal iz grupe lužnatih ruda; njegovi se spojevi uveliko primjenjuju u tehnici (kreda, mramor, vapno, cement) i u poljoprivredi (gnojiva); *prid.* **kalcijev** (*pored* **kalcijumov**).
kalcinirati, -cinīrām *lat.* (calx, 2. calcis — vapno, kreč) žariti (npr. vapnenac) da se istjera lečana voda; *isto i* **kalcinisati,** -šem.
kalcit, -íta *lat.* (calx, 2. calcis — vapno, kreč) vapnenac, krečnjak.
kalčine, kalčīnā *(mn. ž. roda) tur.* (kalčin *iz tal.* calza) 1. dugačke pustene čarape koje se obuvaju ispod čizama; 2. kaljače, gamaše.
kalčo *tal.* (calcio) nogomet.
Kaldeja — u starom vijeku ime najjužnijega dijela Mezopotamije (Babilon); **Kaldejac,** -jca, 5. Kaldējče, *2. mn.* Kaldējācā; *žen.* **Kaldejka;** *prid.* **kaldejskī** (*sve pored* **Haldeja** itd.).
kaldermedžija *v.* kaldrmdžija.
kaldrma *tur.* (kaldyrym *iz grč.* kalos — lijep + dromos — put) pločnik od neravnog kamenja (»kamenice kao polutke od kupusa«; Matoš); tarac; **kaldrmdžija** — radnik građevinske struke koji pravi kamene putove, popločava ceste i sl,; taracar; *isto i* **kaldrmar,** -ára, 5. kaldrmāru *i* -āre; **kaldrmiti,** -īm — praviti kaldrmu; *isto i* **kaldrmisati,** -šēm, **kaldrmisan** — »popločen, asfaltiran« (Krleža).
kale, kaleta *tur.* tvrđava, utvrda; **Ada kale** — otok na Dunavu kamo su se sklonile i gdje su (1804) pobijene dahije *(v.)* (za deklinaciju *isp.* »živi tamo gore više Markova kaleta« [Borisav Stanković, *Biljarica*]).
kalebas *ar.-španj.* vrsta tikve i od nje načinjena trbušasta posuda s uskim grlićem, za držanje tekućina.
Kaledonija *lat.* (Caledonia) kod Tacita sjeverozapadna visočina u Škotskoj, a po tome onda i općeniti antički naziv za *Škotsku.*
kalefaktor *lat.* (calidus — topao + facere — činiti) ložač, grijač; katkada i sluga, poslužnik uopće, »momak za sve«.
kaleidoskop *grč.* (kalos — lijep + eīdos — lik, slika, izgled + skopeō — gledam, vidim, motrim) 1. optička sprava u obliku cjevčice koja se iznutra sastoji od dvaju ili triju duguljastih, pod kutom složenih ogledala; kod okretanja cjevčice raznobojna stakalca ili kamenčići, koji se nalaze među zrcalima, stvaraju u njima, uslijed odražavanja, lijepe simetrične uzorke i šare koje se brzo mijenjaju kako se okreće cjevčica; *2. prenes.* brza promjena utisaka; **kaleidoskopskī** — šaren i brzo promjenljiv.
kalem, *2. mn.* kalēmā *tur.* (kalem) 1. cijev, cjevčica, mosur (za namotavanje niti); 2. *u elektrotehnici:* svitak, zavojnica, špula, spirala (od žice); 3. cijep, cjepivo, cjepka, mladica; plemka, 4. trska za pisanje, držalo; *odatle:* **kalemli** — pismen; **kalemiti,** -īm — cijepiti; **kalemar,** -ára, 5. kalemāru *i* -āre — koji kalemi, cijepi; *prid.* **kalemarskī; kalemačica** — nož za cijepljenje.
Kalemegdan, -ána *tur.* (»polje oko utvrde«, »poligon tvrđave«) dio Beograda; ulica u Smederevu (Skok).
kalendar, -ára *lat.* (Calendae — prvi dan u mjesecu) 1. skup odredaba o razdiobi vremena na dane, tjedne, mjesece i godine; **julijanskī kalendar** (ime po rimskom državniku Gaju Juliju Cezaru koji ga je dao urediti) osniva se na Sunčevoj godini od $365^1/_4$ dana, te mu prosta godina ima 365 dana, a svaka četvrta je prijestupna godina sa 366 dana; **gregorijanskī kalendar** (»novi kalendar«, po papi Gregoriju XIII. koji ga je dao urediti godine 1582) razlikuje se od julijanskog time što točnije računa vrijeme i ustanovljuje da one stoljetne godine kojih broj nije djeljiv sa 400, nisu prijestupne. Gregorije je godine 1582. odredio da se na temelju njegova računanja datumi pomaknu prema godini nedjeljivoj sa 400 naprijed za onoliko dana koliko je od Cezara do 1582. bilo stoljetnih; prema tome za deset dana. Razlika među starim (julijanskim) i novim (gregorijanskim)

kalendarom iznosi danas 13 dana; **muslimānskī kalèndār** ima Mjesečevu godinu od 354 dana; godine se broje od **Hedžre,** tj. od 622. naše ere; **žīdovskī kalèndār** ima prostu godinu sa 12 mjeseci, a prijestupnu sa 13; godine se broje od 3761. prije naše ere; **fràncūskī (revolucionārnī) kalèndār** — novo računanje vremena kako ga je uveo francuski Konvent 1793. osniva se na godišnjim dobama i na položaju zvijezda, a počinje jesenskim ekvinocijem; imena mjeseci jesu: vendémiaire (vandemijer) — mjesec berbe, brumaire (brimer) — mjesec magle, frimaire (frimer) — mjesec mraza, nivôse (nivoz) — mjesec snijega, pluviôse (plivijoz) — mjesec kiše, ventôse (vantoz) — mjesec vjetra, germinal (žerminal) — mjesec klijanja, floréal — mjesec cvatnje, prairial (prerijal) — mjesec livada, messidor — mjesec žetve, thermidor (termidor) — mjesec žege, fructidor (friktidor) — mjesec plodova; 2. knjiga ili list s datumima za vođenje računa o vremenu nastupanja različitih pojava; 3. sudski izraz za držanje spisa u evidenciji; staviti spis u kalendar do 10. I. 1962. znači npr. — odgoditi rješenje spisa do dotičnog dana kada će spis ponovno doći referentu; 4. u dnevnom govoru: »svi sveci i svetice«, npr. **opsòvati čìtav kalèndār** — sasuti u kletvama sve poznate i nepoznate »nebesnike«; *prid.* **kalèndārskī;** *umanj.* **kalendàrić; kalendārīj,** -ija (*pored* **kalèndārijum**) — prvi dio kalendara s popisom dana u godini; **kalèndārskī mjesec** — mjesec s onim brojem dana koji stvarno ima (npr. siječanj 31, veljača 28 odn. 29 itd.), za razliku od običnog mjeseca koji se uzima sa 30 dana; ova je razlika važna kod poslovnog obračunavanja, planiranja itd.; **kalèndārskā gòdina** — vrijeme od 1. siječnja do 31. prosinca (za razliku od npr. školske godine); isto i **grȁđānskā gòdina** (za razliku od crkvene godine).

kalènde, kalēndā *i* kalenādā *(mn. ž. roda) lat.* kod starih Rimljana naziv prvoga dana u mjesecu; *prenes.* **odgòditi do grčkīh kalēndā** (ad calendas graecas) — odgoditi na dugi rok, nikada ne učiniti (kod Grka, naime, kalenda nije bilo).

kalendògraf *lat.-grč.* (*isp.* kalendar + grafein — pisati) ura koja pored sati, minuta i sekunda pokazuje i dane i mjesece.

kalèndula *lat.* (Calendula officinalis) biljka neven.

kàleš *v.* kalaš.

kalèša, *2. mn.* -ešā *tal.* (calessa *od slav.* kolesa — kotači) polukočija, otvorena putna kočija.

kàleta, *2. mn.* kàletā *tal.* (*isp.* kala) uska uličica (D. Ivanišević).

Kalevala (»zemlja Kaleva«, tj. Finska) — ep sastavljen od pojedinačnih finskih narodnih pjesama; ima oko 23.000 stihova s aliteracijama *(v.)* obrađuje podvige sinova diva i junaka Kaleve (*prenes.* finskog naroda) u borbi protiv Pohjole (Laponije).

Kalevipoeg — estonski junački ep, zbirka staroestonskih pjesama, priča (saga) i mitova.

kȁlež *lat.* (calix *preko mlet.* calese) čaša osobita oblika (s jednim stalkom) koja se upotrebljava pri bogoslužju u katolika; u pravoslavnih služi naziv: putir *(v.)*.

kaležnjàk, *mn.* (*isp.* kalež) 1. *v.* utrakvist; 2. pokrivalo za kalež pri crkvenim obredima (Goran).

kȁlfa, *2. mn.* kȁlfā *i* kȁlfī *tur.* (kalfa) obrtnički pomoćnik; djetić; *prid.* **kàlfinskī; kàlfēnskī;** *umanj.* **kàlfica** (*porugl.* **kàlfica**); **kàlfić,** -ića, 5. kàlfiću; **kalfàluk** — vrijeme koje kalfa mora proslužiti da postane majstor.

kalfatírati *v.* kalafat.

Kàlhant (Kalhas), sin Testorov — u starogrčkoj mitologiji jedan od najistaknutijih proroka i najmudrijih vračeva; njegova je uloga u epskim pjesmama i u dramskoj poeziji često sudbonosna.

Kȁli — indijsko božanstvo, personifikacija *(v.)* sverazorne snage; božica života i smrti, žena boga Šive.

kàliban — čudovište, grdosija, neman, čovjek-životinja (po jednoj osobi iz Shakespeareove drame »Oluja«).

kalíbar, -bra, *2. mn.* kalībārā *grč.-ar.* (*isp.* kalup) *ili lat.* (qua libra? — kakve težine?) 1. promjer duše (kanala) cijevi vatrenog oružja; 2. promjer metka ili granate; 3. *tehn.* instrument za provjeravanje pravilnosti razmjera ili formi izrađevine; 4. debljina žice i tankih metalnih listova; 5. *prenes.* razmjer, vrsta, soj, kov, veličina nečega; svojstvo, valjanost, sposobnost, vrijednost, osobina; 6. čovjek izvanrednih sposobnosti; *prid.* **kalíbarskī; kalibrírati,** -ìbrīrām — odrediti kalibar, ocijeniti, odmjeriti, svesti na pravu mjeru, baždariti *(v.)*.

kàličak, -čka (*po svoj prilici u vezi sa lat.* calix — čaša) udubina na horizontalnoj plohi konjskog zuba, prema kojoj se određuje starost konja.

kaliče *španj.* (caliche) prirodna rudna smjesa natrijeva nitrata, Glauberove soli, gorke soli, a ponegdje i gvana; u južnoameričkom španjolskom isto što i *salitra.*

kàlić *v.* kahla.

kalìdonskī vèpar — strašna zvijer koju je protiv Eneja, kralja u Kalidonu, poslala Artemida jer joj je zaboravio prinijeti žrtvu iako je to učinio ostalim vrhunskim bogovima. »Iz crvenih očiju sijevala je vepru vatra, a vrat mu se kočio. Poput kolaca na opkopima stršale su mu kuštrave čekinje, iz zapjenjenih ralja kao da je sipao munje, a očnjaci su mu bili kao golemi slonovi zubi...«; na zvijer se podigao kraljev sin Meleagar, a uza nj i hrabra djevojka Atalanta iz Arkadije, uz još druge hrabre junake; nakon dugačke borbe u kojoj je bilo više ljudskih žrtava, uspije Atalanti da pogodi vepra strijelom, na što ga Meleagar dotuče kopljem.

kalīf, -ífa, 5. kālīfe (*pored* **halīf**) *ar.* (*tur.* halife) titula duhovnoga poglavara muslimanā koji se smatra nasljednikom Muhameda; kalifi su vršili svjetovnu i vjersku vlast u prvim državama koje su stvorili Arapi poslije smrti Muhamedove (*v.* kalifat); u 16. st. nosili su titulu kalifa turski sultani; *isto i* **kalífa** (**halífa**); **kalìfat** (**halìfat**), -āta — 1. feudalna država s kalifom na čelu koja se obrazovala u 7—8 st.; u sastav kalifata ušli su pored Arabije — Iran, Mezopotamija, Sirija, Palestina, Egipat i Libija; u 10. st. raspao se kalifat na samostalne države; 2. vlast kalifa.

kalifòrnīj, -ija (*pored* **kalifòrnijum**) — *kem.* element (transuran), otkriven 1950, redni broj 98, *znak* Cf (californium).

Kalifòrnija — savezna država u zapadnom dijelu USA; glavni grad Sacramento (najveći Los Angeles); *prid.* **kalifòrnījskī**, -ā, -ō; **kalifòrnījskā jùha** — fungicidno i insekticidno sredstvo za zaštitu bilja (dobiva se kuhanjem sumpora s gašenim vapnom); **kalifòrnījskā (štìtastā) ūš** — kukac rilčar, veoma opasan štetočinja na voću (prenesen i k nama iz Amerike).

kaligràfija *grč.* (kalos — lijep + grafein — pisati) vještina čitkog, lijepog pisanja; krasopis; **kaligraf** — krasopisac; *prid.* **kalìgrafskī**; *glag.* **kaligrafìrati**, -grafìrām; *isto i* **kaligràfisati**, -šem.

kalìgram *grč.* (kalos — lijep + grafein — pisati) pjesma u kojoj je predmet o kojem se pjeva predstavljen i likovno, s pomoću tipografskih bravura, naročitim rasporedom slova i redaka (konj, vaza, ptica i sl.).

Kalìgula (*lat.* caliga — čizma) — starorimski car (vladao 37—41), tako nazvan po vojničkim čizmicama koje je nosio još kao dijete jer je odgojen kao običan vojnik u taboru (inače je bio Gaj, sin Germanikov); vladao je tiranski, pa su ga pretorijanci ubili; *isp.* Incitatus.

kàlīj, -ija (*pored* **kàlijum**) *ar.* (kali — kalaj, *v.*) *kem.* element; atomska tež. 39,102, tablični broj 19, *znak* K; bijeli meki metal iz grupe lužina; njegovi spojevi primjenjuju se u tehnici i u poljoprivredi (gnojiva); *prid.* **kàlijev** (**kàlijumov**); **kàlijeva lùžina** — rastopina kalijeva hidroksida u vodi; primjenjuje se osobito u proizvodnji sapuna; **kàlijeva sôl** — sol gornjih slojeva u rudnicima soli (gnojivo).

kàliko (prema imenu ind. grada Kalikut, danas Kozhicode) gusta pamučna tkanina, cic; služi osobito za uvez knjiga.

kalikstínci, -likstínācā (*mn. m. r.*) *v.* utrakvisti.

Kalila i Dimna — zbirka indijskih basana iz 4. do 6. st.

kalilògija *grč.* (kalos — lijep + logos — riječ, govor) umjetnost lijepog izražavanja; govornička vještina, rječitost.

kàlim, *2. mn.* kalīmā *turkm.* otkupnina za nevjestu.

Kalimàntan — indonezijski naziv za otok *Borneo.*

Kalimègdan *v.* Kalemegdan.

kalimèra *grč.* vrsta naprave za ribolov.

kalimèrati, -ām *grč.* (kalos — lijep, dobar + hemera — dan) govoriti, ćakulati (osobito na grčkom jeziku).

Kalimèro — lik vječno nezadovoljnog pileta (u televizijskim izvedbama).

Kalìningrād (po sovjetskom istaknutom državniku Mihailu Ivanoviču Kalininu, 1875—1946) — novo ime grada Königsberga (inače ima i grad **Kalìnin** u Povolžju, prijašnji *Tver*).

Kaliòpa *v.* muza.

kalipèdija *grč.* (kalos — lijep + pais, 2. paidos — dijete) intenzivna želja trudne žene da rodi lijepo dijete.

Kalìpsa (*grč.* Kalypsō) ime nimfe iz starogrčke mitologije kod koje je Odisej na otoku Ogigiji proboravio sedam godina; misli se da je riječ o otoku Gozo u sklopu Malte, dok neki pretpostavljaju da se radi o našem Mljetu; **kalìpso** — 1. pučka popijevka na Karipskim otocima; 2. društveni ples podrijetlom iz Južne Amerike, u Evropi popularan poslije drugoga svjetskog rata (k nama došao god. 1955); takt 2/2 ili 2/4, ritam vrlo određen, pleše se uz mnogo improvizacija; **kalìpso-ča-ča-ča** — kombinacija tih dvaju plesova.

kalírati, kalīrām *tal.* (*isp.* kalo) 1. izgubiti od neto-težine uslijed prerade ili zbog sasušenja neke robe; 2. spuštati jedra (*isp.* kalati).

Kalist *grč.* (Kallistos) »najljepši«.

Kalista (*grč.* »najljepša«) nimfa iz starogrčkog mita (u pratnji boginje Artemide); sa Zeusom rodila Arkada, praoca Arkađana.

kalistika, 3. -ci *grč.* (kalos — lijep) sporedan izraz koji se katkada upotrebljava za estetiku (*v.*).

kalk, *mn.* kalci, kalkā *i* kalkovi, kalkōvā *franc.* (calque) 1. proziran, osobitim sastojcima nakvašen papir ili tkanina koja se stavlja na crtež da bi se s njega skinula kopija; 2. kopija, točan precrt kroz providan papir; 3. *prenes.* slijepo, potpuno imitiranje, obična patvorina; 4. *lingv.* naziv za osobitu jezičnu pojavu kada se iz stranoga jezika ne uzima sama riječ nego samo njezin »unutrašnji oblik«, tj. njezino značenje, npr. prema grč. *enchirídion,* lat. *manuale,* njem. *Handbuch* — hrv. *priručnik* (*grč.* heir, *lat.* manus, *njem.* Hand = ruka); neki naši mlađi lingvisti upotrebljavaju za kalk izraze: pakovak, prevedenica (časopis *Jezik*); **kalkírati,** kalkīram — snimati slike i crteže na kalku.

kalkan, -ana *tur.* (kalkan) 1. štit; zaštita, obrana, zaklon; 2. vrsta ženske kape; 3. zabat na kući; 4. sedlo.

kalkariurija *lat.-grč.* prekomjerno izlučivanje kalcijevih soli u urinu.

kalkil, *2. mn.* kalkīlā *franc.* (calcul) proračun, računanje; **kalkulacija** — izračunavanje svih elemenata proizvodne i prodajne cijene produkta, robe, usluga i dr.; **kalkulant,** *2. mn.* kalkulanātā — činovnik koji vrši proračune i obračune; računoispitač; računovođa; *isto i* **kalkulator** (ova riječ dobiva i značenje: elektronsko računalo, računar, kompjutor); **kalkulírati,** kalkulīram — računati; proračunavati; *isto i* **kalkulisati,** -šēm.

kalkuloza *v.* litijaza.

kalma *tal.* (calma) tišina (bez vjetra); **kalmen** *ili* **pojas kalmā** — područje u blizini ekvatora gdje ne pušu nikakvi vjetrovi; **kalmírati,** kalmīrām — umiriti, stišati, ublažiti.

Kalman *mad.-ir.* »pustinjak«.

Kalmička ASSR — autonomna republika u SSSR (RSFSR), oko Volge i Kaspijskog jezera; stan. **Kalmik,** *mn.* -ci, 2. Kālmīkā; *žen.* **Kalmikinja;** *prid.* **kalmičkī;** *isto i* **Kalmuk** (**kalmuk** — vrsta krzna), **Kalmukinja, kalmučkī.**

kalo, kala, *mn.* kali, kalā *tal.* (calo — gubitak, manjak) 1. gubitak na težini robe uslijed sasušenja ili sl. kod transporta ili ležanja u skladištu; sasušak, rastur, rastep, razmjerak; 2. naknada za taj gubitak (*v.* kalirati).

kaločne *v.* galoše.

kaloderma *grč.* (kalos — lijep + derma — koža) kozmetičko sredstvo za njegu kože.

kalodont *grč.* (kalos — lijep + odus, *gen.* odontos — zub) 1. tvorničko ime jedne paste za čišćenje zubiju; 2. svaka zubna pasta, bez obzira na ime.

kaloíkagathoí *grč.* (*isp.* kalokagatija) pripadnici »gornjih deset tisuća« u staroj Grčkoj.

kalokagatija *grč.* (kalos — lijep + kai — i + agathos — dobar) ljepota i dobrota; savršenstvo; skladnost; ideal starogrčkog odgoja.

kalomel *grč.* (kalos — lijep + melas — crn) živin klorid; upotrebljava se u medicini.

kalong, *mn.* -zi, 2. kälonga — letipas (vrsta šišmiša).

kalop *v.* galop (Nar.).

kalor..., kalori..., *lat.* (calor — toplina, žar, vrućina) na početku složenica pokazuje odnos prema toplini (npr. kalorimetar).

kaloričan, -čna, -čno *lat.* (kalor...) u kome ima kalorija (*v.*), izdašan za prehranu, toplinu i sl.; **kaloričnost,** -osti — 1. sposobnost nekog goriva za stvaranje topline; količina topline koja se dobiva ako izgori kilogram (ili kubni metar) nekog goriva; 2. **kaloričnost živežne namirnice** — u kalorijama izražena količina energije koju dobiva živi organizam od jednoga grama te namirnice; *uopće:* izdašnost hrane, njezina prehrambena vrijednost.

kalorifer *lat.* (kalor... + fero — nosim); 1. električna grijalica koja može služiti i kao ventilator; 2. naprava za grijanje; sastoji se od sistema cijevi unutar kojih se kreće vruća voda, vodena para ili plinovi koji dolaze iz centralne peći; *isp.* radijator.

kalorija *lat.* (*isp.* kalor...) jedinica za mjerenje količine topline, energije, izdašnosti prehrambenih sredstava i sl.; **velikā kalorija** — količina topline, potrebna za povišenje temperature 1 kg vode na 1°C, inače — 1000 malih kalorija; **malā kalorija** — količina topline, potrebna za povišenje temperature 1 g vode za 1°C (od 19,5° na 20,5°C); *prid.* **kalorijskī;** *isp.* kaloričan.

kalorika, 3. -ci *lat.* (kalor...) nauka o toplini; *prid.* **kaloričkī; kaloričkī strojevi** — motori kod kojih se iskorišćuje toplinska energija, npr. parni stroj.

kalorimetar, -tra, *2. mn.* kalorimetārā *lat.-grč.* (kalor... + metron — mjera) *fiz.* sprava za određivanje količine topline koju je izlučilo ili upilo neko tijelo; **kalorimetrija** — disciplina koja se bavi mjerenjem (s pomoću kalorime-

tra) količine topline što je stvaraju ili upijaju tijela; *prid.* **kalorimetrījskī.**

kalospinthekrom(at)okrene *grč.* (kalos — lijep, spinther — iskra, chroma — boja, krene — izvor) različitim svjetlilima obasjani vodoskok (Đ. Deželić, Matoš).

kalòša *v.* galoša; *isto i* **kalòšna.**

kalòta, *2. mn.* kalōtā *tal.* (calotta) kapica; vršak kugle; vršak lubanje.

kalotìpija *grč.* jedna od metoda fotografiranja; *isp.* talbotipija.

kàlozan, -zna, -zno *lat.* (*isp.* kalus) žuljevit, pun žuljeva, ožiljaka.

kàlp *prid. indekl. tur.* (kalp) nevaljan, neprav, patvoren, falsificiran (*isp.* kalpiti).

kàlpak, *mn.* -ci, 2. kàlpākā *tur.* (kalpak) kapa od krzna; kaciga; *umanj.* **kàlpačić;** *uveć.* **kàlpačina; kalpàgdžija** — tko pravi kalpake; *isto i* **kalpàkčija; sàmur-kàlpak** — kalpak od samurovine (*v.* samur).

kàlpiti, -īm *tur.* (*isp.* kalp) grditi, sramotiti, snizivati vrijednost; nanositi štetu, kvariti.

kalpòzan *tur.* (*isp.* kalp) 1. lažov, lažljivac; 2. krivotvoritelj novca, falsifikator.

kàltak, *mn.* -ci, 2. kàltākā *tur.* (kaltak) 1. tatarsko drveno sedlo; 2. *prenes.* pokvarena (»ofucana«) žena; *uveć.* **kàltačina.**

kalte Platte (*čit.* kalte Plate) *njem.* (kalt — hladan + Platte — ploča) u kuharskom jeziku naziv za jela (obično narezak od kobasica, šunke, kuhana jezika i sl.) koja se na poslužavniku serviraju hladna.

kàltgeštelt *njem.* (kalt — hladan + stellen — staviti) »postavljen na hladno«, »zamrznut«, tj. uklonjen s (visoka) položaja, potisnut u stranu, učinjen neškodljivim, lišen utjecaja (na javne poslove)), likvidiran, maknut; *isto i* **kaltgemaht** (*njem.* gemacht — učinjen).

kàltštelung *njem.* (Kaltstellung) lišenje utjecaja, potisnuće u stranu, uklanjanje s visoka položaja; *isp.* kaltgeštelt.

kalùbdžija *v.* kalup.

kàluđer *grč.* (kalos — častan + gerōn — starac) 1. redovnik, monah; 2. jedno od imena za biljku *peruniku; prid.* **kàluđerov; kàluđerskī;** *umanj.* **kaluđerak,** -ka, 5. kàluđerče, *2. mn.* kaluđerākā; *isto i* **kàluđerić;** *uveć.* **kàluđerčina;** *žen.* **kàluđerica;** *prid.* **kàluđeričin;** *isto i* **kàluđerka,** 3. kàluđerki, *2. mn.* kàluđerkī; *umanj.* **kàluđeričica; kàluđeriti,** -im — zaređivati za kaluđera; **kàluđerovati,** -ujēm — biti kaluđer.

kalumet *engl.* (calumet *iz lat.* calamus — trska) dugačka lula američkih Indijanaca, tzv. »lula mira« (puši se uz osobite obrede npr. prigodom sklapanja mira).

kàlup[1], *2. mn.* kàlūpā *tur.* (kalyb *od grč.* kelyfos) 1. oblik, obrazac, forma, vrsta, tvorilo; *isp.* terak; 2. zbijen i čvrsto svezan smotak duhana, lišća, sijena, slame (bala); 3. štampa, tisak (P. R. Vitezović); *umanj.* **kàlupčić; kàlupār** — radnik koji ručno ili mašinski izrađuje kalupe za livenje, priprema livački pijesak i pokriva pijeskom odlivene komade: jezgrer, leger, former, pjeskar; *isto i* **kalùbdžija; kàlupiti,** -īm — zbijati u kalup; raditi po kalupu; modelirati.

kalùp[2] *v.* galop (ples).

kàlus *lat.* (callus) žulj, odebljala koža, ožiljak, zarožaj (*isp.* kalozan).

kalùzi *v.* haluzi.

Kàlvārija *lat.* (calvus — ćelav, gol, *dakle:* golo, nepošumljeno brdo) 1. isto što i Golgota (*v.*); 2. u nekim katoličkim mjestima uzvisina sa tri križa, kamo se hodočasti u korizmeno vrijeme; 3. *prenes.* muke, patnje, mučeništvo, martirij (*v.*); ovo i u obliku **kalvārij** (V. C. Emin); *prid.* **kalvārījskī.**

kalvinìzam, -zma (po imenu Jeana Calvina, 1509—1564) — jedna od protestantskih religija (*v.* protestantizam); **kàlvīn,** -ína — pristaša kalvinizma; *žen.* **kàlvīnka;** *prid.* **kàlvīnskī;** *isto i* **kalvìnist(a), kalvìnistkinja, kalvinìstičkī.**

kalj *v.* kahla; **kàljeva pèć** — zidana peć.

kàlja, *2. mn.* kàljā *tur.* (kalja) kiseo kupus sa suhim mesom; jelo od kupusa ili krumpira s popržеnim lukom i mesom.

kàljūn, -ūna *tal.* (galione) vrsta veće galije.

Kȁm *v.* Ham; od ovakvog je oblika toga biblijskog imena naš pisac Janko Polić (1886—1910) izveo svoj pseudonim *Kamov.*

kàma, *2. mn.* kàmā *tur.* (kama) dvosjekli bodež.

Kàma (Kamadeya) *sanskrt.* u indijskoj mitologiji božanstvo ljubavi.

kamàdžija[1] (*isp.* kama) čovjek koji kolje kamom, naziv za četničke koljače u drugom svjetskom ratu.

kamàdžija[2] (*isp.* kamati) lihvar.

kamaje *v.* camaïeu.

kamàla — crvenosmeđi prah od azijskog drveta Mallotus philippensis, u istočnim zemljama lijek protiv trakavice i bojilo za tekstil.

kamaldolèzi, -ēgā (*mn. m. r.*) ogranak benediktinskog reda (osn. u 11. st.), vrlo strog, pun asketizma (po samostanu Camaldoli kraj Arezza u Italiji).

kamàljer *v.* kamarjer.

kamàmber (*franc.* camembert) vrsta francuskog

pikantnog sira iz okolice grada Camemberta (proizvodi se i kod nas).

kàmara[1], *2. mn.* kamarā *grč.* (kamàra — prostor sa svedenim krovom; soba, izba, spavaonica) svod; hrpa, gomila; plast, stog.

kàmara[2] — soba, klijet.

kamàrad, -áda, 5. kàmarāde *franc.* (camarade) drug, drugar, prijatelj, kolega.

kamarijèr, -éra *tal.* (cameriere) 1. komornik (papinski, crkvena titula); 2. sobar, poslužitelj, stjuard; *isp.* kamarjer.

kamarìla, *2. mn.* kamarílā *španj.* (camarilla, *isp.* kamara) u monarhističkom poretku — klika dvorjana, dvorska grupa favorita koja svojim intrigama utječe na državne poslove u interesu osobne koristi; *prid.* **kamarīlskī.**

kamarìnskaja *rus.* narodni (ruski) ples živahnih pokreta (takt dvočetvrtinski i točetvrtinski) i pjesma uz taj ples.

kàmariti, -īm — praviti kamaru, slagati u stog, stožiti, plastiti.

kamàrjer, -éra, 5. kàmarjeru (*i* -ēre) *tal.* (cameriere) sobar; konobar; **kamàrjera** — sobarica (Šimunović).

kamarlèngo, *mn.* -zi (*tal.* camerlengo) komornik, sobar (obično u službi nekog plemića i prema tome osoba najvećeg povjerenja); danas uglavnom plemićka titula (Nazor).

kamàrot *tal.* (camerotto) poslužnik na brodu, »mali«; *isto i* **kamàrota.**

Kàma sùtra *sanskr.* »Nìska o ljubavi«, najstariji na svijetu sačuvani udžbenik ljubavne vještine; napisao ga indijski mudrac Vatsjajana (»ljubavna pravila iz visoke škole indijske erotike«; Ivan Dončević).

kamàše *v.* gamaše; *isto i* **kamàšne.**

kàmata *grč.* (kámatos — zarada) dobitak; *mn.* **kàmate,** kàmātā — odšteta u novcu za upotrebu tuđega kapitala; »interes«; *isto i u muškom rodu:* **kamati,** kàmātā; *prid.* **kàmatnī; kàmatnīk,** 5. kàmatnīče, *mn.* -ci — lihvar; lakomac, gulikoža, »odribōg« (i bogu bi kožu oderao); *isto i* **kamàdžija; kàmatnjāk,** *mn.* -āci — kamatna stopa; po zakonu ili ugovoru određena visina kamata.

kàmbana, *2. mn.* kàmbānā *maked.* (očito iz tal. Campana) 1. crkveno zvono; 2. makedonski muzički instrument sličan bubnju.

kàmbija[1] *lat.* (cambia) vrsta biljnog tkiva oko korijena, debla i grana drvenastog i zeljanog bilja (između same stabljike i kore).

kàmbija[2] *tal.* (cambio) promjena, razmjena, zamjena; **kàmbijalno pràvo** — mjenično pravo.

Kambòdža *v.* Kampučija.

kàmbrīj, -ija (*pored* **kàmbrijum**) *lat.* — *geol.* razdoblje u razvoju Zemlje; najstarija formacija paleozojske ere (po imenu Cambria, današnji Wales u Engleskoj, gdje su nađeni ostaci iz tog razdoblja); *prid.* **kàmbrījskī.**

kàmbrik *engl.* (cambric, po imenu franc. grada Cambrai) 1. tanak laneni batist; 2. fina pamučna tkanina za košulje, kišobrane i povoje.

Kamčadàli (*mn. m. r.*) — staromongolidska podrasa: Samojedi, Čukči, Keti (s Jeniseja), Oroki (ili Nanajci).

Kàmčatka, 3. -tki — poluotok u sjeveroistočnoj Aziji (pripada SSSR), glavni grad Petropavlovsk-Kamčatski; **Kàmčaćanin,** *mn.* Kàmčaćani; *žen.* **Kàmčaćānka;** *prid.* **kàmčatskī.**

kàmdžija i sl. *v.* kandžija i sl.

kamèja, *2. mn.* -ējā *franc.* (camée) 1. izvajan, rezan dragi kamen s ispupčenom figurom (koja ima drugačiju boju nego osnova); 2. slika u jednoj boji, slika u kamenu; *isp.* gema.

kameleòn, -óna, 5. kàmeleōne *grč.* (chamaileon *od* chamaí — na zemlji + léon — lav) 1. gušteru sličan gmaz toplih zemalja; odlikuje so sposobnošću da mijenja boju svoje kože kad se razdraži ili kad se promijeni boja njegove okoline i sl.; 2. *prenes.* čovjek koji često i besprincipijelno mijenja svoja uvjerenja i nazore (zbog koristi, sigurnosti); prevrtljivac; 3. **mìnerālnī kameleòn** — naziv mangano-oksidnog kalija (zbog oštrog mijenjanja boje njegovih otopina u lužini); 4. *astr.* zviježđe južnog neba (Kameleon); *prid.* **kameleónov; kameleònski; kameleónstvo** — vješto pretvaranje, prilagođivanje prilikama (*sve pored* **hamel...).**

kàmeleòpard — stari naziv za žirafu, jer se mislilo da je nastala križanjem kamile (deve) i leoparda.

kàmelhār *njem.* (Kamel — deva + Haar — vlas, kosa, dlaka) devina dlaka, kostret (upotrebljava se naročito za pokrivače i sl.).

kamèlija *franc.* (camelia) vrsta biljke s tamnozelenim listovima i krasnim cvjetovima; listovi služe kao čaj.

kamelòpard *v.* kameleopard.

kamelot *franc.* (camelot) 1. ulični prodavač novina; 2. sukno od vune, kostreti.

Kamène — staroitalske nimfe izvora; najznatnija od njih Egerija bila je u službi boginje Dijane i spominje se kao pouzdanica rimskoga kralja Nume Pompilija koji je uredio starorimsko bogoslužje; kasnije se izraz (lat.) *Camena* upotrebljavao za *Muza*, a značio je i pjesma; prema priči, kod Egerije je Artemida

(Dijana) sklonila Hipolita (v.), koji je po prokletstvu oca svoga Tezeja stradao od vlastitih konja; promijenila mu je ime u Virbije i on je sa ljubljenom ženom Aricijom dobio sina koji se također zvao Virbije i spominje se u *Eneidi*.

kàmera *lat.* (camera) 1. *v.* komora; 2. fotografski aparat; 3. u televiziji elektronska sprava za izravni prijenos živih prizora na daljinu; **kàmera opskùra** *lat.* (obscurus — taman) kutija koja ne propušta svjetlo; na prednjoj se strani nalazi malen otvor s optičkim staklima kroz koji prolaze zrake svjetla koje na protivnoj strani odrazuju obrnuti lik predmeta.

kamèralije *ili* **kamèralne znànosti** (*isp.* kamera 1, komora) — u 18. st. skup nauka o upravljanju državom i državnom imovinom te o podizanju narodnog gospodarstva.

kameralìstika, 3. -ci (*isp.* kamera 1, komora) — knjigovodstvo državnih ustanova koje se od knjigovodstva privrednih poduzeća razlikuje time što se u njemu knjiženja utvrđuju i vrše prema budžetu.

kameralìzam, -zma — njemački smjer merkantilizma (v.) u 16—18. st.

kàmer(a)man *engl.* (*isp.* kamera 2 + man — čovjek) snimač, snimatelj, fotograf, slikar, vođa i upravljač snimanja kod izrade filma, televizijskog programa i sl.

kàmercòfa, *2. mn.* -còfā *njem.* (Kammerzofe) sobarica, komornica, komorkinja (*isp.* cofa)

kàmerdìner *njem.* (Kammerdiener) sobar, komornik (v.).

kàmerher *njem.* (Kammerherr, *rus.* kamerger) dvorsko zvanje u carskoj Rusiji i u nekim drugim monarhističkim državama; carski (kraljevski) komornik.

kamèrija *tur.* (kameriye *od lat.* camera) balkon, doksat (prema dvorištu u starim bosanskim kućama).

kàmerjunker (*isp.* junker) u carskoj Rusiji dvorska čast, komornik; *isp.* kamerher.

kamèrleng *v.* kamarlengo.

kàmerman *v.* kameraman.

kàmermuzìk *njem.* (Kammermusik) *v.* komorna muzika.

kàmērnī *v.* komorni 2.

kàmertōn *njem.-grč.* (Kammerton) 1. *muz.* ustaljena normalna visina tona, komorni ton; 2. elastična čelična naprava u obliku vilice koja pri udaru daje uvijek zvuk jedne te iste određene visine. Visina zvuka ovisi o veličini i obliku kamertona.

Kàmerun — republika u zapadnoj Africi; glavni grad Yaoundé (*čit.* Jaundē); **Kamerūnac,** -ūnca, *2. mn.* Kamerūnācā; *žen.* **Kamerūnka;** *prid.* **kamerūnskī.**

kàmfor *ar.* (kāfur) aromatična tvar biljnog podrijetla koja se upotrebljava u medicini; *prid.* **kàmforov; kàmfornī.**

kamgārn *njem.* (kämmen — češljati + Garn — konac, pređa) pređa i tkanina od češljane vune.

kàmi *jap.* 1. božanstvo uopće; 2. plemić, aristokrat.

kamikáze (*isp.* kami) 1. »božji vjetar«, ciklon koji je u 13. st. spasio Japan od najezde mongolskog brodovlja; 2. japanski »pilot smrti«, »pilot samoubojica« koji se zajedno s avionom survavao na neprijatelja (izraz iz drugoga svjetskog rata); *isp.* kajten.

Kàmil *v.* Ćamil.

kàmila, *2. mn.* kàmīlā *grč.* (kàmēlos) deva; *prid.* **kàmiljī; kamìlār,** -āra, 5. kàmilāru *i* -āre — vodič kamila.

Kamìla — u staroitalskoj mitologiji kći volščanskoga kralja Metaba, odrasla u službi Dijaninoj od koje je i poprimila ratnička svojstva; teško je u svjetskoj literaturi naći ljepši opis žene ratnice od ovoga kako je opisuje Vergilije: »Jošte od volščanskog roda i ratnica stiže Kamila, | puk joj je čitav u mjedi i oklopi blistaju po njem, | nikada rukama svojim ni prela nije ni šila, | ne znajuć prelo ni švelo, već njezino strojno je tijelo | naviklo bojeve biti i vjetrove prestizat konjem. | Ako je jurila žitom, ne ticaše usjeve pri tom, | tako je letjela hitro i tako je jahati znala, ako pak negdje vrh vàlā nad pučinom lebdjet je stala, mogla je tako da hodi da ne smočī noge u vodi...
...zlatna joj igla u kosi, a gizdavim korakom kroči, | likijski tobolac nosi kraj svinutog ratničkog luka, | junačka mirtovo koplje visoko joj uzdiže ruka«; poginula je u borbi kao saveznica Turnova protiv uljeza Trojanaca.

kamìlavka, 3. -ci, *2. mn.* kamìlāvkī *novogrč.* (kamēlaukē) 1. kaluđerska kapa, ovisoka, tvrda, bez štitnika (kod pravoslavnih); 2. *šatr.* službena kapa milicionera ili zatvorskog stražara.

kamílica *lat.* (Matricaria chamomilla) biljka iz porodice glavočika; upotrebljava se u medicini; *naši izrazi:* titrica, gorčak, carev cvijet, lipica, prstenak, rancan, ramenak, telenak; **kamìltēj** — čaj od kamilice.

Kàmilo *lat.* (camillus) »novi«, »novak«, ili »poslužitelj kod žrtve« (tj. »novi, mladi svećenik«); **Kàmilo Màrko Fùrije** — starorimski vojskovođa koji je god. 387. pr.n.e. protjerao

Gale iz Rima i preoteo im bojne znakove što su ih u prijašnjim ratovima od Rimljana zarobili (»Kamil, gle, znakove vraća što dušman u boju ih uze«; *Eneida* VI, 826).

kàmīn, -ína *lat.* (caminus — peć, ognjište) otvorena peć s izravnim dimnjakom koja grije sobe neposredno plamenom; **kamìnet** — mali kamin.

kamìon, -óna *franc.* (camion) teretni automobil; teretnjak; *prid.* **kamìonskī; kamiòndžija** — šofer kamiona; **kamiònet** (*franc.* camionnette) — mali kamion, kamiončić.

kàmiš, *2. mn.* kàmīšā *tur.* (kamyš) 1. trstika; 2. cijev od lule; **ljùbiti se kroz kàmiš** — živjeti uporedo, ali u mržnji; **kàmiševina** — biljka udika.

kamìzol, -óla *franc.* (camisole) haljetak, pršnjak, zobunčić, koret; *isto i* **kamìžol,** -óla *i (ž. r.)* **kamìžola.**

kamòmila *v.* kamilica.

Kamòra *tal.* (camorra) tajno društvo kriminalnih elemenata, osnovano u Italiji u 16—17. st. koje se bavilo tajnim umorstvima, banditizmom, ucjenjivanjem, iznuđivanjem, kontrabandom, prosjačenjem itd.; **kamòrist(a)** — pripadnik kamore (Vlad. Čerina).

kàmp *v.* kemp.

kampànati, -ām (*isp.* kampanile) zvoniti (Matoš, Krleža).

kampanìle, -ìla, *mn.* -ìli, 2. kampanílā *tal.* (campanile) zvonik, toranj, koji je sagrađen bez veze sa zgradom crkve; *isto i* **kampànel** *i* **kampànil.**

kampanilìzam, -zma *tal.* (campanilismo) ljubav prema rodnom kraju, lokalni patriotizam (koji ne dopušta širokogrudnije shvaćanje); **kampanìlist(a)** — čovjek uska obzora, privrženik kampanilizma; *prid.* **kampanilìstičkī.**

kampànja, *2. mn.* kampânjā *franc.* (campagne) 1. vojni pohod; bitka; sve vojne operacije koje se vode na nekom bojištu u određeno vrijeme (npr. *talijanskā kampanja god. 1799; zîmskā kampànja god. 1941—1942. na sovjetsko-njemačkom bojištu*); 2. niz privrednih akcija koje se provode po planu (npr. *kampànja sjetvē*), rad koji se vrši u svrhu nekog društveno-političkog zadatka (npr. *ìzbornā kampànja* — priprema i provođenje izbora); 3. vrijeme neprekidnog dugotrajnog rada neke tehničke naprave, stroja (npr. *kampànja visokē pećì* dok ona radi); 4. period neprekidne plovidbe broda; 5. glavna sezona za stanovitu trgovinu (npr. *kampànja šećernē repe, kampànja hmèlja* itd.); 6. polje, priroda, selo, ladanje, imanje izvan grada (Nar.); *prid.* **kàmpanjskī** — na način kampanje; **kàmpanjsko ùčēnje** — spremanje studenata za ispite kad hoće da svladaju mnogo gradiva najednom umjesto da su se polako i sistematski pripremali.

kampàran *v.* koporan.

kàmpeč (po mehičkom gradu Campeche) vrsta drveta iz porodice lepirnjača, tzv. plavo drvo; *izv.* **kàmpečovina;** kod nekih pisaca i **kàmpešovina,** a kod nekih drugih **kàmpić** (kod Jakova Carića npr., koji izrazu daje i prijevod: krvovina).

Kampf und das Dasein *njem.* (*čit.*... dazajn) borba za život (filozofski pojam koji odgovara engleskom Struggle for life).

kamping, kampírati *v.* kemp.

kampinjìjen, -éna *franc.* (campignien) *geol.* prijelazni period između paleolitskog i neolitskog doba u razvoju Zemlje (po mjestu Campigny u Francuskoj gdje su nađeni ostaci iz toga doba).

kàmpong, *mn.* -zi, 2. kàmpōngā *malaj.* seosko naselje u Indoneziji.

kàmposi *(mn. m. r.) španj.* (*isp. lat.* campus — polje) brazilske stepe s niskim raslinjem.

kàmpsōr (*isp.* kambija) mjenjač novca, bankar (u mjeničnom poslovanju srednjega vijeka).

Kampùčija — monarhija u jugoistočnoj Aziji (prije Kambodža); glavni grad Pnom Pen (Phnom Penh).

kàmpus *v.* campus.

kàmsīn *v.* hamsin (Nazor).

kamuflàža *franc.* (camoufler — prerušiti se) *vojn.* 1. jedno od sredstava maskiranja (»prikrivka«) koje se ostvaruje putem bojadisanja predmeta (npr. tenkova) pjegama, prugama i sl. koje izobličuju njihov oblik i otežčavaju njihovo pronalaženje; 2. prikrivanje istine uopće, obmana; *isp.* mimikrija; **kamuflìrati,** -muflīrām — izvršiti kamuflažu; prilagoditi okolini; prikriti; učiniti neuočljivim, maskirati.

kàmūt *v.* komot.

kàmza, *mn.* kàmzā *tur.* (kavza) držak noža, sablje, handžara.

kân, kàna, *mn.* kànovi *mong.* (hang — vladar) *hist.* kod turkmenskih i mongolskih naroda — titula, ponajprije careva, a kasnije vladajućih knezova (*v.* kànāt²); piše se sa spojnicom iza imena; **Džìngis-kān, Batu-kān;** *prid.* **kànov.**

kana¹ *v.* kna.

kana² — staro japansko pismo koje se razvilo od kineskih ideograma; *isp.* hiragana, katakana.

Kana[3] — gradić u Galileji (danas Kefr Kennah) nedaleko od Nazareta; prema *Bibliji* učinio je tamo Krist svoje prvo čudo kad je na jednoj svadbi pretvorio vodu u vino; odatle i danas preneseno značenje za »krštenje« vina, tj. za dolijevanje vode u vino.

Kanaan — staroegipatski naziv za područje od rijeke Jordana prema zapadu do obala Sredozemnog mora, tj. današnji Izrael; po Bibliji »Obećana zemlja« (u kojoj »teče med i mlijeko«).

kanabe *v.* kanape.

kanabīn, -ína *grč.* (kannabis — konoplja) alkoholni sastojak indijske konoplje; ima narkotično *(v.)* djelovanje.

Kanada *indijan.* (»naselje«) republika u Sjev. Americi; glavni grad Otava (Ottawa); *prid.* **kanadskī; Kanađanin,** *mn.* Kanađani; **Kanađanka; kanada** — vrsta jabuke.

kanaf *v.* kanap; *isto i* **kanafa.**

kanafas *franc.* (canevas) rešetkasta tkanina od pamuka ili lana, juta.

kanal, -ala *lat.* (canalis — cijev, žlijeb) 1. prokop, umjetno vođeno korito koje se pravi za prolaz brodova između mora (npr. Sueskī kanal), rijeka ili jezera, za dovod vode za navodnjavanje i za hidrotehničke objekte; 2. uska pruga mora ograničena s obiju strana kopnom; tjesnac (npr. Kanal La Manche ili samo velikim slovom Kanal); 3. žlijeb, cijev za prolaz tekućina; odvodnik, privodnik, dovodnik; 4. *prenes.* put, tok; sredstvo, način, veza (za postizanje određenog cilja); **Kanal** (*odn.* **Na kanalu**) stari naziv za dio Zagreba otprilike južno od današnjeg Autobusnog kolodvora (Krleža); **Trećī Kanal (Kono)** krajnje sjeverna periferija Dubrovnika, ulica već u samom Srđu; danas velika magistrala što zaobilazi grad (Krleža: *Supilo*), *prid.* **kanalskī;** *umanj.* **kanalić; kanalčić; kanalizacija** — 1. sistem podzemnih i nadzemnih cijevi za odvođenje iskorištene vode; 2. postavljanje dovodnih i odvodnih cijevi; **kanalizírati**, -izīrām — izvršiti kanalizaciju; 2. svesti rijeku u kanal; 3. *prenes.* uputiti nešto u pravi tok; *isto i* **kanalisati**, -šem.

kanalja *tal.* (canaglia) nevaljalac, nitkov, hulja, gad; ološ, rulja (Krleža).

kanap, -apa *tal.* (canapo) špaga, uzica, konopac, uže.

kanape, -eta (*po tur.* kanape) *i* (*akc.*) **kanapē**, -ea, *mn.* -ei, 2. kanapeā (*po franc.* canapé) počivaljka, sofa, divan, otoman.

kanara, *mn.* kānārā *tur.* (kanara) klaonica.

kanarínac, -ínca, 5. kanarīnče, 2. *mn.* kanarīnācā — poznata ptica pjevica većinom žute ili zelenkaste boje, podrijetlom s Kanarskih otoka *(v.)*; *prid.* **kanarínčev;** *žen.* **kanarīnka.**

Kanarskā struja — hladna morska struja u istočnom dijelu Atlantskog oceana (dijeli se na Gvinejsku i Sjevernu ekvatorsku struju).

Kanarskī otoci — španjolska otočna skupina pred zapadnom obalom Afrike; glavni grad Las Palmas.

kanasta *španj.* (canasta — košara) kartaška igra slična remiju *(v.)*; igraju 2—6 osoba, obično u paru jedni protiv drugih, sa dva snopa karata i četiri džokera *(v.)*; potječe iz Južne Amerike (Urugvaj) i poslije drugoga svjetskog rata prodrla u Evropu.

kanat[1] *tur.* (kanat) 1. krilo na vratima ili prozoru; 2. ptičje krilo; 3. pregrada, pretinac; 4. strana u kolima, ljesa, ljesica; 5. rešetkasto pletena košara, koš; 6. dio neke cjeline, članak, koljeno; kat, sprat; ograđen prostor; **kanatiti**, -īm — praviti kanate.

kanat[2], **-ata** *mong.* oblast ili država kojom upravlja kan *(v.)*.

kanat[3], kanta, 2. *mn.* kanātā *tal.* (canto) pjevanje, pjesma.

kanat[4] — način gradnje s balvanima i opekama; *prid.* **kanatnī.**

kanava *tal.* (canapa) konoplja (*isp.* kanafas).

kanave, -eta *tal.* (*mlet.* caneva) košara za boce, kanistar *(v.)*.

kancel, 2. *mn.* kancelā *lat.* (cancelli — rešetka, ograda, pregrada) 1. u velikim ustanovama ured gdje se vrši primanje i otpremanje spisa, prepisivanje i sravnjivanje njihovo, gdje je arhiv, urudžbeni zapisnik itd.; 2. propovjedaonica; *isp.* *(niže)* kancel-paragraf.

kancelar, -ara, 5. kancelaru *i* -are *njem.* (Kanzler *od lat.* cancellarius) 1. ministar-predsjednik u Njemačkoj (*v.* rajhskancler); tajnik Vijeća kantona u Švicarskoj; predsjednik Kuće lordova (lord-kancelar) i ministar financija (kancelar državnē blagajnē) u Engleskoj; 2. u srednjem vijeku — dostojanstvenik koji je redigirao državne akte, stavljao na njih pečat i čuvao državni arhiv; 3. najviši građanski čin u carskoj Rusiji; *prid.* **kancelarov** *i* **-arev; kancelarskī.**

kancelarija *lat.* (*isp.* kancel) ured; pisarnica; *prid.* **kancelarījskī.**

kancelarítis (*akc. i* **-itis**) — izraz sovjetskog pisca Kornelija Čukovskoga, kojim karakterizira kvarenje čistoga ruskog jezika elementima iz kancelarijskog jezika i stila.

kancelarština (*isp.* kancel) — isto što i birokratizam.
kancelir, -íra, 5. kancelīre *tal.* (cancelliere) 1. pisar, bilježnik, tajnik; 2. *v.* kancelar.
kancelist(a) *lat.* (*isp.* kancel) pisar; niži činovnik; *umanj. i pogrd.* **kancelistić;** *žen.* **kancelistkinja;** *prid.* **kancelistički.**
kancel-paragraf *njem.-grč.* (Kanzel — propovjedaonica) zabrana upotrebe vjerskih obreda u političke svrhe (naziv prema jednom paragrafu njemačkog krivičnog zakonika, izraz nekada vrlo mnogo upotrebljavan u našoj štampi).
kancer *lat.* (cancer) *med.* rak, karcinom; **kancerogen (-gen)** (*grč.* genos — rod) — koji stvara rak; **kancerologija** (*grč.* logos — govor) — nauka koja se bavi proučavanjem bolesti raka; **kancerozan,** -zna, -zno — poput raka, rakovit; bolestan od raka.
kancler *v.* kancelar (lord-kancler; *Novine*).
kancona *tal.* (canzone) 1. pjesnička forma srednjovjekovne trubadurske poezije; 2. kasnije: jedna od muzičkih vrsta; 3. danas: pjesma popularnog karaktera, popijevka; **kanconijer,** -era (canzoniere) zbirka pjesama (kancona), pjesmarica.
Kanconisima *v.* Canzonissima.
kančelir *v.* kancelir (Nazor).
kančelo, *2. mn.* -ēlā (*akc. i* **kančelo**) *tur.* (kangal — uže, vrpca, nit, pređa) pasmo, povjesmo, »štrena«; **kančelica** — svitak konca.
kandahar (po engleskom grofu od Kandahara [grad u Afganistanu]; 1832—1914, koji je ustanovio Kandahar-pokal za pobjedu u skijaškim natjecanjima) naziv za vrstu vezova kojima su cipele jače vezane uza skije (za alpsku vožnju).
kandara *mađ.* metalne žvale na uzdama (stavljaju se konju u usta i omogućuju upravljanje).
kandarin, -ína — 1. srebrni kineski novac; 2. uteg.
kandela *tal.* (candela) 1. svijeća, lojanica, voštanica; 2. jedinica za mjerenje svjetlosti; oznaka *cd.*
kandelabar, -bra, *2. mn.* kandelābārā *lat.* (candelabrum — svijećnjak) 1. veliki raskošni svijećnjak s ograncima za umetanje svijeća ili električnih žarulja; luster; 2. visoki stup sa svjetiljkom za uličnu rasvjetu.
kandelir, -íra *tal.* (candeliere) svijećnjak (Nar.); *isp.* kandilir.
Kandelora *tal.* (*od lat.* candella — svijeća) blagdan Svijećnica kod katolika, Sretenije kod pravoslavnih (2. veljače); **Kandelora, zima fora** — Svijećnica, sa zimom je gotovo (poslovica u našim primorskim krajevima).
kanderisati, -šēm *tur.* (kandyrmak) privoliti nekog na nešto, skloniti, nagovoriti.
Kandid *lat.* (candidus — bijel) »bijeli«, »čisti«; *žen.* **Kandida.**
kandidacija *lat.* (*isp.* kandidat) isticanje kandidature, kandidiranje; *prid.* **kandidacījskī** *i* **kandidacionī.**
kandidat, -āta, 5. kandidāte *lat.* (candidus — bijel; candidatus — u bijelo obučen; kandidati za državnu službu nosili su bijele toge) osoba predodređena za neki rad, za ispunjenje neke dužnosti, za izbor na neki položaj ili za primanje u sastav neke organizacije, npr. *kandidat za člana SK; prid.* **kandidatov; kandidatskī;** *žen.* **kandidatkinja.**
kandidatura (*isp.* kandidat) — 1. natjecanje za neku službu ili neku čast; 2. isticanje želje da netko bude izabran za neku službu ili neku čast.
kandidijaza *lat.* najčešća gljivična bolest kod čovjeka (od gljivice *Candida albicans*); zahvaća kožu, sluznice i unutarnje organe
kandidirati, -didīrām (*isp.* kandidat) — 1. postaviti, predložiti za kandidate; 2. biti kandidat; *isto i* **kandidovati,** -ujēm.
Kandija *tal.* (Candia) isto što i Kreta (po gradu istoga imena); kod nas se to ime javlja od 16. st., a upotrebljava se i danas, isp. npr. putopis Slavka Batušića *Od Kandije do Hammerfesta.*
kandilir, -íra *tal.* (candeliere) svijećnjak (Vojnović); *isp.* kandelir.
kandilo, *2. mn.* kandīlā *grč.* (kandēlos) posudica od raznobojnog stakla, obično viseća, u kojoj gori žižak u ulju; *umanj.* **kandioce,** *2. mn.* kandilācā.
kandirati *v.* kandis.
kandis, *2. mn.* kandisa *franc.* (candi — pročišćen, kristaliziran) šećer u velikim kristalima; žuti šećer; **kandit,** -íta — ušećereno voće, voćni bombon; **kandirati,** kandīrām — prevući šećerom; ušećeriti.
kandlcuker *njem.* (Kandelzucker) isto što i kandis (*v.*).
kandža, *2. mn.* kandža *i* kandžī *tur.* (kandža) pandža, čaklja, čaporak, kuka.
kandžija, *2. mn.* kandžījā *tur.* (kamčy) bič; korbač; *umanj.* **kandžijica; kandžijati,** -ām — bičevati, udarati kandžijom.
kandžur *tibet.* (»prevedena riječ«) sa indijskog prevedeno sveto pismo lamaizma (*v.*); *isp.* tandžur.
kanefora *grč.* (kanēforos: kaneon — košarica + foros — nosač) »košaronoša, oznaka za

plemenite atičke djevice koje su kod velikih svetkovina u ophodu žrtvene darove i druge svete stvari nosile na glavi. U graditeljstvu zovu se tako ženski likovi što odgovaraju Atlantima« (Stjepan Senc, *Grčko-hrvatski rječnik;* tome opisu iz rječnika možemo pridružiti ovo mjesto iz Aristofana: »Kad sedam mi je bilo ljeta, nosila sam tajne, u desetom ljetu žrtvu Artemidi mljela, a onda u njenom hramu medvjedica bila, i djevojka krasna postah, košaricu nošah i nizu smokava«; *Lisistrata,* stih 641 i d.).

kanèla *franc.* (cannelle, *isp.* kanal) 1. cijev, cjevčica, žlijeb; pipa, slavina; 2. kora od cimeta; mirodija uopće (D. Ivanišević); **kanelíra** *franc.* (cannelure) uzdužna plitka užljebina na antičkom stupu, uzdužni žlijeb uopće, žljebast ukras; **kanelírati,** -nelīrām — izdupsti paralelne žljebiće (npr. kod stupova), ižlijebiti, izbrazdati, izolučiti; *isto i* **kanèlisati,** -šēm.

kànet *v.* kanat[1].

kànevās *v.* kanafas.

kàng *kin.* 1. vrsta kazne u nekadanjoj Kini: daska oko vrata za oznaku zločinca; 2. sjeverokineska klupa za spavanje.

kàngal *v.* kančelo.

kànibal (od *Canibi,* španjolsko ime za indijansko pleme *Caraibi,* koji su jeli meso zarobljenih neprijatelja) 1. ljudožder; 2. *prenes,* barbar; surov, krvožedan čovjek; **kanibalìzam,** -zma — 1. ljudožderstvo u prvobitnoj epohi i kod divljaka; *isp.* antropofagija; 2. *prenes.* barbarstvo, iskazivanje mržnje na čovječanstvo; nečovječnost, divljaštvo..

kanídi *(mn. m. r.) lat.* (canis — pas) *zool.* naziv za razred pasa.

kànija, *2. mn.* kānījā *tur.* (kyn) korice mača, nožnica, tok.

kanìkula *(mn. sr. roda) lat.* (canis — pas) »pasji dani«, dani najveće žege (obično u mjesecu srpnju).

kanìla, *2. mn.* kanílā *franc.* (canule) cjevčica za odvođenje ili dovođenje tekućine ili uzduha; upotrebljava se za umjetno hranjenje bolesnika.

kànīn[1], -ína *lat.* (caninus — pasji) zub očnjak.

kànīn[2], -ína *lat.* krzno divljega ili pitomog zeca.

kànistar, -stra, *2. mn.* kànistārā *grč.* (kanistron, iz starog sumerskog jezika) košara, a osobito vrsta prikladne naprave za nošenje boca, pa i limena boca uopće.

Kanìta *tur.* »pokorna«, »skrušena«.

kànkān, -āna *franc.* (cancan) posljednji društveni popularni ples nastao u Evropi, u pariškim kavanama oko god. 1840. (poslije njega svi društveni plesovi dolaze sa Kube, iz Južne Amerike ili iz USA); prvi pravi gradski ples, grub i razularen (visoko dizanje nogu, podizanje suknje); mjera 4/4, naizmjenično se drže plesač i plesačica; danas ga plešu isključivo profesionalne plesačice; **kànkanovati,** -ujēm — plesati kankan *(v.).*

kànkōv, -ōva, *2. mn.* kankóvā *mad.* (kanko) kapavac, gonoreja, triper *(v.).*

kankròīd, -ída *lat.-grč.* obično dobroćudni rak kože, ponajviše na usnama i licu starijih ljudi.

kànli *prid. indekl. tur.* (kan — krv) 1. krvav; 2. crven poput krvi.

kàno (po japanskoj slikarskoj obitelji *Kano*) japanska slikarska škola u 15—17. st., koja stilski povezuje tradiciju japanskog i kineskog budističkog slikarstva.

kànoa, kànoē, *2. mn.* kānōā *amer.* (*engl.* canoe) od kore načinjeni kožom presvučeni čamac sjevernoameričkih Indijanaca; **kanoìstika,** 3. -ci — naziv za sport na kanoama; kajak-sport.

kanòćal, -ála *tal.* (cannocchiale) dalekozor, durbin.

kànon[1], *2. mn.* kānōnā *grč.* (kanōn) 1. pravilo; 2. crkveni propis; nepromjenljivi dio katoličke liturgije; 3. skup umjetničkih pravila koja vladaju u ovoj ili onoj epohi; obrazac, norma; 4. oblik strogog muzičkog oponašanja (imitacija); sastoji se u tome što za vodećim glasom prihvaćaju drugi glasovi koji točno ili u raznolikim varijantama ponavljaju temu prvoga glasa (crkveno pjevanje kod katolika); 5. popis biblijskih i drugih religioznih knjiga različitih vjeroispovijesti (katolički kanon, pravoslavni kanon, muslimanski kanon, budistički kanon); 6. tip štampanih velikih slova; *prid.* **kànōnskī** *(v.).*

kànon[2], -óna *v.* kanona (Krleža).

kanòna *franc.* (canon) top; **ìspucana kanòna** — porugljiv naziv za stare nogometaše (koji bi još htjeli igrati a nisu više dorasli mlađima); **kanonáda** — učestala paljba iz topova; **kanònenfuter** (*njem.* Futter — hrana) — »hrana za topove«; porugljiv naziv za vojnike koje sile da se bore za imperijalističke ciljeve svojih vlastodržaca; **kanòner** *v.* kanonir.

kanònerka, 3. -ci, *2. mn.* kanònerkī *rus.* (*iz franc.* canonnière) — razmjerno maleni ratni brodić plitkoga gaza ponajviše s artiljerijskim naoružanjem; namijenjen je za obalne akcije i za akcije u plićinama (na morima ili na rijekama).

kanonicitet, -eta (*isp.* kanon[1]) »crkvenost« (Bonaventura Duda).
kanonik (*akc. i* **kanonik**), 5. -če, *mn.* -ci *lat.* (canonicus) viši svećenički čin u katoličkoj crkvi; *prid.* **kanonički (kanonički); kanonikat**, -ata — 1. služba i položaj kanonika; 2. skup kanonika.
kanonika, 3. -ci (*isp.* kanon) — nauka o pravilima ili normama spoznaje.
kanonir, -ira, 5. kanonire *njem.-franc.* (*isp.* kanona) borac, posluživač kod topa, topnik, tobdžija, artiljerac.
kanonist(a) (*isp.* kanon) — poznavalac crkvenih kanona, stručnjak u kanonskom pravu.
kanonizacija (*isp.* kanon) — u katoličkoj crkvi proglašenje neke osobe svecem; **kanonizirati**, -iziram — 1. proglasiti svecem; 2. uzakoniti, zakonom propisati, normirati; *isto i* **kanonizovati**, -ujem.
kanonski *grč.* 1. osnovan na crkvenim pravilima; utvrđen po crkvenim kanonima; *2. prenes.* primljen; osnovan na kanonu; koji služi za uzor.
kanopa, *2. mn.* kanopa — kameni trbušasti staroegipatski vrč s ljudskom ili životinjskom glavom, u koji su stari Egipćani spremali utrobu balzamiranih pokojnika.
Kanosa *v.* Canossa.
kanosati, -šem (*isp.* kana, kna) mazati knom, kanom, bojadisati crveno, kniti.
kant *engl.* (cant) metalni rub skije.
kanta, *2. mn.* kanta *i* kanti *njem.* (Kanne) 1. limena posuda osobita oblika, za vodu, mlijeko i sl., obično s ručicom za nošenje; *naš izraz:* limenka; *2. šatr.* butine, stražnjica.
kantabilan, -lna, -lno *tal.* (cantabile) pijevan, koji je lak za pjevanje, pjevljiv.
kantalupa *tal.* vrsta dinje s debelom hrapavom korom i mirisnim »mesom« (po talijanskom dvorcu Cantaluppi blizu Rima).
kantar[1], kantara, *lok.* kantaru *i* kantaru *tur.* (*iz lat.* centenarius — stotiniti, stotni) 1. vaga; 2. ured za vaganje; 3. mjera za težinu (oko 44kg); 4. uteg od 44 oke; *umanj.* **kantarić**; *prid.* **kantarski; jeni kantar** — kvintal, 100kg; **kantardžija** — namještenik na javnoj vagi; **kantarina** — plaća za vaganje; **kantarnica** — tanjur na vagi; *isp.* tas.
kantar[2] *grč.* (kantharos) 1. starogrčka posuda za piće; *isp.* kondir; 2. zdenac u atriju ranokršćanske bazilike
kantar[3] (*lat.* Cantarus lineatus) morska riba svijetle boje i ukusna mesa (dolazi i u našim vodama).
kantara *lat.* bakren lonac.
kantarida *grč.* (kantharis, 2. -idos) španjolska muha; vrsta kukca, popić, zeleni babak; **kantaridin**, -ina — melem koji se dobiva gnječenjem kantaride, a služi za izvlačenje mjehurića nad oboljelim dijelom kože i kao afrodizijak *(v.)*.
kantarion, -ona *grč.* biljka bogorodičina trava, gorac, trava od posjeka.
kantaros *grč.* (kantharos) posuda za vodu na ulazima u crkve (prvotno namijenjena za pranje ruku).
kantastorij, -ija *tal.* (cantastorio) ulični pjevač, pjevač-pjesnik (kantautor), pučki pripovjedač (M. Franičević); **kantastorija** — historijska pjesma, »povjestica«.
kantata *tal.* (cantare — pjevati) pjesma za pjevanje uz pratnju orkestra.
kantati, -am *lat.* (cantare) 1. pjevati; 2. dosađivati prigovaranjem
kantautor *lat.-tal.* pjesnik i pjevač, tj. pjevač koji izvodi vlastite kompozicije na vlastiti tekst, moderni trubadur.
kantele — finski narodni žičani instrument (žice se trzaju prstima).
kantica, *2. mn.* kantica — *umanj. prema* kanta.
kantik, *mn.* -ci, 2. kantika *lat.* (canticum) svečana crkvena pjesma, himna.
kantilacija *lat.* u židovskom bogoslužju recitiranje psalama uz povremene elemente pjevanja.
kantilena *tal.* (cantilena) pjesma; melodija lirskog karaktera; melodiozni dijelovi u velikim muzičkim kompozicijama; arija, pjev.
kantina *tal.* (cantina — podrum, pivnica, konoba, krčma) sitničarija i blagovaonica u kasarnama, tvornicama i sl.; **kantiner**, -era, 5. kantineru — namještenik u kantini, prodavač u njoj; *žen.* **kantinerka** — živežarka, živežarica.
kantir, -ira *tal.* (cantiere) 1. brodogradilište; 2. greda; *dijal. i* **kantijer**, -ijera.
kantizam, -zma — nauka njemačkog filozofa Immanuela Kanta (1724. do 1804) i njegovih sljedbenika. »Osnovno obilježje Kantove filozofije jest izmirenje materijalizma s idealizmom, vezivanje različitih filozofskih pravaca u jedan sistem. Kada Kant dozvoljava da našim predodžbama odgovara nešto izvan nas, nekakva stvar po sebi, onda je on materijalist. Kad izjavljuje da je ta stvar po sebi nespoznatljiva, transcendentna, onostrana, Kant istupa kao idealist. Priznajući iskustvo, osjete, za jedini izvor naših znanja, Kant upućuje svoju filozofiju u pravcu senzualizma, a preko senzualizma, pod izvjesnim uvjetima i u pravcu materijalizma. Pri-

znajući apriornost prostora, vremena, uzročnosti itd., Kant upućuje svoju filozofiju u pravcu idealizma« (Lenjin); **kantist(a)** — pristaša kantizma; *prid.* **kantistički.**

Kant-Laplaceova teorija — teorija o postanku Sunčeva sistema; zapravo se radi o dvije različite stvari; Kant polazi od jedne kaotične maglice u kojoj se pojedini dijelovi po zakonima međusobnog privlačenja gibaju u svim mogućim smjerovima; međusobnim sudarima oni se spajaju i tvore veće mase; teorija francuskog astronoma Pierre-Simone Laplacea (*čit.* Laplas; 1749—1827) uzima, naprotiv, kao početak Sunčeva sistema rotirajuće Sunce, od kojeg se zbog kontrakcije otkidaju manji ili veći prstenovi koji i dalje kruže oko Sunca; od tih su prstenova nastali planeti.

kantōn, -óna *franc.* (canton) 1. svaka pojedina država koja ulazi u sastav Švicarske kao federativne republike; 2. mala administrativno-teritorijalna jedinica uopće (Francuska, Belgija).

kantonírati, -tonīram (*isp.* kantonman) 1. smještati vojnike u kantonman; 2. boraviti u kantonmanu.

kantónmān, -āna *franc.* (cantonnement) oblik nastanjivanja vojske kad vojnici ne žive u zajedničkom logoru nego su smješteni po privatnim kućama.

kantor *lat.* (cantor) 1. crkveni pjevač kod katolika i glavni pjevač u sinagogi kod Židova; 2. školski učitelj crkvenog pjevanja i muzike u Njemačkoj (odatle gdjegdje i značenje: nastavnik, učitelj, profesor uopće).

kantorica *tal.* (cantero) noćna posuda, vrčina, kahlica.

kantovac, -ōvca, *2. mn.* kantovācā — pristaša nauke filozofa I. Kanta; *isp.* kantist.

kantrīda *tal.* (*mlet.* carega *iz grč.* kathedra) stolica; *isto* i **kantrīga.**

kantuāl, -āla *lat.* (cantuale) zbornik (crkvenih) pjesama, pjesmarica.

kantula, *2. mn.* kantūlā *tal.* (*isp.* kanela) cijev, cjevčica.

kantūn, -úna *tal.* (cantone) 1. kut, ugao, ćošak, prikrajak; 2. okrajak kruha, »šercl« (*v.*).

kantunača *tal.* puška.

kantušminister *v.* štatut.

kanu *v.* kanoa.

kanun (*isp.* kanon[1]) u Turskom Carstvu zakon pretežno svjetovnog karaktera koji je propisivao sultan.

kanūn, -úna *v.* kanon[2].

kanura, *2. mn.* kanūrā *tur.* (kanyr) veliko povjesmo (sadrži pet kančela).

Kanuri (*mn. m. r.*) — crnački narod u zapadnoj Africi.

Kanzas — savezna država u srednjem dijelu USA; glavni grad Topeka.

kanja *2. mn.* kanjā *tal.* (cagna) morski pas (Vojnović).

kanjōn, -óna *španj.* (cañon) uska riječna dolina sa veoma visokim strmim obalama; najveći *Gran Canyon Colorado* u USA (dubok 1800 m), kod nas *Kanjon Tare* (oko 1000 m); *naš izraz:* sutjeska; *prid.* **kanjonskī.**

kanjuo, -ula (*isp.* kanona) top (Vojnović).

kaolīn, -ína *kin.* (*od* Kauling — »visoki brijeg«; tako se zove jedno naselje u Kini gdje se od davnine izrađuje porculan) masna glina, porculanska zemlja; porculanača; **kaolinīt,** -íta — glavni sastojak kaolina.

kaori *v.* kauri-puž.

kaos *grč.* (chaos) zbrka, metež, darmar, nered, stanje bez ikakva poretka; **kaotičan,** -čna, -čno — bez reda, zbrkan, pobrkan, rastrojen, nesređen; *izv.* **kaotičnost,** -osti (*sve pored* **haos** itd.).

kap, kapa, *lok.* kapu, *mn.* kapovi *franc.* (cap) dio obale koji daleko seže u more; rt; *v. i* kup.

kapa[1], *2. mn.* kapā *tal.* (cappa) 1. vrsta pokrivala za glavu (posebna oblika, sa štitnikom ili bez njega); 2. bilo kakvo pokrivalo nalik na kapu (kapa automobila, kapa na cipeli, kapa nebeska itd.); **doći pod kapu** — udati se.

kapa[2] *grč.* (kappa) deseto slovo grčkog alfabeta.

kapac *prid. indekl. tal.* (capace *iz lat.* capax) sposoban, valjan, kadar, moćan; **kapacitet,** -éta *lat.* (capacitas) 1. sposobnost (fizička ili duševna); 2. sposoban čovjek, poznat stručnjak; 3. *fiz.* sposobnost nekog tijela da u sebe primi toplinu, elektricitet itd.; 4. nosivost (npr. broda, kamiona i sl.), prostorni sadržaj nekog spremišta, rezervoara; 5. najveća mogućnost produkcije nekog stroja, odjeljenja ili čitave tvornice; 6. maksimalna mogućnost uopće, obujam, doseg, zapremnina.

kapacitírati, -citīram *tal.* (capacitare) pobiti, onemogućiti, svladati protudokazima, uvjeriti.

kapacitrōn, -óna *lat.-grč.* (capax — sposoban + *isp.* ciklotron) aparat za vrlo brzo i snažno bombardiranje elektrona (izum od 1947).

kapak, -pka, *mn.* -pci, 2. kapākā *i* kapākā *tur.* (kapak) zaklopac (na prozorima), vjeđa (na očima); *prid.* **kapačnī.**

kapama, *2. mn.* kapamā *tur.* (kapama) 1. kuhano jelo od janjetine, zelena luka (ili poriluka), vrhnja i drugih začina; 2. gotovo odijelo, manufaktura; **kapamadžija** (*akc. i* **kapa-**

madžija) — 1. tko pripravlja i prodaje jelo kapamu; 2. trgovac gotovim odijelima; manufakturist.

Kapanej — u starogrčkoj mitologiji sin Hiponojev i Laodikin, jedan od *Sedmorice* zavojevača na Tebu, vođa argivske vojske; jurišao je na šesta vrata i dovukao visoke opsadne ljestve, pa se s bakljom za palež u ruci počeo uspinjati na zid vičući da ga ni sam Zeus neće zadržati u želji da razori Tebu; dalje neka nastavi Sofoklo: »A hvastava riječ se ne mili Zeusu, | pa stoga, kad on je vidio njih | da naviru zvekćući oružjem zlatnim | i prezira puni, pusti svoj grom | i obori onog od argivske vojske | što se uz pobjedni klik | na naš već popeo zid« (*Antigona*, Zborovođa).

kàpar, -pra *njem.* (Kaper) kopar (biljka, služi za jelo); *isp.* kapra.

kàpara, *2. mn.* kàpārā *tal.* (caparra) novčani iznos ili kakva druga stvar koju jedna stranka faktično daje (a ne samo obećava) drugoj u znak sklopljenog posla, a služi osiguranju pogodbe (primatelj kapare ima pravo da je zadrži ako protustranka ne ispuni ugovorenu obavezu; suprotno onaj koji je dao kaparu, ima pravo da traži povrat u dvostrukom iznosu ako do neispunjenja pogodbe dođe krivnjom primatelja); **kàpariti**, -īm — dati kaparu; *isto i* **kapàrisati**, -šēm.

kapàran *v.* koporan.

kapcija *2. mn.* kapcījā *lat.* (captio) namjerno izvedeni pogrešan zaključak u svrhu obmane, isto što i sofizam; **kapciòzan**, -zna, -zno — obmanjiv, lukav, varljiv, sofistički; *isp.* kaptativan.

kàpela, *2. mn.* kàpēlā (*akc. i* **kapèla**) *tal.* (cappella) 1. prvotno — zbor crkvenih pjevača, kasnije — zbor uopće (vokalni ili instrumentalni); 2. katolička crkvica ili dio crkve.

kapèlān[1], -āna, 5. kàpelāne *lat.* (capellanus) u katoličkoj crkvi — pomoćni svećenik, pomoćnik župnika (u nekim ga krajevima zovu »mladi gospodin« ili samo »mladi«); *prid.* **kapelānov**; **kapelānskī**; *umanj.* **kapelānčić**; **kapelānija** — služba i područje službe kapelanove.

kapèlān[2] — vrsta ribe, oslić.

kapèlēn, -ēna *tal.* (*isp.* capello — kosa, vlas) u filmskom jeziku naziv za glumca ili statista kome bude za bolju uvjerljivost uloge obrijana glava,

kàpelica — *umanj.* prema kapela 2 (*akc. i* **kapèlica**).

kapèlīn, -ína *tal.* (cappellino) šešir (ženski).

kàpelmajstor *v.* kapelnik.

kàpelnīk, 5. -če, *mn.* -ci (*isp.* kapela 1) dirigent kapele, zborovođa.

kapèlōn, -óna *tal.* (capello — kosa, vlas) jedan od naziva za tzv. čupavce; *isp.* bitnik, tinejdžer, halbštarke, provo itd.

kàper *hol.* (kapen — gusariti) morski gusar; pirat; **kàperstvo** — 1. u ratno vrijeme (do zabrane kaperstva godine 1856) — proganjanje i otimačina neprijateljskih trgovačkih ili kontrabandnih brodova; kaperstvo su vršili brodovi koji su pripadali privatnim osobama; 2. u proširenom smislu — isto što i gusarenje.

kapètān, -āna, 5. kàpetāne *lat.* (caput, 2. capitis — glava, vrh; glavar, prvak) 1. čin oficirskog kadra vojske, obično najviši čin nižih oficira; 2. čin oficirskog kadra vojno-pomorskih snaga (kapetan I. ranga, kapetan II. ranga, kapetan III. ranga u Jugoslaviji, kapetan bojnog broda, kapetan fregate, kapetan korvete u vojnom pomorstvu drugih zemalja); 3. oficir trgovačke mornarice s položenim kapetanskim ispitom i diplomom (kapetan duge plovidbe, kapetan velike obalne plovidbe); 4. u širem smislu — oficir koji upravlja brodom; 5. u sportskim igrama — najistaknutiji igrač momčadi koji je njezin predstavnik i vođa za vrijeme utakmica; 6. **grádskī kapètān** — šef policije (u nekim gradovima za vrijeme stare Austrije); *prid.* **kapetānov; kapètānskī**; *umanj.* **kapetānić** *i* **-ānčić**; *uveć.* **kapetānčina**; *žen.* **kapetānica**; *prid.* **kapetāničin; kapetānija** — 1. služba i područje službe kapetanove; ured kapetana, npr. **lučka kapetānija** — uprava luke; 2. u doba Vojne krajine teritorijalna jedinica većeg opsega (koprivnička, križevačka, ivanićka, hrastovička, ogulinska, bihaćka, senjska; kasnije, u doba Marije Terezije, spojene su neke od njih i dobile naziv *regimente*); 3. u doba turske vladavine u Bosni (15—19. st.) također veće upravno područje pod vlašću nasljednog kapetana; i poznati Zmaj od Bosne imao je prvotno naziv Husein-kapetān; poslije njegova ustanka i poraza kapetanije su ukinute, god. 1835).

kapìcōl, -óla *tal.* (cappuccio) *v.* kapišon.

kàpija, *2. mn.* kàpījā *tur.* (kapi, kapu) velika vrata, »haustor«, veža; *umanj.* **kàpijica; kapìjati**, -ām — zaključavati; **kapìdžija** — vratar; **kapìdžibaša** — starješina nad kapidžijama; **kapìdžik**, *mn.* -ci — vrata na ulazu u vrt.

kapilàri (*mn. m. roda*) *lat.* (capillus — vlas, kosa, dlaka) 1. cjevčice s tankim kanalom; 2. tanki kanali razne vrste (npr. pore u drvetu, u

zemlji); 3. najtanje (poput vlasi), samo mikroskopom vidljive krvne žile; **kapilāran,** -rna, -rno — koji se odnosi na kapilare; tanak kao vlas; **kapilārnost,** -osti — *fiz.* sličnost dlaki; svojstvo tekućina da se dižu (ili spuštaju) po kapilarima; uvjetovano je snagama koje uzajamno djeluju među česticama (molekulama) tekućina i tvrdoga tijela.

kapìnika — *bot.* bagrem, akacija, kraljegač (Nar.).

kapírati, kàpīrām *lat.* (capere — hvatati; u sebe primati) shvaćati, shvatiti, poimati, pojmiti, razumjeti, razumijevati.

kapisla i sl. *v.* kapsla i sl.

kapìšōn, -óna *franc.* (capuchon) pokrivalo za glavu, prišiveno straga na ovratnik ogrtača, tako da se može zabaciti; kapuljica, kapuljača, kapuca.

kapitāl, -ála *lat.* (caput, 2. capitis — glava, vrh) 1. doslovno: »glavni iznos«, »glavnica« za razliku od kamata; vrijednost koja donosi višak vrijednosti; prema tome kapital nije stvar, nego društveni odnos izražen kroz stvari — sredstva za proizvodnju, gotova roba, novac. Te stvari mogu da igraju ulogu kapitala samo pod određenim uvjetima, ako su sredstva za proizvodnju vlasništvo jedne klase, a druga je klasa (koja je lišena sredstava za proizvodnju) prinuđena da svoju radnu snagu prodaje kao robu vlasnicima sredstava za proizvodnju. Tek tada sredstva za proizvodnju postaju kapital, sredstvo eksploatacije najamnog rada, tj. prisvajanje viška vrijednosti koji su radnici proizveli; 2. velika svota novaca uopće; 3. stečena vrijednost, prednost.

kapitāla *v.* kapitalan.

kapitālac, -alca, 2. *mn.* -pìtālācā(*isp.* kapitalan) jelen ili koji drugi mužjak među divljim rogatim životinjama sa osobito velikim rogovima (npr. *kȍzorōg kapitalac*).

kapitālan, -lna, -lno *lat.* (capitalis — glavni, osobit, izvrstan, odličan) 1. temeljni, osnovni, korjenit, glavni; 2. velik, vrlo velik; koji stoji mnogo truda i novaca; **kapitālnā izgrádnja** — izgradnja objekata općeg, saveznog značaja koji su temelj za industrijalizaciju zemlje (kao što su hidrocentrale, tvornice mašina-alatljika i sl.); **kapitālnō pismo (kapitāla)** oblik lat. (i grč.) pisma koje se sastoji samo od velikih slova; **kapitālnā kàzna** — smrtna kazna; **kapitālnī jèlen** — jelen kome rogovi imaju najmanje 7 kg (odatle i preneseno značenje: kakvog nigdje nema, savršen, kome nema para, npr. kapitalni glupan, kapitalno tele i slično); *isp.* kapitalac.

kapitȁlist(a) (*isp.* kapital) — 1. vlasnik kapitala koji eksploatira najamne radnike; 2. *prenes.* bogataš; bogatun, gavan; *žen.* **kapitȁlistkinja;** *prid.* **kapitalìstički.**

kapitalizácija (*isp.* kapital) — 1. određivanje vrijednosti imetka prema dohotku što ga imetak donosi, uzevši za podlogu računanja diskontni procent koji postoji u određeno vrijeme; 2. pretvaranje viška vrijednosti u kapital; pretvaranje imetka u novčani kapital; *glag.* **kapitalizírati,** -ìzīrām — vršiti kapitalizaciju, podvrgavati kapitalizaciji. *isto i* **kapitȁlizovati,** -ujem.

kapitalìzam, -zma (*v.* kapital) — posljednje društveno uređenje, osnovano na eksploataciji jedne klase po drugoj. Kapitalizam je došao na mjesto feudalizma*(v.)*. Prema robovlasničkom i feudalnom poretku kapitalizam predstavlja drugačiji oblik ugnjetavanja i eksploatacije. U kapitalizmu sva sredstva proizvodnje pripadaju manjini — klasi kapitalista, dok je istodobno njihov neposredni proizvođač — radnik lišen tih sredstava. Prisvajanje neplaćenoga rada (dobivanje viška vrijednosti) najamnoga radnika, koje vrši kapitalist, sačinjava bit kapitalističke eksploatacije. U kapitalizmu robna proizvodnja poprima sveopću i gospodujuću formu. Razvoj kapitalizma u pojedinim zemljama tekao je krajnje neravnomjerno i imao je u svakoj zemlji svoje osobitosti. Kapitalizam je odigrao progresivnu ulogu u razvitku društva. On je uništio cehovska ograničenja, osobnu zavisnost radnika, lokalnu zatvorenost i razdrobljenost. Stavivši u pokret moćne proizvodne snage, kapitalizam je stvorio materijalne preduvjete za socijalističku revoluciju, stvorio je i svoga grobara — radničku klasu. Ali, razvivši proizvodne snage, kapitalizam se zapleo u nerješiva protuslovlja. Sva savršenstva tehnike upravlja on protiv radnika i iskorišćuje ih kao sredstvo za jačanje eksploatacije radnika. Neizbježivi pratilac kapitalizma je nezaposlenost. Gomilanjem kapitala u rukama kapitalista raste bijeda i neosiguranost egzistencije širokih radnih masa, produbljuje se jaz između rada i kapitala. Od kraja 19. st. počinje period raspadanja kapitalizma. U početku 20. st. kapitalizam je stupio u najviši i posljednji stadij svoga razvoja — imperijalizam.

kapìtān, -ána *v.* kapetan; *isto i* **kapìtēn,** -éna.

kapitel *lat.* (capitulum — glavica) 1. *arhit.* glavica, gornji dio stupa na kom počiva krov; u nekih pisaca: oglavlje; 2. *tipogr.* štamparska slova koja imaju oblik velikih (početnih) slova, a razmjere malih slova; 3. poglavlje, glava, odsjek u knjizi.

kapitēn, -ēna, 5. kapitēne *franc.* (capitaine) *v.* kapetan.

Kapitol *i* **Kapitōlīj,** -ija *lat.* (Capitolium) — 1. tvrđava u starom Rimu na brežuljku istoga imena; političko i vjersko središte drevnih Rimljana; 2. sjedište Kongresa USA u Washingtonu; *prid.* **kapitolskī, kapitōlījskī, kapitolīnskī; kapitolske guske** — riječ je o poznatoj legendi kako su guske spasile Rim: Gali su se potajno, zaštićeni tamom, provukli u grad, ali su tamo poplašili guske i one su svojim gakanjem probudile građane, pa su ovi ustali na obranu i odoljeli neprijatelju.

kapitul *lat.* 1. *v.* kaptol; 2. poglavlje.

kapitulācija *lat.* (*srednjolat.* capitulare — sporazumjeti se) prekidanje borbe i predaja na milost i nemilost pobjedniku; **kapitulant,** *2. mn.* kapitulanāta — čovjek koji je sklon kapitulaciji, koji odstupa pred teškoćama, nesposoban da hrabro i čvrsto svladava zapreke na putu do cilja; *prid.* **kapitulantskī** (*v.* kapitulirati); *izv.* **kapitulantstvo.**

kapitulār, -āra *lat.* (capitularius) 1. član kaptola, kanonik; 2. zbornik zakona, osobito crkvenih; *prid.* **kapitularan,** -rna, -rno; **kapitularnī vikār** — vršilac biskupskih dužnosti nakon smrti jednog biskupa do imenovanja drugog.

kapitulírati, -tulīrām *lat.* 1. predati se, položiti oružje, izvršiti kapitulaciju *(v.)*; 2. ustuknuti pred zaprekama; *isto i* **kapitulisati,** -šēm.

kaplāma *tur.* (kaplama) 1. šindra, drveni materijal za pokrivanje krovova; 2. vrsta finog bijelog kruha; 3. furnir; **kaplaisati,** -šēm — 1. pokriti, poklopiti; 2. naklopiti se na nešto, npr. na jelo, pohlepno se baciti.

kaplan, *2. mn.* kaplānā *tur.* (kaplan) tigar.

kaplār *tal.* (caporrale) zvanje mlađeg komandnog kadra u nekim vojskama; *prid.* **kaplārov** *i* **-ārev; kaplārskī;** *umanj.* **kaplārčić; kaplarica** *(u šali i poruzi)*; **kaplārija** — služba kaplarova; **kaplārovica** — žena kaplarova; *isp.* kapral, kaprol.

kapna, *2. mn.* kapnī *i* kapnā *njem.* kapica na obući, naratak.

kapo, kāpa, *mn.* kāpi, 2. kāpā *tal.* (capo — glava, vrh) poglavica, šef, starješina, glavar, glavešina; *isto i* **kaponja.**

kapok *malaj.* vlakno iz plodova (pucavaca) istoimenog tropskog drveta; služi kao materijal za punjenje jastuka i pojasa za spasavanje.

kaponīr, -īra *franc.* (caponnière) teški bunker udešen za djelovanje flankirnom vatrom *(v.)* u obje strane; *prid.* **kaponīrskī.**

kaponja *v.* kapo.

kaporāl, -āla *v.* kaplar

kapores *jidiš* ubijen, satrven, razoren, upropašten.

kapot, *2. mn.* kapōtā *franc.* (capote) ogrtač za kišu, kišna kabanica (s kapuljačom); *uveć.* **kapotina.**

kapovila *tal.* gradonačelnik (M. Fotez).

kapra, *2. mn.* kaparā *lat.* (cappero) biljka od koje se pupoljci ukiseljuju i služe kao mnogo cijenjen začin; *isp.* kapar.

kapral *v.* kaplar (Krleža: desetnik).

kaprica, *2. mn.* kaprica *tal.* (capriccio, *franc.* caprice) hir, inat, mušica, ćef, ćudljivost, »povoljica« (J. Ibler), tvrdoglavost, obijest, jogunluk; neočekivana, neobrazložena, nagla promjena ukusa (npr. *modna kaprica*); *isto i* **kapric,** *2. mn.* kaprīcā *(m. roda)*; *jednako i* **kapris,** *2. mn.* kaprīsā; **kapriciozan,** -zna, -zno — hirovit, tvrdoglav, ćudljiv, mušičav, obijestan, svojeglav, čudan, jogunast, i sl.; *izv.* **kapricioznost,** -osti; **kapricírati se,** -pricīrām se — tvrdoglavo ustrajati, ćuditi se, biti kapriciozan, joguniti se; **kapric-polster** *njem.* vrsta malenog lijepo ukrašenog jastuka (obično na divanima, otomanima i sl.).

kapriola, *2. mn.* kapriolā *tal.* (capriola — srna) skok rukama o tle, a nogama uvis; skok konja uz istodobni trzaj stražnjim nogama; prevrtanje u zraku, salto *(v.)*; korak klasičnog baleta i skok; za vrijeme skoka izvode se sitni pokreti nogama u zraku.

kapris *v.* kaprica.

kaprol *v.* kaplar (Ante Kovačić).

kapron, -ona *lat.* smolasta plastična masa, sintetička tvar; vrlo elastična i izdržljiva, služi za izradu umjetnih vlakana, folija, dijelova radio-aparata itd.

kaproni, -ija (po imenu izumitelja tal. inženjera Giovannija Capronija) marka talijanskog aviona bombardera iz prvoga svjetskog rata (Feldman).

kapsa, *2. mn.* kapsā *i* kapsī *lat.* (capsa — kovčeg) mrtvački lijes, sanduk, škrinja.

kapsel *v.* kapsa.

kapsijēn, -ēna *franc.* (capsien) paleolitska kultura zapadnog Sredozemlja, odgovara srednjoevropskim stupnjevima od orinjasijena

do magdalenijena; poznato pećinsko slikarstvo sa scenama iz lova i kultnih igara (ime po nalazištu Kapsa u Tunisu).

kapskī — *prid. prema* kap *(v.)*.

kapsla, *2. mn.* kapslā *i* kapslī *pored* **kapisla,** *2. mn.* kapīslā *lat.* (capsula — kovčežić, sandučić) mali metalni cilindar ili kapica, napunjena eksplozivom, koja se pali od udaraca, radi ispaljivanja granate; upotrebljava se u bojnim patronama, distancionim cjevčicama itd.; detonator; **kapslara,** *2. mn.* kapslārā — vrsta puške što se palila kapslom; *isp.* evzalija.

kapsula *lat.* (capsula, *v.* kapsla) 1. košuljica, čahura za lijekove u prašku ili u tekućini; pravi se od papira, želatina, škroba; 2. hermetički zatvorena kabina svemirskog broda u kojoj se nalaze instrumenti za različita mjerenja, a i ljudska (životinjska) posada (ukoliko se i ona šalje); 3. površinska prevlaka na nekim unutarnjim organima u tijelu, opna.

kaptacija *lat.* (captatio — hvatanje) osvojenje, zadobivanje simpatije *(v.* captatio benevolentiae); opčinjenje, očaranje, fascinacija (*v.* kaptativan).

kaptar *mad.* (kaptar) štitnik na košnici.

kaptatīvan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* kaptacija) *pravn.* koji ide za hvatanjem; **kaptatīvnō pitanje** — kod preslušavanja optuženog pitanje koje je tako formulirano da ovoga navodi na iskaz nečega što je on htio prešutjeti; pitanje koje ide za tim da optuženika uhvati u nečem; *isp.* kapcija.

kaptaža *franc.* (captage — hvatanje izvorske vode) 1. zatvaranje vrela pitke ili mineralne vode u cijevi da bi se spriječio gubitak vode od upijanja u zemlju; kaptaža se primjenjuje kod opskrbe vodom, umjetnoga natapanja i osiguranja pravilnoga rada ljekovitih vrela; 2. objekt sagrađen iznad mjesta gdje izvire voda; 3. poseban uređaj koji se postavlja nad ušćem naftene ili plinske bušotine da se regulira naviranje nafte ili plina; *prid.* **kaptažnī.**

kaptičkī *lat.* (capticus) himben, lažljiv, lukav, prevarljiv, dodvorljiv, koji se nastoji dodvoriti, ulaskati, ulizati (*isp.* ad captandam benevolentiam).

kaptírati, kaptīrām (*isp.* kaptaža) izvršiti kaptažu izvora.

kaptīvan, -vna, -vno *lat.* koji se može shvatiti, uhvatiti, shvatljiv, uhvatljiv.

Kaptol *lat.* (Capitolium) dio grada u kome stoluje biskup i gdje se nalazi katedrala; također i zbor svećenika oko biskupa; *prid.* **kaptolskī; kaptólac,** -lca, 5. kaptōlče, *2. mn.* kaptōlācā — čovjek koji pripada kaptolu (*hist.* pristaša kaptolske politike).

kaptura *lat.* (*isp.* kaptacija) prisvojenje neprijateljskog broda.

kapuca, *2. mn.* kapucā *tal.* (cappuccio) kukuljica, kapuljača; šiljasto pokrivalo za glavu, obično našiveno na ogrtač; *isto i* **kapuc,** -úca *(m. roda)*.

kapucīn, -ína, 5. kapucine (*isp.* kapuca) — 1. pripadnik grane franjevačkog reda (nose bradu i brkove, smeđi habit s dugačkom kukuljicom); 2. vrsta majmuna (po boji dlake koja odgovara mrkoj boji kapucinske odjeće); *prid.* **kapucīnskī; kapucíner** — crna kava sa malo mlijeka, tako da se dobije tekućina smeđe boje, nalik na boju kapucinskog habita; **kapucínergruft** *njem.* grobnica u bečkoj kapucinskoj crkvi, u kojoj su pokopani mnogi vladari i njihovi rođaci (među ostalima Marija Terezija, Josip II, carević Rudolf, carica Elizabeta, car Franjo Josip Prvi) (Krleža).

kapuč, -úča *v.* kapuca.

kapućehaja *tur.* (kapykâhyasy) 1. zastupnik, agent neke strane države u Turskoj; 2. predstavnik valije ili koje visoke ustanove pri carskom dvoru u Carigradu; 3. najviši oficir na sultanovu dvoru (u zvanju age).

kapudanpaša *tur.* (kapu — ministar, službenik) admiral.

kapula *tal.* (cipolla) luk; *umanj.* **kapulica.**

kapural, -ála *v.* kaplar.

kapuran, -ána, 5. kapurāne *tal.* (caporione) poglavar, glava, glavešina; *isp.* kapo, kaponja.

kaput[1] *njem.* (kaputt) propao, mrtav, gotov, razbijen, pokvaren, iznemogao, slomljen.

kaput[2] *v.* caput.

kaput[3], -úta *tal.* (cappotto) dio odjeće, kraći ili duži, koji se nosi ponad košulje odn. prsluka (pulovera ili sl.) ili i ponad drugog (kraćeg) kaputa (zimski kaput); *isp.* sako, vinterok, mantl.

kaputaš, -áša, 5. kaputāšu — čovjek koji nosi kaput (umjesto seljačke surke ili radničke bluze), građanin, gospodin; u starijoj terminologiji: izrabljivač seljačkog naroda, klasni protivnik radnih masa (Krleža).

Kapverdskī Otoci (*portug.* Ilhas do Cabo Verde) otočje pred zapadnom obalom Afrike, Zelenortskī Otoci (u našoj štampi); glavni grad *Praia*.

kar[1] *njem.* (Kar — gudura, gorska kotlina) naziv za veliku uvalu široka dna, okruženu

strmim stijenama, u ledenjačkim dijelovima visokog gorja; kod naših geologa u posljednje vrijeme prodire za *kar* izraz *krnica* (iz slovenskog jezika).

kar², kara, *lok.* karu, *mn.* karovi *tal.* (carro) kola.

kara¹ *prid. indekl. tur.* (kara) crn.

kara², *2. mn.* kara *franc.* (carre) 1. pješadijski stroj u obliku četverokuta; primjenjuje se ponajviše za odbijanje napadaja konjice; 2. **municijska kara** — kola sa četverouglastim željeznim sanducima u kojima se vozi topovska municija; 3. *v.* karo.

karabasan *tur.* (karabasan) prikaza, avet.

karabaš *tur.* (karabaš) redovnik, monah.

karabatak *tur.* (karabatak). 1. zabatak, gornji dio stegna u peradi; 2. vodena ptica ronac.

karabela *mong.* zakrivljena sablja, sablja krivošija.

karabet *tur.* (karabet) srodstvo, srodništvo.

karabilj, -ilja *v.* karabinka.

karabinka, 3. -ci, *2. mn.* karabinki *i* karabinaka *franc.* (carabine) 1. kratka, lagana puška; lovačko oružje za pucanje kuglom (katkada sačmom); 2. kopča na padobranu; *isto i* **karabin**, -ina *(m. roda)*; **karabinijer**, -era, 5. karabinijeru (*tal.* carabiniere) — u Zapadnoj Evropi, u prošlosti — vojnik pješak i konjanik, naoružan najboljim vatrenim oružjem; kasnije konjanik strijelac, naoružan karabinkom; u Italiji — žandar, u Španiji — carinik; *prid.* **karabinijerski**.

karabinjer, -era *v.* karabinijer (pod *karabinka*).

karabit, -ita *v.* karbid; **karabituša** — 1. karbidna lampa, karbituša; 2. *šatr.* rakija najgore vrste.

Karabogdanska — sjeverni dio Rumunjske, Moldavija (*isp.* Karavlaška).

karaboja *tur.* (kara — crn) 1. željezni ili bakreni sulfat s pomoću kojega se spravlja crna boja; 2. modra galica.

Karadag *tur.* (*isp.* kara¹ + dag — gora) Crna Gora; **karadagli** *prid. indekl.* crnogorski; **Karadaglija** — Crnogorac.

Kara denjiz *tur.* (*isp.* kara i denjiz) Crno more.

karaduzen *tur.* mala tamburica, biserница.

karađol *v.* karađoz.

karađoz *tur.* (*isp.* kara¹ + goz — oko) 1. crnook čovjek; 2. Ciganin; 3. marioneta; predstava s marionetama; 4. lakrdijaš, magičar, mađioničar, »švarckinstler«.

karafa, *2. mn.* -afa *tal.* (caraffa) trbušasta boca, staklenka (obično za vodu).

karafindl *tal.* (caraffina — bočica) stolni pribor na kojem su zajedno posudica za sol, papriku i papar te bočice za ocat i ulje

karahaber *tur.* (*isp.* kara¹ + haber) crn glas, tužna vijest, obično vijest o smrti.

Karaibi (*španj.* Canibi) skupina indijanskih plemena iste jezične porodice, u sjevernom području Južne Amerike, Brazila i u zapadnoj Indiji; *isp.* kanibalizam.

karaimi *hebr.* (»pristaše Svetog pisma«) židovska sekta, nastala u 8. st. u Babilonu, pod geslom »Istražujte Thoru«, jer su smatrali da se objava božja nalazi jedino u Mojsijevim knjigama (zato ne priznaju Talmud); ima ih i danas u SSSR, u Turskoj i po sjevernoj Africi.

karaka *španj.* (carraca) 1. veliki naoružani trgovački brod jedrenjak; 2. *prenes.* olupina, stara neupotrebljiva lađa.

karakahva *tur.* (*isp.* kara) crna kava.

karakal (*franc.* caracal) *zool.* vrsta risa sa crnim ušima; živi u sjevernoj Africi i u toplim krajevima Azije; može se pripitomiti za lov.

Karakalpačka ASSR — autonomna republika u okviru Uzbečke SSR; glavni grad Nukus; *stan.* **Karakalpak**, *mn.* -ci; *žen.* **Karakalpakinja.**

karakašli *tur.* (kara — crn + kaš — obrva) crnih obrva.

karakil, -ila (prema francuskom izgovoru, *isp.* karakul) vrsta crne ovce sa skupocjenim krznom (perzijaner, astrahan).

karakol, -ola *tur.* (karakol) patrola, noćna straža.

karakola *franc.* (caracole — spirala) tjeranje konja u krugu i izvođenje različitih okreta i figura s njime.

karakondža *tur.* (karakondžolos) vještica, avet, strašilo, vampir; *isto i* **karakondžula.**

Karakorum — planinski sistem u južnoj Aziji; najviši vrh Goldwin Austen (8611 m).

karakos *tur.-hrv.* (*isp.* kara¹) crnokos.

karakter, karaktera (*akc. i* **karakter**, -era) *grč.* (charakter — osobitost, biljeg, znamenje) 1. značaj, značajka, obilježje (na razvitak čovjekova karaktera djeluju: a) čovjekova prirođena konstitucija, razne tjelesne manjkavosti, izgled itd.; b) obiteljska sredina i atmosfera; c) ekonomske i socijalne prilike u kojima čovjek odraste; d) odgoj; e) spol i s njime povezane poteškoće); 2. poštenjak; kremen-čovjek; čvrst značaj; 3. stalež i zanimanje; *prid.* **karakterski** (*akc. i* **karakterski**).

karakteran (*akc. i* **karakteran**), -rna, -rno (*isp.* karakter) čvrstog značaja, pošten, koji ne odstupa od svojih načela (*v.* karakternost).

karakterisati, -šem *v.* karakterizirati.

karakterističan, -čna, -čno (*isp.* karakter) značajan, koji nekoga obilježuje, koji sadrži nečije

osobine, svojstven, osobit, osebujan, poseban; *izv.* **karakterìstičnōst,** -osti.
karakterìstika, 3. -ci (*isp.* karakter) 1. podaci o nekomu; navođenje bitnih svojstava neke osobe ili predmeta; ocjena (u partiji, vojsci, službi i sl.); 2. značajka, osobina, znak, svojstvo, obilježje uopće; 3. *mat.* dio logaritma ispred zareza; **karakterìstičār** — službenik koji daje karakteristike.
karakterizácija (*isp.* karakter) — označenje, prikazivanje nečijih bitnih oznaka; obilježivanje; *glag.* **karakterizírati,** -ìzīrām; *isto i* **karaktèrisati, -šēm.**
karaktèrnost (*akc. i* **karaktèrnōst**), -osti (*isp.* karakter) — značajnost, poštenje, čestitost, neodstupanje od svojih načela.
karakterològija (*isp.* karakter + *grč.* lógos — riječ, govor) nauka o bivstvu i razvoju karaktera, o karakternim osobinama pojedinaca i skupina; *prid.* **karakteròloškī.**
karakùl (prema Kara-Kulo, grad u Uzbekistanu) *v.* karakil.
kàrakuš *tur.* upala kostiju skočnog zgloba na stražnjim konjskim nogama.
karàman *tur.* (karaman) 1. crnoputan čovjek, 2. čovjek iz Karamanije u Maloj Aziji; 3. životinja (ovan, pas) iz Karamanije; **karamānka,** 3. -ci, *2. mn.* karàmanākā *i* karàmānkī — vrsta kruške.
karamazòvština — svojstvo pripadnika porodice Karamazovih iz romana ruskog pisca Fjodora Mihajloviča Dostojevskoga *Braća Karamazovi* (uglavnom cinizam, razvratnost i pokvarenjaštvo).
karàmbol, -óla *franc.* (carambole) 1. sudar, sukob; 2. kod biljara — sudar kugala (negdje se tako zove i sama igra na sudare); 3. crvena kugla u igri biljara; **karambolaža** — vrsta biljara; **karambolirati,** -bolīram — 1. sudariti se; sukobiti se; 2. kod biljara — pogoditi kuglom više od jedne kugle; *isto i* **karambòlisati,** -šēm.
karamèla, *2. mn.* -ēlā *španj.* (caramela *od srednjolat.* canna mella — šećerna trska) 1. smeđa amorfna masa u koju se pretvara šećer kad se žari iznad 200°C; pored ostaloga služi i za proizvodnju nekih nadomjestaka kave; 2. vrsta bombona; *isto i* **karàmel** *(m. roda);* **karàmel-bòja** — žućkastosmeđa boja (kao kod spomenutih bombona).
karàmfil v. karanfil.
karamùru, karamurua, *mn.* karamurui — vrsta ribe dvodihalice (Južna Amerika).
karamùsal, -ála *tur.* veliki nezgrapni brod, turski trgovački brod s visokom krmom (Vojnović).
karàmut *tur.* vrsta jesenske kruške.
karandàš *rus.* (naziv po franc. karikaturistu imenom Caran d'Ache [1858—1909], koji je rođen u Moskvi) olovka, pisaljka (Đalski).
karandžòloz *tur.* (*isp.* karakondža) crni demon, zao duh, utvara, vampir, vukodlak.
karànfil *tur.* (karanfil *iz grč.* karyófyllon) mirisna biljka klinčac, klinčić, katmer; *zbir.* **karànfīlje;** *umanj.* **karanfilčić.**
karànluk *tur.* (*isp.* kara) tama, tmina, mrak, pomrčina.
karàntan, -āna *tal.* (carantano) krajcara, mjedeni novac (nekad ih je išlo 60 u forintu).
Karantànija — nekada (9—10. st.) moćna država, iz koje su kasnije nastale Kranjska, Štajerska, Koruška (Slovenija); **Karantànci,** -rantānācā — slavensko pleme naseljeno u 6. st. po području istočnih Alpi.
karantèna *tal.* (quarantina — oko četrdeset) 1. izolacija zaraznih bolesnika ili osoba koje su s njima u doticaju, kako bi se spriječila zaraza; 2. zdravstvena stanica za promatranje osoba, brodova i robe koji stižu iz krajeva u kojima vlada neka epidemija (prvotno trajalo 40 dana, po čemu kod Mate Vodopića i naziv *četrdesetica*); *prid.* **karantènskī;** *isto i* **karàntīn,** -ína *(m. roda); prid.* **karàntīnskī.**
karàpandža *tur.* (karapandže — sa crnim pandžama) vještica.
karàpuša *tur.* krpelj.
kàrār, -āra *tur.* (karar) 1. stalnost, trajnost; 2. odmor, počinak, mir, mirovanje; 3. odluka, presuda; 4. stupanj; mjera, prilika; prava mjera nečemu.
kàrārskī mràmōr — mramor iz poznatih nalazišta kraj grada Carrare u Italiji.
kàrās, -āsa (*lat.* Carassius vulgaris) riba iz porodice šarana; u Kini se goji kao ukrasna zlatna ribica.
karasèvdah, -āha *tur.* (karasevda) sjeta, tuga, potištenost, žalost, melankolija (zbog ljubavi); *isp.* sevdah.
karašlàma, *2. mn.* karašlāmā *tur.* isto što i ašlama *(v.).*
kàrat *grč.* (kerátion — rogač, sjemenka rogača) mjera za drage kovine (jedan karat ima 0,2 grama); oznaka čistoće zlata (24-kàratnō zlato = 1000‰ čistoće, 18-kàratnō — 750‰, a 14-kàratnō — 583 promila); **karatírati,** -rātīrām — miješati zlato s drugom kovinom.
karàte, -ea *jap.* (»oružje u praznoj ruci«) vrsta japanskog borilačko-šakačkog sporta, pri

kojemu se posebnom tehnikom i koncentracijom postiže velika silina udarca; **karataš**, -aša *pored* **karatist(a)** — rvač u karateu (u štampi su se pojavila oba izraza od kojih je svaki na svoj način dobar).

karatil *tal.* (caratello) duguljasta bačvica (J. Franičević Pločar).

karaula *tur.* (karavul, *isp.* karakol; po nekim autorima *iz mongolskog* kara — gledaj + aul — selo) stražarnica (osobito na granici); vojna, milicijska, policijska stanica, »pazikula«; **karauliti**, -īm — stražariti, patrolirati.

karavana, *2. mn.* karavānā *perz.* (karvan) 1. niz tovarnih životinja (ponajviše deva) s teretima, robom, koje se kreću po azijskim i afričkim stepama i pustinjama; 2. natovarene teretne lađe koje plove rijekom jedna za drugom *(riječna karavana)*, niz brodova; 3. *prenes.* povorka ljudi, životinja, kola i sl. u pokretu; 4. u motoriziranom turizmu automobilska prikolica sa svim potrebnim uređajima za logorovanje *(karavaning)*; i jedan od automobilskih tipova (npr. opel-karavan); *isto i* **karavan**, -ana; *prid.* **karavanski**; **karavansaraj** — na Bliskom Istoku mjesto odmora za karavane s gostionicama i skladištima; *isto i* **karavanseraj**.

karavela *španj.* (caravela) 1. u srednjem vijeku (u Italiji, Španiji i Portugalu) lađa sa tri ili četiri jarbola; 2. danas: tip vrlo brzog aviona.

Karavlaška (*akc. i* **Karavlaška**) turski naziv za južni dio Rumunjske (*isp.* Karabogdanska); **Karavlah** (*akc. i* **Karavlah**), *mn.* -si — Rumunj; *žen.* **Karavlahinja** (*akc. i* **Karavlahinja**).

karbid, -ida *lat.* (carbo — ugljen) kemijski spoj koji s vodom daje acetilen; dobro sredstvo za rasvjetu; *prid.* **karbīdnī, karbītskī; karbituša** — popularni naziv za svjetiljku (karbidnu lampu) u kojoj je kao rasvjetno sredstvo primijenjen karbid.

karbohidrati *lat.-grč.* ugljični hidrati.

karboksilnī spojevi *v.* aminokiseline.

karbol, -ola *lat.* (carbo — ugljen + oleum — ulje) kemijski spoj (otopina fenola) koji služi kao dezinfekciono sredstvo; *prid.* **karbolnī; karbolineum** — teško katransko ulje; služi za zaštitu drveta od truljenja i za uništavanje štetočinja na voćkama; **karbolizirati**, -izīrām — raskužiti karbolom.

karbon, -ona *lat.* (carbo, 2. carbonis — ugljen) 1. ugljen; 2. ugljik; 3. *geol.* period kamenog ugljena — četvrti (pretposljednji) paleozojske ere u kojem su se stvorili najveći bazeni kamenog ugljena; *prid.* **karbonskī**; *v.* karbon-papir.

karbonada *franc.* (carbonnade) pečeno rebarce na žaru, pržolica.

karbonado *španj.* vrsta brazilskog crnkastog (sivocrnog) dijamanta (za bušilice).

karbonar, -ara *tal.* (»ugljenar«) član tajnog revolucionarno-demokratskog udruženja (karbonerije) osnovanog u Italiji početkom 19. stoljeća, koje se borilo za nacionalno oslobođenje i ujedinjenje Italije, za uvođenje demokratskih ustanova (postojalo do 40-ih godina 19. st.); *prid.* **karbonarskī**.

karbonat, -ata *lat.* (carbo, 2. carbonis — ugljen) sol ugljične kiseline.

karbonirati, -bonīrām *v.* karbonizacija.

karbonīt, -ita *lat.* (carbo, 2. carbonis — ugljen) slab eksploziv (npr. nitroglicerin — brašno — salitra) u rudnicima ugljena.

karbonizacija *lat.* (carbo, 2. carbonis — ugljen) pougljenje; pretvaranje biljnih tvari u ugljik, treset ili ugljen; *glag.* **karbonizirati**, -izīrām (**karbonirati**, -bonīrām) — pougljiti, pougljeniti; *isto i* **karbonisati**, -šem, **karbonizovati**, -ujem.

karbon-papīr, -ira — čvrsti tanki papir s tankim slojem u ljepilu rastopljenog ugljenog praška; služi za pravljenje kopija; kopīr-papīr.

karborund (*složeno od* karbon i korund) — umjetni silicijev karbid velike tvrdoće; služi za brušenje i rezanje kamena.

karbun *v.* karbon.

karbunica (*isp.* karbon, karbun) peć za loženje ugljenom.

karbunkul *lat.* (carbunculus — ugljičak) 1. ograničena gnojna upala kože i potkožnog tkiva; čir, poganac, napetak; 2. žitna snijet; 3. tamnocrveni granat *(v.)*.

karbunjer, -era *tal.* ugljenar (na brodu), ložač.

karburator *franc.* (carburateur) rasplinjač, »fergazer«; naprava u motorima s unutarnjim izgaranjem za pretvaranje tekućeg goriva (benzina, benzola, špirita itd.) u plinovitu smjesu uzduha i pāra goriva; ta smjesa prelazi iz karburatora u cilindar motora; **karburirati**, -burīrām — povisiti rasvjetnu i gorivu snagu plinova.

karcer *lat.* (carcer — tamnica, zatvor) školski strogi zatvor (danas ukinut).

karcinom, -oma *grč.* (karkinoma, 2. -nomatos) rak (bolest); **karcinomatozan**, -zna, -zno — u kome ima raka; rakovit; **karcinologija** — nauka o karcinomima; **karcinogen (-gen)** (*isp.* geneza) koji stvara rak.

karda (*lat.* Cynara cardunculus) višegodišnja zeljasta biljka iz porodice glavočika, kojoj se

mesnate lisne peteljke i lisna rebarca jedu kao povrće.

kardamon, -ona *grč.* (kardamon — biljka dragušac) sjemenka istoimene biljke (iz južne Azije); upotrebljava se kao mirodija.

kardan, -ana (po vl. imenu pronalazača: Cardano) mehanički zglob na motorima koji omogućuje kretanje u svim pravcima.

kardaš, -aša, 5. kardašu *tur.* (kardeš, kardaš) brat, rođak; veliki prijatelj; *hipok.* **kardo**, 5. kardo.

kardija *grč.* (kardía — 1. srce; 2. gornji otvor životinjskog buraga, želudac uopće) *anat.* gornji otvor želuca.

kardijak, *mn.* kardijaci (*isp.* kardija) medicinsko sredstvo za jačanje srca (digitalis, kamfor, kofein); *isp.* kardiotonik.

kardinal, -ala, 5. kardinale *lat.* (cardo, 2. cardinis — stožer, šarka na vratima) 1. najviši svećenički čin u katoličkoj crkvi; kardinali su najbliži suradnici rimskoga pape; na njihovu saboru (konklava) i između njih izabire se papa; 2. ptica pjevica iz porodice zeba (živi na jugoistoku USA); 3. vrsta voća (jabuke, grožđa). *prid.* **kardinalov; kardinalskī; kardinalrot** *njem.* (»kardinalski crven«) — osobita crvena boja kakvom su obojeni predmeti kardinalske odjeće.

kardinalan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* kardinal) osnovni, najglavniji, najvažniji, stožerni, bitan, najznatniji; **kardinalnī brojevi** — *gram.* glavni brojevi (za razliku od rednih); **kardinalna greška** — bitna, osnovna pogreška (iz koje proizlaze sve ostale zablude).

kardio... (*isp.* kardija) kao prvi dio složenice označuje vezu sa srcem.

kardiograf *grč.* (kardía — srce + grafo — pišem) aparat za bilježenje otkucaja srca; **kardiogram** — grafički prikaz rada srca, dobiven na kardiografu.

kardioida *grč.* (kardía — srce + eidos — lik, izgled) *geom.* srcolika crta, zatvorena krivulja u obliku srca, jedan od oblika cikloide.

kardiokirurgija *grč.* operativni zahvati liječnika na srcu ili u predjelima oko srca (u najnovije vrijeme izraz u sve češćoj upotrebi za presađivanje srca umrle osobe u živi organizam; Dr. Christian Barnard).

kardiologija *grč.* (kardía — srce + logos — govor, riječ) nauka o srcu, o njegovim svojstvima, o bolestima srca; **kardiolog**, *mn.* -zi — liječnik specijalist za bolesti srca; *prid.* **kardiološkī.**

kardiospazam, -zma *grč.* (*isp.* kardio... *i* spazam) grč u donjem dijelu jednjaka.

kardiotonik, *mn.* -ici *grč.* sredstvo za jačanje rada srca; *isp.* kardijak.

karditis (*akc. i* **-itis**) *grč.* (kardía — srce) upala srca.

kardo *v.* kardaš.

kardun, -una *v.* artičoka.

kare, karea, *mn.* karei, 2. kareā *franc.* (carré — kvadratni) komad mesa s rebarcem (naziv po tom što se prije pečenja u meso zasijeku kvadratići); *isp.* kara².

Karelījska ASSR (Karelija) — autonomna republika u sjeverozapadnom dijelu RSFSR; glavni grad Petrozavodsk; *stan.* **Karelijac**, -ījca, *2. mn.* Karelijācā; *žen.* **Karelījka**, 3. -ki, 2. *mn.* -kī.

karena *tal.* (carena) dno broda, kobilica, podvodni dio broda.

karencija *lat.* (carere — ne imati) nedostatak, nestašica, pomanjkanje, oskudica, oskudijevanje, uskrata.

Kareni *(mn. m. r.)* — narod u južnoj Burmi i zapadnom Tajlandu.

karet *tur.* (kahretmek — prisiliti) kazna; **karetiti**, -īm — kazniti.

kareta *malaj.* vrsta kornjače; *isto i* **karetka**, 3. karetki, *2. mn.* karetkī; *prid.* **karetnī** (želva karetnā).

karfiol, -óla *tal.* (cavolfiore) *bot.* cvjetača (povrće).

karfunkl *v.* karbunkul.

karga, 3. -gi, *2. mn.* kargī *tur.* (karga — vrana) ubojica.

kargija, *2. mn.* kargījā *tur.* (kargy) 1. vrsta koplja; 2. šipka za nabijanje starinskog vatrenog oružja.

kargo *španj.* (cargo) 1. ukupni tovar broda; 2. popis robe na brodu s oznakom pošiljača i primaoca; **kargador**, -óra — opunomoćenik koji putuje s natovarenom lađom da robu proda te da lađu natovari drugom robom.

kari *v.* curry.

kariba — isto što i piraja *(v.)*

Karibda *v.* Haribda.

karibu, -ua (*lat.* Rangifer caribou) vrsta soba iz subarktičkih krajeva Sjeverne Amerike.

Karija (*grč.* Karía) — antička pokrajina u jugozapadnom dijelu Male Azije (poznati gradovi Halikarnas, Milet, Knid, Magnezija), danas *Anatolija;* stanovnici **Karījci** bili su u drevna vremena na zlu glasu kao gusari, tako da su stari Grci imali poslovicu: *tría káppa kákista:* tri *k* najgora su zla — Karijci, Kapadočani, Krećani.

karijatida *grč.* (po Artemidi Karyatís, tj. iz grada Karyai u Sparti; tamo su svake godine

djevojke boginji u čast kolo igrale) stup u obliku ženske figure koji služi kao arhitektonski potporanj za balkone, izbočenja, atule, krov i sl.; *isp.* telamon.

karìjer[1], -èra *franc.* (carrière[1] — trkalište) najbrži kas konja, ubrzani galop, trka.

karìjer[2], -èra *franc.* (carrière[2] — kamenolom) *rudar.* površinska eksploatacija plitko ležećih korisnih ruda (pijeska, ugljena i dr.).

karijèra *franc.* (carrière — trkalište) 1. životno poprište; 2. uspješno uzdizanje na području društvene, službene, znanstvene i dr. djelatnosti; 3. zanimanje, profesija, zvanje; **karijerìzam,** -zma — trka za osobnim uspjehom u službenom, znanstvenom itd. radu, izazvana sebičnim ciljevima na štetu interesa društva; **karijèrist(a)** — čovjek koji bezobzirno i puzavo, besprincipijelno i neskrupulozno ide za stjecanjem što većeg položaja u službi; laktaš; *žen.* **karijèristkinja;** *prid.* **karijerìstičkī.**

kàrijes *lat.* (caries — trulost, gnjilost) izjedanje kostiju; kronično razaranje čvrstog tkiva kosti ili zuba; truljenje, gnjiljenje; upala; *naš izraz:* kostòjedina; *isp.* karioza.

karìjola *v.* kariol.

kàrika, 3. -ci, *2. mn.* kārīkā *mađ.* (karika) prsten, obruč, obluk, alka, kolut, krug, kolobar, biočug.

karikatúra *tal.* (caricare — naprtiti, natovariti, pretjerati) 1. prikazivanje osoba, događaja ili predmeta u očito iznakaženom obliku sa svrhom ismijavanja; karikatura ismijava negativne društveno-političke pojave ili negativne crte pojedinih osoba, a služi i kao oružje političke agitacije; 2. *prenes.* smiješna sličnost nečega, imitiranje, izobličeni original; nagrda, grdoba, nakarada; *prid.* **kàrikatūrnī** *i* **kàrikaturàlan,** -lna, -lno — koji ima svojstva karikature, smiješan, iznakažen, izvitoperen, gadan, nakazan, ružan; **karikatùrist(a)** — slikar koji slika karikature; *žen.* **karikatùristkinja; karikírati,** karìkīrām — pretjerati, izopačiti, prikazati u karikaturi.

kàrim *tur.* bijesan, rasrđen, ljutit.

Kàrin *šved. v.* Katarina.

karína *lat.* (carina) utroba, unutrašnjost; inače isto što i kolumba *(v.);* **karìnati,** -ām — praviti karinu; **kàrinàlan,** -lna, -lno — koji se tiče utrobe, utrobni, unutrašnji.

karint *v.* karn.

kario... *grč.* (kàryon — orah, jezgra) kao prvi dio složenice označuje vezu s jezgrom žive stanice, ćelije

kariogàmija *grč.* (kario... + gamḗō — ženim se) *biol.* stapanje muške i ženske predjezgre u procesu oplodnje.

kariòka (*prema* Carioca — žena iz Rio de Janeira) — vrsta južnoameričkog modernog plesa u stilu rumbe *(v.)*, ali mnogo zanosnijeg (podrijetlom iz Brazila, postao popularan god. 1934); **Kariòke** — popularni naziv za državnu nogometnu reprezentaciju Brazila.

kariokìneza *grč.* (kàryon — orah + kinéō — okrećem) način umnažanja stanične jezgre; zove se još i **indirektna divizija** i **mitoza** *(v.);* naziv *kariokineza* je mnogo općenitiji, ali manje ispravan.

karìol, -óla — *franc.* (carriole) mala kola sa dva kotača koja služe uglavnom za prijevoz pošte; polukočija.

kariolìmfa *grč.* (kario... + *isp.* limfa) *biol.* tekući dio stanične jezgre.

kariològija *grč.* ogranak citologije *(v.);* proučava jezgru, osobito kromosome.

karioplàzma *grč.* tvar koja sačinjava staničnu jezgru; *isp.* citoplazma.

karióza *v.* karijes; **kàriozan,** -zna, -zno — izjeden, iskvaren, natruo, šupalj (zub); inficiran (kost).

kàrīrān *franc.* (*isp.* kara[2]) kockast, izrađen u četverokutima.

karìšik *tur.* (karyšyk) 1. mješavina, smjesa, smjesa žita, napolica; pola raži pola pšenice; miješana (»srpska«) salata; 2. *muz.* kompozicija od više arija; potpuri.

kàritas *lat.* (caritas, 2. -atis) ljubav, milost, milosrđe, samilost, altruizam *(v.); isto i* **karitād** (*dijal. i posebno značenje:* žalost za pokojnikom, daća, karmine); **kàritatīvan,** -vna, -vno — dobrotvoran; milosrdan, darežljiv, podašan.

kàrizma *v.* harizma.

kàrkas, *2. mn.* kàrkāsā *franc.* (carcasse) 1. kostur, obično od metalnih ili drvenih dijelova, slijepljenih među sobom (rebra kišobrana, rebra lađe, trupina); 2. tropsko drvo koje se odlikuje velikom tvrdoćom srži po čemu se zove željeznim drvetom, upotrebljava se za izradu drvenih duhačkih instrumenata.

kàrli *prid. indekl. tur.* (karly) brižan, zabrinut.

kàrlica *njem.* (*austr.* Karle) zdjela, kopanja; *anat.* zdjelica na ljudskom kosturu; *prid.* **kàrličnī;** *umanj.* **kàrličica.**

kàrlist(a) — pristaša nekog vladara ili pretendenta na prijestolje imenom *Karlo,* posebice: a) Don Carlosa, pretendenta na španjolsko prijestolje; b) posljednjeg Habsburgovca Karla IV. i njegovih nasljednika (Krleža); *prid.* **karlistički,** -ā, -ō.

Karl-Marx-Stadt *njem.* (Grad Karla Marxa) novi naziv (1. maja 1953) istočnonjemačkog grada Chemnitza (*čit.* Kĕmnic).

Kȁrlo *germ.* (Karl) »valjani«, »sposobni«, »muževni« (*srodno sa njem.* Kerl — momak, čovjek, ljudina); *žen.* **Kȁrla.**

kȁrlsbadskā sȏl — smjesa soli, dobivenih isparivanjem vode poznatog češkog kupališta Karlovy Vary (*njem.* Karlsbad); upotrebljava se ponajviše za reguliranje probave.

kȁrma *sanskr.* (»djelo«) budističko učenje da se naš sadašnji život i sudbina osniva na djelima što smo ih počinili u nekom svom prijašnjem životu odn. da neki naš budući život ovisi o djelima kakva sada činimo; *prid.* **kȁrmičkī,** -ā, -ō; *isp.* metempsihoza, palingeneza.

karmanjóla *franc.* (carmagnole), po tal. pokrajini Carmagnola gdje su nosili kratke kapute — nazvane karmanjola (*isp.* značenje pod 3) 1. revolucionarna pjesma iz vremena francuske buržoaske revolucije koncem 18. st.; 2. ples, praćen tom pjesmom; 3. kratak kaput s uskim skutima — odjeća jakobinaca; 4. *odatle prenes.* revolucionar.

karmázīn *i* **karmȁžīn,** -ína *ar.* (*isp. tur.* kyrmyz) isto što i grimiz (*v.*); *prid.* **karmȁžīnskī** — grimizan.

Kȁrmel (*hebr.* »vrt«) — lanac brežuljaka u Izraelu (visina do 500 m), na kojem su već u najstarija vremena podizani žrtvenici, te se to pobrđe smatralo svetim, a na njemu su se odigravali i neki događaji koji se spominju u *Bibliji* (npr. sastanak proroka Ilije i Baalovih svećenika i odluka Jahvina u korist Ilijine žrtve).

Kȁrmela — žensko ime načinjeno u čast biblijske gore *Karmel.*

karmelićanin, *mn.* karmelićani — pripadnik katoličkog prosjačkog reda; *žen.* **karmelićanka,** 3. karmelićānki, 2. *mn.* karmelićānkī.

Kȁrmen — žen. ime: 1. *prema lat.* carmen — pjesma; 2. *španj. prema* Karmela; 3. *v.* Carmen; *prid.* **Kȁrmenin.**

karmenádla *njem.* isto što i karē.

karmèzīn *v.* karmazin.

kȁrmičkī, -ā, -ō — prid. prema *karma* (*v.*).

kàrmīn, -ína *tal.* (carminio, *isp.* karmažin) 1. jarkocrvena boja; stari slikarski pigment iz košenile, tj. iz sasušenih tjelešaca jedne vrste ušenaca (Coccus cacti); zbog svoje nepostojanosti na svjetlu više se ne upotrebljava; 2. ruž za usne; **karminírati,** -ìnīram — namazati usne ružem, ružirati; *isto i* **karmìnisati,** -šēm.

kȁrmine (*mn. ž. roda*) *lat.* (carmen, 2. carminis — pjesma) gozba u počast pokojnika, daća, mrtvaština.

kȁrn (pored *karint* prema *lat. Carinthio* — Koruška) jedno od razdoblja alpinskog trijasa (*v.*); *prid.* **kȁrnskī.**

karnácija *lat.* (caro, 2. carnis — meso) boja ljudskog tijela; prikaz mesa na slici.

karnàlīt, -íta (prema prezimenu njemačkog inženjera von Carnalla) vrsta minerala, gnojivo.

karnàuba-vȍsak *indijan.* biljni (od jedne brazilske palme) tvrdi vosak za svijeće i firnis.

karnèol, -óla *lat.* (caro, 2. carnis — meso) vrsta poludragulja (crven, u boji mesa).

kàrnēr, -éra *tal.* (carniera) 1. kožna lovačka torba; 2. porub, volan, nabor; 3. grobnica s kosturnicom u prizemlju i kapelicom na katu.

kàrnēt, -éta *franc.* (carnet) knjižica, blok s bonovima, kuponima, voznim kartama i sl.

karnèvāl, -ála *lat.* (*prema* carrus navalis — kola-brod ili brod-kola; u staroj su Grčkoj takva kola pravljena za svečanost proljetnog dolaska boga Dionisa [*v.*], i od Grka su taj običaj preuzeli Rimljani; nepravilno dovedeno u vezu sa lat. caro, carnis — meso) 1. mesopust, mesojeđe, poklade, zȁuzi, fašnik; pučka svečanost, praćena maskaradama, plesovima i igrama; 2. *prenes.* nered, gužva, kaos, metež, rasulo; ludovanje; **prȉnc Karnèvāl** — jedan od sudionika na pokladnoj zabavi koga o ponoći »pokapaju« kao znak da je prošao karneval; *prid.* **karnevàlskī.**

kȁrni — isto što i karli; *ima i komparativ:* **karnījī.**

Kȁrni (*mn. m. r.*) — ilirsko-keltsko pleme na lijevoj obali Dunava (3. st.).

karnìflati, -am *njem.* (karnüffeln) tući, mučiti, kinjiti; *isto i* **karnìflovati,** -ujēm.

karnìol, -óla *v.* karneol.

karniša, *2. mn.* karníšā *franc.* (corniche) prečaga iznad prozora za vješanje zastora; zastornica.

karnìvori (*mn. m. roda*) *v.* carnivora.

kàrnīž, -íža *franc* (corniche) *arhit.* — valovito užljebljenje fasade, atule (u obliku slova S).

kȁrnskī *v.* karn.

kàro, kȁra, *mn.* kȁri, 2. kȁrā *franc.* (carreau) crveni kosi četverokut na igraćim kartama: kȁro-as, kȁro-krȁlj, kȁro-sedmica itd.

karòca, *2. mn.* karòcā (*dubr. akc.* kàroca, *2. mn.* kàrōcā) *v.* karuca.

Kȁrol *v.* Karlo; *žen.* **Karolína.**

karolína — latiničko pismo kakvim se pisalo u doba Karla (Carolus) Velikoga (oko god. 800. n. e.).

Karolína — cesta od Karlovca do Rijeke, započeta 1726; ime po kralju Karlu VI. (1711—1740) koji je naredio njezinu gradnju (Rački).
Karolīnzi, Karolīngā — Karlovići (po Karlu Velikom), franačka dinastija u 8. i 9. st.; *prid.* **karolīnškī.**
kàrōn, -ōna *v.* karo.
kàronja *tal.* (carogna) mrcina, strvina, lijenčina, nevaljalac, ništarija, gad (I. Vojnović).
karosèrija *franc.* (carrosserie — kolarski posao) 1. gornji dio kola; pod, sjedište i krov (osobito kod automobila); 2. u prostačkom govoru: stražnji dio tijela.
karotaža *franc.* (carottage) bušenje u svrhu pronalaženja npr. nafte; uzimanje uzorka iz bušotine.
karòtīn, -ína *franc.* (carotte — mrkva) narančasto mastilo, vrlo rašireno kod biljaka (npr. crveni plodovi, korijen mrkve); *isto i* **karòtēn,** -ēna.
karotída *grč.* vratna žila.
karpalìstika (*isp.* karpus) isto što i gestikulacija.
Kàrpat (*grč.* Kárpathos, *lat.* Carpathus) otok u Egejskom moru između Krete i Roda, danas Scarpanto; *prid.* **kàrpatskī,** -ā, -ō.
Karpàti (*mn. m. r.*) — gorje u srednjoj Evropi; *prid.* **kàrpatskī,** -ā, -ō.
kàrpit *mađ.* (*isp. franc.* carpette — sag, ćilim) zastor, zavjesa.
karpologija *grč.* (karpos — plod + lógos — riječ, govor) nauka o plodovima, osobito voćarstvo.
kàrpus *lat.* (*grč.* karpós) ručni zglavak, zglob iza čaše, gdje se ruka miče.
kàrpuza, *2. mn.* kàrpūzā *tur.* (karpuz) lubenica.
kàrslik *tur.* običaj kod nekih azijskih naroda da se između dvije obitelji sklapa sporazum o budućem braku njihove malodobne djece.
kàrst *njem.* (Karst) krš, kras, golet; *prid.* **kàrstnī; karstifikácija** (*isp.* fikacija) — pretvaranje u krš, skaršćivanje; **karstificírati,** -ficīrām — skaršćivati, skarstiti; *isto i* **karstìfikovati,** -ujēm.
karšilàma, *2. mn.* karšilāma *tur.* (karšilamak — doći u susret) dobrodošlica; **karšìluk,** *mn.* -ci — susret, doček; prijem; odgovor.
kàrta, *2. mn.* kàrātā *grč.* (chartē) 1. papir; hartija; 2. poštanska dopisnica; 3. posjetnica; 4. manji listić od tvrđeg papira sa slikama ili znakovima za igranje (*igraća kàrta;* u »opticaju« imamo tzv. *francuske* karte s »bojama« tref, herc (coeur), karo, pik; *mađarske:* žir, srce (često i samo *crvena*) bundeva, list; *talijanske:* kupe, špade, dinari, baštuni; *isp.* šel); 5. oveći list papira na kome su narisane zemljopisne površine *(zèmljopīsnā kàrta);* 6. listić (mekši ili tvrđi) kao priznanica za plaćenu cijenu vožnje na prijevoznim sredstvima; 7. ulaznica; 8. papirni novac *(Nar., Nazor);* 9. dokument, potvrda; **kàrtara,** *2. mn.* kàrtārā — žena koja »baca karte«, vračara, »šlogerica«; *isp.* kartomantija.
kartacèltli *v.* katarceltli.
kàrtača, *2. mn.* kàrtāčā *v.* karteča; *isto i* **kàrtāč,** -āča.
Kartága, 3. Kartági *lat.* (Carthago, *gen.* Carthaginis; *grč.* Karhēdōn, iz feničkoga **Karthadašah** — Novi grad) stari fenički grad na današnjem području Tunisa: takmac Rima (po legendi, osnovala ga Didona, pošto je pobjegla iz Tira); *prid.* **kàrtāškī; Kartàžanin,** *mn.* **Kartàžani;** *žen.* **Kartàžanka;** *prid.* **kartàžanskī;** *isto i* **Kartagína** (prema lat. genitivu); **Kartagínjanin, kartagīnskī.**
kàrt-blanš *franc.* (carte blanche) 1. čisti obrazac, potpisan od osobe koja prepušta drugoj osobi da taj obrazac popuni tekstom; 2. *prenes.* neograničena punomoć.
kartèča, *2. mn.* kartēčā *tal.* (cartoccio) 1. artiljerijska granata, topovsko tane, napunjeno mecima, koje se rasprskava u zraku na kratkom razmaku od oruđa, a rasprskavaju se također i meci kojima je popunjena takva granata; 2. krupna sačma za lovačku pušku; *isto i* **kartēč,** -ēča *(m. roda).*
kàrtel[1], -ela (*akc. i* **kàrtel,** kartela) *tal.* (cartello) 1. u buržoaskim državama jedan od oblika kapitalističkih monopola, sporazuma među poduzetnicima neke grane industrije u svrhu povećanja profita što se postizava utvrđivanjem jedinstvenih cijena robi za sve sudionike kartela, razgraničenjem područja prodaje, kod čega se čuva trgovačka i proizvodna samostalnost karteliranog poduzeća; moć kartela pokazuje porast snage krupnog kapitala i ogromno pojačanje eksploatacije narodnih masa; 2. u buržoaskim zemljama ujedinjenje ili sporazum političkih stranaka da bi se proveo sporazumni zajednički program u nekom posebnom političkom pitanju, političkoj kampanji; 3. sporazum, ugovor među državama da izmijene uhapšenike ili ratne zarobljenike.
kàrtel[2], -ela *franc.* (cartel) u starini — pismeni izazov na dvoboj.
kartèla, *2. mn.* -ēlā *tal.* (cartella) u kutu zemljopisne karte prikazan u većem mjerilu jedan njezin dio.

kartelírati, -telīrām (*isp.* kartel[1]) stvoriti kartel: *isto i* **kartelizírati,** -izīrām *i* **kartelisati,** -šem.
karter *engl.* (carter) *tehn.* 1. ležište, korito motora; 2. štitnik na aparatu.
kartezija *v.* kartuzija.
kartezijanizam, -zma — to je u biti težnja prema »jasnoći i razgovijetnosti« mišljenja, tj. prema racionalizmu na području duhovnoga života što je naročito razradio francuski filozof René Descartes (*lat.* Cartesius) u 17. st.; cilj je kartezijanizma matematsko-fizikalno objašnjenje, a time i racionalno svladavanje stvarnosti.
kartica — *umanj. prema* karta (ujedno i naziv za arak papira, osobito u novinarskom jeziku, npr. *članak na tri kartice*).
karting *engl.* (carting) sport malenim automobilima koji su najčešće vlastita posjednikova konstrukcija i izrada (nemaju karoserije, motor im je malene kubikaže).
kartírati, kārtīrām (*isp.* kartografija) 1. prikazivati Zemljinu površinu na geografskoj karti; 2. popunjavati uputnicu (karton) za odašiljanje robe npr. željeznicom.
Kartje laten *v.* Latinska četvrt.
kartngeld *njem.* (Karte + Geld — novac) pristojba, taksa u kavanama, gostionicama i sl. za upotrebu karata za kartanje.
kartodrom *engl.-grč.* (*isp.* karting + *isp.* autodrom) trkalište za karting.
kartofilija *grč.* (*isp.* karta + filia — ljubav, prijateljstvo) sabiranje poštanskih karata, dopisnica, razglednica kao hobi.
kartografija *grč.* (*isp.* karta + grafō — pišem) 1. nauka o zemljopisnim kartama koja se bavi obradom metodike grafičkog prikazivanja geografskih podataka; 2. sastavljanje i crtanje zemljopisnih karata; **kartograf** — čovjek koji se bavi crtanjem zemljopisnih karata, kartografijom; *prid.* **kartografskī; kartogram** — prikazivanje izvjesnih odnosa na karti crtama ili bojama.
kartolína *tal.* (cartolina postale) razglednica, dopisnica (poštanska); *isto i* **kartulīna** (D. Ivanišević).
kartomantija *grč.* (*isp.* karta + manteía — gatanje) »proricanje« iz karata, gatanje, vračanje, »šloganje«.
kartometrija *grč.* grana kartografije, mjerenje dimenzija (dužīnā, visīnā, kutōvā, površīnā i sl.) nekog oblika zemaljske kugle prema podacima što ih pružaju geografske karte.
karton, -ona *franc.* (carton) 1. list tvrdog papira, ljepenka, papendekl; 2. list, obično deblji, s određenim podacima (za vođenje evidencije); 3. u slikarstvu: prvobitni nacrt slike, crtež olovkom, perom ili ugljenom, na čvrstom papiru; *prid.* **kartonskī;** *umanj.* **kartončić; kartonaža** — kutije i druga roba od kartona a također i radionica u kojoj se prave takve stvari; *prid.* **kartonažnī; kartonažer,** -era — radnik u kartonaži, stručnjak koji izrađuje predmete od kartona; **kartonírati,** -tonīrām — uvezati knjigu u karton; *isto i* **kartonisati,** -šem.
kartoteka *grč.* (*isp.* karta + thēkē — spremnica, ormar) 1. sistematizirana zbirka kartica koje sadrže stanovite podatke informativnog ili popisnog karaktera; 2. kutije za čuvanje takvih kartica; 3. zbirka geografskih karata; *prid.* **kartotečnī.**
kartuč *v.* karteča.
kartular, -āra (*isp.* karta) — 1. zbornik isprava, povelja; 2. arhivski činovnik, arhivar.
kartulīna *v.* kartolina.
kartun, -ūna — 1. karton (*v.*); 2. pamučna tkanina.
kartuš, *2. mn.* kārtūšā *franc.* (cartouche) *v.* karteča *i* kartuša.
kartūša, *2. mn.* -ūšā *franc.* (cartouche) 1. vrsta ukrasa oko naslova, grbova i sl., obrub oko nečega (»... da mu se [oficiru] otparaju zvijezde i kartuša«, Krleža); 2. *u arheologiji:* ovalna ploča na staroegipatskim spomenicima s imenima kraljeva; 3. *vojn.* naboj, fišek, čahura, metak; fišeklija, nabojnjača; 4. isječen papir kao uzorak za ličenje ili za krojenje.
kartušīna — *prezir.* papir (Vojnović).
kartuzija — samostan katoličkog pustinjačkog reda (po imenu mjesta Chartreuse, *lat.* Cartusia, u Francuskoj, blizu Grenoblea, gdje je bio prvi takav samostan); **kartuzijanac,** -nca, *2. mn.* kartuzijānācā — pripadnik reda (vrlo strogog, koji obvezuje na vječnu šutnju); *prid.* **kartuzijanskī;** *isp.* šartrez.
karuca, *2. mn.* kārūcā *tal.* (carrozza) kočija; *prid.* **karučkī; karučnī;** *umanj.* **karučica; karucati se,** -ām se — vozati se na karucama.
karusel *franc.* (carrousel) 1. konjička viteška igra u srednjem vijeku, slična našoj alki; 2. vrtuljak, »ringlšpil«; 3. vrsta tokarskog stroja (za tokarenje velikih predmeta), kružni konvejer (*v.*).
karva *mad.* (karo — kolac) prečaga na ljestvama (kod kola).
karvan, -ana — isto što i karavana (*v.*).
karz *tur.* (karz) zajam, posudba; dug; **karziti,** -īm — posuditi, pozajmiti.
Kas. — *skrać. za* Kansas (država u USA).
kasa[1], *2. mn.* kasā *tal.* (cassa *od lat.* capsa —

kovčeg) 1. blagajna; 2. plaćanje; platež; gotov novac u blagajni.

kàsa², *2. mn.* kāsā *tur.* kundak.

kasàba, *2. mn.* kasàbā *tur.* (kasaba) gradić; varošica, palanka; *umanj.* **kasàbica; kasabàlija** — stanovnik kasabe, malograđanin, malovarošanin, provincijalac; *prid.* **kasabàlijskī;** *isto i* **kasàbljanin,** *mn.* -ani (Ivo Andrić).

kasàbija *v.* kasapin.

kasàcija *franc.* (cassation) 1. poništenje sudskog rješenja niže instancije koje vrši viša instancija s razloga što je niža instancija povrijedila zakon ili se nije držala zakonskih propisa u toku suđenja; 2. žalba, molba za primjenu takvog poništenja; 3. najviši sud koji ukida ili potvrđuje presude nižih sudova; 4. **kasàcija ìzbōrā** — poništenje izbora i raspis novih izbora uslijed prekršenja ustava ili izbornog zakona; *prid.* **kasàciōnī** — koji se odnosi na kasaciju — 1. **kàsaciōnī pòstupak** — postupak povodom žalbe na viši sud protiv presude niže instancije u kojem se odlučuje da li će se prvostepena presuda potvrditi ili ukinuti; 2. **Kàsaciōnī sûd** — najviši sud u bivšoj Jugoslaviji (u Hrvatskoj — Stol sedmorice; danas u našoj zemlji kasaciju vrše vrhovni sudovi); 3. **kàsaciōnā klàuzula** — dodatak nekim ugovorima kojim se određuje da ugovor gubi važnost ako jedan od ugovarača ne izvrši njime preuzetu obvezu.

kàsa-frajla *njem.* (*isp.* kasa *i* frajla) blagajnica, kasirica (Krleža).

Kasàndra (*akc. i* **Kàsandra**) — 1. u starogrčkoj mitologiji kći trojanskog kralja Prijama i Hekabe; proročica kojoj je dar proricanja dao sam bog Apolon jer je bio zaljubljen u nju; ona mu se, doduše, obećala, »ali nikad ne održah riječ«, veli sama za sebe u Eshilovoj drami *Agamemnon;* Apolon ju je kaznio tako da njezinim proročanstvima, pogotovo o propasti Troje, nitko nije vjerovao; nakon zauzeća Troje zarobio ju je Agamemnon i doveo u Arg »kao dar od vojske«; prorekla je kraljevu i svoju zajedničku smrt (od Klitemestre i Egista) ovim riječima: »Udružiše se, gledaj, lavica i vuk | dok u tuđini bješe plemeniti lav, | i ubit će me jadnu. Otrov ona ljut | za kaznu meni lije u napitak moj | i hvali se, sve oštreć za svȍg muža nož | da mrijet će on jer mene dȍvede u dȏm«; no predvidjela je i povratak Orestov i njegovu osvetu: »No neću mrijet ko stvor kom bozi zgaze čast | i meni će se jednom naći osvetnik | kad zbog umorstva oca majku smakne sin. | Bjegunac on je sada, ali ide čas | kad okrunit će sva zločinstva doma tog. | Jer zakleše se bozi strašnom zakletvom | da dozvat će ga oca umorenog zov«; 2. *prenes.* zloguka proročica nesreće.

kàsapin, *mn.* kàsapi, 2. kȁsāpā *tur.* (kasab) 1. mesar; 2. *šatr.* liječnik; *isto i* **kàsap;** *prid.* **kàsapskī; kàsapnica** — mesnica; **kasàpluk** — 1. mesarski obrt; 2. pokolj, krvoločnost, zvjerstvo; **kàsapiti,** -īm — ranjavati, bosti, mesariti, prolijevati krv, masakrirati.

kȁsar *tal.* (cassero) podignuti dio palube na krmi (Tresić Pavičić), najviši kat broda.

kàsarna *franc.* (caserne) 1. nastamba za vojsku; vojarna; 2. *prenes.* velika kućerina u kojoj stanuje mnogo ljudi; *prid.* **kàsarnskī; kasarnírati** *v.* kasernirati.

kàsaštik *njem.* (*isp.* kasa + Stück — komad) u kazališnom jeziku izraz za djelo koje »dobro ide«, »puni kuću« (i kasu), koje privlači publiku.

kȁsa-škȍnto *tal.* (*isp.* kasa + skonto) odbitak, odnosno smanjenje cijene kupcima i duga dužnicima kad kupuju za gotovo i kad plaćaju dug prije roka.

kasàto, *mn.* kasàti, 2. kasàtā *tal.* (cassata) vrsta sladoleda.

kasàtor *lat.-tal.* tko ima kasu, novac, tko isplaćuje; odatle se razvilo značenje: poduzetnik.

kasatùra¹ *tal.* (cassatura) brisanje, poništenje, izbris (*isp.* kasirati, kasacija).

kasàtura² *tur.* (kasatura) vrsta sablje (sablja--bajoneta).

kasàva — isto što i tapioka *(v.).*

kasàvet *tur.* (kasavet) tuga, žalost, jad; uznemirenost, briga, tegoba, nevolja.

Käseblatt *njem.* (Käse — sir + blatt — list, novine) male novine, »listić« (Matoš).

kasèīn *v.* kazein.

kàsela, *2. mn.* kàselā *tal.* (cassella) ladica, pregradak, pretinac; *mn.* **kàsele** — isto što i grušt, skele *(v.).*

kàsen, -a, -o — prid. prema *kasa* (blagajna); **kasenī plan** — financijski plan kojim se planira priljev i odljev gotova novca u određenom razdoblju r na određenom području.

kasernírati, -sernīram *franc.* (caserner) 1. nastaniti vojnike u kasarnama; 2. *prenes.* smjestiti (koju drugu) skupinu osoba u zajedničke nastambe (obično u svrhu izoliranja od ostalog svijeta).

kaseròla *v.* kastrola.

kasèta *i* **kazèta,** *2. mn.* -ētā *tal.-franc.* (cassetta, cassette, *isp.* kasa) 1. kutija; škatulja za čuvanje manjih stvari, dragocjenosti, često ukrašena; 2. *arhit.* udubljeni dio stropa koji dijeli velike plohe stropa na dijelove; 3.

udubina u zidu za smještaj električnih vodova, telefonskih spojeva i sl.; 4. *fotogr.* kutija u koju se ulaže negativ *(v.)*.

kasetirati, -setīrām (*isp.* kaseta 2) izgraditi strop tako da bude udubljen i da se velike plohe podijele na manje dijelove.

kasetofōn, -ōna *franc.-grč.* (*isp.* kaseta + fonē — glas, zvuk) magnetofon koji reproducira audio-kasete *(v.)*.

kasíber (*od novohebr.* kethîbā — spis) tajno pismo kažnjenika u dopisivanju između sebe, kao i s osobama izvan zatvora.

kasída *tur.* (kaside) orijentalna lirska pjesma (sa ne manje od petnaest dvostiha) nekome u pohvalu, u spomen i sl.; potječe iz predislamskog doba.

kàsija (*lat.* Cassia fistula) ljekovita biljka, daje senino lišće (*v.* sena).

kàsik, *mn.* -ci, 2. kasīkā (*španj.* cacique *iz govora na otoku Haiti*) 1. indijanski poglavica u Centralnoj Americi, u doba otkrića; pošto su Španjolci pokorili Ameriku, ovaj je naziv prešao na vođe indijanskih seoskih općina; 2. u Španiji i (osobito) u Latinskoj Americi — utjecajan, bogat čovjek, krupni vlastelin, veleposjednik, bogatun, gavan.

kàsil, *2. mn.* kasīlā *tal.* (*isp.* kapsa, kapsel) lijes, mrtvački sanduk, škrinja; *isto i* **kàsila** *(ž. r.)* (D. Ivanišević).

Kàsim *tur.* »djelilac«, »djelitelj«.

kasíno, kasína, *mn.* kasíni *tal.* (casino) 1. lokal, klub; čitaonica; dvorana za zabave, igračnica; 2. *vojn.* blagovaonica za oficire; 3. u starom Zagrebu poznato sastajalište Mađara i mađarona; *isto i* **kasína** *(ž. roda); prid.* **kasīnskī.**

Kasiopèja — u starogrčkoj mitologiji kćerka Kefejeva, majka Andromede, žene Perzejeve; kasnije uvrštena među zvijezde (na sjevernoj nebeskoj polutki).

kasiòpīj, -ija (*pored* **kasiòpijum**) (prema imenu zviježđa Kasiopeje) — *kem.* element iz reda rijetkih ruda, atomska težina 174,99, tablični broj 71, *znak* Cp; *prid.* **kasiòpijev** (*pored* **kasiòpijumov**).

kàsīr, -íra, 5. kàsīre (*isp.* kasa) — blagajnik; *žen.* **kasìrica;** *isto i* **kàsīrka.**

kasírati, kàsīrām (*isp.* kasacija) — poništiti nešto (npr. izbore, sudsko rješenje); proglasiti ništetnim; dokinuti; otpustiti; ukloniti.

kasitèrīt, -íta (*isp.* kositar) — važna kositrena rudača.

Kasíti *(mn. m. r.)* — narod u zapadnom Iranu, vladao u drugom tisućljeću pr. n. e. Babilonom; pokorio ih je Aleksandar Makedonski (početkom n. e. nestali).

kàska *franc.* (casque) 1. vrsta šljema, kaciga; 2. kukma (na ptičjoj glavi); 3. slušalice što se pričvrste na glavu.

kaskáda *franc.* (cascade) 1. slap, vodopad (prirodni ili umjetni) koji pada stepenasto; iskorišćuje se u hidrotehničkim objektima, na hidroelektričnim stanicama; 2. osobito uspješno izveden opasan pad s velikih visina u artističkim predstavama; **kaskàdēr,** -éra — »padač«; *u filmskom jeziku* naziv za filmskog radnika koji se specijalizirao u padanju s konja, s velikih visina itd. (obično dubler glavnog junaka).

kaskatèla *franc.* (cascatelle) mali slap, slapić, vodopadić, kaskadica, šedrvančić (Tin Ujević).

kaskavèla *španj.* (cascabela) vrsta otrovne zmije, čegrtuša, zvečarka (živi u Južnoj i Srednjoj Americi).

kàsko *španj.* (casco) 1. lađa bez tovara, trup broda; 2. vrsta igre na karte; **kàsko-osiguránje** — osiguranje broda bez tovara.

kàsna, *2. mn.* kàsnā *i* kàsnī *njem.* stražnji dio kola sa sjedištem.

kàsnak *tur.* (kasnak) vrsta veza i vezena platna.

kàsnār, -ára, 5. kàsnāru (-āre) (*isp.* kasa) blagajnik vlastelinstva, ekonom, nadglednik, »prihodarnik«.

Kaspar *v.* Gašpar.

Kàsperl — u njem. lutkarskom kazalištu komično lice s istim karakteristikama kao i Hanswurst *(v.)*.

kasróla *v.* kastrola; *isp.* kaserola (Krleža).

kàst *tur.* (kasd, kasyd, kast) naum, namjera, umišljaj; **kàsten** *pril.* naročito, navlaš, namjerice; *isto i* **kàstile; kàstilice.**

kàsta, *2. mn.* kàstā *port.* (casta) 1. u starom Egiptu, Indiji i nekim drugim zemljama Istoka zatvorena društvena grupa povezana određenim zanimanjem i predodžbom o zajedničkom podrijetlu; sklapa brakove samo unutar svoje grupe, ima svoje običaje i zakone; 2. *prenes.* svaka zatvorena društvena grupa koja ljubomorno čuva svoju izoliranost i privilegije svog staleža ili grupe; *prid.* **kàstnī.**

kàstald *tal.* (castaldo) upravitelj imanja (*isp.* kaštald).

Kàstalija — u starogrčkoj mitologiji izvor na gori Parnasu, posvećen Apolonu i Muzama (voda iz njega protjecala je kroz Delfe), vrelo pjesničke inspiracije (kàstalsko vrelo; *Hrv. svjetozor*).

kastanjete, -eta *(mn. ž. roda) španj.* (castanetas) drvene, kovne ili bjelokosne zvečke; pričvršćuju ih o prste i ritmički udaraju jednom o drugu; *isp.* čampareta, krotalon.
kastel, *2. mn.* kästelā *lat.* (castellum) utvrđeni dvor, zamak, tvrđava, kula, bedem; **kastelan,** -ana, 5. kastelāne — 1. u srednjem vijeku — osoba koja je čuvala tvrđavu, utvrđeni zamak; porkulab, gradštak; 2. kasnije — nadzornik zamka ili javne zgrade; 3. stražar kod katoličkih hramova.
kasten *v.* kast.
kastic (*isp.* kasta) — potomak Indijanaca i portugalskih roditelja ili mestica *(v.).*
kastīg *tal.* (castigo) kazna (Vojnović); **kastìgati,** -ām — kazniti: *isp.* kaštiga.
kastiga *v.* kaštiga.
kastile, kastilice *v.* kast
Kastīlija — središnja pokrajina Španije (u njoj je Madrīd); **Kastílac,** -lca, 5. Kastīlče, *2. mn.* Kastīlācā; *žen.* **Kastīlka;** *prid.* **kastīlskī.**
kastinstvo — društveno uređenje po kastama *(v.).*
kastiti, -īm *tur.* (*isp.* kast) namjeravati, kaniti, nastojati.
kastnī, -ā, -ō — *prid.* prema *kasta.*
Kastor — 1. po grčkom mitu jedan od Dioskura *(v.); drugi je* Polideuk, Poluks; 2. sjajna zvijezda u zviježđu Blizanaca.
kastracija *lat.* (castrare — škopiti, jaloviti) škopljenje, uklanjanje spolnih žlijezda, štrojenje, jalovljenje, ujalovljivanje; **kastrírati,** kastrīrām — uškopiti, uštrojiti, ujaloviti; **kastrat,** -āta — 1. uškopljenik, eunuh, hadum, škopac; 2. uškopljeni dječak (u starije doba) da bi zadržao izvanredno lijep dječački glas (sopran ili alt).
kastradīna *v.* kaštradina.
kastrat *v.* kastracija.
kastrera — tip jedrenjaka iz 18. st. kojim se prevozila sitna stoka (60—70 tona nosivosti, 4—5 vesala, 2 jedra).
kastrola *njem.* (*iz franc.* casserole) posuda rukačica, prosulja, šerpenja, tiganj, kozica, »rajndlika«, »rajngla«; *umanj.* **kastrolica.**
kastrum *lat.* (castrum) tabor, logor, utvrda.
Kasum *v.* Kasim.
kaš *tur.* (kaš) 1. obrva; 2. *v.* unkaš (koji je po svojoj uzvinutosti sa obje strane nalik na obrvu).
kaša (po postanku u vezi sa kašmir, *v.*) — vrsta mekanog, kašmiru sličnog, sukna za odijela.
kašagija *tur.* (kašagi) željezna četka za timarenje konja ili krava, češagija; **kašagìjati,** -ām — češljati konja ili kravu kašagijom.
kašeta *v.* kaseta.
kašika, 3. -ci, *2. mn.* kašīkā *tur.* (kašik) žlica; *prid.* **kašičnī;** *umanj.* **kašičica; kašíčkati,** kašīčkām — kusati kašikom; **kašìkara** — vrsta patke; **kašičara** — mlin na lopate, kašike.
kašiluk, *mn.* -ci *tur.* ognjilo na puški; kresivo, čakmak, čarak.
kaširati, kašīrām *franc.* (cacher) 1. kriti, raznim stvarima zakloniti stvari koje ne želimo da se vide; 2. u knjigoveštvu — prelijepiti papirom ili platnom nelijepi donji papir.
kašket, -eta *v.* kačket.
Kašmir, -íra — federalna država u Indiji; glavni grad Srinangar; **kašmir,** -íra — 1. svilena tkanina s utkanim vunenim dijelovima (proizvodi se od dlake kašmīrskē koze koja živi na obroncima Himalaje); 2. vrsta šala iz Kašmira; *prid.* **kašmīrskī;** *slično i* **kašmìret.**
kašpita *tal.* (caspita) tako ti svega! ništa manje! do vraga!
kaštald *tal.* (castaldo) upravitelj (crkvenog) dobra; *isp.* kastald.
kaštar, -tra, -tro *grč.* (kestra — šilo) opor, oštar.
kaštel 1. *v.* kastel; 2. pramčano nadgrađe broda ili čamca; *isto i* **kašteo,** kaštela; **kaštelan** *v.* kastelan; **Kaštela,** Kaštēla, 3. Kaštelima *(mn. sr. roda)* zajednički naziv za sedam (osam) naselja u blizini Splita: Sućurac, Gomilica, Kambelovac, Lukšić, Starī, Novī, Štafilīć, Neaj (u najnovije doba dodaju im i: *Jugovinil* i *Nehaj-Resnik*); **Kaštelanin,** *mn.* Kaštelani; *žen.* **Kaštelanka;** *prid.* **kaštelanskī.**
kaštiga, 3. -gi, *2. mn.* kaštīgā *lat.* (castigare — karati) kazna; **kaštigati,** -ām — kazniti, kažnjavati; *isto i* **kaštigovati,** -ujēm.
kaštio, *gen.* kaštjela *v.* kaštel, kastel.
kaštradīna *tal.* (*isp.* kastrirati) ovčetina, bravetina, škopčevina (meso kastriranog ovna).
kaštrìna, *2. mn.* kaštrínā (*isp.* kaštar) oporost, oštrina.
kaštrol *v.* kastrola.
kaštrun, -ūna *tal.* (castrone) škopac, ujalovljen ovan (*isp.* kastrirati).
Kašub, -uba — pripadnik slavenskog naroda, srodnog Poljacima (na sjeveru Poljske); *žen.* **Kašupkinja;** *prid.* **kašupskī.**
kašun, -una *tal.* (cassone) 1. velik sanduk, sandučina; škrinja; 2. kasa, blagajna; 3. *prenes.* brod, lađa.
kat¹ *tur.* (kat) 1. sprat, boj; 2. red, sloj, niz; 3. struka; 4. materijal za jedno odijelo.
kat² (*lat.* Catha edulis) istočnoafrički grm; od osušenih listova i mladica priprema se osvježavni napitak, tzv. abesinski čaj.

kata... *grč.* (katá — dolje, niz, ispod) kao prvi dio složenice označuje kretanje u protivnom smjeru, nešto što je dolje.

katábaza *grč.* (kata... + baínō — idem) silaženje, povratak (iz viših kopnenih krajeva prema moru); *isp.* anabaza.

katabolìzam, -zma *grč.* procesi razgradnje u izmjeni tvari, u metabolizmu *(v.)*; *isp.* anabolizam.

katadiópter *grč.* (*isp.* kata... + dioptron — ogledalo, zrcalo) reflektirajuće stakalce koje odbija svjetlost farova i omogućuje da se noću bolje uoče predmeti na kojima se nalazi vozilo (druga vozila, prepreke na cesti i sl.), mačje oko.

katáfalk, *mn.* -ci *tal.* (catafalco) 1. mrtvačka kola; 2. odar na koji se stavlja lijes kod zadušnica; *isp.* tumba.

kataforéza *grč.* gibanje pozitivno nabijenih koloidnih čestica pod djelovanjem električnog polja prema katodi; oblik elektroforeze.

katahréza *grč.* (kata... + chrēsis — upotreba) nelogično spajanje riječi (npr. *manja polovica*).

katakána — današnje japansko pismo (od 12. st.); piše se u okomitim stupcima odozgo prema dolje; *isp.* kana, hiragana.

kataklìzma, *2. mn.* kataklízmā i kataklìzāmā. *grč.* (kataklysmós — poplava) velika elementarna nesreća, propast, katastrofa, žestok prijelom, nagli preokret, prevrat; *isto i* **kataklìzam,** -zma, *2. mn.* kataklìzāmā.

katakómbe, katakómbā *i* katakómbī *(mn. žen. roda) tal.* (catacomba *od grč.* kata + kymbē — Haronov čamac, grobnica) 1. podzemni hodnici i pećine u kojima su prvi kršćani sahranjivali svoje pokojnike i skupljali se na molitvu i sastanke; 2. kod starih Egipćana — mjesta gdje su se pod zemljom čuvale mumije.

kátal, *2. mn.* kátālā *tur.* (*isp.* katil) ubojstvo; **kátal-fèrmān,** -āna — sultanov nalog da se netko ima (sam) ubiti, smrtna osuda.

katalèksa, *2. mn.* katalèksā *grč.* (katalēgō — prestajem) *poet.* nadoknada nedostajućih slogova u stihu bilo stankom bilo produženjem sloga; **katalektičkī** (*grč.* koji prestaje, nepotpun) koji se odnosi na kataleksu; **katalèktičkī stìh** — stih kojemu nedostaje posljednji slog; nepotpuni, krnji stih; *v.* akatalektički.

katalekti, katalekātā *(mn. m. roda) grč.* (katalegō — biram) odlomci književnih djela.

katalèktičkī *v.* kataleksa.

katalèpsija *grč.* (kataleipō — zaostajem, ostajem ležeći) ukočenost mišića kao znak duševnog poremećaja; prisilno sugestivno stanje kod hipnotiziranih; *prid.* **kataleptičan,** -čna, -čno — ukočen, obamro.

katalíza *grč.* (katalyō — razrješujem) pojava promjene brzine kemijske reakcije pod utjecajem katalizatorā; *prid.* **katalìtičkī** — koji rastvara, koji djeluje kao katalizator; **katalìzātor** — tvar koja mijenja brzinu kemijske reakcije samom svojom prisutnošću, a sama se po količini ne mijenja kod reakcije (npr. porozna platina i dr.); katalizatori igraju veliku ulogu u tehnici.

kátalo — križanac između domaćeg goveda i bizona.

katálog, *mn.* -zi *grč.* (katálogos — popis, listina) sistematski popis predmeta, sastavljen redom koji olakšava njihovo nalaženje (katalog knjiga, rukopisa, novčanica, slika itd.); **katalogizírati,** -ìzīrām — unositi, upisivati u katalog; *isto i* **katalógizovati,** -ujēm.

Katalónija — pokrajina u sjeveroistočnoj Španiji; glavni grad Barcelona; **Katalónac,** -nca, 5. Katalónče, *2. mn.* Katalónācā; *žen.* **Katalónka;** *prid.* **katalónskī.**

katálpa, *2. mn.* -álpā *indijan.* biljka podrijetlom iz sjeverne Amerike; javlja se i kod nas kao ukrasno drvo ili grmlje s bijelim grozdastim vrlo mirisavim cvjetovima (Đalski).

katámaran *ind.* 1. na tamilskom jeziku *(v.)* naziv za splav na jedra od bambusovine ili mahagonijevih trupaca; 2. u jedriličarskom sportu: jedrilica sa dva trupa.

kataménije *(mn. ž. roda) grč.* (kata... + mēn — mjesec) isto što i menstruacija.

katamnéza *grč.* (*isp.* anamneza) podaci što ih bolesnik daje o svojoj bolesti nakon njezina završenog liječenja (prigodom kontrole).

kátana, *2. mn.* kátānā *mađ.* (katona) vojnik, konjanik, husar; *prid.* **kátānskī; katánija** — skup kátānā.

kátanac, -ānca, *2. mn.* kátanācā *tal.* (catena — lanac) 1. lokot, zasun; 2. *šatr.* džepni sat; 3. biljka rezeda *(v.)*; *umanj.* **katānčić;** *uveć.* **katánčina.**

Katánga, 3. -gi — staro ime provincije *Šaba* u Zairu *(v.)*; *prid.* **katanškī,** -ā, -ō.

katapân, -ána *grč.* (katapános) bizantski guverner, predstojnik, nadstojnik, namjesnik.

kataplazma *grč.* (kataplássō — namažem, zamažem) vruć kašast oblog.

katapléksija (kataplessō — oborim, potresem, poplašim) naglo nadošla prolazna uzetost voljnog mišića, obično od straha, pri čemu je

svijest sasvim sačuvana; *prid.* **kataplektičan** *i* **katapleksičan,** -čna, -čno.

katapult *grč.* (katapeltes, *lat.* catapulta); 1. u starini ratni bacački stroj; 2. *pomor.* mehanička naprava za uzlijetanje aviona s broda koji nema palube za uzlijetanje; 3. mehanizam koji automatski odvaja kozmonauta od svemirskog broda; *isto i* **katapulta** *(ž. roda);* **katapultírati,** -pultīrām — izbaciti katapultom.

kàtār[1], -āra *grč.* (katárrus — tijek, tečenje; kihavica, hunjavica, kašalj) *med.* upala sluzne opne nekog organa (nosa, želuca, grla itd.); prehlada, nahlada, nazeb; *prid.* **kataràlan,** -lna, -lno; **katārnī.**

katar[2] *grč.* (kathairos — čist) isto što i pataren *(v.).*

Kàtar — monarhija na istočnoj obali Arabije; glavni grad Doha.

katàrakt, *2. mn.* katàrākā *i* katàrakātā *grč.* (katarráktes — koji se ruši) 1. prag u riječnom koritu preko kojeg riječna voda pada u slapovima; *2. med.* mrena na oku, zamrež, biona, bionjača; *isto i* **katàrakta** *(ž. r.); isp.* graušta r.

kàtarālan, *v.* katar[1].

kàtarceltli *(mn. m. r.) njem.* (*isp.* katar + Zelte — kolačić, bombon) u naših starijih pisaca naziv za neke bombončiće protiv prehlade.

katarèusa *grč.* (katharós — čist) današnji službeni grčki književni jezik koji se oslanja na starogrčki klasični kakav je bio u 5. i 4. st. pr. n. e. (protiv njega stoji jezik širokih narodnih slojeva, tzv. dēmotikē [*čit.* dimotikì], koji sve više prodire u književnost).

Katarína *grč.* »čista«.

katàrīšte (*isp.* katarka) koplje, kopljača kod zastave, kod osti.

kàtarka, 3. -ci, *2. mn.* katārkī *grč.* (katártios, *novogrč.* katartákion) jarbol; *umanj.* **kàtarčica.**

katàrljiv, -a, -o — koji ima katar[1], koji boluje od katara.

katàrma, *2. mn.* katàrmā *tur.* (katar — deve, mazge u povorci) uzda; povodac.

kàtarōzan, -zna, -zno *v.* katarljiv.

kàtarza, *2. mn.* kàtārzā *grč.* (kathaírō — čistim) *poet.* pročišćenje; u dramskom pjesništvu — etičko pročišćenje, izmirenje osjećaja samilosti i straha (za glavnog junaka), smirenje čuvstava; *prid.* **katàrtičan,** -čna, -čno (kod Luke Perkovića: **katàrzičkī:** »on pozna katarzičku vrijednost svojega svijeta...«).

kàtastar, -stra, *2. mn.* kàtastārā *lat.* (catastrum) opisivanje i procjena objekata koji podliježu porezu; razlikujemo katastre: zemljišni, obrtni itd.; **vòdnī kàtastar** — zbornik osnovnih podataka o rijekama i o izvršenim istraživanjima rijeka; *prid.* **kàtastarskī; kàtastrālan,** -lna, -lno.

katàstih *grč.* u starim srpskim manastirima ručna knjiga u koju je manastirska uprava upisivala sve priloge vjernika; *isto i* **katàstik.**

katastròfa *grč.* (katastréfō — okrenem, obraćam, prevrnem) 1. propast, slom; potresna iznenadna velika nesreća; događaj koji donosi sa sobom teške posljedice; uništenje, strahota, rasulo; smrt; 2. *poet.* u dramskom pjesništvu — preokret pred završetak drame; *prid.* **katastrofālan** *(akc. i* **katastròfalan**), -lna, -lno.

katastrofìzam, -zma *grč.* (*isp.* katastrofa) *u geologiji:* teorija po kojoj je — suprotno od aktualizma (*v.* aktualizam 3) — do današnjeg izgleda zemaljske kore i do drugih pojava na Zemlji došlo katastrofama, tj. silnim poremećajima i naglim promjenama u prirodi.

katatīman, -mna, -mno *grč.* (katathýmios — koji leži u pameti, u misli, na srcu) koji je nastao u podsvijesti, podsvjestan.

katatònija *grč.* (kata... + tonos — napetost) *med.* duševna bolest, oblik šizofrenije, koja se očituje potištenošću, nevjerovanjem u sebe, nepokretnošću ili — obratno — velikom pokretnošću, halucinacijama, mahnitim idejama i sl.

katavàsija *grč.* 1. niz pjesama u pravoslavnoj crkvi koje se pjevaju na jutrenju; 2. zbornik crkvenih pjesama uopće.

katazòna *grč.* najdonja zona kamene kore.

kàtedar, -dra, *2. mn.* kàtedārā *grč.* učenjak, profesor (Krleža).

kàtedarskī, -ā, -ō *v.* katedra.

katèderfilozōf (*isp.* katedra) učenjak koji zna samo naučavati s profesorske stolice, a stvarnost oko sebe ne vidi.

kàtedra, *2. mn.* kàtedārā *grč.* (kathédra — stolica, sjedište) 1. povišeno mjesto za lektora, predavača, govornika; 2. predmet predavanja na višoj školi ili sveučilištu, profesura (*naš izraz:* stolica); 3. zbor predavača jedne ili nekoliko srodnih disciplina na sveučilištu; 4. biskupska stolica (u katedrali); *prid.* **kàtedarskī; kàtedarskī socijalisti** — predstavnici jedne vrste buržoaskog socijalnog reformizma, uglavnom profesori njemačkih sveučilišta (otuda i naziv: *katedersocijalisti,* što bukvalno znači: socijalisti koji propovijedaju sa sveučilišne katedre); *isp.* ex cathedra.

katedrála *grč.* (kathedra — stolica, sjedište) stolna crkva; crkva sa sjedištem biskupa; kod pravoslavnih: saborna crkva; *prid.* **katedrālan,** -lna, -lno; **katedrālskī.**

kategòričan, -čna, -čno (*isp.* kategorija) siguran, određen, bezuvjetan, odlučan, jasan, izričit, o kome nema sumnje; *isto i* **kategòričkī; kategòričkī imperatīv** *v.* imperativ.

kategòrija *grč.* (katēgoría — oznaka) 1. *fil.* izraz označuje najopćenitije logičke pojmove koji izražavaju osnovne oblike i odnose postojanja i mišljenja (materija, vrijeme, prostor, gibanje, uzročnost, bitnost, jedinstvo itd.); 2. razred, grupa, odio, vrsta, klasa, odsjek, stupanj, rod; *prid.* **kategòrījskī.**

kategorizácija (*isp.* kategorija) — svrstavanje u grupe, kategorije; **kategorizírati,** -ìzīrām — vršiti kategorizaciju, svrstavati; *isto i* **kategòrisati,** -šēm.

kategzohēn *grč.* (kat'exochēn, tj. kata... + exochē — prednost) osobito, posebno, u prvom redu, naročito, u punom smislu, par ekselans.

katehèta *grč.* (katēcheō — poučavam) vjeroučitelj; svećenik koji predaje vjeronauk; *isto i* **katehēt,** -ēta; *prid.* **katehètskī; katehètika,** 3. -ci *v.* katekizacija; **katehèza** — 1. nauka kršćanske vjere uopće; 2. pojedina metodička jedinica kršćanske vjerske obuke (*sve pored* **kati...**).

katèhu, katehua *malaj.* (*engl.* catechu) trijeslovina iz nekih orijentalnih biljaka; služi za štavljenje kože i kao bojilo za pamuk; *isp.* tanin.

katehùmen *v.* katekumen; *isp.* katihumen.

katekizácija (katihizácija) (*isp.* kateheta) — predavanje vjeronauka; **katekìzam,** -zma, *2. mn.* katekìzāmā **(katihízis)** — 1. kratko izlaganje kršćanskoga vjeronauka u obliku pitanja i odgovora; 2. knjiga s pitanjima i odgovorima iz područja kršćanskog vjeronauka; 3. *prenes.* didaktičko djelo koje izlaže temeljne principe neke nauke uopće (ne samo vjerske); **katekizírati,** -ìzīrām — poučavati u vjeri, pa zatim i uopće agitirati za neku ideologiju i sl.

kateksohēn *v.* kategzohen.

katekùmen *grč.* (katēchūmenos, *isp.* kateheta) 1. kandidat (odrasli) za primanje krštenja; 2. kandidat za primanje potvrde, konfirmacije (kod evangelika); *isto i* **katihùmen.**

katèna *lat.* (catena — lanac) kratko stvarno-tumačenje *Biblije* lančanim povezivanjem pojedinih stavaka iz djela tzv. crkvenih otaca i drugih crkvenih pisaca (iz srednjeg vijeka).

katenāt, -āta *lat.* (catena — okov, lanac) *v.* monah.

katèta *grč.* (kathetos — spušten) jedna od dviju stranica pravokutnog trokuta koje leže uz pravi kut; *isto i* **katēt,** -ēta *(m. roda).*

katèter *grč.* (katheter — ono što se spušta) metalna, gumena ili plastična cijev koja se uvodi u mokraćnu cijev kad prirodno mokrenje nije moguće; sonda (mokraćna), bužija; *glag.* **kateterizírati,** -ìzīrām.

kàtgut *engl.* (catgut) niti od ovčjih (prvotno od mačjih, *engl.* cat — mačka) crijeva za šivanje tkiva kod operacija; *prid.* **kàtgutskī.**

kathak *ind.* jedan od četiriju glavnih oblika indijskog plesa (zajedno sa *bharata natya, kathakali* i *manipuri*); stil sjeverne Indije na koji su utjecali muslimani; gledaoci sjede u krugu na podu oko plesača (suprotno od ostalih plesova koji se izvode na pozornici); ples je vrlo stiliziran i profinjen.

kathakali *ind.* svete plesne drame Hindusa; šminka i kostimi su stilizirani, a plesovi se obično izvode noću na otvorenom (kombinacija drame i plesa).

katihèta i sl. *v.* kateheta i sl.; **katihùmen** *v.* katekumen.

kàtije, kàtijā *(mn. ž. r.) tur.* (katy) — fišeklija, nabojnjača (kožna ili metalna); *isp.* fišek-ćesa.

kàtil, *2. mn.* kàtīlā *tur.* (katil) krvnik, ubojica; *prid.* **kàtilskī; kàtil-fèrman** — naredba da se netko ubije, smrtna osuda.

Katilína Lùcije Sèrgije (108 — 62. pr. n. e.) starorimski urotnik protiv Senata; zavjeru je otkrio Ciceron i održao četiri znamenita govora protiv njega (in Catilinam orationes); *isp.* quousque tandem...; *prid.* **Katilínin; katìlīnskī.**

katiòn, -ióna *grč.* (kata... + *isp.* ion) pozitivno nabijeni ion koji se kod elektrolize taloži na negativnom polu posude (na katodi); *isto i* **kàtjōn,** -ōna.

kativèrja *tal.* (cativeria) *dijal.* pakost, zloba, zloća, nevaljalstvo; jogunluk.

katjōn *v.* kation.

katjùša *v.* kaćuša.

kàtlan *mađ.* (iz slav.) kotao (Krleža).

katlèja *v.* cattleya.

Katmàndu, -ua — glavni grad Nepala.

kàtmer, *2. mn.* kàtmērā *tur.* (katmer) isto što i karanfil.

katòda *grč.* (kàtodos — silaženje) *fiz.* negativni pol izvora električne struje; elektroda sprave, spojene s negativnim polom izvora struje; *prid.* **katòdnī,** -ā, -ō; **katòdnā cìjev** — zrako-

prazna hermetički zatvorena staklena cijev u kojoj se proizvode beta-zrake (rendgenska cijev, oscilografi, televizorska katodna cijev).

katofil, -ila *lat.-grč.* (catulus — mače + *isp.* fil[1]...) prijatelj, ljubitelj mačaka.

katogen (-gen) *grč.* (kato — prema dolje + genesis — postanak) koji je postao kretanjem odozgo prema dolje (eruptivne stijene koje su doprle s površine Zemlje u njezinu unutrašnjost); *isp.* anogen.

katolicizam, -zma *grč.* (katholu — općenito, uopće) rimokatolička crkva, jedna od kršćanskih vjeroispovijesti; na čelu joj je rimski papa; **katolik** (*akc. i* **katolik**), 5. -če, *mn.* -ci — pripadnik rimske crkve, sljedbenik katolicizma; *prid.* **katolički** (*akc. i* **katolički**); *žen.* **katolikinja** (*akc. i* **katolikinja**); **katoličanstvo** — 1. pripadanje katoličkoj vjeri; 2. svi katolici kao zajednica.

Katon, -ona, 5. Katone — strogi starorimski cenzor Marko Porcije (234—149. pr. n. e.); simbol moralno strogog čovjeka ili vrlo ozbiljnog mudraca (Vergilije ga je u svojoj *Eneidi* postavio sucem u podzemnom svijetu); njegov praunuk (također Marko Porcije) jednako kao i pradjed poznat po pravednosti, bio je gorljiv republikanac i protivnik Gaja Julija Cezara; u doba građanskog rata (god. 46. pr. n. e.) počinio samoubojstvo videći kamo stvari idu; ubio se u afričkom gradu Utici, odakle mu u povijesti pridjevak Utički (*lat.* Uticensis), dok onoga prvog historija poznaje pod nazivom *Stariji* (Maior); *prid.* **Katonov; katonskī** — strog u pogledu vršenja građanskih i moralnih dužnosti.

katorga, 3. -gi, *2. mn.* katorgī *rus.* (*od grč.* katergon — djelo, posao) robija, prisilni rad; **katoržnīk** — kažnjenik, robijaš (D. Prohaska o Dostojevskom).

katorzen, -ena *franc.* (quatorzaine) pjesma od četrnaest stihova (sonet, pravilan ili nepravilan).

katram *tal.* (catrame) *v.* katran.

katran, *2. mn.* katrānā *tur.* (katran) 1. smola; 2. gusta crna tekućina koja štiti od gnjiljenja (dobiva se suhom destilacijom čvrstih goriva organskog podrijetla, osobito kamenog ugljena), poznata još i pod imenom *ter (v.)*; *isp.* gudron, blak; *prid.* **katranskī** — koji je od katrana; **katranast** — koji je poput katrana; **katranjav** — koji je prljav od katrana; **katrandžija** — tko pravi katran; *isto i* **katranar**, -ara; **katranica** — posuda za katran; **katraniti**, -īm — mazati katranom; *isto i* **katranizirati**, -izīrām *i* **katranisati**, -šēm.

katren, -ena *franc.* (quatrain) kitica od četiri stiha.

katrīga *v.* katrida, kantrida (Begović).

katul *v.* katal.

Katul Gaj Valerije (87 — 54. pr. n. e.) starorimski lirski pjesnik i satiričar, veoma cijenjen i u naše vrijeme.

katun, -una *(rom.).* 1. pastirsko naselje; pašnjak na koji se preko ljeta izvodi stoka; 2. gusta prosta pamučna tkanina; cic; *prid.* **katunskī; katunar**, -ara — pastir na katunu.

katura, *2. mn.* katūrā *tur.* (katyr) 1. mula, mazga; magarac; 2. tovar što ga nosi katura 1; 3. nezahvalnik.

Katzelmacher *njem.* (*čit.* kaclmaher; Katze — mačka, machen — činiti) u starije vrijeme pogrdan izraz za Talijana ili talijanaša (tobože da Talijani mačke jedu; Matoš).

Katzenmusik *njem.* (*čit.* kacnmuzik) »mačja derača«, dernjava, deračina, vika, krika, što se, obično po dogovoru zlobnika, priređuje nekom za javnu porugu.

kauboj *engl.* (cowboy) 1. kravar, govedar, koji jašući na konju čuva goveđa krda u Sjev. Americi; 2. junačan, pustolovan konjanik s Divljeg Zapada; *prid.* **kaubojskī.**

kaucija, *2. mn.* kaucījā (*akc. i* **kaucija**) *lat.* (cautio — oprez; sigurnost; jamstvo) ugovorena jamčevina; osiguranje; jamstvo (služi za naknadu eventualne štete); *naš stari izraz:* žaobina; **kaucirati**, kaucīrām — položiti kauciju.

kauč, kauča, *mn.* kaučevi *engl.* (couch — ležaj) široka počivaljka s niskim naslonom.

kaučuk *amer.* (u jeziku Indijanaca oko rijeke Amazonke *kao-čou* — suze drveta, jer se kaučuk dobiva zarezivanjem u deblo) osušeni sok drveta kaučukovca; guma; *prid.* **kaučukov; kaučukovac**, -ovca *2. mn.* kaučukovācā — drvo iz kojega se dobiva kaučuk; **kaučuk-kragn** *njem.* tvrda ogrlica od kaučuka što se posebnim dugmetima spajala s košuljom (Krleža); **kaučuk-zvijezda** — znak vojničkog čina izrađen od kaučuka (a ima tih zvijezda i od kovine ili nekog drugog materijala) (Krleža).

kaudalan, -lna, -lno *lat.* (cauda — rep) koji pripada repu, repni; okrenut prema dolje.

kaudiljo *španj.* (caudillo) vođa, poglavica.

kaudīnskī jaram — u historiji naziv za špalir od kopalja kroz koji su morali proći rimski vojnici pošto su ih god. 321. pr. n. e. pobijedili Samnićani u Kaudinskom klancu (*lat.* fauces *odn.* furculae Caudinae); *prenes.* veliko javno poniženje.

kauguma *njem.* (kauen — žvakati + *isp.* guma) guma za žvakanje (kod naše djece: žvaka).
kauk, *mn.* -ci *tur.* (kavuk) čalma, saruk, turban *(v.)*; **kauk-đul** — biljka; francuska ruža.
kaul *tur.* (kavil) riječ; govor; mišljenje; jamstvo; ugovor.
kaulīn, -ína *tal.* (cavolo) isto što i karfiol; brokule.
ka und ka *v.* k. u. k.
kauper *engl.* (cowper) aparat za grijanje uzduha koji se puše u visoku peć (Cowperov aparat)
kaur, *2. mn.* kaūrā *ar.* (gavur) nevjernik, muslimanski naziv za kršćanina; *isto i* **kaurin,** *mn.* kauri, kaūrā; *prid.* **kaurskī;** *umanj.* **kaurče,** -eta; *žen.* **kaurka,** 3. kaurki, *2. mn.* kaurkī; *isto i* **kaurkinja; kaurluk** — kršćanstvo, nevjerništvo; **kauriti,** -īm — činiti koga kaurinom; *isto i* **kaurisati,** -šēm.
kauri-puž *engl.* (cowrie) vrsta puža, tzv. »porculanski puž«; živi u Indijskom oceanu, a školjke mu još i danas služe kao novac u nekim krajevima Azije i Afrike.
kaurisati, -šēm *tur.* 1. (*prema* kaur) činiti koga kaurinom; 2. (*prema* kaurma) pržiti meso.
kaurma, *2. mn.* kaurmā *tur.* (kavurma) drob; jelo od droba; *naši izrazi:* zatop, podrobak.
kaustika, 3. -ci *grč.* (kaustós — zapaljen, opaljen) umjetno jetkanje, močenje, bajcanje *(v.)*; **kaustici** *(mn. m. r.)* — kemijske tvari koje lako izjedaju metalne i druge površine (dušična, sumporna, solna kiselina, lužine, soda); **kaustičan,** -čna, -čno — koji izjeda, jedak; koji peče; *isto i* **kaustičkī; kaustična sóda** — natrijeva lužina; **kaustičnōst,** -osti — svojstvo izjedanja, nagrižljivost; **kaustifikácija** — *kem.* pretvaranje karbonata alkalnih metala u lužine s pomoću gašenog vapna.
kauš *tur.* (kovuš) 1. ćelija u zatvoru, samica; 2. velika vojnička spavaonica u kasarni; *isto i* **kauša** *(ž. r.)*.
kautela, *2. mn.* kautelā *lat.* (caute — oprezno) mjera opreza, opreznost, obzirnost; **kautelírati,** -telīrām — osigurati.
kauterīj, -ija (*pored* **kauterijum**) *grč.* (*isp.* kauterizacija) sredstvo ili sprava za ispaljivanje rana; žarilo, izjedalo, žigalo; *isto i* **kauter,** *2. mn.* kauterā.
kauterizácija *grč.* (kautērion — žig) žigosanje usijanom kovinom (za obilježivanje životinja slovima ili brojkama, za liječenje nekih bolesti, poglavito kostiju i tetiva).
kautskijanìzam, -zma (prema Karlu Kautskom, njem. socijalistu, koji je prije prvoga svjetskog rata bio najugledniji marksistički teoretičar) — za vrijeme i poslije prvoga svjetskog rata centrumaška struja u II. internacionali, neprijateljska revolucionarnom marksizmu, proleterskoj revoluciji i diktaturi proletarijata; Kautsky se pretvorio u pomagača oportunizma, a zatim se sasvim srozao u otvoreni revizionizam.
kauza, *2. mn.* kauzā *lat.* (causa) 1. stvar koja je pred sudom (u pravničkom jeziku); 2. uzrok, razlog; **kauzalan,** -lna, -lno *lat.* (causalis) uzročan; uzročno povezan; **kauzalnī neksus** — *pravn.* uzročna veza kod krivičnih djela između činjenja odnosno nečinjenja počinitelja i nastalih štetnih posljedica. Bez te veze ne postoji krivična odgovornost određene osobe za određeno krivično djelo; **kauzalne rečenice** — *gram.* uzročne rečenice (veznici: jer, budući da, što, kako); **kauzalìtet,** -éta *v.* kauzalnost; **kauzalìzam,** -zma — naglašavanje kauzalnosti; **kauzálnōst,** -osti — uzročnost, veza uzroka i posljedica; **princip (zákon) kauzálnosti** — načelo po kome svaka pojava ima određeni uzrok; **kauzatīvan,** -vna, -vno — *gram.* učinski; *isp.* faktitivan; **kauzatīv** — kauzativni, učinski glagol.
kauzálgija *lat.-grč.* jake boli zbog ozljede vanjskih živaca kod ranjavanja ili amputacije.
kava, *2. mn.* kavā *tur.* (kahve; *isp.* Kafa) sjemenka drveta iz porodice broćeva; služi kao piće za osvježivanje; *prid.* **kavenī** — koji se tiče kave; **kavenast** — koji je boje kao kava; *umanj.* **kavica,** *2, mn.* kavicā (*sve pored* **kafa** itd.).
kavabánda *tal.* gornji dio broda (Tresić Pavičić).
kavád *grč.* (*novogrč.* kavadion) vrsta svilene haljine u muslimana; *umanj.* **kavádić.**
kavada, *2. mn.* kavāda *tur.* rajčica, paradajz.
kavadūr, -úra *tal.* (cavatore) kopač.
kaval[1] *tur.* (kaval) 1. vrsta puške; karabinka; 2. svirala.
kaval[2] *tal.* (cavallo) konj (Nar.).
kavalérija *franc.* (cavalerie) konjica, konjaništvo; rod vojske koji se kreće jašući na konjima (danas manje-više izlazi iz običaja); *prid.* **kavalerījskī; kavalerist(a)** — vojnik koji služi u kavaleriji; konjanik.
kavalet *tal.* (cavalletto) 1. konjic, kozlić, nogari, stalak, »koze«, »jarac«; 2. ležaj na nogarima; preklopni vojnički krevet (Krleža: *Smrt Franje Kadavera* i dr.)
kaválija *tur.* (*isp.* kaval[1]) vrsta topa.
kavalīr, -íra, 5. kavalīre *i* -īru *franc.* (cavalier) prvotno — konjanik, vitez, danas — plemenit, susretljiv, uglađen, darežljiv čovjek (naročito prema ženama); muškarac koji prati

ženu na njezinim izlascima iz kurtoaznih ili ceremonijalnih razloga; plesač, poštovalac, obožavalac ženā, poklonik, udvarač, »švaler«, dragan, ljubavnik; također i titula na koju dobivaju pravo nosioci nekog visokog odlikovanja, pripadnici nekog viteškog reda i sl.; *prid.* **kavalírov; kavalīrskī; kavalírstvo** — kavalirski postupak; *isto i* **kavalírština** (*sve pored* **kavàljēr** itd.).
kavalkáda *franc.* (cavalcade) svečana konjanička povorka; grupa konjanika; izlet na konjima.
kavàljēr *v.* kavalir.
kavàna, *2. mn.* kavānā *tur.* (kahvehane) — lokal gdje se toči i prodaje kava; *prid.* **kavànskī;** *umanj.* **kavànica; kavànār,** -āra — vlasnik kavane; *žen.* **kavanarica; kavanírati,** -vanīrām — 1. biti kavanar, držati kavanu; 2. hodati po kavanama i stalno sjediti u njima kao gost (Tin Ujević); *isto i* **kavànisati,** -šēm (*sve pored* **kafàna** itd.).
kàva-odžak *tur.* (kahveodžagy) soba u kojoj se priređuje odn. pije kava.
kavàra, *2. mn.* -ārā *tur.* (kavara) strah, silan strah, strava; **kavàrnuti,** kavàrnēm — prestrašiti se, uplašiti se silno, prestraviti se.
kàvāskī, -ā, -ō *prid. prema* kavaz (*v.*).
kavatína *tal.* (cavatina) u operi — kraća lirska popijevka jednostavne strukture.
kàvāz, -āza, 5. kàvāzu *tur.* (kavas) pandur, stražar; vratar; podvornik; počasni stražar; pratilac; *prid.* **kàvāskī,** -ā, -ō; **kàvāzbaša** — zapovjednik nad kavazima.
kàvčine *v.* kalčine.
kàveca *tal.* (cavezza) ular, oglavnik.
kavèdžija *tur.* (kahvedži) 1. isto što i kavanar; 2. tko voli piti kavu; *prid.* **kavèdžijin; kavèdžījskī;** *žen.* **kavèdžījka,** 3. kavedžījki, *2. mn.* kavèdžījkī (*sve pored* **kafèdžija** itd.).
kàvela *tur.* vrsta svirale.
kavènī, -ā, -ō — prid. prema *kava.*
kavènisati (*pored* **kafènisati**), -šēm — pijuckati kavu, zabavljati se uz kavu.
kàvent, *2. mn.* kàvenātā *lat.* (cavere — dati jamstvo) jamac.
kàver-gērl *v.* cover-girl.
kavèrna, *2. mn.* kavērnā *lat.* (caverna) 1. *med.* šupljina koja se stvara u tkivima živog organizma uslijed njihova razaranja bolesnim procesom (npr. tuberkuloze); 2. *vojn.* spilja, pećina, duplja, izdubena u stijeni radi zaštite od artiljerijske vatre, od bombardiranja iz zraka ili od napadaja bojnim otrovima; 3. omanji lokal, špelunka (S. Batušić); **kavernózan,** -zna, -zno — *med.* šupalj, šupljikav; tuberkulozan.
kavetàrija *tal.* isto što i kavana.
kàvez, *2. mn.* kàvēzā *tur.* (kafes) krletka, rešetke, gajba, kobača.
kàvga, 3. -zi, *2. mn.* kàvgā *i* kàvgī *tur.* (kavga) svađa, prepirka; bitka, boj, tučnjava; **kàvgadžija** — svadljivac, vječno na borbu spreman čovjek; nabodica; *isto i* **kàvgāš,** -āša, 5. kàvgāšu; **kàvgati se,** -ām se — svađati se, zametati kavgu.
kavi[1] *prid. indekl. tur.* (kavi) tvrd, jak, čvrst.
kavi[2] — stari jezik i njegovo pismo na otoku Javi (god. 800—1400) sa mnogo sanskrtskih i prakrtskih elemenata; srodan modernom javanskom jeziku.
kàvijār *tur.* (havjar od kedivskog [iransko pleme kraj Kaspijskog mora] chav-jar — kolač radosti) ajvar, usoljena riblja ikra, naročito od morune, jesetre, pastruge, kečige.
kavírati, kàvīrām *lat.* jamčiti (Đalski).
kavitácija *lat.* (cavus — šupalj, prazan) 1. zaostajanje vodene struje iza objekata koji se kreću po vodi većom brzinom od brzine struje; uslijed kavitacije stvaraju se praznine u tekućini koja se kreće, što izaziva koroziju metalnih dijelova elise ili lopaticā kotača turbine; kavitacija usporava brzinu kretanja plovnog objekta; 2. šupljina, praznina, duplja.
Kàvkaz, Kàvkaza (*akc. i* **Kàvkāz,** -āza) — gorje u Prednjoj Aziji, najviši vrh Elbrus (5633 m); *isp.* Elburs; **Kàvkažanin** (*akc. i* **Kavkážanin**), *mn.* -ani; *žen.* **Kàvkažānka** (*akc. i* **Kavkážānka**); *prid.* **kàvkaskī** (*akc. i* **kavkàskī**), -ā, -ō; **kàvkaskā hrìdina** — stijena o koju je bio prikovan Prometej (Krleža).
kavòfanag, -ānga, *mn.* -ānzi, 2. kavofanāgā *tal.* (cavare — kopati, vaditi + fango — blato, glib, kal, mulj) bager, jaružalo, gliboder (u primorskim govorima).
kavòlīn, -ína *v.* kaulin.
kàvra, *2. mn.* kàvrā *i* kàvrī *tur.* (kavramak — uhvatiti) spona, petlja, zakovica; **kavràisati,** -šēm — zaglaviti npr. klinac, zavrnuti čavao s druge strane daske i sl.; »nitati«, »zanitati«.
kavùl, -ūla *tal.* (cavolo) kupus, kelj (»Bijeli pužići napali su cijeli kraj. Ludrove kavule«; A. Stipčević).
kàvun, *2. mn.* kàvūnā *tur.* (kavun) dinja.
kàvurin *v.* kaurin.
kavùrma *v.* kaurma.
kàvz *v.* kabz.
kàvza *v.* kamza.
kàvžiti se, -īm se *v.* kavgati se (pod kavga).

kawa — polinezijska biljka kojoj gomolj domorodci upotrebljavaju za pripremanje jedne vrste opojnih pića.

káza, *2. mn.* kázā *tur.* kotar, srez, manja upravna jedinica, kadiluk *(v.)*.

kazačȍk *rus.* (kazačok) ukrajinski narodni ples; počinje umjereno pa postaje sve brži; plesač se često spušta u čučanj.

Kȁzah *v.* Kazaška SSR.

kȁzak *rus.-franc.* duga ženska bluza (*isp.* drajfirtl).

kazákīn, -ína *rus.* kratak ogrtač, polukaftan (*v.* kaftan).

kazȁmāt, -áta *i* **kazȁmata,** -atē *v.* kazemata.

kȁzan, kȁzana, *2. mn.* kȁzānā *tur.* (kazan) kotao; *prid.* **kȁzanskī;** *umanj.* **kazȁnčić;** *uveć.* **kazȁnčina; kazȁndžija** — kotlar; radnik metalne struke koji izrađuje kotlove (kazane) i različite sudove od bakra i mjedi; *prid.* **kazȁndžijin; kazȁndžījskī; kazandžìluk** — 1. kotlarski zanat; 2. na čaršiji mjesto gdje rade kazandžije.

Kazȁnfer *tur.* »lav«, »junak«.

kazȁnisati, -šēm *tur.* (kazanmak) steći, zaraditi, postići, polučiti.

Kazanōva *v.* Casanova.

Kȁzaškā SSR (Kazahstān) — republika u SSSR, između Kaspijskog mora i Kine; glavni grad Alma Ata; **Kȁzah,** *mn.* Kȁzasi, 2. Kȁzāhā; *žen.* **Kȁzahinja;** *prid.* **kȁzaškī,** -ā, -ō.

kàzāz, -áza, 5. kȁzāzu *tur.* (kazzaz) svilar, tko pravi rojte, dugmeta, vrpce i sl. od svile; isto što i pozamenter.

kȁzba, *2. mn.* kȁzbā *i* kȁzbī *ar.* (*isp.* kasaba) 1. grad, tvrđava; sultanski dvorac (npr. u Maroku); 2. a) kuća, koliba; b) gradić, varošica, kasaba *(v.)*.

kazèīn, -ína *lat.* (caseus — sir) bjelančevinasta tvar, sastavni dio sira; dobiva se iz mlijeka koje se kiseli sirišnim fermentima ili kiselinama; primjenjuje se u tehnici za stvaranje tutkala, umjetnih živežnih namirnica, plastičnih masa, tkiva i dr.; *naš izraz:* sirevina.

kazèmata *tal.* (casamatta) 1. nadzemna ili podzemna fortifikaciona građevina, izgrađena od čvrstog materijala, za zaštitu od artiljerijske vatre i avionskih bombi; 2. oklopljena prostorija na brodu za smještaj oruđa srednjega kalibra; 3. samica u tvrđavi za zatvaranje političkih uhapšenika; *prid.* **kazèmatskī.**

kazèta *v.* kaseta; **kazetófon** *v.* kasetofon.

Kázim *v.* Ćazim.

kazíno *v.* kasino.

kȁzma[1], *2. mn.* kȁzmā *i* kȁzmī *tur.* (kazma) motika, kopača; trnokop, kramp, budak.

kȁzma[2] *v.* kamza.

kazmīr *v.* kašmir.

kȁznačej *rus.* blagajnik (*isp.* hazna).

kȁzualan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* kazus) slučajan, prigodan, neočekivan.

kȁzuār *malaj.* (kassuwaris) vrsta ptice trkačice, slične noju.

kazuìstika, 3. -ci *lat.* (*isp.* kazus) 1. *pravn.* razmatranje pojedinih primjera sudskih rasprava sa gledišta kako ih treba rješavati po normama prava; 2. primjena na pojedine privatne slučajeve općih dogmatskih propisa u skolastičkom bogoslovlju i srednjovjekovnom pravu; 3. *prenes.* dokazivanje lažnih ili sumnjivih teza, izvrtanje u sporu, s pomoću doskočica i sofizama; **kazuìst(a)** — čovjek koji rješava ozbiljna pitanja logičkim doskočicama i sofizmima; *prid.* **kazuìstičkī.**

kȁzuk, *mn.* -ci, 2. kȁzūkā *tur.* (kazyk) kolac; **kazukárina** — pristojba za vezanje lađe uz kazuk; *isto i* **kȁzukāšče,** -eta (akče — novac).

kȁzula *lat.* (casula — košulja) odjevni predmet katoličkih svećenika (kod obreda), misnica.

kȁzus *lat.* (casus) 1. slučaj, zasebna činjenica; 2. *pravn.* slučaj, za razliku od krivnje; radnja koja ima vanjsko obilježje (objektivnu stranu) krivičnog djela, ali nema subjektivne strane, tj. krivnje počinitelja, njegova umišljaja niti nehata, pa zato za takav čin nema krivične odgovornosti; *v.* casus.

kažolírati, -žòlīrām *franc.* (cajoler) — laskati, umiljavati se, ulagivati se.

kažūn, -ūna *tal.* (casone) kuća (Nar.).

KC — automobilska oznaka za *Koprivnicu.*

kcal — skrać. za *kilokalorija.*

Kčs — *skrać. za* koruna československá (čehoslovačka kruna, novčana jedinica ČSSR).

k. d. — *skrać. za* komanditno društvo *(v.)*.

KD — *skrać. za* konstitucionalni demokrati (*v.* kadeti).

Kde domov mūj *češ.* Gdje je moj dom (početne riječi češke himne).

kē, kēa, *mn.* kēovi *franc.* (queue) 1. štap za igranje biljara; 2. držak na violini i sl. instrumentima.

kēa, kēē, *mn.* kēe, 2. kēā *maor.* vrsta novozelandske papige.

keb *engl.* (cab) najamna jednopregna kočija u Engleskoj, fijaker, droška.

kèbar, -bra, 5. kebre, *2. mn.* kèbārā *njem.* (Käfer — kukac) *prvotno* hrušt, *a onda i uopće svaki* kukac, insekt, zareznik; *isto i* **kèber,** kèbera.

kebračovina *španj.* (quebracho) južnoameričko drvo bogato taninom (ozbiljan konkurent našoj hrastovini).

kec, keca, 5. keče, *instr.* kecom, *mn.* kečevi *mad.* (kétszem) — 1. najjača karta, as; 2. posljednji plesač u kolu, zavrćkola; 3. u đačkom govoru: negativna ocjena, jedinica, nedovoljan; **došao kao kec na jedanaest** — izraz iz kartaške igre *ajnca,* koji označuje situaciju kad igrač izvuče keca (vrijednost 11), a u rukama već ima 11 kao zbroj karata različite vrijednosti (npr. sedmicu i kralja koji vrijedi 4, ili osmicu i damu koja vrijedi 3, itd.); to daje zbroj od 22, što u ajncu znači pad, gubitak; dakle rečeni izraz znači nečiji nepovoljan dolazak, stizanje u nepravo vrijeme i sl., a često se upotrebljava u ironiji, tj. »*baš* si mi dobro došao!«

kecal (iz astečkog jezika, *evropski pisano* quetzal) 1. ime prekrasne crveno-zelene ptice iz Srednje Amerike; smatra se simbolom slobode i nalazi se u grbu Republike Gvatemale (kaže se da se u ropstvu sama ubija); 2. gvatemalska novčana jedinica (100 centavosa).

kecelja, *2. mn.* kecēljā *mad.* (keczele, köczöle) pregača; *umanj.* **keceljica; keceljac,** -ljca, *2. mn.* keceljāca.

keč[1] *engl.* (catch) hvatanje, zahvat (*v.* catch-as-catch-can); **kečer** — rvač slobodnog stila.

keč[2] *engl.* (ketch) obalna brodica s dva jarbola.

keča, *2. mn.* kečā *tur.* (keče) 1. bijela arnautska kapa od valjane vune; 2. uvaljana dlaka ostrugana sa goveđe kože kojom se podstavljaju sedla; *isto i* **keče,** -eta *(sr. roda).*

kečap *v.* ketchup.

kečer *v.* keč[1].

kečiga, 3. -gi, *2. mn.* kečīgā (kecsege, köcsöge) vrsta ribe jesetre; *isp.* kesega.

Kečua (Quechua) indijansko pleme u području Anda (Južna Amerika), osnivači kraljevstva Inka; **kečua** — jezik staroga peruanskog carstva, danas najprošireniji jezik južnoameričkih Indijanaca (u starini se pisao pismom *kipu, v.*).

keč-veit *v.* catch-weight.

kedar *v.* cedar.

keder *njem.* (Köder) 1. vrsta ribe; 2. meka, mamac, vabac; 3. *u obućarstvu:* koža u cipeli na koju je pribijena peta.

kedi, -ija *engl.* (caddy, caddie) pomoćnik, poslužīvač kod golfa (nosi tobolac sa potrepštinama za igru).

kedīv *perz.* (khidiver — »presjajni«, »prejasni«) naslov egipatskog vladara (od 1867. do 1914) dok je Egipat bio nominalno pod Turskom.

kedmen *mad.* (ködmen) krzneni ogrtač.

keel *v.* kil.

keeper *engl. v.* kiper.

keep-smiling *engl.* (*čit.* kīp-smājling) »vječni osmijeh« (američki izraz za optimistički nazor na život i svijet).

kefa, *2. mn.* kefā *tur.* (kefe) 1. četka 2. *šatr.* ljubav (gutati kefu — biti zaljubljen); *umanj.* **kefica,** *2. mn.* kefīcā; **kefati,** -ām — 1. čistiti kefom, četkati; 2. *prenes.* grditi, psovati (nekoga), »prati glavu« (nekome); *isp.* pucer.

Kefal — u starogrčkoj mitologiji izvrstan lovac neobične ljepote, ljubavnik boginje Eos *(v.).*

kefalalgija *grč.* (kefalē — glava + ālgos bol) glavobolja.

kefalija *grč.* (kefalē — glava) vojno-politički poglavar grada u srednjovjekovnoj Srbiji.

kefalopod (*pored* **cefalopod**) *grč.* (kefalē — glava + pūs, 2. podós — noga) *zool.* glavonožac; kefalopodi su mekušci koji imaju glavu s pipcima što im služe za hvatanje plijena.

kefati *v.* kefa.

Kefej (*grč.* Kēfeus) — u starogrčkoj mitologiji sin Bela i Anhinoje, brat Finejev, muž Kasiopejin i otac Andromedin, tast Perzejev.

kefija *ar.* (keffje) šareno isprugana beduinska marama za pokrivanje glave i šije.

kefir, -īra *tatar.* kavkasko kiselo mlijeko; kravlje mlijeko uz dodatak nekih gljivica.

kegl *njem.* (Kegel) *tipogr.* stožac, debljina retka od osam tipografskih točaka.

kegla *njem.* (Kegel) figura koju treba srušiti u kuglanju; *naši izrazi:* čunj, drvo; *glag.* **keglati se,** keglām se — igrati se keglama.

keh *mad.* (*iz njem.* Kehle — grkljan, grlo, guša) astma, sipnja; kašalj.

kehār *njem.* (Köcher — tobolac) *ili tur.* (kehvare — kožna kesica) nabojnjača, fišeklija.

kehisati, -šem *v.* kidisati; *isto i* **keisati.**

keif *v.* ćef.

Keine Antwort ist auch eine Antwort *njem.* (*čit.* kājne āntvort ist āuh ājne āntvort) Nikakav odgovor također je odgovor (pedagoško načelo po kojem je katkada i učitelj kriv što mu učenik ne zna odgovoriti na pitanje).

keine Gnade *njem.* (*čit.* kājne . . .) nema milosti (Matoš).

Keine Regel ohne Ausnahme *njem.* (*čit.* kajne rēgl one āusnāme) Nijedno pravilo nije bez iznimke.

Keine Rose ohne Dornen *njem.* (*čit.* kajne rôze one dörnen) Nijedna ruža nije bez trnja.
kȅj, kȅja, *lok.* kȅju, *mn.* kȅjevi *franc.* (quai) podzidana obala (sa šetalištem).
kȅjkvōk *v.* cakewalk.
kȅk *prid. indekl. njem.* (keck) drzak, smion.
kȅkez, *2. mn.* kȅkēzā *tur.* homoseksualac, pederast *(v.).*
Kȅkrop — u starogrčkoj mitologiji zmaj-čovjek, osnivač i graditelj Atene, osobito Akropole, i začetnik kulta boginje Atene; **Kȅkropovi sȉnovi** — Atenjani; **kȅkropskī** — atenski ili atički (Kekrop je prvi atički legendarni heroj).
kȅks, kȅksa, *mn.* kȅksi, kȅksā *engl.* (cake — kolač, pogača) sitno pecivo od tankog tijesta (slatko ili slano, suho, tvrdo, dugotrajno).
kȅkvōk *v.* cakewalk (Nušić, *Put oko sveta); isp.* kejkvok.
kel *v.* ćela.
kèlām, -áma *tur.* (kelām) govor, besjeda; razgovor; fraza.
kelerȁba *njem.* (Kohlrabi, *dijal.* Kehlerabe) vrsta povrća, koraba, zeljanka, vruka, broskva.
kèlim *tur.* (kilim) vrsta ćilima, vrsta veza.
Kèlīm *tur.* »onaj koji je razgovarao s Bogom«, tj. Mojsije (Musa).
kèlner *njem.* (Kellner) konobar; poslužitelj u gostionici, kavani, restoranu; *prid.* **kèlnerov; kèlnerskī;** *žen.* **kèlnerica; kelnèraj,** -àja — u restoranu mjesto gdje kelneri preuzimaju naručenu robu da je nose gostima.
kelòīd, -ída *grč.* (kēlis — ožiljak, žulj + eîdos — oblik, lik) *med.* izraslina vezivnog (spojnog) tkiva na koži; **keloidóza** — sklonost na takve izrasline odn. pojava mnogobrojnih keloida.
kèlōmna *tal.* (columna) stup; *umanj.* **kèlōmnica** — stupić (Vojnović).
kèlt *lat.* (iz keltskog jezika) kamena ili metalna prethistorijska sjekira.
Kèlt, *2. mn.* Kèltā — pripadnik izumrlog evropskog naroda (Britanija, Galija i dr.); *žen.* **Kèltkinja;** *prid.* **kèltskī;** isto su i *Gali;* **Keltìberi** *(mn. m. r.)* — Kelti pomiješani s Iberima, najbojovniji element u staroj Hispaniji.
keltīj, -ija (*pored* **keltijum**) *v.* hafnij.
kèlvin — naziv za Kelvinov stupanj (oznaka K), isto što i Celzijev stupanj, samo što se kod kelvina uzima kao početak mjerenja apsolutna nula *(v.);* ime po fizičaru Kelvinu of Largs (pravo ime William Thomson, 1824 — 1907).
kȅlj[1], kȅlja *njem.* (*isp.* keleraba) poznata vrtna biljka nalik na kupus, no lišće joj je smežurano a glavice nešto mekše; jede se kao varivo.
kȅlj[2] *v* kelje.
kȅlje *njem.* stolarsko ljepilo; *isp.* lajm.
kȅljiti, -īm (*isp.* kelje) lijepiti (prvotno stolarskim ljepilom, a onda i uopće); *isp.* tutkaliti.
Kèmal, -āla, 5. Kèmāle *tur.* »potpunost«, »savršenstvo«.
kemalìzam, -zma — po velikom reformatoru i modernizatoru turske države Gazi Mustafi Kemalu Ataturku (1881. do 1938) nazvana politika evropeizacije turskoga javnog i kulturnog života, turske privrede i tehnike; **kemàlist(a)** — pristaša kemalizma; *prid.* **kemalìstičkī.**
kèmbrīj, -ija (*pored* **kèmbrijum**) *v.* kambrij.
kemigrȁfija *grč.* (*isp.* kemija + grafō — pišem) tipografska vještina izrađivanja reljefa u cinku, bakru, mjedi i sl.; isto što i *cinkografija;* **kemìgraf** — radnik u kemigrafiji.
kèmija (*od grč.* cheō — lijevam, *ili od egipatskog* Hemi, Hami — Egipat, dakle egipatska nauka, koju su preuzeli Arapi i sa svojim članom stvorili naziv al-kemija) — nauka koja proučava sastav, građu i svojstva molekula prirodnih i umjetnih tvari i zakonomjernosti spajanja atoma u molekule, rastavljanje i pretvaranje molekula; određuje broj i kvalitetu kemijskih elemenata iz čijeg se spajanja u različitim kombinacijama stvara sva raznolikost tvari organskog i anorganskog svijeta; razrađuje naučne i tehničke metode analize i sinteze prirodnih i umjetnih tvari; kemija je u najbližem odnosu s fizikom; **òrgānskā kèmija** — kemija ugljikovih spojeva; **anòrgānskā kèmija** — kemija svih ostalih elemenata; *prid.* **kèmījskī; kèmičār** — tko se bavi kemijom, stručnjak u kemiji; *prid.* **kèmičārskī;** *žen.* **kèmičārka,** 3. kèmičārki, *2. mn.* kèmičārkī; **kèmik,** *mn.* -ci, 2. kèmīkā — *(zast.)* isto što i kemičar; **kemìkālije** *(mn. ž. roda)* proizvodi kemijskih tvornica; kemijski preparati, npr. sumporna kiselina, soda, boje, lijekovi (*sve pored* **hèmija** itd.).
kemiluminiscèncija *grč.-lat.* (*isp.* kemija *i* luminiscencija) pojava svjetlosti što nastaje kemijskim djelovanjem, pri čemu se oslobađa energija zračenja (npr. kod krijesnica, svitaca).
kemitìpija (*pored* **hemitìpija**) (*isp.* kemija + tip) naziv za sve načine kemijskog ili fotomehaničkog izrađivanja tipografskih klišeja djelovanjem kiselina.
kemizácija (*pored* **hemizácija**) — svestrano iskorišćivanje rezultata kemije i kemijskih metoda obrađivanja tvari u industriji i poljoprivredi.

kemosorpcija *i* **hemosorpcija** (*v.*).
kemoterapija (*pored* **hemoterapija**) *grč.* (kemija + *isp.* terapija) uporaba kemijskih sredstava za liječenje bolesti; liječenje lijekovima kemijske proizvodnje; *prid.* **kemoterapījskī** (**hemoterapījskī**).
kemp *engl.* (camp) logor, tabor; *isp.* kemping.
kempej *jap.* pripadnik slične japanske organizacije kakva je u Njemačkoj bila Gestapo.
kemping, *mn.* kempinzi *engl.* (camping, *isp.* kemp) sportsko logorovanje pod otvorenim nebom; šatorovanje; **kempírati,** kempīrām — logorovati pod šatorima u prirodi, šatorovati; **kemping-karnet** *engl.-franc.* (camping-carnet) blok s kuponima za plaćanje boravka i usluga u turističkim kempovima.
kemurgija (*pored* **hemurgija**) *grč.* (*isp.* kemija + ergon — rad) nauka o industrijskom iskorišćivanju agrarnih proizvoda; proučava mogućnosti da se kemijskim putem iz poljoprivrednih proizvoda dobiju do sada na drugi način dobivane supstancije (npr. za vunu, platno, lijekove, eksplozive itd.).
ken[1], kena, *2. mn.* kenā *v.* vi.
ken[2] *jap.* okrug, oblast, pokrajina.
kenaf (*lat.* Hibiscus cannabinus) jednogodišnja biljka iz porodice sljezova (od nje se dobivaju vlakna nalik na jutu).
kendīr (*lat.* Apocynum cannabinum) višegodišnja biljka iz porodice zimzelena (od nje se dobivaju vlakna za vreće, za mreže).
kendo — vrsta sporta omiljelog u Japanu: borci se — pod zaštitnom opremom »mačuju« dugačkim bambusovim štapovima (dva metra dužine) koje drže objema rukama.
kengur *engl.* (kangaroo) *zool.* klokan, australski tobolčar kratkih prednjih a dugačkih stražnjih nogu, izvrstan skakač (skače i do 12 m); nerazvijene mladunce nosi u tobolcu na prednjem dijelu tijela); *isto i* **kenguru,** -ua, *mn.* -ui, 2. kenguruā.
kenig, *mn.* -gi *njem.* (König) kralj, »pop« (u igraćim kartama).
Kenija — republika u istočnoj Africi; glavni grad Nairobi.
kenke, -ea, *mn.* -ei, 2. kenkeā *franc.* (quinquet) vrsta lampe s dvostrukom strujom svjetlosti (propuhom), nazvana po pronalazaču Quinquetu (*čit.* Kenke).
kenofobija *grč.* (kenos — prazan + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od pustih i praznih prostora.
kenopodīj *grč.* američka biljka iz porodice loboda (upotrebljava se protiv glistavosti).
kenotaf (*pored* **cenotaf**) *grč.* (kenos — prazan + tafos — grob) simboličan grob podignut na uspomenu pokojnika čije se tijelo nalazi drugdje.
kenotron, -ona *grč.* (kainos — nov + *isp.* elektron) elektronska cijev.
kenozoik *grč.* (kainos — nov + zoon — živo biće) najkasnija era u geološkoj historiji Zemlje; dijeli se na dvije periode — tercijar i kvartar; posljednji neposredno prethodi suvremenoj epohi i uključuje ju; *prid.* **kenozojskī.**
kent *engl.* (cant) 1. licemjeran način govora, licemjerje uopće; 2. *isto što i* žargon, slang (*v.*).
Kent — grofovija u jugoistočnoj Engleskoj; glavni grad Maidstone; ime kod nas poznato po jednoj vrsti aromatskih cigareta; **vojvoda od Kenta** (earl of Kent) — jedan od naslova članova engleske kraljevske kuće.
Kentauri (*pored* **Centauri**) — 1. divlji narod u grčkoj pokrajini Tesaliji, po Homeru više zvijeri nego ljudi; u kasnija se vremena pričalo da su Kentauri bili napola konji (tj. glava i prsi ljudske, a ostalo tijelo konjsko); to je pričanje nastalo otud što je ovaj divlji narod neprestano jahao na konjima; 2. zviježđe na južnom nebu.
kentum-jezici — zapadna skupina indoevropskih jezika u kojima dolaze velarni suglasnici na mjestima gdje istočna skupina (satem-jezici) ima piskave suglasnike, npr. latinsko: kentum (odatle i ime) prema našem: sto; njem. Gold prema našem: zlato (*v.* satem-jezici).
kenjača *mađ.* (kenőcs) kolomaz; *isto i* **kenječa.**
kep *engl.* (cape) vrsta ženskog ogrtača (kratak, bez rukava).
KEP — naša kratica za *Kup evropskih prvaka* (u nogometu).
kepac, kepca, 5. kepče, *2. mn.* kepācā *v.* kepec (Ivana Brlić Mažuranić).
kepčić — umanj. prema *kepac* (I. B. Mažuranić); *isp.* kepac.
kepčija, *2. mn.* kepčījā *tur.* (kepče) sudić za vodu.
kepec, 5. kepeče, *instr.* -com *tur.* (kepaze — smiješna pojava, osoba) patuljak; *prid.* **kepečev; kepečjī** *i* **kepečijī.**
kepenak, -enka, *mn.* -enci, 2. kepenākā *mađ.* (köpenyeg *od tur.* kepenek) kabanica (*v. i* ćepenak).
kepenikijada — odvažan lopovluk (po berlinskom obućaru Voigtu koji se 1906. u kapetanskoj uniformi, kao kapetan von Köpenick [dio Berlina], stavio na čelo odredu vojnika,

zauzeo berlinski magistrat i zaplijenio gradsku blagajnu); odatle i općenito: nedopušteno nošenje vojne uniforme.

keper *njem.* (Köper) ukriž tkana vunena tkanina, serž *(v.)*; **keperband** — traka od kepera (za svitnjake i sl.).

keplovati, -ujem *njem.* (köpern) presti tako da se žice potke ukrštavaju sa žicama osnove.

ker[1] *v.* CARE.

ker[2], *mn.* kerovi, 2. kerova *i* kerova *(postanje nepoznato, no vjerojatno u vezi sa lat.* canis) pas uopće, a gdjegdje i samo lovački.

kera (*isp.* ker) kuja, kučka; **kera** (*s ovakvim akc.*) — ovčarski pas.

kerafanija *v.* kerofanija.

kerajtana, *2. mn.* -ana *tur.* radionica, obrtnički lokal, dućan, radnja.

keramet *tur.* (keramet) natprirodno svojstvo ili pojava; čudo.

keramika, 3. -ci *grč.* (keramos — glina, ilovača i proizvodi od nje) izrađevine od pečene gline; lončarski, vatrostalni predmeti: porculan, fajansa, cigle itd.; *prid.* **keramički; keramičar** — tko se bavi keramikom; *žen.* **keramičarka.**

kerargirīt, -ita *grč.* mineral, srebrni klorid.

keratīn *i* **ceratīn** *(v.)*; **keratizacija** — orožnjavanje; **keratoplastika,** 3. -ci (*isp.* plastika) — metoda presađivanja rožnice s oka mrtvog čovjeka u oko bolesnika; *prid.* **keratoplastičkī.**

keratīt, -ita *grč.* (keras — rog) rožnina, vrsta materijala za pravljenje dugmeta.

keratitis (-itis) *grč.* (keras — rog) upala očne rožnice sa zamućenjem i smetnjama vida.

keratolitik, *mn.* -ci *grč.* sredstvo za ljuštenje orožnjelog epitela *(v.)*.

keratōm, -oma *grč.* otvrdnuće, orožnjenje kože.

keraunofobija *grč.* (keraunos — grom, munja + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od sijevanja i grmljavine.

Kerber (*i* **Cerber**) — 1. troglavi zli pas iz grčkog mita s repom i grivom zmaja; čuva ulaz u podzemni svijet; 2. *prenes.* surov vratar; strog čuvar.

kerbila, *2. mn.* kerbīlā *njem.* (Körblein) vrsta košare, košarica.

kerče, -eta, *kol.* **kerčad** (*isp.* ker) psić, psetance.

kerdžalija *v.* krdžalija.

kerefeke (*mađ.* kör — krug?) — suvišna udvornost, ceremonioznost, sitničarenje, okolišenje, zatezanje, poigravanje; **praviti kerefeke** — zaobilaziti, ne prelaziti na stvar, »izmotavati se«, izvoditi »bijesne gliste« i sl.

kerem bujrum *tur.* dopusti, dozvoli! (Kazazović).

Kerempuh, -uha, 5. Kerempuše *mađ.* (kerek — okrugao + poh — trbuh, »vamp«; Skok pomišlja i na vezu sa *krampus*) — ličnost iz kajkavske priče (Petrica K.); simbol obješenjaštva; u naše doba glavna ličnost poeme Miroslava Krleže »Balade Petrice Kerempuha« gdje Petrica nastupa kao rezoner (*v.* rezoner 1) nad sudbinom svoje domovine.

kerep, *2. mn.* kerepā *mađ.* (kerep) 1. skela od više povezanih lađa; 2. dno ili lađa, na kojoj stoji mlin.

Keretejci i Feretejci (»Krećani i Filistejci«) *v.* Krethi i Plethi.

kerigmatičkī, -ā, -ō *grč.* (kerygma — vijest) vjerovjesnički.

keriti se, kerīm se — »tjerati kera« (tj. psa) lumpovati, bekrijati, bančiti, terevenčiti, lolati se (sve na osobit način, uz mnogo buke, u želji da se izazove senzacija među gledaocima).

kerkinja (*isp.* ker[2]) rakija, »pasjača« (Hasan Kikić).

kerling *engl.* (curling) engleski naziv za jedan zimski sport škotskoga podrijetla; igraju na ledu dvije momčadi od po četiri igrača; svaka momčad nastoji da štapovima pritjera osam kamenova što bliže cilju zvanom tee (*čit.* tī).

kerma *v.* germa.

kermes, *2. mn.* kermesā *njem.* (Kirchmesse) 1. crkveni god; »kirvaj«, »kermenc«, proštenje; 2. zabava u slobodnoj prirodi, teferič.

kermez *tur.* (kyrmyz) isto što i grimiz; *prid.* **kermeznī.**

kerofanija *grč.* (kēros — vosak + faínomai — činim se) providna slika s efektima svjetla i sjene, izrađena nanošenjem voštanog sloja na staklenu podlogu.

kerografija *grč.* (kēros — vosak + grafein — pisati) slikanje u vosku, slikanje voskom.

keroplastika, 3. -ci *grč.* (kēros — vosak + *isp.* plastika) modeliranje iz voska.

kerostac, -sca, *2. mn.* kerostācā *grč.* (kēros — vosak, svijeća + statos — koji stoji) svijećnjak.

keroza *grč.* (kēros — vosak) bolest kože na licu za koju su karakteristični simptomi: proširene pore, lako odebljanje epiderme (gruba koža), prljavožuta, sivkasta, čađava boja kože; **kerotičar** — tko boluje od keroze.

kerozen *v.* kerozin.

kerozīn, -ina *grč.* (kēros — vosak) 1. svijetleća materija koja se dobiva od američkog petroleja; pročišćen petrolej; 2. gorivo za mlazne motore; *prid.* **kerozīnskī** (kerozīnskā svjetiljka).

kerpič *v.* ćerpič.
kersantīt, -ita (po francuskom mjestu Kerzantonu) eruptivni kamen, služi za taracanje.
kertajh *njem.* (kehrt euch — okrenite se) natrag, nalijevo krug (komanda u nekadanjoj austrijskoj vojsci).
Kertnerica — popularni naziv kojim su naši ljudi nazvali bečku ulicu Kärtnerstrasse (*čit.* Kertnerštrase, tj. Koruška ulica) koja je središte bečkog velegradskog života.
kerubīn, -ína, 5. kerubīne *hebr.* (karub — biti jak) biće koje se prema židovskoj religiji, a po njoj i po kršćanskim religijama, nalazi uz boga; anđeo višeg reda; *isto i* **kerub,** *2. mn.* kerubā; *prid.* **kerubīnskī,** -ā, -ō — nebeski uzvišen, izvanredno lijep (*pored* **heruvīm,** -íma, 5. heruvīme, **heruvīmskī**).
kerūder *njem.* (kehren — okretati, Ruder — veslo) veslo kojim se. iskrećući ga, vozi i ujedno upravlja čamcem; *isp.* »Treći je čovek s keruderom na krmi« (O. Davičo).
keruša, *2. mn.* kerūšā (*isp.* ker²) kuja, kučka.
kerūvika *v.* heruvika.
kesa, *2. mn.* kesā *tur.* (kese) torba, torbica; mošnja; *umanj.* **kesica;** *uveć.* **kesetina, kesurina;** *prid.* **kesast** — nalik na kesu; **kesat** — tko ima veliku kesu, bogat; **kesaroš** — isto što i džepar; *prid.* **kesaroškī.**
kesedžija *tur.* (kesidži — koji siječe) 1. junak, dobar borac (koji siječe neprijateljske glave); 2. drumski razbojnik, pljačkaš, siledžija, nasilnik, silovit čovjek.
kesega, 3. -gi, *2. mn.* kesēgā *mad.* (keszeg) riba bijelka, mrena deverika, sinj (negdje se govori za kečigu. *v.*).
keser, *2. mn.* keserā *tur.* (keser) tesarska sjekira, tesla, bradva; *prid.* **keserast** — nalik na keser.
kesīm *i* **ćesīm** (*v.*).
kesōn, -ona *franc.* (caisson) drveni ili metalni dolje otvoreni sanduk koji ne propušta vodu; služi za izvođenje podvodnih radova, naročito kod gradnje mostova; **kesōnac,** -ōnca, *2. mn.* kesōnācā — radnik u kesonu; *prid.* **kesōnskī,** -ā, -ō; **kesōnska bolest** — vrtoglavica uz boli u zglobovima i uz krvarenje iz nosa i ušiju, zbog naglog prijelaza iz visokog tlaka u normalni (ronioci, radnici u kesonima).
kesten, -ena, *2. mn.* kestenā i kestenōvā (*pored* kestēnā i kestenōvā) *lat.* (Castania sativa) drvo i njegov plod iz porodice bukava; divlji se uzgaja samo kao ukrasno drvo (bijeli ili crveni [rjeđe] grozdasti uspravni cvat), dok pitomi (uzgajan ili samonikao) ima škrobast plod koji kuhan ili pečen veoma prija kao jelo; **kesten-pire** (kastanien-pire) — kaša od kestena; *isp.* maron.
kestheljska kultura — prema mađ. mjestu Keszthely, gdje je pronađeno grobište iz srednjeg vijeka, prozvana kultura avarsko-slavenskih plemena (VII—IX. st.).
keš *engl.* (cash) gotovina blagajne, isplata u gotovu; poznata je izreka iz drugoga svjetskog rata: **Cash and carry** (*čit.* keš end keri) plati pa nosi, tj. ne dajemo ništa na veresiju.
keške *v.* ćeške.
ket — najmanja sportska jedrilica s jednim jarbolom na pramcu (bez prečke).
ketch *v.* keč².
ketchup *engl.* (*čit.* kečap) vrsta vrlo pikantnog slatko-kiselog umaka od rajčica (paradajza), gljiva i dr.
keten *v.* ćeten.
keteuš *mad.* (ket — dva) vrsta plesa udvoje; *isto i* **ketuš,** *2. mn.* ketūšā.
ketgut *v.* katgut.
ketōn, -ona *v.* aceton.
ketuba *hebr.* (ketubah, kesubah) židovski pismeni ženidbeni ugovor; **ketubim** (»spisi«) *v.* hagiografija.
kev — skrać. za *kiloelektronvolt.*
keva, 5. kevo *hebr.* (»žena«) u dnevnom govoru, osobito po Srbiji, čest izraz za majku; *isp.* kevica.
kevčija, *2. mn.* kevčījā *tur.* (*isp.* kepčija) žlica zaimača, kutlača.
kevica (*isp.* keva) mlado, nedozrelo žensko, šiparica, podraslica, jarušica; *prid.* **kevičkī.**
kevīlj, -ílja, 5. kevīlju *mad.* (kevely — ponosan, nadut) kicoš, gizdelin, momče.
Kevser *tur.* po muslimanskom vjerovanju rijeka što protječe kroz dženet (*v.*).
kezme, -eta *tur.* mlado prase godišnjače.
kg — *skrać. za* kilogram.
KG¹ — automobilska oznaka za *Kragujevac.*
KG² — *skrać. za njem.* Kriegsgefangene (ratni zarobljenik); *isp.* PG, PW.
KGB — skrać. za rus. *Komitet Gosudarstvennoj Bezopasnosti* — Odbor za državnu sigurnost (*v.* GPU).
kgm — *skrać. za* kilogrammetar (*v.*).
khabir *v.* khebir.
khaki *v.* kaki.
khamzin *v.* hamsin 2.
khebir *ar.* glavni vođa karavane (Matoš).
Khoi-Khoin *v.* Hotentoti.
khoi-san (kojsan) — zajednički naziv za jezike Bušmana i Hotentota.
Khuen *v.* kuenovština.
kHz — *skrać. za* kiloherc (*v.*).

ki *v.* ke 2.
kiàja *v.* ćehaja.
kibàjet *tur.* (*isp.* kabahat) zločin.
kìbār, -āra *tur.* (kibar) čovjek ponosit, dostojanstven, elegantan, dopadljiv, lijep, otmjen; *prid. indekl.* **kibàrli.**
Kibèla — maloazijska (grčko-lidijska) božica prirode i kulture; njezini su svećenici bili koribanti *(v.)*; kult je prenesen u grčku mitologiju (Rea), a jednako i u rimsku (Magna Mater — Velika Majka).
kibernètika, 3. -ci *grč.* (kybernáō — upravljam, vladam, kormilarim) skupni naziv (uveo ga god. 1948. N. Wiener, USA) za znanstvene grane koje proučavaju zakonitosti uspona i razvitka tehnike u odnosu prema istim pojavama u medicini, sociologiji i biologiji.
kìbic, *2. mn.* kìbīcā *njem.* (Kiebitz) promatrač kod kartanja, šaha, sportskih utakmica, navijač, druker; *isto i* **kibicer; Kìbic, drži gübec** — popularan kajkavski prijevod njemačke kartaške »zapovijedi« koja u originalu glasi: Kiebitz, halt 's Maul! (tj. ne miješaj se u igru); **kibicírati,** -bìcīrām — 1. biti kibic; 2. u novije vrijeme dobiva (u povratnom obliku) značenje: koketirati; *isto i* **kibicovati,** -ujēm.
kìbitka, 3. -ki, *2. mn.* kìbitkī *ar.-rus.* 1. ruska laka putnička kola ili saonice, obično s natkrovljem; 2. vrsta mongolskog šatora; *isp.* jurta.
kíbla[1] *njem.* (Kübel) čabar, kabao, amper (osobito u zatvorima, gdje stoji u ćeliji i služi za vršenje nužde); *isto i* **kíbl** *(m. r.).*
kìbla[2] *tur.* (kyble) strana na kojoj se nalazi Ćaba u Meki i prema kojoj se okreću muslimani prilikom klanjanja (molitve); kod nas je kibla jugoistok; **kibletnàma** — busola, kompas.
Kìbo — zapadni vrhunac Kilimandžara (po Franu Mažuraniću znači »bijeli«).
kìbret *v.* ćibret.
kìbuc, *2. mn.* kìbūcā *hebr.* naselje, selo (u Izraelu).
kìbur, kibùrli *v.* ćibur, ćiburli.
kìč, kìča, *mn.* kìčevi *njem.* (Kitsch *iz engl.* sketch — skica) neukusni nadriumjetnički proizvod; nadriumjetnost; *isp.* šund; **kìč po grōš** — jeftini nadriumjetnički proizvod (Krleža); **kìčer** — izrađivač kiča, nadriumjetnik; **kìčerski** — na način kiča, nadriumjetnički, neukusno; *često i (njem.)* **kìčig.**
kìčer, -era — isturena stijena, kuk u planini.
kičinèt *v.* kitchinette.
kìd *engl.* (kid) koža od krzna jareta, janjeta, teleta.
kìdaris *grč.* mitra, čalma, vrsta pokrivala za glavu kakvo su prvotno nosili samo staroperzijski kraljevi; poslije je ušla u upotrebu kod starozavjetnih velikih svećenika, a u našem se jeziku javlja i u obliku **kìdar,** kìdra, *2. mn.* kìdārā.
kìdisati, -šēm *tur.* (*iz grč.* kindyneúo — srćem u pogibao, usuđujem se) 1. učiniti silu komu; nasrnuti; 2. učiniti silu sebi, tj. ubiti se; počiniti samoubojstvo.
kìdnep *engl.* (kidnap) otmica, grabež (osobito djece); **kìdneper** — izvršitelj kidnepa, otmičar; **kidnepírati,** -nepīrām — ugrabiti nekoga radi ucjene; *isto i* **kìdnepovati,** -ujēm.
kìdnuti, -ēm *šatr.* pobjeći.
Kiebitz, halt 's Maul *v.* kibic.
kìf *v.* kanabis.
kìfele *mad.* (ki-fele) napolje! van! izlazi! nosi se!
kífl *njem.* (Kipfel) vrsta peciva, »roščić«, *isto i* **kífla** *(ž. roda).*
kifòza *grč.* (kyfós — svinut, iskrivljen) *med.* iskrivljenje kralješnice, kičme, u obliku grbe prema natrag; *isp.* lordoza, skolioza.
kijàfet *tur.* (kyjafet) 1. oblik, izgled, fizionomija; 2. odijelo, odjeća, nošnja.
kijàmet *tur.* (kyjamet) 1. konac svijeta; posljednji sud; uskrsnuće mrtvih; 2. oluja, nevrijeme, nepogoda, mećava; 3. galama, buka; buna, metež; 4. žurba, hitnja, preša; 5. mnoštvo, masa; 6. nesreća, propast; *prid.* **kijàmetnī,** -ā, -ō.
kijer *v.* kiljer.
Kìjev — grad u SSSR, glavni grad Ukrajine; *prid.* **kìjevskī; kìjevskī lìstići** (listići) — jedan od glagoljicom pisanih spomenika staroslavenskog jezika (9—10. st.).
kìk[1] *engl.* (kick) udarac lopte kod nogometa; **kìker** — dobar igrač nogometa, »pucač«, golgeter, strijelac; **kìkati,** -ām — udarati loptu, tući, »pucati«.
kìk[2] — zaobljeni planinski vrh, glavica.
kìkara *tal.* (chicchera) šalica (Vojnović).
kikirìki, -ija, *mn.* -iji (*isp.* »tó kíki — egipatsko ime plodu od čudesnoga drveta sillikypria, koje drugi zvahu također kiki«, Senc. *Grčko-hrvatski rječnik*) plod biljke lepirnjače, pržen dobar za jelo, a dobiva se od njega i ulje; *isp.* arahid.
kìkla *v.* kiklja.
Kìkladi *v.* Cikladi.
kìklički *grč.* (kýklos — krug) koji je u obliku kruga, kružan; redovit; koji se ponavlja; **kìklički pjesnìci** (kìklīci) prikazuju u *kìkličkīm epovima* povijest svijeta od početka života na Zemlji do Odisejeve smrti.

kìklōn *v.* ciklon.
Kìklop *i* **Cìklop** *(v.)*.
kìklja *njem.* (Kittel) suknja; *umanj.* **kìkljica;** *uveć.* **kikljètina.**
Kìkno(s) *grč.* (kýknos — labud) 1. sin boga Aresa; suprotstavio se Heraklu kad je ovaj išao Hesperidama po zlatne jabuke; Heraklo ga je nakon teške borbe svladao i ubio; 2. sin boga Posejdona, sudionik trojanskoga rata na strani Trojanaca; njega je svladao i ubio Ahilej; 3. prijatelj Faetontov *(v.)*, pretvoren u labuda; o njemu pjeva Vergilije: »Kažu da Kikno je tada kad Faetont drug mu postrāda, | žalosne pjevao pjesme i tešku tugovao tugu | sjedeći ispod topōlā, sestārā preminulōm drūgu. | Tako i starost ga snađe i pera ga pokriše bijela, | ostavi zemlju i s pjesmom polètje do zvjezdanih sijela« (*Eneida* X, 189 i d.; kako se vidi, očita aluzija na tzv. labuđi pjev).
Kìko *v.* Chicco.
Kikònci — trački narod na rijeci Hebru (danas Marica u Bugarskoj); protiv njih je mnogo vojevao Odisej.
kìks *njem.* (*iz engl.* kick) pogrešan udarac u biljaru, a potom pogreška uopće, osobito neuspjelo zahvaćeni (visoki) ton u pjevanju, promašaj lopte u nogometu i sl.; *glag.* **kìksati,** -ām; **kiksírati,** kiksīrām; *isto i* **kìksovati,** -ujēm; *isp.* gikser.
kìkstārter *engl.* (kickstarter) nožni pokretač na motornom vozilu (*kraće:* starter).
Kikuju — ime crnačkog plemena u istočnoafričkoj zemlji Keniji *(v.)*; ima ih 450.000, a posljednjih su se godina pročuli po svijetu kao pripadnici oslobodilačkog, antikolonijalističkog pokreta Mau-Mau *(v.)*.
kîl *engl.* (keel) 1. teretni brod za prijevoz ugljena; 2. mjera za težinu (21,54 tone).
kìla, *2. mn.* kîlā — kraće mjesto kilogram *(v.)*.
kìlan, *2. mn.* kìlānā — 1. kamen kao znak, međaš; 2. nadgrobni spomenik; *isto i* **kìljan.**
kìlār, -āra *grč.* (chílioi — tisuća + ar, *v.*) 1000 ārā.
Kilèna — planina u Arkadiji, prema starogrčkoj mitologiji stalno boravište Pana, Artemide i nekih drugih božanstava; na najvišem vrhu (2.374 m) stajao je hram Hermov.
kìlenc *mađ.* (kilencz) broj devet (kod nas u prostačkom jeziku zamjena za muški spolni ud [često pojačano gestom »bosanskog grba«] u značenju: ništa, »brus«).
kìler[1] *njem.* (Kühler) hladnjak automobila.
kìler[2] *engl.* (killer) 1. ubojica, koljač, mesar; 2. oruđe za klanje životinja; 3. životinja za klanje.
kilìbār, -āra *v.* ćilibar.
kìlim *v.* ćilim.
Kilimandžāro — najviši vrh u Africi (sjeveroistočna Tanzanija) 5.895 (po svjedočanstvu Frana Mažuranića *kilima* znači *brijeg,* a *ndžaro — zloduh*).
kìlit *v.* ćilit.
kilo... *grč.* (chílioi — tisuća, hiljada) na početku složenica označuje tisuću, hiljadu (npr. kilometar = 1000 metara).
kìloàmpēr, -ēra *grč.-franc.* (kilo... + *isp.* amper) tisuću ampera, *znak* kA.
kìlobār *grč.* (kilo... + *isp.* bar[2]) jedinica za pritisak od 1000 kg na 1 cm².
kìlocikl, *2. mn.* kìlocíklā *grč.* (kilo... + kýklos — krug) mjera za količinu struje, isto što i kiloherc *(v.)*.
kìlogram *grč.* (kilo... + gráfō — pišem) jedinica za težinu (= 1000 grama); *skrać.* kg.
kìlogram(o)metar, -tra, *2. mn.* kìlogram(o)metārā stari izraz za kilopondmetar.
kìloherc, *2. mn.* kìlohērcā (kilo... + *isp.* herc) mjera za frekvenciju izmjenične struje (= 1000 hērcā); *skrać.* kHz.
kìlolitar, -tra, *2. mn.* kìlolitārā *grč.* (kilo... + *isp.* litar) mjera za tekućinu (= 1000 litara); *skrać.* kl.
kìlometar, -tra, *2. mn.* kìlometārā *grč.* (kilo... + *isp.* metar) mjera za dužinu (= 1000 metara); *skrać.* km; *prid.* **kìlometarskī; kilomètričan,** -čna, -čno — pored običnog značenja još i: izvanredno dugačak (npr. piše kilometrične rečenice); **kilometrāža** — mjerenje, računanje po kilometrima; broj prevaljenih kilometara.
kìlopond, *2. mn.* kìlopōndā *grč.-lat.* (kilo... + *isp.* pond) tisuću pōndā, sila koja masi od 1 kg daje ubrzanje od 9,80665 m na sek.; težina mase od 1 kg (*krat.* kp); **kìlopondmetar** — 1. jedinica za mjerenje rada i energije, rad što ga izvrši sila od jednoga kiloponda na putu od jednoga metra; 2. jedinica za mjerenje zakretnog momenta; produkt kraka dužine od 1 m i na njemu okomite sile od 1 kp, koja djeluje na njegov kraj; isto je i *metarkilopond* (*krat.* kpm, mkp), *kilogrammetar* odn. *metarkilogram* (*krat.* kgm, mkg).
kilote, -ōtā *(mn.) franc.* (culotte) hlačice, gaćice.
kìlotona, *2. mn.* kìlotōnā *grč.-engl.* (kilo... + *isp.* tona) hiljadu, tisuću tona.
kìlovat, *2. mn.* kìlovātā (kilo... + *isp.* vat) — jedinica električnog napona (= 1000 vātā);

skrać. kW; **kilovatsat,** *2. mn.* kilovatsati — jedinica za mjerenje električnog rada; *skrać.* kWh.

kilovolt, *2. mn.* kilovolta (kilo... + *isp.* volt) — mjera za snagu elektriciteta (= 1000 volta; *skrać.* kV; **kilovolt-amper,** -era — isto što i kilovat; *skrać.* kVA.

kilt (*engl.* kilt) — muška plisirana suknjica škotskih brđana, dio škotske narodne nošnje; *isp.* sporan.

kīlj, kīlja, *lok.* kílju *mn.* kíljevi *njem.* (Kiel) 1. pramac, kljun broda; 2. osnovna greda lađe na dnu iz kojeg izlaze rebra; kobilica.

kiljan *v.* kilan.

kiljer, -era *tur.* (kiler) sobica, klijet, vajat, pojatak, kućar.

kim¹, kima *njem.* (Kümmel) vrsta biljke štitarke; služi kao krmivo i začin; *naš izraz:* kumin.

kīm², kīma *tal.* (*isp.* kimak) *šatr.* uš, gamad.

kíma *grč.* (kyma — val, talasanje) *arhit.* valoviti dio glavice stupa (većinom od stiliziranih biljnih listova).

Kima — istočni vrh Kilimandžara (*isp.* Kibu).

kimak, kīmka, *mn.* kīmci, 2. kimaka *tal.* (cimice) stjenica (*isp.* čimak).

kimation *grč.* (kyma — talasanje) niz stiliziranih listova, ukras na starogrčkim kapitelima *(v.)* i vijencima.

kimbal *v.* cimbal.

kimberlīt, -íta (prema imenu grada Kimberleya u Južnoj Africi) vrsta vulkanskog kamena (*isp.* tuf¹) koji sadrži dijamant.

kimel *v.* kim¹; *isto i* **kiml, kimlen, kimljen.**

kimeridž *engl.* (Kimeridge — naselje u južnoj Engleskoj) *geol.* naziv za jedan dio gornje jure (u sjev. Njemačkoj, Engleskoj i Francuskoj).

Kimerījci, Kimerijaca *(mn. m. r.) grč.* (Kimmerioi) 1. prema Homeru (Odiseja) »ljudi tmine«, narod koji je živio »u vječnoj noći« po staništima što graniče s Okeanom (po starim je vjerovanjima to bila rijeka koja opasuje svijet), nedaleko od ulaza u podzemno carstvo; 2. tračko pleme nastanjeno po sjevernim obalama Crnoga mora *(Pont);* odlikovali su se raskošnim nakitom i sjajnim oružjem.

kimet *tur.* (kyjmet) vrijednost, cijena.

Kimeta *tur.* (*isp.* kimet) »vrijedna«, »cijenjena«.

kimetli *tur.* (*isp.* kimet) vrijedan, skup, skupocjen, cijenjen.

kimografion *grč.* (kyma — val, talasanje + grafō — pišem) aparat za mjerenje krvnog tlaka; **kimogram** — crtež kao rezultat rada kimografiona.

kimono, kimona, *mn.* kimoni *jap.* japanska ženska haljina sa širokim rukavima i pojasom.

kimpija, *2. mn.* kimpījā — nevrijeme; snijeg, grad i kiša.

kimvali, 2. kimvālā *(mn.)* — prema ruskom izgovoru isto što i cimbali *(v.)* (Begović).

kin — *muz.* kineski naziv za jedan žičani instrument nalik na citru (5—7 žica).

kína¹ *mađ.* (kin) muka, trud, patnja, bol.

kina² *v.* kna.

Kína — republika u srednjoj i istočnoj Aziji; glavni grad Peking; **Kinez,** -eza, 5. Kinezu; *žen.* **Kineskinja;** *prid.* **kineskī; Kineskī zīd** — 2500 kilometara dugačka, 5—8 metara široka i 11 do preko 16 metara visoka utvrda na sjevernoj kineskoj granici (protiv Mongola); danas zapuštena, ali se spomenuti izraz upotrebljava u frazi: **ograditi se kineskīm zīdom** — ograditi se od vanjskog svijeta, ne priznavati nikakvih razloga i sl.

kína-srebro — galvanski posrebrena kovina; »novo srebro«; alpaka (bakar, nikl i cink).

kína-víno — slatko vino s kinovom tinkturom *(v.)*.

kincmadla *njem.* (Kind — dijete + Mädel — djevojka) dadilja, »kinderfrajla«.

kinč *mađ.* (kincs) blago; nakit, ures; ljepota, krasota; **kinčiti,** -īm — kititi, resiti, urešavati.

kinderbet *njem.* (Kind — dijete + Bett — krevet) dječji krevetac.

kinderfrajla *v.* kincmadla.

kindergartn *njem.* (Kind — dijete + Garten — vrt) dječje igralište, dječji vrtić, zabavište.

Kinder, Küche, Kleider, Kirche *njem.* (*čit.* kinder, kihe, klajder, kirhe) djeca, kuhinja, haljine, crkva (glasovita četiri **K** u rečenici njem. cara Vilima II. [1859—1941], kojom je htio karakterizirati glavne dužnosti njemačke žene).

kindersalbe *njem.* (Kind — dijete + Salbe — mast) nekada vrlo popularan apotekarski proizvod koji je imao vrlo široku primjenu, osobito kod dječjih ozljeda, krasta, ekcema i sl.

kinderšpil *njem.* (Kind — dijete + Spiel — igra) »dječja igra«, oznaka za lako izvedivu stvar, »igrariju«.

kinderštube *njem.* (Kind — dijete + Stube — soba) doslovno »dječja soba«, no upotrebljava se u prenesenom smislu: dobar (kućni) odgoj; pristojnost, uljudno ponašanje u društvu (za rod u našem jeziku *isp.* **dobar kinderštube;** Feldman).

kindervagn *njem.* (Kind — dijete + Wagen — kola) dječja kolica.

kìndisati *v.* kidisati (Nar.).
kìndsmedl *v.* kincmadla.
kìndžal, -ala *tur.* široki kavkaski nož, bodež (s obje strane oštar), kama.
kìnđak, -aka — svilena tkanina.
kìned, -eda *grč.* (kínaidos — razvratnik, besramnik, bludnik) profesionalni plesač koji je pri gozbama izvodio uglavnom lascivne plesove.
kinegètika, 3. -ci *grč.* (kyōn, 2. kynós — pas + ágein — voditi) umijeće odgajanja pasa, nauka o dresuri pasa; lovačka vještina (u vezi sa psima).
kinemàskop-fìlm (*isp.* kinematograf + *grč.* skopeō — gledam) — plastični film kod kojega se za snimanje iskorišćuje tzv. anamorfotska (»izobličujuća«) optika; slike se naime specijalnim lećama sužavaju, a kod projiciranja (na konkavno platno) osobitim se optičkim sredstvima raspršuju i reproduciraju u prirodnim razmjerima; kod kinemaskopa se primjenjuje i poseban način tonskog snimanja (četiri ili tri zvučnika) u svrhu podizanja akustične kvalitete prikazivanog filma.
kinematèka *v.* kinoteka.
kinemàtika, 3. -ci *grč.* (kínēma, 2. -nematos — kretanje) dio mehanike: daje samo opisivanje kretanja, nezavisno od fizičkih uzroka ili sila koje izazivaju kretanje; *prid.* **kinemàtičkī,** -ā, -ō; *isp.* kinetika.
kinematogràfija *grč.* (kínēma, 2. -nēmatos — kretanje + grafō — pišem) slikovno reproduciranje predmeta u gibanju, događaja, mimike, kretanja, a u novije vrijeme i glasa (tonfilm); **kinematògraf** — 1. fotografska sprava za filmsko snimanje i prikazivanje; 2. dvorana gdje se projiciraju i gledaju filmske snimke; kino, bioskop; *prid.* **kinematògrafskī.**
kinèrama (*akc. i* **kineràma**) (kinematograf + horama — pogled, prizor) vrsta kinematografske tehnike najnovijega vremena (izumitelj F. Wallner, USA); kinerama radi istodobno sa tri filmske vrpce (tri projektora) i šest tonskih vrpca; ton se snima sa šest mikrofona i reproducira preko šest zvučnika koji su, osim iza platna (konkavnog), smješteni sa strane kinematografske dvorane i na njezinu stražnjem zidu; čitav je postupak veoma skup i zahtijeva 17 osoba posluge.
kinesijàtrika, 3. -ci *grč.* (kínēsis — kretanje + iatreía — liječenje) *v.* kinesiterapija.
kinesiteràpija *grč.* (kínēsis — kretanje + *isp.* terapija) liječenje kretanjem i tjelesnim vježbama; *isto i* **kinesioteràpija.**
kìneskon *grč.* uređaj za snimanje sa televizijskog ekrana.
kinèskop *grč.* (kínēsis — kretanje + skopeō — gledam) sprava sa stereoskopskim (*v.* stereoskop) slikama koje se okreću.
kinesofòbija *grč.* (kínēsis — kretanje + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od kretanja.
kinestèzija *grč.* (kínēsis — kretanje, aisthánomai — osjećam) osjet gibanja po kojem doznajemo položaj i kretnje pojedinih dijelova tijela (osjetna tjelešca, tzv. receptori — primači, primatelji — nalaze se pretežno u zglobnim čahurama).
kinèta, *2. mn.* -ētā *franc.* (cunette) kanalić.
kinètika, 3. -ci *grč.* (kineō — pokrećem, okrećem, vrtim) grana mehanike koja govori o silama koje uzrokuju kretanje tijela ili mijenjaju to kretanje; **kinètičkī** — koji prenosi kretanje; pokretni; **kinètička enèrgija** — energija tijela koje se kreće, energija kretanja, za razliku od potencijalne energije.
kinetogràfija *grč.* (kineō — pokrećem, okrećem, vrtim + grafō — pišem) plesno pismo (izmislio ga poznati teoretičar plesa Rudolf Laban god. 1928, pa se po njemu još zove i **labanotàcija**); sastoji se od tri okomite linije koje sadrže šest stupaca, svaki za određeni dio tijela; u njih se upisuju simboli smjera, visine i kvalitete pokreta u vremenskom razdoblju (god. 1955. izmislio je Rudolf Beneš novu notaciju koja se sastoji od pet vodoravnih linija [kao muzičko crtovlje] za solo i grupu uz simbole koji označuju pokrete).
kinetòskop *grč.* (*isp.* kinetika + skopeō — gledam) aparat za filmsko snimanje i za promatranje snimaka (izum T. A. Edisona).
kinetòza *grč.* (kineō — okrećem, vrtim) *med.* naziv za teškoće (mučnina, vrtoglavica, vrtež) koje se javljaju pri vožnji (uzburkanim) morem, vlakom, autobusom, avionom, pri ljuljanju ljuljačkama ili pri okretanju na vrtuljcima (ringlšpilima), tzv. morska bolest.
kinèza *grč.* (kínēsis) kretanje, gibanje; okretanje, vrtnja.
kinèziterapija *v.* kinesiterapija.
king[1] *engl.* kralj; **King Charles** — pseća pasmina, poznatija pod imenom spanijel (*v.*). (Đalski).
king[2] — *muz.* kineska udaraljka sa 16 nanizanih zvučnih kamenčića.
Kìng-Kòng — ime ogromnog majmuna iz istoimenog filma (snimljen izmedu dva rata); ime ušlo u literaturu (npr. Tennessee Williams: *Sjećanje na dva ponedjeljka*) kao oznaka za ljudska strašila nalik na spomenutog majmuna.

King Luther Martin (1929—1968) borac za ravnopravnost Crnaca u USA; nobelovac (za mir) god. 1967; poginuo kao žrtva atentata u Memphisu.
king size *engl.* (*čit.* king sajz) »kraljevska mjera«, naziv za određenu vrstu američkih luksusnih cigareta (*isp.* long size).
kìnik i sl. *v.* cinik i sl.
kinikìnik — duhan za lulu mira.
kìnīn, -ína — lijek, koji se dobiva od kore cinchona-drveta; sredstvo protiv vrućice, osobito protiv malarije; *prid.* **kinínov; kìnīnskī; kinínovac,** -ōvca, *2. mn.* kininovāca — kininovo drvo (iz njegove se kore dobiva kinin) (*sve pored* **hìnīn** itd.).
kíniti, kīnīm (*isp.* kina[1]) mučiti nekoga, dosadivati nekome, zadavati neugodnosti.
kíno, kína *(sr. roda), mn.* kína, 2. kínā, 3. kínima *v.* kinematograf.
kinódrom *grč.* (kyōn, 2. kynós — pas + drómos — put, cesta) sportsko trkalište za pse (na utrkama pasa).
kinofikácija (*isp.* kino + ... fikacija) uvođenje kinematografa po čitavoj zemlji; rad da se kinematografska umjetnost učini pristupačnom najširim narodnim masama; *glag.* **kinoficírati,** -fìcīrām; *isto i* **kinofikovati,** -ujēm.
kinofóbija *grč.* (kyōn, 2. kynós — pas + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od pásā.
kinógram *grč.* (*isp.* kino + gráfō — pišem) fotografska snimka snimljena filmskom kamerom.
kinokefal(os) *grč.* (kyōn, 2. kynós — pas + kefalē — glava) »psoglav«, jedno od imena za majmuna pavijana.
kinológija *grč.* (kyōn, 2. kynós — pas + logos — riječ, govor) nauka o psima; **kinolog,** *mn.* -zi — stručnjak u poznavanju pasa; *prid.* **kinološkī.**
kinòman, -āna *grč.* čovjek koji luduje za kinematografskim predstavama i »juri« na svaki film; *žen.* **kinòmānka** (M. Matković).
kíno-operàter, -èra — radnik elektrotehničke struke koji radi oko aparata za projekcije u kinematografu; specijalist koji vrši kino-primanje.
kínopark (*isp.* kino *i* park) — kinematograf na otvorenom prostoru.
kinotéka *grč.* (kino + thēkē — spremnica, ormar) zbirka kinofilmova; ustanova za čuvanje starih filmova; kinematografski, filmski arhiv.
kìnova tinktūra — vodena ili alkoholna otopina kore drveta Cinchona succirubrum; upotrebljava se u medicini kod pomanjkanja teka i želučanih tegoba.
kìnpakl *njem.* (Kinnbacke) donja vilica, donja čeljust (osobito svinjska, u mesarskom jeziku); **kìnpaklšpek** — slanina na »kinpaklu«.
kìnstler, *2. mn.* kìnstlērā *njem.* (Künstler) umjetnik (*isp.* kunst).
kìnstlercìmer *njem.* (Künstler — umjetnik + Zimmer — soba) posebna prostorija uz pozornicu koncertnih dvorana u kojoj se okupljaju umjetnici prije nastupa, za vrijeme odmora i sl.
Kinšasa (Kinshasa) — glavni grad Zaira (prije Leopoldville, po belgijskom kralju Leopoldu II, 1835—1909).
kînta *šatr.* (*isp.* kintar) dinar; također i novac uopće.
kintar *v.* lek.
kìnjba, kínjiti *v.* kina, kiniti.
kìosk, *mn.* -sci, 2. kìōskā *tur.* (košk — ugao, *isp.* ćošak) 1. paviljon ili sjenica; 2. kućica za prodavanje neke robe na ulici.
kîp[1], kípa *mađ.* (kep — slika, lik) lik čovjeka ili životinje izrađen u tri dimenzije (plastično) od različitog materijala; spomenik, statua; 2. ljudsko tijelo, figura; oblik, prilika; 3. *prenes.* nijema, nepomična pojava.
kîp[2] — novčana jedinica u Laosu (100 ata).
Kìpar *i* **Cìpar** *(v.).*
kìparis *grč.* (kypárissos) *v.* čempres.
Kìpčaci, Kìpčākā *(mn. m. r.)* — narod iz grupe Turaka; sredinom 13. st. pokoreni od Mongola i ušli u sastav Zlatne Horde (*v.* horda); *prid.* **kìpčačkī.**
kìper[1] *engl.* (keeper — čuvar) *tehn.* zaštitni kolut.
kìper[2] *njem.* (Kipper) 1. teretni automobil s pomičnom karoserijom za lakše istovarivanje; 2. dizalica, lift; kamion-samoistovarivač; **kìpovati,** -ujēm — prevoziti kiperom; istovariti iz kipera.
kíper[3] — *kraće umjesto* golkiper (*engl.* goalkeeper), tj. golman.
kìper[4] *engl.* (kipper) soljena i u dimu sušena riba (losos, sleđ).
kipírati *v.* gebirati.
kîpregl *njem.* geodetski instrument za snimanje terena.
kipridofóbija *grč.* (Kýpris, Kýpridos — Kiprankа, Cipranka, tj. Afrodita, starogrčka boginja ljubavi + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od spolnih bolesti (kod Rimljana se Afrodita zvala Venera, od čega naziv veneričke bolesti).
kìps *engl.* sušena koža.

kipu — kečuansko (*v.* kečua) staro tzv. uzlovno pismo; sastojalo se od glavne vrpce na koju su se vezale uzlovima i petljama druge vrpce različito obojene i razmještene.
Kìpur *v.* Jom Kipur.
kȉr *grč.* (kyrios) gospodin, gospodar (naročito kao sastavni dio vlastitog imena, npr. Kir Jänja).
kiraethȁna, *2. mn.* -hānā *tur.* čitaonica (u današnjem turskom jeziku **kyraathane** — kavana.
kirȁjdžija *tur.* (kiradži) stanar; najmoprimac; *žen.* **kirȁjdžījka,** 3. kirajdžījki, *2. mn.* kirajdžījkī; *prid.* **kirȁjdžījskī.**
kirajthȁna *v.* kiraethana.
kirasȋr, -íra *franc.* (cuirassier) pripadnik posebnih pukova teške konjice u nekim zemljama; u prošlosti su kirasiri (oklopnici) nosili oklope (kirase, *franc.* cuirasse).
kirasȍ *v.* curaçao.
kìrbāj *njem.* (Kirchweih) crkveni god, proštenje, zbor.
Kirchenturmpatriot *njem.* (Kirche — crkva, Turm — toranj) Matošev izraz za kampanilist *(v.)*.
kìrdžalija *v.* krdžalija.
kirenȁici, kirenāīkā *(mn. m. r.)* — sljedbenici filozofske škole koju je osnovao Aristip iz Kirene (grč. Kyrēnē — najveći grad sjeverne Afrike, iza Kartage), inače jedan od slušača Sokratovih; nauka mu je propovijedala hedonizam *(v.)*.
kiretȁža *franc.* (curettage *od* curette — strugalica) čišćenje maternice istrugivanjem; »auskracung«.
Kìrgīskā SSSR (Kirgízistān) — Kìrgīzija, republika u sklopu SSSR (središnja Azija); glavni grad Frunze (po sovjetskom vojskovođi i vojnom reformatoru Mihajlu Vasiljeviču Frunzeu, 1885—1925); **Kirgȋz,** -íza, 5. Kìrgīzu — pripadnik tursko-tatarskog naroda po stepama Srednje Azije; *žen.* **Kìrgīskinja;** *prid.* **kìrgīskī.**
kiri, kirija, *2. mn.* kirījā (po vlastitom imenu Curie) jedinica za mjerenje radioaktivnosti.
kirìdžija *v.* kirijaš; *prid.* **kirìdžījskī; kiridžìluk** — obavljanje kiridžijskog posla; *glag.* **kiridžòvati,** kirìdžujem.
kìrīj, -ija (*pored* **kìrijum**) (za ime *isp. kiri*) — *kem.* element (transuran), otkriven 1944, redni broj 96, *znak* Cm (curium).
kìrija, *2. mn.* kìrījā *tur.* (kira) najam, stanarina, najamnina, zakup, zakupnina, vozarina.
kirìjaš, -āša, 5. kìrijāšu *tur.* (kira — najam) 1. najamni vozar; 2. *šatr.* šatrovac koji stalno putuje i živi od krađe; *prid.* **kirìjāškī;** *glag.* **kirijȁšiti,** -ìjāšīm; *isto i* **kirìjati,** -ām.
kirije elejson *grč.* (kyrios — gospodin + eleeō — sažalim se, smilujem se) »Gospodine, smiluj se«, »Gospodi, pomiluj«; prve riječi katoličkih litanija i početni, pristupni dio mise; često i naziv muzičkih kompozicija koje prate jutarnje bogoslužje; obično se skraćuje u »Kirije«, *indekl.*
kìrīt, -íta (*isp.* kiri) — radioaktivni mineral (nalazišta u Šabi) *(v.)*.
kìrja lèližo, kirjȁles i sl. (*isp.* kirije elejson) — pripjev u nekim narodnim lirskim popijevkama.
kirjȁnja (prema imenu Kir-Janje, nosioca glavne uloge u istoimenoj drami Jovana Sterije Popovića) — škrtac, tvrdica; **kirjanjstvo** — škrtost, tvrdičenje; **kirjanisati,** -šēm — škrtariti, tvrdičiti.
Kȋrka, 3. Kȋrki — čarobnica iz starogrčke priče; kod nje je, kako se opisuje u Odiseji, boravio Odisej sa svojim drugovima (ona ih je pretvorila u svinje); simbol zavodnice.
kȋrnja (*lat.* Cerna gigas) jestiva riba iz porodice kanjaca (dolazi i u Jadranskom moru).
kìršnštrudla *njem.* (Kirsche — trešnja + *isp.* štrudla) savijača od trešanja.
kirȕndi — jezik kojim se govori u državi Burundi.
kirȕrgija *grč.* (cheír — ruka + érgon — djelo, posao, rad) 1. grana medicine, posvećena primjenjivanju operativnih metoda u liječenju različitih bolesti; 2. odio bolnice u kojem se vrše kirurški zahvati, operacije; **èstētskā kirȕrgija** — plastična kirurgija (ponajviše lica), manji kirurški zahvati radi uljepšavanja ili pomlađivanja izgleda; *isp.* morfokirurgija; *prid.* **kirȕrgījskī; kìrurg,** 5. -že, *mn.* -zi, 2. kìrurgā — specijalist u području kirurgije, liječnik-operater; *žen.* **kìrurginja;** *prid.* **kìrurškī** (*sve pored* **hir...**).
kìrvāj *v.* kirbaj.
kìselj *rus.* (kisel') jelo od krumpirova brašna prelivenog voćnim sokom.
kìslak *v.* kišlak.
kìslev *hebr.* treći mjesec židovskog kalendara.
kìslica *mađ.* (kiszelni — izrezati) podstava na donjem dijelu suknje.
kìsmet, *2. mn.* kìsmētā *tur.* (kysmet) neizbježna moć sudbine; udes, usud, kob.
kiss-me-quick *engl.* (*čit.* kìsmikvìk) 1. »poljubi me brzo«, vrsta malenog ženskog šešira bez oboda; pletena kapica (nosi se na zatiljku); 2. kovrčica ispred uha.
kìsta *v.* kištra (Novak).

kistihant *njem.* (küssen — ljubiti, cjelivati + die Hand — ruka) »ljubim ruku«, nekada uobičajen pozdrav djece odraslima ili muškaraca ženama (pri kojem se nije ni morala poljubiti ruka); danas još u upotrebi u prezirnoj frazi: **nō, kistihant** — no, baš krasno!; *isto i* **kistijant; kistihandmilostīva** — velika dama kojoj se nije smjelo reći drugi pozdrav nego »ljubim ruku« (Krleža).

kìsva *ar.* (*isp.* ćispet) skupocjeno pokrivalo od crnog brokata kojim je za vrijeme velikih hodočašća pokrivena Ćaba (*v.*) u Meki.

kìsvet *v.* ćispet.

kȉšlak, *mn.* -ci, 2. kȉšlākā *tur.* (kiš — zima) 1. zimska paša, zimovalište; 2. selo, naselje u Srednjoj Aziji.

kȉštra, *2. mn.* kȉštārā *njem.* (Kiste) sanduk; *umanj.* **kȉštrica.**

kìšūr, -ūra *mad.* (kis — malen, ur — gospodin) mladić iz ugledne obitelji, »mladi gospodin«.

kȉt[1] *grč.* (kētos) veliki morski sisavac; *prid.* **kȉtov.**

kȉt[2] *njem.* (Kitt) sredstvo za spajanje raznih tvari, osobito za pričvršćivanje stakla uz prozorske okvire.

kitāb, -āba *v.* ćitab.

Kìtāj, Kitāja — drugo ime za Kinu; **Kitājac,** -jca, 5. Kȉtājče, *2. mn.* Kìtājācā; *žen.* **Kìtājka;** *prid.* **kìtājskī,** -ā, -ō; **kìtājskā stijèna** — kineski zid (Cesarec).

kìtājka, 3. -ci, *2. mn.* -kī *rus.* vrsta tkanine, nankin (*v.*).

kìtara, *2. mn.* kȉtārā *grč.* (kithára) starogrčko glazbalo slično liri, ali je bilo veće i imalo mekše tonove; najprije sa četiri, a kasnije sa sedam do devet žica (*isp.* citra, gitara); **kitàrist(a)** — svirač u kitaru; *žen.* **kitaristkinja.**

kitchinette *engl.* (*čit.* kičinet) mala priručna, čajna kuhinja, kuhinjica kakva je česta u modernim stanovima.

Kiterōn, -ōna (5. Kȉterōne) *grč.* (Kithairōn) planina na granici između Atike i Beotije (najviši vrh 1411 m), poznata iz starogrčkih mitoloških priča (na njoj je npr. bio izložen Edip); *prid.* **kiterōnskī,** -ā, -ō; **kiterōnskī lāv** — lav kojega je ubio Heraklo (to mu je bilo prvo od njegovih mnogobrojnih junačkih djela), oderao mu kožu i njome se odjenuo, a lavlje je ralje stavio na glavu i nosio ih umjesto kacige.

kitir, *2. mn.* kȉtīrā *tur.* (kytyr) kokice od kukuruznog zrna, »pucanice«; *isp.* popkorn.

kìtnkēs *njem.* (Quitte — dunja + Käse — sir) suh pekmez od dunja; u nekim ga krajevima zovu *mustap, ćufter; isp.* i pente.

kȉtra *v.* citra.

Kitty (*čit.* Kȉti) *v.* Katarina.

kivelāža *franc.* (cuvelage) izgradnja vodonepropusnih rovova u rudnicima i sl.; uvođenje cijevi u arteški zdenac; osiguranje podzemnih građevina oplatom; **kivelírati,** kivelīrām (cuveler) 1. osigurati oplatom, oplatiti (rov); 2. neprobojno zaptivati (zatvoriti, začepiti).

kivèrisati, -šēm *tur.* (kyjvermek) usuditi se, pregnuti na nešto; odlučiti se na kakav težak ili opasan korak.

kivèta, *2. mn.* -ētā *franc.* (cuvette) 1. unutarnji poklopac džepnog ili ručnog sata (*isp.* kivelirati 2); 2. mala kaca, čabar, vedro, lužnica, umivaonik, lavor.

kȉvi, kȉvija, *mn.* kȉviji (ime po dugom *ki* i kratkom *vi* kojim se oglašuje) — vrsta ptice trkačice; živi u Novom Zelandu; *isto i* **kivikàlac,** -lca, *2. mn.* kivìkālācā.

kìvot *v.* ćivot.

kizerīt, -īta — mineral, magnezijev sulfat.

kìzjak *rus.* gorivo od sušene goveđe balege.

kizlar-aga *tur.* (kyzlaragasy) starješina nad eunusima; upravitelj harema (kyz — djevojka).

kjānti *v.* chianti.

kjāt — novčana jedinica u Burmi (100 pjāsā).

k. k. — *skrać. za njem.* kaiserlich-königlich (*v.*); *kod nas:* c. k. *isp.* k. u. k.

kl — *skrać. za* kilolitar (= 1000 litara).

klȁčina, klȁčiti i sl. *v.* klak[2].

klāde *njem.* (Kladde) *v.* štraca.

klȁfrati, -ām *njem.* (klaffen — lajati) brbljati, blebetati, ćakulati, ogovarati, olajavati; **klàfrača,** *2. mn.* klȁfrāčā — brbljavica, blebetuša.

klȁftar, -tra, *2. mn.* klȁftārā *njem.* (Klafter) hvat (drva); *isto i* **klȁfter.**

klàfura, *2. mn.* klàfūrā — isto što i klafrača.

klȁjda, *2. mn.* klȁjdā *njem.* (Kleid) haljina; **klȁjderštok** (Kleiderstock) — klinčanica, čiviluk, vješalica (za odijela).

klājm *v.* climb.

klȁjnbirger *njem.* (klein — malen + Bürger — građanin) malograđanin, malovarošanin, purger, filistar, ćifta, kasabalija; **klajnbirgèraj,** -āja — malograđanština, purgerstvo, filistarija.

klȁjnikār *njem.* (*isp.* Kleinigkeit — malenkost, sitnica) u nekim našim krajevima naziv za sitnog putujućeg trgovca, pokućarca; *isp.* kučeber.

klȁjster *njem.* (Kleister) ljepilo od brašna (u postolarstvu), škrobni ljepak, šusterpop; *isp.* ćiriš, pop, klija.

klak[1], klaka *franc.* (claque) vrsta starinskog muškog šešira (cilindra) koji se sklapa i rasklapa.

klak[2], klaka *lat.* (calx, 2. calcis) vapno, kreč; *isto i* **klačina; klačan,** -čna, -čno — vapnen; **klačiti,** -īm — vapniti, krečiti; **klačnica** — peć za paljenje vapna.

klaka, 3. -ki, *2. mn.* klakā *franc.* (claque) plaćeni ljudi sa zadaćom da kod kazališnih predstava što jače aplaudiraju izvedenom djelu ili pojedinim glumcima i pjevačima, i tako sugeriraju publici utisak uspjeha; **klaker** — pripadnik klake, plaćeni pljeskač.

klakers *v.* bo-lo.

klakson *engl.* (clack — škljocati + *lat.* sonus — glas) automobilska truba.

klamer, *2. mn.* klamērā *njem.* (Klammer) 1. zagrada; 2. kvačica, pritegača, skobica, spojka, spojnica, spajalica, žabica; malen predmet od žice koji služi za spajanje listova papira i sl.; *isto i* **klamerica.**

klamfa *njem.* (Klampfe) skoba, pijavica, engija; veća željezna kuka koja služi za spajanje većih predmeta, naročito u graditeljstvu.

klamfer, *2. mn.* klamfērā *njem.* (Klempner) limar; *isp.* klomfer.

klan, klana, *lok.* klanu, *mn.* klanovi *kelt.* (*engl.* clan) 1. naziv rodovskih zajednica u Škotskoj i Irskoj koje su se u pojedinim mjestima održale do današnjih dana; 2. u širokom smislu riječi — rod, vrsta, zajednica; društvo; u novije vrijeme i izraz za *klika,* skup ljudi povezanih međusobnim interesima.

klanfa *v.* klamfa (Krleža).

klanter, *2. mn.* klantera *njem.* — isto što i gelender *(v.)*.

klapa[1], *2. mn.* klapā *šatr.* 1. družba, družina, skupina, klika; 2. u Dalmaciji naziv za družbu pjevača amatera (pjevaju uglavnom dalmatinske narodne pjesme ili i umjetničke kompozicije »na dalmatinsku«).

klapa[2] *v.* klapna.

klapgerl(a) *engl.* (clap — lupnuti + girl — djevojka) namještenica filmskog poduzeća koja se brine da snimatelj u pravi čas dobije znak (sklapanjem tzv. klapne, *v.*) da je sve spremno i da može otpočeti sa svojim poslom (ako isti posao vrši muškarac, zovu ga **klapboj**).

klapna, *2. mn.* klapnā *i* klapnī *njem.* (Klappe) 1. zaklopac; jezičac; zalistak (srčani); 2. tipka, dirka; 3. *u filmskom jeziku:* drvena crna pločica (sa zaklopcem odozgo) na kojoj se napišu podaci što služe za prepoznavanje nekog kadra u kasnijoj razradi filma; na početku snimanja kadra klapgerl *(v.)* spušta zaklopac (klapnu) i izgovara broj kadra, koji magnetofon registrira a kamera (sa pločice) snima; tako se osigurava sinkronizacija snimke i glasa.

Klara *lat.* (clarus — jasan) »jasna«.

klarineta *tal.* (clarinetto) drveno duhačko glazbalo s jednojezičnim piskom; *isto i* **klarinet,** -eta; *prid.* **klarinetskī; klarinetist(a)** — svirač u klarinetu; *žen.* **klarinetistkinja.**

klarisa, *2. mn.* klarisā — pripadnica ženskog ogranka franjevačkog reda; ime po Klari Scifi Asiškoj (13. st.).

klas *engl.* (class) razred, red, vrsta, skupina, godište (kod nas osobito naziv za skupne vježbe baletnog osoblja »uz štangu«).

klasa, *2. mn.* klasā *lat.* (classis) 1. razred, grupa životinja, bilja, pojedinih predmeta ili pojava koje posjeduju zajednička obilježja; 2. društvenim »klasama nazivaju se velike grupe ljudi koje se razlikuju po svom mjestu u historijski određenom sistemu društvene proizvodnje, po svom odnosu (koji je većim dijelom utvrđen i oblikovan u zakonima) prema sredstvima za proizvodnju, po svojoj ulozi u društvenoj organizaciji rada, a prema tome — po načinima dobitka i razmjerima onoga dijela društvenoga bogatstva kojim raspolažu. Klase su takve grupe ljudi od kojih jedna može sebi prisvojiti rad druge grupe zahvaljujući razlici njihova mjesta u određenom poretku društvene privrede« (Lenjin). U robovlasničkom društvu osnovne su klase robovlasnici i robovi, u feudalnom društvu — spahije i seljaci-kmetovi, u kapitalističkom društvu — kapitalisti i proletarijat. Neizbježiva posljedica podjele društva na klase sa nepomirljivo suprotnim interesima jest klasna borba. Proces razvitka u socijalizmu ide prema likvidaciji klasa; 3. školski razred, odjeljenje, godišnji stupanj školskog tečaja, kao i skup učenika toga stupnja; 4. *pomor.* razred kojemu pripada brod prema svome trupu, strojevima, naoružanju itd.; 5. razred putničkih željezničkih vagona, kabina na parobrodima itd., koji se određuje prema stupnju udobnosti koja se pruža putnicima; 6. vrsta, sorta, razred uopće; 7. izvrstan igrač u sportskim igrama, a katkada i uopće stručnjak najvišeg ranga.

klasenerster *njem.* (*isp.* klasa 3, erste — prvi) prvi u razredu, najbolji đak (Krleža).

klaser, -era *franc.* (classeur) 1. torba; 2. polica s pregradama; 3. vrsta albuma za ulaganje maraka (u filateliji).

klasicist(a) *lat.* (*isp.* klasicizam) pristalica klasične književnosti i umjetnosti; *žen.* **klasicistkinja;** *prid.* **klasicistički.**

klasicitet, -eta *v.* klasičnost.

klasicizam, -zma *lat.* (classici scriptores — dobri, uzorni pisci) 1. naziv za prijelazni smjer u književnosti i umjetnosti koncem 18. i početkom 19. st.; klasicizam je kao normu priznavao antičku umjetnost i smatrao da valja oponašati uzore te umjetnosti; 2. sistem obrazovanja, kojemu se kao temelj uzima izučavanje starih jezika (grčkog, latinskog) i stare kulture.

klasičan, -čna, -čno *lat.* (*isp.* klasika, klasik) 1. koji se odnosi na antički svijet; koji je svojstven klasiku, klasicizmu; *2. prenes.* priznat kao uzoran, prvorazredan, izvrstan (u literaturi ili umjetnosti); **klasična književnost** — u užem smislu književnost starih Grka i Rimljana, inače uzorna književnost uopće; **klasična starina** — doba starih Grka i Rimljana; **klasična gimnazija** — srednja škola, u kojoj se uči grčki i latinski (*klasični jezici;* za razliku od realne gimnazije gdje je poučavanje usmjereno na egzaktne nauke i na izučavanje modernih jezika); 3. u najnovije vrijeme riječ dobiva značenje; starinski, zastario, nemoderan, nekadašnji (npr. klasičan način kuhanja, tj. kako se kuhalo nekad ložeći štednjak drvima, prema modernom kuhanju na plinu ili na električnoj struji); 4. ima i značenje: uobičajen, običan (npr. radi se to na klasičan način) tipičan, pravi, očevidan, trajno svojstven nekome ili nečemu.

klasičar *lat.* (*isp.* klasik) učenjak (ili student), koji se bavi izučavanjem klasika; *žen.* **klasičarka.**

klasički *v.* klasičan.

klasičnost, -osti (*isp.* klasičan) — svojstvo nečega, što je klasično; primjernost, uzornost, prvorazrednost i sl.

klasifikacija (*isp.* klasa + ... fikacija, *v.*) 1. raspoređivanje predmeta, pojava i pojmova po klasama, odjelima, razredima s obzirom na njihove opće karakteristike (odnos prema rodu, vrsti, obliku, odjelu itd.); 2. školsko ocjenjivanje napretka i vladanja učenika; *prid.* **klasifikacioni; klasificirati,** -ficīram — 1. provesti klasifikaciju; poredati po grupama; grupirati, svrstati, uvrstiti, razrediti; 2. ocijeniti (napredak i vladanje učenika); *isto i* **klasifikovati,** -ujem.

klasik, 5. -če, *mn.* -ci, 2. klasika *lat.* (*isp.* klasicizam) općepriznati uzorni pisac; istaknuti radnik u nauci, umjetnosti, filozofiji i sl. čija djela zadržavaju svoje značenje zauvijek; **klasici marksizma-lenjinizma** — Marx, Engels, Lenjin.

klasika, 3. -ci *lat.* (*isp.* klasicizam) 1. starogrčka i starorimska književnost i umjetnost 2. *(bečka klasika)* — muzičko razdoblje koje obuhvaća djelovanje austrijskih muzičara J. Haydna i W. A. Mozarta, a računa se ovamo i Ludwig van Beethoven; 3. u moderno vrijeme sva djela što su ih napisali ili uopće izradili autori kojima se priznaje svjetska vrijednost

klasirati, klasīram (*isp.* klasa) — određivati klasu; razvrstavati, razređivati.

klasni — *prid.* prema klasa.

klaster *engl.* (cluster) 1. hrpa, gomila, mnoštvo, masa; 2. skup tonova koji istodobno zvuče a međusobno su udaljeni za malu ili veliku sekundu.

klastične stijene (*grč.* klasis — lomljenje, razbijanje) sedimentne stijene što su nastale kemijskim ili mehaničkim razaranjem starijih stijena.

Klaudije — muško ime (prema imenu jednoga starog rimskog plemena); **Klaudije Danski** — ubojica svoga brata kralja Hamleta i otimač njegova »prijestolja i žene« (glavni motiv Shakespeareove tragedije *Hamlet*) (Krleža).

klaun[1] *engl.* (clown) cirkuski glumac, šaljivdžija, komičar, lakrdijaš.

klaun[2] *v.* klaunen.

klaunen *njem.* (Klaunen) astrahan *(v.)* od janjećih nogu, nešto manje cijenjen od krzna s tijela.

klaustar, -stra, *2. mn.* klaustara *lat.* (claudere — zaključati) 1. četverokutno unutarnje dvorište samostana okruženo trijemom sa stupovljem; 2. samostan, manastir, kloštar.

klaustrofobija *lat.-grč.* (claudere — zaključati + *isp.* fobija) strah od boravka u zatvorenom prostoru; uopće strah od osamljenosti (u zatvorenom prostoru).

klauza *engl.* (clause, *iz lat.*) *lingv.* rečenica u kojoj je sadržan lični glagolski oblik.

klauzula *lat.* (claudere — zaključati, zatvoriti) ograda, uvjet, dodatak u ugovoru, dozvola, odredba, ograničenje, pridržaj, primjedba, pripomena, zaporka.

klauzura *lat.* (claudere — zaključati, zatvoriti) 1. dio katoličkog samostana gdje su stanovi redovnika i kamo nije dopušten ulaz svjetovnjacima, osobito osobama drugog spola; 2. pismeni ispit pod strogim nadzorom; *prid.* **klauzurni.**

klavesen, -ena *franc.* (clavecin) prvotni tip klavira; *isto i* **klavesin,** -ina.

klavičembalo *tal.* (clavicembalo) *v.* klavesen.

klavijatura *lat.* (clavis — [muzički] ključ) red tipaka kod glazbala na tipke (klavir, harmonij, harmonika); tastatura.

klavikord — starinski muzički instrument (preteča klavira) sa žicama i tipkama; *isto i* **klavikorde** *(pl. t. ž. r.), gen.* klavikorada.

klavir, -íra *franc.* (clavier) glazbalo kod kojeg se glas proizvodi udaranjem batića, pokrenutih tipkama, o žice; pijano, pijano-forte, fortepijano, glasovir; *prid.* **klavirskī**; **klavirist(a)** — svirač na klaviru, pijanist; *žen.* **klaviristica**; **klaviristkinja**; **klavir-auscug** *njem.* (*isp.* ausziehen — izvući) u muzičkom svijetu uobičajeni izraz za preradu (»izvadak«) nekog orkestralnog djela, tako da se ono (kao čitavo) može izvoditi na klaviru; **klavir-harmonika** — harmonika rastegača koja umjesto dugmeta ima klavirske tipke (*popularno:* **klavirka**).

klavsen, -ena *v.* klavesen.

klavus *lat.* (clavus — čavao) kurje oko.

klebebilder *njem.* slike za naljepljivanje, »preslikači« (Krleža).

klebecan *tur.* (kylybyk) — slabić, »papučar«, budala, šmokljan.

klec(e)nbrot *njem.* (Klötzenbrot) vrsta kolača s orasima; *naš izraz:* korednik.

kleftedžija, klefta *tur.* (kleftedži, u vezi sa starogrč. kleptes — razbojnik, otimač) *hist.* turski naziv za grčke hajduke.

kleidagra *v.* klidagra.

Klelija — mlada Rimljanka (*Cloelia virgo*, tj. djevica) koja je — preplivavši rijeku Tiber — pobjegla iz etrurskog zarobljeništva gdje je bila taokinja kralja Porzene; Rimljani su je kao taokinju vratili Porzeni, ali ju je ovaj pustio na slobodu, jer mu se svidjelo njezino junaštvo.

klema *njem.* (Klemme) *tehn.* stezaljka, opruga; spoj, zglob, stezalo, spona, zavrtanj za stezanje.

Klement *lat.* »blagi«; *žen.* **Klementina.**

Kleopatra — (68 — 30. pr. n. e.) egipatska vladarica, ljubavnica Cezara i Marka Antonija (kad su ovi zavojštili na Egipat); pratila Antonija u boj protiv Oktavijana i nakon Antonijeva poraza počinila samoubojstvo pustivši na sebe dvije zmije otrovnice. O bitki kod Akcija pjeva Vergilije: »Otud s raznorodnom vojskom Antonije barbarskom ide [...] Egipat vodi i Istok, pa čak se i Baktrijci vide, | dok je — o nesrećo njena — uz vodu Egipćanka žena (*Eneida* VIII, 685 i d.)

kleplovati, -ujem *njem.* (Klöpfel — vrsta igle za pletenje) plesti čipke.

klepsidra, *2. mn.* klepsīdrā *i* klepsidārā *grč.* (kleptō — kradem, skrivam + hydōr — voda) naprava za mjerenje vremena pravilnim otjecanjem vode ili pravilnim curenjem pijeska iz jedne posude u drugu; vodena ura, pješčana ura; simbol prolaznosti života.

kleptofobija *grč.* (kleptō — kradem + *isp.* fobija) bolestan strah od opasnosti da će čovjek biti pokraden ili da će sam nekog okrasti.

kleptolagnija *grč.* (kleptō — kradem + lagneía — blud, uspaljenost) *med.* seksualno uživanje koje kod nekih perverznih osoba donosi izvršena krađa.

kleptomanija *grč.* (kleptō — kradem + *isp.* manija) bolesna neodoljiva težnja za krađom koja se osniva na temelju nekih duševnih poremećaja; **kleptoman**, -ana, 5. kleptomane — čovjek koji pati od kleptomanije; *žen.* **kleptomanka**, 3. kleptomanki, *2. mn.* kleptomankī; *prid.* **kleptomanskī.**

kler, klera, *lok.* kleru (*pored* **klir**) *grč.* (kleroō — ždrebam, ždrijebom biram) svećenstvo; duhovni stalež.

klerdžimen *v.* clergyman.

klerik (*pored* **klirik**), 5. -če, *mn.* -ci (*isp.* kler) učenik bogoslovije; svećenički pripravnik.

klerika *v.* tonzura.

klerikalizam, -zma (*isp.* kler) politički pokret koji ide za gospodstvom crkve (ponajviše katoličke) i svećenstva u političkom i kulturnom životu zemlje; **klerikalac**, -lca, 5. klerikalče, *2. mn.* klerikalācā — pristalica klerikalizma; *žen.* **klerikalka**, 3. -ki, *2. mn.* -kī; **klerikalan**, -lna, -lno — koji se odnosi na klerikalizam; vjerski zadrt, »popovski«; **klerikalizírati**, -izīrām — učiniti klerikalnim, pretvarati svjetovno u crkveno.

klerikat, -áta (*isp.* kler) škola u kojoj uče klerici, tj. svećenički pripravnici; bogoslovija, »crna škola«, teološki fakultet.

klerk *engl.* (clerk) naziv za različite svjetovne i duhovne osobe u različito doba (svećenik, crkvenjak, učenjak, tajnik, knjigovođa, nadstojnik, prodavač i sl.).

klerofašizam, -zma *grč.-tal.* (*isp.* kler + fašizam) zajednička politika crkvenih i fašističkih krugova, nastala povezivanjem fašizma i klerikalizma; **klerofašist(a)** — pristalica klerofašizma; *žen.* **klerofašistkinja**; *prid.* **klerofašističkī.**

kleros *grč.* (klēros — ždrijeb) dio osvojenog

zemljišta u vojničkoj koloniji, ždrijebom dodijeljen atenskom građaninu.

klerūh, -uha, *mn.* -usi *grč.* (klēruchos) 1. naseljenik u gradu; 2. sudionik u nečemu; **kleruhija** — starogrčka kolonija u kojoj su kolonisti vršili vojnu službu.

klervoajàntan, -tna, -tno *franc.* (*isp.* clairvoyance) »jasnovidan«, vidovit, pronicav, proročanski (Krleža, *Aretej*).

klìdagra *grč.* (kleís, 2. kleidos — ključna kost između vrata i prsiju + ágra — plijen) boli u predjelu ključne kosti.

klȉf *engl.* (cliff) u geogr. djelima naziv za strmu obalu, tzv. obalni strmac.

klìja *v.* klajster.

klìjen(a)t, -enta, *2. mn.* klijenāta *lat.* (cliens, 2. -entis) 1. u starom Rimu — osoba iz plebejskog staleža koja je ovisila o patronu (*v.* patron); podanik; štićenik; 2. stalni posjetilac, mušterija, kupac; 3. osoba s kojom stoji u poslovnom odnosu neka kreditna, trgovačka ili industrijska organizacija; 4. osoba koja vođenje svoga posla povjeri drugome (advokatu, bilježniku i sl.); *žen.* **klìjentica** *i* **klìjentkinja** (*akc. i* **klijèntkinja**); **klijentèla** — skup klijenata, svi klijenti nekog advokata i sl.

klȉka, 3. -ci *i* -ki, *2. mn.* klīkā *franc.* (clique) grupa ljudi koji su se ujedinili radi postignuća nekih koristoljubivih i niskih ciljeva; glavna su im svojstva sebičnost i intrigiranje (npr. *dvorska klika, klika financijskih magnata*).

klìker, *2. mn.* klȉkērā *njem.* (Klicker) 1. malena kamena ili staklena kuglica kojom se igraju djeca; špekula; *2. šatr.* maleno (i nerazvijeno) dijete; *umanj.* **klìkerčić; klikèrče,** -eta.

klȉk-klàk *v.* bo-lo.

klíma *grč.* (klíma, 2. -atos — naginjanje zemaljske kugle prema polu; strana svijeta, kraj, zemlja) podneblje; svi meteorološki uvjeti, karakteristični za neki kraj; prosječno stanje atmosfere ili obično stanje vremena u nekom kraju; *isto i* **klìmāt,** -ata; *prid.* **klìmatskī** (*v.*); **klîmskī.**

klimakofòbija *grč.* (klīmax, 2. klímakos — stube, ljestve + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od stuba i uspinjanja.

klímaks *grč.* (klîmax — stube, ljestve; uzdizanje, uzvisivanje) pojačavanje izraza (u govoru ili pjesmi); postepenost prema gore; uspon (riječima), gradacija.

klimàktērij, -ija (*pored* **klimàkterijum**) *grč.* (klimaktēr — prečaga na ljestvama; stupanj) mijena; doba kada kod žena uslijed starenja prestaje menstruacija; veksl, menopauza; *naš stari izraz:* precvijet; *prid.* **klimakterìčan,** -čna, -čno.

klìmāt, -ata *v.* klima.

klimatizácija *grč.* (*isp.* klima) pročišćenje zraka, stvaranje pogodne atmosfere (*isp.* air condition).

klimatografìja *grč.* nauka koja opisuje klimu.

klimatològija *grč.* (*isp.* klima + lógos — riječ, govor) nauka o podneblju, klimi; **klimatòlog,** *mn.* -zi — stručnjak u klimatologiji; *prid.* **klimatòloškī.**

klìmatskī *v.* klima; **klìmatsko liječēnje** — naziv za liječenje i oporavak bolesnika u krajevima s podnebljem pogodnim za iskorišćivanje prirodnih uvjeta (more, toplice, brda itd.).

klíma-urèđaj — naprave za klimatizaciju (*v.*).

klìmentica — jedan od naziva za ćirilicu (po njezinu pravom stvaraocu Klimentu, učeniku Ćirila i Metodija).

klimoteràpija *grč.* klimatsko liječenje (promjena zraka, kupke i sl.).

klìmprati, -ām *njem.* (klimpern) udarati po klaviru, rđavo svirati, »prebirati«.

klîmskī *v.* klima.

klȉnac, klînca, *2. mn.* klȉnācā *šatr.* dijete, dječak (u beogr. govoru); *hipok.* **klȉnjo,** 5. klinjo; *žen.* **klînka** (*v.*).

klȉnč *engl.* (clinch, clench) u boksu ili rvanju položaj kad se borac nasloni na svoga protivnika ili se uhvati za nj; stisak, zahvat, ščepanje, »tijelo uz tijelo«.

klȉne *grč.* (klínē) počivaljka, krevet, klupa, divan, ležaljka, na kojoj se za stolom ležalo (tako se u starini gozbovalo).

klinìcist(a) *v.* klinika.

klìnījskī — *prid. prema* Cluny (*čit.* Klinì), gradić u sjevernoj Francuskoj, gdje je znamenita benediktinska opatija i gdje je u 10. i 11. stoljeću bilo žarište pokreta za crkvenu obnovu; odatle je potekao i papa reformator Grgur VII (Begović); *isp.* hildebrandizam.

klìnika, 3. -ci, *2. mn.* klȉnīkā *grč.* (klínē — krevet, postelja) bolnica, zdravstveni zavod koji je ujedno i mjesto studentske prakse i znanstvenih istraživanja bolesti; *prid.* **klìnīčkī; klinìcist(a)** — liječnik koji radi na klinici baveći se znanstvenim opažanjima i istraživanjima; *žen.* **klinìcistkinja.**

klînka, 3. klînki, *2. mn.* klînkī *šatr.* 1. *zast.* ulična djevojka, uličarka; 2. *danas:* djevojčica (*isp.* klinac).

klìnker *njem.* (Klinker) 1. spržina, glinena opeka pečena do pocakljenja; 2. vrsta čamca preklopne gradnje (poput crepova na krovu) za vježbu.

klinokòpter *grč.* (*isp.* klinika *i* helikopter) helikopter koji lebdeći ponad najprometnijih cesta vuče za sobom jedrilicu i u njoj »minijaturnu kliniku«; u slučaju nesreće spušta se klinika na mjesto događaja i tako se unesrećenima može pružiti najhitnija stručna pomoć.

klìnometar, -tra, *2. mn.* klìnometārā *grč.* (klínō — nagibam + métron — mjera) sprava za mjerenje nagiba.

klinomòbīl, -íla (*isp.* klinika *i* automobil) automobil opskrbljen svim uređajima koje imaju kirurški odjeli u bolnicama; dolazi na mjesto nesreće umjesto da se unesrećeni voze u bolnicu.

klinòstāt, -áta *grč.* aparat za fiziološke pokuse (s pomoću satnog mehanizma omogućuje okretanje objekta).

Klìo, Klìjē, 3. Kliji, *instr.* Klìom *v.* muza; *prid.* **Klìjin.**

klìper,[1] *2. mn.* klìpērā *engl.* (clipper) 1. »brzoplovka«, veliki i brzi trgovački jedrenjak: kliperi su u 1. polovini 19. stoljeća obavljali brzi putnički i teretni prekooceanski promet; plovili su u pravilu brže od tadanjih parobroda; 2. *danas* — naziv za velike avione koji vrše putnički i poštanski promet preko oceana; 3. u najnovije vrijeme i naziv za kamion koji može izvrnuti karoseriju i tako olakšati istovarivanje; *isp.* kiper.

klìper[2] *njem.* (Klippkram) drvena ili kovna sitnica (Dončević).

klìps *franc.* (clips) kopča, igla, broš; ukrasni predmet koji se posebnim mehanizmom pričvršćuje na željeno mjesto (npr. naušnice za koje nije potrebno bušenje ušiju).

klîr i sl. *v.* kler i sl.

klíring, *mn.* -zi *engl.* (clearing) obračun bez gotova novca; uzajamno bankovno obračunavanje platežnih obaveza (čekova, uputnica i dr.) koje jedna banka ima prema drugoj, bez plaćanja gotovim novcem (npr. u vanjskoj trgovini); *prid.* **klírinškī.**

klîros *grč.* (*isp.* kler) u pravoslavnim crkvama malo povišeno mjesto (obično na desnoj strani oltara) gdje stoje pjevači; pijevnica.

klìsār, -ára, 5. klìsāru *i* -āre *grč.* (ekklēsía — crkva + árchō — upravljam) zvonar, crkvenjak (kod pravoslavnih); **klìsara,** *2. mn.* klìsārā — 1. isto što i klisar; 2. žena koja peče poskurice *(v.)*, crkvenjakinja.

klìstīr, -íra *grč.* (klýzō — perem, isplahnjujem; klystḗr — štrcaljka) 1. uljevak; ulijevanje tekućine u debelo crijevo u svrhu ispražnjenja crijeva, davanja lijekova ili hrane; 2. naprava za davanje uljevka; *glag.* **klistírati,** klìstīrām; *isp.* klizma.

klìstron *grč.* (klyō — čujem) elektronka *(v.)* za proizvodnju vrlo visokih frekvencija; služi u tehnici ultrakratkih valova i radara.

klìsura, *2. mn.* klìsura *grč.* (kleisū́ra) 1. klanac, sutjeska, uska i duboka dolina između dvaju visokih planinskih obronaka; 2. hrid, hridina, stijena.

klìše(j), -e(j)a, *2. mn.* klìše(j)ā *franc.* (cliché) 1. metalna pločica ili drvena daska s ujetkanom ili izgraviranom slikom za štampanje te slike; 2. *prenes.* obrazac; kalup; otrcan izraz; **klišetèrija** — radionica klišeja (*kod nas i* **klìšarna**); **klišírati,** klìšīrām — prenositi sliku na klišej radi umnožavanja; *isto i* **klišetírati,** -šetīrām; **klìšīrān** — *prenes.* ukalupljen, otrcan; **klìšīrānost,** -osti — ukalupljenost, újednačenost, shematičnost, jednolikost, jednoobraznost, istolikost, dosadnost, otrcanost; **klišògraf** — stroj za izradu klišeja elektronskim putem; **klišoteka,** 3. -ci *franc.-grč.* (thḗkē — spremnica, ormar) prostorija u kojoj se čuvaju klišeji.

Klitèmestra (»prije krivo pisano *-mnestra«,* Senc, *Grčko-hrvatski rječnik*) — u starogrčkoj mitologiji kći kralja Tindareja i žene mu Lede, sestra Helenina, supruga Agamemnonova, koja se — prema pričama — ljuto osvetila mužu za smrt Ifigenijinu (nije znala da je djevojku spasila Artemida i prenijela je na Tauridu) i za bračnu nevjeru; ubila ga je uz pomoć svoga ljubavnika Egista, koji je opet sa svoje strane imao razloga da obračuna s Pelopovim rodom; prema riječima Eshilovim Klitemestra se — među ostalim — brani i ovako: »Tu leži taj što meni ìznevjerī brak | sa drùgōm Hriseídōm liježuć svaku noć, | a gle do njega ovdje njegov ratni plijen, | ta vračara i ropski priležnički gnus, | što na lađi na klupi spavala je s njim...«; poslije ubojstva muževa Klitemestra se udala za Egista i oboje su tiranski vladali Argom, sve dok se nije kući vratio Orest i zajedno sa sestrom Elektrom osvetio oca; *isp.* Kasandra.

klìtoris *grč.* (kleíō — zaključavam, zabravljujem) sikilj; dio ženskog spolovila, organ spolnog nadražaja; »dražica«.

klîvija (*lat.* Clivia) rod ukrasnih biljaka iz porodice sunovrata.

klìzma, *2. mn.* klìzama — isto što i klistir.

KLM — *skrać. za hol.* Koninklijke Luchtvaart Maatschappy (Nizozemsko odn. Holandijsko poduzeće za avionski promet).

klo, klòa — *skrać.* klozet *(v.)*.

klòaka, 3. -ci, *2. mn.* klòākā *lat.* (cloaca) 1. u starom Rimu — kanal za odvođenje nečistoća; 2. kod vodozemaca, gmazova, ptica — rašireni stražnji dio crijeva u koji vode mokraćni i spolni kanali; *naš izraz:* nečisnica; 3. *prenes.* sabiralište prljavštine; nemoralna sredina; leglo prljavštine, smrdljiva gadarija (Krleža); 4. kod upale kosti fistula koja zaudara; *isp.* Cloaca maxima; *prid.* **klòakālan,** -lna, -lno.

kloàzma *grč.* (chloasma) žućkastosmeđe pjege na licu nosećih žena, trudnica.

kloazonìzam, -zma *franc.* (cloison — pregrada) slikanje kod kojega se plohe čiste boje stavljaju uz drugu boju i odvajaju tamnim crtama.

klobòdan — 1. *v.* šik², varak; 2. list staniola, sjajan i uglačan, koji podsjeća na zlato, pa prema tome i: nepravo zlato, imitacija zlata; 3. svaka imitacija, sve što je nepravo, tobožnje, lažno, umjetno načinjeno.

klöce, klöcā *(mn.) njem.* (Klotz — klada, panj) u nekadanjoj Vojnoj krajini naziv za klade u koje su stavljali sužnjeve; okovi, sapon, lisičine, gvožđa (*isp.* »U prijašnja vremena, ne varam li se, sve do vremena uvedenja ustava, imale su oblasti »klade« pred svojim zgradama. To bijahu dvije široke, teške i jake hrastove grede, sastavljene jedna s drugom tako da je na svakoj bio prorez polovice male škulje. U prvu polovicu tih škulja umetnuli bi ruke iza dlana i noge iza gležanja, a gredu što sadržavaše drugu polovicu škulja, položili bi na onu prvu i na koncu prikvačili i zaključali taj čudnovati i jednostavni stroj srednjovječnih mučila. Nesretnik je sjedio na zemlji, dok mu se ruke i noge nalažahu u tim škuljama »klade«, bolje: u procijepu«; Ante Kovačić, *U registraturi*).

Klòdvig *v.* Ludvig.

klòfer, *2. mn.* klòfērā *njem.* (klopfen — lupati) naprava, obično od jedne vrste trske (danas i od sintetičke mase ili od žica) za isprašivanje sagova; isprašač, mlatilo; **klòfati,** klòfām — tući, mlatiti, udarati; isprašivati (udarajući »kloferom«).

klog *v.* clog.

klòmfer *v.* klamfer.

klòn, klòna *grč.* (klon — mladica) *biol.* potomstvo od bespolnog razmnažanja jednog individuuma.

klònc *v.* glanc; **klòncpiglèraj,** -āja *njem.* (Glanzbūglerei) — glačaonica.

klònfer *v.* klamfer.

klòničan, -čna, -čno *grč.* (klonos — trzaj) grčevit, trzav, trzajni.

klònus *grč.* (klonos — trzaj) pojava ritmičkih trzajeva u određenom dijelu tijela, obično u ekstremitetima (udovima); *isp.* kloničan.

klòpa *šatr.* jelo, hrana; **klòpati,** klòpām — jesti, hraniti se; **klòpadžija** — izjelica, žderonja, proždrljivac.

klòpapīr *v.* klozetpapir.

klòpfer *v.* klofer.

klopìcki — figura u igri taroka (igru dobiva onaj koji ima najmanje; Đalski).

klòr, klòra, *lok.* klòru *grč.* (chlōros — zelen) *kem.* element, atomska težina 35,457, tablični broj 17, *znak* Cl (chloros); halogeni element, žutozeleni plin oštra mirisa; upotrebljava se u tehnici, poljoprivredi i u vojne svrhe; kod naših starih pisaca: solīk; *prid.* **klòrnī; klòrnō vâpno** — žućkast ili bijel prašak (kalcijski oksiklorid); služi za bijeljenje, dezinfekciju, degazaciju *(v.)*; **klòrnō srèbro** (srebrni klorid) — bijeli prah koji na svjetlu otpuštanjem klora stvara metalno srebro, a sam postaje crnkastosiv; upotrebljava se u fotografiji; **klòrāt,** -āta — sol klorne kiseline (eksploziv); **klòrīd,** -īda — sol klorovodične (solne) kiseline; **klòrnātrīj** — kuhinjska sol (*sve pored* **hlòr** itd.).

klòral, -āla *grč.* bezbojna žitka tekućina zagušljiva mirisa.

kloramfenikōl, -óla *v.* kloromicetin.

kloràmīn, -īna *grč.* sredstvo za oksidaciju i dezinfekciju.

klorinàcija (*isp.* klor) 1. uvođenje klora u molekulu neke tvari; 2. dezinficiranje vode za piće oksidacijskim djelovanjem klora na organske tvari.

klorírati, klòrīrām — vršiti klorinaciju *(v.)*.

klòrnī, -ā, -ō — prid. prema *klor;* **klòrnā vòda** — otopina klora u vodi, sredstvo za oksidaciju.

kloròfīl, -íla *grč.* (chlōros — zelen + fyllon — list) zelena tvar u lišću i u drugim dijelovima biljaka; pod djelovanjem svjetlosti rastvara ugljični dioksid uslijed čega u biljci ostaje ugljik koji pogoduje stvaranju organskih tvari; *isto i* virìdīn; *prid.* **klörofīlan,** -lna, -lno (*pored* **hloròfīl** itd.).

kloròform *grč.* (chlōros — zelen + *isp.* forma) bezbojna slatkasta tekućina osobita mirisa koja sadrži klor; upotrebljava se za potpunu narkozu; **kloroformírati,** -fòrmīrām — dati pacijentu kloroform u svrhu narkoze; *isto i* **kloroformisati,** -šēm (*sve pored* **hloròform** itd.).

kloromicetīn, -ína (chlōros — zelen + mykēs — gljiva) antibiotik, otkriven g. 1947; djelotvo-

ran protiv tifusa (i pjegavca), kuge, sakagije hripavca (*pored* **hloromicetīn**).

kloròplasti *(mn. m. r.) grč.* (chlōros — zelen + plastos — uobličen) okrugla ili jajolika tijela u površinskim stanicama biljaka; biljkama daju zelenu boju (*pored* **hloròplasti**).

klorovòdīk (-vodònīk), -íka — spoj klora s vodikom; plin bez boje, otapa se u vodi kao solna kiselina; *prid.* **klorovòdičan,** -čna, -čno; **klorovòdična kiselìna** — solna kiselina (*pored* **hlorovòdīk, -vodònik** itd.).

kloròza (hloròza) *grč.* (chlōros — zelen; blijed) 1. bljedilo, bljedobolja, bolest bljedoće; 2. pomanjkanje biljnog zelenila zbog nedostatka željeza u tlu.

klorpìkrīn, -ína *grč.* 1. jedno od sredstava za dezinsekciju žita; 2. bojni otrov suzavac.

klortetracìklīn, -ína *grč.* antibiotik, osobito uspješan kod liječenja zaraznih bolesti.

klòster, *2. mn.* klòstērā *v.* klaustar, kloštar.

klòšār, -ára *franc.* (clochard) uličnenjak, beskućnik, skitnica, siromah, pripadnik pariškog »dna života«.

klòšmerl, *2. mn.* klòšmērlā — izraz koji je posljednjih godina postao sinonim za javni zahod (po francuskom romanu *Clochmerle* Gabriela Chevalliera u kome je glavna tema afera oko izgradnje javnog zahoda u istoimenom gradiću); po karakteristikama istoga gradića i sinonim za provincijsko mjesto puno sukoba i međusobnih ogovaranja.

klòštar, -tra, *2. mn.* klòštārā *v.* klaustar; *umanj.* **klòštrić.**

klòt, klòta *v.* glot, glat.

Klotìlda *germ.* »slavna u borbi«.

klotíra *franc.* (cloture) zaključna sjednica, službeno zatvaranje nekog skupa; donošenje zaključaka; raspuštanje sabora (Šišić).

Klòto, Klòtē — jedna od suđenica u grčkoj mitologiji (*v.* Mojre).

klotoída *grč.* krivulja sa stalno sve manjim radijusom; prijelazni luk između pravca i zavoja (npr. u cestogradnji).

klòvn *i* **klaun** *(v.).*

klòzer *njem.* (Glaser) staklar, staklorezac.

klòzet, *2. mn.* klòzētā *engl.* zahod, nužnik; **water-closet** *engl.* (*čit.* voter-klozet) moderni zahod s napravom za ispiranje; tzv. engleski zahod; *prid.* **klòzetskī; klozètfrau** (*isp. njem.* Frau — gospođa) žena što poslužuje u javnim zahodima; **klòzetpapīr** — vrsta tankog papira za upotrebu u zahodu, tzv. toaletni papir.

klù, klùa *franc.* (clou) 1. čavao; 2. *prenes.* najsjajnija ili najzanimljivija točka priredbe ili događaja; vrhunac.

klùb, klùba, *lok.* klùbu, *mn.* klùbovi *engl.* (club) 1. društvo; udruženje za zabavu ili za gojenje sporta, a i politike, književnosti i dr.; 2. društvene prostorije; *prid.* **klùpskī; klubàštvo** — izraz koji u sportskom jeziku označuje sebična nastojanja u korist vlastitog kluba (bez obzira na drugarske odnose s drugim klubovima); **klùb-garnitùra** — fotelji i ležaljke presvučeni kožom.

klùmp *njem.* (Gelumpe) ropotarija, starež.

kluster *v.* klaster.

klìja *v.* kna 3.

km — *skrać za* kilometar.

KM — automobilska oznaka za *Kosovsku Mitrovicu.*

Kmèri *(mn. m. r.)* — jedan od naroda u Kampučiji, s bogatom prastarom budističkom kulturom.

KN — automobilska oznaka za *Krapinu.*

knà, knè, 3. knì, 4. knù, *instr.* knòm *tur.* (kyna) 1. tropska biljka; crnac, broć; prašak od korijena te biljke (radix alcannae verae) koji se upotrebljava za bojenje kose, nokata i dijelova tijela na crveno (*v.* knìti); 3. snijet, plamenjača (na žitu).

knàjf *njem.* (Kneif) postolarski nož kojim se kroji koža za gornje dijelove obuće; to je s jedne strane jako zaoštren plosnat komad željeza koje nije usađeno u drvenu ručku, već je s gornje strane ovijeno kožom.

Knàjp[1] (po imenu njemačkog župnika Sebastijana Kneippa, izumitelja prirodne metode liječenja vodom; *isp.* hidroterapija) prženi ječam od kojeg se priređuje napitak za zamjenu kavi; *prid.* **knàjpovskī** — na način Kneippa, u njegovu stilu, osobito što se tiče liječenja vodom (»mala knajpovska šetnja s tušem«; Krleža, *U logoru;* aluzija na kišu).

knàjp[2] *v.* knajf.

knàjpa, *2. mn.* knàjpā *njem.* (Kneipe) krčma, točionica.

knàkser *njem.* (knacken — praskati, pucati) *u filmskom jeziku* izraz za krcaj, krckanje, praskanje (u magnetofonskoj vrpci); *isp.* pipser.

knàp *njem.* (knapp) usko, tijesno, oskudno, jedva.

knèdl *njem.* (Knödel) valjušak, okruglica (vrsta jela od tijesta); *isto i* **knèdla; ima knedl(u) u grlu** — kaže se za nekoga za koga se čini da mu glas s velikim naporom izlazi iz grla i pri tom nekako muklo zvuči; **gùtati knèdle** — biti psovan, grđen (a ne smjeti odgovoriti).

knekebrot *šved.-njem.* (Knackebrot) vrsta pogače od prekrupe (krupno samljevena žita); vrsta dvopeka.
Knesset *hebr.* službeni naziv za parlament Izraela.
knîbajgati, -ām *njem.* (Knie — koljeno, beugen — sagnuti, saviti) 1. kleknuti; 2. spuštati se u čučanj (Krleža); *isp.* vipati.
knica *v.* kna.
knickerbockers *v.* nikerboker.
knif *njem.* (Kniff) doskočica, dosjetka, majstorija, vješt zahvat (Begović, Krleža).
knight *engl.* (*čit.* najt) 1. u doba feudalizma vitez u službi kralja ili kojeg drugog mogućnika; 2. danas titula (neprenosiva na nasljednike) koju vladar podjeljuje nekoj osobi za osobne zasluge; stjecalac dobiva pravo na naslov *sir*, a žena mu na *lady*.
kniks *njem.* (Knicks) dubok naklon (s poluprignutim koljenom), »poklečak« (Franjo Marković).
knips *njem.* (knipsen — zvrčati, pucketati) otponac na fotografskom aparatu; **knipsati,** -ām — *u prenesenom smislu* snimati, fotografirati.
knîšicer *njem.* (Knie — koljeno + schützen — čuvati) štitnik za koljena (u govoru nogometaša i dr. sportaša).
kniti, knijēm — bojadisati knom (*v.* kna).
knock-down *v.* nok-daun.
knock-out *v.* nok-aut.
knohnbreher *njem.* (Knochen — kost + brechen — lomiti) srednjovjekovno mučilo na kojem su osuđenicima lomili kosti, »kostolomka«.
knohnšicer *njem.* (Knochen — kost + schützen — čuvati) štitnik za kosti, osobito za zglobove (u govoru nogometaša); tzv. kostobran.
knohnteler *njem.* (Knochen — kost + Teller — tanjur) tanjur, obično manji, za odlaganje kostiju pri jelu, tanjurić za kosti.
know-how *engl.* (*čit.* nou-hau) »znati kako«, engleska oznaka za znanje praktičnog ostvarenja neke zamisli.
Knowledge is power *engl.* (*čit.* nolidž is pauer) Znanje je moć (Bacon).
knut *rus.* 1. kožni bič s olovnim kuglicama ili bodljama na kraju koji se upotrebljavao za kažnjavanje u Rusiji za vrijeme carizma (do 1845. kada je zamijenjen trostrukim kožnim remenom); 2. *prenes.* strog režim, vladavina nasilja; *isto i* **knuta,** *2. mn.* knūtā *(ž. r.).*
Knüt *dan.* »od plemenita koljena«, »plemić podrijetlom«.
knjaginja *v.* knjaz.
knjavati, knjāvām *šatr.* spavati.
knjaz, knjaza, 5. knjaže, *mn.* knjazovi *rus.* knez, osobito kao titula poglavara države u starije doba u Srbiji i Crnoj Gori; *žen.* **knjaginja,** *2. mn.* knjagīnjā; *prid.* **knjaževskī,** -ā, -ō; *izv.* **knjaževina** *i* **knjaževstvo.**
knjigobus — kod nas stvorena riječ za »putujuću knjižaru« (ili knjižnicu).
k. o. — *skrać. za* knock-out *(v.).*
ko..., kom..., kon... *lat.* (cum, con — s, sa, su) kao predmetak u mnogim riječima označuje spajanje, društvo; *isp.* kolaboracija, komponirati, konstitucija.
KO — automobilska oznaka za *Kotor.*
koacervati *(mn. m. r.) lat.* (coacervare — gomilati) *biol.* osobite polutekućinaste hladetinaste kapljice koje se obrazuju iz otopina organskih tvari; imaju izvjesnu građu i sposobnost da hvataju otopljene tvari, da rastu od toga što ih apsorbiraju, i da se razmnažaju.
koadjutor *lat.* (ko... + adjutor — pomoćnik, pomagač) pomoćnik u crkvenoj službi, osobito zamjenik biskupa (katol.).
koafira *franc.* (coiffure) kapa, šešir, ukras na glavi; češljanje, frizura (»Da se Španija obazirala na potrebe štednje, Velasquez i Goya ne bi postojali radi egzistencije insekata u prosjačkim koafirama«; Matoš, *Slikar Crnčić*).
koagulacija *lat.* (cogere od coagere — sabrati, sjediniti) zgrušavanje, usirenje, zgusnuće krvi; **koagulirati,** -gulīrām — zgrušati se.
koaksijalan, -lna, -lno *lat.* (ko... + axis — osovina) suosovinski, koji ima zajedničku osovinu, usporedan.
koala *austral.* sisavac, biljojed, tobolčar, sličan medvjedu (živi u Australiji); u našim priručnicima: medvjedak crnonosī.
koalicija *lat.* (coalescere — srasti se, svezati se) ujedinjenje, suglasnost, savez (npr. *hrvatskō-srpskā koalicija* — pred prvi svjetski rat najjača politička grupacija u Hrvatskoj): **pravo koalicije** — pravo sastajanja i udruživanja; **koalicionī** — koji se odnosi na koaliciju; **koaliciona vlada** — vlada sastavljena od predstavnika raznih stranaka u svrhu provođenja oportunističke politike; **koalicionaš,** -aša — član koalicije (osobito hrvatsko-srpske); **koalirati,** -alīrām — svesti u savez; udružiti, ujediniti; **koalīrān** — u savezu; savezniči.
koaptacija *lat.* prilagođivanje, prilagodba.
koautor *lat.* suautor, sutvorac, suradnik na književnom ili kakvom drugom umjetničkom djelu barem od dvojice stvaralaca; *izv.* **koautorstvo.**

kobajági *v.* bajagi.

kòbalt *njem.* (Kobalt *prema* kobold, *v.*) 1. *kem.* element, atomska težina 58,95, tablični broj 27, *znak* Co; sjajni metal, srodan niklu i željezu; upotrebljava se za pravljenje brzorezačkog čelika itd.; 2. vrsta svijetloplave boje; *prid.* **kòbaltnī; kòbaltnā bòmba** — vodikova bomba obložena plaštem od kobalta; prilikom eksplozije razvija kobaltni prah tolike radioaktivne snage, da bi 10 kobaltnih bombi, po proračunima učenjaka, moglo ozbiljno ugroziti sav ljudski rod na čitavoj zemaljskoj kugli (upotrebljava se i u medicini); **kobàltīn,** -ína — važna ruda kobalta, kobaltni sjajnik.

Kòban — selo na Kavkazu, nalazište ostataka iz vremena prijelaza iz brončanog u željezno doba *(kòbanskā kultura)*, tj. iz prvog tisućljeća pr. n. e.

kòber *v.* guber.

kòbold *njem.* (Kobold) gnom, demon *(v.)* iz njemačke mitologije.

kòbra, *2. mn.* kòbrā *i* kòbrī *lat.* (colubra — zmija, guja) velika otrovna zmija; naočarka, naja; *prid.* **kòbrin.**

kòbza, *2. mn.* kòbzā — starinski ukrajinski muzički instrument sa 8 žica, sličan liri; uza nj **kobzári** pjevaju narodne pjesme, biline.

Kochov bacil — bacil tuberkuloze što ga je pronašao osnivač moderne bakteriologije dr. Robert Koch (1843—1910).

kòča[1] *v.* koća.

kòča[2] *sloven.* kuća, dom (izraz čest među planinarima za »planinarski dom« u brdima).

kočèber; kočèvār, -ára (Novak): **kočèver** (Krleža) *v.* kučeber.

kòčija, *2. mn.* kòčījā *mad.* (kocsi) isto što i fijaker (po imenu mađ. mjesta Kocs, čit. Koč, gdje se u 15. stoljeću pojavilo prvo takvo vozilo).

kočinšina (po imenu južnog dijela Vijetnama) vrsta kokoši sklone tovljenju, koja se osobito uzgaja u Engleskoj.

kočírati, kòčīrām *njem.* (kutschiren) kočijašiti.

kòća, *2. mn.* kòćā *tal.* (coccia) vrsta mreže za ribolov; *isto i* **kòćarica; kòćar** — ribar koji lovi koćom; **kòćariti,** kòćārīm — loviti ribu koćom.

kȍd, kòda, *lok.* kódu *franc.* (code) 1. zbornik ugovorenih znakova za saobraćaj telegrafom, za signalizaciju itd.; šifra, ključ; 2. u lingvističkoj terminologiji: jezik kao sustav uvjetnih znakova; skup lingvističkih činjenica kojima raspolaže govornik da bi njima oblikovao lingvistički izraz, ili poruku; s njime se uspoređuje svaki element poruke da bi se razumio njezin smisao (A. Kovačec); *prid.* **kòdnī** (*v.* kodna shema).

kòda, *2. mn.* kòdā *tal.* (coda — rep) završetak muzičkog stavka.

kòdak (*v.* eastmancolor) — vrsta fotografskog aparata (po nazivu proizvođača), a kod nekih naših pisaca (npr. Nazor) i svaki fotografski aparat.

kodèīn, -ína *grč.* (kodeia — makova glavica) derivat opijuma; služi kao sredstvo za ublaživanje kašlja i sl.

kòdeks *lat.* (codex, 2. codicis, *od star.* caudex — 1. panj, klada; 2. knjiga, popis, jer su stari pisali na povoštenim daščicama) zbornik zakona koji se odnosi na neko područje prava; pravilnik uopće; *isp.* kod.

kodìcīl, -íla *lat.* (codicillus — pisaća tablica, *isp.* kodeks) 1. isprava koja sadrži odredbu pokojnika kojom jedan točno određeni predmet svoje imovine ostavlja određenoj osobi; za razliku od oporuke (testamenta) kodicil ne određuje univerzalnog nasljednika koji bi nasljeđivao cijelu imovinu; 2. *hist.* vlastoručno pisani spis rimskoga cara; 3. propis, pravilnik, postupnik, kodeks.

kodifikácija *lat.* (*isp.* kodeks + ...fikacija, *v.*) sistematiziranje zakona koji reguliraju neko područje društvenog života (u kodeks — krivični, građanski itd.); **kodificírati,** -fìcīrām — izvršiti kodifikaciju; uzakoniti; *isto i* **kodìfikovati,** -ujēm.

kòdīrānā kàrta (*v.* kod) geografska karta koja je promjenom naziva geografskih imena i posebnim obilježivanjem geografskih objekata učinjena pristupačnom samo osobi koja poznaje ključ za njezino čitanje; *isp.* kodna shema.

kodíranje — primjena kȍda *(v.)*.

kodivìzija *lat.* (ko... + *isp.* divizija) sporedna podjela po nekom drugom načelu.

kòdnā shèma (*v.* kod) skica određenog zemljišnog prostora na kojoj su ucrtani važniji mjesni objekti (naseljena mjesta, rijeke, mostovi, komunikacije, visovi i sl.) kojima su pravi nazivi zamijenjeni lažnim nazivima; *isp.* kodirana karta.

kòdorošić *tal.* (codirosso, tj. coda — rep + rosso — crven) ptica crvenrepka.

kòdoš, *2. mn.* kòdošā *tur.* (kodoš) posrednik pri sklapanju braka, provodadžija; **kodòšiti,** -īm — vršiti ulogu kodoša, provodadžisati.

kòdža *prid. indekl. tur.* (kodža) star; velik; hrabar, vrijedan, odličan; odrastao; u razboritim godinama; *isto i* **kòdžamitī; kodžabaša**

— seoski knez (za vrijeme turske uprave); starješina uopće.

koedicija *lat.* (ko... + *isp.* edicija) zajedničko izdanje, zajednička naklada; **koeditor** — suizdavač, sunakladnik, ortak u poslovima oko izdavanja knjiga.

koedukácija *lat.* (ko... + educare — odgojiti, uzgojiti) zajedničko odgajanje dječaka i djevojčica u mješovitim školama, internatima i dr.

koeficijen(a)t, -enta, *2. mn.* koeficijenata *lat.* (ko... + efficere — učiniti, stvoriti) *mat.* stalna ili poznata veličina koja je množitelj promjenljive ili nepoznate veličine; **koeficijen(a)t korisnog djelovanja** — veličina koja pokazuje koliki se dio utrošene energije pretvara u koristan rad; obično se izražava u postocima.

koegzistencija *lat.* (ko... + egzistencija, *v.*) istodobna nazočnost više pojava; istodobnost; *u političkom smislu:* suradnja država s protivnim osnovnim pogledima na državno uređenje (npr. kapitalističkih i socijalističkih zemalja); »koegzistenciju treba shvatiti kao međunarodne odnose na sasvim novim principima koji omogućuju miroljubivu aktivnost između država i sa različitim društvenim sistemima« (Maršal Tito na Petom kongresu SSRNJ 18. IV. 1960); **koegzistencijalist(a)** — pristaša politike koegzistencije; *prid.* **koegzistentan**, -tna, -tno; **koegzistirati**, -ìstīrām — istodobno postojati; biti zajedno u isto vrijeme; *isto i* **koegzistovati**, -ujem.

koempcija *lat.* (coemptio — kupnja) u starorimskom pravu brak sklopljen »prividnom kupnjom«, čest u slučajevima kad je neki otac htio da kćerku (makar i udajom za kakvog starca) oslobodi nekih dužnosti na koje su bile obvezane djevojke.

koentro, -òa *franc.* (cointreau) vrsta likera.

koercibilan, -lna, -lno *lat.* (coercere — zaustavljati; stezati) koji se može stisnuti; koji se može prisiliti, koga treba prisiliti.

koercitivan, -vna, -vno *lat.* (coercere — zaustavljati; stezati) 1. koji zadržava (npr. **koercitivna sila** — u fizici sposobnost željeza da zadrži magnetizam, iako je uklonjen magnet); 2. prisilan, prinudan, koji naređuje (npr. zakon, pravilo, norma).

kofa[1], *2. mn.* kofā *tur.* (kova) kabao, vedro, čabar, »kibla«.

kofa[2] *tal.* (coffa) košara; koš; *umanj.* **kofica** (Vojnović).

kofaktor *lat.* (ko.. + *isp.* faktor) drugi faktor u nekoj pojavi; *isp.* komplement.

kofan, *2. mn.* kofānā *tal.* (cofano) kovčeg, kofer, sanduk.

kofein, -ína *ar.* opojni sastojak kave, čaja, kola-oraha; **kofeinizam**, -zma — otrovanje kofeinom.

kofer, *2. mn.* koferā *njem.* (Koffer) kovčeg, sanduk; *umanj.* **koferić; koferčić; koferče**, -eta; *uveć.* **koferčina; koferaš** *v.* kuferaš (Krleža).

kog, koga, *lok.* kogu, *mn.* kogovi *dan.* sa svih strana nasipom zaštićeno polje.

kognat, -áta *lat.* (cognatus) krvni rođak; *isp.* agnat.

kognoscirati, -gnòscīrām *lat.* (cognoscere) spoznati; spoznajno istraživati; **kognitivan**, -vna, -vno — spoznajni, koji se tiče spoznaje, saznanja.

koguma *tur.* (*isp.* đugum) džezva (Dubrovnik).

koh, koha *njem.* (Koch) vrsta kolača (kuhanog), puding (u našim kuharskim priručnicima: »ukuhak«, »nabujak«, »varenac«).

kohabitácija *lat.* (ko... + habitare — stanovati, obitavati) zajedničko stanovanje (npr. muža i žene u braku), život udvoje; sustanarstvo uopće.

kohbuh, *mn.* -si, 2. kohbuhā *njem.* (kochen — kuhati + Buch — knjiga) knjiga s kuhinjskim receptima i uputama za pripremanje hrane; kuharski priručnik; »kuhar«, »kuharica«.

koher *njem.* (kochen — kuhati) kuhalo, rešo *(v.)*.

koherencija *lat.* (cohaerere — biti svezan; prianjati) veza, suvislost, međusobna povezanost; *prid.* **koherentan**, -tna, -tno — međusobno povezan.

koherer *franc.-engl.* (*iz lat., isp.* koherencija) naprava za hvatanje elektromagnetskih valova u bežičnoj telegrafiji.

kohezija *lat.* (cohaerere — biti svezan, prianjati) nutarnja sila koja djeluje između molekula nekog tijela držeći ih na okupu; *prid.* **kohezioni**.

kohibentan, -tna, -tno *lat.* (cohibere — držati, zadržavati) koji izolira, neprovodan, neprovodljiv, koji je loš vodič (topline, elektrike).

kohinoor *perz.* (*čit.* kohinūr) doslovno »brijeg svjetlosti« — 1. veliki indijski dijamant, danas u engleskoj kruni; 2. marka tvornice olovka; *isp.* Louis Cartier.

kohorta, *2. mn.* kohorātā *i* kohortī *lat.* (cohors, 2. cohortis) 1. taktička jedinica rimske pješadije; 2. *prenes.* čvrsto povezana skupina ljudi.

koincidencija *lat.* (ko... + incidere — dogoditi se) istodobno zbivanje, slučajna istodobnost, slučajno podudaranje; *prid.* **koincidentan**,

-tna, -tno; **koincidírati,** -cìdīrām — istodobno se događati, podudarati se, poklapati se.

koinē (*akc. i* **koinē,** -ea) *grč.* (koinos — zajednički) 1. zajednički jezik Grka u doba helenizma *(v.)*; 2. smjesa različitih jezika ili dijalekata koju razumije odn. kojom se služi veći broj ljudi (iako je riječ u grčkom jeziku ženskoga roda, kod nas se shvaća kao imenica muškog roda, npr. »stvaranje imperija Aleksandra Velikog« pogodovalo je prihvaćanju koinea u negrčkim zemljama (Enciklopedija Leksikografskog zavoda).

kòitus *lat.* (coitus — sastanak) spolni čin, obljuba; *isp.* kopulacija; **koitírati,** -ìtīrām — spolno općiti; **koitofòbija** (*isp.* fobija) *med.* bolestan strah od spolnog općenja.

kòjot, *2. mn.* kòjōtā *španj.* (coyote *od astečkog* coyotl) stepski, prerijski vuk, pola lisica pola vuk (*lat.* Canis latrans), vrsta šakala *(v.)*.

kök[1] *hol.* (kok) *pomor.* kuhar na brodu.

kök[2] *v.* koka[2].

kòka[1] *španj.* (coca) otrovna biljka, podrijetlom iz Perua, koja sadrži kokain *(v.)*.

kòka[2], *2. mn.* kòkā (coccus — bobica) bakterija, mikrob, okruglastog oblika; *isp.* bacil (govori se i *kok*).

kòka[3] — stari trgovački brod u srednjem vijeku.

kokaīn, -ína (*isp.* koka[1]) — alkaloid, sredstvo za lokalnu anesteziju i za ublaživanje boli; narkotik; **kokainìzam,** -zma — stalno uživanje kokaina, jedan od oblika narkomanije; **kokainist(a)** — čovjek koji uživa kokain; *žen.* **kokainistkinja;** *isto i* **kokainòman,** -āna, *odn.* **kokainòmānka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī.

kokakòla — osvježujuće piće od različitih biljnih ekstrakta s dodatkom neznatne količine kofeina; produkcija započela krajem prošlog stoljeća u SAD, a o kojim se biljnim ekstraktima radi, ne može se saznati, jer je to poslovna tajna.

kokànten, -ena *v.* badminton.

Kokànja *tal.* (Cocagna) 1. naziv umišljene zemlje kojom teče »med i mlijeko«, slično nazivu Eldorado, Dembelija i Šlarafija *(v.)*; 2. (kokanja) visok gladak drven stup o koji su što je moguće više ovješeni različiti predmeti, te se natjecatelji do njih penju ne bi li ih dohvatili (obično na kojekakvim pučkim svečanostima).

kokàrda, *2. mn.* -ārdī *franc.* (cocarde) metalna značka na službenoj kapi, šapki; »svezanka« (Zagorka).

kokbout *engl.* (cockboat) čamčić, barčica.

kokcìdije (*lat.* Coccidia) praživi iz razreda truskovaca; žive kao nametnici u crijevima, jetrima i bubrezima domaćih životinja; naš izraz: štitarci; **kokcidiòza** — bolest koju izazivaju kokcidije (npr. krvavi proljev kod goveda).

kòker[1] *engl.* (cocker *od* cock — pijetao *u vezi sa* woodcock — šljuka) vrsta psa prepeličara, osobito dresiranog za lov na šljuke.

kòker[2] *v.* koksar.

kokèrija *franc.* (coquerie) 1. brodska kuhinja; 2. tvornica rasvjetnog plina, plinara; 3. tvornica koksa, koksara.

kokèta, *2. mn.* kokētā *franc.* (coquette) namiguša, kaćiperka, žena koja očijukanjem nastoji da se svidi; »primamljuša« (Matoš); **kòketan,** -tna, -tno — koji se ponaša tako da bi izazvao sviđanje, da bi postao dopadljiv; *isto i* **kokètljiv; koketèrija** (coqueterie) — želja za sviđanjem, kaćiperstvo; *isto i* **kòketnōst,** -osti; **koketírati,** -kètīrām — očijukati; namigivati; nastojati izazvati sviđanje; *isto i* **koketovati,** -ujēm.

kòkija *tur.* (koku) 1. miris, aroma; 2. smrad, vonj.

kokīl, -íla *franc.* (coquille — školjka) prizmatični gvozdeni kalup s debelim zidovima u koji se lije kovno gvožđe iz konvertora ili Martenovih peći; **kokìlār,** -ára — radnik topioničarske struke koji oprema lonce i kokile vatrostalnim materijalima.

kòking *engl.* postrojenje za proizvodnju petrol-koksa.

Kòkit *grč.* (kōkytos — jadikovanje) rijeka u starogrčkom mitološkom podzemnom svijetu koja je tekla iz Stiksa *(v.)* i utjecala u Aheront *(v.)*, tzv. »rijeka jadikovka«.

Kòklo (*lat.* Cocles, od čega i *Koklit*) — jedan od trojice braće Horacija *(v.)*, koji se odlikovao u borbama protiv kralja Porzene *(v.)*; srušio je most i boreći se na njegovim ruševinama osiguravao Rimljanima odstupnicu.

kokni *v.* cockney.

kokobòlo (cocobolo) srednjoameričko teško, tvrdo drvo, upotrebljava se za izradu furnira i ukrasnih predmeta.

kokolīče — hibridni jezik, pola španjolski pola talijanski, kojim govore talijanski iseljenici u Južnoj Americi (osobito u Rio de la Plati, u Buenos Airesu i u Montevideu).

kokolo *tal.* (coccolo) dražesno dijete, mezimac, mezimče.

kokōn, -óna *franc.* (cocon) čahura od paučinastih niti što ih izlučuju gusjenice leptirova i kojima se omataju prije pretvaranja u ličinku; *naš izraz:* zapredak; kokoni dudova

svilca (svilene bube) upotrebljavaju se za pravljenje svile.

kokonješće (-ešte) *v.* kukunješće.

kokos *španj.* visoka tropska palma koja rodi velikim orasima *(kokosov orah).*

kokošnjik, *mn.* -ci *rus.* (kokošnik) ženska kapa u obliku visokog dijadema u staroj ruskoj nošnji.

kokota, *2. mn.* kokota *franc.* (cocotte — koka, kokica) žena iz »polusvijeta«, prostitutka, žena lakog ponašanja.

kokpit *engl.* (cockpit) prostor za posadu na krmi donje palube broda; otvoreno sjedište zatvorenog čamca; u avijaciji: prostor za pilota, za posadu aviona i sl.

koks[1] *engl.* (coke) tvrda, slijepljena porozna ugljena masa koja se dobiva suhom destilacijom kamenog ugljena, treseta, ostataka nafte, katrana i drugih organskih tvari; koks se upotrebljava za visoke peći, u livničarstvu za pravljenje elektroda, kao tvar za filtriranje i za gazogeneratorsko gorivo; *prid.* **koksov** *i* **koksnī; koksara,** *2. mn.* koksarā — tvornica koksa; **koksirati,** koksīrām — praviti koks; *isto i* **koksovati,** -ujem; **koksar,** -ara — radnik kemijske struke koji radi oko peći za dobivanje koksa.

koks[2] *šatr.* kokain *v.*

koks[3] *jidiš.* polucilindar, »halbec«.

koksalgija *lat.-grč.* (coxa — kuk + algos — bol) bol u kukovima, kukobolja.

koksar, koksara, koksovati *v.* koks[1].

kokta, *2. mn.* koktī (cocta) — vrsta bezalkoholnog pića.

koktel, *2. mn.* koktelā *engl.* (coctail) 1. doslovno »pijetlov rep«; 2. konj koji nije čiste rase, nepunokrvan konj; 3. vrsta rashlađenog groga, gorkog okusa (mješavina rakije, šećera, limuna i leda; odatle i mješavina uopće); 4. domjenak, mala gozba za uzvanike, »žur« (koktel-partija); 5. *prenes.* mješavina svega i svačega; *isp.* karišik; **koktel-bar** — u velikim hotelima posebna prostorija, bife, gdje se gosti uz okrepljujuća pića zadržavaju kraće vrijeme.

kokulica *lat.* isto što i tonzura *(v.).*

kokuz, *2. mn.* kokuza *tur.* (kokoz) 1. čovjek bez novaca; *isp.* zuđur; 2. *prid.* bez novaca, »švarc«, »švorc«; 3. *šatr.* igrač koji je na kocki sve izgubio; *isto i* **kokuzlija.**

kol[1], kola *v.* koleto.

kol[2] *engl.* (col) gorsko sedlo, prijelaz, klanac.

kola[1] *(iz nekog afričkog jezika)* rod drveća (kola-dřvo) iz tropske Afrike, srodan kaovcu; plod (kola-orah) sadrži kofeina i teobromina.

kola[2] *grč.* (kolla) tutkalo, ljepilo; *isp.* kolaž.

kolabirati, -labīrām *lat.* (collabi — survati se, pasti u nesvijest) dobiti napadaj kolapsa *(v.),* klonuti, smalaksati.

kolaboracija *lat.* (ko... + labor — rad) suradnja (u drugom svjetskom ratu osobito suradnja s neprijateljem); *isto i* **kolaboracionizam,** -zma; **kolaboracionist(a)** — suradnik neprijatelja; *isto i* **kolaborator;** *žen.* **kolaboracionistkinja;** *također i* **kolaborant,** *2. mn.* -borantā *i* **kolaborater,** -era; *prid.* **kolaboracionistički; kolaborirati,** -orīrām — surađivati; *isto i* **kolaborisati,** -šem.

kolac, kolca, *mn.* kolci, 2. kolācā *šatr.* nedovoljna ocjena u školi, »drugi red«.

kolacija *lat.* (collatio — snošenje, spajanje; uspoređivanje) *pravn.* slučaj kada se nasljednicima uračunava u njihov dio ostavštine ono što su još za života ostaviteljeva primili iz njegove imovine (npr. kćeri miraz).

kolacionirati, -onīrām *lat.* (collatio — snošenje, spajanje; uspoređivanje) usporediti tekst s prijepisom, provjeriti nešto prepisano.

kolader *tur.* (kolaj — lako) lako, s lakoćom.

kolaga *v.* kulaga.

kolagenoze *grč.* bolesti mezenhimnog tkiva (*v.* mezenhim), npr. reumatska groznica, reumatoidni artritis, sklerodermija *(v.).*

kolaj *v.* kolađer; **kolajluk** — lakoća, lasnoća.

kolajna, *2. mn.* -ajnī *tal.* (collana — ogrlica) 1. okrugla kovna pločica (ili križ i sl.) sa stanovitim, obično simboličnim napisom ili likom; ovješena o tekstilnu traku, daje se zaslužnim osobama u znak odlikovanja; 2. ogrlica, đerdan (*isp.* kolar, kolarīn); *umanj.* **kolajnica;** *isp.* orden.

kolan, *2. mn.* kolānā *tur.* (kolan — remen) 1. pojas uopće; 2. kožni ili prteni pojas koji se kod prezanja stavlja konju oko trbuha; poprug; 3. *prenes.* veza, spoj.

kolaps *lat.* (*isp.* kolabirati) naglo smalaksanje sila; oslabljenje rada srca; nagla malaksalost; gubitak svijesti.

kolar, -ara *lat.* (collare) 1. ogrlica (svećenička); 2. đerdan; ovratnik, okovratnik; *isto i* **kolarin,** -ina (*tal.* collarino).

kolas *v.* kulaga.

kolateralan, -lna, -lno *lat.* (ko... + latus, 2. lateris — strana, bok) sa strane, koji stoji po strani; pokrajni, pobočni, popratni, sporedan, nuzgredan; **kolateralnī život** — život u zajednici kao suprotnost privatnom životu.

kòlātor *lat.* (collator — prinosnik, prilagač) u crkvenom pravu — pokrovitelj, patron; **kolatúra** — isto što i patronat *(v.).*
kolaudàcija *lat.* (collaudare — hvaliti, pohvaliti) odobrenje, potvrda; predaja nove zgrade ili kojeg drugog objekta na upotrebu; *naš stari izraz:* pohvalba; *prid.* **kolaudàcījskī** *i* **kolaudaciōnī**, -ā, -ō.
kòlāz *v.* kulaga.
kòlāž, -āža (*i žen. roda* **kolaža**) *franc.* (colle — ljepilo; *isp.* kola²) *slik.* 1. prožimanje papira ili platna ljepilom, tutkalom da se spriječi upijanje bojā; 2. slika sačinjena od šarenih papira ili drugog materijala (nalijepljeno na podlogu); danas se značenje proširuje i na literarno područje.
kòlčak, *mn.* -ci, 2. kolčākā *tur.* (kol — ruka) 1. isto što i muf; mànica (Deanović); 2. duge vunene rukavice do lakta; 3. dio oklopa koji je pokrivao ruke; 4. zakrpa; 5. *tehn.:* a) prošireni kraj cijevi u svrhu spajanja s drugom cijevi kod izgradnje cjevovoda; b) kratka cijev s obostranim navojem, što se navlači na druge dvije tanje cijevi i zašarafljuje s njihovim vanjskim navojem (cijevni naglavak).
kòleda, *2. mn.* kolēdā *lat.* (*v.* **kolende**) obredna crkvena ili svjetovna pjesma što se pjeva o Božiću ili o Novoj godini, osobito po selima; **kolèdār**, -āra — 1. *v.* kalendar; 2. pjevač kolede, čestitar; **kolèdati**, -ām — pjevati kolede, pjesmom čestitati (prvotno Božić ili Novu godinu, a kasnije i svaku drugu slavu).
koledž, *2. mn.* kolēdžā *engl.* (college) u Engleskoj i u USA — naziv različitih školskih ustanova, od sveučilišnog tipa do srednje škole; također naziv specijalnih viših naučnih ustanova.
kolèga, 3. -gi, 5. kolega! *lat.* (collega) 1. drug po zanimanju, dužnosti ili zvanju; 2. suučenik, konškolarac; 3. *šatr.* istražni organ, isljednik; *prid.* **kolegin**; *žen.* **kolegica**; **kolèginica**; *prid.* **kolègičin**; **kolèginičin**.
kolègīj, -ija (*pored* **kolègijum**) *lat.* (collegium — društvo, zajednica) 1. službeno određena grupa osoba koje sačinjavaju neki administrativni, upravni, ili savjetodavni organ (npr. profesorski kolegij, tj. zbor, vijeće, tijelo, korporacija); 2. predavanja iz jednoga predmeta na visokim školama; *isto i* **kolegija.**
kolegijalan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* kolega) druževan, drugarski, bratski; **kolegijalnost**, -osti — svojstvo onoga koji je kolegijalan, drugarstvo, druževnost, solidarnost, druželjublje, druželjubivost.
kolèkcija *lat.* (colligere — skupljati, sabirati, snositi) zbirka istovrsnih predmeta, zanimljivih u nekom smislu; **kolekciònār**, -āra — sabirač kolekcija, rijetkosti, umjetničkih djela, maraka itd.
kolèkta *lat.* (colligere — skupljati) skupljanje dobrovoljnih priloga u dobrotvorne svrhe, sabirna akcija, »poplata«.
kolektīv *lat.* (*isp.* kolekcija) 1. skup ljudi, ujedinjenih s istim ciljem; katkada — skup ljudi, udruženih zbog stalnog zajedničkog rada ili djelatnosti (npr. kolektiv kazališta, kolektiv činovnika, kolektiv radnika, kolektiv neke ustanove ili poduzeća); 2. *gram.* zbirna imenica (granje, drvlje, cvijeće); **kolektīvan**, -vna, -vno — zajednički, skupan, ukupan, udružen; **kolektīvnī ugovor** — uzajamni dogovor, zaključen na određeni rok između radnika ili namještenika, preko njihovih sindikalnih organizacija, i uprave poduzeća ili ustanove; **kolektīvnō otpisívānje** — vršenje otpisa od ukupne vrijednosti poduzeća; **kolektīvnō osigùrānje** — osiguranje više osoba ili stvari jednom policom; **kolektīvnā sigùrnōst** — međudržavni ugovor između nekoliko sila potpisnica, po kojemu jedna drugoj jamči da će joj priteći u pomoć u slučaju opasnosti.
kolektivizàcija *lat.* (*isp.* kolekcija) stvaranje zajednice prevođenjem privatnog posjeda u zadružni, društveni; **kolektivizàcija poljoprìvrede** – pretvaranje sitnih razdrobljenih maloproduktivnih individualnih seljačkih gospodarstava, putem njihova dobrovoljnog udruživanja, u krupna, visokomehanizirana, socijalistička, poljoprivredna poduzeća (zadruge); **kolektivizirati**, -ìzīrām — provoditi kolektivizaciju.
kolektivìzam, -zma *lat.* (*isp.* kolekcija) 1. zajednica imetka, zajednički rad i zajednička upotreba nečega; drugarska suradnja i uzajamna pomoć, žrtvovanje pojedinačnih interesa interesima cjeline, društva, zajednice; 2. sistem društvene organizacije na načelima zajedničke svojine nad sredstvima za proizvodnju; **kolektìvist(a)** — pristaša kolektivizma odn. kolektivizacije; *prid.* **kolektivìstičkī.**
kolektívnost, -osti *lat.* (*isp.* kolekcija) zajedništvo, udruženost, skupnost.
kolektor *lat.* (*isp.* kolekcija) 1. mjesto ili ustanova za sabiranje nečega (npr. stovarište knjiga gdje se one sabiru po određenom planu za popunjavanje biblioteka); 2. ustanova koja okuplja (nezbrinutu) djecu i raspoređuje ih po dječjim domovima; 3. *tehn.* cilindar dinamo-stroja za pretvaranje izmjenične

struje, koju proizvodi dinamo-stroj, u stalnu; 4. glavna cijev za odvođenje gradske nečistoće; 5. prodavač srećaka državne lutrije; 6. kolekcionar *(v.)*.

kolektura *lat.* (*isp.* kolekcija) prodavaonica srećaka državne lutrije.

kolendar *v.* kalendar.

kolende, kolenādā *(mn.) lat.* (kalende) čestitke o Novoj godini, tzv. kolede *(v.)*

kolenhīm, -íma *grč.* (kolla — lijepak + encheō — uspem, ulijem) tkivo u biljaka koje njihovim organima, prvenstveno mladicama, daje potrebnu čvrstoću.

koleopter *grč.* (koleos — korice mača i sl. + pteron — krilo) 1. *zool.* tvrdokrilac, kornjaš (vrsta kukaca); 2. »leteća cijev« (»leteća cigara«), vrsta okruglog aviona koji se okomito uzdiže i spušta; pokusi, koji se u naše doba njima vrše, pretpostavljaju manju potrebu građevnog materijala i goriva u usporedbi s ostalim letalima istih kvaliteta.

kolēr, -éra *v.* kolar.

kolera (*akc. i* **kolera**) *grč.* (cholē — žuč) 1. opasna srdobolja (proljev s povraćanjem i naglim opadanjem tjelesne snage), izgara; 2. propast, poguba; 3. *prenes.* »teška«, nepodnošljiva osoba.

koleraba *v.* keleraba.

koleričan, -čna, -čno *grč.* (cholē — žuč) žučan, žučljiv, uzbudljiv, naprasit, nagle ćudi, razdražljiv, prgav, koji brzo plane, ali brzo i zaboravi; *izv.* **koleričnost,** -osti; **kolerik,** 5. -če, *mn.* -ci — energičan čovjek koji se lako uzbuđuje; *žen.* **kolerikinja.**

kolerína *grč.* »mala kolera«; lakši oblik kolere *(v.)*; javlja se obično samo u obliku proljeva.

kolesterol, -óla *grč.* jednovalentni alkohol u životinjskim mastima; *isto* i **kolesterīn,** -ína (povećana količina kolesterola odn. kolesterina u krvi dovodi se u vezu s razvojem ateroskleroze).

koleškī asesor — u predrevolucionarnoj Rusiji titula jednoga od nižih drž. činovnika (bilo je još npr. koleškīh registrātōra i savjetnīkā); *isp.* koležskaja sekretarša.

kolet, *2. mn.* kolētā *tal.* (colletto) ogrlica, ovratnik, »kragn«; *isp.* kolar.

koleto, *2. mn.* kolētā *tal.* (collo) komad tereta, bure, sanduk, bala, svežanj, paket (osobito u željezničkom prometu).

kolež, -eža *v.* koledž.

koležskaja sekretarša *rus.* tajnica (odn. žena tajnika) kolegija (nekadanjeg odjela neke državne ustanove) (Krleža).

kolgerl *v.* call-girl.

kolhicīn *lat.* otrovni alkaloid iz sjemenki biljke mrazovca (*lat.* Colchicum autumnale); služi u medicini.

Kolhida — u starini zemlja na istočnoj obali Crnoga mora; tamo su plovili Argonauti *(v.)*; *prid.* **kolhidskī.**

kolhoz, *2. mn.* kolhōzā — *skrać. za rus.* kollektívnoe hozjajstvo; krupno, ujedinjeno, mehanizirano seljačko gospodarstvo, zasnovano na kolektivnoj obradi zemlje na bazi nove, više tehnike (uz upotrebu poljoprivrednih strojeva i traktora i uz primjenu naučnih metoda za bolje iskorišćivanje zemlje); *naš izraz:* seljačka radna zadruga; *prid.* **kolhoznī; kolhoznīk,** 5. -če, *mn.* -ci — član kolhoza; *žen.* **kolhoznica;** *isp.* sovhoz.

kolibacil *grč.-lat.* bacil koji izaziva koliku *(v.)*; parazitski mikroorganizam u debelom crijevu zdravog čovjeka.

kolibar, -bra, *2. mn.* kolibārā *španj.* (colibri) jedna od najmanjih ptica; neke sitne kao bumbar, žive u Americi; *isto i* **kolibri,** kolibrija, *mn.* kolibriji (ovo i naziv malog motocikla); *jednako i* **kolibrić.**

kolidírati, -lìdīrām *lat.* (collidere), sukobiti se, sudariti se; biti s nekim ili s nečim u protuslovlju; kositi se, ukrštati se, ne slagati se (*isp.* kolizija).

koligat, -áta *lat.* (colligare — svezati) svezak, svežanj.

kolika, 3. -ki, *2. mn.* kolīkā *grč.* (kolon — crijeva) bolni grč crijeva; naglo oboljenje različitih trbušnih organa; jak i iznenadan proljev; *naši izrazi:* pregrīzi, pregrīzli *(mn. ž. r.)*

kolīn, -ína *grč.* organska baza raširena u biljkama, sastavni dio lecitina *(v.)*.

kolīr, kolijer — 1. *v.* kolar; 2. u pučkom govoru isto što i aureola, oreol, tj. krug oko glave na likovima svetaca.

kolítis (-ìtis) *grč.* upala debelog crijeva.

kolīzija *lat.* (*isp.* kolidirati) sukob, sudar, prijepor; sukob oprečnih snaga, težnja ili interesa; raspra; proturječje; *prid.* **kolizionī,** -ā, -ō.

kolma *franc.* (collement — priljubljivanje, prianjanje) željezna sprava (*isp.* brenšer) koja, zagrijana, služi za kovrčanje kose i sprečavanje raskuštranosti; *glag.* **kolmati,** -ām *i* **kolmovati,** -ujem — kovrčati (kosu); *isp.* brenati.

kolmajna *engl.* (coal — ugljen + mine — rudnik) *u govoru naših »Amerikanaca«* (*isp.* Budak: *Tišina! Snimamo!*) ugljenokop, rudnik ugljena.

kolo *v.* koleto.

kolòbōm, -ōma *grč.* (kolobos — okrnjen, otupljen + ómma — oko) prirođeni rascjep nekih dijelova oka.

kolòdīj, -ija (*pored* **kolòdijum**) *grč.* (kollaō — lijepim) *kem.* rastopina dinitroceluloze u smjesi alkohola i etera.

kolòfōn, -ōna *grč.* (kolofōn — vrh, kraj, završetak) bilješka, obično na posljednjoj strani knjige, s naznakom imena autora, lektora, korektora, izdavača, štampara i dr.; *isp.* impresum.

kolòfonīj, -ija (*pored* **kolòfonijum**) *grč.* (po jonskom gradu Kolofonu) smola za mazanje gudala; služi i za pripravu smolnih sapuna, melema, za pravljenje kita i dr.

koloìd, -ída *grč.* (kollaō — lijepim + eīdos — lik, izgled) tvar koja se nalazi u stanju visoke razdrobljenosti — od 0,1 do 1 mikrona (npr. želatin, bjelančevina, štirka i dr.); **kolòīdnī** — izraz kojim se označuje stanje tvari, suprotno kristalnom stanju.

kolokácija *lat.* odnos nekog pojma prema njegovoj okolini; npr. u izričaju *ostaviti na cjedilu* treba misliti na onoga *koji* ostavlja i na onoga *koga* ostavlja (subjekt i objekt); u izričaju: *gdje je vrag rekao laku noć* kolokāt je *teritorij, mjesto.*

kolokol *v.* Car Kolokol.

kolokūtor *lat.* (colloqui — razgovarati se) sugovornik, subesjednik, osoba s kojom razgovaramo.

kolòkvīj, -ija (*pored* **kolòkvijum**) *lat.* (colloquium) razgovor predavača s učenicima u svrhu ustanovljenja njihova znanja; vrsta ispita (zapravo predispita) na visokim školama; *prid.* **kolokvijalan**, -lna, -lno — 1. koji se tiče kolokvija; 2. razgovoran, koji služi za sporazumijevanje; odatle i **kolokvìjal**, -ala — razgovorni jezik (za razliku od strogo književnog jezika); **kolokvírati**, -lokvīrām — polagati, odnosno položiti kolokvij.

kolokvintína *grč.* (kolokýntē — okrugla tikva) gorki indijski krastavac.

kolokvírati *v.* kolokvij.

Kȍlomān *mad. v.* Kalman.

kolombína *tal.* (colombina — golubica) ženski lik stare talijanske komedije, pantomime; predstavlja ženu živahna i vesela karaktera.

kolòmboć *alb.* vrsta kukuruza.

kolomèjka, 3. -ci *rus.* (po imenu grada Kolomije na rijeci Prutu) ukrajinska plesna melodija.

kolòmna *tal.* (*isp.* kolona) stup; **kolōmnica** umanj. prema *kolomna*, stupić (I. Vojnović).

kolōn[1], -ōna *lat.* (colonus) 1. seljak-polukmet u epohi Rimskog Carstva i ranog srednjeg vijeka (*v.* kolonat); 2. u različitim zemljama — zemljoradnik, kulučar, nadničar, sitni zakupnik; 3. kolonist, kolonizator (npr. u Latinskoj Americi); *prid.* **kolònskī.**

kòlon[2] *grč.* (kōlon — 1. ud; 2. dio) u pjesništvu: 1. dio rečenice spojen jednim ritmičkim akcentom; 2. dvije točke, dvotočka (kao interpunkcija).

kolon[3] *grč.* (kólon — crijeva) dio debelog crijeva; čmar.

kòlōn[4] — novčana jedinica u Kostariki (100 centimosa) i Salvadoru (100 centavosa).

kolòna *tal.* (colonna od *lat.* columna — stup) 1. arhitektonsko djelo u obliku stupa; 2. *vojn.* stroj kojemu je dubina (dužina) veća od njegove širine ili jednaka ovoj, a također i poredak rasporeda vojske na mjestu ili u pohodu pri kojem se nekoliko pododjela ili odjeljenja nalaze jedni za drugima na stanovitom razmaku; 3. grupa ljudi, predmeta, koji su poredani u nizu ili se kreću jedan za drugim (npr. partizanska kolona po jedan); 4. **petā kolòna** — pojam stvoren za vrijeme građanskog rata u Spaniji — označuje plaćene najamnike porobljivačkih država koji su djelovali u pojedinim zemljama utirući put fašističkim agresorima (navodno je general Franco izjavio da na Madrid kreće sa četiri kolone, a peta radi za njega u samom gradu); 5. **šestā kolòna** — izraz koji je na jednoj konferenciji s novinarima (u ožujku 1942) upotrijebio tadanji američki predsjednik Roosevelt da izrazi svoje negodovanje prema onim Amerikancima koji su širili pretjerane vijesti o petoj koloni; 6. stupac za brojke u trgovačkoj knjizi, statističkoj tabeli i sl.; stupac u novinama.

kolonáda *tal.* (colonatto) red stupova; stupovlje; trijem sa stupovima (*isp.* kolona 1).

kolònāt[1], -āta *lat.* (*isp.* kolōn[1]) oblik kmetske zavisnosti seljaka; poslužio je kao temelj razvitku feudalnog društva u Rimskom Carstvu i u ranom srednjem vijeku.

kolònāt[2], -āta (*isp.* kolona[1]) *isto što i* kolonada (Begović).

kolonel *franc.* (colonel), **kolonelo** *tal.* (colonello) 1. pukovnik (Đalski, Nar.); 2. vrsta štamparskih slova (7 tipografskih točaka).

kolònendüft *njem.* zadah vojske na maršu, u koloni (Krleža).

kolònet *tal.* (*isp.* kolona, kolomna) stupić, stupčić.

kolōnija *lat.* (colonia) 1. u starom svijetu — naseobina građana neke države u osvojenoj zemlji; u epohi kapitalizma — područje

ili zemlja koju je zahvatila i koju ugnjetava i eksploatira neka imperijalistička država (matica, metropola); 3. skup osoba neke narodnosti koje žive zajedno u tuđoj zemlji; 4. ustanova s posebnom svrhom, npr. ljetna dječja kolonija, radna kolonija i sl.; 5. *biol.* somatički (tjelesno) povezani organizmi koji sastavljaju cjelinu, npr. gljive, koralji, mahovine; pojedini članovi kolonije mogu katkada imati različite funkcije, postajući u neku ruku poseban organ cjeline; 6. *med.* gojenje bakterija u fiziološkoj otopini.

kolonìjāl, -āla (*isp.* kolonija, kolonijalna roba) u Srbiji naziv za trgovinu mješovitom robom, isto što u Hrvatskoj *špeceraj;* **kolonijálac,** -alca, *2. mn.* -nijālācā — trgovac tzv. kolonijalnom robom, špecerajist.

kolonijálan, -lna, -lno *lat.* koji se odnosi na kolonije, koji je u vezi s posjedovanjem kolonija; **kolonijálna ròba** — proizvodi koji su se prije uvozili samo iz kolonijalnih tropskih zemalja (npr. čaj, kava, riža, kakao, mirodije itd.; s nestajanjem kolonija gubi se i spomenuti izraz iz dnevne upotrebe).

kolonijalìzam, -zma (*isp.* kolonija 2) imperijalistička politika koja ide za stjecanjem kolonija ili za održanjem kolonijalnih posjeda i daljim ugnjetavanjem i eksploatiranjem podjarmljenih naroda; danas se vodi uporna borba protiv kolonijalizma (za *dekolonizaciju*), koja uspijeva oslobađati podjarmljene narode; **kolonijálist(a)** — pristaša ili provodilac kolonijalizma; *prid.* **kolonijalìstičkī.**

kolònist(a) *lat.* naseljenik iz druge zemlje ili kraja; stanovnik kolonije; *žen.* **kolònistkinja;** *prid.* **kolonìstičkī.**

kolonizácija *lat.* (*isp.* kolonija) 1. naseljivanje slobodnih nenastanjenih krajeva u vlastitoj zemlji; 2. osnivanje kolonija, naselja u zavisnoj zemlji; 3. okupacija neke zemlje ili kraja koja se provodi pokorenjem, eksploatacijom domaćeg stanovništva; pretvaranje neke zemlje ili oblasti putem nasilja u koloniju 2; **kolonizírati,** -ìzīrām — naseliti; provoditi kolonizaciju; *isto i* **kolònizovati,** -ujēm; **kolonìzātor** — tko provodi kolonizaciju.

Kolònja — slavenski naziv (po franc. *Cologne*) za njem. grad *Köln* (kome se ime izvodi od lat. *Colonia Agrippina*) (Krleža); *prid.* **kolònjskī,** -ā, -ō; **kolònjskā vòda** — »mirisna vodica«; rastopina različitih eteričnih ulja u alkoholu (ime po gradu Kölnu; njemački naziv i jest; *kölnisches Wasser*); služi u toaletne svrhe i za osvježivanje.

kòlōr, -ōra *lat.* (color) 1. boja; u novije vrijeme kraći naziv za kolorfilm *(v.);* 2. izgled, vanjština.

koloràba *v.* keleraba.

Koloràdo — 1. ime dviju rijeka u Sjevernoj Americi; od tih je jedna znamenita po svojim kanjonima *(v.);* 2. ime države u USA; *prid.* **kolorādskī.**

koloratùra *tal.* (colorare — bojadisati; coloratura — ukras) 1. u solističkom umjetničkom pjevanju poljepšavanje melodijske linije raznim bravuroznim ukrasima i pasažama; koloratura je cvala u starijoj talijanskoj operi; 2. *prenes.* tehnička virtuoznost i u drugim umjetnostima; *prid.* **koloratùrnī.**

kòlōrfilm (*isp.* kolor) — film u boji.

kolorírati, -orīrām *lat.* (colorare) obojiti; bojadisati; *isto i* **kolorisati,** -šēm.

kolòrist(a) *lat.* (*isp.* kolor) 1. slikar jak u bojama; 2. pisac sa slikovitim stilom; 3. *v.* deker; *prid.* **kolorìstičkī,** -ā, -ō (Krleža).

kolòrit, kolòrita (*akc. i* **kolòrīt,** -īta) *lat.* (*isp.* kolor) 1. »obojenje«, »obojenost«, uzajamni odnos svih tonova i boja na slici, podčinjen općem tonu; s gledišta prevladavanja tonova, kolorit može biti svijetao, jarki, mračan, hladan, topao itd.; 2. *prenes.* karakterna osobitost, umjetničkog djela, a također i epohe, kraja itd.; *prid.* **kolòrītan,** -tna, -tno.

kolorìzam, -zma *lat.* (*isp.* kolor) 1. slikarska vještina usmjerena prvotno na djelovanje boja; 2. iskorišćivanje obojenosti zvukova u muzici.

kolorizírati, -ìzīrām *v.* kolorirati.

kolormàtik *lat.-grč.* (kolor-automatik) vrsta stakala za naočale, koja automatski postaju tamnija kad dođu na sunce, a svjetlija kad su u prostoriji.

koloròmān, -āna (*isp.* kolorizam) slikar koji »boluje« od previše bójā, »mučenik bójā« (Matoš).

kòlos *grč.* (kolossós — orijaški kip) predmet ili biće ogromne veličine ili rasta; gorostas, div, džin, orijaš; **kòlos na glìnenīm nògama** — izričaj nastao prema starozavjetnoj priči o snu babilonskoga kralja Nebukadnezara, koji nitko osim židovskog proroka Danijela nije znao protumačiti. Kralj je usnio visoka čovjeka kojemu su dijelovi tijela bili od različitih kovina, a jedino noge bile su mu od gline; najednom se od brda odvalio kamen i satro diva u prah; Danijel je objasnio da div predstavlja babilonsku državu koju će židovski bog oboriti da osnuje svoje kraljevstvo na zemlji; odatle simbol za svaku naoko jaku

vlast koja će ubrzo propasti zbog nekih slabosti koje su na prvi pogled nevidljive; **Kolos (na Rodu)** (*grč.* ho Rhódios Kolossós) — mjedeni, 70 lakata (oko 32 metra) visoki kip sunčanoga boga Helija na ulazu u glavnu luku otoka Roda (Rodosa); djelo kipara Haresa iz Lindosa na Rodu, u spomen obrane otoka od zavojevača (304. pr. n. e.); smatra se jednim od sedam čuda svijeta; podignut god. 285. pr. n. e., ali ga je već god. 227. pr. n. e. srušio u more potres; u 7. st. n. e. izvađen iz mora i rastopljen zbog vrijednosti materijala od kojega je bio sačinjen; **kolosalan,** -lna, -lno — ogroman, golem, vrlo velik, divovski, gorostasan, silan, džinovski, orijaški; *prenes.* sjajan, divan, veličanstven.

koloseum *lat.* (colosseus *od grč.* kolossiaîos — gorostasan) čuveni golemi cirkus u Rimu, sagrađen za vrijeme cara Vespazijana; koloseum postoji i kod nas u Puli (*isp.* amfiteatar); *isto i* **kolosej,** -eja.

kolostrum *lat.* (colostra) grušalina, zgrušano mlijeko (prvo mlijeko rodilje, mljeza).

kolotomija *grč.* (kólon — crijeva + tome — rezanje) *med.* operacija debelog crijeva kojom se stvara umjetni otvor toga crijeva kako bi se omogućilo izlučivanje izmetina kad je onemogućeno prirodno pražnjenje (uslijed tumora, zapletaja crijeva, suženja i sl.).

kolpitis *grč.* upala sluznice u rodnici, najčešće od gonoreje *(v.).*

kolportaža *franc.* (colporter — torbariti, raznositi, razglašavati) 1. raznošenje i prodavanje novina po ulicama; 2. kućarenje; prodavanje robe po kućama; 3. *prenes.* iznošenje aktuelnih događaja u zgodnoj formi; **kolportirati,** -portīrām — raznositi (novine, vijesti i sl.); *isto i* **kolportovati,** -ujēm; **kolporter,** -era, 5. kolporteru — raznosač i prodavač novina; *žen.* **kolporterka;** *prid.* **kolporterskī.**

költ (*engl.* colt) — vrsta američkog vojničkog revolvera (po imenu izumitelja Samuela Colta, 1814—1862).

koltahta, *2. mn.* koltāhtā *tur.* (kol — ruka, rukav + tahta — daska) daska koja se može uvući u rukave ili u hlače (da se lakše glačaju).

koltempo — *dubrovački izgovor za tal.* col tempo *(v.).*

koltrina *tal.* (coltre) pokrivač, pokrov, zastor.

koltuk, *mn.* -ci, 2. koltūkā *tur.* (koltuk) fotelj, kanape.

koltun, -ūna *rus.* gnojna kožna bolest na glavi (kosa se sljepljuje u debeo okruglast grumen; u Poljančevu Rusko-hrvatskosrpskom rječniku: »poljska kika«).

kolubra *lat.* (*isp.* kobra) zmija kravosas, posikrava, »zmija za koju se misli da sisa krave«; Skok).

koludar, -dra, *2. mn.* koludārā (*isp.* koludrica) kaluđer, redovnik.

koludrica *grč.* (postanje isto kao i kod riječi kaluđer) redovnica, duvna, monahinja, švora; *prid.* **koludrički.**

kolumba *tal.* (colomba) kobilica broda, temeljna greda broda.

kolumbarij, -ija (*pored* **kolumbarijum**) *lat.* (columba — golubica) 1. golubinjak; 2. mjesto za čuvanje žarā s pepelom mrtvaca poslije sažega, smješteno pri krematoriju u posebnoj zgradi ili parku (u antičko doba imale su udubine za žare oblik golubinjaka).

Kolumbija — republika u sjeverozapadnom dijelu Južne Amerike; glavni grad Bogotá.

Kolumbo — prezime poznatog pomorca (ime: Krištof) koji je 1492. otkrio Ameriku; *prid.* **Kolumbov; Kolumbovo jaje** — lako rješiva, iako naoko teška, zagonetka (Kolumbo je navodno od svojih protivnika koji su tvrdili da su i oni mogli otkriti Ameriku, zatražio da osove jaje; kad to nikom nije uspjelo, on je jaje vrhom tucnuo o stol i ono se osovilo; kad su mu rekli da su tako mogli i oni učiniti, odgovorio im je: »Pa zašto niste?«, tj. vi otkrili Ameriku).

kolumela *lat.* (columella — stupić) slušna koščica.

kolumna, *2. mn.* kolumnā *lat.* (columna) 1. stup uopće; 2. *tipogr.* stupac; štampana stranica; **kolumnist(a)** — novinar koji stalno ispunjava neki određeni stupac u novinama.

kolur, -ūra *tal.* (colore) boja.

koluzija *lat.* (colludere — šurovati s kim, biti u tajnom dogovoru) nastojanje okrivljenika u krivičnom postupku da osujeti ili oteža izvide ili istragu utjecanjem na svjedoke, suučesnike, ili time da uništi tragove krivičnog djela; razlog za određivanje istražnog pritvora.

kolje, koljea, *mn.* koljei, 2. koljeā *franc.* (collier) ogrlica, đerdan, kolir *(v.).*

koljivo *grč.* (kollybos — sitan novac) jelo od kuhane pšenice, šećera i usitnjenih oraha, negdje ga zovu i *varica* (blagoslovljeno od svećenika, jede se kod pravoslavnih na krsnim slavama i posmrtnim daćama); *isp.* panahija; *prid.* **koljivnī,** -ā, -ō.

kom¹... *v.* ko...

kom²... — u složenicama (sovjetskim) označuje: 1. komandant; 2. komandni; 3. komesar; 4. komesarijat; 5. komisija; 6. komitet; 7. komunalni; 8. komunistički.

kom[3], koma *grč.* (komys — svežanj, gvalja) trop, drožde, ostaci od već isprešana grožđa ili materija od drugog kakvog voća pripravljena za pečenje rakije (**kom** u značenju *vrh* slavenskog je podrijetla i prvotno mu je značenje *strmina*).

koma[1], *2. mn.* komā *grč.* (komma — odsjek) 1. zarez; 2. stavak, odjeljak, alineja (u spisu, u muzičkoj kompoziciji).

koma[2], *2. mn.* komā *grč.* (kōma — tvrd san) duboka, dugotrajna nesvjestica koja često prethodi smrti; agonija, mrtvilo, obamrlost; *prid.* **komatozan**, -zna, -zno.

koma[3] *grč.* plinovit ovoj oko krute jezgre kometa *(v.)*.

komad, -ada *grč.* (kommation; *isp.* koma[1]) 1. dio nečega, kus; 2. *šatr.* hiljadarka (u novije vrijeme, pored *som*); 3. *u đačkom jeziku (zagrebačkom):* negativna ocjena, »kolac«.

Komanči, 2. -ānčā *(mn. m. r.)* jedno od indijanskih plemena (ogranak Šošona) u Sjevernoj Americi (Teksas); mnogo se spominju u pripovijestima s Divljeg Zapada i prikazuju u »vesternima«.

komanda, *2. mn.* komānda *i* komāndī *tal.* (comando) 1. vojno zapovjedništvo; 2. zapovijed, naredba; 3. pravo zapovijedanja nad nekom vojnom jedinicom; uopće vodstvo i predvodnička uloga bilo u kojem kolektivu, starješinstvo, neposredna vlast, moć; 4. uređaj npr. na avionu koji na pritisak ili automatski izvršuje željenu radnju (uvlačenje kotača, nagib krila i sl.), uopće naprava, poluga za pokretanje, pogon stroja; *prid.* **komandnī; komandnī kadar** — oficiri i podoficiri; **komandant**, 5. komandante, *2. mn.* komandanātā (*tal.* comandante) rukovodilac veće vojne jedinice; zapovjednik; *prid.* **komandantov; komandantskī; komandantura** — zapovjedništvo, položaj, služba i ured komandanta.

komander, -era *v.* komandor.

komandeza *franc.* (commendeuse) žena komandantova (Krleža).

komandīr, -íra, 5. komandīre *i* -īru *tal.* (*isp.* komanda) 1. rukovodilac (manje) vojne jedinice; 2. komandant u sovjetskoj armiji; *prid.* **komandírov; komandīrskī.**

komandírati, -mandīrām *tal.* (comandare) zapovijedati, upravljati, naređivati; *isto i* **komandovati**, -ujem.

komandītnō društvo (*tal.* commandita) — trgovačko društvo kod koga samo jedan dio članova jamči cijelim imetkom *(komplementāri)*, dok drugi *(komandītisti)* jamče samo do visine svoga uloga; *skrać.* k. d.; **komanditar**, -ara — član komanditnog društva; **komandītor** — ortak, drug u poslu.

komandor *franc.* (commandeur) jedan od najviših stupnjeva viteških redova; *isp.* komodor.

komandos *engl.* (commando) naziv za pripadnike vojske koji se u toku rata ubacuju u neprijateljsku pozadinu da tamo vrše diverzije i sabotaže; *isp.* parakomandos.

komandovati, -ujem *v.* komandirati.

komar *tur.* (kumar) hazardna igra; igra u novac; **komardžija** — hazarder; **komardžiluk** — hazard.

komarča, *2. mn.* komarāčā *i* komarčī *hrv.-lat.* (po Skokovoj etimologiji trebalo bi da je ta riječ složenica od *kon*, tj. konac, kraj, i *marač*, tj. mart, ožujak, dakle riba koja se lovi od konca mjeseca marta) morska riba, zvana i *lovrata* i *podlanica* (latinsko joj je ime *Chrysophrys*, što prema grčkom jeziku znači »sa zlatnim obrvama« — ima zaista dvije zlatne pruge iznad svakog oka).

komarda *novogrč.* (kamárda) mesnica; **komardar** — mesar.

komasacija *lat.* (kom... + massa — gruda) zaokruživanje razbacanih zemljišta; spajanje manjih poljoprivrednih objekata na različitim mjestima u veće na jednom mjestu; reorganizacija podjele zemljišnih površina u svrhu lakše obrade; *prid.* **komasacījskī** *i* **komasaciōnī**, -ā, -ō; **komasírati**, -māsīrām — provesti komasaciju.

komatozan, -zna, -zno (*isp.* koma[2]) koji je u besvijesti, besvjestan, obamro.

kombajn *engl.* (combine) 1. kombinirani poljoprivredni stroj; spoj motora, kosilice i vršalice; istodobno žanje i mlati (vrši) žito; 2. složen stroj koji obavlja rad nekoliko strojeva (npr. rudarski kombajn izvodi sve osnovne operacije nakon iskopavanja rudače, rezanje, tovarenje na transporter itd.).

kombatant, *2. mn.* kombatanātā *franc.* (combat — borba, boj) borac, ratnik; ratni drug, suborac; **kombatírati**, -batīrām — pobiti, suzbiti, potući; *isto i* **kombatovati**, -ujem.

kombi, -ija (*engl.* comby) — marka malenog autobusa (mikrobusa) za veći broj ljudi i po njoj naziv za samo takvo vozilo (kod zagrebačkih vozača, od milošte a i radi lakše deklinacije, sve više prodire naziv **kombić**); *isto i* **kombibus.**

kombinacija *lat.* (combinare — slagati) 1. podudaranje, slaganje, spajanje, sastav, sastavljanje, spoj, sklop; savez, veza, sjedinjenje; 2. plan, zamisao; domišljanje, razmišljanje o

mogućnostima, dovijanje, »traženje izlaza«, povezivanje srodnih pojmova, špekulacija; 3. *prenes.* manevar, lukavština, okretnost; 4. u sportskim igrama loptom spretno i svrsishodno dodavanje lopte suigračima; 5. *mat.* svaka moguća skupina određenog broja neke množine elemenata; 6. *u strojarstvu:* niz brojeva ili drugih znakova (šifra), npr. na lokotu, na bravi i sl., koji — kad se slože u određeni red — otvaraju brave sami od sebe, tj. bez ključa; **kombìnat,** -āta — spoj industrijskih poduzeća raznih proizvodnih grana u kome proizvodi jednog poduzeća služe kao sirovina, polufabrikat ili pomoćni materijal za drugo poduzeće; **kombinatōran,** -rna, -rno — koji obiluje, koji se odlikuje kombinacijama, smišljen, promišljen, domišljat, misaono povezan; **kombinātor** — 1. čovjek koji pravi kombinacije; 2. *prenes.* lukavac, prepredenjak; *isto i* **kombinatorik; kombinatorika,** 3. -ci — 1. sposobnost pravljenja kombinacija; 2. dio matematike; nauka o povezivanju zadanih predmeta (permutacije, varijacije).

kombìnē, -ea, *mn.* -ei, 2. kombinea *franc.* (combinaison) vrsta ženske košulje; **kombinezōn,** -ona — 1. isto što i *kombine;* 2. radno odijelo avijatičara, traktorista, rudara i dr.; kaput i hlače u jednom; *isp.* overol.

kombinèža *v.* kombine.

kombinírati, -bìnīrām *lat.* (*isp.* kombinacija) spajati dijelove u jednu cjelinu; promišljati, praviti kombinacije; slagati, združivati, *sport.* spretno i svrsishodno dodavati loptu suigračima; *prid.* **kombìnīrān; kombìnīrānī lijek** — lijek sastavljen od nekoliko ljekarija koje se podudaraju u djelovanju; *isto i* **kòmbinovati,** -ujēm; *prid.* **kòmbinovān.**

kombinìrcange *lat.-njem.* (*isp.* kombinacija + Zange — kliješta) vrsta kliješta koja se mogu upotrijebiti za više radnja.

kòmbjed, *2. mn.* kombjēdā *skrać. za rus.* komitet bjednoty (odbor sirotinje); kombjedi su stvoreni u lipnju 1918. kao odbori sirotinje po selima, radi pravilne podjele zemlje seljacima, opskrbe vojske i radničkih središta hranom. Pošto su izvršili svoj zadatak, kombjedi su krajem 1918. spojeni sa seoskim sovjetima.

kòmbost, *2. mn.* kòmbōstā *njem.* (*isp.* kompost) 1. vrsta jela od kisela kupusa; 2. uopće jelo od ukuhanog i konzerviranog povrća.

kombùstija *lat.* (comburere — spaliti, sažeći) izgaranje, gorenje, sagorijevanje, spaljivanje; opeklina, opekotina; **kombustibīlan,** -lna, -lno — 1. upaljiv, sagoriv, izgoriv; 2. *prenes.* naprasit, nagao, lako uzbudljiv.

kòmēdija *grč.* (kōmōdía) 1. vrsta drame; odlikuje se veselim sadržajem; crta smiješne strane života i ljudi; ismijava njihove nedostatke; 2. smiješan i zabavan događaj; šala, vragolija, šegačenje; 3. *prenes.* pretvaranje; licemjerenje; 4. zbrka, metež, natezanje, galama, prepirka, kraval, skandal; 5. nezgoda, neprilika, neugodnost; **komedija del arte** *v.* commoedia dell'arte; **ìgrati kòmēdiju** — pretvarati se; **komedìjant,** *2. mn.* komedijanātā — 1. igrač uloga u vašarskim predstavama; 2. *prenes.* licemjer, prenemagalo; dvoličnjak, pretvorica; *žen.* **komedìjantica, komedìjantkinja** (*akc. i* -antkinja); *prid.* **komedìjantskī; komedìjāš,** -āša, 5. kòmedijāšu — šaljivac, šaljivdžija, lakrdijaš, zvekan; *žen.* **komedijāšica;** *prid.* **komedìjāškī; komedìjati,** -ām — zbijati šale, lakrdijašiti.

komediogràfija *grč.* (*isp.* komedija + grafō — pišem) pisanje komedija; **komediògraf** — pisac kòmēdījā; *prid.* **komediògrafskī.**

komedōn, -ona *lat.* (comedere — pojesti) *v.* miteser.

komemorabīlan, -lna, -lno (*isp.* komemoracija) dostojan spomena, znamenit, znatan, spomena vrijedan.

komemoràcija *lat.* (commemorare — spominjati se, sjećati se) svečana priredba u spomen nekog umrlog čovjeka ili prigodom neke važne obljetnice; **komemoratīvan,** -vna, -vno — koji se priređuje ili služi za sjećanje, za uspomenu, u spomen; **komemorírati,** -mòrīrām — spomenuti; govoriti u počast nekog pokojnika; *isto i* **komemòrisati,** -šēm.

kòmenat, -ènta *tal.* (commento) *v.* komentar (Vojnović).

komèncija *lat.* stanovita nagrada u žitu (za izvršeni posao); **dati se na komènciju** — dati se »na dohranu i sahranu«, tj. oporučno zapisati nekome svoje imanje s tim, da taj ima oporučitelja hraniti do smrti i sahraniti.

komènda *tal.* (commenda) isto što i prebenda *(v.);* **komendàtor** — prebendar.

komendàcija *lat.* u feudalno doba akt kojim se vazal obvezivao lenskom gospodaru na pratnju u ratu i na druge dužnosti.

komèndāt, -āta — komandant.

komèndija *v.* komedija (u seljačkim govorima i: cirkus, šaljiva predstava, pa i predstava uopće).

komendírati, -mèndīrām *lat.* (commendare) preporučiti, preporučivati (*dijal.* isto što i komandirati).

komèntār, -āra *lat.* (commentarius — spis, bilješke, dnevnik) objašnjenje ili tumačenje nekog

teksta, knjige ili događaja; primjedbe za objašnjenje; bilješka, izvještaj; osvrt na neki događaj; **komentirati,** -mentīrām — objašnjivati, tumačiti, sastavljati komentare, izricati svoje mišljenje o nečem; *isto i* **komentarisati,** -šem; **komentator** — sastavljač komentara, tumač, »bilješkar«.

komenzalizam, -zma *lat.* (ko... + mensa — stol) *u biologiji* naziv za simbiozu *(v.)* dvaju organizama u kojoj se jedan hrani otpacima hrane drugoga (ne radi se, dakle, o nametništvu).

komenzurabilan, -lna, -lno *lat.* (kon... + mensura — mjera) usporediv; koji se može mjeriti istom mjerom, sumjerljiv.

komercijala (*isp.* slijedeću stavku) kod nas stvoren kraći naziv za komercijalni odio u nekom poduzeću.

komercijalan, -lna, -lno *lat.* (commercium — trgovina) 1. trgovački; 2. koji na tržištu ima dobru prođu, koji se mnogo traži i lako prodaje (komercijalna roba); **komercijalist(a)** — 1. stručnjak u trgovačkim poslovima; 2. student visoke komercijalne škole; *žen.* **komercijalistkinja; komercijalac,** -lca, 5. komercijalče, *2. mn.* komercijalāca — isto što i komercijalist; *žen.* **komercijalka,** 3. komercijalki, *2. mn.* komercijalkī; **komercijalizacija** — uvođenje komercijalnih metoda u neko poslovanje; *glag.* **komercijalizirati,** -lizīrām; *isto i* **komercijalizovati,** -ujem; **komercijalizam,** -zma — način trgovanja ili trgovinskog poslovanja u kojem se gleda samo na dobit bilo na koji način, bez obzira na moralne obveze; profiterstvo.

komers, *2. mn.* komērsā *franc.* (commerce) svečana zabava, gozba.

komersant, *2. mn.* komersanātā *lat.* (commercium — trgovina) osoba koja se bavi privatnom trgovinom; trgovac.

komesar, -ara, 5. komesaru *i* -are *lat.* (committere — predati, prepustiti, povjeriti) 1. u raznim zemljama — naziv službenih osoba koje većinom imaju od vlade posebne punomoći; *naš izraz:* povjerenik; 2. viši službenik policijske struke u nekim zemljama; 3. politički rukovodilac, obično u armiji; *prid.* **komesarov; komesarskī;** *žen.* **komesarica; komesarijat,** -ata — 1. naziv niza državnih i administrativnih ustanova; povjereništvo; **narodnī, pučkī komesarijat,** -ata — u SSSR 1917. do 1946. (do stvaranja ministarstava) centralni organ državne uprave; 2. vlast i djelokrug komesara.

komesija *v.* komisija (Nar.).

komeš *lat.* (comes — suputnik, pratilac, dionik) 1. grof, knez; 2. titula poglavara nekad plemenite općine Turopolje (kraj Zagreba).

komešijun, -uni *(ž. roda) tal.* (commissione) *v.* komisija.

komeštre *v.* komostre (Nar.).

komet, -eta *grč.* (kometes — dugokos) nebesko tijelo koje ima oblik maglovite zvijezde s repom (»repatica«, »repača«) u obliku jednog ili nekoliko svijetlih trakova; *isto i* **kometa** *(ž. roda).*

komfor, -ora *engl.* (comfort) sve ono što čini život udobnim, lagodnim; udobnost, opskrbljenost svim potrepštinama; **komforan,** -rna, -rno — udoban; s komforom.

komi, komìja, *mn.* komiji, 2. komija *franc.* (*kraće umjesto* commis voyageur) trgovački putnik; *isp.* komivojažer.

kòmicije *(mn. ž. roda) lat.* (comitium) u starom Rimu — skupština građana koja je rješavala važna državna pitanja.

komij *v.* komi.

komika, 3. -ci *grč.* (kōmikos — smiješan, šaljiv) ono što je smiješno; sposobnost izazivanja osjećaja smiješnog; **komičan,** -čna, -čno — smiješan, šaljiv, veseo; *izv.* **komičnost,** -osti; **komičar** — glumac koji igra uloge komediografskog repertoara; *inače:* šaljivac, šaljivdžija; *isto i* **komik,** *mn.* -ci, 2. komīkā.

kom il fo *franc.* (comme il faut) pristojno, kako se dolikuje.

komilitōn, -ona, 5. komilitōne *lat.* (kon... + miles, 2. militis — vojnik) 1. ratni drug, suborac, drug iz vojske; 2. suučenik, kolega iz srednje škole ili sa sveučilišta.

komin, -ína *lat.* (*isp.* kamin) ognjište, dimnjak; kuhinja *(dubr.); isto i* **kominata.**

Kominforma *v.* Informbiro.

kominike(j), -e(j)a, *mn.* -e(j)i, 2. kominike(j)ā *i* **komunikej** *(v.).*

Kominterna *v.* Komunistička internacionala.

komis, *2. mn.* komīsā *lat.* (committere — povjeriti) 1. naziv za vojnički kruh i za sve što država daje vojniku (u biv. austrougarskoj vojsci); »austrijski vojnički kruh, kiselkasta, neslana okusa. Njemačka riječ *Kommis* znači prvotno opremu i sveukupno sljedovanje što ga vojnik prima od države. Lebac« (Krleža); 2. roba povjerena nekom na prodaju.

komisar, komisarijat *v.* komesar, komesarijat.

komisija *lat.* (committere — povjeriti) 1. privremeno ili stalno vijeće, povjerenstvo, opunomoćeno za izvršenje nekog zadatka, ili vijeće kojem je svrha da prethodno razradi neko pitanje; 2. ugovor prema kojem se jedna

stranka (**komisiònār**) obvezuje da će po nalogu druge stranke (**komìtenta**) izvršiti jedan ili više ugovora u svoje ime, a za račun te druge stranke; *u ovom značenju i* **komisiòn,** -óna (ova riječ, osobito u beogradskom govoru, označuje i trgovačko poduzeće koje se bavi prodajom tuđih stvari, a za što u zagrebačkom govoru služi izraz »posrednik«; *isp.* dalje u tekstu *komisiona trgovina*); **komìsījskī** — koji se tiče komisije, koji vrši komisija; povjerenstven (npr. *komìsījskī prègled*); **kòmisiōnī** — komisijski, koji se odnosi na komisiju 2; **kòmisiōnī pòsao** — posao za tuđi račun; **kòmisiōnā nàklada** — naklada kod koje troškove štampanja i opreme izdanog djela snosi autor ili koja treća osoba, a nakladnik preuzima samo raspačavanje; **kòmisiōnā tr̀govina** — trgovačka ustanova koja prodaje tuđe stvari i nakon prodaje obračunava s njihovim vlasnicima; **kȍmisionālan,** -lna, -lno — isto što i komisijski, komisioni; **komisionār,** -ára, 5. kòmisionāru *i* -āre — čovjek koji radi za tuđi račun; posjednik komisionog posla.

komisùra *lat.* u anatomiji naziv za poprečna spojna vlakanca koja povezuju suprotno postavljene dijelove organa.

kòmiše ălte *njem.* (komisch — komičan, smiješan, Alte — starica) »smiješna starica«; u kazališnom jeziku izraz za smiješnu staru ženu, čest lik u komedijama i (osobito) operetama.

kòmita, *2. mn.* kòmītā *lat.* (comes, 2. comitis — drug, pratilac) neregularan borac, pripadnik oružanih formacija koje nisu sastavni dijelovi redovite vojske; *prid.* **kòmītskī;** *isto i* **komitàdžija** (*tur.* komitadži) (u starom je Zagrebu izraz komitadžija značio i tramvaj bez prikolice).

komìtat, -áta *lat.* (comitatus) županija, teritorijalna jedinica (u Mađarskoj).

kòmitatīv *lat.* (committere — sastaviti, združiti) *lingv.* isto što i socijativ *(v.)*.

komìtent, *2. mn.* komìtenātā *lat.* (committere — povjeriti) čovjek koji komisionaru daje poslovne naloge, narùčitelj, naručilac.

komìtet, -eta *franc.* (comité) 1. odbor; poseban organ koji djeluje u ime neke zajednice; 2. rukovodeći partijski organ ili partijski forum od najvišeg do najnižeg — npr. Centralni komitet SKJ, Gradski komitet SK.

kòmitovati, -ujēm (*isp.* komita) — živjeti kao komita, četovati, hajdukovati.

komivojàžer, -era *franc.* (commis voyageur) putujući predstavnik, agent trgovačke tvrtke, koji kupcima nudi robu na temelju uzoraka što ih nosi uza se; trgovački putnik.

komìzam, -zma *grč.* (*isp.* komika) zabavnost, smiješna strana (postupka, položaja i dr.); komičnost.

komizeràcija *lat.* (commiseratio) sažaljenje, samilost, suućešće, saučešće, sućut.

kòmlōv, -ōva, *2. mn.* -ōvā *mad.* (komló — hmelj) krušni kvasac od hmelja i kukuruznog brašna ili mekinja.

kommòcija *lat.* (dva *m*, razlikuj *komocija*) *med.* potres, poremećaj, osobito potres mozga.

Kommt auch in besseren Familien vor *njem.* (*čit.* Kȍmt àuh in bèseren famȉlijen fȍr) Javlja se to i u boljim obiteljima (poznata njemačka poslovica kojom se želi reći da ni tzv. »bolji krugovi« nisu izuzeti od ljudskih niskosti).

kòmōcija *v.* komotnost.

komóda *franc.* (commode) onizak ormar s ladicama (za rublje).

kòmōdan, -dna, -dno *v.* komotan; **komodìtet,** -éta *v.* komotnost.

komòdita *tal.* komoditet, komotnost *(v.)* (Nar.).

komòdōr, -óra, 5. kòmodōre *tal.* (commodoro) 1. u flotama nekih država viši pomorski oficir (obično u činu admirala), komandant sastava brodova; 2. jedan od najviših stupnjeva nekih viteških redova; *isp.* komtur.

komòmila *v.* kamilica.

Kȍmonvelt *engl.* (commonwealth — zajednica) naziv »zajednice nárōdā« što ju je na londonskoj konferenciji god. 1948. osnovalo Britansko Carstvo (tj. Velika Britanija i Sjeverna Irska sa svojim krunskim kolonijama, protektoratima i ostalim zavisnim područjima) s Australijom, Novom Zelandijom, Kanadom, Južnoafričkom Unijom, Indijom, Pakistanom i Cejlonom. Ove zemlje, od kojih su prve četiri prije spadale među dominione, stoje s Vel. Britanijom samo u simboličnoj vezi preko britanske krune; Indija i Cejlon su štoviše nakon spomenute londonske konferencije proglašene republikama, a Irska i Burma su isključene; svaka od pripadnica Komonvelta ima uvijek pravo istupa. Pakistan je god. 1955. objavio da želi postati republika, ali da ostaje u zajednici. Komonvelt ne treba zamjenjivati s Britanskom zajednicom naroda, koja je od 1926. do 1948. obuhvaćala maticu zemlju i dominione Britanskog Carstva.

kòmora, *2. mn.* kȍmōrā *grč.* (kamára, *lat.* camera) 1. prostorija za specijalne svrhe u različitim državnim i društvenim ustanovama, osobito kod organa pravosuđa (npr.

komora narodnoga suda); 2. *zast.* u nekim državama parlament, saborska palača; također i državna blagajna, erar; 3. *rudar.* podzemni prazni rudnički prostori velikog obujma, odijeljeni jedni od drugih stupovima, monolitima rude koja se kopa (npr. ugljena, kamene soli); 4. organizacija nekih staleža (trgovačka, industrijska, advokatska itd. komora); 5. *vojn.* čete s konjima i vozilima za opskrbu borbenih trupa; tren; kolija; trupna komora; 6. uopće: sobica, prostorija; 7. **plinskā kòmora** — posebna prostorija s ugrađenim uređajima za plin; u te su prostorije njemački fašisti zatvarali osobe osuđene na smrt i ubijali ih puštanjem otrovnih plinova; *isp.* dušegupka; *prid.* **kòmorskī.**

komòrač, -ača *grč.* biljka štitarka, važna kao začin, anis, anason; *usp.* koromač.

komòrdžija — vojnik trupne komore (*v.* komora 5); *prid.* **komòrdžījskī; komòrdžījskē vìjesti** — u ratu kojekakve neistinite vijesti i kombinacije što ih šire komordžije kao veza između fronte i pozadine.

Kòmori (Kòmorskī Otoci) otočna država na sjevernom ulazu u Mozambički kanal; glavni grad Moroni.

kòmorica — *umanj. prema* komora; obično u značenju sobica (*isp.* komora 6).

kòmōrkinja — žen. prema *komornik (v.).*

kòmōrnī — 1. koji se odnosi na komoru; snabdjeven komorom; 2. namijenjen za malu prostoriju, za malen krug slušalaca; **kòmōrnā muzika** — muzika napisana za malen broj instrumenata ili glasova (za razliku od orkestralne i zborske muzike); *isp. i* kamerton.

kòmōrnīk, 5. -če, *mn.* -ci (*isp.* komora 6) — sobar (obično u službi nekog plemića i prema tome osoba najvišeg povjerenja); u našoj su ga starijoj literaturi zvali i *posteljnik; isp.* kamarijer; *žen.* **kòmōrnica; kòmōrkinja.**

kòmorskī — *prid. prema* komora.

komos[1] *grč.* (kōmos) 1. veselje, radost, šala (*isp.* komika i sl.); 2. u staroj Heladi noćni obilazak gradom nakon gozbe, uz glazbu i ples (povezan s kultom boga Dioniza Bakha).

kòmos[2] *grč.* (kommos) tužaljka, zapijevka, jadovanka, jadikovka.

kòmostre, kòmostārā *(mn. ž. roda) grč.* (kremastos — obješen, viseći) verige nad ognjištem o kojima visi kotao.

kòmoštre *v.* komostre (Novak, Nazor).

kòmōt, -ōta *njem.* (Kummet) dio konjske orme, neka vrsta velikog hama koji se stavlja oko prednjeg dijela tijela teretnim konjima; *umanj.* **komòtić.**

kòmōtan, -tna, -tno *lat.* (commodus) 1. udoban, širok, prostran, zgodan, ugodan, prijatan; 2. *prenes.* spor, polagan, lijen; bezbrižan; **kòmōtnōst,** -osti — 1. udobnost, ugodnost, komfor; 2. *prenes.* sporost u poslu; bezbrižnost, lijenost, polaganost, lagodnost.

komòtmicna *njem.* (*isp.* komotan 1 + Mütze — kapa) kućna kapa.

komòtšue *(mn. ž. r.) njem.* (*isp.* komotan 1 + Schuh — cipela) lagane kućne cipele, papuče.

komp. — skrać. za *komparativ* i *kompanija.*

kòmpa *mad.* (komp) plitka lađa za prijevoz preko rijeke; skela, splata, splav.

kompacìscent, 2. *mn.* kompacìscenātā *lat.* (compacisci — ugovoriti, uglaviti) jedna od ugovarajućih strana (u diplomaciji i sl.).

kòmpaktan, -tna, -tno *lat.* (compactio — sklop) zbijen, sažet, gust, stisnut; jedar, čvrst; složan, jedinstven; **kòmpaktnōst,** -osti — svojstvo onoga što je kompaktno; gustoća, čvrstoća, zbijenost, sažetost, jedinstvenost.

kompàktāt, -āta *lat.* (compacisci — uglaviti) ugovor, utanačenje, pakt.

kompànija *franc.* (compagnie) 1. maleno društvo; družba, družina, skup; 2. trgovačko ili industrijsko udruženje; 3. u nekim vojskama — četa; *prid.* **kompànījskī** — koji se odnosi na kompaniju; **kompànījskī savezi** — organizacija klasne suradnje oblikovana od samih poslodavaca u USA.

kompànjōn, -ona, 5. kòmpanjōne *franc.* (compagnon) 1. ortak, sudionik trgovačkog ili industrijskog poduzeća; poslovni partner (obično se označivalo npr. N. N. i Co, tj. »i drug«); 2. *prenes.* sudrug, suradnik; *prid.* **kompanjònov; kompanjònskī;** *žen.* **kompanjònka.**

kompanjonaža *franc.* (compagnonnage) savez kalfā (pomoćnīkā) pojedinih obrtničkih struka za borbu protiv izrabljivanja od poslodavaca, majstora (u Francuskoj od 13. do 19. st.).

kòmpār, -āra, 5. kòmpāre *tal.* (compare) kum.

komparàcija *lat.* (comparare — izjednačiti, spariti, usporediti) 1. usporedba, poređenje; 2. *gram.* stupnjevanje (nov — noviji — najnoviji); 3. **slàvēnskā komparàcija** *v.* antiteza 4; **kòmparabīlan,** -lna, -lno — koji se može usporediti; usporedljiv, sravnjiv; **komparatīv** *gram.* drugi stupanj u poređenju pridjeva (noviji, slabiji, mlađi); *v.* pozitiv i superlativ; **kòmparatīvan** — usporedan, poredbeni, uspoređujući, sravnjujući; **kompàrātor** — 1. uspoređivač, sravnjivač; 2. sprava za mjerenje veoma finih razlika u dužinu; **komparírati,** -parīrām — uspoređivati, sravnjivati;

usporediti, sravniti; *isto i* **komparisati,** -šem.

kompars, *2. mn.* komparsa *tal.* (comparsa) isto što i statist, figurant *(v.)*; **komparserija** — skup statista ili figuranata na pozornici i u filmu.

komparsist(a) *tal.* (comparsista) 1. u velikim advokatskim kancelarijama pravnički obrazovana osoba koja sastavlja pravničke spise, ali, u pravilu, ne dolazi u doticaj s klijentima i ne nastupa na sudu; *isp.* solicitator; 2. isto što i kompars *(v.)*.

kompartija — *skrać. za* Komunistička partija.

kompas, *2. mn.* kompasa *tal.* (compasso — šestar) sprava za određivanje strana svijeta (sjevera, juga i dr.), snabdjevena magnetiziranom iglom koja jednim krajem uvijek pokazuje na sjever; busola (kod naših starijih pisaca: *sjevernica*).

kompatibilan, -lna, -lno *lat.* (compatibilis) spojiv, dopustiv, koji se podnosi s nečim drugim; snošljiv, skladan, pomirljiv, primjeren, suglasan; oprostiv, oprostan; **kompatibilnost,** -osti — spojivost, dopustivost; svojstvo onoga što je kompatibilno.

kompatriot *lat.* (kon... + patria — domovina) zemljak, sunarodnjak, konacional, »lancman«.

kompaundnī stroj *v.* compound-stroj.

kompendij, -ija (*pored* **kompendijum**) *lat.* (compendium — prištednja vremena, pokraćenje, prijeki put) priručnik, udžbenik; skraćeno izlaganje osnovnih misli neke nauke, istraživanja i sl.; kratak sadržaj, sažetak, izvadak, izvod, podsjetnik; **kompendiozan,** -zna, -zno — sažet, zbit, zbijen, jezgrovit, skraćen, kao izvod.

kompenetracija *lat.* izmjenično prožimanje, međusobno djelovanje jedne pojave na drugu (Ruđer Bošković).

kompenzacija *lat.* (compensatio — izjednačenje) 1. naknada, odšteta, nadoknada za nešto izgubljeno ili ustupljeno; 2. u radnom pravu — plaća za neiskorišteni dopust; 3. *med.* uspostava narušene ravnoteže, izravnavanje, uspostava funkcija narušenih bolesnim procesom; 4. *trg.* obračunavanje međusobnih potraživanja uz plaćanje ostatka; izravnavanje računa, poravnanje tražbina, »prijeboj«, kliring *(v.)*; **robna kompenzacija** — nabava neke robe na taj način da se umjesto plaćanja novcem izvrši protudobava neke druge robe (osobito u trgovini s inozemstvom); *prid.* **kompenzacionī; kompenzacionī ugovor** — međunarodni trgovački ugovor kojim se uvoz strane robe izravno veže za izvoz domaće robe u dotičnu državu; **kompenzator** — uređaj kod cjevovoda za paru ili toplu vodu koji izjednačuje rastezanje cijevi zbog topline; **kompenzirati,** -penzīram — nadoknaditi, odštetiti, izravnati, izjednačiti, ukinuti; *isto i* **kompenzovati,** -ujem.

kompetencija *lat.* (competere — 1. dolikovati; 2. težiti na što) 1. nadležnost, djelokrug, ovlaštenje neke ustanove ili osobe, mjerodavnost; 2. područje u kome neka osoba posjeduje znanja, iskustva; 3. prinadležnosti koje nekome pripadaju (obično plaća u naravi; *isp.* deputat 1); **kompetentan,** -tna, -tno — 1. sposoban, upućen, vlastan, koji zna, vrstan, koji je upućen u nekom području; 2. koji po svom zvanju ili opunomoćenjima ima pravo nešto rješavati ili raditi, suditi o nečemu; nadležan, ovlašten, mjerodavan, osposobljen; *izv.* **kompetentnost,** -osti — *isto i* kompetencija.

kompeticija *lat.* (competere — 1. dolikovati; 2. težiti na što) natjecanje; takmičenje, konkurencija, suparništvo; **kompetent,** *2. mn.* kompetenata — molitelj, reflektant, natjecatelj, suparnik, takmac; tko se natječe za neki položaj, konkurent; **kompetirati,** -petīram — 1. pripadati po pravu; spadati u nadležnost; 2. natjecati se za neko mjesto; *isto i* **kompetovati,** -ujem.

kompilacija *lat.* (compilare — plijeniti, pljačkati) nesamostalno, iz više djela sastavljeno, popabirčeno literarno djelo, izgrađeno na temelju tuđih djela; **kompilativan,** -vna, -vno — koji se osniva na kompilaciji, popabirčen, neoriginalan; **kompilirati,** -pilīram — načiniti kompilaciju, pabirčiti; povaditi iz tuđih djela, sastaviti novu knjigu iz nekoliko drugih; *isto i* **kompilovati,** -ujem; **kompilator** — »pabirčar«, sastavljač kompilacija, neoriginalan pisac.

kompjutor, kompjuter *v.* computor (danas sve više prodire ovakvo, fonetsko, pisanje, osobito za elektronsko računalo); *isp.* »Ja i ne znam što je to kompjutor« — šapnula je ona... — »Aparat, električni, koji umjesto vas pamti i zna... Električni mozak...« — odgovorio je mladić (Šegedin, *Crni smiješak*).

komplanacija *lat.* postupak za izračunavanje ploštine dijelova zakrivljenih ploha.

komple, -ea, *mn.* -ei, 2. kompleā *franc.* (complet — potpun) haljina i kaput od iste tkanine; *v. i* komplet.

kompleks, *2. mn.* kompleksā *lat.* (complecti — obuhvatiti) 1. svi predmeti ili pojave koji

sačinjavaju jednu cjelinu; skup, obujam; 2. zemljište u jednom komadu; područje; 3. skup zamršenih podsvjesnih pojava (duševnih); sklop, splet; **kompleksan,** -ksna, -ksno — složen, zamršen, zapleten, sastavljen; cjelokupan; **kompleksni broj** — *u matematici* broj koji se izračunava s pomoću imaginarne jedinice *i; izv.* **kompleksnost,** -osti; **kompleksija** — 1. jedinstvo od više stvari; cjelokupnost, ukupnost; 2. građa, sklop, sastav tijela; 3. püt, boja lica, ten; 4. *prenes.* izgled, narav, ćud; *isto i* **kompleksnost,** -osti.

komplement, *2. mn.* komplemenata *lat.* (complere — ispuniti, napuniti) dopuna, dopunjak, dodatak, popuna; upotpunjenje; **komplementar** *v.* komanditno društvo; **komplementaran,** -rna, -rno — nadopunjujući, dopunski; **komplementarne boje** — boje koje se nadopunjuju; boje spektra koje, pomiješane, daju bijelu boju, npr. crvena i modrozelena; **komplementarni kutovi** — kutovi koji se dopunjuju, koji zajedno čine kut od 90°.

komplen, -ena — ime veoma hranljivom prašku kojega jedna žlica rastopljena u vodi vrijedi koliko i jedan normalan obrok za odrasla čovjeka; pretpostavlja se da će komplen biti vrlo dobra hrana za svemirske putnike.

komplet, *2. mn.* kompleta *lat.* (complere — ispuniti, napuniti) 1. potpun broj instrumenata, dijelova, potrepština, stvari, namijenjenih za određenu svrhu; 2. potpun broj osoba upućenih nekamo gdje su potrebne prema svome položaju ili zvanju; 3. potpun niz, potpuna serija, potpuna garnitura (maraka, knjiga, ključeva, posuđa i sl.); 4. ukupnost, cjelokupnost; *v. i* komple; **kompletan,** -tna, -tno — potpun, cio, čitav, sav, ukupan, sveukupan, cjelovit, gotov, dovršen; savršen; **kompletaran,** -rna, -rno — isto što i komplementaran; **kompletirati,** -pletīrām — upotpuniti, dopuniti; *isto i* **kompletovati,** -ujem.

komplezantan, -tna, -tno *franc.* (complaisant) uslužan, susretljiv, prijazan (Matoš).

komplic, *2. mn.* komplīcā *franc.* (complice) sukrivac, ortak u zločinu, pomagač zločinstva, suučesnik.

komplicīran, -a, -o (*isp.* komplikacija) složen, zapleten, zamršen, težak.

komplikacija *lat.* (complicare — smotati, sklopiti) zaplet, zamršenost, zapletaj, zamršaj, poteškoća, pogoršanje (npr. bolesti uslijed neke nove bolesne pojave); **komplicirati,** -plicīrām — zamrsiti, zaplesti; učiniti nešto teškim; otežati; **kompliciranost,** -osti — zapletenost, zamršenost; »složitost« (Skok); *isto i* **komplikovati,** -ujem; **komplikovanost,** -osti.

komplikovan *v.* kompliciran.

kompliman, -ana *v.* kompliment (Matoš).

komplimen(a)t, -enta, *2. mn.* komplimenata *franc.* (compliment) 1. izraz učtivosti, laskanje, pozdrav, poklon, naklon, poštovanje, udvornost, počast; 2. hvaljenje, pohvala, udvaranje, dodvoravanje; **komplimentirati,** -mentīrām — obasipati komplimentima; *isto i* **komplimentovati,** -ujem.

komplot, -ota *franc.* (complot) zavjera, urota, tajni sporazum; **komplotirati,** -plotīrām — praviti komplot, rotiti se, pripremati u potaji, povezivati se s nekim na neki protuzakonit čin, kovati zavjeru.

kompluvij, -ija (*pored* **kompluvijum**) *lat.* (compluvium) četverokutast otvor nad atrijem u starorimskim kućama (kroza nj je padala kiša u impluvij, *v.*).

komponenta (*akc. i* **komponenta**), *2. mn.* komponenata *lat.* (componere — sastaviti) sastojak, sastavnica, sastavni dio nečega, ponajviše nekog kemijskog spoja ili sile koja djeluje u izvjesnom smislu; građa.

komponirati, -ponīrām *lat.* (componere — sastaviti) 1. slagati, sastavljati, stvarati; sačinjavati; 2. skladati, uglazbiti, staviti u note; *isto i* **komponovati,** -ujem.

komponist(a) *v.* kompozitor; *žen.* **komponistkinja.**

komponjati, -ām *lat.* (componere) sastaviti, ispjevati (Vojnović); *isp.* komponirati.

komportabilan, -lna, -lno *lat.* (comportare — snositi) snošljiv, podnošljiv.

komposesorat, -āta *lat.* (kon... + possessor — vlasnik) suvlasništvo.

kompost, *2. mn.* kompostā *lat.* (compositus — sastavljen) umjetno organsko gnojivo od svakovrsnih izgnjilih otpadaka biljnog, mineralnog i životinjskog podrijetla; mješavina, smjesa uopće.

komposter, -era *franc.* (composteur) sprava u obliku kliješta ili stolne preše za bušenje karata (npr. željezničkih), čekova i drugih dokumenata u svrhu kontrole; **kompostirati,** -postīrām — 1. bušiti kartu i dr. komposterom; 2. gnojiti zemlju kompostom (*v.*); *isto i* **kompostovati,** -ujem.

kompot, -ota *lat.* (compositus — sastavljen) voće ukuhano sa šećerom.

kompozicija *lat.* (compositio — sastavak, spoj) 1. suodnos i uzajamnost pojedinih dijelova umjetničkog djela; način rada, vještina u

nizanju činjenica (u umjetničkom djelu), odlika stila, snaga izražavanja, zgusnutost izričaja; 2. skladba; muzičko djelo; teorija sastavljanja muzičkog djela; muzičko stvaralaštvo; 3. slikarsko ili kiparsko djelo na kojem je prikazana veća skupina ljudi ili likova; 4. sastavak, smjesa, mješavina ili spoj iz različitih tvari; 5. poredak, niz (npr. željezničkih vagona); *prid.* **kompozicījskī** *i* **kompozicionī**, -ā, -ō.

kompozit *lat.* (compositus — sastavljen) *gram.* 1. složenica; riječ sastavljena od dvije riječi, npr. ispičutura, plavook, 2. smjesa, mješavina.

kompozītor *lat.* (compositor — sastavljač) skladatelj, autor muzičkih djela; *žen.* **kompozītorka;** *isp.* komponist.

komprador *španj.* (comprador) kupac, nabavljač, poslovni posrednik.

kompreg (*engl.* pisano compreg) — ime jedne američke plastične materije koja se dobiva od drveta impregniranog nekom posebnom smolom (izum iz 1945).

komprehenzija *lat.* (comprehendere — obujmiti, osjetiti, shvatiti) 1. shvaćanje, moć razumijevanja, poimanje; 2. obuhvaćanje, opseg; **komprehenzīvan,** -vna, -vno — osjetljiv, sposoban da shvaća; shvatljiv.

kompres, *2. mn.* komprēsā *lat.* (compressus — stiskanje, pritiskanje) oblog, zavoj natopljen vodom ili nekom ljekarijom koji se stavlja na bolesno mjesto u svrhu liječenja.

kompresija *lat.* (compressio — stiskanje, zbijenost) tištanje, stiskanje; stlačivanje, zgušćivanje, zbijanje; sažimanje; stezanje; pritisak; primoravanje, tlačenje, prisila, prinuđivanje, prinuda; **kompresor** — 1. stroj za zgušćivanje uzduha, plinova, pare (stapni, rotacioni, centrifugalni, apsorpcioni kompresor); 2. *med.* naprava za stiskanje krvnih žila.

komprimírati, -prìmīrām *lat.* (comprimere) 1. zgusnuti, sabiti, zbiti; 2. stisnuti; 3. *prenes.* obuzdati, zadržati, zaustaviti, ukrotiti, prigušiti; prignječiti; *isto i* **komprimovati,** -ujem.

kompromis (*akc. i* **kompromis**) *lat.* (compromissum — uzajamno obećanje) nagodba, sporazum; suglasnost među različitim mišljenjima, shvaćanjima itd. postignuta uzajamnim ustupcima; *prid.* **kompromisan,** -sna, -sno; *izv.* **kompromisnost,** -osti.

kompromitacija *lat.* (kon... + promittere — pustiti da raste) ozloglašenje, brukanje, osramoćenje, kvarenje nečijeg dobrog glasa, društvenog ugleda i privrednog kredita; **kompromitírati,** -mìtīrām — stvarati o nekome loše mišljenje kod trećih osoba ili društava; kvariti nečiju reputaciju, dobar glas; brukati, sramotiti; krnjiti ugled, ugrožavati čast; *isto i* **kompromitovati,** -ujem; **kompromitantan,** -tna, -tno — koji kompromitira, koji izaziva kompromitaciju.

komptabīlan, -lna, -lno *franc.* (comptable) uračunljiv, ubrojiv, odgovoran; koji polaže račune; koji služi polaganju računa; *izv.* **komptabílnōst,** -osti.

komptoar *v.* kontoar.

kompulzija *lat.* (compellere — natjerati, prisiliti) prisila, prinuda.

komputor *v.* computor.

komputuš *lat.* (computare — sračunavati) račun, obračun (Nemčić).

Komsomōl, -óla (*akc. i* **Komsomol**) (*skrać. za rus.* Kommunistíčeskij sojúz molodjoži (Savez komunističke omladine); **komsomolac,** -lca, 5. komsomolče, *2. mn.* komsomolacā — član Komsomola; *žen.* **komsomolka,** 3. komsomolki, *2. mn.* komsomolkī; *prid.* **komsomolskī** (*akc. i* **komsomolskī**).

komšija, *2. mn.* komšījā *tur.* (komšu) susjed; *prid.* **komšijin; komšījskī; komšīnskī;** *žen.* **komšijinica; komšījka; komšīnica; komšiluk,** *mn.* -ci — susjedstvo.

komtur, -ura, 5. komture *franc.* (commandeur) 1. isto što i komandant; 2. viši čin viteškog reda (obično upravitelj većeg broja crkvenih imanja).

komun, -una *tal.* (comune) 1. općina (*isp.* komuna 6); 2. zajednička svojina (nekoga sela, plemena, roda i sl.) nad nekom nepokretnom imovinom (ispaša, iskorišćivanje šume i sl.).

komuna *lat.* (communis — opći, zajednički, svačiji) zajednica; 1. gradovi u srednjem vijeku; 2. u epohi francuske buržoaske revolucije 18. st. municipalna samouprava, osobito u Parizu; 3. danas teritorijalna jedinica samouprave; samoupravna administrativno-teritorijalna jedinica gradskoga ili seoskoga tipa, općina; 4. skup ljudi ujedinjenih u zajednicu na načelima zajedničke imovine i zajedničkog rada; 5. prvih godina postojanja RSFSR (*v.*) naziv nekih autonomnih osobito nacionalnoteritorijalnih jedinica; 6. **Pariška komuna** — revolucionarna vlada pariških radnih masa koje su ustale na oružje 1871; Pariška komuna ima ogromno historijsko značenje kao prvi pokušaj uspostave diktature proletarijata; 7. *kod nas:* općina.

komunac, -unca, 5. komunče, *2. mn.* komunācā — stariji naziv za *komunist* (Krleža).

komunala (*isp.* komuna) — kod nas stvoren izraz za sve privredne poslove jedne općine; *isp.* komunalije.

komunalan, -lna, -lno (*isp.* komuna) — općinski; **komunalno gospodarstvo** — gospodarstvo gradova i industrijskih centara koji se nalaze pod rukovodstvom mjesnih organa vlasti; **komunalac,** -lca, 5. komunalče, *2. mn.* komunalācā — stručnjak u komunalnim poslovima; **komunalije** (*mn. ž. roda*) — općinske stvari, općinski poslovi; **komunalizacija** — preuzimanje privrednih poduzeća pod upravu mjesnih vlasti; *glag.* **komunalizírati,** -ìzīrām; *isto i* **komunalizovati,** -ujem.

komunar, -ara, 5. komunaru *franc.* (communard) 1. sudionik Pariške komune god. 1871. (*v.* komuna 6); 2. član neke komune; 3. katkada (osobito u starijoj književnosti) isto što i *komunist; isp.* komunac; jednako i **komunarac,** -arca, *2. mn.* komunārācā.

komunard *v.* komunar.

komunikacija *lat.* (communicare — učiniti općim) 1. priopćenje, saopćenje, izlaganje, predavanje; 2. promet, saobraćaj, spoj, veza jedne točke s drugom; 3. saobraćajnica, prometno sredstvo i veza (put, cesta, željeznica i sl.); 4. **masovne komunikacije:** zajednički naziv za štampu, televiziju, radio i film; *prid.* **komunikacījskī** *i* **komunikacionī** -ā, -ō; **komunikacionī jezik** — općevni jezik (Mijo Mirković); **komunicírati,** -nìcīrām — 1. priopćiti; 2. biti u vezi, općiti, spajati; 3. vršiti promet, prometati, saobraćati.

komunìkāt, -āta *lat.* isto što i komunikej *(v.).*

komunikatīvan, -vna, -vno *lat.* 1. koji se tiče komunikacija *(v.),* saobraćajni, prometni; spojni; 2. lako snalažljiv u ophođenju s ljudima, pristupačan, razgovorljiv, otvoren; 3. saopćiv, lako shvatljiv, jasan, razumljiv, dostupan.

komunìke(j), -e(j)a, *mn.* -e(j)i, 2. komunike(j)ā *franc.* (communiqué) saopćenje; službena obavijest; saopćenje vlade o diplomatskim pregovorima, o ugovorima, sklopljenim između država, ili o drugim kakvim stvarima od općeg interesa; *isto i* **kominike(j).**

komunist(a) *lat.* (*isp.* komunizam) 1. član komunističke partije (*kod nas:* član Saveza komunista); 2. **vanpartījskī komunist** — pristalica, sljedbenik, simpatizer komunističke ideje koji nije član partije; *žen.* **komunistkinja.**

komunìstičkī — *prid.* prema komunist; koji se odnosi na komuniste, koji pripada komunistima; **Komunìstička internacionala** — *skrać.* Kominterna — Treća internacionala — međunarodni savez komunističkih partija i organizacija čitavog svijeta; obrazovana je 1919. Oslanjajući se na historijsko iskustvo svjetskoga revolucionarnog pokreta, Komunistička internacionala u svom se radu trebala voditi marksističko-lenjinističkom teorijom. Kominterna je za vrijeme drugoga svjetskog rata bila raspuštena odlukom Prezidijuma Izvršnog komiteta Komunističke internacionale 15. V. 1943; **komunìstička partija** — KP — po svome programu revolucionarna politička stranka proletarijata koja se rukovodi teorijom marksizma-lenjinizma u borbi protiv kapitalizma, za pobjedu komunizma. — KP Jugoslavije nosi danas naziv: **Savez komunīstā Jugoslavije; Komunìstičkī manìfest** — program međunarodnog Saveza komunista koji su napisali Marx i Engels pod naslovom »Manifest Komunističke partije« *(v.).*

komunìtād, -ādi *tal.* općina, općinska uprava; *isto i* **komunìtāda.**

komunìzam, -zma *lat.* (communis — opći, zajednički, svačiji) viši oblik besklasnog ljudskog društva gdje nema eksploatacije čovjeka po čovjeku, gdje su sredstva proizvodnje društveno vlasništvo i gdje je produktivnost rada toliko razvijena da društvo može bez ograničenja zadovoljiti svakog prema njegovim potrebama; **utopījskī komunìzam** *v.* utopijski socijalizam; **vojnī komunìzam** — sistem privrednih mjera, izazvanih izvanredno teškim prilikama obrane zemlje u periodu građanskog rata 1918—1920. u Rusiji.

komunizírati, -ìzīrām — činiti komunističkim, prevoditi u komunističko.

komunskī (*isp.* komuna 7) općinski, komunalan.

komutacija *lat.* (commutare — promijeniti) 1. *elektrotehn.* pretvaranje naizmjenične struje u stalnu, istosmjernu (s pomoću komutatora); 2. zamjena (npr. smrtne kazne doživotnom robijom); 3. izmjena redoslijeda (u matematici je npr. svejedno 3 plus 4 ili 4 plus 3, rezultat je isti; **komutabīlan,** -lna, -lno — zamjenljiv, promjenljiv, pretvorljiv; *isto i* **komutativan,** -vna, -vno; **komutatīvnī ugovor** — dvostrano utanačenje: jedna strana drugoj izvršava obvezu koja je po vrijednosti jednaka onoj koju vrši druga strana prvoj (kupoprodaja, zajam, zamjena robe za robu); **komutātor** — prekidač, naprava za prekidanje ili spajanje voda kojim prolazi električna struja, ili za izmjenu njegova smjera; **telefonskī komutātor** — 1. sprava za spajanje telefonskih aparata pojedinih pretplatnika

jednoga s drugim; 2. *v.* kolektor; **komutírati,** -mutīrām — izmijeniti smjer električne struje, preukljućiti, prespojiti.

kon... *v.* ko...

kòna, 5. kòno — hipok. prema *komšinica* (*v.* komšija).

konaciònal, -ála *lat.* (kon... + *isp.* nacija) sunarodnjak, zemljak, kompatriot, »lancman« (Feldman).

konàdžija *tur.* (*isp.* konak) stranac koji svrati na prenoćište.

kònak, *mn.* -ci, 2. kònākā *tur.* (konak) 1. dom, dvor; bolja, ugledna kuća uopće; 2. prenoćište, noćište, noćenje; 3. jedan dan putovanja (od noćišta do noćišta); 4. zgrada nekog uglednika, pa katkada i neka važnija upravna zgrada; 5. muško odjeljenje u nekoj kući; *umanj.* **kònačić; kònačār** — vojnik određen da ide ispred trupe i osigurava prenoćište (**kònačīšte**); *isto i* **konàgdžija;** *naš stari izraz:* stanoređa; **kònačiti,** -īm — noćiti, prenoćiti; *isto i* **kònakovati,** -ujēm.

kònal (kònao), -ála — *isto što i* kanal.

kònat, kònta, *2. mn.* kònātā *tal.* (conto) račun (»Ja putujem za svoj konat«; Nušić, *Put oko sveta*).

kònata, *2. mn.* kònātā *lat.* (canna) 1. posuda ili mjera za vino; 2. posuda u kojoj se gaji cvijeće.

kònatīvan, -vna, -vno *lat.* (conari — kušati) pokusni, pokušajni.

Kònavli, Kònavālā *lat.* (*isp.* kanal) krajina jugoistočno od Cavtata; **Konàvljanin,** *mn.* -ani; *žen.* **Konàvōka** (stegnuto od *Konàvālka*); *prid.* **konàvōskī** (od *konàvālskī*).

koncedírati, -cèdīrām *lat.* (concedere — uzmicati, odstupiti, podijeliti, dati) dopustiti, ustupiti, priznati, odobriti (*isp.* koncesija).

koncentràcija *lat.* (kon... + *isp.* centar) 1. usredotočenje, skupljanje, sabiranje, zgušćivanje; postizanje visokog stupnja sabranosti, tj. sposobnosti da se nešto pažljivo prati ili da se o nečemu duboko razmišlja; 2. *kem.* zgušćivanje rastopine uklanjanjem viška otapala; takoder količina otopljene tvari koja dolazi na određenu količinu otapala; 3. *rudar.* način obogaćenja korisne rude putem izdvajanja njezina vrednijeg dijela, prikladnog sa tehničke i ekonomske strane za daljnje npr. metalurgijsko obrađivanje i iskorišćivanje; 4. *ekon.* **koncentràcija kapitála** — usredotočenje sve veće mase sredstava proizvodnje u rukama kapitalista što pojačava njihovu vlast nad tuđim radom; koncentracija kao osnovna crta razvitka kapitalizma proistječe iz njemu svojstvenoga osnovnog protuslovlja među društvenim karakterom proizvodnje i privatnim načinom prisvajanja; koncentracija kapitala ostvaruje se putem pretvaranja jednoga dijela viška vrijednosti u kapital; 5. **koncentràcija proizvòdnjē** — proces usredotočenja proizvodnje u sve krupnijim poduzećima; pod kapitalizmom taj proces pojačava vlast kapitalista nad tuđim radom i vodi do kapitalističkih monopola (*v.* monopol); **koncentràcijskī** *i* **koncentraciònī** -a, -ō — koji se odnosi na koncentraciju; **koncentraciònī lògor** — mjesto izolacije ratnih zarobljenika, uhapšenika; **koncentraciòna vláda** — vlada sastavljena od predstavnika svih stranaka; **koncentrât,** -áta — 1. *rudar.* produkt bogaćenja korisne rude, doveden putem koncentracije do višeg sadržaja tvari radi koje se vrši vađenje (npr. metala); 2. hranljiva krma za stoku (npr. zrno, sječka, uljane pogačice i dr.); 3. **koncentrâti hrànē** — suhi, koncentrirani, prešani prehrambeni produkti koji zadržavaju hranjiva svojstva, pogodna za ishranu i za brzo dogotavljanje hrane; 4. nešto zbijeno, sažeto, zgusnuto; zbitak, sažetak, sabitak, zgusnuće; **koncèntričan,** -čna, -čno — koji ima zajednički centar, središte, ili koji je upućen na jedno središte; kod starijih pisaca: sredotražan (centripetalan), npr. *koncèntrična paljba;* **koncèntričnī krùgovi** — krugovi različitih promjera, upisani jedan u drugi, sa zajedničkim središtem; *izv.* **koncèntričnōst,** -osti; *glag.* **koncentrírati,** -cèntrīrām — 1. usredotočivati, sabirati, sakupljati, usredsrijediti, usredsređivati; 2. zgušćivati (npr. rastopinu); 3. obogaćivati (rudu); 4. **koncentrírati se** — sabrati se, uputiti sve misli na jednu određenu stvar; *isto i* **koncèntrisati,** -šem *i* **koncèntrovati,** -ujēm.

koncèntrātor (*isp.* koncentracija) telefonski uređaj za povezivanje većeg broja pretplatnika na istoj liniji, bez smetnja i zagušavanja (kako biva kod »dvojnika« i »cenera«).

koncèpcija *lat.* (conceptio, *isp.* koncipirati) 1. zamisao; nedotjerani nacrt; ovakvo ili onakvo shvaćanje nečega; način razmatranja nekih pojava; glavna misao, prvotna predodžba (umjetnika, pjesnika, učenjaka i sl.); 2. začeće djeteta (zametka uopće) u utrobi; zarodak; *prid.* **kòncepcionālan** *i* **kònceptuālan,** -lna, -lno.

kòncept, *2. mn.* koncepātā *lat.* (conceptus, *isp.* koncipirati) 1. nacrt pismenog sastavka ili govora; sastavak koji nije prepisan u čisto; 2.

pojam, zamisao, mišljenje; **izbaciti iz koncepta** — zbuniti, smesti; **koncept-papir** — lošiji, žućkasti papir (za koncepte); **konceptirati,** -ceptīrām — isto što i koncipirati; *isto i* **konceptovati,** -ujēm.

konceptualac, -lca, 5. konceptualče, *2. mn.* konceptualācā (*isp.* koncept) — perovodni (konceptualnī) činovnik; službenik s visokom naobrazbom koji samostalno rješava povjerene mu zadatke (spise), za razliku od manipulativnog službenika koji radi nesamostalno prema točnim uputama.

koncerat *v.* koncert.

koncern, *2. mn.* koncernā *engl.* (concern) jedan od vidova kapitalističkih monopola; udruženje poduzeća pod gospodstvom jednog kapitalista ili manje grupe kapitalista; za razliku od trusta gdje udružena poduzeća gube svoju samostalnost, poduzeća koja ulaze u koncern formalno ostaju nezavisna; koncerni se stvaraju putem kupovanja akcija raznih poduzeća, putem organizacije specijalnih društava za sudjelovanje i financiranje, putem sporazuma o zajednici interesa itd.; mnogi koncerni obuhvaćaju poduzeća najrazličitijih grana industrije, banke, različite oblike transporta i dr. U koncernu se osobito jasno očituje srašćivanje industrijskog i bankovnog kapitala, svojstveno epohi imperijalizma.

koncer(a)t, -rta, *2. mn.* koncerātā *tal.* (concerto) 1. izvođenje instrumentalnih ili vokalnih kompozicija pred publikom; 2. veliko muzičko djelo za neki instrument uz pratnju orkestra; 3. *prenes.* sistem složnog istupanja nekoliko država; *uopće* sloga, sklad, jedinstveni nastup, dogovor, sporazum, suglasnost; *prid.* **koncertnī; koncertant,** *2. mn.* koncertanātā — izvoditelj muzičkog djela na koncertu; *žen.* **koncertantica** *i* **koncertantkinja** (*akc. i* **koncertantkinja**); *isto i* **koncertist(a)** *odn.* **koncertistkinja; koncertirati,** -certīrām — nastupiti na koncertu; davati muzičku priredbu; *isto i* **koncertovati,** -ujēm.

koncesija *lat.* (*isp.* koncedirati) 1. ugovor kojim država ili municipalna vlast, pod stanovitim uvjetima, daje u eksploataciju svoja poduzeća ili zemlju s pravom vađenja korisnih ruda, gradnje poduzeća itd.; 2. samo poduzeće, organizirano na temelju koncesije; 3. dopuštenje, ustupanje, ustupak, povlastica; 4. odobrenje za vođenje obrta, dozvola za obavljanje neke djelatnosti; **koncesionar,** -ara — osoba koja je dobila koncesiju; **koncesionirati,** -onīrām — dati koncesiju; *prid.* **koncesioniran; koncesionirane radnje** — poduzeća kojima je za poslovanje potrebna posebna dozvola vlasti izvan onih propisa koji vrijede za sva poduzeća.

koncesivan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* koncedirati) *gram.* dopusni, npr. dopusni veznici: ako i, iako, mada, makar, premda.

koncha *v.* konha.

koncija, *2. mn.* koncījā *lat.* (contio) skupština.

koncil, -ila *lat.* (concilium — sastanak) 1. crkveni sabor; 2. sveučilišni sud.

koncilijantan, -tna, -tno *lat.* (conciliare — pridobiti; činiti sklonim) pomirljiv, popustljiv, pristupačan razlogu, sklon kompromisu; *izv.* **koncilijantnost,** -osti.

koncinitet, -eta *lat.* (concinnitas) skladno spajanje riječī i mislī, skladnost u govoru.

koncipijent, *2. mn.* koncipijenātā *lat.* (*isp.* koncipirati) odvjetnički pripravnik, perovođa; *žen.* **koncipijentica** *i* **koncipijentkinja** (*akc. i* **-jentkinja**); *prid.* **koncipijentskī.**

koncipirati, -cipīrām *lat.* (concipere — 1. zahvatiti; 2: začeti dijete; 3. osjećati, shvaćati) 1. načiniti koncept; napraviti nacrt; zamisliti, smisliti; sastaviti, sačiniti; 2. shvatiti neku misao; 3. začeti dijete, zatrudnjeti; *isto i* **koncipovati,** -ujēm.

koncizan, -zna, -zno *lat.* (concisus — kratak, jedar) zbijen, kratak i jezgrovit; sadržajan; sažet; *izv.* **konciznost,** -osti.

konclogor — *skrać.* za koncentracioni logor (*v.* koncentracioni).

konča *tal.* (conca) posuda (Nar.).

končeti, končetā *(mn. m. roda) tal.* (concetto) neobične pjesničke figure; dosjetke, zamisli, ideje; **končetozan,** -zna, -zno — bogat mislima, dosjetljiv; **končetozan stīl** — jezgrovit način (pismenog) izražavanja (F. Švelec); *izv.* **končetoznost,** -osti.

kondak, *mn.* -ci *grč.* crkv.-pravosl. kratka pjesma u čast nekom svecu.

kondemnacija *lat.* (condemnare — osuditi) osuda; **kondemnatoran,** -rna, -rno — osuđujući; **kondemnatorna presuda** — presuda koja oglašuje krivim i osuđuje na kaznu, za razliku od *liberatorne* koja oslobađa od krivnje, i *deklaratorne* koja samo utvrđuje neku pravnorelevantnu činjenicu; *glag.* **kondemnirati,** -demnīrām — osuditi.

kondenati, -ām *tal.* (condannare) osuditi, osuđivati; kuditi, ne odobravati (Nar.); *isp.* kondemnacija.

kondenzacija *lat.* (condensare — zbiti, zgusnuti) 1. zgušćivanje, nagomilavanje, sažimanje, zbijanje; 2. prijelaz plina ili pare u tekuće stanje; **kondenzirati,** -denzīrām — zgusnuti,

sažeti, zbiti; skratiti; pretvoriti paru u vodu; »zglobiti« (Mil. Šrepel), »zgustiti« (Skok); **kondenzirano mlijeko** — posebnim načinom gusto ukuhano mlijeko u limenim kutijama; *isto i* **kondenzovati,** -ujem; **kondenzat,** -ata — proizvod kondenzacije; sažetak; **kondenzator** — 1. zgušnjivač; sprava za skupljanje električnih naboja; 2. sprava za kondenzaciju pare; 3. optičko staklo koje skuplja zrake od izvora svjetla i upravlja ih na predmet koji treba osvijetliti (npr. u projekcionim svjetiljkama); **kondenzor** — *u optici:* leća sabirača, sakupljača.

konder *v.* kondir.

kondicija *lat.* (condicio — nagodba, uvjet) 1. norma, standard, kakvoća kojoj — suglasno ugovorenim uvjetima — mora odgovarati neki predmet (roba); 2. uvjet, pogodba, osobito dobavni i platežni uvjeti u trgovačkom poslovanju; 3. namještenje, služba; 4. privatna poduka, davanje satova; instrukcija; 5. sposobnost za vršenje napora, zdravstveno stanje, radna sposobnost, tjelesna izdržljivost (npr. nogometaš u dobroj kondiciji); *isp.* condicio sine qua non; *prid.* **kondicionī; kondicionī trening** — laki trening u svrhu održavanja gipkosti tijela i povećanja spremnosti organizma za napore u predstojećem natjecanju.

kondicional *lat.* (*isp.* kondicija) *gram.* pogodbeni način, npr. *radio bih;* **kondicionalan,** -lna, -lno — pogodben; uvjetan, uslovan; *gram.* **kondicionalne rečenice** — rečenice u kojima se izriče neki uvjet (*veznici:* ako, da, kad), npr. *Ako dođeš, dobit ćeš.*

kondicionalizam, -zma — filozofsko shvaćanje da nijedan događaj ne ovisi o jednom uzroku nego o mnoštvu uvjeta (sve se stvari međusobno uvjetuju, a dužnost je egzaktne znanosti da utvrdi zakonitost njihove međusobne zavisnosti).

kondicioni, -ā, -ō *v.* kondicija.

kondicioniranje *lat.* (*isp.* kondicija) dovođenje robe u suglasnost s ustanovljenim normama, standardima; **kondicioniranje uzduha** — dobivanje i upuštanje zraka određene temperature, vlažnosti i čistoće u neke prostorije; *isp.* klimatizacija; **kondicioniran** — u dobru stanju, dobro očuvan.

kondignacija *lat.* (*isp.* condignus — vrijedan, dostojan) katovi, spratovi na zgradama (Nar.).

kondijer, -era *v.* kondir.

kondilom, -oma *grč.* (kondos — gomolj) izraštaj, izraslina, bradavica, guka.

kondir, -íra *grč.* (kantharos — trbušasta čaša) vrč, krčag, pehar; *isto i dijal.* **kondijer,** -era.

konditor *lat.* (condire — začiniti, zasladiti) slastičar; **konditoraj,** -aja *lat.-njem.* slastičarnica (N. Polić); *isp.* konfiserija.

kondolencija *lat.* (condolescere — osjećati bol) izražavanje sućuti, saučešća; **kondolent,** *2. mn.* -dolenata — osoba koja izražava saučešće (Krleža); **kondolírati,** -doliram — izraziti sućut, saučešće.

kondom, -oma *franc.* (po imenu izumitelja) gumeno zaštitno sredstvo protiv začeća ili protiv spolnih bolesti; prezervativ, kuton, »kaputić«.

kondominij, -ija (*pored* **kondominijum**) *lat.* (kon... + dominus — gospodar) *pravn.* zajedničko vladanje dviju ili nekoliko država nad nekim teritorijem, suvlasništvo.

kondor *španj.* (condor) 1. velika ptica iz porodice američkih grifova; živi uglavnom u Južnoj ili Centralnoj Americi; hrani se strvinama; 2. zlatna moneta u Chileu i Kolumbiji.

kondotjer, -era, 5. kondotjeru *tal.* (condottiere) 1. vođa najamnih družina (vojske) u 14—16. st. u Italiji; 2. *prenes.* čovjek spreman da se bori za bilo koju stvar, samo ako je dobro plaćen, pustolov, avanturist.

konduita *franc.* (conduite) 1. spisak u koji su se u starim školama unosile bilješke o vladanju učenika *(konduitnī spisak)*; 2. *prenes.* uvjet za uspjeh; prednost; **konduitírati,** -itīram — ocijeniti; *isto i* **konduitisati, -šem.**

kondukator *rum.* vođa (naslov koji je rumunjskim fašistima služio kao nacistima firer, a talijanskim fašistima duče, *v.*).

kondukcija *lat.* (*isp.* kondukt) vodljivost, tj. prijelaz topline s tijela na tijelo pri njihovu neposrednom dodiru.

kondukt, *2. mn.* kondukata *lat.* (conducere — skupiti, združiti) 1. sprovod, pogreb, sahrana; 2. pratnja.

kondukter, -era, 5. kondukteru *franc.* (conducteur) pratilac prometnih sredstava koji pregledava odnosno prodaje vozne karte; *žen.* **konduktерka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **kondukterov; kondukterskī.**

konduktivnost, -osti *lat.* (kon... + ducere — voditi) vodljivost, sposobnost vođenja (npr. električne struje).

konduktor *lat.* (kon... + ducere — voditi) 1. dobar vodič električne topline, provodna žica; kabl; 2. kod stroja za elektriziranje — kuglasti kovinski vodič na kojemu se skuplja elektricitet; 3. *u botanici* naziv za tkivo kroz koje prolaze biljni sokovi ili pelud; 4. u

medicini: kličonoša, tj. osoba koja prenosi neku bolest na potomke a sama ne boluje od nje.

kondūna *tal.* (condanna) robija, teška tamnica; **kondūnati,** -ām — 1. osuditi na robiju; 2. robijati, biti robijaš.

kòndura[1] *v.* kundura.

kòndura[2] *grč.* hrvatski obalni brod na vesla i jedra u 9. i 10. st.; ratni brod sa širokom i uzdignutom krmom.

kondžòlos *tur.* (kondžolos) strašilo, vampir, vukodlak.

kònđa *mađ.* (konty) 1. marama za glavu; 2. malen obruč od lipove kore koji se stavlja oko skupljenih pletenica i ovija povezačom; *isp.* džega, čugra, punđa, kumba; **kònđara,** *2. mn.* kònđārā — žena koja nosi konđu.

konèksija *lat.* (connectere — svezati, spojiti) 1. veza, povezanost; spoj, sklad; 2. konèksije — utjecajna poznanstva; veze; *isto i* **kòneks,** *2. mn.* kòneksā.

kònektīv *lat.* (*isp.* koneksija) u biologiji naziv za dio tkiva u biljnom ili životinjskom organizmu koji povezuje druge dijelove.

konetábl *franc.* (connetable *od lat.* comes stabuli — grof staje, štale, konjušnik, dvorski dostojanstvenik na franačkom dvoru) maršal, vojvoda, vrhovni zapovjednik (Nehajev).

konfabulácija *lat.* (*isp.* fabula) *med.* smetnja u vezi s pamćenjem i inteligencijom uopće, pri čemu bolesnik zaboravljene stvari nadomještava izmišljanjem novih koje se nisu nikada dogodile; pričanje, brbljanje, trabunjanje.

konfàlūn, -ūna *tal.* (gonfalone — zastava) stjegonoša, vojvoda; zaštitnik, pokrovitelj.

konfederácija *lat.* (kon... + *isp.* federacija) 1. savez, spoj, zajednica nekih organizacija; 2. savez država koje zadržavaju svoju nezavisnost (suverenitet), ali su ujedinjene putem jednog ili više zajedničkih organa; u konfederaciji nema općesaveznog državljanstva ni centralne zakonodavne vlasti; *prid.* **kònfederatīvan,** -vna, -vno.

konfederàti *(mn. m. r.)* — pristaše konfederacije uopće, a posebno Konfederacije država američkog Juga u ratu 1861—1865.

konfederàtka (*isp.* konfederacija 1; u Poljskoj su se konfederacijama zvala udruženja feudalaca, šljahtića, za zaštitu njihove vlasti) — poljska krznom podstavljena visoka kapa s četverokutnim tjemenom, obično s kićankom; niža se zove *krakuška.*

konfèkcija *lat.* (confectio — gotovljenje) 1. masovno pravljenje odijela (ne po mjeri); 2. roba tako pravljena; 3. dućan takve robe; 4. svi postupci izvedeni na isti kalup (bilo u kojoj struci ljudske djelatnosti, npr. »operacija slijepog crijeva danas je obična konfekcija«); *prid.* **konfekcījski; kònfekcionī; konfekcījskī stàn** — jedan od stanova u modernim kućama, koji su svi jednaki; **konfekcionār,** -āra — radnik tekstilne struke koji radi na izradbi konfekcije.

kònfekt, *2. mn.* kònfekātā *tal.* (confetto *od lat.* confectum — zgotovljeno) kolačić, poslastica, slatkiš, bombon.

kònfer *lat.* (confer) usporedi, isporedi, sravni (upućivanje na neko mjesto u istoj ili u drugoj kojoj knjizi); upotrebljava se obično u skraćenom obliku *cf, cfr.*

konferánsa, *2. mn.* konferānsā *franc.* (conférence) 1. isto što i konferencija; 2. javno predavanje; objašnjavanje uz neki program i sl.; **konferánsjē,** -ēa, *mn.* -ēi, 2. konferansjēā (conférencier) sudionik izvedbe, ponajviše pozorničke, koji publici najavljuje i objašnjuje program i zabavlja je u stankama između pojedinih točaka programa, voditelj.

konferèncija *lat.* (conferre — snositi, sabrati) 1. sastanak, sjednica, skup, skupština, vijećanje predstavnika vlade, društvenih, partijskih, naučnih itd. organizacija zbog pretresanja nekih pitanja; 2. vijeće, savjet, organizacija; *prid.* **konferencījskī; konferírati,** -fērīrām — raspravljati; vijećati; savjetovati se; *isto i* **konfèrisati,** -šēm.

konfesija *lat.* (confessio — priznanje) 1. vjera, vjeroispovijest, religija; 2. priznanje, očitovanje; **kònfesionālan,** -lna, -lno *i* **konfesījskī,** -ā, -ō — vjerski, vjeroispovjedni.

konfesiònal, -ala *franc.* (confessional) 1. ispovjedaonica; 2. vjeronauk.

konfeti (*mn. m. roda; dubr. akc.* kònfeti, kònfetā; Vojnović) *tal.* (confetto) prvotno kolačići (*isp.* konfekt) kojima su se nabacivali na zabavama; danas raznobojni papirni kružići kojima ljudi obasipaju jedan drugog na plesovima i maskeradama.

konfidènca (*akc. i* **konfidènca**) *tal.* (confidenza) *v.* konfidencija (Begović).

konfidèncija *lat.* (confidentia — pouzdanje) 1. povjerljivost; povjerljivo saopćenje; prisnost; 2. pouzdanje u sebe, samosvijest; **kònfidencijālan,** -lna, -lno — povjerljiv, koji nije za javnost, tajni; **konfìdent,** *2. mn.* konfidenātā — povjerljiva osoba, tajni policist, doušnik, pouzdanik, špijun; *žen.* **konfidentica** *i* **konfidentkinja** (*akc. i* **-dentkinja**); *prid.* **konfidentskī.**

konfiguràcija *lat.* (kon... + *isp.* figura) 1. vanjski obris; obličje, oblik; 2. međusobni položaj nekih predmeta (npr. konfiguracija zvijezda).
konfinàcija *lat.* (confinium — granica) 1. progonstvo u određeno mjesto; zatočenje; 2. ograničenje slobode kretanja; kućni zatvor; **konfinírati,** -fīnīrām — 1. prognati u određeno mjesto; zatočiti; 2. ograničiti slobodu kretanja; *isto i* **konfinisati,** -šēm.
konfirmàcija *lat.* (confirmare — utvrditi) 1. *pravn.* u nizu zemalja — potvrda sudske presude od odgovarajućih službenih osoba; 2. *rel.* kod katolika obred potvrde u vjeri koji se vrši nad odraslijom djecom (*isp.* krizma); kod protestanata — obred pristupanja mladića i djevojaka u crkvenu zajednicu; **konfirmand,** *2. mn.* -firmanādā — kandidat za konfirmaciju, krizmanik; *žen.* **konfirmànda,** *2. mn.* -āndā; *glag.* **konfirmírati,** -fīrmīrām; *isto i* **konfirmisati,** -šēm.
konfisèrija *franc.* (confiserie) slastičarnica; *isp.* konditoraj.
konfiskàcija *lat.* (confiscare — skupljati imovinu za državnu blagajnu) 1. zapljena, prinudno, bez odštete, otuđenje čitavog imetka ili dijela imetka privatne osobe u korist države; 2. uklanjanje iz prometa, zapljena novina ili drugih štampanih stvari (vrše je državne vlasti); **konfiscírati,** -fīscīrām — zaplijeniti, podvrgnuti konfiskaciji; *isto i* **konfiskovati,** -ujēm.
Konfìteor *v.* Confiteor.
konfitèrija *v.* konfiserija.
konfitīr, -íra *franc.* (confiture) ušećereno voće; pekmez; slatko; *isto i* **konfitùra;** *isp.* konfiserija.
konflagràcija *lat.* (conflagrare — izgarati) 1. velik požar; 2. ustanak, buna, prevrat; 3. ratni sukob, »zapožarenje«.
kȍnflikt, *2. mn.* kȍnflikātā *lat.* (conflictare — udarati što o što; boriti se) 1. sukob, spor, raspra koja prijeti da će se još više zaplesti; 2. borba, rat, oružani sudar.
konfluèncija *lat.* (confluere — stjecati se, skupiti se) 1. stjecanje, stjecište, sjedinjenje, spajanje, spoj; 2. utok, ušće, sliv; 3. vreva, gomila, strka, gužva.
konformàcija *lat.* (*isp.* konforman) prilagođivanje, prilagodba, skladnost, usklađivanje.
konfòrman, -mna, -mno *lat.* (kon... + *isp.* forma) koji se slaže; jednolik, istolik, skladan, sročan, podudaran, prilagodljiv, primjeren; **konformìzam,** -zma — prilagodljivost, prilagođivanje, slaganje, suglasnost, prihvaćanje nekog mišljenja iz spekulativnih ili oportunističkih razloga, oportunizam; *isto i* **konfòrmnōst,** -osti; **konfòrmist(a)** — 1. prilagodljiv čovjek, oportunist; 2. pripadnik anglikanske vjeroispovijesti (u Engleskoj); *glag.* **konformírati,** -fōrmīrām — složiti, uskladiti, prilagoditi, podesiti prema čemu, saobraziti; suglasiti se, pokoriti se; *isto i* **konfòrmisati,** -šēm.
konfòrtati se *v.* kunfortati se.
kònfrāter *lat.* (kon... + frater — brat) subrat; drug u službi, u samostanu.
konfrontàcija *lat.* (kon... + frons, 2. frontis — čelo) 1. suočenje, usporedba; 2. sukob, sudar, sraz; **konfrontírati,** -frontīrām — suočiti, sučeliti, usporediti; *isto i* **kònfrontovati,** -ujēm.
konfucijanìzam, -zma — religiozno-filozofska nauka koja se pripisuje polulegendarnom kineskom misliocu Konfuciju (Kung-fu-tse), koji je, po predaji, živio u 6. st. prije naše ere; jedna od triju glavnih religija u Kini, pored daosizma i budizma; **konfùcijevac,** -ēvca, *2. mn.* konfucijevācā — sljedbenik konfucijanizma; *prid.* **konfùcijevskī.**
konfundírati, -fūndīrām *lat.* (confundere — pomiješati, poremetiti) 1. slijevati skupa; izmiješati; 2. zbrkati, pobrkati; smesti, smutiti, zbuniti, zamrsiti; *isp.* konfuzan, konfuzija.
konfutàcija *lat.* (confutare — pobiti čiju tvrdnju; umiriti, utišati koga) pobijanje, obaranje. opovrgnuće (protivnih dokaza).
kònfūzan, -zna, -zno *lat.* (*isp.* konfundirati) — zbrkan, zbunjen, smeten, smušen; *izv.* **konfùznōst,** -osti; **kònfūzija** — 1. pometnja, smućenost, zabuna, zbunjenost, smušenost, metež, vreva, zamršaj, zbrka, smetenost, konfuznost; 2. *pravn.* prestanak prava i obaveze, ako se oboje sjedini u istoj osobi (npr. ako vjerovnik postane vlasnikom založenog mu dobra).
kȍnga *v.* conga.
kongenijalan, -lna, -lno *lat.* (kon... + *isp.* genijalan) srodan, bliz po načinu mišljenja, po talentu; *izv.* **kongenijàlnōst,** -osti.
kongenitàlno *lat.* (kon... + genitus — rođen) prirođeno, baštinjeno, s čim se tko rodio, urođeno.
kongèrija *lat.* (congerere — nagomilati, zgrnuti) hrpa, gomila (npr. pijeska); *prid.* **kongèrījskī.**
kongèstija *lat.* (congerere — gomilati) navala krvi (npr. u glavu); nakupljanje krvi u nekom dijelu tijela.
konglomèrat, -āta *lat.* (kon... + glomerare — gomilati) 1. mehanički spoj raznovrsnih dije-

lova i predmeta; 2. *geol.* složena nehomogena rudna naslaga, sastavljena od zrna pijeska i pojedinih komada raznih minerala, povezanih glinom, vapnom, kremikom; kod naših geologa: valutičnjak; 3. naslaga, nakupina uopće; gromada, gomila, smjesa, mješavina, sljepljevina, zbrka, prenatrpanost.

Kongo[1] — rijeka u središnjoj Africi, po porječju i količini vode druga rijeka na svijetu (*isp.* Mississippi); utječe u Atlantski ocean.

Kongo[2] — republika u zapadnoj Africi; glavni grad Brazzaville (osnovao ga Pierre Savorgnan Brazza, 1852—1905, francuski istraživač Afrike); **Kongoanac,** -nca, 5. Kongoanče, *2. mn.* Kongoanāca; *žen.* **Kongoanka;** *prid.* **kongoanskī.**

Kongo[3] **DR** *v.* Zair.

kongrega (pučka) *tal.* narodno vijeće (M. Franičević).

kongregacija *lat.* (congregare — sabrati, udružiti) 1. bratstvo, udruženje crkvenih općina ili samostana istoga reda (rimokatoličke crkve); 2. naziv za ministarstvo (određeni resor vrhovne crkvene uprave) u papinskoj vladi; 3. vjersko udruženje; 4. skup, skupština, sabor, kongres; u starije doba naziv za županijsku skupštinu u Hrvatskoj; **kongreganist(a)** — član kongregacije; *žen.* **kongreganistica; kongreganistkinja.**

kongres, *2. mn.* kongresā *lat.* (congredi — sastati se) 1. sastanak, skupština, slet, skup, zbor, ponajviše međunarodni (npr. *antifašistički kongres*); 2. naziv zakonodavnog organa u USA, u većini zemalja Latinske Amerike i u nekim drugim državama; 3. najviši organ Saveza komunista Jugoslavije; redovni kongresi sazivaju se najmanje jedanput u 3 godine, a izvanredne kongrese saziva Centralni komitet po svojoj inicijativi ili na zahtjev preko polovine od ukupnog broja članova SK; *prid.* **kongresnī; kongresnī turizam** — oblik izvansezonske hotelijerske djelatnosti, organiziranje i održavanje velikih skupova, savjetovanja i sl. u hotelima koji posjeduju u tu svrhu uređene dvorane i ostale pogodnosti; **kongresist(a)** — tko (u svojstvu delegata ili inače službeno) prisustvuje kongresu; *žen.* **kongresistkinja; kongresmen** — član Kongresa u USA, američki narodni zastupnik; **kongresuvka,** 3. -vci *polj.* (kongresowka) u poljskoj povijesti naziv za tzv. »kongresnu Poljsku«, tj. za onaj dio varšavskog vojvodstva koji je, prema odluci Bečkog kongresa 1815. poslije napoleonskih ratova, potpao pod Rusiju i imao da s njome bude povezan personalnom unijom *(v.).*

kongruencija *lat.* (congruere — podudarati se) 1. skladnost, suglasnost, sukladnost, istovetnost, podudaranje i u obliku i u veličini; podudarnost; 2. *gram.* sročnost; slaganje rečeničnih dijelova; **kongruentan,** -tna, -tno — suglasan, sročan, sukladan, istovetan, podudaran (i u obliku i u veličini); **kongruirati,** -gruīrām — biti u kongruenciji, slagati se, sricati se; *isto i* **kongruisati,** -šēm.

Kongsberg-kup — međunarodno natjecanje u skijaškim skokovima između alpinskih zemalja (Jugoslavija, Italija, Francuska, Austrija, Švicarska, SR Njemačka); prvi put održano u Unterwassernu u Švicarskoj god. 1953, a god. 1955. u našoj Planici: prema pravilima održava se svake godine u drugoj od spomenutih zemalja.

konha, 3. -hi *grč.* (konchē) školjka; udubina u zidu sa školjkastim gornjim dijelom, oblika polukupole, svoda; apsida *(v.).*

konicitet, -eta (*isp.* koničan) 1. čunjastost, kupastost, kosina, nagib, nagnutost; 2. suženje, suženost.

koničan, -čna, -čno *grč.* (kōnos — češer; čunj, stožac) čunjast, stožast, kupast, koji ima oblik čunja, stošca, kupe; *isp.* konus; *izv.* **koničnost,** -osti.

konīdije *(mn. ž. r.) grč.* posebne rasplodne stanice (spore) nekih gljiva (žitna rđa, plijesan).

konifera *grč.* (*isp.* koničan + ferō — nosim) jedno od stabala crnogorice; četinjara.

Königgrätz (čit. Kenig-grec) njemački naziv za *Hrádec Králové* (*hrv.* Kraljičin Gradac) u Češkoj (pobjeda Prusa nad Austrijancima god. 1866) (Krleža).

konika, 3. -ci, *2. mn.* konīkā *lat.* (*isp.* konus) presjek čunja, stošca, čunjosječnica.

konistrica *grč.* (kanystron) košarica; *isp.* kanistar.

konitacija *lat.* (connitatio) napon, napor, nastojanje, trud.

konivencija *lat.* (connivere — sklapati oči; »gledati nekom kroz prste«) obzirnost, obazrivost; gledanje kroz prste, prešutan sporazum; **koniventan,** -tna, -tno — obziran, obazriv.

konjekcija *lat.* 1. (*prema* conjicere — bacati) bacanje koplja, odapinjanje strijela; 2. (*prema* conjicere, conjectare — nagađati, proricati) isto što i konjektura *(v.).*

konjektura *lat.* (conjicere — nagađati, proricati) vjerojatnost, nagađanje, osobito pretpostavka pravilnog izgleda oštećenoga starog tek-

sta, naslućivanje kako je mogao izgledati i sl.; *glag.* **konjicírati,** -jìcīrām — nagađati, pretpostavljati, naslućivati, nazirati; gatati, vračati, proricati, tumačiti snove.

konjugácija *lat.* (conjugare — sklopiti, svezati; ujarmiti, upregnuti zajedno) 1. *gram.* sprega, sprezanje; mijenjanje glagola po pojedinim licima i vremenima, 2. *biol.* oblik oplodnje kod nekih algi i jednostaničnih organizama; **konjugírati,** -jugīrām — sprezati; mijenjati glagol po licima i vremenima; *isto i* **kònjugovati,** -ujēm.

konjugáta *lat.* (*isp.* konjugacija) 1. *gram.* srodna riječ, riječ izvedena iz istog korijena; 2. *anat.* promjer ženske zdjelice, karlice; zdjelični promjer.

konjúnkcija *lat.* (conjungere — svezati, sjediniti, združiti) 1. *astr.* položaj Sunca, Mjeseca ili planeta od kojih po dva imaju istu ekliptičnu dužinu (konjunkcija Mjeseca i Sunca je mlađak); 2. *gram.* veznik.

kònjunktīv *lat.* (conjunctivus) *gram.* glagolski način subjektivnog prikazivanja kojim se izražava volja, želja, mogućnost, uopće neka zamisao onoga koji govori; upotrebljava se u latinskoj, grčkoj, njemačkoj, francuskoj gramatici (u ovoj kao *sibžonktiv*) i dr.; *prid.* **kònjunktīvan,** -vna, -vno.

konjunktíva *lat.* (*isp.* konjunkcija) očna spojnica, vežnjača, veznica; **konjunktivítis** (*akc. i* -ìtis) — upala očne spojnice, kapaka.

konjunktúra *lat.* (*isp.* konjunkcija) 1. stjecaj okolnosti; *u običnom govoru:* dobra prilika (za zaradu); 2. sve značajke koje karakteriziraju stanje kapitalističke privrede: kretanje cijena, postotka, tečaja vrijednosnih papira, zarade, dividenada, razmjera proizvodnje itd.; uopće stanje na tržištu s obzirom na odnos ponude i potražnje (dobra, loša konjunktura); *prid.* **kònjunktūrnī; konjunktúrist(a)** — čovjek koji izrabljuje konjunkturu, špekulant.

konjurácija *lat.* (conjurare — zajedno priseći, zakleti se) zavjera, urota; **konjùrant,** *2. mn.* konjùranātā — zavjerenik, urotnik.

kònk *v.* ganjak.

kònka *v.* konha.

kònkavan, -vna, -vno *lat.* (concavus — šupalj, sveden) izdubljen; udubljen, uleknut, ugnut; *prot.* konveksan; *izv.* **konkàvnōst,** -osti.

kònkīlijum *grč.* (konchylion) 1. školjka, ljuštura; puževlja kućica; 2. *bot.* bagrem, akacija.

konkláva *lat.* (conclave — soba koja se može zaključati) 1. vijeće kardinala koje se sastaje radi izbora rimskoga pape; 2. zatvorene prostorije u kojima se vrši taj izbor.

konklúzija *lat.* (concludere — zaključiti) zaključak; zaključivanje iz neke pretpostavke; **konkludèntan,** -tna, -tno — zaključujući; *pravn.* **konkludèntnī čìni** (*lat.* facta concludentia) — takvi vanjski čini iz kojih se može zaključiti na određeno izražavanje volje, pristajanje; **kònkluzīvan,** -vna, -vno — zaključni; uvjerljiv; konačan, završan.

konkomitáncija *lat.* (kon... + comes, 2. comitis — pratilac) slučajno društvo; pojavljivanje jednoga uz drugo; popratna pojava; *prid.* **konkomitántan,** -tna, -tno — popratan, usputan.

konkordáncija *lat.* (concordare — slagati se) 1. slaganje, suglasnost; 2. popis mjesta (nekog književ. djela) gdje se javljaju iste riječi (obično iza glavnoga kazala ili ispred njega) s oznakom stranice ili poglavlja; 3. *u geologiji:* paralelan tok pojedinih slojeva; *prid.* **konkordántan,** -tna, -tno — suglasan, složan, jednoglasan, jednodušan, skladan, podudaran.

konkòrdāt, -āta *lat.* (*isp.* konkordancija) ugovor rimskog pape s nekom državom koji uređuje pravne odnose između katoličke crkve i dotične države; sporazum, utanačenje, uglavak, nagodba uopće.

konkòrdija *lat.* (concordia — sloga) 1. sloga, složnost, podudarnost, jednodušnost, suglasnost; starorimsko božanstvo Sloge; 2. poduzeće za (sjajne) pogrebe (osobito u Srbiji, gdje su se neka takva poduzeća često nazivala imenom »Konkordija«); 3. *s prednjim u vezi:* naziv za automobile ili mrtvačka kola, kojima se otpremaju mrtvaci na groblje (»nabrajao automobile sve do grobljanskih konkordija, onih crnih jezivih automobila« [*Novine*]).

konkrécija *lat.* skupljanje čestica u cjelinu; grudasta masa nakupljena oko neke središnje točke; gvalja, gromada.

konkréménti, konkrèmenātā *(mn. m. roda) lat.* (concrementum — sraštenje) 1. srasli, slijepljeni, otvrdnuli dijelovi neke tvari; 2. *u medicini* naziv za kamence (bubrežne, žučne, mokraćne).

kònkretan, -tna, -tno *lat.* (concretus *od* concrescere — srasti se, stvoriti se) predmetan, stvaran, koji se može razmatrati u svoj punoći i sa svih strana (*prot.* apstraktan); **konkrètnē čìnjenice** — pregledne, točne, određene činjenice; **konkrètnā ìmenica** — *u gramatici:* imenica koja označuje stvaran, opipljiv predmet, npr. *čovjek* (za razliku od apstrakt-

nih imenica kakva je npr. *milost*); **konkretnā muzika** — tehnika skladanja kod koje autor izrađuje muzičko djelo iz konkretnih zvukova i šumova, koje kombinira s pomoću elektroakustičkih sprava i u konačnom obliku snima na magnetofonsku vrpcu; od naših muzičara najistaknutiji je i svjetski renomiran konkretni muzičar Ivo Malec (rođ. 1925), koji većinom djeluje u Parizu; *izv.* **kònkretnōst,** -osti — stvarnost, zbilja; **konkretizácija** — ostvarenje, popredmećenje, dobivanje jasnih i opipljivih oblika; **konkretizírati,** -izīrām — davati pregledan, stvaran karakter, davati konkretan oblik nečemu; točno odrediti; *isto i* **konkrètizovati,** -ujēm; **konkrétum** — isto što i konkretna imenica.

konkubína *lat.* (concubina) priležnica, nevjenčana žena, suložnica; bludnica; **konkubinat,** -āta — izvanbračni zajednički život (spolni) dvoje ljudi; »divlji brak«, priležništvo, suložništvo; blud.

kònkupiscibīlan, -lna, -lno *lat.* (concupiscere — živo željeti) pohotljiv, pohotan, požudan, puten.

konkurèncija *lat.* (concurrere — strčati se, steći se, zgrnuti se) 1. u kapitalističkom društvu — međusobna borba kapitalista za veći profit, za tržišta, za vrela sirovina itd.; konkurencija zaoštrava kapitalistička protuslovlja; 2. suparništvo na bilo kakvom području između pojedinih osoba od kojih svaka za sebe osobno želi postići isti cilj; 3. suparnička strana (kupovati kod konkurencije); *prid.* **konkurèntan,** -tna, -tno — sposoban za konkurenciju, usporedan, suparnički; **konkùrent,** *2. mn.* konkùrenātā — takmac, suparnik; osoba koja se bilo na kojem području takmiči s drugom osobom; *žen.* **konkùrentica** *i* **konkùrentkinja** (kod Matoša: takmačica); *prid.* **konkùrentskī; konkurírati,** -kùrīrām — biti konkurent; sudjelovati u konkurenciji; natjecati se, takmičiti se; *isto i* **konkùrisati,** -šēm.

konkuripìk *franc.* (concours hipique, *zapravo od lat.* konkurs — natjecanje *i grč.* híppos — konj) konjske utrke, natjecanje u brzom jahanju ili u brzoj vožnji (na malim kolicima sa dva kotača).

kònkurs, *2. mn.* kònkūrsā *lat.* (concursus — strka) 1. natječaj; natjecanje, takmičenje kandidata za dobivanje premije, nagrade, za prijem u neku školu itd.; 2. stečaj; čin, kada se protiv dužnika koji je prezadužen, tj. koji nije više u stanju plaćati svoje dugove, povede naročiti — stečajni — postupak radi naplate (makar i djelomične) vjerovnika iz cjelokupne preostale dužnikove imovine; *isp.* licitacija, gurema; **kònkursnī** — koji se odnosi na konkurs; stečajni; **kònkursnā màsa** — stečajna masa, stečajnina, stečajna gromada.

konkùsija *lat.* (concutere — tresti; prestrašiti) 1. potres, šok *(v.)*; zaplašivanje, zastrašivanje; 2. iznuđivanje, ucjenjivanje; utaja, pronevjerenje.

konkvasácija *lat.* (conquassare — potresti, uzdrmati) teško oštećenje tkiva snažnim udarcem ili pritiskom, uboj; **konkvasàntan,** -tna, -tno — mučan, ubitačan.

konkvíbus *lat.* (cum quibus — čime?) pomalo šaljiva riječ u značenju: novac.

konkvìsta *španj.* (conquista — osvojenje) doba osvajanja Srednje i Južne Amerike od Španjolaca i Portugalaca pod kraj 15. a osobito u prvoj polovici 16. st.; **konkvistàdōr,** -ora — 1. jedan od španjolskih osvajača koji su zauzeli Srednju i znatan dio Južne Amerike (svršetkom 15. st.) i nečuveno surovo postupali sa starosjediocima; 2. *prenes.* zavojevač, porobljivač, osvajač, pljačkaš.

kònnatālno *lat.* (kon... + natalis — rođen) *v.* kongenitalno.

kòno,[1] 5. kòno — hipok prema *komšija (v.); isp.* kona.

kònō,[2] *gen.* konala *v.* kanal.

kònoba, *2. mn.* kònōbā *lat.* 1. podrum, podzemno spremište; 2. točionica, krčma, »podrum«; 3. donji dio kuće (prizemlje) koji u nekim krajevima služi kao staja; **kònobār** — 1. vlasnik konobe, krčmar, gostioničar; 2. poslužitelj u gostionici, točilac, podrumar, »kelner«; *žen.* **kònobarica.**

kònofōs *v.* kanafas.

konòid, -ída *grč.* (*isp.* konus + eidos — lik) *geom.* nepravilan čunj, stožac, kupa, tzv. »pačunj«; tijelo koje nastaje okretanjem presjeka čunja oko osi, npr. paraboloid, hiperboloid i dr.; **kònoīdan,** -dna, -dno — nalik na čunj, čunjast, stožast, kupast.

konòmist — u nekadanjoj Vojnoj krajini umjesto *ekonomist,* tj. intendantski oficir.

kònop, *2. mn.* kònōpā *lat.* (*isp.* kanap) uže, špaga, štrik; *isto i* **kònopac,** -pca, *2. mn.* kònopācā.

kònoplja *lat.* (Cannabis sativa) biljka od koje se (nakon prethodnih različitih postupaka: močenje, stupanje, predenje itd.) prave užeta, tkaju tkanine i sl., a od nekih se proizvode i droge.

konosàment *v.* konosman.

konosman, -ana *franc.* (connaissement) dokument koji se izdaje otpremniku pri otpremi brodskih tovara kao potvrda da je predao tovar; brodski tovarni list, brodska teretnica.
konotacija *lat.* (connotare — skupa zabilježiti) 1. *log.* skup svih atributa koji se smatraju bitnima za značenje nekog pojma; 2. *gram.* skup asocijacija povezanih s nekom riječju i njezinim značenjem (npr. riječi *kiša* konotacija je: vlaga, blato, kišobran, ružno vrijeme, neraspoloženje i sl.).
Konrad *germ.* »mudar savjetnik«.
konrektor *lat.* (kon... + *isp.* rektor) najstariji učitelj, zamjenik rektora (na nekim njemačkim školama).
konsakracija *v.* konsekracija.
konsangvinitet, -eta *lat.* (kon... + sanguis, 2. sanguinis — krv) krvno srodstvo, rod po krvi.
konsekracija *lat.* (consecrare — posvetiti) posveta, posvećenje; **konsekrirati**, -sekrīrām — 1. posvetiti; 2. uvrstiti među bogove; početi obožavati.
konsekucija *lat.* (consecutio) slijed, susljednost, redoslijed; posljedica; **konsekutīvan**, -vna, -vno — 1. slijedeći; koji je na redu; 2. *gram.* **konsekutīvnī veznīci** — posljedični veznici *(da, te)*.
konsekvencija *i* **konzekvencija** *(v.)*.
konsens, *2. mn.* konsensā *lat.* (consensus — podudaranje, sklad) odobrenje, pristanak, suglasnost, sloga, jednoglasnost, jednodušnost, sporazum; *isto i* **konsenzus; konsenzualni ugovor** — ugovor koji se smatra sklopljenim samim faktom pristanka ugovarača, a ne traži se za to ispunjavanje nikakvih formalnosti (npr. pismena isprava ili sl.).
konserva i sl. *v.* konzerva i sl.
konsignacija *lat.* (consignare — zapečatiti, jamčiti) 1. predaja robe komisionaru na prodaju; komisiona prodaja uopće; 2. popis (robe); 3. slanje, odašiljanje; pošiljka robe; 4. obilježivanje, pečaćenje, žigosanje; **konsignirati**, -signīrām — poslati robu na odredište, predati je na otpremu, predati je na čuvanje (npr. ručnu prtljagu na kolodvoru); *uopće* izvršiti konsignaciju; obilježiti, pečatiti, žigosati; *prid.* **konsignacionī; konsignant**, *2. mn.* konsignanatā — tko daje robu u konsignaciju; predatelj, pošiljač; **konsignatar**, -ara — kome se predaje ili šalje roba, primatelj, primalac.
konsijerž *franc.* (concierge) vratar, portir, nadstojnik.
konsil... i sl. *v.* konzil... i sl.
konsist... i sl. *v.* konzist... i sl.
konskripcija *lat.* (conscribere — popisati) 1. popis, popisivanje; 2. regrutiranje *(v.)*; **konskribirati**, -skribīrām — popisati; regrutirati; **konskribent**, *2. mn.* konskribenātā — popisivač; onaj tko regrutira.
konsola *i* **konzola** *(v.)*.
konsolidacija *lat.* (kon... + solidare — utvrditi) 1. sređenje, sređivanje; učvršćenje, ukrepljenje; 2. kreditna operacija koja kratkoročne državne dugove pretvara u dugoročne; 3. *pravn.* način prestanka založnog prava prelaskom zaloga u vlasništvo vjerovnika; **konsolidirati**, -lidīrām — praviti konsolidaciju; srediti, sređivati; učvrstiti; **konsolidīrānī zajmovi** *v.* fundirani zajmovi; *isto i* **konsolidovati**, -ujem.
konsonanca, *2. mn.* konsonancā *lat.* (consonus — suglasan) stapanje više tonova u zvukovnu cjelinu, suzvučje, sazvučje, izazivanje utiska sklada i ugode.
konsonant, *2. mn.* konsonanātā *lat.* (consonans, 2. -antis) *gram.* suglasnik; *prid.* **konsonantskī; konsonantizam**, -zma — *u gramatici:* nauka o konsonantima.
konspekt, *2. mn.* konspekātā *lat.* (conspectus *od* conspicere — gledati, vidjeti, opaziti) pregled; kratko izlaganje, nacrt nekog djela, predavanja, govora i sl.; **konspektīvan**, -vna, -vno — sastavljen u obliku konspekta; koji ukratko izlaže sadržaj.
konspiracija *lat.* (conspirare — složno duhati; zajednički djelovati) 1. zavjera, urota; sistem i metode što ih primjenjuju podzemne organizacije za očuvanje tajnosti svoga ilegalnog rada i članova same ilegalne organizacije; 2. *prenes.* čuvanje tajne, dogovorena šutnja, zataškavanje, prikrivanje; **konspiratīvan**, -vna, -vno — zavjerenički, urotnički, strogo povjerljiv, tajni, podzemni, skriven od službenih vlasti; *izv.* **konspirativnost**, -osti — povjerljivost, tajnovitost, tajnost, skrivenost, skrovitost; **konspirator** — zavjerenik, urotnik; pristalica, učesnik, poznavalac konspiracije; *isto i* **konspirativac**, -ivca, *2. mn.* -ratīvācā; **konspirirati**, -spirīrām — urotiti se, zavjeriti se, vršiti konspiraciju; *isto i* **konspirisati**, -šem.
konstanta, *2. mn.* konstantā *i* **konstanta**, *2. mn.* konstantā *i* konstanatā *lat.* (constans, 2. -antis — postojan) *mat.* stalan, nepromjenljiva veličina; označuje se znakom *const.*
konstantan[1] (*akc. i* **konstantan**), -tna, -tno — stalan, nepromjenljiv, postojan, ustrajan; *izv.* **konstantnost (konstantnost)**, -osti.

konstantan², -ana — legura bakra i nikla, neovisna o temperaturi (za električne otpornike).

Konstantin, -ina, 5. Konstantine (*akc. i* **Konstantin**, -stantina) *lat.* »postojani«; *prid.* **Konstantinov** (*akc. i* **Konstantinov**).

Konstantinopol(is) *grč.* Konstantinov grad (po rimskom caru Konstantinu I. Velikom, koji je prijestolnicu Rimskoga Carstva prenio iz Rima u Bizant, a taj je grad god. 330. dobio ime po njemu, još za careva života; *isp.* Istanbul.

Konstanz (*čit.* Konstanc) — grad na Bodenskom jezeru u SR Njemačkoj (Baden-Würtemberg) god. 1414—1418. održan je ondje crkveni sabor kojim su dokrajčena predluterovska trvenja u katoličkoj crkvi (spaljenje Jana Husa i — posmrtno — Johna Wycliffa).

konstatacija *lat.* (constare — biti postojan) tvrdnja; utvrđena činjenica; ustanovljenje; dokaz; **konstatirati**, -statīram — utvrditi, utvrđivati: ustanovljivati činjenicu, nesumnjivost nečega; *isto i* **konstatovati**, -ujem.

konstebl *engl.* (constable) policijski stražar u Engleskoj i USA.

konstelacija *lat.* (kon... + stella — zvijezda) 1. međusobni položaj nebeskih tijela; skupina zvijezda stajačica koja tvori postojanu i samostalnu figuru na nebeskom svodu; zviježđe; 2. skup, grupa, raspored, stjecaj okolnosti, prilikā; položaj, situacija.

konstelejšn *engl.* (constellation, *v.* konstelacija) ime tipa velikih britanskih aviona za putnički promet.

konsternacija *lat.* (consternare — poplašiti, uzrujati) zaprepaštenje, užas, zabuna, preneneđenje, preneraženost, ošamućenost, poraženost, utučenost (od neke vijesti, događaja); **konsternirati**, -sternīram — zaprepastiti, izazvati užas, zabuniti, zbuniti, presenetiti, prenerazití, ošamutiti, poraziti (neka vijest, događaj).

konstipacija *v.* opstipacija.

konstituanta, *2. mn.* konstituanta *franc.* (constituante *od lat.* constituere — utemeljiti) ustavotvorna skupština; osnivačka skupština koja se saziva u svrhu uvođenja ili promjene državnog ustava; djelomično francuska ustavotvorna skupština god. 1789; *prid.* **konstituantan**, -tna, -tno.

konstitucija¹ *lat.* (constitutio — uredba, ustrojstvo) ustav, osnovni zakon koji određuje načela i oblike državnog uređenja, građu državnih organa, izborni sistem, prava i dužnosti građana.

konstitucija² *lat.* (constitutio *od* constitutus — sazdan) 1. *fiziol., med.* kvaliteta stanovitog čovječjeg organizma, njegov sastav, fiziološka i psihička svojstva, djelomično ona svojstva individuuma koja utječu na postanak i tok bolesti; narav, priroda, ćud; 2. broj atoma i njihov raspored u molekulama.

konstitucionalan, -lna, -lno *lat.* 1. *v.* konstitucioni; *isp.* kadeti; 2. koji je u vezi sa stanjem čitavog organizma (*v.* konstitucija²).

konstitucionalizam, -zma *lat.* (*isp.* konstitucija¹) ustavnost; ustavni sistem gdje je glava države u zakonodavnim i drugim državnim aktima vezana za sudjelovanje narodnoga zastupstva. Razvio se iz borbe protiv apsolutizma; parlamentarizam; **konstitucionalist(a)** — pristaša ustavne politike, protivnik diktature pojedinca, demokrat, »ustavobranitelj«.

konstitucioni *lat.* ustavan, po ustavu, osnovan na konstituciji, koji se na nju odnosi; **konstituciona monarhija** *v.* monarhija.

konstituirati se, -tuīrā se *lat.* (constituere — utemeljiti, sastaviti) organizirati se, stjecati karakter stanovite organizacije, pridavati sebi zakonitost; *isto i* **konstituisati se**, -šē se.

konstitutivan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* konstitucija) koji određuje, osnovni, sastavni, temeljni, bitan, utvrđen.

konstringirati, -stringīrām *lat.* (constringere — stegnuti, sapeti) stiskati, sapeti, stegnuti, ograničiti, suziti; gušiti, ne dati do daha; **konstriktor** — 1. *v.* boa; 2. mišić stezač.

konstruirati, -struīram *lat.* (construere — sagraditi, sazdati, stvoriti) sastaviti, složiti, izumjeti, urediti, projektirati, izmisliti, izrađivati plan nečega, praviti mehanizme, strojeve, građevine s izrađivanjem njihovih projekata i proračuna; *isto i* **konstruisati**, -šem; **konstrukcija** — 1. sastavljanje, izrađivanje, slaganje, smišljanje, izmišljanje, planiranje, građenje; 2. gradnja, ustrojstvo, sastav, postavljanje, plan, međusobni raspoređaj dijelova (objekata, umjetničkog djela, projekata i sl.); 3. *tehn.* objekt koji je prethodno dovršen i prevezen (u rastavljenom obliku) na mjesto postavljanja, gdje ulazi u sastav složenije cjeline; 4. *prenes.* samovoljno, iskrivljeno tumačenje nekog teksta, izjave i sl., izmišljotina, »namještaljka«; **konstruktivan**, -vna, -vno — 1. koji se odnosi na konstrukciju; 2. stvaralački; koji gradi, koji ima smisla za red i napredak; *izv.* **konstruktivnost**, -osti; inače *prid. prema konstrukcija još i:* **konstrukcījskī** i **konstrukcionī**.

konstrukter, -era *v.* konstruktor.

konstruktivìzam, -zma *lat.* pravac u zapadnoj umjetnosti, nastao oko 1920; u umjetničkim djelima ne želi oponašati prirodu, nego je predstavlja njezinim sastavnim elementima koristeći se većinom likovima prostih geometrijskih tijela (kocka, cilindar i sl.); pristaše konstruktivizma nastojali su umjetničke težnje dovesti u sklad s razvojem tehnike i industrijalizacije; **konstruktìvist(a)** — pristaša konstruktivizma; *prid.* **konstruktivìstičkī.**

kônstruktor (*isp.* konstrukcija) izumitelj, graditelj; osoba koja se bavi konstruiranjem strojeva, mehanizama, objekata, a također i njihovih pojedinih dijelova.

konsultácija i sl. *i* **konzultácija** i sl. *(v.).*

konsumírati *v.* konzumirati; **konsùmpcija** *v.* konzumpcija.

kònšibak, -pka, *mn.* -pci, 2. kònšibākā *tur.* (*isp.* komšija) mala vrata u susjednu bašču ili dvorište.

kònšija *v.* komšija (Nar.).

konškolárac, -rca, 5. kònškolārče, *2. mn.* konškòlārācā (*isp.* kon...) — suučenik, kolega (iz škole); *žen.* **konškolárka,** 3. -ci, *2. mn.* -kī.

konštitúcija *v.* konstitucija, **konštitucionálac** — borac za ustavna prava (Đalski).

konšumávati, -šumājēm *v.* konzumirati (M. Smoje).

kônta[1] *njem.* (Kunde) mušterija, stalan kupac u jednoj te istoj trgovini.

kônta[2] *v.* konto.

kontágija *lat.* (contagium — doticaj, zaraza) 1. priljepčivost, zaraznost, kužnost; kuga, pošast; zaraza dodirom ili preko zaraženih predmeta; 2. tvar koja izaziva zarazu; *prid.* **kòntagiòzan,** -zna, -zno — priljepčiv, zarazan, prenošljiv; kužan, štetan po zdravlje.

kontájner *v.* kontejner.

kòntakt, *2. mn.* kòntākta *i* kontakāta *lat.* (contactus *od* contigere — dotaći se) 1. dodirivanje, spajanje vodova električne struje; mjesto toga spajanja; naprava koja osigurava takvo spajanje; 2. *prenes.* dodir, doticaj, veza, spoj, uzajamnost u radu, suglasnost djelovanja; općenje, druženje, saobraćanje; **kòntakt-emisija** — u radijskoj i televizijskoj praksi naziv za program u kojem se povezuju različite stanice i uključuju u jednu zajedničku priredbu; *prid.* **kòntaktan,** -ktna, -ktno; **kòntaktne lèće** — tanke staklene ljuske za ispravljanje očnih nedostataka, astigmatizma *(v.)*, kratkovidnosti ili dalekovidnosti; stavljaju se izravno na rožnicu oka i uklanjaju potrebu da se nose naočale; **kòntaktnī sinònim** — *lingv.* upotreba dijalekatske riječi i odmah uz nju sinonima iz drugog dijalekta ili iz književnog jezika; **kontaktírati,** -tàktīrām — općiti, saobraćati, biti u dodiru, spajati; **kòntaktor** — *tehn.* spajač vodova električne struje.

kontaktolíti *lat.-grč.* metamorfne stijene nastale uslijed dodira s vulkanskom magmom.

kontaminácija *lat.* (contaminare — okaljati) 1. *prvotno:* kaljanje, prljanje, kvarenje, opoganjenje, obeščašćenje, oskvrnuće, okuženje; 2. *vojn.* radioaktivno zatrovanje ljudi, oružja, opreme, mjesnih predmeta itd.; 3. *u medicini:* zaraza; 4. *u lingvistici:* spajanje jezičnih elemenata različitog podrijetla u jednu riječ, npr. kod nas u posljednje vrijeme: *plinifikacija, toplifikacija* i sl.; 5. *u prenesenom smislu (a to je danas najčešća upotreba):* spajanje, spoj, miješanje, stapanje, križanje, ukrštavanje: *glag.* **kontaminírati,** -mìnīrām; *isto i* **kòntaminovati,** -ujēm.

kontántan, -tna, -tno *tal.* (contante — gotov novac, gotovina) koji može platiti, koji plaća u gotovu.

kòntati, -ām *tal.* (contare) 1. brojiti, nabrajati, računati; 2. recitirati, govoriti na osobit način (vjerojatno: nabrajati riječi).

kônte, -ea, *mn.* -ei *tal.* (conte) knez, grof; *isp.* kontesa.

kontèjner *engl.* (container, *isp. lat.* continere — sadržati) posuda, sud, kutija, spremnica, spremnik (sanduk) za smeće; posebna ledom opskrbljena ambalaža za prijevoz hrane u svježem stanju; specijalan sanduk od lakog materijala za prijenos tereta; roba se u kontejner stavlja u samoj tvornici, a odanle se posebnim kamionima kontejneri prevoze na brodove (kontejner-brodovi) koji imaju osobite uređaje za smještaj kontejnera; tako se roba bez pretovarivanja brzo i lako prevozi od proizvođača do potrošača; *izv.* **kontejnerizácija.**

kòntekst, *2. mn.* kòntēkstā *lat.* (contextus *od* contexere — satkati, splesti) misaono dovršeni ulomak pisanog govora (teksta) koji točno određuje smisao pojedine riječi ili fraze koja ulazi u njega; suvislost, povezanost, veza, misaona cjelina.

kontemplácija *lat.* (contemplari — motriti, promatrati) razmatranje, razmišljanje; duboko poniranje mislima u nešto; umovanje; misaonost koja nema potrebe za praktičnom realizacijom; **kòntemplatīvan,** -vna, -vno — koji razmišlja, koji duboko misli, misaon, sklon poniranju u srž pitanja; *izv.* **kontemplatívnōst,** -osti — zaljubnost (Skok); **kontèmplātor** —

čovjek koji se predaje kontemplaciji, npr. »Dobrović nije kontemplator... ne raskapa faustovski po sebi... On ne zadire u sebe nikamo...« (Krleža).

kontemporaran, -rna, -rno *lat.* (con — s, sa + tempus, 2. temporis — vrijeme) istodoban, suvremen, istovremen.

konten *lat.* (contentus) zadovoljan (*dubr.* **kontenat,** -ēnta, -ēnto); **kontentati,** -ām — zadovoljiti.

konter, -era *franc.* (compteur) računarski činovnik, računarac.

kontesa, *2. mn.* kontesā *tal.* (contessa) kneginja; grofica; **kontesina** — mlada grofica, grofova kći (Begović); *isp.* konte.

kontestacija *lat.* (contestari — zvati za svjedoka) 1. nesuglasica, spor, prijepor, poricanje, opiranje, pobijanje, osporavanje; 2. prijava, dostava; **kontestabilan,** -lna, -lno — koji se može pobijati, prijeporan, sporan, oporeciv; **kontestirati,** -testīrām — 1. pobijati, oporicati, osporavati, svjedocima potvrditi; 2. prijaviti, dostaviti (prijavu vlastima).

kontigvitet, -eta *lat.* (contiguus — susjedni) graničenje, susjedstvo, dodirivanje; blizina; suvislost.

Kon-Tiki (Tiki-Sunce, Tiki-Oganj) — ime boga sunca kod prastarih Peruanaca; tim je imenom norveški istraživač Thor Heyerdahl nazvao svoju splav od balzova drveta kojom je god. 1947. zajedno s petoricom drugova za vrijeme od 97 dana doplovio iz Perua na Tahiti; Heyerdahl je tu opasnu plovidbu poduzeo da bi dokazao da su otoci Južnog mora u pradavna vremena naseljeni iz Amerike a ne iz Azije kako se dosad općenito mislilo; knjiga »Kon-Tiki« u kojoj je ta plovidba opisana postigla je svjetsku popularnost; prevedena je i kod nas; **kontikijevac,** -ēvca, *2. mn.* kontikijevācā — kod nas stvoren naziv za članove posade sprijeda spomenute splavi i za njihove oponašatelje u sličnim pothvatima.

kontinenca *v.* continenza.

kontinen(a)t, -nta, *2. mn.* kontinenātā *lat.* (continens, 2. -entis *od starijega* cum — s, sa + tenere — držati) kopno, suha zemlja; jedan od glavnih velikih dijelova Zemlje, okružen sa svih strana morem: Evropa, Azija, Amerika, Afrika, Australija; za Evropu i Aziju upotebljavaju neki i zajednički naziv Eurazija; **Kontinen(a)t** — u engleskom jeziku: Evropa; **kontinentalan,** -lna, -lno — koji se nalazi na kontinentu; svojstven kontinentu, kopnu; kopnen, suhozemni; *katkada i:* evropski; **kontinentalna klima** — suha klima, podvrgnuta oštrim promjenama; **kontinentalnī sistem (blokada)** — sistem mjera ekonomske politike koji je provodio Napoleon I. u interesu francuske industrijske buržoazije, a koji se sistem sastojao u potpunoj zabrani da savezne, Napoleonu podvrgnute države evropskog kontinenta održavaju bilo kakve trgovačke veze s Engleskom (1806. do 1813); **kontinentalac,** -lca, 5. kontinentalče, *2. mn.* kontinentalāca — 1. čovjek koji živi na kopnu, daleko od mora (za razliku od primoraca); 2. *u sportskom govoru:* igrač visoke klase, jedan od najboljih u Evropi (*isp. sprijeda* Kontinent); *žen.* **kontinentalka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī.

kontinentan, -tna, -tno *lat.* (continere — držati; zauzdati) 1. uzdržljiv, suzdržljiv, umjeren; 2. uzdržljiv od grijeha: nevin, čist.

kontingencija *lat.* (contingere — dotaći se) slučajnost, mogućnost, eventualnost.

kontingen(a)t, -nta, *2. mn.* kontingenātā *lat.* (contingere — doseći, dostići cilj) udjel, dio doprinosa; 1. *vojn.* broj četa koji neka država ili komanda ima da stavi na raspolaganje za određenu svrhu; 2. *ekon.* u vanjskoj trgovini — krajnja norma koja se određuje za uvoz, izvoz ili provoz neke robe u stanovite zemlje, izražena u jedinicama težine ili vrijednosti; 3. količina robe koja se dodjeljuje nekom korisniku za određeni vremenski period ili za izvršenje određenog zadatka; **kontingentirati,** -gentīrām — određivati udjele.

kontinuacija *lat.* (continuare — priključiti, nanizati) priključivanje, nastavljanje, nastavak (npr. romana u novinama, u svescima i sl.); **kontinuirati,** -nuīrām — nastavljati, produživati, držati vezu; *isto i* **kontinuisati, -šem;** **kontinuīran (kontinuisan)** — neprekidan, trajan, stalan, postojan; **kontinualan,** -lna, -lno — isto što i kontinuiran; **kontinuitet,** -eta — neprekidnost, veza, postojanost, stalnost; slijed, nastavljanje, produljivanje bez prekida; **kontinuum** — neprekidnost; nešto suvislo, stalno; *v.* in continuo.

kontni, -ā, -ō — prid. prema *konto (v.)*, računski.

konto, konta, *mn.* konti, 2. kontā *tal.* (conto) račun; **a conto** — na račun; kapara; dio novca plaćen unaprijed; **kontirati,** kontīrām — 1. odrediti na koji će se konto nešto knjižiti; 2. odgoditi.

kontoar, -ara *franc.* (comptoir) pisarnica, ured, poslovnica; **kontoarist(a)** — činovnik; privatni činovnik; *žen.* **kontoaristica; kontoaristkinja.**

kontokòrent, *2. mn.* kontokòrenātā *tal.* (conto corrente) *bank.* tekući račun.
kòntōr i sl. *v.* kontoar i sl. (Krleža).
kȍntos *v.* conto-.
kontr... kontra... *lat.* (contra — protiv) u složenicama označuje protivnost, protivštinu, suprotnost, aktivnu protudjelatnost onome što je izrečeno u drugom dijelu riječi (npr. kontrarevolucija, kontraudar); **kȍntra,** kȍntrē, *2. mn.* kȍntrā — *kao imenica znači:* protuudarac, protunapad i sl.; *u jeziku kartaša:* izjava da do protivnikove najavljene pobjede neće doći.
kontraadmìrāl, -ála, 5. kȍntraadmirāle — najniži admiralski čin (*v.* admiral).
kȍntraakcija *lat.* protudjelovanje, protupothvat, uzvrat.
kȍntraalt *tal.* (contralto) duboki alt *(v.)* i pjevačica s takvim glasom.
kȍntraatàka, 3. -ci, *2. mn.* kontraatàkā *franc.* (contreattaque) *vojn.* protunapad; ataka koja se poduzima u svrhu da se odbije napredovanje neprijatelja, a pod povoljnim uvjetima da se prijeđe i u napadaj; *isto i* **kȍntraatak.**
kontrabànda *tal.* (contrabbando) 1. tajni provoz ili prijenos preko državne granice robe koja je podvrgnuta carini ili koja je zabranjena; 2. sama roba, provezena ili prenesena na taj način; 3. *prenes.* uopće sve zabranjeno, prokriomčareno, krišom provezeno, »šverc«; *prid.* **kontrabàndnī; kontrabàndist(a)** — čovjek koji se bavi kontrabandom; kriomčar, »švercer«.
kȍntrabas *tal.* (contrabasso) 1. razmjerom najveći, a po zvuku najdublji gudački muzički instrument tipa violončela, »bajs«, »berde«; 2. vrlo dubok muški glas; **kȍntrabàsist(a)** — svirač na kontrabasu.
kontracèpcija *lat.* (*isp.* kontra + conceptio — začeće) sprečavanje začeća, trudnoće; *prid.* **kȍntracepcìōnī.**
kontráda *tal.* (contrada) široka ulica; kraj; predio.
kontradànca *v.* contraddanza *i* contredance.
kontradìkcija *lat.* (kontra... + dicere — govoriti) protuslovlje, proturečje; **kȍntradiktòran,** -rna, -rno — protuslovan, proturječan, oprečan; *izv.* **kontradiktòrnōst,** -osti — proturječnost, suprotnost i sl.
kontradúra *v.* skontradura.
kontrȁfa, *2. mn.* -āfā *tal.* (contraffare — krivotvoriti; izobličiti) loša, neumjetnička slika, rđavo »umjetničko« djelo, kič; imitacija, kopija (Matoš).
kȍntrafagot — fagot *(v.)* udešen za oktavu dublje.
kontrafaktúra *v.* kontrafa.
kontrȁfdžija (*isp.* kontrafa) imitator, slikar kičeva, prodavač umjetničkih krivotvorina (Nušić: »Vidiš tek vašar, pa kontrafdžije obesile... slike...«; *Put oko sveta*).
kontrȁfer *lat.* (kontra... + ferre — nositi) naziv jednoga našeg preparata za sprečavanje trudnoće (*isp.* kontracepcija).
kontrȁfor *lat.-grč.* vanjski potporanj koji nosi težinu svoda (u gotičkoj crkvenoj arhitekturi).
kontrahàža *lat.* (contrahere — ugovoriti, pogoditi se) ugovor; ugovaranje; u socijalističkoj privredi unapredno ugovaranje o kupnji odnosno prodaji (dobavi); važan element u planskoj privredi; **kontrahírati,** -trȁhīrām — sklopiti ugovor, obvezivati, naimati, vezati kontraktom; *isto i* **kȍntrahovati,** -ujēm; **kontràhent,** *2. mn.* kontràhenātā — ugovarač; osoba ili ustanova koja je na sebe primila neke obveze prema ugovoru; svaka od ugovornih strana u odnosu jedna prema drugoj.
kontraindikácija *lat.* (kontra... + *isp.* indikacija) *med.* okolnost koja sprečava primjenu postupka određenog u vezi s običnim simptomima neke bolesti.
kontrakarírati, -kàrīrām *franc.* (contrecarrer) protiviti se komu ili čemu, sprečavati koga ili što, osujećivati nešto, opirati se kome, raditi protiv koga ili čega, ometati nečiji rad.
kontràkcija *lat.* (contractio — grčenje) 1. stezanje; skupljanje, npr. mišića; 2. *gram.* sažimanje, stezanje više samoglasnika u jedan (npr. *moga* od *mojega*); *isp.* kontraktilan.
kȍntrakt, *2. mn.* kȍntrāktā *i* kȍntrakātā *lat.* (*isp.* kontrahaža) ugovor, sporazum, utanačenje; **kȍntraktuālan,** -lna, -lno — ugovorni.
kontraktácija *lat.* (*isp.* kontrahaža) — sklapanje ugovora, sporazuma među industrijskim, gospodarskim i dr. organizacijama, poduzećima.
kȍntraktīlan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* kontrakcija) koji se može stegnuti, stegljiv, stežljiv, skupljiv; *izv.* **kontraktílnōst,** -osti — stežljivost.
kontraktuàlac, -álca, *2. mn.* -tuàlācā (*isp.* kontrakt) ugovorni činovnik, honorarni namještenik; *žen.* **kontraktuàlka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī.
kȍntraktuālan *v.* kontrakt.
kontraktúra *lat.* (*isp.* kontrakcija) zgrčenost mišićja i zglobova, uzetost; ukočenost ili smanjena gibljivost zglobova.
kontramandírati, -mandīram *tal.* (kontra... + mandare — povjeriti) opozvati narudžbu,

otkazati, odreći, oporeći, izdati protivnu zapovijed.

kontramanevar, -vra, *2. mn.* -manevārā (*isp.* kontra.. + manevar) — *vojn.* manevar koji se poduzima u svrhu likvidiranja neprijateljskog manevra; protumanevar.

kontramarka, 3. -marki, *2. mn.* kontramarākā *franc.* (contremarque) cedulja, priznanica koja se izdaje mjesto karte kao znak prava na nešto (npr. na besplatno mjesto u kazalištu, kao potvrda plaćene skupne vozarine na željeznici kada se putuje u grupi i sl.).

kontramina (*isp.* kontra... + mina) protumina; burzovna spekulacija koja je uperena protiv neke druge burzovne spekulacije; **kontraminer,** -era — burzovni špekulant.

kontraobavještajna služba *v.* kontrašpijunaža.

kontraofenziva (-ofanziva) *lat.* protunavala, oružani uzvrat na ofenzivu.

kontraoktava — *u muzici:* donja oktava *(v.),* glasovi od kontra-C do kontra-H.

kontraparirati *v.* parirati.

kontraplan *lat.* (kontra... + *isp.* plan) u filmskom jeziku izraz za tzv. suprotnu snimku istoga kadra (*v.* kadar[1] 3); partner koji je dosada leđima bio okrenut publici, snima se s lica (anfas *v.*), a drugi se partner snima leđima prema gledaocima.

kontraponirati, -ponīrām *lat.* (*isp.* kontrapozicija (suprotstaviti se), oprijeti se, odupirati se (Lj. Maraković).

kontrapost *tal.* (contrapposto) 1. suprotnost, protivnost, opiranje, opreka (*isp.* kontrapozicija) 2. u likovnoj umjetnosti usklađena ravnoteža između dvaju istodobnih pokreta figure usmjerenih u protivnim pravcima; **kontrapostirati,** -postīrām — staviti nasuprot, suprotstaviti, protustaviti.

kontrapozicija *lat.* (kontra... + pozicija, *v.*) protustav, suprotstavljanje, opiranje; antiteza; protuprijedlog.

kontrapunkt *lat.* (punctum contra punctum — točka prema točki) *muz.* umijeće da se dvije melodije ili više njih povežu tako da — izvođene istovremeno — skladno zvuče; *glag.* **kontrapunktirati,** -punktīrām; *isto i* **kontrapunktovati,** -ujem.

kontraran, -rna, -rno *lat.* (contrarius) protivan, oprečan, suprotan, nepovoljan; **kontrarnī pojmovi** su oni koji kao članovi jednog niza stoje najdalje jedan od drugoga (npr. crno — bijelo); *izv.* **kontrarnost,** -osti *(v.).*

kontrarevolucija (*isp.* kontra... + revolucija) — proturevolucija; borba reakcionarnih klasa protiv revolucije u porastu, sa svrhom ugušenja revolucije, kao i protiv revolucije koja je pobijedila, sa svrhom da se unište njene tekovine i da se uspostavi predrevolucionarni poredak; **kontrarevolucionar,** -āra, 5. kontrarevolucionāru *i* -āre — sudionik, pristaša kontrarevolucije; *prid.* **kontrarevolucionaran,** -rna, -rno.

kontrarietat, -āti *tal.* (contrarieta) *v.* kontrarnost.

kontrarnost, -osti *lat.* (*isp.* kontraran) 1. opreka, protivnost, suprotnost, oprečnost, protivština, »protimba« (kod starijih pisaca); 2. *u logici:* odnos među pojmovima koji pripadaju istom redu ali su među sobom potpuno oprečni (npr. kod boja: crno — bijelo).

kontrasignacija *lat.* (kontra + signare — označiti) supotpis, premapotpis, u nekim zemljama potpis odnosnog ministra na aktu što ga izdaje državni poglavar (monarh ili predsjednik) a koji označuje da ministar prima na sebe pravnu i političku odgovornost za taj akt; *isto i* **kontrasignatura;** *glag.* **kontrasignirati,** -sìgnīrām.

kontrast, *2. mn.* kontrāstā *franc.* (contraste) oštro izražena protivnost; upadna suprotnost; protivština, oprečnost, očita razlika; odudaranje; *prid.* **kontrastan,** -stna, -stno; **kontrastnā sredstva** — u medicini naziv za tvari koje ne propuštaju rendgenske zrake pa se primjenjuju kod rendgenskih pretraga; *izv.* **kontrastnost,** -osti; **kontrastirati,** -trastīrām — biti u kontrastu, oštro se razlikovati; protiviti se nečemu, odudarati, odskakati; *isto i* **kontrastovati,** -ujem.

kontrastičan, -čna, -čno — *prid. prema* kontrast (Skok); *izv.* **kontrastičnost,** -osti — *v.* kontrastnost; *isto i* **kontrastīvan,** -vna, -vno; *izv.* **kontrastivnost,** -osti.

kontrašica (*isp.* kontraoktava) — tambura koja svira za oktavu dublje.

kontrašpijunaža (*isp.* kontra + špijunaža) djelatnost kojom se pobija neprijateljska špijunaža; kod nas i popularno; kontraobavještajnā služba.

kontrateza *lat.-grč.* suprotna tvrdnja, protustav.

kontrava *v.* kontrafa.

kontravencija *franc.* (contravention) prijestup, prestupak, prekršaj, izgred; uopće postupak protivan konvenciji 3 *(v.);* **kontravenirati,** -venīrām — raditi u protivnom smislu, pobijati, opovrgavati, kršiti (neki zakon, običaj).

kontravertīran *lat.* (kontra... + vertere — okretati) okrenut na suprotnu stranu.

kontraverzija *v.* kontroverzija.
kontrdans *v.* contraddanza *i* contredance.
kontreran *v.* kontraran.
kontrfor *franc.* (contrefort) potporanj, stup (Krleža); *isp.* kontrafor.
kontribucija *lat.* (contribuere — zajedno prinositi, prilagati) 1. namet, danak, porez, daća, podavanje; 2. u vrijeme rata — prisilna podavanja u novcu i u naravi koja neprijatelj oduzima od stanovništva; 3. poslije rata — svote koje pobijeđena država isplaćuje pobjedničkoj državi; reparacije, ratna odšteta; **kontribuent,** *2. mn.* -buenata — prinosnik (novca), porezni obveznik, oporezovanik; **kontribuirati,** -buīrām — pridonijeti, pridonositi, priložiti, prilagati.
kontrica — umanj. prema *kontra* (osobito među kartašima).
kontrirati, kontrīrām (*isp.* kontra) protusloviti, proturječiti (*isp. i* kontrakarirati).
kontrola *franc.* (contrôle) 1. pregled, nadzor, nadgled, provjeravanje; 2. ustanova, osobe, koje vrše kontrolu; 3. moć, prevlast, gospodstvo nad nečim; **kontrolnī** — koji se odnosi na kontrolu; nadzorni; **kontrolnī paket** — količina dionica (više od polovice svih dionica) koja dioničaru daje stvarnu prevlast u dioničkom društvu; **kontrolnīk,** *mn.* -ci — vrsta računske knjige u državnoj administraciji; **kontrolnjak,** -āka — popularan (školski) naziv za tzv. kontrolni ispit (zapravo isto što i test, tj. pismeni ispit umjesto usmenoga); **kontrolirati,** -trolīrām — vršiti nadzor, pregled; paziti, nadgledati, nadzirati, pregledavati; *isto i* **kontrolisati,** -šem *i* **kontrolovati,** -ujem; **kontrolor,** -óra, 5. kontrolōre — 1. nadzornik, nadglednik, pregledač, osoba kojoj je dužnost da vrši kontrolu; 2. aparat za pokretanje i reguliranje elektromotora kod tramvaja, dizalica, električnih vozila itd.; *prid.* **kontrolorov; kontrolorskī;** *žen* **kontrolorka,** 3. kontrolōrki, *2. mn.* kontrolōrkī.
kontroverzija *lat.* (contraversia — raspra, prepirka) nesuglasica, spor, prijeporno pitanje, suprotnost, raspra, prepirka, parba, parnica, svađa, inat (kod Krleže i **kontraverza**); *prid.* **kontroverzan,** -zna, -zno — prijeporan, sporan, diskutabilan.
kontrtanc *v.* contraddanza (Đalski).
kontubernīj, -ija *lat.* (contubernium — zajednički šator) starorimski naziv za »zajedničko kućanstvo«, tj. za brak među robovima odn. među robovima i slobodnjacima.
kontumac, -āca *lat.* (contumax, 2. -acis — tvrdoglav: negibak) zabrana kretanja (pasa) uslijed opasnosti od zaraze; *v.* karantena.
kontumacija *lat.* (contumacia — prkos, tvrdoglavost) neposlušnost, ogluha, prkos; *v.* in contumaciam.
kontundirati, -tundīrām *lat.* (*isp.* kontuzija) smrskati, zgnječiti, smožditi, raniti, ozlijediti.
kontura *franc.* (contour) obris, ocrt, osjenak; skica nekog predmeta; grafički prikaz obrisa nekog predmeta; *prid.* **konturnī.**
kontuš *polj.* (kontusz *iz novogrč.* kontos — kratak) kratki gornji kaput s razrezanim rukavima.
kontuzija *lat.* (contundere — razbiti, smrskati, smožditi, zgnječiti) ozljeda zadobivena bez povrede vanjskih površina tijela (npr. od pritiska zraka kod eksplozija); uboj, naboj; zgnječenost, nagnječenje; modrica; *glag.* **kontuzovati,** -ujem. — ozlijediti, raniti, povrijediti, nabiti, nagnječiti *isp.* kontundirati.
konūbīj, -ija (*pored* **konubijum**) *lat.* (connubium) zakonita ženidbena veza, bračno stanje, bračnost, brak.
konurbacija *lat.* (kon... + urbs, 2. urbis — grad) 1. spajanje dvaju ili više susjednih naselja u povezanu cjelinu; dvograđe (Zemun — Beograd — Pančevo; Petrovaradin—Novi Sad; Rijeka—Sušak); 2. velika urbana cjelina nastala spajanjem nekoliko susjednih gradskih naselja, *isp.* megalopolis.
konus *lat.* (conus, *grč.* kōnos) čunj, stožac, kupa; geometrijsko tijelo čije obrise dobivamo ako pravokutni trokut okrećemo oko jedne od njegovih strana koje leže uz pravi kut (uspravni kružni konus); *prid.* **konusan** *v.* koničan.
konušma, *2. mn.* konušmā *i* konušmī *tur.* (konušma) razgovor, prijateljsko drugovanje; **konuštisati,** -šem — razgovarati, drugovati, prijateljevati.
konvalescent *v.* rekonvalescent.
konvalidacija *lat.* (convalescere — ojačati, okrijepiti) *pravn.* naknadno osnaženje ništavog pravnog posla ispunjenjem formalnosti koja nedostaje.
konvejer *engl.* (conveyer — otpremač), »tekuća vrpca«; neprekidno djelujući transportni uređaj za prenošenje obrađivanog materijala ili sastavnih dijelova stroja od jednoga radnika do drugoga, i također za premještanje masovnih istovrsnih tovara u prostorijama tvornice, rudnika, skladišta i dr.; *isp.* fordizam.

konvèkcija *lat.* (convehere — snositi, spremati) provođenje energije (topline ili elektriciteta) strujanjem plina, elektriciteta ili tekućinā (npr. u radijatorima centralnog loženja); *isp.* konvektor.

kònveksan, -ksna, -ksno *lat.* (convexus) ispupčen, pupčast, nabrekao, izbočen; *prot.* konkavan; *izv.* **kònveksnōst,** -osti.

kònvektor (*isp.* konvekcija) uređaj za grijanje prostorija, vrsta radijatora.

kònvenabīlan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* konvenirati) pristojan, udoban, prikladan, pogodan, zgodan, odgovarajući, podesan, primjeren.

konvèncija *lat.* (conventio — dogovor) 1. sporazum, utanačenje; međunarodni ugovor o nekom specijalnom pitanju; **bèrnskē konvèncije** — tri međunarodna ugovora zaključena u Bernu u Švicarskoj: a) sveopći ugovor o poštanskoj uniji od 9. X. 1874; b) bernska konvencija za zaštitu književnosti i umjetnosti od 9. IX. 1886; c) bernsko utanačenje o željezničkom prometu od 14. IX. 1890; 2. ugovor ekonomskog sadržaja između različitih poduzeća i organizacija radi reguliranja pitanja prođe, proizvodnje, raspodjele narudžbi i dr.; 3. opće priznat način, običaj ophođenja i sl.; 4. skupština, zbor, zasjedanje, sastanak.

kònvencionālan, -lno, -lno *lat.* (*isp.* konvencija 3) uvjetovan, primljen, neoriginalan, ustaljen, običan, svakidašnji, odgovarajući utvrđenim tradicijama, uobičajen, društveno pristojan, hladno učtiv; **kònvencionālnā kazna** — ugovorna kazna koju je dužnik obvezan platiti vjerovniku ako ne bi ispunio svoju prvotnu obvezu; nadomješta naknadu štete; **kònvencionālnō ponašānje** — usiljeno, prijetvorno vladanje; hladna učtivost; *izv.* **konvencionālnōst,** -osti; *isto i* **konvencionalìzam,** -zma.

kònvencionī *lat.* ustanovljen konvencijom (*v.*).

konvenijèncija *lat.* (convenientia — suglasje) 1. pristojnost, primjerenost, uljudnost, prikladnost, udobnost, podudaranje, slaganje, suglasnost, skladnost, priličnost, doličnost, dostojanstvo; 2. vođenje računa i obzira prema onome što postoji, što odgovara vanjskim okolnostima (položaju, zvanju, imetku i dr.); obzir.

konvenírati, -venīrām *lat.* (convenire — dolikovati) prijati, goditi, pogodovati, dolikovati, odgovarati, biti prikladan, dobro dolaziti (tō mi konvenīrā — to mi odgovara, zgodno mi dolazi).

kònvent, *2. mn.* kònvenātā *lat.* (conventus — sastanak, skupština, zbor) 1. naziv zakonodavnih organa koji su se sastajali u različitim zemljama radi sastavljanja ili promjene ustava; 2. **Nacionālni kònvent** — zastupnička skupština za vrijeme francuske buržoaske revolucije 18. st., izabrana općim pravom glasa poslije svrgnuća kralja 10. kolovoza 1782; 3. kongres, *gdjekada* sabor, skupština; 4. samostan u nekim redovima (*isp.* konventualac).

konventìkl, *2. mn.* konventíklā *lat.* (conventiculum) zakutni sastanak; tajno dogovaranje (»po ćoškovima«).

konventuàlac, -lca, 5. kònventuālče, *2. mn.* konventùālācā (*isp.* konvent 4) — pripadnik jednog ogranka franjevačkog reda; nose crno ruho, a mogu imati vlastitog posjeda i stanovite dohotke.

kònventuālan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* konvent 3) skupan, s velikim brojem prisutnih; **kònventuālna misa** — glavna (velika) služba božja (misa) u velikim crkvama kod katolika (Novak).

konvergèncija *lat.* (kon... + vergere — primicati se) 1. sličnost, sukladnost osobinā, svojstava, težnja za istim ciljem; 2. u *biologiji* — razvitak sličnih crta i građe tijela kod organizama, podrijetlom dalekih jednih od drugih, no koji žive u istoj sredini; 3. granica između tople i hladne vode u oceanima; 4. *u meteorologiji:* strujanje zraka pri kojem u neko područje ulazi više zraka nego što ga izlazi; 5. *u matematici:* svojstvo niza ili reda da teži nekoj konačnoj (graničnoj) vrijednosti; svojstvo dvaju pravaca da se sastaju u nekoj točki; **konvergèntan,** -tna, -tno — koji se uzajamno približava, koji teži prema istom cilju, koji je jednako usmjeren; **konvergírati,** -vergīrām — međusobno se približavati, stjecati se u jednoj točki, usmjeriti djelatnost u jednom pravcu, težiti prema istom cilju; *isto i* **kònvergovati,** -ujēm; *prot.* divergirati.

konvèrter *lat.* (convertere — okretati; pretvarati) 1. naprava (peć) za dobivanje ugljena besemerovanjem (*v.*); 2. *elektrotehn.* vrsta pretvarača struje, mjenjač; 3. *u televiziji* naprava koja omogućuje primanje programa za koje televizor prvotno nije bio namijenjen; adapter, prilagođivač.

konvertibīlan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* konvertirati) koji se može pretvoriti, promijeniti, izmijeniti, preinačiti, preudesiti, preobraziti; pretvoriv, pretvorljiv, promjenljiv, izmjenljiv, preinačiv, preudešljiv, preobratljiv; *izv.* **kon-**

vertibilnōst, -osti — mogućnost slobodnog mijenjanja jedne valute za drugu odn. za zlato (prema čemu prid. **kònvertibīlan** dobiva i novo značenje »zvečeći«).

konvertírati, -vèrtīrām *lat.* (convertere — okretati; pretvarati) 1. vršiti konverziju (*v.*); 2. pretvoriti više zajmova u jedan (koji je povoljniji); 3. obratiti se (na drugu vjeru); preokrenuti se; *isto i* **kònvertovati,** -ujēm; **konvèrtīt,** -íta — obraćenik; čovjek koji je prihvatio vjersko uvjerenje odn. filozofsku ili političku doktrinu koju je prije pobijao.

konvertòplān, -ána *lat.* (*isp.* konvertirati i aeroplan) jedan od najnovijih izuma među zračnim prometnim sredstvima, letalo slično helikopteru (može se dizati i spuštati okomito).

kònvertor *v.* konverter.

konverzácija *lat.* (conversatio — drugovanje, prijateljevanje) razgovor, zabava; saobraćaj, općenje; *prid.* **konverzácījskī** *i* **kònverzacionī** — koji se odnosi na konverzaciju; **kònverzacionī lèksikon** — priručnik znanosti i umjetnosti koje spadaju u opću naobrazbu; **konverzírati,** -vèrzīrām — razgovarati, voditi konverzaciju, zabavljati se, čavrljati.

konvèrzija *lat.* (conversio — okretanje, preokret) 1. obraćanje, promjena uvjeta ranije raspisanog državnog zajma koja se sastoji u sniženju postotka ili u izmjeni roka utrnuća zajma; 2. prevrat, suprotan stav, protivština uopće, preobrazba, pretvaranje, preobraćanje; zaobilaženje; 3. *u logici:* oblik izvođenja koji se dobije zamjenom subjekta i predikata; *isp.* konvertirati.

konverzírati *v.* konverzacija.

kònvikt, *2. mn.* kònvikāta *lat.* (convictus — drugovanje) ustanova u kojoj đaci imaju stan i hranu; uzgojni zavod; internat; *prid.* **kònvikatskī; konviktòrac,** -rca, *2. mn.* konvìktōrācā — đak koji stanuje u konviktu.

kònvoj, *2. mn.* kònvōja *franc.* (convoi — pratnja) 1. oboružana straža, određena za pratnju uhapšenika, zarobljenika itd.; 2. odred ili četa vojnika za pratnju ili zaštitu starješine (eskorta); 3. ratni brodovi i avioni koji na putovanjima zaštićuju transportne i trgovačke brodove od neprijatelja; brodopratnja; **konvojírati,** -vòjīrām — 1. sprovoditi uhapšenike, zarobljenike itd.; 2. *pomor.* pratiti (zaštićivati) trgovačke ili transportne brodove (s jednom ili sa više ratnih lađa).

konvokácija *lat.* (convocare — sazvati) saziv (neke skupštine ili sl.).

konvòlūt, -ūta *lat.* (convolutus *od* convolvere — smotati, saviti) svitak, smotak spisa; nekoliko knjiga svezanih zajedno; **konvolūta** — zavojnica, spiralni ukras na jonskom kapitelu (*v.*).

kònvulz, *2. mn.* kònvūlzā *lat.* (convulsus *od* convellere — otrgnuti, uskolebati, potresti) grč; **konvùlzija** *med.* grčenje, trzanje mišića; jaki grčevi; trzavica uopće; potres; **kònvulzīvan,** -vna, -vno — grčevit.

konzekvénca, *2. mn.* -énca *v.* konzekvencija.

konzekvéncija *lat.* (consequi — slijediti) 1. dosljednost; 2. posljedica, zaključak; **povući konzekvéncije** — ostati dosljedan svome mišljenju i dati ostavku na položaj (ili sl.) u slučaju neslaganja s mišljenjem drugih; **konzekvèntan,** -tna, -tno — koji iz nečega slijedi ili kao posljedica nečega proizlazi; dosljedan; koji svoja načela slijedi u praksi; **konzekvèntnōst,** -osti — isto što i konzekvencija 2 (*sve pored* **kons...**).

kònzerva, *2. mn.* kònzervā *i* kònzervī *lat.* (conservare — sačuvati) hrana u limenim kutijama ili staklenkama, priređena na specijalan način da bi se što dulje održala upotrebljivom; ukuhano voće ili povrće (spremljeno npr. za zimu); *prid.* **kònzervnī.**

konzervácija *lat.* (conservatio — čuvanje) očuvanje, održanje; **konzervácija poduzéćā** — zaustavljanje pogona tvornica i drugih poduzeća na neodređeno vrijeme, popraćeno nizom tehničkih mjera za obranu tvorničkih uređaja od kvarenja za vrijeme nedjelatnosti.

konzèrvans *lat.* (*isp.* konzerva) sredstvo koje povećava trajnost neke robe (npr. mesa da se održi u svježem stanju).

konzervatìzam, -zma *ili* **konzervativìzam,** -zma *lat.* (conservare — sačuvati, održati) privrženost očuvanju starih ili uspostavljanju preživjelih običaja ili nazora; neprijateljstvo prema svim novotarijama; nepovjerenje u novote, protivljenje svemu što je novo i moderno; ukočenost, nepokretnost; **kònzervatīvan,** -vna, -vno — staromodan, zastario, nenapredan, zaostao, sklon očuvanju starih običaja i nazora; neprijateljski raspoložen prema svim novostima, prema naprednosti; nepomičan, nepokretan; *izv.* **konzervatívnōst,** -osti; **konzervatívac,** -vca, 5. kònzervatīvče, *2. mn.* konzervàtīvācā — 1. čovjek konzervativnih nazora koji teži za očuvanjem starog poretka; protivnik napretka, svega novoga i promjena (u političkom životu, u literaturi, nauci itd.); 2. član konzervativne političke stranke, tzv. desnice u kapitalističkim zemljama; *isto i* **konzervatist(a);** *žen.* **konzervàtīvka,** 3. -ki, *2. mn.* konzervàtīvkī; *isto i* **konzervatistkinja.**

konzervātor *lat.* (conservator — čuvar, spasitelj) 1. činovnik komu je povjereno uzdržavanje građevina, spomenika, zbirki; 2. aparat za konzerviranje; *prid.* **konzervātorov; konzervātorskī.**

konzervatōrīj, -ija *lat.* (conservatorium — čuvalište, njegovalište) najviša muzička škola, glazbeni zavod; *isto i* **konzervatōrija** *i* **konzervatōrijum; konzervatōrist(a)** — učenik konzervatorija; *žen.* **konzervatōristkinja.**

konzervīrānje *lat.* (conservare — sačuvati, održati) 1. postupak kojim se lako pokvarljive namirnice na osobit način priređuju kako bi se što dulje očuvale prikladnima za upotrebu; 2. zaštita drvenih objekata od truljenja bojenjem, smoljenjem, pougljivanjem; *glag.* **konzervírati,** -zèrvīrām — zaštititi, sačuvati (od kvarenja), nastojati zadržati nepromijenjeno sadašnje stanje; *isto i* **konzèrvisati,** -šēm **(konzèrvisanje).**

konzīlīj, -ija (*pored* **konzīlijum**) *lat.* (consilium — savjet) sastanak koji se održava radi savjetovanja pri rješavanju nekoga važnog pitanja, osobito vijećanje liječnikā zbog ustanovljenja bolesti i dogovor o načinu njezina liječenja; uopće: vijeće, savjet, savjetodavno tijelo; **konzīlijum abeūndi** *v.* consilium abeundi; **kōnzilijāran,** -rna, -rno — savjetodavan, savjetan; **konzilijār,** -āra, 5. kōnzilijāru *i* -āre — savjetnik, vijećnik; savjetodavni autoritet (osobito liječnik); **konzilijārijuš** *v.* consiliarius (Đalski).

konzistèncija *lat.* (consistere — stajati, držati se, ustrajati, postojati) 1. građa nekog tijela; 2. u rastopinama i polutekućim tijelima — ljepljivost, gustoća; 3. čvrstoća, postojanost, jedrina, trajnost, izdržljivost, stalnost; **konzistèntan,** -tna, -tno — čvrst, gust, postojan, trajan, stalan, sažet, zbit, zbijen; *izv.* **konzistèntnōst,** -osti.

konzistōrīj, -ija *lat.* (consistorium) 1. u starom Rimu palača gdje se sastajalo tajno carsko vijeće; 2. vijeće kardinala; 3. savjetno vijeće biskupovo u stvarima uprave biskupije; 4. vrhovna duhovna vlast (u nekim vjerskim zajednicama); *isto i* **konzistōrija;** *prid.* **konzistōrījskī** *i* **kōnzistorijālan,** -lna, -lno.

konzōla (*pored* **konsōla**), *2. mn.* -ōlā *franc.* (console) 1. potporanj, stup, nosač, podupirač, greda, traverza; 2. u doba rokokoa malen stolić (s uvinutim nogama) učvršćen ili prislonjen uza zid; 3. *u arhitekturi:* istaka, tj. greda koja strši izvan plohe zida.

konzōrcīj, -ija (*pored* **konzōrcijum**) *lat.* (consortium — zajednica, zadruga) 1. sporazum nekoliko banaka ili velikih kapitalista radi zajedničkoga izvršenja neke financijske operacije (realizacije zajma i sl.); oblik kapitalističkog monopola; 2. društvo, udruženje, udruga, zadruga, zajednica uopće; **kōnzort,** *2. mn.* konzorātā — ortak, sudionik, drug.

kōnzul (*akc. i* **kōnzul**) *lat.* (consul) 1. u starom Rimu za vrijeme republike — titula dviju izbornih najviših službenih osoba; 2. u Francuskoj u vrijeme poslije prevrata 18. brimera godine 8. (9. studenoga 1799) do uspostave carstva (1804) titula triju osoba koje su vršile neograničenu izvršnu vlast; 3. službena osoba, izaslana od jedne države u neko mjesto druge države (s pristankom ove posljednje); predstavlja i zaštićuje pred mjesnim vlastima administrativno-pravne i ekonomske interese kako države, koja ju je ovlastila, tako i interese građana te države; u međunarodnoj praksi primljeni su slijedeći nazivi konzula s obzirom na starješinstvo: *generalni konzul, konzul, vicekonzul i konzulski agent; prid.* **kōnzulov** (*akc. i* **kōnzulov**); **kōnzulskī** (*akc. i* **kōnzulskī**); **kōnzulovati (kōnzulovati),** -ujem — biti konzul.

konzùlār, -āra, 5. kōnzulāru i -āre *lat.* (consularis) bivši konzul (u starom Rimu), obično namjesnik u nekoj provinciji.

kōnzulāran, -rna, -rno *lat.* (consularis) koji se odnosi na konzulsku službu.

konzùlāt, -āta *lat.* (consulatus) 1. predstavništvo jedne države u različitim mjestima teritorija druge države kojemu je na čelu konzul; 2. čast i položaj konzula te period vlade konzula u starom Rimu i u Francuskoj (*v.* konzul 1. i 2.); *prid.* **konzùlātskī.**

konzùlent, *2. mn.* konzulenātā *lat.* (consulere — vijećati, savjetovati se) pravni savjetnik; odvjetnik, branitelj, advokat, savjetodavac uopće.

kōnzulovati, -ujēm *v.* konzul.

konzultàcija *lat.* (consultare — promisliti, promozgati; vijećati) 1. savjet specijalista o nekom pitanju, savjet stručne osobe; 2. vijećanje, savjetovanje, specijalistā o nekom pitanju; 3. naziv ustanovā koje stanovništvu daju savjete i upute u pravnim, medicinskim i drugim praktičnim pitanjima; **konzùltant,** *2. mn.* konzultanātā — specijalist u nekom području koji radi u nekoj ustanovi u svojstvu osobe koja daje savjete, upute, zaključke u pitanjima svoje struke; također specijalist koji je privremeno pozvan radi pretresanja nekog pitanja (*pored* **kons...**).

konzultatívnī pakt *lat.* (*isp.* konzultacija) međunarodni ugovor po kojemu se zemlje koje ga sklapaju obvezuju da će se dogovarati o pitanjima koja ih se tiču (*pored* **kons...**).
konzultírati, -zultīrām *lat.* (*isp.* konzultacija) pitati za savjet, osobito liječnika; savjetovati se s kim; *isto i* **kònzultovati,** -ujēm (*pored* **kons...**).
kònzultor *lat.* (*isp.* konzultacija) onaj koga pitamo za savjet; savjetnik, savjetodavac (*pored* **kons...**).
kònzūm, -ūma *lat.* (consumere — potrošiti) 1. potrošnja; 2. potrošačka zadruga; **kònzūman,** -mna, -mno — koji se odnosi na konzum; **kònzūmnō drȕštvo** — potrošačka zadruga.
konzumácija *lat.* (consumere — potrošiti) potrošnja, »ceh«; *isto i* **konzùmpcija; konzumírati,** -zumīrām — potrošiti; pojesti; *isto i* **kònzumovati,** -ujēm; **konzùmīrānī (kònzumovānī) brȁk** — pravovaljani brak, tj. onakav u kom je izvršena obljuba; **konzùment,** *2. mn.* konzumenātā — potrošač, kupac.
kònjād, -āda, 5. kònjāde *tal.* (cognato) djever, svak, šurjak; *žen.* **kònjāda** (Nar.).
kònjak *franc.* (cognac, po imenu pokrajine Cognac) rakija od vina, vinovača (od 1. siječnja 1950. u cijeloj Evropi naziv samo za francuski konjak; kod nas je otada u upotrebi novostvoreni izraz *vinjak*).
konjektúra, konjugácija i sl. *v.* iza riječi konivencija (tu se ne radi o glasu *nj* nego o *n-j*).
kooperácija *lat.* (ko... + opus, 2. operis — djelo, posao, rad) 1. suradnja, surađivanje; 2. jedan od oblika organizacije rada gdje mnogo osoba zajedno sudjeluje u istom procesu rada ili u različitim ali međusobno povezanim procesima rada; 3. masovna kolektivna udruženja za proizvodnju i izmjenu (promet); temeljni su oblici kooperacije: potrošačka, opskrbno-prodajna, kreditna, proizvodna zadruga; **kooperant,** *2. mn.* kooperanātā — suradnik, drug u poslu, ortak; katkada i naziv za kolaboracionist *(v.)*; **kooperatīv,** -īva — zadruga; *isto i* **kooperatíva** *(ž. roda)*; **kooperatīvno** — zadružno; u suradnji; **kooperírati,** -perīrām — surađivati; *isto i* **koopèrisati,** -šēm.
kooptácija *lat.* (cooptatio — dopunski izbor) uvođenje novih članova i kandidata u sastav nekoga izbornoga organa odlukom samoga dotičnoga organa, a bez izbora od birača; **kooptírati,** -optīrām — izvršiti kooptaciju, popuniti neko tijelo novim članom bez izbora.
koordinácija *lat.* (ko... + ordo, 2. ordinis — red) sukladnost, usklađivanje, primjeravanje, prilagođivanje, izjednačivanje, dovođenje u suglasnost (pojmova, djelatnosti, funkcija organizma itd.); *prid.* **koordinacìōnī.**
koordinàntan, -tna, -tno (*isp.* koordinirati) — koji koordinira, sređuje, uređuje, raspoređuje, usklađuje.
koordināte *(mn. ž. roda) lat.* (ko... + *isp.* ordinata) *mat.* veličine koje određuju položaj točke na ravnini ili u prostoru (npr. u geografiji — širinu i dužinu neke točke na Zemljinoj kugli); *prid.* **koordinàtnī.**
koordìnātor *lat.* (*isp.* koordinacija) osoba koja usklađuje, usklađivač, uspoređivač, sređivač.
koordinírati, -dinīrām *lat.* (*isp.* koordinacija) uskladiti; usporediti; izjednačiti; *isto i* **koordìnisati,** -šēm *i* **koordìnovati,** -ujēm.
kȍp *šatr.* zaposlenje, posao, rad, namještenje; **kȍpati** — raditi, biti namješten.
kȍpa, *2. mn.* kȍpā *tal.* (coppa) stožić, plastić, bagljić, nagranka, hrpa.
kòpačka, *2. mn.* kopačākā *i* kòpačkī *češ.* (kopati — udarati nogom) specijalna cipela s kožnim čepovima na potpeticama, za nogomet i srodne igre.
kopaíva-bàlzam *indijan.* dobiva se od brazilskog drveta copaiba; upotrebljava se u medicini i za proizvodnju firnisa.
kòpāl, -āla *meks.* jantaru slična smola od isušenog soka drveta rhus copallinum; vrlo je čvrsta, sjajna i ugodno miriše; upotrebljava se za lakove, firnise i u rezbarstvu.
kopàrān, -ána *v.* koporan (Begović).
kȍpča, *2. mn.* kȍpčā i kȍpčī *tur.* (kopča) 1. spona, spojka, gvozdac, fibula; 2. *prenes.* veza, spoj uopće; *umanj.* **kòpčica; kȍpčali** *prid. indekl.* koji je na kopče, s kopčama (npr. u nar. pjesmi **kopčali čakšire**); *glag.* **kȍpčati,** -ām — 1. vezati, spajati (prvotno kopčama, a onda i općenito); 2. držati na mjestu, prikivati, ne dopuštati slobodno kretanje; 3. *prenes.* spajati u mislima, shvaćati, razumijevati, pogađati smisao nečemu.
kopèjka *v.* kopjejka.
kòperdeka *njem.* (*iz tal.* coprire — pokriti, prekriti + *isp.* deka) prekrivač iznad ostale posteljine na krevetu; *isto i* **kòpertuh** (*njem.* Tuch — sukno).
kopèrta, *2. mn.* koperāta *tal.* (coperta) 1. pokrivač, pokrivalo, prekrivač, gunj, prostirka; 2. omot (za knjige, spise); 3. paluba lađe.
kòpfšus *njem.* (Kopf — glava + Schuss — udarac) hitac u glavu (Krleža).

köpftōn *njem.* (Kopf — glava + *isp.* ton) u kazališnom jeziku: glas (piskutljiv) proizveden u registru glave (za razliku od brusttona — prsnoga glasa).

kòpija *lat.* (copia — zaliha, obilje) 1. prijepis sa originala (kod Stanka Šimića: istopis); 2. točna reprodukcija, imitacija nečega, nekog umjetničkog djela, npr. slike, gravire, kipa (odljevak); 3. uopće nešto učinjeno točno prema uzorku; 4. fotografski pozitiv, tj. slika izrađena iz negativa; pojedini primjerak snimljenog i umnoženog filma.

kòpilot (*isp.* ko... + pilot) jedan od dvojice pilota u istom avionu, supilot.

kòpirajt *v.* copyright.

kopírati, kòpīrām (*isp.* kopija) 1. prepisivati, praviti kopiju; 2. *prenes.* oponašati, imitirati nekoga, preuzeti tuđe osobine; 3. umnažati, umnožavati; **kopìrband** (*isp. njem.* Band — vrpca, traka) vrpca na pisaćem stroju; **kopīr-papīr,** -īra — papir za kopiranje; čest naziv za indigo-papir; **kopìrštift** (*isp. njem.* Stift — pisaljka) — olovka za kopiranje, tzv. tintana olovka, mastiljava olovka, »tintnblaj«; **kòpist(a),** *2. mn.* kòpīstā — 1. službenik koji pravi kopije; pisar, prepisivač; preslikavač (Matoš); 2. *v.* fazer; *žen.* **kòpistica; kòpistkinja.**

kòpjejka, 3. -ci, *2. mn.* kòpjejākā *i* kòpjejkī *rus.* (ime navodno odatle što se nekada kovala s likom koplja) stoti dio rublja, ruski sitni novac.

kòplung *njem.* (Kopplung) prijenos električne energije između dva strujna kruga, osobito između titrajnih krugova; spoj uopće; *isp.* kuplung.

kopofòbija *grč.* (kópos — umor, slabost + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od napora i umora.

kopoklefìlija *franc.-grč.* (*prema* collectionneur de porte-clés — sabiratelj privjesaka za ključeve + filía — ljubav, prijateljstvo) sabiranje, sakupljanje, kolekcioniranje privjesaka za ključeve; **kopoklefīl,** -íla — tko se bavi kopoklefilijom kao hobijem.

kopòrān, -āna *tal.* (capperone — ogrtač) 1. gornji kaput od domaćeg sukna; 2. vojnička bluza.

koposònt *tal.* (campo santo) groblje (Hvar).

kòpōv, -ōva, 5. kòpove, *2. mn.* kopóvā *mađ.* (kopó) lovački pas (Đalski).

kòpra *port.* (*iz dravidskog* koppara, *ind.* khoprā) jezgra kokosovih oraha, sušena na suncu; sirovina za izradu biljnih masti i mar .ırina.

koprifùoko *tal.* (coprifuoco *od* coprire il fuoco — zapretati vatru) policijski sat, zabrana kretanja stanovništva po ulicama nakon određenog sata (izraz uobičajen u krajevima koji su u toku drugoga svjetskoga rata bili pod tal. okupacijom; *isp.* šperštunde 2).

koprodùkcija *lat.* (ko... + *isp.* produkcija) »zajednička proizvodnja«; izraz koji se u posljednje vrijeme mnogo upotrebljava za suradnju naših i stranih filmskih poduzeća u izradi filmova; *prid.* **kòprodukciōni.**

koprofàgija *grč.* (kópros — gnoj, kal, blato + fageīn — jesti) jedenje izmetina; **koprofàg,** -āga, *mn.* -āzi — životinja koja se hrani izmetinama; govnožder; **koprofèmija** (*grč.* fēmí — kažem) *med.* seksualni užitak pri dobacivanju prostačkih izraza ženama; **koprofìlija** (*grč.* fileō — volim) *med.* bolestan interes za (vlastiti) izmet (neki se duševni bolesnici mažu i kite vlastitim izmetinama); **koprolàgnija** (*grč.* lagneía — blud) *med.* seksualni užitak pri mišljenju o ljudskim izmetinama, pri gledanju na njih i pri diranju u njih; **koprolàlija** (laleō — brbljam, blebećem) — bolesna zaljubljenost u nepristojne, bestidne i nedostojne riječi; **koprolíti** *(mn. m. roda)* (líthos — kamen) okamenjene izmetine pretpotopnih životinja (osobito divovskih guštera), otvrdnule ili zgusnute izmetine uopće; **koprològija** — a) istraživanje izmetina u dijagnostičke svrhe; b) *prenes.* pornografska literatura.

kòps *engl.* (cop) na tkalačkom stroju pređa namotana na vreteno.

Kòpt, *2. mn.* Kôptā (*od ar.* kübt *iz grč.* Aigyptios — Egipćanin) — pripadnik naroda za koji se smatra da potječe od starih Egipćana; danas imaju Kopti svoju osebujnu kršćansku crkvu, a bave se obrtom, trgovinom i ratarstvom; *žen.* **Kòptkinja;** *prid.* **kòptskī,** -ā, -ō; **kòptskī jèzik** — obredni jezik egipatskih kršćana, nerazumljiv i samom kleru, no i takav je pomogao da se odgonetnu neki staroegipatski napisi na hijeroglifima; **kòptsko písmo** ima 33 znaka, pretežno podrijetlom od grčkog alfabeta.

kòpula *lat.* (copula — spona, uže, remen) 1. veza, sveza; *2. gram.* glagol koji veže subjekt i imenski predikat; spona: npr. Otac *je* dobar; Ivo *postade* vojnik: **kopulàcija** — 1. spajanje, spoj, povezivanje; 2. koitus *(v.)*; **kopulatīvan,** -vna, -vno — koji spaja, veže; spojan, vezivan, sastavan; **kòpulatīvnī veznīci** — *u gramatici:* sastavni veznici (i, pa, te, ni, niti); **kòpulatīvnī sudovi** — *u logici:* sudovi koji

imaju više subjekata a samo jedan predikat; **kopulírati,** -pulīrām — spajati, vezati, te prema tome vjenčavati; pariti, spolno općiti; cijepiti voćke i sl.; *isto i* **kopulisati,** -šem.

kopūn, kopūna (*akc. i* **kopun,** -ūna, 5. kopūne) *tal.* (cappone) pijetao (prvotno svaki, a širenjem značenja samo onaj što je uškopljen te se uzgaja radi mesa); **kopūniti se,** kopūnīm se — šepiriti se, pijevčiti se, razmetati se, ponašati se bahato (bez zamj. *se,* tj. prijelazno znači i: škopiti živad, jaloviti pijetlove).

kōr[1], kōra, *lok.* kōru, *mn.* kōrovi *grč.* (chorós) 1. skup, zbor pjevača; 2. povišeni dio crkve gdje stoje orgulje ili pjevači; pjevalište; 3. u starogrčkoj drami zbor glumaca koji su plesali oko žrtvenika i recitirali stihove, pjesmom i plesom komentirali dramu, a katkada u njoj i izravno sudjelovali (obično preko korifeja, zborovođe); 4. kompozicija ili odlomak djela za korsku izvedbu; 5. skup većeg broja istovrsnih glazbala, naročito duhaljki; *isto i* **hōr.**

kōr[2] (*akc. kao kod* kōr[1]) *franc.* (corps) 1. velika vojnička jedinica; 2. skup, zbor određenog kruga ljudi, npr. **diplomatskī kōr.**

kóra *grč.* (korē, *dijal.* kurē [kći], s čime je u vezi naša riječ *cura*) u antičkom kiparstvu uspravan lik odjevene žene, često u funkciji karijatide *(v.);* kao vlastito ime isto što i Perzefona *(v.),* kći Zeusa i Demetre.

koràba *v.* keleraba.

koràcata *tal.* (corazzata) lađa oklopnjača (Vojnović).

kòrać, -áća *grč.* (korákion — kucalo na vratima, zvekir) čekić za potkivanje konja; *umanj.* **koraćić.**

koràg, *v.* koreg.

kòral[1], -ála *grč.* (*isp.* kor[1]) vrsta crkvene zborne pjesme (pjeva se jednoglasno); *prid.* **korālnī; korālskī.**

kòral[2], -ála *španj.* 1. obor, tor, ograda (npr. za hvatanje slonova ili drugih divljih životinja); 2. vojnički logor, tabor, od kola postavljenih uokrug; *isp.* kral.

korālj, -ālja, 5. kōralju *grč.* (korálion) nepomična morska životinja (polip), po obliku slična biljci; koralji, koji žive u velikim skupinama i imaju vapnenasti kostur, stvaraju koraljne otoke (atole) i grebene; vapnenasta masa kostura nekih koralja upotrebljava se za izradu različitih stvari za ukras (korālji); **crvenī korālji** *šatr.* menstruacija; *prid.* **kòraljnī; koràljār,** -ára, 5. kòraljāru *i* -āre — čovjek koji se bavi vađenjem koralja iz mora.

koram pübliko *v.* coram publico.

Kòran *v.* Kuran.

kòrap, kòrpa *tal.* (corpo) armijski korpus (Vojnović).

koràzija *lat.* (corradere — zgrtati) proces struganja i glačanja stijena i tla pijeskom što ga vjetar nosi (većinom u pustinjama).

kòrbāč, -áča *tur.* (kyrbač) bič od ispletenog kožnog remenja; *umanj.* **korbàčić.**

kòrčulje, kòrčūljā *(mn. ž. roda) mad.* (korcsolya) klizaljke, »šličue«; **kòrčuljati se,** -ām se — klizati se; **korčùljāš,** -áša, 5. kòrčuljāšu — klizač.

kòrd *engl.* (cord) rebrasta baršunasta odn. pamučna tkanina za sportska i radna odijela.

kòrda[1] *grč.* (chordē — žica) 1. *geom.* odsječak koji spaja bilo koje dvije točke neke krivulje (npr. u kružnici — pravac koji spaja krajeve luka); 2. svitak; leđni osovinski organ od posebnog kòrdōnskōg tkiva što ga kod kralješnjaka (osim nižih riba) zamjenjuje kralješnica.

kòrda[2] *tal.* (corda) 1. uže, konopac, vrpca, traka, uzica; žica, struna, tetiva; 2. *prenes.* stroga disciplina; **držati u kordi** — držati »na uzdi«; strogo postupati s nekim; 3. *v.* štapin.

kòrda[3] *v.* ćorda.

Kordèlija *lat.-engl.* »ljubimica«; u Shakespeareovoj drami *Kralj Lear* ime (Cordelia) najmlađe kćeri kraljeve (pored Goneril i Regan), koja je jedina iskreno voljela oca.

kordeljèri *(mn. m. r.) franc.* (cordelier — franjevac, tj. redovnik opasan užetom) pripadnici jedne radikalne grupe u doba francuske revolucije; osnovao ju je Danton god. 1790, ali ju je god. 1791. zabranio Robespierre); *usp.* montanjari.

kordijàl, -ála *tal.* (cordiale) sredstvo za okrepu.

kòrdijālan, -lna, -lno *lat.* (cor, 2. cordis — srce) srdačan, iskren, istinski; **kordijàlnōst,** -osti — srdačnost, iskrenost, bliskost, prisnost.

Kordiljèri *(mn. m. roda)* — visoko ulančeno gorje preko zapadnog dijela Sjeverne i Južne Amerike; *prid.* **kordìljērskī.**

kordírati, kòrdīrām *franc.* (corder) plesti, upredati, sukati; vezati konopcem; utiskivati ukrase.

kordīt, -íta — bezdimni barut.

kordítis (-itis) (*isp.* korda[2]) upala glasnica, tj. glasnih žica.

kordōn, -óna *franc.* (cordon) 1. pogranična straža, obrana; lanac kula stražārā uzduž granice, sigurnosni pojas stražarskih tornjeva, karaula; 2. odred stražāra (vojnika) kao zaštita ili pratnja; 3. raspored vojske za obranu zemlje po pojedinim odredima na prometnim vezama koje vode od neprijate-

lja; 4. izbočina na kamenim zgradama, atula od niza kamenih ploča; 5. vrpca, traka, konop, uže, lenta; **kordon saniter** *v.* cordon sanitaire.

kordova — novčana jedinica u Nikaragvi (po španj. istraživaču Francisku de Cordoba); sadrži 100 centavosa.

kordovan, -ana (po španj. gradu Kordovi) fino učinjena kozja koža.

kordun *v.* kordon; **Kordun**, -una — dio Hrvatske oko rijeke Korane; nekadašnja granica prema turskoj Bosni, a u doba NOB snažno ustaničko središte (Dončević); **Kordunaš**, -aša, 5. Kordunašu; *žen.* **Kordunašica**; *prid.* **kordunaškī**.

korealnost, -osti *lat.* (ko... + *isp.* realan) neodjeljivost zajedničke tražbine ili obveze; **korealna obveza** — solidarna obveza više dužnika za ispunjenje iste činidbe; svaki dužnik odgovara za cijelu obvezu, pa ako je izvrši jedan, oslobađaju se i drugi od obveze prema vjerovniku.

koredaktor *lat.* (ko... + *isp.* redaktor) suurednik.

koreferat, -ata *lat.* (ko... + *isp.* referat) izvještaj suizvjestitelja; dopunski izvještaj; osvrt na referat i eventualna dalja razrada misli iznesenih u njemu; **koreferent**, *2. mn.* koreferenata — suizvjestitelj; dopunjivač i razrađivač referata, a u najširem smislu riječi i (dobronamjerni) kritičar.

koreg, -ega *grč.* (*isp.* kor[1] + agein — voditi) kod starih Grka *isto što i* korifej 1 *(v.)* ili čovjek koji je bio dužan da snosi troškove oko uzdržavanja i opreme kora u nekoj drami; danas u zapadnoj Evropi naziv koji odgovara pojmu koji se razumijeva pod izrazom lider 1.

koreja *v.* horeja.

Koreja — poluotok u istočnoj Aziji između Žutog i Japanskog mora; **Južna Koreja**, glavni grad Seul; **Sjeverna Koreja**, narodna republika, glavni grad Pjongjang (Pyongyang); **Korejac**, -jca, 5. Korejče, *2. mn.* Korejāca; *žen.* **Korejka**; *prid.* **korejskī**.

korekcija *lat.* (correctio) popravak, popravljanje, ispravak, ispravljanje; pouka, opomena, ukor, kazna.

korektan, -ktna, -ktno *lat.* (correctus *od* corrigere — ispraviti) bez greške, bez zamjerke, besprijekoran, ispravan, točan, pravilan, koji svoje djelovanje usklađuje s ustaljenim pravilima pristojnosti; uljudan (katkada »hladno uljudan«); pristojan, uredan; *izv.* **korektnōst**, -osti.

korektīv, -īva *lat.* (*isp.* korektan) djelomični ispravak ili promjena; ono što ispravlja, ublažuje; *prid.* **korektīvan**, -vna, -vno — popravni, ublažavni, koji poboljšava.

korektor *lat.* (corrector) 1. ispravljač; osoba koja se bavi korekturom 1; 2. u novije vrijeme i naziv za igrača u nekim sportskim igrama, osobito u nogometu, koji nema posebnog zadatka, nego se mora nalaziti svuda sa svrhom da ispravlja propuste svojih suigrača; *žen.* **korektorica** *i* **korektorka**.

korektura *lat.* (*isp.* korekcija) 1. ispravljanje pogrešaka, primijećenih na otisku tipografskog sloga; 2. otisak tipografskog sloga, određen da se na njemu izvrše ispravci; 3. *isto što i* korekcija; *prid.* **korekturnī**.

korelacija *lat.* (ko... + *isp.* relacija) međusobni odnos, uzajamna zavisnost, povezanost u harmoničnu cjelinu; **korelat**, -ata — u logici suodnosni pojam, tj. pojam koji pripada drugom pojmu, tako da jedan traži drugi, npr. *dijete i roditelji, uzrok i posljedica, rad i plaća;* **korelatīv** — *u gramatici:* riječ koja stoji u suodnosu s drugom riječju: kolik — tolik, kakav — takav; *prid.* **korelatīvan**, -vna, -vno — koji stoji u uzajamnom odnosu; suodnosan.

koreografija *grč.* (chorós — kolo, ples + grafo — pišem) 1. opisivanje plesnih pokreta s pomoću osobitog sistema znakova (*isp.* labanotacija); 2. umjetnost plesa; umjetnost stvaranja i postavljanja baletnih plesova na pozornicu; **koreograf** — plesni meštar koji u kazalištima uvježbava plesove i postavlja ih na scenu; *prid.* **koreografskī**; *žen.* **koreografkinja**; *glag.* **koreografīrati**, -grafīram — izvršiti koreografiju 1; *isto i* **koreografisati**, -šem (*sve pored* **horeo...**).

koreologija *grč.* (chorós — kolo, ples + *isp.* logija) nauka o pokretu (izraz potječe od poznatog koreografa Rudolfa Labana); obuhvaća koreutiku *(v.)* i kinetiku *(v.)*.

korepeticija *lat.* (ko... + *isp.* repeticija) 1. ponavljanje lekcije s đacima u internatu koje vrši poseban učitelj ili stariji đak; 2. sličan rad u kazalištu, osobito s pjevačima u operi; **korepetīrati**, -petīrām — ponavljati s nekim zadatak; pomagati pri učenju; **korepetītor** — 1. učitelj koji s đacima (u internatima) ponavlja gradivo, uzeto u školi; 2. muzičar koji u kazalištima vježba sa solistima operne uloge (prateći ih na klaviru), a eventualno uvježbava i zbor; **korepetitorij**, -ija (*pored* **korepetitorijum**) — tečaj za ponavljanje gra-

diva uzetog u školi, ili za pripravljanje učenika za popravne ispite.

korespondèncija *lat.* (k... + respondere — odgovarati) 1. vijesti iz pojedinih mjesta koje dopisnici (korespondenti) javljaju novinama i časopisima; 2. svi poštanski otpravci, pisma; 3. prepiska među pojedinim osobama ili ustanovama; **trgovačkā korespondèncija** — prepiska u stvarima trgovačkih ili industrijskih poduzeća; 4. odgovaranje, suglasnost, slaganje, podudarnost; **korespondènc-kàrta** — nekadanji izraz za poštansku dopisnicu; **korespondírati,** -spòndīrām — 1. dopisivati se, biti u vezi, voditi prepisku; 2. slagati se, podudarati se, stajati jedno s drugim u vezi, odgovarati jedno drugom; dolikovati, priličiti; *isto i* **korespondovati,** -ujēm; **korespòndent,** *2. mn.* korespòndenātā — 1. suradnik novina ili časopisa koji u njih šalje vijesti iz svog mjesta; dopisnik; 2. činovnik koji vodi dopisivanje u stvarima ustanove ili poduzeća; 3. osoba ili ustanova (tvrtka, banka) koja izvršava financijalne, trgovačke naloge za drugu osobu, ustanovu; 4. osoba koja s nekim vodi više ili manje stalnu ili dugotrajnu prepisku; 5. **član-korespòndent** — član naučne ustanove, akademije znanosti, društva, koji nema svih prava redovitih članova; dopisni član; 6. uopće svaka stvar ili pojava koja odgovara nekoj drugoj stvari ili pojavi; *žen.* **korespòndentica** *i* **korespòndentkinja** (*akc. i* **-entkinja**); **korespondentan,** -tna, -tno — koji odgovara, odgovarajući; suglasan.

kòret, *2. mn.* kòretā *tal.* (coreto — srdašce) vrsta odjevnog predmeta (u različitim izvorima različitog: ženski zobun, ženska suknja, muško odijelo uopće i sl.).

kòreut, *2. mn.* kòreutā *grč.* (choreutēs) član kora u starogrčkoj drami (*pored* **horeut**).

korèutika *grč.* (*isp.* koreut) nauka o kretanju čovjekova tijela u prostoru, jedna od grana koreologije *(v.)*.

kȍrfem *engl.* (corfam) tvorničko ime za sintetički materijal (stvoren u naše doba u USA) koji po svojim svojstvima gotovo potpuno odgovara koži.

korìbant, *2. mn.* korìbanātā *grč.* (korybas, 2. -antos) jedan od pratilaca i svećenika frigijske boginje Kibele; koribanti su ovu boginju slavili urnebesnom glazbom i divljim ratničkim plesovima; **korìbantskī** — divlje oduševljen, zanesen, raspojasan, raskalašen, vikački; **koribantìzam,** -zma — zanesenjaštvo, ludilo groznice; fantaziranje u vrućici; spavanje s otvorenim očima.

korída *španj.* (corrida) borba (naročito s bikovima — corrida de toros, koja se u Španiji kultivira još od 11. st., a kasnije je prenesena i u neke zemlje Južne Amerike; *isp.* toreador, pikador, banderiljero, čulo, kapeador, espada, matador).

koridonìzam, -zma — naginjanje na protuprirodnu ljubav, homoseksualizam (aluzija na osobu iz Vergilijeve druge ekloge: Corydon).

korìdōr, -ōra *franc.* (corridor) 1. hodnik; trijem; 2. uska pruga zemlje koja — prolazeći kroz tuđe državno područje — veže državu s morem ili s drugom državom; **zračnī korìdōr** — zračna putanja kojom strani avioni smiju, u skladu s međunarodnim ugovorima, letjeti nad teritorijem tuđe države.

korìfej, -éja, 5. kòrifēju *grč.* (koryphaîos — vrhovnik, poglavica) 1. u starogrčkoj tragediji — vođa kora, zbora, korovođa, zborovođa; 2. istaknuti znanstveni radnik, umjetnik; prvak, slavna, istaknuta ličnost; *isp.* koreg.

korigèncija *(mn. sr. roda) lat.* (corrigentia) sredstva za provođenje ispravaka; **korigènda,** 2. korigèndā *i* korìgenādā *(mn. sr. roda)* — što treba ispraviti; popis tiskarskih pogrešaka u nekoj knjizi; *isp.* corr. corr. impr.; **korigírati,** -rìgīrām (corrigere) ispraviti, ispravljati, unositi ispravke, provoditi korekturu, opomenuti, kazniti; popraviti, poboljšati; dotjerati; *isto i* **kòrigovati,** -ujēm.

korìjamb *i* **horìjamb** *(v.)*.

korìjandar, -dra *grč.-lat.* (Coriandrum sativum) ljekovita biljka.

korijàndoli *(mn. m. roda) tal.* (coriandoli) sitni šareni papirići za nabacivanje na pokladnim zabavama (*isp.* konfeti, serpentine) (kod Krleže u žen. rodu; množ. **korijàndole**).

korìjarija — vrsta otrovne biljke (kora služi za štavljenje kože).

korijère, -era *tal.* (corriera) autobus (u nekim našim primorskim gradovima).

Korina *v.* Kora; inače starogrčka pjesnikinja (Korinna) iz Tanagre u Beotiji, učenica pjesnika Pindara (6. st. pr. n. e.), poznata i po tome što je kasnije u natjecanjima (pjesničkim) pet puta pobijedila svoga učitelja; pjesme su joj slične našim baladama a teme domaći mitovi.

Kȍrint — prastari grad u južnoj Grčkoj (sjeveroistočni Peloponez); u starom vijeku važno središte trgovine i umjetnosti; **Korínćanin,** *mn.* Korínćani; *žen.* **Korínćanka;** *prid.* **kòrintskī,** -ā, -ō; **kòrintskī stīl** — najmlađi građevinski stil starogrčke umjetnosti; kićen i sjajan; stup završava kapitelom *(v.)* u obliku

košarice od akantova *(v.)* lišća; **Korintska prevlaka** — *v.* Istam.

korinte *grč.* (po gradu Korintu) sitno grčko grožđe (cvebe).

korioid, -ida *grč.* (chorion — kožica + eidos — lik) unutrašnja površina bjeloočnice, pokrivena nježnom crvenkastosmeđom ovojnicom koja sadrži mnogo krvnih žila i pigmenata, odakle joj naše ime žilnica.

korion *grč.* (chorion) vanjska ovojnica embrija preko koje zametak prima hranljive tvari iz majčine krvi.

Koriolan (*gen.* -ana, 5. Koriolane) **Gnej Marcije** (5. st. pr. n. e.) legendarni starorimski junak (ime po tome što je osvojio volščanski grad *Corioli*); kad su plebejci — zbog njegove okrutnosti — digli bunu protiv njega, pobjegao je k Volščanima i s njima udario na Rim: žena i majka uspjele su ga nagovoriti da odustane od uništenja rodnoga grada, i zbog toga su ga Volščani ubili (njegova je sudbina predmet većeg broja umjetničkih obrada: Shakespeare, Beethoven, a kod nas je o njemu napisao operu Stjepan Šulek).

korist(a), *2. mn.* korista *grč.* pjevač u kazališnom koru (u našim je kazalištima analogno načinjena riječ »zborist«); *žen.* **koristica;** *isto i* **koristkinja** (*sve pored* **hor...**).

korizma, *2. mn.* korizma *lat.* (quadragesima — četrdeseta) kod katolika post od 40 dana pred Uskrs (počinje tzv. »Čistom srijedom« odn. »Pepelnicom«); *prid.* **korizmeni.**

kork *njem.* (Kork) pluto, čep, zapušač.

korkija *tur.* (korku) strah; **korkaluk** — 1. ograda na mjestima gdje je opasno hodati (npr. na mostu, na platformi minareta i sl.); 2. pločnik, trotoar.

Korkut *tur.* (*isp.* korkija) »koji zadaje strah«.

korlat, *2. mn.* korlata *mađ.* (korlát) 1. ograda, barijera; 2. široka cijev po kojoj se spušta sijeno u staju; 3. iz prvog značenja proizlazi i: ograničenje općenito, pa i lanac kojim se sapinju psi; *isp.* vodio na korlatu rulju lovskih pasa (Šenoa).

korman, -ana *mađ.* (kormány) krmilo; **kormaniti,** kormanim — krmilariti, upravljati (vozilom, lađom); **kormanoš** — krmilar.

kormofiti *(mn. m. roda) grč.* (kormos — panj, klada, deblo + fyton — biljka) biljke sa stabljikom, listom i korijenjem, stablašice.

kormoran, -ana *franc.* (cormoran *od lat.* corvus marinus — morski gavran) ptica slična patki, s jastrebljim kljunom, hrani se ribama; u Kini je upotrebljavaju za ribolov; u našim priručnicima: »strkoč«, »vranac«, »žmerak«.

kormus *lat.* 1. *u botanici:* tijelo biljaka kormofita *(v.)*, tj. korijen, deblo i list; 2. *u zoologiji:* kolonija organizama tjelesno povezanih u životnu cjelinu (praživi, spužve, plaštenjaci).

kornak, *mn.* -ci, 2. kornaka *franc.* (cornac, *od sanskr.* karinajaka — vodič slonova) 1. vođa slonova, krotitelj zvijeri; 2. vodič stranaca (S. Batušić).

korned bif *v.* corned beef.

Kornelija — majka dvojice starorimskih boraca za socijalne reforme, Tiberija i Gaja Grakha (*v.* Grakhi); historija joj sačuvala ime kao nadasve čestitoj i pravednoj ženi i uzornoj majci (Kranjčević).

Kornelije *lat.* »koji je jakih rogova«.

kornemuza *franc.* (cornemuse) gajde, mješnice; diple (Tin Ujević).

korneol *v.* karneol.

korner *engl.* (corner — ugao, kut) 1. kratkotrajni sporazum kapitalista (npr. trgovaca žitom) na burzi — sa svrhom zarade putem nagomilavanja gotovih zaliha robe i povišenja cijena; 2. u nogometu — kazneni udarac s ugla (linije auta i gola) kao kazna što je igrač ubacio loptu u prostor pokraj vlastitog gola; *prid.* **kornerski; kornerkik** (*engl.* kick — udarac) *u engleskom jeziku* ono što je ovdje rečeno pod korner 2, *a kod nas* samo mjesto, sam ugao, s kojeg se izvodi korner.

kornet[1] *tal.* (cornetta) limeni duhački instrument, truba; *isp.* kornet-a-piston.

kornet[2], *2. mn.* korneta *tal.* (cornetto) roščić, rožić, trubica, tuljak, »fišek« od papira.

kornet[3], *2. mn.* korneta *franc.* (cornette — zastavnik, stjegonoša) prvi oficirski čin u konjici ruske carske vojske; odgovarao je činu potporučnika u pješadiji.

kornet-a-piston, -ona *franc.* (cornet — rog; truba; piston — klip) mjedeni duhački muzički instrument; **kornetist(a)** — svirač na tom instrumentu.

korniš *v.* karniž.

kornišon, -ona *franc.* (cornichon) vrsta malog krastavca (riječ ulazi u upotrebu preko natpisa na etiketama ukiseljenih krastavaca).

korniž *tal.* (cornice) *v.* karniž.

korodirati, -rodiram *lat.* (corrodere — oglodati, nagristi) glodati, rastakati; nagrizati; razarati; rđati; *isp.* korozija.

koroideja *v.* koroid.

korolar, -ara *lat.* (corollarium) posljedica dokazane istine, potkrepa, dodatak, izvod, zaključak (V. C. Emin; kod istog pisca **korolarij**).

koroman *tur.* (kurumak — osušiti se) dvopek, vojnički kruh.

korona *lat.* (corona) 1. kruna; vijenac; 2. najviši sloj sunčane atmosfere; krug oko sunca; 3. sastanak svećenika jednoga crkvenog kotara; 4. *muz.* znak iznad note (𝄐) koji joj produljuje trajanje; fermato; *isp.* corona; **koronāran,** -rna, -rno — vjenačni, kružni; **koronārne ārterije** — žile koje opskrbljuju krvlju srčani mišić.

koroner, -era *engl.* (coroner) službenik sudbene policije, sudac istražitelj, mrtvozorac.

koronida *grč.* (koronís, 2. -ídos) apostrof kojim se označuje kraza *(v.)* u grčkoj gramatici; **Koronida** — u starogrčkoj mitologiji ljubavnica Apolonova, majka Asklepijeva *(v.)*.

koronograf *grč.-lat.* (*isp.* korona 2 + grafein — pisati) instrument za fotografiranje sunčane korone u svrhu kasnijega proučavanja.

Korosante, Korosanātā *(mn. ž. roda) lat.* (corpus sanctum — sveto tijelo) Tijelovo, Brašančevo, katol, blagdan deseti dan poslije Duhova (šezdeseti dan poslije Uskrsa).

korot[1], -ota *v.* kurat (Nar.).

korot[2] *v.* korota.

korota, *2. mn.* korōtā *ar.* (kahret) 1. žalost za pokojnikom; 2. žalobno odijelo; *prid.* **korotnī; korotnīk,** 5. korotnīče, *mn.* -ci — čovjek koji je u koroti; *žen.* **korotnica; korotovati,** -ujem — biti u koroti, žaliti, đasiti *(v.)*.

korov, -ova *mađ.* (koro) drač, travurina, kojekakvo nisko, nekorisno pa i štetno bilje.

korovođa *grč.-hrv.* zborovođa, dirigent; *isp.* korifej.

korozija *lat.* (*isp.* korodirati) 1. *med.* razaranje (izjedanje) tkiva uslijed gnojnih procesa ili djelovanja otrovnih tvari; *2. tehn.* razaranje površine metala, izazvano kemijskim ili elektrokemijskim procesima (npr. rđanje željeza); 3. *geol.* promjena vrsta rude uslijed kemijskih uzroka (pod utjecanjem zraka i vode); **korozīv,** -īva — 1. sredstvo za rastakanje, nagrizanje, 2. ljut otrov; *prid.* **korozīvan,** -vna, -vno — 1. koji rastače, razjeda, razara, nagriza i sl.; 2. podložan rđanju, rđavljiv.

korpa *njem.* (Korb, *lat.* corbis) 1. košara; 2. valjkasto šuplje gvožđe oko balčaka na sablji za zaštitu ruke; 3. brnjica; **dobiti korpu** — biti odbijen (od djevojke); **dati korpu** — odbiti; *umanj.* **korpica; korpar,** -āra, 5. korpāru *i* -āre — košarač; radnik drvoprerađivačke struke koji plete korpe, košare, i izrađuje pokućstvo od pruća.

korpet, *2. mn.* korpētā *tal.* (corpetto) prsluk; *uveć.* **korpetina** (Vojnović).

korpodivinacija *lat.* (corpus — tijelo + divinatio — obožavanje) »obožavanje tijela«, tj. prosuđivanje ljudi po vanjskom izgledu i pretpostavke o njihovim duševnim sposobnostima na temelju utisaka koje izazivaju svojom vanjštinom; *isp.* somatomantija.

korporacija *lat.* (corpus, 2. corporis — tijelo; družba) savez, udruženje, društvo (osobito na temelju privatno-grupnih cehovskih interesa); **korporatīvan,** -vna, -vno — koji pripada, koji je svojstven korporaciji, koji je u vezi s nekom korporacijom; grupni, skupinski; **korporatīvnī sistem** — fašističko državno uređenje prema kome se društvo sastoji od udruženja po strukama i staležima (korporacije) u kojima su zajedno udruženi i radnici i poslodavci; **korporatīvno** — ne pojedinačno, nego kao udruženje (npr. kad se nastupa); skupno; u skupini; **korporativizam,** -zma — isto što i korporativni sistem.

korpora delikti *lat. mn. od* korpus delikti *(v.)* (Begović).

korporal, -āla, 5. korporāle *lat.* u nekim vojskama izraz koji odgovara našim nekadanjim nazivima kaplar, kapral *(v.)*.

korporatīvan, -vna, -vno *v.* korporacija.

korpskomandant *franc.-njem.* zapovjednik vojnog zbora, visok oficirski čin u staroj Austriji (Feldman); *isp.* korpus 8.

korpulencija *lat.* (corpulentus — ugojen, krupan, omašan) debljina, krupnoća, pretilina, pozamašnost tijela; **korpulentan,** -tna, -tno — krupna tijela, razvijen, jak, pozamašan, pretio, odebeo; *izv.* **korpulentnost,** -osti — isto što i korpulencija.

korpus, *2. mn.* korpusā *lat.* (corpus, 2. corporis — tijelo, družba, zbor, skup) 1. trup čovjeka ili životinje; 2. kostur broda sa svom vanjskom oplatom; karoserija kočije; metalni omotač u koji se stavlja neki mehanizam, neka sprava itd.; 3. zasebna zgrada; 4. *tipogr.* pismo keglom od 10 točaka; 5. svi predstavnici inozemnih država kod vlade neke zemlje (*v.* kor[2]); 6. u nekim zemljama naziv nekih vojničkih učilišta *(kadetskī, pomorskī, pāževskī korpus)*; 7. osobni sastav nekih ustanova (npr. *žandarmerījskī korpus)*; 8. vojni sastav *(streljačkī korpus, konjičkī korpus, tenkovskī korpus* i dr.) koji se sastoji od nekoliko divizija ili brigada; 9. **zakonodāvnī korpus** — naziv nekih zakonodavnih ustanova; 10. zbirka dokumenata izvjesne vrste, npr. skup tekstova iz kojih se uzimaju ele-

menti za neku jezikoslovnu radnju; **korpus delikti,** 2. korpusa delikti (*lat.* corpus delicti) — predmet koji očito dokazuje zločin; *prid.* **korpusnī;** *isp. i* Corpus.

korpuskula *lat.* (corpusculum — tjelešce) sitna čestica; najmanja jedinica, atom, elektron; *prid.* **korpuskularan,** -rna, -rno; **korpuskularna teorija** — *fiz.* shvaćanje da se svjetlo sastoji od sitnih čestica (korpuskula) što ih emitiraju sjajna tijela.

korsak *rus.* stepska lisica.

korsār, -āra *tal.* (corsaro) isto što i kaper, tj. gusar, morski razbojnik, pirat.

korskī — *prid. prema* kor *(v.)*; **korska recitacija** — recitiranje u zboru (svi recitatori recitiraju isti tekst ili se od vremena do vremena izdvajaju pojedinci da se poslije opet uključe u zbor); *isto i* **horskī.**

korskomanda *njem.-franc.* visoka vojna ustanova, zapovjedništvo vojnog zbora (Krleža); *isp.* korpskomandant.

koršo *v.* korzo (D. Ivanišević).

koršōv, -ōva, *2. mn.* koršōvā *mađ.* (korsó) vrč; u Slavoniji naziv za oveću trbušastu zemljanu bocu s drškom za nošenje; na toj je dršci rupica kroz koju piju; *umanj.* **koršōvić.**

korta *tal.* (corte) dvor, dvorište (Nar.).

korteks *lat.* (cortex, 2. corticis — kora u drveta ili voća) kora uopće, pa i kora velikog mozga (cortex cerebri); **kortikalan,** -lna, -lno — koji se tiče kore, koji se nalazi na kori, korni, vanjski, ovojni.

kortes, *2. mn.* kortesā *španj.* (corte) zakonodavni parlament.

korteš, *2. mn.* kortešā *tal.* (corteggiare — udvarati, dodvoravati se) *porugljivo* agitator; **kortešācija** — agitacija; *glag.* **kortešírati,** -tešīrām; *isto i* **kortešovati,** -ujem.

kortež, -eža *franc.* (cortège — pratnja, svita) svečana povorka, pratnja.

kortikalan *v.* korteks.

kortikosteroídi *(mn. m. r.) grč.* grupa spojeva izoliranih iz nadbubrežne žlijezde; *isp.* kortizon.

kortizon, -ona (punim imenom: 17-oxydechydrocorticosteron) — jedan od kortikosteroida, tj. hormona kore nadbubrežne žlijezde; dobiva se i sintetički i u različitim se preparatima u najnovije doba uspješno primjenjuje protiv reumatizma i drugih bolesti (alergija, kožne bolesti).

korudžija *tur.* (koruk — nedozrelo grožđe; korudžu — čuvar) — pudar, čuvar vinograda; poljar, čuvar polja; lugar.

korugva *v.* horugva.

korumpírati, -rumpīrām *lat.* (corrumpere) pokvariti, iskvariti, moralno pokvariti, podmititi, potkupiti nekoga novcem ili drugim materijalnim dobrima; *v.* korupcija; **korumpīrānost,** -osti — podmićenost, potkupljenost, stanje izvršene korupcije *(v.)*.

korūn, -ūna *(njem. dijal.* Karunkel?) — krumpir.

koruna, *2. mn.* korūna *lat.* (corona) 1. kruna, vijenac (u starijem jeziku); 2. novčana jedinica u Čehoslovačkoj (sadrži 100 haleža).

korund, *2. mn.* korundā *i* korunādā *lat.* (corundum) vrsta dragog kamena (po tvrdoći odmah iza dijamanta); prosti korund smrvljen u prašinu upotrebljava se za pravljenje »šmirgl-papira«.

korupcija *lat.* (*isp.* korumpirati) pokvarenost, podmitljivost, potkupljivost, podmićenje; **korupcionāš,** -āša, **korupcionist(a)** — čovjek koji se bavi korupcijom, koji prima mito; podmitljivac; *prid.* **korupcionāškī; korupcionističkī; korupcionizam,** -zma — isto što i korupcija; **kòruptan,** -ptna, -ptno *ili* **koruptīvan,** -vna, -vno — podmitljiv, pokvarljiv, potkupljiv; *izv.* **koruptívnōst,** -osti.

koruš *v.* kor 2 (Nar.).

korut *v.* korota (D. Ivanišević).

korveta, *2. mn.* korvetā *franc.* (corvette) 1. u doba plovidbe na jedra — ratna lađa srednje veličine, namijenjena za patrolnu, izviđačku i glasničku službu, a katkada i za krstaričke operacije; 2. u suvremenim flotama — maleni, brzi brod za borbu protiv podmornica i za obranu transportnih brodova; korveta se upotrebljava u sistemu konvoja; *prid.* **korvetnī.**

korvicīd, -ída *lat.* (corvus — gavran + occidere — ubijati) sredstvo za uništavanje vrana i drugih štetnih ptica.

korzār *v.* korsar.

korzet, *2. mn.* korzetā *franc.* (corset) steznik, grudnjak, prsnik; komad ženske odjeće koji steže struk, »mider«.

Korzika, 3. -ci — otok u Sredozemnom moru; glavni grad Ajaccio (rodno mjesto Napoleonovo); pripada Francuskoj; **Korzikānac,** -nca, 5. Korzikānče, *2. mn.* Korzikānāca — stanovnik Korzike, a često i sinonim za Napoleona I.; *žen.* **Korzikānka;** *prid.* **korzičkī** *i* **korzikānskī.**

korzo, korza, *mn.* korzi, 2. korzā *tal.* (corso) 1. šetalište; promenada; glavna ulica; 2. šetanje velikog broja osoba po jednoj ulici; 3. trkalište; 4. povorka iskićenih kola (cvjetni korzo i sl.) po korzu; **korzírati,** korzīrām — šetati po

korzu, promenirati; **korzuša,** *2. mn.* korzušā — ženska osoba koja se stalno nalazi na korzu, koketa.

kosekans *lat.* (cosecans) *mat.* omjer hipotenuze i katete koja je kutu nasuprot (bilježi se *cosec; v.* trigonometrijske funkcije); *isto i* **kosekanta,** *2. mn.* kosekantā.

kosinus *lat.* (cosinus) *mat.* omjer hipotenuze i katete koja je uz kut (bilježi se *cos; v.* trigonometrijske funkcije); *prid.* **kosinusov; kosinusnī.**

kositar, -tra *i* **kositer,** kositera *grč.* (kassíteros) *v.* kalaj; *prid.* **kositren** *i* **kositernī; kositriti** *i* **kositeriti,** -īm — isto što i kalajisati.

koslata, *2. mn.* koslātā *tal.* (castellata) rupa na gornjem dijelu bačve (»izlijeva se voda iz koslate«, A. Stipčević), a često i velika bačva u kojoj se vozi vino iz vinograda; »vozarica«.

kosman, *2. mn.* kosmānā — vrsta majmuna.

kosmetika *i* **kozmetika** *(v.).*

kosmos i sl. *i* **kozmos** i sl. *(v.);* inače **Kosmos** — ime sovjetskim umjetnim satelitima (prvi je lansiran 16. III. 1962), a i naziv za sovjetski program lansiranja umjetnih satelita.

kosolacijon, -oni *tal.* (consolazione) utjeha (Vojnović).

Kossuth Lajos *mađ.* (*čit.* Košut Lajoš; 1802—1894) vođa mađarske revolucije 1848—1849, često spominjan i u našoj književnosti; *isp.* košutovac.

kost *v.* košta; *isp.* kostgeber.

kostalan, -lna, -lno *lat.* (costa — rebro) koji se odnosi na rebra, koji se tiče rebara, rebreni, rebarni; **kostalgija** (*grč.* algos — bol) bol u rebrima.

Kostarika — republika u Srednjoj Americi; glavni grad San José.

kostati, -ām *tal.* (accostare) pristati (lađa) uz obalu (Nar.).

kostgeber (*isp.* kost + *njem.* geben — davati) tko daje koštu, tko drži ljude na košti, na hrani; *žen.* **kostgeberka** (*katkada i* **kostfrau,** tj. gospođa koja daje koštu); **kostgeld** (*njem.* Geld — novac) *u starijem kazališnom jeziku* hranarina, novac koji je glumac (putujući) dobivao za svoju prehranu (kao akontaciju na plaću koja je često bila problematična).

kostīm, -íma *franc.* (costume) 1. vrsta ženske odjeće (suknja i kaput od iste tkanine); 2. pučka nošnja, narodno odijelo, odjeća karakteristična za neko historijsko razdoblje, ili za neku vrstu ljudi; 3. u kazališnom jeziku: svako odijelo u kojem glumac (glumica) nastupa; 4. odjevni predmet za određenu svrhu, npr. kupaći kostīm; **Adamov kostīm** — golo muško tijelo; **Evin kostīm** — golo žensko tijelo; **kostimer,** -era, 5. kostimeru — kazališni krojač; *žen.* **kostimerka,** 3. -ci, *2. mn.* -kī; **kostimírati,** -stìmīrām — obući; preobući; **kostimīrani ples** — ples, zabava u kostimima, isto što i krabuljni ples: *isto i* **kostimovati,** -ujem; **kostimovan; kostimografija** — crtanje i kreiranje kostima za kazališne ili filmske izvedbe; **kostimograf** — stručna osoba koja poznaje načine i stilove oblačenja u različitim razdobljima i to znanje primjenjuje u praksi kao savjetnik prvenstveno u kazalištu i na filmu; *žen.* **kostimografkinja.**

kostirati se *v.* koštirati se (pod *košta).*

kostitucijon, -óni *tal.* (costituzione) ustav (Vojnović); *isp.* konstitucija.

koštšala (košala) *njem.* (Kost — košta + Schale — šalica) posuda za nošenje hrane »preko ulice« (obično spojene dvije do tri, s ručkom za nošenje); u nekim našim rječnicima: užinara.

kostura *v.* kustura.

košava *tur.* (koš — brz, hava — zrak) jak i brz vjetar sjeveroistočnjak u krajevima oko donjeg Dunava.

Koščej Besmrtnī — ličnost iz ruske narodne priče: mršav, koščat starac, besmrtan, bogat a zao.

košenila *franc.* (cochenille *od grč.* kokkos — grimiz) štitasta uš (od njenih se osušenih ženki dobiva najfinija grimizna boja); *isto i* **košenil** *(m. roda).*

košer *hebr.* (jidiš) čist, prihvatljiv; prema židovskim ritualnim propisima dopušteno i pripređeno jelo.

košija, *2. mn.* košījā *tur.* (košu) 1. trka, utrka; 2. nagrada za pobjednika utrke, obdulja.

košmar, -āra *franc.* (cauchemar) kaos, zbrka, mora, strava, preneraženje, panika, groza, uzbuna, ružan san s teškim priviđenjima; strašilo, mučna misao, briga; *prenes.* nesnosan čovjek, dosadna osoba.

košnil, *2. mn.* košnīlā *v.* košenila.

košonerija *franc.* (cochonnerie) 1. svinjetina i prerađevine od nje; 2. svinjarija, prljavština, niskost, gadost (*isp.* ami-cochon).

košta *njem.* (Kost) hrana, prehrana; **koštaš,** -āša — tko se hrani kod drugoga, abonent na koštu; *žen.* **koštašica; koštírati se,** koštīrām se — hraniti se, jesti (obično: kod drugoga, u menzi i sl.).

koštati, -ām *njem.* (kosten) 1. kušati (jelo); 2. stajati, zapadati, imati cijenu, vrijediti u novcu.

koštírati se *v.* košta.

koštòvati, koštujēm (*isp.* koštati 2) stajati, zapadati, imati cijenu, vrijediti.
košutovac, -ovca, *2. mn.* košutovācā — pristaša politike Lajosa Kossutha (*v.*).
kòta[1], *2. mn.* kotā *franc.* (cote) 1. točka kod premjeravanja zemljišta; 2. nadmorska visina nekog mjesta; 3. visina vrijednosti novca ili vrijednosnih papira postignuta na burzi (*isp.* kotirati).
kòta[2] *tal.* (cotta) kratka bijela bogoslužna haljina katoličkih svećenika; roketa, kuta.
kötangens *lat.* (cotangens) *mat.* omjer između priležeće i kutu nasuprotne katete (bilježi se *ctg*; *v.* trigonometrijske funkcije); *prid.* **kötangensov.**
kòtar (*isp.* hatar) teritorijalna jedinica koja je obuhvaćala nekoliko općina (u Srbiji se zvala: *srez*); današnji naš sistem ne poznaje instituciju kotara (ali je zato proširen opseg nekadašnje općine).
kòtel, *2. mn.* kotēlā *engl.* (*isp.* cow — krava) »hotel« za goveda (uz kotel restoran iz koga se može gledati kako strojevi muzu krave).
kòterija *franc.* (coterie) 1. klika, krug, zatvorena grupa osoba koje spletkama provode neke svoje osobne, uskogrudne ciljeve; 2. u srednjem vijeku — odred plaćenika; 3. skùp, razred; *prid.* **koterījskī; koterijàštvo** — zatvorenost u određeni krug i gledanje interesa samo toga kruga, bez obzira na druge; spletkarenje; **koterìjaš,** -aša — član, pripadnik koterije, spletkar, intrigant, mutikaša.
kòtež, *2. mn.* kotēžā *i* (*pravilnije*) **kòtidž** *engl.* (cottage — koliba, kućica; vila, ljetnikovac) tip kuće za stanovanje, ponajviše izvangradske; sastoji se obično od jednog stana, raspoređenog u 2 do 3 kata, koji su međusobno spojeni unutrašnjim stubama.
kötica umanj. prema *kota*[2], roketica, košuljica.
kotìjōn *v.* kotiljon.
kotilèdōn, -ona *grč.* (kotyledōn) *u botanici:* klični listić, supka.
kotilosàuri (*mn. m. r.*) *grč.* izumrli prvotni gmazovi od kojih potječu svi drugi reptili (bili su dugački do tri metra).
kotìljōn, -ona *franc.* (cotillon) 1. dvoranski društveni ples iz 18. st., a osobito popularan u 19. st. u Francuskoj; jedna vrsta kontrdansa iz koje se razvila kadrila; pleše se na početku zabave i svi se parovi međusobno izmijene; 2. dar (obično neka sitnica) koji plesačica daruje svome plesaču; 3. plesna zabava i završni ples na njoj.
kotírati, kotīrām *franc.* (coter — obilježiti, označiti slovima, brojkama) 1. imati vrijednost na burzi; biti u prometu na burzi; 2. određivati burzovnu cijenu (kurs) vrijednosnih papira, strane valute, robe; 3. *prenes.* biti cijenjen, imati ovu ili onu vrijednost u očima javnosti, stanovite grupe ljudi; 4. *topogr.* određivati kotu (*v.*).
kotizàcija *franc.* (cotisation) prinos, ulog, članarina, uplata (obično za sudjelovanje na nekom skupu u svrhu podmirenja zajedničkih troškova).
kòtlet, *2. mn.* kotlētā (*akc. i* **kötlet,** -eta) *franc.* (cotelette) 1. rebarce s mesom, »karmenadla«; 2. zalizak (*mn.* zalisci), nebrijana kosa odnosno brada uz uši do sredine lica.
koto[1] *jap.* muzički instrument nalik na citru (6—13 žica).
koto[2] *indijan.* kora jednoga bolivijskog stabla, nekad upotrebljavana kao ljekovito sredstvo.
kotonizírati, -izīrām *franc.* (coton — pamuk) naročitim postupkom obrađivati vlakna lana i konoplje kako bi se osposobila za što bolju upotrebu u tekstilnoj industriji.
kotònjata *tal.* (cotogna — dunja) pekmez od dunja; *isp.* kitnkez.
kòtrig, *mn.* -zi, 2. kötrīgā (prema Skoku: možda od *kvadriga* — sprega, četveropreg) članak; zglob, zglavak.
kòtula *tal.* (*isp.* kota[2]) gornja suknja; **kotulašuša** — žena koja nosi kotulu (za razliku od *dimijašuše,* tj. žene koja nosi dimije).
kòturn *grč.* (*isp.* koturni) u latinskom jeziku *cothurnus* — a) tragedija; b) tragičan, uzvišen stil.
kòturni, kotūrnā (*mn. m. roda*) *grč.* (kóthornos — visoka lovačka čizma) kod starogrčkih i starorimskih glumaca — vrsta sandala sa vrlo debelim potplatima; koturni su se obuvali u svrhu povišenja stasa izvoditelja uloge (uveo Eshil).
köuč *v.* coach.
kòva *v.* kofa.
kovalencija *lat.* valencija u kojoj je jedna jedinica valencije istovetna s jednim zajedničkim parom elektrona; *prid.* **kovalentan,** -tna, -tno.
kòvan, *2. mn.* kövānā *tur.* (kovan) 1. košnica, trnka; 2. čahura od puščanog metka.
kovàndžija *tur.* (kovan — košnica) pčelar; *prid.* **kovàndžijīn; kovàndžījskī;** *žen.* **kovàndžījka,** 3. kovàndžījki, *2. mn.* kovàndžījkī; **kovànluk,** *mn.* -ci — pčelinjak; **kovandžìluk** — pčelarenje, pčelarstvo.
kòvboj *v.* kauboj.
kövča i sl. *v.* kopča i sl.
kövent *engl.* (covent) englesko rijetko pivo; **Kovent Garden** *v.* Covent Garden.

koventrírati, -ventrīrām — izraz nastao za vrijeme drugoga svjetskog rata; *znači:* bombardiranjem sravniti sa zemljom (kako su to učinili Nijemci s engleskim industrijskim gradom Coventryjem god. 1940; Englezi su uzvratili istom mjerom bombardirajući grad Hamburg od čega je nastao glagol *hamburgirati*); *izv.* **koventrizácija;** inače u engleskom jeziku postoji fraza »to send Person to Coventry« sa značenjem *poslati koga do đavola;* u Krležinu tekstu *Misao kao takva po sebi i o sebi* ima i ovakva rečenica: »što mačka koti, sve miše tiera, što hrtica koti, sve zece tjera (Gundulić), što leti, coventryra«.

kòverat *i* **kùverat** *(v.).*

kòver-gērl *v.* cover-girl.

koverkōt *engl.* (cover-coat) 1. engleska glatka vunena tkanina; 2. ogrtač od takve tkanine.

kovèrta *i* **kòverta,** *2. mn.* kòverātā *franc.* (couverte) 1. *v.* kuverta; 2. brodska paluba (*tal.* coverta).

kovȑdān, -āna — vrsta hladnog oružja kovanog u (nekada arapskoj) Kordovi u Španiji; *isto i* **kovrdīn,** -īna; *isp.* kordovan.

kòzāk, -āka, 5. kòzāče, *mn.* -āci *rus.* jedan od slobodnih stanovnika pograničnih krajeva Rusije oko rijeke Tereka, Kubana, Dona i dr. koji su do vremena carice Katarine II. (18. st.) živjeli u svojim slobodno organiziranim zajednicama, tzv. sječama, provodeći život u stalnim ratovima protiv Turaka, a i drugih napadača. Za vrijeme Katarine II. njihove su sloboštine ograničene i od njih su formirane posebne vojne jedinice; *prid.* **kòzāčkī;** *umanj.* **kozàčić;** *žen.* **kozàkinja.**

kòzēr, -ēra, 5. kòzēru *franc.* (causer) čovjek koji ugodno pripovijeda; koji umije dobro zabavljati drugoga; ćaskalo; pričalo; ćeretalo; **kozèrija** — 1. ćaskanje; duhovito, ugodno, zabavno pripovijedanje, ćakulanje *(v.);* 2. duhovito pisan novinski članak.

Kozhikode (*čit.* Kožikode) današnje ime nekadašnjeg grada Calicut (na Malabarskoj obali u Indijskom oceanu); *isp.* kaliko.

Kòzimo *tal.* »narešeni«, »nakićeni«, *žen.* **Kòzima.**

kòzinus *v.* kosinus.

kozmètika, 3. -ci *grč.* (kosmeō — urešujem, kitim, ukrašujem) 1. stvari koje se upotrebljavaju za njegu kože tijela (ponajviše lica); u kozmetiku se ubrajaju parfemi, kolonjska voda, puderi, pomade i sl.; 2. vještina pripravljanja i primjene takvih sredstava; *prid.* **kozmètičkī; kozmètičar** — radnik medicinsko-higijenske struke koji uklanja estetske nedostatke tijela, bez operativnih zahvata; *žen.* **kozmètičarka;** *prid.* **kozmètičarskī** (*sve pored* **kosm...**).

kòzmičkī *grč.* (*isp.* kozmos) svemirski, koji se odnosi na svemirske prostore; vasioni, vasionski; **kòzmička bòmba** — bomba za koju se priča i piše da se istodobno priprema u USA i u SSSR, a koja bi trebala da bude neisporedivo jača od atomske bombe; **kòzmička prášina** — meteorska prašina (*v.* meteorit); **kòzmičkē zrâke** — zrake koje dolaze na zemlju iz svemirskih prostora; sastoje se od mlazova elektrona i mezotrona; kozmičke zrake imaju izvanredno veliku prodornu sposobnost; **kòzmičkī brȏd** — naziv sovjetskih satelita predviđenih za ponovno spuštanje na zemlju; lansirani u toku god. 1960. postali su prethodnici satelita s ljudskom posadom; *isto i* **kòzmičan,** -čna, -čno (*sve pored* **kosm...**).

kozmìzam, -zma *grč.* smjer u (ruskoj) književnosti koji za predmet umjetničkog stvaranja uzima svemir i svemirske pojave (Krleža).

kozmobiològija *grč.* (*isp.* kozmos *i* biologija) proučavanje svemirskih utjecaja na život Zemlje (*pored* **kosm...**).

kozmòdrōm, -ōma *grč.* (*isp.* kozmos *i* aerodrom) uzletište za rakete određene da putuju u svemir (riječ prvi put kod nas javno upotrijebljena 12. VI. 1961. prigodom leta sovjetskog kozmonauta Jurija Gagarina na raketi Vostok) (*pored* **kosm...**); *isto i* raketodrom.

kozmogònija *grč.* (*isp.* kozmos + gonē — rođenje) nauka o podrijetlu i razvitku svjetova, osobito o podrijetlu Sunčeva sistema (*pored* **kosmogònija**).

kozmogràfija *grč.* (*isp.* kozmos + grafō — pišem) opisivanje čitavog sastava svijeta svemirskih tijela i pojava koje se zbivaju u njima; opisivanje Zemljine kugle; opći podaci o astronomiji, fizičkoj geografiji, meteorologiji (*pored* **kosmogràfija**).

kozmolíza *grč.* (*isp.* kozmos + lysis — razlučivanje) genetičko-historijsko *(v.)* tumačenje bioloških i etnoloških grupiranja (A. C. Blanc 1942) (*pored* **kosmolíza**).

kozmològija *grč.* (*isp.* kozmos + logos — riječ, govor) prirodoznanstveno učenje o zakonima koji vladaju svemirom; *prid.* **kozmòloškī** (*pored* **kosm...**).

kozmonàutika, 3. -ci *grč.* (*isp.* kozmos *i* nautika) teorija i praksa letova u svemir, isto što i astronautika (*grč.* astēr — zvijezda) i stratonautika (*lat.* stratum — naslaga, sloj, s čim je u vezi pojam stratosfera, *v.*); pojam *kozmonautika* upotrebljavao se u zapadnoj literatu-

ri u prvo vrijeme spremanja na letove u svemir, ali se nije održao nego su prevladala druga dva spomenuta naziva, osobito *astronautika*, a naziv *kozmonautika* proširio se u Sovjetskom Savezu, kamo ga je prenio poznati francuski učenjak A. J. Sternfeld, koji je još prije drugoga svjetskoga rata prešao u SSSR; za odnos *astronautika* — *kozmonautika* karakterističan je ovaj primjer: »Trojica američkih astronauta i dvojica sovjetskih kozmonauta...dobili su nagradu...« *(Novine)*; u vezi s velikim sovjetskim uspjesima u kozmičkim letovima pojam se opet širi, ali se ne gubi ni izraz astronautika koji je osobito u upotrebi u USA; **kozmonautičar** — tko se znanstveno bavi kozmonautikom; **kozmonaut** — letač na planete, astropilot; *žen.* **kozmonautkinja** (*sve pored* **kosm...**).

kozmonavigacija *grč.-lat.* astronomska navigacija, tj. grana navigacije u kojoj se položaj broda određuje motrenjem nebeskih tijela i umjetnih satelita.

Kozmopolis *grč.* zamišljeni, pretpostavljeni, idealni, »svjetski« grad budućnosti (Krleža).

kozmopolit(a) *grč.* (*isp.* kozmos + polítēs — građanin) čovjek koji čitav svijet smatra svojom domovinom; *prid.* **kozmopolitskī; kozmopolitizam**, -zma — kozmopolitski nazor na svijet (*pored* **kosm...**).

kozmorama *grč.* slika čitavog svijeta.

kozmos *grč.* (kózmos — 1. ures, nakit [stari su držali da su bogovi zvijezde stavili kao nakit na nebeski svod ljudima za užitak]; 2. red, raspored; red u svemiru; svijet) svemir kao cjelina, kao sistem; vasiona, veseljena; čitav svijet (*pored* **kosmos**).

kozmotron, -ona *grč.* (*isp.* kozmos i elektron) aparat za bombardiranje atoma, proizveden god. 1948/49. u Brook Havenu (USA) (*pored* **kosmotron**).

kozmovizija *grč.-lat.* (*isp.* kozmos i televizija) prenošenje slika na velike udaljenosti, što omogućuju komunikacioni sateliti, za sada američki *Telstar* i sovjetski *Molnija (v.)*.

koža *šatr.* odijelo.

KP — automobilska oznaka za *Koper, Kopar* (Slovenija, Istra).

kp — *skrać. za* kilopond *(v.)*.

KPD — *skrać. za njem.* Kommunistische Partei Deutschlands (Komunistička Partija Njemačke).

kpm skrać. za *kilopondmetar (v.)*.

KR — automobilska oznaka za *Kranj* (Slovenija).

Kr[1] — *znak za* kripton *(v.)*.

Kr.[2] — *skrać. za* Krist *u označivanju godina* (pr. Kr. — prije Krista; po Kr. — poslije Krista) u starijim, osobito historijskim knjigama.

kr.[3] — *skrać. za* krajcar (u starijim knjigama).

Kra — morska prevlaka koja spaja Malajski poluotok s ostalom Azijom.

kraba, *2. mn.* krabā *franc.* (crabe) 1. mali morski račić; rakovica; 2. arhitektonski ukras gotskih građevina.

krabe, krabā *(mn. ž. roda)* — dva različita mjesta na morskoj obali na kojima se plima i oseka razlikuju za jedan sat.

kracati, -ām *njem.* (kratzen) grepsti, drapati, strugati, češati; *isto i* **kracovati**, -ujēm; **kracer** — *tehn.* strugač, strugalo.

krafna, *2. mn.* krafnā *i* krafnī *njem.* (Krapfen) vrsta kolača pečenog na masti; uštipak, pokladnica (kod Krleže i u muškom rodu: *krafn*).

Kraft durch Freude (*čit.* Kraft durh Frojde) *njem.* »snaga po radosti«, nacistička organizacija koja je po svojoj namjeni odgovarala talijanskoj organizaciji Dopolavoro *(v.)*.

kraftsupa *njem.* (Kraft — snaga + Suppe — juha) jaka goveđa juha sa mnogo dodataka, za oporavak bolesnika.

kragl *v.* kragn; *umanj. (kajk.)* **kraglec.**

kragn *njem.* (Kragen) ogrlica, ovratnik; *isto i* **kragna.**

krah *njem.* (Krach) slom, bankrot, debakl, propast, stečaj, katastrofa; **krahírati**, krahīrām — doživjeti slom, slomiti se; bankrotirati, propasti.

kraherl *njem.* (krachen — krčati, praskati) piće od sode i nekih slatkih primjesa; *isto i* **krahl** i **krahrl.**

krahírati *v.* krah.

krahl *v.* kraherl.

krahrl *v.* kraherl.

krajcar, *2. mn.* krajcārā *njem.* (Kreutzer *od* Kreuz — križ) 1. sitni mjedeni novac u nekadašnjoj Austro-Ugarskoj, stoti dio forinte; *naši izrazi:* novčić, križak, križar; 2. novac uopće; *isto i* **krajcara**, *2. mn.* krajcārā; *umanj.* **krajcarica, krajcarak, krajcarić.**

krajcati se, -ām se *njem.* (kreutzen) križati se, ukrštavati se, mimoilaziti se.

krajcer *v.* krajcar; **krajcerblat** *njem.* novine, listić, za jedan novčić, bulvarske jeftine novine pune senzacija i tračeva (Krleža).

krajcfajer *v.* krojcfojer.

krajc-polka *v.* kreutz-polka.

krajcštih *njem.* (Kreutz — križ + Stich — bod, ubod) unakrstan vez, vezenje s križićima, nakrstica, pokrstica, povijanac; *isp.* stramin.

krajda *njem.* (Kreide) kreda (u kajk. dijalektu).
krajon (*i* **krejon**), -ona *franc.* (crayon) 1. olovka u boji; 2. slika izrađena olovkom, kredom; 3. slikanje olovkom ili kredom; 4. skica, nacrt.
krajsforštand *njem.* (Kreis — krug, okrug + *isp.* forštand) okružni načelnik, predstojnik upravnog okruga u staroj Austriji; *isto i* **krajshauptman** (*njem.* Hauptmann — kapetan, poglavar) (Đalski).
Krakatau — nenaseljeni otok u Indoneziji; svjetski glasovit po erupciji vulkana god. 1883, kojom je prilikom raznesen velik dio otoka, opustošena okolica i poginulo oko 30.000 ljudi.
krakeler *njem* (Krakeel — kavga, svađa, buka) svadljivac, kavgadžija; čovjek koji izaziva svađe, afere; aferaš; vikač.
krakelira *v.* kraklira.
kraklira *franc.* (craquelure) naprslina, napuklina, sitna pukotina, osobito mreža tankih raspuklina na površini slike.
krakovjak, -aka *polj.* (krakowiak) 1. veseli poljski društveni ples 19. st., poznat i u zapadnoj Evropi; dvočetvrtinski takt, u parovima, više plesača; sličan mazurki, ali sadrži kao i *kujavjak* i *oberek* (također poljski plesovi iste epohe) mimičke momente udvaranja između plesača i plesačice; na Zapadu nazvan *cracovienne* (*čit.* krakovjen) i uživao veliku popularnost u baletnim programima romantičnog razdoblja; 2. jednostavan stih poljske narodne pjesme (kod nas ga s uspjehom primijenio Stanko Vraz u svojim *Đulabijama*).
kraksa, *2. mn.* kraksa (*isp. engl.* crack — smrskati, zdrobiti uz prasak) — avionska nesreća.
krakuška *v.* konfederatka.
kral, krala, *lok.* kralu, *mn.* kralovi *hol.* (kraal *od port.* coral — ograda, ograđen prostor, branjevina) selo kod Hotentota i Kafara; *isp.* koral².
kram, krama, *lok.* kramu, *mn.* kramovi *njem.* (Kram) 1. ropotarija, starudije; trice, sitnice; 2. trgovina na malo, sitničarija; *isto i* **krama, kramarija; kramar,** -ara, 5. kramaru *i* -are — trgovčić, sitničar; *prid.* **kramarski,** -a, -o — sitnotrgovački, malograđanski, filistarski, ćiftinski (Krleža); *glag.* **kramariti,** kramarim — trgovati na malo, škrtariti; *uopće:* biti sitničav i sl.
kramlpogača *njem.* (Krammel — čvarak) pogačica sa čvarcima.
kramp¹ *njem.* (Krampe) trnokop, pijuk, budak, raslica, jamičak, krasna, dikela, gramp, kazma, hrasnica, objetilica (Šegedin); *uveć.* **krampina,** *2. mn.* krampina; **krampati,** -am — kopati krampom; teško raditi, argatovati, rabotati, kulučiti.
kramp² *njem.* (Krampf) grč (*isp.* krampfader).
krampampula *njem.* (Krambambuli; *navodno iz poljskog*) 1. rakija borovička, klekovača, trešnjevača; 2. rakija paljena sa šećerom.
krampast — nalik na *kramp*¹.
krampfader *njem.* (Krampf — grč + Ader — žila) gukava, nabrekla, otekla žila, proširena vena (*lat.* varix).
krampon, -ona *franc.* (crampon) okrugao komadić kože (čep) koji se pribija na potplat kopačke *(v.)*; *isp.* štopl.
krampus, *2. mn.* krampusa *njem.* (*austr.*, a tamo podrijetlo riječi neustanovljeno) đavo iz dječje priče.
kran, krana, *lok.* kranu, *mn.* kranovi *njem.* (Kran) stroj za podizanje i premještanje tereta; koloturnik, čekrk, dizalica, vitao; *isp* paranak, granik.
krancla, *2. mn.* krancla *njem.* (Kranz — vijenac) djeveruša (u svatovima).
kraniognomika, 3. -ci *grč.* (kraníon — lubanja + gnōmē — znanje) nauka o poznavanju karakteristika lubanje i određivanje svojstava pojedinih ljudi iz oblika i sastava njihove lubanje; **kraniografija** (grafō — pišem) — opis lubanje; **kranioklazija** (klásis — lomljenje, razbijanje) — raskomadanje djetinje lubanje u slučajevima teških poroda; **kranioklast** — liječnički instrument za vršenje kranioklazije; **kraniolit,** -ita (lithos — kamen) okamenjena lubanja neke životinje; **kraniologija** (logos — riječ, govor) — nauka o lubanjama; **kraniolog,** *mn.* -zi — stručnjak u kraniologiji; *prid.* **kraniološki; kraniomantija** (manteía — vračanje, gatanje) — proricanje, gatanje iz lubanje; **kraniomant,** *2. mn.* kraniomanata — vrač koji gata iz lubanje; **kraniometrija** (metron — mjera) — istraživanje lubanje mjerenjem (oblika i veličine) i utvrđivanje karakterističnih crta pojedinih ljudi ili rasa na temelju toga; **kranioskopija** (skopeō — gledam) — ispitivanje, istraživanje, razmatranje lubanje; **kraniotomija** (tomē — sječenje) — seciranje lubanje; liječničko otvaranje lubanjske šupljine; otvaranje dječje lubanje kod onemogućenog poroda mrtvog djeteta; **kraniotom,** -oma — instrument za vršenje kraniotomije.
krap *njem.* (Karpfen) šaran (riba).
kraplak *njem.* (Krapp — broć) bojadisani lak načinjen od alizarina *(v.)* i osnovnih soli gline

(S. Batušić); **kraplak-tekućina** — *prenes.* krv (Krleža).

Krasnaja armija *rus.* Crvena armija, oružane snage SSSR od 1918. do 1946, kada je propisano novo ime — *Sovjetska armija;* **krasnoarmejac,** -ejca, *2. mn.* -armejāca (kod Krleže i **Krasnaja gvardija**).

Krasnaja ploščad *rus.* Crveni trg (u Moskvi) (Krleža).

Krasnyj oktjabr *rus.* Crveni oktobar (Krleža).

krat *(dvosložno!), 2. mn.* krāta *tur.* (kyr — zelen + at — konj) konj zelenko, sivac.

krater *grč.* (kratēr — kotao, vrč) 1. *geol.* ljevkasta udubina na vrhovima vulkana, grotlo; ždrijelo; 2. *elektrotehn.* udubina koja se stvara na kraju pozitivne elektrode Voltinog luka; 3. vrč, pehar (S. Batušić); *prid.* **kraterskī.**

kratogen, -ena *grč.* geološki naziv za relativno stalne kontinentske mase, uključujući i područja plitkoga mora.

kraul *engl.* (crawl) slobodni način plivanja, potrbuške ili nauznak, gdje ruke izmjenice grabe, a noge naizmjence udaraju; *glag.* **kraulati,** -ām, **kraulovati,** -ujem.

krauroza *grč.* smežuranost i atrofija *(v.)* vanjskog dijela ženskog spolovila (stidnice), što se javlja u menopauzi *(v.).*

krautflekerli *(mn. m. r.) njem.* (Kraut — kupus + *isp.* flekerli) krpice, trganci s kupusom.

krautjünkerstvo *njem.* (Kraut — kupus + *isp.* junker) porugljiv naziv za njemačko sitno plemstvo (K. Marx), »kupusari«; *isp.* paradajz-baron.

kraval, -ala *njem.* (Krawall) vika, buka, uzbuna, svađa, skandal, strka, gungula, izgred, ispad, metež.

kravata, *2. mn.* kravāta *franc.* (*od* Croate — Hrvat, jer da su hrvatski vojnici u tridesetgodišnjem ratu odn. u napoleonskim vojnama nosili rupčiće oko vrata; *isp.* »Vi ste Hrvat, Croate. Neki dan mi je neki moj prijatelj, profesor P., kazao da upravo od vaših vojnika u Napoleonovoj vojsci dolazi i naša riječ cravate...« (Šegedin, *Susreti*); 1. *isprva* rubac, *danas* povez oko vrata; 2. u rvanju — zabranjen zahvat oko vrata.

kraza *grč.* (krāsis — miješanje) 1. u grčkoj gramatici: stezanje dviju riječi u jednu, tako da prvoj otpadne posljednji ili drugoj prvi slog, npr. toynoma od to onoma (ime), kagathos od kai agathos (i dobar); *isp.* koronida; 2. *med.* miješanje sokova u tijelu.

krbač *v.* korbač.

krbla *v.* kibla.

krčag, -āga, *mn.* -āzi *lat.* (carchesia) vrč, pehar, pokal.

krdžalija *tur.* (kyrdžyl; po istoimenom gradu u Trakiji) razbojnik, odmetnik; turski vojnik-plaćenik; *prid.* **krdžalijskī; krdžalinka** — razbojnica (Ante Kovačić).

kreacija *lat.* (creare — stvoriti, sazdati) djelo; stvaranje; donošenje nečeg novog; izum, proizvod, nečije originalno stvaranje (naročito glumačko u savršenom ostvarenju uloge); *isp.* kreirati.

kreacionizam, -zma (*isp.* kreacija) religijski nazor da je Bog stvorio svijet i »sve što je na njemu«; naučavanje da Bog stvara svaku pojedinu dušu.

kreanca *tal.* (creanza) pristojnost, uljudnost.

kreatin, -ina *grč.* (kreas, 2. kreatos — meso) dušična tvar (u mišićima, mesu).

kreativan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* kreacija) stvaralački, tvorački; **kreativnost,** -osti — stvaralaštvo, tvoračka sposobnost, radna energija.

kreator *lat.* (creator, *isp.* kreacija) stvaralac, tvorac, stvoritelj, začetnik, izumitelj, pronalazač, osnivač.

kreatura *lat.* (*isp.* kreacija) 1. stvorenje, biće (obično u prezirnom smislu); 2. eksponent utjecajne osobe koji je poslušan izvršitelj volje svoga pokrovitelja; 3. *prenes.* ništarija, skot; 4. nakaza, grdoba.

kreč, kreča *tur.* (kireč) vapno: *prid.* **krečan,** -čna, -čno — vapnen; **krečovit** — u kome ima vapna; **krečana,** *2. mn.* krečānā — vapnara; gdje se pali vapno; **krečiti** (*akc. i* **krečiti**), -īm — bijeliti, mazati vapnom; **krečnjak,** *mn.* -āci — vapnenac; *prid.* **krečnjačkī** — vapnenački.

kreda[1] *lat.* (creta, po otoku Kreti) 1. vrsta mekanog, prozirnog zemljastog bijelog vapnenca; služi za pisanje; 2. razdoblje u razvoju Zemlje; *v.* mezozojska era; *prid.* **krednī; krednjaci,** krednjākā *(mn. m. roda)* — vrsta praživa.

kreda[2] *šatr.* posudba, zajam, kredit.

kreden(a)c, -nca, *2. mn.* kredenāca *tal.* (credenza) 1. ormar za stolno posuđe; 2. poseban ormar u blagovaonici.

kredit[1], -ita *lat.* (creditum — zajam) 1. davanje na dug robe ili novaca; 2. posuđivanje novaca ili robe kao kapitala, uz povrat kroz izvjesno vrijeme ekvivalenta (jednake vrijednosti) te svote s postocima; 3. trgovačko povjerenje, veresija, platežna sposobnost; 4. uopće povjerenje, ugled, dostojanstvo, vrijednost; 5. u socijalističkoj se izgradnji preko kredita raspodjeljuju sredstva granama socijalističke privrede za najbrži njihov razvoj, mobilizira

se unutrašnja akumulacija, ostvaruje se novčana kontrola; 6. svota u proračunu do koje je dopušten rashod za određenu potrebu; **ìmati krēdīt kod kòga** — uživati povjerenje, ugled; **ùzeti krēdīt** — dići zajam; *prid.* **krēdītnī** *(v.)*.

krēdit² *lat.* (credere — vjerovati) u dvostrukom knjigovodstvu — desna strana računa koja se otvara nekoj ustanovi ili osobi, a na koju se unose svote koje dolaze, ili koje se pribrajaju k uplaćenim svotama.

kreditírati, -dìtīrām *lat.* dati krēdīt; podijeliti zajam, dati na veresiju; *isto i* **krèditovati,** -ujēm.

krēdītnī, -ā, -ō — prid. prema *kredit¹*; **krēdītnā písma** — 1. bespostotne dužničke obveznice državne blagajne ili banke koje zamjenjuju novac; 2. isprave kojima se ovlašćuje adresat (obično banka) da nekoj imenovanoj trećoj osobi (akreditiranoj) pod izvjesnim uvjetima isplati neki novčani iznos; 3. *v.* akreditivi; **krēdītnā sposòbnōst** — mogućnost nekoga da udovoljava svojim novčanim obvezama, da nastupa kao »jamac i platac«.

krèdītor *lat.* (creditor od credere — vjerovati) vjerovnik, zajmodavac; onaj koji nešto daje na dug, na kredit.

krèditovati *v.* kreditirati.

krèdo, krèda, *mn.* krèdi *lat.* (credo — vjerujem) 1. ispovijedanje, simbol vjere; »vjeruju«; »vjerovanje«; 2. uvjerenja, principi, načela.

kreírati, kreīrām *lat.* (*isp.* kreacija) stvarati, stvoriti; sazdati, začeti, izazvati, proizvesti, prouzrokovati, izraditi, sačiniti; uvesti (npr. neku modu); **kreírati ùlogu** — originalno igrati neku ulogu (glumac).

krèjōn *i* **kràjōn** *(v.)*.

krèjōnca *v.* kreanca (Nar.).

krèker *engl.* (cracker) vrsta hrskavoga keksa.

krèkeri *(mn. m. roda) engl.* (crackers) siromašni bijelci na američkom Jugu.

krèking *engl.* (cracking) specijalni tvornički uređaj za odvajanje teških, malovrijednih ostataka nafte (kolomaza, ulja i dr.) u svrhu da se od njih dobiju vredniji proizvodi (benzin, gazolin i dr.); 2. isto što i **krekíranje (krèking-proces),** tj. prerada nafte i njezinih proizvoda u krekingu; *isto i* **krèkovānje.**

krèle, 5. krèle *v.* kreten.

krēm, krēma, *lok.* krēmu, *mn.* krēmovi *franc.* (crème) žućkasto-bijela boja (*v.* krema).

krēma *franc.* (crème) 1. pomast, mazivo, pasta; mast za mazanje; pomada za njegu kože; 2. nadjev za torte i kolače; 3. *prenes.* »najbolje i najbiranije društvo«; »oni koji su na vrhu«; »cvijet«; »jezgra«, »kajmak« društva; *isto i* **krēm,** krēma *(v.)*.

kremácija *lat.* (cremare — paliti, sažeći, sažizati) spaljivanje, sažeg mrtvaca u posebnim pećima (umjesto pokapanja); *isp.* incineracija; **krematòrīj,** -ija *(pored* **krematòrijum)** — zgrada za kremaciju; spaljivalište.

krèmalj *i* **krēmlj,** 2. krēmlja *rus.* 1. gradska tvrđava, unutrašnji grad; 2. u Moskvi — **Krèmalj** *odn.* **Krēmlj** — sjedište sovjetske vlade, a u novinarskom jeziku često i izraz za samu sovjetsku vladu i njezinu politiku; *prid.* **krèmaljskī.**

krēmlj *v.* kremalj.

kremnofòbija *grč.* (krēmnos — bezdan) bolestan strah od gledanja u dubinu.

krematòrīj *v.* kremacija.

kremèrija *franc.* (crèmerie) mljekarnica, »zdravljak« (Matoš).

krèmšnita, *2. mn.* krèmšnītā *njem.* (*isp.* krema + Schnitt — odrezak, kriška) vrsta kolača od lisnatog tijesta s kremom.

krèmzer, *2. mn.* krèmzērā (po austr. gradu Kremsu) — otvorena kola sa mnogo sjedala (omnibus s konjskom spregom).

krēn, krēna *engl.* (careen) nagib na bok (broda, aviona).

krènchen, *2. mn.* krènchēnā *njem.* (Kränzchen — vjenčić) posijelo; zabava s plesom; *isp.* šluskrenchen.

krènclerica *njem.* (Kranzeljungfer) *v.* krancla (Krleža).

krènkati se, -ām se *njem.* (krank — bolestan) osjećati (duševnu) bol, sekirati se, žalostiti se; *isto i* **krènkovati se,** -ujēm se.

krenològija *grč.* (krēnē — izvor + lógos — govor) *med.* nauka o ljekovitim izvorima; **krenoteràpija** (*isp.* terapija) — liječenje ljekovitim vodama.

krènviršla, *2. mn.* krènvīršlā *njem.* (Kren — hren + Würstel — mala kobasica) vrsta tanke kobasice od finog mesa; *naš izraz:* hrenovka.

krèol, -óla *španj.* (criollo, *franc.* créole) dijete rođeno u Južnoj i Srednjoj Americi od evropskih roditelja romanskoga podrijetla; *žen.* **kreòlka,** 3. -ki, *2. mn.* kreòlkī; *prid.* **kreòlskī,** -ā, -ō; **kreòlskī jezici** — domorodački jezici u izvanevropskim zemljama natrunjeni evropskim jezičnim elementima u svrhu sporazumijevanja s doseljenicima odn. trgovcima; *isp.* pidžin-ingliš, beach-la-mar, sabir.

kreòlīn, -ina *grč.* tamna crvenosmeđa tekućina slična ulju, a miriše po katranu; upotrebljava se za raskuživanje.

Kreont — prema grčkoj priči kralj u Tebi, brat Jokastin, šurjak Edipov; dao živu zazidati Antigonu, kćer Edipovu, jer je protiv zakona o pogubljenim izdajicama pokušala sahraniti svoga brata Polinika; ta je osuda izazvala smrt Kreontove žene Euridike i sina mu Hemona, Antigonina zaručnika; drugi jedan Kreont bio je kralj u Korintu; o njemu se priča da je bio otac Glauke u koju se zaljubio Jazon i zbog nje napustio Medeju; ova se je ocu i kćerci ljuto osvetila: darovala je inoči prekrasnu haljinu natopljenu otrovom od kojega su izgorjeli kći i otac; *isp.* Kreuza.

kreòzot *grč.* (kreas — meso + sōzō — spasavam) tekućina dobivena suhom destilacijom bukova drveta; sprečava raspadanje organskih tvari; u medicini se upotrebljava protiv plućnih bolesti.

krep[1], krepa *franc.* (crêpe) 1. rijetka svilena tkanina kojoj se vlakna valovito savijaju; također laka vunena tkanina s naštampanim uzorkom; 2. navoran papir *(krep-papir);* **krepdešin,** -ína (crêpe de Chine) — kineski krep; tanka svilena tkanina od jako upredenih žica sirove ili umjetne svile; upotrebljava se za izradu ženskih haljina i rublja; **krep-marokēn,** -ena — (crêpe marocain) — marokanska svilena tkanina sa zrnasto-hrapavom površinom (*v. dalje* krep-saten).

krep[2] *v.* crap.

krēpa *tal.* (crepa) bolest od koje se brzo umire, smrtna bolest; **krēpati, -ām** — crknuti, lipsati, uginuti; **krepān,** -a, -o — umoran, izmoren, nemoćan, lijen, mlitav, oronuo; mrtav; **krèpalina** — crkotina, strvina, mrcina; lijenčina, mlitonja.

krepitàcija *lat.* (crepitatio) pucketanje, praskanje, krckanje, prštanje, škripanje.

krèpōn, -ona *franc.* (crêpon) vrsta tkanine (*isp.* krep).

krep-pàpīr, -íra (*isp.* krep) — osobita vrsta navoranog papira.

krep-sàtēn, -ena *franc.* (crêpe satin) teška svilena tkanina s jedne strane sjajna, a s druge zagasita; **krep-šànžān,** -ana *v.* šanžan.

krèpūn *v.* krepon (Vojnović).

krepuskulāran, -rna, -rno *lat.* (crepusculum — sumrak, suton) sumračan, sutonski, koji se pojavljuje u predvečerje; *prenes.* koji je u opadanju, na izmaku.

krep-žoržet (crêpe georgette) — svilena tkanina od valovite potke.

Krescèncije *lat.* (crescere — rasti) »uzrasni«, »stasiti«; *žen.* **Krescèncija.**

krèsta *lat.* (crista, *tal.* cresta) 1. kita mesa na pijetlovoj glavi; hober, kukma, huhor; 2. perjanica na kacigi; 3. vrh vala, talasa.

krešèndo, krešènda, *mn.* krešèndi, 2. krešèndā *tal.* (crescendo) *muz.* 1. rastući: postepeno pojačavanje glasa, *znak* <; *isp.* dekrešendo; 2. sprava na orguljama opremljena pomoćnim žaluzijama koje se rasklapaju i stežu (nogom); tako se postizava krešendo i dekrešendo; **krešendìrati,** -šendīrām — pojačavati glas u pjevanju ili sviranju.

krèšiti, -īm *tal.* (crescere) narasti, uznapredovati.

Krèta — otok u Grčkoj (istočni dio Sredozemnog mora), sijelo prastare kulture; *isp.* Krit, Kandija; **Krećanin,** *mn.* Krećani; *žen.* **Krèćanka;** *prid.* **krètskī; krètskā umjetnōst** — cvala oko god. 2000—1500. pr. n. e.: građevine od cigle i kamena sa šarenim zidnim slikarijama, vrlo razvijena keramika, mala plastika od fajanse *(v.)*, slonove kosti, bronce, kamena i zlata; u umjetnosti realizam i težnja za ljepotom.

kretenìzam, -zma, *2. mn.* kretenizāmā *franc.* (crétinisme) 1. slaboumnost; bolest koja se očituje gušom, poremećenjem rasta, narušavanjem proporcijā tijela, podbuhlošću lica i zaostalošću duševnog razvitka, a katkada se razvije i do teške slaboumnosti; *2. prenes.* besmislica, tupoglavost, idiotizam, tupoumnost, blesavost; **krèten,** -ena, 5. krètene (*franc.* crétin) — 1. onaj koji boluje od kretenizma; 2. *prenes.* idiot, tupoglavac, izrod, blesavac, slaboumnik, glupan; *prid.* **krètenskī** — koji se odnosi na kretene; **krètenast** — koji je poput kretena.

Krèthi i Plèthi *grč.* doslovno: Krećani i Filistejci, no upotrebljava se kao izraz za »miješano« društvo, ološ, bagažu (po Bibliji su Krećani i Filistejci bili tjelesni stražari kralja Davida; u Vukovu prijevodu Staroga zavjeta zovu se *Cereteji* i *Feleteji, isp.* npr. Prvu knjigu o carevima [koja se zove i Treća], gl. I, 38, 44).

kretinìzam, *v.* kretenizam (Krleža).

krètōn, -ona *franc.* (cretonne, po selu Cretonu, poznatom nekad po proizvodnji ove tkanine) jaka tkanina za zavjese, prevlake pokućstva i sl.; *prid.* **krètōnskī.**

kreutz-polka *njem.* (*čit.* krājc-pōlka) vrlo stari i u 19. st. omiljeli ples iz naroda; pleše se korakom polke, plesači su u parovima i drže se samo jednom rukom, dok je druga u prvoj poziciji klasičnog baleta.

Kreùza *grč.* 1. drugo ime Glauke, žene Jazonove, suparnice Medejine (*v.* Kreont); 2. kći

Prijamova, žena Enejina, koju je ovaj pri povlačenju iz Troje putem izgubio, dakako voljom bogova, kako bi kasnije, došavši u Italiju, bio slobodan za brak s Lavinijom, kćerkom Latinovom.

krevet *tur.* (kerevet *iz grč.* krabbatos) ležaj, postelja.

kreveta, *2. mn.* -etā *franc.* (crevette) vrsta morskog raka.

Krez, Kreza, 5. Kreze — bajoslovno bogati lidijski kralj iz 6. st. pr. n. e.; danas sinonim za posjednika neizmjernog bogatstva; *prid.* **Krezov.**

krezlaš, -aša *njem.* (Gekräusel — kovrčanje) golub kojemu oko vrata raste perje u obliku ogrlice.

krezle, krezlā *i* krezlī *(mn. ž. roda) njem.* (Gekröse) utrobica, crijevca (vrsta jela), škembići.

krezol, -ola (kreozot + *lat.* oleum — ulje) sastojak katrana, kamenog i drvenog ugljena; upotrebljava se za dezinfekciju i za proizvodnju boja; *prid.* **krezolnī.**

Krf, Krfa *grč.* (Kerkyra, Korkyra) otok u Jonskom moru, Homerova *Sherija*, zemlja Feačana, kod kojih je sklonište našao Odisej na svom povratku iz Troje; u našoj povijesti poznat po **Krfskom paktu** (Krfska deklaracija), prvom zajedničkom aktu srpske kraljevske vlade i Jugoslavenskog odbora, objavljenom 20. srpnja 1917; u paktu su bili zajamčeni modaliteti ujedinjenja austrijskih Južnih Slavena s Kraljevinom Srbijom (kasnije je srbijanska buržoazija, na čelu s Nikolom Pašićem, deklaraciju izigrala i stvari su se odigrale sasvim protivno od demokratskih načela najavljenih u ugovoru) (Krleža).

krhat *v.* krat.

krida *lat.* (*srednjolat.* crida) stečaj, bankrot; **kridatar,** -ara — prezaduženik; čovjek koji je zapao u kridu.

krigl *njem.* (Krug — vrč, krčag; Krügel — vrč od pola litre) vrč (piva) od pola litre, politrenjak; *isto i* **krigla** *i* **kriglec** (Đalski).

krigsgefangene *njem.* (Krieg — rat + gefangen — uhvaćen) ratni zarobljenik (pojam postao osobito poznat za vrijeme drugoga svjetskog rata; *isp.* oflag i stalag).

krigskolega *njem.* (Krieg — rat + kolega, *v.*) ratni drug, suborac, subojnik (u govoru starijih ljudi koji su se borili još u austrougarskoj vojsci); *isto i* **krigskamerad.**

krigsmarine *njem.* (Krieg — rat + Marine — mornarica) 1. ratna mornarica; 2. način plivanja, tzv. slobodni stil.

krijanca *v.* kreanca.

krik *engl.* (creek) korito presušenih rijeka u Australiji; *isp.* vad.

krika *franc.* (crique) 1. dražica, mali zaljev, zaton, prirodna luka; 2. *vojn.* rov. koji se iskopava da bi se neprijatelju otežala izgradnja zaštitnih mjesta (koju on poduzima u svrhu svoga lakšeg približavanja našim položajima).

kriket *engl.* (cricket) sportska igra na travnjacima (dvije momčadi sa po 11 igrača); cilj je igre da se malom tvrdom loptom pogode vrata (wicket) koja sprijeda brani »batsman« drvenim štapom (bat), a iza vrata branič nastoji uhvatiti loptu koju je (eventualno) propustio batsman; **kriketaš,** -aša — igrač kriketa.

krikskamerat *v.* krigskolega (Dončević).

Krim, Krima — poluotok na Crnom moru; stara *Taurida;* **Krimljanin,** *mn.* Krimljani; *žen.* **Krimljanka;** *prid.* **krimskī.**

krimen *lat.* (crimen, 2. criminis — grijeh, krivnja) krivično djelo, zločin, zločinstvo, prekršaj, društveno opasna radnja (ili propust) koja dovodi do štetnih posljedica.

Krimhilda *germ.* »junakinja pod šljemom, pod maskom«.

krimić (*isp.* kriminal) — u najnovije vrijeme stvoren naziv za roman ili film sa sadržajem iz detektivskog (kriminalističkog) života.

kriminal, -ala *lat.* (*isp.* krimen) 1. krivično djelo, zločinstvo, djelovanje zločinačkih društvenoopasnih elemenata; 2. *prenes.* krivično zakonodavstvo, krivičnopravna nauka i krivično sudovanje; 3. odsjek na policiji koji se bavi kriminalcima, prijestupnicima; **kriminalan,** -lna, -lno — 1. kažnjiv, zločinački; 2. koji se tiče zločina; *izv.* **kriminalnost,** -osti; **kriminalac,** -lca, 5. kriminalče, *2. mn.* kriminalācā — zločinac; *žen.* **kriminalka; kriminalist(a)** — 1. istražni organ, organ gonjenja, sudac ili drugi stručnjak koji se bavi progonom krivičnih djela; 2. profesor ili uopće poznavalac kriminalnog prava; *žen.* **kriminalistkinja; kriminalistika,** 3. -ci — nauka o otkrivanju zločina, grana nauke sudskog prava koja se bavi metodama i traženjem dokaza o izvršenim krivičnim djelima; *prid.* **kriminalistički,** -ā, -ō; **kriminalistička literatura** — spisateljski posao koji obrađuje zločine i njihovo otkrivanje (detektivske priče); mnoga su od tih djela problematične književne vrijednosti (poznatu englesku književnicu Agathu Christie ili Francuza Xaviera de Montepina uzalud ćemo tražiti u iole ozbiljnijim historijama književnosti); **kriminalitet,** -eta — zločinaštvo, vrsta i opseg

zločinačke djelatnosti; **kriminògēn** (*i* **-gen**) — koji stvara kriminal, koji pobuđuje na krivična djela, na zločinstva (»alkohol kao kriminogeni faktor«, *iz novina*); **kriminològija** (*grč.* lògos — riječ, govor) nauka o krivičnim djelima kao društvenoj pojavi; **kriminòlog,** *mn.* -zi — tko se bavi kriminologijom, stručnjak u toj nauci; *prid.* **kriminòloškī.**

krîn, krìna, *lok.* krínu *grč.* (krínon) ljiljan, lijer; *isp.* zambak.

krinolína (*dubr. akc.* krinòlīna) *franc.* (crinoline) široka i obručima rastegnuta suknja, tako da ima oblik zvona (moda u 18. i u prvoj polovici 19. st.); kod starijih pisaca »obručara«; *isto i* **krinòlīn,** -ína *(m. roda).*

kriòfōr, -ōra *grč.* (kryos — mraz, studen, zima + foreus — nosač) sprava za pravljenje umjetnog leda.

kriòlīt, -íta *grč.* (kryos — mraz, studen, + líthos — kamen) mineral; služi u proizvodnji mliječnog stakla.

krioskòpija *grč.* (kryos — mraz, studen + skopeō — gledam) metoda određivanja molekularne težine otopljenih tvari nakon sniženja temperature stvrdnjavanja otapala.

krioteràpija *grč.* (kryos — mraz, studen + *isp.* terapija) liječenje rashlađivanjem; *isp.* hibernacija.

krioturbàcija *grč.-lat.* (kryos — mraz, studen + turbare — poremetiti) *geol.* pomicanje zemljišta uslijed zamržnjavanja i odmržnjavanja.

krìpl *njem.* (Krüppel) bogalj; sakat čovjek.

krȉpta, *2. mn.* krîptā *i* krȉpātā *grč.* (kryptō — skrivam, pokrivam) 1. kod starih Grka i Rimljana — podzemni hodnik sa svodovima, usječen u pećinu; 2. podzemni hodnik i ćelije u kojima su se prvi kršćani sakupljali na bogoslužje i gdje su pokapali svoje pokojnike; katakombe; 3. kasnije — podzemna kapelica ili grobnica, kosturnica.

kriptodeprèsija *grč.-lat.* geografska pojava kod koje je površina vode iznad razine mora, a dno ispod nje (Bajkalsko jezero u SSSR).

kriptògama *grč.* (kryptō — skrivam, pokrivam + gameō — ženim se) *bot.* tajnosjemenjača, bescvjetnica (alge, gljive, mahovine, papratnjače).

kriptògēn (-gen) *grč.* (kryptō — skrivam, pokrivam + gėnos — rod, postanak) nepoznata postanja, neustanovljena podrijetla; **kriptogèneza (-genèza)** — nepoznato postanje; neustanovljeno podrijetlo; *prid.* **kriptogenètičan,** -čna, -čno.

kriptogràfija *grč.* (kryptō — skrivam, pokrivam + grafō — pišem) način tajnog pisma, shvatljiv samo za upućene, tajnopis; **kriptògram** — vrsta zagonetke u kojoj treba najprije pronaći »ključ«, a onda primjenom njegovom i eventualnim premetanjem slova odgonetnuti značenje.

kriptoklerikàlac, -lca, 5. krȉptoklerikālče, *2. mn.* kriptoklerikàlācā *grč.* (kryptō — sakrivam, pokrivam) potajni, skriveni privrženik klerikalizma; *žen.* **kriptoklerìkālka.**

kriptològija *grč.* nauka o odgonetavanju tajnih pisama; **kriptòlog,** *mn.* -zi — stručnjak za otkrivanje tajnih spisa, dešifrant.

kriptomnèzija *grč.* podsvjesno sjećanje.

krìptōn, -óna *grč.* (kryptō — skrivam, pokrivam) element iz grupe plemenitih plinova, atomska težina 83,7, tablični broj 36, *znak* Kr.

kriptònim *grč.* nepravo ime (spisateljevo), pseudonim *(v.).*

kriptorhìzam, -zma *grč.* prirođena mana da se testisi (jaja, muda) ne nalaze u mošnjama (kesici) nego u trbušnoj šupljini ili u preponama.

krîs, krîsa, *lok.* krísu, *mn.* krísovi *malaj.* (*engl.* kris, creese) bodež s oštricom šiljasta oblika.

krȉskindl *njem.* (Krist + Kindlein — djetešce) dijete Isus Krist (po katoličkim pričama za djecu, novorođeni Krist donosi u božićnoj noći darove, pa odatle gornja riječ dobiva i značenje: božićni dar).

krȉspān *v.* krizbaum.

Krìspīn, -ína, 5. Krȉspīne, *lat.* »kudravac«, »kudronja«; ime sluge u komedijama: hvalisav, dosjetljiv, ali kukavica; najpoznatiji u djelu franc. pisca Le Sagea: *Crispin rival de son maître,* 1707).

Krȉst, Krìsta, 5. Krȉste (*grč.* christos — pomazan) osnivač kršćanstva; *prid.* **Krìstov** (*pored* **Hrȉst...**); **Krìstova dôb** — trideset i tri godine života (toliko se računa Isusu Kristu da je proživio na svijetu prije razapeća) (Matoš).

krìstāl, -ála *grč.* (krystallos — led) 1. ledac; jednorodno tvrdo tijelo koje ima pravilan zakonit unutarnji raspored atoma i vanjski oblik pravilnog mnogoplošnjaka; 2. fino staklo; 3. sitni šećer; 4. čisti led, vedrac, vedrenjak; 5. *prenes.* stvar ili pojava čista od svih primjesa; **krìstālan,** -lna, -lno — 1. *v.* kristaličan; *2. prenes.* proziran, čist, jasan, svjetlucav, blistav, blještav, sjajan; **Krìstālna nôć** — noć 9—10. studenog 1938, kad su hitlerovci porazbijali židovske dućane i tako navijestili pojačane progone i konačno istre-

bljenje Židova; krìstalast — 1. poput kristala; 2. sastavljen od sitnih kristala; kristaličan, -čna, -čno — pridjev od riječi kristal; koji se sastoji od kristala; sličan kristalu; kao kristal; **kristalizácija** — 1. prijelaz tvari u kristalično stanje; 2. *prenes.* primanje stalnih oblika; **kristalizírati se,** -ìzīram se — 1. pretvarati se u kristal; lediti se; 2. *prenes.* utvrđivati se; oblikovati se definitivno; dobivati stalan i određen oblik; postajati pravilan kao kristal; *isto i* **kristálisati se,** -šēm se, *pored* **kristálizovati se,** -ujēm se; **kristalogràfija** (*grč.* gràfō — pišem) nauka o građi i oblicima kristala; **kristalòīd,** -ída (*grč.* eîdos — lik, izgled) — tvar koja otopljena u vodi ili u spoju s drugim tvarima može opet dobiti oblik kristala; *prot.* koloid.

krìstbaum *v.* krizbaum.

Krìstijān *lat.* »kršćanin«.

kristijánija (po bivšem imenu glavnoga grada Norveške: Kristijanija; *danas:* Oslo) — skijaški zamah nogama; usporenje i nagla promjena smjera.

kristijanizácija *lat.* obraćanje na kršćanstvo, pokrštavanje; *glag.* **kristijanizírati,** -ìzīrām.

Kristòfor *grč.* (Krist + fòros — nosač) »koji nosi Krista« (*pored* **Hristòfor, Hrìstifor**).

Krìšna *sanskrt.* indijsko božanstvo, utjelovljenje boga Višnu; **Krišnamùrti,** -ija — čovjek koji je utjelovljeno božanstvo (prema bramansko-budističkom učenju); **Krišnamurti Jiddu** — indijski filozof (rođ. 1897), koga je engleska teozofkinja Annie Besant godine 1910 (dakle kad mu je bilo 13 godina) proglasila »novim Mesijom« (spasiteljem svijeta); u svojoj filozofiji nastojao je spojiti hinduističke i zapadnoevropske elemente; *prid.* **Krišnamùrtijev** (bolje: Kršna).

krišpìndl, *2. mn.* -špíndlā *njem.* (Krücke — štaka?) kržljavac, slabić.

Krît (po novogrč. čitanju) — *isto što i* Kreta *(v.);* prid. **krîtskī** (Nazor).

krìterīj, -ija (*pored* **krìterijum**) *grč.* (kritērion — sud) osobina po kojoj se nešto razlikuje od nečega drugog, »pokusni kamen«, mjerilo; u sportu — utakmica, izlučno natjecanje; **krìterīj(um) ìstinē** — ono što potvrđuje istinitosti spoznaje; *prid.* **krìterījskī** (*pored* **krìterijumskī**).

kriteriològija *grč.* isto što i noetika *(v.).*

kriticìzam, -zma *grč.* (kritēs — sudac, procjenitelj) istraživanje mogućnosti, uvjeta, izvora, sigurnosti i granica spoznaje, analiza strukture spoznaje i njenog predmeta; kritičko stanovište prema spoznaji; posebno prema apriornoj spoznaji (nasuprot dogmatizmu); u užem smislu metoda i učenje koje je razvio Kant najprije u djelu »Kritika čistoga uma«; postupak pri razradi filozofskog sistema, pogleda na svijet (kritičnost); **kritìcist(a)** — pristaša kriticizma; *prid.* **kriticìstičkī.**

krìtika, 3.-ci, *2. mn.* krìtīkā *grč.* (krínō — lučim, biram, očitujem, sudim) ocjena, analiza, prosuđivanje nekog predmeta, postupka, djela itd.; *u širem smislu* prijekor, zamjerka, pokuda, prigovor, osuda, negativan stav prema nečemu; kao književna vrsta bavi se ocjenjivanjem i procjenjivanjem tuđih književnih i drugih umjetničkih proizvoda; **krìtika i sāmokrìtika (autokritika)** — u socijalizmu (komunizmu) glavni oblik borbe novoga protiv staroga u svrhu prevladavanja suprotnosti na svim područjima društvenog života, najvažnija metoda za otkrivanje i uklanjanje pogrešaka i slabosti, bitna pokretna sila za razvijanje socijalističke svijesti; **krìtičan,** -čna, -čno — 1. koji se odnosi na krizu; odlučan, koji se odnosi na preokret; 2. opasan; 3. koji se odnosi na kritiku; koji prosuđuje i ocjenjuje neku pojavu, djelo, djelatnost itd.; vješt u kritici; **krìtičnō izdānje** (nekoga književnog djela) — postupak kad se objavljuje neka stara knjiga isto onakva kakva je nekad objavljena uz sve pogreške i propuste, a onda priređivač na prikladnim mjestima na te pogreške i propuste upozorava i nastoji ih popraviti odn. protumačiti; **krìtičār** — ocjenjivač, prosuđivač, čovjek koji ocjenjuje umjetnička i književna djela; *prid.* **krìtičārov** *i* **-ārev; krìtičārskī;** *isto i* **krìtik,** 5. krìtiče, *mn.* -ci, 2. krìtīkā; **krìtičnost,** -osti — 1. stanje krize, opasne situacije; 2. kritično gledanje na životne pojave, nepovjerenje, vječno procjenjivanje, strogo prosuđivanje; **kritìkant,** *2. mn.* kritikanātā — čovjek koji »iz principa«, »iz sporta« kritizira sve i sva, nekonstruktivan kritičar, zabadalo, zajedljivac, zanovijetalo; *isto i* **kritìzēr,** -éra, 5. kritizēru *i* **kritikàster; kritizírati,** -ìzīrām — 1. ispitivati, ocjenjivati, prosuđivati; 2. *prenes.* iznositi nečije zle strane; prigovarati; *isto i* **krìtikovati,** -ujēm (kod J. Hranilovića: **kritisati**).

krîz *v.* griz.

kríza *grč.* (krísis — raspra, prijepor, pravda, svađa; odluka; prosuđivanje, sud, odredba) 1. prijelom; prolazno teško stanje; osjetljiva nestašica neke robe ili novca, oskudica, besparica; *2. ekon.* **kríza hiperprodùkcijē** — pojava koja se periodički ponavlja u kapitali-

stičkoj privredi, a očituje se u hiperprodukciji kapitala i robe koja ne nalazi prođe. Isto tako kriza označuje neapsolutnu hiperprodukciju koja pretpostavlja da je robe proizvedeno više nego je mogu potrošači trebati. Kriza označuje relativnu hiperprodukciju uslijed ograničene kupovne snage potrošača što se objašnjuje porastom apsolutnog osiromašenja radnih masa. Krize duboko potresaju i poremećuju čitavu kapitalističku privredu. U njima se osobito jasno očituje anarhičnost kapitalističke proizvodnje. Krize se rađaju iz osnovnih proturječja kapitalizma — proturječja između društvenog karaktera proizvodnje i privatnog načina prisvajanja; **ôpćā kriza kapitalìzma** — period pada kapitalističkog sistema i razvitka svjetske proleterske revolucije; počela je od vremena prvoga svjetskog rata 1914—1918. godine i oktobarske socijalističke revolucije u SSSR; na temelju opće krize kapitalizma periodičke krize zadobivaju osobit, trajan i dubok karakter. U socijalističkom društvu gdje se sva proizvodnja izvodi po planu, gdje se svi proizvodni odnosi nalaze u punom razmjeru sa stanjem proizvodnih snaga jer se društveni karakter proizvodnje potkrepljuje društvenim vlasništvom na sredstva proizvodnje, nema i ne može biti kríza; **polìtičkā kríza** — sveopće nezadovoljstvo i negodovanje u zemlji; stanje, kada »,vrhovi' *ne mogu* upravljati... kao prije«, »a ,niži slojevi' puni su želje da izmijene tu vladu. Podudaranje te nemogućnosti za ,vrhove' da vode državne poslove po starom, i toga zaoštrenog neželjenja ,nižih slojeva' da se pomire s takvim vođenjem, upravo i jest stvarno to što zovemo (recimo, ne baš sasvim točno) političkom krizom u općenacionalnom mjerilu« (Lenjin); **ȕstāvnā kríza** razlikuje se od revolucionarne krize time »što prva može biti riješena na podlozi stanovitih osnovnih zakona i uredaba države, a druga traži rušenje tih zakona i... uredaba« (Lenjin); 3. *med.* naglo sniženje temperature i preokret u toku bolovanja od jake groznice.

krizantėma *grč.* (chrisūs — zlatan + anthos — cvijet) vrsta biljke iz roda glavočika (ivančica, buhač, katarinčica, jesenče itd.) (*pored* **hrizantėma**).

krìzbān *v.* krizbaum.

krìzbaum *njem.* (Krist + Baum — drvo) tzv. »božićno drvce«, jelka, a u sjevernim krajevima »bor« (u toku drugoga svjetskog rata naziv za grozd svijetlećih tijela koja su za vrijeme noćnog bombardiranja spuštana iz aviona da rasvijetle ciljeve određene za bombardiranje).

krìzma, *2. mn.* krīzmā *grč.* (chrīsma — mast, pomast, ulje) potvrda, potvrđivanje u vjeri; *isp.* konfirmacija; *prid.* **krìzmānīk,** *mn.* -ci — tko prima krizmu; **krìzmati,** -ām — 1. podjeljivati krizmu; 2. *u prenesenom smislu:* batinati, tući, mlatiti.

krîznī, -ā, -ō — prid. prema *kriza.*

krizoberīl i sl. *v.* hrizoberil i sl.

Krizòstom *v.* Hrizostom (Krleža).

krjùki *rus.* (krjuk — kuka) u srednjovjekovnoj ruskoj crkvenoj muzici posebni notni znakovi.

kȑk-jalan *tur.* šeprtlja; brbljavac.

krklàma *tur.* (kyrkmak — klati, sjeći; strići) 1. klanje životinja; sječenje mesa; 2. ostrižena vuna; **krklàisati,** -šēm — klati, rązmesariti; ostrići vunu; *isto i* **krklèisati,** -šēm.

kȑkma *v.* krkmeta.

kȑkmeta, kȑkmetā *(mn. sr. roda) tur.* (*isp.* krklama) vitice, kovrčice, uvojci, zulovi, šiške, podsječena kosa na čelu.

krlàgan *tur.* nered, krtog.

kȑmčija *starosl.* »kormilarska knjiga«, zbornik crkvenih i svjetovnih pravila i propisa za pravoslavnu crkvenu upravu i crkveno sudstvo.

krmenàdla *v.* karē.

krmèncija — mađarski zlatni dukat; *isp.* madžarija (postanjem od Kôrmôc, mađ. naziva za njem. grad Kremnitz, gdje su takve dukate kovali).

kȑmez *tur.* (kyrmys) grimiz; *prid.* **kȑmezan,** -zna, -zno; *isto i indekl.* **kȑmzi.**

kȑna *v.* kna; **kȑnati,** -ām *v.* kniti.

kȑndija, *2. mn.* kȑndījā *tur.* (*isp.* krntija) 1. smeće, bunjište; 2. nered po sobi i sl.

kȑntija, *2. mn.* kȑntījā *tur.* (kyrynty) 1. starudija, ropotarija, nezgrapna stvar; uopće nešto staro, odbačeno, bezvrijedno; 2. *prenes.* star, oronuo čovjek, »ruševina«, »ruina« od čovjeka.

Kȑnje, Krnjèvāl *v.* karneval (D. Ivanišević).

Kroàcija *lat.* (Croatia) Hrvatska; **Kroàta** (Croata) — Hrvat; **kroatìstika,** 3. -ci — nauka o hrvatskom jeziku i književnosti; **kroàtist(a)** — tko se bavi kroatistikom (kao student, kao učenjak); *žen.* **kroàtistica** *i* **kroàtistkinja;** *prid.* **kroatìstičkī; kroatìzam,** -zma, *2. mn.* kroatìzāmā — 1. hrvatski izraz u nekom drugom jeziku; osobina (samo) hrvatskog jezika; 2. psihička karakteristika Hrvata —

hrvatstvo; **kroatizírati,** -ìzīrām — pohrvatiti, pohrvaćivati; *isto i* **kroàtizovati,** -ujēm.

kroazē, -ea *franc.* (croisé — ukršten, unakrstan) 1. vrsta guste svilene ili vunene tkanine; 2. korak u plesu.

Krobòcija (*isp.* Krobot) — Hrvatska (Matoš).

Krobōt *njem.* (Kroate — Hrvat) u njemačkim (austrijskim) narječjima pomalo preziran naziv za »Hrvat« (Krleža); *prid.* **krobōtskī.**

kroboterija (*isp.* Krobot) — hrvatska petljanija, »hrvatska posla« (Matoš u jednom pismu Juliju Benešiću).

kròfna *v.* krafna.

krogen, krogn *v.* kragn.

kröjcfojer *njem.* (Kreuz — križ + Feuer — vatra) *vojn.* unakrsna vatra, ukrštena paljba.

kröjcštih *v.* krajcštih.

kròk, kròka[1] *tal.* (crocco) pojas pleten od konopa kojim se opašu ribari kad vuku mrežu na obalu (na krok je privezan pical) (D. Ivanišević).

kròk, kròka[2] *grč.* (krokos) biljka šafran (*lat.* Crocus sativus).

kròkan(a)t, kròkanta *tal.* (croccante — hrskav) slatkiš »od bajama i pržena šećera u različitim oblicima kao grane, zvona, krune, kule, ptice i sl.« (D. Ivanišević).

kròket, -eta *franc.* 1. (croquet) sportska igra drvenim kuglama koja se sastoji u tom da svaki igrač udarcima čekića nastoji provesti svoju kuglu kroz niz žičanih vrata; 2. (croquette) valjušak, okruglica (»knedla«) ili sličan prilog uz meso; valjušak od mesa, ćufte, stùčka.

kròkī, -ija, *mn.* -ìji, 2. krokíjā *franc.* (croquis) 1. skica, nacrt; 2. brzo nabačeni plan nekog kraja koji izražava njegove općenite značajke i prikazuje najvažnije lokalne objekte (ceste, uzvisine, zgrade i sl.); 3. kratak i sumaran opis neke zgode; crtica; **krokírati,** krokīrām — napraviti kroki, odoka nacrtati sliku nekog predjela; skicirati; **kròkist(a),** *2. mn.* kròkīstā — izrađivač, crtač krokija.

krokòdīl, -íla, 5. krokodīle *grč.* (krokòdīlos) rod guštera oklopnika; *prid.* **krokòdīlskī; krokòdīlske sùze** — lažan, neiskren, usiljen, hinjen, tobožnji plač; velik plač (po srednjovjekovnom vjerovanju krokodil je plakao proždirući svoj plijen).

kròkus *v.* krok[2] (Matoš).

krōm[1], krōma, *lok.* krōmu *grč.* (chrōma, 2. -atos — boja) 1. *kem.* element, atomska težina 52,01, tablični broj 24, *znak* Cr (chromos); blistavi bijeli krhki metal; primjenjuje se za dobivanje specijalnih čelika, za zaštitne prevlake protiv rđe na metalima i dr.; 2. prerađevina od teleće kože, štavljene kromovim solima; upotrebljava se za izradu obuće: *prid.* **krōmov; krōmnī** (*sve pored* **hrōm** itd.).

krom[2] *rus.* osim (prijedl.).

kròma *grč.* (chrōma) 1. boja; 2. *muz.* a) osmina note, osminka; b) sniženje ili povišenje tona za pola note, poluton (ime po svoj prilici odatle što su ih nekada u pisanju nota označivali drugačijom bojom (*pored* **hròma**).

kromànjār, -ára (*isp.* Cro-Magnon) — izraz koji Miroslav Krleža upotrebljava u svojoj drami *U logoru* za čovjeka koji se inače zove i homo priscus (pračovjek tjelesno snažne, ali surove pasmine).

kròmāt (*pored* **hromāt**), -áta (*isp.* krom) — sol kromne kiseline.

kromàtičan (*pored* **hromàtičan**), -čna, -čno *grč.* (chrōma, 2. -atos — boja; 1. u boji, koloriran, koloristički; 2. *muz.* koji se odnosi na kromatizam 2.

kromàtika (*pored* **hromàtika**), 3. -ci *grč.* (*isp.* kromatičan) 1. nauka o bojama; 2. *muz. v.* kromatizam.

kromàtīn (*pored* **hromàtīn**), -ína *grč.* (chrōma, 2. -atos — boja) *biol.* osnovni sastavni dio stanične jezgre koji se bojadiše osnovnim anilinskim bojama.

kromatìzam (*pored* **hromatìzam**), -zma *grč.* (chrōma, 2. -atos — boja; vrsta glasova) 1. *fiz.* svojstvo bijele zrake da se raspada na zrake različitih boja; 2. *muz.* ulazno ili silazno kretanje glasa po polutonovima; *v.* kromatski.

kromatofōri (*pored* **hromatofōri**) (*mn. m. roda*) *grč.* (chrōma, 2. -atos — boja + foreus — nosač, dakle »bojonosci«) 1. stanice u koži kameleona, sipa i dr. životinja, bogate pigmentom; uzročnici mijenjanja boje spomenutih životinja; 2. nosioci biljnog zelenila (*isp.* klorofil); *isto i* plastidi.

kròmatskī, -ā, -ō *grč.* (*isp.* kroma) isto što i *kromatičan;* **kròmatskā ljestvica** — niz od 12 silaznih ili uzlaznih polutonova (u muzici).

krombi, -ija *engl.* (crombie) 1. vrsta osobito finog teškog rebrastog sukna za zimske kapute; 2. katkada i naziv za sam kaput od takva sukna (npr. »moj novi krombi«).

kròmid, kròmida, *2. mn.* kròmīda *grč.* (krómmyon) crveni, crni luk.

kromírati, kròmīrām — prevući kromom neki metalni predmet (obično željezni) u svrhu zaštite od rđe ili u ukrasne svrhe (*pored* **hro...**).

krömīt (*pored* **hrömīt**), -íta (*isp.* krom) — kromova željezna ruda; upotreba raznovrsna, osobito u proizvodnji čelika.

krömitī lūk *v.* kromid.

krömlek, *mn.* -ci, 2. krömlekā *engl.* (cromlech) na stanovitim razmacima uokrug nanizan oveći broj megalita *(v.)* oko jednoga najvećeg; druidski *(v.)* nadgrobni spomenik.

krömnī *v.* krom.

kromo...(*pored* **hromo...**) *grč.* (chrōma, 2. chrōmatos — boja) kao prvi dio složenice znači boju i odnos prema boji.

kromofotogrāfija (*pored* **hromofotogrāfija**) *grč.* (kromo... + *isp.* fotografija) 1. fotografiranje u bojama; 2. fotografija u boji.

kromogēn, -éna *grč.* tvar ili atomska grupa iz koje se stvara boja odn. koja je uzrok nekom obojenju.

krömokinematogrāfija (*isp.* kromo...) — kinematografija sa slikama u boji, kolorfilmovi *(v.)* (*pored* **hromo...**).

kromolitogrāfija (*pored* **hromolitogrāfija**) *grč.* (kromo... + *isp.* litografija) 1. litografski način štampanja u nekoliko boja; 2. otisak, izrađen na takav način; 3. poduzeće koje štampa na takav način.

kromöplasti (*pored* **hromöplasti**) *(mn. m. roda, grč.* (kromo... + plassō — obrazujem, tvorim) kromatofori *(v.)* koji daju žutu i crvenu boju mnogim žutim i crvenim cvjetovima.

kromöpsija (*pored* **hromöpsija**) *grč.* (kromo... + ōps, ōpos — vid) bolesno viđenje boja kojih na predmetima nema; *isp.* hrupsija.

kromosfēra (*pored* **hromosfēra**) *grč.* (kromo... + sfaîra — kugla, lopta) vanjski sloj Sunčeve atmosfere, crvene boje i vidljiv za vrijeme sutona; sastoji se od zažarenih para i plinova.

kromosöm (*pored* **hromosöm**), -óma *grč.* (kromo... + sōma — tijelo) *biol.* tjelešce koje se stvara u staničnoj jezgri pri njezinoj indirektnoj diobi i koje je nosilac nasljednih osobina; broj kromosoma stalan je za ovaj ili onaj vid organizma.

kromoterāpija (*pored* **hromoterāpija**) *grč.* (*isp.* kromo... i terapija) 1. liječenje raznobojnim zrakama (npr. ultravioletnim, *v.*); 2. liječenje bojama, tj. slikama (kod Krleže u upotrebi uz pojam »ljekovitost pejzaža«; *isp.* »Aretej je izumio svoju vlastitu metodu liječenja... slikama, šetnjama, izletima... itd.«).

krömpīr-bal *v.* krumpir-bal.

Krōn (*grč.* Krónos) — po starogrčkoj mitologiji najmlađi sin Uranov i Gejin. Pošto je »oštrozubim srpom« odsjekao svome ocu spolne organe, domogao se vrhovne vlasti nad svijetom. Da bi sam izbjegao sličnoj sudbini, progutao je vlastitu djecu: Hestiju, Heru, Demetru, Hada i Posejdona. No njegovoj ženi Reji uspjelo je da mu namjesto najmlađeg sina Zeusa dade kamen uvijen u pelene, koji je Kron proždrljivo progutao. Majka je Zeusa sklonila na otok Kretu. Kada je odrastao, Zeus otpočinje borbu s ocem Kronom, prisiljava ga da svu nekoć progutanu djecu vrati na svijet kao i da se odrekne vladavine. Nakon toga bio je bačen u Tartar, no kasnije oslobođen, postao je gospodar »Otoka blaženih«; *v.* Kronid.

krönenorden *njem.* red (carske) krune, krunski red, visoko odlikovanje u nekadašnjoj Austro-Ugarskoj (Krleža).

kröničan, -čna, -čno *grč.* (*isp.* krono...) 1. koji traje dugo vremena, stalan, uvriježen, dugotrajan, ustaljen (obično o bolestima); *prot.* akutan; 2. povremen; koji se javlja od vremena do vremena; *isto i* **kröničkī; kröničnōst,** -osti, — 1. trajnost, stalnost, uvriježenost; 2. pojavljivanje od vremena do vremena; povremenost (*sve pored* **hröničan** itd.).

Kronīd, -ída *grč.* u starogrčkoj mitologiji potomak Krona i Reje, konkretno: Zeus, Posejdon i Had; *isp.* Kronion.

krönika, 3. -ci, *2. mn.* krönīkā *grč.* (*isp.* krono...) 1. u srednjem vijeku rašireno kronološko bilježenje događaja; ljetopis; 2. u suvremenoj štampi — dio vijesti iz tekućeg lokalnog života; 3. u kinematografiji — film koji sadrži snimke iz tekućeg društvenog života; **kröničār** — pisac kronike, ljetopisac; *prid.* **kröničārov** *i* **-ārev; kröničārskī** (*sve pored* **hrönika** itd.).

Kronìōn, -óna, 5. Kronione *grč.* isto što i Kronid *(v.); isp.* »Reče i obrvama Kronion namagne mrkim...« (*Ilijada* I.; radi se o Zeusu).

kronistorija *tal.* (cronistoria) kronika, povijest u obliku kronike; naš književnik Viktor Car Emin nazvao je svoje djelo *Danuncijada* kronisterijom, spojivši pojam *kronistorija* s pojmom *histerija.*

kronist(a), *2. mn.* krönīstā *v.* kroničar.

krönland *njem.* (Krone — kruna + Land — zemlja) krunska zemlja, krunovina (u doba Bachova apsolutizma naziv za pojedine zemlje u sastavu Austrije); **Kronland Kroatien** (*čit.* Kroācijen) — krunovina Hrvatska.

krono... (pored **hrono...**) *grč.* (chronos — vrijeme, trajanje, vijek, doba, starost) na početku složenica označuje njihov odnos prema vremenu (npr. *kronometar*).

kronograf *grč.* (krono... + grafō — pišem) 1. ljetopisac; pisac kronike; kroničar; analist; 2. naprava koja mjeri i bilježi vremenske razmake; *prid.* **kronografskī** (*pored* **hronograf** itd.).

kronogram (*pored* **hronogram**) *grč.* (krono... + gramma — slovo) spis u kojemu se iz nekih slova (ako su posebno istaknuta) može pročitati godina izdanja, sačinjenja.

kronologija *grč.* (krono... + logos — riječ, govor) 1. pomoćna historijska disciplina koja objašnjava vrijeme ili datume historijskih događaja i historijskih dokumenata; 2. prikaz nekih događaja vremenskim slijedom; **kronološkī** — 1. koji se odnosi na kronologiju; 2. koji dolazi u postepenom nizu događaja, koji pokazuje vremenski slijed (*pored* **hronologija** itd.).

kronometar, -tra, *2. mn.* kronometārā *grč.* (krono... + metron — mjera) 1. prenosiv točan astronomski sat u specijalnoj kutiji s utezima; 2. osobito točan džepni (ručni) sat; štoperica (*v.*); **kronometraža** — proučavanje trajnosti radnih procesa (svake pojedine operacije) s pomoću sekundomjera (*pored* **hronometar** itd.).

Kronos *v.* Kron.

kronoskop (*pored* **hronoskop**) *grč.* (krono... + skopeō — gledam) specijalan, električni sat za mjerenje izvanredno malih odsječaka vremena.

kronotaksa *grč.* (*isp.* taksativan) kratki podaci, nizanje, popis nekih ljudi ili događaja po vremenskom slijedu.

kronprinc, *2. mn.* kronprīncā *njem.* (Kronprinz) kraljevski sin, knez, prestolonasljednik.

Kronštat — ratna luka pred ulazom u Lenjingrad (na otoku Kolinu); mornari iz te luke odigrali su značajne uloge u revolucijama od 1905, 1906. i 1917; *prid.* **kronštatskī** (Krleža).

kroopsija *v.* kromopsija *i* hrupsija.

kros (kros-kontri) *engl.* (cross country) 1. trčanje kroz polja, šume itd. sa zaprekama; 2. tabla za priključke, služi na telefonskim stanicama za sabirno mjesto pretplatničkih aparata i linija vanjske mreže; 3. u boksu — udarac kojim ruka boksačeva iskrene ruku protivniku.

krostule *v.* kroštule.

kroše, krošea, *mn.* krošei, 2. krošeā *franc.* (crochet) u boksu udarac prednjim dijelom stisnute šake.

kroštule, kroštūlā (*mn.*) *lat.* (crustulum — kolač, slatkiš) vrsta hrskavog kolača pečenog na masti; fanjki, lepirice (Begović).

krotalarije (*mn. ž. r.*) *grč.* zeljaste biljke iz porodice lepirnjača (uspijevaju u tropskim krajevima i gaje se kao ukrasne biljke, a od nekih se proizvode i vlakna).

krotalistrija *lat.-grč.* (*isp.* krotalon) plesačica uz kastanjete.

krotalon *grč.* (krotalon — čegrtalo, klepetalo) u starih Grka isto što i u modernih naroda kastanjete (*v.*).

kroton, -ona *grč.-lat.* biljni rod iz porodice mlječika; od jedne azijske vrste dobiva se otrovno ulje koje u manjim količinama služi kao jak purgativ.

krov *šatr.* šešir.

krožet *tal.* (*isp.* korzet) vrsta prsluka.

krpa *šatr.* godina.

krsme, -eta *tur.* (kysmet — dio; sudbina) danak što se plaćao kad umre domaćin; mrtvina.

krsmet *v.* kismet.

kršla, *2. mn.* kršlā *i* kršlī *tur.* (kyšla) kasarna.

Kršna *v.* Krišna.

krtola *njem.* (Kartoffel) krumpir.

krucifiks *lat.* (crux, 2. crucis — križ + fixus — pribijen, pričvršćen) raspelo, križ (obično kao kletva s *akc.* **krucifiks**).

krucijalan, -lna, -lno *lat.* (crux — križ) 1. unakrstan; 2. odlučan, decizivan (*v.*); **krucijalna pitanja** — u sudskim postupcima tzv. unakrsno ispitivanje, tj. postavljanje pitanja »iz krajnosti u krajnost«.

kruh *šatr.* droga.

krumpir-bal *njem.* preziran izraz za ples odn. za javnu zabavu na kojoj se okupi kojekakva publika (Matoš).

krūna, *2. mn.* krūnā *lat.* (corona) 1. novčana jedinica nekih zapadnoevropskih država (u ČSSR sadrži sto halerža, u Danskoj, Švedskoj i Norveškoj sto oera, a na Islandu 100 aurara; od 1892. do 1918. novčana jedinica u Austro-Ugarskoj, uvedena poslije forinte (sadržavala 100 filira); 2. znak vladarskog dostojanstva koji se nosi na glavi; 3. katkada: vladar, monarh; 4. gornji završetak zida, gornja ploha tvrđavnog bedema (kruništa); 5. kovna (zlatna, srebrna i dr.) prevlaka preko oštećenog zuba; 6. vrhunac, najviši domet, najbolje dostignuće; 7. krošnja drveta; 8. vijenac ili kakav drugi ukras na glavi mladenke; 9. perje na glavi nekih ptica, kukma, kapica; 10. u astronomiji: *v.* korona; *prid.* **krūnin;** *umanj.* **krunica** — s osobitim značenjem: vrsta molitve kod katolika i sam predmet uz koji se moli ta molitva (niz od 50 zrnaca složen po desetinama; molitelj, držeći među kažiprstom i palcem desne ruke po

jedno zrnce, govori Zdravomariju i u sredini iza riječi »Isus« dodaje različite propisane pobožne uzdahe, nakon čega dovršava Zdravomariju; poslije svakih deset zrnaca moli se Očenaš, i tako redom dok se ne obiđe svih 50 zrnaca); u nekim krajevima zovu taj predmet i *čislo, patrice, kraliješi, očenaši, brojanica, rōzārio, ružarij;* **krunìčati,** -ām — moliti krunicu.

krūnskī (*isp.* kruna) — 1. u monarhističkim državama — državni, kraljevski; 2. **krūnskī sūdac** — u nekim državama — od vlade određeni sudac; 3. **krūnskī svjèdok** — glavni, odlučni svjedok u krivičnom procesu; 4. **krūnskē zēmlje** — zemlje koje su ušle u sastav neke monarhističke države na temelju nasljedno-dinastičkih prava monarha; 5. **krūnskē kolōnije** — britanske kolonije koje nemaju svoje vlade, odgovorne pred zakonodavnim organima, i u kojima upravu vrše činovnici, određeni od metropole (za razliku od dominiona i mandatnih zemalja); **krūnskā prèdstava:** u starom zagrebačkom kazališnom životu naziv za predstavu za koju su sva sjedala bila prodavana za jednu krunu (»neka vrsta rasprodaje nekurentne robe«. S. Batušić).

krūp *engl.* (croup) *med.* difterija *(v.)*; vratobolja; gušobolja; *prid.* **krupòzan,** -zna, -zno — difteričan, vratoboljni, gušoboljni.

krupàda *franc.* (croupe — sapi; križa, krsta) skok kod kojega konj zgrči hrbat, a stražnje noge privuče (kad preskače prepone).

krupjè, -ēa, *mn.* -ēi, 2. krupjēā *franc.* (croupier) 1. pomoćnik »bankira« kod hazardnih igara koji od igrača kūpī proigrane novce; 2. namješteník u igračnici koji upravlja igrom; 3. prikriveni ortak trgovačkog društva (»tihi kompanjon«).

krupōn, -ōna *franc.* (croupon) vrsta kože (goveđe) za pravljenje cipela.

krurālan, -lna, -lno *lat.* (crus, 2. cruris — gnjat, golijen) gnjatni, golijenski, goljenični, bedreni.

krustàcija *lat.* (crusta — kora) dobivanje kore, okoravanje, skoravanje; okrastavanje, dobivanje krasta.

krùstule *v.* kroštule.

kruzeīro *brazil.* (cruzeiro) novac u Brazilu, sadrži 100 centavosa (1000 kruzeira = 1 conto).

krùžat *v.* krožet.

krùžera *tal.* (*isp. lat.* crux — križ) križanje, raskršće, raskrsnica (Nar.).

krùžet *v.* krožet.

krùžok, *mn.* -ci, 2. krùžōkā *rus.* (»kružić«) društvo, društvance, intimni krug.

krzàmak *tur.* (kyzamyk) ospice, mrase, ospe, osutak, pljuštavica, morbili; šarlah.

krzàtma *tur.* (kyzartma) ćevap od bravljeg (ovčjeg) mesa.

kr̀zli *tur.* (kyzyl — crven) isto što i krmzi (*v.* krmez); **kr̀zluk** — crvenilo, rumenilo, stid, a potom i djevičanstvo, moralna čistoća; nevinost, čestitost, poštenje.

Ksānt *grč.* (ksanthos — žućkast, riđ, smeđ) 1. rijeka u Troadi, isto što i *Skamandar;* 2. ime konjima, osobito jednom od Ahilejevih konja, »riđan«.

ksàntal, -āla *grč.* (ksanthos — žućkast, smeđ) naziv jedne metalne legure koja se još zove i aluminijska bronca.

ksantàlīn, -īna *grč.* (ksanthos — žućkast, smeđ) alkaloid u opijumu.

ksàntāt, -āta *v.* ksantogenat.

ksantelàzam, -zma *grč.* (ksanthos — žut, smeđ) žuta mrlja ili čvorić na vjeđama, očnim kapcima.

ksàntīn, -īna *grč.* (ksanthos — žut, smeđ) 1. alkaloid srodan kofeinu, a nalazi se u krvi, mišićima, mokraći i u jetrima sisavaca; 2. žuta boja što se dobiva od broća.

ksantinùrija *grč.* pojačano izlučivanje ksantina pri mokrenju.

Ksàntipa — ime (tobože) svadljive žene grčkog filozofa Sokrata; to je ime postalo sinonim za zlu i svadljivu ženu uopće, za svadalicu, nadžak-babu (u tom slučaju malim slovom: **ksàntipa,** *2. mn.* ksantīpā).

ksantodèrmija *grč.* (ksanthós — žut + dérma — koža) *med.* požutjelost kože od ksantoma *(v.)*.

ksantòfīl, -īla *grč.* (ksanthos — žut + fyllon — list) žuta boja bilja (prevladava u požutjelom lišću).

ksantogènāt, -āta *grč.* sol ksantogenske kiseline, tj. etilnog estera ditiougljične kiseline; ksantogenati ili ksantati služe za flotaciju, za uništavanje štetočinja u vinogradarstvu, u vulkanizaciji kaučuka i dr.

ksantokrōmija *grč.* (ksanthos — žut, smeđ + chrōma — boja) *med.* žuta odn. smeđa obojenost krvnog seruma; **ksàntokrōman,** -mna, -mno — žut, svjetlobojan.

ksàntōm, -ōma *grč.* (ksanthos — žut, smeđ) *med.* žuti čvorić na koži; žućkasti tumor (dobroćudan) od lipoidnih stanica, ponajviše na gornjoj vjeđi oka; **ksantomatòza** — oboljelost od ksantoma.

ksantopsija *grč.* (ksanthos — žut + ōps, ōpos — oko) *med.* pojava kod nekih bolesnih stanja, npr. kod žutice, da svi promatrani predmeti bolesniku izgledaju žuti.
Ksàver, -era, 5. Ksàveru *(navodno arap.)* »sjajni«, »blistavi« (inače prezime Franje »Ksaverskoga«, tzv. »apostola Indije« i suradnika Ignacija Lojole, osnivača jezuitskog reda; također i predio u sjevernom dijelu Zagreba (tramvajska stanica Mihaljevac) gdje je i crkva spomenutog sveca.
ksènag, -àga, *mn.* -àzi *grč.* (xènos — stranac + àgō — vodim) vodič stranaca.
ksenelàzija *grč.* (xènos — stranac + elaunō — gonim) izgon stranaca, protjerivanje tuđinaca.
Ksënija (*akc. i* **Ksènija**) *grč.* »gostoljubiva«.
ksènije *(mn. ž. roda) grč.* (xènios — gostinski) vrsta osobitih epigrama (kod rimskog pjesnika Marcijala, kod Nijemaca Goethea, Schillera).
ksenofìlija *grč.* (xènos — stranac + fileō — volim) simpatičan odnos prema strancima; **ksenòfīl,** -íla — ljubitelj stranaca.
ksenofòbija *grč.* (xènos — stranac, tuđinac; gost + *isp.* fobija) mržnja na strance i na sve inozemno; **ksenòfōb,** -óba — tko mrzi strance; *prid.* **ksenòfopskī.**
ksenoglòsija *grč.* (xènos — stranac + glōssa — jezik, govor) *psihol.* nesvjesno govorenje nekim stranim jezikom (npr. u snu).
ksenokràcija (-kràtija) *grč.* (xènos — stranac + kràtos — vlast, moć) vlada tuđinaca, tuđe dinastije u nekoj zemlji.
ksenolàtrija *grč.* (xènos — stranac + latreía — služba) *v.* ksenomanija.
ksenològija *grč.* (xènos — stran, tuđ, tajanstven + *isp.* logija) nauka o tajnim, skrivenim pojavama, isto što i okultizam *(v.).*
ksenomànija *grč.* (xènos — stranac + *isp.* manija) pretjerana ljubav za strance i za sve inozemno; **ksenòmān,** -àna — tko voli (pretjerano) strance; *prid.* **ksenòmānskī.**
ksènōn, -ōna *grč.* (xènos — stranac, tuđinac; gost) *kem.* element iz grupe plemenitih plinova, atomska težina 131,3, tablični broj 54, *znak* Xe (*čit.* kse).
ksenòza *grč.* (xènos — stranac) otuđenje, postajanje stranim, odrođivanje.
kserantèm, -éma *grč.* (xēròs — suh + ànthos — cvijet) *v.* štroblume.
kseràzam, -zma *grč.* (xēròs — suh) *med.* sušenje kose, ćelavljenje; *isto i* **kseràzija.**
kserìōn, -óna *grč.* (xēròs — suh) suhi lijek protiv osipa; posip, prašak.
kseroderma *grč.* (xēròs — suh + dérma — koža) opasna kožna bolest pri kojoj se stvaraju pjege i bradavice, upale i karcinomi; **kserodèrmija** — sušenje kože, suhokožnost.
kserofàgija *grč.* (xēròs — suh + fageīn — jesti) uzimanje isključivo suhe hrane.
kseròfīlan, -lna, -lno *grč.* (xēròs — suh + fýllon — list) suholistan, tj. koji ima lišće, što podnosi dugotrajnu sušu.
kserofìt, -íta *grč.* (xēròs — suh + fytòn — biljka) — biljka s organima koji podnose dugotrajnu sušu (na pijesku, u pustinjama, stepama, savanama, na kamenju itd).
kseròform *grč.* (xēròs — suh + *isp.* jodoform) prašak za posipanje rana (žut, bez mirisa).
kseroftàlmija *grč.* (xēròs — suh + ofthalmòs — oko) *med.* sušenje očnih spojnica i rožnice (zakrvavljena bjeloočnica, upala očiju praćena crvenilom i bolima), konjunktivitis *(v.)* s atrofijom *(v.)* i prestankom izlučivanja suza (kod atrofije i pomanjkanja vitamina A).
kserogràfija *grč.* (xēròs — suh + gràfein — pisati) fotografski postupak koji izbjegava upotrebu tekućina pri razvijanju slika; nova tehnika u štamparstvu, kombinacija mikrofilma i jednog novog načina štampanja koji omogućuje reprodukciju starih knjiga i rukopisa u velikim nakladama.
kseroks (prema imenu proizvođača) vrsta aparata za reprodukciju i umnožavanje dokumenata na običnom papiru pomoću valjka prevučenog selenom; **ksèro-kòpija** — reprodukcija ili umnožak dobiven tim aparatom; glagol: **kseroksírati** *i* **kseroskopírati** (-òksīrām, -kòpīrām).
kseròm, -óma *grč.* (xēròs — suh) *med.* suhoća, osobito očiju.
kserosfèra *grč.* (xēròs — suh + *isp.* sfera) klima u pustinjama, u sušnim krajevima.
kserostòmija *grč.* (xēròs — suh + stòma — usta) sušenje usta, suhoća usne šupljine.
kseròza *grč.* (xēròs — suh) sušenje; *prid.* **kseròtičan,** -čna, -čno.
ksi — četrnaesto slovo grčkog alfabeta (ξ, Ξ), označuje zvuk *ks* (*lat.* iks, *x, X*).
ksifoīdan, -dna, -dno *grč.* (xýfos — mač + eīdos — lik) nalik na mač, mačast, sabljast.
ksifozùri *(mn. m. r.) grč.* (xýfos — mač + urà — rep) morski paučnjaci s dugačkom bodljom na zatku.
ksìht *njem.* (Gesicht) lice, faca, izgled.
ksìlem, -ema *grč.* (xylon — drvo) dio biljke kroz koji voda i otopine soli prelaze iz tla (preko korijena) u listove, stabljike i ostale dijelove biljke.

ksilen, -ena *grč.* žitka zapaljiva tekućina koja služi kao otapalo (u proizvodnji bojila, umjetnih vlakana i sl.)

ksilit, -ita *grč.* (xylon — drvo) 1. drvni sastojak smeđeg ugljena; 2. vrsta alkohola što se dobiva od drveta; 3. ruda po vanjskom izgledu slična drvetu.

ksilofagija *grč.* (xylon — drvo + fagein — jesti) ishrana (npr. crvi) sastojcima drveta; **ksilofag**, -aga, *mn.* -azi — drvojed, crv što živi u drvetu.

ksilofon, -ona *grč.* (xylon — drvo + fone — glas, zvuk) vrsta glazbala; udaraljka sastavljena od 34 do 42 ugođena drvena štapića različite veličine o koje se udara sa 2 batića.

ksilofor, -ora *grč.* (xylon — drvo + foreus — nosač) drvena naprava u vodi (obično okrugla drvena ploča) koja služi za sidrenje.

ksiloglifija *grč.* (xylon — drvo + glyfo — dubem) drvorezbarstvo, pravljenje duboreza.

ksilografija *grč.* (xylon — drvo + grafo — pišem) drvorez; **ksilograf** — radnik grafičke struke koji priprema fotografske ploče za prijenos na kamen, cink ili bakar.

ksiloidan, -dna, -dno *grč.* (xylon — drvo + eidos — lik) nalik na drvo.

ksilolatrija *grč.* (xylon — drvo + latreia — služba) obožavanje stabala ili predmeta od drveta (kipova, drvenih idola).

ksilolit, -ita *grč.* (xylon — drvo + lithos — kamen) tvrda masa od magnezija, magnezijeva klorida i piljevine; služi kao surogat za podove.

ksilologija *grč.* (xylon — drvo + logos — govor) nauka o vrstama drveta.

ksilometar, -tra, *2. mn.* ksilometara *grč.* (xylon — drvo + *isp.* metar) sprava za proračunavanje obujma nepravilno izraslog drveta.

ksiloza *grč.* (xylon — drvo) drvni šećer.

ksims *njem.* gesims, atula *(v.)*.

ksindl *njem.* (Gesindel) izmet, klatež, banda, fukara; **ksindlcimer** *njem.* (Zimmer — soba) prostorija za služinčad (Đalski).

ksist *grč.* (xystos) 1. u starogrčkim gimnazijima pokriven trijem u kome su atleti vježbali za vrijeme studeni; 2. u starom Rimu naziv za natkriven trijem po kojem su šetali i učeno raspravljali.

ksister *grč.* (xyo — stružem) sprava za struganje zubnog kamenca.

k'smet *v.* kismet.

ksoanon *grč.* (xoanon od xeo — tešem, rezbarim) rezbarija, često pozlaćena, što prikazuje lik nekog božanstva.

KŠ — automobilska oznaka za *Kruševac* (Srbija).

kšatrija, *2. mn.* kšatrija *sanskr.* (ratnik) pripadnik druge kaste Hindusa (knezovi i ratničko plemstvo) u srednjovjekovnoj Indiji.

kšeft *njem.* (Geschaft) 1. posao, trgovina (kao zanimanje i kao mjesto trgovanja, prodavaonica, dućan), poslovne prostorije, ured; 2. unosan trgovački posao; šićar; biznis; **kšeftati**, -am — trgovati, šićariti, ćariti, preprodavati, »činiti poslove«, »poslovati«; *isto i* **kšeftariti**, kšeftarim *i* **kšeftovati**, -ujem; **kšeftsman** — poslovan čovjek, šićardžija, dobar trgovac, »biznismen«.

kšir, kšira, *lok.* kširu *njem.* (Geschirr) suđe, posuđe; **kširfecn** (*isp.* fecn) — sudoper, ispirača, popirača.

kštalt *v.* geštalt.

kštel *v.* geštel.

KT — automobilska oznaka za *Kutinu.*

ktenidije *(mn. ž. r.) grč.* (kteis, *gen.* ktenos — češalj) škrge mekušaca, iz kojih su se razvili svi drugi oblici škrga.

ktetik, *mn.* -ci, 2. ktetika *grč.* (ktetikos — posvojni) pridjev od imena naseljenog mjesta (etnika), npr. *zagrebački* od *Zagreb.*

ktitor *grč.* (ktetor — utemeljitelj; ktizo — osnivam, gradim) 1. osnivač kakve zadužbine, zadužbinar; 2. čovjek koji izdržava manastir ili mu dade velik prilog; *žen.* **ktitorka;** *isp.* donator.

KU — automobilska oznaka za *Kumanovo* (Makedonija).

kub, kuba, *lok.* kubu *v.* kubus.

Kuba[1] — republika u Velikim Antilima, ujedno i najveći otok Srednje Amerike; nezavisna država od 20. svibnja 1902; glavni grad Havana (Habana); **kuba** — vrsta cigare (na Kubi se mnogo uzgaja duhan); **Kubanac**, -nca, 5. Kubanče, *2. mn.* Kubanaca; *žen.* **Kubanka;** *prid.* **kubanski** (*v.* Kuban).

kuba[2], *2. mn.* kuba *v.* kube.

kubaklija *tur.* vrsta kape; *isto i* **kubašlija.**

Kuban — rijeka u SSSR; utječe u Azovsko more; *prid.* **kubanski; kubanka**, 3. kubanci, *2. mn.* kubanki — 1. vrsta kape kubanskih kozaka; 2. vrsta pšenice.

kubatura (*isp.* kubus) — 1. broj kubičnih jedinica u zapremini nekog tijela (ili prostorije); 2. *geom.* konstruiranje jednako velikih tijela; izračunavanje obujma nekog tijela.

kube, kubeta, *mn.* kubeta, 2. kubeta *tur.* (kubbe) *v.* kupola.

kubeba (*lat.* Piper cubeba) indonezijska tropska

biljka povijuša iz porodice biberā; nekad su joj nezreli plodovi upotrebljavani u medicini.

kubet *tal.* (cubetto, *isp.* kubus) drvena kocka, sandučić, koji pri filmskim snimanjima služi kada treba koga ili što malo odignuti od tla, podmetač, mali praktikabl *(v.)*.

kubīk, -íka, *mn.* -íci (*isp.* kubus) — kraće umjesto kubični metar, centimetar i sl.; *prid.* **kubičan,** -čna, -čno; **kubični metar** — prostorni metar *(m³)*; mjera za zapreminu od jednog metra dužine, visine i širine; odgovarajući tome i *kubični milimetar (cmm ili mm³), kubični centimetar (ccm ili cm³), kubični decimetar (cdm ili dm³)* itd.; **kubikaš,** -áša — radnik koji je plaćen prema tome koliko kubika zemlje iskopa, koliko kubika drva izreže itd.; **kubikáža** — zapremina, nosivost nekog vozila izražena u kubicima; **kubírati,** kubīrām — 1. izračunavati volumen nekog tijela (množenjem visine s dužinom i širinom); 2. pomnožiti isti broj tri puta istim brojem, npr. $3 \times 3 \times 3 = 27$ (dignuti broj na treću potenciju, na kubus).

kubìzam, -zma (*isp.* kubus) — smjer u umjetnosti, osobito u slikarstvu, koji je nastao u početku 20. st. u Francuskoj (Matoš u Bilježnici XVI: »Henri Matisse izmislio rieč cubisme«); predstavlja predmete rastavljene na najjednostavnije geometrijske likove (kocku, krug, trokut itd.); u poeziji odbacuje običaje i navike iz prošlosti, napušta logičan red i sklad, zanosi se novim formama, nastoji dati slike jednog neobičnog svijeta različnog od onog koji svaki dan gledamo oko sebe (glavni predstavnik franc. pjesnik Guillaume Apollinaire [*čit.* Gijōm Apolinēr] 1880—1918; **kubist(a),** *2. mn.* kubīstā — pristaša kubizma; *žen.* **kubistkinja;** *prid.* **kubističkī.**

kubnī — *prid. prema* kub; **kubnī metar** *v.* kubični metar; **kubnī korijen** — *mat.* treći korijen nekog broja.

kubruz, *2. mn.* kūbrūzā *tur.* vrsta veza na šupljike; *isp.* ćesma; **kubruzati,** -ām *v.* ćesmati (po turskom imenu otoka Cipra — Kybryz).

kubur, -ūra *v.* kubura[1].

kubura,[1] *2. mn.* kubūrā *tur.* (kubur) 1. mala puška, pištolj; 2. bijeda, nevolja, teškoća, tegoba, nedaća, jadno stanje; 3. uzak, dug, tijesan hodnik, prolaz; **kuburant,** *2. mn.* kuburanātā — čovjek koji jedva spaja kraj s krajem, koji se nalazi u bijedi, nevolji; *glag.* **kuburiti,** -īm; *isp.* deverati.

kubura[2] *tur.* tok, torba, spremnica; košara.

kubus *grč.* (kybos, *lat.* cubus) 1. *mat.* kocka; pravilni šesteroplošnjak — tijelo, omeđeno sa šest kvadrata; 2. treći stupanj nekog broja, npr. a^3; **dići na kubus** — kubirati *(v.)*.

kūbūz *tur.* (kubuz) vrsta topa, isto što i haubica *(v.)*.

küchenkroatisch *njem.* (*čit.* kihnkroatiš) kuhinjsko-hrvatski, tj. mješavina njemačkog i hrvatskog jezika kojom se nekada govorilo s kuhinjskom poslugom (»gospoda« su među sobom govorila njemački).

Kucòvlah, 5. -še, *mn.* -si — pripadnik jednog ogranka balkanskih romaniziranih starosjedilaca; *žen.* **Kucòvlahinja;** *prid.* **kucòvlaškī.**

kučeber — pokućarac; trgovac koji prodaje svoju robu po kućama, hauzirer, klajnikar (naziv po slovenskom mjestu *Kočevje* odakle je bilo mnogo takvih trgovaca; *isp.* kočever (Krleža).

kučija *v.* kočija (Nar.).

kučírati *v.* kočirati.

kučīr-vagn *njem.* (Kutschierwagen) kočija, fijaker (Leskovar); *isto i* **kučīrvagl** (Đalski).

kūčiš — kočijaš (Nar.).

kućarīn, -ína *tal.* (cucchiaino) žličica, kašičica (za kavu).

kućeta *tal.* (*venet.* cuceta) krevet, ležaj.

kudret *tur.* (kudret) moć (božja).

kūdu, kūdua, *mn.* kūdui, 2. kūdūā *(iz hotentotskog jezika)* vrsta antilope (Južna Afrika).

kudugeri *(mn. m. r.)* grčki naziv za bogumile.

kudur *tur.* (kudurmak — pobjesnjeti) bijes, inat.

Kudus *tur.* Jeruzalem.

kudūz *v.* kubuz.

kuđīn, -ína, 5. kūđīne *tal.* (cugino) rođak, bratić, sestrić, kuzen; **kuđīna** — rođaka, rođakinja, rodica, sestrična, kuzina (Đalski).

kuenòvština — sistem vladavine u Hrvatskoj koji je zaveo ban Karlo Khuen Hedervary (1883—1903); sinonim za ulizištvo, poniznost pred vlašću, puzavost, kruhoborstvo.

kueva — moderni ples sa živahnim okretima i u vrlo brzom tempu (partneri često daleko odvojeni).

kuf *tal.* (gufo — sova; *tur.* kugu — labud) labud (u starijem jeziku); *v.* kulaf.

kufer[1], *2. mn.* kūferā *i* **kofer** *(v.)*; **kuferče,** -eta — kovčežić; *isto i* **kuferčić** *i* **kuferić;** *uveć.* **kuferčina; pun mi je kufer** — dosta mi je svega; **kuferaš,** -áša, 5. kūferašu — porugljivi naziv za činovnika (jer nema svoje kuće, nego s »kuferom« putuje kamo ga premjeste).

kūfer[2] *njem.* (Kupfer) bakar, mjed (Nar.).

kugellager *njem.* (Kugel — kugla + Lager — ležište) *industr.* kuglični ležaj.

kugellampa *njem.* svjetiljka sa staklenim štitnikom u obliku kugle (Krleža).
kugelschreiber *njem.* (*čit.* kuglšrajber) vrsta tzv. vječnog pera, tintenkuli, balograf.
kugla *njem.* (Kugel) 1. geometrijsko tijelo potpuno okrugla oblika u svim dimenzijama; 2. puščani, revolverski ili topovski metak, zrno, tane, projektil, granata; *prid.* **kuglast.**
kuglana, *2. mn.* -ana — igralište na kojem se odigrava kuglanje, tj. rušenje tzv. čunjeva (obično ih ima 9) kuglama različitih veličina (baca ih **kuglaš** iz zaleta); **ruska kuglana** — u njoj se čunjevi ruše kuglom obješenom o uzicu iznad njih.
kuglof, *2. mn.* kuglofa *njem.* (Gugelhupf) vrsta kolača od brašna, pečenog u limenoj posudi; *naši izrazi:* nabujak, naduvak.
kugluf *v.* kuglof (Š. Vučetić).
kuguar *brazil.* puma; divlja zvijer, slična lavu (živi u Americi).
kuhldojč (-dajč) *njem.* (Kucheldeutsch) njemački jezik kako ga govore bečke sluškinje; podrugljivi naziv za loš njemački jezik uopće.
kuhvet *v.* kuvet.
kujavjak, -aka *polj.* (prema *Kujawsze* — ime jednoj krajini u Poljskoj) poljski narodni ples; *isp.* krakovjak.
kujisati *v.* okujisati.
kujon, -ona *franc.* (couillon) hulja, ništarija, nitkov, kukavica; mučitelj, progonitelj nižih od sebe (Krleža); **kujonirati,** -joniram — mučiti nekoga; podlo s nekim postupati; šikanirati, proganjati, kinjiti.
kujruk *v.* kurjuk.
kujudžija *tur.* čovjek koji kopa jame, jamar; grobar, rakar.
kujundžija *tur.* (kujumdžu) zlatar; izrađivač umjetničkih filigranskih predmeta; *prid.* **kujundžijin; kujundžījskī; kujundžijinica** — žena kujundžijina; *isto i* **kujundžījka.** 3. kujundžīji, *2. mn.* kujundžījkī; **kujundžiluk** — kujundžijski obrt.
k. u. k. (*izg.* ka und ka) — *skrać. za njem.* kaiserlich und königlich (= carski i kraljevski); za vrijeme nekadanje Austro-Ugarske često u upotrebi za stvari što su pripadale carstvu, državi; *prenes.* oznaka za čovjeka slijepo odanog tadašnjoj dinastiji.
kukarača *španj.* (cucaracha — žohar, »bubašvaba«) naziv za jedan mehikanski ples.
kukerl, *2. mn.* kukerla *njem.* (gucken — gledati, viriti) rupica, okance na vratima (za gledanje pridošlica).
Ku-Klux-Klan — teroristička fašistička organizacija u USA (osnovana poslije secesionističkog rata, *v.*); terorizira revolucionarni radnički pokret, progoni crnce, primjenjujući zvjerske metode linčovanja; **kukluksovac,** -ovca, *2. mn.* kukluksovaca — član Ku-Klux-Klana.
kuks *češ.* (po imenu sela Kuksa) udio u dobitku nekog rudnika koji pripada većem broju eksploatatora (128. dio rudnika), dionici sličan vrijednosni papir.
kukumar *tal.* (*mlet.* cucumaro) krastavac.
kukunješće, -eta *tur.* (*možda od* kuka — klupko + nesči — tkanje, vezenje, pletenje?) vrsta plesa (kolo).
kukuta, *2. mn.* kukuta *lat.* (cicuta) biljka trubeljika (otrovna).
Kukuruzenland *njem.* (*čit.* Kukurucnland) zemlja kukuruza, u staroj Austriji porugljivi naziv za Srijem (Feldman).
kula *tur.* (kule) tvrđava; toranj; visoka građevina.
kulab, -aba *tur.* (küllabi — kuka) greda na kojoj leži mlinski kamen.
kulaf, kufa (*od* kulfa), *lok.* kufu *grč.* (kólpos, *tal.* golfo) morska pučina; *isp.* kuf, golaf.
kulaga, *2. mn.* kulaga *tur.* (kolaga) vojni čin u carskoj turskoj vojsci, nešto kao kapetan prve klase.
kulak, 5. -če, *mn.* -ci *rus.* (»pesnica«) naziv za bogatog a škrtog seljaka, gazdu, protivnika socijalizma; *žen.* **kulakinja;** *prid.* **kulačkī.**
kulambara *tur.* (kulampara) pederast, homoseksualac (aktivni); *isp.* gulanfer.
kulancija *v.* kulantnost.
kulandisati se, -šem se *tur.* (kullanmak) koristiti se, služiti se nečim; upotrebljavati, trošiti nešto.
kulantan, -tna, -tno *franc.* (coulant) 1. tekući, koji teče; 2. koji brzo i dobro svrši posao; 3. uslužan u trgovačkom poslu; susretljiv, predusretljiv, prilagodljiv; **kulantno** — uslužno, primjerno, pristojno, susretljivo; **kulantnost,** -osti — poslovna uslužnost.
kulaš, -aša, 5. kulašu *tur.* (kül — pepeo; pepeljast) konj mišje, pepeljaste ili žućkaste dlake (kao u jelena); *uveć.* **kulašina;** *prid.* **kulašast** — koji je kao kulaš; *isto i* **kulatast; kulašica** — kobila žućkaste ili mišje boje.
kulaze, kulaza *(mn. ž. r.) tur.* ručna kolica, tačke.
kul-ćehaja (-ćehaja) *tur.* (kul — rob, vojnik *ili* kulle — vrh + *isp.* ćehaja) sultanov izaslanik s posebnim ovlaštenjima.
kul-džez *engl.* (cool-jazz — hladni džez) novi stil džeza (dalja razvojna varijanta bi-bopa, *v.*) koji se od 1950. javlja u USA; nasuprot

nemirnim ritmovima staroga džeza, kul-džez teži za mirnoćom, melodijom i naglašuje »lijep zvuk«.

kùli, -ija *mn.* -iji, 2. kūlījā (u hindu-jeziku: radnik) 1. nosač, tovarač, vozač, najamni radnik, težak u Indiji, Kini, Japanu, Indoneziji; *u prenesenom smislu:* rob; 2. vrsta ženskog (kratkog) ogrtača po uzoru na kapute kulija; *prid.* **kùlījskī.**

Kùlikovo pòlje — područje u oblasti Tule u SSSR, znamenito po bitki u kojoj je godine 1380. moskovski knez Dimitrije Donski pobijedio Tatare pod vodstvom emira Mamaja (Krleža).

kùli-kùli — vrsta modernog plesa.

kùlīn, -ína, 5. kùlīne — isto što i kulaš.

kulinàrskī *lat.* (culina — kuhinja) što se odnosi na kuhinju i na kuharsko umijeće; **kulinàrstvo** — vještina pripremanja hrane.

kulìsa, *2. mn.* kulísā *franc.* (coulisse) 1. jedna od dekoracija (kao zid), smještenih na stranama pozornice; 2. *prenes.* zamjena ili prikrivka autentičnog predmeta, varavost, prividnost; **iza kulísā** — tajno, nejavno; **kulisnšíber** (*njem.* Schieber — pokretač) kazališni radnik kojemu je dužnost graditi i razgrađivati pozornicu; binski radnik.

kùlkuma, *2. mn.* kùlkūmā *tur.* (kulp — držalo + kum — pijesak *ili* kumkuma — posuda) tintarnica (koja je nekad sadržavala i pijesak za posipavanje napisanog teksta, umjesto današnje bugačice, upijača).

kùlmen *lat.* (culmen 2. culminis) vrhunac, vrh, sljeme; najviša točka; **kulminàcija** — 1. prolaz nebeskog tijela kroz meridijan, tj. najviši *(gornjā kulminàcija)* ili najniži *(donjā kulminàcija)* položaj nebeskog tijela; gornja kulminacija Sunca zbiva se u podne; 2. *prenes.* najjači napon u nekom radu, vrhunac napetosti; **kùlminaciōnī** — koji je dostigao najviši stupanj, najjači napon; **kùlminaciōnā točka** — točka najvišeg uspona; **kulminírati,** -mìnīrām — biti na vrhuncu; *isto i* **kulminovati,** -ujēm *i* **kulmìnisati,** -šēm.

kuloàr, -ára *franc.* (couloir) hodnik; **kuloàri** — prostorije, ponajviše u parlamentima, koje se nalaze izvan dvorane za sjednice; služe za odmor, a također i za manje sastanke, za izmjenu mišljenja.

kulòglan *tur.* (kul — zarobljenik + oglan — mladić) janjičarski regrut; **kulòglija** — janjičarski vojnik.

kulōn, -ona — jedinica za mjerenje količine elektriciteta, *znak* C (prema imenu francuskog fizičara Coulomba, 1736—1806).

kùlpa, *2. mn.* kùlpā *lat.* (culpa) krivnja, u užem smislu — nehat, grijeh; **kùlpōzan,** -zna, -zno — nehatni (delikt), za razliku od doloznog, umišljenog.

kùlt *lat.* (cultus *od* colere — obrađivati zemlju; štovati, častiti) 1. religiozni obredi, služenje božanstvu; 2. *prenes.* obožavanje, izvanredno štovanje koje se iskazuje nekoj osobi ili nekom predmetu; **kùlt lìčnosti** — pojam koji je u širu upotrebu lansirao sovjetski političar Nikita Hruščov (1894—1970) svojim referatom *O kultu ličnosti i njegovim posljedicama* na XX. kongresu KPSS (1955); tim pojmom označio je on nadnaravno štovanje i idealizaciju određenog čovjeka (mislio je Staljina) i slijepo pokoravanje njegovoj volji; kao subjektivističko precjenjivanje uloge pojedinaca u društvenom i političkom životu, kult ličnosti znači podcjenjivanje uloge narodnih masa, smanjivanje stvaralačke inicijative i aktivnosti širokih slojeva i pogodovanje birokratizmu, te je kao takav tuđ naučavanju marksizma-lenjinizma i nespojiv s njim; *isp.* liderstvo; *prid.* **kùltnī.**

kulteranizam, -zma *španj.* (culteranismo) izvještačenost, neprirodnost, suvišna kićenost pjesničkog stila, drugi naziv za pojam *gongorizam (v.).*

kultivàcija *lat.* (*od* cultio — obrađivanje zemlje) 1. obrađivanje, njegovanje, gajenje nečega; uzgajanje, usavršavanje, oplemenjivanje; 2. obrada kultivatorom; **kultìvator** — 1. podrivač; poljoprivredno oruđe za obradu zemlje poslije osnovnog uzoranja plugom; 2. obrađivač, odgajivač, uzgajivač, njegovatelj; **kultivírati,** -ìvīrām — 1. obrađivati, njegovati, gajiti, uzgajati nešto; 2. *prenes.* razvijati, saditi, poticati, uvoditi u običaj, u upotrebu, širiti; *isto i* **kultìvisati,** -šēm; **kultivìrānōst (kultivisānōst),** -osti — profinjenost, njegovanost.

kùltnī prid. prema *kult (v.).*

kultùra *lat.* (*isp.* kult) 1. u širokom smislu sve što je stvorilo ljudsko društvo i što postoji po tjelesnom i umnom radu ljudi, za razliku od prirodnih pojava; **materijàlnā kultùra** — skup sredstava za proizvodnju i drugih materijalnih vrijednosti društva na svakom historijskom stupnju; **dùhōvnā kultùra** — skup rezultata društva u nauci, umjetnosti, u organizaciji društvenoga i državnoga života; u običajima i moralu u svakoj historijskoj epohi u klasnom društvu kultura ima klasni karakter *(robovlasnīčkā kultùra, feudālnā kultùra, buržòaskā kultùra):* **nacionalnā kultùra** — histo-

rijske tradicije, moral i običaji, jezik, književnost i umjetnost svakoga naroda; 2. stupanj savršenstva postignut u vladanju ovom ili onom granom znanja ili djelovanja (*kultùra räda, kultùra gövora, fiskultura* i tomu slično); 3. *poljoprivr.* gajenje, obrađivanje bilja; njegovana biljka koja se gaji; 4. gajenje nekih bakterija u laboratoriju u svrhu istraživanja; 5. kolonija bakterija dobivena takvim postupkom; 6. obrazovanost uopće, prosvijećenost, stupanj društvenog, duhovnog razvitka, načitanost, pristojnost, lijepo ponašanje, pažljivo ophođenje, društvena obzirnost, finoća.

kulturalìzam, -zma (*isp.* kultura) ponešto podrugljiv naziv za nečiju taštu umišljenost u svoju visoku obrazovanost; *isto i* **kulturìzam**, -zma.

kùltūran, -rna, -rno — *lat.* 1. obrazovan, prosvijećen; 2. koji se odnosi na područje kulture; 3. obradiv; koji se umjetno gaji (o biljkama), za razliku od divljega što raste neoplemenjeno; **kùltūrnā revolùcija** — naziv za političku doktrinu u NR Kini (proglašenu god. 1966) koja je zahtijevala snažnu mobilizaciju omladine u političkim borbama u zemlji i njezino prožimanje socijalističkom ideologijom u svrhu stvaranja što većeg broja socijalizmu odane inteligencije; *izv.* **kultùrnōst**, -osti.

Kùlturbund *njem.* »Prosvjetni savez« — bivša njemačka fašistička organizacija u Jugoslaviji koja je vršila ulogu pete kolone (*v.* kolona); **kulturbundovac**, -ōvca; *2. mn.* kùlturbundovācā.

kulturìzam *v.* kulturalizam.

kultùrkampf *njem.* (*isp.* kultura + Kampf — borba) borba naprednih krugova, osobito u Njemačkoj, na kraju 19. i na početku 20. stoljeća protiv političke premoći papinstva i crkvenih krugova: u užem smislu rastava crkve od države provedena u Pruskoj u godinama 1872—1880.

kùltūrnīk, *mn.* -īci — osoba kojoj je dužnost da organizira kulturni rad u nekoj zajednici; prosvjetar.

kùltūrtrēger *njem.* (tragen — nositi) »nosilac kulture«; termin koji se upotrebljava u ironičnom smislu u odnosu na porobljivače koji svoj rad prikrivaju lozinkom širenja kulture među narodom koji žele porobiti.

kùltus *v.* kult.

kulùgdžija *tur.* (kullukdžu) 1. zapovjednik noćnih stražara; 2. niži janjičarski oficir.

kulùglija *v.* kuloglija.

kùluk, *mn.* -ci, 2. kùlūkā *tur.* (kulluk — ropstvo, robovanje) 1. vrsta poreza koji se sastojao u osobnom radu ili davanju podvoza; 2. težak, naporan rad, rabota, tlaka; **kùlučār** — tko kuluči, težāk, rabotnik, argatin; **kùlučiti**, -īm — 1. raditi kuluk; 2. teško i naporno raditi; rabotati, argatovati; *isto i* **kùlukovati**, -ujēm.

kulùndžija *v.* kujundžija.

kùluša, *2. mn.* kùlūšā — kulašasta kobila, kulašica (*v.* kulaš).

kùm *tur.* sitan pijesak; *isp.* kumsal.

Kùma *lat.* (Cumae, Cumarum, *pl. t.*) prastari grad u Kampaniji (zapadna Italija), »gdjeno Apolon se stānī i luku i obalu brani, gdje su visoko u gori Sibilini otajni dvori...« (*Eneida* VI, 10, 11); *prid.* **kùmskī** (*lat.* Cumaeus, Cumanus); **kùmskā stàrōst** (Cumani anni) — duboka starost (jer se pretpostavljalo da je proročica Sibila veoma stara).

Kumàni (*mn. m. r.*) (*mađ.* Kunok, *rus.* Polovci) — pripadnici jednog plemena turskog podrijetla, etnički srodni Mađarima; prešavši iz azijskih stepa, stigli su — uz borbe s Mongolima — do područja između Dunava i Tise, gdje su se u 13. st. trajno naselili i s vremenom asimilirali i pretopili u Mađare; *prid.* **kumānskī**.

kumàrīn, -īna *indijan.* mirisni ekstrakt nekih biljaka, služi za parfimiranje (npr. duhana, napitaka i sl.).

kùmaš *tur.* (kumaš) vrsta svile, atlas, saten; tkanina uopće; *prid. indekl.* **kumàšli**.

kùmati, -ām *tur.* (*isp.* kum) čistiti pijeskom, ribati.

kumbàra, *2. mn.* kumbàrā *tur.* (kumbara — bomba) vrsta topa, lubarda.

kümer *njem.* (Kummer) jad, briga, nevolja (Nar.).

kùmīr, -īra *rus.* slika, kip ili lik komu se iskazuje obožavanje, idol, fetiš.

kùmis *rus.* (kumys) kobilje kiselo mlijeko.

kùmordinar *njem.* (Kammerdiener) osobni sluga, komornik, sobar (iz Kovačićeva romana *U registraturi*).

kumpànija *v.* kompanija.

kùmpānj *tal.* (compagno) drug, ortak.

kùmpār, -āra, 5. kùmpāre *tal.* (compare) kum.

kumpàra *v.* kumbara.

kùmpet (*isp.* kompot) — gust pekmez od brašna i kuhanog mošta.

kumpoèta *lat.* (cum — s, sa + *isp.* poeta) pjesnički drug, »supjesnik«.

kùmra *v.* kumrija.

kùmrija, *2. mn.* kùmrījā *tur.* (kumru) grlica,

gugutka; *isto i* **kumrikuša** (*isp. tur.* kuš — ptica).
kumsal, -ala *tur.* (kumsal) pijesak, pržina; zemlja pjeskulja; **kumsahat** — pješčani sat; *isp.* klepsidra.
kümst *v.* kunst *(dijal.)*.
kumulacija *lat.* (cumulare — gomilati, zgrtati) 1. gomilanje, nagomilavanje, zgrtanje; 2. zajedničko računanje; zbrajanje; 3. *pravn.* **sistem kumulacije kazni** — izricanje zajedničke kazne za sva djela na temelju zbroja pojedinačnih kazni odmjerenih za svako pojedino krivično djelo; **kumulativan**, -vna, -vno — sveukupan, nagomilan; **kumulativno** — u gomili, skupno; **kumulirati**, -muliram — 1. gomilati, stavljati na hrpu; 2. zbrajati; *isto i* **kumulisati**, -šem.
kümulus *lat.* (cumulus — hrpa, gomila) vrsta oblaka (gomilast oblak), **kumulonimbus** — gomilasta (nalik na karfiol) tmasta oblačina.
Kunda — nalazište ostataka iz mezolitika u Estoniji *(kunda-kultura)*.
kundak, *mn.* -ci, 2. kundākā *tur.* (kundak) 1. drveni ili metalni dio puške (»dno«); 2. *šatr.* vojnik, milicioner; *umanj.* **kundačić; kundački** — *pril.* kundakom (udariti); **kundačiti**, -īm — tući kundakom.
Kündry — čarobnica iz starogermanske priče (nalazi svoje smirenje i spasenje u vitezu Parsifalu) (Krleža).
kündul — domorodački čamac u Australiji (izrađuje se od kore drveta koja se učvršćuje poprečnim gredicama; ima mjesta za deset ljudi koji veslaju dugim motkama).
kundur *dubr.* (Skok izvodi riječ od *lat.* currere — trčati, dakle trčkalo, potrkivalo) 1. u starini: sluga što je posluživao u različitim kućama a nije bio u stalnom radnom odnosu ni s kim; 2. kasnije: brbljavac, blebetaš; **kundurica** — *žen.* prema kundur, blebetuša, brbljavica, »tračlerka«; **kundurarija** — brbljarija, ćakule, trač; **kundurovati**, -durujem — raznositi tračeve, blebetati, brbljati, ćakulati.
kundura, *2. mn.* kundūra *tur.* (kundura *iz grč.* kothornos, *isp.* koturni) bakandža, cokula, teška obuća; **kundurdžija** — obućar, cipelar.
kundurica *v.* kundur.
kunđa *v.* konđa i punđa.
kunđerica *v.* kundurica (M. Vodopić).
kuneiforman, -mna, -mno *lat.* (cuneus — klin + *isp.* forma) u obliku klina, klinast (npr. klinovo pismo kakvim su pisali neki stari narodi, npr. Sumerci, Asirci, Babilonci i dr.).
kunerol, -óla *v.* ceres-mast.
kuneštrica *tal.* (canestro) košarica.
kunfin, -ina *tal.* (confine) međa, granica.
kunfort *tal.* (conforto) okrepa (Nehajev); **kunfortati se**, -ām se — okrijepiti se.
Kungčangtang — Komunistička partija Kine; *prid.* **kungčangtanški.**
küng-fu *kin.* stara kineska borilačko-šakačka vještina, srodna karateu odnosno boksu.
Kunigunda *germ.* »junakinja u borbi za svoje pleme«.
kunktator *lat.* (cunctari — oklijevati, promišljati) 1. oklijevalac, kolebljivac (prema rimskom diktatoru Fabiju Kunktatoru koji je oklijevao ući u odlučnu bitku s Hanibalom); 2. čovjek koji oklijeva (*v.* Fabian society).
künst *njem.* (Kunst) 1. umjetnost, umijeće, nešto osobito, neobično, majstorija; 2. *šatr.* **na künst** — na prevaru, s pomoću varke; **na künst srušiti** — prevariti, obmanuti.
kunstdruk-papir, -íra *njem.* (*isp.* kunst + Druck — štampa) papir prevučen kazeinom; glatkog je i porculanskog izgleda, služi za precizne umjetničke otiske.
künsthistorija (*isp.* kunst *i* historija) povijest umjetnosti; **künsthistoričar** — student koji studira povijest umjetnosti ili učenjak koji se bavi tom granom nauke; povjesničar umjetnosti.
kunstsajde *njem.* (*isp.* kunst + Seide — svila) umjetna svila.
kunstsamler *v.* kunstzamler.
künstštoperaj, -aja *njem.* (*isp.* kunst *i* štopati[1]) radnja koja se bavi tzv. umjetnim štopanjem (zapravo se radi o nekoj vrsti tkanja; iz starog se sukna, npr. izvlače niti i utkivaju na poderano mjesto tako da se zakrpa ne može opaziti).
künsttišler *njem.* stolarski majstor koji se bavi izradom tzv. stilskog pokućstva.
künstvole *njem.* (*isp.* kunst + Wolle — vuna) umjetna vuna.
künstzamler *njem.* (*isp.* kunst + sammeln — sakupljati) sakupljač umjetnína, ljubitelj predmeta od umjetničke vrijednosti (Krleža).
künšaft *njem.* (Kundschaft) kupac, mušterija *(Gruntovčani)*.
künšt *v.* kunst.
künt *šatr.* (*isp. mađ.* kùn-ház — koliba) prenoćište, stan, tajni stan; **küntovati**, -ujem — stanovati, noćiti.
kuntenat *v.* konten, kontenat.
kuntoš *tur.* (kunduz — dabar) krzno, prvotno od dabra a onda i drugo; kožuh.
kuntrada *v.* kontrada.
kuntur *v.* kondor.

kùnjād, kunjāda *tal.* (cognato) svak, djever, šurjak, pašanac; *žen.* **kùnjāda** (cognata) — snaha, zaova, svastika, jetrva.

kùnjka (*isp.* konha) vrsta školjke (Begović).

Kuomintang *kin.* politička stranka u Kini; osnovao ju je Sun-Jat-Sen (*v.* sunjatsenizam) 1912; god. 1924—1927. vodila je u bloku s Komunističkom partijom Kine antiimperijalističku narodnooslobodilačku borbu; kad se kineska buržoazija odrekla borbe (1928—1937), Kuomintang su napustile radničke i seljačke mase i nastavile borbu, da bi pod vodstvom Mao-Ce-Tunga ostvarile NR Kinu; kuomintanške su snage god. 1949. potpuno poražene i povukle su se na otok Taiwan (Formozu), gdje im je god. 1975. umro vođa Čangkajšek; *prid.* **kùomintanškī; kùomintangovac,** -ōvca, *2. mn.* kùomintangovācā — pristaša Kuomintanga.

kȕp[1] *engl.* (cup) pehar, pokal kao nagrada za postignuće dobrih rezultata u sportu.

kup[2] *hol.* vrsta plitkog obalnog plovila.

kȕpa, *2. mn.* kūpā *tal.* (coppa) 1. čaša; 2. *u geometriji* stožac, čunj; 3. *u građevinarstvu* vrsta crijepa, tzv. žlijebnjak; *dem.* **kùpica** (Vojnović); **kȕpast,** -a, -o — čunjast.

kùpē(j), -ē(j)a, *2. mn.* kupē(j)ā *franc.* (coupé) 1. nekad: zatvoreni fijaker; 2. danas: zatvoreni odjeljak u vagonu, namijenjen za 6—8 putnika.

kupelírati, -pelīrām *franc.* (coupeller) čistiti zlato ili srebro; izlučiti srebro iz olova.

kȕpfer *njem.* (Kupfer *iz lat.* cuprum) bakar; **kȕpferpleh** (Kupferblech) — bakreni lim; **kȕpfervaser** (Kupferwasser) — vitriol *(v.)*.

Kupído, Kupída (*akc. i* **Kùpido,** Kùpida) *lat.* (cupido — želja, žudnja, ljubav) u starorimskoj mitologiji — bog ljubavi (Amor); *prid.* **Kupídov** (*akc. i* **Kùpidov**); *isto i* **Kupìdōn,** -ōna, 5. Kupidōne; *prid.* **Kupidōnov.**

kupijèrta *tal.* (coperta) 1. krov (Vojnović); 2. pokrivač za krevet.

kupíra *franc.* (coupure — urez, usjek) 1. kratica, skraćenica u tekstu; 2. nominalna vrijednost, označena na papirnom novcu, na banknotama, na obveznicama i na drugim vrijednosnim papirima; **kupíranje** (couper — sjeći, rezati) skraćivanje repova u pasa, konja, ovaca, iz estetskih i ekonomskih motiva.

kùplē, -ēa, *2. mn.* -ēā *v.* kuplet.

kùpler, *2. mn.* kȕplērā *njem.* (Kuppler) svodnik, podvodnik, podvodač, podvađač; podvođač; **kùplerica** — svodnica, svodilja, podvodačica, podvodnica, podvađačica, podložara; **kuplèraj,** -āja — 1. svođenje; javna kuća, bordel, lupanar; 2. skup najodvratnije (moralne) prljavštine; društveni glib, »dno života«; **kùplerstvo** — svodništvo, podvodništvo.

kùplēt, -ēta *franc.* (couplet) 1. kitica u pjesmi; dio pjesme koji sadržava dovršenu misao; 2. **satìričnī i kòmičnī kuplèti** — rugalice; pjesmice aktuelnog karaktera koje se pjevaju u varijeteima ili u operetama; **kuplètist(a)** — artist koji pjeva kuplete; *žen.* **kuplètistkinja.**

kuplírati, kùplīrām *njem.* (kupeln *od lat.* copulare — vezati) spajati; **kùplung,** *mn.* -zi, 2. kùplungā — dio motora, spojka, kvačilo.

kùpola *tal.* (cupola) 1. svod ili krov polukuglasta ili polukugli slična oblika; kube; 2. svaki predmet polukuglasta oblika (npr. kupola padobrana).

kȕpolka, 3. -ci, *2. mn.* -kī (*isp.* kupola) cilindrična uspravna peć za taljenje sirovog željeza.

kùpōn, -ōna *franc.* (coupon) 1. dio lista kamatnog papira ili dionice koji se reže i predaje mjesto priznanice kod primanja postotaka ili dividenada; 2. odrezak; dio ulaznice koji se otkida u svrhu kontrole; 3. doznaka za racioniranu robu; *prid.* **kùpōnskī.**

kùprīt, -ita *lat.* (cuprum — bakar) ruda, bakreni oksid, važna bakrena rudača.

kuprìtal, -ála *lat.* (cuprum — bakar) mješavina sa stanovitim sadržajem bakra koja se upotrebljava umjesto bordeleške juhe *(v.)* u vinogradarstvu.

kuprìzam, -zma *lat.* (cuprum — bakar) otrovanje bakrom.

kȕpula *lat.* (*isp.* cupa — kaca, bure) 1. čaška u cvijetu; 2. *v.* kupola (Begović).

kūr *franc.* (cour) udvaranje, »hofiranje«; **pràviti kūr** — udvarati; *isp.* kurisati[1], kurmaher(aj).

kùra[1] *lat.* (cura — briga, skrb) njega, liječenje, pažnja, nastojanje, pomnja, briga za zdravlje; oporavak.

kùra[2], *2. mn.* kūrā *tur.* (kura) 1. kocka; 2. regrutacija, novačenje.

kùrabīlan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* kura[1]) koji se može izliječiti; izlječiv; **kurabílnost,** -osti — izlječivost, mogućnost izlječenja.

kuràda *tur.* (kurada) 1. star, mator; neupotrebljiv; govori se obično za konja te u našem jeziku dolazi kao imenica u značenju: loš, rđav konj, kljuse; *2. šatr.* star, nesposoban šatrovac.

kùrāj, -āja *turkmen.* šipražje, poznato kod nas pod imenom caklenjača ili metlinjak.

Kurān, -āna *ar.* (kur'an — ono što treba čitati, čitanka) *rel.* sveta knjiga muslimana koja kod njih ima isti zadatak kao kod kršćana Biblija i

Evanđelje; *isp.* musaf; **kuran-hamajlija** — knjižica u kojoj su izreke iz Kurana i koja se nosi kao hamajlija u limenoj kutiji.

kuranti, kuranata *(mn. m. roda) franc.* (courant — koji trči, tekući) 1. sat na kuli ili na zidu, s muzikom; 2. nekad — rukom pisane novine koje su donosile prijevode i izvatke iz inozemnih novina.

kurare *indijan.* južnoamerički otrov (za strijele) koji koči sve motorne živce (i često dovodi do smrti); u manjim dozama prikladan za narkozu *(v.)*; **kurarizírati,** -izīrām — 1. otrovati otrovom kurare; 2. ukočiti, spriječiti u djelovanju, obeshrabiti, onemogućiti.

kurat, -ata, 5. kürate *tal.* (curato) svećenik, duhovnik, župnik, paroh, osobito vojni svećenik, »dušobrižnik«.

kuratela, *2. mn.* kuratelā *lat.* (curare — brinuti se) starateljstvo, skrbništvo, tutorstvo; zaštita; **kurator** — staratelj, skrbnik, tutor; **kuratorīj,** -ija (*pored* **kuratorijum**) starateljstvo, skrbništvo, zaštita, štitništvo.

kurativa *lat.* (*isp.* kura¹) liječenje i njega bolesnika; **küratīvan,** -vna, -vno — koji služi za liječenje, ljekovit, lječidben; **küratīvnā medicina** — medicina koja se bavi liječenjem bolesti (za razliku od *preventīvnē medicīnē* kojoj je prvotni zadatak sprečavanje oboljenja).

kurator, kuratorij *v.* kuratela.

kuraža *franc.* (courage) odvažnost, hrabrost, smjelost, srčanost; *isto i* **küraž,** küraži (Matoš); *prid.* **küražan;** *izv.* **küražnost.**

kurban, -āna *tur.* (kurban — žrtva) 1. ovan ili goveče što se kolje za vrijeme Bajrama **(Kurban-bajram);** 2. žrtva uopće.

kurbet, *2. mn.* kürbetā *franc.* (courbette) 1. vješt skok jahaćeg konja sa svinutim prednjim nogama; 2. u akrobatici — vrsta skoka; 3. *prenes.* istup, kaprica, čudnovat postupak.

kurbl *njem.* (Kurbel) ručica, obrtaljka, okretaljka (na motoru); **kurblati,** -ām — okretati ručicu, stavljati motor u pogon; *isto i* **kurblovati,** -ujēm.

kurben, *2. mn.* kürbenā *tal.* vrsta morske ribe; isto i **kurbeš,** *2. mn.* kurbešā.

kurcšlus *njem.* (Kurzschluss) — kratki spoj, tj. neposredni spoj vodova električne struje; izaziva prekid struje.

kurčatovij(um) (po ruskom fizičaru Igoru Vasiljeviču Kurčatovu) umjetno dobiveni transuranski kemijski element (tablični broj 104, oznaka *Ku*).

kurćela, *2. mn.* kurćelā *tal.* (*venet.* cortello) velik nož s vrškom oštrim na obje strane.

Kurd, *2. mn.* Kurdā — pripadnik indoevropskog naroda oporih gorštaka koji nastavaju prostore od južnoga Kavkaza do Irana; *žen.* **Kurdinja,** *2. mn.* Kurdīnjā; *prid.* **kurdskī;** zemlja: **Kurdistan.**

kurdela, *2. mn.* kurdelā *tal.* (cordella) vrpca, traka; *isp.* kurđela.

kurdelj, *2. mn.* kürdeljā — 1. isto što i kurdela; 2. dio pluga, klin za koji se zapinje gužva oračica.

kurđela *v.* kurdela (I. Vojnović); *umanj.* **kurđelica;** *isp.* gurdela.

kurenat, -ēnta *tal.* (corrente) struja (Vojnović).

kurent *v.* 1. kurentno pismo; 2. *tipogr.* obična slova u štamparstvu (za razliku od kurziva, feta [*v.*] i sl.).

Kurent — 1. mitološko biće čiji se lik nazire na Mjesecu; 2. **(kurent)** maskirana figura u pokladnim ophodima (uglavnom kod Slovenaca no dolazi i kod nekih Hrvata, kod kojih ima sinonim: *pokladnik*).

kurentan, -tna, -tno *lat.* (currere — trčati, hrliti, hitjeti) tekući; brz; bistar; sadašnji; suvremen; općepriznat, od svih prihvaćen; proširen; raširen; običan; današnji; **kurentnō pismo** — običan način ručnog pisanja; **kurentnī novac** — novac koji je u optjecaju; **kurentnā roba** — *trg.* roba koja se (dobro) prodaje, koja »ide«.

kureti *(mn. m. r.) grč.* u starogrčkoj mitologiji sluge i svećenici vrhovnoga boga Zeusa i Reje Kibele; pričalo se da su čuvali malenoga Zeusa dok je još bio u povoju (na Kreti) i njegov djetinji plač prikrivali pred ocem mu Kronom zveketom svoga oružja i urnebesnom vikom; odatle ih često zamjenjuju s koribantima; *prid.* **kuretskī; Kuretskā zemlja** — otok Kreta; *isp.* »Radosno kliću mornari i takme se tko li će brže, | jedan ohrabruje drugog, na djedovsku žure se Kretu. | vjetar nam povoljan duše u krmu i napokon tako | Kuretskoj stigosmo zemlji i njenih se hvatamo žala« (*Eneida* III, 129 i d.).

kurfirst, *2. mn.* kürfirstā *njem.* (Kur — izbor + Fürst — knez) knez koji je imao pravo birati cara; knez izbornik (u Njemačkoj).

kurfušer *njem.* (*isp.* kura *i* fušer) nadriliječnik (Matoš).

kurgan, -āna *mong.* vrsta grobova (mogila) u zapadnoj Aziji, humak čunjastog oblika.

kurhauz *njem.* (Kur — liječenje + Haus — kuća) glavna zgrada u nekom lječilištu, tzv. lječilišna zgrada.

kurija *lat.* (curia) 1. naziv svake od grupa na koje su se dijelili patriciji u starom Rimu; 2. zgrada u kojoj se sastajao senat u starom

Rimu; 3. u srednjem vijeku — vijeće uz kralja, sastavljeno od vazala i velikih dostojanstvenika; 4. sve centralne ustanove papinske vlasti; 5. naziv izborničkih razreda (po staležima, po imovinskom cenzusu i dr.) u nekim izbornim sistemima; 6. plemićki dvor, kanonička kuća; 7. skup kongregacija *(v.)*, vrhovni papinski organ za upravljanje katoličkom crkvom, vatikanska vlada; **kùrijalan,** -lna, -lno — koji se odnosi na kuriju; **kùrijalnī sistem** — sistem izbora po izbornim kurijama (*v.* kurija 5), ograničuje biračka prava radnih masa i osigurava većinu mjesta u predstavničkom tijelu spahijama i kapitalistima; **kùrijalnī stīl** — kancelarijski, formalistički način pisanja službenih isprava; **kùrijalno pismo** — poseban tip latinice kojim su pisani stariji dokumenti papinske kancelarije.

Kurijàciji *(mn. m. r.) lat.* tri brata (trojci) iz Albe Longe koji su se borili protiv trojice Horacija *(v.)* iz Rima i podlegli im.

kùrijalan *v.* kurija; **kùrijalnoùčtiv** — Krležin pridjev koji bismo mogli protumačiti kao »službouljudan.«

kurìjōz, -a, -o *tal.* (curioso) znatiželjan, radoznao; *isp.* kuriozan.

kurìkulum *v.* curriculum vitae.

kùriozan, -zna, -zno *lat.* (curiosus — brižljiv, revan; radoznao, znatiželjan) 1. neobičan, čudnovat; 2. radoznao, znatiželjan; **kuriozìtet,** -èta — 1. zanimljiva, zabavna, smiješna prilika ili događaj; 2. rijetkost, osobitost, koja pobuđuje zanimanje svojom zabavnom neobičnošću; *isto i* **kurióznōst,** -osti *i* **kuriozum.**

kùrīr, -íra, 5. kùrīre *franc.* (courrier) 1. skoroteča, ulak, glasonoša, vjesnik, glasnik; dostavljač, teklič; 2. raznosač službene vojne ili diplomatske pošte; *žen.* **kùrīrka,** 3. kùrīrki, *2. mn.* kùrīrkī; *prid.* **kùrīrskī.**

kurírati, kùrīrām (*isp.* kura) — liječiti.

kùrisati[1], -šēm — udvarati, »hofirati«, »praviti kur« *(v.).*

kùrisati[2], -šēm *tur.* (kurmak) 1. postaviti, namjestiti, napraviti; 2. naviti, naravnati sat.

kùriti, -īm *lat.* (currere) trčati, žuriti.

kùrjuk, *mn.* -ci, 2. kùrjūkā *tur.* (kujruk) 1. rep; 2. perčin, pletenica; 3. ognjište na pušci; 4. kraj, svršetak; 5. dodatak, apendiks *(v.); umanj.* **kùrjučić.**

kùrkuma, *2. mn.* kùrkūmā *lat.* (Curcuma longa) azijska biljka iz porodice *zingiber* (đumbir); mirisav žuti podanak, samljeven, služi kao začin *(curry);* upotrebljava se i za dobivanje žute boje.

kùrmaher *njem.* (machen — raditi, činiti) udvarač (*v.* kur); **kurmahèraj,** -àja — udvaranje, »hofiranje«.

kùrna, *2. mn.* kùrnā *tur.* (kurna) kada u kupaonici; školjka vodovoda; sabirnica vode kraj vodoskoka; korito; bazen; plivalište; kabina u kupalištu.

kùrnāz *prid. indekl. tur.* (kurnaz) lukav, prepreden.

kùrort, *2. mn.* kùrōrtā *njem.* (Kur — liječenje + Ort — mjesto) lječilište, banja, kupalište, toplice.

Kuro Šio (Shio) — topla struja u Tihom oceanu; teče uz istočnu obalu Taiwana i Japana i nastavlja se prema sjeveroistoku.

Kurrikala-kup — međunarodno svakogodišnje natjecanje skijaša iz alpinskih zemalja u daljinskom trčanju (osn. 1951).

kùrs, kùrsa, *instr.* kùrsom, *mn.* kùrsovi *lat.* (cursus — trk, trčanje, tok, tijek, tečaj) 1. smjer na kompasu ili na karti, kamo plovi brod ili leti avion (kut između meridijana i puta broda ili aviona); 2. pravac politike; 3. tok, razvoj kakvoga posla; 4. potpuno izlaganje neke nauke ili nekoga njenog dijela; 5. vrijeme određeno za učenje u nekom zavodu; 6. stupanj u toku nauka u višoj školi; 7. cijena po kojoj se određenoga dana kupuju ili prodaju na burzi vrijednosni papiri, mjenice ili roba; **kùrsist(a),** *2. mn.* kùrsīstā — polaznik nekog kursa, tečajac; *žen.* **kùrsistica** *i* **kùrsistkinja** — tečajka.

kùr-sála *njem.* (Kur — liječenje, *isp.* kura + Saal — dvorana) prostorija za koncerte i društvene skupove u kupalištima, lječilištima; **kùr-salòn,** -óna — manja reprezentativna prostorija u istim ustanovama.

kùrsist(a), kùrsistica, kùrsistkinja *v.* kurs.

kùršmit, *2. mn.* kùršmītā *njem.* (Kurschmied) nekada naziv za veterinara koji nije imao akademske naobrazbe (»potkivač, kovač koji liječi«; u Zagrebu je i postojala »Potkivačka škola« u koju se išlo sa šest razreda tadašnje srednje škole).

kùršum, *2. mn.* kùršūmā *tur.* (kuršun — olovo); metak, naboj, zrno, tane; **kùršūmli** — *prid. indekl.* olovan; **kùršūmlija** — zgrada pokrivena olovom (džamija, medresa i sl.).

kùrt *tal.* (corto) kratak; **kùrta vìsta** — kratkovidnost; **kùrtati,** -ām — kratiti, skraćivati.

Kùrt[1] *v.* Konrad.

Kùrt[2] *tur.* »vuk«.

kùr-táksa *njem.* (Kur — liječenje, *isp.* kura + taksa) taksa koju gosti plaćaju općini u kojoj se nalaze na ljetovanju, tzv. boravišna taksa.

kurtala *tur.* spas, izbavljenje, oslobođenje; **kurtalisati se,** -šem (kurtarmak) osloboditi se, riješiti se, izbaviti se, otresti se nekoga; *isto i* **kurtara** *odn.* **kurtarisati se; kurtariš** — spas, izbavljenje.

kurtaža *franc.* (courtage) nagrada posredniku (makleru) nakon završenog nekog posla; mito.

kurtina *franc.* (courtine — zastor) 1. busenjem obložena lijeha za cvijeće i druge biljke; 2. komad zemlje, zasađen jednom vrstom vinove loze; 3. dio tvrđavne ograde između dvije kule ili uporišta (Krleža); 4. zastor, zavjesa.

kurtìzān, -āna, 5. kurtizāne *franc.* (courtiser — udvarati; voljeti) dvoranin; udvorica, ulizica; **kurtizāna,** *2. mn.* kurtizānā — nekad: dvorska gospođa, pa kraljevska milosnica; danas: žena lakog ponašanja, bludnica (*dubr. akc.* kurtìzāna).

kurtoazija *franc.* (curtois — uljudan; viteški) udvornost, uglađenost, uljudnost, lijepo ponašanje, učtivost; *prid.* **kurtoaznī.**

Kürtsmalerica — u našoj književnoj kritici »domaći« naziv za njem. spisateljicu Hedwig Courths-Mahler (1867—1950) kao autoricu velikog broja zabavnih romana kojima mnogi odriču književnu vrijednost i smatraju ih klasičnim primjerom kiča.

kürüci *(mn. m. r.) mađ.* (*od lat.* crux — križ) naziv za mađarske seljake koji su god. 1514. imali kao »križari« krenuti u rat protiv Turaka; seljaci su se međutim pobunili i pod vodstvom Jurja Dozse (*čit.* Doža) udarili na svoje gospodare; otada se u mađarskom jeziku *kuruc* počeo upotrebljavati za ustanika odn. buntovnika uopće (Krleža); kod naših starih kajkavskih pisaca pokret kuruca zove se *križnicija.*

kurulskī edīl *v.* edil.

kuruš, *2. mn.* kurūšā *tur.* sitan novac (pijaster) u današnjoj Turskoj (100 kuruša — 1 turska funta).

kurva, *2. mn.* kurvā *njem.* (Kurve *iz lat.* curvus — savijen, zaobljen) krivulja, zavoj, okuka, okuč, obavīt (*gen.* obavīti), obavitnja; **kurvimetar,** -tra, *2. mn.* kurvimetārā — instrument za mjerenje dužine krivulja (na crtežima i kartama); krivuljar.

kürz *v.* kurs; **kurzírati,** kurzīrām — 1. izvršavati redovita putovanja između nekih točaka po određenom planu; 2. kolati, biti u prometu.

kurzīv, -īva *lat.* (*isp.* kurs) 1. udesno nagnuto tipografsko pismo koje izgleda gotovo kao da je pisano rukom; slova kao da trče (oznake jezika iz kojih su pojedine riječi, štampane su u ovoj knjizi kurzivom): 2. stariji naziv za rukom pisano pismo, za razliku od štampanog (*isp.* kurentno pismo); *isto i* **kurzíva;** *prid.* **kurzīvan,** -vna, -vno.

Kurzschluss *v.* kurcšlus (Krleža).

kurz und bündig *njem.* (*čit.* kurc und bindig) kratko i jezgrovito, kratko i jasno, sažeto, odrješito; katkada i ironično: **kurz und dumm** — kratko i glupo.

kuskun, *2. mn.* kuskūnā *tur.* (kuskun) 1. remen konju ispod repa, podrepnjak; u nekim krajevima: pohvi *(mn. žen. roda);* 2. uzica, vrpca što — provučena ispod pletenica — pridržava žensku kapu; **kuskuniti,** -īm — stavljati kuskun.

kustoda *lat.* (custodire — čuvati) 1. brojka, slog ili riječ na dnu strane neke knjige kao najava prve riječi na slijedećoj strani (danas izobičajeno); 2. kutija, pohrana, spremnica; 3. zastor na oltaru; 4. korice, tok; **kustodija** *v.* custodia.

kustos *lat.* (custos — čuvar, stražar, pazitelj) 1. akademski obrazovan činovnik, čuvar neke zbirke (npr. u muzeju); 2. *crkv.* kanonik koji obavlja nadzor nad katedralom; kod franjevaca predstojnik grupe samostanā *(kustodijē);* također i glavni savjetnik franjevačke provincije.

kustura, *2. mn.* kustūrā *rum.* (cutitura) 1. vrsta sklopivog džepnog noža, obično s crvenim drvenim koricama, kakav ponajviše upotrebljavaju naši seljaci; u narodu ima različita imena, npr. lovrek, škljoca, kloca, kostura (ovo u vezi s riječju *kost,* jer korice mogu biti i koštane), kranjčec, škopica (Dubrovnik), pupčarica (Bizovac kraj Osijeka), keba, kebić (kod kajkavaca), gegač, šklеba, lekuta, bičak, brica, britva, britvica; 2. svaki loš nož; 3. vrsta šljive.

kusur *tur.* (kusur) izvratak; ostatak novca koji se vraća nakon uplate veće svote nego što roba stoji; **kusurati se,** -ām se — izravnati račune (i u prenesenom smislu).

küš *franc.* (couche — lezi, *zapovijed psu); u grubom jeziku:* šuti, prestani, ne govori, drži zube i sl.; **küšovati,** -ujem — biti kuš, držati jezik za zubima, ne micati se i sl.

kušak, *mn.* -ci, 2. küšākā *tur.* (kušak) 1. pojas; 2. podupirač, prečaga.

kušama, *2. mn.* kušāmā *tur.* (košmak — trčati) svečano primanje; parada; užurbanost.

kušencija *kajk.* (*iz lat.* conscientia) savjest (Krleža).

kušet-kola (*franc.* couchette — mali krevet) — željeznički vagon kojemu se u kupejima mogu izvlačiti sjedišta i načiniti ležaji.

kuševati, kušujem *njem.* (küssen) ljubiti, cjelivati; *svrš.* **kušnuti,** -ēm.
kušīn, -ína *tal.* (cuscino) 1. jastuk, uzglavlje, vanjkuš; 2. odbojnik, pufer *(v.).*
kùšlec *njem.* (Kuss) *kajk.* poljubac, cjelov; *isp.* kuševati.
kùšluk, *mn.* -ci, 2. kùšlūkā *tur.* (kušluk) doručak, ručak.
kùšovati *v.* kuš
kušpètati, -ām *tal.* (*isp.* caspita — sto mu jada!) halabučiti, pravdati se (Vojnović).
kùta, *2. mn.* kûtā *njem.* (Kutte) 1. dugačka haljina, mantija; 2. dugačak kaput od laganog materijala.
kùtao (kùtal), *gen.* kùtla, *2. mn.* kùtālā *grč.* (kotylos) velika čaša s drškom, vrč, »krigl«; uopće posuda s drškom; *umanj.* **kutàlac;** *isp.* kutlača.
kutàrisati se, -šēm se *v.* kurtalisati se.
kùter *engl.* (cutter) manji brod (parni, motorni, na vesla), ponajviše za kratke vožnje; sportska jedrilica s jednim jarbolom, jednim jedrom i najmanje dvije prečke.
kutìkula *lat.* (cutis — koža) pokožica, epiderma, najgornji dio kože; *u botanici:* kožasta opna na biljkama; *prid.* **kùtikulāran,** -rna, -rno.
kùtlača, *2. mn.* kùtlāčā *grč* (kotyle — zdjelica) velika žlica za grabljenje, zaimača, »šefla«, »šeflefla«.
kùtnija *tur.* (kutnije) vrsta istočnjačke pamučne tkanine i odjevni predmet od nje.
kùtōn, -ōna *v.* kondom.
kuvàda *franc.* (couvade — ležanje, leženje) običaj u nekih naroda da muž prigodom poroda u obitelji lieže u postelju i ponaša se kao rodilja (odatle i kod nas u nekim krajevima izraz *rodili smo* mjesto *rodila je*).
Kùvajt — šeikat (emirat) na sjeverozapadnoj obali Perzijskog zaljeva; glavni grad Kuwait.
kuvèr, -ēra *franc.* (couvert) 1. stolni pribor; sve čim se prostire stol za blagovanje; 2. = kuverta.
kùverta (*akc. i* **kùverta**), *2. mn.* kùverātā *franc.* (couvrir — pokrivati) 1. omot za pisma; omotnica (u ovom značenju i m. roda: **kùverat** *odn.* **kòverat**); 2. brodska paluba; *isp.* koperta; **kuvertírati,** -vèrtīrām — stavljati pismo u kuvertu (osobito šahisti, koji — pri prekidu partije — »kuvertiraju« potez kojim će započeti nastavak); *isto i* **kùvertovati,** -ujēm.
kùvet, *2. mn.* kùvētā *tur.* (kuvvet) 1. moć, sila, snaga; 2. *u matematici:* potencija; *prid. indekl.* **kuvètli** — jak, moćan, silan, snažan.
kùvijerta *tal.* (*isp.* kuverta 2) brodska paluba (I. Vojnović).
kùvlet *v.* kuvet.
kùz *tur.* (kuzu) janje; **kùzum!** — janje moje!
kùzen, -ēna, 5. kùzēne *franc.* (cousin) nećak; bratić, rođak; *prid.* **kuzènov; kuzína** (cousine) nećakinja; sestrična; rođakinja; *prid.* **kuzínin.**
Kùzma *v.* Kozimo.
kužīna *tal.* (cucina) kuhinja; **kužìnār,** -āra, 5. kùžināru *i* -āre — kuhar.
kùžiti, -īm *šatr.* (možda od *tal.* così, *venet.* kuži — tako!) shvaćati, osjećati, prozreti, prozirati, »čitati«, razumjeti.
kV — *skrać za* kilovolt *(v.).*
KV[1] — *skrać. za* kvalificiran (radnik).
KV[2] — automobilska oznaka za *Kraljevo* (Srbija).
kVA — *skrać* za kilovolt-amper.
kvač *njem.* (Quatsch) gluposti, budalaštine, naklapanje, brbljarije, blezgarije, ćakule.
kvàdar, -drà, *2. mn.* kvàdārā *tal.* (quadro) slika četverokutastog oblika (*isp.* tondo); *v.* kvader.
kvàder, kvàdera (*pored* **kvàdar,** kvàdra) *lat.* (quadra — četvorina) tijelo pravokutnog oblika (koje nije kocka); tijelo oblika kao cigla; tesan kamen, tesanac; *isp.* paralelopiped.
kvadèrna, *2. mn.* kvàdērnī *tal.* (quaderno) sveščić od nekoliko araka papira, pisanka, bilježnica, teka, zadaćnica; *isto i* **kvàderno,** *gen.* kvàdērna *(m. r.).*
Kvàdi *(mn. m. r.)* — germansko pleme na području današnje Moravske u ČSSR; drugo ime im je *Suevi* (od čega *Schwaben, Švabi*).
kvàdra, *2. mn.* kvàdārā *tal.* (quadra) *pomor.* četverokutno jedro.
kvadrangulum *lat.* četverokut; **kvàdrangulàran,** -rna, -rno — četverokutan.
kvàdrans, *2. mn.* kvàdrānsā *lat.* (quadrans, 2. -antis — četvrtina) četvrt sata.
kvàdrant, *2. mn.* kvadranātā *lat.* (*isp.* kvadrans) 1. četvrtina kruga; 2. *u starini:* sprava za mjerenje visine planeta (i po tom za upravljanje broda); kasnije zamijenjen sekstantom *(v.);* 3. *vojn.* sprava za upravljanje topovske paljbe, vrsta kutomjera.
kvàdrat, -āta *lat.* (quadratus — četverouglast) 1. četverokut u kojem su sve četiri strane jednake, a kutovi pravi; 2. drugi stupanj nekog broja, npr. a^2; kvadrat od 2 jest 4 (tj. 2×2), od 3 jest 9 (tj. 3×3); **dìći na kvàdrat** *v.* kvadrirati; 3. vrsta četvrtaste svećeničke (tvrde) kape; *prid.* **kvàdratnī** — koji je »na

kvadrat«, tj. pomnožen sam sobom; naš stari izraz: četvorni; **kvadratnī metar** — mjera koja uzima metar u dužinu i metar u širinu (tako odgovarajući i sve ostale mjere); **kvadratnī korijen** — *mat.* isto što i drugi korijen (znak √); **kvadratna notacija** — način pisanja nota u srednjem vijeku, ne kružićima nego kvadratićima, i to na četiri crte umjesto današnjih pet; upotrebljava se i danas u rimokatoličkim liturgičkim obrednicima za notiranje korala *(v.)*; *isto i* **kvadratičan,** -čna, -čno; *umanj.* **kvadratić.**

kvadratura *lat.* (*isp.* kvadrat) 1. broj kvadratnih jedinica u površini nekoga lika; 2. postavljanje jednako velikih figura; izračunavanje ravnine ili površine; **kvadratura kruga** — nastojanje da se s pomoću šestara i ravnala nacrta kvadrat koji bi površinom bio jednak krugu s određenim polumjerom, što je nemoguće izvesti; *prenes.* upotrebljava se u smislu nerješivog zadatka uopće.

kvȁdriga, 3. -gi, *2. mn.* kvȁdrīgā *lat.* (quadriga) četveropreg pred kolima na 2 kotača.

kvadrìgon, -ona *lat.-grč.* četverokut.

kvadrìjenīj, -ija (*pored* **kvadrìjenijum**) *lat.* (quattuor — četiri + annus — godina) četverogodište; razdoblje od četiri godine; **kvȁdrijenalan,** -lna, -lno — koji se javlja svake četvrte godine.

kvȁdrika, 3. -ci, *2. mn.* kvȁdrīkā *lat.* algebarska ploha (npr. kugla, elipsoid, hiperboloid).

kvadrila *v.* kadrila.

kvȁdrilateralan, -lna, -lno *lat.* (quattuor — četiri + latus, 2. lateris — strana, bok) četverostran.

kvadrilijun *v.* kvatrilijun.

kvadrìmestar, -stra, *2. mn.* kvadrimestārā *lat.* (quattuor — četiri + mensis — mjesec) razdoblje od četiri mjeseca, četveromjesečje; *isp.* trimestar.

kvadrìnom, -oma *lat.-grč.* (quattuor — četiri + nomos — red, pravilo, zakon) *mat.* četveročlani izraz (*isp.* monom, binom, trinom, polinom).

kvadriplegija *lat.-grč.* paraliza svih (četiriju) udova.

kvadripleta, *2. mn.* -pletā *lat.* (*isp.* dubleta, tripleta) *gram.* riječ koja je pravilna u četiri oblika (*isp.* akc. riječi *zakladnīk, zakladnīk, zakladnīk* i *zakladnīk* u Rječniku Srpske akademije nauka).

kvadriplicirati, -plìcīrām *lat.* (quadruplex, 2. -icis — četverostruk) početverostručiti, učetverostručiti.

kvadrirati, kvadrīrām *lat.* (quadrare) dići broj na kvadrat, na drugu potenciju, tj. pomnožiti ga njim samim: $2 \times 2 = 4$.

kvadrirema *lat.* (quattuor — četiri + remus — veslo) lađa sa četiri reda vesala; četveroveslarka.

kvadrisilabičan, -čna, -čno *lat.-grč.* (quattuor — četiri + *isp.* silaba) koji ima četiri sloga, četverosložan; **kvadrisilabičan stih** — četverac.

kvadrivijum *lat.* (quattuor — četiri + via — put, *dakle* raskršće na četiri strane) skupni naziv za četiri predmeta koje su nekad poučavali na srednjoj školi: muzika, aritmetika, geometrija, astronomija; *isp.* trivijum.

kvadruman, -ana *lat.* (quattuor — četiri + manus — ruka) četveroručac (nekada izraz za majmuna).

kvadrumvirat, -ata *lat.* (quattuor — četiri + vir — muž, čovjek) odbor četvorice; **kvadrumvīr,** -ira — jedan od četvorice.

kvadruped, -eda *lat.* (quattuor — četiri + pes, 2. pedis — noga) četveronožac, sisavac.

kvadrupleta *v.* kvadripleta.

kvadruplirati, -druplīrām *lat.* učetverostručiti, početverostručiti (*isp.* duplirati, triplirati); *v.* kvadriplicirati.

kvȁdšiling, *mn.* -zi — holandijski srebrni novac.

kvaga, 3. -gi, *2. mn.* kvagā *hotentot.* (riječ u originalnom jeziku glasi *kvaha* i označuje onomatopeju glasova što ih ispuštaju zebre) vrsta afričkog magarca, sličnog zebri.

kvakeri *v.* kvekeri.

kvalifikacija *lat.* (qualis — kakav + ...fikacija, *v.*) 1. određenje vrijednosti nečemu, ocjena nečega; 2. stupanj naobrazbe čovjeka za ovu ili onu profesiju ili posao; 3. *pravn.* svrstavanje izvjesnog društvenoopasnog djela (krivičnog djela) pod određeni propis krivičnog zakonika (funkcija koju vrši sud); **kvalifikacionī** — koji se odnosi na kvalifikaciju; osposobni; izlučni; **kvalificirati,** -ficīrām — 1. stavljati po vrijednosti, osobinama u neki razred ili kategoriju; 2. odrediti prikladnost neke osobe za neki rad: **kvalificirati se** — svrstati se među najbolje u nekom natjecanju, uspjeti, postići visoko mjesto među najboljima, dobro se plasirati *(v.)*; *prid.* **kvalificīrān** — osposobljen, koji ima kvalifikaciju, koji posjeduje određenu spremu; **kvalificīrānī rad** — rad za vršenje kojega je potrebna specijalna sprema (vrši ga *kvalificīrānī radnīk*); **kvalificīrana većina** — kod glasovanja takva većina glasova kojoj prevaga nad manjinom ne smije biti niža od ustanovljene norme;

kvalificìrānī dèlikt — takvo krivično djelo koje uslijed izvjesnih obilježja djela spada pod težu kvalifikaciju (npr. umorstvo na okrutan način); *isto i* **kvalìfikovati,** -ujēm; *prid.* **kvalìfikovān.**

kvalifikàtīv, -īva (*isp.* kvalifikacija) mjerilo za određivanje kakvoće; *prid.* **kvàlifikatīvan,** -vna, -vno.

kvalitèta *lat.* (qualitas) kakvoća, svojstvo; vrsnoća neke stvari; vrednota, odlika, značajka; sposobnost; *isto i* **kvalìtet,** -èta; *prid.* **kvalitètan,** -tna, -tno — koji je dobre kvalitete, koji ima dobre osobine i sl.; **kvàlitatīvan,** -vna, -vno — koji se odnosi na kvalitetu; kakvoćni.

kvalunkvìzam, -zma *tal.* (qualunque — svaki, bilo koji) politički pokret u Italiji poslije drugoga svjetskog rata, osnovan od bivših fašista (uomo qualunque — »običan«, »mali« čovjek); **kvalùnkvist(a)** — pristaša kvalunkvizma; *prid.* **kvalunkvìstičkī.**

kvàmaš — korijen biljke Anthericum esculentum odn. Camassia, koji sjevernoamerički Indijanci prže i jedu.

kvän *kin.* mandarin *(v.)*; »kvan je visoki kitajski činovnik kojega mi Evropljani ‚mandarinom' nazivamo. Ta riječ je Kinezu nepoznata, a indijskog je porijekla; ‚mantrin' znači: savjetnik ili ministar« (Fran Mažuranić).

kvànt *lat.* (quantus — kolik) čestica energije zrākā, *inače* foton; **kvàntnā teòrija** proučava zakone kretanja čestica iz kojih su sastavljena tijela (atoma, molekula, elektrona, pozitrona itd.).

kvantifikàcija *lat.* (*isp.* kvantiteta) određivanje stupnja količine, opsega, obujma; *glag.* **kvantificírati,** -fìcīrām; *isto i* **kvantifikovati,** -ujēm.

kvantitèta *lat.* (quantitas) 1. kolikoća, količina; veličina; 2. u metrici i gramatici — dužina ili kratkoća slogova; *isto i* **kvantìtēt,** -èta; *prid.* **kvantìtetskī; kvàntitatīvan,** -vna, -vno — količinski, veličinski.

kvàntnī *v.* kvant.

kvàntum *lat.* (quantum — koliko) količina, množina, iznos, mjera

kvanza (ime najveće angolske rijeke) nova novčana jedinica u Angoli (zamijenila dosadašnji portugalski escudo).

kvapík *češ.* (*akc.* kvàpīk) *v.* galop.

kvàrat, kvàrta (*akc. i* kvàrta), *2. mn.* kvàrātā *lat* (quartus — četvrti) četvrti dio; četvrtina neke mjere; *isp.* kvart.

kvàrc *njem.* (Quarz) bjelutak, kremen; mineral (kremenov oksid), vrlo raširen u zemaljskoj kori, široko se primjenjuje u tehnici; **kvàrc-lāmpa** — živina lampa; umjetno gorsko sunce; upotrebljava se osobito u medicini za liječenje ultravioletnim zrakama, a ima i drugih primjena (fizika, kemija, tehnika, pa i kriminalistika); **kvàrcati,** -ām — obasjavati kvarc-lampom, umjetno sunčati; *isto i* **kvàrcovati,** -ujēm; **kvàrcīt,** -íta — kamen od čvrsto povezanih zrnaca kremena.

kvarezìmāl, -ála *tal.* (quaresima — korizma) korizmenjak, zbirka crkvenih propovijedi u preduskrsno vrijeme.

kvàrgl *njem.* (Quargel *od češ.* tvaroh) 1. vrsta sira; 2. *u nogometu:* udarac po lopti vanjskom stranom noge.

kvàri *v.* kvazari.

Kvàrnēr, -èra *tal.* (Quarnaro, Quarnero) zaljev između Istre i Hrvatskog primorja; *prid.* **kvàrnērskī; Kvarnerić** — zaljev između Cresa, Lošinja, Krka, Raba i Paga (dio Kvarnera).

kvàrt, kvàrta, *mn.* kvàrtovi *lat.* (*isp.* kvarat) 1. mjera za zapreminu sipkih i tekućih tijela (razne veličine) u nekim zemljama; u Engleskoj — 1/4 galona, tj. 1,14 litre; 2. dio grada koji sačinjava više ulica; četvrt, rajon; u staroj Jugoslaviji zvao se kvart i policijski ured koji je imao dužnost da bdi nad redom i poretkom u određenom dijelu grada; 3. format knjige od jedne četvrtine arka (kvàrt-fòrmāt).

kvàrta *lat.* (quarta — četvrta) 1. *muz.* četvrti stupanj dijatonske skale; interval što ga obrazuje razmak između prvog i četvrtog stupnja; 2. *u kartanju:* slijed od četiri karte iste boje; 3. *u mačevanju:* jedan od načina (četvrti) u zadavanju udaraca: udarac slijeva nadesno; 4. u starom školstvu; četvrti razred; 5. stara mjera od 30 litara; *prid.* **kvàrtnī.**

kvàrtāl, -ála *lat.* (quartus — četvrti) 1. četvrtina godine; četvrtgodište, tromjesečje; 2. dio šume, ograničen prosjecima i putovima; *prid.* **kvàrtālni** — četvrtgodišnji, tromjesečni.

kvartàna *lat.* (quartanus) groznica što se povraća svaki četvrti dan; četvrtača; *isp.* tercijana.

kvàrtār, -ára *v.* kvarter 2.

kvàrter *engl.* (quarter, *iz lat.* quartus — četvrti) 1. engleska mjera za žito (290,9 lit.), za težinu (28 funti), za tkanine (22,8 cm); 2. najmlađe razdoblje u razvoju Zemlje (diluvij i aluvij, *v.*) s prvim tragovima čovjeka.

kvarteròn, -óna *španj.* (cuarteron, *isp. lat.* quartus — četvrti) dijete rođeno od terceronke *(v.)* i Evropljanina (ili obratno), dakle s jednom četvrtinom crnačke krvi; *isp.* kvinteron.

kvàrtēt, -èta *tal.* (quartetto) 1. *muz.* skladba za

četiri glasa ili instrumenta; 2. skupina od četiri pjevača ili svirača; *prid.* **kvartetskī.**

kvart-format, -āta *v.* kvart 3.

kvartīn, -ína *tal.* (quartino) mjerica od četvrt litre (Nehajev, Begović).

kvartína *lat.* (quattuor — četiri) kitica, strofa od četiri stiha; *isp.* tercina, sestina.

kvartīr, -íra *franc.* (quartier) 1. stan; nastamba; 2. logor (vojnički); *prid.* **kvartīrskī; kvartìrina** — stanarina; **kvartīrmājstor** — u nekadanjoj austrijskoj vojsci naziv za oficira koji je išao ispred trupe i brinuo se za osiguranje smjestišta, prenoćišta, ishrane i sl.; konačar, furir, »stanoređa«.

kvartmajōr *lat.* (*isp.* kvarta 2 i major 2) niz od četiri određene (visokovrijedne) karte u nekim kartaškim igrama.

kvartnī *prid. prema* kvarta *(v.).*

kvartola, *2. mn.* kvartolā (*lat.* quartus — četvrti) vrsta glazbene figure od 4 note jednake vrijednosti.

kvas, kvasa, *lok.* kvasu *starosl.* kiselo piće nalik na pivo (od raženog i ječmenog slada, brašna, šećera i kvasca), popularno i danas u SSSR.

kvasari *v.* kvazari.

kvasija (po imenu otkrivača, crnca Coassija) južnoameričko drvo (južnoamerički gorkun, gorko drvo) od kojega se nekad spravljalo dobro sredstvo za liječenje želučanih bolesti (aperitiv i tonik).

kvasla *v.* kvastna.

kvastna, *2. mn.* kvastnā *i* kvastnī *njem.* (Quaste — rojta, kita, resa) jastučić za pudranje; *isto i* **kvasla,** *2. mn.* kvaslī (*od* Quastel); kod Krleže u muškom rodu i u prvotnom značenju, tj. rojta, kita, resa (»dva masivna teška kvastna«).

kvašiorkor — naziv bolesti koja hara u nekim krajevima Afrike, osobito među sitnom djecom; dolazi od hrane siromašne bjelančevinama, brzo se razvija i završava smrću (*v.* amama).

kvatembar, -bra *lat.* (quattuor tempora — četiri vremena) isto što i kvatre *(v.).*

kvaterka, 3. -ci, *2. mn.* -kī (*isp.* kvart) četvrti dio litre.

kvaternaran, -rna, -rno *lat.* (quaterni — po četiri) sastavljen od četiri elementa); *isp.* binaran, trinaran.

kvaternī, -ā, -ō *v.* kvatre.

kvaterno, kvaterna, *mn.* kvaterni, 2. kvaternā *tal.* (quaderna) četiri izvučena broja (kod tombole).

kvatre, kvatārā *i* kvatrī *(mn. ž. roda) lat.* (quater — četiri puta) post (kod katolika) o početku svakoga godišnjeg doba; *isto i* **kvatri,** kvatārā *(mn. m. roda); prid.* **kvatrenī** *i* **kvaternī,** -ā, -ō; **kvaternī post** — isto što i *kvatre.*

kvatrilijun, -ūna *lat.* broj (tisuću puta tisuću trilijuna); piše se brojkom 1 sa 24 nule; *isto i* **kvatrilion,** -ōna.

kvatročento *tal.* (quattrocento) 15. stoljeće, osobito umjetnost toga doba; **kvatročentist(a)** — pisac ili umjetnik iz 15. stoljeća.

kvazari (quasari — *od lat.-engl.* quasi stellar source, tj. tobožnji zvjezdani izvor) veoma udaljeni (nekoliko milijardi svjetlosnih godina) izvanredno sjajni kozmički objekti još nedovoljno istraženi, bogata izvorišta goleme energije; zovu ih i *kvari.*

kvazi *lat.* (quasi) 1. predmetak, prefiks ispred različitih riječi, znači »kao da«, »tobožnji«, »navodni«; 2. skoro (Vojnović).

kvazimodo *lat.* nakaza, rugoba (po imenu grbavog i ružnog »zvonara Bogorodičine crkve«, glavnog junaka poznatog romana Viktora Hugoa *Notre Dame de Paris*); **Kvazimodo** (nedjelja) *v.* Quasimodogeniti.

kvecal *v.* kecal.

kvečfalta *njem.* (quetschen — gnječiti + *isp.* falta) u krojačkom jeziku naziv za glačalom načinjeni nabor, osobito na sredini leđa kod hubertusa *(v.).*

kvečmašina *njem.* (Quetschmaschine) gnjecalica (mesarski alat).

kvekeri *engl.* (quakers — »drhtavci«) isprva podrugljivo, a danas općeprimljeno ime za pripadnike protestantske sekte »Society of Friends«, tj. društvo prijatelja u Engleskoj i u Sjev. Americi (bavi se u većini dobrotvornim radom); *prid.* **kvekerskī.**

kvercetīn, -ína *lat.* (quercus — hrast) žućkasta tvar u kori hrasta i u nekim drugim biljkama, nekad upotrebljavana kao boja, a danas se primjenjuje samo u medicini kao sredstvo protiv bakterija.

kverulant, *2. mn.* kverulanātā *lat.* (querulus — koji se rado tuži) pravdaš; svadljivac, kavgadžija, gunđalo; zanovijetalo; tužibaba; **kverulírati,** -rulīrām — biti kverulant, dodijavati neprestanim jadikovanjem, zabadanjem; stalno zanovijetati, »tražiti pravdu« i sl.

kvestiònār, -ára *lat.* (questio — pitanje, traženje) praktično sastavljen popis pitanja prikladnih i podešenih za što uspješnije istraživanje nekog (znanstvenog) područja, zbirka pitanja, upitni arak.

kvestura *lat.* (quaestura) 1. u starom Rimu položaj i čast kvestora; 2. kasnije: blagajnički ured na sveučilištu; 3. u Italiji policijska

ispostava; **kvèstor** — 1. u starom Rimu — predstojnik ureda za upravu državnom imovinom; 2. danas — blagajnik na sveučilištu, a u nekim zemljama predstojnik policije.

kvìjer, kvijèra *lat.* (corium — životinjska koža) pergamena.

kvijescèncija *lat.* (quiescere — počivati) 1. povremeno odmaranje, mirovanje; 2. mirovina, penzija, emeritura.

kvijetàncija *tal.* (quietanza) namira, priznanica; *isp.* kvitancija.

kvijetìzam, -zma *lat.* (quietus — miran) 1. mistička nauka koja se osobito razvila u 17. st., a koja je propovijedala da se pobožnost sastoji u razmatranju i duhovnom poniranju u samoga sebe koje vodi k potpunom duševnom miru; 2. nehajno, pasivno držanje prema životu oko sebe; ravnodušnost, neosjetljivost; **kvijetist(a)** — pristalica kvijetizma; *prid.* **kvijetistički.**

kvìkstep *engl.* (quick — živahan + step — korak) vrsta plesa u brzom tempu i ritmu koji se izražava u topotanju vršcima nožnih prstiju i u lupkanju petama o pod.

kvîn *v.* queen.

kvìnār, -ára *lat.* (quinque — pet) stih od pet stopa, peterac (jàmpskī kvìnār — jampski petòstopac).

kvindecenàlije (*mn. ž. r.*) *lat.* (quindecim — petnaest) svečanost koja se slavi svake petnaeste godine.

kvindekàgōn, -ōna *lat.-grč.* petnaesterokut.

kvinkvàngulum *lat.* peterokut; **kvìnkvangulāran,** -rna, -rno — peterokutan.

kvìnkvenālan, -lno, -lno — petogodišnji, petoljetni.

kvìnkvēnīj, -ija (*pored* **kvìnkvēnijum**) *lat.* (quinque — pet + annus — godina) petogodište; razdoblje od pet godina.

kvinkverèma *lat.* (quinque — pet + remus — veslo) lađa sa pet redova vesala; peteroveslarka.

Kvìnt (*pored* **Kvînto**) *lat.* (Quintus) »peti« (ime koje se davalo petom djetetu).

kvìnta *lat.* (quinta — pėtā) 1. *muz.* peti stupanj dijatonske skale; interval što ga obrazuje razmak između prvog i petog stupnja; 2. u starom školstvu: peti razred; 3. »pėtā«, jedan od načina zadavanja udaraca u mačevanju.

kvìntāl, -ála *franc.* (quintal *iz ar.* qintar) 1. sto funti, centa, tj. 50 kilograma; 2. metrička centa, tj. 100 kg.

kvintàna *lat.* (quintus — peti) groznica koja se povraća svaki peti dan (*isp.* kvartana, tercijana).

kvintèrno, kvintèrna, *mn.* kvintèrni, 2. kvintèrnā *tal.* (quinterno) pet izvučenih brojeva (kod tombole).

kvintèrōn, -ōna (*isp. lat.* quintus — peti) — dijete rođeno od kvarteronke i Evropljanina (ili obratno), dakle s jednom petinom crnačke krvi; *isp.* kvarteron, terceron.

kvintesèncija *tal.* (quintessenza) srž, bit, suština, jezgra neke stvari ili pojma; ono što je najglavnije, najvažnije.

kvìntēt, -éta *tal.* (quintetto) 1. kompozicija za pet instrumenata ili za pet ljudskih glasova; 2. skupina od pet pjevača ili svirača.

kvintilìjūn, -úna *lat.* broj koji sadrži tisuću puta tisuću kvatrilijuna (piše se brojkom 1 sa 30 nula); *isto i* **kvintilion,** -óna.

kvìntīn, -ína *lat.* (*isp.* kvinta) peti dio litre (dva decilitra).

Kvînto *v.* Kvint.

kvìntola *lat.* (quintola) *muz.* pet nota za njih tri, četiri ili šest; *isp.* triola.

kvintuplírati, -tùplīrām *lat.* (quintus — peti) upeterostručiti, popeterostručiti; *isp.* kvadruplirati.

kviprokvō, -ōa, *mn.* -ōi, 2. kviprokvōā *lat.* (qui pro quo — koji za koga) nesporazum; zbrka u ličnostima; zamjena osoba; jedno od sredstava dramske tehnike.

kvìpu *meh.* vrpca sa čvorovima (način »pisanja« starih Mehikanaca); *isp.* kipu.

kvîr *v.* kvijer.

kvìrc *njem.* (Gewürz) začin, mirodija.

kvirilírati, -rìlīrām *lat.* (*isp.* quiritatus — vriska) tankim glasom pjevati; sitno svirati.

Kvìrīn, -ína, 5. Kvìrīne *lat.* (Quirinus, srod. sa *quiris* — koplje) muško ime (pridjevak starorimskih bogova Marsa i Janusa, a i ime pod kojim je prvi starorimski kralj Romul uvršten među božanstva i štovan kao zaštitnik Rima); **Kvirìnāl,** -ála (Quirini collis — Kvirinov brijeg) ime jednom od sedam rimskih brežuljaka.

Kvirìti (*mn. m. r.*) *lat.* (Quirites — kopljanici; *isp.* Kvirin) prvotno stanovnici sabinskoga grada Kura (*lat. pl. t.* Cures, *gen.* Curium), a kasnije i naziv za sve Rimljane (starorimski su se kraljevi smjenjivali između Rimljana i Sabinaca).

kvìs *engl.* malena željezna poluga za podizanje automobila.

kvisisàna *tal.* (qui si sana — ovdje se oporavlja) naziv za različite vrste manjih restorana, bifea i sl.

kviskvìlije (*mn. ž. r.*) *lat.* (quis — tko, quid — što) sitnice, malenkosti, koještarije.

kvìsling, *mn.* -zi (prema prezimenu norveškog majora Vidkuna Quislinga koga su Nijemci u toku drugoga svjetskoga rata imenovali predsjednikom marionetske vlade kad su osvojili Norvešku god. 1940; smaknut krajem mjeseca listopada 1945) — pomagač okupatora; izdajica domovine; kolaboracionist; **kvìslinškī** — koji se odnosi na kvislinge; **kvìslinškā vláda** — vlada koju postavi okupator, marionetska vlada.

kvìt *franc.* (quitte — slobodan od duga) 1. izjednačen; 2. riješen, svršen; razdužen; **kvitáncija** (*franc.* quittance) potvrda, priznanica, namira, pismeno svjedočanstvo da je obveza izvršena; *isto i* **kvìta,** *2. mn.* kvītā; **kvitírati,** kvìtīrām (*franc.* quitter) 1. odužiti se; 2. potvrditi primitak novca ili platež duga; razdužiti; 3. dati ostavku, odreći se nekog položaja (Đalski).

kvîz, kvîza, *lok.* kvízu, *mn.* kvízovi *engl.* (USA, quiz; riječ je u vezi sa in-kviz-icija, *v.*) ispit, kolokvij; ispitivanje, anketa; u najnovije vrijeme; zagonetka, pitalica, postavljanje zagonetaka, zagonetanje.

kvjètanca *tal.* (quietanza) namira, priznanica (Šimunović: mjesečna plaća na kvitu); *isp.* kvitancija.

kvòcijent, *2. mn.* kvòcijenātā *lat.* (quotiens — koliko puta) *mat.* količnik dijeljenja; **kvòcijent inteligèncijē** — vrijednost koja se dobiva kad se rezultat koji ispitanik pokaže pri testiranju podijeli s njegovom dobi života (duševna dob — stvarna dob); oznaka *IQ*.

kvòdlibet *lat.* (quodlibet — što mu drago) zbrka; potpuri; koješta.

kvórum *lat.* (quorum, *2. pad. mn. zamj.* qui — koji) zakonom ili pravilima određeni broj prisutnih članova na nekom skupu koji je broj potreban da bi zaključci toga skupa mogli biti pravomoćni; kvalificirana većina.

kvòta, *2. mn.* kvòta *lat.* (quot — koliko) razmjeran dio, čest, norma, količina, broj, iznos koji otpada na članove pojedinog društva, zajednice i sl.; **pòreznā kvòta** — veličina porezne stavke; **kvotácija** — 1. određivanje kvote; 2. kotiranje na burzi.

kvotidijàna (*dubr. akc.* kvotidìjāna) *lat.* (quotidie — svaki dan) *med.* groznica koja se povraća svaki dan.

kvotírati, kvòtīrām (*isp.* kvota) određivati nečemu količinu.

kvò tìtulo *lat.* (quo, *6. padež zamj.* qui — koji + titulus — naslov; uzrok) na temelju čega; kojim pravom; zašto?

kvotizácija *v.* kotizacija.

Kvo vadis *v.* Quo vadis.

kvr̀ga *šatr.* 1. gimnazija, srednja škola; 2. negativna ocjena, nedovoljan, jedinica, kolac, top.

kW — *skrać. za* kilovat.

kWh — *skrać za* kilovat-sat.

KWT — automobilska oznaka za *Kuvajt*.

kyat — novčana jedinica u Burmi; dijeli se na 100 pija (pyas).

kybístesis *grč.* prekobacivanje, skakanje ukovitlac, »ples kod kojega žena hoda na rukama i baca plamen iz usta« (Matoš).

kyrie eleison *v.* kirije elejson; **Kyrie eleison! Christe eleison** *grč.* Gospodine, smiluj se! Kriste, smiluj se! (Krleža, *Pan*).

KŽ — automobilska oznaka za *Križevce*.

L

l — likvidni (*v.*) suglasnik; šesnaesto slovo latinske abecede, a trinaesto ćirilske azbuke; *skrać. za* litra; *fiz.* oznaka za *lumen* (*v.*), *mat.* oznaka za *dužinu* (*lat.* longitudo).

L — *rimski znak za broj* 50 *i oznaka za* trkača, lovca (*njem.* Läufer) u šahu; *skrać.* za talijansku liru (*isp.* Lit.); automobilska oznaka za *Luksemburg*, osim toga i oznaka za automobilsku školu, za izučavanje šoferskog poziva (ili kojega drugog vozačkog, npr. tramvajskog), a predstavlja skraćenicu za franc. leçon (*čit.* lesõn) — lekcija, obuka, pouka.

£ — *znak za* englesku funtu sterlinga.

L. — *skrać. za* ime švedskog prirodoslovca Linnéa; stavlja se kurzivom uz imena životinja i biljaka, da se označi njihova klasifikacija i sistematizacija (npr. *Fagus silvatica L.*) po njegovu sistemu.

la — šesti glas u solmizaciji (*v.*); pjeva se umjesto glasa *a*.

La — *znak za* lantan (*v.*); *skrać. za* Louisiana (*čit.* Lujzijana, država u USA).

Labacum *lat.* (*čit.* Labakum) staro ime za Ljubljanu.

la bamba *španj.* moderni društveni ples podrijetlom iz Južne Amerike; pleše se u skokovima i

poskocima, i to u parovima, individualno ili grupno, pri čemu se plesači u nizu drže za ramena; mjera 4/4, tempo živ.

Labânac, -ânca, *2. mn.* Labânācā *mađ.* (Labancz) porugljiv naziv za njemačkog vojnika (pješaka) u Mađarskoj (Krleža pretpostavlja da dolazi od njem. *Lauf Hans,* tj. potrči, Ivane).

labanotácija (po imenu Rudolfa Labana, jednoga od najpoznatijih teoretičara plesne umjetnosti) izraz za sistem plesnog pisma koji je razradio Dance Notation Bureau u naše vrijeme.

labar,[1] làbara *grč.* (làbaron, *lat.* labarum) crkvena zastava (katolička) za nošenje u procesijama; *prvotno:* zastava rimskog cara Konstantina Velikoga (274—337. n.e.) s likom križa i grčkim početnim slovima imena Isusa Krista.

lâbar,[2] lâbra, *2. mn.* lâbārā *grč.* (làbrax) 1. vrsta grabežljive ribe; 2. ptica grabljivica, osobito jastreb i kobac.

labdacìzam *v.* lambdacizam.

Lȁbdak — u starogrčkoj mitologiji unuk Kadmov, kralj u Tebi, otac kralja Laja, djed Edipov; po njemu *Làbdakov ròd* — Tebanci.

Labeâti *lat.* (Labeatae) staroilirsko pleme kome je glavni grad bio Skadar.

label *engl.* (*čit.* lējbel) natpis, ceduljica, etiketa *(v.);* oznaka, značajka, karakteristika; **label-system** — obilježivanje posebnim oznakama one robe koju sindikati u Engleskoj preporučuju radnicima kao dobru.

la belle époque *franc.* (*čit.* la bel epòk) doba ljepote, vrijeme na početku 20. st. kada se u umjetnosti razvilo načelo »ljepota radi ljepote« — larpurlartizam (Krleža).

labèrdan, -ána *hol.* osoljen, osušen i u burad složen bakalar.

labìjāl, -ála *lat.* (labium — usna) *gram.* usneni suglasnik; **labijálan,** -lna, -lno — koji pripada usnama; koji se tvori usnama; usneni (glasovi *p,b,m*); **labijalizácija** — razvijanje glasova u smjeru labijalne artikulacije (npr. pretvaranje glasa *u* u *v*); *glag.* **labijalizírati,** -izīrām; *isto i* **labijalizovati,** -ujēm.

labijâte *(mn. ž. roda) lat.* (labium — usna) *bot.* usnače, usnatice, dvosupnice.

làbīlan, -lna, -lno *lat.* (labilis) 1. nestalan, labav, nestaložen; nepostojan, prolazan; sklon padu; koji lako gubi ravnotežu; nesiguran, promjenljiv, kolebljiv, neučvršćen, neuravnotežen; 2. *prenes.* bez određenog stava, nepouzdan, povodljiv, sklon prihvaćanju tuđeg mišljenja; **làbīlan karákter** — lelujav značaj (Krleža u studiji o Baudelaireu); *glag.* **labilizírati,** -ìzīrām; *isto* i **labìlizovati,** -ujēm; *prot.* stabilan; *izv.* **labílnōst,** -osti.

labiodéntāl, -ála *lat.* (labium — usna + dens— zub) *gram.* usnenozubni suglasnik; **labiodèntālan,** -lna, -lno — koji pripada usnama i zubima; koji se tvori pomoću usana i zubi; usnenozubni (glasovi *v, f*).

labionázāl, -ála *lat.* (labium — usna + nasus — nos) *gram.* usnenonosni suglasnik; **labionazālan,** -lna, -lno — koji pripada usnama i nosu; koji se tvori s pomoću usana i daha kroz nos; usnenonosni (glas *m*).

labìrint, *2. mn.* labìrinātā *grč.* (labýrinthos) 1. u starini u Egiptu i u Grčkoj građevina sa zamršenim, zapletenim hodnicima; najpoznatiji su: a) *egipatskī labìrint* — u srednjem Egiptu kod grada Krokodilopolisa, građen za faraona Amenemhata III. oko 2.200. pr.n.e. kao hram čitave države (preko 20 dvorišta, 3000 soba, od čega polovica pod zemljom); b) *krētskī labìrint* kod Knosa, što ga je izgradio Dedal (otac Ikarov) za kralja Minosa, a ovaj je u njemu nastanio neman Minotaura *(v.); isp.* Tezej, Arijadna; o toj zgradi Vergilije pjeva: »Priča se da je labìrint na Kreti brdovitoj bio, | koji je hiljade staza i varavih zavoja krio, | gdjeno se lutalo ludo bez ikakva pravca i znaka, | gdje su krivudali puti zaludnih ljudskih koraka (*Eneida* V, 588 i d.); 2. *anat.* unutarnji dio uha koji se sastoji od pužnice, ulaza i polukružnih kanala; 3. *prenes.* zamršen, zapleten posao; položaj iz kojega je teško naći izlaz; izukrštane staze, zapleteni putovi, nerazmrsiv splet; 4. vrsta zagonetke u kojoj treba naći izlaz iz neke zamršene situacije; *prid.* **labìrintnī; labìrintskī; lābirintālan** (J. Hranilović s prijevodom »zakučast«) (*sve pored* **lav...**).

lâbis *grč.* (labē — hvatanje; držak) 1. kliješta, osobito kliješta za porođaje; 2. žlica kojom se u pravoslavnoj crkvi daje pričest.

Labitur occulte fallitque volatilis aetas, et nihil est annis velocius *lat.* (*čit....* okùlte falìtkve... ētas...) Izmiče potajno i nestaje krilato vrijeme, i ništa nije brže od godinā (Ovidije).

labium *lat.* usna; **labium leontinum** — lavlja usna (odebljale usne kod čovjeka); **labium leporinum** (*lat.* lepus, 2. leporis — zec) — zečja usna (*isp.* heiloshiza).

labòrant, *2. mn.* laboranātā *lat.* (labor — posao, rad) naučni ili tehnički suradnik koji radi u laboratoriju; *žen.* **labòrantica; labòrantkinja** (*akc. i* **laborántkinja**); *prid.* **labòrantskī.**

laboratorij, -ija (*pored* **laboratorijum** *i* **laboratorija**) *lat.* (labor — posao, rad) specijalno uređena prostorija za znanstvenoistraživačke pokuse, za kontroliranje tehnološkog procesa, za izradu kompliciranih preparata itd.; *prid.* **laboratorijskī** (*pored* **laboratorijumskī**).

Labor callum obducit dolori *lat.* (*čit...* kalum...) Rad otupljuje bol, tj. čini nas neosjetljivima prema neprilikama (Ciceron).

Labor est etiam ipsa voluptas *lat.* (*čit...* ecijam...) Rad je već sam po sebi naslada (astrolog Manlije iz I. st. ne. e.).

Labor improbus omnia vincit *lat.* Uporan rad pobjeđuje sve.

laborirati, -borīrām *lat.* (laborare — trpjeti, bolovati) pobolijevati, patiti (od čega), kuburiti sa zdravljem.

Labor omnia vincit *lat.* Rad pobjeđuje sve (*kod nas:* U radu je spas).

Labotici — keltsko pleme; u staro doba nastavalo današnje Dolenjsko u Sloveniji.

Labour-party *v.* laburist.

labour power *engl.* (*čit.* leibor pauer) radna snaga.

labrador — ukrasni kamen, vrsta glinenca lijepih boja (po imenu sjevernoameričkog poluotoka **Labradora**); **labradorīt,** -íta — kristalast, zrnast, crn ili siv kamen, sastavljen uglavnom od labradora; **Labradorskā struja** — hladna morska struja u sjevernom dijelu Atlantskog oceana; teče od Baffinova zaljeva do Newfoundlanda i puna je ledenih santā.

La breche est faite *franc.* (*čit.* La breš e fet) Proboj je učinjen, tj. »Led je krenuo«.

labride (*mn. ž. r.*) *lat.* (labrum — usna) *zool.* usnače, ustašice (ribe).

Labuan — malezijski otok pred sjeverozapadnom obalom Bornea; glavni grad Victoria.

laburist(a) *engl.* (labour — posao, rad) pripadnik engleske reformističke radničke stranke (*engl.* Labour Party); većinu članova sačinjavaju pripadnici profesionalnih saveza i kooperativnih organizacija koji kolektivno ulaze u nju; *prid.* **laburističkī.**

Lacedemonija *v.* Lakedemonija.

laceracija *lat.* (lacerare — iskidati, raskomadati) razdiranje, deranje, cijepanje, paranje, habanje, trošenje (upotrebom); **lacerabilan** — razderljiv, derak, raskidljiv, cjepak, cjepljiv, pohabljiv, rastrgljiv.

lacerda *v.* lakerda.

lac gallinaceum *lat.* (*čit.* lak...) »ptičje mlijeko«.

lächerlich *njem.* (*čit.* leherlih) smiješno (Krleža).

Lachesis *v.* Laheza.

Lacij, -ija (*pored* **Lacijum**) — naziv pokrajine u staroj Italiji (Latium); zemlja Latina (u njoj je grad Rim).

Lackland *engl.* (*čit.* leklend) »bez zemlje«, pridjevak eng. kralja Ivana I., brata i nasljednika Rikarda Lavljega Srca (John Lackland, 1199—1216); u povijesti je poznat i po tom što je morao izdati povelju nazvanu *Magna Charta Libertatum.*

Lac Leman *franc.* Ženevsko jezero (Matoš).

lacman *njem.* (Landsmann) 1. zemljak (*v.* lancman); 2. u južnim govorima: stranac, tuđinac, inozemac, osobito čovjek iz zapadne Evrope, često i prezirno (Begović); kod D. Ivaniševića: svaki »gospodin«; *isto i* **lacmanin,** *mn.* lacmani; *žen.* **lacmanka;** *prid.* **lacmanskī;** *umanj.* **lacmanče,** -eta.

la conga *španj.* (*čit.* konga) ples sa Kube u dvodijelnoj mjeri na bazi afričkih ritmova uz bubnjeve i kontrabas, popularan u Americi oko god. 1930. (sinkope, akcenti, dominira pratnja).

La coupe etait pleine *franc.* (*čit.* La kup ete plen) Čaša je puna, tj. dalje se ne može.

laconica brevitas *lat.* (*čit.* lakonika...) lakonska kratkoća; *isp.* lakonizam.

lacrimae Christi *tal.* (*čit.* lakrime Kristi) suze Kristove, slatko talijansko vino.

lacrimatorium *v.* lakrimatorij.

lacrimula *lat.* (*čit.* lakrìmula) suzica, a u podrugljivom smislu: neiskrena, tobožnja suza, licemjeran plač.

lacrosse *franc.* (*čit.* lakros) vrsta hokeja (*v.*) udomaćena u Kanadi (dvije momčadi po deset igrača štapom nastoje ugurati loptu u protivnička vrata).

L'action française *franc.* (*čit.* Laksion fransez) francuski dnevnik krajnje desničarske orijentacije; izlazio 1908—1944 (urednici Ch. Maurras, L. Bainville i L. Daudet) (Krleža).

lacus *lat.* (*čit.* lakus) jezero; **lacus lacrimosus** (*čit...* lakrimozus) »suzno jezero«, polumjesečasti nabor u oku gdje se skupljaju suze, tzv. »suzna vrećica«.

laćman *njem.* isto što i lajtnant (*v.*).

Lada, 5. Lado — po (znanstveno opovrgnutom) mišljenju starijih folklorista 18. i 19. stolj. u slavenskoj mitologiji božica proljeća, mladosti i ljepote.

ladem *tur.* (laden) dragi, ljubljeni, ljubimac.

ladica *njem.* (Lade) pretinac, sunjica, fioka, čekmedže (u stolu, u ormaru i sl.); *isto i* **ladla.**

Ladíni — narodnosna skupina u istočnoj Švicarskoj i južnom Tirolu; smatraju se potom-

cima Reta i govore jednim dijalektom retoromanskog jezika (ladino).

ladīno *španj.* 1. jedan dijalekt retoromanskog jezika (*v.* Ladini); 2. iskvareni španjolsko-židovski govor; 3. mješanac bijelca i Indijanke u Južnoj Americi (*mn.* ladīnos).

La donna è mobile *tal.* Žena je varava, nepostojana (prve riječi vojvodine arije iz Verdijeve opere Rigoletto).

lādro *tal.* razbojnik, lupež (Nehajev).

lady *v.* ledi; **Lady Godiva** *v.* Godiva; **lady-killer** *engl.* (*čit.* leidikiler) osvajač ženskih srdaca, zavodnik, don Juan; **ladylike** *engl.* (*čit.* leidilajk) otmjeno, ženski, kako dolikuje dami; ženskasto, ženstveno; **lady-look** (*čit.* leidi-lūk) izgled dame; *u modi:* otmjena ženstvenost.

Laērt — 1. u starogrčkoj mitologiji otac Odisejev; 2. u Shakespeareovoj drami *Hamlet* sin Polonijev, brat Ofelijin, najprije prijatelj Hamletov a kasnije — intrigom Hamletova strica — krvni neprijatelj (u dvoboju s njim Hamlet i pogiba; istodobno gine i Laert).

Laetare *v.* Letare.

laeva manu *lat.* (*čit.* lēva...) *muz.* lijevom rukom.

laf, lāfa *tur.* (laf) 1. riječ, govor, razgovor; brbljanje, brbljarija; hvastanje, razmetanje; *2. šatr.* lažan govor, laž; **lāfadžija** — govorljiv čovjek, blebetalo; **lāfiti,** -īm — 1. govoriti, razgovarati (naprazno); *2. šatr.* lagati; *isto i* **lāfovati,** -ujēm.

lafēta *franc.* (l'affût) postolje na kojem stoji cijev artiljerijskog oruđa, pričvrsne i nišanske sprave; u više slučajeva lafeta je istodobno i vozilo topova (lafeta na kotačima); *isto i* **lāfet,** -ēta *(m. roda); prid.* **lāfētskī.**

lāga, 3. -gi *njem.* (Lage) položaj (osobito u govoru muzičara za položaj usnih organa pri proizvodnji tonova, npr. gornja laga, donja laga).

lāgab, *2. mn.* lagābā *ar.-tur* (lagab, lakab) prezime; nadimak; *isto i* **lākab.**

lāgar, -gra, *2. mn.* lāgārā (*isp.* lav *i* tigar) križanac tigrice i lava (*v.* ligar).

Lāgaš — nekadašnje ime današnjega grada Shatt el-Hai kod Basre u Iraku, bogato arheološko nalazište drevne sumerske kulture.

lagēna *lat.* (lagoena) 1. trbušasta posuda s uskim grlom, vrsta vrča; 2. dio unutrašnjeg uha (labirinta).

Lageos — skrać. od »laserski geodinamični satelit«, aparat (umjetni satelit) koji se ima poslati u svemir sa svrhom da najavljuje eventualne potrese.

lāger *njem.* (Lager) 1. stovarište; skladište; smjestište: *2. vojn.* tabor, logor; 3. ležište; postelja; ležaj; 4. više udruženih zemalja, politički savez, blok; **socijalistički lāger** — naziv za države politički okupljene oko SSSR i vojnički udružene u SEV i Varšavski pakt.

lagerinspekcionsoficīr *njem.* (*isp.* lager) »logorski dežurni« (oficir) (Krleža).

lāgerovati, -ujēm *v.* logorovati.

lagídi *(mn. m. r.)* — naziv za današnje rasne predstavnike pripadnikā narodnosne skupine Caragia (na Pacifiku), i to prema prethistorijskoj rasi kojoj su kosturi nađeni u spiljama Lago Santo u jugoistočnom Brazilu.

lagírati *v.* lakirati.

lago *tal.* (*akc.* lāgo) jezero; *isp. npr.* **Lago di Garda** (Gardsko jezero) — na sjeveru Italije, **Lago Maggiore** (*čit.* Mađōre, tj. Veliko jezero) na granici Italije i Švicarske.

lagting *v.* storting.

lāgum *tur.* (lagym) 1. podzemni hodnik, pivnica; 2. potkop, mina; **lagumāš,** -āša, 5. lagumāšu — radnik rudarske struke, palitelj mina, koji rukuje eksplozivom i priborom za njegovo paljenje u rudnicima; miner; *isto i* **lagūmar,** -āra *i* **lagūmdžija; lagūmati,** -ām — lagumom dizati u zrak, razarati; minirati.

lagūna *tal.* (laguna) 1. plitki zaljev ili draga, odijeljena od mora pješčanim poluotokom (**na lagūnama** — u Veneciji, u Mlecima; Nehajev); 2. unutarnja cisterna prstenastih koraljnih otoka (atola).

lahāni *prid. indekl. tur.* (lahani) u boji oleandra, blijedozelen (*zapravo* kupusove boje, *isp. grč.* láchanon — kupus).

Lahezis *grč.* (indekl.) jedna od sudenica u grčkoj mitologiji (prede nit života); *v.* Mojre.

lahkrampf *njem.* (lachen — smijati se + Krampf — grč) grčevit smijeh, grč od smijeha, zasmijanost (*osobito u kazališnom govoru:* za vrijeme pokusa glumce katkada zahvati bezrazložan smijeh koji je vrlo teško obuzdati).

lahtān, -ana — vrsta tuljana; *isp.* foka.

lai *franc.* (*čit.* lē) kratka pjesma u osmercima odn. kraća lirska pjesma s melodijom u francuskoj starijoj književnosti; **lai d'amour** (*čit.* lē damūr) — ljubavna pjesma.

laik, 5. -če, *mn.* -ci, 2. lāikā *grč.* (laos — narod, puk) 1. svjetovnjak; čovjek koji ne pripada svećeničkom staležu; redovnik koji nije svećenik; **lāik-sestra** — pripadnica nekoga katoličkog crkvenog reda koja nije položila redovničkog zavjeta (Đalski); 2. *prenes.* ne-

stručnjak; **laikat**, -āta — skup lāīkā, stanje laika (nasuprot kleru odn. klerikatu); *prid.* **laičkī; laicizacija** — posvjetovljenje, posvjetovnjačenje; odstranjenje vjerskoga karaktera; *glag.* **laicizírati**, -ìzīrām.

laissez faire, laissez passer *franc.* (*čit.* lesē fer, lesē pasē) doslovno: »pustite neka svatko čini što hoće i neka sve ide svojim tokom« — deviza ekonomskog liberalizma (v. liberalizam) koja izražava interese industrijske buržoazije, a kojoj je smisao; neograničena sloboda konkurencije, nemiješanje države u ekonomska pitanja; **laissez-passer** — propusnica (doslovno »pustite neka prođe«).

Laj — u starogrčkoj mitologiji sin Labdakov *(v.)*, otac Edipov; proročište mu je nagovijestilo da će ga ubiti vlastiti sin i zato je otac dao izložiti dijete u planini da ga raskidaju zvijeri; riječ proročišta ipak se morala izvršiti i Edipa je spasio jedan pastir; dječak je kasnije došao na kraljevski dvor u Korintu, gdje su ga vladari posinili; jednom je putovao planinom i naišao na sjajnu povorku kojoj se nije htio ukloniti s puta; na to ga je Laj — jer to je on putovao — ošinuo bičem, a mladić ubije njega i poslije čitavu pratnju, ne znajući, dakako, da mu se radi o ocu; to je početak priče o Edipu *(v.)* koja je značila propast kraljevske kuće Labdakovića odn. Tantalovih potomaka.

lajbec, *2. mn.* lajbecā *njem.* (Leibchen) prsluk; *isto i* **lajbek**, *mn.* -ci, 2. lajbekā; **lajbhen**, *2. mn.* lajbhenā — ženski prsluk; *isto i* **lajbl.**

lajbgarda *njem.* (Leib — tijelo + *isp.* garda) privilegirana vojska (prvotno — tjelesna straža monarha).

lajbhen, lajbl *v.* lajbec.

lajborgan *v.* lajbžurnal (Matoš).

lajbštul *njem.* (Leibstuhl) sobni zahod, posebno izrađen stolac za vršenje nužde u sobi; *isp.* princeza; chaise percée.

lajbžurnal, -āla *njem.-franc.* novine koje su glasilo jednog jedinog čovjeka, nečije lične novine (kroz koje vlasnik želi djelovati na javno mišljenje).

lajdenska boca — vrsta kondenzatora *(v.)*; staniolom *(v.)* obložena boca koja služi kao sakupljač elektriciteta (ime po holandskom gradu Leydenu).

lajfer *v.* laufer.

lajhar *njem.* (leihen — posuđivati) 1. lihvar, kaišar; 2. lažac *(dijal.)*.

lajhtzinig *njem.* (leichtsinnig) lakouman, lakomislen.

lajka, 3. -ki, *2. mn.* -kī *njem.* (*skrać. od* Leitz-Camera, po Ernstu Leitzu, njemačkom industrijalcu, 1843—1920) vrsta vrlo preciznog fotografskog aparata.

Lajka, 3. -ki — ime pseta koje je god. 1957. bilo poslano kao »posada« drugog sputnjika *(v.)* u svemirske visine; kabina s uginulom Lajkom otkvačila se — prema planu — od sputnjika i spustila na zemlju nedaleko od mjesta odakle je sputnjik bio ispaljen (kasnije su bili šiljani u svemir i drugi psi; rezultati opažanja o vladanju tih životinja u svemirskim prilikama poslužili su kao osnova pri stvaranju uvjeta za slanje čovjeka u svemirske prostore).

lajkuš *v.* laik (Šenoa).

lajm *njem.* (Leim) ljepilo, kelje, tutkalo (osobito stolarsko); **lajmovati**, -ujēm — lijepiti lajmom, keljiti, tutkaliti.

lajna, *2. mn.* lajnā *i* lajnī *njem.* (Leine — uže) linija, crta.

lajnen *njem.* (Leinen) platno.

lajner, *2. mn.* lajnērā *engl.* (liner) veliki prekooceanski, tzv. »linijski« brod za prijevoz putnika i pošte; u najnovije vrijeme i naziv za avion s istom namjenom; *isp.* tramper.

Lajpciški proces — sudski postupak što ga je god. 1933. inscenirao u Leipzigu hitlerovski režim nakon paleža Reichstaga; duševno zaostali Holanđanin Marinus van der Lubbe osuđen je u tom procesu na smrt (kao tobože uglavljeni izvršitelj zlodjela), dok su suoptuženi bugarski komunisti, među njima i glavni optuženik Georgi Dimitrov, oslobođeni, pošto je Dimitrov hrabrim nastupom uspio dokazati da su nacisti sami potpalili svoj parlament kako bi mogli poduzeti progone protiv radničke klase.

lajstati, -ām *njem.* (leisten) činiti, raditi, vršiti napore, napinjati se, upinjati se; *isto i* **lajstovati**, -ujēm; **lajstung** *v.* Leistung.

lajstna, *2. mn.* lajstnā *i* lajstnī *njem.* (Leiste) 1. letvica; 2. traka, širit, galon na rukavu.

lajt, lajta *njem.* (Leite) bure, bačva.

Lajta (*njem.* Leitha) desni pritok Dunava (kod nekih pisaca **Litava**) kojim je djelomično tekla granica između Austrije i Mađarske do god. 1918. (Šenoa); *isp.* Cislajtanija i Translajtanija.

lajtartikl *njem.* (Leitartikel) uvodni članak u nekim novinama odn. u nekom časopisu (koji treba da dade osnovni ton čitavom broju odn. da komentira momentanu [političku] situaciju; **lajtartikulaš**, -āša — pisac uvodnih članaka, uvodničar (Matoš).

lajtman *v.* lajtnant (Novak).

lajtmotīv *njem.* (leiten — voditi + *isp.* motiv) 1. provodni motiv, osnovni motiv (tema) koji se provlači kroz čitavo muzičko djelo; 2. *prenes.* glavna misao vodilja, ponovljena i naglašena više puta.
lajtnant *njem.* (Leutnant *od franc.* lieutenant) potporučnik; **genèral-lajtnant** — najniži generalski čin u nekim vojskama; *prid.* **lajtnantov; lajtnantskī.**
lak[1], lȁka *sanskr.* (*franc.* laque) sjajna boja; sjajna koža; rastopina smolā i sličnih tvari koja — namazana na neki predmet — daje sjajnu prevlaku; *naš stari izraz:* pokost; *isp.* lakirati.
lak[2] *ind.* (lakh) 100.000 indijskih rupija *(novac).*
lákab *v.* lagab.
Lakadívi *(mn. m. r.)* — skupina atola *(v.)* pred zapadnom obalom poluotoka Dekana (Indija); glavni grad Karavatti.
lakāj, -ája, 5. lȁkāju *franc.* (laquais) 1. sluga u uniformi; slugan; momak, pratilac; 2. *prenes* ulizica, udvorica, podlac, beskičmenjak; *prid.* **lakājskī** (*pored* **lakēj, lakējskī**).
lake *engl.* (*čit.* leik) jezero.
Lakedemōnija — pokrajina u Grčkoj (isto što i Sparta, Lakonija); *jednako i* **Lakedemōn,** -ōna; **Lakedemonac,** -nca, 5. Lakedemōnče, *2. mn.* Lakedemōnācā — Spartanac, Lakonac; *žen.* **Lakedemōnka;** *prid.* **lakedemōnskī;** *isto i* **Lakedemonjanin,** *mn.* Lakedemonjani; *žen.* **Lakedemonjānka.**
lakēj, -éja *i* **lakāj,** -ája *(v.).*
lakèrda, *2. mn.* lakèrdā *i* lakèrdī *grč.* vrsta morske ribe, morska zmijuljica; *isp.* lokarda, lancarda.
Lakeschool *engl.* (*čit.* leikskul) Jezerska škola; engleska romantička pjesnička škola, nazvana po pokrajini Lake District, postojbini njenih glavnih predstavnika Wordswortha, Coleridgea i Southeya (Matoš).
lakírati, lakīrām (*isp.* lak) — namazati lakom; *isto i* **lȁkovati,** -ujēm; **lakírer** — radnik koji vrši poslove oko lakiranja; pokostar; **lakírōvka** — lažan sjaj, »pozlata«, predstavljanje loše stvari u boljem svjetlu, postupak kojim se postizava tzv. vanjski sjaj da bi se prikrio unutarnji trulež; lažno uljepšavanje, zamazivanje očiju nepoznavaocima prilika; *isp.* Potemkinova sela.
Laki Strajk *v.* Lucky Strike.
lȁkmus *njem.-hol.* modra boja koja služi kao indikator; *prid.* **lakmusov; lakmusov papīr** — bugačica natopljena lakmusom; od kiselina pocrveni, a od baza pomodri; sredstvo kemijskog ispitivanja.
lakolīt, -íta *grč.* (lákkos — jama, rupa + líthos — kamen) vrsta dubinskog kamenja vulkanskog podrijetla.
Lakōnija — pokrajina u Grčkoj (isto što i Sparta, Lakedemonija); **Lakónac,** -nca, 5. Lȁkōnče, *2. mn.* Lȁkōnācā; *žen.* **Lȁkōnka; lakonìzam,** -zma, *2. mn.* lakonìzāmā — kratkoća i jasnoća u izražavanju mislī, kojim su se svojstvom odlikovali Spartanci, a osobito duhovitost i doskočljivost takvih misli, npr.: Vrlo je velik broj neprijatelja! — To veća će biti naša slava. *Ili:* Perzijanci dolaze u tolikom broju. da će njihove strelice zamračiti sunce. — Barem ćemo se u sjeni boriti. *Ili:* S njim ili na njemu; priča se da je neka Spartanka rekla svome sinu pružajući mu štit kad je polazio u rat; znači: Vrati mi se živ, tj. sa štitom u ruci, ili mrtav, tj. da te donesu na štitu (kako su običavali donositi kućama pale borce); **lakóničan,** -čna, -čno — isto što i **lȁkōnskī,** tj. kratak, a istodobno izrazit i točan, jezgrovit, jasan, koncizan.
lȁkovati, -ujēm *v.* lakirati.
lakrdija *tur.* (lakyrdy — riječ, razgovor, besjeda) 1. prazne riječi, glupost, šala; 2. vrsta komedije sračunana na jeftine scenske (komične) efekte; burleska; **lakrdìjāš,** -āša, 5. lȁkrdijāšu — tko pravi lakrdije, komedijaš; *žen.* **lakrdìjāšica;** *prid.* **lakrdìjāškī;** *glag.* **lakrdìjati,** -ām; **lakr̀disati,** -šem.
lakrimatōrīj, -ija *lat.* (lacrimatorium) posuda za čuvanje balzama (pogrešno se misli da su u takve posude Rimljanke skupljale isplakane suze, da bi pokazivale koliko pate).
lȁkrime Krìsti *v.* lacrimae Christi.
lakrimogēn (-gen) *lat.-grč.* (lacrima — suza + génos — postanak) koji stvara suze, koji ih izaziva; **lakrimogēnī (-genī) plȋn** — suzavac.
laks *njem.* (Lachs) losos, riba mladica (Begović).
laksȁncije *v.* laksativ.
laksātīv, -íva *lat.* (laxare — otvariti, olakšati) *v.* purgativ; *isto i* **laksans; laksīr,** -íra — proljev; **laksírati,** lȁksīrām — pročišćivati (crijeva), ispražnjavati se.
laksizam, -zma *franc.* (laxisme) labavost u moralu, neskrupuloznost, raspuštenost.
lȁkskare *v.* laksšinken.
laksšinken *njem.* (Lachsschinken) na dimu sušena svinjska pečenica.
Lȁkšmi — hinduska božica sreće i ljepote (simbol joj je lotosov cvijet).
lak-štiflete (*isp.* lak *i* štiflete) lakirane visoke cipele gotovo do ispod koljena, polučizme (Đalski).

laktàcija *lat.* (lac, 2. lactis — mlijeko) 1. lučenje, izlučivanje mlijeka; 2. količina mlijeka koliko ga jedna muzara daje na godinu dana.
laktalbùmīn, -ína *lat.* (lac, 2. lactis — mlijeko + *v.* albumen) vrsta bjelančevine u mlijeku.
làktārīj, -ija (*pored* **làktārijum**) *lat.* (*isp.* laktacija) mljekara, mljekarstvo; osobito medicinska ustanova gdje žene dojilje mogu nabaviti mlijeko za svoju dojenčad (ukoliko ga same nemaju dovoljno).
làktāt, -āta *lat.* (lac, 2. lactis — mlijeko) sol mliječne kiseline.
laktìferan, -rna, -rno *lat.* (lac, 2. lactis — mlijeko + ferre — nositi) mliječan, u kome ima mlijeka, »mljekonosan«.
làktodenzimetar, -tra *lat.-grč.* (lac, 2. lactis — mlijeko, densus — gust) posebna sprava za mjerenje gustoće mlijeka.
laktoflàvīn *lat.* vrsta vitamina B u mlijeku, kvascu, povrću, jajima (nedostatak toga vitamina uzrokuje oštećenje očiju, kože, sluznice).
làktofrīz *lat.-engl.* specijalni hladionik za mlijeko.
làktometar, -tra, *2. mn.* làktometārā *lat.-grč.* (lac, 2. lactis — mlijeko + *isp.* metar) sprava za određivanje kvalitete (masnoće) mlijeka.
laktòskop *lat.-grč.* (lac, 2. lactis — mlijeko + skopeō — gledam) sprava za analiziranje mlijeka.
laktosùrija *lat.-grč.* prisutnost laktoze u mokraći (urinu).
laktòza *lat.* (lac, 2. lactis — mlijeko) mliječni šećer (dobiva se iz mlijeka).
lakùna *lat.* (lacuna — jama, rupa; nedostatak, mana, manjak) 1. prodor, prekid, praznina, osobito u nekoj knjizi ili u nekom spisu, u tumačenju, eksplikaciji; *2. med.* pukotina, šupljina u tkivima; sitniji defekt supstancije mozga.
lakùstrījskī *lat.* (lacus — jezero) *geol.* jezerski.
lāl¹ *prid. indekl. tur.* (lâl) ružičast, boje kao rubin.
lāl² *prid. indekl. tur.* (lâl) nijem, bezglasan; zamukao.
lȁla¹, *2. mn.* lȁlā *tur.* (lâla) 1. turski velikaš, dvoranin; 2. odgojitelj, učitelj, pedagog.
lála² *tur.* (lâle) 1. tulipan; 2. Banaćanin (naziv potječe odatle što su Banaćani nekada nosili hlače bogato izvezene ružama i tulipanima).
lalàcija *grč.* (*isp.* lalija) tepanje, mucanje.
Lȁlaga *grč.* (lalagē — ugodna brbljavica) pridjevak Horacijev prijateljici Cinari.
lȁlang *malaj.* vrsta indijske trave.
lalèma *grč.* (laleō — brbljam, blebećem) *gram.* artikulacijom utvrđena govorna cjelina u nauci o glasovima; **lalètika,** 3. -ci — nauka o lalemama.
lȁlija *grč.* (lalia) govor, pričanje, govorenje.
lalofòbija *grč.* (*isp.* lalija + *isp.* fobija) *med.* strah pred govorenjem kao posljedica mucanja.
laloneuròza *grč.* (*isp.* lalija + *isp.* neuroza) neurotska smetnja u govoru.
lalopàtija *grč.* (*isp.* lalija + *isp.* patija) *med.* smetnja govora bilo koje vrste.
láma¹ *španj.* (*iz peruan.* llama) južnoamerička tegleća brdska životinja; vuna joj je na velikoj cijeni.
lȁma², *2. mn.* lȁmā *tibet.* monah-svećenik kod budista-lamaista (*v.* lamaizam); *isp.* dalaj-lama, pančen-lama.
lȁma³, *2. mn.* lȁmā *tal.* (lama — oštrica, sječivo) 1. lim; limena posuda, limenka, kanta; 2. pokov na pušci; 3. turpija, pila; 4. metalna karika, grivna.
lamaìzam, -zma *tibet.* sekta budizma; nastala u 8. st.n.e., a u 13—18. st. proširila se među mongolskim narodima; vrhovni svećenik: dalaj-lama; **lamàist(a)** — pripadnik lamaizma; *prid.* **lamaìstičkī.**
La Mancha *španj.* (*čit.* La Mȁnča) kraj u srednjoj Španiji, domovina Don Kihota *(v.).*
La Manche *franc.* (*čit.* La Mȁnš) morski prolaz (*isp.* Kanal) između Engleske i Francuske, spaja Atlantski ocean sa Sjevernim morem; na najužem mjestu (Pas de Calais [*čit.* Pa d' Kalē]) širok 33km.
lamàntīn, -ína *franc.* (lamantin) morska krava, sirena; vrsta kita.
lamarkìzam, -zma — nauka o evoluciji organske prirode koja se osniva na nazorima prirodoslovca J. B. Lamarcka (1744—1829), preteče Darwina, a prema kojoj se razvitak vrsta događa postepeno i pod utjecajem sredine.
lamasèrija (*isp.* lama) — tibetski ili mongolski samostan.
Lamàsu — asirsko i akadsko božanstvo prikazivano s bikovljim tijelom, ljudskom bradatom glavom i orlovskim krilima.
làmbda, *2. mn.* làmbdā — grčko slovo (λ), odgovara latiničkom *l;* **lambdacìzam,** -zma — pogrešno (dječje) izgovaranje glasa *l* umjesto *r;* **làmbda-čestica** — jedan od hiperona *(v.).*
làmbetvōk *engl.* (lambethwalk; Lambeth — predgrađe Londona + walk — način hoda, korak) vrsta modernog plesa (oko 1938).

lambik, *mn.* -ci, 2. lambīkā *tal.* (lambicco) kotao za destilaciju, alambik, alembik.

lamblije, lamblījā *(mn.) med.* nametnici u crijevima (po ruskom liječniku Lamblu koji ih je osobito izučavao); **lamblijaza** — upala crijevnih stijenki koju izazovu lamblije.

lambora *tal.* (*isp.* lambik) muzlica, dižva; posebna posuda za kiseljenje mlijeka (A. Kovačić).

lambreta *tal.* (po imenu producenta Inocencija Lambrete) vrsta skutera, motornog bicikla talijanske produkcije (1949).

lambskin *engl.* (*čit.* lemskin — janjeće runo) imitacija janjećeg runa od pliša (za dječje ogrtače, za gunjeve i dr.).

lame, lamea *franc.* (lame) vrsta sjajne tkanine, metalna svila (protkana zlatnim, srebrnim žicama).

lamed *hebr.* dvanaesto slovo semitskih alfabeta (*isp.* lambda).

lamela 2. *mn.* lamelā *tal.* (lamella) 1. tanak metalni listić; 2. britvica, nožić, žilet; 3. odjeljak brane, zapravo betonski stup koji se podiže u jednom zamahu i povezuje s drugim stupovima; 4. električni osigurač.

lament, 2. *mn.* lamenātā *tal.* (lamento) *v.* lamentacija (Saša Vereš).

lamentabile *tal.* tugaljivo, žalosno; *isto i* **lamentoso** (*čit.* lamentozo).

lamentacija *lat.* (lamentari — naricati, tugovati) žalovanje, jadikovanje, teškanje, jadanje, tužaljka, tužnjava, naricaljka, kukanje, plač; jauk; zapijevka, jadovanka, žalopojka; **lamentacije** — katolički crkveni obredi u Velikom tjednu (pred Uskrs); **lamentirati,** -mentīrām — jadikovati, naricati, tužiti se na sudbinu, lelekati; *isto i* **lamentovati,** -ujem.

lamento *tal.* (*isp.* lament) tugaljivi, elegični muzički stavak (u operama).

lameta, 2. *mn.* lametā *tal.* (lametta) uska tračica ili nit od srebrnog ili zlatnog papira tzv. »anđeoska, vilinja kosa« (nakit za »bor«, »jelku«); *v.* lamica.

lamica *tal.* (*isp.* lama[3]) britvica, žilet.

lamija *grč.* u starogrčkoj mitologiji ženski demon, čarobnica, vještica; lamijama su plašili djecu, a smatrali su ih i lijepim ženama koje mladićima sišu krv.

laminacija *lat.* postupak za očuvanje starih novina i časopisa.

laminarije *(mn. ž. r.) lat.* rod smeđih algî na kamenitom morskom dnu.

laminat, -ata *lat.* (lamina — kovna pločica, lim) proizvod neke kovine, stanjen do najmanje mjere, što se upotrebljava kao nepropusni materijal za pakovanje; *isp.* folija[2].

lamp *tal.* (lampo) blijesak, munja (Nar.); *isp.* lampati.

lampa, 2. *mn.* lampī (*akc. i* **lampa,** 2. *mn.* lampī) *njem.* (Lampe) svjetiljka; **crvena lampa** — u starijem zagrebačkom govoru (*i kajk.* **črlena**) izraz za upravu policije odn. za svaku policijsku ispostavu (pred kojom je noću gorjela svjetiljka sa crvenim staklima ili crveno obojena žarulja); »I javne kuće bile su obilježene crvenim svjetiljkama« (Krleža; kod istog pisca u tekstu *Vražji otok* oznaka za stražarnicu, tzv. »vodostaj«, nad kojim se — u slučaju opasnosti od poplave — također palilo crveno svjetlo); *umanj.* **lampica,** 2. *mn.* lampīcā; **lampaš** — fenjer, feral, svjetiljka što se nosi u ruci.

lampada *grč.* (lampas, 2. lampados) 1. luč, baklja, zublja; 2. kandilo; **lampadefor,** -ora — 1. lučonoša, zubljonoša, svjetlonoša; 2. *prenes.* prosvjetitelj (Krleža); **lampadodromija** — u staroj Grčkoj utrka sa bakljama (noću), najprije pješice a kasnije i na konjima; trkač je — prešavši određeni put — predavao baklju drugome (sve u trku), dakle radilo se o utrci koju mi danas zovemo štafeta.

lampas *franc.* (lampas, lampasse) širok trak, gajtan u boji, sa strane hlača (obično na generalskim ili diplomatskim uniformama), duga (Goran).

lampaš *v.* lampa.

lampati, -ā *tal.* (lampo — blijesak) sijevati, bliskati se (Vojnović).

lampion, -ona (kod Cesarca i vokativ: »i nestat će te, lampione noći«) *franc.* (lampion) obojena svjetiljka, staklena ili papirna; upotrebljava se ponajviše kod iluminacija (*v.* iluminacija 1); **lampionada** — svečanost (noćna) pri kojoj se nose lampioni; *isp.* bakljada.

lampirati, lampīrām (*isp.* lampa) prosjajivanjem, prosvjetljivanjem posebnim svjetiljkama pregledavati npr. ispravnost jaja.

lampist(a), 2. *mn.* lampīstā (*isp.* lampa) — prometno-željeznički radnik koji se brine o osvjetljavanju stalnih signala, semafora i signala na vlakovima.

lampnširm *njem.* (*isp.* lampa *i* širm) sjenilo, štitnik na svjetiljci, »šešir«.

lampreda 2. *mn.* lampredā *tal.* (lampreda) riba, morska ili riječna, zmijuljica, okatica, paklara; *isto i* **lamprida.**

lamur, -ura *franc.* (l'amour — ljubav) u naših starijih pisaca (J. S. Popović, *Pokondirena tikva*) izraz za psa ljubimca, obično kakvog pinča ili sl.

lana caprina *lat.* (*čit....* kaprīna) kozja kostret, bezvrijedna stvar; *isp.* de lana...

lancāna *tal.* (lanzana) konopac za pritezanje jedara, debelo lađeno uže.

lancārda *tal.* (*isp.* lokarda) riba plavica (skuša); *isto i* **lančārda.**

Lancaster *engl.* (*čit.* Lēnkester) engleska dinastija u 15. st. (Henrik IV, V, VI), u historiji poznata i kao »Crvena ruža«; *isp.* York.

lancers *franc.* (*čit.* lansē) društveni salonski ples, vrsta kontradance (*v.*); popularan u 19. st.

lancēta, *2. mn.* lancētā *franc.* (lancette) šiljat, na obje strane oštar nožić za puštanje krvi, za cijepljenje protiv ospica, za kirurške zahvate.

lānckneht *v.* landsknecht (Đalski).

lāncman *njem.* (Landsmann) zemljak, čovjek iz istoga kraja, iz iste zemlje; *isp.* lacman, kompatriot, konacional.

lancūn, -ūna *tal.* (lenzuolo) plahta, ponjava; *isto i* **lancūl,** -ūla.

lānč *engl.* (lunch) drugi doručak kod Engleza; zakuska oko podne, između ranog doručka i ručka; **lānč-pāket** — »suha hrana«.

lānča *tal.* (lancia) 1. koplje; 2. bod, poen u igri (Nar.).

lančārda *v.* lancarda.

land *germ.* (u engl. imenima *čit.* lend) zemlja; izraz čest kao sastavni dio mnogih geografskih imena: *England, Deutschland, Grenland, Island* i sl.

lāndauer *njem.* vrsta kočije, fijakera sa sklopljivom nadstrešnicom (po njem. gradu *Landau* gdje je prvi put sagrađen ili po tobožnjem engleskom konstruktoru takvih kola *Landowu;* neki misle da ime potječe odatle što se takvim kolima njemački car Josip I. (1705—1711) vozio prema opsjednutom *Landauu*).

lāndhauz *njem.* (Land — zemlja, posjed + Haus — kuća) ljetnikovac, dvorac (»engleski landhauzi«, Krleža).

lāndkārta *njem.* (Land — zemlja + *isp.* karta) geografska karta, mapa, »zemljovid«.

lāndler *v.* lendler.

landlord *v.* lendlord.

landōlet *franc.* (landaulet) mali landauer (*v.*), poluzatvoreni fijaker, automobil.

lāndovati, -ujēm *njem.* (*isp.* land) lutati, tumarati, skitati se, putovati (Šenoa).

lāndpomōrānča *njem.* (Land — zemlja, posjed + *isp.* pomoranča) pomalo podrugljiv naziv za bezazleno djevojče sa sela, osobito (nekad) za gospodsku kćer koja je odrasla na imanju izvan grada i gradskog života, te prema tome nije imala gradskih manira; »seoska naranča« (Matoš).

lāndrati, -ām (*isp.* landovati) 1. skitati se, lutati, tumarati, hodati amo-tamo; 2. brbljati, blebetati.

lāndrover *v.* lendrover.

lāndskneht *njem.* (Land — zemlja + Knecht — sluga, rob, najamnik) 1. u srednjem vijeku u Zapadnoj Evropi — vojnik plaćenik; 2. *prenes.* podmitljiv vojnik.

landsmål *norv.* (»zemaljski«, pučki, narodni jezik) stariji naziv za nynorsk (*v.*).

lāndsting *dan.* gornja kuća danskog parlamenta (rigsdaga).

lāndšaft *njem.* (Landschaft — kraj, pokrajina). 1. slika nekog kraja, pejzaž u slikarskoj umjetnosti; 2. općeniti pogled na neki kraj; krajolik, krajobraz.

lāndštrajher *njem.* (Land — zemlja + streichen — tumarati) skitnica, skitač, skitnik, skitalac, skitalica, potukač, tucak, tumaralo, drumoder, rajzender.

lāndšturm *njem.* (Land — zemlja + Sturm — navala, juriš), posljednja obrana, »zadnji poziv« (mladići i starci, koji nisu uvršteni u redovnu vojsku).

lāndtag *njem.* (Land — zemlja + tagen — zasjedati, saborovati) zastupnička skupština, zemaljski samoupravni sabor u pojedinim zemljama (provincijama, oblastima itd.) Njemačke, Austrije, Liechtensteina.

lāndvēr *njem.* (Land — zemlja + Wehr — obrana, oružje) zemaljska obrana, redovita vojska, »prvi poziv«.

lāndža *v.* lanča.

lānet *tur.* (lanet) prokletstvo; *isp.* nalet.

lang *njem.* dugačak; **lānge lājtung** (lange Leitung) dugačak vod, porugljiv izraz za nekoga kome treba dugo vremena da nešto shvati.

Langobārdija — staro ime današnje talijanske pokrajine Lombardije; **Langōbard** — pripadnik germanskog naroda s donje Labe (u 6. st. naše ere u Italiji, a u 8. potpali pod franačku vlast); *prid.* **langōbardskī.**

langsam aber sicher *njem.* (*čit.* lāngzam aber zīher) »polako ali sigurno«, ista fraza koja u nas glasi »žuri se polako«; *isp.* festina lente, speude bradeos.

langue d'oc *franc.* (*čit.* langdōk) južnofrancuski govor; **langue d'oil** (*čit.* langdōil) — sjevernofrancuski govor u srednjem vijeku iz kojega se razvio današnji francuski književni jezik.

languendo *tal.* (*čit.* languēndo) *muz.* čeznutljivo; kao iznemoglo, malaksalo, tamnim, muklim

glasom; *isto i* **languente** *i* **languido** (*čit.* languente *i* languido).

langust, *2. mn.* langusta *franc.* (langouste) jastog, morski rak, rarog, prug; *isto i* **langusta** *(ž. r.)* (Krleža).

lanist(a), *2. mn.* lanista *lat.* (*od etrur.* lanius — mesar) 1. učitelj mačevanja, trener gladijatora *(v.)* u starom Rimu; 2. bandit, pustahija; razbojnik; 3. podbadač na rat, ratni huškač.

Lanka — ime kojim stanovnici Cejlona zovu svoju zemlju (ime *Cejlon* su otoku dali Arapi, a kasnije su tako nastavili i evropski narodi); *isp.* Šri Lanka.

lanolin, -ina *lat.* (lana — vuna + oleum — ulje) masna tvar koja se dobiva iz ovčje vune.

lanser *v.* lansirka, lansirna cijev.

lansirati, lansiram *franc.* (lancer — hitnuti, baciti) 1. izbaciti (torpedo iz lansirne cijevi); 2. staviti nešto u gibanje; pronijeti (npr. vijest, novu modu); iznijeti pred javnost; **lansirka,** 3. -ki, *2. mn.* lansirki — cijev za lansiranje torpeda; *prid.* **lansirni** *(lansirna cijev).*

lantan, -ana *grč.* (lanthano — skrivam) *kem.* element iz grupe rijetkih ruda, atomska težina 138,91, tablični broj 57, *znak* La, bijeli metal; **lantanidi** *(mn. m. r.)* — četrnaest kemijskih elemenata gotovo jednakih svojstava koji u periodnom sustavu dolaze iza lantana, npr. neodim, prazeodim, prometij, erbij, iterbij i dr.

lanterna *v.* laterna.

lantina *tal.* (l'antenna, *isp.* antena) tanka duga palica o koju je privezano jedro; križ, okrižica.

lanugo *lat.* tanke svijetle dlačice po cijelom tijelu, malje, pepeljak, mašak, vunica, pahuljčica.

lanver *v.* landver.

Lao — narodnosna skupina u sjevernoj Indokini; **lao** — službeni jezik u Laosu.

LAO — automobilska oznaka za **Laos.**

Lao-Ce (-Tse) — kineski filozof (6. st. pr. n. e.), osnivač taoizma *(v.).*

Laodiceja *lat.* (*grč.* Laodikeia) antičko ime za današnju *Latakiju* u Siriji (sačuvani ostaci starorimskih građevina), a bilo je i drugih drevnih gradova istoga imena.

Laokoont — trojanski svećenik koji je svoje zemljake opominjao neka se čuvaju konja što su im ga Grci sagradili (*v.* timeo Danaos et dona ferentes); prema priči udavile su ga dvije zmijurine što ih je poslao Apolon; uz Laokoonta su zaglavila i dva njegova sina.

laokracija *grč.* (laos — narod + krateo — vladam) *isto što i* demokracija.

Laomedont — u starogrčkoj mitologiji trojanski kralj, otac Prijamov, sin Ilov *(v.)*; i za vrijeme njegove vladavine dogodilo se jedno razorenje Troje, a izvršio ga je Heraklo kad mu kralj, kome je spasio kćer Hesionu (sestru Prijamovu) od nemani što ju je poslao Posejdon (Neptun), nije htio platiti obećanu nagradu; **Laomedontov rod** — Trojanci.

Laos — demokratska republika u Indokini (*isp.* Lao); glavni grad Vijentjan (*v.* Patet Lao).

Lap, Lapa, 5. Lape — Laponac; *v.* Laponija.

lapalije *(mn. ž. roda) njem.* (Lappalien) beznačajne sitnice, trice, tričarije.

La Paloma — kubanski ples, jedna od najpoznatijih habanera *(v.).*

laparohisterektomija *grč.* (lapare — trbušna šupljina + hystera — maternica + ektome — isijecanje) *v.* sectio caesarea, kajzeršnit.

laparoskopija *grč.* (lapare — trbušna šupljina) medicinski pregled trbušne šupljine s pomoću posebnog aparata, *laparoskopa.*

laparotomija *grč.* (lapare — trbušna šupljina + tome — rezanje) *med.* otvaranje, paranje trbuha, trbušni rez.

La Pasionaria *španj.* (pasion — muka, patnja) pridjevak Dolores Ibarruri (rođ. 1895), španjolske revolucionarke, već za života legendarne ličnosti, sudionice građanskog rata; nakon dugotrajne emigracije vratila se god. 1977. u rodnu Španiju, gdje sudjeluje u političkom životu kao predvodnica Komunističke partije.

lapidaran, -rna, -rno *lat.* (lapis — kamen, lapidaris — urezan u kamenu) kratak, sažet, jezgrovit, zbit, izrazit, jedar (slog, stil).

lapidarij, -ija (*pored* **lapidarijum**) *lat.* (lapis — kamen) zbirka kamenih spomenika iz davnine, muzej kamenih ostataka iz prošlosti.

Lapides crescunt, planta crescunt et vivunt *lat.* (*čit...* kreskunt...) Kamenje raste, biljke rastu i žive.

lapili, -ila *(mn.) lat.* (lapillus — kamenčić) orašasti komadi skrućene lave (izbačeni iz vulkana).

lapis *lat.* 1. kamen; 2. olovka, pisaljka (nekad su pisaljke bile od kamena); **lapis infernalis** — pakleni kamen, srebrni nitrat (kojim se pale rane); *isp. tur.* džehenemtaš; **lapis lazuli** (*kod Nazora, prema tal.* lazzuli, pisano **lapislacul**) — poludragi mineral, poznat već u starom vijeku; dovozili su ga iz krajeva današnjeg Afganistana, a proizvodili su iz njega pravi ultramarin *(v.)* koji je slikarima služio kao dragocjeni plavi pigment; **lapis milliarius** — miljokaz; **lapis nephriticus** (*čit.* nefritikus)

bubrežni kamen; **lapis philosophorum** (*čit.* filozoförum) kamen mudracā (*v.* alkemija).
Lapíti *(mn.) lat.* pripadnici jednoga bajoslovnog plemena u starogrčkoj pokrajini Tesaliji, koji su se zaratili s Kentaurima *(v.)* i bili pobijeđeni.
La-Plata-države — južnoameričke države koje se steru u području rijeke Rio de la Plata (Argentina, Urugvaj, Paragvaj).
Lapōnija — 1. područje na krajnjem sjeveru Evrope od Norveške *(Lapland)* preko Švedske *(Lappland)* i Finske *(Lapi)* do poluotoka Kole u SSSR; 2. pokrajina u Finskoj; **Lapōnac,** -nca, 5. Lapōnče, *2. mn.* Lapōnācā; *žen.* **Lapōnka;** *prid.* **lapōnskī;** *isto i* **Laplandija.**
lăpor *kelt.* tupina, prirodna smjesa gline i vapnenca, osnovna sirovina za proizvodnju cementa.
lăpot *slav.* nasilna smrt starca, naziv za nekadašnji običaj ubijanja starih i nemoćnih (beskorisnih) osoba (etimološki možda u vezi s frazom »lopatom po glavi«).
lăpsus *lat.* (labi — pokliznuti se, omaći se, popuznuti, pasti) pad; pogreška, omaška; **lapsus linguae** (*čit.* l. lìngvē) — pogreška u govoru; **lapsus calami** (*čit.* l. kălami) — pogreška u pisanju; **lapsus memoriae** (*čit.* memōrije) pogreška u pamćenju, zabluda zbog zaboravljivosti (Ante Kovačić).
lâr *v.* lari.
lârad, lârda *tal.* (lardo) slanina, salo (Nar.).
Lārālije *lat.* (*isp.* lari) svečanost u čast kućnih bogova, duhova preminulih, koja se u starom Rimu slavila 1. svibnja.
lārārīj, -ija (*pored* **lārārijum**) *lat.* (*isp.* lari) svetište larā (*v.* lari) u starorimskim kućama.
lârfa *i* **lârva** *(v.).*
larga manu *lat.* podašnom rukom, obilno, bogato, razdarušno.
largamente *tal., muz.* široko, otegnuto.
larghetto *v.* largo.
larghissimo *tal.* (*čit.* largìsimo) *muz.* vrlo polagano.
largícija *lat.* (largitio) darivanje, darežljivost, dar; podmićivanje.
lârgo, lârga, *mn.* lârgi, 2. lârgā (*tal.* largo — širok, polagan, razvučen, rastegnut) 1. *muz.* oznaka tempa u glazbi; sasvim polagano; 2. kompozicija u takvom tempu; 3. daleko; **largēto,** -eta, *mn.* -eti, 2. largetā *tal.* (larghetto — malo širok) 1. *muz.* oznaka tempa u glazbi (između largo i andante); polagano, nešto sporije; 2. kompozicija u takvom tempu.
lâri, larā *(mn. m. roda) lat.* (Lar) 1. kod starih Rimljana — kućni duhovi; dobre duše pređa; ako se štuju izvan kuće, dijele se na: *lari viāles* (putni), *marīni* (pomorski), *rurāles* (seoski); **Lāres pūblici** — zaštitnici države: 2. *prenes.* stan, kuća, dom, ognjište; *v.* penati; *isp.* lararij.
larifāri *tal.* (po slogovima solmizacije, *v.*) brbljarija, besmislica; »trla baba lan, da joj prođe dan«, tandara-mandara.
larìngāl, -āla *grč.* (lārynx, 2. lāryngos — grlo, grkljan) *gram.* glas koji se tvori u grkljanu; *prid.* **lāringālan,** -lna, -lno — grkljanski; **laringektōmija** (*grč.* ektémno — izrezujem) *med.* operativno odstranjenje grkljana; **laringítis** (*akc. i* **-ìtis**) — upala grla i grkljana; **laringofōn,** -ōna (*grč.* fōnē — glas) specijalan mikrofon (priljubljen posebnim ovojem uz grkljan) za uklanjanje smetnja razabiranju glasova u bučnim prostorijama; **laringolōgija** — nauka o bolestima grla; **laringōlog,** *mn.* -zi — liječnik, specijalist za bolesti grla (*isto i* **laringōjātar,** -tra, *2. mn.* laringōjātārā); *prid.* **laringōloškī; laringoskōpija** (*grč.* skopéō — gledam) — pregled grla zrcalom za grlo *(laringōskopom);* **laringospāzam,** -zma (*isp.* spazam) grč u glasiljkama; **laringostenōza** (*isp.* stenoza) suženje grkljana; **laringotōmija** — operacija grkljana.
lârma *njem.* (Lärm) buka, vika, galama; **lârmati,** -ām — vikati, bučiti, halabučiti, galamiti; **lârmadžija** — vikač, bukač, galamdžija.
larmoajāntan, -tna, -tno *franc.* (larmoyant) koji lije suze, suzan, plačan, plačevan, cmizdrav.
Larousse *franc.* (*čit.* Larūs) jedno od najvećih nakladnih poduzeća u Francuskoj; odlikuje se osobito svojim enciklopedijskim djelima (osnivač: francuski gramatičar Pierre Athanase Larousse, 1852).
l'art pour l'art *franc.* (*čit.* lâr pur lâr) doslovno »umjetnost radi umjetnosti«; deviza umjetničkog smjera **larpurlartìzma** koji — suprotstavljajući se pravilnom utilitarističkom shvaćanju umjetnosti — poriče društvene osnove i društvene funkcije umjetnosti, a time lišava umjetnost osnovnih sadržaja; **larpurlârtist(a)** — pristaša larpurlatizma; *žen.* **larpurlârtistkinja;** *prid.* **larpurlartìstičkī.**
lârva, *2. mn.* lârvā *i* lârvī *lat.* (larva — strašilo, sablast; krinka), 1. maska, krinka, obrazina, krabulja; 2. ženska osoba koja se pretjerano šminka; 3. ličinka (kod kukaca) (*pored* **larfa,** *osobito za prvo i drugo značenje*); **lârvālan,** -lna, -lno — nerazvijen; **larvìcīd,** -ída (*lat.* occidere — ubiti) sredstvo za uništavanje ličinaka.
La Scala *v.* Scala.

Lascaux *franc.* (*čit.* Laskō) spilja u južnoj Francuskoj (pokrajina Dordogne), oslikana crtežima iz doba paleolitika (pokazuje visok smisao za umjetnost u drevnoj starini)

Lascia le donne e studia la matematica *tal.* (*čit.* Lāša...matematika) Ostavi žene i studiraj matematiku (Rousseau).

Lasciate ogni speranza voi ch'entrate *tal.* (*čit.* lašāte onji sperānca vōi k'entrāte) Napustite svaku nadu vi koji ulazite; dio natpisa iznad ulaza u pakao; prema poznatom Danteovu spjevu *Božanstvena komedija.*

lascīvan, -vna, -vno *lat.* (lascivus) bestidan, sablažnjiv, puten, bludan, razvratan; *izv.* **lascívnōst,** -osti.

lāser — *skrać. za engl.* light amplification by stimulated emission of radiation — širenje svjetla stimuliranim zračenjem; novoizumljeni aparat koji se sastoji od štapića crvenog stakla ili rubina i sistema ogledala, a služi za sinkroniziranje svjetlosnog zračenja, što snopu svjetla daje razornu snagu; upotrebljava se (od god. 1958) i za astronomska istraživanja, precizno zavarivanje, u kirurškoj tehnici itd.

lāskari, lāskārā *(mn.) ind.-engl.* nekadašnji indijski vojnici i mornari.

lāso, lāsa, *mn.* lāsi (*i po sr. rodu:* lāsa), 2. lāsā *španj.* (lazo) uže koje upotrebljavaju pastiri na konjima i južnoamerički lovci za lovljenje životinja; 10 — 30 metara dugačak konop ili kožni remen s petljom na kraju.

Las Palmas — luka na Kanarskim otocima (na otoku Gran Canaria).

lass man das *njem.* pustimo to! mani! ostavi!

last but not least *engl.* (*čit.* lāst bāt nōt līst) posljednje, ali ne i najmanje važno.

lāsteks (ime prema tvorničkoj marki odn. prema franc. elastique, *čit.* elastīk) — vrsta tkanine protkane finim gumenim nitima, tako da se može rastezati; često se riječ upotrebljava i za predmete načinjene od lasteksa, pa tako npr. i za ženski pojas što drži čarape; *isto i* **lāstik, lāstika, lāstiš.**

lāsting *engl.* čvrsta i trajna tkanina za pokućstvo i odijela.

lāstiš *v.* lasteks.

lāstra *tal.* (lastra di vetro) 1. lim, pleh; 2. prozorsko staklo, okno; *prid.* **lāstren.**

Las Vegas — grad u USA (država Nevada), poznat po brojnim igračnicama i kao stjecište međunarodnih pustolova.

laširati, lāšīrām *franc.* (lâcher) prepustiti, pustiti, okaniti se.

lāt, lāta, *2. mn.* lātā — bivši letonski novac.

lāta[1], *2. mn.* lātā *tur.* (lāta) dugačka crna haljina muslimanskih duhovnika, džube.

lāta[2] *njem.* (Latte) 1. lim, pleh; 2. posuda za tekućine, kanta; *isp.* laten.

latājner *njem.* (latein — latinski) 1. isto što i latinist *(v.)*; 2. đak »latinske škole«, gimnazijalac (u starijih pisaca); *isp.* latinac.

lātak, -tka, *češ.* sukno, tkanina, štof (Đalski).

Latakìja (*arap.* Al Ladhiqiyah) — glavna luka u Siriji (*isp.* Laodiceja).

lāteks *grč.-lat.* mliječni sok nekih tropskih biljaka (kaučukovca) iz kojeg se pravi kaučuk.

lāten, -a, -o (*isp.* lata) limen, plehan, plehnat (Mirko Božić).

lātenska kultūra — kultura mlađega željeznoga doba (5. st. pr. n. e. — 1. st. n. e.); naziv po švicarskom mjestu La Tene gdje su nađeni prvi tragovi te kulture.

latēntan, -tna, -tno *lat.* (latere — sakriven biti) sakriven, prikriven, pritajen, prigušen, potajan, koji se izvana ne očituje (o bolesti, toplini, o slici na negativu do njezina izazivanja i sl.); *izv.* **latēntnōst,** -osti; **latentifikācija** — dovođenje nečega u latentno stanje.

laterālan, -lna, -lno *lat.* (latus, 2. lateris — bok) bočni, po strani, sa strane, pobočni, pokrajni; **laterālnī sūglasnīk (laterāl,** -āla) — *fonet.* glas *l* koji se tvori tako da zrak prolazi uz obje strane jezika.

Laterān, -āna — papinska palača u Rimu (nekad vlasništvo starorimske porodice Laterani); *prid.* **laterānskī; Laterānskī spōrazūm** — ugovor sklopljen god. 1929. između Svete Stolice i (tadašnje) Kraljevine Italije, po kojem se Vatikanu priznaje status samostalne države (do onda je nekadanja Papinska država bila sastavni dio Italije, kojoj je pripojena 1861).

laterírati, -terīrām *lat.* (latus, 2. lateris — bok, strana) zbrajati po stranama (računske stavke da bi se iznos jedne strane prenio na drugu i dalje pribrajao).

laterīt, -ita *lat.* (later — opeka, cigla) proizvod raspadanja kamena (crvene boje i s velikim postotkom željeznih oksida i aluminijeva hidroksida).

lātērna *lat.* (laterna) 1. svjetiljka, žižak, fenjer, feral; 2. završni tornjić na kupoli; **laterna magica** (*čit.* latērna māgika) »čarobna svjetiljka«, naprava za projiciranje uvećanih slika na platno; izumitelj: Athanasius Kirchner, 1646; *v.* epidijaskop.

lateropūlzija *lat.* (latus, 2. lateris — bok + pulsus — potisnut) pojava da se bolesnik pri hodanju zanosi na stranu; *isp.* propulzija.

latest styl *engl.* (*čit.* leitest stajl) posljednja moda (*isp.* dernier cri).

latet anguis in herba *lat.* (*čit....* ângvis...) skrivena je zmija u travi, tj. vreba prikrivena opasnost.

lâti *ind.* palica od bambusovine, vrsta »pendreka«.

lâtīf *prid. indekl. tur.* (latif) ljubak, mio, plemenit, graciozan, elegantan, ugodan; **latífa** — cvijet dragoljub; *kao vl. ime:* **Lâtīf,** -ífa, 5. Lâtīfe; *žen.* **Latífa.**

latifûndīj, -ija *lat.* (latifundium) veliki zemljoposjed, vlastelinstvo, spahiluk; *isto i* **latifûndija; latifûndist(a)** — veleposjednik, vlastelin, spahija.

Lâtīn, -ína, 5. Lâtīne *lat.* (Latinus) 1. pripadnik staroga naroda koji je nekad živio u Laciju *(v.)*; 2. u našoj narodnoj pjesmi i priči (ponajviše u obliku **Lâtinin,** *mn.* Lâtini, *gen.* Lâtīnā) čest naziv za Talijana ili za pripadnika bilo kojeg naroda iz zapadne Evrope; 3. *(malim slovom)* katolik, rimokatolik; *žen.* **Lâtīnka;** *umanj.* **Lâtīnče** *ili* **Latínče,** -eta, *zbir.* **Lâtinčad,** -ādi; *prid.* **lâtīnskī** *(v.).*

latîna *lat. (mn. sr. r.)* književna djela pisana latinskim jezikom (*isp.* graeca); *isp. i* latinitet.

latínac, -nca, 5. lâtīnče, *2. mn.* lâtīnācā — đak koji u srednjoj školi uči latinski (*isp.* latajner); često i u značenju *školovan čovjek uopće.*

latinaš, -āša, 5. lâtināšu — pristaša latinske službe božje u doba crkvenih borbi za vrijeme hrvatske narodne dinastije; *prid.* **latìnāškī.**

latìnica — latinsko pismo, primljeno uglavnom među narodima zapadne Evrope i Amerike; kao i grčko, i ono potječe od semitskog pisma; *prid.* **latìničkī.**

latìnist(a) — učenjak, stručnjak, koji se znanstveno bavi latinskim jezikom; u povijesti naše književnosti pisac koji je pisao latinskim jezikom (dubrovački latinisti); *žen.* **latìnistkinja;** *prid.* **latinìstičkī.**

latinitas argentata *lat.* »srebrni latinski jezik«, naziv za latinski jezik u prvom stoljeću naše ere, u tzv. srebrno doba rimske književnosti (razdoblje prije toga naziva se »zlatnim«).

latinìtēt, -éta — latinski jezik, spisi na latinskom jeziku; u širem smislu kultura i civilizacija staroga Rima odn. latinska tradicija kod drugih naroda.

latinizácija — polatinjenje; nastojanje da se nečemu dade latinski oblik; prevođenje na latinski jezik i sl.; *glag.* **latinizírati,** -ìzīrām; *isto i* **latìnizovati,** -ujēm.

latinìzam, -zma, *2. mn.* latinìzāmā — 1. izraz svojstven latinskom jeziku, osobina latinskog jezika; 2. prevlast latinskog jezika, njegovanje latiniteta *(v.)*, upotreba latinskog jezika u javnom životu.

lâtīnka (Lâtīnka) — 1. *žen.* prema latinac, posebno Romanka, Rimljanka, Talijanka, Mlečanka, rimokatolikinja; 2. vrsta puške iz zapadnih (latinskih) zemalja; 3. klasična gimnazija (Šenoa).

latìnluk *tur.* zapadni svijet, kršćanstvo, katoličanstvo; **Latìnluk** — četvrt u Sarajevu (u kojoj su nekad stanovali samo katolici).

latinomân, -āna (*isp. npr.* germanoman) čovjek koji pretjerano voli latinski jezik i sve što je s njim u vezi (Vojnović).

latino sine flexione (*čit.* latīno sine fleksiōne) *lat.* (latinski bez deklinacije i konjugacije) *v.* interlingua.

lâtīnskī — *pril. prema* Latin *ili* Latinin; **lâtīnskī jèzik** — jedan od indoevropskih jezika kentum-skupine *(v.)* kojim su govorili stari Latini (Rimljani); **lâtīnskē šâle** — »masne«, »paprene« šale, koje su se nekad u društvima pripovijedale na latinskom jeziku da ih ne bi razumjele žene koje redovito nisu znale latinski (Đalski); **lâtīnskā škôla** — gimnazija; **Lâtīnskā Amèrika** — čest naziv za Južnu Ameriku, Srednju Ameriku i Mehiko, gdje se govori španjolskim jezikom; u Brazilu je službeni jezik portugalski; **Lâtīnskō Cârstvo** — carstvo što su ga oko Carigrada osnovali sudionici četvrte križarske vojne: trajalo od 1204. do 1261; **lâtīnskō jèdro** — trokutno jedro na malim jedrenjacima; **lâtīnskō pismo** *v.* latinica; **Lâtīnskā čètvrt** — naš prijevod za *franc.* Quartier latin (*čit.* Kartjē latēn) kako se zove studentska četvrt u Parizu; *prenes.* dio grada u kome su škole, osobito srednje i visoke.

latínština — (neknjiževni) naziv za latinski jezik; **lòvačkā latínština** — pretjerano uveličavanje lovačkih doživljaja, lovačke izmišljotine, laži, izmišljene pustolovine.

latirìzam, -zma (po biljci kojoj je lat. ime *Lathyrus sativus*) kronično otrovanje ljudi i životinja, osobito konja, sjemenkama nekih mahunarki.

latitúda *lat.* geografska širina, udaljenost nekog mjesta na sjever ili na jug od ekvatora.

Latóna *v.* Leta 2.

látōv, -ova *mad.* (lato) carinik, nadglednik; *prid.* **látovljev; látovljevica** — žena carinikova.

látrija *grč.* (latreía) služba uopće, a bogoslužje napose (kao drugi dio složenice znači: štovanje, obožavanje, služenje, npr. *idolatrija*).

latrina *lat.* (latrina) 1. zahod, nužnik; kloaka; 2. gnojnica; **Latrinennachrichten** *njem.* (Nachricht [*čit. nahriht*] — vijest) zahodske vijesti, porugljivi naziv za kojekakve, obično uzbudljive, glasine što se šire među vojnicima, osobito u ratno doba.

Latvījska SSR (Latvija) — republika na Baltiku u sklopu SSSR; glavni grad Riga; *isp.* Letonija; **Latvijac,** Latvījca, *2. mn.* Latvijācā; *žen.* **Latvījka,** 3. -ki, *2. mn.* kī; *prid.* **latvījskī,** -ā, -ō; **latvījskī jezik** — spada u porodicu indoevropskih jezika i srodan je s litavskim, ali je manje arhaičan.

laubseg *njem.* (Laub — lišće + Säge — pila) sitna pila, testerica za rezbarenje, lisna, rezbarska pila.

lauda, *2. mn.* laudā *lat.* (laudare — hvaliti) srednjovjekovna religiozna pjesma u hvalu bogu ili nekom svecu; hvalospjev, slavospjev.

laudabīlan, -lna, -lno *lat.* (laudare — hvaliti) pohvalan, hvale vrijedan, hvale dostojan.

laudanum *lat.* rastopina opijuma u alkoholu, upotrebljava se kao sredstvo za umirenje i uspavljivanje.

Lauda, Sion, Salvatorem *lat.* Hvali, Sione, Spasitelja (svečana crkvena katolička pjesma) (Krleža).

laudator *lat.* (laudare — hvaliti) hvalitelj, hvalilac; **laudator temporis acti** *lat.* (*čit.*...akti) hvalitelj prošlosti (Horacije); **laudator temporis praesentis** (*čit.*...prezentis) — hvalitelj sadašnjosti, postojećeg stanja.

Laudat venales, qui vult extrudere, merces *lat.* (*čit.* ...kvi...ekstrüdere...) hvali robu izloženu prodaji onaj koji je želi prodati (kod nas: Svaki Cigo svoga konja hvali).

laudetur Iesus Christus *lat.* hvaljen (bio) Isus Krist (*kajk.* falen budi Ježuš Kristuš) (Krleža).

laufati, -ām *njem.* (laufen) trčati.

laufban *njem.* (Lauf — trk + Bahn — put, staza) trkalište, osobito oko sportskih igrališta; *isp.* renban, pista, atletska staza; dirttrack.

laufburš *njem.* (laufen — trčati + Bursche — momak) trčkaralo, teklič, glasnik, dostavljač (uredske pošte).

laufer, *2. mn.* laufērā *njem.* (Läufer — trkač, glasnik) 1. figura u šahovskoj igri, *skrać.* L (lovac); 2. *v.* lauftepih.

laufpas *njem.* (laufen — trčati + Pass — pasoš) udaljenje iz službe; *obično u frazi:* **dati laufpas** — otjerati, otpustiti; **dobiti laufpas** — biti otpušten.

laufšrit *njem.* (laufen — trčati + Schritt — korak) — trčeći korak, trk.

lauftepih, *mn.* -si *njem.* (Laufteppich) dugačak i uzak sag koji se obično prostire iznad finijeg saga da se ovaj zaštiti.

laugnštajn *njem.* (Lauge — lug + Stein — kamen) lužni kamen, lužina.

laupsek *v.* laubseg.

laura[1] *v.* lavra.

Laura[2] *v.* Laurencije; inače pjesnički ideal talijanskog pjesnika Francesca Petrarke (1304—1374); njoj je spjevao preko 350 sastava u kojima je slavio njezinu ljepotu i tugovao zbog nezadovoljene ljubavi.

laureat, -āta, 5. laureate *lat.* (laurus — lovor, lovorika) 1. umjetnik, glumac, izumitelj, pisac itd. koji je polučio najvišu nagradu ili službeno najviše priznanje (laureatus — ovjenčan lovorovim vijencem); 2. *u zapadnim zemljama* doktor, čovjek s doktorskom titulom.

Laurencije *lat.* »lovorom ovjenčani«; *žen.* **Laurencija, Laura.**

lauta *njem.* lutnja, leut (*v.*).

lautferšibung *v.* Lautverschiebung.

lautferšterker *njem.* (Laut — glas + verstärken — pojačavati) *v.* megafon, lautšpreher.

lautšpreher *njem.* (Lautsprecher) zvučnik, glasnogovornik, megafon (kod radija); *u prenesenom smislu:* čovjek koji širi nečije misli, agitator, korteš, »truba«.

Lautverschiebung *njem.* (*čit.* lautferšibung) *gram.* promjena glasova, nauka o glasovnim promjenama (dio fonetike).

lava *tal.* (lavare — prati, ispirati) 1. rastopljena masa vulkanskih sastojaka; 2. *vojn.* bojni poredak koji se primjenjuje kod konjaničkog stroja; napadač, razdijelivši se na male odrede, zahvaća protivnika s krila i s leđa; 3. *prenes.* nešto grandiozno što se nezaustavljivo uzdiže, rušeći sve što mu je na putu.

lavabl *franc.* (lavable) koji se može prati, koji je lagan za pranje (npr. neki tekstilni materijal).

lavabo (*akc. i* **lavābō**), -ōa, *mn.* -ōi, 2. lavaboā *franc.* (*lat.* lavare — prati) umivaonik (obično ugrađen u zidu ili u ormaru); pranica (Kaleb); **lavabo** *lat.* molitva koju (katolički) svećenik moli perući ruke pri službi božjoj (početne riječi molitve: Lavabo manus meas... — Oprat ću ruke svoje...).

lavaljerka *franc.* (lavallière) vrsta široke kravate, nose je obično umjetnici; leptir-kravata (Đalski).

lavanda *v.* lavendula.

La vendetta e una meta che e bisogna mangiare a freddo *tal.* (*čit....* vendēta... ke... bizōnja mandare...) Osveta je jelo koje valja jesti hladno.

lavèndula *tal.* (lavanda) despik, trma; mirisna biljka plavih cvjetova; služi u ljekovite svrhe te kao parfem i kao zaštitno sredstvo protiv moljaca; *isto i* **lävända** *i* **lavèndl.**

lavî, -ija *franc.* (lavis) crtanje tušem.

lävić, *2. mn.* lävićā *tal.* (laveggio) lončić.

lavína *tal.* (lavina) 1. usov, plaz, ogromna gruda snijega koja naglo pada s gorskih visina; 2. *prenes.* nešto vrlo brzo što se kreće silnom snagom.

Lavínij(um) — antički grad u Laciju jugozapadno od Rima; prema tradiciji sagradio ga je Eneja i prozvao po svojoj (drugoj) ženi **Lavíniji,** kćeri kralja Latina.

lavipedium *lat.* (lavare — prati + pes, 2. pedis — noga) *med.* pranje, pārēnje nogu (*isp.* fusbad).

lavírati[1], lävīrām *hol.* (laveeren) 1. *v.* bordižati; 2. *prenes.* izmicati (političkom) opredjeljenju, vrludati, ne angažirati se ni na jednu stranu.

lavírati[2], lävīrām *franc.* (laver — sjenčati) *u slikarstvu:* davati crtežu privid reljefnosti s pomoću sivih tonova boja.

lavìrint *i* **labìrint** *(v.).*

lävo — šator kod Laponaca.

lavöär *v.* lavor.

la volta *tal.* ples iz 16. st.; sadrži visoko podizanje nogu i dizanje plesačice uvis, dosta raskalašen, nalik na kasniji kankan.

lävōr[1], -ōra *franc.* (lavoir) umivaonik, legen, široka posuda za umivanje; *isto i* **lavöär,** -āra.

lävōr[2] *v.* lovor.

lavòrati, -ām *tal.* (lavorare — raditi) *šatr.* prisilno raditi, biti na prisilnom radu.

lävra[1] *grč.* (laurē — ulica, hodnik, ćelija) naziv nekih osobito znamenitih manastira; **Kìjevskā Lävra** — jedan od najvećih ruskih manastira, osnovan u 11. st., a kasnije izgrađivan stoljećima, tako da danas predstavlja značajan kompleks umjetničkih spomenika 11—18. st. (Krleža).

lävra[2] *portug.* mjesto gdje se ispiru dijamanti.

lawn-tennis *v.* tenis.

Lawrence (*čit.* Lōrens) Thomas Edward, engleski arheolog i orijentalist (1888—1935); u službi britanske vanjske politike, kao izvanredan poznavalac arapskih dijalekata i vješt organizator, uspio se nametnuti za vođu Arapa u njihovim borbama protiv Turaka za vrijeme prvoga svjetskog rata; na kraju borbi pobjednički je ušao u Damask, ali su ga britanske vlasti brzo povukle (ipak mu je u povijesti ostao naslov »Lawrence of Arabia«).

Läzār (*hebr.* Eleazar — »bog pomaže«) ime čovjeka kojega je po biblijskoj priči Krist povratio iz mrtvih; **läzār** — 1. bogalj, bolestan čovjek, prosjak, šepavac (prema drugoj biblijskoj priči o siromašnom Lazaru koji je sav u krastama i prnjama ležao pred vratima nekog bogataša i hranio se mrvicama sa njegova stola); 2. *šatr.* ključ, otpirač, kalauz.

lazàret *tal.* (lazzaretto) 1. ustanova gdje se smještaju bolesnici od zaraznih bolesti; karantena; 2. vojnička bolnica (u blizini bojišta).

Läzāreva sùbota *crkv.-pravosl.* subota uoči Cvètī (Cvjetne nedjelje, tj. nedjelje pred Uskrs), dan posvećen biblijskom Lazaru; narodno ime *Vrbica,* jer se priređuje litija *(v.)* u kojoj se nosi mlado vrbovo šiblje.

lazaríni (*mn. m. r.; jedn.* lazàrīn, -ína) — »drugoklasni građani u starom Dubrovniku« (Matoš); po Skoku: »pučanin dubrovački koji pripada bratovštini sv. Lazara«.

lazàrōn, -óna, 5. läzarōne *tal.* (lazzarone) lijenčina i prosjak u južnoj Italiji; odrpanac.

läzum *tur.* (lazym) potrebno je, treba.

läzūr, -ūra *v.* azur; *prid.* **läzūran,** -rna, -rno.

lazúra *lat.* (*isp.* lazur) 1. boja sa mnogo vezivnog materijala, redovito vrlo prozirna; 2. premazivanje slika nekom providnom bojom, tako da se donja boja može vidjeti.

lazùrīt *v.* lapis lazuli.

lazzo *tal.* (*čit.* lädzo) dosjetka, šala, komičan pokret, geg *(v.)*

lažírati *v.* laširati.

lb — *skrać. za* libra, funta *(v.).*

l. c. — *skrać. za lat.* loco citato (*čit.* lōko citāto) — na navedenom mjestu (u knjizi).

LE — automobilska oznaka za *Leskovac* (Srbija).

Lēa *hebr.* »divlja krava« (ime žene biblijskog Jakoba), *lat.* »lavica«.

lead *v.* lid[2].

leader *v.* lider; **leadership** (*čit.* līderšip) vođenje, vodstvo, upravljanje.

leading article *engl.* (*čit.* līding ārtikl) novinski uvodni članak, uvodnik.

leak-proof *engl.* (*čit.* līk-prūf) nepropustan, nepropustljiv, nepromočiv, otporan na vlagu.

leälnōst *tal.* (lealta) lojalnost (Nodilo).

Leàndar, -dra *grč.* (leīos — miran + anēr, 2. andrōs — čovjek) »mirni«, »staloženi«.; *v.* Hero i Leandar.

leàndra *v.* oleandar.

Lear *engl.* (*čit.* Līr) legendarni kralj, junak Shakespeareove tragedije *King Lear* (Kralj Lir), u kojoj se prikazuje »crna nezahvalnost kćeri prema ocu i pòdānīkā prema kralju« (Leksikon *Strani pisci*).

leasing *engl.* (*čit.* līsing) davanje u zakup, u najam.

Lebenskünstler *njem.* (Leben — život + Künstler [*čit.* kinstler] — umjetnik) čovjek koji zna živjeti, umjetnik života (Matoš za Strossmayera).

lèbensrāum *v.* lebnsraum.

leben und leben lassen *njem.* (*čit.* lebn und lebn läsn) živjeti i dati drugome da živi.

lebèrija *v.* rebelija.

lèbertrān *njem.* (Leber — jetra + Tran — riblje ulje) jetreno ulje (od bakalara); *isp.* fištran.

lèbervūršt *njem.* (Leber — jetra + Wurst — kobasica) kobasica s nadjevom od jetara, jetrenica, jetrenjača, džigernjača.

Lèbīb, -íba, 5. Lèbībe *tur.* »pametni«, »razboriti«; *žen.* **Lebíba.**

lèbić, *2. mn.* lebīćā *ar.* naziv na našem Primorju za jugozapadni vjetar (navodno jer puše iz Libije; *odatle i tal.* libeccio); **lebìćada** — olujina s jugozapada, oluja uopće (D. Ivanišević).

leblèbija *tur.* (leblebi) sjeme biljke slanutka (prže ga i griskaju, osobito u našim južnim krajevima).

lèbnsbōrni *(mn.) njem.* (Leben — život + Born — vrelo, izvor, zdenac) »vrela života«, centri u kojima su, za vrijeme nacizma u Njemačkoj, izabrani rasni tipovi muškaraca (najčešće esesovci) oplođivali izabrane rasne Njemice, da bi se rodilo novo pokoljenje i stvorila čista rasa koja će osvajati svijet (poslije sloma nacizma takva su djeca — u većini slučajeva bez roditelja — predstavljala težak socijalni problem).

lèbnskìnstler *v.* Lebenskünstler.

lèbnsrāum *njem.* (Leben — život + Raum — prostor) »životni prostor«, načelo njemačke agresije koje se sastojalo u težnji za osvajanjem tuđih teritorija u kojima žive pripadnici njemačkoga naroda, bez obzira kome inače ti teritoriji pripadaju (Dončević).

lèceder; lècider *v.* licitar.

lecìtīn, -ína *grč.* (lekithos — žumance) lipoid *(v.)* u kojem ima fosfora; nalazi se u žumancetu, u biljkama i u čovječjem organizmu.

Le Corbusier *franc.* (*čit.* Lekorbizje), pravim imenom Charles-Edouard Jeanneret (1887—1965) francuski arhitekt, slikar i teoretičar urbanizma.

lècter *njem.* (letzt — posljednji, krajnji) prijateljski udarac dlanom po leđima na rastanku (među našom djecom postoji za to izraz: *dirac;* u ARj: *tȍlja*).

lectori salutem *lat.* (*čit.* lektōri salūtem) učitelju pozdrav (formula u starom školstvu za pozdravljanje učitelja; katkada i: **lectori benevolo salutem** — dobrostivom...); koji put se pod pojmom **lectori** misli i na *čitaoca,* jer lat. riječ i to znači.

lèće, -eta *tur.* (leke) mrlja, ljaga.

Lèda — žena spartanskog kralja Tindareja koju je — prema mitu — obljubio Zeus pretvorivši se u labuda; plod te ljubavi je Helena, zbog koje je izbio trojanski rat, i dva brata blizanca Kastor i Poluks *(v.).*

ledènica *v.* venedik; *isto i* **ledènīk, ledènjāk.**

lèderica *njem.* (Leder — koža) vrsta jabuke s oporom korom, tzv. kožara; *isto i* **lèderkinja.**

lèdi *indekl. engl.* (lady) dama, gospođa, otmjena žena (danas prodire i izgovor *leidi*); **lady patroness** — zaštitnica, pokroviteljica, patronesa.

lèdičan, -čna, -čno *njem.* (ledig) neoženjen, neudata; **lèdigšajn** (Ledigschein) — potvrda o »slobodnom stanju«, tj. da netko nije u braku; *isp.* ilmihaber.

ledírati, lèdīrām *lat.* (laedere) povrijediti, uvrijediti, ozlijediti; oštetiti (npr. *lèdīrāno slȍvo* u štamparstvu); *isp.* lezija.

lèđen *v.* legen.

Lef — skrać. od ruš. *Levyj front iskusstv* (Lijevi front umjetnostî), tj. grupa ruskih književnika, osnovana u Moskvi god. 1923. (pripadao joj je i Majakovski).

legabile *tal.* (*akc.* legābile) *muz.* vezano, spojeno.

legàcija *lat.* (legatio) poslanstvo, odaslanstvo; izaslanstvo; ambasada; *isp.* legat[1].

lègālan, -lna, -lno *lat.* (lex, 2. legis — zakon) 1. zakonit, koji se slaže sa zakonom; pravovaljan; 2. neprikriven, javan; **legalnī sāt** — u nekim zemljama, npr. u Italiji, naziv za sat pomaknut za jednu uru naprijed (ljetno vrijeme); *izv.* **legàlnōst,** -osti — zakonitost; **legalizàcija** — uzakonjenje, pozakonjenje, pridavanje zakonske snage; **legalizàcija prijepisa** — ovjerovljenje, ovjera npr. neke svjedodžbe i sl.; *glag.* **legalizírati,** -izīrām — ovjeroviti, pozakoniti; učiniti nešto zakonitim, pravovaljanim; *isto i* **legalizovati,** -ujēm.

legalitas regnorum fundamentum *lat.* zakonitost je temelj kraljevstava (država).

legalitet, -eta *lat.* (legalitas) zakonitost, pravovaljanost; *isp.* legalnost.

legalizacija, legalizirati i sl. *v.* legalan i sl.

legat[1], -ata, 5. legate *lat.* (legatus) 1. kod starih Rimljana — poslanik; namjesnik provincije; pomoćnik vojskovođe; 2. u katoličkoj crkvi — službeni predstavnik, opunomoćenik pape; papinski poslanik; **legatus a latere** (*akc.* legatus a latere) — papinski poslanik u rangu kardinala; **legatus de latere** — papinski poslanik nižega ranga od kardinala; 3. *katkada i* činovnik, službenik.

legat[2], -ata *lat.* (legatum) zapis, ostavština; oporučni nalog nasljedniku da nekoj osobi isplati stanovitu svotu novaca ili da joj preda određeni dio imetka; **legatar**, -ara — onaj kome je zapisom ostavljen u nasljedstvo samo neki određeni predmet (a ne cijela ostavština ili njezin dio); **legator** — onaj koji nešto nekom zapiše u ostavštinu, oporučitelj.

legati, -am *tal.* (leggere) čitati.

legato, -ata, *mn.* -ati, 2. legata *tal.* (legare — vezati, povezivati) *muz.* poseban način pjevanja; vezano, sliveno, bez prekidanja glasova; *prot.* stakato.

lege artis *lat.* (lex, 2. legis — zakon, ars, 2. artis — umjetnost) po zakonu umjetnosti, prema propisu, propisano.

lege et consuetudine *lat.* (*čit.* konsuetudine) po zakonu i običaju.

legem brevem esse oportet *lat.* zakon treba da bude kratak.

legen, *2. mn.* legena *tur.* (legen, ligen) umivaonik, lavor.

legenda *lat.* (legenda — ono što treba čitati) 1. narodna predaja o životu neke osobe ili o nekom događaju; priča o neobičnom događaju; 2. natpis na novčanici; 3. tumač, objašnjenje uz geografsku kartu, sliku, plan itd.; 4. priča o životu i čudesima nekog sveca katoličke crkve; 5. uopće izmišljen, fantazijom obogaćen i preinačen neki povijesni događaj; **legendaran**, -rna, -rno — koji se spominje u legendi; o kome se pričaju legende; čuven, slavan; predajni, neobičan, koga nije bilo ili je bio drugačiji nego se o njemu priča; izmišljen, nestvaran; *izv.* **legendarnost**, -osti; **legendar**, -ara — pisac legendi o svecima; **legendarij**, -ija i **legendarijum** — knjiga koja sadrži legende iz života svetaca.

lege necessitatis *lat.* po zakonu nužde.

leger *v.* kalupar.

legestenija *lat.-grč.* (lego — čitam + *isp.* astenija) psihički uzrokovana nesposobnost čitanja; *izv.* **legesteničar.**

leggiere *tal.* (*čit.* leđere) *muz.* lako, brzo (izvoditi); *isto i* **leggiermente** (*čit.* leđermente); **leggierissimo** (*čit.* leđerisimo) — vrlo lako, vrlo brzo.

leghorn (po engl. imenu tal. grada Livorna — Leghorn) — 1. vrsta bijelih kokoši nastala križanjem talijanskih i španjolskih kokošaka, daju velik broj jaja (u Italiji se te kokoši zovu galline livornesi); 2. vrsta pletene slame za šešire i šešir od takve slame; *izv.* **leghornka** (za kokoš).

legibilan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* legere — čitati) čitak, čitljiv.

legija *lat.* (legio, 2. -onis) 1. *hist.* veća borbena jedinica rimske vojske (oko 6.000 ljudi); bila je podijeljena u 10 kohorata *(v.)*; 2. naziv raznih vojnih jedinica u različito vrijeme (npr. *Legija stranaca;* kod Matoša: *tuđinska legija*) — francuske trupe, sastavljene od nasnubljenih stranaca (pustolova, očajnika, kriminalaca) koje stoje pod komandom francuskih oficira i služe za osiguranje francuskih kolonijalnih posjeda; 3. *prenes.* velik broj, mnoštvo; **Orden Legije časti** (Légion d'honneur) — francusko odlikovanje za vojne i građanske osobe; **legion**, -ona — isto što i legija; **Légion** (*čit.* Ležion) ime francuske stranke koja je bila na vladi za vrijeme njemačke okupacije (šef maršal Philippe Pétain); **Légion étrangère** *franc.* (*čit.* Ležion etranžer) vidi sprijeda *Legija stranaca;* **legionar**, -ara, 5. legionaru i -are (legionarius) vojnik u legiji.

legirati[1], legiram *tal.* (legare — vezati, spajati) stapati metale; dodavati jednom metalu drugi radi poboljšanja njegovih svojstava (npr. dodavati u čelik krom, volfram itd.); *isp.* legura.

legirati[2], legiram *lat.* (legare — oporukom odrediti) 1. zapisati kome legat[2] *(v.)*; 2. odrediti koga za legata.

legirati[3] *v.* legovati.

legislacija *lat.* (lex, 2. legis — zakon + latio — nošenje, donošenje) zakonodavstvo; zakonodavna vlast; **legislativa** — 1. u Francuskoj zakonodavna skupština u vrijeme buržoaske revolucije 1789. (do Konventa) i u godinama 1849—1851. za vrijeme Druge republike; 2. zakonodavna skupština uopće; **legislativan**, -vna, -vno — zakonodavan; **legislator** — zakonodavac; **legislatura** — 1. zakonodavni organ; 2. rok punomoći, perioda djelatnosti

zakonodavnoga organa (Narodne skupštine).

Legis virtus haec est: imperare, vetare, permittere, punire *lat.* (*čit.* ...hek...) Vrlina zakona jest: zapovijedati, zabranjivati, dopuštati, kažnjavati.

lègištar, -štra, *2. mn.* lègištārā (*isp.* registar) kamena pisaljka, kamenčić, grifl, riska (danas izobičajeno, jer djeca više ne uče pisanje na pločicama).

legitimàcija *lat.* (legitimus — zakonit, zakonom određen) 1. iskaznica, osobna, lična karta, isprava; 2. pozakonjenje; 3. pravo poduzeti neki korak; **legitimàcija àktīvnā** — pravo podići tužbu pred sudom; **legitimàcija pàsīvnā** — sposobnost biti tužen na sudu; **legitimírati,** -ìmīrām — 1. tražiti od nekoga da pokaže osobnu iskaznicu; 2. pozakoniti, ovjeroviti; dokazati zakonsku vrijednost, opravdati; 3. **legitimírati se** — pokazati osobnu iskaznicu; dokazati svoj identitet (*v.*); *isto i* **legitìmisati,** -šēm.

lègitīman, -mna, -mno *lat.* (legitimus — zakonit, zakonom određen) zakonit, osnovan na zakonu, zakonski, pravedan, pravilan, opravdan; pravovaljan; *izv.* **legitímnōst,** -osti — zakonitost; zakonsko pravo na neki posjed, prijestolje itd.; *isto i* **legitimìtēt,** -èta.

legitimírati *v.* legitimacija.

legitìmist *v.* legitimizam.

legitimìtēt *v.* legitiman.

legitimìzam, -zma — *lat.* (legitimus — zakonit, zakonom određen) princip nepromjenljivosti nasljedne monarhije; pristajanje uz svrgnutu (»zakonitu«) dinastiju; **legitìmist(a)** — pristaša legitimizma; *žen.* **legitìmistkinja;** *prid.* **legitimìstičkī.**

legitímnōst *v.* legitiman.

lègovati, -ujēm *njem.* (legen — položiti) *u krojačkom jeziku* praviti nabore na suknu (veće nego kod plisiranja, *v.*), glačati te nabore jedan preko drugoga; **lègovānē fàlte** — mrske, grešpe, grotulje (u nekim našim rječnicima; kod Šamšalovića: kalegrešpe); **lègovān šȍs** — suknja s (velikim, izglačanim) naborima; *isp.* cigovati.

legròmant *v.* nekromant (Nar.).

lègršter *v.* legištar.

lèguan *španj.* (*isp.* iguan) veliki gušter američkih tropskih zemalja.

legùmīn, -ína *lat.* (legumen — mahuna) glavna bjelančevina u plodu mahunastih biljaka.

leguminòze (*mn. ž. roda*) *lat.* (legumen, 2. -guminis — mahuna) biljke s mahunastim plodovima; mahunarke, lepirnjače (grah, leća, grašak, bob itd.).

legùra *lat.* (legatura — vezanje, spajanje) slitina, spoj, smjesa dvaju ili više metala, dobivena stapanjem (mjed, bronca); *isp.* legirati.

lègvan *v.* leguan.

Lèh, *mn.* Lèsi, *gen.* Lèhā — jedan od starih naziva za Poljake (*isp.* Čeh, Leh, Meh); *prid.* **lȅškī,** -ā, -ō; **lehíti** (*mn. m. r.*) — naziv za pripadnike podskupine zapadnoslavenskih jezika u koju se računaju poljski, kašupski, slovinski (ostaci baltičko-slavenskih Pomorjana u Poljskoj) i izumrli polapski jezik.

Lehnwort *njem.* (*čit.* lēnvort) *gram.* riječ posuđena iz drugog jezika, posuđenica, pozajmljenica.

Lehrjahre *njem.* (*čit.* lērjāre) godine učenja, doba stjecanja iskustva (po Goetheovu romanu *Wilhelm Meisters Lehrjahre*).

leica *v.* lajka.

leichtsinnig *v.* lajhtzinig.

leidi *v.* ledi.

Leipzig *njem.* (*čit.* Làjpcig) grad u Njemačkoj Demokratskoj Republici (kod naših starijih pisaca *Lipiska* i *Lipsko*), važno privredno središte (velesajmovi); *prid.* **leipziški** odn. **làjpciškī** (*v.* Lajpciški proces)

leishmaniasis *v.* lišmanijaza.

Leistung *njem.* (*čit.* làjstung) djelo, čin; napor (Matoš u jednom pismu Ogrizoviću); *isp.* lajstati.

leitest stajl *v.* latest style.

Leitha *v.* Lajta.

leitmotiv *v.* lajtmotiv.

lèj, lèja, *2. mn.* lèjā — rumunjski novac (leu), sadrži 100 *bani.*

Lèjla *tur.* »veoma tamna noć« (ime djevojke koja u arapskoj poemi *Madžnun i Lejla* ima istu ulogu kao u evropskoj Romeova Julija).

lèjlek, 5. -če, *mn.* -ci *tur.* (lejlek) roda.

lèjzer *v.* laser.

lèk, lèka, *mn.* lèki, 2. lèkā (ime po A-*lek*-san-dru Velikom) albanski novac, sadrži 100 *kintara.*

lekàža *njem.-franc.* (lecken — propuštati tekućinu, curiti) *trg.* gubitak na težini npr. pri prevoženju tekuće robe.

lèkcija, *2. mn.* lèkcījā *lat.* (lectio — čitanje, štivo) 1. predavanje, obučavanje, usmeno izlaganje predmeta koje vrši predavač; školski sat nastave; 2. javno čitanje, predavanje o nekoj temi; 3. zadaća (za učenje); 4. opomena, ukor, prigovor; 5. pouka iz nekog neugodnog iskustva.

lekciònārīj, -ija (*pored* **lekciònārijum**) *lat.* (lectionarium) zbirka odlomaka iz *Biblije* koji se

čitaju pri katoličkom bogoslužju; *isto i* **lekciònār,** -āra.

lekéditi, lekēdīm *mad.* (repkedni) lepršati, lelujati se; **lekèdōv,** -ōva, *2. mn.* -ōvā — dio ženske odjeće (Zmaj).

lèkit, *2. mn.* lèkītā *grč.* (lēkythos) vrsta starogrčkog vrča s uskim vratom i jednom ručkom; služila je uglavnom za nošenje tekućine koja se izlijeva na grob pokojnika.

lèksem, -ema *grč.* (legein — govoriti) *lingv.* dio riječi koji nosi njezino osnovno značenje (npr. u obliku *radi* + *mo* prvi je dio leksem a drugi morfem [*v.*]); *isto i* **leksèma** *(ž. r.);* **leksemàtika** — nauka o leksemima.

lèksik, *mn.* -ci, 2. lèksīkā *grč.* (lèksikon — rječnik) sve riječi nekog jezika, dijalekta; sva djela nekog pisca; *prid.* **lèksičkī** — koji se odnosi na rječnik, na riječi; rječnički; *isto i* **lèksikālan,** -łna, -lno.

leksikogrāfija *grč.* (lèksikon — rječnik + grafō — pišem) 1. sastavljanje rječnika; 2. svi radovi po tipu rječnika; rječnička literatura; **leksikògraf** — čovjek koji se bavi pisanjem rječnika, leksikona; rječničar; *prid.* **leksikògrafskī.**

leksikològija *grč.* (lèksikon — rječnik + lògos — riječ, govor) grana jezikoslovlja koja se bavi proučavanjem leksika *(v.);* **leksikòlog,** *mn.* -zi — stručnjak u leksikologiji; *prid.* **leksikòloškī.**

lèksikon *grč.* (lèksikon) 1. rječnik; 2. knjiga u kojoj su abecednim redom poredani i protumačeni različiti pojmovi; *v.* konverzacioni leksikon; *prid.* **lèksikonskī.**

lèksis (*isp.* leksikon) zbirka riječi, rječnik.

lektíra *lat.* (legere — čitati) 1. čitanje; 2. ono što se čita; pročitano gradivo; štivo.

lèktor *lat.* (lector — čitač) 1. praktični učitelj na visokim školama (obično za strane jezike); 2. literarni i jezični savjetnik nakladnih zavoda koji čita, ocjenjuje i ispravlja rukopise; 3. čitatelj, čitač; predavač; 4. učitelj jezika u kazalištu; 5. u katol. crkvi drugi stupanj zaređenja; 6. u evangeličkoj crkvi član crkvene zajednice kojemu je dopušteno da zamjenjuje odsutnog pastora pri bogoslužju; *žen.* **lèktorica;** *prid.* **lèktorskī; lektòrat,** -āta — posao i dužnost lektora; **lektorírati,** -òrīrām — u novije vrijeme načinjen glagol za oznaku posla koji vrši lektor 2; *isto i* **lektòrisati,** -šem.

lèktōrij, -ija (*pored* **lektōrijum**) *lat.* (lectorium) ustanova za organizaciju javnih predavanja, a također i prostorija za javna predavanja; narodno, pučko sveučilište.

lektúra *lat.* čitanje i ispravljanje tekstova kakvo obavlja lektor 2.

Le laid c'est le beau *franc.* (*čit.* L'lē se l'bō) Ružno je lijepo (geslo naturalizma; citira J. Pasarić).

lèlek *v.* lejlek.

Lelezi, *gen.* Lelēgā *grč.* (Leleges) drevno predgrčko pleme u Maloj Aziji (osobito u Troadi), a bilo ih je i na Kreti i po drugim otocima; isticali su se kao hrabri mornari; *prid.* **lèleškī.**

Lelian — pseudonim francuskog lirskog pjesnika Paula Verlainea (1844—1896) (Matoš).

lèlija *lat.* (laelia) 1. vrsta tropskih orhideja; 2. perunika (*v.* iris).

Lèlije *lat.* (Laelius *iz grč.* lalos) »govorljivi«.

lèm, lema *njem.* (Lehm — glina, ilovača) kit, ljepilo, zamaz, vezivno tkivo; **lèmilo,** *2. mn.* lemīlā — sprava za lemljenje; **lèmiti,** -īm — lijepiti lemom.

LEM — skrać. za engl. *Lunar Excursion Model* (posebna letjelica za spuštanje na površinu Mjeseca u okviru američkog svemirskog programa Apollo, Mjesečevo vozilo).

lèma *grč.* (lēmma — ono što je primljeno) 1. riječ u rječniku (koja se opisuje), natuknica, odrednica; 2. naslov članka, natpis stavka u enciklopediji; 3. postavka u matematici; 4. pretpostavka, premisa u filozofiji.

Lemannus lacus *lat.* antičko ime za *Ženevsko jezero; isp.* Lac Léman.

lèmār *v.* leming.

Le mariage est tombeau de l' amour *franc.* (*čit.* L'marijāž e tombō d' l' amūr) Brak je grobnica ljubavi.

lèming, *mn.* -zi, 2. lèmīngā (*lat.* Lemmus lemmus) — arktička životinja slična poljskom mišu (glodavac).

lemnìskata *grč.* (lemnískos — vrpca, traka, zavoj) *geom.* vrsta zatvorene krivulje, nalik na položenu osmicu (∞).

Lèmnos *grč.* otok u Egejskom moru, na kojemu su Grci izložili Filokteta i predali ga njegovoj sudbini; otok se i inače spominje u mitologiji, a osobito zbog toga što su na njemu žene pobile sve muškarce, i to zbog ljubomora jer su njihovi muževi iz rata protiv Tračana doveli svojim kućama mnogo lijepih robinja; na Lemnosu su pristali i Argonauti putujući na Tauridu i neko su vrijeme tamo proveli u slasti i lasti sa ženama koje su bile bez muževa.

lèmōn *v.* limun.

lemozina *grč.* (*isp.* elemozina) milostinja, milodar (u crkvi); malen novac uopće; **lemozinjak** — kutija smještena na prikladnom mjestu u crkvi, obično pri ulazu, da u nju vjernici ubacuju lemozinu (kod slavonskih pisaca).
lempíra — novčana jedinica u Hondurasu (100 centavosa).
lemskin *v.* lambskin.
lemun *v.* limun.
lemur, -ura *lat.* (*isp.* lemuri) polumajmun, isto što i maki, makak, magot (živi u šumama Madagaskara, u Africi i u jugoistočnoj Aziji); **lemurídi** *(mn. m. r.)* bića slična lemurima
lemuri *(mn. m. roda) lat.* (Lemures) po vjerovanju starih Rimljana: duše pokojnika (dobre poštovane kao lari, a zle lutale kao sablasti): **Lemurije** *(mn. ž. roda)* — svečanost starih Rimljana u svrhu otklanjanja moći lemura (slavila se u mjesecu svibnju).
lemurskō doba — *geol.* doba Lemurije, kontinenta koji se navodno protezao između Sundajskih otoka i Madagaskara i u geološkoj prošlosti utonuo u more.
lemuzina *v.* lemozina (Begović).
Lena, 5. Leno *v.* Magdalena, *isto i* **Lenka,** 3. -ki.
lenč *v.* lanč.
Lend and lease act *engl.* (*čit.* lend end līs ekt) Zakon o zajmu i najmu, što je izglasan u ožujku god. 1941. u Kongresu USA, a po kojem su Sjedinjene Države još prije svoga ulaska u rat preuzele opskrbu antifašističkih snaga.
lendemain noir *franc.* (*čit.* landmen noar) crna sutrašnjica (sloven. književnik Anton Novačan u jednom pismu Matošu).
lendler, *2. mn.* lendlerā *njem.* (Ländler) narodni ples podrijetlom iz Bavarske; polagan, pleše se u paru, s okretanjem, mjera 3/4 ili 3/8; iz njega se razvio valcer.
lendlord *engl.* (landlord) krupni engleski zemljoposjednik koji ne vodi sam gospodarstvo na svom vlastelinstvu, nego daje zemlju u arendu farmerima; vlastelin, spahija.
lendrover *engl.* (land — zemlja + rove — lunjati) vrsta automobila, terenska kola engleske proizvodnje, slična američkom džipu (S. Batušić).
lendžir *v.* lenger
Leneje, Leneja *(mn. ž. roda)* — vrsta Dionizove svetkovine u starih Grka; *v.* Antesterije.
lenger, *2. mn.* lengerā *tur.* (lenger) 1. sidro, kotva, ankora; 2. vrsta velikog bakrenog tanjura (sahana); **lengerisati,** -šem — sidriti, kotviti; *isp.* ankorati.

lenija — 1. *v.* linija; 2. uzak kolski put na njivama.
lenīr *v.* lenjir.
leno *njem.* (Lehen) *hist.* 1. zemljišni posjed što ga je feudalac-zemljoposjednik davao vazalu uz uvjete da će ovaj prema njemu izvršavati stanovite obaveze; isto što i feud· 2. porez, ubiran sa lenskog imanja; *prid.* **lenskī; lensko pravo** — pravo koje je određivalo odnose između vazala *(v.)* i sizerena *(v.)*; **lenstvenīk,** 5. -če, *mn.* -ci — isto što i vazal, kletvenik.
lenta *rus.* široka svilena traka preko ramena na kojoj se nose visoki ordeni.
lentamente *tal.* (*akc.* lentamente) polagano; **lentando** (*akc.* lentando) — polaganije; sve sporije i sporije, otežući.
lentigo *lat.* madež, znamenka, vrsta pigmentacije kože.
lentítis (*akc. i* **-ìtis**) *lat.* (lens, 2. lentis — leća) upala očne leće.
lento *tal.* (lento — spor, polagan, trom) *muz.* oznaka u glazbi: sporo; vrlo polagani tempo.
lentra, *2. mn.* lentrī *tal.* (lettera — list?) *šatr.* slika u kriminalističkom albumu; **lentraš,** -aša — kriminalistički fotograf, policijski službenik u civilu.
lenung, *mn.* -zi *njem.* (Löhnung) vojnička plaća.
lenvort *njem.* (lehnen — posuditi, Wort — riječ) riječ iz stranog jezika koja je toliko udomaćena da se i ne osjeća kao tuđa; posuđenica, pozajmljenica, primljenica; *isp.* fremdvort.
lenjinìzam, -zma — marksizam kako ga je dalje razvio Lenjin u epohi imperijalizma i proleterskih revolucija; **lenjinistički** — koji je u duhu lenjinizma, marksistički odn. komunistički čist, pravilan.
lenjir, -ira *njem.* (linieren — vući crte, crtati) ravnalo; **lenjirati,** lenjiram — vući ravne crte s pomoću lenjira, linirati; *isto i* **lenjìrisati,** -šem.
Leo *lat.* 1. »lav«; 2. Lav — zviježđe u Zodijaku; najsjajnija zvijezda *Regulus;* **Leon(h)ard** *lat.-germ.* »jak kao lav«.
León — pokrajina u sjeverozapadnoj Španiji, nekada samostalna država, god. 1230. ujedinjena s Kastilijom.
leon, -ona — novčana jedinica u državi Sierra Leone (zapadna Afrika).
Leonída (*akc. i* **Leonida**) *grč.* (leon — lav + eīdos — lik, *dakle* »nalik na lava«) ime spartanskog kralja iz 5. st. pr. n. e.; poginuo zbog izdaje Efijaltove *(v.)* sa 300 svojih drugova braneći Termopilski klanac od perzijske vojske pod kraljem Kserksom; uzor junaka i požrtvovnoga borca za domovinu;

na spomeniku Leonidi i njegovim drugovima, podignutom na mjestu pogibije, koji prikazuje umirućeg lava, uklesane su riječi: Prolazniče, javi Lakedemoncima da ovdje ležimo jer smo se pokoravali njihovim zapovijedima.

Leonidi *(mn. m. r.)* roj meteora s radijantom u zviježđu Lava (*isp.* Leo).

Leonila *grč.* »lavica«.

leonina societas *lat.* »drugovanje s lavom«, ugovor po kome jedna stranka ima velike prednosti, a druga se »mora zadovoljiti mrvicama«, tj. onoj prvoj treba da pripadne »lavlji dio« (izraz je i nastao prema Ezopovoj basni u kojoj lav prisvaja veći dio lovine).

leonīnskī srok — sricanje prve polovine stiha s drugom: Kaži *pravo,* tako bio *zdravo;* ime po latinskom pjesniku Leonu iz 17. st. n. e.

leònka, 3. -ci, *2. mn.* -kī — vrsta kruške.

Leonóra *v.* Eleonora.

leònovānje *rus.* boravak u otvorenom svemirskom prostoru (po sovjetskom astronautu Leonovu, koji je taj pothvat prvi izveo).

leontijáza *grč.* (leon — lav) vrsta gube, bolest kože i kostiju, lice poprima lavlji izgled.

Leontína *lat.* »od lavljeg roda«

leòpān, -āna (hibridna riječ od leopard + *franc.* lion — lav) križanac leoparda i lavice; *isp.* leopon.

lèopard *grč.* (leōn — lav + pàrdos — tigar) zvijer iz porodice mačaka; pantera; živi u Aziji, Africi i u primorskim krajevima Dalekog Istoka; *prid.* **leopardskī.**

Leopold *germ.* (*od* Luitpold) »hrabar u narodu«.

lèopoldovac — pripadnik nekada u Zagrebu vrlo popularne vojničke jedinice (naziv po austrijskom nadvojvodi Leopoldu).

Leopoldville *v.* Kinšasa.

leòpōn, -ōna — hibridna riječ od leopard + leon, tj. lav, kojom su nazvana dva križanca lava i leopardice okoćena god. 1960. u jednom japanskom zvjerinjaku; *isp.* leopan.

leo rugiens *lat.* lav koji riče, »ričući lav« (izraz iz *Biblije* koji označuje đavola; Nehajev).

Lepànto — (talijansko ime grčkoga grada *Naupakta)* luka na izlazu iz Korintskog zaljeva u Grčkoj; tu je došlo do pomorske bitke između Turaka i zapadnih sila god. 1571; pobjeda je pripala kršćanima pod vodstvom Don Juana d' Austria (Šenoa).

lèpcelder *v.* licitar.

lèpe! *tur.* (lepi) izvolite! molim!

lepèza, *2. mn.* lepēzā *tur.* (jelpaze) 1. sprava od pravilnih koštanih ili kakvih drugih »pera«, koja je — ako nije u upotrebi — sklopljena, a za upotrebu se pravilno širi obično do polukruga pa i više (katkada su ta »pera« i lijepo obojena); lepezom se čovjek — mašući sebi ispred lica — nastoji ohladiti; naši izrazi: mahač, mahaljka, hladilica; *isp.* feher; moskar; 2. *prenes.* **lepèza bòja** — umješnost nekog slikara da prikladno raspoređuje boje, sveukupan utisak što ga ostavlja slikarsko djelo skladom primijenjenih kolorističkih elemenata; *isto i* **lepèze,** -eta *(sr. roda);* **lèpezast,** -a, -o — poput lepeze, tj. raširen do polukruga a i više (npr. kod nekih vrsta golubova); **lepèzān,** -āna — golub s lepezastim repom; **lepèzati,** -ām — 1. mahati lepezom (ili *kao* lepezom); 2. širiti u obliku lepeze; 3. *(povrat.)* **lepèzati se** — hladiti se lepezom ili čime sličnim.

lepidodendron *grč.* (lèpis, 2. lèpidos — ljuska + dèndron — drvo) vrsta izumrlog gigantskog drva iz porodice papratnjača; ostaci lepidodendrona i drugih nekih biljaka stvorili su naslage kamenog ugljena.

lepidòpteri *(mn. m. r.) grč.* (lèpis, 2. lepidos — ljuska + pterōn — krilo) *zool.* leptiri; **lepidopterològija** — nauka o leptirima.

lepidòstej *grč.* (lèpis, 2. lèpidos — ljuska + ostèon — kost) vrsta ribe košljivice, nalik na štuku; naraste do metar i po, ozgo je maslinastozelena, ozdo srebrnastobijela s crnim pjegama po stražnjem dijelu tijela i na neparnim perajama.

leporelo (po imenu pratioca Don Juanova u Mozartovoj operi *Don Juan*) album slika u obliku harmonike (kakav je slagao Leporello o Don Juanovim ljubavnicama); *isp.* Ma in Espagna...

lèpra *grč.* (lèpra — šuga, guba) *med.* bolest guba; prokaza; zarazna bolest kože i perifernih živaca (čirovi, čvorovi, trulež tkiva); *v.* leprozan.

leprìlja, *2. mn.* -īljā *španj.* (*dem. od* lepra — kuga) vrsta pjesme sa stihovima od po šest ili osam slogova, u kojoj se kitice završavaju uvijek istim refrenom od jednog ili dva stiha.

lepróza *v.* lepra.

lèprōzan, -zna, -zno *grč.* (*isp.* lepra) gubav; **leprozōrīj,** -ija (*pored* **leprozōrijum**) — izolirano sklonište, kolonija gubavaca.

lèpton (*grč. pl.* lèpta) (*grč.* leptós — tanak, mršav, sitan) starogrčki sitni novac, danas stoti dio drahme; **leptóni** — najlakše subatomske čestice (elektron, pozitron i dr.).

leptospira *grč.* vrsta spirohete, uzrokuje bolesti zvane *leptospiróze* (probavne smetnje, otjeca-

nje slezene i dr.; prenosioci većinom glodavci i psi).

ler[1], lera *njem.* (Lehre — učenje) ustanova za učenje i zabavu predškolske djece, zabavište, vrtić (izraz udomaćen u Srijemu); *isp.* špilšul.

ler[2] *njem.* (leer — prazan) prazan hod motora (motor radi, a auto stoji).

lerbub *njem.* (lehren — učiti + Bube — dječak) učenik u privredi, šegrt; *dijal. i* **lerpup.**

lermajstor *njem.* (Lehrmeister) obrtnik kod kojega netko uči zanat.

lermedl *njem.* (lehren — učiti + Mädchen — djevojka) naučnica, učenica u privredi, »šegrtica« (Krleža, *U agoniji*).

Lerna — grad i jezero na jugu od Arga u staroj Grčkoj; *prid.* **lernejskī, -ā, -ō; lernejska hidra** (*grč.* Lernaía hydra) — porod Tifona, užasnog sina Geje i Tartara, i gorostasne zmije Ehidne, odrasla u močvari kraj Lerne; bila je to veoma velika zmija sa devet glava, od kojih je osam bilo smrtnih a deveta besmrtna; izlazeći na kopno, klala je stada i pustošila polja, te je zato kralj Euristej naložio Heraklu da je ubije (to je drugo junačko djelo Heraklovo); s velikom mukom a uz pomoć nećaka Jolaja, junak izvede djelo, odsiječe zmijurini i onu besmrtnu glavu, rasiječe joj truplo na dva dijela, a u njezinu otrovnu krv zamoči svoje strijele kojima je odonda zadavao samo smrtne rane.

lero *dalmat.* (lāro) deran (Vojnović).

Le roi est mort, vive le roi *franc.* (*čit.* L' roā e mōr, vīv l' roā) Kralj je mrtav, živio kralj! (staro dinastičko načelo kojim se objavljuje smrt vladajućeg kralja i istodobni nastup novoga na prijestolje).

Le roi règne et ne gouverne pas *franc.* (*čit.* L' roā rēnj e n' guvērn pā) Kralj kraljuje a ne vlada; *isp.* Rex regnat...

Le roi s' amuse *franc.* (*čit.* L' roā s' amīz) Kralj se zabavlja (Victor Hugo)

Le roi soleil *franc.* (*čit.* L' roā solej) Kralj-sunce (naziv dvorskih laskavaca za francuskog kralja Luja XIV [1638—1715]); kod Krleže *Sunčani Ljudevit.*

les *njem.* (Löss) međunarodni izraz za lapor *(v.)*, tupinu, prapor.

Les ames de nos amis sont nos amis *franc.* (*čit.* Lez amī d'nōz amī son nōz amī) Prijatelji naših prijatelja naši su prijatelji.

Les aristocrates à la lanterne *franc.* (*čit.* Lez aristokrāt...lantērn) Aristokrate na kandelabar (povješati); *isp.* Ça ira.

Lesbos — grčki otok u Egejskom moru, danas *Mitilini; isp.* lezbijska ljubav.

Les Cent jours *franc.* (*čit.* Le San žur) Sto dana; druga vladavina Napoleonova, kad se s otoka Elbe gdje je prvi put bio interniran iznenada vratio u Francusku, okupio mnoštvo svojih pristaša i prodro do Pariza; ta je vladavina trajala od 28. ožujka do 28. lipnja 1815. i poznata je u povijesti pod gornjim naslovom (u to je doba Napoleon porazio svoje neprijatelje kod Lignyja, ali je konačno savladan kod Waterlooa i zatočen na otoku Sv. Helene gdje je umro god. 1821).

Les dames en avant *franc.* (*čit.* Le dām an avān) Dame naprijed, tj. ženama prednost.

Les extrêmes se touchent *franc.* (*čit.* Lezekstrēm s'tūš). Krajnosti se dotiču (privlače) (Nemčić).

Lesezeichen *njem.* (*čit.* lēzecajhn) vrpca uvezana u knjigu za oznaku mjesta do kojeg se došlo u čitanju.

lesonit *v.* lezonit.

Lesoto — država u jugoistočnoj Africi (enklava u Južnoafričkoj Republici; nekadašnji brit. protektorat Basutoland); glavni grad Maseru.

lesto *tal.* (lesto — brz, hitar) *muz.* živo, okretno, žustro, živahno.

Lestrigonci, Lestrigōnācā *(mn. m. r.)* — u starogrčkoj mitologiji golemi divovi ljudožderi koji su Odiseju uništili nekoliko lađa i pobili velik broj drugova.

Le style c' est l'âme *franc.* (*čit.* L'stīl se l'ām) Stil je duša (piščeva); kod našega Frana Kurelca: »Kako mu duša diše, onako mu i pero piše«.

le style c'est l'homme même *franc.* (*čit.* l'stīl se l'ōm mēm) doslovno »stil je čovjek sam«, tj. stil odražava karakter čovjeka (riječi francuskog književnika G. L. Buffona, 1707—1788).

leš[1], leša *tur.* (iz perz.) mrtvac, mrtvo truplo; mrcina, strvina; *isto i* **lešina.**

leš[2], leša *njem.* (Lösch) troska, šljaka, zgura, sitan, zdrobljen ugljen, koks i sl. (»lešem posuta ulica«; I. Kozarčanin).

lešer, *2. mn.* lešērā *njem.* (Löschpapier) upijač, sušilo, bugačica *(v.)*.

lešina, *2. mn.* lešīnā *v.* leš[1].

lešo *tal.* (lesso) kuhan.

lešpapir *v.* lešer.

let *engl.* (let — zapreka, smetnja, prepona) *u tenisu:* udarac koji »ne vrijedi« (zbog slučajne smetnje ili pogreške) pa se smije ponoviti.

Leta *grč.* (Lēthē) 1. u starogrčkoj mitologiji — rijeka zaborava *(Zaboravka)* u donjem svijetu iz koje su pile duše preminulih prije nego su došle na Elizijske poljane ili se (po

učenju o seljenju duša) vratile na gornji svijet u neko drugo biće; 2. (*grč*. Lētō) starogrčka boginja, mati Apolona i Artemide (otac im je Zeus); *isp*. Latona; **lètālan,** -lna, -lno — smrtan, smrtonosan; mrtvački, ubitačan; **letalìtet,** -èta — smrtnost, broj smrtnih slučajeva; *isp*. mortalitet.

Letāre *lat*. »Raduj se«, naziv četvrte nedjelje poslije Uskrsa u katoličkoj crkvenoj godini.

letàrgija *grč*. (lēthē — zaborav, argía — nerad, počinak) 1. osobito bolesno stanje, slično dubokom snu, koje može potrajati od nekoliko sati do nekoliko dana, pri čemu su, u osobito teškim slučajevima, puls i disanje gotovo neprimjetljivi; 2. drijemež, mrtvilo, nepokretnost, nedjelatnost, bolesna ravnodušnost, otupjelost, obamrlost, sanljivost, apatičnost, inercija, nezainteresiranost; 3. početni stupanj hipnoze; *prid*. **letargičan,** -čna, -čno — dremljiv, obamro, trom, neosjetljiv.

l'ètat c'est moi *franc*. (*čit*. l'etā se moā) »država sam ja« (te se riječi pripisuju francuskom kralju Luju XIV).

leteomànija *grč*. (lēthē — zaboravljanje, zaborav, *isp*. Leta) *isto što i* narkomanija.

letèrāt, -āta *tal*. (letterato) književnik (Vojnović); *isp*. literat.

letertelègram *tal*.-*grč*. (lettera — pismo + *isp*. telegram) poštanska pošiljka koja se otprema kao telegram, a dostavlja se običnom poštom.

Lethe *v*. Leta.

Lètīcija *lat*. »veselost«, »živahnost«.

lètlāmpa *v*. letovati.

Leto *v*. Leta.

Letōnija — jedna od baltičkih zemalja (u SSSR) — isto što i Latvija *(v.)*; **Letónac,** -nca, 5. Lētōnče, *2. mn*. Lētōnācā; *žen*. **Lētōnka;** *prid*. **lètōnskī.**

letovati, -ujēm *njem*. (lōten) lemiti (*v*. lem), zavarivati, spajati kovinu s kovinom; **lètkolben** — sprava za zavarivanje, lemilo, lemnīk, lemljika; **lètlāmpa** — svjetiljka s jakim plamenom na kojem se grije lemilo; **letrōr** (*njem*. Rohr — cijev) — puhaljka.

letrìlja, *2. mn*. -iljā *španj*. (letrilla) *poet*. romanca, kratka, u živahnom stilu, osobito karakteristična za španj. pisca Gongoru; *isp*. rondo.

letrìzam, -zma *franc*. (lettrisme) zvukovnost, zvučnost, sonornost slovā.

lètskis *engl*. (let's kiss — poljubimo se!) moderni društveni ples, nastao u Finskoj, prenesen u Englesku, a odanle oko god. 1960. u ostalu Evropu i u Ameriku (varijanta jednog starinskog finskog plesa u kojem su obavezni poljupci); *isp*. jenka.

lettres de cacher *franc*. (*čit*. letr d'kašē) tajne naredbe francuskih kraljeva (do 1789) za progon nepoćudnih osoba.

letùrđija, letùrgija *v*. liturgija.

letùrīn, -īna *tal*. (letturino) stalak za čitanje, pult, notnštender, čitaljka, »štionica«; *isp*. rahle.

lètūštī, -ā, -ē *rus.-slav*. leteći; **lètūšte** — perad, živad.

lètva, *2. mn*. letāvā *njem*. (Latte) žioka, uska, dugačka daska (za izradu plotova, ograda i sl.).

leu *rum*. (»lav«) rumunjski novac, sadrži 100 bani (*mn*. **lei,** što se kod nas čita *lej*, *v*.).

lèucīn, -īna *grč*. (leukós — bijel) sastavni dio mnogih bjelančevina, prva izolirana aminokiselina (1818).

lèucīt, -īta *grč*. (leukós — bijel) ruda vulkanskog podrijetla (silikat aluminija i potaše), vrlo važna za dobivanje aluminijevih i potašinih soli kao i samog metalnog aluminija.

leucìzam, -zma *grč*. (leukós — bijel) pojava bjeloće kod normalno tamnobojnih životinja; za razliku od albina *(v.)*, ne pojavljuju se kod takvih individua crvene oči.

Leukàdija *grč*. (Leukás, *gen*. -ados) jedan od otoka u Jonskom moru; danas Santa Maura; s jedne vrletne hridine na otoku strmoglavljivali su osuđenike na smrt, odakle je nastala fraza: *lèukadskī skok* — nasilna smrt (prvotno na opisani način, a onda i općenito).

leukèmija *grč*. (leukós — bijel + haîma — krv) bjelokrvnost; bolest krvi kod koje se stvara vrlo mnogo bijelih krvnih tjelešaca na štetu crvenih.

leukocíti *(mn. m. roda) grč*. (leukós — bijel + kýtos — šupljina, posuda) *fiziol*. bezbojne, samostalno pokretljive stanice krvi, »bijela krvna tjelešca« (*v*. eritrociti); **leukocitoza** — umnožavanje leukocita u krvi, npr. kod zaraznih bolesti.

leukodèrma *grč*. (leukós — bijel + dérma — koža) pojava bijelih mrlja na koži, npr. kod psorijaze, luesa.

leukòma *grč*. (leukós — bijel + ómma — oko) bijela mrlja na rožnici oka, kao posljedica upale; *naš izraz:* bjelavka; *isto i* **lèukōm,** -ōma *(m. roda)*.

leukopènija *grč*. (leukós — bijel + penía — oskudica) smanjen broj leukocita u krvi, npr. kod tifusa, kod rendgenskih zračenja.

leukoplakija *grč.* (leukos — bijel + plax, 2. plakos — ploča, površina) bjelkasta zadebljala područja na sluznici usne šupljine, jezika ili spolovila (npr. kod pušača).

leukoplast *grč.* (leukos — bijel + plastos — uobličen, stvoren) cinkov bijeli melem, flaster *(v.)*.

leukoreja *grč.* (leukos — bijel + rheo — tečem) bijelo pranje, bjelotok (kod žena); *isp.* fluor albus.

Leukoteja *grč.* (»blistava boginja«) u starogrčkoj mitologiji pridjevak Ine *(v.)* kao zaštitnice mornara.

leukotomija *v.* lobus odn. lobotomija.

leukoza *grč.* isto što i leukemija *(v.)*

leut *tal.* (leuto, liuto, riječ perzijskog podrijetla) 1. lutnja; glazbalo sa 24 žice uz koje su nekad pjevali trubaduri (leut su u Evropu donijeli Arapi); 2. ribarski brodić s jednim jarbolom i na vesla (u Dalmaciji); **leutar,** -ara, 5. leutaru i -are — svirač na leutu; *isto i* **leutaš,** -aša.

lev, leva, *2. mn.* levā — bugarski novac, sadrži 100 *stotinki.*

leva *tal. v.* regrutacija.

levacija *lat.* (levare — dizati) dizanje uopće, a osobito početno dizanje ruku pri dirigiranju.

levada *tal.* (levata) propinjanje konja.

Levana *lat.* u starorimskoj mitologiji božica, zaštitnica novorođenčadi.

Levant *tal.* (levante — istok) Istok, sve zemlje oko Sredozemnog mora koje leže istočno od Italije; u užem smislu — obale Male Azije, Sirije i Egipta; *prid.* **levantskī; levantskā trgovina** — u srednjem vijeku tranzitna trgovina robom iz Indije i Kine preko Levanta, Sredozemlja, Italije i Njemačke za Zapadnu Evropu; dovela je do kulminacije moći Venecije i Đenove, a postepeno je propala nakon otkrića morskog puta u Indiju; **Levantinac,** -nca, 5. Levantīnče, *2. mn.* Levantīnācā — Evropljanin koji je rođen i živi na Levantu; **levantinac** — 1. levantski talir, talir Marije Terezije; kovao se u Austriji i Češkoj za zemlje Bliskog Istoka gdje i danas vrijedi kao novac; 2. *prenes.* lukavac, varalica (u trgovini); **Levantīnka** — žena iz Levanta; *prid.* **levantīnskī; levantin,** -ína — povjetarac koji puše s istoka; *isto i* **levanat,** -ānta.

levat, *2. mn.* levātā *šatr.* 1. običan, pošten čovjek, svatko tko ne živi šatrovačkim životom; 2. neiskusan drumski razbojnik; ubojica (slučajni, ne iz koristoljublja).

levata *lat.* optužba, podizanje procesa, zametanje sudbenog postupka.

levator *tal.* (levare — dizati) 1. mišić podizač; 2. *šatr.* nesposobnjak (očito ne prema lat. značenju, nego u vezi sa ekav. *levī,* tj. *lijevi,* čovjek koji »sve radi lijevom rukom«).

levča *v.* lijevča.

Leve fit, quod bene fertur, onus *lat.* (*čit.*...kod...) Lak postaje teret koji se dobro, tj. spretno, nosi.

leveleri *engl.* (leveller — ravnalac, koji izravnava, izjednačuje) »borci za jednakost« — radikalna nabožno-politička sekta u Engleskoj 17. st.; proširila se u vojsci Olivera Cromwella (*čit.* Kromvel) u kojoj je organizirala vojnička vijeća; borila se za suverenitet naroda, za jednakost pred zakonom, za slobodu savjesti i vjeroispovijesti.

leventa *tur.* (levent) 1. vojnik dobrovoljac; 2. besposlen hvalisav vojnik, hvališa, hvastavac uopće; 3. junak, junačina, delija, vitez pustolov; **leventovati,** -ujem — biti leventa, živjeti kao leventa.

lever *2. mn.* leverā *tur.* (nefer) vojnik najamnik, običan vojnik bez čina.

lever de rideau *franc.* (*čit.* lever d'ridō) 1. »dizanje zastora« u nekadašnjim kazališnim priredbama, tzv. uvodni komad prije glavne predstave; 2. jutarnja audijencija, jutarnje primanje na dvoru.

levha, *2. mn.* levhā *tur.-ar.* (levha, lavha) arapskim pismom krasopisno ispisane rečenice iz Kurana; sentencije koje su u muslimanskim kućama ispisane po zidovima i stoje umjesto slika; **levhimahfuza** (levhimahfuz) — proročka knjižica ili zapis o sudbini čovjeka.

Levi *hebr.* (odan, vjeran, privržen); po *Bibliji* treći sin Jakovljev, praotac istoimenog izraelskog plemena; plemenu Levi pripadali su i Mojsije i brat mu Aron, svećenici i leviti *(v.)*

levigacija *lat.* (levigatio) usitnjavanje, mrvljenje, pretvaranje u kašu; rastapanje; *glag.* **levigirati,** -vìgīrām; *isto i* **levigovati,** -ujem.

Levijatan — 1. strašna i golema biblijska morska neman; 2. zvijer, zloduh uopće; 3. *prenes.* nešto ogromno, gigantsko, sablasno; 4. stroj za uklanjanje nečistoće iz vune.

levirat, -ata *lat.* (levir — djever, mužev brat) dužnost muževa brata da se oženi njegovom udovicom (kod nekih naroda na Istoku): *isp.* sororat.

levis notae macula *lat.* (*čit.*...note makula) *pravn.* neznatan prekršaj, prijestup lakšega karaktera.

levīt, -íta, 5. levīte *hebr.* 1. Židov iz plemena Levijeva iz kojega su isključivo uzimani sve-

ćenici; 2. svećenik; službenik hrama i bogoštovlja; *prid.* **levītskī.**
levitácija *lat.* (levis — lagan) izdizanje iznad zemlje; tobožnje lebđenje medija u zraku pri spiritističkim seansama.
levíte *(mn. ž. r.)* prigovor, savjet, kritika; **očìtati levíte** — iskritizirati nekoga (prema *Liber leviticus* — treća knjiga Mojsijeva, koja je sadržavala odredbe o levitima; *v.* levit).
Levkosía *grč.* drugo ime za grad Nikoziju (na otoku Cipru).
levòrver *v.* revolver.
levulóza *lat.* (laevus — lijevi) voćni šećer, isto što i fruktoza (skreće ulijevo ravninu polariziranog svjetla); *isp.* dekstroza.
lèvūt *v.* leut (brodica) (Tresić Pavičić).
Lewis *engl.* Louis, Ludvig.
lex *lat.* (*čit.* lèks) zakon.
Lex duodecim tabularum *lat.* Zakon dvanaest ploča, najstariji rimski pisani zakon, urezan 451—450. pr. n. e. na dvanaest mjedenih ploča (sastavili su ga *decemviri legibus scribendis*); *isp.* decemvir.
lex ferenda *lat.* (ferre — nositi, donijeti) zakon koji treba da bude donesen, budući zakon.
lex inertiae *lat.* (*čit.* leks inercije) zakon tromosti, nepokretnosti; *isp.* inercija.
lex lata *lat.* (latus — donesen) gotovi zakon, postojeći propis.
lex loci actus *lat.* (*čit.* leks...àktus) zakon mjesta u kojem je izvršen neki čin (te se djelo prosuđuje s toga gledišta, a ne sa gledišta počiniteljeve domovine).
lex loci rei sitae *lat.* (*čit.* leks...sìte) zakon mjesta u kojem se predmet nalazi (tamo ga valja i suditi).
lex non scripta *lat.* (*čit.* leks non skrȉpta) nepisani zakon, običaj.
Lex posterior derogat priori *lat.* Kasniji zakon poništava prijašnji (ako to i nije posebno naglašeno u stavkama novoga zakona).
Lex prospicit, non respicit *lat.* Zakon gleda naprijed a ne natrag, tj. nema povratnu snagu, ne vrijedi za unatrag.
Lex specialis derogat generali *lat.* Specijalan zakon poništava opći, tj. uzima se umjesto općega iako mu proturječi.
lèzbījskā ljubav (*lat.* amor lesbicus) — ženski homoseksualizam, nazvan po grčkom otoku Lezbu gdje je živjela pjesnikinja Sapfa koju su protivnici (nepravedno) objeđivali s ljubavi prema ženama; **lezbījka,** *2. mn.* lezbijākā i lèzbījkī — žena koja provodi lezbijsku ljubav, homoseksualka.
lèzecajhn *v.* Lesezeichen; *isp.* lizeza.
lèzedràma *njem.-grč.* (lesen — čitati + drama, *v.*) drama pogodnija za čitanje nego za kazališnu izvedbu.
lèzet, *2. mn.* lèzētā *tur.* (lezzet) 1. tek, apetit; 2. slast, ugodnost, užitak.
Lezgínci, 2. Lezgīnācā *(mn. m. r.)* — narod u Dagestanu i Azerbejdžanu; **lèzgīnka** — kavkaski narodni ples, živahan i brz.
lèzija, *2. mn.* lèzījā *lat.* (laesio) povreda, uvreda, ozljeda; oštećenje; *isp.* ledirati.
lezònīt, -íta — kod nas uvriježeni naziv za ploče prešane od drvenih vlakanaca i umjetne smole (upotrebljavaju se za izradu pokućstva, za oblaganje zidova, kao izolacioni materijal i sl.); *isp.* masonit.
ležèran, -rna, -rno *franc.* (léger) lak, nemaran, neprisiljen, neusiljen, bez napora, površan; **ležèrnōst,** -osti, — nevezanost, lakoća, okretnost, hitrina, neusiljenost; lakoumnost, površnost i sl.; **ležèrno** — olako, na laku ruku, lakoumno; polako, pomalo.
li — kineska mjera za dužinu (576m).
Li — *znak za* litij *(v.)*.
LI — automobilska oznaka za *Livno*.
liaison *franc.* (*čit.* lijezȍn) vezivanje, spajanje, slijevanje; crtica, spojnica; veza (prijateljska, ljubavna i sl.; Šenoa).
lȉang — kineski sitni novac.
libácija *lat.* (libatio) žrtva ljevanica starih Rimljana (kod nje se npr. žrtvovalo, tj. prolijevalo, vino, tekućina, za razliku od žrtve paljenice pri kojoj se spaljivala kakva životinja).
libàde, -eta *tur.* (libade) dio ženske narodne nošnje (kratka kabanica sa širokim rukavima); *isto i* **libada** *(žen. roda)*.
Lìbanon — gora i država (republika) na Bliskom Istoku, na Sredozemnom moru; glavni grad Beirut; *prid.* **lìbanonskī;** *isto i* **Lìban,** -ana; **Lìbanac,** -nca, 5. Lìbanče, *2. mn.* Lìbanācā; *žen.* **Lìbanka;** *prid.* **lìbanskī.**
lȉbar, -bra, *2. mn.* lȉbārā *lat.* (liber) knjiga.
lìbel, *2. mn.* lìbelā *lat.* (libellus — knjižica) pogrdan spis kod starih Rimljana; optužnica; *isp.* paskvil; *v.* libelist.
libèla, *2. mn.* libelā *lat.* (libella — mala vaga) 1. razulja, ravnjača; sprava kojom se određuje da li su pravac ili ravnina horizontalni; *isp.* vaservaga; 2. vrsta kukca — konjska smrt, vilinski konjic, vretence; 3. vrsta ukosnice, igle za pridržavanje odn. ukrašavanje frizure (»drhtavac«).
libelist(a) *tal.* (libello — pogrdan spis) pisac pogrdnih spisa, članaka, letaka i sl., pamfletist (Tresić Pavičić, V. C. Emin).

Libenter homines id, quod volunt, credunt *lat.* (*čit*....kvod...kredunt) Ljudi rado vjeruju ono što priželjkuju; *isp.* Quod volumus...

líber[1] *lat.* knjiga (prvotno značenje liko pod korom drveta; od njega su pravili materijal po kome se moglo pisati).

Líber[2] — u starorimskoj mitologiji božanstvo plodnosti, simbol vedre raspojasanosti; kasnije poistovećen s Bakhom (odatle u prenesenom smislu: vino).

Lìbera *lat.* 1. latinsko ime božici Perzefoni, Prozerpini; 2. ime nadjenuto Arijadni nakon što je postala žena Bakhova (*isp.* Liber)

liberácija *lat.* (liberatio) 1. oslobođenje; rasterećenje; 2. proglašenje nevinim; 3. puštanje u slobodnu prodaju.

liberájec, -ajca (*isp. lat.* liber — slobodan) kajkavski izraz za slobodnjaka, libertina *(v.)*, tj. nekadanjeg kmeta koji je postigao oslobođenje od feudalne zavisnosti (Đalski).

liberál *v.* liberalizam.

liberales artes *v.* artes liberales; **liberalium artium magister** *lat.* (*čit*... arcijum) učitelj slobodnih umjetnosti (u srednjem vijeku naslov sveučilišnog profesora).

Liberálije *(mn. ž. r.) lat.* (Liberalia) svetkovina u čast božanstva Libera (17. ožujka), kojom su prilikom rimski mladići (obično u 15—16. godini) proglašavani punopravnim građanima i primali mušku togu *(toga virilis)*.

liberalìzam, -zma *lat.* (liber — slobodan) 1. slobodoumnost, slobodno mislilaštvo; 2. sistem ekonomskih i političkih nazora koji izražavaju interese industrijske buržoazije u epohi njene borbe s feudalno-kmetskim poretkom u epohi buržoaskih revolucija. »Liberali se razlikuju od konzervativaca (crnostotinaša) time što predstavljaju interese buržoazije kojoj je neophodno potreban napredak i koliko-toliko normalizirani juridički poredak, poštovanje zakonitosti, ustava, osiguranje izvjesne političke slobode. Ali ta progresivna buržoazija još se više boji demokracije i pokreta masa nego reakcije« (Lenjin). U epohi imperijalizma i proleterske revolucije vrši se raspad liberalizma i njegov imperijalistički preobražaj; liberalizam nastupa jedinstveno s reakcijom protiv radničke klase i radnih masa; 3. *prenes.* pomirljivost, popustljivost, polovičnost, besprincipijelnost; *prid.* **liberalìstičkī; liberál,** -ála — pristalica liberalizma; *isto i* **liberálac,** -lca, 5. līberālče, *2. mn.* liberálācā; *žen.* **liberálka; lìberālan,** -lna, -lno — 1. slobodouman; slobodnomislilački, bez predrasuda; širokogrudan; napredan; 2. koji se odnosi na liberalce, na liberalizam, koji im je svojstven; **liberalizirati,** -izīrām — učiniti liberalnim, slobodoumnim; dati sloboštine; *isto i* **liberálizovati,** -ujēm, **liberálisati,** -šēm.

liberaménte *tal.* slobodno.

Libera | Regna su | mus, si | quem pudet | sesse Cro | atam, || Hunnis | subje | ctus || serviat | ille fe | rris || *lat.* elegijski distih Tita Brezovačkoga u doba političkih borbi protiv mađarskih pretenzija na naše zemlje u nekadanjoj Austriji; u prijevodu Stjepana Ivšića sentencija glasi: Slobodna kraljevstva mi smo, a tko se stidi hrvatstva, neka se Hunima divljim pokorava i nek im služi (kako se vidi, u prijevodu su dva heksametra umjesto elegijskog distiha, u kome drugi stih treba da bude pentametar).

Liberát, -áta, 5. Líberāte *lat.* »slobodni«.

liberati se, -ām se *tal.* (liberarsi) osloboditi se, riješiti se koga (Vojnović).

liberátor *lat.* (liberare — osloboditi) 1. oslobodítelj, oslobodilac, izbavitelj; 2. vrsta aviona USA, leteća tvrđava; **lìberatōran,** -rna, -rno — oslobađajući; **lìberatōrna prēsuda** — presuda kojom se optuženik oslobađa krivnje.

liberi *lat.* djeca; **liberi legitimi** — bračna, zakonita djeca; **liberi illegitimi** — vanbračna, nezakonita djeca; **liberi per subsequens matrimonium legitimati** (*čit*....supsekvens...) — naknadnim brakom priznata (pozakonjena) djeca.

Lìbērija — republika na zapadnoj obali Afrike; glavni grad Monrovia; **Libèrijac,** -ījca; *žen.* **Libèrijka;** *prid.* **libèrijskī.**

liberìzam, -zma *lat.* (liber — slobodan) sistem slobodne trgovine.

lìbero *tal.* slobodnjak, igrač (npr. u nogometu) bez osobitog zadatka, a određen da se mora naći gdje je god to potrebno.

libertas *lat.* (*akc.* libèrtas) sloboda.

libèrtāt, -āti *tal.* (libertà) sloboda (Vojnović).

liberté, fraternité, égalité *franc.* (*akc.* liberté, fraternité, egalité) sloboda, bratstvo, jednakost — geslo francuske buržoaske revolucije 1789.

libèrtīn, -ína, 5. lìbertīne *lat.* (libertinus) 1. slobodnjak, oslobođeni rob u starom Rimu; libertini su dobivali slobodu manumisijom *(v.)*; 2. u starom našem feudalnom pravu (hrvatsko-ugarskom) sve osobe koje nisu bile ni plemići, ni građani, ni kmetovi; 3. čovjek »slobodnog« života, razvratnik, razbludnik (Krleža); *isp.* libertinizam.

libertína — srebrn novac potkraj 18. st. u Dubrovniku.

libertinìzam, -zma *lat.* (libertus — slobodan) lakoumnost, raskalašenost; neobuzdano iživljavanje, razuzdanost, razvrat; **libertínac,** -nca, 5. lìbertīnče, *2. mn.* libertīnācā — razvratnik, razbludnik (Matoš).

liberty *engl.* sloboda; engleski naziv za secesiju u umjetnosti *(v.).*

Liberty Belle — zvono slobode kojim je prije dvjesta godina objavljeno potpisivanje Deklaracije nezavisnosti u Filadelfiji.

Liberty Ship *engl.* (*čit.* lìberti šìp) veliki američki teretni brod od 10.000 tona u drugom svjetskom ratu.

liberum arbitrium *lat.* slobodna rasuda, slobodno uvjerenje; vlastito opredjeljenje.

liberum veto *lat.* slobodna zabrana, slobodni veto; *v.* veto; *isp.* nie pozwalam.

líbesbrīf *njem.* (Liebe — ljubav + Brief — pismo) 1. ljubavno pismo, pismo zaljubljenika jednoga drugome; 2. *prenes., u ironičnom smislu:* pismo s neugodnim vijestima.

Lìbethra *lat.* (*grč.* Leíbethron) ime grada i izvora u Tesaliji; **Libetrídānke** — isto što i Muze (kojima je bio posvećen spomenuti izvor);

lìbhāber *njem.* (Liebe — ljubav + haben — imati) — ljubitelj, amater; ljubavnik.

libidíbi *v.* dividivi.

libído, libída, *mn.* libídi *lat.* (libīdo, 2. libidinis, *ž. roda*) požuda, pohota, pohlepa; seksualna čežnja, strast, putenost, razbludnost; **lìbidinōzan,** -zna, -zno — koji se odnosi na libido, pohotan, požudan, strastven, čulan, puten, razbludan, bludan itd.

Lîbija — republika u sjevernoj Africi na Sredozemnom moru; glavni grad Tripoli (*arap.* Tarabulus); **Lîbijac,** -ījca, *2. mn.* Lîbijācā; *žen.* **Lîbījka;** *prid.* **lîbījskī.**

Libitína — 1. u starorimskoj mitologiji božica smrti (u njezinu su hramu Rimljani čuvali pogrebne potrepštine i popis mrtvaca); 2. *prenes.* smrt.

libitìnārīj, -ija *lat.* (*isp.* Libitina) namještenik u starorimskim arenama koji je imao zadatak da svakom palom gladijatoru *(v.)* razbije glavu prije nego su ga iznosili iz arene (jer su se gladijatori, dok ovakvo rješenje nije uvedeno, često pretvarali da su mrtvi kako bi izbjegli dalju borbu).

lìbitum *v.* ad libitum.

líbling, *mn.* -zi *njem.* (Liebling) ljubimac, miljenik, favorit *(v.)*

lìbra, *2. mn.* lîbārā *lat.* (libra) 1. starorimska mjera za težinu, funta; 2. kasnije težinska mjera od 12,5kg (u Španiji, Portugalu, Brazilu); 3. vaga, tezulja, osobito apotekarska vaga; 4. **libra argenti** (*lat.* argentum — srebro) starorimska novčana jedinica od 100 denara (od toga današnje tal. *lira*); **Lîbra** — zviježđe u Zodijaku (hrv. Vaga); *umanj.* **lìbrica.**

librārija *tal.* knjižara (D. Ivanišević).

librèto, -èta, *mn.* -èti, 2. librētā *tal.* (libretto — knjižica) tekst, riječi za neko glazbeno djelo (operu, operetu); **librètist(a)** — pisac libreta; *žen.* **librètistkinja.**

lìbro *v.* libar.

librùsina (*isp.* libar) knjižurina (Nar.).

lìbūrna — ratni brod (lađa »hitroplovka«) iz doba plovidbe na vesla, opremljen jednim križnim jedrom (prozvan po ilirskom plemenu Liburna).

Libùrni, 2. Libùrnā *(mn. m. r.)* — ilirsko pleme na području od rijeke Krke u Dalmaciji do Raše u Istri (*isp.* Liburnija).

Libùrnija — stari (još danas upotrebljavani) naziv za krajinu »koja se duž mora protezala od Raše do Zrmanje« (F. Rački); **Libùrnjanin,** *mn.* -ani; *žen.* **Libùrnjānka;** *prid.* **libùrnījskī.**

Lìbuša — legendarna osnivačica češkoga kraljevstva; **Lìbušin grād** — Prag (Kranjčević).

lìca, *2. mn.* līcā *tal.* (lizza, leccia) vrsta morske ribe, bilizma (*lat.* Lichia amia).

lìcej, lìceja, *2. mn.* lìcējā (*akc. i* **lìcej,** -eja) *grč.* (Lykeion — škola u staroj Ateni u kojoj je predavao Aristotel) 1. u Zapadnoj Evropi — tip srednje škole; 2. u predrevolucionarnoj Rusiji — privilegirano (plemićko) učilište koje je spajalo srednju školu s višim pravnim tečajevima; *prid.* **lìcējskī; licèjist(a)** — učenik, pitomac liceja; *žen.* **licèjistkinja;** *u zagrebačkom govoru:* **lìcējka,** 3. -ki, *2. mn.* lìcējkī (*katkada i:* licejača).

licènca, *2. mn.* -ēncā *v.* licencija.

licèncija *lat.* (licentia — sloboda, nevezanost, nesputanost) dopuštanje, odobrenje; dozvola koju državni organi daju na pravo uvoza robe iz inozemstva ili izvoza robe u inozemstvo; uopće pravo povlaštenog ili besplatnog iskorišćivanja nečega; *isto i* **lìcenc,** *2. mn.* lìcēncā; **licencírati,** -encīrām — 1. tražiti odobrenje; 2. dati odobrenje; odobriti, dopustiti upotrebu.

licencìjāt, -āta, 5. lìcencijāte (*isp.* licencija) naziv za svršenog sveučilištarca u nekim zemljama (zapravo »oslobođenik«).

licentia carnalis *lat.* (*čit.* licèncija karnális) sloboda mesa, tj. tjelesnih užitaka (Krleža).

licentia poetica *lat.* (*čit.* licèncija poètika) — pjesnička sloboda, tj. pjesničko pretjerivanje

i netočno uljepšavanje stvari; krnjenje oblika riječi zbog potreba stiha.

licet *lat.* dopušteno je; **licet et decet** — dopušteno je i dolikuje, tj. dostojno je.

lichen *v.* lihen.

Licht! Mehr Licht! *njem.* (*čit.* Liht! Mer liht) Svjetla! Više svjetla! (po predaji, posljednje riječi njem. pjesnika Johanna Wolfganga Goethea [1749—1832]); danas se te riječi upotrebljavaju uglavnom u prenesenom smislu; više jasnoće, više istine!; *isp.* liht.

lìcider *v.* licitar.

licitàcija *lat.* (licitatio — nuđenje, ponuda na dražbi) dražba, jeftimba, nadmetanje u jeftinoći i kvaliteti; kod starijih pisaca »uzgona«; **licitírati,** -cìtīrām — dražbovati, nadmetati se; nuditi na dražbi; *isto i* **lìcitovati,** -ujēm; **licìtant,** *2. mn.* licìtanātā — tko sudjeluje u licitaciji, nadmetač, natjecatelj.

lìcitar *njem.* (Lebzelter) kolačar, medičar, obrtnik koji se bavi pripravljanjem medenih kolača i igračaka od tijesta; *žen.* **lìcitarka;** *prid.* **lìcitarskī.**

licitírati, lìcitovati *v.* licitacija.

lȋd[1] *njem.* (Lied) *muz.* pučka pjesma, pjesmica, popijevka.

lȋd[2] *engl.* (lead) vodeći instrument u džez-orkestrima, ponajčešće trublja ili kornet (*v.* kornet-a-piston).

líder *engl.* (leader) 1. glava, vođa, prvak, predsjednik političke stranke, sindikata itd.; 2. minonosac velike istisnine sa razmjerno jakim naoružanjem koji se upotrebljava kao vodeći brod u grupi razarača, a također i za samostalne zadatke; 3. *sport.* sudionik natjecanja u jahanju, trčanju, koji ima zadatak da — idući ispred drugog sudionika — olakša ovome svladavanje razmaka, pokazujući mu pravi put i pravilnu brzinu, ili da jednostavno rasijeca za njega zrak (svojim tijelom ili specijalnim motociklom); 4. uvodni članak, uvodnik (u novinama; *isp.* leading article); **líderstvo** — želja za političkim isticanjem, nastojanje nekoga političara da ga narodne mase smatraju vođom, prvakom, nosiocem ideologije itd.

Lȋdija — »podrijetlom iz Lidije« (antičke države u Maloj Aziji; glavni grad Sard).

lìdīt, -íta — isto što i melinit.

lído, lída, *mn.* lidi *tal.* (lido *od lat.* litus — obala) 1. morska obala, žal, pješčani sprud; primorje; 2. *šatr.* bordel, bludište.

Lieber den Magen verenken, als dem Wirt etwas schenken *njem.* (*čit.* liber...ferenkn...šenkn) Radije nakalamiti želudac nego išta darovati gostioničaru (tj. sve servirano u gostionici valja pojesti, pa makar čovjek i pukao).

Liebeserklärung *njem.* (*čit.* libeserklērung) očitovanje ljubavi, ljubavna izjava (Josip Kozarac, no još i danas često, osobito u zagrebačkom govoru).

Liebt mich, liebt mich nicht *njem.* (*čit.* lȋbt mȉh, lȋbt mih nȉht) Ljubi me, ne ljubi me (brojalica zaljubljenih osoba kada otkidajući latice nekih cvjetova gataju da li ih izabranik odn. izabranica voli ili ne voli; katkada se rečenica i proširuje: *vom Herzen, mit Schmerzen, ein wenig, gar nichts* [*čit.* fom hērcn, mit šmercn, ajn vēnig, gār nihc] — od srca, s bolima, malo, baš ništa).

Liechtenstein *njem.* (*čit.* Lȉhtnštajn) kneževina između Švicarske i Austrije; glavni grad Vaduz (*čit.* Vaduc).

Lied *v.* lid[1].

lieutenant *v.* lajtnant.

Life and Work *engl.* (*čit.* lajf end uerk) Život i rad (geslo pokreta za ujedinjenje odn. suradnju svih kršćanskih crkava).

life-emission *engl.* (*čit.* lajf-imȉšn) emisija »naživo«, tj. izvedba na radiju ili na televiziji koja nije unaprijed snimljena nego se u času slušanja odn. gledanja izvodi u studiju ili izravno prenosi sa terena.

liferàcija *njem.* (lifern — otpremati, otpravljati, dobavljati) dobava; nabava za drugoga; isporuka robe; **lifèrant,** *2. mn.* -eranātā — dobavljač; isporučitelj robe; **lifèrant māglē** — danguba, besposličar, badavadžija, neradnik; *isp.* luftinspektor; *žen.* **lifèrantica** *i* **liferantkinja** (*akc. i* **-āntkinja**); **lìferovati,** -ujēm — dobavljati, nabavljati, isporučivati robu; *isto i* **lȉfrati,** -ām *(u zagrebačkom govoru) i* **lȉfrovati,** -ujēm.

lȉft, lȉfta *engl.* (lift) 1. dizalica, dizalo za putnike i terete; 2. dizalo za vađenje vode, nafte itd. iz bušotina; 3. prijevoz automobilom iz usluge; **dati lift** — prevesti, »prebaciti« svojim automobilom; **lȉftboj** (liftboy) poslužitelj u liftu; **liftvan** (*čit.* liftven) — specijalan vagon (zapravo golem sanduk) za prijevoz pokućstva, kojim je moguća i prekomorska otprema bez pretovarivanja.

lȉfting *engl.* podizanje, zatezanje naborane ili otromboljene kože u estetskoj kirurgiji.

líga, 3. -gi *španj.* 1. savez, društvo, udruženje, zajednica; 2. razred, klasa (npr. u podjeli sportskih društava); **Liga narōdā** — međunarodno udruženje država stvoreno poslije prvoga svjetskoga rata na pariškoj mirovnoj konferenciji godine 1919. Po ustavu Lige

naroda svi su se međunarodni sporovi imali rješavati mirnim putem posredovanjem ili arbitražom Vijeća Lige naroda, a narušitelj mira potpadao je pod sankcije; ipak, ustav je ostao mrtvo slovo; Liga naroda bila je oruđe u rukama reakcionarnih krugova evropskih država i pokazala se nesposobnom da osigura stvar mira. Faktički je Liga naroda prestala postojati s drugim svjetskim ratom koji je izazvala fašistička Njemačka. Raspust Lige naroda službeno je oglašen u Ženevi (Švicarska) 18. travnja 1946. na posljednjem zasjedanju Skupštine Lige naroda (tada je već postojala nova slična organizacija *Ujedinjene nacije*, *v.* UN).

ligáda *španj.* »vezanje«, izbijanje ili uklještenje protivničkog mača u mačevanju.

lìgamba *tal.* (*isp.* legare — vezati) *v.* soknhalter (Dubrovnik).

ligáment, *2. mn.* ligaménātā *lat.* (ligamentum — vez, zavoj) 1. *med.* sveza, vezivno tkivo koje povezuje kosti i pojačava zglobove; 2. isto što i ligatura 3.

lȉganj, lȉgnja, *2. mn.* lȉgānjā *lat.* (Loligo vulgaris) grabežljivi glavonožac sa 10 krakova (priređuje se za jelo); *isto i* **lȉgnja** *(ž. r.), 2. mn.* lȉgānjā.

lìgar, -gra, *2. mn.* lìgārā *(isp. franc.* lion — lav + tigar) križanac lava i tigrice ili tigra i lavice (velika rijetkost, samo u zoološkim vrtovima).

lìgāš, -āša — sportski klub, član neke lige *(prvoligaš, drugolìgāš)*; *prid.* **ligaškī.**

Ligatis manibus et pedibus mittite eum in tenebras exteriores *lat.* Sapetih ruku i nogu bacite ga u tamu najkrajnju (Krleža).

ligatúra *lat.* (ligare — vezati, spajati) 1. primjesa mjedi ili olova zlatu ili srebru da bi se ovima dala veća tvrdoća; 2. osobit konac koji se upotrebljava za podvezivanje krvnih žila za vrijeme operacije; 3. spojeno pisanje dvaju ili više slova jednim pismenim znakom, spojenica (npr. œ); 4. *muz.* spojnica dvaju tonova (na notnom pismu).

Lìger — antičko ime rijeke Loare (Loire) u Francuskoj.

lígesic *v.* ligezic.

lígeštūl *njem.* (Liegestuhl) stolica od platna i drveta koja se može udesiti za ležanje; ležaljka, počivaljka.

lígezic *njem.* (Liegesitz) sjedalo (u automobilu) koje se može tako udesiti da služi i za ležanje; sjedalo s pomičnim naslonom.

light-show *engl.* (*čit.* lajt-šou) popratni svjetlosni efekti uz neku priredbu.

lìgnīn, -ína *lat.* (lignum — drvo) 1. organska tvar u biljnim stanicama; dobiva se kemijskom obradom drveta a primjenjuje se u tehnici; 2. osobita vrsta tankoga papira; dobiva se iz crnogoričnog drveta, a zbog svoje mekoće može se upotrebljavati umjesto vate.

lìgnīt, -íta *lat.* (lignum — drvo) vrsta mrkog ugljena, drveni ugljen, »drvenjak« *(u zagrebačkom govoru).*

ligróīn, -ína *(umjetno stvorena riječ)* teški benzin, produkt destilacije nafte, po svojstvima između benzina i petroleja.

lȉhen *grč.* (leichēn) *bot. i med.* lišaj.

lȉht *njem.* (licht) svijetao, jasan; *komp.* lihtijī; **lȉhtplāvī** (lichtblau) svijetloplav; **lȉhthof** (Hof — dvorište) omanje dvorište između zidova velikih kuća koje služi za osiguranje najnužnijeg svjetla ili uzduha; *naši izrazi:* svjetlik, zračnjak; **lȉhtšìrm** *v.* lampnširm; *isp.* Licht!

Liht(e)nštajn *v.* Liechtenstein.

lijánder *v.* oleandar.

lijáne *(mn. ž. roda) franc.* (lier — vezati, spajati, prelaziti jedno u drugo) penjačice, povijuše; biljke koje se viju uz stabla i obvijaju ih.

lȉjas *engl.* (lias — vapnenac, krečnjak) razdoblje u razvoju Zemlje; najstarije, donje doba jure; *prid.* **lȉjaskī.**

Lìjej, -eja *grč.* (lyīos — koji ubija brige) *mitol.* jedan od pridjevaka boga Dioniza Bakha, a u prenesenom smislu i vino uopće; *prid.* **Lìjejev.**

lȉjer, lijera *grč.* (leírion) ljiljan; *isp.* krin, zambak.

lȉjerica *grč.* (lyra) narodni trožičani gudački instrument u okolici Dubrovnika (Vojnović).

lȉjevča, *2. mn.* -čī *mad.* (lōcs) posebno udešena iskrivljena poluga sa svake strane seljačkih kola, montirana na kotačište (misli se da mađarska etimologija nije originalna nego da se radi o slavenskom pridjevu *lijevi* kome je jedno od značenja *kriv, iskrivljen*).

lȉk, līka *crkv.-slav.* pjevački zbor, kor, hor.

Lìkamb *grč.* (Lykambēs) Tebanac koji je — prema pričama — svoju lijepu kćer Neobulu obećao pjesniku Arhilohu za ženu, ali ga je prevario; pjesnik ga je zbog toga toliko u svojim pjesmama izrugivao da su se otac i kći od sramote objesili.

Likáner — nekada popularan izraz za Ličanina (prema njem. jeziku); *prid.* **likanerski.**

likantrópija *grč.* (lykos — vuk + ánthrōpos — čovjek) vrsta ludila pri kojem bolesnik umišlja da se pretvorio u vuka; **likántrop** — čovjek-vuk: Vrlo voli (Baudelaire) Petra Borela »likantropa« (Matoš); *isp.* zoantropija.

Likaōn, -óna, 5. Lìkaōne *grč.* (Lykáōn) 1. u starogrčkoj mitologiji sin Pelazgov *(v.)*, kralj u Arkadiji; ubio ga Zeus jer je preda nj na stol donio utrobu zaklanog dječaka; 2. ime jednom od sinova Prijamovih.

Likaònija — antička pokrajina u Maloj Aziji (stari grad *Ikonion* u njoj danas se zove *Konya,* odakle i naše prezime *Konjhodžić*).

lìker, -éra *franc.* (liquer — tekućina) slatko i mirisno alkoholno piće; *prid.* **lìkerskī.**

Lìkija *grč.* (Lykía) antička pokrajina u Maloj Aziji; glavni grad Ksanthos; **Lìkījci** pod svojim kraljem Sarpedonom bili su najjači saveznici Trojanaca u trojanskom ratu; *prid.* **lìkījskī** čest atribut Apolonu, jer su njega i sestru mu Artemidu Likijci osobito štovali.

likorèksija *grč.* (lýkos — vuk + rēxis — trganje, lomljenje) vučja glad; *isp.* bulimija.

Liksambūr *v.* Luxembourg.

lìksija *lat.* (lixivia) lug, cijeđ, lukšija; **liksivijàcija** — luženje, iskuhavanje u lugu.

lìkšaniti *v.* nišaniti.

lìktor *lat.* (lictor) *hist.* osoba koja je pratila nekoga od viših službenika starorimske republike, noseći svežanj prutova; *v.* fasces; *prid.* **lïktorskī.**

Lìkurg — 1. zakonodavac u staroj Sparti (9. st. pr. n. e.); 2. državnik u Ateni u 4. st. pr. n. e.; istakao se građevinama (stadion, atensko kazalište).

likvefàkcija *lat.* (liquefacere — rastapati, rastopiti) pretvaranje pare ili plina u tekućinu (npr. kod pečenja rakije).

likvída *lat.* (liquidus — tekući) likvidni, tekući suglasnik (*l, r,* a prema nekim gramatičarima i *n*).

likvidàcija *lat.* (liquidatio) 1. prekid djelatnosti (npr. nekog poduzeća); 2. odstranjenje, uništenje nečega; izvršenje smrtne osude; 3. obračun, obračunavanje; *prid.* **likvidàcījskī; lìkvidaciōnī.**

lìkvīdan, -dna, -dno *lat.* (liquidus) 1. tekući (*isp.* likvida); 2. dospio (npr. mjenica, ček); 3. *u trg. poslovanju:* jasan, čist, siguran, bez plaćevnih teškoća (likvidna bilanca).

likvìdātor *lat.* (liquidator) — tko vrši likvidaciju; *prid.* **likvìdātorskī; likvìdātorstvo** — reakcionarna menjševička struja u RSDRP (1908—1912); težila je za likvidacijom, uništenjem revolucionarne ilegalne partije proletarijata. Zahtijevala prilagođenje Stolipinovu carskom režimu, pokušala podložiti ruski radnički pokret interesima buržoazije. Boljševici su se odlučno borili s likvidatorima, i oni su god. 1912, na praškoj konferenciji RSDRP bili isključeni iz partije.

likvidatúra — ured u kojem se vrši likvidacija 3; obračunski ured.

likvidírati, -kvìdīrām *lat.* (*isp.* likvidacija) prekinuti, odstraniti; uništiti; *u najnovije vrijeme i:* izvršiti smrtnu osudu.

likvídnost, -osti *lat.* (*v.* likvidan) pokretnost; lakoća realizacije; mijenjanje u gotov novac.

lïkvor *lat.* (liquor) tekućina (*isp.* liker); **liquor cerebrospinalis** — cerebrospinalna *(v.)* tekućina, kičmeni sok; tekućina koja se nalazi u moždanim komorama i u uskom prostoru između mekih moždanih ovojnica (*isp.* pia mater) i kralješnične moždine.

lìla *prid. indekl. franc.* (lilas — jorgovan) koji je boje jorgovana; ljubičast.

Lìli *v.* Lully (»muzika od Lili«; Dučić).

liliaceae *lat.* (*čit.* lilijacēe) *bot.* ljiljani i njima slične biljke.

lilija, *2. mn.* lïlījā *lat.* (lilium) ljiljan; **lïlījalan,** -lna, -lno — ljiljanski.

Lilì Marlèn — pjesma nacističkih vojnika u početku drugoga svjetskog rata.

Lìliput — bajoslovna zemlja patuljaka, opisana u djelu engleskog pisca Jonathana Swifta (1667—1745) *Guliverova putovanja;* **Liliputànac**, -nca, 5. Lìliputānče, *2. mn.* Liliputānācā — 1. stanovnik Liliputa; 2. *prenes.* beznačajan čovjek, nitko i ništa; (duševni) čovječuljak, patuljak; *žen.* **Liliputānka;** *prid.* **liliputānskī** — koji pripada Liliputancima; *u prenesenom smislu* sićušan, malen, patuljast.

Lilìta *hebr.* prvotno značenje »noćna«, a kasnije: utvara, prikaza, avet; prema legendi žena prvoga čovjeka Adama (prije biblijske Eve), majka divova i zlih duhova; suložnica, ljubavnica đavolova (Nazor).

lìm[1], lìma *tal.* (lima) tanka ploča od kovine, isto što i pleh; *prid.* **lìmen; lìmenka** — 1. kanta; 2. popularan naziv za zgradu s limenom fasadom; 3. *porugljivo:* automobil.

lim[2] — skrać. za *limes (v.).*

lìma, *2. mn.* līmā *tal.* (lima) turpija, pila, rašpa; *isp.* lama[3] 3.

lìman, -ána *tur.* (liman *iz grč.* limēn — luka, zaljev) 1. slano jezero blizu mora; laguna koja nastaje od naglog taloženja pijeska na ušćima rijeka; 2. vir, vrtlog; *v.* estuarij.

lïmb *lat.* (limbus) 1. rub, obrub, okrajak; 2. rub s podjeljcima na stupnjeve u spravama za mjerenje kutova; 3. *astr.* rubovi koluta Sunca i Mjeseca; 4. *rel.* mjesto gdje se duše očišćuju za ulazak u raj; čistilište, pretpakao (prema mišljenju katolika); **limbus infantum** — mje-

sto u čistilištu gdje se nalaze nekrštena djeca; **limbus patrum** — mjesto u čistilištu za duše »praotaca«, tj. za pravednike iz doba prije Krista (jer oni kao nekršteni ne mogu ući u raj, a pakao zbog svoje čestitosti nisu zaslužili).

lìmburger — vrsta pikantnog sira (po belgijskom području *Limburg*).

lïmen *grč.* (limēn) 1. luka, zaljev, zaton; utočište, zaklon; 2. (*lat.* prag) kuća, stan; *isp.* ad limina.

lìmerik *engl.* (limerick) vrsta šaljive pjesmice, obično bez smisla *(nonsens-lirika)* i strofa u takvoj pjesmi (pet stihova, rimovanih *aabba*).

limes *lat.* 1. utvrđena granica Rimskoga Carstva; 2. *mat.* granična vrijednost, tj. broj kojemu se članovi nekoga konvergentnog reda mogu po volji približiti; 3. prag osjeta, tj. najmanji intenzitet podražaja dovoljan da izazove zamjetljiv osjet ili razliku u osjetu; 4. *v.* limit.

lïmfa *lat.* (lympha — čista, bistra voda, tekućica, izvor-voda) 1. *fiziol.* bezbojna ili lako žućkasta tekućina koja se nalazi u limfnim žilama; nastaje iz krvne plazme koja izlazi iz krvnih žila i vrši posredničku službu između krvi i stanica tijela; 2. mezgra, vodenast sok u biljkama; **limfadenitis** — akutna ili kronična upala limfnih čvorova; **limfangiòm,** *v.* angiom; **limfangitis** — upala limfnih žila; **limfatičan,** -čna, -čno (lymphaticus — mahnit, besvjestan) koji se odnosi na limfu; **limfatičan čovjek** — čovjek blijed, kao nadut, limfni su mu čvorovi natečeni i lako obole od upala; **limfemija** (*grč.* haima — krv) žljezdokrvica, žljezdokrvnost (bolest); **lïmfnī** — koji se odnosi na limfu; **lïmfni čvorovi** — čvorovi od limfatičnih stanica, nalaze se u toku limfnih žila; **limfociti** *(mn. m. r.)* — jedan od oblika leukocita *(v.)* u limfnim čvorovima; **limfocitòza** — povećan broj limfocita u krvi; **limfogranulòm** — virusna zarazna bolest u preponskim limfnim čvorovima, karakteristična po oteklinama i gnojenju (zovu je i *četvrta spolna bolest,* pored tripera, luesa i čankira; kod nas rijetka); **lìmfōm,** -ōma — većinom zloćudna oteklina limfatičnog tkiva; **limforeja** (rheō — tečem) žljezdotočica (bolest); **lïmfotōk** — optjecanje limfe po tijelu.

lïmit *lat.* (limes, 2. limitis — razdvoj između dvije njive, međa, granica) predjel, ograničenje, granica; granična količina; granična norma nečega; cijena ili iznos koji se ne smije prekoračiti; **limitàcija** — ograničenje, skučavanje, ustanovljenje limita; **lïmitatīvan,** -vna, -vno — koji ograničuje, koji točno određuje okvire, okvirni; **limitírati,** -ìtīrām — ograničiti (cijenu); točno odrediti; **limìtrofan,** -fna, -fno — pograničan; **lïmited** *engl.* dioničko društvo s ograničenim jamstvom (*skrać.* Ltd.).

lïmitīp *tipogr.* na bazi fotografije konstruiran slagaći stroj; udarena tipka projicira određeno slovo na negativu jednog filma koji se poslije razvija; s toga se filma dalje kemijskim putem vrši umnožavanje.

limnobìont *grč.* (limnē — stajaća voda, bara, jezero + bios — život) zajednica životinjskih i biljnih organizama u slatkim vodama.

limnològija *grč.* (limnē — stajaća voda, bara, jezero + lógos — riječ, govor) nauka o slatkim vodama; **limnòlog,** *mn.* -zi — učenjak koji se bavi proučavanjem slatkih voda; *prid.* **limnòloškī; limnògraf** — aparat za automatsko bilježenje vodostaja; *isp.* mareograf.

Limnos *novogrč.* Lemnos *(v.).*

limòna *v.* limun.

limònit, -íta *grč.* (leimōn — livada, lug) vrsta željezne rudače, oksid željeza s vodom; ima ga kod nas u Ljubiji, Varešu i dr.

lìmōžina *v.* lemozina.

limùn, -ùna (*akc. i* **lïmūn,** lïmūna) *tal.* (limone, *iz perz.* lïmūn) drvo i (kiseo) plod iz porodice citrusa; isto što i citron, četrun; *prid.* **limùnov (lïmūnov); lìmūnskī (lïmūnskī); limunáda** — 1. napitak od limuna i šećera; 2. *u prenesenom smislu:* slatkasto, sentimentalno, bezvrijedno književno, glazbeno i uopće umjetničko djelo.

limuzína *franc.* (po južnofrancuskoj pokrajini Limousin) laki automobil s natkritom karoserijom; *općenito:* svaki elegantan automobil.

Lin. *v.* Linne.

lìncuo, -ùla *tal.* (lenzuolo) plahta.

lïnč *engl.* (lynch, po imenu Johna Lyncha, američkog farmera iz 17. st., kome su sugrađani dali pravo da najstrože kažnjava prijestupnike, osobito robove, crnce; izvori spominju i druge nosioce prezimena Lynch kao začetnike ovoga pojma, npr. američkog kapetana Ch. Lyncha iz 18. st.) samovoljni sud, zvjerska likvidacija bez istrage i osude; premlaćenje, umorstvo; sud gomile nezadovoljne »preblagom« osudom sa strane službenih ustanova; **lïnčer** — sudionik linča; **linčovati,** -ujēm — podvrgnuti linču, istući, isprebijati, premlatiti, ubiti, dotući, umoriti.

lindy hop *engl.* (*čit.* lïndi hōp) društveni ples crnačkog podrijetla u Americi, popularan poslije prvoga svjetskog rata; *isp.* one step.

lineal, -ala *lat.* (linea — lanena nit, crta, potez) ravnalo, lenjir *(v.)*.
lineament, *2. mn.* -amenātā *lat.* (lineamentum) crta lica ili ruke.
lìnearan, -rna, -rno *lat.* (*isp.* lineal) u obliku linije, pravca; kao pravac.
lineta *2. mn.* linetā *franc.* (lunette) 1. dalekozor, dogled; povećalo; naočale; 2. *vojn.* polukružna utvrda ispred vlastitih rovova; 3. polukružno polje ili okno iznad vrata ili prozora, često ukrašena slikama i figurama; polukružna slika iznad kakve druge slike (za ovaj je pojam kod nas češće u upotrebi *luneta*, tj. mala *luna*, mjesec, i to iz najranijih kršćanskih vremena kad još nije bilo francuskih naziva); 4. rupa na giljotini kroz koju osuđenik provlači glavu; 5. naprava na različitim strojevima za zaštitu radnika od otpadaka obrađivanog materijala.
lingijada — povremeni slet svjetskih gimnastičara (1939, 1949. itd.) u čast Šveđanina Henrika Linga (1776—1839), oca »švedske gimnastike«.
lingua *lat.* (*čit.* lìngva) jezik; govor; **lingua franca** (*čit.* lìngva franka) mješavina romanskih jezika (talijanskog, francuskog, španjolskog) i grčkog kao sredstvo sporazumijevanja na Bliskom Istoku; **lingua geral** (*čit.* žeral) — »sveopći jezik«, i to: 1. portugalski književni jezik; 2. iskvareni portugalski jezik izmiješan s mnogim indijanskim govornim elementima, kojim se služe Brazilci u saobraćaju s Indijancima, osobito s plemenom Tupi; **lingua Latina** — latinski jezik; **lingua patria** — materinski (zapravo očinski) jezik; **lingua Romana** — pučki latinski jezik (za razliku od književnog); **lingua rustica** (*čit.* rustika) — seljački, narodski jezik.
lìngula *lat.* (lingula — jezičac) *zool.* vrsta mekušca.
lingvaca *tal.* (linguaccia) jezičina, opak, »neopran« jezik.
lingvafon, -ona *lat.-grč.* (lingua — jezik + fōnē — glas) serija gramofonskih ploča na kojima je zapisan potpun kurs nekog stranog jezika.
lìngvalan, -lna, -lno *lat.* (lingua — jezik) *gram.* jezični, koji se tvori jezikom (glasovi *l, n, r*).
lingvìstika, 3. -ci *lat.* (lingua — jezik, govor) jezikoslovlje, nauka o jeziku; riječ je donedavno značila isto što i filologija *(v.)*, no danas se lingvistika smatra naukom koja ne samo da konstatira jezične pojave nego i objašnjuje i tumači razvoj sadašnjeg stanja jezika iz prijašnjeg, ona proučava ne samo pojedini jezik ili pojedinu skupinu jezika, nego jezik kao pojavu uopće (*isto i* glotologija); **lìngvist**, *2. mn.* lìngvīstā — specijalist u lingvistici; jezikoslovac, jezičar; učenjak koji se bavi proučavanjem literarnog i narodnog jezika svih vremena i naroda (*isp.* filolog); *žen.* **lìngvistkinja**; *prid.* **lingvìstičkī**.
lingvìzam, -zma *lat.* (*isp.* lingvistika) prazni lingvistički formalizam.
lingvògram *lat.-grč.* (lingua — jezik + grafein — pisati) isto što i palatogram, samo što se tamo više pažnje obraća na nepce, a ovdje se glasovi proučavaju s obzirom na položaj jezika pri njihovu izgovaranju.
lìnija, *2. mn.* lìnījā (*akc. i* **línija**) *lat.* (linea — lanena nit, crta, potez) 1. ravna crta, pravac; smjer, potez; 2. redak; 3. smjer politike, politički stav; službeni pravac partije; 4. bojni red, fronta; 5. telefonski i sl. vod; 6. željeznička pruga, magistrala, parobrodski put, putanja aviona i sl.; 7. vitkost tijela (paziti na liniju, držati liniju); 8. grana porodice, loza (silazna linija — sinovi, unuci; uzlazna linija — očevi, djedovi; očeva linija — stričevi, stričevići; materina linija — ujaci, ujčevići); **Maginotova linija** — po francuskom ministru vojske Andréu Maginotu (*čit.* Mažinō) nazvan sistem utvrda što ga je Francuska izgradila na svojoj granici prema Njemačkoj poslije prvoga svjetskog rata (tako su i Nijemci imali svoju **Siegfriedovu liniju**, Finci **Mannerheimovu liniju** itd., ali su se sve te utvrde u toku drugoga svjetskog rata pokazale kao praktično beskorisne); **H-linija, A-linija, Y-linija** — načini krojenja ženskih odjevnih predmeta, kreirani od pariškog »stvaraoca mode« Christiana Diora u god. 1954. i 1955.
linijaš, -aša — 1. (prema *linija* 4) 1. vojnička osoba na službi u bojnim redovima, na fronti; *isp. niže* linijski oficir; 2. (prema *linija* 4): politička osoba koja se strogo pridržava stranačke linije i slijedi partijsku politiku bez obzira što možda ima i suprotno mišljenje; **linijašiti**, -nijāšīm (*isp.* linijaš 2) držati se stranačke linije, slijepo slijediti partijsku politiku.
lìnījskī (*akc. i* **línījskī**) — 1. koji se tiče linije, koji ide u dužinu; 2. u doba ratnih brodova na jedra bojni brod sa dvije ili tri palube i velikim brojem topova (po boku) koji se upotrebljavao u borbenoj liniji brazde *(lìnījska borba)* drugoga broda (da ne bi u bitki oštetio svoju pratnju); danas veliki prekooceanski parobrod ili avion za prijevoz putnika i pošte (*isp.* lajner); **lìnījskā plovidba** — pomorski promet

prema utvrđenom redu plovidbe (za razliku od slobodne plovidbe, u kojoj određenog voznog reda nema i ne može ga biti; **lìnījskī oficīr** — u doba Vojne krajine naziv za oficira u aktivnoj službi (za razliku od rezerve).

linìment, *2. mn.* -nimenātā *lat.* (linere — mazati) mazivo, ljekovita tekućina, ljekovito sredstvo za utrljavanje u kožu.

lìnīn, -ína *v.* akromatin.

linírati, lìnīrām (*isp.* linija) — vući ravne linije s pomoću ravnala, iscrtavati, »špartati«; *isp.* lenjirati.

Lìnkesti *(mn. m. r.) grč.* (Lygkēstai) narod u pokrajini Linkestidi (*grč.* Lygkēstis) na tlu današnje Makedonije (naši stari prevodioci zovu ih *Linceštani*); glavni grad *Link* (*grč.* Lygkos) nalazio im se negdje oko današnje Bitole.

lìnkrusta *lat.* (linum — platno + crusta — kora) materijal načinjen od kartona i specijalne smole, sličan linoleumu; služi za oblaganje zidova.

links[1] *engl.* (links) *sport.* igralište za golf.

links[2] *njem.* lijevo (Krleža).

Linnē (*izg.* Linē, 2. -ea) Karl — švedski prirodoslovac (1707. do 1778), poznat po tome što je uveo dvoimenu nomenklaturu *(v.)* u zoologiju i botaniku; prvo slovo njegova prezimena (ili i skrać. *Lin.*) stavlja se kurzivom *(v.)* uz imena životinja i biljaka (*v.* u ovoj knjizi *L.*); *isp.* Mineralia sunt...

linolēum *lat.* (linum — lan, platno, predivo + oleum — ulje) vrsta voštanog saga (za podove); **linoleografija** — grafički postupak u kojem se crtež namijenjen za reprodukciju urezuje u linoleumu; **linoleòrīt,** -íta — linorez, umjetnička slika izdubena u linoleumu.

lìnōn, -óna *franc.* (linon) prozirno i fino laneno platno, vrsta batista.

lìnorēz *v.* linoleum i izvedenice.

Lìnos *grč.* (*lat.* Linus, kod naših starih prevodilaca *Līn*) u starogrčkoj mitologiji sin Apolona i muze Terpsihore, lijep mladić, izvrstan glazbenik i pjevač; rano je umro te se uzima kao simbol lirske tužaljke; ujedno zapijevka za rano umrlim mladićem (zapravo tugovanje za obamiranjem prirode koju ljetna žega ili zimska studen uništava); kasnije se značenje izmijenilo te se ista pjesma pjevala i kod veselih zgoda (u Grčkoj zvana *linos,* a u Egiptu *maneros*).

lìnotīp *engl.* (linotype *iz lat.* linea — crta + *grč.* typos — lik) 1. *tipogr.* slagaći stroj koji lijeva slog u cijelim redovima (kod nekih i po engl. izgovoru: *lìnotajp*); *isp.* monotip; 2. otisak linoreza.

lìnter *engl.* (linter) stroj za čišćenje pamukova sjemenja od vlakana preostalih nakon obrade džinom (*v.* džin[3]); naziv i za sama vlakna preostala nakon ljuštenja pamuka.

lìnza, *2. mn.* līnzā *njem.* (Linse) leća, sočivo; prozirno optičko staklo, omeđeno pravilnim ponajviše sferičnim površinama.

lìnzer-kolačići *njem.* poslastice od olupanog tijesta, tzv. *lìnzertajga* (Teig — *njem.* tijesto) (Krleža).

lìofīlan, -lna, -lno *grč.* (lyō — razrješujem, rastvaram + *isp.* fil[1]...) *kem.* koji prima rastvorna sredstva; **liofilija** — *kem.* svojstvo otapanja i bubrenja koloida u tekućinama; **liofilizácija** — sušenje materijala, osjetljivog na toplinu, smrzavanjem; *glag.* **liofilizírati,** -ìzīrām; **lìofōban,** -bna, -bno (*grč.* fobeomai — bojim se) koji odbija rastvorna sredstva.

liònisti *v.* valdenzi.

liotròpija *grč.* (lyō — razrješujem + trepō — obraćam) *kem.* zavisnost svojstava neke otopljene tvari o silama koje vladaju u otopini.

Lìpari, Lìpārā *(mn. m. r.) tal.* vulkanski otoci u Tirenskom moru (najpoznatiji Stromboli); **lipàrīt,** -íta — vrsta vulkanskog kamenja.

lipàza *grč.* (lípos — mast) ferment koji pospješuje razgradnju masti u glicerin i u masne kiseline (ima ga u pankreasu, u sjemenju ricinusa).

lipèmija *grč.* (lípos — mast + haīma — krv) *med.* povećanje masnoća u krvi.

Lipēn Arsen *v.* Lupin Arsen.

lipicánac, -nca, *2. mn.* lipicānācā — vrsta plemenitih konja (po ergeli *Lipica* u Istri, blizu Sežane, osn. 1850, na podlozi domaćih i španjolskih konja); *isto i* **lipicáner.**

lipidi *(mn. m. r.) grč.* (lípos — mast) prirodni organski spojevi koji se tope u otapalima za masnoće (masti, voskovi, fosfatidi, karotenoidi i dr.).

lìpiska — vrsta tkanine iz Leipziga u Njemačkoj, kako su nekada zvali i sam taj grad.

lip-lap — mješavina engleskog, nizozemskog i malajskog jezika kojom se sporazumijevaju stranci sa stanovnicima otoka Jave *(v.)*.

lìpnštift *njem.* (Lippe — usnica + Stift — čavlić, pisaljka) rumenilo za mazanje usnica, isto što i ruž, karmin *(v.)*.

Li Po (*odn.* **Li Tai Po**) — glasoviti kineski pjesnik iz 8. st., najveći liričar kineske literature (uglavnom anakreontik); pisao je i balade od kojih je najpoznatija ona o ratniku lutalici.

lipoīd, -ída *grč.* (lípos — mast, + eīdos — lik) organska tvar biljnoga i životinjskog podrijetla, nalik na mast (za razliku od masti lipoidi se ne mogu pretvarati u sapun).

lìpom, -óma *grč.* (lípos — mast) *med.* tumor sastavljen od masti, masni otok.

lipomatóza *grč.* (lípos — mast) osaljivanje, prekomjerno debljanje, gomilanje sala u vezivnom tkivu odn. u pojedinim organima kao posljedica preobilne ishrane, nedovoljnog kretanja, poremećaja rada endokrinih žlijezda.

lippis et tonsoribus notum *lat.* (*čit.* ...tonzōribus...) poznato krmeljivcima (poluslijepcima) i vlasuljarima (brijačima), tj. o tome pjevaju i vrapci na krovu.

Lipsia — *latinski* naziv za grad Leipzig.

Lìpsko *v.* Leipzig.

lìptauer (prema njem. *Liptau* za ime slovačkog okruga *Liptov*) vrsta sira, prvotno od ovčjeg mlijeka, a kasnije i od kravljeg.

liquet *lat.* (*čit.* lîkvet) jasno je, očito, razumljivo, bjelodano.

liqueur *v.* liker.

líra[1] *grč.* (lyra) *muz.* 1. žičani trzajni instrument; simboličan znak muzičke umjetnosti i poezije; 2. starinski muzički instrument na žice i tipke; 3. naprava na krovu tramvaja (najprije u liku lire, a kasnije i drugačijeg oblika) koja spaja tramvajski motor sa žicom; **Líra** — ime zviježđa (u njemu je najsjajnija zvijezda sjevernog neba — Vega); **lírast** — poput lire (lirast rep u nekih ptica); *umanj.* **lírica.**

lîra[2] *tal.* (lira) talijanska novčana jedinica (sadrži 100 čentezima); također i turski novac koji sadrži 100 pjastara.

Lirídi (*mn. m. r.*) — roj meteora kojima je radijant u Liri (*v.*).

lìrika, 3. -ci, *2. mn.* lìrīkā *grč.* (*isp. lira*[1]) 1. vrsta pjesničkog stvaranja koje ponajviše izražava unutarnje doživljaje i raspoloženje pjesnika; 2. sva djela ove vrste poezije; *prid.* **lîrskī** — koji se odnosi na liriku; čuvstven, osjećajan; **lîrskō pjesnīštvo** — isto što i lirika; **lirik**, 5. -če, *mn.* -ci, 2. lirīkā — lirski pjesnik; *isto i* **lìričar; lirizam**, -zma — osobine lirike, lirsko raspoloženje; **lirizírati**, -ìzīrām — izraziti nešto lirski, dati nečemu osjećajan ton.

Lisa *tal.* (Lissa) talijansko ime otoka Visa (Kranjčević).

Lìsabon — glavni grad Portugala; *prid.* **lìsabonskī;** (*isp.* Lisboa).

Lisboa (*čit.* Ližbōa — portugalsko ime (i izgovor) za *Lisabon.*

Lisìstrata *v.* Lizistrata.

Lissus — antičko ime grada *Lješa* u Albaniji.

lìsta, *2. mn.* līstā *tal.* (lista) popis, iskaz, spisak, imenik; **cìvīlnā lìsta** *v.* civilan; **crnā lìsta** — tobožnji popis politički nepoćudnih odn. po neki režim opasnih osoba, tzv. »crna knjiga«.

lìster *njem.* (Lister, *očito u vezi sa franc.* lisser — gladiti, davati sjaj; lustre — sjajan) vrsta sjajne, lagane tkanine za (muške) kapute.

listerióza *grč.* (lyssetēr — bijesan, mahnit) vrsta encefalitisa (*v.*) kod domaćih životinja (kod čovjeka rijetko); *isto i* **listereloza.**

l'istesso tempo *tal., muz.* u istom tempu kao i prije (izvoditi neko muzičko djelo).

lìsto *tal.* (lesto) brzo, odmah, smjesta, hitno, žurno; *isp.* lišto.

lìstra — bočni zid seoske kuće (sa zabatom).

lišmanijaza (*po engl. liječniku* W. B. Leishmanu, 1865—1926) drugi naziv za bolest kalaazar (*v.*).

lìšto *tal.* (lesto) brzo, hitro; *isp.* listo.

Lit. — *skrać. za* lire italiane (talijanske lire).

līt, līti, *lok.* líti, *2. mn.* lítī *grč.* 1. *v.* litica; 2. plosnata strana mača ili sablje.

Li Tai Po (Pe) *v.* Li Po; kod Krleže pod ovim imenom uz citat: »Samo moja slova, što ih pišem, vječna su! — Ja to znam, ja, Li Tai Po.«

litànije (*mn. ž. roda*) *grč.* (litaneúō — molim) 1. vrsta crkvene molitve koja se govori ili pjeva, a sastoji se od kratkih zaziva što ih izriče predmolitelj (npr. Majko božje milosti!) i od odgovora koje izriču vjernici u zboru (npr. Moli za nas!); najpoznatije su kod nas *Litanije lauretanske,* po imenu gradića *Loretta* (starije *Lauretto*) nedaleko od Ancone u srednjoj Italiji, kamo su anđeli — prema legendi — prenijeli iz Nazareta »svetu kuću«, tj. roditeljski dom Isusa Krista; 2. *prenes.* dosadno pripovijedanje; zanovijetanje, niz psovaka, grdnja; Deset me časaka vrijeđate litanijom drskosti (Stj. Mihalić); *isp.* jektenije.

lìtar[1], -tra, *2. mn.* lìtārā *v.* litra.

lìtar[2], lìtāra *grč.* 1. ogrljak za životinje (o njega je pričvršćen lanac), osobito pasji ovratnik s markom, tzv. pasja marka; 2. konopac, uže; 3. uzak ženski pojas.

litáura *grč.* ([po]ly — mnogo + taurea — bubnjevi od volujske kože) muzički instrument za udaranje, sastoji se od dviju metalnih polukugala, presvučenih kožom.

Lìtavskā SSR (Litva) — republika u zapadnom dijelu SSSR; glavni grad Vilnius (Vilno); **Lìtavac**, -āvca, *2. mn.* Lìtavācā; *žen.* **Lìtavka,** 3. -ki. 2. *mn.* -kī; *prid.* **lìtavskī**, -ā, -ō; **lìtavskī**

jezik — indoevropski jezik koji je zadržao mnoge arhaične karakteristike i zato je u lingvističkim proučavanjima, osobito slavenskih jezika, od neprocjenljive važnosti (npr. pirsztas — prst, ketvirtas — četvrti i sl.).

lìt-delegàcija — kraće umjesto *literarna delegacija*, tj. skup književnika koji kao predstavnici naše književnosti putuju na neki sastanak, obično u inozemstvo *(Novine)*.

lìtera *lat.* (littera) slovo; **lìterālno** — doslovno; bukvalno; *isp.* littera.

literatùra *lat.* (litteratura — pismo; napisan tekst) 1. u širokom smislu riječi književnost, tj. sva pisana i štampana djela (znanstvena, umjetnička, filozofska i sl.) pojedinog naroda, neke epohe ili čitavog čovječanstva; 2. u uskom smislu — umjetnički proizvodi izraženi riječima, tj. umjetnička literatura, beletristika; 3. sva djela, sva književna građa o nekom predmetu, pitanju; **lìterāran,** -rna, -rno — književni; koji se odnosi na književnost; **literàt,** -áta, 5. lìterāte — 1. književnik, pisac, spisatelj (katkada i **literàtor,** u pomalo porugljivom značenju); u starije doba: tajnik, pisar (Nehajev); *žen.* **literàtkinja** — književnica, spisateljica; *prid.* **literàtskī.**

lithocranius *v.* gerenuk.

lìtica, *2. mn.* lìtīcā *grč.* (líthos — kamen) visoka strma stijena, hrid, hridina.

lìtīj, -ija (*pored* **lìtijum**) *grč.* (líthos — kamen) *kem.* element iz grupe lužina, atomska težina 6,940, tablični broj 3, *znak* Li; meki metal srebrnaste boje; *prid.* **lìtijev** (*pored* **lìtijumov**).

lìtija, *2. mn.* lìtījā *grč.* (*isp.* litanije) 1. ophod, procesija (kod pravoslavnih); 2. crkveni barjak što se nosi u litiji; 3. *prenes.* povorka, dugačak red, niz ljudi.

litijàza *grč.* (líthos — kamen) bolest od kamena (u mjehuru, bubrezima, žuči); *isp.* kalkuloza; *v.* holelitijaza, nefrolitijaza.

litofīt, -íta *grč.* (líthos — kamen + fyton — biljka, raslina) biljka koja je prilagođena životu na kamenu (*isto i* petrofit).

litòglīf, -ífa *grč.* (líthos — kamen + glyfō — dubem) kamenorezac, kamenodubac.

litogràfija *grč.* (líthos — kamen + grafō — pišem) 1. način štampanja sa ravne površine kamena (vapnenca) na koju je urezan crtež; 2. radionica u kojoj se vrše takvi radovi; **litògraf** — 1. crtač na kamenu; 2. stroj za litografiju; *prid.* **litògrafskī; litografírati,** -grafīrām — umnožiti, štampati litografijom; *isto i* **litografisati,** -šēm.

litològija *grč.* (líthos — kamen + lògos — govor) nauka o poznavanju kamenja.

litopèdij *grč.* (líthos — kamen + pais, 2. paidos — dijete) obamrli plod u trbušnoj šupljini kod izvanmaternične trudnoće (odstranjuje se operacijom).

litòral, -ála *lat.* (litus, 2. litoris) obalno područje (mōrā i jezērā); kod Krleže **Litòrāl** — Primorje.

lìtorālan, -lna, -lno *lat.* (litus, 2. litoris — žal, morska obala) obalni, pribrežni; **litoralac,** -álca, *2. mn.* -toralácā — primorac (Đalski).

litosfèra *grč.* (líthos — kamen + sfaira — lopta, kugla) tvrdi plašt Zemljine kore *(v. hidrosfera); prid.* **litòsferskī.**

litòta, *2. mn.* litótā *grč.* (litos — gladak, jednostavan, nepretjeran) 1. *knjiž.* pjesnički ukras kojim se pravi izraz zamjenjuje slabijim, i to negativnim i suprotnim, npr. Tamo tebi loše biti neće (umjesto: dobro će ti biti); *ili:* »Jerbo se govori da od zla ima i gore, a od gorega još i gore..., pa kad je zlo, najbolje je reći: nî dobro, a kad vam je dobro, vi, učeni, rečete: nije loše« (R. Marinković); *2. gram.* dvije negacije koje daju (pojačanu) afirmaciju *(v.):* nije neopasno = opasno je.

litotàmnīj *grč.* rod crvenih algî.

litotòmija *grč.* (líthos — kamen + tomē — sječenje) *med.* operativni zahvat u svrhu vađenja kamenaca (žučnih, bubrežnih, mjehurskih).

lìtra, *2. mn.* lìtārā *grč.* (lítra *od lat.* libra — 1. rimska funta; 2. vaga; tezulja) mjera za tekućine i zrnatu robu (= 1000 cm^3); *prid.* **lìtren** (lìtrena boca); **litráža** *franc.* (litrage) zapremnina (npr. nekog rezervoara) izražena u litrama.

lìtrāt, -áta *tal.* (ritratto) *dijal.* slika, portret.

lìtrositi, -īm *grč.* osloboditi, izbaviti, spasiti.

littera *lat.* slovo, pismeno; **littera canina** (*čit.*...kanīna) pasje slovo, pasji glas (misli se glas *r*, kojim se može opisivati pasje režanje); **Littera docet, littera nocet** *lat.* Slovo poučava, slovo škodi, tj. treba čitati i pisati razumno; **Littera scripta manet, verbum imbelle perit** (*čit.*...skrìpta...) Pisano slovo ostaje, riječ netragom propada.

litterae armales *lat.* (*čit.*...lìtere...) heraldičke povelje, tj. diplome o grbovima, o pravu na grbove.

Litteris et artibus *lat.* »Za književnost i umjetnost«, austrijsko carsko odlikovanje (zlatna medalja), podijeljeno i našem Petru Preradoviću za pjesme *Prvenci* kad je knjiga uvrštena u carevu osobnu knjižnicu.

litùrgija *grč.* (leiturgeō — služim, žrtvujem) služba božja, jutarnje kršćansko crkveno

bogoslužje; odgovara katoličkoj misi; *prid.* **liturgījskī; liturgika,** 3. -ci — sistematska nauka o bogoslužju i crkvenim obredima; *prid.* **liturgičkī.**

Litva — *v.* Litavska SSR; **Litvànac,** -nca, 5. Lìtvānče, *2. mn.* Litvānācā; *žen.* **Lìtvānka;** *prid.* **lìtvānskī** (sve pored *Lìtavac*...).

lìvān, -āna *grč.* (libanos *od hebr.* lebonah — bijel) tamjan.

lìvīdan, -dna, -dno *lat.* (lividus) plavičast, plavkast, modrikast; olovne boje, sinj, pepeljast; blijed; *prenes.* zavidan, nenavidan, jalan, pakostan.

living-room (*čit.* lìving-rum) *engl.* (living — život, življenje + room — soba, prostorija) tzv. soba za dnevni boravak, »dnevna soba«, »danja soba«, »prekodanka«; *isp.* voncimer.

Lìvōnija — pokrajina na Baltiku između Čudskog jezera i Baltičkog mora (krajnji sjever Latvijske SSR); **Livōnci,** Lìvōnācā — narod srodan Estoncima i Fincima; *žen.* **Lìvōnka;** *prid.* **lìvōnskī.**

līvra, *2. mn.* līvārā *franc.* (livre *iz lat.* libra, *isp.* litra) funta *(novac);* sadrži 20 šilinga.

livrèja *franc.* (livrée) uniforma osobitoga kroja, obično jednobojna, opšivena gajtanima, za vratare, sluge i sl.; **livrīrān** (*pored* **livrèjisān**) — obučen u livreju; *isp.* galoniran.

líza *grč.* (lysis — razrješenje) razdoblje bolesti s groznicom, karakteristično — za razliku od krize — po slabom, postepenom snižavanju temperature i po oslabljenju simptoma bolesti.

Líza, 5. Līzo — *hipok. prema* Elizabeta *(v.).*

lizèrgīnskā kiselìna — proizvod što se dobiva od jednoga parazita na raži (*lat.* Secale cornutum); *v.* LSD.

lizèza *franc.* (liseuse — čitačica) 1. predmet od papira, tkanine ili kože koji se stavlja u knjigu za oznaku mjesta gdje je čitatelj prekinuo čitanje; *isp.* Lesezeichen); 2. topliji ženski odjevni predmet što ga oblače za čitanje u krevetu (*isp.* betjekhen).

lìzijèran, -rna, -rno *tal.* koji je slabe konstrukcije, lako lomljiv, krhak, krt.

lìzīn, -īna *grč.* (lyō — razrješujem) jedna od tvari u krvnom serumu koje rastvaraju bakterije ili eritrocite.

lizírati, lìzīrām *franc.* (liserer) opšiti trakom, obrubiti.

Lizìstrata *grč.* (lysis — razrješenje + stratos — vojska) poznata komedija starogrčkog pisca Aristofana (445—385. pr. n. e.) u kojoj se pisac zalaže za mirotvorstvo (*Mirotvorka* bi se moglo i prevesti ime glavne junakinje); Atenjanka Lizistrata uspijeva unatoč općoj zaraćenosti organizirati žene iz čitave Grčke da svojim muževima uskrate bračne naslade sve dok se ne postigne sveopće izmirenje. Upravo tragikomično glasi njihova zakletva: »Ja kunem se da k meni uspaljeni muž | pristupit neće smjeti... | Ko djevica ću živjet ispod krova svog, | u šafran-halji bajnoj ženski širit sjaj | da muža bi što jače obuzela strast... | I nikad svojom voljom neću leći s njim. | A ako silom htjedne uzeti me on, | pretvorit ću se sva u nepokretan leš... | U vjeru toga otud srknuti ću srk, | a izdam li, nek vodom vinski budne sok... || Motiv »pobune žena« obrađivan je i kasnije u svjetskoj književnosti, a poslužio je i kao građa za poznatu operetu pod istim imenom njemačkog skladatelja Paula Linckea (1866—1946).

lizòform *grč.-lat.* (lysis — razrješenje, rastvaranje + forma — oblik) poznato dezinfekcijsko sredstvo od formaldehida i sapuna.

lizōl, -ōla *grč.-lat.* (lysis *v.* liza + oleum — ulje) otrovno dezinfekcijsko sredstvo koje se dobiva iz metana.

Lizzie *engl.* (*čit.* Lìzi) *hipok. prema* Elizabeta.

lížisahan *hrv.-tur.* čovjek što liže sahan *(v.),* zdjeloliz, čankoliz, udvorica, ulizica, poltron *(v.);* kod Matoša: potrpezān.

llano *v.* ljanosi.

Lloyd *engl.* (*čit.* lōjd) društvo za očuvanje interesa brodarskih osiguravajućih društava i u neku ruku njihova burza; parobrodarsko društvo.

lm — znak za *lumen (v.).*

lŏa, -lōē, *2. mn.* lōā *španj.* 1. mala predigra u starom kazalištu u kojoj su glumci najavljivali sadržaj drame koju će odigrati; 2. gluma, obično vesela, kao uvod u dramsku izvedbu.

lŏb, lŏba *engl.* (lob) udarac (po lopti) u sportskim igrama s namjerom da lopta padne iza protivničkog igrača; prebačaj; **lŏbati,** -ām — prebaciti loptu preko protivničkog igrača; *isto i* **lŏbovati,** -ujēm.

lobby *engl.* (*čit.* lŏbi) predvorje (naročito parlamenta); isto što i kuloari *(v.);* **lŏbist,** *2. mn.* lŏbīstā — političar koji privatnim razgovorima nastoji predobiti narodne zastupnike za svoju politiku.

lobektòmija *grč.* (*isp.* lobus) kirurško odstranjenje jednoga režnja oboljelog organa (pluća, jetara, štitnjače).

lobèlija (po flandrijskom botaničaru M. de l' Obelu) vrsta tropske vrtne biljke; **lobèlīn,** -īna — alkaloid lobelije, služi za liječenje astme i za poticanje djelovanja dišnih organa.

lobovati *v.* lob.
lobud, *2. mn.* lobuda *tur.* (lobut) buzdovan.
lobus *lat.* režanj (obično u medicini: režanj nekoga organa, mozga, pluća [plućno krilo, plućni režanj], žlijezda itd.); *umanj.* **lobulus; lobotomija** (*grč.* tome — rezanje) operativno odstranjenje nekog dijela pojedinog organa (npr. nekog mozgovnog režnja); *isp.* lobektomija.
loc *njem.* (Lotse, *isp. i engl.* leadsman) lučki peljar, sprovodnik broda u luku.
Locarno (*čit.* Lokarno) — grad u Švicarskoj na Lago Maggiore; u diplomaciji općenito primljen izraz za miroljubivo rješavanje međunarodnih sukoba i sporova (po sporazumima između Njemačke s jedne strane i Francuske, Belgije, Čehoslovačke i Poljske s druge strane, sklopljenima u tom gradu god. 1925).
loch *engl.* (*čit.* loh) 1. jezero; 2. morska draga, uvala; fjord; **Loch Ness** — jezero u sjeverozapadnoj Škotskoj, za koje se od vremena do vremena pronesu svijetom vijesti da je u njemu viđena neka ogromna nepoznata (pretpotopna) vodena životinja; *isp.* Nessie.
loci communes *lat.* (*čit*....komunes) doslovno: zajednička mjesta, no upotrebljava se i kao izraz za *općepoznate tvrdnje.*
locírati, locīrām *lat.* (locus — mjesto) smjestiti nešto u određeni prostor, staviti u red, poredati, odrediti nečemu smještaj; **locīranost,** -osti — smještaj, mjesto u nekom prostoru.
Lockheed — američka kompanija za proizvodnju aviona koja se u naše dane »proslavila« aferom podmićivanja osoba u različitim zemljama sa svrhom što boljeg plasmana svojih proizvoda.
loco *lat.* (*čit.* loko) u mjestu, na mjestu (stavlja se u adresama ako se pismo upućuje u isto mjesto); **loco citato** (*čit.* loko citato) — na navedenom mjestu, u navedenoj knjizi; *skrać.* l. c.
locomotion *engl.* (*čit.* loukomoušn) »micanje«, »pokretanje«, vrsta modernog plesa.
locumtenens *v.* lokumtenens.
locus *lat.* (*čit.* locus) mjesto (katkada i umjesto *zahod, nužnik,* pojačano i pridjevom *dexter* [*čit.* dekster]: **locus dexter** — desno mjesto); **locus amoenus** (*čit.* amenus) — ugodno mjesto; **locus communis** (*čit.* komunis) — zajedničko mjesto, tj. nešto što je svakom poznato iz osnovnih znanja, poznata i svima razumljiva činjenica (*isp.* loci communes).
Locus regit actum *lat.* (*čit.* Lokus...aktum) Mjesto određuje postupak, tj. zločinstvo se prosuđuje po zakonima mjesta gdje je izvršeno (*isp.* lex loci actus).
Loda il mar, tienti alla terra *tal.* »Hvali more, drž se kraja!«
loden *njem.* (Loden) 1. lako valjana dlakava vunena tkanina; darovac; 2. vrsta kratkog toplog kaputa.
lodža *v.* lođa.
lođa, *2. mn.* lođa *tal.* (loggia) 1. poluotvoreni trijem, galerija s lukovima, u prizemlju ili na kojem katu kuće s vidikom na jednu, dvije ili tri strane; 2. u srednjem vijeku u našim primorskim gradovima naziv za općinsku vijećnicu.
lofas *mad.* (lo — konj, fasz — spolni ud) 1. konjski spolni ud; 2. *prenes.* ništa, »brus«.
log[1] *engl.* (log) sprava za mjerenje brzine vožnje broda, brzinomjer, pravčica.
log[2] *skrać. za* logaritam *(v.).*
logaedski stih *grč.* (logos — govor + aoide — pjesma) stih sastavljen od troheja i daktila *(v.),* tako da izgleda kao napola proza, a napola pjesma.
logarìtam, -tma, *2. mn.* logarìtāmā *grč.* (logos — govor, odnos, račun, računanje + arithmos — broj) *mat.* broj, uzet u jednoj aritmetičkoj progresiji, koji odgovara broju, uzetom u geometrijskoj progresiji, pri čemu su obje progresije prilagođene određenim uvjetima; *prid.* **logarìtamskī** *i* **logarìtmičkī; logarìtmand** — broj koji se logaritmira; **logaritmírati,** -rìtmīrām — računati logaritme, vršiti računske operacije suprotne stupnjevanju; *isto i* **logaritmovati,** -ujem.
lògat, *2. mn.* lògātā *tur.* (lugat) rječnik.
loger *njem. iz hol.* (logger, lugger) mali obalni jedrenjak s jednim do tri jarbola; u današnje vrijeme i nevelik ribarski brod u Sjevernom moru (na motor i jedra).
loggia *v.* lođa.
logicìzam, -zma *grč.* stanovište po kojem je logika *(v.)* osnovna filozofska disciplina; *isp.* logizam.
logičan, -čna, -čno — *prid. prema* logika s osobitim značenjima: naravan, prirodan, normalan, sam po sebi razumljiv, jasan, očit; hladan, realan, razložit.
lògija *grč.* (logos — riječ, govor) kao drugi dio složenice označuje neku nauku, neko učenje.
lògika, 3. -ci, *2. mn.* lògīkā *grč.* (logos — *pored ostalih značenja:* razum, mišljenje, prosuđivanje) 1. nauka o principima mišljenja; **formàlna lògika** — nauka o elementarnim principima i oblicima pravilnoga mišljenja; **formalìstičkā lògika** — metafizička nauka

koja razmatra vanjske oblike mišljenja nezavisno od njihova sadržaja i izvan razvoja; **dijalektička logika** — u materijalističkom shvaćanju: nauka o sveopćim zakonima razvoja prirode, ljudskoga društva i mišljenja, isto što i materijalistička dijalektika; dijalektičko mišljenje odražava u spoznaji dijalektičke zakone kretanja i razvitka samih stvari; 2. razumnost, pravilnost, unutarnja zakonitost; unutarnja misaona uvjetovanost, smisao; 3. shvaćanje, rasuđivanje; razboritost, razložitost, (zdrava) pamet; **logički** — 1. koji se odnosi na logiku; razuman; razumski; 2. po logici, koji je u skladu sa zakonima mišljenja; *isto i* **logičan,** -čna, -čno *(v.); izv.* **logičnost,** -osti; **logičar** — 1. tko se bavi logikom, tko je proučava; 2. tko logično misli, razuman, razborit čovjek.

logìstika, 3. -ci *grč.* (logistikos — vješt, iskusan u računanju, procjenjivanju) 1. dio strategije koji se tiče sredstava za pokretanje vojske, za nastambe i opskrbu; uopće vojna nauka koja se bavi proučavanjem vremena i prostora, potrebnih da se izvede jedan taktički zadatak; 2. vještina računanja s pomoću slova; 3. vještina stvaranja zaključaka.

logìzam, -zma *grč.* 1. učenje da je svijet sazdan po načelima logike, da sve na njemu ima svoj smisao; 2. isto što i *logicizam (v.)*

logodijaréja *v.* logoreja.

logòfet, -eta *v.* logotet.

logògraf *grč.* (logos — govor, riječ + grafein — pisati) 1. ljetopisac, kroničar, povjesničar (u starih Grka); 2. govornik, odvjetnik, advokat, obrazovan čovjek u staroj Ateni koji se obrtimice bavio sastavljanjem sudbenih govora (za plaću, po narudžbi).

logògram *grč.* znak ili slovo koje predstavlja čitavu riječ, sigla *(v.).*

logògrif *grč.* (logos — riječ, govor + grifos — zagonetka, ribarska mreža) vrsta zagonetke: zadanoj riječi ima se izmijeniti značenje izostavljanjem ili dodavanjem pojedinih slova (npr. **mak — mrak**); *naši izrazi:* dodavaljka, ispuštaljka, mijenjalka.

logoklònija *grč.* (logos — govor, riječ + klonos — vreva, metež) *med.* bolesno ponavljanje završetaka riječi ili rečenica.

logomàhija *grč.* (logos — govor, riječ + machía — borba, bitka) borba riječima, prepirka, rječkanje, oštra diskusija.

logomànija *grč.* pretjerana sklonost govorljivosti, praznorječju.

logoneuróza *grč.* (logos — riječ, govor + *isp.* neuroza) *med.* neurotične smetnje u govoru.

logopàtija *grč.* (logos — riječ, govor + *isp.* patija) *med.* bilo koja smetnja u govoru.

logopèdija *grč.* (logos — riječ + paideía — odgoj) nauka koja se bavi proučavanjem govora, njegovim smetnjama i liječenjem tih smetnja; poučavanje defektnih sluhom u izgovaranju riječi i u govoru uopće; uklanjanje govornih mana, mucanja, zamuckivanja, tepanja i sl.; **logòped,** -eda — nastavnik logopedije.

lògor *njem.* (Lager) 1. isto što i lager 2 *(v.); pored toga:* prebivalište ratnih zarobljenika, uhapšenika, kažnjenika i sl.; 2. privremeno prihvatilište većeg broja osoba; 3. grupa istomišljenika, tabor; 4. mjesto okupljanja, sjedište, štab; 5. boravište vojske na otvorenom prostoru, pod šatorima, a katkada i naziv za kasarnu; *isp.* logorovanje; *isp.* i kemp; *prid.* **lògorskī; lògorovati,** -ujēm — boraviti u logoru (na izletu, na radnim akcijama i sl.); **logòrāš,** -āša, 5. logorāšu — kažnjenik u logoru; *žen.* **logorašica;** *prid.* **logòrāškī.**

logorèja *grč.* (logos — govor, riječ + rheo — tečem) bolesna brbljavost, bujica riječi bez smisla i veze; *isp.* munddiare.

lògorovānje — *vojn.* način razmještaja trupa u odmaranju kad su one razmještene po barakama i dobro uređenim kolibama (drvenim, zemljanim, zidanim i sl.); *isp.* i kempiranje; *glag.* **lògorovati,** -ujēm.

lògos *grč.* (logos — govor, riječ; pojam; misao, razum) 1. u starogrčkoj materijalističkoj filozofiji (Heraklit) — sveopća zakonitost, sveopći sklad; 2. u idealističkoj filozofiji (od Platona dalje) duhovni prapočetak, božanski razum koji vlada svemirom; 3. u kasnijim nekim filozofskim sistemima božanska stvaralačka snaga, božanska providnost, božji promisao; 4. kod kršćana čest sinonim za Boga ili za Isusa Krista, pa odatle i: božja riječ, tvoračka snaga; 5. *uopće:* smisao govora, duhovna svijest, područje mišljenja, dohvat mìslī; logičan sud, pojam, razum.

lògoš *šatr.* (*mađ.* logos — klimav, nesiguran) vojni bjegunac, dezerter (»logoši i zeleni kaderi«; Lj. Maraković).

logòška, 3. -šci, *2. mn.* logòškī *mađ.* (lugas — sjenica) loza čardaklija, odrina koja se penje po drvenom kosturu i oblikuje sjenicu, hodnik i sl.; *isp.* brajda.

logòtet, -eta, 5. logotete *grč.* (logos — riječ, govor, račun + títhēmi — stavljam, činim) u Bizantu i na srednjovjekovnom srpskom dvoru visoki dvorski činovnik, kancelar, vla-

darov tajnik; uopće naziv za državne funkcionare različitog (no uvijek visokog) ranga.
logotip *grč.* (logos — riječ + typos — lik, slika) *tipogr.* više slova ili i čitavih riječi livenih zajedno; negdje i po engl. izgovoru: *logotajp; isp.* linotip, monotip.
lógov, -ova *mad.* (logo — koji se kreće, koji lebdi) konj povodnik koji se preže kao treći uz druga dva konja; *prid.* **lógovskī.**
lòhan *sanskr.* budistički svetac najvišeg stupnja, poštovan kao božanstvo.
Lohengrin (*čit.* Loengrin) — sin Parsifalov, junak starogermanske priče, vitez svetoga Grala, vitez od bijelog labuda, oslobodilac brabantske kneginje Elze od strica joj Telramunda koji je djevojci htio preoteti prijestolje; doplovio je morem u čamcu vučen od velikog labuda do ušća rijeke Šelde i kao glavni uvjet za svoju akciju postavio Gralov nalog da mora ostati nepoznato tko je i odakle dolazi (glasovita njegova arija u istoimenoj Wagnerovoj operi »Nie darfst du mich befragen« — Nikada me ne smiješ zapitati...); kad je Elza — potaknuta različitim spletkama — ipak to učinila, morao se Lohengrin vratiti među Gralove vitezove.
lòhija *grč.* (locheía — rađanje, porod) iscjedak iz maternice, nakon porođaja tzv. »babinje pranje«; **lohodohij(um)** — rodilište.
lòhusa, *2. mn.* lòhūsā *tur. (iz grč.)* porodilja.
lòjalan, -lna, -lno *franc.* (loyal — čestit, častan, zakonski) koji se pokorava zakonima; koji ispunjava obveze; vjeran, iskren, pošten, odan; *izv.* **lojálnost,** -osti. — odanost, vjernost, (političko) poštenje (Krleža).
lojd *v.* Lloyd.
lòjfer, *2. mn.* lòjfērā *v.* laufer.
lòjtra, *2. mn.* lòjtārā *i* lòjtrī *njem.* (Leiter) 1. ljestve; 2. dio seljačkih kola po uzdužnoj strani (ima oblik ljestava); zovu ih i *ljesice* (Dončević); 3. sinonim za visoka čovjeka ili ženu (*često i* nebeska lojtra); *umanj.* **lòjtrica.**
Lojòla *v.* Loyola.
lokàcija *lat.* (locus — mjesto) određivanje položaja (npr. broda), smještaj, smještavanje.
lòkaj *v.* lakaj.
lokajàta *sanskrt.* u staroj indijskoj filozofiji učenje o četiri osnovna elementa (vatra, voda, zemlja, zrak); ujedno i negiranje tradicionalnih autoriteta i života poslije smrti (materijalizam).
lòkal, -ala *lat.* (locus — mjesto) 1. prostorija, osobito ugostiteljska; 2. lokalni vlak (koji saobraća na nekoj sporednoj obično kraćoj pruzi); 3. kod nekih gramatičara i naziv za padež lokativ; *prid.* **lòkālskī** — koji se tiče lokala, prostorije; **lòkalan,** -lna, -lno — mjesni, prostorni, svojstven određenom mjestu; **lòkālna anestèzija** — ograničena narkoza (samo na određenom mjestu) koja se poduzima kod operacija; **lòkālnī patriotìzam** — pretjerana tjesnogrudna ljubav prema užem zavičaju; *isp.* lokalpatriot: *v. i* kampanilizam.
lokalìtet, -eta *lat.* (locus — mjesto) 1. mjesto, predio, kraj (s obzirom na njegove naročite prilike, položaj i dr.); 2. govorna ili kakva druga osobina nekoga kraja, dijalektizam (*isto i* **lokalìzam,** -zma, *2. mn.* -ìzāmā).
lokalizàcija *lat.* (locus — mjesto) povezanost s nekim određenim mjestom; ograničenje djelovanja neke pojave na određeno mjesto; **lokalizírati,** -ìzīrām — 1. ograničiti nešto na određeno mjesto; ne dopuštati rasprostranjenje nečega izvan određenog mjesta; 2. preraditi npr. dramski tekst tako da se radnja primijeni na prilike stanovitog mjesta iako je pisana za drugu okolinu; *isto i* **lokalizovati,** -ujem.
lokalìzam *v.* lokalitet 2.
lòkalpatriòt — pristaša lokalnog patriotizma (*v.* lokalan).
lòkanda *tal.* (locanda) gostionica, krčma; prenoćište, svratište, skroman hotel; **lokandìjer,** -era — gostioničar, krčmar, svratištar, hotelijer; *žen.* **lokandijèra.**
lokàrda, *2. mn.* lokārdā, lokārdī, lokārādā *tal.* (lacerto, lanzardo) vrsta ribe; plavica, skuša, grancat; **lokàrdara** — mreža za lov na lokarde.
lokàtār, -ára, 5. lokatāru *i* -āre *lat.* (*isp.* lokal) zakupnik, zakupac, stanar, najmoprimac; *isp.* lokator.
lokatīv *lat.* (locus — mjesto) šesti padež (negdje i sedmi) koji stoji na pitanje *o kom ili o čem;* padež mjesta na pitanje *gdje; prid.* **lokatīvnī** *i* **lokatīvskī.**
lòkator *lat.* (*isp.* lokal) 1. iznajmljivač, najmodavac; *isp.* lokatar; 2. (*isp.* locirati) određivač mjesta, smještavač; 3. elektronička naprava za otkrivanje objekata i utvrđivanje njihova položaja, smjera i brzine gibanja (uz pomoć radio-valova ili ultrazvuka); *isp.* radar, radiopeleng.
lokàut *engl.* (lock out — spriječiti, sprečavati ulaz zabravljivanjem vrata) zatvaranje poduzeća koje vrše sami kapitalisti, i masovno otpuštanje radnika, u svrhu da se prisile na odustajanje od istaknutih zahtjeva i prihvat gorih uvjeta rada.

lòker *prid. indekl. njem.* (locker) labav, raskliman.

lòkma, *2. mn.* lōkma *i* lòkmī *tur.* (lokma) 1. komad, zalogaj; 2. vrsta okruglica (»knedla«) od tijesta; **lòkmāš,** -āša, 5. lòkmāšu — izjelica, žderonja, proždrljivac, lakomac; **lòkmati,** -ām — pohlepno jesti.

lòkna, *2. mn.* lòknā *i* lòknī *njem.* (Locke) uvojak kose, vitica, kovrča, kovrčica; *isto i* **lòkn** (Đalski).

loko *v.* loco.

lokomòbīl, -íla *lat.* (locus — mjesto + mobilis — pokretan) pokretni ili nepokretni parni uređaj, spojen u jednu cjelinu s parnim kotlom i pomoćnim napravama (pregrijavač pare i dr.); služi za stavljanje u pogon drugih mašina kod različitih radova.

lokomòcija *lat.* (locus — mjesto + movere — micati, kretati) *med.* mijenjanje mjesta, promjena položaja, kretanje s jednog mjesta na drugo.

lokomotíva *lat.* (locus — mjesto + movere — micati, kretati) vučni transportni stroj na kotačima za pokretanje željezničkih vlakova po tračnicama; »mašina«, željeznički stroj; *prid.* **lokomòtīvskī.**

lokomòtōr, -óra *lat.* (locus — mjesto + *isp.* motor) električna lokomotiva.

lòkomotōran, -rna, -rno *lat.* koji omogućuje kretanje, gibljivost; **lòkomotōrnī orgàni** — tjelesni sistem za kretanje (kosti, mišići, vezivna tkiva).

lòkot *tal.* (lucchetto) 1. brava koja se stavlja na vrata (a nije ugrađena), žabica, katanac, ćilit; 2. *šatr.* džepni sat.

Lok sabba *ind.* Dom naroda, službeni naziv za indijski parlament.

Lòksija — pridjevak boga Apolona (»prorok«); *prid.* **Lòksijin.**

loksòdroma *grč.* (lòxos — kos + dròmos — put) kursna linija koja s utvrđenim promjenama (zbog prirodnih zapreka) najpovoljnije spaja dva mjesta na zemaljskoj površini (brodovi npr. plove po loksodromama); *isp.* ortodroma; **loksòdroman,** -mna, -mno — kos, krivudav; **lòksogonālan,** -lna, -lno (*isp. grč.* gony — koljeno, kut) kosokutan.

lokùcija *lat.* (loqui — govoriti, locutus sum — govorio sam) način govora, izraz, izgovor; uzrečica.

lòkum, *2. mn.* lòkūmā *tur.* (lokum) vrsta slatkiša od brašna, lješnjaka, šećera i sl.; *isto i* **lòkuma;** *umanj.* **lokùmić;** *isp.* rahat-lokum, ratluk.

lokumtènens *lat.* (locus — mjesto + tenere — držati) vršilac dužnosti, zamjenik, zastupnik, namjesnik.

lòkus *lat.* (locus) mjesto (pa onda »stanovito mjesto«, tj. zahod, nužnik).

lokvacìtet, -éta *lat.* (loquax — brbljav) brbljavost.

lolàrdi, lolàrdā (*mn. m. r.*) *holand.-engl.* 1. pučki naziv za aleksijevce, tj. pripadnike laičkog bratstva sv. Aleksija, koji su se bavili njegovanjem bolesnika i pogrebnim poslovima prvotno u Nizozemskoj (14. st.), a kasnije i u Njemačkoj; 2. u Engleskoj i Škotskoj nazivali su tako pristaše i sljedbenike predreformacijske vjerske sekte Johna Wyclifa (1320—1384) koje su progonili kao heretike (posmrtni ostaci Wyclifovi ekshumirani su po zaključku crkvenog koncila u Konstanzu god. 1415. i spaljeni).

lolìta, *2. mn.* -ìtā *tal.* u talijanskom jeziku (nova) riječ za oznaku malodobnice koja živi životom djevojke starijih godišta; na isti način stvoren je i pojam **lolitizam,** -zma.

lòmbard, *2. mn.* lòmbārdā — ustanova za davanje zajmova uz zalog pokretnog imetka (ime po Lombardiji, pokrajini sjeverne Italije, u kojoj su se u srednjem vijeku trgovci bavili takvim operacijama); *prid.* **lòmbardnī; lombardírati,** -bardīram — dati vrijednosne papire ili pokretnine u zalog, založiti; *isto i* **lòmbardovati,** -ujēm.

Lombàrdija — pokrajina u sjev. Italiji; glavni grad Milano; od god. 1713. u vlasti Habsburgovaca i zbog toga polovicom prošlog stoljeća žarište oslobodilačke borbe talijanskog naroda protiv Austrije (Dončević); **Lombàrđanin,** *mn.* -ani; *žen.* **Lombàrđanka;** *prid.* **lombàrdījskī.**

Lombard Street (*čit.* L. strît) *engl.* ulica u Londonu u kojoj su smještene najznamenitije banke (nekad sjedište talijanskih bankara, *isp.* lombard).

Lombroso Cesare (*čit.* Lombròzo Čezare) — talijanski liječnik (1836—1909) koji je dokazivao da su zločinstva uvjetovana nasljedstvom; po njemu **Lombròzov tîp** — rođeni zločinac; naš pisac Vladimir Čerina donosi i izvedenicu **lombrozìzam** sa značenjem: zločinački postupak u najgorem smislu.

lònckneht *v.* landskneht.

lòndíner *njem.* (Lohn — plaća; Diener — sluga) sluga, podvornik, poslužitelj, najamnik.

Londinium — antičko ime grada *Londona.*

Lòndōn, -óna — glavni grad Velike Britanije; **Londònac,** -nca, 5. Lòndōnče, *2. mn.* Lòndōnācā; *žen.* **Lòndōnka;** *prid.* **lòndōnskī.**

Londonskī pakt (ugovor) — tajni ugovor između sila Antante i Italije u doba prvoga svjetskog rata (god. 1915), po kojemu je Italija imala aktivno prijeći na stranu Saveznika (do tada je Italija bila u Trojnom savezu s Njemačkom i Austro-Ugarskom, i u početku rata nije sudjelovala u borbama, proglasivši se neutralnom); Londonskim paktom bili su obećani Italiji mnogi naši krajevi, ali ugovor — zbog žestokog protivljenja Jugoslavenskog odbora — nije proveden u cijelosti.

Londra — isto što i London.

londres *franc.* (*čit.* londr; *francuski naziv za* London) vrsta malih cigara.

londža *tur. iz tal.* (loggia) 1. trijem, terasa, balkon; sjenica; 2. skupština, vijeće, sjednica (i mjesto gdje se održava); **londžati**, -ām — vijećati.

londa *v.* lonž (Matoš).

longe fugit, quisque suos fugit *lat.* (*čit.*... kvìskve...) daleko bježi tko od svojih bježi.

longeta, *2. mn.* -etā (*isp. lat.* longus — dugačak) duguljast predmet od tvrdog materijala koji služi kao podloga (tzv. udlaga) za stavljanje pojedinih dijelova tijela pod gipsane ovoje (u slučaju prijeloma kostiju i sl.).

longevitet,-eta *lat.* (longus — dugačak + aevus — dob, vijek) *med.* dug život, dugovječnost, duboka starost.

Longīn, -ína, 5. Longīne *lat.* (*isp.* longus — dugačak) »dugački«, »vitki«.

longitudinalan, -lna, -lno *lat.* (longitudo — dužina) koji se odnosi na dužinu; uzdužni; **longitudinalnī valovi** — valovi kojima se smjer titranja podudara sa smjerom širenja (npr. zvučni valovi).

long play (*čit.* long plej) *engl.* (long — dugačak, play — svirati) naziv za gramofonske ploče velikog formata koje dugo sviraju i na kojima je obično po nekoliko kompozicija; kod nas popularno **longplejka,** 3. -ci, *2. mn.* -kī.

long size *engl.* (*čit.* long sajz) »dugačka mjera«, kod nas upotrijebljen naziv za određenu vrstu cigareta (*isp.* king size).

Longum iter est per praecepta, breve et efficax per exempla *lat.* (*čit.*... precepta... efikaks... egzempla) Dugačak je put po zapovijedima, lagan (kratak) i uspješan po primjerima, tj. više se postiže dobrim primjerima nego i najstrožim nalozima (Seneka).

Lontano degli occhi, lontano del cuore *tal.* (*čit.*...delji òki...kuore) Daleko od očiju, daleko od srca.

lonza *tal.* 1. svinjski bubrežnjak, pečenica (Vojnović); 2. jaguar.

lonž *franc.* (longe — ular, povodac) dugačko uže kod poučavanja u jahanju (uže je svezano konju oko vrata i konj se tjera uokrug); *isp.* alonž.

lonža *v.* alonž 2.

looping *v.* luping.

Lope de Vega (puno ime Felix Lope de Vega Carpio) jedan od najpoznatijih svjetskih dramskih pisaca, rođen u Madridu; sam za sebe kaže da je napisao 1800 kazališnih komada (danas je od njih poznato 800 naslova, a sačuvano oko 500 tekstova); mnogo izvođen i kod nas (*Zalamejski sudac, Vrtlarev pas* i dr.).

l'opinion publique *franc.* (*čit.* piblīk) javno mišljenje.

lopiža, *2. mn.* lopīžā *tal.* (laveggio) zemljan lonac, ćup.

lopov, -ova *mađ.* (lopo) 1. tat, kradljivac, lupež; 2. nitkov, hulja; 3. *prenes.* prepredenjak, fakin.

lora — 1. raboš, rovaš; urez; 2. otimačina, grabež.

loran, -ana (*skrać. od engl.* long-range navigation — duga plovidba) — aparat na brodu ili avionu koji hvata radio-impulse s posebnih stanica smještenih uz obale oceana i tako može određivati svoj momentani položaj u plovidbi ili u letu.

lorarīj, -ija *lat.* (lorarius) prvotno remenar, a kasnije i izvršitelj kazne nad robovima (šibanjem); u gladijatorskim igrama imali su lorariji zadatak da udarcima koplja tjeraju na borbu gladijatore koji su nastojali izbjeći borbu.

lorber, *2. mn.* lorbera *njem.* (Lorber) lovor; *prid.* **lorberov.**

Lorca (García Federico, *čit.* Lorka Garsīja Federiko; 1899—1936), jedan od najboljih španjolskih pjesnika uopće (kod nas osobito poznat po dramama *Krvava svadba, Dom Bernarde Albe, Marijana Pineda, Jerma,* i po brojnim prijevodima lirskih pjesama); strijeljan od fašista.

lord *engl.* (lord — »čuvar hljebova«) visoka plemićka titula u Engleskoj; **lord admiraliteta** — ministar mornarice; **lord riznice** — ministar financija; **lord kancelar** — predsjednik Doma lordova (*engl.* House of Lords — Gornji dom, Gornja kuća engleskog parlamenta), član kabineta ministara, osobito ministar pravde; **lord mayor** (*čit.* lord mer) — gradonačelnik u nekim gradovima Engleske;

lordship (*čit.* lȍrdšip) 1. gospodstvo, »lordstvo«; 2. područje vlasti i posjeda nekoga lorda, vlastelinstvo.
lordòtičan, -čna, -čno *grč.* (lordós — kriv) grbav, svinut, gurav, iskrivljen; **lordòza** — iskrivljenje kralješnice prema naprijed.
Lorelaj (kod Đalskoga **Loreléja**) *njem.* (Lorelei) prvotno strma, opasna klisura usred Rajne u njemačkoj, sjedište riječne vile, a onda i sama ta vila, ljepotica dugačke kose.
Loréna (*franc.* Lorraine) *v.* Lotaringija; *prid.* **lòrēnskī; lòrēnskī krīž** — križ sa dva vodoravna kraka od kojih je prvi (viši) nešto kraći od drugoga (nižega); za vrijeme drugoga svjetskog rata (i kasnije) simbol degolističkog pokreta.
loren-motor — vrsta jednostavnog protočnog mlaznog motora bez pokretnih dijelova; stavlja se u pogon startnom raketom.
lorènsij(um) (lawrencium, *skrać.* Lw) transuranski kemijski element, tablični broj 103.
Lorenzo *tal.* (*čit.* Lorènco) *v.* Laurencije; **Lorenzo il Magnifico** (*čit.* Manjìfiko, tj. Veličanstveni; 1449—1492) — jedan od najslavnijih predstavnika firentinske porodice Medici; veliki mecena književnosti i umjetnosti, a i sam je kao pjesnik i pisac sudjelovao u renesansnom pokretu.
loréta *franc.* (lorette) bludnica (Putanec), »fina faćkalica« (Ljubo Wiesner).
lȍrfa *v.* larva.
lorgnette *v.* lornjet; **lorgnon** *v.* lornjon.
lȍri, lȍrija, *mn.* lȍriji *malaj.* 1. šarena australska papiga; 2. vrsta polumajmuna (bezrepac); 3. (*engl.* lorry) teretni automobil, kamion; niski otvoreni vagon, vagonet; postolje vagona, tramvajskih kola i sl.
lòrika *lat.* (lorica, *od* lorum — remen) 1. starorimski pješački kožni oklop spleten od remenja; 2. prsobran, grudobran.
lòriti, lȍrīm (*isp.* lora) otimati, grabiti.
lormírati, lȍrmīrām — novi izraz za govor gluhonijemih: pojedini sektori ruke označuju pojedina slova i pritiskom prsta druge ruke na odnosno mjesto »piše se« željena riječ.
lòrnjet, *2. mn.* lòrnjēta *franc.* (lorgnette) sklopive naočale s drškom (ne drže se stalno na očima nego se upotrebljavaju samo kad zatreba); **lòrnjōn,** -óna — lornjet samo za jedno oko; monokl na dršku.
Lorraine *v.* Lorena, Lotaringija.
lȍs, lȍsa *rus.* sjeverni jelen, sob, irvas.
losiòn, -óna *franc.* (lotion) pranje. ispiranje; (ljekovito) sredstvo za ispiranje.
lȍsos *rus.* vrsta ribe iz roda pastrva; *prid.* **lȍsosjī; lȍsosovina** — lososje meso.
lȍst *engl.* (lost) *u golfu:* izgubljena lopta.
lo stesso tempo *v.* l'istesso tempo.
lȍt[1], lȍta, *2. mn.* lȍtā *njem.* (Lot) stara mjera za težinu ($^1/_{32}$ funte, tj. 17,5 grama).
lȍt[2], lȍta, *2. mn.* lȍtā *njem.* (Lot) sprava za mjerenje morske dubine; *naši izrazi:* olovnica, visak; *isp.* eholot, kalamir, šakul.
Lȍt — po biblijskoj priči ime čovjeka kojega je bog — odlučivši satrti Sodomu i Gomoru (*v.*) — zbog njegove čestitosti htio spasiti (zajedno s njegovom obitelju) od uništenja; jedini uvjet je bio da se nitko od Lotove obitelji ne smije osvrtati na ostavljeni grad; toga se nije pridržavala Lotova žena, i okrenuvši se »postala je kip od soli« (Šenoa).
LOT *polj.* (let, letenje) poljska ustanova za avionski promet.
Lȍtar *germ.* »slavan junak«.
Lotarìngija — pokrajina u Francuskoj (Lorraine, Lorena); **Lotarínžanin,** *mn.* -ani; *žen.* **Lotarínžānka;** *prid.* **lotarīnškī.**
lȍtati, -ām *v.* letovati.
lotion *v.* losion.
lȍto, lȍta *tal.* (lotto — lutrija) poznata društvena igra koja se sastoji u vučenju brojeva: tombola, lutrija.
lȍtos *grč.* (lȍtos) vodena biljka, koju Indijci smatraju svetom; *prid.* **lȍtosov; lotòfag,** -āga, *mn.* -fāzi (*grč.* fageīn — jesti) koji jede lotos; **Lotofázi** — bajoslovni narod u sjevernoj Africi koji se hranio lotosovim lišćem; na svom povratku iz osvojene Troje zalutao je k njima poznati grčki junak Odisej zajedno sa svojim drugovima; kad su ovi okusili lotosovo lišće, zaboravili su — prema priči — na domovinu i na povratak, pa ih je Odisej jedva prisilio da krenu dalje.
lȍtra *v.* lojtra.
Lotrìngija *v.* Lotaringija; **Lotrínžanin,** *mn.* -ni; **Lotrínžānka; lòtrīnškī.**
lotrščak, -aka *balt.-slav.* (lotar, lotra — skitnica, pijanac; rasipnik) *v.* lumpngloke.
Lotty (*čit.* Lȍti) *engl. hipok.* prema Karolina, Šarlota.
Louis i dr. *v.* Luj i dr.; *v.* i Ludvig.
Louis Cartier (*čit.* Lūj Kartjȇ) čuveni francuski draguljar, po kome je nazvan nedavno pronađeni i obrađeni dijamant sa 107 karata (dakle karat više nego kohinoor, *v.*).
louisdor *v.* lujdor.
Louis-Philippe (*čit.* Luj-Filȉp) — francuski vladar 1830—1848, »kralj-građanin«, i stil umjetnosti njegova doba (*v.* luj-filip): »To

je osamdesetogodišnja matrona s bijelom Louis-Philippe-kapicom i sedefnim zubalom« (Krleža, *Lirska varijacija u jesenjem sutonu*).

Louisiana (*čit.* Lujzijana) — savezna država u južnom dijelu USA; glavni grad Baton Rouge.

loukomoušn *v.* locomotion.

Lourdes *v.* Lurd.

loure *franc.* (*čit.* lūr) vrsta starinskog plesa u Francuskoj (17. st.), nalik na sarabandu.

Louvre *franc.* (*čit.* Lūvr) nekoć kraljevski dvor, a sada muzej umjetnosti u Parizu; *prid.* **luvrskī.**

lȍv *engl.* (love — ljubav) *sport.* (*npr. u tenisu*): neodlučno, neodlučeno, neriješeno, remi, nula, ni jedan bod.

lȍva *šatr.* novac; *isp.* šićar; **lòvaš**, -āša — bogat čovjek, »parajlija«.

lovèlaskī — na način Lovelacea (*čit.* Lavleis), ciničnog i beskrupuloznog zavodnika iz romana *Clarisse Harlowe* engleskog pisca Samuela Richardsona, 1689—1761 (Đalski).

love story *engl.* ljubavna priča, ljubavni roman.

lòvōr, -ora *lat.* (laurus) drvo s vječnozelenim mirisnim listovima; kod starih je Grka i Rimljana vijenac od lovorova lišća bio simbol pobjede, odatle: *lovòrike, lȍvorov vijenac* — slava, uspjeh.

lȍvra (*mađ.* lorant — južina, »jauzna«) *dijal.* popodnevni obrok, južina (osobito ljeti, kad su najduži dani, a rade se teški poljski poslovi).

lòvrata, *2. mn.* lòvrātā *tal.* (od *lat.* aurata — zlatna) morska riba podlanica, zlatva, komarča.

Lȏvro, 5. Lȏvro *v.* Laurencije.

Loyola Ignacije (*čit.* Lojòla; 1491—1556), španjolski plemić i ratnik; god. 1521. u bitki kod Navarre (protiv Francuza) teško ranjen u obje noge; kasnije studirao teologiju u Parizu i osnovao red isusovaca (Družbu Isusovu); *v.* jezuit; *isp.* Societas Jesu (»I što će bijedi riječi šepavog hidalga svetoga Lojole i pjesma suncu gospodina mladog iz grada Asizi«, Krležine aluzije na Loyolu i na osnivača franjevačkog reda Franju Asiškoga u pjesmi *Bijeda svojim rukama dotiče se svega*).

lȍz, lȍza, *lok.* lȍzu, *mn.* lȍzovi *njem.* (Los — udes, sudbina) srećka (kod lutrije).

lȍze *prid. indekl. njem.* (lose) klimav, labav (*u zagrebačkom govoru*).

lozīnka, 3. -ki, *2. mn.* lozīnkī *njem.* (Losungswort) 1. parola, geslo, kratka, jasno izražena ideja, zadatak ili zahtjev koji ističu političke stranke pred masama (npr. »zemlja onima koji je obrađuju«); 2. *vojn.* ugovorena tajna riječ koja se upotrebljava u stražarskoj službi kod vojske; odziv, doziv, parola.

lózung *njem.* (Losung) 1. utržak, pazar, tj. novac koji u nekoj trgovini uđe u blagajnu na dan, na tjedan, na mjesec i sl.; 2. *v.* lozinka.

lȍža *franc.* (loge — kućica, kolibica) 1. u gledalištu — mala odijeljena prostorija, određena za nekoliko gledalaca; 2. *hist.* prostorija ili mjesto tajnih sastanaka političkog ili religioznog društva, poimence — *màsonskā lȍža;* 3. *v.* lođa.

ložírati, ložīrām *franc.* (loger) stanovati, obitavati, prebivati, unajmiti stan (obično u hotelu).

LP — skrać. za *long play* (*v.*).

LS — automobilska oznaka za *Lesoto.*

L. S. — *skrać. za lat.* locus sigilli, tj. mjesto gdje se u originalu nalazi pečat; *hrv.* M. P.

LSD — halucinogeno sredstvo, dietilamid lizerginske kiseline (lysergamid), jak otrov, djeluje već u najmanjim količinama (neki ga upotrebljavaju u svrhu drogiranja); popularno »Noćna kraljica«.

Ltd. — *skrać. za* limited (*v.*).

Lu — *znak za kem.* element lutecij (*v.*).

luat in corpore, qui non habet in aere *lat.* (*čit.* kòrpore, kvi...ere) plaća tijelom (tj. tjelesnom kaznom) tko nema da plati novcem (u staroj pravnoj nauci).

Luba *v.* Baluba.

lùbarda *v.* lumbarda.

lùbīn, -ina *portug.* morska riba smudut, brancin, agač, svijetla riba slična ciplu; *isto i* ljùbljāj, -āja, ljùbljāk, -āka, ljùbljan, ljùbljana.

Lubjànka, 3. -ki — ime poznate zloglasne tamnice u Moskvi.

lubrikàncije (*mn. ž. r.*) *lat.* (lubricus — sluzav, klizak), maziva, mazila, sredstva za smanjivanje trenja između dvaju čvrstih tijela (različita ulja, vazelin, vosak, milovka i dr.).

lubrìkātor *lat.* (lubricus — gladak, klizav, sluzav) automatska naprava za mazanje, podmazivanje strojeva; uljenica, mazalica.

Lubumbàši (Lubumbashi) — glavni grad Katange, pokrajine u Zairu; do 1966. zvao se Elisabethville.

Luccheni Luciano — talijanski anarhist koji je ubio austrijsku caricu Elizabetu, ženu Franje Josipa (Ženeva 1898); Matoš o tom piše u svom članku o *Juri Tkalčiću* (u *Agramer Tagblattu,* dakako na njemačkom jeziku: »Am anderen Tag... hören wir, dass ein

Schuster, ein italienischer Haderlump... unsere Königin erdolcht hat« — Slijedećeg jutra čujemo da je neki obućar, neki talijanski propalica... probo našu kraljicu; *isp.* Lukeni.

lucèrna *lat.* (lucerna — svjetiljka) vrsta djeteline; *naš izraz:* vija; *isto i* **lùcerka** *(u pučkom govoru).*

lùcidan, -dna, -dno *lat.* (lucidus) svijetao, jasan, bistar; **lucida intervalla** (*akc.* lùcida intervàla) — svijetli trenuci; kod nekih vrsta ludila časovi u kojima je bolesnik pri sebi, osvjestica; **luciditet,** -eta — vedrina, bistrina duha, jasnost, svjesnost; *isto i* **lucidnòst,** -osti.

Lùcifer *lat.* (lux, 2. lucis — svjetlo + fero — nosim) 1. svjetlonoša; zvijezda Danica; 2. vođa đavola; »šef pakla«; đavo, vrag (u katoličkom vjerovanju); **luciferìzam,** -zma *v.* dijabolizam, satanizam.

Lùcije *lat.* »koji svijetli«; *žen.* **Lùcija; švedske Lucije** — devet djevojaka koje Švedi svake godine anketom biraju između onih o kojima u toku godine piše i čije slike donosi list *Stockholm Tidningen,* koji je natječaj i osnovao god. 1929; pri izboru nije važna samo ljepota nego i inteligencija, marljivost, požrtvovnost u radu itd.

Lucila *v.* Lucija.

Lucky Day *engl.* (*čit.* laki dej) »Sretan dan«, jedna od crnačkih pjesama; *isp.* »Od idiličnih staraca, koji zalijevaju svoje pelargonije, do biznismena i Lucky-Day crnačke glazbe nije se promijenilo ništa« (Krleža, *Lirska varijacija o jesenjem sutonu*).

Lucky Strike *engl.* (*čit.* Laki Strajk) vrsta američkih cigareta (koje su postale poznate i kod nas za vrijeme drugoga svjetskog rata).

lucri bonus odor *lat.* (*čit.* lùkri...) dobar miris dobitka, tj. sve je dobro što donosi korist; *isp.* non olet.

lucrum cessans *lat.* (*čit.* lùkrum cèsans) »izmakla dobit«; u rimskom pravu šteta što nastaje gubitkom zarade koju bi oštećeni ostvario da nije bilo nedopuštenog čina neke druge osobe.

lucus a non lucendo *lat.* (*čit.* lùkus...) šuma po tome što ne može biti osvijetljena; to je stara latinska igra riječima, jer pojmovi *lucus* i *lucendo* nemaju nikakve veze a naoko izgleda da potječu od istoga korijena; rečenica se porugljivo primjenjuje na filologe koji se muče da dokažu besmislena postanja riječi (kao da bismo npr. riječ *utopija* izvodili od *utopiti,* a to je zapravo grč. *u* — ne- + *tópos* — mjesto, dakle: neumjesnost); *slično je i* **canis a non canendo** (*čit.* kànis...kanèndo) — pas po tom što ne pjeva, *odn.* **bellum a non bellum** — rat po tom što nije lijep.

lùćum *tur.* (lokün) vrsta ljepila, vezivnog tkiva (pamuk, vapno i ulje) za sastavljanje ili zapušavanje cijevi, žljebova i sl.

ludíti *(mn. m. roda)* — engleski radnici koji su krajem 18. st. i početkom 19. st. uništavali strojeve, jer su mislili da su oni krivi za nezaposlenost; vlada je ludite kažnjavala smrću (ime po radniku Nedu Luddu koji je prvi razbio stroj za pletenje čarapa).

ludìzam[1], -zma — naziv za pokret ludíta.

ludìzam[2], -zma *lat.* (ludere — igrati se) razigranost (na sceni), domišljatost (u glumi), ekstemporacija *(v.).*

Ludolfov broj — iracionalan broj koji pokazuje omjer kružnice i njezina promjera — 3,14159; označuje se grčkim slovom π (pi); odredio ga matematičar Ludolf van Ceulen u početku 17. st.

Ludovìcejskā cesta *v.* Lujzinska cesta (Rački).

Ludòvik *v.* Ludvig.

Ludovisi (*čit.* Ludovîzi) — građevina u Rimu koju je podigao kardinal istoga imena god. 1622. na podnožju vrtova starorimskog pisca Salustija; uništena prigodom regulacije Rima; nekad je u njoj bila smještena glasovita galerija; *isp.* Junona Ludovisi.

Lùdvig *germ.* »slavan borac«; *žen.* **Lùdviga.**

lùes *lat.* (lues — pomor, kuga, poguba) *v.* sifilis; **luètičan,** -čna, -čno — koji boluje od luesa, sifilisa; **luètičar** — bolesnik od luesa, sifilitičar; *žen.* **luètičarka.**

lufa *ar.* biljka iz porodice bundeva; upotrebljava se za pravljenje uložaka za cipele (lufa-uložak).

lüft *njem.* (Luft) 1. zrak, uzduh; 2. praznina, ništa; **lüftati,** -ām — zračiti, prozračivati, provjetrivati; *isp.* luftirati.

lüftabvēr *njem.* (Luft — zrak + Abwehr — obrana) protuavionska obrana; **lüftabvērbaterija** — protuavionska artiljerijska baterija (Feldman).

lüftbalon, -ōna *v.* balon 1.

lüfter *njem.* 1. *v.* luftinspektor; 2. *šatr.* džepar, džepokradica.

lüftgevēr *njem.* (Luft — zrak + Gewehr — puška) vrsta dječje puške na zračni potisak (puni se prelamanjem).

Lufthansa *njem.* (Luft — zrak + *isp.* Hanza) njemačka zrakoplovna kompanija.

lüftikus *njem.* (*isp.* Luft — zrak) na latinski način (*isp.* pfifikus) stvorena njemačka riječ sa značenjem vjetrogonja, neradiša, badava-

džija, »luftinspektor« *(v.)*; kod nas krivim shvaćanjem tvorbe pretvoreno u »luftiguz«.

luftinspektor *njem.-lat.* (*isp.* luft i inspektor) »nadzornik zraka«, badavadžija, čovjek koji ništa ne radi, muktaš; *isto i* **lüfter** *(v.)*.

luftirati, luftīrām *njem.* (*isp.* luft) 1. isto što i luftati *(v.)*; 2. ne raditi ništa, šetati po svježem zraku, badavadžiti.

lüftlìnija (-línija) *njem.* (Luft — zrak + *isp.* linija) zračna linija, najkraći put od jednog mjesta do drugog zrakom.

Luftwaffe (*čit.* Lüftvāfe) *njem.* (Luft — zrak + Waffe — oružje) njemačke (nacističke) zračne ratne snage, ratna avijacija.

Lugdunum Batavorum *lat.* antičko ime za današnji grad *Leyden* u Nizozemskoj.

Lugdunum Gallorum *lat.* antičko ime za današnji grad *Lyon* u Francuskoj.

Lügen haben kurze Beine *njem.* (*čit.* Lign hābn kürce bājne) U laži su kratke noge.

lüger *v.* loger.

lügoška *v.* logoška.

lugubre *tal.* (*akc.* lùgubre) *muz.* tužno, tugaljivo, žalosno, žalobno, žalovito, turobno.

Luitpold *v.* Leopold.

Lūj *v.* Ludvig.

lüjdōr, -ora *franc.* (louis d'or) francuski dukat od 20 zlatnih franaka (ime po kralju Luju XIII); *isp.* napoleondor.

luj-filìp *franc.* po francuskom kralju Louisu Philippeu (1830—1848) nazvani tzv. građanski stil u umjetnosti sličan tadašnjem bidermajeru *(v.)*; **luj-katorz** (louis-quatorze) — stil francuske umjetnosti u doba Luja XIV (1643—1715), srodan talijanskom baroku *(v.)*, samo raskošniji i monumentalniji; **luj-kenz** (louis-quinze) — stil francuske umjetnosti u doba Luja XV (1723—1774) koji se još zove i rokoko *(v.)*; **luj-sēz** (louis-seize) — stil u doba Luja XVI (1774—1792) kao reakcija na rokoko (mirniji i skladniji oblici, prijelaz od rokokoa na klasicizam).

Lüjza *v.* Ludviga.

Lujzijana *v.* Louisiana.

Lujzinskā (Ludovìcējskā) cesta — cesta od Karlovca do Rijeke, izgrađena za vrijeme Napoleonove vladavine u našim krajevima i nazvana po njegovoj drugoj ženi Mariji Lujzi, (Ludovika), kćeri austrijskog cara Franje I.

lüjzit, -íta — bojni otrov, izaziva čirove na koži, a ima i općeotrovno djelovanje.

Luka, 3. -ki *lat.* »podrijetlom iz Lukanije« (u Italiji) ili isto što i Lucije *(v.)*.

lükati, lükām *i* lučēm *njem.* (*isp.* Luke — okance; Lücke — rupa) potajno gledati, zavirivati, navirivati se.

Lukeni — *v.* Luccheni; za razliku od »lojalnog« Matoša, splitski su radnici simpatizirali s atentatorom, o čemu svjedoči Marko Uvodić kad u noveli *Sprovod jednega diteta* govori o prijedlogu nekoga radnika da se novorođenčetu dade na krštenju ime *Lukeni.*

Lükijān (Lukianos) — grčki satiričar (125—180); njegovi se dijalozi (kako je većinom pisao) odlikuju fantazijom, dosjetkom i satirom, a u njima se izruguje praznovjerju, mistici i moralističkom filozofiranju (Krleža).

lükijerna *lat.* (lucerna — svjetiljka, uljanica) žižak, svjetiljka; *isto i* **lukijernica** (Vojnović); **lukijernār,** -āra — vrsta svijećnjaka (u starom Dubrovniku mjedeni stolni svijećnjak sa 2—4 svijeće na ulje).

lüknja, *2. mn.* lukānjā *i* luknjī *njem.* (Lücke) rupa, prodor; *umanj.* **luknjica; luknjast** — rupičav, pun rupa; **luknjati,** -ām — vrtati rupe, rupičati, rupčati.

lukratīvan, -vna, -vno *lat.* (lucrativus — stečen, ušteđen) unosan, rentabilan; *izv.* **lukratívnōst,** -osti.

Lukrēcija *lat.* (*isp.* lucrum — dobitak, korist) »koja nosi dobitak, bogatstvo« (inače ime jedne Rimljanke, žene Tarkvinija Kolatina, koja se ubila kad ju je obeščastio Seksto Tarkvinije, član kraljevske porodice; to je bilo povod da se oko god. 510. pr. n. e. ukine kraljevstvo u Rimu; po njoj to ime služi kao simbol ženske kreposti).

lüks, lüksa, *2. mn.* lūksā *lat.* (lux — svjetlo) jedinica mjere za rasvjetu (jedan luks — rasvjeta plohe na koju iz daljine od jednog metra pada okomita svjetlost u jakosti od jedne Hefnerove svijeće, *v.*); oznaka *lx.*

luksácija *lat.* (luxatio) iščašenje, uganuće kosti; **luksírati,** luksīrām — iščašiti; uganuti.

Luksemburg — veliko vojvodstvo u zapadnoj Evropi između Njemačke, Francuske i Belgije, stanovnici Francuzi, Belgijanci, Nijemci, Nizozemci, službeni jezik francuski; glavni grad Louxembourg; *isp.* Beneluks; **Luksemburžanin,** *mn.* -āni; *žen.* **Luksemburžānka;** *prid.* **luksemburškī; Luksemburgovac,** -ōvca, *2. mn.* Luksemburgovācā — pripadnik dinastije koja je neko vrijeme vladala i u Hrvatskoj, npr. Sigismund Luksemburgovac (1368—1437); **Luksemburg Rōza** *v.* Luxemburg.

luksometar, -tra *lat.-grč.* (lux — svjetlo + metron — mjera) aparat za mjerenje jakosti

svjetla (u fotografiranju, pri filmskom snimanju i sl.).

lùksus, *2. mn.* lùksūsā (*pored* **lùksuz**) *lat.* (luxus — bujnost, obilje) raskoš, sjaj, gizda; rastrošnost, rasipnost, »flanc«; sve što ne služi životnim potrebama, što nije neophodno potrebno za život; **lùksusan,** -sna, -sno (*pored* **lùksuzan,** -zna, -zno) — koji se odnosi na luksus; raskošan; pretjeran u sjaju, gizdi i sl.; *isto i* **lùksuriòzan,** -zna, -zno; *izv.* **luksusnōst (-znōst),** -osti; **luksuriòznōst,** -osti; **luksusírati (se),** -susīrām (se) — provoditi luksuriozan život, trošiti novac na nepotrebne stvari.

lùkšija *v.* liksija.

Lükulova gòzba — raskošna, skupa gozba (po imenu rimskog bogataša Lukula koji se proslavio gozbama); *isto i* **lùkulskā gòzba.**

lùla, *2. mn.* lùlā *tur. (iz perz.)* 1. poznata naprava za pušenje duhana (cjevasta posudica koja se puni duhanom i produžuje se u tanju cijev, kamiš, kroz koju se provlači dim); 2. svaka naprava u obliku lule, npr. cijev na pumpi kroz koju istječe voda; akc. i **lùla,** *2. mn.* lùlā; **lùlāš,** -āša — 1. duhan za lulu; 2. pušač lule.

lulèdžija — zanatlija koji pravi i prodaje lule i drugi pribor za pušenje (čibuke, nargile i sl.).

lulèđi — *prid. indekl.* u značenju *ciglastocrven* (nekad su se lule pravile samo od pečene zemlje).

Lully Jean Baptiste (*čit.* Žan Baptīst Lilī, 1632—1687), francuski kompozitor talijanskog podrijetla, tvorac francuske klasične opere, a muzički je surađivao i s Molièreom (kod nas ga spominje Jovan Dučić u jednoj svojoj pjesmi, naravno u fonetskom obliku i indeklinabilno: »muzika od Lili«).

lumbágo, -āga, *mn.* -āzi *lat.* (lumbus — bok, bedro, kuk) nagla bol u križima od brze ili pretjerane kretnje od koje se mišići nategnu ili raskinu (*v.* heksenšus); **lùmbālan,** -lna, -lno — koji se odnosi na bokove; **lùmbālna pùnkcija** — medicinski postupak uboda šupljom iglom između 3. i 4. lumbalnog kraljeska u kralješnični kanal radi vađenja likvora, uvođenja lijekova i sl.; *isp.* pneumoencefalografija.

lumbàrda, *2. mn.* lumbārdā *i* lumbārdī *tal.* (bombarda) starinski top; **lumbardati,** -ām — bombardirati topovima.

lùmber (*isp.* lorber) plod od lovora.

lumberjack *engl.* (*čit.* lāmberdžek) vrsta kaputa od toplog sukna ili kože.

lumboishialgija *lat.-grč.* oboljenje od lumbaga i išijasa istodobno.

lümbrāk, *mn.* -āci *grč.* (lábraks) vrsta morske ribe lijepih boja (*lat.* Crenilabrus pavo).

lùmbrel, -ela *v.* ambrela; *isto i* **lùmbrela.**

lùmen *lat.* (lumen, 2. luminis) 1. svjetlo; 2. jedinica za mjerenje svjetlosti (jedan lumen — množina svjetla koja izlazi iz točkastog izvora svjetla snagom jedne Hefnerove svijeće [*v.*] i završava u prostornom kutu jedan); 3. *med.* šupljina (npr. srca, krvnih žila itd.); 4. *prenes.* bistra glava; veliki duh, izvanredan učenjak; **lùmen mūndi** — svjetlo svijeta, neobično pametan čovjek (često ironično).

lùmīn, -ína *tal.* (lumino) žižak, svjećica, »dušica« (»lumin za mrtve«, A. Stipčević).

lumìnal, -āla *lat.* (lumen, 2. luminis — svjetlo) bijeli kristalasti prašak gorkoga okusa; propisuju ga liječnici za umirenje živaca i za dobar san.

luminarìzam, -zma *v.* luminizam; **luminarìstičan** — svjetlosni (Matoš).

luminiscèncija *lat.* (lumen, 2. luminis — svjetlo) *fiz.* svijetljenje tijela koje dolazi ne od njihova grijanja, nego od niza drugih uzroka: od pobočne rasvjete rendgenskih zraka, kemijskih procesa, propuštanja električne struje itd.; luminiscencija ima osobito značenje za stvaranje izvora svjetlosti.

luminìzam, -zma *lat.* (lumen — svjetlo) u slikarstvu primjena boje kao nosioca svjetlosti i svjetlosnih efekata.

lüminōzan, -zna, -zno *lat.* (*isp.* lumen) 1. svijetao, jasan; 2. *prenes.* učen.

lümp, lümpa *njem.* (Lump) odrpanac, propalica, pijanica, bekrija, lola; *isto i* **lùmpač,** -ača, 5. lümpaču; **lumpèraj,** -āja — pijanka, terevenka, bančenje; **lùmpovati,** -ujēm — pijančevati, bekrijati, terevenčiti, bančiti, lolati se; *isto i* **lümpati,** -ām (u zagrebačkom govoru); **lumpàcijus vagabùndus** (po istoimenoj komediji austrijskog komediografa Nestroya) — skitnica, vjetrogonja.

lümpenproletarijāt, -āta *njem.* (*isp.* lump + proletarijat) deklasirani, propali ljudi (šatrovci, prosjaci itd.), »pasivni produkt gnjiljenja najnižih slojeva staroga društva« (Marx i Engels); **lumpenprolèter,** -era — pripadnik lumpenproletarijata.

lumpèraj *v.* lump.

lümpnglöke *njem.* (Lump — bekrija + Glocke zvono) zvono za bekrije, tzv. lotrščak *(v.)*; zvono kraj nekadašnjih gradskih vrata Dveraca u Zagrebu koje je pozivalo građane da se vrate kućama na spavanje (još i danas zvoni zimi u 9 a ljeti u 10 sati uveče); ono javlja »obzirnim građanima da je deveta ura odbila

i da svaki pošten čovjek u svojoj postelji ležati mora« (Šenoa).

lumpovati v. lump.

Lumumba Patrice (1925—1961) — istaknuti afrički političar, osobito kao borac za slobodu Konga, koju je i izvojštio i postao prvi predsjednik nezavisnog Konga (god. 1960); ubrzo nakon toga oboren i ubijen.

lùna *lat.* (luna) mjesec (na nebu); **Lúna** — 1. starorimska božica mjeseca; 2. naziv sovjetske svemirske atomske stanice; **lunanaut** (*grč.* nautes — brodar) u najnovije vrijeme stvoren naziv za letača na Mjesec ili oko njega (*isp.* astronaut, kozmonaut, stratonaut); **lunār**, -ára — *isto što i* lunatik (*v.* dalje u ovoj stavci); **lunārīj**,-ija (*pored* **lunarijum**) — uređaj za prikazivanje Mjesečeva kretanja oko Zemlje; **lùnarnī cìklus** *v.* ciklus; **lunar orbiter** — naziv za neke američke Mjesečeve umjetne satelite; **lunatìzam**, -zma *i* **lunambulizam**, -zma — mjesečarstvo, hodanje u stanju sna (*v.* somnambulizam); **lunàtik**, *mn.* -ci — mjesečar, somnambulist, hipnobat.

Lúna-pàrk — vrsta zabavišta s vrtuljcima, ljuljačkama, panoramama, streljanama i sl.

lunch *v.* lanč.

lunèta *v.* lineta.

lùng(e)nbrātn *njem.* (Lungen — pluća + braten — peći) u kuharskom i mesarskom jeziku naziv za goveđe meso koje je kod nas poznato i pod imenom »pisana pečenka«, »podleđina«.

lùng(e)nšpickatār *njem.* (Lungen — pluća + Spitze — vršak + *isp.* katar) *med.* upala plućnih vršaka, apicitis *(v.)*.

lùng(e)nšūs *njem.* (Lungen — pluća + Schuss — hitac) pogodak u pluća (tanetom) (Krleža).

lungomàre *tal.* put uz morsku obalu (Krleža).

Lunik *v.* Lunjik.

lunòdrom *lat.-grč.* aerodrom na Mjesecu.

Lunohòd *lat.-rus* (»hodač po Mjesecu«) sovjetsko automatsko vozilo na osam kotača za istraživanje Mjesečeve površine (bez ljudske posade, upravlja se sa Zemlje).

lunològija *lat.-grč.* (*isp.* luna *i* logija) pretpostavljena nauka koja u pogledu budućeg proučavanja Mjeseca odgovara pojmu geologije *(v.)*.

lùnta *njem.* (Lunte — fitilj) vatreno oružje (top ili puška) što se palilo na fitilj; fitiljača.

lùnula *lat.* (lunula — mali mjesec, mjesečić) 1. bijeli korijen nokta, noktište; 2. mali polumjesec od zlatnog lima koji u monstranci *(v.)* drži hostiju *(v.)*; **lùnulāran**, -rna, -rno — polumjesečast.

Lùnjik *rus.* (lunik prema *luna* — mjesec) ime nekolikim sovjetskim umjetnim satelitima (*isp.* sputnjik).

lùpa, *2. mn.* lūpā *franc.* (loupe) 1. leća, sočivo; dvostruko ispupčeno povećalo u okviru; 2. *prenes.* pogled na život.

lupànār, -ára *lat.* (lupanar, *prvotno:* brlog vučice) bordel; javna kuća.

Lupèrkālije *(mn. ž. roda) lat.* svečanost pastira u starom Rimu (u počast boga Pana Luperka, zaštitnika pastira i ognjišta protiv vukova; *isp.* lupus).

Lupin Arsen (*čit.* Lipen Arsen) — lopov-džentlmen, provalnik otmjenog ponašanja (iz kriminalnih romana francuskog pisca M. Leblanca).

lùping, *mn.* -zi, 2. lūpīngā *engl.* (loop — savijati, praviti omču, petlju) akrobatski let avionom u takvim zavojima da avijatičar leti i glavom dolje.

lupòmi *(mn. m. r.)* — žućkaste pjege, obično na licu, odraz lupusa *(v.)*.

lupùlīn, -ína *lat.* (Humulus lupulus — hmelj) hmeljno brašno; gorka smolasta tvar, upotrebljava se u pivarstvu.

lùpus *lat.* (lupus) 1. vuk; 2. kronična tuberkulozna upala kože (razara tkivo; često u sredini lica), vuk, ojed, ojedina, utrs; 3. upala kože između nogu od mnogog hodanja, jahanja, trenja, mokrine; **dobiti lùpus** — ojesti se, oguzati se; *isp.* intertrigo; **lùpus in fàbula** — »vuk u basni«; kaže se za onoga koji dođe baš u času kad se o njemu govori (Mi o vuku, a vuk na vrata); **Lupus non curat numerum (ovium)** *lat.* (*čit...* kurat...) Vuk se ne brine za broj ovaca, tj. kolje sve odreda.

Lùpus *lat.* Vuk (zviježđe južnog neba, zapadno od Skorpiona).

lur[1] *v.* loure.

lur[2] — prastari duhački muzički instrument sjevernoevropskih naroda, vrsta brončanog roga; kod Francuza (loure) gajde, diple.

Lùrd (*franc.* Lourdes) — gradić u Francuskoj na rijeci Gavi, gdje se u prošlom stoljeću seljačkoj djevojčici Bernardici navodno ukazala Bogorodica; tamo je izgrađena velika crkva i pobožni katolici smatraju to mjesto jednim od najvećih svojih svetišta.

lusingando *tal.* (*čit.* luzingando) *muz.* laskavo, umiljavajući se.

Lusitania — antičko ime za *Portugal.*

lùstar, -stra, *2. mn.* lùstārā *lat.* (lustrum) razdoblje od 5 godina, petoljeće.

lùster, *2. mn.* lustērā *franc.* (lustre — sjaj) veliki

viseći svijećnjak sa mnogo svijeća, svjetiljki ili žarulja; svjetiljnjak.

lüstig *njem.* 1. veseo, veselo; 2. vrsta primitivne kartaške igre sa 32 karte (*isp.* šuster 3).

lustrácija *lat.* (lustratio) 1. čišćenje od grijeha u starih Rimljana, ispitivanje savjesti; 2. povremeni pregled (zemljišnih) službenih knjiga.

lüstrajze *njem.* (Lust — veselje + Reise — putovanje) putovanje za razonodu, za zabavu.

lustrīn, -ína *tal.* vrsta starinskog, vrlo vrijednog zlatnog novca; »sjajnik«.

lustrìšimuš *lat.* (prema mađarskom čitanju) u naših starijih pisaca (koji opisuju kajkavski teren) isto što i ilustrisimus *(v.)*.

lustrum *v.* lustar.

lusus *lat.* (*čit.* luzus) igra, zabava; **lusus verborum** — igra riječima (*isp.* lucus a non lucendo).

lušija *v.* liksija, lukšija.

luštrān, -a, -o *tal.* (lustrare — glačati, svjetlati) izglačan, blistav (D. Ivanišević).

lutècij, -ija (*pored* **lutecijum**) (po latinskom imenu Pariza — Lutetia) *kem.* — isto što i kasiopij.

lutēīn, -ína *lat.* (luteus — žut, žućkast) žuta boja u lišću biljaka i u žumancetu; **luteolīn**, -ína — žutilo u biljci katanac (reseda luteola); **luteòm**, -óma — *med.* tumor jajnika.

Lúter (Martin Luther) — njemački redovnik (1483—1546), osnivač protestantske crkve (*isp.* protestantizam); *isp.* Centum revolutis annis...; **luterân**, -ána, 5. luterâne — protestant Luterova pravca; *žen.* **luterânka**; *prid.* **luterânskī**; **luterânstvo** — protestantska vjeroispovijest, nastala u Njemačkoj u 16. st. za vrijeme reformacije *(v.)*.

Lutetia Parisiorum *lat.* (*čit.* Lutecija Pariziorum) staro ime grada Pariza po keltskom plemenu *Parisii* koji su na močvarnoj obali Seine osnovali naselje (**lutum** *lat.* bara, blato, močvara); **Lutetia non urbs, sed orbis** *lat.* Pariz nije grad, nego svijet (Karlo V., 1337—1380).

Luther King *v.* King.

lütnja, *2. mn.* lütnjī *tal.* (*isp.* lauta, leut) 1. starinski žičani instrument; 2. katkada, kod starijih pisaca, umjesto *tambura.*

lutòrān *v.* luteran.

lutoterápija *lat.-grč.* (lutum — blato, mulj + *isp.* terapija) liječenje u blatnim kupeljima, u kupkama s ljekovitim blatom (npr. reume).

lùtrija, *2. mn.* lutrījā *franc.* (lotterie) igra na sreću s pomoću izvlačenja numeriranih srećaka; *prid.* **lùtrijskī.**

Lùtvija *tur.* »dobroćudni«.

Lúvr *v.* Louvre.

Luwa *v.* Baluba; *isp.* Luva.

lux *lat.* (*čit.* lüks) svjetlo; **lüx-aparat** — sprava za usisavanje prašine, usisač; *isp.* štaubzauger; *v.* i luks.

Luxembourg[1] (*čit.* Liksambür) pokrajina u Belgiji; glavni grad Arlon.

Luxembourg[2] (*čit.* Liksambür) (luksemburška palača) građevina u Parizu, podignuta po nalogu Marije Mediči, žene francuskog kralja Henrika IV (gradio od 1615. do 1620. Salomon de Brosse, a u oslikavanju sudjelovao i Rubens); okolo palače su prekrasni nasadi koji su danas javni park, a u samoj je zgradi sada sjedište francuskog Senata.

Luxemburg Rosa (*čit.* Luksemburg Róza) — njemačka komunistkinja (1871—1919, kada je ubijena), organizirala s Karlom Liebknechtom Spartakus-savez *(v.)*; napisala *Uvod u nacionalnu ekonomiju.*

lux in tenebris *lat.* (*čit.* luks in tenebris) svjetlost u tami; **lux mundi** *v.* lumen mundi (Novak); **lux veritatis** — svjetlo istine.

Luzijáde (*isp.* Luzitanija) *portug.* (Os Lusiadas) epopeja o junačkim djelima portugalskih kolonizatora, pomoraca i vojnika, djelo najslavnijeg portug. pjesnika Luisa Vaz de Camões (1524—1580).

Luzìtanija (*isp.* Lusitania) — staro ime za Portugal i zapadne dijelove Španije; **Luzitànac**, -nca, 5. Lüzitānče, *2. mn.* Luzìtanācā; *žen.* **Luzìtanka;** *prid.* **luzìtanskī; luzitanizam,** -zma — pokret koji naglašava potrebu zajednice današnjeg Portugala sa svim njegovim sadašnjim i nekadašnjim prekomorskim područjima.

Lw — *skrać. za* lorensijum *(v.)*.

lx — oznaka za *luks (v.)*.

Lynch-law *engl.* (*čit.* Lìnč-lō) zakon Linčev (*v.* linč).

Lynx *lat.* (*čit.* Links) Ris, zviježđe na sjevernoj nebeskoj polutki, sjeverno od Blizanaca.

Lžedimìtrij *rus.* Lažni Dimitrije, Dimitrije Samozvanac, tobožnji sin ruskog cara Ivana IV; uz pomoć Poljske i katoličke crkve pokušao se domoći ruskog prijestolja na kojem se nalazio Boris Godunov; to mu je za kratko vrijeme i uspjelo, ali je vrlo brzo bio svrgnut i ubijen; to »smutnoe vremja« opisao je Puškin u drami *Boris Godunov* (kasnije opera M. P. Musorgskoga) gdje je kao Samozvanca prikazao mladog teologa Grišku Otrepjeva, ali za to nije imao historijske podloge nego se upravljao prema narodnoj predaji.

LJ

lj — palatalni suglasnik, sedamnaesto slovo latinske abecede, a četrnaesto ćirilske azbuke.
LJ — automobilska oznaka za *Ljubljanu.*
ljàma *v.* lama[1].
ljàno *španj.* (llano) široka ravnica na sjeveru Južne Amerike *(u množ. prema španj.:* ljànosi); **ljanèro** (llanero) stanovnik ljana.
ljèvat *v.* levat.
ljùbiti se *češ.* (líbiti se) sviđati se, biti drag (Leskovar).
ljubvičinjènije *crkv.-slav.* spolni odnos (Krleža).
ljùlj *lat.* (lolium) *bot.* vrsta korova iz porodice trava, koji se još zove i *vrat* i *utrinac;* neke vrste služe kao dobra stočna hrana.
ljùpka *v.* jufka.
ljùska *šatr.* odijelo.

M

m — bilabijalni suglasnik, osamnaesto slovo latinske abecede, a petnaesto ćirilske azbuke: *skrać. za* metar; **m**^{2} — *skrać. za* kvadratni (četvorni) metar; **m**^{3} — *skrać. za* kubični (prostorni) metar; nadalje *skrać.* za *minutu* i u gram. za *muški rod* (masculinum).
M — rimski znak za 1000 (mille) i oznaka za pojam *mega (v.);* također i za *Machov broj (v.);* automobilska oznaka za *Maltu.*
M. — *skrać. za franc.* monsieur (*čit.* mesjè) — gospodin.
M' *v.* Mac.
Ma — *znak za* mazurij *(v.).*
Ma — maloazijska božica, majka prirode i bogova.
MA — automobilska oznaka za *Makarsku,* a u internacionalnom prometu za *Maroko.*
mA — *skrać. za* miliamper *(v.).*
maar *njem.* (Maar) 1. jezero vulkanskog podrijetla; 2. ždrijelo ugaslog vulkana, vrtača.
Maas *v.* Mosa.
Mac — (*čit.* Mek) predmetak irskog odn. keltskog podrijetla u škotskim imenima, znači *sin;* piše se sasvim uz prezime: MacAdam ili npr. Macdonald; skraćeno **M'** ili **Mc** (McDonald).
màca, *2. mn.* màcā *tal.* (mazza) teški čekić, malj, bat, toljaga.
macabre *franc.* (*čit.* makàbr) jezovito, mrtvački, užasno, grozno (Krleža).
macàgran *v.* masagran.
macàkan *tal.* (mazza — toljaga, bat + cane — pas) živoder, šinter, strvoder.
macaklīn, -ína *v.* gekon.
macàruo (macàrūl), -úla *tal.* duša nekrštena djeteta koje se povampiri.
Macbeth (*čit.* Magbēt) — okrutni i bezobzirni škotski kralj iz 11. stoljeća; glavni junak istoimene Shakespeareove tragedije.
maccao *v.* makao.
macèdoine *franc.* (*čit.* masedoàn) jelo od različitog povrća (tzv. srpska salata, voćna salata, »lonac«); *prenes.* smjesa, mješavina, zbrka.
maceràcija *lat.* (macerare — umekšati, namočiti, iscijediti) izluživanje čvrste supstancije u hladnom s pomoću tekućine (vode, alkohola, etera, lužine ili kiseline).
màces *hebr.* (mazzah) beskvasni kruh što ga Židovi jedu u vrijeme pashe; pripravlja se u obliku tankih listova samo od brašna i vode.
mach *v.* mah.
ma chere *franc.* (*čit.* ma šēr) draga moja! (*isp.* mon cher).
machete *v.* mačeta.
Machiavelli, -ija (*izg.* Makjavèli) *v.* makjavelizam.
machine infernale *franc.* (*čit.* mašìn enfernàl) pakleni stroj (naprava koja ima izazvati eksploziju u određenom času).
Machov broj — omjer brzine gibanja nekog tijela i brzine širenja zvuka (primjena u mjerenju brzine nadzvučnih letjelica); *v.* mah, mahmetar.
màcić, *2. mn.* màcīćā *v.* macaruo.
màcko *mađ.* (maczkò — podruglj. medvjed) derež, klupa za (javno) batinjanje (Cesarec).
macramè *franc.* (iz arap.) uzlanje, čvoranje, jedan od načina tkanja sagova a i sami takvi proizvodi.

Macte animo, generose puer, sic itur ad astra *lat.* (*čit.* mākte... generōze... sīk...) Ne kloni duhom, plemeniti mladiću, tako se ide do zvijezda, tj. do uspjeha (Vergilije, *Eneida*).
mačeta, *2. mn.* -etā *španj.* (macheta) vrsta južnoameričkog bodeža, osobito prikladnog za sječenje šećerne trstike i šikarja; **mačetero** (*španj.* machetero) radnik koji siječe šećernu trsku; također i krčilac putova sječenjem granja po džungli.
mačkula *v.* maškul.
mača, *2. mn.* máčā *tal.* (macchia) 1. pjega, mrlja, ljaga; 2. biljka medljika; 3. snijet, peronospora, plamenjača; **mačav** — pjegav, oštećen, manjkav, kilav.
mačaš *mad.* (matyas) ptica kreštalica, čvorak.
Madagaskar — otok u Indijskom oceanu, na jugoistoku Afrike (po veličini peti na svijetu); tako se zove i država pored naziva *Malgaška Republika (v.)*; glavni grad Tananarivo; *prid.* **madagaskarski;** *v.* Madegasi.
madame *franc.* (*čit.* madām) gospođa.
made *engl.* (*čit.* meid) učinjen, izrađen; **made in...** (ime zemlje) — izrađeno u... (oznaka na robi koja pokazuje podrijetlo te robe).
Mädchen für alles *njem.* (*čit.* Medhen fir āles) djevojka za sve (u nekadanjim oglasima za sluškinje koje su imale obavljati sve kućne poslove, za razliku od npr. kuharica, sobarica i sl.).
Madegasi (Malagasi) *(mn. m. r.)* stanovnici Madagaskara.
Madeira (*čit.* Madejra) portugalsko otočje u Atlantskom oceanu ispred zapadne Afrike; zbog blage klime svjetski poznata lječilišta, a i naziv za druge otoke s blagom klimom (npr. za naš Hvar se govori: jugoslavenska Madeira); *prid.* **madejrskī; madejra** — vrsta vina.
madeleine *franc.* (*čit.* madlen) »kolačić od šećera, brašna, limunova soka i jaja« (Krleža, *Cvrčak nad vodopadom*); *isp.* madlen.
mademoiselle *franc.* (*čit.* madmoazel) — gospođica.
Madhya Pradesh (*čit.* Madhja Pradeš) — država u srednjem dijelu Indije; glavni grad Bhopal.
madija *španj.* (madi, madia) južnoamerička biljka iz porodice glavočika; iz njezina se sjemena dobiva jestivo ulje, a najbolje uspijeva u Čileu.
madīr, -íra *tal.* (madeire) brodska oplata, daska različite dužine i debljine za oblaganje surovije podloge na lađi.
madison *engl.* (*čit.* medisn) društveni ples (nastao 1962. u Americi poslije twista i brzo prodro u zapadnu Evropu) na bazi boogie-ritmova; može se plesati u paru, pojedinačno ili u redu; figure nogama imitiraju slova abecede.
madlen *franc.* (madeleine) »mali kuglof sa cvebama ispečen u prugastim i reljefnim školjkastim modlicama« (Krleža); *isp.* madeleine.
madona, *2. mn.* madonā *tal.* 1. gospođa, lijepa žena; 2. slika ili kip žene s djetetom (obično Bogorodica s Isusom); *prid.* **madonin; madōnskī.**
madrac, *2. mn.* mādrācā *tal.* (materassa *iz arap.* al-materah — jastuk) 1. jastuk ispunjen konjskom dlakom, morskom travom ili vunom i sl. pa prošiven (služi kao uložak za krevete); 2. prošiven kolski jastuk, strunjača, dušek *(v.)*.
Madras — prijašnji naziv za indijsku saveznu državu Tamil Nadu (Madras je ostao kao ime glavnoga grada); **madras** — naziv za konoplju, pamuk, svilu i sl. (prema gradu Madrasu).
Madrīd, -ída — glavni grad Španije; **Madríđanin,** *mn.* -ani; *žen.* **Madríđanka;** *prid.* **madrīdskī.**
madrìgal, -ala *tal.* (madrigale *od grč.* mandría — stado) 1. prvotno pastirska pjesma od 7 do 15 stihova; 2. *zast.* ljubaznost, kompliment; 3. vrlo artistička umjetnička popijevka pretežno ljubavnog sadržaja, nastala u zapadnoj Evropi u 14. st.; **madrigalist(a)** — tko pjeva madrigale; *žen.* **madrigalistkinja;** *prid.* **madrigalìstičkī; madrigaleskan,** -skna, -skno — u stilu madrigala (spjevan, komponiran).
madrōn, -ōna *tal.* (madre — majka) upala maternice i uopće boli u utrobi (u želucu, u crijevima).
Madurodam — sićušni grad u blizini nizozemskoga glavnog grada Haaga; u Madurodamu su kuće visoke pola metra, ulice nalik na prave, po njima lutke koje prikazuju ljude u različitim poslovima; zatim su tu kanali, brodovi, automobili, vlakovi itd., sve u malome pravi život jednoga tipičnog nizozemskog grada; ime gradu, koji je »otvoren« polovicom 1952, potječe od obitelji Maduro, koja je dala prvi prilog za izgradnju grada, i to kao uspomenu na žrtve nacističkog logora Dachau među kojima je poginuo i njihov sin; čist prihod od ulaznica za razgledavanje Madurodama ide u korist bolesnih studenata.
maduro-mikoza (po indijskom mjestu *Madura*) gnojni čirovi na nogama, česta gljivičasta bolest u tropskim krajevima.
Madžida *tur.* »slavna«, »hvaljena«.

madžun, *2. mn.* madžūnā *tur.* (madžun) 1. vrsta voćnog pekmeza; 2. ljekovita smjesa; 3. smola, mastiks; 4. cement.

mađija, *2. mn.* mađījā *v.* magija; *prid.* **mađījskī; mađioničar** *v.* magičar; *žen.* **mađioničarka;** *prid.* **mađioničarskī; mađijati,** -ām — sastavljati mađije, čarati, činiti.

mađistor *v.* magistar.

Mađo muzikale *v.* Maggio musicale.

mađoranca *tal.* (maggioranza) većina (Vojnović).

mađupac, -pca, 5. -pče, *2. mn.* mađupācā *srednjogrč.* (mankups *od lat.* manceps — najamnik) pekar, kuhar u manastiru; **mađupnica** — manastirska kuhinja.

mađupak, -pka, 5. -pče, *mn.* -pci, 2. mađupākā (*isp.* mangup) — jedno od imena za Cigane; **mađupka,** 3. -pci, *2. mn.* mađupkī *i* mađupākā — Ciganka; *umanj.* **mađupče,** -eta; *zbir.* **mađupčad** — Cigančе, Cigančad; **mađupačkī** — ciganski.

maestar, -stra *v.* majstor, meštar (Nar.).

maestoso *tal.* (*čit.* maestōzo) *muz.* oznaka tempa u glazbi: svečano, dostojanstveno, veličanstveno.

maestōzan *v.* majestet.

maestral, -ala *tal.* (maestrale *od lat.* magistralis — glavni, jer je to u Sredozemlju glavni vjetar) sjeverozapadni vjetar na Jadranskom moru, tzv. smorac; kod Nazora je »zmorac«, a neki ga zovu i »zvanjac«, jer puše izvana, tj. s mora prema kopnu; *isto i* maistrāl *i* maistralūn.

maestro[1] *tal.* (*naš. akc.* maestro) počasni naziv velikih majstora (muzičara, umjetnika, šahista); učitelj, vještak, umjetnik, prvak, »majstor«; **maestro di villagio** (*čit.* vilađo) seoski učitelj, »učo«.

maestrō[2], -āla — dubrovački oblik za maestral (*v.*).

Mafalda *portug. v.* Matilda.

mafija, *2. mn.* māfījā (*tal.* maffia) *1. prvotno* naziv tajne terorističke družbe na Siciliji; *prenes.* pogrdan izraz za družbu uopće, osobito za ljude koji se »vezama« međusobno pomažu u karijerističke i druge negativne svrhe (**zelena mafija** — prekupci voća i povrća); *isp.* klika; 2. u prvom svjetskom ratu tajna češka protuaustrijska organizacija, koja je mnogo pridonijela rušenju Austro-Ugarske izvana i iznutra.

mafin *v.* muffin.

mafiš, mafišnjak, *mn.* -āci *v.* maviš.

mag, maga, *mn.* magi, 2. magā *grč.* (magos, *hebr.* mag) 1. član svećeničke kaste kod Medijaca i Perzijanaca; učenjak, savršen majstor, čarobnjak, mudrac, učitelj, liječnik, astrolog, gatar, vrač, tumač ptičjega leta; 2. u novom prijevodu *Biblije* naziv za svakog pojedinog od »kraljeva« odn. »mudraca« od Istoka (koji su se — prema legendi — došli pokloniti novorođenom Isusu); **Simon Mag** — prorok i čarobnjak u Samariji (*v.*) u doba prvih kršćana; vođa gnostičke sekte tzv. simonita (*isp.* gnoza); primio je kršćanstvo, ali je od apostola tražio da i na njega prenesu neka svojstva koja su oni — prema *Bibliji* — imali od Duha Svetoga, što ovi, dakako, nisu učinili; službena katolička crkva smatra Simona Maga prvim heretikom.

magacīn *i* **magazīn** (*v.*).

magal, -āla — legura, slitina magnezija i aluminija.

maganja, *2. mn.* māganjā *tal.* (magagna) mana, nedostatak, manjkavost, nesavršenost; *prid.* **māganjast,** -a, -o — koji ima maganju, koji je s pogreškom, nedostatan, manjkav, nesavršen; **māganjiti,** -īm — kaljati, prljati.

magarac, -ārca, 5. -ārče, *2. mn.* magarācā *ar.* (homar, *novogrč.* gomari; *isp. starogrč.* gomos — tovar, teret, breme) poznata domaća životinja koja se još zove *osao, tovar, kenjac.*

magāri *tal.* 1. i te kako! kamo sreće! 2. makar, iako, premda; 3. čak i..., barem, što se mene tiče..., koliko je do mene...

magarūn, -ūna *v.* marangun.

magaza, *2. mn.* magazā *tur.* (magaza) skladište, dućan, prodavaonica, spremište, slagalište, stovarište, depō; *umanj.* **magazica; magazadžija** — posjednik magaze, trgovac.

magazīn (*pored* **magacīn**), -īna *tur.* 1. *v.* magaza; 2. robna kuća, veletrgovina (*isp.* Na-Ma — narodni magazin); 3. ilustrirani zabavni časopis; 4. dio puške u kojem se nalaze naboji; šaržer; *prid.* **magazīnskī (-gacīnskī); magazìner,** -ēra, 5. māgazinēru (*pored* **magacioner,** -ēra, 5. magacionēru) — skladištar; **magazinirati,** -ìnīrām — spremiti u magazin, uskladištiti.

mągbul *prid. indekl. tur.* (magbul) ugodan, prijatan, drag; kao vl. ime: **Magbúla; mągbul-dova** — bogu ugodna, od boga primljena molitva.

Magdaléna — »podrijetlom iz Magdale« (u Galileji, Izrael); biblijska **Marija Magdalena** — prvotno velika grešnica a onda iskrena pokajnica (čest motiv u literaturi i slikarstvu).

magdalenìjen, -ēna *franc.* (magdalenien; po spilji *La Madeleine,* tj. *grotte de la Madeleine* u pokrajini Dordogne u Francuskoj) posljednji

odsječak staroga kamenog doba, između solitrejena i srednjega kamenog doba.

mageljanska rasa — naziv za domorodačka plemena na krajnjem jugu Južne Amerike (Ognjena Zemlja); ime po portugalskom pomorcu Ferdinandu Magellanu (po kojem je nazvan i *Magellanov prolaz* — kanal između Ognjene Zemlje i Patagonije); *isp.* fuegidi.

magfiret *tur.* (magfiret) oproštenje grijeha, božji blagoslov.

Maggie *engl.* (*čit.* Megi) *hipok. prema* Margareta.

Maggio musicale *tal.* (*čit.* Mado muzikale) muzički festival u Firenci, prvotno priređivan samo u mjesecu svibnju (*maj, maggio*), a kasnije u razdoblju od travnja do ljeta.

maggiore *tal.* (*čit.* madore) veći, viši; *muz.* dur (*v.*); *isp.* minore.

Maghreb (*isp.* magrib) — zemlje na zapad od Egipta: Libija, Tunis, Alžir, Maroko i dr.

magi, -ija (po izumitelju Švicarcu Juliusu Maggiju, 1846—1912) vrsta začina za juhu, obično u kockama, ali se prodaje i u bočicama.

magičan, -čna, -čno *grč.* (*isp.* magija) čaroban, čarobnjački; **magični kvadrat** — zagonetka, križaljka u kojoj se okomito i vodoravno ukrštavaju iste riječi (naš rekord: osam osmerosložnih riječi); **magično oko** — svjetlosna naprava na radio-aparatu, tzv. pokazivač sklada odn. usklađivač zvuka; automatski usklađuje zvuk prijamnika sa zvukom emisione stanice i pokazuje mirnijim odnosno titravijim svjetlom razlike u ispravnosti zvuka.

magičar *grč.* (*isp.* magija) čarobnjak,

magičnost, -osti (*isp.* magija) čarobnost, privlačivost.

magija, *2. mn.* magija *grč.* (mageia, *isp.* mag) čarobnjaštvo, čudotvorstvo, bajanje, vradžbine; s magijom su povezana najrazličitija praznovjerja: proricanje, gatanje, zaklinjanja, čudesa. U srednjem su vijeku razlikovali **bijelu magiju** koja je stvarala »čudesa« s pomoću »božanskih sila«, i **crnu magiju** koja se utjecala za pomoć »nečistoj sili, đavlu«.

Maginot (*čit.* Mažino, André; 1877—1932) francuski ministar vojske, po kojemu je nazvan sistem utvrda uzduž francuske istočne granice (od Švicarske do Belgije) izgrađen između dva rata (*Maginotova linija*); u drugom svjetskom ratu pokazala se kao slabo efikasna, jer su je Nijemci naprosto zaobišli (Dončević).

magis amica veritas *lat.* (*čit.*... amika...) istina mi je najbolji prijatelj; *isp.* amicus Plato...

Magis illa iuvant, quae pluris emuntur *lat.* Više (čovjeka) raduje (ono) što se skuplje plaća, tj. što je teže stečeno, draže je i vrednije (Juvenal).

Magis illa ligant, quorum est diuturnior usus, et plus, quae plus sunt nexa, dirempta dolent (Vice Petrović, hrvatski latinist iz 17—18. st.) *lat.* Čvršće veže ono što duže traje, i ono što je više vezano, kad bude raskinuto, više boli (parafraza prema prijevodu Tomislava Ladana).

Magis magnos clericos non scimus magnos sapientes *lat.* Ponajviše veliki učitelji nisu veliki mudraci.

magistar, -stra, *2. mn.* magistara *lat.* (magister — savjetnik, vođa, učitelj) 1. u nekim zemljama — naučni stupanj; odgovara našem »profesor«, osobito srednjoškolski; 2. u srednjem vijeku: a) poglavar duhovno-viteškog reda; b) predavač tzv. »slobodnih« (humanističkih) nauka; 3. **magistar farmacije** — apotekar, ljekarnik (*skrać.* mr. ph.); 4. u najnovije doba kod nas naslov koji se nakon propisanih radnja i ispita podjeljuje svršenim studentima tzv. trećeg stupnja (postdiplomskog studija); *prid.* **magistrov; magistarski;** *žen.* **magistra** (*i* **magistrica).**

magister artium liberalium *v.* artes liberales; **magister bibendi** (*lat.* bibere — piti) stoloravnatelj; **magister dixit ipse** (*čit.* diksit) sam učitelj je rekao (latinski prijevod grčke rečenice *autos éfa, v.*); **magister equitum** (*čit.* ekvitum) zapovjednik konjice kod starih Rimljana; **magister pincernarum** — *isto što i* magister bibendi.

magisterij, -ija (*pored* **magisterijum**) *lat.* (magisterium — predstojništvo, poglavarstvo, upraviteljstvo, nadzorništvo) 1. upraviteljska, nadzornička služba; 2. upravljanje, nadzor; 3. čast, dostojanstvo, stupanj magistra.

magistral, -ala *tal.* (magistrale) u tzv. sonetnom vijencu (zbirci od 15 soneta) posljednji, petnaesti sonet koji se sastoji od 14 završnih stihova prethodnih soneta.

magistrala *lat.* (magistralis — učiteljski, majstorski, glavni) svaka glavna linija u odnosu na sporedne linije koje iz nje izlaze (npr. glavna željeznička linija, glavna cijev vodovoda, glavni električni vod, glavna cesta; **magistralan,** -lna, -lno — glavni, koji sačinjava osnovu nečega, osnovni, temeljni; vrlo značajan, majstorski, izvrstan, uzoran; **magistralno napraviti** — napomena liječnika na receptu da lijek treba načiniti u ljekarni (a ne

izdati kao gotov tvornički proizvod): *isp.* magistar farmacije.

magìstrand, *2. mn.* magìstranada *lat.* student koji se priprema da stekne zvanje magistra.

magìstrāt, -āta *lat.* (magistratus) 1. kod starih Rimljana državna služba, načelnik, velikodostojnik (npr. konzul, pretor); 2. u nekim zemljama — gradska uprava; *prid.* **magìstrātskī.**

magistratùra *lat.* (*isp.* magistrat) 1. upravno nadleštvo ili vlast; poglavarstvo; 2. upravno, poglavarsko dostojanstvo; 3. ispit za zvanje magistra *(v.).*

Magis vident oculi quam oculus *lat.* (*čit.*...okuli kvam okulus) Više vide oči nego oko, tj. Više očiju više vidi.

màgma *grč.* (màgma — tijesto) *geol.* sloj užarene, rastaljene mase u nutrini zemaljske kugle između sloja kore (litosfere) i centralne jezgre Zemlje (centrosfere); *prid.* **magmàtičan,** -čna, -čno *i* **màgmatskī,** -ā, -ō: **màgmatske stìjene** — eruptivno kamenje; **magmosfèra** — sloj magme u zemlji, magmatska geosfera.

Magna charta (libertatum) *lat.* (*čit.* màgna kàrta libertàtum) doslovno »Veliki list slobode«; povelja koju je 1215. morao izdati engleski kralj plemstvu i svećenstvu, odričući se nekih svojih prava u njihovu korist; *isp.* Lackland.

magna cum laude *lat.* (*čit.*...kum...) s velikom pohvalom, tj. vrlo dobro (nekada školska ocjena); *isp.* summa sum laude.

magnàlij, -ija (*pored* **magnalijum**) — slitina, legura magnezija i aluminija.

Magna Mater *lat.* Velika Majka, pridjevak npr. boginje Kibele *(v.);* slično i **Magna Parens** (Velika Roditeljka).

magna mora *lat.* pravn. velik, dugačak rok (od šest mjeseci).

magna pars *lat.* velik dio; **magna pars fui** — bio sam značajan sudionik (događaja oko pada Troje) (Vergilije).

màgnat, -āta *lat.* (magnus — velik, silan, odličan, ugledan, bogat) 1. krupni zemljoposjednik-feudalac; velikaš; 2. krupni kapitalist (npr. financijski magnat); *žen.* **magnàtkinja:** *prid.* **màgnātskī; magnàtstvo** — položaj i imovina magnata.

Magnes — ime jednog starogrčkog pastira koji je, navodno, imao obuću potkovanu željeznim čavlima i ti su se čavli hvatali za tlo kojim je prolazio; tako je, prema priči, otkriven magnetizam (*v.* magnet).

màgnēt, -ēta *grč.* (Magnētis lìthos, tj. kamen po zemlji Magneziji na Egejskom moru, ali vidi i prethodnu riječ!) 1. komad rude *(prirodni magnet)* ili osobite vrste čelika u obliku pločice ili potkove *(umjetni magnet)* koji ima svojstvo da privlači željezne ili čelične predmete; kod starijih pisaca: gvozdoteg; 2. *prenes.* nešto što ima privlačnu snagu (Hamlet npr. veli za Ofeliju: Ovdje je magnet koji me više privlači...); 3. elektromagnetska sprava u motorima s unutarnjim izgaranjem; služi za izazivanje iskre koja pali gorivu smjesu; *prid.* **magnētskī; magnētnī; magnetičan,** -čna, -čno — 1. koji ima sposobnost privlačenja željeza; 2. *prenes.* privlačiv, privlačan.

magnètisati, -šēm *v.* magnetizirati.

magnètīt, -íta (*isp.* magnet) — magnetna željezna rudača, vrijedna željezna ruda s magnetnim svojstvima; magnetovac.

magnetizàcija (*isp.* magnet) 1. prenošenje magnetskih svojstava na željezo koje nije magnetizirano; 2. očaravanje, privlačenje, snažno djelovanje na nekoga.

magnetìzam, -zma (*isp.* magnet) 1. nauka o magnetskim pojavama; 2. magnetska svojstva nekog tijela (npr. željeza, zemaljske kugle); 3. skup magnetskih pojava; 4. *prenes.* privlačna snaga, draž neke osobe.

magnetìzēr, -éra (*isp.* magnet) u starije doba naziv za hipnotizera (Đalski).

magnetizírati, -ìzīrām (*isp.* magnet) — 1. prenijeti magnetna svojstva sa magneta na željezo koje nije magnet; 2. *prenes.* imati neodoljiv utjecaj na koga, neodoljivo privući ili privlačiti koga; začarati, očarati, opčiniti, hipnotizirati; *isto i* **magnètizovati,** -ujēm *i* **magnètisati,** -šēm.

magnetòfōn, -ōna (*akc. i* **magnetofōn,** -ōna) *grč.* (*isp.* magnet + fōne — glas, zvuk) — sprava za snimanje i reprodukciju zvuka; zvuk se snima na taj način da se zvučni valovi pretvore u električne impulse (na primjer govorenjem u mikrofon), te da se ovi dovedu na elektromagnet. Promjene jakosti električnih impulsa mijenjaju jakost magnetskog polja elektromagneta. Kroz magnetsko polje prolazi vrpca ili žica, izrađena od materijala koji lako reagira na promjene jakosti magnetskog polja. Te promjene utječu na raspored molekula u vrpci ili žici. Kod reprodukcije snimljenog zvuka proces je obrnut; magnetizirana vrpca ili žica prolazi kroz polje elektromagneta, siječe silnice i u zavojnici elektromagneta inducira električnu struju koja se zatim pojačava preko pojačala, vodi na membranu zvučnika i pretvara u zvučne valove.

magnetògraf *grč.* (*isp.* magnet + grafō —

pišem) aparat koji registrira varijacije magnetskih elemenata.

magnokemija — grana fizikalne kemije koja proučava odnose između magnetizma i kemijske građe tvari.

magnetometar, -tra — sprava za mjerenje jakosti magnetskog polja odn. magnetskog momenta *(v.)*.

magneton, -ona — elementarna jedinica magnetskog momenta *(v.)*.

magnetosfera *grč.* prostor oko planeta, u kojemu djeluju silnice njegova magnetskog polja.

magnetoskop *grč.* uređaj za registraciju i reprodukciju televizijskog programa na magnetskoj vrpci.

magnetoteka *grč.* (magnetofon + thēkē — spremnica) zbirka magnetofonskih snimaka, spremnica za snimljene magnetofonske vrpce.

magnetoterapija *grč.* (*isp.* magnet *i* terapija) liječenje magnetizmom.

magnetovac, -ōvca *v.* magnetit.

magnetron, -ona *grč.* (*isp.* magnet *i* elektron) u radio-tehnici elektronska cijev u kojoj se upravljanje elektronskom strujom vrši s pomoću postojanih i izmjeničnih magnetskih polja.

magnetskī, -ā, -ō — *prid.* prema *magnet;* **magnetska oluja** — promjena magnetskog polja Zemlje, vjerojatno u vezi s aktivnošću Sunčevih pjega; **magnetska igla** — sastavni dio kompasa, tj. lagani magnet koji se sam postavlja u smjer zemaljskog magnetskog polja i tako služi kao pokazivač pravca; **magnetskā vrpca (traka)** — vrpca od papira ili plastike prožeta feromagnetskim materijalom, koja služi za snimanje i reprodukciju zvukova u magnetofonima i magnetoskopima; **magnetskī moment** — produkt jakosti jednoga pola magneta i njegove udaljenosti od drugoga pola; **magnetskī pol** *v.* pol; **magnetskō paljenje** — vrsta električnog paljenja u motorima s unutrašnjim izgaranjem; **magnetskō polje** — prostor djelovanja magnetskih sila oko polova magneta ili oko vodiča kroz koje teče električna struja.

magnezij, -ija (*pored* **magnezijum**) *grč.* (*isp.* magnet) *kem.* elemenat iz grupe lužina, atomska težina 24,32, tablični broj 12, *znak* Mg; srebrnastobijeli metal; primjenjuje se u lakim slitinama, u pirotehnici, fotografiji, medicini; *prid.* **magnezījskī** (*pored* **magnezijumskī**); **magnezija** — magnezijev oksid; **magnezīt,** -ita — ruda, magnezijev karbonat; služi za pravljenje vatrostalnih predmeta, a upotrebljava se i u proizvodnji šećera, gume i papira; *prid.* **magnezītnī,** -ā, -ō; **magnezītnō kamenje** — opeke dobivene od magnezita, a služe kao obloge industrijskih peći.

Magnificat *lat.* (*čit.* Magnìfikat) početak jedne svečane katoličke crkvene pjesme (Magnificat anima mea Dominum — Veliča duša moja Gospoda).

Magnifico *v.* manjifiko.

magnificus, 5. magnifice *lat.* (*čit.* magnìfikus, 5. magnìfice), plemenit, uzvišen (nekada titula vrlo uvaženim ličnostima, osobito rektoru sveučilišta: *rector magnificus*); katkada i superlativno: **magnificentissimus;** *isp.* »poglaviti — u nekadašnjoj hrvatskoj birokraciji službeni naziv kojim se obraćalo sucu ili kotarskom predstojniku. Latinski: magnifikus dominus« (Krleža).

magnifique *franc.* (*čit.* manjifìk) veličanstveno, uzvišeno.

magnilokvencija *lat.* (magnus — velik + loqui — govoriti) hvalisavost, hvalisanje; visokoparnost, emfatičnost; *prid.* **magnilokventan,** -tna, -tno.

magnituda *lat.* (magnitudo — veličina) mjera za energiju potresa oslobođenu u obliku elastičnih valova; određuje se na temelju seizmograma i mjeri stupnjevima od 0 do 10 (Richterova skala); *isp.* **MCS;** *v.* Merkalijeva ljestvica.

magnolija (*lat.* Magnolia grandiflora, tj. velikocvjetna; po franc. botaničaru Pierreu Magnolu) ukrasno zimzeleno drvo ili grm s lijepim bijelim cvjetovima nalik na tulipanove (podrijetlom iz Kine, Japana i Sjev. Amerike); šahaljan (u Šamšalovićevu Njem.-hrv. rječniku).

magnoven, -a, -o *crkv.-slav.* trenutan, časovit, momentan; **magnovenje** — trenutak, tren, hip; časak, mig, treptaj (oka), titraj.

magnum ignotum *lat.* velika nepoznanica, nešto potpuno nepoznato i nesigurno.

magnus *lat.* velik; **Alexander Magnus** — Aleksandar Veliki.

magnushiršfeldskī, -ā, -ō — *prid. prema* Magnus Hirschfeld (1868—1935), njemački liječnik, pisac brojnih radova iz seksualne patologije, osobito o ispravnom prosuđivanju homoseksualizma (Krleža).

Magog *v.* Gog.

Magontiacum — antičko ime za grad *Mainz* u Njemačkoj.

magot *hebr.* vrsta majmuna bezrepca (makak, lemur); živi u sjev. Africi i oko Gibraltara; lako se pripitomljuje.

Magreb *v.* Maghreb.
màgrib *tur.* (magrib) zapad (strana svijeta).
màgus *v.* mag.
Magyarország *mad.* (*čit.* Mađarōrsāg) mađarska država, Mađarska; **magyarember** — mađarski čovjek, Mađar; **Magyar Királyi Állam-vasut** (*čit.* mađar kìrālji ālamvāšūt) — Mađarske kraljevske željeznice (Krleža).
mah (*njem.* mach) jedinica za mjerenje najvećih brzina aviona, projektila (po austrijskom fizičaru Ernstu Machu, 1838—1916), *isp.* mahizam.
Mahabharata *sanskrt.* najveći junački ep starih Indijaca (215.000 stihova); enciklopedija staroindijskog života; djelo sadrži herojske mitove, legende, filozofske i religiozne traktate, a pravilan je prijevod naziva »Velika borba u plemenu Bharata« (Leksikon *Strani pisci*); među mnogim epizodama jedna je od najpoznatijih *Pjesma o kralju Nali* (Nalopākhjāna), priča o kralju Nali i kraljevni Damajanti, koji su saznali jedno za drugo preko glasnīkā ptîcā plamēnāca, zavoljeli se i uzeli; nisu ostali sretni jer je Nala volio kockanje, te je bračni par doživio mnoge neprilike, ali je na kraju sve sretno završilo; djelo nije u cijelosti prevedeno na naš jezik.
Mahadeva *sanskr.* veliki bog, pridjevak boga Šive (*v.*) *i* Višnua (*v.*).
mahagoni, -ija (*pored* **mahagon,** -ōna) *indijan.-engl.* (mahagony) fino tvrdo drvo crvenkastosmeđe boje (podrijetlom iz Južne Amerike i Zapadne Indije); *prid.* **mahagonijev; mahagònskī.**
màhal, -ala *v.* mal.
màhala, *2. mn.* mahālā (*akc. i* **mahàla,** *2. mn.* mahālā) *tur.* (mahalle) predio grada; gradska četvrt; ulica; sokak, zaselak; **màhaljanin,** *mn.* -āni — stanovnik mahale; **mahalbaša** *v.* malbaša.
mahàna, *2. mn.* mahānā *v.* mana.²
màhan-bašibozuk *tur.* turska neredovita vojska.
màharadža *ind.* doslovno »veliki kralj«, titula nekih indijskih knezova; **maharani** — maharadžina žena.
Mahasabha *ind.* (*sanskrt.* maha — velika + sabha — skupština) sveindijska zajednica vjerskog karaktera, hinduska i protumuslimanska (osn. 1918).
màhatma *ind.* doslovno »velika duša«; počasni naslov za velike indijske vođe i suce.
Mahavàsta *sanskrt.* legenda o Budhi, jedan od temeljnih tekstova budizma (iz 2—4. st. pr. n. e.).
mahayana (mahajàna) *sanskrt.* sjeverni ogranak budizma (Tibet, Mongolija, Kina, Japan, Koreja).
Màhdi, -ija *ar.* (*isp.* Mehdija) po vjerovanju muslimana prorok i spasitelj koga će Alah poslati da dovrši Muhamedovo djelo; tokom povijesti javilo se više takvih spasitelja, a najglasovitiji je od njih bio Muhamed Ali (1848—1885), koji je vodio u Sudanu ustanak protiv Engleza i zauzeo Kartum, god. 1885; ustanak màhdīstā ugušio je god. 1898. lord Kitchener; *prid.* **Màhdijev.**
màhdūm, -ūma, 5. màhdūme *tur.* (mahdum) sin.
màher *njem.* (machen — činiti, raditi) 1. činilac, pokretač; 2. čovjek koji se umije u svim prilikama snaći; umješan, spretan čovjek; »kombinator«; **mahèraj,** -āja — vješt pothvat, podvig, podvala.
mahèrod *grč.* (màchaira — sablja, mač) vrsta tigra (tigar sabljasti); davno izumrli tigar sa sabljastim zubima koji je bio znatno veći od današnjeg bengalskog i amurskog tigra (a i rasprostranjeniji, jer su mu kosti pronađene i u Srbiji kod Kragujevca); sudeći po građi njegova sabljastog zubala, mogao je napadati i životinje s debelom kožom, npr. slonove i nosoroge.
mahètika, 3. -ci *grč.* (màchē — borba, bitka) nauka o strategiji, o borbenoj taktici, o mačevanju.
màhfil, *2. mn.* màhfīlā *tur.* (mahfil) galerija u džamiji gdje obično klanjaju žene.
màhfuza *tur.* (mahfuz) sačuvan, rezerviran; svečano izjavljen (*isp.* levhi-mahfuza).
mahinàcija *lat.* (machina — 1. stroj; 2. lukavština, spletka) lukavost, intriga, postupak s ružnim ciljem; lukav, nesavjestan postupak; spletkarenje, rovarenje, smicalica, podvala.
mahinàlan, -lna, -lno *lat.* (machina — stroj) nehotičan, nesvjestan kao stroj; mehanički (*v.*).
Màhir *tur.* »vješti«, »vještak«; *žen.* **Mahíra.**
mahìzam, -zma (po imenu austrijskog fizičara i filozofa Ernsta Macha) — pravac u filozofiji i teoretskoj fizici krajem 19. st., isto što i empiriokriticizam (*v.*); **màhist(a),** *2. mn.* màhīstā — pristaša mahizma; *prid.* **mahìstičkī.**
mah-jong *kin.* (*čit.* ... džong) vrsta društvene igre u Kini, nalik na domine. *Isp.* »Jučer još u nanking-hlačama..., a danas s partijom mah-jonga i sa čekom u džepu...« (Krleža, *Lirska varijacija o jesenjem sutonu*).
màhlōjka, -ci, *2. mn.* màhlōjkī *v.* mahinacija.
màhluk, 5. -če, *mn.* -ci, 2. màhlukā *tur.* (mahluk) stvorenje, živo biće; životinja.

māhmetar, -tra — brzinomjer nadzvučnih letjelica baždaren u mahima; *v.* Mach.
Māhmud *tur.* »hvaljeni«, »pohvaljeni« (*isp.* Muhamed).
mahmūdija — turski zlatni novac od 25 pjastera, kovan za vrijeme sultana Mahmuda II. (u početku 19. st.).
mahmūrluk *v.* mamurluk.
māhmuza *v.* mamuza.
māhōrka, 3. -ci *rus.* (mahorka) krdža, kržak; vrsta prostog duhana, osobito vojničkog.
māhrama *v.* marama.
māhsuz *tur.* (mahsuz) osobito, naročito, navlaš, posebno, navlastito; **māhsuz sèlām** — poseban pozdrav.
māhzar *tur.* (mahzar) 1. zajednička molba višim vlastima; 2. izvještaj.
Maída *tur.* (ime) »sofra«; »gozba«.
māina *tal.* (ammainare — spustiti) tišina nad vodom, bonaca, utiha; **maìnati,** -ām — spustiti jedro.
Ma in Espagna gia sono mille i tre *tal.* (*čit.*... Espanja đa...) A u Španiji hiljadu i tri (riječi iz Leporellove [*isp.* leporelo] arije u Mozartovoj operi *Don Juan;* tj. toliko je ljubavnica Don Juan imao u Španiji).
maire *v.* mer.
mais *indijan.* kukuruz.
maison *v.* mezon.
maistrāl, -āla *v.* maestral: *isto i* **maistrālūn, maištrālūn,** -una *i (dubr.)* **maìstrō,** -āla.
māite, māitā *(mn. ž. roda) mad.* (mejj, mell — prsa) kopče na prsima; *isp.* čamprage, imbrete.
maître d' hôtel *franc.* (*čit.* metr dotel) upravitelj hotela (inače natkonobar, »šef sale«); **maître de plaisir** (*čit.* metr d' plezīr) nadstojnik zabave, vođa zabavljača.
maj, māja, *lok.* māju, *mn.* màjevi *lat.* (Majus) 1. mjesec svibanj; 2. svibanjsko cvijeće i zelenilo; 3. doba (ljudskog) cvjetanja, mladost; *prid.* **màjskī.**
māja, *2. mn.* mājā *tur.* (maja) 1. kvasac, ferment, podmeta; 2. vakcina, cjepivo, serum *(v.);* 3. u starini: barut za jedno punjenje puške.
Māja — *mitol.* indijsko božanstvo, ženska prasnaga koja proizlazi iz Brahme (v.); ujedno i boginja privida i razočaranja; kod Rimljana jedna od Plejada *(v.),* kći Atlantova, majka Merkurijeva.
māja-kultūra — kultura starog indijanskog naroda Maja (Maya) u Srednjoj Americi (Jukatan, Gvatemala); karakteristike: tupe piramide, tvrđave, slikovno pismo, kalendar.
màjāles *lat.* (*isp.* maj) svečanost u prirodi (prvotno školska u mjesecu maju); izlet, teferič na otvorenom; *isto i* **màjālīs, màjālos.**
màjandaht *njem.* (Mai — svibanj + Andacht — pobožnost) svakodnevna večernja služba božja, večernjica (kod katolika) u toku mjeseca svibnja, tzv. svibanjska pobožnost.
màjar, màjarica *v.* majer, majerica.
màjāsil *tur.* (majasyl) 1. hemoroidi, šuljevi; 2. bolest pucanja kože na dlanovima i stopalima.
màjbaum *njem.* »svibanjsko stablo«; u nekim našim krajevima (pogotovo u Sloveniji) stari običaj da momak pred djevojčinu kuću u prvomajskoj noći donese i usadi svečano okićeno stablo ili oveću granu mlade jele ili breze.
màjdan *tur.* (maden — kovina, metal) rudokop; rudnik; kamenolom; *prenes.* obilan izvor, bogato vrelo; *prid.* **màjdanskī; majdàndžija** — rudar.
majdònos *tur.* (majdanos) peršun.
màjer *njem.* (Meier) kravar, govedar, mljekar; čovjek sa majura *(v.); žen.* **màjerica** (Đalski).
majèstēt, -ēta *lat.* (majestas, 2. -atis) veličanstvo, uzvišenost, visost, dostojanstvo, osobito carsko ili kraljevsko; **Majestät, es ist zu spät** *njem.* (*čit.* Majestet...cu špet) Veličanstvo, prekasno je (izreka jednoga našeg političara posljednjem austrougarskom caru Karlu IV. kad je ovaj godine 1918. u posljednji čas nekim reformama nastojao spasiti svoj poljuljani položaj); **majestètičan,** -čna, čno — veličanstven, uzvišen, dostojanstven; *isto i* **majèstētskī** *i* **màjestōzan,** -zna, -zno; **majèstētskī plùrāl** *v.* pluralis majestaticus; *izv.* **majestètičnōst,** -osti; **majestōznōst,** -osti — veličanstvenost.
majèutika, 3. -ci *grč.* (maieutikē — primaljstvo, babištvo, opstetricija, *v.*) metoda poučavanja u kojoj se osobito istakao starogrčki filozof Sokrat *(v.)* koji je i bio sin primalje; sastoji se u tome da se učenik pitanjima i odgovorima navodi na vlastito stvaranje zaključaka (odgovore izvlači učitelj iz učenika kao primalja dijete iz materine utrobe); majeutika ima dva dijela: a) **elènktika** (*grč.* elenchō — pobijam, posramljujem), tj. propitivanje koje vodi uglavnom do pogrešnih odgovora, b) **protrèptika** (*grč.* protrepō — sokolim, potičem) vodi induktivnim (*v.* indukcija) putem do ispravnih zaključaka.
màjhoš *tur.* (*isp.* maja) kiselo, nakiselo, kiselkasto.
majìštrāl, -āla *v.* maestral (Nar.).

majkefer *njem.* (Mai — svibanj + Käfer — kukac) hrušt, gundelj (pojavljuje se obično u mjesecu svibnju); *isp.* kebar.

Majland — njem. ime za talijanski grad *Milano* (Krleža).

majna *engl.* (mine) rudnik, rudokop, majdan (*v.*); *isp.* kolmajna.

majòlika, 3. -ci *tal.* (maiolica, po otoku Majorki, Majoliki, Mallorki) pocakljena i ošarana glinena roba; *isp.* fajansa.

majonéza *franc.* (mayonnaise, izv. iz imena grada *Mahon* na španj. otoku Menorki) tečan hladan umak (sos) od žumanjaka, gorušice, ulja i octa; *isto i* **majònēz,** -éza.

ma-jongg *v.* mah-jong.

màjōr, -óra, 5. màjōre *lat.* (major — veći, viši, stariji) 1. najniži čin višeg komandnog kadra, iza kapetana, a ispred potpukovnika; među generalskim činovima; genèral-màjōr; 2. jaka karta (figura); 3. *fil.* (terminus major) viši pojam u logici (*v.*), tj. onaj pod koji se mogu svesti ostali pojmovi; *prid.* **majórov; màjōrskī;** *žen.* **majòrica;** *prid.* **majòričin.**

majòrān, -ána — vrsta mirodije, začina; mažuran; *isto i* **majorána.**

majòrāt, -áta *lat.* (major — veći, viši, stariji) 1. nasljedni red koji se u mnogim zemljama održao još iz feudalnih vremena, a po kojemu sav posjed nerazdjelno prelazi na najstarijega u rodbini ili na najstarijega od živih pokojnikovih sinova, radi očuvanja moći starih plemićkih rodova; 2. imetak koji po nasljednom redu nerazdjelno prelazi na najstarijega člana obitelji; *prot.* minorat; *prid.* **majòrātskī; Majoràtsherr** *njem.* najstariji član velikaške porodice (Đalski).

majòrdōm, -óma, 5. màjordōme *lat.* (majordomus) 1. visoki dvorski činovnik (u nekadašnjoj Franačkoj); nadstojnik kraljevskog dvora; 2. upravitelj kuće, imanja.

majòrēnōst, -osti *lat.* (*isp.* majorentan) punoljetnost, odraslost (Novak).

majorèntan, -tna, -tno *lat.* (major — viši, veći, stariji + annus — godina) punoljetan.

majorette *v.* mažoretkinja.

majoritet, -éta (major — viši, veći) većina (kod glasovanja); *prot.* minoritet; **majorìtetnī** — koji se odnosi na većinu, osnovan na njoj, većinski; **majorìtetnō prèdstāvnīštvo** — sistem predstavništva u kojem se izabranim smatra kandidat koji je dobio većinu glasova (*isp.* proporcionalno predstavništvo).

majorizácija *lat.* (major — veći, viši) nadglasavanje; **majorizírati,** -ìzīrām — nadglasati, nadglasavati; *isto i* **majòrizovati,** -ujēm.

màjsterštik *njem.* (Meister — majstor + Stück — komad) 1. ogledno djelo, remek-djelo, uzoran rad; *isp.* šedevr, urnek; 2. izrađevina što ju je nekad morao izraditi učenik u privredi pri kraju svoga naukovanja da bi mu bio priznat status kalfe, pomoćnika, »djetića«.

màjsterzingeri *v.* Meistersinger.

màjstor *njem.* (Meister *od lat.* magister) 1. obrtnik, zanatlija, koji samostalno radi; 2. umjetnik, vještak, uzoran i savršen stručnjak; 3. naslov prvaka u nekim sportskim disciplinama, osobito u šahu; 4. *prenes.* lukavac, prepredenjak; 5. u najnovije vrijeme u govoru naših seljaka: šofer autobusa; **Màjstori pjevàči** *v.* Meistersinger; *prid.* **màjstorov; màjstorskī;** *žen.* **majstòrica** (*akc. i* **màjstorica)** — pored običnog značenja još i: treća utakmica kad na prve dvije nije došlo do odlučnog rezultata; *isp.* bella; *prid.* **majstòričin** (*akc. i* **màjstoričin); majstòrija** — 1. posao majstora; 2. skup màjstōrā; 3. vješto izveden posao; 4. vještina, lukavstvo, trik; *isto i* **majstòrluk,** *mn.* -ci, **màjstorstvo,** *2. mn.* màjstorstāvā; **majstòrisati,** -šēm — 1. biti majstor; 2. vješto poslovati; *isto i* **màjstoriti,** -īm.

majùr, majùra, *lok.* majúru *i* majùru *njem.* (Meierhof *preko mađ.* major) zemljište s gospodarskim zgradama; stan, salaš, dobro, imanje; *prid.* **màjūrskī; màjurčanin,** *mn.* -āni — vlasnik majura; čovjek sa majura; *isto i* **majùrdžija** *i* **majùrac,** -ūrca, 5. màjūrče, *2. mn.* màjūrācā; *žen.* **màjurčānka;** *isto i* **majùrdžijinica, majùrdžīnica, majùrica.**

majùskula *lat.* (majusculus — poveći, ovelik) 1. velika slova (štampana ili pisana); 2. najstariji tip grčkog i latinskog pisma, sva slova iste veličine, kapitala, uncijala; *isp.* verzal; *prot.* minuskula.

màk, màka *mađ.* (makk) žir, želud: u mađarskim kartama naziv za boju *tref: prid.* **màkov,** -a, -o (npr. *màkov kèc*) (drugo je praslav. riječ **màk** — biljka od koje se pravi opijum).

makabèjac, -ējca, *2. mn.* makàbējācā *franc.* (macchabee) lešina, utopljenik (*isp.* »tako se u Parizu zovu utopljenici«; Matoš).

Makabi *hebr.* (»malj, kladivo«) prvotno nadimak Jude, sina Matatijina, vođe ustanka protiv sirijskoga kralja Antioha IV. Epifana (167. pr. n. e.), a kasnije se taj naslov pridijevao i nasljednicima Judinim (*hasmonejska dinastija,* po praocu Judinog plemena *Hasmonu*); **Makabijáda** — svečana sportska natjecanja u Izraelu (po uzoru Olimpijade).

makàbr *v.* dans makabr; **makabreskno** *v.* maca-

bre (Krleža); **makabričan,** -čna, -čno — mrtvački, jezovit.

makadam, -ama — građenje cesta s nasipavanjem mrvljenog kamena (po imenu škotskog inženjera MacAdama); **makadamizírati,** -ìzīrām — graditi cestu po sistemu MacAdama; *isto i* **makadamizovati,** -ujem.

makaki, -ija, *mn.* -iji, 2. makakījā *portug.* (macaco) majmun »morska mačka«; živi u Aziji i Africi; vrlo lukav i poučljiv, lako pripitomljiv; *isto i* **makak.**

Makalu, -ua — vrhunac u središnjem Himalajskom gorju jugozapadno od Mont Everesta (o pravoj visini najvišeg vrha izvori se ne slažu, no nikako ne bilježe manje od 8.400 m) prema podacima iz francuskih priručnika saznajemo da se na Makalu popela jedna francuska ekspedicija god. 1955, a osvojenje Makalua uspjelo je i jednoj našoj ekspediciji u mjesecu listopadu god. 1975.

makaluba *tal.* blatni vulkani u jugozapadnoj Siciliji (u erupcijama rigaju blato, plinove i slanu vodu).

makama, *2. mn.* -āmā *ar* 1. vrsta stare (10. st. n. e.) arapske pripovijetke u kojoj se rimovanom prozom prikazuju fantastični doživljaji pojedinih junaka; pričanje obiluje prekrasnim tropima *(v.),* figurama *(v.)* i najsmjelijim jezičnim akrobacijama, a kako je uza to još i rimovano, čitav sastav nalikuje na pjesmu; 2. u orijentalnoj muzici podij na kojem su stajali dvorski pjevači.

makao, makaa, 3. makau, 7. makaom (po istoimenom gradu u Kini) 1. hazardna kartaška ili kockarska igra; 2. (iz hindu-jezika) vrsta brazilske dugorepe papige (vrsta arare, *v.*).

makare, makārā *(mn. ž. roda) tur.* (makara — kolut, kotač) 1. skele, lazila; 2. naprava od ukrštenih drvenih motki na koju se stavlja plug kad se ide na oranje bez kola (u makare su upregnuti konji, a motke se vuku po zemlji); 3. mosur, špula; 4. građevinski stroj što zabija stupove.

Makarije *grč.* »sretni«.

makaron, -ona *tal.* (maccherone) glupan, komično lice u starijim komedijama.

Makaronezija *grč.* (makarios — blažen, sretan + nesos — otok) »Otoci blaženih«, zajedničko ime za Azore, Madeiru, Kanarske i Kapverske (Zelenortske) otoke (u Atlantskom oceanu).

makaroni *(mn. m. roda) tal.* (maccherone) suho tijesto cjevasta oblika od brašna, sa mnogo biljnog ljepila.

makaronština *tal.* (po vl. imenu Macaroni) mješavina (obično šaljiva) različitih jezika, prvotno latinskoga i domaćega, a kasnije i drugih; *prid.* **makaronskī** (stil, jezik); *isto i* **makaronizam,** -zma.

Makart (Hans; 1840—1884), austrijski slikar velikih dekorativnih kompozicija, s masama statisterije i raskošnim bojama; po njemu *Makart-stil* — interijeri prenatrpani pokućstvom, sagovima i sl.; izvršio stanovit utjecaj i na naše slikarstvo (isp. kod Krleže: *Makart--sobe, Makart-buketi, Makart-blagovaonica;* ovo posljednje i kod M. Matkovića).

makartizam, -zma — naziv za politiku koju je u SAD inaugurirao senator MacCarthy poslije drugoga svjetskog rata, a koja se sastoji u progonu i diskriminaciji naprednih, osobito komunističkih, elemenata; **makartist** — pristaša MacCarthyja; *prid.* **makartìstičkī.**

makarun, -una *v.* makaroni.

makaze, makāzā *(mn. ž. roda) tur.* (makas) 1. škare, nožice; 2. bezizlazan, bezizgledan položaj, opasnost s obiju strana, »gabula«; 3. dječja igra (»brusim, brusim škarice«); 4. *u nogometu:* šut preko glave i istodoban pad strijelca; *u rvanju:* zahvat ukrštenim rukama; *umanj.* **makazice; makazast** — poput makaza,

makedo — pokušaj stvaranja društvenog plesa na bazi našega nacionalnog folklora (makedonskog) i zabavne muzike (nepravilni ritmovi, svojstveni makedonskom folkloru, kao peterodobni, sedmerodobni, s patetičkim akcentom); ples se nije probio niti zadržao.

Makedonac — često umjesto Aleksandar Veliki (koji je bio rođen u Makedoniji).

maketa, *2. mn.* makētā *franc.* (maquette — skica, model) model nečega, prethodni obrazac (npr. maketa kazališne scene, maketa knjige i sl.).

make up *engl.* (*čit.* meik ap) dotjerivanje, šminkanje lica; *isp.* makijaža.

maki[1], -ija, *mn.* -iji, 2. makījā *ind.* vrsta polumajmuna neobičnog izgleda, velike glave i golemih očiju; *isp.* lemur; živi u Malaji.

makī[2], -ìja, *mn.* -ìji, 2. makíjā *franc.* (maquis — šikara) 1. francuska partizanska organizacija za vrijeme njemačke okupacije u drugom svjetskom ratu; 2. pripadnik te organizacije.

makija[1], *2. mn.* makījā *tal.* (macchia) šikarje, gusta, teško prolazna šuma, karakteristična za Sredozemlje, osobito za otok Korziku; *isp.* maki[2].

makija[2] *jap.* vrsta japanske umjetnosti lakiranja.

makijàža *franc.* (maquillage) 1. sredstva za šminkanje očiju, mazanje očiju (bojadisanje obrva, kapaka, trepavica, pravljenje podočnjaka i sl.); *isp.* make up. 2. obilježavanje igraćih karata znakovima.

makimòno *jap.* vrsta slike u obliku svitka (u istočnoazijskoj umjetnosti), isto što i *kakemono.*

màkina *tal.* (macchina) stroj, mašina, sprava, oruđe, poimence u Dalmaciji običan naziv za šivaći stroj, mašinu za šivanje (Begović); često i naziv za avion, lokomotivu, automobil i dr.

makinàcija *i* **mahinàcija** *(v.).*

màkinālan *i* **màhinālan** *(v.).*

màkinja *v.* makina (D. Ivanišević).

makjavelìzam, -zma — načela politike koja je izložio talijanski historičar i političar Nikola Machiavelli (1469—1527) u svojoj knjizi *Vladar* (1513); po tim se načelima smatra da su za stvaranje jake vlasti u državi dopuštena sva sredstva nezavisno od ikakvog moralnog kriterija; **makjavèlist(a)** — pristaša makjavelizma; *žen.* **makjavelistkinja;** *prid.* **makjavelìstičkī** — veoma lukav, prepreden, podmukao, bezobziran u težnji za postignućem (političkog) cilja.

Makka(h) *v.* Meka.

màkler *njem.* (Makler, Mäkler — mešetar) trgovački posrednik; osoba koja za račun nekoga drugog posreduje pri ugovorima o kupovini ili prodaji robe, vrijednosnih papira, pri osiguranju, odašiljanju ili prijevozu i to joj je stalno zanimanje; senzal, mešetar, broker.

màklura — visoko drvo, podrijetlom iz Sjeverne Amerike, s krupnim lišćem i velikim plodovima nalik na limun; lišće se upotrebljava za gajenje svilaca (svilene bube).

màko (po Mako-beju, glavnom unapređivaču uzgoja pamuka u Egiptu) vrsta egipatskog mekanog pamuka.

makro[1]**...** *grč.* (makrós — velik) prvi dio složenica koji znači: velik, dugačak, velikih razmjera.

màkrō[2], -òa, *mn.* -òi, 2. makroa *franc.* (maquereau) svodnik; propalica koji živi na račun žena lakog ponašanja; vlasnik javne kuće; *isp.* kupler, sutener (kod Matoša: *macroi* — štricike).

makrobiòtika, 3. -ci *grč.* (makro[1]... + bíos — život) nauka koja proučava sredstva i načine za što dulje održanje ljudskoga života, za postizanje što dublje starosti.

makrocíti *(mn. m. r.) grč.* veliki eritrociti *(v.).*

makrodaktìlija *grč.* (makro[1]... + dáktylos — prst) *med.* abnormalna veličina prstiju.

makrofági *(mn. m. r.) grč.* velike fagocitne stanice.

makrofàuna *grč.* (makro[1]... + *isp.* fauna) skup svih životinja vidljivih slobodnim okom (tj. bez povećala); *isp.* mikrofauna.

makrofìlija *grč.* (makro[1]... + fýllon — list) *bot.* pojava velikog lišća kod nekih biljaka, krupnolisnatost.

makrofònija *grč.* (makro[1]... + fōnē — glas) jakost glasa, glasitost.

makrofotogràfija *grč.* (makro[1]... + *isp.* fotografija) fotografska snimka objekta koji se ispituje s neposrednim, razmjerno malenim povećanjem (slično povećanju s pomoću lupe).

makrogamèta *grč.* ženska spolna stanica kod jednostaničnih organizama.

makroglòsija *grč.* (makro[1]... + glōssa — jezik) *med.* abnormalna veličina jezika, drvenast jezik, hipertrofiran, odebljao.

makrohèilija *grč.* (makro[1]... + chei̅los — usna) abnormalna veličina usana, usnatost, ustatost.

makrohìrija *grč.* (makro[1]... + cheír — ruka) *med.* abnormalna veličina rukū, rukatost; **Makròhir** — Dugòrukī, pridjevak perzijskoga kralja Artakserksa.

makrokefàlija *grč.* (makro[1]... + kefalē — glava) velikoglavost, glavatost; **makrokèfal(os)** — čovjek velike glave, glavan, glavonja.

makroklíma *grč.* (makro[1]... + *isp.* klima) zbir svih podataka o podneblju.

makrokòlija *grč.* (makro[1]... + kōlon — ud) *med.* abnormalna veličina udova.

makrokòzmos *grč.* (makro[1]... + *isp.* kozmos) svijet, svemir, vasiona; *prid.* **makrokòzmičkī** (*prot.* mikrokozmos).

makrolìt, -íta *grč.* (makro[1]... + líthos — kamen) »velik kamen«; **makrolíti** — veliko, teško kameno oruđe mezolitskih ljudi; služilo umjesto sjekira, budaka i sl.

makromolèkule *(mn. ž. r.) grč.-lat.* — velike molekule sa svojstvima koloida, produkti polimerizacije i zgušnjavanja velikog broja molekula (celuloza, škrob, proteini, plastične mase, umjetna vlakna); *prid.* **makromolekùlāran,** -rna, -rno; **màkromolekulārna kemija** — nova grana kemije koja se bavi proučavanjem spojeva sastavljenih od makromolekula.

makròni *njem.* (Makronen) kolačići od mljevenih badema ili lješnjaka.

makroplazija *grč.* (makro[1]... + plasma — tvorevina) *med.* pretjerana razvijenost pojedinih dijelova tijela.
makropodija *grč.* (makro[1]... + pus, 2. podos — noga) *med.* abnormalna razvijenost nogu, nogatost.
makropoložaj *grč.-hrv.* položaj geografskog mjesta prema njegovoj daljoj okolini.
makropsija *grč.* (makro[1]... + ops, 2. opos — oko) *med.* smetnja vida kad oko vidi predmete većima nego u stvari jesu.
makropteri *(mn.) grč.* (makro[1]... + pteron — krilo) *zool.* ptice ili kukci s velikim krilima.
makroregija *grč.-lat.* velika homogena cjelina agrarnog prostora sa svojim sveukupnim problemima; *isp.* mikroregija.
makroreljef *grč.-franc.* (makro[1]... + *isp.* reljef) velike forme reljefa.
makroskopskī *grč.* (makro[1]... + skopeō — gledam) koji se može opaziti prostim okom (bez mikroskopa).
makrospora *grč.* (makro[1]... + spora — sjeme) velika spora iz koje se razvija ženska klica (kod paprati i sl.); **makrosporangija** — dio biljke u kojem se razvijaju makrospore.
makrostruktura *grč.-lat.* struktura nekog materijala vidljiva i bez optičkih pomagala.
makrotija *grč.* (makro[1]... + us, 2. otos — uho) *med.* abnormalna veličina ušiju, uhatost, ušatost.
makrotoponomastika, 3. -ci *grč.* (makro[1]... + *isp.* toponomastika) nauka o imenima i značenjima imena velikih geografskih jedinica, kao gora, naseljenih mjesta, mora itd.; *isp.* mikrotoponomastika.
makrourija *grč.* (makro[1]... + ura — rep) dugorepost (npr. kod ptica kojima je rep dulji od nogu).
makrulija *grč.* (makro[1]... + ulon — desni, čeljust) *med.* oteklina na zubnom mesu.
maksad, *2. mn.* maksādā *tur.* (maksat) namjera, cilj, želja.
maksi *lat.* (*isp.* maximus — najveći) pojam u modi najnovijeg vremena suprotstavljen pojmu *mini (v.).*
maksila, *gen. mn.* maksilā *lat.* (maxilla) čeljust, vilica, desni; **maxilla inferior** — donja čeljust; **maxilla superior** — gornja čeljust; **maksilaran,** -rna, -rno — čeljusni, vilični.
Maksim *lat.* (Maximus) »najveći«, »vrlo velik«; **Maksimilijan,** -ana, 5. Maksimilijane — *sraslica od* Maksim *i* Emilijan.
maksima *lat.* (maximus — najveći, najviši, najvredniji) mudra rečenica: pravilo za život, načelo, princip, lozinka, geslo.
maksimafilija *lat.-grč.* (maximus — najveći + filia — ljubav) sakupljanje dopisnih karata s markom nalijepljenom na ilustriranom dijelu dopisnice koja prikazuje isti predmet kao i sama marka; sama se dopisnica zove **maksimumkarta.**
maksimala *lat.* (*isp.* maksimalan) najviša dopuštena cijena nekom proizvodu; najviši nivo; gornja granica, »plafon«.
maksimalan, -lna, -lno *lat.* (maximus) najveći, najviši; **maksimalnī termometar** — toplomjer koji pokazuje samo najveću temperaturu za stanoviti razmak vremena; **maksimalne cijene** — od državne vlasti propisane cijene za određene artikle robe koje se pod prijetnjom kazne ne smiju prekoračiti; **maksimalnī program** *v.* program.
maksimalizam, -zma *lat.* (maximus — najveći, najviši) postavljanje najviših zahtjeva, pretjeranost; **maksimalist(a)** — tko traži najviše, pretjeranac; *žen.* **maksimalistkinja;** *prid.* **maksimalističkī.**
maksimaš, -āša (*isp.* maksimum) u najnovije doba stvoren naziv za posjednika maksimuma zemlje koliko netko može imati prema našim zakonima.
Maksimilijan *v.* Maksim.
maksimirati, -imīrām (*isp.* maksimalan) — odrediti najvišu cijenu nekoj robi; **maksimirane cijene** *v.* maksimalne cijene.
maksimum *lat.* (maximum) 1. najveća veličina, najveća, krajnja količina; najviši stupanj; 2. najviše cijene za najpotrebnije predmete i normirana plaća, ustanovljena od konventa za vrijeme francuske buržoaske revolucije u 18. stoljeću; *isp.* minimum; *v. i* program.
maksum, *2. mn.* maksūmā *tur.* (masum) dijete, nevinašce; **Maksuma** (ime) — »nevina«, »bez grijeha«; **maksumče,** -eta — djetešce; *zbir.* **maksumčad,** -ādi.
maksura *tur.* (maksure) daščicama ograđeni i povišeni dio džamije gdje obično stoje službene osobe pri bogoslužju.
maksuz *v.* mahsuz.
maksvel (po engl. fizičaru J. C. Maxwellu, 1831—1879) jedinica za mjerenje toka magnetske indukcije; oznaka *Mx.*
maktub *ar.* »pisano je« (izričaj muslimanskog fanatizma i fatalizma, tj. vjerovanje u sudbinu).
makul *tur.* (makul — pametan, smišljen, razuman, razborit, primjeren); *obično u frazi:* **makul učiniti** — dogovoriti se.
makulatura *lat.* (maculare — zaprljati, zamrljati, nagrditi) 1. pokvareni (u štampi i dr.)

listovi papira; nevaljali papir; knjige određene za preradu u tvornicama papira; 2. *prenes.* netalentirana, bezvrijedna literatura, djelo bez ikakve vrijednosti; *prid.* **makulatūrnī.**

makup *v.* mangup.

māl, māla *tur.* (mal) imetak, blago; novac; gotovina; trgovačka roba; stoka, marva; **māl-kaduna** — draga žena.

māla *v.* mahala.

malacija *grč.* (malakos — mekan) omekšanje tkiva pojedinih organa (npr. maloga mozga, kostiju) zbog bolesti ili nedostatka potrebne ishrane.

malade imaginaire *franc.* (*čit.* malād imažinēr) umišljeni bolesnik (po nazivu jedne Molièreove komedije).

mala fide *lat.* (*akc.* māla fide) u zloj namjeri, zlonamjerno; *prot.* bona fide.

mālaga, 3. -gi, *2. mn.* mālāgā — vrsta slatkog i jakog vina (po luci Malagi u Španiji).

Malagasi *v.* Madegasi.

malagenja *španj.* (malagueña) španjolska plesna pjesma srodna fandangu (prvotno u Malagi).

Mala herba cito crescit *lat.* (*čit....* krēscit) Loša biljka (korov) brzo raste.

Malahija *hebr.* (»moj glasnik«) posljednji od starozavjetnih biblijskih proroka.

malahīt, -íta *grč.* (malachē — sljez, sljezovača) mineral svijetlozelene boje, po kemijskom sastavu — bakrena sol, spoj ugljika i bakra; poludragulj; *prid.* **malahītskī.**

Malaja — isto što i Indonezija; **Malajac,** -jca, 5. Malājče, *2. mn.* Malājāca; *žen.* **Malājka;** *prid.* **malājskī; Malājskā federacija** *v.* Malezija.

Malajali *(mn. m. r.)* — dravidski narod u indijskoj državi Kerala.

malakologija *grč.* (malakos — mekan + logos — riječ, govor) nauka o mekušcima (puževi, školjke, glavonošci); **malakolog,** *mn.* -zi — tko se bavi malakologijom; *prid.* **malakološkī.**

malakopteri *(mn. m. r.) grč.* (malakos — mekan + pterōn — krilo) *zool.* ribe mekoperke.

malambo *španj.* narodni ples argentinskih gauča *(v.).*

mal-à-propos *franc.* (*čit.* malapropō) u nezgodan čas, u nevrijeme; neumjesna, neprikladna pojava.

malarigen (-gen) *tal.-grč.* (*isp.* malarija + genos — postanak, rod) koji stvara malariju, koji je donosi, izaziva.

malarija[1] *tal.* (mala aria — loš zrak) kronična i povratna groznica koju prenosi komarac anofeles; *prid.* **malaričan,** -čna, -čno; *izv.* **malaričnost,** -osti; **malaričar** — komarac anofeles.

malarija[2] (*isp.* malati[1]) slikarstvo, ličilaštvo (soboslikarstvo).

mālati[1], mālām *njem.* (malen) 1. slikati; 2. bojadisati zidove, krečiti; *isp.* maler[2].

malāti[2] *(mn. m. r.) lat.* (malum — jabuka) soli i esteri jabučne kiseline.

Malavi — republika u jugoistočnoj Africi; glavni grad Zomba (u gradnji: Lilongve).

mālbaša, *2. mn.* mālbāšā *tur.* (mahalbaša) starješina jedne mahale; seoski starješina.

malc *njem.* (Malz) slad, proklijali ječam; služi u proizvodnji piva i špirita; **malc-bomboni** — vrsta bombona od slada; služe protiv kašlja i uopće za pročišćavanje grla.

malcajt *njem.* (mahlen — ručati, objedovati + Zeit — vrijeme) vrijeme ručka, doba objeda (s pridjevom *gesegnete* [*čit.* gezēgnete] ili i bez njega upotrebljava se u značenju: dobar tek, u slast vam ručak i sl.).

mālčanin, *mn.* mālčani — stanovnik mālē, mahālē *(v.),* mahaljanin; *žen.* **mālčanka,** 3. -ki, 2. *mn.* -kī.

malčírati, malčīrām *engl.* (mulch) pokrivati tlo oko uzgajanih biljaka različitim materijalom (slama, lišće, šljunak, treset, pa i plastične folije i sl.) u svrhu zaštite korijena mladoga stabla.

Maldoror — glavni lik Lautréamontova djela *Les Chants de Maldoror* (Maldororov pjev); Maldoror je utjelovljenje pobune protiv života, društva i njegova boga; pošto je spoznao besmisao patnje i postojanja, Maldoror postaje rušilački demon koji obara i pogrđuje sve ljudske vrijednosti. Poput duha zla, on poprima sve oblike i opasuje zemaljsku kuglu (Leksikon *Strani pisci*) (Krleža).

maldovanka — bosanski naziv za kravu rumunjske pasmine (Moldavija).

mal du siecle *franc.* (*čit....* di sjekl) bol stoljeća, romantičarski pravac u francuskoj književnosti prve polovice 19. st.

maledetto *tal.* proklet, vražji.

Maledivi — republika na istoimenoj otočnoj skupini (220 naseljenih otoka i otočića u Indijskom oceanu); glavni grad Malē.

māler[1], -éra *franc.* (malheur) nesreća, neprilika, nezgoda, »smola«; **malerōzan,** -zna, -zno — kome se događaju maleri; baksuz; *izv.* **maleróznōst,** -osti.

māler[2] *njem.* (*isp.* malati) 1. slikar; 2. soboslikar i ličilac; **maleraj,** -āja — slikarstvo; slika, slikarija; soboslikarstvo.

malevolencija *lat.* (malevolentia) zloba, zloradost, zavist, zlonamjernost; zlohotnost, pa-

kost; *prid.* **malevolentan** (*isp.* benevolencija).

Malèzija — federativna država u jugoistočnoj Aziji; obuhvaća Malajsku federaciju na Malajskom poluotoku (kopneni dio) i autonomna države Sabah i Sarawak na otoku Borneu (otočni dio); glavni grad Kuala Lumpur.

malformácija *lat.* (malus — zao, loš + *isp.* forma) *med.* prirođeno odstupanje od normalnih oblika u građi cijeloga tijela, pojedinih organa ili njihovih dijelova.

Màlgaškā Repùblika — afrička otočna država (Madagaskar), nezavisna od 26. lipnja 1960; glavni grad Tananarivo.

mal grè *v.* bon grè, mal grè.

malheur *v.* maler[1].

Mȁlho — po *Bibliji* sluga velikog svećenika Kaife; sudjelovao pri hapšenju Isusa Krista u Getsemanskom vrtu, te mu je apostol Petar tom prilikom odsjekao uho; srednjovjekovna legenda njemu pripisuje svojstva koja se inače pripisuju Ahasveru *(v.)*, tj. vječito lutalaštvo.

Mȁli, -ija — republika u zapadnoj Africi; glavni grad Bamako; **Mȁlijac**, -ījca, *2. mn.* Mȁlijācā; *žen.* **Mȁlījka**; *prid.* **mȁlījskī**.

mȁlīcija *lat.* (malitia) zloba, zloradost, pakost, podmuklost, podvala, vragolija; **maliciòzan**, -zna, -zno (*franc.* malicieux) zloban, zlorad, pakostan, zajedljiv, zlonamjeran, podmukao, učinjen s predumišljajem; *izv.* **maliciòznost**, -osti.

mȁligān[1] (po francuskom vinarskom stručnjaku Malligandu) 1. sprava za određivanje jakosti vina; 2. stupanj jakosti vina.

mȁlīgan[2], -gna, -gno *lat.* (malignus) štetan, poguban, zloćudan, zlorad, opak, zao, škodljiv, opasan; *prot.* benigan.

malimèjit *tur.* (*isp.* mal + mejjit — mrtvac) sudbena licitacija ostavštine iza pokojnika.

mȁlīn, -ína *v.* imalin.

mȁl-kaduna *v.* mal.

malkontèntan, -tna, -tno *tal.* (malcontento) nezadovoljan, neveseo.

malleus *lat.* sakagija *(v.)*.

Malleus maleficarum *lat.* (*čit.* màleus malefikàrum) »malj vještīcā«, inkvizitorski spis, sastavljen krajem 15. stoljeća (1487, autori dominikanci: Henrik Institoris i Jakob Sprenger), u kojem su popisane upute za pronalaženje i kažnjavanje »vještica«.

malmìnjat *tal.* (malmignatta) vrsta velikog otrovnog pauka (Sardinija, Korzika, Istra).

mȁlmudīr, -íra *tur.* financijalni nadzornik.

malocchio *tal.* (*čit.* malòkjo) zlo oko, urok; zloočnik, zlopogleđa, urokljivac.

mȁlōn, -óna — tvorničko ime za jedan sintetik naše produkcije.

malora *tal.* (*akc.* malòra) propast, nesreća, nevolja, bijeda (česta kletva kod naših Primoraca i Dalmatinaca).

mȁlšpa(h)tl(a) *njem.* (malen — slikati + Spachtel, Spatel — lopatica) slikarska alatka za skidanje uljenih boja s platna i za miješanje i razmazivanje boja.

mȁlštok, *mn.* -ci, 2. mȁlštōkā *njem.* (malen — slikati + Stock — štap) štap na koji slikar pri slikanju naslanja ruku.

mȁlštrōm *njem.* (Malstrom) 1. jaka struja vodenih vrtloga, vijavica, morska pijavica; 2. *prenes.* bezizlazan položaj (Krleža).

Mȁlta — otočna država (republika) u Sredozemnom moru (otoci Malta, Gozo i Comino); glavni grad Valetta; *prid.* **mȁltskī**; **Maltèžanin**, *mn.* -ani; *žen.* **Maltèžānka**; *prid.* **mȁltēškī**; **mȁltēškī jèzik** — arapski dijalekt prožet talijanskim elementima; na Malti ima — pored engleskoga — status službenog jezika; **mȁltēškī rȅd** *v.* maltezer.

mȁlta *njem.* (Maut) 1. carina; carinarnica; 2. mitnica; brklja, brana, rampa na ulazu glavnih cesta u grad (kod nas ukinuto); 3. granica; **maltàrina** — pristojba koju su feudalni gospodari, gradovi, samostani i sl. ubirali za robu i vozila kad su ova stupala na njihovo zemljište ili kad su prelazila njihove ceste i vode; **mȁltār**, -ára — carinik, trošarinac, osoba koja ubire maltu odn. maltarinu.

mȁlter, *2. mn.* mȁltērа *njem.* (Mörtel, *isp.* mort; *tal.* malta) žbuka; lijep, maz; smjesa od vapna, pijeska i vode za lijepljenje cigala pri gradnji; **maltèrisati**, -šēm — mazati malterom, žbukati.

maltèzer (*isp.* Malta) 1. vrsta bijelog dugodlakog psića, tzv. malteški psić; 2. katkada i umjesto *ivanovac*, johaniter, tj. pripadnik reda tzv. malteških vitezova (red osnovan god. 1070. za njegu i zaštitu palestinskih hodočasnika [odjeća: crni plašt s bijelim križem]; pošto su — bježeći pred Seldžucima — promijenili nekoliko sjedišta npr. Cipar, Rod, ustalili su se god. 1530. na Malti; danas se bave njegom bolesnika).

Malthus *v.* maltuzijanizam.

maltòza (*isp.* malc) — sladni šećer, produkt rastvaranja škroba (u pivarstvu).

maltretírati, -tretīrām *franc.* (maltraiter) loše postupati, zlostavljati, mučiti, kinjiti; *isto i* **mȁltretovati**, -ujēm *i* **maltrètisati**, -šēm.

maltuzijanìzam, -zma — reakcionarna buržoaska teorija koja kuša dokazati da su siromaš-

tvo i bijeda radnih masa u uvjetima kapitalizma posljedica djelovanja zakona apsolutne prenapučenosti. Začetnik ove teorije Thomas Robert Malthus (1766—1834) — engleski ekonomist, plemić, svećenik, tvrdi da siromaštvo puka ne zavisi od socijalnih uzroka, nego se može objasniti prirodnim zakonima. Po Malthusu se sredstva za egzistenciju povećavaju sporije (u aritmetičkoj progresiji) nego porast pučanstva (u geometrijskoj progresiji); stoga on predlaže radnicima da se uzdržavaju od braka i rađanja djece.

Malūku — ime nekoliko otočnih skupina u Malajskom arhipelagu; *isp.* Moluci.

malūm[1] *prid. indekl. tur.* (malūm) poznat.

malum[2] *lat.* zlo; **malum necessarium** — potrebno zlo; **malum omen** — zao znak, loš predznak (Begović); **malum nullum sine aliquo bono** *lat.* (*čit.*...ālikvo...) nijedno zlo (nije) bez nekakva dobra (*kod nas:* svako zlo ima svoje dobro).

malum malo proximum *lat.* (*čit.*...prōksimum) zlo je zlu najbliže, tj. jedna nesreća ne dolazi nikad sama.

malvàzija (*akc. i* **mālvāzija**) — vrsta grčkog vina iz Malvazije na Moreji; *prid.* **malvàzījskī.**

malverzàcija *franc.* (malversation) pronevjerenje, pronevjera, utaja.

Malvìna *germ.* »ljubiteljica govora« (po keltskoj etimologiji: blaga, krotka).

malvūta *v.* mavluta.

māljati, māljām *v.* malati.

mamàljuga *rum.* jelo od kukuruzna brašna: palenta, kačamak, pura.

màmba[1] (*i* **màmbo**) — živahan društveni ples našega vremena; podrijetlom iz Latinske Amerike; partneri se ne drže, plešu izmjenjujući dva poskoka naprijed i dva natrag, sa suprotnim nagibom tijela; također brojne improvizacije.

màmba[2] (iz zulu-jezika) vrsta afričke otrovne zmije.

mambo *v.* mamba[1].

Mámed *v.* Muhamed (Nar.).

mamèluk, 5. -če, *mn.* -ci *ar,* 1. nekada su mameluci bili (katkada pisano velikim slovom kao da su posebna narodnosna skupina) ratni zarobljenici (pretežno turskog i čerkeskog podrijetla) koje su egipatski vladari uvrštavali u svoju vojsku; u 13. st. toliko su se osilili da su se nametnuli za sultane u Egiptu; njihova je vlast, čas jača čas slabija, potrajala do 19. st., kada ih je egipatski potkralj Muhamed Alija uništio pokoljem (1811); 2. pripadnik Napoleonove tjelesne straže; 3. slijepo odani sljedbenik politike nekoga moćnika: »V hintovu srebrenom z šesnaestemi vranci, Khuena sem videl z gardom i hajduki, Chavrak i Bresztyenszky i drugi mamelūki...su lajali vivat kak kurve i posranci, a narod je kak marha drezgetal v štali z lanci« (Krleža); 4. uopće slijepo odani sluga, lakaj, rob; zarobljenik; 5. primitivac, divljak; 6. potomak oca bijelca i majke Indijanke u Brazilu; *prid.* **mamèlučkī.**

Mamèrtīnskā tàmnica — zloglasna tamnica u antičkom Rimu, u kojoj su bili zatvoreni i umoreni npr. Jugurta, Katilina, Vercingetoriks, a po kršćanskoj je predaji robovao u njoj i apostol Petar (Matoš).

mamìla, *2. mn.* -īlā *lat.* (*isp.* mamma — sisa) bradavica dojke (kroz koju dijete siše).

màmlaz, *2. mn.* māmlāzā *mađ.* (mamlasz) glupan, blesan, luda, »muha bez glave«, blesavac, blesavko, bluna, budala, budalaš, bukvan, glupak, klebecan, klipan, klipeta, ludačina, mahnitac, mahnitaš, mazgov, mućurla, norc, sakaluda, sklata, šmokljan, tikvan, zvekan.

mammalia *lat.* (*čit.* mamālija, *od* mamma — sisa) sisavci.

mamogràfija *lat.-grč.* medicinsko ispitivanje, tj. kontrolno (rendgensko) snimanje dojke u svrhu pronalaženja eventualnih oboljenja od raka.

Màmon *aramej.* 1. kod nekih starih naroda — bog bogatstva, novaca; 2. *prenes.* lakomost, koristoljublje, novac, simbol pohlepe za materijalnim vrijednostima; **mamonìzam,** -zma — obožavanje novca, težnja za obogaćivanjem, robovanje materijalnim dobrima.

mamùdija *v.* mahmudija.

màmūr *tur.* (mamur) uređen, u dobrom stanju, dotjeran, lijepo namješten; bogat; *isto i* **mamūrli.**

mamùrluk, *mn.* -ci *tur.* (mahmurluk) neugodno raspoloženje poslije neprospavane noći ili pijanke; *isp.* kacnjamer; *prid.* **māmūran,** -rna, -rno; *izv.* **māmūrnōst,** -osti

màmut, *2. mn.* māmūtā *rus. (iz jakutskog jezika)* 1. izumrla vrsta golemih slonova; fosilni ostaci njihovi dolaze i u našim krajevima, osobito u naplavinama Save i Drave; *2. prenes.* nešto golemo; **màmutskī** — ogroman, golem (Krleža); **màmutovac,** -ōvca, *2. mn.* māmutōvācā — isto što i sekvoja *(v.).*

màmuza, *2. mn.* māmūzā *tur.* (mahmuz) 1. ostruga; 2. rožnat izraštaj na nogama nekih ptica, osobito mužjaka; 3. *v.* devermaviš, mavišnjak; *umanj.* **màmuzica; mamùzati,** -ām

— udarati konja ostrugama, podbadati konja.

mȁmzel *franc.* (mademoiselle) gospođica.

-man *grč.* (mania — 1. bjesnilo, 2. oduševljenje) kao drugi dio složenice prikazuje čovjeka osobito, pretjerano, sklonog prema onome što pokazuje prvi dio riječi; *isp.* angloman.

mȁna[1] *hebr.* (manhu — što je to?) 1. navodno riječi kojima su Židovi izražavali svoje čuđenje kad su jednoga jutra ugledali bijelo zrnje koje im je Jahve poslao s neba da ih u pustinji (na seobi iz Egipta u Zemlju obećanu) prehrani; misli se da su ta zrna bila ukrućena sekrecija grma Tamarix mannifera koja nastaje ubodom nekih kukaca u stablo; 2. *prenes.* blagodat, užitak; nešto neočekivano što dolazi (»s neba«) u dobar čas; ukusno jelo ili piće; 3. izlučina iz jasenove kore, vrlo dobro sredstvo za otvaranje stolice, čišćenje crijeva; jednako naziv i za neke druge biljne produkte koji pojačavaju rad probavnih organa.

mȁna[2] *tur.* (mahana) pogreška, manjkavost, neispravnost, nedostatak, zamjerka.

mana[3] *polinez.* tajanstvena snaga u ljudima, životinjama i predmetima koja uzrokuje izvanredne pothvate; pojmovno jedinstvo poznatih i nepoznatih, shvaćenih i neshvaćenih, protumačenih i neprotumačenih snaga što djeluju u prirodi i u društvu, a kojima aktivnost ljudi osjećaju svakoga časa (religiozna predodžba naroda oko Južnog mora); *isp.* orenda.

manager *v.* menedžer.

Manàsija *hebr.* (drugim imenom *Resava*) — utvrđeni manastir kraj Despotovca u Srbiji (iz 15. st.), u kojem je crkva oslikana vrijednim freskama (inače u lingvistici primjer pučke etimologije, jer narod govori *Namasija,* tj. da je građevina tako lijepa da *»nama sija«*).

mȁnastīr *grč.* (monastērion) samostan, kloštar, klaustar; *prid.* **mȁnastīrskī;** *umanj.* **manastìrčić,** *uveć.* **manastìrina.**

mancando *tal.* (*čit.* mankàndo) *muz.* iščezavajući.

Mancha *v.* La Mancha.

Manche *v.* La Manche.

mancipàcija *lat.* (mancipatio) svečani čin kojim se prenosilo vlasništvo sa prodavača na kupca.

Mȁnča *v.* La Mancha.

mȁnča *tal.* (mancia) napojnica, bakšiš; *isp.* tringeld.

mȁndal, *2. mn.* mȁndālā *tur.* (mandal) naprava za osiguranje vrata od provale; zasun, reza, kračun, zasovnica, skakavica, prijevornica; *isto i* **mȁndala; mȁndaliti,** -īm — zatvarati mandal, zabravljivati, zakračunavati.

mȁndant, *2. mn.* mȁndanātā *v.* mandator.

mandàrīn, -īna, 5. mȁndarīne *sanskr.* (mantrin — savjetnik, ministar) evropski naziv za kineske najviše činovnike u vrijeme kineskog carstva; *prid.* **mandarínov; mandàrīnskī.**

mandarína *tal.* (mandarino) 1. voćka, vrsta citrusa *(v.),* a također i plod te voćke; *isto i* **mandàrīnka,** 3. -ki, *2. mn.* mandàrīnkī: 2. (mandarina) kratki ženski ogrtač s krznom.

mandarinìzam, -zma (*isp.* mandarin) u zapadnim zemljama naziv za porok kojemu podliježu neki šefovi, a koji se sastoji u tome da se prave važnima i osobito mudrima kao i da za sebe traže neke osobite povlastice.

mȁndāt, -āta *lat.* (mandare — naložiti, povjeriti) 1. nalog; punovlasna pogodba kojom jedna stranka nalaže drugoj da za nju izvrši neki posao, a druga to prihvaća; 2. dokument koji posvjedočuje određene punomoći donosioca; 3. naredba, nalog; 4. punomoć, osobito ovlaštenje koje narodni zastupnik prima od svojih birača na izborima da ih zastupa u parlamentu; isto i period trajanja takve punomoći; 5. ovlaštenje koje vladar daje nekoj osobi da sastavi vladu; *isp.* mandatar *i* mandator; **mȁndāt Líge národa** *v.* mandatne zemlje.

mandàtār, -āra (*isp.* mandat) — onaj koji prima punomoć; opunomoćenik (*razlikuj* mandator, *v.*).

mȁndātnī — koji se tiče mandata; **mȁndātnā komìsija** — komisija za provjeravanje punomoći zastupnika ili poslanika i pravilnosti njihova izbora (na kongresima, konferencijama, u saboru); **mȁndātnī sìstem glasovánja** — sistem glasovanja kod kojega svaki delegat može imati nekoliko glasova, prema brojnom stanju organizacije koju predstavlja (npr. na kongresima engleskih strukovnih saveza); **mȁndātnē zèmlje** — bivše njemačke kolonije i turski posjedi na koje su Velika Britanija, Francuska i neke druge zemlje dobile mandat (punomoć) za upravljanje njima na temelju mirovnih ugovora poslije prvoga svjetskog rata, potvrđen od Lige naroda. Ustavom Organizacije ujedinjenih naroda bilo je 1945. uvedeno *staranje* kao međunarodni oblik uprave nad nekim kategorijama teritorija ili kao oblik nadzora nad njima; **mȁndātnī pòstupak** — kratak parbeni postupak u kojem se bez raspravljanja i saslušanja donosi sudbena odluka; **mȁndātnā kȁzna** — globa koja se izriče i ubire na mjestu prekršaja.

mandator *lat.* (*isp.* mandat) onaj koji daje mandat, punomoć; opunomoćitelj; mandant; *prot.* mandatar *(v.).*

mandeji *(mn. m. r.)* (po imenu svoga »Mesije« Manda Djahija [*hebr.* »spoznaja života«] a koji je — po nekim autorima — identičan s Ivanom Krstiteljem [biblijskim] — vjerska sekta u Mezopotamiji, spoj istočnjačkih vjerovanja i gnosticizma, tj. židovstva i kršćanstva.

mandibula *lat.* čeljust, vilica (donja); **mandibularan,** -rna, -rno — čeljusni, vilični.

Mandingo — skupina crnačkih naroda u Africi, između Senegala i Nigera.

mandioka *v.* manioka.

mandola *tal.* (*akc.* mandola) *muz.* instrument sličan mandolini; *isp.* bandola.

mandolat, -ata *tal.* (mandorlato) slatkiš od badema, bademovac, bademnjak, bajamovac; *isp.* mandulat.

mandolina *tal.* (mandolino) glazbalo sa 5 pari žica ugođenih u kvintama; trza se trzalicom; *isto i* **mandolīn,** -ína; *prid.* **mandolīnskī; mandolinist(a)** — svirač na mandolini; *žen.* **mandolinistkinja;** *prid.* **mandolinistički.**

mandolončelo (*isp.* violončelo) basova mandolina, mandolina s dubokim glasom.

mandorla *tal.* (»badem«) aurela koja u obliku badema (ploda) okružuje lik Krista ili Bogorodice.

mandra, *2. mn.* mandārā *grč.* (mandra — staja, obor) 1. mjesto i koliba gdje se ljeti muzu ovce; 2. samostan, manastir.

mandrać, -aća *tal.* (mandracchio) 1. veoma mala luka; 2. zaštićeni dio luke.

mandradžija (*isp.* mandra) pastir, čobanin na mandri; **mandradžiluk** — posao mandradžijin, čuvanje i mužnja stoke na mandri.

mandragora *tal.* (mandragora, mandragola) *bot.* okoločep; bunovina; biljka s debelim, čovjekolikim korijenom (alrauna).

mandrija *tal.* (mandra, mandria) 1. stoka, čopor, krdo; 2. *prenes.* bagaža, fukara, ološ.

mandrīl, -ila (*lat.* Mandrillus sphynx) vrsta uskonosog majmuna pavijana (Afrika).

mandula *lat.* (amandula *iz grč.* amygdalē, *isp.* amigdalin) 1. badem, bajam (stablo i plod); 2. krajnik, žabica, tonzila.

mandulat *v.* mandolat (»bajam, med ili šećer i bjelance«) (D. Ivanišević)

mandža (*akc. i* **mandža**) *tal.* (mangiare — jesti) hrana, jelo.

Mandžu — mongolski narod srodan Tunguzima (jezično) i Kinezima; **Mandžu-dinastija** — vladarska porodica koja je vladala istočnom Azijom od 1644. do 1912; **Mandžurija** — zemlja naroda Mandžu (jedan od prihvaćenih oblika je i **Mandžūr,** -ūra, *mn.* Mandžūri); danas sjeveroistočni dio Kine; **Mandžukuo** — ime Mandžurije kao države u doba japanske okupacije (od 1931. do 1945).

Mandžušri *sanskrt.* biće koje je u nizu reinkarnacija najbliže Budhi; simbol transcendentalne mudrosti.

man-eater *engl.* (*čit.* menīter) ljudožder, kanibal (Krleža, *Zastave*).

manekėn, -ena *franc.* (mannequin, zapravo flamanski: manneken [*isp. njem.* Männchen] čovuljak, lutka, lutak) 1. figura od drveta ili papirmašea u obliku čovječjeg tijela za primjeravanje haljina; 2. drvena lutka s pokretljivim udima koju upotrebljavaju umjetnici za skiciranje ljudskih poza; 3. osoba (muška ili ženska) koja javno demonstrira modne novitete; *isto (kao 3) i* **manekena** *i* **manekenka,** 3. -ki, *2. mn.* manekēnkī.

maneken-pis *v.* manneken-pis.

maneros *egipat.* tužaljka, zapijevka, naricaljka, isto što i kod starih Grka *linos (v.)* (po Manerosu, sinu staroegipatskoga kralja Seba, lijepom mladiću koji je rano umro i bio dugo oplakivan).

Manes *v.* manihejci.

manestra, *2. mn.* manestārā *tal.* 1. *v.* menestra; 2. *šatr.* posuda, porcija.

mane-tekel-fares *v.* mene-tekel.

manevar, -vra, *2. mn.* manevārā *franc.* (manoeuvre) 1. prebacivanje vojskā u ratu na najzgodniji položaj za rješenje ratnog zadatka (*isp.* manevri); 2. *prenes.* okretnost, vješt zahvat, smicalica, spletka, trik, lukavština, varka, pothvat ili postupak kojim se na zaobilazan i lukav način želi postići neki prikriveni cilj; u sportskim igrama varka (obično tijelom) kojom se nadmudruje protivnik; finta; *također i* dio terena gdje se izvode kombinacije iz kojih se iznenada provaljuje u napad; **manevri** — a) taktičke vježbe velikih jedinica vojske (ili mornarice) u prilikama koje su slične ratnim okolnostima, pokusna bitka; b) pokreti lokomotive i vagona po kolodvorskim tračnicama u svrhu sastavljanja vlakova, razvrstavanja vagona; c) u pomorstvu: svrsishodno upravljanje odn. pokreti brodom itd.; *prid.* **manevarskī; manevrīšte** — prostor gdje se vrše manevri; **manevrírati,** -nevrīrām — 1. izvoditi manevar, manevre; 2. *prenes.* djelovati okolišajući, izvlačiti se; *isto i* **manevrovati,** -ujem *i* **manevrisati,** -šem; **manevarka,** 3. -ci, *2. mn.* -kī — posebna

lokomotiva koja razvrstava vagone na nekom većem kolodvoru.

manēž, -eža *franc.* (manege) jahaonica, konjaničko vježbalište, škola jahanja, vještina ukroćivanja i dresure konja; *isto i* **maneža**, -ēže *(ž. r.).*

Mànfred *germ.* »zaštitnik mira«.

màngal, -ala *tur.* (mangal) limena zdjelasta posuda sa stalkom; služi mjesto peći za grijanje; *isto i* **mangale**, mangālā *(mn. ž. roda).*

mangàlica *v.* mangulica.

màngan, -ana (*barb.-lat.* manganesium *od* magnet, magnesium), *kem.* element, atomska težina 54,93, tablični broj 25, *znak* Mn; metal sivkaste boje s crvenim preljevom, upotrebljava se za dobivanje specijalnih čelika i u medicini; **manganāt**, -āta — sol manganske kiseline; **manganin**, -ina — slitina (legura) bakra, mangana i nikla (upotreba u elektrotehnici, za pravljenje električnih otpornika); **manganīt**, -íta — crvenosmeđi mineral, manganski hidroksid; **manganìzam**, -zma — kronično otrovanje manganom.

màngara *v.* mangura.

Mangiafuoco *tal.* (*čit.* Manđafuoko, od *mangiare* — jesti + *fuoco* — vatra, plamen) lik ogromnog ljudeskare iz dječje priče, koji guta vatru; u našim prijevodima *Žderivatra* (Kaleb) odn. *Vatroždera; isp.* Pinokjo.

màngo, manga, *mn.* mangi *malaj.* (*lat.* Mangifera indica) sladak, mirisan plod istoimenog drveta; velik je kao jabuka, a cvate narančastožuto (tropska Azija); *prid.* **màngov.**

màngold *njem.* blitva.

mangòlica *v.* mangulica.

màngrove *indijan.* (*engl.* mangrove) zimzeleno raslinje na ravnim obalama tropskih mora; sastoji se od biljaka koje vole sol; **mangrove-obala** — teško prohodna obala u tropima puna raslinja i grmlja.

mànguc, *2. mn.* mangūca (*tal.* mangusta) *v.* mungo.

mangùlica — vrsta svinje dobre za tov; **mangùlac**, -lca, *2. mn.* mangūlācā (krmak); *umanj.* **mangùlče**, -eta.

màngup, *2. mn.* mangūpā *tur.* (mankup) 1. nevaljao čovjek; skitnica, besposličar; 2. nestašno čeljade; nestašan dječak; vragolan; *prid.* **màngupov; màngupskī;** *žen.* **màngupica;** *umanj.* **màngupče**, -eta; *zbir.* **màngupčād;** *uveć.* **màngupčina; mangupàrija** — 1. nevaljalstvo, obješenjaštvo; 2. skup mangupa, fakinaža.

màngura, *2. mn.* mangūrā *tur.* (mangyr) vrsta sitnog novca.

Manhattan (*akc.* Manhàtan) — ime dijela grada New Yorka, u kojem su smještene najvažnije banke i gdje imaju svoje sjedište uprave industrijskih poduzeća.

mani[1], mānā *(mn. m. roda) lat.* (manes) kod starih Rimljana dobri duhovi podzemnoga svijeta; duše pokojnika kojima su iskazivali štovanje.

màni[2] *prid. indekl. tur.* (mani) zavidan, zavidljiv, protivan, koji nešto sprečava; *isp.* maniluk.

màni[3] *engl.* (money) novac; često u upotrebi u rečenici *time is money* (*čit.* tajm iz màni) — vrijeme je novac.

Mani (Manichaeus) *v.* maniheizam.

mànica *tal.* (*isp.* mano — ruka) muf *(v.)*

manicure *v.* manikura.

manifaktùra *v.* manufaktura.

manìfest *lat.* (manifestus — očit, jasan, bjelodan) 1. svečani pismeni proglas vrhovne vlasti pučanstvu; 2. pismeno saopćenje, poziv društvenih organizacija, političkih stranaka, književnih grupa ili pojedinih osoba, s izlaganjem svojih nazora, programa, prijedloga i odluka; **Manifest Komunističke partije** — program međunarodnog saveza komunista što su ga od prosinca 1847. do siječnja 1848. napisali Marx i Engels; sadržava temeljna načela naučnoga komunizma.

manifestàcija *lat.* (manifestare — otkriti, objaviti) javni masovni nastup u svrhu izražavanja odobravanja, solidarnosti ili protesta; **manifestant**, *2. mn.* manifestanātā — čovjek koji sudjeluje u manifestaciji; *žen.* **manifèstantkinja** (*akc. i* -āntkinja); **manifestírati**, -festīrām — 1. sudjelovati u manifestaciji; 2. pokazivati; javno izražavati; očitovati; *isto i* **manìfestovati**, -ujēm.

manìfestan, -stna, -stno *lat.* (*isp.* manifest) jasan, očevidan, očit, očigledan, vidljiv.

Manifestum non eget probatione *lat.* (*čit.*... probacióne) Očevidna stvar ne treba dokaza.

maniheizam, -zma — pogansko-kršćanska sekta, koju je osnovao Perzijanac Manes (Mani, Manichaeus, 216—276), propovjednik i pisac; on je naučavao da je od Krista poslani posljednji prorok, duh-tješitelj; mnogo je progonjen i na kraju ubijen; pod Manesovim utjecajem bili su i naši bogumili; **manihejac**, -ejca, *2. mn.* manìhējācā — pristaša maniheizma; *prid.* **manìhējskī.**

manihot *v.* manioka.

mànija, *2. mn.* mānījā *grč.* (manía — bjesnoća, bijes, ludilo, bjesnilo) bolesno psihičko stanje s oštrim prijelazima od uzbuđenja do potište-

nosti i s usredotočenjem svijesti i osjećaja u jednom pravcu i na jednoj ideji; u običnom smislu riječi: snažna, gotovo bolesna strast, zanos za nečim (često kao drugi dio složenice, npr. grafomanija; *isp.* -man); **manijak,** 5. -če, *mn.* -ci — čovjek koji ima neku maniju, koji boluje od nenormalnog jednostranog zanosa za nečim; mahnitac, luđak, zanesenjak; *prid.* **manijačkī; manijakālan,** -lna, -lno — obuzet manijom, usmjeren na jednu misao ili na jednu želju.

manijerizam *v.* manirizam.

manikēr, manikīr, manikírati *v.* manikura.

manikōmīj *tal.* (manicomio) ludnica (Janko Polić Kamov, V. C. Emin).

manikūra *franc.* (manicure) specijalna njega ruku i nokata; *isto i* **manikīr,** -íra; **manikēr,** -éra, 5. mānikēru — tko se bavi manikiranjem; *žen.* **manikērka;** *prid.* **manikērskī; manikírati,** -nìkīrām — njegovati ruke i nokte, praviti manikuru.

manila *indonez.* vlakna jedne vrste banana na Filipinima.

Manila (otok Luzon) — do god. 1948. glavni grad Filipina (danas je to Quezon City); *prid.* **mānīlskī,** -ā, -ō; **Manīlskī pakt** *v.* SEATO.

manìluk, *mn.* -ci *tur.* (*isp.* mani²) zavist.

manìlja, *2. mn.* manílja *španj.* (manilla) 1. narukvica, grivna; 2. *(obično u množ.)* okovi, lisičine; 3. druga najjača adutska karta u nekim kartaškim igrama.

manìmān, -āna *franc.* (maniement, manîment) pipanje, opipavanje, upravljanje, način rada, osobito rukovanje slikarskim kistom.

maniōka, 3. -ci *port.* (mandioca, *franc.* manioc) brašnom bogati korijen biljke Iatropha manihot koja raste u Zapadnoj Indiji i Južnoj Americi; daje veoma ukusan i zdrav kruh; *isp.* tapioka.

manìpul *lat.* (manipulus) 1. vojnička jedinica starorimske vojske, trećina kohorte (200 pješaka); 2. dio katoličke svećeničke misne odjeće, tzv. naručnik (prvotno rubac oko ruke); nosi se na lijevoj podlaktici.

manipulācija *lat.* (manus — ruka) 1. rukovanje, baratanje, postupak; 2. manje-više složen zahvat u ručnom radu za koji treba velika točnost (npr. kod pravljenja kompliciranih preparata, lijekova); 3. rukovođenje pri utovaru i istovaru tereta sa brodova; 4. *prenes* vješto varanje, pravljenje smicalica, izvođenje podvala, spletkarenje; **manipūlant,** *2. mn.* manipulanātā — 1. rukovalac; 2. niži službenik u nekim poduzećima ili uredima; 3. vježbenik, pripravnik za kapetana na riječnim brodovima; *žen.* **manipūlantica** *i* **manipūlantkinja** (*akc. i* -āntkinja); **manipulatívac,** -vca, *2. mn.* manipulātīvācā — činovnik koji radi nesamostalno, po direktivama, za razliku od konceptualca; *isp.* manipulant 2; **manipulírati,** -pùlīrām — 1. rukovati, baratati, postupati s nečim; 2. *prenes.* vješto varati u poslu, udešavati, podvaljivati, spletkariti; *isto i* **manipūlisati,** -šēm; **manipulātor** — mehanizam koji prenosi pokrete prstiju na predmete što ih čovjek ne može (zbog udaljenosti) ili ne smije (zbog radioaktivnosti, zbog užarenosti i sl.) dodirivati.

manipùri *ind.* stil plesanja u sjeveroistočnoj Indiji u plesnim dramama (lirski i lagan).

maníra *franc.* (manière) 1. način kako se što radi; stil poslovanja; 2. vladanje (*obično u množini:* manire), ponašanje, držanje, dobri običaji, pristojnost, uljudnost, taktično ophođenje; 3. navika, navada; 4. *pogrd.* izvještačenost, usiljeno oponašanje tobože »boljih« uzora, rutinski tretman, oprečan iskrenom, spontanom stvaralaštvu; 5. u umjetnosti način izražavanja karakterističan za pojedinog umjetnika, stil; *isto i* **mānīr,** -íra.

manìrīrān *franc.* (*isp.* manirizam) nategnut, izvještačen (Begović).

manirìzam, -zma *franc.* (maniérisme — nategnutost, izvještačenost) 1. umjetnost, stvaranje koje se kreće u starim formama i tehnici, oponašanje uzora bez vlastite duhovne i likovne invencije; prevladavanje patosa, uznemirenosti, kolorističkih kontrasta, izduženosti likova i sl., afektiranost; 2. posebna stilska faza u umjetnosti između kasne renesanse na izmaku i ranoga baroka na pomolu; iz Italije se proširila po cijeloj srednjoj Evropi; **manìrist(a)** — tko piše, slika ili vaja kipove u duhu manirizma; *žen.* **manìristkinja;** *prid.* **manirìstičkī.**

mānisati, -šēm (*isp.* mana) nalaziti mane, kuditi, prigovarati, zamjerati.

mānistra *v.* menestra.

mānīt, -íta (*isp.* mana¹ 2) — glavni sastojak mane, služi za lijek.

Mānitu, -ua *indijan.* veliki duh koji vlada sudbinom svijeta, vrhovni bog sjevernoameričkih Indijanaca.

manìzam, -zma *lat.* (*isp.* mani¹) štovanje pokojnika od straha pred zlim duhovima.

mānko *tal.* (manco) nedostatak, manjak na robi ili u blagajni; pomanjkanje.

mānkoč *tal.* (manco, almanco) barem.

manliher(ka) — vrsta vojničke puške (*isp.* »manliherica — a.-u. vojnička puška koju je

konstruirao njemački graditelj oružja Ferdinand Ritter von Mannlicher (1848—1904)« (Krleža).

Man muss vieles wissen, um zu wissen, dass man nichts weiss *njem.* (*čit.* Man mus fīles vìsn, um cu visn, das man nihc vajs) Treba mnogo znati da se spozna kako se ništa ne zna; *isp.* Oìda hōti udēn oīda.

manneken-pis — brončana skulptura golog debeljkastog dječačića (60 cm) u trenutku mokrenja, postavljena na vodoskoku u Bruxellesu.

mannequin *v.* maneken.

Mannerheimova (Mānerhajmova) lìnija — utvrda kod nekadašnje sovjetsko-finske granice na Karelijskoj prevlaci (po finskom maršalu Carlu Gustavu von Mannerheimu, 1867—1951).

manolèta (po imenu slavnog torera Manolete) korak torerov koji se sastoji u približavanju prema biku sve do na jedan metar razmaka od njega, zatim u zaustavljanju, pa daljem skraćivanju razmaka (izbjegavajući bikov udarac rogom), da bi se životinja zaobišla za četvrtinu kruga i odanle primila smrtonosni ubod.

mano *tal.* ruka; **mano destra (diritta, dritta)** *muz.* desna ruka, desnom rukom! **mano sinistra (manca,** *čit.* mànka) lijeva ruka; lijevom rukom.

mànometar, -tra, *2. mn.* mànometārā *grč.* (manós — rijedak, tanak, lak + metron — mjera) sprava za mjerenje pritiska (elastičnosti) zraka, pare ili plina u zatvorenom prostoru (npr. u kotlu), tlakomjer.

Mànōn, Manōnē, 3. Manōni, 7. Manōnōm *franc. hipok. prema* Marija.

manōvra *tal.* isto što i manevar (Nehajev).

mànsarda *franc.* (mansarde) potkrovlje, potkuplje, prostorija pod krovom, soba na tavanu (»potkrovnjača«; Matoš) (po imenu graditelja Françoisa Mansarda, 1598—1666); *prid.* **mànsardnī.**

mànsib *v.* mansub.

Man spricht deutsch *njem.* (*čit.* Man špriht dojč) (Ovdje) govori se njemački (oznaka na poslovnim prostorijama kao obavijest mušterijama da mogu biti poslužene na njemačkom jeziku).

mànsub, *2. mn.* mànsūbā *tur.* (mansyb) položaj, visoka funkcija, dostojanstvo u službi; *isto i* **mànsib.**

Manš *v.* La Manche.

manšèta, *2. mn.* manšētā *franc.* (manchette) krajnji donji dio rukava košulje, narukvica, orukvica, obašvica.

Manta (Manto) — u starogrčkoj mitologiji kći slavnoga proroka Tiresije, i sama proročica u gradu Tebi; poslije očeve smrti preselila se u Italiju gdje je s bogom rijeke Tibera (Tiberinom) rodila sina Okna; Rimljani su rado isticali da je po njoj nazvan grad *Mantua* (Mantova).

màntala — slatko koje se pravi od brašna i kuhanog vina kao gust pekmez (Vojnović).

màntati se *v.* mantrati se (Š. Vučetić).

màntija, *2. mn.* màntījā *grč* (mandye, *novogrč.* mantion, *lat.* mantelum — kabanica) 1. širok, dugačak plašt; svećenička haljina, reverenda; 2. *zool.* kod mekušaca — kožni nabor na leđnoj strani; izgrađuje školjku i odijeva tijelo; **mantìjāš,** -āša, 5. màntijāšu — tko nosi mantiju, pop, svećenik; 3. *v.* mantika; **mantìjati,** -ām — hodati brzo u mantiji i pri tom mahati njome.

màntika, 3. -ci *grč.* (manteia — vračanje, gatanje, proricanje) šarlatansko otkrivanje »tajna budućnosti« po letu ptica, bacanjem karata, tumačenjem snova itd.; vračarska vještina; gatanje, vračanje.

màntīl, -íla *v.* mantl.

mantìlja, *2. mn.* mantíljā *španj.* (mantilla) rubac (obično od čipaka) što ga španjolske žene poput vela nose na glavi.

màntiljica *tal.* (mantella) ogrtač bez rukava.

mantinèla *franc.* (mantinelle) 1. presvlaka (obično zelena) na biljarskom stolu; ograda biljarskog stola; 2. ograda klizališta za hokej na ledu.

mantinjàda *tal.* (mattinata) svirka uza sopile (o piru, o svadbi).

mantìsa, *2. mn.* mantísā *lat.* (mantissa — dodatak, prilog) *mat.* dio logaritma iza decimalnog zareza.

màntl *njem.* (Mantel *od lat.* mantelum — kabanica, a po nekima od imena tal. grada Mantove gdje su nekada bili osobito vješti krojači); 1. gornji kaput, ogrtač, plašt; 2. vanjska guma na kotaču automobila, bicikla i sl.; **màntlklajd** (Kleid — haljina) haljina u obliku kaputa, ogrtača.

mantō, -òa, *mn.* -òi, 2. -òā *franc.* (manteau) *v.* mantil, mantl.

Manto *v.* Manta.

mantòros *v.* mantija.

màntra *sanskrt.* hinduske molitve, magične formule, kojima se pripisuje osobita moć.

màntrati se *grč.* (Skok izvodi od *martir* — mučenik) vrtjeti se u glavi, magliti se, smu-

ćivati se, osjećati vrtoglavicu; **mantravica** — nesvjestica, vrtoglavica, mutež u glavi; *prenes.* mamurluk.

Mantua — antičko ime za tal. grad *Mantovu; isp.* Manta.

Manu — u hinduskoj mitologiji čovjek kojemu se pripisuje ista uloga koju u *Bibliji* ima Noa (spasio se od općeg potopa na Himalaji, postao praotac ljudskog roda).

manual, -ala *lat.* (manus — ruka) 1. klavijatura na orguljama i čembalu; 2. priručna knjiga, priručnik; molitvenik; dnevnik; spomenica.

manu armata *lat.* oružanom rukom, vojnom silom; **manu brevi** — kratkom rukom, tj. kratkim putem, brzo, bez daljnjega; **manu forti** — silom nužde; **manu intrepida** — neustrašivo, smjelo; **manu militari** — vojnom silom, oružanom intervencijom.

manuduktor *lat.* (manus — ruka + ducere — voditi) »rukovođa«, tj. pri katoličkoj »mladoj« (tj. prvoj) misi svećenik koji vodi i upućuje mladomisnika.

Manuel *v.* Emanuel.

manuelac, -lca, 5. manuelče, *2. mn.* manuelāca *lat.* (manus — ruka) radnik koji radi fizički posao; rukotvorac; *prot.* intelektualac.

manuelnī radnīk *v.* manuelac.

manufaktura *lat.* (manus — ruka + factura *od* facere — raditi, stvoriti) rukotvorina, rukotvorstvo; 1. oblik kapitalističke proizvodnje koji je historijski prethodio krupnoj mašinskoj industriji. Karakteristične crte manufakture jesu: sjedinjavanje rada radnika u radionici pod vodstvom kapitalista, gospodstvo ručnoga rada u proizvodnji, detaljna podjela rada u radionici. Manufaktura je gospodovala u Zapadnoj Evropi približno od 16. st. do kraja 18. st. Na manufakturnu podjelu rada prešla je najprije tekstilna proizvodnja; 2. proizvodi tekstilne industrije, osobito gotova odijela u prodaji; *prid.* **manufakturnī; manufakturist(a)** — tko prodaje manufakturu ili tko ne izrađuje odijela po mjeri, nego za prodaju u dućanu.

manumisija *lat.* (manumissio — puštanje iz ruku) davanje slobode robu u starom Rimu.

manu propria *lat.* (*akc.* mānu proprija) vlastoručno; *skrać.* m. p.

manus manum lavat *lat.* ruka ruku pere.

manus mortus *lat.* (mrtva ruka) u feudalizmu oznaka za neotuđivost vlasništva nepokretnih dobara, prvenstveno onih koja je posjedovala crkva ili koja javna korporacija.

manuskript, *2. mn.* manuskripātā *lat.* (manus — ruka + scribere — pisati) rukopis, ponajviše stari.

manustupracija *lat.* (manus — ruka + stuprare — oskvrnuti, pogrditi) spolno samozadovoljavanje, onanija, masturbacija, ipsacija, »samoblud«.

manx (*čit.* menks) — keltski jezik, gotovo izumro; govori se još danas na britanskom otoku Manu.

manzera — tip jedrenjaka iz 18. st. kojim se prevozilo rogato blago (220 tona nosivosti, 8—12 vesala, 3 jedra); *isp.* kastrera.

manžeta *v.* manšeta.

manžu (po francuskom filmskom glumcu Adolpheu Menjouu) uski potkresani brk (kakav je nosio spomenuti glumac u svojim ulogama).

manjerka, 3. -ki, *2. mn.* -kī *rus.* (manerka *iz franc.* mannée — puna košara) vojnička posuda sa hermetičkim poklopcima za dopremu tople hrane na borbene položaje.

manještra *v.* manestra.

manjež *v.* manež.

manjifiko *tal.* (magnifico) veličanstveno (Begović); inače i pridjevak Lorenzu Mediciju *(Il Magnifico)*, svestrano kulturnom vladaru Firence (1449—1492), pjesniku i književniku u doba renesanse.

manjkati, -ām *tal.* (mancare) 1. nedostajati, ne biti dovoljno, ne biti nazočan, odsustvovati, faliti; 2. crknuti, lipsati, krepati.

manjoka *v.* manioka.

manjurica *lat.* (po Skoku hibrid *lat.* minor i *našega* manji, koje isto znači) ženska osoba koja nosi redovničko odijelo i živi na redovnički način, ali izvan samostana bez položenog redovničkog zavjeta.

maoizam, -zma — ideje i političko djelovanje Mao-Ce-Tunga, velikog kineskog revolucionara i narodnog vođe (1893—1976); *izv.* **maoist(a), maoistički.**

maona *v.* mauna.

Maori, Māōrā *(mn. m. roda)* — starosjedioci Nove Zelandije; *isp.* Mauri.

MAP — *skrać za* Maghreb Arap Press (novinska agencija za Maroko, Tunis i dr.).

mapa, *2. mn.* mapā *lat.* (mappa, iz punskog jezika — rubac) 1. geografska karta; 2. torba za spise ili crteže, »aktntaška«.

maquereau *v.* makro^2.

maquillage *v.* makijaža.

maquis *franc.* (*čit.* makī) *isto što i* makija *(v.)*, a u drugom je svjetskom ratu u francuskom jeziku ta riječ dobila značenje: područje u koje ne može doprijeti ruka okupatora.

maquisard *franc.* (*čit.* makizar) borac francuskog pokreta otpora (Front Français de l'Interieur — Francuska unutarnja fronta), francuski partizan.

Mar[1] — u germanskoj mitologiji zao duh što čovjeka muči u snu; mora.

Mar[2] — u hinduskoj mitologiji božanstvo smrti, neprijatelj Budhe.

Mara *asir.* (marah) »gorčina« (često i kao hipokoristik prema Marija).

marabu, -ua, *mn.* -ui, 2. marabuā *ar.* vrsta velikih tropskih čaplji; imaju snažan kljun, a hrane se lešinama; žive u tropskoj Africi i južnoj Aziji; također i (odjevni) predmet od marabuova perja (Krleža).

marabut *ar.* 1. musliman starosjedilac ili svetac odn. asket; 2. muslimanski nadgrobni spomenik (»kocka šećera s ravnim krovom i zupčasto načičkanim rubovima, a iznad njih strši kupola kao krupna vapnena ljuska jajeta«; S. Batušić).

marac, marca *i* **marač,** marča *tal.* (marzo) mjesec ožujak, mart; *prid.* **marčanī** *i* **marčenī** — ožujski, martovski.

Marakana — 1. velika plaža u Rio de Janeiru i po njoj naziv velikog sportskog stadiona za 120.000 gledalaca (to je igralište kasnije prozvano »Stadion Marija Filhe« u čast nedavno preminulom južnoameričkom novinaru, velikom stručnjaku za nogometnu igru); 2. k nama prenesen prednji naziv kao ime novog velikog stadiona sportskog kluba Crvene zvezde u Beogradu.

marama, *2. mn.* marāmā *tur.* (mahrama) rubac, ubrus, facol; *umanj.* **maramica** (osobito u značenju: rupčić za nos); *uveć.* **marametina, maramčina.**

Maranatha *aram.* Gospodine, dođi! (zazivanje ponovnog Kristova dolaska na svijet pri završetku prakršćanskih obreda) (Matoš).

marangun, -una *tal.* (marangone) tesar, drvodjelja.

marani *(mn. m. roda) španj.* (marranos) pokršteni Židovi i Mauri (u Španiji); kršćanstvo su primili pod pritiskom inkvizicije *(v.)*, ali su potajno ostali vjerni staroj svojoj vjeri.

maraska, 3. -ski, *2. mn.* marāskā *i* maraskī *tal.* (marasca) vrsta višnje; **maraskīn,** -īna — liker od maraske (*tal.* maraschino).

maraština *tal.* (*isp.* amaro) vrsta bijeloga grožđa i vino od njega.

Marathi — narod u Indiji (na području država Marashtra i Madhya Pradesh).

maratōn (*akc. i* **maraton**), -ōna — 1. utrka na dugu prugu oko 42km; prema grčkom selu Maratonu kraj kojeg su Atenjani god. 490. pr. n. e. pobijedili deset puta jače Perzijance. Glasnik s viješću o toj pobjedi, dotrčavši u Atenu, srušio se mrtav; 2. *prenes.* sve što dugo traje; **maratonac,** -nca, *2. mn.* maratōnācā — trkač na maratonskoj utrci, trkač na duge pruge; dugoprugaš; *prid.* **maratōnskī** (*akc. i* **maratōnskī**) — pored običnog značenja još i: dugotrajan (od najnovijeg vremena).

maravan, -ana *grč.-tal.* (maragma, marame) »uzljućeno«, pokvareno vino (D. Ivanišević).

maraz *tur.* (maraz) bolest, nemoć (kod P. Kočića: očna bolest).

marazam, -zma *grč.* (maraínomai — gasim se, satrem se; ginem, venem) 1. oronulost, potpuna iscrpljenost, uvenulost organizma; iznemoglost; razvija se od starosti ili uslijed kronične bolesti; 2. *prenes.* ustajalost, stagnacija.

marazan, -zna, -zno (*isp.* maraz) bolestan (skroz-naskroz).

marazluk *tur.* (*isp.* maraz) bolest, nemoć.

marazmatičan, -čna, -čno *grč.* (*isp.* marazam) nemoćan, bolestan, malaksao, oronuo, iscrpljen, iznemogao.

marcato *tal.* (*čit.* markato) *muz.* oznaka da neki ton valja izvesti naglašenije, istaknutije, da ga valja osobito poentirati.

Marcel *v.* Marko; *žen.* **Marcela.**

marcel, *2. mn.* marcēlā — vrsta venecijanskog novca iz 15. stoljeća (po imenu dužda Nikole Marcella, koji ga je počeo kovati god. 1422).

marche aux puces *franc.* (*čit.* marše o pis) tržište buhā, tzv. »buvlja pijaca«, »buvljak«, trg na kojem se prodaju stare stvari (S. Batušić).

marche funebre *franc.* (*čit.* marš finebr) *v.* marcia...

marchese (*čit.* markeze) *v.* markiz (Begović).

marcia funebre *tal.* (*čit.* marča funebre) pogrebni marš, pogrebna, žalobna koračnica; *isp.* totnmarš.

Marcijal, -ala (Marko Valerije; 45—104) starorimski pjesnik, poznat po duhovitim, većinom satiričnim epigramima, nenadmašenim u ostaloj svjetskoj literaturi.

marcijalan, -lna, -lno *lat.* (martialis — koji pripada Marsu, bogu rata) ratnički, ratoboran, silovit, borben; bojni, vojni; srčan, smion, smjel, hrabar, odvažan.

marcipan, -ana *tal.* (marzapane, iz arapskog jezika) kolač od badema i šećera (Skok uza svoj tumač dodaje: »Na osnovi pučke etimologije prekrojeno u *Marci panis* — Markov hljeb«).

Marcuse Herbert (1898) njemački filozof i sociolog, djeluje u USA i vrši velik utjecaj na današnju omladinu u zapadnom svijetu.
mărčanī *v.* marac.
Mar del Plata — grad i kupalište na atlantskoj obali Argentine.
Mărduk — glavno božanstvo starih Babilonaca, tvorac svijeta i gospodar života.
maréla[1] *njem.* (Marelle) 1. kajsija; 2. vrsta krupne višnje; *isto i* **marèlica.**
maréla[2] — *dijal. prema* ambrela *(v.).*
màrena, *2. mn.* mărēnā *tal.* (amarena) piće od višnjeva soka.
marēnda *tal.* (merenda) doručak, užina (u Dalmaciji); **marēndati,** -ām — doručkovati, užinati.
marèngo (*po tal. gradu* Marengu) — 1. zagasita tkanina sa po kojom bijelom dlačicom, od češljanog ili grebenanog prediva; 2. zlatnik od 20 franaka, napoleondor (ustanovio ga Napoleon Bonaparte na uspomenu svoje pobjede nad Austrijancima kod Marenga 14. lipnja 1800); **marèngo-bòja** — sivo ili smeđe s bijelim točkicama.
mareogrāfija *lat.-grč.* (mare — more + grafō — pišem) opisivanje pojava u visini i opadanju morske vode (plime i oseke); **mareògraf** — aparat koji automatski bilježi visinu morske vode, tj. plime i oseke; plimomjer; *isp.* limnograf; **mareògram** — linija koja pokazuje rezultate mjerenja mareografom.
Mare Serenitatis *lat.* More Vedrine; predio na Mjesecu između **Mōra Tišinē** *(Mare Tranquilitatis) i* Mōra kišā *(Mare imbrium)* (Krleža).
màreta *tal.* (maretta) lako talasanje mora, bibavica, »mrtvo more« (Nar.).
Margarēta *grč.* »biser«; inače glavna ženska uloga u Goetheovu djelu *Faust,* sinonim mladog, neiskusnog, naivnog djevojčeta; **Margarètīnje** — dan sv. Margarete po katoličkom kalendaru, 30. srpnja (Nehajev).
margarēta *v.* margerita.
margărīn, -ína *sanskrt.* (*franc.* margarine) umjetni maslac od biljnih i ribljih ulja ili samo od biljnih masti.
margaritas ante porcos *lat.* (*čit.* margarītas ante pòrkos) »biserje pred svinje« (ne treba bacati kad one žele kukuruza), tj. ne treba o uzvišenim stvarima govoriti pred ljudima koji ih ne razumiju.
marge *v.* marža.
margerìta *franc.* (marguerite) biljka krasuljak, ivančica, bijela rada (Đalski).
margètān, -ána 5. mărgetāne *njem.* (Marketender) vojnički krčmar, kantiner; *žen.* **margetānica;** *prid.* **margetānskī.**
margídi *v.* sonoridi.
margína *lat.* (margo, 2. marginis — kraj, rub) bjelina sa strane štampanog sloga u knjizi, okrajak, ivica; prirubak; *isto i* **margìnāl,** -ála; **mărginālan,** -lna, -lno — postran, uzgredan, nebitan, nevažan (*izv.* **marginālnōst,** -osti); **margìnālije** *(mn. ž. roda)* — primjedbe na rubovima knjige ili rukopisa, »rubne zabilješke« (Krsto Špoljar).
Mărgita, Mărgot *v.* Margareta.
Margus — antičko ime za rijeku Moravu u Srbiji.
mărha *mad.* (iz althochdeutsch *mariha*) blago, stoka, marva.
marheśvan *hebr.* drugi mjesec židovske godine.
Maria-Stern *njem.* (*čit.*... Štern) trapistički samostan »Marija Zvijezda« u Delibašinom selu kod Banje Luke i naziv poznatog sira trapista.
mariavíti *(mn. m. r.)* — asketsko-mistička kršćanska sekta u Poljskoj (druga pol. 19. st.).
marìfet *tur.* (marifet) vještina, majstorija, umjetnost, okretnost, spretnost, prepredenost, lukavost; *isto i* **marifètluk,** *mn.* -ci; **marifètlija** — tko pravi marifetluke.
marihuana *v.* marijuana.
Mărija *hebr.* po nekima »opora« »trpka« (*isp.* Mara), po drugima isto što i Mirjam *(v.),* a po trećima riječ potječe iz staroegipatskog jezika i znači »ona koju bog voli«.
Marijāna — popularan naziv za Francusku Republiku.
marìjāš — 1. stari novac (groš sa slikom bibl. Marije); 2. vrsta kartaške igre (*po franc.* mariage — ženidba).
marijaterezìjānskī — pridjev (osobito u djelima M. Krleže) kojim se označuje sve što se odnosi na doba i sistem vladavine austrijske carice Marije Terezije (1740—1780), odnosno sve ono što potječe iz toga doba.
Marijska ASSR — autonomna republika u sastavu RSFSR (SSSR), u porječju srednjega toka rijeke Volge; glavni grad Noškar-Ola; stanovnici Marijci, Mari odn. Čeremisi, narod ugrofinskog podrijetla (i jezik im se računa među ugrofinske jezike).
marijuana (*čit.* marihuāna) mehička biljka (*lat.* Cannabis indica — indijska konoplja) od koje se proizvodi opojna droga slična opijumu; u USA često i naziv za hašiš *(v.).*
marìmba *(iz bantu-jezika)* — crnačko glazbalo, vrsta ksilofona *(v.);* sastoji se od drvenih

pločica koje pri udaranju o njih odjekuju kao rezonator (narodno glazbalo u Gvatemali).

marína *tal.* (marina) 1. mornarica; pomorstvo; brodovlje; 2. međunarodni naziv za suvremene jahting-luke; luka za turističke plovne objekte i služba iznajmljivanja čamaca, glisera, jahti i sl. s pratećim uslužnim i ugostiteljskim objektima; 3. u slikarstvu — slika koja predstavlja more, morski pejzaž; 4. kao vl. ime **(Marína)** — »vladarica mora«; **marínac,** -nca, 5. marīnče, *2. mn.* marīnācā — pripadnik mornaričke pješadije u nekim vojskama, mornarički pješak; **marīnskī** — mornarički.

marináda *tal.* (marinare — prirediti s octom i začinima) naročito konzervirana riba, »zavara« (usoljena i kisela); **marìnāt,** -āta — salamura; *isp.* marinirati.

maríner *njem.* (*isp.* marina) vojnik mornar; *prid.* **marínerskī** — mornarski.

Mariner — ime američkih svemirskih satelita.

marinéra *tal.* odijelo »na mornarsku« (D. Ivanišević); *isto i njem.* **marinerancug.**

marinírati, -rìnīrām *tal.* (*isp.* marinada) usoljeno ili sirovo (riblje) meso staviti u začinjen kuhani ocat i time konzervirati.

marinìzam[1], -zma *lat.* (mare — more) nastojanje države za prevlašću na moru.

marinìzam[2], -zma — napirlitani pjesnički stil koji se sastoji u gomilanju suvišnih riječi i fraza; kićeni stil (prema imenu talijanskog pjesnika Giambattiste Marinija, 1567—1625): **marinist(a)** — 1. umjetnik koji slika morske pejzaže (*isp.* marina); 2. pjesnik koji pjeva u duhu marinizma[2].

marionéta, *2. mn.* marionétā *franc.* (marionette — mala Marija) 1. lutka koja se pokreće s pomoću uzica ili konaca i igra različite uloge u kazalištima lutaka; *2. prenes.* čovjek koji služi kao slijepo oruđe u tuđim rukama, bezličan, nekarakteran čovjek; **mariònetskī** — koji se odnosi na marionete; **mariònetskā vláda, država** — vlada, država, koja je oruđe u rukama druge države; **marionetskō kazalìšte** — dječje kazalište, kazalište lutaka, u kome predstavljaju marionete.

màristi *(mn. m. r.)* — *crkv.* pripadnici Kongregacije za propagandu katolicizma u zemljama Južnoga mora (organizacija osnovana 1824. u Francuskoj).

màritīman, -mna, -mno *lat.* (maritimus — morski, primorski) pomorski; koji se odnosi na more i pomorstvo.

Marius *franc.* (*čit.* Marijìs) glavno muško lice u trilogiji francuskog pisca Marcela Pagnola: *Marius* (1929), *Fanny* (1931) i *César* (film, 1936) u kojoj je opisana dirljiva ljubav između Mariusa i Fanny; inače tip simpatičnog uličnjaka, inteligentnog i duhovitog neradnika u francuskoj luci Marseille (*isp.* npr. anegdotu: Hvalio se Marius da je ulovio ogromnu ribu. — A koliko je bila teška? upita netko. — Nisam imao vagu pri ruci, ali snimio sam je. Sam snimak je težak 5 kg).

màrjāš *v.* marijaš.

marjòneta *v.* marioneta (D. Ivanišević).

Marjory *engl.* (*čit.* Mērdžori) *v.* Margareta.

màrka[1] (*akc. i* **màrka**), 3. -ki, *2. mn.* mārākā *franc.* (marque, *tal.* marca) 1. poštanski ili takseni znak različite vrijednosti; 2. tvornički žig, znak tvrtke, obilježje; 3. *prenes.* dobra roba, pa i dobar stručnjak, glasovit poznavalac nekog pitanja; autoritet; 4. lice novca, »pismo« (u nekim dijalektima; u istim se govorima stražnja strana novca [tzv. »glava«] zove *gospa;* Kaleb); 5. marka (pasja) *v.* lītār.

màrka[2] (*akc. i* **màrka**), 3. -ki, *2. mn.* mārākā *njem.* (Mark) njemačka (100 pfeniga) i finska (100 penija) novčana jedinica.

màrka[3] (*akc. i* **màrka**), 3. -ki, *2. mn.* mārākā *njem.* (Mark) 1. starogermanska seoska općina; 2. u srednjovjekovnoj Njemačkoj pogranično ili administrativno samostalno područje kojim je upravljao markgrof *(v.).*

markàcija (*isp.* markirati) obilježivanje, označivanje; biljeg, oznaka, obilježje, naznaka.

Màrkaj — ime đavolu (Skok izvodi od kajk. *makar kaj* [bilo što], do kojega je došlo iz eufemističkih razloga kao npr. i »potari ga sveti križ«, »daleko mu kuća« i sl.).

màrkale *(indekl.) njem.* (Markthalle) u govoru starih Sarajlija još i danas izraz koji označuje sarajevsku tržnicu (građena za vrijeme austrijske uprave).

markàntan, -tna, -tno *franc.* (marquant) istaknut, upadljiv, koji upada u oči, oštar, važan, vidljiv; *izv.* **markàntnost,** -osti.

màrkārnica — štamparija maraka (poštanskih).

markàsīt, -íta *franc.* (marcasite *od ar.* markašita — šljunak) sumporni ili željezni oksid istoga kemijskog sastava kao i pirit; upotrebljava se za proizvodnju sumporne kiseline i željezne galice; služi i kao ukrasni kamen.

màrkati, -ām *v.* markirati 3.

markàzīt *v.* markasit.

market *engl.* (*čit.* màrkit) trg, tržište, sajam, vašar; trgovanje, poslovanje.

màrketènder *njem.* (Marketender *iz tal.* merca-

tante — trgovac) prodavač mješovite robe vojnicima, vojni sitničar, vojni živežar; *žen.* **marketenderica;** *isp.* margetan.

marketèrija *franc.* (marqueterie) drveni mozaik, intarzija *(v.)*, inkrustacija *(v.)*.

marketing *engl.* (*čit.* màrkiting) trgovanje; prodaja robe na tržištu, nalaženje prođe; sve djelatnosti u vezi s boljim plasmanom trgovačke robe; *prid.* **màrketinškī.**

màrkez *v.* markiz.

màrkgrof *njem.* (Markgraf) u feudalizmu velikaš, vladar jedne marke (*isp.* marka³), knez.

màrkī, -ija, *2. mn.* markíjā *v.* markiz.

markírati, màrkīrām *franc.* (marquer) 1. označiti, obilježiti; 2. staviti marku, znak, žig, biljeg; 3. nemarno se odnositi prema svojim dužnostima, zapuštati svoj posao bez ozbiljnih razloga (u đačkom jeziku: ići »kraj škole«); 4. *u kazališnom jeziku:* (tobože) igrati ulogu nekog glumca kad je ovaj odsutan; *isto i* na manje važnim pokusima (kad npr. »uskače« neki novi glumac) igrati nemarno vlastitu ulogu, tek toliko da se naglase neki pokreti ili riječi; odatle (kod Begovića) značenje: naznačiti, natuknuti, igrati neiskrenu ulogu; **markírati lòptu** — *u nogometaškom jeziku:* zakriljivati loptu, ne dati nikom pristupa do nje; pokriti, prikriti, zauzeti za sebe, »zagraditi«.

màrkiting *v.* marketing.

màrkīz, -íza, 5. màrkīže *franc.* (marquis) plemićki naslov, po rangu između vojvode i grofa; *prid.* **màrkīškī; markízov; markíza,** 5. màrkīzo (marquise) — 1. ženska osoba prema markiz; 2. platneni krov, zaštita od sunca pred prozorima, vratima, na terasama i sl.; 3. niski tapetirani stolčić ispred psihe *(v.)*, tzv. pufna *(v.)*; *umanj.* **markízica** (osobito u poeziji Dragutina Domjanića).

markìzet *franc.* (marquisette) 1. rijetka prozirna tkanina od kamgarna, pamuka ili svile; 2. laka prozirna svilena gaza *(v.)*.

Marko *lat.* »rođen u mjesecu martu« (a budući da je taj mjesec bio posvećen bogu rata Marsu, i: »sin Marsov«, »ratnik«); po drugima riječ potječe od indoevropskog korijena *mar* koji znači *lomiti, kršiti, prebiti.*

Markománi *(mn. m. r.)* — starogermansko pleme, osobito poznato po svojim sukobima s Rimljanima; prvotno su bili nastanjeni oko rijeke Rajne, a kasnije su potisnuli Boje i nastanili se u današnjoj Češkoj i Moravskoj; nakon dugih ratovanja pokorili su ih Rimljani krajem 2. st. n. e., a jedan se dio njihov pretopio u Bavarce (ime im se dovodi u vezu sa *marka*³, odakle kod nekih naših starijih pisaca za njih prijevod *Krajišnici*).

markotáža *franc.* (marcottage — polaganje) način razmnožavanja biljaka stavljanjem grančice u zemlju.

Màrkov *pridj. prema* Marko; **Màrkov lav** — Venecija (krilati lav bio je simbol toga grada, a sv. Marko zaštitnik) (Kranjčević).

marksìzam, -zma (po imenu osnivača Karla Marxa, 1818. do 1883) — nauka o zakonima razvitka prirode i društva. Sastavni su dijelovi marksizma: dijalektički i historijski materijalizam, ekonomsko učenje i teorija izgradnje besklasnog društva. Jedno od velikih otkrića marksizma jest prevrat koji je on izvršio u cjelokupnom shvaćanju svjetske historije. Cjelokupno domarksističko shvaćanje historije, zasnivalo se na predodžbi da posljednje uzroke svih historijskih promjena treba tražiti u ljudskim idejama koje se mijenjaju, te da su od svih historijskih promjena opet najvažnije političke promjene i da one vladaju historijom. Marksizam je dokazao da je cijela dosadašnja historija — historija klasnih borbi, da se u svim tim raznovrsnim i složenim političkim borbama radi o društvenoj i političkoj vlasti klasa. Ali, uslijed čega nastaju i postoje te klase? Uslijed datih materijalnih uvjeta pod kojima društvo u dato vrijeme proizvodi i razmjenjuje svoja sredstva za život. S tog stanovišta naučno se objašnjavaju sve historijske pojave te predodžbe i ideje svakog historijskog perioda. Historija je ovim učenjem prvi put postavljena na svoju stvarnu osnovu. Marksizam je pokazao da se sva dosadašnja historija kretala u klasnim suprotnostima i borbama. Ovo isto shvaćanje historije, koje na naučan način objašnjava klasnu vladavinu, dovodi i do svijesti o tome da je uslijed tako golemog povećanja proizvodnih snaga današnjice nestalo i posljednjeg razloga za podjelu ljudi na vladajuće i ugnjetene, da je vladajuća buržoazija odigrala svoju historijsku ulogu, te da je historijsko vodstvo prešlo na proletarijat, na klasu koja se po cjelokupnom svom društvenom položaju može osloboditi jedino tako da ukloni svaku klasnu vladavinu i svaku eksploataciju. Drugo važno otkriće marksizma jest konačno objašnjenje odnosa između kapitala i rada; marksizam je pokazao kako se u okviru kapitalističkog društva vrši eksploatacija radnika od strane kapitalista. To je objašnjenje u ovome: kapitalistički način pro-

izvodnje ima za pretpostavku postojanje dviju društvenih klasa: kapitalista i proletera. Radnik u službi kapitalista ne obnavlja samo vrijednost svoje radne snage koju mu kapitalist plaća, nego on proizvodi preko toga i višak vrijednosti koji najprije prisvaja kapitalist, a zatim se taj višak u daljnjem toku i prema određenim ekonomskim zakonima dijeli na cijelu kapitalističku klasu i stvara sva bogatstva koja neradne klase troše ili nagomilavaju. Time je bilo dokazano da se stjecanje bogatstva kapitalista sastoji u prisvajanju tuđeg, neplaćenog rada i da se svi oblici eksploatacije razlikuju samo po načinu kako se prisvaja neplaćeni rad (po F. Engelsu); na ovim dvjema važnim činjenicama zasniva se znanstveni socijalizam; **marksist(a),** *2. mn.* marksīstā — pristalica, sljedbenik marksizma; *žen.* **marksistkinja;** *prid.* **marksistički.**

markšajder *njem.* (Markscheide — međa, granica; razdvoj, razor, brazda) specijalist u geodetskom snimanju rudnika i podzemnih radilišta.

marktštik(l) *njem.* (Markt — sajam, vašar + Stück — komad) dar kupljen na sajmu, poklon sa sajma.

markulab *v.* markgrof (Nehajev).

Marlborough (*čit.* marlbere) — prezime jednoga britanskog vojskovođe iz 17—18. st.; inače vrsta engleskih cigareta, poznata i kod nas.

Marlena — *sraslica od* Marija i Helena.

marmelada *franc.* (marmelade; riječ je zapravo portugalska i znači *pekmez od dunja*) vrsta pekmeza.

marmorirati, -mòrīrām *lat.* (marmor — mramor) isprutati, učiniti sličnim mramoru.

marod *prid. indekl. franc.* (maraud) 1. iznemogao, bolestan, sustao, nesposoban za marširanje; 2. (*kao imenica,* akc. **marod,** -oda) bolesnik; **maroder,** -era (*franc.* maraudeur) vojnik koji (tobože kao bolestan) zaostaje za trupom, a u stvari se bavi pljačkom u pozadini; uopće: pljačkaš, kradljivac, hulja, nitkov; neki ga naši prevodioci zovu *potragljivac* (jer ide »po tragu vojske i pljačka«); **maroderstvo,** *2. mn.* maroderstāvā — marodersko djelovanje, pljačka; **marodirati,** -rodīrām — 1. biti marod, tj. biti bolestan, bolovati; 2. biti maroder, pljačkati, krasti; **marodvizita** *odn.* **marodna vizita** — liječnički pregled bolesnika, »lekarska« (Cesarec)

marof, *2. mn.* mārōfā *njem.* (Meierhof) m[illegible]ur, stan, salaš.

maroken, -ena *franc.* (maroquin) 1. maročka koža, vrsta safijana; fina i meka, ozgo glađena, a ne lakirana koža; 2. vrsta svilene tkanine (*isp.* krep-maroken).

Maroko — država (kraljevina) u sjeverozapadnoj Africi glavni grad Rabat; tu je i Casablanca (*arap.* Dar al Baida); **Marokanac,** -nca, 5. Marokānče, *2. mn.* Marokānācā (*pored* **Maročanin,** *mn.* -āni); *žen.* **Marokanka (Maročanka);** *prid.* **marokanskī** *i* **maročkī.**

maron, -ona *tal.* (marrone) vrsta krupnoga pitomog jestivog kestena.

maroníti (*mn. m. r.*) — pripadnici posebne katoličke crkve u Libanonu, Siriji i dr., kojoj je na čelu antiohijski patrijarh (osnivač Ivan Maron u 6. st.; prvotno u oštroj opoziciji prema Rimu, ali kasnije su se gledišta jedne i druge crkve uveliko približila).

marota *franc.* (marotte) strast, pasija, manija, ludovanje (isp. »moja je marota da zapravo nerado govorim o kazalištu«; Gavella).

Mars — 1. staroitalski bog proljeća (po njemu mjesec mart, *lat.* Martus); 2. kod starih Rimljana bog rata, isto što i starogrčki Ares; otac Romula, osnivača Rima; 3. jedan od planeta, najbliži Zemlji; 4. naziv sovjetskih interplanetarnih sondi upotrijebljenih za ispitivanje planeta Marsa; *prid.* **Marsov;** *isp.* Marsijanac, Marsovac.

marsala — vino iz sicilskog grada Marsale.

marseljeza *franc.* (marseillaise) francuska revolucionarna pjesma (prvotno pjesma marseljskih dobrovoljaca); spjevao ju je godine 1792. u vrijeme francuske buržoaske revolucije Rouget de Lisle; danas francuska himna.

Marsija (*grč.* Marsyas) — u starogrčkoj mitologiji frigijski pastir, koji je — prema priči — pronašao frulu što ju je Atena odbacila; svirajući u to glazbalo natjecao se s Apolonom i pokazao se boljim frulačem od njega; Apolon mu je za osvetu živome oderao kožu s tijela. »U Keleni pokazivahu još njegovu kožu«, završava S. Senc stavku o njemu u svom Grčko-hrvatskom rječniku.

Marsijanac *v.* Marsovac.

Marsilja *tal.* (Marsiglia) u nekim našim govorima naziv za francusku luku Marseille.

marsiljan, -ana (vjerojatno po franc. luci Marseille) tip jedrenjaka iz 16. i 17. st. sa tri ili četiri jarbola s križnim i latinskim jedrom.

Marsonija — antičko naselje na mjestu gdje se nalazi današnji *Slavonski Brod.*

Marsovac, -ovca, 5. -ovče, *2. mn.* Marsovācā — pretpostavljeni stanovnik Marsa (*v.*); *žen.* **Marsovka;** *prid.* **marsovskī.**

marš, marša *franc.* (marche) 1. ritmički ravnomjerni hod, stupanje, koračanje; 2. organizirano kretanje (marširanje) vojske u pješadijskom ili konjičkom stroju, a i s iskorišćivanjem zaprežnih ili automobilskih vozila; 3. koračnica, poputnica, muzičko djelo koje određuje ritam čovječjeg koraka (svečani, vojnički, žalobni marš); 4. uzvik za tjeranje: odlazi!; 5. vojnička komanda: stupaj! naprijed!; 6. *prenes.* napredovanje, napredak.

maršal, -ala, 5. maršale *franc.* (marechal) 1. najviše vojničko zvanje u vojskama nekih država; vojskovođa, vojvoda; 2. **maršal Jugoslavije** — najviše vojno zvanje koje Narodna skupština SFRJ podjeljuje istaknutim osobama iz najvišeg komandnog kadra za izvanredne zasluge. Ovaj naslov dobio je god. 1943. vođa narodnog ustanka Josip Broz Tito; *prid.* **maršalov; maršalskī; maršalat,** -ata — 1. zvanje i dostojanstvo maršala; 2. ured maršala.

maršalka, 3. -ci, *2. mn.* -kī — vrsta žutih ruža.

Maršalov plan — po prezimenu bivšeg američkog ministra vanjskih poslova Marshalla nazvan američki program pomoći zapadnoevropskim državama poslije drugoga svjetskog rata.

marš-bataljon, -ona (*isp.* marš *i* bataljon) u staroj austrijskoj vojsci izraz za bataljon koji je bio određen za polazak na bojište (*isp.* marš-kumpanija).

maršberajt *njem.* (Marsch — hod, marš + bereit — pripravan) spreman za polazak (na putovanje).

marše, -eta (*v.* marha) marvinče, goveče.

marševati, -ujem *v.* marširati; *isp.* maršovati.

marševskī (*isp.* marš) koji je u vezi s maršem; **marševska četa** — četa koja se otprema u svrhu popunjenja djelujuće vojske.

marširati, marširām (*isp.* marš) — 1. stupati vojničkim korakom; 2. izbaciti, istjerati nekoga iz kuće (uzvikom marš!); *isto i* **maršovati,** -ujem (**marševati,** -ujem).

marš-kolona (*isp.* kolona) — četa na maršu.

marš-kompanija (-kumpanija) *njem.* u staroj austrijskoj vojsci izraz za četu koja je bila određena za polazak na bojište (*isp.* marševska četa).

marš-linija *njem.* poredak brodova ratne mornarice, brazda.

marš-manevar, -vra (*isp.* marš *i* manevar) veći pokret vojnih jedinica.

maršovati, -ujem *v.* marširati; *isp.* marševati.

marš-ruta *franc.* (*isp.* marš + route — put) 1. pravac kretanja vojske, aviona, auta i sl.; 2. tok putovanja; naputak za putovanje, a u prenesenom smislu i naputak za bilo kakvo drugo djelovanje.

Mart *v.* Mars 1; **mart,** marta — mjesec ožujak (treći u godini; kod starih Rimljana prvi); *prid.* **Martov; martovskī** — ožujski.

Marta *hebr. (asir.)* »gospodarica«, »gospođa«; **Marta i Marija** — dvije sestre biblijskog Lazara (*v.*), od kojih je druga pažljivo slušala Kristove riječi, a prva nastojala kako bi ga što bolje podvorila; njoj je tada Krist uputio riječi: »Marta, Marta, brineš se i skrbiš za mnogo, a samo je jedno potrebno. Marija je izabrala bolji dio koji joj se neće oduzeti.« Odatle: Marta — simbol dobre kućanice.

martenka, 3. -ci, *2. mn.* -kī — martenovska peć (*v.* martenovski proces).

marteno, -oa *franc.* (zapravo *ondes Martenot* — Martenoovi valovi) po Francuzu E. Martenotu nazvan visokofrekventni elektroakustički muzički instrument (izumljen 1928).

martenovskī proces — način dobivanja livenog čelika iz starog željeza i sirovog gvožđa u Siemens-Martinovoj peći (martenka) koju je izumio francuski inženjer Pierre Martin (*čit.* Pjer Marten; 1824—1915), a izveli njemački industrijalci braća Siemens (*v.* Siemens-Martinova peć).

Martin *lat.* »ratnik« (*isp.* Mars); **martin** (smrdljivī) — vrsta kukca koji neugodno zaudara (*lat.* Pentotome baccarum); **Martin u Zagreb — Martin iz Zagreba** — »gdje si bio — nigdje, što si radio — ništa« (porugljiva rečenica za onoga koji ne izvrši očekivani zadatak); **to je jedan Martin** — to je svejedno, to je jedno te isto.

Martīnje — dan sv. Martina po katoličkom kalendaru, 11. studenoga (uz taj su dan vezani neki običaji, kao npr. »krštenje mošta u vino«, blagovanje utovljenih gusaka, i neke uzrečice, kao npr. »Sveti Martin dojahao na bijelome konju« — pao je prvi snijeg, i sl.).

martīr, -īra *grč.* (martyros — 1. svjedok; 2. u kršćanstvu: mučenik); mučenik, patnik, žrtva, stradalnik (osobito za vjeru); **martīrij,** -ija (*pored* **martīrijum**) — 1. mučeništvo, muka, patnja, stradanje za vjeru; 2. svetište posvećeno mučeniku, obično s grobom dotičnog martira.

martirizam, -zma — isto što i martirij 1.

martirologij, -ija *grč.* knjiga s opisom života i stradanja prvotno svetaca i mučenika, a u prenesenom značenju i drugih patnika i progonjenika.

martirològija *grč.* istraživanje i ispitivanje životā i stradānjā kršćanskih mučenika.
martiromànija *grč.* ludilo u kojem čovjek želi da bude patnik ili da ga takvim smatraju, bolesna strast za podnošenjem mukā (Krleža); *prid.* **martiròmānskī.**
martòloz *tur.* (martolos *od novogrč.* harmatōlos — grešnik) 1. ime kojim su u 16. i 17. st. Turci nazivali kršćane što su služili kao vojnici u turskim pograničnim gradovima; 2. općenito: vojnik, vojničina (Krleža).
Màrtov — prid. prema Mart (Mars); **Martovo polje** (*lat.* campus Martius) 1. vojno vježbalište u starom Rimu; 2. bojište, ratište; 3. Champ-de-Mars u Parizu, nekadašnje vojno vježbalište, a od 1867, mjesto na kojem se održavaju svjetske izložbe; tu je i Eiffelov toranj.
màrtovskī — *prid. prema* mart, ožujski; **Màrtovske Íde** — dan 15. ožujka, dan smrti Julija Cezara (Idibus Martiis); **màrtovskē pòbune** (ožujske revolucije) — zajednički naziv za građanske revolucionarne ustanke u Berlinu (13. III. 1848) i u Beču (18. III. 1848) (Krleža).
martùrina *srednjolat.* (martor — kuna) prvotno koža ili krzno kune, kunovina, a onda i porez koji se tim krznom plaćao (ili zamjenjivao primjerenom svotom novca).
marūn, -ūna *v.* maron.
Marus — antičko ime za rijeku *Moravu* u ČSSR (odatle i *njem.* ime *March*).
màrva *v.* marha.
Marx *v.* marksizam.
Mary *engl.* (*čit.* Mēri) *hipok. prema* Marija.
maryland *engl.* (*čit.* mērilend) naziv za vrstu američkih cigareta (prema saveznoj državi USA Maryland).
màrža *franc.* (marge — rub, okrajak, ivica, *isp.* margina) 1. širina; 2. lakoća; 3. vrijeme koje ostaje da se nešto načini; 4. sve ono što se daje da bi mjera bila potpuna (npr. marža na pakovanje); provizija, dobitak; razlika između nabavne i prodajne cijene neke robe, između cijena na različitim tržištima.
mas — kineska mjera i uteg (1/10 taela).
MAS — *skrać. za tal.* motoscafo antisommergibile (protupodmornički plovni objekt).
màsa[1], *2. mn.* māsā (*akc. i* **masa,** *2. mn.* māsā) *lat.* (massa — tijesto, gruda) 1. u mehanici — mjera inertnosti tijela u odnosu na silu koja na njega djeluje; težina tijela pri mirovanju; 2. količina tvari nekoga tijela; 3. bezoblična tvar; neraspoznatljiv predmet; sirov materijal (ponajviše tekuća ili polutekuća smjesa, npr. papirna masa, rastaljena masa željeza) iz koje se izrađuje neki proizvod; 4. mnoštvo, nešto ogromno, veliko, nejasno, velika količina nečega; katkada — mnoštvo ljudi, gomila, hrpa, skup; svjetina; 5. gromada, ostavina, baština; cjelokupna pokretna i nepokretna imovina umrle osobe; 6. imovina osobe ili poduzeća koje je dospjelo pod stečaj, stečajnina, stečajna gromada; 7. *šatr.* 1000 starih dinara (pored »kukavica«); *isp.* an mas.
màsa[2] — u crnačkim govorima »gospodin«, »gospodar« (*isp. engl.* master)
masàgran *tal.* (massagrano) crna kava s komadićima leda i nešto alkohola.
masakr *franc.* (massacre) pokolj, krvoproliće, klanje, ubijanje u masama; mrcvarenje; **masakrírati,** -sakrīrām (massacrer) — izvršiti pokolj, poklati; poubijati, iznakaziti; mrcvariti; iskasapiti; *isto i* **màsakrovati,** -ujēm.
masakuràtor *lat.* sudbeno određeni upravitelj stečajne mase odn. ostavine nekoga mrtvaca.
màsalan, -lna, -lno prid. prema *masa* (danas običnije *masovan*).
màsat, *2. mn.* màsātā *tur.* (masat, masad) brus, oštrilo, belegija *(v.);* **màsatiti,** -īm — brusiti, oštriti.
masáža *franc.* (massage) sistem mehaničkog djelovanja (npr. trljanje, glađenje, lupkanje, protezanje itd.) na različite dijelove tijela u svrhu liječenja, stvaranja dobre kondicije i sl.; *prid.* **màsāžnī.**
masculinum *v.* maskulinum; **masculini generis** — *gram.* muškoga roda.
masènī, -ā, -ō — prid. prema *masa.*
masèr[1], -era, 5. màseru *franc.* (masseur, *isp.* masaža) 1. čovjek koji vrši masažu, koji masira; trljač; 2. stručnjak koji mehaničkim djelovanjem nastoji oko sposobnosti sportaša za natjecanja; *prid.* **masèrov; masèrskī;** *žen.* **masèrka,** 3. -ki, *2. mn.* masèrkī — trljačica.
màser[2] (*isp.* laser) (*skrać. za engl.* Mikrowave Amplification by Stimulated Emission of Radiation — mikrovalno pojačanje stimuliranom emisijom zračenja) skupljač radio-valova, koristan za uspješno djelovanje lasera *(v.)*
mashed potato *engl.* (*čit*, mešt pteito) »pire od krumpira«, vrsta modernog plesa.
masìkot *franc.* (massicot) olovni oksid.
masírati[1], masīrām *franc.* (*isp.* masaža) 1. vršiti masažu; trljati, trti tijelo; 2. *prenes.* gnjaviti nekoga, dodijavati nekomu.
masírati[2], masīrām *franc.* (masser, *isp.* masa) usredotočivati (npr. vatru artiljerije); skupiti

na jedno mjesto (velike količine, mase vojske, aviona i sl.); nagomilavati, zbiti, grupirati, koncentrirati.

masīv, -íva *franc.* (massif, *isp.* masa) 1. vrlo teška gromada; 2. veliki umjetni kamen koji se upotrebljava pri gradnji podvodnih objekata; 3. gorska uzvisina, razmjerno slabo razgranata, sa visoravnju na vrhu, na kojoj nema grebena; 4. veliki prostor nečeg istovrsnog po tipu (npr. *šumskī masívi, masívi poljā* itd.); **masīvan,** -vna, -vno — vrlo težak, teretan, zbijen, potpun; nezgrapan, trom, krupan, glomazan, čvrst, jak, otporan; *izv.* **masívnōst,** -osti.

maska, 3. -ski *i* -sci, *2. mn.* maskī *i* maskā *franc.* (masque) 1. krinka, obrazina, larva, krabulja, čuvida, 2. *prenes.* poprimljena od nekoga nečija maska, pretvaranje, licemjerno držanje; 3. osoba koja ima krinku; zakrabuljena osoba; krabulja; 4. naprava koja se stavlja na lice za zaštitu od otrovnih plinova; 5. kamuflaža; 6. naprava kroz koju se udišu anestetična sredstva pred operaciju; 7. *u kazališnom jeziku:* šminkanje, naljepljivanje brkova i brade, teniranje itd., uopće promjena vanjštine prema potrebama uloge; 8. *u kozmetici:* smjesa kojekakvih pasta i krema kojima se premazuje lice u svrhu stiskanja pora i »pomlađivanja odn. poljepšavanja« lica; 9. automobilska naprava za zaštitu motora u hladnim danima; **posmrtna maska** — snimak lica umrle osobe izrađen u gipsu posebnim postupkom (primjenjuje se prigodom smrti kakve uvažene ličnosti, i to što je prije moguće nakon smrtnog časa).

maskara *tur.* šala, sprdnja, ismijavanje; **maskārluk** *pored* **maskaraluk** — ruglo, neozbiljnost.

maskaráda *v.* maskerada.

maskārōn, -ōna *tal.* (mascherone) velika maska, groteskan lik.

Maskat i Oman — sultanat na jugoistočnom dijelu Arapskog poluotoka; glavni grad Maskat.

maskēr, -éra, 5. maskēru (*isp.* maska) kazališni stručnjak za maskiranje glumaca; *prid.* **maskérov; maskērskī.**

maskeráda (*franc.* mascarade) 1. ples na koji sudionici dolaze maskirani, u karakterističnim i fantastičnim kostimima; krabuljni ples, maskenbal; 2. maskirana povorka, skup ljudi pod maskama; *isp.* maskncug.

maskeráta (*tal.* mascherata) u teoriji književnosti naziv za pokladnu pjesmu.

maskērōn, -ōna *tal.* (mascherone) ukras u obliku čovječjeg lica, obično groteskno moduliranog (na vodoskocima, na građevinama i sl.).

maskírati, maskīrām *franc.* (masquer) 1. staviti masku, obući karnevalsko odijelo; 2. prerušiti, preobući; 3. kamuflirati, prikriti; 4. *u kazališnom jeziku:* urediti, naličiti, obojiti lice za predstavu; 5. *vojn.* poduzimati mjere i akcije da se izbjegne ili zavede u bludnju neprijateljsko izviđanje sa zemlje ili iz zraka (maskiranje objekata, rasporeda i pokreta, izrada lažnih objekata, lažne i demonstrativne mjere i akcije i sl.).

masknbāl *njem.* (*isp.* maska + Ball — ples) — maskiran, krabuljni ples, bal pod maskama; *isp.* maskerada.

maskncug *njem.* (*isp.* maska + Zug — povorka) povorka od svih kostimiranih sudionika nekog krabuljnog plesa koja na početku priredbe svečano, uz bučnu muziku, ulazi u dvoranu i prolazi njome; pokladna povorka.

maskóta, *2. mn.* maskōtā *franc.* (mascotte) 1. dijete sreće, sretnik; 2. amajlija, zapis, talisman; uopće predmet (figurica, lutka, životinjica) što bi trebao da »donese sreću« ili da »zaštiti od nesreće«; 3. javna žena, žena lakog ponašanja; 4. u nekim vojskama: životinja koju drži i hrani neka jedinica kao svoje mezimče. u pretpostavci da »donosi sreću«.

maskulinìzam, -zma *lat.* (*isp.* maskulinum) abnormalna pojava muških karakteristika kod žēnā, uzrokovana hormonalnim poremećajima (brkovi, brada, dubok glas); *isto i* virilizam.

maskulinum *lat.* (masculinus — muški) *gram.* imenica muškog roda; *isto i* **maskulīn.**

maslić *njem.* (*dijal.* Massal) četvrt vrča.

mas-mēdīj *v.* mass-medium.

masohizam *v.* mazohizam.

masóni *v.* framazoni; *prid.* **masōnskī; masonerija** *franc.* (maçonnerie) slobodno zidarstvo (framazonerija); *isto i* **masōnstvo.**

masonīt, -íta — po američkom inženjeru W. H. Masonu nazvane ploče od prešanih drvenih vlakana, prikladne za pravljenje izolacionih zidova, pokućstva, krovova i sl. (*isp.* lezonit).

masora *hebr.* (masorah — predaja, tradicija) kritička redakcija i interpretacija starozavjetne *Biblije* u težnji za utvrđivanjem točne i konačne verzije; **masoreti** (*mn. m. r.*) redaktori *Biblije* u duhu sprijeda opisanog postupka (6—9. st. n. e.).

masōvan, -vna, -vno (*isp.* masa) — koji se odnosi na masu, skupni, skupinski; u skupinama, u velikom broju, mnogobrojan; **masóvnost,** -osti — skupnost, brojnost, mnogobrojnost.

masòvīk, -íka, *mn.* -ici *rus.* (massovík) dobar organizator, čovjek koji zna zanijeti ljude oko sebe, koji umije djelovati na narodne mase.
màsōvka, 3. -ci, *2. mn.* -kī (*isp.* masa) *u filmskom jeziku* velika masovna scena, prizor u kojem nastupaju velike mase statista.
màsraf, *2. mn.* màsrāfā *tur.* (masraf) trošak, izdatak, rashod.
màsreglovati, -ujēm *njem.* (Massregel — mjera, uredba) oštro postupati s nekim; kazniti (izraz iz nekadanje austrijske vojske).
Mass. — *skrać. za* Massachusetts (država u USA).
Massilia — antičko ime za grad *Marseille* u Francuskoj.
mass-medium, *množ.* mass-media (*čit.* mès-mîdijum) *engl.* (mass — masa + medium — sredstvo) sredstvo za informacije u najširim razmjerima (radio, televizija).
màsštab *njem.* mjerilo, razmjer (Cesarec).
mâst[1] *v.* mošt.
mâst[2] *v.* must.
mastàba *ar.* staroegipatska grobnica u obliku pačetvorine s ravnim krovom i kosim stranama; mastabe su podizane u blizini piramida, a pokapali su u njima dostojanstvenike.
mastàlgija *grč.* (mastos — sisa, dojka + àlgos — bol) bol u grudima, u prsima, u dojkama.
màstel, *2. mn.* màstēlā *tal.* (mastello) čabar, kabao, vedro, kaca, drvena posuda.
master[1] *engl.* (*akc.* màster) 1. gospodar, poslodavac, gazda, starješina; 2. učitelj, majstor, stručnjak; 3. vlasnik, osobito kućevlasnik, brodovlasnik; 4. šef, poglavar, ravnatelj, upravitelj, upravnik; 5. naslov kojim se služinčad obraća »mladom gospodinu«, tj. gospodarovu sinu.
màster[2] *engl.* (muster) smotra, pregled, popis, zbor, skup, sakupljanje.
màstika *v.* mastiks.
màstiks *grč.* (mastichē) smola od trišlje, jedne vrste biljke smrdljike (upotrebljava se u kazalištima za lijepljenje brkova, brade, vlasulja itd.); *isto i* **màstika,** 3. -ci (koje znači i vrstu rakije začinjene mastiksom).
màstiti, -īm (*isp.* mâst) gnječiti grožđe, praviti mošt.
mastítis (*akc. i* -ìtis) *grč.* (mastos — sisa) upala dojke, obično za vrijeme dojenja.
mastodìnija *grč.* (*isp.* mastalgija) bol u dojki (već i na sam dodir) i preosjetljivost prsne bradavice, obično za vrijeme menstruacije.
mastòdont, *2. mn.* mastodonātā *grč.* (mastos — sisa, dojka + odūs, 2. odòntos — prednji zub) vrsta pretpotopnog slona s kljovama u gornjoj i donjoj čeljusti (šiljci kljova nalik na dojke).
mastoīd, -ída *grč.* (mastos — dojka, sisa + eīdos — lik, oblik) sisasti nastavak, sisasta izraslina na sljepoočnoj kosti lubanje; **mastoìdan,** -dna, -dno — u obliku dojke, sisast; **mastoidítis** (*akc. i* -ìtis) — upala mastoida.
mastokarcìnōm, -óma *grč.* (mastos — sisa, dojka + *isp.* karcinom) rak na dojci.
masturbàcija *v.* manustupracija.
màsul *tur.* (mahsul) dobitak, plod, korist, produkt, ljetina, žetva, berba, urod; **màsūlj,** -úlja — zgnječeno grožđe, kom, trop.
mâša[1], *2. mn.* mâšā *lat.* (missa) misa, jutarnja služba božja *(u kajk. dijalektu)*; **Velikā mâša** — Velika Gospa, crkv. katol. blagdan 15. kolovoza; **Malā mâša** — Mala Gospa — 8. rujna (Krleža).
mâša[2], *2. mn.* mâšā *tur.* (maša — hvataljka, kliješta, pinceta) ožeg, vatralj, grn, grnjača, lopatica za prenošenje žari, hvataljka za žar i sl.
mâša[3] *tal.* (massa) množina, mnoštvo, gomila, skup; *isp.* masa (ali u jednom tekstu Miljenka Smoje, koji glasi: »...., ma da nas je (ajdukovce) tukla koja prava maša, ali plavi dečki...!« [Vjesnik], mogla bi se riječ dovesti u vezu sa njem. *Mannschaft* [*čit.* manšaft] koja znači *momčad, ekipa;* u splitskom je govoru naime sačuvano dosta njemačkih izraza za termine u nogometu, pa i sama riječ *fuzbal* [*njem.* Fussball]).
mašàla, *2. mn.* mašàlā *tur.* (meš'ale) baklja, zublja, luč, buktinja, palja, fitiljača, smolenica.
mašàla(h) *tur.* (mašaallah, mašallah) 1. *uzv.* koje li ljepote!, kakva li iznenađenja!, sjajno!, bravo!; 2. govori se i protiv uroka da nešto ne naškodi ljepoti; 3. zlatna ili srebrna pločica koju djeca nose na kapi kao talisman.
mašamóda *franc.* (marchande de mode) u nekim našim krajevima naziv za ženu koja pravi šešire; kitničarka, modistica, modistkinja; *isto i* **mašamòtkinja.**
mâšānka, 3. -ci, *2. mn.* -kī *češ.* vrsta sočne slatke jabuke isto što i reneta; *isp.* mušanka.
mâšar (*isp.* maša[1]) čovjek koji je prisustvovao maši, tj. misi (Dončević).
mâše, mâšā *(mn. ž. roda) v.* maša[2]; *umanj.* **mašice,** mâšīcā.
mašèta[1] *v.* mačeta.
mašèta[2] *tal.* čest naziv za stećak (i u našim krajevima).

mašína *franc.* (machine *od lat.* machina *od grč.* mechanē) 1. stroj uopće; 2. lokomotiva; 3. u novije vrijeme naziv za različita vozila: bicikl, motocikl, automobil, avion; 4. *prenes.* čovjek bez duha koji radi kao stroj, robot; skup takvih ljudi *(glasačka mašína, politička mašína* i sl.); 5. u slikarskom žargonu naziv za pompozne kompozicije usmjerene na dekorativno djelovanje (Matoš); *prid.* **mášīnskī.**

mašìnati, -ām (*isp.* mašina) vršiti žito mašinom vršalicom (Krleža, J. Kozarac).

mašinèrija *franc.* (machinerie) više strojeva koji rade jedan posao; skup mašīnā *(i u prenesenom smislu)* pogon, ustroj, mehanizam.

mašìngevēr *njem.* (*isp.* mašina + Gewehr — puška) strojna puška, strojnica, mašinska puška, mitraljez; *katkada i* **mašingevèra;** *isp.* gevermašina.

mašìnist(a) *franc.* (machiniste) strojar, strojovođa; radnik koji se brine oko stroja; tehničar koji gradi strojeve.

mašinizácija (*isp.* mašina) — mehanizacija; uvođenje strojeva u proizvodnju gdje je do tada vladao fizički rad ljudi i životinja, npr. prijelaz na mehaniziranu proizvodnju u poljoprivredi, povećavanje uloge strojeva u bilo kojoj grani proizvodnje ili poljoprivrede ili u vojsci.

mášīnka, 3. -ci, *2. mn.* mašinākā *i* mášīnkī (*isp.* mašina) automatska mašinska puška, automat, strojnica; *isp.* mašingever.

maškalcūn, -ūna, 5. máškalcūne *tal.* (mascalzone) nitkov, hulja, vucibatina, bitanga, nevaljalac (Begović).

máškara, *2. mn.* maškārā *tal.* (maschera) *v.* maska 3.

maškláčūn *v.* maškalcun.

mášklīn, -ína — trnokop, budak, pijuk.

máškul *tal.* (mascolo) mali top, mužar, prangija; *isto i* **máškula** (Nar.).

mášna *njem.* (Masche) 1. petlja, zamka; očica (kod pletenja, na mreži); 2. vrsta kratke kravate, a negdje i kravata uopće; 3. tekstilna traka (obično od finijeg materijala) koja — svezana u petlju — služi kao ukras na odjeći ili u (ženskoj) kosi.

mášrik *tur.* (mašrik) istok.

máštel *i* **máštela,** *2. mn.* maštēlā *v.* mastel; *isto i* **máštil.**

máštrafa, *2. mn.* máštrāfā *tur.* (maštrapa) limena zdjelica, posuda, vrč, čaša; »tegla«; *isto i* **máštrap, maštrava.**

máštral *v.* maestral (Nar.).

mášur *v.* mešur.

mašuta, *2. mn.* mašūtā *tal.* (maschiotta) djevojčica (u Crnoj Gori).

māt[1] *franc.* (mat) bez sjaja, zagasit, taman, mutan; *isp.* matirati.

māt[2] *perz.* mrtav, utučen; *u šahu:* završni potez kojim se dotuče protivnik; pobijeđen, propao; *isp.* matirati.

mátačiti, -īm *tal.* (matteggiare) ludovati.

matadōr, -óra, 5. mátadōre *španj.* (matador — ubojica, ubijač, *lat.* mactare — ubiti) 1. glavni borac (toreador) u borbi s bikovima; zadaje biku smrtni udarac mačem; *2. prenes.* istaknuta osoba, veličina; pobjednik; utjecajan čovjek; 3. *u kartama:* glavna karta, adut.

Mata Hari (pravo ime Margareta Gertruida Zelle) nizozemska plesačica, njemačka špijunka (velikog stila) u prvom svjetskom ratu; strijeljana u Parizu god. 1917 (ima nekoliko filmova o njoj).

matápān, -ána — stari mletački groš; sličan su novac kovali i stari srpski vladari.

mátara, *2. mn.* mátārā *tur.* (matara) kožna, platnena ili limena posuda; čutura, buklija.

matassins (*čit.* matasēn) *franc.* (*iz španj.* matachin, a ovo *iz arap.*) komedijaši, lakrdijaši, plesači, pelivani; isto što i bouffons *(v.).*

match *v.* meč.

mât de cocagne *franc.* (*čit.* ma d'kokānj) *v.* Kokanja.

mate *indijan.* vrsta južnoameričke biljke (*lat.* Ilex paraguayensis) i čaj od njezina lišća (sadrži kofeina i djeluje osvježavno); u trgovini dolazi kao mate-čaj, paragvajski odn. peruanski čaj.

Mátej *hebr.* (matt — čovjek + iahon — bog) »čovjek od boga«, »božji čovjek«; po drugim autorima riječ potječe iz aramejskog jezika gdje glasi māththai i znači »muževan«; **Mátek** — kajkavski hipokoristik prema *Matej;* **mátek** — u nekadanjoj austro-ugarskoj vojsci pomalo šaljiv naziv za običnog vojnika bez čina (obično u uzrečici: *mātek-soldātek*).

matemátika, 3. -ci *grč.* (máthema, 2. -thematos — nauka, znanje) računstvo; nauka o veličinama, tj. o kvantitativnim odnosima i prostornim oblicima stvarnog svijeta; *prid.* **matemátičkī** *i* **matèmatskī; matemátičār** — tko se bavi matematikom; *prenes.* račundžija; *žen.* **matemátičārka; matematizírati,** -ìzīrām — objašnjavati uz pomoć matematike, računati, proračunavati.

mater *lat.* majka, mati, roditeljka; **mater certa, pater semper incertus** *lat.* majka je sigurna, otac je uvijek nesiguran (tj. za majku se uvijek zna, dok je očinstvo problematično; stara pravnička uzrečica); **Mater dolorosa** *lat.* (*čit.* dolorōza) tužna majka, majka žalosna; *v.*

Doloroza; **mater dura, pia** *v.* dura mater, pia mater; **mater familias** — majka obitelji (*isp.* pater familias); **mater gloriosa** (*čit.* glorioza) — slavna majka (Bogorodica u rajskoj slavi); **mater natura** — majka priroda; **mater verborum** — majka riječī (u srednjem vijeku naziv za rječnik latinskog jezika).

màterija *lat.* (materia, *u vezi sa* mater — majka) 1. u filozofskom smislu — objektivna stvarnost koja postoji izvan svijesti i nezavisno od nje i koja, djelujući na naše osjetne organe, izaziva osjete; 2. tvar, građa; tkanina; 3. uzrok, izvor, povod; 4. duševna građa; predmet, zadatak, tema, gradivo.

materìjal, -ála (*isp.* materija) — 1. ono od čega je nešto načinjeno, izrađeno: građa, gradivo; sirovina; potrepštine, pribor, oprema; 2. *prenes.* ono što služi kao izvor, osnova za istraživanje, proučavanje nečega (npr. historijski materijal); uopće skup spisa, dokumenata o nekom predmetu proučavanja.

màterijālan, -lna, -lno (*isp.* materija) — 1. *fil.* koji se pojavljuje kao materija, koji pripada objektivnoj stvarnosti; stvaran, tvaran, fizički, tjelesan; bitan; zemaljski; istinski, realan; 2. imovinski, novčani, koji se odnosi na zaradu; **màterijālnā kultúra** — u etnologiji naziv za predmete kojima se kao specifično svojima služi neki narod, koji se smatraju karakterističnima za kulturu nekog naroda; **màterijālnā sredstva** — novac; **màterijālno pomágati** — izdržavati, podupirati novcem; **màterijālnā ìstina** — pravničko načelo utvrđivanja istinitosti činjenica na temelju slobodnog sudačkog osvjedočenja; *prot.* formalna istina.

materijàlist(a) *v.* materijalizam.

materijalizàcija *lat.* (*isp.* materija) 1. pretvaranje u materiju, osobito po vjerovanju spiritista mogućnost da dozvani »duh« poprimi oblik svog nekadanjeg tijela; 2. ostvarenje zamisli u materijalnom sadržaju; *glag.* **materijalizírati,** -ìzīrām; *isto i* **materijàlizovati,** -ujēm.

materijalìzam, -zma *lat.* (*isp.* materija) 1. osnovni pravac u filozofiji, suprotan idealizmu. Materijalizam polazi od toga: a) da je svijet po svojoj prirodi materijalan; b) da materija, priroda, postoji izvan svijesti i nezavisno od nje, da je materija primarna i da je ona izvor osjeta, a spoznaja sekundarna, proizvedena; c) da se svijet i sve njegove zakonitosti mogu potpuno spoznati. Materijalizam kao filozofski smjer niknuo je još u staroj Grčkoj (Heraklit, Demokrit, Epikur); najveći razvoj postigao je u filozofiji 17—18. st. i u početku 19. st. (Bacon, Hobbes, Locke, Spinoza, Lomonosov, Diderot, Holbach, Helvetius, Radiščev, Feuerbach); materijalizam je »jedina dosljedna filozofija, vjerna čitavom učenju prirodnih nauka, neprijateljska praznovjerju, licemjerstvu i sl.« (Lenjin). Materijalizam prije Marxa bio je pretežno mehanički, metafizički, meditativan, nije se širio u područje društvenih pojava. Marx i Engels stvorili su najviši oblik materijalizma — dijalektički materijalizam (*v.*); proširivši materijalizam na poznavanje društva, oni su izradili metodu i sistem historijskog materijalizma (*v.*). Dijalektički i historijski materijalizam tvore teoretsku osnovu naučnoga komunizma; 2. promatranje života i svijeta s gledišta novca, tjelesnih užitaka i vlastitih interesa; **materijàlist(a)** — 1. pristaša materijalizma; 2. *u razgovornom jeziku* — sebičnjak, tj. čovjek koji promatra sve s gledišta vlastitih neposrednih materijalnih probitaka; *žen.* **materijàlistkinja; materijalìstičkī** — koji se odnosi na materijalizam, koji mu je svojstven, koji stoji na bazi materijalizma; **materijalìstičkā dijalèktika** *v.* dijalektika.

materijàlizovati *v.* materijalizacija.

maternìtēt, -éta *lat.* (maternitas) materinstvo, majčinstvo.

mater pia *v.* pia mater.

Màtija *v.* Matej.

Matìlda *germ.* (Mechthild) »jaka u borbi«, »hrabra u ratu«.

matinèja, *2. mn.* matinējā *franc.* (matinee) prijepodnevna priredba (koncert ili predstava); *isto i* **matìnē,** -ēa, *mn.* -ēi, 2. -ēā.

matírati, màtīrām (*prema* mat[1]) 1. učiniti nesjajnim, tamnim, zagasitim; 2. (*prema* mat[2]) pobijediti protivnika u šahu; 3. *prenes.* pobijediti, savladati, ukrotiti, onesposobiti za daljnji rad ili borbu, dovesti u bezizgledan položaj.

matlasē, -èa *franc.* (matelassé) sjajna tkanina s plastičnim, reljefnim uzorcima.

matòīdan, -dna, -dno *tal.* (matoide) sulud, luckast (*isp.* »....stara matoidna svinjo!«, Krleža: *Aretej*).

matòkit *lat.* (montem acutum — šiljasto brdo) vrhunac brijega, osobito šiljast, oštar.

màt-pozícija — bezizgledan položaj, pad, propast, kapitulacija (*v.*).

màtra *v.* madron.

màtrac *v.* madrac.

màtrāg (*isp.* andrak) đavo, vrag.

màtrak, *mn.* màtraci, 2. màtrākā *franc.* (matraque) batina, kijača, toljaga; »pendrek«.

matrìca, *2. mn.* matrīcā *franc.* (matrice *od lat.* mater — majka) 1. *tehn.* kalup s urezanim udubljenjem ili otvorom, odgovarajućim obliku obrađivanog predmeta u koji ulazi slovo (žig); 2. *tipogr.* matica, kalup, udubljeni oblik za lijevanje slova tipografskih stereotipa; uopće svaki predmet koji služi za pravljenje odljeva, prijepisa i sl.

matricída *lat.* (mater, 2. matris — majka + occidere — ubiti) ubojica majke, materoubojica; **matrìcīd,** -ída — materoubojstvo.

matrijàrhāt, -áta *lat.-grč.* (mater, 2. matris — majka + archō — vladam) forma rodovskog prvobitnog društva kad je žena upravljala životom zajednice; *prot.* patrijarhat; **matrijarhàlan,** -lna, -lno — koji se tiče matrijarhata, materinski.

matrìkula *lat.* (matricula *od* mater, 2. matris — majka) 1. knjiga u koju se vrše upisi (rođenih, studenata itd.); matica, matična knjiga, matičnjak; 2. isprava pomoraca za plovidbu; u našem starijem jeziku: moreplovnica; *isp.* imatrikulacija; **matrikulàran,** -rna, -rno — koji je u vezi s matrikulom, upisni, popisni.

matrìmōnīj, -ija (*pored* **matrìmōnijum**) *lat.* (matrimonium) brak, ženidba, bračno stanje, supružništvo.

matrimonijàlan, -lna, -lno *lat.* (matrimonium — brak) bračni, supruški, ženidbeni.

matróna, *2. mn.* matrónā *lat.* (matrona — supruga, žena) časna, odlična gospođa; ugledna starija žena; **matronàlan,** -lna, -lno — matronski.

Matróna — antičko ime za rijeku Marnu u Francuskoj.

Matronalia *lat.* svetkovina (ženska) 1. ožujka u čast boginje Junone (u starom Rimu).

matrònēj, -eja *lat.* (*isp.* matrona) u ranokršćanskim i srednjovjekovnim crkvama poseban prostor određen za žene.

matronìmik, *mn.* -ci *lat.-grč.* (mater, 2. matris — majka + ónoma — ime) prezime po majčinom imenu (*isp.* metronimik, patronimik).

màtrōz, -óza, 5. màtrōze *hol.* (matros) mornar, brodar; *prid.* **màtrōskī.**

matrùn, -úna *tal.* (matrone, madrone) velika bol, grč u želucu; *isp.* madron.

màtūh *tur.* (matuh — koji je podjetinjio) oronuli, izvjetreli starac; ishlapio, senilan čovjek; *isp.* matušiti.

matùn, -una *tal.* (mattone) — cigla, opeka.

matúra *lat.* (maturus — zreo, dorastao, sposoban) ispit zrelosti, viši tečajni ispit kao završetak srednje škole; u našem školstvu imali smo **veliku maturu** nakon završene srednje škole, a **malū maturu** nakon završene osmoljetke; **màturālan,** -lna, -lno — koji se odnosi na maturu, koji je u vezi s maturom; *isto i* **matùrskī; matùrant,** *2. mn.* matùranātā — đak koji će polagati maturu; učenik najvišeg razreda srednje škole; *žen.* **matùrantica** *i* **matùrantkinja** (*akc. i* **-àntkinja**); *prid.* **matùrantskī; maturírati,** -tùrīrām — položiti maturu.

maturàcija *lat.* (maturatio) zrenje, sazrijevanje, dozrijevanje; starenje.

maturìtēt, -éta (*isp.* matura, maturacija) zrelost, dospjelost.

màtūrskī *v.* maturalan.

matùšiti, matùšīm (*isp.* matuh) starjeti, gubiti pamćenje.

Matùta — u starorimskoj mitologiji božica svitanja, osvita.

matùtīna *lat.* (matutinus — jutarnji, rani) jutarnja služba božja kod katolika; *isto i* **matutīn,** -ína.

Matùzalem *v.* Metuzalem.

Maud *engl.* (*čit.* Mōd) *hipok. prema* Margareta.

Maul halten und weiter dienen *njem.* (*čit.* Māul hāltn und vājter dínen) »držati gubicu i dalje služiti«, nekadašnja (osobito u doba bana Khuena Hederváryja) uzrečica koja je naročito vrijedila za činovnike u Hrvatskoj; unatoč svim nepravdama tadašnje vlasti, morali su šutjeti i pokorno podnositi sve što ih je stizalo u službi (*isp.* kuenovština).

Mau Mau (»sakriveni« [u jeziku plemena Kikuju]) ime oslobodilačkog pokreta naroda afričke zemlje Kenije; pokret je djelovao potajno i tražio slobodu svoje zemlje i istjerivanje bijelaca.

màuna *tal.* (maona) brod bez stroja i jedara, potpuno pokriven, da se teret očuva od nevremena; upotrebljava se za prijevoz robe na kraće udaljenosti; teretni brod uopće, teretnjak, teretnjača, teglenica.

maurèska *v.* arabeska.

Mauretánija — republika u sjeverozapadnoj Africi; glavni grad Nouakchott (Nuakšot); **Mauretánac,** -anca, *2. mn.* Mauretánācā; *žen.* **Mauretánka;** *prid.* **mauretánskī.**

Màuri, Màūrā *(mn. m. roda)* — muslimanska plemena na zapadu Afrike, u Maroku, Alžiru, Tunisu; nekad i u Španiji; *isp.* Maori; **màurskī** — koji pripada Maurima; **màurskī** *ili* **arapskī stīl** — građevinski stil u kome zgrada opkoljuje dvorište sa stupovima, a zidovi su iskićeni arabeskama (Alhambra u Granadi, Alkazar u Sevilji i dr.) (*isp.* Mavar).

Maurícije *lat.* (Mauritius) »Marokanac« (tj.

čovjek iz Mauritanije); *znači i:* »tamni«, »smeđi«, »crni«.

Mauricius — država na istoimenom otoku (Indijski ocean) istočno od Madagaskara; glavni grad Fort Louis.

màuristi *(mn. m. r.)* kongregacija francuskih benediktinaca sa sjedištem u samostanu Saint-Germain-des-Prés *(v.)*.

màuš *hebr.* (*zapravo jidiš:* srodno sa Mojsije) vrsta hazardne kartaške igre, isto što i *frišefire, ramšl, bato;* **màušl** — siromašan Židov; **maušlovati,** -ujēm *njem.* (mauscheln) trgovati (ne baš pošteno), mešetariti, zelenašiti, lihvariti (Matoš).

mauvais goût *franc.* (*čit.* move gū) loš ukus (Krleža).

Mauthausen *njem.* (*čit.* Mauthauzn) gradić na Dunavu (u Austriji), poznat u doba drugoga svjetskog rata jer je i u njemu bio jedan od zloglasnih nacističkih koncentracionih logora; *isp.* Dachau, Auschwitz.

màuzer (po imenu konstruktora Mausera) — sistem pušaka i revolvera (»brzometka«).

mauzòlej, -eja *grč.* (maussōlleion) monumentalna nadgrobna građevina (po karijskom satrapu Mausolu kome je njegova žena Artemizija oko 400. god. pr. n. e. podigla u Halikarnasu divan nadgrobni spomenik; taj se spomenik broji kao jedno od sedam svjetskih čuda; *isp.* monumenta mundi).

M. A. V. — *skrać.* za Magyar Államvasút, tj. Mađarske (državne) željeznice (*v.* Magyarorszag i d.)

Mavar, -vra, *2. mn.* Mavārā *i* **Maur** *(v.); prid.* **màvarskī** (*pored* **màurskī**).

mavaši-zuki *jap.* iznenadni udarac šakom u lice, jedna od japanskih borbenih vještina; *isp.* budo.

màven, mavèna, mavèno, *odr.* màvenī, màvenā, màvenō *v.* mavi.

màvez (*isp.* mavi) — modri pamúk; tiftik.

màvi *prid. indekl. tur.* (mavi, mai) plavetan, plav, modar, azuran; **màvipìrūz,** -ūza — plavi dragulj, safir, tirkiz; **mavìjaš,** -āša — golub plava perja.

màviš *tur.* (mafiš) 1. vrsta poslastice od listova pržena tijesta s jajima; 2. nema ništa, prazan (Kazazović); **màvišnjak,** *mn.* -āci — kotačić za izrezivanje tijesta, kovrtač, »radl«; *isp.* devermaviš.

màviti se, màvīm se (*isp.* mavi) plavjeti se, plavetnjeti se.

Má vlast *češ.* Moja domovina, simfonija češkoga kompozitora Bedřicha Smetane (1824—1884) (Krleža).

mavlùta *tur.* (malluta — gornja haljina) vrsta turske kabanice.

mavragoríta *novogrč.* (maurē — crna + agorá — trgovina) crnoburzijanac, švercer.

Màvro, 5. Màvro — *hipok. prema* Mauricije.

maxima debetur puero reverentia *lat.* (*čit.* màksima... reverèncija) najveće počitanje dužni smo djetetu, tj. valja paziti da spremajući ili radeći neko zlo ne sablažnjujemo djecu (Juvenal).

maxwell *v.* maksvel.

Maya (Maja) — indijanski narod u Srednjoj Americi, sa visoko razvijenom civilizacijom (uništili ga španjolski i drugi osvajači).

Mayer Louis Burt (1885—1957) — američki filmski producent; sa Samom Goldwynom osnivač (god. 1915) jedne od najpoznatijih svjetskih filmskih kompanija Metro-Goldwyn-Mayer (*skrać.* M-G-M).

Mayerling — selo u Donjoj Austriji koje je postalo svjetski glasovito jer je u tamošnjem habsburškom dvorcu počinio samoubojstvo sin Franje Josipa Prvoga prestolonasljednik Rudolf (god. 1889); prije toga je ubio i svoju prijateljicu Mariju Večera (samoubojstvo su počinili jer su im dvorski propisi priječili da stupe u zakonit brak; ipak, njihova smrt nije nikada potpuno rasvijetljena, te se i danas još javljaju sumnje da li se baš radi o samoubojstvu).

maz *rus.* automobil proizveden u tvornici automobila u Minsku (Mínskij avtomobíljnyj zavòd).

màzar, *2. mn.* màzārā *tur.* molba, žalba, pritužba; *glag.* **màzariti,** -īm.

mazbata, *2. mn.* -ātā *tur.* (mazbata) protokol, akt, pismena odluka, zapisnik, izvještaj.

mazdaìzam, -zma — vjera starih Iranaca (Medijci, Baktrijci, Parti, Perzijanci i dr.), koja naučava dualizam, tj. borbu Dobra i Zla (*isp.* Ormuzd, tj. Ahura-Mazda, Ahriman, Zaratustra).

màzgal *tur.* (mazgal) 1. puškarnica na utvrdi, malen otvor uopće; 2. prazno mjesto na njivi gdje nije ništa poniklo; *isto i* **màzgala** *(ž. roda)*.

màzija *tur. iz franc.* (mazer — pročišćivati, čeličiti) čelik, ocal, nado; **mazìli** — čeličan, ocalan, ocjelan; *isto i* **màzli.**

màzlum *prid. indekl. tur.* lud, naivan.

mazohìzam, -zma — spolna abnormalnost, kada čovjek spolno uživa samo ako trpi boli i

zlostavljanja od svoga partnera (naziv po austrijskom književniku Leopoldu Sacher-Masochu, 1835. do 1895, koji je obrađivao takve motive); *isp.* sadizam; **mazohist(a)** — tko boluje od mazohizma; *žen.* **mazohistkinja;** *prid.* **mazohistički.**

Mazovija (*polj.* Mazowsze) — pokrajina u Poljskoj (u njoj je Varšava); **Mazur** — Poljak iz Mazovije; *žen.* **Mazurka;** *prid.* **mazurski; mazurka** — (*polj.* mazurek) vrsta poljskog živahnog plesa u tročetvrtinskom taktu; zavladao plesnim dvoranama poslije valcera; naročito u običaju na oficirskim balovima (toptanje nogama, zveket ostruga); **mazurek Dąbrowskiego** — prvotno (u doba Napoleona) kompozicija u čast poljskog emigrantskog generala Dabrowskoga (*čit.* Dombrovski); početne su joj riječi glasile: Jeszce Polska nie zginięla — Još Poljska nije propala; kasnije poljska himna; proširila se s istom (ili sličnom) muzikom ali s riječima »Hej Slaveni, jošte živi riječ naših djedova« po svim slavenskim narodima, te je danas i naši narodi pjevaju kao svoju himnu; **mazurenje** — u znanosti primljen naziv za karakteristiku mazurskih govora da mjesto *š, ž, č, dž,* izgovaraju *s, z, c, dz;* pored ovoga naziva upotrebljava se i naziv *cakavizam,* jer i neki naši čakavski govori imaju istu karakteristiku (*ca* mjesto *ča*).

mazul *tur.* uzalud.

mazurij, -ija (*pored* **mazurijum**) (*prema* Mazur, *v.*) — *kem.* element, *znak* Ma, isto što i renij, tehnecij.

mazurka *v. pod* Mazovija.

mazuška *mad.* (mazos *od slav.* mazati, kalajisati) vrsta kalajisanog lonca; *umanj.* **mazuščica.**

mazut *turkm. (preko rus.)* ostaci od nafte koji se dobivaju pri destilaciji nafte, nakon odstranjenja benzina, petroleja i dijela ulja; pakura.

Mazzini (Giuseppe; Đuzepe Macini; 1805—1872), talijanski revolucionar i borac za ujedinjenje Italije (Krleža).

maža *mad.* (mazsa) mjera od sto funti, centa.

mažoretkinja *franc.-engl.* (*isp.* tambur-mažor) djevojka koja obučena u živopisnu odoru svira u paradnom orkestru, ili uz plesne korake u mimohodu rukuje velikom dirigentskom palicom

mažurana *v.* majoran.

mb — *skrać. za* milibar *(v.).*

MB — automobilska oznaka za *Maribor.*

MC — automobilska oznaka za *Monaco.*

Mc *v.* Mac.

MCS — kratica za *Mercalli, Cancani-Sieberg,* tj. za Merkalijevu ljestvicu učinka potresa (*v.* Merkalijeva ljestvica).

Md — *skrać. za* Maryland (država u USA).

mea culpa *lat.* (*čit.* mea kulpa) moj grijeh; ja sam kriv; **mea culpa, mea maxima culpa** — moj grijeh, moj grijeh, moj preveliki grijeh (dio pokajničke molitve) (Krleža).

mea gratia *lat.* (*čit*.... gracija) 1. što se mene tiče...; 2. meni za ljubav, meni za volju.

mea memoria *lat.* koliko ja pamtim, prema mome sjećanju.

meandar, -dra, *2. mn.* meandara *grč.* (prema vrlo krivudavom toku rijeke Meandar [danas *Menderes*] u Maloj Aziji) 1. linija koja teče izlomljeno pod pravim kutom ili u spirali; 2. vijugavi tok rijeke; *naš izraz:* krivaja; 3. *uopće:* zavoj, vijuga, okuka; *prid.* **meandričan,** -čna, -čno — vijugav, zavojit, krivudav, s okukama; *glag.* **meandrirati,** -andriram — vijugati, kretati se zmijoliko, zavijati, praviti zavoje, okuke (rijeka, cesta).

mea parvitas *lat.* moja malenkost.

Mea res agitur, paries cum proximi ardet *lat.* (*čit*....kum proksimi...) O mojoj se stvari radi kad susjedov zid gori.

mearif *tur.* (mearif) prosvjeta.

mea tenuitas *lat.* moja oskudnost (*isto što i* mea parvitas).

mebl *franc.* (meuble *od lat.* mobilis — pokretan) pokućstvo, namještaj; **meblirati,** mebliram — snabdjeti pokućstvom, namjestiti stan, sobu i sl.; **meblštik** *njem.* (Stück — komad) 1. komad pokućstva; 2. *prenes.* stalni gost u nečijoj kući, tako da se smatra članom kućanstva; **meblštof** — sukno za tapetiranje namještaja; **meblvagn** (*njem.* Wagen — kola) — visoka natkrivena i iznutra dobro tapetirana kola, takav kamion ili željeznički vagon, za prijevoz pokućstva (kod selidaba).

mecel *njem.* (Metze) mjerov, vagan (starinska mjera).

mecena — bogat, darežljiv pokrovitelj znanosti i umjetnosti (po imenu rimskog bogataša Gaja Cilnija Mecenata koji je živio u 1. st. pr. n. e., a koji se proslavio širokim pokroviteljstvom nad pjesnicima i umjetnicima); *isto i* **mecenat,** -ata, 5. mecenate, *a kod starijih pisaca i* **mecen,** -ena, 5. mecene; *žen.* **mecenatkinja;** *prid.* **mecenatski** *i* **mecenski; mecenatstvo** — pokroviteljstvo nad umjetnošću, darežljivost prema umjetnicima.

mecicij, -ija *lat.* (amicitia) prijateljstvo, ljubav, ljubakanje.

mecosopran *v.* mezzosopran.

meč, meča, 7. mečom, *mn.* mečevi *engl.* (match — ogledati se, mjeriti se s kime) natjecanje u šahovskoj igri ili u nekom sportu; utakmica, takmičenje, omjeravanje snaga, borba, dvoboj.

meč-bōl *engl.* (match-ball) konačna lopta, odlučna za ishod igre kod tenisa.

mèčet, *2. mn.* mèčetā *tur.* (mesdžid) omanji muslimanski hram, bogomolja, mošeja, džamijica; *isto i* **mèčit.**

mèdalja, *2. mn.* mèdaljā *franc.* (médaille) 1. metalna pločica (uvijek okrugla, za razliku od plakete koja je četverouglasta) na vrpci, koja se izdaje za uspomenu ili se njom odlikuju zaslužni vojnici i građani; odlikovanje; kolajna; **zlatnā, srèbrnā, brònčanā mèdalja** — prva, druga, treća nagrada na sportskim natjecanjima; 2. vrsta sitne plastike, umjetničko djelo, s portretom ili mitološkim ili alegorijskim ili historijskim prizorom, a kuje se u vezi s raznim proslavama; *umanj.* **mèdaljica; medàljēr,** -ēra, 5. medaljēru — umjetnik koji izrađuje medalje; *umanj.* **medàljōn,** -ōna (*franc.* médaillon) — 1. zlatarska izrađevina u obliku male ovalne ili okrugle kutijice (za portret) koja se obično nosi oko vrata; 2. oval koji služi kao okvir za neku sliku, ukras, umjetninu; ovalni okvir, rama uopće; 3. velika medalja; 4. kratka bio-bibliografska bilješka o nekom piscu, osobito u knjizi koja obuhvaća izdanje djēlā većeg broja autora; *umanj.* **medaljònčić.**

mèdān *v.* megdan (Nar.).

Medàrdo *germ.* »moćni jakota«; **Mèdārdovo** — dan 8. lipnja u katoličkom crkvenom kalendaru; po praznovjerju: kakvo je vrijeme na taj dan, takvo ostaje i daljih četrdeset dana.

Mēdeìs ageōmétrētos eisítō *grč.* Nitko tko ne zna geometriju (tj. tko nije učen) neka ne uđe (natpis nad ulazom u Platonovu školu; *isp.* Nemo huc ingrediatur...)

Medèja — 1. u starogrčkoj mitologiji — žena argonauta Jazona koja mu se okrutno osvetila za nevjeru, ubivši njihovo dvoje djece; 2. *prenes.* ljubomorna, osvetljiva žena; **Medèjin kompleks** — u psihoanalizi naziv za mržnju prema vlastitoj djeci i za želju majke da ih pobije (iz osvete prema mužu); **medèjskī** — okrutan, osvetoljubiv (Matoš).

medèkati *v.* medet.

mēdèn ágan *grč.* »ničega previše«; rečenica koja je pored rečenice »Gnothi seauton«*(v.)* stajala kao natpis na hramu starogrčkog boga Apolona u Delfima.

medènijet *tur.* prosvjeta, kultura, civilizacija (Kazazović).

Mēdèn thaumázein *grč.* Ničemu se ne treba čuditi (odgovor starogrčkog filozofa Pitagore na pitanie: čemu su ga naučila njegova razmišljanja); *isp.* Nil admirati.

medesimo tempo (modo) *v.* modo precedente.

mèdet *tur.* (medet — pomoć) obično kao uzvik: u pomoć, pomagaj!; **medèkati,** medèčēm — vikati medet, zapomagati; *svrš.* **medèknuti,** medèknēm.

media (*množ.* mediae) *lat., gram.* zvučni glas, npr. *b; isp.* tenuis.

mèdiateur *franc.* (*čit.* medijater) posrednik između dviju država u sukobu.

media via *lat.* srednji put, zlatna sredina.

Media vita in morte sumus *lat.* Usred života nalazimo se u smrti, tj. smrt nam je stalno za vratom (Luter).

Medici *v.* medičejski.

medicína *lat.* (medicus — liječnik) 1. nauka o ljudskom organizmu, o njegovim bolestima, o sprečavanju i liječenju bolesti; 2. lijek, sredstvo, pomoćno sredstvo; 3. svežnjić s kojekakvim »čarolijama« kod sjevernoameričkih Indijanaca; *prid.* **medìcinskī; medicìnār,** -āra, 5. mèdicināru *i* -āre — student medicine; *žen.* **medicìnārka;** *prid.* **medicìnārskī.**

medìcīnka, 3. -kī (*isp.* medicina) teška kožnata lopta (2—4kg), ispunjena krpama; služi za vježbanje u sportu.

medicus *v.* medikus; **medicus curat, natura sanat** (*čit.* mēdikus kūrat)...; liječnik liječi, priroda ozdravljuje; **medice, cura te ipsum** (*čit....* kūra...) liječniče, liječi sam sebe (pometi najprije pred svojim vratima); **Medico male est, si nemini male est** (*čit.* mēdiko...) Liječniku je zlo ako nikome nije zlo; **Medicus — amicus et servus insanorum** (*čit.* mēdikus...) Liječnik je prijatelj i sluga bolesnih.

medìčejskī — koji je u vezi sa starom talijanskom aristokratskom porodicom Medici (*čit.* Mèdiči) koja se istakla svojim pomaganjem znanosti i umjetnosti, osobito u svome sjedištu Firenci.

medìevīj, -ija *lat.* (medius — srednji + aevum — vijek) srednji vijek; *isto i* **medìevijum; mèdievālan,** -lna, -lno koji se tiče srednjega vijeka, srednjovjekovni; **medievalistika,** 3. -ci — proučavanje povijesti srednjega vijeka; **medìevisti** — 1. pisci, književnici srednjeg vijeka; 2. historičari koji specijalno proučavaju srednji vijek; *isto i* **medievàlisti; medievàl,**

-ala — *tipogr.* vrsta starinskih štamparskih slova.

medīj, -ija (*pored* **medijum**) *lat.* (medius — srednji) 1. sredina (npr. u kojoj se netko kreće), područje u kojem se nešto zbiva, sklop uvjeta pod kojima se nešto događa; 2. osoba na kojoj se vrše hipnotizerski i spiritistički pokusi (služi tobože kao posrednik između izvođača i publike); 3. *u grčkoj gramatici* srednje stanje, između aktiva i pasiva; 4. *tehn.* radna tvar koja je nosilac energije u nekom radnom procesu (npr. para kod parnih strojeva); 5. sredstvo prenošenja komunikacija (govor, štampa, televizija, radio i sl.); *prid.* **medijalan,** -lna, -lno.

Medija — prastara kraljevina u jugozapadnoj Aziji, koju je Kir Stariji (oborivši svoga tasta, medijskog kralja Astijaga) u 6. st. pr. n. e. pripojio Perziji.

medijacija *lat.* (medius — srednji) posredovanje treće države u prijeporu dviju država, nastojanje oko izmirenja njihovih interesa; *uopće:* posredništvo, mešetarenje.

medijalan *v.* medij.

medijana *lat.* (medius — srednji) središnjica, centar, centrala.

medijanta *lat.* (medius — srednji) *muz.* srednji ton, treći stupanj tonske ljestvice; katkada i trozvuk iznad trećeg stupnja.

medijastinum *lat.* prostor u prsnoj šupljini između dvaju plućnih krila (u njemu se nalaze: srce, aorta, dušnik, jednjak, prsna žlijezda).

medijatizacija *lat.* (medius — srednji) pripajanje, priključenje, podvrgavanje malih državica velikima (kao središtima okupljanja); **medijatizírati, -izīrām** — provoditi medijatizaciju; *isto i* **medijatizovati,** -ujem.

medijator *lat.* posrednik, sudac, arbiter; *isp.* médiateur, medijacija.

medijeval *v.* medievij (Krleža).

medijum *i* **medīj** *(v.).*

medik *v.* medikus (Nar.).

medikacija *lat.* (medicatio) lijek, liječenje.

medikament, *2. mn.* medikamenata *lat.* (medicamentum) lijek, ljekarija, melem, pomoć, pomoćno sredstvo, medicina 2; **medikamentozan,** -zna, -zno — ljekovit.

medikaster *tal.* (medicastro) nadriliječnik, nazoviliječnik, loš liječnik uopće.

medikus *lat.* (medicus) liječnik.

medina *ar.* 1. grad ili domorodačka četvrt u sjevernoj Africi; 2. zbir sukova *(v.);* glavno tržište južnog Maroka, permanentni sajam iz dana u dan, od jutra do noći (S. Batušić).

Medina *ar.* (Al-Madina En Nabi = Prorokov grad; prije doseljenja Muhamedova zvala se Jesrib) grad u Arabiji gdje je grob Muhamedov; iza Meke najveće muslimansko svetište; *prid.* **medīnskī.**

medio *tal.* (medio) srednji dan u mjesecu, 15. u mjesecu, npr. **medio juli** — 15. srpnja; *isp.* ultimo.

medio flumine quaerere aquam *lat.* (*čit....* kverere akvam) usred rijeke tražiti vodu, tj. zahtijevati više nego treba odn. nositi drva u šumu (Propercije).

mediokracija (-kratija) *lat.-grč.* (medius — srednji + krateō — vladam) vladavina tzv. srednjeg staleža (trgovaca, činovnika i sl.).

mediokris *v.* mediokritet (Matoš).

mediokritet, -eta *lat.* (mediocritas) 1. sredina; osrednjost; neznatnost; prosječnost; 2. *prenes.* čovjek osrednjih i ograničenih umnih i duševnih sposobnosti; *prid.* **mediokritetskī.**

Mediolanum — antičko ime za grad *Milano* u Italiji.

medio tutissimus ibis *lat.* sredinom ćeš najsigurnije ići, tj. srednji put je najbolji (Ovidije).

medisn *v.* madison.

meditacija *lat.* (meditari — razmišljati, snovati) razmišljanje, udubljivanje u neki problem, duševno razmatranje; **meditatīvan,** -vna, -vno — koji razmišlja, duboko zamišljen, utonuo u misli, mislilački, misaon; sklon razmišljanju; **meditator** — čovjek koji razmišlja; mislilac.

Mediteran, -ana *lat.* (medius — srednji + terra — zemlja) Sredozemno more i zemlje oko njega; Sredozemlje; **Mediteranac,** -nca, 5. Mediteranče, *2. mn.* Mediteranāca — čovjek iz Sredozemlja, Sredozemac; *žen.* **Mediteranka;** *prid.* **mediteranskī.**

meditírati, -ditīrām (*isp.* meditacija) — razmišljati, promišljati, umišljati, snovati, zadubljivati se u misli; *isto i* **meditovati,** -ujem.

medium *v.* medij.

medium aevum *lat.* (*čit....* evum) srednji vijek.

medium tenuere beati *lat.* sredine se drže blaženi, tj. najbolji je srednji put odn. čuvaj se krajnosti.

medius terminus *lat.* u logici srednji pojam (u kojem se dva pojma povezuju da bi se mogao izvesti pravilan zaključak).

médoc (*čit.* medok) *franc.* (po istoimenoj francuskoj pokrajini) vrsta francuskog crnog vina.

medresa, *2. mn.* medresā (*akc. i* **medresa,** *2. mn.* medresā) *tur.* (medresa), 1. srednja vjerska škola kod naših muslimana; 2. fakultet sveučilišta, visoka škola uopće.

Meduza — 1. u starogrčkoj mitologiji — jedna (najužasnija) od triju Gorgona *(v.)*; 2. *zool.* (meduza) klobuk; slobodno plivajuća vrsta mnogih morskih mješinaca koja ima oblik zvona ili kišobrana (*isp.* polip[1]); *prid.* **Medūzin (medūzin); Medūzin pōgled** — strašan (»okamenjujući«) pogled; **Medūzina glȁva** — *med.* splet žila oko pupka.

medzatīnta *tal.* (mezzatinta) *u slikarstvu* naziv za srednju odn. prijelaznu boju, slikarski poluton, preljev.

medžedíja *v.* medžidija.

medžèla *tur.* (medželle) osmanski građanski zakonik, službena kodifikacija šerijatskog obveznog i parničkog prava (Škaljić, *isp.* međele).

Mèdžīd, -īda, 5. Mèdžīde *tur.* »časni«, »plemeniti« (zapravo skraćeno od Abdulmedžid — rob Časnoga, tj. boga).

medžìdija *tur.* (medžidije) zlatna lira (turska); po sultanu Medžidu (sredina 19. st.).

mèdžlis, *2. mn.* mèdžlīsā *tur.* (medžlis — sjednica; skup, društvo) — 1. zakonodavna skupština u nekim zemljama Istoka (npr. u Iranu, u Turskoj); 2. vjersko vijeće muslimana u nekim zemljama.

Mèdžnun — muslimansko vlastito ime (*v.* Lejla).

Mèdžudž *v.* Jedžudž.

medžùsija *perz.* obožavalac vatre; idolopoklonik; *prid.* **mèdžūskī.**

međèle *tur.* turski građanski zakonik koji je vrijedio u Bosni i Hercegovini za vrijeme austrougarske okupacije (Skok, pod natuknicom *miraz; isp.* medžela).

mèđer *tur.* (meger) 1. dakle; 2. prema tome; 3. bogme.

mèđupnica *v.* mađupnica.

meeting *v.* miting.

Mefistòfeles (*po nekima od grč.* mē — ne + fōs, fōtoś — svjetlo + filos — prijatelj, *dakle* »neprijatelj svjetla«) — lik iz židovsko-kršćanske mitologije, biće koje ne vjeruje u dobro, zao duh, duh poricanja, pratilac Fausta *(v.)*; *isto i* **Mefisto; mefistòfelskī** — đavolski, cinički, gadan, paklenski, satanski, sotonski.

meg[1] — u govoru naše omladine prihvaćena skraćenica za *magnetofon.*

meg[2] *v.* mega.

mega... *grč.* (mẹgas, megalē, mega — velik) 1. kao prvi dio složenice označuje nešto veliko, silno, golemo; 2. *u fizici:* milijun puta veće od značenja osnovne riječi (*isp.* megatona), oznaka M.

megacìkl, *2. mn.* megacíklā *v.* megaherc.

mègaerg, *mn.* -zi *grč.* (mega + *isp.* erg) milijun erga.

megàfōn, -ōna (*akc. i* **mègafōn**, -ōna) *grč.* (mega... + fōnē — glas, zvuk) sprava za pojačavanje glasa, zvuka; zvučnik, glasnogovornik; *isp.* lautšpreher.

mègaherc *grč.* (mega... + *isp.* herc) milijun herca; *znak* MHz.

megakòlon *grč.* (mega + *isp.* kolon) prirođeno ili stečeno proširenje odn. povećanje jednog dijela debelog crijeva.

megàlīt, -íta *grč.* (mega... + lithos — kamen) velika kamena gromada; megaliti su, pretpostavlja se, služili kao nadgrobni spomenici i žrtvenici (nalazišta u Engleskoj, Francuskoj, Španiji i dr.).

megalocèlija *grč.* (mega... + koilía — trbušna šupljina, utroba) velik donji dio tijela, debljina, trbušatost.

megalòdonti, -lòdonātā *(mn. m. r.) grč.* (mega... + odūs, 2. odontos — zub) velike fosilne školjke s debelim ljušturama (iz doba trijasa).

megalofònija *v.* makrofonija.

megalogràfija *grč.* (mega... + grafō — pišem) slikanje u naravnoj veličini; **megalògraf** — slikar koji se većinom bavi prikazivanjem likova u naravnoj veličini.

megalokefàlija *v.* makrokefalija.

megalomànija *grč.* (*isp.* mega... + manija) ludilo veličine, umišljenost u vlastitu veličinu, pretjerano uvećavanje vlastite vrijednosti, precjenjivanje sama sebe; golemaština, golemaštvo, oholost; *isp.* grandomanija; **megalòmān**, -āna, 5. mègalomāne — čovjek koji o sebi ima pretjerano visoko mišljenje; umišljena veličina; *žen.* **megalòmānka;** *prid.* **megalòmanskī.**

megalòpolis *grč.* (*isp.* mega... + polis) veoma velik grad, velika urbanizirana cjelina od nekoliko susjednih gradskih naselja, konurbacija *(v.)*.

megalosàur *grč.* (*isp.* mega... + saūros — gušter) veliki pretpotopni gušter iz grupe dinosaura (bio dug preko 10 metara); ostaci mu se nalaze u jurskim naslagama.

megàpodi *grč.* (mega... + pūs, 2. podos — noga) individui s velikim nogama.

megaron *grč.* velika prostorija, dvorana, osobito u ranije doba namijenjena za okupljanje muškaraca u prednjem dijelu kuće gdje se i blagovalo; kasnije kuća uopće, a također i svetište, hram (u Delfima su u megaronu dobivani odgovori proročišta).

Megatherium americanum *grč.-lat.* (*isp.* mega + thēr — zvijer) vrsta velikog sisavca kojemu su fosilni ostaci nađeni u Argentini.
mègatona *grč.-engl.* (mega... + *isp.* tona) velika tona, milijun tona, milijarda kilograma; *prid.* **mègatōnskī** (osobito došao u upotrebu u vezi s izrazom »megatonska bomba«).
mègavat (mega... + *isp.* vat) — električna jedinica: veliki vat = 1 milijun vata; *znak* MW.
mègavolt (mega... + *isp.* volt) — električna jedinica: veliki volt = 1 milijun volta; *znak* MV.
mègdān, -āna *tur.* (mejdan) 1. polje; trg; raskršće; vašarište, sajmište; 2. bojno polje; pa i sam boj, dvoboj, borba; **megdàndžija** — borac, osobito borac u dvoboju, duelant; *prenes.* razbijač, kavgadžija.
Megèra — 1. jedna od triju Erinija *(v.)*; 2. *prenes.* (**megèra**) zla, svadljiva žena: *prid.* **Megèrin.**
megeri *jap.* udarac nogom među protivnikove noge, jedna od japanskih borbenih vještina; *isp.* budo.
Megi *v.* Maggie.
megōm, -ōma (*isp.* mega... + om) — električna jedinica za otpor: veliki om = 1 milijun oma; *znak* MΩ; **mègommetar**, -tra, *2. mn.* mègommetārā (megom + mètron — mjera) — sprava za mjerenje veoma velikih električnih otpora.
mehàbet *v.* muhabet.
mèhāf, -afa *tur.* iznimka, izuzetak; povlastica.
mehàna, *2. mn.* mehānā *tur.* (mej — vino + hane — kuća) krčma, gostionica; *prid.* **mèhānskī;** *umanj.* **mehànica; mehàndžija** — krčmar, gostioničar; *žen.* **mehàndžījka, mehàndžīnica.**
mehanicìzam, -zma (**mehanìstičkī materijalìzam**) *grč.* (*isp.* mehanika) antidijalektičko učenje koje u krajnjoj konzekvenciji svodi svu kvalitativnu raznolikost svijeta na mehaničko gibanje jednorodnih čestica materije, a sve složene zakonitosti razvitka na najprostije zakone mehanike. Mehanistički materijalizam u 17. i 18. st. bio je napredna struja u nauci i filozofiji i borio se protiv idealizma i religije. Suvremeni mehanicizam je zastarjela, razvojem nauke premašena forma materijalizma koja filozofsku misao vuče natrag od naučnoga materijalizma, dijalektičkog materijalizma.
mehànika, 3. -ci *grč.* (mēchanē — stroj, sprava, mašina) 1. nauka koja proučava pojave pokretanja i ravnoteže materijalnih tijela pod djelovanjem fizičkih sila; 2. nauka o strojevima, spravama, mašinama; strojarstvo, mašinska tehnika; 3. **nebeskā mehànika** — znanost koja matematičkim metodama proučava kretanja nebeskih tijela; **mehàničar** — radnik metalne struke koji vrši popravke strojeva i motora; **mehàničkī** — 1. koji se odnosi na mehaniku ili na mehanizam; 2. koji djeluje posredstvom mehanizma, samokretan, samopokretan; 3. *prenes.* bez veze sa sviješću, koji se događa bez sudjelovanja čovječje volje; nehotičan, ne misleći; mahinalan *(v.)*; automatski *(v.)*; 4. izveden dodirom, pritiskom, silom.
mehànisati, -šēm — *v.* mehanizirati.
mehànist(a) — pristalica mehanicizma *(v.)*; *prid.* **mehanìstičkī.**
mehanizácija *grč.* (*isp.* mehanika) 1. zamjena mišićne snage strojem, unošenje strojeva u proizvodnju, a u najnovije doba i u kućanstvo; 2. *vojn.* opskrba vojske bojnim oklopljenim vozilima — tenkovima, oklopljenim automobilima i sl. (*isp.* mašinizacija i motorizacija); 3. strojni park, tj. svi strojevi što ih posjeduje neko poduzeće; *glag.* **mehanizírati**, -ìzīrām; *isto i* **mehànizovati**, -ujēm *i* **mehànisati**, -šēm.
mehanìzam, -zma, *2. mn.* mehanìzāmā *grč.* (*isp.* mehanika) 1. unutarnje ustrojstvo stroja ili sprave koje ih stavlja u pokret; 2. skup stanja i procesa kroz koje prolazi neka fizička ili kemijska i sl. pojava (npr. mehanizam neke kemijske reakcije, mehanizam izgaranja itd.).
mehanogràfija *grč.* (*isp.* mehanika + grafō — pišem) upotreba strojeva za obavljanje uredskih poslova (pisaće mašine, računala, strojevi za kopiranje i sl.).
mehanoteràpija *grč.* (*isp.* mehanika + terapija) liječenje tjelesnim vježbama s pomoću posebnih sprava.
mehćema *v.* mešćema.
Mèhdija *tur.* (*isp.* Mahdi) »koji je upućen na pravi put«, »vođa«.
Mehèmed *v.* Muhamed.
mèhet *mad.* (mehet — može ići) »polazak«, »gotovo«, u željezničkom odn. tramvajskom prometu nekada uobičajen povik da vozilo može krenuti (Krleža, Nušić).
Mèhiko — država u južnom dijelu Sjeverne Amerike; **Mehikánac**, -nca, 5. Mehikānče, *2. mn.* Mehikānācā; *žen.* **Mehìkānka;** *prid.* **mèhičkī;** *isp.* Meksiko.
mehitàristi — monaški red što ga je god. 1801. osnovao u Carigradu Jermenin Mechitar do Petro; pripadnici toga reda osobito su zaslužni kao stvaraoci najljepših djela stare jer-

menske književnosti (pa se kao takvi spominju i u djelima nekih naših starijih muslimanskih književnika; *isp.*: »... o lijepoj ermenskoj literaturi koja se pomoću vaših papaza, takozvanih mehitarista, počela tako krasno razvijati«; Kazazović).

mehlem *v.* melem.

Mehmed *v.* Muhamed.

Mehr Licht *v.* Licht.

Mehrwert *njem.* (*čit.* Mervert) višak vrijednosti (Novak); »proletarijat viškom vrijednosti svoga rada stvara bogatstvo svojim gospodarima« (Marx, *Kapital*).

Meilíhios *grč.* (blag, prijazan, umiljat, ljubazan) jedan od pridjevaka bogu Zeusu, za razliku od Zeusa Gromovnika (Matoš).

meiningenovština (*čit.* majnin...) *kazal.* glumljenje na način kako su to radili meiningenovci, tj. kazališna družina njem. vojvode Georga II. od Meiningena (u Tiringiji); odlikovali su se harmoničnom skupnom igrom i stilskom opremom, a klonili su se virtuoznosti i isticanja pojedinaca (Begović).

Mein Kampf (*čit.* Majn Kampf) *njem.* »Moja borba«, naslov poznate zloglasne knjige (prvi put objavljena god. 1925) njemačkog nacističkog vođe Hitlera u kojoj je iznio svoje poglede na političke probleme i razradio program nacionalsocijalističkog pokreta.

me insciente *lat.* bez moga znanja.

Meissen (*čit.* Majsn) — grad u Demokratskoj Republici Njemačkoj, poznat po izrađevinama od porculana (u samoj okolici ležišta kvalitetne gline i kaolina) (Krleža).

Meistersinger *njem.* (*čit.* majsterzinger) »majstor pjevač«; njemački pjesnik i pjevač iz redova gradskih stanovnika, poglavito obrtnika; majstori pjevači bili su udruženi u pjevačke škole koje su nastale u početku 14. st. (*isp.* Minnesinger); glasovita je opera *Majstori pjevači* njemačkog kompozitora Richarda Wagnera, na koju aludira Krleža u romanu *Na rubu pameti* kad veli da se i nevine djevice rado daju spasavati po mladim vagnerijancima; aluzija se odnosi na Evu, kćerku zlatara Veita Pognera, koju osvaja Walther von Stolzing, mladi vitez iz Francuske, pobijedivši (uz pomoć Hansa Sachsa) majstora pjevača Sixtusa Beckmessera, inače gradskog pisara.

mejána i sl. *v.* mehana i sl.

mejdan, -ana *v.* megdan.

mejhána *v.* mehana.

méjit *tur.* (mejjit) mrtvac, pokojnik, leš, lešina, posmrtni ostaci.

mejkapírati, -kapīrām — kod nas stvoren glagol prema *make up (v.)*, naličiti, našminkati.

mejóza *grč.* (meiosis — umanjivanje, smanjivanje) diobeni proces kojim nastaju spolne stanice.

Mejréma, Mejrìma *tur. (iz hebr.)* Marija *(v.)*.

mejtaš *tur.* (*isp.* mejit + taš — kamen) kamen na koji muslimani stavljaju nosila s mrtvacem prije ukopa (da klanjaju posmrtne molitve).

mejtef *v.* mekteb; **mejtefar,** -ára, 5. mejtefāru *i* -āre — đak osnovne škole, pučkoškolac, osnovac.

Méka, 3. -ki (*arap.* Makka) — glavni grad Saudijske Arabije, rodno mjesto Muhamedovo, najveće muslimansko svetište (*v.* Ćaba); *u prenesenom smislu:* znamenito središte (znanosti, umjetnosti i sl.).

mekām, -áma *tur.* (mekam) arija, napjev, melodija, način lijepog pjevanja.

mekīk, -íka *tur.* čunak za tkanje.

mekìntoš *engl.* (mackintosh) ogrtač od nepromočive gumirane tkanine (po izumitelju te tkanine, škotskom kemičaru MacIntoshu iz prve polovice 19. st.).

mekònij, -ija (*pored* **mekònijum**) *grč.* (mēkōn — makova glavica, makov sok) 1. sok nezrele makove glavice (od njega se pravi opijum); 2. crnozelenkasta (boje kao makov sok) izlučina iz crijeva novorođenčeta.

Méksiko (puno ime Ciudad de México) — glavni grad Mehika *(v.)*; *prid.* **méksičkī.**

mekteb, 2. *mn.* mèktēba *tur.* (mekteb — škola) osnovna škola kod muslimana.

mèkter, 2. *mn.* mèktērā *tur.* (mehter) glazba, muzika (svirači); **mèkterin,** *mn.* mekteri — svirač, glazbenik, muzičar; **mèkterbaša** — dirigent, kapelnik.

méla *v.* melja.

melāīn, -ína *grč.* (melas — crn) crni pigment u tijelu sipe.

melàncāna *tal.* (melanzana) plavi patlidžan; *isp.* balancana.

Melanchthon — njemački teolog, najbliži suradnik Luterov (prezime mu je zanimljiv primjer renesansnog običaja da se i imena prevode na grčki odn. latinski: *Melanchthon* znači na grčkom »crna zemlja«, a to isto znači i njegovo pravo, tj. njemačko ime *Schwarzerd*); *isp.* metonomazija.

melancolico *tal.* (*čit.* melankoliko) *muz.* turobno, tužno, žalostivo, sjetno.

Melanèzija *grč.* (melas — crn + nesos — otok) naziv otočja u Oceaniji na sjeveru i istoku Australije (Novi Hebridi, Nova Kaledonija, Solomonski otoci); **Melanèzijac,** -ījca, 5. -ījče,

2. *mn.* Melanezijācā; *žen.* **Melanèzījka;** *prid.* **melanèzījskī.**

mèlange *v.* melanž.

melanglòsija *grč.* (mèlas — crn + glōssa — jezik) *med.* pojave crnila na jeziku; crnojezičnost.

melanhòlija *i* **melankòlija** *(v.).*

Mèlānija (*akc. i* **Melànija**) *grč.* »crna«.

melànīn, -ína *grč.* (mèlas — crn) crni ili smeđi pigment u krvi i dr.; osobito smeđi ili crni pigment koji se stvara na koži kao zaštita od djelovanja sunčanih zraka.

melànīt, -íta *grč.* (*isp.* melanizam) *miner.* crni granit *(v.).*

melanìzam, -zma *grč.* (mèlas, mèlaina, mèlan — crn) pojava crne boje kod nekih živih bića, uslijed nagomilavanja crnog pigmenta, što prouzrokuje jača toplina, rasvjeta, pa i pojačana hladnoća; *prot.* albinizam.

melankòlija *grč.* (mèlas — crn + cholē — žuč) 1. bolesno stanje koje se očituje u potištenosti, u slabljenju pokretnosti i u otešćanom toku misli; 2. tuga, jad, briga, tužno raspoloženje, sjeta, nujnost, snuždenost, turobnost; **melankòličan,** -čna, -čno *i* **melankòličkī** — koji pati od melankolije; sjetan; tužan, turoban, nujan, snužden, potišten; **melankòlik,** *mn.* -ci — čovjek koji pati od melankolije; *isto i* **melankòličār;** *žen.* **melankòlikinja; melankòličārka** (*sve pored* **melanhòlija** itd.).

melanodèrmija *grč.* (mèlas — crn + dèrma — koža) crne pjege s gnojnim prištićima na koži (nastaju od taloženja melanina kod nekih bolesti).

melànōm, -óma *grč.* maligni tumor crne ili tamnosmeđe boje, koji sadržava melanin *(v.).*

melanóza *grč.* (*isp.* melanizam) crnokožnost, pocrnjivanje tjelesnih organa i tkiva uslijed mijenjanja krvnog crvenila u materiju crne boje. Javlja se i kod biljaka, npr. na lišću repe gdje je izaziva infekcija jedne gljive.

melantèrit *grč.* zelena galica.

melanùrija *grč.* (mèlas — crn + *isp.* urin) izlučivanje crne mokraće; crnomokraćnost.

mèlānž *franc.* (mèlange) 1. smjesa, mješavina; 2. bijela kava, kava s mlijekom; 3. miješani sladoled; 4. umućena jaja, kajgana.

melàsa *grč.* (mèli — med) 1. crni sirup, nusprodukt kod proizvodnje šećera; 2. smjesa (Krleža).

melbròsin, -ína *lat.-grč.* (mel — med + bibrōskō — jedem) tvorničko ime za tzv. matični mliječ.

Mèlća *tur.* (*isp.* meleć) »anđeo«.

mèldovati, -ujem *njem.* (melden) javiti, javljati; *isp.* »melde gehorsamst« — najpokornije (u najdubljoj pokornosti) javljam... (našim vojnicima bilo je teško pamtiti izraz *gehorsamst* pa su ga pojednostavili u *orzam(st);* **mèldovati se** — javiti se, prijaviti se, izaći na raport (u nekadanjem vojničkom jeziku).

Meleàgar, -gra (*grč.* Meleagros) — u starogrčkoj mitologiji heroj koji je ubio kalidonskog vepra *(v.);* brat Dejanire, žene Heraklove.

mèleć, 5. mèleću, 2. *mn.* mèlēćā *tur.* (melek) anđeo.

mèlèe *franc.* (*čit.* melē) tučnjava, gužva; u ragbiju: skupina igrača oko lopte na zemlji ili u očekivanju da lopta bude položena na zemlju nakon prekida igre; *isp.* skrimidž.

mèlek, 5. -če, *mn.* -ci, 2. mèlēkā *v.* meleć.

melèkša 2. *mn.* melèkšā *perz.* (cvijet) ljubica (izraz se upotrebljava u Hercegovini: *isp.* menekša).

mèlem, 2. *mn.* mèlēmā *tur.* (melhem) 1. lijek, ljekovita mast; pomada; 2. *prenes.* ublažavno sredstvo, pa i topla, prijateljska riječ; **mèleman,** -mna, -mno — ublažavan, ljekovit; **mèlemiti,** -īm — djelovati kao melem, ublažavati, liječiti; **mèlemāšče,** -eta (akče — novac) ljekarina, plaća za liječenje.

mèlez, 2. *mn.* mèlēzā *tur.* (melez) mješanac, križanac, polutan, bastard; *žen.* **mèleskinja;** *prid.* **mèleskī; mèleziti,** -īm — križati, ukrštavati.

Mèlhior *hebr.* »kralj svjetla«.

Melhìsedek *v.* Melkisedek.

Melìha *tur.* »ljepotica«.

mèlija (*lat.* melia) — rod drvenastog bilja; uzgaja se kao ukrasna raslina po parkovima i drvoredima.

mèlik *ar.* vladar, poglavar.

melìnīt, -íta *grč.* (melínē — proso) snažno eksplozivno sredstvo; *isto i* lidit.

mel in ore, fel in corde *lat.* (*čit.*... kòrde) med u ustima, žuč u srcu (*kod nas:* u ustima med, u srcu jed).

melioràcija *lat.* (melior — bolji) poboljšanje, usavršavanje, popravljanje; u poljoprivredi — temeljito popravljanje zemlje, vezano s promjenom sastava tla; sušenje bara, učvršćivanje pješčanih sipina, umjetno natapanje, drenaža itd.; *prid.* **melioràcījskī; melioraciōnī; melioratīvan,** -vna, -vno — koji se odnosi na melioraciju; **meliorirati,** -òrīrām — poboljšati, provesti melioraciju; *isto i* **meliorisati,** -šem.

meliòristi *lat.* (melior — bolji) pristaše pravca u filozofiji koji polaze od činjenice da u svijetu

postoji dobro i zlo i da stalnim naporom ljudskog razuma i volje čovječanstvo može postepeno otklanjati zlo i povećavati dobro i živjeti sve sretnije.

meliorìzam *lat.* (melior — bolji) 1. težnja za boljim; vjera u bolju budućnost; 2. nauka meliorista *(v.)*.

melírati, mèlīrām *franc.* (mêler) miješati, smiješati, pomiješati; **mèlīran** — miješan, mješovite boje, sivkast, prosijed, progrušan, šaren.

mèlisa *grč.* (melissa — pčela) biljka matičnjak, vrsta usnača (labijate); listovi mirišu po limunu i služe u medicini.

Melìta[1] *grč.* (*isp.* melisa) »pčela« (žensko ime).

Melìta[2] *grč.* (Melítē) antičko ime: a) za otok *Maltu* u Sredozemnom moru; b) za naš otok *Mljet.*

Melius non incipient, quam desinunt *lat.* (*čit....* kvam...) Bolje je i ne započinjati nego stati na pola puta (Seneka).

mèlizma *grč.* (melisma) *muz.* melodijski ukras, koloratura *(v.); isto i* **melìzam,** -zma.

Melkart — božanstvo starih Feničana, zaštitnik gradova Tira i Kartage.

Melkìsedek — starozavjetni vladar Jeruzalema; došao u susret Abrahamu kad se ovaj vraćao s jednog uspjelog bojnog pohoda; dao mu je hrane i blagoslovio ga, a Abraham je njemu podario desetinu plijena; simbol blagonaklonog svećenika (Tin).

melodeklamácija *grč.-lat.* (*isp.* melos + deklamacija) čitanje stihova ili proze uz pratnju glazbe.

melòdičnōst, -osti (*isp.* melodija) blagozvučnost, blagoglasje, arioznost.

melòdija (*akc. i* **melōdija)** *grč.* (*isp.* melos + ōdē — pjesma) 1. skladan niz zvukova koji obrazuje stanovito muzičko jedinstvo; motiv, napjev, arija: »glas« (*isp.:* stara pjesma na nov glas); 2. u naše doba naziv za vrstu pop-muzike kojoj kompozicije imaju za temu ljubav (jednostavne, lagane, često stare nekoliko desetljeća ali u novom aranžmanu i obradi); *prid.* **melodījskī; melodičan,** -čna, -čno — blagozvučan, ugodan za slušanje; *isto i* **melodiōzan,** -zna, -zno; *izv.* **melodiōznōst,** -osti; **melòdika,** 3. -ci — 1. nauka o melodiji; 2. *v.* melos.

melodráma *grč.* (*isp.* melos + drama) u 18. stoljeću — drama spojena s pjevanjem i glazbom; kasnije — dramsko djelo koje se odlikuje lažnom i deklamatorskom osjećajnošću i redovito hepiendingom; *isto i* **melòdram;** *isp.* singšpil; *prid.* **melòdrāmskī.**

melògraf *grč.* (*isp.* melos + grafō — pišem) sabirač i zapisivač narodnih melodija; **melogrāfija** — zapisivanje (danas i magnetofonsko snimanje) narodnih melodija.

melòmān, -āna *grč.* (*isp.* melos + man) strastveni ljubitelj glazbe i pjevanja; zanesenjak za muzikom; *žen.* **melòmānka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; **melománija** — zanesenost za muzikom.

melóna *njem.* (Melone) dinja, kacurka; **sùknena melóna** — polucilindar (Krleža).

melopèja *grč.* (*isp.* melos + poieō — činim) 1. skup melodija; 2. recitativ *(v.);* 3. nauka o gradnji melodije.

meloplástika, 3. -ci *grč.* (mēlon — lice, obraz + plassō — obrazujem, uobličujem) plastika lica, kirurška metoda za ispravljanje nakaznosti obraza; *prid.* **meloplastičkī.**

mèlos *grč.* (melos — pjesma, napjev) skupni pojam za značajne osobine melodije, npr. neke stilske epohe, neke narodnosne skupine, kompozicione vrste ili kompozitora; nauka o melodiji.

mèloskī *grč.* prid. prema imenu grčkog otoka imenom *Mēlos* (*novogrč.* Milo); *isp.* Venera.

meloterápija *grč.* liječenje živčanih bolesnika muzičkim izvedbama.

mèlting pot *engl.* »lonac za taljenje«, mjesto gdje se susreću i međusobno miješaju ili stapaju veoma različiti elementi, obično u sociološkom smislu.

Melpoména *v.* muza.

mèlšpajz *njem.* (Mehl — brašno + Speise — hrana, jelo) tjestenina, kolač.

mèlta *njem.* (Mörtel) mort, žbuka, malter.

Meluzína (*franc.* Mélusine) — 1. u starofrancuskoj priči vila (najada, brodarica) kojoj se donji dio tijela svake subote pretvarao u zmiju; udala se za grofa Raimonda de Poitiers uz uvjet da je nikada subotom ne pogleda; kad je muž prekršio obećanje, pretvorila se u krilatu zmiju i nestala (Tin); 2. *u heraldici* lik gole žene s jednim ili dva riblja repa umjesto nogu.

mèlja *njem.* (Mehl) brašno.

meljta *v.* melta.

mem *v.* memla.

member *engl.* član; **Member of Parliament** — član parlamenta, narodni zastupnik, poslanik u Narodnoj skupštini.

membèra *v.* mimbera.

membra *v.* disiecta.

membrána *lat.* (membrana — kožica, opna; zmijski svlak) opna ili tanka, gipka metalna pločica koja prenosi sve zvukovne titraje (govora ili muzike) gotovo bez promjene;

upotrebljava se kod svih aparata za odašiljanje ili primanje zvukova (telefon, mikrofon i dr.); **membranofoni instrumenti** — udaraljke kod kojih se ton proizvodi titranjem napete kože (bubanj, timpani, tamburin); *isp.* idiofoni instrumenti; **membranozan,** -zna, -zno — nalik na membranu, kožast, opnast.

memento *lat.* (*akc.* memento) pamti!, sjećaj se! opomena, upozorenje, znak za podsjećanje; **Memento, homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris** *lat.* (*čit.* kvija...) Sjeti se, čovječe, da si prah i da ćeš se u prah pretvoriti (*Biblija*); **memento mori** (*akc.* mori) — sjeti se da ćeš umrijeti; život je prolazan.

Memfis — prastari grad (nedaleko od Kaira) u Egiptu, najstarija rezidencija faraona (ime danas živo, osobito kao marka finih cigareta); *isp.* Memphis.

Memija *v.* Mehmed, Muhamed.

meminisse iuvabit *lat.* (*čit.* meminise juvabit) bit će korisno sjetiti se, tj. dobro je da se zapamti; *isp.* forsan et haec...

Memiš *v.* Mehmed, Muhamed.

memla *tur.* (memlu, nem) vlaga, trulina, vlažnost, trulež; mokrina; ustajao zrak, zasićena atmosfera; **memljiv** — vlažan; truo, gnjio; *isto i* **memlav** *i indekl.* **memli; memljivost,** -osti — vlažnost.

memlećet *tur.* (memleket) zemlja, postojbina; država, kraljevina; rodni kraj, zavičaj.

Memnon — u starogrčkoj mitologiji sin Zore (boginja *Heos,* lat. *Aurora*) i Titona, sina Laomedontova i brata Prijamova, kralj u Etiopiji; iako je imao oružje iskovano od samog Hefesta (Vulkana), pao je pod Trojom od Ahilejeve ruke; priča ga je povezala s egipatskim faraonom Amenhotepom III. iz 2. tisućljeća pr. n. e., koji je dao ispred svoje (unaprijed pripremljene) grobnice postaviti dva ogromna kipa visoka 21 metar (*Memnonovi kolosi* kraj grada Tebe u Egiptu); ti su gorostasi (kasnije u potresu srušeni) u rano jutro zvečali i brujali, što se smatralo čudesnom pojavom, no radilo se očito o fizičkim fenomenima zbog razlike u temperaturi dana i noći.

Memnuma *tur.* (memnun — zadovoljan) »zadovoljna«.

memoari (*mn. m. roda*) *franc.* (mémoire) 1. sjećanje — literarno djelo u obliku zapisaka o prošlim događajima kojima je autor bio suvremenik ili u kojima je sudjelovao; 2. štampani radovi učenoga društva ili ustanove; 3. spomenica, predstavka; *isp.* ed memoar; **memoarist(a)** — pisac memoara.

memorandum *lat.* (memorandus — spomena vrijedan, značajan) 1. u međunarodnim odnosima — spis u kojem su obrađena pitanja koja su predmet diplomatskih razgovora; podsjetnik, spomenica, predstavka; memorandum se prilaže uz notu da obrazloži njezin sadržaj, ili se uručuje kao samostalan dokument bez pečata i potpisa; 2. u trgovini — pismo s podsjećanjem na nešto; 3. referat ili obavještenje neke ustanove; 4. službeni listovni papir veličine polovice običnog službenog papira.

memorija *lat.* (memoria) 1. pamćenje; sjećanje; 2. u elektronici: sposobnost elektronskog računala da čuva podatke od važnosti za njegovo funkcioniranje; spremište informacija, pamtilo; **In memoriam** (*akc.* In memoriam) — U spomen; **mea memoria** — po mome sjećanju, koliko se sjećam; **memoria localis** (*čit.*...lokalis) — lokalna memorija, tj. pamćenje nekog teksta prema mjestu gdje se nalazi u knjizi; **memoria verbalis** — pamćenje nekog teksta prema stanovitim riječima u njemu.

memorijal, -ala *lat.* (*isp.* memorija) 1. pismeni podnesak s prijedlozima pretpostavljenom; podsjetnik, predstavka; 2. priredba (sportska) nekome u spomen; 3. popis dana kada se treba sjetiti nekoga pokojnika, podsjetnik na spomen-dane; spomen-spis, spomenica; 4. trgovački dnevnik za bilježenje svakidašnjih trgovačkih poslova.

memorírati, -morīram *lat.* (memorare) pamtiti; pametovati; učiti napamet; *isto i* **memorisati,** -šem.

Memphis (*čit.* Memfis) — grad u saveznoj državi Tennessee (USA); *isp.* Memfis.

memps *v.* mumps.

memur *tur.* (memur) činovnik, službenik.

Mena (MENA) — novinska agencija sjevero-afričkih arapskih država.

menade (*mn. ž. roda*) *grč.* (mainomai — bjesnjeti, goropaditi se) — u staroj Grčkoj — svećenice boga vina i veselja Bakha, (bijesne) bakhantkinje.

menadžer *v.* menedžer.

menarhe *grč.* (men — mjesec + arche — početak) prva menstruacija (*v.*), početak spolnog sazrijevanja žene.

menaža *franc.* (ménage) 1. kućanstvo; domaćinstvo; 2. prehrana vojnika ili oficira; »*menaža* — vojnički obrok o ručku ili večeri, sljedovanje na kazanu, minjaž. Od francuskog: menage, kućanstvo, gospodarstvo, hrana. Oficirska menza« (Krleža); 3. stolni pribor na

kojem su zajedno posudica za sol, papriku i papar, te bočice za ocat, ulje i sl.; *isp.* karafindl.

menažèrija *franc.* (ménagerie) putujuća zbirka (izložba) živih životinja; zvjerinjak, zoološki vrt; *prid.* **menažèrijskī.**

menažírati se, -nàžīrām se (*isp.* menaža) — hraniti se, jesti.

menbèra *v.* mimbera.

mènčikov — vrsta ogrtača (ime po ruskom knezu Menčikovu, ministru Petra Velikoga).

mènćūn, -ūna *grč.-tal.* vrsta ribe; *isp.* inćun, minćun.

mendèlēvīj, -ija (*pored* **mendelèvijum**) — novi kem. element, otkriven 1955, tablični broj 101; *znak* Md (ime po ruskom kemičaru Dimitriju Ivanoviču Mendelejevu, 1834. do 1907, sastavljaču periodičnog sistema kemijskih elemenata po atomskoj težini).

mendelìzam, -zma — po češkom biologu J. G. Mendelu (1822—1883) nazvana zakonitost u prenošenju roditeljskih karakteristika na potomke (kod biljaka); *isp.* genetika.

Menderes *v.* meandar.

mèndula *v.* mandula; *isto i* **mènduo,** mèndula *(m. roda).*

mènđele *v.* mengele.

mènđuša *v.* minđuša.

mènedžer *engl.* (manager) upravitelj, posrednik, poslovođa, priređivač, osobito sportskih priredaba; poduzetnik, preduzimač; ravnatelj, direktor, rukovodilac uopće; organizator; *isp.* tehnomenedžer; **mènedžerskā bolest** (*engl.* Menager's desease) — bolest koja nastaje zbog preopterećenosti čovjeka duševnim poslovima (prezauzetost dužnostima, velikom odgovornošću i sl.).

menèhmi *(mn.) lat.* blizanci, dvojčad (po jednoj komediji starorimskog pisca Tita Makcija Plauta).

mènej *v.* minej.

menèkša *v.* melekša.

Menèlaj (*akc. i* **Menelāj,** -aja, 5. Mènelāju) — legendarni kralj u staroj Sparti, brat Agamemnonov; zbog njegove se žene Helene vodio trojanski rat; nakon zauzeća Troje pronašao je Menelaj svoju nevjernu ženu i htio je ubiti, no Afrodita odluči drugačije i Helenina ljepota zavede ponovno ne samo muža nego i sve njegove podanike koji zaključiše da je zaista bilo vrijedno zbog ovakve ljepote toliko ratovati; Menelaj i Helena — prema priči — nisu umrli, nego su — ona kao kći Zeusova, a Menelaj kao zet vrhovnoga boga — došli napokon na Elizejske poljane, na Otoke blaženih. To mu u *Odiseji* proriče Protej *(v.)* riječima (...nećeš umrijeti) »Već u Elisij će tebe odvesti besmrtni bozi... jer ti je Helena žena i Zeusu zet si po njojzi« (IV, 569): *prid.* **Menelajev** (*akc. i* **Menelājev**).

mènestra *tal.* (minestra) juha sa gusto ukuhanim rezancima, rižom, zeleni i sl., uz dodatak sira parmezana.

menèstrel, -ela *franc.* (ménestrel) u srednjem vijeku u Francuskoj i Engleskoj — putujući pjesnik-glazbenik.

mene-tekel (zapravo mene-tekel-ufarsin) *aram.* izbrojeno, vagnuto i razdijeljeno, tj. Bog je izbrojio dane tvoje vladavine, odvagnut si i pronađen prelaganim, tvoje će kraljevstvo biti razdijeljeno; riječi koje su babilonskom kralju Baltazaru (u novom prijevodu *Biblije* Belšarakaru) navijestile propast (prema predanju, pisala ih je ognjena ruka na zidu); danas — prijetnja o skoroj propasti, upozorenje na opasnost.

mengele, mengelā *(mn. ž. roda) tur.* (mengene — preša) 1. procijep (u koji neki obrtnici stavljaju iglu za oštrenje); 2. štipaljka, pinceta; *isto i* **mèngeli,** mengelā *(mn. m. roda).*

menhíri *kelt.* prethistorijski spomenici iz doba neolita u obliku okomito postavljenih kamenova ili stupova (*isp.* megalit); nalaze se u Skandinaviji, Bretanji, Engleskoj. Imali su kultsko značenje ili su bili nadgrobni spomenici.

menī, -ìja, *mn.* -ìji, 2. meníjā *franc.* (menu) popis jela u restoranu, blagovaonici i dr.; jelovnik, jestvenik; *isp.* špajskarta.

menìet *v.* menuet.

meninge, menīngā *(mn. ž. roda) grč.* (mēninx, 2. -ingos — kožica, osobito koža na čelu) mozgovne opne koje obavijaju mozak i leđnu moždinu; **meningítis** (*akc. i* -ìtis) — upala mozgovnih opna; **meningokoki** *(mn. m. r.)* — uzročnici epidemijskog meningitisa.

menisk, *2. mn.* menīskā *grč.* (mēniskos — mali mjesec, polumjesec) 1. figura slična polumjesecu; 2. zajednička oznaka za konkavno-konveksne i konveksno-konkavne leće; 3. *anat.* srpasta polukružna hrskavica između zglobova; **mèniskova stàkla** *v.* punktalna stakla.

menjou *v.* manžu.

meno *tal., muz.* manje; **meno forte** — manje jako (od jakoga); **meno piano** — manje tiho (od tihoga), tiše.

menològīj, -ija (*pored* **menològijum**) *grč.* (mēn — mjesec [dānā] + logos — riječ, govor) pravoslavna crkvena knjiga s opisima života svetaca po pojedinim danima i mjesecima.
menometastáza *grč.* (mēn — mjesec + *isp.* metastaza) *med.* izlučivanje menstruacije *(v.)* kroz druge organe nego se to obično dešava.
menoníti — vjerska sekta koju je u 16. st. u Holandiji osnovao Simon Menno; protive se nauci službene crkve o sv. Trojstvu, negiraju Kristovo božanstvo, ne odazivaju se vojnoj dužnosti i traže krštenje odraslih (S. Batušić); *v.* anabaptizam.
menopàuza *grč.* (mēn — mjesec + *isp.* pauza) prestanak menstruacije kod žena u klimakteriju (oko 50. godine života); »menostanka« *(Novine)*.
menora *hebr.* 1. sedmerokraki svijećnjak u svetištu zavjetnog šatora (nalazi se u grbu današnjeg Izraela); 2. osmerokraki svijećnjak za svetkovinu i obred Hanuka *(v.)*.
menoràgija *grč.* (mēn — mjesec + ragija *od* régnymi — kidam) nepravilnosti menstruacije; prejako krvarenje; **menorrhagia decolor** (*čit.*...dekōlor) — bezbojna, bljedolika menstruacija.
menorèja, *2. mn.* -rējā *grč.* (mēn — mjesec + rheō — tečem) isto što i menstruacija *(v.)*.
menostáza *grč.* (mēn — mjesec + stasis — stajanje) izostanak menstruacije.
Mensch, ärgere dich nicht *njem.* (*čit.* Menš, ergere dih niht) Čovječe, ne ljuti se (dječja igra).
mense *lat.* (*čit.* mēnze) u mjesecu..., mjeseca...; **mense medio** — u sredini mjeseca.
mensendicírati, -dicīrām — provoditi (žensku) gimnastiku po metodi američke liječnice Bess Mensendieck (svestrana izobrazba mišičja na temelju anatomsko-fizioloških zakona ženskog tijela, da se ukloni loše držanje i nedostatno disanje).
mens legis *lat.* duh zakona, smisao.
mens sana in corpore sano *lat.* (*akc.* mēns sāna in kōrpore sāno) zdrav duh u zdravu tijelu (izreka starorimskog satiričara Juvenala koja nije izrečena u vezi s gimnastikom, kako se danas krivo upotrebljava, nego je pisac mislio na čovjeka zdrava dušom i tijelom uopće, točnije: Treba se moliti [bogovima] da bude zdrav duh u zdravu tijelu — Orandum est ut sit mens sana in corpore sano).
menstruàcija *lat.* (menstrualis — mjesečni) svakomjesečno lučenje krvi iz maternice; perioda, mjesečnica, žensko pranje, ženski cvijet; krvotočina, krvotočje, pranica, ginekija, hajz; *isp.* menzes, menoreja, katamenija, muliebrija; *prid.* **mènstrualan,** -lna, -lno (menstrualni ciklus); **menstruírati,** -strūīrām — imati menstruaciju; *isto i* **menstrùisati,** -šēm.
menstrum *lat.* 1. *med.* menstruacija *(v.)*; 2. *kem.* otapalo, rastvorno sredstvo.
Mensūr, -ūra, 5. Mensūre *tur.* »potpomognūtī«, »pobjednik uz božju pomoć«.
mènšnšoj *njem.* (Mensch — čovjek + Scheu — plašljivost) strah od ljudi, zaziranje od društva, bojazan od javnosti (*isp.* agorafobija).
mènšura, *2. mn.* mènšūrā *tur.* (menšur) ovlaštenje, plemićka povelja.
mènta *lat.* metvica.
mèntagra *lat.-grč.* (mentum — brada, podvoljak + agra — plijen) lišaj na bradi.
mèntālan[1], -lna, -lno *lat.* (mens, 2. mentis — duša, duh, razum, pamet) koji se odnosi na duh, dušu; duhovan, duševan; mišljen; umni; koji se nalazi u svijesti; **mèntālnā rezervàcija** — očitovanje s tajnim pridržajem, kada se drugom svjesno nešto očituje što se zapravo neće; **mèntālnā higijèna** *v.* psihohigijena.
mèntālan[2] *lat.* (mentum — brada, podvoljak) *med.* koji je u vezi s bradom, koji se na nju odnosi.
mentàlisati se, -šēm se *v.* mentovati se.
mentalitet, -éta (*isp.* mentalan) — način mišljenja; duševni karakter; skup duševnih dispozicija; duhovno ustrojstvo nekog čovjeka, neke skupine.
mente captus *lat.* (*čit.*...kāptus) duševno ograničen, slabouman, glup.
mentem *mađ.* (mente *od njem.* Mantel) vrsta mađarskog ogrtača; *isto i* **mènten** (Đalski).
mentìcīd, -ída *lat.* (mens, 2. mentis — duša + occidere — ubiti) »ubijanje duše«, naziv za psihološko djelovanje na veći ili manji skup ljudi u svrhu terora i održavanja vlastitog utjecaja.
mèntōl, -óla *grč.* (mínthē, *lat.* menta — metvica + *lat.* oleum — ulje) glavni sastojak metvičina ulja; upotrebljava se u ljekovite svrhe (ispiranje usta; inhalacija; protiv migrene i sl.).
mèntor *grč.* 1. vođa, voditelj, nastavnik, odgojitelj (prema imenu legendarnog Mentora, odgojitelja i savjetnika Odisejeva sina Telemaha); 2. *prenes.* nametljivi, dosadni savjetodavac.
mentovati[1] **se,** -ujem se *mađ.* (ment — slobodan) otresti se, osloboditi se, riješiti se.
mentovati[2], -ujēm *tal.* (mentovare) spominjati, napominjati.

mentula *lat.*-u medicini jedan od naziva za muški spolni ud; *isp.* penis, falos.
menu *v.* meni.
menuet *franc.* (menuet) vrsta starinskog plesa (udvoje). 1. društveni ples iz 17. st., »kraljica plesa« na dvoru Luja XIV; ime po *pas menu* — mali korak, jer se pleše vrlo sitnim, profinjenim koracima i pokretima; mjera točetvrtinska s uzmahom ili bez njega; 2. muzička kompozicija, dio svite, a kasnije sonate i simfonije.
menza, *2. mn.* menzā *lat.* (mensa — stol) 1. u katoličkoj crkvi oltar uz koji se obavlja obred; 2. javna blagovaonica; blagovalište; **menzaš,** -āša — tko se hrani u menzi; *prid.* **menzāškī.**
menzel *v.* menzil.
menzes *v.* menstruacija.
menzīl, -ila *tur.* (menzil) odmorište, postaja, stanica, etapa, pošta; *isp.* mezil.
menzola *v.* menzula.
menzuālan, -lna, -lno *lat.* mjesečni, koji se događa svakoga mjeseca.
menzula *lat.* (mensula — stolić) geodetski instrument (stol, daska na stalku) za pravljenje fotografskih snimaka; stolić, podnožje, podupirač, stalak; konzola *(v.).*
menzulana *v.* mezilana.
menzura *lat.* (mensura — mjerenje) 1. mjera, mjerenje, udaljenost, dužina, širina, obujam, mnoštvo, veličina; 2. apotekarska ili laboratorijska posuda s označenom ljestvicom za točno mjerenje tekućina; 3. u studentskom govoru (nekad): dvoboj sabljama zbog uvrede časti; u Njemačkoj održan do danas i dopušten ukoliko se poduzmu sve mjere da borba ne završi teškim ozljedama boraca; 4. stara mjera; pola pinte, polić; **menzurabilan,** -lna, -lno — mjerljiv, izmjerljiv, koji se može izmjeriti.
menjševíci (*akc. i* **menjševici**) *rus.* doslovno »manjinaši«; manjina ruske socijaldemokratske stranke koja je poslije rascjepa (g. 1903) zastupala desno krilo socijaldemokratskog pokreta protiv revolucionarne politike boljševika; menjševici su pripadali II. internacionali; *prid.* **menjševīčkī** (*akc. i* **menjševičkī**).
meo voto *lat.* po mojoj želji.
Me quoque fata regunt *lat.* (*čit.*... kvokve...) I ja sam (Jupiter) podložan sudbini (Ovidije).
mer, mera *franc.* (maire) gradonačelnik; osoba koja stoji na čelu municipalnih ustanova, poglavar municipaliteta u nizu zemalja (npr. u Engleskoj, USA i Francuskoj).
mera, *2. mn.* merā *tur.* (mer'a) 1. općinska zemlja, javni pašnjak; 2. ugodan, suncem obasjan kraj.
meraba *v.* merhaba.
meraja *v.* mera.
merak, -aka *tur.* (merak) 1. volja za nečim; želja, strast, žudnja; 2. naslada, uživanje, ugodno raspoloženje; 3. melankolija *(v.),* **meraklija** — ljubitelj koje stvari ili posla, strastven obožavalac (npr. duhana); *isto i* **meragdžija;** *prid.* **meraklījskī, meragdžījskī;** *glag.* **meračiti,** meračim — uživati, naslađivati se.
meram, -āma *tur.* (meram) 1. želja, volja; 2. cilj, namjera, naum.
Meranija (Moranija) — srednjovjekovni naziv za primorsko područje od Rijeke do Brseča (po velikaškoj porodici *Merani,* kojoj je nekada pripadalo).
merc, merca *njem.* (März) isto što i mart (tj. mjesec ožujak).
Mercalli *v.* Merkalijeva ljestvica.
Mercator (*čit.* Merkātor) — pseudonim (*lat.* trgovac) Gerharda Kremera (1512—1594), osnivača moderne kartografije.
Mercedes *španj.* (*akc.* Mercedes) *v.* Marija; **mercedes** *(m. roda)* — marka vrlo finog automobila (po imenu Mercedes Daimler, kćerke izumitelja); *isp.* merđo.
mercenar, -āra *lat.* (mercenarius) plaćenik, najmljenik; *prenes.* podmitljiv čovjek, podmitljivac, potkupljivac.
merceologija *lat.-grč.* (merx, 2. mercis — roba + logos — govor) *trg.* poznavanje robe; nauka o robi (kao predmetu trgovine).
mercerija *lat.* dućan, trgovina; tržnica; ulica s dućanima.
mercerizacija (*po imenu engl. kemičara* Johna Mercera) — obrada napetog pamučnog konca ili pređe hladnom natrijskom lužinom da dobije svilen sjaj; *glag.* **mercerizírati,** -izīrām; *isto i* **mercerizovati,** -ujem.
merchandising *engl.* (*čit.* merčendaizing) ispitivanje zakonitosti i primjena u trgovačkom i proizvodnom poslovanju; **Merchant bankers** (*čit.* merčent benkers) — engleske banke koje mjeničnim poslovima i novčanim zajmovima financiraju osobito vanjsku trgovinu.
merci *v.* mersi.
Mercury (*po engl. čit.* Merkjuri, 2. -ija) ime kozmičkog broda koji je lansirna raketa Atlas 6-AM izbacila u orbitu *(v.)* 20. veljače 1962. i kojim je američki potpukovnik John Glenn za 296 minuta (4 sata i 56 min.) triput obletio Zemlju.

mèrćez, *2. mn.* mèrćēzā *tur.* (merkez) središte, centar, središnjica, centrala, sjedište.
mèrdevine *(mn. ž. roda) tur.* (merdiven) ljestve; stube, stepenice; *isto i* **mèrdivene.**
merdžān, -āna *tur.* (merdžan) koralj; **Merdžāna** — »Koraljka«.
Mèrdžori *v.* Marjory, Margareta.
merđo — naziv odmila za automobile marke *mercedes* (kao npr. *fićo* prema *fiat*).
mèrđuo, merđula, *2. mn.* mèrđūlā — zlatan širit, gajtan.
merèdov, -ova, *2. mn.* -ovā *mađ.* mreža na drvenom okviru za »vađenje« ribe iz vode; janka (ova je riječ po Skokovoj etimologiji u vezi s glagolom *jati, jamiti* — uzeti, a i za meredov pretpostavlja isti lingvist da je slavenskog podrijetla).
mèrhabā *tur.* (merhaba, meraba) pozdrav među muslimanima: zdravo!, dobro došao, pozdravljam te (vas); smatram te prijateljem i kao takvog te rado vidim.
merhàmet *tur.* (merhamet) sažaljenje, saučešće, milost, milosrđe, smilovanje; dobrohotnost, prijaznost, sklonost.
mèrhum *tur.* (merhum) pokojni, umrli.
Mèri *v.* Mary.
mericìzam, -zma *v.* ruminacija.
meridìjān, -āna *lat.* (meridies — podne) *geogr.* podnevnik, podnevak; podnevna linija koja se dobiva na površini Zemljine kugle, ako (zamišljeno) prosiječemo Zemlju ravninom koja prolazi kroz oba pola; u svim točkama jednog geografskog meridijana podne biva u isti čas; *prid.* **meridìjānskī; meridionālan,** -lna, -lno — podnevni; južni.
merifètluk *v.* marifetluk.
mèrija, *2. mn.* mèrījā (*isp.* mer) 1. gradska uprava; poglavarstvo; 2. prostorije, zgrada gradskog poglavarstva.
mèrilend *v.* maryland.
Merìma *v.* Mejrima.
mèrino *španj.* (merinos) vrsta svilorunih ovaca; *isto i* **mèrino-ovca; merìnovka;** *prid.* **mèrīnskī;** *izv.* **merinizàcija** — križanje, ukrštanje ovaca običnih pasmina sa merinskim ovcama; *glag.* **merinizírati,** -ìzīrām; *isto i* **merinizovati,** -ujēm.
merìstem *grč.* (merízomai — razdvajam se, dijelim se) biljno tkivo koje dijeljenjem stvara sve nove i nove stanice.
merìtati, -ām *tal.* (meritare) zaslužiti, zasluživati, biti dostojan.
meritōran *v.* meritum.
mèritum *lat.* (meritum — plaća, zasluga, vrijednost, valjanost; krivnja, zaslužena kazna) 1. zasluga, vrijednost, odlika, vrlina; 2. ono što zaslužuje glavnu pažnju; narav, bit, srž neke stvari; 3. *pravn.* glavni predmet spora o kome se sudi; **zalaziti u meritum** — zalaziti u dubinu, u bit problema, udubljivati se u neko pitanje; **meritōran,** -rna, -rno — koji se odnosi na bitnost (za razliku od formalnog), mjerodavan, stvaran, odlučan; suštinski; nadležan, stručan, pozvan da odlučuje; pravovaljan; **meritōrnō rješēnje** — rješenje koje rješava glavni predmet spora.
Merkàlijeva ljestvica (skàla) — sistem ocjena za izražavanje štete nanesene potresom (učinak zemljotresa); iskazuje se rimskim brojkama, i to: I. neosjetan potres; II. jedva osjetan potres; III. — lak potres; IV. — umjeren potres; V. — dosta jak potres; — VI. — jak potres; VII. — silan potres; VIII. — štetan potres; IX. — ograničeno razoran potres; X. — razoran potres, XI. — pustošan potres, XII. — katastrofalan potres; *isp.* MCS; *v. i* magnituda.
merkantīlan, -lna, -lno *lat.* (merx, 2. mercis — roba, ures, nakit; predmet trgovine) trgovački, trgovinski, koji se odnosi na trgovinu; unosan; **mèrkantīlnā roba** — roba izvjesne prosječne, srednje kvalitete.
merkantilìzam, -zma *lat.* (*isp.* merkantilan) ekonomska nauka i ekonomska politika što je odražavala interese trgovačkoga kapitala epohe koja je prethodila industrijskom kapitalu. Nastao je u 15. st. (tzv. *rānī merkantilìzam*); osobito se razvio u 16. i 17. st.; pristalice merkantilizma pogrešno su smatrali da je vrelo bogatstva kolanje novca, a bogatstvo su poistovećivali s novcem. Merkantìlisti su smatrali da blagostanje države zavisi od što većeg gomilanja novaca (zlata i srebra) u zemlji i zahtijevali su prevlast izvoza robe u inozemstvo nad uvozom (aktivnu trgovačku bilancu); *prid.* **merkantilìstičkī.**
merkantilizírati, -ìzīrām (*isp.* merkantilizam) potrgovčiti, prožeti trgovačkim, »poslovnim« duhom; *isto i* **merkantìlizovati,** -ujēm.
merkaptāni *(mn. m. r.) v.* tioalkoholi.
mèrkati, -ām *njem.* (merken) gledati, motriti (dovedeno u vezu s našim ekavskim *meriti*, tj. mjeriti [pogledom], pa odatle i značenje zvjerati, zvjerkati).
mèrkez *v.* merćez.
Merkūr, -ūra, 5. Mèrkūre — 1. u starorimskoj mitologiji bog krasnorječivosti, trgovine, putova, glasnik bogova, isto što kod starih Grka Hermo; 2. planet najmanji od velikih i

najbliži Suncu; 3. *prenes.* (merkūr) vjesnik, poslanik; 4. *prenes.* živo srebro, živa (*isp.* merkurijalizam); *prid.* **Merkūrov; Merkūrov štāp** — okrilaćeni, zmijama ovijeni štap Merkura kao glasnika bogova, simbol trgovine; *isp.* kaducej.
merkurijalìzam, -zma (*isp.* merkur 4) — otrovanje živom.
Merkūrije *lat.* (Mercurius) *v.* Merkur.
merlić *tal.* (merlo) čipka (D. Ivanišević); *isp.* merlo; *v.* mirlić.
merlin[1] *njem.* (Möhre, Möhrrübe) mrkva.
merlīn[2], -īna *tal.* (merlino) tanki konop za uzdizanje zastave na jarbol (na lađi).
merlin[3] *germ.* vrsta malenog sokola, sokol-lovac (živi u sjevernoj i istočnoj Evropi, a u srednju Evropu dolazi samo zimi); kod nas ga zovu i *žurica.*
Merlin[4] — poznati čarobnjak na dvoru kralja Artura (u starobritanskim pričama).
merlo *tal.* zupci na vrhu tvrđavnih zidova, zupčano krunište (Nar.).
mermer *tur.* (mermer) mramor; *prid.* **mermeran,** -rna, -rno; *isto i indekl.* **mermerli; mermer-avlija** — mramorom popločeno dvorište.
merològija *grč.* (meros — dio, zglob + *isp.* logija) nauka o zglobovima.
merôpija *grč.* (meros — dio; red; zglob + opsis — lice) *med.* djelomično potamnjenje lica.
merops *grč.* (merops — smrtnik) u srednjem vijeku slobodan seljak na feudalčevoj zemlji koji nije bio kmet, ali je morao određeni broj dana u godini obrađivati zemljovlasnikove posjede i — osim toga — davati stanovite daće.
Meros *grč.* (Mēros) sveta gora u Indiji, na kojoj je prema legendi rođen Dioniz Bakho; kako *meros* na grčkom jeziku znači *stegno,* Matoš na nekoliko mjesta apostrofira Bakha kao »sin Stegna«.
merotôpija *grč.* (meros — dio; red; zglob + tópos — mjesto) *med.* namještanje slomljenog ili iščašenog zgloba.
Merovīnzi, -īngā *(mn. m. r.)* — prva franačka dinastija (vladala od kraja 5. do polovice 8. st. n. e.) koju su naslijedili Karolinzi *(v.)*; *prid.* **merovīnškī; merovīnško pismo** — osobito stilizirano pismo kakvo se upotrebljavalo u kancelarijama kraljeva merovinške dinastije.
Merry Christmas and happy new year *engl.* (*čit.* Meri krismes end hepi njū jer) Sretan Božić i Nova godina.
mersì *franc.* (merci) hvala! zahvaljujem!
meršaum *njem.* (Meer — more + Schaum — pjena) morska pjena, stiva (Krleža).
merteba, *2. mn.* mertēbā *tur.* (mertebe — stupanj, stepen, čast, rang) zasluga za nebo kod muslimana, cijenjenost, poštovanje uopće.
mertek, *mn.* -ci, 2. mertekā *tur.* (mertek) greda (četverouglasta), stup, traverza, direk, balvan.
mertik, *mn.* -ci, 2. mertikā *mađ.* (mertek *iz slav.* mjera) 1. šuplja mjera za poljske plodine (žito, vino); 2. određena mjera plodina ili svota novaca što se plaćala samostanima; *isto i* **mertuk.**
merveilleuse *franc.* (*čit.* mervejez) žena pomodarka, »gizdelinka« u Francuskoj za vrijeme direktoara *(v.).*
merzer *njem.* (Mörser) teško vatreno oružje, vrsta topa (kod nas u starini: mužar, prangija).
mesalijāni *(mn. m. r.)* — kršćanska sekta u Mezopotamiji i Siriji; *isp.* euhiti.
Mesalína — treća žena starorimskog cara Klaudija, vrlo razvratna i raskalašena, po čemu je postala simbol za takvu ženu uopće (mnogo je utjecala i na vlast u državi, pa je car često nastupao uz riječi: **Ego Claudius imperator et deus et uxor mea Messalina** — Ja Klaudije car i bog i žena moja Mesalina); smaknuta kad se razvela i preudala.
mesalliance *v.* mezalijansa.
mesdžid *ar.* (»gdje se pada ničice«) *v.* mečet.
mesela, *2. mn.* -ēlā *tur.* problem, pitanje (*v.* šark).
meselj *mađ.* (messzely) *v.* sajtlik.
meser *tal.* (messere) gospodin (ne sklanja se, npr. vidio sam meser Antonija).
meseršmit — po njemačkom konstruktoru Willyju Messerschmittu nazvan tip njemačkih ratnih aviona (lovačkih, razaračkih, raketnih itd.).
mesidōr, -ora *franc.* (messidor) deseti mjesec francuskog revolucionarnog kalendara, mjesec žetve (od 20. VI. do 19. VII).
Mesija *hebr.* pomazanik koji ima donijeti kraljevstvo božje na zemlju; spasitelj; kralj; *prid.* **mesījskī; mesìjanskī; mesijanìzam,** -zma — vjera u spasenje po Mesiji, vjera u (svoje) božansko poslanje; **mesijànist(a)** — pristaša mesijanizma; *prid.* **mesijanistìčkī; Mesijàda** — pjesničko djelo o životu i djelovanju Isusa Krista kojega kršćani drže Mesijom.
mesing *njem.* (Messing) žuta mjed, slitina bakra i cinka (u različitim omjerima); *prid.* **mesingan** — koji je od mesinga; **mesingast** — koji je poput mesinga, nalik na mesing.
mesje *v.* monsieur.

mèskal, -āla *indijan.* rakija od agave; **meskalīn**, -īna — alkaloid iz svilenastosjajnog meksičkog kaktusa što ga Indijanci nazivaju *pejotl;* upotrebljava se kao opojna droga, a izaziva stanje potpune bezbrižnosti uz ugodne vidne i slušne halucinacije, izvan vremena i stvarnosti.

meslìđen *tur.* isto što i bosiljak.

mesmerìzam, -zma — liječenje magnetizmom (po njem. liječniku Franzu Mesmeru iz 18. st.; Mesmer je tvrdio da može liječiti ljude dodirom ruke, no znanstvena je medicina ustanovila da se pri tome zapravo radi o hipnozi).

Mesopòtamija *i* **Mezopòtamija** *(v.).*

messa di voce *tal.* (*čit.* mēsa di vōče) *muz.* dižući i opadajući; postepeno pojačavanje i slabljenje glasa (krešendo i dekrešendo).

Messana — antičko ime za grad *Messinu* u Italiji.

messenger-boy *engl.* (*čit.* mēsindžer-boj) glasnik, teklič, kurir, vjesnik; raznosač robe, dostavljač.

messer *v.* meser.

messidor *v.* mesidor.

Messinski pròlaz (*isp.* Messana) — tjesnac između Sicilije i Apeninskog poluotoka, antički *Tretum Siculum; isp.* Skila i Haribda.

mèstang, *mn.* -zi *engl.* (mustang, *iz španj.* mestengo) 1. poludivlji indijanski konj u sjevernoameričkim prerijama; 2. tip američkog aviona bombardera.

mèstic, *2. mn.* mèstīcā *španj.* (mestizo *od lat.* mixtus — pomiješan) križanac, mješanac, između bijelih i indijanskih roditelja, polutan, melez.

mesto *tal.* (*akc.* mēsto) *muz.* turobno, žalosno.

mèstva *2. mn.* mèstāvā *tur.* (mest) vrsta kožne obuće s tankim potplatom, bez peta (*isp.* mokasin).

Mèsūd, -ūda, 5. Mèsūde *tur.* »sretni«, »usrećeni«; *žen.* **Mesúda.**

mèša *v.* maša[1].

mešćèma, *2. mn.* mešćèmā *tur.* (mehkeme) sudnica, sudište; *prid.* **mešćèmskī.**

mešètār, -āra, 5. mešètāru *i* -āre *srednjolat.* (messetus *od grč.* mesítēs) trgovački posrednik (obično na burzi); senzal, makler, samsar (kod nekih naših pisaca: grošićar); *prid.* **mešetārov** (*i* **-ārev**); **mešetārskī; mešetārina** — plaća mešetaru; **mešetāriti**, -šetārīm — vršiti posao mešetara; *prenes.* politički posredovati, mutiti zbog izbijanja vlastite koristi.

mèšhūr *prid. indekl. tur.* (mešhur) poznat, znamenit, čuven, glasovit.

mèštar, -štra, *2. mn.* mèštārā *njem.* (Meister *od lat.* magister) 1. majstor, obrtnik; 2. učitelj, nastavnik; 3. šef, poglavar; 4. umjetnik (visokog dometa); *prid.* **mèštrov; mèštarskī.**

mešt pteito *v.* mashed potato.

mèštrāl, -āla *i* **meštrālīn**, -īna *v.* maestral.

mèštrija (*isp.* meštar) 1. alat, oruđe; 2. obrt, zanat; majstorija, majstorstvo; 3. vještina, snalažljivost.

mèštrinja (*isp.* meštar) — učiteljica, nastavnica.

mèštrovica — 1. žena meštrova; 2. isto što i meštrinja.

mešüge *hebr.* (jidiš) lud, budalast, nastran.

Met — *amer. skrać. za* Metropolitan-operu.

mèta[1] *lat.* (meta) cilj, biljeg, koji treba postići u natjecanju, borbi i sl.

meta[2]*...grč.* (metá) dolazi kao prefiks u mnogim složenicama i znači: usred, među, s, sa, uz, pored, prema, iza, preko, iznad.

metàbaza *grč.* (metábasis — prijelaz) 1. *poet.* figura kojom se pjesnik ili govornik obraća nenazočnima ili kakvom neživom predmetu; *isp.* apostrofa; 2. logička pogreška prelaženja iz jednog pojmovnog područja u drugo.

metabiòza *grč.* (metá — iza + bios — život) takav odnos u prirodi gdje jedna vrsta ili više njih pripremaju uvjete za razvitak i razmnožavanje neke druge vrste (npr. kvasci stvaranjem alkohola od šećera omogućuju razvitak i razmnožavanje octenih bakterija koje oksidiraju alkohol u octenu kiselinu).

metàbola *grč.* (metabolē — zamjenjivanje) igra riječi, poigravanje riječima, kalambur *(v.).*

metabolìzam, -zma *grč.* (metabolē — zamjenjivanje) izmjena tvari u tijelu; fizikalna i kemijska prerada hrane u tijelu čime je omogućen rast, održavanje i čitav normalan rad organizma; *prid.* **metabòličan**, -čna, -čno — promjenljiv; **metabolīt**, -īta — produkt metabolizma.

mètacentar, -tra, *2. mn.* -centārā *grč.-lat.* (*isp.* meta *i* centar) *geom.* točka u kojoj se siječe pravac položen težištem tijela (koje pliva u ravnoteži) i vertikala spuštena iz težišta istisnute tekućine kada tijelo ne pliva u položaju ravnoteže.

metadōn, -ōna *grč.* sintetički narkotik i analgetik, primjenjuje se i u liječenju narkomana.

metafìza *grč.* dio kosti na prijelazu iz dijafize u epifizu *(v.),* na kojem kost raste u dužinu.

metafìzika, 3. -ci *grč.* (meta[2]... + *isp.* fizika) 1. idealistička filozofija o prapočecima bivstvovanja, o biti svijeta, o predmetima nepristupačnim osjećajnom iskustvu (o bogu, duši i dr.); metoda mišljenja suprotna dijalektici

(v.); metafizika promatra pojave ne u njihovu razvitku i uzajamnoj vezi, nego pojedinačno, izolirano, u stanju mira i nepomičnosti, zastoja i nepromjenljivosti; 2. nadnaravnost, natprirodnost, nešto iznad ovoga svijeta; *prid.* **metafizički** — koji se odnosi na metafiziku; nadnaravan, natprirodan, nadstvaran, koji »nije od ovoga svijeta«; **metafizičar** — sljedbenik metafizičkih nazora.

metaflogoza *grč.* (meta²... + flóx, 2. flogós — plamen, oganj, požar) *med.* najviši stupanj upale.

metafonija *grč.* (meta²... + fōnē — glas) *gram.* prijeglas; *isp.* mutacija 4.

metafora *grč.* (metaforá) figura u govoru: a) u širokom smislu — svako alegorično, slikovito izražavanje pojma; b) u uskom smislu — riječ ili izraz koji se upotrebljava u prenesenom smislu na temelju neke sličnosti, zapravo skrivena poredba u kojoj je ispušteno ono u čemu je sličnost, tzv. tertium comparationis *(v.)*, npr. proljeće života — mladost, krov nad glavom — kuća; kod starijih pisaca *inoslovka* (Parčić) *prid.* **metaforičan, metaforičkī; metaforskī.**

metageneza (*akc. i* **-geneza**) *grč.* (meta²... + genesis — porod) mijenjanje generacija, tj. slučaj kad se neka životinja ili biljka naizmjenično množi spolno i bespolno.

metagoga, 3. -gi *grč.* pridavanje karakteristika živih bića neživim predmetima, vrsta metafore, npr. »cijeli gaj se smije« (lijepo je sunčano vrijeme).

metagogija *grč.* govorničko ponavljanje istih riječi na završecima različitih rečenica.

metakarpus *grč.* (meta² + karpós — ručni zglob) zapešće, dio kostura šake.

metakritika, 3. -ci *grč.* (meta² + *isp.* kritika) kritika na kritiku, kritika kritike, »utuk na utuk« (kod naših starijih pisaca).

metal, -ala *lat.* (metallum *od grč.* métallon) kovina; **metalan,** -lna, -lno — koji je od kovine, kovni; **metalast** — koji je sličan metalu; **metalac,** -lca, 5. metalče, *2. mn.* metalaca — radnik oko kovine, kovinar; **metali obojeni** — teške kovine osim željeza, mangana i njihovih legura (slitina); **metalizacija** — prevlačenje kovinom, oblaganje metalom ili metalnim slojem; **metalizer,** -era — radnik oko metalizacije, švajser, zavarivač; *glag.* **metalizirati,** -izīrām; *isto i* **metalizovati,** -ujem.

metalantropizam, -zma *lat.-grč.* (*isp.* metal + anthrōpos — čovjek) sposobnost osjećanja kovina ili vode pod zemljom uz pomoć tzv. vilinih rašalja; *isp.* radiestezija.

metaloblanjač, -ača — radnik metalne struke koji radi na mašinama blanjalicama metala.

metalofobija *lat.-grč.* (*isp.* metal + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od kovina.

metalofon, -ona *lat.-grč.* muzička udaraljka slična ksilofonu *(v.)* sa desetak različito ugođenih metalnih pločica.

metalogičan, -čna, -čno *grč.* (meta²... + *isp.* logika) koji je izvan logičke sfere, pojmovno neprihvatljiv,

metaloglodač, -ača — radnik metalne struke koji izrađuje mašinske dijelove i zupčanike s pomoću mašine glodalice.

metalografija *lat.-grč.* (*isp.* metal + gráfein — pisati) 1. proučavanje sastava metala i metalnih slitina (legura) s obzirom na njihova fizička i kemijska svojstva; 2. postupak (npr. u štamparstvu) oko umnožavanja tekstova, slika i dr. pri kojem se služimo metalima (cinkom, aluminijem i sl.).

metaloidi *(mn. m. roda) lat.-grč.* (*isp.* metal + eīdos — lik, izgled) kemijski elementi (sumpor, dušik i dr.) čiji oksidi imaju svojstva kiselina, za razliku od metala čiji oksidi imaju bazična (lužnata) svojstva.

metalokeramika *lat.-grč.* postupci za izradu predmeta od praha teško taljivih kovina.

metalosavijač, -ača (*isp.* metal) — radnik metalne struke koji ručno savija metalne dijelove i limove; **metalostrugar,** -ara — radnik metalne struke koji na strugu obrađuje metalne dijelove.

metalskī, -ā, -ō — prid. prema *metal,* kovni, kovinast, a također i kovinarski, npr. *metalskī radnīk.*

metalurgija *lat.-grč.* (*isp.* metal + ergon — rad, posao, djelo) 1. nauka o industrijskim načinima proizvodnje metala; talioničarstvo, topioničarstvo; 2. industrija koja proizvodi crne i obojene metale; **metalurg,** *mn.* -zi — radnik u metalurgiji; *prid.* **metalurškī.**

metamerija *grč.* (meta²... + méros — dio) podjela životinjskog tijela na niz metamera (segmenata), tj. jednakih članova istoga ustrojstva (npr. kod kolutićavaca).

metamorfoza *grč.* (meta²... + morfē — oblik) 1. promjena oblika, preobrazba, pretvaranje, transformacija; 2. *zool.* prijelaz iz jednog stadija individualnog razvitka životinje (ličinke) u drugi stadij — u razvijenu i konačnu formu; **metamorfan,** -fna, -fno — koji mijenja oblik, promjenljiv; **metamorfne stijene** — stijene nastale od eruptivnih ili sedimentnih

stijena promjenama izazvanima tlakom, toplinom, dodirom s magmom *(v.)*; *isp.* kontaktiliti; **metamorfozírati,** -ozīrām — preobražavati, pretvarati, preobraćati, preobratiti, mijenjati oblik, preobličiti, transformirati; **metamorfizam,** -zma — skupina fizičkih i kemijskih pojava koje u dubokim slojevima Zemljine kore izazivaju pretvaranje materijala (npr. gline) u kristalaste stijene (tinjčevi škriljci, gnajs, granit).

metan, -ána *franc.* (méthane *iz. grč., isp.* metil) močvarni plin, tj. plin koji se stvara u močvarama ili u rovovima, a nastaje od gnjiljenja organskih tvari; sastoji se od ugljika i vodika; može gorjeti.

metanastáza *grč.* (metanástasis — preseljivanje, seoba) seljenje, migracija, preseljivanje stanovništva (obično iz ekonomskih razloga); **metanastázička oblast** — područje u kojem je malo starinačkog stanovništva a prevladuju doseljenici.

metanija *grč.* (metánoia, metágnoia — spoznanje grijeha, pokora, kajanje) dubok, pobožan, pokoran poklon pred višim; **metanisati,** -šem — 1. kajati se, klanjati se, klečati, činiti pokoru; 2. *prenes.* ropski se ponašati, puzati pred moćnijim; *isp.* temenati.

metanol, -óla (metil-alkohol) — najjednostavniji alkohol, bezbojna, vrlo otrovna tekućina; dobiva se suhom destilacijom drveta ili sintetički; upotrebljava se kao otapalo, u dobivanju plastičnih masa, kao antifriz *(v.)* i sl.

metaplázija *grč.* (metaplássō — pretvaram) *med.* pretvaranje jedne vrsti tkiva u drugu (npr. vezivnog tkiva u hrskavično) pri kroničnim upalama, kod trajnih podražaja itd.

metaplazma *grč.* (metaplássō — preobražavam, pretvaram) 1. *biol.* dio stanice koji se sastoji od nežive tvari; 2. *gram.* dodavanje ili izostavljanje glasova ili slogova u mijenjanju riječi; izvođenje kosih padeža iz osnove koja je različita od nominativne.

metapsìhika, 3. -ci *grč.* (*isp.* psiha[1]) okultistička nauka, čitanje misli, telepatija i sl. (Leskovar); *prid.* **metapsìhičkī.**

metar, -tra, *2. mn* metārā *grč.* (métron — mjera, pravilo; obujam, dužina) 1. osnovna jedinica metričkog sistema, uvedena gotovo u čitavom svijetu nakon tzv. metarske konvencije koja je 1875. utanačena u Parizu gdje se i čuva osnovni metar i osnovni kilogram (*isp.* etalon); 2. mjera slogova, stihova, *isp.* metrika[1]; 3. **metar drvā** — kubični metar nasječenih drva (četiri idu u hvat); 4. *šatr.* mjesec dana; 5. mjera uopće; **nebeskī metar** — srednja udaljenost Zemlje od Sunca (150 mil. km); *prid.* **metarskī; metričkī.**

metarkìlogram *grč.* jedinica za mjerenje rada (rad koji se izvrši kad se 1 kg digne 1 m visoko); *isto i* kilogrammetar, *krat.* mkg; danas je uobičajeniji naziv *kilopondmetar.*

metar-kìlogram-sekúnda — metrički sustav mjerā zasnovan na metru, kilogramu i sekundi kao jedinicama dužine, mase i vremena; *skrać.* MKS.

metarkilopond *v.* kilopondmetar.

metasekvója (*isp.* sekvoja) biljka iz roda četinjača; raste u Kini.

metasìfilis *grč.* (*isp.* meta[2]... + sifilis) bolesne pojave koje se javljaju poslije trećeg stadija sifilisa, kao tabes, paraliza, upala i proširenje aorte.

metastáza *grč.* (metástasis — premještanje, promjena) *med.* razvitak novog zloćudnog tumora krvnim ili limfatičnim putem na nekom drugom mjestu organizma; *prid.* **metastátičan,** -čna, -čno — premještajni, prijenosni, prenesen.

metataksa *grč.* (meta[2]... + táttō — stavljam) *gram.* premještanje akcenta iste vrste sa sloga na slog (kako je npr. u našem dijalektalnom *žena* od starijeg *ženȁ* [*knjiž.* žena]); *prid.* **metataktičkī** *i* **metatáksičkī.**

metateza *grč.* (metáthesis — premještanje, preinačavanje, promjena) premještanje (naročito slogova u riječi, npr. *namastir* mj. *manastir*); **metateza likvidā** — promjena mjesta tekućih suglasnika u slavenskim jezicima: Albona — Labin, Scardona — Skradin, *germ.* berg — *slav.* breg.

metatónija *grč.* (meta[2]... + *isp.* ton) *gram.* preinačenje, promjena intonacije pojedinih samoglasnika (na istom mjestu u riječi) kao što se zbiva npr. u našem jeziku, gdje iz starijega *dvȍr* (uzlazno) nastaje novije *dvor* (silazno), ili kad u nekim (kajkavskim) narječjima, umjesto *mìslīm* govore *mîslim.*

metatropìzam, -zma *grč.* (meta[2] + trópos — obrat, okret) *med.* pojava da u spolnom odnosu muškarac preuzme ulogu žene a žena ulogu muškarca.

metazoe *(mn. ž. r.) grč.* životinje koje — za razliku od praživa (protozōa) — imaju tijelo sastavljeno od većeg broja stanica, tzv. višestaničnici.

meteg *grč.* (*isp.* metoh) imanje, zemljište, posjed.

mèteh *grč.* (*isp.* metoh) kraj, granica, predio; *isto i* **mètej.**

mètek, *mn.* -ci, 2. mètēkā *grč.* (metoikéō —

naselim se) inozemni naseljenik, stranac u staroj Ateni (u Grčkoj).

metelčica — slovenski pravopis kako ga je uredio Franc Serafin Metelko (1825), prvi profesor slovenskog jezika na liceju u Ljubljani (1789—1860); kasnije su Slovenci uveli »gajicu« — pravopis Ljudevita Gaja.

metelik *tur.* (*iz grč.* metallon — kovina, metal) stari turski bakreni (sitni) novac s malom primjesom srebra.

metempsihoza *grč.* (meta²... + en — u + psyche — duša) po mitologiji — seljenje duša; vjerovanje da se duša nakon nečije smrti nastani u nekoj životinji ili u nekoj biljci; *isp.* karma.

meteo... *grč.* (*isp.* meteor) skraćenica koja označuje »meteorološki« (npr. meteoslužba — meteorološka služba).

meteor, -ora *grč.* (meteoros — viseći, lebdeći) 1. svaka brzo prolazna atmosferska pojava (npr. oluja, »padanje zvijezda«, duga i sl.); 2. isto što *i* **meteorīt,** -íta — tvrdo tijelo koje pada iz svemirskog prostranstva na zemlju i koje kod padanja svijetli uslijed užarivanja od trenja o zemaljsku atmosferu; kod nekih naših pisaca: zvijezda padalica, krijesnica, proletuša; *prid.* **meteorskī; meteorītskī.**

meteorìzam, -zma *grč.* (meteorízein — dizati uvis, naduti) *med.* nadimanje trbuha (zrakom), nadim, nadutost, naduv; *isp.* flatulencija.

meteorograf *grč.* sprava što automatski bilježi pojedine meteorološke pojave.

meteorologija *grč.* (*isp.* meteor + logos — riječ, govor) nauka o fizičkom stanju atmosfere i o pojavama koje se događaju u njoj; proučava promjene vremena i vremenske elemente (temperaturu, vlažnost, tlak, sijanje sunca, oblačnost, oborine, vjetar i sl.); **meteorolog,** *mn.* -zi — stručnjak u meteorologiji; *prid.* **meteorološkī; meteorološki ìzvještāj** — objavljivanje vremenskih prilika, naročito predskazivanje temperature, oborina i uopće vremena za slijedeći dan (ili i za duže razdoblje); vremenska prognoza, napovijed; **meteorološkī satelīt** — umjetni Zemljin satelit koji dojavljuje podatke važne za meteorologiju; **meteorološkī rat** *v.* geofizički rat.

meteoropatija *grč.* (*isp.* meteor, meteorologija + pathos — bolest) *med.* bolesne smetnje (obično glavobolja, trganje, neraspoloženost i sl.) što ih u ljudima izazivaju promjene u atmosferi (npr. jugovina, vrijeme pred kišu itd.).

meter[1], -era, 5. meteru *franc.* (metteur) slagar koji složene retke slaže u strane, koji prelama tiskarski slog, koji se brine oko vanjskog izgleda složene strane; prelamač.

meter[2] *v.* mekter (Bora Stanković).

meteriz *tur.* (meteris, metris) opkop, šanac, rov; **meterizi** *v.* joltasi; **meteriziti,** -īm — ograđivati opkopom.

methemoglòbīn, -ína *grč.* oksidacijski oblik hemoglobina: nastaje u krvi kod nekih otrovanja.

Metida *grč.* (metis, 2. metidos — razum, pamet) starogrčka mitološka boginja mudrosti, prva žena Zeusova, od koje potječe boginja Atena (koja — po drugim legendama — »ne bješe nikad u krilu majčinom, već iskoči iz glave višnjem ocu svom«; Eshil).

metier *v.* metje.

metīl, -íla *grč.* (methy — vino, opojno piće + hyle — drvo, šuma; tvar) jednoatomni radikal *(v.)* ugljikovodika, ostatak metana *(v.)*; *prid.* **metīlnī; metīlnī alkohol** (metil-alkohol) — alkohol koji se dobiva iz drveta i upotrebljava za gorenje; drvena žesta, špirit.

metis, *2. mn.* metīsa *franc.* (metis) 1. potomak iz braka među predstavnicima različitih ljudskih rasa; obično — naziv potomka bijelaca i Indijanaca (*isp.* mestic); 2. mješavina među različitim vrstama životinja istoga roda; **metizacija** (*franc.* metissage) — ukrštavanje životinja različitih vrsta, no istoga roda.

metje, -ea, *mn.* -ei, 2. metjeā *franc.* (metier) zanat, zanimanje, zvanje, struka; tehnička sprema, radno iskustvo, majstorstvo, vještina, tehnika; *prid.* **metjerskī.**

metoda *grč.* (methodos) način istraživanja prirodnih pojava; pristupanje pojavama koje se proučavaju; planomjerni put utvrđivanja istine; uopće — način djelovanja; sistem, planski postupak za postignuće nekog cilja na nekom praktičnom ili teoretskom području; **marksističkoj dijalektičkoj metodi** temeljne su crte promatranje pojava: a) u njihovoj uzajamnoj vezi i uvjetovanosti; b) u kretanju i mijenjanju, obnavljanju i razvoju; c) u pretvaranju postepenih kvantitativnih promjena u bitne kvalitativne promjene koje dolaze putem zakonitog prijelaza u vidu skokova iz jednoga stanja u drugo; d) u unutarnjim proturječjima koja su svojstvena pojavama, u borbi suprotnosti, u borbi između staroga i novoga, onoga što izumire i onoga što se rađa; *isto i* **metod,** -oda *(m. roda).*

metodičan, -čna, -čno (*isp.* metoda) — 1. koji se događa po određenom sistemu, bez odstupa-

nja od sistema (metodičan rad); 2. koji se neodstupno rukovodi po unaprijed ustanovljenom rasporedu, planu, sistemu; planski, sistematski, sustavan, smišljen, promišljen; *izv.* **metòdičnōst,** -osti.

Metòdije (*akc. i* **Metòdije**) — metodičan čovjek, taktičar, »sređeni«, »uredni«.

metòdika, 3. -ci (*isp.* metoda) — 1. svi načini svrsishodnog provođenja nekog posla; 2. dio pedagogike koji govori o pravilima, metodama predavanja; *prid.* **metodički; metodičar** — 1. stručnjak u metodici; 2. nastavnik koji ima dobar način postupanja s materijom što je predaje.

metodìzam, -zma (*isp.* metoda) — anglikanska vjerska sekta, osnovana u 18. st.; traži točno (»metodično«) vršenje obreda i propisa anglikanske crkve i pripravu do stupnja »posvećenja«; **metòdist(a)** — pristaša metodizma; *žen.* **metòdistkinja;** *prid.* **metodìstičkī.**

metodològija *grč.* (*isp.* metoda + lògos — riječ, govor) nauka o metodama naučnog istraživanja.

mètodskī *v.* metodičan; **mètodskā jedìnica** — zaokruženo gradivo koje se u jednom predavanju može obraditi u školi.

mètoh, *mn.* -si, 2. mètohā *grč.* (metochē — zajednica, zajedničko imanje) 1. manastirska zemlja koju su kaluđeri zajednički obrađivali; 2. u srednjem vijeku u Srbiji: mala crkva sa nešto obradive zemlje; 3. svaki manastir ili crkva što su ih darodavci (ktitori) priložili većem manastiru; 4. svako imanje nekog manastira (ili crkve) koje se nalazilo udaljeno od njega; *isto i* **metòhija;** *prid.* **metòhījskī.**

metonìmija *grč.* (metonomazō — nadjenem drugo ime, preimenujem) pjesnička figura u kojoj se neki predmet ili pojava naziva riječima koje označuju neki drugi predmet ili pojam, ali koji stoji u odnosu s prvim, npr. *sto pušaka* = sto vojnika; *sijeda kosa* = starost; *prid.* **metonìmījskī; metònīmskī.**

metonomàzija *grč.* (metonomazō — nadijevam drugo ime) promjena vlastitog prezimena prijevodom u neki drugi jezik (Ritter — Vitezović, Sturm — Jurišić).

mètopa *grč.* (mètōpon — čelo, pročelje, prednja strana) svijetli međuprostor između triglīfā *(v.)* na dorskom frizu *(v.).*

metoposkòpija *grč.* (mètōpon — čelo, prednja strana + skopeō — gledam) tumačenje karakteristika pojedinog čovjeka na osnovu proučavanja forme čela, čeonih brazda itd.

metràža *franc.* (metrage) duljina nečega, izražena u metrima; mjerenje metrom; roba koja se prodaje na metre (za razliku od robe koja se važe ili prodaje od komada); *prid.* **metrāžnī.**

mètr dotel, d' plezîr *v.* maître d' hôtel, de plaisir.

metrèsa, *2. mn.* metrèsā *franc.* (maîtresse) ljubavnica, priležnica, suložnica, konkubina *(v.),* »prijateljica« (Krleža).

mètrička centa *v.* kvintal.

mètričkī sìstem — dekadski ili decimalni sistem mjera kojima je osnova metar; u Srbiji uveden 1873, u Hrvatskoj 1874, u Crnoj Gori 1903, u Bosni i Hercegovini 1911 (u krajevima koji su bili pod austrougarskom i turskom okupacijom 1869. odn. 1871); do onda su različitim našim krajevima bile na snazi različite mjere.

...metrija *grč.* (metreō — mjerim) kao drugi dio složenice označuje mjeru, mjerenje (*isp.* geometrija).

mètrika[1], 3. -ci *grč.* (*isp.* metar) 1. u literaturi — nauka o razmjerima pjesama i o ritmu stihova; glavni elementi: broj i dužina slogova, ritam, veličina i povezanost stihova, konfiguracija pjesme; 2. u muzici — nauka o dužini tonova, o njihovu nizanju; *prid.* **metričan,** -čna, -čno; **metričkī; metričar** — stručnjak u metrici.

mètrika[2], 3. -ci, *2. mn.* mètrīkā *grč.* (mētēr — majka) izvadak iz matične knjige (o danu rođenja, vjenčanja, smrti).

metrírati, mètrīrām (*isp.* metar) slagati u (kubične) metre, pri čemu se obično misli na drva; *isto i* **mètriti,** -īm.

metrítis (*akc. i* **-itis**) *grč.* (mētēr — majka) *med.* upala maternice, zapaljenje materice.

mètro, -òa, *mn.* -òi, 2. metròā *franc.* (*kraće* mjesto mètropolitain — glavni, prijestolni) gradska podzemna (u tunelima) ili nadzemna (na estakadama) električna željeznica.

Metro-Goldwyn-Mayer *v.* M. G. M.; *isp.* Mayer.

metrokolor (*isp.* M. G. M. *i* kolor) jedna od tehnika snimanja filma u boji.

metrològija *grč.* (*isp.* metar + lògos — govor) nauka o mjerama; **metròlog,** *mn.* -zi — činovnik struke kontrole mjera i dragocjenih kovina koji ocjenjuje točnost mjera i ispravnost dragih kovina.

metròman, -āna *grč.* (*isp.* metar *i* -man) tko ima maniju pravljenja stihova, nadripjesnik, »stihoklepac«.

metronìmik *grč.* (mētēr — majka + ònoma — ime) ime, prezime ili pridjevak izveden po imenu majke; *isp.* matronimik, patronimik.

metrònom, -òma *grč.* (mètron — mjera + nómos — pravilo, red, zakon) u muzici — sprava za mjerenje takta, taktomjer.

metropola (*akc. i* **-pola**) *grč.* (meter, 2. metros — majka + polis — grad) 1. u staroj Grčkoj — naziv države-grada u odnosu prema naseobinama u inozemstvu koje je taj grad osnovao; 2. imperijalistička država u odnosu prema svojim kolonijama, tzv. »država matica«; 3. u novije vrijeme — glavni grad neke zemlje; **metropolija** — biskupija, nadbiskupija; **metropolit**, -íta, 5. metropolite — biskup u glavnom gradu, nadbiskup; *isto i* **metropolíta**; *prid.* **metropòlītskī** *i* **metropolitanskī; metropolìtēn**, -ena *v.* metro (*isp.* mitropolija).

Metropolitan-opera (*čit.* Metropoliten..., *skrać. Met*) — najveće i najuglednije američko operno kazalište u New Yorku (osn. 1883, a od 1966. u novoj zgradi u Lincoln Centeru); izvodi samo repertoar najvišeg stila, a angažira najglasovitije pjevače i dirigente.

metroragija *grč.* krvarenje iz maternice izvan vremena menstruacije.

metteur *v.* meter; **metteur en scène** *franc.* (*čit.* meter an sen) redatelj, režiser (Krleža).

metula — *skrać.* od Methode Toussaint-Langenscheidt (*čit.* Tusen-Langnšajt), tj. po metodi jezičara Toussainta i Langenscheidta sastavljeni priručnici za učenje stranih jezika (pitanja i odgovori, slike pojedinih predmeta, rječnici itd.).

Metuzalem *hebr.* po biblijskoj priči čovjek koji je u vrijeme prvih ljudi živio preko 950 godina; *prenes.* **(metuzalem)** vrlo star čovjek, starina, starčekanja.

MeV — oznaka za *megaelektronvolt* (milijun elektronvolta).

mevlevija *tur.* (*iz ar.* mevla — gospodin, bog) pripadnik jednog derviškog reda osnovanog u 13. st.

Mevlida *tur.* »rođena na mevlud« (*v.*).

mevlud, *2. mn.* mevlūdā *tur.* (mevlud — rođen) rođenje, blagdan rođenja Muhamedova.

MEX — automobilska oznaka za *Mehiko* (Mexico).

Mexico *v.* Mehiko *i* Meksiko.

meza *v.* meze.

mezalìjansa, *2. mn.* mezalijansā *franc.* (mésalliance) 1. nepriličan brak, tj. brak između socijalno »neravnopravnih« ljudi (obično u kraljevskim porodicama, kad npr. neki princ uzima djevojku nekraljevske krvi); *isp.* morganatika; 2. *prenes.* neprirodna mješavina, nenaravan spoj uopće.

mezana *tal.* (mezzina) bakreni vrč.

mezanin, -ína *tal.* (mezzanino) malena nadgradnja nad kućom; nepotpun kat, polukat, međukat, polusprat, međusprat.

mezaortitis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* upala srednjeg sloja aorte (*v.*), posljedica luesa (*v.*).

mezar, -ára *tur.* (mezar) grob, grobnica; **mezarluk**, *mn.* -ci — groblje; *isto i* **mezaristan**, -ána; **mezartaš** (*isp.* taš) nadgrobni kamen, nišan.

meze, mezeta *tur.* (meze) jelo koje ljudi zalažu uz rakiju; zakuska, prismok; *isto i* **mezeluk**, *mn.* -ci (*odmila i* **meza**, *žen. roda*); **mezetiti**, -īm — jesti meze; zalagati, zakusivati, prismakati, prismočiti; *isto i* **mezetisati**, -šem; **meze(t)lija** — sladokusac, ljubitelj mezeta.

mezenhim, -íma *grč.* (mesos — srednji + encheō — ulijem) spojno tkivo zametaka kod mnogostaničnih organizama u ranim stadijima njihova razvitka.

mezenterij, -ija (*pored* **mezenterijum**) *grč.* (mesos — srednji + enteron — nutrina) trbušna, crijevna opna, maramica, opornjak; **mezenteritis** (*akc. i* **-ìtis**) — upala mezenterija.

mezet, *2. mn.* mezētā *tur.* (müzajede) dražba, licitacija, javno nadmetanje.

mezevo *mađ.* (mező — polje) bojno polje, bojište, ratište.

mezheb *tur.* pravne nauke, pravni fakultet.

Mezija (*lat.* Moesia) — rimski naziv za teritorij koji je nekad pokrivao današnju Srbiju i sjevernu Bugarsku; sjedište joj je bilo u današnjoj Sofiji (Serdica).

mezil, *2. mn.* mezīlā *tur.* (*isp.* menzil) pošta na konju; *prid.* **mezilskī; mezildžija** — poštar, kurir, glasnik; **mezilana**, *2. mn.* mezilanā — kuća u kojoj je pošta.

mezmerizam *v.* mesmerizam.

mezo... *grč.* (mesos — srednji) kao prvi dio složenice označuje nešto srednje, sredinu.

mezoderm *grč.* (mezo... + derma — koža) srednji list zametaka mnogostaničnih organizama u ranim stadijima njihova razvitka; srednji listić u embriju iz kojeg se razvija vezivno tkivo, kosti, hrskavica, mišići i drugi dijelovi tijela.

mezofil *grč.* (mezo... + fyllon — list) srednji dio tkiva u listu biljke.

mezofiti (*mn. m. r.*) *grč.* (mezo... + fyton — biljka, raslina) biljke prilagođene životu na umjereno vlažnim staništima.

mezognat, -áta *grč.* (mezo... + gnathos — čeljust, vilica) čovjek u koga su čeljusti nešto malo naprijed izbočene i zubi nešto koso usađeni; *prid.* **mezognatskī**; *isp.* ortognat, prognat.

mezokarp *grč.* (mezo... + karpos — plod) sočni dio plodovog ovoja.

mezokefalija *grč.* (mezo... + kefalē — glava) srednjoglavost, oblik glave između brahikefalije i dolihokefalije *(v.)*.
mezoklíma *grč.* prosječno stanje atmosfere na manjim područjima Zemlje; *isp.* makroklima, mikroklima.
mezolitik *grč.* (mezo... + líthos — kamen) srednje kameno doba, prethistorijsko doba koje dijeli staro kameno doba od mlađeg kamenog doba; *prid.* **mezolitičkī; mezòlītskī.**
mèzōn[1], -ōna *franc.* (maison) kuća (obično kao naslov nekih trgovina)
mèzōn[2] *v.* mezotron.
mezopàuza *grč.* gornji sloj Zemljine atmosfere (*v.* mezosfera), na kojem se pojavljuje polarno svjetlo.
Mezopòtāmija (*pored* **Mesopòtāmija**) *grč.* (mezo... + potamós — rijeka) »zemlja između dviju rijeka«, današnji Irak koji leži između Eufrata i Tigrisa (u starini Babilonija i Asirija); *isp.* interamnij; **hrvàtskā Mezopòtāmija** — područje između Save i Drave, uglavnom današnja Slavonija (Krleža).
mezosfèra *grč.* sloj Zemljine atmosfere na visini od 50 do 80 km.
mezòskaf *grč.* (mezo... + skáfos — lađica, čamac) podmornica za mirnodopske svrhe, konstruirana u naše dane i iskušana u Ženevskom jezeru god. 1964; roni do 1000 metara i smatra se pretečom novih podmorskih brodova koji će ploviti na velikim dubinama pod povoljnijim prilikama nego na morskoj površini i omogućivati vađenje podvodnih ruda i eksploataciju nafte koja se nalazi na velikim dubinama.
mezosopran *v.* mezzosopran.
mezòtrōn, -ōna *grč.* (mezo... + *isp.* elektron) *fiz.* teški elektron s masom približno 200 puta većom od mase običnog elektrona; govori se i *mezon* (pronađen u Berkeleyu u Kaliforniji 1948).
mezozoe *(mn. ž. r.) grč.* životinjski parazitski organizmi sačinjeni od nekoliko stanica, među kojima postoji podjela rada, ali nema ni tkiva ni organa.
mezozòik *grč.* (mezo... + zōon — živo biće) pretposljednja, »srednja« era u geološkoj historiji Zemlje; odlikuje se gospodstvom golemih gmazova, pojavom prvih ptica, sisavaca i mnogih morskih životinja; dijeli se na periode: trijas, juru i kredu; *prid.* **mezozòjskī.**
mezul *v.* mezil.
mezuza *hebr.* (»vratnica«) svitak pergamene s biblijskim citatima koji se pribija na desnu vratnicu ulaznih vrata u hebrejsku kuću i služi kao amulet *(v)*.
mezzaro *tal.* (*čit.* medzāro) čipkasti šal što ga žene (na Korzici osobito) prebacuju preko glave.
mezzatinta *v.* medzatinta.
mezza voce *tal.* (*čit.* mēdza vōče) *muz.* prigušenim glasom, »podglas«.
mezzoforte *tal.* (*čit.* mēdzoforte) *muz.* polujako; polujakim glasom; *znak mf.*
mezzopiano *tal.* (*čit.* medzopijāno) *muz.* polutiho; polutihim glasom; *znak mp.*
mezzosopran *tal.* (*čit.* medzosoprān) srednji ženski glas, između soprana i alta.
mèžnār *njem.* (Messner) crkvenjak, zvonar; *žen.* **mèžnarica; mežnàrija** — posao mežnara.
mèžnjar *v.* mežnar (Krleža).
mèžul *v.* žmulj, mižolj.
mf — *znak za* mezzoforte *(v.)*.
mg — *skrać. za* miligram *(v.)*.
Mg — znak za magnezij *(v.)*.
M. G. M. — *skrać. za* Metro Goldwyn Mayer (ime velikog američkog filmskog poduzeća).
mgr. *v.* msgr.
mgtsc. — krat. za *magnetoskop.*
MHAT — *skrać. za rus.* Moskóvskij hudožestvennyj akademíčeskij teātr (Moskovsko umjetničko akademsko kazalište).
MHz — *skrać. za* megaherc *(v.)*.
mi[1] — nota u solmizaciji; pjeva se mjesto glasa *e.*
mi[2] — dvanaesto slovo grčkog alfabeta *(μ)*.
mia cara *tal.* (*čit.* mīja kāra) moja draga; **mia carissima** (*čit.*... karīsima) moja predraga, najdraža.
miàlgija *grč.* (mȳs, 2. myós — miš, mišić + algos — bol) boli u mišićima od prenaprezanja, prehlade i dr.; *isp.* musklfiber.
miatònija *grč.* (mȳs — miš, mišić + atonija) mlohavost mišića.
mìca, *2. mn.* mīcā *njem.* (Mütze) kapa.
micare in tenebris *lat.* (*čit.* mikāre...) svjetlucanje u mraku (Ciceron).
micèlija *grč.* (mýkēs — gljiva) vegetativno tijelo gljīvā, sastavljeno od razgranatih isprepletenih niti.
micetològija *v.* mikologija.
Mich. — *skrać. za* Michigan (država u USA).
Michel *v.* mihl.
Michelangelo *v.* Buonarroti.
Michelsberg *njem.* (*čit.* Mihlsberg) prethistorijsko naselje u jugozapadnoj Njemačkoj (Baden-Württemberg), po kojem je nazvana jedna kultura kasnog neolitika.
Michigan (*čit.* Mìšigen) ime jezeru (jedno od pet

»velikih«!) i saveznoj državi u USA; glavni grad Lansing.

Mickey Mouse *v.* Mikimaus.

micna, *2. mn.* mícnā *i* mìcnī *v.* mica.

micoquien *v.* mikokjen.

mìčman *rus.* (*iz engl.* midshipman) u predrevolucionarnoj Rusiji poručnik korvete (najniži oficirski čin u mornarici).

mìća, *2. mn.* mîćā *tal.* (micchia) fitilj, stijenj, potpaljivač.

mida *tur.* (mide) želudac, stomak.

Mìda (*grč.* Mídas) — mitski kralj u Frigiji; prema priči pretvarao u zlato čega se god dotakao.

Midas (*isp.* Mida) ime američkom umjetnom satelitu lansiranom 24. V. 1960, teškom 2.200 kg; zadatak mu je otkrivanje neprijateljskih projektila.

Midem — svjetski sajam gramofonskih ploča.

míder *njem.* (Mieder) steznik, grudnjak, korzet *(v)*.

Mìdhat *v.* Mithat.

mìdi *engl.* (mid — srednji) jedan od (uvijek) modernih stilova odijevanja; karakterizira ga umjerenost, za razliku od mini i maksi *(v.)*.

midinèta, *2. mn.* midinētā *franc.* (midinette) 1. mlada kitničarka, švelja ili prodavačica (ime odatle što takve djevojke o podne [*franc.* midi] izlaze iz svojih radionica pa ih tada dočekuju »kavaliri«); 2. djevojka lakog ponašanja; *isto i* **midìnetka**, 3. -tki, *2. mn.* midìnetkī.

mìdraš *hebr.* (istraživanje) zbirka rabinskih tumačenja *Biblije.*

mìdrati, -ām *njem.* (miedern) stezati miderom

midrijáza *grč.* (mydríasis) proširenje zjenice; **midrijàtici** *(mn. m. r.)* — sredstva za širenje zjenice (atropin, skopolamin, kokain); uštrcana u oči, proširuju zjenice (ali ih na kratko vrijeme i zasljepljuju) i pomažu pri dijagnosticiranju očnih bolesti; služe također i za uljepšavanje jer se njima postizava i blistavost očiju.

midshipman *engl.* (*čit.* mìčipmen) *vojn.* čin između pomorskog kadeta i potporučnika engleske ratne mornarice; *isp.* mičman.

mìg (po imenima konstruktora A. J. Mikojana i M. J. Gureviča) naziv sovjetskog vrlo brzog lovačkog i borbenog aviona.

mìgma *grč.* (meigma, mīgma) 1. *v.* mikstura; 2. rastaljena silikatna tvar što nastaje u dubokim dijelovima litosfere *(v.)* pretaljivanjem sedimentnih stijena; **migmàtīt**, -íta — stijena nastala djelovanjem migme na sedimente ili eruptivne stijene.

mignon *v.* minjon.

Mignon *franc.* (*čit.* Minjōn) »ljubimica«; *isp.* minjon.

migrácija *lat.* (migrare — seliti) preseljenje, seljenje, seoba (stanovništva, životinja); *prid.* **migràcījskī; mìgracionī;** *isp.* migrirati.

migréna *franc.* (migraine *od grč.* hemikranía — pola lubanje) bolest koja se očituje u periodičnim glavoboljama (ponajviše jedne polovice glave), u mučnini i u potištenosti; **migrènīn**, -ína — lijek protiv migrene; *slično i* **migrèvāl**, -ála.

migrírati, mìgrīrām *lat.* (*isp.* migracija) seliti.

Miguel *španj.-port. v.* Mihael.

Mìhael *hebr.* »tko je kao bog?«; jedan od biblijskih arhanđela; prema *Bibliji* borac protiv paklenog zmaja (sotone), »vojvoda vojske nebeske«; čest umjetnički motiv.

Mìhājlo — jedan od oblika hebr. imena *Mihael,* razvijen u našem jeziku; u Dubrovniku naziv groblja (*isp.* kod I. Vojnovića pjesmu *Na Mihajlu*).

mìhl *njem.* (Michel *od* Michael) nespretnjak, dobričina, čiča, »Švabo«.

Mìhōlje — dan sv. Mihaela po crkv. kalendaru (katolici 30. rujna, pravoslavni 14. listopada).

mìhōljica — jedno od imena za biljku *ciklamu.*

mìhrāb, -ába *tur.* (mihrab) oltar u džamiji koji je smješten u pravcu Meke; prema mihrabu su okrenuti vjernici za vrijeme molitve u džamiji.

mìjār, -ára *tal.* (migliaio) hiljada, tisuća; bezbroj.

mijaza *grč.* parazitiranje ličinaka različitih kukaca (muha, štrkova i dr.) u tijelu čovjeka i životinja.

mijazam, -zma *grč.* (míasma — skvrnjenje) kužno isparivanje (izraz koji se više ne upotrebljava; dok još nisu bile otkrivene bakterije, držalo se da se zarazne bolesti šire isparivanjem iz zahoda, močvara itd.).

mijelīn, -ína *grč.* (myelós — moždina, srž) masti slična tvar od koje je uglavnom sastavljena ovojnica živaca; *prid.* **mijelīnskī; mijelítis,** (*akc. i* **-ìtis**) — upala leđne moždine; **mijelōm**, -óma — oteklina koštane moždine, osobito na rebrima, glavi i na kralješcima; **mijeloblast** — početni razvojni oblik leukocita; **mijeloza** — degenerativna bolest leđne moždine, praćena preosjetljivošću u udovima, umorom i osjećajem težine u nogama; **mijelografija** — medicinska metoda koja rendgenski prikazuje likvorski prostor u području kralješnice, kičme.

mikado[1], -ada, *mn.* mikadi *jap.* japanski car (doslovno »visoka vrata«); danas uobičajeniji naziv *tenno (v.); prid.* **mikadov.**

mikado[2] *jap.* 1. vrsta igre spretnosti tankim dugačkim štapićima; 2. glavni štapić u toj igri.

mikašist *franc.* (micaschiste) liskunoviti škriljac (vrsta kamena).

mikcija *lat.* (mictio) mokrenje, uriniranje *(v.).*

mikelet *franc.* (miquelet — hajduk) jedan od ratobornih gorštaka u južnim Pirinejima; Napoleon Bonaparte upotrebljavao ih je kao kontragerilu u svojim borbama u Španiji; *isp.* geriljasi.

Mikena — grad u Argolidi u Grčkoj, prijestolnica kralja Agamemnona; *prid.* **mikenskī; mikenska kultura** — područje egejske kulture na grčkom kopnu.

miki, -ija *v.* miki-maja.

Mikimaus (Mickey Mouse — Miki Miš) popularni »junak« crtanih filmova američkog umjetnika Walta Disneya (od god. 1926).

miki-maja (*zapravo* niki *prema Nikola,* no kod nas se uvriježio pribilježeni izgovor) — vrsta pulovera od baršunastog materijala.

mikimoto (po imenu japanskog otočja Mikimoto) — japanski umjetno načinjeni biser.

mikokjen, -ena *franc.* (micoquien, po nalazištu La Micoque u Francuskoj) jedan od naziva za srednji paleolitik.

mikologija *grč.* (mykes — gljiva + logos — riječ, govor) nauka o gljivama odn. (u medicini) o gljivicama.

mikoriza *grč.* (mykes — gljiva + rhiza — korijen) jedna od gljivinih niti (micelija) koje se razvijaju na korijenu (ili korijenju) viših cjevastih biljaka i pomažu da korijenje usisava hranjive elemente iz zemlje; uopće suživot korijena (neke druge) biljke i gljiva.

mikoza *grč.* (mykes — gljiva) bolest prouzrokovana gljivicama (za razliku od bakterioza koje su prouzrokovane bakterijama).

mikro[1]**...** *grč.* (mikros — malen, sitan, sićušan, neznatan) u složenicama označuje odnos prema vrlo malenim predmetima ili prema spravama za promatranje i mjerenje malenih predmeta (npr. *mikroorganizmi, mikroskop*); u fizičkim jedinicama označuje mjeru, milijun puta manju od osnovne mjere (npr. *mikroamper* — milijunti dio ampera).

mikro[2], mikra — u filmskom jeziku naziv za mikrofon *(v.)* na oduljem metalnom štapu koji služi za hvatanje zvukova kada se tehničar (mikroman) ne može približiti izvoru zvuka koji valja snimiti; *isp.* žirafa.

mikroambulanta *grč.-lat.* (mikro[1]... + *isp.* ambulanta) zdravstvena ustanova određena za liječenje što manjeg broja pacijenata kako bi se lakše i brže obavljali poslovi (kod nas uveden naziv u vezi s ukidanjem privatne liječničke prakse god. 1960; ima da zamijeni nekadanje liječničke ordinacije).

mikroanaliza *grč.* (mikro[1]... + *isp.* analiza) raščlanjivanje do u najmanje sitnice.

mikrob, -oba *grč.* (mikro[1]... + bios — život) jedan od najsitnijih organizama biljnoga i životinjskog podrijetla koji se mogu razabirati samo mikroskopom (kod nekih naših pisaca »sitnoživ«); mnogi mikrobi izazivaju pojave vrenja, gnjiljenja i raspadanja organskih tvari, zarazne bolesti.

mikrobar *grč.* (*isp.* mikro[1]...) milijunti dio bara *(v.); isp.* milibar.

mikrobarometar, -tra *grč.* (mikro[1]... + *isp.* barometar) barometar koji u uvećanom mjerilu pokazuje male promjene stanja živina stupca.

mikrobiologija *grč.* (mikro[1]... + *isp.* biologija) nauka koja svestrano proučava najsitnija živa bića — mikroorganizme ili mikrobe.

mikrobus *grč.-lat.* (mikro[1]... + *isp.* autobus) mali autobus za 10—15 ljudi, vrsta kombija *(v.).*

mikrociti *(mn. m. r.) grč.* sićušni eritrociti *(v.).*

mikroelektroanaliza *grč.* (*isp.* mikro[1]... + elektro... + analiza) određivanje električnih naboja i struja u životinjskim i biljnim stanicama.

mikrofarad (*isp.* mikro[1]... + farad) — jedna milijuntina farada; *znak* μF.

mikrofauna *grč.-lat.* (mikro[1]... + *isp.* fauna) najsitnije životinje, vidljive tek mikroskopom; *isp.* makrofauna.

mikrofilija *grč.* (mikro[1]... + fyllon — list) *bot.* pojava sitnog lišća kod nekih biljaka, sitnolisnatost.

mikrofilm *grč.-engl.* (mikro[1]... + *isp.* film) fotografski film kojim se snimaju dokumenti veoma umanjeni radi lakšeg spremanja i upotrebe (knjige, stari rukopisi i sl.).

mikrofon, -ona (*akc. i* **mikrofon**, -ona) *grč.* (mikro[1]... + fone — glas, zvuk) sprava koja titraje zvuka pretvara u električne titraje; primjenjuje se u telefoniji i u radiofoniji.

mikrofotografija *grč.* (mikro... + *isp.* fotografija) fotografska snimka s pomoću mikroskopa.

mikrografija *grč.* (mikro[1]... + grafein — pisati) 1. opisivanje vrlo sitnih (mikroskopskih) predmeta; 2. *med.* pojava kada bolesnik

počinje pisati sve sitnijim slovima, tako da mu na kraju pismo postane sasvim nečitljivo.

mikrogram *grč.* (*isp.* mikro[1]...) milijunti dio grama.

mikroherc *grč.-njem.* (*isp.* mikro[1]...) milijunti dio herca *(v.)*.

mikrokamera *grč.-lat.* (mikro[1]... + *isp.* kamera) fotografski aparat vrlo malenog oblika.

mikrokefalija *grč.* (mikro[1]... + kefalē — glava) maloglavost; prirođena abnormalna nerazvijenost glave; obično uz to i duševna nerazvijenost (idiotija); **mikrokefal(os)** — maloglavac; sitnoglavac.

mikrokemija *grč.* grana kemije koja proučava najsitnije količine uzoraka i služi se vrlo osjetljivim pomagalima.

mikroklima *grč.* (mikro[1]... + *isp.* klima) opisivanje prirodnih pojava na vrlo malenim prostorima, proučavanje klime na usko određenim sektorima.

mikrokozmos *grč.* (mikro[1]... + *isp.* kozmos) 1. svijet malenih veličina, atoma, molekula i atomskih čestica, za razliku od svijeta velikih veličina (planetnoga mjerila); *prot.* makrokozmos; 2. čovjek u odnosu na makrokozmos *(v.)*.

mikrolīt, -íta *grč.* (mikro[1]... + líthos — kamen) 1. sitni kristal vidljiv samo pod mikroskopom; 2. minijaturno oruđe prvobitnog čovjeka iz kamenog doba.

mikrologija *grč.* (mikro[1]... + logos — riječ, govor) istraživanje sitnica, sitničarenje, interes za beznačajne stvari.

mikroman *grč.-germ.* (mikro[2] + man — čovjek) tehničar koji pri filmskim i televizijskim snimanjima vodi brigu o smještaju i djelovanju mikrofona, koji uključuje i isključuje, približuje i udaljuje itd. mikro[2] *(v.)*; *isp.* mikromanija (odn. *mikromān*).

mikromanija *grč.* (mikro[1]... + *isp.* manija) 1. umanjivanje vlastite vrijednosti, skromnost, povučenost, stisnutost (u samoga sebe); 2. *med.* bolest pri kojoj čovjek misli i osjeća kao da mu se tijelo smanjuje i konačno nestaje; **mikromān,** -āna — Matošev izraz za čovjeka sa svojstvima suprotnim megalomanu *(v.)*.

mikromelija *grč.* (mikro[1]... + melon — sitna stoka) prirođena nakaznost sa abnormalno malim udovima.

mikrometar, -tra, *2. mn.* mikrometara *grč.* (mikro[1]... + metron — mjera) sprava za mjerenje veoma sitnih udaljenosti i kutova.

mikrometeorologija *grč.* nauka o fizikalnim procesima u najnižim slojevima zraka (na donjoj granici atmosfere).

mikromilimetar *v.* mikron.

mikrominijaturizacija *grč.-franc.* težnja u modernoj tehnici da se različite naprave izrađuju u što manjim oblicima a da ništa ne gube od svoje djelotvornosti (npr. tranzistor).

mikrōn, -ōna *grč.* (mikrōn — maleno) vrlo sitna mjera — 0,001 mm; označuje se grčkim slovom μ (*čit.* mi).

Mikronezija *grč.* (mikro[1]... + nēsos — otok) otočje u Tihom oceanu istočno od Melanezije *(v.)*; 1458 otoka i otočića, npr. Karolini, Mariani, Maršalski otoci i dr., među kojima i Bikini i Enivetok, poznati po pokusima s nuklearnim oružjem; *prid.* **mikronezījskī.**

mikroorganizam, -zma, *2. mn.* -izāmā *grč.* isto što i mikrob.

mikropaleontologija *grč.* grana paleontologije koja proučava sićušne fosilne objekte (krednjaci, šupljikare, alge i sl.).

mikropila *grč.* (mikro[1]... + pylē — vrata) 1. otvor na jajnim opnama nekih životinja (školjki, kukaca i dr.); služi za disanje, hranjenje i oplođivanje; 2. otvor na sjemenom zametku biljaka kroz koji ulazi pelud.

mikrorajōn, -ōna *grč.-franc.* (mikro[1]... + *isp.* rajon) sitna upravna jedinica kakvih ima više u pojedinoj gradskoj četvrti (rajonu, općini) da bi se olakšalo i ubrzalo rješavanje tekućih poslova.

mikroregija *grč.-lat.* (mikro[1]... + *isp.* regija) *geogr.* malena homogena cjelina agrarnog prostora sa svojim posebnim problemima.

mikrosekunda, *2. mn.* -sekūndā *grč.-lat.* (mikro[1]... + sekunda, *v.*) milijunti dio sekunde; *isto i* **mikrosekund,** *2. mn.* -sekunādā.

mikrosfiksija *grč.* (mikro[1]... + sfygmos — bilo, puls) *med.* slabo kucanje bila, slab puls.

mikroskop *grč.* (mikro[1]... + skopeō — gledam) 1. optička sprava kojom se u uvećanom obliku mogu promatrati maleni, prostim okom nevidljivi predmeti; povećava do 3000 puta; 2. **Mikroskop** — malo zviježđe na južnoj nebeskoj polutki, južno od zviježđa Jarac; **elektronskī mikroskop** povećava do 100.000 puta; *naš stari izraz:* sitnozor; **mikroskopskī** — 1. izvanredno sitan, vidljiv jedino mikroskopom; 2. koji se proizvodi s pomoću mikroskopa; 3. *prenes.* malen, ništavan po razmjerima, neznatan, sićušan; **mikroskopírati,** -skopīram — istraživati mikroskopom.

mikrosnīmka *grč.-hrv.* (*isp.* mikro[1]...) fotografska snimka dokumenta s pomoću mikrofilma *(v.)*.

mikrosom, -oma *grč.* (mikro[1]... + soma — tijelo) zrnce u protoplazmi životinjskih i biljnih stanica.

mikrospora *grč.* (mikro[1]... + spora — sjeme) sitna spora *(v.)* iz koje se razvija samo muški zametak (kod paprati i sl.); *isp.* makrospora; **mikrosporangija** — dio biljke u kojem se razvijaju mikrospore.

mikroteritorij, -ija (*pored* **-teritorijum**) *grč.-lat.* (mikro[1]... + *isp.* teritorij) zajednički pojam pod koji se mogu svrstati nazivi kao mikrorajon, mikroregija i sl. koji označuju prostore najmanjeg opsega.

mikrotom *grč.* (mikro[1]... + tome — sječenje) *med.* sprava za rezanje vrlo tankih slojeva tkiva.

mikrotoponomastika, 3. -ci *grč.* (mikro[1]... + *isp.* toponomastika) nauka o imenima i značenjima imena pojedinih dijelova zemljišta, kao njiva, livada, pašnjaka, zaljeva, draga, dražica itd.; *isp.* makrotoponomastika.

miksakuza *engl.-grč.* (mix — miješati, općiti + akuo — slušam) *med.* seksualna nastranost kad se neka osoba nastoji spolno zadovoljiti prisluškivanjem obljube drugih ljudi; *isp.* miksoskopija.

miksati, -am *engl.* (mixed) 1. miješati, osobito u filmskoj tehnici i kod snimanja na radiju pretapati jednu sliku u drugu ili jedan glas u drugi; 2. miješati, mijesiti, mutiti, »lupati« s pomoću miksera; **miksaža** — miješanje, pretapanje.

miksedem, -ema *grč.* bolest zbog nedovoljne funkcije žlijezde štitnjače (*v.* tiroidna žlijezda), praćena sniženjem bazalnog metabolizma *(v.)*; *isp.* hipotireoza.

mikser *engl.* (mixer) 1. mješač pića u barovima; 2. aparat za miješanje; 3. stručnjak za miješanje, pretapanje slika ili tonova na televiziji ili radiju.

miksomatoza *grč.* zarazna virusna bolest zečeva i kunića (smrtnost brza i vrlo velika).

miksoskopija *engl.-grč.* (mix — miješati, općiti + skopeo — gledam) *med.* seksualna nastranost kad se neka osoba nastoji spolno zadovoljiti gledanjem obljube kod drugih ljudi; *isp.* miksakuza.

mikspult (*isp.* miksati *i* pult) — aparat za miješanje zvukova kod filma (govor je npr. snimljen na jednu magnetofonsku vrpcu, šumovi na drugu, pucnjava na treću itd.); zadatak je mikspulta da sve te zvukove uskladi i sinkronizira sa slikom kako bi se kod konačne izrade filma dobili na novoj, zajedničkoj magnetofonskoj vrpci svi željeni efekti.

mikst debl *v.* mixed double.

Miksteci, Miksteka — *(mn. m. r.)* prastari indijanski narod u Mehiku (*isp.* Astek).

mikstum kompozitum *v.* mixtum compositum.

mikstura *lat.* (mixtura, mistura) 1. smjesa, mješavina; tekući lijek iz smjese od nekoliko tvari; 2. zbrka, kaos, nered (Krleža).

mikterofonija *grč.* (mykter — nozdrva + fone — glas) govorenje kroz nos, hunjkanje, unjkanje; *isp.* nazirati.

mil (*od lat.* mille — tisuću) sitna novčana jedinica u nekim valutama (izraelska funta ima npr. 1000 mila).

milać, milća *tur.* (mülk) gradilište.

milady *v.* miledi.

milaneze *tal.* (milanese) 1. vrlo fina (katkad i zlatnim nitima ukrašena) pletena roba prvotno iz tal. grada Milana; 2. *v.* ala milaneze.

milć *v.* milać.

mile, -eta *tur.* (millet) čovjek, ljudski stvor (*isp.* milet).

milečento *tal.* (mille — tisuća, hiljada + cento — sto) popularni naziv za talijanski automobil marke Fiat (veći od »fiće«), tzv. »hiljadu i sto«; **miletrečento** — još veća i elegantnija kola, »hiljadu i tristo«; **milekvatročento** — »hiljadu i četiristo«, **milečinkvečento** — »hiljadu i petsto«.

miledi *(indekl.) engl.* (milady) engleska plemkinja; otmjena dama; »milostiva gospođa«; *isp.* ledi.

milefjori *tal.* (mille — tisuća, hiljada + fiore — cvijet) jedna od tehnika pri pravljenju stakla.

milefolje *tal.* (mille — tisuća + foglie — list) 1. *bot.* stolisnik, hajdučka trava, sporiš, kunica, kunji rep, ahileja *(v.)*; 2. popularno jelo od nekoliko »tavana« tjestanih jufki *(v.)* posutih mljevenim mesom.

milenarizam, -zma *lat.* (mille — tisuća) *v.* hilijazam; **milenaristi** *(mn. m. r.)* — pristaše učenja o budućem hiljadugodišnjem kraljevstvu božjem na Zemlji.

milenij, -ija (*pored* **milenijum**) *lat.* (mille — tisuća, hiljada) razdoblje od 1000 godina; 1000-godišnjica; tisućnica (Akad. rječn.); *prid.* **milenijski** (*pored* **milenijumski**).

mileram *njem.* (Milchrahm) vrhnje, skorup, kajmak, pavlaka, smetana.

milerandizam, -zma prema imenu Aleksandra Milleranda (*čit.* Mileran: 1859—1943) — koalicija socijalista s reakcionarnom buržoaskom vladom (francuski socijalist A. M. ušao je god. 1899. u tadašnju buržoasku vladu); *v.* ministerijalizam.

miles gloriosus *lat.* (*čit.* mīles gloriōzus) hvalisavi vojnik, hvališa, razmetljivac koji se hvali junaštvima što ih nije počinio (prema istoimenoj komediji starorimskog pisca Tita Makcija Plauta, oko 250 — oko 184. pr. n. e.); *isp.* Bramarbas.
miles viatorius *lat.* u Vatikanskoj državi (gdje se sve obavlja na latinskom jeziku) saobraćajac, prometnik.
mìlet, *2. mn.* mȉletā *tur.* (milet, *isp.* mile) 1. narod, nacija; 2. vjerska zajednica, vjera; **milet-bašča** — javni park.
mȉlezimālan, -lno, -lno *lat.* (mille — tisuća, hiljada) tisućstruk, hiljadostruk; *isp.* decimalan, centimalan,
mil fler *v.* mille fleurs.
mȉlhbrōt *njem.* (Milch — mlijeko + Brot — kruh) vrsta kolača, tzv. mliječni kruh.
mili... *lat.* (mille — tisuća, hiljada) u složenicama označuje tisući dio neke jedinice za mjerenje.
miliàmpēr, -ēra (*isp.* mili + amper) — tisućina ampera; *skrać.* mA.
milibār *lat.-grč.* (mili... + *isp.* bar) mjera za tlak zraka, hiljaditi dio bara; *znak* mb.
milicàjac *v.* milicionar.
mìlicija *lat.* (miles, -itis — vojnik) 1. građanska ili narodna vojska (kad se čitavo za oružje sposobno stanovništvo od vremena do vremena poziva na vojničku izobrazbu); 2. stranačka vojna formacija; 3. posebna oružana formacija za održavanje reda u gradovima i po selima; *prot.* stajaća ili profesionalna vojska; *prid.* **milìcījskī; milicionār,** -āra, 5. mȉlicionāru *i* -āre — pripadnik milicije; stražar, redar, policist; *isto i* **milicionēr,** -ēra, 5. mȉlicionēru.
milieu *v.* milje; **juste milieu** (*čit.* žȉst milje) *franc.* zlatna sredina.
mȉligram *lat.-grč.* (mili... + *isp.* gram) mjera za vrlo male težine: tisućina grama; *skrać.* mg.
milihbrōt *v.* milhbrot.
milijàda *lat.* (mille — tisuća) 1. tisućljeće; 2. 1000-godišnjica; *isp.* milenij.
milijārda, *2. mn.* -ārdā *i* -ārdī (*akc. i* **milijàrda,** *2. mn.* milijàrdā *i* -ārdī) *franc.* (milliard) tisuću milijuna (piše se brojkom 1 sa 9 nula); *prid.* **milìjārdskī; milijardēr,** -ēra, 5. mȉlijardēru — čovjek koji ima milijardu; vrlo bogat čovjek; *isto i* **milijardaš,** -aša (Matoš).
milijàrija (*lat.* milium — proso) *med.* osip u obliku sitnih čvorića na izvodima žlijezda znojnica.
milijārnā tuberkulōza (*isp.* milijarija) — nastaje provalom tuberkuloznog žarišta u krvni optok. Krv je tada naplavljena golemim brojem bacila tuberkuloze koji putuju kroz krvne žile po čitavom organizmu, i tako nastaje opća tuberkuloza u organima. Milijarna tuberkuloza ima svoje ime otuda što su čitava pluća posuta sitnim čvorićima (poput prosa).
milijūn, -ūna *tal.* (milione — velika hiljada; zapravo po drugom krsnom imenu poznatog istraživača Marka Pola, koje je glasilo *Emilio,* on je u pričama o svojim putovanjima upotrebljavao vrlo velike brojke, pa su nepovjerljivi ljudi sve takve cifre počeli nazivati »emilioni«) tisuću tisuća; broj: 1,000.000; *prid.* **milijūnskī;** *umanj.* **milijūnčić; milijunaš,** -aša, 5. milijunašu — čovjek koji ima milijune; vrlo bogat čovjek; *isto i* **milijunār,** -āra; *žen.* **milijunašica (milijunārka);** *prid.* **milijunāškī** *i* **milijunārskī; milijūntī** — redni broj prema milijun; **milijùntina** — milijunti dio; *isp.* milion.
mìlikerc — fina bijela svijeća (*njem.* Kerze) iz bečke tvornice kojoj je bio vlasnik dr. de Milly; odatle u nekim našim krajevima i svaka druga svijeća.
mìlilitar, -tra, *2. mn.* mìlilitārā *lat.-grč.* (mili... + *isp.* litar) mjera za vrlo male količine tekućine; tisućina litre; *skrać.* ml.
milimetar, -tra, *2. mn.* milimetārā *lat.-grč.* (mili... + *isp.* metar) mjera za vrlo male dužine; tisućina metra; *skrać.* mm.
milimìkrōn, -ōna *lat.-grč.* (mili... + *isp.* mikron) tisućina mikrona, tj. milijuntina milimetra; *skrać.* mμ.
milìōn, -ōna *i* **milijūn** (*v.*); *prid.* **milìōnskī;** *umanj.* **miliōnčić; miliònēr,** -ēra, 5. mȉlionēru — milijunaš; *žen.* **miliònērka;** *prid.* **miliònērskī; miliōntī** *i* **miliònitī** — milijunti; **milìòntina** — milijuntina.
mìliprōt *v.* milhbrot.
militàntan, -tna, -tno *lat.* (militare — služiti kao vojnik) koji vojuje, borben, bojovan, ratoboran.
militār, -āra (*isp. lat.* miles, 2. militis — vojnik) vojska; **militārac,** -ārca, *2. mn.* militārācā — vojnik, vojni službenik; **milìtārskī** — vojnički (Đalski).
militārija (*isp.* militar) vojska (Josip Kozarac).
militārist(a) *v.* militarizam.
militarizácija *lat.* (militare — služiti kao vojnik) 1. provođenje sistema militarizma (*v.*); 2. prenošenje oblika i metoda vojne organizacije u područje građanskih odnosa, proširenje vojnih zakona, vojne discipline na neku gra-

nu narodne privrede (željeznice itd.); povojničenje industrije; *isp.* militarizirati.
militarìzam, -zma *lat.* (*isp.* militarizacija) 1. politika naoružanja i pripremanja na rat, politika osobitog naglašavanja vojnog faktora u organizaciji države i društva; 2. prevlast vojske nad civilnim organima državne vlasti; **militàrist(a)** — pristalica militarizma; *prid.* **militarìstičkī.**
militarizírati, -izīrām (*isp.* militarizacija) — provesti militarizaciju; povojničiti; *isto i* **militarizovati,** -ujēm.
Military Police *engl.* (*čit.* militeri polīs) Vojna policija.
milìter, -era *franc.* (militaire) vojska, vojna služba, vojništvo.
Militia est vita hominis *lat.* (*čit.* Milīcija...) Život je ljudski borba *(Biblija).*
mȋlka *šatr.* hiljadarka.
mille e tre *v.* ma in Espagna.
mille fleurs *franc.* (*čit.* mil fler) 1. »tisuću cvjetova«, vrsta parfema (Đalski); 2. tkanina s uzorcima od raznobojnog cvijeća.
millefoglie *v.* milefolje.
mille gratias *lat.* (*čit.* mȋle grācijas) tisuću (puta) hvala (Đalski).
mille grazie *tal.* (*čit....* grācije) tisuću puta hvala.
mille miglia *tal.* (*čit....* milja) najveća automobilistička utrka u Italiji (na 1000 milja).
millième *franc.* (»tisući«, »hiljaditi«) tisući dio tuniskog dinara.
milly-svijeća *v.* milikerc (Đalski).
milònga *španj.* 1. argentinski ples, srodan tangu (tango-milonga); 2. čajanka, kućna zabava; *isp.* bilonga.
milōnskī *v.* miloski.
milord *engl.* (*akc.* milord) engleski plemić, otmjeni gospodin; *isp.* lord.
mìloskī *grč.* prid. prema imenu grčkog otoka *Milo* (*isp.* meloski; *v. i* Venera).
mìlreis — novčana jedinica u Portugalu i Brazilu (= 1000 reisa).
mìlūn, -ūna *tal.* (mellone) dinja; *isp.* melona.
mȋlja, *2. mn.* mȋljā *lat.* (mille — tisuća, hiljada) mjera za duljinu puta, različita u različitim zemljama, npr. **geògrafskā mȋlja** ima 7420 metara, **mòrskā** (nàutičkā) **mȋlja** 1852 metra; morska milja dijeli se na 10 kabela; **èngleskā mȋlja** 1609 m (1760 jarda); **miljáža** — udaljenost u miljama.
mȋljać, mȉljća *v.* milać.
mìljār, -āra *tal.* (migliaio) tisuća, hiljada; **kàrte od miljārī** *dijal.* hiljadarke.
mȉljć *v.* milać.

mìljē, -ea, *mn.* -ei, 2. miljeā *franc.* (milieu) 1. sredina, okolina, društvo, krug u kojem se netko kreće; 2. mali stolnjak, vezen ili od čipaka.
mȋm, míma *grč.* (mímos) 1. glumac; 2. starogrčka pjesnička vrsta koja u dijaloško-dramatskom obliku prikazuje prizore iz pučkoga i seoskog života.
mimalòna *grč.-maked.* oboružana bakhantkinja, pratilica boga Bakha.
mimamsa *sanskrt.* jedan od šest sistema indijske filozofije: raspravljanje ili interpretacija Veda *(v.).*
mìmār *v.* neimar.
mimbèra, *2. mn.* -ērā *tur.* (minber) govornica, propovjedaonica u džamiji.
mimeògraf *grč.* (mimēomai — oponašam + grāfō — pišem) naziv američkog aparata za umnožavanje spisa, skripata i sl.
mimetìzam, -zma *grč.* (mimēomai — oponašam) isto što i mimikrija.
mìmeza *grč.* (mímēsis) oponašanje, imitacija; *isp. i* mimikrija.
mìmika, 3. -ci *grč.* (mimēomai — oponašam) 1. pokretanje mišića, ponajviše ličnih, koje odgovara proživljavanim osjećajima i raspoloženjima; 2. umjetnost izražavanja osjećaja i misli pokretanjem ličnih mišića i odgovarajućim gestama; *prid.* **mìmičkī.**
mimìkrija *grč.* (mimēomai — oponašam) *biol.* pojava sličnosti nekih životinja ili biljaka (ili pojedinih organa kod ovih posljednjih) po obliku ili po boji s drugim životinjama ili biljkama, ili s predmetima okolne prirode; mimikrija se stječe putem prirodne selekcije i korisna je u borbi za opstanak; *isp.* kamuflaža.
mimòza *lat.* (Mimosa pudica, tj. sramežljiva) netik, osjetnica; osjetljiva biljka koja uvlači listove čim ih se nešto dodirne; simbol pretjerane osjetljivosti; **Mimosa sensitiva** (*čit.* mimoza senzitīva) — osjetljiva mimoza.
mimus *v.* mim.
min — *skrać. za* minuta.
mína¹ *franc.* (mine) izraz lica.
mîna² *franc.* (mine) 1. podzemna galerija ili hodnik u rudnicima; 2. *vojn.* a) tane od eksplozivne tvari u specijalno priređenom omotaču koje se sakriva pod zemlju, pod vodu itd. u svrhu da prouzroči eksploziju; b) tane koje se ispaljuje iz minobacača; 3. *vojnopomor.* lutajuće ili na sidru pričvršćeno eksplozivno tane; *prid.* **mȋnskī.**
mína³ *njem.* (Mine) uložak za umjetne olovke, »srce« pisaljke.

mína[4] *grč.* (mnā) stari grčki novac od 100 drahmi.

mìna[5], *2. mn.* mînā *tur.* (mina — emalj) brojčanik na satu.

Mìna *v.* Vilhelmina, Hermina.

mínac, mínca, *2. mn.* mînācā *njem.* (Münze) novac (različite vrijednosti u prošlosti).

minácija *lat.* (minatio — grožnja, prijetnja) opomena u starim listinama kojom se prijeti prekršitelju naredbe u tekstu listine.

mináret *tur.* (minare) toranj džamije s kojega mujezin obavješćuje muslimane o vremenu molitve; *isto i* **mináre,** -eta *(sr. roda); isp.* munara.

minbèra *v.* mimbera.

mînca *v.* minac; *isto i* **mìncāć,** -áća.

mìnćūn *v.* menćun.

mindèrluk, *mn.* -ci *tur.* (minder) počivaljka i sjedalo kod orijentalaca; divan, sećija; slamnjača, dušek; ujedno i platno što se upotrebljava za izradu mindera; *isto i* **mìnder,** *2. mn.* mìnderā.

mìndervertig *njem.* (...-wertig) koji je manje vrijednosti, ispod prosjeka (Krleža); **mìndervertigkajtsgefīl** *njem.* (Gefühl — osjećaj) tzv. osjećaj manje vrijednosti, inferiornosti *(v.),* osjećanje u društvu gdje čovjek spoznaje (obično neopravdano) da su drugi vredniji od njega.

mìndros *rum.* strogo ispitivanje, istraga.

mínđa *cig.* (*isp. tal.* mingere — mokriti) ženski spolni organ.

mìnđuša, *2. mn.* mìnđūšā *tur.* (menguš) naušnica, obođac, rinčica, ušnjak, grmjela, mrđela, đinđuha; *umanj.* **mìnđušica.**

mìnej, *2. mn.* mìnējā *grč.* (mēnaīon *od* men — mjesec) crkvena knjiga kod pravoslavnih u kojoj su životi svetaca i službe za svaki dan u mjesecu; mjesecoslov; *prid.* **mìnējskī.**

mìnenverfer *njem.* (*isp.* mina² + werfen — bacati) *vojn.* minobacač.

mìnēr, -éra, 5. mìnēru *franc.* (*isp.* mina²) 1. vojnik inženjerske čete koji se specijalizirao u postavljanju mina i u njihovu uklanjanju, tj. u pronalaženju i dezaktiviranju neprijateljskih mina; 2. u ratnoj mornarici — specijalist za minsko naoružanje, za njegovu primjenu i borbu njime; 3. radnik koji vrši miniranje, npr. u kamenolomima; *prid.* **minérov; mìnērskī.**

minèral, -ála *franc.* (mineral) ruda; proizvod prirodnih kemijskih procesa; u današnje je vrijeme poznato oko 2000 vidova minerala; većinom su to tvrda tijela, no ima ih i tekućih (npr. nafta); **mìneralan,** -lna, -lno — koji se odnosi na minerale; rudni; **mineràlna vòda** — voda koja sadrži u sebi ugljične kiseline i neke soli; kiselica, kisela voda; »radenska«, »rogaška«, »jamnička« i sl.; **mìneralnō ùlje** — ulje koje potječe iz zemlje (zemno ulje; nafta).

Mineralia sunt, vegetabilia vivunt et crescunt, animalia vivunt, crescunt et sentiunt *lat.* (*čit*....kreskunt...sencijunt) Rude postoje, biljke žive i rastu, životinje žive, rastu i osjećaju (Linné, *v.*).

mineralizácija *lat.* 1. proces pretvaranja organskih tvari u rude; 2. dodavanje mineralnih tvari (sōlī) tlu, vodi za piće i sl.; *glag.* **mineralizírati,** -izīrām; *isto i* **mineralizovati,** -ujēm.

mineralògija *franc.-grč.* (*isp.* mineral + lógos — riječ, govor) nauka o mineralima, njihovu sastavu, svojstvima, podrijetlu i promjenama; **mineràlog,** *mn.* -zi — stručnjak u mineralogiji; *prid.* **mineràloškī.**

minerògēn *franc.-grč.* (*isp.* mineral + génos — rod) koji je nastao iz anorganskih sastavnih dijelova, koji je rudnog podrijetla; **minerogènija** — 1. razvitak, postajanje ruda; 2. dio mineralogije koji se bavi proučavanjem postanka ruda

Minèrva — u starorimskoj mitologiji — boginja mudrosti, pokroviteljica znanosti, umjetnosti i obrta (kod starih Grka — Atena); *prid.* **Mìnērvin; Minerva invita** *v.* Invita Minerva.

minestra *v.* menestra.

mìnet *v.* menuet.

mìnezinger *v.* Minnensinger

Ming — kineska dinastija (1368—1644), vrlo značajna za kulturni i trgovački procvat države (srušila mongolsku vlast, izgradila Kineski zid itd.); oborena od dinastije Mandžu *(v.).*

Mìnhauzn *v.* Münchhausen; **minhauzenijáda** — nevjerojatna pustolovina koju netko pripovijeda sam o sebi.

Mìnhen *njem.* (München) ime glavnoga grada Bavarske koje je postalo politički pojam za oznaku događaja što su prethodili drugom svjetskom ratu (tamo su se naime u rujnu 1938. sastali predstavnici velikih evropskih sila, i to s engleske strane Neville Chamberlain, s francuske Edouard Daladier, a s talijanske Benito Mussolini sa Hitlerom i udovoljili njegovim zahtjevima, što je ovome bilo poticaj da u daljim svojim nastojanjima oko porobljivanja Evrope postane još drskiji).

mini- *lat. skrać.* od *minimum* — najmanje; oznaka prvotno za modu vrlo kratkih ženskih haljina (1966), a onda i za druge predme-

te koji se upotrebljavaju u najmanjoj mjeri (*mini-suknja, mini-moda*); u našem se jeziku i poimeničilo: *nom.* mini, *gen.* minija, *mn.* miniji, 2. minījā itd.; *isp.* mini-mini.

Mini *v.* Minnie, Mina.

mini-bikini *v.* mini-mini.

Minidom — »svjetski grad« nedaleko od Düsseldorfa u Njemačkoj s glasovitim građevinama iz čitavog svijeta (kelnska katedrala, Eiffelov toranj, njujorški aerodrom itd.), sve u minijaturi: konstruktor je ing. Will Dommel, te se prvi dio njegova prezimena vidi u drugom dijelu naziva, a za prvi dio naziva vidi pod *mini* u ovom rječniku; grad ima isključivo turističku i zabavnu namjenu; *isp.* Disneyland, Madurodam, Minimundus.

minifon, -ona *lat.-grč.* (minimus — najmanji + fōnē — glas) sićušni aparat za bilježenje i prisluškivanje; posebnom aparaturom bilježi govoreni tekst i potom netko (tajnik) sluša i tipka.

minifundija *lat.* (minimus — najmanji + *isp.* latifundij) za razliku od latifundija u zemljama Srednje i Južne Amerike onaj veliki broj sitnih i rasparčanih poljoprivrednih imanja kojemu je glavno obilježje da njihovi prinosi jedva zadovoljavaju životne potrebe obrađivača.

minigolf *lat.-engl.* igra golf (*v.*) u malom; sve je isto kao kod pravoga golfa, samo su dimenzije igrališta i rekvizite mnogo manje.

mīnīj, -ija (*pored* **minijum**) *lat.* (minium — rumenilo) crveni olovni pigment sastava Pb_3O_4 koji se proizvodi oksidacijom rafiniranog olova u naročitim pećima; upotrebljava se za pripravljanje uljene boje određene za zaštitu željeznih predmeta od rđe; *prid.* **minijev** (*pored* **minijumov**).

minijatura *franc.* (miniature) 1. nacrtan i (prvotno crveno, *isp.* minij) obojen ukras u starim rukopisnim knjigama; 2. slikarstvo malih razmjera i fine izrade na slonovoj kosti, metalu itd.; sitnoslikarstvo, sitnoslikarija; 3. malena skica ili priča; 4. *prenes.* nešto u umanjenim razmjerima; **minijaturan**, -rna, -rno — vrlo malen, sićušan; **minijaturist(a)** — a) slikar minijatura: b) u srednjem vijeku redovnik koji je rukopise ukrašavao minijaturama; *isto i* **minijator.**

minijaturizacija (*isp.* minijatura) usitnjivanje, umanjivanje (do najmanje mjere), cjepkanje.

minika (*isp.* mini) — u Zagrebu stvoren naziv za *mini-suknju.*

minima de malis *lat.* najmanje između zala, tj. između dvaju ili više zala valja birati manje odn. najmanje.

minimalan *v.* minimum.

minimalist(a) *v.* minimum.

minimetar, -tra *lat.-grč.* (minimus — najmanji + metron — mjera) instrument za brzo mjerenje sićušnih komadića metala, npr. kuglica i sl.

mini-mini — udvostručeno mini (*v.*) kao oznaka za kratkoću u najmanjoj mjeri, tj. još manje tekstila nego mini, gotovo ništa (misli se obično na kupaće kostime)

minimum *lat.* (minimum — najmanja veličina) najmanja vrijednost, najmanja količina, najniža granica nečega; *prot.* maksimum; **minimum egzistencije** — sredstva koja su bezuvjetno potrebna za održanje golog života; *v. i* program; **minimalan**, -lna, -lno *lat.* (minimus) najmanji, najsitniji; najneznatniji, najneophodniji, najnužniji, najpotrebniji, najograničeniji; **minimalac** — u novinstvu upotrebljavana riječ za najniži dohodak odn. za radnika s najnižim dohotkom; **minimalnī termometar** — toplomjer koji pokazuje samo najnižu temperaturu za stanoviti razmak vremena; **minimalist(a)** — tko pristaje uz minimalne ustupke, tko zahtijeva najmanje što se može.

Minimundus *lat.* (*isp.* minimum + mundus — svijet) novoizgrađen minijaturni gradić u Austriji na obali Verterskog jezera; u tom se gradiću nalaze u minijaturi izrađene najznamenitije građevine u mnogobrojnim gradovima svijeta, npr. Eiffelov toranj, kosi toranj u Pisi i sl.; sve, dakako, kako je u naravi, ali vrlo umanjeno; *isp.* Madurodam, Disneyland, Minidom.

minírati, minīram (*isp.* mina²) 1. praviti rov sa svrhom da se nešto baci u zrak, razori; 2. graditi minske prepreke, postavljati mine; 3. *prenes.* potkopati, podrovati, rovariti, pripremiti propast nekome.

miniskop *lat.-grč.* (minimus — najmanji + skopeō — gledam) vrsta (novopronađenog) sićušnog teleskopa (izrađenog na principima prema kojima je izrađen teleskop na brdu Palomaru [*v.* Mount Palomar]) koji pojačava vid za 200% i treba da povrati očni vid svim gotovo slijepim ljudima.

ministar, -stra, *2. mn.* ministārā *lat.* (minister — sluga, pomoćnik) 1. osoba koja stoji na čelu ministarstva; 2. naziv nekih poslanika u inozemstvu; *prid.* **ministrov; ministarskī;** *žen.* **ministarka; ministarstvo,** *2. mn.* ministārstāvā — 1. najviša ustanova koja upravlja stanovi-

tom granom državne uprave u nekim zemljama (npr. ministarstvo unutarnjih poslova, ministarstvo vanjskih poslova); 2. vlada neke zemlje, ministarsko vijeće, kabinet.
ministerìjāl, -āla *franc.* 1. pristaša vlade, vladinovac, režimlija; *isp.* ministerijalizam; 2. u feudalizmu (franačkom) zvali su se ministerijalima visoki dvorski službenici zavisni od gospodara i prema tome neslobodni; kasnije su mogli dobivati lena i postajati vazalima, dok nisu u 13. st. izjednačeni s vitezovima.
ministerijalìzam, -zma (*isp.* ministar) — koalicija socijalista s reakcionarnom buržoaskom vladom; *isp.* milerandizam.
ministrácija *lat.* (*isp.* ministrant) podvorba, služenje, osobito posluživanje svećenika kod katoličke službe božje (Leskovar).
minìstrant, *2. mn.* minìstranātā *lat.* (ministrare — posluživati) dječak (a može biti i stariji čovjek) koji poslužuje kod katoličkog bogoslužja.
ministre plenipotentiaire *franc.* opunomoćeni ministar, diplomatski predstavnik visokog ranga (Krleža).
ministrírati, -nìstrīrām *lat.* (*isp.* ministrant) vršiti službu ministranta.
mìnistrovati, -ujēm *lat.* (*isp.* ministar) biti ministar, vršiti službu ministra.
mìnisub *lat.* (minimus — najmanji + submarina — podmornica) podmornica za jednoga ili dva čovjeka, jedan od najnovijih izuma za kretanje pod vodom.
mȉnivox *lat.* (*čit.* voks) mali televizor.
mȉni-žīp *franc.* (*isp.* mini + jupe — suknja) mini-suknja.
mink *skand.* kanadska kuna i krzno od nje.
Minnesinger *njem.* (*čit.* mìnezinger) pjesnik i pjevač ljubavi u Njemačkoj 12. do 14. st.; minezingeri su bili pjesnici viteštva nasuprot majsterzingerima *(v.)* koji su došli poslije njih.
Minnie *engl.* (*čit.* Mȉni) *v.* Mina.
mȉnobus (*isp.* mini i omnibus) autobus za manji broj putnika.
minodètektor *lat.* sprava za pronalaženje mina.
mìnōjskī, -ā, -ō — prid. prema *Minos (v.).*
minor *lat.* 1. manji; 2. (terminus minor) niži pojam u logici *(v.)*, tj. onaj koji je obuhvaćen u višem (*isp.* major), druga premisa.
mȉnōran, -rna, -rno *lat.* (*isp.* minor) manje vrijedan, ispodprosječan, zanemarljiv, nepriznat, neuvažavan, malen, neznatan, beznačajan.
minòrāt, -āta *lat.* (minor — manji, mlađi) pravo mlađeg (najmlađeg) člana obitelji da naslijedi imovinu ili dio imovine; *prot.* majorat; *prid.* **minòrātskī.**
minore *tal., muz.* mol *(v.); isp.* maggiore.
minorèntan, -tna, -tno *lat.* (minor — manji, mlađi + annus — godina) malodoban, maloljetan, nepunoljetan, nedorastao; *isp.* majorentan.
minòrīt, -íta *lat.* (minor — manji, mlađi) pripadnik franjevačkog reda (Mala braća); *prid.* **minòrītskī.**
minorìtēt, -ēta *lat.* (minor — manji, mlađi) 1. manjina; 2. malodobnost, nedoraslost; *prot.* majoritet.
minorizírati, -izīrām *lat.* (*isp.* minor) podcjenjivati, davati manju vrijednost, zanemarivati, ne priznavati, ne osvrtati se (na koga), ne uvažavati.
mìnōrka, 3. -ci, *2. mn.* -kī (prema imenu otoka Minorke [španj. Menorca]) vrsta španjolske kokoši, dobre nesilice.
Mīnos — 1. po starogrčkoj mitologiji sin Zeusa i Europe, kralj na Kreti; uz Eaka i Radamanta jedan od sudaca u podzemnom svijetu; 2. unuk prvog Minosa; otac Arijadnin *(v.)* i Fedrin *(v.)*, koji je dao sagraditi labirint *(v.)*; *prid.* **mīnoskī (mìnōjskī); mīnoskā kultúra** — područje egejske kulture na Kreti.
Minotàur *grč.* (taùros — bik) neman iz grčke mitologije, pola čovjek, pola bik; Vergilije — pričajući o Dedalovim umjetničkim sposobnostima, posebno o slikarstvu i kiparstvu — spominje i ovo: »Sà drugē izvaja strane gorovitu ù mōru Kretu, | gdje protuprirodnu ljubav sa bikom Pasìfaja vodi, | potajno s njime ljubaka, da Minotaura rodi, | čovjeka pola i bika, čudòvīšte dvostrukog lika« |; muž Pasifajin Minos zatvorio je Minotaura u labirint *(v.)* gdje je živio i hranio se ljudskim mesom, dok ga — uz pomoć Arijadne — nije ubio Tezej.
mīnski — *prid.* prema mina.
mȉnstrel *v.* menestrel.
mìntān, -āna *tur.* (mintan) kratki kaput s dugim uskim rukavima odn. gornja muška haljina bez rukava.
minúcija *lat.* (minus — manje) 1. u starije doba naziv za mali kalendar; 2. potankost, podrobnost, iscrpnost.
mȉnuciōzan, -zna, -zno *franc.* (minutieux) koji uzima u obzir i najmanju sitnicu; točan; koji se drži sitnica; pedantan; vrlo sitan; podroban, potanki, iscrpan, iscrpljiv; *izv.* **minuciòznōst,** -osti.
mínuend, *2. mn.* minuenādā *lat.* (minuere — umanjiti) *mat.* broj od kojega se odbija;

umanjenik; npr. 40 (minuend) — 6 (suptrahend) = 34 (diferencija, razlika).

minuet *tal.* (minuetto) *v.* menuet (Vojnović).

minuírati, -nuīrām *lat.* (*isp.* minus) umanjiti.

mínus *lat.* (minus — manje) 1. *mat.* znak (—) koji se upotrebljava za označivanje oduzimanja ili za označivanje negativne veličine; 2. *prenes.* nedostatak, praznina, manjak, mana; *isp.* plus.

minuskula *lat.* (minuscullus — maljušan) malo slovo; *prid.* **minuskulnī;** *prot.* majuskula.

minuta[1] *lat.* (minutus — malen, neznatan) 1. mjera za vrijeme; šezdeseti dio sata; čas, časak; *skrać.* min; 2. šezdeseti dio stupnja; *znak* '; 3. neodređeno kratko vrijeme: tren, čas, hip, trenutak, časak, moment, odmah, samo malo strpljenja i sl.; *isto i* **minūt,** -ūta; *prid.* **minūtnī.**

minüta[2] *v.* menuet (Sterija).

minutncajger *njem.* (*isp.* minuta + Zeiger — kazaljka) kazaljka na satu koja pokazuje minute; velika kazaljka.

minjaža *v.* menaža.

minjōn, -ōna *franc.* (mignon) 1. ljubimče, miljenče; 2. vrsta poslastice, kolačića; 3. svjećasta žarulja (**minjōnka).**

mio caro *tal.* (*čit.*... kāro) moj dragi; **mio carissimo** (*čit.* karìsimo) moj predragi, najdraži.

miocen *grč.* (meiōn — manji + kainós — nov) razdoblje u razvoju Zemlje; četvrta epoha tercijara; *prid.* **miocenskī.**

mio conto *tal.* (*čit....* kōnto) na moj račun.

miodinija *grč.* (mys, 2. myos — mišić + odynē — bol) bol u mišićima.

miofibrīl, -īla *grč.-lat.* vrlo tanko vlakance u staničju organizma.

miofobija *grč.* (mys, 2. myos — miš + *isp.* fobija) bolestan strah od miševa (osobito karakterističan za žene).

miogeloza *v.* geloza.

mioglobīn, -īna *grč.-lat.* oksihemoglobin mišića, najbrži izvor kisika mišiću.

miografija *grč.* (mys, 2. myos — mišić + grafein — pisati) opisivanje mišićja i mišićnih funkcija.

miokard *grč.* (mys, 2. myos — mišić + kardía — srce) srčani mišić; **miokardítis** (*akc. i* **-ìtis**) — upala srčanog mišićja, osrčja, osrdačja.

miolitik *grč.* (míos — srednji + líthos — kamen) srednje kameno doba.

miologija *grč.* (mys, 2. myos — mišić + logos — riječ, govor) nauka o mišićima.

miōm, -ōma *grč.* (mys, 2. myos — mišić) izraslina, kvrga mišićnog tkiva, benigni tumor.

miomantija *grč.* (mys, 2. myos — miš + *isp.* mantija) vračanje, gatanje, proricanje s pomoću miševa (npr. dresirani bijeli miševi ili štakori izvlače iz većeg snopa srećaka ili sličnih spisa onaj »najsretniji«).

miopatija *grč.* bolest mišića bilo koje vrste.

miopija *grč.* (myōps, myōpos — kratkovidan) kratkovidnost; **miopičan,** -čna, -čno — kratkovidan (Begović).

mio rispetto *tal.* moje poštovanje (Šenoa).

miosítis (*akc. i* **-ìtis)** *grč.* (mys, 2. myos — mišić) *med.* upala mišića, zapaljenje mišićja (obično na reumatičnoj bazi).

miotonija *grč.* (mys, 2. myos — mišić + tonos — napon) povećanje napona mišića, grč u mišićima.

mioza *grč.* (mys, 2. myos — miš) *med.* stegnuće i suženje zjenice.

miozítis *v.* miositis.

mi-parti *franc.* »podijeljeno napola«, naziv za mušku odjeću (u srednjem vijeku), kod koje je desna polovina bila u jednoj boji a lijeva u drugoj (katkada su se polovice razlikovale i krojem).

mîr[1], míra *lat.* (murus) zid, osobito gradski zid, zidina.

mîr[2], mîra, *lok.* míru *rus.* 1. svijet; 2. *hist.* ruska seljačka zemljišna zajednica; *prid.* **mîrskī** — svjetski, svjetovni; **mìrjanin,** *mn.* mìrjani, 2. mìrjānā — svjetovnjak; svjetovni svećenik; *žen.* **mìrjānka.**

mir[3] *perz.* skupocjeni perzijski ćilim s utkanim motivima palmova lišća i sl.; *v.* miri.

mira *v.* mirha.

mirabela, *2. mn.* -ēlā *franc.* (mirabelle) okrugla žuta šljiva, tzv. »žutica«; *isto i* **mirabēlka,** 3. -ci, *2. mn.* -kī.

mirabile auditu, dictu, visu *lat.* (*čit....* dìktu... vîzu) čudnovato je čuti, reći, vidjeti.

mírac, mírca, *2. mn.* mīrācā (*umanj. od* mīr) zidić (Vojnović).

Mira Ceti *lat.* ime promjenljive zvijezde u zviježđu Kita (*grč.* Kētos, *lat.* Cetus); u 11 mjeseci promijeni svoj sjaj za 7 zvjezdanih veličina.

mìrahor *tur.* (mirahor) konjušar, konjušnik.

mirakl, *2. mn.* mìrāklā *i* miraklā *franc.* (miracle) *v.* mirakul.

mirakul *lat.* (miraculum) 1. čudna stvar, čudnovat događaj, čudo; 2. vrsta srednjovjekovnog dramskog prikaza; crkvena drama, »prikazanje«; *isto i* **mirakl** (*v.*).

miralaj, -aja *tur.* (mir — zapovjednik, komandant, prvak, *isp.* emir + alaj — puk) pukovnik; **miralajevica** — žena miralajeva.

Miranda *lat.* »vrijedna udivljenja«; inače jedan od Uranovih satelita.

mìraz, mìrāza (*akc. i* **mìrāz,** mirāza) *tur.* (miras — nasljedstvo, baština) ono što žena donese imetka u brak, ženinstvo, prćija, dota, alatura; *prid.* **mìrāznī (mìrāznī); miràščija** *i* **miràždžija** — nasljednik, baštinik; **miràščījka** *i* **miràždžījka** — udavača od bogatih roditelja koja ima mnogo miraza; bogata baštinica; dotarica; *isto i* **mirázača, mirázuša.**

míra-zvijèzde (*isp.* Mira Ceti) naziv za promjenljive zvijezde, tj. za nebeska tijela koja mijenjaju sjaj u određenim rokovima i u određenim zvjezdanim veličinama.

miràž, -áža *franc.* (mirage) vrsta aviona francuske proizvodnje.

miràža *franc.* (mirage) 1. optička pojava koja se javlja u pustinjama žarkih zemalja i koja se sastoji u tome što predmeti, sakriveni za dalekim horizontom, postaju vidljivi uslijed odraza u zraku; *isp.* fatamorgana; 2. *prenes.* varljiva prikaza; nešto što se priviđa; varka, obmana, utvara, iluzija, privid.

miràždžija *v.* miraz.

mìrha *ar.* mirisna smola nekih tropskih stabala, »dragomast«, izmirna.

miri *perz.* (*isp.* mir³) uzorak od pravilno poredanih, pri vrhu savijenih palmovih listova (za proizvodnju ćilima).

mìrija, *2. mn.* mìrījā *tur.* (miri) 1. zemljište u vlasništvu države; 2. porez, danak.

mirijáda *grč.* (myriás, 2. -ádos — 10.000) veliko, nebrojeno mnoštvo, bezbroj.

mirijàgram *grč.* (myrioi — 10.000 + *isp.* gram) deset tisuća grama.

mìrijalitar, -tra, *2. mn.* mìrijalitārā — 10.000 litara.

mìrijametar, -tra, *2. mn.* mìrijametārā *grč.* (myrioi — 10.000) mjera za velike dužine; 10.000 metara; *skrać.* Mm.

mirijápodi (*mn. m. r.*) *grč.* (mýrioi — 10.000 + pus, 2. podós — noga) *zool.* stonoge.

mìrina, *2. mn.* mìrīnā — *uveć.* prema mir¹; stari porušeni zid, stara zidina, porušena kuća, ruševina (D. Ivanišević).

miriomorfòskop *grč.* (mýrioi — 10.000 + morfē — oblik + skopéō — gledam) isto što i kaleidoskop (*v.*).

miriópodi *v.* mirijapodi.

mirìtati, -ām *tal.* 1. *v.* meritati; 2. raditi, poslovati, djelovati.

Mìrjam *hebr.* »uporna«; »prkosna« (*isp.* Marija).

mìrjanin *v.* mir².

mìrlica *tal.* (merletto) čipka.

mìrlić *v.* merlić; *isp.* mirlica.

mirmèkija *grč.* (mýrmēx, 2. mýrmēkos — mrav) *med.* većinom bolne upalne bradavice na dlanovima i stopalima.

mirmeko... *grč.* (mýrmēx, 2. mýrmēkos — mrav) kao prvi dio složenice označuje vezu s mravima.

mirmekofili (*mn.*) *grč.* (mirmeko... + fílos — prijatelj) *zool.* »mravlji prijatelji«, kukci koji žive u mravinjacima (uz mrave); **mirmekofilija** — različiti oblici suživota mravi i nekih drugih kukaca.

mirmekohòrija *grč.* (mirmeko... + chorós — krug, kolo) *bot.* rasprostranjivanje biljnoga sjemena, što ga vrše mravi.

mirmekològija *grč.* (mirmeko... + *isp.* logija) nauka o mravima.

Mirmidònci, Mirmìdōnācā *grč.* (Myrmidónes) tesalsko pleme u Ftiji, Ahilejevi vojnici pod Trojom (ime im se izvodilo od *mýrmex* — mrav, jer su — prema priči — postali od mravi u doba Ahilejeva djeda Eaka).

mir niks — dir niks *njem.* (mir nichts — dir nichts) meni ništa — tebi ništa, tj. ne osvrćući se ni na što, bezbrižno, neodgovorno, »nikom ništa«.

míro *grč.* (mýron — mirisavo ulje, pomast, balzam, melem) u pravoslavnoj crkvi posvećeno ulje (»sveto miro«) koje služi za miropomazanje.

miròdija *novogrč.* (myrodía — ugodan miris) 1. miris; 2. neke biljke koje se upotrebljavaju kao začin (peršun, kopar, vanilija, đumbir, papar, kim, cimet, klinčić, orašćić itd.); *isto i* **miròdija.**

miropomazánje (*isp.* miro) u pravoslavnoj crkvi pomazanje posvećenim mirisnim uljem, obred koji se obavlja poslije krštenja.

mīrskī, -ā, -ō *v.* mir².

mîrta *grč.* (myrtos) vrsta mediteranske biljke sa zimzelenim listovima i bijelim cvjetovima; mrča, mrta; *prid.* **mîrtin; mîrtov; mîrtov vijénac** — nevjestinski vijenac.

mìrza *perz.* (*isp.* emir + zade — dijete) naslov koji se dodaje uz imena Perzijanaca; ispred imena znači *učenjak, gospodin,* a iza imena *princ, knez, kraljević;* služi i kao vl. ime: **Mìrza.**

mìs *engl.* (miss) 1. gospođica (titula ispred prezimena neudate žene); 2. naziv izabranici koja je na nekom natječaju proglašena najljepšom ženom, npr. mis Francuska, mis Univerzum (*v.*).

MIS — *skrać. za engl.* Menagement Investiga-

tion Service (agencija koja se bavi industrijskom špijunažom).

mìsa, *2. mn.* mîsā *lat.* (missa — poslana, tj. žrtva bogu) 1. katoličko jutarnje bogoslužje; 2. formular i muzika za to bogoslužje; **tìha mìsa** (missa lecta, *čit.* lekta, tj. čitana) — jutarnje bogoslužje kad svećenik sve obrede obavlja tiho, bez pjevanja (vjernici mogu pjevati); **pjevāna** *ili* **velikā mìsa** — jutarnje bogoslužje kad i svećenik pjeva; **pontifikalna mìsa** (missa pontificalis, *čit.* pontifikālis) — jutarnje bogoslužje koje vrši biskup; **mlâdā mìsa** — prvo bogoslužje novozaređenog svećenika; *isp.* primicije; **srebrnā mìsa** — jutarnje bogoslužje koje obavlja svećenik u čast 25-godišnjice svoje mlade mise; **zlâtnā mìsa** — jutarnje bogoslužje u čast 50-godišnjice mladomisništva; **dijàmantnā mìsa** — jutarnje bogoslužje u čast 60-godišnjice mladomisništva; *isp.* Missa solemnis; *prid.* **mìsnī; mìsiti,** -īm — služiti misu; **mìsnīk,** 5. -če, *mn.* -ci — svećenik koji služi misu; *prid.* **mìsnīkov; mìsnīčkī; mìsnica** — dio odjeće katoličkih svećenika (oblači se za misu); **mìsnīštvo** — svojstvo i služba misnika; svećeničko zvanje uopće.

mìsal, -ála *lat.* (missale) liturgijska knjiga u kojoj se nalaze molitve i pjesme koje se čitaju kod katoličkog bogoslužja; **Hr̀vojev mìsal** — glagolski kodeks izrađen negdje u Dalmaciji (u Splitu ili u Omišu) početkom 15. st. za vojvodu Hrvoja Vukčića Hrvatinića (1350—1416), čijim je grbom i likom ukrašen; smatra se jednim od najljepših naših pisanih spomenika, pogotovo zbog izvanredno umjetničkih inicijala i minijatura; znatan je i **Mìsal knêza Novaka** iz godine 1368, koji je poslužio kao predložak za štampanje glagoljskog misala 1483.

miscelánea *(mn. sr. roda) lat.* (miscellus — mješovit) spisi; različiti sastavci; bilješke različitog sadržaja, svaštice.

miscere iocis seria *lat.* smiješati šaljivo s ozbiljnim, tj. pola u šali, pola u zbilji.

mise en scène *v.* mizanscena.

mìser *v.* meser.

miserabile dictu *lat.* (*čit.* mizerábile dìktu) vrijedno sažaljenja.

misera contribuens plebs *lat.* (*čit.* mìzera kontrībuens...) bijedni narod što plaća porez, tj. prosti puk (za razliku od plemića koji nisu plaćali poreza).

Miserere *lat.* (*čit.* mizerēre) 1. početak pokajničkog psalma (»Smiluj se«); 2. *v.* mizerere.

misija, 2. mìsījā *lat.* (missio — slanje, odašiljanje) 1. zadatak, poziv, poruka; »poslánje«; 2. diplomatsko predstavništvo u nekoj zemlji; 3. specijalna delegacija; 4. misionarska organizacija (*v.* misionar); **mìsije** (*mn. ž. r.*) — specijalne masovne pobožnosti u katol. crkvi, pri kojima se drže naročito u tu svrhu pripravljene propovijedi, nastoji se što više vjernika privući na ispovijed i pričest, i uopće se vrše sve radnje kako bi se obnovio eventualno poljuljani interes za vjeru i crkvu; *prid.* **mìsījskī.**

misiònār, -ára, 5. mìsionāru *i* -āre *lat.* (*isp.* misija) osoba koja obično vrši vjersku propagandu, osobito u kolonijama; vjerovjesnik; *prenes.* nosilac neke ideje i borac za nju; *žen.* **misiònārka;** *prid.* **misiònārskī; misionárstvo** — 1. organizirana djelatnost vjerskih zajednica za obraćanje pripadnika drugih religija »na pravu«; 2. uopće: vjerovanje u svoje »poslánje«, u zadatak koji je nekome tobože od sudbine namijenjen (*sve pored* **misiònēr** itd.).

Mìsīr, -íra — turski i arapski *(iz hebr.)* naziv za Egipat; **Misírac,** -rca, 5. Mìsīrče, *2. mn.* Mìsīrācā; *isto i* **Misìrlija;** *žen.* **Mìsīrka;** *prid.* **mìsīrskī; misìrača** — bundeva; **misìrnjača** — trahom *(v.)*.

misis *v.* mistress.

mìsiti, -īm *v.* misa.

mìsk *v.* mišć.

miskāl, -ála *tur.* (miskal) 1. mjera za težinu: podrug drama; 2. mjera za zlato: 24 karata.

mìsket *tur.* (misket) vrsta mirisavog grožđa (muškat?).

miskīn, -ína, 5. mìskīne *tur.* (miskin) nevoljnik, siromah, sirotan; **miskinluk** — guba (bolest); *isto i* **mìskīnhastáluk.**

mìsnī, -ā, -ō (*v.* misa) 1. koji se odnosi na rimokatoličku jutarnju službu božju; 2. osobito dobar, biran, izabran *(misno vino)*. 3. svečan, blagdanski *(misno ruho)*.

mìsnīk *v.* misa.

mìspet *njem.* (Mistbeet — klijalište) umjetno gnojivo (Đalski).

miss *v.* mis.

Miss. — *skrać. za* Mississippi (država u USA).

Missa solemnis *lat.* Svečana misa (glasovito djelo Ludwiga van Beethovena).

Missgeburt *njem.* (*čit.* mìsgeburt) nedonošče; izmet, izrod; nakaza, neman.

missing link *engl.* »nepoznata karika«, tj. nepronađen prijelazni oblik između čovjeka i majmuna, a u širem smislu izraza i svaki drugi nedostajući prijelazni oblik u životinjskom i biljnom svijetu.

missio in partes (infidelium) *lat.* širenje kršćanske vjere u neznabožačkim krajevima.
missis *v.* mistress (*isp.* misis).
Mississippi (*čit.* Misisìpi), -ija — 1. velika rijeka u Sjev. Americi (*indijan.* »Otac voda«); jedna od najduljih rijeka na svijetu; 2. savezna država u USA; glavni grad Jackson (Džeksn); *prid.* **misisipskī.**
Missouri (*čit.* Mizùeri), -ija — 1. najveći pritok Mississippija; 2. savezna država u USA; glavni grad Jefferson City (Džefersn siti); *prid.* **misurskī.**
mìst[1] *grč.* (mystēs) čovjek upućen, posvećen u starogrčke eleuzinske i druge misterije *(v.).*
mist[2] *engl.* laka magla, maglica, izmaglica.
mistagògija *grč.* (mystēs — posvećen + agō — vodim) uvođenje i vjerske tajne, u religiozno čarobnjaštvo, u misterije; **mistàgog,** *mn.* -zi — kod starogrčkih (eleuzinskih) misterija atički građanin koji je, kao dobro upućen u vjerske tajne, druge u njih upućivao.
mister *engl.* (*akc.* mìster) gospodin; *skrać.* Mr.
mìsterīj, -ija (*pored* **mistèrijum**) *grč.* (mystērion) tajna, tajanstvenost; osobito vjerska tajna, »božanska objava«, dogma *(v.);* **mìsterije** — 1. kod starih Grka i Rimljana — tajne religiozne ceremonije, obredi, u kojima su sudjelovali samo posvećeni; 2. religiozne drame u Zapadnoj Evropi u srednjem vijeku; crkvena prikazanja; prvobitno su bile dio katoličkog kulta i izvodile su se u crkvama; kasnije se biblijski tekst dopunjavao umecima iz legenda, farsama, šalama; misterije su poprimile karakter masovne predstave i izvodile su se na gradskim trgovima; najveći razvitak postigle su u 14. i 15. stoljeću u sjevernoj Francuskoj, Flandriji i Engleskoj; **misteriòzan,** -zna, -zno — tajanstven, zagonetan, taman, nerazjašnjiv, nerazumljiv, nejasan, nedokučiv; *izv.* **misterioznōst,** -osti.
misterioso *tal.* (*čit.* misteriòzo) *muz.* tajanstveno.
misticìzam, -zma *grč.* (mystikos, *isp.* misterij) vjera u tajanstveno, nadnaravno; sklonost prema tajanstvenom; **mìstičan,** -čna, -čno — 1. koji se odnosi na misticizam ili na mistiku; 2. *prenes.* tajanstven, zagonetan; *izv.* **mìstičnōst,** -osti — tajanstvenost, zagonetnost.
mistifikàcija *grč.-lat.* (*isp.* mistika + ... fikacija, *v.*) prevara, obmana, varka, namjerno zavođenje nekoga u bludnju, izazivanje zabune, zbunjenosti; **mistificírati,** -ficīrām — zavoditi u zabludu; varati, obmanjivati, zaluđivati; *isto i* **mistìfikovati,** -ujēm; **mistifikàtor** — osoba koja vrši mistifikaciju; obmanjivač, varalica, opsjenjivač (Krleža).
mìstik, *mn.* -ci, 2. mìstīka *grč.* (mystikos) zastupnik, pristaša misticizma; *isto i* **mìstičār.**
mìstika, 3. -ci *grč.* 1. *v.* misticizam; 2. *prenes.* nešto tajanstveno, zagonetno, nadnaravno, nerazumljivo, neshvatljivo, nerazjašnjivo; 3. ezoterična disciplina u katoličkoj crkvi koja raspravlja o najvišim formama duševnog života; *prid.* **mìstičan** *(v.) i* **mìstičkī.**
mistkíbl(a) *njem.* (Mist — smeće + *isp.* kibla) posuda za smeće (u gradovima obično stoji negdje u kući i iznosi se na ulicu na glas smetljarova zvona ako otprema smeća nije drugačije organizirana); *isto i* **mìstkistn** (*njem.* Kiste — sanduk).
mistrāl, -ala *franc.* (mistral) oštar sjeverni i sjeveroistočni vjetar u jugoistočnoj Francuskoj; *isp.* maestral.
mistress *engl.* (*čit.* mìstris) gospodarica; gospođa; *skrać.* Mrs. (koje se čita *mìsiz*).
mìstrija, *2. mn.* mìstrījā *tal.* (mestola) velika zidarska žlica.
mìstšaufl *njem.* (Mist — smeće + Schaufel — lopata) lopata za smeće, smetljara, đubrovnik; »smetnica« (Goran); *isto i* **mìšafl.**
misurato *tal.* (*čit.* mizuràto) *muz.* umjereno.
mìšć *tur.* (misk) mošus *(v.).*
mišćètīnka *v.* misket.
mìšćija, *2. mn.* mìšćījā *tur.* (*isp.* mišć) vrsta male mirisave kruške.
miškulàncija *tal.* (mescolanza) mješavina, smjesa.
mìškulaš *hrv.-tur.* (miš + *isp.* kulaš) konj mišje dlake, sivac.
mìšling *njem.* (Mischling) mješanac, mješavina (osobito kao naziv za usjev od različitih trava posijanih zajedno).
mìš-maš *njem.* (Mischmasch) zbrka, mješavina.
Mīšna *hebr.* (šana — učiti opetovanjem) zbornik židovske usmene predaje (redigiran oko god. 200).
mìšpult (*prema njem.* mischen — miješati) *v.* mikspult.
mìšung, *mn.* -zi, 2. mìšūngā *njem.* (Mischung) mješavina, smjesa.
mît[1], mîta, *lok.* mítu, *mn.* mítovi (*kratka:* mîti, 2. mítā) *grč.* (mythos — riječ, govor; povijest) 1. priča, predajno vjerovanje starih naroda o podrijetlu svijeta, o prirodnim pojavama, o bogovima i legendarnim herojima; 2. *prenes.* bajka, priča, izmišljotina, nevjerodostojan prikaz nekih događaja; *prid.* **mîtskī** *(v.); isp.* mitologija.

mìt² *njem.* prijedlog *s, sa* (izjava u kartanju: pratim, sudjelujem, igram).
mit allen Salben geschmiert *njem.* (*čit...* gešmîrt) svim mastima namazan; lukav, prepreden.
mitèla, *2. mn.* -ēlā *lat.* (mitella *umanj. od* mitra [*v.*] koja riječ prvotno znači povezaču, vrstu turbana) specijalan trokutast zavoj ovješen oko vrata za podržavanje bolesne ruke.
mìteser *njem.* (*isp.* mit² + essen — jesti) bubuljica, lojavica, sujed, sujedica, tustac, mozuljica; *isp.* komedon.
mìtgepek *njem.* (mit — s, sa + Gepäck — prtljaga) u željezničkom prometu (još uvijek živi) izraz za prtljagu koju putnik ne nosi sa sobom u svoj vagon nego po određenom postupku predaje u posebna kola istoga vlaka gdje o njoj vode brigu željeznički namještenici i izručuju mu je na izlaznoj stanici.
Mìthat *tur.* »hvala«, »pohvala«; *žen.* **Mìthata.**
mithèma *grč.* najmanja strukturalna jedinica mita, »atom mita« (poljski pisac Kott analogijom na *morfema* [*v.*]); *isp.* tragema.
mìti, -ija — u himalajskim planinama biće za koje neki smatraju da je na prijelazu između majmuna i čovjeka; *isp.* čuti, jeti.
mìting, *mn.* -zi, 2. mìtīngā *engl.* (meeting) 1. sastanak, zasjedanje, sjednica, zbor, javna skupština u svrhu raspravljanja pitanja od općeg interesa, ponajviše političkih pitanja; 2. skup, slet, često i umjesto aeromiting *(v.)*; **mìtīngovati,** -ujēm — *u podrugljivom smislu:* besplodno govoriti, »držati predavanje«, uvjeravati u nešto poznato, dosađivati dugim govorom i sl.; **mitìngāš,** -āša — osoba koja rado hoda po mitinzima, nastojeći da se tamo istakne; frazer, parolaš, katkada i politički špekulant.
mitizàcija (*isp.* mit) pretvaranje u mit, u legendu; prikazivanje obične zemaljske stvari kao neke nadnaravne pojave.
mitohòndrija *grč.* (mítos — nit + chóndros — hrskavica) zrno funkcionalne protoplazme *(v.)*.
mitologèma *grč.* temeljna, mitološka priča; mit uopće.
mitològija *grč.* (*isp.* mit¹ + lógos — riječ, govor) skup mitova, bajki o božanstvima i o legendarnim herojima; *prid.* **mitològījskī; mitòlog,** *mn.* -zi — tko se bavi mitologijom, pripovjedač mitova, sakupljač bajki; *prid.* **mitòloškī.**
mitomànija *grč.* (*isp.* mit¹ + *isp.* manija) *med.* bolesna sklonost laganju i izmišljanju vlastitih ili tuđih doživljaja; sklonost vjerovanju u mitove, tj. u priče o bogovima, o junacima, o »slavnoj prošlosti« i sl. (Krleža).
mîtos *v.* mit.
mitòza *grč.* (mítos — nit) *anat.* posredna dioba stanične, ćelijske jezgre.
mìtra, *2. mn.* mìtārā *grč.* (mítra — pojas; povezača, rubac za glavu) 1. kruna orijentalnih vladara; 2. biskupska kapa kod (katoličkog) bogoslužja; *isp.* infula; 3. specijalan zavoj za ranjenu glavu *(mìtra Hipòkratova);* **mitrònosan,** -sna, -sno — katolički svećenik (opat) koji nije biskup, a ima pravo da nosi mitru.
Mìtra — božanstvo sunca kod bramana *(v.);* **mitraìzam,** -zma — religiozni kult Mitre, vrlo rasprostranjen u Rimskom Carstvu u prvim stoljećima naše ere; ozbiljan suparnik kršćanstva koje je od njega preuzelo neke značajke (npr. pričest); *isp.* mitreum.
mitràljērka, 3. -ci, 2. mn. -kī *v.* mitraljez (»puška mitraljerka«, Cesarec).
mitraljèta, *2. mn.* -ētā *franc.* (mitraillette) mali mitraljez, mašinka, automatska puška, strojnica, šmajser.
mitràljez, -eza *franc.* (mitrailleuse) višecijevno oruđe za neprekidno gađanje mecima; mašinka; *v.* automat; *prid.* **mitràljeskī; mitraljèzac,** -sca, 5. mìtraljēšče, *2. mn.* mitràljēzācā — vojnik koji rukuje mitraljezom; **mitraljírati,** -tràljīrām — pucati iz mitraljeza, zasipati neprijatelja mitraljeskom vatrom.
mìtrej *v.* mitreum.
Mit Respekt zu sagen *njem.* (*čit.* mit rešpèkt cu zagn) »s dopuštenjem govoreći«; *isp.* con permesso.
mitrèum *lat.* (Mithraeum) podzemno svetište boga Mitre *(v.)*, vrlo česta pojava u starorimskim naseobinama na Rajni i Dunavu.
mitridatìzam, -zma (prema imenu pontskog kralja Mitridata, velikog neprijatelja Rimljana, 131—63. pr. n. e.) privikavanje organizma na otrov (Mitridat je, da bi se očuvao od otrovanja, privikavao svoje tijelo na različite vrste otrova).
Mìtropa — *skrać. za njem.* Mitteleuropa — Srednja Evropa (obično u nazivu za sportska natjecanja **Mitropa-kup** — kup Srednje Evrope).
mitropòlija *grč.* (*isp.* metropola) 1. veća crkvena oblast sa nekoliko episkopija (u pravoslavnoj crkvi); 2. sjedište mitropolita; **mitropòlit** — najviše zvanje pravoslavnih episkopa; *prid.* **mitropòlitov; mitropòlitskī; mitropòlitovati,** -ujēm — biti mitropolit, vršiti službu mitropolita.

mîtskī *grč.* 1. pridjev od riječi *mit (v.)*; 2. *prenes.* bajoslovan, bajan, izmišljen (*katkada i* veličanstven, herojski, nadčovječan, tj. kakav je u mitu).

mitto tibi navem, prora et puppi carentem *lat.* (*čit.* ...karèntem) »šaljem ti lađu bez pramca i krme«, običajan pozdrav u pismima između starih Rimljana: radilo se o riječi *navem* (lađu) bez prvog i posljednjeg slova, tj. bez *n* i *m*, pa se imalo čitati samo *ave*, što znači *zdravo* (pozdrav).

míva *tur.* (mejva) 1. plod, voće (»jazavičja miva i jestivo«, P. Kočić); 2. vrsta pekmeza.

mixed double (*čit.* mìkst dābl) *engl.* (mixed — miješan, double — udvoje; miješani parovi) *sport.* u tenisu i ping-pongu igra učetvero u kojoj sa svake strane nastupa po jedan muški i po jedan ženski partner (»parovi mješovito«).

mixed pickles *engl.* (*čit.* mikst piklz) različito povrće, osobito krastavci, u octu; *isto i* **mixpickles** (*čit.* mikspiklz).

mixtum compositum *lat.* (*čit.* mìkstum kompōzitum) — zbrka, mješavina.

mîza *lat.* (*isp.* menza) mrtvački odar (D. Ivanišević).

mizagàtija *grč.* (miseō — mrzim + agathós — dobar) mržnja na dobrotu, preziranje dobra.

mizalètija *grč.* (miseō — mrzim + alétheia — istina) mržnja na istinu odn. strah od istine.

mizàndrija *grč.* (miseō — mrzim + anēr, 2. andrós — čovjek, muškarac) bolesna mržnja žena prema muškarcima.

mizanscèna *franc.* (mise en scène — stavljanje na pozornicu) raspoređivanje glumaca na pozornici kazališta prema zahtjevima konstrukcije komada; scenski aranžman; *prid.* **mizànscenskī.**

mizantròpija *grč.* (miseō — mrzim + ánthrōpos — čovjek) mržnja na sve ljude, zaziranje od ljudi, povučenost od svijeta, osobenjaštvo; »samoživstvo« (Matoš); **mizàntrop** — čovjek koji mrzi ljude; čovjekomrzac; osobenjak (kod Ivana Perkovca: ljudomrz, kod Matoša: samoživac); *prid.* **mizàntropskī.**

Mìzar — srednja zvijezda u »repu« Velikoga medvjeda (Đalski).

mizàutija *grč.* (miseō — mrzim + autós — sam) mržnja na samoga sebe; *isto i* **mizalàutija.**

mìzdrak, *mn.* -ci, 2. mìzdrākā *tur.* (myzrak) 1. koplje; 2. *prenes.* klipan, spadalo, momčina, zinzov; *umanj.* **mìzdračić; mizdràklija** — kopljanik, kopljonoša, suličar; 2. biljka rosopas.

mìzer *lat.* (miser — bijedan) u nekim našim (južnim) krajevima naziv za betl *(v.)*.

mìzerabīlan, -lna, -lno *v.* mizeran; *isto i* **mizeràbl** (*franc.* misérable); **mizerabílnōst,** -osti — bijeda, bijednost, jadnost, sirotinja, ubogarstvo; ništavnost, kukavnost, nevrijednost, bezvrijednost, bescjenost.

mìzēran, -rna, -rno *lat.* (miser) ništavan, nesretan, bijedan, jadan, nevoljan, žalostan, tužan, plačan, kukavan, loš, nevrijedan, nevaljan, siromašan, ubog, vrijedan prezira; *izv.* **mìzērnōst,** -osti (*isp.* mizerabilnost).

mizerère *lat.* (*isp.* Miserere) povraćanje izmetina kod uzetosti, zapletaja ili suženosti crijeva.

mìzerija *lat.* (*isp.* mizeran) 1. bijeda, nevolja, oskudica, nesreća, nužda, jad, tegoba, siromaštvo, kukavnost; 2. *prenes.* prezira dostojan čovjek, nitkov, hulja, »nitko i ništa«; 3. *u školskom jeziku* puka neznalica, duševni bijednik, loš đak, »drugoredaš«, »trećoredaš«.

mìzet, *2. mn.* mìzētā *franc.* (musette) male gajde.

mizofòbija *grč.* (mýsos — nečistoća + *isp.* fobija) 1. strah od mikroba, gađenje nad nečistoćom; 2. *med.* bolestan strah od dodira, od infekcije.

mizogàmija *grč.* (miseō — mrzim + gameō — ženim se) zaziranje od braka; **mizògam** — mrzitelj braka, uporni neženja.

mizògīn, -ína *grč.* (miseō — mrzim + gynē — žena) čovjek koji mrzi žene; ženomrzac; »mrzižena« (Josip Kozarac); **mizogìnija** — bolesna mržnja muškaraca prema ženama.

mizokàlija *grč.* (miseō — mrzim + kalós — lijep) mržnja na ljepotu.

mizòkapnos *grč.* (miseō — mrzim + kapnós — dim) čovjek koji mrzi pušenje, antinikotinist.

mizokòzmija *grč.* (miseō — mrzim + *isp.* kozmetika) mržnja na ukrašavanje, na nakit i kićenje.

mizoksènija *grč.* (miseō — mrzim + xénos — stranac, tuđinac) mržnja prema strancima, prema tuđincima.

mizoneìzam, -zma *grč.* (miseō — mrzim + néos — nov) mržnja na sve novo, konzervativnost *(v.)*.

mizopèdija *grč.* (miseō — mrzim + país, 2. paidós — dijete) bolesna mržnja prema djeci.

Mìzteki *v.* Miksteci.

mìžati, -ām *tal.* (mingere) mokriti, pišati (Nar.).

mìžolj, -olja *tal.* (*dijal.* muzul *od lat.* modiolus) čaša; *isto i* **mìžulj,** -ulja; *umanj.* **mìžoljić, mìžuljić.**

mjènduo, -ula *v.* mandula (Vojnović).

mjestoimenije *rus.* zamjenica (kod starijih, osobito srpskih, gramatičara).
mješčanstvo *rus.* građanstvo uopće, a inače malograđanstvo, malograđanština, filistarstvo, nazadnjaštvo, natražnjaštvo, reakcionarstvo (kod Otokara Keršovanija: *antimješčanstvo*).
mjuzikl *v.* musical.
mkg — *skrać. za* metarkilogram.
mkp — skrać. za *kilopondmetar (v.).*
MKS — oznaka za *metar-kilogram-sekunda (v.).*
ml — *skrać. za* mililitar *(v.).*
mlle — *skrać. za franc.* mademoiselle *(v.).*
mlrd — skrać. za *milijarda.*
mm — *skrać. za milimetar;* **mm²** — *skrać. za* kvadratni (četvorni) milimetar; **mm³** — *skrać. za* kubni (prostorni) milimetar.
M. M. — *skrać. za* metronom *(v.),* izum J. N. Mälzela (*čit.* Melcela; 1772—1838), tj. Mälzelov metronom.
Mm — *skrać za* mirijametar *(v.).*
Mμ — *skrać. za* milimikron *(v.).*
mme — *skrać. za franc.* madame *(v.).*
MMS — oznaka za *magnetomotornu silu.*
Mn — *znak za* mangan *(v.).*
mnemofilija *grč.* (mnēmē — sjećanje, pamćenje + *isp.* filija) sabiranje, sakupljanje spomen-pečata, spomen-maraka.
mnemònika, 3. -ci *grč.* (mnēmē — sjećanje, pamćenje) skup pravila i načina kako se omogućuje pamćenje što je moguće većeg broja podataka, činjenica; mnemonika se temelji ponajviše na zakonima asocijacije ideja; *prid.* **mnemònički.**
Mnemosína *grč.* (Mnēmosynē) u starogrčkoj mitologiji kći Uranova, boginja pamćenja i sjećanja, majka svih devet Muza (otac im je Zeus).
mnemotèhnika, 3. -ci *v.* mnemonika; *prid.* **mnemotèhnički.**
mo — *skrać. za* maestro *(v.).*
Mo — *znak za* molibden *(v.); skrać. za* Missouri (država u USA).
MO — automobilska oznaka za *Mostar.*
MΩ (*čit.* MO, drugi znak je grčko *omega*) — *skrać. za* megom *(v.).*
mȍa, *2. mn.* mōā *v.* moavka.
Moab *hebr.* (me'ab — potomak očev) prema predaji sin Lota i njegove starije kćeri, praotac Moabljana odn. Moabićana; stari su Hebreji živjeli s njima čas u neprijateljstvu, a čas u najprisnijim vezama, kojima je najbolja potvrda u prekrasnoj priči o Ruti Moabljanki *(v.),* a i sam je Salomon dao u Jeruzalem uvesti kult moapskog vrhovnog božanstva Kemoša (»To učini za sve svoje žene tuđinke koje su prinosile kād i žrtve svojim bogovima«; *Biblija*).
moàrē, -ea *franc.* (moirē — preljev, sjaj) tkanina sa sjajnim valovitim šarama; **moarìrān** — protkan moareom (Krleža).
mòavka *austral.* (moa) izumrla (oko 1840) ptica trkačica za koju je izračunano da je bila visoka preko tri metra; ostaci nađeni u Novoj Zelandiji.
mȍb, mȍba *engl.* (mob) ološ, gomila, svjetina, mnoštvo, bagra, fukara, rulja.
mòbel (u vezi sa lat. mobilis — pokretljiv) — ronilačko zvono koje se može pod vodom kretati u svim smjerovima i služiti za sve podvodne radove (izumitelj britanski konstruktor Joe Brooks [*čit.* Džo Bruks] u naše dane).
mòbil *franc.* (mobile) pokretna snaga, pokretač, pokretalo, pobuda, uzrok; *isp.* movens.
mòbīlan, -lna, -lno *lat.* (mobilis) 1. pokretan, pokretljiv, nestalan, promjenljiv, pomičan, gibak, nepostojan, povodljiv, prevrtljiv; 2. u stanju priprave za rat.
mòbili *(mn. m. roda) lat.* lagano oblikovana umjetnička djela (najčešće od kovine ili žice), sastavljena od pomičnih (mobilnih) dijelova koji se njišu djelovanjem zračnoga strujanja.
mobilìjār, -ára *lat.* (*isp.* mobilan, mebl) pokretna imovina; pokretnine (osobito pokućstvo).
mobilizácija *lat.* (*isp.* mobilan) 1. prevođenje oružanih snaga države iz mirnodopskog stanja u mobilno i dovođenje njihovo u potpunu bojnu gotovost; 2. u širokom smislu — privlačenje određenih grupa stanovništva ili grana narodne privrede na izvršenje nekih zadataka koje zahtijevaju okolnosti momenta (npr. mobilizacija stanovništva za javne radove na obnovi i izgradnji zemlje); *isp.* aktivizacija; *prid.* **mobilizácījskī** *i* **mobilizaciōnī; mobilìzator** — pokretač, poticatelj, podstrekač; *glag.* **mobilizírati,** -ìzīram — 1. dovesti vojsku u stanje bojne gotovosti; 2. staviti u pokret; pokrenuti (npr. narodne mase u svrhu vršenja nekih izvanrednih poslova); *isto i* **mobìlisati,** -šēm *i* **mobìlizovati,** -ujēm.
mobílnōst, -osti *lat.* (*isp.* mobilan) pokretnost, pokretljivost, nestalnost, gipkost, gibljivost, promjenljivost, pomičnost, nepostojanost, povodljivost, prevrtljivost.
mobil-skulpture *(mn. ž. r.) lat.* (*isp.* mobilan i skulptura) moderni kiparski radovi od kovi-

ne (odbačeni dijelovi bicikla, šivaće mašine i sl.), potpuno ili djelomično pokretni, ponekad su nalik na strojeve, ali to su prostorne kreacije prepune fantazije, apsurdni simboli mehaničke civilizacije.

mo-bo (složenica od prvih slova riječi **mo**dern **bo**y) — japanski izraz za muškarca koji se povodi za običajima zapadnih naroda, osobito Engleza i Amerikanaca; *isp.* mo-garn.

mòbot — *skrać. od* mobilni robot, tj. robot koji se može kretati; šalju ga u unutrašnjost atomskih centrala gdje bi smrtonosne radijacije sprečavale čovjeka da obavlja potrebne poslove; mobot vuče za sobom kabel kroz koji prima naredbe, a o obavljenim poslovima »obavješćuje« nadzornika s pomoću televizijskih kamera.

moc[1] *v.* moco.

moc[2] *v.* mods.

MOC — automobilska oznaka za *Mozambik.*

Moçambique *v.* Mozambik.

mòcartica — zagrebački naziv za mušku frizuru svedenu u perčin na zatiljku (po uzoru na poznatog kompozitora Wolfanga Amadeusa Mozarta, 1756–1791).

mocca *v.* moka.

mòcija, *2. mn.* mòcījā *lat.* (motus — pokrenut) 1. prijedlog (obično usmeni) u kakvoj skupštini; 2. kretanje, pokretanje, gibanje; 3. *gram.* promjena riječi, deklinacija odn. konjugacija; *isp.* fleksija.

mòco, mòca, *mn.* mòci, 2. mòcā *tal.* (mozzo) najmlađi od posluge na brodu, »mali« (od broda), mornarski početnik.

Mȍd *v.* Maud, Margareta.

mòda *franc.* (mode *od lat.* modus — način) ono što odgovara ukusu vremena, naročito u pogledu odijela i običaja; uopće običaj, navika, adet, omiljelost, popularnost; *prid.* **mȍdnī;** *isp.* moderan.

mòdalan, -lna, -lno *lat.* (modus — način) *gram.* načinski; **mòdalnē rečenice** — načinske rečenice (s veznicima: kako, kao što, nego).

modalitet, -éta *lat.* (modus — način) 1. način kako se nešto događa ili misli; uvjetovanost; 2. u logici — stupanj sigurnosti nekog suda.

mòdeblāt *njem.* (*isp.* moda + Blatt — list) časopis koji donosi slike i nacrte s novim uzorcima haljina, odijela, s njihovim krojevima i uputama kako se šiju itd.; *isto i* **mòdecājtung** (*njem.* Zeitung — novine; Đalski); u novije vrijeme prodire za te pojmove sve više francuski izraz *(modni) žurnal.*

mòdedāma *franc.-njem.* (*isp.* moda *i* dama) žena koja se vlada i oblači uvijek po najnovijoj modi, koja nastoji da u svom oblačenju nikad ne zaostane za najnovijim uzorcima i krojevima; pomòdārka.

mòdefest — kraće umjesto *festival mode* (najnoviji izraz za reviju modnih novosti, uglavnom u odijevanju).

mòdel, mòdela, *2. mn.* mòdēlā (*akc. i* **mòdēl**), -éla *franc.* (modèle) 1. obrazac, uzorak, kalup, izradba predmeta u naravnom, umanjenom ili uvećanom obliku; 2. osoba koja pozira pred umjetnikom; 3. kopija konfiguracije predmeta koji treba odliti, načinjena od drveta, metala i dr. za izradu lijevanog oblika; 4. odjevni predmet (obično ženska haljina) načinjen samo u jednom primjerku; unikat; **modelacija** — oblikovanje, izrada nekoga lika prema zadanom modelu; **mòdel-bravār** — radnik metalne struke koji izrađuje metalne modele za livenje; **modelírati,** -delīrām — vajati; oblikovati, stvarati oblike; praviti kip (od gline, gipsa, voska i sl.), izrađivati po uzorku; *isto i* **mòdelisati,** -šēm *i* **mòdelovati,** -ujēm; **modèlār,** -ára, 5. mòdelāru *i* -āre — tko se bavi modeliranjem, izrađivač, oblikovatelj; **modelárstvo** — 1. izrada modela; 2. izrađivanje minijaturnih letjelica i sportsko natjecanje njima.

mòderan, -rna, -rno *franc.* (moderne) nov; po najnovijem ukusu; koji odgovara najnovijem vremenu; suvremen; današnji, sadašnji, koji je po modi; *isp.* moderna.

moderàterka *franc.* (modérateur — regulator) svjetiljka kojoj se plamen može regulirati, petrolejska lampa (Đalski).

moderato *tal.* (*akc.* moderàto) *muz.* oznaka tempa: umjereno.

moderàtor *lat.* 1. usporivač; 2. usklađivač.

moderírati, -derīrām *lat.* (moderari) ublažiti, obuzdati, smanjiti, suspreći; svesti na pravu mjeru; usmjeriti; učiniti umjerenim, umjeriti; utažiti, stišati; udesiti, urediti, upraviti, postati umjeren, jenjati, smiriti se.

modèrnā (*isp.* moderan) — prvotni naziv za naturalizam *(v.)*; inače izraz kojim se označuju razni suvremeni književni i umjetnički smjerovi; u historiji naše književnosti poznata je Hrvātskā modèrnā oko god. 1900.

modernìzam, -zma — 1. isto što i moderna; 2. suvremenost, duh sadašnjeg vremena; 3. pravac u suvremenom katolicizmu koji želi vjerske dogme dovesti u sklad s novijim filozofskim strujama; **modèrnist(a)** — pristaša modernizma; *prid.* **modernìstičkī.**

modernizírati, -izīrām *franc.* (moderniser) obnoviti; dotjerati prema suvremenoj modi, prei-

načiti prema sadašnjem ukusu; *isto i* **modernizovati,** -ujēm.

Modern Jazz *engl.* (*čit.* mȍdern džēz) oznaka za posljednje stilističke razvojne stupnjeve džeza *(v.)*; ponajviše formalni eksperimenti s imitiranjem melodijske linije (otprilike od god. 1945).

Modern Styl *engl.* (*čit.* Mȍdern Stājl) u anglosaskim zemljama naziv za *secesiju, Modernu, fin de siècle* itd. *(v.)*.

Modest *lat.* »čedni«.

modifikácija *lat.* (modus — način + ...fikacija, *v.*) 1. preinaka, promjena oblika; svođenje na pravu mjeru, ograničenje, ublažiivanje, dotjeravanje, popravljanje, uobličenje; 2. *biol.* nenasljedna promjena svojstava i karakteristika organizma koja nastaje pod utjecajem promjenljivih faktora okoline; **modificírati,** -fìcīrām — promijeniti, izmijeniti, preinačiti, svesti na pravu mjeru, pravilno usmjeriti, odmjeriti kako valja, ograničiti, ublažiti, dotjerati, popraviti, uobličiti; *isto i* **modìfikovati,** -ujēm.

modimperátor *lat.* (modius — mjera + imperator — zapovjednik) *isto što* arbiter bibendi, tj. pri gozbama kod starih Rimljana (a i kasnije) nadzornik nad gostima, koji je propisivao kako će i koliko tko piti.

modisteráj, -ája *njem.* (Modisterei) radionica ženskih šešira; *isp.* modisterija.

modistèrija *tal.* (modisteria) izrada ženskih šešira; kitničarstvo; **mòdistica** — kitničarka; žena koja izrađuje ženske šešire; *isto i* **mòdistkinja.**

mòditi se, mȍdīm se — držati se mode, vladati se i oblačiti »po modi«.

mòdl(a) *njem.* (Model) kalup za pravljenje kolačića i sl.; *umanj.* **mòdlica.**

mȍdnī — *prid. prema* moda.

modrapèrla *tal.* (madreperla) 1. školjka bisernica; 2. sedef (Mirko Božić); *prid.* **modràperlast,** -a, -o — sedefast, sedefan, sedefli (isti pisac).

mods *engl.* (*čit.* modz) *skrać. od* moderns, tj. moderni, a znači uglavnom isto što i njem. zartliche *(v.)*.

mòdul, *2. mn.* mòdūlā *lat.* (modulus — mjera, mjerilo) u osnovi isto što i model 1, uz još neka posebna značenja, npr. osnovna mjera u građevinarstvu, logaritamski broj u matematici, kalup za pravljenje metaka, promjer kovanog novca, krojački model itd., a u najnovije vrijeme: posebno konstruirana naprava (kabina) za spuštanje astronauta na Mjesec *(Mjesečev modul)* odn. na druga nebeska tijela; isti naziv imaju i neke druge slične naprave, npr. *komandni modul.*

modulácija *lat.* (modulari — umjeriti, odmjeriti; skladno pjevati) 1. spuštanje i dizanje glasa; prelaženje s jedne vrste tona na drugu; izvijanje, pregibanje glasom; prilagođivanje, usklađivanje glasa; 2. *fiz.* izmjenjivanje amplitude *(v.)* i čistoće titraja (električnih, zvukovnih, svjetlosnih, mehaničkih i sl.).

modùlātor *lat.* (*isp.* modulacija) 1. prilagođivač, usklađivač, regulator; 2. naprava za ostvarivanje modulacije 2.

modulírati, -dùlīrām *lat.* (*isp.* modulacija) dizati i spuštati glas, prelaziti s jedne vrste tona na drugu; izvijati, pregibati glasom; prilagođivati, usklađivati glas; *isto i* **modùlisati,** -šēm.

modum tenuere beati *lat.* blaženici su se držali mjere, tj. umjerenost donosi blaženstvo, sreću.

mȍdus *lat.* (modus — način) — 1. oblik, vid, pojava, podvrsta; 2. način, poredak; 3. *pravn.* način stjecanja nekog prava (npr. vlasništva predajom stvari iz ruke u ruku); 4. mjera, društveni takt, držanje, ponašanje; 5. jedna od vrsta silogističkog zaključivanja u logici; 6. u srednjem vijeku naziv za muzičku ljestvicu; **mȍdus vivèndi,** 2. mȍdusa vivèndi — »način života«; uvjeti koji barem privremeno omogućuju pravilne mirne odnose između dviju (protivničkih) strana; **mȍdus procedèndi** — način postupanja, postupak; *isp.* procedura.

Moenus — antičko ime za rijeku *Majnu* u Njemačkoj.

Moesia *v.* Mezija.

moféta, *2. mn.* mofētā *franc.* (mofette) vrelo na vulkanskom terenu iz kojeg izlazi ugljična kiselina; zagušljivo mjesto (zbog opasnog isparivanja).

mo-garn (složenica od prvih slova riječi **mo**dern **g**irl) — japanski izraz za ženu koja se povodi za običajima zapadnih naroda, osobito Engleza i Amerikanaca; *isp.* mo-bo.

mogigrȁfija *grč.* (mogeō — mučim se + grafō — pišem) grč od pisanja; *isp.* grafospazam, šrajbkrampf.

mògila, *2. mn.* mògīlā *rus.* grob, jama, humak, gomila; *isp.* kurgan.

mogilȁlija (*grč.* mogos — muka, napor, + *isp.* lalija) teško govorenje, mučno izražavanje, mucanje.

Mogontiacum *v.* Magontiacum.

mogòrīš, -īša *lat.* (magarisium, no Skok izvodi iz arap. maharidž) dubrovački danak bosanskim kraljevima za vinograde na njihovu (bosanskom) teritoriju.

mògranj, *2. mn.* mögrānja *tal.* (melegrana) vrsta šipka, sladun, granat, nar *(v.)*.

mògul (po imenu naroda: Mongol) — naslov vladara iz roda Timurova koji su od 1526. vladali u Srednjoj Indiji.

Mohenjo Daro (*čit.* Mohèndžo...) nalazište u Pakistanu sa veoma zanimljivim i važnim ostacima naselja iz trećeg tisućljeća pr. n. e. (eneolitička kultura Indā).

mòhēr, -éra *ar.* (*po engl.* mohair) dlaka angorske koze i materijal od nje; angora-vuna.

Mohikánac, -nca, 5. Mòhikānče, *2. mn.* Mohìkānācā — pripadnik izumrlog plemena sjevernoameričkih Indijanaca; **pòsljednjī Mohikánac** — posljednji čovjek koji je ostao od nekog skupa (po istoimenom romanu angloameričkog pisca Fenimora Coopera [čit. Kuper] gdje su na dirljiv način opisani posljednji dani posljednjeg Mohikanca); *prenes.* posljednji komad nečega, posljednji dinar i sl.

mòho — *u geofizici* međunarodni naziv za nestalnu površinu između zemaljske kore (*isp.* sial) i zemaljskog plašta (*isp.* sima); naziv po zagrebačkom učenjaku Andriji Mohorovičiću (1857—1936).

moirè *v.* moare.

Moire *v.* Mojre.

mòjra *grč.* sudbina (Matoš); **Mòjre** — u starogrčkoj mitologiji tri boginje sudbine, tri sestre: Lahezis, Kloto i Atropos: u našim prijevodima: suđenice (predstavljali su ih kao prelje koje predu nit života; *isp.*: »Ovoj su tri kē predu naš život. **Lahezis** tumači se *ždribnica*, jer *ždribe* miče života našega potežući žicu. **Klota** *vrtnica*, jer *vrti vreteno* sučući tu žicu. **Atropos** tumači se: *prez obraćenja*, jer se obratiti ne more mitom ni jednim da ne čini konac života našega žicu tu pririzujući...«; Marulić, *Judita* VI, 374); *v.* Parke.

Mòjsije *hebr.* (mašah — »spaseni iz vode« *odn.* mo— voda + jses — spasen; *egipat.* mo — sin + še — jezero; po biblijskoj priči Mojsija su — da bi ga spasili od smrti koja je, po nalogu egipatskog faraona, morala stići svu židovsku mušku djecu — u prvim danima djetinjstva stavili u košaricu i pustili da plovi vodom; spasila ga je faraonova kći i on je kasnije došao do velikog položaja u Egiptu) — biblijski prorok starih Židova; izveo ih je iz egipatskog sužanjstva i dao im zakone (tzv. Deset zapovijedi božjih); *prid.* **Mòjsijev; Mòjsijeva čùda** — neobična djela što su ih učinili Mojsije i brat mu Aron — dakako uz pomoć Jahve — ne bi li prisilili faraona da pusti narod izraelski iz ropstva. »Najprije, štap što ga je bacio Aron pretvorio se u zmiju. A kad su egipatski vrači učinili isto, onda je Aronova zmija požderala sve ostale. Zatim su Mojsije i Aron pretvorili nilsku vodu u krv, izazvali su najezdu žaba, komaraca i muha na Egipat. Kad to nije koristilo, Jahve pošalje kugu na stoku Egipćana, kožnu bolest na ljude, tuču koja je potukla sve bilje i drveće, i skakavce koji su pojeli sve ono što je ostalo od tuče. Faraon i dalje nije popuštao, pa je onda Jahve izazvao nad Egiptom tamu koja je trajala tri dana, i — na kraju — pobio sve što je bilo prvorođeno kod ljudi i stoke« (Oleg Mandić, *Leksikon judaizma i kršćanstva*). Francuski redovnik Alexander Natalis Noel de Ordine Praedicatorum (1639—1724) »has plagas mnemotechnice sic describit« *lat.* »ove nedaće mnemotehnički ovako opisuje«: Prima **rubens unda, ranarum** plaga secunda, inde **culex** tristis, post **muscas** nocentior istis, quinta **pecus** stravit, sexta **anthraces** creavit, postea sequitur **grando,** post **bruchus** dente nefando. Nona **tegit solem,** ultima **primam** necat **prolem; Mòjsijeve knjìge** — pet biblijskih knjiga Staroga zavjeta u kojima se — pored ostaloga materijala — opisuje i djelovanje Mojsijevo; *isp.* tora, Pentateuh; **mòjsijevac**, -ēvca, 5. mòjsijēvče, *2. mn.* mòjsijevācā — pripadnik židovske vjeroispovijesti, izraelićanin; *prid.* **mòjsijevskī; mòjsijevačkī.**

mòka, 3. -ki — sitnozrna arapska, javanska ili brazilska kava (po Moki, lučkom gradu u arapskoj pokrajini Jemen koji je poznat po izvozu kave).

mokántan, -tna, -tno *franc.* (*isp.* mokirati se) porugljiv, podrugljiv, podsmješljiv.

mokàsīn, -ína (*engl.* moccasin) — kožna obuća (bez pete), opanak sjevernoameričkih Indijanaca (*kod nas* mestve, *prema tur.* mest — papuča); **mokàsīnka** — vrsta moderne plitke cipele, bez vezica.

mokèt, -èta *franc.* (moquette) 1. šareni pliš za pokućstvo; 2. baršunasta vuna, pamučna tkanina; nekad: briselski ćilim.

mokírati se, mokīrām se *franc.* (moquer) rugati se, ismjehivati, podsmjehivati se.

mòkša *sanskrt.* u indijskoj filozofiji spasenje prijelazom pojedinaca u druge oblike postojanja.

mōl¹, mōla, *lok.* mōlu, *mn.* mōlovi *lat.* (mollis — mek, tih, nježan, blag) 1. jedan od dva glavna tonska roda (drugi je *dur*); muzičko djelo u molu zvuči mutno, teško, sumorno, nježno,

tužno; 2. *prenes.* nešto mutno, teško, sumorno, tugaljivo, turobno.

mol², móla *tal.* (molo) lučki nasip; gat.

mol³ *tal.* oslić, vrsta morske ribe.

mol⁴ — *skrać.* za *grammolekul* (molekulska težina izražena u gramima).

MOL — *skrać. za engl.* Manned Orbital Laboratory (laboratorij američkog programa za svemirske letove s ljudskom posadom).

mola *lat., med.* obamrli, nerazvijeni ljudski plod.

mòlam *tal.* (molla — pero) *v.* flam (izraz uobičajen u Dalmaciji).

mòlāran,¹, -rna, -rno *lat.* (molaris — mlinski kamen, žrvanj) koji služi za mljevenje; **mòlārnī zub (mòlār)** — kutnjak.

mòlāran,² -rna, -rno (*isp.* mol⁴) koji sadrži jedan grammolekul neke materije.

molàsa — morski i jezerski pješčenjaci i gromade, nastali razaranjem novog ulančenog gorja u završnoj fazi stvaranja planina.

mòlati, -ām *tal.* (mollare) pustiti, popustiti, odriješiti (Nar.).

Mòldau — *njem.* naziv za rijeku *Vltavu* u ČSSR.

Mòldavskā SSR — republika u jugozapadnom dijelu SSSR; glavni grad Kišinjev; **Mòldāvci,** Mòldavācā *(mn. m. r.)* — romanski narod, potječe — kao i Rumunji — od romaniziranih Dačana.

molèkil *v.* molekul.

molektrònika *lat.-grč.* molekularna elektronika, novo područje elektronike *(v.)* koje se bavi poluvodičima malenih dimenzija.

molèkul *lat.* (molliculus — nježan, sitan) najmanji dio tvari koji još čuva njezina kemijska svojstva; ponajviše se sastoji od nekoliko atoma, katkada od jednoga; uzajamnim djelovanjem i kretanjem molekula objašnjuju se fizičko-kemijska svojstva tijela; *isto i* **molèkula** *(ž. roda); prid.* **mòlekulāran,** -rna, -rno.

mòler, *2. mn.* mòlērā *v.* maler²; **molèraj** *v.* maleraj.

moleskin *engl.* (*čit.* mòulskin) gusta i teška pamučna tkanina nalik na jelenju kožu (izraz zapravo znači: krtičje krzno), tzv. engleska koža.

molestírati, -lèstīrām *lat.* (molestus — dosadan, neprilićan) dosađivati, smetati, uznemirivati, dodijavati.

moli *v.* moly.

molìbdēn, -èna *grč.* (molybdos — olovo) *kem.* element, atomska težina 95,95, tablični broj 42, *znak* Mo; srebrnastobijeli metal; upotrebljava se za dobivanje specijalnih i magnetskih čelika i slitina, legura otpornih protiv kiselina; **molibdènīt,** -íta — glavna ruda molibdena, molibdenski sjajnik, sulfid molibdena.

molijerèskan, -skna, -skno — u stilu i na način najvećeg francuskog komediografa Molièrea (1622—1673); **molijèrovskī rècept** — aluzija na liječnike šarlatane kako ih u svojim djelima (npr. *Umišljeni bolesnik*) prikazuje Molière, a koji su bolesti većinom liječili purgativima i klistirima (Krleža).

Molly Brown (*čit.* Mòli Bràun) ime američkog svemirskog broda kojim su kozmonauti Grisson i Young neposredno nakon sovjetskog Voshoda II *(v.)* izvršili sličan pothvat, ali su se u visinama zadržali svega pet sati i nisu izlazili iz kapsule; *isp.* Gemini.

Molnija *rus.* Munja, naziv sovjetskog komunikacionog satelita; *isp.* Telstar.

mòlo *v.* mol².

Mòloh, 5. Mòloše *hebr.* (molech — kralj) 1. *mitol.* kod Feničana, Kartažana, Amonićana, Moabićana i dr. — bog sunca, vatre i rata kojemu su prinosili ljudske žrtve; 2. nešto što zahtijeva teških žrtava, neman koja sve proždire (npr. *mòloh ràta*); 3. (**mòloh,** *mn.* -si) australski gušter s tijelom pokrivenim bodljama.

mòlos *grč.* (molossos, po epirskoj pokrajini Molosiji) *poet.* stopa u klasičnoj metrici (od tri duga sloga)

Mòlotovljev kòktēl (po sovjetskom državniku Molotovu) eksplozivna ili zapaljiva granata ručne izrade.

mòlovati, -ujem *v.* malati.

molto *tal.* mnogo; **molto agitato** (*čit.* adžitàto) *muz.* vrlo uzbuđeno; **molto allegro** — vrlo brzo, vrlo vedro; **molto andante** — vrlo polagano; **molto espressivo** — vrlo izražajno; **molto sostenuto** — vrlo suzdržano, jako otežući; **molto vivace** (*čit.* vivāče) — vrlo živahno.

Molùci, Molùkā *(mn. m. r.) franc.* (Moluques) nekoliko otočnih skupina u Malajskom arhipelagu (Indonezija); najznatniji su od otoka: Halmahera, Ceram, Buru; *prid.* **mòlučkī.**

mòluski, mòlūskā *(mn. m. roda) lat.* (molis — mek, nježan) mekušci; životinje bez kostiju; *prid.* **mòluskni** (Krleža).

moly (*grč.* mōly) »dobra trava«, ustuk protiv čarolija (osobito protiv moći vještice Kirke; *Odiseja* X, 305).

mòment, *2. mn.* momenātā *lat.* (momentum) 1. časak, čas, tren, trenutak; 2. vrijeme; prigoda, zgodan čas; 3. okolnost, odlučan razlog, pobuda, motiv; 4. čekaj! čekajte!; 5. *v.* moment musical; **mòmentan** — trenutan, časo-

mičan, trenutačan, časovit, iznenadan; prolazan, letimičan, kratak, brz, strelovit; *isto i* **momentalan,** -lna, -lno.

momentaufname *njem.* (*isp.* moment + Aufnahme — snimka) fotografija snimljena u nekom određenom (obično nepredviđenom) trenutku; katkada može poslužiti kao važno dokazno sredstvo za ilustraciju nekog događaja; *isto i* **moment-fotografija** (Begović); kod nas se govori i: *trenutna slika, moment-snimka.*

moment musical *franc.* (*čit.* moman mizikal) mala muzička kompozicija, ponajviše za klavir.

mona *tal.* (monna) *skrać. za* madona, tj. gospođa (*isp. npr.* Mona Liza, Mona Vana).

Mona — antičko ime za otok *Man* (Engleska).

Monaco *v.* Monako.

monada *grč.* (monas, 2. -ados) 1. organska jedinica; nedjeljivo biće; 2. *fil.* jednostavno duhovno biće.

monah, monaha, 5. -še, *mn.* -si, 2. monāhā (*akc. i* **monah,** -aha, 5. monaše, *mn.* -asi, 2. monahā) *grč.* (monos — sam) redovnik, kaluđer, samostanac, inok; *žen.* **monahinja** (*akc. i* **monahinja**) — redovnica, kaluđerica, duvna, švora; *prid.* **monaškī** (*akc. i* **monaškī**); **monaštvo** (*akc. i* **monaštvo**) — redovništvo; **monah-katenat** (*isp.* katenat) redovnik koji iz asketskih pobuda živi stalno u okovima i obavlja sve djelatnosti sapet u lance (Krsto Špoljar).

Monako (Monaco) — kneževina na obali Sredozemnog mora; glavni grad Monaco (kod Rimljana je to bila *Monekova kula* — Arx Monoeci; *Monoecus* od grč. *Monoikos* — tj. koji stanuje sam — bio je pridjevak Heraklov; stanovnici: **Monegaski.**

mon ami! *franc.* (*akc.* mon amī) moj prijatelju!

monarh, 5. -še, *mn.* -si, 2. monārhā (*akc. i* **monarh,** -arha, 5. monarše, *mn.* -arsi, 2. monarhā) *grč.* (monos — sam + archō — vladam) 1. vladar koji stoji na čelu monarhiji (car, imperator, kralj i sl.); 2. vrsta leptira; *prid.* **monarhov** (*akc. i* **monarhov**); **monarškī** (*akc. i* **monarškī**); **monarhija** — kraljevina, carevina; oblik vladanja i država kojom upravlja jedna osoba — monarh čija je vlast doživotna i obično nasljedna; (**Monarhija** — u književnosti sinonim za Austro-Ugarsku; M. Matković); **neograničena** ili **apsolutna monarhija** u kojoj »vrhovna vlast pripada potpuno i nerazdjeljivo (neograničeno) caru... bez ikakvog učešća naroda u zakonodavstvu i u kontroli upravljanja« to je — »samovlašće činovnika i policije i obespravljenost naroda« (Lenjin); **ograničena** ili **ustavna monarhija** je monarhija u kojoj usporedo s monarhom postoji parlament bez čije suglasnosti vladar nema prava izdavati zakone i odredbe općedržavnog karaktera; *prid.* **monarhījskī; monarhizam,** -zma — sistem monarhističke vladavine; **monarhist(a)** — pristalica, privrženik monarhizma; *prid.* **monarhističkī; monarhofašizam** — fašizam koji se tijesno oslanja na dinastiju; **monarhofašist(a)** — pristalica monarhofašizma; *prid.* **monarhofašističkī.**

monarhomah, *mn.* -si *grč.* (*isp.* monarh + machomai — borim se) borac protiv vladara (monarhomasima su osobito nazivani pisci 16. st. koji su pobijali apsolutnu vlast vladara i dokazivali da je narod nosilac vlasti).

monastīr *v.* manastir; **Monastir** — ime *Bitole* za vrijeme Turaka.

monaškī, monaštvo *v.* monah.

mon cher *franc.* (*čit.* mon šer) dragi moj; *isp.* ma chère.

monchey *engl.* (*čit.* monči) društveni ples, nastao u Engleskoj oko 1965; svi se plesači u redu drže za ramena, prvi na ritam muzike (beat, bit) pleše što i kako hoće, a drugi ga oponašaju; kasnije taj odlazi na kraj, a slijedeći izmišlja pokrete; ples vrlo popularan kod mladeži.

mond — važna figura u igri taroka *(v.),* donosi 21 poen (Đalski).

monden, -ena *franc.* (mondain) čovjek koji se kreće u »visokom društvu«, svjetski čovjek, moderan u najvišem smislu riječi; *isp.* bonvivan, veltman, dendi; *žen.* **mondenka;** *prid.* **mondenskī;** *izv.* **mondenstvo.**

mon dieu *franc.* (*čit.*... dje) bože moj!

mondijalan, -lna, -lno *franc.* (mondial) svjetski (Matoš).

mondiš — u zagrebačkom govoru stvoreni (prema njem. uzoru) izraz za *monden, mondenski.*

Mondovìzija *tal.* (mondo — svijet) *v.* Mundovizija.

mondšajnsonata *njem.* (Mondschein — mjesečina + *isp.* sonata; Mjesečeva sonata) popularni naziv za glasovitu Beethovenovu c-mol sonatu (*isp.* Krleža, *Gospoda Glembajevi*).

mondur, -ura *v.* mundura (Novak).

mondura *v.* mundura.

monekičan, -čna, -čno *grč.* (monos — sam, jedan + oikia — kuća) *bot.* jednodoman (naziv za biljke koje na istom mjestu imaju muške i ženske cvjetove); *prot.* dijekičan.

Monekova kula *v.* Monako.

monem, -ema *grč.* 1. u evropskoj lingvistici naziv za najmanji, dalje neraščlanljivi značenjski jezični oblik. Kao leksičke jedinice monemi se zovu *leksemi (v.)*, a kao gramatičke *morfemi (v.)*. Tako je npr. u riječi *papiri* monem *papir-* leksem, a monem *-i* je morfem sa značenjem: množina muškoga roda; 2. u američkoj se lingvistici monem naziva *morfem (v.)*.

mon enfant *franc.* (*čit.* mon anfan) dijete moje!

monera *grč.* (monerēs — jednostavan) naziv što ga je stvorio njem. biolog Ernst Haeckel (*čit.* Hekl; 1834—1919) za oznaku najjednostavnijih (pretpostavljenih) bića koja da se sastoje samo od protoplazme *(v.)* iz koje se u toku razvitka organizma stvaraju stanice.

moneta *lat.* (monere — opominjati, podsjećati) kovani novac; novčanica (po nazivu starorimske boginje *Junone Monete*, tj. opominjačice, dobre savjetnice; u njezinu su se hramu kovali novci); *prid.* **mònetnī; mònetāran**, -rna, -rno — novčani; **monetizácija** — kovanje novca; pretvaranje u novac, unovčivanje; stavljanje kovanog novca u promet; *glag.* **monetizirati**, -ìzīrām; *isto i* **monetizovati**, -ujem.

Monetium — antički naziv za današnje *Brinje* (Lika).

money *v.* mani.³

mon frère *franc.* (*čit.* frer) brate moj!

mong *v.* tugrik.

mongolfijèra — naziv za balon punjen toplim zrakom što su ga krajem 18. st. konstruirali Francuzi braća Joseph Michel i Jacques Étienne Montgolfier.

Mòngōlija — a) država (narodna republika) u srednjoj Aziji; glavni grad Ulan Bator; b) (Unutrašnja) Mongolija — autonomna oblast u NR Kini; glavni grad Huhohaot'e; **Mòngol**, -óla, 5. Mòngōle; (sinonim Tatarin, *mn.* Tatari počeo se upotrebljavati u doba Džingis-kana); *žen.* **Mòngōlka;** *prid.* **mòngōlskī; mongoloīd**, -ída — čovjek sličan Mongolu; *prid.* **mongolòīdan**, -dna, -dno.

mongolìstika, 3. -ci — nauka o Mongolima, njihovim jezicima, historiji i kulturi; **mongòlist(a)** — učenjak koji se bavi mongolistikom; *prid.* **mongolìstičkī.**

mongolizam, -zma (naziv po tome što lice oboljele osobe podsjeća na Mongola) — patološka anomalija kod koje bolesnik ima malenu lubanju, velik jezik, kose oči, rijetku kosu itd., a uz to pokazuje i znakove duševne zaostalosti (drugo ime: mongolòīdnā idiòtija; Downov sindrom).

mongolòīd *v.* Mongolija.

mòngoz, 2. *mn.* mongoza — vrsta majmuna (*v.* lemur).

mòni *v.* mani.

Mònika, 3. -ki *grč.* (monos — sam) »osamljena«, »samotna«.

mònist *v.* monizam.

moniteur *franc.* (*čit.* monitēr) podučavatelj mlađih učenika, odgojitelj, nadstojnik, savjetodavac.

monìtōr¹, -ora *lat.* (monitor — opominjač, savjetnik) 1. oklopljeni ratni brod plitkoga gaza, namijenjen za operacije uz morsku obalu i na rijekama; 2. štrcalo, brizgalo; naprava koja podaje vodu uz silan pritisak; upotrebljava se kod hidrauličkih radova (oko zlatonosnog pijeska, kamenog ugljena, treseta); 3. vrsta guštera.

mònītor² *lat.* (*isp.* monitor¹) 1. aparat u televizijskom studiju na kojem se glumci vide i popravljaju svoje pozicije prije prikazivanja ili snimanja, odnosno na kojem se provjerava ispravnost slika na televizijskom prijemniku; 2. službenik koji stalno prati emisije stranih radio-stanica i izvješćuje o njima.

monitum *lat.* opomena, ukor, prijekor.

monìzam, -zma *grč.* (monos — sam, jedan) filozofsko učenje koje priznaje za temelj svih pojava u svijetu jedno načelo: ili materiju *(materijalìstičkī monìzam)*; ili duh *(idealìstičkī monìzam)*; *suprotno:* dualizam; *isp.* pluralizam; **mònist(a)**, 2. *mn.* mònīstā — pristaša monizma; *prid.* **monìstičkī** — koji se odnosi na monizam; jedinstven.

Monmartr *v.* Montmartre.

mono... *grč.* (monos — sam, jedan, jedini) kao prvi dio složenice znači »jedno, jedino« (npr. monogamija).

mono *v.* monofonija.

monoándrija *grč.* (mono... + aner, 2. andros — muž) društveni sistem u kome žena ima samo jednoga muža; jednomuštvo; *prot.* poliandrija.

monoaurálan, -lna, -lno *grč.-lat.* (mono... + aures — uši) koji čuje samo na jedno uho.

monocèntričan, -čna, -čno *grč.-lat.* koji imade samo jedno središte, npr. velegrad sa samo jednim trgom.

monocíti *(mn. m. r.) grč.* leukociti nepravilna oblika, s velikom jezgrom.

monòdija (*grč.* mono... + aoidē — pjesma) jednoglasno pjevanje bez pratnje zbora ili instrumenata; solo-pjevanje; zborno pjevanje u jednom tonu, unisono.

mònodrāma *grč.* (mono... + *isp.* drama) kazali-

šni komad sa samo jednim sudionikom; solo-scena; *isp.* mono-show.

mȍnofāzan, -zna, -zno *grč.* (mono... + *isp.* faza) *elektrotehn.* jednofazan.

monofázi *(mn. m. r.) grč.* (mono... + fageīn — jesti) 1. životinje koje su orijentirane samo na jednu vrstu (biljne ili životinjske) hrane; 2. biljke nametnice koje žive samo na jednoj vrsti »domaćina«.

mȍnofīlan, -lna, -lno *grč.-lat.* (mono... + filum — nit) jednonitan, od jedne niti; *isp.* multifilan.

monofiletìzam, -zma *grč.* učenje da se čovjek razvio samo od jedne vrste prapredaka, a ne od više njih; *isp.* polifiletizam.

monofizīt, -íta *grč.* (mono... + fysis — narav, priroda) pristaša ranokršćanskog (5. i 6. st.) učenja da Krist ima samo jednu, i to božansku narav (bez ljudske); službena je crkva proklela i izopćila monofizite, ali se njihovo učenje zadržalo u armenskoj, etiopskoj i koptskoj crkvi.

monofòbija *grč.* (mono... + fobeomai — žacam se, bojim se) strah od samoće, osamljenosti.

monofònija *grč.* 1. jednoglasno pjevanje bez pratnje dubljim glasovima; *isp.* unisono; 2. tehnika reprodukcije zvuka koja ne daje utisak prostornosti, za razliku od stereofonije *(v.);* na elektronskim aparatima često i u skrać. obliku: mono; *prid.* **mȍnofonī** i **monofònskī.**

monoftàlmija *grč.* (mono... + ofthalmós — oko) jednookost.

mȍnoftong (*akc. i* **monòftong**), *mn.* -zi *grč.* (mono... + fthongos — zvuk, glas) *gram.* jednoglasnik; *prot.* diftong; *prid.* **mȍnoftonškī** (*akc. i* **monòftonškī**); **monoftongizácija** — slijevanje dvaju samoglasnika u jedan; *glag.* **monoftongizírati,** -izīrām; *isto i* **monoftongizovati,** -ujēm.

monogàmija *grč.* (mono... + gameō — ženim se) brak s jednom ženom odnosno s jednim mužem, jednobračnost; *prot.* poligamija; *prid.* **monogamījskī; monogamist(a)** — pristaša monogamije.

monogèneza (*akc. i* **-genéza**) *grč.* (mono... + genesis — postanak) 1. samozačeće, bespolno razmnažanje; 2. postanak, razvitak neke pojave samo na jednom mjestu; *prid.* **monogenètičkī.**

monogenìzam, -zma *grč.* (mono... + genesis — postanak) nauka da je čitavo suvremeno čovječanstvo poteklo od jednog praizvora i da predstavlja jedan te isti biološki oblik; *prot.* poligenizam.

monogìnija *grč.* (mono... + gynē — žena) društveni sistem u kojem muž ima samo jednu ženu; jednoženstvo; *prot.* poliginija.

monogònija *grč.* (mono... + gony — koljeno, rod) razmnožavanje dijeljenjem, tj. bez oplodnje (isto dakle što i monogeneza 1).

monogràfija *grč.* (mono... + grafō — pišem) znanstveni rad koji obrađuje neko pojedino pitanje, jednu temu; **monògraf** — pisac monografije; *prid.* **monògrafskī.**

monògram *grč.* (mono... + gramma — slovo) splet od nekoliko početnih slova u obliku vijenca, čvora, za oznaku imena i prezimena, obično znak vlasništva ili autorstva.

monohèmera *grč.* (mono... + hemera — dan) *med.* bolest koja traje svega jedan dan, jednodnevna groznica.

monohìdrāt, -áta *grč.* (mono... + *isp.* hidrat) bezvodna sumporna kiselina; bezbojna, prozirna masna tekućina, dobivena iz sumpora, sumpornog oksida i dr.; primjena u različitim granama kemijske industrije.

mȍnohrōman *v.* monokroman.

monoideìzam, -zma *grč.* abnormalno duševno stanje koje je poznatije pod imenom »fiksna ideja« *(v.),* tj. kad jedna misao potiskuje sve druge i stalno »progoni« čovjeka.

mȍnokàlam *grč.* svirala s jednim piskom.

mȍnokarpan, -pna, -pno *grč.* (mono... + karpos — plod) jednoplodan.

mȍnokefālan, -lna, -lno *grč.* (mono... + kefalē — glava) koji ima jednu glavu, jednoglav.

monòkeros *grč.* (mono... + keras — rog) 1. jednorog, narval *(v.);* 2. vrsta puža.

monokíni *grč.* (mono... + *isp.* bikini) ženski odjevni predmet za kupanje koji pokriva samo donji dio tijela, dok su grudi otkrivene; *isp.* topless.

monòkl, *2. mn.* monȍklā *i* monòklā *grč.-lat.* (mono... + oculus — oko; *franc.* monocle) 1. optičko okruglo staklo za jedno oko koje se stavlja u očnu udubinu i upotrebljava se mjesto naočala ili cvikera; »stakalce« (U. Donadini); »urarsko povećalo« (Krleža); *isp.* birđozluk; 2. *kir.* ovoj na jednom oku; 3. najjednostavniji tip fotografskog objektiva od samo jednoga dvostruko ispupčenog stakla; **monoklíranje** — gledanje s monoklom na očima, zapravo hohštapliranje s monoklom (od običnog stakla), kakvo je bilo razvijeno, osobito među oficirima i drugim tzv. »boljim svijetom« u nekadanjoj Austro-Ugarskoj (Matoš).

mȍnoklīn *grč.* (mono... + klinē — krevet) *bot.* koji ima prašnike i pestiće (tučkove) u istom

cvijetu, dvospolan, hermafroditski; *prid.* **monoklīnskī** — kojemu je os nagnuta na jednu stranu; **monoklīnskī sustav** — kristalni sustav sa dvije nejednake osi i trećom također nejednakom a na njima (koje se sijeku pod kosim kutovima) okomitom.

monokloretān, -āna *grč.* etil-klorid, bezbojna tekućina, vri već na 12,5°C; primjenjuje se u anesteziji.

mȍnokolor *grč.-lat.* (mono... + *isp.* kolor) filmska tehnika u jednoj boji; *prot.* polikolor.

mȍnokolōran, -rna, -rno *grč.-lat.* (mono... + *isp.* kolor) jednobojan (npr. film); *isp.* monokroman.

monòkordan, -dna, -dno *grč.* (mono... + chordē — žica) koji ima samo jednu žicu, jednožičan (muzički instrument); **mȍnokord** — glazbalo s jednom žicom.

monokotiledóne *(mn. ž. roda) grč.* (mono... + *isp.* kotiledone) *bot.* jednosupnice, tj. biljke kojima klice imaju samo jedan listić, kotiledon; *v.* dikotiledone.

monokrātija (-krācija) *grč.* (mono... + krateō — vladam, gospodujem) isto što i monarhija; **monòkrat(a)** — samovladar, samodržac.

mȍnokrōman, -mna, -mno *grč.* (mono... + chrōma — boja) jednobojan, izveden, naslikan u jednoj boji; **mȍnokrōm** — slika izvedena u jednoj boji ili u više nijansa iste boje.

mȍnoksīd *grč.* oksid s jednim atomom kisika u molekuli.

monòksīl, -ila *grč.* (mono... + xylon — drvo) čamac izduben u (jednom) stablu.

mȍnokulāran, -rna, -rno *grč.-lat.* (mono... + oculus — oko) koji vidi samo jednim okom.

monokultūra *grč.-lat.* (mono... + kultura, *v.*) neprekidno uzgajanje jednogodišnjih ili višegodišnjih poljoprivrednih kultura na istom zemljištu kroz nekoliko godina.

mȍnolaterālan, -lna, -lno *grč.-lat.* (mono... + latus, 2. lateris — bok) jednostran; *isp.* bilateralan.

monolātrija *grč.* (mono... + latreía — služba božanstvu) *relig.* pojava da se između više predmeta obožavanja neposredno štuje samo jedan, dopuštajući da drugi postoje, ali ne posvećujući im istu pažnju (npr. kod katolika posebno štovanje Bogorodice, Srca Isusova i sl.).

monòlīt, -ita *grč.* (mono... + lithos — kamen) 1. cjelovita kamena gromada; 2. spomenik, stup ili bilo kakav drugi objekt, isklesan iz jednog cjelovitog komada, kamena; 3. *prenes.* nešto cjelovito, kao isklesano iz jednog komada; **monòlītan,** -tna, -tno — kao iz jednog kamena isklesan, jedinstven, cjelovit, nedjeljiv, nerazoriv, čvrsto povezan; *izv.* **monòlītnōst,** -osti.

monòlog *mn.* -zi *grč.* (mono... + lógos — riječ, govor) 1. govor jedne osobe, ponajviše u drami, upravljen sebi ili gledaocima, za razliku od dijaloga *(v.)*; 2. govor nasamo sa samim sobom; *prid.* **monòloškī** (*i* **monòlognī**; M. Matković).

mònōm, -óma *grč.* (mono... + nómos — red, pravilo, zakon) *mat.* jednočlani broj; *isp.* binom; *prid.* **mònōmskī.**

monomāhija *grč.* (mono... + machía — borba) borba pojedinca s pojedincem, dvoboj.

monomānija *grč.* (mono... + mania — bjesnilo, ludilo) 1. bolesna sklonost prema jednoj jedinoj stvari; fiksna ideja; 2. neprestano isticanje samoga sebe kao najzanimljivije ličnosti, stavljanje samoga sebe kao primjer (duševna bolest); 3. bolesni nagon za besmislenim (često opasnim) djelima u svrhu vlastitog isticanja, npr. piromanija, kleptomanija *(v.)*; **monòmān,** -āna — tko boluje od monomanije; *žen.* **monòmānka.**

monometalizam, -zma *grč.* (mono... + *isp.* metal) novčani sistem s valutom od jednog metala (zlata ili srebra); svaka druga moneta služi samo za razmjenu, i njezino je primanje kod plaćanja ograničeno do stanovite sume.

monomòrfija *grč.* (mono... + morfē — oblik) jednoobličnost.

monopātija *grč.* (mono... + *isp.* patija) neosjetljivost za tuđe boli i osjećaje; *prot.* simpatija *(v.)*.

monopètale *(mn. ž. roda) grč.* (mono... + pétalon — list) biljke s kruničnim listićem; *prid.* **monopètālan,** -lna, -lno.

mȍnoplān *grč.-lat.* (mono... + aeroplan, *v.*) jednokrilac, jednoplošnjak; avion koji ima jedan par krila (nosivih površina), smještenih u jednoj ravnini (*v.* biplan).

monoplègija *grč.* (mono... + plēgē — udarac) *med.* uzetost pojedine grupe mišića ili samo jednog organa.

monopòdija *grč.* (mono... + pus, 2. podos — noga) 1. u metrici: građa stihova s istim stopama (sami troheji, sami daktili i sl.), jednostopnost; 2. u biologiji: pojava da neki organizam ima samo jednu nogu; jednonožnost; *prid.* **monopòdījskī.**

monòpōl, -óla (*dijal. akc. i* **monòpol,** -nòpola; *razvija se i akc.* **mȍnopol)** *grč.* (mono... + pōleō — prodajem, trgujem) 1. isključivo pravo (proizvodnje, trgovine, obrta itd.) koje pripada jednoj osobi, određenoj grupi osoba

ili državi; 2. uopće — isključivo pravo na nešto; 3. **kapitalìstičkī monopoli** (*akc. i* **monòpoli**) — kapitalistička udruženja u obliku kartela, sindikata, trustova, kojima je cilj da bez takmaca zavladaju nekim granama privrede radi dobivanja viška vrijednosti. Vlast monopola jedno je od temeljnih obilježja imperijalizma. Kapitalistički monopoli ne uklanjaju konkurenciju nego je pooštravaju i kompliciraju; **monopòlac**, -lca, 5. mònopōlče, 2. *mn.* monòpōlācā — namještenik kod monopola; *žen.* **monòpōlka;** *prid.* **monòpōlskī (-polskī); monopolizam**, -zma — sistem monopola; **monopòlist(a)** — 1. onaj koji se koristi pravom monopola; 2. općenito — onaj koji ima isključivo pravo na nešto ili se ponaša kao da ga ima; *žen.* **monopòlistkinja;** *prid.* **monopolìstičkī; monopolizácija** — uvođenje sistema monopola, preuzimanje pod monopol; **monopolizírati**, -ìzīrām — 1. stvoriti monopol; podvrći monopolu; prisvojiti sebi neko pravo; 2. *prenes.* voditi glavnu riječ, ne dati drugima do riječi, uzurpirati, nametnuti se, isključiti druge od povlastice; *isto i* **monopòlisati**, -šēm.

monoprix *grč.-franc.* jedinstvena cijena, tj. sistem prodavaonica u kojima nema razlike u cijenama pojedinim proizvodima (kod nas je nekada bilo trgovina koje su se čak i nazivale »Sve po sedam«).

monòpteri *(mn.) grč.* (mono... + pteròn — krilo) *zool.* životinje s jednim parom krila, jednokrilci.

mònorāj *grč.-engl.* (mono... + rail — tračnica) vlak s jednom tračnicom.

monòrīm *grč.* (mono... + *isp.* rima) pjesma u kojoj se riječi na krajevima stihova sriču na jedan te isti način; takav je npr. Matošev sonet *Lakrdijaš:*

Teško je kad imaš mnogo *duha,*
Još je teže kada nemaš *kruha;*
Teško sluhu kada je bez *uha,*
Teško uhu kada je bez *sluha.*

Teško onom koga muči *muha,*
Teže onom koga grize *buha:*
Teško biću kojemu se *kuha*
Vječan ručak — samo posna *juha.*

Teško onom koji poput *puha*
Vonja pored dame fina *njuha!*
Teško i onom što na rimu *»ruha«*
Mora sricat »ćuha«, »stuha«, *»gluha«.*
Svršivši sonet u počast *potepuha.*
Princa Karnevala, Petra *Kerempuha;*

ima takvih pjesama i kod drugih pjesnika, npr. kod Zmaja *(Jednoj curi),* kod Tina *(Cjeloviti cjelov i ti),* a osobito je sugestivan Krležin primjer iz romana *Zastave:*

Čuj, o čuj zlog vjetra glas,
To pogan vjetar progoni nas...
Čuj, o čuj zlog zvona glas,
To crno zvono progoni nas...
Sve karte crne, crni as,
U noći crnoj dvanaesti čas,
Zlog vjetra glas, zlog zvona glas,
U crnoj noći zlih konja kas...
U crnoj noći jedini spas,
Pogrebnog zvona pogrebni bas.

monòsēm, -ēma *grč.* (mono... + *isp.* semantika) jednoznačnost; *isp.* polisem.

mono-show *grč.-engl.* (*čit.* mònošou) solistički nastup estradnog umjetnika; solo-scena, solo-priredba; *isp.* monodrama.

monosilàbičan, -čna, -čno *grč.* (mono... + *isp.* silaba) jednosložan, koji se sastoji od jednoga sloga; *isto i* **monosilàbičkī; monosilàbičnī jezici** — jezici koji imaju samo riječi od jednoga sloga kakav je npr. kineski jezik; **monosilabizírati**, -bìzīrām — govoriti slog po slog (Begović).

mònotajp *v.* monotip.

monoteìzam, -zma *grč.* (mono... + theòs — bog) jednoboštvo; religija koja priznaje samo jednoga boga (*prot.* politeizam); **monotèist(a)** — čovjek koji vjeruje u jednoga boga; jednobožac; *žen.* **monoteistkinja;** *prid.* **monoteìstičkī** — jednobožački.

mònotip *grč.* (mono... + typos — lik, biljeg) slagaći stroj koji lijeva slog po pojedinim slovima; *isp.* linotip (često i u engl. obliku: **monotype,** *čit.* mònotajp); **monotìpija** — jedini otisak neke slike.

mònotōn *grč.* (mono... + ton, *v.*) 1. jednozvučan; 2. *prenes.* jednoličan, dosadan; **monotònija** — jednoličnost, dosada; *isto i* **monotònōst**, -osti.

mònotrōl *grč.-lat.* (mono... + [*amer.*] trolley — tramvajska kola) najmodernije sredstvo u javnom prometu koje se kreće po tramvajskim tračnicama a pokreće ga električni motor (brži, udobniji od običnog tramvaja, a može primiti i više putnika; prikolica mu je izravno vezana za karoseriju motornih kola).

monovalèntan, -tna, -tno *grč.-lat.* (mono... + *isp.* valencija) *kem.* jednovaljan, jednovrijedan.

Monparnàs *franc.* (Montparnasse, *isp.* Parnas) dio Pariza koji je i kod nas poznat kao

stjecište međunarodne boemije (*v.* boema) i turista.

Mon repos *franc.* (*čit....* repō) Moj mir (obično naziv ljetnikovcima).

Monroeova doktrína (monroìzam, -zma) — princip, koji je god. 1823. postavio američki političar James Monroe (*čit.* Džeimz Monrou), prema kome se Amerika neće miješati u poslove evropskih država niti evropske države imaju prava da se miješaju u poslove američkog kontinenta: »Amerika Amerikancima«; **monròist(a)** — pristaša monroizma; *prid.* **monroìstičkī.**

Mons Sacer *lat.* Sveto brdo, brežuljak istočno od Rima, na koji su se god. 494. pr. n. e. povukli plebejci da od patricija iznude svoja politička prava; *isp.* secessio plebis.

monsènjēr, -éra, 5. mȍnsenjēru *franc.* (monseigneur) počasni naslov prinčevima, biskupima i sl. (milostivi gospodin, vaše visočanstvo, vaša jasnost, vaša svjetlost, vaša svetost, preuzvišeni, preosvećeni i sl.); *isp.* monsinjor.

monsieur *franc.* (*čit.* mesjē) gospodin.

monsìnjōr, -óra, 5. mȍnsinjōre, *tal.* (monsignore) naslov visokih crkvenih dostojanstvenika (prečasni, presvijetli, preuzvišeni, preosvećeni); *isp.* monsenjer; *skrać.* msgr. *i* mgr.

monstrȁnca, *2. mn.* monstrȁncā *lat.* (monstrare — pokazivati) kod katolika crkvena posuda posebna oblika u kojoj se čuva hostija; pokaznica, sakrament, svetotajstvo.

monstre *franc.* (*čit.* mȍnstr, *isp.* monstrum) u složenicama — ogroman, divovski, vrlo velik, npr. **monstre-proces** — ogroman velik proces (u kome ima vrlo mnogo optuženika).

mȍnstrum *lat.* (monstrum) čudovište, izrod, nakaza, nakarada, neman, grdosija, nagrda, grdoba, rugoba, strašilo; *prenes.* nečovjek, neman od čovjeka; strašno djelo, užasna stvar; **mȍnstruōzan,** -zna, -zno — nakazan, grdan, strašan, kao čudovište; čudovištan, strahovit, grozan, grozovit, jezovit, užasan, grdoban; golem, divovskih razmjera, ogroman, nakazno velik; neprirodan, nadnaravan, nenaravan, nevjerojatan, apsurdan; *izv.* **monstruóznōst,** -osti.

mȍnsūn, -ūna *ar.* (mausin — godišnje doba) vjetar koji periodički mijenja svoj pravac u zavisnosti od godišnjih doba: zimi puše s kopna prema moru, a ljeti s mora prema kopnu; *prid.* **mȍnsūnskī.**

mȍns Vȅneris *lat.* (mons — brijeg + Venus, 2. Veneris — Venera, starorimska boginja ljubavi i ljepote) tzv. Venerin brijeg (brežuljak), dio ženskog tijela oko spolovila: *naši izrazi:* bručik, bus.

Mont. — *skrać. za* Montana u USA.

Montana — savezna država u USA (na sjeverozapadu); glavni grad Helena.

montanìstika, 3. -ci *lat.* (mons, 2. montis — gora, planina; montanus — gorski, planinski) nauka o rudarstvu i rudnicima; **montȁnist(a)** — 1. rudarski stručnjak; 2. student montanistike; *prid.* **montanìstičkī** — koji se tiče rudarstva; rudarski.

montanìzam, -zma — kršćanska sekta u prvim vjekovima naše ere; propovijedala najveću moralnu strogost, askezu, post i suzdržavanje od tjelesnih užitaka; sekta je dobila ime po svome osnivaču Montanu iz Frigije (2. st.) i vrlo se brzo proširila; službena crkva osudila je montanizam na prvim svojim koncilima, jer je poricao hijerarhiju i time zaprijetio svećeničkom staležu.

mȍntanja *tal.* (montagna) brdo, planina, gora (Nar.).

montanjȁri *(mn. m. roda) franc.* 1. lijeve političke grupe u Nacionalnom konventu za vrijeme francuske revolucije koje su na sjednicama zaposjedale mjesta u najvišim redovima klupa (*la montagne* — gora); 2. krajnja ljevica u francuskoj Narodnoj skupštini 1848; *isp.* kordeljeri; *prid.* **montȁnjārskī.**

montȁža *franc.* (montage, *isp.* montirati) 1. sastavljanje i postavljanje strojeva, uređaja i čitavih poduzeća po određenim planovima i nacrtima; 2. u literaturi, muzici, radiju, fotografiji, građevinarstvu, grafici i drugim umjetnostima biranje pojedinih odlomaka, dijelova, crteža, slika itd. i sastavljanje u jednu cjelinu (u filmovanju se npr. snimi više snimaka iste scene, pa se između njih odabiru najbolje i naknadno montiraju); 3. *prenes.* sklop proizvoljno odabranih ili izmišljenih činjenica u tobožnju povezanu cjelinu, kako bi se dokazalo nešto neistinito (npr. montaža svjedočenja na sudbenoj raspravi); u krajnjem smislu krivotvorina, falsifikat, podmetnuće, »pakovanje«; *prid.* **mȍntāžnī.**

montȁžēr, -éra, 5. mȍntažēru *franc.* (*isp.* montaža) 1. radnik koji vrši montažu filma; 2. student montaže na umjetničkoj školi.

Monte Carlo — turističko središte u kneževini Monako (svjetski poznata igračnica hazardnih igara).

Montecchi i Capuletti (*čit.* Montēki i Kapulēti) — prezimena dviju smrtno zavađenih porodica u Veroni, od kojih je prvoj pripadao

Romeo *(v.)* a drugoj Julija *(v.)*, tragični legendarni zaljubljenici (Begović).

montekopter *lat.-grč.* (*isp.* montirati *i* helikopter) novo (izumljeno u USA) univerzalno vozilo koje je istodobno helikopter, motorni čamac i automobil.

Montenegro *tal.* (monte — gora + negro — crn) talijanski i po tome internacionalni naziv za našu narodnu republiku Crnu Goru.

mònter, -éra, 5. mònteru *franc.* (monteur, *isp.* montirati) 1. sastavljač i uređivač strojeva; radnik metalne struke koji vrši montaže strojeva, uređaja i postrojenja; 2. *šatr.* ginekolog *(v.)*.

Montez Lola (pravo ime Marie Dolores Gilbert, 1818—1861) engleska plesačica koja je dospjela na dvor bavarskoga kralja Ludviga I (vladao 1825—1848) i vršila velik utjecaj na kraljevu politiku: spominju je i neki naši pisci.

Montezuma I. — kralj Asteka u 15. stoljeću (obnovio kraljevsku prijestolnicu Tenochtitlan, današnji Ciudad del Mexico); **Montezuma II.** — kralj Asteka u doba španjolskih osvajanja; Španjolci su ga god. 1519. na prevaru zarobili i prisilili na pokornost (ubili su ga vlastiti podanici kad ih je nagovarao da se ne dižu na bunu protiv osvajača).

montgolfijèra *v.* mongolfijera.

montgòmeri, -ija (po prezimenu britanskog maršala Bernarda Lawa Montgomeryja, umro 1976) naziv za odjevne predmete, npr. kape, košulje, ogrtače i dr., koji su načinjeni prema kroju kakav je u doba drugoga svjetskog rata nosio sprijeda spomenuti vojskovođa.

montírati, mòntīrām *franc.* (monter — penjati se; dizati) vršiti montažu ili montiranje, sastavljati (stroj i sl.), namještati, sklapati; opremiti, urediti, snabdjeti, učiniti sposobnim za djelovanje, udesiti.

Montmartre *franc.* (*čit.* Monmàrtr) četvrt u sjevernom, najvišem dijelu Pariza, poznato stjecište umjetnika svih struka, svih pravaca i svih boja čitavoga svijeta, osobito u drugoj polovini prošlog stoljeća.

Montparnasse *v.* Monparnas.

montùra *v.* mundura.

monùmen(a)t, -nta, *2. mn.* monùmenātā *lat.* (monumentum) velik spomenik; veliko djelo; **monumenta mundi** — svjetska čuda, tj. sedam monumentalnih građevina antičkog svijeta: *Kolos* na Rodu, *Artemidin hram* u Efezu, Fidijin *Zeus* u Olimpiji, *piramide* u Egiptu sa *Sfingom* kod Gizeha, svjetionik *Faros* kod Aleksandrije, *Mauzolej* u Halikarnasu, *Semiramidni viseći vrtovi* u Babilonu; **mònumentàlan,** -lna, -lno — 1. moćan; koji se odlikuje idejnom dubinom u organskom jedinstvu sadržaja i forme (o spomenicima arhitekture, o predmetima umjetnosti i dr.); 2. *prenes.* temeljit, solidan, ogroman, veličanstven, golem, koji je trajne vrijednosti, nezaboravan, koji ostavlja silan dojam, divan, grandiozan, impozantan; **monumentum aere perennius** (*čit.*...ēre) spomenik trajniji od mjedi; *isp.* Exegi.

mopèd, -éda (*skraćenica od* motorizirani pedal) vrsta novog tipa laganog motocikla.

mòpi, mòpija, *mn.* mòpiji (*isp.* moped) maleni (dječji) automobil.

mòps, mòpsa — pasmina malih luksusnih psića, kudrova, okrugle glave, kratke njuške.

moqueur *franc.* (*čit.* mokèr) podrugljivac, izrugivač (Matoš); *isp.* mokirati se.

mör *prid. indekl. tur.* (mor) ljubičast, tamnomodar (kod nekih pisaca i odjevni predmet takve boje, npr. mor = crne hlače u *Nečistoj krvi* B. Stankovića).

mora[1] *lat.* (*akc.* mòra) 1. krzmanje; otezanje, odgađanje, oklijevanje; 2. *pravn.* zakašnjavanje u ispunjenju obveze; 3. *lingv.* osnovna kratka doba u metrici, kratki slog; dio dvotonskog akcenta.

mòra[2] *tal.* (mora, morra) talijanska igra na prste, poznata i u našim primorskim krajevima (jedan igrač naglo sune rukom pokazujući stanovit broj prstiju na što mora suigrač istodobno pokazati isto toliko prstiju ako želi da dobije igru).

mòrac, mòrca *tal.* (moro) *dijal.* crnac.

mòrāl, -ála *lat.* (mos, 2. moris — običaj) 1. skup pravila određenog društva i društvene klase o sadržaju i načinu međusobnih odnosa ljudi i ljudskih zajednica; 2. ispravnost, poštenje, čestitost, krepost, vrlina, etika *(v.)* uopće; 3. čist seksualni život, ćudorednost, ćudoređe; 4. polet, zanos, svijest o disciplini, duševno raspoloženje, visok duh, spremnost na vršenje zadataka, hrabrost (npr. vojnički moral); 5. pouka, »naravoučenije«, smisao neke priče; 6. način mišljenja, duševni život; stav prema životu; 7. **moral insanity** *engl.* (*čit.* mòral inseniti) pomanjkanje etičkog rasuđivanja i osjećanja, djelovanje bez ikakvih obzira; vrsta ludila s antisocijalnim nagonima; **mòralan,** -lna, -lno — tko slijedi pravila morala; čestit, pošten, ispravan, krepostan, etičan, seksualno čist, ćudoredan, discipliniran, predan dužnostima; duševni, duhovni, unutarnji; zakonit; **mòralnā štèta** — povreda

nečijih interesa koja se ne odražava na imovini nego na osjećajima (uvreda časti, pretrpljeni strah, duševna bol); **moralnī pijedestal** — ćudoredno gledište, etička visina (Krleža); **moralna odgovornost** — jamčenje čašću za istinitost neke tvrdnje; **moralnolabīlan** — slab, kolebljiv u moralu (Krleža); *izv.* **moralnōst,** -osti.

moralisati *v.* moralizirati.

moralist(a) i sl. *v.* moralizam.

moralìtet, -ēta *lat.* (*isp.* moral) starija srednjovjekovna vrsta drame u kojoj su lica predstavljala različite kreposti i zloće.

moralìzam, -zma — nastojanje oko moralnog savršenstva, propovijedanje strogog morala; pretjerana moralna strogost; **moralist(a)** — čovjek koji propovijeda strogi moral; ljubitelj moralnih pouka; *žen.* **moralistkinja;** *prid.* **moralìstičkī.**

moralìzātor — (samozvani) propovjednik morala.

moralizírati, -ìzīrām (*isp.* moral) — razmatrati o moralu; karati, koriti, propovijedati moral; držati moralne pouke; *isto i* **moralisati,** -šēm *i* **moralizovati,** -ujēm.

moralka, 3. -ci — nauka o moralu, etika *(v.)*.

morando *tal., muz.* krzmajući, zaostajući, zatežući.

Moranija *v.* Meranija.

morast *v.* mor.

moratōrij, -ija (*pored.* **moratōrijum**) *lat.* (morari — kasniti, oklijevati) 1. odgoda plaćanja duga, odobrena dužniku nesposobnom za plaćanje; 2. odgoda plaćanja ustanovljena od vlade na određeni rok uslijed nastupa izvanrednih okolnosti.

morbīdan, -dna, -dno *lat.* (morbus — bolest) bolestan, nezdrav, bolećiv, bolešljiv; slab i osjetljiv, mekan, nježan; abnormalno sklon sumornim raspoloženjima; *izv.* **morbídnōst,** -osti; **morbiditet,** -ēta — 1. bolesno stanje; 2. brojni odnos bolesnih prema zdravima; postotak oboljenja u nekom kraju, u nekoj skupini i sl.; pobol.

morbili, mōrbīla *(mn. m. roda) lat.* (*isp.* morbus — bolest) ospice, male boginje, bijele kozice, dobrac, mrase, sipanice, krzamak, pozolica.

morbleu *franc.* (*čit.* morble) do vraga, do đavola (Šenoa).

morbus *lat.* bolest; **morbus sacer** — sveta bolest, nekada naziv za epilepsiju, padavicu, jer se smatralo da je izazivaju bogovi.

mord (*njem.* Mord — umorstvo, *franc.* mort — mrtav) konačna izjava u kartanju (osobito kod preferansa) da igrač koji »igra« računa na svoju pobjedu u svakom slučaju unatoč opetovanom osporavanju suigrača (kontra, rekontra, supkontra, hirš, mord).

mordent, *2. mn.* mordenātā *tal.* (mordente) *muz.* melodijski ukras, vrsta trilera pri kojem se izvodiočev glas spušta od glavnog tona, pa se diže itd.

Mordovskā ASSR (Mordóvija) — autonomna republika u sastavu RSFSR (SSSR); glavni grad Saransk; *stan.* **Mordvīn,** -ína; *prid.* **mordvīnskī; mordvīnskī jezik** spada u ugrofinsku jezičnu porodicu.

more[1]! (*u starogrč.* mōre — budalo!, u današnjem grčkom blaže, kao: dragoviću!) usklik neodobravanja ili hrabrenja kojim se iskazuje kao neko pokroviteljstvo ili velika prisnost.

more[2] *lat.* (ablativ imenice mos, moris) po običaju; **more consueto** (*čit.* konsuēto) kako je uobičajeno; **more majorum, patrum** — po običaju praotaca, kako je od starine; **more croatico** (*čit.* kroatiko) — na hrvatski način, po hrvatskom običaju (Krleža).

Moreja — srednjovjekovni naziv za antički (i danas opet prihvaćeni) *Peloponez.*

morendo *tal.* (*akc.* morēndo) *muz.* sve polaganije i polaganije; umirući, gaseći se, na umoru, izdišući (pjevati u operi).

morene *(mn. ž. roda) franc.* (moraine) naplavljeno kamenje; kamenje koje nagomilavaju ledenjaci, glečeri *(v.)*; *prid.* **morēnskī;** *isp.* mur.[2]

mores *lat.* (mos, 2. moris — običaj, pravilo, zakon) običaji (u prvom redu dobri), vladanje, red; **naučiti (nekoga) mores** — dozvati k pameti, naučiti redu.

moreska, 3. -ski, *2. mn.* mōreskī *franc.* (mauresque) ornament u maurskom stilu; *isp.* arabeska.

moreška, 3. -šci, *2. mn.* mōreškī *tal.* (moresca) 1. ples dimnjačara u srednjem vijeku (u cijeloj srednjoj Evropi); nagaravljena lica, u orijentalnom kostimu, kao sjećanje na dolazak Maura u Evropu; visoki skokovi, prepletanje nogu, lupanje o pod, a u rukama peruške kojima su plesači oponašali čišćenje dimnjaka; 2. ples što ga i danas plešu studenti u Engleskoj, u sličnim kostimima iz toč. 1, s maramicama u ruci; kao stari ples spominje ga i Shakespeare; 3. narodni ples s otoka Korčule, nastao nezavisno od dvaju sprijeda spomenutih, pleše se s mačevima u fantastičnim kostimima, a simbolički prikazuje borbu protiv Maura; 4. salonski ples u 16. st., koji zadržava samo neke elemente plesova iz toč. 1 i 2 (lupanje nogama, skokovi s kapriolama).

móreta, *2. mn.* mōretā *tal.* (moretta) krinka, obrazina, maska.
Mórfej — 1. u starogrčkoj mitologiji — bog sna i sanja, sin noći; 2. *prenes.* **smiriti se u nárūčju Mórfeja** — zaspati, usnuti.
mòrfēm, -ēma *grč.* (morfē — oblik) 1. u američkoj lingvistici najmanji neraščlanjivi jezični oblik s određenim leksičkim ili gramatičkim značenjem; najčešće je to jednostavna riječ; 2. u evropskoj lingvistici morfem označuje ono što bismo tradicionalno mogli nazvati gramatičkim nastavkom; *isto i* **morfēma** (*žen. roda*); **morfemátika,** 3. -ci — nauka o morfemima; *isp.* semem.
mòrfīj, -ija (*pored* **mòrfijum**) *grč.* (*isp.* Morfej) alkaloid, glavni sastojak opijuma; tvar koja ublažuje boli, uspavljuje i umiruje (jak otrov); *isto i* **mòrfīn,** -ina; **morfinìzam,** -zma — bolesna strast za morfijem — jedan od oblika narkomanije *(v.)*; *isto i* **morfinománija; morfinist(a)** — čovjek koji uzima morfij u svrhu užitka; *žen.* **morfinistkinja;** *prid.* **morfinìstičkī.**
morfogèneza (*akc. i* **-genèza**) *grč.* (morfē — oblik + *isp.* geneza) stvaranje oblika, način obrazovanja oblika; *prid.* **morfogènetskī.**
morfogràfija *grč.* (morfē — oblik + gráfein — pisati) nauka o oblicima tla, o površini zemlje.
morfokirùrgija *grč.* (morfē — oblik + kirurgija) grana kirurgije koja se bavi ispravljanjem nedostataka u izgledu, plastična kirurgija, estetska kirurgija.
morfològija *grč.* (morfē — oblik + lógos — riječ, govor) nauka o oblicima: a) *anat.* nauka o građi živih bića ili njihovih organa; b) *bot.* nauka o oblicima, tj. o vanjskoj građi biljaka; c) *lingv.* dio gramatike koji proučava oblike riječi (padeži, vremena i sl.); *prid.* **morfòloškī.**
morfonològija *grč.* (morfē — oblik + *isp.* fonologija) noviji izraz za *etimologija; prid.* **morfonòloškī.**
mòrga *franc.* (morgue) mrtvačnica; zgrada u kojoj su se izlagale na uvid i prepoznavanje nađene lešine nepoznatih ljudi (Kumičić: *Neobični ljudi*); *isp.* Morgue.
Morgana — vila čarobnica (sestra legendarnoga kralja Artura) u viteškim romanima srednjega vijeka (Tresić Pavičić).
morganàtika (*lat.* morganatica *od starovisokonjemačkog* markankepa, *danas* Morgengabe — jutarnji dar što ga je mladenka primala od mladoženje nakon prve bračne noći); **morgànatskī brȃk** — u feudalnom pravu neravnopravan brak; kasnije brak osobe koja pripada vladarskom domu s osobom iz nevladarske porodice (*isp.* mezalijansa); djeca su primala majčino ime i nisu imala prava na prijestolje.
Morgen, morgen, nur nicht heute! sprechen alle faulen Leute *njem.* (*čit.* mȍrgn...niht hōjte...šprēhn...lōjte) Sutra, sutra, samo ne danas, govore svi lijeni ljudi (Što možeš učiniti danas, ne odgađaj za sutra!).
Morgenstunde hat Gold im Munde *njem.* (*čit.* mȍrgnštünde...) Jutarnji sat ima zlato u ustima (Tko rano rani, dvije sreće grabi).
Morgue *v.* morga (»Mjesto gdje se izlažu kao roba u trgovinama bezimeni mrtvaci, bijedno ljudsko iverje s kanibalskog pariskog puta«; Matoš: *Ubio!*).
mōri *v.* more.
moribana *v.* ikebana.
moribundus *lat.* onaj koji je na samrti, umirući.
Mòric *v.* Mauricije; *isto i* **Morìs** (*franc.* Maurice).
mòrija[1] *grč.* (mōría — tupoglavstvo, ludost) *med.* pojava da bolesnik i najozbiljnije stvari okreće na šalu, nesvjestan svoga teškog stanja.
mòrija[2] *tal.* (moria) kuga, pomor, epidemija.
morína *tal.* crnkinja, crnica (Dončević).
Morìski, -iskā *(mn. m. r.) španj.* Mauri (Vidrić).
morituri te salutant *lat.* (*akc.* moritūri te salūtant) »pozdravljaju te umirući«; poklik kojim su gladijatori iz arene pozdravljali rimskoga cara.
morìzōnskē pilule — nekada dosta upotrebljavano sredstvo za reguliranje probave i stolice; sadržavalo je aloja, kolokvintine, jalape, gumiguta i vinskog kamena (sriješa), a djelovalo je vrlo drastično (Đalski).
Mòrlāk, -áka, 5. Mȍrlāče, *mn.* -áci, 2. Morlákā (*grč.* maūros — crn + Vlah) — ime kojim su (često u pogrdnom smislu) nazivali stanovnike sjeverne Dalmacije (Zagore), nekada stočare dinarskog soja; odnosilo se podjednako na pripadnike katoličke i pravoslavne vjere; *žen.* **Morlàkinja;** *prid.* **mòrlāčkī.**
mormòni *(mn. m. roda)* — vjerska sekta u Americi koja dozvoljava mnogoženstvo; *prid.* **mòrmōnskī** (osnivač Joseph Smith u prvoj polovici 19. st.; objavio knjigu tobožnjeg proroka Mormona iz 420. n. e. [Mormonska biblija] u kojoj govori o biblijskim plemenima u Americi i o različitim čudesima i otkrivenjima).
mormorando *tal., muz.* mumljajući; *isto i* **mormorevole** *i* **mormoroso** (*čit.* mormorōzo).

moro *tal.* (moro) 1. crn, crnac; 2. **(Moro)** — Maur.
moronj, *2. mn.* moronja *v.* dugong.
morozan, -zna, -zno *lat.* (morosus) mrk, sjetan, zlovoljan, mrzovoljan, pedantan, ćudljiv, čangrizav, čangrižljiv.
mors, 2. mortis *lat.* smrt; **Mors omnia aequat** (*čit.* ekvat) — Smrt izjednačuje sve; istog je smisla i rečenica **Mors victrix et nivelatrix** — Smrt pobjednica i izjednačiteljica, koju je Krleža stavio kao moto ispred balade *Pogrebna pesem pilkov pod Siskom.*
Morse, -ea (*čit.* Morze) — američki slikar i fizičar (1791—1872); *prid.* **Morseov; Morseovo pismo** — pismo koje se sastoji od točaka i crtica, a upotrebljava se za brzojavljanje i signalizaciju.
mort, morta *njem.* (Mörtel) lijep, žbuka, malter, maz; smjesa od ilovače, gipsa, vapna, cementa s pijeskom i vodom koja služi za vezanje cigala kod građenja.
mortadela *tal.* (mortadella) vrsta debele salame od teletine i svinjetine, slanine i jezika s različitim mirodijama.
mortalitet, -eta *lat.* (mors, 2. mortis — smrt) smrtnost, pomor, umiranje; broj smrtnih slučajeva (u usporedbi s cjelokupnim brojem stanovništva); *prot.* natalitet.
mortar, -ara *tal.* (mortario) mužar, stupa, avan, prangija; starinski top.
Mortem effugere nemo potest *lat.* Smrti izbjeći ne može nitko.
morticola *lat.* stanovnik groblja, mrtvac, pokojnik (Matoš; vjerojatno njegova tvorevina prema *agricola* — seljak).
mortifikacija *lat.* (mors, 2. mortis — smrt + ...fikacija, *v.*) usmrćenje, uništenje, razrješenje, rastavljanje, podmirenje, umrtvljenje, amortizacija (*v.*); *glag.* **mortificirati,** -ficiram; *isto i* **mortifikovati,** -ujem.
mortira *hol.* (mortier) mužar, merzer; kratkocijevno artiljerijsko oruđe za ubacnu paljbu; *isp.* mortar.
mortsezona *franc.* (morte-saison) »mrtva sezona«, vrijeme kada trgovački poslovi slabo uspijevaju, kada svijet malo kupuje, poslovno mrtvilo (obično ljeti).
mortubaka — vrsta tikve, bundeve.
mortus *lat.* (mortuus — mrtvac, lešina) *šatr.* 1. mrtav-pijan, trešten-pijan; 2. umoran, slomljen; 3. bez novaca; 4. preneražen, zaprepašten, zapanjen, »ubijen«.
morula, *2. mn.* morula *lat.* (morum — malina, kupina) prvi embrionalni stadij u razvitku živog organizma (skup stanica nalik na bobu maline, kupine); slijedeći stadij razvitka je blastula (*v.*).
moruna, *2. mn.* moruna *lat.* (murena *iz grč.* myraina) vrsta ribe jesetre; naraste i do 9 metara a bude teška preko 1000 kg; živi u Crnom i Kaspijskom moru i u njihovim pritocima; *prid.* **morunjī;** *umanj.* **morunica.**
morž *rus.* (*iz finskoga*) morski sisavac iz reda perajara, morski konj.
Mosa — antičko ime za rijeku *Meuse* u Francuskoj (u Nizozemskoj *Maas*).
Mosella — antičko ime za rijeku *Moselle* (Francuska, Njemačka; na njem. jeziku *Mosel*).
mosflaša, *2. mn.* mosflaša *njem.* (Massflasche) boca od litre i po, oka; *naši stari izrazi:* okanica, okanik.
moskar, -ara *tal.* (moscaiulo) lepeza (Vojnović).
moskiti (*mn. m. roda*) *španj.* (mosquito *od lat.* musca — muha) zajedničko ime za sve komarce (u toplim zemljama) koji sišu krv.
Moskva — glavni grad SSSR (u književnosti, osobito starijoj, *»Treći Rim«* zato što se Ivan III. Vasiljevič [1440—1505], veliki knez moskovski i »svih Rusa«, po ženi Zoe [Grkinji] smatrao nasljednikom Istočnorimskog Carstva i zaštitnikom pravoslavlja nakon što su Turci god. 1453. zauzeli Carigrad, »drugi Rim«) *prid.* **moskovskī; Moskovljanin,** *mn.* -ani — stanovnik Moskve; *žen.* **Moskovljanka; Moskovija** — stari naziv za Rusiju; **Moskōv,** -ova, 5. Moskove, *2. mn.* Moskova — Rus; *prid.* **Moskovljev; moskovskī; moskoviti,** -īm — rusiti, rusizirati, rusificirati.
moskvīć, -ića *rus.* (Moskvič — Moskovljanin) ime jednoga tipa sovjetskog automobila (kakvi se sve više javljaju i kod nas, a izgovaraju se s navedenim oblikom i akcentom).
mosso *tal.* (*čit.* moso) *muz.* živahno, pokretljivo.
most *v.* mošt.
mostir *v.* manastir (Nar.).
mosur, mosura, *lok.* mosuru *i* mosuru *tur.* (masura) 1. cijev, cijevka, kalem, tkalački čunak, uklubak, špula; 2. klip kukuruza odn. neka druga stvar u obliku klipa, npr. ledenica što visi s krova, stalaktit u spilji i sl.; 3. slina iz nosa, bala; 4. pougljeni fitilj svijeće; 5. puranova kresta; 6. naprava za izvlačenje tekućine iz bureta, natega, cmrk; *umanj.* **mosurić,** *uveć.* **mosurina.**
mošak, -ška *v.* mošus.
mošeja *njem.* (Moschee, *tal.* moschea od mečet, *v.*) džamija.
mošitar *v.* moškavac.
moškat *v.* muškat.

moškavac, -āvca, *2. mn.* moškavācā (*isp.* mošus) bezrogi preživač iz porodice jelena.

mošnja, *2. mn.* mošānjā (*od lat.* marsupium, *grč.* mársipos — kesa, vreća?) kesa, vreća, tobolac; *kod starijih pisaca i naziv za* muf *(v.); umanj.* **mošnjica.**

mōšt, mōšta *njem.* (Most) mlado vino, kljuk, šira, māst, prešević (tj. vino ispod preše); *isp.* muselez.

mōšti *crkv.-slav. v.* relikvije.

mōšus, mōšak (2. mōška) *grč.* (móschos — tele, mlad bik) sekret što ga izlučuje mali preživač mužjak mošitar, iz žljezdane vrećice blizu otvora spolnog organa; mošus je tamnosmeđa masa, nalik na mast, gorka okusa i karakteristična mirisa; upotrebljava se uglavnom u parfimeriji.

mōt *tal.* (motto) pokret, kretnja, gest, znak, mig, grimasa; **činiti mōte** — davati znakove (D. Ivanišević).

motēl, -ēla — američka skraćenica od Motorists Hotel, tj. hotel za motoriste; označuje svratište spojeno s garažama i (katkada) popravljaonicama automobila.

motēt, -ēta *tal.* (mottetto) crkvena skladba u više glasova bez instrumentalne pratnje.

motilìtēt, -ēta *lat.* (motilitas) pokretljivost, pokretnost mišića.

mòtīv, -íva *lat.* (motus — kretnja, čuvstvo) 1. poticajni razlog, povod, pobuda za neko djelovanje; misao vodilja; 2. razlog u korist nečega; 3. tema, sìže umjetničkog djela; snimljeni ili naslikani predmet (»zimski motiv«); 4. *muz.* melodija, napjev; *isp.* lajtmotiv; **motivácija** — iznošenje motiva; obrazloženje; **motìvika,** 3. -ci (*isp.* motiv) skup motiva koje neki pisac, slikar ili koji drugi umjetnik obrađuje; **motivírati,** -tìvīrām — obrazložiti, pružiti dokaze, motive, razloge, potkrijepiti dokazima; *isto i* **motìvisati,** -šēm; **motìvīrān (motìvisān)** — potaknut nekim razlogom, naveden nekim opravdanjem; **motìvīrānōst, motìvisānōst,** -osti — obrazloženost, opravdanost.

moto[1] **...** *lat.* (motus — kretnja, gibanje) u složenicama označuje odnos prema gibanju, prema pokretnoj energiji, prema motoristici.

mōto[2], mōta, *mn.* mōti, 2. mōtā *tal.* (motto) 1. oštroumna, duhovita izreka; 2. kratki natpis na početku knjige ili poglavlja; geslo, lozinka, epigraf, koji ukratko nagovješćuje smisao onoga što slijedi.

motobāl *engl.* (moto[1]... + bal — lopta) sportska igra slična nogometu, u kojoj veliku loptu treba utjerati u gol vozeći se na motociklu (pet igrača: golman, bek i tri napadača).

motocìkl, *2. mn.* motocikālā *i* motocíklā *lat.-grč.* (moto[1]... + kýklos — krug, kotač) lagano motorno vozilo (bicikl, tricikl) osobite građe koje se pokreće ugrađenim motorom s unutarnjim izgaranjem; **motociklìstika,** 3. -ci — sport na motociklima; *isto i* **motociklìzam,** -zma; **motocìklist(a)** — vozač motocikla; *žen.* **motocìklistkinja;** *prid.* **motociklìstičkī.**

moto-cross *v.* moto-kros.

motódrom *lat.-grč.* (moto[1]... + drómos — cesta) trkalište za motorističke utrke (*isp.* motovelodrom).

motókit *lat.* (montem acutum) brdo sa šiljatom glavicom (i kao ime nekim brdima, osobito na jugu, npr. u Vrgorcu, na Hvaru i dr.).

mōto-krōs *engl.* (moto-cross) natjecanje u vožnji motociklima po terenima izvan građenih cesta; *isp.* kros.

motokupē, -ēa (motocoupé) — novi tip malog automobila sa dva sjedala i s motorom od 250ccm; u kola se ulazi sprijeda, pošto se izdigne poklopac zajedno s volanom.

motonáutika (*akc. i* **-naútika**), 3. -ci (*isp.* moto[1]...*i* nautika) nauka o motorima svih vrsta, posebno o vožnji i upravljanju motornim vozilima; plovidba na motornim čamcima.

mōtopark — sva vozila (motorna) što ih posjeduje neko poduzeće ili ustanova.

moto precedente *tal.* (*čit....* prečedēnte) *muz.* u prijašnjem taktu.

mòtōr, -óra *lat.* (motus — kretnja, gibanje) 1. stroj za pokretanje (električni motor ili motor s unutarnjim izgaranjem); 2. motocikl; motorni čamac; 3. *prenes.* pokretač, pokretna sila, pogonič; *prid.* **mòtōrnī** *(v.);* **mòtōrskī; motorìstika,** 3. -ci — sport na motociklima, motociklistika; **motòrist(a)** — 1. radnik metalne struke koji rukuje benzinskim motorima, avionskim motorima, Diesel-motorima, plinskim motorima, plinskim generatorima, motornim dizalicama i sl.; 2. vozač na motociklu, motociklist; *žen.* **motòristkinja;** *prid.* **motorìstičkī; motorizácija** — uvođenje i iskorišćivanje motora u vojsci, u poljoprivredi i sl.; *isp.* mehanizacija, mašinizacija; *glag.* **motorizírati,** -izīrām; *isto i* **motòrizovati,** -ujēm; **motorìzīrān** *odn.* **motòrizovān** — koji posjeduje automobil ili neko drugo motorno prijevozno sredstvo; **motorìzam,** -zma — skupno ime za sve sportove koji se služe motornim pogonom: automobilizam, motociklizam, aeronautika i dr.

mòtorbicikl *v.* motocikl; *isto i* **mòtorbicikla** (Kaleb).
motòrički *v.* motorika.
motòrika, 3. -ci *lat.* 1. sposobnost kretanja, živahnost pokreta, dinamika, dinamičnost; 2. nauka koja proučava funkcije pokreta; *prid.* **motòrički.**
motòrīn, -ína *tal.* (motorino) motorni čamac.
mòtornī (*isp.* motor) — 1. pokretni, koji stavlja u gibanje (o fiziološkim i psihološkim pojavama, npr. motorni centri); 2. koji se stavlja u gibanje motorom.
motòrnjāk, -áka — motorni vlak ili brod.
mòtoskaf (*isp.* motor + *tal.* scafo — trup broda) — motorni čamac.
mòtoskuter (*isp.* motor + skuter) 1.. motorizirani rolomobil; 2. motocikl na kome vozač sjedi (a ne »jaše« kao kod običnih motocikla).
motovelòdrom (*isp.* moto[1]... + velo... + drómos — *grč.* cesta) trkalište za biciklističke i motociklističke utrke (*isp.* motodrom).
motrix vis *lat.* (*čit.* mötriks...) pokretna sila, pogonska snaga.
motto *v.* moto.
motu proprio *lat.* (*akc.* mōtu prōprio) iz vlastite pobude; bez vanjskog utjecaja.
mouche-madež *franc.* (*čit.* müš...; mouche — muha) umjetno načinjen madež; *isp.* šenhajtsflaster (Vojnović).
mounds *eng.* (*čit.* maundz) doslovno: humci, brežuljci, nasipi, a u geografiji naziv za prethistorijske gradine, uzvisine, mogile i sl. iz pretkolumbovskog doba Amerike.
mount *engl.* (*čit.* maunt) brdo, planina.
Mount Everest — najviši gorski vrh na svijetu (Čomolungma), 8884 m; *prid.* **mountéverestskī.**
Mount Pālomār — brdo u blizini San Diega (južna Kalifornija), poznato po velikoj i modernoj zvjezdarnici; *prid.* **mountpālomārskī.**
mousseline *v.* muselin.
mousterien *v.* musterijen.
mouvement *franc.* (*čit.* muvman) kretanje, gibanje, promjena, pokret (Krleža).
mòvati se, -ām se *tal.* (muovere — kretati) krenuti se, micati se, poći, polaziti, otići, odlaziti (u našim južnim dijalektima).
mòvens *lat.* (movere — kretati, gibati, micati) pokretalo; pokretna sila; ono što pokreće; *isp.* spiritus movens.
movìbōn, -óna *lat.* (movere — kretati se + bonus — dobar) naziv za jedno sredstvo koje pospješuje smirenje živaca i omogućuje dobar san, pa prema tome i duševnu i tjelesnu ravnotežu (preporučuje se i putnicima u brodovima, avionima).
movie *engl.* (*čit.* müvi) nijemi film; *amer.* kino; **movieton** — vrsta zvučnog filma, tonfilm; **Movieland** (*čit.* Müvilend) — muzej voštanih figura filmskih zvijezda, što ga je uredila nekadašnja glasovita filmska glumica Mary Pickford god. 1962. u Buena Parku, nekoliko kilometara južno od Los Angelesa (figure su izrađene u naravnoj veličini, a prikazuju glumce u nekim od njihovim najznačajnijih uloga).
movìola *lat.* (movere — kretati) stol na kojem se montiraju filmovi i kopira tonska vrpca.
mòviti se, -īm se *v.* movati se (Nar.).
mozàik, *mn.* -ci *tal.* (mosaico, musaico, tj. koji potječe od Muza) 1. slika sastavljena od pojedinih, tijesno stisnutih bojadisanih kamečaka odn. komadića stakla, metala, plastike; 2. *prenes.* šarena smjesa; 3. *u enigmatici:* vrsta križaljke sa zadanim riječima koje treba ukomponirati u lik; 4. *bot.* nejednolika obojenost površine lista zbog različite količine klorofila; *prid.* **mozaikālan,** -lna, -lno (kod M. Matkovića: **mozaiknā** slika); **mozaìčār** — radnik struke za proizvodnju građevinskog materijala, keramike i stakla koji slaže staklene i porculanske djeliće u svrhu stvaranja dekorativnih slika.
Mozàmbik (Moçambique) — republika u jugoistočnoj Africi; glavni grad Lorenco Marques; *stan.* **Mozàmbičanin,** *mn.* -āni; *žen.* **Mozàmbičānka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī *pored* **Mozambikánac,** -ánca, *2. mn.* Mozambìkānācā; *žen.* **Mozambìkānka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **mozàmbičkī (mozambìkānskī),** -ā, -ō.
Mozàrapi (*mn. m. r.*) *španj.* (Mozarabes *od arapskog* mustarib — poarabljen, arabiziran) poarabljeni španjolski kršćani u doba maurske vladavine nad Španijom (711—1492); *prid.* **mozàrapskī.**
mòzōr *v.* mosur.
mòžār *v.* mužar.
mp — *znak za* mezzopiano.
m. p. — *skrać. za lat.* manu propria (vlastitom rukom, vlastoručno).
M. P. — *skrać. za engl.* a) member of Parliament — član parlamenta; b) (bez točaka: MP) Military Police (engleska i američka vojna policija).
Mr. — *skrać. za engl.* mister; **mr.** — *skrać. za lat.* magister (akad. naslov svršenog studenta trećeg stupnja); *isp.* mr. ph.
mrča, *2. mn.* mrčā *v.* mirta.

mrdela, mrnđela *v.* grmjela.
mrgin, -ína *lat.* (margo, 2. marginis) međa, granica između dvaju imanja; **mrgìnjaš,** -áša — međaš, susjed na njivi.
mrkijenta *tal.* hrid, hridina, stijena na morskoj obali (kod Š. Vučetića: **mrkenta**).
mrlin, -ína *v.* merlin².
mrmot(a), *2. mn.* mrmota *tal.* (marmotta) *zool.* svizac (vrsta glodavca).
mrnđela *v.* grmjela; *isp.* mrđela.
mr. ph. — *skrać. za* magistar farmacije (ljekarnik).
Mrs. — *skrać. za engl.* mistress.
mrta, *2. mn.* mrta *v.* mirta.
MS — automobilska oznaka za *Mursku Sobotu* (Slovenija).
MS — *skrać. za engl.* motorship — motorni brod.
m/sek, m/s — *skrać. za* metar na sekundu.
msgr. — *skrać. za* monsinjor (monsignore).
MSI *v.* neofašizam.
Mt. — *skrać. za engl.* mount *(v.)* u geografskim imenima.
mtc — *skrać. za* metrička centa.
mu, müa. *2. mn.* müa *kin.* kineska mjera za površinu zemlje, nešto kao ral, jutro.
mualakat *ar.* zbirka remek-djela beduinskog pjesništva (sedam najljepših lirskih pjesama sedmorice najboljih arapskih predislamskih pjesnika).
mualim *tur.* (muallim) učitelj; profesor; instruktor, nastavnik u mektebu *(v.)*.
mubareć *tur.* (mubarek — sretan, blagosloven, svet) blagdan, praznik; veselje, slavlje; **mubarećleisati,** -šem — čestitati blagdan.
mubašir, -íra, 5. mübašire *tur.* 1. (mubassyr) nadzornik, nadzirač, čuvar; 2. (mübašir): a) poslanik, izaslanik, delegat; komesar, povjerenik; b) sudski vratar, podvornik; sudski izvršitelj, ovrhovoditelj.
Mubera *tur.* »čista«, »nevina«.
Mucije *lat.* (mutus — nijem) »šutljivi«, »mučaljivi«.
mucin, -ína *lat.* (mucus — sluz, bale) sastojak sluzi i sline; *isp.* mukoidi.
mudante *tal.* (mutande) gaće; **mudante od banja** — gaćice za kupanje; *isp.* švimhozne.
mudejar-stil *ar.-grč.* (*izgovara se i* mudežar) po arapskim umjetnicima i obrtnicima (mudejarima) nazvan španjolski građevni stil od 12. do 16. stoljeća (mješavina maurskih i gotičkih oblika).
muderiz *tur.* (müderris) profesor na medresi; sveučilišni profesor; velik stručnjak.
mudet, *2. mn.* müdeta *tur.* (müddet) rok; vrijeme.
mudir, -íra, 5. müdire *tur.* (müdir) ravnatelj, upravitelj, upravnik, direktor (škole, ureda i sl.), administrator; **mudìrluk** — upravno područje mudirovo.
mudras *sanskr.* vještina pričanja rukama kod Indijaca; postoji »abeceda« od pet stotina položaja ruku, tako da pripovjedač svojim pokretima koji su svima lako razumljivi može ispripovijedati čitave priče.
mudželid *tur.* (müdžellid, mudžellit) knjigoveža.
muf, mufa *njem.* (Muff) 1. dio ženske toalete od krzna ili vatirane tkanine za grijanje ruku: *isp.* kolčak *i* mošnja; 2. naglavak za spajanje dviju cijevi.
mufa *tal.* (muffa) pokvareno vino.
mufetiš *tur.* (müfettiš) inspektor, nadzornik.
muffin *engl.* (*čit.* mafin) vrsta okruglog, sipkog čajnog peciva, plosnat kolačić koji se jede pržen i namazan maslacem.
mufl *njem.* (Muffel) *v.* mufola; *isto i* **mùfla** *(žen. roda)*.
mufliz, -íza, 5. müflize *tur.* (müflis) 1. propao čovjek, bankroter, trgovac pod stečajem; 2. bitanga, propalica.
muflon, -óna *franc.* (mouflon) divlja, kratkorepa ovca (danas još na Korzici i Sardiniji, te u Maloj Aziji; u našoj ih zemlji ima svega desetak, i to iznad Solčave u Sloveniji).
mufljuz *v.* mufliz.
mufola *njem.-engl.* (*engl.* muffle, *izg.* mafl) netopljiva tava, lonac za topljenje, tj. posuda od ilovače, šamota ili od lijevanog željeza, koja se zatvorena stavlja u posebne peći i služi za žarenje, spaljivanje ili taljenje različitih materijala.
mufred *tur.* (müfred) 1. sam, osamljen, izoliran, jednostavan; 2. *gram.* jednina, singular.
mufte *v.* mukte.
muftija, *2. mn.* muftija *tur.* (müfti) učenjak-bogoslov kod muslimana; predstojnik nad muslimanskim duhovnicima u jednom kraju; učeni pravnik; poznavalac zakona.
muhabet *tur.* (muhabbet, mohabbet) razgovor; prijateljstvo, drugarstvo; ljubav; **muhabetisati,** -šem — razgovarati; prijateljevati.
muhadžir, -íra, 5. mühadžire *tur.* (muhadžir) iseljenik, preseljenik, doseljenik, izbjeglica, emigrant, bjegunac; musliman koji se iz nevjerničke zemlje seli u islamsku.
muhafeza, *2. mn.* -eza *tur.* (muhafaza) tvrđava, utvrđeni grad; **muhafiz** — zapovjednik muhafeze.

Muhamed (*ar.* »slavljeni«, »proslavljeni«) osnivač muslimanske vjere (7. st. n. e.); *prid.* **Muhamedov; muhamedanac**, -nca, 5. muhamedanče, *2. mn.* muhamedanācā — pripadnik islama, musliman; *žen.* **muhamedanka;** *prid.* **muhamedanskī; muhamedanstvo** *v.* islam.

muhanat, -a, -o *tur.* osjetljiv; *isto i* **muhanit.**

muhardar, -ara *v.* muhurdar.

muhareba *tur.* (moharebe, muharebe) rat, bitka, boj, građanski rat, pomorska bitka i sl.

muharem *ar.* (muharrem) prvi mjesec muslimanske Mjesečeve godine; **Muharem** — ime koje se nadijeva djetetu rođenu u mjesecu muharemu (»sačuvan«; »zabranjen«; »svet«).

muhasera *tur.* (muhasara) opsada, podsjedanje.

muhasil *tur.* namjesnik odn. predstavnik sultanov.

muhbīr, -íra, 5. mühbīre *tur.* 1. izvjestitelj, referent, informator; 2. potkazivač, doušnik.

muhendis *tur.* (mühendis) inženjer.

Muhiba *tur.* »koja voli«.

muhimat *tur.* (mühimmat) 1. prtljaga, roba, oprema, osobito vojnička; 2. municija, streljivo.

Muhjudīn, -ína, 5. Mühjudīne *tur.* »preporoditelj, oživotvoritelj vjere, islama«.

muhlet, *2. mn.* mühlētā *tur.* (mühlet) rok, termin, odgoda, poček.

Muhsin *tur.* »dobročinitelj«.

muhtadž *prid. indekl. tur.* (muhtadž) potreban, nuždan; koji je u oskudici, koji treba pomoć; **muhtadžluk** — potreba, nužda, nevolja, oskudica.

muhtar, -ara *v.* muktar.

muhten *v.* mukte.

muhur, *2. mn.* mühūrā *tur.* (mühür) žig, pečat, štambilja; — *prid. indekl.* **muhurli** — pečatni: **muhurdar**, -ara, 5. mühurdāru *i* -āre — 1. čuvar pečata; 2. osobni tajnik vezirov; **muhurleisati**, -šem — pečatiti; **muhursahibija** — vrhovni čuvar (državnog) pečata.

muhzur *tur.* (muhzyr) sudski činovnik, uopće izvršni organ vlasti.

muid, -ída, 5. muīde *tur.* (muid, muit) nadzornik učenika, pitomaca, korepetitor, prefekt, pomoćnik profesora, suplent (na medresi).

mujasil *v.* majasil.

mujezin *tur.* (müezzin, mejzin) službenik religioznog kulta kod muslimana koji s minareta poziva vjernike na molitvu; **Mujezin** — poznata balada Petra Preradovića koja se često citira zbog svoga mota »Stalna na tom svijetu samo mijena jest«; *prid.* **mujezinov;** *isp.* ezan.

mujirati, mujīram *franc.* (mouiller) kvasiti, vlažiti; *gram.* smekšavati; jotovati *(v.).*

mukada *tur.* sultanov spahiluk, carski posjed.

mukadem *tur.* (mukaddem — prethodni, prednji) odličan, gospodski.

mukaet, mukajet *tur.* (mukajjed) oprezan, pažljiv, obziran, zainteresiran; dolazi redovito samo u frazi **ni mukajet** — ni da pisne, ni riječi, niti se obazire i ne mari; **mukajetisati**, -šem — biti pažljiv, pomnjiv, zainteresiran; *isto i* **mukajetiti**, -īm.

mukata, *2. mn.* mukatā *tur.* (mukataa) zakup, najam; zakupnina, najamnina, kirija.

muket, *2. mn.* mükētā *franc.* (mouchette) voštani stijenj svijen u klupko ili u spiralu.

mukevit *tur.* (muhkem — strogo, čvrsto, točno) koji točno određuje čas molitve.

mukoidi *(mn. m. r.) lat.-grč.* (mucus — sluz) bjelančevinaste tvari iz grupe glikoproteina, sluzaste tvari nekih životinjskih organa i izlučevina (oko, slina, sluz, bale, hrskavica).

mukoza *lat.* (mucus — sluz) sluznica; **mukōzan**, -zna, -zno — sluzav, balav.

muktar, -ara, 5. müktāru *i* -āre *tur.* (muhtar) starješina, načelnik, predstojnik (općine, grada, četvrti, rajona); upravni činovnik.

mukte *tur.* (muft, müft) besplatno, badava; **muktadžija** — čovjek koji bi htio sve besplatno (mukte); nametnik; parazit; koji živi od tuđe muke; *isto i* **muktaš**, -aša, 5. müktāšu; *prid.* **muktašev; muktaškī; muktaševina** — badava stečeno dobro, lako zarađen novac; pšores *(v.)*; *isto i* **muktīš**, -íša; **muktariti**, muktārīm — živjeti mukte; *isto i* **muktašiti**, muktāšīm.

mul,[1] mula, *v.* mol[2]; *umanj.* **mulić**, *2.mn.* mūlīćā.

mul[2] *engl.* (mull, *čit.* mal) laka prozirna rijetko tkana pamučna tkanina, vrsta tankog muselina.

mula[1], *2. mn.* mulā *tur.* (mülla) muslimanski svećenik, teolog, učenjak, doktor, sudac; *prid.* **mulin; mulinica** — žena mulina; **mulaluk**, *mn.* mulaluci — područje službe jednoga mule.

mula[2], *2. mn.* mūlā *lat.* (mula) križanac između kobile i magarca; mazga; kod starijih pisaca »oslokonj«; *prid.* **mulin;** *umanj.* **mulica; mule**, mületa; *zbir.* **mulād** — mlado od mule.

mulajim *prid. indekl. tur.* (mulajim) blag, miran; mekan.

mulaluk *v.* mula[1].

mularija *tal.* (mulo) djećurlija (tršćanska riječ, u upotrebi u našim primorskim krajevima).

mulat *španj.* (mulato, *isp.* mula[2]) potomak iz

miješanog braka između bijelaca i crnaca; *žen.* **mülatkinja;** *prid.* **mülatskī**

mulāzim *tur.* (mülāzym) zamjenik, pomoćnik, pristav; *u vojsci:* poručnik.

mulāža *franc.* (moulage) 1. uzimanje otisaka; 2. anatomski dijelovi tijela napravljeni od voska i bojadisani; 3. odljevak u gipsu.

mulch *v.* malčirati.

Mulciber (*akc.* Mül...) *lat.* pridjevak boga Vulkana (»koji smekšava tvrde kovine«).

mülć *v.* mulk.

mūle *v.* mukte.

mūlet *v.* muhlet.

mulēta, *2. mn.* -etā *španj.* crvena krpa kojom toreadori u tauromahiji *(v.)* draže bikove (Cesarec).

muliēbrija *lat.* (mulier — žena) ženske stvari uopće, a katkada isto što i menzes *(v.); isp.* virilija; **muliebrìtet,** -ēta — ženskost; ženstvenost.

mulier taceat in ecclesia *lat.* (*čit....* eklēzija) žena neka šuti u skupštini (kasnije: u crkvi), starorimska rečenica koja je zahtijevala da se žene ne miješaju u politiku.

mulinē, -ea *franc.* (mouliner — sukati; upresti svilu) 1. vrsta raznobojnog konca; 2. sukno predeno od mulinea (»prskano«).

mülk *tur.* (mülk) nekretnina, posjed, imanje, dobro, svojina, vlasništvo.

mūlkija, *2. mn.* mūlkījā *tur.* (mülkiye mektebi) visoka škola, sveučilište.

multa *tal.* globa; *isp.* munta.

Multa licet stultis, pictoribus atque poetis; Quam bene conveniunt haec tria namque simul: | Pingit enim pictor quod vult, fingitque poeta, | Tertius amborum facta recenset iners | Et sua cum nequeat producere, ne nihil ausit, | Rodere subtili dente aliena solet (Tit Brezovački) *lat.* Mnogo je toga dopušteno luđacima, slikarima i pjesnicima. Kako se samo to troje dobro slaže: Slikar naime slika što hoće i pjesnik izmišlja, a treći, besposlen, prosuđuje njihova djela, i jer ne može stvoriti ništa svojega, da se sam nimalo ne izloži opasnosti, obično tankim zubom grize tuđe (prijevod: Radoslav Katičić).

multangulum *lat.* mnogokut, višekut; **mültangulāran,** -rna, -rno — mnogokutan, višekutan; *isp.* poligon.

multa nocent *lat.* mnogo (stvārī) škodi, tj. ničega previše.

multa paucis *lat.* mnogo (reci) sa malo (riječi); *isp.* multum in parvo.

Multatuli *lat.* pseudonim holandijskog ısca Eduarda Douwesa Dekkera (1820—1887), koji u svom romanu *Max Havellar* žigoše holandijsku kolonijalnu upravu na otoku Javi; pseudonim znači »mnogo sam prepatio«.

Multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit *lat.* Mnogo je prepatio i radio kao dječak, naznojio se i nazebao (dok je nešto postigao) (Horacije; citat kod Janka Jurkovića u pripovijesti o Pavlu Čuturiću).

multēzim *tur.* (mültezim) zakupnik, zakupac.

multi... *lat.* (multus — mnogi) kao predmetak: mnogo, više, mnogostruk (npr. multimilijunaš — mnogostruki milijunaš).

mūltidìmenzionālan, -lna, -lno *lat.* koji ima mnogo dimenzija, velik, ogroman, sveobuhvatan.

mültifīlan, -lna, -lno *lat.* (multi... + filum — nit) mnogonitan, sa mnogo niti; *isp.* monofilan.

multifōrman, -mna, -mno *lat.* (multi... + *isp.* forma) mnogolik, mnogoličan, mnogooblıčan, sa mnogo oblika, raznolik.

mültikolor *lat.* (multi... + color — boja) *v.* tehnikolor; **mültikolōran,** -rna, -rno — mnogobojan, u više boja (npr. film).

mültilaterālan, -lna, -lno *lat.* (multi... + latus, 2. lateris — strana, bok) mnogostran, višestran; *isp.* monolateralan, bilateralan.

mültilokulāran, -rna, -rno *lat.* mnogostruk, višestruk.

mūltimedijālan, -lna, -lna *lat.* višemedijalan, koji se istodobno služi sa nekoliko tehnika reprodukcije i prenošenja komunikacija.

multimilijūnāš, -āša *lat.* (*isp.* multi...) mnogostruki milijunaš, vrlo bogat čovjek; *isto i* **multimilionēr,** -era; *slično i* **multimilijardēr,** -era — posjednik mnogih milijardi.

mūltinacionālan, -lna, -lno *(lat.)* višenacionalan, koji obuhvaća više država, koji djeluje u nekoliko zemalja; koji se sastoji od više naroda.

mültiokulāran, -rna, -rno *lat.* (multi... + oculus — oko) koji ima mnogo očiju, mnogook.

mültipāran, -rna, -rno *lat.* (multi... + parere — roditi) koji istodobno rađa (koti) više mladih; **multìpara** — žena koja je narađala mnogo djece, višerotkinja, mnogorotka, čestorotka.

multipl *franc.* (multiple) naziv za umjetninu koja se proizvodi tvornički odn. serijski kako bi djelo postalo pristupačno što većem broju interesenata; takvo djelo, dakako, gubi dosadašnju glavnu karakteristiku umjetnine, tj. da bude unikat.

mültiplān *lat.* (multi... + *isp.* aeroplan) *avij.* mnogokrilac, avion sa nekoliko krila.

multìpleks *lat.* u radijskoj i TV-tehnici: emisija koja ide »uživo« sa više različitih mjesta, višestruk izravni prijenos.

multìpleksan, -ksna, -ksno *v.* multipli.

mùltiplī *lat.* (multiplex) mnogostruk, višestruk, mnogovrstan, složen; **multiplicírati,** -plicīrām — množiti, umnožavati; *isto i* **multìplikovati,** -ujēm; **multiplikàcija** — 1. kinematografske snimke crteža ili lutaka koje pokazuju pojedine momente kretanja; 2. *fiz.* osobit način mjerenja električnog naboja; 3. *mat.* množenje, množidba, umnožavanje; **mùltiplikatīvan,** -vna, -vno, — koji umnožava, množni, umnožni; **multiplìkand,** *2. mn,* multiplikanādā — broj koji treba pomnožiti; množenik, npr. 5 × 3 = 15 (5 je multiplikand, 3 — multiplikator, a 15 je produkt); **multiplìkātor** — 1. broj kojim se množi; množitelj; umnoživač; 2. zavoj izolirane žice kod instrumenata za mjerenje jakosti električne struje; 3. uređaj za povećavanje sile, električne struje, broja okretaja (*prot.* reduktor); **mùltiplum** — *mat.* višekratnik, mnogokratnik, sadržatelj, tj. broj koji u sebi više puta sadrži drugi broj bez ostatka.

multipòlāran, -rna, -rno *lat.* (multi... + polus — pol, stožer) koji ima mnogo polova, mnogopolaran, mnogostožeran (multipolarne stanice u biologiji).

multipotèntan, -tna, -tno *lat.* (multi... + *isp.* potentan) koji mnogo može, moćan.

multiskrìbent, *2. mn.* -skrìbenātā *lat.* (multi... + scribere — pisati) *v.* poligraf.

Multi sunt vocati, pauci vero electi *lat.* (*čit.* vokāti...elekti) Mnogo je zvanih, ali malo izabranih (*Biblija*).

multivalèntan *v.* polivalencija.

mùltivitāmin, -ina *lat.* ljekarnički pripravak koji sadrži nekoliko (šest) vrsta najvažnijih vitamina.

multìvīzor *lat.* (multi... + videre — vidjeti) aparat koji ima služiti za orijentaciju u velikim gradovima; na pritisak poluge projicira se na ugrađeni ekran npr. tražena ulica, putovi do nje i eventualno prometna sredstva do željenog cilja (izum našeg zemljaka, elektrotehničara Antonija Mutavdžića, koji je naišao na opće priznanje u svijetu).

multum in parvo *lat.* mnogo u malom, tj. kratko ali jasno; *isp.* multa paucis.

multum, non multa *lat.* »mnogo, ne mnoga«, tj. mnogo reci a da ne govoriš mnogo riječi.

mùlūć, -úća, 5. mùlūću *tur.* (müluk) kralj, vladar.

mūm, mūma *tur.* (vosak, svijeća, svijećnjak) svijeća; *isto i* **mùma,** *2. mn.* mūmā; **mūmakaze** (*mn. ž. roda*) — škare (makaze) za rezanje fitilja na svijećama i svjetiljkama; usekač, sekalo, okresač, štipnice, štipaljka; *isp.* šnajcer; *v.* mumdžija.

mùmćin *prid. indekl. tur.* (mümkün) koji je moguć, koji može biti.

mùmdžija, *2. mn.* mūmdžījā *tur.* (*isp.* mum) svjećar, proizvođač svijeća i ostalih predmeta od voska, voskar, voštar; **mùmdžīnica** 1. žena mumdžijina odn. žena koja pravi svijeće; 2. mumdžijska radnja ili radionica, svjećarnica i prodavaonica voska.

mùmija[1] *perz.* (*isp. tur.* mum — vosak) 1. od raspadanja sačuvano i potpuno isušeno čovječje ili životinjsko tijelo koje se katkada očuvalo i kroz više tisućljeća; 2. *prenes.* čovjek nepokretan fizički i umno, nesposoban za jake osjećaje, ukočen u svojim shvaćanjima; ishlapjeli i oronuli starac, »živi mrtvac«; **mumifikàcija** (*isp....* fikacija) — postupak za očuvanje mrtvaca od rastvaranja (balzamiranjem); **mumificírati,** -ficīrām — izvršiti mumifikaciju, balzamirati; *isto i* **mumizírati,** -izīrām; *isto i* **mumìfikovati,** -ujēm.

mùmija[2] — crvena boja koja se dobiva od otpadaka kod proizvodnje sumporne kiseline ili željezne galice (željezni karmin).

mùmin *tur.* (mümin) čovjek koji vjeruje, vjernik, pravovjerni, musliman; *dolazi i kao vl. ime:* **Mùmin.**

mümps (müms) *engl.* (Mumps) zaušnjaci, zauške, podušnice, grnjaci; bolest kod koje jako oteku priušne žlijezde na jednoj ili na obje strane lica; *isp.* parotitis.

munàdija *tur.* (münadi) oglašivač, izvikivač, telal.

munàdžāt *tur.* oda bogu, pohvalna pjesma božanstvu.

munàfik, *mn.* -ci *tur.* (münafyk) 1. čovjek koji je samo prividno primio islam; 2. hipokrit, pretvaralo, smutljivac, licemjer, sijač nesloge.

munára, *2. mn.* munārā *v.* minaret.

munàsib *tur.* (münasib) zgodan, prikladan, shodan, umjestan, povoljan, koji odgovara prilikama, oportun.

München *v.* Minhen.

Münchhausen (*čit.* Mìnhauzn) Karl Friedrich Hieronymus (1720—1797), njemački barun u ruskoj službi; o svojim je »podvizima« pripovijedao upravo nevjerojatne izmišljotine, tako da je postao sinonim simpatičnog i dobro-

dušnog lažljivca i predmet nekoliko literarnih obrada; *isp.* minhauzenijada.
mund *v.* otuz bin; *isp.* munta 2.
münddiare *njem.* (Mund — usta + *isp.* dijareja) pogrdan izraz za veliku brbljavost; *isp.* logoreja.
mündharmonika *njem.* (Mund — usta + harmonika) usna harmonika.
Mundial (*izg.* mundìjāl, -āla) *lat.* (mundus — svijet) sportska natjecanja na kojima sudjeluju predstavnici pojedinih zemalja iz čitavog svijeta (naziv potječe iz Urugvaja gdje su takva natjecanja bila god. 1968).
mùndīr, -íra (*isp.* mundura) — svečani vojnički kratki kaput.
Mundobasket *lat.-engl.* svjetsko prvenstvo u košarci.
Mundovìzija (*isp. lat.* mundus — svijet + televizija) poduzeće za televizijske prijenose po čitavom svijetu (*isp.* Eurovizija i sl.).
mündreklàma *njem.-lat.* (Mund — usta + *isp.* reklama) preporučivanje nekog umjetničkog djela (književnog, kazališnog i sl.) od usta do usta (često ima uspješnije djelovanje nego najšareniji i najbučniji oglasi).
mùndštik, *mn.* -ci, 2. mündštīka *njem.* (Mund — usta + Stück — komad) 1. pisak za glazbalo; 2. od različite materije načinjen čibučić za pušenje cigareta ili cigara; u našoj literaturi: cigarluk, usnik, tulica, zarog; **ìmati dòbar mùndštik** — biti govorljiv, lajav.
mundùra *franc.* (monture) vojničko odijelo; odora, uniforma *(v.).*
mundus *lat.* svijet; **Mundus vult decipi, ergo decipiatur** *lat.* Svijet želi da bude prevaren, pa neka i bude prevaren (papa Pavao IV, 1555—1559).
munèdžim *tur.* (münedždžim) 1. astronom, zvjezdoznanac; 2. astrolog.
Munèvera *tur.* »svijetla«.
müngo[1], müngа, *mn. (po španj.)* müngosi *sanskrt.* životinja iz porodice cibetki, živi u Africi i Aziji; jedna vrsta indijskog munga udomaćena je kod nas na dalmatinskim otocima, i to na Mljetu, Korčuli, na poluotoku Pelješcu; zatire zmije otrovnice (zovu ga i *manguc* prema *tal.* mangusta); *isp.* ihneumon.
mungo[2] *engl.* vrsta sukna.
Mùnīb, -íba, 5. Münībe *tur.* (Münib) »koji se obratio bogu«, »koji se posvetio«; *žen.* **Muníba.**
mùnīcija *lat.* (munitio — utvrda, zaklon, bedem) naboji za puške i topove, streljivo, džebana *(v.); prid.* **munìcījskī, mùnicionī.**
munìcīpīj, -ija (*pored* **munìcīpijum**) *lat.* (municipium — gradić) grad sa samostalnom gradskom upravom; **mùnicipālan,** -lna, -lno — koji se odnosi na gradsku samoupravu; samoupravni; mjesni, općinski, gradski; **mùnicipālnā prāva** (*lat.* jura municipalia) u hrvatskoj povijesti često upotrebljavan izraz u značenju: samouprava, autonomija zemlje; **municipalitēt,** -ēta — svi organi koji sačinjavaju mjesnu gradsku ili seosku samoupravu u nekim zemljama; **municipalizácija** — prisilna predaja prava vlasništva na zemlju kao i građevina privatnih osoba organima gradske ili seoske samouprave; *glag.* **municipalizírati,** -izīrām; *isto i* **municipàlizovati,** -ujēm.
mùnīda *v.* munita.
munificèncija *lat.* (munificentia) darežljivost, velikodušnost, dobrotvornost; **munificèntan,** -tna, -tno — darežljiv, velikodušan, podašan, razdarušan, dobrotvoran, »široke rukē«.
Mùnīr, -íra, 5. Münīre *tur.* (Münir) »svijetli«, »sjajni«; *žen.* **Muníra.**
mùnīta *tal.* (*isp.* moneta) novac.
mùniz *prid. indekl. tur.* (munis) miran, pitom, umiljat, skroman, koji ulijeva povjerenje, društven, familijaran.
münkāč *mad.* (munkász) 1. radnik, nadničar, rukotvorac; pripadnik radnog bataljona u Mađarskoj u doba drugoga svjetskog rata; 2. u hrvatskoj književnosti prije prvoga svjetskog rata pogrdan izraz za Mađara (prema nekim Skokovim izvodima moglo bi se uzeti kao: naduveni žabac, bahat, naduven, umišljen čovjek).
mùnta *tal.* (multa — globa) 1. dražba, licitacija; 2. *šatr. v.* otuz bin; **mùntati,** -ām — dražbovati, licitirati, prodavati na dražbi.
munus *lat.* zadatak, dužnost, služba; **munus sine missione** — borba bez prestanka, tj. gladijatorski dvoboj bez kraja, kad se preživjelom borcu namjesto palog protivnika odmah suprotstavljao drugi.
müo, mula *v.* mol[2].
mūr[1], mūra, *mn.* mūrovi *v.* muhur.
mūr[2], mūra, *lok.* mūru *engl.* (moor) mase kršja nakupljene u gorama (pomiču se ako se natope vodom, kišom); *isp.* morene.
mūra[1] — blato s vodom, ugaženo; *isp.* mur[2].
müra[2] *v.* mora[2] (*isp.* »igrati na karte ili na muru«, A. Stipčević).
Murádif *tur.* (Müradif) »drug«, »suputnik«.
muràfa, *2. mn.* murāfā *tur.* (murafaa, mürafaa) parnica, tužba, sudski proces, parba, parničenje; **muràfati se,** -ām se — parničiti se.
muràija *tur.* (mürai) farizej, pretvaralica, pretvorica, licemjer.

mùral, -ala *franc.* velika zidna slika.
murano-staklo (po Muranu, gradu tik pored Venecije) čuveni proizvodi od stakla, zvani još i *venecijansko staklo* (S. Novak).
murasela *tur.* (murasele) 1. isprava, dopuštenje; 2. sudbeni poziv; 3. korespondencija, pismena veza uopće.
Murat *tur.* (murad) »želja«.
mùrdar, -ara, 5. mȕrdaru *i* -are *tur.* 1. nečist, prljavština; 2. prljavac; propalica; bitanga; *prid.* **murdarov** *i* **-arev; murdarskī**; *uveć.* **murdarčina; murdara**, *2. mn.* mȕrdarā — prljavo žensko; *isto i* **murdaruša; murdarluk** — nečistoća, zapuštenost, gnusoba, smeće, prljavost, prljavština, gad; **murdariti**, murdarīm — prljati, gnusiti, gaditi, onečišćivati, smetiti, poganiti i sl.
murdum *tur.* (merdüm) čovjek, osoba.
murećef *tur.* (mürekkeb) tinta, crnilo, mastilo; *isto i* **murećep.**
murga, 3. -gi *tal.* (morchia, *lat.* amurca) talog od maslinova ulja; **mȕrgast** — koji ima boju murge; *isto i* **mȕrgovast.**
murija *šatr.* (*iz tal.* mura — zid?) 1. istražni zatvor; 2. milicija, policija; stražar, redar, policajac, milicionar; *isto i* **murja; murìrant**, *2. mn.* -rìranātā — zatvorenik, kažnjenik; **murírati**, murīram — biti u zatvoru, izdržavati kaznu.
murijatičan, -čna, -čno *lat.* (muria — rasol, salamura) koji sadrži solne kiseline.
murina (*lat.* Muraena helena) morska riba iz skupine jegulja (na nepcu ima otrovne žlijezde).
muring *engl.* (mooring) sidrenje sa dva sidra.
murìrant, murírati *v.* murija.
Muris *tur.* »koji ostavlja u nasljedstvo«, »koji prenosi baštinu na nova pokoljenja«.
murja *v.* murija.
murlak, -aka, 5. mȕrlāče, *mn.* -aci (*isp.* Morlak) nevrijednik, neotesanac, divljak.
murleisati, -šem (*isp.* mur[1]) — zapečatiti, staviti pečat; *isto i* **murisati**, -šem (*isp.* muhurleisati).
Mursa *lat.* starorimski naziv za Osijek.
murtat(in), *mn.* murtati, 2. mȕrtātā *tur.* (murtad, mürted) odmetnik, rebel, izdajica, izdajnik; *izv.* **murtatluk.**
murtela, *2. mn.* mȕrtelā *tal.* (mortella) mirta, mrča; *isto i* **murtila.**
Murteza *tur. (m. ime)* »odabrani«.
mururija *tur.* (mururije) carina; cestarina; taksa za slobodan prolaz.
murva *lat.* (Morus) dud (drvo i plod).
mȕrver, *2. mn.* mȕrvērā *tur.* (mürver) bazga, zova.
mȕs[1] *njem.* (müssen — morati) ono što se mora; **per mȕs** — »pod moraš«, prisilno, prinudno, silom, na silu.
mȕs[2] *franc.* (mousse) u kulinarstvu: pjena, pjenica, krema od ulupanih bjelanjaka ili slatkoga vrhnja; lagana, pjenasta pašteta.
musa *v.* muza; **Musa gloriam coronat, gloria Musam** *lat.* (*čit....*korōnat...) Muza kruni slavu, a slava Muzu (Puškin, *Boris Godunov*, uloga Samozvanca).
Mȕsa *tur. (iz hebr.)* Mojsije (dekl. Musa, Mȕse itd., ali u muslimanskim vjerskim knjigama: Musa, Musaa, Musau itd.).
musaf, -afa *tur.* (Musaf) sveta knjiga (starozavjetni dio Kur'ana).
musafir *tur.* (müsafir) putnik, gost, namjernik; **musafirhana** — gostionica.
musaka, 3. -ki *tur.* (musakka) jelo od isjeckanog mesa, krumpira ili plavog patlidžana i riže.
musala, *2. mn.* -alā *tur.* (musalla) mjesto u prirodi gdje muslimani na otvorenom prostoru zajednički vrše stanovite pobožnosti.
musalat *tur.* (musallat) dosadan nametljivac.
musander *tur.* (musandyra) velik ormar za spremanje posteljine; *isto i* **musandera** (*isp.* dušekluk).
musanif *tur.* (musannif) pisac, autor.
mȕsati, -ām *njem.* (müssen) morati; **mȕsaj** — u jeziku nekadašnjih graničara umjesto *njem. muss sein* (*čit.* mus zajn) — mora biti, mora se, naređeno je.
musaveda, *2. mn.* musavedā *tur.* (musibet) bijeda, nesreća, napast; zanovijetanje; potvora, kleveta; *isto i* **museveda; musavedati**, -ām — zanovijetati, dosađivati, zapredati; bijediti, objeđivati, ocrnjivati, panjkati, klevetati; *isto i* **musavediti**, -īm.
Musca *lat.* (*čit.* Mȕska) Muha, zviježđe na južnoj nebeskoj polutki između Južnoga Pola i Južnoga Križa.
Musej (*grč.* Musaîos) staroatenski mitski pjevač, prorok i svećenik, suvremenik Orfejev; pripisuju mu se pokorničke i zavjetne pjesme, himne, vračanja i poezija orfičkog sadržaja; Vergilije (*Eneida* VI, 667 i d.) opisuje ga kao blaženika u Eliziju i vodiča Enejina na sastanak s ocem Anhizom.
muselam *tur.* (musalemet — mir) pozdrav među muslimanima; mir s tobom; *isp.* selam.
muselez *tur.* (müselles — trostruk) 1. mošt, šira; 2. staro i dobro vino (od tri godine?).
muselim *tur.* (müsellem — priznat od sviju, ovlašten) predstojnik, visoki turski činovnik; *prid.* **muselimov; muselimskī.**
muselīn, -ina *franc.* (mousseline) fina pamučna

tkanina (ime po iračkom gradu Mosulu, odakle potječe); *prid.* **muselīnskī.**
muserōn, -ōna *franc.* (mousseron) vrsta jestive gljive, pečurka.
musette *franc.* (*čit.* mizēt) 1. društveni ples popularan na dvoru Luja XIV. i XV, vrsta gavote *(v.)* uz pratnju instrumenata musette (tip gajda; *isp.* mizet u *ovom rječn.*), mjera 4/4; 2. muzička kompozicija, samostalan dio svite ili kao naznaka uz gavotu »ala musette«.
musevėda *v.* musaveda.
musíbet *tur.* (musibet) nesreća.
musical *engl.* (*čit.* mjūzikl) opereta *(v.)*; »muzičko-scensko djelo u kojem se podjednako važnost pridaje glazbi, pokretu i riječi; ono ujedinjuje dramu, operu i balet, maksimalno angažira aktere i stimulira na igru, te se može nazvati totalnim teatrom« (V. Štefančić).
music-box (*čit.* mjüzikboks) *v.* Juke Box.
music-hall *engl.* (*čit.* mjūzik-hōl) dvorana ili kazalište u kojem se izvode muzičke, akrobatske, baletne i druge točke, a također i vodvilji, komedije i sl.; *isp.* varijete.
mus in pice *lat.* miš u smoli, tj. (zapleo se kao) pile u kučine, u velikoj je neprilici, u bezizlaznom položaju; slično je i **mus in matella** — miš u loncu (kod nas: Vrti se kao piškor u loncu).
musique concrète *franc.* (*čit.* mizīk konkrēt) konkretna muzika, francuski naziv za elektronsku muziku (tonsko stvaralaštvo uz pomoć elektriciteta).
musírati *v.* muzirati.
muskārīn, -īna (*isp. lat.* musca — muha) otrov gljive muhare (djeluje kao protuotrov atropinu).
mùskat *v.* muškat.
mùskatnī ōrah — sjemenka tropskog zimzelenog drveta *Myristica fragrans*, nalik na orah i bogata eteričnim uljem (služi kao začin, u parfimeriji, u industriji likera).
muskètār, -āra, 5. mùsketāru *i* -āre isto što i mušketir *(v.)*.
mùsklfīber *njem.* (Muskel — mišica, mišić + Fieber — groznica) bolno otvrdnuće mišićnih spletova nakon velikih napora ili nenaviklih pokreta (ustuk: topli oblozi, masaža, gimnastika).
muskològija *lat.-grč.* (muscus — mahovina + *isp.* logija) *bot.* nauka o mahovinama i sličnom bilju.
mùskon, -ōna *v.* mošus.
mùskul *lat.* (musculus) mišica, mišić (na tijelu); *isto i* **mùskula** *(ž. roda)*; **mùskulōzan,** -zna, -zno — mišićav; razvijen (tjelesno), jak, snažan; **muskulòznōst,** -osti, — mišićavost, tjelesna razvijenost, gipkost, jakost, snažnost; **muskulatúra** — svi mišići u organizmu; mišićje.
Muslihùdīn, -īna, 5. Mùslihudīne *tur.* »koji pridonosi uređenju vjere, islama«; *isto i* **Mùslija.**
mùslīm, -īma, 5. mùslīme *tur.* (müslim, müslüman — častan, pobožan); **muslìmān,** -āna, 5. mùslimāne — pripadnik islamske vjeroispovijesti; **Muslìmān** *(velikim slovom)* — pripadnik jedne od etničkih zajednica u SFRJ; *prid.* **muslimànov (Muslimànov); muslìmānskī;** *žen.* **muslìmānka (Muslìmānka); muslimànstvo** — islam; *isto i* **muslòman** *i* **muslòmanin** (*mn.* muslòmani); **Muslìmānsko brātstvo** (*ar.* Ihvan el muslimin) — arapska politička organizacija na vjerskoj podlozi koja je u svojim zahtjevima, osobito za uklanjanjem svakog stranog utjecaja, nastupala oštrije od samog Nasera (na kojega je izvršila atentat, te je od 1954. zabranjena); osim u Jordanu i Libanonu, u ostalim arapskim zemljama djeluje ilegalno.
mùslīn, -īna *v.* muselin.
musolíno, *mn.* -íni *tal.* napitak od po jednog dijela vina, malinovca i sode.
must[1] (*čit.* mast) *engl.* (*iz perz.* mast — pijan) naziv (osobito u Indiji) za bjesnilo koje od vremena do vremena zahvati slonove, a katkada i deve (samo mužjake).
mùst[2] *v.* mošt.
mùstāč, -ača (*i* **mùstać,** -aća) *franc.* (moustache, *tal.* mustacchio *iz grč. spartanskog* mystax) brk, brci, brkovi; *isto i* **mùstače,** mùstāčā *(mn. ž. roda)*; kod Matoša i **mustafáče.**
Mùstafa *tur.* »odabrani«.
mustáfez *tur.* pozadinski vojnik, pozadinac, »posljednja obrana«, »trećepozivac«.
mustang *v.* mestang.
mùstap, *2. mn.* mùstāpā *v.* kitnkes.
mustápez *v.* mustafez.
mustèdžir *tur.* (müstedžir) zakupnik, zakupac; kasnije (u doba austrougarske okupacije u Bosni): kmet.
musterìjēn, -ēna *franc.* (moustérien) razdoblje razvitka Zemlje između ašelejena i orinjasijena *(v.)*; *isto i* **mùstjēr,** -ēra.
mùstra, *2. mn.* mùstārā *njem.* (Muster) 1. uzorak, primjerak, primjer; proba, pokus (pokusni primjerak); 2. katkada u porugljivom smislu i za čovjeka (»baš si mi ti neka mustra«).
musùlīn, -īna *v.* muselin, muslin.

mūsūr *v.* mosur.
musvèda, *2. mn.* musvēdā *tur.* (müsvedde) rukopis, sastavak, koncept.
mūš *franc.* (mouche) 1. točno središte, strogi centar, pun pogodak; 2. mušica, bradica ispod donje usne.
mūša *šatr.* žensko čeljade.
mūšān, -āna *šatr.* muškarac, čovjek.
mùšānka (*isp.* mašanka) — vrsta jabuke (Krleža u *Baladama* tumači kao Moenchs Apfel *njem.* redovnička jabuka).
mušavèda *v.* musaveda.
mušavèra, *2. mn.* -ērā *tur.* (müşavere) dogovor, konzultacija.
mùšebak, -pka, *mn.* -pci, 2. mùšebākā *tur* (müşebbeh — koji ima rešetku) drvena rešetka na prozoru.
mušèma, *2. mn.* mušēmā *tur.* (mušamba) 1. voštano platno (stolnjak); 2. nepromočiv ogrtač, kišna kabanica; *prid. indekl.* **mušemàli.**
mùšīr, -íra, 5. mùšīre *tur.* (müşür — maršal) vojvoda, vrhovni zapovjednik.
muškacòna — vrsta (suhog) kolača, slatkiša.
mùškat, *2. mn.* mùškātā *tal.* (moscato) vrsta mirisavog grožđa i vino od njega; mirisavka; **muškàtl,** *2. mn.* muškàtlā — biljka, isto što i pelargonija.
muškatnjàk *v.* muskatni orah.
muškèta, *2. mn.* muškētā *tal.* (moschetto) starinska vojnička puška na fitilj, poslije na čekrk; *isto i* **mùškēt,** -ēta; **muškètati,** -ām — strijeljati osuđenoga; **muškètīr,** -íra, 5. mùšketīru *i* -īre (*franc.* mousquetaire, *tal.* moschettiere) 1. vojnik naoružan muškетом; *prenes.* jedan od trojice drugova (prema Dumasovu romanu *Tri mušketira*); *prid.* **mušketírov; muškètīrskī** (*sve pored* **musketār** itd.).
mùšla, *2. mn.* mùšlā *njem.* (Muschel) 1. školjka, ljuštura; 2. izljev, izlivnik; umivaonik (u modernim kupaonicama), školjka (u engleskim zahodima) i sl.
mùšmula *grč.* (mespilon) voćka iz porodice ruža, podrijetlom iz Prednje Azije; plodovi, kao veliki smeđi šipci, jedu se napola istruli.
mùšrik, 5. -če, *mn.* -ci, 2. mùšrīkā *tur.* (müşrik) neznabožac, mnogobožac, poganin; **mušrìkluk** — neznaboštvo, mnogoboštvo, poganstvo.
mùšta *v.* muštva.
muštàrda *tal.* (mostarda) slačica, gorušica, senf, sinapis (vrsta umaka).
muštedžija *v.* muštulugdžija.
muštèrija *tur.* (müşteri) 1. kupac uopće; 2. čovjek koji stalno naručuje robu kod jednog te istog majstora; stalan kupac, konta (*v.*); 3. klijent, štićenik; pacijent; 4. iz značenja 1. i 2. razvilo se značenje: prosac, udvarač, zaručnik, tj. onaj koji hoće djevojku; 5. način, vještina (u dijalektima, očito zamjenom sa riječju *majstorija*).
mùštija, *2. mn.* mùštījā *v.* muštva.
mùštikla *v.* mundštik.
mùštra, *2. mn.* mùštārā *njem.* 1. *v.* mustra; 2. vojnička vježba; egzercir, dril (*v.*); **mùštrati,** -ām — 1. vojnički vježbati; egzercirati; 2. oštro postupati s nekim.
muštùluk, *mn.* -ci *tur.* (muštuluk) nagrada donosiocu dobre vijesti; doglasnina; **muštulùgdžija** *i* **muštulùkčija** — prvi glasnik radosne vijesti (kome se daje muštuluk).
mùštva, *2. mn.* mùštāvā *tur.* (mušta) 1. udarac šakom; 2. vrsta šila; 3. metalna kugla za obradu kože (u čizmara i sl.).
mùšul, *2. mn.* mùšūlā *tal.* (mussolo) vrsta školjke; *isto i* **mùšula** (*ž. roda*); *isp.* mušla.
mušùlīn, -ína *v.* muselin.
mùšūn, -ūna *tal.* (masone, Skok) životinjska nastamba, obor, tor; kokošinjac; svinjac.
mùta[1] *tal.* (mutare — mijenjati) *muz.* uputa muzičaru da promijeni registar (kod duhaćih instrumenata, bubnjeva i sl.).
mùta[2] *lat.* (mutus — nijem) *lingv.* stariji naziv za eksplozivne glasove (npr. p, b, t, d, k, g); **muta cum liquida** (*čit.*... kum likvida) *gram.* skup od jednoga praskavog glasa i jednog tekućeg (likvide), npr. *tr, dr, pl, gl.*
mùtab, -āba *tur.* (mutaf) pokrovac od kozje kostreti za pokrivanje konja i za prostiranje; *isto i* **mùtaf,** -áfa *i* **mùtāp,** -āpa; **mutàbdžija** — obrtnik koji od kostreti pravi pokrovce, torbe, sagove itd.; *prid.* **mutàbdžijin; mutàbdžījskī** (*sve pored* **mutàvdžija** itd.).
mùtabīlan, -lna, -lno *lat.* (mutare — mijenjati) promjenljiv.
mutàbor *lat.* promijenit ću se, izmijenit ću se (»čarobna« riječ iz dječje priče).
mutàcija *lat.* (mutare — mijenjati) 1. *biol.* nasljedno prenošenje promjena u organizmu; 2. promjena glasa kod dječaka do koje dolazi u vrijeme spolnog sazrijevanja; 3. *pravn.* pravni posao zamjene; 4. *gram.* prijeglas (*isp.* metafonija); **mutacionìzam,** -zma — teorija mutacija (autor holandski botaničar Hugo de Vries, 1848—1935) po kojoj do novih biljnih vrsta ne dolazi postepeno nego naglo, slučajno i u skokovima; **mutànta,** *2. mn.* mutāntā *i* mutanātā — individuum koji potječe iz mutacije.
mùtāf, mùtāp *v.* mutab.

mutatis mutandis *lat.* (*akc.* mutatis mutandis) promijenivši ono što treba promijeniti; s nužnim izmjenama.
mutato nomine de te fabula narratur *lat.* ako se promijeni ime, o tebi se govori (upozorenje nekome da se tobože govori o nekom drugom, a stvar se njega tiče) (Horacije).
muteber *prid. indekl. tur.* (muteber) ugledan, cijenjen, uvažen.
mutekija *tur.* (mütteki) veoma pobožan čovjek, onaj koji izbjegava svaki grijeh.
muter, *2. mn.* mütera *njem.* (Mutter — majka) matica šarafa.
mutesarif *tur.* (mutasarryf) 1. posjednik, vlasnik; 2. upravitelj, predstojnik, guverner; 3. pukovnik; **mutesarifat** — ured mutesarifa 2; **mutesarifluk,** *mn.* -ci — područje mutesarifa 2.
muteselim *tur.* (mütesellim) činovnik, povjerenik, čuvar (pohranjene stvari); *v. i* mutesarif; *isp.* muselim.
mutevelija *tur.* (mütevelli) upravitelj vakufa *(v.).*
muti *tur.* (muti) pokoran, poslušan, odan.
mutilacija *lat.* (mutilare — krnjiti, sakatiti) 1. osakaćenje, unakazivanje, kljaštrenje, krnjenje, umanjivanje, kvarenje, nagrđivanje; 2. amputacija *(v.).*
Mutina — antičko ime za grad *Modenu* u Italiji.
mutirati, mutīrām (*isp.* mutacija) mijenjati, naročito mijenjati glas (kod dječaka u vrijeme puberteta kad mu glas postaje dublji).
mutizam, -zma *lat.* (mutus — nijem) *med.* pojava da bolesnik šuti, ne odgovara na pitanja i uopće se ne služi govorom iako inače ne postoje nikakve smetnje ni oštećenja na govornim organima.
mutlak *tur.* (mutlak) jamačno, svakako, apsolutno, sigurno, doista, vrlo vjerojatno.
mutmelj *njem.* (Mund — usta + Mehl — brašno) najfinije brašno.
mutuacija *lat.* (mutuari — uzajmiti, posuditi) posuđivanje, posudba, zajam, pozajmljivanje; **mütualan,** -lna, -lno — uzajaman, izmjeničan, međusobni, zajednički, obostrani; **mutualizam,** -zma — 1. *biol.* jedan od vidova suživota (simbioze) organizama kad oba međusobno povezana organizma izvlače od svoga suživota uzajamne koristi; *uopće* uzajamnost, međusobno pomaganje; 2. utopijsko učenje Proudhona (1809—1865) koji je maštao o mirnom preobražaju društva posredstvom posebnoga sistema zajmova bez vraćanja s pomoću kojega bi se njegovi sudionici uzajamno pomagali; Marx je ovo učenje podvrgnuo poraznoj kritici.
mutuum *lat.* zajam; **mutuum adjutorium** — uzajamna pomoć.
mutvak, *mn.* -ci, 2. mütvākā *tur.* (mutbah, mutfak, matbah) kuhinja.
muvekit *tur.* vjerski službenik u džamiji koji određuje vrijeme pet dnevnih molitava; **muvekithana** — nastamba uz džamiju određena za boravište i radno mjesto muvekitovo.
müviton *v.* movieton.
muza, 5. muzo *grč.* (Musa) 1. u starogrčkoj mitologiji — svaka pojedina od devet boginja, kćerī Zeusa i Mnemosine, boginje pamćenja — pokroviteljica znanosti i umjetnosti: Talija — pokroviteljica komedije, Uranija — astronomije, Melpomena — tragedije, Polihimnija — lirske poezije, Erato — poezije, Klio — historije, Kaliopa — deklamacije, Euterpa — muzike, Terpsihora — plesa (u svrhu lakšeg pamćenja imena svih muza stvorena je mnemotehnička riječ: TUMPECCET — tumpekcet); kao deseta muza uzima se u naše doba — film (sedma umjetnost); *2. prenes.* izvor pjesničkog nadahnuća; 3. *prenes.* stvaralaštvo pjesnika u njegovim karakterističnim osobinama.
muzaćera *v.* muzakera.
Muzafer *tur.* »pobjednik«; *žen.* **Muzafera.**
Muzaget, -eta, 5. Müzagete *grč.* (*isp.* muza+ago — vodim) vođa muza, pridjevak starogrčkog boga Apolona.
muzajika, 3. -ci *tur.* (muzayeka) oskudica, nestašica, neprilika, tegoba, teškoća, nužda, ekonomska nevolja, kriza.
muzakera *tur.* (müzakere) zajedničko učenje i propitivanje, korepeticija.
muzej, -eja, *instr.* muzejem *grč.* (museion) ustanova koja u sebi usredotočuje zbirke proizvoda umjetnosti, predmeta historije, nauke, načina života i različitih grana tehnike, poljoprivrede i dr., raspoređene po određenom sistemu, u svrhu njihova čuvanja, zornog proučavanja i propagande znanja među širokim masama; *prid.* **muzejskī;** *isto i* **müzealan,** -lna, -lno — starinski, koji spada u muzej; **muzeobus** — putujući muzej (kulturna tekovina najnovijeg vremena), tj. autobus s vrijednim izlošcima i stručnim osobljem koje putuje od mjesta do mjesta i prikazuje uz prikladno tumačenje vrijedne predmete koji inače stoje u muzejima; **muzeografija** — opisivanje muzeja i osobitosti u njima; **muzeologija** — nauka o muzejima i muzejskim poslovima; **muzeolog,** *mn.* -zi — stručnjak u muzejskim poslovima; *popularno:* **muzealac,** -alca, *2. mn.* muzealaca — služ-

benik u muzeju, kustos; **muzealije** *(mn. ž. r.)* muzejski predmeti, starine, izlošci u muzeju, rijetkosti; **muzeotehnika,** 3. -ci — umijeće uređivanja i vođenja muzeja.

Muzej *v.* Musej.

muzevir, -íra, 5. müzevīre *i* -īru *tur.* (müzevvir) spletkar, smutljivac, zlobnik; lažac, varalica; klevetnik, opadač; zlikovac; *isto i* **muzuvir,** -íra (*dijal. i* **muzuvijer,** -éra); *glag.* **muzuviriti,** -zuvīrīm.

muzibus — autobus opremljen gramofonskim pločama, magnetofonima, muzičkim instrumentima i drugim potrepštinama koji uz pratnju stručnog osoblja putuje od mjesta do mjesta i nastoji muziku približiti najširim slojevima (kulturna tekovina najnovijega vremena).

muzika, 3. -ci, *2. mn.* müzīkā *grč.* (musikē — glazba; pjesništvo, *isp.* muza) 1. glazba; tonska umjetnost; **vokalnā muzika** — pjevanje; **instrumentalnā muzika** — sviranje; **konkretnā muzika** *v.* musique concrète; 2. sklad, melodija; 3. skup svirača (*npr.* vojna muzika); 4. *šatr.* spolna bolest kapavac, triper, gonoreja *(v.); prid.* **muzičkī,** -ā, -ō; **muzička drama** — opera; **muzicirati,** -zìcīrām — izvoditi glazbena djela; svirati; pjevati; **muzičar** — glazbenik; glazbeni umjetnik (kompozitor, dirigent, svirač, pjevač, nastavnik muzike i sl.); *žen.* **muzičarka; muzikalan,** -lna, -lno — koji ima nadarenosti za muziku; glazben; *izv.* **muzikalnost,** -osti — sposobnost čovjeka da može sluhom shvatiti, upamtiti i reproducirati, kao i emocionalno doživjeti muziku; **muzikalije** *(mn. ž. roda)* — stvari koje spadaju u muziku, naročito instrumenti i note; **muzikant,** *2. mn.* muzikanātā — muzičar, (većinom u prezirnom smislu *i s akc.* **muzikant**), svirač, glazbar; *isto i* **muzikus** *i* **muzikaš,** -āša, 5. mùzikāšu (kod Krleže u *Baladama* spominju se **frkljevačkī muzikaši** u značenju »sajamski svirači«, »loša glazba«, »deračina«, »nesklad« i sl.; izraz je nastao prema njemačkoj priči Bremer Stadtmusikanten [Braća Grimm: *Kinder- und Hausmärchen*], u kojoj se pripovijeda kako su magarac, pas, mačka i pijetao pošli u grad Bremen da tamo priređuju »koncerte«; naši su stari umjesto *Bremena* uzeli *Frkljevce,* selo u blizini Požege).

muzikologija — nauka o muzici; **muzikolog,** *mn.* -zi — stručnjak u poznavanju muzičke teorije; *prid.* **muzikološkī.**

muzir, -íra *franc.* (mousser — pjeniti se) pjena na pivu.

muzirati, muzīrām *franc.* (mousser) 1. dobivati pjenu, pjeniti se, pjenušiti se; 2. *prenes.* preuveličavati, napuhavati značenje nečega, pretjerivati u hvaljenju; 3. prevraćati gore i dolje (Krleža).

muzolepsija *grč.* (*isp.* muza + lēpsis — hvatanje) obuzetost muzama, pjesničko nadahnuće, oduševljavanje za umjetnost.

muzomanija *grč.* (*isp.* muza + *isp.* manija) bolesna strast za umjetnostima, osobito za muzikom.

muzur *v.* muhzur.

muzuvir, -íra, 5. mužuvīre *i* -īru *v.* muzevir.

mužar, -ára *njem.* (Mörser *preko mad.* mozsár) 1. avan, stupa; 2. prangija, vrsta topa, merzer; *isp.* mortar, mortira.

muždedžija *v.* muštulugdžija.

mužik, 5. -če, *mn.* -ci, 2. mūžīkā *rus.* seljak (u današnjem ruskom jeziku riječ se smatra zastarjelom).

Mv — *znak za kem. element* mendelevij.

MV — *skrać. za* megavolt *(v.).*

MVA — oznaka za *megavoltamper (v).*

MW — *skrać. za* megavat *(v.).*

Mx — oznaka za maksvel *(v.).*

my dear *engl.* (*čit.* maj dîr) dragi moj, draga moja!

My house is my castle *engl.* (*čit.* Maj haus iz maj kasl) Moja kuća je moja tvrđava (kod nas: Moja kućica, moja slobodica).

mynheer *hol.* (moj) gospodin.

N

n — likvidni *(v.)* suglasnik; devetnaesto slovo latinske abecede, a šesnaesto ćirilske azbuke; *skrać. za* nano *(v.) i za* neutron *(v.); u matematici* (čita se *en*) oznaka za bilo koji broj što označuje red, klasu ili potenciju (isp. *enti*); *u gramatici* skrać. za *neutrum* (imenica srednjega roda).

N — 1. *međunarodna skraćenica za* sjever (North, Nord); 2. *znak za kem. element* dušik (nitrogenium), *za* neper *(v.), za* newton *(v.);* 3. rimski znak za broj 900; automobilska oznaka za *Norvešku (Norge).*

NA — automobilska oznaka za *Našice;* u internacionalnom prometu za *Nizozemske Antile.*

Na — *znak za* natrij *(v.)*.
naāzar *v.* nazar.
nābas *dijal.* krasan, lijep, valjan.
nābaška *v.* baška.
Nabatéjci, 2. Nabatējācā (*lat.* Nabataei) moćan arapski narod iz doba pr. n. e. oko Sinaja i na sjeveroistočnoj obali Crvenoga mora; glavni grad Petra (pokorili ih oko god. 100. Rimljani i od njihova područja stvorili provinciju Arabiju); *prid.* **nabātejskī** (*lat.* nabataeus) znači (kod Rimljana) i: arapski, orijentalan, istočnjački.
nābiflati, -ām (*isp.* biflati) nabubati, nagruvati (naučiti napamet).
nabìzam, -zma (*hebr.* nabi — prorok) pokret mladih umjetnika krajem 19. st., koji je nastojao oko regeneracije slikarstva, suprotstavljajući naturalizmu jednostavnost crteža i kolorita, dvodimenzionalnost i dekorativnost; predvodnik Paul Sérusier (1865—1927) (Krleža).
nābob, *2. mn.* nabōbā *ind.* (navvab, *isp.* naib) 1. indijska plemićka titula; upravnik, namjesnik, guverner, komandant; 2. gavan, bogataš, osobito Evropljanin, koji se vratio obogaćen iz Indije i živi na istočnjački raskošan način.
Nābu — babilonski bog, sin Mardukov.
Nabukodonósor — ime babilonskih kraljeva od kojih je najpoznatiji Nabukodonosor II. Veliki, koji je u VI. st. pr. n. e. odveo Židove u tzv. babilonsko sužanjstvo (noviji ga historijski priručnici vole nazivati *Nebukadnezar*, a oblik Nabukodonosor se čuva u imenu Verdijeve opere *Nabucco*).
nācajhnati, -ām (*isp.* cajhnati) nacrtati, narisati.
nāci; nacifašìzam, -zma *v.* nacionalan.
nācija *lat.* (natio — rod, svojta, pleme, skup) narod; historijski formirana stabilna zajednica ljudi, nastala na bazi zajednice jezika, teritorija, ekonomskog života i psihičke konstitucije, a prožeta sviješću o zajedničkoj pripadnosti i cjelovitosti.
naciònāl, -āla *lat.* (*isp.* nacija) formular za osobne podatke koji studenti ispunjavaju kod upisa na sveučilište i druge visoke škole.
nacionālan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* nacija) koji pripada naciji; narodni; narodnosni; **nācionālnā ekonòmija** *v.* politička ekonomija; **nācionālnī socijalìzam,** -zma **(naciònālsocijalìzam, nacìzam, nacifašìzam, hitlerìzam)** — pokušaj spajanja nacionalističke i socijalističke ideologije koji se u Njemačkoj (1933—1945) razvio u krvavu fašističku diktaturu i izazvao drugi svjetski rat; **naciònāl-socijalist(a)** — pristaša nacionalnog socijalizma, hitlerovac, nacist, nacifašist; *prid.* **naciònālsocijalìstičkī.**
nacionalizácija *lat.* (*isp.* nacija) 1. postupak kada država pretvara u državno (podržavljenje) odnosno narodno (ponarođenje) vlasništvo zemljišta, tvornice, poduzeća, željeznice, banke koje su pripadale kapitalistima i spahijama; proleterska nacionalizacija uništava ekonomsku bazu kapitalističkog gospodarstva i stvara materijalnu bazu za socijalističko preuređenje društva. U SSSR bila je provedena 1917—18, a u SFRJ nakon oslobođenja; 2. u kapitalističkim zemljama — otkup zemljišta, poduzeća, željeznica i dr. koji vrši država. Poslije drugoga svjetskog rata u nizu demokratskih zemalja Evrope bila je ostvarena nacionalizacija banaka i najvažnije industrije; u tim se zemljama kapitalizam sve više pretvara u *državni* kapitalizam; **nacionalizírati,** -izīrām — vršiti nacionalizaciju; podržaviti, učiniti sredstva proizvodnje društvenim vlasništvom; *isto i* **naciònālizovati,** -ujem.
nacionalìzam, -zma (*isp.* nacija) 1. *prvotno:* nacionalna svijest, vezana s borbom mlade građanske klase protiv feudalizma odnosno apsolutizma. U to se doba nacionalna svijest građanstva suprotstavlja feudalnom partikularizmu i nadnacionalnoj organizaciji crkve (Dante u Italiji, zatim Luther u Njemačkoj itd.); 2. poslije pobjede buržoazije nacionalizam postaje agresivan i osvajački prema slabijim narodima, a prije svega prema internacionalizmu revolucionarnog radničkog pokreta, te biva reakcionarna buržoaska ideologija i politika; voljeti svoj narod, boriti se za njegova prava i nezavisnost, znači služiti ne samo svome narodu nego i svim narodima i općem napretku; **naciònālist(a)** — pristaša nacionalizma; *žen.* **naciònālistkinja;** *prid.* **nacionalìstičkī.**
nacionālnost, -osti (*isp.* nacija) narodnost; pripadnost naciji.
nācuglati se, -ām se *njem.* (zulken — sisati) napiti se, »nasisati se«, »navući se« (Dončević).
naćefleisati se, -šēm se (*isp.* ćeif) — naveseliti se.
Nadānōjla — ime jednoj od vila u narodnoj pjesmi; *isp.* Jerusavlja, Ravijojla.
nādežda *starosl.* nada, ufanje.
Nādija *tur.* »koji zove«, »koji viče«; *žen.* **Nadija.**
nadīr, -íra (*ar.* nadir) *astr.* najvišoj točki (zenitu) suprotna točka koja se nalazi na sùprotnoj (donjoj) nebeskoj polutki.

Nadìra *tur.* »rijetkost«.
nadlicitírati, -cìtīrām (*isp.* licitirati) pobijediti u licitiranju, dati više nego daju drugi, oboriti sve druge natjecatelje, nadlukaviti, nadlisičiti.
nàdōlbati, -ām *tur.* (dolmak — puniti) nasmagati.
nadrealìzam, -zma (*isp.* realizam) — jedan od smjerova u umjetnosti poslije prvoga svjetskog rata koji se oslanja na psihoanalizu; nastavak dadaizma; teži k spontanom, nadrealnom, neracionaliziranom izlaganju podsvjesnih doživljaja (Krleža); **nadrealist(a)** — pristaša nadrealizma; *žen.* **nadrealistkinja;** *prid.* **nadrealìstičkī.**
Nad Tatru sa bliska *slovač.* Nad Tatrom se bliska (početne riječi slovačke himne).
nàdtutorstvo (*isp.* tutor) — starateljska vlast što je vrši državna vlast nad malodobnicima i slaboumnima (među ostalim i kontrolom nad starateljima — tutorima).
nàdžak, *mn.* -ci, 2. nàdžākā *tur.* (nadžak) sjekirica na dugom dršku, s oštricom na jednoj a čekićem na drugoj strani; vrsta buzdovana; budak, mlatilo, malj; **nàdžak-bàba** — svađalica, svadljivo žensko, oštrokonđa (koja bije jezikom kao nadžakom).
Nadžija *tur.* »spasena«.
naevus *v.* nevus.
nàezber *hrv.-tur.* (*prijedl.* na + ezber — pamćenje) napamet, bez gledanja u knjigu.
nàfa *tur.* (nafe) 1. životinjska, osobito lisičja potrbušina; 2. *prenes.* lisac, lija, lukavac.
nafàka, 3. -ci *tur.* (nafaka — trošak za hranu) 1. ono što je čovjeku suđeno da pojede za svoga života; 2. sudbina, usud, kob; 3. hrana uopće; 4. hranarina, izdržavanje, alimentacija.
Nafija *tur.* »korisna«.
nàfilovān (*isp.* filati, filovati) ispunjen (da bi izgledao deblji nego zapravo jest) (Krleža).
Nâfiz *tur.* »prodorni«, »probojni«.
nàfora *grč.* (anaferō — uznosim, podižem) posvećen kruh koji se u pravoslavnim crkvama dijeli vjernicima kao pričest.
nàfta *grč.* (náftha — kameno ulje) uljevita tamnosmeđa ili zelenkastosmeđa goriva tekućina koja se nalazi u dubini zemlje, a sastoji se od smjese tekućih ugljikovodika; od nafte dobivamo više od stotinu vrijednih proizvoda (benzin, petrolej, maziva ulja, vazelin, špirite, benzol, toluol i dr.); *prid.* **nàften; naftònosan,** -sna, -sno — u kome ima nafte; **naftàlīn,** -ína (*pored* **naftàlēn,** -éna) — ugljikovodik, tvrda tvar bijele boje, listićasto-kristalne građe s oštrim mirisom, koja se dobiva iz kamenougljene smole; upotrebljava se za očuvanje krzna i vunenih predmeta od moljaca, u proizvodnji bojā, umjetnih smola, eksplozivnih tvari i sl.; *prid.* **naftàlīnskī; naftalínac,** -ínca, 5. nàftalīnče, *2. mn.* naftàlīnācā — porugljiv naziv za oficire nekadanje austrougarske vojske koji su se reaktivirali za vrijeme okupacije u Hrvatskoj (1941—1945); kako su svi bili stari, rugali su im se da su izvađeni iz naftalina; **naftalinijáda** — vladavina »naftalinaca«, karakteristika »višeg društvenog sloja« u NDH; *isp.* »Nepobitno je da se sva ona krvava opereta između 1941. i 1945., koja se odigrala u Zagrebu, a u kojoj su ōnī c. i k. oficiri, one krezube staračke nakaze, odigrale svoju vampirsku ulogu, odvijala na crti glembajevskih nazora na svijet« (M. Matković); **naftalinār** *v.* naphtalinard; **nàftāš,** -āša — u automobilističkom jeziku naziv za automobil koji vozi na naftu umjesto na benzin.
Naftàli *v.* Neftali.
nàftēn, -éna — organski spoj po svojstvima sličan parafinu (glavni sastojak nekih vrsta nafte).
nàftōl, -óla — derivat naftalina, međuprodukt u sintezi organskih bojila.
nàftovōd — sistem čeličnih (ili od druge materije) cijevi (kanal, obično natkriven) koji služi za transport nafte na velike udaljenosti: od izvorišta do mjesta utovara ili prerade; *isp.* pajp-lajn, pipeline, oleodukt.
nagàjka, 3. -ci, *2. mn.* nàgājkī *rus.* višestruki bič s olovnim kuglicama na kraju; *isp.* knut.
nàgan, *2. mn.* nàgānā — krupnokalibarski revolver američkog sistema.
nàgana *(iz Zulu-jezika)* bolest koju izaziva muha ce-ce *(v.);* vrsta tripanosomijaze *(v.).*
nàganovac, -ōvca, *2. mn.* nàganovācā *v.* nagan.
Nagasàki, -ija — grad i luka na zapadnoj obali japanskog otoka Kyushu (u II. svjetskom ratu žrtva američkog napada atomskom bombom 9. VIII. 1945; *isp.* Hirošima).
nagìšli *tur.* (nakyšly) vezen, izvezen; našaran, obojen.
Nagorno-Karabahska AO — autonomna oblast u sastavu Azerbejdžanske SSR; glavni grad Stepanakert.
nagràjisati, -šēm *v.* ograjisati.
nahàberiti, -īm *tur.* (*isp.* haber) najaviti.
nahàjāt *tur.* »nakrivo nasađen« čovjek.
nahàrmak *v.* harmak.
nāhband *njem.* (nach — poslije + Band — vrpca) prazan dio filmske vrpce koji se pri konačnoj izradi filma projicira poslije slike

(da bi se npr. na magnetofonu snimili željeni zvukovi); *isp.* forband.

nahdatírati, -datīrām *njem.* (nach — poslije + *isp.* datirati) *v.* postdatirati.

nahgešmak *njem.* (nach — poslije + Geschmack — okus) okus koji ostaje u ustima iza jela, prikus.

Nahičevanska ASSR — autonomna republika u sastavu Azerbejdžanske SSR; glavni grad Nahičevan.

nähija *tur.* (nahije) kotar; upravna jedinica u bivšoj turskoj carevini; okrug, okružje; *prid.* **nahījskī.**

nahoš *tur.* neraspoložen, slab, nezdrav.

nähsinkronizácija *njem.-grč.* (nach — poslije + *isp.* sinkronija, sinkronizacija) postupak pri konačnoj izradi filma da se pred glumcima u posebnim za to određenim prostorijama projiciraju pojedine slike, a glumci izgovaraju svoje tekstove koji se snimaju na magnetofonske vrpce i uklapaju u film; katkada to biva i s drugim glumcima ako glumac koji »igra« glasovno ne odgovara ili ako je potrebno snimiti tekst na kojem drugom jeziku; *glag.* **nahsinkronizírati,** -ìzīrām *odn.* **nahsinkronizovati,** -ujēm.

nähthemd *njem.* (Nacht — noć + Hemd — košulja) noćna košulja, spavaćica; *isp.* šlafhemd.

nähtkastn *njem.* (Nacht — noć + Kasten — ormar) noćni ormarić (pokraj kreveta).

nähtopf *njem.* (Nacht — noć + Topf — lonac) noćna posuda, vrčina, kahlica, noćnik, kantorica; *isp.* nokšir (Krleža).

nähtrag, *mn.* -zi *njem.* (nach — poslije + tragen — nositi) zaostatak, naknadna isplata; dodatak.

nähtrekla *njem.* (Nacht — noć + *isp.* rekla) noćni kaputić (ženski); *isp.* lizeza 2; u Krležinim djelima i pomalo podrugljivo: **nahtreklec** *(kajk.).*

nahuatl — naziv za jednu sjevernoameričku jezičnu skupinu domorodačkih plemena u Mehiku (pripadali su joj npr. Asteci).

Nähum *hebr.* tješitelj (ime).

nähur *ind.* srednjoazijska životinja, križanac ovce i koze.

näib, *2. mn.* nāībā *tur.* (naib) 1. zamjenik; 2. sudac po muslimanskim zakonima, kadija.

naídion *grč.* (naos — hram) nadgrobni spomenik u obliku male crkvice.

Näil *tur.* »dobitnik«, »onaj koji je postigao željeni cilj«; *žen.* **Naìla.**

Näim *tur.* »mekani«, »nježni«; »vitki«; *žen.* **Naìma.**

naìmār *v.* neimar.

naíva — skupno ime za umjetničko stvaralaštvo naivaca; **naívac,** -ivca, *2. mn.* naīvācā — slikar samouk, neškolovan umjetnik, prvotno slikar ili kipar.

näīvan, -vna, -vno *franc.* (naïf) prostodušan, prirodan, neprisiljen, neskučen, djetinjast, bezazlen, povjerljiv, neizvještačen, otvoren, iskren, neiskusan; *prenes.* priglup, ograničen; *izv.* **naívnōst,** -osti; *isto i* **naivìtet,** -tēta (M. Marjanović); **näīvnīk,** 5. -če, *mn.* -ci — naivan čovjek; *uveć.* **naìvčina;** *odmila* **naívko; näīvka,** 3. -ki, *2. mn.* naīvkī — naivna žena; glumica koja igra uloge naivnih djevojaka.

näj *perz.* muzički instrument, vrsta flaute.

näja, *2. mn.* nājā *v.* kobra.

najäde *v.* nimfe.

naje pais *v.* rupija.

näjgirig *njem.* (neu — nov + gierig — željan, lakom) radoznao, znatiželjan, ljubopitan.

näjgvirc *njem.* (Neugewürz) vrsta začina, krupni papar, glavičice, piment.

najída *grč.* (naís, 2. naídos) mala vodena glista.

näjkvirc *v.* najgvirc.

Najla *v.* Naila.

näjlon, näjlona (*akc. i* **najlōn,** -ōna) *engl.* (o postanku riječi *v. pod nylon*) umjetno tkivo, proizvedeno u USA 1938, sintetična masa što se dobiva polimerizacijom *(v.)* ugljena, zraka i vode; vrlo čvrsta i lako obradiva, široko se primjenjuje osobito u tekstilnoj industriji; *prid.* **näjlōnskī; näjlōnka** — čarapa, košulja i sl. od najlona; **näjlōn-plaža** — nudistička plaža.

näjner, *2. mn.* näjnērā *njem.* (neun — devet) devetica, devetka (u kartama, tramvaj broj devet i sl.).

najt-klüb *v.* night-club.

näkara *tur.* vrsta bubnja, talambas.

nakarada *tur.* (nahakaretiti — načiniti ružnim, *od* hakaret — poniženje, sramota, bruka?) nakaza, nagrda; rugoba, grdoba; neukusno spremljena ili izvedena stvar; *prid.* **nakaradan,** -dna, -dno; **nakaräditi,** -karādīm — praviti nakaradu, unakaziti, unakazivati, nagrditi, nagrđivati; *isto i* **nakarađívati,** -rađujēm.

nakärgati se, -ām se (*isp.* kargo) natovariti se (Nar.).

näkaš, -āša *tur.* (nakkaš) soboslikar, ličilac.

näkniti, naknīm (*isp.* kna) obojiti crveno (knōm); *part. pas.* naknìven, -ēna, -ēno; *odr.* naknìvenī, -ā, -ō.

nakšibèndija *tur.* pripadnik muslimanskog der-

viškog reda kome je osnivač Muhamed Behauddin Nakšibendi u 14. st. n. e.
Nala — junak jedne od najpoznatijih epizoda u *Mahabharati (v.)*, gdje se opisuje ljubav kralja Nale i kraljevne Damajanti, koji su saznali jedno za drugo preko glasnika plamenaca, zavoljeli se i vjenčali; poslije se niže niz nevolja jednoga i drugoga od bračnih drugova, no na kraju supruzi se opet nađu i ostaju sretni do kraja svoga vijeka; *isp.* Nalopākhjāna.
nalanána *(iz Bantu-jezika) med.* bolest spavanja.
nàlbanta *tur.* (nalbant) kovač, potkivač; *isto i* **nàlbāntin,** *mn.* nàlbānti; **nàlbāntnica** — kovačnica; **nàlča** — potkova.
nàlet *tur.* (lanet) 1. prokletnik, nesretnik, đavo; 2. prokletstvo; **nàlet ga bilo** — proklet bio.
nalìmānka, 3. -ci, *2. mn.* -kī *njem.* puška njemačke izrade; *isp.* alamanka.
nàlonj *grč.* (analogeĩon *od* analégō — čitam) stalak u pravoslavnoj crkvi na kome stoje knjige i ikone; pijevnica; *isto i* **nàlonja** *(ž. roda); isp.* analoj.
Nalopākhjāna *sanskrt.* Pjesma o kralju Nali (*v.* Nala).
nalukávati se, -lùkāvām se (*isp.* lukati) nazirivati se (Nar.); *svrš.* **nàluknuti se,** -ēm se.
nàluna *v.* nanula.
nâm, nàma, *lok.* nàmu *tur.* (nam) čast, ugled, slava, slavno ime, reputacija, dobar glas; popularnost; **nâm bènām** — poizbor, probrani; *isp.* namli.
náma *tur.* (name) pismo, dopis.
namàljati, nàmāljām (*isp.* malati) naslikati (Nar.).
nàmastīr *v.* manastir.
nàmāz, -āza *tur.* (namaz) muslimanska molitva.
nàmćōr, -ōra, 5. nàmćōre *tur.* (namkör) a) licemjer, podmuklica, nezahvalnik, nevaljalac; b) *kao prid.:* neizlječiv, naopak, zloćudan, màlīgan *(v.); uveć.* **namćòrčina; namćòrluk,** *mn.* -ci — svojstvo namćora.
Namìbija — zemlja u jugozapadnoj Africi (Južnoafrička Republika); glavni grad Windhoek; iako bi prema odluci UN trebala da dobije nezavisnost, južnoafrički se režim tome protivi.
Námik *tur.* »onaj koji piše«, »pisac«, »pisar«.
nàmīr, -īra (*po belg. provinciji* Namur) *geol.* donji sloj srednjeg karbona *(v.).*
nàmli *prid. indekl. tur.* (*isp.* nam) na glasu, poznat, popularan.
nàmolovati, -ujēm *v.* namaljati.
namùrati se, -ām se *tal.* (innamorarsi) zaljubiti se.
nàmūs *tur.* (namus) isto što i nam; **namùsli** *v.* namli.
nàna — ljekovita biljka, metvica; *prid.* **nànin.**
Nana — boginja plodnosti kod Sumeraca i Babilonaca, a kasnije i u čitavoj Prednjoj Aziji.
nànara, *2. mn.* nànārā — vrsta morskog puža.
Nancy *engl.* (*čit.* Nensi) *hipok. prema* Ana.
Nànčika *mađ. v.* Ana.
nàndu, -ua, *mn.* -ui, 2. nàndūā *indijan.* (rhanda *ili* yandou) vrsta južnoameričkog noja.
nàng — kazalište sjenā, osobito razvijeno u Tajlandu *(v.);* igre se izvode s pomoću plosnatih likova iza osvijetljenog ekrana.
nànin *v.* nana.
nanìzam, -zma *lat.* (nanus — patuljak) *med.* pojava patuljastog rasta pri inače normalno razvijenim duševnim i seksualnim osobinama; **sènilnī nanìzam** *v.* progerija.
nànka *tal.* (neanche) čak ni.
nànkin (po kineskom gradu Nankingu) — tanka pamučna tkanina, obično žute boje; služi za pravljenje perina (a isp. i kod Krleže: **nànking-hlače**).
nano... *lat.-grč.* (nanus — patuljak) kao prvi dio složenice označuje sasvim malu, sićušnu količinu, a u fizičkim mjerama jednu milijardinu navedene jedinice.
nanosòmija *lat.-grč.* (nanus — patuljak + sōma — tijelo) *v.* nanizam.
nànovača (*isp.* nana) rakija s dodatkom nane.
Nànsenova pùtnica — Poslije prvoga svjetskog rata u raznim se evropskim državama našao velik broj izbjeglica. Da bi se na neki način regulirao njihov položaj dok ne dobiju državljanstvo neke zemlje, odlučilo je Društvo naroda na prijedlog Norvežanina Fritjofa Nansena, inače poznatog polarnog istraživača (1861—1930), da im izda svoju putnicu. Ta je putnica nazvana Nansenovim imenom i njom su se izbjeglice mogle kretati po čitavom svijetu.
Nànuk *v.* dokumentarni film.
nànula, *2. mn.* nànūlā *tur.* (nalyn) drvena obuća; »blatnara«; sandala na kojoj je odozdo drvo, a koža samo iznad prstiju; ženske papuče; **nanùldžija** — tko pravi nanule.
naos *grč.* (naós) hram, crkva, osobito svetište u hramu gdje su bili smješteni likovi božanstava.
napa[1], *2. mn.* napā *franc.* (nappe, *tal.* mappa, *venet.* napa) 1. stolnjak, pokrivač; 2. naprava u obliku širokog prema dolje okrenutog lijevka nad otvorenim ognjištem, koja hvata dim i odvodi ga u dimnjak; *umanj.* **napica.**

nāpa² (po kalifornijskom gradu Napa) glasē-koža, posebno preparirana kromom ili nekim biljnim sastojcima, tako da je omogućeno njezino pranje.

napakírati, -pàkīrām (*isp.* pakirati) obično u prenesenom značenju: nametnuti nekome neučinjenu krivicu, lažno optužiti (skupivši čitav »paket« tobožnjih zločinstava); *isto i* **nàpakovati,** -ujēm.

nàpalm-bòmba — požarna bomba koja pored ostalih sastojaka (spojevi nafte, olein) sadrži natrijev palmitat (*kraće:* napalm) i jednu žitku i ljepljivu primjesu benzina; izaziva gotovo neugasive požare, razara ratni materijal, pa i oklopno (pancirno) oružje; na čovjeka djeluje strahovito, izazivajući pored svega drugog i ugušenje zbog silnog dima i nestašice kisika.

napàrče (*isp.* parče) — nasitno.

napenàliti, -pènālīm (*isp.* penal) — namjestiti, točno udesiti, naciljati, upraviti (izraz stvoren u Zagrebu prema propisu da kod izvođenja penala valja loptu prije udarca postaviti na točno određeno mjesto).

napèngati, -ām *lat.* (pingere — slikati) bojadisati (Vojnović).

naphtalinard *franc.* (*čit.* naftalinār) u Francuskoj poslije oslobođenja od nacističke okupacije naziv za oficire koji su u teškim časovima stajali po strani (čuvajući uniforme »u naftalinu«) i stupili u akciju tek u posljednjim časovima rata.

nàpica (*isp.* napa¹) stolnjačić (*dubr.*).

napikàvati, -pìkāvām (*isp.* pikati — udarati) nabadati; poigravati se (kao što to npr. rade nogometaši prije ozbiljne igre »nabadajući« loptu).

napirlìtati, -ām (*isp.* pirlit) ukrasiti, iskititi, uresiti.

Napoleòn, -óna, 5. Nàpoleòne (imenu značenje tamno; neki misle da je od tal. Napoletano — Napuljac) — ime francuskih vladara iz porodice Bonaparte; Napoleon I. vladao kao car od 1804. do 1815; njegov sin Napoleon II. već od rođenja (1811) određen za kralja Rima; poslije sloma njegova oca proglašen od austrijskog dvora vojvodom od Reichstadta (majka mu je bila Marija Lujza, kći austrijskog cara Franje I., vjenčana s Napoleonom godine 1810), ali je umro 1832, tako da nikada nije vladao; Napoleon III. (sin Louisa, brata Napoleona I) vladao Francuskom najprije kao predsjednik od 1848, a kao car od 1852; odrekao se prijestolja nakon poraza u njemačko-francuskom ratu god. 1870/71; *prid.* **Napoleónov; napoleònskī; napoleònskā bràdica** — u književnosti čest izraz za bradu kakvu je nosio car Napoleon III. (tzv. »kozja bradica«); **napoleòndōr,** -óra — francuski zlatnik od 20 franaka uveden 1803. (Napoléon d'or — zlatni Napoleon); *isto i* **napolèōn,** -óna; **Napoleonídi** — potomci Napoleona I.

napolètānskī (*prema tal.* Napoli — Napulj) napuljski.

napolìjūn, -úna *v.* napoleondor.

napolìtānka (*isp. tal.* Napoli — Napulj) vrsta čokolade; kocke od nekoliko oblatni (*v.*) premazane čokoladnom ili nekom drugom slatkom masom.

napolìtānskī *v.* napoletanski.

nàpora *v.* nafora.

nàpulān (*isp. tur.* pul — puce, kopče, ukrasni predmet) ukrašen pulama, pucetima, kolutićima, sitnim novcem i sl. (Nar).

nàpumpati, -ām (*isp.* pumpa) 1. naliti vode pumpanjem; 2. napuhati gumu, balon i sl.; 3. *prenes.* izmamiti novac od nekoga.

nàpuntati, -ām (*isp.* puntati) podbuniti, nahuškati.

nār, nára, *lok.* náru *tur.* (nar, enar) *v.* granat, mogranj.

nāra *tur.* (nara) 1. vika, cika, dreka; 2. njiska, rzanje konja.

naràcija *lat.* (narrare — pričati, pripovijedati) priča, pripovijetka, pripovijest, pričanje, pripovijedanje, izlaganje, prikazivanje.

nàrānča, *2. mn.* nàrānčā, naranáčā *i* nàrānčī *perz.* (nareng) biljka što se zove Citrus aurantium i plod od nje; *prid.* **nàrānčin** — koji je od naranče; **nàrānčast** — koji je poput naranče (obično za vrstu žute boje); **naràn̄čevac,** -evca, *2. mn.* nàrānčevāca — piće od narančina soka, orandžada (*sve pored* **nàrāndža** itd.).

narànčāna *tal.* (aranciata) čaj od narančina lišća, vrlo dobar za smirivanje živaca (Vojnović).

Naranda *v.* Norne.

nàratīvan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* naracija) pripovjedački, pripovijedalački, pripovjedni, pričalački; **nàratīvan prèdmet** — školski predmet koji se predaje samo pričanjem, bez upotrebe knjige, ploče i drugih pomagala, npr. povijest.

nàrātor (*isp.* naracija) čovjek sklon pripovijedanju, pripovjedač, pričalac.

nàrba, *2. mn.* nàrbā *i* nàrbī *njem.* (Narbe — njuška) željezna alka zabijena u vrata o koju se okvačuje lokot.

Nàrcis — 1. u starogrčkoj mitologiji — mladić-ljepotan koji se zaljubio u svoju sliku u vodi

potoka i od te ljubavi umro na obali potoka; iz njegova tijela izrastao je cvijet koji je prozvan njegovim imenom; 2. *prenes.* čovjek koji je zaljubljen sam u sebe, koji stalno uživa sam u sebi; 3. (**narcis,** *2. mn.* narcīsā) lukovičasta biljka s mirisnim cvjetovima; *isto i* **narcisa,** *2. mn.* narcisā — sunovrat, ovčica, zelenkada, turčin-cvijet; dokoljen; **narcisizam, narcizam,** -zma — zaljubljenost u sama sebe, autoerotizam; pretjerana pažnja koju netko poklanja svom vanjskom izgledu, »samodopadna samoživost« (I. Hergešić); **Narcisov kompleks** — u psihoanalizi naziv za pojavu da se neka osoba stalno ogledava u zrcalo i da ne može proći ni pored jednoga izloga a da ne provjeri mišljenje o svojoj ljepoti.

nard, narda, *2. mn.* nārādā *grč.* (nardos) podanak biljke odoljena (valerijana), u starom vijeku veoma cijenjen zbog mirisa; od njega su spremali **nardovo** ulje, **nardovu** mast.

nargila, *2. mn.* nargilā *perz.* (*tur.* nargile) perzijska lula, staklena posuda napunjena vodom kroz koju prolazi čibuk presavijen nekoliko puta; *isto i* **nargile,** -eta *(sr. roda).*

narihtati, -ām (*isp.* rihtati) točno naravnati, udesiti, namjestiti.

narikverc *v.* rikverc.

narkolepsija *grč.* (narkē — ukočenost, opijenost + lēpsis — hvatanje) napadaj kratkotrajnog neodoljivog sna, kad bolesnik u najnevjerojatnijim situacijama najednom zaspi (npr. kod jela, pri radu, u razgovoru i sl.).

narkom, *2. mn.* narkōmā — *skrać. za rus.* naródnyj komissár, zvanje članova vlade u SSSR do 1947, kada je zamijenjeno nazivom — ministar (*ruski akc.* narkóm); **narkomat,** -āta — *skrać. za rus.* naródnyj komissariát (*rus. akc.* narkomát).

narkomanija *grč.* (narkē — ukočenost, opijenost + *isp.* manija) bolesna želja za upotrebom narkotika *(v.)*; **narkoman,** -āna — tko boluje od narkomanije.

narkoterapija *grč.* (narkē — ukočenost, opijenost + *isp.* terapija) *med.* metoda psihijatrijskog liječenja kada se bolesniku daju (prema potrebi) jača ili slabija sredstva za uspavljivanje (ako je predviđeno osobito dugo spavanje, liječnici govore o »zimskom snu«).

narkotik, *mn.* -ci (*često mn. po lat. u srednjem rodu:* narkotika) *grč.* (*isp.* narkoza) otrovna uzbudljiva opojna tvar, ponajviše biljnog podrijetla (opijum); upotrebljava se u medicini u svrhu liječenja kao sredstvo za ublaživanje boli i za uspavljivanje (npr. morfij, kokain, eter itd.); **narkotičan,** -čna, -čno — uspavljujući; opojan, omamljiv.

narkotīn *v.* noskapin.

narkoza *grč.* (narkē — ukočenost, opijenost) s pomoću narkotičkih sredstava (*v.* narkotik) umjetno izazvan dubok san s gubitkom svijesti i nastupom potpune bezosjećajnosti; otupljivanje boli udisanjem kemijskih tvari u plinovitom stanju; *isp.* anestezija; primjenjuje se kod operacija; **narkotizirati,** -izīrām — omamiti narkozom, uspavati; *isto i* **narkotizovati,** -ujēm.

narodnjiki *(mn. m. roda)* — narodnjaci; ruski malograđanski revolucionari, značajna politička snaga prije rasprostranjenja marksizma u Rusiji.

Narona — antički grad kod Metkovića (danas *Vid*); ostaci bedema i građevina iz rimskog doba.

narrata refero *lat.* iznosim kako je meni rečeno, govorim kako sam čuo; *isp.* relata refero.

Narratur et prisci Catonis saepe caluisse virtus *lat.* (*čit.* narātur... Katōnis sēpe kaluīse...) Priča se da se često raspalila i staloženost ozbiljnoga Katona, tj. nitko nije savršen (Katon je u starom Rimu bio uzor čestitosti, strogosti, mirnoće i staloženosti; *isp.* ceterum censeo).

nartek, *mn.* -ci *grč.* (narthēx, 2. narthēkos) 1. trska biljke devesilja koja je služila kao tirs *(v.)* starogrčkom bogu Dionizu i bakhantima *(v.)*; 2. predvorje crkve; 3. kutijica za ženske toaletne predmete; 4. daščica, udlaga za podlaganje pod prelomljene kosti udova kad se stavljaju u gips; 5. u staroj Grčkoj šiba kojom su kažnjavali učenike.

narukvica *šatr.* isplata honorara »na ruku«, a ne — kako je propisano — preko žiro-računa (u svrhu zavaravanja poreznih organa).

narval, -ala *šved.* (narhval) vrsta kita, živi u Sjevernom moru, a naraste do 6 m; u gornjoj čeljusti ima (mužjak) 2—3 m dugačku zavojitu zasukanu kljovu, sličnu slonovoj (odatle i naša imena: *jednorog, zuban* i *kljovan*).

NASA — *skrać. za engl.* National Aeronautics and Space Administration — Nacionalna (američka) uprava za astronautiku (kozmonautiku) i svemirska istraživanja.

nasada *mađ.* (naszád) mala ratna lađa; **nasadaši** *(mn.)* — brodari na nasadama (Nehajev).

nascentan, -tna, -tno *lat.* koji se upravo stvara, koji ovoga časa nastaje, koji se rađa, budući, nov; *isp.* status nascendi.

nasciturus *lat.* (nasci — roditi se) nerođeni, začeti, koji će se tek roditi (ali mu se već pruža

zaštita; o njemu se vodi računa kao o subjektu prava, npr. kod nasljedstva); **Nasciturus pro iam nato habetur, quotiens de commodis eius agitur** (*čit.*... jam... kvocijens... komodis...) — Začeto dijete smatra se kao da je rođeno, ako se radi o njegovoj koristi.
Nàser *v.* Nasir.
nàsīb, -íba, 5. nàsībe *tur.* (nasib, nasip) suđenik (suđeni, namijenjeni momak); *kao prid. indekl.* suđeni, suđena.
Nàsih *tur.* »savjetnik«; *žen.* **Nasìha.**
nasìhat *tur.* (nasihat) savjet, nukanje, nagovor, opomena.
Nàsir *tur.* »pomagač«, »pomoćnik«.
Nasrèdīn-hȍdža — poznata ličnost iz turskih šaljivih priča, tip dobroćudnog lukavca; *isto i* **Nasràdīn, Nasrùdīn,** -ína, 5. Nàsradīne, Nàsredīne *odn.* Nàsrudīne (značenje imena: pomoć vjere, islama).
nàstija *grč.* karakteristično kretanje dijelova biljke pod utjecajem vanjskih faktora, akomodacija njihova promjenama svjetlosti, dana i noći itd., npr. skupljanje cvijeta u mraku; *isp.* kod Nazora: »sklapa modre oči potočnica plava« *(Šuma spava); prid.* **nastìčan,** -čna, -čno.
nastudírati, -stùdīrām (*isp.* studirati) dobro proučiti i naučiti udubljujući se u neko umjetničko djelo i time steći mogućnost izvanredne interpretacije.
nȁstva, *2. mn.* nàstāvā *v.* mestva.
nàsušnī *starosl.* svakodnevni, svakidašnji, svagdašnji.
Nàšid *tur.* »pjesnik«.
nàšovati, -ujēm *njem.* (naschen) sladiti se, oblizivati se, jesti poslastice.
nàšnofati (-šnjofati), -ām (*isp.* šnofati) nanjušiti (Matoš).
nàštelovati, -ujēm *njem.* (*isp.* štelovati) namjestiti, naravnati.
nàštuk, *mn.* -ci, 2. nàštūkā *njem.* (Nachstück) odmjena, zamjena, dodatna četa (u nekadanjoj Vojnoj krajini).
nȁt, nȁta, *lok.* nȁtu, *mn.* nȁtovi *njem.* (Naht) šav.
natàhmīm *hrv.-tur.* (*prijedl.* na + tahmin — pretpostavka) po prilici, otprilike, vjerojatno.
Nàtāl, -ála — pokrajina u Južnoafričkoj Republici; glavni grad Pietermaritzburg.
Natàlis *lat.* »rođen na Božić«; *žen.* **Natàlija.**
natalìtēt, -éta *lat.* (natalis — rođen) broj poroda (u odnosu prema cjelokupnom broju žitelja u određenom razdoblju); *prot.* mortalitet.
Nàtan *hebr.* »dar«, »poklon«; jedan od istaknutijih starozavjetnih proroka, savjetnik kralja Davida i odgojitelj kralja Salamona; **Natànael** — »božji dar«.
natapírati *v.* tapirati.
nàtāroš *lat.* (notarius) seoski bilježnik, notar; *prid.* **nàtārošev; nàtāroškī; nàtāroška** — žena nataroševa.
Nàtaša *rus. v.* Natalija.
nàtema *v.* anatema.
natenàne *hrv.-tur.* (*prijedl.* na + tenha — sam, jedini, cigli) 1. nasamo, bez svjedoka; 2. *prenes.* potanko, do pojedinosti, u sitnice, polako, mirno bez uzbuđivanja, detaljno (ispripovjediti); *isp.* tenhanluk; *isto i* **natenàjli** (Begović).
nàters *hrv.-tur.* (*prijedl.* na + ters — naopako) naopako, naizvrat; **natèrsume** — nasumce, otprilike, površno.
National anthem *engl.* naziv za državnu himnu.
natìpjērka *v.* natupjerka.
natìrel *franc.* (naturel) prirodno svojstvo, prirodni način, kao u prirodi.
natìrlih *njem.* (natürlich) naravno, naravski, prirodno, dakako, jasno.
natirmȍrt *franc.* (nature morte — mrtva priroda) slikarsko predstavljanje predmeta domaće upotrebe, cvijeća, ubijene divljači, ribâ i dr. »mrtvih« objekata.
nativìzam, -zma *lat.* (nativus — urođen, prirođen) nauka o urođenosti, prirođenosti nekih predodžaba, pojmova, istina (za razliku od iskustvom, odgojem stečenih); **natìvist(a)** — pristaša nativizma; *prid.* **nativìstičkī.**
NATO — *skrać. za engl.* North Atlantic Treaty Organization (Organizacija Sjevernoatlantskog pakta; kraće: Atlantski pakt); savez Sjedinjenih Država, Velike Britanije, Francuske, Kanade, Belgije, Danske, Islanda, Italije, Nizozemske, Norveške, Luksemburga i Portugala, sklopljen 4. IV. 1949; kasnije su mu pristupile Grčka i Turska (rujan 1951), a onda i Zapadna Njemačka (svibanj 1955); suradnja država potpisnica očituje se ne samo na vojničkom nego i na političkom i socijalnom području; *franc.* Organisation du Traite de l'Atlantic Nord.
nàtrīj, -ija (*pored* **natrijum**) *lat.* (natrium) *kem.* element iz grupe lužina, atomska težina 22,997, tablični broj 11, *znak* Na; mekan blistav metal; upotrebljava se u tehnici, poljoprivredi, medicini; *prid.* **nàtrijev** (*pored* **nàtrijumov**); **nàtrījskī** (*pored* **nàtrijumskī**); **nàtrijev klòrīd** — kuhinjska sol; **nàtrōn,** -óna — natrijev oksid, lužina, soda; lijek protiv suviška kiseline u želucu.

natupijerka, 3. -ci, *2. mn.* -kī *lat.* (nux persica) kajsija, marelica.

natura *lat.* (natura, *isp.* natus — rođen) 1. priroda; 2. narav, ćud, urođeni temperament, karakter čovjeka; 3. čovjek koji pozira pred umjetnikom, model; 4. produkti, roba kao platežno sredstvo mjesto novca (npr. *plàtiti u natùri*); **natura naturans** — stvaralačka priroda (kod nekih filozofa sinonim za boga); **natura naturata** — stvorena priroda (kod nekih filozofa sinonim za svijet); **natura non facit saltus** *lat.* (*akc.* natūra nōn fācit sāltus) priroda ne čini skokova, tj. u prirodi se sve razvija svojim redom.

naturae convenienter vive *lat.* (*čit.* natūre konvenijènter...) živi primjereno prirodi, tj. prema prirodnim zakonima.

nàturālan, -lna, -lno (*lat.* naturalis) 1. prirodan, naravan, prirođen, ne umjetan; 2. *prenes.* neizvještačen, jednostavan, prostodušan; **nàturālna òbveza** — kuluk, obveza stanovništva da služi državi svojim osobnim radom ili imutkom (ne u obliku novca), npr. kolima i zapregom itd.; **nàturālnā prìvreda** — privreda koja zadovoljava svoje potrebe predmetima vlastite proizvodnje, za razliku od *robne, novčane privrede* koja proizvodi produkte za zamjenu, za prodaju; **nàturālnā rázmjena** — trampa, najstariji oblik trgovine, đor (postoji i danas, kad npr. putujući lončar ustupa kupcu — recimo — lonac, ako mu ga seljak dva puta napuni pšenicom).

Naturale praesumitur, donec probetur contrarium *lat.* (*čit.*... presūmitur... dōnek... kontrārijum) Smatra se istinom ono što je naravno. dok se ne dokaže protivno.

naturalia *lat.* (*isp.* naturalije) zajednički naziv za spolne organe.

naturalia non sunt turpia *lat.* što je prirodno, nije sramotno.

naturālije *(mn. ž. roda) lat.* (*isp.* naturalan) 1. prirodne stvari i potrebe; sirovine, potrepštine za život, prirodna dobra; 2. preparirani ili konzervirani predmeti iz prirode (rude, životinje, biljke, fosili) za zbirke i muzeje.

naturālist(a) *v.* naturalizam.

naturaliter *lat.* naravski, naravno, prirodno (Đalski).

naturalizácija *lat.* (*isp.* natura) 1. prilagođivanje novoj sredini, prihvaćanje njezinih navika, stapanje s njome; 2. primitak u podanstvo ili državljanstvo; **naturalizírati,** -ìzīrām — 1. učiniti domaćim, udomaćiti; 2. podijeliti državljanstvo strancu; primiti u podanstvo; *isto i* **naturālizovati,** -ujēm.

naturalìzam, -zma *lat.* (*isp.* natura) 1. pravac u literaturi i umjetnosti druge polovine 19. st., osobito 70—80-ih godina; izjednačuje zakone prirode i zakone društva i poistovećuje metodu umjetnika s metodom fiziologa; glavna mu je zasluga u smjelosti kojom je proširivao tematiku umjetnosti; prvak naturalizma bio je francuski književnik Emil Zola; *isp.* »Što je to naturalizam, kakva je to neman? To je povratak k izvoru, k naravi« (E. Kumičić, *Hrv. vila* 1883); 2. u običnom govoru: iznošenje najgrubljih strana ljudskoga života bez ikakvih obzira na stid i uvriježene »dobre običaje«; *isp.* »naturalizam je ljubio blato, blatne ljude, blatna djela, blatne riječi« (Matoš, po Henriju Becqueu); **naturālist(a)** — 1. prirodoslovac, učenjak koji se bavi proučavanjem prirode; 2. sljedbenik naturalizma u književnosti i umjetnosti; 3. u starijem jeziku: glumac koji se izobrazio sam od sebe, bez posebnog kazališnog školovanja; neškolovan, od prirode obdaren umjetnik (*isp.* naturšćik); *žen.* **naturālistkinja;** *prid.* **naturalìstičkī.**

naturalizirati *v.* naturalizacija.

natùrālo *tal.* (naturale) naravno, naravski, svakako (Vojnović).

naturam expellas furca, tamen usque recurret *lat.* (*čit.* natūram ekspēlas fūrka, tāmen ūskve rekūret) prirodu pognaj vilama, ona će se ipak neprestano vraćati, tj. ne može se ništa protiv naravi (Horacije).

naturel *v.* natirel.

naturellement *franc.* (*čit.* natirelmān) naravno, naravski, svakako (Vojnović).

nature-morte *v.* natirmort.

natùrìzam, -zma *lat.* (natura — priroda) 1. shvaćanje da su prvotne religije osnovane na obožavanju prirodnih pojava; 2. liječenje prirodnim lijekovima; 3. isto što i nudizam *(v.)*; 4. vrsta poezije koja se po svojoj metodi približava naturalizmu *(v.)*, ali po predmetu na koji se upravlja, sasvim od njega otpada; naturizam bilježi unutrašnjost i općenitost, a naturalizam spoljašnjost i osobitost; 5. vezanost za prirodu uopće; **natùrist(a)** — pristaša naturizma; *prid.* **naturìstičkī.**

natürlich *v.* natirlih.

Naturmensch *njem.* (*čit.* natūrmenš) čovjek prirode (M. Marjanović o Anti Kovačiću).

natùrščik, *mn.* -ci *rus.* (*prema lat.* natura) živi model, maneken (kod nas većinom u značenju naturalist 3, *v.*).

nàtūršnicl(a) *njem.* (Natur — priroda, narav + *isp.* šnicla) »naravni odrezak« (komad mesa

pečen bez ikakvih dodataka, samo na vreloj masti).

nauarh, 5. -še, *mn.* -si, 2. nauarha *grč.* (naus — brod, lađa + archo — zapovijedam, vladam) zapovjednik brodovlja kod starih Grka.

naukīr, -íra *grč.* (naukleros) gospodar, zapovjednik broda (*dijal. i* **naukijer,** -era).

Naum *v.* Nahum.

naumahija *grč.* (naus — brod + mache — bitka) 1. pomorska bitka; 2. u starom Rimu: improvizirana predstava u vodom ispunjenom cirkusu, u kojoj su dvije »zaraćene« strane izvodile pravu pomorsku bitku.

naupatija *grč.* morska bolest.

nauplijus *grč.* (po vlast. imenu Nauplios) ličinka mnogih rakova (samo sa tri para nogu i jednim okom).

Nauru — republika na istoimenom otoku u srednjem dijelu Tihog oceana; glavni grad Makva.

nausea *v.* nauzeja.

Nausikaja — u starogrčkoj mitologiji kći feačkoga kralja Alkinoja i žene mu Arete; njoj se javio Odisej kad su ga morski valovi naplavili na feačku obalu; motiv većeg broja pjesničkih obrada od Homera do naših dana.

naut, *2. mn.* nauta *ar.* (nahhud) biljka slanutak, slani grah; jednogodišnja biljka iz porodice lepirnjača (sjemenke služe za varivo i kao nadomjestak za kavu) (*isp.* leblebija).

nautika (*akc. i* **nautika**), 3. -ci *grč.* (nautes, *lat.* nauta — mornar) 1. nauka o pomorstvu; 2. pomorska škola; *prid.* **nautičkī** (*akc. i* **nautičkī**); **nautička (nautička) milja** — (po)morska milja (1852m); **nautičar** (*akc. i* **nautičar**) — 1. učenik pomorske škole; 2. stručnjak u pomorstvu.

nautilit, -íta *lat.-grč.* (*isp.* nautilus + líthos — kamen) okamenjena »lađica«, okamenjeni nautilus (*v.*).

nautilus *lat.* (*isp.* nautika) vrsta morskog mekušca, »lađica«; **Nautilus** — 1. ime podmornice kojom je plovio kapetan Nemo, junak Verneova romana »20.000 milja ispod mora«; 2. američka podmornica kojom je H. Wilkins god. 1931. poduzeo oceanografsku ekspediciju u Sjeverno ledeno more; 3. ime prve podmornice na atomski pogon (koja je u prve dane kolovoza 1958. izvršila plovidbu ispod ledenog pokrova Sjev. Pola iz Tihog oceana u Atlantski ocean na dubini od oko 120 metara).

nautofobija *grč.* (nautes — mornar + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah pred vožnjom na brodu; *isp.* nautomanija.

nautofon, -óna *grč.* (nautes — mornar + fone — glas) akustički aparat instaliran u lukama za signaliziranje pomorcima u slučaju magle ili slabe vidljivosti (kad kroz nju ne prodire svjetlo sa svjetionika).

nautomanija *grč.* (nautes — mornar + *isp.* manija) *med.* bolestan strah od brodova i vode kod mornara; *isp.* nautofobija.

nauzeja *grč.* (naus — lađa, brod) 1. morska bolest, mučnina od putovanja, prvotno lađom, a onda i drugim prometnim sredstvima; 2. povraćanje, bljuvanje; 3. gađenje, odvratnost, gršćenje; **nauzeozan,** -zna, -zno — gadan, odvratan, ogavan; koji izaziva mučninu, koji tjera na povraćanje.

nav,[1] nava, *lok.* navu — »drugi svijet«, »svijet blaženih« u mitologiji Starih Slavena.

nav,[2] *gen.* navi *lat.* (navis) vrsta nekadanjeg ratnog broda.

navaha, 3. -hi, *2. mn.* navaha *španj.* (navaja) španjolski dugački sklopivi nož koji služi kao oružje.

Navaho — sjevernoameričko indijansko pleme iz grupe Atabaska (Arizona, Utah, New Mexico); često i u (španj.) pluralnom obliku Navahosi.

navaka *v.* nafaka.

navakat *hrv.-tur.* (*prijedl.* na + vakat — vrijeme) na vrijeme, u pravi čas, u horu, pravodobno, pravovremeno.

naval, -ála *lat.* (navis — lađa, brod; navalis — brodski, morski) pomorska vozarina.

navalizam, -zma *lat.* (*isp.* naval) imperijalistička težnja za pomorskom moći, za prevlašću na moru.

navao *v.* navo.

navar (riječ skovana od *navigacija* i *radar*) sprava za reguliranje zračnog prometa (upotrebljava se u Americi); radar (*v.*) sa zemlje ispituje nebo i na svom ekranu automatski registrira sve avione u stanovitom pravcu; zatim obavješćuje pilote u vožnji na drugim sektorima, tako da oni znadu gdje se još istodobno u zraku nalaze drugi letački aparati.

navdar, -ára, 5. navdaru (po Skoku nije tuđica nego je u vezi s glagolom *bdjeti* i prvotno glasi **nabdar**) čuvar, stražar, pudar (Nazor).

navegati, navegavati *v.* navigavati (Nar.).

navicert *engl.* (iz *lat.* navis — brod + *isp.* certifikat) pismena potvrda jedne zaraćene strane, data nekom brodu kao jamstvo da dotični brod ne podliježe pravu plijena, tj. da njegov tovar ne sadrži kriomčareni ratni materijal.

navigācija *lat.* (navigare — ploviti, broditi) 1. vještina upravljanja brodovima; brodarenje; nauka o načinima sigurne i točne plovidbe broda; 2. plovidba, moreplovstvo, brodarstvo; 3. razdoblje vremena kada je moguća plovidba (u nekom moru i dr.); u novije se vrijeme ta riječ upotrebljava i u avijaciji; *prid.* **navigācījskī; navigaciōnī; navigācījskī satēlīt** — umjetni Zemljin satelit koji dojavljuje podatke važne za navigaciju i aeronavigaciju.

navigare necesse est *lat.* ploviti je potrebno (Ciceron).

navìgati, -ām *lat.* (navigare) ploviti *(dijal.).*

navìgātor *lat.* brodar, lađar, pomorac, mornar, moreplovac; *u novije vrijeme i* avijatičar, zrakoplovac.

navigāvati, -vìgāvām (*isp.* navigati) broditi, brodariti, biti ukrcan na brodu kao mornar.

navìkula *lat.* (navicula) lađica; posudica za tamjan pri bogoslužju (Krleža, S. Novak).

nāviplān *lat.* (navis — brod, lađa + *isp.* aeroplan) jedan od najnovijih izuma u području plovnih objekata, konstruiran u Francuskoj; radi se o hidrogliseru *(v.)* brzom 100 do 150km na sat koji lako savlađuje povisoke valove, klizi iznad vodenih površina, juri po zaleđenim vodama, a može sletjeti i na obalu i kretati se po njoj.

nāvō, nāvla, *2. mn.* nāvālā *lat.* (naulum) 1. vozarina za vožnju robe lađom; *isp.* naval; 2. brodski teret, pa i brod sam.

nāvora *v.* nafora.

Nāvpaktos — grčko ime za *Lepanto (v.).*

nazāl, -āla *lat.* (nasus — nos) *gram.* nosni glas kome zvuk titra (vibrira) u nosnoj šupljini *(m, n);* **nāzālan,** -lna, -lno — nosni; **nāzālnō izgovārānje** — izgovaranje kroz nos; *isto i* **nazalizācija** — razvijanje nosnih glasova, izgovaranje samoglasnika s dodatkom glasa *n* (npr. *runka* umjesto *ruka, glanva* umjesto *glava;* tu su mogućnost iskoristili i na našoj televiziji i od *Mede Medovića* stvorili *Mendu Mendovića;* **nazalizírati,** -ìzīrām — izgovarati kroz nos; *isto i* **nazalizovati,** -ujēm.

nāzar, *2. mn.* nāzārā *tur.* (nazar) 1. urok; 2. *v.* nazir.

nazārēn, -ēna (*isp.* Nazaret) 1. pripadnik vjerske sekte koja najvećim zločinom smatra ubojstvo čovjeka, pa makar i u ratu i u samoobrani; zbog toga odbijaju nazareni služenje u oružanim jedinicama; inače ne priznaju svećenike i sakramente, preziru tjelesne užitke, odbacuju zakletvu i sudovanje, priznaju samo internacionalizam (osnivač Heinrich Fröhlich u prvoj polovici 19. st.); 2. nazarenima su se zvali i pripadnici jedne grupe njemačkih kršćanskih slikara koji su se pod vodstvom J. F. Overbecka god. 1810. organizirali u Rimu, oslanjajući se na predrenesansnu umjetnost; *žen.* **nazārēnka.**

Nāzaret — gradić u Palestini u kojem je, po *Bibliji,* počeo svoje djelovanje Isus Krist; *prid.* **nāzaretskī; Nāzarećanin** *i (češće)* **Nazarēnac,** -nca, 5. Nāzarēnče — 1. isto što i Krist; 2. **nazarēnac** (malim slovom) u počecima kršćanstva isto što i kršćanin; **nazarēnka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī — kršćanka (Krleža, *Aretej*); *isp. i* nazaren.

na zdar! *češ.* zdravo! (*izg.* nāzdar).

Nazìća *tur.* »profinjena«, »nježna«, »elegantna«.

Nāzif *tur.* »čisti«; *žen.* **Nazìfa.**

Nāzim *tur.* »pjesnik«.

nāzir *tur.* (nazyr) nadglednik, nadstojnik, predstojnik, nadzornik, kontrolor.

nazírati, nazīrām *lat.* (*isp.* nazalan) govoriti ili pjevati »na nos«, »kroz nos«.

nazirējac, -ējca, *2. mn.* nazìrējācā *hebr.* (nazar — posvetiti) zavjetovanik koji se obvezao Jahvi da neće strići kosu ni brijati bradu, da neće dodirivati mrtvo tijelo čovjeka ili životinje i da će se odricati grožđa i svakog pića proizvedenog od njega; takav je npr. bio i poznati biblijski junak Samson *(v.).*

nazítis (*akc. i* **-ìtis**) *lat.* (nasus — nos) upala nosa; *isp.* rinitis.

nāzli *prid. indekl. tur.* (nazly) gizdav, koketan, ponosan; otmjen, dopadljiv, dražestan; usiljen, namješten, izvještačen.

nāzōr[1] *hrv.-tur.* (*prijedl.* na + zor, *v.*) silom, na silu, s mukom.

nāzor[2] *v.* nazir.

nazorēji *(mn. m. r.) hebr.* (nazir — propovjednik) židovska sekta (u I. st. n. e.), kojoj su vođe (proroci) stanovali u pustinjama i povremeno pozivali k sebi ljude da čuju njihovu riječ i da se krste (»glas vapijućega u pustinji«); krštenje je mogao, dakako, primiti samo onaj koji se prije toga pravednim životom riješio svojih grijeha (nazorejima je pripadao i poznati biblijski Ivan Krstitelj); jedan oblik nazorejstva održao se do danas u Iraku (*v.* mandeji).

nažvеglān (*isp.* žvegle) opijen, naljoskan, »nacvrcan«, pijan

Nb — *znak za* niobij *(v.).*

N. B. — *skrać. za lat.* nota bene *(v.).*

Nd — *znak za* neodim *(v.).*

Ne — *znak za* neon *(v.).*

NE — *međunarodna skraćenica za* sjeveroistok (*engl.* North-East).

NEA — *skrać. za engl.* Newspaper Enterprise Association (jedna od američkih novinskih agencija).

neakòrdīrān (*isp.* akord) neusklađen, neugodan (Begović).

nèaktīvan, -vna, -vno (*isp.* aktivan) koji nije aktivan; nedjelatan, neradin, pasivan i sl.; *izv.* **neaktívnōst,** -osti.

Neàndertāl — dolina rijeke Düssela kod Düsseldorfa u Njemačkoj gdje je 1856. nađena lubanja pračovjeka **(neàndertālskī pràčovjek** *ili* **neandertálac).**

neangàžīrān *hrv.-franc.* (*isp.* angažirati) 1. koji nije angažiran (npr. glumac bez stalnog zaposlenja); 2. u posljednje vrijeme politički izraz koji označuje nevezanost za blokove, neutralnost, osobito nepovezanost ni s američkom ni sa sovjetskom vanjskom politikom (neangažirane zemlje); u novije vrijeme u štampi se sve više upotrebljava izraz *nesvrstane zemlje; isto i* **neàngažovān.**

Neàpolis (*grč.* Novi grad) antičko ime za *Napulj* (*tal.* Napoli).

neartikulīrān *v.* inartikuliran; *isto i* **neartikùlisān.**

Neb. — *skrać. za* Nebraska (država u USA).

nèbaht (*isp.* baht) — nesreća, nevolja, zla kob.

Ne bis de eadem re sit actio *lat.* (*čit.*...àkcio) Neka se o istoj stvari ne zapodijeva sudski postupak dvaput.

ne bis in idem *v.* non bis in idem.

Nebràska — savezna država u USA; glavni grad Lincoln.

nebūča *v.* neput.

Nebukadnèzar *v.* Nabukodonosor.

nebulóza *lat.* (nebula — magla) maglovitost, mračnost, zamagljenost, nejasnoća (Begović); *s dubr. akc.* **nebùlōza** (*po tal.* nebulosa) — svemirska maglica (Vojnović); kod naših astronoma: maglina.

nèbulōzan, -zna, -zno *lat.* (nebula — magla) maglovit, tmuran, mračan, oblačan, nejasan, mutan, zamagljen, neodređen; nerazumljiv; zakučast; smeten; *izv.* **nebulóznōst,** -osti.

nèc, nèca *njem.* (Netz) mreža; **nècati,** -ām — plesti mrežasto, mreškati; *isto i* **nècovati,** -ujēm.

nec aspera terrent *lat.* (*čit.* nek...) niti (me) poteškoće zastrašuju.

Nec Caesar supra grammaticos *v.* Non Caesar...

Ne cede malis *lat.* Ne plaši se zla (*v.* Tu ne cede...).

Necessitas non habet legem *lat.* Nužda nema (ne poznaje) zakona (Sila kola lomi).

Nec Hercules contra duos *lat.* (*čit.* Nek Hèrkules kōntra dùos) Ni Herkul protiv dvojice (*kod nas:* Dva loša ubiše Miloša).

Nec locus ubi Troia fuit *lat.* (*čit.* Nek lòkus... Troja...) Ne vidi se ni mjesto gdje je bila Troja (tj. uništeno je sve bez traga i glasa).

ne cola *lat.* (*čit.* ne kòla) ne procjeđuj (na liječničkim receptima).

Nèd *engl. hipok. za* Eduard, Edmund.

Ne dederis mulieribus substantiam tuam *lat.* Ne daj ženama bitnosti svoje (Matošev prijevod rečenice za koju piše da ju je izrekao franc. pisac Bourget).

Nederland (Nizozemska) *v.* Holandija.

Nèdīm, -íma, 5. Nèdīme *tur.* »drug«, »pouzdani prijatelj«.

Nèdžād, -áda, 5. Nèdžāde *tur.* »spas«.

Nedžd (*arap.;* po engl. pravop. *Nejd*) — jedan od sastavnih dijelova Saudijske Arabije.

Nèdžīb, -íba, 5. Nèdžībe *tur.* »plemeniti«, »dobra roda«, »izvrsni«; *žen.* **Nèdžiba** *i* **Nedžìba.**

nèfaljeno (*isp.* faliti) — bez iznimke, svakako (doći na neku priredbu i sl.).

nefas *lat.* (*akc.* nèfas) grijeh, opačina, nepravda; **per nefas** — po nepravdi, nepravedno.

nefasti dies *lat.* nesretni, zlokobni dani (kad nije dobro započinjati nikakav važniji posao, pa se tako na te dane nije ni u sudu uređovalo); *isp.* fasti dies.

Nefèla — starogrčka boginja, žena kralja Atamanta, majka Friksova i Helina; poslala djeci zlatorunog ovna koji ih je ponio na Kolhidu; *isp.* Hela, Helespont.

nèfer, *2. mn.* nèfērā *tur.* (nefer) vojnik bez čina, običan vojnik, pješak.

Nefertìti — egipatska kraljica, žena faraona Amenofisa IV. (vladao 1375—1358. pr. n. e.), poznata po svom liku lijepe žene (poprsje) u različitim interpretacijama; ime joj se javlja i kod naših pjesnika (npr. Slavko Batušić) u obliku *Nefretete.*

nèfes, *2. mn.* nèfēsā *tur.* (neves) dah, disanje; izdisaj; *isto i* **nèfez.**

nèfija *v.* enfija.

Nèfili *(hebr.)* gorostasi, divovi, titani, koji se spominju u biblijskoj knjizi *Postanak* kao božji sinovi koji su općili s ljudskim kćerima (zbog toga je Jahve i poslao na zemlju opći potop).

Nefísa *tur.* »fina«, »izvanredno lijepa«.

Ne flectas dextrorsum (sinistrorsum) *lat.* (*čit.* Ne flèktas dekstrōrzum, sinistrōrzum) Ne okreći

desno, lijevo (u Vatikanskoj državi, gdje se sve obavlja na latinskom jeziku, uputa vozačima motornih vozila).

nefoskop *grč.* (nefos — oblak + skopeō — gledam) sprava za mjerenje oblaka, oblakomjer.

Nefretete *v.* Nefertiti.

nefrīt[1], -íta *grč.* (nefrós — bubreg) mineral, vrijedan kamen za preradu, upotrebljava se ponajviše za malene umjetničke izrađevine, »bubrežni kamen«; *v.* žad.

nefrit[2], *2. mn.* nefritā *tur.* (nefret — odvratnost, gađenje; *isp. i* nefs 2) duh, čarobnjak.

nefrítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (nefros — bubreg) *med.* upala bubrega.

nefrolitijaza *grč.* bolest kamenaca u bubrezima; **nefroskleroza** — skvrčivanje bubrega, obično posljedica ateroskleroze.

nefs, nefsa *tur.* (nefys) 1. strast, osobito seksualna, požuda, pohota; 2. duša, individuum, osoba; 3. bit, suština.

Neftali, -ija — po *Bibliji* sin patrijarha Jakova, praotac istoimenog izraelskog plemena.

negácija *lat.* (negare — reći »ne«) 1. nijekanje, poricanje, protuslovljenje, tajenje, uskraćivanje, odbijanje, otklanjanje, nedavanje, zabacivanje, zabrana, osujećivanje, nepostojanje; 2. *gram.* riječ *ne;* **negatīv** — 1. u fotografiji — slika predmeta na izazvanoj fiksiranoj ploči na kojoj su svjetlo i sjena raspoređeni obratno nego u naravi; 2. fotografska ploča ili film s obrnutom slikom; 3. otisak nekog predmeta, npr. u glini, gipsu, plastičnom materijalu, u posebno prepariranom kartonu i sl., načinjen u svrhu kasnije reprodukcije; **negatīvan,** -vna, -vno — 1. koji se odnosi na negativ; 2. odričan, obrnut, niječan, obratan, ništavan, nevrijedan, neprijateljski, nekoristan, protuslovan, nepovoljan, loš, rđav, nepoželjan; **negatīvan broj** — broj manji od nule (označuje se predznakom —, tj. minus); *izv.* **negatívnōst,** -osti; **negatívac,** -ívca, *2. mn.* negatīvācā — popularan kazališni odnosno filmski naziv za glumca koji igra uloge negativnih društvenih elemenata (pokvarenjake, neprijatelje, gangstere i sl.); isto i **negativist(a); negativìzam,** -zma — vrsta duševne bolesti pri kojoj bolesnik osjeća defekt volje, otpor, odbojnost pri pokretima koji su potrebni za izvršenje određenog čina; **negàtor** — tko negira, nijekalac.

nëgatrōn — *fiz.* elementarna čestica negativnog elektriciteta — negativni elektron (*isp.* pozitron).

nëger *tal.* (negro, *franc.* nègre, *lat.* niger) crnac; **negrèsa,** *2. mn.* negresā — crnica, crnkinja.

negirati, nègīrām *lat.* (negare) nijekati, poricati, odricati, protusloviti, proturječiti, tajiti, osporavati, poništavati i sl. (*v.* negacija).

negligèncija *lat.* (neglegens — nemaran, nebrižan, nehajan) 1. nebrižljivost, nemar, nehaj, aljkavost, zanemarivanje, nepažnja, nebriga, nepažljivost; 2. *pravn.* blaži stupanj krivnje, tj. nepredviđanje mogućnosti nastupanja društveno-opasne posljedice, iako ju je počinitelj bio dužan predviđati s obzirom na okolnosti i osobna svojstva.

neglìže, -ea, *mn.* -ei, 2. neglìžeā *franc.* (neglige, *isp.* negligencija) 1. nemarna odjeća, nemaran izgled; polugolotinja; 2. jutarnja kućna haljina; **bìti u neglìžeu** — biti neobučen, neuređen, nedotjeran.

negocijàcija *lat.* (negotiatio — trgovina) 1. prodaja još nedospjele mjenice; 2. izdavanje javnog zajma putem banke; 3. trgovina, trgovački posao, novčarstvo, unovčivanje, plasiranje novca, puštanje u promet; 4. trgovačko posredovanje, ugovaranje, pregovaranje, mešetarenje, »poslovanje«; **negocìjant,** *2. mn.* negocìjanātā — veletrgovac, trgovac koji na veliko posluje ponajviše s udaljenim zemljama; **negotium** *lat.* (*čit.* negōcijum) pravni posao; **negotium claudicans** — ugovor po kojem malodobnik (ili i starija osoba s ograničenom pravnom sposobnošću) prima neku obvezu (potrebno je naknadno odobrenje zakonskog zastupnika da bi takav akt dobio obveznu snagu); **negotiorum gestor** (*čit.* negocijōrum gestor) — voditelj poslova (bez izričitog naloga onoga čije pravne poslove vodi).

negrèsa *v.* neger.

negrīd, -ída (*isp.* neger) pripadnik nekog crnačkog naroda, crnac.

negrīto, *mn.* negrīti *španj.* (*isp.* neger) 1. prastanovnik Filipina; 2. patuljasti crnac.

negroīdan, -dna, -dno (*isp.* neger + *grč.* eidos — lik, izgled) crnačkog izgleda; **negroīdnī nàrodi** — narodi koji imaju neke srodne značajke s crncima, ali u nekim se značajkama i razlikuju od njih. U Africi su to Hotentoti, Bušmani i patuljasta plemena, u Prednjoj Indiji — Dravidi, u Indoneziji — Negriti, na Novoj Gvineji — Papue, na australskom kopnu — domoroci, Maori.

negromàncija *v.* nekromancija.

negro-spiritual *engl.* (*čit.* nigrou-spirītjuel) religiozna kršćanska pjesma američkih Crnaca s teškom sinkopiranom melodijom, tipičan cr-

nački ritual za vrijeme služenja crkvenih obreda; negro-spirituals nastale su u doba ropstva (18—19. st.) stapanjem elemenata duhovne muzike različitih kršćanskih crkava i specifičnog crnačkog načina izvođenja; *v.* gospel.

negus¹ *etiop.* (»okrunjeni«) *hist.* vladar Etiopije (Abesinije); **negus negesti** — car careva, car nad carevima; posljednji je bio Haile Selassie, koji je svrgnut god. 1974., i odonda je Etiopija republika.

negus² (po engl. pukovniku *Negusu*) piće nalik na punč (kuhano vino), vrlo omiljelo u Engleskoj.

negve, negāva *i* negvī *(pl. t. ž. r.) mad.* okovi, lanci, puta.

Nehemija *hebr.* (Jahvina utjeha) po *Bibliji* peharnik perzijskoga kralja Artakserksa I., a kasnije i njegov namjesnik u Palestini; obnovio Jeruzalem nakon povratka Izraelaca iz babilonskog sužanjstva.

Neho (Neko) — egipatski faraon iz 7—6. st.pr. n. e., kome povijest bilježi ime jer je prvi dao nalog da se oplovi čitavo afričko kopno.

nehuman (*akc. i* **nehuman**) (*isp.* human) — nečovječanski, neljudski, bez milosrđa; *izv.* **nehumānōst** (*akc. i* **nehumānost**), -osti — nečovječnost, nečovještvo, nemilosrdnost.

neìmār, -āra, 5. neimāre *i* -āru *tur.* (mimar) graditelj, arhitekt, građevinski inženjer; *prid.* **neimārov** (*i* **-ārev); neìmārskī.**

ne istersum *tur.* (istemek — htjeti) što hoćeš, što izvoliš.

Nejd *v.* Nedžd.

nejse *v.* hele.

ne Jupiter quidem omnibus placet *lat.* (*čit.*...kvīdem...) ni sam Jupiter ne sviđa se uvijek svima (*kod nas:* taj se nije još rodio tko bi svima ugodio).

nek *engl.* (neck) stup od očvrsle vulkanske lave.

Neko *v.* Neho.

nekolegijālan, -lna, -lno (*isp.* kolegijalan) — nedrugarski, nedruželjubiv; **nekolegijālnōst,** -osti — nedostatak kolegijalnosti, nedrugarstvo, nedruželjubivost, nedruževnost, nedruštvenost.

nekompetencija (*isp.* kompetencija) — nenadležnost, neovlaštenost i sl.; *prid.* **nekompetentan,** -tna, -tno; *izv.* **nekompetentnōst,** -osti.

nekonzekventan (*pored* **-sekventan**), -tna, -tno (*isp.* konzekventan) — nedosljedan; *izv.* **nekonzekventnōst** (*pored* **-sekventnōst**), -osti.

nekorektan, -ktna, -ktno (*isp.* korektan) — neispravan, netočan; *izv.* **nekorektnōst,** -osti.

nekrìtičan, -čna, -čno (*isp.* kritičan) — u kome nema kritičnosti; *izv.* **nekrìtičnōst,** -osti.

nekro... *grč.* (nekrós — mrtav) kao prvi dio složenice označuje vezu sa smrću, s mrtvacima.

nekrofilija *grč.* (nekro... + filía — sklonost) *v.* nekromanija.

nekrofobija *grč.* (nekro... + *isp.* fobija) strah od mrtvaca, od lešina.

nekrofor, -ora *grč.* (nekro... + foreus — nosač) ukopnik, pogrebnik, grobar (Krleža).

nekrolatrija *grč.* (nekro... + latreía — služba) obožavanje pokojnika.

nekrolog, *mn.* -zi *grč.* (nekro... + lógos — riječ, govor) posmrtni govor ili novinski članak o pokojniku; *prid.* **nekrolognī** (M. Matković).

nekromancija *grč.* (nekro... + manteía — gatanje, proricanje) prizivanje »duhova«, spiritizam, čarobnjaštvo uopće; **nekromant,** *2. mn.* nekromanātā — tko se bavi nekromancijom, čarobnjak, spiritist.

nekromanija *grč.* (nekro... + *isp.* manija) spolno oskvrnjivanje leševa (vrsta seksualne nastranosti).

nekromantija *v.* nekromancija.

nekropola (*pored* **nekropola**) *grč.* (nekro... + pólis — grad) 1. groblje, osobito veće i bolje građeno i ukrašeno; 2. podzemna grobnica.

nekropsija *grč.* (nekro... + ōps, ōpós — oko) pregledavanje mrtvaca; mrtvozorstvo.

nekroskopija *grč.* (nekro... + skopéō — gledam) *v.* nekropsija.

nekrotomija *grč.* (nekrós — mrtav + tomē — rezanje) *med.* operativni zahvat sa svrhom da se odstrani neki obamrli dio kosti; *isto i* uklanjanje mrtvog djeteta iz majčine utrobe (rasijecanjem).

nekroza *grč.* (nekro...) obamiranje, sušenje pojedinih dijelova tijela zbog smetnja u krvnom optoku, kod šećerne bolesti, teškog ovapnjenja žila itd.; zamrli dijelovi otpadaju; **nekrotičan,** -čna, -čno — obamro, izumro, osušen.

neksus *lat.* (nexus) splet, veza, suvislost, spojenost, čvor; **kauzālnī neksus** — *pravn.* uzročna veza, povezanost; **neksum** — ugovor o zajmu; **ex nexu** (*čit.* eks neksu) — izvan obveze.

nektar *grč.* (néktar) 1. u starogrčkoj mitologiji — piće bogova koje je davalo besmrtnost; 2. sladak sok koji izlučuju biljke; **nektārij,** -ija (*pored* **nektārijum**) — organ cvijeta u kome se stvara nektar; *naš izraz:* mednik.

nekton, -ona *grč.* (néchō, neō — plivam) naziv za bića koja imaju sposobnost samostalnog

plivanja i gibanja, npr. ribe; *isp.* plankton, bentos.

nekulturan, -rna, -rno (*isp.* kulturan) — u kome nema kulture; nenaobražen, divlji, neotesan, neuk, zapušten, zanemaren i sl.; *izv.* **nekulturnost,** -osti.

nekvalificiran (*isp.* kvalificirati) — koji je bez kvalifikacija, neosposobljen za neki posao, nestručan, neškolovan; *isto i* **nekvalifikovan.**

nelegalan, -lna, -lno (*isp.* legalan) — nezakonit, skriven, podzeman; **živjeti nelegalno** — 1. sakrivati se, živjeti pod tuđim imenom; 2. živjeti nevjenčano, u »divljem« braku; *isp.* ilegalan.

Nelej (*grč.* Neleus) u starogrčkoj mitologiji sin Posejdonov, kralj u Meseniji (jugozapad Peloponeza), osnivač grada Pila i otac legendarnog Nestora.

nelikvidan, -dna, -dno (*isp.* likvidan) — koji se ne podaje likvidaciji, prodaji, realizaciji na tržištu; koji ima poteškoća u pogledu plaćanja svojih obaveza; **nelikvidno potraživanje** — potraživanje koje nije lako dokazati ili utjerati; *izv.* **nelikvidnost,** -osti.

nelimitiran (*isp.* limit) — neograničen (naročito cijena).

Nelly *engl.* (*čit.* Neli) *hipok. prema* Helena, Magdalena, Eleonora i sl. (kod nas Nela i prema Nevenka).

nelogičan, -čna, -čno (*isp.* logičan) u kome nema logike, besmislen; *izv.* **nelogičnost,** -osti.

nelojalan, -lna, -lno (*isp.* lojalan) nevjeran, neiskren, nepošten, neispravan; **nelojalna konkurencija** — nedopuštena utakmica (u trgovini); *izv.* **nelojalnost,** -osti.

nelson (po imenu jednoga američkog rvača) *sport.* u grčko-rimskom rvanju zahvat koji se sastoji u uvlačenju podlaktice pod protivnikovo pazuho da bi se odande zahvatila šija i tako protivnik oborio na plećke; **srednji nelson** (polunelson) — zahvat jednom rukom; **dvostruki nelson** — zahvat sa obje ruke (poznat i pod njemačkim nazivom **dopltnelson**).

Nelson-Mayerov test — *med.* specifična reakcija za lues *(v.)*; osniva se na specifičnim imobilizinima (antitijela koja čine nepokretnim uzročnika luesa, blijedu treponemu [*v.*]).

nelzon *v.* nelson.

nem, nema, *lok.* nemu — *skrać. za lat.* nutritionis elementum, tj. temelj hranljivosti (jednoga grama ili jednoga kubičnog centimetra majčina mlijeka) za izračunavanje prehrambene vrijednosti pojedinih živežnih namirnica u usporedbi s majčinskim mlijekom.

Ne maior poena quam culpa sit *lat.* (*čit....* major pena kvam kulpa...) Neka kazna ne bude veća od krivnje (Ciceron).

Nemeja (*grč.* Nemea) dolina u Argolidi, poznata po Zeusovu hramu i gaju, velikom stadionu, hipodromu i kazalištu, po nemejskim igrama svake treće godine (ta Nemeia), a i po nemejskom lavu kojega je ubio Heraklo; to je bilo prvo junačko djelo Heraklovo, a izvršio ga je vrlo teško jer je zvijer bila gotovo neranjiva; kasnije je od kože nemejskoga lava Heraklo sebi izradio oklop, a od glave novu kacigu.

Nemesis *v.* Nemeza.

nemeš *mad.* (nemes) plemić; *prid.* **nemeški; nemešag,** -aga — plemstvo.

nemetali *(mn. m. r.) njem.-lat.* (ne — *skrać.* od prvih slova njem. *n*icht *E*isen, tj. ne željezo + *isp.* metal) 1. *kem.* kovine koje nisu željezo (metaloidi, fosfor, sumpor); 2. rudne tvari koje ne služe za proizvodnju kovina (pijesak, azbest, gips i sl.).

Nemeza — u starogrčkoj mitologiji boginja osvete; *isto i* **Nemezis** (Begović); *odatle:* **nemeza** — osveta uopće.

nemine contradicente *lat.* (*čit....*kontradicente) bez ičijeg prigovora, jednodušno, jednoglasno.

neminem laede *lat.* (*čit....*lede) ne vrijeđaj nikoga.

neminem time *lat.* ne boj se nikoga.

nem, nem soha (*čit.* nem, nem šoha) *mad.* (ne, ne nikada) mađarsko nacionalističko geslo (između dva rata) protiv odredaba trianonskog mirovnog ugovora (*v.* Trianon) koji je, po mišljenju mađarskih nacionalista, Mađarskoj oduzeo previše »njezinih« teritorija.

nemo *lat.* (*akc.* nemo) nitko.

Nemo ante mortem (obitum) beatus *lat.* Nitko nije sretan prije smrti.

Nemo huc ingrediatur expers geometria *lat.* (*čit....*hük...ekspers...) Neka ovamo ne uđe nitko tko ne zna geometriju (*isp.* Medeis...).

Nemo iudex (aut testis) idoneus in propria causa *lat.* (*čit....*jüdeks...kauza) Nitko nije prikladan sudac (ili svjedok) u vlastitoj stvari.

Nemo propheta in patria *lat.* (*čit.* nemo profeta in patria) nitko nije prorok u domovini.

nemoral (*isp.* moral) — nećudoređe, nećudorednost, nepoštenje, iskvarenost, pokvarenost; *prid.* **nemoralan,** -lna, -lno; *izv.* **nemoralnost,** -osti.

nemušti *v.* njemušti.

Nenac, Nenca, *2. mn.* Nenācā — pripadnik jednog naroda na krajnjem sjeveru SSSR (zovu ih i Samojedi i Juraki); *prid.* **nenačkī.**

nenecki *rus. prid. prema* Nenci, nenačkī; **Nenecki nacionalni okrug** — područje u Arhangelskoj oblasti RSFSR, nastanjeno pretežno Nencima; glavni grad Narjan-Mar.

nenija, *2. mn.* nenījā *lat.* (nenia) pogrebna pjesma, tužbalica, tužaljka, žalostinka, žalopojka, naricaljka, jadovanka.

nenormalan, -lna, -lno (*isp.* normalan) — koji nije normalan, nepravilan, neredovit; *izv.* **nenormalnost,** -osti.

Nensi *v.* Nancy.

neo[1] **...** *grč.* (neos — nov) kao prvi dio složenice označuje »novo«...

neo[2] *grč.* (»novo«) naziv za najnoviji međunarodni jezik, izrađen na temelju latinskog, talijanskog, francuskog, njemačkog, engleskog i ruskog (predlagač talijanski lingvist Arturo Alfandri u naše dane).

neobarok — jedan od oblika neoklasike u muzici (osobito njeguje polifoniju).

neobudizam, -zma — nastojanje da se budizam prilagodi zapadnjačkom načinu mišljenja i prodre u Zapadnu Evropu i Ameriku.

neodarvinizam (vajsmanizam), -zma (*isp.* neo[1] + darvinizam) — evolucionistička teorija koja Darwinov princip prirodnog odabiranja proširuje i na procese u samom organizmu (autor August Weissmann, njemački biolog, 1834—1914).

Neodestur *grč.-ar.* (neo[2]... + *isp.* Destur) politička stranka u Tunisu koju — za razliku od Destura — vode mlađe napredne snage, školovane na Zapadu.

neodim *grč.* (neo[1]... + dídymos — dvojni, dvostruk) *kem.* element iz grupe rijetkih ruda; atomska težina 144,27, tablični broj 60; *znak* Nd; žućkastobijela kovina.

neofanska stakla (*grč.* neo[1]... + faínō — pokazujem) — stakla naočala koja ne propuštaju žute zrake, pa se kroz njih može jasno vidjeti i kod slabog sunca.

neofašizam, -zma *grč.-tal.* (neo[1]... + fašizam) oznaka za politička mišljenja i nastojanja koja se osobno ili stvarno oslanjaju na srušeni talijanski fašizam; nosiocima neofašizma smatraju se pripadnici talijanske političke organizacije Movimento Sociale Italiano (*skrać.* MSI) — Talijanski socijalni pokret (MSI se kasnije »prekrstio« u *Destra nazionale* — Narodna desnica); *izv.* **neofašist(a);** *prid.* **neofašistički.**

neofit, -ita *grč.* (neo[1]... + fyomai — postanem) 1. tko je nedavno prešao u neku vjeru; novoobraćenik; 2. novozaređen svećenik rimokatoličke crkve; 3. novak, novajlija, početnik uopće.

neofobija *grč.* (neo[1]... + *isp.* fobija) *med.* bolesni strah i zaziranje od svega što je novo i dosad (bolesniku) nepoznato.

neoformacija *grč.-lat.* (neo[1]... + *isp.* formacija) *med.* novotvorina, tumor.

neogea *grč.* (»nova zemlja«) zoogeografska oblast koja obuhvaća južni Mehiko, Antilsko otočje i Južnu Ameriku (oko 40 endemskih porodica kopnenih kralježnjaka).

neogen *grč.* (neo[1]... + genesis — postanak) *geol.* drugi period kenozoika *(v.)*, mlađi tercijar *(v.)*; dijeli se na *miocen* i *pliocen; prid.* **neogenski.**

neogramatičari *grč.* (neo[1]... + *isp.* gramatika) lingvistička škola (»mladogramatičari«) što su je osnovali Nijemci Osthoff i Brugmann, koja posebno ističe važnost istraživanja živih jezika te važnost fonetskih zakona, ali koja nije uspjela uzdići se do poimanja jezika kao društvene pojave (19. st.).

neohegelijanizam, -zma (neo[1]...) — suvremeni buržoaski filozofski pravac koji pod parolom »vraćanja na Hegela« objektivni idealizam Hegelove filozofije zamjenjuje subjektivnim idealizmom, deformirajući hegelovsku dijalektiku, kritizirajući sa svojih pozicija marksističko-lenjinističku materijalističku dijalektiku i podržavajući u politici reakcionarne teze.

neohumanizam, -zma (neo[1]... + *isp.* humanizam) prosvjetiteljski pokret 18. st. u Njemačkoj (ideal mu je bio stvaranje svestrane ličnosti po uzoru na stare Grke).

neoimpresionizam, -zma (neo[1]...) — modernistički smjer u slikarstvu što su ga uveli francuski i belgijski slikari koji — pored ideje promatranja prirode — vode računa i o rezultatima takozvanog znanstvenog eksperimentiranja; umjetnici (neoimpresionisti) rastavljaju lokalne tonove na osnovne, čiste boje i nanose ih na podlogu točkicama, crticama ili sitnim mrljama; *isp.* poentilizam.

neokantizam, -zma (neo[1]... + kantizam) — struja buržoaske filozofije druge polovine 19. st. koja je nastala pod geslom »natrag Kantu«. Neokantizam je odbacio materijalističke elemente Kantova učenja (»stvar o sebi«), iskorišćujući njegovu idealističku teoriju spoznaje i etiku za borbu protiv marksizma i materijalističkog prirodoznanstva. Neokan-

tizam je filozofski temelj revizionizma, teoretičara II. internacionale (Bernstein, Adler, Bauer i dr.).

neokatolicìzam, -zma (neo[1]...) socijalna doktrina katoličanstva »modernizirana« uvođenjem nekih teza koje treba da približe i da adaptiraju stare principe i teorije katolicizma na probleme suvremenog svijeta.

neoklasicìzam, -zma (neo[1]...) — umjetnički pravac u 19. st. koji je sebi za uzor postavljao klasičnu umjetnost i arhitekturu; osobitu važnost polaže na što veće savršenstvo oblika.

neokolonijalìzam, -zma (neo[1]...) — politika koju u slabo razvijenim zemljama i u bivšim kolonijama vode imperijalističke zemlje posredstvom tzv. ekonomske »pomoći« koja se dodjeljuje sa svrhom da se te zemlje zadrže u stanju zamaskirane političko-ekonomske zavisnosti.

neokonfucijànizam, -zma — kineska filozofska škola 11. i 12. st. koja se borila protiv budističkog utjecaja i razvijala konfucijansku filozofiju.

neokubìzam, -zma *grč.-lat.* (neo... + *isp.* kubizam) pravac u umjetnosti, nastao neposredno iz kubizma, kao pokušaj da se zamrlo kubističko slikarstvo oživi i osuvremeni na jedan nov način (kubistička interpretacija ne narušuje njegovu prirodnu strukturu nego je blago stilizira na jedan konstruktivno jasan, u osnovi geometrijski način).

neolingvistika (neo[1]...) — škola koju su stvorili talijanski lingvisti Bertoni i Bartoli (*Breviario di neolinguistica,* 1925); njihove se teorije temelje na idejama Vosslerova idealizma i na idejama lingvističke geografije.

nèolit (*akc. i* **neòlīt,** -ita) *pored* **neolìtik** *grč.* (neo[1]... + líthos — kamen) mlađe kameno doba, drugo veliko razdoblje poslije paleolitika; nadovezuje se na mezolitik (u Evropi traje od 4. tisućljeća do 1800. pr. n. e.; glavne karakteristike: sjedilački način života, zemljoradnja, uzgoj domaćih životinja, proizvodnja keramike, pojava sjekire i brušenja kamenog oruđa;) (*isp.* paleolit); *prid.* **nèolitskī** (*akc. i* **neòlītskī**).

neologìzam, -zma, *2. mn.* -gìzāmā *grč.* (neo[1]... + lógos — riječ, govor) nova riječ, jezična novotvorina (obrat govora, gramatička osobitost).

neomaltuzijanìzam, -zma *grč.* (neo... + *isp.* maltuzijanizam) upotrebljavanje različitih sredstava u svrhu ograničavanja poroda.

neomicìn, -ína *grč.* (neo[1]... + mykēs — gljiva) antibiotik, djeluje slično streptomicinu, osobito efikasan protiv tuberkuloze i crijevnih bakterija.

neōn, -ona *grč.* (néon — novo) *kem.* element iz grupe plemenitih plinova, atomska težina 20,183, tablični broj 10, *znak* Ne; upotrebljava se u rasvjeti, u reklamnim i signalnim električnim žaruljama; *prid.* **neōnskī.**

neonacìzam *v.* neofašizam.

neonaturalìzam, -zma *grč.-lat.* (neo[1]... + *isp.* naturalizam) umjetnički pravac potaknut biologističkom i behaviorističkom (*v.* behaviorizam) orijentacijom jednog dijela suvremene misli više nego principima Emila Zole i stare naturalističke škole; obilježen nastojanjem pojedinih umjetnika — naročito američkih književnika — da što adekvatnije prikažu biološke slojeve bića, neonaturalizam se više oslanja na psihoanalizu nego na psihologiju, više se obazire na individualne instinkte i nastranosti (blud, pijanstvo, narkomanija, različite psihofizičke anomalije) nego na kolektivne probleme i općeljudske istine (Vlatko Pavletić).

neonizírati, -ìzīrām (*isp.* neon) osvijetliti neonskom rasvjetom.

neōnskī, -ā, -ō — *prid. prema* neon *(v.)*; **neōnskā cijev** — fluorescentna cijev ispunjena neonom pod niskim tlakom (izvor svjetlosti za reklame i signalizaciju).

neopìtek(us) *grč.* (neo[1]... + píthēkos — majmun) rod fosilnog *(v.)* majmuna iz tercijara *(v.)*.

Neoplànta *grč.-lat.* (neo[1]... + planta — biljka, sad, nasad) jedno od starinskih imena Novoga Sada (pored njem. *Neusatz,* mađ. *Újvidék*).

neoplatonìzam, -zma (neo[1]...) — mistični, reakcionarni filozofski pravac koji se pojavio u helenističkom razdoblju i doživio svoj najveći procvat u doba dekadencije Rimskoga Carstva; prema njemu su materija i tijelo donje stepenice egzistencije u odnosu na duh, a do prave se spoznaje ne dolazi iskustvom i razumom nego s pomoću mistične ekstaze.

neoplàzija *grč.* (*isp.* neoplazma) stvaranje novoga tkiva, stvaranje tumora.

neoplàzma *grč.* (neo[1]... + plásma — tvorevina) novotvorina u tjelesnom tkivu, novoraslica, zdravo ili bolesno stvaranje novih izraslina.

neoportūn (*isp.* oportun) — koji nije oportun, nezgodan, neprikladan, neprilíčan, neumjestan; kojemu nije vrijeme; nepravodoban, nepravovremen; *izv.* **neoportunòst,** -osti.

neopozitivizam, -zma (neo[1]...) — pravac u suvremenoj buržoaskoj ideologiji koji — niječući ulogu filozofije — propagira zapravo idealizam u filozofiji i znanosti; »pozitivnim činjenicama«, kojima treba da se bavi znanost o življenju subjekta, smatraju se senzacije, percepcije, ona stanja svijesti koja su otkinuta od objektivne realnosti, a istina se smatra rezultatom arbitrarnog kombiniranja riječi i rečenica.

neoprên (neo[1]...) — vrsta sintetičke gume dobivene polimerizacijom *(v.)*.

Neoptòlem *grč.* (»novi ratnik«, »mladi borac«) u antičkoj mitologiji sin Ahileja i Deidamije, toliko sličan ocu da Sofoklo u drami *Filoktet* pjeva o dolasku mladoga junaka pred očev odar pod Troju: »Opkolio me ovdje oca moga puk, i radostan ih sve je obuzeo klik Ahilejev da vide obnovljeni lik«; drugo mu je ime bilo *Pir* (*grč.* Pýrros, *lat.* Pyrrhus).

neora *grč.* (*isp.* ora, hora) nepravo doba, nedoba, nevrijeme (doći u nevrijeme).

neorealìzam, -zma *grč.-lat.* (neo[1]... + *isp.* realizam) umjetnički pravac zasnovan na nekim ponovno aktualiziranim principima realizma, ali prožet nekim novim pogledima na život i umjetnost; naročito izrazito i teoretski razrađen javio se neorealizam u poratnoj talijanskoj umjetnosti (prije svega u filmu, ali također i u književnosti i slikarstvu), inzistirajući na jednostavnom izrazu i istinitom, otvorenom prikazivanju životnih problema i suvremenih društvenih odnosa (Vlatko Pavletić).

neorgȁnskī (*isp.* organski) — koji nije organski, koji ne pripada organizmu, beživotan; *u prenesenom smislu:* nepovezan, neuređen; **neorgȁnska kemija** *v.* anorganska kemija.

neoromantìzam, -zma *grč.-lat.* (neo[1]... + *isp.* romantizam) 1. naziv za umjetnička ostvarenja koja nastoje u naše dane obnoviti preživjele zanose romantičara i stvarati na njihov način; 2. u muzici: razdoblje kasne romantike u kome se traži da muzika uvijek odrazuje određenu poetsku misao (to je doba djelovanja Richarda Wagnera, programske muzike i razvitka simfonije).

neosalvàrzān, -āna (*isp.* neo... + salvarzan) lijek protiv sifilisa.

neotèbēn, -ēna (*složenica od* neo[1]...*i* tbc, *v.*) jedan od novijih (u prodaji od 1952) uspješnih lijekova protiv tuberkuloze.

neotènija *grč.* (neo[1]... + teneīn — produžiti) sposobnost nekih živih bića da se razmnožavaju i prije nego što se razviju do spolne zrelosti (čovječja ribica, aksolotl, *v.*); *prid.* **neotèničan,** -čna, -čno.

neotèrici *(mn. m. r.) grč.-lat.* skup starorimskih pjesnika u prvom stoljeću n. e. koji je zastupao nove književne pravce u svojim djelima (Matoš upotrebljava taj pojam pod nazivom *neoteros* i prevodi ga kao *modernista*); **neotèričan,** -čna, -čno — nov, neobičan, novotarski, koji ide za novim pravcima, koji ih donosi ili najavljuje.

neotomìzam, -zma (neo[1]...) od katoličke crkve podržavana filozofska teleološka doktrina koja oživljuje idealistički teleološki sistem crkvenog učitelja Tome Akvinskoga i kojom se pokušava izmiriti znanost s religijom.

neòtropis *grč.* područje faune i flore u tropskom dijelu zapadne Zemljine polutke (Srednja i Južna Amerika).

neoverìzam, -zma *grč.-lat.* (neo[1]... + *isp.* verizam) nova nastojanja, osobito poslije drugoga svjetskog rata u Italiji, za stvarnom i formalnom obnovom verističkih tema i izražajnih mogućnosti u filmu, a i u drugim umjetnostima.

neovitalìzam, -zma (neo[1]...) — idealistički pravac u biologiji koji se, tobože, principijelno razlikuje od vitalizma, jer je, kako se tvrdi, zamijenio staru životnu silu (vis vitalis) novim pojmovima.

neozòik *grč.* (neo... + zōon — živo biće) najmlađe razdoblje u razvoju Zemlje; isto što i kenozoik, antropozoik; *prid.* **neozòjskī.**

NEP — ruska skraćenica za: nova ekonomska politika; ekon. politika koja je u SSSR uvedena 1921. poslije ratnog komunizma s ciljem jačanja saveza radnika sa srednjim seljakom i u svrhu obnove privrede; *isp.* nepmani.

Nèpāl, -āla — kraljevina u južnoj Aziji; glavni grad Katmandu.

nèpār (*isp.* par) — koji nije par, koji nema para, nejednak; *prid.* **nèpāran,** -rna, -rno (npr. broj — lihi broj: jedan, tri, pet, sedam itd.).

nèparlamentāran, -rna, -rno (*isp.* parlamentaran) koji je protivan (parlamentarnim) običajima, nepristojan, nedostojan, neuobičajen; *izv.* **neparlamentārnost,** -osti.

nepartíjac, -jca, 5. nèpartījče, *2. mn.* nepartījācā — tko nije član partije (komunističke), ali simpatizira s njom; vanpartijac, čovjek izvan stranaka; *prid.* **nepàrtījskī** — vanstranački.

nepèntes *grč.* (nēpenthēs) 1. biljka koja se hrani kukcima i drugim živim bićima; mesožderna biljka tropskih prašuma; 2. kod starih Grka: sredstvo za ublaživanje boli, za razvedrivanje duha, za rastjerivanje tuge *(Odiseja)*.

neper — *fiz.* po škotskom matematičaru Johnu Napieru nazvana jedinica za mjerenje električnih i akustičkih titraja; *znak* N; *isp.* bel.

nepmani *(mn. m. roda)* — privatni trgovci koji su u vrijeme NEP-a *(v.)* prigrabili u svoje ruke trgovinu manufakturom i sitnom robom te se time obogatili.

neponjatan, -tna, -tno *rus.* nepojmljiv, neshvatljiv, nedokučiv (J. Ibler); **neponjatnost,** -osti — nepojmljivost, neshvatljivost, nedokučivost (Tresić Pavičić).

nepotizam, -zma *lat.* (nepos, 2. nepotis — unuk, nećak) protekcionaško popunjavanje unosnih i visokih položaja vlastitim rođacima, »svojim ljudima«; zloupotreba položaja u korist rođākā i pristāšā; **nepotist(a)** — tko provodi nepotizam; *prid.* **nepotistički.**

Ne praetergrediaris *lat.* (*čit....* preter...) Ne pretječi! (u vatikanskoj državi, gdje se sve obavlja na latinskom jeziku, odgovara našem: Zabranjeno pretjecanje).

nepraktičan (*akc. i* **nepraktičan**), -čna, -čno (*isp.* praktičan) — koji nije praktičan, nespretan, neprovediv, teško ostvarljiv, nesvrsishodan; *izv.* **nepraktičnost** (*akc. i* **nepraktičnost**), -osti.

nepretenciozan, -zna, -zno (*isp.* pretenciozan) — koji nije pretenciozan; neumišljen, nenaduven, nepreuzetan; *izv.* **nepretencioznost,** -osti.

neprikosnoven, -ena, -eno, *odr.* neprikosnoveni, -ā, -ō *starosl.* nepovrediv, nedostiživ, neograničen, neograničiv, kome nema pogovora, neodstupljiv, koji nije podvrgnut običnim zakonima (najčešće vladar u monarhijama); *izv.* **neprikosnovenost,** -osti.

Neptun, -úna, 5. Neptūne — 1. *mitol.* starorimski bog mora; sin Saturna i Reje, brat Jupitrov; isto što i grčki Posejdon; 2. osmi planet Sunčeva sustava; *prid.* **Neptunov; neptunij,** -ija (*pored* **neptunijum)** — *kem.* radioaktivni element (transuran) s brojevima mase 238 i 239 i tabličnim brojem 93, *znak* Np; u prirodi ne postoji; dobiven je umjetno 1943. do 1944. kad je neutronima bio bombardiran prirodni uran; raspadajući se radioaktivno, neptunij se pretvara u drugi transuranski kem. element — plutonij; **neptunizam,** -zma (*isp.* Neptun) *geol.* nauka o važnosti i utjecaju vode na stvaranje zemaljske kore (po drugima je bila važnija vatra, *isp.* vulkanizam); *prid.* **neptunistički.**

neput *tal.* (nipote) nećak (ujaku), sinovac (stricu); bratanac; **nepuča** — nećakinja, sinovica; unuka (Vojnović); bratanica.

ne quid nimis *lat.* (*čit.* ne kvid nimis) ne previše; sve u granicama; da ne prevršiš mjeru (*isp.* meden agan).

Ne quidquam sapit, qui sibi non sapit *lat.* (*čit....* kvidkvam... kvi...) Nije pametan onaj koji sam za sebe nije pametan.

neracionalan, -lna, -lno (*isp.* racionalan) — koji nije racionalan; nerazuman, nerazložan, nerazborit, besmislen; *izv.* **neracionalnost,** -osti.

nerc, nerca, *mn.* nerčevi *njem.* (Nerz, Nörz) mala ruska vidra i krzno od nje; *isp.* vizon.

nerealan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* realan) — koji nije realan; nestvaran, neostvarljiv; neizvršiv, nepraktičan; *izv.* **nerealnost,** -osti.

neregularan, -rna, -rno (*isp.* regularan) — koji nije regularan; nepravilan, neredovit, neredovan, neuredan, nejednak, neujednačen, nesređen; nepropisan, protupropisan; *izv.* **neregularnost,** -osti.

Nerej (*grč.* Nereus) u starogrčkoj (i starorimskoj) mitologiji morsko božanstvo, sin Ponta i Geje, vladar Egejskog mora; katkada se i on javlja s trozubom, inače simbolom Neptunovim (Posejdonovim); isp. npr. u *Eneidi;* »... a pjenom osuti Nerej | trozubom izvraća more i dno mu uzvitlava gore« (II, 418, 419); sa ženom Doridom imao je 50 kćeri, koje se po njemu zovu *Nerejide;* najznatnija je od njih Tetida, majka Ahilejeva.

nerentabilan, -lna, -lno (*isp.* rentabilan) neunosan, koji se ne isplati, koji ne donosi dobit.

Nerimana *tur.* »junakinja«, »hrabra«.

Neron, -ōna, 5. Nerōne (u jeziku starih Sabinaca, po svjedočanstvu starorimskog pisca Svetonija, znači »hrabri i odlučni«) rimski car u 1. st. n. e.; *prid.* **Neronov; neronski.**

nertera *grč.* (nerteros — donji, podzemni) podzemni dio biljke, korijen, podanak.

nerterologija *grč.* (*isp.* nertera) nauka o pojavama i likovima mitološkog podzemnog svijeta.

nerv, *2. mn.* nerāvā *lat.* (nervus — tetiva, žila) 1. živac; organ u obliku niti koji prima osjete iz vanjskog svijeta i pobuđuje pokrete tijela; 2. *prenes.* snaga, moć, jakost, hrabrost, odlučnost hladnokrvnost; smionost, smjelost, odvažnost, drskost; glavni pokretač, »duša« nekog pothvata; 3. smisao za nešto, dar, darovitost, talent; 4. psihičko stanje, osjetljivost, osjećaj; 5. končast organ na listu biljke; *v.* nervus.

nervatura *lat.* (*isp.* nerv) 1. *anat.* živčani sistem; živčevlje; 2. *bot.* rebra, žilice na lišću; 3. rebra lađe, broda.

nervčik, *mn.* -ci, 2. nervčīkā *rus.* (*isp.* nerv) čovjek kome izvanredno rade živci, na koga sve djeluje, koji brzo i oštro reagira, neuraste-

nik, bolesno neuravnotežen čovjek, razdražljivac, nemirnjak, živčanolabilna osoba; »čovjek koga svaka i najmanja sitnica životna guši u grkljanu i cakle mu se oči kao od neke neizrecive tuge« (Krleža, *Bitka kod Bistrice Lesne*).

nervínum *lat.* sredstvo za okrepljenje živaca.

nervírati, nèrvīrām (*isp.* nerv) — uzrujavati; »ići na živce«, činiti nekoga nervoznim, »živcirati«, dražiti, razdraživati, uznemirivati, dosađivati.

nèrvnī (*isp.* nerv) živčan.

nervóza (*isp.* nerv) stanje živčane napetosti i razdražljivosti, nestrpljivo iščekivanje, nemir, stanje neizvjesnosti i nesigurnosti; *isp.* neurastenija; **nervòzan,** -zna, -zno — razdražljiv, slabih živaca, kome sve smeta, rastrojen, lako uzbudljiv; nestrpljiv, uzbuđen zbog neizvjesnosti i nesigurnosti, duševno nemiran; *izv.* **nervòznōst,** -osti; **nervozírati se,** -vòzīrām se (*isp.* nervirati, nervoza) uzrujavati se, uzbuđivati se (Begović).

nervus *lat.* živac; **nervus probandi** — snaga dokaza, tj. osnovna misao dokazivanja; **nervus rerum (gerendarum)** — srž, bit, pokretač (svih stvari, tj. novac).

Nēs — u starogrčkoj mitologiji kentaur kojega je ubio Heraklo kada mu je ovaj htio obljubiti ženu Dejaniru; sama Dejanira priča o tome u Sofoklovoj drami *Trahinjanke:* »Na Euenu je rijeci tad Kentaur taj | prenosio ko skelar s kraja na kraj svijet, | pa i ja, kad sam očev ostavila dom, | da s mužem odem rodnom kraju njegovom, | Kentauru za golem zasjela sam vrat, | dok Heraklo je bez njeg pregazio gaz. | Kad bjesmo nasred rijeke, tad Kentaur Nes | oćutio je za mnom grešne strasti bijes | i stao da me dira, ali ja u krīk, | na koji se okrenu Zeusa višnjeg sin, | te spazivši što biva, trgne s plėćī luk | i prostrijelī zločincu utrobu i grūd.«

Nescimus horam neque diem *lat.* Ne znamo ni dana ni časa (svoje smrti) (Krleža).

Nescis quid vesper serus vehat *lat.* (*čit.*... kvìd...) Ne znaš što kasna večer nosi (tj. zlo uvijek prijeti).

Nescit vox missa reverti *lat.* (*čit.*... voks...) Izrečena riječ ne može se povratiti, tj. ne žuri se s objavljivanjem svojih književnih djela (Horacije; Krleža).

nesèser, -era *franc.* (neccessaire *od lat.* necessarius — potreban) mali putni kovčeg (kofer) ili kutija s potrepštinama za toaletu, šivanje i sl.

Nèsi *v.* Nessie.

Nesìba *tur.* »plemenita«, »visokorođena«.

nesimètričan, -čna, -čno (*isp.* simetričan) — koji nije simetričan, koji nema simetrije; nepravilan; *izv.* **nesimètričnōst,** -osti.

Ne sistas *lat.* Ne zaustavljaj se! (u Vatikanskoj državi, gdje se sve obavlja na latinskom jeziku, odgovara našem: Zabranjeno parkiranje).

nesistemàtičan, -čna, -čno (*isp.* sistematičan) — koji nema sistema, u kome nema sistema, nesustavan, loše raspoređen, nedosljedan, neskladan; *izv.* **nesistemàtičnōst,** -osti.

nèskafe (po imenu švicarske tvornice *Nestle*) nės-kȁva, ekstrakt kave u prahu (vrlo jak i ugodno mirišljiv napitak).

nèskrupulòzan, -zna, -zno (*isp.* skrupulozan) — koji nema skrupula, koji je učinjen bez skrupula; netočan, nebrižljiv, nepedantan; nesitničav; nesustežljiv; neobziran, bezobziran; *izv.* **neskrupulòznōst,** -osti.

nèsolīdan, -dna, -dno (*isp.* solidan) — koji nije solidan; netemeljit, nepouzdan, loše izveden, netrajan, neizdržljiv; *prenes,* neozbiljan, s kojim se ne može računati, neupotrebljiv; *izv.* **nesolídnōst,** -osti.

nèsolidàran, -rna, -rno (*isp.* solidaran) — koji nije solidaran; nedrugarski;koji je protiv jednodušnosti, nesložan; *izv.* **nesolidàrnōst,** -osti.

Nessie *eng.* (*čit.* Nesi) popularno ime za tobožnju neman koja »živi« u Loch Nesu *(v.).*

Nessun maggior dolore che ricordarsi del tempo felice nella miseria *tal.* (*čit.*... mađor... ke rikordarzi... feliče... mizerija) Nema veće boli nego u nevolji sjećati se nekadanjeg sretnog vremena (Dante, *Pakao:* Francesca da Rimini).

nèstabīlan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* stabilan) nepostojan, nestalan, neustaljen, promjenljiv, slab, prolazan; *izv.* **nestabílnōst,** -osti.

n'est-ce pas? *franc.* (*čit.* nes pȁ) zar ne?

Nestor — u starogrčkoj mitologiji sin Nelejev *(v.),* kralj u Pilu; Homer ga zove i Gerenjanin (*grč.* Gerēnios) po naselju Gereniji u Mesenskom zaljevu »gdje se Nestor rodio ili kamo bješe pobjegao kad je Heraklo razvalio Pil« (Stj. Senc: *Grčki rječnik*); bio je najstariji od grčkih vojskovođa pod Trojom, sam nije sudjelovao u borbama, ali je mnogo pomagao svojim sunarodnjacima dobrim savjetima i mudrim mislima odn. — kako sam sebe karakterizira: »I ja bih želio biti kakav sam nekada bio, ali bogovi ne daju ljudima uvijek sve zajedno. No kakav jesam da jesam, stajat ću među konjanicima, pomagat ću ih savjetom i hrabriti riječima — takva čast pripada starcima« (parafraza prema *Ilijadi* IV,

318—323); danas se pod tim nazivom (pisanim malim slovom) misli: mudar, iskusan, častan starac, najstariji i najčasniji predstavnik neke ideje, društva i sl. (samo ime i znači: čovjek koji pamti, koji se sjeća).

nestorijanìzam, -zma — učenje carigradskog patrijarha Nestorija (5. st.) da je Krist imao dvije naravi: božansku i ljudsku (katolička crkva odbacila kao krivovjerje, učeći da Krist ima samo božansku narav); **nestorijànac,** -nca, *2. mn.* -ijānācā — pristaša nestorijanizma.

Ne sus Minervam (doceat) *lat.* Neka svinja ne poučava Minervu (boginju znanja); *kod nas:* pile hoće da se pravi pametnije od kokoši.

ne sutor ultra crepidam *lat.* (*čit.* ne sūtor ultra krēpidam) »neka cipelar ne ide dalje od cipele«, tj. ne iznosi svoj sud o stvarima u koje nisi upućen!

nȅšpola *tal.* (nespola) *bot.* mušmula *(v.); isto i* **nȅšpula.**

nȅšter, *2. mn.* nȅštērā *tur.* (nešter) *v.* skalpel.

nȅt[1] *njem.* (nett) ubav, lijep, čist, pristao, dopadljiv, uredan, zgodan, skladan.

nȅt[2] *engl.* (net) mreža uopće, a u tenisu, ping-pongu i odbojci mreža koja dijeli igralište na dvije jednake pole; **net-ball** (*čit.* nȅtbōl) *sport.* 1. sportska igra koja je kod nas poznata pod imenom košarka; 2. u tenisu: lopta u mrežu (*isp.* nec).

netàktičan, -čna, -čno (*isp.* taktičan) — koji nema takta, koji nije taktičan; nespretan, nepažljiv, neobziran; *izv.* **netàktičnōst,** -osti.

Nȅti *v.* Netty.

nȅting *engl.* (netting — mreža) ljubavna igra »od kose do nožnog palca« (ali bez koitusa).

nȅto *tal.* (netto — čist) 1. težina robe bez omota; 2. čista cijena robe nakon odbitka popusta; 3. čisti prihod nakon odbitka svih rashoda; **nȅto-bȁlans** — 1. u vanjskoj trgovini — jednakost uvoza i izvoza; 2. u računovodstvu — balans salda u odnosu na optjecajni balans; **nȅto-kȁsa** *v.* netto cassa.

netolerȁntan, -tna, -tno (*isp.* tolerantan) — koji nije tolerantan; netrpeljiv, nesnošljiv prema tuđem mišljenju; *izv.* **netolerȁntnōst,** -osti; *isto i* **netolerȁncija.**

nȅto-rȅgistar-tȍna *engl.* mjera za korisni prostor broda, tj. za onaj u koji se smješta tovar (i putnici); *skrać.* nrt.

nȅto-tȁra — težina vanjskog omota neke robe (*isp.* tara).

netto *v.* neto; **netto cassa** *tal.* (*čit.* nȅto-kȁsa) *trg.* u gotovu, bez ikakvih odbitaka (isplatiti).

Netty *engl.* (*čit.* Nȅti) *hipok. prema* Antoaneta.

Neue Ordnung *njem.* (*čit.* Nȍje Ordnung) novi poredak, naziv za skup nacionalsocijalističkih težnja da zavladaju čitavom Evropom nad kojom bi Nijemci bili Herrenvolk *(v.).*

nèuma *grč.* (neūma — mig) znak srednjovjekovnog notnog pisma; neume su se pisale crticama, točkicama i kvačicama iznad teksta te su označivale samo kretanje melodije, ne određujući visinu tona (latinske) ili intervale (grčke).

neur..., neuri..., neuro... *grč.* (neuron *v.* nerv) na početku riječi označuje odnos riječi prema živčanom (nervnom) sistemu.

neurȁlgija *grč.* (neur... + ȁlgos — bol) bolest koja se očituje napadajem boli u toku čitavog živca ili u pojedinim njegovim granama, ali bez vidljivih anatomskih promjena; *prid.* **neurȁlgičan,** -čna, -čno — živčan, živčevit, veoma osjetljiv, tanan, lako povredljiv; **neurȁlgičnī pùnkt (-čnā tòčka)** — središte nervoze, čvorište živčanih napadaja.

neurastènija *grč.* (neur... + asthènia — slabost) rastrojenost živčanog sistema uslijed njegove iscrpljenosti, prezamorenosti ili uslijed pretrpljenih teških bolesti; *prid.* **neurastèničan,** -čna, -čno; **neurastènik,** 5. -če, *mn.* -ci — tko boluje od neurastenije, čovjek slabih, rastrojenih živaca; *isp.* nervčik; *žen.* **neurastènikinja.**

neurektòmija *grč.* (neur... + ektomē — izrezivanje) *med.* operativno uklanjanje dijela jednoga živca u svrhu liječenja neuralgije; **neureksèreza** (*grč.* exaíresis — vađenje) operativno odstranjenje oboljelog živca.

Nèuri *(mn. m. r.)* — antički narod nastanjen u prvom tisućljeću pr. n. e. oko Dnjepra i južnog Buga; zajedno s Budinima (Neuroì kaì Budînoi) spominje ih grčki povjesničar Herodot (u znanosti se misli da su bili Slaveni).

neùrīt, -íta *grč.* izdanak živčane stanice koji provodi nadražaj do organa koji reagira, živčano vlakno.

neurítis (*akc. i* -ìtis) *grč.* (*isp.* neur...) upala živaca.

neurokirùrgija *grč.* (neur... + *isp.* kirurgija) *med.* liječenje živčanih bolesti operativnim putem.

neurolèptici *(mn.) grč.* (neur... + lēpsis — hvatanje) medicinska sredstva za smirivanje živaca.

neurològija *grč.* (neur... + lógos — riječ, govor) nauka o živčanim bolestima; **neuròlog,** *mn.* -zi — liječnik za živčane bolesti; *prid.* **neuròloškī.**

neurom, -oma *grč.* (*isp.* neur...) izraslina na živcu koja prouzrokuje boli, a sastoji se od živčanog tkiva; *naš izraz:* živčanik.

neuron, -ona *grč.* živčana stanica,temeljni sastavni dio živčanog sistema (*isp.* neurit, dendrit).

neuropatija *grč.* (neur... + pathos — bolest) bolest živaca; **neuropat** — čovjek koji ima bolesne živce; *prid.* **neuropatskī; neuropatologija** — nauka o živčanim bolestima; **neuropatolog,** *mn.* -zi — liječnik za živčane bolesti, specijalist u neuropatologiji; *prid.* **neuropatološkī.**

neuropsihijatrija *grč.* (neur... + *isp.* psihijatrija) nauka koja se bavi proučavanjem, sprečavanjem i liječenjem živčanih i duševnih bolesti; **neuropsihijatar,** -tra, *2. mn.* neuropsihijatārā — liječnik koji se specijalizirao u neuropsihijatriji.

neuropteri *(mn. m. r.) grč.* (neur... + pteron — krilo) *zool.* mrežokrilci.

neurotomija *grč.* (neur... + tome — sječenje) *med.* prerez, presijecanje živaca.

neuroza *grč.* (*isp.* neur...) naziv za označivanje bolesti različitih organa, uvjetovanih funkcionalnim oboljenjem živčanog sistema bez vidljivih promjena u živčanom tkivu, nervoza, neurastenija, drugim riječima: »Neuroza je oboljenje kod kojega nastaju stanovite smetnje, a da kraj toga ne nalazimo nikakvih promjena u mozgu, na živcima, ili u organizmu općenito«; *prid.* **neurotičan,** -čna, -čno — koji se tiče živaca, živčan.

neurovegetatīvan, -vna, -vno *grč.-lat.* (neur... + vegetativan, *v.*) koji se odnosi na živce organa za ishranu i disanje.

Neustrija — zapadni dio franačke države za vrijeme dinastije Merovinga (između Loire, Bretagne, Calaisa; gradovi Pariz, Orleans).

neutral, -ala (*isp.* neutralan) — umjetni svjetski jezik kojim su god. 1903. pokušavali zamijeniti volapik *(v.).*

neutralac, -alca, *2. mn.* neutrālācā — neopredijeljen čovjek, objektivna osoba, čovjek koji ne podupire ni jednu od sukobljenih stranaka, koji »stoji po strani«, koji je nezainteresiran, »nesvrstan«.

neutrālan, -lna, -lno *lat.* (neuter — ni jedan ni drugi) 1. nepristran; neopredijeljen, neodređen, nezainteresiran; objektivan, neumiješan, ravnodušan, koji sačuva neutralnost, koji ne sudjeluje u sporu; **neutrālnā zona** — pojas zemlje između granica dviju država na kojem nijedna od njih nema pravo da drži vojsku; 2. *kem.* koji ne daje ni kiselinsku ni lužinsku reakciju; 3. *elektr.* nenabijen; 4. *bot.* bespolan, aseksualan; **neutralizacija** — 1. stvaranje neutralnosti *(v.)*; 2. objava neke države da zauzima stav neutralnosti; 3. poseban međunarodni režim nekih teritorija ili voda po kojem država, koja njima upravlja, nema prava dizati na njima utvrda, držati u njima naoružane snage, pretvarati ih u poprište ratnih događaja itd.; 4. *kem.* uništavanje kiselih svojstava otopine s pomoću baza, a bazičnih svojstava s pomoću kiselina; *glag.* **neutralizirati,** -izīrām — provesti neutralizaciju; *prenes.* osujetiti, onemogućiti, onesposobiti, poništiti; *isto i* **neutrālizovati,** -ujēm *i* **neutrālisati,** -šēm; **neutrālnōst,** -osti *i* **neutralitēt,** -ēta — nepristranost, neopredijeljenost, neodređenost, nezainteresiranost, nemiješanje, osobito u tuđe sporove; nemiješanje u rat koji se vodi između drugih država; *isto i* **neutralitāt,** -āti (*prema tal.* neutralità; Vojnović) *i* **neutralìzam,** -zma; **neutrālist(a)** — pristaša neutralne politike; *prid.* **neutralìstičkī.**

neutri generis *(isp.* neutrum) *gram.* srednjeg roda.

neutrōn, -ona *lat.* (*isp.* neutralan) *fiz.* elementarna čestica koja spada u sastav jezgre složenih atoma, a koja nema električnih naboja; masa neutrona približno je jednaka masi protona.

neutrum (*u mn. često po lat. srednj. roda:* neutra, 2. neūtrā) *lat.* (neutrum — ni jedno ni drugo) *gram.* srednji rod (u deklinaciji); neprelazan glagol (u konjugaciji).

Nev. — *skrać. za* Nevada u USA.

Neva — rijeka u SSSR, na kojoj leži Lenjingrad; *prid.* **nevskī; Nevskī prospekt** — jedna od triju glavnih ulica u Lenjingradu, danas *Prospekt 25. oktjabrja.*

Nevada — savezna država na zapadu USA; glavni grad Carson.

nevada *španj.* snježna vijavica.

nevakat, -kta *hrv.-tur.* (ne + *isp.* vakat) nevrijeme, nezgodan čas.

Ne varietur *lat.* Neka se ne mijenja (još danas uobičajeno u diplomaciji kao bilješka na spisima na kojima se ne dopušta nikakva promjena teksta).

nevazil *tur.* (nevazil) upala desnī, mesa oko zubā, gingivitis.

nevera *tal.* (*mlet.* nevera, *isp.* neve — snijeg) iznenadna oluja na moru, nepogoda, mećava; *isto i* **neverīn,** -īna.

neverija *španj.* (neveria) 1. naziv za kavanu koja u svako doba godine ima leda, zapravo snijega nakupljenog zimi po brdima i spre-

mljenog u podrumima; 2. sladoledarnica; prodavaonica osvježavnih napitaka.
nevus *lat.* (naevus) madež, znamenka.
Nevzet *tur.* »novorođeni«; *žen.* **Nevzeta.**
new *engl.* (*čit.* njū) nov (npr. New York).
New Deal *engl.* (*čit.* Njū Dīl — novo poslovanje) program socijalnih i gospodarskih reformi što ih je provodila vlada USA pod predsjedništvom Franklina D. Roosevelta od god. 1932.
New England (Nova Engleska) — zajednički naziv za šest saveznih država na sjeveroistoku USA (Maine, Vermont, New Hampshire, Massachusetts, Rhode Island, Conecticut).
New Foundland — otok u sjeverozapadnom dijelu Atlantskog oceana (Kanada); važan u avionskom prometu.
New Hampshire (Njū Hemšer) — savezna država u USA (*isp.* New England); glavni grad Concord.
New Jersey (Njū Džerzi) — savezna država na atlantskoj obali USA; glavni grad Trenton.
New Look *engl.* (*čit.* Njū Lūk) »novi izgled«, američki izraz za »novu liniju« npr. u modi odijevanja god. 1947.
New Mexico (Njū Meksikou) — savezna država u jugozapadnom dijelu USA; glavni grad Santa Fe.
New Orleans Jazz *engl.* (*čit.* njū-orlīnz-džez) *v.* diksilend (po američkom gradu New Orleansu gdje su američki Crnci prvi put lansirali takvu muziku); *isp. i* hot.
news *engl.* (*čit.* njūz) novosti, vijesti.
newton *engl.* (*čit.* njūtn) po engl. fizičaru Isaacu Newtonu (1643. do 1727) nazvana jedinica sile koja je kod nas poznatija pod imenom din (*v.* din[2]).
New York (Njū Jork) — savezna država na sjeveroistoku USA; glavni grad Albany (tu je i New York, najveći grad na svijetu).
New Zealand (Njū Zīlend) — Novi Zeland, Nova Zelandija, otočna država u jugozapadnom dijelu Tihog oceana; glavni grad Wellington.
nexus *v.* neksus.
Ney Michel (Ne Mišel, 1769—1815) — francuski general, velik vojskovođa u doba Napoleona I.; poslije pada Napoleonova prišao je vladavini Luja XVIII, ali se u doba »Sto dana« (*v.* Les Cent Jours) opet pridružio Napoleonu i zapovijedao gardom u bitki kod Waterlooa; poslije konačnog sloma Napoleonova strijeljan; glasovita je njegova »posljednja zapovijed vojnicima« pri izvršenju smrtne kazne; Soldats, droit au coeur! (Vojnici, ravno u srce!) (citira Krsto Špoljar).
nezainteresiran — koji nema interesa, zanimanja za nešto; ravnodušan, objektivan; *izv.* **nezainteresīrānost,** -osti; *isto i* **nezainteresovān; nezainteresovānost.**
Nezīr, -íra, 5. Nezīre *tur.* »propovjednik«, »upućivač na pravi put«; *žen.* **Nezíra.**
neženīrāno (*isp.* ženirati) bez sustezanja, ne ustručavajući se, slobodno (Begović).
NF — automobilska oznaka za *New Foundland.*
NG — automobilska oznaka za *Novu Gradišku.*
Ngvana (Svazi) — ustavna monarhija (kraljevina na jugu Afrike; glavni grad Mbabane.
ni — trinaesto slovo grčkog alfabeta (piše se *ν*, čita se *n*).
NI — automobilska oznaka *za Niš.*
Ni — *znak za* nikal.
Niagara *v.* Nijagara; **Niagara Falls** — Slapovi Nijagare, grad na istoimenoj rijeci (zapravo se radi o dva grada istoga imena, jedan pripada USA, a drugi Kanadi; spojeni su mostovima).
nianko *v.* nanka.
nibbling *engl.* (nibble — griskati) hranjenje nekoliko puta na dan u manjim obrocima (umjesto: doručak, ručak, večera).
Nìbelunzi, -ūngā (po imenu kralja Nibelunga, tj. sina tame, magle, sjevera [*isp. njem.* Nebel — magla]) prema germanskoj priči sjevernjačko pleme patuljaka koje je posjedovalo silno blago; toga se blaga domogao mladi Siegfried (*čit.* Sīgfrīd) pošto je ubio kralja Nibelunga i svladao vilinjeg vladara, čuvara blaga, patuljka Albericha (*čit.* Àlberiha); kasnije se Siegfried oženio burgundskom kneginjom Krimhildom, no brat njezin Gunter, burgundski kralj, dade ga ubiti (ubojica je bio glasoviti Hagen von Tronje); tako su se blaga domogli Burgunđani, no Krimhilda se nato udala za hunskoga kralja Atilu *(v.)* i s njegovom se pomoću osvetila svojim sunarodnjacima; u tim je borbama propalo i silno blago Nibelunga za koje priča kaže da leži na dnu Dunava; *prid.* **nìbelunškī; nìbelunškā vjērnost** — nepokolebljiva vjernost; **Nibelungenlied** *njem.* (*čit.* -līd) Pjesma o Nibelunzima, naziv glasovitog staronjemačkog epa u kojem se opisuju sprijeda izloženi događaji.
NIC — automobilska oznaka za *Nikaragvu.*
NICAP — Nacionalna (američka) komisija za proučavanje zračnih fenomena (leteći tanjuri i sl.)
Nicaragua *v.* Nikaragva.
nicht wahr? *njem.* (*čit.* nìht var) zar ne?

Nick Carter (*čit.* Nik Kārter), slavni detektiv (kao i Sherlock Holmes) u kriminalnim romanima engl. pisca Conana Doylea (1859—1930) (Krleža).

Nicosia (Nikozija) — glavni grad otoka Cipra; drugo mu je ime *Levkosia.*

ničeanìzam, -zma — filozofski nazori njemačkog pisca Friedricha Nietzschea (1844—1900); za ničeanizam karakteristični su: krajnji individualizam, kult tzv. »nadčovjeka« i nepriznavanje moralnih normi.

nìćāh, -āha, *mn.* -āsi *tur.* (nikjah) 1. ženidbeni ugovor; brak, vjenčanje, ženidba, udaja; 2. svota novaca, novčana kaucija, što ju je kod muslimana morao isplatiti mladoženja mladenki kod vjenčanja (za slučaj rastave); **nìćāh učìniti** — oženiti (Nar.).

níder *njem.* (nieder — dolje) u nekadanjoj austrijskoj vojsci komanda *lezi!*

nidifūge *(mn. ž. r.) lat.* (nidus — gnijezdo + fuga — bijeg) ptičići (guske, kokoši, trkačice) koji su pernati odmah pošto se izlegu i istodobno sposobni da se sami hrane (*isp.* nidikole).

nidìkole *(mn. ž. r.) lat.* (nidus — gnijezdo + colere — stanovati) ptičići (golubovi, vrapci, grabljivice) koji se izlegu goli, slijepi, bespomoćni (hrane ih i njeguju roditelji); *isp.* nidifuge.

Niđāra *tur.* »lijepa kao slika«, »draga«, »ljubljena«.

niello *v.* nijelo.

Niemandsland (*čit.* Nimandsland) *njem.* (niemand — nitko + Land — zemlja) 1. tzv. »ničija zemlja«, tj. područje između dviju neprijateljskih vojski (Krleža, *Aretej*); 2. nepoznata, neistražena zemlja, područje bez gospodara.

niente *tal.* ništa.

Nie pozwałam *polj.* (*čit.* nje pozvālam) ne dopuštam, zabranjujem (formula kojom su članovi nekadanjeg poljskog Sejma najavljivali svoje veto [*v.*]).

nifablèpsija *grč.* (nifas — snježan, snijegom pokriven + blepō — gledam) sljepoća. zaslijepljenost od snježne bjeline.

ni fallor *lat.* ako se ne varam.

nïfe — geološka kratica za središnju jezgru naše Zemlje za koju se pretpostavlja da se sastoji od nikla i željeza (*kem. formula* Ni *odn.* Fe); *isp.* sial i sima; *v. i* moho.

NIG — automobilska oznaka za *Nigeriju.*

níger *lat.* crnac (*isp.* neger).

Nìger — republika u zapadnoj Africi (uz gornji tok rijeke Niger); glavni grad Niamey; **Nìgeranin,** *mn.* -āni; *žen.* **Nìgerānka;** *prid.* **nìgerskī.**

Nigèrija — republika u zapadnoj Africi (u donjem toku rijeke Niger i uz Atlantski ocean); glavni grad Lagos; **Nigèrijac,** -ījca, *2. mn.* -gèrijācā; *žen.* **Nigèrījka;** *prid.* **nigèrījskī.**

night-club *engl.* (*čit.* nājt-klab) noćni lokal, bar.

nihājet *tur.* (nihajet) 1. svršetak, kraj, konac, 2. *kao pril.:* na kraju, na svršetku, konačno.

nihil *lat.* (*akc.* nïhil) ništa; **nihilìzam,** -zma — 1. način mišljenja nihilista *(v.)*; 2. *prenes.* potpuno negiranje svih načela, tradicija i ustaljenih vjerovanja; **nihìlist(a)** — izraz koji je uveo u široku upotrebu ruski pisac Turgenjev, primijenivši ga na junaka romana »Oci i djeca« Bazarova koji je odlučno negirao sva načela i tradicije plemićke kulture; protivnici revolucionarne demokracije često su pod nihilistima razumijevali uopće sve revolucionarno raspoložene ljude; *žen.* **nihilistkinja;** *prid.* **nihilìstičkī.**

nihil agenti dies longus est *lat.* onome tko ništa ne radi dan je dugačak.

nihil est ab omni parte beatum *lat.* ništa nije u svemu blaženo, tj. nema potpune sreće.

Nihil est annis velocius *lat.* Ništa nije brže od godina.

Nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu (nisi intellectus ipse) *lat.* (*čit.* intelèktu... kvōd... sènzu... nīzi intelèktus...) Ništa nije u razumu čega prije nije bilo u osjećaju (osim razuma samog), tj. sve se osniva na iskustvu (John Locke, dodatak u zagradi potječe od Leibnitza).

nihil ex nihilo *v.* ex nihilo nihil.

nihil habenti nihil deest *lat.* tko ništa nema, tome ništa ne nedostaje.

Nihil habeo, nihil curo (timeo) *lat.* (*čit.*...kūro) Ništa nemam, ništa se ne brinem (odn. ničega se ne bojim).

nihil humani a me alienum puto *lat.* ništa što je ljudsko ne smatram sebi nesvojstvenim; *isp.* homo sum...

nihil novi sub sole *lat.* ničega novog pod suncem; ista rečenica govorila se i: **Nihil novi sub luna** — Ništa novog pod mjesecom. odn. **sub Jove** — pod Jupitrom, tj. pod kapom nebeskom.

nihil obstat *lat.* (*čit.* nihil ōpstat) »ništa ne stoji na putu«, tj. dopušta se, »može ići« (formula, obična u katoličkoj crkvi, kojom se dopušta objavljivanje odnosno štampanje nekog djela).

Nihil probat, qui nimium probat *lat.* (*čit.*...kvi...) Ništa ne dokazuje tko previše dokazuje.

Nihil sciri potest, ne id ipsum quidem *lat.* (*čit*.... kvìdem) Ništa se ne može znati, pa ni to sȁmo (tj. ni to, da se ništa ne može znati).
nihilum *lat.* (*isp.* nihil) ništa (Josip Kozarac).
Nijagára *indijan.* (»grom-voda«) dio Rijeke sv. Lovrinca u Sjev. Americi između jezera Erie i Ontario; čini čuvene slapove od 50m visine; *prid.* **nijágarskī.**
nijánsa, *2. mn.* nijánsā *franc.* (nuance) preljev, postepen prijelaz, jedva zamjetljiv prijelaz (u zvukovima, bojama, mišljenjima); fina, jedva osjetljiva razlika; tananost, istančanost, tančina; **nijansírati,** -jànsīrām — pokazivati polagane prijelaze; isticati stupnjeve boja, praviti fine, tanane razlike; *isto i* **nìjānsovati,** -ujēm; **nijansīrānost,** -osti — profinjenost, tananost, protkanost finim preljevima; *isto i* **nìjānsovānōst.**
Nìjāz, -áza, 5. Nìjāze *tur.* »onaj koji želi, koji traži«.
nijelo *tal.* (niello iz *lat.* nigellum — crnkast, smeđ) 1. gravira u srebru (ili u kojoj drugoj kovini); urežu se crte koje se onda ispunjavaju (crnom) mješavinom nekih kovina (ruski: *tula-srebro*); 2. sama ta mješavina (od bakra, olova, srebra ili sumpora).
nijet *tur.* (nijet) namjera, namjena, nakana, naum, odluka, intencija, usmena izjava; *glag.* **níjetiti,** -īm.
Níka *grč.* (níkē — pobjeda) starogrčka boginja pobjede, isto što i starorimska Victoria; *prid.* **Níkin.**
nìkal, -kla *šved.* (*njem. pisano* Nickel; ime uzeto iz švedske mitologije u kojoj se tako zove jedan gnom [*v.*]; pronalazač nikla je naime švedski fizičar C. O. Cronsted [*čit.* Kronsted] koji je živio od 1722. do 1765) *kem.* element, atomska težina 58,69, tablični broj 28, *znak* Ni; blistavi srebrnastobijeli metal; upotrebljava se u slitinama i za oblaganje drugih metala u svrhu njihove zaštite od rđe; *prid.* **nìklen.**
Nikarágva (Nicaragua) — republika u Srednjoj Americi; glavni grad Managua.
Níke *v.* Nika.
nìkerboker *engl.* (po riječi *Knickerbocker,* kako nazivaju Holanđane koji stanuju u New Yorku) 1. kratke široke hlače stegnute ispod koljena (kakve nose Holanđani); *popularno:* nikerbokerice, pumperice; »golf-hlače«; 2. ženske gaćice slična kroja; 3. *prenes.* žestoko piće (koje brzo omamljuje).
Nikifor *grč.* (níkē — pobjeda + fóros — nosač) »pobjedonosac«.
nìki-mája *v.* miki-maja.
nìkl *v.* nikal; **nìklati,** -ām — prevlačiti niklom; *isto i* **nìkliti,** -īm *i* **nìklovati,** -ujēm.
Nikobári (*mn. m. r.*) — otočna skupina u Bengalskom zaljevu (Indija).
Nikòdem *grč.* (dēmos — narod) *v.* Nikola.
Nìkola *grč.* (nikân — pobijediti + laós — narod) »pobjednik naroda«.
Nikolo, -òa — njemački (zapravo austrijski) izraz za dan sv. Nikole, Nikolinje (6. prosinca), pa i za čovjeka obučenog u »odjeću« toga sveca (koji obilazi i daruje djecu) odn. za figuru koja predstavlja takav lik.
Nikòmēd, -éda, 5. Nìkomēde *grč.* (nikân — pobijediti + mēdein — misliti) »pobjednik u mišljenju«.
nikòtin, -ína (po Francuzu Jeanu Nicotu, koji je 1560. unio duhan u Francusku) — uljasta kapljevina bez boje, ima miris duhana u kojem se i nalazi; vrlo je jak otrov; 8 grama nikotina ubija slona; ljudski se organizam pri pušenju navikava na taj otrov koji onda postaje strast i neodoljiva potreba; hladnokrvne životinje (zmija i žaba) odmah padaju u nesvijest čim im se u usnu šupljinu duhne malo duhanskog dima; *prid.* **nikòtīnskī; nikotinìzam,** -zma — otrovanje nikotinom, pušenjem, »opušenje« (često se za taj pojam upotrebljava još i njem. izraz; **nikotīnfergìftung** [*njem.* vergiften — otrovati]); **nikotinizírati,** -ìzīrām — prožimati nikotinom; *isto i* **nikotìnizovati,** -ujēm.
Nikòzija *v.* Nicosia.
nìks *njem.* (nichts) ništa; **nìks dājč (tajč)** *njem.* (*isp.* deutsch — njemački) »ništa njemački« (tj. ne zna, ne govori i sl., redovito u pomalo podrugljivom smislu).
nìkšan *v.* nišan.
niktalòpija *grč.* (nýx, 2. nyktós — noć + ōps, 2. ōpós — oko, vid) danji nevid; kod nekih očnih bolesti vide bolesnici noću (u tami) bolje nego danju.
niktofòbija *grč.* (nýx, 2. nyktós — noć + fobeomai — bojim se) strah od noći, od mraka.
niktùrija *grč.* (nyx, 2. nyktós — noć + *isp.* urin) učestalo mokrenje noću (srčani bolesnici, šećeraši, neurotičari).
Nîl, Níla, 5. Nîle — poznata velika rijeka u Egiptu; *prid.* **nîlskī; nîlskī kȍnj** *v.* hipopotam.
nil (nihil) admirari *lat.* (*akc.* nîl admirâri) ničemu se ne treba čuditi (na latinski jezik prevedena rečenica Mēden thaumázein (*v.*) starogrčkog filozofa Pitagore; osim toga početak jedne epistule starorimskog pjesnika Horacija.
nil ad rem *lat.* to ne mijenja ništa na stvari.

Nil de nihilo fit *lat.* Ništa ne postaje od ničega (tj. sve ima svoj uzrok); **Nil fit ad nihilum** *lat.* Ništa ne postaje ništa (tj. ništa se ne može posve izgubiti).

Nil inultum remanebit *lat.* Ništa neće ostati neosvećeno (nekažnjeno).

Nil medium est *lat.* Nema srednjega puta (Ili — ili!).

nil mortalibus ardui est *lat.* ništa smrtnicima (ljudima) nije teško, tj. nedostupno (Horacije).

nilòti *(mn. m. r.)* — pripadnici rase iz loze negrida (oko toka gornjeg Nila).

Nil posse creari nihilo *lat.* (*čit.*... kreāri) Ništa se ne može stvoriti od ničega (Lukrecije Kar).

Nīls *skand.* Nikola.

nímand *njem.* (niemand) nitko, nitko i ništa, čovjek bez značenja i utjecaja; *katkada i* propalica, nikogović; **Nímandsland** *v.* Niemandsland.

nȉmb *v.* nimbus.

nimbostrātus *lat.* vrsta kišnog oblaka.

nȉmbus *lat.* (nimbus) 1. pljusak; plaha kiša, nepogoda; 2. krupan, taman oblak iz kojega pada oborina; 3. svijetli krug oko glave svetaca (*isp.* aureola, gloriola); 4. *prenes.* velik (često nezaslužen) ugled, slava; 5. *prenes.* nepristupačnost, nedostižnost, kordon *(v.)*.

nímet *tur.* (nimet) 1. hrana, živež, kruh; 2. dar s neba, božji dar, božja blagodat, sreća; dobročinstvo; korist, dobitak.

nȋmfa *grč.* (nymfē) 1. u starogrčkoj mitologiji — boginja drugog reda; nimfe su predstavljale različite prirodne sile; dijelile su se na šumske (drijàde), gorske (oreàde), riječne (najàde), morske (nerejíde) i dr.; 2. lijepa djevojka, krasotica, ljepotica; 3. ličinka, larva *(v.)*, kukuljica, čahura kukca; 4. mala crvena usnica (stidnica) na ženskom spolnom organu.

nimfēj, -eja *grč.* (*isp.* nimfa); 1. vilinska spilja; svetište nimfa; 2. ženska kupaonica kod starih Grka i Rimljana.

nimfeja *grč.* (*lat.* Nimphaea alba) biljka lokvanj, lopoč (Matoš).

nimfòlept *grč.* (nymfòleptos) od nimfa oduševljen, zanesen, zaluđen (Matoš u sonetu *Mladoj Hrvatskoj*).

nimfomānija *grč.* (*isp.* nimfa *i* manija) — spolna nezasitljivost; znak neuroze ili duševne bolesti; **nimfòmān,** -āna — muškarac s pretjeranim spolnim nagonom, ženskar, »lova. na suknje«, »suknjaroš«; **nimfomānka** — žena koja luduje za muškarcima, spolno nezasitna žena.

nimfonānija *grč.* (*isp.* nimfa 4 + *isp.* onanija) žensko spolno samozadovoljavanje.

nȉmrod — strastven lovac (po imenu osnivača babilonske države Nimroda, koji je bio po *Bibliji* — »velik lovac pred Gospodom«).

ni mukājet *v.* mukajet.

Nīna *v.* Katarina.

Ninōn *franc. v.* Ana.

Nìoba — u starogrčkoj mitologiji, kći Tantalova, žena Amfionova; imala je sedam sinova i sedam kćeri te se time ponosila pred boginjom Letom koja je sa Zeusom imala samo dvoje djece (Artemidu i Apolona); ovo joj dvoje poubija svu djecu, a Niobu pretvori Leta u hrid koja neprestano »suzi« (i danas pokazuju na gori Sipilu u Maloj Aziji kamen, preko kojega stalno curi voda); predmet vrlo mnogih obrada u književnosti i umjetnosti (u našoj narodnoj poeziji donekle je sličan motiv u pjesmi *Zidanje Skadra*); *prid.* **Niobin; nìōbij,** -ija (*pored* **nìōbijum**) — *kem.* element, atomska težina 92,91, tablični broj 41, *znak* Nb; metal sive boje; **niobìzam,** -zma — u psihopatologiji naziv za pojavu kad neke osobe neprestano plaču i nariču nad svojim nevoljama, stalno se tuže na svoju nesreću, kukaju nad svojom sudbinom i sl.

nipòfīl, -íla, 5. nȉpofīle (*isp.* Nippon + fil[1]) prijatelj Japanaca i svega japanskog; **nipòfōb,** -ōba, 5. nȉpofōbe (*isp.* fob, fobija) — neprijatelj Japanaca i svega što je japansko.

Nippon — službeni naziv Japana (četiriju glavnih otoka; Jezo, Hondo, Sikoku, Kiu-Šiu); **niponìzam,** -zma — pokret i ideologija fašističke diktature u Japanu. Slično kao i nacisti u Njemačkoj, započeli su »niponisti« svoju aktivnost ubojstvom pisca Kobajari Takidzi i ukidanjem svih naprednih organizacija i listova.

nirvāna *sanskr.* (»ugasnuće«) u budističkoj religiji — stanje najvišeg »blaženstva«, shvaćeno kao oslobođenje od svih životnih briga i težnja, kao odricanje od svega osobnoga, kao stapanje s božanskom prvobitnom vasionom, kao utonuće u ništavilo; *prenes.* **utonuti u nirvānu** — predati se stanju potpunog mirovanja; *uopće:* praznina, ništavilo, nigdìna; *prid.* **nȉrvānskī; nirvanìzam,** -zma — vjerovanje u nirvanu (Tin).

Nȋs *v.* Skila[1].

nìsān, -āna *hebr.* sedmi mjesec židovskog vjerskog kalendara (odgovara našem ožujku i travnju; to je mjesec pashe).

nìspülfer *njem.* (niesen — kihati + Pulver — prašak) prašak koji izaziva kihanje, prašak kihavac, burmut *(v.).*
nistàgmus *grč.* (nystázō — kimati, drijemati) nehotimični pokreti očnih jabučica kod nekih bolesti i podražaja.
nìša, *2. mn.* nîšā *franc.* (niche) 1. *arhit.* udubljenje u zidu za smještaj kipova, vaza ili predmeta pokućstva (kreveta i dr.); alkoven, panjega; 2. *vojn.* udubljenje pod prsobranom u šančevima zaštićeno od kugala i krhotina metaka; obično se namjenjuje za čuvanje manjih količina municije.
nišàdor *tur.* (nišadyr) salmijak *(v.).*
nìšan, *2. mn.* nîšānā *tur.* (nišan) 1. biljeg, znak, cilj, meta; 2. naprava na pušci za ciljanje, vizir, mušica, sjenjaj; 3. odlikovanje, orden; 4. kamen nad grobom muslimana; **nišàndžija** — 1. vojnik, osobito u artiljeriji, zaposlen oko nišana; »ravnač topa« (Cesarec); 2. dobar strijelac; **nìšaniti,** -īm — ciljati (*akc. i* **nišàniti,** -nìšānīm).
nìščī *v.* ništ.
nišèste, -eta *tur.* (nišasta) 1. škrob; 2. vrsta tjestenine, tarana.
nìšt *starosl.* ubog, siromašan.
nìtar, -tra *grč.* nitrin, lužna sol.
nìtati, -ām *njem.* (nieten) zakovati, pričvrstiti; *isto i* **nìtovati,** -ujēm; **nitna,** *2. mn.* nitnā (*njem.* Niete) — 1. zakov, zakovica, zakivak; čavao; metalna spojka; 2. kovni ukras na odjeći; **nitner** *2. mn.* nìtnērā — zakovičar; radnik metalne struke koji ručno ili pneumatičkim i električnim čekićem vrši zakivanje konstrukcija; **nìtnerice** *(mn. ž. r.)* — sportske hlače ukrašene kovnim našivcima, nitnama.
nitimur in vetitum semper cupimusque negata *lat.* (*čit....* kupimùskve...) Stalno nastojimo oko zabranjenog i želimo što nam nije dopušteno (Ovidije).
nìtna *i sl. v.* nitati.
nìtōn, -óna *lat.* (nitere — sjati, svijetliti se) *kem.* element, atomska težina 222, tablični broj 86, *znak* Nt (naziva se također emanacijom radija); plemeniti plin; *isp.* radon.
nìtovati *v.* nitati.
nitràcija *lat.-grč.* stvaranje nitrospojeva, zamjena vodika u organskim tvarima nitrogrupom, tj. atomskom grupom koja se sastoji od jednog atoma dušika i dva atoma kisika (ulazi u sastav nitrospojeva).
nìtrāt i sl. *v.* nitrogenij.
nitrifikàcija *grč.-lat.* pretvaranje amonijaka u nitrokiseline i nitrate (pod utjecajem bakterija u zemljištu).
nitrìlutkinja — žena slobodnog ponašanja (po vlastitom imenu neke takve žene imenom *Nitrilut*).
nitrogènīj, -ija (*pored* **nitrogènijum**) *grč.* (nítron — lužina + genesis — postanak) dušik, azot *(v.);* **nìtrāt,** -áta — dušikova sol; **nìtrīd,** -ída — spoj elemenata s dušikom; **nìtrīt,** -íta — sol dušičaste kiseline; **nitrobènzōl,** -óla — žut, otrovan, uljevit organski spoj (umjetno gorko bademovo ulje); služi za proizvodnju sapuna, anilina; **nitrocelulóza** — praskavi pamuk; bijela lako zapaljiva vlaknasta masa, celulozni nitrat, služi u proizvodnji koloida, celuloida, filmova, ljepila i bezdimnog baruta; **nitroglicèrīn,** -ína — eksplozivno ulje od koga se pravi dinamit, a služi i kao lijek protiv stenokardije *(v.); isto i* **nitroglicèrōl,** -ola; **nìtrogrupa** *v.* nitracija; **nitrolakovi** — brzo sušivi lakovi s nitrocelulozom kao glavnim vezivom; **nìtrospōj** — organska materija koja sadrži nitrogrupu.
nivàcija *lat.* (nix, 2. nivis — snijeg) procesi izmjene zemljišta pod utjecajem snijega (otapanje, zagrijavanje i sl.).
nìvālan, -lna, -lno *lat.* (nix, 2. nivis — snijeg) koji se tiče snijega, snježan.
niveau *v.* nivo.
nivelàcija *franc.* (niveler — ravnati, izravnati) 1. postupak kojim se postizava da svi dijelovi (npr. tla) budu u istoj razini, izravnavanje, poravnavanje; *2. prenes.* izjednačivanje opreka; 3. *u geodeziji:* određivanje razlike u visini između različitih točaka Zemljine površine; određivanje nadmorske visine; **nivelèta,** *2. mn.* niveletā (*franc.* nivelette) razulja, libela, ravnaljka, ravnjača; **nivèlīr,** -íra — sprava za određivanje odnosnih visina različitih točaka zemaljske površine; **nivelìrati,** -velīrām — 1. određivati razliku u visini između dviju ili više točaka zemaljske površine; 2. poravnavati, svoditi na jednu ravninu, izjednačivati, otklanjati razlike, svesti na pravu mjeru; *isto i* **nivèlisati,** -šēm; **nivèlmān,** -ána (*franc.* nivellement) mjerenje libelom *(v.),* niveliranje, izravnavanje, poravnavanje, izjednačivanje.
Nìves *špa nj.* »snježna«.
nivō, -óa, *mn.* -ói, 2. nivóā *franc.* (niveau) 1. razina; 2. površina vode; 3. stupanj na kome se nešto nalazi; rang, položaj; **ispod nivóa** — ispod prosječnosti; **na najvišem nivóu** — diplomatski izraz za postupak, razgovore i sl. među najvišim predstavnicima pojedinih država na najbiraniji način.
nìvometar, -tra *lat.-grč.* (nix, 2. nivis — snijeg + *isp.* metar) sprava za mjerenje debljine napa-

dalog snijega; **nivôse** *franc.* (*čit.* nivôz) »mjesec snijega«, četvrti mjesec u francuskom republikanskom kalendaru (12. XII—19. I), prvi zimski mjesec.

nìzam, *2. mn.* nìzāmā *tur.* (nizam — red, pravilo) 1. nekadašnja redovita turska vojska; 2. titula bivšeg vladara od Hajdarabada u Indiji; *prid.* **nìzamov; nìzamskī; nizâmlija** — pripadnik nizama.

N. J. — *skrać. za* New Jersey (država u USA).

NK — automobilska oznaka za *Nikšić.*

NKVD (*izg.* enkavede, 2. -ea) — *skrać. za bivši sovjetski* Naródnyj kommissariát vnútrennych del (Narodni komesarijat unutarnjih poslova) koji je 1944. preimenovan u ministarstvo.

NL — automobilska oznaka za *Nizozemsku* (Holandiju, Nederland).

Nm — *skrać. za* nautička milja *(v.) i za* njutnmetar *(v.).*

NM — automobilska oznaka za a) *Novo Mesto* (Slovenija), b) *Narodna milicija.*

N. M. (Mex) — *skrać. za* New Mexico (država u USA).

N. N. (*izg.* en-en) — oznaka za nepoznatu osobu na adresama i sl.; *znači lat.* nomen nescio — ne znam imena, *ili* non nominatus — neimenovani, *ili* »Numerius Negidius« (igra riječi: označuje onoga koji se krati, tj. lat. *negat,* platiti, tj. lat. *numerare,* svoj dug. Tako se u fingiranim parnicama, što su ih prikazivali udžbenici rimskoga prava, nazivao optuženik i obično navodio kraticom N. N.).

NNE — *međunarodna skraćenica za* sjever-sjeveroistok (*engl.* North-North-East).

NNW — *međunarodna skraćenica za* sjever-sjeverozapad (*engl.* North-North-West).

nō, nōa *jap.* (»umjetnost«) 1. japanska kratka lirska drama (tijesno povezana s religioznom mitologijom) s pjevanjem i plesom; 2. japanska kazališna maska.

NO — *međunarodna skraćenica za njem.* Nord-Ost (sjeveroistok).

No — 1. *skrać. za tal.* numero *(v.);* 2. *znak za kem. element* nobèlīj.

nöa — polinezijska riječ koja etnolozima služi kao pojam suprotan pojmu tabu *(v.).*

Nöa (*hebr.* mir, odmor, počinak, pokoj) — po *Bibliji* jedini čovjek koji je preživio potop spasivši se u svojoj arci; otac Sema, Hama i Jafeta i prema tome praotac svih ljudi (*v.* semiti, hamiti, jafetiti); *prid.* **Nöin;** *isto i* **Nöem,** *prid.* **Nöemov;** *isp.* noja.

nobèčija *v.* nobet.

nobèlīj, -ija (*pored* **nobèlijum**) po švedskom fizičaru Nobelu (*isp.* Nobelova nagrada) nazvan kem. element, jedan od transurana; *znak* No.

Nöbelova nagrada — nagrada koju je osnovao Šved Alfred Nobel (1833—1896) izumitelj dinamita; namijenjena političarima, učenjacima i umjetnicima čitavog svijeta koji se osobito istaknu na području kemije, fizike, medicine, književnosti ili u borbi za svjetski mir; od Jugoslavena dobili su Nobelovu nagradu god. 1939. Lavoslav Ružička za kemiju i god. 1961. Ivo Andrić za književnost; god. 1975. dr. Vladimir Prelog za kemiju (u zajednici s britanskim znanstvenikom Johnom Cornforthom); **nöbelovac,** -övca, 5. nöbelövče, *2. mn.* nobelōvācā — nosilac Nobelove nagrade.

nöbe-šèćer *tur.* kandirani (žuti) šećer; *isp.* kandis.

nöbet, *2. mn.* nöbetā *tur.* (nöbet) 1. vojnička straža; 2. utvrđen red, turnus, smjena; **nobèčija** — 1. vojnik stražar; 2. tko ima noćnu službu, dežurni.

nöbil *tal.* (nobile) plemić. aristokrat (Nehajev).

nobilis *lat.* plemenit, odličan; plemić (Šenoa); **nobilis de lauro** — najbolji (po učenju) student na sveučilištu (odlikovan lovorom).

nobilìtet, -eta *lat.* (nobilis — plemenit, odličan) 1. plemstvo, plemićko podrijetlo; 2. vlastela, velmože, plemići, velikaši, magnati, aristokracija; 3. plemićko ponašanje, viteštvo; **nobilitácija** — podjeljenje plemićkog naslova, proglašenje plemićem, uvrštenje u aristokraciju.

nobilizírati, -izīrām (*isp.* nobilis) proglasiti plemićem, podijeliti plemstvo.

nöbl *prid. indekl. franc.* (noble) plemenit, otmjen, odličan, uzvišen, blagorodan, uznosit, velikodušan, sjajan, krasan, gospodarstven, izvrstan, prvorazredan, dostojanstven, viteški; *komp.* nobliјī (S. Sremac); **noblèsa,** *2. mn.* noblesā — 1. plemstvo, tzv. »viši«, »bolji« svijet, aristokracija, plemenitaši; *isp.* nobilitet; 2. svojstvo onoga tko je nobl *(v.);* otmjenost, plemenitost, profinjenost; **noblesse oblige** *franc.* (*čit.* nobles oblîž) — plemstvo obvezuje (na plemenita, otmjena djela; danas većinom u podrugljivom smislu); *prenes.* određeni društveni položaj nalaže i njemu odgovarajuće ponašanje, obrazovanje, odijevanje i sl.

nöcija *lat.* (notio) spoznaja, pojam, misao.

nödār, -ara *v.* notar.

nodözan, -zna, -zno *lat.* (nodosus) kvrgav, kvrgast, čvorast, čvornovat.

nodul *lat.* čvorić.
nodus Gordianus (Gordius) *lat.* Gordijev čvor *(v.)*.
Noël *franc.* 1. Božić; 2. božićna pjesma.
Noem *v.* Noa.
noetika, 3. -ci *grč.* (noeō — mislim, opažam) *fil.* nauka o mišljenju ili spoznaji; *prid.* **noetičkī; noetičar** — tko se bavi noetikom.
Nofretete *v.* Nefertiti.
nogirati, nogīrām *šatr.* izbaciti nekoga udarcem u stražnjicu (nogom); *prenes.* istjerati, riješiti se nekoga, prekinuti društvenu vezu.
nohut *v.* naut.
noja — vrsta vinove loze i vina od nje; *isp.* direktor 3 (naziv po biblijskom Noi, za koga postoji priča da je prvi zasadio vinovu lozu).
nojner *v.* najner.
nojoz, -a, -o *tal.* (noioso) dosadan.
nokaut *engl.* (knock — udarac + out — vani, napolju) 1. odlučan udarac u boksu od kojega udareni borac ostane ležati više od 10 sekunda; *skrać.* k. o.; **dobiti nokaut** — biti poražen, pobijeđen (i u duševnom smislu); **zadati nokaut** — onesposobiti protivnika za dalju borbu, pobijediti, svladati, omamiti; ukloniti iz natjecanja; *glag.* **nokautirati,** -autīrām; **nokdaun** (down — dolje) — snažan udarac koji omamljuje, smlavljuje, obara na zemlju; *prenes.* vijest koja izaziva zaprepaštenje, koja zapanjuje, poražava; **tehničkī nokaut** *odn.* **nokdaun** — prekid borbe zbog iznemoglosti protivnika (ako i nije oboren na pod).
nokle, noklī *(mn. ž. roda) njem.* (Nocke) vrsta tjestenine, žličnjaci; *umanj.* **noklice,** noklīcā — trganci.
noksa *v.* noxa.
noksan *prid. indekl. tur.* (noksan) nepotpun, bez nekog dijela; **noksanluk** — nepotpunost.
nokšir, -īra *njem.* (Nachtgeschirr) noćna posuda, noćni lonac, vrčina, kahlica, kantorica; *isp.* nahtopf.
nokta, *2. mn.* nokātā *i* noktī *tur.* (nokta) točka.
noktambulizam, -zma *lat.* (nox, 2. noctis — noć) *v.* somnambulizam.
nokturalan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* nokturno) mračan, noćni.
nokturn *lat.* (nocturnus — noćni) noćna molitva katoličkih svećenika (obično se moli već poslije podne).
nokturno, -urna, *mn.* -urni, 2. -urnā (nocturnus — noćni) 1. vrsta malenog lirsko-muzičkog djela sa pretežno sanjarskim motivima (obično za klavir); 2. umjetničko djelo (književno, slikarsko) koje predstavlja noć, noćne prizore, noćna raspoloženja.
nolens-volens *lat.* (*akc.* nolens-volens) hoćeš-nećeš, htio-nehtio, milom ili silom.
Noli (Non) iurare in verba magistri *lat.* Ne treba se zaklinjati na riječi učiteljeve, tj. valja biti samostalan i ne skrivati se iza mišljenja autoriteta.
noli me tangere *lat.* (*akc.* noli me tangere) 1. »ne diraj me!« 2. biljka netik, osjetnica, mimoza *(v.)* (piše se i zajedno: *nolimetangere*).
nolite jacere margaritas ante porcos *lat.* (*čit.* nolite jacere margaritas...porkos) nemojte bacati biserje pred svinje; *v.* margaritas ante porcos.
noli turbare circulos meos *lat.* (*akc.* noli turbare cirkulos meos) »ne diraj moje kružnice« (uskliknuo je, prema legendi, grčki matematičar Arhimed kada ga je nakon osvojenja Sirakuze, god. 212. prije naše ere, napao [i ubio] rimski vojnik dok je on u pijesku crtao geometrijske likove).
nom *grč.* (nomos) vrsta starogrčke obredne pjesme u čast Apolona.
noma *grč.* (nomē — razdioba, dijeljenje) gangrenozno raspadanje sluznice kod pasa, goveda i svinja, pa i kod slabunjave djece (u toku zaraznih bolestī).
nomād, -āda *grč.* (nomē — paša, pašnjak) pripadnik naroda (Srednje Azije) koji nema stalnog boravišta nego se sa svojim stadom seli u potrazi za boljom pašom; skitalac, lutalac; *prid.* **nomādskī** — skitalački, lutalački.
nomadizam, -zma — u psihijatriji naziv za nagon koji stalno teži za putovanjem i mijenjanjem mjesta; *isp.* poriomanija, dromomanija.
nom de guerre *franc.* (*čit.* nom d'ger) 1. ratno ime, tj. ime pod kojim se u ratu, osobito u revoluciji, bori čovjek koji ne želi da mu se znade pravo ime, odn. ime kojim bude od suboraca prozvan neki junak; 2. francuski izraz za pseudonim *(v.)*; **nom de plume** (*čit.* nom d'plīm) »ime od pera« (za pisanje), francuski izraz za pseudonim književnika.
nomen *lat.* (*akc.* nomen) ime; **nomen actionis** (*čit.*...akcionis) *gram.* u tvorbi riječi naziv za izraze koji označuju radnju; **nomen agentis** — naziv za riječi koje označuju vršioca radnje; **nomen est (atque,** *čit.* atkve) **omen** *v.* omen; **nomenklator** (calare — zvati, nazivati) kod Rimljana — rob koji je svojem gospodaru kazivao imena onih koje bi sretali; *otuda* — popis imena bez ikakvog daljeg objašnjenja;

registar imena; **nomenklatura** — 1. skup ili popis naziva koji se upotrebljavaju u nekoj grani nauke, umjetnosti, tehnike i dr.; terminologija, nazivlje; 2. popis, spisak računa otvorenih od knjigovodstva nekog poduzeća; **dvojna (binarna) nomenklatura** — sistem davanja dvaju imena biljkama i životinjama (npr. *Fagus silvatica* — bukva; *Felis leo* — lav); uveo Linné *(v.)*.

nominacija *lat.* (nomen, 2. nominis — ime) imenovanje; **nominala** — cijena naznačena na bankovnom papiru, knjizi, robi i dr.; »nazivna vrijednost«; **nominalan**, -lna, -lno — 1. koji postoji samo po imenu, na papiru, a ne u stvarnosti; beznačajan, neznatan; 2. o cijeni — *v.* nominala; 3. **nominalna nadnica** — zarada, izražena u novcu, za razliku od realne nadnice; 4. *gram.* imenički, imenski.

nominalizam, -zma *lat.* (*isp.* nomen) pravac u srednjovjekovnoj skolastičkoj filozofiji prema kome u stvarnosti postoje samo posebne, pojedinačne stvari, a opći pojmovi ne označuju realne stvari nego su samo apstrakcije ljudskoga uma ili relativne oznake (imena) skupa pojedinačnih predmeta. Nominalizam je bio *»prvi izraz materijalizma«* (Marx) u srednjem vijeku.

Nomina stultorum scribuntur ubique locorum *lat.* (*čit.* ubikve lokorum) Imena luda pišu se svuda.

nomina sunt odiosa *lat.* (*akc.* nomina sunt odioza) doslovno »imena su omražena«, a znači: bilo bi nezgodno navesti ime: »grijeh ti kažem, al'grešnika neću«.

nominativ *lat.* (nominare — imenovati) *gram.* prvi padež (na pitanje tko ili što?); *prid.* **nominativni** *i* **nominativski.**

nomine et re *lat.* riječju i djelom.

nominirati, -miniram *lat.* (nominare) imenovati; nazvati.

nomofilakes *grč.* (nomos — zakon, fylax — čuvar) »stražari zakona«, u staroj Ateni zbor od sedmorice ljudi koji su nadzirali vijeće, narodnu skupštinu i činovnike, ispitivali zakonske prijedloge i uopće bdjeli nad vršenjem zakona.

nomografija *grč.* (nomos — zakon + grafo — pišem) 1. pisanje zakona; 2. *u matematici:* nauka o mogućnostima i znakovima za grafičko računanje; **nomogram** — grafička predodžba nekog matematičkog zakona;

nomokanon (*isp.* kanon) — zbirka zakona, zbirka crkvenih propisa, »krmčija«.

nomos *grč.* (zakon) u staroj Grčkoj kraći melodijski obrazac kojim su se služili aedi pri recitiranju Homerovih stihova.

non *lat.* ne (negacija).

nona[1], *2. mn.* nona *tal.* (nonna) baka; *umanj.* **nonica; nono,** 5. nono — djed; *umanj.* **nonić.**

nona[2], *2. mn.* nona *tal.* (nona) bolest spavanja.

nona[3], *2. mn.* nona *franc.* (nonne) redovnica, opatica, monahinja, duvna, koludrica, švora (katol.).

nona[4], *2. mn.* nona *lat.* (nonus — deveti) 1. kod starih Rimljana deveti sat, računajući od trećeg sata ujutro, dakle: podne; 2. *muz.* deveti stupanj dijatonske skale; *isp.* None.

nonagon, -ona *lat.-grč.* (nonus — deveti + gony — koljeno, kut) deveterokut; **nonagonalan,** -lna, -lno — deveterokutan.

nonalignment *engl.* (*čit.* nonelaiment) nesvrstanost, politika koja se zalaže za ekonomsku, političku i kulturnu suradnju svih zemalja svijeta i za miroljubivu koegzistenciju, izvan blokova što ih okupljaju oko sebe tzv. velike sile.

nonarija *lat.* (nonus — deveti) starorimski naziv za prostitutku (jer se nije smjela pojaviti na ulici prije devetog sata uveče).

Non bene pro toto libertas venditur auro *lat.* Sloboda se ne prodaje za sve zlato (ovoga svijeta) (stari napis na dubrovačkoj tvrđavi Lovrijencu).

non bis in idem *lat.* (*akc.* non bis in idem) ne dvaput za isto, tj. nemoguće je tražiti novac, pozivati na odgovornost dvaput za istu stvar.

non Caesar supra grammaticos (*čit.* non Cezar supra gramatikos) *lat.* nije Cezar iznad gramatičara, tj. vladari ne treba da se miješaju u gramatička pitanja (Cezar je prije odlučne bitke s Pompejem [kod Farzala, g. 48. pr. n. e.] poslao u Rim glasnika s nalozima kako da se urede pitanja izučavanja latinskog jezika).

non compos mentis *lat.* (*čit.*... kompos...) *pravn.* duševno nemoćan, zaostao, pravno neodgovoran.

noncooperation *engl.* (*čit.* nonkoperejšn) doslovno »nesuradnja«; lozinka indijskog nacionalnog pokreta koji je odbijao svaku suradnju s Engleskom, slična pasivnom otporu i bojkotu engleske robe.

Non cuivis (homini) contigit adire Corinthum *lat.* (*čit.*...kuivis...kontigit... Korintum) Nije svakome (čovjeku) dano doći u Korint, tj. ne rađa se svatko pod sretnom zvijezdom (Horacije).

noncul *tal.* 1. redovnički iskušenik, samostanski klerik (*isp.* novicijat); 2. crkvenjak, sakristan.

non datur tertium *v.* tertium non datur.

non dubitandum est *lat.* ne treba sumnjati.

Nōne, Nōnā (*mn. ž. roda; isp.* nona[4]) — kod starih Rimljana — deveti dan prije Ida, tj. peti dan u mjesecu, odnosno sedmi dan u ožujku, svibnju, srpnju i listopadu (*v.* Ide).

non entis nulla sunt praedicata *lat.* (*čit....*predikāta) O onome čega nema ne može se ništa reći.

Non est culpa vini, sed culpa bibentis *lat.* (*čit....*kùlpa...) Nije krivo vino nego onaj tko pije.

non est dubium *lat.* nema sumnje.

nonēt,-eta *tal.* (nonetto *od lat.* nonus — deveti) 1. kompozicija za 9 solističkih instrumenata ili glasova; 2. orkestar od 9 instrumenata ili zbor od 9 pjevača.

Non existentis nulla sunt iura *lat.* (*čit....*egzistentis...jūra) Koga nema, taj nema nikakvih prava (*kod nas:* Koga nema, ni dijela mu nema).

non ex quovis ligno fit Mercurius *lat.* (*čit.* non eks kvōvis lìgno fit Merkūrijus) ne može se od svakog drveta istesati Merkur, tj. nije sve za svakoga.

Non fit saltus in natura *lat.* U prirodi nema skokova; *isp.* Natura non facit saltus.

Non fructificat autumno arbor, quae vere non floruit *lat.* (*čit....*fruktìfikat...kve...) Ne donosi u jesen plodōvā drvo koje u proljeće nije cvalo, tj. pitat će se starost: gdje je bila mladost (Petrarca).

nonīj, -ija — pomoćno mjerilo za točnije čitanje dijelova na ljestvici mjerila (po Portugalcu *Pedru Nuñezu* ili [latinizirano!] *Noniusu*).

nōnijus (nonius) — plemenit konj vrlo jaka kostura; dobar kao artiljerijski konj za vuču i jahanje.

nonilijūn, -ūna *lat.* broj (piše se brojkom 1 sa 54 nule); *isto i* **nonilīōn,** -ōna.

Non iurare in verba magistri *v.* Noli iurare...

nōnius *v.* nonijus.

nonkonformìzam, -zma *lat.* (non — ne + *isp.* konformizam) neslaganje, neprilagodljivost, nepokornost, nepodvrgavanje nekim uobičajenim normama, otpadništvo, opozicija uopće, krajnji individualizam u političkim i socijalnim pitanjima, a posebno neslaganje engleskih protestanata s učenjem službene engleske crkve; **nonkonfōrmist(a)** — otpadnik, opozicionalac, nediscipliniran član neke zajednice.

non liquet *lat.* (*čit.* nōn lîkvet) nije jasno.

non multa, sed multum *lat.* (*akc.* nōn mūlta sed mūltum) ne mnogo različitih stvari, nego mnogo u jednoj stvari.

non numeranda, sed ponderanda argumenta *lat.* dokaze valja vagati (prosuđivati) a ne brojiti.

non olet *lat.* ne smrdi (postoji predaja da je rimski car Vespazijan svome sinu Titu koji mu je prigovorio što je uveo porez na zahode, stavio pod nos novac dobiven od toga poreza i rekao gornje riječi; upotrebljava se i danas kad se hoće reći da nije važno na koji je način neki novac stečen).

non omne licitum est honestum *lat.* nije sve časno što je dopušteno.

non omnia possumus omnes *lat.* ne možemo svi sve.

non omnis moriar *lat.* (*akc.* nōn ōmnis mōriar) neću sav umrijeti, tj. ostavljam iza sebe djela po kojima će me spominjati (Horacije).

nonpārel, -ela *franc.* (nonpareil — neusporediv) sitna tipografska slova sa keglom od 6 točaka.

non paseran *v.* No pasaran.

non plus ultra *lat.* (*akc.* nōn plūs ūltra) dalje se ne može; nešto što se ne može nadmašiti; nenadmašiv, najviši, najveći, nedostiživ; **Non plus ultra** — svjetska akcija za nagrađivanje mališana koji izvedu neki hrabri ili plemeniti pothvat; u toj akciji sudjeluje i naša zemlja.

non procul a proprio stipite poma cadunt *lat.* (*čit...*prōkul...kādunt) ne padaju jabuke daleko od vlastitog stabla.

non progredi est regredi *lat.* ne napredovati znači nazadovati.

non quaero intelligere ut credam, sed credo ut intelligam *lat.* (*čit....* kvēro... krēdam... krēdo...) ne nastojim razumjeti da bih vjerovao, nego vjerujem da bih razumio.

non qua itur, sed qua eundum est *lat.* (*čit....*kvā...) ne kamo se ide, nego kamo valja ići, tj. ne onamo kamo nas želja vuče, nego na prave putove (makar i protiv volje).

non quam diu, sed quam bene vixeris, refert *lat.* (*čit....*kvam...vìkseris) ne radi se o tome kako si dugo živio, nego kako dobro.

non quantum, sed quid *lat.* (*čit.* kvantum, kvid) ne koliko, nego što (J. Pasarić), tj. nije važna veličina (nekog knjiž. djela), nego ono *što* je i *kako* je napisano.

non quis, sed quid *lat.* (*čit.* nōn kvìs, sed kvìd) ne tko, nego što, tj. važnija je izjava ili djelo nego osoba koja je to rekla ili uradila.

Non ridere, non lugere neque detestari, sed intelligere *lat.* (*čit....*nēkve...) Ne smijati se, ne tugovati niti proklinjati, nego razumijevati (Matoš u feljtonu o Harambašiću).

non scholae, sed vitae discimus *lat.* (*čit.* non

shole, sed vīte dìscimus) ne učimo za školu, nego za život.

nònsens, *2. mn.* nònsēnsā *lat.* (non — ne + sensus — smisao) nesmisao, besmislica, glupost, budalaština; **nònsens-lìrika** — vrsta humoristične ili parodistične poezije koja postiže groteskno-komične efekte upotrebom izmišljenih riječi bez smisla, povezivanjem logički nespojivih elemenata i sl.

non, si male nunc, et olim sic erit *lat.* (*čit.*...nunk...sik...) ako je sada zlo, neće uvijek biti tako.

non stop *engl.* (non-stop) neprekidan, koji ne prestaje; u novije vrijeme postaje imenica koja označuje dućan u kome se bez prekida posluje *(kupiti u nonstopu);* tako promijenjena i poimeničena, riječ dobiva i naš akcent; **nònstop,** *2. mn.* nònstōpā; kod nas i kao prilog: neprekidno, neprestano, stalno, bez zastoja.

nonšalànsa *franc.* (nonchalance) nehaj, nehajnost, nemar, nemarnost, bezbrižnost, ravnodušnost; ležernost, neusiljenost; **nonšalàntan,** -tna, -tno — nehajan, nemaran, bezbrižan, ravnodušan; ležeran, neusiljen; *izv.* **nonšalàntnōst,** -osti.

non testatum *lat.* nije provjereno (*v.* Ente).

Non timor, sed admiratio et gratitudo deos fecit *lat.* Nije bogove stvorio strah nego divljenje i zahvalnost (Ciceron; Krleža, *Glembajevi*).

nonum prematur in annum *lat.* neka se čuva devet godina, tj. ne žuri s objavljivanjem napisanog djela.

Non videbis dies sancti Petri in sede apostolica *lat.* (*čit.*...sankti...apostòlika) Nećeš vidjeti dānā svetoga Petra na apostolskoj stolici (formula koju su prigodom izbora svakoga pape govorili novoizabranom vrhovnom svećeniku rimske crkve, jer nijedan papa nije vladao dulje od Petrovih 25 godina; kad se to ipak dogodilo Piju IX, koji je svoju dužnost vršio od 1846. do 1878, dakle 32 godine, ukinuta je spomenuta formula).

non volat in buccas tuas assa columba *lat.* (*čit.*...bùkas...ȁsa...kolùmba) neće ti uletjeti u usta pečena golubica.

noològija *grč.* (noos — razum, *isp.* logija) dio filozofije koji se bavi čistim mišljenjem, bez obzira na njegov sadržaj.

noosfèra *grč.* (noos — razum + *isp.* sfera) područje života homo sapiensa, razumnog, misaonog čovjeka, koje zanima biologe: atmosfera, biosfera itd.

nòpāl, -ala *španj.* *(iz astečkog jezika)* vrsta smokve na kojoj živi košenila *(v.);* **nopalīn,** -ina — grimiz, crvena boja.

No pasarȁn *španj.* »Neće proći«, lozinka španjolskih revolucionara u građanskom ratu god. 1936—1939. kao poziv na najoštriji otpor protiv napredovanja fašističkih četa; parolu je lansirala La Pasionaria *(v.);* Franco je također uzeo istu parolu, ali uz primišljaj da »neće proći marksizam, neće proći slobodno zidarstvo, neće proći separatizam« (Cesarec, *Španjolski susreti*); *isp.* Pasaremos.

nōr[1] *njem.* (Narr) lud, budalast; **komplet nōr** — potpuno lud; **nōre gljìve** — lude, otrovne gljive (Dončević); **nòrc,** nòrca, 5. nòrče, *2. mn.* nòrācā — glupan, budala, luđak (u kajkavskom govoru); **nòreti (nòriti),** nòrīm — ludovati, budaliti; *v.* norija.

nōr[2] (prema Noricum, lat. nazivu za istočnoalpinske zemlje) *geol.* srednja perioda alpinskog trijasa *(v.).*

Nōra, 5. Nōro *v.* Eleonora.

noradrenàlīn, -ina — hormon srodan adrenalinu *(v.),* koji služi u medicini za održavanje normalnog krvnog tlaka (kod kolapsa i šoka).

Nòrbert *germ.* »sjaj sjevera«.

norc *v.* nor[1]; **pri nòrcu** — pri vragu, na nepoznatom mjestu (Dončević).

nòrd *germ.* sjever (u internacionalnoj upotrebi).

Nòrdek — nordijska ekonomska unija (Danska, Finska, Norveška, Švedska).

Nòrdijac, -ījca, 5. Nòrdījče, *2. mn.* Nòrdijācā (*isp.* nord) pripadnik jednoga od sjevernih (skandinavskih) naroda (Danci, Švedi, Norvežani, Islanđani); **Nòrdījci** — u književnosti čest naziv za sjevernjačke pisce (Strindberg, Ibsen i dr.); *žen.* **Nòrdījka;** *prid.* **nòrdījskī** (*općenito:* sjevernjak, sjevernjakinja, sjevernjački).

nordìstika, 3. -ci — nauka o nordijskim narodima, njihovim jezicima, historiji i kulturi; **nòrdist(a),** *2. mn.* nòrdīstā — tko se bavi nordistikom; *prid.* **nordìstičkī.**

Nordkapp *norv.* Sjeverni rt, najsjevernija točka Evrope na norveškom otoku Mageroy.

nordost *rom.-germ.* sjeveroistok.

nordwest *rom.-germ.* sjeverozapad.

nòreti *kajk.* (*isp.* nor[1]) *v.* noriti.

Noricum *v.* Norik.

norija (*kajk. akc.* norȉja) *njem.* (*isp.* nor[1]) ludovanje, ludost, budalaština, glupost, gluparija.

Nòrīk, -íka *lat.* (Noricum) antička pokrajina u istočnim Alpama, južno od Dunava, pretežno u današnjoj Koruškoj; glavni grad Noreia (možda današnji Šentvid); Norik su god.

16. pr. n. e. osvojili Rimljani, a u osmom stoljeću prodiru onamo Slaveni i počinje se stvarati Karantanija; *prid.* **norīčkī.**

nòrīt, -íta — dubinska eruptivna stijena sastavljena uglavnom od bazičnih plagioklasa i rompskih piroksena *(v.).*

nòriti, -īm (*isp.* nor[1]) ludovati, budaliti, činiti gluposti, izvoditi budalaštine.

nòrma, *2. mn.* nōrmā *i* nōrmī *lat.* (norma) 1. pravilo, točan propis, uputa, naputak, obrazac, mjerilo, određena mjera, količina rada, razmjer nečega, načelo rada; propisani oblik, određena težina, veličina i sl. pojedinih proizvoda, standard; 2. praznik na koji nema nikakva poslovanja (osim najnužnijeg); 3. *tipogr.* skraćeni naziv knjige pri dnu svakog štamparskog arka (*v.* npr. u svakoj knjizi na str. 17, 33. itd.); **rādnā nòrma** — propisani radni učinak radnika.

Nòrma — zviježđe na južnom nebu, južno od Škorpiona (naš naziv: Kutomjer).

normála (*isp.* norma) 1. *mat.* okomica, tj. pravac koji s drugim pravcem zatvara pravi kut; 2. redovito, pravilno, obično stanje; prosjek.

normálac, -lca, 5. nòrmālče, *2. mn.* nòrmālācā (*isp.* normalka) — đak osnovne, pučke škole, osnovac, pučkoškolac.

nòrmālan, -lna, -lno (*isp.* norma) — 1. pravilan, propisan; kako treba da bude; običan, uobičajen; redovit, redovan, prosječan, prirodan, naravan; 2. duševno zdrav; priseban, pribran; *izv.* **normālnōst,** -osti.

normalizácija (*isp.* norma) — 1. određivanje norme, obrasca na temelju odgovarajućih izračunavanja; 2. dovođenje u normu, u normalno stanje; reguliranje; 3. u industriji — prijelaz na proizvodnju fabrikata jednoga tipa tipizacijom pojedinih dijelova fabrikata; 4. *tehn.* grijanje čelika iznad kritičke temperature, a zatim hlađenje u uzduhu; čini čelik sitnozrnim te se lakše podaje obradi; *glag.* **normalizírati,** -izīrām; *isto i* **normalizovati,** -ujēm *i* **normalisati,** -šem.

nòrmālka, 3. -ci, *2. mn.* normālkī (*isp.* norma) osnovna, pučka škola, trivijalka *(v.).*

normālnōst, -osti *v.* normalan.

Nòrmān, -āna — isto što i Nordijac (Nordmann — sjevernjak); *isp.* viking; u prošlosti su se Normani istakli kao vješti pomorci i osvajači (9, 10. i 11. st. n. e.); *prid.* **nòrmānskī.**

Normàndija — pokrajina u sjev. Francuskoj (ime po Normanima, *v.*); **Normànđanin,** *mn.* -ani; *žen.* **Normànđānka;** *prid.* **normàndījskī.**

normàtīv, -íva *lat.* (*isp.* norma) stvar koja određuje pravilo, normu; **normatívi** — utvrđene norme utroška materijala, radne snage, goriva, energije, zatim visina zaliha i potrebnih sredstava na temelju kojih se izrađuju proizvodni i financijski planovi poduzeća i kojih se pri izvršenju zadataka valja pridržavati;

nòrmatīvan, -vna, -vno — koji vrijedi kao norma; koji se osniva na normi, koji služi kao pravilo; koji postavlja pravila; **nòrmatīvnā gramàtika** — gramatika koja propisuje jezična pravila (*isp.* deskriptivna gramatika).

normìrac, -rca, 5. nòrmīrče, *2. mn.* nòrmīrācā — namještenik u nekom poduzeću koji određuje i provjerava norme u radu; *isp.* poenter.

normírati, nòrmīrām (*isp.* norma) postaviti pravilo; odrediti propis; **nòrmīrānī tròškovi** — od viših planskih organa propisani elementi cijene koji se stavljaju u kalkulaciju u određenom iznosu ili procentu (npr. doprinos za kadrove, amortizacija, prosječni podvozni stav).

Nòrne, Nōrnā *(mn. ž. r.)* — boginje sudbine u skandinavskoj mitologiji, tri mudre djevojke, izvanredne ljepote i nepokolebljive ozbiljnosti (Urda, Naranda i Skulda).

nòrtes *španj.* vjetar sjevernjak (veoma hladan), što puše zimi na obalama Meksičkog zaljeva, nad Teksasom i Floridom.

north *engl.* (*čit.* nōrt) sjever.

North Carolina *engl.* Sjeverna Karolina, savezna država u istočnom dijelu USA; glavni grad Raleigh (*čit.* Rōli).

norther *engl.* (*čit.* nōrder) *v.* nortes.

Nòrvēškā — kraljevina na sjeveru Evrope (Skandinavija); glavni grad Oslo (bivša *Kristijanija*); **Norvèžanin,** *mn.* -ni; *žen.* **Norvèžānka;** *prid.* **nòrvēškī; nòrvēškī rak** *v.* škamp.

nosce te ipsum *lat.* poznaj samoga sebe (*isp.* gnothi seautōn).

noscitur ex socio, qui non cognoscitur ex se *lat.* (*čit.*...eks...kvi...) po drugovima će se poznati onaj tko se neće dati poznati po sebi (tj. reci mi s kim se družiš, pa ću ti reći kakav si).

noskàpīn, -ína — jedan od glavnih alkaloida opijuma; djelotvoran protiv kašlja; isto i *narkotin.*

nosofòbija *grč.* (nōsos — bolest + *isp.* fobija) *med.* bolesni strah od oboljenja.

nosogràfija *grč.* (nōsos — bolest + grafein — pisati) opisivanje bolesti.

nosològija *grč.* (nōsos — bolest + lōgos — riječ, govor) nauka o bolestima.

nosrani — kod Arapa u sjeverozapadnoj Africi naziv za kršćanina, izveden od arapske riječi za pojam Nazarećanin (tj. čovjek iz Nazareta, gdje je odrastao Isus Krist).

nostalgija *grč.* (nostos — povratak + algos — bol) 1. velika čežnja za zavičajem, za domom; 2. uopće čežnja za nečim poznatim gdje smo ili s kim smo već živjeli; **nostalgičan,** -čna, -čno — koji se tiče tuge za domovinom ili zavičajem; koji tuguje za rodnim krajem; čeznutljiv, čežnjiv; *izv.* **nostalgičnost,** -osti.

Nostradamus (*franc.* Michel de Notre-Dame) francuski astrolog i liječnik (1533—1566), autor knjige proročanstava (*Centurije*); citira se, štampa i komentira još i danas, osobito u sudbonosnim trenucima čovječanstva (svatko ga — dakako — tumači kako kome bolje odgovara).

nostrifikacija *lat.* (noster — naš + ...fikacija, *v.*) postupak po kojem se neka u inozemstvu stečena isprava (obično školska) izjednačuje s istovrsnom domaćom ispravom; **nostrificirati,** -ficiram — »ponašiti«, dati nekoj ispravi (obično školskoj) pravovaljanost domaće isprave; usvojiti, izjednačiti s našim; *isto i* **nostrifikovati,** -ujem.

nostro conto *tal.* (*čit.*... konto) *trg.* na naš račun.

nostromo, nostroma, *mn.* nostromi *tal.* (nostromo) vođa palube, glavar mornara na jednom brodu.

not *v.* nat.

Not *v.* Notos.

nota *lat.* (nota — znak, znamenje, bilješka) 1. službena pismena diplomatska predstavka jedne vlade drugoj; 2. *muz.* — ton, glas, arija, melodija, napjev; *v.* note; 3. ocjena u školi; 4. u trgovini — račun; 5. uopće — bilješka, primjedba, opaska, zapis, zabilješka, napomena; obilježje, prizvuk, karakteristika.

nota bene *lat.* (*akc.* nota bene) pamti dobro!; ne zaboravi!; drži na pameti!; da se ne zaboravi; *skrać.* N. B.

notabilitet, -eta *lat.* (notabilis — znatan) 1. uglednost, ugled, viđenost, uvaženost, znatnost; 2. ugledna, odlična osoba, uglednik, odličnik, ličnost, uvažen čovjek; 3. značajnost, znamenitost, odlika, istaknuta osobina.

notacija *lat.* (notatio) 1. bilježenje, označivanje, način bilježenja; bilješka, opaska; oznaka; 2. *muz.* a) pisanje nota; b) notni sistem.

notafilija *lat.-grč.* ljubav prema banknotama, skupljanje novčanica (stranih i onih iz optjecaja, za razliku od numizmatike koja obuhvaća samo kovane novce); *izv.* **notafilist(a).**

nota infidelitatis *lat.* obilježje nevjere.

notalan, -lna, -lno (*isp.* note) — koji se odnosi na note, kajde; koji je po notama.

notalist(a) — pjevač ili svirač koji pri muziciranju gleda u note, koji pjeva odn. svira po notama a ne po sluhu (»sluhist«).

notar, -ara, 5. notaru *i* -are *lat.* (notarius) 1. u starije doba službena osoba ovlaštena da sklapa i ovjerava ugovore, izdaje pravne dokumente i sl., uopće da se bavi nekim odvjetničkim poslovima (većinom svima osim zastupanja pri sudbenim raspravama); 2. bilježnik, nataroš, općinski tajnik.

notaroš *v.* nataroš.

notata (*mn. sr. r.*) *lat.* (notare — bilježiti) bilješke, pribilješke, zabilješke, primjedbe, napomene, opaske.

note (*isp.* nota) — 1. određeni grafički znakovi (elipsastog oblika) za označivanje muzičkih tonova; *isp.* kajda; **nota quadrata** *lat.* (*čit.* kvadrata) četverouglasta nota (osobito u starim crkvenim napjevima); 2. muzičko djelo (napisano ili štampano); *v. i* tironske note; *prid.* **notni.**

notes *lat.* (notare — bilježiti; zapravo množina francuske riječi *note,* tj. bilješka, koja se u obliku *notes,* tj. bilješke, stavljala na bilježnice) bilježnica, zapisnica, podsjetnik, džepna knjižica za sitne bilješke.

notica, 2. *mn.* notica (*isp.* nota) mala bilješka, sitna vijest (osobito u novinama), često još i s tuđim akc. **notica** (*isp. tal.* notizia — glas, vijest).

notifikacija (*isp.* nota + ...fikacija, *v.*) 1. obavijest, izvještaj jedne države drugoj o raznim međunarodnim aktima (objava blokade, zaposjedanja novih zemalja); 2. obavijest vjerovnika dužniku o protestiranju izdane mjenice; 3. *uopće:* obznana, objava, davanje na znanje, obavještenje, saopćenje, priopćenje, najava, upozorenje, proglas; prijava; **notificirati,** -ficiram — izvršiti notifikaciju; *isto i* **notifikovati,** -ujem.

notirati, notiram *lat.* (notare) 1. zabilježiti; ubilježiti, zapisati; 2. imati vrijednost; biti bilježen kao vrijednost na burzi, kotirati (*v.*).

notnštender *njem.* (*isp.* note + Stander — stalak) stalak za note; *isp.* leturin.

Notogea *grč.* (notos — jug, ge — zemlja) zoogeografska oblast koja obuhvaća australsko i polinezijsko područje (karakteristične životinje: tobolčari, kljunaši, rajske ptice, kazuari).

notoran, -rna, -rno *lat.* (notus — poznat) 1. općepoznat; očevidan, očigledan; 2. ozloglašen.

Notos *grč.* Jug, južni vjetar, sin Astreja i Zore, južnjak.

Notre-Dame *franc.* (*čit.* notr-dām) Naša Gospa, tj. Bogorodica Marija (ime pariške katedrale).

notùrno *tal.* (notturno) *v.* nokturno.

nötzïc *njem.* (Not — nužda + Sitz — sjedalo) sjedalo za nuždu (kad nema drugoga, npr. u kinematografima), pomoćno sjedalo.

nougat *v.* nugat.

nòumen *grč.* (nóos — um, svijest; mišljenje) — u dualističkoj (*v.* dualizam) filozofiji Kantovoj »stvar o sebi« koja se tobože ne može spoznati i primiti osjetima nego samo razumom zamisliti; suprotno fenomenu *(v.)*. Dijalektički materijalizam uči da postoje samo stvari koje na danom historijskom stupnju nisu poznate, ali koje će se spoznati s razvitkom nauke.

Nous dansons sur un volcan *franc.* (*čit.* Nū dansōn sir en volkān) Mi plešemo nad vulkanom (riječi jednoga francuskog diplomata francuskom prestolonasljedniku na plesu u počast napuljskom kralju [mislio je, dakako, na Vezuv]; riječi su se pokazale kao proročanstvo: dva mjeseca kasnije, god. 1830, oboren je francuski kralj Karlo X); slična je izreka Robespierreova u doba francuske revolucije: **Nous marchons sur des volcans** (*čit.* Nū maršōn sir de volkān) Mi hodamo po vulkanima, tj. nemamo sigurne podloge u nogama.

Nous sommes mobiles et nous jugeons des êtres mobiles *franc.* — Sami smo nestalni, a sudimo o nestalnim bićima (Sainte-Beuve, citira J. Pasarić).

Nous verrons *franc.* (*čit.* Nū verōn) Vidjet ćemo! Uvjerit ćemo se!

nouveauriche *v.* nuvoriš (Krleža).

nòut *v.* naut.

nòva[1] *lat.* (novus — nov) u astronomiji naziv za zvijezdu koja zbog unutarnje eksplozije u sebi na kratko vrijeme vrlo jasno zablista.

nòva[2] *lat.* (*množ. od* novum — novo) u knjižarstvu: novosti, noviteti, nova izdanja.

novàcija *lat.* (novus — nov) *pravn.* 1. obnova, obnavljanje; ugovor vjerovnika i dužnika po kojem se stara obveza ukida time što na njeno mjesto dolazi nova; 2. prijenos obveze na novu osobu.

novàka *v.* nafaka.

novàtor *lat.* (novus — nov) čovjek koji hrabro uvodi nešto novo, unosi nove ideje u neko područje, lomi stare predodžbe, pravila, norme koje smetaju napretku; *prid.* **nòvātorskī; nòvātorstvo** — svojstvo novatora.

novečènto *tal.* (novecento — devet stotina, tj. 20. stoljeće) naziv za tzv. »Novu stvarnost«, tj. umjetnički (osobito likovna umjetnost, arhitektura, muzika) stil 20. stoljeća; **novečèntist(a)** — umjetnik iz novečenta.

nòvela, *2. mn.* nòvēlā (*akc. i* **novèla,** *2. mn.* novèlā) *tal.* (novella) 1. kratka pripovijest; priča; 2. *pravn.* kasnija izmjena ili dopuna prijašnjeg zakona; **novelèta,** *2. mn.* novelètā (novelletta) — 1. mala novela, nòvelica (novèlica); 2. *muz.* klavirska kompozicija bez određena oblika izgrađena na većem broju tema; **novèlist(a)** — pisac novela; *žen.* **novèlistkinja;** *prid.* **novelìstičkī.**

nòvembar, -bra, *2. mn.* nòvēmbārā *lat.* (november) mjesec studeni; *prid.* **nòvēmbarskī.**

nòvēna *tal.* (nove — devet) devetnica, katolička pobožnost koja traje devet dana i obično je namijenjena u točno određenu svrhu.

noviàl, -ála — *skrać.* od *nov i*nternational *a*uxiliari *l*ingue (novi međunarodni pomoćni jezik), kako je danski lingvist Oto Jespersen nazvao svoj umjetni jezik koji je predložio god. 1928; Jespersenov se prijedlog temeljio na rječniku zasnovanom na grčko-latinskim i novoromanskim riječima i na jednostavnoj gramatici engleskog uzora, ali nije imao uspjeha.

nòvīc, -íca *lat.* (novus — nov) novajlija, poletarac; novak, iskušenik, redovnički kandidat; **novicìjat,** -áta — 1. vrijeme novaštva, iskušeništva, pripravništva za redovničko zvanje; *prenes.* naukovanje, vrijeme naukovanja, »šegrtovanje«; 2. nastamba za redovničke pripravnike.

novilunium *lat.* mladi mjesec, mlađ, mlađak.

novírati, nòvīrām (*isp.* novacija) — propisati nešto novo, osobito donijeti novelu 2 *(v.)*.

novìtad, -ádi *tal.* (novita) *v.* novitet (M. Smoje).

novìtet, -éta *lat.* (novitas) novina, nova stvar, novost, novota, novotarija; neobičnost, čudo.

novokàīn, -ína (*isp. lat.* novus — nov + kokain) — kristalan prašak bez boje i mirisa; isto što i prokain; upotrebljava se u medicini.

Novotel — međunarodna organizacija hotelske službe, poslovna suradnja među pojedinim hotelima (preporučivanje, olakšice, osiguranje smještaja i sl.).

nòvum *lat.* (novus — nov) nešto novo; *pravn.* okolnost koja, poslije već završenog pravnog postupka, daje povoda pokretanju drugog postupka.

noxa *lat.* (*čit.* nòksa) šteta, kvar; u medicini

naziv za svakog uzročnika ili za svako djelovanje koje izaziva bolest.

nozems — jedan od naziva za bitnike *(v.)*.

Np — *znak za* neptunij *(v.)*, *oznaka za* neper.

Nr, Nro *v.* No.

NR — automobilska oznaka za *Zambiju.*

nrt — *skrać. za* neto-registar-tona *(v.)*.

NS — automobilska oznaka za *Novi Sad.*

N. S. D. A. P. (*izg.* enesdeape) — *skrać. za njem.* Nationalsozialistische deutsche Arbeiterpartei (Njemačka nacionalsocijalistička radnička stranka), službeno ime zloglasne nacističke stranke.

NSU (*izg.* enesu) — *oznaka za njem.* Vereinigte Fahrzeugwerke — (udružene tvornice vozila) Neckarsulm (grad Ulm na rijeci Neckaru).

Nt — *znak za* niton *(v.)*.

nuale *ar.* plastovi kukuruzovine (S. Batušić).

nuance *v.* nijansa.

Nubija — pokrajina u Sudanu; **Nubijac,** -ījca, 5. Nubījče, *2. mn.* Nubijāca; *žen.* **Nubījka;** *prid.* **nubījskī.**

nùbīlan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* nupcija) sposoban za brak.

nùbilāran, -rna, -rno *lat.* (*isp.* nubes — oblak) oblačan, naoblačen; taman, crn; *prenes.* nepovoljan, neprijazan, nepogodan (Matoš).

nùcati, -ām *njem.* (nützen) upotrebljavati, rabiti (Dončević).

nùcelus *lat.* (*isp.* nukleus) *bot.* zametna jezgra.

nucleus *v.* nukleus.

nuda proprietas *lat.* (»golo vlasništvo«) pravna, ali ne i faktična vlast na nekoj stvari, puki naslov.

nude, crude *lat.* (*čit.*...krude) golo i surovo, tj. dozlaboga loše.

nude look *engl.* (odjevni predmet, npr. ženske čarape) u boji kože.

nudist(a) *v.* nuditet, nudizam.

nudis verbis *lat.* golim (suhim) riječima, tj. bez zaobilaženja, neuvijeno, jasno, otvoreno.

nudìtēt, -eta *lat.* (nudus — gol, nag) golotinja, nagost, nagota; **nudìzam,** -zma — smjer koji propovijeda golotinju; kult golotinje; *isp.* naturizam 3; **nùdist(a),** *2. mn.* nùdista — pristalica golotinje; *žen.* **nùdistkinja;** *prid.* **nudìstičkī.**

nùdle, nūdlā *(mn. ž. roda) njem.* (Nudel) rezanci (od tijesta, šećerne repe i sl.); *umanj.* **nùdlice;** **nùdlbret** — daska za valjanje tijesta pri miješenju; **nùdlvalger** (Nudelwalker) — valjalo, rasukač, valjak, sukalo, razvijač, oklagija, takalo, tržnica.

nudo-camp *engl.* (*čit.* nüdokemp) kratica za nudistički kemp.

nudofòbija *lat.-grč.* (nudus — gol, nag + *isp.* fobija) bolestan zazor od vlastite golotinje, osobito pred drugim osobama; **nudomànija** (*isp.* manija) — bolestan nagon za hodanjem bez odjeće i uopće za nudizmom *(v.)*.

nudus *lat.* gol. nag; **nuda veritas** — gola (čista) istina.

Nuevo León — savezna država u sjeveroistočnom Meksiku; glavni grad Monterrey.

nùfūs, -ūsa *tur.* (nüfus) 1. stanovništvo, žitelji. osobe, lica, ljudi; 2. *prenes.* popis stanovništva, matične knjige; **nùfūs-tèskera** — rodni list; **nufùščija** — matičar.

nùfūz, -ūza *tur.* (nüfuz) utjecaj, upliv; dostojanstvenost koja izaziva respekt; **nufùzli** — utjecajan, uplivan, koji izaziva respekt, respektabilan.

nùgat *franc.* (nougat) tvornički naziv za poslastice od šećera, oraha ili badema i (ponajviše) kakaa.

nugget *engl.* (*čit.* nagit) veliki komad samorodnog zlata.

Nūh *tur.* *(iz hebr.)* Noa *(v.)*.

nuit *franc.* noć; oznaka na brzojavkama za inozemstvo koja znači da se isporuka ima izvršiti i u noćno doba.

nukleàrac, -árca, *2. mn.* nukleáraca (*isp.* nukleus) popularni naziv za osobu koja se bavi nuklearnom fizikom odn. atomistikom.

nuklèīnskē kiseline — složeni organski kemijski spojevi u jezgri biljnih i životinjskih stanica, nosioci genetskih informacija svih živih organizama.

nukleòni (*isp.* nukleus) zajedničko ime za proton i neutron *(v.)*.

nukleotídi *v.* nukleinske kiseline.

nùkleus *lat.* (nucleus, nuculeus) 1. jezgra, srž, bit; 2. uporište, središte; **nùklearan,** -rna, -rno — koji se tiče jezgre, u naše doba osobito atomske jezgre; **nùklearnā elektrána** — vrsta termoelektrane, atomska elektrana; **nùklearnā kemija** — grana kemije koja se bavi proizvodnjom i primjenom tvari koje nastaju u atomskoj jezgri; **nùklearnā fìzika** — atomska fizika; **nùklearnā enèrgija** — atomska energija; **nùklearnī reàktor** — naprava za tehničku provedbu cijepanja atomske jezgre i za dobivanje energije koja se pri tom razvija, ili za dobivanje radioaktivnih izotopa *(v.)* ili neutrona *(v.)*; **nùklearnā tèhnika** — metode, procesi i sredstva što služe pri iskorišćivanju atomske energije; **nùklearnī rȁt** — oružani sukob u kojem se upotrebljava *nùklearnō*

orūžje (tj. oružje kojemu se razorna moć osniva na iskorišćivanju atomske energije, npr. atomska, hidrogenska bomba i sl.); **nukleònika,** 3. -ci — nauka o atomskim jezgrama (nukleonima: neutronima, protonima).

nùklīd *v.* izotop.

nùla, *2. mn.* nūlā *lat.* (nullus — nijedan, nikakav) 1. ništica, ništa; 2. *prenes.* bezvrijedan, beznačajan, ništavan čovjek; *isp.* nulti, nul-točka; *v.* apsolutna nula.

nùler (*isp.* nula) — vrlo sitno samljeveno brašno; **nùlerica** — 1. isto što i nuler; 2. mašina za šišanje koja ostavlja vrlo malo kose, gotovo samo korijen.

nulificírati, -ìcīrām *lat.* (*isp.* nula + facere — činiti) proglasiti ništavim, ništetnim, poništiti, ukinuti, dokinuti, obezvrijediti; *isto i* **nulifikovati,** -ujem; **nulifikàcija** — proglašenje ništavim, ništetnim, poništenje, ukinuće, dokinuće, obezvređenje.

nulìpara *lat.* (nullus — nijedan, nikakav + parere — roditi) žena koja još nije rodila, koja stoji pred prvim porođajem, prvorotkinja.

nulla dies sine linea *lat.* (*akc.* nùla dìjes sine līnea) »nijedan dan bez crte«, tj. svaki dan treba nešto uraditi, svojom strukom treba se neprestano baviti (napisao starorimski pisac Plinije o starogrčkom slikaru Apelesu koji nije proveo ni jedan dan a da nije povukao barem jednu crtu na svojim slikama).

Nulla fere causa est, in qua non femina litem moverit *lat.* (*čit.*...kàuza, in kva...) Nema gotovo prijepora u kome žena ne bi pokrenula raspru (Juvenal); *isp.* cherchez la femme.

Nulla lex satis commoda omnibus est *lat.* (*čit.*...leks...komoda...) Nema zakona koji bi svima bio prikladan (Tit Livije).

nulla nullissima *lat.* najništavnija ništica, nitko i ništa u najdoslovnijem smislu riječi.

nulla poena sine lege *lat.* (*čit.* nùla pēna sine lēge) nijedna kazna (ne smije se izreći) bez zakona.

nulla ratione *lat.* (*čit.*... raciōne) ni na koji način, nikako.

Nulla redemptio sine sanguine *lat.* (*čit.*... redēmpcio... sāngvine) Nema oslobođenja bez krvi (Harambašić).

nulla regula sine exceptione *lat.* (*čit.* nùla rēgula sine ekscepciōne) nijedno pravilo nije bez iznimke.

Nulla tempestas magna perdurat *lat.* Nijedna oluja ne traje dugo, tj. svaka sila za vremena.

nullipara *v.* nulipara.

nullius momenti *lat.* neznačajno, nevažno.

Nullum crimen, nulla poena sine lege *lat.* (*čit.*...krīmen, pena) Nema krivnje ni kazne bez zakona, tj. nitko ne može odgovarati za krivično djelo ako počinjeno djelo nije kao takvo predviđeno u zakonu.

Nullum est iam dictum, quod non sit dictum prius *lat.* (*čit.*...jam dìktum...kvod...) Ništa se više ne može reći što već prije nije rečeno (Terencije).

Nullum magnum ingenium sine quodam dementiae gradu *lat.* (*čit.* kvōdam demēncije...) Nijedan veliki um nije bez nekog stupnja ludosti.

Nullus est liber tam malus, ut non aliqua parte prosit *lat.* (*čit.*...ālikva...) Nijedna knjiga nije tako loša da bilo kojim dijelom ne bi koristila (Plinije Stariji).

Nul n'est prophète dans son pays *franc.* (*čit.* Nil ne profēt dan son peī) Nitko nije prorok u svojoj domovini; *isp.* Nemo propheta...

nùl-nùl — govorna kratica za *zahod, nužnik,* koji se na javnim mjestima označuje sa 00; *isp.* WC.

nùl-točka (*isp.* nula) — početna točka bilo koje ljestvice, npr. kod toplomjera.

nùltī — *prid. prema* nula; **nùltī meridìjan** — meridijan od kojeg počinje mjerenje geografskih dužina (ide kroz Greenwich [*Grinič*] kraj Londona); **nùltī sat** — u srednjem školstvu novijega vremena naziv za školski sat koji se održava prije inače normalnoga početka obuke.

numa *grč.* kovani novac (*isp.* numizmatika).

Nùmān *tur.* »crveni«.

Nūma Pòmpīlije — jedan (treći) od starorimskih kraljeva (715—673. pr. n. e.), osobito poznat po tome što je uredio rimsko bogoštovlje i izvršio razdiobu zemljišta.

nūmer *lat.* (numerus) broj, brojka; *skrać.* Nr; **nūmera** — 1. numer; 2. *dijal.* kuća i okućje; gradilište; **numeràcija** — stavljanje brojeva na knjige, spise i sl., označivanje brojevima, »obrojčavanje«; **numèrātor** — sprava za numeriranje, brojitelj, brojač, brojilo; **numèrički** — brojni, brojčani; **numerírati,** -mèrīrām — označivati brojevima, obrojčavati, obilježivati brojkama; *isto i* **numèrisati,** -šem; **numerālia** *lat. (mn. sr. roda) gram.* brojevi; **numero** *tal.* (numero) *v.* numer; *skrać.* No, N[ro]; **numerus** *lat.* (*akc.* nūmerus) broj; **numerus clausus** (*čit.* n. klāuzus) — doslovno »zatvoren broj«; odredba da se u neku školu ili službu prima samo određeni (neprekoračivi) broj ljudi; **numerus currens** *lat.* (*čit.*...kurens) tekući broj, redni broj.

Numīdija — antička država u sjevernoj Africi (današnji sjeveroistočni Alžir); od 112. do 104. pr. n. e. vladao je zemljom Jugurta, koji je vodio ogorčene borbe s Rimljanima, ali je bio pobijeđen; **Numíđanin,** *mn.* -ani; *prid.* **nùmīdskī;** *isp.* O urbem venalem...
nùminōzan, -zna, -zno *lat.* (numen, 2. numinis — božanstvo) božanski, božanstven (kao oznaka neshvatljive sile koja ujedno izaziva povjerenje i strah).
Nùmītor — u starorimskoj mitologiji kralj Albe Longe, djed Romula i Rema.
numizmàtika, 3. -ci *grč.* (nómisma, 2. -atos — novac) nauka o kovanom novcu i medaljama kao o kulturno-historijskim spomenicima; *prid.* **numizmàtičkī; numizmàtičār** — tko se bavi numizmatikom.
numquam retrorsum *lat.* (*čit.* nŭmkvam retrŏrzum) nikada natrag.
numùlīt, -íta *lat.-grč.* (nummulus — novčić, para + líthos — kamen) jedna od okamina sitnih životinja (puževi, školjke) u vapnencu i u drugim naslagama (imaju oblik sitnog novca).
nunc aut numquam *lat.* (*čit.* nunk aut nŭmkvam) sada ili nikada.
nùncīj, -ija (*pored* **nùncije,** -ija) *lat.* (nuntius — glasnik, vjesnik) 1. papinski poslanik pri nekoj vladi (*apostolski nuncij*); 2. izaslanik Hrvatskog sabora (na nekom drugom, višem saboru u nekadanjoj Austriji); 3. glas, vijest, poruka, naznaka, dostava (na znanje); obznana; **nuncijatùra** — 1. poslanstvo, osobito papinsko poslanstvo u nekoj državi; 2. čast i dostojanstvo nuncija.
Nuncìjāta *tal.* (Annunziata) Blagovijest, Navještenje Marijino (da će roditi Isusa) (Vojnović).
nunc pede libero pulsanda tellus *lat.* (nunk...pulzānda...) sada treba slobodnom nogom razoriti zemlju (rečenica iz Krležine drame *U logoru*); smisao latinske rečenice koja potječe od Horacija (nakon pobjede Oktavijanove nad Markom Antonijem kod Akcija), drugačiji je. Cijela misao naime glasi: **Nunc est bibendum, nunc pede libero pulsanda tellus** — sada valja piti, sada slobodno plesati, tj. sada nam se valja u najvećoj mjeri veseliti; Krleža svoju misao zastupa i u pjesmi *Evropa godine hiljadu devet stotina četrdeset i druge*, gdje veli: »Dogodit će se jednog dana to | što ima da se desi, danas, sutra, sad, | ako ne danas, dogodit će se sutra, | sutra ili danas, svejedno kada i gdje, | svejedno tko i kako, zašto, tu il tamo, | gdje, kada, tko, on, ti, ja, mi, oni, | lupit će netko nogom o ovu trulu tikvu, | potrnut lampe na ovoj ludoj gozbi...«
nundīne *lat.* (nundinae) devetodnevke, tj. sajmovi, pazarni dani, koji su se u starom Rimu održavali svakoga devetoga dana (kao kod nas »tjedni sajmovi«), kada su »seljaci dolazili u grad, kupovali i prodavali, te se s javnim poslovima upoznavali« (Divković, *Latinsko-hrvatski rječnik*).
nunkupàcija *lat.* (nuncupatio) imenovanje baštinika; **nuncupata voluntas** (*čit.* nunkupāta...) *pravn.* točno izjavljena volja (pri određivanju baštinika).
nuntius apostolicus *lat.* (*čit.* nuncijus apostŏlikus) apostolski nuncij, papinski poslanik; *v.* nuncij.
nùpcija, 2. *mn.* nŭpcījā *lat.* (nuptiae) brak; vjenčanje, svadba; **nupturìjent,** 2. *mn.* nupturìjenātā — osoba koja stupa u brak (ženik, mladenac, mladoženja).
nūr, nūra, *lok.* nūru *tur.* (nur — sjaj, svjetlo) zraka svjetla koja, po vjerovanju muslimana, s neba pada na grob kojeg sveca, odnosno svjetlost koja se, po narodnom vjerovanju, pojavljuje iz grobova pobožnih ljudi ili na mjestu gdje je zakopano blago (zapravo se radi o fosforescenciji, *v.*); *isto i* **núrak,** núrka, *mn.* núrci, nūrākā; **nùrli** *prid. indekl.* svijetao, blistav.
nùrija 2. *mn.* nūrījā *grč.* (enoría) župa, parohija.
Nùrija *v.* Nurudin.
nùrli *v.* nur.
Nur recht, freundlich *njem.* (*čit.* rēht, frŏjndlih) Samo desno (gledajte), prijazno (lice učinite); nekada uobičajena »formula« kod fotografiranja.
Nurudīn, -ína, 5. Nūrudīne *tur.* »svjetlo vjere, islama«.
nūs *grč.* razum, intelekt, katkada i sinonim za *bog*.
nŭsprŏdukt (*isp.* produkt) — sporedni proizvod, nusproizvod.
Nùsret *tur.* »pomoć«; *žen.* **Nùsreta.**
nŭsštrùdla *njem.* (Nuss — orah + *isp.* štrudla) orahovača, »orehnjača«; **nŭstŏrta** — torta s orasima.
Nūt — staroegipatska božica neba, majka Ozirisa i Izide.
nutrícija *lat.* (nutrire — hraniti) hranjenje, ishranjivanje, ishrana, prehrana.
nutricionist(a) (*isp.* nutricija) stručnjak za prehranu.
nùtrija, 2. *mn.* nŭtrījā — vrsta glodavca (Južna Amerika); krzno i meso na velikoj cijeni.

nùtritīvan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* nutricija) hranljiv, izdašan u pogledu kalorija.
nutrològija *lat.-grč.* nauka o ishrani.
nùvab, *2. mn.* nȗvābā *ar.* isto što i kadija, tj. sudac.
nuvorìš *franc.* (nouveau — nov + riche — bogat) čovjek koji se obogatio spekulacijama u ratno, poratno vrijeme; bogataš-skorojević.
nuzla *tur.* (nezle) prehlada, upala sluznica, katar, upala desnī, »gnjilac«; *isp.* skorbut.
NW — *međunarodna skrać. za* sjeverozapad (*engl.* North-West).
N. Y. — *skrać. za* New York (država u USA).
Nyassa (Njasa) — jezero u istočnoj Africi (pripada Malaviji, Tanzaniji i Mozambiku); **Nyassaland** — staro ime za Malaviju *(v.)*.
nylon *v.* najlon (riječ je navodno stvorena od prvih slova imena *New York* [ny] i prvog sloga imena *London*).
nynorsk *norv.* (*čit.* nȉnoršk) novonorveški jezik, zapravo norveški narodni, pučki jezik, koji je u književnosti i javnom životu ravnopravan s bokmålom *(v.)*; *isp. i* riksmål, landsmål.
NZ — automobilska oznaka za *Novu Zelandiju.*

NJ

nj — palatalni suglasnik; dvadeseto slovo latinske abecede, a sedamnaesto ćirilske azbuke.
njȁnci *tal.* (neanche) ni, niti (D. Ivanišević).
Njȁsa *v.* Nyassa.
njemùštī *starosl.* nijem; obično samo u vezi *njemùštī jezik,* tj. jezik nijemih (ljudi i životinja).
njet *rus.* ne, nije (Begović).
njičevo *rus.* (ničego) ništa, ništavilo.
njȉlaš *mad.* (nyilas — strijelac) pripadnik mađarske fašističke organizacije za vrijeme drugoga svjetskog rata.
Njìžnī Nòvgorod — staro ime (do god. 1932) za današnji *Gorki* (SSSR).
njoki, njōkā *(mn. m. roda) tal.* (gnocco, *mn.* gnocchi) valjušci, knedle, okruglice, žličnjaci (za oblik dativa pl. isp. kod Matoša: »Jao talijanskim *njocima«*).
nju *engl.* (new) predmetak u geografskim imenima, koji označuje »novi«, »novo«...
Nju Dȋl *v.* New Deal.
njufundlànac, -nca, *2. mn.* njufùndlānācā — vrsta psa podrijetlom iz New Foundlanda (Sjev. Amerika); *prid.* **njufùndlānskī.**
Nju-òrlīnz-džȅz *v.* diksilend, hot.
njùpa *šatr.* hrana, jelo; **njùpati, -ām** — a) jesti, hraniti se; b) *povrat.* sekirati se, ljutiti se, žderati se, izjedati se; **njupaža** — jedenje, hranjenje; jelo, hrana.
njùstovina *mad.* (nyuszt — kuna) kunovina, krzno od kune.

O

o — samoglasnik; dvadeset i prvo slovo latinske abecede, a osamnaesto ćirilske azbuke; skrać. za više riječi koje počinju tim glasom, npr. *otac* (svećenik), *oko* (prijedlog, npr. o. 150. god.) *ovog* ili *ove* (u pisanju mjeseci: *o. mj.* — ovog mjeseca, ili godina: *o. g.* — ove godine); *otok,* u geometriji: *opseg.*
O — *znak za* kisik (oxygenium) i *skrać. za* Ohio (država u USA).
O' — predmetak ispred irskih prezimena, znači *potomak, sin,* npr. O'Neill — potomak Neillov.
Ö — *znak za* ersted *(v.)*; *isp.* Oe.
oaks *engl.* (*čit.* ōuks) *sport.* utrka trogodišnjih ždrijebaca (prvotno u Epsomu u Engleskoj) na dva kilometra ili više (u petak poslije derbija, *v.*).
OAS[1] — *skrać. za franc.* Organisation de l' Armée secrète — Organizacija tajne vojske (»Tajna vojna organizacija«) koja je u naše vrijeme razvila veliku aktivnost u Francuskoj i služeći se fašističkoterorističkim metodama nastojala spriječiti pravedno rješenje alžirskog pitanja; **oasovac,** -ōvca, *2. mn.* ōasovácā — u našoj štampi stvoren izraz za pripadnika ili pristašu OAS-a.

OAS² — *skrać. za engl.* Organization of American States (Organizacija američkih država); *franc.* Organisation des Etats Americains.

oàskop *grč.* (ōon — jaje + skopeīn — gledati) sprava za pregledavanje ispravnosti jaja od živadi.

Oaxaca (*čit.* Oahàka) — savezna država u južnom Meksiku; glavni grad Oaxaca.

oáza *grč.* (oasis, *iz koptskog jezika*) 1. malen komad zemlje s vegetacijom i vodom usred pustinje; 2. *prenes.* mjesto, pojava ili događaj koji predstavlja ugodan izuzetak.

obadávati, obadājem (*isp.* abadirati) osvrtati se, mariti, posvećivati pažnju (D. Ivanišević).

obàgriti, òbagrīm (*isp.* bagren) obojiti crvenom bojom, ocrveniti.

obandìjati *v.* obenđijati.

ob-art *skrać. za* objektivna umjetnost; pravac sličan pop-artu, samo dosljedniji u predočivanju konkretnog (kad umjetnik želi da prikaže bića ili predmete, on ne vaja niti ne slika, nego uzima stvaran otisak ili odljev cijele osobe ili predmeta).

ȍbaška *v.* baška.

ÖBB — *skrać. za njem.* Österreichische Bundesbahn — Austrijske savezne (državne) željeznice (na austr. vagonima).

ob defectum *lat.* (*čit....* defēktum) zbog pomanjkanja.

obdùkcija *lat.* (obducere — povesti na ili protiv; nešto preda što povući; prevući, prekriti) razudba, autopsija, sekcija; otvaranje mrtvog tijela i raščlanjivanje njegovih dijelova u znanstvene svrhe da se prouči građa tijela ili da se ustanove promjene što ih je prouzročila bolest. Vrši se i u sudbene svrhe da se ustanovi uzrok smrti; *prid.* **obdùkcījskī, òbdukciōnī; obducírati**, -dućīrām — vršiti obdukciju; **obdùcent**, *2. mn.* obducenātā — liječnik koji vrši obdukciju.

òbdulja, *2. mn.* òbdūljā *tur.* (öndül) 1. zalog, oklada, osobito na utrkama; 2. utrka, osobito konjska; **obdùljāš**, -āša — konj za utrkivanje, trkaći konj.

obedijèncija *lat.* (oboedire — slušati, pokoravati se) posluh, poslušnost, pokoravanje, pokornost, ovisnost.

obegenisati, -šēm (*isp.* begenisati) — zavoljeti nekoga, zaljubiti se u nekoga.

obehútiti se, obehūtīm se *tur.* (*isp.* bevut 3) onesvijestiti se, pasti u nesvijest, obeznaniti se.

obèlisk, *mn.* -sci, 2. obelīskā *grč.* (obelískos — mali ražanj) spomenik, kamena građevina u obliku četverobridnog stupa koji se prema vrhu sužava.

obenđìjati, -ām *tur.* omamiti, osobito benđelukom *(v.)*; opsjeniti, opčiniti, očarati, zatraviti; *isto i* **obenđelučiti**, -īm *i* **obenđiti**, -īm.

ober *njem.* (ober) 1. u složenicama (dijalektalno) označuje »nad«, »viši«, »stariji«, »gornji«; 2. u zagrebačkom žargonu (*akc.* òber) — natkonobar (*isp.* calkelner); 3. dama (gornjak) u kartama; 4. *šatr.* revizor na željeznici, kontrolor; 5. poglavar, nadstojnik; prior samostana; *žen.* **òberica** — poglavarica, nadstojnica; priorica samostana.

òberbaša *njem-tur.* starješina serežana *(v.)* u doba Vojne krajine.

obèrberiti, -īm (*isp.* berberin) obrijati.

obèrek *v.* krakovjak.

obergertner (*isp.* gertner) nadvrtlar, nadstojnik nad vrtlarima na nekom imanju (Kolar).

òberica *v.* ober.

òberkelner *v.* ober 2 (Krleža).

òberlajtnant *njem.-franc.* (Oberleutnant) natporučnik (u nekim vojskama; odgovara našem činu poručnika).

òberliht *njem.* (Oberlicht) vidjelica, svjetlarnik, osvjetljenje odozgo; otvor za puštanje svjetlosti u zatvorene prostorije (obično na krovu itd.).

Oberon — 1. fantastični ep njemačkog književnika (Christofa Martina Wielanda, 1733—1813); 2. vilinski kralj u Shakespeareovoj igri *San Ivanjske noći,* muž Titanijin; 3. četvrti satelit Uranov.

òberst, oberstlajtnant *v.* obrst (Krleža).

obèrtas *v.* oberek.

obesitas *lat.* prekomjerna debljina.

obevùtiti se *v.* obehutiti se.

òbezbjeda *rus.* osiguranje, zaštita; **obezbijediti**, -bezbijedīm — osigurati, zaštititi; **obezbjeđènje** — isto što i obezbjeda; **obezbijeđenost** — sigurnost, zaštićenost.

obezvìjati se, -ām se (*isp. lat.* via — put) izbezumiti se, dospjeti u stanje duševne poremećenosti, »izgubiti kompas«, potpuno se zbuniti, obezmísliti se.

òbi *jap.* širok pojas japanskoga kimona *(v.)* koji se dva-triput ovija oko tijela i sapinje na leđima u masivan čvor.

òbica *v.* haubica.

obiit *lat.* (*akc.* òbijit, *od* obire — umrijeti) umro je, preminuo je.

objèkcija *lat.* (objicere — predbaciti, prigovarati) primjedba, prigovor, prijekor, ukor, opaska, napomena, zamjerka; zapreka, prepreka, smetnja.

òbjek(a)t, -kta, *2. mn.* objekātā *lat.* (objectum) 1. predmet koji sačinjava dio vanjskog materijalnog svijeta; predmet spoznaje i djelatnosti subjekta *(v.)*; pojava što postoji nezavisno od naše svijesti; 2. *gram.* dopuna, ona riječ u rečenici na koju prelazi glagolska radnja izrečena predikatom, npr. *seljak* (subjekt) *ore* (predikat) *njivu* (objekt); 3. *uopće* predmet, stvar, pa i svrha, cilj, zadatak; *prid.* **òbjekatskī; objektnī.**

objèktīv, -īva *lat.* (objicere — izložiti, izvrći) dio optičkog aparata, okrenut prema promatranom predmetu; sastoji se od jedne ili od nekoliko leća.

objektivácija *lat.* (*isp.* objekt) činjenje nečega stvarju, predmetom, opredmećenje, popredmećenje, ostvarivanje; *isto i* **objektivizácija;** *glag.* **objektivizírati,** -izīrām *i* **objektivírati,** -ktìvīrām; *isto i* **objektìvisati,** -šem.

objèktīvan, -vna, -vno (*isp.* objekt) — 1. predmetan, stvaran, istinski, koji postoji nezavisno od subjekta, njegovih opažanja, mišljenja i vrednovanja; *uopće* koji se odnosi na objekt; **òbjektīvnā stvárnost** — materijal, priroda, sve što postoji nezavisno od naše spoznaje; **òbjektīvnā ìstina** — znanje koje odražava stvarnost onakvu kakva jest; **òbjektīvnī ùčin** — *pravn.* vanjska strana krivičnog djela kojom se ono pojavljuje u vanjskom svijetu, vanjsko djelovanje počinitelja (za razliku od subjektivne — unutarnje — strane bića krivičnog djela); 2. *prenes.* nepristran, bez određenog stava, neutralan, nezainteresiran; neličan, neosoban; stvaran; bez predrasuda; pravedan, pravičan; *prot.* subjektivan.

objektivírati se, -ìvīrām se (*isp.* objektivacija): a) postati objektivan, izdvojiti se, osamostaliti se; b) biti popredmećen, shvaćen kao stvarnost; c) opredmetiti se, ostvariti se (Krleža).

objektivìtēt, -eta *lat.* 1. *v.* objektivnost; 2. stvarnost, predmetnost.

objektivizácija *v.* objektivacija.

objektivìzam, -zma *lat.* (*isp.* objekt) metoda istraživanja koja, protivno subjektivizmu, polazi od proučavanja objektivne stvarnosti, ali se ograničuje na pasivno registriranje događaja, konstataciju njihove nužnosti, stajući na gledište opravdavanja svega što se događa; **objektìvist(a)** — tko se služi objektivizmom; *prid.* **objektivìstičkī.**

objektivizírati se, -ìzīrām se *v.* objektivirati se.

objektívnōst, -osti (*isp.* objekt, objektivan) — 1. što se slaže s objektom; što odgovara objektu *(v.)*; 2. nepristran, neodređen odnos prema danoj pojavi; nepristranost, neosobnost, stvarnost; pravednost, pravičnost; neutralnost; nezainteresiran stav.

òbjet *crkv.-slav.* obećanje, zavjet; žrtva, žrtveni dar.

oblāta *lat.* (oblatum *od* offerre — nositi pred koga, nuđati) 1. tanak listić umiješen od brašna i pečen; »hostija« (upotrebljava se za pričest u nekim vjeroispovijestima, za uzimanje lijekova u prašku i za pravljenje različitih kolača); 2. predmet nalik na hostiju, okrugla etiketa, naljepnica (koju npr. neki hotelijeri lijepe na kovčege svojih gostiju, da im služi kao reklama); *isto i* **oblànda.**

obligácija *lat.* (obligare — vezati, stezati; založiti) 1. obveza, dug; jamstvo, jamčenje, garancija; 2. vrsta vrijednosnog papira, obveznica, priznanica; zadužnica; 3. dužnost, obvezanost, obaveznost, obvezatnost, težak zadatak; *prid.* **obligácījskī** *i* **òbligaciōnī; obligaciono pravo** — obvezno pravo; grana građanskog prava koja se bavi obvezama; **obligātan,** -tna, -tno — obvezatan, obavezan, òbvezan, dužan, neizostavan, nuždan, običajan; **obligatòran,** -rna, -rno — koji obvezuje, koji je »pod moraš«, koji nije prepušten slobodnom izboru; *prot.* fakultativan; **obligo** *tal.* (*akc.* oblîgo) obveza, dužnost (u trgovačkom smislu); skup platežnih obveza, osobito mjeničnih, nekoga poduzeća.

obliterácija *lat.* (oblitterare — istrti, izbrisati) 1. udaranje pečata na biljege, na poštanske marke, poništenje, pretiskivanje; 2. *prenes.* brisanje iz pamćenja, predavanje zaboravu; 3. *med.* začepljenost, zapušenost, zaptivenost krvne žile, kanala; *glag.* **obliterírati,** -tèrīrām.

Obliti privatorum publica curate *lat.* (*čit.* ... pūblika kurāte) Zaboravivši na privatne stvari, brinite se za javne poslove (takav se natpis nalazi i na staroj dubrovačkoj vijećnici u Kneževu dvoru; spominje ga i Matoš u feljtonu *Kuća*).

oblivōn, -ōna *lat.* (oblivisci — zaboraviti) vrlo uspješno novo sredstvo protiv straha i neuroze.

òblok *mad.* (ablak) prozor, okno (u kajkavskim krajevima); *množ.* oblòki — s kajkavskim akcentom: naočale.

oblomovština — lijenost, bezvoljnost, parazitizam; život bez cilja; duševna tromost, nepokretljivost, ukočenost, učmalost, neodlučnost (prema imenu plemića Oblomova, glavnog junaka istoimenog romana ruskog romanopisca I. A. Gončarova).

oblučac, -čca, *2. mn.* oblučāčā (*isp.* obluk) prozorčić, okance (Dončević).
obluk *v.* oblok (Dončević).
obnubilacija *lat.* (*isp.* nubes — oblak) naoblačenje, zamračenje; u medicini naziv za pomračenje svijesti.
oboa, *2. mn.* oboā *franc.* (hautbois) vrsta drvenog duhačkog glazbala; *prid.* **obojskī** (Matoš); **oboist(a)** — svirač u obou.
obol *grč.* (obolos) 1. sitan novac u staroj Grčkoj (šesti dio drahme); 2. (malen) novčani prilog, dar, prinos.
obr... — u složenicama, a i samostalno, katkada umjesto *ober...(v.).*
obraz *rus.* lik, slika (Begović).
obrst *njem.* 1. (Obers) slatko vrhnje, kajmak, osobito na kuhanom mlijeku; 2. (oberst — najviši, vrhovni) pukovnik; za vrijeme Vojne krajine u ovom drugom značenju: **obrstar,** 5. -āru *i* āre; **obrst-lajtnant** — potpukovnik.
Obsequium amicos, veritas odium parit *lat.* (*čit.* opsekvijum amikos...) Ugađanje stvara prijatelje, a istina mržnju (Terencije).
observatorium *v.* opservatorij.
obunacati, -ā *tal.* (abbonacciare) stišati se, utihnuti (vjetar, more); smiriti se, staložiti se, proljepšati se (vrijeme); *isp.* zbunacati; *v.* bonaca.
oburlati, -ām *hrv.-lat.* (*prijedl.* ob + orlare) obrubiti, porubiti, opšiti.
obus[1] *franc.* (*čit.* obī) *v.* haubica (Tin Ujević).
obus[2] *njem.* (skrać. od **Oberleitungsomnibus** — omnibus s gornjim vodom) isto što i trolejbus.
o. c. — *skrać. za lat.* opus citatum — navedeno djelo, navedena knjiga (kod citata u znanstvenim djelima, obično ispod crte).
oc *v.* langue d'oc.
ocal, -āla *srednjolat.* (acuale) čelik, nado, mazija; *prid.* **ocalan,** -lna, -lno — čeličan; **ocalnī otisak** — vrsta štamparske tehnike, poznatija pod njemačkim nazivom Stahldruck (štaldruk) (Krleža).
OCAS — *skrać. za engl.* Organization of Central American States — Organizacija država Srednje Amerike (Kostarika, Salvador, Gvatemala, Honduras, Nikaragva).
ocat, octa *lat.* (acetum) sirće, kvasina; *prid.* **ocatnī; octenī; octenica** — posuda za držanje octa; *isto i* **octēnka; octiti,** -īm — stavljati octa, kiseliti.
occupation quotidienne *franc.* (*čit.* okipasion kotidijen) svakodnevna zauzetost, svakidašnji posao (Krleža).
ocean, -āna *grč.* (Okeanos) veliko more; Atlantski, Indijski, Tihi ili Veliki ocean (Pacifik); *prid.* **oceanskī; Oceanija** — svi otoci u južnom dijelu Tihog oceana (Polinezija, Melanezija, Mikronezija, Novi Zeland); **oceanografija** (*grč.* grafō — pišem) — nauka o poznavanju mora, dio fizičke geografije koji se bavi svestranim proučavanjem mora; **oceanograf** — stručnjak u oceanografiji; *prid.* **oceanografskī; oceanarīj,** -ija (*pored* **oceanarijum**) — veliki akvarij u kojem se njeguje oceanska flora i fauna (*sve pored* **okean** itd.).
ocelot *meh.* (tlalocelotl) tigru slična južnoamerička zvijer iz porodice mačaka.
ocijum *v.* otium.
ocjel *v.* ocal.
octidi *franc.* (*čit.* oktidī) osmi dan dekade (*v.* dekada 3).
Oculi *lat.* (*čit.* okuli) Oči, naziv treće nedjelje u Korizmi (*v.;* prema psalmu: Oculi mei semper ad Dominum — Oči su moje uvijek [uprte] u Gospoda).
oculus *lat.* (*čit.* okulus) 1. oko; 2. *arhit.* okrugao prozor.
očalīn, -īna *tal.* (*venet.* ocialino) 1. lornjet, naočale s drškom, pa i naočale uopće; 2. durbin, dalekozor.
oćefšiti, oćefšīm (*isp.* ćefš) — 1. ocijeniti, procijeniti, prosuditi; 2. razgledati, pregledati tijelo ubijenog čeljadeta; *isto i* **oćešiti,** -īm.
oda[1] *grč.* (ōdē, aoidē — pjesma, pjevanje) forma svečane lirske pjesme koja slavi neki znatni historijski događaj ili historijsku ličnost; pjesma uzvišena sadržaja, obično nekom posvećena.
oda[2], *2. mn.* odā *tur.* (oda) vod janjičarske vojske (više odā sačinjavalo je džemat — kompaniju); **odabaša** (bašy — paša) 1. komandant janjičarske čete; zapovjednik, poglavar; 2. upravitelj, ravnatelj, direktor.
odadžija *tur.* (odadži) 1. poslužitelj, vratar, podvornik; konobar; 2. u svezi s grčkom riječju *oda* tako su negda (poč. 19. st.) podrugljivo zvali Srbe pjesnike koji su po modi onoga vremena, pjevali ode (npr. Lukijan Mušicki).
odaja *tur.* (oda) soba, prostorija (u novije se vrijeme upotrebljava i u značenju *franc.* apartman).
odaliska, 3. -ski, *2. mn.* odalisākā *i* odaliskī *tur.* (odalyk) robinja određena za zabavu turskog cara; bijela robinja u turskom haremu.
oddfellow (*čit.* odfelou) *engl.* (odd — prekobrojan + fellow — drug) član engleskog tajnog

društva (u 18. st.) koje se bavilo podupiranjem nezaposlenih obrtnika.
odds *engl., sport.* davanje prednosti.
odekolonjizīrān *franc.* namirisan kolonjskom vodom (*franc.* eau de Cologne, *čit.* o d'Kolȍnj) (Krleža).
odelsting *v.* storting.
ȍdeon *grč.* (Odeîon, *isp.* oda[1]) — u staroj Ateni — okrugla zgrada za muzičke izvedbe i natjecanja; u kasnije vrijeme — naziv prostorije za koncerte, plesove i sl.
oderint, dum metuant *lat.* neka me mrze, samo neka me se boje.
oderunt peccare boni virtutis amore *lat.* (*čit.*...pekāre...) dobri (ljudi) mrze na grijeh iz ljubavi prema kreposti.
odervèčiti se, -dèrvēčīm se *tur.* (devrik — prevaljen, oboren) nagnuti se u stranu; *isto i* **odervèljiti se,** -dèrvēljīm se.
Odèta *germ.* (*isp.* Odon) »gospodarica«.
ȍdežda *crkv.-slav.* odjeća, svečane haljine, ornat (svećenīkā, kraljēvā, aristokrātā i sl.).
odìđar, -āra *v.* adiđar.
Ȍdin — u germanskoj mitologiji otac bogova, vrhovno božanstvo, gospodar svijeta; *isto i* Wodan.
ȍdiōzan, -zna, -zno *lat.* (*isp.* odium) neugodan, neželjen, neusvojiv, koji izaziva negativan odnos prema sebi; odvratan, gadan, mrzak, odbojan, gnusan, omrznut.
odi profanum vulgus et arceo *lat.* (ȍdi profānum vùlgus er ārceo) »mrzim prostu svjetinu i izbjegavam je« (početak jedne pjesme rimskog pjesnika Horacija).
Odìsej, Odìseja (*akc. i* **Odìsēj,** -ēja, 5. Ȍdisēju) — legendarni kralj otoka Itake, jedan od najpoznatijih grčkih junaka u trojanskom ratu, poznat sa svoje lukavosti i prepredenosti; na njegov je prijedlog izgrađen drveni konj (*v.* *Troja*); *prid.* **Odìsejev** (*akc. i* **Odisējev**); **Odisēja** (*akc. i* **Odìseja**) — 1. starogrčka epska poema koja opisuje desetogodišnja lutanja Odisejeva na njegovu povratku ispod razorene Troje; pripisuje se polumitskome pjesniku Homeru (*isp.* Ilijada); 2. *prenes.* događajima bogata lutanja (*katkada i u obliku* **odisejāda**); *isp.* Uliks.
oditològija *grč.* (hodítes, *novogrč.* odítis — putnik + *isp.* logija) nauka o putovanju, koju je osnovao Grk Leon Zigomalos objavivši god. 1803. u Parizu prvi prospekt s informacijama za putnike koji odlaze u strane zemlje; Zigomalosov rad je preteča današnjih bedekera (*v.*) i ustanovā kakva je npr. naš Generalturist i sl.
odium *lat.* (*akc.* ȍdijum) mržnja, omraženost, odvratnost, nepriličnost, nenaklonost, nesklonost, nezadovoljstvo, mrzovolja, zlovolja prema nečemu, omraza, mrskost.
ô d' kolȍnj *v.* eau de Cologne; *isp.* odekolonjiziran.
ȍdobaša *v.* odabaša.
Ȍdon *germ.* »gospodar«.
odontàlgija *grč.* (odus, 2. odòntos — zub + àlgos — bol) zubobolja.
odontítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (odùs, 2. odòntos — zub) upala zuba.
odontogrāfija *grč.* (odùs, 2. odòntos — zub + grāfein — pisati) 1. opisivanje zuba i zubala; 2. mjerenje zuba i zubala.
odontojatrija *grč.* (odùs, 2. odóntos — zub + iatreía — liječenje) liječenje zubi, zubarstvo, nauka o zubima, dentistika.
odontològija *grč.* (odùs, odòntos — zub + lȍgos — riječ, govor) nauka o zubima i njihovim bolestima, dio stomatologije (*v.*); **odontȍlog,** *mn.* -zi — stručnjak u odontologiji; *prid.* **odontȍloškī.**
odor *lat.* miris, vonj; **ȍdoratīvan,** -vna, -vno — mirisan, mirisav, mirišljiv, vonjav.
odòrīt, -īta *lat.* (odor — miris) vrsta sredstva za dezinfekciju; *isp.* dezodorator.
Ȍdra — ime nekim rijekama u slavenskim zemljama (npr. i kod nas u Turopolju); danas se najviše spominje *Odra* u Poljskoj, i to u vezi **Odra — Nysa** kao politički pojam o nepromjenljivosti državnih granica Republike Poljske prema Njemačkoj (granica je određena Potsdamskom deklaracijom god. 1945).
ȍdriglati, -ām (*isp.* rigl) odsunuti, otvoriti, otkračunati.
odrotírati, -rotīrām (*isp.* rotacija) maknuti odn. sići s položaja.
odùnluk *tur.* (odun — drvo) 1. smjestište za drva pored peći; 2. mjesto za cijepanje drva, drvocijep.
odzamànde (*isp.* zeman) odiskona, oduvijek, od pamtivjeka.
odzòvisti — naziv za pripadnike jednog (manjeg) dijela članova RSDRP (*v.*) koji su (god. 1908) zahtijevali da se iz Državne dume opozovu (odzovu) socijaldemokratski poslanici i da se prekine sav rad u ilegalnim organizacijama.
ȍdža *v.* hodža.
ȍdžak, *mn.* -ci, 2. ȍdžākā (*akc. i* **odžȁk,** -āka) *tur.* (odžak) 1. ognjište, ložište; dimnjak; 2. dvor, kula; 3. familija, obitelj, porodica; kuća, dom, koljeno, rod; 4. dinastija; 5. družba, društvo, udruženje; 6. jamica u zemlji za

sađenje kakvog sjemena, »kućica«; **odžačarov** *i* **-arev; odžačarskī;** *isto i* **odžaklija** (ovo znači i: 1. soba koja ima ognjište sa zidanim dimnjakom; 2. isto što i slijedeća riječ); **odžaković** — čovjek od dobra odžaka, tj. iz ugledne kuće, odžaklija, koljenović, kućić, starokućić.

odžulusiti, -džulūsīm (*isp.* džulus) — oglobiti.

oe — *skrać. za* norvešku i dansku novčanu jedinicu oer *(v.)*.

Oe — *znak za* ersted; *isp.* Ö.

OEA *v.* OAS².

OECD — *skrać. za engl.* Organization for Economic Cooperation and Development (organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj).

OECE *v.* OEEC.

oedema *v.* edem (Leskovar).

OEEC — *skrać. za engl.* Organization of European Economic Cooperation (Organizacija za evropsku privrednu suradnju); *franc.* Organisation Europeenne de Cooperation Economique.

Oekolampad (Johannes Hausschein; 1482——1531) švicarski vjerski reformator, prijatelj Zwinglijev; njegovo njemačko prezime *Hausschein* — znači *svjetlo kuće*, a to isto znači i grčki mu pseudonim, tj. *oīkos* — kuća, dom, *lampás* — svjetiljka.

oer (*čit.* er) — novčana jedinica u Norveškoj i Danskoj (stoti dio krune); *isp.* öre.

oersted *v.* ersted.

of *engl.* (off — izvan, po strani) u filmskom jeziku naziv za glasove, šumove ili druge zvučne efekte koji se snimaju izvan kadra (kod nas je riječ poprimila karakteristike imenice, npr. »Snimit ćemo dva ofa«).

ofanziva, ofanzīvan *i* **ofenziva, ofenzīvan** *(v.)*.

Ofen — njemački naziv za *Peštu* (njem. riječ znači *peć*, a to isto znači i *pešta*, koji su izraz Mađari posudili od Slavena kad se još govorilo *pest*).

ofenzíva *lat.* (offendere — udariti, napasti, uvrijediti, ozlijediti) navala, napadaj; veliki navalni pothvat, nastupanje, napredovanje; **ofenzīvan,** -vna, -vno — 1. navalni, nastupajući, napadački; 2. uvredljiv, sablažnjiv (*sve pored* **ofan...**).

oferčiti, -īm *tur.* (*isp.* ferk) ocijeniti, »ošecovati«, razabrati.

oferírati, -ferīrām *lat.* (offerre — iznositi, nuđati, prodavati) nuditi; podnijeti ponudu, molbu (npr. za namještenje); nuđati na prodaju; prinositi, žrtvovati, prikazivati, prinijeti žrtvu; *isto i* **oferisati,** -šēm; **oferta,** *2. mn.* oferātā — ponuda, molba (npr. za namještenje), nuđanje; *isto i* **ofert,** *2. mn.* oferātā; **oferent,** *2. mn.* oferenātā — podnosilac oferte, molitelj, tko se nudi u službu ili za izvršenje kakva posla; **ofertalan,** -lna, -lno — u obliku pismene ponude, na temelju oferata *(ofertālna licitacija)*.

Ofertōrīj, -ija (*pored* **Ofertorijum**) *lat.* (Offertorium) dio katoličke mise, *u našim prijevodima:* Prikazanje.

off-beat *engl.* (*čit.* ofbīt) specijalna ritmika u džezu koja melodijske akcente stavlja između akcenata u taktovima.

offensio *lat.* napadaj (Krleža); *isp.* ofenziva.

office *engl.* (*čit.* ofis) ured, kancelarija; ministarstvo; usluga, služba.

off limits *engl.* ulaz zabranjen.

offset *v.* ofset.

offshore *engl.* (*čit.* ofšor) trgovački poslovi sklopljeni u inozemstvu (izraz i znači: izvan obale, udaljeno od granice).

offside *v.* ofsajd.

oficīj, -īja (*pored* **oficijum**) *lat.* (officium — služba, dužnost); 1. služba; službena molitva (brevijar); 2. državna uprava, državna služba (Nehajev); **oficijal,** -ala, 5. oficijale — vrsta nižeg činovnika; državni službenik uopće, a u južnim krajevima isto što i oficir; *prid.* **oficijalov; oficijalskī; oficijalan,** -lna, -lno — 1. vladin; 2. služben; službeno ovlašten; propīsan; 3. *prenes.* suh, formalan, nategnut, »svečan«; **oficijant,** *2. mn.* -cijanātā — 1. konobar; 2. svećenik koji služi misu, celebrant; **oficijelan** *v.* oficijalan.

oficína *lat.* (officina *od* opus — djelo + facere — raditi) radionica; laboratorij (naročito kod ljekarnika).

oficiòz, -oza (*isp.* oficij) — novine, glasilo, list koji zastupa gledište vlade ako i nije njezin službeni organ; **oficiozan,** -zna, -zno — 1. poluslužben; povezan s vladom; koji provodi njezine direktive, no izvanjski formalno nezavisan od vlade; 2. pretjerano revan, neugodno uslužan, nametljiv; **oficiozni delikt** — krivično djelo koje država progoni po službenoj dužnosti, dakle i bez prijedloga oštećenika.

oficir, -íra, 5. oficīru *i* -īre *franc.* (officier, *isp.* oficij) *prvotno* časnik, službenik, *danas* nosilac svakog vojničkog čina višeg od zastavnika; *prid.* **oficírov; oficīrskī;** *umanj.* **oficirčić; oficīrka** — 1. žena oficirova; 2. djevojka koja se zabavlja s oficirima; 3. u novije vrijeme žena u činu oficira.

oficīrsdiner *njem.* poslužnik, posilni, služak kod oficira, »momak« (Krleža).
ofičo, -ala *tal.* (ufficiale) oficir (Vojnović).
ofidiologija *grč.* (ofis — zmija + logos — riječ, govor) *zool.* nauka o zmijama.
ofikleīd, -ída *grč.* (ofis — zmija + kleis, 2. kleidos — ključanica, reza, zapor) *muz.* vrsta duhačkog instrumenta od mjedi (zmijolikog oblika i dubokog, basovskog glasa).
ofinger *dijal., v.* aufhenger.
ofiolatrija *grč.* (ofis — zmija + latreia — štovanje) religiozno obožavanje zmija, »zmijopokloništvo«.
Ofir — daleka, čarobna zemlja zlata u biblijskim pričama, odakle su fenički pomorci židovskom kralju Salomonu dovozili zlato, sandalovinu i drago kamenje.
o-fise *njem.* (Fuss — noga, Füsse — noge) noge u obliku slova *o*, tj. noge s koljenima iskrenutim u stranu, tzv. sabljaste noge, »obručaste« noge (Kaleb); obično posljedica rahitisa (po Matošu: »noge pinkl-juda, noge penzioniranih konjanika, neapolonske, nedionizijske noge«); *isp.* iks-noge (rašljaste).
ofistan, -ana *tur.* (*isp.* fistan) vrsta dugačke haljine u muslimankī.
ofiti *grč.* (ofis — zmija) gnostička sekta u 2. st. (ime po tome što su poštivali zmiju kao simbol spoznaje).
oflag, *mn.* -zi *njem.* (*skrać. od* Offizierslager) logor za oficire ratne zarobljenike u Njemačkoj za vrijeme drugog svjetskog rata; *isp.* stalag.
oformiti, oformīm (*isp.* forma) oblikovati, stvoriti, uobličiti; *traj.* **oformljívati,** -formljujem.
ofort *v.* eau-forte.
ofsajd, *2. mn.* ofsajda *engl.* (offside) pogreška kada se igrač (kod nekih igara loptom) nađe u nedozvoljenom dijelu igrališta, »u zaleđu protivničke obrane« (ako nema pred sobom određeni broj protivničkih igrača, a lopta je upućena prema njemu od vlastitog suigrača u smjeru protivničkog gola; ako je lopta dodana suigraču u smjeru *vlastitog* gola, ofsajda nema).
ofset *engl.* (offset) u štamparstvu — dobivanje otisaka u bojama ne direktno od sloga odnosno crteža sa kamena nego posredstvom gumenog valjka koji preuzima boju sa štamparske forme i prenosi je na papir.
oftalmologija *grč.* (ofthalmos — oko + logos — govor, riječ) *med.* nauka o očima, njihovoj građi i funkcijama u zdravom i bolesnom stanju; okulistika; **oftalmolog,** *mn.* -zi — liječnik specijalist za oči, okulist; *prid.* **oftalmološkī.**
oftalmoplegija *grč.* (ofthalmos — oko + plēgē — udarac) *med.* kljenut jednoga, više ili svih mišića koji služe za pokretanje oka.
oftalmoskop *grč.* (ofthalmos — oko + skopeō — gledam) ogledalo za promatranje, pregled unutrašnjosti oka.
ofukariti, -īm (*isp.* fukara) osiromašiti (Enver Čolaković).
OG — automobilska oznaka za *Ogulin.*
ogar, *2. mn.* ogara *mad.* (agar — hrt) vrsta lovačkog psa; *dem.* **ogarče,** -eta; *kol.* **ogarčad,** -adi; **ogarača** — lanac odn. remenčić na kojem se vodi pseto.
ogi *jap.* lepeza na sklapanje.
ogivalan, -lna, -lno *tal.* (ogivale) sa šiljastim lukom, šiljast, u stilu gotike, gotski (u arhitekturi; *isp.* Ivo Vojnović, *Dubrovačka trilogija*).
OGIZ — *skrać. za rus.* Obedinenie gosudarstvennyh izdateljstv (Savez državnih nakladnih zavoda).
oglu *tur.* (oglu, ogul) sin.
ogolfati, -am *šatr.* oglobiti, »oguliti« (u igri, pri kartanju i sl.), oštetiti (za stanovitu svotu novca), nadigrati (Matoš).
ograjisati, -šem *tur.* (ogramak, ugramak) nagaziti na zlo, nagrabusiti, postradati; **ograma,** *2. mn.* ograma — nesreća na koju čovjek nagazi.
ograš, *2. mn.* ograša *tur.* (ugraš) sukob, bitka, borba, okršaj; *isto i* **ograšje.**
OH — automobilska oznaka za *Ohrid.*
Ohio (*čit.* Ohajo) — rijeka i savezna država u srednjem dijelu USA; glavni grad Columbus.
ohlofob, -oba *grč.* (ochlos — rulja, gomila, svjetina + fobeomai — bojim se) čovjek koji mrzi (prostu) svjetinu (M. Božić).
ohlokracija (-kratija) *grč.* (ochlos — rulja, gomila, svjetina + krateō — vladam) vladavina proste svjetine.
ohm *v.* om.
ohmeštar *v.* hofmeštar (Nehajev).
ohne *njem.* (*čit.* one) bez *(prijedl.)*; često i u frazi npr. »nije to ohne« sa značenjem: ima u tom neke (zle) primisli, odn. nije to bez razloga, ima to neku pozadinu i sl. (Ogrizović u jednom pismu Matošu).
Ohrana *rus.* (ohrana — obrana, čuvanje, straža) ruska carska tajna policija specijalno za borbu protiv naprednih društvenih snaga.
ohreja *grč.* (ōchros — blijed) *bot.* od palistića obrazovan rukavac lista kod truskovaca.
Oida hoti uden oida *grč.* Znam da ništa ne znam (Sokrat).

oidijum *lat.* (oidium) bolest vinove loze (vrlo sitne gljivice), »pepelina«, »pepelnica«, »maća«, »sijer«.
OIT *v.* ILO.
ojn *tur.* (ojun) igra; **ojna** — konjsko poigravanje u hodu; **ojnadžija** — igrač, onaj koji voli igru i zabavu; **ojnak,** 5. -če, *mn.* -ci, 2. ojnākā — 1. predmet kojim se igra; igračka; 2. živo i nemirno dijete; **ojnati,** -ām — igrati, poigravati.
ojun *v.* ojn.
ok *tur.* (ok) strijela.
O. K. (*čit.* ō kē) — *govorna skraćenica za engl.* all correct (*čit.* ōl korekt) — sve je ispravno, u redu je (američki izraz).
oka, 3. oki, *2. mn.* okā *tur.* (okka) 1. mjera za težinu (1.282kg); 2. mjera za zapremninu (oko litre i po); 3. boca od litre i po; isto što i mosflaša *(v.); isp.* okaluk, okanica.
okabuliti, -kābūlīm (*isp.* kabul) — odobriti, pristati na nešto, usvojiti, prihvatiti.
okadar *tur.* (okadar) mnogo, puno; *isp.* šukadar.
okagač *tur.* (okagač) debela hrastova greda po sredini stropa (u starinskim građevinama).
okahariti, -īm (*isp.* kahar) ožalostiti, ojaditi, rastužiti.
okaluk *mn.* -ci *tur.* (*isp.* oka) 1. predmet koji ima težinu jedne oke; 2. posuda u koju stane jedna oka neke tekućine.
okanica (*isp.* oka) boca koja sadrži jednu oku; *isto i* **okanīk,** -íka i **okanjača.**
okapi, -ija, *mn.* -iji — životinja slična žirafi (živi u Africi); *isto i* **okapija** (otkrivena god. 1900. u močvarnim šumama Konga; srodna je žirafi, ali je kraćeg vrata i ima po nogama pruge).
okarina *tal.* (ocarina) malo duhačko glazbalo od ilovače (jajolika oblika, s rupicama za prebiranje); *prid.* **okarinskī** (Matoš).
okariti se, -īm se (*isp.* karim) ojaditi se, razljutiti se (Nar.).
okazija *lat.* (occasio) 1. prigoda, zgoda, slučaj, prilika, okolnost, pogodan čas za neki posao; 2. događaj; neugodna slučajnost; neprilika; 3. razlog, uzrok, povod; 4. upotreba, nužda; *isto i* **okazion,** -ōna; **okazionī** — prigodan, slučajan, neredovit; **okaziona prodaja** — prigodna prodaja; prodaja za malen novac; *isto i* **okazionalan,** -lna, -lno; **okazionalnī red riječi** — *gram.* red riječi kojim se obično ne govori, koji upotrebljavaju govornici.
okazionalizam, -zma (*isp.* okazija) — idealistički i metafizički smjer u filozofiji (17. st.) koji je nastojao da uzajamno djelovanje duše i tijela protumači neposrednim božanskim utjecajem; **okazionalist(a)** — pristaša okazionalizma; *prid.* **okazionalistički.**
okcident *lat.* (occidens, 2. -entis) zapad; zapadni krajevi, zapadne zemlje.
okcidental, -āla (*isp.* okcident) jedan od projekata međunarodnog pomoćnog jezika, nešto slično pojmu interlingua *(v.);* predlagač estonski inženjer E. de Wahl (1867—1948).
okcidentalan, -lna, -lno (*isp.* okcident) zapadni, koji je na zapadu, zapadnjački.
okcipitalan, -lna, -lno *lat.* (occipitium — zatiljak) *med.* koji se tiče stražnjeg dijela glave, zatiljni, šijni.
okcizija *lat.* (occisio) ubojstvo, umorstvo.
ō kē *v.* O. K.
okean *i* **ocean** *(v.);* **Okean** — *(s ovakvim akcentom)* — u starogrčkoj mitologiji bog vodā, sin Urana i Geje, gospodar velike istoimene rijeke »na kraju svijeta« (od njega je jači samo Zeus); **Okeanide** — kćeri Okeanove, personificirane rijeke.
oker *grč.* (ōchros — blijed, žut) zemna vrsta željeznoga oksida koja se upotrebljava kao jeftina žuta ili smeđa boja, osobito za mazanje pročelja kuće; **okerast** — koji je poput okera, žućkast.
Okinava — 1. otočna skupina u zapadnom dijelu Tihog oceana (Ryu-Kyu) i ime otoku; glavni grad Naha (od 1972. opet japanski nakon što su ga Amerikanci u ogorčenim bitkama zauzeli u drugom svjetskom ratu); 2. u našem vulgarnom (đačkom) govoru sinonim za »okinuti«, tj. pasti na ispitu, ne završiti (uspješno) razred.
oklagija *tur.* (oklagu) rasukač, razvijač, sukalo, valjalo (oblo drvo za rasukivanje tijesta); *isp.* nudlvalger.
Oklahoma — savezna država u USA; glavni grad Oklahoma City.
okluzija *lat.* (occludere — zatvarati) zatvaranje, sprečavanje, zaustavljanje; *lingv.* zatvor, tjesnac, pregrada pri tvorbi glasova (između usana, između jezika i zubi itd.) i držanje zatvora usne šupljine dok traje pritisak daha; *prid.* **okluzīvan,** -vna, -vno; **okluzīv** — zatvorni, tjesnačni, pregradni, eksplozivni glas (u nauci o tvorbi glasova); glas praskavac (p, b, k, g itd.).
okniti, oknīm *i* oknijem (*isp.* kna) obojiti knom, ocrveniti, obagriti; *part. pas.* **okniven,** -ena, -eno; *odr.* **oknivenī,** -ā, -ō.
okra (*isp.* oker) mješavina gline sa hidroksidom željeza.

okrnati, -ām (*isp.* krna) *v.* okniti; *part. pas.* **okrnān,** -āna, -āno.

ōks[1] *v.* oaks.

oks[2]**..., oksi...***grč.* (oxys — kiseo, oštar) u složenicama označuje odnos dotičnih riječi prema kiselini ili kisiku.

ōksālnā kiselìna *lat.* (oxalis — biljka kiselica) *kem.* otrovna sastojina mnogih biljaka, a dobiva se i sintetički od celuloze; služi u bojadisarstvu, upotrebljava se za čišćenje kovina, za vađenje mrlja od tinte itd.; **oksàlāt,** -āta — sol oksalne kiseline; **oksalèmija** (*grč.* chaīma — krv) — prisutnost oksalne kiseline u krvi u većim količinama nego što treba, npr. kod šećerne bolesti; **oksalùrija** (*isp.* urin) — veće količine oksalne kiseline u mokraći.

ōksengalèrija *njem.* (Ochs — vol) porugljiv naziv za galeriju (dio gledališta u kazalištu) na kojoj predstavu prate gledaoci koji su daleko od umjetnosti, a obično služe kao plaćeni pljeskači; *isp.* klaka.

ōkser *engl.* (oxer) jaka ograda za stoku; vrsta prepreke (prepone) u jahačkim natjecanjima (dvostruka ograda sa šibljem između jedne i druge).

ōksford, *2. mn.* ōksfōrdā *engl.* (oxford) 1. vrsta tkanine; 2. u nogometu — udarac lopte stražnjim, gornjim dijelom kopačke, petom; danas prodire naš naziv »peta«.

ōksīd, -ída *grč.* (*isp.* oks...) *kem.* spoj neke tvari s kisikom; *naš stari izraz:* kis; **oksidàcija** — spajanje neke tvari s kisikom; *prid.* **ōksidacionī** *i* **oksidacījskī; oksidírati,** -ksìdīram 1. spajati se s kisikom, rđati; 2. praviti zaštitne prevlake iz oksida na površini metala radi sprečavanja rđe; 3. bojadisati kosu u svjetliju boju; *isto i* **oksìdisati,** -šēm, **ōksidovati,** -ujēm.

oksìdand *grč.-lat.* gorivo što izgara uz pomoć oksidatora *(v.)*; služi za pogon raketa i raketnih motora.

oksìdansi *(mn. m. r.) grč.* kemijske tvari koje lako predaju kisik drugim tvarima (služe za dezinfekciju, za izvođenje oksidacije i sl.); *isto i* **oksidàncije** *(mn. ž. r.)*.

oksidātor *grč.-lat.* oksidans (*v.* oksidansi) koji omogućuje oksidaciju bez upotrebe kisika iz zraka (*isp.* oksidand).

ōksidatīvan, -vna, -vno — koji izaziva oksidaciju.

oksidírati *i sl. v.* oksid.

ōksīdnī, -ā, -ō — *prid. prema* oksid *(v.)*.

ōksidovati *v.* oksidirati.

oksìgēn(īj), -ija (*pored* **oksigénijum**) *grč.* (*isp.* oks... + genesis — postanak) kisik; *kem.* element, atomska težina 16,000, *znak* O; plin bez boje, okusa i mirisa, teži od zraka, ne gori ali podržava gorenje; upotrebljava se za dobivanje visokih temperatura; spojen s vodikom daje vodu; *prid.* **oksìgēnskī** (*pored* **oksìgēnijumskī**).

oksihemoglòbīn, -ína *grč.-lat.* hemoglobin *(v.)* koji sadrži kisika (*isp.* oksigen).

oksihìdrāt, -āta *grč.* spoj oksida i vode.

oksikefālija *grč.* (oxys — oštar + kefalē — glava) šiljoglavost, pojava da glava ima izdužen i zašiljen vrh, a čelo visoko i strmo, te čitava glava nalikuje na toranj (tornjasta glava); *isto i* akrokefalija, hipsikefalija, turikefalija.

oksìmoron *grč.* (oxys — oštrouman + mōros — tupoglav) stilska figura kada se duhovito spajaju dva protuslovna pojma, npr. živi mrtvac, mudra budala, pošten lopov; *u enigmatici:* naročita vrsta šarade: DA + NE = Dane (ime, Danijel).

oksìtonon *grč.* (oxys — oštar + tonos — glas) u grčkoj gramatici: naglasak na posljednjem slogu u riječi; **oksìtona** — riječ s naglaskom na posljednjem slogu; **oksitòneza** — naglašivanje riječi na posljednjem slogu.

oksiurijāza *grč.* bolest koju izaziva odn. uzrokuje crijevna glista.

ōksngalèrija *v.* oksengalerija (Matoš).

ōksovati, -ujēm *njem.* (Ochs — vol) — tegliti poput vola, učiti, bubati, gruvati (Matoš); *isp.* biflati.

ōksuz, *2. mn.* ōksūzā *tur.* (öksüz — sirotan, siroče) neženja, samac.

ōktaèdar, -dra, *2. mn.* ōktaèdārā *grč.* (oktō — osam + hedra — sijelo, osnova, strana) pravilni osmerokutnik — tijelo kojemu su sve stranice jednako pravilni trokuti.

ōktān, -ána *grč.* (oktō — osam) *kem.* spoj, ugljikovodik, kojemu se molekula sastoji od 8 atoma ugljika i 18 atoma vodika, temperatura vrenja = 125,6°; ima ga u nafti; *prid.* **ōktānskī.**

ōktant, *2. mn.* ōktanātā *lat.* (octo — osam) osmina kruga ili kugle; sprava za mjerenje kutova.

oktàpod *v.* oktopod.

Oktàteuh *grč.* (oktō — osam + teuchos — sprava, posuda) prvih osam knjiga Starog zavjeta; *isp.* Pentateuh.

ōktāv, -āva *lat.* (octavus — osmi) osmina štampanog arka; **ōktāv-fōrmāt** — format nešto veći od običnog formata knjige; *isp.* folio, kvart.

oktáva *lat.* (octavus — osmi) 1. *muz.* osmi ton dijatonske skale, a također i interval koji obuhvaća 12 polutonova od kojih prvi i posljednji imaju uvijek isto ime; 2. *poet.* pjesnička kitica koja se sastoji od osam stihova, povezanih sa tri rime; 3. osmina, tj. razdoblje od osam dana; *prid.* **öktāvnī** *i* **öktavālan,** -lna, -lno; **öktavālnī sùdovi** — kraljevsko ili bansko sudovanje koje se u feudalno doba uricalo obično osmi dan nakon stanovitih crkvenih blagdana (Nehajev).

Oktavìjān, -āna, 5. Öktavijāne *lat.* »sin Oktavijev«; posinak Gaja Julija Cezara, prvi rimski car (s pridjevkom *August*).

Öktāvije *lat.* (octo — osam) »osmi« (ime koje se nadijeva osmom djetetu); *žen.* **Oktávija.**

öktenīj, -ija (*pored* **okténijum**) *lat.* (octo — osam + annus — godina) razdoblje od osam godina; osmoljeće.

öktet, -eta *lat.* (octo — osam) 1. kompozicija za 8 solističkih instrumenata ili glasova; 2. zbor od 8 svirača ili pjevača.

oktilìjūn, -ūna *lat.* broj (piše se brojkom 1 sa 48 nula); *isto i* **oktilìōn,** -ōna.

öktōbar, -bra, *2. mn.* öktōbārā *lat.* (october) mjesec listopad; *prid.* **öktōbarskī; öktōbarskā revolùcija** — socijalistička revolucija koja je izbila 25. oktobra 1917. (po julijanskom, starom, kalendaru; po gregorijanskom, novom, kalendaru bilo je to 7. novembra) u Rusiji; ta je revolucija, kojom je rukovodila radnička klasa, oborila vlast buržoazije i krupnih zemljoposjednika, ustanovila vlast sovjeta i uspostavila diktaturu proletarijata; *kraće:* Öktōbar, Velikī öktōbar; **öktōbarskā (lìstopādskā) diplòma** — carski ustavni zakon, izdan 20. X. 1860, kojim se Austrija — nakon Bachova apsolutizma — imala pretvoriti u državu federativnog tipa; *isp.* februarski patent.

Októberfest *njem.* (*isp.* oktobar + Fest — svečanost) svakogodišnja zabavno-privredna priredba u mjesecu listopadu, koja se održava u bavarskom gradu Münchenu.

oktòbristi — pripadnici stranke »Savez 17. oktobra« (dan jednog carskog manifesta) u Rusiji koja je stranka obrazovana od predstavnika veleposjednika, trgovaca, industrijalaca i sl. s ciljem da rasklimanom carizmu pomogne ugušiti revoluciju (1905).

oktògōn, -ōna *grč.* (oktō — osam + gony — koljeno, kut) 1. osmerokut; 2. poznati prolaz (pasaž) u Zagrebu (iz Ilice ukoso na Trg bratstva i jedinstva); **öktogonālan,** -lna, -lno — osmerokutan.

oktòih, *mn.* -si *grč.* (oktōēchos — osmeroglasan) pravoslavna crkvena knjiga u kojoj su pjesme što se pjevaju u osam glasova.

oktòpod *grč.* (oktō — osam + pūs, 2. podós — noga) *zool.* osmoručac, osmotračnjak; hobotnica (*isp.* ahtapod).

oktrōj, -oja, *2. mn.* öktrōjā *franc.* (octroi) nešto odozgo nametnuto, naročito zakoni doneseni od najviše državne vlasti bez sudjelovanja narodnih predstavnika; odatle i novo značenje: samovolja; *isto i* **oktròjka,** 3. -ci, *2. mn.* -kī; **oktrojírati,** -trojīrām — odozgo nametnuti; **oktrojīrānī ùstav** — ustav koji je vladar nametnuo bez suradnje parlamenta; *isto i* **oktròjisati,** -šēm.

oktuplírati, -tuplīrām *lat.* (octo — osam) uosmerostručiti.

okùjisati, -šēm *tur.* (okujudžu — čitač, pjevač) pozivati na molitvu (mujezin s minareta).

okulácija *lat.* (oculus — oko) cijepljenje, oplemenjivanje bilja, očenje, kalemljenje; *isp.* okulirati.

okùlār, -āra *lat.* (oculus — oko) kod optičkih instrumenata ono staklo kroz koje se gleda; vrsta durbina, dalekozora.

okulírati, -kulīrām *lat.* (*isp.* okulacija) cijepiti, kalemiti, očiti; oplemenjivati voćke.

okùlist(a) *lat.* (oculus — oko) liječnik, specijalist za bolesti očiju; *isp.* oftalmolog; *žen.* **okùlistkinja;** *prid.* **okulìstičkī.**

okulìstika, 3. -ci *lat.* grana medicine što se bavi bolestima očiju, vida; *isp.* oftalmologija.

okultácija *lat.* (occultatio) sakrivanje, prikrivanje, tajenje; *u astronomiji* sakrivanje zvijezda pred mjesecom, pomrčina zvijezda.

ökultan, -tna, -tno *lat.* (occultus *od* occulere — zaklanjati, sakrivati) tajinstven, tajan, sakriven, skrovit, tajnovit, misteriozan, mističan, magičan, natprirodan, nadnaravan, čaroban, čarobnjački; **okultìzam,** -zma — opći naziv za antiznanstvene mistične izmišljotine (magija, astrologija, spiritizam) o »tajinstvenim silama« prirode, o »nedokučivim svojstvima stvari« i dr. koje su tobože pristupačne samo shvaćanju »izabranih«, »posvećenih«; **okùltist(a)** — tko se bavi okultizmom; *žen.* **okùltistkinja;** *prid.* **okultìstičkī.**

okupácija *lat.* (occupare — zapremiti, zauzeti) 1. zaposjednuće, zaprema, zauzeće, osvojenje tuđeg teritorija vojnom silom; 2. *pravn.* stjecanje vlasništva stvari koja nije ničija njenim uzimanjem u posjed; 3. zaposlenje, zanimanje, zvanje; obrt, zanat, posao; 4. zaposlenost, zauzetost, briga, »trčanje«; *prid.* **okupaciōnī; okupaciōnā terápija** — liječenje

»zauzetošću«, nekim zanimanjem (npr. nepokretni bolesnici igraju košarku, šiju na stroju i sl.); **okùpātor** — neprijatelj koji je zaposjeo zemlju svojom vojnom snagom i održava se u njoj s pomoću grube sile; **okupírati,** -ùpīrām — 1. zapremiti, zauzeti, osvojiti; zaposjesti; zasjesti u tuđe, dočepati se; zaposliti, zabaviti poslom, oduzimati nekom vrijeme, smetati.

òkupatīv *lat.* (*isp.* okupacija) *gram.* glagol koji označuje zaposlenost, zauzetost nekim radom, npr. pisati, kovati.

okùpātor *v.* okupacija.

okùpīrānōst, -osti (*isp.* okupacija) angažiranost, zaposlenost, zauzetost poslom.

okupírati *v.* okupacija.

okurážiti, -kùrāžīm (*isp.* kuraža) ohrabriti, osmjeliti, osokoliti, potaknuti na odvažnost; **okuražénje** — ohrabrenje.

ôl *engl.* (all) svi (u brojenju sportskih rezultata npr. 2 ol — isto što i 2 : 2).

Ólaf *skand.* »potomak predaka«.

òlāj, -aja *mađ.* (olaj — ulje) laneno ulje.

Olánda *tal.* Holandija, Nizozemska.

òlbrekc *njem.* (halb — pola + rechts — desno) poludesno (komanda u nekadašnjoj austrijskoj vojsci).

óld-bōjz *engl.* (old boys — stari momci) stariji igrači nekog sportskog kluba koji se ne bave više aktivno sportom; stari učenici, bivši đaci neke škole, seniori, veterani.

old country *engl.* (*čit.* ould kàntri) stari kraj (u govoru naših iseljenika u Americi često upotrebljavan naziv za bivšu domovinu).

oldenburger (po imenu sjevernonjemačke pokrajine Oldenburg) — vrsta jakih, rasnih sjevernonjemačkih konja osobito dobrih za rasplod (Krleža: *U logoru*).

Old Jack *engl.* (*čit.*... Džek) Stari Jakob, engleska zastava.

old kountri *v.* old country.

óldsmobīl — marka automobila, nazvana po konstruktoru Randsu E. Oldsu.

oldtimer *engl.* (*čit.* óldtajmer) pomalo šaljivo, ali i s priznanjem: stari, iskusni, zaslužni i prokušani borac, veteran, senior neke sportske momčadi; uopće starudija.

Old Vic *engl.* (*čit.* ould vik) londonsko kazalište, osnovano god. 1818, glasovito po izvedbama Shakespeareovih djela (gostovalo i kod nas).

oleàndar, -dra, *2. mn.* oleàndārā *lat.* (oleander) vrsta ukrasnog stabla; *isto i* **oleànder,** 2. oleàndera; *isp.* lijander; *v.* zakum.

oleàstar, -stra, *2. mn.* -àstārā *lat.* grmolika biljka, vrsta divlje masline (*isp.* olikastar).

oleàt, -āta *lat.* (oleum — ulje) 1. uljena sol; 2. slika rađena uljem ili na uljanom papiru.

olefīn, -īna *grč-lat. kem.* nezasićeni ugljikovodik s jednim ili više spojeva u molekuli.

Oleg *rus.* muško ime prema *Olga.*

oleīn, -īna *lat.* (oleum — ulje) glavni sastojak masnih ulja; *prid.* **oleīnskī.**

oleòdukt, *2. mn.* -òdukātā *lat.* cjevovod za naftu, naftovod; *isp.* pajp-lajn.

oleogrāfija *lat.-grč.* (oleum — ulje + gráfō — pišem) 1. slikanje uljenim bojama; 2. u toj tehnici naslikana slika, tzv. »ulje«; *prid.* oleògrafskī.

oleotòraks *lat.-grč.* (oleum — ulje + thōrax — oklop, prsni koš) — punjenje prsne šupljine kod tuberkuloznih bolesnika uljem mjesto zrakom; jedna od kirurških metoda liječenja plućne tuberkuloze kojom se na plućni organ djeluje u mehaničkom smislu, tako da se bolesno pluće stisne, da miruje; oleotoraks često dovodi do teških komplikacija, pa se danas to liječenje sve više napušta.

öles ājnc *v.* ales ajnc.

olèum *lat.* dimljiva sumporna kiselina (primjena u kemijskoj industriji).

oleum lavendulum *v.* eterična ulja.

ölfa(k)tīvan, -vna, -vno *lat.* (olfacere — mirisati, njušiti) koji shvaća njuhom (*isp.* auditivan, vizuelan).

olfaktofòbija *lat.-grč.* (olfacere — mirisati, njušiti + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah pred pojedinim mirisima.

Olga *rus. v.* Helga.

òliban *ar.* tamjan.

Ólifant (navodno od *elefant* — slon, jer je bio načinjen od slonove kosti, bjelokosti) ime roga »mahnitog Rolanda« (*v.* Orlando furioso); u srednjem vijeku: signalni rog uopće.

oligàrhija *grč.* (olígoi — malo njih + árchō — vladam) 1. političko gospodstvo, vlada malene grupe eksploatatora — aristokrata ili bogataša (npr. *finančījskā oligàrhija*); 2. država s takvom vladom; *prid.* **oligàrhījskī;** **olìgarh,** *mn.* -si — jedna od vladajućih osoba u oligarhiji.

oligèmija *grč.* (olígoi — malo njih + chaîma — krv) pomanjkanje krvi, malokrvnost, slabokrvnost.

oligocēn *grč.* (olígos — malen, kratak + kainós — nov) razdoblje u razvoju Zemlje, mlađi dio paleogena; treća epoha tercijara; *prid.* **oligocēnskī.**

òligoelement *grč.-lat.* biološka tvar koja se u organizmu nalazi u veoma malim količinama, ali o kojoj ovisi njegov normalni život.

oligofrènija *grč.* (olígoi — malo njih + fren — duša) duševna nerazvijenost, slaboumnost.
oligokràcija (-kràtija) *grč.* (olígoi — malo njih + krateō — vladam) *v.* oligarhija.
oligòmeri *(mn. m. r.) grč.* morske sjedilačke životinje (mahovnjaci, ramenonošci, bodljikaši), »malokolutićnjaci«.
oligonīt, -ita *grč.* mineral siderit *(v.)* sa mnogo mangana.
oligopedàgog, *mn.* -zi *grč.* nastavnik u školama za defektologiju *(v.).*
òligopol *grč.* (olígoi — malo njih + poleō — trgujem) trgovina u kojoj nekoliko prodavača posluje s velikim brojem kupaca (»monopol nekolicine«).
oligùrija *grč.* (olígos — malen, kratak + *isp.* urin) izlučivanje manjih količina mokraće nego što je to normalno (bolest); *isp.* anurija, poliurija, dijureza.
olikàstar, -stra, *2. mn.* -kastārā (*isp.* oleastar): »Drvo je visoko, razgranato kao platana, no s hvojama lišća koje su se objesile kao u žalosne vrbe« (August Cesarec).
Òlimp — planinska grupa u Grčkoj; po mišljenju starih Grka, na oblacima ovijenom vrhuncu Olimpa živjeli su bogovi; **lìterārnī Òlimp** — figurativna oznaka za skup najpriznatijih pjesnika i književnika (katkada s primjesom šale i ironije); *prid.* **òlimpskī; Òlimpljanin,** *mn.* -āni — stanovnik Olimpa, starogrčki bog (ponajviše se misli Zeus).
Olìmpija *grč.* (Olimpía) kotar u Elidi na sjevernoj obali rijeke Alfeja gdje su pronađene mnoge iskopine iz grčke starine, osobito hram boga Zeusa s glasovitim kipom od Fidije *(v.)*; tamo su se svake četvrte godine održavale Olimpijade *(v.)*; *prid.* **olìmpījskī** *(v.).*
Olìmpijac, -ījca, 5. -ījče, *2. mn.* Olìmpijācā — 1. isto što i Olimpljanin; 2. **(olìmpijac)** a) reprezentant neke države na Olimpijadi *(v.)*; b) književnik ili umjetnik velikog ugleda (pripadnik »literarnog« ili kakvog drugog »Olimpa«).
Olimpijàda *grč.* (Olympiás, 2. -ádos) 1. u staroj Grčkoj — vremenski razmak od 4 godine između dvaju praznika olimpijskih igara (*v.* Olimpija) koji je služio za jedinicu brojenja godina; također i same igre koje su trajale nekoliko dana (sredinom ljeta); 2. međunarodne sportske utakmice modernog doba koje se od 1896. priređuju jedanput u četiri godine po uzoru na starogrčke olimpijske igre; *prid.* **olimpìjādskī.**

olìmpījskī 1. koji se odnosi na *Olimpiju,* grad u Grčkoj *(v.)*; 2. koji se odnosi na *Olimpijadu,* isto što i **olimpìjādskī;** 3. božanstven, božanski, uzvišen, nadzemaljski, suveren, gospodarski, nadut, »s visine«, »s visoka«, visokoparan, gospodski, prepotentan, ukočen, uštogljen, krut, tvrd, ukrućen.
olimpiònik, *mn.* -ci *grč.* pobjednik na olimpijskim igrama (danas: nosilac medalje stečene na Olimpijadi).
Òlimpljanin *v.* Olimp.
òlimpskī — prid. prema *Olimp* (**òlimpskī Zeus** — Zeus koji stoluje na Olimpu; **olìmpījskī Zeus** — Zeus kako ga prikazuje kipar Fidija na kipu pronađenom u Olimpiji); **òlimpska perspektíva** — gledano s visine, s uzvišenog gledišta (Krleža).
òlisbos *grč. v.* godmiche.
olíva *lat.* (oliva) maslina (drvo i plod); tustica (Matoš); **olìvīn,** -ína — mineral, magnezijev željezni silikat (maslinaste boje).
Olíva *lat.* »maslina«.
Oliver *engl.* »uzgajač maslina«.
ōl korekt *v.* O. K.
olla *lat.* lonac; **olla Papiniana** — Papenov lonac *(v.)*; **olla podrida** *španj.* (*čit.* olja...) vrsta jela od različitog sitno izrezanog mesa i kojekakvog povrća, isto što se kod nas zove *papazjanija* odn. *bosanski lonac.*
òlmaz *tur.* (olmaz) ne može biti, nemoguće je.
ol rajt *v.* all right (*kod Vlad. Čerine i prid.* **òlrajtskī** Englezi).
ol raund *v.* all round.
òlsun *tur.* (olsun) neka bude! makar!
òltār, -ára *lat.* (altare) žrtvenik, mjesto gdje se žrtvuje, vrši bogoslužje; *prid.* **oltārskī;** *umanj.* **oltárić.**
òluk, *mn.* -ci, 2. olūkā *tur.* (oluk) 1. žlijeb za vodu; 2. zavojiti žlijeb u puščanoj cijevi; 3. trak, traka, vrpca; pruga; 4. *šatr.* a) mjesto na kojem se uvijek može dobiti novaca; b) tajni izlaz iz nekog skrovišta; *umanj.* **olučić; olukli** — žljebast, žljebovit, zavojit, kaneliran.
Olympia-Band *engl.* (*čit.* Oulimpie bend) jedan od najpoznatijih muzičkih plesnih orkestara klasičnog džeza u New Orleansu (1900—1915).
om, oma (po imenu njemačkog fizičara Ohma, 1787—1854) — jedinica za mjerenje električnog otpora koja predstavlja otpor vodiča kroz koji prolazi struja silom od 1 ampera kad je među njegovim krajevima napetost od 1 volta; *znak* Ω (*isp.* megom).
Om: »Om se piše A. U. M., a znak je trojstva božjeg. Slog *Om* je Hindustancima tako svet,

da on, po njihovu mišljenju, razblažuje i nebo i zemlju. Upotrebljava se u početku ili na svršetku nauke ili molitve. Odgovara po prilici onome što je kod židova i kršćana Amen« (Fran Mažuranić); *isp.* Om mani...

omađìjati, -ām (*isp.* mađija) — začarati; **ömađijānōst,** -osti — začaranost, zaslijepljenost.

omàganjiti, -īm (*isp.* maganja) zagaditi, opoganiti.

ömagra *grč.* (ōmos — pleće, rame + *isp.* podagra) upala zgloba u ramenu.

ȍmama *mađ.* (ó — star) baka, baba; **ötata** — djed; *isto i* **öpapa.**

Oman — jedna od državica na arapskom poluotoku; glavni grad Maskat.

omartrítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (ōmos — rame + ārthron — zglob) upala u plećima, ramenu, lopatici.

omasòviti, -māsovīm (*isp.* masa) — učiniti masovnim, okupiti mnogo ljudi, jako povećati, proširiti; *nesvrš.* **omasovljívati,** -sòvljujēm.

omatída *grč.* (ómma, 2. -atos — oko + eĩdos — lik) jedno od mnogobrojnih okā koja sačinjavaju složeni vidni sistem u kukaca; svaka omatida prima vrlo točnu i čistu sliku promatranog predmeta.

omatušiti, -īm (*isp.* matuh) podjetinjiti od starosti, poseniliti; *isto i* **omàtuviti.**

ombrèlīn, -ína *tal.* (ombrellino) suncobran (Vojnović).

ombrometar, -tra, *2. mn.* ombrometārā *grč.* (ombros — kiša + metron — mjera) kišomjer; sprava za mjerenje oborina; pluviometar; *isto i* **ombrògraf.**

ombudsman *šved.* (zastupnik, povjerenik) predstavnik parlamenta kome od vremena do vremena biva povjerena kontrola nad radom izvršne vlasti (pored redovite kontrole).

ömega *grč.* (ō mega — veliko, dugačko *o*) 1. posljednje slovo grčkog alfabeta: *znak* Ω, ω (*v.* alfa); 2. jedna od najpoznatijih maraka za satove, simbol točnosti i preciznosti.

omelette *v.* omlet.

omen *lat.* (*akc.* ōmen) dobar **(bonum omen)** ili zao **(malum omen)** znak; predznak, koji na nešto sluti; znamenje, slutnja, kob; **omen faustum** — dobar predznak; **nomen est omen** (*akc.* nōmen est ōmen) »ime je znak«; kaže se kad netko imade ime koje nešto naznačuje (npr. netko se zove Dobriša, a dobar je, nekome je ime Srećko, a sretan je); **öminōzan,** -zna, -zno — koji nešto predskazuje; značajan; koji na dobro ne sluti; zlokoban, zloslutan, sumnjiv, prijeteći.

omentum *lat.* (*akc.* omēntum) *anat.* trbušna maramica.

Omer — ime drugoga kalifa iza Muhameda.

Omfāla (*grč.* Omfálē) u starogrčkoj mitologiji lidijska kraljica kod koje je služio Heraklo; po odredbi proročišta morao je Heraklo tri godine odraditi kao rob bilo kod koga za kaznu što je ubio Ifita, sina ehalijskoga kralja Eurita, misleći da je mladić kriv što mu Eurit ne da za ženu sestru mladićevu Jolu; Heraklo je kao rob Omfalin i dalje činio junačka djela, no s vremenom se upustio u raskošan istočnjački život i oženio se svojom gospodaricom. Nakon nekoga vremena kraljica ga je počela prezirati, obukla ga u ženske haljine i silila na ženske poslove, npr. na predenje, a sama se odijevala u junakovu lavlju kožu i nosila njegovu glasovitu kijaču.

omikron *grč.* (ò mikrón — malo *o*) petnaesto slovo grčkog alfabeta (kratko, zatvoreno o).

omìndula *v.* mandula (D. Ivanišević).

öminōzan *v.* omen.

omìsija *lat.* (omittere — premučati, ne spomenuti) propust, ispuštanje, izostavljanje, pogreška, omaška; *prid.* **ömisīvan,** -vna, -vno.

ömlet, *2. mn.* ömlētā *franc.* (omlette) kajgana; vrsta jela od jaja.

OMM — *skrać. za franc.* Organisation Météorologique Mondiale (Svjetska meteorološka organizacija).

Om mani pädme hum *sanskrt.* magijsko-religiozna formula u lamaističkom budizmu, koja se npr. u molitvenim mlinovima sveudiljno ponavlja; *isp.* Om.

öm-mētar, -tra, *2. mn.* öm-mētārā (*isp.* om) — sprava za mjerenje električnog otpora; *isto i* **ömomētar,** -tra.

Omne animal post coitum triste *lat.* (*čit.*...kòitum...) svaka je životinja poslije spolnog općenja tužna (stara poslovica koja se katkada proširuje dodatkom: **nisi mulier gallusque** [*čit.* nīzi mùlier galùskve] — osim žene i pijetla).

Omne initium difficile est *lat.* (*čit.*...inīcijum...) Svaki početak je težak.

Omne nimium nocet *lat.* sve što je previše, škodi.

Omne principium difficile (grave) *lat.* Svaki početak je težak.

Omne simile claudicat *lat.* (*čit.*...klàudikat) svaka usporedba hramlje, tj. pristaje samo jednostrano; *isp.* Omnis comparatio...

Omne trinum bonum (perfectum) *lat.* (*čit.*...perfèktum) Sve trostruko je dobro (savršeno); kod nas: Treći put (Do tri puta) bog pomaže.

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci *lat.* (*čit.*...pünktum kvi mìskuit...) najbolje se sviđa (pobjeđuje) onaj tko spaja korisno s ugodnim — izraz potječe iz starorimskog načina glasovanja: glasači su uz ime kandidata stavljali točku; doslovan je prijevod: sve je točke odnio.

Omne vivum e cellula *lat.* Sve živo iz stanice (ćelije).

Omne vivum e nucleo *lat.* (*čit.*...nukleo) Sve živo iz jezgre.

Omne vivum ex ovo (vivo) *lat.* (*čit.*... eks...) Sve živo (potječe) od jajeta (od živoga), tj. ništa nije samo od sebe nastalo; izreka i teorija engleskog liječnika Harveya iz 16. st.

Omnes manet una nox *lat.* (*čit.*...noks) Sve očekuje jedna noć, tj. svi smo smrtni (Horacije).

Omnes vulnerant, ultima necat *lat.* (*čit.*...nèkat) Sve (ure) ranjavaju, posljednja ubija (uobičajeni natpis na javnim satovima u srednjem vijeku).

Omnia laetissima in eunte anno *lat.* (*akc.* Ōmnija letìsima in eūnte āno) Sve najradosnije u slijedećoj godini (želim), tj. Sretna nova godina!

Omnia mea mecum porto *lat.* (*akc.* ōmnija mea mȅkum pȍrto) sve svoje sa sobom nosim, tj. pravo bogatstvo čovjeka je njegova unutarnja vrijednost (polatinjena rečenica grčkog mudraca Bijanta).

Omnia mutantur, nihil interit *lat.* sve se mijenja, ništa ne propada.

Omnia possideat, non possidet aera Minos *lat.* Sve može posjedovati Minos, ali zrak ne (rečenica koju starorimski pjesnik Ovidije pripisuje Dedalu [*v.* Ikar] kad je ovaj odlučio pobjeći sa Krete).

Omnia praeclara rara *lat.* (*čit.*...preklāra...) sve što je veoma lijepo, rijetko je.

Omnia sunt fluxa et fragilia *lat.* (*čit.*... flüksa...) sve teče i lomi se, tj. propada (Šenoa).

Omnia vincit amor *lat.* ljubav pobjeđuje sve; rečenica ima i nastavak: **et nos cedamus amori** — i mi treba da se pokorimo ljubavi (Vergilije).

ȍmnibus *lat.* (omnibus — svima, za sve) 1. velika kola s većim brojem sjedišta (služila su nekad za promet putnika); *isp.* autobus, šinobus, trolejbus; 2. knjiga koja sadrži cjelovitu zbirku manjih književnih djela jednoga pisca ili više njih, sa istom ili srodnom tematikom; **ȍmnibus-fìlm** — film od nekoliko različitih sadržaja koji su povezani osnovnom idejom.

omni casu *lat.* (*čit.*...kāzu) u svakom slučaju.

omni exceptione maior *lat.* (*čit.*... ekscepciōne...) viši od svakog prigovora, tj. nema mu zamjerke.

omni modo *lat.* na svaki način.

omnipotencija *lat.* (omnis — sav + potens, 2. -entis — moćan) svemoć; svemogućnost, svemoćnost; **omnipotèntan,** -tna, -tno — svemoćan; svemogući.

omniprezèncija *lat.* (omnis — sav + praesens — prisutan) svudašnjost, sveprisutnost; **omniprezèntan,** -tna, -tno — svuda prisutan, svudašnji, sveprisutan.

omnis amans amens *lat.* svaki je zaljubljenik lud.

Omnis ars naturae imitatio est *lat.* Svaka je umjetnost oponašanje prirode (Seneca; Krleža).

Omnis cellula e cellula *lat.* Svaka stanica od stanice, tj. sve ima svoj začetak.

omniscijencija *lat.* (omnis — sav + scientia — znanje) sveznanje, sveznadarstvo.

Omnis comparatio claudicat *lat.* (*čit.*... komparācio klāudikat) Svaka usporedba hramlje; *isp.* Omne simile...

Omnis spes in ferro *lat.* Sva je nada u maču (tj. valja nam se boriti).

omni tempore *lat.* u svako doba, uvijek.

ȍmnium *lat.* (omnis — sav, *2. mn.* omnium — sviju, za sve) *sport.* konjska utrka u kojoj sudjeluju svi natjecatelji bez obzira na svoju dob i podrijetlo.

Omnium artium medicina nobilissima *lat.* (*čit.*... arcijum...) Od svih je vještina medicina najplemenitija.

omnium consensu *lat.* (*akc.* ōmnijum konsēnzu) s pristankom sviju.

Omnium rerum (mensura) homo *lat.* Svim je stvarima (mjerilo) čovjek; *isp.* Panton hremΑton...

Omnium vitiorum fundamentum avaritia est *lat.* (*čit.*...viciōrum...avarìcija) Svima je manama osnova lakomost (Seneka).

omnìvori (*mn. m. r.*) *lat.* (omnis — sav + vorare — žderati) *zool.* svaštojedci, svežderači, životinje koje se hrane svim i svačim.

omȍfag, -āga, *mn.* -azi *grč.* (ōmos — sirov, nekuhan + fagein — jesti) individuum koji jede sirovu hranu, osobito meso.

omȍfor *grč.* (ōmos — pleće, rame + ferō — nosim) naramnik; dio odežde pravoslavnih arhijereja koji se nosi preko ramena i bez kojeg se ne može vršiti nijedan bogoslužni čin.

omometar *i* **om-metar** *(v.).*
ONA — *skrać. za engl.* Overseas News Agency (jedna od američkih novinskih agencija).
Onaeum — antičko naselje na mjestu današnjeg Omiša.
onager *grč.* (onagros — divlji magarac) — 1. perzijski, afganistanski, istočnoindijski konj, vrsta divljeg magarca; 2. u starorimskoj vojsci ratna sprava za bacanje kamenja (*isp.* balista).
onagrokracija (-kratija) *grč.* (*isp.* onager + krateo — vladam) vladavina divljih magaraca (tako je talijanski filozof Benedetto Croce nazvao vladavinu talijanskih fašista).
onajz *v.* anis.
onanija *lat.* samozadovoljavanje spolnog nagona podraživanjem spolovila; samoblud, masturbacija, manustupracija, ipsacija (po biblijskom Onanu sinu Judinu i unuku Jakovljevu, koji se po leviratu *(v.)* morao oženiti bratovom udovicom; kako nije htio s njom imati djece, jer se po tadašnjem zakonu ne bi smatrala njegovom, vršio je coitus interruptus *(v.),* a onanija je po njemu krivo nazvana); *isto i* **onanizam,** -zma; **onanist(a)** — tko se spolno zadovoljava onanijom; *žen.* **onanistkinja;** *prid.* **onanistički; onanírati,** -nānīrām — sam sebe spolno zadovoljavati, »udarati majmuna po glavi« (Josip Barković, *Dolina djetinjstva*); *isto i* **onanisati,** -šēm.
onbaša *tur.* (on — deset) desetar u vojsci.
Ondas *španj.* »valovi«, zapravo radio-valovi, španjolska nagrada svjetskog značenja, kojom se svake godine u Barceloni nagrađuju najbolja ostvarenja u televiziji (tekst, gluma, režija, spikeri itd.); god. 1966. jednu je od spomenutih nagrada polučila spikerica Radio-Zagreba Gordana Bonetti, a god. 1967. imala je naša zemlja i svoga zastupnika u žiriju (zagrebački publicist Pero Zlatar).
ondatra, *2. mn.* ondatrā *indijan.* bizamski štakor (Kanada).
ondes Martenot *v.* marteno.
on dit *franc.* (*čit.* on dî — kaže se) govori se, priča se, rekla-kazala.
ondulacija *franc.* (ondulation *od lat.* unda — val) 1. talasanje, lelujanje, njihanje, ljuljanje; valovito gibanje; 2. kovrčanje kose, pravljenje uvojaka; *glag.* **ondulírati,** -dulīrām — kovrčati, »brenovati«; *prenes.* dotjerati, popraviti, poljepšati, »frizirati« (npr. neki tekst); *isto i* **ondulisati,** -šēm.
oneiromantik *v.* oniromantija (Krleža, *Aretej*).
one man show *engl.* solo-scena, samostalan nastup na javnoj priredbi (bez ikakvih suigrača).
onerozan, -zna, -zno *lat.* (onus, 2. oneris — teret) tegoban, neprilićan, težak, teretan, spojen s dužnostima; **onerozni poslovi** — poslovi uz naplatu.
onestep *v.* vanstep.
ongarese *tal.* (*čit.* ongareze) mađarski; **all'ongarese** — *muz.* na mađarski način.
oniks, *2. mn.* oniksā *grč.* (onyx — nokat) 1. vrsta kalcedona s crnim i bijelim prugama, dragi kamen; 2. zagnojenje ispod očne rožnice; 3. vrsta antilope; **onihija** — uraslost nokata u meso; zanoktice; **onihofagija** *grč.* (fagein — jesti) *med.* bolestan nagon za stalnim odgrizanjem vrškova nokata.
oniomanija *grč.* (one — kupovanje, kupnja + *isp.* manija) bolesni nagon za bezrazložnim kupovanjem svega i svačega.
onirizam, -zma *grč.* (oneiros — san, sanja) pomračeno psihičko stanje slično snu; obično se javlja kod duševnih bolesnika, ali i kod zdravih ljudi kad su im prenapeti živci; *prid.* **onirički.**
oniromantija *grč.* (oneiros — san, sanja + manteia — gatanje, proricanje) tumačenje snova; **oniromant,** *2. mn.* oniromanātā — tumač snova.
onkl *njem.* (Onkel) tetak, ujak, stric (Josip Kozarac).
onkogeneza (*akc. i* **-geneza**) *grč.* proces stvaranja tumora.
onkologija *grč.* (onkos — debljina, nadutost + logos — riječ, govor) nauka o oteklinama, tumorima.
Onofrio de la Cava — talijanski graditelj u doba gotike, koji je god. 1436—1443. boravio u Dubrovniku; od njega potječe više građevina, a ime mu se čuva u poznatim *Onufrijevim česmama* (velikoj i maloj).
o-noge *v.* o-fise; čovjek s o-nogama: *raskoljen; žen. raskoljenka.*
onomastika, 3. -ci *grč.* (onomazō — imenujem) nauka o značenju i tvorbi (vlastitih) imena; *prid.* **onomastički; onomastikon** — 1. rječnik alfabetski poredanih imena; imenik; 2. leksikon koji nije obrađen po abecedi nego po grupama predmeta (tzv. realni leksikon); 3. pjesma kao čestitka za imendan ili rođendan; 4. vlastito ime, ime čovjeka, geografskog predjela i sl.; isto i **onomastik,** *mn.* -ci.
onomatologija *grč.* (onoma, 2. -atos — ime + logos — riječ, govor) nauka o tvorbi i značenju osobnih imena.

onomatopèja *grč.* (ónoma, 2. -atos — ime + poieō — činim) pojava da riječ svojim zvukom oponaša prirodu ili onoga koga označuje, npr. *grom, kokoš, cvrčak;* kao jedan od najpoznatijih primjera onomatopeje u svjetskoj poeziji spominje se stih iz Vergilijeve *Eneide* (VIII, 596): Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum (u našem prijevodu: Klopoću kopita konjska kroz kotlinu kopkajuć krokom); kod nas se ističe Nazorov stih: I cvrči cvrči cvrčak na čvoru crne smrče (pjesma *Cvrčak*); *isp. i:* Zriču zrikavci zrik o zrelim zorama i zlatnim brezama (M. Franičević, *O jarbolima i krvavom ljetu*); *prid.* **onomatopèjskī.**

onomaziològija *grč.* (onomázō — imenujem + lógos — riječ, govor) *lingv.* nauka koja se bavi ispitivanjem na koji su način stvari, bića i pojmovi dobivali (i dobivaju) svoja imena (u jezičnom pogledu).

onorevole *tal.* (*akc.* onorèvole) poštovan, dostojan štovanja (naslov talijanskih narodnih zastupnika).

On parle français *franc.* (*čit.* On parl fransē) Govori se francuski (oznaka na poslovnim prostorijama kao obavijest mušterijama da mogu biti poslužene na francuskom jeziku).

Ontario — pokrajina u Kanadi; glavni grad Toronto.

òntičkī *grč.* (ón, 2. óntos — ono što jest, biće) bitan, esencijalan (*ontička snaga;* Š. Vučetić).

ontogèneza (*akc. i* **-genèza**), **ontogènija** *grč.* (ón, 2. óntos — ono što jest, biće + geneza, *v.*) historija individualnog razvoja živog bića (za razliku od historije razvoja vrste — filogeneze) koja obuhvaća sve promjene što ih prolazi organizam od stadija oplođenja jajeta do svršetka individualnog života (terminom *ontogeneza* ponajviše se označuje embrionalni period života organizma).

ontològija *grč.* (ón, 2. óntos — ono što jest, biće + *isp.* logija) učenje o općim, fundamentalnim i konstitutivnim određenjima bitka; *prid.* **ontòloškī.**

Onùfrijeva česma *v.* Onofrio de la Cava.

onus probandi *lat. pravn.* teret dokazivanja (u parnicama).

oo... *grč.* (ōon — jaje) kao prvi dio složenice označuje vezu s jajetom, s jajima, sa začećem.

ooforítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (oo... + foreus — nosilac) upala jajnika.

oogàmija *grč.* (oo... + gameō — ženim se) u botanici oplodnja viših algi, gljiva i nižih stablašica; vrši se u oogonijama *(v.)*.

oogèneza (*akc. i* **-genèza**) *grč.* proces razvitka ženske spolne stanice u jajniku životinja i čovjeka.

oogònija *grč.* (oo... + gonē — rađanje) jajna stanica, ćelija kod gljiva.

oolīt, -ita *grč.* (oo... + lithos — kamen) 1. mineralni sediment mlađe jure (jajasta oblika), vapnenac od zrnaca sličnih ikri; *naš izraz:* ikrovac; 2. razdoblje u razvitku Zemlje (između krede i lijasa, *v.*); *prid.* **oolìtičan,** -čna, -čno; **oolītskī.**

oològija *grč.* (oo... + lógos — riječ, govor) nauka o jajima; *prid.* **oòloškī.**

oospòra *grč.* (oo... + spora, *v.*) jajna sjemenka, klica.

op. — *skrać. za lat.* opus *(v.)*.

Ōpa *lat.* (ops, 2. opis — obilje) starorimska boginja zemlje, žena Saturnova, mati poljskih plodova; *isto i* **Ops** *(indekl.)*.

òpal, -āla *sanskr.* (upala — kamen) dragi kamen kojemu se boje prelijevaju; **opal Baltika** (tj. Baltičkog mora) — jantar; *prid.* **òpalan,** -lna, -lno; **opalescèncija** — prelijevanje boja; *prid.* **opalescèntan,** -tna, -tno; **opalescírati,** -lescīrām — prelijevati se, ljeskati se, bliještati, blistati se; *isto i* **opalizírati,** -lìzīrām; **opalína** — 1. vrsta školjke bisernice; 2. napola prozirno bijelo staklo; **opalògraf** — vrsta naprave za umnožavanje pisanog teksta.

ōpapa (*isp.* omama) djed.

op-art — skraćenica, kovanica od pojmova *optički* i *art,* dakle *vidna umjetnost* ili *umjetnost oka;* jedna od najnovijih tendencija u suvremenoj likovnoj umjetnosti (katkada se i zove »nova tendencija«) koja se na egzaktan način bavi isključivo optičko-vizuelnim senzacijama koje predstavljaju osnovu spoznaje plastičnog svijeta; *isp.* pop-art.

ōpat, *2. mn.* ōpātā *aram.* (abba — otac) predstojnik samostana u nekim katoličkim redovima (benediktinci, cisterciti); ima biskupske ovlasti; *prid.* **ōpatov; ōpatskī; ōpatica** — 1. glavarica ženskog samostana; abatisa; 2. redovnica kod katolika; duvna; *prid.* **opatičin; ōpatičkī; opàtija** — 1. samostan nekih redova; 2. dužnost, položaj i čast opata.

öpcigovati *v.* apcigati.

ōpcija, *2. mn.* ōpcījā *lat.* (optio) 1. *v.* optacija; 2. ugovor kojim se nekom daje pravo da kupi neku stvar u određenom roku.

ōpćešiti, -īm (*isp.* ćefs, ćeš) razgledati, pregledati.

ÖPD — skrać. za njem. *Österreichische Pressedienst* — Austrijska novinska služba.

ope et consilio *lat.* (*čit.*...konzīlio) djelom i savjetom, zborom i tvorom.

opel — marka automobila (po osnivaču tvornice Adamu Opelu).

open-ticket *engl.* (*čit.* oupn-tìkit) avionska karta bez određenoga datuma leta, »otvorena karta«; *isto i* **open-flight** (*čit.* flajt = let).

ȍpera *tal.* (opera, *od lat.* opus, operis — djelo) muzička drama (sve se uloge pjevaju); **opera buffa** (*akc.* bȕfa) — komična opera; *prid.* **ȍpernī; ȍperskī.**

operácija *lat.* (operari — poslovati, raditi) 1. *kirurg.* sve vrste mehaničkih zahvata na tkivu i organima tijela koji se poduzimaju u svrhu olakšanja bolesti ili oslobođenja od nje (npr. kirurško otvaranje tjelesnih šupljina i odstranjenje bolesnog organa ili njegova dijela); 2. *vojn.* djelatnost velikih vojnih formacija (armije, fronte ili nekoliko armija i fronta) u svrhu postignuća određenog cilja; operacija se sastoji od niza bojeva i bitaka; 3. izvršenje nekog zadatka: financijskog, kreditnog, industrijskog, trgovačkog, osiguravajućeg, matematičkog (četiri osnovne operacije: zbrajanje, odbijanje, množenje i dijeljenje) i dr.; 4. *uopće:* rad, radnja, djelovanje, posao; spekulacija; nastojanje; *prid.* **operàcījskī** *i* **ȍperacionī; ȍperacionā báza** — točka ili rajon odakle se vrši popunjavanje aktivne vojske ljudstvom, municijom, oruđem, hranom i dr.; **ȍperacionī prȁvac** — osnovni pravac po kome se razvija ratna operacija; **ȍperacionā sala** — dvorana u kojoj se vrše kirurške operacije; **ȍperacionā gȍdina** — godišnji period djelatnosti (poduzeća, ustanove).

opera et studio *lat.* trudom i marljivošću, svestranim zalaganjem.

opera selecta *lat.* (*čit.*...selèkta) sabrana djela.

operȁt, -áta *lat.* (operari — djelovati, poslovati, raditi) izradak, dovršeno djelo; opsežan spis, velik referat, iscrpljiva pismena radnja.

operàtēr, -éra, 5. ȍperatēru *franc.* (operateur) 1. liječnik koji vrši operaciju; kirurg; 2. čovjek koji snima odnosno projicira film (kino-operater); *prid.* **operàtērskī.**

operàtika, 3. -ci *lat.* dio strategije koji obuhvaća pripremu i izvođenje bojnih operacija.

operatíva *lat.* 1. izvršni organi neke radne zajednice (za razliku od teoretičara); 2. praksa, praktični radovi; **operatívac,** -ívca, *2. mn.* operatīvācā — jedan od članova operative, izvršni organ, terenac, praktičar.

ȍperatīvan, -vna, -vno (*isp.* operacija) 1. koji se odnosi na neku operaciju; koji je popraćen operacijom; 2. *prenes.* koji podleži neodgodivom izvršenju; 3. *prenes.* koji umije izvoditi praktične zadatke; djelotvoran, djelujući, djelatan, izvršni; praktičan.

operatívnōst, -osti (*isp.* operativan) sposobnost za izvršavanje praktičnih zadataka, poduzetnost, poduzimljivost, aktivnost.

operȁtor — 1. *v.* operater; 2. matematički znak (predznak) kojim se obilježuje način izvođenja (matematičke) operacije (plus, minus itd.)

operȅta, *2. mn.* operētā *tal.* (operetta, *isp.* opera) veseo kazališni komad s muzikom (neke se uloge govore, a neke se pjevaju); *prid.* **opèretnī;** *pril.* **opèretno** — kao u opereti, tj. lako, lagodno, sladunjavo, ugodno, šaljivo, neozbiljno (Krleža).

operírati, -perīrām *lat.* (operari) 1. izvršavati određenu operaciju, raditi, činiti, izvoditi, djelovati, poslovati, obavljati, baviti se, nastojati oko čega; 2. *med.* izvršiti kirurški zahvat, sjeći, rezati; 3. *vojn.* nastupati, nadirati, napredovati uz borbu; 4. *trg.* trgovati, vršiti spekulacije; *isto i* **opèrisati,** -šēm.

opervȁziti, -pervāzīm (*isp.* pervaz) optočiti, obrubiti, oivičiti; *nesvrš.* **opervazívati,** -vàzujēm.

ȍphoblati, -ām *njem.* (abhobeln) 1. odblanjati, odsjeći blanjalicom; 2. (naš prijedl. *ob-*) obraditi drvo, izgladiti ga, optesati; 3. *prenes.* uljuditi, kultivirati, »otesati«.

ȍpica, *2. mn.* ȍpīcā *njem.* (Affe) majmun; *isp.* jopac.

opijȁt, -áta — uspavljujuće sredstvo u kojem ima opijuma.

ȍpijum *grč.* (opos, *umanj.* ȍpion — sok od biljaka koji curi kad se razrežu, osobito sok iz makovih glavica) osušeni mliječni sok iz narezanih nezrelih makovih glavica; upotrebljava se u medicini kao sredstvo za ublaživanje boli i za uspavljivanje (odatle kod naših starijih pisaca i prijevod *drijemak*); u Kini i Indiji rašireno je pušenje opijuma koje je po svojim posljedicama jedan od najtežih oblika narkomanije *(v.); prid.* **ȍpijumskī; Ȍpijumskī rȁt** — borbe što ih je Britanija poduzela protiv Kine kad je ova zabranila uvoz opijuma; rat je svršio mirom u Nankingu (1842), po kojem je Kina morala otvoriti svoje luke evropskoj trgovini i odstupiti Britaniji Hong-Kong.

opinio communis *lat.* (*čit.*...komūnis) sveopće mišljenje, javno mnijenje.

opiomànija *grč.* (*isp.* opijum + *isp.* manija) uživanje opijuma, strast za narkoticima, posebno za opijumom; **opiòman,** -ána — uživa-

lac opijuma, droga, narkoman, narkotičar; *žen.* **opiomanka,** 3. -ki, 2. *mn.* -kī.

opistocelan, -lna, -lno *grč.* (opisthen — straga + koilía — šupljina) koji ima straga šupljinu; **opistocelni kralješci** — kralješci koji su na stražnjem kraju udubeni (konkavni).

opistodom *grč.* (opisthodomos) stražnja dvorana Atenina hrama na Akropoli, koja je služila kao državna riznica.

opistograf *grč.* (opisthen — straga + grafō — pišem) spis, rukopis, knjiga i sl. s tekstom na naličju listova.

opistokefal *grč.* (opisthen — straga + kefalē — glava) zatiljak, šija.

opit, *2. mn.* opītā *rus.* (ópyt) pokus, eksperiment; *prid.* **opitnī.**

opium *v.* opijum.

opodeldok *v.* opopanaks.

opol *grč.* (hapalos — mekan, nježan) vrsta dalmatinske loze i vino od nje (kod Dinka Šimunovića: *rusika*).

oponirati, -pōnīrām *lat.* (opponere) pobijati; stavljati prigovore, suprotstavljati se, protiviti se, navoditi protivne razloge, osporavati, opirati se, odupirati se, proturječiti, protusloviti, zauzimati protivan stav; **oponent,** *2. mn.* oponenata — 1. protivnik u sporu; protivna stranka na sudu; 2. osoba koja izražava protivno mišljenje referentu ili čovjeku koji brani svoju disertaciju *(v.)*; zastupnik protivnog mišljenja; *isp.* opozicija.

opopanaks *grč.* smola jedne mediteranske biljke iz porodice štitarki; naš naziv *korenica;* upotrebljava se u parfimeriji i kao lijek; **opodeldok** (*složenica od* opoponaks *i* bdelium — palmina smola) — sredstvo protiv reumatizma.

oportun *lat.* (opportunus) povoljan, odgovarajući, prikladan, zgodan, podesan, shodan, svrsishodan, uputan, povoljan, pravodoban, pravovremen, koji je »s ruke«; *izv.* **oportunost,** -osti; **oportunizam,** -zma — prilagođivanje, sporazumaštvo, oportunizam u radničkom pokretu — prilagođivanje i podvrgavanje klasnih interesa proletarijata interesima buržoazije; **oportunist(a)** — 1. čovjek koji se lako prilagođuje prilikama, koji se kreće »po liniji najmanjeg otpora«; sporazumaš, »kompromisler«; 2. pristaša buržoazije u radničkom pokretu; *žen.* **oportunistkinja;** *prid.* **oportunistički.**

oposum *indijan.* vrsta tobolčara; živi u Sjev. Americi, krzno mu se veoma cijeni; u našim priručnicima: naboruša.

opozicija *lat.* (oppositio, *isp.* oponirati) 1. protuakcija; suprotstavljanje svojih nazora, svoje politike nekoj drugoj politici, drugim nazorima; 2. stranka ili grupa koja vrši takvu protuakciju; 3. *astr.* položaj Sunca, Mjeseca ili planeta gdje se za dva od njih, kako ih gledamo sa Zemlje, eliptične dužine razlikuju za 180°, a stoje jedan nasuprot drugome; npr. opozicija Mjeseca i Sunca kad je pun Mjesec; 4. *uopće* protivnost, protivština, opreka, razlika, otpor, proturječje, protuslovlje, protivljenje, zapreka, konkurencija, opiranje, oporba, osporavanje, pobijanje, navođenje proturazloga, suprotnost, suprotan stav, protustav; *prid.* **opozicijski; opozicionī** — koji djeluje protivno, koji se nalazi u opoziciji; koji se odnosi na opoziciju; suprotan, sučelan, protivan, različit; **opozicionalac,** -lca, 5. opozicionalče, *2. mn.* opozicionalāca — čovjek koji pripada opoziciji; *kod naših starih pisaca:* »oporbenjak«; *isto i* **opozicionar,** -ara, 5. opozicionaru *i* -are *pored* **opozicioner,** -era, 5. opozicioneru.

opozit, -íta (*isp.* opozicija) 1. suprotnost, protivnost, protivština; 2. *u lingvistici:* naziv za riječ suprotnog značenja (npr. radost — žalost); *isp.* antonim; *isto i* **opozitum.**

Oppidum Berulia — antičko ime za Brela (u Dalmaciji).

opresija *lat.* (oppressio *od* opprimere — pritisnuti) 1. tlačenje, podjarmljivanje, pritisak, tiskanje, ugnjetavanje, zatiranje, zulum, tiraniziranje; 2. *prenes.* tjeskoba, nevolja, bijeda, potištenost; *prid.* **opresivan,** -vna, -vno.

opričnik, *mn.* -ci *rus.* pripadnik tjelesne garde (vojnopolicijskih odreda) ruskog cara Ivana Vasiljevića IV, zvanog Grozni; opričnici su regrutirani većinom iz redova sitnog plemstva, a car ih je upotrebljavao u svojim pothvatima protiv visoke i bogate aristokracije (boljara); **opričnina** — sistem vladavine ruskog cara samodršca Ivana Groznog.

oprobati, oprobām (*isp.* proba) — okušati, prokušati; **oproban** — prokušan, provjeren, iskusan, prekaljen; **oprobanost,** -osti — okušanost, prekaljenost, utvrđenost, provjerenost, iskusnost.

Ops *v.* Opa.

opscen *lat.* (obscenus) koji vrijeđa stid; bestidan, sramotan, besraman, ružan, gnusan, gadan, bludan, neukusan, nepristojan, ogavan, odvratan, prost, prostački; *izv.* **opscenost,** -osti.

opsedantan, -tna, -tno *franc.* (obsedant) napastan, dosadan; neprekidan, neprestan; *isp.* opsesija.

opsèkvije *(mn. ž. r.) lat.* (obsequiae) sprovod, ukop, pogreb, pokop, sahrana; *isp.* egzekvije.

opservácija *lat.* (observatio *od* observare — motriti, paziti) opažanje, opažaj, promatranje, motrenje, posmatranje, osmatranje; primjećivanje, primjedba, napomena, opaska; opažanjem stečeno iskustvo; **òpservacionī** — promatrački; **òpservaciona tòčka** — točka promatranja s određenim ciljem (medicinskim, naučnim itd.); *isp.* opservator, opservirati.

opservàncija *lat.* (observans, 2. -antis — koji pazi) održavanje regule; stalno ravnanje po nekom pravilu; pažljivost, pomnjivost, vršenje dužnosti.

opservatòrīj, -ija (*pored* **opservatòrija,** -ijē *i* **opservatòrijum**) (*isp.* opservacija) — specijalno uređena zgrada za astronomska (zvjezdarnica), magnetometrička, meteorološka, seizmička promatranja; *prid.* **opservatòrījskī** *i* **opservatòrijumskī; opsèrvātor** — tko vrši opažanja, motrilac, promatrač, opažač, osmatrač, ispitivač; **opservírati,** -sèrvīrām — opažati; vršiti opažanja, motriti, promatrati, osmatrati, posmatrati, gledati, primjećivati, utvrđivati pojave; praviti opservacije, napominjati, izjavljivati.

opsèsija *lat.* (obsessio *od* obsidere — zauzeti, obuzeti) 1. stanje onoga tko je opsjednut; opsjednutost, obuzetost nečim (npr. mišlju, idejom), manija, mora, utvara, mučenje, bjesomučnost; spopadanje, salijetanje, dosađivanje; 2. opkoljenje, blokada; *prid.* **òpsesivan,** -vna, -vni.

opsidìjān, -āna *lat.* vrsta vulkanskoga kremena koji ima izgled stakla za boce.

opsignácija *lat.* (obsignare — pečatiti) sudsko zapečaćenje (npr. nečijeg stana ili sl.); *glag.* **opsignírati,** -sìgnīrām.

òpsigovati, -ujēm *v.* apcigati; *isp.* opcigovati.

opsìhiriti, -īm (*isp.* sihır) — začarati, ureći, zamađijati, opčiniti.

òpskūran, -rna, -rno *lat.* (obscurus) mrk, mračan, taman, zloglasan, potajan, skrovit, skriven, prikriven, nepristupačan; nejasan, nerazgovijetan, mutan, nerazumljiv, neshvatljiv, maglovit, neodređen; neznan, nepoznat, neznatan, neslavan, neugledan; *izv.* **opskùrnost,** -osti; **opskurantìzam,** -zma — krajnje neprijateljski odnos prema nauci i prosvjeti; mračnjaštvo, zaglupljivanje; **opskùrant,** *2. mn.* opskuranātā — mračnjak, neprijatelj nauke i prosvjete, natražnjak, nazadnjak.

opskurìzam *v.* opskurantizam (pod *opskuran*).

òpsolētan, -tna, -tno *lat.* (obsoletus) iznošen, ostario, zastario; svakidašnji, prost, vulgaran *(v.).*

opsoníni *(mn.) grč.* (opson — hrana) supstancije koje ulaze u građu normalnih sastojaka krvi, a koje oslabljuju djelovanje zaraznih tvari i tim samim pomažu fagocitima *(v.).*

opstetrícija *lat.* (obstetrix, 2. -icis — primalja, babica) primaljstvo, babištvo, porodiljstvo; nauka o rađanju (dio ginekologije, *v.*); kod naših starih kajkavskih pisaca: meštrija pupkorezna; *isto i* **opstetrika,** 3. -ci.

òpstinātan, -tna, -tno *lat.* (obstinatus *od* obstinare — tvrdo odlučiti) svojeglav, tvrdokoran, okorio, uporan, nepopustljiv, tvrdoglav, jogunast, zatucan, nepristupačan razlogu; *u dobrom smislu:* postojan, stalan, nepokolebljiv; **opstinácija** — tvrdokornost, svojeglavost, tvrdoglavost, nepopustljivost, jogunluk, upornost, zatucanost; *znači i dobra svojstva:* postojanost, stalnost, nepokolebljivost.

opstipácija *lat.* (obstipare — nagnuti na stranu) zapečenost, začepljenost, zapek, začep; tvrda stolica, nemogućnost ispražnjivanja crijeva, odstranjivanja izmetina; **opstìpīran** — zapečen, začepljen, s tvrdom, teškom stolicom.

opstrùkcija *lat.* (obstruere — zagraditi, zatvoriti) vrsta protesta, metoda borbe, ponajviše parlamentarne; sastoji se u onemogućivanju nekog zasjedanja ili skupštine (izazivanjem buke, držanjem dugih govora koji se ne odnose na predmet raspravljanja); **kèmījskā opstrùkcija** — upotreba smrdljivih tekućina u svrhu onemogućenja sjednice, predavanja itd.; *uopće* smetnja, zapreka, kočenje, zakrčivanje, zavlačenje, zatezanje; **opstruírati,** -strùīrām — zavlačiti, zatezati; voditi opstrukciju; smetati, sprečavati, kočiti rad, zakrčivati, osujećivati; *isto i* **opstrùisati,** -šēm.

opšīt *v.* abšid.

opštežītije *crkv.-slav.* samostan, manastir.

optácija *lat.* (optare — izabrati, željeti) izbor državljanstva, dozvoljen stanovništvu teritorija koji su pripali od jedne države drugoj; **òptant,** *2. mn.* òptanātā — osoba koja ima pravo na optaciju, koja želi prijeći iz jedne države u podanstvo druge zemlje; *isp.* optirati.

optatīv *lat.* (optare — željeti) *gram.* željni način, npr. (rado) bih vidio; **optatīvan,** -vna, -vno — koji izražava želju, koji se tiče optativa.

òptika, 3. -ci *grč.* (ōps, 2. ōpos — oko, vid) 1. dio fizike koji proučava svojstva svjetla; 2. sprave kojima se poboljšava vid (naočale, dalekozor

i sl.); *prid.* **optičan,** -čna, -čno *i* **optički** — koji se odnosi na optiku; svjetlosni, vidni; **optička stakla** — konkavna ili konveksna stakla (leće) koja se upotrebljavaju za optičke sprave; **optička umjetnost** *v.* op-art; **optičke sprave** — sprave koje su izrađene na osnovi zakona o rasprostiranju svjetla ili na iskorišćivanju svojstava svjetla, a koje promatrani predmet pokazuju oku približen, uvećan ili odražen; ovamo pripadaju sve vrste naočala, teleskop, durbin, dalekozor, mikroskop, fotografski aparat, projekcioni aparat itd.; **optička varka** — varka očiju, fatamorgana, miraža *(v.)*; **optičar** — 1. specijalist u optici; 2. osoba koja pravi optičke sprave ili trguje njima; **optikus** — vidni živac.

optima fide *lat.* (*akc.* optima fide) u najboljoj namjeri; s najboljom namjerom; ne misleći o zlu (*isp.* bona fide).

optima forma *lat.* (*akc.* optima forma) u najboljem obliku.

optimalan, -lna, -lno *lat.* (optimus — najbolji) najpovoljniji, koji najbolje odgovara, izvrstan, odličan.

optimat, -ata, 5. optimate *lat.* (optimus — najbolji) u starom Rimu — konzervativni aristokrat patricijskog i plebejskog roda, prema pripadniku radikalne pučke stranke (populus); konzervativac; plemić, velikaš, povlaštena osoba; *prid.* **optimatskī.**

optime *lat.* (*akc.* optime) najbolje, vrlo dobro, izvrsno, odlično.

optimetar, -tra, *2. mn.* optimetārā *grč.* precizni aparat za mjerenje duljina i debljina.

optimizam, -zma *lat.* (optimus — najbolji) nazor proniknut životnom radošću, bodrošću, vjerom u budućnost; promatranje života s njegove najljepše, »ružičaste« strane; *prot.* pesimizam; **optimist(a)** — čovjek raspoložen optimistički, pun optimizma; *žen.* **optimistkinja;** *prid.* **optimistički** *i* **optimističan,** -čna, -čno.

optimum *lat.* (optimum — najbolje) skup najpovoljnijih uvjeta; najviše što se može postići; vrhunsko dostignuće.

Optimum condimentum fames *lat.* (*čit.*... kondimentum...) najbolji začin je glad (tko je gladan, ne probire jelo).

Optimum medicamentum quies est *lat.* (*čit.* medikamentum kvijes...) Najbolji lijek je mirovanje.

Optimus testis confitens reus *lat.* (*čit.* konfitens...) Najbolji svjedok je optuženik koji priznaje, tj. priznanje okrivljenika najbolje je svjedočanstvo.

optirati, optīrām (*isp.* optacija) — izabrati; za nešto glasovati; birati državnu pripadnost, odlučiti se za jedno državljanstvo od mogućih dvaju, opredijeliti se.

optometrija *grč.* (optos — viđen + metron — mjera) mjerenje vida, provjeravanje vidnih sposobnosti oka; **optometar,** -tra — sprava za mjerenje vida, za provjeravanje vidnih sposobnosti oka.

opturacija *lat.* (obturare — začepiti, zatisnuti) začepljenje odvodnih kanala (mokraćovoda, dušnika, žila itd.) kamencima, zgrušanom krvlju, stranim tijelima.

opugnacija *lat.* (oppugnatio) navala, napad, juriš; napadaj riječima, opiranje, protustav.

opulencija *lat.* (opulentus — bogat) obilje, bogatstvo; izobilje, imućnost, luksus, raskoš, sjaj, »slast i last«; *prid.* **opulentan,** -tna, -tno.

opuncija (*lat.* Opuntia ficus indica) žabica, biljka iz porodice kaktusa, indijska smokva.

opus *lat.* (opus, 2. operis) djelo, proizvod, književno, glazbeno, slikarsko djelo; **opus citatum** (*akc.* opus citatum) — navedeno djelo, tj. djelo koje je u citiranju već bilo spomenuto, *skrać.* o. c.; **opus Herculeum** (*akc.* opus Herkuleum) — herkulsko djelo, posao za koji je potrebna divovska snaga (*isp.* Herkul).

opusatiti, -īm (*isp.* pusat) — opremiti pusatom, snabdjeti, naoružati.

Opus Dei *lat.* (»Djelo božje«) katolički orijentirana desničarska politička organizacija u Španjolskoj, tzv. katolički masoni; **opusdeist(a)** — pripadnik organizacije Opus Dei.

Or. — *skrać. za* Oregon (država u USA); *isto i* **Ore.** *i* **Oreg.**

ora *v.* hora.

oracija *lat.* (oratio) govor, besjeda.

oraculum *v.* orakul.

orada *tal.* (orata) vrsta morske ribe, zlatva, podlanica, komarča, lovrata.

oraktiti, -īm (*isp.* raht) opremiti, okititi konja.

orakul *lat.* (oraculum) 1. kod starih Grka i Rimljana — žrec koji je na upite vjernika davao odgovore, tobože od božanstva, a također i hram u kojem su se vršila takva otkrivanja i proricanja; prorok, proročište; 2. proročanstvo, proroštvo; 3. svaka zagonetna ili dvosmislena izreka uopće (*isp.* Pitija); 4. *prenes.* mudra glava, velik autoritet *(v.)*, nepogrešiv arbiter *(v.)*.

oralan, -lna, -lno *lat.* (os, 2. oris — usta) koji se odnosi na usta, usni, usneni; **oralno** — *u*

apotekarstvu: uzimanje lijekova kroz usta (npr. pilule, prašci).
...orama *grč.* (horáō — gledam, hórama — prizor) pogled, vid; predstava (*isp.* diorama, panorama).
òran, òrna, òrno *tur.* (*isp.* haran²) voljan, raspoložen, hoćak, spreman, pripravan; **ȍrno** — rado, drage volje; **òrnōst,** -osti — spremnost, volja, hoćkost, dragovoljnost.
orandžáda *v.* oranž.
orangútan, -āna, 5. òrangutāne *malaj.* (orang — šuma + utan — čovjek) čovjekoliki majmun, rasta kao u čovjeka, živi u šumama na otocima Borneu i Sumatri; *prid.* **orangutánov; orangútānskī.**
òrānija *tur.* (harani) velik kotao, kazan; *isp.* haranija.
òrant, *2. mn.* òranātā *lat.* (orans, *gen.* orantis — onaj koji moli) u starokršćanskoj umjetnosti lik čovjeka s rukama uzdignutim na molitvu.
òrānž *franc.* (orange) 1. naranča; 2. narančasta boja; **oranžáda, orandžáda** (*franc.* orangeade) — piće od naranče, narančevac; **oranžèrija** (*franc.* orangerie) staklenik, zgrada sa staklenim krovom i specijalnim grijanjem, uređena za gajenje bilja i raznih kultura koje vole toplinu i ne podnose klimatske prilike dotičnog kraja; **òrānžkadmījskī** — narančastobjelkast (Krleža).
Oranje — ime rijeke i pokrajine u Južnoj Africi (Južnoafrička Republika); glavni grad Bloemfontein.
ora pro nobis *lat.* moli za nas (iz katoličkih molitava).
òrār, -āra *lat.* (orarium — ubrus) duga uska traka što je pravoslavni đakoni nose preko lijevog ramena; *isp.* stola, epitrahilj.
òrār(ij) *tal.* (orario) 1. raspored sati, red nauka, satnica; 2. vozni red, red vožnje, itinerer.
Orate, ne intretis in tentationem *lat.* Molite, da ne padnete u napast (po Bibliji, Kristove riječi apostolima na Maslinskoj gori) (Krleža).
orātor *lat.* (orare — govoriti; moliti se) 1. govornik, besjednik; čovjek koji drži govor, koji govori na javnom skupu; 2. čovjek koji je majstor u držanju govora, retor; **orātorskī** — govornički, besjednički, retorski.
Orator fit, poëta nascitur *lat.* govornik (čovjek) postaje, a pjesnik se rađa, tj. govorništvo se može naučiti, ali pjesnik svoja svojstva donosi sa sobom na svijet.
oratòrij, -ija (*pored* **oratòrijum**) *lat.* (oratorium *od* orare — moliti se) 1. veliko muzičko djelo za zbor, soliste-pjevače i orkestar, napisano na dramski sadržaj (obično crkveni) i namijenjeno za koncertne izvedbe; 2. kapelica, soba za molitvu, bogomolja; 3. udruženje katoličkih svećenika; *prid.* **oratòrījskī** (*pored* **oràtōrijumskī**).
òrbati, -ām *njem.* (arbeiten) raditi (težak posao), kulučiti, argatovati.
òrbis *lat.* (orbis) krug; svijet; **urbi et orbi** (*akc.* ȕrbi et ȍrbi) — doslovno »gradu (Rimu) i svijetu«, (objaviti) cijelom svijetu, svima i svakome; **orbis pictus** (*čit.* o. pìktus) — naslikani svijet, svijet u slikama; prikazivanje predmeta iz prirode i umjetnosti u slikama; naslov poznate knjige za djecu koju je 1657. izdao Čeh Jan Amos Komenský, najveći pedagog svoga vremena i borac za vjersku slobodu; **orbis terrarum** (*akc.* o. terārum) — Zemljina kugla, Zemlja, svijet.
òrbita, *2. mn.* òrbītā *lat.* (orbita — put) 1. *astr.* krivulja po kojoj se kreću nebeska tijela oko centralnog tijela; putanja, kolosijek, kolotečina; 2. *anat.* očnica, očna šupljina, duplja u kojoj je smještena očna jabučica; 3. *prenes.* krug, sfera utjecaja; tok, područje djelovanja; 4. rub oko oka ptice ili kukca; *isto i* **òrbit** *(m. roda); prid.* **òrbitālan,** -lna, -lno.
Orbiter (*isp.* orbita) jedan od američkih programa za svemirske letove.
orbitírati, -bìtīrām (*isp.* orbita) oblijetati.
orbo *tal.* slijepac.
òrdaga, 3. -gi, *2. mn.* òrdāgā (*isp.* ordija) — komandant u turskoj vojsci.
òrdālije *(mn. ž. roda) anglosas.* (ordāl) srednjovjekovni »božji« sud na kojemu su okrivljeni, da bi dokazali svoju nevinost, vadili stvari iz vrele vode ili nosili usijano željezo.
òrden, *2. mn.* òrdēnā *lat.* (ordo — red) osobit znak odlikovanja za vojničke ili građanske zasluge; odlikovanje, odličje, red; *zbir.* **òrdēnje;** *isp.* kolajna.
ordènati, -ām *tal.* (ordinare) narediti, urediti, rasporediti, zapovjediti; *isp.* ordinirati.
òrdēnje *v.* orden.
ordèvr *v.* hors d'oeuvre.
òrdija, *2. mn.* òrdījā *tur.* (ordu) tabor; vojska, obično turska; gomila, rulja; *isp.* horda.
ordinácija *lat.* (ordinare — vrstati, ređati) 1. recept, propis, liječničko propisivanje; također i prostorija za pregled bolesnika; 2. zaređivanje, ređenje svećenika; 3. naređenje, naredba, nalog; *prid.* **ordinácījskī,** -ā, -ō; *isp.* ordinirati.
ordinalia *lat.* (*akc.* ordinālia) redni brojevi; **ordìnālan,** -lna, -lno — redni; *isp.* kardinalan.

ordìnār, -āra *lat.* (ordinarius — uredan, običan, pravilan) srednja visina vode u rijekama, zaljevima itd. kroz nekoliko godina.

ordināran, -rna, -rno *lat.* (ordinarius — običan, pravilan) običan, svakidašnji, redovan, redovit, pravilan, uobičajen, normalan, prosječan; *prenes.* prost, prostački, vulgaran *(v.)*, neotesan, neuglađen, neuljudan, nepristojan; *izv.* **ordinārnost,** -osti.

ordinarijat, -āta *lat.* (ordinariatus *od* ordo, 2. ordinis — red) 1. biskupski ured (kod katolika); 2. čast, dužnost i položaj redovitog sveučilišnog profesora; **ordìnārij,** -ija (*pored* **ordìnārijus,** *akc. i* **-ārijus**) — 1. biskup (kod katolika); 2. redoviti sveučilišni profesor; 3. liječnik zdravstvene ustanove koji samostalno vodi liječenje, ponajviše koji vodi pojedini bolnički odio.

ordināta *lat.* (ordo, 2. ordinis — red) okomita os u koordinatama *(v.); prid.* **ordinātnī.**

ordìnati, -ām *(dubr.) v.* ordenati, ordinirati.

ordinírati, -dinīrām (*isp.* ordinacija) — 1. odrediti; propisati; 2. primati bolesnike na pregled i liječenje; 3. zaređivati, rediti svećenike (tj. klerike proizvoditi u čin svećenika).

ordo *lat.* red, stalež; **Ordo fratrum minorum** — Red manje braće, »Mala braća« (Krleža).

ordònanc, *2. mn.* ordònānacā *i* ordònanācā *franc.* (ordonnance) vojnik dodijeljen komandantu ili štabu za prenošenje službenih naredbi, za vršenje sitnijih pomoćnih kancelarijskih i drugih poslova (oficir u takvoj službi: **ordònanc-oficir**) (*pored* **ordònans** itd.); **ordonāncija** — naredba, zapovijed.

ordòvik, -íka (po imenu britanskog plemena Ordovika) jedna od geoloških formacija u razvitku Zemlje; odgovara donjem siluru *(v.)*; *isto i* **ordovicium.**

öre *skand.* (*čit.* ere) švedska novčana jedinica, stoti dio krune; *isp.* oer.

oreáde *(mn. ž. roda) grč.* (oros — gora, planina) *v.* nimfe (»planinkinje«).

orèčin, -ína *tal.* (orecchini) naušnica, minđuša (Vojnović).

Oregon — savezna država u USA (na obali Tihog oceana); glavni grad Salem.

orèljef, -éfa (*akc. i* **orèljef,** orèljefa) *franc.* (haut-relief) visoki reljef; kiparska slika koja izlazi iz plosnate površine više nego polovicom svoga obujma, gotovo punim likovima; *isp.* bareljef.

orèmus *lat.* pomolimo se (riječ vrlo česta u katol. bogoslužju).

orènda *indijan.* općenita oznaka za nadnaravnu snagu u ljudima, životinjama i stvarima; *isp.* mana[3].

oreòl, -óla *franc.* (auréole) 1. svijetli krug, svijetli znak, sličan zrakama (npr. oko svijetleće točke); 2. *prenes.* sjaj, slava, poštovanje koje nekoga okružuje, aureola *(v.)*, nimbus *(v.)*.

oreopìtek *grč.* (oreios — gorski + píthekos — majmun) znanstveni naziv za čovjeka kojemu je kostur pronađen upravo u naše dane u ugljenu rudnika Baccinello u Italiji (Toskana); pretpostavlja se da je to biće živjelo prije 12 milijuna godina.

Ȍrest (po značenju »gorštak«) legendarni sin kralja Agamemnona i Klitemestre, brat Ifigenijin i Elektrin; prema priči, ubio mater da osveti oca; *prid.* **Ȍrestov; Ȍrestov kòmpleks** — pojam kojim se u psihoanalizi označuje želja sina da ubije vlastitu majku; **Orèstija** — zajedničko ime za Eshilovu trilogiju kojoj je glavni nosilac radnje Orest: *Agamemnon, Žrtva na grobu* (Hoefore, Pokajnice), *Eumenide.*

o revoár *v.* au revoir.

orezíliti, orèzīlīm (*isp.* rezil) osramotiti, obrukati, blamirati.

ȍrfana, *2. mn.* ȍrfānā *grč.* (orfanos — sirotan, siroče) robinja; **orfanòtrofij,** -ija (*pored* **orfanotròfijum**) *grč.* (trefo — hranim) dom za siročad; sirotište; **orfanotròfac** — pitomac nekadašnjeg nadbiskupskog orfanotrofija u Zagrebu (»duhovnik...na kojega se sjetih dok još bijaše orfanotrofac«; Matoš).

Orfej — 1. u starogrčkoj mitologiji — pjevač koji je svojim pjesmama pokretao drveće i pećine i krotio divlje zvijeri (*isp.* Euridika); 2. *prenes.* pjevač ugodna glasa; *prid.* **Òrfejev; òrfejskī; orfèum** — 1. lokal za muzičke priredbe; 2. zabavište; *isto i* **òrfej,** *2. mn.* òrfējā (Leskovar).

ȍrfičkī *grč.* (orfikos) tajanstven, misteriozan (sprijeda spomenuti Orfej smatra se osnivačem misterījā [*v.*] u Grčkoj).

orfìzam, -zma — pravac u francuskom slikarstvu pred prvi svjetski rat, prethodnik apstraktnoj umjetnosti.

ȍrgan, -āna *grč.* (órganon — oruđe, sprava, stroj; glazbalo; dio tijela) 1. dio tijela (čovječjeg, životinjskog ili biljnog), do stanovite mjere odijeljen od drugih dijelova tijela, koji ima određenu građu i izvršava određene funkcije; 2. ustanova koja izvršava određene zadatke u javnoj ili drugoj oblasti društvenog života (zakonodavni, sudski, sindikalni organ; narodni odbor — organ narodne vlasti); također i pojedinac koji vrši takve funkcije; 3.

periodično štampano izdanje; glasilo; 4. ljudski glas, zvuk glasa i njegove mogućnosti, njegov raspon; *isp.* òrgānskī.

orgànac *v.* organet (Đalski).

orgàndi, -ija; **orgàndīn,** -ína *franc.* (organdi) fina pamučna tkanina, slična muselinu, čvrsto tkana, jako apretirana.

orgànet (*isp.* organ) — male ručne orguljice; vergl; **orgànist(a)** — orguljaš.

orgànika, 3. -ci *grč.* (*isp.* organ) 1. nauka o organskim tvarima; 2. organska povezanost, sklop, struktura.

organist(a) — orguljaš.

organizàcija (*isp.* organ) — 1. spajanje, ustrojstvo, ujedinjenje nečega u jednu cjelinu; dovođenje u uređeni sistem; *odatle:* red, sustav, stvaranje, oblikovanje, sastav, sklop; 2. grupa ljudi sjedinjenih zajedničkim programom, ciljem ili zadatkom; društvena zajednica, državna, partijska i sl. ustanova; društvo, udruženje, udruga, skupina; *prid.* **organizacījskī; òrganizaciōnī;** *isp.* organizirati.

organìzam, -zma, *2. mn.* organìzāmā (*isp.* organ) — 1. živo biće, tijelo organske prirode (konkretno — biljka, životinja, čovjek) koje se odlikuje: izmjenom tvari, rastom, razmnažanjem, sposobnošću reagiranja na podražaje, prilagodljivošću životnim uvjetima, posebnim kemijskim sastavom koji stvara protoplazmu; 2. često isto što i organ, tj. ustroj, sastav, sklop, grupa ljudi povezanih u određenu svrhu; **ùprāvnī organìzam** — činovnici i sve što je s njima u vezi u pogledu upravljanja javnim poslovima (Josip Kozarac).

organìzātor (*isp.* organizirati) — 1. čovjek koji uređuje i vodi neku organizaciju; 2. čovjek koji ima sposobnosti za okupljanje ljudi i njihovo povezivanje u organizaciju; 3. čovjek koji se brine oko pripremanja neke priredbe, priređivač; *žen.* **organìzātorka;** *prid.* **organizātorskī.**

organizírati, -ìzīrām (*isp.* organ) — okupiti u organizaciju; ustrojiti, prirediti, urediti, sistematizirati, stvoriti, oblikovati, povezati u cjelinu; *isto i* **orgànizovati,** -ujēm; **organizírati se** —: »A što znači organizirati se — pita Kršo. — To ti znači, druže, držati zajedno, zaštititi se, boriti se zajednički protiv onog ko te gnjavi. A štrajkovati znači gotovo to isto, znači također borbu protiv poslodavaca koji ti neće da udovolji zahtjevima. A štrajkbreheri su svinje u ljudskoj spodobi, to je tvoj drug koji te izda u toj borbi« (Hasan Kikić); **organìzīrān (orgànizovan)** — u dnevnom govoru: učlanjen u SK; **organìzīrānost,** -osti — povezanost, ustrojenost, uređenost, sustavnost, sistematičnost; *isto i* **organizovānost,** -osti.

organògēn (-gen) *grč.* (*isp.* organ + geneza — postanak) koji potječe od organizma, koji je organskog podrijetla (npr. ugljen, vapnenac).

organografija *grč.* (*isp.* organ + grafō — pišem) nauka o ustrojstvu organa.

organològija *grč.* (*isp.* organ + logos — riječ, govor) 1. nauka o organima; 2. nauka o instrumentima za pomaganje pri porođaju.

organon *v.* organ.

organo pleno *tal., muz.* iz svih registara, punom snagom (na orguljama).

organoteràpija *grč.* liječenje s pomoću proizvoda od životinjskih organa (preparati jetre, gušterače, jajnika).

òrgānskī (*isp.* organ) — 1. pridjev od riječi organ; 2. svojstven organizmu; urođen, osnōvan, usklađen u svim dijelovima; 3. koji pripada životinjskom ili biljnom svijetu; **òrgānske tvāri** — kemijski spojevi koji sadržavaju ugljik; **òrgānskī ostaci** — ostaci životinjskog i biljnog svijeta; **òrgānska kèmija** — dio kemije koji proučava kemijski sastav ljudi i životinja (*isp.* anorganski); 4. živ, životan; vezan unutrašnjim vezama, pravilan, bitan, jedinstven; iskonski; **òrgānskō stàklo** — plastična masa koja ima izgled i osobine stakla, ali je znatno otpornija na udar i na toplinu; **òrgānski mrziti** — ne podnositi nekoga bez ikakva razloga, mrziti »iz dubine duše«; **òrgānski vezān** — neraskidljivo povezan.

orgàntīn *v.* organdin.

orgàstičan *v.* orgazam.

orgàzam, -zma, *2. mn.* orgazāmā *grč.* (orgaō — jedram, bujam; gorim od žestine, strastveno nastojim, uspaljen sam) vrhunac seksualnog užitka, slast, pohota; zanos, veliko uzbuđenje, razdraženost, uspaljenost; *prid.* **orgàstičan,** -čna, -čno — strastven, pohotan; sladostrastan, pun zanosa.

òrgija, *2. mn.* òrgījā *grč.* (orgia) raspojasana, razuzdana gozba, divlja pijanka, pomamna terevenka, raskalašeno plesanje, *uopće:* divljanje u piću i zabavi; **orgìjati,** -ām — slaviti orgije, bijesno bančiti, divljački se zabavljati, ludo pijančevati i sl.; **orgijàzam,** -zma — razuzdanost, raspojasanost, bijesno bančenje, divljačka zabava, ludo pijančevanje; *prid.* **orgijàstičan,** -čna, -čno.

òrgsekretār — kraće umjesto *organizacioni sekretar.*

orgulje, orgulja *(mn. ž. roda) grč.* (*isp.* organ) muzički instrument kojemu se komplicirani mehanizam sastoji od sistema duhačkih truba, zračnih sisaljki, klavijature i registarskih ručki; orgulje su po opsegu zvukova jednake potpunom orkestru; **orguljar,** -ara, 5. orguljaru *i* -are — tko pravi orgulje; **orguljaš,** -aša, 5. orguljašu — svirač na orguljama; *isp.* organist; **orguljati,** -am — svirati na orguljama; **orguljice** — 1. *dem. prema* orgulje; 2. muzička automatska sprava, popularno zvana i *vergl.*

Orhan *tur.* (or — opkop, šanac) »vladar (han, kan) opkopa, šanca«.

orhestar *i* **orkestar** *(v.).*

orhestrion *v.* orkestrion (Begović).

orhideja *grč.* (orchis — mudo, jaje + eidos — lik, izgled) vrsta ukrasne biljke; kaćun, kaćunak, salep.

orhitis (*akc. i* **-itis**) *grč.* (orchis — mudo, jaje) upala jaja, testitis *(v.);* **orhitomija** (*grč.* tome — sječenje) isto što i kastracija *(v.).*

oridino, -ala (u dubrovačkom govoru) isto što i original 5.

origani *jap.* umjetnost izrađivanja najrazličitijih figura od papira (modeliranjem, izrezivanjem i sl.), vrlo razvijena na Dalekom Istoku.

original, -ala *lat.* (origo, 2. -inis — začetak, postanak, podrijetlo) 1. izvornik, za razliku od kopije: 2. rukopis sa kojega se slaže tipografski slog; 3. umjetničko djelo izrađeno od samog umjetnika (za razliku od kopija koje mogu izraditi učenici, epigoni i sl.); 4. književno djelo na jeziku na kojem je napisano (nasuprot prijevodu); 5. *prenes.* osebujan čovjek, čudak, osobenjak; **originalan,** -lna, -lno — 1. pravi, izvoran, nepatvoren, prvobitan, čist, bez primjesa, prirodan, urođen, početni, najraniji, samonikao, iskonski; 2. prvotan, nov, jedinstven, neovisan, stvaralački, samostalno izrađen; 3. u kršćanskoj nauci: istočni, istječni, naslijeđen (*lat.* macula originalis — istočni grijeh); 4. *prenes.* čudnovat, naročit, čudan, nastran, osebujan, ekscentričan *(v.); izv.* **originalnost,** -osti.

Original Creole Jazz Band *engl.* (*čit.* Oridžinel krioul džez bend) među Francuzima u New Orleansu organizirani ogranak Olympia Banda *(v.),* koji je klasični stil džeza proširio izvan New Orleansa (1912—1917).

Original Dixieland Jazz Band *engl.* cjeloviti naziv diksilenda *(v.).*

orijaš, -aša, 5. orijašu *mađ.* (orias) 1. div, džin, gorostas, kolos, gigant; 2. *šatr.* selo, naselje; *prid.* **orijaškī.**

orijent *lat.* (oriens, 2. -entis *od* oriri — dizati se, izlaziti, roditi se, rasti) 1. istok; 2. *kraće umjesto* Simplon-orijent-ekspres *(v.);* **Orijent** — zemlje na istoku od Evrope osobito prednja Azija i sjeverna Afrika; **orijentalan,** -lna, -lno — koji je iz istočnih zemalja; istočni; istočnjački; *prenes.* koji je kao na Orijentu: raskošan, bogat, obilan, sjajan, blistav; **orijentalac,** -lca, 5. orijentalče, *2. mn.* orijentalaca — čovjek iz istočnih zemalja; istočnjak; *žen.* **orijentalka;** *prid.* **orijentalskī; orijentalistika,** 3. -ci — nauka o istočnim narodima i njihovim jezicima; **orijentalist(a)** — poznavalac kulture i jezika istočnih naroda; *žen.* **orijentalistkinja;** *prid.* **orijentalističkī; orijentalizam,** -zma, *2. mn.* orijentalizama — osobitost istočnjačkih jezika; istočnjački izraz u nekom zapadnjačkom jeziku; istočnjački običaj prenesen u neku drugu sredinu.

orijentacija (*isp.* orijent) — 1. određivanje mjesta svojega nahođenja u odnosu prema nekoj točki (prvobitno — u odnosu prema istoku); snalaženje; *2. prenes.* znanje snaći se u okolnostima; snalažljivost; 3. *prenes.* usmjerenje djelatnosti na određenu stranu; pravac, opredijeljenost, stav, posvećenost, okrenutost (prema nečemu); *prid.* **orijentacijskī; orijentacioni** — 1. koji služi za orijentaciju; 2. približan, koji daje samo općenite predodžbe; **orijentir,** -ira — 1. sprava za pokazivanje; pokazivač; točka ili predmet u nekom kraju koji se iskorišćuje za određivanje pravca npr. kod kretanja, kod bitke); 2. *prenes.* pravac djelovanja, orijentacije; **orijentirati,** -jentīram — pomagati nekome da se snađe, da nađe pravac; uputiti, upućivati nekoga; usmjeriti, prilagoditi; **orijentirati se** — 1. odrediti mjesto svoga položaja; snaći se, snalaziti se; 2. *prenes.* snaći se u prilikama i okolnostima, obavijestiti se o situaciji, uputiti se u nešto; *isto i* **orijentisati,** -šem.

orijentalan i sl. *v.* orijent.

orijentirati (se) *v.* orijentacija.

oringle *(mn. ž. r.) njem.* (Ohr — uho + Ringel — kolut) naušnice, oboci, ušnjaci, rinčice, minđuše, đinđuhe, grmjele, mrđele, orečin.

orinjasijen, -ena *franc.* (aurignacien) najstarije razdoblje gornjeg paleolita ili miolitika, srednjeg kamenog doba, po redu četvrto paleolitsko razdoblje (po mjestu Aurignac u Francuskoj gdje su nađeni ostaci iz toga doba).

Orion — 1. u starogrčkoj mitologiji divovski lovac, ljubimac Zore; 2. najljepše zviježđe na sjevernom nebu; *naši izrazi;* Kosci, Štapci, Štapi, Štapovi.

òriz *grč.* (òryzon) riža.

òrjatin *v.* horjatin.

Ork *lat.* (Orcus) mitol. 1. podzemlje, podzemni svijet, svijet mrtvih; *isp.* Tartar; 2. bog podzemlja.

òrkān, -āna *(iz govora na otoku Haiti)* — 1. silan vihor, ciklon; u tropskim oceanima i morima brzina mu je 40 m/sek i veća; vrlo poguban; u Sjevernoj Americi hurricane, u Japanu i Kini tajfun; *isp.* uragan; 2. *prenes.* silan zanos, oduševljenje, razbuktalost, ushuktalost, zahuktanost, gnjev velike mase naroda; *prid.* **orkānov; òrkānskī.**

òrkestar, -stra, *2. mn.* òrkestārā *grč.* (orchēstra) 1. mjesto za kor u starogrčkom kazalištu, tj. između pozornice i gledališta; 2. skup svih svirača koji sudjeluju u sviranju neke kompozicije; 3. u kazalištu — prostor pred pozornicom, određen za svirače; *prid.* **òrkestarskī; òrkestrālan,** -lna, -lno (*sve pored* **òrhestar** itd.).

òrkestra *v.* orkestar 1.

orkestrácija *v.* instrumentacija; *glag.* **orkestrírati,** -kèstrīrām — instrumentirati (*pored* **orh...**).

orkestriòn, -óna (*isp.* orkestar) — 1. mehanički muzički instrument (na ručni ili električni pogon) s jakim sviralama, koje imitiraju sviranje čitavog orkestra; *isp.* džuboks; 2. orguljice, vergl (*pored* **orh...**).

orkestrírati *v.* orkestracija.

örko *tal.* (orco — pakao) u talijanskim psovkama (čestim i kod našeg svijeta u primorskim krajevima) eufemistička *(v.)* riječ umjesto porko *(v.)*.

ōr konkūr *v.* hors consours.

Orlàndo (*dubr. akc.* **Orlàndo**) *v.* (za značenje Roland; **Orlando furioso** (*čit.* Orlàndo furiózo) — poznati ep talijanskog pjesnika Ludovika Ariosta (1474—1533) o »bijesnom« (u novijim prijevodima: »mahnitom«) Rolandu«, junaku iz doba Karla Velikoga (8. st. n. e.); Roland se osobito istakao u borbama protiv Maura i baskijskih gorštaka koji su ga i ubili; glasovit je i po svome rogu Olifantu i maču Durlindani; *prid.* **Orlàndov** (*dubr.* **Orlàndov**); **Orlàndov stup** — poznati kip s likom Orlanda, dar ugarsko-hrvatskog kralja Žigmunda (početkom 15. st.) gradu Dubrovniku; predstavlja simbol sudačke vlasti nad tržištem (Orlandovi stupovi, zvani i Rolandovi, postavljali su se i u drugim gradovima na glavnim trgovima kao simbol autonomije srednjovjekovnih gradova).

orlèan, -ána — 1. (prema francuskoj formi imena Španjolca Fr. Orellane) vrsta lijepe crvene boje; dobiva se od biljke Bixa orellana, a upotrebljava se za bojadisanje tkanina i mliječnih prerađevina (sira, maslaca, margarina); 2. (prema franc. gradu Orleansu) — vrsta laganog, sjajnog pamučnog sukna sličnog listeru *(v.)*.

Orlèan, -ána — grad u Francuskoj (Orléans) na rijeci Loari; *prid.* **orlèānskī; Djèvica Orlèānskā** — seljačka djevojka Jeanne d'Arc (Žan d'Ark, 1412. do 1431) francuska narodna junakinja; u svojoj 17. godini stala na čelo demoralizirane francuske vojske i kod Orleana pobijedila Engleze; ovi su je kasnije uhvatili i spalili kao vješticu; predmet obrade mnogih književnih djela (najpoznatije *Sveta Ivana* Bernarda Shawa).

Orléans *franc.* (*čit.* Orlèān) vojvodski naslov sporednih linija francuske vladarske kuće (po istoimenoj vojvodini koja im je pripadala); najpoznatiji Louis Philippe (Luj Filip), koji se pod imenom Louis Égalité pridružio francuskoj revoluciji; njegov sin, također Louis Philippe, bio je francuski kralj god. 1830—1848.

ôrlinge *v.* oringle.

òrlon — u USA umjetno stvorena riječ za jedno od imena za izrađevine od plastične materije (*isp.* najlon, perlon, pan[4]).

ormàgan *v.* armagan.

òrman[1], *2. mn.* òrmānā *tur.* (orman) šuma.

òrman[2], -āna *v.* ormar.

ormànica *tal.* (*isp.* ormati) brod, čun, šajka, brodica, laka senjska lađa (Nar.).

òrmār, -āra *franc.* (armoir) 1. dio pokućstva, uspravan, povisok (oko dva metra) sanduk s vratima (uglavnom za spremanje rublja); 2. *prenes.* visoka i debela žena, ženetina; *umanj.* **ormàrić, ormārčić.**

ôrmati, -ām *tal.* (armare) oružati, spremati.

ormènica *v.* ormanica.

Ormuzd *perz.* (Ahura Mazda) po nauci Zaratustrinoj duh dobra; *prot.* Ahriman.

ornàmen(a)t, -nta, *2. mn.* ornàmenātā *lat.* (ornamentum *od* ornare — kititi, resiti) 1. slikovni, grafički ili skulpturni ukras; primjenjuje se u arhitekturi, slikarstvu, za ukrašivanje odjeće, predmeta svakodnevne upotrebe i sl.; ukras, ures, šara, nakit; *2. prenes.* ukrašivanje melodije, trileri i sl.; **örnamentālan,** -lna, -lno — ukrasni; dekorativan; **ornamentàlist(a)** — slikar ornamenata; *žen.* **ornamentàlistkinja; ornamentácija** — ukrašivanje; kićenje, uresivanje, pravljenje šara, šaranje; **ornamentírati,**

-mentīrām — snabdjeti ornamentima; iskititi, uresiti, ukrasiti; *isto i* **ornamentisati, -šem; ornamentika,** 3. -ci — skup ornamenata na nekom umjetničkom predmetu ili na predmetu svakodnevne upotrebe.

ornat, -āta *lat.* (ornare — kititi, resiti) svečana odjeća svećenika kod bogoslužja, dostojanstvenika i dr.

ornitofauna *grč.-lat.* sve ptice nekog područja, »ptičje carstvo«.

ornitofobija *grč.* (ornis, 2. ornithos — ptica + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od ptica.

ornitologija *grč.* (ornis, 2. ornithos — ptica + logos — riječ, govor) dio zoologije koji proučava ptice; **ornitolog,** *mn.* -zi — stručnjak u ornitologiji; *prid.* **ornitološkī; ornitoza** — zarazna bolest (obično upala pluća) koju prenose ptice, osobito golubovi; srodna je psitakozi *(v.)*.

oro[1], ora *grč.* (chorós) kolo (ples).

oro[2]**...** *grč.* (oros — gora, brdo) kao prvi dio složenice označuje vezu s gorama, brdima, planinama.

orogenija *grč.* (oro[2]... + genesis — postanak) nauka o postanku gorja; *isto i* **orogeneza (-geneza)**; *prid.* **orogenetskī.**

orografija *grč.* (oro[2]... + grafo — pišem) znanstveno opisivanje planina; *prid.* **orografskī.**

orometrija *grč.* (oro[2]... + metron — mjera) nauka o mjerenju visine planina.

oronim *grč.* (oro[2]... + onoma — ime) ime brda, planine, gore (u lingvistici).

oroslan, -āna *mad.* (oroszlán) 1. lav (*isp.* arslan); 2. u nekim govorima (analogijom na *oroz*) pijetao.

orospija *v.* rospija.

oroz, *2. mn.* oroza *tur.* (horoz) 1. pijetao, kokot; 2. odapinjač, kokot na pušci, obarač, upaljač, okidač; *isto i* **orozan;** *umanj.* **orozak, -ska,** *2. mn.* orozaka; *isto i* **orošćić.**

orpington (po istoimenom engleskom gradu) — vrsta živadi (patke, kokoši) pogodne za tovljenje; *prid.* **orpingtonskī;** *izv.* **orpingtonka** (patka, kokoš).

orsag, -āga, *mn.* -āzi *mad.* (ország) država, zemlja.

orsan, -āna *tal.* (arzana, arsenale) u primorskim krajevima: 1. brodogradilište, škver *(v.)*; 2. arsenal *(v.)*

oršestar *v.* orkestar (Matoš, po tobože »francuskom« čitanju).

ort[1] — jedinični vektor *(v.)* u matematici.

ort[2] *njem.* (Ort) mjesto (»radio sam na tri orta«; iz izjave jednog našeg »gastarbajtera« rudara).

orta, *2. mn.* ortā *i* ortī *tur.* (orta) 1. sredina, središte; 2. *prenes.* pozornica; 3. janjičarski odred od 400 vojnika, bataljon.

ortak, -aka, 5. ortače. *mn.* ortaci (*akc. i* **ortak,** ortaka, 5. -če, *2. mn.* ortākā) *tur.* (ortak) drug, osobito poslovni, kompanjon; suvlasnik, »zajednik«; *prid.* **ortakov *i* ortakov; ortačkī *i* ortačkī;** *žen.* **ortakinja; ortakluk,** *mn.* -ci — 1. udruživanje dviju ili više osoba u svrhu vođenja nekog privrednog poduzeća; 2. udruživanje u svrhu vršenja krivičnih djela; *isto i* **ortaštvo, ortaštvo; ortakovati, -ujem** — biti ortak s nekim, drugovati; *isto i* **ortačiti, -īm** *i (akc.!)* **ortačiti,** ortačīm.

ortaluk *tur.* (ortalyk) strop, tavanica.

ortikon (orthicon, *isp.* orto...) jako osjetljiva elektronska analizatorska cijev za ispitivanje slika u televizijskoj kameri; usavršeni tip ikonoskopa *(v.)*.

orto... (*od grč.* orthos — ravan, pravi) kao prvi dio složenica označuje ispravnost, pravilnost.

ortodoksan, -ksna, -ksno *grč.* (orto... + doxa — vjera, slava) pravovjeran; koji se bez skretanja drži temelja neke određene nauke; »vjerski zadrt«; pravi, istinit, pravoslavan, ispravan; **ortodoksija** — postojano nepokolebljivo ustrajanje uz principe i stanja ustanovljena na nekom području; pravovjernost; pravovjerje, pravoslavlje; *isto i* **ortodoksnost,** -osti.

ortodontika *grč.* (orto... + *isp.* odontologija) grana stomatologije koja se bavi proučavanjem nepravilnog razvoja zubi i čeljusti i popravljanjem pronađenih nepravilnosti; **ortodontija** — njegovanje pravilnoga rasta i zdravlja zubi.

ortodroma *grč.* (orto... + dromos — cesta, put) linija koja najkraćim putem spaja dva mjesta, odn. najkraća udaljenost između dvije točke na zemaljskoj površini (avioni npr. lete po ortodromama); *isp.* loksodroma.

ortoepija *grč.* (orto... + epos — riječ) pravila uzornog izgovora; *prid.* **ortoepskī** — pravilno izgovoren, lijepo i ispravno naglašen.

ortofonija *grč.* (orto... + fonē — zvuk, glas) isto što i ortoepija; *prid.* **ortofonskī.**

ortofonometar, -tra *grč.* (orto... + fonē — glas + metron — mjera) sprava za liječenje mucavosti (na temelju promatranja i kontrole disanja i izgovora pojedinih glasova).

ortofrenija *grč.* (orto... + fren — duša) nauka koja se bavi proučavanjem redovitosti duševnog razvoja.

ortogèneza (-genèza) *grč.* (orto... + gènesis — postanak) razvoj koji teče normalnim, suvislim tokom; *prid.* **ortogenètičkī;** *isp.* halmatogeneza.
ortogènija *grč.* pravilan prirodni priraštaj stanovništva, kontrola rađanja.
ortògnāt, -āta *grč.* (orto... + gnathos — čeljust, vilica) čovjek u kojega su čeljusti i zubi u njima uspravni; *isp.* mezognat, prognat; *prid.* **ortògnātskī.**
ortògōn, -ōna *grč.* (orto... + gōny — kut, koljeno) pravi kut; pravokutnik, paralelogram; **ortogonālan,** -lna, -lno — pravokutan, pravougaoni; okomit.
ortogràfija *grč.* (orto... + grafō — pišem) pravopis — općenito primljen i jednoobrazan sistem načina pisanja svih riječi nekoga jezika; *prid.* **ortògrafskī** — pravopisni, po pravopisu, pravilno napisan, bez pogrešaka.
ortohròmatskī *i* **ortokròmatskī** *(v.).*
ortoīd, -ída *grč.* (orto... + eīdos — lik) *geom.* četverokut.
ortòklas *grč.* (orto... + klàsis — lomljenje) feldspat *(v.)* sa međusobno paralelnim pravcima lomljenja; dragulj, glinenac.
ortokròmatskī (-hròmatskī) *grč.* (orto... + chrōma' — boja) u fotografiji naziv za sposobnost ploče da točno prima boje spektra i da ih točno prenosi.
ortopèdija *grč.* (orto... + paideía — odgoj) dio medicine koji proučava poznavanje, sprečavanje i liječenje nepravilnosti ili iskrivljenja ljudskog tijela, osobito nogu; **ortòpēd,** -ēda — liječnik, stručnjak u ortopediji; *prid.* **ortopedskī.**
ortòpteri *(mn. m. r.) grč.* (orto... + pterōn — krilo) *zool.* ravnokrilci (red kukaca).
ortòtona *grč.* (orto... + tònos — glas) u grčkoj gramatici enklitika koja je u rečenici dobila akcent; **ortotònija** — pravilno naglašavanje riječi.
Ortrùda *germ.* »junakinja na maču«, »koja se bori mačem«.
ortskòmānda *njem.* (Ort — mjesto + komanda) komanda mjesta (za vrijeme okupacije, osobito u Srbiji).
ortùlān, -āna (*lat.* Emberiza hortulana) vrsta ptice pjevice.
OS — automobilska oznaka za *Osijek.*
Os — *znak za* osmij.
os[1] *lat.* (*gen.* ossis) kost; **os coccygis** (*čit.* kòkcigis) — trtična kost (Krleža); **os frontale** — čeona kost; **os ilii** — bočna kost, crijevnica; **os ischii** — sjedna kost; **os occipitale** (*čit.* okcìpitale) — zatiljna kost; **os parietale** — tjemena kost; **os pubis** — stidna kost; **os sacrum** — »sveta« kost, krstačna, križna kost; **os sepiae** — sipina kost; **os temporale** — sljepoočna kost.
os[2] *lat.* (*gen.* oris) usta; **cavum oris** — usna šupljina; *isp.* per os.
ōsa *v.* hosa.
osàna *v.* hosana.
o sancta simplicitas! *lat.* (*akc.* ō sànkta simplìcitas) »o blažena gluposti!« (uzviknuo je Jan Hus kada je stojeći na lomači vidio kako neki seljak prinosi njegovoj lomači cjepanice); »O sveta Gluposti! — uzdiše Hus gledajući babu kako pobožno nosi cjepanicu pod njegovu lomaču« (Matoš: *Dužnosti publike*); govori se i danas kad se želi upozoriti na nečiju umnu ograničenost spojenu s velikom gorljivošću.
osànma *tur.* (usanma) dosada, dosađivanje; **osànisati,** -šēm — dosaditi, ugnjaviti.
osàri *(mn. m. roda)* (*isp. franc.* hausser — povisiti, podići) valovite uzvisine šljunka i pijeska u sjevernoj Evropi zaostale nakon otapanja diluvijalne ledene mase.
òsarij, -ija (*pored* **òsarijum**) *lat.* (os, 2. ossis — kost) kosturnica, grobnica.
Oscar humanus *lat.* lutka u liku odraslog čovjeka na kojoj se iskušavaju posljedice automobilskih »nesreća«; *v.* oskar.
oscilàcija *lat.* (oscillare — titrati) 1. titranje, titraj, kolebanje, njihanje, njihaj, treptanje, treptaj, mijenjanje, promjene; 2. *prenes.* kolebanje, nestalnost, uspon i pad; *prid.* **oscilacījskī, òscilacionī** *i* **òscilatōran,** -rna, -rno; **oscilirati,** -scìlīrām — titrati, kolebati, njihati se, treptati, treperiti, »simotamovati« (Matoš), »simtamati« (Krleža); *isto i* **oscilovati,** -ujēm; **oscilātor** — 1. (svako) tijelo koje (može da) titra; 2. aparat koji proizvodi oscilatorno kretanje; **oscilògraf** (*grč.* grafō — pišem) sprava za bilježenje vremenskog toka izmjeničnih struja; **oscilògram** — grafički crtež dobiven na oscilografu (pokazuje razvoj titraja); **osciloskop** — instrument koji na fluorescentnom ekranu čini vidljivima promjene električnih veličina.
oscitàcija *lat.* (oscitatio) zijevanje.
osèhiriti, -īm (*isp.* sehir) razmotriti, razgledati, uživati gledajući u nešto (*akc. i* **osehíriti,** osehīrīm).
osēīn, -ína *lat.* (os, 2. ossis — kost) glavni sastojak koštanog tkiva.
osella *tal., hist.* venecijanski novac; **osella d'oro** — zlatnik; **osella d'argento** — srebrnjak.

Osètija — historijsko područje u srednjem dijelu Kavkaza; danas podijeljeno na *Severo-Osetinsku ASSR* u sastavu RSFSR (s glavnim gradom Ordžonikidze) i na *Južno-Osetinsku Autonomnu Oblast* (gl. grad Chinvali) u sastavu Gruzijske SSR; stanovnici Oseti, narodno im je ime Ironi.

osfresiofilija *grč.* (osfresis — miris, vonj + fileō — volim) bolesna zainteresiranost za mirise; **osfresiofobija** (*isp.* fobija) — bolestan strah od mirisa i vonjeva; **osfresiolagnija** (*grč.* lagneia — tjelesno uživanje, blud) pojava različitih bolesnih ideja u vezi s osjetom mirisa.

osičijati, -ām (*usp.* sičija) 1. oboljeti od sušice; 2. *prenes.* učiniti da se netko počne za nešto »gristi«, »izjedati«; *isto i* **osičijàviti**, -čijāvīm.

osifikàcija *lat.* (os, 2. ossis — kost + ...fikacija, *v.*) pretvaranje u kost, stvaranje koštanog tkiva, okoštavanje.

Osijān — mitski bard iz Škotske, sin keltskog kralja Fingala; navodno u svojim pjesmama opjevao junačka djela svoga oca; te su pjesme u svoje doba (krajem 18. st.) snažno djelovale na poeziju u Evropi.

osinòriti, osìnorīm (*isp.* sinor) ograničiti, omeđiti.

Osiris *v.* Oziris.

O, si sic omnia *lat.* (*čit.*... sìk...) O, kad bi tako (bilo) sve!

òskar — 28 cm visoka pozlaćena brončana figura (predstavlja viteza oslonjenog o balčak mača) koju od ožujka 1929. »Academy of Motion Picture Arts and Sciences« u Hollywoodu podjeljuje kao nagradu za najviše američke umjetničke uspjehe u filmu za prethodnu godinu, i to za najboljega glumca, za najbolju glumicu, za najbolju mušku i žensku sporednu ulogu, za najbolji igrani film, kratki film, crtani film, dokumentarni film, za najbolju režiju, za najbolju režijsku knjigu, za najbolju filmsku glazbu, najbolji filmski šlager itd.; u novije je vrijeme (1956) uveden oskar i za najbolji neamerički film koji je dotada dobivao samo počasnu diplomu; ime — prema anegdoti — po tome što je prigodom prvog dijeljenja nagrade uočena slučajna sličnost figure s nekim producentom imenom Oskar (*isp.* Bambi; *v. i* Oscar humanus).

Òskar *germ.* »koplje bogōvā«.

oskulàcija *lat.* (osculum — poljubac) dodir dviju krivulja ili dviju površina u više točaka; **oskulírati**, oskùlīrām — dodirivati, priljubljivati.

oskultàcija *v.* auskultacija.

Os Lusiadas *v.* Luzijade.

Òsman *tur.* »mladunče divlje guske«, »mladunče aždaje ili zmije«; **Osman II.** — turski sultan (rođen 1604, vladao 1618—1622), kojega je opjevao Gundulić u svome poznatom epu istoga imena.

osmanìzam, -zma — šovinistička doktrina turskih buržoasko-spahijskih krugova u 19. st., koja je išla za nasilnim poturčivanjem ugnjetenih naroda u tadašnjoj Turskoj Carevini.

Osmànlija — 1. Turčin (po imenu Osmana I, osnivača turske države); 2. (**osmànlija**) vrsta turskog sedla; *prid.* **osmànlijskī.**

osmànluk, *mn.* -ci *tur.* sjenica od lišća, brajda, odrina, čardaklija.

òsmanskī, -ā, -ō — osmanlijski, turski.

òsmij, -ija (*pored* **òsmijum**) *grč.* (osmē — miris, vonj) *kem.* element, atomska težina 190,2, tablični broj 76, *znak* Os; tvrdi, krhki i neobično teško topljivi metal; upotrebljava se kao katalizator, a u slitini s iridijem — za vrškove naliv-pera i za osovine u satovima; *prid.* **òsmijev** (*pored* **òsmijumov**).

osmològija *grč.* (osmē — miris + lógos — riječ, govor) nauka o mirisima.

òsmometar, -tra, *2. mn.* osmometārā — aparat za mjerenje osmotskog tlaka.

osmòza *grč.* (ōsmós *od* ōthéō — guram, tiskam) sposobnost miješanja rastopina kroz tanku kožicu; *prid.* **osmòtičan**, -čna, -čno *i* **òsmotskī.**

òsram (složeno od prvog sloga riječi *osmij* i drugog riječi *wolfram, v.*) naziv za neke predmete u elektrotehnici (npr. osram-žarulje).

òst *njem.* (Ost) istok (katkada u međunarodnom prometu, pored engl. east).

ostealgija *grč.* (ostéon — kost + álgos — bol) boli u kostima, kostobolja.

òstentatīvno *lat.* (ostentare — pružati, nuđati, pokazivati) jasno, očigledno, demonstrativno, navlaš; jasno pokazujući namjeru; razmetljivo, hvalisavo, upadljivo, vidljivo, nametljivo.

òstenzibīlan, -lna, -lno *lat.* (ostendere — pokazati) koji je vrijedan da bude pokazan.

ostènzorij, -ija *lat.* (ostendere — pokazati) *v.* monstranca.

osteòblaste (*mn. ž. roda*) *grč.* (ostéon — kost + blastós — klica) tvorne stanice koštanoga tkiva (od njih postaje koštano tkivo).

osteodistròfija *grč.* (ostéon — kost + *isp.* distrofija) bolesne promjene na kostima (smekšavanje, deformiranje i dr.).

osteoektòmija *grč.* (ostéon — kost + ektomē —

izrezivanje) *med.* operativno odstranjenje kosti.

osteogen *grč.* (osteon — kost + genos — rod) koji stvara kosti; **osteogeneza (-geneza)** — stvaranje kosti, okoštavanje; **osteogenija** — nauka o razvitku kostiju.

osteologija *grč.* (osteon — kost + logos — riječ govor) nauka o kostima; *prid.* **osteološkī.**

osteomalazija *grč.* (osteon — kost + malatto — umekšam) *med.* omekšavanje kostiju; *isto i* **osteomalacija.**

osteomijelitis *grč.* upala koštane moždine.

osteopatija *grč.* (osteon — kost + *isp.* patija) boli u kostima.

osteoplastika, 3. -ci *grč.* (osteon — kost + *isp.* plastika) *med.* operativno nadomještanje kostiju.

osteoporoza *grč.* atrofija kostī, smanjenje gustoće koštanog tkiva (pojava obično u starosti).

osteopsatiroza *grč.* (osteon — kost + psathyros — mekan) slabost, krhkost, lomljivost kostiju.

osteotomija *grč.* (osteon — kost + tome — rezanje) *med.* djelomično sječenje kostiju.

osterija *v.* oštarija (Begović).

ostija *v.* hostija.

ostinato *tal.* (uporan, tvrdoglav) *muz.* oznaka za stalno vraćanje jedne fraze ili teme.

ostitis (*akc. i* **-itis**) *grč.* (osteon — kost) upala kostiju.

Ostland *njem.* (Ost — istok + Land — zemlja) ime kojim su njemački nacisti nazvali Estoniju, Letoniju, Litvu i Bijelu Rusiju kao administrativnu jedinicu za vrijeme okupacije 1941—1945.

ostracizam, -zma *grč.* (ostrakon — crepić za glasovanje) izgon, progonstvo; u staroj Ateni — izgon ljudi za koje se smatralo da bi se mogli nametnuti za tirane (njihova su imena pisali na crepiće, tadašnje glasovnice).

ostrakode *(mn. ž. roda) grč.* (ostrakon — ljuska, crijep) red malih rakova s tijelom neraščlanjenim i oklopljenim sa dvije ljušture.

ostrakon *grč.* glineni crijep na kome se pisalo, pločica; *isp.* ostracizam.

Ostraum *njem.* (Ost — istok + Raum — prostor) nacistički naziv za istočnoevropske zemlje kojima su htjeli zavladati.

ostriga, 3. -gi, *2. mn.* ostrīgā *grč.* (ostreion, *tal.* ostrica) kamenica; vrsta jestivih morskih ili riječnih školjaka.

Ostrogoti *(mn. m. r.) njem.* (iskrivljeno od Austragoti — sjajni Goti) naziv u historiji za Istočne Gote; *isp.* Vizigoti.

osuarīj *v.* osarij.

osunetiti, -īm (*isp.* sunet) — izvršiti sunet, obrezati.

Osvald *germ.* »koji vlada kao bog«.

Oświęcim *polj.* (*čit.* Ošvjenćim) grad na rijeci Visli u južnoj Poljskoj, poznat po strahovitom logoru smrti i nacističkim zvjerstvima u drugom svjetskom ratu; *isp.* Auschwitz.

ošacovati, -ujem (*isp.* šacovati, šecovati) ocijeniti, odmjeriti vrijednost, procijeniti, »odvagati«.

ošamariti, -īm (*isp.* šamar) opaliti ćušku, zaušnicu, pljusku, pljusnuti, ćušnuti.

ošap *v.* hošab, hošaf.

ošćela, *2. mn.* ošćelā *lat.* (assula — iver, treska) otpaci kod blanjanja drveta; *v.* hoblinje (Vojnović).

ošecovati *v.* ošacovati.

ošićariti se, -šićārīm se (*isp.* šićar) — okoristiti se, zaraditi, postići dobitak, ućariti.

ošindija *tur.* (hošundu) osveta, revanš, odmazda.

ošpedo, -ala *(dubr.) i* **ošpital,** -ala *tal.* (ospedale) bolnica, špitalj (Begović).

oštanjati, -am *tal.* (stagnare — kalajisati) omazati, obojiti, ocrniti (Nar.).

oštarija *tal.* (osteria) krčma, gostionica, birtija; **oštarijaš,** -āša, 5. oštarijāšu — krčmar, gostioničar; *isto i* **oštar,** -ara, 5. oštaru; *žen.* **oštarica.**

oštija *tal.* (ostia) *v.* hostija (inače ta riječ dolazi kao vrlo česta kletva u naših Primoraca i Dalmatinaca, osobito kao izraz čuđenja, prijekora).

oštriga *v.* ostriga (dolazi i kao zamjena za *oštija,* pa i »pojačano« **oštrigeca;** S. Novak).

oštro *lat.* (auster, *tal.* ostro) naziv na našem Primorju za južni vjetar; jug, jugo, široko, jugovina, južnjak.

ošvanjiti, ošvanjīm *njem.* (*isp.* Schwein — svinja) osramotiti, obrukati, nanijeti sramotu, zasvinjariti!

Ošvjenćim *v.* Oświęcim.

otagra *grč.* (us, 2. ōtos — uho + agra — plijen) bolest u ušnim kostima, ušna kostobolja.

otalgija (us, 2. ōtos — uho + algos — jad, bol) bol uha, uhobolja.

OTAN *v.* NATO.

otata (*isp.* omama) djed.

otatlisati, -šem *tur.* (tatly — sladak) osladiti.

OTC — *skrać. za engl.* Organization for Trade Corporation (Organizacija za trgovačku suradnju).

Otelo — ljubomoran muž (po glavnoj osobi istoimene Shakespeareove tragedije); **otelo** — vrsta vinove loze.

o tempora, o mores! *lat.* (*akc.* ō tempora, ō mores) »o čudnih li vremena, čudnih li običaja!«; o, pokvarenog li svijeta (Ciceron u prvom govoru protiv Katiline).

O terque quaterque beati! *lat.* (*čit.*...terkve kvaterkve...) O triput i četiri puta blaženi! (uzvikuje Eneja u Vergilijevoj *Eneidi* — usred velike bure — za one koji su poginuli pod Trojom, pa ne moraju doživljavati to što on doživljuje); rečenica se danas običnije upotrebljava kad se nekome hoće reći da je osobito sretan.

otfikariti, -īm *hrv.-tur.* jednim mahom odsjeći.

otijàtrija *grč.* (ūs, 2. ōtos — uho + iatros — liječnik) liječenje ušnih bolesti; **otìjātar,** -tra, *2. mn.* otìjātārā — liječnik specijalist za ušne bolesti; *isp.* otolog, aurist.

Otīlija *germ.* »mala posjednica«.

otítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (ūs, 2. ōtos — uho) upala uha.

otium *lat.* (*čit.* ocijum) dokolica; nerad, besposlica; odmor; **otium cum dignitate** (*čit.*...kum...) dokolica s dostojanstvom, (mogućnost za) dostojanstven nerad, tj. za bezbrižan život, u kojem bi umjetnik mogao nesmetano stvarati (Ciceron, Matoš); **Otium sine litteris mors est et hominis vivi sepultura** — Dokolica bez knjige je smrt i pogreb živog čovjeka (Seneka).

otlukhāna, *2. mn.* -hānā *tur.* (*isp.* ot — trava + hane — kuća) sjenik, sjenjak, sjenara.

Ōtmar *germ.* »koji sja po svome posjedu, imetku«.

Ōto *germ.* »imućni«.

otočènto *tal.* (ottocento — osam stotina; devetnaesto stoljeće) umjetnost 19. stoljeća.

Ōtokār *germ.* »hrabri branitelj vlasništva«; *isp.* Edgar.

otoliti (*mn. m. r.*) *grč.* (ūs, 2. ōtos — uho + líthos — kamen) kristalići u unutrašnjem uhu; služe za osjet ravnoteže.

otològija *grč.* (ūs, 2. ōtos — uho + logos — riječ, govor) nauka o bolestima uha; **otòlog,** *mn.* -zi — liječnik, specijalist za bolesti uha, aurist, otijatar (*v.*); *prid.* **otòloškī.**

ōtomān, ōtomāna (*akc. i* **otòmān,** -āna) *ar.* mekan istočnjački divan s jastukom, bez naslona, počivaljka, kanabe

Ōtomān, -āna (*akc. i* **Otòmān,** -āna) *tur.* Turčin, Osmanlija; *prid.* **ōtomānskī** (*akc. i* **otòmānskī**); **Otomansko Carstvo** — jedan od naziva za nekadanju Tursku.

otopèdāl, -āla *franc.-lat.* (*isp.* auto [*čit.* oto] + pedal) najnovije vozilo, gotovo dječje, ali toliko, da može nositi i odrasla čovjeka; vrlo je lagano pa se u slučaju velikog prometa može skloniti na trotoar.

otorinolaringològija *grč.* (ūs, 2. ōtos — uho + rís, 2. rinos — nos + larynx, 2. laringos — grlo, grkljan + logos — riječ, govor) nauka o bolestima uha, nosa i grla (u skrać. obliku *otorino* — popularan naziv za otorinolaringološki odio u bolnicama); **otorinolaringòlog,** *mn.* -zi — liječnik specijalist za bolesti uha, nosa i grla; *prid.* **otorinolaringòloškī.**

otosklerōza *grč.* (ūs, 2. ōtos — uho + *isp.* skleroza) progresivna nagluhost koja počinje nakon puberteta, a obično (oko šezdesete godine) završava potpunom gluhoćom ili teškom nagluhošću, prezbiakuzijom.

otoskòpija *grč.* (ūs, 2. otos — uho + skopeō — gledam) pregled vanjskog i srednjeg uha uz pomoć čeonog zrcala i posebnog metalnog ljevčića **(otòskop).**

ōtrok, *mn.* -ci, 2. ōtrōkā *starosl.* 1. kmet, sluga, rob; 2. dijete; *prid.* **otročkī.**

ottava rima *v.* stanca.

òtur[1] *tur.* (oturmak — sjesti, sjedati) sjedaj!, sjedi!; **òturak,** -ūrka, *mn.* -ci, 2. oturākā — 1. ono na čemu se sjedi ili na čemu je nešto postavljeno; 2. stražnjica; čmar; **oturisati,** -šem — sjesti.

otur[2] *ar.* ulje; **otur el vard** — ružino ulje; **otur el jasamin** — jasminovo ulje.

ōtuz bìn *tur.* (otuz — trideset + bin — hiljada) neka kartaška igra, osobito omiljela među šatrovcima (zovu je i *munta*).

Oaugadougou (*čit.* Vagadugu) — glavni grad afričke republike Gornja Volta.

où est la femme? *franc.* (*čit.* u e la fam) »gdje je žena?« (često umjesto cherchez la femme, *v.*).

oui *franc.* (*čit.* uj) da (potvrdna čestica); *isp.* langue d'oil.

ouks *v.* oaks.

OUN — *skrać. za* Organizacija ujedinjenih naroda (*v.* UNO).

ounce *engl.* (*čit.* auns) mjera za težinu u anglosaskim zemljama; *v.* unča.

O urbem venalem et mature (brevi) perituram, si solum emptorem invenerit *lat.* O podmitljivog li grada, koji će uskoro propasti, samo ako se nađe kupac (po starorimskom povjesničaru Salustiju riječi numidskoga kralja Jugurte što ih je rekao odlazeći iz Rima gdje mu je uspjelo podmititi mnoge ugledne i utjecajne osobe).

out *v.* aut.

outlaw *engl.* (*čit.* autlō) čovjek izvan zakona, koga svatko može ubiti; *isp.* eksleks, foglfraj.

outsider *v.* autsajder.

ouverture *v.* uvertira.

ovácija *lat.* (ovatio — maleni trijumf) oduševljeno i dugotrajno odobravanje i pozdravljanje, aklamacija, javno i glasno iskazivanje počasti.

ȍval, -ála *lat.* (ovum — jaje) 1. jajast, jajolik lik figura omeđena krivuljom jajolika oblika; elipsa; 2. predmet u obliku elipse, npr. eliptičan okvir slike (slika u ovalu); **ovȁlan,** -lna, -lno — jajastog oblika; jajolik, elipsast, eliptičan; *izv.* **ovàlnōst,** -osti.

ovaplòtiti, -vaplotīm *rus.* (plot' — pût, tijelo) utjeloviti, otjeloviti, poosobiti, uobličiti, uputiti; **ovaploćènje** — utjelovljenje, lik, slika, ostvarenje, opredmećenje, oživljenje.

ovariektòmija (*grč.* ektomē — izrezivanje) — operacija vađenja jajnika u svrhu onemogućivanja oplodnje; *isp.* salpingektomija, ovariotomija.

ȍvārīj, -ija (*pored* **ȍvarijum**) *lat.* (ovum — jaje) jajnik, jajnjak, »ajerštok«; *prid.* **ȍvarijālan,** -lna, -lno; **ovariotomija** — operacija jajnika.

ovàrisati, -šem *tur.* (variš — brzo shvaćanje) uputiti se u čemu, steći vještinu; pogoditi.

ovaritis (*akc. i* **-ìtis**) *lat.* (*isp.* ovarij) upala jajnika.

ovasȃr golem duh u ljudskoj spodobi (D. Ivanišević).

ovȁtaniti se, -īm se *tur.* (vatan — domovina) nastaniti se.

ovenìzam, -zma — jedna od teorija utopijskog socijalizma *(v.)* koja pripada engleskom javnom radniku Robertu Owenu (1771. do 1858).

over-booking *engl.* (*čit.* ouver-būking) izdavanje više mjesta ili rezervacija nego što avion može primiti putnika ili hotel gostiju.

overdrive *engl.* (*čit.* ōuverdrajv) pretjeranje, prijegon, pretjeranost, stanje kad netko u nečemu pretjera, ode predaleko.

overnjánac, -anca, *2. mn.* overnjānacā (*isp.* Auvergne) malograđanin (ograničeni), palančanin (niskog duševnog stanja); *v.* abderićanin.

ȍverōl *engl.* (overall) radno odijelo od jednog komada koje se navlači preko običnog odijela, obično kod sportista, mehaničara i sl. (*isto i* **ovèrāl,** -ala).

Ovetum — antičko ime za današnji grad *Oviedo* u Španiji.

Ovȋdije (značenje u vezi sa *lat.* ovis — ovca, dakle »ovčar«, »uzgajač ovaca«) starorimski pjesnik iz I. st.; car August prognao ga na Crno more, gdje je napisao »Epistulae ex Ponto«; *prid.* **Ovīdijev.**

ovìdukt, *2. mn.* ovidukata *lat.* (ovum — jaje + ducere — voditi) *med.* jajovod.

ȍvipāran, -rna, -rno *lat.* (ovum — jaje + parere — roditi) koji se leže iz jaja; *prot.* viviparan.

ovoidālan, -lna, -lno *lat.-grč.* (ovum — jaje + eidos — lik) jajolik; *isto i* **ȍvoīdan,** -dna, -dno.

ovomaltíne *tal.* (ovo, uovo — jaje + malto — slad) trgovačko ime za hranljivu supstanciju koja se sastoji od jaja, ječmenog slada i kakaa.

ȍvovivipāran, -rna, -rno *lat.* (*isp.* oviparan + vivus — živ) koji lēžē jaja u kojima je mladunče već sasvim ili donekle razvijeno.

OVRA — *skrać. za tal.* Opera Volontaria per la Repressione dell' Antifascismo (dobrovoljni rad na suzbijanju antifašizma) — naziv organizacije (»na dobrovoljnoj bazi«) koja je u fašističkoj Italiji vršila iste poslove kao i u nacističkoj Njemačkoj zloglasni Gestapo *(v.)*; umjesto *volontaria* (dobrovoljna) neki pišu i *vigilanza,* tj. nadzorna (služba).

ovula *lat.* (ovulum) jaje, jajna stanica, zametak, klica; **ovulácija** (*lat.* ovulatio) 1. nošenje, leženje jaja; 2. izlučivanje sazrelih jaja iz jajnika.

ovum *lat.* jaje.

Owen *v.* ovenizam.

oz — *krat. za* ounce *(v.)*.

ozelot *v.* ocelot.

ȍzena *grč.* (ozō — mirišem, vonjam) hunjavica, kihavica; upala nosa s balama neugodnog vonja.

Ȍziris — kod starih Egipćana — bog plodnosti, zatim bog sunca; žena mu je bila Izida; simbol Ozirisa bio je bik Apis.

ozokèrīt, -ita *grč.* (ozō — mirišem + kēros — vosak) ruda zemni vosak; sastavljen od krutih ugljikovih vodika; od njega se dobiva cerezin, vazelin, parafin i dr.

ȍzōn, -ona *grč.* (ozō — mirišem) plin karakterističnog ugodnog mirisa, molekula od triju atoma kisika; dobiva se kod električnih pražnjenja; jak izazivač oksida, upotrebljava se za čišćenje vode i uzduha, a također i u tehnici za bijeljenje; ima ga osobito u šumskom i morskom zraku te svuda poslije oluje; *prenes.* pročišćena atmosfera koja unosi života, koja razvedrava; *prid.* **ozȍnskī; ozonàtor** — 1. *kem.* sprava za dobivanje ozona iz uzduha, djelovanjem električnog ispražnjivanja; 2. sprava za ozoniranje uzduha; **ozonírati,** ozonīrām —

čistiti vodu ili uzduh ozonom; pretvarati u ozon, impregnirati *(v.)*; *isto i* **ozonizirati,** -izīrām.
ozuđuriti, -īm *tur.* (zugurt — siromašan) osiromašiti, pasti u bijedu.
ozuhuriti, -īm *tur.* (zuhur — pojava) pokazati se, pojaviti se.
oždeldum *v.* hožđeldum.
oželanda *tal.* (*venet.* oselanda, *Skok*) lov na ptice (pjevice), ptičarenje (D. Ivanišević).

P

p — bilabijalni suglasnik; dvadeset i drugo slovo latinske abecede, a devetnaesto ćirilske azbuke; — *skrać. za* piano (u kurzivu *p*), *za* pagina *(v.)* i para[1] *(v.)*, *znak za* poaz *(v.)*, pond, piko.
P — *znak za* fosfor (*lat.* phosphor); *oznaka za* piona u šahu; rimski znak za 4.000; automobilska oznaka za *Portugal.*
pa — *skrać. za španjolski novac* pezetu.
Pa — *skrać. za* prima, *znak za* protaktinij *(v.)*, *skrać. za* američku državu Pensilvaniju.
PA — automobilska oznaka za *Pančevo;* u internacionalnom prometu za *Panamu.*
PAA — *skrać. za engl.* Pan American Airways (Sveamerički aerotransport).
Pàblo *španj., v.* Pavao.
pabulàtori *(mn. m. r.) lat.* (pabulari — ići po hranu) skupljači hrane, naziv za stanovnike nekih krajeva u 3. st. koji su svoju hranu tražili po šumama, idući goli, kao životinje.
pabulum vitae *lat.* (*čit.* ... vīte) životna hrana, tj. svjež zrak.
pac, paca, *lok.* pacu *njem.* (Beize) 1 salamura, marinat, rasol; 2. *prenes.* neugodna situacija, težak položaj; **pàcati,** -ām *i* **pacovati,** -ujēm — močiti u salamuri; *isp. i* bajcati.
pàcast *njem.* (patzig) gnjecav (npr. kruh).
pace *v.* peis.
pacem *lat.* četvrti padež imenice pax *(v.)* — mir: 1. u katol. crkvi naziv za lik janjeta na poklopcima kaleža ili posuda u kojima se drže hostije za pričest; 2. lik Krista ili kojeg sveca na novcu; 3. lagani udarac po obrazu krizmanika kojim biskup pri krizmi *(v.)* završava obred uz riječi Pax tecum *(v.)*; **Pacem in terris** — Mir na zemlji (naziv nedavno održane konferencije za svjetski mir, kojoj su prisustvovali i naši izaslanici).
pace-maker *v.* pejsmejker.
pàcer[1] *2. mn.* pacērā *njem.* (Patzer) šeprtlja, petljanac, neznalica, nesolidan radnik, nespretnjaković (»izraz naročito kartaški, ali i vojnički«; Krleža).
pacer[2] *v.* peiser.
pace tua *lat.* s tvojim dopuštenjem.
Pachacamac (*čit.* Pačakāmak) naselje nedaleko od Lime (gl. grad Perua) kraj kojeg se nalaze velike ruševine iz vremena prije otkrića Amerike (bedemi, građevine, grobište), tj. iz kulture Chima i Inka.
Pacìfik *lat.* (*isp.* pacifikacija) Tihi ocean; *prid.* **pacìfičkī; pacifička željeznica** — velika sjevernoamerička željeznica što spaja obalu Pacifika s obalom Atlantskog oceana; **Pacìfičkī pakt** *v.* ANZUS-pakt.
pacifikàcija *lat.* (pax, 2. pacis — mir + ...fikacija, *v.*) umirenje kaznenim mjerama (ustanka, narodnog negodovanja); uspostavljanje mira, stišavanje, smirivanje, pomirenje; **pacificírati,** -ficīrām — uspostaviti mir, smiriti, stišati, izmiriti, pomiriti; *isto i* **pacìfikovati,** -ujēm; **pacifikàtor** — miritelj, mirotvorac, miroljubiv čovjek.
pacifìzam, -zma (*isp.* pacifikacija) — mirotvorstvo, politička struja koja se rodila u Zapadnoj Evropi na kraju 18. i u početku 19. st.; istupa protiv svakog rata i propagira rješavanje sporova mirnim putem; **pacìfist(a)** — pristalica pacifizma; *žen.* **pacìfistkinja;** *prid.* **pacifìstičkī.**
pacijèncija (*dubr. akc.* **pàcijèncija**) *lat.* (patientia) strpljivost; **ìmati pacijènciju** (*dubr.* pacijenciju) — *dijal.* strpjeti se, pričekati.
pacìjent, *2. mn.* pacìjenātā (*akc. i* **pacijent,** *2. mn.* pacijenātā) *lat.* (patiens, -entis *od* patior — trpim) 1. bolesnik; osoba na liječenju; »liječenik«; 2. mušterija pedikera, zubotehničara; *žen.* **pacijentica** *i* **pacijentkinja** (*akc. i* **-entkinja**); **pacijentela** — svi pacijenti nekog liječnika odn. zdravstvene ustanove.
pacìscent, *2. mn.* pacìscenātā *lat.* (pacisci — ugovoriti) ugovornik, ugovarajuća stranka, ugovorna strana, strana ugovornica; *isp.* pakt.
pack *engl.* (*čit.* pek) 1. omot, zavežljaj, smotak; svitak vune, lana ili konoplje određene veličine odn. težine; 2. navala momčadi kod ragbija.

pacta conventa *lat.* (*čit.* pākta konvēnta) »zaključeni sporazumi«, ugovor o personalnoj uniji između mađarskih i hrvatskih feudalaca g. 1102 (kralj je zajamčio plemenske posjede, neplaćanje dažbina, a svako se pleme obvezalo na sudjelovanje u ratu sa barem 10 naoružanih konjanika); državna zajednica, stvorena na taj način između Hrvatske i Mađarske, trajala je do 1918; u novije vrijeme neki historičari poriču taj događaj.

pacta sunt servanda *lat.* ugovore valja poštivati, tj. moraju se izvršavati.

pačàluk, *mn.* -ci *tur.* (pačalyk) 1. nogavica na hlačama; 2. vrsta gamaša.

pačànga — novi (1961) društveni ples koji u sebi sadrži elemente starih kubanskih plesova kao i elemente sambe i čarlstona.

pačàriz *tur.* (pačariz — prepona, prepreka) šteta, kvar, neprilika, nezgoda, nevolja.

pàčati se, -ām se *tal.* (impacciarsi) miješati se u što, upletati se, dirati u što.

pačaura *tur.* (pačavra) 1. krpa, dronjak, sudoper; 2. *prenes.* beznačajan čovjek, »smeće«; *isto i* **pàčavra.**

pàče, pàčā, 3. pàčama *(mn. ž. r.) tur.* (pača — ovčja noga) goljenica, hladetina, drhtalica, pihtije, aspik, sulc, mrzletina, lūčenje.

pàčiti, -īm *tal.* (impacciare) smetati, priječiti; škoditi, uditi; sablažnjavati.

pàčmaga *v.* pašmag.

pàčna, *2. mn.* pàčnā *i* pačnī (*isp.* bočkore) papuča od vàljanē vune; *isto i* **pòcna.**

pàčuli, -ija *ind.* mirisna indijska biljka (Plectranthus graveolens) i miomirisno ulje dobiveno iz te biljke; služi za parfeme.

pàć *prid. indekl. tur.* (pak) čist; *isp.* paćiti, paćluk.

pàćel *mad.* (patyol — koprena, veo) *dijal.* nevjestin veo, kojim se pokriva idući na vjenčanje; **pàćeliti,** -īm — zastirati paćelom.

pàći *v.* pać.

pàćiti, pàćīm *tur.* (*isp.* pać) čistiti.

paćluk *tur.* (*isp.* pać) čistoća.

paddle *engl.* (*čit.* pedl) kratko veslo s uskom lopaticom.

paddock *v.* padok.

paddy[1] *engl.* (*čit.* pedi) 1. neoljuštena riža (još ovijena pljevom); 2. rižino polje, rižište.

Paddy[2] *engl.* (*čit.* Pedi) *hipok. prema* Patrik *(v.).*

pàdela, *2. mn.* pàdēlā *tal.* (padella) tiganj, tava, kastrola, prosulja, šerpenja, »rajndlika«; **na pàdelu** — ujušad, »ajmokac«, »ajngemahtes« *(v.).*

pàdišah, *vok.* padišah(u), *mn.* -si *perz.* titula orijentalnih vladara (»veliki šah«), suveren, sultan, car, vladar.

pàdok, *mn.* -ci, 2. pàdōkā *engl.* (paddock) ograda na livadi za okupljanje konja pred utrku.

Pàdova — grad u Italiji (starorimski Patavium); *prid.* **pàdovskī; Padovànac,** -nca, 5. Pàdovānče, *2. mn.* Padòvānācā; *žen.* **Padòvānka;** *prid.* **padòvanskī.**

padre *tal.* 1. otac; 2. svećenik, osobito redovnik.

padrone *tal.* (*akc.* padrōne) gospodar, majstor, vlasnik, poslodavac, gazda; domaćin; *žen.* **padròna.**

Padus — antičko ime za rijeku *Po (Pad)* u Italiji

pađenija *grč.* rabota, kuluk, tlaka, osobito kao obveza prema nekom manastiru; **pađenìjāš,** -aša — kulučar, rabotnik.

pàf *njem.* (paff) iznenađen, preneražen, zapanjen, ošamućen.

pàfta, 4. pàftu, *mn.* pàfte, 2. pàftā, 3. paftama *tur.* (pafta — kovna pločica) 1. karika; grivna, sponka, spojka; 2. pojas; *umanj.* **pàftica,** *2. mn.* pàftīcā; **paftàlija** — pločicama okovana puška.

pag. — *skrać. za* pagina *(v.).*

paga *tal.* (paga) plaća (u našim primorskim krajevima).

pagàdūr, -ūra *tal.* (*isp.* paga) činovnik (prvotno »onaj koji isplaćuje«) (Krleža).

pagànio, pagànjela *v.* faganio.

paganìzam, -zma *lat.* (paganus — seljak, neuk čovjek) neznaboštvo, mnogoboštvo, poganstvo, bezboštvo; **pàganin,** *mn.* pàgani, 2. pàgānā — neznabožac, mnogobožac, poganin, bezbožac; *žen.* **pàgānka;** *prid.* **pàgānskī** — neznabožački, mnogobožački, poganski; **pagànstvo** — isto što i paganizam.

pàgar, pàgara *i* pàgra, *2. mn.* pàgārā (*lat.* Pagrus vulgaris) morska riba (tvrdoperka) slična zubacu.

pàgat, -āta *tal.* (pagare — plaćati) najviša karta u igri taroka (nosi oznaku rimskog broja I); **pàgat ùltimo** — posljednji pagat.

pàgina, *2. mn.* pàgīnā *lat.* (pagina) strana (u knjizi); *skrać.* p., pag.; **paginàcija** — označivanje brojevima, obrojčavanje, numeracija na stranama rukopisa ili knjige i same te brojke; **paginírati,** -gìnīram — označiti brojevima strane u knjizi, rukopisu i sl., obrojčati.

pagliaccio *tal.* (*čit.* paljačo) *v.* pajac.

pagòda *sanskrt.-malaj.* (»sveta kuća«) 1. hram Hindusa i Kineza (*isp.* stupa); 2. figura u tom hramu, idol (mala figura sjedećeg božanstva s pomičnom glavom); 3. zlatni novac, koji se nekada upotrebljavao u Indiji.

Pagvaš *v.* Pugwash.
paha, 3. -hi *tur.* (pah, paj) kraj, rub, obrub (na odjeći).
pahali *prid. indekl. tur.* (pahaly) skup, skupocjen, vrijedan.
Pahang — država (i ime rijeke) u Maleziji; glavni grad Kuantan.
pahiderm *grč.* (pachys — debeo, tvrd, krut + derma — koža) čovjek debele kože, debelokožac.
pahimeninks *grč.* (pachys — tvrd, krut, jak + *isp.* meninge) drugo ime za *dura mater (v.).*
pahlavi *perz.* novčana jedinica u Iranu (Perziji): sadrži 100 riala (1 rial — 100 iranskih dinara).
pahohilija *grč.* (pachys — krupan, debeo, mesnat + cheilos — usna) *med.* prirođena odebljalost usana.
pain *franc.* (*čit.* pen) 1. kruh; 2. vrsta (nekog drugog) peciva; 3. kolač od mesa, tjestenina nadjevena mljevenim mesom.
pair[1] *v.* per.
pair[2] *franc.* (*čit.* per) paran (broj); **pair et impair** (*čit.* per e emper) par-nepar (igra na sreću).
paj, paja, *lok.* paju *tur.* (paj) dio.
paja[1] *tur.* (paje) položaj, čin, čast, stupanj, stepen.
paja[2] — linija, pruga, traka.
pajac, pajaca, *2. mn.* pajacā *tal.* (pagliaccio) 1. cirkuski klaun, komičar; 2. lutak (dječja igračka) (*katkada i u njem. formi* **pajacl,** *2. mn.* pajaclā); *isp.* bajaco.
pajanta, *2. mn.* pajanātā *i* pajantī *tur.* (pajanda — podupirač, potporanj) letva, žioka.
pajcovati, -ujem *v.* bajcati.
pajdak, *mn.* -ci, 2. pajdākā *tur.* (pajtak) 1. pion, pješak u šahu; 2. kratak čibuk.
pajdaš, -āša, 5. pajdāšu *mađ.* (pajtas, *iz tur.*) drug, drugar, prijatelj, istomišljenik, kamerad, jaran; *prid.* **pajdāšev, pajdāškī;** *žen.* **pajdašica; pajdāštvo** — drugarstvo, prijateljstvo; *isto i* **pajdašija** (*kajk. akc.* **pajdašija**).
pajdlovati, -ujem *njem.* (beuteln — prosijati) mljeti brašno na osobito fin način (prosijavanjem).
pajkan, *2. mn.* pajkānā *šatr.* (prema tur. pajimal — zlostavljač?) žandar, policajac.
pajkeles *hebr.* (peie) dugački uvojci u ortodoksnih (poljskih) Židova; počinju na sljepoočici i spuštaju se niz uši do vrata.
pajnkrt, *2. mn.* pajnkrtā *njem.* (Bankert) izvanbračno dijete, kopile, fačuk; *u zagrebačkom govoru:* dijete uopće *(porugljivo).*
pajol, -ola *tal.* (pagliolo) pomična daska na dnu lađe, podnica.
pajpa *engl.* (pipe) cijev, pipa, slavina (Krleža).
pajpers *engl.* (pipers — svirači) — jedan od naziva za bitnike *(v.).*
pajp-lajn *engl.* (pipe — cijev + line — linija, crta) cjevovod, kanal, osobito naziv za velike i dugačke cijevi kroz koje teče nafta od izvora do mjesta utovara ili prerade; *isp.* oleodukt.
pajšl *njem.* (Bauschel, Beuschel) životinjska utroba, plućica, bijela džigerica.
pajtaš, -āša *v.* pajdaš.
pajton, -ona *v.* faeton.
pajvan, *2. mn.* pajvānā *tur.* (pajvant) uže kojim se konjima na paši vežu noge; sapon, spona; *isp.* ćustek.
pajvanta *v.* pajanta.
pajzl *njem.* (Beisel) krčma.
pak[1] (omot; navala kod ragbija) *v.* pack.
pak[2] (hokejska pločica) *v.* puck.
pak[3] — *skrać. za njem.* Panzerabwehrkanone (protuoklopni top).
PAK — automobilska oznaka za *Pakistan.*
Pak *v.* Puck.
Pakalije *lat.* (*isp.* pax) svečanost općeg izmirenja kod starih Rimljana.
pakard — vrsta luksusnog automobila (Packard Motor Car Company).
pakbo *v.* paquebot.
pakebot *v.* paquebot (Tresić Pavičić).
paker *njem.* (Packer) 1. tko pakuje robu, »omotar«; 2. stroj za pakovanje; 3. igrač (npr. u nogometu) kojemu je dužnost da svojim suigračima (finišerima, realizatorima) pripremi šansu za pucanje na protivnička vrata; **pakeraj,** -āja — prostorija u velikim poduzećima gdje se vrši pakovanje i otprema robe.
paket, -eta *franc.* (paquet) svežanj, smotak, omot, oveća pošiljka; *prid.* **paketnī;** *umanj.* **paketić; paketar,** -ara *v.* paker 1; **paketirati,** -etīrām *v.* pakirati; **paketntreger** *njem.* (Träger — nosač) nosač paketa; na krovovima osobnih automobila posebna naprava (koja se može i skidati) što služi za smještaj manjih tereta, »krovni nosač« (Novine).
pakfong *kin. v.* argentan; *isto i* **pakfon,** -ona; *prid.* **pakfonskī.**
pakirati, pakīrām *njem.* (packen) 1. omatati omotom, paketirati, pakovati, praviti paket *(v.); 2. prenes.* podmetati, optuživati (lažno), upisivati u krivnju nešto nepočinjeno.
pakirer *v.* paker 1; *žen.* **pakirerka,** 3. -ci, *2. mn.* -kī.
Pakistan — republika u južnoj Aziji; glavni grad Islamabad; ime od prvih slova riječi Pendžab, Afganija [ili Asam] i Kašmir.
pakl *njem.* (Packel) paketić, zamotljaj, zamotuljak; *isto i* **paklo** *(sr. roda); umanj.* **paklić**

(*kajk*. **paklec,** »od njem. Päcklein«; Krleža).

paklati, -am *v*. paktirati (pod *pakt*); *isto i* **paklovati,** -ujem.

pakn *njem*. (Backe) *tehn*. kočna papuča; *isto i* **pakna.**

pakovati, -ujem *v*. pakirati; **pakovnī** — koji služi za pakovanje; **pakovnī papīr** — isto što i **pakpapīr,** tj. vrsta tvrđeg papira u velikim arcima koji se upotrebljava za pakiranje.

paksijan *v*. peksijan, peksin.

pakt, pakta *lat*. (pactum *od* pacisci — ugovoriti) međunarodni ugovor, obično krupnog političkog značenja; pogodba, sporazum, nagodba, utanačenje, savez; **paktírati,** paktiram — pregovarati, biti u sporazumu s nekim, sporazumijevati se, utanačivati, ugovarati, nagađati se, pogađati se; praviti pakt.

pakung, *mn*. -zi, 2. pakunga *njem*. (Packung) 1. pravljenje paketa, pakovanje, način pakovanja; 2. smotak, svitak, paket (Krleža).

pakvon, -ona *v*. pakfong, argentan.

pala,[1] *2. mn*. pala *tur*. (pala) dugačak bojni nož, sablja.

pala[2] *lat*. (haljina rimskih žena) 1. u katoličkoj liturgiji pokrivalo kaleža; 2. u crkvenoj umjetnosti ploča s reljefima na prednjem dijelu oltara rađena pretežno na drvu.

palac, palaca, *2. mn*. palaca *tal*. (palazzo *od lat*. palatium) velika kuća, dvorac.

palace *franc*. (*čit*. palas) palača (osobito kao naziv za raskošni hotel).

palača, *2. mn*. palāčā (*isp*. palac) 1. dvorac; velika i lijepa reprezentativna zgrada; 2. najveća soba u nekadanjoj gospodskoj (feudalnoj) kući (Đalski).

palačínka, 3. -ki, *2. mn*. palačīnākā *i* palačīnkī *mad*. (palacsinta, a ovo od *lat*. placenta, *grč*. plax, *gen*. plakos, srodno s našim *ploča;* Skok) vrsta jela od mlijeka i brašna; prevrta.

Palada *grč*. pridjevak božice Atene *(v.)*, kao jake i hitre djevice; *prid*. **Paladin.**

palada *i (akc.!)* **palada** *tal*. lukobran.

paladīj, -ija (*pored* **paladijum**) *grč*. 1. (prema planetoidu imenom Palas) *kem*. element, at. težina 106,7, tabl. broj, 46, *znak* Pd; srebrnastosivi metal; upotrebljava se u tehnici u vidu slitina i kao katalizator; 2. (prema Paladiju, kipu božice Atene kao zaštitnice glavnoga grada Helade, tj. Grčke), utočište, zaštita, okrilje, jamstvo, svaka zaštitna svetinja.

paladin, -ína, 5. paladīne *lat*. (palatinus — koji pripada dvoru, vladaru) dvoranin Karla Velikoga (8. st.), vitez iz njegove pratnje; *prenes*. borac, zatočnik, branič, pobornik; *isp*. palatin.

paladōr, -ora (*isp*. paladij + *franc*. or — zlato) slitina, legura zlata i paladija (primjena u zubarstvu).

palafíti *(mn. m. r.) franc*. (palafitte) stanovi na kolcima, sojenice, tj. kuće na drvenom kolju (na sohama), obično građene u vodi zbog zaštite od (ljudskih ili životinjskih) napadaja s kopna; *prid*. **palafītskī** (Dedinac); *isp*. palifikacija.

palais *franc*. (*čit*. pale) palača, dvorac; **Palais de l' Élysée** (*čit*. Pale d'elize) — Elizejska palača (sjedište predsjednika republike u Parizu); **Palais Royal** (*čit*. Pale roajal) — kraljevski dvorac u Parizu sa vrlo ljepim parkom; osnovao ga Richelieu.

palamar, -ara *tur*. (palamar) 1. uže (brodsko), gumina; čelo, grlin; 2. debeo gvozden klin.

Palamed, -eda — u starogrčkoj mitologiji sin eubejskoga kralja Nauplija, istaknuti junak u trojanskom ratu; predaja mu pripisuje izum pisma, brojčanog sistema i astronomije i uopće veliku domišljatost, pa i to da je otkrio Odisejevo tobožnje ludilo kad se ovaj ustručavao da pođe pod Troju; za osvetu, Odisej mu je kasnije pripisao da je podmićen od Prijama, te su ga Grci kamenovali.

palamida *tal*. (palamita) vrsta morske ribe, polanda.

palanačkī *v*. palanka.

palanceger *njem*. (barmherzig — milosrdan) u starom Zagrebu uobičajeni naziv za pripadnika laičkog reda »Milosrdna braća« (bavili se njegom bolesnika i imali svoju bolnicu na današnjem Trgu Republike; srušena 1930).

palančanin *v*. palanka.

palandra *v*. flandra.

palanga, 3. -gi, *2. mn*. palangi *tur*. (*od grč*. falanx — *prvotno:* okrugao komad drva, panj, valjak; *isp*. falanga) motka, poluga, ozib, vag, debeo kolac, kolčina.

palanka, 3. -ci, *2. mn*. palanaka *i* palankī *tur*. (palanka — tvrđavica opkoljena jarkom) 1. gradić, varošica; kasaba; 2. stražarnica, kula stražara; *prid*. **palanačkī** — malograđanski; *umanj*. **palančica; palančanin,** *mn*. -ani — stanovnik palanke, malograđanin, malovarošanin; *prenes*. čovjek ograničena duševnog vidokruga; *isp*. abderićanin, overnjanac; *žen*. **palančanka,** 3. -ki, *2. mn*. -kī; *prid*. **palančanskī.**

palankīn, -ína *ind*. nosiljka u Indiji i Kini; *isp*. tetrivan.

palarizácija — metoda zagrijavanja mlijeka parom, jedan od najmodernijih postupaka za

konzerviranje svježeg mlijeka na dulje vrijeme.

palaš *v.* paloš.

palata *i* **palača** *(v.).*

palatal, -ala *lat.* (palatum — nepce u ustima; svod) *gram.* nepčani suglasnik (č, ć, dž, đ, š, ž, j, lj, nj); *isp.* velar; **palatalan,** -lna, -lno — nepčan; koji se tvori na nepcu u ustima; *isp.* velaran; **palatalizacija** — smekšavanje glasova, izgovaranje glasova na nepcu; *glag.* **palatalizirati,** -ìzīrām; *isto i* **palatalizovati,** -ujem

Palātīn, -ína *lat.* 1. jedan od rimskih brežuljaka, najstariji dio Rima; 2. starorimska carska palača, službena vladarska rezidencija (Krleža).

palātīn, -ína, 5. pālatīne *lat.* (palatinus — koji pripada dvoru, vladaru, *isp.* palac) *hist.* najveći državni dostojanstvenik u Mađarskoj (zamjenik kralja), »nadvornik« (Ivan Mažuranić); *prid.* **palatínov; palatinskī; palatinat,** -ata — čast i dostojanstvo palatina; *isp.* paladin.

palatografija *lat.-grč.* (*isp.* palatal + grafō — pišem) *gram.* proučavanje i objašnjavanje tvorbe glasova s pomoću **palatograma,** *tj.* dijagrama *(v.)* koji pokazuje dio ili dijelove nepca što ih jezik dodiruje kod tvorbe pojedinih glasova.

palatum artificiale *lat.* umjetno nepce (u zubarstvu).

palavorda *tur.* (palavra — laž, lakrdija, hvalisanje) 1. razmetljivac, hvalisavac, hvališa, hvastavac; 2. nitkov, hulja, bekrija.

palavra *tur.* (palavra — 1. upletanje u svašta; 2. hvalisanje) 1. čeljade koje mnogo govori i riječi po selu raznosi, brbljavac, klepetalo; 2. podvala, varka, laž.

Palazzo Chigi *tal.* (*čit.* Palaco Kiđi) zgrada u Rimu u kojoj se nalazi talijansko Ministarstvo vanjskih poslova (u novinarskom jeziku katkada naziv za službenu politiku talijanske vlade).

palazzo ducale *tal.* (*čit.* palaco dukale) duždeva palača u Veneciji (Nehajev).

Palazzo Venezia *tal.* (*čit.* Palaco Venecija) nekada službeno sjedište Benita Mussolinija kao predsjednika talijanske vlade, pa odatle u novinarskom jeziku i naziv za službenu politiku fašističke Italije.

paldum, *2. mn.* paldumā *tur.* (paldim) 1. *v.* kuskun; 2. kožni ili platneni pojas kojim se utiskuje kila (hernija) da ne ispada; **spustiti paldum** — podvaliti.

pale ale *engl.* (*čit.* peil eil) bijelo, svijetlo pivo; *isp.* ale, eil.

Palearktik *grč.* zoogeografska regija koja obuhvaća Evropu, izvantropski dio Azije i sjevernu Afriku.

paleglaj — vrsta društvenog plesa udvoje i sa nekoliko parova (oko god. 1940).

palenke (palenque) porodična nastamba domorodaca u Srednjoj Americi.

palenta *tal.* (polenta; u našoj riječi glas *a* analogijom na naš glagol *paliti*) jelo od kukuruzna brašna, žganci, pura, kačamak.

paleo... *grč.* (palaiós — star, negdašnji, drevan) u složenicama označuje »staro«..., »pra...«.

paleoantropologija *grč.* (paleo... + *isp.* antropologija) nauka koja proučava ljudske rase u prethistoriji.

paleobiologija *grč.* nauka o prilagođivanju organizma na životne prilike u geološkoj prošlosti.

paleobotanika, 3. -ci *grč.* (paleo + *isp.* botanika) dio paleontologije koji se bavi proučavanjem fosilnih ostataka izumrlih biljaka.

paleocen *grč.* (paleo... + kainós — nov) prva, najstarija epoha paleogena *(v.); prid.* **paleocenskī.**

paleofitologija *grč.* (paleo... + *isp.* fito... + lógos — riječ, govor) nauka koja nastoji rekonstruirati biljne oblike iz prethistorijskog doba na temelju sačuvanog materijala i ostataka; *isp.* fitopaleontologija.

paleogen *grč.* (paleo... + genesis — postanak) prvi period kenozojske ere ili najdonji dio trećeg perioda u razvoju Zemlje; *prid.* **paleogenskī.**

paleografija *grč.* (paleo... + grafō — pišem) nauka o raznim vrstama pisma u starom i srednjem vijeku; **paleograf** — stručnjak u paleografiji; *prid.* **paleografskī.**

paleoklimatologija *grč.* nauka o klimatskim prilikama u pojedinim razdobljima geološkog razvoja Zemlje.

paleolīt, -ita *grč.* (paleo... + líthos — kamen) stari period kamenog doba; karakterizira ga neobdjelano kameno oruđe; *isto i* **paleolitik;** *prid.* **paleolitskī.**

paleomastodont *grč.* (paleo... + *isp.* mastodont) izumrli slon iz oligocena.

paleontologija *grč.* (paleo... + ón, 2. óntos — biće + lógos — riječ, govor) nauka o izumrlim životinjama i biljkama što se proučavaju po njihovim iskopanim ostacima (okaminama); *prid.* **paleontološkī.**

paleotropis *grč.* biljna oblast pod koju se svrstava gotovo čitavo područje staroga svijeta.

paleozòik *grč.* (paleo... + zōon — životinja) stara era u geološkoj historiji Zemlje; u toj su se eri zbivali intenzivni procesi stvaranja planina; životinjski svijet razvio se od primitivnih vodenih kralješnjaka do suhozemnih gmazova; dijeli se na pet perioda; kambrijski, silurski, devonski, kamenougljeni i permski; *prid.* **paleòzōjskī.**
paleozoològija *grč.* (paleo... + *isp.* zoologija) dio paleontologije koji proučava fosilne životinje, okamine.
Pàles — starorimska božica, zaštitnica stada i pastira; *isp.* Palilije.
Palestína — jedan od starih naziva za Izrael; u biti isto što i *Filisteja;* »zemlja koju je Izrael primio u baštinu dobila je ime po zakletim neprijateljima Izraela — Filistejcima (Pelištim)« (Bon. Duda, *Biblija*); *isp. i* Kanaan; *prid.* **palèstīnskī.**
pàlestra, *2. mn.* pàlestārā *grč.* (palaístra) rvalište i škola za rvanje u staroj Grčkoj; vježbalište, bojište, borilište, igralište (kod naših starih pisaca: *bornica*).
palèta *franc.* (palette, *tal.* paletta) 1. tanka daščica s otvorom za nadijevanje na palac lijeve ruke, služi slikarima za razmazivanje, rastiranje, uzimanje i miješanje boja; 2. *prenes.* skup izražajnih, stvaralačkih sredstava umjetnika, pisca; stil; 3. vrsta ambalaže od mekanog lima koja se može primijeniti za pakovanje najrazličitije robe (od dijelova za strojeve do tekućina); 4. vrsta teretnog željezničkog vagona (bez ograde ili s ogradom od narijetko usađenih okomitih dasaka ili željeznih kolaca); 5. (*franc.* palet) plosnat kamen; **paletizírati,** -tìzīrām — pakovati u palete; **paletizàcija** — 1. pakovanje u palete; 2. zbijanje sitnih ruda u komade (aglomeracija, briketiranje).
paletot *v.* palto.
Palevrópa *grč.* (paleo...) *geol.* stara Evropa, tj. evropski krajevi prije devona *(v.).*
pali — danas izumrli i samo u knjigama sačuvani dijalekt sanskrta *(v.).*
palifikàcija *lat.* (palus — kolac + facere — činiti) utvrđivanje, sondiranje tla kolcima, kolčenje, okolčivanje (Tresić Pavičić).
paligrafija *grč.* (pálin — opet, ponovno + graphō — pišem) *med.* bolesna pojava ponavljanja pojedinih dijelova napisanog teksta.
palīj, -ija (*pored* **palijum**) *lat.* (pallium) 1. vrsta grčke kabanice; plašta; nosili su ih i Rimljani; 2. dio odjeće katoličkih biskupa, znak njihova dostojanstva i duhovne vlasti; *isp.* omofor.
palìjača *v.* pagliaccio, pajac (A. Muradbegović).
palijàta *lat.* (*isp.* palij) starorimska komedija sa sadržajem iz starogrčkog života i u grčkoj odjeći; *isp.* togata.
palijatīv *lat.* (palliatus — ogrnut kabanicom, *isp.* palij) sredstvo koje privremeno ublažuje boli ili popravlja zlo, ali ih ne uništava u korijenu; polovična mjera, nedovoljno sredstvo, trenutna pomoć, privremeno rješenje, prividan izlaz iz teškog položaja; zabašurivanje, zataškavanje, prikrivanje, uljepšavanje, izlika, isprika, izgovor; *prid.* **palijatīvan,** -vna, -vno.
palijum *v.* palij.
palìkar, -ara *grč.* (pallēkari — mlad junak) isto što i kleftedžija, klefta *(v.).*
palilàlija *grč.* (pálin — opet, ponovno + *isp.* lalija) *med.* bolesna pojava ponavljanja istih rečenica (obično sve brže i brže).
Palìlije *(mn. ž. r.) lat.* (*isp.* Pales) seoska svetkovina u čast božice Pales; svetkovali su je pastiri 21. travnja (dan utemeljenja Rima).
palilògija *grč.* (pálin — opet, ponovno + logos — riječ, govor) *poet.* 1. *v.* anadiploza; 2. *v.* antiteza (slavenska).
palimbakhej *grč.* pjesnička stopa od dva naglašena sloga i jednog nenaglašenog; isto što i antibakhej.
palimpsest *grč.* (palímpsēstos) pergament s kojega je stari tekst ostrugan, da se napiše novi (u doba oskudice na pergamentima).
palìndrom, -oma *grč.* (pálin — natrag + drómos — put) vrsta zagonetke; riječ koja se može čitati i naopako, a da zadrži isti smisao (npr. ratar, potop); kod naših enigmata »obosmjerka«; *isp.* sator-formula; *prid.* **palìndromnī; palìndromnī rèbus** — vrsta rebusa kod kojega se rješenje čita naopako; **palìndromna rečenica** npr.: Savo, i mače jede ječam i ovas; **palindromoīd,** -ida — zagonetka nalik na palindrom, kod naših enigmata: obrtaljka, drugosmjerka.
palìngar, -ara *v.* parangal.
palingeneza (-genèza) *grč.* (pálin — opet, ponovno + génesis — postanak) ponovno rađanje, uskrsnuće, preporod, obnova, obnavljanje, preobražaj; pojavljivanje osobina predaka kod novih generacija; *isp.* atavizam, karma.
palìnodija *grč.* (pálin — natrag + aoidē — pjesma) poricanje, opozivanje porugljive pjesme novom pohvalom; poricanje, opozivanje uopće.
Palìnur — kormilar Enejin, jedna od najsimpatičnijih figura u *Eneidi;* iako je sigurnim rukama vodio trojanske lađe, u jednom je času — voljom bogova — klonuo i »San se

nadvije nad njīm i ü more bistro ga rine | s krmarskom napravom cijelom i jednim od palube dijelom«; njegovu smrt oplakuje Eneja ovako: »Odveć u nebo i more, Palinure, imo si vjere, | zato sad neznana zemlja u pijesku ti ležište stere« *(V. pjevanje);* na zapadnoj obali Lukanije (jugozapadna Italija) ima i danas Palinurov rt *(Capo di Palinuro).*

palīr, -íra, 5. palīre *njem.* (Palier *od lat.* polire — gladiti) građevni poslovođa, starješina nad zidarima (prvotno je izglađivao neravnine i sl.).

Palìrije *v.* Palilije.

palisáda *franc.* (palissade *od lat.* palus — kolac) 1. prepreka od zašiljenih stupova zabijenih u zemlju; 2. ograda od kolja; *isto i* **palìsad,** -áda; *prid.* **palìsādnī.**

palisánder-drvo (palisándrovina) *brazil. (preko francuskog)* brazilsko purpurno drvo, vrsta veoma finog drveta ljubičaste boje (i miriše na ljubicu), koje pod utjecajem zraka mijenja boju (upotrebljava se za fine stolarske radove, za muzičke instrumente).

palizírati, -ìzīrām *franc.* (palisser) mlado drveće vezati tako da raste u određenom pravcu.

palliata *v.* palijata.

pallium *v.* palij.

pall-mall *engl.* (*čit.* pel-mel) 1. stara škotska igra loptom (slična kroketu); 2. (Pall-Mall) ulica u Londonu (u kojoj se negda igrala ta igra); 3. vrsta američkih cigareta.

pallone *v.* faustbal.

palma *lat.* (*od grč.* palamē — dlan, ruka; snaga) drvo s lepezastim ili perastim listovima; raste ponajviše u južnim tropskim krajevima; plodovi različiti (kokosov orah, datula); *prid.* **palmin; palmov; palmina (palmova) grančica** — znak mira i pomirenja; **palmīk,** -íka, *mn.* -íci — gaj u kome rastu palme.

Palma-gumipeta — svojedobno mnogo reklamirana gumena potpetica koja se lijepila ili zabijala na kožnu petu (Krleža).

palmaróza-ulje — eterično ulje (miris po ružama) što se dobiva destilacijom jedne trave (Afrika, Indija).

Palmarum *lat.* kraće umjesto *Dominica palmarum* — Nedjelja palmi, Cvjetna nedjelja, posljednja nedjelja prije Uskrsa kod katolika.

palmerston — teško, dvostruko tkano, valjano sukno za zimske kapute (po lordu Palmerstonu, 1784—1865).

palméta, *2. mn.* palmeta *franc.* (palmette) ornament u obliku palmina lista ili grančice, lepezast ukras.

palmìpedi *(mn. m. r.) lat.* (palma — ruka, dlan + pes, 2. pedis — noga) ljudi sa sklopom prstiju na nogama kao u nekih ptica (npr. samo tri prsta).

Palmíra — 1. oaza s ruševinom antičkog grada u Sirijskoj pustinji, sjeveroistočno od Damaska; u starom vijeku glavni grad države kraljice Zenobije *(v.),* razoren od Rimljana (car Aurelijan) god. 273 (danas ruševine grandioznih spomenika arhitekture); 2. čest naziv različitih trgovačkih predmeta, osobito kozmetičkih.

Palóci *(mn. m. r.)* — etnička grupa u Mađarskoj i Slovačkoj (Polovci); zapravo su to potomci Kumana *(v.),* potpuno mađarizirani, ali s nekim svojim osobitim karakteristikama u dijalektu, nošnji i običajima.

palócija — mršava svinja (po mađarskoj pokrajini Palócz odakle su ih uvezli svinjski trgovci koje su također nekada zvali palocijama).

Palomar *v.* Mount Palomar.

Palos (de la Frontera) — luka u jugozapadnoj Španiji; iz nje je Kolumbo isplovio na svoje prvo putovanje (3. kolovoza 1492).

paloš, palaš *tur.* (*isp.* pala, *preko mađ.* pallos) dugačak i težak mač, krvnički mač; *uveć.* **pálošina.**

paloterápija *grč.* (pállein — tresti + *isp.* terapija) metoda liječenja koja se sastoji u uvođenju mehaničke energije u živčani sistem; *isp.* vibroterapija.

palpabīlan, -lna, -lno *lat.* (palpare — gladiti) opipljiv, »rukopipateljan«; *prenes.* razgovijetan, očit, jasan, očigledan, očevidan, shvatljiv, razumljiv; **palpácija** (palpatio) — istraživanje bolesti opipavanjem bolesnika, pregled bolesnika pipanjem; *glag.* **palpírati,** palpīram.

palpitácija *lat.* (palpitare — trzati se) prekomjerno (nervozno) kucanje srca, snažno i pojačano udaranje bila; *prenes.* drhtanje, treperenje, titranje; uzbuđenost.

palto, -óa, *mn.* -ói, 2. paltoa *franc.* (paletot) 1. muški, većinom crni ogrtač, sašiven u struk i s ovratnikom od baršuna; 2. ogrtač uopće.

palúza *tur.* (paluze) 1. vrsta hladetine od meda i škroba; 2. gust kompot od trešanja, višanja, ribizla i dr.

paljač, *2. mn.* paljāčā *tal.* (pagliaccio) *v.* pajac (Vojnović).

páma — opasna otrovna zmija (*lat.* Bungarus fasciatus).

Pámfīlije *grč.* (pān — sve + filos — prijatelj) »prijatelj svima«.

pamflet, -eta *engl.* (pamphlet) pisano djelo (članak, brošura, letak i sl.) s aktuelnom temom koje u oštroj, optužujućoj formi ismjehuje neku osobu ili pojedinu pojavu u društvenom i političkom životu; **pamfletist(a)** — pisac pamfleta; *prid.* **pamfletistički** — na način, u stilu pamfleta.

pamjat *crkv.-slav.* spomen, uspomena, sjećanje; **vječnaja pamjat** — vječna uspomena (kod pravoslavnih u upotrebi kao kod katolika »počivao u miru«, »pokoj vječni«).

pampa *španj.* široka travnata ravna stepa u umjerenom pojasu Južne Amerike; *isto i* **pampas; pampero** — hladan južni vjetar u južnoameričkim pampama.

pampidi (*isp.* pampa) rasni predstavnici domorodačkog stanovništva u Južnoj Americi.

pamplmus *franc.* (pamplemousse) francuski izraz za engl. *grape fruit (v.).*

pampur, -ura (*od franc.* tampon) čep, zapušač, vranj, »štopl«, »pečurka«, »gljiva«.

pamuk *tur.* (pamuk) poznata biljka iz porodice sljezova i materija što se dobiva od njezina ploda; *prid.* **pamučan,** -čna, -čno — koji je od pamuka; *isto i indekl.* **pamukli; pamučast** — koji je poput pamuka; *isto i* **pamukovit; pamučika,** 3. -ci — biljka pamuk; **pamuklija** — pamukom podstavljeni odjevni predmet; **pamuklijaš,** -aša, 5. pamuklijašu — trgovac pamukom; *isto i* **pamučar.**

Pan[1], Pana — u starogrčkoj mitologiji bog šuma, pokrovitelj stada i pastira; *prid.* **Panov.**

pan[2], pana, *mn.* panovi *češ. i polj.* gospodin, gospodar; velikaš, plemić.

pan[3]**...***grč.* (pas, pasa, pan — sav, sva, sve) prefiks koji označuje »sve«, »potpuno«, »sveobuhvatan« (npr. panameričke konferencije — sastanci predstavnika USA i republika Latinske Amerike).

pan[4] (umjetno stvorena riječ od *p*oly*a*cril*n*itril) jedno od imena za izrađevine od plastične materije (u Americi čest naziv za orlon, *v*).

pana, *2. mn.* pana *tal.* veo na panakamilavci *(v.).*

Panaceja *grč.* (Panakeia) u starogrčkoj mitologiji kći Asklepijeva (značenje imena »koja sve liječi«).

panaceja *grč.* (pan[3]... + akeomai — liječim) sredstvo koje tobože liječi sve bolesti, »svelijek«; *isp.* arkanum.

panada *tal.* (panata *od* pane — kruh) popara, juha s ukuhanim kruhom.

panadur *grč.* (panegyris — svečan zbor) sajam, vašar, pazar, dernek; **panadurište** (*akc. i* **panadurīšte**) — sajmište, vašarište, pazarište.

panafrikanizam, -zma — pokret sa svrhom da se afrički narodi i države okupe u jednoj političkoj zajednici.

panagija *grč.* (pan[3]... + hagios — svet) »svesveta«, tj. bogorodica; lik bogorodice koji pravoslavni vladika nosi na prsima; *isp.* golfija, golpion.

panahija *grč.* (pan[3]... + achos — tuga, žalost) 1. koljivo; kuhana, zašećerena pšenica koja se jede prilikom izvjesnih obreda (npr. pogreb) kod pravoslavnih; 2. *šatr.* (panajija) zlatne i srebrne stvari ukradene iz crkve.

panakamilavka, 3. -ci, *2. mn.* -kī (*isp.* pana) — kamilavka *(v.)* s velom, florom.

Panama — republika u Srednjoj Americi; glavni grad Panama; **panama** (*akc. i* **panama**) — 1. velika prevara uz podmićivanje službenih osoba (termin je nastao u svezi sa slomom francuskog društva za prokop Panamskog kanala god. 1889. do kojega je došlo uslijed ogromnih zloupotreba); 2. ljetni šešir širokog oboda, načinjen od vlakana palme; 3. vrsta platna, zapravo platnenog veza kod kojega se nekoliko niti potke isprepleće s istim brojem niti osnove, te tako u tkanini nastaju kvadratići *(panama-vez); prid.* **panamskī** (*akc. i* **panamskī**).

panamerikanizam, -zma — težnja za ekonomskom, političkom, kulturnom itd. povezanošću Sjeverne i Južne Amerike.

panar, -ara *tal.* široka košara za lovljenje riba.

panarabizam, -zma (*isp.* pan[3]...) — težnja za ujedinjenjem ili za političkom suradnjom svih arapskih naroda; *prid.* **panarapskī** — svearapski.

panaricij *lat.* (panaricium) akutna gnojna upala na prstima ruke, tzv. kukac.

panaširati, -naširam *franc.* (panacher) šarati, kititi, ukrašavati; **panaširan list** — bijelo isprugan list (biljke); **panaširanje** — izborni sistem po kome izbornik može sam sastaviti listu od kandidata raznih stranačkih lista.

panata *v.* panada.

Panateneje, -ējā *(mn. ž. roda)* — velika svetkovina u staroj Ateni; slavila se svake četvrte godine žrtvama, ophodima i igrama (natjecanjima) u slavu boginje Atene; *prid.* **panatenejskī.**

panaugija *grč.* (pan[3]... + augē — svjetlo) općenito osvjetljenje nekog pitanja, objašnjenje sa svih strana.

panavizija *grč.-lat.* jedan od najnovijih načina snimanja filma, koji nastoji da se »sve vidi«; katkada i u engl. obliku **panavision** (*čit.* panavižn).

panazijatizam, -zma — težnja za ujedinjenjem svih azijskih naroda.
panbeotija *grč.* sveopće poprostačenje (Beoćane su stari Grci smatrali prostacima i surovim ljudima) (Matoš).
panca *tal.* (pancia) trbuh (Nar.).
pancer, *2. mn.* pancerā *tal.* (panziera) 1. *vojn.* oklop za zaštitu vojnikova tijela; 2. metalna obloga ratnih lađa; 3. *zool.* tvrdi vanjski pokrov nekih životinja (kornjača, kukaca, pancirnih riba); 4. oklopljeno vozilo, oklopni vlak, tenk; *isto i* **pancīr,** -íra (*dijal.* **pancijer,** -éra); *prid.* **pancīrnī.**
pancerfaust *njem.* (Panzer — oklop + Faust — pesnica, šaka) vrsta njemačkog protuoklopnog topa u drugom svjetskom ratu; *isp.* bazuka.
pancerica (*isp.* pancer) — isto što i gojzerica *(v.)*.
panceta *tal.* (pancetta) slanina s mesom, trbušina, tzv. carsko meso, »kajzerflajš«.
panč *njem.* (Pansch, Pantsch) mješavina, patvoreno piće, bućkuriš, loša kava i sl.; **pančati** — miješati, praviti neki loš napitak ili jelo, patvoriti; **pančati se** — miješati se, petljati se, pačati se u nešto nepozvan (»taj se z vetrom panča kak osel od La Manča«; Krleža); *isto i* **pančovati,** -ujem.
panča[1] *v.* pandža.
panča[2] *v.* panca.
Pančatantra *sanskrt.* čuvena staroindijska zbirka pripovijedaka (»peterostruko tkanje«).
pančdrank *v.* punch-drunk.
pančen-lama *v.* taši-lama.
pančingbol *engl.* (punchingball) lopta za vježbanje u boksu.
pančovati *v.* panč.
panda — himalajska životinja nalik na medvjeda, »himalajski medvjed«, mesožder.
pandan, -ána *franc.* (pendant) stvar koja se može staviti uz bok drugih stvari; što spada uz nešto; par, drug, »slika i prilika«, nešto jednako, isto.
pandekta, pandekātā, 3. pandektima *(mn. sr. roda) grč.* (pan[3]... + dechomai — primam, razabiram, sadržim) dio Corpus iuris civilis, zbirke u kojoj je za rimskog cara Justinijana (6. st. n. e.) sakupljeno cijelo rimsko klasično pravo; kasnije, u srednjem vijeku, naziv za rimsko pravo koje se u praksi primjenjivalo; *isto i* **pandekte,** pandekātā, 3. pandektama *(mn. ž. roda)*; **pandektist(a)** — stručnjak u pandektima.
pandemija *grč.* (pan[3]... + demos — narod) vrlo raširena epidemija (pošast) koja zahvaća cijelu jednu zemlju; **pandemičan,** -čna, -čno — koji zahvaća čitav narod, opći, sveopći.
pandemonij, -ija *grč.* (*isp.* pan[3]... + *isp.* demon) u starih Grka ime za skup zlih duhova, za nadljudska bića; u doba kršćana »carstvo sotone« (Tresić Pavičić).
pandijatonika, 3. -ci *grč.* potpuno slobodna upotreba svih tonova dijatonske ljestvice, bez obzira na njihove međusobne funkcionalne odnose (u modernoj muzici).
pandil, *2. mn.* pandīlā *tal.* (*isp.* panno — sukno) ženska haljina, suknja.
pandišpanj *tal.* (pan di Spagna — španjolski kruh) vrsta suhog kolača od brašna, šećera, jaja i oraha; *isto i* **pandišpanja.**
pandit *sanskrt.* (pandita) naziv za učene ljude u Indiji (kao kod nas »doktor«).
Pandora *grč.* (»od sviju obdarena«) u starogrčkoj mitologiji prekrasna žena koju je stvorio Hefest, a svi bogovi obdarili najbogatijim darovima; Zeus je Pandoru poslao na zemlju kao kaznu za Prometejevu *(v.)* otimačinu vatre i dao joj jednu posudu u kojoj su bila sakrivena sva zla; brat Prometejev Epimetej uzme je, protiv svih Prometejevih opomena, za ženu i otvori posudu iz koje izletješe sve bolesti, nesreće i druga zla, a kad su konačno posudu uspjeli zatvoriti, ostala je u njoj samo — nada; odatle za Pandoru i značenje »donositeljica nesreće«, a za Pandorinu posudu (kutiju) — »dar koji uzrokuje nevolje i svađe«.
pandur, -úra, 5. pandūre *mad.* (pandur) 1. stražar, oružani čuvar; 2. vršilac nasilja, slijepi sluga despotizma; *prid.* **pandurov; pandurskī.**
pandura *v.* bandura.
pandus *franc.* (pente douce, *čit.* pant dus — blagi nagib) kosa ravnina koja zamjenjuje stepenice (npr. u višekatnim garažama za silaz i uzlaz automobila iz jednoga kata u drugi).
pandža *tur.* (pendže) nokat ptice grabilice, grabežljive životinje; šapa, kandža.
Pandžab (*engl.* Punjab) *sanskrt.* (panča — pet) »zemlja sa pet rijeka« (poriječje rijeke Inda); savezna država u sjeverozapadnom dijelu Indije; **pandžabi** — novoindijski jezik kojim se govori u Pandžabu.
panegirik, *mn.* -ci *grč.* (panegyrikos) 1. kod starih Grka i Rimljana — govor u kojem su se veličali podvizi predaka, moć naroda, a posebno vrline vladara itd.; 2. *prenes.* hvalospjev, prekomjerno hvaljenje nečega ili nekoga, slavopojka; *prid.* **panegirički; panegiričar**

— 1. sastavljač panegirika; 2. *prenes.* čovjek koji prekomjerno hvali nešto ili nekoga.

panegoìzam, -zma *grč.* sveopća sebičnost, želja za posjedovanjem svega što postoji.

pànel, *2. mn.* pànēlā *engl.* 1. isto što i trotoar; 2. drvena obloga, oplata ili obojeni donji dio zida, stropa, vrata, unutar zgrade; 3. *rudar.* dijelovi sektora u rudniku, pravokutni ili kvadratni, koji su jedan od drugoga odijeljeni monolitima rude koja se kopa; 4. *elektr.* vodič od generatora struje; **pànel-diskùsija** — organizirana javna diskusija uz sudjelovanje publike; **pànel-plȍča** — išarana drvena pločica; drvena ploča sastavljena od slijepljenih letvica, oblijepljena s obje strane furnirom; **panelírati,** -nèlīrām — oblagati panel-pločama, oplatiti, ukrasiti umecima; razdijeliti na mala polja, male površine.

pànela, *2. mn.* pànēlā *tal.* (pannello) uzica o kojoj visi udica; povlaka; *isto i* **pànel; panelati,** -ām — loviti ribu panelom.

panem et circenses *lat.* (*akc.* pānem et circēnzes) kruha i zabave, tj. cirkuskih igara (treba dati narodu da bude miran); geslo vladajućih krugova u carskom Rimu (izreka potječe od rimskog pjesnika Juvenala).

panenteìzam, -zma *grč.-lat.* religijsko učenje koje nastoji spojiti teizam i panteizam *(v.).*

Panevròpa (*grč.* pan³... + Evropa) naziv za ujedinjenu Evropu, kakva bi se imala stvoriti; *prid.* **panèvrōpskī.**

panevropeìzam, -zma (*isp.* Panevropa) — 1. ideja o zajednici svih evropskih naroda i država (ideolog R. Coudenhove — Kalergi); 2. u lingvistici izraz koji se upotrebljava po čitavoj Evropi bez obzira kojem jeziku prvotno pripada.

panfòbija *grč.* (pan³... + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od svega i svačega, od svih stvari i događaja.

pangàloz, -ōza *v.* bangaloz.

pangànet, -ēta *v.* bajonet.

Pangèa *grč.* 1. naziv za pretpostavljeno jedinstveno kopno u doba paleozoika koje se kasnije raspalo u današnji oblik Zemlje; 2. ideja da se čitav svijet ujedini u jednu jedinstvenu političku formaciju.

pangermanìzam, -zma (*isp.* pan³... + German) težnja za političkim ujedinjenjem svih Germana, odnosno za prevlašću Njemačke; politika njemačke ekspanzije u koju je svrhu krajem 19. st. osnovan Alldeutscher Bund (Svenjemački savez); **pangèrmān,** -āna — pristaša pangermanizma; *prid.* **pangèrmānskī.**

pangòlīn, -īna *ind. zool.* jedan od najprimitivnijih sisavaca, bezub i pokriven ljuskama; živi na jugu Azije i u Africi; *naš izraz:* ljuskavac.

panhàgija *v.* panagija.

panhelenìzam, -zma (*isp.* pan³... + Helen) — težnja za ujedinjenjem svih Helena (Grka); **panhèlēn,** -ēna — pristaša panhelenizma; *prid.* **panhèlēnskī.**

paniberìzam, -zma (*isp.* pan³... + Iberija) — težnja za ujedinjenjem Španije i Portugala (zemalja na Iberskom poluotoku) a i težnja južnoameričkih država za oslonom na Španiju i Portugal (nekad svoje matične zemlje) kako bi spriječile utjecaj USA.

panica, *2. mn.* pānīcā *starosl.* (*isp. češ.* panev) zdjela, činija, prosulja, tava, tiganj.

pàničan *v.* panika.

pàničār *v.* panika.

paničàriti, paničārīm (*isp.* panika) 1. živjeti u strahu, bojati se, strahovati, strepiti; 2. širiti paniku, zastrašivati.

panihída *grč.* (pannychís, 2. -ídos — noćna svečanost) opijelo nad mrtvacem u pravoslavnoj crkvi.

pànijer, -ēra *franc.* (panier) široka suknja s obručem.

pànika, 3. -ci, *2. mn.* pānīkā *grč.* (po imenu boga Pana koga su smatrali izazivačem straha) 1. užas koji iznenada zahvati ljude; bezglavost, uzbuna, zabuna, strava; 2. nagli preokret raspoloženja na burzi uslijed nenadane krize, alarmantnih vijesti i sl.; uslijed toga prenagljena tendencija prodavanja; *prid.* **pàničan,** -čna, -čno *i* **pànički; pàničār** — čovjek koji širi paniku, strašljivac, plašljivac, kukavica; *isto i* **pàniker; panikírati (se),** -nìkīrām (se) *v.* paničariti.

panírati, pànīrām *franc.* (paner, *isp. lat.* panis — kruh) jelo određeno za prženje umočiti u razmućeno jaje i uvaljati u brašno ili mrvice (prezle, *v.).*

panislamìzam, -zma (*isp.* pan³... + islam) — težnja za ujedinjenjem svih naroda koji ispovijedaju islam.

pank¹ *njem.* (Bank — klupa) strug (stolarski i dr.).

pank² *v.* punk.

pankalìzam, -zma *grč.* (pan — sve, kalós — lijep) učenje koje osnovnom kategorijom cjelokupne stvarnosti smatra ljepotu.

pankert *v.* pajnkrt.

pankl (*isp.* pank) postolarski radni stolić.

Pànkrācije *grč.* (*isp.* pankratija) »sveborac«.

pankrātija *grč.* (pān — sve + kratos — snaga, jakost) starogrčko rvanje i šakanje (boks)

ujedno; atletska disciplina uvedena na 23. antičkim olimpijskim igrama; *katkada i* **pankration.**

pankreas *grč.* (pan³... + kreas — meso) žlijezda gušterača, glavna probavna žlijezda u trbuhu koja izlučuje sokove važne za probavu hrane; *zovu je i* želudnjača, podželudnjača; *prid.* **pankreasnī.**

pankristijanizam, -zma *grč.-lat.* težnja za jedinstvom svih kršćanskih crkvi; *isto i* ekumenizam.

pankroatizam, -zma *grč.-lat.* 1. u historiji težnja za ujedinjenjem svih zemalja u kojima žive Hrvati; 2. u lingvistici riječ ili izričaj koji se upotrebljava na čitavom području gdje žive Hrvati.

panmelanizam, -zma *grč.* (pan — sve + melas — crn) ideja koja se širi u Americi i u Africi, a koja propovijeda žestok otpor crnaca protiv bijelaca.

pan metron ariston *grč.* u svemu treba biti umjeren (»sve sos mera« — Kir Janja u istoimenoj drami Jovana Sterije Popovića).

panmiksija *grč.-lat.* (pan³... + mixtus — izmiješan) neograničeno međusobno miješanje i ukrštavanje pripadnika svih slojeva pučanstva i svih rasnih grupa; *isp.* homogamija.

pano, -oa, *mn.* -oi, 2. panoa *franc.* (panneau) 1. površina na zidu, stropu i sl. uokvirena na neki način; 2. slika većih razmjera na platnu (za razliku od freske) koja zauzima taj prostor ili koja je određena za taj prostor.

panon, -ona — naziv za neogene naslage Panonske nizine, taložene na prijelazu iz miocena u pliocen.

Panonija — stari naziv za zemlje između Dunava i Save; sinonim za ravnicu, nizinu; **Panónac,** -nca, 5. Panonče, *2. mn.* Panonācā — stanovnik Panonije, čovjek iz ravnice (Slavonije, Srijema, Vojvodine); *žen.* **Panonka;** *prid.* **panonskī.**

panoptikum *grč.* (pan³... + ops, *2.* opos — vid, oko) muzej voštanih figura i različitih znamenitosti; *prenes.* smjesa šarolikih predmeta.

panoráma (*akc. i* **panorama**) *grč.* (pan³... + horao — vidim, horama — prizor) 1. lik kraja koji se nadaleko prostire; 2. slika smještena na unutarnjem zidu okrugle, odozdo osvijetljene zgrade, koja gledaocu podaje iluziju realnog oblika; 3. slika koja se gleda kroz povećalo, tako da se predmeti vide u naravnoj veličini; »sajamski šator sa nekoliko okruglih ,prozora' (kao na lađi) kroz koje su mušterije — plativši ulazninu — mogle gledati kojekakve predmete, prizore ili pejzaže u naravnoj veličini« (preteča današnjeg kinematografa) (Krleža); 4. *prenes.* živ, cjelovit, jasan prikaz (obično književni, pa odatle i ime različitim časopisima); 5. *vojn.* optička sprava koja sačinjava dio nišanskih sprava kod oruđa; omogućuje da se željena točka vidi na 360° uokolo oruđa i da se izmjere kutovi na terenu; *prid.* **panoramskī; panoramske orgulje** — bučna sajamska glazba kojom su vlasnici »panorama« vabili mušterije (Krleža, *Kraljevo*); **panoramdžija** — »vlasnik bioskopa«) (Nušić); **panoramirati,** -ramīrām — filmski izraz za snimanje panorame, tj. za polagano »otkrivanje« (kamerom) pojedinosti u nekom određenom otvorenom ili zatvorenom prostoru.

panos *grč.* (fanos — luč, zublja) svjetlosni signal, fitiljača.

panovati, panujem (*isp.* pan¹) živjeti kao gospodin, vladati, gospodariti, gospodovati.

pan-pan-restoran (*isp. engl.* pan — tava) restoran u kojem se jela priređuju pred očima gostiju i odmah serviraju.

panpsihizam, -zma *grč.* učenje da sve što postoji ima »dušu«, da je sve »oduhovljeno«.

panseksualizam *grč.-lat.* psihoanalitička teorija da u psihičkom životu čovjeka pri svim djelatnostima prevladavaju kao poticaj seksualni motivi.

pansinusitis (-itis) *grč.* (*isp.* pan³ + *v.* sinus) opća upala sinusa.

pansion *i* **penzion** (*v.*).

panskī, -ā, -ō — 1. *prid. prema* Pan; 2. *prid. prema* pan¹, tj. gospodski, velikaški.

panslavizam, -zma (*isp.* pan³... + Slaveni) — težnja za političkim ujedinjenjem svih slavenskih naroda; sveslavenstvo; **panslavist(a)** — pristaša panslavizma; *prid.* **panslavistički;** *isto i* **panslaven,** -ena; *prid.* **panslavenski.**

pansofija *grč.* (pan³ + *isp.* sofija) sveobuhvatno prikazivanje svega ljudskog znanja, sveznanje; **pansof,** *2. mn.* pansofā — sveznalica, sveznadar (Matoš).

pant *njem.* (Band — veza) željezna naprava o koju se vješaju vrata; spojka, šarka, baglama, zglobnica.

panta, *2. mn.* pantī *v.* pajanta.

pantagana *tal.* (pantegana) štakor, parcov.

Pantagruel (*čit.* Pantagrijel) — sin Gargantue (*v.*), jednako kao i otac nezasitan i beskrajno proždrljiv; glavno lice Rabelaisova romana *Pantagruel, roi de Dipsodes,* 1532; *prid.* **pantagruelički** — pohlepan, pomaman za jelom, neutaživ, nezasitan, beskrajno proždrljiv.

pantàkān, -āna *grč.* jedno od sredstava za uništavanje gamadi (sličnog sastava kao i dididi, *v.*).
pàntale, pàntālā *(mn. ž. r.) v.* pantalone.
pantàlōn, -ōna *tal.* (Pantalone) tip stare venecijanske komedije (npr. u Goldonijevoj komediji *Lukava udovica*): bogat, a priglup otac ili zaljubljeni starac koga svi varaju (redovito je obučen u dugačke crvene hlače, pantalone; odatle mu i ime); *također* lakrdijaš, šaljivčina; prevrtljivac; **pantalonada** — lakrdija, komedija; pretvaranje.
pantalòne *(mn. ž. roda) franc.* (pantalon) 1. dugačke hlače; 2. otvori kesona *(v.)* za izbacivanje pijeska i drugog iskopanog materijala.
panta rhei *grč.* (*čit.* pànta rei) sve teče, sve se mijenja (izreka starogrčkog mudraca Heraklita); rečenica ima i nastavak: **pànta kineītai kaì udèn mènei** — sve se kreće i ništa ne ostaje neizmijenjeno.
pantàruo (pantàrūl), pantarula *tal.* (punteruolo — šilo) vilica, viljuška.
panteìzam, -zma *grč.* (pan[3]... + theos — bog) religiozno-filozofsko učenje koje poistovećuje boga s prirodom i prirodu razmatra kao očitovanje božanstva; u 16—17. st. pod krinkom panteizma gajile su se katkada sasvim materijalističke i ateističke ideje (Giordano Bruno, Spinoza); danas je panteizam jedan od oblika obrane vjere; **pantèist(a)** — pristalica panteizma; *prid.* **panteìstičkī**.
Pantelèjmōn, -ona, 5. Pàntelejmōne *grč.* (zapravo Pantaleon, tj. pànta — sve + lèon — lav) »u svemu lav«.
pantèn *v.* pantin.
pantèōn, -ōna (*akc. i* **pànteon**) *grč.* (pan[3]... + theos — bog) 1. u starini — hram posvećen svim bogovima; 2. zgrada u kojoj se čuvaju ostaci istaknutih ljudi (npr. pariški panteon); 3. u historiji religija naziv za skup božanstava u nekom politeističkom vjerovanju.
pantèra *grč.* (panther) krvoločna zvijer iz porodice mačaka, leopard; *isto i* **pànter**, -era; *prid.* **pànterskī**.
pantèraš, -āša *v.* patrontaša.
pantère *(mn. ž. r.)* (*isp.* pantera) katkada naziv za sve snažne pripadnike porodice mačaka (Pantherinae): lav, tigar, leopard, puma, jaguar.
pantìgan *v.* pantagana (Senj).
pantin *franc.* (*čit.* pantèn) 1. lutka, pajac (na konopcu); 2. *prenes.* povodljivac, prevrtljivac, nestalan čovjek (»...odbio se kao pantin od gume«, Krleža, *Aretej*).
pantína *franc.* (pantine) cipela s drvenim potplatom, »drvenjak«.
pàntlika, 3. -ci *njem.* (Band, Bandel *preko austr.* Pantel) vrpca, traka; *umanj.* **pàntličica; pantlìčara** — glista trakavica (*sve pored* **pàntljika** itd.).
panto... *grč.* (pās, 2. pantos — sav; *isp.* pan...) isto što i pan[3].
pantòfag, -āga, *mn.* -āzi *grč.* (panto... + fagein — jesti) sveždерač, biće koje ne bira hranu nego jede sve (i mesnato i biljno).
pantòfle, pantòflā *(mn. ž. roda) njem.* (Pantoffel) papuče; **pantòflriter** — »vitez papuče«, muškarac kome gospodari žena, koji je »pod papučom«, slabić, »papučar«, »papučić«; *isto i* **pantòflheld** (*njem.* Held — junak).
pantofòbija *v.* panfobija.
pantògraf *grč.* (panto... + grafo — pišem) 1. stroj za mehaničko precrtavanje uzoraka, crteža i sl.; 2. vrsta dizalice, »rodin kljun«.
Pàntoj (Panthous, Pantus) — u starogrčkoj mitologiji sin Otrijev, otac Euforbov, svećenik Apolonov u Troji; njemu pripisuje Vergilije poznatu rečenicu Fuimus Troes...*(v.)*.
pantòkrātor *grč.* (panto... + krateō — vladam) svevladalac, svedržitelj, svemogućnik i sl. (naziv za vrhovnog boga u različitim vjerama).
pàntole *v.* pantalone.
pantomíma *grč.* (panto... + mīmos — glumac) kazališna predstava u kojoj se osjećaji, misli i djelovanja prikazuju samo tjelesnim pokretima i mimikom; *prid.* **pantomìmičkī** *i* **pantòmīmskī; pantòmīm**, -íma — glumac koji izvodi pantomimu (*u novije vrijeme i* **pantomìmičār**).
Pàntōn hremàtōn mètron ho ànthrōpos *grč.* Svima je stvarima mjerilo čovjek (Pitagora); *isp.* Omnium rerum... *i* Homo mensura...
pantry *engl.* (*čit.* pèntri) prostorija za posuđe i čaše, za serviranje hrane prije donošenja na stol.
panturanìzam, -zma — težnja za ostvarenjem suradnje svih turanskih naroda (Turci, Mađari, Azerbejdžanci, Turkmeni, Uzbeci itd.).
pànula *v.* panela.
Panurge *franc.* (*čit.* Panìrž) uz Pantagruela *(v.)* drugo glavno lice Rabelaisova romana: tip duhovitog, promećurnog i ne odviše hrabrog »junaka«.
panvitalizam, -zma *grč.-lat.* (pan — sve, vita — život) filozofski nazor po kojem je život bitak svijeta, odn. da u svakoj pojavi ima života.
panzìōn *v.* penzion.

panja[1] *šatr.* (*iz tal.* pagnotta — glava kruha) kruh; jelo; **panjati,** -am — jesti; **panjoka** — hljeb od 1 kg, glava kruha, čitav hljeb; *isto i* **panjota,** *2. mn.* panjota (Tresić Pavičić).
panja[2] *polj.* (pani) gospođa, dama (Matoš).
paoma *v.* palma.
paor *njem.* (Bauer) seljak; *prid.* **paorov; paorskī; paorenda** — seljačina, prostak; **paorkinja** — seljakinja; *isto i* **paoruša** *(porugljivo)*; **paorija** — seljaštvo, seljaci; **paorluk** — 1. *v.* paorija; 2. grubo neotesano ponašanje, prostaštvo.
PAP — skrać. za Polska agencia prassowa — Poljska novinska agencija.
papa[1] — 1. *u dječjem i familijarnom jeziku:* zbogom, zdravo, do viđenja; 2. otac, tata.
papa[2] *tal.* (otac) vrhovni poglavar katoličke crkve; **crnī papa** — general isusovačkog reda (navodno utjecajniji od samog pape); *prid.* **papin; papinskī; papskī; Papinska država** — Vatikan *(v.)*; **papinstvo** — dužnost, čast, vladavina pape (pontifikat).
papa[3] *tal.* (pappa) kaša (Nar.); *v.* pappa in bocca.
papabīlan, -lna, -lno *lat.* (papabilis) koji ima najviše izgleda da bude izabran za papu.
papabile *tal.* papabilan *(v.)*.
papagaj, -aja, 5. papagaju *njem.* (Papagei, *tal.* pappagallo *iz ar.* babadha) 1. isto što i papiga (poznata zelena ili šarena tropska ptica srodna našoj kukavici); 2. vrsta kliješta po izgledu nalik na papagajsku glavu odn. kljun; *prid.* **papagajskī; papagajska bolest** — vrsta upale pluća, prelazi s papiga na ljude; *isp.* psitakoza; **papagajstvo** — oponašanje, imitiranje, podražavanje (papige imaju to svojstvo); *glag.* **papagajisati,** -šem — ponavljati nešto bez razumijevanja (papige naime mogu naučiti neke riječi).
papagalo *v.* pappagallo.
Papageno — čovjek-ptica (sav u perju), ptičar iz Mozartove opere *Čarobna frula;* **Papagena** — partnerica Papagenova.
papago, -ala, 5. papagale *dubr.* papiga (Vojnović).
papaja (*lat.* Carica papaya) voćka tropskih krajeva; sočni okruglasti plodovi s mirisom na moškat; **papaīn,** -ína — ferment iz mliječnog soka papaje; služi u medicini za omekšavanje žilavog mesa.
papak *šatr.* cipela.
papalína *tal. (venet.)* vrsta sardele.
papas *v.* papaz.
papatač, -ača *v.* popadač.
papaverīn, -ína *lat.* (papaver — mak) jedan od alkaloida opijuma; spazmolitik *(v.)*.
papaz, *2. mn.* papaza *tur.* (*od grč.* pappas — otac) 1. pop, svećenik; 2. kralj u igraćim kartama; *uveć.* **papazina; papazjanija** *tur.* (papaz + jahni, *v.* jahnija) 1. čorbasto jelo od mesa i raznog povrća, »lonac« (*isp.* olla podrida); 2. *prenes.* smjesa svega i svačega, zbrka.
papendekl *njem.* (Pappendeckel) *v.* karton.
Papenov lonac — željezni lonac što ga je konstruirao Francuz Papin (*čit.* Papen); čvrsto prišarafljeni poklopac toga lonca ima ventil i dopušta razvijanje velike temperature od čega se jela u tom loncu vrlo brzo kuhaju (kod nas u najnovije vrijeme dobiva ime »pretis« prema skraćenici imena tvornice »Preduzeće Tito, Sarajevo« koja proizvodi takve lonce, a zovu ga i »ekonom« (u značenju *štediša*).
paperta *lat.* predvorje, prednji dio crkve (*isp.* preprata).
papiamento — jezik, koji se govori na otocima nizozemskih Antila; nastao je miješanjem španjolskog i portugalskog jezika s jezikom doseljenih crnaca iz Afrike.
papiga *v.* papagaj.
papile, papíla *(mn. ž. roda) lat.* (papilla) sitne bradavice, na jeziku — organi okusa, na koži — organi opipa; **papilaran,** -rna, -rno — bradavičan, bradavičav.
papillon *franc.* (*čit.* papijon) leptir (način vezanja kravate) (Krleža).
papilom, -oma (*isp.* papile) resičasti tumor (većinom benigan) na sluznici ili na koži; odstranjuje se kirurškim zahvatom; **papilomatoza** — pojava papiloma u većoj mjeri istodobno.
papilota, *2. mn.* papilota *franc.* (papillote) komadić papira ili kovine oko kojega se omata kosa da bi ostala kovrčava; *isto i* **papilotna,** *2. mn.* -lotna *i* -lotnī.
papīr, -íra *grč.* (*isp.* papirus) poznata materija za pisanje i dr.; u običnom govoru poprima i druga značenja, npr. legitimacija (»pokažite mi vaše papire«), svjedodžba (»treba imati papire«), u kazal. jeziku: tekst bez vrijednosti za sadržaj drame (»to je papir«); **baciti na papīr** — napisati.
papirkorb *njem.* (*isp.* papir + Korb — košara) košara za papir (urednički koš).
papirmaše, -ea *franc.* (papier — papir + mache — sažvakan) papirna masa pomiješana s ljepilom, kredom, gipsom i dr. od koje se izrađuju različiti predmeti; ljepenka, papirština.
papirnat, -a, -o — 1. koji je od papira, papīrnī; 2. koji postoji samo na papiru ali se ne ostvaruje, bezvrijedan, nepraktičan, nestvaran, for-

malistički, neupotrebljiv (pa prema tome i nepotreban).

papirològija *grč.* (*isp.* papirus + logos — govor, riječ) nauka o papirusima *(v.)*.

papiros *v.* papirus.

papiròsa, *2. mn.* papirōsā *rus.* cigareta.

pàpirus *grč.* (papyros) 1. tropska mnogogodišnja biljka od koje se u starini (prvobitno u Egiptu) izrađivao papir za pisanje; 2. svitak od tog materijala s tekstom na njemu.

papìsa, *2. mn.* papìsā (*isp.* papa) žena papa; **papìsa Ìvana** — prema legendi iz 13. stoljeća žena koja je, prerušena u muškarca, studirala pod imenom Johannes Angelicus i bila izabrana za papu god. 855.

pàpišta *mad.* papist, katolik; *isto i* **papištànac,** -ànca, *2. mn.* papìštānācā.

papìzam, -zma — papinstvo, vladavina pape; **pàpist(a),** *2. mn.* pàpīstā — pristaša papizma; *prid.* **papìstičkī.**

pappagallo *tal.* (*čit.* papagàlo) 1. papiga, papagaj; 2. jedno od imena za talijanske frajere, tediboje *(v.)*.

pappa in bocca *tal.* (*čit.* pàpa in bòka) hrana u usta; *prenes.* pitanje u kojem se nalazi i odgovor (npr. koliko je trajao tridesetogodišnji rat?); općenito: pomoć, dobar savjet shvatljiv u prvom momentu.

pàpreg (*isp.* papir *i* impregnirati) jedno od (američkih) imena za plastičnu masu koja se dobiva od papira impregniranog specijalnim smolama (1945).

papricírati, -prìcīrām (*isp.* paprika) papriti, zapapriti, zaljutiti.

pàprika, 3. -ci, *2. mn.* pàprīkā *mad.* poznata biljka (vrtna) iz porodice pomoćnica (plodovi zeleni ili crveni, obli ili duguljasti, blagi ili ljuti, upotrebljivi za ljudsku hranu, ponajviše kao začin [mljeveni!]); **paprikāš,** -āša (*akc. i* **paprìkāš,** -āša) jušasto (čorbasto) jelo od mesa s jakom primjesom paprike (svježe ili mljevene).

pàprikašpek *njem.* (Speck — slanina) trgovački naziv za slaninu posutu sa mnogo crvene paprike.

päpstlicher als der Papst (*čit.* pepstliher...) *njem.* papinskiji od pape (upotrebljava se za oznaku čeljadeta koje je revnije u nastojanjima oko nekih ideala nego oni koji su te ideale iznijeli; odgovara donekle našoj poslovici: poturica gori od Turčina).

papta *v.* pafta.

Papua — država u jugoistočnom dijelu otoka Nova Gvineja; glavni grad Port Moresby; **Papuànac,** -ànca, *2. mn.* Papuánaca; *žen.* **Papuànka;** *prid.* **papuànskī.**

pàpuča, *2. mn.* pàpūčā *tur.* (pabuč, papuč) 1. vrsta lagane i udobne obuće, isto što i pantofla, patika, šlapa, natikača; 2. nogostup, daska kao stuba na vratima nekog vozila *(papuča automobila)*; 3. kočnica što se podmeće pod kotač da se spriječi nepoželjno pomicanje ili klizanje; 4. muškarac koji »robuje« ženi, *papučar, papučić; umanj.* **pàpučica; papùčlija** — tko pravi papuče; *isto i* **papùdžija** (*žen.* **papùdžīnica**); *jednako i* **pàpučār** (*v. i* pantoflriter).

pàpula *lat.* bubuljica, osip; **pàpulozan,** -zna, -zno — bubuljičav, prištav.

paquebot *franc.* (*čit.* pakbò) parobrod, putnički transatlantik (Tresić Pavičić).

pār, pāra, *lok.* pāru, *mn.* pārovi, pārovā *i* pārova (*2. mn. i* pārī) *njem.* (Paar od *lat.* par — jednak) 1. dvoje nečega što spada zajedno, npr. *bračni par, pār cìpela;* 2. simetrično, dva po dva raspoređeni dijelovi nečega, npr. *pauci imaju četiri para nogu;* 3. onaj koji je s nekim jednak, npr. *taj čovjek tebi nije pār;* 4. broj koji se može podijeliti sa 2; paran broj; 5. nekoliko, npr. *napisati nèkome pār riječī;* 6. u školskom govoru: *ti si moj par* — s tobom zajedno idem u redu; 7. vršnjak, vrsnik, godinić; *mi smo parovi* — mi smo istih godina.

pàra[1], *2. mn.* pārā *tur.* (para od *ar.* bara — srebro) sitan novac, novčić; u našoj zemlji stoti dio dinara; **pàre,** pārā, 3. pàrama *(mn. ž. roda)* — novac, novci uopće.

para[2]**...** *grč.* (para — kod, uz, iz, pred, protiv, prema i sl.) kao prvi dio složenice označuje pogrešku, prekoračenje, suprotnost, preobražaj, dodavanje, i sl.

para[3] — kraće umjesto parašitist *(v.)*.

paràbaza *grč.* (parabasis) vrsta pjesme, intermeco, u antičkoj komediji (nije bila u vezi s radnjom, nego upravljena gledaocima).

parabèlum *lat.* (parare — pripravljati, spremati + bellum — rat) sistem pištolja velikoga kalibra; *isto i* **parabelu.**

paràbola *grč.* (parabolē) 1. usporedba, poređenje; 2. izmišljena priča; 3. *mat.* vrsta krivulje; *fiz.* putanja u vakuumu; 4. priča u kojoj se jedna pojava isporeduje s drugom naoko potpuno različitom (u parabolama je npr. naučavao Isus Krist, isp. Kraljevstvo je nebesko kao čovjek sijač koji posije dobro sjeme na polju svojem...); *prid.* **paraboličan,** -čna, -čno; **paraboloid,** -ida (parabola + eidos — lik) — geometrijsko tijelo koje nastaje kad se parabola okrene oko svoje osi.

parabulija *grč.* (para² ... + bule — volja) *med.* smetnje volje (jedan se voljni impuls sasvim zaustavi i bude zamijenjen drugim, suprotnim).

par accident *franc.* (*čit.* par aksidan) slučajno; *isp.* per accidens.

Paracelzus — njemački liječnik i filozof (1493—1541), stvaralac nove medicine na iskustvima pučkog liječenja i kemije, *tzv.* iatrokemije (*puno ime:* Paracelsus Theophrastus Aureolus Bombastus ab Hohenheim).

parachute *v.* parašit.

paraćesik *tur.* (*isp.* parče — komadić, djelić + kesmek — sjeći) na komadiće, na dijelove, malo-pomalo.

parada *franc.* (parade) 1. svečana smotra vojske; 2. *prenes.* svečana povorka, svečanost uopće; 3. sjaj, blistavost, bliještavilo, isticanje, pokazivanje; 4. svečana odjeća (*isp. franc.* en pleine parade — u punoj paradi, najsvečanije odjeven); 5. efektno zaustavljanje konja u trku; 6. u mačevanju, rvanju i boksu — zahvat ili udar, izveden u zaštitu kao odgovor na neki protivnikov zahvat; kod nogometa: elegantan skok golmana, efektan način obrane gola; 7. *šatr.* suđenje, sudbena rasprava; 8. *vulg.* menstruacija; *prid.* **paradan,** -dna, -dno; **paradirati,** -radīrām — praviti paradu, sudjelovati u paradi; pokazivati se, isticati se (odijelom, znanjem, umijećem), kočoperiti se, gizdati se; *isp.* parirati.

paradajz *njem.* (Paradiesapfel — rajska jabuka) vrsta povrća, rajčica, jabučica, pomidor, tomat, patlidžan; **paradajz-baron** — u starije vrijeme prezirni naziv za plemića koji se bavio seoskim gospodarenjem (*isp.* krautjunkerstvo); **paradajz-flašica** — u staroj Austriji naziv za kadeta (kadeti su nosili crvene hlače); **paradajzer** — vojnik kanonir, topnik, artiljerac, koji su također nosili crvene hlače (Krleža, *Smrt Florijana Kranjčeca*).

paradan, -dna, -dno *v.* parada.

paradentoza *grč.-lat.* (para² ... + dens, 2. dentis — zub) kronična bolest zubne čašice i desni.

paradigma (*akc. i* **paradìgma**), *2. mn.* paradigama, paradigmī *i* paradígma) *grč.* (paradeigma *od* paradeiknymi — pokazujem) uzorak, uzor, primjer, obrazac.

paradirati, -radīrām *v.* parada.

paradiz, -íza *grč.* (paradeisos *od staroperz.* pairidaeza — perivoj) raj, mjesto blaženstva po nauci mnogih vjera; *isp.* dženet, nav; *prid.* **paradīskī** (Matoš).

paradoks, *2. mn.* paradoksa *grč.* (paradoxos — neočekivan) 1. originalno mišljenje koje se oštro razlikuje od općenito usvojenog mišljenja i koje protuslovi (katkada samo izvanjski) zdravom smislu (*npr.* i gol i bos i — još mu je zima; mi smo presiromašni da kupujemo — jeftine stvari; *ili ovi stihovi:* »Sputana je miso slobodnijeg daha...«, »Ali sputan korak za tri druga vrijedi...«, »Okovi su krila da se brže leti...« (Kranjčević: *In tyrannos*); *isp. i:* »Majko, zašto je hladno u našoj sobi? — Jer nema ugljena, sine. — A zašto nema ugljena? — Jer tata nema posla. — A zašto tata nema posla? — Jer ima previše ugljena.« (Dončević, *Ljudi iz Šušnjare*); 2. u nauci — neočekivana pojava koja ne odgovara običnim predodžbama; **paradoksalan,** -lna, -lno — koji je protivan usvojenom mišljenju, čudnovat, neočekivan, neobičan, protuslovan, proturječan, suprotan općem shvaćanju, nastran, naoko besmislen, osebujan; *isto i* **paradoksan,** -ksna, -ksno; *izv.* **paradoksalnost,** -osti.

paradontoza *grč.* (para² ... + odus, 2. odóntos — zub) *v.* paradentoza.

paradoš *mad.* koji služi za paradu (paradni konj, paradni kočijaš).

paradžik, *mn.* -ci *tur.* (*isp.* parče) komad, dio.

paraf, -afa *franc.* (paraphe, paraf) skraćeni potpis kao prethodno odobrenje šefa za neko rješenje; poslije parafa ide spis u prijepis i onda se opet vraća šefu da stavi svoj pravi, čitav potpis.

parafazija *grč.* (para² ... + fasko — govorim) *med.* poremećaj govora pri kojemu oboljela osoba zamjenjuje pojedine riječi ili glasove u govoru.

parafilija *grč.* (para² ... + fileō — volim) jedan od naziva za seksualnu perverziju (*v.*).

parafimoza *grč.* (para² + *isp.* fimoza) *med.* oteklina, otok i zbog toga suženost prepucija (*v.*).

parafin, -ína *franc.* (paraffine) bijela tvar slična vosku; dobiva se od nafte i produkta suhe destilacije mrkog ugljena, treseta i dr.; služi za pravljenje svijeća, voštanog papira i platna, voska za podove i sl.; *prid.* **parafīnskī; parafiner,** -éra — radnik kemijske struke koji rukuje instalacijama za dobivanje parafina.

parafirati, -rafīrām *franc.* (parapher, parafer) staviti paraf (*v.*), naročito potpisati ugovor (ponajviše međunarodni) početnim slovima imena i prezimena (inicijalima), u potvrdu prethodnog sporazuma do ratifikacije (*v.*).

parafiza *grč.* (parafysis — sporedan izdanak) sporedno biljno vlakno, mladica, izdanak.

parafráza *grč.* (para²... + *isp.* fraza) 1. prepričavanje svojim riječima, prepričavanje tuđih tekstova, misli i sl.; 2. razrada tuđe muzičke teme, protkivanje tuđe muzičke teme vlastitim varijacijama; *prid.* **parafrastičan,** -čna, -čno; **parafrazírati,** -frazīrām — kazati nešto drugim riječima; prepričati; *isto i* **paráfrazovati,** -ujēm.

parafrénija *grč.* (para²... + frēn — srce, duša) *med.* bolest starijih osoba koje pate od umišljanja da ih svi progone, da su sa svima u svađi i sl.

parágnōst *grč.* (para²... + gnōstēs — znalac) u parapsihologiji *(v.)* naziv za medija *(v.)* s telepatskim *(v.)* i proročkim sposobnostima.

parágoga, 3. -gi *grč.* (parágein — dovoditi) *lingv.* dodavanje glasova na kraju riječi (kad npr. umjesto *dakle* kažemo *daklem*).

parágon, -ona *tal.* (paragone — usporedba) 1. kamen kušnje; 2. *tipogr.* vrsta pisma (manje od tercije, *v.*): **parágon-blok** — *trg.* kopija računa (koja se izdaje za slučaj reklamacije).

parágraf *grč.* (para²... + grafō — pišem) 1. dio teksta kojim se počinje nova stavka samostalnog značenja; obilježuje se znakom §; naši izrazi: član, članak; 2. sam znak §; *prid.* **paragrafskī; paragrafírati,** -grafīrām — razdijeliti tekst u paragrafe; *isto i* **paragrafisati,** -šem; **paragrafnrajter** (paragraf + *njem.* Reiter — jahač) činovnik koji slijepo slijedi slovo zakona i rješava spise bez obzira na životne prilike oko sebe; beamter, birokrat; *isto i* **paragráflija.**

paragráfija *grč.* (para²... + grafō — pišem) *med.* smetnje u pisanju, ispuštanje pojedinih riječi, zamjenjivanje riječi i ubacivanje nerazumljivih izraza i čitavih rečenica.

parágram *grč.* (para² + grafō — pišem) 1. pripis, umetak u tekst; 2. promjena slova u nekoj riječi da bi se izazvao komičan efekt (npr. umjesto *lat.* Tiberius — Biberius, tj. pijanica).

paragramatizam, -zma *grč.* (para² + *isp.* gramatika) *med.* bolesne smetnje pri primjenjivanju gramatičkih pravila u govoru.

paragún, -úna *tur.* 1. grimiz, skrlet; 2. vrsta puške.

Paragvaj — republika u srednjem dijelu Južne Amerike; glavni grad Asuncion.

Paraíba — savezna država u istočnom Brazilu; glavni grad João Pessoa.

parájlija *tur.* (*isp.* parali) bogataš, imućan čovjek.

parakinezija *grč.* (para²... + kineō — krećem) *med.* smetnje u kretanju (kretnje postaju uglate, nezgrapne, neobične).

paráklet, -eta *grč.* (paráklētos) branič, odvjetnik; tješitelj, pomagač; *crkv.* Duh sveti (Matoš).

páraklis *grč.* (paraklēsis — dozivanje; utjeha) 1. molitva koja se nad nekim moli; 2. u pravoslavnoj crkvenoj arhitekturi bogomolja, kapelica, crkvica prislonjena uz veću crkvenu zgradu ili uklopljena u nju (za posebne namjene npr. kao grobnica, krstionica i sl.); *isto i* **paráklisa; paraklìsar,** -ára — crkvenjak u pravoslavnoj crkvi, crkovinar, crkovnjak, zvonar, poletar (u Boki); *isto i* **paraklìsara.**

parakòmandos *grč.-lat.* (*isp.* para²... + komandos) borac koji je posebno izvježban za borbu protiv komandosa, koji se bori istim sredstvima i na isti način kao i komandos.

parakúzija *grč.* (para²... + akuō — slušam) *med.* iluzije sluha (često i kod normalnih osoba, kad umorne legnu pa »čuju« kojekakve šumove koji u stvari ne postoje).

parálaksa *grč.* (parallaxis — promjena) *astr.* 1. kut pod kojim se s nekog nebeskog tijela vidi promjer Zemlje ili Zemljine putanje; 2. promjena prividnog mjesta nebeskog tijela; *prid.* **paraláktičkī.**

paraléksija *grč.* (para²... + legō — čitam) *med.* smetnje u čitanju, krivo čitanje riječi ili rečenica kao posljedica oštećenja moždane kore.

paralèla, *2. mn.* paralēla *grč.* (parallelos — usporedan) 1. *mat.* usporednica; linija ili ravnina koja je na čitavoj svojoj duljini jednako udaljena od druge linije ili ravnine i nikada se s njom ne siječe; 2. *geogr.* usporednica, uporednik; svaka od zamišljenih kružnica na zemaljskoj kugli kojoj su sve točke jednako udaljene od ekvatora; 3. šanac, rov, spojnica uzduž tvrđave; 4. *u gimnastici:* ruče, razboj; 5. *prenes.* usporedba, poređenje, sravnjenje; sličan slučaj, pandan *(v.)*, slaganje, podudaranje, analogija *(v.)*; **parálelan** (*akc. i* **paralèlan**), -lna, -lno — 1. usporedan; koji ima svojstva paralele, koji je jednako udaljen od svih točaka; 2. koji ide usporedo, koji je suputnik; odgovarajući, podudaran, sličan, analogan, jednak; *izv.* **parálelnost** (*akc. i* **paralèlnōst**), -osti.

paralelìstički (*isp.* paralelizam) poredbeno, komparativno (Krleža).

paralelìzam, -zma (*isp.* paralela) — 1. *mat.* jednaki razmak linija i površina; 2. postojanje ili zbivanje u isto vrijeme dvaju nizova poja-

va; usporednost; 3. analogija, slaganje, podudaranje, zajednica karakterističnih crta.
paralelògram *grč.* (*isp.* paralela + gráfō — pišem) *mat.* četverokut kod koga su suprotne strane međusobno jednake i paralelne; pravokutnik, usporednjak (-ednik).
paralelopìped *grč.* (*isp.* paralela + epípedos — ravan) tijelo oblika cigle (kvader).
paràli *tur.* (*isp.* para) imućan, bogat, pun novaca (*v.* parajlija).
paralipofòbija *grč.* (paraleípō — propuštam, zanemarujem + *isp.* fobija) *med.* napadaj tjeskobe kod nekih duševnih bolesnika ako izostave neku od radnja što su zamislile da ih moraju izvršiti.
paralipòmena *(mn. sr. roda) grč.* (paraleípō — propuštam, zanemarujem) 1. dopunjci, dodaci (nekom književnom djelu), ispravljanje propusta, pogrešaka; 2. *prenes.* književna ostavština.
paralíza *grč.* (paralýō — oduzmem) 1. ukočenost, uzetost, kljenut, uzma, uzetinja; bolest koja neki organ lišava sposobnosti da vrši obične funkcije (npr. sposobnosti pokretanja, opipa); 2. *prenes.* stanje ukočenog zastoja, nedjelatnosti, nemoć, bespomoćnost, slabost, nesposobnost; **progresìvna paralíza** — duševna bolest, posljedica sifilisa; *prid.* **paralìtičan,** -čna, -čno; **paralìtičkī; paralìtik,** *mn.* -ci — čovjek koji boluje od paralize; *isto i* **paralitičār;** *žen.* **paralitičarka; paralizírati,** -lizīrām — slabiti, obesnaživati, prekidati nečiju djelatnost, lišavati sile, izazvati uzetost, onesposobiti, onemogućiti, ukloniti, predusresti, spriječiti; *isto i* **paralizovati,** -ujem *i* **paràlisati,** -šem; **paralìzīranost,** -osti — stanje onoga što je paralizirano, ukočenost, oslabljenost, onemogućenost, malaksalost, umrtvljenost, spriječenost, zapriječenost, uzetost, uništenost; *isto i* **paralizovānost** *i* **paràlisānost,** -osti.
paralògija *grč.* (para²... + *isp.* lógos — riječ, govor) *med.* smetnje u logici i zdravom rasuđivanju pri govorenju (bolesnik na jednu misao ne nadovezuje drugu koju očekujemo po logičnom slijedu, nego neku treću koja je s drugom u nekoj asocijativnoj vezi).
paralogìzam, -zma, *2. mn.* paralogìzāmā *grč.* (paralogízomai — krivo računam) nehotičan, pogrešan zaključak iz krivih ili nepotpunih pretpostavaka (*npr.* 1. ako se u sobi ne loži, u njoj je hladno; 2. u sobi se ne loži; *zaključak:* dakle je u sobi hladno, a to ne mora biti, jer u pretpostavci nije rečeno, radi li se o zimi ili o ljetu).
paralùmān, -āna — slitina, legura od aluminija i magnezija.
paràman *rum.* komad krpe, rita, cunja, dronjak.
paramagnetìzam, -zma — pojava da magnetska polja slabo privlače neke tvari, npr. aluminij, mangan.
paràmecīj, -ija (*pored* **paràmecijum**) *grč.* (*lat.* paramecium caudatum) *zool.* papučica obična *(vrsta trepljara, praživa).*
paràmenti, paràmenātā *(mn. m. roda) lat.* (parare — pripremati) crkveni ukrasi, misna odijela i slično.
pàrametar, -tra, *2. mn.* parametara *grč.* (para²... + metron — mjera) 1. veličina o kojoj ovisi funkcija ili oblik krivulje; 2. tetiva u žarištu presječenog stošca, okomita na glavnu os; 3. karakteristična veličina u nekom tehnološkom procesu; *prid.* **pàrametarskī** (npr. *matemat.* parametarska jednadžba).
paramìmija *grč.* (para²... + mimeomai — oponašam) neodgovarajući odnos između izraza lica i pravog raspoloženja (bolesnik priča o nekom tužnom događaju, a pri tom se smije); iako je to bolesna pojava, prvotno kod shizofrenika, nalazimo je i kod zdravih ljudi, pa se i u našem narodu govori da netko »plače od radosti« ili »pjeva od tuge«.
paramìtija *grč.* (para²... + mythos — priča) zabavna pjesma, pjesnička pripovijest, bajka, basna, vrsta parabole koja neku misao zaodijeva u mit iz života bogova.
paramnèzija *grč.* (para²... + mimnēskō — sjećam se) *med.* smetnje u pamćenju (bolesnik miješa sjećanje na stvarne svoje doživljaje s kojekakvim fantastičnim izmišljotinama, pa često nije ni svjestan je li nešto sanjao, izmislio ili stvarno doživio).
Paramount Pictures Corporation *engl.* (*čit.* Peremaunt pìkčerz korporejšn) — jedno od najvećih američkih filmskih poduzeća (osn. 1916), sa sjedištem u Millbrooku i s atelijerima u Los Angelesu, Hollywoodu i Long Islandu.
parampàrčād, -ādi *tur.* (paramparča) sitni dijelovi, komadići, »tisuću komadića«.
paran, -rna, -rno *v.* parni.
Parana — savezna država u južnom Brazilu; glavni grad Curitiba (inače je Parana i rijeka u Južnoj Americi i argentinski grad na ušću te rijeke).
pàranak, -anka, *mn.* -ci, 2. paranaka *tal.* (paranco) sprava kojom se što diže ili vuče, koloturnik, čekrk, dizalica, vitao; *isp.* kran.
paràngal, -āla *tal.* (paranco — konop, čekrk,

vitao) vrsta ribarske sprave od niza udica na dugačkom konopu; *naš izraz:* strukovi.

parangun, -una *v.* paragūn.

paranòid, -ida (*isp.* paranoja) isto što i paranoik *(v.)*, tj. čudak, luđak, manijak; **paranoìdan** *v.* paranoičan; **paranoìdno** — luđački (Krleža).

paranòja *grč.* (paranoia — ludost, ludilo) sumahnitost proganjanja; duševna bolest kod koje bolesnik umišlja da je neka veličina i da ga svi progone; *isp.* ferfolgungsvan; *prid.* **paranòičan**, -čna, -čno — lud, sumahnit; **paranòik**, 5. -če, *mn.* -ci — osoba koja boluje od paranoje; *isp.* paranoid.

pàranormālan, -lna, -lno *grč.-lat.* (para²... + *isp.* normalan) pojam iz parapsihologije *(v.)* kojim se označuju sve pojave što se ne mogu objasniti prirodnim putem.

parànthropus *grč.-lat.* isto što i australopitekus.

parapàreza *grč.* (para²... + *isp.* pareza) slabost, a ne i potpuna klonulost donjih udova.

paràpet *tal.* (parapetto) 1. ograda, pregrada uzduž nečega; naslon koji čuva od pada; priručje; 2. *vojn.* nasip za zaštitu od neprijateljskih metaka, grudobran, zaklon, prsobran.

paraphrasis poetica *grč.-lat.* (*čit.* paràfrazis poètika) slobodan pjesnički prepjev (umjesto prijevoda); *isp.* parafraza.

parapìtek *grč.* najstariji poznati fosilni čovjekoliki majmun iz oligocena.

paraplègija *grč.* (para²... + plēgē — udarac) uzetost obiju nogu ili ruku; **paraplègija inferior** (doslovno: donja) — uzetost obiju nogu; **paraplègija superior** (doslovno: gornja) — uzetost obiju ruku.

parapluie *franc.* (*čit.* paraplī) kišobran (*isp.* parasol).

parapòdiji *grč.* (para² + pūs, 2. podos — noga) panožice, lažne, tobožnje nožice, uređaji za gibanje na tijelu crva i mnogočekinjaša.

parapràksija *grč.* (para²... + prattō — radim) omaška, pogreška.

parapsihològija *grč.* (*isp.* para²... + psihologija) područje psihologije koje se bavi pojavama što se zasnivaju na neodređenim i još neproučenim psihičkim i intelektualnim procesima, okultizmom *(v.)*, telepatijom *(v.)* i sl.

parasànga, 3. -gi, *2. mn.* parasànga *i* -sàngi *grč.* *(iz perz.)* starogrčka mjera za dužinu; imala je 30 stadija (oko jedan sat puta).

parasèlēn, -ēna *grč.* (para²... + selēnē — mjesec) svijetli krug oko mjeseca.

parasimpàtikus *grč.* (para²... + *isp.* simpatikus) dio autonomnog živčanog sistema koji upravlja vegetativnim funkcijama organa, tj. radom organa kojima ne možemo upravljati svojom voljom (srce, želudac, crijeva).

paràsit *i* **paràzit** *(v.)*.

Paraskèva *grč.* dan spremanja za blagdan, dan uoči subote, tj. petak, osobito Veliki petak (kod pravoslavnih *sveta Petka*, isposnica, živjela oko god. 1000. nedaleko od Carigrada).

pàrasnīk *mađ.* (paraszt *od slav.* prost) seljak; *žen.* **pàrasnica** — seljakinja.

paràsol (*i* **paràzol**), -óla *franc.* (parasol) suncobran (kod nas se upotrebljava i za *kišobran*).

pàrastok (*isp.* parasnik) seljačine, prostaci (Sterija).

paràstos *grč.* (paràstasis — stajanje uz nekoga) crkvena služba za mrtve kod pravoslavnih; pomen, zadušnice; *isp.* panihida, rekvijem.

paràsuz *tur.* (para — novac + syz — bez) siromah, tko nema novaca.

paraša *rus.* 1. kabao, čabar, »kibla« (za izmetine u zatvoru); 2. *prenes.* laž, lažna alarmantna vijest, izmišljotina; *isp.* latrina, Latrinennachrichten.

parašit *franc.* (parachute) 1. padobran; naprava u obliku velikog kišobrana koji se u zraku otvara i omogućuje lagano spuštanje iz aviona na zemlju; 2. *rudar.* mehanizam koji ne dopušta da dizalica padne ako dođe do prekidanja užeta; **parašìtist(a)** — padobranac; **parašitìzam**, -zma — teorija i praksa iskorišćivanja padobrana; padobranski sport.

parataksa (*akc. i* **-tàksa**) *grč.* (paràtaxis — vrstanje, svrstavanje) 1. *gram.* usporednost, naporednost rečenica; 2. *knjiž.* usporedba; *prid.* **parataktičan (-taksičan)**, -čna, -čno.

parati *tal.* (parere) činiti se, izgledati; **parā mi se** — čini mi se, izgleda mi, mislim, smatram.

paratifus *grč.* (para²... + *isp.* tifus) zarazna bolest slična tifusu, a uzrokuju je bacili koji se nalaze naročito na pokvarenom mesu.

pàratiroīdne žlijezde — četiri male žlijezde s unutrašnjim izlučivanjem, smještene iza žlijezde štitnjače (*isp.* tiroidna žlijezda); reguliraju metabolizam kalcija i fosfora.

paràvan, -āna *franc.* (paravent — »vjetrobran«) 1. *pomor.* naprava za vađenje mina, dragiranje, travliranje *(paràvānskī drāger, trävler)* ili za čuvanje brodskog trupa od sudara s minom *(paràvānskī zaštitnīk)*; 2. zaslon kod peći, pokretni zaslon uopće; »španjolski zid«, zaklon.

par avance *franc.* (*čit.* par avāns) unaprijed; *isp.* avans.

par avion *franc.* (*akc.* par avion) oznaka na poštanskim pošiljkama koja znači da se otprema ima izvršiti avionom.

parazit *grč.* (parasiteo — jedem zajedno s nekim) 1. nametnik; životinja ili biljka koja živi u tijelu (endoparazit) ili na tijelu (ektoparazit) čovjeka, životinje ili biljke; 2. *prenes.* čovjek koji želi živjeti na račun drugoga; nametnik, gotovan, čankoliz, badavadžija, dembel, muktaš; »mastibrk« (J. Čedomil za Kovačićeva kumordinara Žorža); *prid.* **parazitnī; parazitskī; parazitirati,** -ìtīrām — živjeti kao parazit, trošiti tuđu muku, dembelisati, ljenčariti (*sve pored* **parasit** itd.).

parazitìzam, -zma (*isp.* parazit) — 1. *biol.* pojava koja se sastoji u tome da jedan organizam živi na površini ili u nutrini drugog organizma, hraneći se sokovima njegova tijela ili sadržajem njegovih probavnih organa; 2. *prenes.* život na račun tuđega rada; badavadženje, nametništvo, dembelisanje, gotovanstvo, muktaštvo (*pored* **parasitìzam**).

parazitofobija *grč.* (*isp.* parazit + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od nametnika na ljudskom tijelu (bolesnik se stalno pere, čisti, trijebi od ušiju, i boji se bilo što dotaći da ne bi obolio od umišljenih parazita na dotaknutim predmetima).

parazitològija *grč.* (*isp.* parazit + logos — riječ, govor) nauka o parazitima (životinjskim ili biljnim) (*pored* **parasitològija**).

parazlama, *2. mn.* -ama *tur.* prsten, karika kao okov na puščanoj cijevi.

parazol *i* **parasol** *(v).*

parbleu! *franc.* (*čit.* parble) bogme, bogami, sto mu gromova, do vraga!

Parc des Princes *franc.* Park prinčeva (perivoj u Parizu, gdje je smješteno i nogometno igralište što se često spominje u štampi).

Parce *v.* Parke.

parcela, *2. mn.* parcela *franc.* (parcelle *od lat.* pars — dio) sasvim malen komad zemlje, gradilište; glida; **parcelacija** — komadanje zemljišta na parcele; **parcelaran,** -rna, -rno — sitan, iskomadan, podijeljen na parcele; **parcelator** — čovjek koji vrši parcelaciju, komadač; **parcelirati,** -celīram — vršiti parcelaciju, dijeliti zemljište na manje dijelove; *isto i* **parcelisati,** -šem.

Parce mihi, Domine, quia Dalmata sum *lat.* Oprosti mi, Gospode, jer sam Dalmatinac (rečenica se pripisuje sv. Jeronimu).

parcere subiectis et debellare superbos *lat.* (*čit.* subjektis...) praštati pokornima i obarati ohole (geslo starorimske politike; Vergilije).

Parce tempori! *lat.* Štedi vrijeme (tj. budi kratak).

parcijalan, -lna, -lno *lat.* (pars, 2. partis — dio) 1. djelomičan, nepotpun; 2. koji nekome drži stranu, pristran, neobjektivan.

parcijalnik, *mn.* -īci *lat.* knjiga tekućih računa u kojoj svaki poslovni partner ima svoju stavku (partiju).

par-ci, par-là *franc.* (*čit.* parsì...) tu i tamo, kojegdje.

parcours *v.* parkur.

parče, -eta, *mn.* parčeta, 2. -eta (*pored* parčići, 2. pārčīća); *zbir.* **parčad** *tur.* (parča) komad, dio; *umanj.* **parčence,** -enca *i* -enceta; **parčati,** -am — komadati; *isto i* **parčetati,** -am; **parčetar,** -ara — poslenik koji radi od komada.

parćivati, parćīvam *tal.* (partire) putovati, odlaziti, polaziti na put.

pardal *grč.* (pardalis) isto što i pantera.

pardessus *franc.* (*čit.* pardesī) ogrtač, gornji kaput (Vojnović).

pardieu *franc.* (*čit.* pardje) doista! zbilja! zaboga!

par distans *franc.* (par distance) izdaleka, na razmaku; ne intimno, na odstojanju, na razdaljinu, otuđeno.

pardon, -ona *franc.* (pardon) 1. oproštenje, pošteda; milost, pomilovanje; 2. oprostite!, izvinite!, ne ljutite se!; **bez pardona** — bez milosti, bez iznimke; **pardonirati,** -donīram — 1. reći »pardon« i time zamoliti nekoga za kratak prekid u dosadašnjem poslu; 2. oprostiti kaznu, pomilovati (osuđenika).

pardus, *2. mn.* pardusa *grč.-lat.* isto što i pantera.

pareci *(mn. m. r.) grč.* (paroikos — susjed) u staroj Grčkoj naziv za doseljenike koji nisu imali građanskih prava.

parećati *v.* parićati (Nar.).

par egzampl *v.* par exemple.

par ekselans *franc.* (par exellence) osobito, naročito, izvanredno, u prvom redu, izvrsno, odlično, u pravom smislu riječi, pravo, pravcato, prvorazredno, bez premca; *isp.* kat egzohen.

paremija *grč.* (paroimía) poslovica; **paremiologija** — izučavanje, proučavanje poslovica.

pareneza *grč.* (paraínesis) opomena, moralna pouka, preporuka, savjet, svjetovanje, nauk, propis, bodrenje, sokoljenje, poticanje na dobra djela; *prid.* **parenetičan,** -čna, -čno.

parenhim, -ima *grč.* (para²... + encheo — ulijem) 1. biljno ili životinjsko stanično tkivo bez osobita oblika; nalazi se u svim organima; 2. bitni sastojak žlijezda; *naš izraz;* žljezdovina.

Parentalije *(mn. ž. r.) lat.* (parentes — roditelji) starorimska svetkovina u čast pokojnim roditeljima i rođacima.

parentela *lat.* (parentes — roditelji) rodbina, rod, srodstvo, srodnici, rođaci, obiteljska loza.

parenteralan, -lna, -lno *grč.* (para²... + enteron — crijevo, utroba) *med.* koji se unosi u organizam zaobilazeći probavne organe, tj. vakcinacijom *(v.)*, injekcijama *(v.)*, trljanjem itd.

parènteza *grč.* (para²... + entíthēmi — umetnem) 1. uklopljena, umetnuta riječ ili rečenica; 2. okrugla zagrada; 3. umetak u umjetničkom djelu, intermeco, međučin, međuigra, digresija, epizoda; 4. međuvrijeme, interval, vremenski spacijum; *isp.* incizija; *prid.* **parentètičan,** -čna, -čno — umetnut, uklopljen, zagrađen, koji je u zagradama; ubačen, sporedan, uzgredan, usput spomenut, mimogred rečen.

parere *tal.* (*akc.* parere) stručno mišljenje; mnijenje stručnjaka; pismeni stručni izvještaj.

parèrga, 2. parèrga, 3. parèrgima *(mn. sr. roda) grč.* (parergon — uzgredna stvar, sitnica) manja i sporedna djela nekog pisca.

Pares cum paribus facillime congregantur *lat.* (...kum...kongregantur) Jednaki se s jednakima najlakše nađu (Ciceron); *kod nas:* Par para i u crkvi nađe.

parestezija *grč.* (para²... + aisthanomai — osjećam) preosjetljivost na površini tijela pri dodiru, a i bez njega (trnci, pečenje, utrnulost, svrbež i sl.).

par et impar *lat.* par-nepar (vrsta igre na sreću).

par exellence *v.* par ekselans.

par exemple *franc.* (*čit.* par egzampl) na primjer.

pàreza *grč.* (paresis — otpuštanje) utrnuće, omlitavljenje, neosjetljivost (dijelova tijela), djelomična uzetost; kljenut; *prid.* **paretičan,** -čna, -čno.

pàrfem, -ěma *franc.* (parfum *od lat.* per fumum — kroz dim, tj. kroz tamjan) miris, miomiris, vonjic, mirisava vodica; **parfimèrija** — 1. proizvodnja kozmetičkih sredstava; 2. prodavaonica kozmetičkih sredstava; **parfimirati,** -fimīram — namirisati; *isto i* **parfimisati,** -šem.

par force *franc.* (*čit.* par fors) silom, forsirano, usiljeno, nasilno; **parforce-lov** — hajka s konjima i psima.

par forfait *franc.* (*čit.* par forfe) »po krivici«; u sportskom jeziku naziv za kaznu zbog nedolaska momčadi na utakmicu ili zbog bezrazložnog prekida igre (u nogometu 3:0 u korist protivnika; u novije se vrijeme kod nas sve više upotrebljava za ovaj pojam skraćenica b. b. — bez borbe).

parfum *v.* parfem.

pàrgal, -ala *franc.* (percal) vrsta gustog pamučnog platna; *isto i* **pargàlin,** -ína *i* **pargùlin,** -ína *i* **pàrgar,** -ara (Nar.).

pàrhel(ij) *grč.* (para²... + helios — sunce) odraz sunca na oblacima, pasunce.

pàrhet, pàrheta (*akc. i* **parhet,** -éta) *njem.* (Barchent *od arap.* barrakan) pamučna tkanina s dlačicama s jedne strane.

pari *v.* al pari.

parica¹ (*isp.* para) *umanj.* prema *para,* sitan novac, novčić »krajcarica«.

parica², *2. mn.* parīca (*isp.* par) vršnjakinja, parnjakinja, školska drugarica.

parìcid, -ída *lat.* (parricidium) ubojstvo roditelja.

parícija *lat.* odaziv, izvršenje naloga; *prid.* **parícījskī (paricionī); parícījskī rok** — određeni rok u kome je osuđeni dužan izvršiti činidbu (ako ne izvrši, dolazi do ovrhe, pljenidbe).

parić, *2. mn.* parīća *tal.* (parecchio) malo veslo.

parićati, -ām *tal.* (apparecchiare, *venet.* parichiar) 1. spremati, gotoviti, pripravljati; 2. (*isp.* parić) veslati malim veslima.

Paríd, -íđa *tal.* (Parigi) kod nekih dalmatinskih pisaca (npr. Begović) umjesto *Pariz.*

parifikacija *lat.* (par — jednak + *...fikacija, *v.*) izjednačenje.

parija, *2. mn.* parīja *ind.* (pareyera — brđanin, gorštak) 1. »nečist« i prezren stanovnik (prvotno) gorskih predjela Indije koji ne pripada nijednoj kasti; 2. bespravan, odbačen, potlačen, prezren čovjek uopće; *prid.* **parijin; parijskī.**

parìmenti *tal.* također, na isti način.

parìmija *v.* paremija

parip, *2. mn.* parīpā *grč.* (parippos) 1. konj, kljuse; konjusina; 2. *šatr.* a) naivan čovjek; b) miran putnik; *umanj.* **paripče,** -eta; *uveć.* **paripina.**

pari passu *lat.* jednakim korakom, ravnomjerno.

parírati, parīram (*isp.* parada 5) — 1. odbiti udarac u mačevanju i u drugim vrstama sporta; 2. *prenes.* odbijati napadaje ili dokaze protivnika u sporu; 3. *uopće:* odbiti, spriječiti, predusresti, otkloniti, zaustaviti, osporiti, pobijati, uzvratiti, odgovoriti (na udarac udarcem).

Paris — sin trojanskog kralja Prijama, uzročnik trojanskog rata *(v.)* jer je ugrabio Menelajevu ženu Helenu.
Parisienne *franc.* (*čit.* Parizijen) 1. Parižanka; 2. (malim slovom) *tipogr.* vrsta sitnih slova od pet točaka; 3. vrsta fine sitno uzorkovane tkanine; 4. jedna francuska revolucionarna pjesma iz god. 1830.
parisilaban, -bna, -bno *lat.* (par — jednak + syllaba — slog) jednakosložan, koji ima isti broj slogova.
Parisius *lat.* pripadnik galskog naroda; **Lutetia Parisiorum** — staro ime grada Pariza.
parisìzam, -zma — pariški izraz, izričaj karakterističan za govor u gradu Parizu (Krleža).
pàrīskī, -ā, -ō — prid. prema *Pariz* (pored **pàrīškī**); *komp.* parìskijī (»O, tamo sam ja sanjao o Parizu, i oni moji snovi bili su *pariskiji* od čitavoga Pariza«; Krleža, *Hodorlahomor Veliki*); **Pàrīskā komùna** *v.* komuna.
paritas votorum *lat.* jednaki broj glasova, neodlučen ishod glasovanja.
parìtet, -éta *lat.* (par — jednak) 1. jednaka vrijednost; odnos među zlatnim valutama; 2. jednakost, jednaki odnos, jednaki položaj, ravnopravnost, istovrijednost, istovetnost; *prid.* **parìtetnī; na parìtetnīm princípima** — na principima jednakosti, jednakog predstavništva stranaka.
pàriti[1], pārīm (*isp.* pār) združivati, sparivati, sastavljati u parove; *povrat.* pariti se, pārīm se *(kajk.)* družiti se, drugovati.
pàriti[2] *v.* parati (činiti se, izgledati).
Pàrīz, -íza, 5. Pārīze — glavni grad Francuske; **Parížanin,** *mn.* -ani (*zast.* **Parìžlija** *i* **Parìzlija**); *žen.* **Parížanka;** *prid.* **pàrīškī** *i* **pàrīskī.**
parízer *njem.* vrsta fine kobasice (teleće i svinjsko meso miješano); *isto i* **parízervuršt** (*njem.* Wurst — kobasica).
parizijen *v.* Parisienne.
parizomànija — zanesenost za Parizom (Krleža, *Hodorlahomor*).
pārk, pārka *engl.* 1. velik dekorativan vrt, perivoj, šumica s putićima za šetanje, s malim trgovima za igre i dr.; 2. mjesto za stajanje i popravak željezničkih, tramvajskih vagona, autobusa, aeroplana; 3. skup vozila neke grane transportne privrede (npr. *automobilskī park, auto-park* — svi automobili kojima raspolaže neko poduzeće); 4. *vojn.* a) skup bornih kola (npr. *tenkovskī park* — svi tenkovi koji su na raspolaganju); b) stalno ili pokretno stovarište vojnotehničke imovine (obično artiljerijske) uključujući pone... i radionice za popravak; c) organizaciona jedinica u sastavu transportnih (vozarskih) dijelova, na koju spada prijevoz municije i druge vojnotehničke opreme; **Pārk prìnčevā** *v.* Parc des Princes.
Pàrke, Pàrkī *(mn. ž. roda)* — u starorimskoj mitologiji — boginje sudbine, isto što grčke Mojre *(v.)*; one predu pređu života, od njih dolazi ljudima usud i smrt.
pàrkēt, -éta *franc.* (parquet) 1. pod, načinjen od neobojadisanih daščica (ponajviše hrastovih), čvrsto složenih u obliku geometrijske figure, a također i same te daščice; 2. u kazalištima i kinematografima dio gledališta između orkestra i balkona; isto što i parter; *prid.* **pàrkētnī; pàrkētskī; parketírati,** -ketīram — stavljati parkete, poditi; *isto i* **pàrketovati,** -ujēm; **parkètār,** -āra, 5. pàrketāru *i* -āre — radnik građevinske struke koji polaže parketne dužice i ploče uključivo i rubne letve, struže parketne površine, namazuje parkete voskom.
pàrking, *mn.* -zi *engl.* (parking) 1. parkiranje, tj. smještanje vozila (obično automobila) na javnim površinama; 2. mjesto određeno za (privremeni) smještaj motornih vozila, *tzv.* **pàrking-plac** (*njem.* Platz), **parkíralīšte.**
Parkinsonova bolèst — degenerativna bolest centralnog živčanog sustava; uzrok nepoznat, a glavni simptom drhtanje (naziv po engleskom liječniku Jamesu Parkinsonu, 1755—1824).
parkírati, pàrkīrām *franc.* (parquer) 1. urediti park; pretvoriti neku zemljišnu površinu u perivoj; 2. ostaviti auto (ili koje drugo vozilo) na ulici po određenim propisima; **parkírati se,** -pàrkīrām se — u novijem (uličnom) govoru: naći se na nekom mjestu, čekati nekoga po dogovoru, »nacrtati se«.
pàrkle *(mn. ž. r.) kajk.* nokti, čaporci; *prenes.* ruke, udovi; *isto i* **pàrkli** *(mn. m. r.).*
pàrkometar, -tra, *2. mn.* pàrkometārā (*isp.* park + *grč.* metron — mjera) poseban sat, uveden u gradovima, koji pokazuje koliko se vremena neko vozilo nalazi na mjestu na kojem se plaća parkiranje; predugo zadržavanje podliježe kazni.
pàrkūr, -ūra *franc.* (parcours) put, staza, pista, pruga, linija; vožnja.
pàrlak *tur.* (parlak — sjajan) lak, pokost; sjajna koža.
parlàmen(a)t, -nta, *2. mn.* parlamenātā *tal.* (parlare — govoriti) 1. u ustavnim državama — izborni najviši zakonodavni organ, koji ima različita imena; u Engleskoj — parlament, u USA — kongres, u Švedskoj —

riksdag, u Norveškoj — storting, u Turskoj medžlis itd. (kod nas narodna skupština, sabor, sobranje); 2. *hist.* u Francuskoj prije buržoaske revolucije u 18. st. — najviša sudbena ustanova; *prid.* **parlàmen(a)tskī.**

parlamèntār, -ára, 5. pàrlamentāru *i* -āre *tal.* (parlamentario) osoba, opunomoćena od jedne ratujuće strane za vođenje pregovora s drugom; pregovarač, izaslanik, opunomoćenik.

parlamentárac, -rca, 5. pàrlamentārče, *2. mn.* parlamèntārācā — član parlamenta, narodni zastupnik, skupštinar.

pàrlamentāran, -rna, -rno *tal.* (parlamentare) 1. koji se odnosi na parlament; 2. koji se ponaša kao u parlamentu, tj. snošljivo, koji se ne upleće drugome u riječ, koji čeka svoj red da kaže što želi; pristojan, učtiv, uljudan, s kim se može dostojno razgovarati; *izv.* **parlamentārnōst,** -osti.

parlamentarìzam, -zma (*isp.* parlament) — državno uređenje u zemljama u kojima po ustavu pripada parlamentu vodeća uloga u sistemu državnih organa.

parlamentírati, -mentīrām (*isp.* parlament) pregovarati, razgovarati; raspravljati (besmisleno).

parlando *tal.* (*akc.* parlàndo) *muz.* govoreći; u komičnoj operi način pjevačkog iznošenja sličan brzom govoru, bitno različit od recitativa; dolazi osobito u brzim arijama.

pàrlati, -ām *tal.* (parlare) govoriti (stranim jezikom).

parlàtōrij, -ija *lat.* (parlatorium) razgovornica, prostorija za sastanke i razgovor zatočenih osoba s posjetiocima; *isto i* **parlàtōrija.**

parlírati, pàrlīrām *v.* parlati.

pàrlog, *mn.* -zi *mađ.* (parlag *od slav.* prēlog) zapušten, zarastao, divlji, nekultiviran vinograd; pusta, neobrađena zemlja; zaležaj; **pàrložiti,** -īm — zapuštati vinograd, zemlju, činiti parlog.

parlògraf *tal.-grč.* (parlare — govoriti + grafō — pišem) diktafon; stroj koji na tonsku vrpcu zapisuje izgovorene riječi u svrhu njihove kasnije reprodukcije.

pàrlōr, -óra *engl.* (parlour — soba za razgovor) prostorija za dnevni boravak na brodu (Tresić Pavičić).

pàrma *njem.* (Barn — jasle, stog) žitnica, štagalj; kamara, stog.

pàrmača, *2. mn.* pàrmāčā *v.* parmak.

pàrmak, *mn.* -ci, 2. pàrmākā *tur.* (parmak) 1. prst; 2. palac u kotaču; 3. rešetka; 4. letva, kolac, daska za ogradu; 5. otvor na odjeći, raspor, rastriž, prorez, rastvor, »šlic«; *umanj.* **pàrmačić; parmàkluk,** *mn.* -ci — ograda od kolja.

parmèlija (*lat.* Parmelia) — vrsta biljke lišaja (raste po drveću i stijenama).

pàrmēnka, 3. -ci, *2. mn.* -kī — vrsta jabuke.

par métier *franc.* (*čit.* par metje) po zvanju, »od zanata« (Šenoa).

parmèzān, -ána *tal.* (parmigiano) polumasni tvrdi talijanski sir (po gradu Parmi); jedno mu je od glavnih svojstava da se razvlači u tanke niti kad dođe u doticaj s toplinom (na tu činjenicu misli Begović u jednoj svojoj noveli); *prid.* **parmèzānskī.**

Pàrnas — 1. visoka gora u Grčkoj na kojoj je — po vjerovanju starih Grka — stanovao Apolon, bog umjetnosti, s muzama; 2. *prenes.* svi pjesnici neke zemlje, nekog naroda; **popeti se na Parnas** *(katkada s primjesom šale, ironije)* — postati pjesnikom; *prid.* **pàrnaskī; pàrnasovac,** -ōvca, *2. mn.* pàrnasovācā — pripadnik skupine francuskih pjesnika koji su se u drugoj polovini 19. st. okupljali oko edicije *Le Parnasse contemporain* (»suvremeni Parnas«); iako su se u mnogočemu razlikovali među sobom, vezala ih je zajednička težnja za visokim umjetničkim ciljevima.

parnasijanìzam, -zma *v.* Parnas, parnasovac (Krleža).

pàr-nèpār — igra na sreću, pri kojoj mušterija vuče iz vrećice brojeve, pa ako je broj paran, dobiva zgoditak, i obratno (dakako da su brojevi »montirani« tako da »gazda« — obično su to »kočeveri« *(v.)* — ne može izgubiti) (Krleža).

pàrnī — *prid. prema* par; **pàrnī brójevi** — brojevi djeljivi sa dva: 2, 4, 6, 8, 10 itd. *(tākī brojevi).*

pàrnjāk, -áka, *mn.* -áci (*isp.* par) 1. vršnjak, vrsnik, godinić; »jargang«; 2. drug, onaj tko je s nekim u istom redu; *žen.* **parnjàkinja.**

pàroda *grč.* (párodos) nastupna (ulazna) pjesma zbora u starogrčkoj drami; *isp.* eksoda.

paròdija (*akc. i* **paròdija**) *grč.* (parōdeō — krivo pjevam; podrugujem se) 1. šaljivo ili smiješno oponašanje nekog literarnog djela uz čuvanje vanjske forme i tona ovog posljednjeg; *isp.* travestija; 2. vanjsko oponašanje uz iskrivljivanje bitnosti; 3. unakazivanje, iskrivljivanje, nagrđivanje, nagrda, nakarada uopće; **parodírati,** -rodīrām — 1. napisati literarnu parodiju na nekoga, na nešto; 2. ismjehivati, predstavljati u smiješnom obliku, unakazivati, nagrđivati, iskrivljivati; *isto i* **parodisati,** -šem; **parodist(a)** — pjesnik ili pisac parodije.

paroh, 5. -še, *mn.* -si, 2. paròhā (*akc. i* paroh, -oha, 5. paroše, *mn.* parosi, 2. paroha) *grč.* (parochos — suputnik; *lat.* parochus — nabavljač, opskrbljivač na usputnoj stanici) župnik; *isp.* plebanuš, plovan; *prid.* **parohov** (*akc. i* **parohov**); **paroškī** (*akc. i* **paroški**); **paròhija** — župa (pravoslavna ili katolička); *prid.* **paròhījskī** *i* **parohijalan,** -lna, -lno; **parohìjanin,** *mn.* -ani — župljanin; *žen.* **parohìjanka.**

parok *v.* paroh.

paròkija *v.* parohija.

paroksitonon *grč.* (*isp.* para² + *isp.* oksitonon) oštar akcent na pretposljednjem slogu; **paroksìtona** — riječ koja ima naglasak na pretposljednjem slogu.

paroksìzam, -zma, *2. mn.* paroksìzāmā *grč.* (paroxysmos — draženje, ljutina, ogorčenje) 1. oštar nastup, početak bolesti; pogoršanje bolesti koje nastupa iznenada; 2. oštra forma proživljavanja nekog osjećaja (npr. paroksizam gnjeva, očaja), vrhunac, kulminacija nekog uzbuđenja uopće; *prid.* **paroksìstičkī.**

paròla *franc.* (parole — riječ, govor, jezik) 1. lozinka, geslo, krilatica; sažeta rečenica propagandnog karaktera; 2. vojnička oznaka pripadnosti određenoj jedinici; latica (Stj. Mihalić); **parole d'honneur** *franc.* (*čit.* parol doner) časna riječ, poštena riječ; *isto i tal.* **parola d'onore** (Šenoa).

paròlaš, -aša, 5. pàrolašu (*isp.* parola) čovjek koji se u javnom djelovanju služi parolama, koji ih citira, izvikuje ili uopće upotrebljava kao podlogu za sudjelovanje u diskusijama; **parolàštvo** — svojstvo parolaša i uopće političko djelovanje svedeno na upotrebu parola.

pàròn, -òna, 5. pàrone *tal.* (patrono) gospodin, gospodar, brodovlasnik; zaštitnik, pokrovitelj; **paròna** (*akc. i* **pàrona**) — gospođa; zaštitnica, pokroviteljica.

parònim *grč.* (para²... + onoma — ime) 1. riječ izvedena od istog korijena kao i druge riječi, izvedenica, npr. *reći — rok — izricati — riječ;* 2. riječ po obliku i pravopisu slična drugoj riječi, ali različitog značenja, što često dovodi do krive upotrebe, npr. *predvidjeti* umjesto *previdjeti, presjesti* umjesto *prisjesti* i sl.; *isp.* homonim, sinonim; **paronìmija** — stilska figura koja se sastoji u povezivanju riječi istoga korijena (*»izreći rječitu riječ«).*

paronomàzija *grč.* (para²... + onomazō — imenujem) retorička figura u kojoj se nižu riječi istog ili sličnog korijena, pr. *Sinj sinje selo sred Sinjajevine* (Nazor); *prid.* **paronomastičkī.**

par ordre *franc.* (*čit.* parordr) po nalogu, po zapovijedi.

paròsmija *grč.* (para²... + osmē — miris) *med.* smetnje mirisa (bolesnik osjeća promijenjene ili posebne neopisive mirise).

parotída *grč.* (*isp.* parotitis) velika parna žlijezda slinovnica u udubini između uha i donje čeljusti, tzv. podušna žlijezda (tj. koja je pod uhom).

parotítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (para²... + ūs, 2. ōtos — uho) *v.* mumps.

paròvnjak, -aka, *mn.* -aci *v.* parnjak.

par pistole *franc.* (p. pistolet) ne podbočujući ruke (u biljaru); slobodnom rukom.

par renommée *franc.* (*akc.* par renome) po čuvenju po (dobrom) glasu, ugledu (poznavati nekoga).

parricida *lat.* (*isp.* paricid) ubojica oca, strica, djece, rođaka itd., pa i ubojica uopće.

Pars — iranska novinska (obavještajna) agencija.

parsek *grč.-lat.* (*skrać. od* paralaksa *i* sekunda) astronomska mjera za udaljenost (3.257 svjetlosnih godina); *skrać.* pc.

Parsenavesta *sanskrt.* sveta knjiga Parsā (Parsi su etnička skupina u Indiji, potomci pristaša zoroastrizma, obožavaju vatru, izlažu pokojnike u tornjevima šutnje).

Parsifal — legendarni junak starogermanske priče, jedan od članova Okruglog stola kod kralja Artura; kod Wagnera, u istoimenoj operi, čista, tj. nevina luda (što i znači samo ime) koja odolijeva čarima lijepe zavodnice Kundry i tako spašava Gralove vitezove (*v.* Gral) od propasti i sam postaje njihov kralj; *isp.* Lohengrin).

parskī mramor — vrlo lijep bijeli mramor sa grčkog otoka Para (Paros).

pars pro toto *lat.* (*akc.* pārs pro tōto) dio mjesto cjeline; govornička figura, npr. »ognjište« mjesto »kuća«.

part *lat.* (pars, 2. partis — dio) glas, dionica višeglasne skladbe, npr. tenorski part.

parta[1] *v.* partecetl.

parta[2] *mađ.* (parta *iz njem.* Borte — gajtan, obrub); 1. nakit na glavi djevojke, »kruna«, oznaka djevojaštva; 2. djevojka, udavača; **starā parta** — stara djevojka, usidjelica.

partàja *njem.* (Partei) 1. stanar; 2. stranka, partija; *prid.* **partàjskī; partàjičan,** -čna, -čno — stranački, strančarski; **partàjičnost,** -osti — strančarstvo.

pàrtecetl *njem.* (Partezettel *od franc.* faire part — obavijestiti + *njem.* Zettel — cedulja) osmrtnica; crno (*za djecu* plavo, *kod muslima-*

na i zeleno) uokvirena štampana objava o nečijoj smrti; stavlja se obično u izloge trgovina cvijećem i šalje svima koji su bili u vezi s pokojnikom; *kraće:* **parta.**

partecust *lat.-grč.* (partus — rađanje, porod, akuō — čujem) novi izum koji u odlučnim trenucima porođaja nadzire rad srca djetetova u majčinoj utrobi, a ujedno i rodiljine trudove (na pokretnoj vrpci ispisuju se krivulje koje liječniku signaliziraju eventualna odstupanja od normale).

pàrtenīj, -ija *grč.* (parthenios — djevičanski) starogrčka lirska pjesma koju je pjevao zbor djevojaka.

partenogèneza (-genèza) *grč.* (parthenos — djevica + génesis — postanak) način razmnažanja kod kojega se jaje razvija u živo biće, a da nije bilo oplođeno od muške generativne stanice.

partenokàrpija *grč.* (parthénos — djevica + kàrpos — plod) nastajanje besjemenih plodova bez oplođivanja; **partenokàrpno** — bez oplođivanja, bez sjemena.

Partenon *grč.* hram božice Atene na atenskoj Akropoli (građen u drugoj polovici 5. st. pr. n. e.).

Partenòpej (*grč.* Parthenopaīos, *lat.* Parthenopaeus) 1. u starogrčkoj mitologiji sin Atalantin *(v.)*, jedan od »Sedmorice protiv Tebe«; 2. antičko ime današnjeg Napulja (po jednoj od sirena kojoj su tamo zamišljali grob); **Partenòpejskā repùblika** — kratkotrajna vladavina napuljskih revolucionara, koji su god. 1799. uz pomoć Napoleona oborili vlast španjolskih Burbona (nakon nekoliko godina ovi su se vratili i izvršili strašan pokolj nad preko 400 pristaša revolucionarnih ideja).

pàrter, -era *franc.* (par terre — pri zemlji) 1. mjesta u gledalištu, smještena u ravnim redovima ili između pozornice i suprotnog zida; *isp.* parket 2; 2. prizemlje; 3. u rvanju — položaj kada se rvač nalazi oboren na zemlji, no još se odupire rukama o zemlju i ne da se prebaciti na leđa; 4. **biti pàrter** — biti neraspoložen, nujan, potišten.

partes adnexae *lat.* (*čit.*...adnèkse) pridružene strane (naziv za krajeve pripojene nekoj državi).

partes aequales *lat.* (*čit.*...ekvàles) jednaki dijelovi.

pàrti, -ija *engl.* (party) priredba, posijelo, zabava, čajanka (*isp.* gardn parti).

Pàrti, Pàrtā *(mn. m. r.) grč.* (Parthoí, Parthiaīoi) turanski nomadi, naseljeni u Perziji gdje su imali moćnu državu i u starom su vijeku bili poznati kao vrsni konjanici i izvanredni strijelci; nepomirljivi neprijatelji Rimljana (razvili su veliku kulturu, od koje postoje mnogi arhitektonski ostaci).

partícija *lat.* (pars, 2. partis — dio) podjela, razdioba, dioba na dijelove, raščlanjivanje; dijeljenje, razdjeljivanje, pregrađivanje.

partìcip, -ípa *lat.* (participium) *gram.* glagolski pridjev (npr. čitao [aktivni], čitan [pasivni]); *prid.* **partìcipskī.**

participàcija *lat.* (participare — biti dionik) sudjelovanje, sudioništvo, učešće, udio, učestvovanje, zajedničko uživanje nekog dobra; **participírati,** -cìpīrām — udioništvovati, imati udjela u nečemu; sudjelovati, učestvovati, biti dionikom, zajednički uživati neko dobro, zajednički s nekim snositi troškove; *isto i* **participovati,** -ujem; **participant,** *2. mn.* -cipanāta — tko sudjeluje u participaciji, sudionik, udionik, učesnik.

pàrtija, *2. mn.* pàrtījā *franc.* (parti) 1. (politička) stranka; dio klase, ujedinjen u političku organizaciju, koji brani interese te klase i vodi njezinu borbu s drugim klasama; 2. grupa ljudi sabranih ili određenih za neki cilj (npr. *pàrtija rudārā*); 3. izvjesna količina predmeta, većinom u vezi s otpremom, dolaskom (npr. *nòvā pàrtija knjīgā*); 4. čitava igra od početka do kraja (npr. *pàrtija šaha*); 5. *muz.* dio višeglasnog muzičkog komada, određen za jedan instrument ili glas; *isp.* part; 6. u buržoaskom društvu — brak koji se prvenstveno sklapa iz računa (npr. *dòbrā pàrtija*); ženik, udavača; 7. protivnička stranka u sporu; 8. stavka u računu, u budžetu; 9. uopće: dio, odsjek, etapa; *prid.* **pàrtījskī** — koji pripada partiji, koji se odnosi na partiju, stranački; **pàrtījnī** — koji dosljedno slijedi liniju partije (v. partijnost); **partíjac,** -jca, *2. mn.* partījācā — član komunističke partije, tj. osoba koja priznaje program i statut partije, radi u jednoj od njenih organizacija, podčinjava se odlukama partije i plaća članarinu (danas zastaruje, jer je ime Komunističkoj partiji promijenjeno u *Sàvez komunīstā*); *žen.* **pàrtījka.**

partijalnīk *v.* parcijalnik.

partíjnost, -osti — zastupljenost marksizma u pojedinoj društvenoj disciplini, prožetost idejama marksizma-lenjinizma, svestrano beskompromisno zastupanje proleterskih klasnih gledišta, način mišljenja i djelovanja u duhu interesa radničke klase, pristupanje svim pojavama javnog života sa stanovišta

što ih naučava i traži Savez komunista; komunistička ideološka izgrađenost, podvrgavanje načelima partije, stranačka poslušnost i disciplina.

pàrtīkla *njem.* (Barttüchlein) omanji komad tkanine (platnene, gumene, polivinilske i sl.) koji se veže djeci pod bradu umjesto servijete; opršnjak, bavarin, siperak *(v.)*.

partìkula *lat.* (particula — djelić, komadić, mrvica) čestica; *gram.* prilog, prijedlog, veznik, uzvik.

pàrtikulāran, -rna, -rno (*isp.* partikula) — 1. osobit, naročit, poseban; 2. koji se odnosi na jedan dio, djelomičan; 3. koji je izveden u pojedinostima, točan, potanak, iscrpljiv, opširan, detaljan.

partikularìzam, -zma (*isp.* partikula) — težnja pojedinih dijelova, područja države za što većom nezavisnošću od središta, za nepovredivošću mjesnih, privatnih prava, privilegija, na štetu općedržavnih, općenacionalnih interesa; separatizam, ekskluzivnost; **partikularist(a)** — pristaša partikularizma; *prid.* **partikularistički.**

pàrtīt, -ita *tal.* (partito) 1. prilika za ženidbu, udaju, »partija«; 2. politička stranka.

partita, *2. mn.* partitā (*dubr. akc.* **partìta**) *tal.* (partita — količina, partija; igra) *muz. v.* svita.

pàrtiti, -īm *tal.* (partire) otputovati, otići (D. Ivanišević); *isp.* parćivati.

pàrtitīvan, -vna, -vno *lat.* (pars, 2. partis — dio) dioni, dijelni; koji odjeljuje; **pàrtitīvnī genitīv** — drugi padež koji pokazuje dio cjeline, npr. čaša *vode,* komad *kruha.*

partitùra *tal.* (partitura) skup pārtījā (*v.* partija 5) višeglasnog muzičkog djela (za orkestar, zbor itd.) koje se pišu jedna ispod druge na određenom notnom sistemu po rasporedu glasova.

partìzān, -āna, 5. pàrtizāne *franc.* (partisan — pristaša, pristalica, privrženik, gerilac, strančar); **partizani** — borci snaga narodnooslobodilačkog pokreta koji — formirani u posebne jedinice — djeluju samostalno ili u suradnji s jedinicama regularne vojske; njihovi zadaci mogu biti: političko djelovanje u vlastitim narodnim masama i kod neprijatelja, zaštita naroda od nasilja, uništavanje neprijatelja i dezorganizacija njegova komandiranja i pozadine, suradnja s jedinicama na fronti (izviđanje, prepadi, napadi na izolirane dijelove, komunikacije, aerodrome itd.) — s krajnjim ciljem da se neprijatelj oslabi, uništi i protjera s okupiranog teritorija; *žen.* **partìzānka;** *prid.* **partìzānskī.**

partizàna *njem.* (*staronjem.* Barte — bradva, sjekira + Eisen — željezo?) starinsko oružje slično helebardi *(v.)*.

partìzānka — 1. žena partizan; 2. troroga kapa (troroška) kakve su (po ruskom uzoru) nosili neki partizani u Narodnooslobodilačkom ratu (Dončević).

pàrtner, pàrtnera, *2. mn.* pàrtnērā (*akc. i* **pàrtnēr,** -ēra) *engl.* (partner) 1. sudionik, suučesnik u igri; suigrač; 2. uopće — sudrug, kompanjon, suvlasnik, suradnik; 3. bračni drug, muž, suprug, ljubavnik; *žen.* **pàrtnerica; pàrtnērka.**

partòkal *v.* portokal.

partològija *lat.-grč.* (*isp.* partus) *med.* nauka o porodiljstvu.

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus *lat.* (*čit.*...ridìkulus...) Tresu se brda, a rodit će se smiješni miš (Horacije); *kod nas:* Tresla se brda, rodio se miš (Mnogo vike ni za što).

partus *lat.* porod; *isp.* partologija.

pàrtviš, *2. mn.* partvīšā *njem.* (Bartwisch, *v.* bartviš) dugodlaka mekana četka na dugačkom držalju; upotrebljava se uglavnom za metenje soba (parketa) i uklanjanje prašine; *naši izrazi:* pahalica, pahaljka.

party *engl.* (*čit.* pārti) 1. stranka, partija; 2. društveni skup, zabava, sijelo, posijelo, priredba, čajanka (u privatnom stanu).

parùlis *grč.* (para²... + ūlos — poguban) *med.* čir na zubnom korijenu.

parum refert *lat.* malo je važno.

pàrūn, -ūna, 5. pàrūne (*isp.* paron) zapovjednik broda.

parùsija *grč.* (parusía — nazočnost, dolazak) 1. po kršćanskom vjerovanju ponovni dolazak Kristov na svršetku svijeta; 2. po Platonu prisutnost ideja u njihovim pojavama; 3. u pravoslavnih: novac svećeniku da obavi molitvu.

pàrva *lat.* (parvus — malen) u starom školstvu naziv za prvi razred gimnazije; **pàrvist(a),** *2. mn.* parvīstā — prvoškolac, prvogimnazijalac.

Parva, sed apta mihi *lat.* Malena, ali meni prikladna, ugodna (napis na kućama, obično iz skromnosti vlasnikove).

Parvati — u hinduskoj mitologiji boginja mudrosti, žena boga *Šive.*

parvenī, -ija, *mn.* -iji, 2. parveníjā *franc.* (parvenir — doći, stići) skorojević, skorostek; čovjek koji se probio u privilegirane ili bogate slojeve i nastoji ih oponašati; *isp.* arivist,

nuvoriš; *žen.* **parvenījka** (Cesarec); *prid.* **parvenījskī; parvenizírati se,** -ìzīram se — probiti se u »bolje krugove« (»parvenizirana bordelska madame«; Krleža).

parvist *v.* parva.

pas, pasa, *lok.* pasu, *mn.* pasovi *lat.* (passus — korak, stopa) 1. *v.* pasoš; 2. korak, naročito plesni; 3. tijesan prolaz, klanac, tjesnac; 4. u mačevanju — ispad, skok prema protivniku; 5. u nogometu i u sličnim igrama — dobačaj, dodavanje lopte suigraču; 6. u kartanju — izjava da igrač ne želi sudjelovati u dotičnoj igri, da igra prođe bez njega.

pasabīlan, -lna, -lno *lat.* (passabilis) priličan, osrednji, kakav-takav, podnošljiv, koji se može podnijeti, koji se (za nevolju) može prihvatiti.

pasah *v.* pasha.

pasakalja *v.* pasaccaglia.

pasant, *2. mn.* pasanāta (*isp.* pasati[1]) prolaznik, pješak.

pasara, *2. mn.* pasārā *tal.* (passara) 1. čun, lađica, čamčić; 2. (*lat.* Platessa passer) vrsta ribe; *umanj.* **pasarica** (Nehajev).

Pasaremos *španj.* Proći ćemo; geslo španjolskih revolucionara 1936—1939. kao poziv na odlučnu borbu protiv fašista; *isp.* No pasaran.

pasati[1], -ām *tal.* (passare) proći, prolaziti.

pasati[2], -šem *v.* pasovati.

pasati[3] *(mn. m. roda) tal.* (passare — proći, prolaziti) stalni sjeveroistočni vjetrovi u sjevernoj i jugoistočni u južnoj polutki koji pušu u području između suptropskoga pojasa i ekvatora; *prid.* **pasatnī.**

pasatìzam, -zma *tal.* (*isp.* pasati[1]) *v.* konzervatizam; *isp.* paseizam; **pasatist(a)** — pristaša onoga što je prošlo, pristalica starinskih ideja, konzervativac; *prid.* **pasatìstičkī.**

pasavati, pasāvām *v.* pasati[1] (prolaziti).

pasaž, -āža *franc.* (passage) 1. prolaz, prolazak, tranzit, prijelaz, prelazak; 2. natkrivena ulica, prolaz ispod kuće iz ulice u ulicu; *isp.* oktogon; 3. odlomak, stavka, stavak, pasus u knjizi, u muzičkom djelu; *isto i* **pasaža** (Begović).

pasažīr, -íra *franc.* (passageur) putnik, prolaznik; *prid.* **pasažírov; pasažīrskī.**

pas de deux *franc.* (*čit.* pa de de) ples, balet što ga izvode dva plesača; **pas de trois** (*čit.* pa d'troa) ples utroje; **pas de quatre** (*čit.* pa d'katr) — ples učetvero; **pas de cinque** (*čit.* pa d'senk) ples upetero; **pas de grace** (*čit.* pa d'gras) — graciozni balet.

pas double *franc.* (*čit.* pa dubl) korak karakterističan za sve društvene plesove iz doba renesanse; sastoji se od tri koraka i jednog priključnog na četvrtom taktnom dijelu; *isto i tal.* **passo doppio.**

pase *franc.* (passer — proći) prošao, prošlo, nema ništa od toga.

paseìzam, -zma *franc.* (passer — proći) slavljenje prošlosti, tradicionalizam (Matoš); *isp.* pasatizam.

pasent *franc.* (po njem. izgovoru) pogodan, prikladan, koji odgovara, koji pristaje nečemu, koji »paše«, »pasira«.

pasha, 3. -hi, *2. mn.* pashā *hebr.* (pesah) jedan od glavnih židovskih blagdana; slavi se u proljeće (14. nisana); *prid.* **pashalan,** -lna, -lno.

pasica *franc.* (passant) prstenast komad kože koji klizi po remenu i kroz koji se provuče slobodni kraj pojasa kad se zakopča, gajka.

Pasìfaja — u starogrčkoj mitologiji kći Helijeva, sestra Kirkina, žena kretskoga kralja Minosa, kojemu je rodila Androgeja, Arijadnu i Fedru; rodila je i Minotaura *(v.).*

pasiflora *lat.* (pati — trpjeti + flos, 2. floris — cvijet) biljka povijuša bijelih cvjetova, »gospodinova kruna«, »kristov cvijet«.

pasigrafija *grč.* (pas — sav + grafein — pisati) »pismo za sve«, tj. pisanje znakovima razumljivim svim ljudima (umjesto slova).

pasija, *2. mn.* pasījā *franc.* (passion) 1. strast, želja, žudnja, sklonost, nagon, čežnja, pohlepa, hlepnja, zanos, nagnuće, žar za nečim, žestina, hobi; 2. muka, patnja, stradanje; 3. jako uzbuđenje, uzrujanost, gnjev, srdžba, jarost, bijes; 4. *muz.* vokalno-instrumentalna kompozicija na tekst Evanđelja (o muci Kristovoj).

pasìjans *franc.* (patience — strpljivost) igra kartama bez partnera, slaganje, sparivanje i odlaganje jednakih karata.

pasiōn, -óna *v.* pasija; **pasiònīran** — strastven, oduševljen, zagrijan, zanesen za nečim; **pasionske ìgre** — religiozne predstave koje prikazuju scene iz života Kristova i njegovu smrt (svjetski su najpoznatije takve igre u Oberammergauu u Bavarskoj).

pasionāl, -ála *franc.* (*isp.* pasija 2) 1. srednjovjekovna crkvena knjiga sa životopisima Krista, Bogorodice i svetaca (mučenika za vjeru); 2. najveća zbirka njemačkih legendi iz srednjega vijeka; *isto i* **pasionar,** -ára.

Pasionaria *v.* La Pasionaria.

pasiònīran *v.* pasion.

pasionske ìgre *v.* pasion.

pasírati, pasīram (*isp.* pas) — 1. kod kartanja — ustegnuti se od sudjelovanja u jednoj igri ili

napustiti igru; 2. *prenes.* predavati se, priznavati se pobijeđenim; 3. prolaziti pokraj, proći kroz; 4. dogoditi se; 5. protiskivati kroz sito; 6. u nogometu i sličnim igrama — dodati loptu suigraču; 7. *v.* pasati² *i* pasovati.

pasīv *lat.* (passivum *od* pati — trpjeti), *gram.* trpno stanje glagola (npr. *bȉti bȉjen*).

pasiva (*isp.* pasiv) — svi dugovi i obveze jednog poduzeća (*prot.* aktiva).

pasívac, -vca, *2. mn.* pasīvācā (*isp.* pasivan) homoseksualac koji u spolnom odnosu ima ulogu žene.

pasīvan, -vna, -vno (*isp.* pasīv *i* pasíva) 1. *gram.* trpni; 2. koji strpljivo podnosi, ravnodušan, bezvoljan, nedjelatan, nepokretan, koji se ne opire, koji ne odgovara na pritisak (*prot.* aktivan); 3. koji se nalazi u pasivi, koji ne donosi dobitak; **pasīvna trgovačka bilànca** — prevladavanje uvoza nad izvozom; **pasīvno bìračko prâvo** — pravo biti biran u narodno predstavništvo — za razliku od aktivnog biračkog prava; **pasīvna rezistèncija** — specifičan oblik političke borbe koji se očituje u potpuno pasivnom (neaktivnom) odnosu prema svemu što vlasti naređuju: **pasivnōst,** -osti — nedjelatnost, nerad; stajanje po strani od nekog posla; nepokretnost; neopiranje, nesudjelovanje, povučenost, strpljivo iščekivanje, bezvoljnost, ravnodušnost, neprotivljenje; *isto i* **pasivìtet,** -ēta *i* **pasivìzam,** -zma; **pasivizàcija** — povlačenje od javnog djelovanja, umrtvljenje djelatnosti; *glag.* **pasivizírati,** -ìzīrām; *isto isto i* **pasivìzovati,** -ujem.

pasívati, pasīvām *v.* pasavati.

Pàskal, -ala, 5. Pàskāle *hebr.* (*isp.* pasha) »koji služi pashu«.

pàskurica *v.* prosfora.

pàskvīl, -íla (*tal.* Pasquino — ime kipa u Rimu na koji su se obično smještali stihovi s aktuelnim sadržajem) sastavak klevetničkog karaktera, gruba satira, pogrdan ili podrugljiv spis, javna uvreda istaknute ličnosti; **paskvìlant,** *2. mn* paskvìlanātā — pisac paskvila.

paskvīn, -ína *v.* paskvil (Begović).

pasmàndžija *tur.* (pazvant) noćni stražar, noćobdija.

pàsometar *v.* pedometar.

pàsoš (*isp.* pas) — 1. putnica, putna isprava; legitimacija kojom se putuje u drugu državu; 2. isprava kojom se dokazuje vlasništvo stoke (na sajmovima), marvinska putnica, propusnica za stoku; *prid.* **pàsoškī.**

pàsovati, -ujem *njem.* (passen) pristajati, dolikovati, odgovarati željama, bit prikladan.

pàspalj, -alja *grč.* (paspalē) 1. prah koji otpada kad se žito melje; 2. otpaci kod grebenja lana ili konoplje, pozder.

paspartū, -ūa, *mn.* -ūi, 2. paspartūā *franc.* (passe-partout — prolazi svuda) 1. glavni ključ koji otvara više vrata; 2. širok okvir od ljepenke za slike koji se otvara straga; 3. slobodna ulaznica na koje bilo mjesto; 4. slobodna putnica za neku državu; **Paspartū** — ličnost iz romana franc. pisca Julesa Vernea *Put oko zemlje za 80 dana,* vrlo snalažljiv čovjek, koji iznalazi izlaz iz svake neprilike.

paspòal, -āla *franc.* (passepoil) porub, opšav, ispust na haljini, gajtan na hlačama (uniforme, livreje); **paspoalírati,** -alīrām — rubiti, porubljivati, opšivati, praviti ispuste na haljini; gajtaniti.

pàspōr, -ōra *pored* **pàsport,** pàsporta, *2. mn.* pàsporātā *franc.* (passeport) *v.* pasoš.

paspuāl, paspūl *v.* paspoal.

paspulírati *v.* paspoalirati.

passable *franc.* (*čit.* pasābl) 1. priličan, dovoljan, koji se može podnijeti, umjestan, prihvatljiv, osrednji, podnošljiv; zadovoljavajući kako-tako; 2. prolazan, prohodan, kuda se može proći, pristupačan.

passacaglia *tal.* (*čit.* pasakālja) 1. društveni ples španjolskog podrijetla (vjerojatno od *pasacalle* — ulična pjesma) iz 17. i 18. st. u tročetvrtinskoj mjeri, teških dubokih koraka; 2. vrsta polagane muzičke kompozicije.

passage à tabac *franc.* (*čit.* pasāž a tabāk) mlaćenje, devetanje, batinjanje; **passer à tabac** — biti isprebijan, ispremlaćen (Matoš).

passamezzo *tal.* talijanski društveni promenadni ples iz 16. st., popularan u Engleskoj, Francuskoj i Njemačkoj; plesao se na dvorovima, mjera tročetvrtinska, plesači se sami prate pjesmom; kasnije se zove: špancir.

passati tempi *v.* tempi passati.

Passato il pericolo, gabbato il santo *tal.* (*čit.* ... perìkolo ...) Prošla je opasnost, zaboravlja se svetac, tj. dobročinitelj (Matoš: »Sveca kuneš iza opasnosti«).

passe pied *franc.* (*čit.* pās pje) društveni ples na dvorovima u 17. st.; živahnija varijacija menueta, mjera troosminska, noge se križaju i otvaraju kližućim korakom.

passe-port *franc.* (*čit.* paspōr) *v.* pasoš.

passim *lat.* (*čit.* pāsim) rastrkano, tu i tamo, ovdje-ondje, amo-tamo, ovda-onda, razbacano, razasuto, na sve strane, ispremiješano, bez razlike.

pas simple *franc.* (*čit.* pā sēmpl) jednostavan

priključan korak karakterističan za sve društvene plesove u doba renesanse; *isto i tal.* **passo sempio.**

passo doble *španj.* južnoamerički društveni ples, jednostavan u melodici, ritmičan i živahan.

passo doppio *v.* pas double.

passo sempio *v.* pas simple.

pasta, *2. mn.* pastā *tal.* (pasta — tijesto) 1. masa slična tijestu (npr. zubna pasta, pasta za cipele, za parket i sl.) 2. *v.* pašta.

pàstel, *2. mn.* pàstēlā *tal.* (pastello) 1. mekana slikarska boja u obliku malih štapića s minimalnim sadržajem vezivnog sredstva; 2. slika, nacrtana takvim olovkama, tj. suhom bojom; šarolika, oku ugodna; 3. književni opis koji svojom svježinom djeluje na čitaoca slično utisku neke slike; *isto i* **pastèla,** *2. mn.* pastèlā; *prid.* **pàstelnī;** *pril.* **pàstelno** — kao prvi dio složenice označuje svježinu i mekoću boje ili čega drugoga što prikazuje drugi dio složene riječi, npr. *pàstelnoplav, pàstelnoprözīran* i sl.

Pàster, -era (Louis Pasteur) — francuski učenjak (1822. do 1895) koji se osobito istakao izumom lijeka protiv bjesnoće; *prid.* **Pastèrov; pasterizàcija** — zagrijavanje organskih tekućina, u svrhu njihova raskuživanja, do temperature pri kojoj pogibaju mikroorganizmi (tj. do 55°—70°) kod čega ostaju sačuvani vitamini i druga korisna svojstva tekućina: *glag.* **pasterizírati,** -izīrām; *isto i* **pasterizovati,** -ujēm.

pastèta *v.* pašteta.

pastìla, *2. mn.* pastílā *lat.* (pastillus — kuglica) sitna plosnata tableta u ljekarništvu.

pàstiš, *2. mn.* pastīšā *franc.* (pastiche) loše imitirano umjetničko djelo, krivotvorina, nadomjestak, patvorina, krparija; *isto i* **pastìša** *(žen. roda).*

pàstor *lat.* (pastor — pastir) protestantski svećenik; evangelički župnik; *prid.* **pàstorov; pàstorskī.**

pastòral, -ála *lat.* 1. biskupski štap; 2. nauka o vršenju službe katoličkih svećenika; 3. *v.* pastorala.

pastoràla *lat.* (pastoralis — pastirski) djelo (ponajviše dramsko) koje u idiličnom obliku prikazuje jednostavni pastirski život; *isp.* idila; *prid.* **pàstoràlan,** -lna, -lno — 1. u stilu pastorale, pastirski, seoski, ladanjski, idiličan; 2. pastirski, pastveni, u smislu službe katoličkih svećenika, duhovnički, dušobrižnički.

pastorizàcija *lat.* (pastor — pastir) vršenje svećeničke (obično župničke) službe; »dušobrižništvo«.

pastourel *franc.* (*čit.* pasturèl) *v.* pastorala (Begović).

pàstòzan, -zna, -zno *tal.* (pastoso — tjestav, gnjecav) slikan u debelim naslagama boje da bi se dobio što plastičniji izgled; nabrekao, naduven, obilan, bogat (*isp.* impasto).

pàstrma *tur.* (pastyrma) 1. usoljena i osušena govedina ili ovčetina; 2. *dijal.* riba pastrva.

pàsūlj, -ulja *lat.* (phaseolus) grah; *isp.* fažol.

pàsus *lat.* (passus — korak, stopa) 1. stara rimska mjera za dužinu, korak (pet rimskih stopa); **mile passuum** — rimska milja, 1478 metara; 2. stavka, stavak, odlomak; mjesto u knjizi; *isp.* pasaž 3.

pasvàndžija *v.* pasmandžija.

paš[1] *tal.* (passo) korak (Nar.).

paš[2] *franc.* (pas — jednak) 1. jednak broj točkica na više kocaka; 2. kod domina *(v.)*: kocka s jednakim brojem točkica na obje strane.

paša, *2. mn.* pašā (*akc. i* **paša,** 5. pašo, *2. mn.* pašā) *tur.* (paša) 1. visoki turski civilni i vojni čin; general; 2. turska plemićka titula (piše se iza imena uz koje se veže kratkom crticom, npr. *Ali-paša*); 3. *prenes.* bezobziran, nabusit gospodar; **paša hazretleri** — svijetli pašo!; *prid.* **pašin; pašinskī; pašinica** — žena pašina; **pàšić** — pašin sin; **pašòvati,** pašujem — vladati kao paša (uglavnom se misli okrutno, tiranski); **pašàluk,** *mn.* -ci — 1. područje kojemu je na čelu paša; vlast i dostojanstvo paše; 2. *prenes.* područje gdje se vlada okrutno i samovoljno: 3. u tursko doba kontingent vojske koji se mogao sakupiti u oblasti jednoga paše; **pašàlija** — momak u službi pašinoj.

pašàport (*prema tal.* passaporto) *v.* pasoš.

pàšara *v.* pasara (riba).

pašàžer *v.* pasažir.

pašènog *v.* badžanak.

paškànat, -ata *lat.* (pastinaca) biljka pastrnjak (štitarka sa žutim cvjetovima, služi kao začin, jer joj je korijen vrlo aromatičan).

pàškvīl *v.* paskvil.

pàšmag, *mn.* -zi, 2. pàšmāgā *tur.* (pašmak) vrsta obuće, papuča, cipela, sandala; *isto i* **pàšmaga** *(ž. roda).*

pašta *tal.* (pasta) tijesto, tjestenina, rezanci, makaroni i sl.; **pašta šuta** (pasta asciuta) — tjestenina prelivena sokom ili inače začinjena; **pašta fàžol, fažol** (pasta fagiolo) — tjestenina s grahom.

paštèla (*isp.* pašta) vrsta meke: »Malo brašna pomiješanog sa sirom, malo salamure (vode od slanih sardela), sve to smiješati i zgnječiti.«

pašteta *tal.* (pastetta) smjesa od usitnjena mesa, jetara, masti, začina (u kutijama i u tubama).

pašticjer, -era *tal.* (pasticciere) (po)slastičar (u primorskim krajevima).

pašto — jedan od naziva za afganski jezik.

pat *franc.* (»ukočen«) takav položaj figura u šahovskoj igri kada igrač koji je na potezu ne može pomaknuti ni jednu figuru a da ne dođe u »šah«: igra završava bez odluke.

Pat *engl.* (*čit.* Pet) *hipok. prema* Patrik.

Pat *i* **Patašon** (-ona) — dva vrlo popularna komična tipa predratne filmske industrije, Pat dugajlija, a Patašon gotovo patuljak; simboli drugarstva dvojice po prirodi različitih ljudi.

pata *tur.* pozdrav rukom na čelo (A. Muradbegović).

Patagonija — najjužniji dio Južne Amerike (istočni pripada Argentini, a zapadni Čileu); *prid.* **patagonski** (*pingvin patagonskī*).

pata-karte (*isp. tal.* far patta — namiriti se, izravnati se) u kartaškoj igri *tablonet* stanje sa jednako nepovoljnim izlazom za sve partnere.

patakulin, -ina — novčarka (okolina Mostara).

patakun, -una *tal.* (pataccone) 1. vrsta starinskog mjedenog novca; 2. *prenes.* prljavac, prljavko, zamazanac, musavac, zamusanac.

patancija *mađ.* (pattantyú) 1. vrsta topa; 2. »eksplozija topa, odjek grmljavine topovske« (Krleža).

Patani (*mn. m. r.*) — naziv za Afgance u Pakistanu.

pataren, -ena *tal.* (patareno, paterino) naziv za vjersku sektu bogumila, babunā, koja je u 12. st. n. e. bila raširena i kod nas.

patarica *novogrč.* (pateritza) 1. štap, palica, batina, toljaga; 2. episkopski štap, vladičino žezlo (kao znak duhovne vlasti kod pravoslavnih); 3. okrilje, zaštita; 4. potporna gredica, daska, prečka, letva.

patarice, patarīcā (*mn. ž. roda*) — drugi dan nakon krsne slave u pravoslavnih, pojutarje.

patas — vrsta majmuna.

Patavium — antičko ime grada Padove u Italiji.

patchwork *engl.* (*čit.* pečvork) 1. pokrivač, prostirka ili odjevni predmet od međusobno spojenih raznobojnih komadića tkanine ili pletiva, »krpara«; 2. štampana tkanina koja oponaša takav ručni rad.

patefon, -ona *v.* gramofon.

patela *v.* patella.

Patelin (*čit.* Patlen) — ime lukavog varalice iz jedne starofrancuske drame.

patella *lat.* 1. iver, čašica, pokretna kost s prednje strane koljena; 2. priljepak, lupar, rod primitivnih jestivih puževa; **patelaran,** -rna, -rno — iverski, čašični; **patelarni refleks** — trzaj potkoljenice izazvan udarcem ispod ivera (obično ga izvodi liječnik malim čekićem), važan u dijagnostici živčanih bolesti.

patena, 2. *mn.* patenā *lat.* (patella) plitica, ili zdjelica pri katoličkom bogoslužju.

patent, 2. *mn.* patenātā *lat.* (patens, 2. -entis — otvoren) 1. dozvola koja se izdaje izumitelju za pravo isključivog iskorišćivanja izuma; 2. dozvola za pravo vođenja obrta ili trgovine; 3. povelja, povlastica, privilegij, dekret, naredba vlasti, odluka, rješenje; diploma, svjedodžba; 4. *prenes.* isključivo pravo na nešto; 5. *prenes.* praktična stvar, duhovit pronalazak; *prid.* **patentan** (*akc. i* **patentan**), -tna, -tno — 1. koji se tiče patenata (patentnī ured); 2. zgodan, praktičan, upotrebljiv, duhovito riješen, izvrstan, sjajan; **patentirati,** -tentīrām — 1. proglasiti nešto patentom, uzeti patent na nešto; prisvojiti neko pravo; 2. ovlastiti, povlastiti, privilegirati; *isto i* **patentovati,** -ujem.

patenta *tal.* (*isp.* patent 5) cilindar, tvrdi, visoki, otmjeni šešir (Vojnović); naziv odatle što je bio »patent«, tj. mogao se sklapati i nositi npr. pod pazuhom; *isp.* klak[1].

pater *lat.* (*akc.* pater, gen. patra *i* patera) 1. otac, roditelj; 2. naslov nekih katoličkih svećenika (osobito redovnika).

pater diabolicus (*čit.*... dijabolikus) *v.* advocatus diaboli.

pater est is, quem nuptiae demonstrant *lat.* (*čit.*... kvem nupcije...) otac je onaj koga pokazuje ženidbena veza.

pater familias *lat.* otac obitelji.

Pater, ignosce, peccavi *lat.* (*čit.*... pekavi) Oče, oprosti, sagriješio sam (iz biblijske priče o izgubljenom sinu).

pater Langsam *lat.-njem.* (langsam — spor) porugljivi naziv za sporog čovjeka.

paternalizam, -zma (*isp.* pater 2) — naziv za nastojanje poslodavaca, osobito velikih tvorničara pa i katoličke crkve, da svojom »brigom« za dobrobit radnika i namještenika odvoje ove od njihovih sindikata odn. od borbe za radnička prava; *prid.* **paternalistički.**

paternitet, -eta *lat.* (paternus — očinski) očinstvo, pravni odnos oca prema djeci.

paterno *lat.* sociološki izraz koji označuje pojam među iseljenicima kad djed (doseljenik) govori hrvatski, sin neće da tako govori, a

unuk bi htio govoriti hrvatski jer je ponosan na svoga djeda.

paternòster *lat.* (»Očenaš«) — dizalo kod kojega su košarice ili posude nanizane u jednakim razmacima (upotrebljava se osobito kod zidanja visokih kuća), elevator, kran.

pater patratus *lat.* načelnik fecijala (*v.*) koji je izvršavao njihove odluke (patrare — izvršavati, ispunjavati).

pater patriae *lat.* (*čit.*...pàtrije) otac domovine (počasni naslov osobito zaslužnim osobama u službi domovine).

patètika, 3. -ci *v.* patos; **patètičan,** -čna, -čno — strastven, pun osjećaja, koji uzrujava, pun patosa, zanesen, zanosan, svečan, dostojanstven, dirljiv, ganutljiv, uzbudljiv, pòtrēsan; u govorništvu — vrlo izražajan i pretjeran; koji teži da pobudi uzvišena čuvstva; izvještačen.

patetìzam, -zma *v.* patos[1].

Pathet Lao — progresivni pokret u Laosu.

pathfinder *engl.* (*čit.* pàtfainder) čovjek koji traži put (u besputnim krajevima), vodič, provodič; naziv za crvene i zelene svijetleće grozdove, tzv. božićna drvca, »krizbaume«, tj. za divovske baklje u obliku gljiva, što su ih avioni noću puštali u drugom svjetskom ratu da rasvijetle predio koji je trebalo bombardirati.

patience *v.* pasijans.

patientia *v.* pacijencija.

...patija *grč.* (pàthos — nesreća, zlo, trpljenje) kao drugi dio složenica označuje: bolest, npr. neuropatija).

patika, 3. -ci, *2. mn.* pàtīkā *tur.* (patik) isto što i papuča.

pàtina *lat.* (patina — zdjela, tava) 1. vrsta oksidacije, zelenkasta »rđa« koja se razvija na nekim kovinama (»plemenita rđa«); 2. *prenes.* prevlaka starine; **patinírati,** -tìnīrām — prevući nešto bojom sličnom rđi; **biti patìnīrān** — *prenes.* imati prevlaku starine, dostojanstva, ugleda.

patinávati, patìnājēm *tal.* (patinare) laštiti, »glancati«.

patinette *franc.* rolomobil (*v.*).

patio *španj.* »dvorišni prostor unutar stambene kuće« (Cesarec).

patírati, pàtīrām (*isp.* pat) dovesti u pat-poziciju (u šahu)

patisèrija *franc.* (pâtisserie) slastičarnica, kolačarnica.

pàtišah *v.* padišah.

patišpalj, -alja *i* **patišpānj,** -ānja *v.* pandišpanj.

Patlen *v.* Patelin.

patlìdžān, -āna *tur.* (patlydžān) rajčica, paradajz; **plāvī patlìdžān** — vrsta biljke iz roda iz kojeg je i krumpir, ima velike tamnoplave plodove.

pàtn *njem.* (Patte) zalistak na džepu, posuvratak; *isto i* **pàtna.**

patoà *v.* patois.

patofiziològija *grč.* grana medicine koja proučava fiziološke promjene organizma što nastaju zbog bolesti.

patofòbija *grč.* (pàthos — nesreća, zlo, nevolja, trpljenje + *isp.* fobija) *v.* hipohondrija.

patògen (-gen) *grč.* (pàthos — nesreća, zlo, nevolja, trpljenje + génesis — postanak) koji izaziva bolest, zarazan; **patogeneza** (*akc. i* **-geneza**) način razvoja bolesti; *prid.* **patogenetičkì.**

patognòmičan, -čna, -čno *grč.* (pàthos — nesreća, zlo, nevolja, trpljenje + gnōmē — spoznaja) koji je karakterističan za neku određenu bolest (npr. izgled lica, držanje tijela, hod, kretnje i sl.); *isto i* **patognostičan,** -čna, -čno.

patogràfija *grč.* (pàthos — nesreća, zlo, nevolja, trpljenje + gràfō — pišem) opis svih bolesti što ih je neki bolesnik prebolio u toku svog života (dio anamneze [*v.*], tzv. medicinska biografija).

patois *franc.* (*čit.* patoà) pokrajinsko narječje, seljački govor.

patològija *grč.* (*isp.* patogen) nauka o bolesnim procesima i stanjima u organizmu; poznavanje bolestī; **patòlog,** *mn.* -zi — tko se bavi patologijom; *prid.* **patolòškī** — 1. koji se odnosi na patologiju; 2. bolestan, abnormalan (*v.*).

pàtos[1] *grč.* (pàthos — nesreća, zlo, nevolja, trpljenje; strast, uzbuđenje) strastveno oduševljenje, zanos, žar, uzbuđenost, polet, uzvišenost, silna i visoka osjećajnost (sve to kao karakteristika tzv. plemenitog patosa); pretjerani i neumjesni patos smatra se naduvenošću; *isp.* grandomanija, grandilokvencija.

pàtos[2], *2. mn.* pàtōsā *grč.* (pàtos — put, staza) pod (osobito daščani); **patosati,** -šem — poditi, popoditi, popločiti, stavljati patos.

patres *lat.* djedovi, očevi, pređi; **ad patres** (otići) — umrijeti.

patres conscripti *lat.* (*čit.* pàtres konskrìpti — sabrani oci) počasni naziv za članove senata u starom Rimu.

patria *lat.* (*akc.* pàtrija) domovina, otadžbina.

Patria o muerte *španj.* Domovina ili smrt!

patria potestas *lat.* očinska vlast.

patrìca, *2. mn.* pàtrīcā (*isp.* pater) 1. kalup iz koga se liju matrice; 2. spiralno svrdlo.

pàtrice, patrīcā *(mn. ž. roda) lat.* (pater noster — oče naš) krunica, čislo, brojanica, rožarij, očenaši kralješi (niz od pet puta po deset zrnaca, uz koja se mole određene molitve).

pàtrīcij, -ija *lat.* (patricius, *isp.* pater) 1. u starom Rimu osoba koja je pripadala privilegiranom staležu politički punopravnih građana koji su sebi suprotstavljali plebejce; 2. u kasnorimskom i bizantskom carstvu naslov najviših građanskih i vojnih upravljača i počasni naslov koji su bizantski carevi podjeljivali stranim vladarima (pa i starohrvatskim kraljevima); 3. u srednjem vijeku osoba koja je pripadala gradskoj (trgovačkoj) aristokraciji; *žen.* **pàtrīcījka** (*akc. i* **patrìcījka**), 3. -ki, *mn.* -kī; *prid.* **patrìcijskī** (*akc. i* **patrìcījskī**); **patricìjāt**, -āta — plemstvo.

Patrick (5. st.) irski biskup, misionar, pisac na latinskom jeziku, zaštitnik Irske (*v.* Patrik).

patrijarh, 5. -še, *mn.* -si, 2. patrijārhā (*akc. i* **patrìjarh**, -ārha, 5. pàtrijārše, *mn.* -ārsi, 2. -ārhā) *grč.* (patria — pleme + archos — vođa) 1. praotac; rodonačelnik (**patrìjarsi** — praoci Židova: Abraham, Izak, Jakov); 2. glava roda u rodovskom društvu (*v.* patrijarhat); 3. glava autokefalne (samostalne) pravoslavne crkve; 4. *prenes.* ugledan starac, časni starina; *prid.* **patrìjarhov** *i* **patrijārhov; patrìjarškī** *i* **patrìjārškī.**

patrijarhalan, -lna, -lno — 1. svojstven patrijarhatu *(v.)*; 2. koji se pridržava starih tradicija; pradjedovski, starinski, starovremenski, prastar, drevan; koji izbjegava sve što je moderno, konzervativan; *izv.* **patrijarhālnōst**, -osti.

patrijārhāt, -āta (*isp.* patrijarh) oblik rodovske zajednice u kojoj je osnovna društvena jedinica očev rod, grupa povezana srodstvom po muškoj liniji (*isp.* matrijarhat).

patrijāršija (*akc. i* **patrijaršija**) (*isp.* patrijarh 3) — najviša crkvena oblast kod pravoslavnih koja se sastoji od nekoliko episkopija; *prid.* **patrijāršījskī** (*akc. i* **patrijāršījskī**).

Patrik *engl.* (*od lat.* Patricius) »plemić od starine«.

patrìmōnīj, -ija (*pored* **patrìmōnijum**) *lat.* (patrimonium) očevina, očinstvo, nasljedstvo, baština; **patrimonijālan**, -lna, -lno — rodovski, nasljedni, očinski, baštinjen po ocu, baštinski.

patrìot(a) *v.* patriotizam.

patriotard *franc.* (*čit.* patriotar) rodoljub na jeziku, »rodoljubac«, »domoljubac«.

patriotìzam, -zma *lat.* (*isp.* patria) rodoljublje, ljubav prema domovini, otadžbini, otadžbeništvo, domoljublje; **patrìot(a)** — rodoljub, čovjek koji ljubi domovinu, otadžbenik, domoljub (u »ilirsko vrijeme« — domorodac); *žen.* **patrìotkinja**; *prid.* **patrìotskī** *i* **patriòtičan,** -čna, -čno; **patriòtika,** 3. -ci — rodoljubno pjesništvo (nekog pisca, nekog doba, neke književnosti).

patrìstika, 3. -ci *lat.* (*isp.* pater) učenje crkvenih otaca i nauka o njima i njihovu djelovanju u smjeru spajanja antičke filozofije i kršćanskog naučavanja; *prid.* **patrìstičkī; patrìstička literatūra** — sva kršćanska književnost do 7. stoljeća (koju su pisali crkveni oci, npr. Augustin).

patrocìnij, -ija (*pored* **patrocìnijum**) *lat.* (patrocinium, *isp.* patron) skrbništvo, zaštitništvo, zaštita, okrilje, zagovor, obrana.

Pàtroklo — u starogrčkoj mitologiji sin argonauta Menetija, najbolji prijatelj Ahilejev i jedan od najjunačnijih boraca pod Trojom; kad više nije mogao gledati Ahilejevu neborbenost, jer je ovaj bio u zavadi s Agamemnonom, zamoli prijatelja da mu dade svoje oružje i opremu, pa da navali na Trojance koji će misliti da se u borbu upustio sam Ahilej; tako opremljen pođe u bitku, počini svu silu junačkih djela, ali su se u borbu umiješali Zeus i Apolon koji dopustiše Euforbu, sinu Pantojevu (*v.* Pantoj), da kopljem probode junaka; Euforbovo djelo dovršio je Hektor; **Patròkleja** — pjesma o junačkoj smrti Patroklovoj (16. pjevanje *Ilijade*).

patròla *franc.* (patrouille) izvidnica, straža, nadzor; maleni oružani odred koji obilazi nekim krajem zbog nadzora nad tim krajem, zbog održavanja reda i zbog provjeravanja budnosti stražara; *prid.* **pàtrōlnī; patròldžija** — vojnik u patroli, stražar; noćobdija; *isto i* **patrolac**, -olca, *2. mn.* patrolāca; **patrolírati,** -trolīrām — obilaziti u svojstvu čuvara, stražara; vršiti patrolnu službu; *isto i* **patrolisati,** -šēm; **patrōlnica** — stražarnica; ostatak iz doba Vojne krajine kada su na istaknutim mjestima u selima bile podignute stražarske kućice koje su, osim za stražarsku službu, služile i kao zborno mjesto seljaka; tamo su se, osobito nedjeljom poslije jutarnje službe božje, okupljali stanovnici sela da saslušaju »zapovijed«, tj. oglase i naredbe za slijedeći tjedan (Dončević).

patrològija *v.* patristika.

pàtrōn, -ōna, 5. pàtrōne *lat.* (patronus) 1. u starom Rimu — patricij-pokrovitelj slobodnjaka i klijenata plebejaca i njihov zaštitnik na sudu; 2. gospodar poduzeća; gazda, poslodavac; 3. *prenes.* pokrovitelj, zaštitnik,

pomagač, zagovornik, odvjetnik, branitelj; 4. u srednjem vijeku osnivač crkve, zadužbine i sl.; 5. *crkv.* svetac, svetitelj; 6. *v.* patrona[2].

patróna[1] (*isp.* patron) zaštitnica, pokroviteljica, zagovornica, odvjetnica, braniteljica; ugledna gospođa u poodmaklim godinama; *isto i* **patronésa,** *2. mn.* patronésā; *v. i* ledi.

patróna[2] *franc.* (patron) 1. kod vatrenog oružja — kapsla, naboj i metak sastavljeni i zatvoreni u čahuru; 2. zaštitni omotač cilindričnog oblika od kartona ili metala; 3. na tokarskom ili bušilačkom strugu — naprava za učvršćivanje predmeta koji se obrađuje (a nekada — i alata), za dio struga koji se okreće (vreteno); 4. dio električnog rasvjetnog pribora u koji se ušarafljuje žarulja zbog njezina spajanja s mrežom; 5. obrazac, kalup, šablona, uzorak (*pored* **pàtrōn,** -óna).

patrònat, -áta (*isp.* patron) — zaštitništvo, pokroviteljstvo, zaštita, okrilje; *isto i* **patronáža;** *prid.* **pàtronāžnī.**

patronésa *v.* patrona.

patronīm, -íma, **patronìmik,** *mn.* -ci *grč.* (patēr — otac + onoma — ime) prezime izvedeno po imenu oca, npr. Pavlović po ocu Pavlu; *prid.* **patronìmičan,** -čna, -čno *i* **patronìmičkī;** *isp.* matronimik.

pàtrōnka, 3. -ci, *2. mn.* -kī *v.* patrontaša.

pàtrōntaša *njem.* (*v.* patrona[2] + Tasche — torba, džep, kesa) kožnata torba za držanje metaka, isto što i fišeklija, nabojnjača.

patrúla *v.* patrola.

pàtrūn, -una, 5. pàtrūne *lat.* (patronus) zapovjednik broda (*isp.* parun).

pattes d'oie *franc.* (*čit.* pat d'oa) bore oko očiju (zapravo »guščje nožice«).

patvàrist(a) (vjerojatno iskvareno od komptoarist [*v.*]) pisar (S. Sremac).

pauca, sed bona *lat.* (*čit.* pauka...) malo, ali dobro.

pàu(h)flek *v.* bauhflek.

paulatim *lat.* pomalo; **paulatim longius itur** — polako (idući) dođe se dalje.

paulīn, -ína *tal.* (prema imenu *Paolo*) vrsta starinskog novca.

pàuper *lat.* (pauper — siromašan, oskudan) bijedan čovjek, lišen svih sredstava za život, siromah, bijednik, prosjak, ubogar; **pauperibus date** *lat.* udijelite siromasima; **pauperìzam,** -zma — siromaštvo, siromaština, bijeda, oskudica, ubogarstvo, opće osiromašenje nekog naroda, sirotinja; **pauperizácija** — masovno osiromašenje, materijalno propadanje; **pauperizírati,** -ìzīrām — osiromašiti, pasti na prosjački štap, upasti u bijedu, obubožati; *isto i* **paupèrizovati,** -ujem; **Pauper ubique iacet** *lat.* (*čit.*... ubīkve jacet) Siromah svuda leži, tj. svuda je na podu, svuda stradava.

pàur *v.* paor.

paus-pàpīr, -íra *njem.* (pausen — prerisati) vrsta prozirnog papira, za umnažanje rukopisa, kopiranje, presnimavanje.

paùšal, -ála *njem.* (*austr.* Pauschale; postanje riječi nije jasno; misli se da dolazi od njem. fraze *in Bausch und Bogen* — sve u svemu, sveukupno, osjekom, đuture) svota određena otprilike, poprečno: *prid.* **pàušālan,** -lna, -lno — određen otprilike, poprijeko; poprečan, osječan; đuture; **paušàlist(a)** — porezni obveznik koji plaća paušalan iznos poreza.

pàuza, *2. mn.* pàuzā *lat.* (pausa, *grč.* pausis) 1. odmor, prestanak, prekid, vremenska stanka, predah, zastoj; 2. u muzičkom pismu — znak koji određuje dužinu prekida zvuka; **pauzírati,** pàuzīrām — odmarati se, praviti pauzu, prekinuti se, zaustaviti se, čekati na svoj red (u izvedbi muzičkog djela).

pavána *tal.* (*isp.* pavone — paun) dostojanstven koračan svečan ples iz 16. st., u početku rezerviran samo za kraljeve i njihovu pratnju (u posebnim teškim odorama); kasnije ples kojim su se otvarale sve dvorske svečanosti, sa čitavom ceremonijom kompliciranih poklona (pavoneggiarsi — pauniti se, šepiriti se); četverodobna mjera, ples prate pjevači uz udaranje bubnja.

Pàvao, Pàvla, 5. Pàvle *lat.* (paulus) »maleni«.

pavìjān (*njem.* Pavian od *tal.* babbuino) vrsta velikih majmuna kojima je glava slična psećoj.

paver, *2. mn.* pavērā *tal.* stijenj, fitilj (petrolejske svjetiljke) (M. Božić).

pavìljōn, -óna *franc.* (pavillon *od lat.* papilio — leptir) 1. natkrivena laka građevina u vrtovima, parkovima; 2. prostorija u kojoj su smješteni izložbeni predmeti na izložbama; 3. prostorija, specijalno uređena za snimanje scenskih slika (kino-paviljon); 4. dio kuće sa strane, krilo kuće s krovom u obliku šatora; *umanj.* **paviljònčić.**

pavlīn, -ína — redovnik katoličkog reda pustinjaka Pavla (bilo ih je nekad i u Hrvatskoj, te ih spominje Šenoa u pjesmi Fratarska oporuka; red je ukinuo car Josip II. god. 1786; zvali su ih »bijeli fratri« (zbog bijele haljine) i »svrakari« (zbog crnog ogrtača); *prid.* **pàvlīnskī.**

pàvlōvna *pored* **pavlòvnija** — tzv. carsko drvo, deset do petnaest metara visoko ukrasno

stablo, podrijetlom iz Japana, s ljubičastim grozdastim cvjetovima; evropsko ime po Ani Pavlovnoj, kćeri ruskoga cara Pavla I, 1754—1801 (Đalski).

pavor[1] *lat.* strah; **pavor diurnus** (dnevni strah) — napadaj straha kod maloga djeteta za vrijeme poslijepodnevnog sna: dijete se probudi uz silan krik, pa nastavlja s plačem i vrlo ga je teško umiriti; ako se takav slučaj dogodi noću, imamo **pavor nocturnus** (*čit.* noktürnus — noćni).

pävor[2] *v.* paor.

pâvta *v.* pafta.

pax, 2. pacis *lat.* (*akc.* päks, 2. pâcis) mir, mirovanje, pokoj; **pax aeterna** (*čit.* päks etërna) — vječni mir; **Pax Cererem nutrit** (*čit.* Paks...) Mir hrani Cereru *(v.),* u doba mira može se bez opasnosti obrađivati zemlja; **pax hominibus bonae voluntatis** (*čit.*... bone...) — mir ljudima dobre volje *(Biblija);* **pax huic domui et omnibus habitantibus in ea** (*čit.*... hüik...) mir domu ovome i svima što prebivaju u njemu *(Biblija);* **pax sempiterna** — vječni mir; **pax tecum** (*čit.* paks tekum) — mir s tobom; **pax vobiscum** (*čit.* paks vobiskum) — mir s vama (česti pozdravi među katolicima) (Kranjčević).

paysage *v.* pejzaž.

Pays Bas *franc.* (*čit.* Peï Bâ) Nizozemska, Holandija.

Pays de cocagne *franc.* (*čit.* Peï d'kokänj) *v.* Kokanja.

pàzar, -ára *perz.* (bazar) 1. trgovački posao, trgovina, trgovanje; 2. sajam; sajmište; trg, tržnica, tržište; 3. utržak, novac za prodanu robu; 4. trgovačka roba što se prodaje na vašaru; 5. pazarni dan; 6. nedjelja; *prid.* **pàzarnī; pàzarskī; pazàr-bula** *tur.* trgovkinja, prodavačica; **pàzar-čaršija** — trg, tržište; **pazàrdžija, pazàrlija** — čovjek koji je kao prodavač ili kupac na pazaru, vašardžija, sajmar; **pazarija** — pazarska roba; **pazarina** — trgovanje; **pazarište** — trg, pijaca, sajmište, vašarište; **pazariti,** pazàrīm — trgovati, prodavati, poslovati (trgovački); kupovati.

pàzija *tur.* (pazy) blitva; *isto i* **pàzjak,** -āka.

pazl *v.* puzzle.

pàzmati, -ām *grč.* (spasma — grč) klonuti, malaksavati, (o)slabiti; šenuti, pomjeriti pameću.

paž, páža, *mn.* paževi *franc.* (page) 1. *hist.* mladić iz plemićke obitelji koji se nalazio u službi istaknute ili okrunjene osobe; *kod naših pisaca:* plemče, štitonoša; 2. pitomac tzv. paževskog korpusa, vojnog odgojnog zavoda za djecu povlaštenih staleža u nekadanjoj carskoj Rusiji; *prid.* **pàževskī.**

pàžur, -ūra (po vlast. imenu) teško shvatljiv, nepouzdan prijevod s klasičnih jezika, izdan na prostom papiru i slabo uvezan.

Pb — *znak za kem. element.* olovo (*lat.* plumbum).

pc — *skrać. za* parsek (parsec) *(v.).*

Pd — *znak za* paladij *(v.).*

PD — automobilska oznaka za *Prijedor.*

pe, pêa, *2. mn.* pêa (*isp. lat.* pes — noga) brazilska i portugalska stopa (0,33 m).

PE — automobilska oznaka za *Peć* (Kosovo), a u internacionalnom prometu za *Peru.*

peak *engl.* vrh, vršak, vrhunac; *isp.* pik[2].

peàn, -ána *grč.* (paiàn — poklik radosti; Paian — liječnik bogova kod Homera) 1. pobjednička popijevka; zanosna pjesma zahvalnica; hvalospjev; 2. u peanu četverodijelna stopa s neodređenim brojem dužina; 3. kirurška sprava za zaustavljanje istjecanja krvi iz prerezane krvne žile; hemostatička kliješta.

pebl *njem.* (Pöbel *od franc.* peuple) svjetina, prosti puk *(pogrdno).*

peccavi, ignosce *lat.* (*čit.* pekàvi...) sagriješio sam, oprosti!

pectorale *lat.* (*čit.* pektorále) 1. *v.* pektoral; 2. medicinsko sredstvo za izbacivanje sluzi.

pecunia *lat.* (*čit.* pekúnija) novac; **pecuniae fumales** (*čit.* pekúnije...) »novac od dima«, tj. starinski porez dimnica, dimina, dimnina, podimšćina, podimni dukat, ognjišćina (Nehajev); **pecunia non olet** — novac ne zaudara (*v.* non olet).

peča[1], *2. mn.* pêčā *tal.* (pezzo) 1. komad, parče, dio; 2. velik, naočit čovjek, ljudina, junačina (obično u frazi »peča od čovjeka«, ali i samostalno); 3. »pjenez španjolski — colonnato« (Vodopić).

peča[2], *2. mn.* pêčā *tur.* (peče) *ili njem.* (*bavar.* Bätze *preko mađ.* pacsa) 1. ženska povezača za glavu; šamija; 2. konjska obrazina s otvorima za oči; *umanj.* **pečica.**

peča[3] *lat.* (petia) vrpca, traka.

pečalba *2. mn.* pečalbā *maked.* nadnica, težačenje, argatluk; putovanje »trbuhom za kruhom«; **pečàlbār** — tko ide na pečalbu; nadničar, težak, argatin; »gastarbajter«; **pečalbàriti,** -čalbārīm — ići na pečalbu, nadničiti, težačiti, argatovati.

pečàriz *v.* pačariz.

pečvork *v.* patchwork.

pedagògīj, -ija (*isp.* pedagogija) 1. odgojni zavod; 2. pedagoška škola; *isto i* **pedagògijum.**

pedagógija *grč.* (pais, 2. paidos — dječak + agō — vodim) nauka o obučavanju i odgoju novog pokoljenja; **pedàgog,** 5. -že, *mn.* -zi — odgojitelj, učitelj, nastavnik; *prid.* **pedagoškī.**

pedagógika, 3. -ci — nauka o pedagogiji, praktična pedagogija, didaktika *(v.)*.

pedāl, -ála *franc.* (pedale *od lat.* pes, 2. pedis — noga) 1. poluga koja se pokreće nogom (na strugovima, automobilima, biciklima i dr.), papuča; 2. kod orgulja, klavira i harfe — poluga, spojena s mehanizmom koji proizvodi zvuk; dovodi se u djelovanje pritiskivanjem nogama; ima za cilj da mijenja karakter zvuka; 3. *željezn.* poluga ugrađena u tračnice koja kod prolaženja vlaka zatvara ili otvara električnu struju za signalizaciju; 4. poluga sa sličnom svrhom u cestovnom prometu; *naši izrazi:* papučica, podnožnik; *isto i* **pedála** *(žen. roda)*.

pedàlati, -ām (*isp.* pedal) nogama okretati pedale, tj. tjerati bicikl; *isto i* **pedalírati,** -dalīrām.

pèdant, *2. mn.* pèdanātā *franc.* (pedant) čovjek savjestan do sitnica, koji uporno pazi na formalnosti; sitničar, cjepidlaka; tko »traži dlaku u jajetu«; umišljen učenjak, nadriučenjak; pretjeranac; formalist; **pedantan,** -tna, -tno — uredan, sitničav, pretjerano savjestan, točan, cjepidlački; **pedanterija** — sitničava točnost, pretjerana savjesnost, cjepidlačenje, sitničarenje; *isto i* **pedantizam,** -zma *i* **pedantnost,** -osti.

pedatrofija *grč.* (pais, 2. paidos — dijete + *isp.* atrofija) neishranjenost djece, dječja sušica.

peddycab *v.* pedikeb.

pèdel, *2. mn.* pèdelā *njem.* (Pedell) školski, osobito sveučilišni podvornik.

pèdepsa, *2. mn.* pèdepsā *grč.* (paideúō — odgajam) kazna; **pèdepsati,** -šēm — kazniti, kažnjavati.

pederàstija *grč.* (pais, 2. paidos — dječak + erāō — živo želim, žudim) homoseksualno spolno općenje muškaraca, osobito starijih, s dječacima; **pedèrast** — muškarac odan pederastiji, homoseksualac, pigist, uranist, tubaš; *u dnevnom govoru i* **pèder.**

Pedi *v.* Paddy.

Pedibus timor addidit alas *lat.* Strah dodaje nogama krila (starodubr. drama *Pijero Muzuvijer*).

pedicelàrije *(mn. ž. r.) lat.* (pedicellus — nožica) *zool.* štipaljke na bodljama nekih bodljikavih životinja, npr. morskih bodljokožaca; služe za čišćenje i za obranu.

pedigree *engl.* (*čit.* pedigri, *gen.* pedigrija; uvriježio se i tobožnji francuski izgovor: pedigre, gen. pedigrea) rodoslov, rodovnik, loza, rodoslovno stablo, genealogija, podaci o podrijetlu (ljudi i životinja, osobito plemenitih pasa i trkaćih konja, a jednako i bilja); **pedigrírati,** -dìgrīrām — 1. snabdijevati pedigreeom; 2. provjeravati pedigree.

pedijàtrija *grč.* (pais, 2. paidos — dječak, dijete + iatreía — liječenje) nauka o bolestima djece; *prid.* **pedijàtrījskī; pedìjātar,** -tra, *2. mn.* pedìjātārā — liječnik, stručnjak za pedijatriju; *prid.* **pedìjātrov; pedìjātarskī.**

pedikácija *lat.* (paedor — smrad, nečist) spolni odnos per anum *(v.)*, običan među muškim homoseksualcima.

pedikeb *lat.-engl.* (pes, 2. pedis — noga + cab — kočija, fijaker) nova riječ u engleskom jeziku: označuje prijevozno sredstvo koje je zamijenilo nekadanje rikše *(v.)*; sada vlasnici pedikeba tjeraju svoja kola pedalima, a ne vuku ih sami.

pedìkīr, -íra *v.* pedikura.

pedikúra *lat.* (pes, 2. pedis — noga + cura — briga, nastojanje) njega nogu, sječenje nokata, izrezivanje kurjih očiju, uklanjanje žuljeva i sl.; **pedikér,** -éra, 5. pedikēru — radnik medicinske struke koji skida žuljeve s nogu i uređuje nokte na nogama, koji se bavi pedikurom; *žen.* **pedìkērka;** *prid.* **pedìkērskī; pedikírati,** -dìkīrām — njegovati i uređivati noge, baviti se pedikurom.

pedìnter *v.* bediner.

pedipúlator *lat.-engl.* (pes, 2. pedis — noga + pull — napor, trud) novokonstruirano vozilo koje ima kabinu i dvije dugačke »ruke« i dvije dugačke »noge«; u kabini se nalazi čovjek i — ako želi npr. da nešto teško digne ili da korakne — on učini pokret kao da to uistinu radi, a stroj (tj. »ruka« ili »noga«) izvrši radnju bolje i brže nego bi to mogao učiniti čovjek (digne veći teret ili zahvati »nogom« veći prostor).

pedl *v.* paddle.

pedler *engl.* (pedlar) pokućarac, torbar, trgovac sitnarijama, sitničar; *isp.* hauzirer, kučeber, klajnikar.

pedofílija *grč.* (pais, 2. paidos — dječak, dijete + fileō — volim, ljubim) spolna nastranost, seksualna sklonost prema dječacima, odnosno uopće prema djeci istog ili protivnog spola.

pedogèneza (-genéza) *grč.* partenogenetski razvoj jaja kod spolno nezrelih životinja (u stadiju ličinke).

pedològija[1] *grč.* (pais, 2. paidos — dječak, dijete + lógos — riječ, govor) dio pedagogije koji

nas upoznaje s tjelesnim i duševnim razvitkom djeteta; **pedòlog,** *mn.* -zi — stručnjak u pedologiji; *prid.* **pedòloškī.**

pedològija² *grč.* (pedon — tlo + lógos — riječ, govor) nauka o poznavanju osobina tla; tloznanstvo; **pedòlog,** *mn.* -zi — stručnjak u pedologiji; *prid.* **pedòloškī.**

pèdometar, -tra, *2. mn.* pèdometārā *lat.-grč.* (pes, 2. pedis — noga + metron — mjera) aparat za mjerenje koraka, pješice prevaljenog puta, krokomjer, korakomjer.

pedomorfòza *grč.* (pais, paidos — dijete + morfē — oblik) neoteniji *(v.)* sličan razvitak organizma, samo što je ovdje razvoj sporiji te se po tom takav organizam razlikuje od svojih predaka koji su se brže razvijali.

pedopsihijàtrija *grč.* (pais, 2. paidos — dijete + *isp.* psihijatrija) proučavanje i liječenje duševnih bolesti djece.

pedopsihologija *grč.* (pais, 2. paidos — dijete + *isp.* psihologija) psihologija djeteta, dječja psihologija.

pèdot, *2. mn.* pèdōtā *tal.* (pedotto) krmilar.

Pedro *španj.-portug. v.* Petar.

peer *v.* per.²

Peer Gynt — tip slabića i lutalice, kako ga je opisao norveški dramatičar Henrik Ibsen (1828—1906) u svojoj istoimenoj drami; konačno smirenje nalazi Peer Gynt u zagrljaju žene koja ga voli unatoč svim njegovim slabostima (*isp.* Solvejg).

peerless-band *engl.* (*čit.* pȉrlis-bend) »neusporedivi sastav«, džez-orkestar sastavljen od samih crnaca u New-Orleans-Jazzu *(v.).*

pe-fau — *skraćenica od* njemačkih riječi *politisch verdächtig* (politički sumnjiv), mnogo upotrebljavana u nekadanjoj Austro-Ugarskoj za osobe nepoćudne režimu (*skrać.* p. v.).

Peg *engl. hipok. prema* Margareta.

Pegaz — 1. u starogrčkoj mitologiji — krilati konj Zeusov (iskočio iz trupa Meduze); pod udarom kopita Pegazova izbio je čudesan izvor (Hipokrene) iz kojega je voda nadahnjivala pjesnike; 2. *prenes.* pjesničko nadahnuće; 3. veliko zviježđe sjeverne polutke; — **zajahati Pegaza, sjesti na Pegaza** — propjevati, postati pjesnik.

pegel *njem.* (Pegel) letva u vodi s podjeljcima za mjerenje vodostaja; vodomjer.

Peggy *engl.* (*čit.* Pegi) *hipok. prema* Margareta.

pègla, *2. mn.* pèglā *i* pègalā *njem.* (Bügel) glačalo, utija *(v.); isto i* **pèglajz,** *2. mn.* pèglājzā (Bügel + Eisen — željezo); **pèglati,** pèglām — 1. glačati, utijati; 2. *prenes.* u starijoj hrvatskoj književnosti čest izraz za *kritizirati* (u šali su ga i »ijekavizirali« u *pijeglati*); **pègler,** *2. mn.* pèglērā — čovjek kojemu je peglanje zanimanje, glačač, glačatelj, gladilac; *žen.* **pèglerica;** *isto i* **pèglērka,** 3. -ci, *2. mn.* -kī; **pèglèraj,** -aja — gladionica, glačaonica rublja.

pegmàtīt, -íta *grč.* (pegma, 2. pegmatos — čvrsta veza) vrsta rude iz novije faze razvoja zemaljske kore; *prid.* **pegmatitskī.**

pègola *tal.* 1. smola, paklina; 2. *prenes.* nesreća, »smola«, »peh« *(v.),* maler *(v.); isto i* **pègula.**

peh, peha *njem.* (Pech) nezgoda, maler, »smola«; **ìmati peh** — biti malerozan, doživjeti neuspjeh bez svoje krivice; imati »smolu«; **pèhist(a),** *2. mn.* pèhīstā — tko ima »peh«, koga prati zao udes, baksuz; *isp.* pehfogl.

pehametar, -tra — aparat za potenciometrijsko određivanje pH-vrijednosti *(v.).*

pèhar, pèhara (*akc. i* **pèhār,** -ára) *njem.* (Becher), *tal.* (bicchiere) vrč, krčag, pokal, čaša; »kup«, *umanj.* **pehàrčić.**

pèhblenda *njem.* (Pechblende) *miner.* uranski smolinac, vrlo važna ruda u nauci i tehnici, jer se iz nje dobiva najviše radioaktivnih materija.

pehfógl *njem.* (*isp.* peh + Vogel — ptica) čovjek koga prati »smola«, baksuz, nesretnik, kukavelj, »pehist«.

pehiagra *grč.* (pechys — lakat + agra — plijen) bol u laktu.

pèhist(a) *v.* peh.

pehlèvi — stari jezik u zapadnoj Perziji, mješavina perzijskog i semitskog.

pehlivan, -ána *v.* pelivan.

peignoir *v.* penjoar.

pèik, 5. -če, *mn.* -ci, 2. pèīkā *tur.* (peyk) sluga, pratilac, ulak, teklič, glasnik, satelit, kurir.

pèis *engl.* (pace — korak, koračaj) vrsta konjskog hoda, tzv. trupkalica; **peiser** — konj koji ide laganim korakom, koji trupka.

peismeiker *v.* pejsmejker.

Pèitho, Peithe, 3. Peithi *grč.* (peithō — nagovor) starogrčka boginja nagovora, dobrog savjeta (kod naših prevodilaca; »Uvjera«, »Mama«); *prid.* **Peithònin** (Matoš).

pejasi *v.* pajkeles (*isp.* pejesi).

pejeràcija *lat.* (pejerare, perjurare — krivo se zaklinjati) vjerolomstvo, kršenje riječi, kriva prisega.

pejesi *v.* pajkeles (*isp.* pejasi).

pejgàmber *tur.* (pejgamber) poslanik božji; prorok.

pejoràcija *lat.* (*isp.* pejorativan) pogoršanje.

pejoratīvan, -vna, -vno *lat.* (peior — gori) *gram.* koji pogoršava, koji daje ružan smisao, koji

nagrđuje; *isp.* deterioran; **pejoratīv** — ružna, nagrdna riječ (često augmentativ), npr. babetina, babuskera.

pejotl *v.* meskalin.

pejs *v.* pajkeles.

pejsaž *v.* pejzaž.

pejsiki *v.* pajkeles.

pejsmejker *engl.* (pace-maker) aparat na baterije koji, smješten u tijelu bolesnika, stimulira i regulira rad srčanog mišića.

pejzāž, -āža *franc.* (paysage — predio) 1. prikazivanje prirode na slici, na crtežu; isto što i landšaft; 2. vid prirode; **pejzāžist(a)** — umjetnik koji slika pejzaže; *žen.* **pejzāžistkinja;** *prid.* **pejzažīstičkī.**

pejzovi *v.* pajkeles.

pek *v.* pack.

peka orah *indijan.* plod hikorija *(v.).*

pekari, -ija, *mn.* -iji *indijan.* (*engl.* peckary) vrsta južnoameričke divlje svinje sa zakržljalim repom; iz jedne žlijezde na leđima izlučuje tekućinu po mirisu nalik na mošus *(v.);* bizamska svinja, moškatni prasac.

pekatifōbija *lat.-grč.* (peccare — griješiti + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od grijeha.

peke *tur.* (pekāla, peki) dobro!, vrlo dobro!, dakako!, pristajem!, rado! vrijedi! slažem se!

pekinēzer (*isp.* Peking) sićušan pas kineske rase.

Peking — glavni grad NR Kine; **Pekinžanin,** *mn.* -āni; *žen.* **Pekinžanka;** *prid.* **pekinškī; pekinškī čovjek** (Homo erectus pekinensis) — neandertalcu *(v.)* sličan tip čovjeka kojemu je kostur pronađen nedaleko od Pekinga.

peklati *v.* petljati; **peklār** — prosjak; **peklarica** — prosjakinja; *isto i* **pekljār** i sl.

pekmez, *2. mn.* pekmēzā *tur.* (pekmez) gusto ukuhano slatko voće; **pekmezast** — nalik na pekmez, ljepljiv; *prenes.* slab, neizdržljiv.

pekmēza (*isp.* pekmez) mazno žensko čeljade, maza.

peksìjan *v.* peksin.

peksimit *tur.* (peksimet) dvopek, kruh prepečenac; *isp.* cvibak.

peksin *prid. indekl. tur.* (peksi) 1. nečist, zamazan, prljav; 2. *prenes. (kao imenica)* čovjek druge vjere (za muslimana), nevjernik, poganin, kaurin, đaur; *isto i* **peksinjav; peksìjan,** -āna, 5. peksijane — nečist čovjek, nečisnik, prljavac, poganin; **peksìnluk,** *mn.* -ci — nečistoća, prljavština.

pekšiš *v.* peškeš.

pektīn, -īna — želatinozne tvari u zrelom voću.

pektōral, -āla *lat.* (pectus, 2. pectoris — prsi, grudi) tzv. naprsnik, tj. križ, štit ili kakva relikvija što je visoki svećenici nose o lancu oko vrata te im pada na grudi.

pektorālan, -lna, -lno *lat.* (pectus, 2. pectoris — prsi, grudi) prsni, grudni.

pekulijāran, -rna, -rno *lat.* (peculiaris) osobit, od drugih stvari različit, osebujan, svoj vlastit.

pekunijāran, -rna, -rno *lat.* (pecunia — novac) novčan; koji se tiče novca.

PEL — skrać. od *podvodni električni lokator,* tj. naprava za ustanovljivanje mjesta gdje se nalazi neki objekt ispod vode (podmornica, jato riba) i za ispitivanje dna (obično emisijom i primanjem reflektiranih ultrazvučnih valova); *isp.* sonar.

pelagičkī *grč.* (pelagos — more) oceanski, morski, pučinski.

Pelāgija *grč.* (pelagos — more) »šumna«, »ustreptala« (kao more).

pelagìjal, -āla *grč.* (pelagos — more) 1. područje otvorenog mora, graniči s litoralom i bentalom; 2. biljke i životinje koje plivaju u vodi aktivno ili pasivno, koje putuju u moru i nisu vezane za dno; *isp.* bentos.

Pelāgījskī otoci — talijanska otočna skupina južno od Sicilije.

Pelagōnija — starogrčka pokrajina u sjevernoj Makedoniji; danas naziv za *Prilepsko-bitolsku kotlinu.*

pelagōnija *v.* pelargonija.

pelagra *tal.* (pellagra *od lat.* pellis — koža + *grč.* āgra — plijen) kožna (avitaminozna) bolest raširena u južnim zemljama kod ljudi koji se hrane isključivo kukuruznim kruhom i žgancima; uzrok je bolesti nedostatak vitamina B_2 u hrani; manifestira se ljuštenjem i otpadanjem kože, želučanim i crijevnim poremećajima, proljevom i povraćanjem te duševnim rastrojstvom; *prid.* **pelagrōzan,** -zna, -zno.

pelard — slitina, legura platine i bakra sa nešto srebra ili neke druge kovine; od njega se izrađuju dijelovi za satove.

pelargōnija *grč.* (pelargos — roda) ukrasna biljka lijepih bijelih cvjetova s plodovima nalik na ptičje kljunove.

Pelāzgi, -āzgā *(mn. m. roda)* (*grč.* Pelasgoí) starogrčko pleme, starosjedioci grčki; iz svoga prastarog sjedišta oko Dodone u Epiru raselili su se i raširili po Peloponezu, Atici, Tesaliji, na otoku Lemnosu itd., ali su se među kasnije nadošlim naseljenicima izgubili ili prešli u Trakiju, Malu Aziju i drugamo; **Pelāzgija** ili **Pelāzgida** — naziv za Heladu (Grčku) u prastara vremena; *prid.* **pelāzgičkī** *i* **pelāzgījskī.**

pelc, pelca *njem.* (Pelz; *isp. lat.* pellis — koža) prerađeno životinjsko krzno; bunda od tog krzna; **pelc-mantl** — krzneni kaput, bunda od krzna; kožuh, krznenjak.

pelcati, -ām (*isp.* pelcer) 1. cijepiti, očiti, kalemiti, okulirati; 2. *v.* vakcinirati; *isto i* **pelcovati,** -ujēm.

pelcer, *2. mn.* pelcerā *njem.* (Pelzer) kalem, cijep; **pelcovati,** -ujēm — cijepiti, kalemiti; očiti, okulirati.

pelc-mantl *v.* pelc.

pelcovati *v.* pelcati.

pelda *mad.* (pelda *iz njem.* Bild — lik, slika) primjer, uzor.

pelegrīn, -ína, 5. pelegrīne *lat.* (peregrinus) putnik, hodočasnik, hadžija, romar.

pelegrinka, 3. -ci, *2. mn.* -kī — vrsta smokve.

Pelej (*grč.* Peleus) u starogrčkoj mitologiji sin Eakov, muž Nerejeve kćeri Tetide (na svadbi su bili svi bogovi), otac Ahilejev (*isp.* početak *Ilijade:* »Srdžbu mi, boginjo, pjevaj Ahileja, Peleju sina«).

pele-mele *franc.* (*čit.* pelmel) mješavina, kaos, zbrka, nered, jedno preko drugog, neuredno, nabacano, sve i sva, koještarije, darmar, mišmaš, svaštice, »po hrvatski: ričet« (Matoš).

peleng *hol.* (peling) 1. kut između pravca kompasne igle i pravca u kojem se vidi neki predmet; 2. *avij.* stroj ili bojni red u kojem se avioni ili eskadrile postrojavaju jedna za drugom stepenasto (pod kutom); **pelengator** — 1. *pomor.* naprava, načinjena na kompasu, za određivanje pelenga različitih točaka na obali ili predmeta na moru; 2. *v.* radio-pelengator.

pelengir, -íra *v.* pranger.

pelengírati, -lengīrām (*isp.* peleng) 1. *pomor.* odrediti kut između pravca kompasne igle i pravca na vidljivi predmet; 2. određivati mjesto nahođenja emisione radio-stanice radio-pelengatorom; 3. određivati mjesto izvora zvuka, uz pomoć hvatača zvukova; *isp.* radar.

pelerina *tal.* (pellegrina, *isp. lat.* peregrinari — putovati) široka (kišna) kabanica bez rukava; ogrtač (prvotno za putovanje).

pelikan, -ána, 5. pelikāne *grč.* (pelekanos) 1. ptica nesit, gem; sakatuša; velika ptica plivačica s dugačkim vratom i ogromnim kljunom kojemu na donjem dijelu ima rastežljivu kožu; živi u toplim krajevima, izvrsno pliva, hrani se ribom; 2. instrument za vađenje zubi; 3. svjetski poznata vrsta naliv-pera.

pelikula *lat.* (pellicula — kožica) vanjski plazmatički sloj trepetljikaša *(praživi).*

pelīr-pāpir *franc.* (pelure — ljuska, kožica) osobita vrsta finoga papira.

Pelištim *hebr.* Filistejci, stanovnici Fenicije i Palestine, zakleti neprijatelji starih Hebreja.

pelíti *(mn. m. r.) grč.* (pelos — glina, ilovača) *geol.* glinasto kamenje sastavljeno od blata i mulja.

pelivan, -ána, 5. pelivāne *tur.* (pehlivan) 1. akrobat; plesač na užetu; cirkuski artist; 2. borac, rvač, junak; vitez; 3. komedijaš, lakrdijaš; 4. vrstan jahaći konj; *prid.* **pelivanskī; pelivanstvo** — 1. posao pelivana; 2. *prenes.* prevrtljivost, nedosljednost, politička akrobacija; komedijaštvo, lakrdijaštvo.

pelmel *v.* pele-mele.

Pelop — u starogrčkoj mitologiji sin Tantalov, unuk Zeusov; otac ga zaklao i priredio bogovima za hranu ne bi li iskušao jesu li sveznajući; bogovi spoznaše zločinstvo te raskomadane dijelove dječaka baciše u kotao, a suđenica Kloto izvadi iz kotla dječaka ljepšega nego je prije bio; Tantal je bio bačen u Tartar (*v.* Tantalove muke), a Pelop je postao moćan vladar (sinovi su mu Atrej i Tijest); po njemu je nazvan Peloponez *(v.).*

Pelopídi *(mn. m. r.)* nasljednici Pelopovi; čitav rod Pelopov (od Atreja preko Agamemnona i Menelaja do Oresta).

Pelopónez, -éza *grč.* (Pelopov otok) staro ime današnjeg grčkog poluotoka Moreje; **Peloponežanin,** *mn.* -ani; *žen.* **Peloponežanka;** *prid.* **pelopóneskī; pelopóneskī ratovi** — borbe između Atenjana i Spartanaca za prevlast u Grčkoj; trajale od 431. do 404. pr. n. e. i svršile pobjedom Spartanaca.

pelot *franc.* (pelote — kugla, klupko, lopta) sportska igra malom loptom i zavinutim žljebastim udaračem (30—40cm); lopta se udara prema zidu od kojega se odbija u igralište dugačko 60 i široko 18 metara; brojenje je slično brojenju u tenisu; igra je kod nas gotovo nepoznata, no u Francuskoj, Španiji i Americi (Južnoj i Sjevernoj) vrlo omiljela.

pelota *2. mn.* -ótā *franc.* (pelote) 1. klupko, kugla, gruda, lopta; 2. jastučić za igle.

pelta, *2. mn.* peltā *grč.* (peltē) malen, lagan, mjesecu sličan štit starih Grka, ponajviše od pletera presvučena kožom; **peltast,** *2. mn.* peltāstā — vojnik koji je nosio peltu, štitonoša.

pelte, -eta *tur.* (pelte) slatko (hladetina) od dunja.

peluche *v.* pliš.

pelud *češ.* (pel, pyl; nastavak *-ud* dodao je na češku riječ Bogoslav Šulek; Akad. riječn.) fini žuti prašak u prašnicima biljki; polen; **peludna groznica** — alergija *(v.)* na cvjetni prah (ljudi dobiju hunjavicu pa kišu čim pomirišu cvijet, a katkada i samo kad se nađu u blizini rascvalog cvijeća).

peluza *franc.* (pelouse) trava, tratina, ledina, zemljište pokriveno gustom kratko »podšišanom« travom.

pembe *prid. indekl. tur.* (pembe) crvenkast, rumenkast, ružičast; **Pemba** (žen. ime) — »ružičasta«.

pemfigus *grč.* (pemfix — dah) kronična kožna bolest s gnojnim mjehurićima; uzročnik nepoznat; može trajati i mjesecima, pa i godinama.

pemikam *indijan.* (*engl.* pemmicam) 1. vrsta koncentriranja hrane, uobičajena kod sjevernjačkih Indijanaca; živežne namirnice kojima je putem isušivanja, isparivanja ili na koji drugi način oduzeta vlaga i težina, čime im je smanjen obujam, a sačuvana hranjiva svojstva i vitamini; ovakav oblik živežnih namirnica danas se veoma često upotrebljava u polarnim ekspedicijama; 2. *prenes.* jezgrovit i kratak prikaz, sažetī sadržaj nekog djela; kratak pregled.

Pemska — *(donekle porugljivo)* ime za Češku (*njem.* Böhmen); **Pemac,** Pemca, 5. Pemče, *2. mn.* Pemācā — Čeh; **Pemica,** *2. mn.* Pemīcā — Češkinja; **pemskī cirkl** — »češki šestar«, *u vulgarnom jeziku* isto što i krađa.

pemzl *v.* pimzl; **pemzlanje** — slikanje, »mazanje« (Matoš).

pena[1] *tal.* kazna, globa (Nar.).

pena[2] *tal.* (penna) pero; perjanica.

penal[1], -āla *lat.* (poena — kazna) 1. *sport.* kazneni udarac (najstroži) (kod nogometa tzv. jedanaesterac, elver [*v.*]); *isp.* penaltik; 2. *trg.* **penali** — ugovorena odšteta, globa; **penalan,** -lna, -lno — kazneni, krivičan, kažnjiv.

penal[2], -āla *lat.* (penna — pero) 1. pernica, đačka spremnica za pisaći pribor; *isp.* piksl; 2. *u nekadašnjem đačkom jeziku naziv za* višu školu.

penalizam, -zma (*isp.* penal[2] 2) — na nekadašnjim sveučilištima nasilna vladavina, tiranija starijih studenata nad mlađima.

penaltik, *mn.* -ci *engl.* (penalty kick) *sport.* slobodni kazneni udarac kod nogometa zapravo sa 11 metara, no kod nas se upotrebljava za udarac sa 16 metara daleko od gola, tzv. šesnaesterac, frajštos; *isp.* penal.

penati *(mn. m. roda) lat.* (Penates) kod starih Rimljana — bogovi, pokrovitelji domaćeg ognjišta; *prenes.* **rodni penati** — rodni dom, domaće ognjište, stan, kuća; *isp.* lari.

pence *v.* penny.

pendant *v.* pandan.

pendeljiti, -īm *njem.* (Pendel — njihalo) gegati se (u hodu).

pendentan, -tna, -tno *lat.* (pendere — visjeti) 1. koji visi, lebdi; neizvjestan, neodređen, neodlučan, nedovršen, neriješen; 2. *pravn.* koji se nalazi u postupku, a nije još sigurno kakvo će biti rješenje ili presuda; 3. *trg.* koji još nije zreo za knjiženje.

pendente lite *lat.* u toku parnice, za vrijeme sudbenog postupka (dok stvar još nije riješena).

pendevīš *v.* penđeviš.

pendisati, -šem *tal.* (pendere) visjeti.

pendl *njem.* (od *lat.* pendulum) sideričko njihalo, jedna od naprava koje se upotrebljavaju u radiesteziji *(v.)*; *glag.* **pendlati,** -ām.

pendl-ur *njem.* (Pendel — njihalo + Uhr — sat) sat sa šetaljkom, zidni sat.

pendrek, *mn.* -ci, 2. pendrekā *njem.* (Barendreck — očvrsnuli sok biljke sladića od kojeg se prave šećerni štapići, šipke) policijska gumena palica; **pendrečiti,** -īm — tući pendrekom.

pendula *v.* panela.

Pendžab *v.* Pandžab.

pendže, -eta, *mn.* pendžeta, 2. pendžetā *tur.* (penče — među ostalim značenjima i *noga, šapa*) potplati, potkrpa na cipelama, đon, »tumple«; **pendžetírati,** -etīrām — pođoniti, nabiti potplate, »potumplati«.

pendžer *tur.* (pendžere) prozor; *prid.* **pendžerskī;** *umanj.* **pendžerak,** -rka, *mn.* -rci, 2. pendžerākā; *isto i* **pendžer(č)ić** *i* **pendžerče,** -eta; **pendžeraš,** -āša — putujući staklar.

pendžetírati *v.* pendže.

penđati, -am *tal.* (spendere) trošiti.

penđeviš, -īša *tur.* vrsta jela (sasjeckana i popržena iznutrica bravčeta); vrsta proste kobasice.

Penelopa *grč.* 1. žena starogrčkog mitskog heroja iz trojanskog rata Odiseja *(v.)* koja je ostala vjerna svome mužu za vrijeme njegove dvadesetogodišnje odsutnosti; 2. *prenes.* vjerna žena; *prid.* **Penelopin.**

peneplen *engl.* blago valovita površina zemlje.

penetracija *lat.* (penetrare — provaliti, prodrijeti) 1. prodiranje; probijanje; 2. polagano imperijalističko prodiranje neke države u drugu; neprimjetno osvajanje; 3. pronicanje, pronicavost, oštroumnost, bistrina, sposobnost rasuđivanja; **penetrantan,** -tna, -tno — 1.

prodoran, probojan, koji prožima, ispunjava, obuzima; 2. prodiran, pronicav, oštrouman, koji prozire; **penetrírati,** -netrīrām — prodirati, prodrijeti, probijati, provaljivati, pronicati, prožimati, obuzimati, prozirati, prozreti; ulaziti duboko u problem, oštroumno rasuđivati; dokučiti, shvatiti.

penez *staronjem.* (Pfenning, *danas* Pfennig) novac.

pengati, -ām *tal.* (*isp. lat.* pingere — slikati) bojiti, bojadisati, farbati, maljati.

pengo (*čit.* penge) *mad.* (»koji zveči«, »zvonko«) bivši mađarski novac (do 1946) koji je sadržavao 100 filira (u našoj deklinaciji: 2. penga, *mn.* pengi, 2. pengā itd.).

penholder *engl.* 1. držalo za pero; 2. način držanja reketa u stolnom tenisu kao što se drži držalo pri pisanju, ne primjenjujući ni *forhend* ni *bekhend (v.)*; često i naziv za igrača koji tako igra.

peni, -ija *v.* penny.

penicilin, -ína *lat.* ekstrakt iz plijesni Penicillium notatum koji se upotrebljava kao lijek protiv gnojnih i upalnih bolesti jer sprečava razmnažanje velike većine bakterija (pronalazač prof. A. Fleming, London 1928); jedan od prvih i najvažnijih antibiotika *(v.)*; *prid.* **penicilinskī.**

Penija *grč.* (penía — oskudica) u starogrčkoj mitologiji boginja siromaštva.

penis *lat.* (*akc.* penis) muški spolni ud, kita, falos *(v.)*.

peniša, *2. mn.* peníšā *franc.* (peniche) *v.* tanker.

penitencijar, -ára, 5. penitencijāru *i* -āre *lat.* (paenitere — kajati se) *crkv.* posebno određeni ispovjednik koji ima pravo odriješiti od najvećih grijeha (u katoličkoj crkvi); **penitencijaran,** -rna, -rno — *pravn.* koji se tiče kazne, kazneni.

penkala — vrsta umjetne olovke, katkad i naziv za naliv-pero (po imenu proizvođača Zagrepčanina Penkale).

PEN-klub *engl.* (*skraćenica za* Poets, Playwrights, Essayists, Editors, Novelists — pjesnici, dramski pisci, esejisti, urednici, romanopisci) međunarodno udruženje kulturnih radnika na Zapadu (osnovano god. 1921).

Pennsylvania — savezna država u sjeveroistočnom dijelu USA; glavni grad Harrisburg.

penny, *mn.* pence *engl.* (*čit.* peni, pens) sitni novac u Engleskoj i u nekim drugim zemljama; *oznaka* d (*prema lat.* denarius) (*dekl.* 2. penija, *mn.* peniji, 2. penījā).

penologija *lat.-grč.* (poena — kazna + *isp.* logija) nauka koja se bavi proučavanjem djelovanja kazne na kažnjenike.

pens, *2. mn.* pensā *engl.* (*zapravo mn. od* penny) sitan bakreni novac.

pensa *lat.* u srednjovjekovnoj Hrvatskoj računska jedinica (40 denariusa).

pensati, -ām *tal.* (pensare) misliti, mariti (Nar.).

pension *v.* penzion.

pensionsfähig *njem.* (*čit.* penziōnsfējig) onaj koji ima pravo na penziju, mirovinu (Matoš).

pens-ne *v.* pince-nez.

pensum *v.* penzum.

penta — marka motora za čamac, a često i svaki čamčani motor uopće.

pentada *grč.* (pente — pet) razdoblje od pet dana, mjesecī, godīnā.

pentaedar, -dra, *2. mn.* pentaedārā *grč.* (pente — pet + hedra — sijelo, osnova, strana) pravilan peterokutnik; tijelo omeđeno sa pet ravnina.

pentaeteris *grč.* (pente — pet, etos — godina) razdoblje od četiri godine i svetkovina koja se slavila na početku svake pete godine; isto i **pentaetija.**

pentagon, -ōna *grč.* (pente — pet + gony — koljeno, kut) peterokut; **Pentagon** (katkada i akc. **Pentagon**) — Ministarstvo narodne obrane USA (zgrada izgrađena na peterokutnom tlocrtu); u novinarskom jeziku naziv za službenu politiku američkih vojnih krugova.

pentagram *grč.* (pente — pet + gramma — slovo) peterokutni lik; petokraka zvijezda.

pentakord *grč.-lat.* (pente — pet + *isp.* akord) *muz.* 1. instrument sa pet žica; 2. suzvuk od pet tonova.

pentalogija *grč.* (pente — pet + logos — riječ, govor) pet romana ili pet dramskih djela jednoga pisca, povezanih jedinstvom opće zamisli; *isp.* trilogija, tetralogija.

pentametar, -tra, *2. mn.* pentametārā *grč.* (pente — pet + metron — mjera) stih od 6 daktilskih stopa u kojem treća i šesta stopa imaju samo arzu *(v.)*; *isp.* heksametar; *v. i* elegijski distih.

pentan, -āna — najlakši tekući parafin; služi kao otapalo.

pentangulum *grč.-lat.* (pente — pet + angulum — kut) peterokut; **pentangularan,** -rna, -rno — peterokutan.

pentapolis *grč.* (pente — pet, polis — grad) 1. u staroj Grčkoj: a) savez od pet gradova; b) kod Jonjana: okolina pet gradova: Linda, Jalisa, Kamira, Kosa, Knida; 2. u srednjem vijeku *(Pentapolis)* bizantski posjed pet primorskih biskupskih gradova u Italiji: Rimini, Pesaro, Fano, Senigallia, Ancona.

pentarhija *grč.* (pente — pet, archō — vladam) vladavina petorice.
pentastih *grč.* kitica od pet stihova.
Pentateuh *grč.* (pente — pet + teuchos — sprava, posuda) pet knjiga Mojsijevih, *tzv.* petoknjižje u starozavjetnoj Bibliji; *isp.* tora.
pentatlon *grč.* (pente — pet + athlon — borba, natjecanje) petoboj; naziv za potpunu gimnastičku vježbu u starih Grka: skok (halma), koplje (akōn), disk (dískos), trčanje (podōkeia, točnije: brzonogost), rvanje (pále); danas lakoatletsko natjecanje u pet disciplina.
pentatonika *grč.* muzički sustav koji se temelji na nizu od pet tonova.
Pentecoste *lat.-grč.* (*čit.* Pentekoste) *crkv.* blagdan Duhovi (*grč.* pentekostē hēmera — pedeseti dan [poslije Uskrsa]).
Pentej (*grč.* Pentheus) u starogrčkoj mitologiji sin Ehionov i Agavin, kome je ostarjeli Kadmo *(v.)* još za svoga života predao vladavinu nad Tebom; razderale su ga menade *(v.)* jer se protivio uživanju vina, tj. kultu boga Dioniza Bakha.
pentemimeres *grč.* (pente — pet) odmor, cezura, stanka iza pete polustope u heksametru, tzv. cezura iza treće jačine (muška cezura).
Pentesileja (*grč.* Penthe síleia) amazonska kraljica, kći Aresova, koja se u trojanskom ratu borila protiv Helena; poginula od ruke Ahilejeve nakon dramatskog dvoboja u kojem Ahilej jednim udarcem koplja probode konja i jahačicu (prije toga bjesnjela je u bitki »kao lavica među stadom goveda«).
pentoda *grč.* (pente — pet + hodós — put) *elektrotehn.* lampa sa pet elektroda.
pentoze *grč.* monosaharidi sa pet C-atoma u molekuli; **pentozani** — polisaharidi, sastavni dijelovi pentoza.
pentri *v.* pantry.
penultima *lat.* (paenultimus — pretposljednji) pretposljednji slog u riječi.
penzevek *v.* pezevenk.
penzija (*akc. i* **penzija,** *2. mn.* penzījā) *lat.* (pensio — plaćanje) mirovina, emeritura, kvijescencija, dohodak što ga prima namještenik poslije prestanka aktivne službe ili radni invalid dok se opet ne osposobi za rad; po posebnim propisima primaju penziju i članovi obitelji umrlog namještenika; *prid.* **penzioni** — mirovinski; **penzioner,** -éra, 5. penzioneru — čovjek u penziji, umirovljenik, emerit; *žen.* **penzionerka;** *prid.* **penzionerski; penzionirati,** -oniram — umiroviti, staviti u penziju; *isto i* **penzionisati,** -šem.
penzion, -óna *franc.* (pension) 1. stan i opskrba; 2. privatni hotel ili ustanova koja daje stan i opskrbu (vrsta internata); *isto i* **penzionat,** -áta; **penzionatkinja** — djevojka odgojena u penzionatu (*sve pored* **pansion** itd.).
penzum *lat.* (pensum) zadaća, uloga, određena količina rada; prilog nekoga nekom (zajedničkom) poslu.
penjoar, -ára *franc.* (peignoir, *isp.* peigner — češljati) ženski ogrtač koji se oblači poslije kupanja te kod češljanja i uopće kod pravljenja toalete.
peon[1] *grč.* (paiōn) pjesnička stopa od četiri sloga, tri kratka i jedan (bilo koji) dugačak: —∪∪∪|∪—∪∪|∪∪—∪|∪∪∪—|.
peon[2] -óna, 5. peone, *španj.* (nadničar, poljski radnik) seljak, poljodjelac u Južnoj Americi, ropski ovisan o poslodavcu.
peonija *lat.* (Paeonia) *bot.* isto što i božur.
peotilomanija *grč.* (paiō — udaram + tíllō — čupam + *isp.* manija) *v.* tašnbiljar.
pepein, -ína — vrsta praška protiv gamadi.
pepermint *lat.* (Menta piperita) vrsta bombona za osvježenje usta i grla (s primjesom paprene metvice).
peping *engl.* (pep — uzbuditi) ljubavna igra »od kose do pojasa« (*isp.* neting).
pepita, *2. mn.* pepítā *španj.* (po imenu jedne plesačice iz doba bidermajera, *v.*) 1. krupnije zrno ili grumen čistog zlata; 2. tkanje preplетanjem crnih i bijelih nítī ili nítī drugih dviju boja čime nastaju male četverouglaste forme.
peplos *grč.* (peplos) ženska haljina u starih Grka i Rimljana.
Pepo *v.* Josip.
pepsi-cola (*čit.* pepsikola) *amer.* (pep — dobro raspoloženje + *isp.* kokakola) vrsta slatkog osvježujućeg napitka.
pepsin, -ína *grč.* (pessō, *futur:* pepsō — kuham; pepsis — kuhanje, varenje) ferment u želučanom soku koji rastvara bjelančevine i time pomaže probavu hrane; **peptičan,** -čna, -čno — koji pospješuje probavu; **peptoni** — tvari koje sadrže dušik; nastaju iz bjelančevine kod probave; proizvode se i tvornički za liječenje.
pepstliher *v.* päpstlicher.
peptičan *v.* pepsin.
peptidi *grč.* spojevi od dviju ili više aminokiselina.
peptizacija *grč.* prijelaz koloida iz stanja gela *(v.)* u stanje koloidnih otopina; *prot.* koagulacija *(v.)*.
peptoni *v.* pepsin.
per[1] *lat.* kroz, s pomoću.

per², pera, *mn.* perovi *franc.-engl.* (pair, peer) u srednjem vijeku — titula pripadnika najvišeg plemstva; sačuvala se u Engleskoj gdje pripadnici visokog plemstva imaju nasljedno pravo da zasjedaju u Gornjem domu ili da u nj šalju svoje predstavnike; član Doma lordova; velikaš, plemić uopće.

per abusum *lat.* (*čit....* abuzum) po zloupotrebi, nepravilno, protupravno.

per accidens *lat.* (*čit.* per akcidens) slučajno.

per acclamationem *lat.* (*čit.* per aklamacionem) jednoglasnim odobravanjem; bez pojedinačnog glasovanja; *isp.* aklamacija.

Peracti labores iucundi *lat.* (*čit.* perakti... jukundi) Dovršeni poslovi (su) ugodni.

peractis peragendis *lat.* (*čit.* peraktis...) dovršivši što je valjalo dovršiti, tj. poslije svršenog posla.

perald — slitina, legura platine i bakra sa nešto srebra i neke druge kovine; služi za pravljenje dijelova na satu.

per alvum *lat.* (alvus — trbuh, želudac) *med.* putem stolice (izlučiti nešto); *isp.* per sedes.

per ambages *lat.* (ambages — obilazak) zaobilazno, zagonetno, natucajući (govoriti); okolišajući.

per amica silentia lunae *lat.* (*čit....* amika silencija lune) uz prijateljsku šutnju mjesečine, tj. zaštićen tamom (Vergilije, Matoš).

per amorem dei *lat.* za ljubav božju, zaboga (Šenoa).

peranalno *v.* per anum.

per analogiam *grč.-lat.* po analogiji, tj. po uzoru na prijašnja iskustva.

per angusta ad augusta *lat.* kroz uske (putove) do uzvišenih (mjesta), tj. preko poteškoća do slave, po trnju do zvijezda; *isp.* per aspera.

per annum *lat.* (*čit.* anum) godišnje, na godinu.

per anum *lat.* (*isp.* anus) u medicini naziv za davanje lijekova kroz izlazno crijevo; *isto i* **peranalno** (*isp.* perkutano, peroralno).

per aria *tal.* (*čit.* per arija) u zrak, uvis (Vojnović).

per aspera (ardua) ad astra *lat.* (*akc.* per aspera [ardua] ad astra) po trnju (strminama) do zvijezda, tj. borbom do pobjede.

per associationem idearum *lat.* po udruživanju misli, povezujući misli jednu s drugom; *isp.* asocijacija.

per aval *franc.* (*akc.* per aval) uz jamstvo, kao jamac.

per aversionem *lat.* (*čit.* averzionem) ne brojeći, okruglo, otprilike.

per Bacco *tal.* (*čit.* per Bako) tako mi Bakha, tj. boga vina i pijanstva, zakletva koja odgovara našoj »ublaženoj«: bora mi, broda mi, gloga mi i sl. (Novak, Šenoa).

per capita *lat.* (*čit....* kapita) po glavama, po osobama.

per cassa *tal.* (*čit.* per kasa) isplata u gotovu novcu.

per casum obliquum *lat.* (*čit....* kazum oblikvum) krivim putem, stranputicom.

percent, *2. mn.* percenata *v.* procent.

percepcija *lat.* (percipere — primiti u se, poprimiti) opažaj, opažanje, primanje utisaka, poimanje, shvaćanje; zamjećivanje, primjećivanje; **percipirati, -cipiram** — opaziti, opažati, shvatiti, shvaćati, primati utiske, poimati, zamjećivati; *isto i* **percipovati**, -ujem; **percipijent**, *2. mn.* percipijenata — onaj koji prima (umom), primatelj, opažalac.

percepteur *franc.* (*čit.* persepter) poreznik (Đalski).

per chartam *lat.* (*čit....* kartam) po papiru, tj. po pismenoj punomoći.

per comptant *franc.* (*čit.* per kontan) za gotov novac.

perche *tal.* (*čit.* perke) zašto.

per consensum *lat.* (*čit.* per konsenzum) po sporazumu, sporazumno, po dogovoru; *isp.* konsenzus.

per conto *tal.* (*čit.* per konto) na račun.

percovka *rus.* (perec — biber, papar) žestoka, zabiberena rakija.

per crucem ad lucem *lat.* (*čit....* krucem...) po križu do svjetla (kršćanska varijanta starorimske poslovice Per aspera ad astra, *v.*).

perčin, -ina *tur.* (perčem) 1. pletenica, kika, dio kose; 2. *prenes.* pera, listovi luka; *umanj.* **perčinić**; *isp.* cof; **perčinlija** — tko nosi perčin.

perda, *2. mn.* perda *tur.* (perde) 1. zavjesa; zastor; 2. veo, koprena; 3. membrana, opna (prema tome i djevičanstvo, spolna čistoća, nevinost); 4. pregrada, razdvojni zid, spojni bedem; 5. u modernom turskom jeziku: filmsko platno; *isto i* **perde**, -eta (*v.*).

perdašiti, perdašim *tur.* (perdah — sjaj, politura; brijanje) istezati, rastezati kožu, da bi se mogla očistiti od dlaka i izgladiti.

perde, -eta *tur.* 1. *v.* perda; 2. mrena na oku; 3. pojedina od pregradica na vratu nekih žičanih glazbala za oznaku određenog glasa (pritiskom na žicu).

perdendo *tal.* (*akc.* perdendo) *muz.* sve tiše i tiše, gubeći se; *isto* i **perdendosi** (*čit.* perdendozi).

per descensum *lat.* (*čit.* per descenzum) prema dolje, silazno.

per diletto *tal.* za šalu, za zabavu.

per directum *lat.* (*čit.* per direktum) izravno; *isto i tal.* **per diritto.**
per dio *tal.* zaboga.
perditio tua, Israel, ex te *lat.* (*čit.* perdîcio tùa, Izrael, eks te) propast tvoja, Izraele, po tebi, tj. sam si kriv svojoj propasti.
Per dominum nostrum Jesum Christum *lat.* Po gospodinu našem Isusu Kristu (završni dio katoličkih molitava) (Krleža).
pereat *lat.* (*akc.* pereat) »neka propadne«, »dolje«; *v.* apcug, a bas, a basso; ako se radi o množini, onda: **pereant,** tj. neka propadnu.
perec, -eca *njem.* (Brezel, *preko mađ.* perecz) pecivo od isprepletenih kolobara kuhanog tijesta (poput skrštenih ruku; njemačka se riječ izvodi od *lat.* bracellum, *a ovo od* brachium — ruka).
peregrinus *lat.* stranac, tuđinac; *isp.* pelegrin.
per ekstenzum *lat.* (per extensum) u štamparstvu — slog koji se štampa kroz nekoliko stupaca, naširoko (naslovi, važne vijesti).
Père-Lachaise *franc.* (*čit.* Per-Lašez) glavno pariško groblje (osnovano god. 1804); ime po Françoisu d'Aix La Chaiseu, francuskom isusovcu (1624—1709) ispovjedniku Luja XIV.
peremptoran, -rna, -rno *lat.* (peremptorius) gotov, odlučen, riješen, koji se ne da izmijeniti, konačan, izvjestan, siguran, koji ne trpi prigovora, uporan, bezuvjetan, neodgodiv, presudan.
perena *lat.* (perennis — trajan, stalan) biljka trajnica (što se množi bez osobite njege).
per esempio *tal.* (*čit.* per ezempjo) na primjer (Vojnović).
per excellentiam *lat.* osobito, u prvom redu i sl.; *v.* par ekselans.
peretak, -etka, *mn.* pereci, 2. peretaka *v.* perec.
per exemplum *v.* par exemple.
per fas et nefas *lat.* (*akc.* per fas et nefas) po pravu i protiv prava, tj. svim dopuštenim i nedopuštenim sredstvima; milom ili silom.
perfectum est *lat.* (*čit.* perfektum...) gotovo je! svršeno!
perfekcija *lat.* (perfectio *od* perficere — dovršiti) svršetak; dogotovljenje; pravomoćnost (nekog posla s pravne strane); usavršavanje, besprijekornost, upotpunjivanje, najviši domet; *prenes.* zrelost, kruna, vrhunac, izvrsnost, odličnost, bespogrešnost, majstorstvo, savršenstvo, savršenost, dotjeranost; **perfekcionirati,** -onīram — usavršiti, podići na najviši stupanj, razviti do najviših mogućnosti.
perfek(a)t, -kta, *2. mn.* perfekāta *lat.* (perfectum — dovršeno) *gram.* pravo prošlo vrijeme (npr. radio sam); *prid.* **perfekatskī.**
perfektan, -ktna, -ktno (*isp.* perfekcija) potpun, sasvim gotov, svršen, savršen, kome nema prigovora, besprijekoran, bespogrešan, bez mane, uzoran, točan, cjelovit, okretan, vješt, zreo, vrhunski, izvrstan, odličan, majstorski; *izv.* **perfektnost,** -osti.
perfektīvan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* perfekt) *gram.* svršen, trenutan (npr. *perfektīvan glagol:* skočiti, *prema imperfektivnom trajnom, nesvršenom:* skakati); *izv.* **perfektívnost,** -osti.
perfektuírati, -uīram *lat.* (*isp.* perfekcija) dogotoviti, izvršiti, izvesti; zaključiti (neki posao), uspješno obaviti; privesti kraju (pregovore), utanačiti, dokončati, dotjerati (u prenesenom smislu), urediti, ostvariti, postići, polučiti; *isto i* **perfektuisati,** -šem.
perfidan, -dna, -dno *lat.* (perfidus — nevjeran, nepošten) lukav, himben, podmukao, nevjeran, vjeroloman, izdajnički, lažan, lažljiv, neiskren, zloban, zlomislen, koji ima »zadnje misli«; **perfidnī Albion** — himbena Engleska (uzrečica nastala u Francuskoj sredinom prošlog stoljeća kad su 15. srpnja 1840. Engleska, Rusija, Austrija i Prusija zaključile savez protiv Francuske); **perfidija** — lukavost, himba, podmuklost, lažljivost, neiskrenost, zloba, zlomislenost, prikrivanje »zadnjih misli«; *isto i* **perfidnost,** -osti.
perforacija *lat.* (perforare — probušiti) 1. probijanje, bušenje rupica, rupičanje; 2. rezultat bušenja: rupa, rupica, prodor, proboj, otvor, probušina, provrt; 3. provaljivanje šupljih tjelesnih organa uslijed bolesti; 4. umjetno otvaranje šupljina u tijelu; **perforirati,** -forīram — probiti, probušiti rupice, prorupčati, rupičati (npr. papir za marke je perforīrān); prodrijeti, poderati, prokinuti, provrtjeti; **perforator** — aparat za perforiranje, bušilo, bušilica, vrtač, vrtilo, probojac, zumba *(v.).*
performansa *franc.* (performance) 1. uspjeh, dostignuće, rezultat; 2. u *množ.:* a) radne karakteristike; b) tehnički podaci, parametri *(v.);* 3. vrhunski sportaš, as.
perfuzija *lat.* (perfudere — pokvasiti) *med.* prskanje krvi izazvano na umjetan način.
Pergam (*grč.* Pergamon, *lat.* Pergamus) 1. tvrđava u Troji; 2. antički grad u Maloj Aziji (Mizija), danas Bergama.
pergamena *v.* pergamen(a)t.
pergamen(a)t, -nta, *2. mn.* pergamenāta (po azijskom gradu Pergamu) — 1. materijal od

životinjske kože, obrađen na osobit način; upotrebljavao se za bubnjeve, za duhan-kese i sl.; u starini je služio za pisanje; 2. *prenes.* dokument na takvom materijalu; 3. čvrsti papir koji ne propušta mast i vlagu i koji izgleda kao pergament (tzv. *pergàmentpàpīr*); *prid.* **pergàmentnī, pergàmentskī.**

pergār *v.* pargal (Nar.).

pergola *tal.* (pergola) 1. sa svih strana otvoren trijem; sjenica od vinove loze, brajda, odrina, čardaklija, osmanluk; 2. vrsta vinove loze.

perhìdrōl, -óla *lat.-grč.* (per — po, prema + hydōr — voda) tridesetpostotna otopina vodikova superoksida; služi za dezinfekciju.

perhorescírati, -rescīrām *lat.* (perhorrescere — prepasti se) otkloniti sa zgražanjem; protrnuti od straha, užasavati se; gaditi se, grustiti se od čega; *pravn.* tražiti izuzeće nekog suca zbog pretpostavke da bi mogao biti pristran.

peri... *grč.* prijedlog: oko, okolo, kod (često kao prvi dio složenica).

perianalan, -lna, -lno *grč.-lat.* (peri... + *isp.* anus) koji se nalazi oko izlaznog crijeva, okoločmaran.

periant *v.* perijant.

periàrktičkī *grč.* (peri... + *isp.* Arktik) koji se nalazi u krajevima oko Sjevernog pola.

perìbolos *grč.* sveto zemljište s hramom; smatralo se utočištem pribjegara.

peribranhijalan, -lna, -lno *grč.* koji se nalazi okolo škrgā, okološkržnī, okoškržnī.

pericentar *grč.-lat.* točka na putanji nebeskog tijela najbliža središnjem tijelu oko kojega se kreće.

periciklus *grč.* (peri... + *isp.* ciklus) *bot.* vanjski stanični (ćelijski) sloj centralnog cilindra kod korijena.

pericistítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (peri... + kystis — mjehur) upala trbušne opne.

periculum in mora *lat.* (*čit.* perìkulum in mōra) opasnost je u odgađanju, oklijevanju, zavlačenju (treba brzo raditi).

peridentítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.-lat.* (peri... + dens, 2. dentis — zub) upala kožice zubnog korijena.

peridèrma *grč.* (peri... + derma — koža) vanjsko zaštitno tkivo drvne kore koje zamjenjuje epidermu na izdancima, granama i korijenju; kod nekih nižih životinja (hidrozoe) hitinski ili vapneni zaštitni omotač.

perīdija *grč.* (peridyō — okolo svlačim) ovoj ploda kod nekih gljiva.

perifèrija *grč.* (perifereia — krug, obilaženje) 1. *mat.* zatvorena krivulja koja omeđuje dio površine; obodnica; 2. vanjski dio nekog predmeta za razliku od njegova centralnog dijela; 3. predgrađe (za razliku od gradskog središta; kod naših starijih književnika »obodnica grada«); *prid.* **periferijski; pèriferan,** -rna, -rno — koji je na periferiji, rubni, obodni, granični, vanjski, izvangradski; sporedan, usputan, dalek od pravih misli.

perifráza *v.* parafraza; **perifràstičan,** -čna, -čno — pun opisa; opisni, prepričavalački, opisivački; *gram.* koji se tvori s pomoćnim glagolom (složena vremena).

perìgej, -eja *grč.* (peri... + gē — zemlja) *astr.* Zemlji najbliža točka planetove (Mjesečeve) putanje; *prot.* apogej.

perìgōn, -óna *grč.* (peri... + gonē — porod, potomak) cvat gdje su sve latice međusobno jednake i oblikom i bojom, npr. kod ljiljana; ocvijeće.

perìhel, -ēla *grč.* (peri... + hēlios — sunce) položaj Zemlje ili drugih planeta kada se nalaze najbliže Suncu (Zemlja oko 3. siječnja); *isto i* **perìhelijum;** *prot.* afel.

perìjant *grč.* (peri..., ānthos — cvijet) ocvijeće, vanjski dio cvijeta.

perìjek, *mn.* -ci *grč.* (períoikos) 1. okolni stanovnik, susjed; 2. u geografiji: perijeci — stanovnici iste geografske širine; 3. u staroj Sparti — pokoreni seljaci, starosjedioci bez političkih prava, ali osobno slobodni.

perìka, 3. -ci, 2. *mn.* perīkā *franc.* (perruque) vlasulja, lažna, tuđa kosa (obično kod glumaca u predstavama); **àlonž-perìka** *v.* alonž.

perìkard *grč.* opna srca, osrčje, osrdačje, sluznica vanjske površine miokarda.

perikardítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (peri... + kardía — srce) upala osrčja, zapaljenje srčane kese.

perìkarp *grč.* (peri... + karpos — plod) *bot.* omotač oko ploda, sjemeni omotač; *naš izraz:* usplođe.

pèriklas *grč.* magnezijev oksid, rijetka, bezbojna ili tamnozelena ruda.

Pèriklo *i* **Pèrikle** (*isp.* peri... + kleos — slava, dakle »okružen slavom«) starogrčki državnik (500—429. pr. n. e.); za njegova se vladanja visoko razvio kulturni život u staroj Ateni; *prid.* **Pèriklov.**

perìkopa *grč.* (perikopē — okresivanje, kljaštrenje) 1. *crkv.* ulomak Sv. pisma za čitanje pri bogoslužju; 2. *knjiž.* pjesničko djelo u metrički nejednakim kiticama; 3. ulomak rečenice uopće.

pèrimetar, -tra, *2. mn.* perimetārā *grč.* (peri... + metron — mjera) 1. *geom.* opća duljina svih strana ravne figure, obujam, obim, opseg; 2. aparat za okulističke pretrage i ispitivanje

vidnog polja; **perimetričan,** -čna, -čno — opsežan, obiman.
perìmīzīj, -ija (*pored* **perìmīzijum**) *grč.* (peri... + mys — miš, mišić) vezivna ovojnica oko mišićnih vlakana.
perinatālan, -lna, -lno *grč.* (peri..., natus — rođen) koji se događa oko porođaja.
per inductionem *lat.* (*čit.* per indukcionem) po indukciji, tj. idući od pojedinačnih slučajeva na općeniti zaključak (Šenoa).
perìnej *grč.* međica, prostor između spolovila i analnog otvora.
per interim *lat.* predbježno, privremeno, za neko vrijeme.
perìod *grč.* (períodos — obilaženje) 1. razmak vremena koji obuhvaća neki dovršeni proces; u historiji — vrijeme neke historijske pojave; u geologiji — dio ere koji se opet dijeli na epohe; 2. *mat.* grupa brojeva koji se ponavljaju u periodičkim razlomcima; 3. *lingv.* velika složena rečenica, rečenični sklop; fraza; 4. *muz.* zaokruženi dio kompozicije; 5. *uopće:* razdoblje, vrijeme, doba, vremenski odsjek; faza u razvitku; ponavljanje nekih pojava u određenim vremenskim razmacima; *prid.* **periodskī, periodičkī; periodičan,** -čna, -čno — koji se ponavlja u određenim razmacima vremena; koji ponovno nastupa; **periòdičnost,** -osti — redovito ponavljanje nečega, periodično vraćanje, obraćanje, ponavljanje u određenim vremenskim razmacima; *isto i* **periodicìtet,** -eta; **periòda** — 1. *v.* menstruacija; 2. isto što i period.
periòdik, *mn.* -ci *grč.* štampano djelo što izlazi od vremena do vremena (mjesečno, dvomjesečno, četvrtgodišnje, polugodišnje) časopis uopće; *za množ. često i po lat.* **periòdika** *(sr. roda),* 3. periodicima.
periodizàcija (*isp.* period) — dijeljenje historijskih procesa na osnovne periode; vremenski raspored.
perìoha *grč.* kratak sažetak, pregledan sadržaj nekog književnog djela.
periòrbita *grč.* opna iznad očne šupljine.
periorhítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (peri... + orchis — mudo, jaje) *med.* upala jajne opne.
perìost *grč.* (peri... + osteon — kost) pokosnica; opna koja obavija kost; kod prijeloma sudjeluje u stvaranju nove kosti; **periostítis** (*akc. i* **-ìtis**) — upala pokosnice.
perìpat *grč.* (peri... + patos — stupanje, korak) vrsta stonoge.
peripatètik, *mn.* -ci *grč.* (peripateō — obilazim, šećem) učenik ili pristalica Aristotelove filozofske škole; naziv je nastao od toga što je, po tradiciji, Aristotel imao običaj predavati svoju filozofiju za vrijeme šetnja; *isto i* **peripatètičār;** *prid.* **peripatètičkī.**
peripètija *grč.* (peripeteia — preokret) obrat; iznenadna promjena u životu; neočekivan zaplet, zapletena okolnost, čudan slučaj, nepredviđena zgoda, nagao okret sudbine na dobro ili zlo, prijelom, preokret, rasplet (osobito u drami); **peripètije** — zgode i nezgode, »priključenija«.
perìploka, 3. -ci *grč.* 1. uvijanje u govoru (o stvarima koje se ne smiju otvoreno reći); 2. *poet.* hotimično zapletanje, okolišanje, zamršavanje glavne misli, zamagljivanje.
perìplus *grč.* brodarenje, brođenje, oplovljivanje, plovidba uz obalu neke zemlje i opis te plovidbe (u antičkoj geografiji).
periproktítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (peri... + proktos — čmar) upala debelog crijeva.
perìpter *grč.* tip antičkog hrama sa sve četiri strane okruženog stupovljem.
perìskop *grč.* (peri... + skopeō — gledam) optička sprava za promatranje predmeta koji se nalazi izvan neposrednog područja gledanja (npr. sprava za promatranje iz uronjene podmornice onoga što se zbiva unaokolo na površini vode).
perispèrma *grč.* (peri... + sperma — sjeme) *v.* perikarp.
perispòmenon *grč.* (perispōmene) *gram.* dug akcent na posljednjem slogu; **perispòmena** — riječ s takvim akcentom.
peristàltika, 3. -ci *grč.* (peristaltikos — koji obuhvaća, koji sažima) od volje nezavisno gibanje želuca, crijeva i drugih šupljih organa s pomoću stezanja mišićnih vlakana; svrha je peristaltike da se sadržaj spomenutih organa (hrana) pomiče; *prid.* **peristàltičkī.**
perìstil *grč.* (perístylos — okružen stupovima) predvorje sa stupovima; prostor sa stupovima; trijem, hodnik sa stupovima, red stupova oko zgrade; *isp.* kolonada.
perìšān *prid. indekl. tur.* (perišan) 1. nesređen, razbacan, rastrkan; neuredan; 2. *(kao imen.)* vrsta ukrasne igle za nakit na glavi.
peritècija *grč.* (perithеō — naokolo trčim) plod gljive mješinarke.
peritiflítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (peri... + tyflos — slijep) upala slijepog crijeva (stariji naziv za apendicitis, *v.*).
peritòneum *grč.-lat.* potrbušnica.
peritonítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (peritonaion — potrbušnica) upala potrbušnice, trbušne opne.

perivoj *grč.* (*starogrč.* períbolos — ograda; *novogrč.* periboli — vrt) javni park, šumica, gajić, nasadi (npr. Maksimirski perivoj u Zagrebu); riječ je vrlo rano (16. st.) ušla u naš jezik te se i ne osjeća kao tuđa; *isp.* **perivojnik** — vrtlar (Đorđević, *Uzdasi Mandaljene pokornice*).
perkal, -ala *v.* pargal.
per kasa *v.* per cassa.
perkelt *mad.* (pörkölt — pirjano meso) teleći paprikaš; *isp.* gulaš.
perkolacija *lat.* ekstrakcija materijala (obično iz bilja) s pomoću organskih otapala; **perkolator** — cijev u kojoj se vrši perkolacija.
per konto *v.* per conto.
per kopf *njem.* (Kopf — glava) 1. po glavi (stanovnika), po pojedincu; 2. naglavce.
perkusija *lat.* (percutere — udarati, lupati) 1. *med.* način liječničkog pregleda kuckanjem po tijelu, osobito nad grudima i trbuhom; bolesne promjene u organima očituju se u promjeni zvuka koji nastaje kucanjem; 2. naziv za grupu udaraljki u džez-orkestru; *prid.* **perkusionī; perkutirati,** -kutīram — vršiti perkusiju, tuckati, lupati, kuckati; *isto i* **perkutovati,** -ujem; **perkustičkī instrument** — *muz.* udaraljka.
perkutano *lat.* (per[1] + cutis — koža) *med.* kroz kožu, injekcijom (*isp.* peroralno).
perkvirírati, -kvìrīram *lat.* (perquirere) sudbeno istraživati, izvršiti premetačinu.
perl *franc.* (perle) *tipogr.* jedno od najsitnijih tipografskih pisama (od pet točaka).
perla *franc.* (perle) 1. biser, zrno bisera; 2. *prenes.* nešto jedinstveno u svojoj vrsti, nešto uzorno (govori se katkada i ironično); **perlmuter** *njem.* (Perlmutter *od lat.* perlarum mater — tj. majka bisera) unutarnji biserasti sloj školjke; sedef.
perlan, -a, -o (*isp.* perla) biseran, tj. koji je od perla.
perlast, -a, -o (*isp.* perla) biserast, tj. koji je kao perla.
Perl Harbour (*čit.* Perl Harber) američka ratna luka na otoku Oahu, u Havajima; pojam poznat iz drugoga svjetskog rata (7. 12. 1941. japanske pomorske i zračne snage potopile su ili onesposobile cjelokupnu američku pacifičku flotu koja je bila usidrena u luci, iako USA formalno nisu bile zaraćena strana; taj je događaj uzrokovao stupanje USA u rat).
Perlis — država na Malajskom poluotoku; glavni grad Kangar.
per litteras *lat.* slovima, pismeno, putem pisama.
perlmuter *v.* perla.
perlon — sintetička tekstilna sirovina, vrlo elastična i čvrsta; upotrebljava se za izradu čarapa, rublja, odjeće i tehničkih tkiva (pronađena 1942).
per longum et latum *lat.* (*akc.* per longum et latum) nadugo i naširoko.
perlustracija *lat.* (perlustrare — pregledavati) otvaranje i čitanje pisama bez znanja adresanta; *uopće:* uhođenje, uhodarenje, špijuniranje, istraživanje, izviđanje.
perm (po ruskom gradu Permu) *v.* paleozojska era; *prid.* **permskī.**
per maiora (vota) *lat.* (*čit.* per majora...) većinom glasova.
per mandatarium *lat.* po opunomoćeniku.
permanencija *lat.* (permanere — ostati) stalno trajanje, neprekidnost, stalnost, trajnost, postojanost; **permanentan,** -tna, -tno — neprekidan, stalan, trajan, postojan, nepromjenljiv, čvrst, siguran; *izv.* **permanentnost,** -osti.
per me *lat.* što se mene tiče; **per me licet** — što se mene tiče, neka bude, ne protivim se.
permeabilan, -lna, -lno *lat.* (permeare — prolaziti kroz) koji propušta (npr. vodu), propustljiv, promočiv; koji (se) može probiti, probojan; *izv.* **permeabilnost,** -osti; **permeancija** — vodljivost magnetskog kruga, recipročna vrijednost magnetskog otpora.
permes, *2. mn.* permesa *tal.* (permesso) dopuštenje, dozvola (Vojnović).
per mese *tal.* (*čit.*... meze) za mjesec, na mjesec (dana).
Per me si va nella città dolente *tal.* (*čit.*... čita...) Po meni (odn. kroz mene) se ide u grad jada (natpis nad vratima pakla u Danteovoj *Božanstvenoj komediji*).
per mille *v.* promile.
per mio (conto) *tal.* (čit.... konto) za moj račun.
permisija *lat.* (permittere — pustiti) dozvola, dopuštenje, pristanak, privola; **permisivan,** -vna, -vno — 1. dopušten, dozvoljen, slobodan, dopustiv; *2. gram.* isto što i dopusni, koncesivan (*v.*).
per modum *lat.* na način; posredstvom.
permskī, -ā, -ō — *prid. prema* perm (*v.*).
per mus *v.* mus.
permutacija *lat.* (permutare — promijeniti) zamjena, zamjenjivanje, pretvorba, promjena slijeda određenog broja stvari, premještanje; **permutirati,** -mutīram — mijenjati, izmjenjivati; *isto i* **permutovati,** -ujem.
Pernambuco — savezna država u sjeveroistočnom dijelu Brazila; glavni grad Recife; **pernambuko** — vrsta brazilskog drveta od

koga se pravi crvena boja; u našim rječnicima: varzilo, varzilovo drvo.

pernazalan, -lna, -lno *lat.* (per[1]... + nasus — nos) kroz nos; *isto i* **per nasum** (*čit....* nazum).

per nefas *lat.* (*akc.* per nefas) neopravdanim načinom, nedopuštenim putem (*isp.* fas et nefas).

perniciozan, -zna, -zno *lat.* (perniciosus) pogubban, zlokoban, škodljiv, opasan, štetan, pogibeljan, razoran, ubitačan.

per obitum *lat.* zbog smrti.

per obliquum *lat.* (*čit.* oblikvum) zaobilazno.

per occasionem *lat.* (*čit.* okazionem) po prigodi, prigodice.

peroksid *lat.-grč.* (per[1] + oksid, *v.*) oksid sa više kiseline nego drugi oksidi; **peroksidaza** — ferment koji iz peroksida oslobađa kisik.

per omnes modos et casus *lat.* (*čit....* kazus) na sve načine i mogućnosti, tj. u svakom smislu.

per omnes passus et instantias *lat.* (*čit....* instancijas) *pravn.* na svim putovima i ustanovama, tj. poduzevši svuda sve što je moguće.

per omnia saecula saeculorum *lat.* (*čit....* sekula sekulorum) na sve vijeke vjekova.

peron, -ona *franc.* (perron) 1. na željezničkim kolodvorima — platforma kojoj prilaze i od koje odlaze putnički vlakovi; 2. niska kamena terasa uz zgradu; *prid.* **peronskī.**

peronizam, -zma — politika bivšeg argentinskog predsjednika Juana Perona i njegovih sljedbenika; *isp.* justicijalizam.

peronospora (*akc. i* **-spora**) *grč.* (peronion — čavlić + *isp.* spora) gljivica koja prouzrokuje bolest vinove loze ili krumpira; *naš izraz:* plamenjača.

peroracija *lat.* (perorare — raspravljati) 1. javni govor; školski govor (radi vježbanja); 2. zaključak, završetak govora; **perorirati,** -orīram — opširno, patetično govoriti; razlagati.

per ora *tal.* za (ovaj) sat, za sada.

peroralno *lat.* (*v.* per[1] + os, 2. oris — usta) kroz usta; **peroralno uzimanje lijekova** — uzimanje lijekova kroz usta; *isp.* perkutano.

perorirati *v.* peroracija.

per ornamento *tal.* za ukras; tobože, prividno.

per os *lat.* kroz usta (davati lijek); *isp.* peroralno.

per otium *lat.* (*čit.* ocijum) za dokolicu; u besposlici, u ljenčarenju.

per parenthesim *grč.* (*čit.* per parentezim, *isp.* parenteza) usput, uzgred (napomenuti).

per pedes apostolorum *lat.* (*akc.* per pedes apostolorum) »nogama apostola«, tj. pješice, pješke, »na noge« (kako su putovali biblijski apostoli); *često i samo* **per pedes.**

perpendikulara *lat.* (perpendiculum — visak, ravnalo) okomica; pravac koji obrazuje pravi kut s nekim pravcem ili površinom; **perpendikularan,** -rna, -rno — okomit, uspravan; koji se pojavljuje kao perpendikulara; strm; vertikalan *(v.).*

perper, *2. mn.* perpera *grč.* (hyperpyron) 1. nekadašnja novčana jedinica u Crnoj Gori (100 para); *isto i* **perpera** *(žen. roda);* 2. novac uopće; 3. u srednjem vijeku općenit naziv za bizantski novac (u starom Dubrovniku vrijedila je perpera 12 dinarića).

Perpetua *lat.* »vječna«, »nepromjenljiva« (naziv za domaćice u katoličkim župnim dvorovima).

perpetuirati, -tuiram *lat.* (perpetuus — vječan) učiniti trajnim; ovjekovječiti, spasiti od zaborava, neprekidno održavati, nastavljati, obnavljati, učiniti besmrtnim, obesmrtiti.

perpetuum mobile *lat.* (*akc.* perpetuum mobile — vječno pokretljivo) zamišljeni, osnovnim zakonima fizike suprotni, praktično neostvarivi »vječni motor« koji bi bio stalno u pokretu bez djelovanja ikakve sile na njega (književnik Stanko Šimić upotrebljava pojam *perpetuum stabile* — vječna ukočenost, vječita stalnost).

perpetuus *lat.* vječan, trajan, neprestan, postojan, neprekidan.

Per piu vie si va a Roma *tal.* Svi putovi vode u Rim.

perpleksan, -ksna, -ksno *lat.* (perplexus — zapleten, zamršen) 1. zabezeknut, zaprepašten, zbunjen, zapanjen, smeten, smućen, presenećen; 2. neodlučan, kolebljiv, koji ne zna što bi, koji je u neprilici; 3. zapleten, spleten, zamršen, teško shvatljiv, nerazumljiv, nepojmljiv, kompliciran; *izv.* **perpleksnost,** -osti.

per procuram *lat.* (*čit.* per prokuram) po opunomoćenju; *isto tal.* **per procura; per procuratorem** *lat.* (*čit.* prokuratorem) po opunomoćeniku, po zastupniku.

per rectum *lat.* (*čit.* per rektum) isto što i per anum *(v.).*

per representationem *lat.* (*čit....* reprezentacionem) zbog ugleda (Šenoa).

per ricapito *tal.* (*čit.* per rikapito) po otpremi odn. po dostavi.

Per risum multum debes cognoscere stultum *lat.* (*čit....* rizum... kognoscere...) Po mnogom ćeš smijehu prepoznati luđaka (*kod nas:* Luda se po smijehu poznaje).

per rollam *lat.* (*akc.* per rolam) »po krugu«; naziv koji se u velikim uredima upotrebljava za način rješavanja jednog spisa, kad ga

predstojnik šalje od referenta do referenta da dadu svoje mišljenje umjesto da ih sve sazove na sjednicu (u našem starom administrativnom jeziku zvao se ovakav postupak: *okolovanje*).

per saldo *tal.* (*akc.* per saldo) razlika, nastala izravnanjem dugovne i potražne strane konta *(v.)*.

per saltum *lat.* skokom.

per scontro *tal.* (*čit.* skontro) po obračunu.

per se *lat.* po sebi, iz sebe, sam od sebe, automatski.

per sedes *lat.* putem stolice; *isp.* per alvum.

Persej *i* **Perzej** *(v.)*

persekùcija *lat.* (persequi — progoniti) 1. proganjanje, gonjenje, progon, tjeranje, potjera, lovljenje, hvatanje; 2. mučenje, dosađivanje, uznemirivanje, šikanacija; 3. tjeralica, potjernica.

persenning *hol.* nepromočiva tkanina za jedra, za šatore i sl., jedrenina.

perseverancija *lat.* (perseverantio — ustrajnost) 1. *pravn.* naziv za činjenicu da zločinac ponavlja zločin uvijek na isti način; 2. *med.* automatsko ponavljanje zapažanja u okolini (bolesnik stalno ponavlja istu radnju, kretnju, riječ, stalno ostaje vezan za jednu te istu misao i sl.).

per si *lat.-njem.* (*v.* per¹ + sie — vi); **biti s nekim per si** — govoriti nekome »vi«, »vikati« se s nekim; *prot.* per tu.

Persica, piscis, poma, suinum requirunt bonum vinum *lat.* (*čit.* perzika...rekvìrunt...) Breskva, riba, jabuka, svinjetina traže dobro vino (tj. na ta jela ne valja piti vodu).

persiflàža *franc.* (persiflage) duhovito ruganje; ismijavanje na fin način; **persiflìrati,** -sìflīrām — izrugivati se; učiniti nešto smiješnim, ismijavati.

Pèrsija *i* **Pèrzija** *(v.)*.

persìjāna *tal.* (persiana) žaluzija *(v.)*, rebrenica, šalufa *(v.)*, grilje *(v.)*.

persistèncija *lat.* (persistere — ostati pri čemu) ustrajnost, nepopustljivost, postojanost, izdržljivost, tvrdokornost, tvrdoglavost; **persistírati,** -sìstīrām — ustrajati, izdržati, tvrdoglaviti se, ne popuštati, ostajati pri svome, biti uporan.

persòna *lat.* (persona) ličnost; osoba; **ad personam** (*akc.* ad persònam) — samo za jednu osobu, samo za dotični slučaj; **in persona** (*akc.* in persòna) — osobno, lično; **persona grata** (*akc.* persòna grāta) — osoba koja kod nekog dobro stoji; uvažena ličnost (*katkada i pojačano:* **gratissima** — osobito uvažena); **persona non grata** — nepoželjna ličnost; nepoćudna osoba; **persona ingrata** — osoba u nemilosti; **persona infamis** — bestidna, zloglasna osoba; **persona miserabilis** (*čit.* mizeràbilis) — bijedna osoba, vrijedna sažaljenja, bijednik, jadnik; **persona publica** (*čit.* pùblika) — javni radnik; **persona sacrosancta** (*čit.* sakrosànkta) — nepovrediva osoba (npr. svećenik u vršenju službe); **persona suspecta** (*čit.* suspèkta) sumnjiva osoba, sumnjivac; **persona turpis** — sramotna osoba, osramoćena ličnost; — **persònāl,** -ala 1. osobni savjetnik vladara (Đalski); 2. osoblje neke ustanove, poduzeća; **persònālan,** -lna, -lno — osobni, lični; **pèrsonalna ùnija** — spajanje dviju država u jednu državnu cjelinu preko ličnosti vladara; **pèrsonalna ùnija ùgarsko-hrvàtska,** sklopljena god. 1102. između hrvatskih i ugarskih feudalaca protiv volje naroda; *v.* pacta conventa; **personàlac,** -lca, 5. pèrsonālče, *2. mn.* persònālācā — personalni referent u nekoj ustanovi, poduzeću; **persònālije** *(mn. ž. roda)* — osobni podaci (ime, prezime, dan i mjesec rođenja i sl.); *isp.* generalije; **personàža** (*franc.* personnage) — lice iz dramskog djela, romana, filma i sl.; **personifikacija** (*isp....* fikacija) oličenje, poosobljenje, utjelovljenje; predstavljanje apstraktnog pojma ili ideje u liku čovjeka; **personificírati,** -ìcīrām — utjeloviti, poosobiti, prikazati u liku čovjeka; *isto i* **personifikovati,** -ujem.

Personencultus *lat.-njem.* (*čit.* personenkultus) tzv. kult ličnosti (*v.* kult).

per sorte *tal.* slučajno.

per sortem *lat.* po sudbini.

perspektīv, -íva *lat.* (perspicere — vidjeti, razabrati) dalekozor, dogled, durbin.

perspektiva *lat.* (perspicere — vidjeti, razabrati) 1. slikarsko prikazivanje predmeta na površini tako kako se oni predstavljaju oku promatrača po svom položaju, veličini, obrisima, boji i jasnoći *(lìnījska, zračna itd. perspektiva)*; **žablja perspektiva** — gledano odozdo; **ptičja perspektíva** — gledano odozgo; *isp.* rakurs; 2. dio nacrtne geometrije koji proučava pravila prikazivanja tijela s pomoću njihova centralnog projiciranja na površinu; 3. pogled u daljinu, na daleke predmete; na široke prostore; vidik, izgled; 4. *prenes.* izgledi za budućnost, nade za postignuće nekog cilja; vjera u uspjeh, pouzdanje; 5. općenito: točka gledišta, gledište, stajalište, stanovište; **perspektīvan,** -vna, -vno — 1. koji se odnosi na perspektivu; 2. koji se odnosi na buduć-

nost, osobito u koga se polažu velike nade, od koga se mnogo očekuje, koji svojim sposobnostima mnogo obećava.

perspirácija *lat.* (perspiratio) znojenje, isparivanje, znoj, disanje kroz kožu; **perspiratóran,** -rna, -rno — koji se odnosi na znojenje, znojni, koji pospješuje znojenje.

per stirpes *lat.* po rođacima, po srodstvu (naslijediti).

persuádati, -am *tal.* (persuadere) *dubr.* uvjeriti, nagovoriti; *isp.* persuadirati.

persuadírati, -adīrām *lat.* (persuadere) nagovarati, uvjeravati, osvjedočivati.

persuázija *lat.* (persuadere — nagovarati, uvjeriti) nagovaranje, uvjeravanje, savjetovanje; **persuasio dolosa** (*čit.* persuázio dolóza) — zlonamjeran savjet; *prid.* **persuazíonī; persuazióna terapija** — medicinska metoda, primjenjivana najčešće u psihoterapiji *(v.)*, koja se sastoji u tome da liječnik nastoji bolesniku razjasniti odakle potječu simptomi bolesti i — pozivajući se na razum — savjetuje bolesniku putove i načine kako se valja protiv tih simptoma boriti.

per sub- et obreptionem *lat.* (*čit.* per sub [repciónem] et obrepciónem) lukavštinom, prevarom.

persuflácija *lat.* (flare — duhati, puhati) propuhivanje.

per syllogismum *lat.-grč.* (*čit.*... silogìzmum) po logičkom zaključku (Šenoa).

per šȕb (šup) *v.* šub.

per tacitum consensum *lat.* (*čit.* konsénzum) uz mučki pristanak, tj. šutnjom (npr. prihvatiti neki prijedlog).

Pértef *tur.* »sjaj«, »svjetlost«; *isto i* **Pértev.**

pertinaks *lat.* (pertinax) 1. tvrdoglav, tvrdokoran, uporan, postojan, jogunast; 2. *(kao imen.)* izolacijski materijal iz skupine tvrdih papira s vezivom od neke smole, npr. šelaka *(v.)*.

pertinéncija *lat.* (pertinere — dopirati, ticati se koga) 1. pripadnost, uzgredne stvari koje imaju služiti nekoj drugoj (glavnoj) stvari, npr. poljoprivredni alat uz zemljište i kuću; 2. što pripada dobrom ponašanju; doličnost, primjerenost, prikladnost, valjanost; 3. djelokrug, nadležnost; **pertinentan,** -tna, -tno — pripadan, prikladan, primjeren, pravodoban, umjestan; odnosan, nadležan.

per tertium *lat.* (*čit.* tercijum) po trećemu, tj. posredstvom treće osobe.

per testamentum *lat.* po oporuci.

pértl *njem.* (Börtlein, *isp.* borta) traka, gajtan, uzica, vezica (osobito za cipele); »šnur«, »žnora«, »žniranac«; *isto i* **pértla,** *2. mn.* pertla *(ž. r.)*

per tot discrimina rerum *v.* per varios casus.

per traditionem *lat.* (*čit.* tradiciónem) po tradiciji, usmenom predajom.

pertraktírati, -traktīrām *lat.* (*isp.* traktirati) raspravljati (temeljito, do kraja).

per transennam *lat.* (*čit.* tranzénam) kroz rešetke, tj. netočno, površno (gledati, promatrati).

per transito *lat.* (*čit.* tranzìto) u prolazu, uz put, površno.

per tú *lat.* (per[1]... + tu — ti); **bȉti s nekim per tu** — govoriti nekome »ti«, »tikati« se s nekim; *prot.* per si.

perturbácija *lat.* (perturbare — smutiti, pobrkati) 1. narušenje poretka koje izaziva zbrku, narušenje normalnog toka pojave; pometnja, pometenost, zabuna, nered, nemir, uzbuna, darmar, smetnja, smutnja, uznemirenje, poremećaj; 2. *astr.* narušenje pravilnog kretanja planeta pod utjecajem privlačne sile drugih planeta.

per turnum *lat.* po redu, u turnusu *(v.)*.

pertȕsis *lat.* (*isp.* tussis) hripavac, rikavac, »magareći kašalj«, »plavi kašalj«; *isp.* kajhustn.

Perú, -ua, 3. -uu — republika u Južnoj Americi na obali Tihog oceana; glavni grad Lima; **Peruánac,** -nca, 5. Peruánče, *2. mn.* Peruánaca; *žen.* **Peruanka;** *prid.* **peruánskī. peru-balzam** — smolast, tamnocrven i mirisan (po vaniliji) sok od kore jednog peruanskog drveta (Myroxylon pereirae, iz porodice lepirnjača); služi u medicini i kozmetici.

perúka *v.* perika.

per ultimo *tal.* (*akc.* per ȕltimo) na kraju mjeseca.

per unanimia (vota) *lat.* jednoglasno, jednodušno.

Perusia — antičko ime za grad *Perugiu* (Peruđa) u Italiji.

per varios casus, per tot discrimina rerum *lat.* (*čit.*... kázus... diskrimina...) Kroz različite događaje, kroz tolike nevolje (Vergilije).

pérvāz, -āza *tur.* (pervaz) okrajak, ivica, rub (haljine), obod, okvir, ograda, optok, obložaj; naslon na prozoru, prozorska daska, ograda, prsobran, grudobran; **perváziti,** pervāzīm — rubiti, obrubljivati, optakati, ivičiti, ograditi, uokviriti

pervertírati, -vertīrām *lat.* (*isp.* perverzija) izokrenuti, izopačiti, pokvariti.

pervèrtīt *v.* perverzija.

perverzija *lat.* (perversio — izokrenutost, izopačenost, naopakost) seksualna nastranost, spolna abnormalnost, protuprirodno zadovoljavanje spolnih nagona; **perverzan** (*akc. i* **perverzan**), -zna, -zno — spolno nastran, abnormalan, protuprirodan u seksualnom pogledu; **perverznost, (perverznost),** -osti — isto što i perverzija; jednako i **perverzitet,** -eta; **pervertit,** -ita — spolno nastran čovjek; *žen.* **pervertitkinja** — spolno nastrana žena.

per viam *lat.* putem..., posredstvom...; **per viam actionis** (*čit.* akcionis) — putem tužbe, tužbom; **per viam appellationis** (*čit.* apelacionis) — putem apelacije, prizivom na viši sud; **per viam exceptionis** (*čit.* ekscepcionis) — izuzećem; **per viam supplicationis** (*čit.* suplikacionis) — putem molbe, molbom.

per vostro *tal.* za vaš račun.

per vota maiora *lat.* većinom glasova.

Perzefona *v.* Prozerpina.

Perzej, -eja (*i* **Persej,** -eja) — 1. junak starogrčkih mitoloških priča (ubio Meduzu [*v.*], hesperskoga kralja Atlasa pretvorio u goru, oslobodio na stijenu privezanu Andromedu itd.); 2. zviježđe na sjevernom nebu (najsjajnija zvijezda *Algol*); *prid.* **Perzejev** (*i* **Persejev**).

perzer, *2. mn.* perzerā *v.* perzijaner.

Perzija — zemlja u Aziji, danas (od 1935) službeno: Iran; **Perzijanac,** -nca, 5. Perzijanče, *2. mn.* Perzijānācā; *žen.* **Perzijanka;** *prid.* **perzījskī** (*sve pored* **Persija** itd.).

perzijana *v.* persijana (Begović).

perzijaner — krzno od posebne pasmine kovrčaste perzijske janjadi (jedva okoćene, u dobi od 3 do 14 dana); služi za zimske kapute (ženske) i za ćilime; u dnevnom govoru: 1. krzneni kaput (od »perzijanera«); 2. perzijski sag.

perzijanistika *v.* iranistika.

perzistirati *v.* persistirati.

peržun *v.* pržun (Nar.).

pes *lat.* 1. stopa, stara rimska mjera za dužinu (0,29 m); 2. stopa u stihu, pa i stih sam.

pesah *v.* pasha.

pesar, -ara *lat.* (pessarium) okrugla naprava od kaučuka ili metala za ispravljanje iskrivljene maternice ili za zatvaranje ušća maternice da se spriječi začeće.

pes equinus *lat.* (*čit.*... ekvīnus) »konjska noga«, skvrčeno stopalo.

peseta *v.* pezeta.

pesimizam, -zma *lat.* (pessimus — najgori) 1. filozofski nazor, prožet sumornošću, beznadnošću, nevjerovanjem u budućnost (*prot.* optimizam); 2. sklonost vidjeti sve u mračnom svjetlu, zlogukost, zloslutnost, očekivanje samo zlih događaja; **pesimist(a)** — čovjek sklon mračnom gledanju na život, proniknut pesimizmom (*prot.* optimist), zloguk, zloslutnik; »beznadnik«, »crnogleđa« (oboje Matoš); *žen.* **pesimistkinja;** *prid.* **pesimističan,** -čna, -čno *i* **pesimistički** — mračan, sumoran, beznadan, crn, zloguk, zloslutan, zlovid, koji na život gleda samo sa zle strane.

pesin i sl. *v.* peksin i sl.

peskarija *tal.* (pescheria) ribarnica, prodavaonica riba, riblji trg.

peso — novčana jedinica Argentine, Dominikanske Republike, Filipina, Kolumbije, Meksika, Urugvaja, Kube (svuda je stoti dio *centavo,* osim u Urugvaju gdje je *centesimo*); *isp.* pezeta.

pestelj, -elja *v.* pistelj.

pesticid, -ida *lat.* (pestis — kuga + occidere — ubiti) kemijski spoj koji ima svojstvo da uništava bolesti na biljkama (*isp.* insekticidi, fungicidi, herbicidi i dr.).

pestilencija *lat.* (pestilentia) kuga, zaraza, epidemija; nesreća, propast.

peš[1], peša, *mn.* peševi *tur.* (peš) 1. prednji dio haljine, skuti kaputa; 2. rub korita, za koji se hvata kad se nosi.

peš[2], peša *tal.* (pesce) vrsta ribe, glavoč.

pešćeš *v.* peškeš.

pešikan, -ana *tal.* (pescecane) morski pas, kučak, ajkula.

peškarija *v.* peskarija.

peškeš, *2. mn.* peškešā *tur.* (peškeš) dar, poklon.

peškīr, -íra *tur.* (peškir) ručnik, līčnjak, ubrus; servijeta; *prid.* **peškīrskī;** *umanj.* **peškírče,** -eta *i* **peškir(č)ić;** *uveć.* **peškirina.**

peškun, -una *tur.* (peškun) mali okrugli stolić.

peštahta, *2. mn.* peštahtā *tur.* (peštahta) polica, vrsta pulta, stalka za čitanje, pisanje, za note i sl.; *isp.* leturin, notnštender; **pešte,** -eta — klupa.

peštemalj, -alja *tur.* (peštemal) plahta, ponjava, čaršav (osobito za ogrtanje poslije kupanja).

Pet *v.* Pat

peta kolona *v.* kolona.

Petar, Petra (*akc. i* Petra) *grč.* (petra — stijena, kamen) »stijena«, »pećina«, »hrid«, »tvrd kao kamen«; *prid.* **Petrov; Petrov križ** — obrnut križ (apostol Petar je, po Bibliji, bio razapet glavom dolje).

petarda *franc.* (petard, *tal.* petardo) 1. starinski eksplozivni naboj koji se upotrebljavao za razaranje mostova i dr.; 2. neopasna bomba

od baruta, kartona i omotnog užeta za izazivanje pucnjeva, detonacija; *zovu je* i pucaljka, praskavica, žabica (za vatromet).

pete, peta *(mn. ž. roda)* — vrsta nakita na ženskoj glavi u Dalmaciji (postanje nije jasno, no možda je u svezi sa *tal.* pettine — češalj).

peteče, petēčā *(mn. ž. r.) tal.* (petecchie) *med.* crvene pjege na koži, osobito kod pjegavog tifusa (*tal.* tifo petecchiale); *isto i* **petekije,** 2. petekījā.

petegola *tal.* (pettegolo — brbljav, jezičav) brbljavica, blebetuša, jezičara, lajavica, »tračlerica« (R. Marinković).

petent, *2. mn.* petenātā *lat.* (petere — moliti, tražiti) molitelj, molilac, podnositelj molbe; *žen.* **petentkinja** (*akc. i* **petentkinja**); **peticija** (*akc. i* **peticija**) — kolektivna molba koja se podnosi ponajvećma najvišoj vlasti; *uopće* molba, molbenica, traženje, zahtjev.

petere licet *lat.* moliti je dopušteno (a hoćeš li dobiti...).

Peter Pan (*čit.* Piter...) — lik dječaka vilenjaka iz priče (kasnije drama, balet, film) škotskog pripovjedača i dramatičara Jamesa Matthewa Barriea (1860—1937).

Petersburg — Petrograd, danas Lenjingrad.

petícija *v.* petent.

petići, petīćā *(mn. m. r.) tal.* (*isp.* peteče) crne kozice, velike boginje; mrase, ospice.

petikout *engl.* (petticoat — donja suknja, skuti) naziv za žensku podsuknju (u svim bojama, većinom od perlonske svile; ima zadatak da daje i održava željenu liniju haljine kao nekad krinolina).

petirin, -ína — sintetski analgetik, zamjena za morfin.

petit[1], -íta *franc.* (petit — malen) tipografsko pismo od 8 točaka; **petit point** *v.* pti-poen; *prid.* **petitni.**

petit[2], -íta (*isp.* peticija) — sadržaj, jezgra, bit molbe, peticije.

petit beurre *franc.* (*čit.* pti ber) vrsta slatkog, sipkog keksa; *isp.* petits fours.

petit-bleu (*čit.* pti-ble) *franc.* (petit — malen + bleu — plav) brzojavka za unutrašnji gradski promet u Parizu (zbog plave boje tiskanice).

petitio principii *lat.* (*čit.* petīcio princīpiji — traženje načela) argument, osnovan na izvodu koji još valja dokazati.

petit mal *franc.* (*čit.* pti...) *med.* slabi napadaj padavice, bez pravih grčeva.

petits fours *franc.* (*čit.* pti fūr) a) minjoni *(v.)*; b) slično što i petit beurre *(v.)*.

petītum *lat.* (*isp.* petit[2]) pravni zahtjev što ga tužitelj postavlja u tužbi tražeći od suda da usvoji zahtjev kao pravilan i da ga uvrsti u dispozitiv presude.

petler, *2. mn.* petlera *njem.* (Bettler) prosjak; *isp.* peklar, petljar.

petljar *njem.* (Bettler) prosjak; *žen.* **petljarica.**

petljarka *njem.* (*isp.* petljati) *šatr.* novčarka, lisnica; **petljaroš** — džepar, kradikesa, džepokradica.

petljati, -ām *njem.* (betteln) prositi, moliti milostinju, prosjačiti.

petrahilj, -ílja *v.* epitrahilj.

petrara *tal.* 1. kamenolom; 2. kamenjar, uzvisina puna kamenja.

petrarkizam, -zma — pjesnikovanje na način talijanskog pjesnika Francesca Petrarke (1304—1374) koji je u duhu trubadura *(v.)* stvorio svoj posebni pjesnički stil (ljubavna lirika, soneti); **petrarkist(a)** — tko pjeva u duhu petrarkizma; *prid.* **petrarkistički.**

petraševci *(mn. m. r.)* — članovi tajnih kružoka što ih je po Rusiji osnivao Mihail Vasiljevič Petraševski, socijal-utopist, nepomirljivi protivnik carskog samodržavlja (god. 1849. osuđen na smrt, ali je pomilovan na doživotnu robiju; umro je u Sibiru); petraševcima je pripadao i Dostojevski i njihove je nazore izložio u *Zapisima iz mrtvog doma* i u romanu *Poniženi i uvrijeđeni* (Krleža).

petrefakt *v.* petrifikacija.

petrifikacija *grč.-lat.* (petra — stijena, kamen + facere — stvarati, činiti) okamenjivanje, skamenjivanje, pretvaranje u kamen; **petrificirati,** -ficīram — 1. okameniti, skameniti, pretvoriti u kamen; *prenes.* a) zastarjeti; b) učiniti nepromjenljivim, ustaliti, učvrstiti; **petrefakt,** *2. mn.* petrefakātā — okamenjena životinja ili biljka; okamina, okamenina, okamenotina; *prenes.* nešto vrlo staro, zastarjelo; *isp.* fosil; *prid.* **petrefaktan,** -ktna, -ktno.

petrodolar — dolar zarađen prodajom petroleja odn. prihod od iskorišćivanja naftnih bušotina.

petrofiti *(mn. m. r.) grč.* (petra — stijena, kamen + fyton — biljka) *v.* litofiti.

petrogeneza (-geneza) *grč.* nauka o postanju stijenja, kamenja.

petrografija *grč.* (petra — stijena, kamen + grafō — pišem) dio geologije — nauka o vrstama rudača koje sve zajedno obrazuju tvrdu zemaljsku koru; **petrograf** — stručnjak u petrografiji; *prid.* **petrografskī.**

petrohemija *v.* petrokemija.

petrokemija *grč.* (petra — kamen + *isp.* kemija) grana tehničke kemije koja se bavi kemijom zemnih ulja i plinova te proizvoda iz tih sirovina.

petrol, -óla *v.* petrolej.

petrolasfalt — čvrsta tvar koja se dobiva kod destilacije nafte (po svemu sličan prirodnom asfaltu, pa se i upotrebljava u iste svrhe).

petrolej, -eja (*pored* **petroleum**) *grč.-lat.* (petra — stijena, kamen + oleum — ulje) »kameno ulje«, isto što i nafta *(v.); isp.* kerozin; *prid.* **petrolejskī** (*pored* **-leumskī**); **petrolejka,** 3. -ci, *2. mn.* petrolējkī — svjetiljka na petrolej; **petrolizacija** — polijevanje petrolejem; **petroler,** -éra — 1. vlasnik petrolejskih izvora, krupni kapitalist; 2. jedan od pripadnika Pariške komune (*v.* komuna 5) koji su god. 1871. petrolejem polijevali javne zgrade i palili ih; revolucionar-palikuća.

petroleter (*isp.* petrolej *i* eter) destilat nafte sa vrlo niskim vrelištem; služi kao otapalo za masti, smole, gumu.

petroleum (*akc. i* **petroleum**) *v.* petrolej.

petrologija *grč.* isto što i petrografija *(v.).*

petroljača *v.* petrolejka; *isto i* **petroljka,** 3. -ci, *2. mn.* -kī.

Petronije Arbiter — ugledan i bogat Rimljanin u doba cara Nerona; zvali su ga *arbiter elegantiarum,* tj. propisivač ukusa, jer se uvijek osobito ukusno oblačio.

Petronila — *žen. prema* Petar.

petroship *engl.* brod što prevozi petrolej, naftu.

petroulje *v.* petrolej (Begović).

petrožīl, -íla *lat.* (petroselinum *preko njem.* Petersil) peršun; *i* **petrusin,** -ina.

petticoat *v.* petikout.

petulantan, -tna, -tno *lat.* obijestan, vragolast, raskalašen, razuzdan, žestok, neobuzdan, silovit (Begović).

petunija *indijan.* južnoamerička biljka krasnica, slična duhanu.

peturin, -ina *tal.* (pettorina) *v.* plastron.

peu à peu *franc.* (*čit.* pe a pe) malo-pomalo, postepeno, polako.

peugeot (*čit.* pežo) — marka automobila francuske proizvodnje (ime po osnivaču tvornice Armandu Peugeotu).

pewter *o.* (*čit.* pjutr) slitina od kositra, antimona i bakra, engleski tvrdi kositar (i različiti predmeti od njega).

peyotl *v.* meskalin.

peza (*akc.* i peza) *tur.* (*isp.* peze, pezevenk) svodilja, svodnica, podvodačica, pezevenkuša.

pezaž, -áža *franc.* (pesage) *sport.* mjesto na hipodromu gdje se važu jahači prije utrke.

peze *v.* pezevenk (»...kojemu spretno Cincarče brzo postane vrstom tajnika, prijatelja i ljubavnog agenta (ili *peze,* kako vele Beograđani, ljubitelji snažnih izraza; Matoš, *Ministarsko tijesto*).

pezeta, *2. mn.* pezeta (*akc. i* **pezeta,** *2. mn.* pezetā) *španj.* (»komadić«) novčana jedinica u Španiji i Južnoj Americi (Argentina, Čile, Urugvaj i dr.); sadrži 100 centavosa, centimosa.

pezevenk, 5. pezevenku (ovakav vokativ ima Bora Stanković), *mn.* -ci, 2. pezevenkā *tur.* svodnik; **pezevenkuša** — svodilja; **pezevenkluk** — svodstvo, svodništvo.

pezo(s) *v.* pezeta.

Pezzo del ciel caduto in terra *tal.* (*čit.* peco del čel kaduto in tera) Komad neba što je pao na zemlju (tj. grad Napulj po tal. pjesniku Jacopu Sannazzaru, 1458—1530).

pežo, -oa *v.* peugeot.

pf — muz. oznaka za piu forte *(v.).*

pF — *znak za* pikofarad *(v.).*

pfajferica — vrsta svinje (križanac između različitih pasmina; ime po uzgajaču Pfeiferu iz okolice Osijeka).

pfajler *v.* fajler.

Pfd. St. — *skrać. za* funta sterlinga (Pfund Sterling).

pfenig, *mn.* -zi, 2. pfenīgā *njem.* (Pfennig) sitni njemački novac, $^{1}/_{100}$ marke; *isp.* penez.

pfifikus (*latinizirano iz njem.* pfiffig — lukav, domišljat, dosjetljiv) previjanac, lukavac, domišljan; *isp.* luftikus.

pfostna *v.* fostna.

PG — *skrać. za franc.* prisonnier de guerre (*čit.* prizon'je d'ger) ratni zarobljenik; *isp.* KG, PW.

ph — *znak za* fot *(v.).*

Ph — *za* fon[1] 2.

pH — *znak za* koncentraciju vodikovih iona; **pH-vrijednost** (pe-ha) negativni logaritam koncentracije iona vodika, mjera za kiselost odn. bazičnost vodenih otopina; *isp.* pehametar.

Philippe Egalite *v.* Orleans.

phimosis *v.* fimoza.

Phlegeton *v.* Flegeton.

phoenix *v.* feniks.

Phryne *v.* Frina.

Phthia *v.* Ftija.

pi — slovo »p« grčkog alfabeta; piše se π; *v.* Ludolfov broj.

PI — automobilska oznaka za *Filipine.*

Pia *v.* Pija.
piacevole *tal.* (*čit.* pjačèvole) *muz.* ugodno, milo, dopadljivo.
pia desideria *lat.* (*čit.* pȉja dezidèrija) pobožne želje, puste želje; *porugljivo:* željice, priželjkivanja.
piae memoriae *lat.* (*čit.* pȉje memòrije) blage uspomene, pokojni.
pia mater *lat.* (pius — pobožan; blažen, svet; ljubazan, nježan + mater — majka) mekana ovojnica oko mozga; *prenes.* pamet, razum, um; *isp.* dura mater; **pia mater spinalis** — mekana ovojnica hrptenjače.
piangendo *tal.* (*čit.* pjandèndo) plačno, plačljivo.
pianino *v.* pijanino.
pianissimo *tal.* (*čit.* pijanȉsimo) *muz.* vrlo tiho, vrlo slabo; *znak pp;* **pianissimo quanto possibile** (*čit.* kvànto) što je moguće tiše; **pianississimo** — još tiše od pianissima; *znak ppp.*
pianist *v.* pijanist.
piano *tal.* (*akc.* pijàno) 1. *v.* pijanino; *2. mn.* polako, tiho; *znak p.*
pianoforte *v.* klavir (Begović).
pianòla *v.* pijanola (*pod* pijanino).
pia opera *lat.* dobra djela.
piaster *v.* pijaster.
piatti *tal.* tanjuri, činele .
Piave (Pijàva) — rijeka u sjevernoj Italiji, mnogo spominjana u našoj književnosti kao bojište u prvom svjetskom ratu.
piazza *v.* pijaca; **piazzetta** (*čit.* pjacèta) *tal.* mali trg, tržić.
pica[1] *lat.* (*čit.* pȉka) svraka; vjerojatno stoga što svraka pojede sve do čega dođe, u medicini naziv za prohtjev nekih gravidnih *(v.)* žena za različitim, često i vrlo neobičnim jelima; isti se naziv primjenjuje i na sličnu pojavu kod djece koja jedu ugljen, glave od šibica, vapno i sl.
pica[2] *v.* pizza.
picàjzla, *2. mn.* picajzla *njem.* (Filzlaus) 1. vrsta uši koja se ponajviše javlja na dlakama po tijelu; *naši izrazi:* pljoštica, zlauš, širokalj, stidna uš; *2. prenes.* dosadan nametljivac.
pìcal, -ála *tal.* uzičica s uzlom, visi na kroku *(v.);* njome se veže uže od mreže da se lakše vuče (D. Ivanišević).
piccolo *v.* pikolo.
picèrija *tal.* (pizzeria) ugostiteljski lokal u kojemu se peče i poslužuje pizza *(v.).*
picigàmorat, -mòrta *tal.* (pizzicare — *prenes.* zaudarati na... + morte — smrt) grobar, ukopnik, pompfinebr (u našim primorskim krajevima).
picikarūl, -ula *tal.* (pizzicagnolo) trgovac delikatesnom robom (Marin Držić).
picikàto *v.* pizzicato.
picikèrija *tal.* (pizzicheria) prodavaonica delikatesne robe (Matoš).
pìcīlj, -ílja *tal.* (pizzo) čipka.
pick-up *engl.* (*čit.* pìk-ap) prijenosnik zvuka s električnog gramofona na radio-zvučnik; naš izraz: zvučnica.
Picòkenland — šaljivi naziv za jedan dio Podravine (oko Virja), navodno zbog toga što umjesto kajkavskog *picek* (pile) govore *pi-cók* (K. Špoljar).
picot *franc.* (*čit.* pikò) šiljast predmet, ukrasna igla s podebelom glavicom (»Ozlijedila ga iz šešira dugačka igla od čelika... Izvuče picot iz šešira«; Matoš, *Iglasto čeljade*).
pictorial *o.* (*čit.* piktòrijel) u USA naziv za novine koje donose samo slike s potpisima ispod njih, a bez ikakva drugog teksta; ilustrirane novine.
Pictoribus atque poëtis quidlibet audendi semper fuit aequa potestas *lat.* (*čit.* piktòribus atkve...kvìdlibet...èkva...) Slikari i pjesnici uvijek su se smjeli odvažiti na što mu drago; Horacije; *kod nas:* Janko Jurković).
pictus masculus *lat.* (*čit.* pȉktus màskulus) nakinđureni čovječac, naslikani muškarac; upotrebljava se podrugljivo u značenju: lutka u tuđim rukama (kod Šenoe u množ.: **picti masculi**).
pȉčpajn *engl.* (pitch — smola + pine — bor) crvenkastožuto drvo sjevernoameričkog bora osobito dobro za pokućstvo, za brodogradnju i dr.
pidgin-english *v.* pidžin-ingliš.
pidžàma *engl.* (pyjamas, payamas, *iz perz.,* a tamo iz urdu-jezika gdje glasi *paedžama,* tj. *pae* — noga i *džama* — odjeća) kućna i spavaća lagana odjeća koja se sastoji od hlača i širokog kaputa.
pȉdžin-ìngliš *engl.* (pidgin-english, prema kineskom izgovoru riječi business, tj. biznis [*v.*]) kinesko-engleski jezik kojim se govori u kineskim lukama kao sredstvom sporazumijevanja azijskih naroda s Englezima i dr.
piece *v.* pijesa.
pied-a-terre *franc.* (*čit.* pjetatèr) svratište, konačište (Krleža).
piedestal *v.* pijedestal.
Pierre *franc.* (*čit.* Pjer) *v.* Petar.
pierrot (*čit.* pjerò, 2. pjeroa, *mn.* pjeroi, 2. pjeròā) *franc.* (»Petrica«) 1. lice iz francuske pantomime; 2. vrsta krabuljne odjeće (bijelo odijelo s crnim velikim dugmetima i obra-

tno; na glavi šiljast, dugačak šešir); *žen.* **pierrette** (pjereta, *2. mn.* pjereta).

Pietà *tal.* (pietà — milost, milosrđe, sažaljenje) naziv za slike ili druge umjetnine koje prikazuju Bogorodicu s mrtvim sinom (Kristom) u krilu (riječ se ne sklanja i zadržava mjesto stranog akcenta, ponašeno u Pijetà).

Pietro *tal. v.* Petar.

piezoelektrika *grč.* (piezō — tiskam, pritištem + elektrika) električne pojave na kristalima kad na njih djeluje neki pritisak.

Pigalle *franc.* (*čit.* Pigal) trg u Parizu, središte noćnog života.

pigeon-english *v.* pidžin-ingliš.

pigìzam, -zma *grč.* (pygē — stražnjica) jedan od naziva za (muški) homoseksualizam *(v.)*; **pìgist(a)**, *2. mn.* pìgīstā — homoseksualac, pederast, uranist *(v.)*.

Pigmalìōn, -ōna, 5. Pìgmaliōne (*akc. i* **Pigmàliōn**) 1. kralj u Tiru, brat Didonin *(v.)* nečovječan silnik, mrzio je muža svoje sestre Siheja i ubio ga, željan njegova bogatstva, zbog toga Didona napušta domovinu i osniva Kartagu; 2. bajoslovni kralj otoka Cipra koji je — prema priči — iz slonove kosti izrezbario lik žene i zaljubio se u nj; zamolio je Veneru da mu tvorevinu oživi, i kad je boginja to učinila, oženio se tim oživljenim kipom; 3. poznato djelo G. B. Shawa, u kojem se pisac zalaže za fonetizaciju engleskog pisma, ali i duhovito prikazuje englesko društvo svoga vremena (veza s prvotnim Pigmalionom: profesor želi kultivirati uličnu prodavačicu cvijeća i uvodi je u tzv. visoko društvo); *prid.* **Pigmaliōnov** (*akc. i* **Pigmaliōnov**); **pigmalionìzam**, -zma — 1. zaljubljenost u osobu koju je netko izvukao iz niže sredine, odgojio i tako stvorio ličnost koja mu u svakom pogledu odgovara; 2. spolni užitak (erekcija i ejakulacija, *v.*) kod promatranja i dodirivanja kipova.

Pìgmej, -eja, 5. Pìgmeju *grč.* (pygmaîos — palac dugačak; patuljak) 1. pripadnik jednoga afričkog patuljastog naroda; 2. **(pìgmej)** patuljak, čovjek vrlo malena rasta; kepec; 3. *prenes.* malen, ništavan, neznatan, beznačajan, sićušan čovjek; *prid.* **pìgmejskī.**

pìgment, *2. mn.* pìgmenātā *lat.* (pigmentum — boja) 1. *fiziol.* tvar koja daje boju tkivima životinja, biljaka i nekim bakterijama; 2. *tehn.* tvar koja bojadiše; *prid.* **pìgmentnī; pìgmentskī; pigmentàcija** — postojanje ili nastajanje pigmenata; **pigmentírati**, -mèntīrām — obojiti, dati boju, bojadisati, *isto i* **pìgmentovati**, -ujēm.

pigmìdi *(mn. m. r.)* (*isp.* pigmej) rasna loza negroida oko ekvatora u Africi.

pìgnus *lat.* (pignus) ručni zalog, jamstvo.

pìgra màsa *lat.* (piger — lijen + *isp.* masa) 1. »nepomična gomila«; trom, nepokretan, spor čovjek; lijenčina; 2. *prenes.* »tamna, neprosvijetljena masa« (Krleža).

pìhtije *v.* piktije.

piis manibus *lat.* dobrim dušama pokojnika (žrtvovati, posvetiti i sl.).

pìja[1] *v.* rupija.

pìja[2] (*lat.* pia) »pobožna«.

pijaca, *2. mn.* pìjācā *tal. (piazza)* trg, tržište; **bùvljā pìjaca** *v.* marché aux puces; *isto i* **pìjac**, pijàca, *2. mn.* pijácā *(m. roda); prid.* **pìjačnī** — tržni, tržišni; **pijacòvina** — taksa što je plaćaju prodavači za mjesto na pijaci, tzv. mjestovina (u Zagrebu: *placovìna*); **pìjačār** — prodavač na pijaci, sajmar.

pijāde *indekl. tur.* (pijade) pješak (vojnik).

pijaníno, -ína, *mn.* pijaníni *tal.* (pianino) *muz.* vrsta klavira s nizom metalnih žica, napetih vertikalno; *isto i* **pijāno**, -āna, *mn.* pijāni; **pijànist(a)** — muzičar koji svira na klaviru, pijaninu, pijanu, klavirist; *žen.* **pijànistica, pijànistkinja;** *prid.* **pijanìstičkī; pijanòla**, *2. mn.* pijanólā (*tal.* pianola) mehanički klavir, sličan fonoli *(v.)*.

pijanìsimo, *mn.* pijanìsimi *v.* pianissimo.

pijàrist(a) — pripadnik katoličkog crkvenog reda (bave se uglavnom uzgojem omladine); *prid.* **pijarìstičkī.**

pijàstar, -stra, *2. mn.* pijastārā, **pijàster**, *gen.* pijàstera *tal.* (piastra — ploča) srebrni novac raznih zemalja na Istoku.

pìjat *v.* pjat (Nar.).

Pijáva *v.* Piave.

pijedèstal, -āla *franc.* (piedestal) 1. podnožje kipa, postolje spomenika ili stupa; 2. *prenes.* stanovište, stajalište, gledište; 3. visoki društveni položaj, priznata visina i veličina, autoritet; **ìzdići na pijedèstal** — veličati, hvaliti.

pijèglati *v.* pegla (»pijeglao..., kako bi rekao Karadžić«; Matoš).

pijelítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (pyelos — korito, posuda) upala bubrežne zdjelice.

pijelogràfija — rendgenski pregled bubrega i mokraćovoda.

pijèmija *grč.* stanje opće zaraženosti bakterijama putem krvi (uz brojne apscese u različitim organima).

Pijèmont — pokrajina u sjev. Italiji (Piemonte), odigrala veliku ulogu u ujedinjenju Italije (polovicom 19. st.); *u prenesenom smislu*

žarište, ishodište prvotno pokreta za oslobođenje, a onda i svake druge korisne javne djelatnosti; **Pijemontez,** -eza, 5. Pijemontezu — stanovnik Pijemonta; *žen.* **Pijemonteskinja;** *prid.* **pijemontskī; princ od Pijemonta** — naslov bivših talijanskih prestolonasljednika.

pijena *lat.* (poena) kazna.

pijerka *grč.* (perke) morska riba, kanjac.

pijesa *franc.* (piece) dramsko ili muzičko djelo, drama, gluma.

pijetet, -eta *lat.* (pietas — pobožnost) duboko poštovanje prema nekom; pun poštovanja odnos prema nekome ili nečemu, strahopoštovanje, ljubav, pobožna odanost (osobito prema mrtvima).

pijetizam, -zma *lat.* (*isp.* pijetet) 1. religiozna struja koja je nikla među protestantima Zapadne Evrope krajem 17. i početkom 18. st., uperena protiv prosvjetiteljske filozofije; pijetizam je propovijedao religiju osjećaja i religiozno-moralno usavršavanje; 2. lažna, prijetvorna pobožnost, pobožnjaštvo, licemjerje; **pijetist(a)** — pristaša pijetizma; *žen.* **pijetistkinja;** *prid.* **pijetistički.**

pik¹, pika *franc.* (pique) jedna od boja (crni list) u igraćim kartama; *prid.* **pikov.**

pik² *franc.* (pic) 1. šiljast, gol vrh visoke planine; 2. krajnji uglasti prostor u krmi i u kljunu broda.

pik³, pika *njem.* (Picke — koplje); dolazi u frazama: 1. **fom pik auf** (*njem.* vom Picke auf, tj. od koplja naviše, kako se nekad govorilo za vojnu službu, tj. od običnog vojnika pa do npr. generala), od početka do kraja, od glave do pete i sl.; 2. **imati pik na nekoga** — imati nekoga na zubu, imati na nekoga zub, progoniti nekoga.

pik⁴, pika — u dječjoj igri hvatanja ili sakrivanja mjesto »spasa«, odmora, gdje hvatač nema prava na »žrtvu«; uopće: točka! dosta! gotovo! svršeno! ne vrijedi! ne važi!

pik⁵ *tal.* (picco) kosa greda na jarbolu o koju je pričvršćeno sošno jedro; sošnjak.

pika¹ *v.* pica¹.

pika² *tal.* (picca) 1. start, polazna točka natjecanja; 2. meta, biljega, cilj.

pikada *španj.* (picada) udarac kopljem, strelicom i sl.; ubod.

pika-don *jap.* nova riječ u japanskom jeziku (pika — munja, blijesak + don — bum! tres!) kojem se označuje sav onaj užas što je stvoren udarom prve atomske bombe na grad Hirošimu 6. kolovoza 1945.

pikador, -ora, 5. pikadore *španj.* (picadore — kopljonoša, kopljanik) u borbi s bikovima borac s kopljem (obično na konju); draži bika sulicama zabadajući ih u njega.

pikantan, -tna, -tno *franc.* (piquant) 1. ljut, oštar, rezak, žestok, jako začinjen, ugodan za okus; 2. izazivački, sablažnjiv, koji pobuđuje interes, zanimljiv, privlačiv, zajedljiv, peckav, bockav, škakljiv, golicav, primamljiv, dopadljiv, duhovit; 3. suviše slobodan u pogledu pristojnosti, »seksi«; uzbudljiv, zavodljiv; **pikanterija** — duhovita, malo nepristojna šala, obično dvosmislena i škakljiva; *isto i* **pikanteska,** 3. -ski, *2. mn.* pikanteskā *i* pikanteskī.

pik-ap *v.* pick-up.

pikareska, 3. -ski, *2. mn.* -skī *španj.* (*isp.* pikaro) prvenstveno španjolska književna vrsta koja obrađuje život pustolova i ostalih sličnih tipova za razliku od one književnosti koja je prikazivala dostojanstvene vitezove i njima slične tipove; **pikareskan,** -skna, -skno — u stilu pikareske, pustolovan; *isto i* **pikarskī.**

pikaro *španj.* (picaro) skitnica, pustolov, lutalac, danguba; obješenjak, lukavac, prepredenjak, vragolan; lupež, vucibatina (Slaviček).

pikart (*od lat.* beghardus — član nekih pobožnih srednjovjekovnih sekti) naziv za husite i češku braću; *isp.* »Rudolf (Habsburgovac) je Španjolac i u šakama je španjolskim. Češke pikarte progoni, austrijskomu protestantskomu plemstvu se grozi...« (Šenoa, *Zlatarovo zlato*).

pikat, 2. *mn.* pikata *tal.* (fegato) jetra i pluća zajedno, drob, životinjska iznutrica.

pikati, -am (*isp.* pikpapir) — 1. biti ljepljiv, lijepiti se (npr. za prste); 2. *dijal.* (njem. picken, franc. piquer) bosti, nabadati, udarati, gurati nogom (npr. loptu vrhom kopačke).

pikavac -avca, *2. mn.* pikavācā (*isp.* pikirati) popularan naziv za avion koji pikira, obrušavač, strovalnik (drugo je *pikavac* — čik, opušak).

pike, -ea, *mn.* -ei, *2. mn.* pikea *franc.* (pique) vrsta pamučne tkanine prugaste ili jednobojne (bijele).

piket, -eta *franc.* (piquet) 1. *vojn.* pokretna patrola izvidnica, malen stražarski odred; 2. u kapitalističkim zemljama — odred radnika štrajkaša koji dežuraju kod vrata poduzeća da bi upozorili na štrajk i da ne bi pustili na rad štrajkolomce; 3. točka nekog kraja kojoj se visina određuje kod geodetskog snimanja; najviši vrh; 4. vrsta kartaške igre (32 karte, 2 igrača); 5. kolčić, motkica za premjeravanje zemljišta.

piketíranje — organiziranje piketa 2.

pikírati, pìkīrām *franc.* (piquer) 1. bosti, bockati, peckati, ljutiti, dražiti koga, izazivati nečije neraspoloženje, vrijeđati, »dirati u živac«; 2. *avij.* vrlo brzo letjeti prema zemlji prednjom stranom aviona, gotovo pod kutom od 90°; strovaljivati se, obrušavati se, obarati se; 3. »baciti oko«, htjeti, priželjkivati.

pìkīr-bod *franc.-hrv.* (piquire) način šivanja ili vezenja pri kojemu nit čini neprekidnu liniju s gornje i s donje strane tkanine.

pìknički tip *grč.* (pyknos — gust, debeo, zbit, čvrst) tip ljudi zbijene građe tijela i sklonih gojenju; **pìkničar** — piknički tip.

pìknik, *mn.* -ci, 2. pìknīkā *engl.* (picnic) zabavni izlet u društvu izvan grada; teferič; kućna zabava pri kojoj svatko pridonosi neki udio za potrošak; *isp.* refena; **pìknikovati,** -ujem — biti na pikniku, zabavljati se u prirodi; teferičiti.

piknolepsija *grč.* (pyknos — razuman, pametan + lepsis — hvatanje) *med.* bolest djece karakterizirana napadajima kratkotrajnog (ali katkada vrlo čestog) suženja svijesti (dijete izvrće oči prema gore, udovi mu omlohavljuju i sl.).

pìknometar, -tra *grč.* staklena bočica određenog obujma s kapilarom u zatvaraču; upotrebljava se za određivanje specifične težine tekućina i krutih tijela.

pìknja (*isp.* pikati 2) *dijal.* točka; *umanj.* pìknjica.

piko... — u fizici riječ koja kao prvi dio složenice označuje bilijunti dio osnovne riječi.

pìkofarad (*isp.* piko... + farad) bilijuntina farada *(v.)*, *skrać.* pF.

pìkola *tal.* (piccolo — malen) 1. vrsta malene usne harmonike; 2. vrsta malene flaute; 3. mala djevojčica.

pìkolo, pìkola, *mn.* pìkoli *tal.* (piccolo) 1. malen; 2. konobarski naučnik, učenik u privredi ugostiteljske struke; 3. mala flauta (*isp.* pikola).

pìkov, -a, -o — prid. prema *pik*[1] *(pìkov as, pìkova dáma)*.

pìkpapīr (*njem.* pichen — mazati smolom) papir s jedne strane namazan ljepilom.

pikrāti *(mn. m. r.)* — soli pikrinske kiseline.

pìkrīn, -ína *grč.* (pikros — gorak, ljut, oštar) gorka tvar iz biljke Digitalis purpurea; *prid.* **pikrínov; pìkrīnskī; pìkrīnskā kiselìna** — *kem.* trinitrofenol, kristalična tvar žute boje koja se dobiva nitriranjem fenola; vrlo jako eksplozivno sredstvo.

piks kai laks *grč.* rukama i nogama, svom snagom.

pìksa, *2. mn.* pîksā *njem.* (Büchse; *grč.* pyxís) 1. kutija (uglavnom okruglog oblika); 2. *prenes.* glava *(u vulgarnom govoru)*; *isto i* **pìksla,** *2. mn.* pìkslā *i* pìkslī.

pìksida, *2. mn.* pìksīdā *grč.* (pyxís, 2. pyxídos) 1. kod starih naroda mala okrugla kutija za držanje ljekovitih masti, kozmetičkih sredstava, nakita itd.; 2. kod kršćana posuda posebnog oblika za posvećene hostije (u svrhu bogoslužja).

pìksl *njem.* (*isp.* piksa) pernica, đačka spremnica za pisaći pribor; *isp.* penal[3].

pìksla *v.* piksa.; *isto i* **pìksna.**

Pìkti, Pîktā — drevni narod u sjevernoj Škotskoj, hrabri borci protiv Rimljana (ovi su protiv njihovih napadaja morali izgraditi poseban sistem utvrda nazvan *Hadrijanov zid*); potisnuti u kasnijim stoljećima od Angla i Sasa, povukli su se u brda i stopili sa Škotima.

pìktije, pìktījā *(mn. ž. r.)* *tur.* (pyhty — nešto zgrušano, kondenzat) hladetina, drhtalica, mrzletina, drče, pače, aspik, sulc, lučenje, želatin; *prid.* **piktijast** — hladetinast.

piktogràfija *lat.-grč.* (pictus *od* pingere — slikati + grafō — pišem) 1. pismo u slikama, slikovno pismo; *isp.* ideografija; 2. *tipogr.* umnožavanje teksta preslikavanjem; **piktogram** — slika predmeta kao simbol pojma ili riječi (u najranijem obliku pisma).

piktòrijel *v.* pictorial.

piktùra *lat.* (pictura) slikarstvo.

pikturàlan, -lna, -lno *lat.* (pictura — slika, slikanje; slikarstvo) 1. slikarski; 2. slikovit; 3. izražen slikama, ilustriran,

pìkula (*tal.* piccolo?) 1. špekula, kliker; 2. sitan novac *(nemam ni pikule)*; **pìkulati se,** -ām se — špekulati se, igrati se klikerima.

pìk-zìbner *njem.* (*isp.* pik[1] + sieben — sedam) pikova sedmica, najslabija karta u preferansu i u nekim drugim kartaškim igrama; upotrebljava se ponajviše u prenesenom smislu kao oznaka za sitnog, bezvrijednog čovjeka na kojega se nitko ne osvrće, za »zadnju rupu na svirali«.

pîl[1], pîla, *lok.* pílu *grč.* (pîlos — pust, filc) pusteni (filcani) putni šešir starih Grka (Grci su samo na putovanjima nosili šešire).

pil[2] *v.* piloni.

Pìlad *grč.* sin kralja Strofija u Fokidi; po starogrčkoj priči prijatelj Orestov *(v.)* s kojim je proživio sve njegove nevolje; simbol vjer-

nog prijateljstva; oženio se sestrom Orestovom Elektrom.

pìlāj, -āja *v.* pilav.

pìlastar, -stra, *2. mn.* pìlastārā *tal.* (pilastro) četverobridni stup koji stoji uza sam zid ili je jednim dijelom svoje debljine ugrađen u zid; polustup.

Pìlat Pòncije (*akc. i* **Pìlāt,** -āta, 5. Pìlāte) — ime biblijskog suca Kristova; dolazi i u frazama: 1. **ići od Poncija do Pilata** — tražiti, lutati za nekim ciljem, obijati pragove; ići od nemila do nedraga; 2. **dospjeti kao Pilat u Vjerovanje** — slučajno se negdje naći (Pilat se naime spominje u molitvi »Vjerovanje«); 3. **oprati ruke kao Pilat** — skinuti sa sebe odgovornost (po *Bibliji* je Pilat, osudivši Krista, oprao ruke da pokaže kako nije kriv za sve što će se dalje dogoditi); *isp.* »pilatski peru ruke« (Večernji list).

pìlāv, -āva *tur.* (pilāv) 1. jelo od riže s mesom, rižot na istočnjački način; 2. gozba, svečanost, pir, svadba (negda je takvom prilikom pilav bio glavno jelo).

pìldovati, -ujēm *v.* bildovati; **pìldūng** *njem.* (Bildung) vježba, obuka, naobrazba, izobrazba (Krleža).

pilìgrīn, -ína, 5. pìligrīne *lat.* (peregrinus — tuđ, stran) 1. putujući bogomoljac, hodočasnik, poklonik; 2. putnik uopće.

pìlko, pìlka, *mn.* pìlki, 2. pīlkā *lat.* (vespillo — mračnjak) grobar za ubogare koje su u rimsko doba i u srednjem vijeku pokapali noću.

pilokàrpīn, -ína — alkaloid iz jedne droge koja se dobiva od južnoameričke biljke Pilocarpus; služi u liječenju glaukoma *(v.)*.

pilòni *(mn. m. roda) grč.* (pylōn — velika vrata hramova i palača) 1. dvije plosnate zarubljene piramide na ulazu u egipatske hramove; 2. stupovi na kojima visi ili počiva most.

pìlorus *grč.* (pylōros — vratar) donji otvor želuca; *naš izraz:* vratarnik; *prid.* **piloričan,** -čna, -čno.

pìlot, *2. mn.* pìlōtā (*akc. i* **pìlōt,** -ōta, 5. pìlōte) *franc.* (pilote) 1. specijalist u upravljanju avionom ili drugim letačkim aparatom, vođa aviona, dirižabla ili aerostata; avijatičar; »aeroplanski krmilar« (Matoš); 2. lučki peljar; osoba koja dobro poznaje uvjete plovidbe na stanovitom dijelu mora, rijeke, jezera, koja dobro poznaje pristupe k luci itd. i koja peljārī brodove na svom području; kormilar, provodič brodova; 3. priručnik s uputama za sigurnu plovidbu u određenim vodama; 4. u građevinarstvu: drevni, betonski ili gvozdeni stup koji služi za prenošenje opterećenja konstrukcije na čvrsto tlo; šip; 5. kao prvi dio složenice označuje nešto što služi kao uzor, kao primjer, za ogled; *žen.* **pìlotkinja;** *prid.* **pìlotov (pilòtov); pìlotskī (pìlōtskī); pilotáža** — vještina upravljanja avionom, jedrilicom, dirižablom; **viša pilotáža** — vještina izvođenja zapletenih »figura« na letalu (mrtvih uzlova, lupinga, strelovitih zaokreta, spirala i sl.); kormilarenje, peljarenje, vođenje; **pilotírati,** -lòtīrām — upravljati avionom; peljariti lađu.

pilotyzam, -zma — pojam prema *Piloty* (Karl; 1826—1886), profesor na umjetničkoj akademiji u Münchenu; odigrao je značajnu ulogu ne samo u njemačkoj nego i u evropskoj umjetnosti i stvorio školu romantično-historijskog slikarstva (Krleža).

pìlula *lat.* (pila — lopta, pilula — loptica) kuglica od neke osnovne mase s dodatkom ljekovite tvari; tableta, dražeja, *prenes.* **gorkā pìlula** — vrlo neugodan doživljaj.

pìljār, -āra, 5. pìljāru *v.* filarka; *žen.* **piljārica.**

pìme, pīma *(mn. ž. roda) rus.* (pymy) *v.* valjenke.

pìment *franc.* (piment — crvena paprika) vrsta začina, isto što i najkvirc.

pimpinèla *lat.* (Pimpinella magna) *bot.* bedrenica, divlji kim[1] *(v.)*.

pìmplati, -ām *njem.* (pimpeln) — maziti se, prenemagati se; u sportskom jeziku (vulgarnom) izraz za suvišno, sitničavo, beskorisno driblanje (*v.* dribling); *isto i* **pìmplovati,** -ujēm; **pìmpler** — igrač koji voli pimplati; **pimplèraj,** -āja — suvišno driblanje, beskoristan nogomet.

pìmzl *njem.* (Pinsel) kist, kičica (u slikara); **pìmzlovati,** -ujēm — mazati kistom, slikati, oslikavati; *isp.* pemzl.

pìna *lat.* (pina — vrsta školjke *odn.* pinna — pero) 1. vrsta duguljastih školjki; 2. perjanica na šljemu konjanika; 3. sitan čavlić bez glave (i onaj na kome u kompasu stoji magnetska igla); 4. malen šiljast štap u geodeziji *(v.)*.

pinakotèka, 3. -ci *grč.* (pínax, 2. pínakos — pločica, slika + thēkē — spremnica) galerija slika.

pin-ap-gerl *v.* pin-up-girl.

pìnas — indijska tkanina od lìka ili od vlakana ananasova lišća.

pinàsa, *2. mn.* pinasā *franc.* (pinasse) bočni čamac na ratnom brodu sa više od 14 vesala: dugačka uska lađica.

pìnca *tal.* (pinza) štipaljka, kvačica; na filmu: manji reflektor snabdjeven štipaljkom, koji se može pričvrstiti bilo gdje.

pince-nez (*čit.* pens-ne) *franc.* (pincer — štipati + nez — nos) cviker *(v.)*.
pinceta, *2. mn.* pinceta *franc.* (pincer — štipati) elastična štipaljka sa dva čelična elastična kraka za prihvaćanje sitnih, klizavih i krhkih predmeta; upotrebljava se u medicini, u tehnici, u laboratorijima; hvataljka, mašice.
pincgavskī konj, pincgavsko govedo — oplemenjene životinje iz krajine Pinzgau u Austriji.
pinche *španj.* (*čit.* pinče) vrsta malog južnoameričkog majmuna.
pinč, pinča *engl.* (pincher) vrsta psa štakoraša iz grupe špica.
pinč-efekt *engl.* (pinch — pritisak) povećavanje gustoće električne struje ili magnetskog toka u slojevima bližima središtu; *isp.* skin-efekt.
pineapple *engl.* (*čit.* painepl) ananas.
pinel, *2. mn.* pinela *tal.* (pennelo) 1. kist, kičica; 2. *prenes.* majstor slikar.
pinen, -ena — najvažniji terpentinski uglikovodik, glavni sastojak terpentinskog ulja.
pinez *v.* penez (Begović).
pingač — popularno za ping-pong (Novine).
ping-pong *engl.* 1. tenis na stolu, stolni tenis; 2. *u drami:* dijalog u kratkim, odsječnim, duhovitim rečenicama: *isp.* Hvala vam. — Hvala vama. — Čestitam vam. — Mi čestitamo vama... Živjeli! — Živjeli vi! Tik-tak! Ping-pong! (M. Matković, *Premijera*).
Pinguentum — antičko ime za naš *Buzet* u Istri.
pingvīn, -ina *lat.* (pinguis — debeo, tučan, zdepast) 1. ptica koja živi uz morske obale južne polutke; ne leti, ali izvrsno pliva i roni; *kod nekih naših pisaca:* tučnjak (valja napomenuti da Matoš djelo A. Francea *L'Ile des pingouins* prevodi sa *Otok pljenora,* no u Benešićevu rječniku su *pingvin* i *plijenor* dvije različite ptice; stručnjaci plijenora [ikav. *plinor*] zovu gnjurac, njorac, kormoran); 2. vrsta modernog plesa.
pīnija *lat.* (pinus — omorika, bor) 1. vrsta crnogorice s krošnjom poput kišobrana; 2. stup od vodene pare i dima koji izlazi iz ždrijela vulkana i poprima oblik pinije; *prid.* **pīnijin.**
Pinkerton — prezime dvojice (Alan, Nat) detektiva iz kriminalnih romana između dva rata; sinonim za dovitljivog i snalažljivog detektiva (*isp.* Sherlock Holmes, Rip Kirby).
pinkl *njem.* (Bündel) zavežljaj, zamotljaj, naramak, omot, kofer.
Pino *tal. hipok. prema* Josip (Giuseppino).
Pinocchio *tal.* (*čit.* Pinokjo) zapravo »sjemenka pinije«, a inače ime glavnog junaka istoimenog dječjeg romana talijanskog pisca Carla Lorenzinija (Collodija) koji je postigao svjetsku slavu te je preveden na mnoge strane jezike (kod nas u prijevodu Vjekoslava Kaleba doživio nekoliko izdanja).
pinokot *grč.* naćvice, koritašce (za miješenje kruha).
pinsovati, -ujem *franc.* (pincer) krnjiti, lomiti mladice na voćki, obrezivati, potkresivati.
pīnta *engl.* (pint) 1. mjera za tekućinu (= $^1/_8$ ga , tj. 0,47 litre); politrenjak; kod Krleže »vinska mjera od dvije holbe, to jest dva polića, to jest litra«; također i mjera za suhe tvari (oko pola litre); 2. mali srednjovjekovni trgovački brod; 3. nekada naziv za veselo društvo feudalne vlastele (Đalski); »Ti slavni plemenitaški fakulteti traju od odlaska Turaka pak sve do konca 18. stoljeća. Per pintas multas diu vivat clara facultas *lat.* Po mnogim pintama neka dugo živi slavni fakultet« (Krleža).
pinteks *lat.* (*isp.* pinija *i* tekstil) proizvod od crnogoričnih iglica i nekih drugih tekstilnih materija koji služi za izradu lakih ljetnih tkanina (pronađen 1943).
pinter, *2. mn* pintera *njem.* bačvar, kačar; *isto i* **pintar.**
pin-up-girl (*čit.* pin-ap-gerl) *engl.* (pin-up — pričvrstiti, pribosti + girl — djevojka) američki izraz koji označuje djevojku izrazite ljepote, upadljivu krasoticu (naime takvu kojoj se fotografije objavljuju u filmskim i sličnim časopisima odakle ih mladići izrezuju i pribijaju na zidove).
pinxit (*čit.* pinksit) *lat.* (pingere — slikati) naslikao (stavlja se na slike ispred ili iza potpisa slikara); *često i skraćeno:* **pinx.**
pīnj, pinja *tal.* pinija *(v.)*.
pinja, *2. mn.* pinja *tal.* škrtac, tvrdica, cicija.
pinjal, -ala *tal.* (pugnale) bodež.
pinjata, *2. mn.* pinjata *tal.* (pignatta) lonac, kotlić.
pinjol, -ola *tal.* (pignolo) sjemenka pinije (jestiva).
Pio, Pija, 3. Piju, *instr.* Piom *lat.* (pius) »pobožni«, »poštovalac svetinja«.
piodermija *grč.* (*isp.* pioreja) gnojna kožna bolest (folikulitis, furunkul).
Piombi *tal.* (piombo — olovo) državni zatvor u duždevoj palači u Veneciji, sa zidovima optočenim olovom (zbog toga zimi studen, a ljeti nepodnošljivo vruć) (V. C. Emin).
pion, -ona *franc.* (pion) 1. pješak u šahu, »pijurac«; 2. *prenes.* osoba kojom se netko služi po svojoj volji, kao šahovskom figurom; nesvjesni sudionik, čovjek kojega netko »ubaci«

umjesto sebe u neku (obično nečasnu) akciju, »slijepo oruđe«.

Pioneer (*isp.* pionir) — jedan od naziva američkih umjetnih satelita (pored npr. Explorer, Vanguard i dr.): Pioneer I — lansiran 11. X. 1958, težak 37kg, prvi pokušaj odlaska na Mjesec; *isp.* Score.

pionȉr, -íra, 5. pìonīre *i* -īru *franc.* (pionnier) 1. krčitelj novih putova na nekom području; posebno su pionirima bili nazivani prvi naseljenici na novim teritorijima Sjev. Amerike; 2. vojnik pionirske čete kojoj je dužnost da kopa rovove, popravlja i gradi putove, podiže mostove i utvrde, vrši miniranje itd.; opkopar; 3. u našoj zemlji član dječje organizacije koja obuhvaća djecu u dobi od 7. do 14. godine; *žen.* **piònīrka;** *prid.* **piònīrskī.**

pioréja *grč.* (pyom — gnoj + rheō — tečem) gnojna upala, gnojenje zubnog mesa, istjecanje gnoja uopće.

pȉpa[1], *2. mn.* pīpā *tal.* (pipa) lula.

pipa[2] *lat.* slavina; **dojti na pipu** *kajk.* postati žrtva (Krleža).

pipa[3] *kin.* kineska lutnja sa 4 žice.

pipa[4] — vrsta bezrepog vodozemca u Brazilu; ženka odlaže jaja u udubine na vlastitim leđima, gdje mladi proživljavaju metamorfozu.

pipe *engl.* (*čit.* pajp) 1. cijev, kanal; 2. sloj, naslaga rude u obliku cijevi; 3. bure, bačva (od 477 lit.); **pipe-line** *v.* pajp-lajn.

pipèta, *2. mn.* pipetā *franc.* (pipette) kapalo, kapaljka; uska staklena cjevčica s gumenim nastavkom za uvlačenje malih količina tekućine i za ispuštanje tekućine u kapljicama.

pipìtr, *2. mn.* pipítrā *franc.* (pupitre) naslon, pult, stalak, podložak za knjige, note i dr. u obliku nagnute daske, pričvršćene na nogarima; *isp.* leturin, notnštender, peštahta.

pȉpser *engl.* (pip — pijukati, cijukati) pijukanje, cijukanje i slični šumovi koji se katkada (bez potrebe) pojave pri snimanju zvukovnih efekata na magnetofonsku vrpcu; *isp.* krakser.

pȉpūn *grč.* (pepōn — od sunca skuhan, zreo) dinja.

Pȉr, Pȉra — 1. ime epirskog kralja koji je u 3. st. pr. n. e. pobijedio Rimljane, ali je sam pri tom pretrpio velike gubitke; 2. ime Ahilejevu sinu (Pȉr Neoptòlem); *prid.* **Pȉrov; Pȉrova pobjeda** — sumnjiva pobjeda koja ne opravdava pretrpljene žrtve i donosi više štete nego koristi pobjedniku.

pȉr, píra, 5. pȉre, *mn.* pírovi *tur.* (pir) 1. starješina jednoga derviškog reda; 2. starješina esnafa (cehmeštar).

piràja (piràna) *indijan.* vrsta južnoameričke ribe sa zubima oštrim poput noža; opasna grabežljivica, živi pri dnu tropskih južnoameričkih i afričkih rijeka u velikim jatima (nađe li se u vodi čovjek ili životinja, slete se na žrtvu i za nekoliko trenutaka oglođu je do kostiju); zove se i *kariba.*

piramída *grč.* (pyramis, 2. -ídos) 1. *geom.* tijelo omeđeno plohama kojemu je jedna ploha (osnovica) mnogokut, a druge plohe — trokuti sa zajedničkim vrhom; 2. golema kamena četverostrana građevina sličnoga oblika (spomenik starih Egipćana) koja je služila kao grob egipatskim vladarima (faraonima); piramide su pravili i stari Mehikanci; 3. u fiskulturi — akrobatska figura sastavljena od ljudi koji stoje jedan na drugom u nekoliko katova i koja se prema vrhu sužava; 4. biljarska igra; 5. drvena ili željezna građevina na vrhu planine, vidikovac; 6. vrsta zagonetke; sastoji se u tome da se jednoj riječi dodaje novo slovo, a sva se slova premeću u slijedeću zadanu riječ; **piramidàlan,** -lna, -lno — koji ima oblik piramide; *prenes.* sjajan, ogroman, veličanstven, divovski, gorostasan, golem.

piramìdon, -ona (*isp.* piramida) — sredstvo za snižavanje temperature i za ublaživanje boli.

Piram i Tizba *mitol.* dvoje nježnih zaljubljenika o kojima se priča da su vodili ljubav kroz pukotinu jednog zida; zbog nekog nesporazuma počinili samoubojstvo, misleći jedno za drugo da su mrtvi (predmet nekoliko umjetničkih obrada).

piràna *v.* piraja.

pirandelìzam, -zma — po talijanskom piscu Luigiju Pirandellu (1867—1936; nobelovac 1934) nazvani pravac u književnosti koji obrađuje teme na njegov način (sklonost paradoksima, opreka pojedinac — društvo itd.); **pirandeleskan** — koji je u stilu Pirandella (N. Batušić).

piranha *v.* piraja.

piranometar, -tra *grč.* instrument za mjerenje intenziteta Sunčeva zračenja na površinu Zemlje; *isto i* solarimetar.

piranja *v.* piraja.

pirargirīt, -íta *grč.* važna srebrna ruda.

pìrat, *2. mn.* pīrātā (*akc. i* **pìrat,** -ata, 5. pìrate) *grč.* (peiratēs) morski razbojnik, gusar; *prid.* **pȉratskī; piratèrija** — gusarstvo.

pìre, -ea, *mn.* -ei, 2. pireā *franc.* (purée) kaša (obično od krumpira, kestena, jabuka itd.).

pìreks *grč.-lat.* (pyr — vatra + ex — izvan) industrijsko ime specijalnog (»vatrostalnog«)

stakla koje služi za predmete što dolaze u izravni doticaj s vatrom (osim toga i za teleskope i sl.).

pìrēn, -éna — aromatski ugljikovodik, služi u organskim sintezama.

Pirenèji *v.* Pirineji.

piretici *(mn. m. r.) grč.* (pyr — vatra) sredstva za pojačavanje tjelesne temperature.

piretoterapija *grč.* (pyretos — groznica, ognjica + *isp.* terapija) liječenje umjetno izazivanim pojavama temperature, groznice, vrućice, ognjice (koja ubija klice nekih bolesti).

piretrīn, -ína *grč.* prirodni insekticid *(v.)* derivat izoprena; dobiva se iz cvjetova dalmatinskog buhača.

pȉrg, pȉrga *grč.* (pyrgos) toranj, kula, tvrđava, zaklon (*isp.* burg).

pȉrgast, -a, -o *mad.* pjegav, šaren, prugast; *isto i* **pȉrgav.**

pìrheliomètar *grč.* (pyr — vatra, helios — sunce) *v.* aktinometar.

piridīn, -ína *grč.* (*isp.* pyr — vatra) *kem.* isparljivi, smrdljivi, otrovni, bezbojni organski spoj u katranu kamenog ugljena, topljiv u vodi i alkoholu; primjena vrlo široka (denaturacija špirita, ubijanje štetočinja, proizvodnja nekih lijekova i dr.).

piridòksīn, -ína *grč.* vrsta vitamina B, kristalna tvar koja se nalazi u žitaricama, mesnim proizvodima i u kvascu.

Piriflègetont (*ili* Flegeton) *grč.* (pyr — vatra, flego — gorim, plamtim) jedna od rijeka u starogrčkom mitološkom podzemnom svijetu, tzv. Vatrena rijeka (tvori veliko jezero što kipi vodom i muljem): »Tartarskih oko zidovā Flegeton propinje pjenu, | rijeka što kamenje valja u žarkom i hučnom plamenu« (*Eneida* VI, 550, 551).

pìrih, *mn.* -si, 2. pīrīhā *grč.* (pyrríchion) pjesnička stopa od dva kratka (odn. nenaglašena) sloga.

pìrija, *2. mn.* pìrījā *tal.* (*venet.* piria) lijevak, trahtur.

pirija² *grč.* peć.

pìrinač, -īnča *tur.* (pirindž) 1. riža; 2. *šatr.* biser, perle; *prid.* **pirinčan; pirīnčev; pirinčana,** *2. mn.* -ānā — tvornica u kojoj se obrađuje riža i priprema za prodaju, rižana; **pirinčīšte** — polje gdje se uzgaja riža, rižište.

pìrindž *tur.* (pirindž) žuta mjed, bronza, tuč.

Pirinèji *(mn. m. roda)* — gorje na francusko-španjolskoj granici; *prid.* **pirinejski; pirinejit,** -íta — vrsta granata *(v.)* nađenog na Pirinejima.

pìrīt, -íta *grč.* (pyrítes) sumporno-željezna rudača; *prid.* **pìrītnī.**

Piritoj — u starogrčkoj mitologiji sin Iksiona *(v.)*, kralj Lapita u Tesaliji; na njegovoj svadbi zapodjela se bitka između Lapita i Kentaura; bio pratilac i pomoćnik Tezejev u pothvatu da ugrabe Prozerpinu *(v.)*.

pìrjān, -ana *tur.* meso kuhano u pari zajedno s krumpirom i rižom; **pìrjati,** -ām *i* **pirjaniti,** pìrjānīm — kuhati, »dinstati«; *isp.* temfati.

pȉrla *v.* pirija.

pìrlit *tur.* (pyrylty) nakit, ukras; **pirlìtati,** -ām — kititi, krasiti, resiti.

piro... *grč.* (pyr, 2. pyros — vatra) kao prvi dio složenice označuje vezu s vatrom.

pirofìlīt, -íta *grč.* mineral masna opipa, aluminijev silikat.

pirofòbija *grč.* (piro... + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od vatre.

pìroforan, -rna, -rno *grč.* zapaljiv (vatronosan).

pìrog, *mn.* pìrogi, 2. pȉrōgā *rus.* (pirog) tjestenina, kolač, punjen mesom, zelenjem, ribom.

piròga, 3. -gi, *2. mn.* pirogā *indijan.* malen čamac Polinezijaca izdubljen u jednom komadu drveta.

pirògen (-gen) *grč.* (piro... + genesis — postanak) koji uzrokuje vrućinu; pirogena sredstva daju se nekim bolesnicima da bi se njihove bolesti liječile umjetno izazvanom vrućinom od koje ugibaju uzročnici dotičnih bolesti; *isp.* piretoterapija.

pirogràfija *grč.* (piro... + grafein — pisati) slikarska tehnika pri kojoj se slike, osobito na drvetu, dobivaju utiskivanjem vreloga željeza u materiju; slikanje gorenjem.

piroksìlīn, -ína *grč.* (piro... + xylon — drvo) praskavi pamuk; eksplozivna tvar koja se dobiva obradom staničnog tkiva srčike drveta s pomoću sumporne i dušične kiseline; upotrebljava se za miniranje i za pravljenje bezdimnog baruta.

pirolàtrija *grč.* (piro... + latreía — služba) obožavanje vatre.

pirolíza *grč.* (piro... + lysis — razrješavanje) razgradnja tvari pod utjecajem topline.

pirolùzīt, -íta *grč.-lat.* manganov dioksid, važna manganova ruda od koje se dobiva bojadisano staklo.

piromànija *grč.* (piro... + *isp.* manija) bolesni nagon nekih duševnih bolesnika za podmetanjem požara; **piròmān,** -ána, 5. piromane — podmetač požara, palikuća.

piromàntija *grč.* (piro... + manteia — gatanje, vračanje) proricanje po plamsanju odn. tinjanju vatre.

pìrometar, -tra, *2. mn.* pìrometārā *grč.* (piro... + metron — mjera) sprava za mjerenje visokih temperatura (iznad 500° C).
piromis *grč.* (*iz egipat.* pi-romi — čovjek) lijep i dobar čovjek, skladno biće (*isp.* kalokagatija).
pironìzam, -zma — krajnji skepticizam *(v.)*; po imenu starogrčkog filozofa Pirona (Pyrrōn, 340—270. pr. n. e.) iz Elide koji je naučavao da je sve na svijetu relativno i da se treba čuvati svakog izvjesnog suda; *izv.* **piròrnist** (*Hrv. vila* 1883).
pìrop, -ópa *grč.* (pyrōpos — koji je ognjena lica) *miner.* crveni granat *(v.)*, dragulj.
piroplazmòze *grč.* bolesti domaćih životinja što ih uzrokuju neki praživi, nametnici u eritrocitima kònjā i gòvēdā, ovácā i pásā; prijenosnici bolesti su krpelji.
pirosfèra *grč.* rastaljena unutrašnjost Zemlje, ispod čvrste kore litosfere *(v.)*
pirosòma *grč.* (piro... + sōma — tijelo) svijetleća morska životinja sa gotovo providnim hrskavičnim tijelom.
pìroški, pìrožākā *(mn. m. roda) rus.* (pirožki) uštipci punjeni slanim nadjevom; *isp.* pirog.
pirotèhnika, 3. -ci *grč.* (piro... + *isp.* tehnika) grana tehnike koja se bavi pravljenjem eksplozivnih i zapaljivih smjesa, signalnih kresova, vatrometa, raketa; *prid.* **pirotèhnički;** **pirotèhničar** — radnik kemijske struke koji radi na proizvodnji pirotehničkog materijala; *isto i* **pirotèhnik,** *mn.* -ci.
Pîrova pòbjeda *v.* Pir.
piròza *grč.* (pyr — vatra) 1. žgaravica; 2. crvenilo lica, zaplamljeni obrazi.
pirozī *prid. indekl. tur.* otvorenoplav, zelenkastoplav; *isp.* piruz.
piruèta, *2. mn.* piruētā *franc.* (piruette) 1. kružni okret tijela na prstima kod plesa; okret oko sebe na jednoj nozi; 2. kod jahanja — okret konja na stražnjim nogama.
pìrūn, -ūna *novogrč.* (peiruni) vilica, viljuška.
pìrūz, -ūza *v.* mavi-piruz.
pìs *prid. indekl. tur.* (pis) prljav, pogan, nečist.
Pisae *(mn. ž. r.)* — antičko ime grada Pize (*tal.* Pisa) u Italiji.
pìsang, *mn.* -zi *malaj.* banana.
piscem natare doces *lat.* ribu učiš plivati, tj. radiš nepotreban posao (*kod nas:* nosiš drva u šumu).
Pisces *lat.* Ribe, jedno od zviježđa u Zodijaku.
piscìna *lat.* (*akc.* piscīna; *isp.* piscis — riba) 1. ribnjak; 2. rezervoar za vodu u rimskim kupalištima, bazen.
pìsličar *njem.* (bisschen — malo, *preko austr.* bissel) 1. sitničar, grošićar, trgovac na malo, kramar; 2. *prenes.* čangrizalo; *prid.* **pìsličarov** *i* **-arev; pìsličarskī; pisličàriti,** -sličārīm — raditi kao pisličar.
pìsluk *tur.* (*isp.* pis) prljavština, nečistoća.
pisoàr, -ára *franc.* (pissoir) zahod, nužnik, klozet (za muškarce).
pìsta, *2. mn.* pīstā *franc.* (piste) trag, staza, trkalište, trkaća staza; u novije vrijeme: dio aerodroma sa kojega uzlijeću odnosno na koji slijeću avioni.
pistàcija *lat.* (pistacium) biljka morski lješnjak, prava tršlja; plod sličan bademu ili lješnjaku, ukusan i pun ulja; raste po južnoj Evropi i na Istoku; *kod nas ga zovu i* **pìstać** *i* **pìstak.**
pistacīt, -íta *v.* epidot.
pìstelj, -elja *tal.* (pastello — tučak, vjerojatno zbog oblika) morski krastavac, trp.
pìstīlj, -ílja *tal.* (*isp.* pistelj) keramički štapić kojim se nešto drobi.
pistòl, -óla *franc.* (pistole) stari dukat, zlatan novac različitih vrijednosti (ime navodno po talijanskom gradu Pistoji, gdje su ga kovali).
pistòn, -óna *franc.* (piston) 1. metalna čašica s malenom količinom eksplozivne tvari koja služi za paljenje barutnog punjenja u patroni (*v.* kapsla); 2. kod duhačkih muzičkih instrumenata jezičac koji prekriva zvučne otvore; sapnica; 3. visoka trompeta s ventilima.
pišerdžija *tur.* (piširmek — peći, kuhati) pekar; **pišerma,** *2. mn.* pišermā — plaća za pečenje kruha.
pìšīnger — vrsta kolača (torta) i slatkiša (po imenu proizvođača).
piškota *tal.* (biscotto) vrsta slatkog vrlo sipkog kolača.
pìšla, *2. mn.* pīšlā *njem.* (Büschel) svežanj, vezica, baglja, kita, rukovet (cvijeća, nekoga povrća, npr. peršuna).
pišmān *prid. indekl. tur.* (pišman, püšman, pešiman) 1. onaj koji se kaje, koji žali za nečim, koji se predomislio, koji je odustao; 2. lakom za nečim, željan čega, mahnit na nešto; **pišmàniti se,** pišmānīm se — kajati se, predomišljati se; **pišmànluk,** *mn.* -ci — 1. pokajanje, kajanje, žaljenje, predomišljaj; 2. globa koju plaća onaj tko se predomislio (kod naših [starijih] pravnika: odustatnina).
pišmòlj, -olja *tal.* (pesce molo) pučko ime za ribu ugoticu (vrsta oslića).
pìšpek *mad.* (püspök) biskup.

Pìšta *mad.* (Pista) 1. *v.* Stjepan; 2. katkada i (ponešto podrugljiv) naziv za Mađara uopće.
pištamalj *v.* peštemalj.
pištelj, -elja *v.* pistelj.
pìštola *grč.* crkvena poslanica, epistola (Šenoa).
pištolj, -olja (pistola *od češ.* pišt'ala — svirala, frula; cijev) malo ručno vatreno oružje, revolver; *isto i* **pištolja;** *prid.* **pištoljskī;** *umanj.* **pištolj(č)ić;** *uveć.* **pištolj(č)ina; pištolj-film** — porugljiv izraz za vestern *(v.)*.
pišurma, *2. mn.* -urmā *tur.* (pişirme) plaća pekaru za pečenje domaćega kruha u pekari; *isp.* pišerdžija.
Pìt (*grč.* Pythō) — staro ime za Delfe *(v.)*.
pìta, *2. mn.* pitā *tur.* (pite *od grč.* pētta) vrsta jela (kolača) od tijesta i različitih slatkih ili slanih dodataka (*isp.* supita, sultipita).
Pitagora *grč.* jedan od velikih starogrčkih filozofa (582—500. pr. n. e.) kojemu je princip svijeta bio broj i sklad; *prid.* **Pitagorin; Pitagorin poučak** — poznato matematičko pravilo da je kvadrat nad hipotenuzom jednak zbroju kvadrata nad objema katetama; **Pitagorin magarećī most** — pomoćno nastavno sredstvo za pamćenje teško pamtljivih stvari; **pitagorìzam (pitagoreìzam),** -zma — učenje Pitagore i njegovih nastavljača: strogi propisi o načinu života na koje su se obvezivali pripadnici pitagorovačkih zajednica; **pitagorist(a)** — pristaša Pitagorina naučavanja; *isto i* **pitagorovac,** -ōvca, 5. pitagorōvče, *2. mn.* pitagorovāca
Pìtak (*grč.* Pittakos) »iz Mitilne«, jedan od sedmorice starogrčkih mudraca (651—569. pr. n. e.); dao rodnom gradu novi ustav, pošto je protjerao tirane.
pìtar, -āra *tal.* (pitale) zemljana posuda (za noćne potrebe, vrčina, kahlica), tegla (za uzgajanje cvijeća i sl.); *isp.* saksija.
pitchpine *v.* pičpajn.
pitekàntrop *grč.* (píthekos — majmun + anthropos — čovjek) fosilni pračovjek, znanstveno: **pitecanthropus erectus** *lat.* (*čit.* pitekāntropus erēktus) — uspravni pitekantrop, naziv za tzv. javanskog čovjeka, izumrlu vrstu čovjekolikih majmuna koji su hodali uspravno i uopće bili vrlo nalik na čovjeka (lubanja pronađena na otoku Javi i prema njoj rekonstruiran čitav tip).
Pìter — u starijoj ruskoj književnosti česta zamjena za *Petersburg* (Petrograd, Lenjingrad).
pìthi e apithi *grč.* pij ili odlazi (*isp.* aut bibas, aut abeas).
Piter Pan *v.* Peter Pan.
pìte šen *njem.* (bitte schōn) molim lijepo.
pitigrilìzam, -zma — po talijanskom piscu (Dinu Segreu) Pitigrilliju (1893) nazvana vrsta literature koja obrađuje motive manje-više pornografske (osobit razvoj u desetljeću 1920—1930).
Pìtija *grč.* 1. u staroj Grčkoj — svećenica-proročica u Apolonovu hramu u Delfima; sjedila je na tronošku iznad pukotine u stijeni iz koje su se dizale omamljujuće pare i pod utjecajem tih para govorila nesuvisle riječi koje su u zagonetnoj, dvosmislenoj formi svećenici tumačili kao proročanstva; jedno od najpoznatijih ovakvih dvoznačnih proročanstava bilo je znamenito *Ibis redibis*...*(v.)*, a nije loše ni ovo: *Aio te, Aeacida, Romanos vincere posse,* koje se moglo tumačiti kao: kažem da ti, Eakoviću, možeš pobijediti Rimljane, i kao:...da Rimljani mogu pobijediti tebe (takav je odgovor dobio epirski kralj Pir koji je kao Eakov potomak nosio naziv *Aeacides* [*čit.* Eacides] — Eaković); *2. prenes.* osoba koja pravi nejasne, dvosmislene zaključke; 3. proročica, vračara, gatara uopće; **pìtījskī** — 1. nerazumljiv, neshvatljiv, dvosmislen, tajinstven, dvoznačan, neodređen, zagonetan; 2. *isp.* piton; 3. **pìtījske ìgre** *ili* **pitijàda** — igre i natjecanja slična olimpijskim; održavane su od 586. pr. n. e. sve do kraja 4. st. n. e. u čast Apolona u Delfima.
pìtije *v.* piktije.
pìti-pìti *njem.* (bitten — moliti) u dječjem govoru: molim (lijepo) (karakteristika nekadašnjeg »dobrog« odgoja); *isp.* pite šen.
pitirijàza *grč.* (pityra — mekinje, posije) kožna bolest (sitno ljuštenje, većinom uzrokovano gljivicama), pojačano perutanje.
pìton, -ōna (*grč.* Python velika zmija, kod Delfa, koju je — prema priči — ubio Apolon; odatle mu nadimak **pìtījskī**; po drugim pričama je to ime zmaja, čuvara delfijskog proročišta) vrsta zmije iz roda udavki; pedičavica.
pitorèskan, -skna, -skno *franc.* (pittoresque) slikovit, šaren, živopisan, šarolik; *izv.* **pitorèsknost,** -osti.
pìtos *grč.* (píthos) velik, odozgo otvoren ćup; vrč, krčag, barilo za vino; spremali su u nj i druge stvari, a katkada je upotrebljavan i kao tamnica (u našoj ih zemlji ima još u Makedoniji).
pitospora *grč.* (*lat.* Pittosporum tobira) ukrasni džbun kožastih listova (S. Novak).
pìtur, -ūra, 5. pìture *tal.* (pittore) 1. slikar; 2. soboslikar i ličilac (*isp.* anštrajher); **pitura** —

1. slikarstvo; 2. boja; **piturati,** -ām — bojadisati.

più *tal.* (*čit.* pju) više; **più forte** — *muz.* još jače, još snažnije; **più piano** — još tiše; **più presto** — još brže.

pium corpus *lat.* (*čit.* kòrpus) zadužbina, zaklada za dobrotvorne svrhe.

pium desiderium *lat.* pobožna želja (*v.* pia desideria).

piùrija *grč.* pojava gnoja u mokraći (npr. kod pijelitisa).

piuttosto *tal.* (*čit.* pjutòsto, *dubr. akc.* pjùtosto) radije (Vojnović).

pìvot *engl.* (pivot — okrenuti se) udarac, skok-šut u okretu (kod košarke), tzv. šrauba *(v.)*.

pìvotmen *engl.* (pivotman) najvažniji čovjek, središnja ličnost, prvak npr. u nekoj momčadi, as, onaj u koga se polažu najveće nade, glavni borac.

pīz[1] *kelt.* vrhunac brda.

piz[2] *tal.* (peso) težina, teret, tovar, uteg.

pīza *v.* piz[2].

pìzati, -ām (*isp.* piz[2]) biti težak, težiti, vagati.

pìzetan, -tna, -tno *tal.* (pesante) težak (Vojnović).

pìzma *grč.* (peisma) neprijateljstvo, mržnja, zloba, pakost, omraza; *prid.* **pìzmen.**

pizza *tal.* (*čit.* pìca) vrsta jela: tanko pečeno tijesto sa sirom i rajčicama (omiljelo jelo u Italiji); **pizzeria** *v.* picerija.

pizzicarol *v.* picikarul.

pizzicato *tal.* (*čit.* picikàto, -āta, *mn.* picikàti, 2. picikātā) *muz.* izraz koji označuje trzanje žice prstom.

pižàma *v.* pidžama.

pìžul (*dubr.* **pìžuo**), pižula *tal.* (poggiolo — mala uzvisina) kameno sjedište, klupa (Šegedin).

PJ — automobilska oznaka za Podujevo (Kosovo).

pjàca *v.* pijaca; **pjàceta,** *2. mn.* pjàcētā — mali trg.

pjàs — stoti dio kjata, novčane jedinice u Burmi.

pjàstra (*isp.* pijastar) novčana jedinica u Vijetnamu (100 centa).

pjàt, pjàta *tal.* (piatto) tanjur, plitica; *isp.* pijat.

pjàtanca *tal.* (*isp.* pjat) posluženje jelom, ručak, gozba (Begović).

pjatìljetka, 3. -ki, *2. mn.* pjatiljetkī *rus.* razdoblje od pet godina; petoljetka; petogodišnji plan socijalističke izgradnje odnosno socijalističke privrede.

pjedèstal *v.* pijedestal.

pjèkse, pjèksa *(mn. ž. roda) fin.* specijalna obuća, uglavnom za hodanje na skijama (s vrhovima uzvrnutim prema gore).

pjènez *v.* penez; **pjenèznica** — blagajna, osobito državna (u starom jeziku).

Pjèr *franc.* (Pierre) *v.* Petar.

pjerō, pjerȍt *v.* pierrot.

pjòver *tal.* (*isp.* piovere — kišiti, daždjeti) cisterna (Korčula).

pjùtr *v.* pewter.

PKV — *skrać. za* polukvalificiran (radnik).

pl. — *skrać. za* plural *(v.)*.

PL — automobilska oznaka za *Poljsku.*

plàc, plàca, *instr.* plàcem, *mn.* plàcevi *njem.* (Platz) 1. trg, tržište; sajmište; 2. gradilište; 3. mjesto, položaj, prostor; javna površina; igralište (»Ajdukovo« u Splitu; M. Smoje); *isp.* pijaca.

plàca, *2. mn.* plàcā — *tal.* (piazza) trg; *isp.* plac.

plàcagent, *2. mn.* plàcagenātā *njem.* trgovački posrednik na tržnici.

plàcangst *njem.* (Platz — trg + Angst — strah) *v.* agorafobija.

placàrina (*isp.* plac) taksa za upotrebu prodajnog mjesta na tržnici; *isp.* pijacovina.

plàcdarm *2. mn.* plàcdārmā *franc.* (place d'armes) 1. mostobran; utvrđeni rajon koji služi za razvrstavanje trupa u svrhu prijelaza u napad protiv neprijatelja; 2. teritorij što ga neka država upotrebljava kao bazu za spremanje napadaja na drugu državu; 3. obrambeni položaj na suprotnoj obali rijeke čijim se držanjem osigurava prostorija (osnovica) potrebna za nesmetan razvoj i uvođenje u borbu glavnine — pri forsiranju *(v.)* rijeke.

placèbo *lat.* (*isp.* placet) 1. sviđat ću se; 2. *med.* naziv za tobožnji lijek, tj. za potpuno nedjelotvornu supstanciju, koja se katkada daje bolesnicima (umjesto pravog lijeka) da bi se izazvalo autosugestivno djelovanje (bolesnik očekuje da će mu »lijek« pomoći, pa mu i »pomogne«); 3. dvoranin, pridvorica; dvorski laskavac, ulizica.

placement *v.* plasman.

placènta *lat.* (placenta — kolač) 1. posteljica, plodva; organ koji se stvara u maternici za vrijeme trudnoće; raste usporedo s razvitkom ploda i služi za njegovu ishranu; 2. *bot.* sjemenik.

Placentia — antičko ime za grad *Piacenzu* u Italiji.

plàcet *lat.* (placere — sviđati se) potvrda, odobravanje, odobrenje, privola, pristanak, suglasnost.

plàcīdan, -dna, -dno *lat.* (placidus) miran, tih, blag, spokojan.

Placido *lat.* »mirni«, »tihi«, »blagi«; *žen.* **Placída.**

placìnspektor (*kajk. akc.* **placìnšpektor**) tržni nadzornik; *isp.* placmajster.

plackarta *njem.* (Platz — mjesto) u beogradskoj štampi sve češći izraz za voznu ispravu kojom se osigurava rezervirano mjesto u vlaku, u autobusu i sl.

plackomandant *njem.* komandant mjesta (u nekadanjoj Vojnoj krajini).

placmajster *njem.* (*isp.* plac + Meister — majstor, vještak) tržni nadzornik (u govoru starih Zagrepčana); *isp.* placinspektor.

placmuzika *njem.* koncert na javnom mjestu (Krleža).

placovina (*kajk. akc.* **placovìna**) *v.* placarina; **placovìnaš**, -āša — ubirač placovine, porezni organ na tržnici (Matoš).

pladanj, -dnja, *lok.* pladnju, *mn.* pladnjevi *grč.* (plathanon) tanjur, zdjela, poslužavnik, taca; **plàdanjka**, 3. -ci, *2. mn.* -kī — poslužavnik, taca.

plafon, -ona *franc.* (plafond) 1. strop, svod, tavanica; 2. *prenes.* najviša točka, najviši domet, doseg, vrhunac; **probiti plafon** — prijeći najvišu dopuštenu (uobičajenu) granicu cijena, plaća i sl.; **plafonírati**, -fonīrām — utvrditi gornju granicu, limitirati; *prid.* **plafonskī** — najviši, vrhunski, maksimalan.

plagìjat, -āta *lat.* (plagium — otmica čovjeka) literarna krađa; prisvojenje tuđega autorstva; izdanje tuđeg djela pod svojim imenom; **plagìjātor** — čovjek koji čini plagijat; *žen.* **plagìjatorka**; *prid.* **plagìjatorskī**; **plagírati**, plagīrām — činiti plagijat, pokrasti tuđu literarnu svojinu.

plagioklas *grč.* (plágios — kos, poprečan + klásis — lomljenje) feldspat *(v.)* sa kosim pravcima lomljenja.

plagírati *v.* plagijat.

plagoskop *grč.* (plágos — strana + skopeō — gledam) 1. vjetrulja, tj. sprava koja pokazuje smjer vjetra; 2. sprava koja pokazuje strane svijeta.

plahta *njem.* (Plache) ponjava, prostirka.

plaid *v.* pled.

plaidoyer *v.* pledoaje.

plaisir *v.* plezir.

plajhati *v.* blajhati.

plajte *jidiš* (pleite, *iz rotvelša* blede sein) potpuno bez novaca, bankrot, »totalno švorc«, propao (M. Matković).

plajvaz *njem.* (Bleiweis — olovno bjelilo) olovka; *isto i* **plajbas.**

plakar, -ára *franc.* (placard) 1. ormar u zidu, ugrađeni ormar; 2. oglas, plakat; 3. dolap *(v.)*; 4. drveni ukras iznad vrata; 5. štamparski stupac, špalta *(v.)*.

plakat, -áta *hol.* (placken — lijepiti) 1. veliki oglas, izvješen na sveopće čitanje; objava, proglas, afiš; 2. štampani kazališni program; **plakatírati**, -katīrām — objaviti plakatima, afiširati.

plaketa, *2. mn.* plakétā *franc.* (plaquette) ploča s reljefom; spomenica.

plakīr, -íra *tal.* (piacere — sviđati se, militi se, goditi) veselje, radost, naslada (*dijal. i* **plakijer**, -éra).

plakírati, plakīrām *franc.* (plaquer) 1. obložiti limenim pločicama; 2. pozlatiti, posrebriti.

plan, plána, *lok.* plánu, *mn.* plánovi *franc.* (plan) 1. nacrt, program, namjera, osnova, tlocrt, tloris, projekt, zamisao, crtež, prikaz nekog kraja; 2. red, poredak; stupanj, stepen, visina, pozicija, položaj; 3. ravnina, razina, ravnica, nivo, površina; *v.* planski.

planer, -éra *franc.* (planeur) 1. jedrilica; bezmotorni aparat za letenje; lebdi u zraku iskorišćujući uzlazne zračne struje; planeri, vučeni avionima, upotrebljavaju se kao transportno sredstvo (npr. za prebacivanje zračnih desanata); 2. zvanje onoga koji planira (*v.* planirati); **planerìzam**, -zma — 1. teorija i praksa upravljanja planerima; 2. planerski sport, jedriličarstvo.

planet, -éta *grč.* (planētes — lutalac) 1. nebesko tijelo koje dobiva svjetlo i toplinu od Sunca i kreće se oko njega; *naši izrazi:* ophodnica, pokretnica; *isto i* **planeta** *(ž. roda)* (ima ih devet: Merkur, Venera, Zemlja, Mars, Jupiter, Saturn, Uran, Neptun, Pluton); 2. vrsta »srećke«; *isp.* »Vukli su (one mistične) planete, a Hodorlahomor je izvukao na modroj ceduljici jednog crnog asirskog maga s mrtvačkom glavom i nekim mističnim znakovima« (Krleža); obično planete izvlači iz ovećeg smotka papiga ili bijeli štakor: *prid.* **planetnī**; **planetskī**; **planetāran**, -rna, -rno — koji se tiče cijelog našeg planeta, svjetski; **planetarizácija** — širenje neke pojave na čitav svijet; **planetarīj**, -ija (*pored* **planetarijum** [*prema mađ.:* planetariom]) — 1. školska sprava koja pregledno prikazuje ustrojstvo planetnog sistema, kretanje planeta oko Sunca i satelita oko planeta; 2. sprava koja na kupolastoj podlozi prikazuje sliku dnevnoga kretanja nebeskog svoda s najvažnijim zvijezdama i zviježđima, zorno prikazujući kretanje planeta i drugih nebeskih tijela; 3. zgrada gdje se uz pomoć

takvih aparata vrši prosvjetiteljski rad na području astronomije; zvjezdarnica, opservatorij; 4. astrološka sprava koja pokazuje ljudske sudbine kako one »pišu u zvijezdama«, *isp.* »Incipit ketač planetarioma obertati se vezda« (Krleža); *isto i* **planetār,** -ara; **planetoīd,** -ída *grč.* (planet + eidos — lik, oblik) mali planet, asteroid (Ceres, Palas, Vesta, Juno i hiljade drugih; neki nose i naša imena: Croatia, Srbija, Nova Jugoslavija, jer su otkriveni od naših astronoma ili su nazive dobili u počast našim astronomima); *prid.* **planetoīdnī.**

planfilm — film u obliku plohe veličine jednoga snimka, za razliku od rolfilma *(v.).*

planiglōb *lat.* (planus — ravan + *isp.* globus) geografska karta cijeloga svijeta; predočivanje zemaljske kugle u ravnini.

planigrāfija *lat.-grč.* (planus — ravan + grafō — pišem) snimanje površina na geografsku kartu.

planikari — u kajk. govoru veoma iskrivljena njem. riječ **Kleinigkeiten** (*čit.* klajnigkajtn), tj. sitnice, sitne stvari, pojam koji Krleža inače označuje kao »sitne potrijebice« (uglavnom predmeti osobne higijene).

planimetar, -tra, *2. mn.* planimetāra *lat.-grč.* (planus — ravan + metron — mjera) sprava za mehaničko izučavanje površina omeđenih zatvorenim likovima.

planimetrija *lat.-grč.* (planus — ravan + metron — mjera) dio geometrije u kojemu se izučavaju likovi položeni u ravnini; *prid.* **planimetrījskī.**

planírati, planīrām (*isp.* plan) — 1. sastavljati, razrađivati planove, projekte; svjesno usmjeravati proces društvene proizvodnje ili razvoja radne organizacije u skladu s ciljevima i zadacima osnovnih nosilaca ekonomske politike; 2. označivati, mjeriti, poravnavati neko mjesto po određenom planu (u geodeziji, u vrtljarstvu), izgladiti; 3. spuštati se lagano na avionu sa zaustavljenim motorom ili na planeru *(v.)*; 4. *prenes.* namjeravati, kaniti.

planisfera *lat.-grč.* (planus — ravan + sfaira — kugla, lopta) isto što i planiglob *(v.).*

planīta *tal.* (pianeta) 1. *dijal.* planet; 2. misno ruho svećenika, misnica.

plānka, 3. -ki, *2. mn.* plānkī *njem.* (Planke) ravno izdjelana daska, proštac; **plankača,** *2. mn.* plankāčā — sjekira za tesanje planki.

plankton, -ona *grč.* (planktos — tumaralo, skitnica) organizmi koji se kreću u vodi bez svoje volje; plutaju pasivno nošeni strujama i valovima (fitoplankton — biljke; zooplankton — životinje, tj. praživi, spužve, mekušci, puževi).

plānskī (*isp.* plan) — prema nacrtu, unaprijed smišljen i zasnovan; **plānskā prīvreda** — državna privreda u kojoj se proizvodi prema potrebama društva (po planu), a ne zbog profita.

planta *lat.* 1. biljka (*isp.* »se te plante nečeju ni mački«; Krleža); 2. taban, potplat; **plantast,** -a, -o — nezgrapan, trapav, s ravnim tabanima; *isto i* **plantav.**

plantācija *v.* plantaža.

Plantation Songs *engl.* (*čit.* planteišnsongs) pjesme crnaca zaposlenih na američkim plantažama (jedan od izvornika džez-muzike).

plantāža *franc.* (plantage *od lat.* planta — biljka) veliko poljoprivredno gospodarstvo u kome se uzgaja neka specijalna kultura (npr. šećerna trska, pamuk, kava, duhan, voćke itd.); *prid.* **plāntažnī; plantāžer,** -era — vlasnik plantaže; *isto i* **plāntātor.**

plānula *lat.* ličinka žarnjača i spužava.

plānum *lat.* poravnana i uređena površina kao podloga za ceste i željezničke kolosijeke (dakle sama cesta odn kolosijek i slobodan uski prostor zdesna i slijeva).

plānja *v.* blanja.

plānjka *v.* planka (Josip Kozarac).

plasírati, plasīrām *franc.* (placer) 1. smjestiti, postaviti na neko mjesto; 2. uložiti (novac); 3. dobro prodati (robu); **plasírati se** — uspjeti, postići, steći ugled, položaj i sl.; **plasmān,** -ána (placement) 1. smještanje, smještaj; 2. ulaganje (novca); 3. prodaja, prođa (robe); 4. položaj, ugled.

plastelīn, -ína *tal.* (plastilina) meka glini slična smjesa za modeliranje (ne suši se).

plastenīk, -íka, *mn.* -íci — kod nas stvorena riječ prema *staklenīk,* tj. vrt u kojem se umjesto stakla uzme neka plastična materija.

plasticírati, -sticīrām (*isp.* plastik) izvršiti atentat plastičnom bombom; **plastičar** *pored* **plastiker** — u našoj štampi upotrebljavana riječ za atentatora plastičnim bombama, prvenstveno za francuske oasovce *(v.).*

plāstičan *v.* plastika.

plastidi *(mn. m. r.) v.* kromatofori

plastifikācija — 1. pravljenje proizvoda od plastičnih masa; 2. prevlačenje plastičnom masom, osobito u svrhu postizanja nepropusnosti, otpornosti na vlagu i sl.; *glag.* **plastificírati,** -ficīrām.

plastifikātori — esteri nekih kiselina, omekšivači, tvari što se dodaju krutim umjetnim masa-

ma i lakovima radi omekšavanja i povećanja elastičnosti.

plastik, *mn.* -ci, 2. plastīka *grč.-franc.* (plastique) u Francuskoj stvoren izraz za vrlo snažan eksploziv rastežljive i guste mase, koji je ljepljiv poput gume za žvakanje, a može se formirati u najrazličitijim oblicima; čvrst je i neosjetljiv na udarce i vrućinu, kao i na trljanje (frikciju); aktivira se samo s pomoću detonatora, a upotrijebljena količina eksploziva određuje snagu efekta; u najnovije vrijeme izraz se pročuo po djelatnosti organizacije OAS *(v.)* (definicija prema pariškom tjedniku »l'Express« od 24. kolovoza 1961); *isp. (niže)* plastične mase.

plastika (*akc. i* **plàstika,** isp. dubr. *od plastike* i splitsko *Jugòplastika*), 3. -ci *grč.* (plásso — tvorim, oblikujem) 1. umjetnost pravljenja likova od neke mekane mase (*isp.* plastelin); 2. vještina usavršavanja dijelova tijela u svrhu da im se dade ljepota i izrazitost; također i kip, izvajan lik; svi kiparski radovi jednog umjetnika (naroda, epohe); 3. popularni naziv za plastičnu masu uopće i za predmete od nje; 4. kiparstvo uopće; 5. plastična kirurgija; *prid.* **plàstičkī; plàstičan,** -čna, -čno — 1. sposoban da prima i sačuva dani oblik; 2. reljefan, pregledan, slikovit, živopisan, jasan, uočljiv, vidljiv; 3. koji ima lijepe i gipke forme; skladan, fin, lak, harmoničan, umjetnički izrađen, dotjeran; 4. *prenes.* koji se može oblikovati, podatljiv, povodljiv; **plàstična bomba** *v.* plastik; **plàstična kirùrgija** — *med.* operativni postupak kojim se unakaženom dijelu tijela nastoji dati njegov prvobitni oblik; *isp.* transplantacija; **plàstična ùmjetnost** — a) kiparstvo, skulptura, reljefno rezbarenje u drvetu; b) plesna umjetnost; **plàstične màse (plàstici)** — umjetni materijali koji se dobivaju od organskih tvari s primjesama (glina, gips, pijesak, strugotine od drveta) i koji imaju sposobnost da primaju i sačuvaju dani oblik; zamjenjuju u industriji metal, porculan, drvo, kaučuk i druge tvari, a upotrebljavaju se za izradu posuđa, gramofonskih ploča, četaka, odjevnih predmeta, izolacionog materijala, jednom riječju svega i svačega, od bočica za novorođenčad do avionskih dijelova; jedna od najupotrebljivijih plastičnih masa jest *polivinil;* **plàstičnost,** -osti — vitkost, gipkost, sposobnost poprimanja raznih oblika pod djelovanjem neke vanjske sile, slikovitost, živopisnost; *isto i* **plasticìtet,** -èta.

plàstmàsa — *kraće umjesto* plastična masa, plastika.

plàstron, -òna *franc.* (plastron) 1. zaštitni povez kod mačevanja (oklop, kožni prsluk); 2. »prsa« kod haljina i kod muških košulja; 3. trbušni oklop kornjače; **plàstron-kravàta** — kravata koja svojim donjim dijelom pokriva čitavu širinu prsiju ìspod vrâta (Begović); *isp.* peturin.

plata (hlàdnā) — 1. *v.* kalte plate; 2. *šatr.* cigaretni papir.

platàna *grč.* (plátanos — istočni javor, *od* platys — širok, golema tijela) makljen, činar; visoko (do 40 metara) i granato drvo glatke sivkaste kore i krupnog širokog lišća; *isto i* **plàtān,** -āna.

platèja, *2. mn.* -ēja *franc.* (platee) 1. puna zdjela; 2. *prenes.* mnoštvo, masa; 3. *arhitekt.* temelj.

platerèsknī stīl *španj.* (estilo plateresco) kićeni stil (ukrasi od cvijeća i lišća) u španjolskoj arhitekturi rane renesanse (spoj gotičkih i maurskih elemenata).

platfòrma *franc.* (plate-forme) 1. zaravanak, padina; podij; uzvisina od dasaka uzduž tračnica na željezničkim stanicama; 2. slobodan prostor sa oba kraja vagona (naročito kod otvorenih kola); 3. *prenes.* program rada; najbliži praktični zahtjevi neke stranke, grupe; 4. podloga koja omogućuje pregovore ili sporazume; polazna točka, osnova za suradnju.

platfūs *njem.* (Plattfuss) ravna stopala, ravnonogost; dustaban, čota; **plàtfusār** — tko ima platfus (izraz iz NOB).

platillos voladores *španj.* meksički naziv za leteće tanjure; **plativolitis** — bolesna psihoza da svatko »vidi« leteće tanjure (također meksikanski izraz).

plàtina *španj.* (platina) *kem.* element, atomska tež. 195,23, tablični broj 78, *znak* Pt; sivkastobijeli plemeniti metal, uvelike se primjenjuje u tehnici; *prid.* **plàtinast** — koji je poput platine; **platìnskī** — koji je od platine odn. koji je u vezi s platinom; **platìnskī metàli** — grupa metala koji u prirodi obično dolaze uz platinu, sa sličnim kemijskim i fizičkim svojstvima (rutenij, rodij, paladij, osmij, iridij); **platínenblau** — *njem.* (blau — plav) blijedozlatne kose; *isto i* **platínenblond.**

platka *njem.* (platt — plitak) bankrot, propao, plitka džepa; *isp.* plajte.

platō, -òa, *mn.* -òi, 2. platōā *franc.* (plateau) 1. široka uzvisina s ravnom ili valovitom površinom; omanja visoravan, zaravanak, grič, ravnjak; 2. teretni vagon koji ima samo pod i

niske ograde; 3. kola s velikom ravnom površinom za prijevoz pokućstva i sl.; 4. plitka zdjelica, plitica, poslužavnik, pladanjka.

Plàton (*akc i* **Plàtōn,** -ōna, 5. Plàtōne) *grč.* nadimak Aristokla, učenika Sokratova (učitelja Aristotelova), jednoga od najvećih starogrčkih filozofa (427—347. pr. n. e.); tako su ga nazvali zbog vrlo širokih (plátos — *grč.* širina) leđa; u filozofiji tvorac idealizma, zamislio idealnu državu u kojoj bi vladali mudraci; *prid.* **Plàtonov (Platònov); plàtōnskī (plàtōnskī)** — 1. osnovan na posve duhovnoj privlačnosti bez primjese čulnosti (o osjećaju ljubavi); nadsjetilan, nadčulan, idealan; 2. koji se ne ostvaruje, koji se ne izražava praktički, stvarno nemoguć, neostvarljiv, neizvediv (Krleža); **platonìzam,** -zma — 1. učenje Platonovo i njegovih sljedbenika; 2. idealna, nepraktična, neseksualna ljubavna veza.

plattdeutsch *njem.* (*čit.* platdojč) sjevernonjemačko narječje.

Platzangst *v.* placangst.

plàudite *lat.* plješćite! pljeskajte! (nekada uobičajen zahtjev glumaca gledaocima pri svršetku predstave); **Plaudite, acta est fabula** (*čit.*...àkta...) Plješćite, priča je svršena.

plaumòntag *v.* blaumontag.

plaurīta — *dijal. v.* pleura, pleuritis.

Plàut *lat.* najpoznatiji starorimski komediograf (250—184. pr. n. e.) u koga su se ugledali Molière i Shakespeare (i naš Marin Držić) i drugi, noviji pisci; *prid.* **Plàutov; plautovskī.**

plauzibīlan, -lna, -lno *lat.* (plausibilis) koji se može prihvatiti, uvjerljiv, prihvatljiv, vjerodostojan, vjerojatan; odobriv, vrijedan pohvale, usvojiv.

play *engl.* (*čit.* plej) igra; u tenisu upit suigrača je li spreman na igru (odgovor je ready, *čit.* rèdi, tj. pripravan, spreman, gotov).

play-back (*čit.* plej-bèk) *engl.* (»ponovna igra«) isto što i nahsinkronizacija *(v.)*.

playboy *engl.* (*čit.* plejboj) neodgovoran, uživanju odan mladić (jedan od izraza za »frajera« u Engleskoj).

playmaker *v.* plejmejker.

plàzma *grč.* (plàsma — tvorevina) 1. materija u jako ioniziranom stanju; *v.* protoplazma; 2. žitki dio krvi bez bijelih i crvenih krvnih tjelešaca; *prid.* **plazmàtičan,** -čna, -čno *i* **plazmàtičkī.**

plàzmodij, -ija (*pored* **plàzmòdijum**) *grč.* (*isp.* plazma) jednostanično živo biće, protozoon; najpoznatiji plazmodiji su uzročnici malarije.

plazmogàmija *v.* singamija.

plazmolìza *grč.* (*isp.* plazma + lysis — razrješavanje) skupljanje i odvajanje protoplazme *(v.)* žive biljne stanice djelovanjem hipertonične otopine soli, šećera i sl.

plàža *franc.* (plage) otvorena, ravna obala, pogodna za kupanje (u moru, rijeci, jezeru); kupalište; štrand, lido, igalo, žal.

please *engl.* (*čit.* plīz) izvolite, molim, ako vam je po volji i sl. (izrazi učtivosti pri nuđenju, nukanju itd.).

plèba *njem.* (Bläue) plavilo, plava boja za ispiranje rublja; *isp.* fleba, vešplav; **plèbati,** plèbām — pláviti rublje.

plèbānuš *srednjolat.* (plebanus — svjetovni svećenik, *isp.* plebs) župnik, paroh; **plebànija** — župa, parohija; *isp.* plovan.

plebèjac, -jca, 5. plebejče, *2. mn.* plèbējācā (*isp.* plebs) — 1. u starom Rimu — pripadnik slobodne (koja nije bila u ropstvu), ali politički bespravne mase stanovništva, protivno od privilegiranih patricija; 2. u srednjem vijeku i kasnije — pripadnik širokih slojeva gradske sirotinje; 3. *općenito:* čovjek »niska« podrijetla, pučanin, »prostak«; *žen.* **plebèjka;** *prid.* **plèbējskī** — koji pripada puku, pučki, prostonarodni; **plebejstvo** — pripadanje plebsu *(v.)*; *u prenesenom smislu:* prostaštvo, neodgojenost, grubost, neotesanost; **plebejìzam,** -zma — 1. izraz iz plebejskog govora u nekom književnom djelu, pučki, prostonarodni izraz; 2. popuštanje pučkim, plebejskim običajima uopće; *izv.* **plebèjština** (Krleža).

plebìscit, -íta *lat.* (*isp.* plebs + scitum — odluka, zaključak) svenarodno glasovanje, referendum *(v.)*; *prid.* **plebiscitàran,** -rna, -rno — 1. izglasan plebiscitom; 2. masovan, u masama, silan, zamašan, u kome sudjeluje čitav narod, jedinstven, jednoglasan.

plèbs *lat.* (plebs, 2. plebis — narod, puk, građani) 1. *v.* plebejci; 2. *pogrd.* prosta svjetina, ološ, fukara, rulja; **misera contribuens plebs** *lat.* sirotinja, jadni puk što plaća porez (za razliku od aristokracije, koja takvih obveza nije imala) (Verböczy).

plèd, plèda, *lok.* plèdu, *mn.* plèdovi *engl.* (plaid) 1. kockasti vuneni ogrtač u obliku četverokutnog komada materije koji nose škotski gorštaci; 2. veliki debeli šal.

pledírati, plèdīrām *franc.* (plaider) zastupati neku stvar pred sudom; braniti neku stvar; uporno zahtijevati u govoru; zauzimati se za nešto.

pledoàje, -ea, *mn.* -ei, 2. pledoajeā *franc.* (plaidoyer) 1. obrambeni govor, govor javnog tužioca i branitelja, obično završetak raspra-

ve; 2. pismeni sastav (članak) koji brani ili osobito zanosno zastupa neku ideju.

plèh, plèha *njem.* (Blech) 1. lim; 2. tepsija; 3. kraće umjesto: limeni instrumenti (u orkestru, za razliku od »štrajha«, *v.*); 4. *v.* blokej, špicpleh; *prid.* **plèhan** — limen; *isto i* **plèhnat; plèhmùzika** — limena glazba (u kojoj svi glazbenici sviraju u limene duhaće instrumente); **plèhšēre** — (*njem.* Schere — škare) škare, makaze za rezanje lima.

plein-air *v.* plener.

plein pouvoir *franc.* (*čit.* plēn puvoār) neograničena punomoć.

plèistocen *grč.* (pleīstos — najviši + kainós — nov) razdoblje u razvoju Zemlje (poslije tercijara); diluvij (*v.*).

plèj *v.* play.

Plejàda (*isp.* Plejade) — krug od sedmorice francuskih pjesnika iz 16. stoljeća (prema sedam Plejada) koji su sebi stavili u zadatak osobitu pomnju u njegovanju francuskog jezika; prema tome nazivu kasnije općenito **plejàda** — grupa osoba istaknutih u nekom pravcu i povezanih u svojoj djelatnosti zajedničkim zadacima, zajedničkim pogledima (bez obzira na broj; obično se, štoviše, misli na veliku grupu).

Plejàde (*mn. ž. roda*) *grč.* u starogrčkoj mitologiji: ime sedam kćeri titana Atlanta koje je — prema priči — poslije njihove smrti Zeus uzdigao na nebo kao zviježđe; *kod nas:* Vlašići.

plèj-bek *v.* play-back.

plèjboj *v.* playboy.

plèjmejker *engl.* (playmaker) graditelj igre, začetnik akcija, najbolji igrač, »dirigent«, »organizator«.

plèksi-stàklo (*lat.* plexus — pleten) osobito čvrsto staklo koje se pravi od nekih naročitih smjesa; upotrebljava se za ostakljivanje automobila i aviona.

plèksus *lat.* (plexus — pleten) splet živaca ili krvnih žila; **plèksus solàris** — »sunčani splet«; živčani splet u trbuhu u predjelu žličice; udarac u sunčani splet može prouzrokovati nesvjesticu; zabranjen je kod boksanja.

plèktron *grč.* (plēttō, plēssō — udaram) trzalica (za tamburu i sl.), terzijan (*v.*).

plena potestas *lat.* punomoć; *isp.* plenipotencija.

plena proprietas *lat.* neograničeno vlasništvo.

plènāran, -rna, -rno *lat.* (plenus — pun) potpun, opći, kome prisustvuju svi članovi (sastanak).

plènēr, -era *franc.* (plein-air) puno svjetlo; slika rađena u punom svjetlu, pod vedrim nebom (ne u atelijeru); **plenerìzam,** -zma — metoda slikanja izravno u prirodi; **plenèrist(a)** — slikar koji slika u pleneru; *prid.* **plenerìstičkī.**

plenilunium (kod nas katkada i **plenilùnīj**) *lat.* pun mjesec, uštap.

plenipotèncija *lat.* (plenus — pun + *isp.* potencija) punomoć, neograničena moć, apsolutna vlast; **plenipotencìjār,** -āra — opunomoćenik.

pleno choro *lat.* (*čit.* kōro) čitav zbor, iz svih grla.

pleno iure *lat.* punim pravom, punopravno.

plenopskȋr *franc.* (pleine obscure) puna zamračenost (Matoš).

pleno organo *lat.* iz svih registara na orguljama.

pleno titulo *lat.* (*akc.* plēno tītulo) punim naslovom; *skrać.* P. t. (na adresama).

plēn puvoār *v.* plein pouvoir.

plènum *lat.* (plenus — pun) sastanak ili zasjedanje članova neke organizacije ili izbornog organa u punom sastavu; *isp.* plenaran.

plenus venter non studet libenter *lat.* (*akc.* plēnus vēnter nōn stūdet libēnter) pun trbuh nerado uči, tj. situ čovjeku sporo radi mozak.

pleofònija *grč.* (plēos — pun + fōnē — glas) *v.* polnoglasije.

pleonàzam, -zma, *2. mn.* pleonàzāmā *grč.* (pleonázō — imam napretek) suvišno gomilanje istoznačnih riječi u govoru (npr. vidjeti svojim vlastitim očima; vratiti se natrag); **pleonàstičan,** -čna, -čno — suvišan, prenatrpan izrazima istog značenja; *isto i* **pleonàstičkī.**

plerèza *franc.* (*isp.* pleureuse) 1. vrba žalosna, tužna vrba, strmogled; 2. znak žalosti za pokojnikom (na odjeći), flor; 3. narikača (Tin).

pleròma *grč.* (plerōō — punim, ispunjavam) u gnostičkoj filozofiji punoća, bit božanstva iz koje proizlazi sve dobro.

Pleseck — sovjetski raketodrom, južno od Arhangelska.

plesioànthropus *grč.* (plēsios — blizak + ānthropos — čovjek) južnoafrički pračovjek iz pliocena (*v.*).

plesiòpija *grč.* (plēsios — blizak + ōps — oko) *med.* jedan od oblika kratkovidnosti.

plesiosàur *grč.* (plēsios — blizak + saūros — gušter) velika pretpotopna životinja (»bliska gušteru«) iz mezozojske ere (većinom dugačak vrat, malena glava, ogroman trup).

plèt *v.* pled.

plèta (*grč.* plēthos — obilje, bogatstvo?) — starinski sitan novac, cvancika, pet srebrnih

groša: **velikā pleta** — cijela cvancika; **malā pleta** — pola cvancike.

plètar, -tra, *2. mn.* pletārā *grč.* (plèthron) mjera za površinu (jutro, ral) i dužinu (100 stopa, petina stadija, oko 30 metara) u starih Grka.

pletizmògraf *grč.* (plēthos — obujam + grafō — pišem) instrument koji bilježi kolebanje volumena jednoga organa.

plètora *grč.* (plēthōrē) 1. obilje, bogatstvo, zasićenost, pretek; 2. punokrvnost; **pletòričan,** -čna, -čno — preobilan, punokrvan.

plèura *grč.* (pleurá) poplućnica, pogrudnica, porebrica, plućna maramica; opna koja pokriva površinu pluća i unutranju površinu prsnoga koša; **pleurítis** (*akc. i* **-ìtis**) — upala pleure; *naši izrazi:* pròbadi, pròtīsli, pròvor; *isp.* sandžije.

pleureuse *franc.* (*čit.* plerēz) vrba žalosna, tužna vrba; *isp.* plereza.

plexiglas *v.* pleksi-staklo.

plezantèrija *franc.* (plaisanterie) šala; **plèzīr,** -īra (plaisir) užitak, uživanje, zabava, želja.

plìmāž, -āža *franc.* (plumage) ukras od perja na kacigama nekih vojski; perjanica.

plìmō, -ōa, *mn.* -ōi, 2. plimōā *franc.* (plumeau) velik jastuk punjen pahuljicama, služi za pokrivanje.

plìmutka *v.* plymouth.

plìndrati, -ām *njem.* (plündern) pljačkati, plijeniti *(u vulgarnom govoru).*

plìnta *grč.* (plínthos — opeka, cigla) 1. pravokutna ploča kao podloga stupa, donji dio pijedestala; 2. uska letva koja prekriva pukotinu između drvenog poda i zida; *isto i* **plìntus,** *2. mn.* plìntūsā.

pliocèn *grč.* (pleíōn — više + kainós — nov) razdoblje u razvoju Zemlje, gornji sloj tercijara; *prid.* **pliocènskī.**

plìsē, -ēa, *mn.* -ēi, 2. plisēā *franc.* (plissé) pravilni nabori na ženskim haljinama; nabor, bora uopće; **plisírati,** plìsīrām — ušivati, utiskivati nabore u (ženske) haljine; **plìsīrān** — nabran; s naborima.

Plìsten *grč.* (Pleisthénēs) u starogrčkoj priči sin Atrejev, otac Agamemnonov i Menelajev; rano je umro, pa mu je sinove odgojio djed njihov Atrej, po kome se češće nazivaju Atridi nego Plistenidi.

plîš, pliša *franc.* (peluche) kadifa; baršunasta tkanina; samt; *prid.* **plìšan; plîš-garnitura** — pokućstvo presvučeno baršunom, samtom (Krleža).

plîz *v.* please.

plokāta *tal.* trg, slobodan prostor.

plòmba *franc.* (plomb — olovo, *lat.* plumbum) 1. komadić olova s pečatom, tvorničkom markom i sl. koji se pričvršćuje na robu, na zatvorena vrata, sanduk i sl.; 2. čvrsta masa od cementa, amalgama ili porculana kojom se ispunja šupljina pokvarenog zuba ili neka druga šupljina (npr. u kosti); **plombírati,** plombīrām — 1. pečatiti plombom, »olovitі«; 2. šupalj zub (ili kost) ispuniti plombom; **plombìrer** — radnik prometne struke koji plombira kola nakon utovara i vodi kontrolu o plombama.

plôt, *gen.* ploti *rus.* 1. pūt, koža, tijelo (*isp.* »O prokletstvo krvi, ludila i ploti«; Krleža); 2. ljubavna strast, putenost; 3. ten, boja kože; *prid.* **plòtan,** -tna, -tno *i* **plòtskī,** -ā, -ō — puten, tjelesan, seksualan.

plotòn, -óna *v.* plotun.

plotùn, -úna *tal.* (plotone) 1. četa, vod (vojske); 2. istodobno opaljivanje vatrenog oružja: puščanog, topovskog itd.; salva; *prid.* **plotùnskī.**

plòvan, *2. mn.* plòvānā *tal.* (piovano) župnik, paroh; **plovànija** — župa, parohija (*isp.* plebanuš, plebanija).

plumbum *lat.* (*akc.* plūmbum) olovo; kem. element, metal, atomska težina 207,21, tablični broj 82; znak Pb; primjena svestrana.

plumeau *v.* plimo.

plùmp *njem.* (Plump) nezgrapno, glomazno, kao naduveno čeljade.

plumpudding *engl.* (*čit.* plampuding) kolač s grožđicama.

plùndre, plùndārā *(mn. ž. roda) njem.* (Pluderhosen) široke hlače, dimlije.

plùral *lat.* (pluralis *od* plures — mnogi, više njih) *gram.* množina; *isp.* singular, dual; *prid.* **plùrālskī; plùrālnī** *(v.).*

plurale tantum, *mn.* pluralia tantum (*čit.* plurāle, plurālija tāntum) *lat.* (*isp.* plural + tāntum — samo) *gram.* imenica koja ima samo množinu, npr. Vinkovci, gusle, hlače, vrata; *isp.* singulare tantum.

pluralis majestaticus *lat.* (*čit.* plurālis majestātikus) — »množina veličanstva«, tj. običaj da carevi i kraljevi za sebe govore »mi« umjesto »ja«; **pluralis modestiae** (*akc.* plurālis modestije) — običaj da autori iz (katkada tobožnje) skromnosti govore za sebe »mi« umjesto »ja«.

pluralìtet, -eta *lat.* (*isp.* plural) množina, mnogostrukost, mnogostranost (Tin).

pluralìzam, -zma *lat.* (*isp.* plural) 1. idealističko učenje koje — za razliku od monizma — pretpostavlja više principa bitka, principa

svijeta ili praelemenata, koji se ne mogu svesti jedan na drugi, niti izvesti jedan iz drugoga, a ne mogu se ni obuhvatiti u jedinstvu; 2. seksualna nastranost koja se sastoji u izvršavanju spolnog akta sa više partnera ili u prisutnosti većeg broja ljudi, grupni seks; 3. uopće: većina, prisutnost množine, mogućnost da se neka pojava očituje u više likova; **pluralist(a)** — pristaša pluralizma; *prid.* **pluralìstičkī.**

pluralnī (*isp.* plural) — množinski; **pluralnī vòtum** — u nekim državama pravo birača da ima nekoliko glasova što ovisi o njegovu imovinskom cenzusu, o obrazovanju i sl.

plùrilateralan, -lna, -lno *lat.* (plures — mnogi + *isp.* lateralan) *v.* multilateralan.

Plurima vota valent *lat.* Većina glasova odlučuje.

plurìpara *lat.* (plus — više + parere — roditi) *v.* multipara.

plus, plusa, *mn.* plusovi *lat.* (plus) 1. *mat.* naziv znaka za zbrajanje (+) »više« ili *fiz.* oznaka za pozitivnu veličinu; 2. *prenes.* premoć, prednost, nadmoć, prvenstvo, pozitivna veličina, vrijednost; višak, dobit; 3. dodatak; 4. *kao prilog:* uz to, pored toga, k tome; *isp.* minus.

pluskvampèrfek(a)t, -kta *lat.* (plus — više + quam — nego + perfekt) *gram.* davno prošlo vrijeme kojemu se radnja zbila prije druge prošle radnje (bijah radio, bio sam radio); *prid.* **pluskvampèrfekatskī.**

plus-mínus *lat.* više-manje, otprilike.

plutej, -eja *lat.* (pluteus — krov, zaklon) 1. streha, nadstrešnica, ograda između dvaju stupova, isto što i gelender, *v.;* 2. ličinkasti (larvalni) oblik morskih ježinaca i zmijokrakih morskih zvijezda.

plutokrácija (-krátija) *grč.* (plūtos — bogatstvo + krateō — vladam) politička vlast bogatih ljudi; vladavina bogataša; **plutòkrat(a)** — čovjek koji ima utjecaj i političku vlast zahvaljujući svojemu bogatstvu; *žen.* **plutòkratkinja;** *prid.* **plutokratskī.**

Plùton (*akc. i* **Plutōn,** -ōna, 5. Plùtone) 1. u starogrčkoj mitologiji: bog podzemlja (blaži izraz mjesto *Had*); 2. *astr.* deveti i od Sunca najudaljeniji planet Sunčeva sistema, pronađen 1930 (s druge strane Plutonove staze postoji vjerojatno još jedan planet koji se — u teoriji — zove **Transpluton**); 3. ime simpatičnom golemom psetu u djelima Walta Disneya; *prid.* **Plùtonov (Plutōnov); plùtonskī (plutōnskī)** — *geol.* vulkanski, podzemni, koji je nastao u ognju, duboko u zemlji.

plùtōnīj, -ija (*pored* **plùtōnijum**) *lat.* (*isp.* Pluton) — kem. radioaktivni element (transuran); broj mase 238 i 239, tablični broj 94, *znak* Pu; u prirodi ga nema; dobiven je umjetno 1943—1944. iz također umjetno dobivenog kemijskog elementa neptunija koji se radioaktivno raspada; plutonij je stekao izuzetno važnu primjenu kod dobivanja atomske energije; *prid.* **plùtōnijev** (*pored* **plùtōnijumov**); **plùtōnījskī** (*pored* **plùtōnijumskī**).

plutoníti *(mn. m. r.)* — dubinske eruptivne stijene.

plutonìzam, -zma (*isp.* Pluton) — učenje da je Zemlja nastala djelovanjem podzemnih užarenih masa a ne djelovanjem vode, kako uče neke druge teorije; *isp.* neptunizam, vulkanizam; **plutònist(a)** — pristaša plutonizma; *prid.* **plutonìstičkī.**

pluvìjāl, -āla *lat.* (pluvialis — kišni) 1. kišna kabanica; 2. dio svećeničke bogoslužne odjeće kod katolika (sprijeda otvoreni ogrtač, plašt); u crkvenom jeziku »kišnik«.

pluviògraf *v.* pluviometar.

plùviometar, -tra, 2. *mn.* plùviometāra *lat.-grč.* (pluvia — kiša + mētron — mjera) kišomjer, sprava za mjerenje visine oborina; ombrometar; **plùvionivometar** (*lat.* nix, 2. nivis — snijeg) sprava za mjerenje oborina koje padnu kao kiša i snijeg.

pluviōse *franc.* (*čit.* plivioz) mjesec kiše (od 20. siječnja do 18. veljače) u francuskom revolucionarnom kalendaru.

Pluvius *lat.* »kišni«, pridjevak vrhovnom starorimskom bogu Jupitru kao nosiocu, davaocu kiše.

plymouth *engl.* (*čit.* plimut) vrsta grahorastih kokōšī (po istoimenom engleskom gradu).

pljüga *šatr.* cigareta; **pljugati,** -ām — pušiti.

p. m. — *skrać. za* promil *(v.), za* post meridiem *(v.), za* propria manu *(v.).*

pm — skrać. za *pondmetar*

Pm — *znak za kem. element* prometij *(v.).*

pneuma... pneumato... pneumo... *grč.* (pneuma — dah, disanje) u složenicama označuje odnos prema plućima, disanju ili djelovanju s pomoću zgusnutog zraka.

pneuma *grč.* 1. u stoičkoj filozofiji životni princip i pokretač sveukupne prirode; dah, disanje, duh, duša; mišljenje; 2. katkada i sinonim za anđela, pa i za Isusa Krista; 3. *v.* pneumotoraks (umjetni).

pneumàtik, *mn.* -ci (*isp.* pneuma...) — 1. gumeni kotač napunjen zrakom (kod auta, bicikla, aviona i dr.); 2. *v.* pneumogram.

pneumatika, 3. -ci *grč.* (*isp.* pneuma...) dio mehanike koji proučava zakone kretanja plinova, njihovu gustoću, elastičnost i pritisak, a također i principe ustrojstva pneumatičkih strojeva; *prid.* **pneumatičkī; pneumatičan,** -čna, -čno — zračni, uzdušni, koji se odnosi na zrak, koji djeluje s pomoću zraka; ispunjen zrakom; *isp.* pneumatski.

pneumatoza *grč.* (*isp.* pneuma...) *med.* naduvenost, nadim, nadam; prekomjerno nakupljanje zraka ili drugih plinova u ljudskim i životinjskim organima.

pneumatskī — prid. prema *pneumatika;* **pneumatska kočnica** — naprava za kočenje u kojoj se sila potrebna za izazivanje trenja prenosi s pomoću stlačenog zraka (usporava odn. zaustavlja teška vozila, npr. kamione); **pneumatskī čekić** — naprava na pogon stlačenim zrakom; služi za zakivanje, rezanje, bušenje kamena, nabijanje zemlje i sl.; **pneumatskī pogon** — pogon s pomoću energije stlačenog (komprimiranog) plina (zraka ili zračne struje).

pneumoencefalografija *grč.* (pneuma... + enkefalos — mozak + grafo — pišem) *med.* postupak u ispitivanju stanja u mozgu, pri kojem se iz stanovitih prostora (na utvrđeni način) ispusti određena količina likvora (moždane tekućine) i zamijeni zrakom ili kojim drugim plinom; tada se vrši rendgensko snimanje i prostori ispunjeni zrakom jasno se vide na snimci *(pneumoencefalogramu);* u bolnicama je za takav postupak uobičajen naziv **en-ce,** 2. en-cea *itd.*

pneumograf *grč.* sprava koja bilježi širenje prsnoga koša pri disanju; medicinski aparat za registriranje dišnoga ritma; **pneumogram** — 1. grafikon dobiven na pneumografu; 2. pisana vijest (karta, pismo i sl.) poslana pneumatičkom poštom (u velikim gradovima postoje poštanski uređaji koji u dugačkim cijevima otpremaju lokalnu poštu s pomoću zračnog potiska).

pneumokok, *mn.* -ki *grč.* (pneumon — pluća + *isp.* kok) loptasta bakterija, najčešći izazivač upale pluća.

pneumokonioze *grč.* (pneuma... + konía — prah, prašina, pijesak, pepeo) zajedničko ime za silikozu, siderozu, aluminozu, tj. za bolesti koje nastaju udisanjem kovne ili kamene prašine i njezinim taloženjem u plućima.

pneumoliza *grč.* (pneuma... + lysis — rješavanje) operativno odstranjenje priraslica između poplućnice i porebrice.

pneumonija *grč.* (pneumon — pluća) upala pluća.

pneumotoraks *grč.* (pneumo... + *isp.* toraks) *med.* nagomilavanje zraka u šupljini pleure *(v.);* **umjetnī pneumotoraks** — način liječenja plućnih bolesti (ponajviše nekih forma tuberkuloze) višekratnim uvođenjem plinova (npr. dušika) ili zraka u šupljinu pleure u svrhu pritiskivanja pluća što utječe na zaraščivanje tuberkuloznih žarišta i kaverna.

Po *znak za* polonij *(v.).*

PO — automobilska oznaka za *Požarevac.*

poalī *v.* poilu.

poanta *v.* poenta.

poaz *franc.* (poise) jedinica u CGS-sistemu *(v.)* za mjerenje dinamične viskoznosti tekućina (naziv po franc. fizičaru Jeanu Poiseuilleu, 1799—1869); oznaka *P.*

pobaška *v.* baška.

pocket *engl.* (*čit.* pokit) vreća, kesa, džep; **pocket-book** (*čit.* pokit-buk) bilježnica, notes; novčarka, lisnica; **pocket-edition** (*čit.* edišn) — malo, džepno izdanje neke knjige; **pocket-dictionary** (*čit.* dikšenri) — džepni rječnik; **pocketing** (*čit.* pokiting) jako apretirana tkanina za izradu džepova, tzv. džepovina.

poco *tal.* (*čit.* poko) *muz.* malo; **poco a poco** — malo-pomalo; **poco-largo** — nešto malo laganije.

pocovati, -ujem *v.* pucati (Nar.).

pocukati, -am (*isp.* cukati) počupati, pokidati, potrgati; **pocuknuti,** -em — potegnuti.

pocukrati, -am (*isp.* cukar) posuti šećerom, pošećeriti, zasladiti.

poculum caritatis *lat.* (*čit.* pokulum karitatis) čaša ljubavi, milosrđa.

poč *njem.* (Patsche) u dječjem jeziku: udarac dlanom o dlan.

počna *v.* pačna.

počva *rus.* tlo, zemlja, zemljište; osnova, temelj, baza (Krleža); **počvenik** — čovjek vezan uza zemlju, uz rodnu grudu (Cesarec).

podagra *grč.* (pus, 2. podos — noga + agra — plijen) ulozi, giht; kostobolja; **podagram tollere nescit medicina** *lat.* kostobolju izliječiti ne zna medicina (ruga se Krleža u *Baladama* [Scherzo] i dodaje: »Ak te žiga v kostmi, popij pehar vina«); *isp.* hiragra, gonagra, ishiagra, omagra; *prid.* **podagričan,** -čna, -čno *i* **podagrōzan,** -zna, -zno; **podagrik,** *mn.* -ci — tko boluje od podagre.

podesta *tal.* (*naš akc.* podesta; *riječ se ne sklanja*) gradski načelnik, predsjednik općine; *kod Nehajeva:* **podestat,** -ata, 5. podestate; *kod*

Nazora: **podèštāt,** -āta; **podeštārija** — načelstvo općine, gradska uprava.

podex *lat.* (*čit.* pōdeks), stražnjica, zadnjica; *isp.* popō.

podìj, -ija (*pored* **pòdijum**) *grč.* (pódion, *lat.* podium) uzdignuti dio poda; povišeno mjesto za govornika, glumca; podnožje, postolje, u starim cirkusima: balkon za odličnije osobe.

podjašprišt (*isp.* jašprišt) vicearhiđakon (Đalski).

podològija *grč.* (pus, 2. podos — noga + lógos — riječ, govor) nauka o nogama.

pòdometar, -tra *grč.* (pus, 2. podos — noga + metron — mjera) brojač koraka, korakomjer, krokomjer.

podozrénje *rus.* sumnja, sumnjičenje; **podozrijèvati,** -dozrijevām — sumnjati, sumnjičiti; **podòzriv** — sumnjiv, sumnjičav, nepovjerljiv.

podràmiti, pòdrāmīm — dramatizirati; **pòdrāmljen** — dramatiziran (Matoš).

pòdrum, *2. mn.* pòdrumā *grč.* (hypo — ispod, drómos — cesta, put) 1. podzemna prostorija (obično ispod kućā); 2. vinara, konoba, krčma, taverna, pivnica; 3. drvarnica, spremište za kruto gorivo; 4. staja, konjušnica (zapravo prizemlje u kućama koje su građene tako da im najdonje prostorije služe za smještaj stoke).

pòdšprājcati, -ām (*isp. njem.* spreizen) — poduprijeti, podbočiti, podmetnuti, podstaviti (u zagrebačkom govoru).

podùmēnta, *2. mn.* podùmenātā *lat.* (fundamentum) temelj.

podvig *rus.* pothvat, djelo, napor, trud.

pòdzol *rus.* (zolá — pepeo) vrsta tla; karakterizira vlažne i svježe klime, tlo siromašno rudnim sastojcima; *naš izraz:* pepeljuša; *prid.* **podzolnī; podzolírati,** -zolīrām — pretvoriti u podzol, načiniti nešto sličnim podzolu.

pođa, *2. mn.* pođā *tal.* (poggia) *pomor.* zateg, zatega (vrsta užeta).

poèma *grč.* (poíēma — spjev, pjesma) 1. literarno djelo epskoga karaktera u stihovima (katkada i u prozi); 2. naziv nekih muzičkih djela; 3. *prenes.* nešto lijepo, cjelovito, skladno, savršeno, »pjesma«; *isto i* **poèm,** -ēma (Vlad. Kušan).

poēn, -ēna *franc.* (point) bod, točka (u sportu i dr.), jedinica što se broji u uspjeh.

poenològija *v.* penologija.

poènta, *2. mn.* poēntā *franc.* (pointe) šiljak, oštrica, žaoka, žalac (npr. dosjetke); istaknuta točka; glavna misao; naglasak rečenice, smisao, svrha izlaganja; **poentírati,** -entīrām — 1. naglasiti, podvući, istaknuti (osobito u govoru), skrenuti pažnju, upozoriti, potkrijepiti (*isp.* poanta); 2. dobiti, zabilježiti poen (*v.*).

poènter *engl.* (pointer) 1. čovjek koji ustanovljuje poene; 2. pas ptičar, prepeličar; 3. nišandžija; 4. službenik koji u radionici bilježi osnovne podatke o izvršenom radu radnika za svrhe operativne evidencije i obračuna; normirac; 5. *uopće:* kazalo, kazaljka, pokazivač; putokaz.

poentilìzam, -zma *franc.* (point — točka) slikanje crticama i točkicama; **poentìlist(a)** — slikar pristaša poentilizma.

poentírati *v.* poenta; *isto i* **pòentovati,** -ujēm.

poèta *grč.* (poiētēs, *lat.* poēta) pjesnik; *isto i* **poēt,** -ēta (*akc. i* **pòet,** pòeta); **poēta laureatus** *lat.* lovorom ovjenčani (slavni) pjesnik; **poeta nascitur** *v.* Orator fit...; *prid.* **pòetskī** (*akc. i* **poètskī**) — pjesnički; **poetàster** (*tal.* poetastro) — nadripjesnik, nazovipjesnik, stihoklepac, piskaralo; **poetèsa,** *2. mn.* poetēsā (*franc.* poétesse) — pjesnikinja; **poètika**, 3. -ci — 1. nauka o umjetničkoj književnosti, teorija literature; 2. teorija poezije; *isp.* metrika; 3. skupnost i sistem umjetničkih načela i načina rada nekog pravca ili nekog pjesnika; 4. V. razred gimnazije u starom školstvu; *prid.* **poètičan,** -čna, -čno i **poètičkī,** -ā, -ō — pjesnički, zanosan; **poètik,** -a, -o *tal.* (poetico) pjesnički nastrojen (Vojnović); **poetizácija** — davanje pjesničkog oblika nekoj stvari, govor u pjesničkom stilu, idealizacija; *glag.* **poetizírati,** -izīrām — učiniti pjesničkim, uzvišenijim, dati pjesničko obilježje, uljepšati; *isto i* **poètizovati,** -ujēm; **pòezija** — 1. ritmičan slikovit govor u stihu, pjesništvo (suprotno prozi); 2. sva pjesnička djela nekog naroda, vremena, nekog pjesnika ili grupe pjesnika; 3. *prenes.* ljepota, divota, čar; 4. područje mašte, fantazije; 5. **angažírana pòezija** — pjesništvo s tendencijom (*v.*).

poètika i sl. *v.* poeta.

poētis omnia licent *lat.* pjesnicima je sve dopušteno (Šenoa).

poetìzam, -zma (*isp.* poeta) pjesnički izraz.

Poetovio *lat.* antičko ime za Ptuj u Sloveniji.

poetrìjat, -āta — riječ načinjena u Poljskoj analogijom na *proletarijat,* a trebalo bi da znači »pjesnički, književnički stalež« (govor je o »diktaturi poetrijata«).

pòezija v. poeta.

pofaliti, -īm (*isp.* faliti) 1. nestati, uzmanjkati; 2. promašiti (Josip Kozarac).

pofēzne (*mn. ž. r.*) *njem.* (Pofesen) 1. popečci (na

masti) od zemičaka ili od bijela kruha; 2. mozgom punjeno pečeno tijesto.

pofl *v.* bofl.

pofrajati, -ām — pojesti i popiti (M. Smoje).

pofrigati, -ām (*isp.* frigati) popržiti, popeći, potpeći.

poftoriti, poftorīm *rus.* (povtorít') ponoviti, opetovati, repetirati.

pofumati, -ām (*isp.* fumati) popušiti.

pogan[1], pogani *lat.* (paganus — seoski, neuk) 1. gad, gnus, nečistoća, nečīst, prljavština; izmetine, balega; *2. prenes.* mrska, nedraga osoba, uopće sve što izaziva gađenje, odvratnost.

pogan[2], pogana, pogano *lat.* (*isp.* pogan[1]) 1. prljav, nečist, ružan, sramotan; pokvaren, zao, rđav, opak, gadan, ružan, sramotan; 2. bijesan, goropadan, silovit; 3. krivovjerski, nekršćanski, bezbožan.

poganin, *mn.* -ani, 2. pogānā *v.* paganizam; *žen.* **poganka;** *prid.* **poganskī; poganstvo** — neznaboštvo.

pogoda *polj.* lijepo vrijeme (kod naših starijih pisaca).

pogrom, *2. mn.* pogrōmā *rus.* (pogróm) organizirani napadaj na neoboružano stanovništvo; masovno strijeljanje; hajka na ljude; **pogromaš,** -āša — organizator pogroma ili sudionik u njemu.

pogružen *rus.* (pogružít' — utonuti, zadubiti se) skrušen, utonuo u misli na svoj teški položaj, pokajnički, potišten, utučen, slomljen, depriminan, klonuo, pokoran, krotak, ponizan, tih u ponašanju; *izv.* **pogruženost,** -osti.

pohasiti se, pohasīm se (*isp.* asi) osiliti se, uzobijestiti se, ponijeti se.

pohati, -ām *njem.* (backen — peći) pržiti na osobit način (pošto se meso ili što drugo umoči u jaja, brašno ili mrvice); *isto i* **pohovati,** -ujēm; **pohanac,** -ānca, *2. mn.* pohanācā — pile prikladno za pohanje; *isto i* **pokenes** (gebackenes).

Pohjola — sjeverna zemlja, Laponija (*isp.* Kalevala).

pohovati, -ujēm *v.* pohati.

poikiloterman, -mna, -mno *grč.* (poikílos — šarolik + *isp.* terme) koji je promjenljive temperature (tjelesne), prilagodljiv toplini okoline; *isp.* homeoterman, heteroterman.

poilu *franc.* (*čit.* poalī, 2. -ija) nadimak za francuskog vojnika (čupavac, rutavac); **poilu d'Orient** (*čit.* poalī d'Orjān) — francuski vojnik koji se u prvom svjetskom ratu borio na Solunskom frontu; »Solunac«.

poinatiti se, -inatīm se (*isp.* inat) posvađati se (Nar.).

point *v.* poen.

pointe *v.* poenta.

pointer *v.* poenter.

points de Venice *franc.* (*čit.* poen d'Venīz) venecijanske, mletačke čipke.

poirošiti se, -īm se (*isp.* iroš) postati iroš, kicoš, pokicošiti se, izvesti kakav gest na način bekrije, lole.

pojordamiti se, -jordamīm se (*isp.* jordam) uzoholiti se.

pokabast, -a, -o (*isp.* kabast) potežak, nezgrapan, glomazan, nesklapan, nespretan.

pokal, -āla *franc.* (bocal, *njem.* Pokal) pehar, bukara, bokal, vrč; u naše vrijeme općenito primljen izraz (pored *pehar, kup*) za posudu od drage kovine, umjetnički izrađenu u obliku kaleža, koja se daje pobjednicima u (sportskim) natjecanjima kao trofej.

pokarabasiti se, -rabasīm se (*isp.* karabasan) — povampiriti se.

pokenes *v.* pohati.

pokenport *v.* baknbart.

poker *engl.* (poker) hazardna kartaška igra, američkog podrijetla.

poklisar, -āra, 5. poklisāru *i* -āre *grč.* (apokrisiarios) 1. diplomatski predstavnik visokog ranga, poslanik u inozemstvu, ambasador; 2. uopće izaslanik, emisar (s nekim osobitim zadatkom, s važnom porukom); 3. u prošlosti: saborski zastupnik; **poklisarstvo** — poslanstvo visokog ranga, ambasada; *prid.* **poklisārov** *i* **-ārev; poklisarskī.**

pokost, *gen.* pokosta *češ.* lak; **pokostar** — lakirer; **pokostiti,** pokostīm — lakirati; **pokošćen** — lakiran.

pokulirati, -kulīrām *lat.* (poculum — vrč; pijanka) pijančiti, pijančevati.

pokumport *v.* baknbart.

pol, pola, *lok.* polu, *mn.* polovi *grč.* (pólos — os, osovina) 1. krajnja točka zamišljene zemaljske osi, sjeverna i južna *(geografskī pol)* **magnetskī polovi** — dvije točke Zemljine površine na kojima magnetska igla stoji vertikalno; 2. svaka od dviju krajnjih suprotnih točaka, suprotnosti; 3. dio električnog stroja na koji se obično stavljaju krajevi voda.

polača *v.* palača.

polakikoproza *grč.* (pollákis — često + kopros — gnoj, kal, blato) *med.* prečesto »trčanje« na zahod kod nekih duševnih bolesnika (pa i kod zdravih ljudi u stanovitim psihozama).

polakisùrija *grč.* (pollakis — često + *isp.* urin) prečesto izlučivanje mokraće (znak neke bolesti mjehura, prostate, bubrega ili i obične prehlade); *isto i* sihnurija.

polànda *tal.* palamida, vrsta skuše; **polàndara** — mreža za hvatanje polàndī.

polára *grč.* (*isp.* pol) *geom.* okomica na promjeru kruga.

pòlaran, -rna, -rno *grč.-lat.* (*isp.* pol) 1. koji se odnosi na pol, koji se nalazi na polu, koji je svojstven polu; 2. *prenes.* suprotan, oprečan; **pòlarnī krùgovi** (sjeverni i južni) — paralelni krugovi, udaljeni od ekvatora na sjever i jug za 66° 32′ 47′′, koji se smatraju granicama polarnih područja; **pòlarne zèmlje** — područja koja se nalaze između pola i polarnog kruga; **pòlarnō svjètlo** — sjeverno svjetlo koje se vidi za tamnih vedrih noći u sjevernim i južnim polarnim zemljama; **Pòlarnā Zvijezda** (*lat.* Alpha Ursae Minoris) — zvijezda Sjevernjača; najveća zvijezda u zviježđu Maloga Medvjeda odn. Malih Kola (*v.* alfa); **pòlarnī mèdvjed** — sjeverni, bijeli medvjed; **pòlarnā lìsica** — lisica s dlakom promjenljive boje (zimi bijela, inače siva ili smeđa); živi visoko na sjeveru; zovu je i *srebrnā lìsica, plāvā lìsica;* **pòlarnā frònta** — ploha koja rastavlja hladni polarni zrak od toploga tropskog zraka.

Polàris — ime američkih raketa s atomskom glavom (obično se lansiraju s plovnih objekata).

polarìtet, -èta *v.* polarnost.

polarizàcija (*isp.* polarnost) — 1. prenošenje, stjecanje polarnosti (*v.*); **polarizàcija svjètla** sastoji se u tom što se svjetlosni titraji vršc (potpuno ili pretežno) u nekom istom pravcu; u prirodnom (nepolariziranom) svjetlu pravac titraja izmjenjuje se brzo i neuredno; polarizacija svjetla nastaje kod propuštanja svjetla kroz kristale s dvostrukim prelamanjem; **elèktričnā polarizàcija** — izazivanje električnih naboja u nevodiču s pomoću vanjskog električnog pola; 2. kolebanje između dviju suprotnosti; *v.* polarnost 3; *prid.* **polarizacionī;** *glag.* **polarizírati,** -ìzīrām; *isto i* **polàrizovati,** -ujēm.

Pòlarnica — isto što i Polarna Zvijezda (*v.* polaran).

polàrnīk, *mn.* -ci — isto što i polarni krug (*v.* polaran).

polàrnōst, -osti (*isp.* polaran) — 1. sposobnost nekih tijela da na nekim točkama svoje površine (polovima) pokazuju neka svojstva intenzivnije nego na drugim točkama (npr. kod magnetiziranih tijela); 2. posjedovanje dvaju suprotnih polova; 3. *prenes.* oprečnost, suprotnost, protivština.

polaròīd, -ída — specijalno staklo koje ima svojstvo da niti odbija svjetlo, niti zablještava.

pòlderi, pòldērā (*mn. m. roda*) *hol.* (polder) plodni dijelovi kopna koji se nalaze niže od morske razine; ograđeni su branama (da se izbjegnu poplave) i ispresijecani kanalima (zbog isušivanja); *uopće* — nizine uz južnu obalu Sjevernoga mora, tlo oteto moru.

Pòldo, 5. Pōldo *v.* Leopold.

polèlej, -eja *v.* polijelej.

polèmika, 3. -ci *grč.* (polemeō — ratujem, borim se) oštar spor, dugotrajna prepirka u štampi, na skupštini i sl. o nekom pitanju; iznošenje dokaza i protudokaza u energičnom obliku i često u žučljivom tonu; *prid.* **polèmičan,** -čna, -čno — *i* **polèmičkī** — svadljiv, žučljiv; **polèmičar** — ljubitelj, sudionik polemike; vještak u polemici; vješt diskutant, debater; **polemizírati,** -ìzīrām — voditi polemiku, prepirati se; *isto i* **polèmizovati,** -ujēm *i* **polèmisati,** -šēm.

polemològija *grč.* (polemeō — ratujem + logija) znanstveno istraživanje rata kao društvenog fenomena, nauka o ratovanju, njegovim uzrocima i posljedicama.

pòlen *lat.* (pollen — prah od brašna u mlinu) pelud, cvjetni prah.

polèna *v.* pulena.

polènta *v.* palenta.

poleogràfija *grč.* (polis — grad + grafō — pišem) nauka o gradovima (u zemljopisu); *isto i* **poleogeogràfija.**

polèta *v.* epoleta.

pòlezan *v.* polza.

poli...*grč.* (poly — mnogo) u složenicama označuje mnoštvo i učestalost (npr. poliglot), a u najnovije vrijeme i kemijske proizvode dobivene polimerizacijom (*v.*), osobito u imenima raznih plastičnih masa i sintetskih vlakana.

Pòli *v.* Polly.

poliàndrija *grč.* (poli... + anēr, 2. andrōs — muž) mnogomuštvo, višemuštvo, brak jedne žene sa više muževa istodobno; *isp.* poligamija.

polìant, *2. mn.* poliànātā *grč.* (poli... + ànthos — cvijet) biljka krasnica iz Centralne Amerike sa mnogo miomirisnih cvjetova, tuberoza.

poliàrhija *grč.* (poli.... + àrchein — vladati) vladavina mnogih, demokracija.

poliartrítis (-ìtis) *grč.* upala zglobova, reumatizam u zglobovima.

poliban *grč.-franc.* (poli... + bain — kupka, kada) prostorija sa više naprava za pranje (tuševi, kade, školjke).

polìca, *2. mn.* -ícā (*akc. i* **polica**) *tal.* (polizza) priznanica, isprava o osiguranju, izdana od osiguravajućeg društva osiguraniku.

policajhund *njem.* (*isp.* policija + Hund — pas) policijski pas; **policajšef** — šef policije (Krleža).

policeman *v.* polismen.

policentrizam, -zma *grč.-lat.* (poli... + *isp.* centar) »raščlanjivanje na više središta«, tj. izlaženje neke inače jedinstvene pojave iz više centara (u najnovije vrijeme politički termin koji označuje mogućnost pravilnog tumačenja marksizma i neovisno o učenju komunističkih lidera okupljenih u »socijalističkom lageru«).

polìcija *grč.* (politeía — uređen državni život) 1. ustanova što se brine oko javnog mira i poretka u državi, redarstvo; 2. skup policijskih službenika; 3. policijska zgrada; *prid.* **polìcījskī** *i* **policajnī; polìcist(a)** — pripadnik policije, redarstveni činovnik; stražar, redar; *isto i* **policaj,** -aja, 5. pȍlicāju; *isto i* **policajac,** -jca, 5. pȍlicājče, *2. mn.* policajaca.

policitemija *grč.* (poli... + kytos — mjehurić + haima — krv) povećanje broja eritrocita *(v.)* praćeno crvenilom u licu, povišenim krvnim tlakom, glavoboljom i zujanjem u ušima.

polidaktilija *grč.* (poli... + daktylos — prst) mnogoprstost, prirođena nakaznost koja se očituje sa po više od pet prstiju na jednoj ruci ili nozi.

Polìdeuk *v.* Poluks.

polidìpsija *grč.* (poli... + dípsa — žeđ) *med.* jaka i neutaživa žeđ (bolesno stanje povezano i s izlučivanjem velikih količina mokraće).

Polìdor *grč.* (poli... + doron — dar) »mnogovrijedni«, »mnogocijenjeni«, »sa mnogo darova«; inače jedan od sinova trojanskoga kraljevskog para Prijama i Hekube; o njemu pjeva Vergilije: »Tog je Polidora Prijam, izgubivši vjeru i nadu | da će se opsadi Troja odrvati oružjem svojim, | potajno s tovarom zlata do tračkoga poslao kralja | ne bi l' na sigurnom mjestu sačuvao trojansko blago. | Ovaj kad vidje da Troju sudbina napušta sretna, | s pobjednom složi se stranom i s Agamemnonom kraljem, | pogazi zakone stare, Polidora liši života | i naše prisvoji blago. O prokleta žudnjo za zlatom, | na što li navodiš ljude i na što li sіliš im duše.« (*Eneida* III, 49—57). Polidorovu smrt ljuto je osvetila majka Hekuba, koja je — već kao grčka robinja — na putu prema Heladi saznala za sinovu tragičnu sudbinu i uz pomoć svojih pratilja izbola oči tračkome kralju Polimestoru i pobila mu djecu (Euripidova drama *Hekuba*).

poliedar, -dra, *2. mn.* poliedārā *grč.* (poli... + hedra — sijelo, osnova, strana) *geom.* tijelo ograničeno mnogim ravnim plohama, mnogoplošnjak.

poliesterske smole — umjetne smole koje se dobivaju zgušnjavanjem viševalentnih alkohola s višebazičnim karbonskim kiselinama (služe za proizvodnju lakova i umjetnih vlakana, npr. terilena).

polietažan, -žna, -žno *franc.* (polyetage) višekatan, višespratan; višestepen, višestupnjevit.

polietìlen, -ena *grč.* (poli... + *isp.* etilen) plastična sintetična materija s pomoću koje se dobivaju prozirne i gipke membrane potrebne u kirurgiji.

polìfag, -āga, *mn.* -azi *grč.* (poli... + fagein — jesti) mnogojedac, mnogožder, svaštojedac, svaštožder.

Polìfem, -ema, 5. Pȍlifeme — ime jednookog diva iz starogrčke mitologije; kod njega se sklonio Odisej na svojim lutanjima od Troje prema kući; div je Odiseju proždro nekoliko drugova, a Odisej ga je oslijepio.

polifenija *grč.* genetička pojava kad jedan gen kontrolira više svojstava.

polifiletìzam, -zma *grč.* biološko učenje koje postojeće oblike života izvodi iz više filogenetskih praoblika.

polifìlija *grč.* (poli... + fyllon — list) u evoluciji izraz za razvitak živog svijeta na odvojenim putovima (poput stabala u šumi), tj. evolucija biljaka odvojena je od evolucije životinja; ribe su u toku svoga razvitka prošle odvojeno od vodozemaca, sisavci od ptica itd.

polìfleks *grč.-franc.* (polyflex) cijev od plastičnog materijala.

polifobija *grč.* (poli... + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od mnoštva pojedinih stvari.

polifon, -ona *grč.* (*isp.* polifoni) novi muzički instrument, izum sovjetskog muzikologa Jevgenija Mursina, u kome jedna oktava ima 72 intervala, te instrument može izvoditi zvukove koji u prirodi i ne postoje (polifonom je, među ostalim, izvedena i muzika u sovjetskom filmu »Put prema zvijezdama«, dokumentarnom filmu o uspjesima sovjetske astronautike).

polifonī *grč.* (poli... + fone — glas, zvuk) višeglasan, mnogoglasan; *isto i* **polifoničan.**

-čna, -čno *i* **polifonički**; **polifonija** — višeglasno pjevanje ili sviranje; višeglasnost, mnogoglasnost, mnogozvučnost; *prid.* **polifonijski.**

poligamija *grč.* (poli... + gameō — ženim se) mnogobračnost; ponajviše se upotrebljava u smislu mnogoženstva; *isp.* poliandrija *i* poliginija; *prid.* **poligamičan,** -čna, -čno; **poligamist(a)** — pristaša poligamije.

poligenizam, -zma *grč.* (poli... + genesis — postanak) antropološka teorija da različite ljudske rase odgovaraju životinjskim vrstama i da potječu od različitih prapredaka te da su ponikle na različitim mjestima zemaljske kugle neovisno jedna o drugoj; *prot.* monogenizam.

poliginija *grč.* (poli... + gynē — žena) mnogoženstvo, višeženstvo; brak jednog muškarca sa više žena istodobno; *isp.* poligamija.

poliglot *grč.* (poli... + glōtta — jezik) čovjek koji vlada mnogim jezicima; **poliglotskī** — u više jezika, višejezičan (Begović).

poligon, -ona *grč.* (poli... + gōny — koljeno, kut) 1. *geom.* mnogokut, višekutnik; 2. *vojn.* a) artiljerijsko strelište; b) specijalno uređena prostorija za ispitivanje tehničkih sredstava borbe i za školsko vježbanje tehničkih rodova vojske (npr. *inženjerskī poligon, kemījskī poligon*); *prid.* **poligonskī; poligonalan,** -lna, -lno — mnogokutan, mnogougaoni.

poligraf *grč.* (poli... + grafō — pišem) 1. pisac koji piše mnogo o svemu i svačemu, svaštar, »mnogopisac«; 2. aparat koji se hvataljkama prislanja na ruke i grudi ispitanika i posebnim sistemom znakova bilježi duševne doživljaje koji nastaju u mozgu ako čovjek ne govori istinu; *isp.* detektor laži; 3. stroj za umnažanje tekstova.

poligrafičnost, -osti *grč.* (poli... + grafō — pišem) poznavanje više pisama i njihova istodobna upotreba (npr. kod nas: glagoljica, ćirilica, latinica).

poligrafija *grč.* (poli... + grafō — pišem) 1. grana tehnike; industrija koja obuhvaća sve oblike proizvodnje štamparske produkcije; grafička industrija; 2. književno svaštarstvo, pisanje o svemu i svačemu, obično površno i bez poniranja u srž problemā; *isp.* poligraf.

Polihimnija *v.* muza.

polihistor *grč.* (poli... + *isp.* historija) sveznadar, sveznalica; stručnjak u mnogim naukama.

polihromija *i* **polikromija** *(v.)*.

polijelej, -eja *grč.* (poli... + elaion — ulje) 1. vrsta velikog svijećnjaka u pravoslavnoj crkvi; 2. vrsta pravoslavne crkvene pjesme (psalam).

polikalam *grč.* (poli... + *isp.* kalam, kalem) svirala sa više piskova.

polikarpan, -pna, -pno *grč.* (poli... + karpos — plod) čestoplodan, mnogoplodan (kao vlastito ime **Polikarp** — »čovjek sa mnogo potomaka«).

poliklinika, 3. -ci *grč.* (polis — grad *ili* poly — mnogo + *isp.* klinika) zdravstvena ustanova za davanje kvalificirane medicinske pomoći bolesnicima ambulantnim *(v.)* liječenjem; *prid.* **polikliničkī.**

Polikrat (*grč.* Polykratēs) moćan vladar na grčkom otoku Samosu (vladao 538—522. pr. n. e.), velik dobrotvor kulture; okupljao na svom raskošnom dvoru umjetnike i učenjake, među kojima je bio i poznati pjesnik Anakreont; pogubio ga je (nabijanjem na kolac) perzijski satrap, vojskovođa kralja Darija — Oret, u Magneziji; lijepu mu je uspomenu ostavio njemački pjesnik Schiller prekrasnom baladom *Der Ring des Polykrates* (Polikratov prsten).

polikromija *grč.* (poli... + chrōma — boja) 1. mnogobojnost, višebojnost, raznobojnost, šarolikost; 2. štampanje u nekoliko boja; **polikromatičan,** -čna, -čno — mnogobojan, šarolik, šaren; *isto i* **polikromatskī** *i* **polikroman,** -mna, -mno (*sve pored* **polihromija** itd.); *prot.* monokromija.

Poliksena (grč. Polyxenē) »gostoljubiva«; kći Prijama i Hekube; kad su Heleni na povratku iz osvojene Troje stigli na obalu Trakije, gdje se nalazio grob Ahilejev, pojavio se duh junakov i zatražio da mu se — kao uvjet za dalju sretnu plovidbu — prinese na žrtvu Poliksena, koju su zajedno s majkom Hekubom vodili u ropstvo; Heleni su udovoljili Ahilejevu zahtjevu, a izvršitelj žrtvenog čina bio je sin Ahilejev Pir Neoptolem; ovaj dirljivi događaj opisuje Euripid (drama *Hekuba*) ovako: »Ahilejev o sine, evo moja grud, | probodi je, ne štedi, oštar zarij mač, | a želiš li me klati, evo grkljan bijel, | presijeci, ja sam spremna tvoj oćutit nož. | A on ko raspet stoji, sažaljenja pun, | jer zadat bi joj htio neznatan tek bol, | pa zato šiljkom noža sitan sjeknu rez, | tek da joj spriječi daha životnoga put. | I šiknu krv, a djeva ne mislī na smrt, | na dostojanstvo pazi, za nj je mori skrb, | i nastoji da bude pristojan joj pad, pred pogledima muškim ženski krije sram *(uloga glasnika Taltibija)*.

polikultura *grč.-lat.* uzgajanje više kulturnih biljaka na određenom području.
polilej *v.* polijelej.
polilema *grč.* (poli... + *isp.* dilema) kolebanje između više mogućnosti.
polimerija *grč.* (polymerēs — mnogostruk) *med.* pojava većeg broja jedinica u nekom tjelesnom organu (šest prstiju, tri bubrega i sl.).
polimerizacija *grč.* (polymerēs — mnogostruk) kemijska reakcija kod koje se iz dviju ili iz nekoliko molekula jedne te iste tvari dobiva spoj istog sastava ali veće molekularne težine; igra ogromnu ulogu u tehnici; **polimeran,** -rna, -rno — koji ima mnogo sastavnih dijelova, mnogočlan, mnogodijelan.
Polimestor — kralj u Trakiji u doba trojanskoga rata; prvotno saveznik Trojanaca, a kasnije prešao na stranu Helena (kako i zašto, opisano je pod natuknicom *Polidor*).
polimetalan, -lna, -lno *grč.-lat.* (poli... + *isp.* metal) koji sadržava nekoliko metala.
polimetričan, -čna, -čno *grč.* (poli... + *isp.* metrika[1]) *poet.* pisan u mnogostrukom metru, u različitom ritmu.
polimitija *grč.* (poli... + mythos — priča) više manjih priča u jednoj većoj.
polimorfija *grč.* (poli... + morfē — oblik) javljanje nekih pojava u mnogo oblika; mnogoobličnost; **polimorfan,** -fna, -fno — mnogoobličan; koji se javlja u mnogo oblika; **polimorfizam,** -zma — u biologiji — pojava da se neka životinjska vrsta očituje u više oblika ili da u jednoj generaciji tokom godina mijenja svoj oblik.
polineuritis (*akc. i* **-itis**) *grč.* (poli... + *isp.* neuritis) *med.* istodobna upala većeg broja živaca.
Polinezija *grč.* (poli... + nēsos — otok) skup od velikog broja otoka u Tihom oceanu (Južno more) istočno od Filipina sve do zapadnih obala Sjeverne Amerike; najznačajniji otoci; Havaji i Samoa; **Polinežanin,** *mn.* -ani; **Polinežanka;** *prid.* **polinezījskī.**
Polinik (*grč.* Polyneíkēs) sin Edipa i Jokaste, brat Eteokla, Antigone i Izmene; poveo »Sedmoricu« protiv Tebe i poginuo u dvoboju s bratom (ostalo *v.* pod *Antigona*).
polinom, -oma *grč.* (poli... + nomos — red, pravilo, zakon) *mat.* mnogočlan, višečlan broj; *isp.* binom, monom; *prid.* **polinomskī.**
polioencefalitis (*akc. i* **-itis**) *grč.* (polios — siv, bjelkast + *isp.* encefalitis) upala sivoga tkiva velikoga mozga.
poliomijelitis (*akc. i* **-itis**) *grč.* (polios — siv, bjelkast + *isp.* mijelitis) upala sivoga tkiva leđne moždine, dječja kljenut, dječja uzetost (zarazna bolest koja zahvaća osobito malu djecu za vrijeme velikih ljetnih vrućina ili neposredno nakon njih); katkada se upotrebljava i u skrać. obliku: **polio,** 2. polija, 3. poliju, *instr.* poliom.
poliopsija *grč.* (poli... + opsis — gledanje) pojava da čovjek s normalnim vidom vidi od jednog predmeta dva ili više njih.
polioze *v.* polisaharidi.
polip, *2. mn.* polipa *grč.* (polypus — mnogonog) morska životinja, beskralješnjak, sa mnogo krakova; hobotnica, mrk (»mrka [polipa] smo vidjeli«; Fran Mažuranić); *prenes.* nešto što isisava; **polipi** — a) *zool.* oblik mješinaca koji žive pričvršćeni na jednom mjestu, koralji (*isp.* meduza 2); b) *med.* petljasta izraslina sluznice ili kože (najčešće u nosu, crijevu i maternici).
poli-pak — ovijanje robe u polivinil.
polipar, -ara *grč.* mjesto u vodi gdje žive pričvršćeni polipi.
polipedija *grč.* (poli... + paîs, 2. paidos — dijete) pojava mnogobrojnosti djece u nekih roditelja, mnogodjetnost.
polipeptidi (*mn. m. r.*) *grč.* (poli... + *v.* peptidi) kemijski spojevi od više aminokiselina.
polipnjak, *mn.* -aci — vapnena materija u obliku razgranatog drveta, nastala izlučivanjem polipa oko koje se razvijaju dalji polipi.
poliptih, *mn.* poliptisi *grč.* (poli... + ptychē — naslaga) antikna knjiga ili umjetnina sa više nego tri ploče, strane, slike (*isp.* diptih, triptih).
polir, -íra *v.* palir.
polírati, polīram *lat.* (polire — gladiti) 1. uglačati da se sjaji; 2. popraviti, dotjerati; izobraziti, profiniti, utančati, istančati; **polírer** — glačar; radnik metalne struke koji glača metalne predmete.
poliritmija *grč.* istodobno zvučanje većeg broja različitih ritmičkih obrazaca i vrlo često izmjenjivanje kontrastnih metričkih formula (karakteristika džez-muzike); raznovrsnost ritmova u nekom glazbenom djelu.
polis *grč.* (polis) grad-država, tj. grad opasan zidovima, sa samostalnom upravom; takvi su npr. u antičkom svijetu bili Atena, Teba, Sparta, kod nas u starini Dubrovnik, a uza nj u Evropi još npr. Venecija, Hamburg, Bremen i d.
polisaharidi *grč.* ugljični hidrati s molekulama sastavljenim od većeg broja molekula monosaharida; netopljivi su u vodi i nemaju sladak okus.

Polisario — oslobodilačka fronta zapadne Sahare.
polisèmija *grč.* (poli... + semeion — znak) *lingv.* mnogoznačnost, višeznačnost, svojstvo neke riječi da ima više značenja (npr. riječ *glava* može označivati dio tijela, zatim pametnog čovjeka [to je glava!], poglavara kuće, tj. starješinu, nadalje možemo reći: glava kupusa, glava brijega, glava šećera, glava čavla itd.); *isp.* monosem.
polisilàbičan, -čna, -čno *grč.* (poli... + *isp.* silaba) mnogosložan, višesložan.
polisìndet *grč.* (poli... + syndeō — vežem) gomilanje veznika u rečenici; npr. Kakav bješe Rizvan-aga silni *i* na sablji *i* na koplju vitu, *i* na puški *i* na nožu ljutu *i* na šaci *i* na dobru konju (Ivan Mažuranić); *isto i* **polisindeton.**
polisintèza *grč.* (poli... + *isp.* sinteza) povezivanje više dijelova u cjelinu.
polìskop *grč.* (poli... + skopeō — gledam) vrsta stakla kroz koje se predmet vidi u više jednakih oblika.
polìsmen *engl.* (polìceman) policajac u Engleskoj i u USA.
polistìrōl, -óla *grč.* (poli... + *isp.* stiraks) jedna od sintetičkih materija, vrsta termoplastika *(v.)* u različitim oblicima obrađivanog i mnogostruko primjenljivog.
polišìnel, -èla *franc.* (polichinelle) komičar, komična figura zapadnoevropskih kazališta lutaka ili karnevala; grbavac, prevrtljivac; *isp.* pulčinela.
politbìrō, -òa, *mn.* -òi, 2. politbiròā — »politički ured«, vrhovni politički organ nekih komunističkih partija.
politèhnika, 3. -ci *grč.* (poli... + *isp.* tehnika) visoka ili viša srednja tehnička škola, podijeljena na odjele po različitim strukama tehnike; *prid.* **politèhničkī; politèhničār** — učenik politehnike.
politeìzam, -zma *grč.* (poli... + theos — bog) mnogoboštvo, vjerovanje u više bogova (*prot.* monoteizam); **politèist(a)** — mnogobožac; *žen.* **politèistkinja;** *prid.* **politeìstičkī.**
politèsa *franc.* (politesse) uljudnost, pristojnost, bonton, učtivost, otmjenost, profinjenost, uglađenost, dobar odgoj, fino ponašanje; istančanost ukusa.
polìtika, 3. -ci *grč.* (polis — država; politikos — građanski, državni, javni) 1. djelatnosti u vezi s državom, državni poslovi, upravljanje, rukovođenje državom; 2. sve mjere usmjerene na obranu klasnih interesa, na osvajanje i jačanje klasne vlasti ili na stvaranje pogodnih uvjeta za borbu za vlast u državi; 3. određeni smjer i metode rada države, partije, ustanove ili pojedine osobe; 4. *prenes.* lukavost, lisičenje, prepredenost, smišljenost, proračunanost, »računica«; **polìtičkī** — 1. koji se tiče politike; 2. državnički, državni, javni, narodni, građanski, upravni; 3. *kao prilog* — mudro, pametno, razumno, oprezno, lukavo, razborito, promišljeno, smišljeno; **polìtička ekonomija** *v.* ekonomija; **polìtičār** — čovjek koji se bavi politikom (obično kao praktičnom vještinom); *prenes.* dobar taktičar, mudar rukovodilac (*isp.* politički 3); **politìkant,** 2. *mn.* politìkanatā — tko se bavi politikom »radi politike«, nadripolitičar, demagog, intrigant, spletkar; špekulant s nebitnim političkim pitanjima, svjestan zamagljivač pravih problema; *isto i* **politikàster** (*tal.* politicastro).
politikològija *v.* politologija.
politírati *v.* politura, polirati; **politírer** — radnik, stručnjak za politiranje.
politisch verdächtig *njem.* (*čit.* polìtiš ferdèhtig) politički sumnjiv, u staroj Austriji oznaka za političke nepoćudne osobe (Begović, Feldman); *isp.* p. v. *i* pe-fau.
politizírati, -tìzīrām (*isp.* politika) 1. voditi politiku, razgovarati o politici, prepirati se o političkim pitanjima; 2. postupati lukavo i promišljeno; 3. dati nečemu političko obilježje, učiniti političkim, »popolitičiti« (od toga i imenica **politizácija**); **politizírati se** — dobiti političko obilježje.
pòlitkom — sovjetska skraćenica za *politički komesar.*
politològija *grč.* nauka o političkim pojavama i postupcima, izučavanje politike kao znanosti; **politòlog,** *mn.* -zi — stručnjak u politologiji; *prid.* **politòloškī.**
politònija *grč.* višeglasnost, mnogoglasnost, istodobno zvučanje većeg broja različitih tonaliteta; *isp.* polifonija, poliritmija; *prid.* **pòlitonālan,** -lna, -lno.
politura (*isp.* polirati) — 1. tekući prozirni lak, rastopina smole u vinskom špiritu; upotrebljava se pri završnoj obradi (poliranju) drvenih izrađevina; 2. *prenes. v.* politesa; 3. vanjski sjaj, lijep spoljašnji izgled, »lakirovka«, laž, prevara; **politírati** *v.* polirati.
poliurètan, -āna *grč.* umjetna smola dobivena polimerizacijom, vrsta plastične mase i kruta ili plastična pjena od nje koja služi najčešće za pravljenje krevetskih uložaka.
poliùrija *grč.* (poli... + *isp.* urin) *med.* izlučivanje prevelikih količina mokraće (bolest); *isp.* dijureza, oligurija, anurija, polakisurija.

polivalencija *grč.-lat.* (poli... + valere — vrijediti, valjati) mnogovrijednost, mnogovaljanost; *prid.* **polivalentan,** -tna, -tno; **polivalentnost,** -osti — isto što i polivalencija.

polivinil(-klorid), -ila *grč.* (poli... + *isp.* vinil) *kem.* bijeli fini prašak bez mirisa i okusa; dobiva se iz vinila (polimerizacijom) dodatkom nekih kemijskih tvari; vrlo teško gori i ne otapa se u vodi, a otporan je prema kemikalijama i prema utjecaju kisika; prerađuje se na više načina, a najšira mu je primjena u izradbi kišnih kabanica, potplata (P-potplat), kovčega i drugih predmeta široke potrošnje; ti se predmeti proizvode i kod nas (jugovinil); *prid.* **polivinilski;** *v.* plastične mase (*pod* plastika).

polka, 3. -ki, *2. mn.* polka *i* polki *češ.-polj.* živahan ples u dvočetvrtinskom taktu, nastao oko god 1830. (jedni mu izvode ime od *Polka* — Poljakinja, a drugi od *češ. pulka* — polunota, pola takta, polukorak); iz Češke gdje je nastala, polka se brzo našla u Londonu i Parizu, gdje je dala ime čak i stilu pokućstva i odijevanja, a postala je prava »napast« kao npr. danas rok i tvist; pleše se u parovima uz obavezne poskoke; **polka-mazurka** — kombinacija ovih dvaju plesova; od polke se razlikuje published tročetvrtinskim taktom, a od mazurke akcentom na trećoj dobi umjesto na drugoj.

pollice verso *lat.* (*čit.* police verzo) »obrnutim palcem«; gesta u rimskom amfiteatru kojom se pobijeđenom gladijatoru uskraćuje milost; znači: nema milosti, ubij ga!

Polly *engl.* (*čit.* Poli), *hipok. prema* Apolonija.

polnoglasije *rus.* »punoglasje«; *lingv.* pojava, osobito značajna za ruski jezik, da prema praslavenskim glasovima *el, er, ol, or* između dvaju suglasnika nastaje *ele, ere, olo, oro* (za razliku od npr. našeg jezika gdje u takvim slučajevima imamo *le, re, la, ra*) npr. *prasl.* berg. *rus.* bereg, *naše* breg (brijeg) odn. *prasl.* gord, *rus.* gorod, *naše* grad; *isp.* pleofonija; *v. i* metateza.

polo[1] *engl. (iz indijskoga)* vrsta igre loptom (na konjima, biciklima); igrači udaraju dugačkim štapovima malu lopticu.

polo[2] — sportska košulja ili majica otvorena ovratnika.

poloneza *franc.* (polonaise) 1. vrsta plesa nastalog u Poljskoj u 16. st., koji je postao popularan u ostaloj Evropi u toku 18. st.; pleše se u parovima, u povorci, kližućim koracima u tročetvrtinskom taktu; 2. muzika za taj ples; 3. vrsta starinske ženske haljine; *isto i* **polonez,** -eza.

polonij, -ija (*pored* **polonijum**) *lat.* (*Polonia* — Poljska) *kem.* radioaktivni element, at. težina 210, tablični broj 84, *znak* Po (otkrila ga Marija Skłodowska Curie, Poljakinja).

Polonije (Polonio) — brbljavi, pomalo smiješni dvorski službenik visokog ranga (prema istoimenom licu iz Shakespeareove tragedije *Hamlet*).

polonistika, 3. -ci (*lat.* Polonia — Poljska) nauka o poljskom jeziku i književnosti; **polonist(a)** — stručnjak u polonistici, tko se bavi polonistikom; *žen.* **polonistkinja;** *prid.* **polonistički;** **polonizam,** -zma, *2. mn.* polonizama — izraz iz poljskog jezika u nekom drugom jeziku; **polonizirati,** -iziram — učiniti Poljakom, popoljačiti; *isto i* **polonizovati,** -ujem; **polonofil,** -ila — prijatelj Poljaka i svega što je poljačko; *prid.* **polonofilski;** **polonofob,** -oba — neprijatelj Poljaka i svega što je poljačko; *prid.* **polonofopski.**

polos *grč.* (pelo — krećem se, mičem se) vrsta sunčanog sata (okrugla ploča s okomitim prutićem kojemu je dužina sjene označivala doba dana).

Polovci, Polovaca *(mn. m. r.) v.* Kumani; *prid.* **polovjecki,** -a, -o (prema ruskom jeziku; naš bi prid. bio: *polovački*).

poltron, -ona *franc.* (poltron) ništarija, kukavica, strašljivac, ulizica, laskavac, puzavac, gmizavac (pred jačim), beskičmenjak, podrepaš, čankoliz, ulažica, ulagivač, udvorica, čorbolok, pripuz; *prid.* **poltronski; poltronijada** — hvalospjev nekom moćnom čovjeku ili drugom kojem faktoru u svrhu ulizivanja; **poltronstvo** — svojstvo poltrona, ulizištvo, puzavost, beskičmenjaštvo, udvorištvo i sl.

poltrona *tal.* (poltrona) naslonjač, stolica s naslonom, fotelj, sjedište u gledalištu; *u prenesenom smislu:* lijena žena.

polucija *lat.* (poluere — opoganiti, uprljati, oskvrnuti) 1. neizazvan izljev ljudskog sjemena za vrijeme spavanja; 2. zagađenje, onečišćenje npr. zraka u velikim gradovima, »čovjekove okoline«; *isp.* polutant; *glag.* **polucirati,** -uciram; **polucionizam,** -zma — seksualna nastranost pri kojoj muškarac postiže vrhunac spolnog zadovoljenja kad odjeću žene uprlja izlučenim sjemenom.

poluknuti, -em (*isp.* lukati) poviriti (Nar.).

Poluks *lat.* (*grč.* Polideuk) jedan od Dioskura, sin Zeusov, brat Kastorov *(v.)*.

polupansion (-penzion) *hrv.-franc.* pretplata na boravak u hotelu pri kojoj gost iznajmljuje

samo sobu, eventualno s doručkom, a ostale obroke uzima à la carte ili se hrani izvan hotela.

polutant, *2. mn.* polutanātā (*isp.* polucija 2) osoba ili industrija koja zagađuje okolinu.

polza, *2. mn.* polzā *crkv.-slav.* korist, hasna, dobitak, uspjeh; **polezan,** -zna, -zno — koristan, hasnovit; **polzovati,** -ujem — koristiti, hasniti, pruditi.

poma *dubr.* palma, paoma *(v.)*; **Nedjelja od Pomā** — Cvjetna nedjelja, prva pred Uskrsom (Vojnović).

pomada *franc.* (pommade *od lat.* pomum — voće) mirisna mast za njegu lica, kose itd.; krema (prvotno od voćnih sokova).

pomadora *(dubr.) v.* pomidor.

pomagranata *lat.* granatna jabuka, mogranj, nar, morski šipak (Krleža).

pom-čip *v.* čips 2.

pomerium *lat.* (pomoerium, murus — zid) u starom Rimu pojas posvećene zemlje sa obje strane gradskih zidina, zazīđe i predzīđe, prazan prostor koji se nije smio zagraditi, brisani prostor, čistina; *isp.* glasis.

pomfrit, *2. mn.* pomfrīta, *kod nas uvriježeno i* **pomfrī,** -ija, *mn.* -iji, 2. pomfrīja *franc.* (pomme de terre — krumpir + frit — pržen) na tanke pločice ili prutiće izrezan krumpir i pečen na vreloj masti.

pomidor, -ora *tal.* (pomodoro) paradajz, rajčica, patlidžan, tomat.

pomizantropiti se, -antropīm se *hrv.-grč.* (*prijedl.* po + *isp.* mizantrop) postati mizantrop, povući se iz ljudskog društva (Matoš).

pomižati, -ām (*isp.* mižati) pomokriti, popišati (Nar).

pommes chips *v.* čips 2.

pommes frites — *v.* pomfrit.

pomokultura *lat.* uzgoj voća, prvotno jabukā, voćarstvo, jabučarstvo.

pomologija *lat.-grč.* (pomum — voće + logos — riječ, govor) poznavanje voća, nauka o voću, voćarstvo; **pomolog,** *mn.* -zi — tko se bavi pomologijom; *prid.* **pomološkī.**

Pomona *lat.* (pomum — voće) u starorimskoj mitologiji božica vrtova i voća.

pomoranča, *2. mn.* pomoranačā *tal.* (pomarancia) *v.* naranča.

pompa *grč.* (pompe) sjaj, svečanost, raskoš, sračunana na vanjski efekt; *isto i* **pomp** (*m. r.*: Vlad. Kušan); *v.* pompozan.

pompadur, -ura *franc.* 1. stil (ženske odjeće, pokućstva itd.), povezan s imenom markize Pompadour, miljenice francuskog kralja Luja XV (18. st.); 2. francuski salonski ples 19. stoljeća; 3. vrsta ženske ručne torbice (kod Krleže; **pompadurka); pompadurskī** — kićen (kao u doba markize Pompadour; Krleža).

pompe funebre *v.* pompfinebr.

Pompej, -eja, 5. Pompeju *lat.* (Pompeius *od grč. eol.* pempe — pet) »peti« (ime koje se davalo petom djetetu).

Pompeji *(mn. m. roda) v.* Herkulanum; *prid.* **pompejskī.**

pompezan *v.* pompozan.

pompfinebr *franc.* (pompe funèbre — pogrebna svečanost) pogrebnik, namještenik pogrebnog zavoda, ukopnik.

Pompilije *v.* Pompej.

pompon, -ona *franc.* (pompon) ukrasna kuglica na odjeći, gomba, kićanka, traka, rojta.

Pomponije *v.* Pompilije, Pompej.

pompozan, -zna, -zno *tal.* (pomposo) 1. sjajan, pun pompe, raskošan, efektno-svečan, veličanstven; 2. *prenes.* izvještačen, naduven, gizdav, razmetljiv, pretjerano kićen, visokoparan, bombastičan (stil, govor, postupak).

ponamus *lat.* (ponere — postaviti) recimo, uzmimo, pretpostavimo.

poncho *v.* pončo.

Poncije *v.* Pilat.

pončo *španj.* (*amer.*; poncho) 1. indijanski ogrtač satkan u jednom komadu s otvorom za glavu u sredini; 2. šinjel, vojnička kabanica.

pond *lat.* (pondus — teret) jedinica za mjerenje snage i težine; *znak* p; *isp.* kilopond.

ponderabilije *(mn. ž. roda) lat.* (pondus, 2. ponderis — uteg; težina, teret) 1. ono što se može vagati; 2. stvari i događaji koji se mogu predvidjeti i unaprijed procijeniti; **ponderabīlan,** -lna, -lno — koji se može izmjeriti, izvagati, predvidjeti, proračunati, procijeniti — izmjerljiv, predvidiv, proračunljiv, procjenjiv; *izv.* **ponderabilnost,** -osti.

pondmetar, -tra (*isp.* pond) rad što ga izvrši sila od jednoga ponda na putu od jednoga metra; skrać. *pm.*

ponehari *hrv.-tur.* (po, tj. poslije + *tur.* nehar — dan) poslije dana, tj. prekasno.

ponestra *v.* ponistra (Nar.).

ponēštra *v.* ponistra (Nar.).

pongidi *(mn. m. r.)* (*lat.* Pongidae) noviji naziv za antropoide *(v.)*; *isp.* pongo.

pongo — orangutan; **pongīdskī** — nalik na orangutana, majmunolik (u antropologiji za razliku od pojma *čovjekolik*).

poni, -ija, *mn.* -iji, 2. ponīja *engl.* (pony) 1. vrsta veoma niskih, malih konja koja se goji ponajviše u Engleskoj; 2. vrsta složivoga bicikla s malim kotačima; *prid.* **ponijev; ponījskī; poni-**

-ekspres — nekadašnja (osnovana 1860) poštanska služba u Sjevernoj Americi (jahači na brzim konjima koji su prenosili poštu od mjesta gdje se brzojavna veza završavala u Missouriju do Kalifornije, preko divljih i besputnih krajeva).

pònistra, *2. mn.* pònīstārā *tal.* (finestra) prozor, okno, pendžer.

pons asinorum *lat.* (*čit.*...azinòrum) magareći most, naziv za knjigu ili za drugo nastavno sredstvo što slabijim učenicima olakšava shvaćanje teksta koji je normalnim učenicima na prvi pogled shvatljiv; *isp.* Pitagora.

Pont *grč.* (Pòntos, *lat.* Pontus) stari naziv za Crno more i zemlje oko njega; **Pontus Euxinus** — Crno more; **Ex Ponto** — »Sa Crnog mora«; *u prenesenom smislu:* iz progonstva (*v.* Ovidije); takav naslov nosi i jedno djelo našeg pisca Ive Andrića; *prid.* **pòntskī** — crnomorski.

pònta *tal.* (punta) rt, vrh, vršak.

Ponte dei sospiri *tal.* Most uzdisaja u Veneciji; spaja duždevu palaču s tamnicom, i tko je njime prošao, rijetko bi opet ugledao slobodu (Đalski).

Ponte Rosso *tal.* Crveni most (naziv za poznatu tržnicu u Trstu).

pòntifeks *lat.* (pontifex) veliki svećenik u starom Rimu; **pòntifeks màksimus** (pontifex maximus) — 1. vrhovni svećenik u starom Rimu; 2. danas — titula pape; *isto i* **pontìfik,** 5. -če, *mn.* -ci; **pòntifikàlan,** -lna, -lno — vrhovnosvećenički, papinski, nadbiskupski; **pontifikal,** -ala — 1. u katol. crkvi bogoslužje što ga služi vrhovni svećenik; 2. ceremonijal, obrednik za takvu službu (**Pontificale Romanum**) — službena katolička obredna knjiga; **pontificírati,** -fìcīrām — služiti pontifikal; **pontifikat,** -ata — vrhovno svećenstvo, prvosvećenstvo; vrijeme vladavine jednog pape, papovanje, papinstvo.

pontòn, -òna *franc.* (ponton) 1. niz drvenih ili metalnih čamaca koji se stavljaju kao podloga za privremene mostove (*pontònskē mostove*), npr. za prijelaz trupa; 2. barka, teglenica s plosnatim dnom i vodonepropusnim pregradama na koju se postavljaju naprave za vađenje zlatonosnog pijeska iz rijeke; služi i za druge svrhe u lukama; 3. čelična, buretu slična naprava koja se upotrebljava kod radova oko dizanja brodova; keson (*v.*), zvono; *prid.* **pontònskī; pontonir,** -íra, 5. pontonīru *i* -īre *franc.* (pontonnier) vojnik pontonìrskē jedinice, specijalist za pravljenje pontonskih mostova.

pòntus *v.* Pont.

pony *v.* 1. poni; 2. vrsta ženske frizure (kratko rezani uvojci, počešljani na čelo).

pònžol, -óla *tal.* (poggiolo) prozor, balkon; mala uzvisina (Nar.) *isp.* pižul.

ponjàtije *rus.* pojam, shvaćanje, razumijevanje (kod starijih naših pisaca: ponjaće).

pool *v.* pul.

poona *v.* bedminton.

pȍp[1] *njem.* (Pappe) kaša, ljepilo (*isp.* klajster).

pop[2] *amer.* skrać. za *popular* — narodni, sveopći.

popadač, -áča *tal.* (pappataci) sitna mušica što prenosi groznicu (živi oko Sredozemnog mora); *naši izrazi:* čam, palac, nevīd.

pop-art (katkad i po franc. izgovoru **popar** [popār], 2. popára) — skrać. *od engl.* popular art, tj. popularna umjetnost, jedna od najnovijih tendencija u suvremenom umjetničkom oblikovanju; započeta u anglosaksonskom kulturnom krugu (u godinama 1955—1960), raširila se brzo po čitavom svijetu, a izražava reakciju na apstraktno slikarstvo i obnovu osjećaja za predmetni svijet i figurativnu umjetnost, pa neki slikari svoja djela grade tako da u sliku umeću i originalne predmete, npr. stare prozore, punjene ptice, cijevi i sl.; jedan od modernih slikara definirao je taj novi pravac ovako: pop-art je popularna (masama namijenjena) potrošna roba (lako se zaboravlja), prolazna (kratkoročno rješenje), jeftina, mlada (namijenjena mladima), duhovita, seksepilna, puna trikova, blistava, veliki biznis; **popàrtist** — umjetnik koji radi u duhu pop-arta; *prid.* **popartìstičkī;** *isp.* op-art; snob-art.

popàtosati, -šem (*isp.* patos[2]) popoditi, staviti pod, parketirati.

popcorn *v.* popkorn.

popèčitelj *rus.-slav.* ministar; **popèčiteljstvo** — grana državne uprave, ministarstvo, resor.

popelīn *v.* poplen.

popènđati, -ām (*isp.* penđati) — potrošiti, spiskati (novac).

popišmàniti se, -pìšmānīm se (*isp.* pišman) odustati od nečega (obično od kupnje), promijeniti odluku, pokajati se.

pòpita, *2. mn.* pòpītā *tal.* (pipita) 1. bolesna izraslina na kokošjem jeziku; 2. zanoktica.

popkorn *engl.* (pop-corn) kokica, pucanica; *dijal.* trenta, purek (pečeno, iskokano kukuruzno zrno); *isp.* kitir.

poplèn, -éna *franc.* (popelin) polusvilena sjajna tkanina; fino platno od pamuka, vune ili svile; *prid.* **poplènskī.**

pòplōn, -ōna — nova tkanina za muške košulje od sintetičkog vlakna; lako se pere i ne mora se glačati.
pòplūn *novogrč.* (paplōma) jorgan, pokrivač; **poplùnār,** -āra, 5. pōplunāru *i* -āre — tko pravi poplune, jorgandžija.
pōp-mūzika — kraće umjesto *popularna zabavna muzika,* najmlađa muzička oblast koja u svom izrazu upotrebljava najrazličitije instrumente (od klasičnih do električnih) i sredstva, skladno uklopljena, za postizanje željenog zvuka (vrste: beat, ritam-bluz, soul, folk, protest, beat-chanson); *isp.* popsong.
pòpō, -ōa, *mn.* -ōi, 2. popōā *njem.* (*u dječjem jeziku iz lat.* podex — stražnjica) stražnjica, zadnjica, »starka«.
popòlana *tal.* (popolo — narod) pučanka, žena iz naroda (Begović).
pòpsong *engl.* (pop — *amer. skrać. za* popular — narodni + song — pjesma) pučka popijevka američkih Crnaca i mješanaca na jugu USA; **pòpsinger** — pjevač i pjesnik popsonga: osnovna im je karakteristika da su za napjeve svojih pjesama uzeli melodije američkih narodnih pjesama i crnačkih bluzova (*v.* bluz), dakle pjesama koje izražavaju pobunu, nezadovoljstvo i patnju potlačenih; tim napjevima oni su dali nove tekstove koji odgovaraju prilikama našega vremena *(Novine).*
pòpukati, -kām i -čēm (*isp.* pukati) povaditi, počupati, potrgati.
populàcija *lat.* (populus — narod) 1. stanovništvo, pučanstvo, žiteljstvo, ljudstvo; 2. nastanjivanje, naseljivanje, napučivanje; 3. *biol.* bilje i životinje u prirodi kao predmet genetičkih istraživanja; *prid.* **populaciōnī.**
pòpulāran, -rna, -rno *lat.* (popularis — narodni, pučki) 1. općeshvatljiv, izložen na lako pojmljiv način, jasan, razgovijetan, jednostavan, razumljiv, prostonarodan, pučki, narodski, pisan za najšire slojeve, priprost; 2. koji je poznat, koji ima uspjeha u širokim krugovima ljudi, voljen, mio svima; **populārnōst,** -osti — 1. omiljelost kod naroda; 2. raširenost među narodnim masama, rasprostranjenost; *isto i* **popularìtet,** -ēta; **popularizácija** — 1. izlaganje zamršenog pitanja u općeshvatljivom obliku; 2. široko rasprostranjivanje nekih ideja; **popularizírati,** -izīrām — 1. izlagati neko zamršeno pitanje u općeshvatljivom obliku; 2. širiti neku ideju i sl. među širokim masama, činiti nešto poznatim; *isto i* **popularizovati,** -ujēm *i* **populàrisati,** -šēm.
pòpulati, -ām (*isp.* pula, pulija) ukrasiti kovnim kolutićima i drugim sličnim ukrasima; prošarati, išarati, obojiti, obojadisati.
populìzam, -zma *lat.* (populus — narod) struja u književnosti koja nastoji da prikaže narodni život i njegove probleme; **popùlist(a)** — pristaša populizma; *žen.* **popùlistkinja;** *prid.* **populìstičkī.**
populus *lat.* narod, puk.
popùtčik *rus.* (suputnik) naziv kojim se u SSSR obilježuju pisci koji u svojim djelima ne polaze s marksističkog stajališta, ali simpatiziraju tekovine Revolucije i negiraju temelje na kojima je izgrađeno buržoasko društvo (lojalni vanpartijci).
pòra *grč.* (pòros — prolaz, tjesnac) 1. *fiz.* najsitnija rupica, razmak između djelića neke tvari; 2. *anat.* malen otvor znojne žlijezde na površini kože; 3. *uopće:* šupljina, rupica, pukotina, otvor; *isp.* porozan.
pòrat, pòrta, 2. *mn.* pòrātā *v.* port.
porcèlān, -āna *v.* porculan.
pòrcija, 2. *mn.* pòrcījā *lat.* (portio) 1. dio, udio, obrok, čest, čestica, komad, odmjerena količina; 2. jelo; 3. u vojsci — posuda za jelo; a i inače posuda (»rajndlika«) određena oblika i veličine prikladna za prenošenje hrane na veće udaljenosti (odatle: **porcijàlnīk** — naprava za nošenje porcija); 4. *dijal.* porez (odatle: **porcìjāš,** -āša — porezovnik, porezni obveznik).
Pòrcije — prema imenu jednoga starorimskog plemena (gens Porcia); *žen.* **Pòrcija.**
Porcijùnkula *lat.* »maleni dio«, »djelić«.
porcùlān, -āna *tal.* (porcellana) 1. fina glina; 2. posuđe od fine (kineske) gline; *prid.* **porcùlānskī; porculànača** — zemlja od koje se pravi porculan; kaolin *(v.).*
porčèlana *tal.* (porcellana) porculan (Vojnović).
porfīr, -íra *grč.* (porfyra) 1. vrsta kamena; vulkanska ruda s krupnim kristalima; grimizni kamen; 2. *v.* purpur; grimiz; *isto i* **porfīra** *(ž. roda); prid.* **pòrfirnī.**
Pòrfīrije *grč.* (*isp.* porfir) »porfirni«, »grimizni«.
Porfirogènet *grč.* (*isp.* porfir + genetes — rođeni, sin) — »u grimizu rođeni«, pridjevak bizantskoga cara Konstantina VII (vladao od 912. do 959) koji je u svojim književnim djelima iznio i važne podatke o južnim Slavenima.
pòrga *njem.* (Borgen) zajam; veresija *(dijal.).*
pòrihtati, -ām (*isp.* rihtati) poravnati, porediti (Dončević).
poriomànija *grč.* (poreuomai — putujem, hodam + *isp.* manija) *med.* bolestan nagon za

putovanjem, za stalnim mijenjanjem boravišta; *isp.* dromomanija, nomadizam.
pòriv *rus.* zanos, polet, oduševljenje, izljev, žestina, snaga, nagon, instinkt, naglo očitovanje osjećaja, raspoloženje; **pòrīvan,** -vna, -vno — zanosan, poletan (Đalski).
porkàrija *tal.* (porcheria) svinjarija (Vojnović).
pòrket, -eta *v.* parhet; *prid.* **pòrketnī, pòrketskī.**
pòrko *tal.* (porco) 1. svinja, prasac; 2. gadan, grdan, proklet (u naših Primoraca i Dalmatinaca često kao prvi dio kletve); *isp.* orko.
pòrkulab *njem.* (Burggraf) u starije doba naziv za različite dužnosti: 1. sudac; 2. zapovjednik; namjesnik, upravitelj kakvoga grada ili tvrđave, kastelan; 3. sudski glasnik.
pornogràfija *grč.* (pornē — bludnica + grafō — pišem) bestidna, štetna, razvratna literatura, nepristojni, bludni crteži, slike i sl.; **pornògraf** — tko se bavi pornografijom; *prid.* **pornògrafskī; pornografomànija** (*isp.* manija) *med.* bolestan nagon za pisanjem pisama sa »skliskim« sadržajem.
pornolàgnija *grč.* (pornē — bludnica + lagneía — tjelesno uživanje, blud) *med.* bolesna sklonost za spolnim općenjem samo s prostitutkama.
pororòko (*španj.* pororoco) — plimni val na rijeci Amazonki, visok 4—5 metara, koji se širi uzvodno te se manji brodovi moraju sklanjati u sporedne rukave.
Pöros — u starogrčkoj mitologiji božanstvo domišljatosti.
poròzan, -zna, -zno (*isp.* pora) — rupičast, šupljikav; koji ima malene otvore; propustljiv; **pòroznōst** (*akc. i* **poròznōst**), -osti — propustljivost, šupljikavost; svojstvo krutih tijela da kroz njih probijaju kapljevine i plinovi.
porpòrela *tal.* (*venet.*) lukobran.
porridge *engl.* (*čit.* poridž) u Engleskoj omiljela kaša od zobenih pahuljica i mlijeka.
Porsena, Porsenna *v.* Porzena.
port *lat.* (portus) luka; pristanište; *isp.* porto franko.
porta[1] *lat.* (porta) 1. ulaz, veža, kapija, vrata; **Vìsokā Porta** — bivša sultanova vlada u Carigradu; 2. crkveno dvorište kod pravoslavnih crkava; 3. vratarnica, tj. zasebno ograđeno mjesto za vratara na ulazu u velika poduzeća i ustanove;. **Porta aurea** — Zlatna vrata; **Porta lapidea** *lat.* (lapis — kamen) stari naziv za zagrebačka Kamenita vrata.
porta[2] *v.* borta.
portàbl *franc.* (portable *od lat.* portare — nositi) 1. nosiv; koji se može nositi; 2. pisaći stroj vrlo pogodan za prenošenje, putovanje itd.
portafòlj, -òlja *tal.* (portafoglio) *v.* portfelj.
portàl, -ála (*isp.* porta) — 1. bogato izrađen ulaz u veliku zgradu; glavna vrata, velika vrata, glavni ulaz (npr. u crkvu); 2. *v.* portel.
portamento di voce *tal.* (*čit....* di vōče) 1. *muz.* nosivost glasa; 2. »nošenje« jednoga tona prema drugom (slijedećem); *isp.* legato.
portantìna *tal.* (portare — nositi) nosiljka.
pòrtapak *tal.* isto što i paketntreger (*v.*).
Port Arthur — staro ime današnjega kineskoga grada Lüshunkou.
portàtīv, -íva *lat.* male prenosive orgulje u srednjem vijeku (čest rekvizit na slikama renesansnih majstora).
portatīvan, -vna, -vno *v.* portabl.
portato *tal.* »nošeno« *muz.* način artikulacije tonova manje povezano nego u legatu, ali ni sasvim odijeljeno kao u staccatu.
portavòče *tal.* (portare — nositi + voce — glas) 1. lijevak za pojačavanje glasa, doglasalo, megafon (*v.*); 2. *prenes.* nečiji predstavnik, glasonoša, zastupnik (koji govori u nečije ime, koji prenosi nečije misli).
portefeuille *v.* portfelj.
pòrtel *engl.* (portal) ulaz, vrata, otvor (Bilo bi najbolje zatvoriti sve portele i zaspati; Joža Horvat).
porte-monnale *v.* portmone.
porte-parole *franc.* (pōrt-parōl) govornik u ime drugih.
portepèja, *2. mn.* portepejā *franc.* (porte-epée) 1. uprtač, remen (preko ramena ili oko pojasa) za nošenje hladnog oružja, revolvera ili lovačke torbe; 2. temnjak; resa oko balčaka sablje; *isto i* **portèpē,** -ea, *mn.* -ei, 2. portepeā.
pòrter[1] *engl.* (»nosač«) 1. crno, teško pivo, nekada omiljelo piće londonskih nosača; 2. u Americi pratilac spavaćih vagona.
portēr[2], -era *franc.* (porteur) donosilac; vlasnik vrijednosnih papira.
portfèlj, -èlja *franc.* (portefeuille) 1. lisnica; 2. torba za spise; 3. posao jednog ministarstva (resor); 4. iznos vrijednosnih papira i novca jednog novčanog zavoda.
portfolio *engl. v.* portfelj.
portijèra *franc.* (portiere) 1. vratašca na zatvorenoj kočiji, na vagonu; 2. zastor nad vratima.
pòrtik, *mn.* -ci, 2. pòrtīkā *lat.* (porticus) trijem; natkrivena galerija sa stupovima, priljubljena uza zgradu.
portìkla *v.* partikla.
portír, -íra, 5. pòrtīru *i* -īre *franc.* (portier) vratar, ključar, pazikuća; *prid.* **portírov** *i* **-írev;**

portirskī; portīrka — vratarica; **portīrnica** — vratarova sobica, vratarnica; *isp.* porta 3.
portlandskī — *prid. od* Portland, grad i poluotok u južnoj Engleskoj gdje su znameniti kamenolomi; odatle: *portlandskī cement.*
portmone, -ea, *mn.* -ei, 2. portmonea *franc.* (porte-monnaie) novčarka, novčanik, kesa.
porto *tal.* (porto) 1. vozarina, poštarina, osobito poštansko-telegrafska taksa koju plaća primalac ako pošiljka u polazištu nije dovoljno frankirana (plaća se dvostruka vrijednost); 2. vrsta vina; *isp.* portvajn; *v.* portski.
portofon, -ona *lat.-grč.* (porta — vrata + fone — glas, zvuk) telefonski uređaj za razgovor između stana i ulaznih vrata zgrade.
porto franko *tal.* (porto franco) luka ili primorsko područje koje ima pravo bescarinskog uvoza i izvoza robe; slobodna luka.
portokal, -ala *tur.* (portakal, *od* Portugal, *jer su ih odanle dopremali*) naranča, pomoranča; **portokalada** — orandžada, narančevac.
porto-marka (-marka) *tal.* kaznena marka za nefrankirano pismo.
porto morto *tal.* mrtva luka (u koju više ne mogu ulaziti brodovi).
Portorico *v.* Puerto Rico.
portorika, 3. -ci — naziv za vrstu fine cigare (po otoku Porto Rico u Velikim Antilima gdje se uveliko gaji duhan).
portret, -eta *franc.* (portrait) 1. slika neke osobe, osobito poprsje; 2. vjeran opis, živo ocrtavanje, zoran prikaz neke ličnosti, nekog karaktera u književnom djelu; 3. velika sličnost, istovetnost; tip; *prid.* **portretskī; portretist(a)** — slikar portreta; *žen.* **portretistkinja; portretirati**, -tretīram — 1. naslikati (osobu), praviti portret; 2. vjerno opisati, živo ocrtati, zorno prikazati, potanko oslikati, riječima dočarati neku ličnost, neki karakter u književnom djelu; *isto i* **portretovati**, -ujem.
portskī — *prid. prema* Porto *ili* Oporto (grad i luka u sjeverozapadnom Portugalu gdje je znamenito vinogradarstvo; odatle: *portsko vino*).
Portugal — republika u jugozapadnoj Evropi (zapadni dio Pirinejskog poluotoka); glavni grad Lisabon (portugalski: **Lisboa**, *čit.* Ližboa); *isto i* **Portugalija; Portugalac**, -lca, 5. Portugalče, *2. mn.* Portugalaca; *žen.* **Portugalka;** *prid.* **portugalskī** (*i* **portugalskī**); *zastarjelo* **Portugīz**, -īza; *ipak* **portugizac**, -sca — vrsta vinove loze i vina.
Portugalska Gvineja *v.* Gvineja Bissao.
portulak *lat.* (Portulaca oleracea) *bot.* tušak.
portulan, -ana *tal.* (portolano) 1. knjiga koja sadrži opise morskih obala, pomorske karte i sve informacije potrebne pomorcima pri plovidbi (u upotrebi od 13. do 17. st.); 2. lučki peljar, pilot (*v.*).
portun, -una *tal.* (portone) velika kućna vrata, veža, kapija.
portvajn *engl.* (portwine) portugizac (vino).
portviš *v.* bartviš.
Porzena — etrurski vladar koji je opsjedao Rim u nastojanju da na prijestolje vrati protjeranog rimskog kralja Tarkvinija Superba; *isp.* Klelija, Koklo; uspomena na Porzenu bila je naslikana i na Enejinu štitu što mu ga je od Hefesta izmolila majka Venera: »Tu i Etrurac Porzena Tarkvinija vratiti kani, | golemom napada silom i opsadu nameće gradu, | ali Enejina loza slobodu junački brani, | vidi se na slici lijepo Porzena u bijesu i jadu, | kako zbog srušenog mosta na Kokla junaka se gnjevi | i što je uspjelo rijekom uteći Kleliji djevi« (*Eneida* VIII, 646—651).
posalīžati, -am (*isp.* salidž) popločiti, pokaldrmiti, potaracati (Nar).
Posejdon, -ona, 5. Posejdone *grč.* u starogrčkoj mitologiji: bog mora; isto što i rimski Neptun; oružje mu je trozub (s kojim se često slikaju i ostala morska božanstva, npr. Nerej, Triton); *prid.* **Posejdonov.**
poseníliti, posenīlīm (*isp.* senilan) ostarjeti i oglupavjeti od starosti, ogreznuti u staračku duševnu slabost, »podjetinjiti«.
poses *lat.* (possessus) posjed (Nar.).
posesija *lat.* (possessio) posjedovanje, posjed, imutak, imanje, vlasništvo, svojina; zemlja, zemljište, nekretnine; **posesionī** — posjednički, posjedovni.
posesīvan, -vna, -vno (*isp.* posesija) 1. koji se tiče svojine; 2. *gram.* posvojni, prisvojni.
posesoran, -rna, -rno *lat.* (possessor — vlasnik) posjednički, posjedovni; vlasnički.
posibilan, -lna, -lno *lat.* (possibilis) moguć, prihvatljiv, izvediv, sposoban, podnošljiv.
posibilizam, -zma (*isp.* posibilan) — 1. reformističke i oportunističke struje među francuskim socijalistima potkraj 19. st. (nastojanje da se ostvari ono što je u danim situacijama moguće); 2. praktičnost, gipkost, prilagodljivost, udešavanje svoga rada prema prilikama i sredini u kojoj netko radi; oportunizam.
Posidon, -ona, 5. Posidone *v.* Posejdon; *prid.* **Posidonov.**
posilnī (2. posīlnoga) *rus.* (posyljnyj) u staroj srpskoj i bivšoj jugoslavenskoj vojsci oficirski sluga, služak, momak, »purš«.

positione longa (syllaba) *lat.* (*čit.* pozicióne...) *lingv.* slog dug po položaju, npr. u našem jeziku glas ispred suglasničkog skupa u kojem je na prvom mjestu jedan od sonanata (*v.* sonant 2); u imenicama *stàrac, nòvac* akcenti su kratki, ali u deklinaciji, kada nestankom nepostojanog *a* dođe do suglasničkih skupova *-rc-, -vc-,* glasovi se pred tim skupovima produljuju, pa imamo npr. genitiv *stârca, nôvca.*

posito sed non concesso *lat.* (*čit.* pòzito... koncèso) pretpostavljeno ali ne i dopušteno, tj. pretpostavimo da je tako, premda ja ne vjerujem; *isp.* dato sed non concesso.

pȍskura *v.* prosfora; *umanj.* **pȍskurica.**

Posonium *lat.* srednjovjekovno ime za *Požun,* današnju Bratislavu (glavni grad Slovačke).

post[1] *lat.* (post — poslije) u složenicama označuje »iza«, »poslije«, »straga«.

pôst[2] *engl.* (post) motka, greda, stup, kolac (osobito na trkalištu sa strane).

postàment, *2. mn.* postamenata *lat.* (postamentum) podnožje, podloga stupa ili spomenika, postolje za veliku stvar (kip, vazu itd.); temelj, osnova.

post bellum *lat.* poslije rata.

post Christum natum *lat.* (*čit.* pôst Hrìstum nàtum) poslije Kristova rođenja (formula za označivanje kršćanskog brojenja godina); *isp.* ante Christum.

post coenam stabis aut (seu) passus mille meabis *lat.* (*čit....* cènam...) Poslije jela treba stajati ili tisuću koraka prošetati; obratno: **Post coenam iace et pausa, nec i nec sta sine causa** (*čit....* cènam jace... pàuza, nek... kàuza) — Poslije jela leži i počivaj, niti hodaj niti stoj bez razloga (*kod nas:* Svako jelo gazdu klelo, što ne legne da se slegne).

postdatírati, -dàtīrām *lat.* (post[1] + *isp.* datirati) na ispravi ili pismu staviti kasniji datum; *prot.* antedatirati.

postdebit *franc.* (poste — pošta + debit — prodaja) otprema novina poštom uz sniženu poštarinu; poštanski debit; *izgovara se:* pozdebī, pozdebija.

postdentàlan, -lna, -lno *lat.* (post[1] + dens, 2. dentis — zub) *gram.* koji se tvori iznad zuba, izazubni, zazubni (glas).

postdìluvij, -ija (*pored* **postdìluvijum**) *lat.* (post[1] + *isp.* diluvij) geološko razdoblje iza potopa; izapotopni, poslijepotopni.

postdìplomskī *lat.-grč.* (post[1] + *isp.* diploma) koji se studira poslije završenog školovanja, poslije polučene diplome, trećostupanjski; **postdìplomskī stùdīj** — specijalizacija u struci; treći stupanj.

postèćija *tur.* (pȍsteki) neostrižena bravlja koža na kojoj muslimani sjede ili obavljaju molitve; *isto i* **postèkija.**

postehàna *tur.* (*isp.* hana) poštanski ured (Kazazović).

pȍster *engl.* 1. oglas, plakat (obično s uvećanom slikom reklamiranog objekta, pa odatle katkada i velika slika uopće, npr. »Na obalama Seine moglo se za 5 franaka kupiti velike postere koji su prikazivali studentske barikade«; *Novine*); 2. u ragbiju: navala na gol.

poste restante *franc.* (*čit.* post restànt) »ostaje na pošti«; pismo koje ostaje na pošti dok ga onaj na koga je adresirano (adresat) ne podigne.

posteriòran, -rna, -rno *lat.* (posterior — potonji, kasniji) koji se dogodio poslije čega drugoga, kasniji, pozniji; stražnji, zadnji; **posterioritèt,** -èta — zaostalost u položaju, podčinjenost; *isp.* prioritet; **posteriòrnōst,** -osti — kašnjenje, zakašnjavanje, zaostajanje.

post factum *lat.* (*čit....*faktum) poslije (svršenog) događaja, prekasno; *isp.* ante factum.

pòstfah *njem.* (Post — pošta + Fach — pregradak, pretinac) poštanski pretinac, poštanski fah (poduzeća ili privatnici koji primaju mnogo poštanskih pošiljaka imaju na pošti svoje sandučiće odakle sami dižu svoje pošiljke).

pôst fàktum *v.* post factum.

post festum *lat.* (*akc.* pôst fèstum) »poslije svetkovine«; prekasno; *isp.* ante festum.

postgàlenskī (*isp. lat.* post — poslije *i* galenski) — oznaka za pojave u medicini nastale poslije djelovanja liječnika Galena (Krleža, *Aretej*).

pȍstglacijal (post[1] + glacijal) — geološko razdoblje nakon ledenog doba; *prid.* **pȍstglacijàlan,** -lna, -lno.

post hoc, ergo propter hoc *lat.* (*čit.* post hòk, èrgo pròpter hok) — poslije ovoga, dakle zbog ovoga; pogrešno zaključivanje kad se iz vremenskog slijeda zaključuje na uzročnu vezu.

post hominum memoriam *lat.* poslije čovječjeg pamćenja, tj. otkada ljudi pamte, od pamtivjeka, od ljudskog pametara.

posthumus *v.* postumus.

posticipàndo *lat.* (posticus — zadnji; *tal.* posticipare — odgoditi) unatrag, naknadno (npr. dizati plaću unatrag, na kraju mjeseca); *isp.* anticipando; **posticipàcija** — zaostatak u plaćanju, plaćanje unatrag.

pȍstijer, -era, 5. postijeru *dubr.* poštar; **postjèrica** — poštarica.

postìla, *2. mn.* postíla *lat.* (post illa verba — poslije ovih riječi, tj. poslije evanđelja) 1. crkvena knjiga s propovijedima za svaki blagdan; 2. bilješke, napomene, opaske, komentari uz rub stranice u knjizi (»poslije pročitanoga«); isto što i marginalije *(v.)*; **postilírati,** -stilīrām — pisati (govoriti) postilu, komentirati (I. Frangeš).

postìljōn, -óna, 5. póstiljōne *franc.* (postillon) poštanski momak; kočijaš poštanskih kola; jahač na jednom od prednjih zapregnutih konja; **postillon d'amour** (*čit.* postijōn d'amūr) — ljubavni glasnik, posrednik između dvoje zaljubljenih.

postírati, pòstīrām *franc.* (poster) postavljati, postaviti; namještati, namjestiti.

post jusculum purum *lat.* (*čit.*...jùskulum...) poslije juhe čisto (tj. vino valja piti) (Đalski).

pòstlūdīj, -ija (*i* **pòstlūdijum**) *lat.* sviranje (obično bučnije) na orguljama pri završetku službe božje (*isp.* preludij).

pòstmājstor *njem.* upravitelj pošte (Đalski).

post meridiem *lat.* poslije podne.

pòstmolāri *(mn. m. r.) lat.* zubi kutnjaci (*isp.* premolaran).

pòstmortālan, -lna, -lno *lat. med.* koji se zbiva poslije smrti, posmrtni.

post mortem *lat.* poslije smrti.

pòstnatālan, -lna, -lno *lat. med.* koji se zbiva poslije poroda, poslijeporođajni.

postnomìnāl, -ála *lat.* (post — poslije + nomen — ime, imenica) glagol izveden od nekog gramatičkog imena, denominativ *(v.)*.

post nubila Phoebus *lat.* (post nùbila Fēbus) poslije kiše sunce, tj. poslije pretrpljenih muka dolaze bolji dani.

postnumerāndo *lat.* (post[1] + numerare — brojiti, računati) plaća nakon obavljena posla, plaćanje unatrag.

post obitum *lat.* poslije smrti, posmrtno.

pòstoperatīvan, -vna, -vno *lat.* (post + *isp.* operacija) *med.* koji se događa poslije izvršene operacije (postoperativni tok bolesti).

post partum *lat., med.* poslije poroda.

pòstpliocēn (post[1] + pliocen) geološko razdoblje poslije pliocena.

postponírati, -pònīrām *lat.* (postponere) 1. metnuti poslije nečega, zapostaviti, podrediti, podložiti; 2. odgoditi, odložiti; 3. zakasniti, kasnije nastupiti; **postpozícija** — zapostavljanje; metanje iza nečega, a ne pred nešto; podređivanje, podlaganje; odgoda; zakašnjenje; *prid.* **pòstpozitīvan,** -vna, -vno — *gram.* koji ima stražnji položaj (npr. prijedlog *radi* kad stoji iza imenice: *bolesti radi* ili iza zamjenice: *toga radi;* prepozitivno bi bilo: *radi bolesti, radi toga*); *isp.* prepozicija.

post prandium *lat.* poslije jela, poslije gozbe, tj. puna želuca.

post quem *v.* terminus post quem.

pòstscēnīj, -ija (*pored* **pòstscēnijum**) *lat.-grč.* (*isp.* proscenij) prostor iza pozornice, u dubini scene.

postskrìptum *lat.* (post scriptum — poslije napisanoga) pripis dovršenom i potpisanom pismu koji se obično označuje kraticom P. S.; **postpostkriptum** — dodatak iza postskriptuma.

post tenebras lux *lat.* (*čit.* luks) poslije tmine svjetlo.

post tot discrimina rerum *lat.* (*čit.* post tōt diskrìmina rērum) nakon toliko nezgoda (uspjeti u nečemu, sastati se i sl.) (Vergilije).

postùlāt, -áta *lat.* (postulare — tražiti, zahtijevati) 1. sud do kojega se ne dolazi po vlastitom iskustvu, nego se prima kao polazna točka, bez dokaza; tvrdnja; pretpostavka koja je sama po sebi tako očita da je ne treba dokazivati; *isp.* aksiom; 2. zahtjev, traženje; **postulírati,** -stùlīrām — 1. ustanovljivati postulat, primati kao polaznu točku; 2. zahtijevati, tražiti.

postumus *lat.* posmrče; posmrtenče; dijete rođeno poslije očeve smrti; dijete udovice, udovičić; **pòstūman,** -mna, -mno — 1. rođen poslije očeve smrti; 2. objavljen (neki spis) poslije smrti pisca.

post urbem conditam *lat.* (pōst ùrbem kònditam) »nakon sagrađenja grada«, tj. Rima — formula kojom su Rimljani brojili godine (uzima se 753. godina prije n. e.).

pòstùstāvan, -vna, -vno *lat.-hrv.* u našem novinstvu stvoren izraz za oznaku razdoblja poslije izglasanja ustava.

postvèrbāl, -ála *lat.* (post — poslije + verbum — glagol) imenica izvedena od glagola, deverbativ *(v.)*.

poša *tur.* (puš — vrsta turbana; pušide — pokrivač, omot) 1. isto što i turban; 2. ovratnik, vrsta kravate na staroj muškoj narodnoj nošnji; *isto i* **poše,** -eta.

pošèmeriti, -īm *mad.* (se — ne + merre — u kojem smjeru?) pomrsiti, poremetiti, pobrkati.

pošeš *v.* poses.

pošíziti, pošízīm — glagol koji je nastao u najnovije vrijeme, najprije u frajerskom govoru, a kasnije ušao i u književni, u vezi s riječju šizofrenija *(v.);* znači nešto kao poludjeti, početi ludovati, gubiti živce i sl.

poškercati, -ām *tal.* (*isp.* scherzo — šala) pošaliti se (Nar.).

pošlihtati, -ām (*isp. njem.* schlichten) — slagati, poslagati, naslagati, poredati.

pošodrati *v.* poštosati.

pošt *tal.* (posto) *v.* pošta².

pošta¹, *2. mn.* pōštā (*od lat.* posita statio — postavljena stanica gdje su se u staro vrijeme izmjenjivali ili odmarali glasnici ili unajmljivali odmorni konji i sl.) — 1. državna ustanova za prijenos pisama, paketa, vijesti, za telefonsku službu itd.; 2. poštanska zgrada; 3. predmeti koji se (poštom) šalju ili primaju; 4. otprema i doprema pošiljaka; 5. *hist.* poštanska kola, diližansa; *prid.* **poštanskī; poštār** — raznositelj pošte, listonoša, pismonoša; poštanski činovnik; *žen.* **poštarica; poštārina** — taksa za poštanske usluge.

pošta² *tal.* (posto) lovište, osobito ribarsko.

poštosati, -ām (*isp.* štosati) u prostačkom jeziku: obljubiti, uzeti spolnim općenjem.

pöt *engl.* 1. velika svota, hrpa novaca (u kartanju: ulog, »banka«); 2. *sport.* oklada; nagrada za pobjedu, obdulja; pogodak izbliza; 3. *u običnom govoru* debeo trbuh, trbušina; 4. *prenes.* važna i utjecajna ličnost.

potalpiti, -īm (*isp. mađ.* talp — dno, osnova) — obložiti daskama, oplatiti, popoditi, patosati.

potamān *hrv.-tur.* (*prijedl.* po + *isp.* taman) upravo kako treba, komotno, udobno.

potamofōbija *grč.* (potamós — rijeka + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah i zaziranje od rijeka i voda tekućica uopće.

potamogrāfija *grč.* (potamós — rijeka + gráfō — pišem) nauka o rijekama, opisivanje voda tekućica.

potamolōgija *grč.* (potamós — rijeka + *isp.* logija) nauka o vodama tekućicama.

potamskī *grč.* (potamós — rijeka) riječni.

potaša *njem.* (Pott — lonac + Asche — pepeo) kalijev karbonat; dobiva se iz pepela i iz soli nakon isparivanja vode u kojoj je prana vuna; *naši izrazi:* pepeljača, pepeljika.

potaž, -āža *franc.* (potage) francuska juha (sa mnogo zelenja).

potekar¹ *v.* apotekar (Nar.).

potekar² *tur.* (*isp.* tekrar) ponovno, iznova.

Potemkin (zapravo **Knjaz Potemkin Tavričevski**) oklopnjača ruske crnomorske mornarice na kojoj su u lipnju 1905. pobunjeni mornari preuzeli vlast (Lenjin je tu pobunu smatrao pokušajem stvaranja jezgre revolucionarne armije); drugi je Potemkin onaj po kojem je nastao naziv Potemkinova sela *(v.).*

Potemkinova sela — prazan sjaj, predočivanje lažnih činjenica kao da su istinite (po imenu Potemkina [*čit.* Patjómkin], ministra i ljubavnika ruske carice Katarine II, koji je ovoj, prigodom njezina putovanja po Krimu god. 1787, s pomoću kulisa i drugih naprava pustu stepu prikazao kao naseljen, bogat i napredan kraj).

potenāni *v.* natenane.

potēncija *lat.* (potentia) 1. mogućnost, sposobnost, posjedovanje dovoljne snage za izvršenje nekog djelovanja, neke djelatnosti; 2. *mat.* izraz koji nam kaže koliko je puta neki broj pomnožen sam sa sobom: $2 \times 2 \times 2$, dakle 2^3 — dva na treću (potenciju)

potencijāl, -āla (*isp.* potencija) — 1. veličina koja karakterizira električno polje i koja je određena radom premještanja električnog naboja u njemu; diferencija potencijala izražava se u vatima *(v.)*; 2. stupanj snage (skrivenih mogućnosti) u nekom odnosu (npr. *ratnī potencijāl nekē zemljē*, tj. skup njezinih sredstava za vođenje rata); energija koju netko ili nešto ima u sebi; 3. *gram.* isto što i kondicional.

potencijālan, -lna, -lno (*isp.* potencija) — moguć, koji postoji u potenciji; skriven, latentan, koji se ne očituje ali se pretpostavlja; eventualan, virtualan *(v.)*; **potencijālnā energija** — *fiz.* energija tijela u mirovanju koja nastaje na račun rada utrošenog na dovođenje toga tijela u dotični položaj; takva je npr. energija podignutog tijela *(potencijālnā energija težinē)*, energija stisnute opruge *(potencijālnā energija elastičnosti)*.

potenciometar, -tra, *2. mn.* potenciometārā *lat.-grč.* (potencija — snaga + métron — mjera) naprava za mjerenje električne pogonske sile, za jakost električne struje ili otpora.

potencírati, potencīrām *lat.* (*isp.* potencija) 1. pojačati, povećati; 2. *mat.* odrediti vrijednost potencije.

potēntan, -tna, -tno *lat.* (potens, 2. potentis) silan, moćan, snažan, jak; sposoban za izvršenje nekog djelovanja; u kome ima potencije.

potentāt, -āta *tal.* (potentato) onaj u čijim je rukama sila i vlast, mogućnik, vlastodržac, vladar, samodržac, velmoža, car, kralj, knez.

potentes potenter tormenta patientur *lat.* (*čit....* pacijentur) nasilnici će nasilno pretrpjeti mučenje; tko se služi silom, od sile će i poginuti (Šenoa).

pōtesta, *2. mn.* pōtēstā *v.* podesta.

potestāta *tal.* velikaš, mogućnik.

Potior visa est periculosa libertas quieto servitio *lat.* (*čit.* pocior vîza est perikulôza... kvijeto servîcio) Bolja je opasna sloboda nego mirno robovanje.

Potius sero quam numquam *lat.* (*čit.* pocijus sero kvam nümkvam) Bolje ikada nego nikada.

potkajtiti, potkajtīm *hrv.-tur.* (*isp.* kajt) potpisati, potvrditi.

potkantiti *v.* potkajtiti.

potkubati, -ām *šatr.* podmititi.

potkurtati, -ām (*isp.* kurt) skratiti, potkratiti.

potkusuriti, -kusurīm *hrv.-tur.* (*prijedl.* pod + *isp.* kusur) podmiriti, izravnati (račun); *nesvrš.* **potkusurivati,** -surujem.

potkuvetiti se, -īm se (*isp.* kuvet) potkrijepiti se, okrijepiti se (hranom, pićem), ojačati.

poto, potoa, *mn.* potoi — vrsta majmuna, isto što i lori 2.

Potomac *engl.* (*čit.* petoumek) 1. rijeka u USA na kojoj leži Washington, glavni grad Sjedinjenih Država; 2. ime lađi na kojoj su američki predsjednik Franklin Roosevelt i britanski premijer Winston Churchill — za vrijeme plovidbe Atlantskim oceanom — donijeli i 14. VIII. 1941. potpisali Atlantsku povelju (*v.*).

potprig *hrv.-njem.* (*isp.* frigati) zaprška, zapržak; *v.* zafrig.

potpuri, -ija, *mn.* -iji, 2. potpurija *franc.* (potpourri) 1. *muz.* kompozicija sastavljena od ulomaka različitih muzičkih djela; karišik; 2. *prenes.* mješavina.

potrefiti, -īm *hrv.-njem.* (*isp.* trefiti) pogoditi.

Potsdam — grad u Njemačkoj Demokratskoj Republici, jugoistočno od Berlina (ime se izvodi od slavenskog polapskog *pod damby, domby,* tj. pod dubovima, hrastovima); tu je god. 1945. održana konferencija Saveznika radi demilitarizacije i denacifikacije hitlerovske Njemačke.

potura, *2. mn.* potūrā *mad.* (poltura *od polj.* poltora — podrug) stari bakreni novac od pola groša.

poudre de riz *franc.* (*čit.* pudr d' rî) rižino brašno, fini mirisni prah od rižina škroba koji se upotrebljava za prahanje kose ili lica.

poujadisme *v.* pužadizam.

poularde *v.* pulardi.

pound *engl.* (*čit.* paund) *v.* funta.

pour acquit (*čit.* pur akî) *v.* akitirati.

pour épater le bourgeois *franc.* (*čit.* pur epate l'buržoa) da se zaprepasti građanin, »da se opsjeni prostota« (Matoš).

Pour féliciter *franc.* (*čit.* pur felisite) nekada napis na posjetnicama (vizitkartama) ako posjetioci nisu domaćina našli kod kuće: Bio sam zaželjeti sreću, čestitati (katkada i samo kratica: *p. f.*).

pour le mérite *franc.* (*čit.* pur l' merït) »za zasluge«, ime starog pruskog viteškog reda, odlikovanja (osnovao ga Fridrih II. god. 1740).

Pour passer le temps *franc.* (*čit.* pur pase l'tan) da prođe vrijeme (»trla baba lan«).

pour sept *franc.* (*čit.* pur set) »za sedam«, »umjesto sedam«; društvena igra u kojoj sudionici redom broje pa umjesto broja sedam odn. svakog broja u kojem dolazi sedam (17, 27, 37 itd.) i broja djeljivoga sa sedam (14, 21, 28, 35 itd. sve do 70) govore »pur« (kod nas se govori »bum« ili »hop«).

pouvoir *v.* plein pouvoir.

povećiliti, -īm (*isp.* većil) ovlastiti, opunomoćiti.

povero *tal.* jadan, siromašan, bijedan (Begović); **poverissimo** — vrlo siromašan, sasvim siromašan čovjek, veliki bijednik (Nehajev); **poverissimo scrittore** — prebijedni pisac (Krleža).

povinovati se, -ujem se *crkv.-slav.* pokoriti se, podložiti se čemu, poslušati, prilagoditi se.

povtoriti, povtorīm *v.* poftoriti.

power-play *engl.* (*čit.* pauer-plej) »igra iz sve snage«, u hokeju izraz za silovitu navalu sve petorice navalnih igrača na protivnička vrata.

poza *franc.* (pose) 1. držanje, položaj tijela; 2. *prenes.* naduvenost, neiskreno ponašanje, izvještačeno držanje, afektacija; *isp.* pozer, pozirati.

pozamanterija *v.* pozamenterija.

pozamenterija *franc.* (passementerie) 1. radionica gajtana, vrpca, traka, čipaka, dugmetā i sl.; 2. gajtani, vrpce, trake, čipke, dugmeta i sl.; **pozamenter,** -era — gajtanar, radnik tekstilne struke koji izrađuje vrpce, trake, dugmeta i dr.

pozaptiti, pòzaptim (*isp.* zapt) pohapsiti, pozatvarati; pozapljenjivati.

pozauna, *2. mn.* pozaunā *njem.* (Posaune) vrsta limenog glazbala osobite građe s pomičnim registrima; *isp.* trombon; **pozaunist(a)** — svirač u pozaunu.

pozdentalan *v.* postdentalan.

pozejtiniti, -īm (*isp.* zejtin) pouljiti, nauljiti zamastiti.

pozer, -era, 5. pozeru (*isp.* poza) — čovjek koji se izvještačeno drži, koji ima namješteno držanje, koji mnogo drži do vanjskog efekta svoga ponašanja i svojeg govora, koji rado zauzima pozu, »glumac«; **pozerstvo** — izvje-

štačeno držanje, namještenost, afektacija; *isp.* pozirati.

pozícija (*akc. i* **pozīcija**) *lat.* (positio) 1. položaj, raspored; 2. mjesto rasporeda trupa u bitki (npr. *artiljerījske pozície*) ili prije bitke (*polazne pozície*); 3. u mačevanju — položaj naoružane ruke i oružja; 4. u plesovima — polazni položaj za neku plesnu figuru; 5. *muz.* raspored prstiju na žicama kod gudačkih instrumenata; 6. raspored figura u igri (šah, mlin); 7. *prenes.* gledište, odnos prema nekom djelu, pitanju, polazna točka, stajalište, stanovište, mišljenje; 8. pozitivan stav, jasnost, potvrdnost (Matoš); 9. knjigovodstvena stavka, najniža stavka raspodjele novca u budžetu (*isp.* partija i pozicija); *prid.* **pozícijskī** *i* **pozicionī; pozicionī rat** — tzv. rovovski rat (jer se vojska ponajviše zadržava u rovovima), tj. rat u kojem obje strane, iskorišćujući snagu suvremenih vatrenih sredstava i inženjerskih obrambenih objekata, oblikuju neprekidnu liniju utvrđene fronte; u uvjetima pozicionog rata katkada se na dugo vrijeme ustali položaj uzajamne ravnoteže.

pozírati, pozīrām (*isp.* poza) — 1. zauzevši određeni položaj, služiti umjetniku kao model i kao objekt za slikanje; 2. *prenes.* napuhavati se, zauzimati pozu, »glumiti«, praviti se važan.

pozitīv *lat.* (positivus) 1. fotografska slika, otisak, kopija dobivena s negativa (*v.*); 2. *gram.* prvi stupanj pridjeva (oblik u kojem se pridjev obično govori, npr. nov, mlad, dobar); *isp.* komparativ, superlativ; 3. korist, dobitak, aktiva (*v.*).

pozitīvan, -vna, -vno *lat.* (positivus) 1. *prid. od* pozitiv (*v.*); 2. jestan, potvrdan, afirmativan, zbiljski, istinit, siguran, jamačan, točan, neoboriv, utvrđen, pouzdan, ustaljen, ustanovljen, osnovan na faktima, činjeničan, utemeljen na iskustvu, stvaran; *isp.* **pozitīvan nálaz** (kod pretrage krvi) — utvrđen sifilis (Krleža); **pozitīvno právo** — skup pravnih propisa koji su na snazi u vrijeme kada se citiraju; 3. koji je sklon napretku, napredan, trijezan, koristan; 4. *mat.* koji je veći od nule; 5. koji nema gubitaka (pozitivna bilanca); *izv.* **pozitívnost,** -osti.

pozitivìzam, -zma *lat.* — učenje koje se zadovoljava utvrđivanjem činjenica, datostî; odbija svaku metafiziku, a izbjegava objašnjenje i stvaranje hipoteza, ograničujući se na obično opisivanje činjenica; **pozitìvist(a)** — pristaša pozitivizma; *prid.* **pozitivìstičkī.**

pozitrōn — *fiz.* elementarna čestica pozitivnog elektriciteta — pozitivni elektron; *isp.* negatron.

pozitúra *lat.* (positura) položaj, držanje, stav tijela; *isp.* poza 1.

Pòžūn, -ūna (*srednjovjek. lat.* Posonium, *mađ.* Pozsony, *njem.* Pressburg) historijsko ime slovačkog glavnog grada Bratislave; **Pòžūnac,** -ūnca, *2. mn.* Požūnācā — 1. stanovnik Požuna; 2. **(pòžūnac)** stara mjera za žito (40 oka) ili vino (jedna oka); *prid.* **pòžūnskī.**

pp — *skrać. za* pianissimo.

pp — *skrać. za* prima prima, primissima — oznaka za robu izvanredne kvalitete.

p. p. — *skrać. za lat.* per procuram (*v.*).

p. p. c. — *skrać. za franc.* pour prendre congé (*čit.* pur prandr konže), tj. za oproštaj, za pozdrav pri rastanku i sl. (stavlja se na posjetnicu ako posjetilac prigodom oproštajnog posjeta nije domaćina našao kod kuće).

ppp — *znak za* pianississimo (v.).

Pr — *znak za* prazeodim (*v.*).

PR — automobilska oznaka za *Prištinu.*

praca, *2. mn.* pracā *njem.* (Pratze) šapa, pandža.

prado *španj.* (*akc.* prado) »livada«, šetalište, park, perivoj; **el Prado** — gradsko šetalište u Madridu; tamo je i glasovit muzej slikarstva i kiparstva.

praeceptor *lat.* (*čit.* preceptor) učitelj.

Praesente medico nihil nocet *lat.* (*čit.* prezente mediko...) U prisutnosti liječnika ništa ne škodi (poslovica koja obilježuje čestu pojavu da se bolesnik u prisutnosti liječnika najednom prestaje loše osjećati).

Praestat sero, quam numquam *lat.* (*čit.* prestat sero kvam numkvam) Bolje kasno nego nikada.

Prag *v.* Praha.

Prága — 1. predgrađe Varšave; 2. u poljskom jeziku ime češkog grada *Praga* (za razliku od varšavske Prage obično govore *Praga czechoslowacka*).

pragmàtik, *mn.* -ci — praktičan političar, tj. pristaša svakog režima (Krleža).

pragmàtika, 3. -ci *grč.* (prāgma — rad, djelovanje) 1. službeni red, postupnik za poslovanje, poslovnik; 2. propisi koji određuju međusobne odnose između dviju ugovornih strana (npr. poslodavci i posloprimci); 3. poznavanje općekorisnih znanosti; *prid.* **pragmàtičkī; pragmàtičkā sánkcija** — u starini naziv za temeljni zakon koji regulira državna pitanja od najveće važnosti; **hr̀vātskā pragmàtičkā sánkcija** — zaključak hrvatskog sabora od 1712. po kojem može na prijestolje doći i

ženski član dinastije što dotada nije bilo moguće; po tom je zakonu zasjela na prijestolje Marija Terezija (1740—1780) jer muških Habsburgovaca nije bilo.

pragmatizam, -zma *grč.* (prägma — rad, djelovanje) 1. smjer u suvremenoj idealističkoj filozofiji koji poriče spoznaju objektivne istine i priznaje za istinu ono što je praktički korisno; 2. u historiji — pravac koji se ograničuje na izlaganje događaja u njihovoj vanjskoj vezi i slijedu bez traženja zakona razvoja; **pragmatist(a)** — pristaša pragmatizma; *prid.* **pragmatistički.**

Praha *češ.* Prag, glavni grad ČSSR; ime se izvodi od *pražiti, pržiti,* tj. mjesto je izgrađeno na paljevini šume (kao naše *Požega, Požarevac*).

prahistorija *hrv.-grč.* pretpovijest, drevna povijest, razdoblje razvitka života na zemlji prije početka pisane povijesti; *isto i* **praistorija;** *prid.* **prahistorijskī (praistorījskī).**

prairial *franc.* (*čit.* prerijal) treći proljetni mjesec francuskog revolucionarnog kalendara, mjesec livada (20. svibnja do 18. lipnja).

Prajs *v.* Prajz; **Prajska** — Pruska, Njemačka.

prajskurant *njem.-franc.* (Preis — cijena + courant — tekući) cjenik, iskaz cijenā i vrstā robe.

Prajz, *2. mn.* Prajzā *njem.* (Preusse) Prus, Nijemac (Josip Kozarac).

'**prajzelber** *njem.* (Preiselbeere) *bot.* borovka, borovnica, brusnica.

prajzerica *njem.* vrsta (hrskave) zelene salate (Dončević).

prakanton *hrv.-franc.* jedan od prvih triju kantona *(v.)* u Švicarskoj (Schwyz, Uri i Unterwalden) koji su god. 1291. sklopili »vječni savez« i tako postali osnovica za okupljanje drugih kantona.

prakaratur, -ura *v.* prakatur.

prakatur *lat.* (procurator — obavljač tuđih poslova, zastupnik) crkveni poslužitelj, crkvenjak, sakristan (kod pravosl. *paraklisar*).

praker, *2. mn.* prakerā *njem.* (Pracker) *v.* klopfer.

prakrt (*staroind.* prākrita) — jedan od staroindijskih dijalekata (odnosno više njih), pučki jezik, za razliku od sanskrta *(v.).*

praksa, *2. mn.* praksā *grč.* (prāxis — rad, radnja, čin, poduzeće, posao, činjenica, stvar, događaj, razvoj, stanje) 1. vježba, izvježbanost, iskustvo; 2. primjena, vršenje, ostvarivanje, uobičajeni način poslovanja, provođenje u djelo, uobičajeni postupak, metoda, običaj, navada, vještina djelovanja; 3. djelokrug rada, djelatnost nekog liječnika, advokata i sl., kao i skup njihovih pacijenata, klijenata itd..

praksinoskop *grč.* optički aparat, preteča filmskog projektora.

prakticirati, prakticizam, praktičar, praktičnīk i sl. *v.* praktika.

praktika, 3. -ci — isto što i praksa; **prakticirati,** -icīrām — 1. vježbati se, uvježbavati se, stjecati iskustvo; 2. primjenjivati, vršiti, izvršivati, činiti, izvoditi, ostvarivati, provoditi u djelo, običavati, obično postupati; 3. vršiti svoj profesionalni posao, djelovati kao liječnik, advokat i sl.; *isto i* **praktikovati,** -ujēm; **prakticizam,** -zma — 1. isto što i praktičnost *(v.);* 2. smisao za časovite potrebe, na štetu principa *(v.);* **prakticist(a)** — pristaša prakticizma, praktičar; *prid.* **prakticistički; praktičan,** -čna, -čno — 1. koji se tiče prakse, koji se primjenjuje u praksi, svrsishodan, zgodan, spretan, prikladan, ostvarljiv, primjenljiv, izvršiv, upotrebljiv, izvediv, izvodljiv; provediv; 2. koji ima prakse, iskusan, vješt, vičan, izvježban, uvježban, isproban, upućen, prokušan; 3. koji postoji u praksi, zbiljski, stvaran, pravi, istinit, životan; 4. koji se bavi praksom, djelatan, djelotvoran, poduzetan, koji primjenjuje teoriju; 5. snalažljiv, koji vodi računa o zbivanjima oko sebe; *izv.* **praktičnost,** -osti; **praktičar** — 1. poduzetan, vješt, vičan, iskusan, snalažljiv, spretan čovjek, vještak u struci, dobar primjenjivač teorije, vršilac slobodnog zvanja (liječnik, advokat), uopće čovjek djela; 2. poklonik tzv. praktične politike, tj. prilagođavanja svoga stava svakoj promjeni, snalažljivac, oportunist (Krleža); *isp.* pragmatik; *isto i* **praktičnīk,** *mn.* -īci; **praktikus** — praktičar, iskusan čovjek; *isto i (kod kajkavaca)* **praktikuš.**

praktikabl *franc.* (praticable — upotrebljiv) *kazal.* praktičan sanduk specijalne građe koji služi kao dio pozorničkog uređaja za gradnju pozorničke slike.

praktikant, *2. mn.* praktikanātā (*isp.* praksa) — vježbenik; *prid.* **praktikantov; praktikantskī;** *žen.* **praktikantica** *i* **praktikantkinja** (*akc. i* **-antkinja**).

praktikum (*isp.* praksa) — vježbe (na visokim školama).

praktikus *v.* praktika.

praline, -ea, *mn.* -ei, 2. pralineā *franc.* (praline) vrsta čokoladnih bombona, badem pržen u šećeru i sl. (po francuskom maršalu du Plessis-Praslin, čiji ih je kuhar prvi pravio).

prameristem *hrv.-grč.* (*prefiks* pra + merìstem) *v.* meristem.
pranger *njem.* (Pranger) u srednjem vijeku stup na javnom mjestu za koji su vezali zločince, tzv. »stup sramote«, »sramotni stup«, »sramotište«; *prenes.* **staviti na pranger** — izvrći ruglu, javno žigosati.
prangija, *2. mn.* prangījā (za postanje misli se da je u vezi sa Franak, tj. francuski) mali top, mužar.
praporščik, 5. -če, *mn.* -ci *rus.* (prapor — zastava) zastavnik (najniži oficirski čin).
pras *grč.* (práson) vrsta povrća poznatog pod imenom poriluk; *isto i* **prasa, prasiluk, praz** *i* **praziluk.**
praseodim *v.* prazeodim.
praščaj *v.* proščaj.
pratar *v.* fratar.
Prater — park s različitim zabavnim ustanovama u Beču (odatle izraz prešao u druge jezike).
pratika *tal.* (pratica) *v.* praksa, praktika (Nar).
pratvuršt *v.* bratvuršt.
pravileda *(mn. sr. roda) lat.* (*isp.* privilegija) stare knjige, »knjige starostavne«, povlastice.
praviteljstvo *rus.* vlada, ministarsko vijeće.
praz *v.* pras.
prazem *grč.* (*isp.* prazeodim) vrsta kremena zelene boje.
prazeodim *grč.* (prásinos — zelen kao poriluk + dídymos — dvostruk) *kem.* element, jedna od rijetkih rudača, atomska težina 140,92, tablični broj 59, *znak* Pr; metal žućkaste boje.
prazopal, -ala *grč.* (*isp.* prazeodim) vrsta zelenog opala *(v.).*
prcknedl (*isp.* knedl) stari zagrebački izraz za malo, sitno čeljade, osobito za muško dijete.
prćija, *2. mn.* prćījā *grč.* (proíx, 2. proikós) 1. vjenčani dar, miraz, dota, ženinstvo; djevojačka oprema, vijeno, alatura; 2. vlastita imovina nekoga člana (stare) zadruge; osebunjak, osopština; **prćijaš,** -aša, 5. prćijašu — miraždžija, bogat nasljednik; *žen.* **prćijašica** —mirazuša, miraždžījka, mirazača, dotarica, bogata udavača.
pre[1]... *lat.* (prae — naprijed, sprijeda) u složenicama označuje »pred«, »prije« (npr. prethistorija).
pre[2] *tal.* (prete — svećenik) titula ispred imena katoličkih svećenika u nekim krajevima; *isp.* fra, don.
preambula *franc.* (préambule — uvod, predgovor) uvodni dio međunarodnog ugovora koji objašnjuje njegove opće stavke; predgovor, uvod, uopće; *prenes.* okolišanje, zaobilaženje (u govoru), zatezanje, predigra; *glag.* **preambulírati,** -bulīrām — praviti (dugačak) uvod, okolišati, zaobilaziti, zatezati, dugo pripremati.
preanimìzam, -zma *lat.* teorija po kojoj je najprimitivniji oblik religije vjerovanje u tajanstvenu bezličnu silu.
prebanuš *v.* plebanuš (Nar.).
prebenda *lat.* (praebere — dati na upotrebu) crkveni posjed koji ima na uživanje neki viši svećenik; svećenički prihod od toga imanja; *naš stari izraz* nadarbina; *isp.* komenda; **prebendar,** -ara, 5. prebendaru *i* -are — posjednik prebende; nadarbenik.
precedens *lat.* (praecedere — ići naprijed, preteći) slučaj koji se prije dogodio i koji služi kao primjer ili opravdanje za kasnije slične slučajeve; *isp.* presedan; *prid.* **precedentan,** -tna, -tno.
precedírati, -cedīrām *lat.* (praecedere) učiniti prije, preteći; *isp.* precedens, precesija.
precept, *2. mn.* precepātā *lat.* (praeceptum) savjet, učenje, pouka, propis, pravilo; nalog, naredba, zapovijed; **preceptìzam,** -zma — način mišljenja i rada prema unaprijed određenim pravilima i propisima; **preceptor** (*lat.* praeceptor) učitelj, instruktor, poučavatelj, odgojitelj.
precesija *lat.* (praecessio) prethođenje, hodanje ispred koga, prednjačenje; *astr.* **precesija ekvinocija** — premještanje točke proljetnog (ili jesenskog) ekvinocija uslijed laganog zakretanja pravca zemaljske osi zbog čega se Sunce svakoga dana vraća u tu točku, čime ono završava svoj puni obrat po ekliptici *(v.).*
prechelleen *v.* prešelejen.
precioza *franc.* (précieuse) 1. kaćiperka; u 17. stoljeću naziv za ženu koja se odlikovala dostojanstvenim i čistim jezikom (lažne precioze ismijao je Molière u svom djelu *Les precieuses ridicules* i odatle današnje značenje: žena pretjerana u oblačenju, ponašanju i tobožnjoj učenosti); 2. dragulj, dragocjenost.
preciozan, -zna, -zno *lat.* (pretium — cijena, vrijednost) 1. dragocjen, skupocjen, skup, neprocjenjiv, vrlo vrijedan; 2. *prenes.* drag, mio (*isp.* precioza); 3. izvještačen, usiljen, neprirodan, nenaravan, afektiran, kaćiperski, pretjeran, umišljen.
precipitacija *lat.* (praecipitatio) *kem.* stvaranje, taloga, taloženje iz rastopina pod utjecajem fizičko-kemijskih uzroka (*isp.* precipitat).
precipitando *tal.* (*čit.* prečipitando) *muz.* ubrzavajući.

precipitat, -ata *lat.* (praecipitare — strmoglaviti se; biti na kraju) 1. što je palo na dno, talog; 2. oborina, padalina (kiša, snijeg i sl.).
precipitozan, -zna, -zno *lat.* (praeceps, 2. praecipitis — strmoglav) 1. strm, strmenit, vrletan; 2. *prenes.* nagao, nesmotren, navrat-nanos, prenagljen, nepromišljen.
precisamente *tal.* točno, upravo tako (Vojnović); *isp.* precizan.
precizan, -zna, -zno *franc.* (précis) točan do u najmanje sitnice, određen, opredijeljen, najpravilniji, jasan, savjestan, razgovijetan; **precizna mehanika** — izrada veoma točnih, obično sitnih aparata i strojeva; *izv.* **preciznost,** -osti; **precizioni** — koji treba da se radi s precizijom, tj. s preciznošću, točno, bez grešaka, sitničavo (Begović); **precizirati,** -iziram — točno odrediti, jasno utvrditi, u tančine izložiti, pregledno sažeti, pedantno formulirati, pravilno naznačiti; *isto i* **precizovati,** -ujem.
precvikati, -am (*isp.* cvikati) probušiti (npr. kondukter željezničku voznu kartu); *isto i* **precvikovati,** -ujem.
prećoriti, prećorim (*isp.* ćoriti) prespavati; osobito: provesti ljubavnu noć.
predela *tal.* (predella — podnožje) donji dio poliptiha ili oltarne pale *(v.)*; dijeli se na više polja s umjetničkim motivima sadržajno vezanim uz gornju glavnu sliku.
predestinacija *lat.* (praedestinare — unaprijed odrediti) predodredba, predodređenje; učenje da je čovjeku sudbina unaprijed određena; *uopće:* sudba, sudbina, usud, udes; **predestinirati,** -iniram — unaprijed odrediti, namijeniti, predodrediti, predopredijeliti, predodabrati, prednaznačiti; *isto i* **predestinovati,** -ujem.
predeterminacija *lat.* (pre... + *isp.* determinacija) predodredba, predodređenjem unaprijed stvorena odluka ili zamisao; *isp.* predestinacija; **predeterminirati,** -miniram — unaprijed odrediti, odlučiti, predodrediti, namijeniti; *isto i* **predeterminisati,** -šem.
predij, -ija (*pored* **predijum**) *lat.* (praedium) 1. zemljište, poljoprivredno dobro; imanje koje se davalo na nasljedno uživanje; 2. uživalac predija koji je imao obvezu na vojnu dužnost pod zastavom darodavca.
predika, predikalnica *v.* prodika.
predikat, -ata (*akc. i* **predikat**) *lat.* (praedicare — očitovati) 1. logički prirok; ono što se u sudu kazuje o predmetu; 2. *gram.* riječ koja govori o subjektu, koja kazuje što subjekt radi, odnosno u kakvom je stanju; *naš izraz:* prirok; 3. titula, naziv, počasno ime; *prid.* **predikativan,** -vna, -vno; **predikatni (predikatni); predikatski (predikatski).**
predikati, -am *lat.* (praedicare) govoriti, propovijedati, razgovarati.
predikatizacija (*isp.* predikat) — dodjeljivanje (najobičnije nekom filmu) naslova odn. ocjene, vrednovanje filma, npr. *dobar, vrlo dobar, izvrstan;* predikatizaciju vrši posebna komisija i po njezinoj se ocjeni ranžiraju filmovi i preporučuju za izvedbu odn. nagradu.
predikatur, -ura, 5. predikature *tal.* (predicatore) propovjednik (Vojnović).
predilekcija *franc.* (prédilection) osobita sklonost, osobita naklonost, unaprijed povoljno mišljenje o nekome ili nečemu
predimenzionirati, -oniram (*isp.* dimenzija) preuveličati, pridati nečemu veće značenje nego što zaslužuje.
predispozicija (pre... + *isp.* dispozicija) 1. priprema; 2. sklonost, naklonost, nastrojenost, osjetljivost, naginjanje (npr. na neku bolest); **predisponiran** — sklon, naklon, osjetljiv (na neku bolest), predodređen, unaprijed pripremljen, učinjen spremnim, sposobnim; *isto i* **predisponovan.**
predistorija *v.* prahistorija, prethistorija.
predohrana *rus.* (predohranít' — spriječiti, upozoriti na opasnost) predobrana, profilaksa *(v.)*, prevencija *(v.)*, osiguranje od opasnosti; sačuvanje, izbavljenje, predusretnuće, zaštita, sprečenje.
predominacija (pre... + *isp.* dominacija) prevlast, nadmoć, pretežnost, pretega, prevladavanje, prevaga, prvenstveno; **predominantan,** -tna, -tno — nadmoćan, prevlastan, prevladljiv, pretežan, prvenstven, (naj)znatniji, (naj)važniji; **predominirati,** -miniram — biti nadmoćan, imati prevlast, prevladavati, gospodovati, pretezati, biti jači, moćniji, snažniji, važniji, znatniji.
predostrožan, -žna, -žno *rus.* (predosteregat' — opominjati) oprezan, obziran, koji pazi na opasnost; **predostrožnost,** -osti — oprez, obzir.
predrafaelovci *v.* prerafaelitizam.
predriblati, -am (*isp.* driblati) — prijeći driblanjem; *u vulgarnom jeziku:* prevariti, nadmudriti, »udesiti«; nadigrati; *isp.* »Jer čemu i to ne bi bilo dobro kad su nas tako majstorski predriblali« (Š. Vučetić, *Pjesma mog znanca*).
predšestvenik *rus.* predšasnik, prethodnik, preteča.
preegzistencija *lat.* (prae — prije + *isp.* egzistencija) vjerovanje da duša postoji prije

rođenja tijela, tj. vjerovanje u neko ranije postojanje na svijetu.

prefabrìkat, -āta *hrv.-lat.* (*isp.* fabrikat) prerađevina.

Prefácija *lat.* (praefatio — predgovor) dio katoličke mise; *u našim prijevodima;* Predslavlje.

prèfek(a)t, -kta, *2. mn.* prèfekātā *lat.* (praefectus) 1. u starom Rimu — naziv niza administrativnih i vojnih službi (poglavar, načelnik, nadstojnik, zapovjednik, činovnik uopće, namjesnik, upravitelj); 2. u Francuskoj (prefet) i u drugim zemljama — najviši upravni činovnik u departmanu, u provinciji i okrugu; 3. naziv upravitelja gradske policije u nekim zemljama; 4. odgojitelj u konviktu; *prid.* **prèfektov; prèfekatskī;** *žen.* **prèfektica; prefektúra** — 1. služba i zvanje prefekta; 2. kancelarija prefekta; 3. djelokrug prefekta; 4. vrijeme službovanja prefekta.

preferans *franc.* (préférence, *isp.* preferencija) vrsta kartaške igre (tri igrača, 32 karte); **preferansírati,** -rànsīrām — igrati preferans.

preferéncija *lat.* (praeferre — prednjačiti, više cijeniti) prednost, povlastica, olakšica, pretpostavljanje (nekoga nekome), davanje prvenstva, veća ljubav, veća sklonost (prema nekome); **preferencijáli** *(mn. m. roda)* 1. ugovori između dviju država kojima jedna drugoj daju stanovite povlastice koje ne moraju dati trećoj državi; 2. povlaštene tarife; **preferencijálan,** -lna, -lno — koji ima prednost, prvenstvo; povlašten, pretpostavljen, više cijenjen; **preferírati,** -fèrīrām — davati prednost, više voljeti, pretpostavljati, najvoljeti, povlašćivati; *isto i* **preferisati,** -šem.

prèfiks, *2. mn.* prèfīksā *lat.* (praefigere — sprijeda učvrstiti) *gram.* predmetak; riječca koja se stavlja pred neku riječ da bi nastalo novo značenje, npr. *su*građanin, *za*rađivati; *v.* sufiks; **prefiksácija** — način tvorbe riječi uz pomoć prèfīksa.

prèfīnjen, -a, -o (*isp.* fin) uglađen, osjetljiv, pretjerano fin, dotjeran; *izv.* **prefīnjenōst,** -osti.

preformácija *lat.* (*isp.* forma) preoblikovanje, predrugojačenje, preustrojstvo; *glag.* **preformírati,** -formīrām; *isto i* **preformisati,** -šem.

preformulírati, -mulīrām *lat.* (*isp.* formula) izmijeniti prvotnu formulaciju, preraditi stari tekst, dati nečemu drugačiji izgled; *isto i* **preformulisati,** -šem.

prefrìgān (*isp.* frigati) previjan, lukav, prepreden; **prefrìgānac,** -anca, 5. prèfrigānče, *2. mn.* prefrìgānācā — prepredenjak, previjanac, lukavac, čovjek »namazan svim mastima«; *žen.* **prefrìgānka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī.

prègat *tal.* (pregare — moliti) član Vijeća Umoljenijeh (Consilium Rogatorum) u starom Dubrovniku.

preglàcijāl *lat.* (pre... + *isp.* glacies) razdoblje prije ledenog doba u razvoju Zemlje (*v.* postglacijal); *prid.* **preglacijálan,** -lna, -lno.

pregnàntan, -tna, -tno *lat.* (praegnans — trudan, noseći) 1. važan, znatan, značajan, bogat sadržajem; 2. kratak i jezgrovit, sažet, pun smisla, koji mnogo kazuje, duhovit, oštrouman; *izv.* **pregnàntnōst,** -osti.

prègruntati, -ām (*isp.* gruntati) promisliti, razmisliti (Dončević).

pregrupácija (*isp.* grupacija) — reorganizacija grupe, presvrstavanje; *glag.* **pregrupírati,** -grupīrām; *isto i* **pregrupisati,** -šem.

prehistòrija (*pored* **preistòrija**) *lat.-grč.* (pre... + historija, *v.*) prahistorija, prethistorija, pretpovijest; razdoblje u razvitku ljudskoga roda od pojave čovjeka na Zemlji do prvih pisanih spomenika; *prid.* **prehistòrījskī** (*pored* **preistòrījskī**).

preispodnjī, -ā, -ō *crkv.-slav.* najgori, krajnji, najniži, najdonji, pakleni; *isto i* **preìspoljnī.**

prejùdic, -íca *lat.* (prae — prije + judicium — sud) prethodni (možda i krivi) sud, preduvjerenje, pretpostavka (štetna), predrasuda; sudski zaključak na koji se stranke pozivaju u kasnijim sličnim slučajevima; **prejudicírati,** -dìcīrām — unaprijed odrediti; učiniti nešto što će biti obavezno za budućnost, odnosno što će značiti novo pravilo; ispuniti predrasudama, štetno djelovati (izričući neki sud unaprijed).

prekàmbrīj, -ija — geološko razdoblje prije kambrija *(v.)*.

prèkancerōzan *v.* prekarcinomatozan.

prekantáriti, -kantārīm (*isp.* kantar) pretjerati, prevršiti mjeru.

prekàran, -rna, -rno *lat.* (precarius — izmoljen, isprošen) privremen, prolazan, nesiguran, nestalan, jadan, loš, slab, ovisan o tuđoj volji, ovisan o slučaju; nezgodan, opasan (položaj); *pravn.* opozovljiv, koji se može opozvati; **prèkārīj,** -ija (*pored* **prekārijum**) — prepuštanje stvari drugome na upotrebu do opoziva.

prekarcinomatōzan, -zna, -zno *lat.-grč.* (pre... + *isp.* karcinom) *med.* koji prethodi oboljenju od raka; *isto i* **prèkancerōzan,** -zna, -zno.

prekardàšiti, -kardāšīm (*isp.* kardaš) pretjerati, zabrazditi, dopustiti sebi više nego je dopušteno prijatelju.

prekluzija *lat.* (praeclusio) 1. isključivanje, odbijanje od nekog traženja, uklanjanje, zapréčivanje, sprečavanje, stajanje na put; *2. mn.* posebnim propisom ustanovljen prestanak nekoga prava, pošto su svi zakonski rokovi prošli a ništa nije učinjeno da se takvo pravo sačuva; **prekluzīvan,** -vna, -vno — koji isključuje, sprečava, odbija; **prekluzīvnī rok** — zaporni, neodgodivi, isključivi, konačni, posljednji, zadnji rok do kojega se nešto mora izvršiti; **prekluzīvnā presuda** — presuda kojom se netko odbija od nekog zahtjeva, traženja i sl.

prekoncipírati, -cìpīrām *lat.* (pre... + *isp.* koncipirati) uobraziti nešto unaprijed; **prekoncepcija** — unaprijed stvoren zaključak, predrasuda.

prekurzor *lat.* (praecurrere — naprijed trčati i tako doći pred drugoga) preteča, prethodnik, predšasnik.

prekvalifikácija *hrv.-lat.* (*prijedl.* pre + *isp.* kvalifikacija) napuštanje dosadašnjeg zanimanja i osposobljenje za neko drugo zvanje; *glag.* **prekvalificírati (se),** -fìcīrām (se); *isto i* **prekvalifikovati (se),** -ujēm (se).

prelat, -āta, 5. prelāte *lat.* (praelatus *od* praeferre *v.* preferencija) naziv visokog crkvenog dostojanstvenika (biskup, opat); *prid.* **prelátov; prelatskī; prelatúra** — čast, služba i položaj prelata.

prelekcija *lat.* (praelectio — predčitavanje) javno predavanje; **prelegent,** *2. mn.* prelegenātā — predavač.

preler *njem* (Preller) varalica.

prelevman *franc.* (prelevment) naplata, uzimanje unaprijed, predujam.

prelid *franc.* (prelude) *v.* preludij.

preliminaran, -rna, -rno *franc.* (preliminaire) pripremni, prethodni, uvodni; **preliminarnī mīr** — privremeni mir (prije sklapanja pravog mirovnog ugovora); **preliminari** *(mn. m. roda)* pripreme, prethodni radovi, uvodne stavke sporazuma, predugovor, predradnje; uvod u pregovore; privremeni sporazum za vođenje daljih pregovora.

prelobati, -ām (*isp.* lob) prebaciti loptu iznad protivničkog igrača; *isto* i **prelobovati,** -ujēm.

prelogičan, -čna, -čno (*isp.* logičan) prethodan logičnome (u psihologiji ili u vremenskom smislu).

preludij, -ija (*pored* **preludijum**) *lat.* (praeludium) 1. uvodni dio muzičkog djela, predigra; malena slobodna muzička fantazija; katkada i u francuskom obliku *prelude* (*čit.* prelid); 2. *prenes.* pristup, uvod, početak, predznak, prvi znak, najava, priprema, nagovještaj, predobjava; *glag.* **preludírati,** -lùdīram — svirati preludij; *prenes.* prebirati po tipkama (klavira, orgulja itd.).

premati, -ām *tal.* (premere) 1. pritiskati, stiskati; 2. biti stalo, npr. Što ti to prema? — Zašto ti je do toga stalo? (Vojnović).

premeditácija *lat.* (praemeditari — unaprijed razmišljati) predumišljaj, razmišljanje prije čina, prethodno smišljanje; nakana, namjera, naum, zla nakana, umišljaj.

premija *lat.* (praemium) 1. nagrada, posebna nagrada, dopunska plaća, nadoplata; dar; 2. redoviti novčani ulog osiguravajućem društvu što ga plaća osiguranik; 3. glavni zgoditak na lutriji; **premijati,** -ām — nagraditi (Nar.); *v.* premijski, premirati.

premijer, -éra, 5. premijeru *franc.* (premier — prvi) predsjednik vlade, ministar-predsjednik; *prid.* **premijerov; premijerskī.**

premijera *franc.* (première) — prva izvedba nekog još nikad neizvedenog umjetničkog (kazališnog, muzičkog) djela; praizvedba; *prid.* **premijernī, premijerskī.**

premījskī (*isp.* premija) — koji se odnosi na premiju; **premījskī sìstem nadnicē** — oblik plaćanja kod kojega su ustanovljene određene norme; ako ih radnik prekorači, isplaćuje mu se dopunska nagrada (premija) povrh određene nadnice (npr. za sniženje proizvodne cijene, za ekonomiju materijala, za povišenje kvalitete rada, za ispunjenje plana prije roka itd.).

premírati, premīrām *lat.* (*isp.* premija) nagraditi, podijeliti nagradu.

premisa, *2. mn.* premísā *lat.* (praemissa *od* praemittere — naprijed poslati) jedan od barem dvaju sudova iz kojih se izvodi zaključak; pretpostavka, propozicija.

premolaran, -rna, -rno *lat.* (pre... + *isp.* molaran) koji je prije kutnjaka, tj. koji je ispod lica, līčnī; **dentes praemolares** — zubi ličnjaci.

premonitoran, -rna, -rno *lat.* (pre... + monere — opominjati) koji unaprijed upozorava; **premonícija** — prethodna opomena, upozorenje unaprijed.

premonstratenci, -stratēnācā *(mn. m. r.)* (po franc. samostanu Premontre) — pripadnici katoličkog crkvenog reda osnovanog u 12. stoljeću.

premortalan, -lna, -lno *lat.* (pre... + mors, 2. mortis — smrt) predsmrtan.

premudati, -ām (*isp. lat.* mutare — mijenjati) promijeniti, zamijeniti; pretvoriti (Nazor).

premuškomeš *v.* promuškomuš.

prenatalan, -lna, -lno *lat.* (pre... + natus — rođen) koji se zbio prije poroda; pretporođajni; **prenatalna faza** — doba dječjeg razvoja u materinoj utrobi.

prenebregavati, -bregāvām *rus.* (prenebregat') zanemarivati, zapuštati; *svrš.* **prenebregnuti (prenebreći),** -nebregnēm — zanemariti, zapustiti.

Prensa Latina — latinskoamerička obavještajna agencija, osnovana 1959; sjedište u Havani na Kubi.

prenumeracija *lat.* (pre... + *isp.* numeracija) predbrojka, pretplata, predbilježba, abonman; **prenumerirati,** -merīrām — predbilježiti, unaprijed platiti, pretplatiti se, abonirati se; *isto i* **prenumerisati,** -šēm; **prenumerant,** *2. mn.* prenumeranātā — čovjek koji se prenumerirao za nešto; predbrojnik, pretplatnik, abonent; *žen.* **prenumerantkinja** (*akc. i* **-antkinja**).

preokupacija *lat.* (praeoccupare — ranije zapremiti) zabrinutost; briga; rastresenost; preopterećenje, zaokupljenost (poslom), zauzetost, obuzetost; glavna djelatnost; zanimanje; predrasuda; pristranost, preduvjerenje; **preokupirati,** -kupīrām — zadavati brige, zabrinuti, preopteretiti poslom, zaokupiti.

preorijentacija (*isp.* orijentacija) — promjena orijentacije, usmjeravanje nekog rada u novom pravcu; *glag.* **preorijentirati,** -entīrām; *isto i* **preorijentisati,** -šēm.

preparacija *lat.* (praeparare — unaprijed pripraviti) priprava, priređivanje; pismena domaća zadaća (za školu); uopće priprema, pripravnost, spremanje, spremnost; *v.* preparirati.

preparandija (*isp.* preparacija) učiteljska škola; **preparandist(a)** — učenik učiteljske škole; učiteljski pripravnik; *isto i* **preparand,** *2. mn.* preparanādā; *žen.* **preparandistica** *i* **preparandistkinja.**

preparat, -āta (*isp.* preparacija) 1. *kem.* tvar, pripravljena za istraživanje; 2. kemijski ili farmaceutski spoj, izrađen u laboratoriju ili u tvornici; pripravak; 3. dijelovi životinjskog ili biljnog organizma, pripravljeni za anatomsko, histološko (*v.* histologija) i sl. istraživanje, a također i za zornu obuku.

preparator (*isp.* preparacija) suradnik laboratorija, pokusne stanice, koji se bavi prepariranjem, pripravljanjem preparata; pripremač; priređivač.

preparatoran, -rna, -rno (*isp.* preparacija) prethodni, pripravni, pripremni, uvodni, početni.

preparirati, -parīrām (*isp.* preparacija) 1. prirediti, pripremiti, pripravniti, zgotoviti, opremiti, izraditi; *v.* auštopati; *2. prenes.*; nagovaranjem pridobiti za nešto, »preraditi«; *isto i* **preparisati,** -šēm.

prepodoban, -bna, -bno *rus.* 1. svet, presvet; čestit, pravedan; 2. *prenes.* lažno svet, pretvorljiv, prijetvoran; **prepodobije** (*rus. akc.* prepodobije) — titula pravoslavnih svećenika (vaše, njegovo).

preponderancija *lat.* (praeponderare — pretegnuti) pretežnost, pretežitost, nadmoć, prevaga, pretega, veći utjecaj, veći broj; premašaj; **preponderantan,** -tna, -tno — pretežan, pretežit, nadmoćan, izvanredno utjecajan, jači, važniji, odlučujući, odlučan; **preponderirati,** -derīrām — pretegnuti, prevagnuti, biti nadmoćan, nadvladati, prevladati, premašiti, nadmašiti.

prepošt *tal.* (preposto *od lat.* praepositus — pretpostavljen) poglavar katoličkog samostana; prior; starješina kanonika; *isto i* **prepozit,** -íta.

prepotencija *lat.* (praepotens — veoma moćan) 1. nadmoć, veća sposobnost; 2. nadutost, drskost, silovitost, bahatost, nasilje, zulum, oholost, samovolja; 3. »umišljena veličina«; **prepotentan,** -tna, -tno — 1. prejak, nadmoćan; 2. drzak, nadut, silovit, bahat, nasilan, ohol, samovoljan, tko se vlada kao tiranin, siledžija, zulumćar; 3. umišljen u svoju »veličinu«.

prepozicija *lat.* (praepositio) *gram.* prijedlog (npr. do, na, kod, pokraj); **prepozitīvan,** -vna, -vno — koji je stavljen sprijeda, koji (u rečenici) stoji kao prepozicija.

prepozicional, -āla *lat.* (*isp.* prepozicija) *gram.* padež koji dolazi samo s prijedlozima, tj. lokativ (Veber-Tkalčević).

prepozit *v.* prepošt.

prepozitīvan, -vna, -vno *v.* prepozicija.

preprata (*rus.* papert') predvorje pravoslavne crkve, tzv. ženska crkva; *isp.* paperta.

preproban *hrv.-njem.* (*isp.* proba) kazališni izraz za stanje kad je neki komad već toliko uvježban da bi mogla biti premijera, a još joj nije došao najavljeni rok.

prepucij, -ija (*pored* **prepucijum**) *lat.* (praeputium) kožna kapica na vrhu muškog spolnog uda, naglavnik.

prerafaelitizam, -zma — slikarska škola u Engleskoj oko god. 1850. koja je priznavala vrijednost samo slikarstvu prije talijanskog slikara Rafaela; obrađivali su većinom literarne teme, legende i historijske događaje (kao uzori služili su im produhovljeni izrazi talijanskih majstora rane renesanse);

prerafaèlīt, -íta — pristaša prerafaelitizma; (Matoš ih zove *predrafaelovci*); *prid.* **prerafaèlītskī.**

prèrija *franc.* (prairie) široka stepa u Sjev. Americi, prostrana travom obrasla nizina; *prid.* **prerījskī.**

prerogatívi *(mn. m. roda) lat.* (praerogare — prvi glasovati) povlastice, posebna prava; isključiva prava, prednosti povezane s visokim položajem.

prèsa *franc.* (presse) 1. dnevna, periodička štampa (časopisi, novine), novinstvo, tisak; 2. stroj za umnožavanje, za kopiranje (»izvući na presu«); 3. *v.* preša; **presàč,** -áča — radnik u proizvodnji građevinskog materijala, keramike i stakla koji radi na stroju za prešanje stakla.

presaldùmiti, -saldūmīm *tur.* (saldyrmak — baciti, hitnuti) prebaciti se, prekrcati se, prijeći na drugu stranu; promijeniti mišljenje; *nesvrš.* **presaldumljívati,** -dumljujēm.

presàntan, -tna, -tno *franc.* (pressant) 1. prešan, žuran, hitan, neodgodiv, prijeko potreban; 2. *prenes.* nasrtljiv, dosadan, nametljiv, koji hoće nešto »isprešati«.

prèsār, -ára (*isp.* preša) — 1. radnik prehrambene struke koji vrši nadzor nad prešama za kvasac, za ulje; 2. radnik metalne struke koji oblikuje komade mehaničkim i hidrauličnim prešama.

presbiòpija *v.* prezbiopija.

presbirō, -oa, *mn.* -oi, 2. presbiroā *franc.* (*isp.* presa + biro) ustanova kod vladinih ili drugih organa za davanje informacija štampi i javnosti, a također i za objašnjivanje tekućih događaja; novinska agencija.

presèdan, -ána *franc.* (precedent) *v.* precedens.

prèsēnīj, -ija *pored* **prèsenijum** *lat.* (pre... + senex — starac) doba ljudskoga života pred starost.

presenīlan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* presenij) predstarački, koji se javlja pred starost.

presenning *v.* persenning.

presèntati, -ām *hrv.-tur.* (*isp.* sent) 1. skloniti nekoga da promijeni prvotno mišljenje, pridobiti koga; 2. promijeniti stav, prijeći na drugu stranu, prevjeriti, »preveslati«.

presidijum *v.* prezidij.

prèsija, 2. *mn.* presījā *lat.* (pressare — pritiskivati) pritisak, nasilje, prisila, prinuda, prisiljavanje, prinuđivanje, nagonjenje, natjeravanje, primoravanje, požurivanje, salijetanje; **presírati,** presīrām — vršiti pritisak, pritiskivati, stiskati, stezati, tjerati, požurivati, goniti, navaljivati (da se nešto učini), prisiljavati, prinuđivati, primoravati, požurivati, salijetati, upinjati se, uprijeti, nametati svoju volju, odlučno tražiti.

prèsing *engl.* (pressing — koji salijeće, hitan) u sportskim igrama naziv za pritisak uopće, a osobito za taktiku »salijetanja«, tj. onemogućivanja protivničkih napada već u začetku striktnim pokrivanjem igrača i nastojanjem da se protivniku što prije oduzme lopta.

presírati *v.* presija.

près-konferèncija *franc.* (*isp.* presa *i* konferencija) sastanak uvaženih ličnosti s predstavnicima štampe i objava važnih gledišta kako za te ličnosti tako i za javnost uopće; običniji naziv: konferencija za štampu.

prèskriptīvan, -vna, -vno *lat.* (praescribere — propisivati) koji propisuje i određuje (npr. preskriptivna gramatika prema deskriptivnoj, *v.*).

prèsovati, -ujem *v.* prešati.

près-papje, -ea *franc.* (presse-papiers, *isp.* presser — pritisnuti + papir) 1. pritiskač; teški predmet od bronce, mramora i sl. koji se stavlja na papire da se održe na određenom mjestu; 2. potrepština pisaćeg pribora u obliku letvice s pričvršćenim listovima upijača.

press *engl.* (*čit.* prēs) 1. štampa, tisak, novinstvo; 2. oznaka službenih novinarskih kola, odnosno novinara na zadatku; **Press Latina** *v.* Prensa Latina.

prestabilizírati, -izīrām *lat.* (pre... + *isp.* stabilan) unaprijed, utvrditi.

prestàcija *lat.* (praestatio) snabdijevanje, davanje; naknada; podavanje, porez, daća; prinos; usluga; **prestàcija u natùri** — kuluk, rabota, tlaka.

prestidigitateur *franc.* (*čit.* prestidižitater — »hitroprstić«) *v.* prestigijator (Krleža).

prestigijàtor *lat.* (praestigiae — opsjena, sljeparija) sljepar, varalica, opsjenar, magičar, mađioničar, »čarobnjak«, žongler; *isp.* eskamoter.

prestissimo *tal.* (*akc.* prestìsimo) *muz.* vrlo brzo; *isp.* presto.

prèstīž, -íža *franc.* (prestige) ugled, autoritet, utjecaj, uvažavanje, dobro ime, poštovanje, viša vrijednost.

presto *tal.* (*akc.* presto) *muz.* brzo; *isp.* prestissimo.

presumírati, -sumīrām *lat.* (praesumere — unaprijed pomišljati) 1. pretpostaviti, predmnijevati, držati, misliti, uzimati kao vjerojatno, nagađati, očekivati; naslućivati; 2. precjenjivati, umišljati, biti umišljen, uobražavati;

presumpcija — 1. pretpostavka osnovana na vjerojatnosti; vjerojatnost, predmnijevanje, nagađanje, očekivanje, naslućivanje, mogućnost, eventualnost; 2. precjenjivanje, umišljanje, uobraženje, umišljenost, uobraženost, preuzetnost, obijest, drskost, nadutost; 3. *pravn.* priznanje činjenice pravno vjerodostojnom dok ne bude dokazano protivno; **presumptīvan,** -vna, -vno — vjerojatan; koji se pretpostavlja, očekuje, naslućuje, nagađa; **presumptuōzan,** -zna, -zno — 1. umišljen, uobražen, preuzetan; 2. obijestan, drzak, nadut, prpošan.

presuponírati, -ponīrām *v.* presumirati.

preša, *2. mn.* prešā *lat.* (pressus — tlak, pritisak) 1. mehanizam ili stroj za proizvođenje pritiska u svrhu zgušćivanja ili zbijanja tvari, promjene oblika tvari, istiskivanja tekućine itd.; tijesak; 2. žurba, užurbanost, hitnja, hitnost, sila, vreva, gužva, navala, stiska, metež; 1. **prešan** (prešna, prešno) — žuran, kome se žuri, hitan; potreban, važan; 2. **prěšān** (prěšāna, prěšāno) — dobiven prešanjem; **prěšati,** -ām — 1. tiještiti, tiskati pod prešom, gnječiti, cijediti, iscjeđivati; 2. *prenes.* tiskati, tjerati, gaziti, navaljivati, salijetati; iznuđivati, pljačkati.

prěšaltati, -ām *hrv.-njem.* (*isp.* ušaltati) prekopčati, prespojiti, izmijeniti struju, prebaciti (npr. telefonsku liniju); **prěšaltati se** — preorijentirati se, prijeći na neki drugi posao, presaldumiti *(v.)*, izmijeniti stav, promijeniti dosadanje držanje.

prešègati, -ām (*isp.* šega) prepiliti, prerezati pilom, testerom.

prešelèjen, -ena *franc.* (precheleen) najstarije doba ljudske prethistorije (prije ašelejena); *prid.* **prešelèjenskī.**

prěšiti, -īm (*isp.* preša) hitjeti, žuriti.

prěšpan *njem.* (Presspan) prešane drvene strugotine (za građu) (Brezovački, Krleža).

prěštepati, -ām (*isp.* štepati) sve prošiti; isto i **prěštepovati,** -ujēm.

preštìman, -a, -o *kajk.* (isp. preštimavati) cijenjen, poštovan, častan.

preštimàvati, -štìmāvām (*isp.* štimati) — cijeniti, poštovati, imati visoko mišljenje o nekome.

prètekst, *2. mn.* pretèkstā *lat.* (praetextus) izgovor, izlika.

preteksta *lat.* (praetexta) grimizom optočena toga *(v.)*.

pretekstírati, -tekstīrām *lat.* (*isp.* pretekst) izgovarati se, izmotavati se, opravdavati se.

pretenciōzan, -zna, -zno *franc.* (pretentieux) koji mnogo zahtijeva, traži, iziskuje; koji ima o sebi pretjerano visoko mišljenje; umišljen, preuzetan, naduven, uobražen; *izv.* **pretencioznōst,** -osti.

pretèndent *v.* pretenzija.

pretènzija *lat.* (praetendere — naprijed pružiti) zahtjev, težnja, želja, traženje, svojatanje, isticanje prava na nešto; **pretendírati,** -tendīrām — zahtijevati, težiti za nečim, željeti, tražiti, svojatati, isticati svoja prava; *isto i* **pretendovati,** -ujēm (*dijal. i* **pretèndati, pretèndati,** -ām); **pretèndent,** *2. mn.* pretèndenātā — čovjek koji ističe zahtjeve, koji teži za nečim; *žen.* **pretèndentkinja** *(akc. i* **-èntkinja**).

preterírati, -terīrām *lat.* (praeterire) zaobići, mimoići, zapostaviti, baciti koga u pozadinu, zanemariti, izostaviti, ne spomenuti, ne obazreti se, napustiti, zapustiti, propustiti, zaboraviti, prešutjeti, premučati; proći, minuti.

pretèrit (*isp.* preterirati) — prošlo vrijeme; upotrebljava se naročito za imperfekt u njem. i engl. gramatici; *prid.* **pretèritskī** *i* **pretèritnī; preteritoprèzent** — sadašnje vrijeme koje označuje prošlu radnju završenu u sadašnjosti, a kojoj posljedice još traju, npr. *mrzim,* tj. zamrzio sam, *počinjem,* tj. počeo sam; *sjećam se,* tj. sjetio sam se; *prid.* **preteritoprèzentskī.**

pretermìsija *lat.* (praetermittere — propuštati) ispuštanje, izostavljanje, previd, zanemarenje, propust.

prethistòrija *v.* prahistorija, prehistorija.

pretium affectionis *lat.* (*čit.* precijum afekcionis) — afekciona vrijednost, osobita vrijednost koju neka stvar imade za ljubitelja.

prètor *lat.* (praetor — starješina, načelnik, poglavar, vojvoda) u starom Rimu — prvotno visoki činovnik koji je upravljao poslovima unutarnjeg poretka i prava; kasnije — prvenstveno predstavnik najviše sudbene vlasti; *prid.* **prètorov; prètorskī; pretorijànac,** -nca, 5. pretorijānče, *2. mn.* pretorìjānācā — 1. jedan od tjelesnih stražara pretorā i starorimskih imperatorā; pretorijanci su igrali veliku ulogu u dvorskim prevratima, postavljajući i obarajući careve; 2. *prenes.* vojnik koji služi kao potpora nasilničkoj, na gruboj sili temeljenoj vlasti; *prid.* **pretorijānčev; pretorìjanskī; pretùra** — 1. čast i vlast pretora; 2. sudnica, sud, sudište.

pretūr, -ūra, 5. prèture *tal.* (pretore) sudac (Vojnović, Šimunović); *isp.* pretor.

pretura *v.* pretor.

preur *v.* prior (Nehajev).

prevalèmus (riječ načinjena na latinski način od našeg glagola *prevaliti*) u starije vrijeme zajednički izvršena (đačka) kazna nad krivcem

(školskim drugom) protiv općeg dobra (krivca bi prevalili preko klupe i svatko ga je morao udariti); neka vrsta linčovanja (kod Matoša i: duhovni prevalemus).

prevalencija *lat.* (praevalere — biti jak) nadmoć, pretežitost, prevaga, prevlast, otimanje maha, veća sila, većina; utjecaj, uspjeh, jača vrijednost; **prevalentan,** -tna, -tno — nadmoćan, utjecajan, koji prevladava, opći, općenit; **prevalírati,** -válīrām — biti nadmoćan, nadvisivati, više valjati, prevladavati, pretezati; uvjeriti, skloniti, nagovoriti, navesti, imati uspjeha, pobijediti, pridobiti, osvojiti.

Prevalis — antički naziv za teritorij oko Skadarskog jezera.

prevashodìteljstvo *rus.* nekada titula visokoj gospodi: preuzvišenost, ekscelencija; *isp.* prevashodstvo.

prevashodno *rus.* 1. osobito, pretežno većinom, izrazito, premoćno. nadmoćno; 2. sjajno, divno, izvrsno, odlično.

prevashodstvo *rus.* (prevoshodstvo) 1. odlika, izvrstan uspjeh (u starom školstvu); 2. nadmoć, premoć, prednost; 3. visost, preuzvišenost, ekscelencija (kao titula u starije vrijeme).

prevencija *lat.* (praevenire — preteći) predusretnuće, predusretanje, prethodna zaštita, sprečavanje, izbjegavanje unaprijed (bolesti); **generalna prevencija** — pravno načelo po kojem se počinitelji krivičnih djela kažnjavaju da bi ta kazna općeodgojno djelovala na druge članove društva u svrhu odvraćanja od krivičnih djela; **specijalna prevencija** — pravno načelo po kojem se počinitelj krivičnog djela kažnjava radi uništenja njegove društveno-opasne djelatnosti, radi odvraćanja i sprečavanja da ne čini krivična djela; *uopće:* oprez, mjera opreza, *pa odatle i:* zatvor, pritvor.

prevenírati, -enīrām *lat.* (*isp.* prevencija) preteći, doskočiti, unaprijed obavijestiti, zaštititi, predusresti, odvratiti.

preventer, -era *franc.* sprečavač, zaštićivač, osigurač; naprava za zaštitu pri radu, osobito kod bušotine; *isp.* »Tu su i preventeri protiv eventualne erupcije nafte« (Matko Peić).

preventīv, -íva *lat.* (*isp.* prevencija) sredstvo za sprečavanje začeća, zaštita, predohrana, predusretnuće (Begović).

preventíva (*isp.* prevencija) sve mjere opreza, svi pothvati da se nešto predusretne, spriječi.

preventīvan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* prevencija) zaštitni, koji nešto sprečava, predusreće; **preventīvna medicína** — djelatnost zdravstvenih ustanova po izreci: bolje je bolest spriječiti nego liječiti; **preventīvna mjera** — mjera opreza; postupak za predusretanje neželjenih događaja; **preventīvnī rat** — dobro pripravljen rat kojim se izbjegava rat u nepovoljnim prilikama; **preventīvna srēdstva** — sredstva koja čuvaju od neke zaraze ili onemogućuju začeće; **preventīvna cenzúra** — predcenzura (cenzura prije štampanja djela); **preventīvan zātvor** — istražni zatvor.

preventorīj, -ija (*pored* **preventorijum**) *lat.* (*isp.* prevencija) zavod za preventivnu (antituberkuloznu) medicinu.

prezbiakúzija *grč.* (presbys — star, vremešan + akúō — čujem) staračka nagluhost.

prevōščik, *mn.* -ci *rus.* (*isp.* izvoščik) prevozilac, prijevoznik, fijakerist.

preza *tal.* (presa) 1. prstovet, prstohvat, količina što se može uhvatiti među prste; čupak; 2. kamen ili željezni stup na obali o koji se vežu brodovi.

prezbiópija *grč.* (presbys — star, vremešan + ōps, ōpos — oko, vid) dalekovidnost (koja se javlja u starijoj ljudskoj dobi).

prezbiter *grč.* (presbyteros — stariji, starješina) svećenik; **prezbìterīj,** -ija (*pored* **prezbìterijum**) — prostor iza glavnog oltara u katoličkim crkvama (obično u katedralama) određen za svećenike koji prisustvuju bogoslužju; *isp.* sanktuarij.

prezbiterijanìzam, -zma (*isp.* prezbiter) reformirano-evangelička crkva (osobito u Engleskoj) koja ne priznaje vlast bìskūpā nego, samo nižega svećenstva (i svjetovnjaka); **prezbiterijánac,** -ánca, *2. mn.* prezbiterìjānācā — pripadnik prezbiterijanske vjeroispovijesti.

prezencija *lat.* (praesentia) nazočnost, prisutnost; broj prisutnih osoba.

prèzent[1], *2. mn.* prezenātā (*akc. i* **prézent,** *2. mn.* prézenātā) *lat.* (praesens) *gram.* sadašnje vrijeme, sadašnjost; *prid.* **prezentskī** (*akc. i* **prézentskī**).

prèzent[2], *2. mn.* prezenātā *franc.* (present) dar, poklon.

prezentabīlan, -lna, -lno *franc.* (presentable) reprezentativan, ugledan, koji se može pokazati, preporučljiv, koji pristojno izgleda, naočit; *izv.* **prezentabílnost,** -osti.

prezentácija *franc.* (presentation) 1. podnošenje, pokaz, predočenje plative mjenice (mjenice koju valja iskupiti); 2. predstavljanje, predstava, izvedba, prikazivanje; 3. darivanje, poklanjanje, predaja dara (*isp.* prezent[2]); 4. podnošenje prijedloga, predlaganje.

prezentan, -tna, -tno (*isp.* prezent[1]) — nazočan, priručan, sadašnji, prisutan, koji postoji u svijesti, koga se sjećamo.
prezentant, *2. mn.* prezentanata (*isp.* prezentacija) 1. predočitelj (plative mjenice); 2. podnositelj prijedloga, predlagač.
prezentat, -ata (*isp.* prezent[1]) — prijamni žig neke ustanove koji posvjedočuje dan primitka izvjesnog podneska.
prezentirati, -zentīrām (*isp.* prezent[1] *i* prezent[2], prezentacija) 1. pokloniti, darovati, obdariti, dati, predati; 2. predstaviti, prikazati, pružiti, predvesti; 3. predočiti mjenicu na prihvat; 4. iznijeti, podnijeti prijedlog, predložiti, preporučiti; 5. *vojn.* pozdraviti puškom ili sabljom, iskazati poštovanje i počast; *isto i* **prezentovati,** -ujem.
prezentìzam, -zma *lat.* (*isp.* prezent[1]) što intenzivnije osjećanje sadašnjosti (Matošev prijedlog za pravac u književnosti nasuprot futurizmu); *isp.* paseizam.
prezentnost, -osti *lat.* (*isp.* prezentan) prisutnost, nazočnost.
prezervatīv, -íva *lat.* (praeservare — unaprijed čuvati) *v.* kondom; *prid.* **prezervatīvan,** -vna, -vno — zaštitni, obrambeni.
prezes *lat.* (praeses — načelnik, poglavar) predstojnik, nadstojnik, predsjednik.
prezìdent, *2. mn.* prezìdenata *lat.* (praesidere — sjediti na pročelju) 1. izborni (na određeni rok) glavar demokratske republike; predsjednik republike; 2. osoba izabrana za rukovođenje društvom, ustanovom, predsjednik organizacije i sl.
prezīdīj, -ija (*pored* **prezīdijum**) *lat.* (praesidium, *isp.* prezident) 1. predsjedništvo; skup osoba izabranih za rukovođenje sastankom, skupštinom, zasjedanjem; 2. rukovodeći organ neke organizacije, neke ustanove; organ drž. vlasti; 3. kabinet, ured (s osobljem) visokog činovnika; *isto i* **prezidijal,** -ala (ovo osobito u značenju — predsjedništvo vlade); **prezidijalan,** -lna, -lno — predsjednički, koji potječe iz predsjedništva; **prezidírati,** -zìdīrām — predsjedati.
prezle, prezlā *(mn. ž. roda) njem.* (bröseln — mrviti) mrvice od samljevenog isušenog kruha ili zemičaka; upotrebljavaju se prvenstveno za oblaganje mesa prije prženja; *isp.* semlprezle.
prezviter *v.* prezbiter.
prezvuršt *njem.* (pressen — tlačiti, tiskati + Wurst — kobasica) vrsta kobasice (svinjski želudac ispunjen sječenim mesom); *naši izrazi:* tlačenica, tlačenka.
prìčna, *2. mn.* príčnā *i* prìčnī *njem.* (Pritsche) drvena klupa za spavanje, drveni ležaj (obično u zatvorima), »neka vrsta širokog minderluka iz golih dasaka« (Matoš, *Pereci, friški pereci...*).
priderija *franc.* (pruderie) tobožnja čednost, skromnost; prenavljanje, prenemaganje, nećkanje, »cifranje«.
prifiks *v.* prix.
prífung *njem.* (Prüfung) ispit, kušanje (Krleža).
prig *engl.* umišljen, tašt čovjek, drski neznalica: »nova riječ za *snob«* (Matoš).
prìganica (*isp.* frigati) 1. prženo jelo od jaja i brašna; 2. uštipak, lepinja; 3. palačinka, omlet.
prìgati *v.* frigati
príglbok *njem.* (Prügel — batina + Bock — jarac) naziv za »jarca otkupitelja« (*lat.* »caprum expiatorum«) na kojega je hebrejski veliki svećenik na Dan pomirenja (*isp.* Jom Kipur) prenosio sve grijehe židovskog naroda, nakon čega bi životinju potjerali u pustinju da tamo pogine zajedno s grijesima.
príglholc *njem.* (Prügel — toljaga, batina + Holz — drvo) oblo tanko drvo za loženje, oblica; *isp.* rundholc.
prigl-jude *njem.* (Prügel — batina + Jude — Židov) »Židov koga batinaju« (*isp.* priglbok); u srednjovjekovnom školstvu praksa da umjesto gospodskog djeteta koje je zaslužilo »batina« izbatinaju neko siroče ili Židovče (Matoš).
Prijam — trojanski kralj u doba trojanskog rata, muž Hekubin, otac Hektora, Parisa, Deifoba, Kasandre, Poliksene, Polidora, Polita, i mnogih drugih (50 sinova i 12 kćeri); ubio ga Ahilejev sin Pir Neoptolem, nakon što mu je starac — sav ogrezao u krvi sina Polita kojega je netom ubio Pir — prigovorio da Ahilej nije bio tako okrutan, jer mu je časno vratio tijelo mrtvoga Hektora. »Njemu odgovori Pir: ‚Ko glasnika šaljem te sada | ocu Ahileju s time, pa umri i njemu poruči | kakav mu izrod je sin i što Neoptolem to stvara.' | Reče i k božjem oltaru potresenog Prijama vuče, | koji posrće jadan u rumenoj sinovoj krvi, | ljevicom splete mu kosu, a desnicom laća se mača | i sve do balčaka samog zabode ga u grudi njemu« (*Eneida* II, 547—553).
Prìjap — 1. u grčkoj mitologiji sin Dioniza Bakha i Afrodite, bog muške plodnosti, bog plodnosti vrtova i vinograda, simbol rasplođivanja; 2. (**prìjap**) — isto što i penis, falos; 3. *prenes.* pohotan čovjek, bludnik, razvratnik;

prid. **Prìjapov; prìjapskī** — bludan, pohotljiv, razvratan; **prijapìzam,** -zma — trajna ukrućenost muškog spolnog uda bez ikakva nadražaja (bolest); **prijapítis** (*akc. i* **-ìtis**) — upala muškog spolnog uda.

priključènije *rus.* događaj, doživljaj, slučaj, zgoda, pustolovina.

prìkolati, -ām (*isp.* kola²) prilijepiti.

prîm, prîma, *lok.* prímu *lat.* (primus — prvi) 1. prvo glazbalo u muzičkom sastavu, osobito tambura bisernica *odn.* prva violina; *isp.* prima 4; 2. prvi borbeni stav (u mačevanju); 3. isto što i ažio.

prîma *lat.* (*isp.* prim) 1. *muz.* prvi ili osnovni zvuk ljestvice; 2. isto što i unisono; 3. prva žica na violini, violončelu; 4. prva violina, flauta itd.; 5. najbolja kvaliteta neke robe, odabrana vrsta, uzor, najviši stupanj savršenstva; 6. u nekadašnjem školstvu naziv za najniži, a negdje i za najviši razred gimnazije; 7. u mačevanju: udarac odozgo dolje.

primabalerína *tal.* prva balerina.

prima causa *lat.* (*čit.*... kauza) prvi razlog, prauzrok.

prima classis *lat.* (*čit.*... klàsis) prvi red, prolazna ocjena u starom školstvu; *isp.* secunda.

primadòna, *2. mn.* primadona *tal.* (prima donna — prva gospođa) pjevačica koja pjeva prve, glavne uloge u operi ili opereti; glumica koja glumi glavne uloge u drami; prvakinja, protagonistkinja; *prenes.* (ženska) umišljena veličina; **prima donna assoluta** — pjevačica (ili glumica) kojoj se moraju povjeravati samo glavne uloge; *prid.* **primadònskī; primadònstvo** — pojava među glumicama da hoće samo glavne uloge a odbijaju sporedne.

prima elementa *lat.* prve osnove, počeci, uvod, pristup (u neku nauku).

prima furia *lat.* u prvom bijesu (bez hladnokrvnog odstojanja), nepromišljeno, udar na udar.

primae lineae *lat.* (*čit.* prime lînee) prve crte, osnova, počeci (*isp.* prima elementa).

primae viae *lat.* (*čit.* prîme vìje) prvi, izravni putovi (izlučivanja iz tijela), želudac i crijeva, crijevni kanal.

prima facie *lat.* na prvi pogled, otprve.

Prima lex historiae, ne quid falsi dicat *lat.* (*čit.*... històrije... kvìd fàlzi dìkat) Osnovni je zakon povijesti da ne govori neistine.

prima luce *lat.* o prvom svjetlu, u osvit, u cik zore, u praskozorje.

prîma-mjènica — naziv za prvu mjenicu ako je na istu svotu izdano više mjenica (sekunda-mjenica, tercija-mjenica).

prîma nòta *tal.* (prima nota — prva bilješka) trgovačka knjiga u koju se unose dnevni poslovi.

Prima pioggia d'agosto rinfresca mare e bosco *tal.* (*čit.*... pjȍđa... rinfrèska... bȍsko) Prva kiša u kolovozu osvježuje (ohlađuje) more i šumu.

prima primissima (*čit.* prîma primìsima) *tal.* oznaka za robu koja je *prima* (*v.* prima 5) u najvišem smislu, od koje bolje nema i ne može biti; *isto i* **prîma primàrum.**

prima principia *lat.* prva načela, počeci, osnova, temelj; *isp.* prima elementa.

prìmār, -āra *lat.* dio električnog transformatora, svitak kroz koji teče struja u sekundar *(v.).*

primárac, -árca, *2. mn.* prìmārācā *lat.* (primus — prvi) prvoškolac gimnazije; gimnazijalčić.

prìmāran, -rna, -rno *lat.* (primarius — jedan od prvih, osobit, glavni) prvoredan, izvorni, početni, prvi, bitan, najraniji, prvobitan, ȍsnȏvan, temeljni, originalan, nepatvoren, elementaran; glavni, najznatniji, prvovrstan, najvažniji, najbolji, najodličniji, prvorazredan, prvoklasan.

prìmārīj, -ija *i* **prìmārijus** (*akc. i* **primàrijus**) (*isp.* primaran) — prvi, glavni liječnik (u bolnici); predstojnik čitave bolnice ili jednoga bolničkog odjela, arhijatar, protomedikus.

primárnōst, -osti (*isp.* primaran) prvotnost, prvobitnost, bitnost, nepatvorenost; najveća, glavna važnost, prvorazrednost.

prima rudimenta *v.* prima elementa.

prîmas *lat.* (primus — prvi) najviši crkveni dostojanstvenik u nekoj zemlji.

prîmaš *lat.* (primus — prvi) prvi violinist ciganske muzičke kapele; **primàšica** — 1. vrsta tambure; 2. glavna pjevačica ili sviračica u nekom ženskom muzičkom ansamblu.

prìmāt, -āta *lat.* (primus — prvi) prvenstvo, prvenstveno značenje, glavarstvo; prednjačenje, rekord.

primàti *(mn. m. roda) lat.* (*isp.* primat) najviši red sisavaca uključujući polumajmune, majmune i čovjeka.

prìmātor *lat.* (primus — prvi) gradski načelnik, predsjednik velike gradske općine.

prima vice *lat.* za prvi put.

primaviolína *tal.* prva violina, svirač na tom instrumentu.

Prima virtus est vitio carere *lat.* (*čit.* vîcio karére) Prva je vrlina: izbjegavati pogreške, tj. biti bez mane.

prîma vìsta *tal.* (prima — prvi + vista — pogled) na prvi pogled; *muz.* izvoditi ili pjevati bez prethodnog poznavanja kompo-

zicije ili bez priprave (»s lista«); *isp.* vom Blatt.
prima volta *tal.* (*akc.* prīma vōlta) *muz.* prvi put; *isp.* seconda volta.
primìcerīj, -ija *lat.* poglavar, starješina, prvak (Matoš); *isp.* prmancir.
primīcije *(mn. ž. roda) lat.* (primitiae — prvine, prvi plodovi; prvi pokušaj) 1. prvi plodovi, prvine (Begović); »prvotoč« (Vodnik za Preradovićeve *Prvence*); 2. kod katolika naziv za prvu misu što je služi novozaređeni svećenik, za tzv. mladu misu; **primicìjant,** *2. mn.* -cìjanātā — novozaređeni katolički svećenik, mladomisnik.
primidi *franc.* prvi dan dekade *(v.)*.
primìpara *lat.* (primus — prvi + parere — roditi) žena koja prvi put rađa, prvorotkinja.
primissima *v.* prima primissima.
prìmitīv *lat.* (primitus — prvi put) *gram.* prvotna, osnovna riječ.
primitíva (prìmitīvnā umjetnōst) *v.* naiva.
prìmitīvan, -vna, -vno *lat.* (primitus — prvi put) 1. prvobitan, prvotan, iskonski, osnovni, prastar; 2. neuglađen, sirov, surov, neciviliziran, starinski, staromodan, jednostavan, prost, običan, priprost, na niskom stupnju kulture, nerazvijen, duševno ograničen; *izv.* **primitívnōst,** -osti; **primitívac,** -vca, 5. prìmitīvče, *2. mn.* primìtīvācā — primitivan čovjek, osobito čovjek ograničen, neobrazovan, mozgovno plitak, priprost, oskudnih duševnih sposobnosti; *uveć.* **primitìvčina** (Krsto Špoljar); *žen.* **primìtīvka; primitivìzam,** -zma — 1. isto što i primitivnost; 2. smjer u likovnoj umjetnosti koji nastoji imitirati umjetnost egzotičnih, osobito afričkih, naroda i umjetnost djece; **primitivist(a)** — pristaša primitivizma; *žen.* **primitìvistkinja**; *prid.* **primitivìstičkī.**
primo *tal.* prvi, prvo; *isp.* prim.
Prîmo *tal.* »prvi« (ime koje se daje prvom sinu).
primo cantante *tal.* (*čit.*... kantänte) prvi pjevač, nosilac glavne uloge u operi; *isp.* primo uomo.
primogenitūra *lat.* (primus — prvi + genitus — rođen) pravo prvorođenog sina na nasljedstvo prijestolja; prvorodstvo; *isp.* sekundogenitura.
primo intuitu *lat.* na prvi pogled, pod prvim dojmom.
primo loco *lat.* (*čit.*... lōko) na prvom mjestu.
primo movens, ultimo moriens *lat.* što se prvo pokreće, a posljednje umire (srce).
primordijālan, -lna, -lno *lat.* (primordium — početak) prvobitan, praiskonski, prapočetan, praosnovan; najglavniji, najosnovniji, najbitniji.
primo uomo *tal.* prvi čovjek, tj. nosilac glavne uloge u nekom muzičkom djelu, osobito prvi tenor; *isp.* primo cantante.
prìmula *lat.* (primulus — koji se javlja u osvit) biljka jaglac, jagorčika (javlja se u osvit proljeća).
primum mobile *lat.* prvi pokretač.
primum vivere (esse), deinde philosophari *lat.* (*čit.* prîmum vìvere, deìnde filozofāri) »najprije živjeti, a onda mudrovati«, prastara poslovica koja preporučuje prvotno brigu za svagdanji kruh, a umjetnost i filozofiju stavlja na drugo mjesto (ako je kruh osiguran).
prímus *lat.* (primus) 1. prvi (*isp.* primitivan, primogenitura); 2. kuhalo na špirit (po imenu tvorničke marke).
primus inter pares *lat.* (*akc.* prîmus inter pāres) prvi među jednakima.
primus omnium *lat.* prvi između sviju.
prînc, prînca, 5. prînče, *mn.* prînčevi *lat.* (princeps — prvi; poglavar) knez prestolonasljednik; sin monarha, carević, kraljević, knežević; *prid.* **prînčev; prînčevskī; princèza** — prestolonasljednica; carevna, kraljevna, kneginjica; **prînc-rēgent** — knez-namjesnik (zamjenik vladara).
prince of Wales *engl.* (*čit.* prins of Vels) princ od Velsa, naslov engleskog prestolonasljednika.
prînceps *lat.* u antičkom Rimu odličnik uopće, a kasnije naziv cara kao najvišeg odličnika; **princeps senatus** — prvi na popisu senatora, najodličniji član senata, prvak, lider.
princeugēnskā šajkača — vojnička kapa kojoj je kroj uzet prema dunavskim šajkama (lađicama) u doba kada je princ Eugen Savojski pobijedio Turke pod Beogradom (god. 1717) (Krleža).
princèza — 1. *v.* princ; 2. posebna stolica (fotelj) s ugrađenim posudama u svrhu vršenja nužde nepokretnih bolesnika (*njem.* Leibstuhl, *čit.* lajbštul; *franc.* chaise percee; *v.*); kod Krleže »sunčani lonac« u vezi s njegovim prijevodom izraza *Le roi soleil (v.)* jer je Luj XIV. bolovao od neke crijevne bolesti i po čitave dane morao »sjediti«, te je tako primao i poslanstva, ministre i dr.
prìncīp¹, -ípa *lat.* (princeps, 2. principis — prvi; prvak) općenito polazna točka, rukovodeća ideja, osnovno pravilo ponašanja; načelo, počelo, početak, temelj, izvor, osnova, osnovni uzorak, podrijetlo, podloga; **iz princípa** — načelno, nikako, svakako (prema smislu rečenice); **u princípu** — u općem, u

osnovnom smislu, uglavnom, u polaznom misaonom postupku, u prvotnom pogledu, načelno, principijelno.

prìncip², prìncipa, *2. mn.* prìncīpā (*isp.* princ) glavar, poglavar, vladar, vladalac, gospodar, car, kralj, knez; *prid.* **prìncipov; prìncipskī; prìncipovina** — *u starijem jeziku:* zemlja kojom vlada princip, kneževina.

principal, -ala, 5. prìncipale *lat.* (principalis — prvi, glavni) gospodar, šef vlasnik, glavar, predstojnik, nadstojnik, upravitelj, direktor, rukovodilac.

principat, -ata *lat.* (*isp.* princip²) 1. *hist.* doba vladavine prvih rimskih careva; forma vladavine u starom Rimu: carstvo sa zadržanim republikanskim organima; uveo ga je August, koji je sebe prozvao *princepsom,* tj. prvim čovjekom u državi; *isp.* dominat; 2. vlast, vladavina, čast i položaj prìncipa; carevanje, kraljevanje, knezovanje.

principiis obsta *lat.* u početku se odupri (zlu, jer je kasnije uzalud sezati za lijekom), odupri se zarana, liječi se dok je vremena (Ovidije).

principijelan, -lna, -lno (*isp.* princip¹) — koji odgovara principu, dosljedan, staložen, načelan; *isto i* **prìncipskī;** *izv.* **principijelnost**, -osti.

Principium dimidium totius *lat.* (*čit*.... totījus) Početak je polovica cjeline (»pola posla«).

prìnčev, prìnčevskī *v.* princ.

prinčìpesa *tal.* (principessa) kneginja, princeza (Vojnović).

printed *engl.* (*čit.* prìntid) štampano (stavlja se kao bilješka na knjigama, npr. Printed in England — štampano u Engleskoj).

prìor *lat.* (prior — po vremenu i redu prvi) 1. poglavar samostana kod nekih katoličkih redova; 2. izabrani gradski poglavar u srednjovjekovnim talijanskim komunama; **prior vrànskī** — poglavar samostana Vrane (kraj Zadra), nekada jedna od najuglednijih i najutjecajnijih osoba među crkvenim i svjetovnim dostojanstvenicima; od 1651. taj naslov nosi jedan od zagrebačkih kanonika, ali samo simbolično; *žen.* **prìorica.**

prìora, prìōrā *(mn. sr. roda) lat.* (*isp.* prior) što je bilo prije, osobito prijašnji, stariji spisi o nekom predmetu; **priorírati**, -orīrām — rješavajući neki predmet pregledavati starije spise o njemu i tako se upoznavati s prijašnjim stanjem stvari; u znanosti: upoznavati se s prethodnom literaturom o predmetu o kojem se piše neka rasprava i sl.

prìorica *lat.* (*isp.* prior) nadstojnica ženskog samostana (Kumičić, *Urota*).

priorírati *v.* priora.

priorìtet, -eta (*isp.* prior) — prvenstvo, prednost, prvenstveno pravo; starješinstvo; *prid.* **priorìtetnī.**

prior tempore, potior iure *lat.* (*čit.* prìor tempore, pocior jure) prvi po vremenu, jači po pravu: »tko prije dođe, prije melje«, »tko prvi djevojci, njegova je djevojka«.

prípad *češ.* (případ) slučaj; **prípadom** — usput, tu i tamo, slučajno (Đalski).

prìprata *v.* preprata; *isp.* nartek 2.

Priscìla *umanj. prema* Priska *(v.).*

Prìsko *lat.* (priscus — drevan) najprvi; *žen.* **Prìska.**

prismotra *rus.* (prismotr) paska, nadzor.

prišarafiti, -šarāfīm (*isp.* šaraf) 1. pričvrstiti šarafima, vijcima, zavrtnjima; 2. *prenes.* pritisnuti neprilikama, pritegnuti (disciplinski i sl.).

prišiđeldija *hrv.-tur.* (*glag.* prići + đeldi — došao je) došljak, pridošlica.

prìtan, -āna, 5. prìtāne *grč.* (prytanis — načelnik, poglavar) u staroj Ateni jedan od pedesetorice državnih vijećnika koji su preko svoga predstojnika upravljali narodnom skupštinom i brinuli se za red u njoj; isto su tako neki od njih upravljali i bojnim igrama; **pritanej,** -eja — ustanova u staroj Ateni u kojoj su se hranili pritani a i drugi zaslužni građani (kod Matoša u značenju: vijeće).

priteslimiti, -īm *tur.* (*isp.* teslim) predati.

privàcija *lat.* (privatio) lišavanje, oduzimanje; gubitak; oskudica, nevolja; odricanje.

privatan, -tna, -tno *lat.* (privatus — lični, svoj) osobni, lični; koji nema službeni karakter; neslužben, nezvaničan, tajni, skrovit, vlastit, povjerljiv, kućni, domaći, isključiv; ograničen, nejavan, zatvoren; **prìvatnī docent** — naučno zvanje predavača na visokoj školi; **prìvatno vlàsnīštvo** — vlasništvo pojedinaca kojim neograničeno raspolažu (*isto i* **prìvatna svojìna); prìvatno** — osobno, lično, za svoje ime, kod kuće, doma, neslužbeno, nejavno itd.; *isto i* **prìvat** *i* **privàtim; privatier** *franc.* (*čit.* privatje) *v.* privatnik; *isto i* **privatijer**, -era (Novak); **privàtist(a)** — đak koji ne ide u školu, nego samo polaže ispite na kraju školske godine; *žen.* **privàtistkinja** *i* **privàtistica.**

privatīvan, -vna, -vno *lat.* (privare — lišiti, poricati) koji lišava, odriče, isključuje; **prìvatīvno alfa** — u grčkom jeziku alfa (α), koje riječi daje odrično značenje (npr. političan — *a*političan); *naš izraz:* lišavno alfa; *v. i:* a, in.

privatizácija (*isp.* privatan) svojatanje, uzimanje pod svoje, shvaćanje da je neka javna funkcija privatna stvar pojedinca koji je obavlja; *glag.* **privatizírati.**

privatizírati, -ìzīrām (*isp.* privatan) — 1. živjeti bez službe, bez stalnog zanimanja, biti »privatan« čovjek; 2. *v.* privatizacija; *isto i* **privatizovati,** -ujēm.

privatje, -ea *franc.* (privatier) *v.* privatnik.

prìvātnik, *mn.* -ci (*isp.* privatan) — 1. čovjek koji nema zvanja ili koji nije ni u kakvoj službi nego živi od svoje imovine; 2. čovjek koji ne radi u nekom poduzeću nego sâm (kao poduzetnik); 3. čovjek koji turistima iznajmljuje sobe svoga stana; *žen.* **prìvātnica** (u našoj staroj terminologiji zvali su ih *posebnik, posebnica*).

prìvātno *v.* privatan.

privìlegīj, -ija (*pored* **privilegija,** -ije) *lat.* (privilegium *od* privus — pojedinac + lex, 2. legis — zakon) isključivo pravo, prednost, povlastica, pogodnost, sloboština; **privilegírati,**-legīrām — povlastiti, dati nekome veća prava nego drugima, pretpostaviti nekoga nekome; **privilegīrān** — povlašten; *isto i* **privìlegovati,** -ujēm *i* **privilegisati,** -šēm; **privìlegovān, privilegisān.**

prix *franc.* (*čit.* prî) cijena; nagrada dosuđena pobjedniku u nekom natjecanju; **grand prix** (*čit.* granprî) prva nagrada; **prix fixe** (*čit.* prifīks) stalna cijena; **à tout prix** (*čit.* a tu prî) — pod svaku cijenu, bilo kako bilo.

príza *franc.* (prise) zarobljeni neprijateljski ili kriomčarski brod s tovarom.

prȉzma, *2. mn.* prȉzāmā *grč.* (príō — pilim, režem) 1. *geom.* mnogokutnik kojemu se dvije strane (bočne) — paralelogrami; naš stari izraz: bridnjak; 2. **òptičkā prȉzma** — prozirno tijelo (ponajviše od stakla ili od kvarca), omeđeno ravnim stranama; zraka svjetla, prolazeći kroz prizmu, mijenja svoj pravac; veličina otklona ovisi o boji zrake; zato se snop bijeloga svjetla, prolazeći kroz prizmu, raspada u spektar; **gledati kroz** (npr. **svoju) prȉzmu** — promatrati nešto sa svoga vlastitog stajališta, zauzimati gledište i sl.; **prizmàtičan,** -čna, -čno — koji je u obliku prizme.

prizmatoíd, -ída *grč.* (*isp.* prizma + eîdos — lik) *geom.* tijelo nalik na prizmu, bez obzira na njegovu veličinu (npr. obelisk, *v.*).

prȉzrak *rus.* viđenje, prikaza, priviđenje, utvara, nešto zamišljeno, stvoreno u mašti.

prjamolinéjnōst, -osti (prjamaja linija) *rus.* izravnost, direktnost, neposrednost, otvorenost, »pravocrtnost« (Krleža).

prkelati, -ām *tal.* (perché — jer; zašto) govoriti stranim jezikom, osobito talijanskim (u kojem se često čuje »perché«); **prkèlāš,** -āša, 5. pȑkelāšu — čovjek koji prkelā (prkelaši: oni koji govore talijanski, a po talijanskoj riječi »perché«; Šimunović); *isp.* bosokterija.

prmàncīr, -íra (*isp.* primicerij) kanonik.

prnjàvor *grč.* (*od* pronéios — koji je pred hramom *ili od* prónoia — u bizantsko doba zemlja dana, kao leno, na uživanje) manastirsko selo, dobro, imanje (kod nas, očito u vezi s riječju *prnja*, krivo stvoren pojam: blatno, prljavo, neuredno selo, selendra); *isp.* pronija.

pro *lat.* za; u novije vrijeme kao prvi dio složenica, npr. profašist, prosovjetski i sl., označuje simpatičan odnos prema pojmu što ga predstavlja osnovna riječ; *v.* pro i kontra.

pro anno *lat.* za godinu (tu i tu).

pro aris et focis *lat.* (*akc.* pro āris et fōcis) za oltare i ognjišta (Ciceron).

pro arte *lat.* za umjetnost.

Prob(o) *lat.* »pošteni«, »čestiti«.

próba *lat.* (probare — ispitivati, razgledati) 1. pokus, kušanje; ispit, ispitivanje; kušnja; vježbanje, priprema za izvođenje; opit, ogled; **generàlnā próba** — glavni pokus, posljednja vježba prije izvedbe; 2. uzorak, mustra; *prid.* **próbnī** — pokusni, ogledni, opitni.

prȍbabìlan, -lna, -lno *lat.* (probabilis) vjerojatan; moguć, koji ima izgleda, koji je »po svoj prilici«; **probabilìzam,** -zma — tvrdnja da je svaka spoznaja samo vjerojatna; jezuitsko načelo da čovjek bez grižnje savjesti može poduzimati sve, ako misli da je određeni posao dobar i koristan; **probabìlist(a)** — pristaša probabilizma.

probácija *lat.* (probatio) 1. ispitivanje, istraživanje; 2. u redovništvu: iskušeništvo, kušnja.

próband, *2. mn.* probanādā *i* próbāndā *lat.* (probandus — koga treba iskušati) osoba na kojoj se vrše eksperimentalna (*v.*) ispitivanja.

probàntan, -tna, -tno *lat.* (*isp.* proba) dokazni, potvrdan; uvjerljiv, provjeren.

próbati, probām (*isp.* proba) — 1. kušati, pokušavati, ispitivati, pretraživati, provjeravati kakvoću, sposobnost, okus, svojstva, upotrebljivost; 2. ponavljati i uvježbavati uloge s glumcima, muzičarima i drugim izvodiocima.

probatum est *lat.* (*akc.* probātum est) »ispitano je« (pa se preporučuje kao dobro — formula kojom se odobravaju lijekovi za upotrebu).

probeharati, -ām (*isp.* behar) procvasti, procvjetati.

probírati, pròbīrām *v.* probati.

problem, -ēma *grč.* (problēma, 2. -atos *od* proballō — spominjem, predlažem) teoretsko ili praktično pitanje koje zahtijeva rješenje; naučni ili politički zadatak; zadaća uopće, prijeporno pitanje, zagonetka; **problematičan,** -čna, -čno — moguć ali nedokazan, pretpostavljen, sumnjiv, zamršen, nerješiv ili teško rješiv, zagonetan, prijeporan, sporan, koji je u pitanju; *izv.* **problematičnost,** -osti; **problematika,** 3. -ci — skupnost problema; **problematizírati,** -ìzīrām — praviti (od nečega) problem; postavljati problem.

problemist(a) (*isp.* problem) šahovski stručnjak koji se bavi proučavanjem i rješavanjem zamršenih položaja u šahovskoj igri (a obično nije praktičan igrač).

probnī *v.* proba.

pro bono publico *lat.* (*čit*....publiko) za opće dobro.

probòrtati, -ām (*isp.* bortati) probolovati; pročamiti.

probužati, -ām (*isp.* buža) probušiti, prošupljiti (M. Smoje).

procede *franc.* (*čit.* prosede) isto što i procedura (*v.*).

procedura *lat.* (procedere — ići naprijed, napredovati) način rada, postupak; tok razmatranja, prosuđivanja, izvršenja niza postepenih djelovanja ili mjera u nekom zamršenom poslu (npr. sudska procedura); *isp.* procede, prosede; **proceduralan,** -lna, -lno *v.* procesualan.

procen(a)t, -nta, *2. mn.* procenātā *lat.* (pro — za + centum — stotina) 1. postotak; stoti dio neke količine ili broja; označuje se znakom %; 2. naplata za iskorišćivanje tuđeg kapitala; *prid.* **procentnī; procentnī papíri** — vrijednosni papiri, zadužne obveze koje donose određeni procent na uloženi kapital; **procentuālan,** -lna, -lno — postotni, izražen u procentima, koji nosi procente.

procentomànija — umjetno povisivanje vrednovanja đačkih ocjena zbog postizanja što boljeg prosjeka (u korist nastavnikova pedagoškog »ugleda«).

proceres *lat.* gospoda, plemići, plemstvo (Novak).

proces, *2. mn.* procesā *lat.* (processus — napredak, rastenje) 1. dosljedna izmjena stanja, tijesna veza zakonomjerno uzastopnih stadija razvitka ili rada koji predstavljaju neprekidno jedinstveno kretanje; 2. sudska rasprava; 3. tok bolesti u razvitku; 4. *uopće:* tok, tijek, razvoj, razvitak, napredovanje, rast, postupak, način rada, nastajanje, postajanje; *prid.* **procesnī** — parnični, parbeni; **proceždžija** — čovjek koji se rado parniči, »pravdaš«.

procesija *lat.* (processio — napredovanje) *crkv.* svečani masovni ophod, isto što u pravoslavnih *litija (v.); prenes.* povorka, niz ljudi, vreva.

procesírati se, -cesīrām se (*isp.* proces) — parničiti se, parbiti se, voditi sud, pravdati se.

pròcesuālan, -lna, -lno (*isp.* proces) — koji se odnosi na sudbenu parnicu; **pròcesuālnō pravo** — pravila kojima se određuje sudovanje, način postupka pri suđenju.

proceždžija *v.* proces.

pro copia *lat.* (*akc.* pro kōpija) »vrijedi kao prijepis«; *isp* kopija.

Procul a Iove, procul a fulmine *lat.* (*čit.* prokul...) Daleko od Jupitera, daleko od groma, tj. ne treba se bojati požara tko je daleko od vatre (drugim riječima: što je tko na višem položaju, život mu je u većoj opasnosti).

Procul estote *lat.* (*čit.* prokul estōte) Daleko budite! Otale!

procul negotiis *lat.* (*čit.* prokul negōcijis) daleko od (državnih) poslova (iz jedne Horacijeve epode koja počinje stihovima »Blažen onaj koji daleko od politike svojim volovima obrađuje djedovske njive«); *isp.* Beatus ille...

Procul, o procul este profani *lat.* (*čit.* prokul...) Daleko, o daleko budite, neposvećeni! (Vergilije).

pročaja *v.* proči.

proćes *tal.* (processo) *v.* proces (Vojnović).

pročesijūn, -ūna *tal.* (processione) *v.* procesija (Vojnović).

pročī *crkv.-slav.* ostali, dalji, daljnji; **pročaja** — ostalō, dalje, daljnje; **i pročaja** — i tako dalje; **u pročaja** — dovijeka, zauvijek; ubuduće.

prōdekān *lat.* (pro... + *isp.* dekan) zamjenik dekana na sveučilištu, obično bivši dekan.

pròdīgīj, -ija (*pored* **prodīgijum**) *lat.* (prodigium) čudo, čudovište, nakaza, strašilo, neman, neobična, silna, ogromna, začudna pojava; **prodigiōzan,** -zna, -zno — čudnovat, golem, ogroman, izvanredan, neobičan, silan, začudan, čudovištan.

prodigus *lat.* (*akc.* prōdigus) rasipnik, rastrošnik, raskošnik.

prodika, 3. -ci *lat.* (praedicatio) propovijed u crkvi, izlaganje i tumačenje kršćanske nauke, obično prije bogoslužja; *u prenesenom smislu:* psovanje, spočitavanje, prigovaranje, prijekor, »bukvica«, »levite«; **prodikātor** — pro-

povjednik; **prodikovati,** -ujem — držati propovijed, propovijedati; **prodikaonica** — mjesto s kojega svećenik propovijeda, propovjedaonica.

prodiskutirati, -skutīrām (*isp.* diskusija) raspraviti, pretresti, izmijeniti mišljenja; *isto i* **prodiskutovati,** -ujem.

pro domo *lat.* (*akc.* pro dōmo) 1. za svoju (vlastitu) kuću; za sebe; sebi u prilog; 2. u velikim uredima spis koji ostaje »kod kuće«, koji ne izlazi u javnost.

prodrijes *v.* prudijes (Nar.).

prodrom, -oma *grč.* (prodromos — koji žuri naprijed, predstraža) *med.* predznak, vjesnik, najavljivač, prvi simptom *(v.)* neke bolesti.

producent, *2. mn.* producenāta *lat.* (producere — izvesti; umnožiti) 1. proizvođač; onaj koji proizvodi; proizvoditelj; 2. *engl.* režiser; **producirati,** -ducīrām — 1. tvoriti, stvarati, praviti, proizvoditi, izrađivati; 2. donositi plod, biti koristan, roditi (plodovima), davati priplod, priplođivati; 3. **producirati se** — pokazivati svoju vještinu, izvoditi, prikazivati, iznositi na vidjelo, isticati se, predočivati, predstavljati; *isto i* **produkovati (se),** -ujem (se); **produkcija** — tvorenje, stvaranje, proizvođenje, proizvodnja, izrada; izrađevina, tvorevina, fabrikat, djelo; plod, plodina; izvođenje, izvedba, predstava, koncert (osobito mladih umjetnika); u najnovije vrijeme osobito kod prosvjetnih radnika: rad u nekom poduzeću (za razliku od rada u školi, npr. više zaradim u produkciji nego u školi); *prid.* **produkcījskī; produkcionī** — proizvodni; **produkcione snage** — snage koje sačinjavaju sredstva za proizvodnju i ljudi sa svojim sposobnostima i iskustvom; **produkcionī odnosi** — odnosi u kojima se ljudi jedan prema drugom nalaze u procesu proizvodnje; **produkt,** *2. mn.* produkāta — 1. proizvod, rod, prinos, prirod, plod, djelo, izrađevina, tvorevina, fabrikat, rezultat, učinak; 2. *mat.* rezultat dobiven množenjem, umnožak; *prid.* **produktnī: produktīvan,** -vna, -vno — koji stvara, koji proizvodi, plodan, rodan; **produktīvan rad** — rad koji stvara vrijednost; **produktivnost,** -osti — plodnost u radu, proizvodnost, stvaralačka snaga, mogućnost proizvodnje, kapacitet, izdašnost.

Pro Ecclesia et Pontifice *lat.* (*čit.* pro eklēzija et pontìfice) za Crkvu i papu (vrsta visokog odlikovanja što ga podjeljuju rimski pape).

proemij, -ija (*pored* **proemijum**) *lat.* (proēmium *iz grč.* prooímion) pristup, uvod, predigra, predgovor; početak; **proemijalan,** -lna, -lno — pristupni, uvodni, početni.

proesapiti, -esāpīm *tur.* (*isp.* hesapiti) proračunati, promisliti.

pro et contra *v.* pro i kontra.

prof. — *skrać. za* profesor *(v.)*.

profan *lat.* (profanus) 1. savršeno neposvećen, neupućen u neku stvar, nevješt u nekom području; 2. koji nije svet, koji nije crkven, nego je svjetovan; 3. običan, prost, vulgaran; 4. bezbožan, poganski, svetogrdan, bogohulan; **profanacija** — neučtiv, nemaran odnos prema nečemu što se smatra dostojnim poštovanja; nepoštivanje, oskvrnuće, svetogrđe, hula, huljenje, obesvećenje, zloupotreba, bezbožnost, obeščašćenje, ponižavanje; izvrgavanje ruglu, sramoćenje; **profanirati,** -fanīrām — oskvrnuti, upotrijebiti u niske svrhe, huliti, obesvetiti, obeščastiti, zloupotrijebiti, poniziti, povrijediti svetinju; *isto i* **profanisati,** -šem.

profanum vulgus *lat.* prosta svjetina (Šenoa po Horaciju: Odi profanum vulgus — Mrzim prostu svjetinu).

profašìzam, -zma *lat.-tal.* (pro... + *isp.* fašizam) simpatičan odnos prema fašizmu i hitlerizmu; **profašist(a)** — pristaša profašizma; *žen.* **profašistkinja;** *prid.* **profašističkī.**

profesija *lat.* (professio — zanat, posao) stalno zanimanje; vrsta djelatnosti, vrsta zanimanja koja služi kao izvor egzistencije; zvanje, služba; struka, stalež; **profesional,** -āla — čovjek koji je nešto izabrao za svoje stalno, osnovno zanimanje: osobito se ovaj izraz upotrebljava za sportske igrače koji se sportom bave za novac; *prot.* amater; *isto i* **profesionalac,** -lca, *2. mn.* profesionālācā; *žen.* **profesionalka; profesionalan,** -lna, -lno — zanatski, staleški, stručan; koji radi nešto jer mu je to profesija; **profesionalna orijentacija** — savjetovanje pri izboru zvanja; **profesionalna tajna** — tajna koju čovjek sazna u vršenju svoga zvanja; službena tajna; **profesionalne bolesti** — bolesti koje nastaju kao posljedica uvjeta rada u nekim zanimanjima, npr. silikoza *(v.)* pluća kod radnika u kamenolomima, otrovanje olovom slagara u tiskarama, reumatizam pralja itd.; **profesionalìzam,** -zma — 1. u sportskom jeziku naziv za pojavu plaćanja igrača koji se prema tome ne bave sportom iz ljubavi (*v.* amaterizam) nego za novac kao namještenici nekoga kluba; 2. u lingvistici izraz za riječ poznatu i upotrebljavanu unutar neke profesije; **profesionist(a)** — kvalifici-

rani radnik, pripadnik slobodnog zvanja, stručnjak.
profesor *lat.* (professor) sveučilišni, a kod nas i srednjoškolski nastavnik (s fakultetskom naobrazbom); *prid.* **profesorov; profesorskī;** *žen.* **profesorica, profesorka; profesorština** — podrugljiv izraz za tobožnja profesorska svojstva: usmjerenost samo u jednom pravcu, sitničavost, uskogrudnost, zaboravljivost; **profesura** — služba profesora, katedra na sveučilištu ili na kojoj drugoj visokoj školi.
profet, -eta, 5. profete *grč.* (profetes) prorok, gatar, vrač, vidovnjak; **profetski** — proročki, proročanski, vidovito, vidovnjački; **profetizirati,** -izīrām — prorokovati, proricati; nagovješćivati.
profi, -ija, *mn.* -iji — skrać. prema *profesionalac, profesionalan (v.).*
profijant *v.* provijant.
profil, -ila *franc.* (profil) 1. izgled lica ili predmeta sa strane; 2. u crtanju, geografiji, geologiji, tehnici — vertikalan presjek (npr. građevine, dijelova zemaljske kore itd.); 3. *prenes.* skup osnovnih tipičnih crta privrede (ekonomski profil), specijalne kvalifikacije, *uopće:* prosjek, pregled, lik, obris, kontura i sl.; *prid.* **profilnī;** *v.* profilirati.
profilaksa *grč.* (profylattomai — čuvam se) zaštita, čuvanje od bolesti; predohrana, preventivna medicina; **profilaktičan,** -čna, -čno — zaštitni, koji sprečava bolest; preventivan; *isto i* **profilaktičkī; profilaktik,** *mn.* -ci — sredstvo za čuvanje od neke bolesti, preventivno sredstvo.
profilírati, -filīrām (*isp.* profil) dati prosječnu sliku nekoga ili nečega, prikazati u presjeku, u glavnim crtama, sa strane, ocrtati; *isto i* **profilisati,** -šem.
profilometar, -tra (*isp.* profil *i* metar) — sprava koja služi za mjerenje srednje visine neke nepravilne površine.
profiniti, profīnīm (*isp.* fin) prožeti finoćom, učiniti finim, oplemeniti.
Profinterna — *skrać. za rus.* Professional'nyj Internacional (Internacionalna sindikalna organizacija).
profircati, -ām (*isp.* firc) prošiti.
profit (*akc. i* **profit**) *franc.* (profit) prednost, dobitak, zarada, korist; višak vrijednosti; **profitabilan,** -lna, -lno *franc.* (profitable) koristan, koristonosan, unosan, koji donosi profit; **profiter,** -era, 5. profiteru — čovjek koji iz svega želi izbiti korist; špekulant koji nastoji obogatiti se na račun drugih; šiber; **profiterstvo** — špekulacija, nastojanje iz svega izbiti korist, želja za bogaćenjem na račun drugih, iskorišćivanje, težnja za lakom zaradom (često i na nečastan način); **profitirati,** -fitīrām — izvući korist, imati korist, okoristiti se, zaraditi, ućariti, ušićariti; uspjeti; uspijevati, napredovati; **profitizam,**-zma — isto što i profiterstvo; *isto i* **profitantizam.**
profondan *v.* profundan.
Proforije *grč.* (*isp.* proforos) starogrčke svečanosti u čast boginje Demetre kao zaštitnice rađanja.
pro forma *lat.* (*akc.* pro forma — za oblik) prividnost, izvršenje nečega samo naoko, forme radi, tobože.
pro foro externo *lat.* (*čit.* pro foro eksterno) za vanjsku upotrebu, za javnost; **pro foro interno** (*akc.* p. f. interno) — za domaću upotrebu, za kuću, za nas.
proforos *grč.* voda što izlazi iz porodiljina tijela pred porođaj.
profoz *tal.* (profosso) tamničar, ključar u tamnici; nadzornik vojnog zatvora; *prid.* **profoskī.**
profsojuz *skrać. za rus.* professional'nyj sojuz (savez strukovnih organizacija, isto što i kod nas sindikat).
profunat, -unta, *2. mn.* profunāta *tal.* (provianda) 1. *v.* provijant; 2. vojnički kruh, komis, tajin; *isto i* **profunta** *(ž. roda), 2. mn.* profunāta.
profundan, -dna, -dno *lat.* (profundus) dubok, temeljit; podzemaljski; taman, nejasan; *prenes.* misaono dubok, učen, uman, bogat sadržajem.
profunt *v.* profunat.
pro futuro (*akc.* pro futuro) *lat.* za budućnost, ubuduće.
profuz *v.* profoz.
progastridion *grč.* (*isp.* gaster) jastuk za trbuh (u svrhu da glumca prikaže debljim nego što jest); *isp.* vaton.
progen, -a, -o *grč.* (progeneios — »s ispruženim podbratkom«) isturen prema naprijed (Krleža).
progenitura *lat.* potomstvo, nasljednici, porod, buduće pokoljenje.
progerija *grč.* (pro — naprijed, pred + geraios — star) zastoj u rastu i znaci ranog starenja u najranijem djetinjstvu.
progimnazija *grč.* niža gimnazija.
proglotid, -ida *grč., zool.* članak tijela trakulje: proglotidi su vrlo labavo spojeni i zato je svaki od njih posebna životinja.
prognatizam, -zma *grč.* (pro — sprijeda + gnathos — čeljust) svojstvo izbočene čeljusti: **prognat,** -ata — čovjek u kojega su čeljusti ja-

če isturene naprijed i zubi u njima koso usađeni (*isp.* mezognat, ortognat); *prid.* **prognatskī.**

prognosticírati *v.* prognozirati.

prognóza *grč.* (prognōsis — znanje unaprijed) predviđanje, proricanje, nagovješćivanje, osnovano na stanovitim podacima (npr. prognoza vremena, prognoza toka i ishoda bolesti); predznak, predskaz, slutnja, znamenje, naslućivanje, napovijed, zaključivanje unaprijed; **prognòstičkī** — koji se odnosi na prognozu; **prognòstičar** — tko se bavi prognozama, predskazivač, proricatelj; *isto i* **prognozèr,** -éra; **prognozírati,** -gnòzīrām — izrađivati, praviti prognozu, predviđati, proricati, predskazivati, nagovješćivati.

prógram, *2. mn.* prográmā *grč.* (prografō — prije pišem; propisujem) 1. plan predviđene djelatnosti; nacrt, osnova rada (u najnovije vrijeme plan operacija što ih ima izvesti neki automatski stroj, npr. za pranje rublja, za računanje i sl.); 2. izlaganje temeljnih zadaća i ciljeva koje slijedi politička stranka *(pàrtījskī prógram)* ili društvena organizacija; zadatak svakog programa jest da utvrdi ciljeve određene svjesne akcije ljudi kao i putove i sredstva za ostvarenje tih ciljeva; 3. raspored, popis pojedinih točaka koje se izvode na priredbi, koncertu, cirkuskoj predstavi i sl.; 4. kratak sistematski pregled sadržaja kursa neke discipline koji pokazuje razdiobu osnovne metodske jedinice, njen metodološki smjer; **prógram màksimum** — dio programa političkih stranaka koji sadržava njihove konačne zahtjeve, konačni cilj; **prógram mìnimum** — popis najneophodnijih i najbližih zadataka i zahtjeva; *prid.* **prógramskī** — koji se tiče programa; **prográmatskī** — koji je po programu, osobito po programu 2.

prográmer, -éra — stručnjak za pripremu i obradu programa elektronskih računala, kompjutora.

programírati, -gràmīrām (*isp.* program) načiniti program, priređivati sve potrebno za rad automata, za gibanje letjelica, projektila i sl.; uopće: predvidjeti programom, izvršiti nešto prema programu.

progredírati, -grèdīrām *lat.* (*isp.* progres) napredovati, razvijati se (*isp.* progresirati).

prógres, *2. mn.* progrésā *lat.* (progressus — napredovanje, razvoj) napredak, pokret prema naprijed, prema savršenijem stanju, promjena nabolje, prijelaz na viši stupanj razvitka; poboljšanje, razvijanje, širenje, jačanje, uspjeh; usavršavanje, rast, rastenje; **progrèsija** *mat.* niz brojeva ili veličina koje se postepeno povećavaju ili umanjuju po određenom pravilu; **aritmètička progrèsija** — red brojeva gdje se svaki slijedeći broj dobiva od prethodnoga dodavanjem jednoga te istoga broja, npr. 2, 5, 8, 11 itd.; **geomètrījska progrèsija** — red brojeva od kojih se svaki slijedeći dobiva od prethodnoga množenjem sa stalnim brojem, npr. 2, 4, 8, 16; **progresírati,** -grèsīrām — 1. kretati se naprijed, postizavati uspjehe, napredovati, pomicati se, prodirati naprijed, popravljati se, poboljšavati se, usavršavati se, razvijati se, uspijevati, rasti; 2. pojačavati se, povećavati se (npr. bolest progresira, što može značiti i: pogoršava se); **progrèsist(a)** — pristalica progresa, naprednjak; *žen.* **progrèsistkinja;** *prid.* **progresìstičkī; prògresīvan,** -vna, -vno — 1. koji surađuje u progresu; napredan; naprednjački; koji vodi k usavršavanju; 2. postepen, koji se postepeno razvija; rastući; **prògresīvnī pòrez** — porez koji raste u procentualnom odnosu prema visini porasta sume prihoda što podleži porezu; **prògresīvnā paralíza** — ludilo (s raspadom ličnosti), kao posljedica oboljenja od sifilisa; **progresívnost,** -osti — naprednost; *isto i* **progresìzam,** -zma.

Progressive Jazz *engl.* (*čit.* progresiv džez) napredni džez, jedna od razvojnih faza klasičnog svinga s naglašenim osloncem na tonalne i harmonijske karakteristike moderne evropske muzike.

prohesápiti, -hesápīm (*isp.* hesap) promisliti, proračunati.

prohibícija *lat.* (prohibere — sprečavati) obustava, zabrana, osobito zabrana proizvodnje i prodavanja alkoholnih pića; *isto i* **prohibicionìzam,** -zma; **prohibiciónist(a)** — pristaša prohibicije i prohibicionizma; *žen.* **prohibiciónistkinja;** *prid.* **prohibicionìstičkī; prohibírati,** -hìbīrām — priječiti, zabranjivati, sprečavati, obustavljati, ne dopuštati; **prohibitīvan,** -vna, -vno — koji obustavlja, sprečava, zabranjuje; **prohibitīvnā carina** — carina koja svojom visinom onemogućuje uvoz strane robe.

próhiron *grč.* (próheiros — koji je pri ruci) pravni zbornik bizantskih vladara iz 9. st.

Prohor *grč.* »koji napreduje«, »koji uspijeva«.

pro hospite *lat.* kao gost.

proiguman (*isp.* iguman) — bivši iguman.

pro i kontra *lat.* (pro et kontra) za i protiv.

Pro iuventute *lat.* Za omladinu (napis na švicarskim poštanskim markama koje se izdaju svake godine u korist istoimene organizacije za izobrazbu i opskrbu mladeži).

proizvòljan, -ljna, -ljno *rus.* (proizvol'nyj) samovoljan, svojevoljan, hotimičan, učinjen na vlastitu ruku, bilo koji, koji god.

projèkcija *lat.* (projicere — baciti pred koga; pružiti) 1. *geom.* nacrt nekog predmeta na ravnini; **projekcija tòčkē na pràvac ili na ravnìnu** je osnova okomice, spuštene iz neke točke na dotični pravac ili ravninu; 2. uvećana reprodukcija neke slike dobivene na ekranu s pomoću svjetlosnih zraka; 3. filmska izvedba, kinematografska predstava; *prid.* **projèkcijskī; projekciōnī** — koji se odnosi na projekciju; **projekciōnī apàrat, projekciōna svjètiljka** *v.* projektor; **pròjek(a)t,** -kta, *2. mn.* prójekātā — 1. razrađeni plan (uređaja, stroja); 2. prethodni, koncipirani tekst nekog akta, dokumenta i sl.; 3. plan, zamisao, osnova, nacrt, skica; 4. *prenes.* prijedlog, nakana, namjera, naum; *prid.* **pròjektnī; projèktant,** *2. mn.* projèktanātā — izrađivač, sastavljač projekta, plana; *žen.* **projèktantica** *i* **projèktantkinja** (*akc. i* **-àntkinja**); *prid.* **projèktantskī; projèktīl,** -íla — metak, kuršum, tane, zrno, granata; **projektírati,** -jèktīrām — načiniti plan, nacrt, projekt; nacrtati, snovati, zasnovati, planirati, smisliti, zamisliti; *isto i* **pròjektovati,** -ujem; **projèktīvan,** -vna, -vno — koji se bavi projekcijama (npr. projèktīvna geometrija); **projèktor** — 1. svjetiljka koja se sastoji od jake električne (lučne) žarulje i ugnutog zrcala i koja baca svjetlo uskim trakom na veliku daljinu; *isp.* reflektor, epidijaskop, episkop, dijaskop; 2. isto što i projektant; **kinematògrafskī pròjektor** (kinoprojektor) — pogonski uređaj za pokretanje filmske vrpce kombiniran s uređajima (tonskim, magnetofonskim) za istodobnu reprodukciju zvuka; **projicírati,** -jìcīrām — 1. providnu sliku s pomoću projektora baciti na platno; 2. prikazati u ravnini.

prokàīn, -ína *grč.* isto što i novokain, tj. vrlo djelotvoran lokalni anestetik *(v.)*.

prokatalepsa *grč.* (prokatalambánein — prije drugih grabiti, preteći) vještina antičkih govornika da predvide i već unaprijed pobiju prigovore eventualnih protivnika koji bi se mogli javiti za riječ.

pròkātor *v.* prokurator.

prokímen *grč.* (prokeímai — ležim ispred) kratak stih iz psalama što se pjeva prije čitanja evanđelja u pravoslavnoj crkvi.

Prokìon *grč.* (pro — sprijeda, kyōn — pas) najsjajnija zvijezda u zviježđu Mali Pas (*lat.* Antecanis; *isp.* ante — prije, canis — pas).

proklamàcija *lat.* (proclamare — vikati) 1. svečano objavljivanje, proglašenje; 2. letak, ponajviše ilegalan; štampani proglas agitacionog karaktera; 3. *uopće:* oglas, proglas, objava, naredba, obnarodivanje; **proklamírati,** -klamīrām — oglasiti, proglasiti, objaviti, obznaniti, navijestiti, obnarodovati; *isto i* **pròklamovati,** -ujēm.

proklíza *grč.* (proklínō — stavim naprijed) *gram.* položaj jedne riječi ispred druge u rečenici; **proklìtika,** 3. -ci — prislonjenica, tj. riječ bez akcenta koja se prislanja o slijedeću riječ, npr. prijedlozi: na, u, od itd., veznici: a, da, ni itd.; *prid.* **proklìtičkī.**

Prókna — u starogrčkoj mitologiji kći kralja Pandiona, sestra Filomelina *(v.)*, majka Itisova *(v.)*.

prokonzul (*akc. i* **prokònzul**) *lat.* (proconsul) 1. bivši konzul koji je namjesnik u provinciji (u staroj rimskoj državi); 2. u doba francuske revolucije civilni komesar kod vojnih jedinica; 3. **proconsul africanus** (»afrički prokonzul«) predak čovjekolikih majmuna.

Prokòpije *grč.* (pro — sprijeda + kóptō — udaram) »prvoborac«.

pròkopsati, -pšem *grč.* (prokóptō — naprijed pomičem) 1. dobro proći, uspjeti; uživati (Sterija, *Kir Janja*); 2. ispitujući saznati, istražiti.

prokreàcija *lat.* (procreatio) stvaranje i rađanje potomstva; **prokreàtor** — otac, roditelj.

Prókrida — u starogrčkoj mitologiji kći atičkoga kralja Erehteja; iznevjerivši se mužu Kefalu, otišla je na Kretu Minosu; nakon nekoga vremena vratila se kući, no kako se skrivala po šumama, ubio ju je u jednom lovu Kefal misleći da je divljač.

Prókrustova pòstelja — 1. krevet starogrčkog mitskog razbojnika Prokrusta na koji je on stavljao svoje žrtve, te bi onima koji su bili dulji od kreveta, odsijecao noge, a one koji su bili kraći, istezao je na nakovnju; 2. *prenes.* umjetna mjera kojoj netko želi da nešto nasilno prilagodi.

proktítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (prōktós — zadnjica, stražnjica) *med.* upala zadnjeg crijeva; **proktòskop** (*grč.* skopeō — gledam) — sprava za pregled zadnjeg crijeva kroz analni *(v.)* otvor.

prokula *v.* brokula; *isto i* **pròkulica.**

prokúra *lat.* (procurare — obavljati poslove u ime drugoga; upravljati) — općenita trgovačka punomoć za vođenje poslova; opunomoćenje, punovlast, opunovlaštenje; zastupanje, zamjenjivanje; upravljanje uopće; *isp.* per procuram.

prokurativ, -íva *lat.* javna zgrada, sjedište prokuratora, tj. državnog tužioca (Nehajev).

prokùrātor *lat.* (procurator) 1. u starom Rimu — upravitelj; visoki činovnik koji je upravljao carskim zemljama u ime cara; 2. opunomoćenik, opunovlaštenik, namjesnik, zastupnik; upravitelj, upravljač, obavljač tuđih poslova, posrednik; 3. crkveni tutor, fabricijer *(v.)*.

prokuratúra *lat.* (procuratura) javno tužilaštvo, pravobranilaštvo, državno odvjetništvo.

prokùrist(a) *lat.* (*isp.* prokura) poslovođa neke firme ili banke (koji punopravno zastupa firmu).

pròkuror (*isp.* prokuratura) — 1. rukovodilac ili operativni činovnik prokurature, npr. u oblasti, rajonu, odjelu; 2. tužilac u sudbenoj raspravi.

prokùžiti, -īm (*isp.* kužiti) progledati (nečije namjere), shvatiti (nečije namisli), »pročitati« (Š. Vučetić, *Nada Prekrižja*).

prolácija *lat.* (prolatio) 1. navođenje, napominjanje; 2. raširivanje, proširenje, osobito produženje tona u muzici; 3. odgoda, odgađanje, odlaganje.

pròlafiti, -īm *tur.* (*isp.* laf) progovoriti, popričati, pozabaviti pričanjem.

pròlaps *lat.* (prolapsio — popuzivanje, rušenje) *med.* nepravilan položaj nekog organa zbog pomaka ili spuštanja mišića odn. popuštanja svēzā koje ga drže.

prolègati, -ām *tal.* (*isp.* legati) pročitati (Vojnović).

prolegòmena *(mn. sr. roda) grč.* (prolegein — naprijed reći) predgovor, uvod, prethodne napomene (nekom književnom djelu).

prolèpsa *grč.* (prolepsis — preotimanje) 1. *lingv.* u gradnji rečenice povlačenje rečeničnog dijela naprijed gdje mu inače nije sintaktičko mjesto, npr. Jesi li vidio Petra Petrovića kako je ostario? umjesto: Jesi li vidio kako je ostario P. P.; 2. *poet.* spominjanje pojava koje će se tek dogoditi kao da su se već dogodile: ti u Lavinij ćeš doći (*Eneida* VI, 85), a taj će grad Enej'a istom sagraditi; *isp.* anticipacija, prokatalepsa *(v.)*; *prid.* **proleptički.**

proletárac, -rca, 5. pròletārče, *2. mn.* proletārācā *v.* proleter.

Proletarier aller Länder, vereinigt euch *njem.* (*čit.* proletàrijer àler lender, feràjnigt ojh) Proleteri sviju zemalja, ujedinite se! (Marx, Engels).

proletarìjat, -áta (*isp.* proleter) — osnovna klasa u kapitalističkom društvu — klasa najamnih radnika, lišenih vlasništva na sredstva proizvodnje i prisiljenih da prodaju svoju radnu snagu vlasnicima sredstava za proizvodnju — klasi kapitalista koja ugnjetava i eksploatira radnike, prisvaja višak vrijednosti što ga oni proizvode.

proletarizácija (*isp.* proleter) stvaranje proletera, zapadanje u stanje proletera, osiromašenje.

proletarizírati, -izīrām — učiniti proleterom, osiromašiti, obeskućiti; *isto i* **proletarizovati**, -ujēm.

prolèter, -éra, 5. pròleteru *lat.* (proletarius — građanin najnižeg razreda) — pripadnik najsiromašnije klase u starom Rimu; u kapitalističkom društvu — najamni radnik, lišen sredstava za proizvodnju; čovjek koji pripada proletarijatu; *prid.* **prolèterov; prolèterskī;** *žen.* **prolèterka.**

pròletkult *skrać. za* »proleterska kultura« — težnja za stvaranjem posebne proleterske kulture i zabacivanje svega što toj kulturi ne odgovara (pravac u sovjetskoj književnosti i umjetnosti otprilike do god. 1922, kada ga je oštro kritizirao Lenjin).

pro libito *lat.* po volji, slobodno, kako želite; *isp.* ad libitum.

proliferácija *franc.* (prolifération) 1. nicanje, klijanje, bujanje, umnažanje; 2. *u novinarskom jeziku:* širenje nuklearnog oružja na zemlje koje ga nemaju; **proliferírati**, -ferīrām — nicati, klijati, bujati, umnožavati se; **prolifìk** (*franc.* prolifique) vrsta pšenice koja brzo raste.

pròliksan, -ksna, -ksno *lat.* (prolixus) dugačak, razvučen, opširan, dosadan, okolišajući.

prolog, *mn.* -zi, 2. prolōgā *grč.* (prologos) 1. predgovor, predigra, u literarno-umjetničkom djelu — uvodni dio koji govori o događajima koji su prethodili onome što sačinjava sadržaj glavnoga djela (*prot.* epilog); 2. glumac koji govori prolog (*u starodubrovačkih pisaca:* isklad).

prolongácija *lat.* (pro... + longus — dugačak) produživanje (npr. međunarodnog ugovora, mjenice), odgoda; **prolongírati**, -longīrām — produljiti, produžiti, odgoditi, otegnuti, odložiti na kasnije vrijeme.

promemòrija *lat.* (pro memoria — za sjećanje) bilješka, spomenica; službeno pismo u kojem se nekome izlaže što bi trebalo učiniti; podsjetnik; *isto i* **promemòrīj**, -ija.

promenáda *franc.* (promenade) 1. šetnja, šetanje; 2. šetalište, perivoj; *prid.* **promenádnī; promenírati**, -menīrām — šetati (po promenadi).

promenoär, -ara *franc.* (promenoir) 1. trijem, hodnik za šetanje (npr. u kazalištu); 2. stajaće mjesto u kazalištu.

promésa, *2. mn.* promesā *tal.* (promessa — obećanje) 1. obveznica; isprava kojom se izdatnik (banka) obvezuje da će eventualni dobitak na srećki odstupiti imaocu promese; 2. srećka.

Prometej, -eja, 5. Prometeju (*pored* **Prometej,** -eja, 5. Prömeteju) — u starogrčkoj mitologiji — jedan od titana; prema mitu, ukrao je s neba vatru i naučio ljude da se njome koriste čime je potkopao vjeru u moć bogova; svoja dobročinstva ljudskome rodu nabraja sam Prometej u istoimenoj Eshilovoj tragediji *Okovani Prometej* ovako: »Plamičak sitan uzeh i u trske štap | uvukoh ga i tako čovjek posta vješt | umijećima i steče silno blago tim,« pa dalje: »kraj zdravog svoga vida čovjek bješe slijep | i pokraj zdravog sluha isto tako gluh, | a sav je ljudski život mutan bio san | maglovit i bez reda, lud i pobrkan. | I čovjek nije znao što je zidan dom | sunčanom svijetlom zrakom divno obasjan, | ni što je drvodjeljstvo, već ko sitan mrav | u pećinama mračnim tražio je stan. | Ni pramaljeću cvjetnom nije znao dob, | ni zimi, niti ljetu kada zrije plod, | bez ikakva je reda vršio svoj rad | sve dok mu ja ne otkrih sjajnih zvijezda put | i vrijeme kad je ishod i kad zalaz njin. | I ponajbolji izum ljudstvu nađoh — broj, | naučih ga na slova pisanoga moć, | i pamćenje mu dadoh, majku znanja svih. | I prvi ja ujarmih divlju nekad zvijer | i ljudstvu dadoh stoku da mu vuče plug | i da mu smjena bude teret noseć tvrd. | Na uzde ja priučih onaj konjski skot | da ljudstvu bude pomoć i bogatstva znak. | Brodaru snabdjeh lađu jedrom lanenim | da brže može plovit morem širokim... | Boljetica kad kakva srušila bi kog, | ljekovitu tad nitko nije znao mast, | ni jelo kakvo krepko, ni napítka kap, | već neliječene ljude nosila je smrt. | A tad ih ja naučih kako će i čim | i kakvim će se sredstvom dobro smiješanim | poslužit da im liječi povredu i bol. | I jošte im podarih proročanstva vid, | tumačit ih naučih što im znači san, | tajnoviti objasnih svaki njima zvuk | il znamenje sa staze kud ih vodi put. | Krivonoktīh im ptica protumačih let, | da desno znači dobru, lijevo lošu kob, | prikazah kako ptice život žive svoj, | da mrze se i ljube kao i sav svijet. | I kakve boje mora žrtvi biti drob | i utroba, da njoj se obraduje bog, | i kakav oblik treba da imade žuč. | Ja mnogoj žrtvi spalih salom ovit kuk | i pözamašno stegno, da bih smrtni stvor | uputio u tajne kako ognja žar | pri žrtvovanju znači uspjeh ili pad...«; za kaznu ga je Zeus (kojega Prometej prikazuje kao mrzioca čovječanstva) prikovao o pećinu na Kavkazu; svaki je dan dolijetao orao i kljuvao mu jetra koja su preko noći opet narasla; Prometej ipak nije htio moliti milost i Zeusovom izaslaniku Hermu odgovara ovako: »Ko o brijeg štono zalud morski bije val, | od mene tako tvoja odbija se riječ, | i znaj da nikad neću žensku primit ćud | i k Zeusu pružit ruke, svoj promijenit stav... | I zato nek munja dvosjeklih žar | treska po meni, nek tutnji zrak, | nek ori se bijes i gromova trijes, | nek ljulja se zemlji i temelj sam, | nek vihori huče, nek pjeni se val | i diže do zvijezda na nebeskī svod, | neka u bezdan, u Tartar mrk | strovali ovaj se izmučen trup, | nek okrutne sudbe me vrtloži vir, | no mene, Prometeja, užas taj sav | pobijediti neće, ja vječno sam živ«; *prid.* **Prometejev** (*pored* **-ejev**); **Prometejev oganj** — neugasiva unutarnja težnja za postignućem visokih ciljeva; talent, nadarenost; **prometejskī** — koji je poput Prometeja, tj. junačan u podnošenju muka, prkosan i neslomljiv, koji odolijeva svim poteškoćama, ponosan i nesavladiv (*isp.* »prometejski motiv protiv reda stvarī«; M. Matković); **prometejstvo** — borba protiv sile i nepravde, predvodnička uloga u naprednim i oslobodilačkim težnjama, uloga lučonoše, svjetlonoše, prvoborca za neku spasonosnu ideju; *isto i* **prometeizam,** -zma.

prométīj, -ija (*pored* **prométijum**) — *kem.* element, otkriven 1945, redni broj 61, *znak* Pm.

Prometija — pretpostavljena trilogija o Prometeju (analogijom na *Orestija*); misli se (u znanosti) da je postojala, ali druga dva dijela nisu pronađena.

prömil, *2. mn.* promīlā *lat.* (pro mille — za tisuću) tisući, hiljaditi dio, potisućak (*isp.* procent); bilježi se znakom ‰.

promìncla, *2. mn.* promìnclā *i* promìnclī *njem.* (Pfefferminze) vrsta bombona s ukusom metvice.

promìnent, *2. mn.* promìnenātā *lat.* (prominere — izdizati se, stršiti uvis) istaknut stručnjak, ugledan i priznat javni radnik, odličnik; **prominentan,** -tna, -tno — koji se ističe; znatan; vodeći, upadljiv, odličan, nadmoćan; *izv.* **prominentnost,** -osti — isticanje, odličnost, nadmoćnost, važnost, visoka stručnost, priznata veličina.

promiscue *lat.* (*čit.* promìskue) pomiješano, bez razlike, mješovito (*isp.* promiskuitet).
promìsija *lat.* (promittere — obećati) obećanje, obreknuće, stavljanje u izgled, davanje riječi, jamčenje, jamstvo, pobuđivanje nade.
promiskuitet, -eta *lat.* (promiscus — pomiješan) 1. slobodno spolno općenje (između više osoba); 2. pomiješanost, smjesa, zbrka, mješavina, mješovitost, miješanje, zajednica.
Promissa cadunt in debitum *lat.* (*čit.* ...kàdunt...) Obećanja padaju u dug, tj. obećanja valja izvršavati.
prȍmōcija (*akc. i* **promòcija**) *lat.* (promovere — naprijed micati) 1. podjeljivanje akademske časti (npr. doktorske); 2. promaknuće, unapređenje, prijelaz iz nižega stanja u više, imenovanje na viši položaj; 3. **promocija piona** — u šahu ulazak kraljice kad kraljica zamjenjuje piona; 4. u najnovije vrijeme: prva izvedba filma, stavljanje u promet nove gramofonske ploče, knjige i sl.; **promotio per saltum** — unapređenje skokom, tj. izvanredno promaknuće; **prȍmōtor** — 1. unapređivač; začetnik, pokretač; 2. profesor sveučilišta koji po ceremonijalu uvodi nekoga u čast doktora (u najnovije vrijeme i u druge najviše stupnjeve visokoškolskog obrazovanja, npr. podjeljenje završnih diploma, magisterija); **promȍvent,** *2. mn.* -movenātā — tko treba da bude promoviran, kandidat za doktora ili za koji drugi najviši akademski stupanj; **promovìrati,** promòvīrām — 1.podijeliti doktorsku čast; 2. unaprijediti, promaknuti, imenovati na viši položaj, uzdići, uzvisiti; *isto i* **promòvisati, -šēm; promoveatur ut amoveatur** *lat.* (*akc.* promoveātur ut amoveātur) neka bude unaprijeđen da bude uklonjen (načelo po kojem se neka istaknuta osoba, koja je postala nezgodna na svom položaju, unapređuje da bude maknuta; to se načelo, dakako, primjenjuje da se prikrije pravi razlog promjene).
promontȏrīj, -ija (*pored* **promontòrijum**) *lat.* (promontorium) 1. rt; uzvisina; predgorje; 2. *anat.* prirodno ispupčenje na nekom dijelu tijela.
prȍmōtor, promovírati i sl. *v.* promocija.
prȍmptan, -tna, -tno *lat.* (promptus) gotov, hitar, brz; točan, spreman, pripravan, okretan, čio, lak, poskočan; koji ne oklijeva, ne odgađa, koji se odmah izvršuje, koji se smjesta plaća; *prenes.* dovitljiv, duhovit, doskočljiv, oštrouman, pronicav.
promulgàcija *lat.* (promulgare — javno oglasiti) proglašenje nekog državnog akta, objava, obnarodovanje, obznana, razglašenje; **promulgírati,** -mulgīrām — objaviti (npr. zakon), proglasiti, obnarodovati, obznaniti, razglasiti, raznijeti glas; *isto i* **promulgovati,** -ujēm.
promuškomuš — veliki župan (u govoru naših starijih seljačkih generacija koje su tako shvatile lat. *supremus* odn. *primus comes,* tj. vrhovni odn. prvi knez).
pronàcija *lat.* (pronus — sagnut, nagnut, nizbrdit) položaj šake kad je dlan okrenut prema dolje; *isp.* supinacija.
prȍnaos *grč.* (pronaos) trijem, predvorje hrama.
pro nìhilo *lat.* za ništa, ni za što, uzalud.
prȍnija, *2. mn.* pronījā *grč.* (pronoia) u bizantsko doba zemlja dana u leno *(v.)* vojnicima ili duhovnicima da se od nje izdržavaju (nije se mogla naslijediti); **pronìjār,** -āra — obrađivač pronije; pronijari su darodavcu bili obvezani na vojnu ili kakvu drugu javnu službu; *isp.* prnjavor.
pronȍmen *lat.* (pronomen, 2. pronominis) *gram.* zamjenica; *prid.* **pronominȃlan,** -lna, -lno — zamjenički.
prononsīran *franc.* (prononce) očit, određen, izrazit; naglašen, općepoznat, jasno izražen, snažno istaknut, točno obilježen; izričit. otvoren; glasovit.
prontòzīl, -ila *v.* streptazol.
pro nunc *lat.* (*čit.*...nünk) za sada, predbježno, privremeno.
pronunciamento (*akc.* pronuncijamȅnto) *španj.* (proglas, obično protiv vlade) u Španiji i u Latinskoj Americi — oznaka za državni vojnički prevrat, a također i poziv na prevrat.
pronuncijàcija *lat.* (pronuntiatio) izgovor, izgovaranje, proslovljivanje, izricanje, izražavanje.
pronja i sl. *v.* pronija i sl.
propàganda (*akc. i* **propagȁnda**) *lat.* (propagare — rasprostraniti) plansko širenje učenja i principa (vjerskih, revolucionarnih itd.); svrha je propagande da ljudi potpuno shvate neki novi nazor o svijetu i da ga prihvate kao svoj za duže vrijeme, za razliku od agitacije *(v.)* koja znači pridobivanje što većeg broja ljudi, pa makar i za kratko vrijeme, u svrhu postizanja jednog pojedinačnog političkog cilja; *uopće:* širenje, rasprostiranje, množenje, rasplođivanje, rasprostranjivanje, obavještavanje, upućivanje, reklama, populariziranje; *prid.* **propàgandnī; propagàndist(a)** — čovjek koji se bavi propagandom; širitelj, promicatelj; pobornik; *isto i* **propàgātor;** *žen.* **propagàndistkinja, propàgātorka;** *prid.*

propagandìstičkī; propagàtorskī; propagírati, propagīrām — vršiti propagandu, širiti ideje, rasprostirati ih, rasprostranjivati i promicati; obavještavati ljude, upućivati ih, nastojati pridobiti; *isto i* **própagovati,** -ujēm.

própān, -āna — plin koji u smjesi s butanom *(v.)* dolazi u promet (kao tekućina u željeznim bocama) i upotrebljava se za gorivo u kućanstvu, za pogon motora i za rasvjetu.

pròparoksìtonon *grč.* (*isp.* oksitonon, paroksitonon) kratak akcent na trećem slogu od kraja; **pròparoksìtona** — riječ koja ima naglasak na trećem slogu od kraja.

pròp-ārt *lat.-engl.* (*isp.* propaganda + art — umjetnost) reklamna umjetnost, vještina reklamiranja (osobito likovnog).

pro patria *lat.* (*akc.* pro pātrija) za domovinu.

propedèutika (*pored* **-dèvtika**), 3. -ci *grč.* (propaideía — prethodna pouka, prvi nauk) pripravno obučavanje (u logici, psihologiji) za znanstveni rad na sveučilištu; prednaobrazba, predškola, uvod u neku nauku.

propèler, -èra *lat.* (propellere — naprijed tjerati) zračni vijak; naprava za postizavanje sile teže u zraku i za pokretanje aviona, helikoptera, dirižabla, aerosaonica, glisera; sastoji se od 2, 3 ili 4 lopatice, pričvršćene na osi; vijak za pogon broda; isto što i elisa *(v.)*

pròperispòmenon *grč.* (*isp.* perispomenon) — dug akcent na pretposljednjem slogu; **pròperispòmena** — riječ koja ima dug akcent na pretposljednjem slogu.

pro persona *lat.* po osobi, po čovjeku.

Propilèji *(mn. m. roda) grč.* (propylaia — predvorje) ulaz na Akropolu u staroj Ateni; *prid.* **propilèjskī.**

pròpòdjel — odio za propagandu (u narodnooslobodilačkim jedinicama) (Dončević).

pròpolis *grč.* jedan od rezultata pčelinjeg marljivog rada; materija koja pčelama služi za zatvaranje otvora na košnici, za poliranje voštanih ćelija i dr.; ljudi je upotrebljavaju u različite tehničke svrhe, a pokazala se korisnom i u medicini i u veterini.

proponírati, -pònīrām *lat.* (proponere — postaviti pred, izložiti) 1. predlagati, predložiti, iznijeti prijedlog, staviti na diskusiju; 2. nakaniti; naumiti, praviti planove, snovati, smišljati; *isto i* **pròponovati,** -ujēm; **propònent,** *2. mn.* proponenāta — predlagač; podnosilac prijedloga; *isp.* propozicija.

Propòntida *grč.* (Propontis, *gen.* Propontídos) »more ispred Ponta« *(v.)*, stari naziv za *Mramorno more.*

propònjati, -ām *lat.* (proponere) *v.* proponirati (Vojnović).

propòrcija *lat.* (proportio) skladnost, sklad, razmjer, stanovit odnos dijelova među sobom; omjer, veličina, količina, određen dio, mjera, opseg; *mat.* jednakost dvaju odnosa; **pròporcionālan,** -lna, -lno — koji ima pravilan odnos dijelova prema cjelini; razmjeran, odgovarajući; koji se nalazi u stanovitom odnosu prema nekoj veličini; **pròporcionālnē veličine** — veličine koje ovise jedna o drugoj na taj način što se s uvećanjem značenja jedne od njih nekoliko puta razmjerno isto toliko puta uvećava i značenje druge *(dìrektno-pròporcionālnā veličina)*, ili se ono razmjerno umanjuje *(òbrnuto-pròporcionālnā veličìna)*; **pròporcionālnī porez** — porez koji se plaća razmjerno prema dohotku (za razliku od progresivnog poreza); **pròporcionālnō predstàvnīštvo** — sistem izbornog prava u nekim zemljama u kojem se glasuje po listama pri čemu svaka lista dobiva mandate razmjerno (proporcionalno) prema broju za nju predanih glasova (*prot.* majoritetno predstavništvo); *izv.* **pròporcionālnost,** -osti — razmjer, razmjernost, jednakost odnosa; *isto i* **proporcionāla; proporcionírati,** -onīrām — uskladiti, odmjeriti (svakome jednako), postaviti u pravilan razmjer, svesti na pravu mjeru, udesiti.

propos de table *franc.* (*čit.* propō d' tabl) brbljarije, ćakule, ogovaranja za stolom (Matoš).

propozícija *lat.* (propositio, *isp.* proponirati) 1. prijedlog, predlaganje, ponuda; 2. izjava, izreka, tvrdnja, sud; 3. pretpostavka, premisa, osobito u logici; 4. naum, nakana, namjera, plan, pothvat; 5. skup uvjeta u nekom natjecanju (tko može nastupiti, duljina staze, kakve su nagrade i sl.).

pro praesenti *lat.* (*čit.*... prezēnti) za sadašnjost; za nazočnu osobu.

pro praeterito (*čit.* pro preterito) *lat.* za prošlost, što se tiče prošlosti.

pròprefekt *lat.* osoba na čelu papinske kongregacije, ministar u vatikanskoj vladi.

pròpretor *lat.* (propraetor) u staroj rimskoj državi — bivši pretor koji je namjesnik u provinciji.

propria manu *v.* manu propria.

proprijètet, -éta *lat.* (proprius — svoj, vlastit) vlasništvo, vlastitost, svojstvo, svojstvenost, odlika, osobina, osebujnost; imanje, imovina, dobro, zemljišni posjed.

pro primo *lat.* (*akc.* pro prîmo) u prvom redu; prvo; prije svega; *isp.* pro secundo.

proprio *tal.* baš, upravo.
proprio Marte *lat.* vlastitom snagom, vlastitom borbom, sam, bez tuđe pomoći.
proprio motu *lat.* vlastitom pobudom.
propùlzija *lat.* (pro... naprijed, sprijeda + pulsus — potisnut) 1. *med.* pojava da se bolesnik pri hodanju zanosi prema naprijed; *isp.* lateropulzija; 2. pogonska sila potrebna za pokretanje nekog tijela (kroz kapljevine, plinove ili prazan prostor); **pròpulzor** — naprava koja izaziva propulziju (vijak, elisa, propeler).
pròrajtati *njem.* (*isp.* rajtati) potrošiti, upropastiti, zapiti, propiti, probančiti (Josip Kozarac).
pro rata (parte, proportione) *lat.* (*čit.* ...proporcióne) razmjerno, prema proračunu.
pro rata temporis *lat.* na dan točno (npr. isplatiti).
pro rato et grato *lat.* kao vrijedno i ugodno (npr. uzeti, držati).
pròrektor *lat.* (prorector) pomoćnik ili zamjenik rektora, obično bivši rektor.
pro re nata *lat.* prema stanju stvari, primjereno okolnostima, prema prilikama.
prorex *lat.* (*čit.* pròreks) zamjenik kralja, potkralj; u starijoj hrvatskoj povijesti isto što i *ban*.
prorogácija *lat.* (prorogatio — produživanje) odgoda nekog roka.
pro saldo *tal.* kao ostatak (od posljednjeg obračuna).
pròscenīj, -ija (*pored* **pròscenijum**) *grč.* (proskēnion) prednji dio pozornice, sasvim blizu publike, između zastora i orkestra; *isp.* postscenij.
pro secundo *lat.* (*čit.* pro sekùndo) u drugom redu; drugo; *isp.* pro primo.
prosede, -ea *franc.* (procede) isto što i procedura (*v.*).
prosektùra *lat.* (prosecare — odrezati, rasporiti) ustanova gdje se seciraju lešine (obično na medicinskim fakultetima i u bolnicama); **pròsektor** — čovjek koji radi u prosekturi.
pròsekutīv *lat.* naziv za padež instrumental kad označuje prostorne odnose, npr. idem *ulicom*, došli *istim putem*, zabranjeno hodanje *prugom*.
prosèlīt, -ita *v.* prozelit.
prosemìnār, -ara (*isp.* seminar) — »predseminar«, raniji stadij sveučilišnog seminara kome je cilj uvježbavanje slušača u nekoj određenoj disciplini (da bi kasnije mogli raditi u seminaru); *prid.* **proseminārskī.**
pròsfora *grč.* (prosfora — prinos, dar; uzimanje jela; blagoslivanje) posvećen kruh u pravoslavnoj crkvi; dijeli se vjernicima kao pričest; *isto i* **pròskura** (poskura, paskurica, nafora).
pròsilogìzam, -zma *grč.* u logici zaključak koji je u nizu zaključaka premisa kasnijem (eventualno konačnom) zaključku.
pròsit *lat.*(*od glag.* prosum, prodesse — koristiti, prijati) sretno!; nazdravlje!; živio! (kod pića); *isp.* reprosit (*ne valja izgovarati* prozit).
proskìneza *grč.* (proskýnesis — božansko štovanje, klanjanje) u staroj Grčkoj padanje ničice pred vladarom ili pred božanstvom; kod kršćana dubok poklon klecanjem na oba koljena; *isp.* čelobitije, prosternacija.
proskomìdija *grč.* 1. *crkv.-pravosl.* pripremanje hljeba i vina za službu božju (pričest); 2. obla udubina oltara u kojoj se priprema pričest.
proskrìpcija *lat.* (proscribere — pismeno oglasiti; prognati, protjerati) u starom Rimu — javna osuda za prestupak, ponajviše politički, s objavom da se krivci nalaze izvan zakona i s unošenjem krivaca u (javne) *pròskripciōne* listine; oglašivanje zapljene imutka, izgon, izopćenje, progonstvo; prijetnja ubojstvom; javno žigosanje; **proskribírati,** -skrìbīrām — 1. javno žigosati; 2. upisati nekoga među one koje treba zatvoriti, prognati, ubiti; staviti izvan zakona; staviti nekoga »na crnu listu«, na popis nepoćudnih; *isto i* **pròskribovati,** -ujēm.
proskura *v.* prosfora.
prosočiti, pròsočīm (*isp.* sok) odati vlastima, prokazati, izdati.
pròsōdija *v.* prozodija.
prosolíditi se, -sòlīdīm se (*isp.* solidan) postati solidan, popraviti svoje ponašanje, prestati s bećarenjem, trajno se otrijezniti.
prosopoplègija i sl. *v.* prozopoplegija i sl.
pròspek(a)t, -kta, *2. mn.* pròspekāta *lat.* (prospectus — pogled, vidik) 1. pisano ili štampano izlaganje plana nekog poduzeća ili izdanja; nacrt; 2. štampana reklama u obliku letka ili brošure; 3. ravna, dugačka i široka ulica u gradu (značenje uobičajeno u ruskom jeziku); 4. kulisa u dubini pozornice kao tobožnje produženje scenske slike, »slikana pozadina, pogled u dubinu pozornice« (Krleža); **pròspektīvan,** -vna, -vno — dalekovidan, koji umije predviđati buduće događaje.
Prosper *lat.* »sretni«.
prosperírati, -sperīrām *lat.* (prosperare — usrećiti) uspijevati, napredovati, razvijati se, imati sreću; *isto i* **prosperisati,** -šēm; **prosperitet,** -eta — uspijevanje, dobar tok poslova, pro-

cvat, cvjetanje, napredak, napredovanje, razvijanje, stanje kad je netko sretan u poslovanju, kad mu sve polazi za rukom, blagostanje, uspjeh, sreća.

prostaglandíni *(mn. m. r.) grč.-lat.* masne kiseline koje se stvaraju u ljudskom tijelu i imaju jako fiziološko djelovanje (primjenjuju se kao sredstva za snižavanje tlaka, kao abortivi, za kontracepciju).

pròstata *grč.* (prostátes — koji naprijed stoji) žlijezda predstojnjača (spolna žlijezda) kod muškaraca; izlučuje sekret koji je sastavni dio sperme *(v.)*; **prostatítis** *(akc. i* **-ìtis**) — upala prostate.

prosternàcija *lat.* (prosternere — baciti se na zemlju) padanje na koljena (iz počasti prema nekome), »klanjanje do crne zemlje«; *isp.* proskineza, čelobitije, prostracija.

prosternírati, -stèrnīrām (*isp.* prosternacija) 1. pasti na koljena, iskazivati (puzavu) počast; 2. slabiti, malaksati (*v.* prostracija).

pròstīl *grč.* (pró — sprijeda + stylos — stup) hram sa stupovima bez zida s jedne i druge strane; vrata sa stupovima sprijeda; *prid.* **pròstīlan,** -lna, -lno.

prostitùcija *lat.* (prostituere — javno izvrći na blud) 1. bludništvo kao zanimanje; bludničenje; 2. oskvrnjivanje, sramoćenje; obeščašćenje; 3. potkupljivost, podmitljivost, beznačelnost, besprincipijelnost; »kurvarluk«; **prostituírati,** -tuīrām — 1. navesti na blud, izvrgavati bludu; 2. izvrgavati sramoti, osramotiti, oskvrnuti, obeščastiti, poniziti, sramotno iznakaziti; **prostituírati se** — prokurvati se; *prenes.* sebe, svoja načela i svoje tijelo prodavati za novac; *isto i* **prostituìsati (se),** -šēm (se); **prostitùtka,** 3. -tki, *2. mn.* prostitùtkī — bludnica od zanata, javna žena, uličarka; *prid.* **prostitùtskī.**

prostràcija *lat.* (prostratus *od* prosternere — povaliti, oboriti) *med.* potpuni gubitak snage, krajnja iznemoglost, iscrpenost, klonulost, malaksalost, omlohavjelost; izmorenost; potištenost, slabost, bespomoćnost.

proščàj(te) *rus.* (*čit.* praščaj [te]) pozdrav pri rastanku: zbogom; *isp.* zdravstvuj.

prošècija, prošèncija *v.* procesija.

pròšek, *mn.* -ci, 2. prošekā *tal.* (prosecco) vino od sušenog grožđa ili od ukuhane šire.

pròškomuš *v.* promuškomuš.

pròšnjofati, -ām (*isp.* šnjofati) 1. pronjušiti, pretražiti; 2. *šatr.* razumjeti, shvatiti.

pròštepati, -ām (*isp.* štepati) prošiti, protkati koncima (u prenesenom smislu i čim drugim); *isto i* **pròštepovati,** -ujēm.

pròštopati *v.* proštepati; *isto i* **pròštopovati.**

pròta, 5. pròto *grč.* (prôtos — prvi) kod pravoslavnih — starješina nad parohijalnim svećenstvom; *prid.* **pròtin; pròtinica** — žena protina.

protagònist(a) — *grč.* (prōtagonistés) 1. u starogrčkoj drami — glumac koji je igrao glavnu ulogu; 2. danas — prvak drame, nosilac radnje u književnom djelu (drami, romanu), glavni junak, pokretač zbivanja, prvoborac, pobornik; *žen.* **protagònistkinja;** *prid.* **protagonìstičkī.**

protaktīnīj, -ija (*pored* **protaktīnijum**) *grč.* (prôtos — prvi + *isp.* aktinij) *kem.* radioaktivni element, atomska težina 231, tablični broj 91, *znak* Pa.

pròtalija *grč.* (pró — prije + thallós — zelena grančica, mladica) *bot.* prokličnica (i klijanje uopće); *isto i* **pròtalīj** *(m. r.).*

protàrgol, -óla *grč.* (prôtos — prvi + argyrion — srebro) srebrni preparat, lijek protiv gonoreje (Novak Simić, *Braća i kumiri*).

pròtaza, *2. mn.* pròtazā *grč.* (protássō — stavim naprijed) 1. *gram.* u složenoj rečenici: zavisna rečenica koja stoji pred glavnom; 2. *kazal.* uvodni dio drame; 3. *u govorništvu:* na samom početku istaknuto pitanje; *prot.* apodoza.

Protàzije *grč.* (prôtos) »prvi«.

proteàze *(mn. ž. r.) grč.* (*isp.* protein) tvari (enzimi, fermenti) koje u organizmu cijepaju bjelančevine na aminokiseline.

protèin, -ína *grč.* (prôtos — prvi) bjelančevina; *isp.* albumin.

Pròtej, -eja (*pored* **Pròtej,** -ēja, 5. Pròteju) — 1. u starogrčkoj mitologiji — morsko božanstvo kojemu se pripisivala sposobnost da prima lik različitih životinja i čudovišta; u Odiseji govori Menelaj o njemu: »Tad mi cikćući na nj zaletímo se ì rūke na njeg | bacimo, ali se svog umijeća lukavog starac | sjeti i lavom on se dugogrivīm pretvori odmah, | zmajem i pardalom zatim i velikim stvori se veprom | vodom tekućicom posta i drvetom, uvis što lista (IV, 454 i d.); 2. (**protej**) *prenes.* nekarakteran čovjek, prevrtljivac; 3. repata vodozemna životinja, vrsta guštera; »ribica čovječja«; *prid.* **protejskī.**

protèkcija *lat.* (protegere — pokriti, zakloniti, zaštititi) pokroviteljstvo koje neka utjecajna osoba nekomu iskazuje; okrilje, obrana, zaštita, potpora, pomoć, preporučivanje svoga štićenika; *izv.* **protekcionìzam,** -zma — 1. sistem mjera ekonomske politike kapitalističkih zemalja koje su usmjerene na uvođenje u

zemlji velike industrije i na njenu zaštitu od inozemne konkurencije; na području poljoprivrede usmjerene su te mjere na povišenje prihoda poljoprivrednih imanja; u te mjere spadaju također: visoke carinske pristojbe na inozemnu robu da se smanji njen uvoz, jačanje izvoza snižavanjem izvoznih carina, davanje novčanih potpora pojedinim kapitalistima itd.; protekcionizam je nastao u 17. st. u Engleskoj i vrlo se raširio u epohi industrijskog kapitalizma; 40-ih godina 19. st. Engleska je prešla na politiku slobodne trgovine (freetrade); 2. podjeljivanje unosnih položaja štićenicima utjecajnih osoba i sl.; *v.* favoritizam; **protekcionaštvo** — isto što i protekcionizam 2; **protekcionist(a)** — 1. pristaša protekcionizma 1; 2. čovjek koji uspijeva u životu služeći se protekcijom i protekcionizmom 2; *isto i* **protekcionaš**, -aša, 5. protekcionašu (*njem.* **protekcionskind**); *žen.* **protekcionistkinja** *ili* **protekcionašica;** *prid.* **protekcionistički** *ili* **protekcionaški;** *isp.* protežirati.

protektor (*isp.* protekcija) — 1. pokrovitelj, zaštitnik; 2. u međunarodnom pravu — država koja uzima nad nekom zemljom protektorat; 3. *tehn.* pojačani po debljini i trajnosti dio vanjske površine poklopca pneumatičkog obruča; 4. gumeni kotačići, nasađeni na motke za bušenje zemlje koji kod kružnog bušenja sprečavaju trenje motki o umetnute cijevi; *prid.* **protektorov; protektorski;** *žen.* **protektorica** *i* **protektorka; protektorat,** -ata — pokroviteljstvo, zaštićivanje, okrilje, obrana uopće, a osobito: 1. formalno pokroviteljstvo jače države nad slabijom; faktički — pokroviteljstvo je oblik zavisnosti koju imperijalističke države nasilno nameću drugim zemljama; 2. naziv ovako okupirane zemlje; *isto i* **protektorstvo.**

pro tempore *lat.* (*akc.* pro tempore; *isp.* pro + tempus, 2. temporis — vrijeme) za sada; privremeno.

pro tentokrát *češ.* (*akc.* protentokrat) za ovaj puta, za sada, privremeno (zbog sličnosti toga izraza sa riječju *protektorat* njime su Čehoslovaci izrugivali njemački »protektorat« uveden nad ČSR početkom drugoga svjetskog rata).

proteoliza *grč.* (*isp.* protein + lysis — razrješavanje) cijepanje bjelančevina u organizmu djelovanjem proteaza *(v.)*.

pro tertio *lat.* (*čit.* pro tercio) treće, u trećem redu; *isp.* pro primo, pro secundo.

protest, *2. mn.* protesta *lat.* (protestari — protiviti se) 1. energičan prigovor, prosvjed, istup protiv nečijeg djelovanja koje se smatra nepravilnim; ustajanje protiv čega, izražavanje negodovanja, isticanje protivnih zahtjeva; **mjenični protest** — službeno, sudsko utvrđenje da mjenica nije u roku plaćena; 2. nova vrsta muzike (pop-muzika), nastala prije nekoliko godina u Greenwich Villageu u New Yorku, bazirana prvenstveno na tekstu koji je maksimalno angažiran, koji izražava neslaganje s određenim političkim ili socijalnim pojavama i kritiku njihovu, dok je sama muzika jednostavna (obična tradicionalna gitara, usna harmonika); fenomen rođen u Americi iz jedne autentične psihološke i socijalne situacije, danas postao pokret svjetskog značenja; *prid.* **protestni.**

protestacija *lat.* iskazivanje protesta *(v.)*, protestiranje.

protestantizam, -zma (*isp.* protest) — općenit naziv za sva kršćanska vjerska učenja koja su se odijelila od katolicizma u doba reformacije u 16. st. (naziv od toga što su tada Luterovi pristaše protestirali protiv odluka katoličke crkve); **protestant,** *2. mn.* protestanata — pristaša protestantizma; *žen.* **protestantka** *i* **protestantkinja** (*akc. i* **-antkinja**); *prid.* **protestantski; protestantstvo** — isto što i protestantizam.

protestavati, -testavam *tal.* (protestare) *v.* protestirati (Vojnović).

protestirati, -testiram (*isp.* protest) — prosvjedovati, ne odobravati; izražavati negodovanje, ogorčeno i glasno izjavljivati svoje neslaganje, prigovarati, ustajati protiv čega, dizati glas protesta; **protestirati mjenicu** — službeno utvrditi da mjenica nije plaćena; *isto i* **protestovati,** -ujem.

protestor *lat.* protestiram, prosvjedujem, ne pristajem (Nehajev).

protest song *v.* protest 2.

protetika, 3. -ci *grč.* (*isp.* proteza) dio medicine koji se bavi zamjenjivanjem izgubljenih, oboljelih ili dotrajalih tjelesnih organa novima, umjetnima (u najnovije vrijeme i prirodnima sa druge osobe); **protetičar** — 1. liječnik koji se stručno bavi protetikom; 2. stručnjak u izrađivanju proteza.

proteus anguinus *v.* protej 3.

proteza *grč.* (prothesis — stavljanje naprijed) 1. mehanička naprava ili aparat koji nadomještava izgubljeni dio tijela; drvene i metalne noge, umjetni zubi i dr.; 2. *lingv.* glasovi koji se razvijaju ispred nekih vokala, npr. oko —

*j*oko; uzda — *v*uzda; eto — *h*eto; *prid.* **protètičkī.**

Protezìlaj (*grč.* Prōtesílaos) u starogrčkoj mitologiji sin Ifiklov iz Filake u Tesaliji; pri iskrcavanju helenskih četa pod Trojom prvi iskočio na kopno i pao od trojanske ruke (po jednima ga je ubio Eneja, a po drugima Hektor); njegova zaručnica Laodamija, koja je svoga junaka s velikim strahom i brigama pustila u rat, zamolila je bogove da joj zaručnika barem na tri sata vrate iz podzemnog svijeta; molba joj bude uslišana, ali se nakon izminuća roka ona sama ubila da bi zauvijek ostala združena s draganom; Protezilaju je bio posvećen grad Elaius u tračkom Herzonezu; tamo je blizu svoga groba imao hram te je davao proročanstva i liječio bolesti.

protèže, -ea, *mn.* -ei, 2. protežea *franc.* (protège) osoba koja se nalazi pod nečijim pokroviteljstvom, nečiji štićenik, protekcionist, protekcionaš; **protežírati,** -težīrām — iskazivati protekciju, biti nečijim pokroviteljem, podupirati, štititi, pomagati, preporučivati (možda i nevrijednu osobu za visoki položaj).

pròtfan *njem.* (braten — peći *ili* Brot — kruh + Pfanne — tava) tava, tiganj, prosulja, tepsija, »pleh« *(v.).*

pròtfiš *njem.* (Bratfisch) pečena riba.

protìmesis *grč.* prednost, prvenstvo; **jus protimeseos** *lat.-grč.* pravo »prvokupa«, tj. ako se prodaje neko imanje, prvenstveno pravo na kupnju ima najbliži susjed.

pròtiron *grč.* (próthyron) u starogrčkoj arhitekturi predvorje između vanjskih i unutarnjih vrata građevinā (odgovara rimskom vestibulu).

pròtisti, prōtistā *(mn. m. r.) grč.* (prōtistos — najprvi) suvremena živa bića na najnižem stupnju razvoja (virusi, bakterije, amebe, bičaši i dr.), svi jednostanični organizmi, biljke ili životinje (naziv potječe od E. Haeckela i danas zastaruje).

pròto[1] *v.* prota.

pròto[2] *tal.* 1. poslovoda (Nazor); 2. komandant broda, »meštar prvi na škaru« (M. Vodopić); za množ. isp. *proti* bi se grabili na njemu kada bi s mora došo doma počinuti *(Tužna Jele).*

protoàntrop *grč.* (prōtos — prvi + anthrōpos — čovjek) zajednički naziv za pojam pračovjeka (pod koji se svode svi ostali slični izrazi, npr. pitekantrop, sinantrop i sl.).

protobiònti, protobiònātā *(mn. m. r.) grč.* (prōtos — prvi + bios — život) prvi živi organizmi u razvitku živih bića na Zemlji.

protòđakon *grč.* (prōtos — prvi, prednji + *isp.* đakon) prvi među đakonima; *isp.* arhiđakon.

protohìstòrija *grč.* prijelazno razdoblje između prethistorijskog i historijskog doba.

protojèrej, -eja, 5. protojerēju *grč.* (prōtos — prvi + jerej, *v.*) prvi među svećenicima, protopop, paroh, župnik; *isp.* prota.

pròtokleft *grč.* (prōtos — prvi + *isp.* klefta) poglavica hajduka u Grčkoj, harambaša.

pròtokol *grč.* (prōtos — prvi + kolláō — lijepim) 1. zapisnik; 2. zapisnik diplomatske konferencije; rješenja donijeta na takvim konferencijama; 3. pravila ceremonijala koji se primjenjuje u diplomatskim odnosima (u službenoj prepisci i pri sastancima predstavnika raznih država itd.); 4. odsjek u ministarstvima vanjskih poslova koji se bavi specijalno tim poslovima; šef tog odsjeka — šef protokola; **protokolàcija** — unošenje u zapisnik, zaprimljenje nekog spisa, uvođenje spisa u urudžbeni zapisnik (djelovodni protokol), prijava nove firme vlastima; **pròtokolāran,** -rna, -rno — koji se odnosi na protokol, zapisnički; **pròtokolārnī pòsjet** — u diplomaciji uobičajeni izraz za prvi posjet nekog novog stranog diplomate u svrhu upoznavanja s domaćim diplomatskim predstavnicima i u svrhu registracije; **pròtokolārnā lìsta** — popis uglednika (pri nekoj ustanovi) koji se službeno pozivaju na različite priredbe, kojima se moraju čestitati svečanosti, izražavati sućut i sl.; **protokolírati,** -kòlīrām — provesti protokolaciju, unijeti u protokol, zaprimiti spis, zavesti u knjigu, »urudžbirati«; **protokòlīrānā fìrma** — tvrtka prijavljena kod vlasti i odobrena od njih; *isto i* **protokòlisati,** -šem; *prid.* **protokòlisān.**

pròtolkovati, -ujēm *v.* tolkovati.

protomèdikus *grč.-lat.* (prōtos — prvi + *isp.* medikus) prvi liječnik, primarijus, arhijatar.

protomotèka, 3. -ci *grč.* (protomē — poprsje + thēkē — spremnica) u arheologiji naziv za zbirku različitih poprsjā, bìstā.

pròton, -óna *grč.* (prōtos — prvi) *fiz.* jezgra atoma vodika, elementarna čestica s pozitivnim nabojem elektrike; protoni se zajedno s neutronima nalaze u sastavu atomske jezgre: **Proton 1** *i* **Proton 2** — sovjetske naučne svemirske stanice lansirane u toku god. 1965.

protonéma *grč.* (prōtos — prvi + nēma — nit, vlakno, pređa, tkanje) prvotna nit što se

stvara iz spora u mahovina; *naš izraz:* proključnica.

protonotar, -ara, 5. protonotaru *i* -are *grč.-lat.* (protos — prvi + *isp.* notar) prvi bilježnik; visoka državna čast u feudalnoj Hrvatskoj i u nekim drugim zemljama; u Hrvatskoj je protonotar čuvao državni pečat, banov pečat i treći ključ tzv. škrinje povlastica (prvi je bio u bana, a drugi u banovca, tj. podbana); izraz »prabilježnik« nema potvrde u većoj starini.

proton pseudos *grč.* prva laž, osnovna zabluda, koja izaziva dalje zablude; *u logici* kriva pretpostavka u postupku oko stvaranja zaključaka.

protoplasti *grč.* (*isp.* protoplazma) *mn. m. r.* prvi ljudi, praljudi.

protoplazma (*akc. i* **protoplazma**) *grč.* (protos — prvi + plasma — tvorevina) osnovna živa polutekuća tvar svake životinjske ili biljne stanice; bezbojna, ljepljiva masa, sastoji se od citoplazme i karioplazme; *prid.* **protoplazmatskī.**

protopop — *v.* protojerej; *isto i* **protoprezviter** (protos — prvi + presbyteros — stariji, pretpostavljeni, predstojnik).

protopter *grč.* (protos — prvi + pteron — pero, krilo; plivaća kožica) riba dvodihalica; u suho doba godine diše na pluća, a inače na škrge; čini prijelaz između riba i kopnenih životinja.

protopurgar *grč.-njem.* (protos — prvi + *isp.* purgar) malograđanin u najdoslovnijem smislu riječi (Đalski).

protorenesansa *grč.-franc.* predrenesansa, najranije oslanjanje na staroklasične umjetničke uzore u 13. i 14. st.

protosinđel (*akc. i* **protosinđel**) *grč.* — prvi među sinđelima *(v.).*

protospatar *grč.* (protospatharios) zapovjednik tjelesne straže (»mačonoša«) bizantskih careva; vrhovni vojni zapovjednik.

prototip *grč.* (protos — prvi + *isp.* tip) pralik, prauzor, prvotni lik po kojem je pisac izgradio svoj literarni tip.

protovestijar, -ara *grč.-lat.* upravitelj vladarskih odn. državnih financijskih poslova u srednjovjekovnim kraljevinama; posebno nadzornik careve garderobe u Bizantu.

protozoe, protozoa (*akc. i* **protozoe**) *(mn. ž. roda) grč.* (protos — prvi + zoon — živo biće) praživi, praživotinje; najniži jednostanični životinjski organizmi; *isp.* protisti; *prid.* **protozojskī** (*akc. i* **protozojskī**).

protrahirati, -trahiram *lat.* (protrahere) 1. zavlačiti, zatezati, produljivati; 2. iznijeti na vidjelo, priznati.

protraktor *lat.* (protrahere — dovući, izvući, iznijeti na vidjelo) 1. *geod.* kutomjer za mjerenje velikih kutova; 2. *med.* jedan od instrumenata za čišćenje rana.

protreptika *v.* majeutika.

protuberanca, *2. mn.* protuberanca *lat.* (pro... + tuber — nabreknuće, otok) 1. *med.* prstenasto ispupčenje, izraštaj, izraslina, kvrga, izbočina, grba; 2. *astr.* *(u množ.)* vatreni snopovi koji se vide oko sunca za vrijeme pomrčine (svjetlost im prodire 312.000 km u svemir).

protureformacija (*isp.* reformacija) — reakcionarni pokret katoličke crkve 16. do 17. st.; cilj pokreta, kome su se ponegdje pridružili feudalci, bio je da se nasuprot reformaciji učvrsti katol. crkva i ojača njezin utjecaj na opći kulturni i politički život u Evropi.

prout iacent acta *lat.* (*čit.*...jacent akta) kako predleže spisi, kako se vidi iz akata.

prova *tal.* (prua, prova) pramac, kljun broda, prednji dio lađe.

Provansa (*akc. i* **Provansa**) — pokrajina u Francuskoj (Provence) u kojoj se u 11. i 12. st. razvila bogata književnost; **Provansalac,** -lca, 5. Provansalče, *2. mn.* Provansalaca; *žen.* **Provansalka;** *prid.* **provansalskī.**

provati, -am *tal.* (provare) *v.* probati (Vojnović).

proveditor *tal.* (provveditore) upravitelj, nadzornik, poglavar (Nehajev); *isto i* **provedit̄ur,** -ura.

provenijencija *lat.* (provenire — izaći, roditi se) podrijetlo (npr. robe), izvor, potjecanje, proizlaženje.

proverbij, -ija (*pored* **proverbijum**) *lat.* (proverbium) poslovica, mudra uzrečica; *isto i* **proverb** (*po franc.* proverbe), *2. mn.* proveraba *i* proverba; **proverbijalan,** -lna, -lno — poslovički, posloničan, dobro poznat.

providenca *tal.* (provvidenza) briga, skrb; providnost, promisao (Nar.); *isp.* providencija.

providencija *lat.* (providentia) 1. predviđanje, opreznost; 2. briga, brižljivost; 3. (božja) providnost, (božji) promisao; *prid.* **providencijalan,** -lna, -lno.

providur, -ura, 5. providure *tal.* (provveditore) naslov poglavara zemlje u doba mletačke uprave nad Dalmacijom.

provijant *tal.* (provianda) živežne namirnice; hrana, zaira, jelo, opskrba, osobito vojnička; *prid.* **provijantskī;** **provijantura** — 1. kancelarija koja upravlja provijantom, intendantura; 2. skladište hrane (Krleža).

provìncija (*akc. i* **provīncija**) *lat.* (provincia) 1. pokrajina, oblast, područje izvan grada (osobito glavnog); 2. *prenes.* kulturna zaostalost, nepovezanost sa zbivanjima u svijetu, malograđanština, palanaštvo; 3. u Rimskom Carstvu područje pod upravom predstavnika središnje carske vlasti; 4. u crkvenoj (katoličkoj) organizaciji područja od nekoliko biskupija pod upravom nadbiskupa; jednako i teritorijalna jedinica nekog reda (franjevačka, isusovačka provincija); *isp.* provincijal; *prid.* **provìncījskī** *i* **provincijalan,** -lna, -lno — pokrajinski, izvangradski; malograđanski, malovaroški, palanački; neotesan, grub.

provincijal, -ala, 5. provincijale — 1. naslov poglavara nekoga katoličkog crkvenog reda čija vlast obuhvaća nekoliko samostana; 2. isto što i provincija (*isp.* »...spomenut ću najprije znamenitu u jeziku razliku sjeverozapadnoga kraja Hrvata [to je takozvani hrvatski provincijal«]; Jagić); *prid.* **provincijalov.**

provincijàlac, -lca, 5. provincijalče, *2. mn.* provincijalācā — čovjek iz provincije (uvijek malo prezirno, nešto kao malograđanin, malovarošanin, palančanin); *žen.* **provincijalka.**

provincijalan *v.* provincija.

provincijalìzam, -zma, *2. mn.* provincijalizāmā — 1. pokrajinska jezična osobina; dijalektizam; 2. usko, malograđansko shvaćanje, malograđanština, palanaštvo.

provìncler *njem.* (Provinzler) čovjek iz provincije (prezirnije nego provincijalac).

provitamíni *(mn. m. r.)* — tvari u hrani iz kojih se u organizmu živih bića stvaraju vitamini.

provīzija *lat.* (providere — predviđati; brinuti se) nagrada za posrednički posao, obično stanovit postotak od ukupne vrijednosti posla; kod starijih pisaca »providba«; *prid.* **provizionī** *i* **provīzījskī.**

provīzor *lat.* (providere — predviđati, brinuti se) 1. nadstojnik, upravitelj; kod starijih pisaca »providnik«, »prihodarnik«; 2. farmaceutsko zvanje koje daje pravo na samostalan farmaceutski rad i na upravljanje apotekom.

provizōrīj, -ija (*pored* **provìzōrijum**) *lat.* (provisorium) — privremeno stanje, rješenje za nuždu, naoko (koje se ima kasnije zamijeniti boljim); **provizōran,** -rna, -rno — prethodan, privremen, uvjetan, pokusni, određen za nuždu (kasnije će biti bolje); *izv.* **provizornōst,** -osti — privremenost.

provo (*skrać. od* provokator, *v.*) — u Holandiji naziv za tediboja i sl.; *u množ.* **provosi,** od toga i nom. jedn. *provos.*

provocírati, -vocīrām *lat.* (provocare — izazivati, poticati, dražiti) izazivati na nešto s izdajničkom, zlonamjernom svrhom: dražiti, raspaljivati, poticati, podstrekavati, uzbuđivati, davati povoda, pokretati, uzrokovati, rasrditi, razljutiti; **provokàcija** — 1. izazov, izazivanje, draženje, razdraživanje, podbadanje, huškanje; 2. izdajnička djelatnost provokatora (*v.*); 3. poticanje, guranje nekoga na odluke ili čine, štetne po samog izvršitelja; **provokacionī** — koji sadrži ili u sebi krije provokaciju, izazovan, izazivački, razdraživački, huškački, podstrekivački, poticajan; *isto i* **provokantan,** -tna, -tno *i* **provokatīvan,** -vna, -vno; **provokātor** — 1. izazivač, poticatelj, podstrekač, podstrekivač, podbadač; 2. tajni policijski agent koji se uvukao u revolucionarnu organizaciju da bi obavješćivao policiju, odavao članove organizacije i izazivao istupe koji bi imali dovesti do uništenja ili oslabljenja revolucionarne organizacije.

provos *v.* provo.

Proximus esto bonis, si non potes optimus esse *lat.* (*čit.* proksimus...) Budi najbliži dobrima ako ne možeš biti najbolji (Katon).

Proximus est sibi quisque *lat.* (*čit.* proksimus... kvìskve) Svatko je sebi najbliži.

Proximus sum egomet mihi *lat.* (*čit.* proksimus...) Ja sam sebi najbliži.

proza *lat.* (oratio prorsa — izravan, upravan, običan govor) 1. literatura pisana nevezanim govorom (suprotno od poezije); 2. *prenes.* svakodnevnost, jednoličnost, običan život, suhoparnost, nešto dosadno, svakidašnje, suho (za razliku od živog, jarkog, stvaralačkog); *prid.* **proznī; prozāičan,** -čna, -čno — 1. napisan nepjesnički; 2. svakidašnji, dosadan, siv, suhoparan, jednoličan, običan, duševno plitak; *izv.* **prozāičnost,** -osti; **prozaik,** *mn.* -ci — 1. pisac koji piše prozom; 2. suhoparan, dosadan, neduhovit čovjek; *isto i* **prozāičar** *i* **prozaist(a);** *žen.* **prozāičarka** *i* **prozaistkinja.**

prozaìzam, -zma (*isp.* proza) ono što je svojstveno prozaicima, prozaičnost, suhoparnost u izražavanju, neduhovitost, plitkost.

prozater, -era *franc.* (prosateur) prozaik, prozni pisac (Marko Car).

prozelitìzam, -zma *grč.* (proseltheīn — prići, pristupiti) 1. gorljiva zanesenost za novoprimljenom vjerom, uvjerenjem, naukom; 2. nastojanje oko prikupljanja što većeg broja novih sljedbenika neke vjere, ideje, nauke i sl.; **prozelīt,** -íta — novoobraćenik na neku vjeru, nauku i sl.; novi i gorljivi pristaša nečega.

prozenhim, -íma *grč.* (pros — k, prema + encheō — ulijem) tkivo biljaka kod kojeg je stanična opna odrvenjela i odebljala a stanice vrlo istegnute u duljinu i na krajevima zaoštrene, tako da ulaze (»ulijevaju se«) jedna u drugu (npr. kod lana).

Prozerpina *lat.* (*grč.* Persefonē, Persefassa), kći Zeusa i Demetre (Jupitera i Cerere), žena Hadova (Plutonova, Ditova), vladarica podzemnog svijeta; bila je čuvena sa svoje ljepote, te se o njoj pričaju mnoge priče; najpoznatija je ona u kojoj se govori kako ju je ugrabio Had: Mlada Prozerpina brala je cvijeće na livadi, kadli se otvorila zemlja i iz nje na zlatnim kolima izronio Had, te je djevojku odvezao u podzemni svijet da mu bude žena. Majka Demetra nije se s time mogla pomiriti nego — kao boginja usjeva — izazove svuda na svijetu glad i pustoš. To opet nije mogao trpjeti Zeus, pa prisili Hada da vrati Prozerpinu na gornji svijet. No ona nije mogla zaboraviti muža, i tako je došlo do velikih neprilika, koje su završile nagodbom da Prozerpina boravi jedan dio godine uz majku, a drugi uz muža. Druga priča govori o namjeri Piritoja, sina Iksionova, da od Hada ugrabi Prozerpinu. Zato je sa svojim prijateljem Tezejem pošao u podzemlje, ali su obojica bili uhvaćeni i kažnjeni tako da su morali sjediti prikovani o kamen (Tezeja je oslobodio Heraklo, no Piritoja nije mogao).

prozodija *grč.* (prosōdía — naglašivanje) 1. mjerenje slogova; 2. *poet.* nauka o kratkoći i dužini slogova ili o njihovu naglasku (kod pravljenja stihova); uopće nauka o pravilima pjesničke umjetnosti; *prid.* **prozodījskī.**

prozopografija *grč.* (prosōpon — lice + grafō — pišem) opis neke ličnosti, a i: abecednim redom sastavljen popis osoba koje pripadaju nekom određenom krugu.

prozopolepsija *grč.* (prosōpon — lice + lēpsis — hvatanje) *med.* »čitanje« karaktera iz crta nečijeg lica.

prozopopeja *grč.* (prosōpon — lice + poieō — činim) govorna figura u kojoj pjesnici nežive pojave prikazuju kao žive; isto što i personifikacija *(v.)*; *isp.* antropomorfizam.

prozopoplegija *grč.* (prosōpon — lice + plēgē — udarac) kljenut ličnog živca.

prozoposhiza *grč.* (prosōpon — lice + schízō — cijepam) *med.* urođena sjekotina na obrazu.

pršič *sloven.* sitan snijeg.

pršut *tal.* (prosciutto) 1. na osobit način pripremljena i na dimu sušena svinjska šunka; 2. sušeno i osoljeno kakvo drugo meso (goveđe, ovčje i sl.); 3. *prenes.* mršavo, »suho« čeljade; isto i **pršuta** *(ž. r.)*.

prtokal *v.* portokal.

prudencija *lat.* (prudens — mudar) mudrost, razboritost, pamet; predviđanje; iskustvo, znanje.

Prudencije *lat.* »mudri«, »pametni«; *žen.* **Prudencija.**

prudenter agas *lat.* pametno radi! *isp.* Quidquid agis...

prudentior cedit *lat.* (*čit.* prudencior...) pametniji popušta.

prudijes, -jesa (*isp. tal.* proda — obala; pramac, prednji dio lađe) *dijal.* konop kojim se lađa veže o obalu; priveza.

prudonizam, -zma — učenje francuskoga sitnoburžoaskog anarhista Proudhona (1809—1865); Marx je podvrgao prudonizam razornoj kritici u djelu *Bijeda filozofije.*

prurigo *lat.* (prurire — svrbjeti) svrab, svrbež, svrbuljica (Nazor).

prurit *lat.* (pruritus) svrbež kože na živčanoj bazi, bez vanjskih uzroka.

Prus — 1. pripadnik jednoga od baltičkih plemena, srodnih Letoncima i Litavcima; u drevnoj davnini obitavali su Prusi u porječju Donje Visle i Njemena; pokoreni od Njemačkog reda (*isp.* Teutonski red), djelomice su izumrli, a djelomice germanizirani; 2. pripadnik njemačke historijske pokrajine Prusije (Preussen), nazvane po Prusima iz toč. 1 (*isp.* Prajz).

pržolica *v.* bržolica (ovakav oblik u vezi s našim glagolom *pržiti*).

pržun, -úna *tal.* (prigione) *dijal.* zatvor, tamnica, haps, uze, arest, rešt.

P. S. — *skrać. za* post scriptum (*v.* postskriptum).

psalam, -lma, *2. mn.* psalāmā *grč.* (psalmos — 1. udaranje u žice, svirka; 2. hvalospjev) 1. jedna od čuvenih pjesama starožidovskog kralja Davida; 2. zanosna pobožna pjesma, slavospjev, hvalospjev, himna; *prid.* **psalamskī; psalmist(a),** *2. mn.* psalmīstā — pisac odn. pjevač psalama, psalmopojac, psalmopijevac; **psalmodija** (*isp.* oda) — pjevanje psalama; **psalmodijati,** -ām — pjevati psalme, slaviti, veličati (Tin); **psalmodist(a)** — isto što i psalmist; **psaltir,** -íra (*grč.* psaltērion) — 1. knjiga psalama; 2. muzički instrument sa žicama.

psaligrafija *grč.* (psalís — škare + grafō — pišem) umjetnost pravljenja slika izrezivanjem materijala škarama (obično silueta iz crnog papira).

psaltir *v.* psalam.
psamit, -ita *grč.* (psammos — pijesak) *geol.* zajednički naziv za kamenove pješčenjake.
psamofilan, -lna, -lno *grč.* (psammos — pijesak + fileō — volim) *biol.* koji voli pijesak, koji uspijeva na pijesku (bilje, životinja).
psamofiti *(mn.) grč.* (psammos — pijesak + fyton — biljka) rasline koje uspijevaju na pijesku.
psamografija *grč.* (psammos — pijesak + grafein — pisati) proučavanje pijeska i karakteristika pješčanih terena.
psamoterapija *grč.* (psammos — pijesak + *isp.* terapija) *med.* liječenje pijeskom, pješčane kupke.
pschutt *v.* pšit.
psec *njem.* (očito prema množ. *Besätze* od jedn. *Besatz*) porub, opšav.
psefizma, *2. mn.* psefizmā *grč.* (psefisma) zaključak starogrčke narodne skupštine koji je vrijedio samo za pojedine slučajeve i za pojedine ljude (*prot.* nomos — zakon, koji je vrijedio za sve građane).
pselizam, -zma *grč.* (psellizomai — mucam) mucanje, tepanje.
pseudandronim *v.* pseudonim.
pseudo... *grč.* (pseudos — laž) u složenicama označuje lažni..., nadri..., nazovi..., lažnost, sumnjivost, nešto tobožnje (npr. pseudonauka — lažna nauka, nadrinauka, nazovinauka).
pseudocivilizacija *grč.-lat.* lažna, neprava civilizacija, tobožnja kultiviranost.
pseudočuga *v.* duglazija.
pseudodemokracija (-demokratija) *grč.* (pseudo... + demokracija) lažna demokracija.
pseudoginim *v.* pseudonim.
pseudografija *grč.* (pseudo... + grafein — pisati) krivotvorenje spisa, falsificiranje rukopisa.
pseudoklasicizam, -zma *grč.-lat.* (pseudo... + *isp.* klasicizam) »lažni klasicizam«, umjetnički smjer u 18. i 19. stoljeću, koji se slijepo povodio za antiknim uzorima i neuspješno ih imitirao; *prid.* **pseudoklasičan,** -čna, -čno; **pseudoklasik,** *mn.* -ci — umjetnik iz vremena pseudoklasicizma.
pseudonim *grč.* (pseudo... + onoma — ime) izmišljeno ime ili prezime koje novinari, glumci, pisci i sl. uzimaju sebi pored svojih pravih prezimena ili imena; mnogi su pisci poznatiji po pseudonimima nego po svojim pravim imenima, pa je tako npr. Moliereu pravo ime Jean-Baptiste Poquelin, Voltaireu — François Marie Arouet, Anatolu Franceu — Thibault, Marku Twainu — Samuel Langhorne Clemens itd., a naš se Eugen Kumičić dugo vremena krio pod pseudonimom *Jenio Sisolski* (po imenu brda Sisola iznad rodnog mu Brseča u Istri); ako muškarac uzme žensko ime, imamo **pseudoginim** (*grč.* gynē — žena), a ako se žena sakrije iza muškoga imena, tada se to zove **pseudandronim** (*grč.* aner, 2. andros — muž, muškarac); **pseudonimat,** -ata — stanje, život i djelovanje nekoga javnog radnika pod pseudonimom (Matoš).
pseudopodiji *(mn. m. r.) grč.* »lažne nožice«, protoplazmatski izdanci kod praživa koji im služe za kretanje i za hvatanje hrane.
psi — 1. dvadeset i treće slovo grčkoga alfabeta (izgovara se *ps*, a piše se ψ ; 2. u parapsihologiji oznaka duševne sposobnosti zapažanja apstraktnih pojava neovisno o prostoru i vremenu i bez mehaničkih podražaja (faktor psi).
psih..., psiho... *grč.* (psyche — duh, duša) u složenicama označuje odnos prema duševnim procesima.
psiha[1], 3. -hi *grč.* (psychē) duša, duševni život, duševno stanje; način mišljenja.
psiha[2], 3. -hi, *2. mn.* psihā — dio pokućstva sa zrcalom pred kojim se obično »pravi toaleta«.
psihalgija *grč.* (psih... + algos — bol) bol uzrokovana psihičkim faktorima (»unutarnja bol«).
psihastenija *grč.* (psih... + *isp.* astenija) *med.* živčana bolest koja se izražava u krajnjoj neodlučnosti, nesigurnosti u sebe, potištenosti, utučenosti i sklonosti prema fiksnim idejama.
Psihe (*isp.* psiha[1]) — personifikacija duše u staroklasičnoj umjetnosti; prikazivali su je kao vrlo lijepu djevojku s leptirskim krilima, obično u društvu s Amorom *(v.)* kao simbol čežnje ljudske duše za božanskom ljubavlju.
psihedelik (*isp.* sajkodelik) američki naziv za halucinogenu drogu; **psihedeličan** — halucinogen, koji izaziva halucinantna stanja, fascinantna čuvstva.
psihički *grč.* (psychikos) koji se tiče duševnog života; duševan, duhovan.
psihijatrija *grč.* (psih... + iatreía — liječenje) dio medicine koji proučava duševne bolesti; *prid.* **psihijatrijski; psihijatar,** -tra, *2. mn.* psihijatara (*akc. i* **psihijatar**) — liječnik stručnjak u psihijatriji.
psihika, 3. -ci *grč.* skup svih moralnih, misaonih i osjećajnih osobina nekoga čovjeka ili neke

zajednice, uopće način mišljenja, duševni život.

psiho... *v.* psih...

psihoaktīvan, -vna, -vno *grč.-lat.* (*isp.* psih... + *isp.* aktivan) koji djeluje na psihu, psihički djelotvoran.

psihoanaliza *grč. v.* frojdizam; **psihoanalìtičkī** — koji proizlazi iz podsvjesne dinamike nagona, osobito spolnog (Krleža).

psihodelik *v.* psihedelik, sajkodelik; *isp.* psychodelic.

psihodrama *grč.* metoda liječenja duševnih bolesti (psihoterapija) koja se sastoji u tome da se pred bolesnikom, pod vodstvom liječnika-psihijatra, izvode scene ili recitacioni odlomci iz književnih djela u kojima bolesnik može prepoznati svoj problem, odnosno da bolesnik sam glumački izvodi stanovite zadatke sa svojom problematikom koji mogu povoljno djelovati na njegovo oslobođenje od istorodnih kompleksa.

psihofarmàcija *grč.* (*isp.* psiha + farmakon — lijek) psihijatrijska metoda liječenja duševnih bolesnika farmaceutskim (ljekarničkim) preparatima; **psihofàrmak(on)** — lijek protiv duševne bolesti; sredstvo koje djeluje na psihološke funkcije (npr. sredstva za umirenje, *isp.* trankvilajzer).

psihofizika, 3. -ci *grč.* područje psihologije, fizike i fiziologije, koje se bavi istraživanjem odnosa između fizičkih podražaja i psihičkih doživljaja; *prid.* **psihofizičkī** — psihički i fizički *(v.).*

psihofiziològija *grč.* nauka koja proučava odnose između duševnih i tjelesnih pojava; *prid.* **psihofiziòloškī.**

psihofònem, -ema *grč.* (psiho... + *isp.* fonem) *lingv.* psihološki okarakteriziran glas (npr. u riječi *hrvatski* osjećamo glasove *ts,* jer nam je jasna njihova veza s osnovnom riječju u kojoj je *t,* za razliku od fiziofonema [*v.*] u kojem osjećamo na isto mjestu glas *c*).

psihògen (-gen) *grč.* (psiho... + *isp.* geneza) koji nastaje pod psihičkim utjecajima; **psihogèneza (-geneza)** — prikaz uzroka, razvoja i toka bolesti ili simptoma koji se pojavljuju pod psihičkim utjecajima; *isp.* somatogeneza; **psihogènija** — isto što i histerija *(v.).*

psihogràfija *grč.* (psiho... + grafō — pišem) životopis pojedinca s obzirom na psihološku uvjetovanost njegova razvoja i opis njegova nagonskog života.

psihohigijèna *grč.* (psiho... + *isp.* higijena) grana psihologije i psihijatrije koja se bavi proučavanjem i primjenom metoda za čuvanje duševnog zdravlja i za sprečavanje pojava duševne bolesti; isto i *mentalna higijena.*

psihoinfantilìzam, -zma *grč.-lat.* (psiho... + *isp.* infantilizam) pojave duševne zaostalosti na djetinjem stupnju kod osobe koja je u tjelesnom pogledu pravilno razvijena.

psihokìneza *grč.* (psiho... + kineō — krećem) 1. seljenje duša, tj. vjerovanje da se ljudska duša nakon nečije smrti nastani u nekom drugom (novorođenom, makar i poslije nekoliko vjekova) biću; 2. pomicanje predmeta i druga »čuda« što ih proizvode neki ljudi obdareni stanovitim do sada nepoznatim električnim mogućnostima, bez doticanja; *isp.* telekineza.

psihokirùrgija *grč.* (psiho... + kirurgija) metoda liječenja duševnih bolesti kirurškim zahvatima u području mozga.

psihològija *grč.* (psiho... + logos — riječ, govor) 1. nauka o zakonomjernosti psihičke djelatnosti čovjeka i životinja (*v.* psiha[1]); 2. osobitosti karaktera, ponašanja, duševnih doživljaja; *prid.* **psihològījskī; psiholog,** *mn.* -zi — 1. specijalist u psihologiji; 2. *prenes.* čovjek koji dobro poznaje ljude, njihove karaktere i doživljaje; *prid.* **psihòloškī.**

psihologizírati, -ìzīrām — prikazivati (opisivanjem) duševne osobine ili stanja, oduhovljivati, produhovljivati.

psihomàtika *v.* psihosomatika.

psihomètrija *grč.* (psiho... + metron — mjera) nastojanje da se duševne pojave predoče matematičkim sredstvima.

psihoneuròza *grč.* bolesno stanje kao reakcija na pojedine doživljaje.

psihopàtija *grč.* (psiho... + pathos — bolest) duševna rastrojenost, umobolnost, poremećaj duševnog života; **psihòpat** — nenormalan čovjek koji pokazuje znakove duševne rastrojenosti; umobolnik; *prid.* **psihòpatskī; psihopatològija** (logos — riječ, govor) — općenita nauka o duševnim bolestima; **psihopatòlog,** *mn.* -zi — stručnjak u psihopatologiji; *prid.* **psihopatòloškī.**

psihòpomp *grč.* (psiho... + pempō — pratim, pompos — pratilac) mitološki pratilac duša u podzemni svijet, u starih pisaca »dušovođa« (bog Hermo).

psihosomàtika, 3. -ci *grč.* (psiho... + sōma, 2. sōmatos — tijelo) *med.* liječenje tjelesnih bolesti uz pomoć uklanjanja duševnih smetnja koje uzrokuje dotična bolest.

psihostàzija *grč.* mitološko odmjerivanje (»vaganje«) duša u podzemnom svijetu.

psihotehnika, 3. -ci *grč.* (psiho... + *isp.* tehnika) eksperimentalna psihologija praktično primjenjivana u svakidašnjem životu u svrhu utvrđivanja sposobnosti nekog radnika za rad na odgovarajućem mjestu, u svrhu objašnjavanja različitih problema pri izboru zvanja itd.

psihoterapija *grč.* (psiho... + *isp.* terapija) psihologija primijenjena na liječenje živčano bolesnih; **psihoterapeut** (*akc. i* **-peut**) — liječnik stručnjak u psihoterapiji.

psihotonik, *mn.* -ci *grč.* jedno od sredstava koja djeluju poticajno na centralni živčani sustav, jačaju radnu sposobnost i sl.

psihotrauma *grč.* (psiho... + *isp.* trauma) povreda duševnog života čovjekova uz inače neoštećene tjelesne osobine.

psihotropik, *mn.* -ci *grč.* (*isp.* trepō — mijenjam, okrećem) jedna od tvari koje djeluju na psihičke funkcije ili poticajno (*isp.* psihotonik) ili depresivno (*npr.* barbiturati) ili halucinogeno (*npr.* droge).

psihoza *grč.* (*isp.* psiha[1]) 1. duševna bolest, nenormalnost, ludilo; 2. duševno raspoloženje, nastrojenost, opće stanje uzrujanosti, obuzetost nekim događajem (npr. ratna psihoza), uzbuđenost; *prid.* **psihotičan**, -čna, -čno *i* **psihotičkī.**

psihroalgija *grč.* (psychros — hladan + algos — bol) *med.* osjećanje boli pri snižavanju temperature, bolno osjećanje hladnoće; **psihrofiti** *(mn. m. r.) grč.* (fytōn — biljka) biljke koje bolje uspijevaju pri nižim temperaturama.

psihrometar *grč.* (psychros — hladan) sprava za mjerenje vlage u uzduhu.

psiloza *grč.* (psiloō — ogolim, lišim) 1. *med.* ćelavost, plješivost; gubitak ili nepostojanje trepavica, obrva i sl.; 2. *lingv.* u starogrčkom jeziku neizgovaranje haka (spiritusa aspera, *v.* spiritus).

psitacizam, -zma *grč.* (psittakos — papiga) 1. papagajstvo, papagajsko oponašanje, manija imitiranja; 2. manija govorenja riječi, naročito stranih, kojima se ne zna pravo značenje, npr. *solidaran* umjesto *solidan, šnelšue* (»brze cipele«) umjesto *šnešue* i sl.

psitakoza *grč.* (psittakos — papiga) *v.* papagajska bolest.

psorijaza *grč.* (psōra — svrab, šuga) čvorići na laktovima, koljenima i glavi, koji se ljušte (bolest je kronična i povratna, uzrok joj nije poznat); jednako i naziv za oboljenje od svraba, šuge, svrabljivost, šugavost.

psychodelic *v.* sajkodelik.

pšit *franc.* (pschutt) vrhunac elegancije (iz francuskog šatrovačkog govora), finoće; fino društvo.

pšores *jidiš* mukteševina, šićar, ćar, laka zarada, profit bez osobita truda.

Pt — *znak za* platinu *(v.)*.

P. t. — *skrać. za lat.* pleno titulo (punim naslovom) *odn.* **praemisso titulo** (*čit.* premiso...) pod pretpostavljenim naslovom, obično na adresama.

Ptah — staroegipatski bog, stvoritelj svijeta.

ptarmikum *grč.* (ptairō — kišem) *med.* sredstvo za izazivanje kihanja; *isp.* nispulfer; **ptarmus** — grč od kihanja.

pteranodon *grč.* (ptero... + anodos — ulazak, uzlet) vrsta letećega guštera (pterosaura) iz pradoba.

pteridīn, -īna *grč.* (*isp.* ptero...) kem. spoj, purinu *(v.)* slično izgrađena tvar, nađena u zatku pčele.

ptero... *grč.* (pteron — krilo, pero; šiljak, oštrica) kao prvi ili drugi dio složenice pokazuje vezu s krilima, letenjem (pterodaktil, helikopter).

pterodaktil *grč.* (ptero... + daktylos — prst) »praptica«; fosilna životinja iz pradoba koja obilježuje prijelaz od gmazova prema pticama.

pteroenta epea *grč.* krilate, uznosite riječi (vrlo čest izraz u starogrčkom pjesništvu, osobito kod Homera).

pteropodi *(mn. m. r.) grč.* (ptero... + pus, 2. podos — noga) *zool.* krilonošci (vrsta puževa).

pterosauri *(mn. m. roda) grč.* (ptero... + sauros — gušter) zajednički naziv za krilate guštere, izumrle gmazove slične pticama među koje spadaju i *pteranodon* i *pterodaktil (v.)*.

PTI — indijska novinska agencija.

pti-ble *v.* petit-bleu.

ptijalīn, -īna *grč.* (ptyalon — pljuvačka) ferment sline koji pretvara škrob u šećer.

ptipoen, -ena *franc.* (petit point — točkica) vrsta finog sitnog goblenskog veza.

Ptolemej, -eja (*akc. i* **Ptolemej**, -eja) — 1. geograf iz Aleksandrije (oko 150. pr. n. e.); 2. vojskovođa i pouzdanik Aleksandra Makedonskoga, osnivač jedne egipatske dinastije; *prid.* **Ptolemejev** (*akc. i* **Ptolemejev**); **Ptolemejević** (*akc. i* **Ptolemejević**) — pripadnik Ptolemejeve dinastije; **ptolemejska hipoteza** — nauka geografa Ptolemeja (*v.* pod br. 1), osnovana na pretpostavci da se Sunce, planeti i zvijezde okreću oko Zemlje (tu je nauku oborio Kopernik) (Krleža).

ptomaīn, -ina *grč.* (ptōma — 1. pad; 2. ono što je palo, mrtvac, leš) otrov koji nastaje raspadanjem anorganske materije (u pokvarenom mesu, lešini i tako dalje).

ptòza *grč.* (ptōsis — pad) 1. spuštenost, spuštanje želuca, bubrega, maternice, očnih kapaka itd.; 2. *gram.* padež.

Pu — *znak. za* plutonij *(v.).*

PU — automobilska oznaka za *Pulu.*

pūb[1], pūba, *mn.* pūbovi *njem.* (Bube) 1. isto što i puba, ali se upotrebljava samo kao oznaka za dolnjaka, »dečka«, »žandara« »untera« u kartama; 2. *šatr* istražitelj, isljednik, milicionar uopće.

pub[2] *engl.* (*čit.* pab) krčma, gostionica, točionica, katkada i hotel.

pūba, *2. mn.* pūbā *njem.* (Bube) dječak, dečko; *umanj.* **pūbica.**

pubèrtet, -eta *lat.* (pubertas — zrelost, muževnost, doraslost) doba spolnog sazrijevanja kod muškarca i žene; *prid.* **pubertetskī; pūber** — dječak u pubertetu; *isto i* **pubertètlija** — u razgovornom jeziku, kao malo podrugljivo.

pubescencija *lat.* (pubescere — odrasti) 1. spolna zrelost, stasalost, odraslost, dozrelost; 2. dlačice, malje, pahuljice, bručke, kosmati dijelovi ljudskoga tijela; *prid.* **pubescentan,** -tna, -tno — dlakav, maljav, pahuljast, osut dlakama, u stadiju spolnog sazrijevanja, »brucanja«.

publice *lat.* (*akc.* pūblice) javno; **publicírati,** -blìcīrām — 1. javno objelodaniti, objaviti, izdati književno djelo; 2. dati na znanje, obznaniti, javno saopćiti, oglasiti, razglasiti, rasprostraniti, pronijeti glas; *isto i* **publikovati,** -ujēm; **publicistika,** 3. -ci — grana literature koja se bavi tekućim pitanjima politike i društvenog života u periodičkoj štampi i u posebnim publikacijama; novinstvo, novinarstvo, štampa, žurnalistika; *isto i* **publicizam** (M. Matković); **publìcist(a)** — pisac o društvenopolitičkim pitanjima, novinar, žurnalist; *žen.* **publìcistkinja;** *prid.* **publicistički; publicitet,** -eta — rasprostranjenost, javnost (rasprave), javno izlaganje, razglašenost, opća poznatost, pristupačnost svima, popularnost; reklama; **pùblican,** -čna, -čno — javan, opći, svima poznat, otvoren, bjelodan, razglašen, rasprostranjen; **pùblika,** 3. -ci — 1. skup ljudi; javnost; 2. slušateljstvo; općinstvo; gledaoci; čitaoci; 3. svijet, narod, masa; **publikàcija** — 1. izvještaj objavljen u štampi radi sveopćeg znanja; proglas, oglas, objava; 2. štampano djelo, knjiga, časopis.

public-relations *engl.* (*čit.* pablik-rileišnz) društveni odnosi, veze s prijateljima i znancima; služba za uspostavljanje i održavanje odnosa s javnošću, veza s kupcima.

publikàni *(mn.) lat.* 1. zakupnici poreza u starom Rimu (novi društveni sloj nakon ratova s Kartagom); oni su državi dali unaprijed novac, a onda odlazili u provincije i ubirali porez po vlastitoj volji i tako se obogaćivali; 2. carinici, ubirači maltarine.

pucati, -ām *njem.* (putzen) čistiti, rediti; *isto i* **pùcovati,** -ujēm; **pùcer,** *2. mn.* pùcerā — zapravo *čistilac, čistač,* ali se većinom upotrebljava u frazi **dobiti pùcer** — biti ukoren, biti podvrgnut tzv. »pranju glave«, grdnjama, psovanju od pretpostavljenoga, dobiti »obrisač« (*rus.* »golovomojka«).

puceraj, -aja (*njem.* Putzerei) čistionica.

puck *engl.* (*čit.* pak) *sport.* loptica (gumeni disk, pločica) u hokeju.

Puck *engl.* (*čit.* Pak) simpatični, jogunasti i vragolasti noćni dušić iz Shakespeareove komedije *San ljetne noći* (Nazor).

pucolan, -ana *tal.* (po nalazištu Pozzuoli na Vezuvu) vapnenasta ilovača, prikladna kao vezivni materijal, slična cementu, gipsu.

pūč, pūča *njem.* (Putsch) avanturistički pokušaj male grupe urotnika da izvedu državni prevrat; udar, prepad; **pučist(a),** *2. mn.* pučīstā — organizator ili sudionik u puču, prevratnik; *prid.* **pučìstičkī.**

pūd, pūda *rus.* mjera za težinu (= 16,38 kg).

pùder *franc.* (poudre) prah (za naprašivanje lica), bjelilo; posip; **puderijera** — doza za puder (kod Krleže ima i **pùderdoza**); **puderisati,** -šēm *v.* pudrati; **pùderkvastna** *v.* kvastna.

pùding (*akc. i* **pūding**), *mn.* -zi *engl.* (pudding) kolač od brašna, jaja, maslaca, mlijeka (kuhan ili pečen).

pūdl *njem.* (Pudel) vrsta kudravog, inteligentnog, poučljivog psa; kudrov; *isto i* **pūdla;** *umanj.* **pūdlica.**

pùdlovati, -ujēm *engl.* (puddle) proizvoditi čelik od sirovog željeza; miješati kovinu.

pùdrati, -ām (*isp.* puder) naprahati, naprašiti praškom, puderom; *isto i* **puderisati,** -šēm i **pùdrovati,** -ujēm.

pudreta, *2. mn.* pudretā *franc.* (poudrette) kiselinama preparirane ili osušene te u prah izmljevene ljudske izmetine; služe kao koncentrirano gnojivo.

pudrijera *v.* puder.

pudrovača *v.* kvastna.

Puebla — savezna država u južnom Mehiku; glavni grad Puebla.

pueblo, *mn.* puebli, 2. pueblā *španj.* (puk, narod) indijansko naselje, selo.
puer *lat.* dječak; **puer alatus, nudus atque pharetratus** (*čit.* ...atkve faretrātus) — »dijete s krilmi, golo i s tobocem«, karakteristika ljubavi (boga Amora) u Držićevoj komediji *Tripče de Utolče.*
puerikultūra *lat.* (puer — dijete + *isp.* kultura) uzgoj djece.
püerīlan, -lna, -lno *lat.* (puer — dječak) 1. djetinjast, dječački; 2. *prenes.* neozbiljan, nezreo, nerazvijen, slab, smiješan; **puerilìzam,** -zma — djetinjasto ponašanje kao duševna bolest (vrsta histerije).
pueri sunt pueri, pueri puerilia tractant *lat.* (*čit.*...traktant) Djeca su djeca, djeca djetinjasto postupaju (Biblija).
püerperalnā grȍznica (*lat.* puerpera — rodilja) — porodiljska, porođajna, babinja groznica; *isto i* **püerperalnā sepsa.**
puerperīj, -ija *pored* **puèrperijum** *lat.* (puerperium) vrijeme od šest tjedana poslije poroda, babine, babinje.
puerto *španj.* luka; **Puerto Rico** — posjed USA u Velikim Antilima; glavni grad San Juan.
püf *engl.* (puff) izmišljotina, lažna vijest; prekomjerna reklama, pretjerano hvaljenje, veličanje; neslana šala.
püf[2] *v.* pufna.
püfer — 1. *v.* bufer; 2. mješavina kemijskih tvari sposobnih da se odupru promjeni kemijskih reakcija sredine u kojoj se nalaze; **püferštāt** (*njem.* Staat — država) isto što i tampon-država *(v.).*
pȕflak, 5. -če, *mn.* -ci, 2. püflakā *tur.* (pufla — nadut, nabrekao) patuljak, kepec; *umanj.* **puflačić.**
pȕfna, *2. mn.* pufnā *i* pufnī *franc.* (pouf) 1. podstavljena stoličica bez naslona, obično ispred psihe *(v.),* u spavaćoj sobi; 2. jastučić za pudranje; *isp.* kvastna; 3. veliki nabor na haljini, obično oko ramenā (ponajviše podstavljen vatom ili čim drugim).
pugnis et calcibus, unguibus et rostro *lat.* (*čit.*...kalcibus...üngvibus...) rukama i nogama, noktima i kljunom, tj. svim sredstvima (boriti se, braniti se).
Pugwash (*čit.* Pagvaš) — gradić u Kanadi, u kojem je god. 1957. održana prva konferencija predstavnika USA i SSSR sa zadatkom da u doba hidrogenskog naoružanja prouče mogućnosti održanja svjetskog mira; odonda su se toj akciji pridružile i druge zemlje, te se sada svake godine u drugoj zemlji održavaju tzv. *pagvaške konferencije* (jedna je održana god. 1963. i kod nas u Dubrovniku) kojima prisustvuju vodeći učenjaci svijeta; glavne teme tih konferencija tiču se uloge učenjaka u sadašnjim prilikama u svijetu, međunarodne znanstvene suradnje i problemā općeg razoružanja i kolektivne sigurnosti.
pükati, pükām *i* pučēm *kajk.* (vjerojatno iz njem. *pflücken* — brati) trgati, čupati, vaditi.
pȕket, -eta *v.* buket.
pükla *njem.* (Buckel) grba (Nar.); **püklav** — grbav, gurav.
pȕl[1] *engl.* (pool — sastanak, dogovor) 1. kolektivni ulog u svrhu postizanja zajedničkoga cilja; 2. grupacija, interesna skupina, kartel, zajednica, kolektiv, ujedinjenost snagā; 3. međunarodna razmjena informacija za novine.
pül[2] *engl.* (pull) politički utjecaj, veze.
püla, *2. mn.* pulā *v.* pulija.
pülac, pulca *v.* puls (D. Ivanišević).
pȕlardi, pülardā *(mn. m. roda) franc.* (poulardes) 3—5 mjeseci stara utovljena perad.
pülas, pulsa *v.* puls (D. Ivanišević).
pȕlastar, -stra, *2. mn.* pulastārā *tal.* (pollastro) pile.
pülatast, -a, -o (*isp.* puli) šaren, išaran, prošaran, pjegast.
Pulchrum autem dicatur id, cuius ipsa apprehensio placet *lat.* A lijepim neka se nazove ono što se pri samom zamjećivanju svida (Toma Akvinac; kod Krleže u *Glembajevima* citat i njegov vlastiti prijevod).
pȕlčaz, -aza *tur.* (pul — ljuska, ljuštura, krljušt) vrsta prsnog oklopa pokrivenog metalnim pločicama nalik na riblje ljuske (i jedna sama takva pločica, šljokica).
pulčinèla, *2. mn.* pulčinelā *tal.* (pulcinella) *v.* polišinel.
püle, -eta; *zbir.* **pȕlād** *lat.* (pullus, pulelus — mlado od životinje) magare, oslić, tovarčić; *isto i* **pülić.**
pùlen, -ena *franc.* (poulain — ždrijebe) gojenac, pitomac, učenik, sljedbenik nečije nauke.
pulèna, *2. mn.* -enā *franc.* (pulaine — kljun broda) lik žene ili životinje kao ukras broda (kod starih Dubrovčana — *bastion,* kod nekadanjih hvarskih pomoraca — *zvir*).
pulènat, -enta *tal.* (ponente) vjetar zapadnjak (Vojnović).
pulènta *v.* palenta.
pulger *v.* purgar.
Pulhèrija *lat.* »lijepa«.
pȕli *prid. indekl. tur.* (prema pulija, *v.*) šaren, nakićen pulijama; **pȕli dùvak** — svadbena koprena iskićena pulijama *(v.).*

pulícija *v.* policija (D. Ivanišević); **puliciot** — policajac.
pùlija, *2. mn.* pùlījā *tur.* (pul) 1. puce, kopča; 2. ukrasni predmet od kovine; prišiva se na odjeću; 3. kolut, kolutić; 4. sitan novac, poštanska marka, biljeg, taksena marka.
Pulitzerova nagrada — svakogodišnja nagrada koju dodjeljuje Pulitzerov fond istaknutim novinarima (od god 1917, a od 1934. i muzičarima): ime po Josephu Pulitzeru (*čit.* Pulicer), 1847—1911, američkom novinskom magnatu, osnivaču novinarske škole na Columbia University.
pùlman — osobita vrsta vrlo ugodnih željezničkih vagona (po imenu izumitelja, američkog konstruktora G. M. Pullmana, 1831—97).
pulmonáti (*mn. m. roda*) *lat.* (pulmo, 2. pulmonis — pluće, plućno krilo) 1. sve životinje koje dišu na pluća (*isp.* branhijati); 2. puževi plućaši.
pulmònija *lat.* (pulmo, 2. pulmonis — pluće, plućno krilo) upala pluća; *isto i* **pulmonítis** (*akc. i* **-ìtis**); **pùlmonalan,** -lna, -lno — plućni.
pulòver *engl.* (pull — vući + over — preko, iznad) vuneni odjevni predmet (sviter) koji se oblači preko glave.
pülpa, *2. mn.* pùlpā *lat.* (pulpa — mekota, krto meso) 1. srž zuba u kojoj se nalazi živac i krvne žile koje iz čeljusti dolaze u zub kroz mali otvor na vršku korijena; 2. meso voća, plodova; u industriji prerade voća i povrća naziv za polupreradeni proizvod koji sadrži cijele ili isječene ali neraspadnute dijelove ploda; 3. srž, moždina, mozak kostiju; 4. meka, kašasta masa, kaša; **pulpítis** (*akc. i* **-ìtis**) — upala zubne pulpe.
pùlpet, *2. mn.* pülpētā *lat.* (pulpitum) *v.* pult.
pùlpit, *2. mn.* pülpītā *lat.* (pulpitum) 1. u starom Rimu pozornica, tribina, katedra, uopće svako povišeno mjesto za javne nastupe: 2. kod kršćana naziv za propovjedaonicu; 3. za dalja značenja *v.* pult.
pulpítis *v.* pulpa.
pùls[1], pùlsa *lat.* (pulsus — udaranje) 1. bìlo, zapešće; titranje stijena arterija koje se valovito širi od srca i koje je izazvano istiskivanjem krvi iz njega pri stezanju; 2. *prenes.* ritam, tempo gibanja nečega (npr. puls društvenog života); najosjetljivije mjesto neke stvari ili čovjeka; **nápipati pùls** — pogoditi u »živac«; **òpipati pùls** — ispitati (neprimjetno) nečije mišljenje; **pulsácija** — udaranje, kucanje, bijenje, lupanje (srca, bìla), otkucaj, udar; **pulsírati,** pulsīrām — 1. kucati, tući kao žila kucavica, kao puls, kao srce; 2. *prenes.* živahno teći, pravilno se razvijati, ritmički se odvijati (npr. život u gradu); **pùlsimetar,** -tra, *2. mn.* pulsimetārā — sprava za mjerenje otkucaja bìla, rada srca; *isp.* sfigmograf.
pùls[2] *v.* afgan.
Pulsate et aperietur vobis *lat.* (*čit.* Pulzate...) Kucajte i otvorit će vam se (Biblija).
pulsatila (*lat.* Anemona pulsatilla) *bot.* sasa, šumarica, anemona.
pulsírati *v.* puls.
pùlsometar *lat.-grč.* crpka koja siše pod tlakom što nastaje zgušnjavanjem pare u ugrađenoj komori.
pùlt, pùlta *njem.* (Pult *iz lat.* pulpitum) 1. stalak, obično s kosim poklopcem, na koji se meće knjiga radi čitanja; u Akad. rječ. »štionac«; *isp.* leturin; 2. *tehn.* stol, obično s kosom daskom, na kojoj su razmješteni pribori za mjerenje struje i upravljanje elektrostanicom; 3. centralna dispečerska točka za upravljanje nekim kretanjem, npr. glavni pult na radio-stanicama; 4. u trgovinama — tezga; **ispod pùlta** — tajno, krišom, »na šverc«.
pulverizácija *lat.* (pulvis, 2. pulveris — prah) 1. raspršivanje tekućine ili praška kroz štrcaljku; 2. pokrivanje predmeta metalnom naslagom raspršivanjem rastopljene kovine (metalizacija); 3. *uopće:* pretvaranje, raspadanje u prah; 4. *prenes.* raspadanje, uništavanje, propadanje; **pulverizírati,** -izīrām — 1. izvesti pulverizaciju; 2. pretvoriti u prah; samljeti, satrti, stući, smrviti; 3. *prenes.* uništiti; upropastiti; *isto i* **pulverizovati,** -ujem; **pulverìzātor** — sprava za raspršivanje tekućine ili praha; štrcaljka, prskalica, »šprica«.
pulvis *lat.* prah; **Pulvis et umbra sumus** — Mi smo prah i sjena (Horacije).
pulzácija *v.* pulsacija.
pulzírati i sl. *v.* puls i sl.
pülja *v.* pulija.
pùma *peruan.* 1. *v.* kuguar; 2. vrsta dobrog i britkog noža.
pümp — »prosjačenjem« iznuđen novac (Matoš); *isp.* pumpati.
pùmpa *njem.* (Pumpe) sisaljka (za izvlačenje vode, za uduhavanje zraka), šmrk, crpka; *prid.* **pùmpnī; pùmpati,** -ām — 1. crpsti tekućinu pumpom; 2. napuhavati pumpom zrak u gumenu cijev, u dušicu (šlauh) lopte i sl.; 3. *prenes.* iznuđivati novac, izjavu i sl.; ispitivati mišljenje; 4. *prenes.* ulijevati znanje, utuvljivati.
pümphōzne *njem.* (Pumphose) široke, pod kolje-

nom stegnute hlače, nalik na dimlije; *isto i* **pümphlače** *i* **pumperice;** *isp.* nikerboker.

pümpmajör — čovjek koji »pumpa« novac, iznuđivač, »izmuzalo« (Matoš).

pümrl *njem.* (Pummel — debeljko) točka što se bilježi uz ime kartaša koji izgubi partiju (obično kod šnapsla); *prenes.* bilješka o nečijem negativnom ponašanju (dobiti pümrla — doći u »crnu knjigu«).

punâlua-brâk — grupni brak (seks) na Havajima (pristupačan svima, osim braći žena i sestrama muževa).

pünat, pünta *tal.* (punto) bod, točka, pogodak (npr. na alki).

pünca *tal.* (punzone) žig, žljebotina, štanca; kalup, službeno utisnut znak na robi od dragih kovina (na zlatu, srebru, platini); **puncírati,** puncīrām — u kovinu utisnuti puncu; žigosati kovinu, štancati.

punch *v.* punč.

punch-drunk *engl.* (pānčdrank) *boks.* ošamućen od udaraca.

punchingball *v.* pančingbol.

puncírati *v.* punca.

puncto *lat.* (*čit.* pünkto) u pogledu..., u vezi...

punctum (*čit.* pünktum) *lat.* (pungere — bosti, punctum — ubodeno) 1. točka, rečenični znak na kraju rečenice ili u skraćenicama; 2. *pravn.* iznos zbog kojega se vodi parnica; predmet spora; **in puncto** (*čit.* in pünkto) — u pogledu; *isp.* punkt, punktum.

punctum dolens (*čit.* punktum dolens) *lat.* (punctum — točka + dolere — bolovati) bolna točka, osjetljivo mjesto.

punctum fixum *lat.* (*čit.* punktum fiksum) čvrsta točka, uporište, oslonac.

punctum litis *lat.* (punctum — točka, lis, 2. litis — spor, prijepor, raspra) predmet spora.

punctum puncti *lat.* (*čit.* pünktum pünkti) središte središta, glavna točka, najvažnija stvar (obično se misli: novac).

punctum quaestionis *lat.* (*čit.* pünktum kvestiōnis) bit pitanja, srž problema.

punctum saliens (*čit.* pünktum salijens) *lat.* (punctum — točka + salire — skakati) glavna točka oko koje se sve vrti, osnovna stvar, osovina, suština, bit nečega.

pünč *engl.* (punch *od sanskrt.* pancha — pet, jer ima toliko sastojaka) piće od čaja, ruma, vina šećera, limuna ili naranče).

pundürilja — neko piće koje se spominje u naših starih pjesnika, ali se ne zna pravo značenje ni iz kojeg je jezika riječ uzeta (Skok pretpostavlja romansko *funderilia* od lat. *fundus* [dno] — »pastirsko jelo od ostataka rastopljenog maslaca«).

pündža *v.* punđa.

pündžuka, 3. -ci, *2. mn.* pündžūkā *njem.* (Bund — veza + Schuh — cipela, obuća) opanak na vezice.

punđa (*akc. i* **pünđa**) *mađ.* (punty) čvor od spletene kose na glavi.

Punica fides *lat.* (*čit.* pünika fīdes) »punska vjera«, vjera Punjana, Kartažana, koji su bili poznati po tome što ne drže zadanu riječ; prevara, vjerolomstvo, prekršenje obećanja; *isp.* Graeca fides.

punitur, ne peccetur *lat.* (*čit....* pekcētur) valja kažnjavati da bi se spriječilo griješenje.

Punjab *v.* Pandžab.

punk *engl.* (*čit.* pank; značenje: truo, otrcan, bijedan) naziv za najnoviji »pokret« među engleskom omladinom; karakterizira ga apatija i razočaranost, te preziran pogled na svijet; pripadnici pokreta oblače se u poderane i prljave tralje, šminkaju se (mladići i djevojke) na upadljiv način i kite kojekakvim znakovima ili lancima, zihericama probodenim kroz obraze i sl.

pünkcija, *2. mn.* pünkcījā *lat.* (pungere — bosti) vađenje tekućine (eksudata, gnoja, krvi) iz tijela ubodom šuplje igle radi liječenja ili da se utvrdi da li se u dotičnom predjelu nalazi tekućina (*probatōrnā pünkcija*) ili da se utvrdi narav bolesti.

pünkt, pünkta (*isp.* punctum) — 1. točka; bod, poen, 2. mjesto, položaj, oslonac, baza, ishodište (neke akcije i sl.); 3. *kao pril.* točka, gotovo, dosta; *isp.* punktum.

punktâcija *lat.* (*isp.* punctum) 1. nacrt nekog ugovora gdje je sadržaj poredan po točkama; 2. točka, točkast znak, točkasta udubina (na životinjama i biljkama); 3. *v.* punktirati.

punktâlna stâkla (meniskova stakla) — konkavno-konveksne ili konveksno-konkavne leće za očale koje daju jasne slike i na rubovima.

punktírati, punktīrām (*isp.* punctum, punkcija, punktacija) — 1. pri modeliranju označiti najvažnije točke modela na kamenu; 2. vaditi tekućinu iz tijela da se odredi bolest ili način liječenja; 3. stavljati točke, vršiti punktaciju, točkati, istočkati.

punktuâcija *lat.* (*isp.* punctum) 1. razmještaj rečeničnih znakova (točke, zareza itd.), razgodivanje; 2. nauka o rečeničnim znakovima (o interpunkciji).

punktuâlan, -lna, -lno — 1. točan, koji ne

zakašnjava; 2. točkast; *izv.* **punktuàlnōst,** -osti.

pùnktum *lat.* 1. *v.* punctum; 2. u običnom govoru: a) dosta, svršeno je, kraj, konac, rekao sam, npr. To je besmislica i punktum; b) točno, upravo, baš, npr. Sada je punktum 10 sati.

punktúra *v.* punkcija.

pùnskī *v.* Punjanin.

punš *v.* punč.

pùnta[1] *njem.* (Bund — savez, urota) buna, ustanak, revolucija; *isto i* **pùnt** *i* **puntārija; pùntār,** -āra, 5. pùntāru *i* -āre — buntovnik, ustanik, nezadovoljnik; (u Dalmaciji i narodnjak, hrvatski rodoljub; D. Ivanišević); *prid.* **pùntārskī; pùntati,** -ām — buniti, pobunjivati, podbadati na ustanak, huškati, poticati, podstrekivati.

pùnta[2] *v.* ponta.

puntàpet *tal.* (pontapetto) pribadača, špenadla.

puntàta *v.* continenza.

puntillero *španj.* (*čit.* -ljero) torero koji »udarcem noža dokrajčuje bika ako ovaj ne ugine od uboda što mu ga zada espada« (Cesarec).

pùntīna *v.* rajsnegl.

punto franco *tal.* (*čit.* pùnto frànko) slobodna zona u koju se roba može uvoziti bez carine.

Pùnjanin, *mn.* -ani (*lat.* Poenus) — isto što i Kartažanin *(v.); žen.* **Pùnjānka;** *prid.* **pùnski; pùnski ràtovi** — ratovi između Rima i Kartage u 3. i 2. st. pr. n. e. (završili razorenjem Kartage).

pŭpa, *2. mn.* pūpā *njem.* (Puppe) 1. lutka, beba, osobito ona na kojoj krojači isprobavaju odjeću; 2. ličinka, larva, stupanj u preobrazbi kukaca.

pŭpica (*isp.* pupa) bebica, lutkica.

pùpil, *2. mn.* pùpīlā *lat.* (pupillus) siroče; dijete, malodobnik pod skrbništvom; *prid.* **pŭpilāran,** -rna, -rno — koji se tiče siročadi, djece pod skrbništvom; sirotinjski; siročadski.

pupìla, *2. mn.* pupílā *lat.* (pupula) zjenica u oku; *prid.* **pŭpilāran,** -rna, -rno — koji se tiče zjenice; zjenični.

pupinizácija (po imenu našeg zemljaka Mihajla Pupina [1857—1934] profesora na njujorškom Kolumbija-sveučilištu) — sprečavanje slabljenja struje u telefonskim kabelima stavljanjem specijalnih (Pupinovih) kalema.

Purāne *sanskrt.* (»Stare priče«) veliki mistično-religiozni spisi hinduizma *(v.)* iz prvih stoljeća naše ere.

pura veritas *lat.* čista istina.

pùrclbaum *njem.* (Purzelbaum) prekobacivanje, preobrtanje preko glave; (kod naših starih gimnastičara »kotur«); *isto i* **pŭrcipān** (kod St. Mihalića u posebnom značenju: salto mortale); **pùrcler** (*njem.* Purzel — čovuljak) vrsta goluba.

purée *v.* pire.

purepack *engl.* (*isp.* pure — čist) originalni naziv za specijalno pakiranje mlijeka u tvrde kartonske kutije.

pure et simple *franc.* (*čit.* pir e sempl) jednostavno, naprosto (J. Ibler).

purgàcija *lat.* (purgare — čistiti) 1. čišćenje crijeva, regulacija probave izazivanjem izlučivanja izmetina; 2. odgovaranje, opravdavanje pred sudom; **purgàtīv,** -íva — sredstvo za čišćenje crijeva, za reguliranje stolice i probave; *prid.* **pŭrgatīvan,** -vna, -vno; *isp.* laksativ; *v.* purgirati.

pùrgār *njem.* (Bürger) prvotno građanin uopće, a kasnije: malograđanin (»dobrostojeći«), filistar, sitničav čovjek; *prenes.* sitnoposjednik; samozadovoljan čovjek; *isp.* ćifta, buržuj; *žen.* **pŭrgārka, pŭrgarica;** *prid.* **pŭrgārskī; purgarija** — skup, zajednica purgara.

purgàtīv *v.* purgacija.

purgatòrīj, -ija (*pored* **purgatòrijum**) *lat.* (*isp.* purgacija) — čistilište (po kršćanskom vjerovanju mjesto gdje se pokojnici očišćuju od lakših grijeha da bi nakon očišćenja prešli u raj); *isp.* limb.

pùrger, *2. mn.* pùrgerā *v.* purgar.

purgírati, purgīrām *lat.* (*isp.* purgacija) čistiti, očistiti, pročistiti (osobito crijeva upotrebom purgativa ili klistirom).

purifikácija *lat.* (purus — čist + ...fikacija, *v.*) čišćenje, očišćenje, pročišćivanje; **purificírati,** -fìcīrām — čistiti, očistiti, pročišćivati; *isto i* **purifikovati,** -ujēm.

purifikatòrīj, -ija i **purifikatòrijum** — *crkv.-katol.* ubrus za brisanje kaleža pri misi.

pùrim, *2. mn.* pŭrīmā *hebr.* (pur — ždrijeb) židovski blagdan sjećanja na oslobođenje iz perzijskog ropstva; slavi se 14. i 15. ožujka.

purīn, -ína *lat.* (purus — čist) organski dušični spoj; nalazi se u organizmu kao proizvod izmjene tvari (npr. mokraćna kiselina), a i kod nekih biljaka (npr. kofein).

pùrist *v.* purizam.

puritanìzam, -zma *lat.* (purus — čist, pravilan, neokaljan) 1. pretjerana strogost, čistunstvo u pogledu morala; 2. engleska protestantska sekta (nastala u 16. st.) koja je sebi uzela zadatak da anglikansku vjeroispovijest očisti od ostataka katolicizma; **puritánac,** -nca, 5.

pùritānče, *2. mn.* puritānācā — 1. čovjek pretjerano strog u pogledu morala; 2. pripadnik puritanske sekte; *žen.* **purìtānka;** *prid.* **purìtānskī; puritánstvo** — isto što i puritanizam.
purìzam, -zma *lat.* (purus — čist, pravilan, neokaljan) 1. izvanjska težnja za čistoćom i strogošću morala; 2. čistunstvo; težnja za čišćenjem jezika od tuđih elemenata ili od riječi i izraza vlastitog jezika koji se odnose na razgovorni govor ili se upotrebljavaju u određenoj socijalnoj sredini (slang, argo); **pùrist(a),** *2. mn.* pùrīstā — pristaša purizma; čistunac; *žen.* **pùristkinja;** *prid.* **purìstičkī.**
pùrli *v.* puli.
pùrpur *lat.* (purpura *od grč.* porfyra) 1. grimiz; crvenoljubičasta boja; skrlet, karmažin, kermez, bagrjan, porfir; 2. tkanina obojena tom bojom; 3. kraljevska čast (jer su se prije kraljevi oblačili u grimiz); *prid.* **pùrpuran,** -rna, -rno.
pùrpura *lat.* (*isp.* purpur) krvni mrljasti izljevi u kožu ili sluznicu; krvna pjegavost.
pùrš *v.* burš.
purtropo *tal.* na žalost, žalibože (Begović, Vojnović).
pùrzičān *tur.* (puro — cigara) vrsta duhana.
pùsa, *2. mn.* pūsā *njem.* (*dijal.* Pussel) poljubac; **pùsla,** *2. mn.* pūslā *i* pùslī — vrsta slatkiša od bjelanjaka i šećera; zovu ih također *poljupcima; umanj.* **pùslica,** *2. mn.* pùslīcā *(poljupčić).*
pùsat, *2. mn.* pùsātā *tur.* (pusat) 1. oružje; 2. konjska oprema; **pùsatiti,** -īm — opremati, kititi, irošiti konja.
pushball (*čit.* pùšbōl) *engl.* (push — gurati, tjerati, goniti, nasrtati i sl. + ball — lopta) vrsta američke igre loptom.
pùsija *v.* busija.
pùskul *v.* pušćula.
pùsla v. pusa; *isto i* **pùslica.**
pùsta, *2. mn.* pūstā *mađ.* (puszta) prostrana ravna stepa u Mađarskoj.
pustéćija (pustèkija) *i* **postéćija (postekija)** *(v.).*
pùstula, *2. mn.* pùstūlā *lat.* (pustula — mjehurić, prištić) gnojni mjehurić na koži ili sluznici, prištić, bubuljica, gnojavica.
pùsula, *2. mn* pùsūlā *tur.* (pusula) cedulja, potvrda, pisamce.
pùšćula *tur.* (pùskūl) kita (npr. na fesu), rojta, resa, pramen, čuperak, uvojak; pahuljica.
pùška *rus.* top; *v.* Carь Puška.
Puškin(ovo) — današnje ime za nekadašnje *Carskoe selo* (od 1920. do 1937. *Detskoe selo*), grad u SSSR južno od Lenjingrada, bivšu ljetnu rezidenciju ruskih careva.
pùšl, *2. mn.* pūšlā *njem.* (Buschel) *v.* pišla; *isto i* **pùšlec** *i* **pùšlek,** *2. mn.* pùšlecā, pùšlekā.
pùštija *2. mn.* pùštījā *tur.* prošarani, išarani, iskićeni dio papuče, opanka (gornji dio, dakako) ili čizme (sara).
pùtar, -tra *njem.* (Butter) maslac; *isto i* **pùter,** pùtera.
pùtatīvan, -vna, -vno *lat.* (putare — misliti) takozvani, tobožnji; namišljen, zamišljen, pretpostavljen; koji se zabludom drži ispravnim; **pùtatīvan brak** — brak koji je sklopljen a da stranke (ili barem jedna od njih) nisu znale za eventualne zapreke; u slučaju da se zapreke otkriju i ne mogu otkloniti, takav se brak mora razvesti.
puteal, -ala *lat.* (puteal) ograda oko zdenca, tenj.
pùter *v.* putar; **pùterbrot** (*njem.* Brot — kruh) kruh premazan maslacem.
putešéstvije *rus.* put, putovanje.
Putifárka — žena egipatskog dvorskog dostojanstvenika Putifara koja je, po Bibliji, htjela zavesti židovskog mladića Josipa; simbol bludnice, zavodnice.
pùtijer *v.* putir.
pùtingvak *eskim.* izraz za igloo (*v.* iglu) od plastične mase koji su lansirale neke kanadske tvornice (doslovno znači »nalik na snijeg«).
pùtīr, -íra *grč.* (potēr — čaša) u pravoslavnoj crkvi — čaša za pričest, kalež; *dijal. i* **putijer,** -era.
putrefákcija *lat.* (putridus — gnjio, truo + facere — činiti) gnjiljenje, raspadanje, truljenje; gnjilež, trulež, gnjiloća, gnjilost, kvarež; **pùtrīdan,** -dna, -dno — truo, pokvaren, gnjio, uveo; **putrificírati,** -fìcīrām — gnjiljeti, trunuti, kvariti se, raspadati se, venuti.
putrèscīn, -ína *lat.* jedan od ptomaina *(v.).*
putto *tal.* dječak, dečko, osobito maleni goli dječak (eventualno s krilima) u slikarstvu baroka (Matoš: anđelić u crkvi).
pùtunja, *2. mn.* pùtūnjā *mađ.* (putton, *njem.* Butte) čabar, brenta, drvena posuda s naramenicama u kojoj se pri berbi nosi obrano grožđe; *umanj.* **pùtunjica; putùnjdžija** — tko je pri berbi određen da nosi putunje.
puzzle *engl.* (*čit.* pazl) zagonetka uopće, a osobito igra koja se sastoji u sastavljanju slika od različitih izrezaka (Begović); »Staromodna engleska društvena igra u okviru koje se od istrižaka i odlomaka jedne slike rekonstruira sam motiv kompozicije: konjske trke, fregate na rijeci, lađe, bitke etc.« (Krleža, *Djetinjstvo*).

puzzolan *v.* pucolan.
pužadìzam, -zma — po francuskom trgovcu papira Pierreu Poujadeu (rođenom 1920. u Saint-Céreu) nazvan radikalni pokret sitnoburžoaskih elemenata u Francuskoj (L'Union de défense des Commerçants et Artisans — Unija za obranu trgovaca i obrtnika); iako je nastao iz posve privrednih motiva, pokret teži i za višim političkim ciljevima (*pužadiste* smatraju danas neke vrste fašistima).
p. v. — *skrać. za njem.* politisch verdächtig *(v.); isp.* pe-fau.
PV — automobilska oznaka za *Pljevlja* (Crna Gora).
PVA — *skrać. za* polivinilacetat (koji nastaje polimerizacijom vinilacetata, a upotrebljava se često kao sirovina kod izrade ljepila za različite tehničke svrhe).
PVC — *skrać. za* polivinilklorid *(v.).*
PW — *skrać. za engl.* Prisoner of War (ratni zarobljenik); *isp.* KG, PG.
PY — automobilska oznaka za *Paragvaj* (Paraguay).
pyjama *v.* pidžama.
pyrex *v.* pireks.
pyrobolus atomicus *grč.-lat.* (*čit.* piròbolus atòmikus) latinski naziv za atomsku bombu (u jednom spisu pape Pavla VI).
PZ — automobilska oznaka za *Prizren.*

Q

Q — u latinskim spisima skrać. za ime *Quintus* (*čit.* Kvintus).
qu — znak u nekim abecedama za suglasnički skup *kv;* uobičajilo se čitanje *kve* ili *ku;* u nekim matematičkim operacijama služi kao znak za nepoznanicu, a kod nas se upotrebljava kao znak za *kvintal (v.).*
quadragenarius *lat.* (*čit.* kvadragenàrijus) čovjek u četrdesetoj godini života, četrdesetogodišnjak.
Quadragesima *lat.* (*čit.* Kvadragèzima) 1. četrdeseti dan prije Uskrsa (šesta nedjelja pred Uskrs), naš naziv Četrdesetnica; 2. korizma *(v.).*
quadrans academicus (*čit.* kvàdrans akàdemikus) *lat.* »akademska četvrt«, tj. petnaest minuta od urečenoga vremena, koliko kasnije smije započeti predavanje na sveučilištu, sjednica ili uopće neki sastanak (*isp.* c. t.).
quadriduum *lat.* (*čit.* kvadrìduum) razdoblje od četiri dana, četverodnevica.
quadrille *franc.* (*čit.* kadrìj) salonski društveni ples, jedna vrsta contradanze *(v.),* četverokutni ples sa pet figura (postao popularan na dvoru Napoleona I, a zatim se proširio u Englesku i u cijelu Evropu; *isp.* kadrila; *naš izraz:* četvorka.
quadriplegia *lat.-grč.* oduzetost svih četiriju udova i trupa; *isp.* tetraplegija.
quadro *tal.* (*čit.* kvàdro) slika.
quadrum *lat.* (*čit.* kvàdrum) četvorina (*isp.* kvadrat, kvadrijenij).
Quae nocent, docent *lat.* (*čit.* kve...) Što škodi, to poučava (šteta čovjeka nauči pameti).
Quae nunc tellus, quae me aequora possunt accipere *lat.* (*čit.* kve nunk... èkvora... akcìpere) Koja me sada može primiti zemlja, koje li more, tj. u bezizlaznom sam položaju (Vergilije); rečenica se nastavlja: **quid iam misero mihi denique restat** (*čit.* kvìd jam ... mìzero ... dènikve ...) — što mi bijedniku još preostaje? riječi Grka Sinona koga su zavojevači ostavili otplovivši da se sakriju za otok Tened, s namjerom da svojim lažima zavede Trojance.
quaerenda pecunia primum est *lat.* (kverènda pekùnija...) ponajprije treba doći do novaca.
quaeritur *lat.* (*čit.* kvèritur) pita se, pitanje je...
quaesitum ius *lat.* (*čit.* kvèzitum jus) stečeno pravo.
quaestio *lat.* (*čit.* kvèstio) pitanje; **quaestio iuris** — pravno pitanje.
quae te dementia cepit *lat.* (*čit.* kve... demèncija) kakva te je zgrabila ludost! (Vergilije).
quae, qualis, quanta *lat.* (*čit.* kvè, kvàlis, kvànta) što, kako, koliko?
quai *v.* kej; **Quai d' Orsay** (*čit.* Kè d' Orsèj) — Orsejska obala u Parizu, gdje se nalazi francusko Ministarstvo vanjskih poslova; u diplomatskom i novinarskom jeziku i sinonim za samo to ministarstvo.
quajak *v.* gvajak.
Quale vinum, tale Latinum *lat.* (*čit.* kvàle...) Kakvo vino, takav latinski jezik; priča se da je jedan domaćin ponudio svoga gosta vinom.

Ovaj je znao da gospodar ima i boljega vina, pa je okusivši vino rekao: *bonus vinus* (kao da bismo mi rekli *dobar vin*); drugo vino koje je domaćin donio na stol, bilo je nešto bolje, ali još uvijek ne ono koje je gost želio. Zato je rekao: *bonus vinum* (dobar vino). Tek kad je na stol došlo ono najbolje vino, gost je rekao pravilno: *bonum vinum* (dobro vino). Na upit domaćinov zašto je tako govorio, odgovorio je gornjom rečenicom.

qualibet ex re *lat.* (*čit.* kvälibet eks...) iz kojekakvih razloga.

Qualis artifex pereo *lat.* (*čit.* kvalis artifeks...) kakav umjetnik umirem (riječi starorimskog cara Nerona pred samoubojstvo; on je naime umišljao da je velik pjesnik).

Qualis rex, talis grex *lat.* (*čit.* Kvälis reks...greks) Kakav je kralj, takav je i narod (*kod nas:* Kakav otac, takav sin).

Qualis vir, talis oratio *lat.* (*čit.* Kvälis...orăcio) Kakav čovjek, takav mu je i govor.

Qualis vita, et mors ita *lat.* (*čit.* Kvälis...) Kakav život, takva smrt; »Život kako, smrt onako« (Antun Ivanošić, *Fratar Zvekan*).

qualitas occulta *lat.* (*čit.* kvälitas okülta) tajna kvaliteta (tumačenje autorovo; Krleža).

qualité maîtresse *franc.* (*čit.* kalitē metrēs) glavna kvaliteta, nešto najglavnije.

qualité négligeable *franc.* (*čit.* kalitē negližābl) izraz stvoren prema češće upotrebljavanom *quantité négligeable (v.)*, sa značenjem: zanemarivo slab.

qualiter, taliter *lat.* (*čit.* kväliter...) kako-tako, bilo kako.

Quam parva sapientia regitur mundus *lat.* (*čit.* kvam...sapijēncija...) Sa koliko se malo mudrosti upravlja svijetom!

quand même *franc.* (*čit.* kan mem) unatoč svemu, ipak, uza sve to.

Quandoque bonus dormitat Homerus *lat.* (*čit.* kvandŏkve...) Katkada zaspi i dobri Homer, tj. i najpametniji čovjek može pogriješiti (ako nije dovoljno pažljiv); *isp.* u Mažuranićevoj »Smrti«: Al i dobra u junaka drijemne katkad ruka hrabra...

quanti pretii *lat.* (*čit.* kvänti prēciji) koliko stoji? cijena?

quantité négligeable *franc.* (*čit.* kantitē negližābl) vrijednost ili veličina koja ne dolazi u obzir, koja se može zanemariti; malenkost, sitnica, trica; *isp.* qualité négligeable.

quantum est quod nescimus *lat.* (*čit.* kväntum...kvod...) koliko je toga što ne znamo.

quantum in me *lat.* (*čit.* kväntum...) koliko je do mene..., što se mene tiče...

quantum libet *lat.* (*čit.* kväntum lîbet) koliko te volja, koliko hoćeš (oznaka na liječničkim receptima kao naputak ljekarniku da nekog sastojka stavi po vlastitoj volji, jer nema terapeutske važnosti, a opet mora ući u mješavinu zbog čvrstoće, izgleda i sl.).

quantum placet *lat.* (*čit.* kväntum...) *v.* quantum libet.

Quantum potes, tantum aude *lat.* (*čit.* kväntum...) Koliko možeš, toliko se usuđuj; ne precjenjuj se!

quantum satis *lat.* (*čit.* kväntum...) koliko je dosta, koliko je potrebno (na liječničkim receptima).

quantum sufficit *lat.* (*čit.* kväntum...) koliko je potrebno (oznaka na liječničkim receptima kao naputak ljekarniku da u neki lijek stavi određenu količinu nekog sastojka koja odgovara odnosu sa drugim sastojcima).

quantum vis *lat.* (*čit.* kväntum...) koliko hoćeš, koliko te volja (neke materije kao sastavni dio neke ljekarije, na liječničkim receptima).

qua protector *lat.* (*čit.* kva protēktor) kao zaštitnik.

quartidi *franc.* (*čit.* kartidî) četvrti dan dekade (*v.*)

quartier *franc.* (*čit.* kartjē) četvrt (gradska); **quartier général** (*čit.* kartjē ženerāl) — glavni štab; **Quartier latin** (*čit.* kartjē latēn) — Latinska četvrt, studentska četvrt u Parizu.

quarto die *lat.* (*čit.* kvärto...) četvrtoga dana.

quartus *lat.* (*čit.* kvärtus) četvrti (*isp.* kvartar, kvartet).

quasari *v.* kvazari.

quasi *v.* kvazi.

Quasimodogeniti *lat.* (*čit.* Kvazimodogēniti) u katoličkoj crkvi naziv za prvu nedjelju poslije Uskrsa (kod nas: Bijela nedjelja) prema jednom psalmu koji počinje gornjim riječima (u prijevodu: Kao novorođena djeca...).

quasi re bene gesta *lat.* (*čit.* kvazi...) kao da je dobro učinjeno (*kod nas:* ponuđen kao počašćen).

quasi una fantasia *tal.* (*čit.* kvāzi ūna fantazija) kao fantazija, izmišljeno, tobožnje.

quaternio *lat.* (*čit.* kvatērnio) cjelina od četiri jedinice; **quaternio terminorum** — *log.* učetverostručenje izraza, pogreška što proizlazi iz dvosmislenog značenja nekog pojma.

qua testis *lat.* (*čit.* kva...) kao svjedok.

quatrain *v.* katren.

quattrocento *v.* kvatročento.

Q. B. F. F. F. Q. S. — *skrać. za lat.* Quod bonum, faustum...itd. *(v.).*
que *lat.* (*čit.* kve) riječ koja pripisana drugoj riječi i pisana zajedno s njom znači *et* (tj. veznik *i*).
quebracho (*čit.* kebrāčo) *v.* kebračovina.
queen *engl.* (*čit.* kvīn) kraljica.
quel ragout *franc.* (*čit.* kel ragū) »kakav ričet!« (Matoš).
quelque chose *franc.* (*čit.* kelk šoz) nešto (malo), sitnice.
quem ad modum *lat.* (*čit.* kvem...) na koji način, kako.
Quem deus perdere vult, primum dementat *lat.* (*čit.* kvem...) Koga bog želi uništiti, najprije mu oduzme pamet (primjenjuje se obično na tirane).
Quem di diligunt, adolescens moritur *lat.* Koga bogovi vole, umire mlad (Plaut).
Quem di odere, paedagogum fecere *lat.* Koga bogovi mrze, učine ga nastavnikom.
quempas *lat.* (*čit.* kvempas) *skrać. za lat.* **Quem pastores laudaverunt** (kojega su pastiri hvalili), starinska pjesma na zapjeve i otpjeve u kršćanskom bogoslužju (danas opet u sve češćoj upotrebi).
querela *lat.* (*čit.* kverēla) tužba, optužba, spor, prijepor.
quetzal *v.* kecal.
Q-groznica *v.* rikecioze.
qui *lat.* (*čit.* kvi) tko, koji.
Qui bene bibit, bene dormit,
Qui bene dormit, non peccat,
Qui non peccat, venit in coelum,
ergo: qui bene bibit, venit in coelum
lat. šaljivi primjer za logički zaključak iz više premisa; znači: Tko dobro pije, dobro spava; tko dobro spava, ne griješi; tko ne griješi, dolazi u nebo; dakle: tko dobro pije, dolazi u nebo. Krleža u *Baladama (Keglovichiana)* prevodi to ovim kajkavskim stihovima: Gdo more pintu vu se zlejati, taj lehko bude mogel spati. Gdo dobro spi, brez greha projde, a takšni pak vu nebo dojde. Gdo hoče tak vu nebe iti, taj navek mora pijan biti.
Qui bene distinguit, bene docet *lat.* (*čit.* kvi...distìngvit...) Tko dobro razlikuje (stvari), dobro poučava.
quibus auxiliis *lat.* (*čit.* kvìbus augzīlijis) uz čiju pomoć? kojim sredstvima? čim? kako?
quickstep *v.* kvikstep.
quicquid sit *lat.* (*čit.* kvìkvid) bilo što bilo.
quid ad te *lat.* (*čit.* kvid...) što se tebe tiče?
quid agatur *lat.* (*čit.* kvid...) što da se radi.
quidam (*čit.* kvīdam) neki, izvjesni, stanoviti.
Qui desiderat pacem, praeparet bellum *lat.* (*čit.* dezìderat...prepāret) Tko želi mir, neka priprema rat.
quid faciamus *lat.* (*čit.* kvid...) što da radimo?
quid faciendum *lat.* (*čit.* kvid...) što da se radi.
quid facturi *lat.* (*čit.* kvid faktūri) što da radimo.
quid hoc sibi vult *lat.* (*čit.* kvid hok...) što to ima da znači?
quid inde *lat.* (*čit.* kvid...) što odatle (slijedi)?
quid iuris *lat.* (*čit.* kvid jūris) kojim pravom?
Quid iuvat amisso claudere septa grege *lat.* (*čit.* kvid jūvat...klāudere...) što vrijedi zatvarati tor kad je stado nestalo.
Quid iuvat aspectus, si non conceditur usus *lat.* (*čit.* kvid jūvat aspēktus...koncēditur ūzus) Što koristi pogled (na nešto) ako nije dopušten užitak (toga što se gleda).
Quid leges sine moribus proficiunt *lat.* (*čit.* kvid...) Što vrijede zakoni gdje nema čestitosti.
quid novi *lat.* (*čit.* kvid...) što je novo.
quid nunc *lat.* (*čit.* kvìd nünk) što sada?; a sada?; a dalje? (često kao naslov nad člancima nakon važnog odn. prijelomnog događaja).
Quid potui, feci *lat.* (*čit.* kvid...) Što sam mogao, učinio sam.
Quid pro quo *lat.* (*čit.* kvid pro kvo) *v.* kviprokvo.
Quidquid agis, prudenter agas, et respice finem *lat.* (*čit.* Kvìdkvid...) Što god radiš, pametno radi, i pazi na svršetak.
Quidquid discis, tibi discis *lat.* (*čit.* Kvìdkvid...) Što god učiš, sebi učiš.
Quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes *lat.* (*čit.* Kvìdkvid...) Što god je to, ja se bojim Danajaca, tj. Grka, makar i darove nose (po Vergiliju, riječi trojanskog svećenika Laokoonta koji ih je izrekao kad je vidio konja što su ga Grci ostavili Trojancima tobože kao dar [*v.* Troja]; govori se i danas kad želimo upozoriti na opasnost koja se krije u nečijoj ljubaznosti i darežljivosti, a zapravo darodavac snuje izdaju).
Quidquid in occulto est, in apricum proferet aetas *lat.* (*čit.* Kvìdkvid... okūlto... aprīkum... ētas) Što god je sakriveno, na javu će iznijeti vrijeme (kod nas: Zaklela se zemlja raju... itd.).
Quidquid latet, apparebit *lat.* (*čit.* kvìdkvid...) Što god je skriveno, objavit će se.
quid rei *lat.* (*čit.* kvid...) što je (na stvari)?
quid tunc *lat.* (*čit.* kvìd tünk) što tada, što onda?
quieta non movere *lat.* (*čit.* kvijēta nōn movēre) stvari mirne, stare, »uležane« ne treba dirati (tj. ne valja pretjeravati u novotarijama).

quieto *tal.* (*čit.* kvijeto) *muz.* mirno, smireno, spokojno.

Qui habet aures audiendi, audiat *lat.* (*čit.* kvi...) Tko ima uši da čuje, neka čuje (Biblija).

Qui habet tempus, habet vitam *lat.* (*čit.* kvi...) Tko ima vremena, ima život.

Qui iure suo utitur, nemini facit iniuriam *lat.* (*čit.* jure...injurijam) Tko se služi svojim pravom, nikome ne nanosi nepravdu (kod nekih autora i: **neminem laedit** [*čit.* ledit] — nikoga ne povređuje).

Quilibet (quisque) fortunae suae faber est *lat.* (*čit.* kvìlibet odn. kvìskve...fortune sue...) Svatko je kovač vlastite sreće.

Quilibet praesumitur bonus (malus) donec probetur contrarium *lat.* (*čit.* kvìlibet presumitur... dònek... kontrárijum) Za svakoga se misli da je dobar (zao) dok se ne dokaže suprotno.

Qui nescit orare, pergat ad mare *lat.* Tko se ne zna moliti (bogu), neka pođe na more; stara poslovica iz doba kad su ljudi u nevoljama tražili spas od neba; ima i talijanska varijanta: **Qui non sapa Deu pregar, que vaga per la mar** (Tko se ne zna moliti bogu, neka pođe putovati morem; Jakov Carić).

Qui nescit simulare, nescit regnare *lat.* Tko se ne zna pretvarati, ne zna vladati (V. C. Emin).

Qui nimium probat, nihil probat *lat.* (*čit.* kvi...) Tko previše dokazuje, ništa ne dokazuje.

Qui non habet in aere, luat in corpore *v.* Luat...

Qui non vult intelligi, non debet legi *lat.* (*čit.* kvi...) Onoga tko neće da bude shvaćen (tj. tko nerazumljivo piše), ne treba ni čitati.

quinquagenarius *lat.* (*čit.* kvinkvagenárijus) čovjek od pedeset godina, pedesetogodišnjak.

Quinquagesima *lat.* (*čit.* Kvinkvagézima) 1. pedeseti dan prije Uskrsa, pokladna nedjelja, tj. posljednja nedjelja u korizmi; *kod nas* Pedesetnica; 2. u katoličkoj crkvenoj godini razdoblje između Uskrsa i Duhova (50 dana).

quinque *lat.* (*čit.* kvìnkve) pet (*isp.* kvinkvenij).

Quinquennaliae *lat.* (*čit.* Kvinkvenálije) starorimske svetkovine koje su se slavile svake pete godine (u doba careva).

quintar *alb.* (*čit.* kintar) *v.* lek.

quintidi *franc.* (*čit.* kentidî) peti dan dekade (*v.*).

quintilis *lat.* (*čit.* kvintîlis) peti (kasnije sedmi) mjesec starorimskog kalendara (odgovara našem srpnju).

Quintili Vare, legiones redde *lat.* (*čit.* Kvintìli...) Kvintilije Vare, legije (mi) vrati; *isp.* Teutoburška šuma.

quintilla *španj.* (*čit.* kintílja) kitica od pet osmerosložnih stihova, uobičajena u Španiji u 15. st.

quintola *v.* kvintola.

quintus *lat.* (*čit.* kvìntus) peti (*isp.* kvinta, kvintet).

Qui parcit virgae, odit filium suum *lat.* (*čit.* kvi...virge) Tko žali šibu, mrzi sina svoga (nekada načelo u pedagogiji).

Qui perseveret usque ad finem, hic salvus erit *lat.* Tko ustraje do kraja, bit će spašen.

Qui potest capere, capiat *lat.* (*čit.* Kvi pótest kápere, kápijat) Tko može da shvati, neka shvati, tj. pametnu čovjeku ne treba mnogo tumačiti (a tko je budala, njemu ionako nema smisla govoriti).

Qui proficit in artibus et deficit in moribus, plus deficit quam proficit *lat.* (*čit.* kvi...kvam...) Tko napreduje u učenju a nazaduje u vladanju, više gubi nego dobiva.

Qui pro innocenti dicit, satis est eloquens *lat.* (*čit.* Kvi...elokvens) Tko govori u korist nevinoga, dosta je rječit.

qui pro quo *v.* kviprokvo.

Qui quae vult dicit, quae non vult audiet *lat.* (*čit.* kvi kve...) Tko govori što hoće, čut će što neće (Terencije).

Quiquerez — umjetničko ime našega slikara, koji se inače zvao Ferdo *Kikerec* (1845—1893; poznat po historijskim kompozicijama, portretima, pejzažima, crkvenom slikarstvu).

Quirites *lat.* (*čit.* Kvirîtes) Rimljani, građani rimski.

Qui scribit, bis legat *lat.* (*čit.* kvi skrîbit...) Tko piše, neka dvaput pročita.

Qui senuit, nulli jucundus postulat esse: Hoc satis est, nulli si queat esse gravis *lat.* sentencija našega latinista Rajmunda Kunića sa značenjem: Tko stari, neka ne želi biti nikom ugodan, dosta je da ne bude težak (svojoj okolini).

Qui s'excuse, s'accuse *franc.* (*čit.* ki s'ekskîz, s'akîz) Tko se opravdava, sam sebe optužuje.

Qui sibi res mulieris homo suscepit agenda, otia hic haud umquam speret habere sibi *lat.* sentencija našega latinista Đure Ferića sa značenjem: Čovjek koji preuzme brigu oko poslova neke žene, neka se ne nada da će ikada imati mira (latinska parafraza stare istočnjačke poslovice: Tko radi za ženu, ne može raditi za sebe).

quisisana *tal.* (*čit.* kvisisana) »ovdje se ozdravlja«, naziv za automatske bifee.

quispiam *lat.* (*čit.* kvìspijam) neki, netko.

quisque... *v.* quilibet.

quisque sibi proximus *lat.* (*čit.* kvìskve... prõksimus) svatko je sebi najbliži.

Quisque suorum verborum optimus interpres *lat.* (*čit.* kvìskve...) Svatko je najbolji tumač svojih riječi.

quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando *lat.* (*čit.* kvis, kvid, ubi, kvìbus augzīlijis, kur, kvõmodo, kvãndo) tko, što, gdje, kojim sredstvima (čim), zašto, kako, kada (filozofski pojmovi ili kategorije kojih se valja pridržavati pri naučnom radu; Šenoa).

Quisquis amat ranam, ranam esse putat Dianam *lat.* (*čit.* kvìskvis) Tko voli žabu, smatra da je i boginja Dijana žaba (tj. svakome je vlastita dragana najljepša); naš Juraj Habdelić veli kajkavski: Gdo gode ljubi žabu, štima da je žaba lepa Dijana.

Qui suo iure utitur, neminem laesit *lat.* (*čit.* kvi...jure...lēzit) Tko se služi svojim pravom, nikoga ne vrijeđa.

Qui tacet, consentire videtur *lat.* (*čit.* kvi tacet, konsentīre vidētur) Tko šuti, čini se kao da odobrava.

Qui tacet, consentit *lat.* (*čit.* kvi...konsẽntit) Tko šuti, taj se slaže.

quitte *v.* kvit.

Qui vivra, verra *franc.* (*čit.* ki vivrȁ verȁ) Tko bude doživio, vidjet će, »živi bili pa vidjeli«.

quiz *v.* kviz.

quoad thorum ad mensam *lat.* (*čit.* kvõad...) od stola i postelje (razvod braka).

quoad vitam *lat.* (*čit.* kvõad...) što se tiče života... (u liječničkim mišljenjima kao prognoza za dalji opasni ili povoljni tok bolesti).

qm — isto što i m².

quocumque modo *lat.* (*čit.* kvokũmkve...) bilo na koji način, kako je god moguće.

quod bene notandum *lat.* (*čit.* kvod...) što treba dobro zapamtiti.

Quod bonum, faustum, felix, fortunatumque sit (*čit.* Kvõd bõnum, fãustum, fēliks, fortunatũmkve sȉt) *lat.* Neka bude dobro, blagoslovljeno, sretno i čestito (tim su riječima stari Rimljani započinjali svaki važniji pothvat; danas — obično prvim slovima — zaglavlje doktorskih diploma).

Quod cito fit, cito perit *lat.* (*čit.* kvod...) Što brzo nastaje, brzo i propada.

Quod differtur, non aufertur *lat.* (*čit.* kvod...) Što se razglasi, ne može se uništiti; odgođeno nije riješeno.

Quod dixi, dixi *lat.* (*čit.* kvod dȉksi...) Što rekoh, rekoh (ne porekoh).

Quod dubitas, ne feceris *lat.* (*čit.* kvod...) U što sumnjaš, ne čini! (Plinije).

Quod erat demonstrandum *lat.* (*čit.* kvõd erat demonstrãndum) Što je bilo za dokazivanje; što je trebalo dokazati.

Quod factum est, infectum fieri nequit *lat.* (*čit.* kvod fãktum est, infẽktum fieri nẽkvit) Što je učinjeno, ne može postati neučinjeno.

quodlibet *lat.* (*čit.* kvõdlibet) bilo što, svašta, mješavina.

Quod licet Jovi, non licet bovi *lat.* (*čit.* kvõd līcet Jõvi, nõn līcet bõvi) Što je dozvoljeno Jupitru, nije volu, tj. nije sve za svakoga.

Quod medicamenta non sanant, ferrum sanat, quod ferrum non sanat, ignis sanat, quod ignis non sanat, mors sanat *lat.* (*čit.* kvod medikamẽnta...) Što lijekovi ne izliječe, liječi željezo, što željezo ne izliječi, liječi vatra, što vatra ne liječi, izliječi smrt.

Quod nocet, saepe docet *lat.* (*čit.* kvod..., sepe...) Što škodi, često poučava.

Quod non est in actis, non est in mundo *lat.* (*čit.* kvõd nõn ẽst in ãktis, nõn ẽst in mũndo) Čega nema u spisima, toga nema na svijetu, tj. uzima se kao da ga uopće nema (birokratska maksima).

Quod non fecerunt barbari, fecere Barberini *lat.* (*čit.* kvod...) Što ne učiniše barbari, učiniše Barberini, tj. barbari nisu porušili sve vrednote staroga Rima, ali su to učinili pripadnici porodice Barberini (iz koje je bio papa Urban VIII) da bi mogli graditi svoje građevine.

Quod non licet feminis, aeque non licet viris *lat.* (*čit.* kvod...nẽkve...) Što ne dolikuje ženama, jednako ne dolikuje ni muškarcima.

Quod non opus est, asse carum est *lat.* (*čit.* kvod...kãrum) Što čovjeku nije potrebno, skupo je i za male novce.

quod optime notandum *lat.* (*čit.* kvod...) što treba vrlo dobro zapamtiti.

Quod quis per alium facit, id ipse fecisse putatur *lat.* (*čit.* kvis...) Što tko po drugome učini, smatra se da je on učinio.

Quod scripsi, scripsi *lat.* (*čit.* kvod skrȉpsi...) Što sam napisao, napisao sam (ne mijenjam ništa!).

Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris *lat.* (*čit.* kvod...) Što ne želiš da se tebi dogodi, ne čini drugome. Našoj istoznačnoj poslovici: Što ne želiš sebi, ne čini drugome više odgovara ova latinska: **Quod tibi non optas, alii ne feceris ulli.**

Quod tua nihil refert, ne cures *lat.* (*čit.* kvod...kũres) Što te se ne tiče, ne brini se (za to).

Quod volumus, libenter credimus *lat.* (*čit.* kvod... krēdimus) Što želimo, ono rado vjerujemo; *isp.* Libenter homines...

quorum pars magna fui *lat.* (*čit.* kvōrum...) čemu sam bio znatan sudionik, tj. u čemu sam u znatnoj mjeri sudjelovao (Vergilije o Eneji kao sudioniku trojanskog rata i događaja poslije toga).

Quos deus perdere vult *v.* Quem deus...

Quos ego... (*čit.* Kvōs ēgo) *lat.* ja ću vam pokazati, alaj ću vas ja... i sl. (riječi iz Vergilijeve *Eneide,* kojima bog mora Neptun prijeti razularenim vjetrovima).

quos vide *lat.* (*čit.* kvos...) što vidi! (uputa na određeno mjesto u knjizi).

quota hora est *lat.* (*čit.* kvōta...) koliko je sati?

Quot capita, tot sententiae (sensus) *lat.* (*čit.* Kvot kāpita, tot sentēncije *odn.* senzus) Koliko glava, toliko mišljenja (*kod nas:* Koliko ljudi, toliko ćudi).

quotidiana vilescunt *lat.* (*čit.* kvotidijana vilēskunt) svakodnevne stvari gube na vrijednosti.

quotidianus typus *lat.* (*čit.* kvotidijānus tīpus) *med.* svakodnevna povratna groznica; *isp.* kvotidijana.

quo titulo *lat.* (*čit.* kvō tītulo) kojim pravom, s kakvom pravnom podlogom?

Quot linguas calles, tot homines vales (*čit.* kvōt līngvas kāles, tōt hōmines vāles) — Koliko jezika znaš, toliko ljudi vrijediš.

Quot verba, tot pondera *lat.* (*čit.* kvot...) Koliko riječi, toliko utega (tj. pazi što govoriš; *kod nas:* Ispeci pa reci!).

quousque tandem? *lat.* (*čit.* kvoüskve tāndem) dokle ćeš? početak prvog govora protiv Katiline; čitava rečenica glasi: Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? — Dokle ćeš, Katilino, napokon izrabljivati našu strpljivost? (upotrebljava se i danas kao usklik negodovanja protiv nečije nametljivosti ili drskosti).

quo vadis? *lat.* (*čit.* kvo vādis) kamo ćeš?, kamo ideš? **Quo vadis** — naslov romana poljskog pisca Henrika Sienkiewicza, gdje se u posljednjem poglavlju opisuje legenda kako je apostol Petar htio pobjeći iz Rima da bi se uklonio progonima. Putem je navodno sreo Krista i upitao ga *Quo vadis, domine?* Krist mu je odgovorio: *Venio Romam iterum crucigi* (*čit.* krucifīgi) — Dolazim u Rim, da me ponovno razapnu. Posramljen, vratio se Petar u Rim, gdje je kasnije doživio mučeničku smrt.

quovis modo *lat.* (*čit.* kvovis...) na svaki način, svakako.

q. v. — *skrać. za lat.* quantum vis, quos vide *(v.).*

R

r — likvidni suglasnik; dvadeset i treće slovo latinske abecede i dvadeseto ćirilske azbuke; *skrać. za* radius, *za* rizma, *za* rubalj, rupija.

R — *skrać. za* Réaumur na toplomjerima, *za lat.* »recipe«, tj. »uzmi« na receptima; *za* rekomandirano (preporučeno) pismo, *za (engl.)* recommended *(v.); televiz.* repeticija, ponovljena snimka (*isp.* action replay); *geometr.* polumjer kugle; *fiz.* oznaka za plinsku konstantu; *kem.* skrać. za radikal; *u bibliotekarstvu* oznaka za rijetke knjige (rara).

R — automobilska oznaka za *Rumunjsku.*

Rā[1] — egipatski bog sunca koga prikazuju s kopčevom glavom (u dekl. obično s apozicijom: boga Rā, bogu Rā ili 1. Rā, 2. Rāa, 3. Rāu, *instr.* Rāom).

Ra[2] — *znak za* radij *(v.).*

RA — automobilska oznaka za *Argentinu* (Republica Argentina).

Rāb *tur.* (Rabb) bog, gospod.

rāb *crkv.-slav.* rob, sluga; **rāb bōžjī** — vjernik, kršćanin; **rāba** — žen. prema *rab* (rāba božija).

raba, rabaa *v.* rabat[2].

rābab *v.* rebek.

rabadžija *tur.* (arabadži) vozar, najamni kočijaš, kirijaš *(v.);* **rabadžiluk** — posao rabadžije, vozarstvo, kirijašenje.

Rabagās — lice iz istoimene političke komedije franc. pisca Victoriena Sardoua (1831—1908), tip kavanskog politikanta (Matoš).

rabārbara *grč.* (rhā) *bot.* raved, reven, ljekovita biljka; prašak, tinktura i sirup od podanka i korijena biljke uzima se kao sredstvo za jačanje apetita i čišćenje te kao osvježujuće piće.

rābat[1] *tal.* (rabatto, ribasso, *franc.* rabais) odbitak od prodajne cijene, popust (koji npr. daje

nakladnik knjižarama da one mogu knjige prodavati uz istu cijenu kao on); **rābat-kònto** — račun o učinjenom popustu na cijeni neke robe.

rabat² *franc.* (*čit.* rabā, 2. rabaa) ovratnik sa čipkama, a osobito bijeli uškrobljeni naprsnik, obično razdijeljen na dvije trake, što ga na prsima nose francuski suci, odvjetnici, svećenici i dr. pri vršenju službenih dužnosti.

rabàta, *2. mn.* rabātā *franc.* (rabattre — izgladiti, poravnati) 1. gredica uz putove u vrtu ili parku; 2. zavratak, posuvratak na ogrlici, zarukavlje na kaputu (osobito na uniformama).

rābatan, -tna, -tno *tur.* (rabytasyz) — bez reda, nepovezan, neuredan, ruševan, kome prijeti opasnost od rušenja.

rabbioso *tal.* (*čit.* rabiōzo) *muz.* bijesno, jarosno.

rabdomàntija *grč.* (rhábdos — štap, šiba, prut + manteía — proricanje) otkrivanje podzemnih blaga s pomoću tzv. vilinih rašalja; *isp.* radiestezija; **rabdòmant,** *2. mn.* rabdòmanātā — čovjek koji se bavi rabdomantijom, »čarobnjak«.

ràbfak, *mn.* -ci, 2. rābfākā — skrać. za *rabočyj fakultet* (radnička visoka škola u Sovjetskom Savezu; Cesarec).

rābi, rābija *v.* rabin.

rābic *njem.* (Drahtnetz) mreža od žice, žičana pregrada.

rabies *v.* rabijes, rabija.

ràbija *tal.* (rabbia) bijes, bjesnilo, gnjev.

Rabija *tur.* »proljeće« (žen. ime).

rābijān (*isp.* rabijatan) bijesan, gnjevan, ljutit, srdit.

rābijātan, -tna, -tno *tal.* (rabbia — gnjev, bijes, bjesnilo) bijesan, razbješnjen, goropadan, gnjevljiv, surov, žestok, grub, razbijački, uvijek spreman na tučnjavu; bjesomučan; *izv.* **rābijātnōst,** -osti.

rabìjati, -ām (*isp.* rabija) bjesnjeti, gnjeviti se.

rābijes *lat.* (rabies) *v.* rabija.

rābīn, -ína, 5. rābīne (*katkada i* **rabíner**) *hebr.* (rabbi — učitelj), židovski svećenik; učenjak; *prid.* **rabínov; rābīnskī; rabìnāt,** -áta — čast i dostojanstvo rabina; ured rabinov.

rabitāli *prid. indekl. tur.* (rabytaly) uređen, lijepo udešen; smišljen, inteligentan.

rāboš *v.* rovaš.

rabulìstika, 3. -ci *lat.* (rabula — smutljivac, mutikaša) vješto izvrtanje smisla riječima, osobito u pravnom smislu, sofisterija; **rabùlist(a)** — tko se služi rabulistikom; izvrtač smisla riječi, sofist, loš pravnik; *prid.* **rabulìstičkī.**

Rāc, Rāca *mad.* (Rácz) Srbin; *žen.* **Rāckinja;** *prid.* **rāckī.**

RAC — međunarodna kratica za *rent-a-car* (*v.*).

racer *v.* reiser.

rācija¹ (*akc. i* **rācija**) *ar.* (praciā) 1. vojnički pljačkaški pohod; 2. povremena policijska hajka na sumnjive osobe.

rācija², *2. mn.* rācījā *franc.* (ration) dnevni obrok; porcija hrane za izvjesno vrijeme; *v.* racionirati.

rācionālan, -lna, -lno *lat.* (ratio, 2. -onis — računanje; razum, pamet, razbor) 1. razuman, razborit, pametan, uman; svrsishodan, dobro organiziran, odmjeren, potkrijepljen iskustvom, dokazan, znanstveno utvrđen; 2. *mat.* broj koji ne sadrži vađenje korijena; **rācionālnī brōjevi** — cijeli brojevi i razlomci kako pozitivni tako i negativni; *izv.* **racionālnōst,** -osti.

racionàlist(a) *v.* racionalizam.

racionalizácija (proizvódnjē) *lat.* (*isp.* racionalni) skup mjera za popravljanje, pojednostavnjenje i pojeftinjenje procesa proizvodnje, povećanje proizvodnosti rada, postizavanje proizvodnje visoke kvalitete; *isp.* racionalizirati.

racionalìzam, -zma *lat.* (ratio — razum, razbor, um, pamet) 1. smjer u teoriji spoznaje koji smatra (protivno od empirizma) da je razum vrelo i kriterij vjerodostojnoga znanja; 2. pravac u književnosti 18. st., koji daje prednost razumu nad osjećajima; **racionàlist(a)** — pristalica racionalizma; *žen.* **racionàlistkinja;** *prid.* **racionalìstičkī.**

racionalìzātor (*isp.* racionalizacija) — radnik koji u određenom radnom vremenu s određenim proizvodnim sredstvima omogućuje veći radni efekt bilo tehničkim poboljšicama, bilo boljom organizacijom rada.

racionalizírati, -izīrām (*isp.* racionalizacija) 1. uvesti racionalizaciju; 2. kod nekog posla štedjeti vrijeme, snagu i materijal, ekonomično urediti posao, pojednostavniti proizvodnju, raditi razumno, praktično, svrsishodno; *isto i* **racionàlizovati,** -ujēm.

racionírati, -onīrām (*isp.* racija²) — odmjeriti obroke; robu (živežne namirnice), koje ima malo, tako razdijeliti da nitko ne može kupiti više od određene količine; *isto i* **raciònisati,** -šēm.

racket¹ *v.* reket¹.

racket² *v.* reket²; **racketeer** *v.* reketir.

račavetli *prid. indekl. tur.* razuman, pametan, mudar.

račlati, -ām *njem.* (ratschen) izgovarati glas *r* stražnjojezično, na »francuski« način; neki naši prevodioci upotrebljavaju za to izraz: rengati; *isto i* **račlovati,** -ujem; *isp.* grasirati 3; **račlavac,** -āvca — čovjek koji račla (S. Novak).

RAD — skrać. za engl. *radiation absorbed dose* — apsorbirana doza radijacije, tj. jedinica doze ionizirajućega zračenja (doza koju primi jedan gram tvari kad se na nju prenese 100 erga energije).

rada[1] *tal.* (rada) vanjska luka; sidrište; svako mjesto prikladno za sidrenje brodova.

rada[2], *2. mn.* rādā *polj.* (*iz njem.* Rat) vijeće, savjet.

radajner (po njem. *Radein* za slov. *Slatina Radenci*) poznata mineralna (kisela) voda (Gruntovčani), »tri srca«.

Radamant(is) — po starogrčkoj mitologiji kralj i zakonodavac na Kreti, jedan od sudaca u podzemnom svijetu (pored Eaka i Minosa).

radar (*skrać. za engl.* Radio Detection and Ranging) — radio-lokator (*v.* radio-lokacija) koji emitiranjem ultrakratkih radio-valova u prostor i njihovim hvatanjem nakon odbijanja od predmeta u njihovu snopu određuje točno mjesto nekog objekta na zemlji, u moru ili u zraku; *prid.* **radarskī;** *isp.* radio-goniometar.

Radetzky (*čit.* Radeckī, 2. Radeckōga) — austrijski vojskovođa koji je izvojštio i nekoliko odlučnih pobjeda nad Talijanima (npr. kod Custozze 1847. i kod Novare 1849); njemu u čast komponiran je poznati **Radetzky-marš.**

Radiation (*čit.* Reidieišn) *engl.-lat.* (*isp.* radijacija) ime američkom umjetnom satelitu lansiranom 22. VI. 1960, teškom 20 kg (prvi satelit upućen zajedno s drugim satelitom).

radicirati, -dìcīrām *lat.* (radix, 2. -icis — korijen) *mat.* vaditi korijen iz nekog broja, korjenovati.

radiestezija *grč.* (*isp.* radijacija + aisthanomai — opažam) pojava osobite osjetljivosti na radijaciju kod nekih osoba (radiesteta), te ove mogu s pomoću tzv. vilinskih rašalja (ili i mehaničke naprave s istim svojstvima) pronaći ležišta vode ili rude pa i koječega drugog što se običnim priborom za istraživanje ne može naći; *isp.* rabdomantija.

radīj, -ija (*pored* **radijum**) *lat.* (radiare — sijevati, sjati, zračiti) *kem.* element, atomska težina 226,05, tablični broj 88, *znak* Ra; radioaktivan metal koji su god. 1898. otkrili francuski učenjaci supruzi Curie (*čit.* Kirī) u uranovoj rudači; zrake radija uvelike se primjenjuju u medicini (za liječenje raka, lupusa i drugih bolesti) i za različita istraživanja; *prid.* **radijev** (*pored* **radijumov**), **radījskī** (*pored* **radijumskī**).

radijacija *lat.* (*isp.* radij) *fiz.* izbijanje, ispuštanje zraka, isijavanje, zračenje, ižarivanje; *prid.* **radijacījskī** *i* **radijacionī.**

radijalan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* radijus) 1. koji ide u obliku polumjerā, zrakā, sličan zraki, zrakast; 2. usmjeren po polumjeru.

radijalka, 3. -ci, *2. mn.* -kī (radijālnā guma) guma kojoj je kostur sastavljen od čeličnih žica u lučnom obliku, a vlakna plašta tkana su paralelno jedno s drugim.

radijan, -āna (*isp.* radijus) *mat.* luk kruga, jednako dug kao i polumjer; jedinica za mjerenje kutova; upotrebljava se u teoretskom računanju.

radijant, *2. mn.* radijanātā *lat.* točka na nebeskom svodu iz koje kao da se širi roj meteora krijesnica; ishodište, mjesto isijavanja.

radijaran, -rna, -rno *lat.* (radiare — zračiti, isijavati) koji zrači, isijava, ižaruje.

radijator *lat.* (radiare — sijevati, sjati) 1. naprava centralnog grijanja, sastavljena od željeznih cijevi po kojima teče vrela voda ili para; služi i za grijanje plinom, vrućim uljem; 2. u automobilu — sistem tankih cjevčica po kojima teče voda za ohlađivanje cilindra u motoru; hladnjak.

radijum *i* **radīj** (*v.*); **radijum-terapija** *v.* radio-terapija.

radijus *lat.* (radius) *geom.*: **radijus kružnice (kugle)** — polumjer, udaljenost od središta do bilo koje točke kružnice (površine kugle); **radijus-vektor** (*lat.* vector — nosilac) 1. dužina koja spaja žarište elipse, parabole ili hiperbole sa bilo kojom njihovom točkom; 2. u sistemu polarnih koordinata — udaljenost neke točke od pola; **radijus kretanja** *v.* akcioni radijus.

radikal, -ala *lat.* (radix — korijen) 1. *mat.* znak za vađenje korijena ($\sqrt{}$); korijen, rezultat korjenovanja; *2. kem.* stalna grupa atoma u molekuli koja bez promjene prelazi iz jednog kemijskog spoja u drugi; osnova; 3. *polit.* pristaša korjenitih, odlučnih mjera; 4. pristaša Narodne radikalne stranke (u Srbiji pred prvi svjetski rat i u staroj Jugoslaviji).

radikalan, -lna, -lno (*isp.* radikal) — 1. korjenit, osnovni, ukorijenjen, temeljni, iskonski, prvobitan, primaran, bitan; 2. *prenes.* odlučan, koji traži temeljite reforme; dosljedan u zastupanju nekog shvaćanja odn. neodstupan u

provođenju nekog programa, nepopustljiv; 3. koji pripada »radikalima« kao političkoj stranci; *isp.* ekstremistički.

radikalìzam, -zma *lat.* (radix — korijen) temeljitost, korjenitost, pristajanje uz radikalne mjere.

radikalìzātor (*isp.* radikalizirati) zaoštravač (Keršovani).

radikalizírati, -ìzīrām (*isp.* radikalizam) pooštriti, iz temelja izmijeniti, zaoštriti, tražiti korjenite reforme.

radìkālka — 1. *žen. prema* radikal 3 i 4; 2. kolo, ples komponiran u slavu nekadanje Narodne radikalne stranke u Srbiji.

radìkand, *2. mn.* radikanāda *lat.* (radix — korijen) *mat.* broj ili izraz iz koga se vadi korijen nekog stupnja; veličina pod korijenom.

rādiks *lat.* (radix) korijen, osnova, temelj.

radìkula *lat.* (radix — korijen) *bot.* klica kod biljaka sjemenjača; **radikulāran,** -rna, -rno — klični, početni.

radikulitis (*akc. i* **-ìtis**) *lat.* (radix — korijen) upala korijena moždinskog živca.

radio[1], rādija, 7. rādiom, *mn.* rādiji *lat.* (radiare — sjati, isijavati, zračiti) 1. način bežičnog prenošenja (zvukova, znakova) na velike udaljenosti s pomoću elektromagnetskih valova, emitiranih iz specijalnih uređaja (radio-stanica); 2. skraćeni naziv za radio-telefon, radio-telegraf, radio-telegram i radio-prijemnik.

radio[2]**...** kao prvi dio složenice označuje pojave koje su u vezi s radijem (radijumom) i radiom *(v.)*; piše se sa spojnicom ukoliko oba dijela složenice zadržavaju svoj akcent.

radioaktīvan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* radij + aktivan) koji ima svojstva radijevih zraka, koji zrači, isijava, koji prodire kroz sve stvari; radioaktivni su elementi: radij, radon, uran, torij, plutonij, neptunij i dr.; **radioaktivnōst,** -osti — raspadanje (koje se vrši samo od sebe) atomskih jezgara nekih kemijskih elemenata koje se događa izdvajanjem triju oblika zračenja — snopa jezgara atoma helija (alfa-zrake, -zraci), snopa elektrona (beta-zrake, -zraci), i tvrdog elektromagnetskog zračenja (gama-zrake, -zraci) — i koje dovodi do obrazovanja novih atoma drugih elemenata; pojavu radioaktivnosti otkrio je god. 1896. G. Becquerel (*čit.* Bekerēl). God. 1933. otkrili su I. Curie (Kîrî) i E. Joliot (Žoliō) pojavu umjetne radioaktivnosti koja nastaje kod obasjavanja tvari neutronima, protonima, deutronima i alfa-česticama; *isto i* **radioaktivìtet,** -ēta.

rādio-āltimetar, -tra (*isp.* radio *i* altimetar) sprava koja služi letačima za mjerenje visine na kojoj se nalaze sa svojim letačkim aparatima.

rādio-amatēr, -ēra (*isp.* amater) — čovjek koji se neprofesionalno bavi radio-tehnikom.

rādio-aparāt *v.* radio.

radioastronòmija *lat.-grč.* grana zvjezdoznanstva koja proučava radiovalno zračenje svemirskih objekata i odraze radio-valova od objekata u svemirskom prostoru.

radiobiològija *lat.-grč.* grana biologije koja proučava djelovanje zračenja na procese u organizmu i u pojedinim stanicama.

radiòbus — automobil (kombi) s aparaturama i osobljem za snimanje odn. emitiranje radio-izvedaba (»na terenu«).

rādio-dìfūzija (*isp.* radio... + difuzija — razdioba) — 1. planska raspodjela mreže radio-stanica na stanovitom teritoriju; 2. prijenos govornih i muzičkih emisija sredstvima radio-tehnike.

rādio-drāma — dramsko djelo pisano ili adaptirano za izvedbu na radiju; *prid.* **radiodrāmskī.**

rādio-emìsija *v.* emisija.

radioestèzija *grč.* (*isp.* radio + aisthánomai — osjećam, opažam) osjetljivost na radijacije *(v.)* koje inače prolaze neopaženo; *isp.* radiestezija.

rādio-fār — uređaj za emisiju radio-valova koji služe brodovima i letjelicama za određivanje smjera gibanja (rečena plovila moraju, dakako, biti opskrbljena uređajima za radio-navigaciju); radio-svjetionik, uređaj za svjetlosne signale.

radiofikácija (*isp.*...fikacija) — gradnja mreže radio-stanica i radio-instalacija; *glag.* **radioficírati,** -fìcīrām; *isto i* **radiofikovati,** -ujēm.

radiofònija (radio... + *grč.* fōnē — glas) područje radio-tehnike koje se bavi pitanjima muzikalnih svojstava prenošenja glasa; *prid.* **radiofònījskī** *i* **radiofònskī; radiofòničan,** -čna, -čno — prikladan za dobru reprodukciju preko mikrofona (glas).

rādio-gòniometar, -tra (*isp.* goniometar) — 1. uređaj za slanje signala u određenom pravcu ili za pelengiranje, tj. za određivanje pravca (kuta) u kojem se nalazi druga emisiona radio-stanica; upotrebljava se na brodovima i na avionima za određivanje njihova geografskog položaja; 2. sprava za upravljanje avionom sa zemlje.

radiografija *grč.* (radio... + grafo — pišem) fotografiranje s pomoću rendgenskih zraka; **radiogram** — 1. fotografija izrađena radiografijom, rendgenogramom *(v.)*; 2. vijest predana putem radija.

radiokemija — grana kemije koja proučava djelovanje radioaktivnog zračenja na materiju.

radiolarije *(mn.) lat.* (radius — zraka) *zool.* zrakaši; jednostanične morske praživotinjice, gole ili sa skeletom od kremena, često prekrasnih oblika.

radiologija (*isp.* radio... + lógos — riječ, govor) nauka o radijskim i rendgenskim zrakama i o njihovoj primjeni u medicini.

radio-lokacija (*isp.* radio... + *lat.* locus — mjesto) — metoda kako se s pomoću radija pronalaze predmeti (avioni, brodovi i sl.) pod bilo kakvim okolnostima vidljivosti (noću, u magli itd.); radio-lokacija služi za točno upravljanje artiljerije i bacanje bombi na nevidljive objekte protivnika, za slijepo pristajanje aviona, za prepoznavanje vlastitih aviona i brodova, za predskazivanje vremena itd. Radio-lokacija se osniva na tome što ultrakratki valovi (dužine od nekoliko metara), izlučeni iz emisionog dijela specijalnog (radio-lokacionog) uređaja, šireći se na sve strane brzinom oko 300m na mikrosekundu (milijunti dio sekunde), dopiru do traženoga predmeta koji ih odražava ili rasipa i koje prima dio radio-lokacionog uređaja. Razmak se točno određuje od momenta slanja radio-valova do njihova prijema. Radio-lokacija dopušta, osim toga, da se odredi i pravac nevidljivog objekta, a isto tako da se prate i svi njegovi pokreti i manevri. Radio-lokacija je jedno od najmoćnijih sredstava suvremene radio-tehnike; *kraće:* radar *(v.)*.

radio-mehaničar — radnik elektrotehničke struke koji popravlja i instalira radio-aparate.

radio-metar, -tra — aparat koji energiju toplinskih zraka pretvara u energiju kretanja.

radio-meteorologija — postupak u meteorologiji koji uz pomoć kratkih radio-valova određuje mjesta nepogode, saznaje strukturu oblaka i dr.

Radio »na valu 350« — prvotna formula najave Radio-Zagreba (»Ovdje Radio Zagreb na valu 350«) (Krleža).

radio-navigacija — plovidba uz pomoć radio-farova *(v.)*.

radionuklidi *(mn. m. r.)* — radioaktivni elementi, tj. kemijski elementi s nestabilnom atomskom jezgrom, koji emitiraju radioaktivno zračenje (uran, radij i dr.).

radio-peleng — određivanje s pomoću radio-pelengatora mjesta radio-stanice koja je u pogonu; **radio-pelengator** — aparat za pelengiranje *(v.)* uz pomoć elektromagnetskih valova; isto što i radio-goniometar.

radio-reporter, -era — izvješćivač radio-stanice, novinar koji pribavlja i obrađuje vijesti za radio-emisije.

radioskopija (*isp.* radio²... + skopeo — gledam) liječnički pregled s pomoću rendgenskih zraka.

radio-sonda (*isp.* radio²... + sonda) — precizan meteorološki instrument za ispitivanje viših slojeva atmosfere (zračnog plašta koji obavija Zemlju); radio-sonde se svakoga dana puštaju s aeroloških stanica i dižu se do velikih visina (i do 20km); na svom putu radio-sonda električnim putem mjeri temperaturu, tlak i vlagu u zraku i sve ove podatke istodobno šalje putem radija stanici s koje je pošla; tako dobiveni podaci veoma su važni za prognoziranje vremena, za osiguranje zrakoplovstva i za potrebe poljoprivrede; **radio-sondaža** — mjerenje s pomoću radio-sonde.

radio-stanica — uređaj za radio-emisije i za radio-primanja.

radio-tehnika, 3. -ci (*isp.* radio²... + tehnika) nauka koja se bavi proučavanjem metoda i sredstava za prenošenje glasova, a u novije vrijeme i slika (televizija) na veće udaljenosti; općenito — svi poslovi koji se tiču postavljanja radio-uređaja i televizijskih aparata; *prid.* **radio-tehnički; radio-tehničar** — tko se bavi radio-tehnikom.

radio-telefonija (*isp.* radio... + telefon) općenit naziv za sistem bežičnog prijenosa i primanja glasova na veće udaljenosti putem radio-stanica; *prid.* **radio-telefonskī.**

radio-telegrafija (*isp.* radio²... + telegrafija) brzojavljanje bez žica, prenošenje Morseovih znakova bežičnim putem; *prid.* **radio-telegrafskī; radio-telegrafist(a)** — službenik koji se bavi radio-telegrafijom (na brodovima, u avionima itd.); **radio-telegram** — brzojavka predana putem radio-telegrafije; *isp.* radiogram.

radio-teleskop — uređaj za proučavanje kozmičkih valova u radioastronomiji.

radio-televizija — 1. ustanova koja stvara i emitira televizijske i radijske programe; 2. prijenos audio-vizuelnih programa sredstvima radio-tehnike.

rādio-terāpija (*isp.* radio²... + terapija) liječenje radioaktivnim tvarima.
rādio-vālovi — elektromagnetski valovi koji služe za prijenos signala u radio-tehnici (ultrakratki, kratki, srednji, dugi).
radirati, rādīrām *lat.* (radere — strugati, otrti) 1. strugati; 2. nešto napisano brisati (gumom ili nožićem); 3. slikati iglom za graviranje (npr. u bakru); **radirer** — umjetnik koji izvodi radirunge, bakrorezac, bakropisac; **rādīrguma** — guma za brisanje napisanog teksta (trljanjem), brisalo, brisalica, katkada i u njem. obliku **radīrgumi** (Vojnović); **radírung,** *mn.* -zi (*njem.* Radierung) — slika ili crtež dobiven radiranjem (bakropis, bakrorez).
rādist(a), *2. mn.* rādīstā — isto što i radio-telegrafist.
radium *v.* radij.
radius *v.* radijus.
Radix omnium malorum avaritia *lat.* (*čit.* rādiks...avarīcija) Korijen sviju zala je lakomost.
Radix studiorum amara *lat.* (*čit.* rādiks...) Početak nauke je gorak.
rádla *njem.* (Rad — kotač, točak) kotačić za rezanje tijesta, kovrtač, devermaviš, mavišnjak; *isto i* **rādl** *(m. roda).*
rādōn, -óna — *kem.* radioaktivni element; plemeniti plin; atomska težina 222, redni broj 86, *znak* Rn; poznat i pod imenom *rādijeva emanácija; isp.* niton.
rādoš *mađ.* (raadás) dodatak, prilog.
rādula *lat.* 1. nazubljeni dio usta kod glavonožaca (za hvatanje i usitnjivanje hrane); 2. vrsta mahovine, lišaja (na raslinju).
rādža¹, *2. mn.* rādžā *sanskrt.* titula feudalnih knezova i domaćih vladara u Indiji; *isp.* maharadža; *v. i* rani.
rādža² *v.* raža.
Rādžastān (Rajahstan) — savezna država u Indiji; glavni grad Jaipur.
Radžija *tur.* (žen. ime) »ona koja moli«, »ona koja se nada da će joj želji biti udovoljeno«.
rāf, rāfa, *lok.* rāfu *tur.* stelaža, polica, stalak; pregrada, pretinac.
RAF — *skrać. za engl.* Royal Air Force, tj. kraljevske zračne snage (u Vel. Britaniji).
rāfa, *2. mn.* rāfā *v.* raf.
Rāfael *hebr.* »bog liječi«; inače u slikarstvu ime koje se često uzima umjesto Raffaello Santi (1483—1520), glasoviti talijanski slikar i graditelj iz doba renesanse; *prid.* **rāfaelskī.**
rāfal, *2. mn.* rafālā *franc.* (rafale) 1. neprekidno pucanje iz mitraljeza; brza, učestala paljba iz vatrenog oružja uopće; 2. jak zamah vjetra; vihor na mahove, na saganak *(v.); prid.* **rafālnī.**
raffinement *franc.* (*čit.* rafinmān) profinjenost; *v.* rafiniranost.
rāfija, *2. mn.* rāfījā (*madagask.; lat.* Raphia ruffia) — liko jedne afričke palme; služi za povezivanje u voćarstvu, za pletenje košara i sl.
rafinācija *franc.* proces čišćenja neke sirovine i izdvajanje njenih sastojaka (obično nekorisnih i neugodnih); **rafināda** — pročišćen (rafiniran) šećer; **rafinērija** — tvornica za pročišćivanje petroleja, šećera i dr.; **rafinēr,** -era — radnik u rafineriji, pročišćivač; **rafinírati,** -finīrām — 1. pročistiti, čistiti, bistriti; 2. *prenes.* profiniti, ugladiti, istančati; **rafinīrān** — 1. pročišćen, očišćen, izbistren; 2. *prenes.* profinjen, uglađen; istančan, izoštren, prepreden, lukav, dosjetljiv, dovitljiv; izvještačen, pretjeran; **rafinīrānōst,** -osti (**rafinmān,** -ána) — profinjenost, uglađenost, istančanost, izoštrenost, prepredenost, lukavost, dosjetljivost, dovitljivost; izvještačenost, pretjeranost; mudričenje, mudrijašenje, cjepidlačenje; *isto i* **rāfinovati,** -ujēm *i* **rafinisati,** -šēm; *prid.* **rāfinovān** *i* **rafinisān;** *izv.* **rāfinovānōst** *i* **rafinisānōst,** -osti; **rafinóza** — 1. vrsta šećera bez slatkog okusa; 2. male količine šećera u repi.
rafioli *(mn. m. r.) tal.* (ravioli) valjuščići od sjeckanog mesa.
rāfunk *v.* rauhfang; **rafunkirer** (*njem.* Rauchfangkehrer) — dimnjačar, odžačar.
rāgač, *2. mn.* rāgāčā *tal.* (ragazzo) dječak, mladić (Nar.).
ragāde, ragādā *(mn. ž. r.) grč.* (rhagádes) bolne i krvave pukotine na tvrdoj i suhoj koži (obično na dlanovima i tabanima), napukla koža uopće, prsnuće dojke i sl.
ragādīn, -ína — vrsta suknje (M. Božić).
ragar *šved.* naziv za frajera, tediboja *(v.)* u Švedskoj (*isp. engl.* ragger — galamdžija, izgrednik).
ragāstōv, -óva, *2. mn.* ragastōvā *mađ.* (ragasz — kit, ljepilo) 1. okvir prozora; 2. dovratak, dovratnik.
rāgbet, *2. mn.* rāgbetā *tur.* (ragbet) želja, žudnja, nagnuće, sklonost; zadovoljenje, zadovoljstvo; poštovanje, uvažavanje, vrijednost, cijena.
rāgbi, -ija *engl.* (rugby, po imenu engl. grada [Rugby] gdje je nastao) nogometno-rukometna igra jajolikom loptom i sa vrlo slobodnim pravilima (dopuštene su neke su-

rovosti); **ragbist(a),** *2. mn.* ragbīstā — igrač ragbija; *isto i* **ragbijaš,** -āša.
Ragib *tur.* »onaj koji teži za nečim«.
...ragija *grč.* (regnymi — trgam, kidam, kršim) tok, tijek, tečenje, struja (*isp.* hemoragija).
ragioniere *tal.* (*čit.* rađonijere) računovođa, knjigovođa (Begović).
raglan, -āna *engl.* vrsta kroja gornjeg kaputa (po lordu Raglanu); rukavi ukoso krojeni, idu od samog okovratnika, a nisu ušiveni kao kod običnog zimskog kaputa.
ragnarek *skand.* (ragnarök) sudbina bogova, propast svijeta u nordijskoj mitologiji.
ragoût *v.* ragu.
ragtime *v.* regtaim.
ragu, -ua, *mn.* -ui, 2. raguā *franc.* (ragoût) 1. jelo od više vrsta parenog mesa i gljiva u začinjenom umaku; gusta juha; paprikaš; 2. mješavina, smjesa uopće; *isp.* quel ragoût.
Ragusa — 1. tal. naziv za naš Dubrovnik; 2. pokrajina na Siciliji i njezin glavni grad; **raguzírati,** raguzīrām *franc.* (raguser) iznevjeriti, izdati, lagati, varati (Matoš).
rahat *prid. indekl. tur.* (rahat) bezbrižan, miran, spokojan; zadovoljan; udoban, ugodan, povoljan; neuznemirivan; komotan; *isto i* **rahatan,** -tna, -tno; **rahatluk** — odmor, počivanje; spokojstvo, bezbrižnost; udobnost; **rahat-lokum** (*isp.* lokum) — poslastica od rižina brašna, šećera i aromatskih ulja (zovu ga još i **rahatluk, ratluk, rat-lokum**); **rahatovati,** -ujēm — uživati; **rahatsuz** (*tur.* syz — bez) — uznemiren, nemiran, nespokojan.
Rahela *hebr.* »strpljiva« *ili* »ovčica«; u *Bibliji* kći Labanova, žena Jakobova, majka Josipova.
Rahíma *tur.* »milostiva«.
rahítis (*akc. i* -ìtis) *grč.* (rachis — hrptenjača) »engleska bolest« — dječja bolest koja se ponajviše očituje u poremećenju pravilnog razvoja kostiju uslijed poremećaja izmjene tvari; **rahitičan,** -čna, -čno — 1. koji se odnosi na rahitis; 2. *prenes.* uveo, mlohav, slab, nerazvijen; **rahitičar** — čovjek koji boluje od rahitisa.
rahle, -ta *i* **rahle,** rahlī *(mn. ž. roda) tur.* (rahle) vrsta (sklopivog) stalka za čitanje; *isp.* leturin, pult.
Rahman, -āna, 5. Rahmāne *tur.* (*skrać. od* Abdurahman) »milostivi«.
rahmet *tur.* (rahmet) 1. milost, milosrđe, oproštenje grijeha; 2. blagoslov s neba, plodonosna kiša; 3. pokoj, mir (mrtvima); **Alah rahmet olsun** — neka mu Alah bude milostiv (pokoj mu duši); **rahmetli** *prid. indekl.* — pokojni; **rahmetlija** — pokojnik.
raht, rahta *tur.* (raht) orma, ham, nakit za konja; *isp.* oraktiti.
rahvan *v.* ravan.
rahvanija *v.* ravanija.
RAI — *skrać. za tal.* Radiotelevisione Italiana (Talijanska radio-televizija).
raid *v.* reid.
Raif *tur.* »milosrdni«, »milostivi«, »dobrostivi«; *žen.* **Raìfa.**
raison *v.* rezon; **raison d'etre** (*čit.* rezon-detr) razlog postojanja, smisao.
Raizuli (Mulai Ahmed ben Mohammed; 1868—1925) marokanski sultan; pobunio se protiv sultana u Carigradu, a kasnije se stavio na čelo i nekim ustaničkim plemenima; bio je i protivnik poznatog revolucionara Abd-el-Krima, koji ga je zarobio, te je u zarobljeništvu i umro (Tin).
raja *tur.* (raijje) 1. u bivšoj Turskoj — podanici, kmetovi (obično nemuslimani); sirotinja; 2. svjetina, mnoštvo, masa; *prid.* **rajin; rajinskī; rajetin** — kršćanin u Turskoj koji je morao plaćati harač; podanik, kmet; *prenes.* siromašan, prezren čovjek; *prid.* **rajetinskī.**
Rajahstan *v.* Radžastan.
rajber, *2. mn.* rajbērā *njem.* (Reiber) kuka na vratima ili na prozoru (služi za otvaranje odn. zatvaranje).
rajc *njem.* (Reiz) dražest, draž, čar, milina, podražaj, izazovnost; **rajcati,** -ām (reizen) — dražiti, podraživati, uzrujavati, izazivati; *isto i* **rajcovati,** -ujēm.
rajčul *v.* rajtšul (Stj. Mihalić).
rajer, *2. mn.* rajērā *njem.* (Reiher — čaplja) veliko pero kao ukras na šeširu ili u kosi.
rajetin *v.* raja.
rajetluk *v.* rahatluk.
rajf, rajfa *njem.* (Reif) kotač, obruč; **rajfrok** (*njem.* Reifrock) — krinolina *(v.).*
rajh, rajha *njem.* (Reich) država, carstvo (redovito se misli na njemačku državu); **Trećī Rajh** — nacionalsocijalistička (fašistička) Njemačka; **rajhsbank** (Reichsbank) — njemačka državna banka; **rajhskancler** (Reichskanzler) — državni kancelar, predsjednik vlade u Njemačkoj do god. 1945; **rajhsmarka,** 3. -ki, *2. mn.* -mārākā (Reichsmark) — novčana jedinica u Njemačkoj, njemačka marka; **rajhstag** (Reichstag) — njemački parlament; **rajhsver** (Reichswehr) — njemačke oružane snage poslije prvoga svjetskog rata (Hitler uveo naziv *Wehrmacht*).
rajmeraj, -āja *njem.* (Räumen — spremanje, čišćenje) tzv. »veliko spremanje«, opće čišćenje kuće, a kako je pri tom obično sve

razmetano, ista se riječ često uzima upravo u obrnutom značenju: nered, kaos, darmar.

Rajmond, Rajmund *germ.* »mudri zaštitnik«.

Rajna (*njem.* Rhein, *lat.* Rhenus. *franc.* Rhin) velika rijeka u zapadnoj Evropi; **Die Wacht am Rhein** (*čit.* di vaht am Rajn) — Straža na Rajni, naslov njemačke himne *Deutschland über alles...*

rajnčk, *2. mn.* rajnčkī (prema imenu rijeke *Rajne*) — stari naziv za dukat i kasnije za forintu *(rajnska forinta)* što su se kovali negdje u području Rajne; *isto i* **rajnčka** *(ž. r.)*.

rajndlika, 2. -ci *njem.* (*dijal.* Reindl) plitka posuda za kuhanje, šerpenja, šerpa, kozica, rukačica, padela, kastrola; *umanj.* **rajndličica.**

Rajner *germ.* »mudri junak« (po jednom austrijskom nadvojvodi toga imena zvala se i jedna ulica u Zagrebu *Rajnerova;* to je današnja *Ulica 8. maja 1945*) (Krleža).

rajngla *v.* rajndlika.

Rajnhard *germ.* »mudri savjetnik«.

rajnvajn *njem.* (Rhein — Rajna + Wein — vino) rajnsko vino (uz rijeku Rajnu u Njemačkoj su glasoviti vinogradi).

rajolanje *v.* rigolanje.

rajon[1], -ōna *franc.* (rayon) 1. najmanja upravna jedinica narodne vlasti u gradu (sastoji se od nekoliko uličnih blokova; kod nas zastaruje, jer je izvršena drugačija podjela gradskog područja); četvrt, kvart; općina; 2. kotar; 3. područje djelatnosti; djelokrug, domašaj, doseg; 4. dvorište kasarne, krug, vojničko vježbalište (Krleža); *prid.* **rajonskī; rajonizacija** — podjela na rajone, raspoređivanje na područja; **rajonirati,** -onīrām — podijeliti na područja; rasporediti po rajonima.

rajon[2], -ōna *engl.* (rayon) sintetičko vlakno, vrsta umjetne svile: *isp.* rejon[2].

rajonizacija *v. pod* rajon[1]; **rajonizirati,** -izīrām — *isto što i* rajonirati (ibidem).

rajsbret, *2. mn.* rajsbrētā *njem.* (Reissbrett) crtaća daska; četvrtasta daska od mekana, obično jelova drveta (kao podloga za crtanje).

rajscajg *njem.* (Reisszeug) pribor za tehničko crtanje.

rajsfeder *njem.* (Reissfeder) — crtaće pero za povlačenje linija tušem.

rajsferšlus *njem.* (Reissverschluss) zupčani zatvarač, zatvarač na poteg; »smičak« (u Lici); isto i ciferšlus i zip.

rajskoh *njem.* (Reis — riža + *isp.* koh) u kuharskom jeziku naziv za vrstu kolača od riže.

rajsmel *njem.* (Reis — riža + Mehl — brašno) samljevena riža, rižino brašno; služi za hranu, a škrob se upotrebljava za puder i za šminku; u istočnim se zemljama, npr. u Japanu, iz provrelog rižinog brašna pripravlja rižino vino, rižino pivo, a i rakija, tzv. arak (*v.* arak[2]).

rajsnegl *njem.* (Reissnägel) — čavlić sa širokom glavom za pričvršćivanje čega na što, pribadač, puntina *(tal.)*.

rajspulver *njem.* (Reis — riža + Pulver — prah) *v.* rajsmel.

rajšina, *2. mn.* rajšīnā *njem.* (Reisschiene) veliko ravnalo za crtanje s okomitom prečagom na jednom kraju; upotrebljava se za izvlačenje dugih ravnih linija, osobito paralelnih i okomitih.

rajt *engl.* (right — pravilan) *u tenisu:* ispravan, pravilan udarac.

rajtati, -ām *njem.* (reitern — rešetati) 1. razarati, činiti nered, rušiti; 2. trošiti (lakomisleno), bacati novac, rasipati.

Rajter *v.* Reuter.

rajthozne *njem.* (Reithose) hlače za jahanje, ozgo široke, a uz koljena i listove usko priljubljene.

rajtpajč *njem.* (reiten — jahati + Peitsche — bič) specijalan bič kakvim se služe jahači: na jednom kraju kratkog bičala kožom presvučena ručka, a na drugom kožna petlja (u djelima naših pisaca čest rekvizit, osobito austrijskih, konjičkih oficira); *isp.* stik.

rajtrok *njem.* (Reitrock) kaput posebnoga kroja za jahanje, čvrsto priljubljen uza struk (Đalski).

rajtšul, *2. mn.* rajtšūlā *njem.* (Reitschule) škola jahanja, jahalište, jašionica; *isp.* manež.

rajzbret *v.* rajsbret.

rajzeberajt *njem.* (Reise — putovanje + bereit — pripravan) pripravan za put, spreman za odlazak, odjeven za izlazak iz kuće.

rajzefertig (*njem.* fertig — gotov) *v.* rajzeberajt.

rajzefiber *njem.* (Reise — putovanje + Fieber — groznica) »putna groznica«, strah pred putovanjem, nelagodan osjećaj koji neke osobe imaju pred polazak na veće putovanje (nestrpljivost, besanica, uzrujanost i sl.).

rajzender *njem.* (Reisende) *prvotno* putnik, »drumoder«, osobito mladi kalfa koji je putovao da stekne radnog iskustva; *kasnije* (valjda jer su takvi putnici zlorabili susretljivost svojih domaćina) razbojnik; *isp.* landštrajher.

ràka, 3. ràci, *2. mn.* rākā *lat.* (arca) grob, grobnica; škrinja (mrtvačka), lijes, kovčeg, sanduk (mrtvački).

ràkām, -āma *tur.* (rakam — broj, račun, pismo) račun, računanje; **rakàmica** — računica; **ràkamiti,** -īm — računati.

rakàmati, -ām *tal.* (ricamare) vesti, izvesti (izvēsti).

ràkčīn, -ína *ar.* (arakčin) vrsta kape (u južnim krajevima).

raket[1] *v.* reket.

raket[2] — *muz.* vrsta drvenog duhačkog instrumenta (u upotrebi u 15—17. st.).

rakèta *njem.* (Rakete *od* Rocken — preslica [u vezi s prvotnim pirotehničarskim oblikom rakete]) 1. granata koja se kreće po zakonu reakcije (*v.* ràketni mòtōr); upotrebljava se u ratne svrhe (zapaljive rakete), za osvjetljivanje, a također i za signalizaciju i iluminaciju (za vatromete); 2. zračno vozilo (letjelica) na reaktivni pogon koje služi za stratosferske letove; 3. jedno od imena za *soliter* (građevina, *v.*); *prid.* **ràketnī; ràketnī mòtōr** (*ili* **rèaktīvnī pokrètāč**) — motor kojemu se djelovanje osniva na principu odskakivanja ili reakcije mlaza plina što iz njega istječe; goruća tvar, sadržana u raketi, goreći daje plinove koji — izbijajući jakom strujom — otiskuju raketu u suprotnom smjeru; **ràketnō gòrīvo** — pogonsko sredstvo za lansiranje raketa (oksidand); **ràketnō òrūžje** — projektili na raketni pogon.

raketòdrom (*isp.* raketa *i* aerodrom) uzletište za rakete, mjesto odakle se ispaljuju rakete (riječ sasvim nova u vezi sa sve češćim ispaljivanjem raketa u svemir); *isto i* kozmòdrom.

ràkija, *2. mn.* rākījā *tur.* (raki; *isp.* arak) poznato alkoholno piće.

ràki-sàpūn, -ūna (*tur.* raki) — blag, mekan, fin, mirisan *ili* iraki — irački, iz Iraka, tj. s istoka) — mirisav, parfimirani sapun; *isto i* **rakìli-sapūn.**

Ràkóczi (*čit.* Rākoci) — prezime mađarske aristokratske porodice, snažno vezane uz hrvatsku povijest; Ferenc (Franjo) I. — muž Jelene Zrinjske (kćeri Petrove); sudjelovao u uroti, ali je bio pomilovan; njihov sin Ferenc (Franjo) II. (1676—1735) bio vođa nekoliko ustanaka protiv Habsburgovaca i god. 1705. proglašen mađarskim kraljem; kasnije poražen, otišao u emigraciju i umro u Turskoj; na svome je dvoru držao malen orkestar te je njemu u počast komponiran poznati **Ràkóczi-marš** — koračnica na mađarske narodne motive (kompozitor nepoznat, a u današnjem obliku harmonizacija od Vaclava Ružičke iz početka 19. st.) (Krleža).

ràkūn, -ūna (*engl.* racoon) — vrsta američkog malog medvjeda.

ràkurs, *2. mn.* rakūrsā *franc.* (raccourcir — skratiti) izvod, kratak sadržaj, sažetak, a osobito slika u filmu koja osvjetljuje neki kratki moment (npr. ustrašeno lice neke žene u masovnoj sceni, sasvim približeno publici); rakurs znači i kut, ugao filmskog snimanja; *normalni rakurs* — kamera snima iz položaja u visini uspravljenog čovjeka; *žablji* ili *donji rakurs* — kamera snima iz »žablje« perspektive, tj. odozdo; *ptičji* ili *gornji rakurs* — kamera snima iz »ptičje« perspektive, tj. odozgo.

ralàntīr, -íra *franc.* (ralentir) 1. *u avijaciji:* usporenje vožnje, smanjenje brzine; 2. *u kinematografiji:* izraz za usporenu projekciju kako bi se mogli dobro promotriti različiti pokreti (katkada se takva projekcija upotrebljava i za postizavanje šaljivih efekata).

Ralf *engl.* (*čit.* Rēlf) *hipok.* prema Rudolf.

rallentando *tal.* (rallentare — usporiti) *muz.* usporavajući (tempo izvođenja); **rallentando ma non troppo** — usporavajući ali ne previše.

rally *v.* reli.

ràma[1] *njem.* (Rahmen) okvir; *isto i* **rām,** rāma, *lok.* rāmu, *mn.* rāmovi.

ràma[2] *ind.* utjelovljeno božanstvo Višnu u brahmanskoj mitologiji (sedmo utjelovljenje).

ramàdan, -āna *v.* ramazan; **Ramàdān** *tur.* ime djetetu što se rodi o ramazanu.

Ramajána (*ind.* životni put Rame) — veliki staroindijski ep (oko 24.000 distiha) iz 4. ili 3. st. pr. n. e.; prikazuje pustolovine kraljevića Rame u borbi za otetu mu ženu.

ramàzān, -āna *tur.* (ramazan) deveti mjesec muslimanske Mjesečeve godine; mjesec posta i suzdržavanja od tjelesnih užitaka danju; *prid.* **ramàzānskī; Ramàzānskī bàjram** — muslimanski blagdan (počinje prvoga dana mjeseca ševala, nakon ramazanskog posta).

ramètli *v.* rahmet.

ràmiferan, -rna, -rno *tal.-lat.* (rame — bakar + ferre — nositi) koji sadrži bakra, bakronosan.

ramifikàcija *lat.* (ramus — grana + ...fikacija, *v.*) račvanje, grananje; razgranjenost, razgranatost, razgranjivanje.

ràmija (*malaj.*) vrsta koprive (daje veoma fino vlakno i služi za proizvodnju tkanina, užadi i sl.)

Ràmiz *tur.* »onaj koji je vješt alegoričnom (*v.*) govoru«; *žen.* **Ramìza.**

ramnóza *lat.* šećer kojega ima u mnogim glikozidima (*v.*; zato te glikozide i nazivamo *ramnozídima*).

rámpa *franc.* (rampe) 1. *kazal.* niz žarulja poredan na podu pored pozornice za njezino osvjetljenje, a također i pregrada koja ih prekriva sa strane gledališta; *prenes.* mjesto na pozornici najbliže publici; 2. uzdignut kolni prilaz k zgradama; 3. *vojn.* postolje za izbacivanje raketa i projektila (**lansírna rámpa** — uređaj za lansiranje svemirskih raketa); 4. ograda na stubištu, priručje, gelender; 5. prečaga koja se diže i spušta radi otvaranja i zatvaranja prolaza na mitnicama ili na prijelazima preko željezničkih pruga; brklja, branik; 6. sprečavanje, blokada (u sportskim igrama); **spústiti rámpu** — spriječiti, zabraniti, onemogućiti (»naši su prehrambeni stručnjaci spustili rampu za prodaju takvih proizvoda«; *Novine*); **rámpār,** -ára — željeznički službenik koji rukuje rampom.

rámpaš *njem.* (Rampes) kiselkasto mlado vino, mošt u vrenju (koji više nije sladak, nego je već »cikao«).

ramponírān *germ.-tal.* oštećen, uvenuo, pokvaren.

rämstek *engl.* (rumpsteak) odrezak goveđega mesa od stražnjeg dijela.

rámšl *njem.* (Ramsch — manje vrijedna. »bazarska« roba) vrsta kartaške igre, isto što i frišefire, bato i mauš.

ran *engl.* (run — trčanje; utrka) navala ulagača na blagajnu (kad se pronese glas da je banka pred bankrotom).

rának, -nca, *2. mn.* ránācā *njem.* (Ranzen) torba (vojnička), telećak, uprtnjača, naprtnjača; *umanj.* **rănčić,** *2. mn* rănčīćā.

rának, rānča, *2. mn.* ránāčā — prenosivi sklopljivi krevet, mornarska visaljka za ležanje, preklopna postelja.

rana in fabula *lat.* žaba u basni (koja se videći vola napuhavala ne bi li postala velika kao on, dok se na kraju nije raspukla).

ráncig *v.* ranketiv.

ránč *španj.* (rancho) u Latinskoj Americi — farma sa specijalno razvijenim marvogojstvom; *isp.* salaš, majur, hutor; **ránčer** — farmer, stočar, poljodjelac, ratar; **ránčeri** (*španj.* rancheros) — mehikanski seljaci španjolsko-indijanskog podrijetla, izvrsni radnici, jahači, lovci.

ránd — novčana jedinica Južnoafričke Republike (100 centa).

rándes, *2. mn.* rándēsā *v.* randevu; *isp.* rendes.

randèvū, -ua, *mn.* -ūi, 2. randevūā *franc.* (rendez-vous) ugovoreni sastanak; »spoj«; mjesto sastanka; sastajalište, zborište.

rándmān, -ána *franc.* (rendement) prinos, iskorištenje, dohodak.

randomizácija *engl.* (random — nasumce) izbor izvršen nasumce.

ránfla, *2. mn.* ránflā *i* ránflī *njem.* (Ranft — okrajak) optok, opšav, brid.

räng, ränga *franc.* (rang — red, vrsta) stupanj, čin, dostojanstvo, kategorija, stepen, položaj, vrsta, kakvoća; **räng-lìsta** — popis po rangu; *isp.* ranžir.

ranger *v.* rendžer; **Ranger** — ime nekim američkim raketama (umjetnim satelitima).

rangírati (*isp.* rang) — glagol koji u najnovije vrijeme zamjenjuje *ranžirati* u značenju: dodjeljivati rang, određivati društveni položaj i sl.; *isto i* **rángovati,** -ujem.

rángla *v.* rajndlika (Dončević).

rani *sanskrt.* kneginja, kraljica; žena radžina (*v.*), radžinica.

rankètiv *njem.* (ranzig, *tal.* rancido) upaljen, užežen (hrana); *isto i* **rankètljiv.**

rankóntr *franc.* (rencontre) susret, sastanak; sukob, sudar; dvoboj; povoljna prilika, zgoda, povoljan slučaj; *trg.* broj neke strane iz glavne knjige u drugim knjigama.

rántlika *v.* rajndlika.

ranula *lat.* oteklina u obliku ciste (*v.*) ispod jezika; razvija se zbog začepljenja odvodnog kanala podjezične žlijezde.

ranz des vaches *franc.* (*čit.* ran [s] de vaš) švicarska pastirska pjesma i ples.

rànžīr, -íra (*isp.* rang) — raspored, razmještaj u nekom redu prema veličini, po stupnju važnosti (ljudī, knjigā); svrstavanje, postrojavanje, dovođenje u red, sređivanje, klasificiranje; **rànžīrnī** — gdje se ranžiraju vagoni (ranžirni kolodvor); **ranžírati,** rànžīrām — raspoređivati, razmještati; urediti; uređivati, svrstavati, postrojavati, sređivati, klasificirati; postavljati u red željezničke vagone; prikopčavati, ukopčavati; biti u rangu (npr. ranžirati u službi ispred nekoga).

ránj, ránja *tal.* (ragno) vrsta ribe (duguljasta plosnata riba s otrovnim perajama).

ránjac, ránjca (*isp.* ranač) postelja, krevet (»A sakramentska sutrašnjica bila je u onom ušljivom ranjcu«).

rapakívi *fin.* vrsta granita (*v.*) crvene boje; dolazi u Finskoj, a primjenjuje se u graditeljstvu.

Rapagnetta (*čit.* Rapanjéta) — tobožnje pravo prezime talijanskog pjesnika D'Annunzija, kako se može čitati u mnogim priručni-

cima; istina je, međutim, u tome da je Gabrijelu na krstu kumovao don Camillo Rapagnetta, pa su pjesnikovi klevetnici poslije nekoliko godina počeli tvrditi da mu je to pravo prezime (*v.* Viktor Car Emin, *Dannuncijada*, izdanje Zore, Zagreb).

rapen (*orig.* Rappen) stoti dio švicarskog franka; zapravo je to švicarski izraz za njem. *Rabe* (gavran), čime su se rugali loše izvedenom orlu na novčanici.

rápīd, -ída *engl.* (*isp.* rapidan) 1. brzica, bujica; 2. brzi vlak, ekspres.

rápīdan, -dna, -dno *lat.* (rapidus) brz, hitar, plahovit, živahan, žustar, žestok, nagao, prijek, strelovit, munjevit, iznenadan; *izv.* **rapídnōst**, -osti.

rapína *lat.* (rapina — grabež, otimanje) *pravn.* razbojstvo, silovito grabežno oduzeće stvari.

rapíra *franc.* (rapière) 1. *zast.* ratno oružje za sječenje i bodenje, s dugačkim ravnim i dvosjeklim sječivom; 2. hladno oružje za bodenje, s dugačkim četverouglatim sječivom i s kuglicom na vrhu; upotrebljava se u školskom i sportskom mačevanju: *isto i* **rápīr**, -íra (*m. roda*).

rápl *njem.* (Rappel) ludovanje, napadaj ludovanja, bjesnilo, isticanje neke fiksne ideje; **ráplati**, -ām — ludovati; bulazniti; *isto i* **ráplovati**, -ujēm.

rapóntik *lat.* (rheum rhaponticum) isto što i rabarbara.

ráport, *2. mn.* ráporātā *franc.* (rapport) 1. usmena ili pismena obavijest upravi ili višoj ustanovi; 2. izvještaj o izvršenoj preuzetoj obavezi; 3. *vojn.* službeni izvještaj, predstavka; 4. *vojn.* službeni razgovor pretpostavljenog i podčinjenog u određeno vrijeme i po propisanom postupku; obično se na takvom raportu rješavaju »kratkim putem« usmene molbe, izriču kazne za sitnije prekršaje i sl.; isp. kod Krleže: »prijavak — domobranski naziv za raport, na kojem su se izricale disciplinske kazne, saslušavale molbe i žalbe i sl.«; 5. *v.* report; **raportírati**, -pòrtīrām — izvijestiti; podnijeti raport; *isto i* **ráportovati**, -ujēm.

Rappan-kup — stari naziv za Intertoto-kup.

rappen — stoti dio švicarskog franka (*isp.* rapen).

rapprochement *franc.* (*čit.* raprošman) zbliženje, približavanje; u diplomaciji izraz za poboljšanje odnosa između država.

raprezentácija *v.* reprezentacija.

raprošmān *v.* rapprochement.

rápsōd, -ōda, 5. rápsōde *grč.* (rapsōdos) putujući pjevač u staroj Grčkoj koji je uz pratnju lire pjevao epske pjesme; *prid.* **rapsódov**; **rápsōdskī**; **rápsōdija** (*akc. i* **rapsódija**) — 1. pjesma rapsoda; 2. *muz.* fantazija na temu narodnih pjesáma ili narodne predaje.

raptus *lat.* (*akc.* ráptus) 1. otmica, otimačina, grabež, razbojstvo; 2. nenadani nastup jake uznemirenosti (znak duševne bolesti); zanesenost, ponesenost, bijes.

rāra *lat.* rijetkosti.

rara avis *lat.* (*akc.* rāra ávis) »rijetka ptica«; velika rijetkost, »bijela vrana«; *isp.* rari nantes.

rarébus (*isp.* rebus) — vrsta zagonetke (rebusa) kod koje se glasovi, izostavljeni kod rješavanja rebusa, čitaju iza glasova prethodno riješenog zadatka.

rari nantes *lat.* (*akc.* rāri nántes) rijetki plivači, tj. ljudi kakvih je malo (po jednom stihu iz Vergilijeve *Eneide*); *isp.* rara avis.

rarissima *lat.* najveće rijetkosti.

raritas dentium *lat.* (*čit....* dencijum) rjetkoća zubiju, rjetkozubost.

rarìtet, -éta (rarus — rijedak) rijetkost, osobita stvar, nešto izvanredno, nesvakidašnje, skupocjeno.

ras[1], rása *etiop.* vojvoda, vojskovođa; knez, princ; carski namjesnik; zapovjednik, upravnik.

ras[2] *ar.* vršak brda; rt, predbrežje.

rása[1], *2. mn.* rāsā *španj.* (raza) soj, vrsta, sorta, traga, kov, pasmina; specifična osobina, odlika; originalnost, individualnost; termin koji je uveo g. 1740. prirodoslovac J. Buffon za oznaku podrazdjela vrsta životinja i bilja; **ljúdskē rāse** — historijski nastale grupe ljudi, obilježene određenim skupom drugorazrednih vanjskih fizičkih osobina (bojom kože, očiju, kose, formacijom glave, uzrastom i sl.); temeljne pak crte fizičke organizacije čovjeka (gradnja kostura, mišića, mozga) jednake su kod ljudi svih rasa; čitavo čovječanstvo predstavlja jedinstvenu biološku vrstu. U procesu ekonomskog i kulturnog razvitka vršilo se i vrši se rasno miješanje, miješanje rasnih obilježja koja se podčinjavaju društvenim zakonitostima; *prid.* **rásnī** (*v.*).

rása[2], *2. mn.* rāsā *grč.* (rhasion) gornja haljina u redovnika (isto što i *lat.* palij).

rascufati, -ām (*isp.* cufati) raščupati, raščehati, raščerupati (u govornom jeziku npr. »metlica se rascufala«).

Rasēma *tur.* »slikarica«, »crtačica«.

rasfránclati, -ām (*isp.* francla) raščupati, raskidati, razderati, izrojtati.
rasfriškati, -ām (*isp.* frižak) osvježiti (Begović), okrijepiti; *povrat.* »doći k sebi« (od sna i sl.).
rasfronclati *v.* rasfranclati.
rash *engl.* (*čit.* reš) *med.* osip.
rásica — *umanj. prema* rasa; nekad pogrdni izraz za Dalmatinca (koji je pripadao tobože nekoj posebnoj maloj rasi).
Rásim *tur.* »slikar«, »crtač«.
rasìzam, -zma — »rasna teorija«, reakcionarno fašističko shvaćanje po kome rasna svojstva pojedinih naroda odlučuju o toku historije (kod toga svaki svoju rasu smatra najvrednijom); **rásist(a),** *2. mn.* rásīstā — pristaša rasizma; *prid.* **rasìstičkī.**
raskáhariti se, -īm se (*isp.* kahar — 2) zabrinuti se, rastužiti se, ožalostiti se.
ráskariti se *v.* raskahariti se.
raskàsapiti, -īm (*isp.* kasapin) razmesariti, razmrcvariti, raskomadati, rasjeći, isjeći, masakrirati.
raskòljnjik *mn.* -ci *rus.* pripadnik ruske vjerske sekte starovjeraca.
Raskòljnikov — lik iz romana F. M. Dostojevskoga *Zločin i kazna;* student koji ubija staru lihvarku da bi njenim novcem pomogao siromašne, ali se postepeno kaje i predaje u ruke vlastima (Krleža).
raskòmārditi, -īm (*isp.* komarda) rasjeći, razrezati, isjeći, izrezati.
raskomótiti, -kòmōtīm (*isp.* komotan) razodjeti, raspasati, olabaviti, popustiti (sve što steže npr. na odjeći ili obući), uopće učiniti sve radnje da se bi netko osjetio udobno, voljko i nestegnuto.
raskòrlatiti, -īm (*isp.* korlat) pustiti s lanca, osloboditi stēgā.
raskurážiti, -kùrāžīm (*isp.* kuraža) ohrabriti, osokoliti.
raskusúrati se, -ām se (*isp.* kusur) obračunati, izvesti račune načistac, razračunati; *isto i* **raskusúriti,** -kùsūrīm.
raskvàrtati se, -ām se *hrv.-tal.* (*prijedl.* raz + squartare) raščetvoriti se (Vojnović).
rásnī — 1. *prid. prema* rasa; 2. od dobre rase, čistokrvan, pravi, nepatvoren, nekrižan, neukršten; **rásnā diskriminàcija** — rasizmom zatrovana mržnja na pripadnike tzv. obojenih naroda, osobito na crnce u Americi; **rásnōst,** -osti — posjedovanje svih dobrih odlika jedne rase.
ràspa — društveni ples iz pedesetih godina našeg stoljeća, u $^4/_4$ taktu; plesači jedno nasuprot drugome, drže se za ramena i skaču mijenjajući kod skoka noge naprijed-natrag; zatim plesač uhvati ispod ruke desnu ruku plesačice svojom lijevom i tako se vrte u krugu jedno oko drugoga trčećim korakom na jednu pa na drugu stranu (može se reći da je danas taj ples gotovo sasvim napušten).
raspàrčati, -ām (*isp.* parče) raskomadati, razbiti cjelinu, usitniti, razdrobiti, iscjepkati; *izv.* **ràsparčānōst,** -osti.
raspèkmeziti se, -īm se (*isp.* pekmez) pretvoriti se u »pekmez«, očitovati veliku ljubaznost, raznježiti se, omekšati, oslabiti, »rastopiti se«, opustiti se, utonuti u uživanje i sl.
raspiláviti se, -pìlāvīm se (*isp.* pilav) predati se užitku, »rastopiti se« (od milja).
Rassemblement du Peuple Français *franc.* (*čit.* rasamblmān di pēpl fransē) Okup francuskog naroda, naziv stranke kojoj je bio na čelu general de Gaulle.
rastakuer *franc.* (rastaquouère) hohštapler *(v.)* (Matoš).
ráster, *2. mn.* rásterā *lat.* (rastrum — grablje) 1. grafički stroj za dobivanje vodoravnih, kvadratnih, knjigovodstvenih ili notnih linija na papiru; 2. u fotografiji — optički pribor za postizavanje plastičnosti otiska; 3. tlocrt gradskog naselja u kojem se ulice sijeku u obliku šahovske ploče (S. Batušić); **rastrírati,** rastrīrām — praviti linije, linirati; **ràstral,** -ala — crtačka sprava za pravljenje notnih linija; **rastrirer** — radnik grafičke struke koji priprema stroj (raster) za dobivanje horizontalnih, kvadratnih ili knjigovodstvenih linija na papiru.
rastòčnik *rus.* raspikuća, štetočinja (»pozvao je sovhoznike da čuvaju stado od rastočnika«; *Novine*).
rastrellamento *tal.* (*akc.* rastrelamènto) čišćenje okupiranog područja od nepoćudnih elemenata, policijska racija na protivnike okupacije (rastrello — grablje).
rastrírati i sl. *v.* raster.
ràš (po franc. gradu *Arrasu*) — vrsta nešto grubljeg sukna; *isp.* raša 3.
ràša *tal.* (rascia) 1. ženski nakit za glavu; 2. vrsta suknje; 3. vrsta debele tkanine (*isp.* raš).
raščèrečiti, -īm (*isp.* čerek) raskidati, raščetvoriti, osobito zaklano živinče.
Ràšid *tur.* »pobožni«, »onaj koji ide pravim putem«; *žen.* **Rašìda.**
raškùriti se, raškūrīm se (*isp.* škur) zamračiti, smračiti se, zanoćati.
rašòmon, -ōna — izraz stvoren prema japanskom filmu *Rashomon* (režiser Akira Kurosava, rođ. 1910) odn. prema noveli japanskog

pisca Riunosole, kao oznaka relativnosti i subjektivnosti istine: muškarac slijedi u šumi ženu koju napada razbojnik, a kasnije žrtva, napadač i svjedok pričaju svako svoju verziju događaja prema tome »kako tko od njih gleda«, pri čemu je zanimljivo da svaka verzija zvuči uvjerljivo, a uvijek su »krivi oni drugi«.

rašpa, *2. mn.* rāšpā *njem.* (Raspe, Raspel) 1. turpija, strugača, strugalica; 2. *v.* raspa; **rašpati,** -ām — turpijati, strugati rašpom.

raštel[1], *2. mn.* rāštēlā *lat.* (rastellum) *hist.* na hrvatsko-turskoj granici mjesto određeno za trgovinu koja se vršila uz straže sa obadvije strane.

raštel[2] *tal.* (rastello) gvozdena rešetka, roštilj, gradela.

raštimati, -ām (*isp.* štimati) — pokvariti sklad, razdesiti (osobito klavir); *isto i* **raštimovati,** -ujēm.

rat[1], rata *v.* raht.

rat[2] *v.* rahat.

rata *tal.* (rata) dio, obrok, otplata.

rati cautio *lat.* (*čit....* kaucio) odobrenje jamstva.

raticid, -ida *franc.-lat.* otrov za glodavce (miševe, štakore i sl.).

ratifikacija *lat.* (ratus — valjan + ...fikacija, *v.*) odobrenje, potvrda koju organi vrhovne državne vlasti daju međunarodnom ugovoru što su ga sklopili opunomoćenici ugovarajućih država; *prid.* **ratifikacionī; ratificirati,** -ficīrām — izvršiti ratifikaciju, potvrditi, odobriti (međunarodni ugovor); *isto i* **ratifikovati,** -ujēm.

ratihabitio *lat.* (*čit.* ratihabicio) naknadno odobrenje ništavog pravnog posla (koji je npr. sklopio opunomoćenik iako nije na nj bio ovlašten).

ratio *lat.* (*čit.* racio) razum, um; pamet; razbor; **ratio legis** (*akc.* r. lēgis) — smisao zakona; svrha koja se želi postići pravnom normom; **ratio iuris** (*akc.* r. jūris) — smisao prava (pravnog sistema uopće); **ratio ultima** — posljednji dokaz, posljednji razlog; *isp.* ultima ratio regum.

ratione conscientiae *lat.* (*čit.* racione konscijencije) po savjesti.

ratione officii *lat.* (*čit.* racione oficiji) po dužnosti.

rationes decidendi *lat.* (*čit.* raciones...) razlozi za odluku; **rationes dubitandi** — razlozi za sumnju; **rationes pro et contra** (*čit....* kontra) — razlozi *za* i *protiv.*

ratler *njem.* (Rattler) pas štakoraš.

ratluk *v.* rahat-lokum.

ratos *v.* aratos.

ratosiljati se, ratosīljām se (*isp.* aratos) — proklinjati, slati do vraga.

rat-proof (*čit.* retprūf) *engl.* (rat — štakor + proof — tvrd, siguran) zgrada sagrađena tako da ne mogu štakori u nju.

ratum et gratum *lat.* potkrijepljeno i odobreno.

raub *njem.* (Raub — razbojstvo, otimačina, grabež) izjava u kartanju da djelitelj uzima otkrivenog aduta; *glag.* **raubati,** -ām *i* **raubovati,** -ujēm — plijeniti, pljačkati, krasti; **rauber** *2. mn.* raubērā — razbojnik; **raubera i pandura** — dječja igra u kojoj panduri (policajci) hvataju raubere (razbojnike) (Krleža); u nekim krajevima takvu igru zovu »žandarlopē«; **raubriter** (*njem.* Ritter — vitez) u feudalno doba plemić koji se bavio pljačkom (obično nad putnicima, koji su prolazili njegovim posjedom); **raubšic,** *2. mn.* raubšīcā (*njem.* Schütze — strijelac) zvjerokradica, krivolovac; **raubšiceraj,** -aja — lovokrađa, krivolovstvo.

raudi, raudija, *mn.* raudiji *engl.* (rowdy) razbijač, galamdžija, vucibatina, grubijan, neotesanac.

raufankirar (*isp.* rauhfang) dimnjačar (Krleža).

raufung *v.* rauhfang.

rauhcimer *njem.* (rauchen — pušiti + Zimmer — soba) prostorija za pušenje, pušionica.

rauhfang *njem.* (Rauch — dim + fangen — hvatati) dimnjak, odžak.

Raul *franc.* *v.* Rudolf.

rauš *njem.* (Rausch) opojnost, opitost, opijenost, pijanost.

raut *engl.* (rout) svečana večera za uzvanike koja često ima političko značenje; veliko večernje društvo.

rauvolfija (*lat.* Rauwolfia serpentina) grmolika indijska biljka iz porodice zimzelena (korijen ljekovit u slučajevima povišenog krvnog tlaka).

rav *v.* raf.

ravak, ravka *perz.* 1. pčelinje saće; 2. med što se sam ocijedi iz saća.

ravan *tur.* (rahvan) kljus, umjetna vrsta konjskog hoda kod kojega konj stupa naprijed uvijek istodobno prednjom i stražnjom nogom jedne (desne ili lijeve) strane (u koraku ili kasu); *isto i* **ravanluk; ravaniti,** -īm — kljusati.

ravanija *tur.* (revani) vrsta kolača, slatkim sokom preliveni pandišpanj (*v.*).

raved *v.* reved; *isto i* **ravent.**

Ravenskī Egzàrhāt *v.* Egzarhat.
rāvi, rāvija, *mn.* rāviji *tur.* (ravik *isp.* rabi) pričalac, pripovjedač, kazivač predaje kod muslimana; sabirač i recitator pjesama.
Ravìjōjla — ime najčešće spominjane vile u nar. pjesmi, stalne pratilje Kraljevića Marka; *isp.* Nadanojla, Jerusavlja.
ràvīn, -ína *v.* rabin.
ràvlēn, -éna *franc.* (ravelin) *v.* revelin (Krleža).
ravvivando *tal., muz.* oživljujući, ubrzavajući (pokrete).
rayon *v.* rejon.
rāz, rāza, *lok.* rázu *tal.* (raso) vrsta svilene tkanine, atlas, saten (Vojnović).
razàklija *tur.* (razaky) vrsta grožđa s duguljastim bijelim bobama.
razanalizírati, -ìzīrām (*isp.* analiza) raščlaniti, razmotriti do u sitnice (Krleža).
razàntan, -tna, -tno *franc.* (raser — brijati) koji »brije«, ruši; koji nisko »briše«; prizeman: oštar, strelovit, rušilački, jak, razoran; **razantna pùtanja** — *vojn.* položena putanja zrna.
razazúriti se, razàzūrī se (*isp.* azur) pokazati se u predivnom plavetnilu, rasplavetniti se (»Leman se razazurio...«; Matoš).
ràzēr, -éra *franc.* (raseur) brijač; **razírati,** ràzīrām (*franc.* raser) 1. brijati; 2. poravnati, razati, razom zaravnati, izgladiti.
razglagȍlstvije *rus.* brbljanje, naklapanje, »mlaćenje prazne slame« (J. Ibler).
ràzgrom *rus.* propast, slom, rasulo; razor, uništenje, poraz; **razgròmiti,** ràzgromīm — upropastiti, razoriti, uništiti, satrti.
rāzi *prid. indekl. tur.* (razy) zadovoljan, suglasan, voljan; **razìluk** — zadovoljstvo, suglasnost, pristajanje; **Razìja** — *žen. ime:* »zadovoljna«.
razírati *v.* razer.
razīrošiti se, -īm se (*isp.* iroš) raspoložiti se, razbekrijati se; **ràzirošāj** — stanje kad se netko raziroši, dobro raspoloženje (Ivan Kozarac).
ràzlārmati se, -ām se (*isp.* larma) razvikati se, razgalamiti se (Đalski).
ràzlaufati, -ām *hrv.-njem.* (*prijedl.* raz + laufen — trčati) šoferski izraz kojim se označuje postignuće »uhodanosti« motora, tj. njegov skladan rad nakon što je prebrodio početne poteškoće; *isp.* ajnlaufati.
razmàntati se, -ām se (*isp.* mantrati se) doći k sebi, osvijestiti se.
razminírati, -mìnīrām (*isp.* mina) — raščišćivati mine, tj. iznalaziti i uklanjati minsko-eksplozivne prepreke (vrše ga pionirske čete).
raznočínac, -nca, *2. mn.* raznočīnācā *rus.* (raznočínec) *hist.* inteligentan čovjek koji ne potječe iz plemićkog staleža; inteligent-neplemić (treća četvrtina 19. st.).
razùra *tal.* (rasura) 1. brisanje, izbris, popravak pisanog teksta precrtavanjem; 2. brijanje, pravljenje tonzure (*v.*).
razuzúriti se, -ùzūrīm se (*tur.* üzer — ono što je odozgo, površina) skinuti odijelo, raskomotiti se.
rāža, *2. mn.* rāžā *tal.* (razza, raja) vrsta ribe grabežljivice (tijelo spljošteno, u obliku romba, koža hrapava).
rāđele *tur.* (rast — upravo + gelmek — doći) slučajno, po slučaju.
Rb — *znak za* rubidij (*v.*).
RB — automobilska oznaka za *Boliviju.*
RB — skrać. za *Ritzaus Bureau* — danska obavještajna agencija, Kopenhagen.
Rc — *skrać. za lat.* »recipe«, tj. uzmi (na liječničkom receptu); *za franc.* recommande (preporučeno); *isp.* R.
RC — automobilska oznaka za *Narodnu Republiku Kinu.*
RCH — automobilska oznaka za *Čile* (Republica Chile).
rci — ime slovu *r* u staroslavenskoj azbuci.
re[1] — nota u solmizaciji; drugi glas u dijatonskoj skali, zamjenjuje glas *d.*
re[2] — kraće mjesto *rekontra* (*v.*).
re[3]... *lat.* prefiks koji označuje: obratno, natrag, ponovno, iznova (npr. *reevakuacija, reprodukcija, remilitarizacija*).
Re[1] — *znak za kem. element* renij (*v.*).
Re[2] — egipatsko božanstvo; *v.* Ra
Rea *v.* Reja.
readaptàcija *lat.* (*isp.* re... i adaptacija) povratak prirodi životinja koje su provele neko vrijeme u zarobljeništvu.
ready *engl.* (*čit.* redi) pripravan, gotov, spreman (*isp.* play); **ready-made** *engl.* (*čit.* redi-meid) konfekcijski izrađeno, gotovo (odijelo, obuća i sl.).
reagens *v.* reaktiv; *isto i* **reagèncija.**
reagírati, -agīrām *lat.* (*isp.* re[3]... + agere — raditi, činiti) 1. odgovarati na primljene utiske; odzivati se na vanjske podražaje; 2. stupiti u kemijsku reakciju; 3. *uopće:* protudjelovati, opirati se, odupirati se; uzbuditi se, razdražiti se, uzrujati se (kao odgovor na podražaj); uzvratiti; *isto i* **reagovati,** -ujēm.
reagrarizàcija *lat.* (*isp.* agrar) povratak na (zapuštenu) poljoprivredu.

reàkcija *lat.* (*isp.* reagirati) 1. ustuk, otpor, protuudarac, uzvrat na pritisak, uzmak, protudjelovanje, odgovor na djelovanje izvana; protustav; odjek; 2. *kem.* uzajamno djelovanje dviju ili više tvari koje dovodi do stvaranja novih tvari; 3. *psihol.* odgovor organizma na vanjski ili unutarnji podražaj, predstavlja cjelokupni akt rada čitavoga organizma (protivno refleksu kao radu jednoga organa); 4. *prenes.* oštra promjena, obrat, preokret, prijelaz u stanje koje je protivno prijašnjem, npr. opadanje snage i neraspoloženje poslije napora; 5. **reàkcija pol̀itičkā** — političko i ekonomsko protivljenje izumirućih klasa društvenomu progresu; mračnjaštvo, nazadnjaštvo, natražnjaštvo; borba pobijeđenih eksploatatorskih klasa za povratak svojih od revolucije uništenih prava i političkoga gospodstva; težnja da se opet uvede stari preživjeli poredak; *prid.* **reàkcījskī** *i* **rèakcionī; reakciònār,** -āra, 5. rèakcionāru *i* -āre (*pored* **reakcionèr,** -éra, 5. rèakcionēru) — pristalica ili sudionik političke reakcije, protivnik progresa (političkog, kulturnog, tehničkog); mračnjak, nazadnjak, natražnjak, kontrarevolucionar; arijerist; *žen.* **reakciònārka** (*pored* -**ònērka**); **reakcionāran,** -rna, -rno — koji se tiče reakcije; neprijateljski svemu naprednom, progresivnom; kontrarevolucionaran, natražnjački, nazadnjački, mračnjački.

reaktàncija *lat.* dio ukupnog otpora električnog kruga toku električne struje stvoren induktivitetom i kapacitetom.

reaktibīlan, -lna, -lno *lat.* koji se može povratiti; *izv.* **reaktibílnost,** -osti.

reaktīv *lat.* (*isp.* reagirati) kemijska tvar koja daje karakterističnu reakciju s drugom tvari i time daje mogućnost da se ustanovi prisutnost druge tvari.

reaktivàcija *lat.* (re³... + *isp.* aktivan) ponovno vraćanje u službu, ponovno stavljanje u djelatnost.

rèaktīvan, -vna, -vno (*isp.* reagirati) — koji djeluje u suprotnom pravcu, koji ima suprotno djelovanje; **rèaktīvnī pokrètač, mòtōr** *v.* raketni motor; **rèaktīvnī aviòn** — mlazni ili raketni avion koji se kreće djelovanjem reaktivnog (mlaznog ili raketnog) motora.

reaktivírati, -ìvīrām (*isp.* reaktivacija) — opet vratiti u službu (umirovljenog ili suspendiranog namještenika); ponovno uspostaviti; obnoviti; *isto i* **reaktìvisati,** -šem.

rèaktor *v.* nuklearni reaktor.

rèal, -ála *španj.* 1. stari španjolski novac (¹/₄ pesete); 2. srebrn novac u Portugalu, Mehiku i Brazilu; *množina* rèis; 3. mjera za plemenite kovine u Indoneziji (27,345 grama).

reálac, -lca, 5. rèālče, *2. mn.* rèalāca — učenik realne gimnazije, realke.

rèalan, -lna, -lno *lat.* (res — stvar) 1. koji postoji u stvarnosti; stvaran, istinit, zbiljski, istinski, pravi, naravan, uzet ili crpen iz života, temeljen na iskustvu; 2. ostvariv, izvršiv, umjestan; 3. praktičan; koji odgovara stvarnom stanju; 4. koji računa s mogućnostima, trijezan, trezven; 5. **rèalnā nàdnica** — količina proizvoda što ih radnik može kupiti za novac dobiven kao zaradu (*v.* nominalna nadnica); **rèalnā gìmnāzija (rèālka)** — srednja škola u kojoj se ne uče klasični jezici (osim nešto latinskog) nego ponajviše matematika i prirodne nauke; **rèalnī brȍjevi** — zajedničko ime za racionalne brojeve; **rèalnī stjȅcāj** — kada počinitelj krivičnog djela odgovara za više krivičnih djela, izvršenih posebnim radnjama, ali mu se za sva djela istodobno sudi (*prot.* idealni stjecaj); **rèalnā vrijèdnōst** — stvarna vrijednost nekog novca, vrijednosnog papira itd. za razliku od nominalne vrijednosti; **rèalnā ùnija** — potpuno spajanje dviju država u jednu, za razliku od personalne unije *(v.)*.

rèalgār *ar.* crveni arsenov sulfid (ruda).

reàlije *(mn. ž. roda) lat.* (*isp.* realan) stvarnost, stvari, stvarne nauke, stvarne činjenice, stvarno znanje.

reàlist(a) *v.* realizam.

realiter *lat.* (*akc.* reāliter) stvarno, istinski, zbiljski, doista, zaista, uistinu.

realìtēt, -éta (*isp.* realan) — suština, stvarnost, istinost, zbilja, zbiljnost, činjenica, činjenično stanje, pouzdanost; izvršivost, izvedivost; **realitéti** *(mn. m. roda)* — nepokretno imanje, nekretnine, nepokretnine.

realizàcija *lat.* (*isp.* realan) 1. ostvarenje nečega, ispunjenje, izvršenje, izvedba, privođenje u djelo, oživotvorenje; 2. pretvaranje imetka ili vrijednosnih papira u gotov novac (npr. realizacija zajma — plasiranje zajma), unovčenje, iskorištenje, dobitak; *isp.* realizirati.

realìzam, -zma *lat.* (*isp.* realan) 1. vodeći pravac u historiji književnosti i umjetnosti koji je postavljao sebi za zadatak da dade najpotpuniju i najdublju sliku stvarnosti, da prikazuje svijet onakvim kakav on jest; »realizam znači, osim istinitosti detalja, istinitost reprodukcije tipičnih karaktera u tipičnim okolnostima« (Engels); 2. računanje s pravim uvjetima stvarnosti, s postojećim mogućnostima i odnosima snaga, smisao za činjenice, zbilju,

istinu; 3. **skolastički realizam** — smjer srednjovjekovne filozofije (suprotan nominalizmu) koji je priznavao objektivno (realno) postojanje općih pojmova — »univerzalija« koji tobože prethode postojanju pojedinih materijalnih stvari; **socijalistički realizam** — književni pravac u SSSR — pojam koji se različito definira: od potpune negacije, tj. da ga uopće nema, sve do »književnost u službi socijalističko-komunističke propagande« (na Zapadu); Statut Sovjetskog udruženja književnika definira ga: »Istinsko, historijski konkretno prikazivanje stvarnosti u njezinu revolucionarnom razvoju sa svrhom ideološkog preobražaja i odgoja radnih masa u duhu socijalizma«; naš književnik Ivo Kozarčanin već je god. 1936. u svom eseju o Krležinim *Baladama* okarakterizirao »socrealizam« kao književnost kroz »Čovjeka za Čovjeka«; ima teoretičara koji to isto kažu: »O Čovjeku, zbog Čovjeka i za Čovjeka«; **realist(a)** — 1. sljedbenik realizma u književnosti i umjetnosti; 2. *prenes.* čovjek koji u svojoj djelatnosti računa s uvjetima stvarnoga života, koji se ne zanosi, »ne plovi u oblacima«, nego prima život i životne pojave onakvima kakve one jesu; praktičar, trijezan, trezven čovjek; *žen.* **realistkinja;** *prid.* **realistički** *i* **realističan,** -čna, -čno.

realizator *lat.* (*isp.* realizacija) ostvaritelj, izvršitelj, privodilac u djelo, izvoditelj, oživotvoritelj; u sportskim igrama: pucač, strijelac, golgeter.

realizírati, -izīrām (*isp.* realizacija) — 1. ostvariti, oživotvoriti, privesti u život, u djelo (»odjeloviti«; St. Šimić), izvesti, postići, polučiti; 2. pretvoriti imetak ili vrijednosne papire u gotov novac, unovčiti, okoristiti se, prodati, zaraditi; *isto i* **realizovati,** -ujem.

realka, 3. -alci, *2. mn.* realkī — realna gimnazija (*v.* realan).

realnost, -osti (*isp.* realan) — stvarnost, činjenično stanje, zbilja, zbiljnost, istinitost, smisao za život kakav jest (*isp.* realitet, realizam).

reambulacija *lat.* (reambulatio metarum) ustanovljenje, razgledavanje međa; dopunjavanje i ispravljanje geografskih karata i planova na terenu dopunskom izmjenom; *glag.* **reambulirati,** -bulīrām.

reanimacija *lat.* (re³ + anima — duša) *med.* vraćanje u život, oživljavanje (umjetno disanje, masaža srca, injekcije analeptika); **reanimatologija** — nauka koja se bavi proučavanjem problema o povraćanju umrlih organizama u život (za sada uspijeva ako se postupak za oživljavanje poduzme dva sata nakon tzv. kliničke smrti).

rearmirati, -armīrām *lat.* (re³ + arma — oružje) 1. ponovno naoružati; 2. ponovno opremiti (ratni) brod.

reasikuracija (re³... + *isp.* asikuracija) ponovno osiguranje; *glag.* **reasikurírati,** -kurīrām.

reasumirati, -sumīrām *v.* rezimirati.

Réaumur *franc.* (*čit.* Reomîr) francuski fizičar i zoolog (1683—1757) koji je izumio toplomjer podijeljen na 80° između ledišta i vrelišta (*isp.* Celzije, Fahrenheit).

rebab *ar.* arapski gudački instrument sa dvije žice; *isp.* rebek.

rebah *hebr.* (*jidiš*) zasluga, dobitak, ćar, profit (»Dakako, u aferi Aleksandar — Draga imao si i ti rebah«; Matoš, *Kod kuće, Plač prvi*).

rebalans (*isp.* balans) dovođenje u ponovnu ravnotežu, ispravak poremećenog stanja, uravnoteženje; *glag.* **rebalansírati,** -lansīrām.

rebambiškati, -ām *tal.* (ribambire) podjetinjiti, ishlapjeti od starosti (Vojnović).

rebarbara *v.* rabarbara.

rebarbativan, -vna, -vno *franc.* (rebarbatif) odbojan, odvratan, oduran, grub, surov, nabusit, opor, mrgodan (Matoš).

rebatajic (*isp. tal.* ribattere — nanovo udariti, odbiti) odbijanje morskih valova o stijene na obali; mlat (valova).

rebeca (*čit.* rebcka) *v.* rebek.

rebek *ar.* mala violina u obliku polukruške sa dvije ili tri žice (u srednjem vijeku); *isp.* rebab, rabab, ribebe.

Rebeka, 3. -ki *hebr.* »dobro hranjena« *ili* (*prema osnovi ribgah* — mreža) »koja svojom ljepotom hvata ljude u mrežu«; inače u Bibliji žena Izakova, majka Ezava i Jakoba; **rebeka,** 3. -ci — vrsta vunenog džempera za muškarce i žene, s rukavima, dugmetima sprijeda i sa dva džepića (prema modelu kakav je nosila glumica Joan Fontain u filmu *Rebeka*).

rebelija *lat.* (rebellio) buna, pobuna, ustanak; **rebel,** *2. mn.* rebelā — pobunjenik, buntovnik, odmetnik, ustanik; *isto i* **rebelijant,** *2. mn.* rebelijanātā; *jednako i* **rebelijāš,** -āša, 5. rebelijāšu; **rebelírati,** -belīrām — buniti, podbunjivati, dizati ustanak.

re bene cognita *lat.* (*čit....* kognita) dobro upoznavši stvar.

Rebija *v.* Rabija.

rebumbavati, -bumbāvām *tal.* odjekivati, odzvanjati (D. Ivanišević)

rebus *lat.* (rebus, 3. *pad. mn. imenice* res — stvarima) 1. zagonetka koja se sastoji u tom

da se umjesto riječi stavljaju znakovi, slike i crteži (stvari) koje treba odgonetati; 2. nejasna, zagonetna stvar uopće; *prid.* **rèbuskī; rebusòīd,** -ída (*grč.* eīdos — lik, izgled) — vrsta rebusa kod kojega se oduzeta slova čitaju iza svakog pojma (za razliku od rarebusa, *v.*); *prid.* **rebusòīdnī.**

Rebus in excelsis decus est et gloria maior *lat.* (*čit.*...ekscelzis dēkus...) U uzvišenim je stvarima dika i slava veća (J. Jurković).

rebus sic stantibus *lat.* (*akc.* rēbus sȉk stāntibus) dok tako stvari stoje; pod tim okolnostima.

rècelj *tur.* (rečel — ukuhano slatko voće) 1. medòvina, slatko piće od meda; 2. pekmez, kompot, džem.

recèntan, -tna, -tno *lat.* (recens, 2. -entis) koji se netom dogodio, skorašnji, nedavni, nov, svjež, mlad, nepokvaren; suvremen, moderan, sadašnji, današnji, iz našeg doba.

recenter paratum *lat.* svježe pripravljeno (uputa na liječničkim receptima).

recènzija *lat.* (recensere — pregledati) 1. pismen prikaz, ocjena, obznana umjetničkog, naučnog i sličnog djela, predstave, koncerta, filma; 2. pregledān, revidiran i uspoređen tekst, kritički priređena redakcija nekog djela; 3. varijanta, inačica; **recenzent,** *2. mn.* recènzenātā — pisac recenzija, ocjenjivač, kritičar, novinski referent o nekom djelu, prikazivač, prosuđivač vrijednosti nekog novog izdanja; **recenzírati,** -cenzīrām — napisati recenziju, stručno prikazati i ocijeniti novo umjetničko ili književno djelo; *isto i* **recenzovati,** -ujēm.

recèpcija *lat.* (receptio *od* recipere — primiti) 1. primanje gostiju, pacijenata i sl. doček, dočekivanje, prijam; prihvat, pripuštanje, prihvaćanje, usvajanje; 2. u velikim hotelima posebna kancelarija u kojoj se vrši primanje, prijava (i otpremanje, odjava) gostiju; **recepciònēr,** -èra — namještenik u hotelima koji prima i dočekuje goste, upisuje ih u knjige, upućuje u sobe itd.

recèpis *lat.* (*isp.* recepcija) priznanica za predanu stvar, pismo i sl.; predatnica, primka.

rècept, *2. mn.* recepātā *lat.* (receptum — primljeno, prihvaćeno; receptus — utočište) 1. pismeni propis liječnika za apoteku da pripremi i izda potreban lijek; *isp.* anagraf; 2. naputak za sastav i način proizvodnje neke rastopine, smjese, jela i sl.; 3. *prenes.* pomoćno sredstvo, savjet; **receptírati,** -ceptīrām — propisati lijek; izraditi lijek po receptu.

receptàkul *lat.* (receptaculum) sastajalište, stjecište, ročište (mjesto dogovorenog sastanka) (M. Marjanović).

rèceptīvan, -vna, -vno (*isp.* recepcija) — sposoban za primanje, za shvaćanje, prijemljiv, prijemčiv, primljiv; osjetljiv.

rèceptor *lat.* (recipere — primiti, prihvatiti) primač, prihvatač; u medicini naziv za živčane završne aparate koji služe za primanje podražaja.

receptùra *lat.* (*isp.* recept) 1. pripravljanje lijekova po liječničkoj uputi; 2. propisivanje lijekova.

rèces, *2. mn.* recèsā *lat.* (recessus — vraćanje, povratak) 1. zastoj, zaostatak u plaćanju; 2. izravnavanje duga, sporazum o plaćanju.

recèsija *lat.* (*isp.* reces) 1. vraćanje, povratak, nagodba, poravnanje; 2. povlačenje, odilaženje, odstupanje, uzmak; opadanje (*isp.* rekesa); 3. u najnovije vrijeme američki izraz (blaži) za privrednu krizu, ekonomsku stagnaciju; *prid.* **rècesīvan,** -vna, -vno — prikriven, koji se povlači.

rèchaud *v.* rešo.

recherche *v.* rešerš.

recidíva *lat.* (recidere — natrag pasti) povrat, ponavljanje neke pojave nakon što je iščeznula (bolest [»povratnica«], ponovljeno zločinstvo [»priupadništvo«]); *isto i* **recìdīv,** -íva; **recidìvist(a)** — čovjek koji je ponovno izvršio neki prestupak (»priupadnik«); **recidivírati,** -ìvīrām — ponovno se pojaviti (bolest), ponovno učiniti prestupak (krivac), »priupasti«; **recidivìzam,** -zma — u kriminologiji naziv za opetovano ponavljanje kriminalnih djela od istog počinitelja.

Recija (*lat.* Raetia) rimska provincija koja je obuhvaćala današnji Tirol, dio Bavarske i Švicarske; stanovnici **Rèti** — današnji Retoromani, Ladini, Furlani.

recijàr, -ara *lat.* (retiarius, *od* rete — mreža) starorimski atleta (gladijator, *v.*) koji se borio s pomoću mreže i trozuba (nastojao je da protivnika uhvati u mrežu i tako sputanog da ga ubije).

reciklíranje *engl.* (*lat.-grč.*) ponovna upotreba otpadaka u proizvodnom procesu.

recipe *lat.* (*akc.* rēcipe; *isp.* recipere — primiti) primi, uzmi, stavi i sl. (na liječničkim receptima, obično kao skraćenica *R* ili *Rc* ili *Rp*).

recipìjent, *2. mn.* recipìjenātā *lat.* (recipere — primiti) 1. *kem.* posuda koja služi za hvatanje tekućina, plinova; 2. *med.* bolesnik koji prima transfuziju krvi; 3. *uopće:* primalac, primatelj, prihvatnik, prijamnik, usvajač, usvoji-

telj; **recipírati**, -cìpīrām — poprimiti, primiti, prihvatiti, usvojiti.

reciprocìtēt, -eta *lat.* (reciprocare — amo-tamo, naprijed-natrag micati) uzajamnost, međusobnost, protuusluga, obostranost; **prìncīp reciprocitèta** — načelo međunarodnog prava prema kojem jedna država priznaje drugoj državi odnosno njezinim građanima izvjesna prava i povlastice, uz uvjet da i ta druga država sa svoje strane isto tako postupi; **recìpročan**, -čna, -čno — međusoban, naizmjeničan, uzajaman, uzajmičan, obostran; **recìpročnā vrijèdnōst bròja** — vrijednost koja se dobije kad se 1 podijeli tim brojem; **recìpročno-pòvratan glàgol** — *gram.* povratan glagol kod kojeg su potrebne barem dvije osobe da se vrši radnja (npr. boriti se, tući se); **recìpročnōst**, -osti — isto što i reciprocitet.

recitàcija *lat.* (recitare — čitati) 1. javno umjetničko kazivanje književnih djela, obično pjesama; 2. pjesma određena da se javno umjetnički govori; *isp.* deklamacija; **rècitacionī** — koji se odnosi na recitaciju; **rècitacionī zbȍr (kȍr)** — umjetničko ritmičko kazivanje u zboru; **recitàtīv**, -íva — vokalna forma koja se primjenjuje ponajviše u operi; sastoji se od isprekidanih muzičkih fraza koje više nalikuju na govor nego na pjevanje; *prid.* **rècitatīvan**, -vna, -vno; **recitàtor** — čovjek koji recitira; kazivač pjesama; deklamator; *žen.* **recitàtorka**; *prid.* **recitàtorskī**; **recitírati**, -cìtīrām — govoriti (napamet) ili čitati pred slušateljima, deklamirati, izvoditi recitaciju; glumiti, predstavljati, umjetnički kazivati; *isto i* **recìtovati**, -ujēm; *isp.* resital.

Reclamemacher *njem.* (*čit.* reklàmemāher) vikač, galamdžija, čovjek koji (obično sam sebi) pravi bučnu reklamu (Matoš).

recommandé *franc.* (*čit.* rekomande) *»preporučeno«* (*skrać.* R, Rc); stavlja se na preporučene poštanske pošiljke.

recommended *engl.* (recommend — preporučivati, savjetovati) natpis na pločici pribijenoj kraj ulaza velikih hotela (katkada i samo kraticom R) koji označuje da međunarodne turističke ustanove preporučuju dotični hotel i najizbirljivijim gostima (obično su na pločici i zastave različitih država).

recta via *lat.* (*čit.* rȅkta...) izravnim putem.

recte *lat.* (*čit.* rȅkte) zapravo, pravilno, ispravno, dobro; upravo, ravno.

recte et stricte *lat.* (*čit.* rekte et strìkte) pravilno i strogo, točno i jasno određeno (Šenoa).

rectius *lat.* (*čit.* rȅkcijus) pravilnije.

recto (folio) *lat.* (*čit.* rȅkto *od* rectus — prȁv) prednja, neparna, desna strana lista u knjizi; *prot.* verso.

rector *v.* rektor.

rectum *v.* rektum.

rȅčeta, *2. mn.* rȅčētā *tal.* (ricetta) *v.* recept (Nar).

rečìjak, -áka, *mn.* -áci *lat.* (rete — mreža, pređa) vrsta mreže za lovljenje riba.

rečitàtīv i sl. *tal.*, *v.* recitacija.

rećȁm, -áma *tal.* (richiamo) ptica mamilica, mamilo, mamac, vabilo, vabac, meka (D. Ivanišević).

rèćat, -áta *tur.* (rekat) odlomak muslimanske molitve, dio namaza *(v.)*, stajanje, pregibanje preko polovine tijela, padanje ničice; jedan namaz ima tri ili četiri rećata.

rèćine, rèćīnā *(mn. ž. roda) tal.* (orecchino) naušnice, minđuše, đinđuhe *(v.)*.

redàkcija (*isp.* redigirati) — 1. priređivanje nekog djela (rukopisa) za štampu; obrada, sastavljanje, sređivanje, dotjerivanje, uređivanje, ispravljanje; 2. uredništvo novina ili časopisa odn. književnog, nakladnog poduzeća (ljudi i prostorije); 3. novo izdanje, nova obrada; karakteristike te obrade; *prid.* **redàkcījskī** *i* **rèdakcionī**; **rèdaktor** — urednik; ispravljač, dotjerivač (rukopisa za štampu); *žen.* **redaktòrka**; *prid.* **rèdaktorskī**.

rèdān, -ána *franc.* (redan) 1. *vojn.* poljsko utvrđenje koje ima oblik kuta isturenog prema napolju; izbočenje; 2. *pomor.* udubina na površini dna glisera, kutera, čamca ili plovki hidroaviona; pogoduje dizanju plovnog objekta iz vode, umanjujući mu istisninu i tim samim otpor vode dizanju.

redemarkàcija *franc.* (redemarcation, *isp.* re[3]... + demarkacija) novo postavljanje pograničnih znakova na državnoj granici.

redemptòrist(a) *lat.* (redemptor — otkupitelj, spasitelj) pripadnik katoličkog crkvenog reda (bavi se misijama i duhovnim vježbama).

redèngot *franc.* (redingote *prema engl.* riding coat — jahaći kaput) dug muški gornji kaput (osobito putnički).

redi *v.* ready.

redȋf, -ífa, *5.* redȋfe *tur.* (redif — rezervni) vojni rezervist; *isto i* **redìflija**; **redífa** — rezervna vojska; rezerva.

redigírati, -dìgīrām *lat.* (redigere — načiniti čim, natjerati, podložiti, dotjerati) 1. uređivati (novine ili časopise); 2. pripravljati za štampu; *isp.* redakcija; *isto i* **redìgovati**, -ujēm.

redije, redījā *(mn. ž. roda) lat.* (rediae) *zool.* zametne mješinice metilja, valjkasta bića s ustima, ždrijelom i crijevom.

redingot *v.* redengot.
rediska *rus.* (*čit.* rjedjiska) rotkvica (za vrijeme revolucije i neposredno poslije nje tim su izrazom nazivali kamuflirane neprijatelje sovjetske vlasti: odozgo su bili crveni, a iznutra bijeli).
rèdis-pèro — na poseban način izrađeno pisaće pero za izvođenje debelih linija tušem.
redistribùcija *lat.* prepodjela, preraspodjela.
redivivus *lat.* (*akc.* redivīvus) »oživio«; koji se pojavio nakon dugog izostanka.
rèdoks-reàkcije — kraće umjesto *oksiredukcijske reakcije*, tj. kemijske reakcije pri kojima je oksidacija jedne tvari vezana za istodobnu redukciju druge.
rèdōn, -ōna — jedno od imena za sintetička vlakna.
rèdop *lat.-tal.* vrlo kratak galop *(v.)* trkaćih konja.
redowa *v.* rejdovak.
redresírati, -drèsīrām *franc.* (redresser) 1. izvršiti ispravak u knjigovodstvu; stornirati; 2. ispraviti, uputiti; ponovno uspostaviti, nadoknaditi; **redressement** (*čit.* redresmān) — **redresàcija,** tj. ispravak, popravak, osobito namještanje iščašenih zglobova; ortopedski postupak oko tjelesnih nedostataka, naročito oko iskrivljenih, prelomljenih ruku i nogu; zamjena nekog dijela tijela protezom.
redùkcija *lat.* (reducere — voditi natrag) 1. prijelaz, svođenje složenoga na prosti oblik; 2. *biol.* oslabljenje, umanjenje u razmjerima i pojednostavnjenje u građi organa u svezi s gubitkom njegova prijašnjega značenja za organizam; 3. *lingv.* oslabljenje zvuka (npr. u nenaglašenim slogovima kod nekih jezika); 4. smanjenje, ograničenje broja radnika, činovnika i sl.; 5. *uopće:* smanjenje, ograničenje, sniženje, skraćivanje, stegnuće; *prid.* **redùkcījskī; rèdukcionī; reducírati,** -dùcīrām — umanjiti, smanjiti, ograničiti, svesti na manju mjeru, sniziti, oslabiti, stisnuti, stegnuti, oboriti, spustiti; *isto i* **rèdukovati,** -ujēm; **rèduktor** — mehanizam koji smanjuje brzinu okreta kod predavanja pokreta od jednoga vala k drugom.
redundàncija *tal.* (ridondanza) preobilje, »zalihost«, pretrpanost riječi, suvišnost, preopširnost, razvučenost u izlaganju; **redundantan,** -tna, -tno (stil) — preopširan, razvučen itd. (stil).
reduplikàcija *lat.* (re³... + duplex — dvostruk) udvajanje, ponavljanje, podvostručenje, udvostručenje: *gram.* ponavljanje riječi, slogova ili slova; *glag.* **reduplicírati,** -plìcīrām.
redùta *franc.* (redoute) 1. *vojn., zast.* poljsko zemljano utvrđenje s nasipom i rovom; 2. krabuljni ples; *prid.* **redùtnī.**
redwood *engl.* (*čit.* rèdvūd) crveno drvo jednog kalifornijskog mamutovca (*isp.* sekvoja).
rèdžeb, *2. mn.* rèdžēbā *tur.* (redžeb) sedmi mjesec muslimanske Mjesečeve godine.
rèdžel *v.* recelj.
rèdžep *v.* redžeb; **Rèdžep** — ime koje se nadijeva djetetu rođenom u mjesecu redžepu, redžebu.
reďmenat, -ènta *tal.* (reggimento) *v.* regimenta (Vojnović).
reefer *engl.* (*čit.* rīfer) cigareta s primjesom droge.
reèksport (*isp.* re³... + eksport) ponovni izvoz, i to robe koja je bila dovezena bilo za oplemenjivanje, preradu, bilo za privremenu upotrebu, za nesigurnu prodaju, kao uzorci, predmeti za izložbu i sajam (konji za utrke i sl.).
reèlan *v.* realan.
reèskont (*isp.* re³... + eskont) ponovni eskont već eskontirane mjenice; *glag.* **reeskontírati,** -skòntīrām; *isto i* **reeskontovati,** -ujēm.
re et corpore *lat.* (*čit.*...kòrpore) imovinski i tjelesno (npr. kazniti).
reevakuàcija (*isp.* re³... + evakuacija) vraćanje evakuiranih stanovnika i imutka.
refait *v.* refe.
refàkcija *lat.* (refactio *od* reficere — popraviti) 1. popust na cijeni zbog slabije kakvoće robe; 2. godišnji popust za prijevoz koji daju željeznice; 3. popust od vozarine pri većim pošiljkama; 4. refundacija *(v.)* određenog iznosa već uplaćenog poreza.
refè, -ea, *mn.* -ei, 2. refeā *franc.* (refair — ponovno igrati) neuspjelo dijeljenje karata u preferansu, kad svi igrači izjave »dalje«; u slijedećem dijeljenju igra se za dvostruku vrijednost.
refèktōrij, -ija (*pored* **refèktōrijum**) *lat.* (reficere — popraviti, obnoviti, okrijepiti) blagovaonica u (katoličkim) samostanima.
refèna, *2. mn.* refēnā *tur.* (herifane — drugarski, cehovski, esnafski) zajednica, sloga, ortakluk; zajednički trošak za jelo i piće jednako raspodijeljen na sudionike; *prid.* **refènskī;** *isp.* eranos.
referàda (*isp.* referirati) 1. izvješćivanje; 2. djelokrug; 3. odsjek (u uredu).
referat, -āta (*isp.* referirati) — 1. javno predavanje; 2. izlaganje biti nekog pitanja; 3. pismeni izvještaj.
referènca, *2. mn.* referēncā *franc.* (référence) 1. podatak o službovanju; ocjena; 2. *trg.* prepo-

ruka, posvjedočenje platežne sposobnosti tvrtke, ustanove; 3. pozivanje na..., upućivanje, uputa; *isto i* **referencija.**

referendar, -ara *v.* referent.

referendum *lat.* (referendum — što treba da se kaže) izravno glasovanje čitavog naroda kojim se odlučuje o prihvaćanju ili odbacivanju nekog zakona ili političkog pitanja od osobitog značenja; *isp.* plebiscit.

referent, *2. mn.* referenātā (*isp.* referirati) 1. osoba koja čita referat; predavač; 2. službenik-izvjestitelj, savjetnik u stanovitim pitanjima; *žen.* **referentica** *i* **referentkinja** (*akc. i* **-rentkinja**).

referírati, -ferīrām *lat.* (referre — pismeno ili usmeno predati, javiti, reći, kazati) držati referat, izlagati sadržaj, izvijestiti, obavijestiti, pripovijedati, držati predavanje, predavati; *isto i* **referisati,** -šēm.

refetl, *2. mn.* refetlā *v.* refe.

Rèfik, -íka, 5. Rèfīče *tur.* »drug«; *žen.* **Refika.**

refizírati, -fizīrām *franc.* (refuser) odreći se, odbiti, uskratiti, ne primati, ne htjeti; otkloniti, odbaciti; opirati se, protiviti se; *isto i* **refizovati,** -ujēm.

reflàcija *lat.* (reflatus — protivan vjetar) nastojanje da se uravnoteže odn. podignu pale vrijednosti u nekoj ekonomskoj krizi; *isp.* inflacija.

rèfleks, *2. mn.* rèfleksā *lat.* (reflexus *od* reflectere — natrag okrenuti, obraćati) 1. *fiziol.* automatska reakcija organizma kao odgovor na vanjski podražaj; razlikujemo **prírodnē (bezùvjetnē) rèflekse** koji se pojavljuju sami od sebe i ne mogu iščeznuti kod normalnog stanja organizma, i **ùvjetnē rèflekse** koje je organizam stekao tokom života i koji predstavljaju privremenu vezu, stvorenu između stanovitog podražitelja i odgovarajuće reakcije na temelju bezuvjetnog refleksa; uvjetni refleksi mogu iščezavati i ponovno se pojavljivati; 2. *uopće:* odraz, odbljesak, odsjaj, odsjev; *prenes.* odjek, reagiranje; *prid.* **rèfleksan,** -ksna, -ksno *v.* refleksivan.

reflèksija (*isp.* refleks) — 1. odbijanje svjetlosti (ili kojeg drugog valovitog gibanja) od ravne površine; odražavanje, odsjajivanje; *2. prenes.* promatranje, razmišljanje, duševno razmatranje, opažanje, rasuđivanje; mudra misao, opaska.

rèfleksīvan, -vna, -vno (*isp.* refleks *i* refleksija) — 1. nehotičan, spontan, koji se događa po refleksu, povezan s refleksima; 2. *gram.* povratan (zamjenica, glagol); 3. *poet.* koji je u svezi s refleksijom *(rèfleksīvnā lìrika)*, dubok, koji razmišlja, koji je okrenut u svoju nutrinu, introspektivan, misaon.

reflektírati, -flektīrām (*isp.* refleks) 1. odbijati, odražavati, odsjajivati, odsijavati (o svjetlosti, zvuku); 2. promišljati, duševno razmatrati; 3. računati na nešto, htjeti nešto postići, imati što na umu, željeti; *isto i* **reflektovati,** -ujēm; **reflèktant,** *2. mn.* reflèktanātā — čovjek koji hoće nešto da postigne (npr. namještenje); kandidat, molitelj, natjecatelj; kupac; *žen.* **reflèktantica** *i* **reflèktantkinja** (*akc. i* **-antkinja**).

rèflektor *lat.* (*isp.* refleks) 1. *fiz.* metalno ili stakleno konkavno zrcalo za odražavanje svjetlosnih zraka, odbijač svjetla; bacač svjetla, obasjavač (*v.* projektor); 2. teleskop u kojem se slika dobiva s pomoću konkavnog zrcala koje nadoknađuje objektiv teleskopa-refraktora; 3. dio televizijske antene; *prid.* **rèflektorskī.**

rèflektōran *v.* refleksivan.

rèfōrma, *2. mn.* rèforāmā *i* refōrmī (*lat.* reformare — promijeniti, preobraziti) 1. preoblikovanje, promjena, preustrojstvo, preinačenje, preinaka, preudešavanje, preuredba, poboljšanje, popravak, preobrazba, preobražaj; 2. političko preoblikovanje, preuređenje koje provodi vladajuća klasa u svrhu učvršćenja svoje vlasti; promjena koja ne dira u temelje postojećeg poretka.

reformàcija *lat.* (*isp.* reforma) opći naziv socijalno-političkih pokreta 16. st. u Zapadnoj Evropi koji su nastali na podlozi borbe seljaštva i buržoazije, koja se rađala i jačala, protiv feudalnog uređenja, i koji su odražavali tu borbu u religioznom a djelomično i u nacionalnom obliku, u obliku borbe protiv rimokatoličke crkve — oslonca feudalizma; protest protiv pritiska katoličke crkve koja je držala velike posjede i dobivala ogromne prihode od seljaka i obrtnika (najčešće se misli na Lutherovu djelatnost, tj. protestantsku reformaciju).

reformàti *(mn. m. r.) v.* reformirani; *žen.* **refòrmàtkinja.**

reformatio in capite et in membris *lat.* (*čit.* reformacio in kapite...) preoblikovanje, promjena u glavi (tj. u vrhu) i u udovima (tj. u nižim organima), načelo s kojim je svoju vladavinu započeo papa Grgur VII (1073—1085); često i u običnom životu kad se hoće označiti korjenite i duboke promjene (Kranjčević); *isp.* hildebrandizam, klinijski.

reformatio in melius *lat.* (*čit.* reformācio...) promjena, preinačenje, neke sudbene odluke na korist osuđenika; **reformatio in peius** (*čit.* pējus) — promjena, preinačenje neke sudbene odluke na štetu osuđenika (u višoj sudskoj instanci).

refōrmātor *lat.* (*isp.* reforma) provoditelj reforme, preobrazitelj, preuređivač, popravljač, preinačitelj, obnovitelj, obnavljač.

refōrmīrānī (*isp.* reformirati) — »obnovljeni«; pristaša Kalvinova protestantizma; *isto i* **refōrmisānī.**

reformírati, -fōrmīrām *lat.* (reformare — promijeniti, preobraziti) provoditi reforme, preobražavati, preuređivati, preinačivati, popravljati, poboljšavati, preustrojavati, mijenjati, preoblikovati, preudešavati, preinačiti; *isto i* **refōrmisati,** -šēm *i* **rēformovati,** -ujēm.

reformìzam, -zma *lat.* (*isp.* reforma) oportunistička struja u međunarodnom radničkom pokretu koja je sebi uzela za zadaću da ostvari socijalne promjene reformama koje bi se provodile na temelju klasne suradnje s buržoazijom i ne bi dirale u temelje kapitalističkog uređenja; reformizam je vladajuća ideologija u strankama II. internacionale (*v.* oportunizam, revizionizam); **refōrmist(a)** — pristaša reformizma; *prid.* **reformìstičkī.**

rēformovati, -ujēm *v.* reformirati.

rēfošk *tal.* (refosco) vrsta dalmatinskog slatkog crvenog vina.

refracta dosis *lat.-grč.* (*čit.* refrākta dōzis) manja količina nekog lijeka (npr. prelomljena tableta).

refrain *v.* refren.

refrākcija *lat.* (re[3]... + fractus *od* frangere — lomiti) lom, lomljenje, prelamanje svjetlosnih zrakā; **rēfraktor** — astronomska cijev, teleskop kome kao objektiv služi leća, obično slijepljena od dva stakla; prelamač svjetla; **rēfraktometar,** -tra *fiz.* sprava za mjerenje indikatora prelamanja zraka u različitim tijelima.

rëfraktāran, -rna, -rno *lat.* (refractarius — svadljiv) otporan, uporan, tvrdokoran, nepokoran, neosjetljiv, neprijemljiv, na kojega se ne može utjecati.

rēfraktor *v.* refrakcija.

rēfrēn, -ēna *franc.* (refrain) stih ili stihovi koji se ponavljaju iza svake kitice ili iza svakog kupleta; pripjev; *prenes.* nešto što čovjek neprestano ponavlja, na što se uvijek vraća.

refrigerácija *lat.* (refrigeratio) rashlađivanje, hlađenje, osvježenje; **refrigerans** — sredstvo za hlađenje tijela (u svrhu liječenja: led, hladan oblog, ocat); *množ.* često u lat. obliku; **refrigerāncije; refrigerātor** — 1. dio stroja za hlađenje koji služi za isparivanje tekućine i dobivanje niske temperature; 2. vagon-hladionik, parobrod-hladionik; frižider, hladnjača, ajskast(e)n (*v.*).

refugium *lat.* (*akc.* refūgium) utočište, sklonište, zaklon, pribježište, azil; *prenes.* pomoćno sredstvo, izlaz iz teške situacije; **refugium peccatorum** (*čit.*...pekatōrum) — utočište grešnika (fraza iz jedne katoličke molitve, ali se često upotrebljava u dnevnom životu kao izraz za neko mjesto kamo se sklanjaju svi koji nigdje drugdje ne mogu naći skloništa; najčešće, dakako, u podrugljivom smislu).

rēful *tal.* (refolo) udar vjetra; *isp.* rafal 2.

refùlmān, -āna *franc.* (refoulement) suzbijanje, potiskivanje, odbijanje; opadanje, oseka; *glag.* **refulírati,** -fùlīrām.

refundācija *lat.* (refundere — natrag lijevati) povrat novca, naknada; **refundírati,** -fùndīrām — povratiti (od drugog predujmljeni novac), nadomjestiti, vratiti svotu koja je pravo ili krivo bila plaćena u državnu blagajnu, osobito porez ili carinu; naknaditi, namiriti, platiti.

rēfuo *v.* reful.

refus *franc.* (*čit.* refī) odbijanje, niječan odgovor, uskrata (*isp.* refizirati).

refusis expensis *lat.* (*čit.* refūzis ekspēnzis) uz povratak troškova.

refutācija *lat.* (refutare — pobijati) dio govora, besjede: pobijanje, opovrgavanje, obaranje protivne tvrdnje.

rēfūzija *lat.* (*isp.* refundacija) 1. pretapanje, prijetop; 2. prerada; 3. naknada troškova.

regāl, -āla *srednjolat.* (rega — red, niz) 1. polica, pretinac, osobito u tiskarama, s pregradama za pojedina slova; 2. orgulje koje se mogu prenositi; ručne orgulje; registar örgūljā; 3. nekada naziv za porez, prirez.

rēgālan, -lna, -lno *lat.* (regalis) carski, kraljevski, vladarski.

regālati, -ām *tal.* (regalare) pokloniti, darovati, počastiti.

rēgālija — cigara marke *Regalitas* (nekada vrlo popularna): »za blazirane...bio je roman isto što i dobra regalija« (*Hrv. Vila* 1883); iste godine: »regalije nisu baš najbolje cigare...«

rēgālije (*mn. ž. r.*) *lat.* (*isp.* regalan) 1. vladarska, »krunska« prava; 2. znakovi časti, vlasti, (vladarskog) dostojanstva; *isp.* insignije.

regalírati, -gàlīrām *franc.* (regaler) gostiti, častiti (nekoga); *isp.* regalati.

regata, *2. mn.* regatā *tal.* (regata) 1. veslačka ili jedrilička utakmica, utrka na čamcima; 2. vožnja motornim čamcima; *prid.* **regatnī.**

regbi *v.* ragbi.

regelácija *lat.* ponovno smrzavanje vode nastale od leda pod utjecajem tlaka, pošto tlak prestane djelovati.

regeménta *v.* regimenta; **brāt-regeménta** — »pripovijeda se da su ovako za Napoleonova vremena Francuzi zvali naše graničare, koji su pod njima bili, što su često slušali od njih riječ *brat,* npr. *odi, brate..., zima, brate..., bogme, brate*...itd.« (Vuk S. Karadžić).

régence *v.* režans.

regenerácija *lat.* (re³... + genus, 2. generis — rod) 1. *biol.* obnova izgubljenih dijelova organizma koju vrši sam taj organizam; 2. *tehn.* pretvaranje, s pomoću određenih operacija, izrađenih produkata proizvodnje u početne produkte procesa; 3. *uopće:* obnova, preporod, preobražaj, pomlađenje, ponovno uspostavljanje, oživljavanje; **regenérat,** -ata — *biol.* obnovljeni dio tkiva ili organa; *prid.* **regeneratīvan,** -vna, -vno; **regenérātor** — 1. naprava kojom se toplina dimnih plinova iskorišćuje za pregrijavanje uzduha i gorivog plina; 2. obnovitelj, obnavljač, preporoditelj, preustrojitelj; **regenerírati,** -nerīrām — obnoviti, pomladiti, preporoditi, preobraziti, ponovno uspostaviti, oživiti, preraditi, popraviti, osposobiti; *isto i* **regenérisati,** -šēm.

régens *lat.* (regere — upravljati, voditi) viši učitelj; nadzornik nekog odgojnog zavoda; **regens chori** (*čit.* régens kōri, 2. régensa kōri, 3. régensu kōri itd.) glavni dirigent zbora, prvenstveno crkvenog.

régent, *2. mn.* regenātā *lat.* (regere — upravljati, voditi) u monarhističkim zemljama — privremeni vladar države umjesto monarha; namjesnik, vršilac vladarske dužnosti; *žen.* **régentica** *i* **régentkinja** (*akc. i* **regéntkinja**); *prid.* **régentskī; régentstvo** — kraljevsko namjesništvo, vrijeme trajanja vladavine regenata.

regésta, *2. mn.* -éstā *lat.* (regestus — popisan) 1. sređeni popis, spisak (kronološki) starih javnih ili privatnih akata; 2. danas u diplomatskim kodeksima: kratki sadržaji isprava popraćeni kritičkim opaskama.

regicída *lat.* (rex, 2. regis — kralj + occidere — ubiti) ubojica kralja, kraljoubojica, kraljoubica.

régija *lat.* (regio, 2. -onis) kraj, predjel, područje, okolina, zemlja, pokrajina, oblast, okrug, okružje; dio, mjesto, strana (tijela); sloj.

regìmenta, *2. mn.* regìmenātā *franc.* (régiment) 1. *vojn.* puk (četiri bataljona); 2. *prenes.* mnoštvo, gomila; 3. u Vojnoj krajini teritorijalna jedinica ravna kotaru; **regìmentsārct** *franc.-njem.* pukovski liječnik (Krleža); **regimentskomandánt** *franc.-njem.* zapovjednik puka, pukovnije, pukovnik (Feldman); **regiméntšul** *njem.* (Schule — škola) »pukovnijska škola«, vrsta vojnog odgojnog zavoda u staroj Austriji (Đalski); **Regimentstrain** *franc.-njem.* (*čit.* regiméntstrēn) — pukovska komora (Krleža); *prid.* **regìmentskī.**

regina *lat.* (*akc.* regîna) kraljica (*i kao vl. ime:* **Regína**); **regina amat suum colorem** (*čit.* regîna ámat sūum kolórem) — kraljica voli svoju boju (šahovsko pravilo da kraljicu valja u početnom položaju postavljati na polje njezine boje); *isto i* **regina regit colorem** — kraljica određuje boju; **Regina Coeli** (*lat.* kraljica neba) — tamnica u Rimu.

Réginald *germ.* »savjetnik naroda«.

regiòn, -óna *v.* regija; *prid.* **regiònskī; regionālan,** -lna, -lno — koji se odnosi na neko pojedino područje, na neku zemlju ili na nekoliko susjednih zemalja; područni, mjesni, zemaljski, pokrajinski, oblasni, okružni, lokalan, dijalektalan; **regionālnī pakt** — međunarodni ugovor o uzajamnoj pomoći, ponajviše obrambenog karaktera, koji obuhvaća skupinu država nekog određenog geografskog područja; **regionalìzam,** -zma, *2. mn.* regionalìzāmā — 1. isticanje ili jačanje pojedinih dijelova neke zemlje na štetu cjeline ili zajednice; 2. u umjetnosti — isticanje lokalnih osobina nekoga kraja u umjetničkim djelima (npr. lokalnog govora); **regionālist(a)** — pobornik regionalizma; *žen.* **regionālistkinja;** *prid.* **regionalìstičkī.**

régistar, -stra, *2. mn.* régistārā *franc.* (registre) 1. popis nečega, iskaz, spisak, pregled, upisnik, protokol, urudžbeni zapisnik, knjiga za upisivanje prispjelih i odaslanih spisa; matica rođenih, vjenčanih, umrlih; kazalo, sadržaj, indeks; 2. *muz.* a) stupanj visine i snage glasa; b) naprava u muzičkim instrumentima (npr. orguljama) za mijenjanje visine, tembra i snage zvuka; 3. u nekim strojevima i spravama — regulator ili brojilo, ventil, jezičac, ključ; 4. ured za primanje i otpremu spisa, arhiv (Đalski); *prid.* **régistarskī; régistarska tóna** — brodska tona (*isp.* bruto).

régistar-kasa — blagajna s automatskim registriranjem utrška (u trgovinama, bifeima i sl.), tzv. **registrātorka.**

registar-papir, -ira — čvrst papir velikog formata (za računske knjige).

registarska tona *v.* tona.

registered *engl.* (*čit.* redžistred) 1. unesen u spisak; uknjižen, zakonom zaštićen; 2. preporučen (pismo).

registracija (*isp.* registar) — 1. unošenje u popis, u knjigu; 2. sastavljanje pregleda, popisa; 3. zapisivanje činjenica ili pojava u svrhu statistike; 4. vjenčanje pred građanskim vlastima; **registrator** — 1. osoba koja u ustanovama vodi dnevnik prispjelih i odaslanih spisa; 2. automatska sprava koja sama zapisuje (registrator leta aviona — »crna kutija«); 3. mapa za spise; **registratura** — mjesto gdje se pohranjuju spisi; pismohrana, arhiv; **registrirati,** -gistrīram — provoditi registraciju, upis u registar; ubilježiti, upisati, uknjižiti, zaprimiti spis; **registrirati se** — vjenčati se, sklopiti brak; *isto i* **registrovati,** -ujem.

registrofon, -ona *lat.-grč.* (*isp.* registrirati — zabilježiti + fonē — glas) uređaj za registriranje (i preslušavanje) telefonskih razgovora.

regius morbus *lat.* kraljevska bolest (žutica).

reglaman, -ana *v.* regleman.

reglaža *franc.* (reglage) dovođenje u pravilan položaj i osposobljenje za pravilno djelovanje instrumenata, oružja, oruđa, uređaja, strojeva; reguliranje, kontroliranje, dotjerivanje, točno montiranje, postavljanje, udešavanje; *prid.* **reglažni.**

regleman, -ana *franc.* (reglement) skup uredaba, pravilnik, poslovnik rada na skupštinama, propisnik za vojnu službu, pravila službe; **reglementacija** (*franc.* reglementation) — ustanovljenje određenih pravila, zakonsko uređivanje.

regler *franc.* (regleur) 1. osoba koja radi na reglaži, mehaničar, regulator, kontrolor; 2. naprava kojom se vrši reglaža, ventil za reguliranje.

regleta, *2. mn.* regleta *franc.* (reglette) u štamparstvu — kovna pločica određene debljine koja se umeće među retke u razmaknutom slogu.

regloskop *franc.-grč.* (regle — pravilo + skopeō — gledam) aparat za kontrolu ispravnosti rada pojedinih motora i sl. (u automobilistici, avijaciji itd.).

regnikolaran, -rna, -rno *lat.* (regnum — kraljevstvo, kraljevina; regnicola — stanovnik kraljevine) kraljevinski, koji zastupa stanovnike kraljevine; **regnikolarna deputacija** — naziv za zastupnike koji su god. 1868. i 1873. pregovarali oko hrvatsko-ugarske nagodbe; **regnikolarni dom** — sabor.

regnmantl *njem.* (Regen — kiša + Mantel — ogrtač) kišna kabanica, ogrtač za kišu.

regnum *lat.* kraljevstvo, kraljevina; **Regnum Croatiae, Slavoniae ac Dalmatiae seu totius Croatiae** *lat.* (*čit.* Regnum Kroacije, Slavonije ak Dalmacije seu totījus Kroacije) Kraljevstvo Hrvatske, Slavonije i Dalmacije odnosno čitave Hrvatske, nekada službeni naslov Hrvatske; **regnum regno non praescribit leges** (*čit.* regnum regno non preskrībit leges) *lat.* kraljevstvo kraljevstvu ne propisuje zakone (uzviknuo na saboru u Budimu god. 1790. hrvatski ban Ivan Erdödy [*čit.* Erdedi] Mađarima koji su tražili da se Hrvatska podredi Mađarskoj (tu je rečenicu pjesnik Matoš u svojoj pjesmi *Pri svetom kralju* neispravno pripisao Tomi Erdediju, također hrvatskom banu, koji je 1593. izvojevao sjajnu pobjedu nad Turcima); **regnum animale** — životinjsko carstvo; **regnum vegetabile** — biljno carstvo; **regnum minerale** — carstvo ruda.

regracija *v.* rekreacija.

regredijent, *2. mn.* -dijenāta (*isp.* regredirati) posjednik mjenice koji traži njezinu naplatu od potpisnika, regresata.

regredirati, -gredīram *lat.* 1. provoditi regres, 2. naplatiti se, utjerati tražbinu za obvezu izvršenu umjesto druge osobe; *isp.* regresirati.

regres, *2. mn.* regresā *lat.* (regressus) 1. prijelaz od najviših oblika razvitka k nižima, nazadovanje, nazadak, promjena nagore (*prot.* progres); 2. *pravn.* odšteta, naknada; pravo osobe koja je ispunila neku obvezu druge osobe da od nje traži naknadu; **mjenični regres** — pravo onoga koji je ispunio mjeničnu obvezu da od drugih obveznika traži naknadu.

regresant *v.* regredijent.

regresat, -ata (*isp.* regredirati) potpisnik mjenice (od kojega se traži da je isplati).

regresija *lat.* (regressio) 1. povrat, vraćanje, odstup, uzmak, nazadovanje; 2. u geologiji — povlačenje mora od obale; *prot.* transgresija; 3. *psihol.* gubljenje pamćenja i zaboravljanje znanja; 4. *psihoanal.* povratak u djetinjstvo, vraćanje libida (*v.*) na raniji stadij razvoja; **regresirati,** -gresīram — vraćati se, nazadovati; odštetiti, naknaditi; *isto i* **regresovati,** -ujem; **regresivan,** -vna, -vno — koji djeluje suprotno, povratni, odstupni, nazadan, natražnjački; *prot.* progresivan.

regrut, -uta, 5. regrute *franc.* (recrue — prinova, pomladak) novak, »remac«, vojnik u prvim mjesecima službe; *prenes.* novajlija, po-

četnik; *prid.* **regrutov; regrutnī** *i* **regrutskī; regrutacija** — popunjavanje vojnih jedinica novim vojnicima, stavnja, novačenje; *prenes.* predobivanje novih pristaša, vrbovanje; **regrutírati,** -grutīrām — novačiti, popisivati i pregledavati vojne obveznike za službu u stalnom kadru; kadrovati; popunjavati vojne jedinice novim vojnicima; *prenes.* predobivati nove pristaše, vrbovati; **regrutírati se** — pojavljivati se, izlaziti, dolaziti; *isto i* **regrutovati,** -ujēm.

regtaim *engl.* (ragtime) američki klavirski stil oko god. 1900. u kome se neka pučka melodija izmjenjuje sa oštro sinkopiranim ritmom; regtaim je preteča džeza.

regula *lat.* (*akc.* regula) pravilo, mjerilo, propis, *isp.* nulla regula...

regulacija *lat.* (*isp.* regula) uređivanje, normalizacija, sređivanje (također sređivanje rijeke, potoka, itd.); *prid.* **regulacījskī** *i* **regulacionī.**

regulament *v.* regleman.

regularan, -rna, -rno *lat.* (*isp.* regula) redovit, ravnomjeran, uredan, redovan, propisan, uobičajen; poznat, priznat, točan, normalan; pravi, potpun, valjan, pravilan; **regularne trupe** — trupe koje imaju pravilnu vojničku organizaciju i dobivaju planomjernu vojničku obuku (za razliku od neregularnih); redovna vojska, stajaća vojska; *izv.* **regularnost,** -osti.

reguláš, -āša — 1. *dijal.* regrut *(v.);* 2. vojnik regularne vojske, redovit vojnik, pripadnik redovnih oružanih snaga.

regulati, -ām (*isp.* regula) upraviti, usmjeriti, urediti (Nar.).

regulatīv, -íva *lat.* (*isp.* regula) 1. propis, uredba; utvrđeni poslovni red, poslovnik, pravilnik; 2. ono što regulira; **regulativa** — usmjerivanje, rukovođenje (i organi koji to provode); **regulatīvan,** -vna, -vno — koji usmjeruje, rukovodeći; koji unosi red, planomjernost u nešto.

regulator *lat.* (*isp.* regula) 1. naprava za automatsko podržavanje ravnomjernog rada mehanizma, za održavanje određene brzine, temperature itd.; 2. *prenes.* neka pojava ili snaga koja u stanovito područje unosi red i pravilnost; uređivač, raspoređivač, dotjerivač, usklađivač.

regulatoran, -rna, -rno — 1. *prid. prema* regulator; 2. *v.* regulativan.

regulirati, -gulīrām *lat.* (*isp.* regula) 1. podvrgavati stanovitom poretku, pravilu; svoditi u pravilan tok; uređivati, usklađivati, udešavati, namještati, prilagođivati, podešavati; upravljati (prometom); propisivati; 2. ustanovljivati pravilan odnos među dijelovima mehanizma; *isto i* **regulisati,** -šēm *i* **regulovati,** -ujēm.

regurgitacija *lat.* (re³... + gurges, 2. gurgitis — vir, vrtlog) povraćanje (hrane), bljuvanje.

rehabilitacija *lat.* (*isp.* re³... + *isp.* habilitacija) — 1. ponovno uspostavljanje dobroga glasa, ugleda, časti, povjerenja; brisanje osude i prestanak pravnih posljedica osude, tako da se osuđenik smatra kao da nije ni suđen; 2. uspostavljanje prijašnjih prava; 3. *med.* oporavak, povratak prijašnje (zdravstvene) kondicije, niz mjera i postupaka, osobito fizičkih, koji nastoje rekonvalescenta osposobiti za rad nakon pretrpljenih bolesti ili liječničkih zahvata; *prid.* **rehabilitacījskī** *i* **rehabilitacionī; rehabilitirati,** -lìtīrām — nekome povratiti nepravdom oduzeti dobar glas, ugled, čast, ili ga vratiti u stari položaj (službu); osposobiti za normalan život nakon bolesti; *isto i* **rehabilitovati,** -ujēm.

rehim, *2. mn.* rehīmā *tur.* (rehin) zalog, hipoteka; talac; *isto i* **rehum,** *2. mn.* rehūmā.

rehnšiber *njem.* (rechnen — računati + schieben — pomicati) osobita vrsta mehaničkog računala koje se osniva na zakonima logaritama; pomicanjem naročite poluge omogućuje se osobito množenje i dijeljenje velikih brojeva.

rehum *v.* rehim.

reibach *v.* rebah.

Reich *v.* rajh.

Reichspost *njem.* (*čit.* rajhspost) državna pošta (Krleža).

Reichsrat *njem.* (*čit.* rajhsrat) carevinsko vijeće (u staroj Austriji od 1867. do 1918. savezni parlament sa sjedištem u Beču, u koji su svoje zastupnike izašiljale zemlje podvrgnute izravno carskoj kruni, pa tako i naša Dalmacija, Istra i Slovenija).

Reichstag *v.* rajhstag.

Reichswehr *v.* rajhsver.

reid *engl.* (raid) 1. put lađe, aviona, autobusa i sl., putovanje bez prekida; 2. smion turistički ili sportski pothvat pun opasnosti; 3. *vojn.* prodor konjičkih ili motomehaniziranih ili zračnih snaga u dubinu neprijateljskog teritorija u svrhu akcija u zaleđu protivnika, radi rušenja njegovih komunikacija i sl.; upad, kratak i brz vojni pothvat, prepad; **reider** (*engl.* raider) vojnik jedinice koja vrši reid, partizan, komandos.

reifikacija *lat.* (res, 2. rei — stvar + facere — činiti) činjenje nečega stvarnim, predmetnim,

ostvarivanje, opredmećivanje, popredmećivanje.

reimpresija *franc.* (reimpression) ponovno štampanje, novo izdanje, pretisak; *isp.* reprint.

reine-claude *v.* ringlo.

reinfekcija *lat.* (re[3]... + *isp.* infekcija) ponovna pojava zaraze, s istim uzročnicima.

re infecta *lat.* (*čit.* re infekta) neobavljena posla, neuspješno.

reinkarnacija *lat.* (re[3]... + *isp.* inkarnacija) 1. ponovno rađanje, utjelovljenje (prema vjerovanju budista o seobi duša); 2. obnavljanje nečega; *glag.* **reinkarnírati,** -kàrnīrām.

reinkorporacija *lat.* ponovno uključenje u svoj sastav, pripojenje, sjedinjenje (nakon privremene odvojenosti); *glag.* **reinkorporírati,** -pòrīrām; *isto i* **reinkorporisati,** -šem.

reintegracija *lat.* (re[3]... + *isp.* integracija) 1. upotpunjivanje, dopuna; 2. *pravn.* povratak oduzetih stvari, zvanja, prava itd.

reis[1] — portugalska i brazilska sitna novčanica (*mn. od* real).

reis[2] *tur.* (reis) 1. starješina, poglavar, glavar, predsjednik; 2. kapetan broda; **reis-ul-ulema** (*i akc.* **reisul-ùlema**) — vrhovni starješina islamske vjerske zajednice u nekoj zemlji (*isp.* ulema).

reiser *engl.* (racer) motorni čamac za utrke.

reivindicatio *lat.* (*čit.* rei vindikàcio) tužba za priznanje prava vlasništva; vlasnička tužba.

Reja *(Rea)* — starorimsko žensko ime; **Reja Silvija** — vestalka u gradu Albi, majka Romula i Rema, osnivača grada Rima.

rejda *hol.* (reed, *preko rus.*) *v.* rada[1].

rejdovak *češ.* salonski društveni ples podrijetlom iz Češke, srodan mazurki.

rejekcija *lat.* (rejectio *od* rejicere — natrag baciti) zabačaj, odbitak (nekog pravnog zahtjeva), otklon, otklanjanje, odbacivanje, neusvajanje, neuvaženje, neprimanje.

Rejhana *tur.* *(žen. ime)* »bosiljak«.

rejicírati, -jìcīrām (*isp.* rejekcija) odbijati, odbiti, zabaciti, otkloniti, ne prihvatiti.

rèjon[1] *i* **rajon** *(v.)* (rejon — vojničko vježbalište, egzercirsplac; Cesarec).

rèjōn[2], -ona *franc.* (rayonne) jedno od imena za izrađevinu od plastične materije, regenerati celuloze *(v.)* i iz njih proizvedeni tekstilni materijali (*isp.* najlon, orlon, perlon); *isto i* **rajōn,** -ona.

rek *franc.* (rec) vratilo, preča (gimnastička sprava).

rekamijera *franc.* vrsta ležaljke (na kakvoj slikari prikazuju francusku mondenku poznatu pod imenom Madame Recamier; 1777—1849) (Krleža).

rekapitulacija *lat.* (re[3]... + capitulum — glava, jezgra) 1. ponavljanje; sažetak bitnih dijelova nekog predavanja, spisa, govora; 2. glavna knjiga u nekom financijskom uredu u kojoj su glavne stavke iz ostalih detaljnijih knjiga; 3. prisjećanje na prošle događaje, razmišljanje o njima, osvrt na prošlost; **rekapitulírati,** -tùlīrām — ukratko ponoviti, sažeti; *isto i* **rekapitulisati,** -šem.

rekat *v.* rećat.

rekaza *tur.* (rakkas) kazaljka na satu.

rèkcija, *2. mn.* rèkcījā *lat.* (rectio — upravljanje) *gram.* upravljanje riječi jednih prema drugima u rečenici, osobito u glagolskim vezama (npr. glagol *smetati* može imati objekt u dativu i u akuzativu: *smetati nekome* i *smetati nekoga;* kad to označimo u rječniku, označili smo rekciju dotičnoga glagola).

rèkesa, *2. mn.* rèkēsā *lat.* (recessus — vraćanje, odmicanje) oseka.

reket[1] *engl.* (racket, racquet) 1. lopar, lopatica kojom se odbacuje lopta u tenisu i sl.; 2. u košarci: prostor ispod koša.

reket[2] *engl.* (racket) ucjena, iznuđivanje, otimačina; u USA naziv za gangstersku bandu; **reketir** (racketer) američki naziv za gangstera, ucjenjivača.

rekètisti *(mn. m. r.) španj.* pripadnici monarhofašističkih vojnih formacija (requetè) u vrijeme španjolskog građanskog rata (Cesarec).

Rekīb, -íba, 5. Rèkību *tur.* »onaj koji nešto očekuje, koji se nečemu nada«.

rekla *njem.* (Röcklein) kaputić, osobito ženski noćni kaputić (»nahtreklec«, »lizeza«, »betjekhen«), ali se dijalektalno upotrebljava i za muške kapute (npr. *graničarska rekla* — poznati plavi kaput od valjane vune, išaran na donjim rubovima i oko rukava, kako ga nose seljaci u Posavini kao ostatak uniforme nekadašnje Vojne granice, krajine; šare su ostatak nekadanjih oznaka pojedinih vojnih jedinica); *umanj.* **rèklica.**

reklama *lat.* (reclamare — glasno vikati; protiviti se) 1. djelatnost kojoj je svrha da široke mase upozna s nečim, da privuče potrošače na nešto (»ekonomsko-propagandni program«, EPP, e-pe-pe), rasprostranjivanje podataka o nekom, o nečemu, da se tome pribavi popularnost; populariziranje, preporučivanje, hvaljenje, hvalisanje; 2. oglas, plakat, kojim se potrošači o nečem obavješćuju; *prid.* **rèklamnī.**

reklamacija *lat.* (reclamatio — bučno prigovaranje) 1. žalba, protest, odgovor na nešto, priziv, pritužba, prigovor protiv nekog rješenja, protiv neizvršene obveze; 2. *trg.* zahtjev za nadoknadu štete uslijed manjka u težini, uslijed loše kvalitete poslane robe i sl.; 3. nastojanje da se netko oslobodi neke (osobito vojne) obveze; *prid.* **reklamacionī.**

reklamanta, *2. mn.* -klamanāta *lat.* isto što i kustoda 1 (u kodeksima).

reklamer, -era — 1. osoba koja vrši reklamu, oglašivač, ekonomski propagandist; 2. osoba koja sebi svojim neskromnim postupcima nastoji napraviti reklamu, pribaviti popularnost; bukač, vikač; *isp.* Reclamemacher.

reklamirati, -klamīrām *lat.* (*isp.* reklama *i* reklamacija) 1. javno (obično prekomjerno) hvaliti svoju robu ili svoj posao, nastojati privući mušterije, popularizirati, preporučivati, isticati vrijednost nečega, mamiti kupce; 2. vršiti reklamaciju, tj. uložiti žalbu, žaliti se, pritužiti se, protestirati, izražavati negodovanje, prigovarati, tražiti povratak svojih prava, zahtijevati promjenu nekog rješenja; *isto i* **reklamovati,** -ujēm.

reklamokracija (-kratija) *lat.-grč.* (*isp.* reklama + krateō — vladam) vladavina reklamnih kompanija, pa i na tržištu umjetninama (»Umjetnost prošlosti je mrtva, zamjenjuje ju reklama«).

reklinacija *lat.* naginjanje unazad, zavaljivanje, zavrtanje, posuvraćenje.

rekluzija *lat.* (reclusio) zatvor, tamnica.

reklja *v.* rekla.

rekognoscirati, -gnoscīrām *lat.* (recognoscere — opet se sjetiti; razmatrati) 1. *vojn.* izviđati neprijateljsko područje, stanovništvo i sl.; uhoditi; rekognosciranjem se obično zove izviđanje koje vrši osobno komandant sastava ili štabni oficiri prije bitke; 2. pripoznati istinu, priznati, potvrditi točnost i ispravnost nečega; 3. *u sportskom jeziku:* gledati protivničku momčad (s kojom se ima u dogledno vrijeme odigrati utakmica) na njezinim treninzima ili u igri s nekim drugim protivnikom, kako bi joj se moglo parirati u susretu koji nas očekuje; »špijunirati«, »snimati«.

rekolekcija *lat.* pribranost, sabranost; *crkv.* duhovna vježba (S. Novak).

rekomandacija *franc.* (recommandation) pismeno ili usmeno povoljno mišljenje, preporuka; **rekomandirati,** -mandīrām — preporučiti; **rekomandīrano** — preporučeno (pismo), *skrać.* R, Rc; *isto i* **rekomandovati,** -ujēm.

rekompenzacija *lat.* (re[3]... + *isp.* kompenzacija) naknada, nadoknada, odšteta, obeštećenje, zadovoljština; odmazda, osveta, kazna; **rekompenzirati,** -penzīrām — naknaditi, nadoknaditi, odštetiti, dati zadovoljštinu; osvetiti, kazniti.

rekoncilijacija *lat.* (reconciliare — opet složiti, popraviti) 1. pomirenje, izmirenje, poravnanje, izglađenje, usklađenje; 2. ponovno posvećenje katoličke crkve nakon svetogrđa; 3. oslobođenje od prokletstva nekog izopćenika iz katoličke crkve.

rekonkvìsta *španj.* (reconquista — ponovno stjecanje) 1. razdoblje u povijesti Pirinejskog poluotoka od 8. do 15. st. kada su Španjolci i Portugalci osvajali svoju vlastitu zemlju od Arapa koji su tamo osnovali svoju vladavinu; 2. uopće: ponovno osvojenje ratom izgubljenih područja.

rekonstitucija *lat.* (re[3] + *isp.* konstitucija) ponovno uspostavljanje, preuređenje, obnova; *glag.* **rekonstituirati,** -tuīrām — obnoviti, uspostaviti.

rekonstrukcija *lat.* (re[3]... + *isp.* konstrukcija) 1. temeljito preustrojstvo; uspostava nečega što je prije postojalo: uspostava nečega na novim principima; ponovna izgradnja; prepravljanje, pregrađivanje, pregradnja; obnova; reorganizacija; 2. postupak koji vlasti izvode (uz prisutnost okrivljenika, oštećenika i svjedoka) pod umjetno izazvanim okolnostima, po mogućnosti istima kakve su bile pri zločinstvu, kako bi se mogao ustanoviti stvaran tok događaja o kojem se vodi sudbena rasprava ili policijsko izviđanje; *prid.* **rekonstruktīvan,** -vna, -vno; **rekonstruirati,** -struīrām — preustrojavati, organizirati sasvim nanovo; nanovo uspostaviti, ponovno izgraditi; prepraviti, pregraditi; obnoviti; *isto i* **rekonstruisati,** -šēm.

rekontra *lat.* (re... + *isp.* kontra) kartaški izraz »protukontra«; *isp.* mord.

rekonvalescencija *lat.* (re[3]... + convalescere — ozdraviti, oporaviti se) vrijeme prizdravljanja; oporavljanje od bolesti; *u našim rječnicima:* prezdravljenje; *prid.* **rekonvalescentan,** -tna, -tno; **rekonvalescent,** *2. mn.* rekonvalescenāta — čovjek koji se oporavlja od bolesti; *u našim rječnicima:* prezdravnik, prebolnik.

rekonverzija *lat.* (re[3]... + *isp.* konverzija) preobraćanje, povratak; **rekonverzija industrije** — prijelaz industrije nakon svršetka rata na mirnodopsku produkciju.

rekord, *2. mn.* rekorda *i* rekorada *engl.* (record, *tal.* riccordo) 1. najviši uspjeh u nekom natjecanju; najviši rezulat, najveći domet; prvenstvo, vrhunstvo; 2. najviša granica uspješnosti na nekom području rada, najveće dostignuće; **rekordan,** -dna, -dno — prvenstven, vrhunski, koji je s najvećim, najboljim uspjehom; vrlo velik, snažan, mnogobrojan, spomena vrijedan; **rekorder,** -era, 5. rekorderu — čovjek koji je postigao rekord na nekom području; prvak, as; *žen.* **rekorderka; rekorderstvo** — sportsko natjecanje kojemu je glavni cilj postavljanje rekorda (a ne samo sudjelovanje, čemu teži socijalistički sportski moral); **rekordirati,** -kordīram — boriti se za rekord, postići rekord, pobijediti u natjecanju (»U tome [čihanju perja] sam već toliki vještak da bih... mogao rekordirati na nekom međunarodnom čihanju«; Hasan Kikić); **rekordsman** *v.* rekorder (Cesarec).

rekreacija *lat.* (recreare — oporaviti se) 1. odmor (za vrijeme obuke), okrepa, osvježenje, oporavak; razonoda, zabava; 2. ponovna izrada; *prid.* **rekreacījskī** *i* **rekreacionī; rekreaciona dvorana** — dvorana u srednjim školama koja služi za odmor i igru đaka između predavanja; **rekreativan,** -vna, -vno — 1. koji služi za rekreaciju, osvježavan, okrepljiv, obodriv; 2. koji ponovno stvara, novotvorben, stvaralački; **rekreirati,** -krēīram — 1. oživiti, okrijepiti, obodriti, razveseliti; oporaviti, osvježiti, razonoditi, zabaviti; 2. ponovno izraditi, obnoviti, obnavljati.

rekriminacija *lat.* (re³... + *isp.* krimen) obrana protuoptužbom; protutužba, uzajamno optuživanje, međusobno okrivljivanje; uzvrat na uvredu uvredom; **rekriminirati,** -minīram — izvesti rekriminaciju; odgovoriti na tužbu optužbom, svaljivati krivnju na drugoga, uzajamno se optuživati, međusobno se okrivljivati; *isto i* **rekriminisati,** -šem.

rekristalizacija *lat.* ponovljena kristalizacija u svrhu dobivanja čistijih kristala.

rekrudescencija *lat.* (recrudescere — ponovno buknuti) pogoršanje (bolesti), ponovno otvaranje zaliječene rane, pozljeđivanje zaboravljene boli.

rekrut *v.* regrut.

reksist, *2. mn.* reksīstā — pripadnik kvislinške organizacije u Belgiji za vrijeme drugoga svjetskog rata.

rekta *lat.* (rectus — prav, izravan) 1. vrsta mjenice; neprenosiva, s klauzulom »ne po naredbi«; 2. vrsta vrijednosnih papira, glase izrijekom na imenovanu osobu (vjerovnika); **rekta-klauzula** — klauzula kojom se vrijednosni papiri »po naredbi« pretvaraju u vrijednosne papire »na ime«, tako da se mogu prenositi cesijom ili nasljedstvom.

rektalan, -lna, -lno *lat.* koji se odnosi na rektum (*v.*).

rektascenzija *lat.* (rectus — ravan, prav + ascensio — uzlaz, uspon) *astr.* uspravno uzlaženje zvijezde.

rekte *v.* recte.

rektifikacija *lat.* (rectus — prav, izravan + ...fikacija, *v.*) 1. *tehn.* način čišćenja tekućina u osobitim destilacionim aparatima (npr. ponovna destilacija sirovog špirita da se očisti od primjesa); 2. *mat.* uravnjivanje, izračunavanje duljine krivulje; 3. *uopće:* ispravljanje, popravljanje, poboljšanje, ispravak; dotjerivanje, izvođenje načistac; *glag.* **rektificirati,** -ficīram; *isto i* **rektifikovati,** -ujem.

rektitis (*akc. i* **-itis**) *lat.* (*isp.* rektum) upala zadnjeg crijeva.

rektor *lat.* (rector *od* regere — upravljati) 1. u starom Rimskom Carstvu namjesnik provincije (podređen prefektu, egzarhu); 2. u srednjem vijeku sudski administrator, guverner pokrajine, gradski načelnik; 3. od humanizma: upravitelj srednje škole, starješina samostana, sjemeništa; 4. član vlade u Rijeci za doba vladavine Gabrijela D'Annunzija (1919—1920); 5. danas predstojnik sveučilišta i drugih visokih škola; **rektor magnifikus** (rector magnificus) — službena titula sveučilišnog rektora (»veličanstveni«, »uzvišeni«); katkada i u najvišem stupnju: **rector magnificentissimus;** *prid.* **rektorov; rektorskī; rektorat,** -āta — 1. čast, položaj, dostojanstvo i služba rektora; 2. ured rektora; *prid.* **rektorātskī.**

rektoskopija *lat.-grč.* (*isp.* rektum) pregled zadnjeg crijeva aparatom koji se zove **rektoskop** (cjevasta naprava s električnom žaruljicom na kraju); **rektoskopirati,** -skopīram — vršiti rektoskopiju.

rektum *lat.* (rectum) zadnje, guzno crijevo.

rekuperacija *lat.* (recuperare — natrag uzeti) *tehn.* 1. hvatanje i iskorišćivanje nuzgrednih produkata, npr. iskorišćivanje plinova koji se stvaraju kod koksovanja ugljena; 2. ponovno dobivanje tvari koje se troše u tehnološkim procesima (npr. otapala, maziva i dr.); **rekuperator** — 1. uređaj za hvatanje vrijednih

sastojaka iz otpadaka proizvodnje radi njihova ponovnog iskorišćivanja; 2. **rekuperàtor toplìnē** — uređaj kojim se toplina, što izlazi s ogrjevnim plinovima, iskorišćuje za grijanje zraka koji se troši na gorenje.

rekurácija *v.* rekurs.

rekùrens *lat.* povratna groznica (vrsta zarazne bolesti) uzrokovana spirohetama *(v.).*

rekùrent *v.* rekurs.

rekurirati *v.* rekurs.

rekùriti, rèkurīm *lat.* (recurrere — pribjeći) učiniti rekurs *(v.),* rekurirati (*v. pod* rekurs), apelirati, zatražiti zaštitu više vlasti (protiv presude nižeg organa).

rèkurs, *2. mn.* rèkursā *lat.* (recursus *od* recurrere — natrag trčati; pribjeći) utok, priziv, žalba višoj vlasti ili višem sudu na rješenje niže vlasti ili nižeg suda; traženje utočišta, zaklona, pribježišta; **rekurírati,** -kurīrām — obratiti se kome za pomoć (utočište); uložiti žalbu; **rekùrent,** *2. mn.* rekurenātā — tko pravi rekurs, tko rekurira, žalilac, žalitelj.

rekuzírati, -kuzīrām *lat.* (recusare — ne htjeti, nećkati se; prigovarati na sudu) 1. odbiti, uskratiti, nećkati se, ne primiti; protiviti se; 2. tražiti izuzeće suca za kojeg se misli da bi bio nezgodan (pristran) u sudskom vijeću.

rèkvijem *lat.* (requies — mir) 1. opijelo, »crna misa«, zadušnica (pomen, parastos); katolička služba božja za mrtve, 2. muzičko djelo žalobnoga karaktera; *isp.* requiem.

rekvizícija *lat.* (requirere — tražiti, zahtijevati) prisilno otuđenje uz naplatu ili privremeno oduzimanje imetka privatnih osoba ili društvenih organizacija (vrši ga država, obično u ratne svrhe); *prid.* **rekvizícijskī** *i* **rekvizicìōnī;** *glag.* **rekvirírati,** -kvirīrām; *isto i* **rekvìrisati,** -šem. ·

rekvìzīt, -ita *lat.* (requirere — tražiti, zahtijevati) 1. predmet, potreban za kazališnu predstavu (npr. tanjur, stolnjak, i sl., ako je propisano za izvedbu), za sportsku igru (dres, kopačke, lopta, reket itd.) i sl.; 2. **rekvizíti** — skup formalnih elemenata u sastavu ugovora ili dokumenata bez kojih ugovor ili dokument nema pravne snage; takoder i potanke podrobnosti, neophodno potrebne za ostvarenje nekog ugovora; *isto i* **rekvizita** *(ž. roda);* **rekvizìter,** -era, 5. rekviziteru — namještenik (obično u kazalištima) koji se brine oko rekvizita i donosi ih na pokuse i predstave (u sportskim društvima: oružar); *žen.* **rekvizìterka; rekvizitàran,** -rna, -rno — koji spada među rekvizite (kazališne, sportske, muzejske i sl.); **rekvizitārnica** — prostorija u kojoj se čuvaju (kazališni) rekviziti.

relácija *lat.* (relatio) 1. pripovijedanje, kazivanje, izvještaj, obavijest, zapis, bilješka; 2. pismeni opis ratnog pothvata kod prijedloga za odlikovanje; 3. odnos između stanovitih predmeta: udaljenost, razmak, razmjer; 4. veza, doticaj, kontakt, odnošaj; *prid.* **relácījskī** *i* **relaciōnī.**

relais *v. v* relej.

relaksácija *lat.* (relaxatio — odmor, olakšanje) 1. oporavljanje, odmor, razonoda; 2. *pravn.* olakšanje, popuštanje, ublaženje, oproštenje kazne, puštanje na slobodu, oslobođenje; 3. *med.* malaksalost, olabavljenje, labavost, mlitavost, mlohavost, slabljenje (živaca); *glag.* **relaksírati,** -laksīrām.

rèlans (*isp.* relansirati) povišenje uloga u kartaškim igrama (Novak Simić).

relansírati, -lansīrām *franc.* (relancer) 1. nanovo krenuti, nanovo potjerati (npr. divljač u lovu koja se sakrila pa je pronađena); 2. nanovo baciti, izbaciti, odbaciti; 3. povisiti ulog, ponuditi više (npr. u kartanju); 4. dosađivati, uznemirivati, progoniti, koriti, grditi.

relata refero *lat.* (*akc.* relāta rēfero) priopćujem onako kako mi je saopćeno; po što kupio, po to i prodao (tj. ne jamčim za vjerodostojnost informacije); *isp.* narrata refero.

relatívan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* relacija) 1. odnosan, uvjetan; koji može biti ovakav i onakav; *prot.* apsolutan; 2. razmjeran; koji je »donekle«, koji potvrđuje značenje svog naziva samo u usporedbi s drugim pojmovima, koji posjeduje stanovito svojstvo u manjoj mjeri nego drugi koji to svojstvo posjeduje potpuno; **relatīvnā visìna** — udaljenost od neke točke u podnožju brijega do vrha toga brijega; *isp.* apsolutna visina; 3. *gram.* **relatīvne zāmjenice** — odnosne zamjenice (koji, čiji, tko, što); 4. **relatīvnī brōjevi** — brojevi kojima je vrijednost određena apsolutnim iznosom i predznakom (*plus* odn. *minus*); svaki pozitivni relativni broj (s predznakom *plus*) veći je od nule, a svaki negativni (s predznakom *minus*) manji.

relativìtet, -eta (**relatívnōst,** -osti) *lat.* stanje onoga što je relativno; odnosnost, uvjetovanost, razmjernost; **teōrija relativitèta** — fizikalna teorija kojoj je osnovni princip da nema apsolutnog kretanja nego da je svako kretanje relativno (osnivač *Albert Einstein*).

relativìzam, -zma *lat.* (*isp.* relacija) *fil.* učenje koje poriče mogućnost objektivne spoznaje na temelju relativnosti našega znanja. U

stvari relativnost spoznaje niukoliko ne označuje njezinu subjektivnost; »iz sume relativnih istina u njihovu razvoju nastaje apsolutna istina« (Lenjin) koja pravilno i svestrano odražava stvarnost; **relativist(a)** — pristaša relativizma; *prid.* **relativistički.**

relativnost, -osti *v.* relativitet.

Relay *engl.* (*čit.* rilej) naziv aktivnih američkih telekomunikacionih satelita koji su služili za prijenos interkontinentalnih i transoceanskih emisija.

relegacija *lat.* (relegare — otpraviti) 1. isključenje iz škole, osobito iz visoke, na neko vrijeme ili trajno; izgon, progonstvo, protjerivanje; odstranjenje; deportacija, egzil, konfinacija; 2. probiranje, odabiranje, tj. odbacivanje nekorisnih sastojaka neke mase (npr. odstranjivanje loših zrna iz sirove kave i sl.); **relegirati,** -legīrām — izagnati, prognati, odstraniti, isključiti, protjerati; *isto i* **relegovati,** -ujem.

relej, -eja, *2. mn.* releja *franc.* (relais) 1. preprega, nova zaprega odmornih konja, štafeta; stanica za odmjenu zaprege i dr.; smjena uopće, šihta *(v.)*, održavanje veze; 2. automatska sprava koja — kad na nju djeluje signal (u obliku slabe električne struje, zvučnih titraja ili svjetlosnih zraka) — izvršava potrebne priključke i prekide u električnim vodovima jake struje; prijenosnik, pojačavalo; 3. telekomunikacijski uređaj koji omogućuje emisiju na veliku udaljenost (*isp.* Relay); *prid.* **relejnī;** *isp.* reli.

relevacija *tal.* oslobođenje od obveze, razrješenje, olakšanje.

relevantan, -tna, -tno *lat.* (relevare — podići, uspraviti) znatan, važan, bitan, jezgrovit, istaknut, koji spada na stvar, svrsishodan, suvisao; *isp.* irelevantan; *izv.* **relevantnost,** -osti.

Relf *v.* Ralf.

reli, relija, *mn.* reliji *engl.* (rally) 1. skup, sastanak, susret; sportsko natjecanje, takmičenje; 2. utrka motornim vozilima na duge staze; 3. *v.* relej 1.

relicitacija *lat.* (re^3... + *isp.* licitacija) ponovna licitacija (dražba).

relīgija *lat.* (religio) vjera, vjeroispovijest; **religijskī** — vjerski, vjeroispovjedni; **religiozan,** -zna, -zno — predan vjeri, pobožan, bogomoljački, bogobojazan; *izv.* **religioznost,** -osti.

relijef *v.* reljef.

relikt, *2. mn.* relikata *lat.* (relinquere — ostaviti za sobom) stvar, pojava ili organizam, sačuvan kao ostatak iz davnih vremena, a nalazi se još samo u malom broju na nekim ograničenim područjima; *prid.* **reliktan,** -tna, -tno;

relikvija (*akc. i* **relīkvija)** — 1. ostatak, predmet, religioznog štovanja, obično tijelo ili dio tijela, odjeća ili dio odjeće kojeg vjerskog mučenika (kod katolika: *moći*, kod pravosl. *mošti*); 2. osobito poštovana draga uspomena (npr. ostala iza neke uvažene ili drage osobe); **relikvijar,** -ara — moćnik, spremnica za relikvije; *isto i* **relikvijarīj,** -ija; *isp.* ćivot.

reling, *mn.* -zi *germ. (iz lat.)* ograda oko gornje palube, obrovnica.

reliquiae reliquiarum olim magni et inclyti regni Croatiae *lat.*(*čit.* relikvije relikvijarum olim magni et inkliti regni Kroacije) ostaci ostataka nekada velike i slavne kraljevine Hrvatske (tako je u doba turskih ratova nazivana Hrvatska od koje je u nesretnim bojevima ostajalo sve manje); »ostanki orsaga« (Pergošić).

relōj, -oja, *2. mn.* relōja *tal.* (orologio) sat, ura (Begović).

relutum *lat.* (re^3... + luere — platiti) novčana naknada za otkup od davanja poreza u naturi.

reljef, reljefa, *2. mn.* reljefa (*akc. i* **reljef,** -efa) *franc.* (relief) 1. ispupčenost, ispupčena slika na ravnini; 2. oblik tla, površine zemaljske kore na nekom mjestu; *isp.* bareljef, oreljef; *prid.* **reljefan,** -fna, -fno — 1. ispupčen; 2. *prenes.* razgovijetan, pregledan, jasan, plastično prikazan, izrazit.

rem *v.* rehim.

Rem — po starorimskoj predaji brat Romulov, suosnivač grada Rima.

Rem acu tetigisti *lat.* (*čit.*...aku...) Stvar si iglom (vrškom) dotakao, tj. pogodio si.

remanentan, -tna, -tno *lat.* (remanere — ostati, zaostati) preostajući, zaostajući, koji je preostao, zaostao, koji je ovdje, prisutan; **remanentnī magnetizam** — trajni magnetizam koji preostaje nakon djelovanja magnetskog polja; *isp.* histereza; *izv.* **remanencija.**

remarka, 3. -ci, *2. mn.* -kī *franc.* (remarque) napomena, bilješka, primjedba, didaskalija.

remarkabl *franc.* (remarquable) znatan, značajan, čudnovat, upadljiv, čudan, znamenit, neobičan, izvanredan, izvrstan, jedinstven, silan, spomena vrijedan.

remastikacija *lat.* (re^3... + masticare — žvakati) preživakavanje, preživanje.

remedīj, -ija (*pored* **remedijum)** *lat.* (remedium) 1. lijek, ljekarija, pomoć, ljekovito, pomoćno sredstvo; 2. pravni lijek (utok, žalba); 3.

dopušteno odstupanje od zakonski ustanovljene težine i finoće pri kovanju novca; **remedìjati,** -ām — liječiti, izliječiti, pomoći; **remedúra** — mjera za uklanjanje, otklanjanje ili suzbijanje nekoga zla (zloupotrebā), poboljšanje, popravak.
remēdio *v.* remedij.
rèmek *mađ.* (*vjerojatno od slav.* remeslo — obrt, zanat) umjetnina, majstorsko djelo, uzoran rad (obično samo u vezi **rèmek-djelo**); *isp.* šedevr, majsterštik, urnek.
rèmeta, *2. mn.* rèmetā *grč.* (erēmítēs) pustinjak, isposnik; **Rèmete,** Rèmetā *(mn. ž. r.)* — selo kraj Zagreba (po remetama pavlinima koji su tamo osnovali samostan u 13. st.).
rèmī[1], -ìja, *mn.* -ìji, 2. remíjā *franc.* (remis) neodlučen svršetak u šahu ili u kojoj drugoj igri.
remi[2], -ija, *mn.* -iji, 2. rèmījā *engl.* (rummy) vrsta igre na karte (dva snopa po 52 karte i po dva džokera; igrači — njih 2 do 6 — nastoje složiti što više karata iste boje ili najviših vrijednosti različitih boja).
Rèmīgije *lat.* »veslač«; *žen.* **Rèmīgija.**
remigrírati, -mìgrīrām *lat.* (re... + migrare — seliti) vratiti se iz emigracije; **remìgrant,** *2. mn.* remìgranātā — povratnik; **remigrácija** — vraćanje emigranata u domovinu.
remilitarizácija (*isp.* re[3]... + *isp.* militarizacija) — ponovno naoružavanje teritorija koji je bio demilitariziran; *glag.* **remilitarizírati,** -izīrām; *isto i* **remilitàrisati,** -šēm.
rèmingtonka, 3. -ci, *2. mn.* rèmingtonkī — vrsta pisaće mašine (po izumitelju Remingtonu).
reminiscèncija *lat.* (reminisci — sjećati se) 1. nejasno sjećanje; pojava koja navodi na sjećanje; odjek, uspomena, spominjanje; 2. odjek tuđeg djela u poeziji, muzici i dr.; *isto i (prema tal.)* **reminiscènca,** *2. mn.* -ēncā (Begović).
Reminiscere *lat.* naziv druge nedjelje u korizmi (prema psalmu **Reminiscere, Deus, misericordiae tuae** [reminìscere...mizerikòrdije tūe] — Sjeti se, Bože, milosrđa svojega).
remis[1] *v.* remi.
rèmis[2], *2. mn.* rèmīsā *lat.* (remissus) 1. odgoda roka isplate, plaćanja; 2. popust kod plaćanja; rabat.
remìsija *lat.* (remissio *od* remittere — vratiti, popustiti) 1. vraćanje, slanje natrag; 2. oproštenje, oprost grijeha, otpust, sniženje (kazne); 3. prolazno popuštanje nekih simptoma bolesti, jenjavanje (vrućice); 4. *uopće:* smanjènje, slabljenje, opadanje (npr. marljivosti); **rèmisīvan,** -vna, -vno — 1. koji popušta, oprašta, blag, popustljiv, milostiv; 2. koji se može oprostiti, oprostiv; 3. koji popušta npr. u marljivosti: mlitav, lijen, trom, nemaran; **rèmisōran,** -rna, -rno — koji vraća, povratan; **rèmisōrno rješènje** — rješenje kojim se stvar vraća na dopunu nižoj vlasti a da se time ne rješava glavno pitanje; **remitènda,** *2. mn.* remitèndā — ostatak, npr. novina koje nisu prodane i vraćaju se izdavaču; **remìtent,** *2. mn.* remìtenātā — 1. pošiljač; 2. naslovnik kod mjenične obaveze; ona osoba kojoj treba platiti, odnosno po čijoj naredbi valja platiti mjeničnu svotu; **remitírati,** -mìtīrām — povratiti (npr. knjige, novine kao remitendu, *v.*).
remíza *franc.* (remise) 1. spremište za kola, kolnica, suša, šupa; hangar, garaža; *u zagrebačkom govoru:* tramvajsko spremište; 2. guštara u koju se sklanja sitna plemenita divljač od neprijatelja ili studeni; 3. nešto ponovljeno (druga predstava, repriza; uzvratni udarac).
remizírati, -ìzīrām (*isp.* remī[1]) — završiti igru (prvenstveno šahovsku) bez pobjednika, bez odluke.
remòcija *lat.* (removere — natrag micati) uklanjanje, udaljivanje, odstranjenje, svrgnuće; *glag.* **removírati,** -mòvīrām.
remoláda *v.* remulada.
remonstrácija *lat.* (re... + monstrare — pokazivati) prigovor, spočitavanje; protivljenje, žalba, protutužba; *glag.* **remonstrírati,** -monstrīrām; *isto i* **remonstrovati,** -ujem.
rèmont[1], *2. mn.* rèmonātā *franc.* (remontage — ponovno čišćenje) popravak, obnavljanje strojeva, zgrada, opreme.
rèmont[2], *2. mn.* rèmonātā *franc.* (remonte) kupovina konja za vojsku, popuna konjice novim konjima; **rèmonta** — mladi, nedresirani konji; *prid.* **rèmontnī, rèmontskī; remonte-depōt** *franc.* (*čit.* remònt-depō) ergela za odgajanje konja.
remòntanti, -montanātā *(mn. m. r.) franc.* (*isp.* remontirati) u botanici naziv za cvijeće koje nakon glavnog cvata ponovno cvate.
remontírati, -mòntīrām *franc.* (remonter) 1. ponovno cvasti, drugi put cvjetati ili donositi plod u istoj godini; 2. (*isp.* remont[2]) kupovati nove konje za popunu konjice; 3. ponovno montirati, popraviti, opraviti, obnoviti; *isto i* **rèmontovati,** -ujem.
remontòar, -āra *franc.* (remontoir) uređaj za navijanje i namještanje ure bez ključa.
remorkáža *franc.* (remorquage) vučenje, vuča, tegljenje; **remòrker,** -era — tegljač; parobrod

ili motorni brod za vučenje teglenica (deregli-ja), teretnih čamaca i sl.; **remorkírati,** -morkīrām — tegliti; zakvačiti tovarnu lađu i vući je za sobom.

remotis arbitris *lat.* u četiri oka, tj. uklonivši svjedoke.

removírati, -movīrām *lat.* (*isp.* remocija) ukloniti, uklanjati, udaljiti (-ívati), odstraniti (-stranjivati), svrgnuti, svrgavati, maknuti, micati; odustati.

rèmplati, -ām *njem.* (rempeln — nasrtati) u sportskom jeziku: pokretom (»varkom«) tijela (pravilno) spriječiti protivničkog igrača da dođe do lopte, »okrenuti« protivnika; *isto i* **rèmplovati,** -ujēm.

Rem tene, verba sequentur *lat.* (*čit*.... sekvèntur) Drži se stvari (tj. teme o kojoj govoriš), i riječi će slijediti (tj. teći same od sebe).

remùćati, -ām *tal.* (rimorchiare) *v.* remorkaža, remorkirati.

remulàda *franc.* (rèmoulade) hladni papreni umak od ulja, gorušice, začina i zelenog povrća.

rèmunda *v.* remonta.

remuneràcija *lat.* (remunerari — opet nadariti, naplatiti) izvanredna nagrada pored redovne plaće, honorar, premija; **remunerírati,** -ne-rīrām — nagraditi, nadoknaditi, naplatiti trud, honorirati, premirati; *isto i* **remunèrisa-ti,** -šēm.

Rèmzija *tur.* »onaj koji alegorično govori«; *žen.* **Remzíja.**

ren *v.* ran.

renaissance *v.* renesansa.

rènalan, -lno, -lno *lat.* (renes — bubrezi) koji se tiče bùbrēgā, bubrežni.

Renàta *lat.* »novorođena« *odn.* »ponovno rođena, preporođena«.

Renault *v.* reno.

rènban *njem.* (rennen — trčati + Bahn — pruga, staza) trkalište, trkačka staza; *isp.* laufban.

rencontre *v.* rankontr.

rènč *v.* ranč.

rènde, -eta *tur.* (rende) 1. strug, blanja, strugača, strugalica, svlak; 2. ribež, ribača, trenica, trlica, tarak; *isto i* **rendìsaljka,** 3. -ci, *2. mn.* rendìsāljkī; *isp.* erende, irenda, gratakež; **ren-dèisati,** -šēm — blanjati, strugati; ribati; *isto i* **rèndisati,** -šēm.

rèndes, *2. mn.* rèndēsā — isto što i randevu *(u dnevnom govoru).*

rendez-vouz *v.* randevu.

rèndgen, *2. mn.* rèndgēnā — aparat što ga je izumio njemački fizičar Wilhelm Konrad Röntgen (1845—1923); taj aparat proizvodi tzv. **rèndgenskè zràke** (x-zrake) — nevidljive zrake koje nastaju pri udarcu vrlo brzih elektrona o površinu nekoga tijela (npr. metala); imaju veliku sposobnost da prodiru kroz tijelo zbog čega se primjenjuju u medicini i tehnici; **rendgenizírati,** -izīrām — izložiti rendgenskim zrakama; liječnički pregledati rendgenom; *isto i* **rendgènizovati,** -ujēm; **rend-genogràfija** — snimanje (fotografiranje) ljudskog organizma rendgenskim aparatom; **rendgenògram** (*grč.* gràmma — crta, pismo) — fotografija rendgenskog nalaza; **rendgeno-lògija** (*grč.* lógos — riječ, govor) — nauka o rendgenskim zrakama i njihovoj primjeni; *isp.* radiologija; **rendgenòlog,** *mn.* -zi — stručnjak u rendgenologiji; *prid.* **rendgenòloški; rendgenoskòpija** — izravno promatranje ljudskog organizma rendgenskim aparatom; **rendgentèhničar** — radnik medicinsko-higijenske struke koji sprema materijal za rendgenska snimanja i izrađuje rendgenske filmove.

rendìsaljka, rèndisati *v.* rende.

rendzína, *2. mn.* -īnā *polj.* (rędzīna, *isp. naše* rudina) *geol.* vrsta tla; teška plodna zemlja, većinom crnica sa nešto masne ilovače.

rèndžer *engl.* (ranger) 1. *u engleskom jeziku* ima više značenja, npr. skitnica, lovački pas, čuvar, nadglednik, a u množini: laki konjanici, iz čega se, očito, razvilo: 2. *u USA-jeziku* isto što i komandos *(v.);* 3. *v.* Ranger.

renegàt, -āta, 5. rènegāte *lat.* (re[3]... + negare — nijekati) čovjek koji je promijenio svoje uvjerenje i prešao u protivni tabor; odmetnik, otpadnik, izdajica, odrod, izrod, prebjeg; **renegàtstvo** — odmetništvo, otpadništvo, izdajstvo, izdajništvo; **renegírati,** -negīrām — ponovno zanijekati, poreći, postati renegat.

reneklode *v.* ringlo.

renesànsa, *2. mn.* renesānsā *franc.* (renaissance) 1. obnova, ponovni procvat, preporod; 2. društveno-politički i kulturni pokret u Evropi od 14. do 16. st. koji je izražavao ideologiju nove društvene klase, napredne u ono doba buržoazije, i bio upravljen protiv feudalno-crkvenoga nazora na svijet (*v.* humanizam). Renesansu je karakteriziralo golemo zanimanje za književnost i umjetnost stare Grčke i Rima, zaboravljenu u srednjem vijeku, i procvat nauke, književnosti i umjetnosti; 3. graditeljski stil toga vremena koji je poprimio elemente grčko-rimske arhitekture; *isto i* **re-**

nesans *(m. roda); prid.* **renesansnī; renesanšanin** — čovjek iz doba renesanse: »Ali on (Strossmayer) nije samo preporoditelj moderni, već pravi renesanšanin svojim crkvenim položajem, ciceronskim latinizmom i ljubavlju za umjetnost« (Matoš).
reneta, *2. mn.* renetā *franc.* (reinette — kraljičina jabuka) vrsta fine jabuke; *isto i* **renet,** *2. mn.* renetā *(m. r.); isp.* mašanka.
renga, 3. -gi, *2. mn.* rengā (*tur.* ringa?) *dijal.* haringa *(v.).*
reni-bunar (-zdenac) *franc.* zdenac kod kojega se voda dobiva kroz bušotinu iz dubljih vodonosnih slojeva.
renij, -ija (*pored* **renijum**) — rijetki kem. element, *znak* Re; otkriven 1925. (ime po latinskom nazivu rijeke Rajne — Rhenus); sjajan, vrlo tvrd metal.
renitencija *lat.* (renitor — upinjem se protiv čega, protivim se) uporna otpornost, neposlušnost, tvrdoglavost, jogunluk; *prid.* **renitentan,** -tna, -tno.
renk *tur.* (reng) boja, tinta; nijansa, preljev; *isto i* **renjak,** -njka.
renkloda *v.* ringlo.
reno, -òa, *2. mn.* -òā — vrsta automobila francuske produkcije (po imenu konstruktora Louisa Renaulta, 1877—1944, osnivača najveće francuske tvornice automobila).
renome, -ea, *mn.* -ei, 2. renomeā *franc.* (renommée) čuvenost, reputacija, slava, popularnost, ugled, dobar glas; prestiž; **poznavati par renommée** — poznavati po čuvenju; **renomīran** — čuven, popularan, slavan, ugledan, poznat, koji je na dobru glasu, glasovit; *isto i* **renomisan; renomist(a)** — hvališa, hvastavac, hvalisavac, brbljavac, razmetljivac
renonsírati, -nònsīrām *franc.* (renoncer) odreći se, odricati se, odustati, odustajati; zahvaliti se (na časti, na položaju); *isp.* renuncijacija.
renovacija *lat.* (renovare — obnoviti, popraviti) obnova, popravljanje, mijenjanje nabolje; **renovírati,** -novīrām — obnoviti, temeljito popraviti, promijeniti nabolje; *isto i* **renovisati,** -šēm.
renta, *2. mn.* rentā *i* rentī *franc.* (rente) svaki regularno dobiveni prihod od kapitala, imetka ili zemljišta koji od svojih vlasnika ne zahtijeva nikakve poduzetničke djelatnosti; *prid.* **rentnī;** *isp.* rentijer; **rentabilan,** -lna, -lno — unosan, koristonosan, koji donosi dobitak, koji opravdava uložen novac; svrsishodan s privrednog gledišta; koji se isplati; **rentabilnost,** -osti — 1. unosnost, korisnost, koristonosnost; probitačnost, poslovna uspješnost; 2. *u kapitalizmu:* odnos dobitka prema uloženom kapitalu; *u socijalizmu:* odnos dobitka prema cijeni koštanja proizvoda; *isto i* **rentabilitet,** -eta.
rent-a-boat *engl.* (*čit.* rentebout) služba za turističko iznajmljivanje čamaca, odn. uopće plovnih objekata.
rent-a-car *engl.* (*čit.* rentekar) »posudi kola«, »Uzmi automobil gdje ti odgovara, a ostavi ga gdje hoćeš«, naziv za poduzeće koje se bavi iznajmljivanjem automobila (sa šoferom ili bez njega); *isp.* RAC; *v.* rentirati².
rent-a-yacht *engl.* (*čit.* rentejōt) služba za turističko iznajmljivanje jahti.
rentgen i sl. *v.* rendgen i sl.
rentijer, -era, 5. rentijeru *franc.* (*isp.* renta) osoba koja živi od postotaka kapitala, danog u zajam, od prihoda vrijednosnih papira (dionica, obveznica, itd.), od rente; *žen.* **rentijerka.**
rentírati se¹, rentīrā se (*isp.* renta) — donositi dobitak, isplatiti se.
rentírati², rentīrām — u najnovije vrijeme stvoren glagol sa značenjem: uzeti auto u najam po postupku rent-a-car *(v.).*
rentnī *v.* renta.
rentoalírati, -alīrām *franc.* (rentoiler) ponovno napeti na platno kod konzerviranja slika.
rentovan, -vna, -vno *v.* rentni.
renumeracija *lat.* (re³... + numerare — brojiti) ponovno plaćanje, vraćanje novca, doplata, doplatak; prebrojavanje; ponovno paginiranje (*v.* paginacija).
renumerírati, -merīrām *lat.* (renumerare — opet izbrojiti, isplatiti) prebrojiti, prebrojavati; vraćati novac; doplatiti, doplaćivati; *isto i* **renumerisati,** -šēm.
renuncij, -ija *lat.* odgovor na odgovor, protuodgovor.
renuncijacija *lat.* (renuntiatio) odreknuće, odricanje, otkaz, otklanjanje, zahvala na nekoj časti, položaju; *isp.* renonsirati.
renjak *v.* renk.
reofor, -ora *grč.* (rheos — što teče, struja + foreus — nosač) vodič struje, provodnik.
reokupacija *lat.* (re³... + *isp.* okupacija) ponovna okupacija, ponovno zauzeće, osvojenje; *glag.* **reokupírati,** -kupīrām.
reologija *grč.* znanost o strujanju tekućina i o deformacijama materije koje pri tome nastaju.
reoma *v.* reumatizam.
reometar, -tra *grč.* aparat za mjerenje potroška plina na temelju brzine strujanja.
Reomīr *v.* Reaumur.

reōn, -ōna *v.* rajon.
Reo negante, actori incumbuit probatio *lat.* (*čit*....aktōri inkūmbuit probācio) Ako optuženik niječe, tužitelj mora donijeti dokaze.
reorganizácija (*isp.* re³... + organizacija) — preustrojstvo, prerada, preobrazba, preuređenje, preinaka, preobražaj, preudešavanje; *glag.* **reorganizírati,** -izīrām; *isto i* **reorganizovati,** -ujēm; **reorganìzātor** — tko provodi reorganizaciju.
reorijentácija (*isp.* re³... + orijentacija) promjena pravca, ispravljanje starog gledišta, traženje novih putova; *glag.* **reorijentírati,** -jentīrām; *isto i* **reorijentisati,** -šēm.
reōskop *grč.* (rhēos — što teče, struja + skopeō — gledam) pokazivač struje, strujomjer.
reostāt, -āta *grč.* (rhēos — što teče, struja + statōs — postavljen, stojeći) otpornik za električne promjenljive otpore; služi za regulaciju struje, napona.
reōtom *grč.* (rhēos — što teče, struja + tomē — rezanje, sječenje) prekidač struje.
rȅparabīlan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* reparacija) koji se može popraviti, popravljiv, nadoknadljiv, obnovljiv.
reparácija *lat.* (reparare — popraviti, naknaditi) 1. naknada štete (potpuna ili djelomična), nanesena ratom, koju pobjedniku plaća pobijeđena zemlja; ratna odšteta; 2. zadovoljština za uvredu; 3. *uopće:* popravak, popravljanje, opravljanje, dovođenje u ispravno stanje, obnova, obnavljanje; *prid.* **reparácījskī** *i* **reparaciōnī; reparatēr,** -ēra (*franc.* reparateur) popravljač, opravljač, otkupitelj, pomiritelj (Matoš); *isto i* **reparātor; reparatūra** — popravak, opravak; **reparírati,** -parīrām — popraviti, opraviti, obnoviti, zakrpati; naknaditi štetu, odštetiti; dati zadovoljštinu, zagladiti suprotnosti; *isto i* **reparisati,** -šēm.
repartícija *lat.* (re³... + pars, 2. partis — dio) raspodjela, rasporedba, razdioba, podjela, razrez na jednake dijelove; **repartírati,** -partīrām — raspodijeliti, rasporediti, razdijeliti, podijeliti, razrezati na jednake dijelove.
repasáža *franc.* (repasser — ponovno proći) ponovni pokus, ponovni pregled, naknadno dotjerivanje, preispitivanje, osobito u sportu; ponovljeno natjecanje; **repasírati,** -pasīrām — 1. »prepeglati«, preglačati; 2. preispitati, provjeriti (točnost računa, ispravnost sata itd.); 3. letimično pregledati, na brzu ruku pročitati ili popraviti, malko dotjerati (rukopis); 4. putovati natrag, vraćati se; **repasēr,** -ēra, 5. rȅpaseru — tko vrši repasiranje (glačač, »pegler«, pregledavač računa, satova, brusač, oštrač; popravljač, dotjerivač teksta); *žen.* **repasērka.**
repatrijácija *lat.* (re³... + patria — domovina) povratak ratnih zarobljenika, građanskih zarobljenika, bjegunaca, raseljenih osoba, iseljenika i sl. u domovinu; **repatrírati,** -patrīrām — izvršiti repatrijaciju, povratiti nekoga u domovinu; **repatrírac,** -rca, 5. rȅpatrīrče, 2. *mn.* repatrīrācā — povratnik, osoba koja se vraća ili se vratila u domovinu; *žen.* **repatrīrka.**
repellent *engl.* (*čit.* ripēlent) koji se gadi, koji odbija; naziv za sredstvo koje odbija komarce svojim za njih neugodnim mirisom (prema lat. *repellere — odagnati* u upotrebi je i izraz **repēlent** — opći naziv za proizvod kojim se tamani gamad odn. sprečavaju štetočinje da napadaju biljke).
rȅpēr, -ēra *franc.* (repēre) znak, oznaka, biljega, rovaš, raboš, usjek, zasjek; polazna točka; *vojn.* izrazita orijentaciona točka na terenu.
reperáža *franc.* (reperage) 1. označivanje, obilježivanje znakovima radi snalaženja, pa i samo snalaženje s pomoću znakova; 2. poravnavanje araka.
reperkúsija *lat.* (repercutere — odbijati, otiskivati, odjekivati) 1. protudjelovanje, protuudar; 2. odjek, odjekivanje, razlijeganje, orenje; odsjev, odraz; 3. odbijanje, odbacivanje (svjetla, zvuka); 4. *muz.* ponavljanje iste teme u varijantama; *glag.* **reperkutírati,** -kutīrām.
repersáža *franc.* (repercer — po drugi put probušiti) u sportskim natjecanjima naziv za ponovljeno natjecanje pošto prvo nije donijelo sigurnog rezultata (*isp.* repasaža).
repertòār, -āra *franc.* (rēpertoire — popis, zbirka) 1. sve predstave koje su izvedene ili će se izvesti u nekom kazalištu; 2. sve uloge koje igra neki glumac, ili skup muzičkih literarnih djela koja izvodi pjevač, muzičar, recitator; 3. uopće izbor, postojeći niz pojava, redoslijed, nizanje, izmjenjivanje; *prid.* **rȅpertoārnī** *i* **repertòārskī.**
repertòrij, -ija (*pored* **repertōrijum**) *lat.* (reperire — iznaći, doznati) priručni popis, pregledni spisak, podsjetnik, registar.
rȅpete *lat.* (repetere — natrag tražiti; ponoviti) ponovi! nanovo! opet! još!; **repetātur** — naznaka liječnika na receptima sa značenjem da se propisani lijek izda ponovno; **repètent,** 2. *mn.* repetenāta — 1. učitelj koji s đacima ponavlja gradivo obrađeno na školskom satu; *isp.* repetitor; 2. đak koji ponavlja razred; ponovac, ponavljač; *žen.* **repetentica, repètentkinja** (*akc. i* **-tentkinja); repetīrka,** 3. -ci, 2.

mn. repètīrkī — puška koja pali više puta uzastopce; brzometka; **repetícija** — opetovanje, ponavljanje (kod Matoša — prema ruskom — i kazališni pokus, proba); **repetitio est mater studiorum** *lat.* (*čit.* repetīcio est māter studiōrum) ponavljanje je majka učenja, tj. vježbanje je uvijek potrebno (*grč.* hē melétē estì pēgē tēs epistēmēs — vježbanje je izvor znanja); **repetírati,** -pètīrām — opetovati, ponavljati; **repetírati pùšku** — povlačenjem zatvarača prema natrag izbaciti čahuru ispaljenog metka u svrhu priprave i ulaska novog metka u cijev; *isto i* **rèpetovati,** -ujēm; **repètītor** — čovjek koji ispituje i podučava đake; instruktor, kućni učitelj; *v.* repetent 1; **repetìtōrīj,** -ija (*pored* **repetìtōrijum**) — tečaj ili knjiga za ponavljanje naučnog gradiva; kratak i sažet pregled.

replantàcija *lat.* (re³... + planta — sađenica, kalem, biljka) ponovno usađivanje, umetanje (npr. izvađenih zubi); presađivanje, prijesad.

rèplika, 3. -ci, *2. mn.* rèplīkā *franc.* (réplique) 1. kratak odgovor na nečiji govor; osobito odgovor tužitelja na obranu optuženoga; 2. primjedba s mjesta (na kongresu, skupštini); 3. *kazal.* svaki pojedini dio uloge kojim se odgovara na riječi suigrača; 4. kopija, odljevak, faksimil, duplikat; **replicírati,** -plìcīrām — odgovoriti, odvratiti (na nečiji govor), protusloviti, suprotstaviti se govorom; *isto i* **rèplikovati,** -ujēm.

reponírati, -pònīrām *lat.* (reponere) vratiti; *isp.* repozicija.

repopulàcija *lat.* ponovno naseljivanje napuštenih naseobina.

rèport, *2. mn.* rèporātā *engl.* (report) 1. izvještaj, vijest, opis; 2. svakidašnje novosti u novinama; **reportáža** (*franc.* reportage) — 1. izvješćivanje, prikupljanje novosti, donošenje (obično dnevnih) vijesti za novine; 2. kraći književni sastav u kojem se na novinarski način prikazuje neki događaj, obrađuje neko pitanje, opisuju neka mjesta itd.; *prid.* **repòrtāžnī; repòrter,** -era, 5. rèporteru — suradnik koji u novine donosi dnevne novosti iz mjesnog života; izvjestitelj, izvjestilac, izvješćivač, obavješćivač; *prid.* **repòrterov; repòrterskī;** *žen.* **repòrterka; reportírati,** -pòrtīrām — izvijestiti, pripovijedati, prikazati, opisati u novinama; vršiti posao reportera; pisati reportažu; *katkada isto što i* raportirati *(vojn.); isto i* **rèportovati,** -ujēm.

repoussoir *franc.* (*čit.* repusoār) snažno obojeni dio slike koji stvara utisak udaljenosti prema drugim dijelovima.

repozícija *lat.* (repositio) 1. *med.* ponovno namještanje iščašene ili slomljene kosti; vraćanje prosutog dijela utrobe kroz prodor u trbušnu šupljinu (Šenoa); 2. *pravn.* sudbeni postupak za »povratak u prijašnje stanje« (Đalski); *glagol:* **reponírati,** -pònīrām *(v.).*

repozìtōrīj, -ija (*pored* **repozìtōrijum**) *lat.* (repositorium *od* reponere — natrag stavljati) 1. polica za knjige; 2. ormar za spise; 3. *uopće:* spremnica, spremište, čuvalište, muzej; magazin

reprèsālije *(mn. ž. roda) lat.* (*prema* repressum od reprimere — potiskivati, suzbijati) sredstva međunarodne prisile koja se sastoje u tome da jedna država — kao odgovor na protupravne čine druge države — primjenjuje iste takve čine prema organima, građanima i sl. te druge države; *uopće:* prisilne mjere, protumjere, potiskivanje, suzbijanje, odmazda, odgovor na silu silom, kazneni pothvat; **rèpresija** — kaznena mjera, sredstvo prisile, sprečavanje, obuzdavanje, suzbijanje, prigušivanje, ukroćivanje, potiskivanje; **represīvan,** -vna, -vno — prisilni, kazneni, koji ima svrhu da potisne, kazni, spriječi društvenoopasnu djelatnost; **represírati,** -prèsīrām — primjenjivati kaznene mjere u svrhu da se potisne, kazni društvenoopasna djelatnost; sprečavati, obuzdavati, suzbijati, prigušivati, ukroćivati, odmazditi.

reprezentàcija *lat.* (repraesentare — iznijeti na oči, pokazati) 1. predstavništvo, skup predstavnika, izabranici, najbolji od najboljih; zastupnici, zastupstvo; 2. *kazal. hist.* predstava, predstavljanje, prikazivanje, osobito crkveno prikazanje, vrsta kazališne izvedbe u srednjem vijeku, misterij; 3. *prenes.* naočit izgled, dostojanstveno držanje, ponašanje, dolično ugledu i položaju; 4. troškovi, dotacije, sredstva za pokazivanje dostojanstva; 5. prikaz, izvedba, odigrana uloga (u kazalištu; *isp.* »... u izvrsnoj reprezentaciji gđice Mihičić«; Ibler); **reprezèntant,** *2. mn.* reprezèntanātā — predstavnik, izabranik, zastupnik; primjer, izvrstan tip, oličenje najboljih kvaliteta; *žen.* **reprezèntantica** *i* **reprezèntantkinja** (*akc. i* **-àntkinja**); **reprezentàtivac,** -vca, 5. rèprezentatīvče, *2. mn.* reprezentatīvācā — sportski predstavnik u međunarodnim natjecanjima; *žen.* **reprezentàtīvka,** *2. mn.* reprezentàtīvkī; **rèprezentatīvan,** -vna, -vno — ugledan, uzoran, naočit, predstavnički, naročit, osobit, koji služi za reprezentaciju, koji se može pokazati kao najbolji, koji u sebi utjelovljuje

najodličnija svojstva; izabran, biran, tipičan, značajan; **reprezentírati,** -zèntīrām — 1. biti zastupnik, zastupati; 2. predstavljati (neku vrijednost), utjelovljivati u sebi najbolja svojstva, značiti, biti značajan, dostojanstven, gospodstven; 3. nastupiti u službenom svojstvu kao predstavnik države ili važne ustanove; *isto i* **reprezèntovati,** -ujēm.

rèprint *engl.* fotomehanička reprodukcija starih već štampanih izdanja; *isp.* anastatički tisak, fototip.

reprìsa *v.* continenza.

repríza *franc.* (reprise) 1. *kazal.* ponavljanje, ponovna izvedba kazališnog komada, osobito druga izvedba, tj. prva predstava nakon premijere; 2. *muz.* opetovanje, ponavljanje teme; 3. *općenito:* svaki ponovljeni događaj; *prid.* **rèprīznī; reprizírati,** -prìzīrām — ponovno izvesti, odigrati reprizu.

reprobàcija *lat.* (re³... + probare — ispitivati) 1. odbacivanje, zabacivanje, neodobravanje, osuđivanje; 2. *škol.* popravni ispit; popravak; 3. *pravn.* protudokaz; 4. *crkv.* osuda, prokletstvo; *prid.* **rèprobatīvan,** -vna, -vno; **reprobírati,** -pròbīrām — 1. odbaciti, zabaciti, ne odobriti, osuditi; 2. uputiti đaka na popravni ispit, oboriti na prvom ispitu; 3. *pravn.* podnijeti protudokaz; 4. *crkv.* osuditi, prokleti, anatemizirati; *isto i* **rèprobovati,** -ujēm.

reprodùkcija *lat.* (re³... + *isp.* produkcija) 1. izvedba tuđeg, osobito muzičkog, djela; ponovna izvedba; 2. štampom umnožen crtež, slika ili fotografska snimka; kopija, otisak, preštampavanje; 3. *uopće:* obnavljanje, ponavljanje; ponovno oživljavanje, oponašanje, imitiranje, nasljedovanje, umnožavanje; 4. *biol.* plođenje, rasplođivanje; razmnažanje, množenje; 5. ponovna proizvodnja, obnavljanje u procesu proizvodnje; *prid.* **rèprodukciōnī; reprodùcent,** *2. mn.* reprodùcenātā — 1. onaj koji ponovno proizvodi; 2. podnositelj protudokaza; 3. obnavljač, oponašatelj, imitator; **reproducírati,** -dùcīrām — činiti reprodukciju nečega, ponovno izvoditi tuđe djelo; obnavljati, nanovo učiniti, oponašati, nasljedovati, imitirati, raditi po uzorku; preštampati, kopirati, učiniti novi otisak (po starom); množiti, umnožavati, rasplođivati; *isto i* **repròdukovati,** -ujēm; **reproduktíva** — reproduktivna umjetnost; **rèproduktīvan,** -vna, -vno — koji se odnosi na reprodukciju; **rèproduktīvnē ùmjetnosti** — umjetnosti koje izvode gotova umjetnička djela (gluma, recitacija, pjevanje, sviranje itd.); **rèproduktīvnī ùmjetnīci** — glumci, operni pjevači, muzičari-izvodioci itd. (koji sami ne stvaraju nego izvode tuđa djela); **repròduktor** — zvučnik, glasnogovornik; pojačava i reproducira govor ili muziku, primljenu radio-prijamnikom ili prenesenu telefonskim putem; inače isto što i reproducent.

rèpromaterìjal — *kraće umjesto* reprodukcioni materijal, sirovina, poluprerađevina, poluproizvod koji treba doraditi i plasirati.

rèprōsit *lat.* (re³... + prosit, *v.*) na isti način; i vama također (kao odgovor na *prosit*).

rèptīl, -ila *lat.* (repere — puzati, gmizati, miljeti) gmaz, gmizavac (gušter, zmija, kornjača, krokodil); **rèptīlan,** -lna, -lno — poput gmaza, puzav, zmijav, savitljiv, beskarakteran (Begović); **rèptīlije** *(mn. ž. r.)* — skupni naziv za sve gmazove; **Reptilienfond** *njem. (po lat. i franc.)* tajni fond za plaćanje političkih gmizavaca, osobito za podupiranje novina koje su pisale u prilog vlastodržaca (Matoš).

repùblika, 3. -ci *lat.* (res publica — javna stvar, javni odnošaji, poslovi; država) oblik države u kojem stanovništvo bira vrhovnu vlast u državi za određen broj godina; *prot.* monarhija, gdje je vrhovna vlast nasljedna; na čelu republike stoji (izabrani) predsjednik, a na čelu monarhije (nasljedni) car, kralj, knez; *prenes.* sloboda, nezavisnost; *prid.* **repùblički; republikánac,** -nca, 5. rèpublikānče, *2. mn.* republìkānācā — pristaša republike; *žen.* **republìkānka;** *prid.* **republìkānskī; republikanìzam,** -zma — političko opredjeljenje za republiku, svi postupci koji idu za svrgavanjem dinastičkih državnih tvorevina.

repudijácija *lat.* (repudiare — odbijati, ne primati) odbijanje, neprimanje, odbacivanje, nepriznavanje, zabacivanje; rastava, razvod braka.

rèpuls *v.* repulzija.

repùlzija *lat.* (repulsio *od* repellere — odrinuti) 1. odbijanje, suzbijanje, odrinuće, nepovoljan odgovor, otklon, oprovrgnuće, uskrata; 2. neuspjeh, poraz; 3. *prenes.* odbojnost, odvratnost, odurnost, gađenje; **rèpulzīvan,** -vna, -vno — odbojan, odvratan, oduran, koji odbija, koji izaziva gađenje; neugodan, mrzak, nesimpatičan.

repùnca (*isp.* punca) — žig kojim se ovjerovljuje sadržaj plemenitog metala (zlata, srebra).

reputácija *lat.* (reputare — razmišljati, razmatrati) javno mišljenje o nečijim vrlinama ili nedostacima; glas (dobar ili zao), ugled, uvaženje, slava, poznato ime, renome, čast.

requiem *v.* rekvijem; **Requiem aeternam dona ei (eis) Domine, et lux perpetua luceat ei (eis)** *lat.* (*čit.* rekvijem eternam... lūks...) Pokoj vječni daruj mu (njoj, njima), Gospodine, i svjetlost vječna neka mu (joj, im) svijetli (iz katoličke službe božje za pokojnike); **requiescat in pace** *lat.* (*čit.* rekvijeskat in pace) počivao u miru; *skrać.* R. I. P.
requisitoire *franc.* (*čit.* rekizitoar) optužba, žestok prigovor (Krleža).
rèrn *njem.* (Röhre) dio štednjaka u kojem se peče kruh, kolači, meso itd.; pećnica; *isto i* **rèrna;** *isp.* ror.
resanácija *lat.* (re^3... + *isp.* sanacija) provođenje zdravstvenih mjera u svrhu osposobljenja nekih zaraženih ili inače onesposobljenih objekata za upotrebu, npr. resanacija stambenih zgrada stradalih od potresa.
resantìmân, -âna *v.* **ressentiment.**
resèkcija *lat.* (resecare — odrezati, odsjeći) *kir.* operativno odstranjenje dijela nekog tjelesnog organa; isijecanje, opsijecanje, rasijecanje; **resecírati,** -sècīrâm — isjeći, opsjeći, rasjeći, izvršiti resekciju, operirati.
reservatio mentalis *lat.* (*čit.* rezervácio mentális) *v.* rezervacija.
rèservoire *v.* rezervoar.
residuum *lat.* (*akc.* rezîduum) ostatak nakon spaljivanja, isparivanja (talog).
Rèsistance *franc.* (*čit.* rezistāns) 1. naziv za skupinu konzervativnih francuskih stranaka u 19. st.; 2. naziv francuskog pokreta otpora u drugom svjetskom ratu; *isp.* rezistencija.
resistencija *v.* rezistencija.
Resistenza *tal.* (*čit.* rezistênca) naziv talijanskog pokreta otpora protiv njemačke okupacije u drugom svjetskom ratu.
resìtâl, -âla *franc.* (*iz engl.* recital) 1. recitacija (*v.*); 2. solistički nastup muzičara, solo-koncert.
res iudicata *lat.* (*čit.* rēs judikāta) već presuđena stvar o kojoj sud više ne smije presuđivati; pravovaljana sudska odluka.
rèskîr *v.* rizik; **reskírati** *v.* riskirati.
reskontrírati, -skòntrīrâm *tal.* (riscontrare) uspoređivati, sravnjivati, nanovo ispitati, pregledati, uzajamno obračunavati, izjednačivati međusobne račune.
rèskript, *2. mn.* rèskripātā *lat.* (rescribere — otpisati, pismeno odgovoriti) naredba, raspis, »otpis«, pismeno rješenje najviše vlasti, kraljev ukaz, pismena poruka kraljeva (u staroj hrvatskoj saborskoj terminologiji).
rèsma *v.* rešma.
resmijat *tur.* službena formalnost (Kazazović).
res, non verba *lat.* stvari (djela), ne riječi (*kod nas:* manje govori, a više tvori).
res nullius *lat.* (*akc.* rēs nulījus) ničija stvar, stvar koja nikom ne pripada, stvar bez gospodara; **res nullius cedit primo occupanti** *lat.* (*čit.*... okupānti) ničija stvar pripada onome tko je prvi prisvoji.
resolvírati, -sòlvīrâm *lat.* (resolvere — opet odriješiti) 1. svesti; 2. rastvoriti, razlučiti; 3. odlučiti, zaključiti; *isp.* rezolucija.
resonáncija *v.* rezonancija.
rèsōr, -óra *franc.* (ressort) 1. elastična metalna spojka između osi i karoserije kočije ili vagona koja djeluje kao opruga (pero) za umanjivanje truskanja kod vožnje; 2. struka, djelokrug, nadležnost, područje djelovanja, oblast, doseg, dohvat, domašaj, ogranak državne uprave na čelu s ministrom; ministarstvo; *prid.* **rèsōrnī.**
resorbèncije (*mn. ž. r.*) *lat.* sredstva koja pospješuju resorpciju (*v.*).
resorbírati *v.* resorpcija.
resòrcin *v.* rezorcin.
rèsōrnī *v.* resor.
resòrpcija *lat.* (resorbere — natrag u sebe srkati) upijanje, usisivanje (npr. kroz kožu i sluznice); **resorbírati,** -sòrbīrâm — upijati, upiti, usisati, usisivati; *isto i* **rèsorbovati,** -ujêm.
resp. — *skrać. za* respektive (*v.*).
rèspekt, *2. mn.* rèspekātā *lat.* (respectus *od* respicere — obzirati se) poštovanje, uvažavanje, obzir, dopuštenje, ugled, strah iz poštovanja; **rèspektabīlan,** -lna, -lno — dostojan poštovanja, ozbiljan, uvažen, ugledan, znatan, priličan; povelik, pogolem; impresivan; *izv.* **respektabílnōst,** -osti; **respektírati,** -spèktīrâm — uvažavati, poštovati, visoko cijeniti, imati obzira, obzirati se na... paziti na..., štedjeti, poštedjeti, štititi; *isto i* **rèspektovati,** -ujêm.
respektîve *lat.* (respective) odnosno, dotično; **rèspektīvan,** -vna, -vno — odnosni, dotični, koji je prema prilikama; uzajaman, obostran, koji se odnosi na svakoga pojedinoga.
rèspektovati *v.* respektirati.
rèspektuōzan, -zna, -zno *v.* respektabilan.
res perit domino *lat.* »stvar propada gospodaru«, pravno pravilo prema kojemu štetu od propasti neke stvari trpi njezin vlasnik.
respice finem *lat.* pazi na svršetak; *isp.* Quidquid agis...
respicìjent, *2. mn.* respicìjenātā *lat.* (respicere — obzirati se, gledati, brinuti se) izvjestilac, izvjestitelj, nadglednik (nekad vrsta činovnika).

respiràcija *lat.* (respirare — izdisati, odisati, prestati, jenjati) 1. disanje; odisavanje; 2. oporavljenje, odmor; 3. isparivanje (vode); *prid.* **respiracionī; respìrator** — naprava koja se navlači na nos i na usta u svrhu obrane od udisanja prašine i otrovnih plinova, odnosno u svrhu disanja pod vodom; disalo; **respirírati,** -spìrīrām — disati, dahtati, odisati, izdisati; odahnuti, odmarati se, oporaviti se; isparivati se; *isto i* **respìrisati,** -šem.

respiro *tal.* (»dah, odah, predah«) *trg.* odgoda, odgađanje uplate, produženje roka za plaćanje.

respònder, -era *lat.* moderno učilo na elektronskom principu, koje omogućuje istodobno ispitivanje većeg broja učenika.

respondírati, -spòndīrām *lat.* (respondere) odgovarati, odgovoriti; slagati se, podudarati se; biti prikladan, pristajati, biti dorastao; **respondibīlan,** -lna, -lno — »odgovarajući«, odgovoran, prikladan, razmjeran, podjednak, podudaran, sukladan; pristao, dorastao; **responsa** *(mn. sr. roda) lat.* (*čit.* respònza, 2. respònzā, 3. respònzima) odgovori poznatih pravnika u starom Rimu koji su odgovori bili obavezni za suce; **respònzōrij,** -ija (*pored* **respònzōrijum**) — zbirka odgovora (na svećenikovo predmoljenje) pri katoličkom bogoslužju; naizmjenično moljenje (pjevanje) liturgijskih tekstova između predmolitelja (obično svećenika) i zbora (vjernikā), izmjena »zapjeva« i »otpjeva«, odn. »redaka« i »odgovora«.

res redit ad triarios *lat.* stvar dolazi do trijarija *(v.)*, tj. do trećeg bojnog reda (u starorimskoj strategiji izraz za najveću opasnost od poraza).

ressentiment *franc.* (*čit.* resantimàn) 1. *psihol.* ponovna pojava nekog većinom bolnog osjećaja; zlopamćenje, bolno sjećanje na doživljenu neugodnost; 2. tajna, tiha, nesvjesna mržnja, zavist, želja za osvetom.

ressource *v.* resursi.

rest *v.* restl.

restant, *2. mn.* restanātā *lat.* (restare — zaostajati, preostati) 1. dužnik u zaostatku s plaćanjem; 2. stečeni ili otkazani ali neodneseni vrijednosni papiri; 3. roba koja se ne može prodati, nekurentna roba.

restante *v.* poste restante, telefon-restant.

restati, -ām *njem.* (rösten) pržiti, žariti (jelo na masti, ulju); *isto i* **restovati,** -ujēm.

restauràcija *lat.* (restaurare — popraviti, obnoviti) 1. ponovno uspostavljanje poretka, oborenog revolucijom (Restauracija — ponovna uspostava burbonske kraljevske vlasti u Francuskoj poslije pada Napoleonova; Krleža); 2. popravak starinskih umjetničkih predmeta, tako da opet dobiju izgled kakav su imali nekad; 3. bolja gostionica; *isp.* restoran; 4. ponovni izbor činovništva kojemu je dotrajao mandat odn. izbor novih činovnika (nekada u Hrvatskoj važan politički događaj pri kojemu su stranke odmjeravale svoje snage; Đalski).

restauràter, -era, 5. restauratēru *franc.* (restaurateur) vlasnik restauracije, gostioničar (o postanku te riječi priča Matoš: »1805. nalazimo u Guide [Reichard]: Neki Boulanger na vrata svoje gostione napisao: Venite ad me omnes qui stomacho laboratis et ego restaurabo vos [*lat.* Dođite k meni svi koji patite od želuca, i ja ću vas okrijepiti]«).

restaurant *v.* restoran.

restaùrātor (*isp.* restauracija) — 1. reakcionar, sudionik, pristaša obnavljanja poretka koji je revolucijom oboren; 2. stručnjak za obnavljanje starinskih umjetničkih predmeta, npr. slika, kipova, zgrada i sl.; obnavljač, popravljač, uspostavljač.

restaurírati, -ùrīrām (*isp.* restauracija) — ponovno uspostaviti, obnoviti, popraviti (sliku i sl.), opet podići; *isto i* **restaùrisati,** -šem.

restèla *tal.* ležaj s razrijeđenim daskama (obično u dvokatnim ili trokatnim krevetima, po zatvorima, logorima i sl.).

restez! *franc.* (*čit.* reste) *muz.* ostanite (u istom položaju ili na istoj žici).

rest-house *engl.* (*čit.* resthaus) kuća (koliba) za odmor putnika negdje u pustoši (Joža Vlahović, *Novine*).

restipulàcija *lat.* (re³... + *isp.* stipulacija) uzajamna obaveza.

restitùcija *lat.* (restitutio *od* restituere — natrag postaviti, popraviti) 1. *pravn.* uspostavljanje prijašnjeg stanja, povratak u prijašnji položaj; uspostavljanje narušenih prava; 2. *biol.* sposobnost organizma da nadomješta izgubljene dijelove; jedan od oblika regeneracije; 3. *uopće:* obnavljanje, obnova, vraćanje, povraćaj, uzvraćanje, uzvrat, povratak; naknada, nadoknada, popuna; *prid.* **restitucījskī** *i* **restitucionī; restituírati,** -tuīrām — naknaditi, nadoknaditi, uspostaviti, obnoviti, vratiti; popuniti; *isto i* **restituisati,** -šem.

restitutio ad integrum *lat.* (*čit.* restitùcio...) povratak u prijašnje stanje; *isp.* in integrum restitutio.

restl *njem.* (Rest *od lat.* restare — preostati) ostatak, osobito ostatak tkanine (koji se jeftinije prodaje).

resto *tal., v.* restl.

restoràcija *v.* restauracija.

restòrān, -āna *franc.* (restaurant) 1. bolja gostionica; 2. ustanova za zajedničku prehranu radnika i namještenika; **restoràtēr, -éra,** 5. restoratēru (restaurateur) — vlasnik restorana, gostioničar.

rèstovati *v.* restati.

restrìkcija *lat.* (restrictio *od* restringere — sapinjati, stezati) ograničenje, sapinjanje, stezanje, sputavanje, stješnjavanje, smanjivanje, sužavanje, skučivanje, obuzdavanje; **rèstriktīvan, -vna, -vno** — koji ograničuje, suzuje, skučuje, steže; **rèstriktīvnō tumačēnje zakona** — logičko tumačenje zakonskog teksta, tako da se sužava domašaj zakonske norme u praksi; **restringírati, -strìngīrām** — ograničiti, stegnuti, suziti, sapinjati, sputavati, smanjivati, skučivati, obuzdavati; *isto i* **rèstringovati, -ujēm.**

restrikcionìzam, -zma *lat.* (*isp.* restrikcija) ekonomska politika koja se temelji na ograničavanju potrošnje, na tzv. »otkidanju od usta«, »stezanju kaiša«.

restringírati *v.* restrikcija.

rèsul, *2. mn.* resūlā *tur.* poslanik »božji«, svetac, prorok, apostol; *isp.* pejgamber.

rèsum, *2. mn.* resūmā *tur.* (resim) taksa, pristojba; porez, daća.

rèsumē *v.* rezime; **resumírati, -sùmīrām** *v.* rezimirati.

resurèkcija *lat.* (resurrectio *od* resurgere — opet ustati, podići se) uskrsnuće, ustajanje iz mrtvih; preporod, obnova; **Resurrectio** (*čit.* resurèkcio) naslov jedne Kranjčevićeve pjesme.

rèsursa, *2. mn.* rèsūrsā *franc.* (ressource) društvo sa zabavnom svrhom.

rèsursi, resūrsā *(mn. m. roda) franc.* (ressource) sredstva, zalihe; izvori prihoda, izvori privrede (odakle se dobivaju sirovine); *prenes.* duševne snage.

Res victa Catoni placuit (*čit.* vìkta...Katōni plàkuit) Pobijeđena stvar Katonu se sviđala, tj. Katon je volio da brani pobijeđene (Krleža).

rèš[1] *prid. indekl. njem.* (rösch) dobro pečen, hrskav, pucketav, krcav.

reš[2] *v.* rash.

Rèšād, -áda, 5. Rèšāde *tur.* »onaj koji ide pravim putem« (*isp.* Rašid).

rešèdija *tur.-ar.* (rešidije) vrsta slatkog jela, (sipka halva).

rešèrš *franc.* (recherche) traženje, istraga, izvidi.

Rèšīd, -ída, 5. Rèšīde *tur.* »pametni«, »koji vodi pravim putem«.

rèškōnta *tal.* (risconto) srećka, potvrda o uplaćenoj svoti (za lutriju).

rèškript *v.* reskript (Đalski).

rèšma, *2. mn.* rèšāmā *tur.* (rešme) 1. ular, povodac, oglavnik; 2. vrsta mrežastog veza; **rešmàlija** — kićena uzda.

rèšmeta, 2. rèšmētā *(mn. sr. r.) tur.* (*isp.* rešma) narukvica ili koji drugi predmet od koralja.

rèšō, -ōa, *mn.* -ōi, 2. rešóā *franc.* (réchaud) **reštànac, -nca,** 5. rèštānče,. *2. mn.* reštānācā; električnom strujom ili gorivim plinom.

rèšpeklin *lat.* (respicere — gledati, paziti) dalekozor (Matoš); *isto i* **rèšpetlin.**

rèšpekt *v.* respekt (Đalski).

rèšt, rèšta *njem.* (Arrest) zatvor, uze, haps, tamnica; **rèštant,** *2. mn.* reštanātā — zatvorenik, uhapšenik, uznik, utamničenik; *isto i* **reštànac, -nca,** 5. rèštānče, *2. mn.* reštānācā; *žen.* **rèštanka.**

reštalàcija *v.* restauracija (Đalski).

rèštant *v.* rešt.

reštauràcija *v.* restauracija (Đalski).

Rèta — umjetničko ime »čarobnjaka« Sretena Obradovića (sam je autoru ove knjige objasnio da je to od *Sreta*), veoma popularnog u svijetu i kod kuće između dva rata; *isp.* Svengali.

retabl *franc.* (retable) okomiti dio (katoličkog) oltara sa slikama, kipovima, reljefima i sl.; također i začelje žrtvenika.

retablírati, -tàblīrām *franc.* (retablir) ponovno urediti, učvrstiti, vratiti u prijašnje stanje, nanovo uspostaviti, obnoviti, opet osposobiti.

retake *engl.* (*čit.* ritejk) ponovno (filmsko) snimanje istoga kadra.

retalijàcija *lat.* (re[3]... + *isp.* talion) u međunarodnoj politici naziv za odgovor »na silu silom« uz primjenu istih metoda koje je upotrijebio protivnik.

retardàcija *lat.* (retardare — zadržati) 1. usporenje, zaostajanje, zakašnjenje, oklijevanje, otezanje, odugovlačenje, odgoda, odlaganje, zadržavanje; 2. *književ.* usporavanje epske radnje umetanjem epizoda, digresijama, zalaženjem u nepotrebne pojedinosti i sl.; *prid.* **retardàcijskī** *i* **retardaciōnī;** *glag.* **retardírati,** -tàrdīrām — zakasniti, usporiti, oklijevati, zatezati, odugovlačiti (Begović).

retencija *lat.* (retentio *od* retinere — zaustaviti, zadržati) 1. zadržavanje, pridržavanje (tuđe stvari), uskraćivanje povratka; 2. zastoj mokraće zbog bolesti bubrega, kamenaca i sl.; *prid.* **retencionī; retenciona kvota** — postotak konvertibilne valute od ostvarenog deviznog prihoda kojim — po našem devizno-monetarnom sistemu — radne organizacije mogu slobodno raspolagati.

reterirati *v.* retirirati.

reticencija *tal.* (reticenza) prešućivanje, zatajivanje, prelaženje šutke preko nečega, ogluha (N. Nodilo).

retifizam, -zma *franc.* (retifisme) *med.* seksualna nastranost pri kojoj muškarac doživljava spolno zadovoljenje gledanjem u žensku nogu ili cipelu (po francuskom odgojitelju Retifu de la Bretonneu iz 18. st., koji je bio poznat po toj perverziji).

Retījske Alpe (*isp.* Recija) — skupina Centralnih Alpi u istočnoj Švicarskoj.

retikul(um) *lat.* (reticulum — mrežica) strukturalna osnova citoplazme *(v.)*, nizovi membrana koje omeđuju kanaliće sa zrncima ribosoma *(v.)*; *prid.* **retikularan,** -rna, -rno — mrežast; **retikularnō tkīvo** — vrsta vezivnog tkiva koje sudjeluje u izgradnji slezene, koštane moždine i limfnih čvorova.

retina, *2. mn.* retīnā *lat.* (rete — mreža, pređa) mrežica, mrežnica, mrežnjača na oku; **retinitis** (*akc. i* **-itis**) — upala retine; **retinopatija** — bolest retine.

retirirati, -tirīrām *franc.* (retirer) povući se; uzmaknuti, odstupati; **retirada** — uzmak, povlačenje, odstupanje.

retl *njem.* (Rötel, *isp.* rot — crven) 1. crvena crtačka boja; 2. crtež tom bojom.

retor *grč.* (rhetōr) govornik, osobito uzoran i slavan govornik; učitelj govorništva; *prid.* **retorov; retorskī; retorika,** 3. -ci — 1. teorija govorništva; nauka o govorničkom umijeću; 2. *prenes.* lijepe, no besadržajne riječi; prazne riječi, praznorječje; 3. u starom školstvu najviši stupanj tzv. trivijuma (»trojnog puta«) u koji su spadale gramatika (I. i II. razr.), dijalektika (III. i IV. razr.) i retorika (V. i VI. razr.); poslije retorike prelazio je đak na filozofiju (Đalski); *prid.* **retoričan,** -čna, -čno *i* **retoričkī; retoričko pitanje** — pitanje u govoru nekoga govornika na koje je odgovor tako jasan da ga slušaoci i ne očekuju; **retoričar** — tko se bavi retorikom.

Retoromani *(mn. m. r.)* pripadnici romanskih plemena nastanjenih po starorimskoj pokrajini Reciji (Raetia) u istočnim Alpama (danas u Švicarskoj, južnom Tirolu i u sjev. Italiji); glavne grupe: Rumanči, Ladini i Furlani; *prid.* **retoromanskī;** *isp.* romanč.

retorta *lat.* (*od* retorquere — okrenuti) posuda u obliku kugle, s dugačkim grljkom svinutim u stranu koja služi za kemijske pokuse, destilaciju tekućina; *prid.* **retortnī.**

retorzija *lat.* (*od* retorquere — okrenuti, uzvratiti) uzvrat na uvredu, osobito djelatnosti koje poduzima jedna država protiv druge kao odgovor na pritisak ili na povredu ekonomskih interesa; protumjera, protuudarac, odmazda (*isp.* represalija); *prid.* **retorzionī.**

retouche *v.* retuš.

retour *v.* retur.

Retra (Rethra) srednjovjekovno kultno središte baltičko-polapskih Slavena.

retraite *v.* retret (Krleža).

retraktor *lat.* (retrahere — natrag potisnuti) 1. *anat.* mišić koji uvlači, mišić uvlakač; 2. *med.* naprava za pridržavanje dijelova tijela koji bi smetali kod operacije.

retret, -eta *franc.* (retraite — povlačenje, odstupanje) 1. *vojn.* trubni znak povečerja; 2. *bank.* zavratna, povratna mjenica; povlačenje vučene mjenice (trate); *isp.* ritrata.

retro... *lat.* (retro — nazad, natrag) prefiks koji označuje; 1. »natrag«, »unatrag«, npr. *retrogradan;* 2. »starinski«, »predratni« (tj. iz tridesetih godina ovoga stoljeća).

retroaktīvan, -vna, -vno *lat.* (*isp.* retro... + aktivan) koji djeluje unatrag; unatražan, unazadan; koji ima povratnu snagu; **retroaktīvnō djelovanje zakona** — protezanje zakonskog propisa i na slučajeve koji su se desili prije objavljivanja tog zakona (kod nas izuzetak).

retrobulbaran, -rna, -rno *lat.* (retro... + *isp.* bulbus 2) koji se nalazi iza očnog bulbusa (očne jabučice).

retrogradan, -dna, -dno *lat.* (*isp.* retro... + gradus — korak) 1. koji stupa natrag, nazadan, natražan, natražnjački, reakcionaran; 2. koji opada, slabi, koji se pogoršava, degenerira.

retroraketa *lat.* (retro... + *isp.* raketa) raketa koja omogućuje kozmonautima da se vrate na zemlju; ispaljuje se iz samog svemirskog broda, te smanjuje visinu i brzinu leta.

retrorama *lat.-grč.* osvrt, pogled unatrag.

retrorsum versus *lat.* (*čit.* retrorzum verzus) okrenut natrag.

retrospekcija *lat.* (*isp.* retro... + spectare — gledati, motriti) osvrtanje, osvrt, podsjećanje, podsjet, gledanje unazad, obazira-

nje na prošlost; *isto i* **retrospektiva;** *prid.* **retrospektivan,** -vna, -vno — koji se osvrće na prošlost, koji je posvećen razmatranju prošlosti, koji na nešto podsjeća.

retroverzija *lat.* (retro... + vertere — okrenuti) ponovan prijevod (iz prijevoda) na originalni jezik djela.

retrovizer, -era *lat.* (retro... + videre — vidjeti) ogledalo na motornim vozilima u kojemu vozač može vidjeti što se događa na cesti iza njega; *isto i* **retrovizor.**

retur *franc.* (retour) povratak; na poštanskim pošiljkama oznaka da se pošiljka vraća pošiljaocu pošto se ne može pronaći adresat; **retur-karta** — povratna karta; **returnirati,** -turnīram (retourner) vratiti se; **tur-retur** — tamo i natrag.

return *engl.* uzvratni udarac, vraćena lopta u tenisu.

retuš, *2. mn.* retušā *franc.* (retouche) ispravljanje, dotjerivanje crteža, slike, fotografske snimke, negativa; specijalno precrtavanje crtežā (originalā), namijenjenih fototehničkoj reprodukciji; »stvaralačko popravljanje ili usavršavanje dojma, uklanjanjem ili odstranjivanjem suvišnih detalja, ljuštenjem ili dopunjavanjem stvarnosti do punovrijedne umjetničke sugestivne formule« (Krleža, *Djetinjstvo*); **retušer,** -era, 5. retušeru — ispravljač, dotjerivač (naročito fotografijā); **retuširati,** -tušīram — izrađivati, obrađivati, popravljati, dotjerivati crteže, fotografske snimke; *prenes.* preraditi, ublažiti oštrinu, zataškati, naknadno ispraviti; *isto i* **retušovati,** -ujēm.

Reuf *tur.* »veoma milostivi«, »veoma milosrdni«.

reum *v.* rehum, rehim.

reuma *ili* **reumatizam,** -zma *grč.* (rheuma, 2. -atos — strujanje) skupni naziv za mnoge bolesti zglobova i mišića; *prid.* **reumatičan,** -čna, -čno; **reumatičar** — bolesni od reumatizma; *žen.* **reumatičarka; reumatologija** — grana medicine koja se bavi proučavanjem i liječenjem reumatičnih bolesti; **reumatolog,** *mn.* -zi — stručnjak u reumatologiji; *prid.* **reumatološkī.**

reus *lat.* (*akc.* reus) stručni termin za tuženog u parnici (optuženik, optuženica, okrivljenik, okrivljenica).

reusirati, -usīram *franc.* (reussir) postići svrhu; imati uspjeha, uspjeti, uspijevati; *kod nas dijalektalno i* **reušiti,** -īm (*prema tal.* riuscire, *čit.* riušire).

Reuter (*čit.* rojter) — engleska poluslužbena telegrafska agencija; osnivač Paul Julius Reuter (pravim imenom Israel Beer Josaphat, 1816—1899), engleski državljanin; poduzeće je utemeljeno god. 1849. u Aachenu, a god. 1851. sjedište mu je preseljeno u London.

revakcinacija (*isp.* re[3]... + vakcinacija) — ponovno cijepljenje protiv boginja i dr.

Reval — njem. ime estonskoga grada *Tallina.*

revalorizacija (*isp.* re[3]... + valorizacija) — vraćanje vrijednosti nekom novcu ili robi koja je bila u međuvremenu pala; ponovna procjena vrijednosti; povećanje službenoga kursa neke valutne jedinice prema drugim valutnim jedinicama ili zlatu; *isto i* **revalvacija** (*isp.* devalvacija); *glag.* **revalorizirati,** -izīram; *isto i* **revalizovati,** -ujēm.

revan, -ana *v.* tetrivan.

revandikacija (*po franc.* revendication) *v.* revindikacija.

revanš, *2. mn.* revānšā *franc.* (revanche) 1. osveta, odmazda za poraz (u ratu, u igri), a također i ponovna borba (igra) koja se poduzima u svrhu pobjede nad prijašnjim pobjednikom; 2. uzvrat uopće, odužđenje za neku uslugu, uzdarje; **revanširati se,** -vanšīram se — 1. vratiti milo za drago, šilo za ognjilo, osvetiti se, odmazditi; 2. uzvratiti dar, odužiti se; *isto i* **revanšovati se,** -ujēm se; **revanšizam,** -zma — politika koja traži osvetu, odmazdu, uzvrat za pretrpljeni poraz u prethodnom ratu i povratak izgubljenih teritorija; *izv.* **revanšist(a);** *prid.* **revanšistički.**

reved, *2. mn.* revēdā *tur.* (raved, ravend) *bot.* rabarbara, rapontik (*v.*).

revelacija *lat.* (revelare — otkriti) objava, otkriće; izdaja, odavanje; **revelirati,** -elīram — objaviti, otkriti, objelodaniti, pokazati; odati, prokazati.

revelin, -ina *tal.* (rivelino) bedem, utvrda u obliku polumjeseca.

reven *v.* rabarbara.

revena *v.* refena.

revenue *franc.* (*čit.* revenī) dohodak, prihod.

rever, -era *franc.* (revers) 1. stražnja strana novca, kuverte i sl., naleđe, naličje, poleđina; 2. posuvraćeni prsni dio ovratnika na kaputu; rub, suvratak, zavratak; 3. *vojn.* strana bedema ili rova koja je zaklonjena od neprijatelja.

re vera (*akc.* re vera) *lat.* (res — stvar, verus — istinit) uistinu, zaista, doista.

reverans *franc.* (reverence — poštovanje) naklon pun poštovanja, dubok poklon, »klanjanje do zemlje«; *isp.* reverencija.

reverberacija *lat.* 1. postojanje zvuka i nakon utihnuća njegovih uzročnika, pazvuk; 2. refleksija svjetla, toplinskih zraka i sl.; *glag.* **reverberírati,** -berīrām — odražavati zvuk, odzvanjati, odjekivati; odsijevati, odbljeskivati.

reverencija *lat.* (revereri — bojati se; štovati) 1. štovanje, poštovanje, čašćenje; 2. isto što i reverans *(v.).*

reverenda *lat.* (*od* revereri — poštovati, častiti) dugačka svećenička haljina (gornja) katoličkih i evangeličkih svećenika; isto što i mantija, sutana, talar; **reverendus (dominus)** — časni gospodin (tj. svećenik); **reverendissimus** — prečasni, velečasni.

revers, *2. mn.* reversā *lat.* (reverti — vraćati se) 1. pismena obveza; obveznica; 2. potvrda za posuđenu stvar (npr. knjigu), priznanica; potvrda kojom se jamči za povratak posuđene stvari; 3. naličje medalje ili kovanog novca; *isp.* rever.

reverzibilan, -lna, -lno (*isp.* revers) — obratljiv, povratan, prevrtljiv, koji se može okrenuti.

reverzija *lat.* (reversio — vraćanje) povratak; *pravn.* povrat — kada osuđenik, koji je već izdržao kaznu, ponovno izvrši koje krivično djelo (teže).

revī *v.* revija.

revidírati, -idīrām *lat.* (revidere — opet pogledati) 1. izvršiti reviziju, nanovo pregledati, preispitati; 2. preinačiti, prenačiniti, popraviti, promijeniti prijašnji stav; **revìdent,** *2. mn.* revìdenātā — pregledavač, preglednik, ispitivač računa.

review *engl.* (*čit.* rìvjū) *v.* revija.

revija, *2. mn.* revījā *franc.* (revue — pregled, ponovni pogled, osvrt) 1. smotra, mimohod (vojske); javni svečani nastup (revija trupa); 2. časopis, književna smotra (tjednik, mjesečnik i sl.); 3. raskošno opremljen kazališni komad laka sadržaja, bez prave radnje, s pjesmom, muzikom i plesom; 4. kazalište u kome se daju takvi komadi; 5. prikazivanje najnovijih uzoraka mode *(modna revija); prid.* **revījskī** *i* **revijalan,** -lna, -lno.

revindikacija *lat.* (re[3]... + vindicare — prisvajati, svojatati) zahtjev, traženje prava vlasništva (*isp.* rei vindicatio); *prid.* **revindikatīvan,** -vna, -vno; *glag.* **revindicírati,** -dicīrām.

revīr, -íra *njem.* (Revier *od tal.* riviera — obala, kraj) područje, okrug, kraj, predio, bazen *(v.),* lovište.

revitalizacija *lat.* oživljavanje, vraćanje prvotne živosti, preporađanje; *glag.* **revitalizírati,** -izīrām — 1. oživiti, ožīvīm (učiniti živim); 2. oživjeti, ožīvīm (postati živ).

revìval, -ala *franc.* duhovni preporod; **revivalist(a)** — duhovni preporoditelj, propovjednik-buditelj.

revīzija *lat.* (*isp.* revidirati) 1. pregled rada ili polaganje računa pojedinih ustanova ili osoba; kontrola, provjeravanje; 2. *tipogr.* pregledavanje sloga, složenog u stranice, prije konačnog odobrenja za štampu; 3. *pravn.* žalba na viši sud; obnova procesa na sudu; 4. promjena uopće, preinaka, popravak, prepravak; *prid.* **revìzījskī** *i* **revizionī.**

revizionìzam, -zma (*isp.* revizija) — 1. socijalno-demokratski smjer koji želi da promijeni (revidira) nauku K. Marxa u smislu izmirenja radnika i kapitalista; 2. fašistička struja u cionističkom pokretu; 3. prije drugoga svjetskog rata — traženje promjene versajskog ugovora o miru; **revizionist(a)** — pristaša revizionizma; *prid.* **revizionìstičkī.**

revīzor (*isp.* revizija) — nadglednik, nadzornik; pregledač, kontrolor; *prid.* **revīzorov; revīzorskī.**

revokacija *lat.* (revocatio *od* revocare — natrag zovnuti) opoziv, ukinuće, poništenje, otkaz, poreknuće; **revocírati,** -vocīrām — opozvati, ukinuti, poništiti, otkazati, poreći, ne priznavati.

revolt, *2. mn.* revōltā *franc.* (revolte) pobuna, buna, ustanak, protivljenje; gnušanje, osjećaj odvratnosti; jako negodovanje; ozlojeđenost, ogorčenost; *isto i* **revōlta** *(ž. roda);* **revoltírati,** -vōltīrām — razjariti, ozlojediti, uzbuditi, pobuniti, uzbuniti; pobuditi gnušanje, odvratnost, izazvati negodovanje; *isto i* **revoltovati,** -ujēm.

revolucija *lat.* (*od* revolvere — natrag valjati) 1. preokret, obrtanje, prevrat, nagla i nasilna promjena, buna, ustanak, svaki potres kod koga staro propada i nastaje novo; temeljna promjena nekog društvenog poretka, osobito njegovih ekonomskih osnova i vlasničkih odnosa; »Revolucija nije vrtna zabava..., revolucija je ustanak, nasilni akt, kojim jedna klasa obezvlašćuje drugu« (Mao Ce Tung); 2. godišnje kretanje, obilazak Zemlje oko Sunca (traje 365 dana i 6 sati); *prid.* **revolucījskī** *i* **revolucionī; revolucionaran,** -rna, -rno — prožet duhom revolucije, prevratan, prevratnički, buntovan, pobunjenički, ustanički; **revolucionār,** -āra, 5. revolucionāru *i* -āre (*pored* **revolucionēr,** -ēra, 5. revolucionēru) — aktivni sudionik revolucionarnoga pokreta, aktivist revolucije; prevrat-

nički duh, bundžija, buntovnik, prevratnik, pobunjenik, ustanik, nezadovoljnik sa sadašnjim stanjem, borac za napredne promjene, napredan čovjek uopće, naprednjak; *isto i* **revolucionárac,** -rca, 5. revolucionārče, *2. mn.* revolucionārācā; *žen.* **revolucionárka** (*pored* **-onērka**); **revolucionírati,** -onīrām — proširiti ideju revolucije u mase; izazvati prevrat, dići bunu, ustanak; radikalno izmijeniti, iz temelja preinačiti, stubokom preokrenuti; *isto i* **revoluciònisati,** -šēm.

revólver (*akc. i* **revòlvēr,** -éra) *engl.* (revolve — okretati) malo ručno vatreno oružje sa više metaka (prvotno s nabojima u bubnju ili u cijevima koje su se okretale); kod starijih naših pisaca: samokres (kod J. Jurkovića: samopal); *prid.* **revòlvērskī; revòlvērskā štampa** — novinstvo (dnevno) koje sablažnjivim senzacijama i osobnim napadajima nastoji iznuditi novac, obično za unosne oglase; list koji se služi takvim metodama zove se **revòlverblat** (*njem.* Blatt — list, novine); **revolvèrāš,** -āša, 5. rèvolverāšu — pustolov koji je osobito vješt u gađanju iz revolvera.

revotírati, -vòtīrām (*isp.* votirati) — ponovno glasovati; promijeniti donesenu odluku ponovnim glasovanjem.

revue *v.* revija.

revùlzija *lat.* (revellere — odvoditi, skretati na drugu stranu) 1. promjena, preokret; 2. izvlačenje, odvođenje, osobito odvođenje i raspoređivanje sokova po tijelu; 3. puštanje krvi (da bi se spriječila navala krvi na oboljeli organ).

rex *lat.* (*čit.* rēks) kralj (*lat. mn.* reges); **Rex regnat et non gubernat** *lat.* Kralj kraljuje, a ne upravlja (tj. ne bavi se sitnicama).

rèza, *2. mn.* rēzā *tur.* (reze) zasun, zasovnica, zapor, zatvarač, kračun, »rigl« (*v.*); zavornica, prijevornica; jezičac u bravi koji se pomiče ključem; šarka na vratima i prozorima.

rezáćija *tur.* (razaky) suho grožđe, grožđice, suvice, cvebe, rozine.

rezàlet *tur.* (rezalet) stid, sram, sramota, bruka, blamaža, skandal; sramežljivost; poniženje.

rezdèlija *v.* zerdelija.

rezèda *lat.* (Reseda lutea) vrsta mirisne biljke krasnice; *naši izrazi:* katanac, katančica, ljubimac.

rezèna, *2. mn.* rezēnā *tur. v.* reza.

rèzerva, *2. mn.* rèzervā *i* rèzervī *lat.* (reservare — sačuvati, spremiti, uštedjeti, ostaviti) 1. zaliha, zališaj, višak, pričuva, prištednja; suvišak ostavljen za kasnije potrebe; 2. dio vojske (analogno i koje druge skupine ljudi, npr. sportske momčadi) koji je ostavljen na raspolaganje komandantu, kako bi ovaj mogao njime pojačati trupe u borbi; zamjena, odmjena, smjena; 3. vojna služba rezervista; 4. oprez, suzdržljivost, krajnja zatvorenost u izjavama; povučenost, nepovjerljivost, zatvorenost, »zakopčanost«; 5. *pravn.* zadržano pravo, ograda, uvjet, pridržaj, ograničenje.

rezervácija (*isp.* rezerva) — 1. zadržavanje prava na nešto; **mentálnā rezervácija** — duhovni pridržaj, tj. pristajanje na nešto pri čemu u stvari to zapravo nećemo; 2. teritoriji gdje su u izvornom načinu života i kulture zaštićeni ostaci nekog malobrojnog naroda (npr. Indijanci u USA i Kanadi); *isto i* **rezèrvāt;** 3. osiguranje nekog prava unaprijed, predbilježba, predbrojka (npr. na sobu u hotelu, na sjedalo, na kabinu na brodu i sl.).

rezèrvāt, -āta *lat.* (*isp.* rezerva) 1. uvjet, ograničenje, pridržano pravo; 2. povjerljiv spis (određen samo za šefa); *isp.* intimat; 3. *v.* rezervacija 2.

rezervírati, -zèrvīrām *lat.* (*isp.* rezerva) 1. pridržati za sebe ili za drugoga; 2. nešto pričuvati, sačuvati, spremiti, uštedjeti, ostaviti za poslije; 3. osigurati unaprijed, predbilježiti se; **rezèrvīrān** — u posebnim značenjima još i: krajnje zatvoren, »zakopčan«, škrt u izjavama, suzdržljiv, oprezan, nepristupačan, odijeljen od drugih; neopredijeljen, neutralan, koji se ne izjašnjava, koji stoji po strani, koji taji svoje mišljenje, nedrugarski; *izv.* **rezèrvīrānōst,** -osti; *isto i* **rezèrvisati,** -šēm; *prid.* **rezèrvisān;** *izv.* **rezèrvisānōst,** -osti.

rezèrvist(a) — osoba koja spada u rezervu 2 i 3, osobito vojnik ili oficir na privremenoj vojnoj službi (poslije odsluženog redovitog roka), na vojnoj vježbi ili u ratu.

rèzervnī — koji je u rezervi, koji se čuva kao zaliha, fond; **rèzervnī kapìtāl** — kapital, obrazovan od dijela dobitka i određen za pokriće eventualnih gubitaka; **rèzervnī oficīr** — civilna osoba koja je stekla kvalifikacije za oficira (i poziva se na službu od vremena do vremena, a u doba rata izjednačuje se s oficirima stalnoga kadra).

rezervòār, -ára *franc.* (rèservoir, *isp.* rezerva) 1. spremište za tekućine i plinove u obliku bazena, bureta, kante i sl.; spremnica, spremnik, sabiralište, sabirnica (za vodu — »vodosprema«); 2. *prenes.* zbirka, zaliha, izvor za snabdijevanje i opskrbu; *prid.* **rezervòārskī.**

rezidéncija *lat.* (residere — zasjesti) mjesto stalnog boravka glavara države ili vlade, a također i osoba koje zauzimaju visoke uprav-

ne položaje; prebivalište, stan, nastamba; dvor, dvorac.

rezìdent, *2. mn.* rezìdenātā *lat.* (*isp.* rezidencija) 1. diplomatski predstavnik rangom niži od poslanika, ministar-rezident; 2. građanin neke zemlje koji stalno živi u drugoj državi; 3. tajni opunomoćenik obavještajne službe neke strane države koji djeluje u nekom području druge države.

rezidírati, -zìdīrām (*isp.* rezidencija) — stolovati, imati sijelo, boraviti, stanovati, stalno prebivati.

rezîduum *v.* residuum; **rezidùālan,** -lna, -lno — koji je zaostao, koji preostaje, preostālī, zaostālī, ostatni.

rezignácija *lat.* (resignare — otpečatiti; očitovati, objaviti) 1. prepuštanje, predanost sudbini; pomirenje sa sudbinom prihvaćanjem onoga što je neizbježivo; smirenje, ravnodušnost, bezvoljnost, tiha bol; 2. odstup s položaja, ustupanje, ostavka, odricanje, odreknuće, odustajanje; 3. otvaranje oporuke; **rezignírati,** -zignīrām — 1. predati se sudbini; pomiriti se s čime; 2. dati ostavku, odstupiti s položaja, odreći se službe ili časti, povući se; 3. otpečatiti, raspečatiti, otvoriti oporuku; *isto i* **rèzignovati,** -ujēm.

rèzīl *prid. indekl. tur.* (rezil) sramotan, posramljen, naružen, blamiran, obrukan, osramoćen, izvrgnut ruglu, ponižen; neotesan, podao, prost; prezren, na zlu glasu, gnusan, gadan, beščastan; **rezíliti,** rèzīlīm — sramotiti, brukati, ružiti, kuditi.

rezimè, -èa, *mn.* -èi, 2. rezimēā *franc.* (résumé) kratak sadržaj bîti nekog govora, članka i sl.; završni zaključak govora, predavanja i sl.; kratak, sažet izvod iz rečenoga; sažetak, izvadak (»sažimak«; S. S. Kranjčević); »poskupac«, »pregled«, »epilog«; *isp.* »neki čitatelji žele znati što se kasnije dogodilo, ako novela ne svršava katastrofom u kojoj umiru svi junaci« (J. Čedomil); **rezimírati,** -zìmīrām — praviti sažet izvod, rezime iz nečega; sažeti, sažimati, ukratko ponoviti, pregledno izložiti u najkraćim crtama; *isto i* **rezimovati** -ujēm.

rezistèncija *lat.* (resistere — oprijeti se) odupiranje, otpor, opiranje, odolijevanje, protivljenje, suprotstavljanje; *v.* pasivna rezistencija; **rezistèntan,** -tna, -tno — ustrajan, izdržljiv, otporan, tvrd, koji se opire, protivi.

rezolùcija *lat.* (*isp.* resolvirati) 1. odluka, zaključak (sastanka, komiteta, skupštine i sl.); 2. usmena naredba ili pismeno rješenje predstojnika na službenom spisu koje sadrži kratku odluku o pitanju postavljenom u spisu; 3. stupanj do kojega neki mjerni uređaj ili analiza mogu razlučivati tvari, svojstva, događaje, susjedne dijelove.

rezolùtan, -tna, -tno *lat.* (*isp.* resolvirati) odlučan, odrješit, odvažan, hrabar, smion, postojan, čvrst, srčan, priseban, sabran, pribran, spreman na pregnuće; *izv* **rezolùtnōst,** -osti.

rèzōn, -ōna *franc.* (raison) 1. razlog, osnova, uzrok, povod, pobuda; smisao; 2. um, pamet, razum, razbor, razboritost, razumijevanje, uviđanje; 3. pravo, pravda, pravica, pravičnost; 4. mjera, usmjerenost; 5. međuljudski (moralni) odnosi, dobri običaji; **rèzōn dètr** *v.* raison d'ètre; *isp.* rezonski.

rezonànca, *2. mn.* rezonāncā (*pored* **rezonàncija**) *lat.* (resonare — razlijegati se) 1. *fiz.* porast intenzivnosti titraja kada se učestalost vanjske sile, koja uzrokuje titraje, podudara s učestalošću vlastitih titraja sistema; 2. sposobnost uvećavanja dugotrajnosti ili snage zvuka koju imaju prostorije čiji zidovi dobro odbijaju zvučne valove; odjek, odzvuk, jeka, odziv, razlijeganje, orenje; **rezonànta** — pojava koja proizvodi odzvuk, odjek (Krleža); **rezonàntan,** -tna, -tno — koji odjekuje, koji se razliježe, jak, zvučan, glasovit, glasit; **rezonàntnī krûg** — električni krug koji titra pod utjecajem primljenih impulsa; **rezònātor** — 1. naprava sposobna da se odazove na titraje određene učestalosti; zvučnim rezonatorom mogu se odrediti jednostavni tonovi složenog zvuka; električnim rezonatorom pronalaze se elektromagnetski titraji; 2. dio govornih organa, usna šupljina.

rezònēr *v.* rezonirati.

rezonírati, -zònīrām *franc.* (raisonner) 1. odjekivati, odzvanjati; 2. razmišljati, umovati, mudrovati, rasuđivati, zaključivati; raspravljati, pretresati; 3. *prenes.* mudrijašiti; *isto i* **rèzonovati,** -ujēm; **rezònēr,** -ēra, 5. rezonēru — 1. u staroj komediji — osoba na čija je usta autor iskazivao svoje nazore; 2. čovjek koji voli voditi dugačke rasprave ponajviše poučnog karaktera; mudrijaš; **rezonērstvo** — sklonost na mudrijašenje, na »traženje dlake u jajetu«, gunđanje, prigovaranje.

rèzōnskī (*isp.* rezon) — temeljit, promišljen razložan, razumski, razuman, razborit, pametan, svrsishodan; prihvatljiv, usvojiv, pravičan, pravedan, pravilan; zgodan; prikladan, pogodan, podesan, umjestan, smislen, smislovan.

rezòrcīn, -īna *franc.* (resorcine) *kem.* fenol, derivat benzina, antiseptičan; upotreba u

ljekarništvu i u izradi bojā; *isto i* **rezorcinōl,** -ola.

rezultánta, *2. mn.* rezultāntā *i* rezultanātā *lat.* (*isp.* rezultirati) sila koja nastaje zajedničkim djelovanjem više sila (komponenata); konačni rezultat nekog procesa.

rezúltat, -áta *lat.* (*isp.* rezultirati) posljedica nekog djelovanja; izvod, zaključak, posljedak, obračun, učinak, ishod, uspjeh, »konačnik«.

rezultírati, -zùltīrām *lat.* (resultare — odskočiti, odjeknuti) proizlaziti (iz nečega), nastati kao posljedica nečega, slijediti, proistjecati, voditi podrijetlo; *isto i* **rèzultovati,** -ujēm.

rezurèkcija *v.* resurekcija.

rézus (*lat.* Macaca rhesus) uskonosi majmun iz skupine zamoraca (Indija, Himalaja); mnogo se upotrebljava za pokuse u medicini; **rézus-fàktor** (oznaka *Rh* prema *rhesus*) — o krvnim grupama neovisno, nasljedno obilježje crvenih krvnih tjelešaca vrlo važno pri transfuziji krvi; ukoliko se na nj ne pazi, može doći do vrlo teških poremećaja (spontani pobačaj, nemogućnost rađanja žive djece); prvotno zapaženo kod majmuna rezusa, odakle i ime.

režáns *franc.* (régence) namjesništvo (kraljevsko), regentstvo *(v.)*; u francuskoj historiji najpoznatije takvo razdoblje 1715—1723, kada je umjesto malodobnog Luja XV. vladao Filip Orleanski (Matoš).

režànskī, -ā, -ō — 1. prid. prema *režans (v.)*; 2. prid. prema **Réjane** (*čit.* režān), kako je nazvana glasovita francuska glumica Gabrielle Reju; 1856—1920) (N. Batušić).

rèžija, *2. mn.* režījā (*akc. i* **režìja**) *franc.* (régie) 1. svi poslovi oko postavljanja na scenu neke drame, opere ili filma: jezična razrada teksta, mizanscena *(v.)*, ideje za scenografiju *(v.)*, kretanje i igra glumaca, podjela uloga itd.; 2. uprava državnih privrednih poduzeća; 3. troškovi oko vođenja nekog privrednog posla (pogon, uprava, prodaja, plaće, održavanje objekata itd.); *prid.* **rèžījskī** (*akc. i* **režījskī**); **rèžījska (režījska) karta** — karta za povlaštenu vožnju željezničkih namještenika i članova njihovih obitelji.

rèžīm, -íma *franc.* (régime *od lat.* regere — vladati) 1. državni poredak, način vladanja; 2. točno određen red života, rada, odmora, prehrane itd., npr. u bolnicama, sanatorijima, logorima, oporavilištima; 3. sustav pravilā, mjerā, potrebnih za ovaj ili onaj cilj, npr. režim ekonomije, režim studija; 4. prosječni godišnji tok vodostaja; *prid.* **rèžīmskī; režìmlija** — pristaša režima, »vladinovac«; *obično:* politički prevrtljivac, pristaša svakoga režima.

režírati, režīrām (*isp.* režija) — 1. voditi režiju, vršiti poslove redatelja; 2. *prenes.* udesiti, inscenirati, »namjestiti«, podvaliti.

režiser, -éra, 5. rèžiseru *franc.* (régisseur) 1. redatelj, reditelj; stvaralački organizator postavljanja na scenu kazališne ili kinematografske predstave; 2. u velikim poduzećima računovođa, raspoređivač novčanih izdataka; *prid.* **režisérov; režisèrskī;** *žen.* **režisèrka.**

R. F. — *skrać. za* République Française (*čit.* repiblìk fransez) — Republika Francuska.

R. F. A. — skrać. za franc. *République Fédérale Allemande* (Savezna Republika Njemačka).

Rh — *znak za* rodij (rhodium).

RH — automobilska oznaka za *Haiti.*

Rhenus — antičko ime za rijeku *Rajnu* (franc. *Rhin,* njem. *Rhein,* nizoz. *Rijn*).

Rh-faktor (*izg.* ër-hā...) kraće umjesto rezus-faktor *(v.)*.

Rhodanus — antičko ime za rijeku *Ronu* (Rhône) u Švicarskoj i Francuskoj.

Rhode Island *v.* rodajlend; *isp.* i R. I.

Rhodos *v.* Rod.

Rhône (*čit.* Rōn) rijeka u Švicarskoj i Francuskoj; *isp.* Rhodanus).

Rhythm and Blues *engl.* (*čit.* rìtm end blūz) nastavak i posljedica džeza koji je godine 1952. »aktualiziran« i populariziran nametanjem izvanredno snažnog ritma; originalni R & B (takva mu je obično skraćenica) sviraju, kao i džez, duhaći instrumenti, ali u posljednjim godinama mnogi sastavi izvode R&B dodavajući električnim gitarama saksofon ili koji drugi duhaći instrument da postignu specijalnu boju zvuka i tako R & B postaje vrsta pop-muzike *(v.)*, mnogo življa i dinamičnija prošavši kroz iskustvo beat-muzike.

RI — automobilska oznaka za grad *Rijeku;* u međunarodnom prometu za *Indoneziju.*

rî, rìja, *mn.* rìji, 2. rījā *jap.* japanska kopnena milja od 3927m (= 36 čōā = 2160 kènā); morska 1852m.

R. I. — *skrać. za* Rhode Island (država u USA).

rìad *ar.* vrt (S. Batušić).

rìal, -āla — novčana jedinica u Iranu, sadrži 100 dinara (100 riala — 1 pahlavi).

Rialto *tal.* (rialto — uzvisina) glavni most u Veneciji (Đalski).

rìas *španj.* (rio — rijeka) potonula riječna ušća, osobito na Pirinejskom poluotoku; *općenito:* morski zaljev koji je nastao potapanjem donjega dijela riječne doline.

ribambıt *tal.* (*isp.* rebambiškati) podjetinjio (od starosti) (Vojnović).
ríbati, rībām *njem.* (reiben) trljati, trti; čistiti, prati, rediti (podove, stubišta).
ribebe *v.* rebek.
Ribecāl (Rübezahl) — gorski duh njem. narodne bajke.
rìbel *tal.* (ribelle) *v.* rebel (Matoš).
rìbiz *lat.* (Ribes vulgare *od ar.* ribas) grm s jestivim crvenim ili žućkastim plodovima u obliku maloga grozda; odatle i *naš izraz:* grozdić (*još ga zovu i* borićak); *isto i* **rìbīzla; rìbīzan,** -zna, -zno — crven, rumen (Krleža).
ribòza (umjetno stvorena riječ) — jedna od pentoza *(v.),* monosaharid (najjednostavniji šećer), veoma raširen u prirodi, sastavni dio ribonukleinskih kiselina (važni sastavni dijelovi živih stanica); **ribosòmi** — sitna zrnca u citoplazmi i staničnoj jezgri svih organizama (osim eritrocita kod sisavaca); sastoje se od bjelančevina i ribonukleinskih kiselina i u njima se zbiva sinteza bjelančevina; **riboflàvīn** — vitamin iz grupe B (B_2); ima ga u mlijeku (odatle mu i drugo ime *laktoflàvīn*), kvascu, povrću, jajima, i važan je sastojak prehrane.
rìbstōl *šved.* »švedske ljestve«, tj. ljestve sa vrlo gustim prečagama, prislonjene uza zidove gimnastičkih dvorana.
rìca, *2. mn.* rīcā *tal.* šiška, kovrčica.
rìcer, *2. mn.* rìcērā *njem.* (ritzen — ogrepsti, zaderati) lomilac kamena; radnik građevinske struke koji lomi odvaljene stijene u komade za dalju upotrebu.
ricercar *tal.* (*čit.* ričerkār) instrumentalna polifona kompozicija (16. i 17. st.); **ricercata** (*čit.* ričerkàta) — 1. vrsta fuge *(v.)* (18. st.); 2. traženje intonacije.
Richelieu (*čit.* Rišljē, 2. -ea) — čuveni francuski državnik (puno ime: Jean Armand du Plessis, 1585—1642), poznat pod imenom »veliki kardinal« (*isp.* eminencija); ministar Luja XIII, skršio moć feudalaca, osnovao francusku akademiju; *isp.* rišljē.
rìcinus *lat.* biljka od koje se dobiva ulje što služi za čišćenje utrobe, protiv glista itd. (*naše ime:* skočac); *prid.* **rìcinusov** *i* **rìcinov; rìcinusnī.**
rictus *v.* riktus.
Rìčard *v.* Rikard; inače ime nekih starih engleskih kraljeva o kojima postoje Shakespeareove drame; **rìčardovskō klánje** — aluzija na okrutnost i gaženje preko lešina, kakvo imamo npr. u drami *Richard III* (Krleža)
ričerkáta *v.* ricercata (*pod* ricercar).
rìčet *njem.* (Rütscher, Ritscher; *kod nas iz mad.* ricset) jelo od ječmene prekrupe (*isp.* geršl) i graha; *prenes.* smjesa svega i svačega, zbrka, nered.
rìčmond-krūna *engl.* (izumitelj: Richmond) nadoknada zubne krune zubom od porculana učvršćenim u preostalom korijenu pomoću polugice s kapicom od kovine.
ŕida *tur.* (rida) 1. vrsta plašta, pokrivala; marama za glavu, rubac, povezača, ubrus; 2. mesnati dio ispod goveđeg grla.
rideámus *lat.* (ridere — smijati se) smijmo se! (nekada svakogodišnja zabava zagrebačkog sportskog kluba HAŠK).
ridendo castigare mores *lat.* (*čit.*...kastigāre...) ismijavajući kažnjavati (loše) običaje (zadatak komedije).
ridendo dicere verum *lat.* u smijehu reći istinu.
ridi bajazzo *tal.* smij se, bajāco (prema jednoj ariji iz opere *I Pagliacci* tal. kompozitora Ruggiera Leoncavalla, 1858—1919); rečenica koja simbolizira potrebu da čovjek sa smiješkom prelazi preko svih nedaća u životu, koliko mu god one zadavale boli (Krleža).
ridicolo *tal.* (*čit.* ridìkolo) smiješno (Vojnović).
ridiculus mus *v.* Parturiunt montes.
ridìkil *franc.* (ridicule) 1. ženska ručna torbica; 2. mreža za kosu.
ridìkilovati, -ujem *franc.* (ridiculiser) izvrgnuti ruglu, učiniti smiješnim, ismijati (Matoš).
ridža ederum *tur.* molim ponizno (Kazazović).
ridžet, *2. mn.* rìdžetā *tur.* (ridžal) velikaš, magnat, odličnik, dostojanstvenik; državnik, ministar; *isto i* **rìdžāl,** -ála, 5. rìdžāle.
riel — novčana jedinica u Kambodži (100 sena).
rìf[1]**,** rìfa *njem.* (Riff) 1. strma pećinasta obala, niz pećina, grebena, podvodnih ili takvih koji se slabo izdižu iznad mora a koji smetaju brodarstvu; 2. **korāljnī rìfovi** — otoci ili pličine, izgrađene od koralja, na malim dubinama u toplim tropskim morima.
rīf[2]**,** rífa *mad.* (rof) aršin, lakat, stara ugarska mjera za dužinu (70cm).
Rìfat *tur.* »časni«, »uzvišeni«.
riff *engl.* poseban način muzičke pratnje (duhački instrumenti i udaraljke) u džez-muzici, osobito u eri svinga.
Rifkabíli *(mn. m. r.)* — berbersko pleme u brdovitom primorju sjevernog Maroka; od god. 1921. do 1926. vodili su pod Abd-el-Krimom, ogorčene borbe protiv španjolske kolonijalne vlasti (udruženi Španjolci i Francuzi ugušili su ustanak) (Krleža).
rìfljača, *2. mn.* rìfljāčā *njem.* (Riefe — brazda, žljebić) u trgovačkom jeziku naziv za napravu, prvotno sasvim drvenu, a onda i s izlijebljenim limenim prednjim dijelom, o koju

domaćice trljaju rublje pri pranju (do naših dana zvali su tu napravu i *vašmašina,* no danas ovaj izraz prodire za električni stroj za automatsko pranje rublja).
rȉftek, rȉftik *v.* rihtig (Nar.).
rìgalo *tal.* (righello) *v.* faulencer.
rigandon *franc.* društveni ples u 17. i 18. st., proizašao iz narodnog plesa lađara u Provansi (pripisuju mu i talijansko pa i portugalsko podrijetlo).
rigànjeli *tal.* (arganello) konopi, okovi, lanci (Nar.).
Rìgel — najsjajnija zvijezda u zviježđu Orion (Đalski).
right *v.* rajt.
rìgīdan, -dna, -dno *lat.* (rigidus) 1. ukočen, krut, tvrd; 2. *prenes.* strog, nepopustljiv, oštar, neslomljiv; **rigídnōst,** -osti *pored* **rigidìtēt,** -eta — trajna ukočenost mišića.
rígl *njem.* (Riegel) zasun, kračun, zasovnica, reza *(v.).*
rígla[1] *v.* rigl.
rígla[2] *v.* ringla.
rìgol, *2. mn.* rìgōlā *franc.* (rigole) brazda, mali jarak za otjecanje vode; kanalić; **rigòlati,** -ām ispresijecati brazdama, kanalićima; duboko prekapati tlo, duboko opkopati zemlju (lopatom ili plugom) osobito na lošim zemljama (u vrtu i vinogradu); *isto i* **rigolovati,** -ujem.
rigor *lat.* strogost, ukočenost.
rigorist(a) *lat.* (*isp.* rigorizam) čovjek prestrogih načela, krut, nepristupačan, beskompromisan čovjek.
rigorìzam, -zma *lat.* (rigor — tvrdoća, oporost, strogost) strogo, nekompromisno čuvanje moralnih principa; krutost, ukočenost, pretjerana strogost, neumoljivost, nepopustljivost, nemilosrdnost, okorjela principijelnost; način mišljenja i djelovanja osnovan na strogim načelima koja se provode bez obzira na prilike; djelovanje koje proizlazi samo iz svijesti o dužnosti; **rigòrōz,** -óza — 1. strogi ispit na sveučilištu (doktorski ispit); 2. *prenes.* u vezi s našim glagolom *rigati,* a u šaljivom smislu, označuje i povraćanje, bljuvanje, osobito kod pijanaca; **rìgorōzan,** -zna, -zno — pretjerano strog (osobito u moralu); savjestan, beskompromisan, tvrd, krut, ukočen, neumoljiv, nepopustljiv; opor; *izv.* **rigoròznōst,** -osti — isto što i rigorizam; **rigorozírati,** -rozīrām — 1. položiti rigoroz, doktorirati; 2. *prenes.* povraćati, bljuvati (od pijanstva).

rigsdag — danski parlament.
Rigvèda *sanskrt.* zbirka najstarijih indijskih obrednih pjesama (dio Vēdā, *v.*) (Fran Mažuranić).
Rìhard *v.* Rikard.
rȉhtār *njem.* (Richter) sudac.
rȉhtati, -ām *njem.* (richten) ravnati, udešavati, poravnavati, uspravljati, pripremati.
rȉhtig *njem.* (richtig) pravilno, prȁvo, valjano, ispravno, istinito (Nar.).
rìhtung *njem.* (Richtung) pravac, smjer (Krleža).
rijàset *tur.* (rijaset) zgrada muslimanskog vjerskog starješinstva.
rikàmbio *tal.* (ricambio) povratna mjenica koja se vraća s protestom.
Rìkard *germ.* »jaki knez«; **Rìkard Làvljega Srca (Rȉčard Làvovo Srce)** — engleski kralj (vladao 1189—1199); istakao se hrabrošću i viteštvom u trećem križarskom ratu.
rȉkcūg *njem.* (Rückzug) uzmak, povlačenje (Krleža, Feldman).
rìkecij, -ija (*pored* **rìkecijum**) (po imenu franc. fiziologa, nobelovca Charlesa Richeta, 1850—1935; drugi izvori spominju američkog biologa W. Rickettsa, koji je god. 1910. i umro od Q-groznice) mikroorganizam u obliku sitnog štapića ili parnih koka, uzročnik pjegavog tifusa; *isto i* **rìkecija** *(ž. r.);* **rikecióze** *(mn. ž. r.)* — zarazne bolesti izazvane rikecijima (prijenosnici: uši, grinje, krpelji), npr. pjegavi tifus (pjegavac) i Q-groznica (akutna febrilna bolest; prenose je domaće životinje, preživači).
rikòše, -ea *franc.* (ricochet) odskok, odbačaj, odbacivanje, odskakivanje granate (metka) i sl. pod stanovitim kutom od površine u koju udari granata (metak); odskakivanje plosnatog kamena od površine vode, tzv. žabica.
riksdag — švedski parlament.
riksmal *norv.* (»državni jezik«) *v.* bokmal, landsmal i nynorsk.
rìkša, *2. mn.* rîkšā *jap.-kin.* (riki — snaga + ša — stići) u nekim dalekoistočnim zemljama laka dvokolica koju je nekada vukao sam vlasnik odn. najmljeni vozač, a danas sve više prevladava pokretanje na nožni ili motorni pogon; »zapravo tricikl s nadstrešnicom« (Novine); *isp.* pedikeb.
rikstos *v.* curikštos.
rȉktus *lat.* (rictus) otvorena, razjapljena, razvaljena usta; nacereno lice, bolan izraz na licu (»...on [Kranjčević] je pjesnik srhova, žmaraka, groznice, riktusa, pjesnik grča i grčeva, pjesnik 'trzaja'«; Matoš).

rikverc *njem.* (rückwärts) natrag, nazad; straga, odzada; naguzljez, naguske, narepice (kod naših automobilista potpuno nepotrebno »voziti *na* rikverc«; dosta je samo: voziti rikverc [ako već *mora* biti njemački izraz]).
rilascando *tal.* (*čit.* rilaskándo) *muz.* popuštajući.
Rîm, Ríma, 5. Rîme — glavni grad Italije (često sinonim 1. za nekadašnje Rimsko Carstvo; 2. za katoličku crkvu i papinstvo); **Rímljanin,** *mn.* -ani; *žen.* **Rímljānka;** *prid.* **rîmskī.**
ríma *starogerm.* (rim -- broj) u stihotvorstvu — podudaranje krajnjih slogova, srok, slik; **rìmārīj,** -ija (*pored* **rìmārijum**) — rječnik ili popis rima, srokova, slikova; **rìmātor** — pjesnik, stihotvorac; *isp.* rîmovati.
rimesa, *2. mn.* rimesā *tal.* (rimessa) 1. mjenica na tuzemnu valutu; 2. pošiljka novca ili mjenice za pokriće tražbine; 3. protuudarac (u mačevanju).
Rimet Jules (*franc., čit.* Žil Rime: 1873—1956) francuski sportski radnik visokoga ranga i svjetskog ugleda, osnivač natjecanja za svjetsko nogometno prvenstvo (trofej na tom natjecanju zove se od god. 1946: *Coupe Jules Rimet*).
rimírati, rìmīrām (*isp.* rima) praviti rime, sricati, slikovati; *isp.* rîmovati (V. Štefanić).
rimomànija (*isp.* rima) pretjerana strast za pravljenjem rima, srokovi pod svaku cijenu u pisanju poezije.
rîmovati[1], -ujēm (*isp.* rima) — slagati rime, praviti srokove, sricati, slikovati.
rimòvati[2], rìmujēm — 1. putovati u Rim, hodočastiti (*isp.* romar); 2. živjeti u Rimu (oboje: Matoš).
rîmpāpa — nekada dosta upotrebljavana kratica za »rimski papa«.
rîmskī bròjevi — brojčani znakovi starih Rimljana koji se još i danas upotrebljavaju za oznaku poglavlja u knjigama, mjesecī u datumima itd.; I = 1, V = 5, X = 10, L = 50, C = 100, D = 500, M = 1000. Iz ovih znakova sastavljaju se svi ostali brojevi, npr. III = 3, VII (tj. V više II) = 7, IX (tj. X manje I) = 9, CM (tj. 1000 manje 100) = 900; MCMLXXVIII = 1978.
rȉna, *2. mn.* rīnā *njem.* (Rinne) žlijeb, oluk.
Rȉna — *hipok. prema* Katarina, Marina i sl.
Rinaldo *tal. v.* Reginald; **Rinaldo (Rinaldini),** junak fantastičnog romana što ga je god. 1798. objavio njemački pisac Kristijan Vulpius (šurjak Goetheov).
rinascimento *tal.* (*čit.* rinašimento) isto što i renesansa *(v.)*.
rìnčak, -āka *v.* rečijak.
rȉnčica *njem.* (Ring) naušnica, minđuša (Krleža).
rȉnd *tur.* slobodan čovjek, čovjek slobodnog duha, onaj koji usprkos zabrani pije vino (kod muslimana).
rìndflajš *njem.* (Rind — govedo + Fleisch — meso) govedina, goveđe meso (često u starijih pisaca, osobito u J. S. Popovića).
rínđa *mađ.* (ringyó — drolja, bludnica) mrcina, strvina; skitnica, lola.
rìnflajš *v.* rindflajš.
rinforzando *tal.* (*čit.* rinforcándo) *muz.* pojačavajući.
rinfrèškati, -ām *tal.* (rinfrescare) osvježiti; zahladiti (M. Smoje).
rinfûza *tal.* (alla rinfusa) roba bez vreća i omota, u »rasutom stanju«, otvorena roba; *prid.* **rìnfūzan,** -zna, -zno.
rȉng *engl.* (ring — prsten, kolut, krug) *sport.* 1. prostor u kojem se odigravaju utakmice u boksu i rvanju; borilište, poprište, arena; 2. monopolistički savez krupnih kapitalista u svrhu spekulacije, podmićivanja državnih organa i sl.; klika, spekulanti; kartel *(v.)*.
Ring *njem.* (prsten, krug) 1. poznati trg u Beču; 2. kraće umjesto *Ring des Nibelungen* (Prsten Nibelungov) — velika tetralogija Wagnerovih opera sa sadržajem iz germanske mitologije (oboje: Krleža).
rȉnga *šatr.* (*isp.* ring) prsten; **rìngāš,** -āša — šatrovac koji na sajmovima prodaje mjedeno prstenje pod zlatno.
ringeràja *njem.* (Ringelreihen) kolo, dječja igra.
ríngla *njem.* (Ringel — kolut) željezni kolut kojim se zatvara željezna ploča na štednjaku.
rínglica *njem.* (Ringel — kolut) 1. sitna nasoljena i nauljena ribica savijena u kolut; 2. *umanj. od* ringla *(v.)*.
rìnglō, -oa, *mn.* -ōi, 2. rìngloā *franc.* (reine--claude, po kraljici Claude, ženi francuskog kralja Franje I, 15—16. st.) vrsta plemenite šljive; *isto i* **rìnglōv,** -ova, *2. mn.* rìnglōvā; *jednako i* **rìnglōvka,** 3. -ci, *2. mn.* rìnglōvkī; *isp.* reneklode, renkloda.
rìnglšpīl *njem.* (Ringelspiel) vrtuljak, vrteška, okretaljka, obrtaljka, karusel.
rinítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (rhís, 2. rhinós — nos) upala nosa, hunjavica, kihavica.
rinòceros *grč.* (rhís, 2. rhinós — nos + keras — rog) nosorog.
rinofíma *grč.* (rhís, 2. rhinós — nos + *isp.* fima) *med.* odebljanje kože u području nosa (nos dobiva gomoljast izgled uz znatno povećanje obujma), karakteristično za starije osobe.

rinofònija *grč.* (rhís, 2. rhinós — nos + fōnē — glas) izgovaranje pojedinih glasova kroz nos; *isp.* nazirati.
rinolàlija *grč.* (rhís, 2. rhinós — nos + *isp.* lalija) govorenje »na nos«, unjkanje, nazíranje.
rinològija *grč.* (rhís, 2. rhinós — nos + lógos — riječ, govor) nauka o bolestima nosa; **rinòlog,** *mn.* -zi — liječnik stručnjak u rinologiji; *prid.* **rinòloškī;** *isp.* otorinolaringologija.
rinoplàstika, 3. -ci *grč.* (rhís, 2. rhinós — nos + *isp.* plastika) operativni zahvat u svrhu ispravljanja oblika nosa.
rȉo[1], rȉja, *instr.* rȉom *španj.* rijeka, npr. Rio Grande, Rio de la Plata.
rio[2] *jap.* 1. jedinica za mjerenje zlata i srebra u Japanu (= 37,56 g); 2. vrsta zlatnog novca.
Rio Bravo (del Norte) — meksički naziv za Rio Grande *(v.).*
Rio Grande (del Norte) velika rijeka u Sjevernoj Americi, izvire u Stjenjaku (Rocky Mountains) a utječe u Meksički zaljev.
Rio Grande do Norte — savezna država u sjeveroistočnom Brazilu; glavni grad Natal; **Rio Grande do Sul** — savezna država u jugoistočnom Brazilu; glavni grad Porto Alegre.
riòlīt, -ita *grč.* vrsta vulkanske stijene, liparit.
R. I. P. *skrać. za lat.* requiescat in pace — počivao u miru (*v.* requiem).
rip cord (*čit.* ripkōrd) *engl.* (rip — rasparati + cord — konop) konopac za otvaranje padobrana.
rìpida, *2. mn.* rȉpīdā *grč.* (ripízō — mašem) u pravoslavnoj crkvi — limena lepeza s anđeoskim likovima.
Rip Kirby (*čit.* Kirbi) — snalažljivi privatni detektiv današnjih kriminalnih stripova kojemu nijedan zločinac ne umakne; sinonim »asa kriminalistike« (*isp.* Sherlock Holmes).
rìport *tal.* (riporto) razlika između sadanjeg i kasnijeg višeg tečaja vrijednosti svih papira; *v.* deport.
rìpost, *2. mn.* rȉpōstā *franc.* (riposte) 1. protuudar, protunavala; 2. brz i zgodan odgovor, doskočica; **ripostírati,** -postīrām — 1. na porugu ili uvredljivu šalu brzo i zgodno odgovoriti; doskočiti; 2. *u sportu:* prijeći u protunavalu, uzvratiti na udarac; *v.* parirati.
rȉps *engl.* (rib — rebro) tkanina sa hrapavim šarama s poprečnim, rebrastim brazdama; *prid.* **rìpsan.**
Rira bien qui rira le dernier *franc.* (*čit.* rirā bjen ki rirā l'dernije) Najbolje se smije tko se posljednji smije.
rȋs[1], ríśa *mad.* (resz — dio, udio) najamna kosidba za stanovit postotak od pokošena žita; nagrada u naravi; **risār,** -āra, 5. rìsāru *i* -āre — tko kosi na rīs; *žen.* **rìsarka; risáriti,** rìsārīm — kositi za rīs, ići u rīs.
rȋs[2], rȋsa, *lok.* rísu *njem.* (Ries) *v.* rizma.
rȋs[3] *v.* rist.
risála *tur.* (risale) brošura; manje štampano djelo.
rischiatutto *tal.* (*čit.* riskjatùto) poznata televizijska igra koja je kod nas nazvana »sve ili ništa« (*tal.* **rischiare il tutto per tutto** — staviti sve na kocku).
rȉsk[1] *tur.* (ryzk) hrana, opskrba; nafaka *(v.).*
risk[2] *v.* rizik.
riskàntan, -tna, -tno *franc.* (risque — opasnost) smion, opasan, skopčan s mogućnošću neuspjeha, pogibeljan; *izv.* **riskàntnost,** -osti; **riskírati,** rìskīrām — staviti na kocku, odvažiti se, usuditi se, izlagati se opasnosti, srtati u pogibelj; *isto i* **rȉskovati,** -ujēm; *v.* rizik.
risolucìjūn, -ūni *tal.* (risoluzione) rješenje, odluka, rezolucija *(v.).*
risoluto *tal.* (*čit.* rizolūto) *muz.* odlučno.
risorgimento *tal.* (*čit.* risorđimēnto) uskrsnuće, preporod, obnova; pokret za ujedinjenje Italije u vremenu 1789—1870; *v.* iredentizam.
rispettista *tal.* pjesnik ljubavnih pjesama (M. Franičević).
riss (po rječici *Riss,* pritoci Dunava kod Ulma) treće glacijalno razdoblje u Alpama.
rȋst, rȋsta, *lok.* rístu, *mn.* rístovi *njem.* (Rist) splet, grana na nozi, gornji dio stopala.
Risu inepto res ineptior nulla est *lat.* (*čit.* rīzu...inēpcior...) Nema neumjesnije stvari od neumjesna smijeha.
risum teneatis? *lat.* (*čit.* rīzum teneātis?) — možete li da se ne nasmijete?; pa da se čovjek ne nasmije!
risus sardonicus *lat.* (*čit.* rīzus sardōnikus) sardonski smijeh *(v.).*
risvegliando *tal.* (*čit.* rizveljāndo) *muz.* sve živahnije; **risvegliato** (*čit.* rizveljāto) opet živahno.
rȉš, rȉša *franc.* (ruche) rub, obrub, optok, nabrana traka (na ženskim haljinama).
riškònta *v.* reškonta (Šenoa, *Mladi gospodin*).
rìšlje, -ea *franc.* (richelieu) vrsta ženskog ručnog rada (vez s izrezanim motivima) (po franc. državniku Richelieuu, *v.*).
rìšpet *v.* respekt.
rišpètati, -ām *tal.* (rispettare) *v.* respektirati (Begović).
rišpètlin *v.* reškpetlin.
rȋt, rȋta *njem.* (Ried) zemljište uz rijeke ili jezera

koje od vremena do vremena prekrivaju poplave; močvarno tlo, močvara, baruština.

Ríta — *hipok. prema* Margareta (*isp. npr. tal.* Margherita).

rìta *sanskrt.* (»istina«) prvi apsolutni pojam svemirske zakonitosti (u indijskim Vedama).

rȉtam (*akc. i* **rìtam**), -tma *grč.* (rhythmós) ravnomjerno izmjenjivanje nekih elemenata (ubrzavanja i usporavanja, naprezanja i oslabljivanja u kretanju ili u toku nečega, npr. izmjenjivanje elemenata zvuka (naglasaka, povišenja glasa, stanki) u muzici, izmjenjivanje naglasaka u riječima stiha; odmjerenost (ritam pokreta, ritam rada); *uopće:* sklad, skladnost, lijep razmjer, proporcija, harmonija, mjera, pravilnost u izmjenjivanju; *prid.* **rìtamskī**; *isp.* ritmičan; *v.* Rhythm and blues.

ritardando *tal.* (*akc.* ritardàndo) *muz.* oznaka za otezanje u tempu; postepeno usporavanje.

ritenuto *tal.* (*akc.* ritenūto) *muz.* naglo usporenje tempa.

rȉter *njem.* (Ritter) vitez; u feudalnoj Evropi — osoba koja je pripadala vojnoplemićkom staležu; *prid.* **rȉterskī; rȉterstvo** — viteštvo; *isp.* raubriter.

rȉtmajstor *njem.* (Rittmeister) 1. učitelj jahanja; 2. konjanički kapetan.

rȉtmičan (*akc. i* **rìtmičan**), -čna, -čno *i* **rȉtmičkī** (*akc. i* **rìtmičkī**) *grč.* (*isp.* ritam) koji je po ritmu, u kojem se pravilno izmjenjuju naglašeni i nenaglašeni, jači i slabiji, viši i niži i sl. elementi; skladan, odmjeren, pravilan; **rȉtmičnost** (*akc. i* **rìtmičnost**), -osti — pravilnost, držanje, ritma, odmjerenost, skladnost; **rȉtmika** (*akc. i* **rìtmika**), 3. -ci — 1. nauka o ritmu; 2. isto što i ritmička gimnastika, tj. gimnastika kojoj je cilj da dade pokretima ljepotu i odmjerenost.

ritmizácija (*isp.* ritam) ritmičko oblikovanje, izražavanje u ritmu, obrada u ritmu; *glag.* **ritmizírati**, -ìzīrām; *isto i* **rìtmizovati**, -ujēm.

rȉton *grč.* (rytós — rog za piće) antička posuda za pijenje (u obliku izvrnutog stošca, nalik na rog) kojoj donji dio obično završava životinjskom glavom.

ritornando al tempo *tal.* (*akc.* ritornàndo al tèmpo) *muz.* vraćajući na pravi tempo.

ritornare al segno *tal.* (*čit.* ritornàre al senjo) *muz.* »vratiti na znak«, tj. ponoviti od posljednjeg znaka za ponavljanje.

ritòrnel *tal.* (ritornello) 1. kitica, strofa od tri stiha koja se sastoji od tri polustiha i dva jedanaesterca pri čemu se rimuje prvi stih s trećim; mala talijanska pučka popijevka; 2. pripjev, refren, ponavljanje.

ritorno *tal.* (*akc.* ritòrno) 1. vraćanje, povratak; 2. ponovni upis u trgovačke knjige.

ritràta *tal.* (ritratta) *v.* retret 2.

ritus *lat.* (*akc.* rítus) obred, vjerski, propis, običaj; **ritùal**, -ála — 1. obrednik, skup obreda koji se vrše uz neki religiozni čin i predstavljaju njegovo vanjsko oblikovanje; 2. ceremonija, ceremonijal (*v.*); kod pravoslavnih: trebnik; **rȉtuálan**, -lna, -lno — obredni; koji se tiče (vjerskih) obreda; **rȉtuálno umòrstvo** — umorstvo čovjeka kod bogoslužja; **rȉtuálnō klánje** — klanje životinja, određenih za jelo, po posebnim propisima.

riva *tal.* (*akc.* rȋva) obala.

rìvāl, -ála *lat.* (rivalis, *franc.* rival) takmac, suparnik, sunatjecatelj, konkurent (kod naših starijih pisaca za rivala u ljubavi — »nuzljub«); *žen.* **rivālka** — »takmačica« (Matoš); **rivalìtet**, -éta — takmičenje, suparništvo; konkurencija; *isto i* **rivālstvo; rivalizírati**, -ìzīram — biti takmac, suparnik nekome; natjecati se; nadmetati se, konkurirati; *isto i* **rivàlizovati**, -ujēm.

rìvalsa *tal.* odšteta (Vojnović).

rivànol, -óla (prema mjestu Riva na obali jezera Garda u Italiji) vrsta antiseptičkog (*v.*) sredstva pri operacijama, a upotrebljava se i za liječenje kožnih bolesti.

rivijèra *tal.* (riviera) 1. uzak zemljišni pojas uz obale Sredozemnog mora (računa se od Marseillea u Francuskoj [*Côte d'Azur* — Azurna obala] do mjesta La Spezia u Italiji, ali se često prenosi i dalje, pa tako i kod nas npr. postoji pojam *Kvarnerska rivijera;* 2. morsko kupalište; 3. ledena kava, sladoled u crnoj kavi, »ajskafe«.

rivolucijòn, -óni *tal.* (rivoluzione) *v.* revolucija (Vojnović).

Rìza *tur.* (*isp.* rizaluk) »zadovoljni«.

rȉza, *2. mn.* rȋzā *grč.* 1. svećenička haljina, reverenda, mantija; 2. uska traka na odjeći (od čohe, kao ukras); 3. zlatan ili srebrn pokov na svetačkoj slici.

Riz-Abadie-tuljčić — marka praznih cigaretnih tuljčića (hilzna), koje su pušači sami punili duhanom uz pomoć posebnih spravica (limeni okvirić koji se napunio duhanom i presavio, te turio u tuljčić; s druge se strane duhanska masa gurala tankim drvenim štapićem; Krleža: *Bitka kod Bistrice Lesne*).

rizàlīt, -ita *tal.* (risaltare — isticati se, stršiti, udarati u oči) jače istaknuti dio fasade na zgradi, izbočina, istaka.

rizàluk, *mn.* -ci *tur.* (ryzalyk) zadovoljstvo, odobravanje; volja, milost.

rìzi-bìzi *tal.* (riso — riža + pisello — grašak) jelo od riže i graška.
rìzik, *mn.* -ci, 2. rȉzīkā *tal.* (risico) smion pothvat, stavljanje na kocku; opasnost (naročito gubitka u novčanim poslovima), pogibelj; izloženost nezgodi, nesreći, propasti, gubitku; *isto i* **rìziko; rìzičan,** -čna, -čno — isto što i riskantan *(v.); izv.* **rizičnost,** -osti; **rizikati,** -ām *v.* riskirati; *isto i* **rizikírati,** -zìkīram *i* **rìzikovati,** -ujem.
rìzling *njem.* (Riesling) vrsta bijeloga grožđa i vina; *naš izraz:* graševina.
rȉzma, *2. mn.* rȉzāmā *ar.* (rizma — paket, bala, svežanj) mjera za papir (= 1000 araka, $^1/_{10}$ bale).
rizòid, -ida *grč.* (rhíza — korijen + eĩdos — lik, oblik) 1. okamina, petrefakt *(v.)* u obliku korijena; 2. tanak končast izraštaj kojim je neko bilje (bez korijena) pričvršćeno o podlogu; *prid.* **rizòīdan,** -dna, -dno — nalik na korijen, korjenast.
rizòma *grč.* (rhíza — korijen) podzemna stabljika, podanak.
rizòpode *(mn. ž. roda) grč.* (rhíza — korijen + pús, 2. podós — noga) *zool.* korjenonošci (vrsta vrlo sitnih praživa).
rizòstoma *grč.* (rhíza — korijen + stóma — usta) *zool.* morsko pluće (vrsta morske meduze).
rizòto, rìžot *tal.* (risotto) *v.* pilav.
rizotòmija *grč.* (rhíza — korijen + tomē — rezanje) rezanje korijena; anatomija i proučavanje korijenja; **rizòtom** — tko se bavi rizotomijom.
Rìzvān, -āna, 5. Rȉzvāne *tur.* »zadovoljni« (*isp.* rizaluk).
rȉža[1] *njem.* (Riese, Riesel) naprava za spuštanje posječenih stabala u gorskim šumama, točilo, vlaka, svlaka, šumska klizina, »ručban«; **rȉžar** — radnik na riži.
ríža[2] (*lat.* Oryza sativa) vrsta žitarice iz podvodnih toplih krajeva, pogodna za ljudsku hranu; *isp.* pirinač.
rȉži-bȉži *v.* rizi-bizi.
rižìpija *v.* erizipel.
rìžiti, -īm *tal.* (reggere) upravljati, vladati (Nar.).
rìžot *v.* pilav.
Rjùrik — varjaški (normanski, vikinški) knez iz 9. st., koji je s braćom Sineusom i Truvorom zavladao u Novgorodu i osnovao dinastiju što je vladala Rusijom do god. 1598 (Rjurikovići).
RL — automobilska oznaka za *Libanon.*
RM — automobilska oznaka za *Madagaskar.*
Rn — *znak za* radon *(v.).*
ro — umjetni jezik nastao oko 1906. (stvorio ga Edvard Foster, Ohio, USA); odbacuje sve postojeće riječi i korijene i zasniva se na »analizi i klasifikaciji ideja«.
ro — sedamnaesto slovo grčkog alfabeta (Ρ, ϱ); u etimološkim pravopisima redovito se prenosi kao *rh.*
roaring forties *engl.* (*čit.* roring fortiz) uzburkana područja mora između 39. i 50. stupnja južne zemljopisne širine (kod nas »vjetrovi četrdesetaši«, jer se kao početna točka uzima 40. stupanj [*engl.* forthy — četrdeset]).
roast beef *v.* rostbif.
Rob — *hipok. prema* Robert.
ròba *tal.* (robba) 1. proizvodi namijenjeni tržištu i potrošnji; 2. odjeća, osobito rublje; 3. tkanina.
Ròbert *franc.* (*iz germ.* Ruprecht) »blistav u slavi«.
Robin — *hipok. prema* Robert; **Robin Hood** (*čit.* Hud) — legendarni junak engleske narodne poezije iz doba Rikarda Lavljega Srca *(v.),* simbol otpora Anglosaksonaca protiv normanskih osvajača; **ròbi,** ròbija — vrsta šešira kakav je nosio Robin Hood.
robinzonáda — 1. pustinjski život (kao Robìnzōn Crusoe, koji je osamljen živio na jednom otoku na Oceanu); *v.* Selkirk; 2. vrlo uspješan pothvat, bravura *(v.);* pustolovan doživljaj.
Roboam — sin izraelskoga kralja Salomona, prvi kralj države Juda (vladao 930—915. pr. n. e.).
roborans *lat.* (roborare — osnažiti) *med.* sredstvo za jačanje, okrepu; množ. često u lat. obliku *roborancije (roborantia).*
robot *slav.* (*isp. naše* rabota, *češ. i polj.* robota; izraz iz utopističke drame *R. U. R.* češkog pisca Karela Čapeka) umjetni čovjek, čovjek-automat, čovjek-stroj; stroj u liku čovjeka koji obavlja neke mehaničke poslove kao čovjek (u novije doba i vrlo složene računske operacije); **ròbot-pòrtrēt** — slika koju izradi policija na temelju opisa zločinca dobivenog od svjedoka koji su ga slučajno vidjeli i opisuju ga po sjećanju; *isp.* identikit.
robùstan, -stna, -stno *lat.* (robustus) silan, jak, snažan, tvrd, krepak, zdrav, čvrst, čio; *prenes.* neotesan, grub, surov; *izv.* **robùstnost,** -osti.
rocaille *franc.* (*čit.* rokaj) ukras u obliku kamenčića i školjaka (stil iz doba francuskoga kralja Luja XV); inače isto što i rokoko *(v.).*
rochada *v.* rošada.

rock and roll (*čit.* rok end roul) *engl.* (»ljuljanje i valjanje, kotrljanje«) 1. novi stil (god. 1952) zabavne muzike u Americi na bazi džeza; izazvao isto tako veliku revoluciju u muzici kao i džez god. 1920; 2. društveni ples na istu muziku, vrlo slobodan, plesači se još drže za ruke i povremeno puštaju.

rock-opera — »Po svojim osnovnim značajkama, rock-opera veoma je blizu klasičnoj, a ozbiljnošću teme i problematikom koju odabire za svoje sadržaje, kreće se čak usporedo s njome. Ipak, bitno ih razlikuju samo dvije stvari: glazba i način njezina interpretiranja ... i da ne zaboravimo — aduti rock-opere nisu identični adutima njezine mnogo poznatije i starije kolegice, već to su: mladost, ritam, hipertrofiranost zvuka i — šok« (iz popratnog teksta uz izvedbu mjuzikla *Gubec-beg* u kazalištu Komedija).

rockers *v.* rokersi.

rocker *v.* roker.

Rocky Mountains *engl.* (*čit.* Roki Mauntinz) dugački planinski lanac u Sjevernoj Americi; naš izraz Stjenjak; *isp.* Rio Grande.

Rod, Roda, *lok.* Rodu (*pored* **Rodos,** Rodosa) — otok u Egejskom moru, nekad čuven kao sijelo kulture i umjetnosti (*v.* Hic Rhodus...); *prid.* **rodskī** (*pored* **rodoskī**).

rodajlend *engl.* (Rhode Island) vrsta sjeveroameričke kokoši, mnogo raširena i u našoj zemlji (crvene do smeđe boje i velikih ekonomskih sposobnosti); *isto i* **rodelender.**

Rodan *lat.* (Rhodanus) staro ime rijeke Rone.

rodenticīd, -ida *lat.* (rodere — glodati + occidere — ubiti) sredstvo za uništavanje štetnih glodavaca.

rodenja *španj.* (rodeña) španjolski narodni ples u umjerenom $^3/_4$ taktu, obično uz pratnju gitara i kastanjeta *(v.)*.

rodeo, rodea, *mn.* rodei, 2. rodeā *španj.* (tor, obor) 1. skupni naziv za sve gospodarske radove koji se odnose na konjogojstvo i stočarstvo; 2. takmičenje u kaubojskim vještinama, omiljela zabava u Južnoj Americi; *u prenesenom smislu:* izvođenje bravura *(v.)* na motornim vozilima, osobito na motociklima.

Rodezija — država (republika) u južnoj Africi; glavni grad Salisbury; *prid.* **rodezijskī; rodezijskī čovjek** (Homo erectus rhodesiensis) — ostaci čovjeka (pronađeni god. 1921) iz doba mlađeg pleistocena (nalazište Broken Hill danas u Zambiji); **Sjeverna Rodezija** — ime za današnji terirorij Zambije *(v.)* u razdoblju 1911—1964.

rodīj, -ija (*pored* **rodijum**) *grč.* (rhodon — ruža) *kem.* element, atomska težina 102,91, tablični broj 45, *znak* Rh; bijeli kovki metal; upotrebljava se kao katalizator u slitinama s platinom; rastopina njegovih soli ima crvenu boju; *prid.* **rodijev** (*pored* **rodijumov**).

rodinski — prid. prema **Rodin** (*čit.* Roden; Auguste, 1840—1917) veliki francuski kipar, jedan od najvećih umjetnika svih vremena (Krleža).

roditeljnī, -oga *rus.* stari naziv za *genitiv* kod nekih naših gramatičara.

rodle, ródlā *(mn. ž. roda) njem.* (Rodel) saonice, sanjke; **rodlati se,** rodlām se — sanjkati se; *isto i* **rodlovati se,** -ujem se.

rododendron *grč.* (rhodon — ruža + dendron — drvo) »alpinska ruža«, grmasta biljka iz porodice vresova s vrlo lijepim i često velikim cvjetovima; *naš izraz:* sleč.

rodoid, -ida — prozirna plastična masa, vrlo čvrsta i otporna.

Rodomonte — »koji brda valja«, osoba iz Ariostova epa *Orlando Furioso; odatle* **rodomont,** *2. mn.* rodomonātā — hvališa, hvalisavac, hvastavac, razmetljivac; **rodomontada** — hvalisanje, hvastanje, razmetanje sa svojim »sposobnostima«.

Rodrigo *španj.* (*iz germ.* Roderich) »knez slave«.

Rogate *lat.* naziv za petu nedjelju nakon Uskrsa u katoličkoj crkvenoj godini (prema biblijskim riječima: **Rogate et dabitur vobis** — Ištite i dat će vam se) (Šenoa).

rohada, rokada *i* **rošada** *(v.)*.

Roič *njem.* (Roitsch) naziv za poznato lječilište Rogašku Slatinu u Sloveniji; **roičer** *ili* **rojčer** — poznata kisela voda iz R. S., nekada zvana i rogatačka kiselica (Đalski).

Roi-Soleil *franc.* (*čit.* roa-solej) Kralj-Sunce, naziv koji su dvorski laskavci i historičari dali francuskom kralju Luju XIV.

rojalizam, -zma *franc.* (royalisme) pristajanje uz monarhiju, odanost, vjernost kralju; **rojalist(a)** — pristaša rojalizma, monarhist; *žen.* **rojalistkinja;** *prid.* **rojalistički.**

rojička *v.* Roič (Krleža).

rojta *mad.* (rojt) resa, potkita, »francla«.

rok[1] *perz.-ar.* bajoslovna ogromna ptica iz istočnjačkih priča (1001 noć).

rok[2] — *kraće umjesto* rok end roul *(v.)*.

Rok *germ.-lat.* (Rochus) »koji zove na bitku«.

rokada, rohada *i* **rošada** *(v.)*.

rokaj *v.* rocaille.

rokamboleskan, -skna, -skno *franc.* (rocambolesque) fantastičan, ekstravagantan (npr. događaj, doživljaj, pustolovina).

rok end roul *v.* rock and roll.
roker *engl.* (rocker) vrsta klizaljke i sport s takvim klizaljkama, tzv. skijanje na travi.
rokersi *engl.* (rockers) pojava među omladincima zapadnog svijeta; radi se o mladićima koji se oblače u crne kožne vjetrovke (*isp.* bluzon noar), iživljavaju se u luđačkim jurnjavama na jakim motociklima o kojima vijore lisičji repovi, do besvijesti plešu rok (odatle im i ime) i tuku se s modsima *(v.)*.
rokèta[1], *2. mn.* rokētā *tal.* (rocchetto) kratka bijela košulja katoličkih svećenika koju nose za propovijed i sl.
rokéta[2] *v.* raketa.
ròkfōr, -ōra *franc.* (roquefort) francuski meki ovčji sir sa zelenim gljivicama plijesni (po mjestu Roquefortu).
rokírati, ròkīrām *v.* roširati.
rokòkō, -òa *franc.* (rococo) naziv za smjer umjetnosti kasnog feudalizma (druge polovine 18. st.); ukrasni oblici, meke boje, kićenost.
ròkōst *njem.* (roh — surov, sirov + Kost — hrana) nekuhana hrana koju neki preporučuju za uživanje kao bolju od kuhane hrane (prijesni zemaljski plodovi, voće, orasi, lješnjaci itd.).
roks *v.* rokersi.
Roksana — 1. ime ženi Aleksandra Makedonskoga; ubio ju je jedan od dijadoha *(v.)* imenom Kasandar god. 310. pr. n. e.; 2. glavna junakinja Racineove tragedije *Bajazit*, tip strastvene i ljubomorne žene (u obliku **Roksànda** često ime u našoj narodnoj pjesmi).
rola, *2. mn.* rōlā *franc.* (rôle, *njem.* Rolle) 1. valjak, svitak, smotak, smotuljak, truba, bala; 2. uloga (kazališna); 3. okrugao stol, sofra.
Ròland *germ.* »slavni junak«; **Bijesnī (Màhnitī) Ròland,** naslov Ariostova epa koji u originalu glasi *Orlando Furioso* (*v.* Anđelika, Messer Lodoviko).
ròlāt, -āta (*tal.* rollare — valjati se) *v.* rulada.
ròlati[1], rōlām *njem.* (rollen) uvijati, savijati u krug, praviti rolu, rolnu.
ròlati[2], -ām *tal.* (rollare) *v.* rulati.
ròlba — stroj za polijevanje, čišćenje i brušenje leda (na hokejskim igralištima).
ròler, *2. mn.* rōlērā *njem.* (rollen — valjati, kotrljati) 1. kanarinac iz Harza, gorja u Njemačkoj; ime odatle što pri pjevanju izvija, »kotrlja« glasom; 2. u nogometu — udarac lopte tako da se lopta kotrlja po zemlji; 3. vrsta motocikla (*njem.* Rollermobil) nalik na vespu *(v.)*.
rolèta, *2. mn.* rolētā *njem.* (Rollette *od* rollen — valjati, kotrljati) prozorska zavjesa, koja se svija, smata; *isto i* **rolètna,** *2. mn.* rolētnā *i* rolētnī.
Ròlf *v.* Rudolf.
rȍlfilm *njem.* (Rolle — kotačić, smotak) filmska vrpca namotana na kotur (služi za fotografiranje i na nju se može snimati nekoliko slika, za razliku od fotografiranja s pločama).
roling-stouns *engl.* (rolling-stone — nepostojano čeljade) jedan od naziva za bitnike *(v.)*.
ròlmops *njem.* (Rolle — svitak + mops, *v.*) na trake isječena, lukom i paprom začinjena te tada oko šipke smotana i marinirana haringa *(v.)*.
ròlna, *2. mn.* rōlnā *i* rōlnī *njem.* (Rolle) 1. isto što i rola 1; 2. kosa začešljana u obliku valjka.
ròlō, -òa, *mn.* -òi, 2. roloā *franc.* (rouleau) 1. drvena ili platnena zavjesa u obliku svitka; 2. kapak od valovitog lima (na dućanima).
rolomòbīl, -íla *franc.-lat.* (rouleau — valjak + mobilis — pokretan) dječje vozilo; daska sa dva kotača i s ručkom za upravljanje; jedna noga ostaje na dasci, a drugom se vozač odbija od poda; *isto i* romobil, trotinet.
ròl-skī *njem.* (rollen — kotrljati + *isp.* ski) skije na kotačićima (naprava za vježbanje u skijanju).
ròlšue, rōlšuā *(mn. ž. roda) njem.* (rollen — kotrljati + Schuh — cipela) koturaljke, tociljaljke; sandale na četiri kotačića koje se pričvršćuju (obično) na obuvene noge.
rȍlšunka *njem.* (Rolle — kotačić, smotak) šunka bez kosti, smotana u kotur i tako osušena.
rol-tvist — sport odn. igra koja se sve više širi u svijetu, a sastoji se u vožnji na malom vozilu sličnom biciklu (promjer kotača 20 cm, a razmak između kotača 40 cm; pedali su od plastične mase, a gvozdene ručice i kotači obavijeni su kaučukom).
ròlja *njem.* valjak za glačanje tkanina, sukalo; **ròljati,** rōljām — izravnavati rublje (roljom) savijajući ga u trubu i pritiskujući odn. valjajući o podlogu (kao pripravа za kasnije glačanje).
Ròm, Roma, *mn.* Romi (kod Matoša: Romovi) — ime koje je u naše doba kod nas prevladalo za etničku grupu Cigana (vjerojatno od staroegipatskog *pi-romi*, koje je značilo *dobar i lijep čovjek*, tj. pojam koji su stari Grci označivali pridjevima kalos kai agathos; *v.* kalokagatija); *žen.* **Romka, Ròmkinja;** *prid.* **ròmskī.**
Roma[1] *lat. (i tal.)* ime grada Rima; **Roma aeterna** (*čit.*...eterna) — Vječni Rim; **Roma**

locuta, causa finita (*čit*.... lokūta, käuza...) Rim je progovorio, prijepor je svršen (tj. vrhovna vlast je odlučila i više nema pogovora).

Roma[2] u starorimskoj mitologiji junakinja koja je odabrala mjesto za gradnju grada Rima.

romàdūr, -ūra (po španj. mjestu Ramadou u Pirinejima) vrsta kozjeg i ovčjeg vrlo pikantnog sira.

rȍmān, -āna *franc.* (roman *od lat.* romanus — rimski; *prvotno:* književno djelo napisano na romanskom jeziku) 1. duža umjetnička pripovijetka s radnjom koja obuhvaća cjelinu određene stvarnosti, protivno od novele koja opisuje samo pojedinu epizodu; 2. ljubavna zgoda, ljubavni doživljaji 3. uopće: pustolovina, avantira, uzbudljiv splet kojekakvih događaja.

Ròman *lat.* (Romanus) »Rimljanin«.

romànca, *2. mn.* romàncā (*pored* **romànsa,** *2. mn.* -ànsā) *franc.* (romance) 1. *muz.* malo vokalno djelo, obično lirskog sadržaja; također i pijesa *(v.)* za violinu, violončelo, klavir; 2. u srednjovjekovnoj španjolskoj literaturi pjesma historijskog ili epskog sadržaja, slična baladi *(v.)*.

romancìjēr *v.* romansijer.

ròmanč *tal.* (romancio) jedan od jezika (retoromanski) u Švicarskoj.

romanèska, *2. mn.* -èskā *i* -èskī — *u muzici* naziv za osnovni obrazac nekog djela.

romanèskan, -skna, -skno — 1. *prid. prema* romaneska; 2. uzbudljiv, zapleten, pun promjena, nalik na roman.

Ròmāni *(mn. m. roda)* — narodi koji govore jezicima što su se razvili iz pučkog latinskog jezika: francuski, španjolski, provansalski, talijanski, portugalski, rumunjski, retoromanski; među Romane računaju se još i Katalonci, Moldavci, Vlasi, Cincari; *prid.* **ròmānskī.**

romànija — biljka kamilica.

romànika[1], 3. -ci — romanski stil, tj. stil u zapadnoevropskoj umjetnosti ranoga srednjeg vijeka otprilike od god. 1000—1250 (u arhitekturi prevladavaju lukovi i svodovi, jednostavnost, strogost i masivnost oblika; slike i kipovi nemaju samostalnog značenja nego samo dopunjavaju arhitekturu); *prid.* **romàničkī.**

romànika[2] *v.* romanija.

romanìstika, 3. -ci (*isp.* Romani) — nauka o romanskim (neolatinskim) jezicima i literaturi; **romànist(a)** — 1. specijalist u romanskim jezicima i literaturama; 2. student romanistike; 3. specijalist u rimskom pravu; *žen.* **romànistkinja;** *prid.* **romanìstičkī.**

romanizácija (*isp.* Romani) — 1. potpadanje pod utjecaj kulture staroga Rima (kod naroda koji su došli pod vlast starorimskog imperija ili pod utjecaj katoličke crkve); 2. rasprostiranje romanskih jezika među neromanskim narodima; 3. (*isp.* romansirati) prerada (epa ili drame) u formi romana; *glag.* **romanizírati,** -izīrām; *isto i* **romanizovati,** -ujēm.

romanìzam, -zma, *2. mn.* romanìzāmā — 1. element latinskog (novolatinskog) ili kojeg drugog romanskog jezika u nekom neromanskom jeziku; 2. u likovnoj umjetnosti smjer nizozemskog slikarstva u 16. st. (pod utjecajem talijanske renesanse, osobito rimskog činkvečenta).

Romanovi — ruska carska dinastija od 1613. do 1917 (posljednji car Nikolaj II. svrgnut i pogubljen u Oktobarskoj revoluciji; *isp.* Rjurik).

romànsa *v.* romanca.

romansìjēr, -ēra, 5. rȍmansijeru *franc.* (romancier) pisac romana, romanopisac; *žen.* **romansìjērka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī.

romansírati, -mànsīrām *franc.* (romancer) obraditi kao roman; **romànsīrana biogràfija** — životopis u obliku romana.

romànsjē, -ēa, *2. mn.* -ēā *v.* romansijer.

ròmānskī — *prid. prema* Romani; **ròmānskī stȉl** *v.* romanika[1].

romanticìzam, -zma (*isp.* romantizam) sklonost sanjarenju, maštanju, vjerovanju u bajoslovne, nestvarne, nezemaljske sadržaje.

romàntika, 3. -ci *franc.* (romantique) *v.* romantizam; **romàntičan,** -čna, -čno, — koji je u duhu romantike: pustolovan, fantastičan; nevjerojatan; čudan, bajoslovan, maštovit, izmišljen, nestvaran, vanzemaljski; sanjarski, slikovit, čaroban, ljubak, ugodan, lijep, pjesnički, viteški, srednjovjekovan, idealan, zanesenjački; *izv.* **romàntičnost,** -osti; **romàntičār** — 1. pisac koji piše u duhu romantike; *2. prenes.* čovjek mašte i osjećaja, fantast, idealist, sanjar; *isto i* **romàntik,** 5. -če, *mn.* -ci.

romantìzam, -zma *franc.* (romantisme) 1. smjer u književnosti i umjetnosti koji je nastao poč. 19. st. u Francuskoj i u Njemačkoj, zatim se uvelike raširio po Evropi i zamijenio klasicizam. Romantizam se dijelio na dva temeljna smjera — na romantizam aristokratski i reakcionarni, koji je idealizirao srednjovjekovnu prošlost i pozivao na restauraciju *(v.)*, i na romantizam, nastao ne iz čežnje za sta-

rim, nego iz pobune protiv postojećih ljudskih odnosa. Romantizam je našao odraz u filozofiji, u ekonomskoj nauci itd.; 2. bajoslovnost, privlačnost, maštanje, romantičnost, sklonost nestvarnim sadržajima, sanjarenju (*v.* romantičan).

rõmãr (Roma — Rim) — hodočasnik, poklonik (nekad su naime hodočasnici ponajviše išli u Rim).

rõmb, rõmba *grč.* (rhombos) *geom.* kosi četverokut, kojemu su sve strane jednake; kosi kvadrat; *isp.* baklava; *prid.* **rõmpskī** *i* **rõmbičan,** -čna, -čno; **rombòīd,** -ída (romb + eĩdos — lik, oblik) — kosi paralelogram *(v.); prid.* **rombòīdnī; rõmboedar,** -dra, *2. mn.* rõmboedārā — geometrijsko tijelo omeđeno sa šest rombova.

romějskī — 1. kao Romeo *(v.)*, na način Romea, ljubavnički, zaljubljenički (Đalski); 2. *tal.* romaico, tj. novogrčki (N. Nodilo).

rõmènča *i* **rõmijenča** *(v.).*

romèndžati, -ām — 1. govoriti nekim romanskim (ili uopće tuđim) jezikom; 2. mumljati, gunđati, mrmljati.

Romèo (*tal.* »hodočasnik u Rim«) junak poznate Shakespeareove tragedije o nesretnoj ljubavi (*v.* Julija); simbol zaljubljenog čovjeka uopće; *prid.* **Romèov.**

Rõmi *v.* Rom.

rõmijenča *tal.* (rame — bakar, ramino — bakren sud) bakrena posuda, vedro, kabao; *umanj.* **rõmijenčica.**

romòbīl, -íla *v.* rolomobil.

rõmpskī *v.* romb; **rõmpskī sustav** — kristalni sustav u koji se ubrajaju kristali sa tri nejednake, međusobno okomite osi.

Rõmuald *germ.* »vladar pun slave«.

Rõmul — po starorimskoj tradiciji: osnivač i prvi kralj Rima (*po njemu lat.* Roma), sin Reje Silvije *(v.)* i boga Marsa *(v.)*; vladao od 753. do 716. pr. n. e.

rõnd *franc.* lijepo pisanje, tzv. kružno pismo, krasopis zaobljenim okruglastim slovima; piše se posebnim, tzv. *rond-perima* (S. Batušić).

rõnda *tal.* četa, straža, patrola (Nehajev); **rondãr,** -ãra — stražar, pandur, redar, žandar.

rõndati, -ām *mađ.* rušiti, prevrtati, vrndati (po kući).

rondeau *v.* rondo.

rõndel, *2. mn.* rõndēlā *franc.* (rondelle) 1. okrugli toranj bedema, okrugao štit; branik za ruku na koplju; 2. kratka pjesma od četrnaest rimovanih stihova (dvije kitice po četiri stiha, a treća ih ima šest) u kojoj se prva dva stiha ponavljaju na kraju druge i treće kitice; 3. *v.* rondela.

rondèla, *2. mn.* rondēlā (*isp.* rondel) — okrugli nasad u vrtu, cvjetnjaku, parku; lijeha, »okrugljak« (J. Truhelka).

rõndo[1], rõnda, *mn.* rõndi, 2. rõndā *tal.* (rondo) 1. pjesmica od oko 13 stihova; 2. muzička kompozicija vedra karaktera (gdje se glavna tema stalno ponavlja); 3. u zapadnoj Evropi ranoga srednjeg vijeka društveni ples, nalik na naše kolo.

rondȍ[2], -òa, *instr.* -oom, *mn.* -òi, 2. -òā *v.* rondela.

rondòla *v.* rondela.

rõnd-pèro (*isp.* rond) pero posebne izrade (vršak širi nego kod običnog pera) za krasopis zaobljenim okruglastim slovima (Krleža).

rõnđa *mađ.* (rongy) krpa, dronjak, rita, ruta, cunja.

Röntgenove zrake *v.* rendgen.

rõntō (rõntal), rontala — »more što ga levanat valja«, »valovi od Levanta« (prof. V. Vinja zabilježio na Lopudu); u Đurđevićevim *Suzama Marunkovim* — »more koje režī okon kraja«; *isto i* **rontãlina.**

room spray (*čit.* rūm sprej) *engl.* (room — prostorija, soba + spray — škropiti, štrcati) tekućina u hermetički zatvorenim posudama s prikladnim napravama za raspršivanje tekućine (služi za osvježivanje i pročišćivanje zraka u zatvorenim prostorijama).

roque *engl.* (*čit.* rouk) komplicirana vrsta kroketa *(v.)* s uskim štapovima i palicama kratka drška; igra se po rubovima polja kao biljar.

roquefort *v.* rokfor.

rõr, rõra, *lok.* rõru, *mn.* rõrovi *njem.* (Rohr — cijev) *v.* rern.

rõra[1] *šatr.* (*isp. njem.* Rohr — cijev) 1. tajni izlaz; 2. stražnjica.

rõra[2] *tal.* hunjavica; gripa; *isto i* **rõrina.**

Rorãte *lat.* 1. u katoličkoj crkvi naziv za četvrtu nedjelju u adventu *(v.)*, prema početku jednoga psalma: **Rorate coeli** — Rosite nebesa; 2. adventska rana služba božja, tzv. zornica.

ro-ro — govorna (i pisana) kratica za rotoroman *(v.).*

rosãda *tal.* slana, solika; sitan dažd.

rosajde *njem.* (roh — sirov + Seide — svila) sirova svila.

rosãta *v.* rosada.

rosãta vodica — ružina vodica, parfem.

roscoe *engl.* (*čit.* rõskou) nagrada harvardskog sveučilišta (u Cambridgeu, Massachusetts,

USA) koja se daje »najgoroj glumici godine« kao parodija na nagradu oskar *(v.)*.

Rosenkavalier *v.* roznkavalir.

Rosenkreuzer *njem.* (*čit.* Roznkrojcer) pripadnici tajnih teozofsko-mističnih i reformatorskih društava u 17. i 18. st.

rošhār *njem.* (Ross — konj + Haar — kosa, dlaka) konjska struna (služi za žice na gudalu, za punjenje jastuka itd.).

Rosicrucians *engl.* (*čit.* rouzikrušjenz) *v.* Rosenkreuzer.

Rosinanta *španj.* (Rocinante) 1. ime kobili Don Kihotovoj *(v.)*; *2. prenes.* kljuse, kljusina, raga, konjusina.

rösmarin *v.* ružmarin.

rospija, *2. mn.* rospījā *tur.* (rospu) zla žena; bludnica, kurva, drolja; *prid.* **rospījskī; rospìluk** — obijest, nevaljalstvo, divljačko ponašanje; bludničenje (žensko), kurvarenje.

Rösselsprung *njem.* (*čit.* reslšprung) konjićev skok (u šahu, u enigmatici); njemačka vojnooperativna šifra za desant na Drvar, neuspješno izveden 25. svibnja 1944. sa svrhom da se Nijemci domognu maršala Tita.

rost *njem.* rešetka u ložištu peći odn. štednjaka (za propust pepela); *isp.* roštilj.

röstbīf *engl.* (roast — pečen, pržen + beef — govedina) na roštilju napola pečeno goveđe meso.

rostbratn *njem.* (Rostbraten) pržolica (od goveđeg mesa).

röstfrāj *njem.* (Rost — rđa + frei — slobodan) koji ne rđa, nerđavan, nerđavljiv.

röstra *lat.* (rostrum — kljun) govornica (u Rimu je bila nakićena kljunovima zarobljenih brodova).

rošáda (*pored* **rohàda** *i* **rokàda**) *franc.* (rochade) 1. premještanje kralja i kule u šahu (pod stanovitim uvjetima, tj. ako kralj nije u šahu i ako još nije bio mican); 2. promjena, premještaj uopće; **rošírati,** rošīrām (*pored* **rohírati**) — izvršiti rošadu, izmijeniti, premjestiti.

Roš-hašana *hebr.* (»početak godine«) židovski blagdan Nove godine koji se slavi 1. tišrija *(v.)*; od toga dana počinje razdoblje pokore od deset dana, koje se završava blagdanom Jom Kipur *(v.)*.

roštīlj, -ílja *njem.* (*dijal.* roschtl *preko mađ.* rostely) 1. ražanj; 2. donji rešetkasti dio peći odn. ložišta uopće, na koji se stavlja gorivo i kroz koji prolazi uzduh; *isp.* rost; 3. prenosiva naprava u obliku rešetke za različite načine brzog pečenja mesa (obično na otvorenom prostoru); gradele, grilje, »žar«; 4. meso pečeno na roštilju (ćevapčići, ražnjići, pljeskavice, vješalice i sl.).

röta[1] *lat.* (kotač) vrhovni papinski sud u Rimu, Rota Romana (glavna dvorana toga suda obložena je okruglim pločicama, kotačićima); **diabolus rotae** *v.* diabolus

röta[2], *2. mn.* rotā *lat.* manji odred vojnika, vod (u starije vrijeme i naziv za *četu*).

rotàcija *lat.* (rotare — vrtjeti, okretati) 1. vrtnja, okretanje, kružno kretanje, kruženje, kolanje, obrtanje, obraćanje, mijenjanje, izmjenjivanje; 2. veliki tiskarski stroj (**rotàcījskī, rotacìōnī strōj**) — stroj za štampanje novina i knjiga u velikim nakladama; za razliku od ravnih štamparskih strojeva ima cilindričnu štamparsku formu; 3. *polit.* kod nas prirodan izbor kadrova i redovna demokratska izmjena na rukovodećim položajima, da bi se rukovodeća tijela demokratskim putem obnavljala odozdo dogore.

rotacìzam, -zma (*grč.* rhō — glas *r*) 1. *gram.* prelaženje glasa *s* u glas *r,* npr. u latinskom jeziku: *nurus* od starijega *nusus* — snaha; 2. *v.* račlati.

rötang *malaj.* španjolska trska (*v.* španširol).

Rötari-klūb *engl.* (rotary — koji se okreće, kružni) zatvoreno društvo (USA, Engleska i ostale zapadne zemlje) sastavljeno od po jednoga predstavnika svake struke u nekom gradu; na svojim sastancima, kojima redovito prethodi zajednička večera, članovi raspravljaju uglavnom o trgovačkim poslovima i međusobno sklapaju poslove; po svojim vezama (potajno) utječu na javni život; **rötar** — član Rotari-kluba; *isto i* **rotarijānac,** -nca, 5. rotarijānče, *2. mn.* rotarijānācā; *prid.* **rötarskī** *i* **rotarìjānskī.**

rotàtor *lat.* (rotare — vrtjeti, okretati) 1. aparat za umnožavanje kopija, isprava i crteža koji radi s pomoću trafareta *(v.)*, izrađenog na pisaćem stroju ili rukom posebnim perom na voštanom papiru i koji je položen na bojom natopljeni valjak, ciklostil; 2. *anat.* mišić obrtač.

rötel, -ela — u Njemačkoj stvoren naziv za tzv. putujući hotel (izumitelj Bavarac Holtl); to je veliko vozilo, nalik na hladnjaču, koje se nakon dnevnog putovanja — prikladnim premještanjem stijena pretvara u spavaonice nalik na one u spavaćim vagonima.

Rothschild (*čit.* Rötšild) — prezime poznatih bankara koji već gotovo 200 godina vrše veliki politički utjecaj u zapadnom svijetu.

rotírati, rotīrām (*isp.* rotacija) — okretati se,

vrtjeti se, kružiti, obrtati se, izmjenjivati se po redu.

rotlauf *njem.* (Rotlauf) grozničava upala kože, crveni vjetar, vrbanac, plamenik; *isp.* erizipel.

rötmajster (*isp.* rota²) predvodnik rote, vodnik; katkada i umjesto ritmajster *(v.)*.

rotonda *franc.* (rotonde) 1. *v.* rotunda; 2. dug ogrtač bez rukava (Leskovar); 3. **Rotonde** — kavanica na Montparnasseu u Parizu, stjecište međunarodne boeme u Tinovo (pariško) doba, »jezično kao kula babilonska« (Tin).

roto-papir, -ira (*lat.* rotare — vrtjeti, okretati) papir u velikim kolutima, obično za štampanje novina.

rotor *lat.* (rotare — vrtjeti, okretati) 1. pokretni dio električnog stroja za razliku od nepokretnog — statora *(v.)*; 2. pokretni dio turbine, kompresora, sisaljke, hidromotora itd.; 3. visok okomit valjak što se okreće oko svoje osi i služi umjesto jedra **(rotorni brod).**

roto-roman, -ana — roman (obično manji) štampan na roto-papiru *(v.)*, redovito u velikoj nakladi i na rotaciji *(v.)*.

Rotse *v.* Barotse.

Rotšild *v.* Rothschild.

rotunda, *2. mn.* rotunda *tal.* (rotonda) okrugla ili poluokrugla mala građevina s kupolom.

rotvelš *njem.* (Rotwelsch) jezik njemačkih šatrovaca.

rouge *v.* ruž; **rouge et noir** *franc.* (*čit.* ruž e noar) crveno i crno (hazardna kartaška igra).

rouk *v.* roque.

roulade *v.* rulada.

rouleau *v.* rolo.

round *engl.* (*čit.* raund) krug, runda *(v.)*.

rout *v.* raut.

routine *v.* rutina.

rovaš *mađ.* (rovás, po Skoku vjerojatno iz slav.) 1. zarez, urez, usjek, raboš; 2. račun, bilješka.

rowdy *v.* raudi.

Royal Society *engl.* (*čit.* Rojel Sosajeti) »Kraljevsko društvo«, najstarija engleska akademija znanosti, osnovana 1660.

roza *prid. indekl. franc.* (rose *od lat.* rosa — ruža) 1. ružičast; 2. *prenes.* optimističan *(v.)*.

Roza, 5. Rozo *lat.* »ruža«.

rozaceja *lat.* (rosacea) 1. *u botanici* (obično množ. rozaceje — rosaceae) naziv za biljke iz porodice ruža; 2. *u medicini:* bolesne pojave crvenila (crvene mrlje, crvenoplavkasti čvorići) na koži obraza, sredine čela i nosa te oko usnog otvora, koje se pojavljuju osobito u starijih osoba.

rozajde *v.* rosajde.

Rozalija *lat.* »nalik na ružu«.

Rozamunda *lat.-germ.* »u koje su ružičasta usta«.

rozanilini *(mn. m. r.)* (*isp.* anilin) vrsta bojila za tekstil.

rozarij, -ija *lat.* vrt odn. lijeha zasađena ružama, ružičnjak; *isp.* Ču En Lajevu urnu smjestili su u rozarij na groblju *(Novine)*; *isto i* **rozarijum;** *isp.* rožarija.

rozarijo *tal.* (rosario) *v.* rožarija (Vojnović).

rozati, rozam — praviti nabore, nabirati.

rozbif *v.* rostbif.

rozbratn *v.* rostbratn.

roze *v.* roza (ružičast).

rozeta, *2. mn.* rozeta *franc.* (rosette — ružica) 1. okrugli ornament u obliku ruže; 2. dragi kamen brušen slično piramidi (obično se tako bruse dijamanti); 3. vrpca ordena (nosi se u zapučku); 4. *arhit.* prozorska ruža, tj. velik okrugao prozor s različitim ukrasima (obično na pročeljima gotskih crkava).

rozetla, *2. mn.* rozetla *i* rozetlī *njem.* jedno od imena za biljku koja se inače zove i *pelargonija, muškatl, smrdljevak.*

rozikast, -a, -o (*isp.* roza) ružičast.

Rozinanta *v.* Rosinanta.

rozine *(mn. ž. roda) njem.* (Rosinen) suho grožđe, grožđice, cvebe, suvice, sušci; *isp.* rezaćija.

roznkavalir *njem.* (Rose — ruža + *isp.* kavalir) »kavalir s ružom« (ličnost iz istoimene komične opere Rikarda Straussa; uzima se i danas kao naziv za galantnog i elegantnog muškarca koji voli da se kiti ružama ili da ih dariva).

Roznkrojcer *v.* Rosenkreuzer.

rozolija *tal.* (rosolio) vrsta likera (od ružina lišća); *isto i* **rozolin,** -ína.

rožarija *tal.* (rosario) krunica, čislo, brojanice, kralješ, očenaši, goznoci, čitka (*čitati* u starijem jeziku znači i *brojiti*); *isto i* **rožarij,** -ija *(m. roda)*.

Roža Šandor — Ciganin-pustolov (1813—1878), mađarski drumski razbojnik (Matoš).

roždanik, -ika *crkv.-slav. v.* horoskop.

R. P. — 1. *skrać. za franc.* reponse payee — odgovor plaćen (na brzojavkama); 2. *u automobilizmu skrać. za:* registracija privremena.

Rp *v.* recipe.

RPF — *skrać. za franc.* Rassemblement du Peuple Francais *(v.)*.

RR — kratica za marku engleskih luksusnih automobila *Rolls-Roice* (rolsrojs) (Krleža).

rs *v.* hrs.

RSDRP — *skrać. za* Ruska socijalno-demokratska radnička partija (*v.* boljševizam).
RSFSR — *skrać. za* Rossijskaja sovjetskaja federativnaja socijalističeskaja respublika (Ruska Sovjetska Federativna Socijalistička Republika).
RSM — automobilska oznaka za *San Marino* (Italija).
rsuz *v.* hrsuz.
R. S. V. P. — *skrać. za franc.* répondez s'il vous plaît — molim vas odgovorite, tj. prihvaćate li poziv (obična formula na pozivnicama).
ršlama *v.* ašlama.
ršum *tur.* (hyrs) vika i prijetnja, srdžba, bijes, jarost.
r. t. — *skrać. za* registarska tona (*v.* tona).
rtg — krat. za rendgen, rendgenski.
RTV — *skrać za* radio i televizija.
Ru — *znak za* rutenij *(v.)*.
Ruanda — republika u ekvatorskoj Africi; glavni grad Kigali; **Ruanđanin,** *mn.* -ani; *žen.* **Ruanđanka;** *prid.* **ruandskī.**
Ruanda-Urundi — naziv za nekadanju Njemačku Istočnu Afriku (njem. kolonija) otkad su je u prvom svjetskom ratu zaposjeli Belgijanci; ovi su te zemlje zadržali kao mandatno područje Lige naroda, a poslije drugoga svjetskog rata kao starateljski organ Ujedinjenih naroda; god. 1962. Ruanda i Urundi postale su slobodne države (ova druga pod nazivom Burundi).
rubač, -ača, 5. rùbaču *tal.* sudski izvršitelj, pljenitelj, ovrhovoditelj, egzekutor.
rubaija — perzijska metrička shema od četiri stiha, od kojih su prvi, drugi i četvrti obično vezani rimama.
rùbalj (*akc. i* **rūbalj**), -blja, *2. mn.* rūbâljā (rubâljā) *pored* **rublja,** rublje, *2. mn.* rùbâljā *rus.* (rubl'; po Skoku od sanskrt. *rūpya* — »prerađeno srebro«) novčana jedinica u SSSR (= 100 kopjejki; 10 rubalja = červonec).
rùbaška *rus.* košulja, rubina, rubača (Đalski).
rubato *tal.* (*akc.* rubâto — »ukradeno«) *muz.* oznaka za slobodno odstupanje od osnovnog tempa u interesu izrazitosti izvedbe.
rubefacijèncije *(mn. ž. r.) lat.* (ruber — crven, facere — činiti) podražajna sredstva koja na koži uzrokuju crvenilo (alkohol, kamforeterična ulja).
Rùben *hebr.* (ra'u — gledajte) gledajte sin!; po Bibliji najstariji od sinova Jakovljevih.
rubensovskī — u stilu nizozemskog slikara Petera Paula Rubensa (1577—1640) koji je bio pun ljubavi za lijepe boje i sočne forme, za jasnoću i snagu (religiozne, alegorijske, historijske, porodične slike, prikazi lovova, svečanosti i turnira).
rubèola *lat.* (ruber — crven) crljenica, virusna zarazna bolest (neopasna), dječji osip.
Rübezahl *v.* Ribecal.
rùbīdīj, -ija (*pored* **rubīdijūm**) *lat.* (rubidus — tamnocrven) *kem.* element, atomska težina 85,48, tablični broj 37, *znak* Rb; lužnati i srebrnastobijeli metal (ime prema mjestu što ga zauzima u spektru, *v.*); *prid.* **rubīdijev** (*pored* **rubīdijumov**).
rubija *tur.* (rubije) vrsta maloga dukata; *isp.* rubalj.
Rùbikon — 1. ime nekadašnje granične rijeke između stare Italije i ovostrane Galije (izvori se ne slažu je li to bila današnja rijeka Uso, Pisatello ili Fiumicino) koju je g. 49. pr. n. e. prešao Julije Cezar sa svojim legijama unatoč zabrani senata; to je bio početak građanskog rata, nakon kojega je Cezar zavladao Rimom; *prenes.* **prijeći Rùbikon** — učiniti odlučan korak; *isp.* alea jacta est; 2. **rùbikon** — jedna od figura u kartaškoj igri belot.
rùbīn, -īna *lat.* (*isp.* rubidus — tamnocrven) vrsta korunda, dragi kamen crvene boje, velike tvrdoće; *isto i (po franc.)* **rùbīs,** -īsa (osobito za rubine u satu).
rubìnet *tal.* (rubinetto; *franc.* robinet) pipa, pipac, slavina.
rùbrika, 3. -ci, *2. mn.* rūbrīkā *lat.* (ruber — crven) 1. u povijesti štamparstva naziv za početna slova, natpise, poglavlja i sl. što se sve običavalo pisati crvenim slovima; 2. odjeljak, razdjel, podrazdjel nečega, stupac (npr. u novinama); **rubricirati, -bricīrām** — povući linije između kojih će se nešto pisati; snabdjeti rubrikama.
rubrum — *isto što i* rubrika (Vjenc. Novak).
rüčbān *njem.* (rutschen — kliziti + Bahn — staza) naprava za spuštanje posječenih stabala u gorskim šumama; vlaka, svlaka, točilo, riža *(v.)*.
rüčterēn, -ēna *njem.-franc.* (Rutsch — odron zemlje + teren, *v.*) klizavo, puzavo tlo koje se može svaki čas odroniti; popuzina; nesigurna podloga.
rüderālan, -lna, -lno *lat.* (rudera — komadići kamenja) koji se nalazi uz ruševine, pored naselja i sl.
rudìment, *2. mn.* rudìmenātā *lat.* (rudimentum — prvi početak, pokušaj) 1. osnova, zametak, početak; temeljni pojam o nečemu, osnovno znanje; 2. zakržljali ostatak (*u nekim*

našim rječnicima: zakržnjak); **rudimentácija** — zakržljalo stanje; zakržljalost u razvitku; nerazvijenost; **rudimentàran,** -rna, -rno *biol.* prvobitno značenje — embrionalan, početni, osnovni, elementaran, zametan; kasnije — nerazvijen, koji iščezava, koji je zaostao, zakržljao (*u nekim našim rječnicima:* zakržnjački) kao nepotreban, jer je izgubio svoju prvobitnu funkciju (npr. oči kod podzemnih životinja, rep kod čovjeka i sl.).

rùdisti, rùdīstā *(mn. m. roda) lat.* vrsta prastarih školjki s nejednakim ljušturama koje se nalaze samo okamenjene, a živjele su u doba krede *(v.); prid.* **rùdistnī.**

Rudolf *germ.* »slavni vuk«; **Rudolfova vojarna** — kasarna u vrhu Prilaza JNA u Zagrebu (danas djelomično srušena), nazvana po austrijskom careviću Rudolfu; stanište »dvadesetpete domače«, vrlo mnogo spominjano u Krležinim djelima.

Rüđer *germ.* (*tal.* Rugger) »slavno koplje«.

rue *franc.* (*čit.* rī) ulica.

rufet *tur.* (rufet) 1. zanat, obrt; 2. obrtnička udruga, ceh; **rufetlija** — pripadnik rufeta, esnaflija, zanatlija, obrtnik.

rufijàn, -ána, 5. rùfijāne *tal.* (ruffiano) svodnik, podvodnik; nitkov, lupež, hulja, pokvarenjak; *prid.* **rufìjānskī.**

Rufin, -ina, 5. Rufine *lat.* (rufus) »crveni«, »riđi«.

Rüf-knjigovòdstvo — poseban način vođenja poslovnih knjiga koji se sastoji u kopiranju knjigovodstvenih stavaka, te se s jednim knjiženjem provodi u glavnoj knjizi i u dnevniku (izumitelj švicarski knjigovođa Ruf).

rugby *v.* ragbi.

rûh *tur.* (ruh) duh, duša.

ruhàni *tur.* (ruh — duh, duša) duševan; **ruhàni hastaluk** — duševna bolest.

rùhsat, *2. mn.* rùhsātā *tur.* dozvola, dopuštenje.

ruína *lat.* (ruina *od* ruere — rušiti se) 1. razvalina, ruševina; 2. propast, slom; 3. *prenes.* naskroz bolesna osoba; potpuno oronuo čovjek; **ruinírati,** -ìnīrām — 1. srušiti, razoriti, upropastiti, uništiti, jako oštetiti, razvaliti, opustošiti; 2. nauditi, naškoditi zdravlju; *isto i* **ruìnisati,** -šēm; **rüinòzan,** -zna, -zno — ruševan, trošan, oštećen.

rûj, rúja *lat.* (Rhus coriaria) grmolika šibljikasta biljka; *isp.* sumak; *prid.* **rùjev,** -a, -o (»il rujeva ispod grma zeče«; Mažuranić, *Smrt Smail-age Čengića, Noćnik*).

rûja *tur.* (ruja, rûja) san.

rujàtuš — u govoru naših starijih generacija u ovom je obliku shvaćeno lat. juratus — pravnik.

Rukíja *tur.* »koja se penje«, »koja napreduje«.

rùkovati, -ujem (*njem.* einrücken) stupiti u vojsku na odsluženje kadrovskog roka (u jeziku starijih ljudi koji su služili austrougarsku vojsku); *isp.* ajnrikati.

rùksak, *mn.* -ci, 2. rùksākā *njem.* (Rücken — leđa + Sack — torba, vreća) uprtnjača, torba što se nosi na leđima, ranac; telećak, uprtica, tornistar.

rulàda *franc.* (roulade) 1. savijeno nadjeveno meso ili kolač; 2. *muz.* trk (brzi melodijski ukras), koloratura *(v.).*

rùlati, rulam *engl.* (roll — geganje, mlataranje, valjanje, kotrljanje) kretati se, voziti (npr. avion po pisti, po tzv. *rùlnōj stàzi*); ljuljati se u pokretu, posrtati (lađa, avion); prevrtati se; *isp.* rolati².

Rule, Brittania *engl.* (*čit.* rul...) Vladaj, Britanijo! (početak engleske himne).

rùlender — vrsta plemenite loze i vina (po imenu uzgajača Rulanda iz njem. grada Speyera, 1711).

ruleta, *2. mn.* ruleta *franc.* (roulette — kotačić) 1. dugačka traka od čelika ili tkanine, namotana na mosur i podijeljena na centimetre itd.; služi za mjerenje; 2. vrsta hazardne igre, »kolo sreće«.

rùlot, *2. mn.* rùlōtā *franc.* (roulotte — cirkuska kola) naziv koji se u najnovije vrijeme daje automobilima-kempovima, tj. takvim automobilima koji imaju kućicu u kojoj vozači (turisti) stanuju na ljetovanju.

rüm, rúma *malaj.* žestoko piće, proizvod alkoholnog vrenja šećerne trske (75% alkohola).

rumànac, -nca, *2. mn.* rùmānācā — u našoj staroj književnosti naziv za roman, npr. *Rumánac trojskī* (roman o trojanskom ratu).

rümb, rümba *engl.* (rhumb) 1. pravac od promatrača na brodu do bilo koje točke horizonta ili kut između toga pravca i linije meridijana; crta koja siječe sve meridijane pod istim kutom; 2. jedan od 32 razdjeljka na kompasu.

rümba, *2. mn.* rūmbā *španj.* (rumba) vrsta modernog plesa, podrijetlom s otoka Kube i glazba za taj ples u $^2/_4$ ili u $^4/_4$ taktu (oko 1930); pleše se u parovima, važniji su pokreti tijela nego ruku i nogu, mnogo improvizacija.

rùmbac, *2. mn.* rûmbācā (*lat.* Rhombus maximus) vrsta morske ribe iz reda plosnatica, obliš veliki; *isto i* **rùmbač,** -āča.

rumbàvati, rùmbāvām (*i* rùmbājēm) *tal.* (prorompere, irrompere) provaljivati, silom prodrijeti, upasti, banuti (D. Ivanišević).

Rumēlija — nekadanji naziv za turske posjede u Evropi, pa i za naše krajeve osvojene do 1541; konačno je naziv sužen samo na turski dio Trakije (istočno od rijeke Marice u Bugarskoj).
rumēnča *v.* romijenča.
rumèntīn, -īna *v.* frumentin; *isto i* **rumètīn,** -īna.
rūmi *ar.* (*prema* Rum — Rim) katolik, kršćanin (S. Batušić).
Rumīna — u starorimskoj mitologiji boginja, zaštitnica dojenčadi; *Arbor Ruminalis* ili *Ruminalis ficus* — smokva za koju se vjerovalo da je pod njom vučica dojila Romula i Rema (*v.*).
ruminàcija *lat.* (ruminare — preživati) 1. *med.* vrsta nervoze želuca koja ima za posljedicu povraćanje neprobavljene hrane iz želuca u usta; preživanje uopće; *isp.* mericizam; 2. *prenes.* stalno razmišljanje o pojedinim idejama i neprestano vraćanje na njih; **ruminírati,** -inīrām — preživati, prežvakavati; **ruminantia pecora** (*čit.* ruminancija pekora) — preživači.
rūml *njem.* (Rummel) nered, zbrka, graja, vika, metež, gungula, strka, vreva, lupa, klopot, tutnjava, urnebes, rusvaj.
rummy *v.* remi².
Rumores fuge *lat.* Kloni se meteža! Izbjegavaj gužvu!
rūmplkamer *njem.* (Rumpelkammer) ropotarnica, prostorija za ostavu nepotrebnih predmeta.
rumpsteak *engl.* (rump — stražnji dio + steak — odrezak mesa) *v.* ramstek.
rumūz, -ūza *tur.* (rumuz) alegoričan (*v.*) govor; *isto i* **rumūzāt.**
run *v.* ran.
rùnda, *2. mn.* rūndā *engl.* (round, *njem.* Runde) 1. u boksu — razmak vremena (2—3 minute) kroz koje traje borba (u amaterskom boksu borba se vodi do tri runde, a u profesionalnom do petnaest); jedan dio borbe; krug, odsjek, faza, etapa; 2. narudžba pića za sve oko stola (npr. runda piva).
rundèla *v.* rondela.
rùndhölc *njem.* (rund — okrugao + Holz — drvo) oblo drvo za loženje, oblovina, oblica, trupac; *isp.* priglholc.
rùndhorizont *njem.-grč.* poluvaljkasto napeto platno kao pozadina scene, što prikazuje slobodan prostor, krajolik, grad odn. selo u daljini i sl. (Krleža).
rūne¹ (*mn. ž. roda*) *got.* (rūna — tajna) slova starih Germana, ponajviše Skandinavaca, sačuvana na kamenim natpisima i na drugim predmetima; *prid.* **rūnskī.**
rūne² (*mn. ž. roda*) *fin.* (runo — pjesma) stare narodne epske pjesme Karelaca i Finaca.
Rūpert *v.* Robert; inače naziv za gumenu lutku u veličini čovjeka, kojih je velik broj prigodom invazije Saveznika u Normandiji god. 1944. spuštan iz aviona kao varka, dok su se pravi padobranci spuštali na sasvim drugim mjestima.
rupija, *2. mn.* rūpījā *sanskrt.* (rupya; *isp.* rubalj) novčana jedinica Indije (100 paisa), Indonezije (100 sena), Šri Lanke (100 centa), Omana (100 paisa), Pakistana (100 paisa), Mauricijusa (100 centa), Tibeta (6 trangkaza) i dr.
Rūpreht *v.* Robert.
ruptūra *lat.* (ruptum od rumpere — lomiti, razbiti) 1. *med.* razdor, trganje, kidanje, rastrgnuće tjelesnog tkiva; prosutost, kila, hernija; 2. proboj, provala, obijanje, razbijanje; 3. *prenes.* prekid pregovora, raskid odnosa, svađa.
rurālan, -lna, -lno *lat.* (rus, 2. ruris — selo) koji se tiče sela, koji se odnosi na selo, seoski, seljački, ladanjski, poljski, poljodjelski, poljoprivredni, zemljoradnički; **ruralìzam,** -zma — smjer u umjetnosti koji obrađuje seoske motive; **rurālist(a)** — pristaša ruralizma; *žen.* **rurālistkinja;** *prid.* **ruralističkī; rurizàcija** — proces stvaranja sela i razvijanja poljodjelstva (*prot.* urbanizacija); **rurìzam,** -zma — 1. naziv za ideologiju političkih stranaka koje se oslanjaju na seljačke mase; 2. posebna grana urbanizma i sociologije koja proučava i rješava problematiku uređenja i izgradnje sela; **rūrist,** *2. mn.* rūrīstā — pristaša rurizma; *žen.* **rūristkinja;** *prid.* **rurističkī.**
rūsa *tal.* (rosa) ruža; *umanj.* **rūsica** (Vojnović).
rūsāg, -āga *v.* orsag.
rūsak *v.* ruksak.
rūsalka, 3. -ki, *2. mn.* rūsālkī — šumska i vodena vila kod starih Slavena.
rūsalje, rūsāljā (*mn. ž. roda*) *grč.* (rhusalia) naziv za kršćanski blagdan Duhove (u Dubrovniku, u Boki); *prid.* **rūsaljnī.**
rūsica *v.* rusa.
rusifikàcija *lat.* (Rus + ...fikacija, *v.*) porusivanje, tj. nastojanje da se nešto nerusko pretvori u rusko; *glag.* **rusificírati,** -ficīrām — rusiti, porusivati, pretvarati nerusko u rusko; *isto i* **rusifikovati,** -ujem; *jednako i* **rusizírati,** -izīrām; **rusìzam,** -zma, *2. mn.* -izāmā — ruski izraz u nekom neruskom jeziku.

Rùsīn, -ína — 1. jedan od naziva za Ukrajince, Maloruse, Rutene (u Karpatima i Bukovini); 2. pripadnik jednog ogranka ukrajinskog naroda u Jugoslaviji, osobito u Srijemu i Vojvodini; neki se od njih deklariraju i kao Ukrajinci, a neki i kao Rusi, no većina kao Rusini; *prid.* **rusīnskī** (pored **rùskī**); *žen.* **Rùskinja** (rijetko *Rusìnka*).

rùsli, ruslā *(mn. m. r.) njem.* (Russel) na ruski način usoljena i ukiseljena srdjela, mnogo cijenjena poslastica.

rùsmarīn *v.* ružmarin.

rusòfīl, -íla, 5. rùsofīle *grč.* (*isp.* fil[1]) prijatelj Rusa i svega što je rusko; *žen.* **rusòfīlka;** *prid.* **rusofilskī;** *izv.* **rusofilstvo.**

rusòfōb, -ōba, 5. rusofōbe *grč.* (*isp.* fob[1]) neprijatelj, mrzitelj Rusa i svega što je rusko; *prid.* **rusòfōpskī; rusofòbija** — neprijateljstvo, mržnja prema Rusima.

rusòmān, -ána — strastven, fanatičan rusofil *(v.).*

Russelov sùd — sudište koje je osnovao Bertrand Russel (*čit.* Rasl; 1872—1970), poznati engleski filozof, nobelovac god. 1950; spomenuto sudište djeluje od vremena do vremena i bavi se razgolićivanjem zločinstava imperijalizma i diktatorskih vlada.

Rùstem *tur.* »junak«.

rusticìtet, -éta *lat.* (rusticus — seoski) seljački način, seljačko ponašanje, seljački izgled; *u prenesenom smislu:* neotesanost, nezgrapnost, prostaštvo, grubost; jednostavnost; **rùstičan,** -čna, -čno — seoski, seljački; *u prenesenom smislu:* neotesan, nezgrapan, grub, prost; jednostavan.

rustico *tal.* (*čit.* rùstiko) *muz.* jednostavno, na seljački način.

rùstika, 3. -ci *lat.* (*isp.* rusticitet) kameni zid, građen od većinom netesanih izbočenih kvadrata.

rùstikālan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* rusticitet) seljački, seoski, poljski.

rùsvāj, -āja *tur.* (rusvaj — predmet poruge, prezira, sprdnje) čudo i pokor; velika gužva, metež, krš i lom; divlja pijanka, orgija, terevenka, lumperaj; **rusvájiti,** rùsvājīm — činiti rusvaj, bekrijati, lumpovati, terevenčiti, divljati u pijanci, orgijati (Ivan Kozarac).

Rùšid *v.* Huršid.

rùšpa, *2. mn.* rūšpā *i* rùšpī *tur.* (rušen — sjajan, blistav) mletački dukat, cekin, zlatnik; *isto i* **rùšpija,** *2. mn.* rùšpījā.

rùšvet, *2. mn.* rùšvētā *tur.* (rüšvet) napojnica, bakšiš (u svrhu potkupljivanja), mito; **rušvèčija** — onaj koji prima mito, podmitljivac, korupcionist.

rût *njem.* (ruhen — počivati) *vojn.* komanda koja odgovara našoj »na mjestu voljno« (u govoru starijih ljudi koji su služili nekadanju austrougarsku vojsku).

rùta[1] *franc.* (route) put, putovanje; dio puta, etapa, pravac putovanja; *isp.* maršruta.

rùta[2] *lat.* (Ruta graveolens) biljka rutva, sedef, petoprsnica.

Rùta, 5. Rūto *hebr.* »prijateljica«; prema biblijskoj Ruti (Ruth), pramajci kralja Davida — uzor dobre i čestite žene.

rutávati se, rùtāje se *lat.* (ruttare) podrigivati se.

Rùten *v.* Rusin.

rùtenīj, -ija (*pored* **rùtenijum**) — *kem.* element, atomska težina 101,7, tablični broj 44, *znak* Ru; srebrnastobijeli metal iz grupe platine (ime po polatinjenom nazivu za Rusiju — Rutenija; element je pronađen u uralskoj platinskoj rudi).

rùtīl, -íla *lat.* (rutilus — crvenkast) vrsta dragulja crvenkaste boje.

rutilìzam, -zma *lat.* (rutilus — crvenkast) *med.* svojstvo neke osobe da ima crvenu kosu, »riđokosost«.

rutína *franc.* (routine) 1. robovanje uvedenoj šabloni, ustanovljenim pravilima i navikama, uobičajenom, redovitom toku ili postupku, stalnoj kolotečini (bez udubljivanja u srž stvari); 2. spretnost, izvježbanost, iskusnost, vještina, vičnost; **rutìnēr,** -éra — 1. čovjek koji se pridržava rutine, koji radi po jedanput zavedenom redu; 2. vješt, spretan, izvježban, iskusan čovjek; *žen.* **rutìnērka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; **rutinìrān** — 1. spretan, vješt, vičan, izvježban, iskusan, prekaljen; 2. *prenes.* prepreden, lukav; *izv.* **rutìnìrānost,** **-osti; rutìnski** — uvježbano, standardno, šablonski, spretno, po ustaljenim navikama, bez ulaženja u bit stvari.

Rütli (*čit.* Rìtli) — gorski pašnjak na Vierwaldstättskom (*čit.* Fìrvaldštetskom) jezeru u Švicarskoj; tamo su se prema legendi, švicarski mladići god. 1307. urotili i zakleli na borbu protiv habsburških namjesnika (ovima je na čelu bio zloglasni Hermann Gessler, kojega je ubio Wilhelm Tell).

rùvet *v.* rufet.

rùzarij *v.* rožarija; *isp.* ružarij.

rùzmarin *v.* ružmarin.

ruznáma *tur.* (ruzname) dnevnik.

ruzùlīn, -ína *v.* rozolija.

rûž, ruža, *lok.* ružu, *mn.* ruževi *franc.*

(rouge) crvenilo (za mazanje usana), rumenilo, karmin, »lipnštift«; *isp.* ružirati.
ružarij *v.* rožarija.
ruždija *tur.* (rüsd — razum; dobro ponašanje) muslimanska niža srednja škola, progimnazija, niža gimnazija.
Ruždija *tur.* »razumni«, »koji je našao pravi put«, »koji ide pravim putem«.
ružirati, ružīrām (*isp.* ruž) — mazati usne (ili obraz) ružem, crveniti, rumeniti, karminirati.
ružiti, -īm *kajk.* lupati, kucati, štropotati (»negdo ruži na vrati«).
ružmarin (Rosmarinus officinalis) — sredozemna biljka (grm s prugastim zimzelenim listovima); simbol radosti, naročito svatovske.
ružolīn *i* **ružulīn,** -ína, *v.* rozolija.
r̄z, r̄za *tur.* (yrz) čast, poštenje, čestitost, obraz; **rzìle** — časno, pošteno, čestito.

S

s — sibilantni suglasnik; dvadeset i četvrto slovo latinske abecede, a dvadeset prvo ćirilske azbuke; *skrać. za* sat (*v.* h, *za lat.* sumatur (na liječn. receptima) — neka se uzme; *za engl.* slower — polaganije (na satovima), za shilling (šiling); u fizici znak za simens *(v.)*, za sekundu.
S — *međunarodna skrać. za engl.* South (jug); *skrać. za* San, Sant, Santa, Santo, São (osobito u geogr. imenima); *znak za kemijski element* sumpor; *oznaka za* skakača (konja) u šahu; *rimski znak za* broj 90; automobilska oznaka za *Švedsku* (Sverige).
$ — *znak za* američki dolar, za portugalski escudo i za brazilski milreis.
sa — *skrać. za* suma *(v.)*.
s. a. — *skrać. za lat.* sine anno (bez naznake godine) *i za* sine acido (bez kiseline).
SA — automobilska oznaka za *Sarajevo.*
SA — *skrać. za njem.* Sturmabteilungen (*čit.* Štūrmābtajlungen) — jurišni odredi (poluvojnička udarna organizacija njemačkih fašista; izgovaralo se ēs ā); *isp.* SS.
sāānskā kòza — vrsta vrlo osjetljive plemenite koze, dobre mljekulje (po rijeci Saane u Švicarskoj).
Saār — naziv za granično područje između Njemačke i Francuske (po rijeci Saar, *franc.* Sarre); veliki rudnici ugljena, teška industrija; **Saarland** — federalna jedinica u jugozapadnom dijelu SR Njemačke; glavni grad Saarbrücken; poslije prvoga svjetskog rata pod nazivom *Saargebiet* (»područje rijeke Saar«) — Saarska oblast, pod komisijom Lige naroda (plebiscitom god. 1935. priključena Njemačkoj); poslije drugoga svjetskog rata autonomna oblast povezana s Francuskom; nakon referenduma god. 1955. priključena Njemačkoj; *prid.* **sāarskī.**
Sȁba — područje na tlu današnjega Jemena u južnoj Arabiji, zemlja legendarne »kraljice od Sabe« (*v.* Balkida); *isp.* sabeizam.
sabadìla (*lat.* Sabadilla officinarum) srednjoamerička biljka iz porodice ljiljana (prah od sjemenki služi kao insekticid).
sȁbah, *2. mn.* sabāhā *tur.* 1. (sabah) jutro, zora; osvit; *isto i* **sȁba;** 2. (sabak, sebak) lekcija zadana u školi; **sabah-namaz,** -āza — jutarnja molitva kod muslimana (*često i samo* sabah); **sȁbah hàjrolā** — dobro jutro; **sabahīle; sabājle** — ujutro, rano, u zoru, zorom.
Sabah — autonomna država na sjevernom dijelu otoka Bornea (Malezija); glavni grad Kota Kinabalu (Jesselton).
Sabàhata *tur.* »ona koja je lijepa lica«, »ljepota«.
Sabàot (*pored* **Savàot**) *hebr.* (zebaot) *zapravo* zviježđe, nebeski svjetovi, a upotrebljava se (u kršćanstvu) u nepravilnom značenju »bog nad vojskama«.
sàbat[1], *2. mn.* sabātā *hebr.* (*preko grč.* sábaton) subota; dan odmora.
sàbat[2] *grč.* (*isp.* Sabazije) raspojasanost, razularenost, orgija; kod naših starih pisaca: »vražje spravišće coprenićko«, a kod Matoša »crvena subota na Harzu ili Kleku — nešto kao vrzino kolo«.
sabatàti (*isp.* sabo) *v.* valdenzi.
Sàbazije (*grč.* Sabázios) — tračko-frigijsko božanstvo koje su ljudi orgijastički slavili, a osobito žene iz širokih narodnih slojeva; kasnije je to postao pridjevak Dioniza Bakha, pa prema tome *sabat* uglavnom znači isto što i *bakanalija.*
sabeìzam, -zma — obožavanje zvijezda (osobito razvijeno u staroj Sabi, *v.*).
Sabèjac, -ejca, *2. mn.* Sabējācā — pripadnik teritorija Sabe *(v.);* **sabèjac** — obožavatelj

zvijezda; *žen.* **Sabèjka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **sabejskī.**

SABENA — *skrać. za franc.* Societe Anonyme Belge d'Exploration de la Navigation Aerienne — Belgijsko dioničko društvo za zrakoplovnu službu (za avionski promet).

sabija, *2. mn.* sabīja *tur.* (sabi) dijete, maloljetnik; **sabıluk** — djetinjstvo.

Sabína *lat.* 1. »Sabinjanka« (Sabinci ili Sabinjani bili su indoevropski prastanovnici srednje Italije koje su Rimljani podvrgli svojoj vlasti ratovima ili ženidbama; 2. po drugim autorima: mudra, razumna, bogobojazna.

sàbir (*isp. španj.* saber — znati) jezik nastao miješanjem arapskog, francuskog, talijanskog i španjolskog; govori se na Levantu i u sjevernoj Africi.

Sabìra *tur.* »strpljiva« (*isp.* Sabrija).

Sâbit *tur.* »stalni«, »čvrsti«; »oficir« (*isp.* zabit).

sablūn, -ūna *tal.* (sabbia — pijesak) sitan pijesak, pržina.

sabō, -òa, *mn.* -òi, 2. saboā *franc.* (sabot) klompe; obuća s drvenim potplatima ili izdubena iz drveta (nose je Bretonci).

saborèjci *(mn. m. r.)* — hebrejski učenjaci u Babiloniji; bavili su se Talmudom i spornim pitanjima u njemu.

sabotáža *franc.* (sabotage) 1. protuzakonite radnje (ili propuštanje radnji) u svrhu da se ometa ili dovodi u opasnost pravilno poslovanje državnih, zadružnih ili privatnih poduzeća ili poljoprivrednih gospodarstava s ciljem oštećenja interesa narodne privrede ili ugrožavanja državne privredne politike; 2. potajna, maskirana protudjelatnost koja teži za onemogućenjem ostvarenja nečega; zlonamjerno ometanje rada; *prid.* **sabòtāžnī; sabòter,** -era, 5. sàboteru — čovjek koji vrši sabotažu; *žen.* **sabòterka;** *prid.* **sabòterskī; sabotírati,** -bòtīrām — provoditi sabotažu, svjesno usporavati ili ometati rad, zlonamjerno pokvariti stroj.

sàbov, -ova, 5. sàbove, *2. mn.* sabovā *mad.* (szabó) krojač; *prid.* **sabòvljev; sabòvskī.**

sabretache *franc.* (*čit.* sabrtāš) kesa uz mač (Krleža); *isp.* tarčug.

Sàbrija *tur.* »strpljivi« (*isp.* Sabira).

sàbriti *v.* saburiti.

sàbur *tur.* (sabyr) 1. strpljivost, strpljenje, dugotrpnost; 2. *bot.* aloj, agava; **sàburiti,** -īm — trpjeti, strpljivo podnositi; **sabùrli** — strpljiv, izdržljiv; staložen; **sabùrsuz** — nestrpljiv, nesuzdržljiv, nagao, plahovit; **sàbur-selàmet** — strpljen-spasen.

Sacco (*čit.* Sàko) Nicola (1891) i **Vanzetti** (*čit.* Vancèti) Bartolomeo (1888), talijanski useljenici u USA, istaknuti borci za radnička prava; protiv njih montiran proces zbog grabežnog umorstva te su osuđeni na smrt; iako je dokazana njihova nevinost, smaknuti su (1927) na električnoj stolici, jer su bili nepoćudni vlastima; njihova su imena postala simbol boraca za ljudska prava i poslužila mnogim umjetnicima kao inspiracija.

sacerdotàlan, -lna, -lno *lat.* (sacerdos — svećenik) svećenički, duhovnički (Matoš).

saceritet, -èta *lat.* (sacer — 1. svet, posvećen; 2. posvećen podzemnom božanstvu, proklet) prokletstvo.

Sacer Mons *lat.* Sveto brdo, brežuljak istočno od Rima; tamo su se iselili plebejci god. 494. pr. n. e., u namjeri da od patricija iznude svoja politička prava *(secessio plebis in Sacrum Montem).*

Sacher (*čit.* Zàher) — glasovita restauracija u Beču (Krleža), poznata još i danas, osobito po svojim tortama (sacher-torta).

Sacher-Masoch (*njem. čit.* Zaher-Mazoh) *v.* mazohizam.

sàcijabīlan, -lna, -lno *lat.* (satiare — nasititi) zasitljiv, zasitan.

sacre rappresentazioni *tal.* (*čit.* sàkre raprezentaciōni) »sveta prikazánja«, vrsta crkvene drame (Krleža).

sacro dio *tal.* (*čit.* sàkro...) sveti bože!

sacro egoismo *tal.* (*čit.* sàkro egoìzmo) »sveti egoizam«, sveta sebičnost, deviza talijanskog imperijalizma.

sacrum (*čit.* sàkrum) *lat.* (zapravo sacrum os — sveta kost) *anat.* krsna, križna kost (pri dnu hrptenjače).

sāč[1], sāča *tur.* (sač[1]) metalni poklopac; plitak kovni sud pod kojim se peče kruh; pekva, peka, vršnik, žetka.

sāč[2], sāča *tur.* (sač[2]) kosa, vlasi; **sāč-bòja** — boja za kosu.

sàčak, *mn.* -ci, 2. sàčākā *tur.* (sačak) 1. dimnjak; 2. streha, nadstrešnica; 3. raskovano željezo.

sàčma *tur.* (sačma — što se rasipa) 1. sitne olovne kuglice za pušku; 2. proizvod mljevene pšenice koji se dalje melje na krupicu, jaglu i brašno; 3. zdrobljene sjemenke za ekstrakciju ulja; 4. ribarska mreža s olovnim utezima (*isp.* sačmarica); 5. rese na ručnicima, košuljama i sl.; *prid.* **sàčmen; sàčmara,** *2. mn.* sàčmārā — torbica za sačmu; **sačmàrica** — 1. ribarska mreža koju pritežu prema dnu olovna zrnca; 2. lovačka puška koja se puni

nabojima ispunjenim barutom i sačmom; *isto i* **sačmenjača.**

saćin *prid. indekl. tur.* (sakin) miran, tih, nepokretan (zrak, more itd.); *isto i* **saćim.**

saćura, *2. mn.* saćurā *perz.* (sićure) pletena slamnata košarica (služi naročito za kruh); *isp.* simpla; *isto i* **saćurica.**

SAD — *skrać. za* Sjedinjene Američke Države; *isp.* USA.

sadak, *mn.* -ci, 2. sadākā *tur.* (sadak) 1. ženski zobun; 2. đečerma *(v.); isp.* džuba; 3. tobolac, tulac (za strijele); *umanj.* **sadačić** (Dinko Šimunović).

sadaka, 3. -ci, *2. mn.* sadākā *tur.* (sadaka) milostinja, milodar; **sadakaj-fitra** — milostinja udijeljena u posljednjih deset dana mjeseca ramazana.

sade-kava *tur.* (sadekahve) kava bez šećera (*isp.* sadeluk).

sadeluk *tur.* (sade — jednostavan, bez ukrasa) vrsta tankoga bosanskog platna.

Sadeta *tur. (žen. ime)* »sreća«.

Sadija *tur. (m. ime)* »sretni«.

sadik *franc.* (sadique) isto što i sadist (*v.;* »On je sadik i masochista«; Matoš).

Sadik *tur.* »pravi«, »iskreni«.

sadizam, -zma *franc.* (po markizu de Sade, razuzdanom psihopatu i piscu romana) — 1. spolna izopačenost gdje je spolna naslada spojena sa zadavanjem tjelesnih muka drugoj osobi; 2. *prenes.* naslađivanje tuđim mukama; *isp.* mazohizam; **sadist(a),** *2. mn.* sadistā — čovjek opterećen sadizmom; okrutan mučitelj; *žen.* **sadistkinja;** *prid.* **sadistički.**

Sadko — junak ruskih narodnih pjesama (opera skladatelja Rimskog Korsakova).

sadra *češ.* gips; *prid.* **sadren** — gipsan.

sadrazam *tur.* (sadrazam) veliki vezir; *isto i* **sadriazam.**

saducej, -eja, 5. saduceju *hebr.* (zaddukim — pravovjerni) — pripadnik starožidovske vjerske sekte koja je zabacivala tradiciju, poricala besmrtnost duše i božju providnost a vjerovala samo u Mojsijeve zakone; saduceji su bili veliki protivnici farizeja *(v.); isto i* **sadukej.**

Sadulah, -aha *tur.* »božja sreća«.

sadža (*lat. ime:* Syrrhaptes paradoxus) — srednjoazijska (kirgiska) ptica, smeđaste boje, dugačka 39 cm; golema jata sadža došla su u Evropu 1863. i 1888, ali su za kratko vrijeme sve te bezbrojne ptice propale (bilo ih je i u našim krajevima te su prozvane onomatopejskim imenom *kekeričke*).

sadžak, *mn.* -ci, 2. sadžākā *tur.* (sadžajak) tronog; tiganj na tri noge.

sadžbag, *mn.* -zi *tur.* (*isp.* sač[2]) vrpca, traka za kosu, upletnjak.

Sadžida *tur.* »koja se moli bogu« (»koja pada na sedždu«, *v.*).

sadžija *tur.* (saatdži) urar; *prid.* **sadžijin; sadžijskī.**

saf[1] *prid. indekl. tur.* (saf) čist, prav; nevin.

saf[2] *tur.* (saf) red, špalir.

Safa (Safo), Safē — starogrčka pjesnikinja s otoka Lezba (oko 600. god. pr. n. r.); *prid.* **Safin** *i* **safički; Safina** *ili* **safička strofa** — kitica od tri *safička jedanaesterca* (dva troheja ili spondeja, zatim daktil, trohej i spondej) i od jednoga *adoneja* (daktil i spondej) (*sve pored* **Sapfa** itd.).

safalada *tal.* (cervellata *od* cervello — mozak) vrsta kratke odebele kobasice sa vrlo finim mesom.

safari (iz suahili-jezika) u Africi nekoć: istraživačka ili lovačka ekspedicija u kojoj su sudjelovali kao nosači tereta i oružja unajmljeni crnci (S. Batušić); danas: zabavno putovanje afričkim zemljama u svrhu (uglavnom bezopasnog) lova, više fotografskim aparatima nego vatrenim oružjem; ista riječ označuje i sudionika u takvom putovanju.

safe *v.* sef.

safer, *2. mn.* saferā *tur.* drugi mjesec muslimanske Mjesečeve godine; **Safer** — ime koje se daje djetetu rođenom u mjesecu saferu.

Safet *tur.* »čistoća«; *žen.* **Safeta.**

safety matches *engl.* (*čit.* seftimečiz) »sigurnosne šibice« (čest natpis na šibičnim kutijama, pa i na našim ako se šibice prave za izvoz).

safi *prid. indekl. tur.* (*isp.* saf[1]) čist, prav; otvoren; **Safija** — »čista«, »prava«.

safičkī *v.* Safa.

safijan (po gradu Saffi u Maroku) fino izrađena ovčja ili kozja koža; *isp.* kajsar.

safir, -ira *hebr.* (saffir) plavi dragi kamen; rijetka vrsta korunda *(v.); prid.* **safirnī** *i* **safirskī.**

safra *tur.* (safra — žuč) muka, zlo (kad čovjeku pozli); nesvjestica, nesvijest.

saft, safta *njem.* (Saft) sok, mezgra; **saftan,** -tna, -tno — sočan (katkada i u sasvim njemačkom obliku: **saftig**) (Dončević).

safun *v.* sapun.

saga, 3. -gi *norv.* herojska prozna pripovijetka u staroskandinavskoj literaturi koja priča o podvizima bogova, o drevnim rodovima, o prvim kraljevima itd.; mit, gatka, bajka, priča.

saganak, -anka, *mn.* -anci, 2. saganākā *tur.* (saganak — pljusak, prolom oblaka) prekid, prijelom, pretrg, mah.

saganlija *tur.* (*isp.* saglam — zdrav, čitav, u dobru stanju) prebran grah, prebranac.
sagdić, *2. mn.* sagdīćā *tur.* (sagdidž) svjedok, kum, djever (na svadbi).
sagena *grč.* (sagēnē — 1. ribarska mreža; 2. lađica) ratni brod u doba hrvatske države (oko 10. st. n. e.).
sagitalan, -lna, -lno *lat.* (sagitta — strelica) 1. u obliku strelice, streličast; 2. središnji, osovinski (kao prostrijeljen strelicom).
Sagittarius *lat.* Strijelac, zviježđe Zodijaka na južnoj nebeskoj polutki.
saglam *prid. indekl. tur.* (saglam) zdrav, čitav, u dobru stanju; čvrst, pouzdan, prav, ispravan, pošten (*isp.* saganlija).
sago, saga *malaj.* (sagu — kruh) 1. krupica od škroba sa nešto lijepka koji se dobiva iz srčike sagove palme i iz nekog drugog drveća — (sagovaca); 2. **umjetnī sago** — griz načinjen od krumpirova škroba.
sagofilje — *dijal.* biljka različak.
sagrije, sagrīja *(mn. ž. roda) tur.* (sagry) korice, tok mača, noža; *isp.* cagrije.
sahačija *i* **sahadžija** *v.* sadžija.
sahan, *2. mn.* sahānā *tur.* (sahan) velika plitica od bakra ili druge kovine na kojoj se donosi jelo na stol, pladanj, pladanjka, poslužavnik; *umanj.* **sahančić;** *isto i* **sahandžik,** *mn.* -ci.
sahar *grč.* šećer, slador.
Sahara — 1. poznata velika pješčana pustinja u Africi; 2. (sahara) pješčana pustinja uopće; *prid.* **saharskī.**
saharīn, -ina *grč.* (sakchar — šećer) kemijski preparat, bijeli kristalični prašak, 500 puta slađi od običnog šećera, teško se topi; *prid.* **saharinskī; saharimetrija** (*isp.* sahar) određivanje koncentracije šećera u rastopinama; **saharimetar,** -tra, *2. mn.* saharimetārā (*grč.* metron — mjera) sprava za mjerenje količine šećera u rastopinama; *isto i* **saharometar; saharoza** — običan šećer od trske ili šećerne repe; *isp.* dijabit.
sahat, *2. mn.* sahātā *tur.* (saat) sat, ura; **sahat-kula** — toranj sa satom.
sahem, *2. mn.* sahēmā — 1. poglavica nekih sjevernoameričkih indijanskih plemena; 2. skupština starih indijanskih ratnika.
sahi *tur.* (sahi, sahih) uistinu, zaista, doista; točno, ispravno.
sahib, *2. mn.* sahībā *tur.* (sahib) gospodin, gospodar; vlasnik, posjednik, domaćin; pokrovitelj, zaštitnik; u Indiji Evropljanin uopće; *isto i* **sahibija.**
sahífa *tur.* (sahife) strana u knjizi.
sahija *tur.* (sai) glasnik, vjesnik, poslanik, kurir; poštar.
sahtijan *v.* safijan.
sahtli *prid. indekl. tur.* (sahtly) brižan, mučan, neveseo, nespokojan.
sai — vrsta američkog majmuna (kapucin).
saibija *v.* sahib.
Said *v.* Sait.
SAIDE — *skrać. za franc.* Services Aériens Internationaux d' Egypte — Egipatsko poduzeće za međunarodni avionski promet.
saidíti *(mn. m. r.)* — šijitska sekta (*isp.* šijiti) koja priznaje samo pet prvih imama *(v.)* prije Saida ben Alija u 8. st. (osobito u južnoj Arabiji).
Saigon *v.* Sajgon.
saija *v.* sahija.
Saima *tur.* »isposnica«.
Saint *franc.* (*čit.* Sen) »svet«, »sveti« (prvi dio nekih geografskih i dr. imena); *isp.* San, Sankt, Sant, São, Sen, Sint.
saint-simonizam *v.* sensimonizam.
saiskī — tajanstven, nedokučiv, neshvatljiv (po donjoegipatskom gradu Saisu, prijestolnici 26. dinastije, gdje je osobito bila slavljena božica Neit; na njezinu stalno pokrivenom liku u hramu stajao je natpis: »Ja sam sve što je bilo, što jest i što će biti, i moj veo nitko nije otkrio« (prvi dio toga natpisa donosi Tin Ujević u pjesmi *San i ludilo* na grčkom jeziku: »Egō eimi pan to gegonos, kaì on, kai esomenon«, a u pjesmi *Hymnodia to mu somati* ima polustih »sve što bje i jeste i biva«).
saison *v.* sezona; **saison morte** *franc.* (*čit.* sezōn mōrt) *v.* mortsezona.
Sait *tur.* »koji se popeo na visinu«.
saja[1] *tur.* (saja) 1. vrsta fine crvene čohe; 2. ženska haljina bez rukava; 3. (*akc.* **saja**) lice u haljine; 4. gornje lice papuče; **sajali** — od saje, čohan; **sajalija** — isto što i saja 1.
saja[2] *tur.* (sajy) prebrojavanje.
sajbija, *2. mn.* sajbījā *v.* sahib.
sajdkar *engl.* (sidecar) 1. prikolica motocikla; 2. u zubarstvu izraz za umjetni zub koji se (s pomoću tehničkih sredstava) oslanja na susjedni zub.
sajdnpapīr *njem.* (Seide — svila + *isp.* papir) svileni papir, fini, prozirni papir (obično za zamatanje bombona i druge fine robe).
sajdžija *v.* sadžija.
sajens-fikšn *engl.* (science — znanje, fiction — mašta) moderni akcioni roman (film) kojemu se radnja zamišlja kao da je zasnovana na tobožnjim znanstvenim otkrićima koja se

pretpostavljaju za budućnost; »znanstvena fantastika«.

sajfan, -ana *tur.* (sajvan) — 1. šator, čador; 2. suncobran, kišobran.

sajga, 3. -gi, *2. mn.* sajgā *i* sajgī *turkm.* preživač takoprstaš iz roda antilopa (u stepama oko Volge i u Kazahstanu).

Sajgon — staro ime današnjega Ho-Ši-Mina, glavnoga grada Republike Vijetnama (po Ho-Ši Minu, jednom od osnivača KP Indokine, vođi otpora prvotno protiv Francuza, a kasnije protiv Amerikanaca; 1890—1969).

sajher, *2. mn.* sajhērā *njem.* (Seiher) cjedilo, cjediljka, cijedka.

sajisati, -šem *tur.* (sajmak — paziti) uvažiti, primiti na znanje, odobriti.

Sajit *v.* Sait.

sajklveld *grč.-engl.* (cycloweld) ime jedne sintetičke smole s izvanrednim svojstvima u pogledu čvrstoće (1944).

sajkodelik (psychodelic)-muzika *engl.* vrsta pop-muzike *(v.)* vezana za efekte što ih izazivaju droge; sama riječ (za drugi dio isp. lat. deliciae — slast, naslada, užitak, radost) označuje stvari i snoviđenja nastala pod utjecajem drōgā, a muzika predstavlja zvučnu ilustraciju različitih vrlo imaginarnih i nestvarnih predodžbi; sajkodelicima se također nazivaju i sama sredstva za drogiranje, osobito u USA.

sajla, *2. mn.* sajlā *njem.* (Seil) gvozdeno uže, konop(ac); *isp.* saler.

Sajma *v.* Saima.

sajonara *jap.* zbogom.

sajtlik, *mn.* -ci *njem.* (*austr.* Seidel) mjera za tekućinu, četvrt vrča ili pola holbe u staro vrijeme; danas *isto što i* čokanj, fićok, mjerica (obično za rakiju); *isto i* **sajtluk.**

sajtnšprung *njem.* (Seite — strana + Sprung — skok) skok u stranu; *obično u prenesenom značenju:* zastranjenje, stranputica, bračna nevjera.

sajuziti, sajuzīm *rus.* (sojuz — savez) združiti, pridružiti, spojiti (nekad u administrativnom srpskom jeziku oznaka da treba neke spise pridružiti ostalima sličnima).

sajvan *v.* sajfan.

sak, saka *tur.* (sak) 1. krošnje za nošenje slame (dva savijena pruta isprepletena konopcima); tralje, mrežale; 2. vrsta ribarske mreže, »vlak«.

saka[1], 3. -ki, *2. mn.* sakā *tur.* (saka) bure za vodu; **sakadžija** — vodonoša, vodar (tj. tko u saki doprema vodu).

saka[2] *tur.* (*iz tal.* sacco) ogrtač što ga nose starci.

sakada *franc.* (saccade) 1. jak trzaj konjskom uzdom; 2. *prenes.* oštar prijekor, ukor, prigovor; 3. *muz.* jak potez gudalom kojim se odsvira više nota.

sakadžija *v.* saka[1].

sakagija *tur.* (sakagi) vrsta životinjske bolesti, sopoline, balavost, šmrkavost, slinjenje, slinavka, gunturać (*lat.* malleus); *isto i* **sakaga,** 3. gi, *2. mn.* sakāgā; *prid.* **sakagljiv;** *izv.* **sakagljivost**, -osti.

saka-kava — otpaci koji se dobivaju pri čišćenju kavenog sjemena; imaju iste sastojke kao i same sjemenke.

Sakalibi (Sakalibah) — arapski naziv za Slavene.

sakaluk, *mn.* -ci *tur.* (sakalyk) ogrlica, đerdan.

sakaluš *mađ.* (szakalos) teška puška (Nehajev).

sakan *tur.* nipošto (Kazazović).

sakaska, 3. -ski, *2. mn.* sakaskī *v.* sakaz-bundeva.

sakat *tur.* (sakat) uzet, kljast, nagrđen, bez ruke, bez noge i sl.; bogalj; *prenes.* oštećen, manjkav.

sakati, -ām *maked.* željeti, iskati (nekoć i u našem jeziku).

sakaz *tur.* (sakyz — smola) mastika; smola od mastike koja se meće u grčka vina.

sakaz-bundeva *tur.* bundevica, tikvica (za punjenje); *isto i* **sakazlija.**

sake *jap.* alkoholno piće, vrlo jaka rakija što se dobiva vrenjem riže (nacionalno piće Japanaca).

saketa, *2. mn.* sakētā *tal.* (sacchetta) 1. torbica, kesica; vrećica; 2. salveta, ubrus, maramica, rupčić.

Sakib *tur.* »presjajni«.

sakija *v.* sukija.

sakije, sakījā *(mn. ž. r.) tur.* dolap *(v.)*, sprava za navodnjavanje.

saklet, *2. mn.* saklētā *tur.* (sakyn — pozor, pazi, gledaj!) zapovijed.

sakli *tur.* tajno, povjerljivo; **sakla-okružnica** — povjerljiv spis (Kazazović).

saklja, *2. mn.* sakljā *i* sakljī *gruz.* kuća kavkaskih gorštaka.

sako, -oa, *mn.* -oi, 2. sakoā *tal.* (sacco, *engl.* sack) kratki muški kaput.

Sako i Vanceti *v.* Sacco...

sakos *grč.* gornja odežda pravoslavnih episkopa.

sakra! *lat.* proklet!, prokletstvo!, do vraga!

sakrafoč *tur.* pokrivač ispod sedla; *isto i* **sakrafođ.**

sakralan, -lna, -lno *lat.* (sacer, sacra, sacrum — svet) koji se odnosi na svete radnje, na crkvene obrede.

sakramen(a)t, -nta, *2. mn.* sakramenātā *lat.* (sacramentum) 1. po kršćanskoj nauci — sveta tajna, tj. vidljiv znak po kojem se daje nevidljiva milost božja (krštenje, pričest itd.), otajstvo, svetotajstvo; 2. u katoličkoj crkvi: pokaznica, monstranca *(v.)*; **sakramentalan,** -lna, -lno — svet, obredni, potreban kod obreda; **sakramentarij** — stara kršćanska liturgijska knjiga; **sakramentati,** -ām — uništiti, satrti, smrviti, zgromiti; **sakramentski** — strahovito, žestoko, jako, silno.

sakrilegij, -ija (*pored* **sakrilegijum**) *lat.* (sacrilegium) svetogrđe, povreda svetinje, oskvrnuće vjerskih obreda, bogohuljenje, bezbožnički čin (kod Cesarca i **sakrilež,** prema franc. *sacrilège*).

sakristija *lat.* (*isp.* sakralan) prostorija uz crkvu gdje se čuvaju predmeti za bogoslužje (kod naših starijih pisaca [npr. kod Ante Kovačića] »posvetionica«); **sakristan,** -ana, 5. sakristāne — crkvenjak, zvonar; *žen.* **sakristanka;** *isto i* **sakristijan,** -ána, 5. sakristijāne; *žen.* **sakristijanka.**

sakrosanktan, -ktna, -ktno *lat.* (sacrosanctus — žrtvom posvećen) svet i nepovrediv, neprikosnoven, neoskvrnjiv, presvet; *izv.* **sakrosanktnōst,** -osti.

sakrska *v.* sakaz-bundeva.

sakrum *v.* sacrum.

sakrz *v.* sakaz.

saksaul *turkm.* grmasta biljka; šiblje koje se u Turkestanu iskorišćuje kao gorivo.

saksija, *2. mn.* saksījā *tur.* (saksi) lonac za uzgoj cvijeća; peka, tegla; *umanj.* **saksijica;** *uveć.* **saksijetina.**

saksofon, -ona (*akc. i* **saksofōn,** -ōna) (po izumitelju A. Saxu + *grč.* fōnē — glas, zvuk) moderni limeni duhački instrument u džez-orkestru (izumljen g. 1841); *prid.* **saksofonskī** (*akc. i* **saksofōnskī**); **saksofonist(a)** — svirač na saksofonu.

saktihla *njem.* (Sack — džep, Tüchlein — rupčić) džepna maramica, rupčić za nos.

saktijan *v.* safijan.

saktisati, -šēm *tur.* (sakyt — propao, uništen) uništiti, pokvariti, upropastiti, slomiti, skršiti, satrti.

saktuh *v.* saktihla (Krleža, *Vučjak*).

sakulja, *2. mn.* sakūljā *v.* sakaz-bundeva.

Sakuntala *sanskrt.* (»začarani prsten«) čuvena istočnoindijska drama od Kalidase (6. st. pr. n. e.).

sal[1] *v.* sial.

sal[2] *tur.* (sal) nosila za ranjene i mrtve.

sal[3] *v.* salt.

sala[1] *njem.* (Saal) velika svečana dvorana.

sala[2], *2. mn.* salā *tur.* (sala) žalobno učenje mujezina s minareta kao objava nečije smrti.

salaberisati, -šēm *tur.* uništiti, satrti, slistiti.

salabuka *v.* halabuka.

Saladīn, -īna, 5. Saladīne *ar.* »spas vjere, dina, islama« (kao historijska ličnost: sultan sirski i egipatski u 12. stoljeću, viteški, pravedni i junački protivnik Rikarda Lavljega Srca u trećem križarskom ratu).

saladžak, *mn.* -ci *tur.* (saladžak) 1. sudbina, usud, kob; život, zdravlje; 2. stol na kojem muslimani peru mrtvaca.

salahor *v.* saraor.

salam *v.* selam.

salama *tal.* (salama) vrsta kobasice od najfinijeg mesa i nekih osobitih začina; *u običnom govoru* svaka kupovna kobasica.

salamalek *v.* alejkum selam.

salamandar, -dra, *2. mn.* salamandārā *grč.* (salamandra) daždevnjak, burnjak, burnik (vrsta guštera za koju se pričalo da živi u vatri); ima i izraz *iznebār* (*kajk.* znebār) jer se za vrijeme kiše iznenada pojavi »kao da padne s neba«.

Salambō (Salammbō — junakinja istoimenog Flaubertovog romana iz života stare Kartage (Krleža).

salamet *v.* selamet.

Salamina — 1. u antičko doba glavni grad otoka Cipra; 2. grčki otok u Eginskom zaljevu, nedaleko od (atenske luke) Pireja; osobito poznat po pobjedi grčkog brodovlja nad mnogo moćnijim perzijskim god. 480. pr. n.; o salaminskoj bitki daje izvanredno lijep opis Eshil (sudjelovao je u bitki) u svojoj drami *Perzijanci;* glasnik govori Atosi, majci kralja Kserksa, najprije o tom kako je grčki vojskovođa Temistoklo poslao Perzijancima svoga pouzdanika (po Herodotu se on zvao Sikin i bio je odgojitelj Temistoklove djece), koji im je javio da se Grci ne žele boriti nego samo traže priliku za častan uzmak, tj. žele da dobiju prolaz iz tjesnaca koji su neprijatelji svojom flotom zatvorili. Nakon toga glasnik nastavlja: »Krstarili su tako cijelu dugu noć, | no nitko od Helena nē pokušā proć. | A kada dan upregnu bijelih kónjā spreg | i zrakama sunčanīm zasja neba svod, | sa helenskih se lađa uvis diže bruj, | a nalik nekoj himni bio mu je zvuk, | te gromkim jeknu jekom more, brijeg i dol. | Od ovog našu vojsku silan

spopa strah, | razočarani stasmo, jer je njihov pjev | pozivao na borbu i na krvav pir, | a nikako na uzmak ili tajni bijeg. | A kada još zatrubī glasan bojni rog, | Heleni divnim redom, svi u isti mah, | zaveslaju i brzo zastru vidik naš. | U nalet prvi krenu desni njihov bok, | a zatim i sredina, sve za brodom brod, | i mogao se čuti poput groma zov: | ' U borbu, sinci slavnog roda helenskog, | da obranite žene, djecu i svoj dom, | i svojih kuća prag i svaki božji hram, | i rake svojih pređa! Nikad kao sad! ' | A s naše strane jeknu glas na perzijskom: ' Sad nije časit časa! Pobjeda il slom!' | I što bi dlanom o dlan, tresnu tūč o tūč, | a s feničkim se prvo grčki skobi kljun | i propāra mu vrh i raskolī mu trup. | I nasta bojna vreva, urnebes i bijes, | i u početku samom držali smo red, | no kad u tjesnac uski naš nas nagna gnjev, | gdje jedan drugom pomoć ne mogaše brod, | od razvoja za boj ne osta niti sjen, | već jedna lađa drugoj udes bješe prijek, | i veslo lomi veslo, drugu smeta drug. | Heleni tad izvedu divan zaokret | i oko naših lađa obruč stegnu čvrst | i brodovlje nam krše, il na greben sur | natjeruju da ondje spraska se o hrid. | Od olupīnā grozna stvorila se splav, | da s kraja na krāj mora skrije mrtvih skūp. | Što ostade od silnog mnoštva perzijskog, | u divljem bijegu traži zaklon svoj i spas, | i svud se čuje jauk, umiranja krik, | no Grci dalje tuku kao ribe nas | što iskaču iz mreže kad je bogat lov, | a veslima nas tuku našim slomljenim, | i drugom brodskom građom, svačime i svim. | I tako sve do noći, kad je mrkli mrak | zapriječio da dalje pokolj traje taj. | Da deset pričam dana, ne bih čitav jad | opisao ti riječju, poraz naš i smak. | O, nikad, nikad, znaj, u cigli jedan dan | toliko mnoštvo ljudi nije našlo grob.«

Salamōn, -ona, 5. Salamōne (*pored* **Salamūn,** -ūna, 5. Salamūne) *hebr.* (»miroljubivi«) židovski kralj, sin i nasljednik kralja Davida (vladao 970—930. pr. n. e.); graditelj jeruzalemskog hrama i pjesnik »Pjesme nad pjesmama«; velik mudrac, tako da su njegova rješenja sporova postala poslovična; *prid.* **Salamōnov** (*pored* **Salamūnov**); **salamōnskī** (*pored* **salamūnskī**); **salamūnskō slovo** — heksagram *(v.)*, šesterokraka zvijezda, dva istokračna trokuta utisnuta jedan u drugi; isprva mistični znak učenika i sljedbenika starogrčkog filozofa Pitagore.

salāmura *lat.* (salmuria — rasol) slana voda s različitim začinima u kojoj se preparira meso: rasol, zavara; *isp.* pac.

salāndār, -āra *grč.* (saranda — četrdeset) milostinja što se davala kaluđerima da se 40 dana mole za pokojnika (između Uskrsa i Spasovdana)

salāndžak, -āka, *mn.* -āci *tur.* (salyndžak) ljuljačka, njihaljka, cubaljka; mreža, ležaljka za ljuljanje; *isp.* hengemata.

salangana — istočnoindijska lastavica (Collocalia esculenta), koja svoja (jestiva) gnijezda gradi od hladetinastih sitnih morskih životinjica (moluska); ime po otoku Salangu nedaleko od poluotoka Malake; *isto i* **salānganka;** *isp.* tunkin.

salārīj, -ija (*pored* **salārijum**) *lat.* (salarium — prvotno: novci za sol) zarada, nagrada, dnevnica; plaća.

sālāš, -āša (*akc. i* **sàlāš,** -āša) *mađ.* (szállás) imanje s gospodarskim zgradama (majur, stan) udaljeno od grada ili sela; *prid.* **sālāškī** (*akc. i* **salāški; salašar,** -āra — tko živi na salašu; *žen.* **salāšārka,** 3. -ci, *2. mn.* -kī.

salāt, -āta *ar.* muslimanska molitva koju moraju moliti pet puta na dan.

salāta *tal.* (salata — posoljena) vrtna biljka koja se ne kuha nego se jede samo posoljena i začinjena uljem i octom; isto tako i svako drugo jelo pripremljeno na sličan način; *u prenesenom smislu:* poderana, raščupana knjiga; **salatijēra** *franc.* zdjela za salatu; *isto i* **salātara.**

salāuka, 3. -ci *(tur.)* bura, oluja, vihor, nepogoda, nevrijeme, mećava; *isto i* **salaukovina.**

salāvāt, -āta *v.* salat.

sālbūn *v.* sablun.

sālcgajst *njem.* (Salzgeist) solna kiselina.

sālcgurkn(a) *njem.* (Salz — sol + Gurke — krastavac) krastavac ukiseljen samo vodom i solju (izložen suncu), tzv. slani krastavac.

sālcštangla *njem.* (Salzstange) slani klipić (vrsta peciva), slanak, slanac.

sāldo, salda, *mn.* saldi, 2. saldā *tal.* (saldo) ostatak (debeta ili kredita) kod zaključenja računa koji se prenosi na novu stranicu knjigovodstvene knjige; razlika između dugovanja i potraživanja; također i: podmirenje računa, isplata, obračun, stanje blagajne; **sāldo-konto** — račun izravnavanja; **saldakōntist(a)** — činovnik, knjigovođa, računarac; **saldirati,** saldīrām — zaključiti račune, zbrajati obračun; izvoditi saldo, razliku između debeta i kredita *(v.)*.

sāldumiti, -īm *tur.* 1. prebacivati na drugu stranu, prelaziti; 2. *prenes.* mijenjati mišljenje.

salebdžija *v.* salep.
Salem *v.* Salim.
salep *tur.* (salep) vrsta gomolja koji — kuhan u vodi — daje omiljelo (zimsko) piće na Balkanu; **salebdžija** — prodavač salepa; **salebdžinica** — salebdžijina radionica i prodavaonica.
saler *njem.* (Seiler, *dijal.* Saler) užar; *isp.* sajla.
salernitanskā škola (*lat.* schola Salernitana) slavna medicinska škola, osnovana u talijanskom gradu Salernu god. 1150.
saletl, *2. mn.* saletlā (*isp.* sala) sjenica u vrtu.
saleuka *v.* salauka.
salezijanac, -nca, 5. salezijanče, *2. mn.* salezijanācā — pripadnik katoličkog crkvenog reda; *žen.* **salezijanka** (ime po Franji Saleškom, biskupu ženevskom, 1567—1622).
salfalada *v.* safalada.
salfeta *v.* salveta.
salgija, *2. mn.* salgījā *tur.* (salgi) njihalo, klatno, šetaljka (u zidnom satu).
salhana, *2. mn.* salhanā *tur.* (salhane) klaonica.
salicīl, -íla *lat.* (salix, 2. -icis — vrba) bijeli kristalasti prah koji sprečava vrenje i truljenje; organski spoj koji se dobiva iz fenola, a upotrebljava se i u medicini za dezinfekciju i snižavanje temperature; također i za dobivanje boja, ljepila, želatina itd.; *isto i* **salicīlna kiselina.**
salīdž, -ídža *tal.* (*venet.* saliso) kaldrma, pločnik; kameni pod, betonirani dio ulice.
Salih *tur.* »dobri«; *žen.* **Saliha.**
salījci[1], salijācā (*mn. m. r.*) — starorimski svećenici boga Marta (Salii Palatini) i boga Kvirina (Salii Collini).
Salījci[2], Salijācā (*mn. m. r.*) — ime glavnog plemena starih Franaka (zaposjeli velik dio Galije); *prid.* **salījskī; salījskī zakon** — narodno pravo Salijaca, zapisano krajem petog stoljeća, glavni izvor za poznavanje starogermanskog prava; kad se danas govori o tom zakonu, obično se misli na njegov član 62. po kome su kćeri isključene od nasljedstva uopće, a od prestolonasljedništva napose.
Salim *tur.* »zdravi«.
salína *lat.* (*obično pl. t.* salinae, -arum) solana, solara, rudnik soli.
salinitet, -eta *lat.* (sal, 2. salis — sol) stupanj slanoće, slanost, slanina.
salitra *tal.* (salnitro od sale — sol + nitrogeno — dušik) soli dušikove kiseline s lakim kovinama (upotrebljava se za umjetno gnojivo i za pravljenje baruta).
salíva *lat.* slina, pljuvačka; **salivacija** — izlučivanje sline, slinjenje; slinavost; **salivancija** (*lat.* salivantia) sredstva za pojačavanje izlučivanja sline; **salivírati,** -lìvīrām — sliniti, izlučivati pljuvačku.
salīž *v.* salidž.
salkija, *2. mn.* salkījā *tur.* (salky — nabran, smežuran) pogreška u tkanju; **salkijav** — labav, nezategnut, nabran, smežuran (tkanje).
salkum, *2. mn.* salkūmā *tur.* (salkym — grozd, snop) vrsta starinskog topa koji je istodobno izbacivao više (snop) zrna; *isto i* **salkum-top.**
Sally *engl.* (*čit.* Seli) *hipok. prema* Sara.
salma[1], *2. mn.* salmā *tur.* (salmak — baciti, hitnuti) topuz, buzdovan (s gvozdenom kuglom na lancu).
salma[2], *2. mn.* salmī *tal.* mjera za površinu zemlje.
Salmakida — jedna od nimfa u starogrčkoj mitologiji (*v.* Hermafrodit).
salmijak *lat.* (sal — sol + *isp.* amonijak) amonijakov klorid; upotrebljava se za lotanje, kalajisanje, proizvodnju boja i kao lijek; *isp.* nišador.
salmonele, *2. mn.* -elā (po amer. biologu Salmonu) bakterije koje izazivaju neke crijevne bolesti; **salmoneloze** (*mn. ž. r.*) — crijevne zaraze (trbušni tifus, paratifus, svinjska kuga) kojima su uzročnici salmonele.
salmonide (*mn. ž. r.*) *lat.* (salmo — pastrva) ribe visinskih voda, pastrve, mladice; *isp.* ciprinide; *prid.* **salmonidskī.**
salnama *tur.* (salname) godišnjak, almanah, kalendar.
salnitar, -tra *tal.* (salnitro) *v.* salitra (Vojnović).
saloča, *2. mn.* salōčā *tal.* (salotto) mala dvorana; soba za primanje, salon.
Salom — starije ime za Jeruzalem (Kranjčević).
Saloma *hebr.* (»miroljubiva«) židovsko žensko ime: tako se zvala kći kralja Heroda koja je (po Bibliji) kao nagradu za svoje izvanredno plesanje ishodila od oca glavu Ivana Krstitelja koji je odbio njezine ljubavne ponude.
Salomon *v.* Salamon.
salon, -óna *franc.* (salon) 1. dvorana; soba za primanje; 2. prostorija za periodičke izložbe slikarskih i kiparskih djela; 3. naziv različitih političkih i literarno-umjetničkih kružoka u buržoaskim zemljama, obično sasvim ograničenog i zatvorenog sastava; 4. *prenes.* finoća, takt, dobro ponašanje, otmjenost; 5. poslovna prostorija osobitog karaktera (»salon za dame« u frizerskom obrtu, »modni salon« u krojačkom obrtu); 6. katkada i naziv za salonštik (*v.* dalje); *prid.* **salonskī; salonskī orkestar** — mali gudački ansambl s klavirom

(za izvođenje zabavne muzike); **salonskī političar** — čovjek koji se bavi politikom samo u salonu, u društvu, koji besplodno »bistri« politiku, a s narodom nema veze; **salonskī remī** (salon-remi) — dogovoren neodlučen ishod šahovske igre između dvojice jednakih takmičara; **salonska kola** — na poseban način uređeni željeznički vagon koji stoji na raspolaganju ministrima i drugim visokim državnim funkcionerima; **salonska muzika** — površnoj publici dopadljiva, lagana, nepretenciozna, zabavna muzika (cvala osobito u 19. st.); **salon-bombon** — vrsta finog, lako topljivog bombona, obično umotanog u mekan i tanak (salonski) papir; **salonrok** *njem.* (*isp.* salon + Rock — kaput) »salonski kaput«, svečan crni lagani kaput do koljena (kod M. Krleže i množina: salonroci); **salonštik** (*isp. njem.* Stück — komad) *kazal.* naziv za dramsko djelo (u kazalištu ili na filmu) sa sadržajem koji se zbiva u tzv. otmjenim krugovima i odigrava se ponajviše u zatvorenim prostorijama; **salon-vagon** *v. (gore)* salonska kola.

Salona — antičko ime za naš *Solin.*

salonīt, -íta (po lat. imenu mjesta Solina, tj. Salona) proizvod smjese od azbestnih vlakanaca, običnog cementa i vode (široka primjena u graditeljstvu: valovite ploče, crepovi, žljebovi, različite cijevi).

salonka, 3. -ci, *2. mn.* -kī (*isp.* salon) cipela uz večernju odjeću, za svečane prilike.

saloon *engl.* (*čit.* salun) u USA-jeziku naziv za gostionicu, točionicu, bar; *isp.* salon *i* salun.

salopan, -pna, -pno *franc.* (salope) prljav, nečist, neuredan, zamazan; sablastan, mutan.

salpa *lat.* 1. vrsta mekušca plaštaša (salpe su prozirne životinjice, nalik na bačvice); 2. vrsta ribe koštunjače; *naš izraz* zlatopružica; *isto i* **sopa.**

salpati, -ām *tal.* (salpare) dizati sidro, mrežu iz vode i sl.; otploviti, odjedriti, otputovati.

salpingektomija *grč.* (salpinx, 2. salpingos — truba, cijev, vod + ektomē — izrezivanje) operacija vađenja ženskog jajovoda; operacija prerezivanja i podvezivanja ženskih jajovoda u svrhu sprečavanja trudnoće; *isp.* ovariektomija; **salpingítis** (*akc. i* **-ìtis**) — 1. upala jajovoda; 2. upala ušne trube.

salse dictum *lat.* (*čit.* salze dìktum) domišljato rečeno.

salt *tur.* (salt) samo, jedino, pojedinačno.

SALT *skrać. za engl.* Strategic Armament Limitation Treaty (Pregovori o ograničavanju strateškog naoružanja).

salta[1], *2. mn.* saltā *i* saltī *tur.* (salta; misli se da je skrać. od Santo Marco — Sveti Marko, patron Venecije; takve su naime kapute nosili mletački mornari) vrsta kratkoga kaputa (rukavi do iznad lakata).

salta[2], *2. mn.* saltā *i* saltī *tal.* (saltare — skakati) vrsta igre na dasci, slične šahu.

saltadžija *tur.* (*isp.* salt) — vozač koji vozi samo ljude a ne robu, prtljagu.

saltanatluk *tur.* (*isp.* salt) 1. samoća, osamljenost; 2. obješenjaštvo.

saltanet *tur.* (saltanat) sjaj, raskoš, pompa; veličanstvenost; luksus; *prid. indekl.* **saltanetli.**

saltarello *tal.* (saltare — skakati) vrsta plesa kod Talijana i Španjolaca, podrijetlom još iz starog Rima (od glagola **saltare** — skakati, jer se sastoji od skokova i živahnog tempa, u $^6/_8$ ili $^3/_4$ mjeri).

salte *v.* salt.

saltīr, -íra *v.* psaltir.

saltimbanque *franc.* (*čit.* saltembànk) plesač na užetu, klaun, pajac, pelivan.

salto, salta, *mn.* salti, 2. saltā *tal.* (salto) skok; **saltomortale,** 2. -āla, *mn.* -āli (mortale — smrtan) — 1. skok pri kojem se tijelo prevrće u uzduhu; tzv. smrtni skok; 2. *prenes.* a) riskantan, očajnički korak; b) sudbonosan preokret, politički zaokret u potpuno suprotnom pravcu; c) neočekivan, neuobičajen pothvat (Đalski); *prid.* **saltomortalskī.**

salubritet, -éta *lat.* (saluber — zdrav) 1. zdravstveno stanje; 2. pogodnost (npr. klime), probitačnost, blagotvornost, korisnost, povoljnost, ljekovitost.

salun, -una *engl.* 1. *v.* saloon (Pero Budak: *Tišina! Snimamo!*) 2. *(tal.) dubr.* soba za primanje, salon, tzv. kamara od posjeda, tj. gdje se sjedi s gostima (Vojnović).

salupi *v.* solufe.

Salus *lat.* »Zdravlje«, starorimska boginja zdravlja i blagostanja.

Salus aegroti suprema lex medicorum *lat.* (*čit.*...egrōti...leks medikōrum) Spas bolesnika najviši je zakon za liječnike.

Salus populi *lat.* (spas naroda) dan u korizmi *(v.)* kad je dopušten kao neki mali predah u krutosti posta (naziv u vezi s jednom poslanicom na misi koja sadrži i gornje riječi).

salus publica *lat.* (*čit.* sālus pūblika) javna dobrobit; **salus publica suprema lex** (*čit.* suprēma lēks) — javna dobrobit najviši je zakon; *slično i:* **salus rei publicae suprema lex esto** (*čit.*...pūblice...leks...) spas države neka bude vrhovni zakon.

salūt, -ūta *franc.* (salut *iz lat.* salus) u svečanim zgodama pozdrav na osobit način: slijepim mecima iz topova, iz pušaka, spuštanjem zastave (na brodu) itd.; **salutírati**, -lutīram — 1. pozdraviti (vojnički, tj. dotaknuvši se desnom rukom kape); 2. odati počast paljbom iz topova.

Salùt (*rus.* Saljut) — ime nekim sovjetskim svemirskim laboratorijima.

salva, *2. mn.* sālvā *i* sālvī *franc.* (salve) 1. pojava koja dolazi najedanput u većoj količini; 2. počasna paljba iz pušaka ili topova (više oruđa najednom), plotun; 3. *prenes.* istodobna provala osjećaja većeg broja ljudi (*obično:* salve smijeha).

salva autoritate *lat.* čuvajući dostojanstvo.

Salvādor — republika u Srednjoj Americi; glavni grad San Salvador.

salvaòmini *tal.* (salvo — spasen, uomo — čovjek) pojas za spasavanje (Š. Vučetić).

salva reverentia *lat.* (*čit.*... reverēncija) uz dužno poštovanje.

salvàrzān, -āna *lat.* (salvus — zdrav + *isp.* arsen) lijek protiv sifilisa (poznat još pod imenom izumitelja *Ehrlich-Hata 606*); upotrebljava se i protiv malarije, povratnog tifusa i drugih bolesti.

Salvation Army *engl.* (*čit.* salvēišn ārmi) Vojska Spasa, na vojnički način organiziran ogranak metodista (*v.* metodizam) koji se bavi socijalnom i karitativnom djelatnošću, često na bučan i originalan način (npr. iznenadan koncert limene glazbe na ulici uz prigodan govor i sl.; osnivač Englez William Booth, god. 1865, u Londonu.

salvātor *lat.* (*isp.* salvus — zdrav, spasen) spasitelj.

salva venia *lat.* (*akc.* sālva vēnija) s dopuštenjem, ako je slobodno reći, dopustite da kažem i sl. (*isp.* sit venia verbo).

salve (*akc.* sālve) *lat.* (salvere — biti zdrav) pozdrav *pri dolasku:* zdravo, zdrav bio, dobro došao; *pri odlasku:* zbogom, sretno pošao; ako je više osoba: **salvete** (*akc.* salvēte); **salve in aeternum** — zbogom zauvijek, posljednji pozdrav; *isp.* vale.

sàlvēt, -ēta *tal.* (salvietta) *v.* servijeta; *isto i* **salvēta.**

sàlvija, *2. mn.* sālvījā *lat.* (*isp.* salvus — zdrav) *bot.* kadulja, žalfija, kuš, pelin.

salvírati, sàlvīrām *lat.* (salvus — zdrav, čitav) očuvati, spasiti, izbaviti, ozdraviti.

salvis ommissis *lat.* uz mogućnost propusta, tj. ne odgovaram za eventualne pogreške (*isp.* salvo errore...).

salvo errore calculi *lat.* (*čit.*... kālkuli...) uz moguće pogreške u računanju (tj. ne odgovaram za eventualnu zabunu u brojevima i sl.).

salvo errore et omissione *lat.* (*akc.* sālvo erōre et omisiōne) uz pridržanje pogreške, tj. ne odgovaram za eventualnu pogrešku (npr. za točnost brojaka u novinskim izvještajima o klasnoj lutriji); *skrać.* S. E. & O.

salvo honore *lat.* (*akc.* sālvo honōre) bez povrede časti, tj. oprostite!

salvo recursu *lat.* (*čit.*... rekürzu) *pravn.* s pravom na žalbu.

salvo respectu *lat.* (*čit.* respēktu) uz puni obzir, poštovanje.

salvus conductus *lat.* (*čit.* sālvus kondūktus) »sigurna pratnja«: 1. obećanje nesmetanog prolaza i zaštite; 2. sprovodno (zaštitno) pismo.

Saljūt *v.* Salut.

Sam *engl.* (*čit.* Sem) *hipok. prema* Samuel; **Ujak Sam** *v.* Uncle Sam.

sàmaluk *tur.* (samanlyk) pojata, sjenik, štagalj.

sàman, *2. mn.* sàmānā *tur.* (saman — slama) neke vrste ćerpiča koji se prave od slame pomiješane s glinom i u srednoj se Aziji upotrebljavaju za gradnju kuća.

sàmār, -āra *novogrč.* (samārion) 1. drveno sedlo; tovar, tovarnica; 2. podloga na kojoj nosači nose teret; 3. sljeme na krovu; *umanj.* **samārić;** *uveć.* **samārina; samāriti**, sàmārīm — 1. stavljati na životinju samar, sedlati, osedlavati; osamarivati magarca, konja, mazgu, opremati za jahanje odn. za nošenje tereta; 2. praviti magarca iz nekoga, varati, zaluđivati; **samārdžija** — radnik struke kože i gume koji vrši krojenje kože, šivanje, bojadisanje i apretiranje; sarač, sedlar, remenar; *prid.* **samārdžijin; samārdžijskī; samāruša** — igla kojom se šiju samari; *isp.* čuvalduz.

samārīj, -ija (*pored* **sàmārijum**) — *kem.* element, rijetka plemenita kovina, *znak* Sm (ime po rudi samarskitu, iz koje je izlučen, odnosno po ruskom mineralogu Samarskom koji je otkrio samarskit); *prid.* **sàmārijev** (*pored* **sàmārijumov**).

Sàmārija — pokrajina u staroj Palestini; kad su Židovi odvedeni u babilonsko sužanjstvo, stanovnici Samarije ostali su kod svojih kuća i u toku vremena izmiješali se s novonaseljenim mnogobošcima; zato su ih ostali Židovi, nakon povratka iz sužanjstva, strašno mrzili; po biblijskoj priči jedan je Samaritanac — na najveće začuđenje ostalih Židova — ukazao pomoć nekom stradalniku iako inače s njim nije imao nikakve veze; *odatle* **samaritanac,**

-nca, 5. samaritànče, 2. *mn.* samarìtānācā — milosrdan čovjek, dobrovoljni bolničar; *žen.* **samarìtānka;** *prid.* **samarìtānskī** (milosrdnički, saučestan, čovjekoljubiv; Krleža); **samaritānstvo** (pomaganje u nevolji, milosrđe, čovjekoljublje); *isto i* **samarićanin,** *mn.* -ani; *žen.* **samarićanka** (milosrdno žensko čeljade; Krleža); *prid.* **samarićanskī.**

samàriti *v.* samar.

sàmarkand (po istoimenom gradu u Uzbekistanu, SSSR) vrsta ćilima na čvoriće, ponajviše žute boje s medaljonima, što ga tkaju azijska nomadska plemena.

Samavida — druga od vedskih knjiga (sadrži melodije i način recitiranja svetih pjesama sabranih u Rigvedi, *v.*).

sàmba, *2. mn.* sàmbā — vrsta modernog plesa; podrijetlom iz Brazila, raširio se poslije drugoga svjetskog rata i po Evropi; vrlo brz, pleše se s figurama, npr. balansiranje, dama solo, promenada itd., te uz neke osobite instrumente za naglašivanje ritma.

sàmbo, sàmba, *mn.* sàmbi, 2. sàmbā — potomak iz mješovitog braka Indijanaca i Crnaca u Latinskoj Americi.

sàmet *v.* samt; *prid.* **sàmetnī** *i* **sàmetskī; sàmetast** — baršunast, plišan, kadifen.

Sàmija *tur.* »visoki«, »uzvišeni«; *žen.* **Samìja.**

samisen, -ena *jap.* vrsta japanske gitare sa tri žice kojoj je glasnjača (zvučno tijelo) ovijena mačjom kožom.

sàmit *v.* summit.

Sammy *(engl.)* (*čit.* Semi) *hipok. prema* Samuel.

Samoa i Sisifo — otočna država u Tihom oceanu; glavni grad *Apia.*

samodržavlje *rus.* oblik carske vlasti u bivšoj carskoj Rusiji; *v.* apsolutizam.

Samòjed — pripadnik uraloaltajskog nomadskog naroda u području sjevernog Urala; Samojedi su poznati po uzgoju sobova i lovu na krznaše; *isp.* Nenci; *prid.* **samòjedskī.**

Samos (*čit.* Seimos) — ime američkom umjetnom, vjerojatno izviđačkom satelitu lansiranom 31. siječnja 1961, teškom 1850 kg; *isp.* Polaris.

samòvār, -āra *rus.* prenosiva naprava (često vrlo lijepo izrađena) za kuhanje čaja.

sàmpān, -āna *portug.* (champana) kineska i malajska lađica za stanovanje.

sampjèro, sampjera, *mn.* sampjeri *tal.* (pesce San Pietro) riba kovač, šampjer.

sàmsār, -āra, 5. sàmsāru *i* -āre *tur.* (sansar) posrednik, mešetar, senzal *(v.)*; *prid.* **samsàrov** *i* **-ārev; samsàriti,** samsārim — mešetariti, posredovati u trgovini; **samsàrina** — provizija samsaru, mešetarina.

sàmsara *sanskrt.* vječiti tok svjetskog kretanja (u budističkoj filozofiji).

Sàmson *hebr.* (»jaki« *ili* »sunce«) po biblijskoj priči vrlo jak i hrabar Židov kome je snaga bila u kosi; iz neopreznosti odao je to filistejskoj djevojci Dalili koja ga je ošišala i tako upropastila; simbol neopreznog junaka; *isp.* nazirejac.

sàmsōv, -ōva, 5. sàmsove, *2. mn.* samsōvā *tur.* (samsun) 1. mesarski pas, buldog; psina uopće; 2. *prenes.* glupan, blesan; krupna ljudeskara, klipančina; *prid.* **samsòvljev;** *uveć.* **samsòvčina.**

sàmt, sàmta *njem.* (Samt, *isp.* aksamit) baršun, pliš, kadifa; *prid.* **sàmtan** — baršunast, kadifen; **samtkràgn** — u krojačkom jeziku naziv za ogrlicu, obično na zimskom kaputu, kad se pravi od baršuna u istoj ili sličnoj boji kao i kaput.

Sàmuel *hebr.* »od boga uslišani« *ili* »bog je uslišao«.

sàmūm, -ūma *ar.* (samūm — otrovni) pješčana bura u pustinjama Afrike i Arabije.

sàmūn, -ūna *v.* somun.

sàmur, *2. mn.* sàmūrā *tur.* (samur) *zool.* vrsta lasice, zrdav, zibelin; sobolj; *prid.* **sàmurov** — koji pripada samuru; *indekl.* **samùrli** — koji je od samura; **sàmurovina** — samurovo krzno; hermelin; **samùrlija** — kapa od samurovine.

samùraj, -āja, *vok.* sàmurāju *jap.* privilegirana plemićka vojnička kasta u feudalnom Japanu do revolucije 1868; *prenes.* japanska soldateska, japanski imperijalisti, »ratoborna« stranka u Japanu; samuraji su se pridržavali posebnoga kodeksa časti, a osobito su gajili kult rata, koji je po njima postao i temeljni kamen ideologije japanskog militarizma; *isp.* bušido.

san[1], sana *v.* sahan; *mn.* **sanovi** — mjedeni tanjuri, činele *(v.)*.

san[2], sana *tur.* čin, čast, dostojanstvo.

San *tal.-španj.* (*iz lat.* sanctus) »svet«, »sveti« (u geografskim i dr. imenima, npr. San Salvador); *isp.* Saint, Sankt, Sant, São, Sen, Sint.

Sanà — glavni grad Jemena.

SANA — sirijska novinska agencija.

sanàbija *tur.* vrsta crvene jabuke (po gradu Sinopi na Crnom moru).

sànac, sànca, *2. mn.* sànācā — pučki izraz za *franc.* sans atout (*čit.* san atū) »bez aduta« (u preferansu); *isto i* sans, san adū *(v.)*.

sanàcija *lat.* (sanatio — liječenje) izlječenje, ozdravljenje (i u privrednom smislu), poboljt-

šanje, sređenje; *prid.* **sanācījskī; sānacionī;** *isp.* sanator, sanirati.
sanadīža *(tal.?)* vrsta ribarske mreže.
san adū *franc.* (sans atout) u kartaškoj igri preferansu izjava jednoga od igrača da ima tako jake karte da su mu aduti nepotrebni; *isp.* sanac.
sanae mentis *lat.* (*čit.* sāne...) pri zdravom razumu, pri punoj svijesti.
sanātor *lat.* ustanova, fond, SIZ, koji financira sanaciju loše stojećega poduzeća.
sanātōrij, -ija (*pored* **sanatōrijum**) *lat.* (sanatorium *od* sanare — liječiti, ozdravljati koga) zdravstvena ustanova, namijenjena za bolesnike kojima je ponajviše potrebno liječenje dijetom, sređenim načinom života, prirodnim faktorima (klima, mineralni izvori, kupke) i fizičkim metodama; lječilište, bolnica; *prid.* **sanātorijskī** (*pored* **sanatorijumskī**).
Sancho Panza (*čit.* Sānčo Pānsa) — nespretni »štitonoša« Don Kihota *(v.),* tip seljačkog lukavca, prosječnog praktičara i prozaičnog snalažljivca (opreka svome gospodaru).
sancta sanctorum *lat.* (*čit.* sānkta sanktōrum) svetinja nad svetinjama; nekada latinski naziv za najtajnovitiji dio židovskog hrama; u običnom govoru (katkada i s primjesom ironije) mjesto kamo imaju pristup samo najodabranije i najpovlaštenije osobe (Vojnović).
Sancta Sedes *lat.* (*čit.* sānkta...) Sveta Stolica (sjedište papinske vlasti; *katkada i* Apostolska Stolica — **Sedes Apostolica** [*čit.* apostōlika]).
sancta simplicitas *lat.* (*čit.* sānkta simplīcitas) blažena ograničenost, glupost (*isp.* o sancta simplicitas); *katkada i* **sanctissima simplicitas** (*čit.* sanktīsima...) — presveta... (Đalski).
Sanctitas *lat.* (*čit.* sānktitas) Svetost (titula pape).
Sanctus *lat.* (*čit.* sānktus — svet) dio katoličke mise; *u našim prijevodima* »Svet«.
sànčić *v.* sahan (sahančić).
sànćim *tur.* (sanki) tobože, kao da..., bajagi.
sàndal[1] *ar.* (sandel) fino crveno drvo iz Istočne Indije, služi za dobivanje ulja i za pravljenje boja.
sàndal[2] *tur.* (sandal) vrsta polusvilene tkanine.
sandāla (*isp.* sandal[1]) vrsta lake plitke ljetne obuće (prvotno od sandalova drveta).
sàndal-gaće *(mn. ž. r.) tur.-hrv.* (*isp.* sandal[2]) gaće od tkanine sandala (nose se ispod dimlija).
sàndalija *tur.* (*isp.* sandal[1]) stolica.
sandālije *(mn. ž. r.) v.* sandal-gaće.
sàndalovina (*isp.* sandal[1]) — sandalovo drvo.
sàndarak-smòla *sanskrt.* biljna smola koja slobodno curi iz ispucale kore jedne vrste sjevernoafričkog crnogoričnog drveta sličnog čempresu; upotrebljava se za izradu firnisa, kita, laka i flastera.
sàndhi *sanskrt.* »spajanje«, »vezanje«; u lingvistici poznati naziv za glasovne promjene na kraju riječi koje u rečenici slijede jedna za drugom, npr. *otac gleda* izgovara se *otadzgleda;* u književnim jezicima ove se pojave u pravilu ne bilježe.
sàndika, 3. -ci, *2. mn.* sàndīkā (*lat.* Sandyx) vrsta biljke koja pušta crvenu boju, pa odatle i crvenilo, grimiz.
sandolīna *tal.* (sandolino) vrsta plitkog i uskog čamčića, »lastavica«.
sànduk, *mn.* -ci, 2. sàndūkā *tur.* (sandyk) kovčeg, škrinja, kufer, velika kutija; ormar; kod puške: šaržer; *umanj.* **sànducić, sànduče,** -eta *i* **sandùčak,** -čka, *mn.* -čci, 2. sàndūčākā; *uveć.* **sànducina; sandùčara** — nešto u obliku sanduka: peć, blagajna.
sandwich *v.* sendvič; **sandwichman** *engl.* (*čit.* sēndvičmen) čovjek s reklamom na prednjem i stražnjem dijelu tijela (*isp.* sendvič 2).
sàndžak, *mn.* -ci, 2. sàndžākā *tur.* (sandžak) 1. zastava; 2. pokrajina, upravna jedinica za vrijeme turske vladavine i predstojnik te jedinice **(sàndžak-beg);** 3. vojna jedinica; **sandžàkat,** -āta — sandžak 2 i 3; **sandžaktār,** -āra, 5. sàndžaktāru i -āre — barjaktar, zastavnik; **sàndžaki-šerīf,** -īfa — *hist.* crna (ne zelena) sveta zastava Muhamedova.
Sàndžak — područje u Jugoslaviji (u sastavu Srbije i Crne Gore); glavni grad Novi Pazar; **Sandžàklija** — čovjek iz Sandžaka; *žen.* **Sandžàkuša;** *prid.* **sàndžačkī.**
sàndžije, sàndžījā *(mn. ž. roda) tur.* (sandži) 1. unutarnja bol, žiganje u tijelu, probadi, protisli, pleuritis, »heksenšus«; 2. porođajne boli; 3. grčevi u trbuhu, kolika.
sanforizírati, -ìzīram *engl.* (sanforize, po izumitelju Sanfordu) preparirati tkaninu da se ne skuplja u pranju.
sàngvīn, -ina *lat.* (*isp.* sanguis, 2. -inis — krv) crvena kreda, naročito upotrebljavana u 18. st. za izvođenje crteža.
sangvína *lat.* (sanguis, 2. -inis — krv) 1. boja krvi, crvena boja; 2. crvena zemlja (S. Batušić); 3. crtež izveden crvenom bojom.
sangvìnik, 5. -če, *mn.* -ci *lat.* (sanguis, 2. sanguinis — krv) okretan, živahan, snažan čovjek; čovjek koji se rado zanosi, koji je vatrenog temperamenta; razdražljive i žestoke ćudi;

žen. **sangvìnikinja;** *prid.* **sangvìničan,** -čna, -čno *i* **sangvìničkī.**

sangvinofobija *lat.-grč.* strah od krvi, od operacije.

sanhedrin, -ína *v.* sinedrij.

sanírati, sanīrām *lat.* (sanare, *isp.* sanacija) 1. liječiti, ozdravljivati nekoga; 2. vršiti sanaciju *(v.).*

sanitar, -ara (*isp.* sanirati) pripadnik sanitetskog osoblja, higijeničar; *isto i* **sanitarac,** -arca, *2. mn.* sanìtārācā; *žen.* **sanìtarka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī.

sanitaran, -rna, -rno — zdravstveni, higijenski; **sanitarnī čvor** — dio stana (ili zgrade) u kojem se nalaze prostorije s uređajima za održavanje osobne higijene (obično se misle kupaonice i zahodi); isto i **sanìtārije** *(mn. ž. r.);* katkada i (prema franc.) **sanìter,** -era.

sanitet, -eta *lat.* (sanitas — zdravlje) 1. javne ustanove za očuvanje zdravlja; zdravstvo; 2. vojnik bolničar (u starije doba i **sanìtec,** -eca; Krleža, Cesarec); *isto* i **sanitetlija;** *prid.* **sanìtetskī.**

sankcija, *2. mn.* sānkcījā *lat.* (sanctio — svečana naredba) 1. odobrenje nekog čina niže vlasti koje daje viša vlast; prihvat, dozvola, potvrda, dopuštanje; uzakonjenje; 2. kazneni dio zakonskog paragrafa koji određuje pravne posljedice povrede toga zakona; 3. **sankcije** — sistem kaznenih mjera ekonomskih, financijskih, vojničkih, koje se primjenjuju na kršitelja međunarodnih ugovora; **sankcionírati,** -onīrām — dopuštati, dozvoljavati, davati nečemu sankciju, prihvaćati, uzakoniti; *isto i* **sankcionisati,** -šem.

sankìlot *franc.* (sansculotte) u vrijeme francuske buržoaske revolucije 18. st. naziv za revolucionara koji je nosio dugačke hlače od grubog materijala, za razliku od plemića i bogataša koji su nosili kratke, čipkama ukrašene hlače od baršuna (*franc.* culotte, *čit.* kilot); *prenes.* krajnji revolucionar, junak, gorljivi rodoljub; proleter (kod Matoša: **sankiloti** — goladija).

Sankt *lat.* (sanctus — svet) prvi dio nekih geogr. i dr. imena (npr. Sankt Gallen); *isp.* Saint, San, São, itd.

sanktifikacija *lat.* (sanctus — svet + facere — činiti) posvećenje; proglašenje svetim.

sanktoral, -ala *lat.* (sanctus — svet) *crkv.* liturgijski sadržaj (Vj. Štefanić).

Sankt Petersburg — Sveti Petrograd (nekadanji naziv za današnji Lenjingrad); *prid.* **sanktpètersburškī** (Krleža).

sanktuarij, -ija (*pored* **sanktuarijum**) *lat.* (sanctus — svet) 1. svetište u katoličkoj crkvi, mjesto za čuvanje relikvija *(v.);* 2. skrovito, nepristupačno mjesto (osim za određene osobe); *isp.* prezbiterij.

sanovnik, *mn.* -ci *tur.* (*isp.* san[2]) dostojanstvenik, osoba na visokom položaju, u visokom činu.

sanpjero *v.* sampjero.

sans — 1. kartaška igra vrlo slična preferansu, ali bez figure zvane »betl« *(v.);* 2. *v.* san adu.

sansa (*tal.* sassola?) — ispolac, palj; drvena lopatica kojom se ispuljava voda iz čamca ili vino iz posude i sl.

sansar, *2. mn.* sānsārā *tur.* (sansar) kuna bjelica.

sansculotte *v.* sankilot.

sanseg *tal.* (*od lat.* sancusus, sampsuchus) biljka mažurana.

sans-gêne *franc.* (*čit.* san žen) bez ustručavanja, bez ustezanja, neprisiljeno.

sanskī *v.* saanska koza.

sanskrit *v.* sanskrt.

sanskrt (»uređen«) drevni jezik Hinda na kojem je napisan veći dio njihove literature; kao narodni jezik izumro šest stoljeća prije naše ere, ali se kao jezik učenjaka još danas govori i piše u Indiji; *prid.* **sanskrtskī; sanskrtist(a)** — poznavalac i istraživač sanskrta; *isto i* **sanskrtolog.**

Sans souci *franc.* (*čit.* san susī) »Bez brige«, naziv dvorca pruskoga kralja Fridrika II. blizu Potsdama kraj Berlina (poznat kao omiljelo boravište Voltaireovo).

Sant *v.* Sankt (npr. *tal.* Sant Angelo); *žen.* Santa; *v.* Santo.

santal *v.* sandal[1].

santi... *v.* centi.

santīm, -íma *franc.* (centime) sitan novac; stoti dio franka.

santina *franc.* (sentine) dno, slijev, korito lađe.

Santissimo *tal.* »Presveto«; sakrament, svetotajstvo, monstranca (I. Vojnović).

Santo *tal., španj., port.* »svet«, »sveti« (kao prvi dio nekih geogr. imena, npr. Santo Domingo); *isp.* Saint, San, São, Sen, Sint.

santonin, -ína — tvar koja se vadi iz nekog bilja (herba santonica), a upotrebljava se kao uspješno sredstvo protiv glistavosti.

santorin, -ína — 1. osobiti vulkanski vapnenac; upotrebljava se za podvodne gradnje; dobiva se na grčkom otoku Santorinu odakle mu i ime; 2. vrsta grčkog vina.

Santos — luka u južnom Brazilu, poznata po izvozu kave (odakle i ime jednoj vrsti toga proizvoda).

santrač, -ača *tur.* (santyrač) 1. svežanj pruća, fašina, šibača; 2. karirano platno, kockasta šara; 3. igra *šah;* 4. ograda, okvir; 5. donja daska na suknarskoj stupi; 6. vrsta ražnja, roštilj, gradela; 7. okolica, okolina; 8. drvena ograda oko bunara, tenj.

santur, -ura *tur.* (santur) vrsta istočnjačkoga glazbala sličnog cimbalu.

Sao — u portug. jeziku isto što i San, Sant, Santo *(v.);* npr. São Paolo.

Saorstat Eireann — službeno ime Slobodne Države Irske.

Sao Silvester *portug.* Sveti Silvestar (*isp.* Silvestrovo) tradicionalna ulična utrka u brazilskom gradu Sao Paolo; start je točno u ponoć uoči Nove godine.

Sao Tome i Principe — otoci nedaleko od zapadne obale Afrike, 125km (donedavna portugalska kolonija, danas član Ujedinjenih Naroda).

sap, sapa *tur.* (sap) 1. držak, držalo, držalje, ručica (kišobrana i sl.); 2. stabljika, struk, peteljka cvijeta.

sapa, *2. mn.* sapā *franc.* (sape) zemljani rov koji se kopa radi postepenog ili skrivenog približavanja opkoljenoj tvrđavi ili neprijateljskim rovovima; primjenjuje se u pozicionom ratu; podzemni hodnik koji vodi u tvrđavu.

S.A.P.A. — skrać. za engl. *South African Press Association* (Južnoafrička obavještajna agencija).

saper, -éra, 5. saperu *franc.* (sapeur) vojnik inženjerskih trupa koji izvršava različite vojno-inženjerske radove — fortifikacione (izgrađivanje poljskih utvrda), kamuflažne, cestovno-mostovne i druge poslove koji osiguravaju ratne akcije; opkopar, lagumar; *isp.* miner, pontonir, pionir; *prid.* **saperov, saperskī.**

sapere aude *lat.* usudi se biti mudar (Horacije), imaj snage da se poslužiš vlastitim razumom (Kant), pokušaj biti pametan (kod nas: Sad, popo, budi čovjek!).

Sapfa *v.* Faon.

Sapha *i* **Sapfo** *bolje nego* Safa *i* Safo *(v.);*

sapfizam, -zma — drugi naziv za lezbijsku ljubav *(v.).*

sapienti sat *lat.* (*akc.* sapijenti sat) pametnomu dosta.

Sapientis est mutare sententiam in melius *lat.* (*čit.*...sentencijam...) Mudrac treba da misao okrene na bolje (I. A. Brlić).

sapindaceje (*lat.* Sapindaceae) porodica biljaka dvosupnica (neke od njih sadrže saponine, treslovine, kofein i narkotike).

sapijencijalan, -lna, -lno *lat.* (sapientia — mudrost) mudrostan, koji se odnosi na mudrost, koji je sadržava.

sapiti, sapīm *v.* hesapiti.

sapodila (*lat.* Achras sapota) — američko zimzeleno drvo (mliječni sok, koji se dobiva zarezivanjem, služi za proizvodnju žvakaće gume).

saponifikacija *lat.* osapunjivanje, kemijsko stvaranje sapuna.

saponini *(mn. m. r.) lat.* glikozidi *(v.)* koji — pomiješani s vodom — proizvode pjenu (ima ih npr. u plodu divljega kestena).

saprlot *njem.* (sapperlot, sackerlot, *a to od franc.* sacré — proklet) sto mu muka, do vraga, do đavola, prokletstvo *(kao uzvik).*

saprobiji *grč.* (sapros — truo, bios — život) životinjski i biljni organizmi u sredinama koje obiluju organskim tvarima u raspadanju.

saprofiti *(mn. m. roda) grč.* (sapros — truo + fyton — biljka) paraziti koji bujaju na uginulim organizmima, trulež, gnjilež; biljke koje se hrane neživom organskom hranom, npr. gljive.

saprogen (-gen) *grč.* (sapros — truo + genos — rod) koji izaziva truljenje.

sapropel *grč.* talog od organizma u raspadanju koji se javlja na dnu voda stajaćica; zbog nedostatka kisika ne može se raspasti potpuno nego polagano prodire u zemaljsku koru gdje se iz njega razvija nafta.

sapun, -una *grč.* (sapon) poznato tvrdo sredstvo za uklanjanje nečistoća (staro mu je ime *midlo* odn. *milo* od glagola *miti, umivati,* kako još danas imaju gotovo svi slavenski jezici; riječ ima bezbroj izvedenica, pa se gotovo i ne osjeća kao tuđica).

Sar — pseudonim franc. književnika Josephina Péladana (1859—1918).

sara *mađ.* (szar — cijev, kost cjevanica) 1. gornji dio čizme što se nazuva do ispod koljena; 2. šuplji valjak; 3. kutija, futrola.

Sara, 5. Saro *hebr.* »kneginja«; inače — žena Abrahamova, majka Izakova, pramajka Hebreja; **Sara Bernhardt** (*izg.* Bernar) — najčuvenija dramska umjetnica svoga vremena (1844—1923).

sarabanda *franc.* (sarabande, *španj.* zarabanda *iz perz.-ar.* sar-e-bend — s turbanom) 1. otmjeni stari španjolski i francuski pučki ples polagan i patetičan, nalik na menuet *(v.);* podrijetlo mu je arapsko-maursko, mjera 3/4, tempo razvučen, ritam karakterističan; u Španiji ga izvode plesačice kao solo-ples sa

čulnim, raskalašenim pokretima (za vrijeme Filipa II. bio je god. 1589. zabranjen zbog razuzdanosti); kao paradoks može se spomenuti da se sarabanda do danas zadržala u Toledu u mozarapskom *(v.)* bogoslužju kao ples s kastanjetama u Velikom tjednu (pred Uskrs); 2. u Francuskoj u 16. i 17. st. vrlo svečan i dostojanstven ples za jedan par (s kastanjetama); 3. muzička kompozicija, dio svite u 17. i 18. st.

Saraceni *(mn. m. roda) ar.* (šarkin — istočnjaci) naziv za Arape u Španiji; u doba križarskih vojni — naziv za muslimane uopće; *prid.* **saracenskī.**

sarač, -ača, 5. saraču *tur.* (saradž) remenar, sedlar, kožar, samardžija *(v.)*; *prid.* **saračev; sarački; saračluk** — sedlarski zanat; **saračnica** — sedlarska radionica; **saračana,** *2. mn.* -ānā — spremište za sedla, oružje i sl.; uopće: ostava, odlagaonica.

saradža *tur.* (saradže, syradže) 1. srdobolja, griža, dizenterija; 2. sakagija *(v.)*; 3. skrofuloza *(v.)*.

saradžik *v.* siridžik.

saraf, -afa, 5. sarafe *tur.* (sarraf) mjenjač, bankar; *prid.* **sarafov, sarafskī; sarafluk,** *mn.* -ci — mjenjačnica, banka; **sarafiti,** sarafīm — zamjenjivati jednu valutu drugom, »prenovčivati«.

sarafan, -ana *rus.* gornji haljetak ruskih seljanki, bez rukava, s poramenicama; seže do ispod koljena, a ima velik izrez (dekolte) oko vrata.

sarag, sarga (*lat.* Sargus Rondeletti) vrsta morske ribe.

saraga, *2. mn.* sarāgā — vrsta sitne i suhe slatkovodne ribe, uklјeva; *isp.* skoranča; **saragast,** -a, -o — nalik na saragu, tj. sitan, suh, mršav.

saraj, saraja, *2. mn.* sarājā *tur.* (saraj) dvorište, dvor, osobito kraljevski dvor, vladarska palača; zgrada ministarstva; nekada: čitava sultanova posluga, straža, harem, uopće »carska kuća«.

Sarajevo — glavni grad Bosne i Hercegovine; **Sarajlija** — čovjek iz Sarajeva; *žen.* **Sarajka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **sarajevskī.**

Saraj-ovasi *tur.* »polje oko dvora«, u osmanlijsko doba naziv za današnje Sarajevo.

sarak, sarka *v.* sarag.

saransah *tur.* češnjak, bijeli luk; *isto i* **saransak.**

saraor *tur.* (salahhor) čovjek oslobođen od poreza, ali obvezan na javne radove (održavanje cesta, građenje utvrda, davanje straže i sl.), kulučar; **saraorina** — gradnja, kuluk.

Saravak (Sarawak) — autonomna država u Maleziji na sjeverozapadu otoka Bornea; glavni grad Kuching.

Sard (*grč.* Sardeis, *pl. t.*) — »tvrđava« (danas Sart) antički grad u Lidiji, prijestolnica legendarnog kralja Kreza; leži na zlatonosnoj rijeci Paktolu ispod planine Tmola (danas Bozdag) koja je također bila bogata zlatom.

sardana *španj.* brzo i veoma zamršeno narodno kolo u Kataloniji.

Sardanapal — jedan od vođa đavola; ime se dovodi u vezu s *Asurbanipalom,* vladarom Asirije u 7. st. pr. n. e. (Krleža).

sardela, *2. mn.* sardēlā — vrsta sitne morske ribe iz porodice sleđeva (haringe); ime po otoku Sardiniji; *naš naziv:* srdjela.

sardelnbuter *njem.* zdrobljene srdjele pomiješane s maslacem i nekim drugim dodacima; *slično i* **sardelnpasta.**

sardina (*isp.* sardela) — trgovački naziv za srdjelu konzerviranu u ulju i spremljenu u prikladne kutije.

Sardinija — otok u Sredozemnom moru; **Sardinac,** -nca, 5. Sardīnče, *2. mn.* Sardīnāca; *žen.* **Sardinka;** *prid.* **sardinskī.**

sardonički *v.* sardonski.

sardoniks *grč.* (*isp.* oniks) 1. poludragulj, vrsta kalcedona; 2. tamnocrvena boja.

sardonskī *lat.* (risus sardonicus) zlobno podrugljiv, zajedljiv; **sardonskī smijeh** — grčevit i ciničan smijeh (ime se izvodi od *grč.* Sardō — Sardinija, gdje je navodno rasla trava što je iznakazivala crte lica).

sarf[1], sarfa *tur.* (sarf) 1. trošak, rashod, izdatak; 2. upotreba, običaj, navada; 3. promjena pravca; 4. gramatika, morfologija *(v.)*.

sarf[2] *v.* surf.

sarfalada *v.* safalada.

sargaso (*lat.* Sargassum bacciferum — haluga) morska trava koju more nosi i koja se na mirnim mjestima Atlantskoga oceana skuplja i pokriva velike površine (Sargasso-more).

sargija, *2. mn.* sargījā *tur.* (sargy) povoj, marama, rubac, osobito džepni rupčić; traka za omote; platno za vreće; korice, tok za sablju.

sarhoš *tur.* (sarhoš) pijanica, bekrija, lola, veseljak.

sari, -ija, *mn.* -iji *sanskrt.* umjetnički izrađen plašt koji pokriva i glavu (nose ga Indijke); *isp.* zar.

sariluk *tur.* (sary — žut) bolest žutica.

sarīn, -ina — vrsta njemačkog bojnog otrova; pronađen 1944, ali nije upotrijebljen; djeluje na živce.

sarkàzam, -zma, *2. mn.* sarkàzāmā *grč.* (sarx — meso) zlobna, ljuta, zajedljiva, zagrižljivo-pakosna, oštra i gorka poruga (»koja grize u meso«); pojačana ironija; žučljivost; *prid.* **sarkàstičan,** -čna, -čno — pun sarkazma, pakosno-podrugljiv, zlobno-zajedljiv, zagrižljiv; *isto i* **sarkàstičkī; sàrkast,** *2. mn.* sàrkāstā — sarkastičan čovjek, zagrižljivac, zajedljivac, zlobnik, pakosnik.

sarkòda *grč.* (sarkōdēs — od mesa, mesnat) *biol.* stanična supstanca, protoplazma *(v.).*

sarkòfāg, -āga, *mn.* -azi *grč.* (sàrx, 2. sarkòs — meso + fageīn — jesti) u starini — kameni grob od jedne vrste vapnenca koji je imao svojstvo da brzo izjeda meso pokojnika; danas — a) spomenik u obliku groba; grobnica; b) raskošno izrađen mrtvački lijes, škrinja.

sarkolèma *grč.* (sàrx, 2. sarkòs — meso + lēmma — nešto primljeno) ovoj mišićnih vlakana.

sàrkōm, -ōma *grč.* (sarkōma — mesnata izraslina) *med.* maligna oteklina vezivnog tkiva; rak.

sàrma, *2. mn.* sārmā *i* sārmī *tur.* (sarmak — uvijati, omotavati) mljeveno meso uvijeno u kupusovo ili lozovo lišće.

sàrmat, -āta (*isp.* Sarmatija) jedan od naziva za gornji miocen *(v.).*

Sàrmātija — stari naziv za današnju južnu Rusiju između Visle i Volge; **Sàrmāt,** -āta, 5. Sàrmāte — pripadnik naroda koji je u početku naše ere živio u prostoru od Baltika do Crnoga mora; *prid.* **sàrmatskī.**

sàrōng, *mn.* -zi *malaj.* (»pokrov«) sastavni dio narodne nošnje Malajaca; dugačka pamučna ili svilena traka koja se ovija oko pasa; negdje i kaputić usko priljubljen oko pasa.

sàronskā rūža (po imenu pokrajine Saron u Palestini) — lijepa djevojka; u katoličkoj crkvi često sinonim za Krista.

sàros *grč.* astronomski ciklus od 6585 i 1/3 dana (odn. 18 godina i 10, a u prijestupnim godinama i 11 i 1/3 dana), poslije kojega se istim redom ponavljaju Sunčeve i Mjesečeve mijene.

sàroš *v.* sarhoš; **sàrošiti,** -īm — pijančiti, terevenčiti, bekrijati.

Sarpedon — sin Zeusa i Laodamije, vođa Likijaca pod Trojom, saveznik Trojanaca, poginuo u borbi s Patroklom.

sarsaparila *v.* sasaparina.

sàrtije, sàrtījā *(mn. ž. roda) grč.* (exartaomai — visim, vezan sam) vrlo jaka brodarska užad; pripone (Deanović).

sartòrela *tal.* (*isp. lat.* sartor — krojač) krojačica, švelja.

sàruk, *mn.* -ci, 2. sàrūkā *tur.* (saryk *od* sarmak — uvijati, omotavati) šal ili tanko platno savijeno oko kape na glavi, nalik čalmi; turban, ahmedija, imam; *uveć.* **sarùčina.**

sarusòfōn, -ōna (po izumitelju francuskom vojnom kapelniku Sarrusu [*čit.* Sarī] + *grč.* fōnē — glas) god. 1863. konstruirana vrsta duhačkog instrumenta.

SAS — *skrać. za* Scandinavian Airlines System — Skandinavsko poduzeće za zrakoplovni promet (Skandinavski avionski sistem).

sasafras *španj.* drugo ime za sasaparina *(v.).*

sasaparina *španj.* vrsta lovora (*lat.* Smilax sarsaparilla); korijen sadržava eterično ulje koje se primjenjuje u medicini i parfumeriji.

Sàsi *(mn. m. r.)* — germansko pleme sjeverno od rijeke Labe; **Sàskā — (Sàksonija,** *njem.* Sachsen) — pokrajina u sastavu Njemačke Demokratske Republike; u imenima naselja podosta slavenskih ostataka: Dobra, Jessewitz (očito *Ježevica*); grad Dresden naši su stari zvali *Draždani,* Meissen bio im je *Mišanj* (Česi postupaju tako još i danas).

saskvač — indijanski naziv za »sjevernoameričkog snježnog čovjeka«, kojemu se opis slaže s pojmom obrađenim pod *jeti (v.);* navodno div visok oko 2,50 m, dlakav, čovjekolik; *isp.* almast.

sàsluk *tur.* (saz — trska) vrsta trske.

sat, sàta, *lok.* sàtu, *mn.* sati *i* satovi, 2. satī *i* satōvā *tur.* (saat) sprava za mjerenje vremena i samo vrijeme od 60 minuta (*isp.* ura); **plavī satovi** — sumrak, suton, predvečerje (Krleža).

satàna, *2. mn.* -ānā *hebr.* (haschatan — protivnik) đavo, vrag, zao duh; *prenes.* zao čovjek, »paklenjak«; *isp.* sotona; *prid.* **satànskī; satànist(a)** — 1. poklonik satane, obožavatelj đavla; 2. književnik koji piše u duhu satanizma *(v.).*

sàtāng — novčana jedinica u Tajlandu (ide ih 100 u baht).

satanìzam, -zma (*isp.* satana) 1. đavolsko djelo, pakleni čin, strahota, užas; 2. dijabolizam, obožavanje đavla; 3. crna magija, vraška čarolija; 4. književni smjer koji ističe i slavi najviše zlo i najokrutnije grozote, koji iznosi život u pakosno podrugljivoj formi, koji svjesno izaziva sablazan i zgražanje i buni se protiv svih građanskih etičkih i moralnih normi, »brutalno-naturalistički senzualizam« (Przybyszewski).

satara, *2. mn.* satārā *tur.* (satyr) mesarska sjekira sa dužim sječivom i kratkim drškom; bradva, sjecavica.

sataraš (*isp.* satara) — vrsta jela od isjeckanog luka, svježe paprike i dr.

satelit, -íta, 5. sātelīte *lat.* (satelles, 2. -itis) 1. nekad — naoružani najamnik koji je pratio svoga gospodara; 2. slijepi sljedbenik, privrženik, podložni pristaša; 3. *prenes.* suučesnik, skutonoša; pomagač u zločinu, ortak u zlu, osobito država koja se slijepo pokorava vladi druge (jače) države; 4. *astr.* pratilac planeta (npr. Mjesec — satelit Zemlje); u naše su doba izumljeni **umjetni sateliti** i prvotno pod nazivom sputnjik *(v.)* i explorer *(v.)* a onda (s posadom ili bez nje) i pod drugim imenima (Discoverer, Early Bird, Kosmos, Molnija, Syncom, Telstar, Vostok, Voshod, Vanguard, Mercury, Gemini, Sojuz, Saljut, Tiros); lansirani u svrhu izučavanja svemirskih letova; *prid.* **satelītskī.**

satem-jezici — istočna skupina indoevropskih jezika (indo-iranski, armenski, albanski, slavenski, baltički) u kojima dolaze piskavi suglasnici na mjestima gdje zapadna skupina (kentum-jezici) ima velarne suglasnike, npr. avestsko: satem (odatle i ime), naše: sto prema lat.: centum (*čit.* kentum), naše zlato prema njem. Gold; *isp.* kentum-jezici.

saten, -ēna *franc.* (satin) svilena tkanina veoma sjajna na jednoj strani; glot; *prid.* **satenskī.**

sati *sanskr.* (»dobra žena«) stari barbarski običaj u Indiji po kojem su ženu spaljivali zajedno s tijelom preminulog muža.

satiagraha *sanskr.* pasivni otpor, neodupiranje nasilju nasiljem (glavno načelo političke nauke Mahatme Gandhija).

satīn, -ína *v.* saten.

satinírati, -tìnīrām *franc.* (satiner) ugladiti papir; davati sjaj; glačati; *isto i* **satinisati,** -šēm; **satinažer,** -éra — radnik struke proizvodnje papira, rukovalac strojeva za glačanje, za rezanje, za premotavanje, za krepovanje papira, kao i za izradu bobina.

satir, -íra, 5. sātire *grč.* (Sátyros) 1. u starogrčkoj mitologiji — jedno od nižih božanstava koje se odlikovalo pohotljivošću; satiri su prikazivani kao kozonogi i dlakavi demoni čupave kose, tupa uzvinuta nosa, zašiljenih ušiju i konjskoga ili kozjega repa; na glavi im je bio vijenac, a u rukama tirs *(v.)* i frula; 2. *prenes.* pohotljiv, razbludan čovjek; *prid.* **satírov; sātīrskī** *(v.).*

satira, *2. mn.* satīrā *lat.* (satura, satira — mješavina, smjesa, karišik) vrsta umjetničke literature koja jetko ismijava negativne pojave stvarnosti; *prid.* **satirički** *i* **satiričan,** -čna, -čno; *izv.* **satiričnost,** -osti; **satiričar** — 1. pisac koji piše satire; 2. uopće čovjek koji voli izrugivati druge ljude i događaje; *isto i* **satirik,** 5. -če, *mn.* -ci.

satirijaza (*isp.* satir) bolesno pojačan spolni nagon kod muškaraca; *u našim rječnicima:* preblud; *isp.* nimfomanija.

sātīrskī — *prid. prema* satir; **sātīrska igra** — vesela, vedra, groteskna starogrčka komedija kojoj se zbor sastojao od satira (pod vodstvom Silena), a izvodila se poslije uobičajene trilogije s ozbiljnim sadržajem.

satisfakcija *lat.* (satis — dosta + facere — činiti) zadovoljština; *zast.* u feudalno-plemićkom životu — zadovoljština koja se davala uvrijeđenom u obliku dvoboja, duela; **»zahtijevati satisfakciju«** — izazivati na dvoboj; **satisfakcionsfahig** (-fejig) *njem.* dostojan da dade zadovoljštinu, društveno ravnopravan (Matoš).

satl *njem.* (Sattel — sedlo) dio odjeće na ramenima, poramak.

satler *njem.* (Sattler) sedlar, sarač *(v.).*

satljik *v.* sajtlik.

sator-formula *lat.* palidrom *(v.)* sastavljen od riječi **Sator Arepo tenet opera rotas** (Sijač Arepo s mukom drži kola); kad se rečenica čita s kraja, glasi isto kao i čitana s početka; u starini se mislilo da ta formula ima čarobnu moć.

satrap, *2. mn.* satrāpā *grč.* (satrápes *iz staroperz.* kshatrapāvan — zaštitnik države) 1. u staroj Perziji — punovlasni carski namjesnik u provinciji; 2. *prenes.* okrutan i samovoljan poglavar, despot; *prid.* **satrapskī** — okrutan, samovoljan, ohol, despotski, tiranski; **satrapija** — pokrajina kojom je upravljao satrap (osobito kao izvor iskorišćivanja na najbezdušniji način).

satung — stoti dio bata, tikala *(v.).*

satura, *2. mn.* sātūrā *tur.* (satyr) redak u knjizi ili u pismu.

saturacija *lat.* (saturare — nasititi koga) zasićenje, zasićenost, punina, prožetost; **saturant,** *2. mn.* saturanātā — radnik prehrambene struke koji vrši saturiranje sokova do određene kvalitete; **saturator** — sprava za zasićivanje tekućine plinovima (npr. kod pravljenja soda-vode); **saturírati,** -tùrīrām — 1. napuniti, prožeti, zasititi; 2. *kem.* neutralizirati (neku rastopinu).

Saturn — 1. u starorimskoj mitologiji — bog vremena i plodnosti (kome se pripisivalo da

jede vlastitu djecu); 2. *astr.* šesti planet Sunčeva sistema; 3. kod alkemičara — naziv za olovo; 4. ime američke rakete koja se izrađuje za pogon predviđenih letova u kozmos; *prid.* **Sāturnov, sāturnskī; Saturnālije** *(mn. ž. roda)* — 1. u starom Rimu — sedmodnevni veseli narodni blagdan u čast Saturna poslije svršetka poljskih radova; 2. *prenes.* raspojasana pijanka, raskalašena zabava, divlja orgija; **saturnālījskā brāća** — veselo društvo, pijana bratija (Šenoa); **saturnìzam,** -zma (*isp.* Saturn 3) otrovanje olovom (kod radnika koji rade s olovom, prouzrokovano npr. olovnim bjelilom).

Saudījskā Ārabija — kraljevina u jugozapadnoj Aziji (na Arapskom poluotoku); glavni grad Riyad (ime države po Abdul Azisu ibn Saudu, koji je ujedinio emirate Nedžd i Hedžas i proglasio se kraljem god. 1926, a državi dao svoje ime god. 1932.

sauèraj, -aja *njem.* (Sau — krmača) svinjarija, nepristojno djelo, prostački govor i sl.

saugās *njem.* (saugen — sisati + *isp.* gas) upojni plin; **saugāsmōtor** — motor na upojni plin.

Saul *hebr.* »željeni«; po Bibliji prvi kralj Izraela; *isp.* Savao.

saùlisati (se), -šēm (se) *tur.* (savulmak) umiriti (se), svladati (se).

sàum *tur.* (savm) post.

sàuna, *gen. mn.* sàūnā *fin. prvotno* drvena kupaonica uz finsko seljačko gospodarstvo; *kasnije* način kupanja u specijalnoj finskoj parnoj kupelji (užareno kamenje prelijeva se vodom; kupač leži na posebnoj dasci i lagano šiba uznojeno tijelo brezovim grančicama čime pojačava krvotok, poslije se tušira hladnim mlazovima vode ili se trlja snijegom); *danas* svaka parna kupelj.

sauriji *grč.* (sauros — gušter) skupno ime za izumrle (obično divovske) gmazove.

sautanc *njem.* (Sau — krmača + Tanz — ples) svinjokolja, svinjska daća, klanje, kolinje, fureš.

sàvak, sàvaka *i* sàvka, *2. mn. 2. mn.* sàvākā *tur.* odvodni kanal, cijev; žlijeb, jaz.

savàna, *2. mn.* savānā *španj.* velika ravnica u području tropa (u Africi, Južnoj Americi), pokrivena travnatim raslinstvom, ponajviše korovom (do 1 m visokim), sa rijetko razbacanim džbunjem i niskim drvećem; stepa, travnik; *prid.* **sàvanskī.**

Sàvao, Sàvla *v.* Saul; **od Sàvla učiniti Pàvla** — preobratiti nekoga (po Bibliji se apostol Pavao prije svoga obraćenja na kršćanstvo zvao Savao, tj. Saul).

Savàot *i* **Sabàot** *(v.).*

sàvat, *2. mn.* sàvātā *tur.* (savat) 1. crtež na srebru (npr. na srebrnoj vazi); 2. gleđ, emalj; *prid. indekl.* **savàtli** — 1. graviran; 2. emaljni; **savatleisati,** -šem — pogleđiti, pocakliti, emajlirati.

savate *franc.* (*čit.* savàt) način boksanja nogom (Matoš).

Save our souls *v.* SOS.

sàvija *ar.* boravište nekog islamskog pustinjaka (*isp.* sufija) *odn.* naselje nekog muslimanskog bratstva.

savio *tal.* mudrac, savjetnik, vijećnik, ministar u nekadašnjoj Veneciji (Nehajev).

savoir vivre *franc.* (*čit.* savoàr vīvr) znati se lijepo ponašati, znati pravila društvene pristojnosti.

Savòja — pokrajina u jugoistočnoj Francuskoj; **Sàvojac,** -ōjca, 5. -ōjče, *2. mn.* Sàvojācā; *žen.* **Sàvōjka;** *prid.* **sàvōjskī.**

Savonaròla (Giròlamo) — dominikanac iz Firence (druga polovina 15. st.); vrstan propovjednik, crkveni reformator, protivnik pape, vjerski revolucionar, organizator nekoliko ustanaka protiv službene crkve; u jednom oružanom sukobu s protivnicima uhvaćen i spaljen na trgu u Firenci; *prid.* **savonàrōlskī** (Krleža).

savonèta, *2. mn.* savonētā *fran.* (savonnette) 1. okrugao sapun za brijanje; 2. kutija za sapun; 3. poklopac preko stakla na džepnim satovima.

sàvornja, sàvura *tal.* (zavorra) *v.* balast.

Sàvrovo — dan koji ne postoji u kalendaru; izričaj *ob Savrovem* ili *na Savrovo* ima u kajkavskom govoru isto značenje kao u štokavskom *na Sveto Nikada* odn. *na Kukovo ljeto* (Krleža); *isto i* na Nigdarjevo.

saxa loquuntur *lat.* (*čit.* saksa lokvūntur) kamenje govori (tj. iz starovremenskih kamenova u kojima su bili uklesani različiti napisi, može se mnogo toga naučiti).

saz, sàza *tur.* 1. cijev, grlo; 2. vrsta istočnjačke mandoline; 3. orkestar; **sàzlija,** *2. mn.* sāzlījā — onaj koji svira na saz.

sb *v.* stilb.

SB — automobilska oznaka za *Slavonski Brod.*

Sb — *znak za kem. element* antimon (stibium).

sbìten' *rus.* zbitenj, vruć napitak od meda, žalfije i različitih mirodija.

sbornaja *v.* zbornaja.

sc. — 1. *skrać. za lat.* scilicet (razumije se; to jest; naime); 2. *skrać. za lat.* sculpsit (*čit.* skùlpsit) koju stavljaju kipari na kip ili

bakroresci na bakrorez uz svoje ime, a znači »izvajao je«, »izdjelao je«.

Sc — *znak za* skandij (scandium).

s. c. — *skrać. za tal.* suo conto (*čit.* suo konto) — na svoj račun.

scabies *lat.* (*čit.* skabijes) svrab.

Scaevola *lat.* »Ljevoruki«, pridjevak junačkom Rimljaninu Gaju Muciju, koji je pokušao ubiti Porzenu *(v.)*, te je sebi — kad je pri pokušaju bio uhvaćen — spalio desnicu.

Scala (*čit.* Skala) *tal.* (službeno: Teatro alla Scala) poznata opera u Milanu, najveće središte talijanske (a donekle i svjetske) operne umjetnosti.

Scaligeri (*čit.* Skalideri) — talijanska plemićka porodica iz koje je poteklo nekoliko istaknutih vojskovođa; **grad Scaligerija** — Verona, kojom su vladali gotovo čitavo 14. stoljeće (Begović).

Scapin *v.* Skapen.

scaramuccio *tal.*, **scaramouche** *franc. v.* skaramuš.

Scardona *lat.* (*čit.* Skardona) antičko ime za današnji *Skradin* (gradić na rijeci Krki u Dalmaciji).

scena *grč.* (skene) 1. pozornica; mjesto za nastupanje glumaca i drugih izvođača u kazalištu; 2. prizor, pojedini dio čina (akta) u drami i sl.; 3. pojedina epizoda u romanu, pripovijesti, priči, koja prikazuje radnju, sukob ličnosti; 4. *prenes.* događaj, epizoda, oštar razgovor, svađa; 5. *prenes.* područje djelatnosti, poprište; 6. kulise, pozorničke dekoracije; 7. slika, krajolik; **načiniti scenu** — izazvati neugodan događaj prigovaranjem, prenemaganjem, nastupom bijesa, histeričnim napadajem i sl.; *prid.* **scenskī.**

scenarij, -ija (*pored* **scenarijum**) (*isp.* scena) 1. popis osoba koje djeluju u drami i sl., s naznakom vremena njihova izlaženja na pozornicu; 2. plan dramskog djela, nacrt kazališnog komada, opis dramske radnje; 3. u kinematografiji — sadržaj kinematografskih slika s navodom metoda kako ih valja oblikovati (kino-scenarij); skup svih elemenata koji tvore neki prizor, npr. drveće, trava, grmlje itd. (ako se scena zbiva u prirodi); **scenarist(a)** — 1. pisac scenarija; 2. *negdje i* osoba koja vrši iste poslove kao i kazališni inspicijent *(v.)*.

scenerija (*isp.* scena) 1. sva oprema pozornice, osobito dekoracije, kulise; inscenacija; 2. *prenes.* namještanje, vanjski okvir nekome događaju (Josip Kozarac).

scenizacija *v.* dramatizacija, ekranizacija.

scenografija *grč.* (*isp.* scena + grafo — pišem) svi poslovi, osobito slikarski, koji se odnose na pripremu pozornice za predstavu; **scenograf** — kazališni slikar; *žen.* **scenografkinja;** *prid.* **scenografskī.**

scenopegija *grč.* (skene — šator, natkriveno mjesto + pegnymi — gradim) grčki naziv za hebrejski (židovski) Blagdan sjenica.

scenskī (*isp.* scena) — 1. pozornički, svojstven sceni; 2. koji ima svojstvo da sa scene izvodi željeni utisak (npr. scenski efekti); 3. kazališni, dramski, teatarski; **scenskā muzika** — posebno komponirana glazba koja prati zbivanja na sceni i pojačava djelovanje dramske radnje (»zvučna kulisa«).

sceptar *v.* skeptar.

Scevola *v.* Scaevola.

schäbig *v.* šebig (Matoš).

Schaffhausen (*njem. čit.* šafhauzn) — glavni grad istoimenog švicarskog kantona, poznatog po proizvodnji veoma preciznih satova (prema tome i naziv za osobito fin i točan sat).

Schaukelstuhl *v.* šauklštul.

Schaumburg (*čit.* Šaumburg) — palača u Bonnu u kojoj je sjedište zapadnonjemačkog kancelara (u novinarskom jeziku katkada naziv za službenu politiku Zapadne Njemačke).

scherzo *v.* skerco; **scherzando** *v.* skercando.

Scherben bringen Glück *njem.* (*čit.* Šerbn bringn glik) krhotine nose sreću (uzrečica kad se nešto razbije).

Schicht *njem.* (*čit.* Šiht) — nekada i kod nas poznati tvorničar sapuna (imao je tvornicu u Osijeku; današnja Saponia) (Krleža).

schilling *v.* šiling.

Schmutztitel *v.* šmuctitl.

Schnepfendreck *njem.* (*čit.* šnepfndrek) utroba od šljuke (velika poslastica) (Krleža).

schola cantorum *lat.* (*čit.* skola kantorum) »škola pjevača«, naziv za neke osobito istaknute crkvene pjevačke zborove.

Schönbrunn *njem.* (*čit.* šenbrün) barokni dvorac na periferiji Beča, bivša ljetna rezidencija austrijskih careva (spominje se često u književnosti, osobito jer je tamo 2. XII. 1916. umro Franjo Josip Prvi).

Schöngeist *v.* šengajst.

schottisch *v.* šotiš.

Schreibkrampf *njem.* (*čit.* šrajbkrampf) grč od pisanja, ukočenost ruke od grčevitog držanja pera ili olovke.

Schulbeispiel *njem.* (*čit.* šulbajšpil) »školski primjer«, »klasičan model«, na prvi pogled uočljiva poučna pojava (U. Donadini).

Schürzenjäger *v.* šircnjeger (Krleža).
Schuster, bleibe bei deinem Leisten *njem.* (*čit.* šuster, blajbe baj dajnem lajstn) obućaru, drži se svoga kalupa, tj. ne miješaj se u stvari koje ne razumiješ. (Vjenc. Novak).
Schutzbund *njem.* (*čit.* Šucbund — zaštitni savez) organizacija radničke obrane koja je bila obrazovana za vrijeme revolucije 1918. u Austriji pod vodstvom socijaldemokrata; 1934. poražena od vladine vojske.
Schutzkontakt *njem.* (*čit.* šuckontakt) zaštitni kontakt (u elektrotehnici); *isp.* šuko.
Schwanenlied *njem.* (*čit.* švanenlīd) poznata pjesma o labudu iz Wagnerove opere *Lohengrin.*
Schwarmlinie *njem.* »rojna pruga, streljački lanac; novi oblik vojničkog kretanja na terenu, uobičajen tek za napoleonskih ratova« (Krleža); *isp.* švarmlinija.
schwarz auf weiss *njem.* (*čit.* švarc auf vajs) crno na bijelo.
Schweinfurt *njem.* (*čit.* švajnfurt) ime grada na rijeci Majni u istočnom dijelu Savezne Republike Njemačke (ime i kod nas poznato po *švajnfurtergrinu; v.*).
science fiction-roman *v.* sajens fikšn-roman.
Scientia potestas est *lat.* (*čit.* scijencija...) Znanje je moć (Bacon).
scijentìzam, -zma *lat.* (scientia — znanje) 1. filozofski nazor koji zastupa tezu o svemoći znanstvene metodologije na svim područjima ljudskoga života; 2. američka vjerska sekta, mješavina kršćanskih, filozofskih i fantastičnih ideja; naučava među ostalim da se bolesti mogu liječiti molitvom.
scil. *v.* sc. 1.
Scìla *i* **Skìla** (*v.* Skila i Haribda).
scilicet *lat.* dakako, naravski, razumije se.
scintigrafija *lat.-grč.* (scintilla — iskra + grafō — pišem) *med.* prikaz pojedinih organa i patoloških pojava u njima nakon ubrizgavanja radioaktivnih tvārī (izotopa) u krv; **scintìgraf** — aparat za otkrivanje radioaktivnih tvari.
scintilàcija *lat.* (scintilla — iskra) blistanje, iskrenje, sijevanje; treperenje zvijezdā.
Scio me nihil scire *lat.* Znam da ništa ne znam; *isp.* Oida...
Scire leges non hoc est verba earum tenere, sed vim ac potestatem *lat.* (*čit.*...hok...ak...) Poznavati zakone ne znači držati se njihovih riječi, nego smisla.
scirocco *v.* široko.
scolatura *v.* skolatura.
scooter *v.* skuter.
scopitone *v.* skopiton.
score *v.* skor, **Score** — naziv američkog umjetnog satelita, lansiranog u svemir 18. XII. 1958, s porukom predsjednika USA Eisenhowera; *isp.* Discoverer.
scotch *engl.* (*čit.* skoč) »škotski« — ime različitim proizvodima (rakija, ljepilo za papir i dr.).
scotchterrier *engl.* (*čit.* skočterijer) škotski lovački pas; *isp.* terijer.
Scotland-Yard *engl.* (*čit.* Skotlend-Jard) centralna uprava engleske policije u Londonu (izraz zapravo znači »Škotski dvor«, tj. dvorac u kome su nekad živjeli škotski kraljevi koji su prešli u Englesku; pored toga dvorca bila je policija i odatle ime).
scoubidou *franc.* (*čit.* skubidū) pravljenje kojekakvih likova od čvrstih plastičnih niti, svojedobno vrlo omiljela zabava u zapadnoj Evropi.
scout *v.* skaut.
scraper *v.* skrejper.
scriba *odn.* **scribax vulgaris** *lat.* (*čit.* skrība, skrībaks) pisar obični, piskaralo (porugljivo za najniže činovnike).
Scribere necesse est *lat.* Pisati je potrebno (Krležina parafraza Ciceronove rečenice »Navigare necesse est«; *v.*).
Scribitur ad narrandum, non ad probandum *lat.* (*čit.* skrībitur...) Piše se radi pripovijedanja, a ne radi dokazivanja (Kvintilijan o zadatku historije).
scrimmage *v.* skrimidž.
scrip *engl.* (*čit.* skrip) obveznica.
scripta manent *lat.* (*čit.* skrìpta...) što je napisano ostaje (*isp.* verba volant...).
scriptgirl *v.* skriptgerl.
scriptor *lat.* (*čit.* skrīptor) pisac, autor; pisar.
scriptura mixta *lat.* (*čit.* skriptūra mìksta) »miješano pismo«, vrsta latiničkog pisma u ranom srednjem vijeku (6—8. st.), mješavina uncijale i rimske kurzivne minuskule *(v.)*, poluuncijala.
scrotum *v.* skrotum.
scull *engl.* (*čit.* skal) lak sportski čamac jednosjed; *isto i* **scullboot** (*čit.* skalbūt).
sculp. *v.* sc. 2.
Scupi (*čit.* Skūpi) — antički naziv za današnje Skopje.
scusate *tal.* (*čit.* skuzāte) oprostite! pardon!
SD — automobilska oznaka za Smederevo.
SDA — skrać. za njem. *Schweizerische Depeschenagentur* (Švicarska obavještajna agencija); *isp.* ATS.
Se — *znak za* selen *(v.).*

SE — 1. *skrać. za engl.* South East (= jugoistok); 2. u medicini oznaka za sedimentaciju eritrocita *(v.)*.
Seád, -áda, 5. Seāde *tur.* »sretni«.
seánsa, *2. mn.* seānsā *franc.* (séance) sjednica, zasjedanje uopće, a osobito naziv za spiritistički sastanak.
SEATO — *skrać. za engl.* South East Asia Treaty Organisation (Obrambena organizacija jugoistočne Azije): ta je zajednica stvorena 8. IX. 1954. u Manili kao »antikomunistička alijansa«, a obuhvaća Australiju, Filipine, Francusku, Novu Zelandiju, USA, Pakistan, Tajland, Veliku Britaniju; sjedište Bangkok; krajem god. 1975. stvoren zaključak da se rasformira, što je provedeno 30. VI. 1977.
Sebaot *v.* Sabaot.
sèbar, -bra, *2. mn.* sèbārā — rob, težak, kmet.
Sebàstijān (*akc. i* **Sebastìjān**, -āna, 5. Sèbastijāne) *grč.* »časni«; inače kršćanski svetac i mučenik (250—288); njegovo golo tijelo izranjeno strelicama čest motiv u slikarskoj umjetnosti (bio je oficir pretorijanske garde cara Dioklecijana, 239—313; ubijen pošto se deklarirao kao kršćanin).
sèbep *v.* sevep.
seborèja *lat.-grč.* (sebum — loj + rheō — tečem) stvaranje prhuta na glavi i pretjerano izlučivanje masti na drugim dlakavim dijelovima tijela uslijed nepravilnog funkcioniranja žlijezda lojnica; kosa od toga ispada; naši izrazi: tjemenjača, grinta.
sec[1] *franc.* (*čit.* sèk) »suh«, oznaka za štampanje sa mnogo alkohola radi brzoga sušenja.
sec[2] — *skrać. za* sekans *(v.)*.
sec[3] (*čit.* sèk — šampanjac s dodatkom manje količine šećera.
secans *v.* sekans.
sècati, -ām *njem.* (setzen) 1. stavljati na kocku, igrati lutriju, kladiti se na nešto; tipovati *(v.)*; 2. *(povrat.)* staložiti se, slegnuti se, »sjesti« (tekućina); *isto i* **sècovati**, -ujēm.
secco *tal.* (*čit.* sèko) »suh«; **sècco-slikānje** — slikanje na suhu zidu (*prot.* fresko).
secer *v.* zecer.
secèsija *lat.* (secessio *od* secedere — odmaći, udaljiti se) 1. seljenje; odjeljivanje (osobito u političkom pogledu); razdruživanje, rascjep, prijelaz drugamo, odcjepljenje; 2. pokret u umjetnosti Srednje Evrope koncem 19. i početkom 20. st.; protiv akademizma i historijskih stilova razvija oblike u dekorativnost, dok sadržajno ostaje bezidejan; »secesija je ponajprije 'borba protiv škola uopće', a zatim 'borba protiv škola dosadanje umjetnosti'. Ona nije jedinstveni smjer nego suma tendencija kojima je zajednički cilj: stvaranje nove umjetnosti i novoga stila. Secesija propagira demokratizaciju umjetnosti, pa je zato i kozmopolitska« (Josip Bogner); *prid.* **secèsījskī**; **secesionìzam**, -zma — odjeljivanje, odcjepljivanje (u USA odcjepljenje 11 južnih država i osnivanje njihove konfederacije); **secesiònist(a)** — pristaša secesionizma; *prid.* **secesionìstičkī**; **secesionìstičkī rat** (1861—64) — rat između južnih i sjevernih država USA radi ukidanja crnačkog ropstva.
secessio plebis *lat.* iseljenje naroda, puka (*v.* Sacer Mons).
sechzener *njem.* (*čit.* zèhcener) 1. pripadnik »Šesnaeste regimente« (Krleža), 2. *v.* zehcener.
secírati, secīrām *lat.* (sectio od secare — sjeći, rezati) 1. parati, razuđivati; anatomski preparirati; *v.* sekcija 3; 2. *prenes.* pomno pregledati i analizirati; sitničavo proučavati, raščlanjivati, razglabati.
sècirmèser (*njem.* Messer — nož) nož za seciranje, kirurški nož.
sècmašīna *v.* zecmašina.
sècnuti, -ēm — svrš. prema *secati, secovati.*
seconda volta *tal.* (*čit.* sekònda vòlta) *muz.* drugi put (u izvođenju muzičkog djela oznaka da se neki, obično završni stavak pri ponavljanju izvodi drugačije nego prvi put); *isp.* prima volta.
second-empir *franc.* (*čit.* zgondampīr) »drugi ampir«, umjetnički stil iz doba oko 1830; **Second Empire** — Drugo Carstvo, vladavina Napoleona III, pošto se (od 1848. predsjednik republike) proglasio carem (1852—1870).
secondo *tal.* (*čit.* sekòndo) drugo.
second time *engl.* (*čit.* sèkend tājm) drugo poluvrijeme; *isp.* first time, bull time.
secondoficir *franc.-njem.* (*čit.* sekòndoficīr) podređeni oficir (Krleža).
sècovati, -ujem *v.* secati.
secrètaire *v.* sekreter.
Secret Service *engl.* (*čit.* Sìkrīt Sèrvīs) engleska tajna služba; *v.* Inteligence service.
sectio aurea *lat.* (*čit.* sèkcio àurea) »zlatni rez«; u geometriji naziv za podjelu dužine u dva dijela, tako da se veći dio odnosi prema manjem kao čitava dužina prema većem dijelu (zovu ga i **sectio divina** — božanski rez).
sectio caesarea *lat.* (*čit.* sèkcio cezarèa) carski rez, kajzeršnit; operativno otvaranje trbuha i maternice radi vađenje ploda (djeteta) u

slučaju velike suženosti zdjeličnih kostiju; „navodno je Cezar, rimski vojskovođa *(v.)*, prema jednoj, doduše sumnjivoj, legendi, bio izrezan iz tijela svoje majke, pa su kasnije njegovo ime tumačili riječju *caesus — izrezani;* kako se iz riječi Cezar razvila oznaka za cara, došlo je do veze između pojma »car« i pojma porođaja pomoću reza, pa je tako nastala oznaka »carski rez«" (Jürgen Thorwald, *Stoljeće kirurgije*, Stuttgart, 1956); po drugim izvorima dolazi taj naziv od jednog zakona u doba Julija Cezara (lex Caesarea — Cezarov zakon) po kojem je bilo obavezno otvoriti trbuh ženi koja je umrla u poodmaklom stanju trudnoće.

sectio divina *v.* sectio aurea.

secunda *v.* sekunda.

secunda vice *lat.* (*čit.* sekùnda...) drugi put.

secunda volta *v.* seconda volta.

secundo loco *lat.* (*čit.* sekùndo lòko) na drugom mjestu.

secundum artem *lat.* (*čit.* sekùndum...) po (svim pravilima) umjetnosti, kako treba.

secundum gratiam *lat.* (*čit.* sekùndum grȁcijam) po nadahnuću (tj. bez obzira na *secundum artem, v.)*.

secundum ordinem *lat.* (*čit.* sekùndum...) kako traži red, kako mora biti.

secundum verbum tuum *lat.* (*čit.* sekùndum...) po tvojoj riječi.

secundum voluntatem *lat.* (*čit.* sekùndum...) po volji.

securitas publica *lat.* (*čit.* sekùritas pùblika) javna sigurnost.

sečènto *tal.* (seicento) kultura i književnost 17. stoljeća; barok; **sečèntist(a)** — talijanski pjesnik iz sečenta; **sečentìzam**, -zma — pretrpan, napirlitan stil talijanskih književnika 17. st.

sèćija, 2. *mn.* sèćījā *tur.* (seki — sjedalo od kamena) poširoka, uza zid postavljena klupa prostrta ćilimima (za ležanje, sjedenje).

sećini *tur.* žućkast.

sedàtīv, -íva *lat.* (sedare — umiriti, utišati) sredstvo za umirenje živaca, za staloživanje uzrujanosti; za postizavanje uravnoteženosti; *isp.* trankvilajzer; **sèdatīvan,** -vna, -vno — umirujući; koji djeluje kao sedativ.

sèdec *lat.* (sedecim — šesnaest) *tipogr.* oblik, format šesnaestine (arka, knjige).

sedef, 2. *mn.* sedéfā *tur.* (sedef) 1. blistava masa kojom je obložena nutrina školjke i kućice nekih puževa; *isp.* perlmuter; 2. školjka bisernica; 3. *bot.* ruta, rutvica (*isto i* **sedèfot,** *isp. tur.* otu — trava); *prid.* **sèdefan,** -fna, -fno — 1. koji je od sedefa; 2. koji sjajem i blistavošću podsjeća na sedef; *isto i indekl.* **sedèfli; sèdefast** — koji je poput sedefa; **sedèflija** — predmet optočen sedefom, npr. puška, tambura (u nar. pjesmi).

sedentàran, -rna, -rno *lat.* (sedere — sjediti) koji sjedi, koji je stalno negdje nastanjen, koji je naviknut na mnogo sjedenje (npr. u svom zvanju), nepokretan; strpljiv; **sedentarnōst,** -osti — sjedilački način života.

sedèpli *v.* sedefli.

Sedes Apostolica *v.* Sancta Sedes.

sedèvli *v.* sedefli.

Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus *lat.* Ali bježi međutim, bježi nezaustavljivo vrijeme (Vergilije, *Georgike*).

sedia gestatoria *lat.* nosiljka papina prigodom svečanih nastupa.

sedīj, -ija, *mn.* -ìji, 2. sedíjā *franc.* (cédille) kukica u francuskom pismu ispod slova *c* (ç) da bi se glas *c* čitao kao *s*, a ne kao *k* (npr. façon — fason, français — fransē).

sedìment, 2. *mn.* sedìmenātā *lat.* (sedere — sjesti, sjedati) talog, naslaga, mulj; *prid.* **sedìmentskī; sedimentàcija** — taloženje; **sedimentàcija eritrocítā** (*krat.* SE) — mjerenje brzine taloženja crvenih krvnih tjelešaca u krvi izvađenoj iz vene; **sedimentàran,** -rna, -rno — taložni; *isto i* **sedìmentnī**, -ā, -ō; **sedimentnē stijene** — kamenje nastalo taloženjem mineralnog materijala koji potječe od razaranja površinskih dijelova Zemlje; **sedimentírati se,** -mentīrām se — taložiti se, »sjedati«; *isto i* **sedimèntisati se,** -šēm se.

sedisvakàncija *lat.* (sedes, 2. sedis — sjedište + vacare — biti prazan, nepopunjen) vrijeme kad nema vladara, međuvlađe.

sedra (*isp.* sadra) vrsta vapnenca, tzv. »vapneni mačak«; siga; *isp.* travertin, tuf.

sedùkcija *lat.* (seductio) 1. odvođenje u stranu, zavođenje, navođenje na zlo, nagovaranje, podmićivanje; 2. zavodljivost, čar, privlačivost, seksepil.

sedžàda *tur.* (sedždžade) mali sag za klanjanje kod molitve muslimana.

sèdžda, 2. *mn.* sèdždā *i* sèdždī *tur.* (sedžde) položaj muslimana kad se licem priklanja k zemlji kod klanjanja; padanje ničice.

S. E. e. O. — *skrać. za lat.* salvo errore et omissione *(v.)*.

Seehund *njem.* (*čit.* zèhund) tuljan (i krzno od njega).

sef¹, sefa *engl.* (safe) 1. neizgorivi metalni ormar ili sanduk u banci za čuvanje novaca, vrijednosnih papira i dragocjenosti; 2. prostorija u

banci u kojoj se nalaze takvi sanduci; 3. spremnica uopće (npr. za hranu).

sef² *tur.* (sehiv) nehotična pogreška, zabuna; *isp.* sefiti, sefluk.

sefadeldija *tur.* (safa, sefa — čistoća, nevinost, mir + gelmek — doći) dobrodošlica.

sefard, *2. mn.* sefārdā — Židov podrijetlom iz Španjolske; *isp.* aškenaz (ime navodno po jednom predjelu u Španiji).

sefaret *v.* sefir.

sefer, *2. mn.* sefērā *tur.* (sefer) 1. put, putovanje (u modernom turskom jeziku: smjer vožnje tramvaja i sl.); 2. vojni pohod, ratna ekspedicija, borba uopće, rat.

Sefer *v.* Safer.

seferin, -ína *engl.* (sovereign) engleski zlatni novac od 20 šilinga, dukat uopće.

sefir, *2. mn.* sefīrā *tur.* (sefir) konzul, ambasador, poslanik u inozemstvu, poklisar; **sefaret** — konzulat, ambasada, poslanstvo.

sefiti, -īm (*isp.* sef²) pogriješiti, zabuniti se, pomesti se u računanju ili mišljenju; smetnuti s uma, zaboraviti.

sefluk, *mn.* -ci, 2. seflūkā (*isp.* sef², sefiti) pometnja, zbunjenost, zabuna.

sefte, -eta *tur.* (seftan) 1. početak rada; prvi novac koji trgovac u jednom danu primi od (prvog) kupca; 2. *kao pril.:* prvi put; **seftedžija** — prva mušterija ujutro; **seftelèisati,** -šem — učiniti sefte, prodati prvu robu rano ujutro, primiti prvi novac; *isto i* **sefteisati,** -šem.

Segesta *lat.* (seges — usjev) 1. starorimska boginja proljetnih usjeva; 2. antički grad na sjeverozapadnoj Siciliji, starogrčka kolonija (zove se i *Acesta,* grč. *Akestē,* po osnivaču kralju Akestu, sinu boga Krimista i Trojanke Egeste).

Segestica *lat.* (*čit.* Segēstika) — starorimski naziv za *Sisak* (*isp.* Siscia).

segl *njem.* (Segel — jedro) jedrenina (vrsta tkanine od koje se prave jedra, a upotrebljava se i za podstave muških odijela); *isto i* **segltuh** (*njem.* Tuch — sukno).

segmenin *v.* sejmenin.

segment, *2. mn.* segmenātā *lat.* (secare — sjeći, odsjeći) 1. *geom.* odsječak, dio kruga, omeđen lukom i njegovom tetivom (ravni segment); 2. **sfernī segment** — dio kugle koji nastaje presijecanjem kugle ravninom; 3. *anat.* kod nekih životinja (kišna glista, stonoga, kukci, crvi i dr.) — jedan od člankovitih dijelova tijela, smještenih uzduž glavne osi; članak, kolutić; segmentirani mogu biti i pojedini organi (npr. kralješnica); *prid.* **segmentnī; segmentācija** — dijeljenje na odsječke, cijepanje; kalanje; *u biologiji:* stvaranje stanica (ćelija) cijepanjem; *naš izraz:* brazdānje; *isp.* metamerija; *glag.* **segmentírati,** -mentīrām; *isto i* **segmentovati,** -ujem.

segras *njem.* (See — more + Gras — trava) travnate biljke u morskoj vodi; haluge; osušene služe za punjenje jastuka, za stelju i sl. (»morska trava«).

segregácija *lat.* (segregare — razlučiti, rastaviti) 1. odjeljivanje, odvajanje, razlučivanje, rastavljanje, razdruživanje (**rasnā segregácija** — *isto što i* rasna diskriminacija, *v.*); 2. dioba vlastelinskih šuma i pašnjaka prigodom likvidacije kmetskih odnosa; **segregacionist(a)** — pristaša segregacije; **segrègat,** -āta — što je odvojeno, udaljeno, odstranjeno; **segregírati,** -gregīrām — izvršiti segregaciju, odvojiti, odijeliti, razlučiti, rastaviti, razdružiti, udaljiti, odstraniti.

segue *tal.* (*čit.* segve) slijedi, nastavlja se (nekad oznaka pri dnu strane notnog papira kao uputa da valja okrenuti jer se nastavlja tekst).

seguidilla *španj.* (*čit.* segidilja) španjolski brzi ples u $^3/_4$ ili $^3/_8$ taktu s kastanjetama i pratnjom gitare.

sehára *tur.* (syhrî, sahare) škrinja mladenke s njezinom opremom.

sehciger *v.* zehciger.

sehir, *2. mn.* sehīrā *tur.* (seyir) razmatranje, gledanje; zabava, razonoda; prizor, pogled, nešto vrijedno da se vidi; čudo; **sehìrdžija** — gledalac, promatrač, posmatrač; **sehiriti,** -īm (*akc. i* **sehíriti,** sehīrīm) — gledati, motriti.

sehum, *2. mn.* sehūmā *tur.* (sehim) dio.

sehur, *2. mn.* sehūrā *tur.* (sehur) rani doručak u doba ramazana.

seiche *v.* seš.

seičento *v.* sečento.

Seid *tur.* »sretni«.

Seidenbonbon *njem.* (*čit.* sajdnbombōn) svileni (blistavo pocakljeni) bombon (Krleža).

seigneur *franc.* (*čit.* senjer) feudalni gospodar; *v.* senior.

seir *v.* sehir.

seisána, *2. mn.* seisānā *tur.* (sejisane) 1. teretna, tegleća životinja, obično konj; 2. vodič tegleće životinje; **seisānka** — kesa u kojoj ima svašta kao u tovaru na seisani.

seiugis (tj. currus — kola) *lat.* šesteropreg.

seiz, *2. mn.* seīzā *tur.* (sejis) konjušar; **seizbaša** — nadglednik nad konjušarima; **seiziti,** -īm — služiti kao seiz.

seizmicìtet, -eta *grč.* (seismos — potres) mjera prirodne potresne aktivnosti nekog područja

u određenom vremenskom razmaku; *isto i* **seizmičnost,** -osti.

seizmički *grč.* (seismos — potres) koji se odnosi na potrese, koji ih prati; **seizmograf** (*grč.* grafo — pišem) sprava za bilježenje potresa; *prid.* **seizmografskī; seizmogram** — krivulja koju zacrtava seizmograf; **seizmologija** (*grč.* logos — riječ, govor) nauka o potresima u zemaljskoj kori; seizmologija daje također i nove metode za istraživanje zemaljske građe i za nalaženje korisnih ruda u nutrini Zemlje; **seizmolog,** *mn.* -zi — stručnjak u seizmologiji; *prid.* **seizmološkī.**

Sejda *tur.* »gospođa«.

Sejdalija *tur. (m. ime)* »gospodin Alija«.

Sejfudīn, -īna, 5. Sejfudīne *tur.* »mač vjere, islama«.

Sejfulah, -aha *tur.* »božji mač«, »božja sablja«.

sejir *v.* seir, sehir.

sejisana *v.* seisana.

sejiz *v.* seiz.

sejlan, -ana *tur.* (sejlani, tj. cejlonski, sa otoka Cejlona) zrnce, perla, prošupljena kuglica.

sejm *polj.* (sejm, *isp. naše* sajam — zbor, skup) 1. ime zakonodavne skupštine, parlamenta u nekim zemljama; 2. staleško-predstavnički sabor u Poljskoj i Litvi u 14—18. st.

sejmenin, *mn.* sejmeni, 2. sejmenā *tur.* (segmen) »psar«, »psetar«; vojnik (janjičarskog puka); pješak; vojnik koji je vršio redarstvenu službu, pandur, redar, stražar.

sejrek *prid. indekl. tur.* (sejrek) rijedak.

sejsana *v.* seisana.

Sejšelskī Otoci (*engl.* Seychelles) — otočna država (republika) u Indijskom oceanu; (86 otoka); glavni grad Victoria (Viktorija).

sejugis *v.* seiugis.

sejunkcija *lat.* (sejunctio) dijeljenje, razdvajanje.

sek[1] — *skrać. za* sekunda *(v.).*

sek[2] *v.* sekt.

seka, 3. -ki, *2. mn.* sekā *tal.* (secca) 1. plićina, pješčani prud; 2. podvodni greben.

sekans *lat.* (secare — sjeći, rasjeći) u goniometriji — omjer između hipotenuze i priležeće katete; *znak* sec; **sekanta,** *2. mn.* sekantā — pravac koji siječe neku krivulju; sječica.

sekantan, -tna, -tno *tal.* (seccante) dosadan, koji zanovijeta, neugodan, nesnosan, nepodnošljiv; lako uznemirljiv, nervozan, zagrižljiv, svadljiv, čangrizav; *isp.* sekirati; *izv.* **sekantnost,** -osti.

sekati, -ām *tal.* (seccare — sušiti) ispljuskivati vodu npr. iz barke; *isto i* **sekavati,** sekāvām.

sekatīv, -īva *v.* sikativ.

sekatura (*dubr. akc.* sekatūra) *tal.* (seccatura) dosađivanje, zanovijetanje, gnjavaža, smetanje, sekiranje.

sekavati *v.* sekati.

sekcija, *2. mn.* sekcījā *lat.* (sectio *od* secare — sjeći, rezati, komadati) 1. odjeljenje, odsjek (ustanove, organizacije, društva itd.); 2. *tehn.* jedan od nekoliko dijelova u sistemu kanala, cijevi, električnih mosurova itd. nekoga stroja ili tehničkog uređaja; 3. *med.* paranje lešine, razudba, obdukcija, seciranje; 4. rajon u Parizu i drugim većim gradovima za vrijeme francuske buržoaske revolucije g. 1789; 5. dio puta ili pruge, komunikacijske veze, prometnice, ceste, zemljišne cjeline, smanjena slika, crtež, kroki *(v.)* nekog terena s ucrtanim ili naznačenim pojedinostima koje mogu dobro poslužiti pri vojnim operacijama, sektor; *prid.* **sekcijskī; sekcionsšef** — poglavar nekog upravnog odsjeka u staroj austrijskoj državnoj administraciji, načelnik odjela, pročelnik odsjeka, predstojnik (Feldman).

sekelji-gulaš *mađ.* poznato, u Mađarskoj omiljelo jelo od kisela kupusa i komadića svinjskog mesa; *isp.* Sikulijanci.

sekeš *mađ.* (szökes) pogrdan naziv za stara čovjeka, koji se vrti oko mladih djevojaka.

Sekešfehervar *mađ.* (szekes — rezidencija, katedrala, feher — bijel, var — grad) grad u Mađarskoj koji se u našoj povijesti često spominje pod imenom *Stolni Biograd* (Krleža); krunidbeno mjesto mađarskih kraljeva.

sekija *v.* sećija.

sekīl, -īla, 5. sekīle *tur.* (sekil) dosadan, težak (za podnošenje) čovjek.

sekiracija *v.* sekatura.

sekirati, sekīram *tal.* (seccare) zanovijetati, dosađivati, dodijavati (komu), gnjaviti (koga); ljutiti; gristi, srditi (koga), uzrujavati (koga).

sek/m — oznaka za broj prevaljenih metara u jednoj sekundi.

seko *v.* secco.

sekond *tal.* (secondo) druga violina (Begović).

sekrecija *lat.* (secretio — rastavljanje, razdvajanje) proces izlučivanja specifičnih za živototvornu djelatnost organizma neophodno potrebnih produkata (npr. znoja) koji se stvaraju u specijalnim organima — žlijezdama; *vanjska sekrecija* — vrši se preko izvodnog kanala u šupljinu nekog organa (npr. iz žlijezda slinovnica); *unutarnja sekrecija* — vrši se neposredno u krv (iz endokrinih žlijezda).

sekret, -eta *lat.* (secretus — rastavljen, izlučen; tajan, skriven) 1. tajna, tajinstvenost, zagonetka; 2. tajni pečat; 3. izlučevina (žlijezdā); 4. zahod, nužnik, klozet, »stanovito mjesto« (*isp.* šekret); *v.* sekrecija; *prid.* **sekretnī.**

sekretar, -ára, 5. sekretáru *i* -áre *lat.* (*isp.* sekret); 1. tajnik; pisar, zapisničar; 2. u nekim zemljama: ministar (državnī sekretār); 3. *katkada isto što i* sekreter *(v.)* (Đalski); 4. afrička ptica sokolovka; domorodci je pripitomljuju i upotrebljavaju za uništavanje otrovnih zmija; *prid.* **sekretārov** *i* **-árev; sekretārskī;** *žen.* **sekretārica;** *prid.* **sekretāričin; sekretārstvo** — čast i dužnost sekretara; **sekretarijat,** -áta — ured sekretara, tajništvo; ministarstvo (npr. sekretarijat za unutrašnje poslove).

sekreter, -éra *franc.* (secrétaire) pisaći stol.

sekretin, -ína — crijevni hormon.

seks *v.* seksus; **seks-bomba** — u novije vrijeme (iz Amerike) prošireni naziv za osobito lijepu i privlačnu ženu, obično filmsku glumicu (punu seksepila, *v.*).

Seksagezima *v.* Sexagesima.

seksagezimalan, -lna, -lno *lat.* (sexagesimus — šezdeseti) koji se tiče broja šezdeset i svih brojeva djeljivih sa šezdeset; danas se primjenjuje u podjeli sata na 60 minuta, minute na 60 sekunda, a jednako i u podjeli kutnih stupnjeva.

seksagon, -óna *grč.* šesterokut; **seksagonalan,** -lna, -lno — šesterokutan.

seksan *tur.* (seksen) osamdeset; **seksan-seksiz** (seksenseksiz — osamdeset i osam) vrlo mnogo, čudo jedno!

seksana *v.* seisana.

seksangulum *lat.* šesterokut; **seksangularan,** -rna, -rno — šesterokutan.

seksen *v.* seksan.

seksenij, -ija i **seksenijum** *lat.* razdoblje od šest godina.

seksepīl *engl.* (sex-appeal, tj. sex — spol + appeal — zvati) naziv za erotsko-seksualnu draž neke osobe; spolna privlačivost, simpatija (pojam došao u upotrebu oko god. 1930).

sekser, *2. mn.* seksērā *njem.* (sechs — šest) 1. novac u Austro-Ugarskoj (prvotno 6 novčića, krajcara, a poslije 20 filira); šestāk, *odn.* dvadesētak; 2. malena količina, sitnica.

seksfaher *njem.* (sechsfach — šesterostruk) dalekozor koji šest puta povećava (Feldman).

seksi *engl.* (sexy — spolno uzbuđen) u najnovije vrijeme često upotrebljavan pridjev za oznaku seksualne zavodljivosti, npr. *seksi-djevojka, seksi-bar* (lokal s »lakim ženama«), *seksi-moda* (način oblačenja sa svrhom djelovanja na seksualne osjećaje).

seksikini, -ija (*isp.* seksus *i* bikini *odn.* monokini) — riječ nastala u Francuskoj u naše vrijeme, kad je policija zabranila monokini; pariški modni kreatori lansirali su dvodijelne ženske kupaće kostime sa što je manje moguće tekstila »tek toliko da se policiji zamažu oči« i nazvali ih gornjim imenom.

seksizam (*isp.* seks + *isp.* rasizam) težnja da se poslovi i uloge u društvu strogo odijele na muške i ženske, segregacija na temelju spola.

seksologija *lat.-grč.* (*isp.* seksus + logija) nauka koja se bavi proučavanjem seksualnih pitanja i seksualnih odnosa; **seksolog,** *mn.* -zi — stručnjak u seksologiji; *prid.* **seksološkī.**

seksomanija *lat.-grč.* pomama, ludovanje za seksom, nezadrživa spolna strast; *isp.* nimfomanija.

Sekst *i* **Seksto** *(v.).*

seksta, *2. mn.* sekstā *lat.* (sextus — šesti) 1. *muz.* interval između 6 tonova; šesti stupanj dijatonske skale; 2. šesti razred neke škole; *prid.* **sekstnī; sekstakord** — akord sa (tercom i) sekstom iznad osnovnog tona.

sekstant, *2. mn.* sekstanātā *lat.* (sextans, 2. -antis — šesti dio) kutomjerni instrument za astronomska i navigacijska mjerenja; upotrebljava se u pomorstvu za određivanje položaja broda; sastoji se od $^1/_6$ kruga, dvaju zrcala i malene cijevi.

sekstet, -eta *lat.* (sextus — šesti) 1. kompozicija za šest instrumenata ili za šest ljudskih glasova; 2. skupina od šest svirača ili pjevača.

sekstilijun, -úna *lat.* (sextus — šesti) broj (piše se brojkom 1 sa 36 nula); *isto i* **sekstilion,** -óna.

sekstina *v.* sestina.

Seksto (*pored* **Sekst**) *lat.* (sextus) »šesti« (ime koje se nadijeva šestom djetetu).

sekstola, *2. mn.* sekstōlā *lat.* (sex — šest) *muz.* šest nota za njih četiri ili osam (*isp.* triola).

sekstuplirati, -tuplīrām *lat.* ušesterostručiti, pošesterostručiti.

seksus *lat.* (sexus) 1. muški ili ženski spol; 2. spolni nagon, spolnost; **seksualan,** -lna, -lno — spolni; koji se odnosi na spolni život; **seksualna revolucija** — razuzdanost u spolnim odnosima (svatko sa svakim, grupni seks i sl.).

sekt *franc.* (sec — suh) *prvotno* naziv za vino od suha grožđa, prošek; *danas:* pjenušavo vino, šampanjac.

sekta, *2. mn.* sekā *i* sekātā *pored* sektī *lat.* (secta — trag, put, pravac *od* sequi — slijediti) 1. religiozna grupa koja se odcijepila od vlada-

juće crkve; *naš izraz:* sljedba; 2. *prenes.* zatvorena grupa koja se otuđuje od širokih masa; **sektāš,** -aša, 5. sektāšu — 1. član sekte; 2. uski doktrinarac; *prid.* **sektāškī; sektaštvo** — 1. skup različitih vjerskih sekta koje se ne slažu sa službenom crkvenom organizacijom; 2. izdvojenost, zatvorenost uskih grupa istomišljenika (političkih, literarnih); **sektāšiti,** sektāšīm — voditi sektašku politiku, tj. odvajati se od linije koju podržava većina, stvarati podvojenost, grupašiti, izdvajati se, zastranjivati.

sektor *lat.* (secare — sjeći, rezati) 1. *geom.* isječak, dio kruga omeđen lukom i dvama polumjerima *(rāvnī sektor);* dio kugle, izrezan iz nje čunjem kojemu se vrh nalazi u središtu kugle *(kuglin sektor);* 2. pododjel, odsjek, grana, ogranak, područje djelovanja, dio zemljišta, puta ili pruge.

sekulāran, -rna, -rno *lat.* (saeculum — vijek, stoljeće) 1. stoljetni, stogodišnji; 2. svjetovni, necrkveni; **sekulārnī svećenīk** — svećenik svjetovnjak, tj. duhovnik koji ne pripada nikojem crkvenom redu; **apsolūtnī sekulārnī mìnimum** (*odn.* **màksimum**) — najniža (*odn.* najviša) temperatura u jednom stoljeću.

sekularizácija (*isp.* sekularan 2) 1. izuzimanje nečega ispod crkvenog vodstva i predaja svjetskom, građanskom vodstvu (npr. *sekularizácija škōlskōg ōdgoja*); 2. pretvaranje crkvenog i samostanskog vlasništva u državno vlasništvo; 3. *prenes.* oslobođenje od crkvenog utjecaja; posvjetovljenje; *glag.* **sekularizírati,** -izīrām; *isto i* **sekularizovati,** -ujēm.

sekùnda, *2. mn.* sekundā, sekùndī *i* sekunādā *lat.* (secunda — druga) 1. časak (60. dio minute ili stupnja; znak ʺ), hip, tren; 2. drugi glas u muzici, druga violina i sl.; *isto i* **sekund** (*m. roda*), *2. mn.* sekunādā; 3. u nekadanjem školstvu, a i danas u nekim zemljama: drugi razred srednje škole, gdjegdje i pretposljednji (*isp.* prima); 4. tzv. »drugi red«, nekadanji naziv za slabu, nedovoljnu ocjenu u školi (*isp.* sekundijaš); *prid.* **sekùndnī; sekùnda-mjenica** — oznaka za drugu mjenicu ako je na istu svotu izdano više mjenica (*isp.* prima-mjenica).

sekùndant, *2. mn.* sekùndanātā *lat.* (secundare — zgodno, povoljno urediti) 1. posrednik i svjedok jednoga od boraca u dvoboju, »djever«; 2. *sport.* pomoćnik boksača za vrijeme borbe; pomoćnik šahovskog majstora za vrijeme turnira.

sekundāran, -rna, -rno *lat.* (secundarius — po redu drugi) drugi, drugorazredan, drugotan, drugoredan, sporedan, uzgredan, podređen, zavisan, pomoćni, neoriginalan, izveden; *isp.* primaran.

sekundàrijus (*akc. i* **sekùndārijus**) *lat.* (*isp.* sekundaran) drugi liječnik u bolnici; pomoćnik i zamjenik primarijusa *(v.)*.

sekundìjaš, -āša (*isp.* sekunda 4) »drugoredaš«, đak koji je propao u razredu, ponavljač, ponovac, repetent.

sekundírati, -kùndīrām *lat.* (secundare — zgodno, povoljno urediti) 1. povlađivati nekome; 2. pomagati, podupirati, potkrepljivati nekoga, ići nekome na ruku; 3. biti svjedok kod dvoboja (*isp.* sekundant); 4. pratiti dubljim glasom kod pjevanja; *isto i* **sekundovati,** -ujēm.

sekùndncajger *njem.* (Sekunde — sekunda + Zeiger — kazaljka) kazaljka na satu koja pokazuje sekunde (obično na manjem brojčaniku).

Sèkùndo *lat.* (secundus) »drugi« (ime koje se nadijeva drugorođenom sinu).

sekundogenitùra *lat.* (secundus — drugi + genitus — rođen) pravo drugorođenog sina i njegovih potomaka na nasljedstvo; *prot.* primogenitura.

sekùrīt, -íta *lat.* (securus — bezbrižan, pouzdan, siguran) vrsta vrlo čvrstog, na osobit način pripravljenog stakla; ako se ipak, pod pritiskom sile razbije, raspada se u sitne neopasne komadiće.

sekvènca, *2. mn.* sekvēncā *lat.* (sequi — slijediti, pratiti) 1. *muz.* ponavljanje nekog motiva na različitim stupnjevima ljestvice; sljednica; 2. u filmskom jeziku izraz za nekoliko kadrova (*v.* kadar' 3) povezanih u zaokruženu cjelinu; **sekvèncija** — 1. isto što i sekvenca; 2. crkvena himna; 3. pjevani dio katoličke mise.

sèkvestar, -stra, *2. mn.* sèkvestārā *lat.* (sequester — posrednik) 1. *pravn.* upravljač imovine koja je stavljena pod sekvestraciju; 2. *med.* umrtvljeni dio tkiva (npr. kosti) koji se odijeli od organa; **sekvestrácija** — 1. *pravn.* privremeno oduzimanje uprave nad cjelokupnom imovinom ili nad jednim dijelom imovine osobi protiv koje se vodi krivični postupak; 2. *med.* stvaranje sekvestra 2; **sekvèstrātor** — isto što i sekvestar 1; **sekvestrírati,** -kvestrīrām — staviti pod sekvestraciju; *isto i* **sekvestrovati,** -ujēm.

sekvestrotòmija *lat.-grč.* (*isp.* sekvestar 2 + tomē — rezanje) operativno odstranjenje umrtvljenog tkiva; *isp.* nekrotomija.

sekvòja, *2. mn.* sekvōjā *indijan.* (po imenu jednog poglavice; *lat. naziv biljke* Sequoia gigantea) vrsta američkog crnogoričnog drveta; neke sekvoje dostignu visinu od 150 metara a ima ih kojima je starost proračunana na 3.000 godina; *naš izraz:* mamutovac.

Seladōn, -ōna, 5. Seladōne (Céladon) 1. ime glavnog junaka starog francuskog romana *Astrée* iz 17. st. (radnja se zbiva u 7. st.), tip čeznutljivog, postojanog ali sramežljivog, bojažljivog, neodlučnog zaljubljenika; 2. vrsta kineskog porculana sa zelenom ili plavozelenom glazurom; 3. svijetlozelena boja (prema boji odijela u kakvo je bio odjeven Seladon u sprijeda spomenutom romanu) (pojam 2. i 3. — dakako — malim slovom).

selâm, -āma *tur.* (selâm) pozdrav; mir (*v.* alejkum-selam).

selâmet *tur.* (selâmet) sigurnost, sreća, uspjeh, zdravlje, spas, oslobođenje, pravi put.

selâmluk, *mn.* -ci *tur.* (selamlyk) 1. soba za primanje posjeta; dio muslimanske kuće određen za muškarce; soba za dnevni boravak; *prot.* harem; 2. *hist.* ceremonija pri dolasku sultana u džamiju na molitvu u petak.

selbstverständlich *njem.* (*čit.* selbstferštendlih) razumljivo samo po sebi, prirodno, jasno, očito.

selèkcija *lat.* (selectio *od* seligere — odabirati, izbirati) izlučivanje, odabiranje, probir, prijebor, izabiranje, izbor uopće, a osobito praktični načini izrađeni od uzgajivača životinja i bilja da bi se odnjegovale što bolje vrste domaćih životinja i kulturnog bilja putem odabiranja najboljih individua, sjemena, križanjem itd.; *prid.* **selèkcījskī** *i* **sèlekcionī; sèlekcionā teòrija** — Darvinova teorija prirodnog odabiranja po kojoj ostaju na životu i množe se životinje i biljke koje se najbolje prilagođuju sredini, a nesposobne izumiru (*v.* darvinizam); **sèlekcionā stànica** — poljoprivredna ogledna ustanova koja proučava pitanja selekcije bilja; **selekciònār,** -ara — čovjek koji se bavi selekcijom, koji proučava pitanja selekcije; **selekcionírati,** -onīrām — vršiti selekciju, odabirati, izabirati, izlučivati bolje od lošijega; *isto i* **selekciònisati,** -šēm.

selekcionìzam, -zma *v.* selekciona teorija (pod *selekcija*).

selèkta, 2. selektā *i* selekātā *(mn. m. roda) lat.* 1. izabrana, probrana štiva i sl.; 2. u nekadašnjem školstvu razred koji se formirao od najboljih đaka.

selektīvan, -vna, -vno (*isp.* selekcija) — koji ima svojstvo selekcije, koji dobro odabire, razlučuje, osobito (radio-aparat) koji ne miješa stanice, koji ima čist i točan prijam; **selektívnōst,** -osti — svojstvo radio-aparata da oštro razlučuje stanice po dužini vala.

selèktor *lat.* (*isp.* selekcija) 1. onaj koji vrši selekciju, odabirač, probirač; 2. u sportskom jeziku funkcionar koji ima dužnost da prati razvitak i formu pojedinih igrača i da ih predlaže u momčad koja će biti određena za utakmicu; 3. odabirač kazališnih ili drugih kakvih umjetničkih izvedaba za neki festival, smotru i sl.

selèmbet *v.* silembe.

sèlēn[1], -ēna *grč.* (selēnē — mjesec) *kem.* element, atomska težina 78,96, tablični broj 34, *znak* Se, metaloid; upotrebljava se u tehnici, ponajviše u televiziji; *prid.* **selènov; sèlēnskī.**

sèlen[2] *v.* celer.

Selèna *grč., mitol.* grčka božica Mjeseca; *v.* Luna.

selènīt, -íta, 5. selenīte (*isp.* Selena) — 1. naziv za (pretpostavljenog, u ljudskoj mašti zamišljenog) stanovnika Mjeseca; 2. u najnovije vrijeme i naziv za čovjeka koji se sprema za let na Mjesec odn. koji je bio tamo.

selenogràfija *grč.* (*isp.* Selena + grafein — pisati) opisivanje Mjeseca (kao nebeskog tijela).

selenològija *grč.* grana astronomije koja se posebno bavi proučavanjem Mjeseca.

sèlfaktor *engl.* (self — sam + actor — radnik) stroj za fino predenje pamuka.

selfgovernment *engl.* (self — sam + government — uprava) samouprava, autonomija, politička samostalnost.

self-help *engl.* samopomoć (Matoš), samoinicijativa.

selfmademan *engl.* (*čit.* selfmejdmen) samouk; čovjek koji se vlastitom snagom, bez škola, uzdigao do visoka položaja ili znanja, koji je stvorio nešto svojom vlastitom sposobnošću.

self-service *engl.* (*čit.* sèlfservis) samoposluživanje; samousluga, samoposluga (trgovina u kojoj se kupci sami poslužuju, tj. sami odabiru već pripravljenu i pakovanu hranu, robu i plaćaju je na izlasku iz dućana, ili restoran u kojem gosti sami uzimaju hranu i nose je na stolove).

selhèrāj, -aja *njem.* (selchen — sušiti u dimu) 1. kobasičarnica, trgovina suhomesnatom robom; 2. kod nas i naziv za suhomesnatu robu, osobito za kobasice.

Seli *v.* Sally.

selijan, -ana *v.* sejlan.
Selim *tur.* »zdravi«, »čisti«, »neokaljani«.
Selkirk Alexander (1676—1721) škotski mornar koji je kao brodolomac proživio nekoliko godina na pustom otoku; njegove doživljaje opisalo je više pisaca, od kojih je kod nas najpoznatiji Daniel Defoe sa svojim djelom *Robinson Crusoe* (*v.* robinzonada).
Selma[1] *v.* Anzelma.
Selma[2] — *žen. prema* Selim.
Selman, -ana, 5. Selmane *v.* Selim.
selon les circonstances *franc.* (*čit.* s'lon le sirkonstans) prema prilikama, s obzirom na okolnosti.
selters — naziv za mineralnu vodu koja sadrži kuhinjske soli i ugljične kiseline (ime po izvoru Niederselters u Njemačkoj).
selva *v.* selvija.
selvasi (*mn. m. roda*) *španj.* (selva — šuma) guste, vlažne tropske šume Južne Amerike (Amazonske nizine).
Selver *v.* Server.
Selveta *tur.* »utjeha«.
selvija, *2. mn.* selvīja *tur.* selvi, servi) čempres; *isto i* selva, *2. mn.* selvā *i* selvī.
seljar *v.* željar.
Sem[1] *hebr.* »glas«, »slava«; po *Bibliji* najstariji sin Noin; po njemu su dobili naziv Semiti.
Sem[2] *v.* Sam.
semafor, -ora *grč.* (sema — znak + foreus — nosač) 1. signalni stup na željezničkoj pruzi sa svjetiljkama i »krilima« odozgo; položaj »krila« odnosno boja svjetla obavješćuje strojovođu da li mu je put slobodan; isto i ulični stup s obojenim svjetlima (žuto, crveno i zeleno) za reguliranje cestovnog prometa; *isp.* blinker 4; 2. signalna postaja na brežuljku uz obalu s jarbolom i signalnim zastavama za prenošenje vijesti između brodova i obale; 3. elektronski ili mehanički uređaj na stadionima ili u velikim sportskim dvoranama, na kojemu se objavljuju rezultati i druge informacije o toku igara, o igračima i sl.; **semaforizirati,** -izīrām — postavljati semafore (Novine).
semahana *tur.* prostorija za obrede (uz dervišku tekiju).
semang-rasa — negroidna skupina na Malajskom poluotoku i na Filipinima (u planinskim predjelima).
semantem, -ema *grč.* (*isp.* semantika) *lingv.* riječ kao uputa na stvarnost, tj. kao oznaka pojma koji prikazuje.
semantika, 3. -ci *grč.* (semaino — dajem znak, značim, označujem) 1. isto što i semaziologija (*v.*); 2. značenje (riječi, obrata govora i sl.); *prid.* **semantičkī; semantičar** — stručnjak u semantici.
semaziologija *grč.* (semasia — označivanje + logos — riječ, govor) dio leksikologije koji se bavi proučavanjem značenja riječi; **semaziolog,** *mn.* -zi — stručnjak u semaziologiji; *prid.* **semaziološkī.**
semejografija *v.* semiografija.
Semela *grč.* (po nekim etimolozima u vezi sa slav. riječju *zemlja*) u starogrčkoj mitologiji »kći Kadmova, mati Dionizova po Zeusu, koji se na njezine molbe jednom u svom sjaju kao bog pojavio i time je svojim munjama ubio« (Senc, Grčko-hrvatski rječnik).
Semel scriptum, decies lectum *lat.* (*čit....* skrìptum... lektum) Jedanput pisano, deset puta pročitano (tj. budi oprezan u pisanim djelima).
semel pro semper *lat.* jednom za uvijek.
semem, -ema *grč.* (*isp.* semantika) značenje najmanjeg raščlanljivog oblika jezika (*v.* morfem).
semestar, -stra, *2. mn.* semestārā *lat.* (semestris *od* sex — šest + mensis — mjesec: šestomjesečni) vrijeme od pola (školske) godine, polugodište, poljeće; **semestre aestivum** (*čit....* estīvum) ljetni semestar; **semestre hibernum** — zimski semestar; *prid.* **semestarskī** *i* **semestralan,** -lna, -lno — šestomjesečan, polugodišnji.
semga, *2. mn.* -gī — vrsta ribe iz porodice lososa.
semi... *lat.* u složenicama znači: pol, napola; polu-; djelomično.
Semi *v.* Sammy.
Semićanin *v.* Semit.
semifinale, -ala, *mn.* -ali *lat.* (semi... + finis — svršetak) polufinale (izlučno natjecanje pretposljednjih parova u sportskim takmičenjima).
semikolon *lat.-grč.* (semi... + *isp.* kolon[2] 2) točka i zarez (;).
seminar, -ara *lat.* (seminarium — rasadnik) 1. oblik praktičnih vježbi studenata na visokim školama ili članova nekog naučnog kružoka; 2. sjemenište, bogoslovija; *prid.* **seminarskī; seminarist(a)** — sjemeništarac, student teologije, bogoslov; *isto i* **seminarac,** -arca, *2. mn.* seminārācā.
semiografija *grč.* (semeion — znak + grafo — pišem) nauka o muzičkim znacima, notama i dr.; pisanje nota uopće.
semiologija *grč.* (semeion — znak + logos — riječ, govor) 1. *med.* dio medicine koji pro-

učava znakove, simptome bolesti, isto što i simptomatologija; 2. uopće nauka koja proučava ponašanje različitih znakova unutar društva.

semiòtika, 3. -ci *grč.* (sēmeiotikē) u logici i lingvistici opća teorija znakova; ona »se bavi svime što spada u komunikaciju, jezikom, pokretima, načinom odijevanja, mitovima i ritualima, pravilima različitih igara, poezijom i umjetnošću. Ljudi komuniciraju znakovima, ne samo riječima, a znakova kojima se komunicira možemo naći svuda. Zato je semiotika tako široka znanost« (Umberto Eco, tal. teoretičar kulture).

semipermeabilìtet, -eta *lat.* polupropusnost, tj. sposobnost stanovitih naprava da neke tvari propuštaju a neke zadržavaju.

Semiràmida (*asir.* Sammuramat — »koja voli golubove«) legendarna asirska kraljica kojoj se pripisuju »viseći vrtovi« u starom Babilonu (sagradio ih je kralj Nebukadnezar) i osnutak samoga grada Babilona.

sèmiš *njem.* (sämisch) 1. mašću učinjena koža divokoze, jelena, srne; 2. *prid. indekl.* svijetlosmeđ, blijedožut (u boji jelenje kože).

Sèmīt, -íta (po imenu biblijskog *Sema,* najstarijega od sinova Noinih) — pripadnik nekoga semitskog naroda; obično se misli na Židove; *prid.* **sèmītskī; sèmītskī jèzici** — grupa jezika u koju spadaju babilonski, asirski, starohebrejski, fenički, aramejski i sirski, novosirski dijalekti, djelomice jezik Ajsora, arapski, stari etiopski (gejez), amharski — jezik suvremene Etiopije i neki drugi etiopski jezici; današnji izraelski zove se *ivrit;* **semitìzam,** -zma — 1. pojave karakteristične za Semite, za njihove jezike, civilizaciju, kulturu itd.; 2. težnja za okupljanjem Semita (misli se uglavnom samo na Židove) i za njihovim međusobnim pomaganjem; **semitològija** (*grč.* lógos — riječ, govor) — nauka o semitskim jezicima, o životu i kulturi Semita.

sèmiton *lat.-grč.* (semi... + *isp.* ton) poluton, poluglas.

sèmivers *lat.* (semi... + *isp.* vers) polustih.

semivòkal, -ála *lat.* (semi... + *isp.* vokal) *gram.* poluvokal, poluglas.

Sèmka, 3. -ki — *hipok. prema* Rasema *(v.).*

sèmlknedle *(mn. ž. r.) njem.* (Semmel — zemička + *isp.* knedl) jelo od tijesta i već gotovih zemičaka umiješenih zajedno i oblikovanih u okruglice.

sèmlprezle *njem.* (Semmel — zemička + *isp.* prezle) mrvice od isušenih i samljevenih zemičaka.

semper *lat.* (*akc.* sèmper) uvijek; **semper et ubique** (*čit.* ubìkve) — uvijek i svuda; **semper excelsior** (*čit.*...ekscèlzior) — uvijek više, uvijek prema gore; **semper fidelis** — uvijek vjeran, tvoj odani... (u zaključku pisama); **semper idem** (*akc.* sèmper ìdem) — uvijek isto; uvijek isti; **semper paratus** — uvijek spreman; **Semper dic verum, vacuam duc crimine vitam — Fer patienter onus, fac sapienter opus** *lat.* (*čit.*...dȉk...vàkuam dük krȉmine...pacijenter...fäk...) Uvijek govori istinu, ne čini zlih djela, strpljivo podnosi teret, razumno radi posao.

semplice *tal.* (*čit.* sèmpliče) *muz.* jednostavno.

sempreviva *tal.* »vječno živa«, biljka »čuvarkuća«, stolistka, gromovnik (po nar. vjerovanju čuva kuću od groma).

sèmsuz *tur.* (sen — ti + syz — bez, *doslovno* »bez tebe«) sebičnost, nepristupačnost, odbojnost; *isp.* sensuz.

sen[1], sena, *2. mn.* sēnā — japanska i sjevernokorejska novčana jedinica, stoti dio jena odn. vone *(v.).*

sen[2] — *skrać. za lat.* senior *(v.).*

Sen *franc.* (saint — svet) često kao prvi dio geografskih imena, npr. Sen Nazer (Saint Nazaire).

sèna (Cassia senna) — biljka iz istočnih krajeva što se mnogo upotrebljava kao sredstvo za čišćenje crijeva; *prid.* **senov** *(sènovo lišće).*

Sèna[1] — rijeka u Francuskoj (Seine) na kojoj leži Pariz; *prid.* **sènskī.**

Sena[2] — antičko ime za grad *Sienu* u Italiji; *isp* Syene.

senàbija *v.* sanabija.

sènār, -ára *lat.* (senarius) stih od šest jampskih stopa; *isp.* trimetar.

sènāt[1], -áta *lat.* (senatus *od* senex — starac) 1. najviše državno vijeće u staroj rimskoj republici; 2. gornji dom parlamenta u mnogim zemljama — u USA i drugdje; 3. vijeće, savjet (npr. *sudskī, sveučilīšnī* itd. *senat*); *prid.* **senàtskī; senàtor** — član senata, vijećnik, savjetnik; u nekim zemljama i visok činovnički položaj; *prid.* **senàtorov; senàtorskī.**

sènat[2], sènta *v.* sent.

senàtūr, -úra, 5. sènatūre *v.* senator (Vojnović).

senatus consultum *lat.* (*čit.* senàtus konzùltum) zaključak senata u starom Rimu koji je stvarno imao snagu zakona.

Senatus Populusque Romanus *lat.* (*čit.* Senàtus Populùskve Romànus) Senat i Narod Rimski (naziv rimske države); *skrać.* SPQR.

sèndvič, *2. mn.* sèndvīčā *engl.* (sandwich) 1. jelo od dva složena komada kruha s maslacem,

kobasicama ili drugim zakuskama između njih; 2. *prenes.* čovjek koji istodobno nosi dva plakata; jedan na prsima, a drugi na leđima; živa reklama (sandwichman); 3. *u sportskom jeziku:* stisak, škripac, »kliješta«, »škare«, više igrača na jednoga (»...po trojica igrača gostiju držala su jednoga našeg u sendviču«; *Novine*).

sendžīr *v.* sindžir.

sender *v.* sergen.

seneblet *njem.* (Senneblätter) senovo lišće, *v.* sena.

senectus *lat.* (*čit.* senektus) starost; **senectus ipse morbus** *lat.* (*čit.* senektus...) starost je sama (po sebi) bolest.

Senegal — republika na zapadnoj obali Afrike; glavni grad Dakar; **Senegalac,** -alca, *2. mn.* Senegalācā; *žen.* **Senegalka;** *prid.* **senegalskī.**

senes *lat.* starac.

senescencija *lat.* starost.

seněšal, -ala (*od lat.* senescalcus) upravitelj kraljevskog dvora, imanja i ceremonijala u nekadašnjoj Franačkoj; kasnije u Francuskoj visoki državni funkcionar različitog položaja i značaja.

senet, *2. mn.* senetā *tur.* (sened) pismena potvrda, ovjera, ovjerovljenje; isprava, dokument; **senetiti se,** -īm se — dati na ovjeru.

senex *lat.* (*čit.* seneks) starac.

senf, senfa *njem.* (Senf, *isp.* sinapis) gorušica, gorčica, slačica, muštarda (vrsta umaka); **Senffest** — *njem.* kuharsko natjecanje, »festival kulinarstva«.

senīj, -ija *pored* **senijum** *lat.* (senium) starost, staračka slabost.

Senija *tur.* 1. »prednji zub, sjekutić«; 2. »klanac, brežuljak«.

senīlan, -lna, -lno *lat.* (senilis *od* senex — starac) starački, osobito starački djetinjast, podjetinjio, oronuo, malaksao, ishlapio; **senílnōst,** -osti — staračka bolest (tjelesna i duševna) djetinjastost, oronulost, malaksalost, ishlapjelost, ostarjelost; *isto i* **senīlija.**

senior *lat.* (senior *komp. od* senex) 1. stariji čovjek; pretpostavljeni starješina; 2. za vrijeme feudalizma — krupni zemljoposjednik, koji je u biti imao vlast vladara nad stanovništvom koje je živjelo na njegovoj zemlji; 3. stariji član neke zajednice (sportske, školske i sl.); *prid.* **seniorov; seniorskī;** *žen.* **seniorka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; **seniorat,** -ata — 1. nasljedni red po kome imovinu (prijestolje) baštini najstariji; *isp.* majorat; 2. grupa starijih u nekoj društvenoj zajednici; *prid.* **senioratskī** — koji pripada najstarijem sinu po nasljednom pravu.

senium praecox *lat.* (*čit....* prekoks) prerano javljanje staračkih pojava u dobi kad se takve pojave obično ne javljaju.

senkfūs *njem.* (senken — spustiti, sniziti, ugnuti + Fuss — noga) spušteno stopalo; *isp.* platfus.

senkrūb *njem.* (Senkgrube) jama, rupa za zahodsku ili stajsku nečist, latrina.

senon, -ona (po departmanu Senones u Francuskoj) — *geol.* stepenica gornjokredne formacije u razvoju Zemlje (po francuskoj razdiobi).

se non e vero e ben trovato *tal.* (*akc.* se non e vero, e ben trovato) ako nije istinito, a ono je dobro smišljeno (izreka Giordana Bruna).

señor *španj.* (*čit.* senjor) gospodin, gospodar; **señora** — gospođa; **señorita** — gospođica.

sens commun *franc.* (*čit.* sans komen) zdrav razum, opće shvaćanje; *isp.* sensus communis.

sensimonizam, -zma — učenje francuskog socijalista-utopista Saint Simona (1760. do 1825) i njegovih sljedbenika (*v.* utopijski socijalizam).

sensus communis *lat.* (*čit.* senzus komūnis) zdrav razum, opće shvaćanje; *isp.* sens commun.

sensu stricto *lat.* (*čit.* senzu strikto) u uskom smislu; **sensu strictissimo** (*čit.* senzu striktisimo) najsažetije, u najužem smislu.

sensuz *tur.* (*isp.* sent + syz — bez) naokolo, zaobilazno, stranputice, nepravim putem; *isp.* semsuz.

sent *tur.* (semt) kraj; predjel; domovina, zavičaj; pravac, put.

Senta *germ.* »pomagačica«.

sentencija *lat.* (sententia) 1. izreka moralnog sadržaja, mudra pouka; poslovica, gnoma; 2. *pravn.* rješenje, odluka, presuda; 3. mnijenje, misao, smisao, značenje; pojam; *isto i* **sentenca,** *2. mn.* sentencā; *prid.* **sentencionalan,** -lna, -lno — poučan, mudar, misaon, jezgrovit, pun smisla, bogat pametnim mislima; *isto i* **sentenciozan,** -zna, -zno.

sentimen(a)t, -nta, *2. mn.* sentimenātā *lat.* (sentire — osjetiti) osjećaj, čuvstvo, osjećajnost, čuvstvenost; duboko duševno proživljavanje; **sentimentalan,** -lna, -lno — čuvstven, osjećajan, sklon »duševnim izljevima«; sladunjavo-nježan, podložan bolećivim raspoloženjima; *izv.* **sentimentalnost,** -osti; **sentimentalka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī — glumica koja predstavlja mlađahne sentimentalne djevojke; **sentimentalizam,** -zma — 1. sentimentalnost;

2. književni smjer u zapadnoj Evropi koji se u drugoj polovici 18. st. javio kao reakcija na racionalizam (*v.*); ističe osjećajnost kao mjerilo za karaktere i njihove postupke; **sentimentalizirati,** -izīram — ponašati se sentimentalno, biti u sentimentalnom stanju, odnositi se prema drugoj osobi osjećajno, plačljivo, čuvstveno; voditi ljubav bez težnje za seksualnim zadovoljenjem; *isto i* **sentimentalisati,** -šem.

sentīna *tal. v.* santina.

sentiš — u zagrebačkom govoru često (ponešto podrugljiva) zamjena za *sentimentalan (v.)*; **sentišnīk** — uživalac drogā (»pada u sentiment«).

sentīštvanskī *v.* Szent Istvan.

Senum est studere hortis et quaerere viridaria *lat.* Starci neka obrađuju vrtove i uzgajaju parkove (Matoš).

senza *tal.* bez (prijedl.); **senza dubbio** — bez sumnje; **senza fiori** — *muz.* bez ukrašavanja; *isto i* **senza ornamento; senza replica** (*čit....*replika) — *muz.* bez ponavljanja; **senza rigore di tempo** — *muz.* bez stroge podjele na taktove.

senzácija *franc.* (sensation, *isp. lat.* sentire — osjećati, ćutjeti) 1. osjećaj, osjet, dojam, utisak uopće; 2. silan utisak koji je neki događaj proizveo u javnosti; 3. događaj, vijest, koja izaziva nemir, uzbuđenje, zanimanje, pozornost, začuđenje; **senzacionālan,** -lna, -lno — koji pobuđuje senzaciju, koji je proračunan na senzaciju, koji izaziva živo zanimanje; uzbudljiv, dojmljiv, zapanjiv; *izv.* **senzacionalnōst,** -osti; **senzacionalìstičkī,** -ā, -ō — senzacionalan pod svaku cijenu, sračunan isključivo na skandale, uzbuđenja, izazivanje pa i stvaranje senzacija (ako ih nema).

senzāl, -ála, 5. senzāle *tal.* (sensale) mešetar; burzovni posrednik; *isp.* samsar; **senzàliti,** senzālīm — raditi kao senzal, mešetariti, trgovački posredovati.

senzibīlan, -lna, -lno *lat.* (sensus — osjećanje) veoma osjetljiv na fizičke i moralne utiske, tankoćutan, nježan, prijemljiv, osjećajan, čuvstven; *izv.* **senzibílnōst,** -osti; *isto i* **senzibilìtet,** -eta; **senzibìlist(a)** — čovjek pun senzibilnosti.

senzibilìzatori (*mn. m. r.*) *lat.* kemijske tvari što neke druge tvari osposobljuju za neku fotokemijsku reakciju.

senzitīvan, -vna, -vno *lat.* (sensus — osjećanje) osjetljiv; lako uzbudljiv; *izv.* **senzitívnōst,** -osti.

senzitomètrija *lat.-grč.* mjerenje osjetljivosti fotografskog materijala na svjetlost; **senzitometar,** -tra — sprava kojom se vrši to mjerenje.

senzoričan, -čna, -čno *lat.* (sensus — osjećanje) osjetan, sjetilan, čulan; *isto i* **senzōran,** -rna, -rno; *izv.* **senzornōst,** -osti.

senzuālan, -lna, -lno (sensus — osjećanje) sjetilan, ćutilan, čulan; koji ima sklonost za čulne užitke; puten, tjelesan, razbludan, sladostrastan; *izv.* **senzuálnōst,** -osti; **senzualìzam,** -zma — 1. filozofsko učenje koje za jedino vrelo spoznaje priznaje osjete; ako se osjeti razmatraju kao odraz objektivne stvarnosti, tada senzualizam vodi k materijalizmu; ako se osjeti otkidaju od objektivne realnosti i razmatraju kao sasvim subjektivna stanja svijesti, senzualizam se izrođuje u subjektivni idealizam; 2. čulnost, strastvenost, isto što i *senzualnost*.

senjēr, -éra *v.* senjor.

senjōr, -óra *španj.* (señor) gospodin, gospodar; **senjóra** — gospođa, gospodarica; **senjorìta** — gospođica; *isp.* sinjor.

Sep *njem.* (Sepp) *v.* Josip.

separabīlan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* separacija) koji se može odvojiti, odvojiv, rastavan, rastavljiv, razdvojan, razlučljiv.

separácija *lat.* (separatio *od* separare — razlučiti, rastaviti) odjeljivanje, odcjepljenje, razlučivanje, rastava, rastavljanje, rastanak, razdruživanje, razdvajanje, odjelitost, zasebnost, odvojenost, razdvojenost, izoliranost, osamljenost.

separāt, -áta *lat.* (separatus — izdvojen, izlučen) poseban otisak nekog članka iz revije ili knjige.

separātan, -tna, -tno (*isp.* separacija) — izlučen, odijeljen, izdvojen, odjelit, zaseban, odvojen, izoliran; **separātnī mīr** — mir što ga zaraćena država zaključi odijeljeno od svojih saveznika; **separātcug** *lat.-njem.* (Separatzug) poseban vlak (Krleža).

separatìzam, -zma *lat.* (*isp.* separacija) težnja za odcjepljenjem, za izdvojenjem, otpadnućem, rastavom i izlaskom iz neke (državne, vjerske) zajednice; **separatìst(a)** — pristaša separatizma; *žen.* **separatistkinja;** *prid.* **separatističkī** *i* **separatističan,** -čna, -čno.

separātor *lat.* (*isp.* separacija) aparat za mehaničko odjeljivanje tvrdih čestica iz žitkosti (npr. za odjeljivanje vrhnja od mlijeka, meda iz saća); centrifuga, vrcaljka; odjeljivač, odvajač, rastavljač, razlučivač, lučilac.

separe, -ea, *mn.* -ei, 2. separea *franc.* (separe) zasebna prostorija u nekom lokalu za goste

koji žele biti nesmetani (*isp.* chambre separee).

separírati, -pàrīrām *lat.* (separare) odijeliti, razlučiti, rastaviti, odcijepiti, razdružiti, razdvojiti, izolirati, osamiti, odstraniti, ukloniti; *isto i* **sepàrisati,** -šēm.

sèpet, *2. mn.* sèpētā *tur.* (sepet) koš, košara, košarica, košić, kotarica, korpa, korpica, krbulja, krto, rudnjak, saćura, sprtva, tavnik, vretenara; *isto i* **sèpetka,** 3. -ki, *2. mn.* sèpetkī; *umanj.* **sèpetić** *i* **sèpētak,** -tka, *2. mn.* sepētākā; *uveć.* **sèpetina; sepètli-sànduk** — kovčeg od šiblja pleten kao sepet; **sepètār,** -ára, 5. sepetāru — nosilac sepēta (obično u berbi grožđa), putunjdžija.

sepija[1] (*akc. i* **sèpija**) *grč.* (sēpía) 1. sipa (morska životinja); 2. crvenosmeđa slikarska boja koja se dobiva od sipe; *prid.* **sepijin** (*akc. i* **sèpijin**).

sèpija[2], *2. mn.* sèpijā *tur.* (sepi) 1. strojenje kože; 2. kaca za strojenje kože; lužnica.

sepolkrìstičkī *tal.* (sepolcro — grob) grobni, mrtvački.

sepsa, *2. mn.* sepsā *grč.* (sēpsis) opće zaraženje organizma zaraznim mikroorganizmima koji cirkuliraju po krvi; otrovanje krvi; *isp.* septičan.

septagon, -óna *lat.-grč.* isto što i heptagon *(v.)*.

septakord *lat.* (septem — sedam + *isp.* akord) akord od osnovnog tona, terce, kvinte i septime ili iz tri terce (sa septimom).

septàna *lat.* groznica koja se povraća svaki sedmi dan.

septàngulum *lat.* sedmerokut; **sèptangulāran,** -rna, -rno — sedmerokutan.

septem artes liberales *lat.* sedam slobodnih umjetnosti; *v.* artes liberales.

sèptembar, -bra, *2. mn.* sèptembārā *lat.* (september) mjesec rujan; deveti mjesec u godini (po značenju lat. riječi *septem* zapravo je *sedmi,* no valja naglasiti da su stari Rimljani do god. 153. pr. n. e. godinu računali od mjeseca marta, ožujka; prema tome je i *oktobar* prvotno bio osmi mjesec, *novembar* — deveti, a *decembar* — deseti; *prid.* **sèptembarskī** — rujanski.

septèmvir, -íra, 5. sèptemvire *lat.* (septem — sedam + vir — muž) član Stola sedmorice, nekad najvišeg suda u Hrvatskoj; *prid.* **septemvírov; septèmvirskī; septemvìrat,** -áta — čast i položaj septemvira.

septenàlan, -lna, -lno *lat.* (septem — sedam + annus — godina) sedmogodišnji.

septènār, -ára *lat.* (septem — sedam) stih od sedam slogova, sedmerac.

septènat, -áta *lat.* (septem — sedam + annus — godina) razdoblje od sedam godina, sedmoljeće.

sèptenij, -ija (*pored* **sèptenijum**) *lat.* isto što i septenat *(v.)*.

septentrionalan, -lna, -lno *lat.* (septem — sedam + triones — volovi, naziv za zviježđa Veliki i Mali Medvjed na sjevernom nebu) sjeverni.

sèptet, -éta *lat.* (septem — sedam) 1. kompozicija za sedam instrumenata ili za sedam ljudskih glasova; 2. skupina od sedam svirača ili pjevača.

sèptičan, -čna, -čno *grč.* (*isp.* sepsa) koji gnjije, koji je u svezi sa zaraznim mikrobima gnjiljenja, koji stvara trulež, gnoj, otrovanje; *isto i* **sèptičkī.**

septidi *franc.* sedmi dan dekade *(v.)*.

septilijun, -úna *lat.* (septimus — sedmi) broj (piše se brojkom 1 sa 42 nule); *isto i* **septiliōn,** -ona.

septima *lat.* (septima — sedma) *muz.* sedmi stupanj dijatonske skale.

Sèptīmije *lat.* (septimus) »sedmi« (ime koje se nadijeva sedmom djetetu).

septína *lat.* (septem — sedam) *poet.* kitica od sedam stihova.

sèptola *lat., muz.* figura od sedam tonova koja ima vrijednost četiriju, šest ili osam tonova.

Septuagesima *lat.* (*čit.* Septuagèzima) deveta nedjelja (otprilike 70 dana) prije Uskrsa; *kod nas:* Sedamdesetnica.

Septuaginta *lat.* (sedamdeset) grčki prijevod Svetoga pisma (Starog zavjeta) nastao u 3. st. n. e. u Aleksandriji (prema legendi izvršila su taj posao 72 učenjaka i po tome tom djelu ime).

septum *lat.* opna, pregrada; **septum auris** — bubnjić u uhu.

septuplírati, -tùplīrām *lat.* (septem — sedam) usedmerostručiti.

sepulcri violatio *lat.* (*čit.* sepùlkri violàcio) povreda, oskvrnuće groba.

Sequana *lat.* (*čit.* Sekvàna) antičko ime za rijeku *Seine* u Francuskoj.

sequens *lat.* (*čit.* sèkvens) slijedeći; *množ.* **sequentes** (*čit.* sekvèntes).

ser[1] *v.* sir.

ser[2] — kraće umjesto meser *(v.)*.

sèraf, *2. mn.* sèrafā *hebr.* (»gorući«, »plameni«) anđeo najvišeg reda (sa tri para krila) između devet korova anđeoskih (po nauci crkve); *isto i* **serafim,** -íma, 5. serafime *i* **seràfin,** -ína, 5. sèrafine; *prid.* **sèrafskī** *i* **seràfički, seràfimskī** *i* **seràfinskī.**

seràhor *v.* saraor.

seraj *v.* saraj.
Serapionova braća (Serapionovy brat'ja) ruska književna grupa osnovana god. 1921. (najpoznatiji članovi: Vsevolod Ivanov, Mihail Zoščenko, Nikolaj Tihonov); članovi su joj se prvotno odupirali podređivanju umjetnosti neposrednim zadacima klasne borbe i praktične politike, no oko god. 1930. grupa se raspala; ime po pustinjaku Serapionu iz djela *Serapionova braća* (Serapionsbrüder) njemačkog romantičarskog pisca E. Th. A. Hoffmanna (1776—1822), koji je nadahnuo i francuskog skladatelja (njemačkog podrijetla) Jacquesa Offenbacha (1819—1880) za operu *Hoffmannove priče*.
Serapis — egipatsko božanstvo podzemnih duša; **serapej** — hram Serapisov.
serasker *tur.* (*isp. perz.* ser — glavar + *tur.* asker — vojnik) 1. vojskovođa, vojvoda, vrhovni komandant; 2. ministar vojske u Turskoj; *isto i* **seraščer.**
serat, seratlija (*pored* **serhat, serhatlija** *v.*).
serbez (*pored* **serbes**) *tur.* (serbest) slobodan, bez straha, bezbrižan; nezavisan, samostalan; *isto i* **serbezan,** -zna, -zno; **serbestvo** — bezbrižnost, sigurnost; slobodno ponašanje, neusiljenost, odvažnost, neustrašivost.
serbus *v.* servus.
serdar, -ara, 5. serdare *i* -aru *tur.* (serdar) 1. zapovjednik, vojskovođa, vrhovni komandant; 2. nekad engleski zapovjednik egipatske vojske; 3. nekad u Crnoj Gori zapovjednik čete ili nahijski starješina; glavar, poglavar uopće; 4. za vrijeme mletačke uprave u Dalmaciji počasni naslov za zasluge stečene u borbama protiv Turaka; također i niži oficirski čin; *prid.* **serdarov** *i* **-arev; serdarskī;** *uveć.* **serdarina; serdarica** — žena serdarova; **serdarija** — područje jednog serdara; **serdarstvo** — čast i položaj serdara.
serdžada, serdžaza *v.* sedžada.
serden *tur.* (sergen) 1. stolica; 2. *v.* sergen; *isto i* **serđer.**
Serena *lat.* »vedra«, »jasna«.
serenada *tal.* (serenata) 1. u poeziji srednjovjekovnih trubadura — pozdravna večernja pjesma koja se pjevala na otvorenom; 2. u Italiji i Španiji serenada je poprimila karakter ljubavne pjesme i pjevala se uz pratnju žičanog instrumenta; 3. muzičko djelo koje ima karakter takve pjesme; 4. u običnom govoru isto što i podoknica, »štendhen« (*v.*).
Serenissima *lat.* (*akc.* Serenìsima) *hist.* titula Mletačke Republike (»Prejasna«, »Prevedra«; u našim starim aktima).
serežanin, *mn.* -āni *franc.* (sergeant) žandar u nekadanjoj Vojnoj krajini; *u širem smislu:* vojnik uopće (kod Krleže: vojničina); *kasnije:* poljski čuvar, poljar.
serf *v.* surf.
serge *v.* serž.
sergeant *v.* seržant.
Sergej *v.* Sergije.
sergen, *2. mn.* sergenā *tur.* (sergen, sergin) zidni ormar u kojem se drži posteljina.
sergija, *2. mn.* sergījā *tur.* (sergi) 1. sve što je prostrto po zemlji, npr. sag, ćilim, prostirač; 2. privremena prodavaonica na otvorenom; 3. izložba.
Sergije *lat.* »stražar«.
serhat, *2. mn.* serhatā *tur.* (serhad) međa, granica, granična oblast, krajina, pogranično područje; **serhatlija** — graničar, krajišnik; *prid.* **serhatlījskī** (*pored* **serat, seratlija, seratlijskī**).
serigrafija *lat.-grč.* način štampanja s pomoću svilene tkanine.
serija *lat.* (series — red, vrsta, povorka) 1. skupina ili niz predmeta savršeno istolikih ili takvih koji imaju neka zajednička obilježja: uzastopni niz nečega; *uopće:* red, spoj, vrsta, slijed, grupa, lanac, skup, povezani slojevi; 2. niz (televizijskih) filmova povezan istim nosiocima radnje ili istom tematikom; *isp.* serijal; *prid.* **serījskī** — načinjen u serijama po određenom standardu, nanizan, u slijedu, ulančen, lančan, povezan, slojevit, poredan; **serījskī film** — film u nastavcima.
serijal, -ala *engl.* (serial) književno djelo, radio-emisija, televizijska izvedba u nastavcima.
serijelna muzika — »kompozitor najprije ustvrđuje oblik 'serije', tj. konstruira niz tonova odredujući sve njihove značajke (visinu, ritmičku vrijednost, boju, stupanj dinamike i dr.). U toku kompozicije ta se serija tada ponavlja u različitim kombinacijama« (Leksikon JLZ); jedan je od prvih serijelnu tehniku primijenio poljski kompozitor Tadeusz Baird god. 1955.
serio *tal., muz.* ozbiljno, teško, mirno.
seriozan, -zna, -zno *lat.* (serius — zbiljski) ozbiljan, svečan, trijezan, trezven, promišljen, sređen, smiren, staložen; značajan, važan; pravi, istinit, zbiljski; kome se može vjerovati; *izv.* **serioznost,** -osti.
serkl *franc.* (cercle) 1. krug, društvo, skup, udruženje; **držati serkl** — skupiti uzvanike oko sebe i razgovarati s njima; 2. prvi redovi parketa (u kazalištu).
sermija, *2. mn.* sermījā *tur.* (sermaye) 1. imanje,

imovina; kapital; 2. blago, stoka, domaće životinje uopće.
sermo *lat.* govor; **sermo pedestris** — pješački govor, tj. govor u prozi; **sermo plebeius** (*čit.*...plebejus) — običan, pučki govor; **sermo rusticus** (*čit.*...rūstikus) — seljački govor; **sermo urbanus** — gradski govor; **sermo vulgaris** — običan, prost, nekultiviran govor.
serològija *lat.-grč.* (*isp.* serum + logos — riječ, govor) nauka o biologijskim svojstvima seruma; *prid.* **seròloškī.**
seroterápija *lat.-grč.* (*isp.* serum + terapija) liječenje serumima.
serotònīn, -ína *lat.-grč.* (*isp.* serum) prirodni sastojak krvi i različitih tkiva, osobito moždanog, koji vrši važnu fiziološku ulogu.
sero venientibus ossa (*akc.* sēro venijentibus ōsa) *lat.* *v.* tarde venientubus ossa.
seróza *lat.* tanka kožica na unutarnjim organima odn. na tjelesnim šupljinama.
seròzan, -zna, -zno *lat.* (serum — surutka) 1. koji je od surutke; 2. sličan serumu (*v.*); 3. nalik na sukrvicu, sukrvičan, sukrvičav, vodnjikav.
Sèrpens *lat.* Zmija, zviježđe na južnoj nebeskoj polutki.
sèrpent, *2. mn.* serpenāta *lat.* (serpens, 2. serpentis — zmija) vrlo stara glazbena duhaljka (zmijastog oblika).
serpentàrīj, -ija (*pored* **serpentàrijum**) *lat.* (serpens, 2. -entis — zmija) poseban odjeljak u zoološkim vrtovima i sl. gdje se uzgajaju zmije; zmijinjak.
serpèntīn, -ína *lat.* (serpens, 2. -entis — zmija) žut, prljavozelen ili smeđ mineral (kamen); upotrebljava se uglavnom za gradnju (ime po zmijolikim vijugama kojima je prožet); bijele vlaknaste vrste služe kao vatrostalni materijal (azbest).
serpentína *lat.* (serpens, 2. -entis — zmija) 1. vijugava (uska) staza na gorskim obroncima; zmijolik put za lakši uspon na uzvisinu; *u našim rječnicima:* zavojica; zavijavnik; 2. klupko uske raznobojne papirne trake koja se baca među plesače za vrijeme plesa, maskerada ili karnevala u svrhu stvaranja što veće gužve; kod nas u upotrebi i prijevod: »zmija«.
sèrpes *v.* herpes.
sersàm, -áma *tur.* konjska orma; *isto i* **sersàn,** -ána.
sersò, -òa, *mn.* -òi, 2. sersōā *franc.* (cerceau — obruč) igra obručima koji se štapićem bacaju uvis, a drugi ih igrač dočekuje na isto takav štapić; istim se imenom nazivaju i obruči i štapići kao potrepštine za tu igru.
sert *prid. indekl. tur.* (sert) tvrd, čvrst; oštar, jak, žestok, ljut (npr. duhan); opor, hrapav, grub, surov; strog, nagao, prijek, nabusit; nemiran, uzburkan (npr. more); *isto i* **sertli.**
sèrti *engl.* u govoru starijih ljubitelja (i igrača) tenisa isto što i *thirty* (*v.* terti).
sertifikat, -ata *v.* certifikat.
sèrum *lat.* (serum — surutka) 1. surutka krvi; sukrvica; tekući dio krvi, mlijeka ili dr. životinjskih sokova nakon zgrušavanja; 2. krvna voda životinja ili ljudi poslije infekcioznih bolesti; preparirana služi kao lijek koji se daje injekcijama u krv; *prid.* **sèrumskī; sèrumska bòlest** *v.* anafilaksija.
Sèrvācije *lat.* »spaseni«.
sèrvāl, -ála *lat.* vrsta velike afričke mačke, slične leopardu.
sèrvej *v.* survey.
serventéza *v.* sirventeza.
sèrver *engl.* (server) igrač koji servira kod tenisa, ping-ponga i sl.; *isp.* servis 2.
Sèrver *tur.* »gospodin«, »starješina«, »velikan«.
service *v.* servis.
Sèrvije *v.* Servacije; **Sèrvije Tùlije** — legendarni kralj u starom Rimu (pripisuje mu se razvrstanje građana prema imovinskom cenzusu).
servijèta, *2. mn.* servijētā *franc.* (serviette) ubrus, salveta.
servílac, -lca, 5. sèrvīlče, *2. mn.* sèrvīlācā (*isp.* servilan) u najnovije vrijeme stvoren izraz za »ropsku dušu«, puzavca, ljigavca, gmizavca, udvoricu itd.
sèrvīlan, -lna, -lno *lat.* (servilis *od* servus — rob) robovski, ropski; puzav, ponizan, pokoran, podložan, podlo-udvoran; **servílnōst,** -osti — ropska poniznost, niska udvornost, ropska uslužnost, ropska puzavost; *isto i* **servilizam,** -zma.
servi pro nullis habentur *lat.* robovi se drže za ništa (po antičkom zakonodavstvu **servus est res** — rob je stvar i s njim se postupa kao sa stvarju).
servírati, sèrvīram *lat.* (servire — služiti, biti na službu) 1. prostrijeti stol; 2. poslužiti (jelom), podvoriti; iznijeti posudu na stol; 3. izvršiti servis 2. (kod tenisa, ping-ponga), počinjati igru.
sèrvīrka, 3. -ki, *2. mn.* -kī — žena koja servira, konobarica, kelnerica, šankerica.
servirtiš *njem.* (*isp.* servirati + Tisch — stol) stolić za posluživanje pri jelu (manji stolić koji se stavlja pored velikog da se na njemu raspoređuje hrana prije nego se stavi na stol).
sèrvis, -ísa (*akc. i* **sèrvis,** servisa, *2. mn.* sèrvīsā) *franc.* (service) 1. posluživanje, usluga, služe-

nje, služba; 2. dvorba, dvorenje kod stola i nagrada za taj posao (npr. konobaru); 3. stalna služba prometnih sredstava na nekoj pruzi (**auto-sèrvis**); 4. početni udarac lopte (u tenisu, ping-pongu); 5. *v.* serviz; **baka-sèrvīs** — pomalo šaljiv naziv, stvoren u posljednje vrijeme, kao oznaka da mladi bračni parovi ne mogu — jer su oboje zaposleni — odgajati i čuvati svoju djecu, nego tu dužnost preuzimaju bake; *prid.* **sèrvīsnī** (*sèrvīsnā služba, sèrvīsnā radionica* i sl.).

servisírati, -vìsīrām — dati automobil na propisani pregled u servisu odn. dati ga na popravak, pranje, podmazivanje i sl.; ovo se značenje proširuje i na sve druge slične poslove s kućanskim aparatima.

Serviticium *lat.* antički naziv za *Bosansku Gradišku.*

servìtūt, -úta *lat.* (servitus, 2. -utis *od* servire — služiti) *pravn.* pravo služnosti, tj. pravo upotrebe tuđe stvari u izvjesnom pravcu, tako: servitut prolaza, provoza preko tuđeg zemljišta, ili pravo ograničavanja vlasnika u potpuno slobodnom vršenju njegovih prava, npr. zabranom da više podigne kuću, da zastre pogled ili svjetlo itd.; *prid.* **servìtūtnī, servìtūtskī.**

sèrvīz, -íza (*isp.* servis) — garnitura, potpun broj pribora za jelo, za čaj i sl. (obično šest noževa, vilica i žlica, šest šalica i tanjurića itd.).

servomehanìzam, -zma *lat.-grč.* uređaj za upravljanje nekim mehanizmom, ponajviše uz istodobno pojačanje upotrijebljene snage (primjena u kibernetici, automaciji, u upravljanju teškim motornim vozilima).

servomòtōr, -óra — pomoćni motor (sa svim potrebnim dodacima) koji se automatski uključuje u upravljanje i reguliranje pogona.

servus *lat.* (*akc.* sèrvus) 1. rob, sluga (**servus humillimus** — preponizni, najponizniji sluga); 2. a) vrsta (intimnog) pozdrava; b) blagonakloni odzdrav; 3. *kao pril.* krasno! divno! (u ironičnom smislu *isp.:* No, servus...*ili:* To ti je servus-društvo).

servus est res *v.* servi pro nullis...

servus servorum Dei *lat.* sluga slūgū božjih (tako pape nazivaju sebe u službenim spisima).

sèrž *franc.* (serge) rebrasta tkanina za postavu muških kaputa.

sèržant, *2. mn.* sèržānātā *franc.* (sergent) podoficirski čin u nekim vojskama, narednik.

sès *tur.* (ses) glas.

sèsam *v.* sezam.

sèsija, *2. mn.* sèsījā *lat.* (sessio — sjedenje) 1. period rada, zasjedanja predstavničkih organa, suda, znanstvenih ustanova, društava, čiji se sastanci održavaju periodički (npr. sesija Narodne skupštine, javna sesija suda, ispitna sesija); 2. zemljište, posjed, imanje; *prid.* **sèsījskī; sesìjāš**, -āša — posjednik, uživalac sesije 2.

sesílan, -lna, -lno *lat.* (sessilis) sjedilački; čvrsto prirastao uz podlogu (*isp.* bentos).

sestèrcīj, -ija *lat.* (sestertius) sitan novac u starom Rimu, 2 i $^1/_2$ asa (*isp.* semis tertius — pola trećega).

sestetto *tal., v.* sekstet.

sestína *tal.* (sestina) 1. kitica od šest stihova; 2. pjesma od šest kitica.

sèš *franc.* (seiche) periodična promjena nivoa vode u jezerima ili morima, tzv. stojni val (na jednoj se obali jezera površina vode uzdiže, a na suprotnoj opada); *isto i* štiga.

sèt, sèta *engl.* (set) 1. odsjek igre u tenisu, ping-pongu i dr.; 2. mala servijeta kao podloga ispod tanjura umjesto stolnjaka; 3. konstrukcija izgrađena za snimanje filma, obično bez jednoga zida (filmska scena); 4. garnitura, komplet, pribor, zbirka; 5. tipografski slog.

Sèt — 1. u staroegipatskoj mitologiji bog tame i zla, ubojica brata Ozirisa; 2. prema *Bibliji* četvrti sin Noin (umjesto Hama).

sete bàndijere (kod Krleže *tal.* **sette bandiere**) *v.* bandijera.

setečènto *tal.* (settecento) književnost i kultura 18. stoljeća; **setečèntist(a)** — književnik i umjetnik iz doba setečenta.

setèmana *tal.* (settimana) sedmica, tjedan, nedjelja dana (Vojnović).

sèter *engl.* (setter) vrsta dugodlakih lovačkih pasa (ptičar); ime odatle što se mogu naučiti da se ukoče (*engl.* set — ukrutiti se) kad primijete divljač.

sètlment *engl.* (settlement) gradska četvrt u kolonijalnoj zemlji gdje stanuju i kojom upravljaju stranci; naseobina, naselje, kolonija.

settecento *v.* setečento.

SEV — *skrać. za rus.* Sovjèt ekonomíčeskoj vzajmopòmošči, tj. Vijeće za ekonomsku uzajamnu pomoć; organizacija za ostvarivanje šire ekonomske suradnje među zemljama tzv. Istočnog bloka i usklađivanje dugoročnih planova razvoja zemalja članica (od osnutka god. 1949. članice su: SSSR, Bugarska, Mađarska, Poljska, Rumunjska i ČSSR, a kasnije su pristupile Albanija i Demokratska Republika Njemačka).

sèvāp, -ápa (*pored* **sèvab**, -ába) *tur.* (sevap) 1. dobročinstvo, zadužbina, zaslužno djelo,

bogougodni čin; 2. božja nagrada za dobro djelo; *prid.* **sevapli; sevaplija** — dobročinitelj, izvršitelj zaslužnog djela, dobrotvor.

sevast *grč.* (sebastos) »uzvišeni«, titula koja je kod Grka odgovarala rimskoj tituli »augustus« i pridijevala se imenima bizantinskih careva; kasnije i naslov visokih državnih službenika.

sevastokrator *grč.* (sebastos — uzvišen, carski + krateō — vladam) 1. u srednjem vijeku — visoki državni dostojanstvenik (u Srbiji, Bizantu); 2. zapovjednik stanovitog dijela vojske.

Sevda *tur.* »crna«, »garava«.

sevdah, -aha, *mn.* -asi *tur.* (sevda) ljubav, milovanje, ljubavna čežnja, strast, zanos, vatrena želja, duboko nagnuće, žarka sklonost; ljubavna patnja, uzdisanje; **karasevdah,** -aha — sjeta, tuga, potištenost, turobnost, snuždenost, melankolija; **sevdalija** — 1. zaljubljenik; 2. pjevač sevdalinki; *prid.* **sevdalījskī; sevdālinka,** 3. -ci, *2. mn.* sevdalīnkī *i* sevdalinākā — ljubavna pjesma tugaljivog i čeznutljivog ugođaja (sa snažnim istočnjačkim muzičkim motivima); **sevdaluk** — zaljubljenost; **sevdi** — *prid. indekl.* — voljeni, ljubljeni, zaljubljeni; **sevdisati,** -šem — biti zaljubljen; gorjeti ljubavnom čežnjom; uzdisati; *isto i* **sevdalisati,** -šem *i* **sevditi,** -īm.

sevep, *2. mn.* sevepā *tur.* (sebep, sebeb) uzrok, razlog, povod; *kao pril.:* poradi, zbog; **sevepli** — sretne ruke, kome sve uspijeva.

severīn, -ína *v.* seferin.

Severīn, -ína, 5. Severīne *lat.* »strogi«.

sevli *prid. indekl. tur.* vitak, uzrastan, visok.

Sevlija *tur. (žen. ime)* »čempres« (*isp.* selvija).

sevrskī porculān — vrsta finog porculana kakav se izrađuje u gradu Sèvresu (između Pariza i Versaillesa); **sevrskī ugovor** — mirovni ugovor Antante s Turskom poslije prvoga svjetskog rata (1920); Turska je ratovala na strani Centralnih sila *(v.).*

sevte *v.* sefte.

Sexagesima *lat.* (*čit.* Seksagezima) osma nedjelja (otprilike 60 dana) prije Uskrsa; *kod nas:* Šezdesetnica; *isp.* seksagezimalan.

sex-appeal *v.* seksepil.

sex horas dormire sat est iuvenique senique, septem do pigris, nulli concedimus octo *lat.* (*čit.* seks...juvenïkve senïkve...koncedimus okto) šest je sati spavanja dosta mladu i staru, sedam nek lijenčina spi, nikom ne dopuštam osam.

sextidi *franc.* (*čit.* sekstidī) šesti dan dekade *(v.).*

sextilis *lat.* (*čit.* sekstīlis) šesti (kasnije osmi) mjesec starorimskog kalendara (odgovara našem kolovozu).

sexus *v.* seksus.

sex-writer *engl.* (*čit.* seks-rajter) pisac ljubavnih romana.

sexy *v.* seksi; **sexy-shop** *engl.* (*čit.* seksi šop) kazališno djelo sa »skliskim« sadržajem, drama »pornić«.

Seychelles *v.* Sejšelski Otoci.

sezam, sezama, *2. mn.* sezāmā *grč.* (sesamon, *tur.* susam) orijentalna biljka s jajolikim žutim sjemenom; služi (kuhana ili pržena) za jelo i za proizvodnju masnog i slatkog (**sezamovog)** ulja, nalik na bademovo; **Sezame, otvori se!** — čarobna formula iz istočnjačkih priča »1001 noć« za otvaranje vrata do tajnog blaga.

sezanizam, -zma — po francuskom slikaru Paulu Cezanneu (1839—1906) nazvan impresionistički pravac u slikarstvu.

sezona *franc.* (saison) 1. godišnje doba; dio godine; 2. glavno vrijeme rada (u kazalištu, u trgovini itd.); **sezonskī** — dobni, koji se odnosi na sezonu; **sezonskī pogon** — u izvjesno doba godine povećana potreba radne snage; **sezonskī rad** — rad koji se vrši samo u određeno godišnje doba (poljski radovi, zidarski posao itd.); *odatle:* **sezonac,** -onca, *2. mn.* sezonācā — sezonski radnik (u žetvi, u berbi i sl., u hotelijerstvu).

SF — automobilska oznaka za *Finsku* (Suomi, Finland).

sf — *muz. skrać. za* sforzando, sforzato *(v.).*

sfalerīt, -íta *grč.* (sfaleros — škodljiv, opasan) *miner.* cinkov sulfid.

sfera *grč.* (sfaīra — lopta) 1. kugla, površina kugle; 2. *prenes.* područje, domašaj, domena, djelokrug, sredina, okolnosti; 3. *poet.* nebo, nebesa; nadzemaljski svjetovi, krajevi (*tzv.* više sfere); **sfera utjecaja** — teritorij ili dio teritorija poluzavisne države koja se faktično nalazi pod političkim i ekonomskim utjecajem imperijalističke države; 4. kao drugi element u složenicama označuje zonu, pojas, sektor, područje, oblast i sl. (*atmosfera, stratosfera* itd.); *prid.* **sfernī,** -ā, -ō; **sferna dužina** — najkraća spojnica dviju točaka kugline površine; **sferna geometrija** — dio stereometrije koji proučava kuglinu površinu i njezine elemente (lukove, sferne kutove, trokute) kao i njihove međusobne odnose.

sferičan, -čna, -čno (*isp.* sfera) obal, okrugao, kuglast, krugolik, poput kugle, smješten na površini kugle; **sferična stakla** — prozirna

stakla, omeđena okruglim površinama; *isto i* **sferički.**

sferòid, -ída *grč.* (*isp.* sfera + eidos — lik, izgled) tijelo slično kugli (npr. zemaljska kugla nije sfera nego sferoid, jer je spljoštena na polovima); *prid.* **sferòīdan,** -dna, -dno.

sferokristàli *(mn. m. roda) grč.* (*isp.* sfera + kristal) homogene kristalne tvorevine s radijalnim (zrakastim) žilicama i okruglastom površinom; sastavni dijelovi sferolíta *(v.).*

sferolíti *(mn. m. roda) grč.* (*isp.* sfera + líthos — kamen) okrugle rudne tvorevine različitih imena (s obzirom na građu ili narav sastavnih dijelova).

sferometar, -tra *2. mn.* sferometārā (*isp.* sfera + metar) 1. *u geometriji:* sprava za pronalaženje promjera kugle; 2. *u optici:* sprava za određivanje oblika leće, sočiva.

sfigmograf *grč.* (sfygmós — bȉlo + grafō — pišem) sprava za mjerenje bȉla, pulsa; pulzimetar; **sfigmomanometar,** -tra (*isp.* manometar) — sprava za mjerenje krvnog tlaka.

sfinga, 3. -gi *grč.* (sfinx, 2. sfingós) 1. u starom Egiptu kamena figura ležećega lava s čovječjom glavom; 2. *mitol.* kod starih Grka — bajoslovno krilato (žensko) biće, sprijeda djevojka, straga lav, koje je davilo i morilo ljude; priča je smještа na prilaz gradu Tebi, gdje je od svakog prolaznika tražila da riješi njezinu zagonetku; obično nije dobivala pravog odgovora, pa je odgonetača proždirala; kralj Kreont proglasi da će onoga tko Tebu riješi te nevolje oženiti svojom sestrom Jokastom i učiniti ga tebanskim kraljem; naišao je Edip *(v.)* i uspješno riješio zagonetku, na što se neman srušila s hridine i ubila (po drugim pričama ubio ju je Edip); zagonetka je glasila: »Ujutro ide na četiri noge, o podne na dvije, a podveče na tri; od svih stvorova jedini taj mijenja broj nogu, u upravo kad ih ima najviše, najmanja je snaga i brzina njegovih udova«; odgovor Edipov glasio je: »Tvoja je zagonetka — čovjek; on u jutro svoga života, dok je još slabo i nejako dijete, hoda na svoje dvije noge i dvije ruke (puzi); kad ojača, onda o podne svoga života hoda samo na svoje dvije noge; pod večer svoga života, kao starac, uzima u pomoć štap kao treću nogu«; 3. *prenes.* zagonetno biće; zagonetka uopće; 4. vrsta velikog leptira; *isto i* **sfinks,** sfinksa *(m. roda);* **sfingoīdan,** -dna, -dno — nalik na sfingu (Krleža); **sfingòvit** — zagonetan (Matoš).

sfinkter *grč.* (sfingō — stežem, zatvaram) mišić stezač, zatvarač (na mjehuru, na guznom crijevu).

sforzando *tal.* (*akc.* sforcando) *muz.* pojačano, naglašeno; *skrać. sf i sfz; isto i* **sforzato** (*akc.* sforcàto).

sfràgida, *2. mn.* sfrāgīdā *grč.* (sfragís, 2. -īdos — pečat) kratka autobiografska bilješka koju su u nekoliko završnih stihova kakve zbirke svojih pjesama davali o sebi antički pjesnici (na taj su način kao udarali pečat svome djelu i ostavljali zapise o sebi).

sfragìstika, 3. -ci *grč.* (sfragís, 2. -īdos — pečat) pomoćna historijska disciplina koja proučava pečate; *isp.* sigilografija; *prid.* **sfragìstički.**

sfumato *tal.* (*akc.* sfumàto) *u slikarstvu* nejasno, mutno, s postepenim prijelazima; osjenčano.

sfùndati, -ām (*isp.* fundati) — ubiti, uništiti.

sfušàriti, sfušārīm (*isp.* fušer) pokvariti, upropastiti; *isto i* **sfùšati,** -ām.

SGP — automobilska oznaka za *Singapur.*

sgrafito *tal.* (*čit.* zgrafìto) slika ugrebena u žbuku ili u gips.

's Gravenhage — nizozemsko ime za grad *Haag.*

sh — *skrać. za* shilling.

shake *engl.* (*čit.* šejk) »tresenje, drmanje, drhtanje«; društveni ples nastao u Engleskoj i u Americi i proširio se na čitav svijet; pleše se u paru ili individualno u grupi, partneri se ne drže, pokreti su impulsi kroz čitavo tijelo koje se trza u svim mogućim pravcima; potpuna improvizacija, bez određene sheme koraka, na beat-muziku (slično kao u plesovima primitivnih naroda dolazi do ludila, mahnitanja i besvijesti).

shakehands *engl.* (*čit.* šejkhendz) rukovanje (Matoš).

Shakespeare, -ea (*čit.* Šekspīr, -íra *ili* Šekspīr, Šekspīra) — najveći engleski i jedan od najvećih dramatičara svih vremena (1564—1616); *prid.* **Shakespeareov** (Šekspírov *ili* Šekspīrov); **šekspírskī; šekspīrskī** *(v.).*

shampoon *v.* šampon.

shamrock *engl.* (*čit.* šemrok) žućkasta djetelina (osobito kao znak u irskom grbu).

shangtung *v.* šantung.

shàrčiti, -īm (*isp.* harč) — potrošiti.

shawl *v.* šal.

shelf *v.* šelf.

shèma *grč.* (schēma, 2. -atos — lik, oblik, držanje, vanjština) 1. slika ili opis u općenitim, osnovnim crtama; 2. prethodna skica, nacrt, plan, obris; 3. apstraktan, pojednostavnjen prikaz ili izlaganje nečega; 4. uzorak, šablona, obrazac; predložak; *prid.* **shemàtičan,** -čna, -čno *i* **shèmatskī** — 1. prikazan

u općim crtama; koji daje samo općenitu sliku; 2. koji ima oblik ili karakter sheme; **shematizam,** -zma — 1. pojednostavnjenje prikaza; 2. sklonost mišljenju u gotovim shemama; 3. *v.* šematizam; **shematizírati,** -izīrām — razmatrati nešto u općim, osnovnim crtama, prikazivati nešto u pojednostavnjenom obliku; svoditi nešto na shemu, šablonizirati, sistematski poredati; *isto i* **shematizovati,** -ujēm.

shemògraf *grč.* univerzalna pisaljka (piše po svim materijalima: keramici, staklu, celofanu, plastici, kovini, drvetu).

Shenyang — novo ime grada *Mukdena* (Mandžurija).

shere *v.* škeri.

sherif *v.* šerif.

Shèrija — kod Homera izmišljeno ime za otok na sjeverozapad od Odisejeve Itake (stanovnici *Feačani*); misli se da je riječ o Krfu (u staro doba *Kerkira*).

Sherlock Holmes (*čit.* Šerlok Holmz) ime nosioca radnje u kriminalističkim romanima engleskog pisca Conana Doylea; sinonim nedostiživog detektiva, najvećeg majstora u svom poslu; *isp.* Rip Kirby; *prid.* **sherlockholmski** (Vlad. Čerina).

sherry *engl.* (*čit.* šeri) bijelo vino (po engl. izgovoru grada *Xeresa* odn. *Jereza* u španjolskoj pokrajini Andaluziji) (Begović).

shilling *v.* šiling.

shimmy *v.* šimi.

shìmnik, *mn.* -ci *grč.* (*isp.* shema, *novogrč.* schima) monah koji je primio shimu, tj. viši monaški stupanj koji od posvećenoga zahtijeva izvršavanje strogih asketskih pravila.

shire *engl.* (*čit.* šajer) grofovija, administrativno-teritorijalna jedinica u Engleskoj (npr. *Hampshire, Yorkshire*).

shistosomijàza *v.* bilharzija.

Shiva *v.* Šiva.

shizma *v.* šizma.

shizofrènija *grč.* (schízō — cijepam + frēn — duša, razum) duševna bolest koju karakterizira postepeno opadanje umne djelatnosti i narušavanje povezanosti psihičkih procesa, rascjep ličnosti, raskidano mišljenje, poremećaji u raspoloženju i osjećajnom životu; javlja se u mladenačkoj dobi i često označuje nazivom »mladenačko ludilo«; **shizofrènik** *i* **shizofrèničār** — tko pati od shizofrenije; *žen.* **shizofrènikinja** *i* **shizofrèničārka;** *prid.* **shizofrènički; shizoid,** -ída (*isp. grč.* eidos — oblik, lik) duševno rastrojen čovjek, nalik na shizofrenika; *prid.* **shìzoīdan,** -dna, -dno (Krleža).

shìzotīman, -mna, -mno *grč.* (*isp.* shizofrenija + thymos — ćud) *med.* koji je sklon shizofreniji ali još nije obolio.

Shkodra (*čit.* Škodra) — albansko ime za grad Skadar.

sholàstika *v.* skolastika.

sholije, sholīja *(mn. ž. roda) grč.* (schólion — tumačenje) primjedbe, tumačenje, objašnjenje, napomene uz tekst (*govori se i* skolije); **sholìjast** — sastavljač sholija, komentator.

shoran (*čit.* šoren) — skrać. za engl. *Short Range Navigation* — plovidba na malim udaljenostima, vrsta radarskog daljinomjera za plovidbu.

short *engl.* (*čit.* šort) 1. u kinematografiji naziv za kratak film; 2. *v.* šorc.

short story (*čit.* šort stori) *engl.* (short — kratak, story — povijest, historija, priča) novela, osobito moderna američka i engleska pripovijetka u stilu E. Hemingwaya i S. Maughama.

show *engl.* (*čit.* šou) 1. umjetničko-zabavna priredba; 2. *prenes.* spektakl *(v.),* zanimljiv događaj; **show-business** (*čit.* šou-bìznis) poslovi koji se tiču showa, zabavno-muzičke djelatnosti uopće, estrada; **showman** (*čit.* šoumen) — izvodilac showa, glumac zabavnog kazališta; *žen.* **showgirl** (*čit.* šougerl).

shunt *v.* šant.

Shylock (*čit.* Šajlok) ime glavnog junaka Shakespeareove drame *Mletački trgovac* koji je od svoga dužnika nemilosrdno zahtijevao povratak duga ma i uz cijenu dužnikova života; simbol bezobzirnog vjerovnika, zelenaša, ucjenjivača, lihvara.

si[1] — sedmi glas u solmizaciji *(v.),* pjeva se mjesto glasa *ha.*

si[2] *tal.* da, tako je.

Si — *znak za kem. element* kremik (silicij).

SI — automobilska oznaka za *Sisak.*

sìal (*slož. od kem. formula* Si — silicij, kremen *i* Al — aluminij) vanjski omotač Zemljine kore koji se sastoji pretežno od kremena i aluminija; litosfera *(v.); isp.* sifema, sima.

Siam *v.* Tajland; *isp.* sijamski blizanci.

siambok *ind.* toljaga, pendrek, načinjen od spolnog uda nosoroga (u Indiji).

sibàrīt, -íta — čovjek koji živi u ljenčarenju i raskoši; mekušac, mekoputnik, razvratnik, »bonvivan«, razbludnik (po imenu starogrčke kolonije Sibaris u Donjoj Italiji čiji su stanovnici bili glasoviti zbog bogatstva, raskoši i razvrata); *prid.* **sibarītskī; sibari-**

tìzam, -zma — mekoputnost, mekuštvo, razmaženost, raznježen život, raskoš, razvrat, razvratnost, ljenčarenje, oblomovština *(v.)*.

sibernetika — prema francuskom čitanju isto što i kibernetika *(v.)*.

Sibila — 1. žena proročica (u klasičnoj starini); pratilja Enejina kroz podzemni svijet; njihov prvi susret Vergilije opisuje ovako: »Jedva pristupiše k pragu, Sibilu čuju gdje veli: | 'Čas je proricanja moga, u sebi osjećam boga'. | Tada najednom joj lice drugačiju poprimi boju, | kosa se raskuštra njena, a nadmu se grudi i njedra, | srce joj pomamno bije i veća je vidjet no prije, | nadljudskim govori glasom, jer sva je pod vlašću božanskom.« | Proročica se, međutim, otima Apolonu, ali »A vidovnjakinja dotle i dalje u pećini divlja, | još se odupire Febu i kipti u bijesu i gnjevu, | želi ga stresti iz grudi, no ovaj je drži na uzdi, usta i srce joj kroti i svojoj podvrgava volji« (*Eneida* VI); 2. *prenes.* gatalica, gonetalica; vještica, babetina; *prid.* **sibīlskī** *i* **sibilīnskī** — proročki; vještičji; nejasan, nerazumljiv, taman, zagonetan, tajanstven.

sibìlant, *2. mn.* sibìlanātā *tal.* (sibilare — pištati, siktati) piskavi, šuštavi suglasnik, šuštavac *(c, z, s)*.

sibilarizácija *lat.* pretvaranje velarnih glasova *(k, g, h)* u sibilante *(c, z, s)* ispred glasa *i* (u stanovitim pozicijama i slučajevima), npr. *vojnici* umjesto *vojniki, nozi* umjesto *nogi,* (pod) *pazusima* umjesto (pod) *pazuhima; glag.* **sibilarizírati,** -izīrām.

sibìlīnskī, -ā, -ō — *prid. prema* Sibila *(v.)*; **Sibìlīnske knjìge** — zbirka proročanstava i sentencija na grčkom jeziku.

sibilus auris *lat.* zvonjenje u ušima.

Sibīr, -íra (Sibīrija) — azijski dio SSSR između Urala i Tihog oceana; u prenesenom značenju: a) područje u koje se premještaju nepoćudni državni činovnici (prema praksi u nekadašnjoj carskoj Rusiji); b) područje u kojem vlada stroga zima (po klimi kakva najvećim dijelom godine vlada u Sibiru); *prid.* **sìbīrskī.**

Sibirea croatica *lat.* (*čit.* sibirea kroatika) *bot.* »hrvatska sibireja«, vrsta biljke iz porodice sibireja (pronašao je i opisao mađarski botaničar Degen, *v.* degenia).

sìbjān, -āna *tur.* (sybjan) djeca, nedorasli ukućani

sibžonktīv *franc.* (subjonctif) naziv za konjunktiv *(v.)* u francuskoj gramatici.

sic[1] *lat.* (*čit.* sīk) tako; u tekstu oznaka čuđenja ili tekstualnog navoda neke greške.

sìc[2], sìca *njem.* (Sitz) sjedalo, sjedište (osobito pojastučeno sjedište u kolima, automobilima i sl.); *isp.* zic.

sìcbād *njem.* (Sitzbad) kupanje sjedećke; **sìcvāna** — kada za kupanje sjedećke; **sìcflajš** (sitzen — sjediti + Fleisch — meso) strpljivost, ustrajnost u (umnom) radu, sposobnost da čovjek »ugrije stolicu«.

sic dicta *lat.* (*čit.* sik dìkta) tako reći, tako rekavši).

sìcer *njem.* (Sitzer) podvala; **námjestiti (nèkome) sìcer** — podvaliti kome, nasaditi koga.

sic est *lat.* (*čit.* sīk...) tako je.

sic est in fatis *lat.* (*čit.* sīk...) tako je suđeno, takva je sudbina.

Sic eunt fata hominum *lat.* (*čit.* sik...) Tako idu ljudske sudbine, tj. tako je to na svijetu.

Sicìlija — talijanski otok u Sredozemnom moru; glavni grad Palermo; **Sicilijánac,** -nca, 5. Sìcilijānče, *2. mn.* Sicilìjānācā; *žen.* **Sicilìjānka;** *prid.* **sicilìjanskī** *i* **sìcīlskī; sìcīlskā vèčērnja** (*tal.* i Vespi siciliani) — pokolj Francuza na Siciliji (započet u času zvonjenja na večernju 30. III. 1282) kojim je započelo protjerivanje Anžuvinaca *(v.)* sa Sicilije; **sicilìjāna** — 1. stari talijanski polagani ples; 2. polagani stavak u muzici.

sic itur ad astra *lat.* (*čit.* sīk ītur ad astra) »tako se ide do zvijezda«, tj. do slave i časti; *isp.* Macte animo...

sic me servavit Apollo *lat.* (*čit.* sik...) tako me je sačuvao Apolon, tj. tako sam se spasio.

si componere magnis parva mihi fas est *lat.* (*čit.*... kompōnere...) ako mi je dopušteno usporediti maleno s velikim (*v.* si licet...).

sic satis *lat.* (*čit.* sik...) toliko je dosta.

sic transit gloria mundi *lat.* (*čit.* sīk tranzit glōrija mundi) »tako prolazi slava svijeta«, tj. sve je na svijetu prolazno (te riječi izgovara vatikanski meštar ceremonijā novoizabranom papi i pri tome spaljuje kučinu).

sìcung *njem.* (Sitzung) sjedenje, poziranje umjetniku kao model kod slikanja ili modeliranja kipa (Đalski).

sic volo, sic jubeo *lat.* (*čit.* sik...) tako hoću, tako naređujem; rečenica se govori i prošireno: **sit pro ratione voluntas** (*čit.*... racione...) — umjesto razloga neka bude volja (karakteristika samovoljna čovjeka).

sìčan, sìčana *tur.* (syčan — miš) arsen, mišomor.

sìčija, *2. mn.* sìčījā (*lat.* siccus — suh?) — sušica, tuberkuloza; tižika, ftiza, jektika; **sìčijav** —

sušičav, tuberkulozan, jektičav; **sičijati,** -jām — izjedati kao sušica, isušivati.

sìć, sìća *lat.* (situla) bakreni sud za vodu, isto što i romijenča.

sid (*franc.* sud, *njem.* Süden) — u međunarodnom prometu: jug; *isp.* south.

sidecar *v.* sajdkar.

sideràcija *lat.* zaoravanje biljne mase posebno uzgojenog usjeva u svrhu gnojidbe.

sidèričan, -čna, -čno *lat.* (sidus, 2. sideris — zviježđe) zvjezdan, koji se odnosi na zvijezde; **sidèrična godina** — vrijeme ophoda Zemlje oko Sunca (365 dana, 6 sati, 9 min., 9 sek.); **sidèrični mjesec** — vrijeme ophoda Mjeseca oko Zemlje (27 dana, 7 sati, 43 min. i 11 sek.); *isto i* **sìderalan,** -lna, -lno.

siderīt, -íta *grč.* (síderos — željezo, čelik) željezni meteorit, vrsta željezne rudače od koje se dobiva izvrstan čelik.

siderìzam, -zma — 1. (*prema lat.* sidus, 2. sideris — zviježđe) učenje o utjecaju zvijezda na životinje i bilje; 2. vjera u takav utjecaj; 3. (*prema grč.* síderos — željezo, čelik) tobožnji utjecaj metala, vode i dr. na čovjeka; 4. sposobnost čovjeka da osjeti gdje ima pod zemljom metala i vode; *isp.* radiestezija.

siderodromofobija *grč.* (síderos — željezo + drómos — put + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od tračnica i željeznica.

siderogràfija *grč.* (síderos — željezo, čelik, nado + grafō — pišem) urezivanje slika u čeličnu ploču i otisak tih slika (podvrsta bakroreza, pa ga i zovu »nadorez«).

siderolīt *v.* siderit.

sideróza *grč.* (síderos — željezo, čelik, nado) ogvožđivanje pluća (bolest koju dobivaju metalci od udisanja gvozdene prašine); *isp.* pneumokonioza, aluminoza, silikoza.

siderùrgija *grč.* (síderos — željezo, čelik) metalurgija željeza.

sidi *ar.* gospodin.

si diis placet *lat.* ako se sviđa bogovima.

Sidīk, 5. Sìdīče *tur.* »vrlo iskreni«; *žen.* **Sidíka,** 3. -ki.

sìdōl, -óla — nekad popularno sredstvo za svjetlanje kovnih predmeta (Krleža).

Sìdon — stari fenički grad, često spominjan pored Tira (danas *Sayda* u Libanonu); **Sìdonka** — katkada umjesto Didona (*v.*); *isto i* **Sidonjānka.**

Sìdōnija — žena iz sirskog grada Sidona.

si duo faciunt idem, non est idem *lat.* ako dvojica čine isto, nije isto.

sidvèster *njem.* (Südwest — jugozapad) kišna mornarska kabanica (po Süd-Westu, vjetru jugozapadnjaku, koji donosi kišu).

sidžāde, -eta *v.* sedžada.

sìdžil, *2. mn.* sìdžīlā *tur.* (sidžil *od lat.* sigillum — pečat) sudbeni protokol, sudski zapisnik.

sìdžim, *2. mn.* sìdžīmā *tur.* (sidžim) uže, vrpca, konopac, jedek (*v.*); **sìdžīmka** — 1. *umanj. prema* sidžim: 2. propis da se psi imaju držati na lancu.

Siegfried *germ.* (*čit.* Sīgfrīd) »koji pobjedom ostvaruje mir« (inače junak germanske priče, *isp.* Nibelunzi).

Siegfriedova linija — njemačka utvrđena fronta (600 km) prema Francuskoj, Belgiji i Nizozemskoj, građena od 1938. do 1945. (poslije drugoga svjetskog rata porušena).

Sieg-Heil *njem.* (*čit.* Zig-Hajl) nešto kao »Živjela pobjeda«, zloglasna lozinka nacističkih masa.

siemens *v.* simens; **Simens-Martinova peć** — peć s regenerativnim ložištem, koju su konstruirali njemački industrijalci braća Siemens (Wilhelm — 1823. do 1883. i Friedrich — 1826. do 1904) za proizvodnju čelika po postupku francuskog inženjera Pierrea Martina (v. martenovski proces).

siena *v.* sijena.

sierra (*čit.* sijera) *španj.* (»pila«) gorski vijenac, planinski lanac (npr. Sierra Nevada).

Sierra Leone — republika u zapadnoj Africi na Atlantskom oceanu; glavni grad Freetown (*čit.* Fritaun).

siesta *tal.* (*čit.* sijesta) podnevni počinak; spavanje poslije objeda (*dubr.* pobjed, posjed).

Si etiam omnes, ego non *lat.* (*čit.*... ecijam...) Ako svi, ja ne (riječi apostola Petra kojima — prema Markovu evanđelju — uvjerava Krista: Ako se svi sablazne o tebe, ja se neću nikad sablazniti).

si fabula vera (est) *lat.* ako je pripovijest istinita.

sìfat *tur.* (syfat) čovjekova narav, moralna kvaliteta; izgled, lice; svojstvo, atribut.

sìfema (*slož. od kem. formula* Si — silicij, kremen, Fe — *lat.* ferrum, željezo i Ma — magnezij) u geologiji naziv za sastavni dio vanjskog omotača Zemljine kore između siala (*v.*) i nife (*v.*); *isp. i* sima.

sìfilis (naziv se izvodi iz imena Syphilus [a to od *grč.* sys — svinja + filos — prijatelj], kako se zvao glavni junak latinskog spjeva talijanskog liječnika Fracastora iz 16. st. gdje se obrađuje tema o sifilisu) teška, najopasnija, zarazna spolna bolest, lues, francuska bolest (pojavila se najprije u vojsci francuskog kralja Karla VIII. u 15. st.), franc, vranc, frenga,

vrenjak; *prid.* **sìfilisnī** *i* **sifilìtičan,** -čna, -čno; **sifilìtičar** — bolesnik od sifilisa; *žen.* **sifilìtičarka; sifilidòlog,** *mn.* -zi — liječnik specijalist za sifilis; **sifilofòbija** — *med.* bolestan strah od sifilisa.

sìfōn, -ōna *grč.* (sífōn — cijev, teglica nategača) 1. boca za držanje i izlijevanje pjenušavog pića (obično soda-vode); katkada i naziv za samu soda-vodu, npr. »Donesite litru vina i sifon« (u gostioničkom jeziku); 2. cijev u obliku položitog slova S; koljeno cijevi; 3. odvodna cijev za plinove i tekućine; *prid.* **sìfōnskī.**

sifonòfore *(mn. ž. roda) grč.* (sífōn — cijev + ferō — nosim) *zool.* cjevaste meduze; cijevnjaci.

Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae *lat.* (*čit.* ... fràktus ... ruīne) Kad bi se slomljen srušio svijet, ne bi me zaplašile ruševine (Horacije).

sifrážetkinja *v.* sufražizam.

sìga, 3. -gi, *2. mn.* sīgā *lat.* figura u pećinama nastala taloženjem vode cijednice; smugor, kapnica (*v.* stalagmiti, stalaktiti); **sìgast,** -a, -o — pun sīgā (Krleža).

sìgban (po švedskom fizičaru Georgu Siegbahnu, 1886) jedinica za mjerenje dužine rendgenskih zraka i gama-zraka.

sigìlarije *(mn. ž. r.) lat.* okamenjena biljna vrsta iz karbonske formacije (*v.* karbon); ime odatle što su sigilarije imale koru naboranu i punu kvržica koje svojim oblikom podsjećaju na otiske pečata (*lat.* sigillum — pečat).

sigilogràfija *lat.-grč.* (sigillum — pečat + grafō — pišem) nauka o pečatima.

Sìgismund *v.* Sigmund.

sígla *lat.* (sigillum — pečat, znak) u stenografiji — znak sastavljen od jednog ili više slova kao skraćenica za riječi ili slogove; sigle su i nazivi država kao npr. *SFRJ, USA, SSSR,* pa i *NOB* i sl.; *isp.* logogram.

sìgma — grčki naziv za slovo »s«; **sìgma-čestice** *v.* hiperoni; *prid.* **sìgmatskī; sigmatìzam,** -zma — 1. *med.* pojava da se pri izgovoru pojedinih glasova nepotrebno upotrebljava i glas *s;* 2. pogrešno izgovaranje glasa *s* kao *f* ili englesko *th,* tj. izmedu zuba umjesto *iza* njih.

Sìgmund *germ.* (*njem.* Siegmund) »pobjedonosni zaštitnik«.

sìgnāl, -āla *lat.* (signum — obilježje, znak) svjetlosni ili zvučni, zastavni ili optički znak određenog značenja, znamenje, upozorenje, poziv na djelatnost, na opreznost; *prid.* **sìgnālnī; signàlist(a)** — 1. davalac znakova, značar; 2. trubač; bubnjar; **signalizàcija** — davanje signala, upozoravanje na nešto; **signalizírati,** -ìzīrām — davati signale, upozoravati, opominjati, javljati, saopćivati s pomoću signala; *isto i* **signàlizovati,** -ujēm.

signalìzam, -zma (*isp.* signal) umjetnički (književni) pokret koji nastoji određenu temu prikazati odn. pokazati ne riječima nego različitim aranžmanima slova i simbola i time razbiti okvire koje stvaraocu nameću pjesnička, semantička, sintaktička, pravopisna i druga pravila; pored toga autor upotrebljava i neverbalni materijal kako bi se potpuno izrazio.

signàtār, -āra, 5. sìgnatāru *i* -āre *lat.* (signum — znak) potpisnik, svjedok, jamac; *prid.* **sìgnatāran,** -rna, -rno — potpisnički, jamčevan; **sìgnatārne vlasti** — države potpisnice nekog ugovora.

signatùra *lat.* (signare — bilježiti, označivati) 1. papirna naljepnica s kopijom liječničkog recepta koju apoteka stavlja na lijek; 2. broj na donjem dijelu prve (i treće) stranice svakog štampanog arka knjige koji pokazuje redni broj arka zbog rukovođenja kod knjigoveških radova; 3. papirna naljepnica na gornjoj prednjoj korici knjiga, ili na hrptu, koja označuje smještaj knjige u knjižnici; 4. *općenito:* znak, oznaka, obilježje, potpis, žig, biljeg, pečat, osobito potpis umjetnika na svome djelu.

signe de temps *franc.* (*čit.* sinj d' tan) znak vremena (pojava značajna za neko razdoblje); *isp.* signum temporis.

signèta *franc.* (signet) 1. mali pečat; 2. vrpca uvezana u knjigu za oznaku strane (gdje se prestalo čitati, odn. gdje valja početi s čitanjem).

signetur suo nomine *lat.* neka označi svojim imenom, tj. neka potpiše.

signifikàntan, -tna, -tno *lat.* znatan, značajan, važan; jasan, razgovijetan, izrazit, rječit; *isto i* **sìgnifikatīvan,** -vna, -vno.

signírati, sìgnīrām *lat.* (signare) 1. obilježiti, naznačiti; 2. potpisati, staviti pečat, parafirati *(v.);* 3. dodjeljivati posao stavljajući oznaku referenta na spis (u velikim uredima).

signore *tal.* (*čit.* sinjōre) gospodin; **signora** (*čit.* sinjōra) — gospođa; **signorina** (*čit.* sinjorīna) — gospođica.

Signoria *tal.* (*čit.* sinjorija) čest naziv za Veneciju kao državu; *isp.* Serenissima.

signum *lat.* (*akc.* sìgnum) znak; **signum exclamationis** (*čit.* ... eksklamaciōnis) — znak uzvika, odobravanja, uzvičnik, usklićnik; **signum interrogationis** (*čit.* ... interogaciōnis) — znak

pitanja, upitnik; **signum laudis** (*akc.* s. laudis) — znak zahvalnosti (naziv odlikovanja, ordena u nekadašnjoj Austro-Ugarskoj); **signum temporis** — znak vremena (*isp.* signe de temps).

Sìgrīd *germ.* »koja jaše u susret pobjedi« (ž. ime).

sìgrīje, sìgrīja *v.* sagrije.

sìgūr, -a, -o *v.* siguran.

sìgūran, -rna, -rno *lat.* (securus) bezbrižan, pouzdan, neustrašiv, bez straha; stalan, uvjeren, čvrst; zaštićen; nepromjenljiv, odan, istinit, stvaran, točan, nesumnjiv; neizbježan, neumitan, nepokolebljiv, odlučan; *pril.* **sìgūrno** — zacijelo, s velikom vjerojatnošću. svakako, jamačno, (gotovo) stopostotno (riječ se i ne osjeća kao tuđica, pa ostale izvedenice nije potrebno navoditi).

Sigùrata *lat.* dubrovačka transformacija riječi *transfigurata,* tj. preobražena (tiče se crkvice Preobraženja Bogorodičina).

Sìgūrd *skand. v.* Siegfried.

Sìgvārd *germ.* »čuvar pobjede«.

sìhat *tur.* (syhhat) zdravlje.

sìherung *v.* ziherung.

sìhir, *2. mn.* sìhīrā *tur.* (sihir) čaranje, čari, čarolija, vračanje, magija, uroci; čini; **sihirbāz,** -áza, 5. sìhirbāze — čarobnjak, vrač, gatar; *žen.* **sihirbázica.**

sihnùrija *grč.* (sychnós — čest + *isp.* urin) *v.* polakisurija.

sihròbaz, -áza, 5. sìhrobāze *v.* sihirbaz.

sìja *prid. indekl. tur.* (sijah) crn, mrk; **sijàluk,** *mn.* -ci — crno janjeće krzno od kojeg se prave kape.

sìjāmskī blizánci — dva brata blizanca Čang i Eng Bunkes, rođeni 1811. srašteni iznad pupka; po njima se tako zovu svi slični slučajevi sraštene dvojčadi.

sijàret *tur.* (*isp.* sejran — putovanje) hodočašće, hadžiluk na grobove svetaca.

sijàset *tur.* (sijaset) 1. *(m. roda)* kazna; bijeda, napast, buka, galama, neprilika, pogubljenje, smaknuće; 2. *(pril.)* mnogo, vrlo mnogo, sva sila (*u današnjem turskom jeziku i:* politika, diplomacija).

sijèna — smeđa rudna boja (po talijanskom gradu Sieni).

sijènīt, -íta — (po egipatskom gradu Syeni, Asuanu) egipatski granit; dubinska eruptivna stijena koja se sastoji uglavnom od ortoklasa, biotita ili amfibola; dolazi i kod nas u Srbiji i Makedoniji, a upotrebljava se kao građevni materijal.

sijèra *v.* sierra.

sijèsta *v.* siesta.

sìka, 3. -ki, *2. mn.* sīkā *v.* seka.

sìkal, -āla *hebr.* (shekel *preko grč.* síglos *i* siklos) srebrn novac, srebrnjak (u Judeji za vrijeme Isusa Krista; odatle u Krleže: »za trideset Judinih sikala«); *isp.* gera[2].

Sikánci, Sìkānācā *(mn. m. r.)* — stanovnici Sicilije, italski narod koji se na Siciliju doselio iz Hispanije; *isp.* Sikulijanci.

sikatīv, -íva *lat.* (siccare — sušiti) *kem.* tvar kojom se postizava brzo sušenje masti, boja i lakova; sušilo.

Sikkim (*akc.* Sìkim) — kraljevina na području Himalaje, istočno od Nepala; glavni grad Gangtok.

sikòfant, *2. mn.* sikofanātā *grč.* (sykofantes u vezi s riječju *sykon* — smokva; o postanju te riječi piše naš Janko Jurković: »Sikofanti zvali su se oni koji bi koga radi zabranjena iz Atike izvoza smokava tajno prijavili. Poslije je to ime preneseno i na one koji bi prokazivali i druge stvari nego što su smokve, te se zovu denuncijanti«) 1. špijun, doušnik, klevetnik, denuncijant, potkazivač; 2. ulizica, udvorica, puzavac, laskavac; 3. grabežljiv kukac zelene boje.

sìkōm, -óma *grč.* (sykon — smokva + oma — oko) *med.* izraslina u obliku smokve, osobito na unutarnjoj strani očnih kapaka.

sikomòra *grč.* (sykomorea) divlja egipatska smokva i njezin plod.

sikóza *grč.* (sykon — smokva) *med.* bolest kože, stvaranje smokvastih bradavica.

Sikstína — kraći naziv za Sìkstīnskū kapelu u Vatikanu koju je dao sagraditi papa Siksto IV. god. 1473; oslikali su je Perugino, Pinturicchio, Botticelli, Signorelli, Ghirlandaio, Roselli i — kao najvažniji — Michelangelo Buonarroti (njegov *Posljednji sud* na zidu iza oltara smatra se jednim od najznačajnijih umjetničkih ostvarenja renesanse); **sìkstīnskī soprâni** — dječaci s lijepim visokim glasovima, nalik na one kakvi pjevaju u Sikstinskoj kapeli u Vatikanu (nekad su takve dječake škopili, da bi zadržali svoje glasove) (Krleža).

Sìksto *v.* Seksto.

sìkter *tur.* (siktirmek — potjerati) odlazi, nestani, izdiri, goni, napolje, marš!; **sikterisati,** -šēm — izbaciti, istjerati napolje; **sikteruša** — crna kava (druga) koja se daje gostu kao znak da može otići *(sìkter-kàva).*

Sikùlci, Sìkūlācā *odn.* **Sikulijánci,** Sikulijánācā *(mn. m. r.)* — jedno od najstarijih imena za Sicilijance (*isp.* i Sikanci) od kojih su neki kao pustolovi došli u Mađarsku (Erdelj, Transil-

vanija) i tamo se trajno nastanili kao posebno pleme *Szekely;* više Sikulijanaca igralo je različite uloge i u našoj povijesti (Banović Sekula, Sibinjanin Janko, tj. Hunjadi Janoš, i dr.) (Krleža).

sìkūr, -a, -o *tal.* (sicuro) siguran; **sikūro** — *pril.* sigurno, razumije se; **sikurìsim** — sasvim siguran, najsigurniji (M. Držić).

sīl, sîla *engl.* (seal) tuljan; *isp.* silskin.

sila, *2. mn.* sílā *v.* sile.

sìlab *grč.* (syllabos) popis, izvod, pregled; osobito popis svih filozofskih i političkih nauka koje su osudili pape u svojim enciklikama od 1846—1907.

sìlaba *grč.* (syllabe) *gram.* slog; *(zast.)* slovka; **silàbičan,** -čna, -čno — koji se odnosi na slog; koji tvori slog; slogovni, slovčani; **silàbičan stȉh** — stih koji se mjeri isključivo po broju slogova (dužina i naglasak ne uzimaju se u obzir); *isto i* **silabičkī** *i* **silapskī; silabārīj,** -ija (*pored* **silàbarijum)** — početnica, bukvar; **silabizàcija** — sustav ritmičkog mjerenja prema broju slogova u jednom stihu.

silabus *v.* silab (Šenoa).

sìlāf *v.* silah.

silāh, -aha *tur.* (silah) 1. oružje; 2. pašnjača, pojas u koji se zadijeva oružje; *isto i* **silāj,** -aja *i* **silāv,** -ava; **silàhdār,** -ara, 5. sìlahdāru *i* -are — oružar na sultanovu dvoru; **silahšōr,** -ora, 5. sìlahšōre — pripadnik dvorske straže na sultanovu dvoru, »oružnik«.

sìlāv *v.* silah.

silāža[1] (*isp.* silos) — 1. stavljanje krme u silose; 2. konzervirano krmivo u silosima.

silāža[2] *franc.* (sillage — brazda broda u vodi) brzina plovidbe nekoga broda.

sìlberbeštek *njem.* (Silber — srebro + Besteck — pribor za jelo) srebrni pribor za jelo (Krleža).

sìlberfuks *njem.* (Silber — srebro + Fuchs — lisica) sjeverna lisica sa srebrnastim krznom, srebrna lisica (i krzno od nje); *isp.* blaufuks.

sìlbertāne *njem.* (Silber — srebro + Tanne — jela) jela sa povećim srebrnastim iglicama, osobito cijenjena za novogodišnje kićenje, srebrna jela.

sìle, -eta *tur.* (sille) ćuška, pljuska, šamar.

silèdžek, *mn.* -ci *tur.* (siledžek) veliki ogrtač za omatanje poslije kupanja, »bademantl«.

silèmbe, -eta *tur.* (sinebend) remen na prsima jahaćem konju, oprsnica.

Sìlēn, -ena, 5. Sìlēne — jedan od pratilaca boga Bakha, Dioniza *(v.);* veseo, ćelav starac, vječno pijan; simbol staroga bekrije (atributi: bršljanov vijenac, štap obavijen lišćem vinove loze [*isp.* tirs] i vinski mijeh).

silence (*čit.* sajlens) *engl.* (*isp.* silentium) šutnja; tišina, mir! (*isto i franc.,* s izgovorom *silāns*).

silentium *lat.* (*čit.* silencijum) mir, šutnja; tiho! pozor! pažnja! tišina!

Silent leges inter arma *lat.* U ratu šute zakoni (Kad je rat, nitko nikom nije brat).

silenzio *tal.* (*čit.* silēncio) *v.* silence, silentium.

sìlepsa *2. mn.* sìlepsā *grč.* (syllepsis — grabljenje, lovljenje, zatvaranje) 1. *gram.* neslaganje, nepodudaranje među sastavnim dijelovima rečenice (npr. upotreba jednog predikata za više subjekata, a predikat pripada samo jednom subjektu: »Udariše bubnji i svirale« [svirale ne udaraju]); 2. stezanje dvaju slogova u jedan.

sìler *lat.* vrba iva.

Silesia *lat.* Šleska, Šlezija.

silex (*čit.* sìleks) — marka stroja za kuhanje i naziv za sam takav stroj.

sìlfi, sîlfā *(mn. m. roda);* **silfìde,** -īdā *(mn. ž. roda)* — mitska, lagana, uzdušna bića muškoga ili ženskoga roda, koja su predstavljala stihiju uzduha; duhovi uzduha; vilenjaci, vile; *prenes.* nježne žene; *isto i* **sìlfe,** sîlfā *(mn. ž. roda); prid.* **silfīdskī.**

silhuèta *v.* silueta.

sìlib *grč.* (síllybos) u staro doba knjizi pridjenuta pruga od pergamene na kojoj je bio napisan naslov djela ili ime pisca; *isto i* **sìtib.**

Si licet parva componere magnis *lat.* (*čit....* kompōnere...) Ako je dopušteno male stvari uspoređivati s velikima (rečenica koja se katkada upotrebljava i kao izraz lažne skromnosti) (Vergilije; slična je i Ovidijeva rečenica: **Si licet exemplis in parvis grandibus uti** — Ako se u malom smijemo služiti velikim primjerima).

sìlīcij, -ija (*pored* **silīcijum)** *lat.* (silex, 2. silicis — kremen) kemijski element kremik (crn, s lijepim odsjajem, velike tvrdoće); *znak* Si; *prid.* **sìlīcijev** (*pored* **silīcijumov**).

silìdžik, *mn.* -ci *tur.* daščica kojom se prigodom mjerenja poravnava žito na mjerici; *naš izraz:* raz.

silifikàcija *lat.* (*isp.* silicij + facere — tvoriti) pretvaranje u šljunak; *glag.* **silificírati,** -fícīrām; *isto i* **silìfikovati,** -ujēm.

silika-gel *v.* silikažel.

silikati *(mn. m. roda) lat.* (*isp.* silicij) soli kremenih kiselina; silikate nalazimo u prirodi u obliku mnogobrojnih minerala; umjetni silikati na veliko se primjenjuju u tehnici u obliku stakla, porculana, glazure, keramike;

oporih tvari (npr. rastvorljivo staklo — natrijeva sol kremikove kiseline) itd.; *prid.* **silikàtnī.**

silikažel *lat.-franc.* (silex, 2. silicis — kremen + gel — mraz, studen, led) porozna bijela masa, po sastavu kremenov dioksid, ima veliku sposobnost adsorpcije; upotrebljava se u kemijskoj industriji za sušenje i čišćenje plinova, masti, naftnih proizvoda i sl.

silikol, -óla *lat.* (*isp.* silicij + oleum — ulje) slitina, legura silicija s malim primjesama željeza, aluminija i dr. elemenata; upotrebljava se za izradu obojenih metala koji sadržavaju kremik.

silikòni (*mn. m. r.*) *lat.* (*isp.* silicij) organski derivati silicija sa vrlo različitim svojstvima (nepropustljivost, nesprovodljivost, nesagorljivost i sl.); primjena svestrana (sintetičke tkanine, crepovi, nakiti itd.).

silikòza *lat.* (*isp.* silicij) profesionalna bolest kopača dijamanata u južnoj Africi; sastoji se u prožimanju tjelesnih tkiva, osobito pluća, kremenom prašinom koju kopači stalno udišu; *isp.* pneumokonioza, aluminoza, sideroza.

siliktar, -ára *v.* silahdar.

silírati, sìlīrām — stavljati u silos (*v.*), spremati (hranu) za zimu; *isp.* ansilirati.

sìlk *engl.* (silk) svilena nit, svilena pređa (služi i kao povraz kod ribolova).

silkworm *engl.* (*čit.* silkvorm) 1. dudov svilac, svilena buba; 2. kirurški konac.

sill *engl.* (*čit.* sil) *geol.* sloj, naslaga.

sillabub *engl.* (*čit.* sìlebab) hladan napitak od tučenog vrhnja, vina, šećera i začina.

Silly-simfònija *engl.* (silly — luckast) naziv za niz crtanih filmova Walta Disneya u kojima se prikazuju nemoguće, »luckaste«, ali šaljive dogodovštine (»glume« i ljudi i životinje i stvari).

silo *v.* silos.

silogìstika, 3. -ci *grč.* 1. nauka o silogizmima (*v.*); 2. *prenes.* besplodno, prazno, jalovo umovanje, domišljanje, doumljivanje.

silogìzam, -zma, *2. mn.* silogìzāmā *grč.* (syllogismos) logički zaključak koji se izvodi iz dviju ili više pretpostavki (npr. četverokut ima četiri strane — kvadrat je četverokut, prema tome — kvadrat ima četiri strane); kod starijih logičara: doumak; *prid.* **silogìstičkī.**

sìlon, -óna — jedan od naziva za sintetična vlakna (*isp.* najlon, perlon, orlon i sl.).

sílos *španj.* (*zapravo množina od* silo) 1. uređaj (jama, trap, rov ili toranj) za čuvanje i ukiseljivanje stočne krme (lišća, zelenja, stabljika različitih hranjivih biljaka itd.), a također i krma, dobivena na taj način (silosiranje, siliranje krme); 2. građevina, kula ili skladište, za čuvanje žita, snabdjeveno spravama za provjetravanje, hlađenje, sušenje, čišćenje, sortiranje, vaganje i automatsko punjenje u vreće; *isp.* silaža[1], siliranje.

sîlskin *engl.* (sealskin) tuljanovo krzno.

S'ils n' ont pas de pain qu'ils mangent de la brioche *franc.* Ako nemaju (tj. gladne mase) kruha, neka jedu kolača (rečenica koja se pripisuje francuskoj kraljici Mariji Antoaneti, ženi Luja XVI, s kojim je zajedno smaknuta u doba francuske revolucije god. 1793).

silueta, *2. mn.* -ētā (po E. de Silhouetteu, ministru Luja XV, sredinom XVIII. st., koji je, zbog štednje, navodno preporučivao jednobojno slikanje umjesto pravljenja minijatura u bojama koje su bile vrlo skupe) 1. tamno na svijetloj podlozi ili obrnuto; jednobojna konturna površinska slika čovjeka, predmeta, narisana ili izrezana iz papira, furnira, tkanine i sl.; 2. *prenes.* mutan vanjski obris nečega koji se vidi u tami, u magli; sjena, prilika, tamna pojava.

silumīn, -ína — legura silicija i aluminija.

sìlur, -úra (po imenu Silurā, starih stanovnika Walesa u Engleskoj gdje ima mnogo naslaga iz toga perioda) *geol.* drugi period paleozojske ere (dijeli se na *ordovicium* i *gotlandium*).

silurīrān *tal.* svrgnut, zbačen, onemogućen (V. C. Emin)

Sìlva *v.* Silvija.

silvān, -ána *lat.* niže božanstvo u antičkoj mitologiji, koje živi po šumama.

silvánac, -ánca — vrsta mnogo cijenjenog grožđa i vina.

sìlver *engl.* srebro (u posljednje vrijeme riječ došla mnogo u upotrebu za jednu vrstu britvica, »žileta«).

Sìlvestar, -stra (po značenju isto što i silvan, Silvije) ime što se bilježi posljednjeg dana godine u katoličkom kalendaru; *odatle:* **Sìlvestrovo** — Stara godina, zapravo doček Nove godine (Krleža).

Silvije *lat.* (*isp.* silvan) »stanovnik šume«; *žen.* **Sìlvija** (*v.* Reja).

silvikultùra *lat.* (silva — šuma + *isp.* kultura 3) gajenje šuma, šumarstvo.

silvīn, -ína (po imenu nizozemskog liječnika Franca Sylviusa) *miner.* kalijev klorid.

s'il vous plaît *franc.* (*čit.* silvuple) »ako vam je po volji«, tj. izvolite!

síma[1] *tur.* (sima) pūt, ten (*v.*).

sìma[2] (*slož. od kem. formule za* silicij *i* magnezij) u *geologiji* naziv za unutrašnji sloj Zemlje u kojem prevladavaju elementi silicij i magnezij (*isp.* sial, sifema *i* nife); *prid.* **sìmatskī, simàtičkī.**

sìma[3] *grč.* u antičkoj arhitekturi naziv za završni rub trijema, često ukrašen obojenim ornamentima.

simàruba — rod američkih tropskih drvenastih biljaka (od nekih se vrsta dobivaju lijekovi protiv proljeva i zmijskog otrova).

simba — u nekim afričkim plemenima izraz za lava, a inače i naziv za borca za slobodu Konga.

simbiòza *grč.* (syn — s, sa + bíos — život) *biol.* dugotrajan, tijesan suživot dvaju organizama; najčešće se upotrebljava u smislu mutualizma *(v.)*; životna zajednica u životinjskom i biljnom carstvu koja donosi koristi jednom i drugom biću; *prid.* **sìmbiozan,** -zna, -zno; **simbìont,** *2. mn.* simbìonātā — biljka ili životinja što živi u simbiozi.

sìmbol, -óla, 5. sìmbole *grč.* (sýmbolon) 1. u starini — ugovoreni predmet kao znak raspoznavanja za članove neke grupe, tajnog društva i sl.; 2. materijalni ili apstraktni znak koji ili označuje neki pojam ili na njega podsjeća; lik koji sadržava prikriveni smisao; utjelovljenje; 3. znak kemijskog elementa, izražen jednim ili dvama početnim slovima njegova latinskog imena (npr. natrij — simbol Na); 4. *uopće:* znak, znamen, znamenje, skup svih oznaka, oličenje svih karakteristika.

simbòlika, 3. -ci *grč.* (*isp.* simbol) 1. predstavljanje ideja, pojmova ili osjećaja s pomoću ugovorenih znakova (simbola); 2. skup simbola; *prid.* **simbòličkī** — 1. slikovit, pun simbolike; 2. koji ima karakter simbola, koji simbolizira, nestvaran, koji ne predstavlja pravu vrijednost, koji je »naoko«, tobožnji; *isto i* **simbòličan,** -čna, -čno; *izv.* **simbòličnost,** -osti.

simbolizácija (*isp.* simbol) — označivanje s pomoću ugovorenih znakova — simbola: utjelovljivanje, oličivanje, visoko značenje; **simbolizírati,** -ìzīrām — označivati, prikazivati u simbolima, utjelovljivati u sebi, oličivati npr. neku ideju, predstavljati visoku vrijednost; *isto i* **simbolizovati,** -ujem *i* **simbolisati,** -šēm.

simbolìzam, -zma (*isp.* simbol) — struja u umjetnosti i književnosti koja je nastala u Francuskoj krajem 19. stoljeća; težila je da slikovitim načinom izražavanja i zvučnim riječima stvara stanovita raspoloženja i da s pomoću simbola izrazi osjećaje i apstraktne pojmove; **simbòlist(a)** — pristaša, sljedbenik simbolizma; *žen.* **simbòlistkinja;** *prid.* **simbolìstičkī.**

Si medicamenta non sanant, ignis sanat, si ignis non sanat, ferrum sanat *lat.* (*čit.*... medikamenta...) Ako lijekovi ne izliječe, liječi vatra, ako vatra ne izliječi, liječi željezo; *isp.* Quae medicamenta non sanant.

símens (po njem. fizičaru Werneru Siemensu, 1816—1892, izumitelju dinamo-stroja) — jedinice za mjerenje električne vodljivosti, recipročna vrijednost oma; oznaka S ili *mho* (tj. obratno od *ohm,* kako se u originalu piše *om*) (nekadanje pogone tvrtke Siemens u Zagrebu preuzelo je i izvanredno razvilo naše poduzeće *Rade Končar*).

simentalskı (po dolini rijeke Simme — Simmental u Švicarskoj); **simentàlsko gòvedo** — plemenita vrsta goveda švicarskog podrijetla; **simentàlac,** -álca — bik simentalske pasmine (Kolar); **simentàlka** — simentalska krava.

Simeòn, -óna, 5. Sìmeone *hebr.* »uslišanje«.

sìmering *njem.* vrsta zapušača, brtvila.

simetràla *grč.* (syn — s, sa + métron — mjera) *geom.* os simetrije, tj. pravac koji dijeli dužinu ili kut na dva potpuno jednaka dijela.

simetrija *grč.* (symmetría — pravi razmjer, sklad, mjera) 1. harmonija, razmjernost, skladnost, zakonomjerni raspoređaj točaka ili dijelova predmeta u prostoru kod čega je jedna polovica predmeta kao neki zrcalni odraz druge polovice predmeta; uzajamna podudarnost, sukladnost; 2. *biol.* sastav tijela organizma iz potpuno jednakih dijelova (npr. desna i lijeva strana ljudskoga tijela); *prid.* **simètričan,** -čna, -čno — koji se odnosi na simetriju, razmjeran, skladan, harmoničan, suglasan, sukladan; *izv.* **simètričnost,** -osti.

sìmfìlija *grč.* (syn — s, sa + filía — prijateljstvo) pojava da neke životinje žive u zajednici s drugima od kojih imaju osobite koristi (tako npr. mravi drže u mravinjacima neke biljne uši kojima se hrane sišući ih, a krokodili podnose na sebi ptice koje im čak »čiste zube«; **sìmfīl,** -íla — životinja koja živi u simfiliji; *isp.* sinehtrija.

simfíza *grč.* (symfysis) sraslost kostiju; *prid.* **simfìstičkī.**

simfònija *grč.* (symfonía — suglasje, glazbeni sklad) veliko muzičko djelo za orkestar; sastoji se obično od 4 stavka koji se međusobno razlikuju tempom i karakterom; *prid.* **simfònījskī; simfònījskī òrkestar** — orkestar

koji sačinjavaju svirači na gudačkim, duhačkim, trzačkim (harfa) i udarnim instrumentima; **simfonijèta,** *2. mn.* simfonijeta — mala simfonija; **simfòničar** — 1. muzičar koji komponira simfonije; 2. muzičar koji svira u simfonijskom orkestru.

simìdžija *v.* simit.

sìmili, -ija *lat.* (similis — sličan) staklena imitacija dragulja.

similia ad similia *lat.* slično uza slično, svoj k svome (Nehajev).

similia similibus cognoscuntur *lat.* (*čit*. ...kognoskùntur) slično se po sličnom poznaje.

similia similibus curantur *lat.*(*čit*.... kurȁntur) slično se liječi sličnim.

similis similem appetit *lat.* sličan sličnoga traži, vreća traži zakrpu.

similis simili gaudet *lat.* (*akc.* sìmilis sìmili gȁudet) sličan se sličnom veseli, tj. svoj k svome.

similȍr, -ora *lat.-franc.* (similis — sličan + or — zlato) slitina, legura bakra i cinka, nalik na zlato.

simiològija *lat.-grč.* (simia — majmun + *isp.* logija) nauka o majmunima.

sìmit *tur.* (simit) bijeli kruh; *isto i* **simíta** *(ž. roda); umanj.* **sìmitić; simìdžija** — pekar; **simìdžīnica** — pekarnica.

Sìmon *v.* Simeon.

simònija — trgovanje crkvenim stvarima, funkcijama i službama; naziv po Simonu Magu, začetniku gnosticizma *(v.),* koji je htio od apostola kupiti »tajnu stvaranja čudesa«; *isto i* **simonìzam,** -zma; **simònist(a)** — osoba koja vrši simoniju.

sìmp — nova sintetička masa koja služi za oblaganje podova, zidova i fasada, nepropusna za vodu i masnoće, vrlo dobra zamjena za linoleum *(v.).*

simpatektòmija *grč.* presijecanje živca simpatikusa *(v.)* ili operativno odstranjenje njegovih ganglija, u svrhu liječenja nekih bolesti.

simpatètičnā tȉnta — »kemijska tinta« kod koje pismo, pisano njome, postaje vidljivo tek poslije izvjesnoga djelovanja (grijanje, kemikalije i dr.).

simpàtija *grč.* (sympatheo — sažaljujem, osjećam sućut) 1. suosjećanje, sućut, saučešće, sučuvstvovanje; sklonost, privlačna snaga; duhovna srodnost, razumijevanje, slaganje; 2. djelovanje tjelesnih organa jednih na druge; 3. *prenes.* naklonost, ljubav; predmet naklonosti (dragi, dragan, dragana, ljubavnica); *prid.* **simpatičan,** -čna, -čno — 1. koji izaziva simpatiju; mio, drag, privlačiv, koji dira osjećaje, koji pobuđuje sklonost, ugodan, ljubazan; 2. koji izaziva protudjelovanje (*isp.* simpatija 2); koji se kao odraz pojavljuje na drugom, simetrično i usporedo smještenom kraju (npr. ako nas boli jedan zub, osjećamo boli i u drugim usporednim zubima): *izv.* **simpatičnost,** -osti.

simpàtikus (*isp.* simpatija 2) — vegetativni ili autonomni živčani sustav, dio živčevlja; opskrbljuje živcima probavne organe, žlijezde, krvne žile, srce; njegov rad nije zavisan od naše volje.

simpàtisati *v.* simpatizirati.

simpatìzer, -era (*isp.* simpatija) čovjek koji je nečemu naklon, npr. netko tko ne sudjeluje aktivno u nekom pokretu, ali prati njegov rad i razvoj sa simpatijom; pristaša; »navijač«; *žen.* **simpatìzerka.**

simpatizírati, -ìzīrām — gojiti simpatiju, osjećati naklonost, suosjećati s nekim, voljeti nekoga, slagati se u mišljenju s kim; *isto i* **simpatisati,** -šēm.

Simplegàde *grč.* dva otočića na ulazu iz Bospora u Crno more; pričalo se da su pomični i da se jedan drugome približuju kad naiđe neka lađa i da je nastoje satrti; međutim, pošto je kroz njih prošla lađa *Argo* s *Argonautima,* učvrstili su se na svojim mjestima.

sìmpl (*isp.* simpleks) »bedaček«, duševna sirotinja.

símpla *v.* simplica.

sìmpleks *lat.* (simplex) 1. jednostavan, iskren, bezazlen, pošten, naivan; 2. luđak, budala; 3. *gram.* samostalna, nesložena riječ (bez prefiksa i dr.).

símplica *njem.* (Simperl — od slame ispletena zdjela) okrugla košarica u koju se stavlja kruh prije pečenja (da se »digne«); *isp.* saćura.

Sìmplīcije *lat.* (*isp.* simpleks) »jednostavni«, »bezazleni«, »iskreni«.

simplicist(a) *lat.* (*isp.* simpleks) 1. površan čovjek; 2. osoba koja u sebi nosi karakteristike simplicizma *(v.).*

simplicìtet, -eta *lat.* (*isp.* simpleks) 1. jednostavnost, prostota; 2. bezazlenost, prostodušnost, naivnost; *isp. i* simplicizam.

simplicìzam, -zma — *lat.* (*isp.* simpleks) jednostavnost, prostodušnost, lakovjernost, bezazlenost, naravnost, prirodnost; *u daljem razvitku riječi:* duševna ograničenost, glupavost, glupost, primitivnost *(v.); zatim* priprostost, nekićenost; prozirnost, jasnoća, razumljivost, pristupačnost, laka shvatljivost; *prid.* **simplicìstičkī.**

simplifikácija *lat.* (*isp.* simpleks + ...fikacija) pojednostavnjenje; **simplificírati,** -fictrām — ujednostavniti, pojednostavniti, olakšati, učiniti razumljivim; *isto i* **simplìfikovati,** -ujēm; **simplifikátor** — čovjek koji vrši simplifikaciju, pojednostavnjivač, olakšavač (razumijevanja).

sìmplist(a) *v.* simplifikator.

simplìzam, -zma *v.* simplicizam (Krleža).

sìmploka, 3. -ci *grč.* (symplokē — spletanje, zagrljaj) *poet.* stilska figura u kojoj je povezano nekoliko figura ponavljanja (*isp.* anafora, epifora) u istoj rečenici ili u rečeničnom nizu (npr. »Od istoka haračlije jašu — Vode golu na repovijeh raju — Od zapada haračlije jašu — Vode golu na repovijeh raju — Jašu zmaji s sjevera i s juga — Golu raju na repovijeh vode« [Ivan Mažuranić], *odn.* Što je važno za pripravljanje rata? Novac! Što je potrebno za vođenje rata? Novac! Što je najnužnije za dobivanje rata? Novac! [*Iz jedne emisije londonskog radija pred drugi svjetski rat*]).

Sìmplon, -ona — oko 20 km dugački tunel u švicarskim Alpama; *prid.* **sìmplōnski; Sìmplon-órijent-èkspres** — naziv vlaka koji je saobraćao između Londona i Carigrada (prolazio i kroz našu zemlju); ukinut god. 1976, poslije pune 93 godine postojanja: *kraće:* **simplon,** -ona (današnji **Simplon-ekspres** polazi iz Pariza).

sìmpōdija *grč.* (syn — s, sa + pus, 2. podos — noga) sraslost nogu.

simpózijum (*i* **sìmpozij,** -ija) *grč.* (symposion) gozba; skup, sastanak; danas najčešće u značenju: sastanak stručnjaka s određenom temom za raspravljanje.

sìmptōm, -ōma *grč.* (symptōma, 2. -atos — slučaj, događaj; nezgoda, nesreća) 1. obilježje, znak neke pojave (npr. bolesti); 2. *prenes.* predznak, nagovještaj, preteča; **simptomàtičan,** -čna, -čno — osnovan na vanjskim obilježjima, koji služi kao simptom, karakterističan, koji se može smatrati kao znak, preteča, nagovještaj neke pojave; nagovještavalački, značajan; **simptomàtičnō liječenje** — liječenje usmjereno na odstranjenje simptoma bolesti, a ne na njezin osnovni uzrok; **simptomatologija** (*grč.* lógos — riječ, govor) nauka o simptomima bolesti, semiologija (*v.*).

sìms *v.* atula.

sìmsija, *2. mn.* sìmsījā *tur.* (sipsi — duhan *ili* simsi — srebrnast) lula (okovana srebrom).

Sìmson *hebr.* »malo sunce«.

simulácija *lat.* (simulatio) zavaravanje, himba, pretvaranje, prevara, glumljenje, prenemaganje, licemjerje (*v.* simulirati).

simulákrum *lat.* (simulacrum) slika, slika i prilika, kip, kumir; priviđenje, utvara, sablast, avet.

simulant *v.* simulirati.

simulátor *lat.* (*isp.* simulacija, simulirati) umjetni uređaj u kojem su stvorene takve prilike kakve su inače u prirodi, npr. naprava koja služi za vježbanje pilota, osobito astronauta: u letačkoj kabini umjetno stvoreni različiti uvjeti letenja i života izvan zemaljske sfere i sl.; u simulatorima, koji po svemu odgovaraju raznim dijelovima budućih kozmičkih brodova, među ostalim i tehničari i inženjeri odjeveni u svemirska odijela izvode pokrete i popravke koje će jednom morati obavljati za vrijeme letova u svemir; *isp.* stratokamera.

simulírati, -mulīrām *lat.* (simulare) pretvarati se, prenemagati se, predstavljati lažno neku stvar, hiniti, praviti se lud, nastojati zavarati, glumiti npr. neku bolest (a biti zdrav); *vojn.* zabušavati; **simùlant,** *2. mn.* simulanātā — čovjek koji se pretvara, prenemaže; pretvorica, prenemagalo, licemjer, lažac, »glumac«; *vojn.* zabušant.

simùltān *lat.* (simul — zajedno, skupa, u isto doba) istodoban, istovremen; *isp.* sinhroničan; **simùltāna pòzornica** — pozornica kod koje su odmah u početku izgrađene sve scene i vidljive su publici za vrijeme trajanja čitave izvedbe (npr. u srednjovjekovnim pasionskim igrama); *izv.* **simultànōst,** -osti — istodobnost, istovremenost; *isto i* **simultanìtet,** -eta; **simultànka,** 3. -ci, *2. mn.* simultānkī — šahovska igra jednog igrača protiv više protivnika na više ploča, istodobno.

simultanìzam, -zma *lat.* 1. isto što i simultanost, simultanitet, odn. — kako kaže Krleža — »jedno u drugom, jedno pokraj drugoga, jedno nad drugim, u metežu, u bunilu...«; 2. vrsta kubizma (*v.*), jedan od modernih pravaca u književnosti i umjetnosti.

sìmūn *v.* samum.

sìmvol *v.* simbol.

sin[1] — *skrać. za* sinus (*v.*).

sin[2] *grč.* (syn — s, sa) prefiks koji označuje »sa«, »su«, »zajedno«, »skupa«, npr. sinhroničan.

sinàbija *v.* sanabija.

sinàdelfus *grč.* izrod sa četiri ruke i četiri noge.

sinagóga, 3. -gi *grč.* (synagōgē — skupljanje, sabiranje) židovski hram, templ, zbornica, zborište, bogomolja.

Sìnāj, -aja — planina na Sinajskom poluotoku;

na njoj je, po Bibliji, Mojsije primio od boga Deset zapovijedi.

sinaksar, -ara *grč.* (synagō — skupim) pravoslavna crkvena knjiga s kratkim životopisima svetaca poredanim po kalendarskim datumima.

sinalagmatičan, -čna, -čno *grč.* (synallagē — izmjena, razgovor, pomirenje) dvostran (npr. ugovor), obavezan za obje strane.

sinalefa *grč.* (synaleífō — zajedno namažem) *gram.* spajanje dvaju dugih samoglasnika u jedan slog; *isp.* kraza.

sinaletička fotografija *grč.* umjetna, po opisu načinjena slika.

sinalko *lat.* (sine — bez) tvorničko ime za jedan bezalkoholni, dobro gazirani voćni napitak.

Sinan *tur.* »koplje«, »rt koplja«

sinantrop (*srednjolat.* Sinna — Kitaj, Kina + *grč.* anthrōpos — čovjek), *točnije:* sinanthropus pekinensis — znanstveni naziv za prastari tip ljudske rase, nađen u diluvijalnim naslagama kod Pekinga u Kini, srodan pitekantropu *(v.).*

sinapis *grč.* (sínapi) gorušica, slačica, muštarda, senf; *isto i* **sinap.**

sinapsa *grč.* (synapsis — sveza) *med.* spojno sredstvo dviju živčanih stanica.

Si natura negat, facit indignatio versum *lat.* (*čit....*indignacio verzum) Ako priroda uskraćuje, gnušanje stvara stih, tj. ako i ne postoji talent, čovjek će od gnušanja propjevati rugalicu (Juvenal).

Si natus non fuissem homo ille *lat.* da se (barem nikad) nisam ni rodio, ja ovakav čovjek...

sincere et constanter *lat.* (*čit....*konstanter) iskreno i postojano.

sinčeritat, -ati *tal.* (sincerità) iskrenost; **sinčero** — iskreno (Vojnović).

sindaktilija *grč.* (syn — s, sa + daktylos — prst) sraslost prstiju (kod nekih životinja normalna pojava, a kod čovjeka abnormalna).

Sindbad — junak pomoračkih arapskih priča, osobito u zbirci *Tisuću i jedna noć* (Sindbad-Pomorac, Moreplovac).

sindetički *grč.* (syndeō — svežem) koji veže, povezuje, vezivni, spojni.

sindetikon *grč.* (syndeō — svežem) vrsta ljepila.

sindezmologija *grč.* (syndesmos — vez, sveza + logos — riječ, govor) dio anatomije koji proučava spojeve među kostima.

sindicirati, -dìcīram (*isp.* sindik *i* sindikat) 1. ujedinjivati poduzeća u sindikate, udruživati, uzadruživati; 2. vršiti službu sindika, biti nečiji pravni zastupnik.

sindijazmički brak (*isp. grč.* syn — s, sa + dia — raz) — brak muškarca s jednom ženom (monogamija, *v.*), ali tako da poligamija *(v.)* i prigodne nevjere ostaju pravo muškarca.

sindik, *mn.* -ci, 2. sìndīkā *grč.* (syndikos — odvjetnik, zastupnik) 1. u staroj Grčkoj — branitelj na sudu; 2. u nekim zemljama Zapadne Evrope — predstavnik neke ustanove, općine ili korporacije, opunomoćen da vodi njezine poslove; pravni zastupnik, pravni savjetnik, opunomoćenik.

sindikalan, -lna, -lno — koji se odnosi na sindikalizam *(v.)* ili na sindikat *(v.).*

sindikalist(a) — 1. član sindikata *(v.);* 2. pristalica sindikalizma *(v.).*

sindikalizam, -zma (*isp.* sindikat) — sitnoburžoaska struja u radničkom pokretu (u Francuskoj, Italiji, Španiji i dr.); odnosi se negativno prema svakoj državi, pa i prema proleterskoj državi i diktaturi proletarijata; poriče neophodnost postojanja partije radničke klase. Sindikalizam je protiv udjela strukovnih saveza (sindikata) u političkoj borbi i smatra da je samo strukovni pokret i ekonomska borba pravi proleterski oblik klasne borbe (*v.* anarhosindikalizam).

sindikat, -ata (*isp.* sindik) 1. zvanje i služba sindika; 2. stručna organizacija radnika, radnički strukovni savez; 3. jedan od oblika monopolističkog udruženja poduzetnika, viši oblik kartela; stvara se radi dobivanja viška vrijednosti postavljanjem monopolskoga gospodarstva na tržištima prodaje. Sindikat uzima na sebe prodaju robe sindiciranih poduzeća, oduzimajući im trgovačku samostalnost; *prid.* **sindikatni.**

sindrom, -ōma *grč.* (syndromē) skup simptoma; stjecaj, suradnja; gomilanje.

sindžada *v.* sedžada.

sindžer, *2. mn.* sìndžera *perz.* postava na suknji odozdo iznutra.

sindžilat, -ata (*isp.* sidžil) sudska potvrda; **sindžilatiti,** -džilatim — potvrditi.

sindžir, -íra *tur.* (zendžir, zindžir) lanac; verige, okovi; *umanj.* **sindžirić;** *prid. indekl.* **sindžirli; sindžirlija** — stari turski zlatni novac; **sindžirlije** *(mn. ž. roda)* — kuglice povezane lančićem kojima su se nekad punili puščani naboji.

sinđel, *2. mn.* sìnđela *grč.* (*isp.* sin²... + kellíon — ćelija) pravoslavni monah s višom bogoslovnom spremom, dodijeljen episkopu (ime odatle što sinđeli stanuju s episkopom i imaju svoje ćelije).

sine anno *lat.* (*akc.* sine ano) u bibliografiji — bez naznake godine (kada je knjiga štampana); **sine anno et loco** (*čit.*...loko) — bez naznake godine i mjesta (gdje je knjiga štampana).

sine appellatione *lat.* (*čit.* sine apelacione) bez priziva (Šenoa).

sineast *franc.* (cinéaste) kinematografski stručnjak.

Sine Cerere et Baccho friget Venus *lat.* (*čit.*...Bakho...) Bez Cerere i Bakha smrzava se Venera, tj. bez kruha i vina nema ljubavi, ljubav ide kroz želudac; *isp.* Die Liebe geht durch den Magen.

sine die et consule *lat.* (*čit.*... konzule) bez naznake dana i konzula (stari su Rimljani godine određivali prema imenima konzula).

sine dispensatione *lat.* (*čit.* sine dispenzacione) bez dopuštenja (Šenoa).

sinedrīj, -ija (*pored* **sinedrijum**) *grč.* (synedrion — sijelo, sjednica; senat) najviša sudbena ustanova u staroj Judeji, duhovni i svjetovni sud.

Sine furore magnus poeta non potest *lat.* Ne može (čovjek) biti velik pjesnik bez nadahnuća.

sinegdoha, 3. -hi *grč.* (synekdoche) *poet.* preneseno značenje riječi kod kojega se zamjenjuju imena pojmova koji znače više ili manje od onoga što se njima obično kaže, npr. glava = čovjek (pars pro toto, *v.*) ili zaštita = zaštitnik (totum pro parte); *prid.* **sinegdohičan,** -čna, -čno.

sinehtrija *grč.* (syn — s, sa + echthros neprijatelj) u zologiji naziv za »iskorišćivanje« životinja od drugih životinja (osobito o kukcima koji žive u mravinjacima i termitnjacima, te im mravi i termiti jedu jaja i drukčije ih »izrabljuju«); *isp.* simfilija.

sine ira et studio *lat.* (*akc.* sine îra et studio) bez mržnje i naklonosti, tj. nepristrano, objektivno, pravedno.

sinekija *grč.* (syn — s, sa + oikía — kuća) »sustanarstvo«, pojava da npr. mravi stanuju na biljkama; *isp.* simbioza, simfilija; **sinekizam,** -zma — u starom vijeku okupljanje svih nezavisnih oblasti Atike oko Atene.

sinekura *lat.* (sine cura — bez brige) dobro plaćena služba koja ne zahtijeva nikakav ozbiljan rad.

sine loco *lat.* (*akc.* sine loko) u bibliografiji — bez naznake mjesta (gdje je knjiga štampana); **sine loco, anno vel nomine** — bez naznake mjesta, godine, pa čak i imena.

sinemaskop *v.* kinemaskop.

sine nomine *lat.* (*akc.* sine nomine) u bibliografiji — bez naznake imena pisca (koji je knjigu napisao).

sine qua non *v.* condicio sine qua non.

sinerama (*akc. i* **sinerama,** *isp.* panorama) *v.* kinerama.

sinereza *grč.* (synairesis) *gram.* slivanje dvaju samoglasnika ili dvaju slogova; *prot.* dijareza; *isp.* siniceza.

sinergija *grč.* (syn — s, sa + ergon — djelo) »suradnja« nekoliko organa ili mišića u izvedbi nekog pokreta ili neke radnje.

sinestezija *grč.* (synaisthanomai — zajedno opažam) »suosjećanje«, tj. sposobnost jednog nenadraženog osjetila da osjeti podražaj nekog drugog osjetila; pojava da zvuk izaziva kod slušatelja osjećaj boje, svjetla i sl., osjećaj zvuka izaziva dakle osjećaj vida (sa sinestezijom je u vezi tzv. »slušanje boja«, »muzika boja«, pa »boja glasa« itd.); sinestezija je jedan od učinaka halucinogenih droga, npr. LSD; **sinestetičan,** -čna, -čno — suosjećajan.

sine tempore *lat.* bez akademske četvrti, bez zakašnjavanja, točno u određeno vrijeme (*isp.* cum tempore).

sine titulo *lat.* bez naziva.

sinfonia *v.* simfonija; **sinfonia concertante** *tal.* (*čit.* končertante) visestavačna kompozicija za dva ili više solističkih instrumenata i orkestar.

Singalezi (*mn. m. r.*) — indoevropski narod iz indoiranske grupe, uglavnom na otoku Cejlonu.

singamija *grč.* spajanje dviju gameta u procesu oplodnje.

Singapur — republika na jugu Malajskog poluotoka (na vrhu poluotoka Malake) zbog važnosti strateškog položaja zovu ga »Azijski Gibraltar«); glavni grad Singapur (Singapore).

singerica — naziv za šivaću mašinu marke Singer (po imenu amer. industrijalca Isaaca Merrita Singera, 1811—1875, osnivača svjetske industrije šivaćih strojeva).

singerie *franc.* (*čit.* senžrī) kreveljenje, cerenje, u likovnoj umjetnosti naziv za motive s figuricama majmuna (aluzije na ljude), ukras na stijenama, paravanima, na tekstilu i sl.

Singidunum *lat.* staro ime Beograda (Alba Graeca).

Singing fool *v.* Sonny-boy-arija.

singl, *2. mn.* singla *engl.* (single — sam, pojedinačan); 1. igra tenisa ili ping-ponga u kojoj nastupaju samo dva protivnika (po jedan sa svake strane); 2. jednosmjerna željeznička

karta (za razliku od povratne kąrte) (Krleža, *Zastave*); 3. u pomorskom i željezničkom prometu brodska kabina ili kupej spavaćih kola samo za jednu osobu.

singlica (*isp.* singl) u govoru naših pjevača lake muzike izraz za gramofonsku ploču na kojoj je snimljena samo po jedna pjesma sa svake strane (za razliku od »longplejke«); *isp.* long play.

singlton *engl.* (singleton) u igri bridža izraz kad neki igrač ima samo jednu kartu neke boje.

Sing-Sing — 1. ime čuvene kaznionice u američkoj državi New York; 2. sinonim za modernu inkviziciju *(v.)*, pa i za jednu kuću u Jandrićevoj ulici u Zagrebu, koju su Zagrepčani nazvali tim imenom jer su u njoj okupatori vršili svoja mučenja.

singsong *kin.* kazalište.

singšpil *njem.* (singen — pjevati + Spiel — igra) igrokaz s pjevanjem i muzikom, nekada (18. stolj.) popularna forma kazališne umjetnosti, osobito u zemljama gdje se govorilo njemački; *isp.* melodrama.

singular *lat.* (singularis) *gram.* jednina; *prot.* plural; *prid.* **singularan,** -rna, -rno — 1. koji se odnosi na singular, jedninski; 2. osobit, poseban.

singulare tantum, *mn.* **singularia tantum** (*akc.* singulare, singularija tantum) *lat.* imenica koja ima samo singular, jedninu, i ne može dolaziti u množini, npr. Zagreb, Jugoslavija; *isp.* plurale tantum.

singularizam *v.* monizam.

sinhron *v.* sinhroničan.

sinhronija *grč.* (syn — s, sa + chronos — vrijeme) 1. suvremenost, istodobnost, istovremenost, vremenska usklađenost, usporednost; 2. u lingvistici promatranje jezičnih promjena u određenom vremenskom razdoblju bez obzira na stanje jezika prije toga; *v.* dijahronija; **sinhroničan,** -čna, -čno — koji se zbiva u isto vrijeme, suvremen, istodoban, istovremen; **sinhronična tablica** — tablica koja prikazuje istodobne historijske događaje; *izv.* **sinhroničnost,** -osti; **sinhronizacija** — usklađivanje zvukova (govora, muzike, pjevanja) sa snimljenim filmskim slikama, tako da se dobije tonfilm; *isp.* nahsinhronizacija; **sinhronizirati,** -iziram — učiniti da se nešto događa istodobno (npr. slika i govor kod tonfilma); vremenski uskladiti; *isto i* **sinhronizovati,** -ujem; **sinhronizam,** -zma — 1. istodobnost; vremensko podudaranje; 2. *tehn.* podudaranje hoda dvaju mehanizama; podudaranje faza i broja okretaja dvaju dinamo-strojeva izmjenične struje.

sinhrotron, -ona *grč.* veliki stroj sličan ciklotronu *(v.)*, za pospješivanje brzine atoma.

siniceza *grč.* (synízo — sjedam) stezanje dvaju vokala u jedan slog, npr. *u istinu* izgovoreno *ujstinu;* veliku važnost ima u poeziji, *isp.* npr. iz Matoševe pjesme »Srodnost«: Boju (i) svježi miris snijega (i) mlijeka ima, Nevin bijel i čist ko čedo suza (i) krin.

sinídi *(mn. m. r.)* — kineska rasa.

sinigle, sinigala *(mn. ž. roda) grč.* (*isp.* siringa 3) šuljevi, hemoroidi, zlatna žila; *prid.* **siniglav.**

sinija, *2. mn.* sinīja *tur.* (sini) niski stol za blagovanje (bakrena ili brončana ploča na tronogu); *umanj.* **sinijica.**

Sinis — u starogrčkoj mitologiji zloglasan razbojnik koji je putnike namjernike vezao o krajeve dviju svinutih jela i puštao uvis tako da su se raskidali; ubio ga je Tezej na isti način.

sinistra mano *tal., muz.* lijevom rukom.

sinistroid, -ída *lat.-grč.* (sinister — lijevi + eīdos — lik, oblik) u zapadnim zemljama naziv za čovjeka koji naginje idejama ljevičarskih stranaka.

sinizeza v. siniceza (M. Franičević).

sinklinala *grč.* (synkliníai — nagnut položaj, nagib) *geol.* korito; uleknuti dio nekoga sloja; *v.* antiklinala.

sinklit, *2. mn.* sinklīta *grč.* (synklētos — sazvan) u staroj Grčkoj skupština najviših činovnika; senat.

sinkopa, *2. mn.* sinkōpa *grč.* (synkópto — zajedno tučem, zajedno izbijem) 1. *gram.* izbacivanje sloga u sredini riječi (npr. *drž'te* mjesto *držite*); 2. *med.* nesvjestica uslijed zastoja kucanja srca; srčana kap; 3. *muz.* spajanje druge polovine jednog takta u jedan ton s prvom polovinom drugog takta, »zanos«; 4. neočekivana pojava koja poremeti prirodan tok stvari; **sinkopirati,** -kopīrām — pjevati ili svirati u sinkopama.

sinkrazija *grč.* (synkrasis) stapanje, miješanje, smjesa.

sinkretizam, -zma *grč.* (synkretismós — sjedinjenje) 1. jedinstvenost, nerašćlanjivost, koja karakterizira prvobitno, nerazvijeno stanje (npr. sinkretizam prvobitne umjetnosti u kojoj su ples, pjevanje i svirka morali dolaziti zajedno); 2. u filozofiji vrsta eklektizma, spajanje raznovrsnih, protuslovnih nazora, nespojivih među sobom; 3. *gram.* pojava u kojoj jedan gramatički oblik prima na sebe više funkcija, npr. u današnjem našem jeziku

jednaki oblik za dat., lok. i instr. plurala: nekad je bilo npr. dat. *narodom,* lok. *narodih,* instr. *narodi,* a danas imamo za sva tri padeža — djelovanjem staroga dualskog oblika za ta tri padeža *(narodoma)* — ujednačeno: *narodima.*

sinkrònija i sl. *v.* sinhronija i sl.

sìnle, -eta *v.* sile.

Sinn-fein *ir.* (*čit.* šìn fēin — »mi sami«) irska revolucionarna nacionalistička stranka, osnovana 1905, a prestala djelovati osnivanjem Slobodne Države Irske (1921).

sìnod, sinoda, *2. mn.* sȉnōdā (*akc. i* **sìnōd,** -oda) *grč.* (synodos — sastanak, sabor) crkveni sabor; u pravoslavnim crkvama vijeće koje upravlja autokefalnom crkvom; **sìnodālan,** -lna, -lno — koji se odnosi na sinod; *isto i* **sìnodskī.**

sinòdičan, -čna, -čno *grč.* (*isp.* sinod) *astr.* koji se odnosi na vidljivi položaj nekog nebeskog tijela prema Suncu; **sinòdičkī mjesec** — vrijeme od jednoga mlađaka do drugog (29,53 dana).

sinojkìzam, -zma *v.* sinekija.

sinològija (*srednjolat.* Sinna — Kitaj, Kina + lógos — riječ, govor) struka orijentalne filologije koja se bavi izučavanjem kineskog jezika i književnosti; **sinòlog,** *mn.* -zi — specijalist u kineskom jeziku i literaturi; *prid.* **sinòloškī.**

Sinon *v.* Quae nunc tellus...

si non è vero... *v.* se non è vero...

sinònimi *(mn. m. roda) grč.* (synōnimos — imenjak) istoznačnice; sličnoznačnice (kod Matoša: istovetnice); riječi, različite po zvuku, no iste ili vrlo bliske po značenju (npr. »hrabar« i »odvažan«, »cesta« i »put«, »plamen«, »vatra« i »oganj«); *prid.* **sinònīman,** -mna, -mno; **sinonìmija** — pojava sinonima, istoznačnost; suznačnost, sličnoznačnost; **sinonìmika,** 3. -ci — nauka o sinonimima.

sinopèdžija (po engl. čitanju) *v.* scenopegija.

sìnopsis (*akc. i* **sinòpsis**) *grč.* (synopsis — pregled) 1. nacrt, skica, pregled, opći osvrt; zbirka djela različitih autora o jednom te istom predmetu; zbornik različitih materijala o istom pitanju; uspoređivanje takvih materijala; 2. *u filmskom jeziku* sažet nacrt sadržaja budućeg filma kao podloga za izradu scenarija *(v.).*

sinòptici *(mn. m. r.) grč.* pisci triju evanđelja (Matej, Marko i Luka), koji pokazuju stanovite sličnosti i podudarnosti u svojim obavještenjima (za razliku od Ivanova evanđelja koje se u nekim pojedinostima razlikuje).

sinòptika, 3. -ci *grč.* (*isp.* sinopsis) nauka o vremenu i o predskazivanju vremena, dio meteorologije; *prid.* **sinòptičkī** — sastavljen; pregledan; koji daje pregled svih dijelova složene cjeline; **sinòptičke kàrte** — geografske karte na kojima su označeni pregledni rezultati promatranja različitih vremenskih elemenata, ispitivanih istodobno u različitim krajevima; služe za predskazivanje vremena; **sinòptičār** — meteorolog koji studira sinoptičke karte *(v.),* stručnjak u prognoziranju vremena.

sìnor, -ora, *2. mn.* sȉnōrā *tur.* (synir, synor *od grč.* sýnoron) međa, granica; **sinòriti,** -īm — međašiti, graničiti.

sinòsel — novoizumljeni njemački kemijski proizvod, za koji se tvrdi da omogućuje uspravan rast pšenične stabljike unatoč svim vremenskim nepogodama (vlati ne »poliježu«).

sìnovija *grč.* (synochē — veza) zglobna veza, spojnica; *prid.* **sìnovijālan,** -lna, -lno; **sinovítis (-ìtis)** — upala zglobne spojnice (javlja se kao bolna oteklina).

sinsija *v.* simsija.

Sint — u nizozemskim i belgijskim geografskim imenima isto što i Saint, San, Sankt, San, São, tj. »sveti« (*isp.* Sint Niklaas, grad u Flandriji).

sìntagma, *2. mn.* sȉntāgmā *grč. prvotno* isto što i sintaksa *(v.); danas:* cjeloviti dio rečenice, skup od dviju ili nekoliko riječi koje u rečenici čine cjelinu za sebe i kao takvi, kao sklop, imaju značenje u rečenici, a svaki dio ima svoju vrijednost tek u spoju s drugim dijelovima rečenice; *prid.* **sintagmatskī.**

sìntaksa *2. mn.* sȉntāksā *grč.* (syntaxis *od* syntattō — sastavljam, sređujem) dio gramatike koji izučava rečenicu i njezine dijelove, slaganje i namještanje riječi u rečenici, vezanje jednih rečenica s drugima u jednu cjelinu, upotrebljavanje vrsta riječi i upotrebljavanje padeža i glagolskih oblika (kod naših starih gramatičara: *skladnja*); *prid.* **sintàktičkī** *i* **sintaksičkī.**

sinterīranje *engl.* stapanje razmrvljene tvari u čvrstu masu grijanjem bez taljenja (npr. sinterīrana glina).

sintètičan, sintetizírati *v.* sinteza.

sintètika (*isp.* sinteza) izraz koji se u novije vrijeme upotrebljava za oznaku tekstila proizvedenog kemijskim putem (*isp.* sintetična vlakna).

sintèza *grč.* (synthesis — sastavljanje) 1. metoda proučavanja predmeta u njegovoj cjelini, u jedinstvu i uzajamnoj svezi njegovih dijelova;

sinteza je u procesu naučne spoznaje povezana s analizom (v.); 2. u idealističkoj dijalektici Hegelovoj — najviši stupanj razvitka koji razrješava protuslovlja prethodnih stupnjeva (v. trijada); 3. dobivanje složenih kemijskih spojeva iz jednostavnijih ili dobivanje spojeva izravno iz elemenata; 4. *uopće:* spajanje, sastavljanje, spoj, skup, najviši domet; **sintetičan,** -čna, -čno — osnovan na sintezi, koji se dobiva putem sinteze; sastavljen, uopćen, ujedinjen; proizveden na umjetni način, dobiven kemijskim putem (hrana, kaučuk, plastične mase); **sintetični jezici** — jezici koji u stvaranju izvedenica ili složenica daju prednost nastavcima a izbjegavaju kombinacije s prijedlozima (naš jezik spada npr. među sintetične); **sintetična muzika** — spaja ljudske glasove i tonove muzičkih instrumenata sa šumovima i efektima elektronske ili konkretne muzike; **sintetična vlakna** — kemijska vlakna; **sintetizirati,** -iziram — spojiti u cjelinu; sastaviti, skupiti sve u jedno; izvršiti sintezu; umjetno proizvesti, dobiti kemijskim putem; *isto i* **sintetizovati,** -ujem.

sintiman, -mna, -mno *grč.* (syn — s, sa + thymos — ćud) koji izvire iz općeg raspoloženja; *isp.* katatiman.

sinton *grč.* (syn — s, sa + *isp.* ton) *med.* koji se harmonično uklapa u svoju okolinu.

sintonija *grč.* (syn — s, sa + *isp.* ton) sklad, suzvuk, sloga, sukladnost; **sintonizator** — *u radio-tehnici:* usklađivač tonova; **sintogram** — tabela s imenima stanica na nekom radio-aparatu.

Sint ut sunt, aut non sint *lat.* Neka budu kako jesu, il neka ih ne bude (odgovor jezuitskog generala Riccija [1703—1775] papi Klementu XIV. na papin prijedlog za izmjenu nekih stavaka u ustavu isusovačkog reda).

sinuitis *v.* sinusitis.

sinuozan, -zna, -zno *lat.* (sinuosus) naboran, nabran, s naborima; krivudav, vijugav, zavojit, valovit.

sinus *lat.* (sinus) 1. zavoj, nabor, vijuga; 2. zaton, zaljev (**Sinus Quaternarius** — latinski izraz za naš Kvarnerski zaljev; Krleža); 3. *mat.* omjer katete koja je nasuprot kutu, i hipotenuze; 4. *med.* kut, ugao, duplja, šupljina, slivnica, kesica s gnojem; **sinusi** — a) kanali tvrde mozgovne opne, ispunjeni venoznom krvlju; b) šupljine nekih lubanjskih kostiju; *prid.* **sinusov; sinusni; sinusitis** (*akc. i* **-itis**) *med.* upala sinusa, s glavoboljom i curenjem upalnog sekreta kroz nos.

sinusoida *lat.-grč.* krivulja koja prikazuje promjene sinusa (*isp.* sinus 3) u zavisnosti s promjenom kuta.

sinjal, -ala *v.* signal.

sinjati, -am *tal.* (signare) obilježiti, označiti.

sinjor, -ora, 5. sinjore *tal.* (*v.* signore) gospodar, gospodin; **sinjora** — gospođa; **sinjorina** (*akc. i* **sinjorina**) — gospodica; **sinjorija** (signoria) —1. gospodstvo, vlast; gospoda; 2. kneževina u Italiji 14. i 15. st.; **Sinjorija** — čest naziv za Veneciju; *isp.* Serenissima.

Si omnes consentiunt, ego non dissentio *lat.* (*čit.*...konsencijunt...disencio) Ako se svi slažu, ne protivim se ni ja (Schiller, *Razbojnici*).

Sion, Siona (*akc. i* **Sion,**-ona) *hebr.* brdo kraj Jeruzalema u Izraelu gdje je bio glasoviti Salamonov hram; *prenes:* velika svetinja, uporište vjernih, sijelo nade (»svjetlo sa Siona« u *Jami* I. G. Kovačića); zovu ga i *Cion;* **sionizam,** -zma *v.* cionizam.

sipah, *mn.* -si, *2. mn.* sipaha (*tur. i ar.* sipah — vojska; *perz.* sepahi — vojnik) 1. kolonijalna vojska od lokalnog stanovništva u (bivšim) indijskim posjedima Britanskog Imperija; 2. konjička garda turskih sultana; *isp.* spahi.

Si parla italiano *tal.* Govori se talijanski (oznaka na poslovnim prostorijama kao obavijest mušterijama da mogu biti poslužene na talijanskom jeziku).

si parva licet componere magnis *lat.* (*akc.* si parva licet komponere magnis) — ako se smije maleno usporediti s velikim; *isp.* si licet...

sipciger *v.* zipciger.

siperak, -perka, *mn.* -ci, 2. siperaka *tur.* (siper) *v.* partikla, bavarin.

Sipil *grč.* (Sipylos) ogranak planine Tmola u Maloj Aziji; danas Sipuli-dag; *isp.* Nioba.

Si quid fecisti, nega *lat.* (*čit.*...kvid...) Ako si što učinio, niječi, ne priznaji!

Si quid movendum est, move *lat.* (*čit.*...kvid...) Ako što treba maknuti, makni (Hipokrat).

sir *engl.* (*čit.* ser) 1. gospodine! cijenjeni gospodine! (oslovljavanje muške osobe); 2. plemićki naslov (uvijek uz ime i velikim slovom; ne deklinira se); *isp.* sire.

sirada, *2. mn.* sirada *ar.* (sirat) isto što i širit (*v.*); **siraditi,** -im — našivati siradu.

Siradžudin, -ina, 5. Siradžudine *tur.* »svjetlo vjere, islama«.

Sirano d'Beržerak *v.* Cyrano de Bergerac.

sirat *tur.* (syrat) put, cesta, ulica; hod, hodanje; **sirat-ćuprija** (syratköprüsü) — po vjerovanju muslimana most između džehenema (*v.*) i

dženeta (*v.*) kojim je teško proći, a mora njime proći musliman da bi došao u raj; *uopće:* opasan, težak i mučan put.
sìrbaz, -àza, 5. sìrbaze *v.* sihirbaz.
sìrće, -eta *tur.* (sirke) kvasina, ocat; *prid.* **sìrćetnī.**
sire *franc.* (sīr) izraz za oslovljavanje careva i kraljeva; Vaše Veličanstvo.
sirealìzam, -zma *franc.* (surréalisme) *v.* nadrealizam; **sireàlist(a)** — pristaša sirealizma; *žen.* **sireàlistkinja;** *prid.* **sirealìstičkī.**
sìren, -ena (Siren lacertina) — vrsta repatog vodozemca što živi u južnoj Karolini i u Teksasu (naraste do 70cm, ima trajne škrge, a nema stražnjih nogu).
sirèna *grč.* (Seirēn, Sirēn) 1. u grčkoj mitologiji — morska nimfa koja je svojim pjevanjem zavodila pomorce na opasna mjesta gdje su pogibali; 2. *prenes.* zavodljiva no bezdušna žena; 3. *fiz.* sprava za izvođenje glasova različite visine i za mjerenje brojeva zvučnih titraja; 4. signalna sprava s jakim, oštrim zvukom; upotrebljava se na brodovima, u službi protuavionske obrane, na tvornicama, automobilima; 5. *zool.* dugong, lamantin, morska krava; sisavac prilagođen životu u vodi; prednje noge pretvorene u peraje, a stražnjih nema; živi u tropskim morima i rijekama; 6. *med.* nakaza sraslih nogu; *prid.* **sirènskī** — koji se odnosi na sirenu; *prenes.* zamaman, zavodljiv, privlačiv, čaroban, dražestan, ali opasan.
Si replica *tal.* (*čit....* replika) *muz.* Ponavlja se! Ponovi!
sirìdžik *tur.* (syradža) arsenovo bjelilo (otrovno); upotrebljava se za spravljanje pudera.
Sìrija[1] *tur.* (*m. ime*) »tajanstveni«.
Sìrija[2] — republika na istočnoj obali Sredozemnog mora u jugozapadnoj Aziji; glavni grad Damask (Dimashq), koji se smatra jednim od najstarijih gradskih naselja na svijetu; **Sìrijac,** -ījca, *2. mn.* Sìrijācā; *prid.* **sìrījskī.**
Sírijus *lat.* (*iz grč.* seirios — vruć) — najsjajnija zvijezda u zviježđu Psa (*grč.* seirios kyōn — pasja zvijezda).
sirìnga, 3. -gi *grč.* (syrinx, 2. syringos) 1. svaka cijev, a iz toga se razvilo značenje: svirala, osobito pastirska ili Panova svirala (prvotno od sedam povezanih trščanih cijevi nejednake dužine); 2. organ za pjevanje (pjevalo) u ptica; 3. *u medicini:* a) isto što i fistula (*u starogrčkom mn.* syringes — krvne žile); b) španjolska groznica.
siringítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* upala Eustahijeve cijevi (*v.*).
sìrječ *crkv.-slav.* to jest, naime, zapravo.
sìrk *v.* cirk.
Sirmium *lat.* glavni grad rimske Donje Panonije (Pannonia Inferior), današnja Srijemska Mitrovica.
sirplas *franc.* (sur place) u biciklističkom sportu: vožnja »na mjestu«.
sirprīz *franc.* (surprise) iznenađenje, nešto neočekivano; neočekivani dar i sl.
sìrup *tal.* (siroppo, *u vezi sa tur.* šerbe, *a ovo od ar.* šarab — piće, napitak) gusto ukuhan šećerni sok; lijek protiv kašlja; *prid.* **sìrupast** — poput sirupa, gust, slatkast.
sirvant *v.* sirventeza.
sirventèza *franc.* (sirventes) vrsta trubadurske pjesme u čast svetaca ili vladara (katkada i sa satiričnom notom).
sìsal (*lat.* Agave sisalina; po mehičkom lučkom gradu Sisalu) *bot.* vrsta agave koja osobito uspijeva na otoku Javi; od njezinih čvrstih i gipkih vlakana izrađuju se izvrsna užeta i čvrste vreće (sisal-konoplja).
sìsana *v.* seisana.
Siscia — keltski naziv za današnji *Sisak; isp.* Segestica.
Si segue *tal.* (*čit....* segve) *muz.* Nastavlja se! Nastavi!
Sìsif *v.* Sizif.
Si socius mingit, mingas, si non potes, mingere fingas *lat.* Ako prijatelj mokrī, mokri i ti, ako ne možeš, pretvaraj se da mokriš (stara studentska šaljiva poslovica).
sìstar, -stra, *2. mn.* sìstārā *v.* sistrum (Nazor).
sìstem, -ema (*pored* **sistema,** -eme) *grč.* (systema, 2. -atos) 1. sustav, poredak, uvjetovan planskim, pravilnim rasporedajem dijelova u određenoj vezi (npr. *strog sìstem rada*); 2. skup principa koji služe kao temelj neke nauke; 3. oblik društvene organizacije (npr. *držāvnī sìstem*); 4. skup dijelova, povezanih općom funkcijom (npr. *žìvčanī sìstem*); 5. oblik, način ustrojstva, organizacije nečega (npr. *ìzbornī sìstem*); 6. skup privrednih jedinica, ustanova, organizaciono ujedinjenih u jednu cjelinu; 7. *uopće:* sastav, cjelina, skup, zbor, uređenje, pravilnost, sklad, skladnost, raspoređenost, sređenost, organiziranost, povezanost, svrsishodnost; **sistemàtičan,** -čna, -čno — 1. raspoređen po određenom planu; koji stvara neki sistem; 2. strogo dosljedan, skladan, sustavan; 3. koji se ponavlja; neprekidan, stalan, postojan, čvrst; *izv.* **sistemàtičnost,** -osti; **sistemàtičar** — tko radi po sistemu, tko pazi na sistem, tko se drži sistema; **sistemàtika,** 3. -ci — 1. dovođenje u

sistem, klasifikaciia i grupiranje predmeta i pojava; 2. *biol.* naučna disciplina koja proučava organizme sa gledišta njihove sličnosti i razlika i koja ih raspoređuje po grupama, sistematskim kategorijama (vrste, rodovi, porodice, razredi, klase, tipovi), kategorijama koje su podčinjene jedna drugoj, tj. slične vrste sačinjavaju rodove, slični rodovi porodice itd.; **sistematizácija** — razvrstavanje u određeni sistem (npr. sistematizacija službenika), sustavno sređivanje čega: **sistematizírati,** -izīrām — dovoditi u sistem, svrstavati u određeni red, ustanovljivati određenu postupnost, sustavno srediti; *isto i* **sistemàtizovati,** -ujēm; **sistèmatskī, sìstemskī** *v.* sistematičan.

sistírati, sìstīrām *lat.* (sistere) zaustaviti, obustaviti; prekinuti, spriječiti, ukinuti; prestati s nekom akcijom.

sìstola *grč.* (systolē — stezanje, stiskanje; ograničivanje) stezanje srčanog mišića sa smanjivanjem srčanih šupljina; *isp.* dijastola.

sìstrum *lat.* (*od grč.* seīstron) zvečka, čegrtaljka; instrument u obliku obruča s metalnim prutićima i praporcima na kome se glas izvodi drmanjem (upotreba kod starih Egipćana pri službi boginji Izidi i u današnjoj Etiopiji).

Si tace *tal.* (*čit*. ... tače) *muz.* Šuti se. Tiho! Ne sviraj! Ne pjevaj!

si tacuisses, philosophus mansisses *lat.* (*čit.* sì takuìses, filòzofus, manzìses) — da si šutio, ostao bi filozof, tj. pametnije bi bilo da si šutio.

sitāl, -āla — nova vrsta stakla sovjetske produkcije (tvrđe od čelika).

sìtār *ind.* tradicionalni indijski muzički instrument sa žicama i pomičnim kobilicama; donekle nalik na evropsku citru (Mihajlo Patarčec, *Republika,* br. 4, 1968).

Sìti, Sìtija *v.* City.

sìtib *v.* silib.

Sit illi (tibi, vobis) terra levis *lat.* Neka mu (tebi, vama) zemlja bude laka!

sitìrama (*akc. i* **sitiràma**) *engl.-grč.* (*isp.* City + hòrama — pogled, prizor) najnoviji tip autobusa za turiste; kola (na kat) sva su u staklu te je otvoren pogled na sve strane, a putnici, vozeći se gradom, slušaju tumačenja sa magnetofonske vrpce koja je sinhronizirana prema objektima uz koje kola prolaze.

sitroēn, -ēna *v.* citroēn; *isp.* spaček.

Sit tibi terra levis! *lat.* Neka ti bude laka zemlja!

Sitting Bull *engl.* »Sjedeći Bik« (originalno: *Tatanka Yotanka*), poglavica Sioux-Indijanaca (1834—1890), legendarna ličnost, junak priča, romana i filmova, jer je pobijedio američkog generala Georgea Custera na rijeci Little Bighorn u južnoj Montani (1876).

sitting-room *engl.* (*čit.* sìtingrūm) soba za boravak preko dana, danja soba, »prekodānka«.

situácija *lat.* (situs — položaj, mjesto) 1. položaj, prilike, stjecaj okolnosti, stanje, smještaj; 2. u geodeziji skupni naziv za zemljišne objekte (vode, gore, šume, naselja i sl.) ucrtane na kartu utvrđenim i dogovorenim znacima; *prid.* **sìtuacionī; sìtuaciona kòmika** — *kazal.* nehotična komika u kojoj neki ozbiljni ili svakidanji događaj u slučajnom sukobu različitih okolnosti s nosiocem uloge izaziva smijeh (komedija situacije): *izv.* **situacionist(a); situacionisti** — pripadnici organizacije **Internacionalni situacionizam** koja se nedavno pojavila u Francuskoj (sveučilište u Strasbourgu) s karakteristikama koje donekle nalikuju na karakteristike bitnika, provosa, tinejdžera i sl. Situacionisti o svom programu kažu među ostalim i ovo: »internacionala situacionista angažirat će se u korjenitoj kritici svega postojećeg u modernom svijetu, u svim vidovima i koordinirati sve protestne pokrete koji postoje u svijetu«; **situírati,** -tuīrām — smjestiti, postaviti, položiti, dati položaj; **situīrān** — tko je na dobru položaju, tko ima veliku plaću, bogat, imućan, »dobro stojeći«.

sìtula *lat.* posuda uopće, a osobito čunjasta vedrica od kovine, obično umjetnički ukrašena (česta na etrursko-venetskom i istočnoalpskom području).

situs *lat.* položaj; **situs obliquus uteri** (*čit*. ... oblìkvus ...) *med.* kosi položaj maternice.

sit venia diminutivo *lat.* neka bude slobodno upotrijebiti deminutiv *(v.),* neka mi bude dopušteno da se najblaže izrazim.

Si vis esse sanus, saepe lava manus *lat.* Želiš li biti zdrav, peri često ruke.

sit venia verbo *lat.* (*akc.* sit venia verbo) s oproštenjem, s dopuštenjem (govoreći), neka bude dopušteno kazati; *isp.* salva venia.

Si vales, bene est, ego valeo *lat.* Ako si zdrav, dobro je, ja sam zdrav (formula u starorimskim pismima).

si vis amari, ama *lat.* želiš li biti ljubljen, ljubi!

si vis pacem, para bellum *lat.* ako hoćeš mir, pripravljaj se na rat.

sìvrije, sìvrījā *(mn. ž. r.) tur.* (sivri — šiljast) kliješta sa šiljastim vrhom, »cvikcange«, burunlije *(v.).*

Six Days *engl.* (*čit.* siks dejs) *sport.* utrka u trajanju od šest dana.
sizeler *v.* cizeler.
sizeren, -ena. 5. sizerene *franc.* (suzerain) 1. u feudalno doba — najviši senior *(v.)*, gospodar zavisnih vazala; 2. država koja ima suverenitet nad nekim teritorijem; *prid.* **sizerenov, sizerenskī; sizerenitet**, -eta — vrhovno pravo sizerena nad vazalom, vlast i dostojanstvo sizerena.
Sizif — sin boga vjetrova Eola, kralj u Korintu; imao je pristup stolu bogova, ali je tu počast iskorišćivao i odavao ljudima božanske tajne; zbog toga je bio kažnjen ovako: »Ondje i Sizifa vidjeh gdje žestokih muka se muči, rukama obadvjema gromoradni mičući kamen, | rukama on se mnogo i nogama napinjuć tura | kamen na brijeg gore, i kada ga hoće prebacit | brijegu preko vrhunca, težina pogna ga natrag, | niz brdo u taj se par skotrlja hridina grdna. | Onda se napreže opet i tura, iz svīh mu uda | izvire znoj i prah se nad glavom njegovom diže« (*Odiseja* XI. 593—600); **Sizifov posao** — zamoran i besplodan, težak i uzaludan rad bez smisla i svrhe, »veži-driješi«; **Sizifov kompleks** — u psihoanalizi naziv za osjećaj straha od eventualnog neuspjeha upravo u času kad treba postići određeni cilj; **Sizifov sīn** — pričalo se da je Odisejeva majka Antikleja, putujući iz rodne Arkadije na Itaku gdje ju je očekivao ženik Laert, zatrudnjela sa Sizifom kod kojega je odsjela u Korintu (taj je epitet bio najveća uvreda za Odiseja); *prid.* **sizifovskī.**
sizigija *grč.* (syzygia — veza, tijesna povezanost) 1. *gram.* konjugacija, sprezanje glagola; 2. bračna veza, brak; 3. *astr.* konjunkcija *(v.)* i opozicija *(v.)* Sunca i Mjeseca (mladi Mjesec, pun Mjesec, Mjesečeva mijena); 4. u starijoj metrici *(v.)* spoj od dviju stopa, dipodija.
síža *lat.* vrsta, struka, sorta.
siže, -ea, *mn.* -ei, 2. sižea *franc.* (sujet) osnovna tema umjetničkog djela, sadržaj, sažetak, glavna misao.
sjambok *v.* siambok.
sjarāniti se, sjarānīm se (*isp.* jaran) — sprijateljiti se, združiti se, uortačiti se.
sječa, *2. mn.* sječā *v.* kozaci.
sjećuniti, sjećunīm *tur.* (*isp.* jećun) zbrojiti, sabrati.
sjeguran *v.* siguran.
SK — automobilska oznaka za *Skopje;* u međunarodnom prometu za *Sarawak (v.).*
skabijes *lat.* (scabies) svrab.
skabiofobija *lat.-grč.* (*isp.* skabies *i* fobija) *med.* bolestan strah od svraba.
skabioza *lat.* glavinac (biljka).
skadanj, -dnja, *2. mn.* skadanjā *njem.* »u mlinu, vjetrenjači, hambaru onaj dio u koji se sipa žito ili u kojem se drži brašno« (Skok).
skadenca, *2. mn.* skadencā *tal.* (scadenza) dospijeće; rok isplate tražbina, istek roka, dan dospijeća, dospjelosti.
skafandar, -dra, *2. mn.* skafandārā *grč.* (skafe — korito, lađica + aner, 2. andros — čovjek) posebno odijelo za ronioce pri podvodnim radovima (*naš izraz* ronilo), i također za avijatičare stratonaute koji se dižu u visoke slojeve atmosfere (s uređajem za disanje).
skaj — umjetna koža.
skajdžeker *v.* skyjacker.
Skajlab *v.* Skylab.
skajlajt *v.* skylight.
skala *lat.* (scala) 1. ljestvica s podjeljcima na spravama za mjerenje; 2. glazbena ljestvica; *v.* skale; *isp. i* Scala.
skalar, -ara *lat.* (*isp.* skala) *mat.* veličina za čije je određenje dovoljno zadati samo njezino brojevno značenje bez određivanja pravca (npr. obujam, masa itd.), za razliku od vektora *(v.); prid.* **skalaran,** -rna, -rno.
skaldi, skaldā (*mn. m. roda*) — skandinavski majstori pjevači; *isp.* majsterzingeri.
skale, skalā *(mn. ž. roda) lat.* (scalae, -arum) stube, stepenice; *isto i* **skalíne,** skalínā (*tal. jedn.* scalino, prema čemu i **skalin,** -ina — stuba, stepenica); **skalinata** — stubište, stepenište (Krleža, *Aretej*).
skalp, skalpa *engl.* (scalp — tjeme lubanje) koža s kosom, zguljena s glave pobijeđenog neprijatelja, nekad trofej kod neciviliziranih naroda (Skiti, Gali, Indijanci).
skalpel *2. mn.* skalpelā *lat.* (scalpellum, *isp.* skalp) maleni kirurški nož (ponajviše sa oštricom u obliku luka), lanceta.
skalpírati, skalpīram *lat.* (*isp.* skalp) oderati, zguliti kožu s glave.
skalupiti, -īm (*isp.* kalup) svesti na isti kalup, složiti, sastaviti, skupiti, sklopiti, zbiti (sve u pomalo podrugljivom smislu).
Skamandar (*grč.* Skamandros) — rijeka u Troadi, drugim imenom Ksanthos (danas Mendere-Su); mnogo spominjana u *Ilijadi,* a kasnije i u *Eneidi,* gdje Vergilije govori o običaju lutajućih Trojanaca da rijekama u krajevima u koje dolaze nadijevaju trojanska imena.
Skamandrije — drugo ime Hektorova sina *Astijanaksa* (»Hektor je njega Skamandrijem

zvao, a Astijanaks zvahu ga drugi«; *Ilijada* VI).

skàmija, *2. mn.* skamījā *lat.* (scamnum) stolica, klupa, osobito školska klupa.

skamp, skampa, *2. mn.* skampā *tal.* (scampo) vrsta morskog raka, norveški rak.

skàndal, -ala *grč.* (skandalon) bruka, sramota, sablazan; uzbuna koju izaziva sramotan čin; zgranjivanje, zgražanje; smutnja, ogorčenje, negodovanje, ljutnja, srdžba; galama, vika, smetnja, nered; **skandalizírati,** -ìzīrām — sablažnjavati, zgranjivati, izazivati zgražanje, užasavati; **skandalizírati se** — negodovati, izražavati ogorčenje, zgražati se, izjavljivati gnušanje, gnušati se, grstiti se, užasavati se, ljutiti se; *isto i* **skandalizovati,** -ujēm; **skàndalōzan,** -zna, -zno — sablažnjiv, sramotan, odvratan, gnusan, koji izaziva ogorčenje, negodovanje, koji stvara bruku (*isp.* chronique scandaleuse); *izv.* **skandalozn̄ost,** -osti.

skàndīj, -ija (*pored* **skàndijum**) (prema riječi Skandinavija) — *kem.* element, atomska težina 45,10, tablični broj 21, *znak* Sc (scandium); metal iz grupe rijetkih ruda.

Skandinàvija — zajednički naziv za Švedsku, Norvešku i Dansku; **Skandinàvac,** -vca, 5. Skandinàvče, *2. mn.* Skandìnāvācā; *žen.* **Skandìnāvka** (**skandìnāvka** — *skandi-križaljka* — vrsta zagonetke, križaljka u kojoj su traženi pojmovi upisani ili uslikani u samoj križaljci); *prid.* **skandìnāvskī; skandìnāvskī jèzici** — sjevernogermanski jezici: švedski, danski, norveški, islandski.

skandírati, skàndīrām *lat.* (scandere — penjati se, uzlaziti) *poet.* čitati stihove jasno ističući stope, podvlačeći ritam; *u prozi:* povisivati glas, jasno naglašavajući svaku riječ; **skànzija** — skandiranje.

skanírati, skànīrām *engl.* (scan) 1. pozorno motriti, oštro promatrati; 2. snimati za televizijski prijenos.

Skàpen, -ena (*franc.* Scapin) — tip previjanog sluge u francuskoj komediji; *prid.* **Skapènov.**

skapulār,-āra *v.* škapular.

skapùlati se, -ām se *tal.* (scapolare) osloboditi se, izbaviti se, pobjeći od opasnosti, sačuvati se, spasti se.

skār *v.* škeri.

skarābej, -eja *lat.* (scarabeus, *grč.* karabos — kukac) 1. vrsta kukca, kornjaša (koji je u starom Egiptu bio posvećen bogu Sunca); *naši nazivi:* balegar, kotrljan (jer od izmetina pravi kuglice i kotrlja ih u svoje podzemne nastambe za prehranu ličinaka); nosorožac obični, zujak, govnovalj; 2. amulet u obliku skarabeja.

skàradan *v.* skaredan.

skaràmbeč, -eča (*lat.* cerambyx cerdo, a to od grč. vlastitog imena *Kerambos;* prema priči bio je K. za vrijeme Deukalionova potopa pretvoren u kukca rogača) — žohar, bubašvaba.

skaramǜš *franc.* (scaramouche) tip iz stare talijanske i francuske komedije; razmetljiv kukavelj, hvalisavac i nametljivi lažac; nabusit strašljivac, uvijek obučen u crno španjolsko odijelo; zapravo je to pofrancuženi oblik talijanske riječi Scaramuccio (*isp.* scaramuccia — čarkanje, okršaj) pod kojim je imenom čuveni talijanski glumac Tiberio Fiorelli dugo vremena igrao u Francuskoj zajedno s Molièreom.

skàredan, -dna, -dno *rus.* (skarednyj) odvratan, gnusan, nečist, prljav, smradan, ružan, gadan, dronjav, nakazan; lakom, pohlepan, škrt; *izv.* **skàrednōst,** -osti.

skarifikàtor *lat.* (scarificare — zasjeći, bocnuti) ratilo za okomito rezanje zemlje noževima.

skarlatìna *v.* šarlah.

skarpèna — vrsta otrovne ribe u australskim vodama.

skart *v.* škart.

skas *tal.* (scossa) 1. udarac; 2. strmina, strmenit put (Nar.).

skàska, 3. -ski, *2. mn.* -skī *rus.* priča, bajka.

skàstiti, -īm *tur.* (*isp.* kast) naumiti, odlučiti.

skat *tal.* (scatto) kartaška igra sa 32 karte (za 2—4 osobe).

skatofàgija *grč.* (skōr, 2. skatós — izmet, nečist + fageīn — jesti) *med.* pojava da neki duševni bolesnici jedu ljudske ili životinjske izmetine; *isp.* koprofagija; **skatofìlija** — *med.* vrsta perverziteta koja označuje sklonost nekog individuuma da živi u prljavštini i nečistoći; **skàtōl,** -ōla (*isp. lat.* oleum — ulje) *kem.* spoj vrlo neugodna mirisa (nastaje pri truljenju bjelančevina, a nalazi se npr. u izmetinama); **skatològija** — *med.* bolesna sklonost za govorom o ljudskim izmetinama; **skatomànija** — pojam koji u sebi sadržava sprijeda navedene pojmove: skatofagiju, skatofiliju, skatologiju, sve pojačano do najveće mjere.

skautìzam, -zma *engl.* (scout — izvidnik, izviđač; uhoda) način uzgoja omladine u zapadnim zemljama kojemu je cilj da gradsku omladinu dovede u vezu s prirodom (logorovanja): **skaut,** *2. mn.* skautā — pripadnik skautske organizacije; izvidnik; oblače se na

način pustolova sa »Divljeg Zapada« tzv. vestmana *(v.)*, na glavi nose šešire sa širokim obodom; *žen.* **skautkinja;** *prid.* **skautskī.**

skeč, skeča, *instr.* skečom, *mn.* skečevi *engl.* (sketch) 1. skica, obris, nacrt, crtež; 2. kratko dramsko djelo, ponajviše u jednom činu, izgrađeno većim dijelom na vanjskim scenskim efektima; igrokaz; 3. kratko književno djelo u prozi, crtica, kratka pripovijetka; 4. kratak glazbeni komad.

skeda *tal.* (scheda) listić, cedulja uopće, a napose u kartoteci; **skedarīj,** -ija (*pored* **skedarijum**) — kartoteka, zbirka skeda.

Skejska vrata (*grč.* Σκαιαὶ πύλαι, *lat.* Scaea porta) zapadna vrata trojanska, mnogo spominjana u *Ilijadi*, a isp. i u *Eneidi:* »Ondje pak huda Junona kod Skejskih stoji kod vrata, sva u oružju blista i čete savezne svoje s brodova ovamo zove« (II. pjev., 611—613).

skela, *2. mn.* skelā *tur.* (iskele) 1. mjesto na vodi (rijeci) gdje se vrši prijevoz; *katkada i* luka, pristanište; 2. lađa na kojoj se vrši prijevoz preko rijeke; kompa *(v.)*, traget *(v.)*, splata, splav; 3. **skele** — drvena stajališta oko novogradnje (u novije vrijeme i metalne cijevi), na kojima stoje zidari i potreban im pribor; lazila, grušt; *isp.* kasela; *prid.* **skelskī; skeledžija** — prijevoznik, brodar; radnik prometne struke koji obavlja službu na skeli i rukuje njezinim uređajima, brine se za održavanje čistoće, reda i sigurnosti skele; *isto i* **skelar,** -ara; **skelarina** — plaća za prijevoz na skeli.

skelet, *2. mn.* skeletā *grč.* (skeletos) 1. kostur; 2. okosnica, srž, bit, shema, plan; *prid.* **skeletan,** -tna, -tno — mršav, »kost i koža«; *isp.* »...fratri... debeli i skeletni...« (Š. Vučetić, *Nada Prekrižja*).

skeleton *engl.* (skeleton) niske saonice za jednog vozača koji leži potrbuške i upravlja nogama.

skemlija (*prema tur.* iskemle) *v.* skamija.

skena *v.* scena.

Skender *tur. (iz grč.)* Aleksandar *(v.)*.

Skender-beg — tursko ime Đurđa Kastriotića, opjevanog borca protiv Turaka (1403—1468); danas mu je ime kod nas poznato po jednoj vrsti albanskog konjaka *(Skender-bej, Skender-beu)*.

skepsa, *2. mn.* skepsā *grč.* (skepsis — razmatranje, razmišljanje) sumnja, nevjerica, nepovjerenje; *isp.* skepticizam.

skeptar, -ptra, *2. mn.* skeptārā *grč.* (skeptron) žezlo, znak vladarske časti i vlasti (*pored* **skïptar** itd.).

skepticìzam, -zma *grč.* (*isp.* skepsa) *općenito* sklonost sumnji, sumnja u sve, sumnjičavost, nepovjerenje, nepovjerljivost; u *filozofiji* uzdizanje sumnje do principa, naročito sumnje u siguran kriterij istine, poricanje mogućnosti sigurnih tvrdnji o biti stvari, a time i poricanje mogućnosti spoznaje: **skeptičan,** -čna, -čno — prožet skepticizmom: koji u sve sumnja; nepovjerljiv; **skeptički** — sumnjivo, nepovjerljivo, sumnjičavo, sa skepsom; **skeptik,** 5. -če, *mn.* -ci, 2. skeptīkā — 1. pristalica skepticizma; 2. nepovjerljiv čovjek koji u sve sumnja, sumnjalo, sumnjičavac.

skerco, skerca, *mn.* skerci, 2. skercā *tal.* (scherzo — šala) maleno muzičko djelo u živahnom brzom tempu; *prid.* **skercozan,** -zna, -zno; **skercando** — u duhu skerca, živahno, brzo, vragolasto, kao šaljivo; *isto i* **skercozo.**

skerepiti, -īm (*isp.* kerep) spojiti, združiti (plovne objekte u kerep).

skeri *v.* škeri; *isp.* skar.

skerlet *tur.* (iskerlet) 1. grimiz, a katkada i odjeća od čohe u grimiznoj boji; 2. crvenilo; crven, rumenilo, rümen; 3. skarlatina, šarlah *(v.)*; **skerletan,** -tna, -tno — grimizan; **skerletiti se,** -īm se — crvenjeti se, rumenjeti se.

sketch *v.* skeč.

skī, skïja *norv.* vrsta sporta na snijegu; **skïja,** *2. mn.* skījā — dugačka uska daska (posebno izrađena) koja se pričvršćuje na nogu (obuvenu u posebne cipele) i služi za klizanje po snijegu; smučka; **skìjati se,** skìjām se — klizati se na skijama, smučati se; **skìjāš,** -āša, 5. skìjāšu — klizač na skijama, smučar: *žen.* **skijašica;** *prid.* **skìjāškī.**

ski-bob *engl.* — vrsta saonica na skijama, po obliku i načinu upravljanja sličnih biciklu, odnosno triciklu.

skïca, *2. mn.* skîcā *tal.* (schizzo) 1. provizoran nacrt na brzu ruku, crtež (jednostavan, samo u glavnim linijama); 2. kraće književno djelo, crtica; pričica; *isp.* skeč; **skicírati,** skicīram — napraviti skicu, prikazati u glavnim crtama: **skicist(a),** *2. mn.* skìcīstā — slikar koji na svom djelu samo nabacuje karakteristične dijelove, ne upuštajući se u njihovu razradu; **skìcnbuh** (*njem.* Buch — knjiga) — album, blok za skiciranje (u koji slikari bilježe svoje ideje, »nabacuju« svoje nacrte da ih kasnije razrade); **skìcōzan,** -zna, -zno — u obliku skice, u glavnim crtama, nabačen.

skïf *engl.* (skiff) lagan uzak čamac za jednog veslača, jednosjed (po jedno veslo sa svake strane ili samo jedno veslo po krmi); samac; **skìfist(a),** *2. mn.* skìfīstā — vozač na skifu.

skifostoma *grč.* (skyfos — posuda + stoma — usta) *zool.* vrsta polipa *(v.).*
skîfuni, -ija — u Švicarskoj naziv za velike saonice koje — na principu žičane željeznice — vuku skijaše uzbrdo; *isp.* ski-poni.
skìja[1] *v.* ski.
skíja[2] *v.* škija.
skijagram *grč.* (skia — sjena + grafo — pišem) rendgenska snimka.
skìje, skîjā *v.* ski; **skìjering** *norv.* (skikjöring) vožnja na skijama s konjskom zapregom ili s motornom vučom.
Skila[1] — u starogrčkoj mitologiji kći megarskoga kralja Nisa; kada je Minos opsjeo Megaru, Skila se zaljubi u njega, i da bi mu pomogla zauzeti grad, odsiječe svom usnulom ocu purpurni uvojak uz koji je bila vezana Nisova besmrtnost (kod nekih pisaca radi se o zlatnoj vlasi). Nakon Nisove smrti Minos osvaja grad, no ne uzima Skilu za ženu, već je kao izdajnicu veže za krmu broda i vuče kroz morske valove.
Skìla[2] (*pored* **Scìla**) **i Haribda** — po vjerovanju starih Grka — dvije nemani na obalnim pećinama Mesinskog zaljeva (svaka s jedne strane) koje su gutale pomorce; Skila je zapravo opasna litica, a Haribda pogibeljan vir, vrtlog, ponor, bezdan; *prenes.* **između Skìle (Scìle) i Haribde** — položaj kada opasnost prijeti s jedne i s druge strane, kada se dospijeva sa zla na gore (*lat.* incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim — upada u Skilu tko želi izbjeći Haribdi); tu latinsku misao lijepo je izrazio naš pjesnik Ignjat Đurđević *(Uzdasi Mandaljene pokornice IV)* strofom: »tako i srna po planini | po sve strane zatečena | za uteć lovce — lava kleta, | za uteć lava — lovce sreta.«
skî-maraton (*isp.* maraton) — skijaška utrka na stazi od 50 kilometara.
skin-efekt *engl.* povećanje gustoće izmjenične električne struje na vanjskim površinama vodiča s frekvencijom s obzirom na unutrašnjost, što ima za posljedicu povećavanje otpora; *isp.* pinč-efekt.
skìnija *grč.* posvećeno mjesto, svetište, svetilište; ćelija, šator.
skioptikon *grč.* (skia — sjena + ops, 2. opos — vid, oko) aparat za projiciranje; laterna magica, projektor.
skïp[1] *engl.* (skip) skakutanje, poskakivanje visoko dižući koljena (kako to čine npr. nogometaši kad se »zagrijavaju« prije utakmice).
skip[2] *engl.* dizalo u obliku krletke (u rudnicima).
skïper *engl.* (skipper) 1. gospodar odn. kapetan malog trgovačkog broda; 2. *sport.* kapetan momčadi.
Skïpetar *v.* Šćipetari; *isto i* **Skïptar.**
skî-poni (*isp.* ski *i* poni) — naročiti propeler s motorom, postavljen na skiju; motor ima dvije poluge (»rude«) za koje se drži skijaš; stavljen u pogon, motor pokreće skiju i vuče skijaša brzinom od 50 km na sat.
skïptar, -ptra *(po novogrč.) i* **skeptar** *(v.).*
Skîr, Skîra, lok. Skíru (*grč.* Skyros) otok u Egejskom moru, istočno od Eubeje, jedan od Sporada *(v.);* na njemu je kod vladara Likomeda majka Ahilejeva Tetida sakrila sina obučenog u ženske haljine i dala ga odgojiti s djevojkama kako bi izbjegla njegov odlazak pod Troju jer je znala za proročanstvo da će junak tamo poginuti (raskrinkao ga je Odisej); na Skiru je odrastao i Neoptolem, sin Ahilejev, uz majku Deidamiju (kćerku Likomedovu), te su i njega poslije smrti Ahilejeve Odisej i Diomed odanle odveli pod Troju; *isp.* Širo.
skiroler — kombinacija skija i rolomobila (pomagalo za obuku u skijanju kad nema snijega).
Skíron *grč.* (Skírōn, Skeírōn) u starogrčkoj mitologiji razbojnik koji je između Megare i Atike na jednoj hridini živio i prisiljavao putnike namjernike da mu peru noge u moru, pri čemu je svakoga gurnuo u more da se utopi; ubio ga je Tezej na isti način.
Skíti *(mn. m. r.)* iranska nomadska plemena u stepama današnje južne Rusije (od Dnjestra do Aralskog jezera); u starom vijeku poznati kao dobri strijelci i vješti konjanici (u drevnoj su Heladi unajmljivani za vršenje stražarske službe, ne samo muškarci nego i žene); *žen.* **Skîtkinja;** *prid.* **skîtskī.**
sklambe, -eta *tur.* pojas koji se opasuje konju oko grudi, konjski opršnjak.
sklerenhīm, -íma *grč.* (sklēros — tvrd + encheō — uspem, ulijem) mehaničko tkivo biljnih stanica koje daje čvrstoću pojedinim dijelovima biljke.
sklerócija *grč.* (sklēros — tvrd, suh) klupko gljivnih vlakana.
sklerodermija *grč.* bolest koja se javlja kao otvrdnuće i atrofija kože (uzročnik nepoznat).
skleróza *grč.* (sklēros — usahnuo, suh; tvrd) 1. otvrdnuće, odebljanje, ovapnjenje (kalcifikacija) nekih organa kod životinja ili ljudi koje nastaje uslijed zamjene njihovih tkiva vezivnim tkivom; skleroza dovodi do različitih

bolesnih pojava (npr. do poremećenja krvotoka kod arterioskleroze); 2. odrvenjenje, otvrdnuće stijena biljnih stanica; **sklerotičan,** -čna, -čno — koji boluje od skleroze; ovapnjen, otvrdnuo; **sklerotik,** *mn.* -ci — bolesnik od skleroze; *isto i* **sklerotičar;** *žen.* **sklerotičarka, sklerotikinja.**

skočkan *šatr.* dobro odjeven, elegantan.

skoč *engl.* (Scotch) 1. škotski jezik; 2. škotski viski (ili kakav drugi proizvod).

skolar *lat.* (schola — škola) naziv za studenta u srednjem vijeku.

skolastika, 3. -ci *grč.* (scholē — škola) 1. filozofija srednjeg vijeka. To je filozofija u službi teologije, crkveno učenje. Skolastika teži da zasnuje i učvrsti jedan pogled na svijet u smislu crkvenog učenja; 2. *prenes.* besplodno umovanje; formalno znanje otkinuto od života i prakse; nabubanost; *isto i* **skolasticizam,** -zma; **skolastički** — 1. svojstven skolastici, koji ima obilježje skolastike; 2. formalan, otkinut od života, sklon praznome mudrovanju, pedantan, »školski«, mudrijaški; **skolastik,** 5. -če, *mn.* -ci — 1. srednjovjekovni filozof, pristalica skolastike; 2. knjiški crv; čovjek koji je primio samo vanjsku, formalnu stranu neke nauke; *isto i* **skolastičar.**

skolatura *tal.* (*isp.* scolo — otjecanje, curenje) likovni postupak čest kod informalea *(v.)*, kad slikar pušta da se boja — stavljena na platno — slobodno cijedi.

skoleks *grč.* (skolex, 2. skolekos — crv, glista) glava, prednji dio gliste; **skolekijaza** — bolest kad netko ima gliste u crijevima, glistavost.

skolije, skolīja *grč.* (skolios — krivuljast) pjesme počašnice koje su stari Grci pjevali kod gozbe uz liru preko reda; *isp.* sholije.

skolioza *grč.* (skolios — krivuljast, kriv, iskrivljen) iskrivljenje (u stranu) kralješnice, kičme.

skolop *v.* pijarist.

skolopendra *grč.* (skolopendra) stonoga, striga, skorak, klupčara (Krleža).

skombar, -bra, *2. mn.* skombārā *lat.* (scomber *od grč.* skombros) morska riba skuša, lokarda, plavica, vrnut, golčić, ljulja.

skompleksirati se, -pleksīrām se (*isp.* kompleks) — zamrsiti se, zaplesti se, otežati, izazvati komplekse, uglavnom isto što i *komplicirati se (v.)*.

skoncentrirati *v.* koncentrirati (ali vrlo često **skoncentrirati se** — sabrati se, snaći se i sl.).

skonto, skonta, *mn.* skonti *tal.* (sconto) popust na cijenu ako kupac unaprijed plaća, redovito 2% kad se odbije rabat; **skontirati,** skontīrām — računati, obračunavati skonto, dati popust.

skontracija *tal.* (scontro) uspoređivanje, pregled; preračunavanje; obračun među trgovačkim poduzećima i plaćanje razlike; **skontro,** -tra, *mn.* skontri — 1. obračunavanje skontracijom; 2. knjiga trgovačkog knjigovodstva; *glag.* **skontrirati,** skontrīrām.

skontradura *tal.* (*venet.* scontradura) sudar, sukob (Vojnović); sukob vjetrova, nagli udarac vjetra što se javi iz suprotne strane (Tresić Pavičić).

skontrirati *v.* skontracija.

skontrum *lat.* (scontrum) *pravn.* odredba o ostavljanju nekog spisa u evidenciji dok ne stignu neki podaci kada će se spis konačno riješiti.

skop — u filmskom jeziku *skrać. za* kinemaskop, totalskop i slične riječi kojima je drugi element »skop«.

skopa *tal.* (scopa) vrsta kartaške igre (V. C. Emin).

skopac *v.* škopac.

skopčati, -ām *šatr.* shvatiti.

skopija *grč.* (skopeō — gledam) kao drugi dio složenice označuje gledanje, promatranje, proučavanje itd. (*isp.* npr. daktiloskopija, cistoskopija i sl.).

skopiton *engl.* (scopitone) džuboks *(v.)* s ekranom na kojemu se, dok se vrti izabrana ploča, prikazuje kratak film kao ilustracija date glazbe (*isp. grč.* skopeō — gledam, ton — glas).

skopofilija *grč.* (skopeō — gledam + fileō — volim) 1. uživanje u gledanju erotičnih (često i pornografskih) prizora ili fotografija; 2. želja za gledanjem seksualnih organa drugih osoba *(aktivna skopofilija)* odn. želja perverzne osobe da drugi gledaju njezine spolne organe *(pasivna skopofilija)*.

skopolamin, -īna *grč.* (skopelos — greben, gorski vrh + *isp.* amini) vrlo otrovan alkaloid velebilja gorskog (beladona); u manjim dozama sredstvo za umirenje teške uzbuđenosti.

skor, skora, *lok.* skoru, *mn.* skorovi *engl.* (score) 1. uspjeh, sreća; 2. omjer golova na utakmicama, broj bodova, stanje igre, postignuti rezultat u natjecanju.

skoranča, *2. mn.* skoranāčā *tal.* (*venet.* scoranza) ukljeva, bojana, vrsta ribe u Skadarskom jezeru.

skorbut *lat.* (scorbutus) vrsta avitaminoze, nuzla. cinga; kvarenje krvi; poljačina, nepomenik, gnjilac; bolest koja se razvija uslijed ishrane siromašne vitaminima (osobito us-

lijed pomanjkanja svježeg povrća); *prid.* **skòrbutnī.**

Skordìsci, Skordískā *(mn. m. r.)* — keltsko pleme, u antičko vrijeme na području Morave u Srbiji, a kasnije oko Save, Drave i Dunava.

skoròvača *v.* skarabej; *isp. i* skarambeč.

skòrpija *v.* škorpion.

Skorpiòn *lat.* (Scorpius) zviježđe u Zodijaku (na južnoj nebeskoj polutki); *isp.* Škorpion.

skòrtati, -ām (*isp.* skor) — zabilježiti uspjeh na sportskoj utakmici, polučiti zgoditak.

skotìzam, -zma — pravac u filozofiji i teologiji zasnovan na učenju Dunsa Scotusa *(v.)*.

Skòtlend-Jàrd *v.* Scotland-Yard.

skotofòbija *grč.* (skótos — tmina, mrak + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od mraka.

skòtōm, -ōma *grč.* (skótos — tmina, mrak + ómma — oko, pogled, vid) *med.* dio vidnog polja na kome se očituje potpuna ili djelomična sljepoća.

skòvija *tal.* kapa; *isp.* skuvija.

SKP(b) — *skrać. za* Svesavezna komunistička partija (boljševika); kod nas tako uobičajeno, dok je u ruskom VKP(b), tj. Vsesojuznaja kommunistíčeskaja pártija (boljševikóv).

skrȁb *engl.* (scrub) biljna zajednica suhih šikara u sjeveroistočnom dijelu Australije; guštara, guštik.

skrahírati, skrahīrām (*isp.* krah) — propasti, slomiti se, pasti pod stečaj (kod Matoša: **skrȁhati,** -ām).

skrȁm *engl.* (scramble) jagma, otimanje oko lopte (u ragbiju).

skrèjper *engl.* (scraper) 1. stroj za zemljane radove pri gradnji cesta, kopanju kanala, zidanju škarpa itd.; 2. *u rudarstvu:* odozdo i sprijeda otvoreni željezni sanduk, ovješen o čelične lance, kojim se doprema korisna ruda iz kopa do mjesta utovara u vagonete; 3. stroj za čišćenje ulica, osobito od snijega; strugač, strugalo; **skrejpèrist(a)** — radnik na skrejperu.

skrȉba *v.* scriba.

skrìbent, *2. mn.* skrìbenātā *lat.* (scribere — pisati) pisar, piskaralo, škrabalo, škriban.

skribomànija *lat.-grč.* (scribere — pisati + *isp.* manija) isto što i grafomanija *(v.)*, »svrab neka za pisanjem« (Janko Jurković).

skrȉmidž *engl.* (scrimmage) u ragbiju isto što i mêlee *(v.)*.

skrȉnja, *2. mn.* skrīnjā *lat.* (scrinium) 1. sanduk uopće; 2. mrtvački sanduk, lijes; 3. ormar: *isp.* škrinja.

skrìpta, skrìpātā, 3. skrìptima *(mn. sr. roda) lat.* (scribere — pisati) 1. spisi; ono što je napisano; 2. bilješke po nečijim predavanjima; 3. predavanja visokoškolskih profesora umnožena za upotrebu studenata.

skrìptgerl(a) *engl.* (scriptgirl) pisarica, zapisničarka, osoba (redovito ženska) koja vodi sve pismene radnje pri snimanju filma (ako te poslove vrši muškarac, zovu ga **skrìptbōj**).

skrìptor *lat.* (scriptor) pisac, pisar.

skriptòrīj, -ija (*i* **skriptòrijum**) pisarnica, kancelarija, ured (u kancelarijskom jeziku: »kancel«, »prijepis«).

skriptúra *lat.* Biblija.

skrȉet, *2. mn.* skrȉetā (*isp.* skerlet) *v.* šarlah; *isto i* **skrȉletina.**

skròfule, skròfūlā *(mn. ž. roda) lat.* (scrofula — krmačica) *med.* oticanje vratnih žlijezda (na tuberkuloznoj ili drugoj bazi), guke, otoci na vratu, »praščići«, škripi; *isp.* gliza; **skrofulòza** — škripavost, tuberkuloza žlijezda, gukavost, žȉvice, otečenost vratnih žlijezda; **skròfulòzan,** -zna, -zno — koji boluje od skrofula, koji ima skrofulozu, gukav, živičav, škripav; *izv.* **skrofulòznōst,** -osti.

skròtum *lat.* (scrotum) kesa, mošnja (u kojoj su smješteni testisi, *v.*); *prid.* **skròtalan,** -lna, -lno.

skrùpula *lat.* (scrupulus) 1. sumnjivost, nemir zbog sumnje, dvojba, dvoumica, sumnjičavost, premišljanje; 2. zabrinutost zbog službenih dužnosti, bojažljivost, velika točnost, savjesnost, zdušnost, sitničavost, pedantnost; obzirnost, grižnja savjesti; 3. oklijevanje, sustezanje, kolebljivost, neodlučnost; 4. kamičak, zrnce, mali uteg; **skrùpulòzan,** -zna, -zno — zdušan, krajnje savjestan, pomnjiv, brižljiv, točan, pedantan, sitničav; bojažljiv, obziran, oprezan; sustežljiv, sumnjičav, kolebljiv, neodlučan; *izv.* **skrupulòznōst,** -osti; **skrupùlant,** *2. mn.* -pulanātā — skrupulozan čovjek, pedant.

skrutînīj, -ija (*pored* **skrutînijum**) *lat.* (scrutari — istraživati, raspitati) 1. utvrđivanje rezultata izbora, brojenje i provjeravanje predanih glasova; 2. ispitivanje kandidata prije stupanja u neko zvanje, »audicija«; **skrutàtor** — ispitivač, istraživač; brojitelj glasova (kod glasovanja); *isp.* diribitor.

skùa *norv.* vrsta velikog galeba (raspon krila do 2 m); od svih živih bića živi najbliže Južnom polu (»orao Antarktika«), a jedna vrsta boravi i blizu Sjevernog pola; ptice su vrlo grabežljive, hrane se ribama, ali napadaju i pingvine i njihova jaja.

skuda *v.* škuda.
sküja, *2. mn.* skujā *v.* skuvija.
skujisati, -šēm *tur.* skapati, poginuti, lipsati.
sküla *v.* škola.
Skülda *v.* Norne.
skulptor *lat.* (sculpere — sjeći, tesati, rezati) kipar, vajar; umjetnik koji od kamena, drva, a također i od gline i sl. pravi likove ljudi, životinja itd.; *prid.* **skülptorov; skülptorskī; skulptura** — 1. kiparstvo, vajanje — jedan od oblika prostornih umjetnosti; prikazivanje figura isklesivanjem iz kamena, izrezivanjem iz drveta i dr., a također i modeliranjem iz gline, voska itd. i lijevanjem iz metala i dr.; 2. umjetničko djelo izrađeno na sprijeda opisani način; kip, statua; *prid.* **skulptūrnī.**
skuner *v.* škuner.
skunks *indijan.* (*engl.* skunk) 1. vrsta tvora, američki jazavac (koji neugodno zaudara); 2. krzno američkog jazavca (skünksovina); 3. *prenes.* smrdljivac.
skurīlan, -lna, -lno *lat.* (scurrari — lakrdijati) — smiješan, isceren, čudan, lakrdijaški; prostački šaljiv, sramotan; trivijalan *(v.).*
skuševati, -ūjem (*isp.* kuševati) izljubiti, iscjelivati (Nar.).
sküta *tal.* (scotta) provara, provareno mlijeko, gruševina, grušalina, surutka; mladi ovčji sir, još neukalupljen.
sküter *engl.* (scooter) 1. isto što i rolomobil *(v.); 2. kraće umjesto* motoskuter *(v.)* 3. mali automobil.
skuvija, *2. mn.* skuvījā *tal.* (*isp.* škufijica) vrsta kape.
skuža *tal.* (scusa) ispričavanje, isprika, izgovaranje, izgovor, izlika; *u frazi:* **svakā skuža ima muža** — sve ima svoj uzrok, svako zašto ima svoje zato; **skužati,** -ām (scusare) — oprostiti, opravdati; namiriti.
skužīrān *šatr.* dobro odjeven, elegantan; *isp.* skockan.
skvadra *tal.* (squadra) 1. *v.* eskadra; 2. odio, odred, momčad, ekipa, grupa, skupina.
skvadrist(a), *2. mn.* skvadrīstā *tal.* (squadra — odred) član prvih fašističkih borbenih odreda u Italiji; fašistički prvoborac.
skvair *engl.* (squire) 1. titula koja se dodaje uz prezime veleposjednika u Engleskoj, znači otprilike: vlastelin, plemić, plemeniti, posjednik i sl.; 2. u USA — a) titula sudaca i mjesnih upravnih službenika (*isp.* Esquire); b) kavalir, pratilac dame.
skvater *v.* skvöter.
skver, skvera, *lok.* skveru, *mn.* skverovi *engl.* (square) malen javni park, najčešće usred trga u velikim gradovima (*v.* škver).
skveter *v.* skvater.
skvilibrírati, -librīrām *tal.* (squilibrare) poremetiti ravnotežu, zaluditi (V. C. Emin).
skvo *v.* skvou.
skvoš *v.* squash.
skvöt *engl.* (squat) bespravno se naseliti na tuđi teritorij; protuzakonito ući u stan; **skvöter** (squatter) osoba koja bespravno zaposjedne tuđe zemljište, zgradu ili stan; inače (osobito u Australiji) zakupnik na veliko, stočar veleposjednik.
skvou *indijan.* (*engl.* squaw) indijanska žena; Indijanka *(indekl.).*
skyjacker *engl.* (*čit.* skājdžēker) zračni gusar, otmičar aviona (prisiljava pilota za vrijeme leta da skrene u pravcu kamo otmičar želi).
Skylab *engl.* (*čit.* Skājleb) skrać. od *sky laboratory* — nebeski laboratorij, američka svemirska stanica za ispitivanje uvjeta života u dugotrajnom bestežinskom stanju.
skylight *engl.* (*čit.* skajlajt) svjetlost što na brodovima dolazi kroz prozor na krovu ili na stropu.
S. L. — *skrać. za lat.* sigilli loco (*čit.* sigìli lòko) — mjesto pečata (naša kratica: M. P.).
slabing *engl.* snažan valjaonički strug za dobivanje ravnih pravokutnih čeličnih komada (slābōvā), za razliku od *bluminga,* koji izbacuje kvadratno obrezane komade čelika (blumove).
slacks *engl.* (*čit.* sleks) dugačke, široke ženske hlače.
slajd *engl.* (slide) projekcija, dijapozitiv, snimka prikazana na ekranu.
slajding, *mn.* -zi *engl.* (slidingseat) pokretno sjedalo u sportskom čamcu.
slalom *norv.* oblik natjecanja u skijanju: spuštanje (vijuganje) s uzvisine, pune prirodnih i umjetnih zapreka (vrātā); izraz se primjenjuje i u veslačkim natjecanjema kad treba čamcem proći što više umjetnih i prirodnih zapreka, pa i u nogometu za prodor jednoga igrača vještim driblingom kroz protivničku obranu u kojoj mu se suprotstavlja nekoliko braniča; **slalomaš,** -aša — skijaš koji izvodi slalom.
slam *engl.* (slum) gradske četvrti najbjednijeg stanovništva (npr. u Londonu); zabitne zloglasne prljave uličice.
slamp *v.* slump.
slang *engl.* (slang) govor pojedinih skupina ljudi (strukā, zanimānjā) koji samo oni razumiju; upotrebljava obične i svima razumljive riječi, ali im daje prenesena značenja (npr. u tzv.

»frajerskom« govoru *krov* — šešir, *koža* — odijelo, *papci* — cipele i sl.); *isp.* argo, kent, žargon, šatra.

slap *engl.* (*čit.* slep) društveni ples, nastao u Engleskoj nakon 1960, na pop-muziku (beat); pleše se individualno i u paru, plesači se ne drže, ruke na leđima ili slobodno uz tijelo, mjera 2/4 ili 4/4; za vrijeme plesa svatko improvizira kako hoće, nema određene sheme pokreta, a cijelo se tijelo trese u ritmu muzike gore-dolje, slično našem drmešu.

slashing *engl.* (*čit.* slešing) prekršaj, faul u hokeju na ledu.

slavenòfīl, -ila, 5. slȁvenofīle (*isp.* fil[1]) — prijatelj Slavena; *v.* slavjanofilstvo; *žen.* **slavenòfīlka;** *prid.* **slavenofilskī;** *izv.* **slavenofilstvo.**

slavenòfōb, -oba, 5. slȁvenofōbe (*isp.* fob[1]) — neprijatelj, mrzitelj Slavena, »slavenožder«; *prid.* **slavenofōpskī; slavenofòbija** — mržnja na Slavene, neprijateljstvo prema Slavenima.

slavika, 2. slȁvīkā, 3. slavicima *(mn. sr. r.) lat.* knjige i spisi na slavenskim jezicima (npr. u nekoj knjižnici).

slavína — *lingv.* slavenski jezik (bilo koji), riječ iz slavenskih jezika (Skok).

slavìstika, 3. -ci — nauka koja proučava slavenske jezike i literature; **slavist(a),** *2. mn.* slȁvīstā — 1. učenjak koji se bavi slavistikom; 2. student slavistike; *žen.* **slavistica** *i* **slavistkinja;** *prid.* **slavìstičkī.**

slavizácija — nastojanje da se nešto neslavensko pretvori u slavensko, poslavenjivanje; *glag.* **slavizírati,** -ìzīrām — poslaveniti, poslavenjivati.

slavjanofilstvo — idejna struja među ruskom inteligencijom 40-ih godina prošlog stoljeća; u početku su slavjanofili istupali kao protivnici kmetstva i despotizma, proučavali su narodni život i skupljali narodni folklor; kasnije su stali na pozicije reakcionarnih branitelja kmetstva skrivajući svoje pravo lice pod krinkom tobožnje narodnosti.

slavòfīl, -ila *v.* slavenofil.

sleeping-car *engl.* (*čit.* slīpingkār; sleep — spavati + car — kola) isto što i wagon lits (*v.* vagon); *isp.* dining-car.

sleks *v.* slacks.

slèng *v.* slang.

slep *v.* slap.

slešing *v.* slashing.

slide *v.* slajd.

sliding *v.* slajding.

slip[1] *engl.* (»uzica«, »trak«) vrsta uske kravate (Đalski).

slip[2] *engl.* kosina u brodogradilištu na kojoj se grade ili popravljaju brodovi.

slìper *engl.* (slipper) 1. lagana ženska cipela, papuča; 2. lagani ogrtač.

slipingkar *v.* sleeping-car.

slìpingtōn *engl.* (sleep — spavati + *isp.* ton) u Japanu konstruirani zvučni aparat koji oponaša monotoni zvuk kiše ili ravnomjernih valova; služi protiv besanice.

slìpōn, -ona *engl.* (slip on — brzo navući) vrsta laganog muškog sportskog ogrtača (rukavi kao na raglanu, *v.*).

slìps *engl.* (slips) vrlo kratke gaćice za kupanje (u obliku trokuta), kod nas nazvane »francuske gaćice«.

slogan *engl.* (škotski bojni poklič; parola, lozinka) uspjela i privlačiva reklamna rečenica (obično rimovana); propagandna parola, deviza.

sloop *v.* slup.

sloufoks, *engl.* (slow-foxtrott — polagani fokstrot) vrsta prvotno američkog polaganog modernog plesa udvoje, nalik na bluz (oko 1927).

sloumoušn *engl.* (slow — polagan, spor + motion — kretanje) usporeno kretanje, usporena filmska ili televizijska snimka (kod ovoga posljednjeg osobito u opetovanju neke akcije u sportskim prijenosima).

slovesan, -sna, -sno *crkv.-slav.* razuman, razborit; **slovesnōst,** -osti 1. razumnost, razboritost; 2. pismenost, književnost.

slow fox *v.* sloufoks.

slowmotion *v.* sloumoušn.

slum *v.* slam.

slump *engl.* (*čit.* slamp) nagli pad cijena ili smanjenje privredne djelatnosti, ekonomska kriza; pad ugleda uopće; *isp.* besa (baisse).

slup *engl.* (sloop) sportska jedrilica (jedan jarbol s jednim jedrom i prečkom); *isp.* šljupka.

sljüda *rus.* »rusko staklo«, lapis specularis, tinjac, liskun.

Sm — *znak za* samarij *(v.).*

SM — automobilska oznaka za *Sremsku Mitrovicu;* u internacionalnom prometu za *Surinam.*

Smail *v.* Ismail.

Small band *engl.* (*čit.* smolbend) mali orkestralni sastav, osobito za stil svinga *(v.).*

smàltīn, -ína — mineral, kobaltov arsenid, važan za dobivanje kobalta.

smaragd, *2. mn.* smaragdā *i* smȁragādā *grč.* (smaragdos) vrsta berila, skupocjeni dragi kamen zelene boje; *prid.* **smaragdan,** -gdna, -gdno; **Smaragd** — ime francuske svemirske

rakete koja je 13. svibnja 1965. uspješno lansirana u svemir iz saharske baze Hammagui (poslije svega četiri minute raketa je dostigla visinu od 180km).

smarlàma, *2. mn.* smarlamā *tur.* (ysmarlama) naređenje, narudžba, porudžbina; uređena stvar; **smarlàisati, -šēm** — naručiti, narediti, urediti.

smart *engl.* (*čit.* smārt) spretan, okretan, vješt, lukav, duhovit, dosjetljiv, prepreden; svjež, živahan, krepak; elegantan, po najnovijoj modi, otmjen, kicoški; **smart set** — elegantno, pomodno društvo (Tin).

smeč *engl.* (smash; pravilnije je **smeš**) *sport.* oštar udarac po lopti (u tenisu, u odbojci) s ciljem da se lopta pored mreže obori na polje protivnika; **smèčer,** *2. mn.* smečērā — igrač koji se osobito ističe u izvođenju smečeva odn. koji u igri dobije zadatak da ih izvodi; *glag.* **smečírati,** smečīrām; *isto i* **smečovati,** -ujēm.

smegma *grč.* sirasti produkt lojnih žlijezda na glaviću penisa.

Smeràlda *v.* Esmeralda.

smerđakòvština — izvedenica prema prezimenu *Smerđakov,* kako se zove jedan pokvarenjak u romanu Dostojevskoga *Braća Karamazovi* (ubojica oca Karamazovih) (Krleža).

smeš *v.* smeč.

smile *engl.* (*čit.* smajl) smiješak, osmijeh, prijazan pogled (M. Matković).

Smìntej (Smìntije, *grč.* Smintheus) jedan od pridjevaka starogrčkog boga Apolona, »tamanitelj poljskih miševa« (*grč.* smínthos — voluharica), zaštitnik usjeva.

smírak, smírka *v.* šmirgl.

smirna *grč.* (smýrna) mirta, mrča; mirtova smola (upotrebljavala se za kađenje, mirisanje, balzamiranje i kao melem za rane); *isp.* izmirna, mirha.

Smîrna — grad u Maloj Aziji (*tur.* Izmir), poznat po proizvodnji ćilima; *prid.* **smîrnskī; smîrna-sag** — sag (s velikim uzorcima) iz Smirne ili izrađen na smirnski način.

smithijanìzam, -zma (po engl. ekonomistu i filozofu Adamu Smithu, 1723—1790) apoteoza rada i ekonomije, moralnoga života i obrađivanja zemlje (Petar Skok u eseju o Josipu Kozarcu).

smitsònīt, -íta (po engl. mineralogu Jamesu Smitsonu, 1765—1829) mineral, cinkov karbonat.

smog *engl.* riječ sastavljena od prvih dvaju slova riječi *smoke* — dim i od posljednjih dvaju slova riječi *fog* — magla, a označuje gustu neprozirnu maglu od dimova i drugih isparivanja ponad industrijskih gradova; *isp.* bugija.

smoking, *mn.* -zi, 2. smokingā *engl.* (smoking-jacket — kaput koji se nosi za vrijeme pušenja) kaput od crnog sukna (u toplim krajevima: od lagane bijele tkanine) s reverima opšivenima svilom; svečano večernje odijelo.

Sn — znak za kemijski element kositar, kalaj (prema latinskom nazivu *stannum*).

SN — automobilska oznaka za *Senegal.*

snack-bar (*čit.* snek-bar) *engl.* (snack — zakuska, meze + *isp.* bar) automatski bife, kvisisana *(v.),* restauracija sa samoposluživanjem; katkada i samo **snack.**

snajper *engl.* (sniper) 1. izvrstan strijelac koji dobro vlada vještinom gađanja, maskiranja i opažanja; 2. vrst puške s durbinom.

snak-bar *v.* snack-bar.

snast, snasti *rus.* (snast') oprema broda, jedrilje.

snek-bar *v.* snack-bar.

snob, snoba *engl.* (snob, *navodno od lat.* sine nobilitate — bez plemstva) porugljiv naziv za beskorisne ljude koji se u svemu povode za modom i slijepo se klanjaju pred običajima tzv. »viših krugova«, osobito pretjerujući u »obožavanju« umjetnosti; *isp.* bildungsfilistar (kod Matoša: **snobijac**); *prid.* **snobovskī; snobìzam,** -zma — manire, vladanje svojstveno snobu; **snob-art** — varijacija izraza pop-art *(v.),* kako su tu pojavu shvatili neki zagrebački umjetnici uklonivši iz umjetnosti »literaturu«, zatim »sadržaj« pa »objekt« i najposlije »subjekt«, tj. samoga autora, i stvorivši tako »besubjektnu umjetnost«; možda je najbolju karakteristiku toga »pravca« dao jedan posjetilac izložbe snob-arta koji je rekao: Trebalo je očito raditi jako mnogo da se ne učini ništa.

so *njem.* (*čit.* zo) tako!

SO — automobilska oznaka za *Sombor.*

soanjīrān *franc.* (soigner — njegovati, paziti) njegovan, dobra izgleda, dotjeran, brižljivo uređen; *izv.* **soanjīrānōst.**

soap *engl.* (*čit.* soup) sapun.

soarèja, *2. mn.* soarējā *franc.* (soiree) večernja priredba, večerinka; sijelo, posijelo; *isto i* **soarē,** -ea, *2. mn.* -eā (sr. r., npr. briljantno soarē kod J. Dučića).

sob, soba *češ.* (sob) sjeverni jelen; los, irvas; *prid.* **sobovljī.**

sobet *tur.* (sohbet) 1. razgovor, posijelo, zabava, primanje, gozba; 2. dogovor, vijeće, savjet.

sobìtije *rus.* događaj.

sobolj *češ.* (sobol) zrdav, samun (vrsta kune); isto i **sobol; sobolovina** — krzno od sobola, samurovina, kunovina.

sobor *rus.* saborna crkva, stolna crkva, katedrala (Begović); inače i crkveni sabor, koncil, a u prošlosti i sabor velikaša; **Uspenskij sobor** — katedrala u Moskvi (Begović).

sobranje — makedonska narodna skupština; isto i bugarski parlament (*bug. akc.* **sobranje**).

soccer (socker) *engl.* (*čit.* seker) američki izraz za nogomet.

Societas Jesu *lat.* Družba Isusova, službeni naziv isusovačkog (jezuitskog) reda.

societas leonina *lat.* lavlje društvo, tj. takvo u kojem jedan za sebe uzima sve, a drugima ne daje ništa (po Ezopu).

société anonyme *franc.* (*čit.* sosijete anonìm) dioničko društvo (*zapravo:* bezimeno društvo).

socijala — 1. popularni naziv za socijalno osiguranje, za njegove ustanove i za pomoć koju ono pruža; *isto i* **socijalno** (imenica s pridjevskom deklinacijom); 2. socijalistička problematika u književnosti (A. Stamać).

socijalan, -lna, -lno *lat.* (socius — drug) društven; koji se odnosi na klase, na društveno uređenje; *uopće:* druževan, drugarski; koji ima osjećaja za zajednicu, razumijevanja za tuđe poteškoće *(socijalnī osjećaj);* **socijalnī revolucionari** *v.* eseri; **socijalna medicina** — grana medicine koja se bavi proučavanjem i suzbijanjem **socijalnih bolestī,** tj. oboljenja koja nastaju zbog loših društvenih prilika (siromaštvo, slaba hrana i sl.); **socijalno osiguranje** — pravni propisi koji reguliraju sustav materijalne i zdravstvene zaštite stanovništva (u našoj zemlji obuhvaća zdravstveno, invalidsko i mirovinsko osiguranje); **biti socijalno osiguran** — imati pravo na zdravstvenu zaštitu.

socijaldemokracija *v.* socijaldemokratske stranke.

socijaldemokratske stranke — radničke stranke II. internacionale; u početku svoga formiranja stajale su na principima marksizma; kasnije iznevjerile stvar internacionalizma. To se naročito očitovalo u vremenu koje je prethodilo prvom svjetskom ratu, kamenu kušnje za sve partije i struje koje su se nazivale socijalističkima.

socijalist(a) *v.* socijalizam.

socijalizacija *lat.* (socius — drug, drugar) podruštvljenje, pretvaranje privatne svojine u zajedničku, društvenu; uređivanje društvene zajednice po načelima socijalizma *(v.); glag.* **socijalizírati,** -ìzīrām; **socijalizírati se s (novom) sredinom** — prilagoditi se; *isto i* **socijalizovati,** -ujem.

socijalìzam, -zma *lat.* (socius — drug, drugar) društveno uređenje zasnovano na podruštvljenim sredstvima za proizvodnju, u kojem — u procesu oslobođenja rada i raspodjele »svakome prema radu« — društvenom proizvodnjom upravljaju zainteresirani neposredni proizvođači i u kome se, pod rukovodstvom radničke klase koja se kao klasa i sama mijenja, svi društveni odnosi postepeno oslobađaju klasnih suprotnosti i svih elemenata iskorišćivanja čovjeka od strane čovjeka (iz Programa SKJ); **socijalist(a)** — pristaša socijalizma; *žen.* **socijalistkinja;** *prid.* **socijalistički; socijalistički realizam** *v.* realizam.

socijalšovinisti *v.* socijaldemokratske stranke.

socijatīv *lat.* (socius — drug, drugar) *gram.* naziv za instrumental s prijedlogom *s, sa* koji označuje društvo (šećem s bratom, sa sestrom), za razliku od pravog instrumentala koji označuje sredstvo i dolazi bez prijedloga *s, sa* (pišem perom); *isp.* komitativ.

socijeter, -era *franc.* (societaire) dioničar, član dioničkog društva (Begović).

socijetet, -eta *lat.* (societas — društvo, zadruga) ortaštvo, ortakluk, društvena pogodba, društvo, zajednica, zadruga, udruga, udruženje.

socijus *lat.* (socius — drug, drugar) 1. drug, ortak, pratilac, sudrug; 2. sporedno (stražnje) sjedalo na biciklu, motociklu.

socio-drama *lat.-grč.* psihodrama *(v.)* izvođena od većeg broja osoba.

sociològija *lat.-grč.* (socius — drug, drugar + logos — riječ, govor) nauka o ljudskom društvu i o zakonima njegova razvitka; **sociolog,** *mn.* -zi — čovjek koji se bavi sociologijom; *prid.* **sociološkī.**

sociometrija *lat.-grč.* pravac u sociologiji koji se bavi proučavanjem i utvrđivanjem različitih odnosa u malim društvenim skupinama (obitelj, škola, poduzeće).

socius *v.* socijus.

socrealìzam — kraće umjesto *socijalistički realizam* (*v.* realizam); izraz je već 1936. u našoj književnosti upotrijebio Ivo Kozarčanin u eseju o Krležinim *Baladama.*

sočiti *v.* sok.

soda *tal.* (soda, vjerojatno iz arap. suwwad — prvotno: ime jedne mediteranske biljke, a kasnije: soli koje su se dobivale iz pepela te biljke) 1. natrijev karbonat (upotrebljava se u fabrikaciji stakla, sapuna, papira itd.); 2. u običnom govoru naziv za a) sredstvo za

pranje rublja; b) soda-voda (*v.* dalje); **sóda-bikarbóna** — natrijev bikarbonat, bijeli prašak; služi kao lijek za probavu; **sóda-vóda** — obična voda sa slobodnom ugljičnom kiselinom; **sòdār, -āra,** 5. sòdāru *i* -āre — proizvoditelj soda-vode; *žen.* **sòdārka;** *prid.* **sodárov** *i* **-ārev; sòdārskī.**

sodalícija *lat.* (sodalitas — družba, društvo) religiozno udruženje kod katolika, isto što i kongregacija 3; **sodàlist(a)** — član sodalicije, kongreganist; *žen.* **sodàlistkinja;** *prid.* **sodalističkī.**

sodalìtet, -éta *lat.* (*isp.* sodalicija) bratstvo.

sòdat *v.* soldat (Vojnović).

sòdij, -ija (*pored* **sòdijum**) (*engl.* sodium) isto što i natrij.

sodòlīn, -ína — ime jednog umjetnog tkiva (tekstila).

sòdoma (*isp.* Sodoma i Gomora) — blud, razvrat, nemoral; *isto i* **sòdom** *(m. r.).*

Sòdoma i **Gòmora** — prema *Bibliji* — dva staroizraelska grada grijeha i razvrata u najranije doba razvitka čovječanstva (bog ih je satro ognjem i na njihovu je mjestu danas Mrtvo more); općenito: najgnusniji društveni kal, život bez ikakvih moralnih principa (Šenoa, Josip Kozarac); izraz se katkada upotrebljava i umjesto *homoseksualizam; prid.* **sòdomskī; sòdomskī grijeh** ili **sodòmija** — spolno općenje sa životinjama, često kod duševno zaostalih; skotološtvo; **sodòmīt, -íta** — čovjek opterećen sodomijom, skotoložac.

sòdžbina *v.* sok.

sòfa *2. mn.* sōfā *tur.* (sofa) 1. vrsta počivaljke; minder(luk) na sredini sobe; prostrti ćilimi s dušecima; kanape, divan, otoman; 2. prostor pred džamijom za klanjanje; 3. spojni hodnik između pojedinih prostorija, trijem; 4. sjenica, npr. u vrtu; 5. drvena ili kamena klupa uopće, a osobito ona na koju su morale lijegati osobe određene za javno batinanje, pa se odatle razvilo i značenje: batina, toljaga.

sòfija *grč.* (sofia) mudrost (i kao vl. ime: **Sòfija**).

sofiòni *(mn. m. r.) tal.* izvori vrele vodene pare i borne kiseline (česti u tal. pokrajini Toskani).

sòfist(a) *v.* sofizam.

sofita, *2. mn.* sofitā *tal.* (soffitta — tavan, potkrovlje) oslikani svod pozornice (prikazuje nebo, oblake itd.); gornji dio pozornice uopće; *inače i:* tavan, potkrovlje, mansarda.

sofizam, -zma, *2. mn.* sofizāmā *grč.* (sofisma — lukavstvo, zavaravanje) namjerno načinjeni, lažni, obmanjivi zaključak koji se naoko čini formalno pravilnim; sofizam se osniva na dvosmislenosti pojmova, na dokazivanju s pomoću nepotpunih pretpostavki; *isp.* paralogizam; **sòfist(a),** *2. mn.* sòfīstā — 1. u staroj Grčkoj prvobitno — mudrac, mislilac; kasnije — učitelj filozofije i govorničke umjetnosti; 2. filozof iz grupe starogrčkih prosvjetitelja druge polovine 5. st. i početka 6. st. (Protagora, Gorgija i dr.); 3. čovjek koji se služi sofizmima; mudračina, nadrimudrac, mudrijaš, cjepidlaka, izvrtač istine, zanovijetalo, zanovjetaš; *žen.* **sòfistkinja;** *prid.* **sofističkī** — izvitoperen, (hotimično) izvrnut u smislu, varljiv, krivotvoren, cjepidlački; **sofìstika,** 3. -ci *ili* **sofistèrija** — *prvotno:* nauka sofista koja je na temelju zdravoga razuma pobijala tzv. školsko znanje, krute forme mišljenja i predrasude; *kasnije* primjena lažnih, obmanjivih dokaza, sofizama; mudrolije, smicalice u govoru koje zavode u zabludu; izvrtanje istine.

Sòfoklo (*pored* **Sòfokle**), Sòfokla — grčki dramatičar iz 5. st. pr. n. e.; *prid.* **Sòfoklov.**

sofomànija *grč.* (sofos — mudar, pametan + *isp.* manija) vrsta megalomanije *(v.)* kad čovjek stalno ističe svoju izvanrednu mudrost (pri čemu, dakako, nastoji negirati vrijednost drugih osoba).

Sofònija — jedan od manjih proroka u *Bibliji* (oko god. 600. pr. n. e.).

Sofonì(z)ba (3. st. pr. n. e.) — kći kartažanskog vojskovođe Hazdrubala (brata Hanibalova), žena zapadnonumidskog kralja Sifaksa, preudata za istočnonumidskog vladara Masinisu; otrovala se pošto je Scipion razorio Kartagu, da ne bi morala sudjelovati u trijumfalnoj povorci; motiv mnogih umjetničkih obrada.

sòfra, *2. mn.* sōfrā *i* sòfārā *tur.* (sofra) stol, trpeza, sinija.

Sòfronije *grč.* »mudri«, »pametni«, »razboriti«, »razumni«.

sòft *v.* saft.

sòfta, *2. mn.* sòftā *tur.* (softa) student islamske teologije i prava, učenik medrese; *prid.* **sòftīnskī.**

softball (*čit.* sòftbōl) *engl.* (soft — mek + ball — lopta) *sport.* vrsta beizbola *(v.),* samo što se igra mnogo većom a mekšom loptom.

sòftvēr *v.* software; *isp.* »oglas za voditelja školskog softvera objavljuje Zavod za primjenu elektroničkih računala« *(Novine).*

software *engl.* (*čit.* sòftvēr) programi i načini upotrebe elektroničkog računala, sve ono što u funkcioniranju kompjutera ovisi o čovjeku, za razliku od hardwarea *(v.).*

sògan, *2. mn.* sògānā *tur.* (sogan) crveni luk; **sògan-dòlma** (*isp.* dolmak — puniti) samljevenim mesom i različitim dodacima punjeni luk.
sòhbet *v.* sobet.
sòhta *v.* softa.
soi disant *franc.* (*čit.* soadisān) tobožnji, takozvani, samozvani.
soignírati *v.* soanjiran (Krleža).
soirée *v.* soareja; **soirée causante** (*čit.* soarē kozānt) — literarno veče; **soirée dansante** (*čit.* s. dansānt) — plesno veče; **soirée intime** (*čit.* s. entīm) — večernje društvo za najbolje prijatelje; **soirée litteraire et musicale** (*čit* s. literēr e mizikāl) — večernje društvo uz čitanje književnih radova i izvedbe muzičkih kompozicija.
sòisati, -šēm *tur.* (sojmak) 1. opljačkati; 2. napasti, prilijepiti se kao napast uz nekoga, saletjeti nekoga.
sȍj, sȍja *tur.* 1. rod, pleme, narod, koljeno; 2. vrsta, klasa, kov, bagra, fajta, sorta, pasmina; 3. društveni položaj, stalež, podrijetlo; 4. osobina, karakteristika; **sòjlija** — čovjek od dobra soja, koljenović.
sòja *(iz mandžurskog jezika)* jugoistočnoazijska jednogodišnja biljka čije sjemenke sadržavaju mnogo bjelančevine i masnoga ulja, pa je zato najhranjivija od svih sočiva; *prid.* **sòjin.**
sòjtār, -āra, 5. sòjtāre *i* -āru *tur.* (sojtary) šaljivac, lakrdijaš, komičar, harlekin, pajac; **sòjtarija** — *isto što i* sojtar, *a u posebnom značenju i* dvorska luda; **sojtarìluk,** *mn.* -ci — šala, lakrdija, ludorija, neozbiljnost.
sojüz *rus.* savez; **Sojüz** — 1. kraće umjesto Sojüz Sovjetskih Socialističeskih Respüblik (SSSR); 2. naziv serije sovjetskih svemirskih brodova za ispitivanje mogućnosti izgradnje Zemljinih orbitalnih stanica.
sojùziti, sojūzīm *rus.* spojiti, pripojiti, povezati (u nekadanjem kancelarijskom jeziku).
sojüznik *rus.* saveznik.
Sojúz njerušímyj respúblik svobodnyh *rus.* Savez nepobjedivi republika slobodnih... (početne riječi sovjetske himne).
sȍk, sȍka *tur.* (sokmak — umiješati se u nešto; oklevetati; po nekim izvorima riječ dolazi i u staroslavenskom jeziku, te ne bi morala biti turska) prokazivač počinitelja, doušnik; u nekim našim krajevima i *svjedok;* **sòčiti,** -īm — biti sok, pronalaziti počinitelja; **sodžbina** — nagrada soku.
sòkač, -āča *mad.* (szakacz) kuhar.
sòkak, -āka, *mn.* -āci *tur.* (sokak) ulica, cesta, put; *prid.* **sokàčkī;** *umanj.* **sokačić** *i* **sokače,** -eta; **sokàčara** — žena koja je stalno na sokaku i zanemaruje kuću.
sȍkl *njem.* (Sockel) *arhit.* donji nešto deblji, prema vani ispupčeni dio zida koji služi kao osnovica zgrade, građevine; podnožje, postolje.
sòklīn, -īna *lat.* (sacculus) vrećica.
sȍkna, *2. mn.* sòknā *i* sòknī *njem.* (Socke) kratka čarapa do iznad gležnja; *umanj.* **sȍknica,** *2. mn.* sȍknīcā; **soknhalter** (sokna + halten — držati) — podvezica; *isp.* ligamba.
Sokrat — starogrčki filozof (469—399. pr. n. e.) koji se ponajviše bavio problemima čovjeka kao predmeta filozofskog razmatranja; optužen »da kvari mladež i da ne vjeruje u državne bogove« (tužitelji Melet, Anit i Likon), ponosno se branio na sudu te je bio osuđen da popije vrč otrova što je s najvećim mirom i učinio; po njemu nazvana **sokràtika,** 3. -ci — metoda poučavanja (kakvom se on služio) koja se sastoji u tome, da se učenik pitanjima i odgovorima navodi na vlastito stvaranje zaključaka (*v.* majeutika).
sokratskī, -ā, -ō — kao Sokrat, miran, sabran, staložen.
sòkter *v.* bosokterija.
sol[1] — peti glas u solmizaciji, pjeva se mjesto glasa *ge.*
sol[2] *španj.* sunce (novčana jedinica u Peruu, sadrži 100 centavosa).
sòlad, sòlda, *2. mn.* sòlādā *tal.* (soldo) sitan, novac, novčić, krajcara, stoti dio austrijske forinte (u Dalmaciji); *isp.* soldat, soldin, soldo.
sòlak, 5. -če, *mn.* -ci, 2. solākā *tur.* (solak) 1. ljevoruk čovjek, ljevak; 2. pripadnik posebnog gardijskog janjičarskog korpusa u sultanskoj Turskoj.
solār[1], -āra — kraće umjesto pleksus solaris *(v.).*
solār[2], -āra *v.* solarij.
sòlāran, -rna, -rno (solaris) sunčev, sunčan; *prot.* nubilaran; **sòlārnā godina** — sunčana godina (traje otprilike četvrt dana dulje nego građanska godina).
solārij[1], -ija (*pored* **solārijum**) *lat.* (sol — sunce) 1. sunčanik, sunčani sat; 2. *med.* prostorija sa staklenim stijenama za uzimanje sunčanih kupelji, sunčalište; prisoj uopće, trijem izložen suncu, lođa.
solārij[2], -ija (*pored* **solārijum**) *lat.* (solum — njiva, polje, zemljište) godišnje plaćanje za zakup ili najam, zakupnina, najamnina; porez na zemljište.
solarimetar, -tra *lat.-grč.* instrument za mjerenje

intenziteta Sunčeva zračenja na površinu Zemlje; piranometar.

solarizácija *lat.* (sol, 2. solis — sunce) 1. prejako osvjetljenje fotografske ploče; predugo eksponiranje *(v.)*; 2. izlaganje suncu, sunčanje, osunčavanje; *glag.* **solarizírati,** -ìzīrām; *isto i* **solàrizovati,** -ujēm.

sȍld *v.* solad.

sòldāt, sòldāta (*pored* **sòldāt,** -ata, 5. sòldāte) *isp.* solad) *prvotno:* plaćenik uopće, *danas;* vojnik; *prid.* **sòldātov (-ātov); sòldātskī (sòldātskī);** *umanj.* **soldàtić;** *uveć.* **soldàčina** *i* **soldàtina; soldàčija** — 1. vojna služba; 2. skup vojnika; **soldàtuša** — 1. žena kojoj je muž u vojsci; 2. žena koja ljubaka s vojnicima; **soldatèska,** 3. -ski, *2. mn.* soldatèskī — neodgovorna, razularena vojnička rulja.

Soldats, droit an coeur *v.* Ney Michel.

sòldīn, -ína *v.* solad; *isto i* **sȍldo,** *mn.* sȍldi, 2. sȍlādā, sȍldā *i* sȍldī (*u množini i:* novac uopće).

solecìzam, -zma, *2. mn.* solecìzāmā *grč.* (soloikismós) 1. pogreška protiv jezičnih zakona, protiv pravilnog izgovora i sintakse *(v.)*; 2. *prenes.* prekršaj protiv prirodnih zakona, protiv pravila dobrog ponašanja (prema imenu stare atičke kolonije Soloi u Kilikiji čiji su stanovnici svoj materinski jezik iskvarili tuđinskim utjecajima).

solèmniter *lat.* svečano (npr. protestirati).

solemnìtet, -ėta *lat.* (solemnis — svečan) 1. svečanost; 2. svečano, ozbiljno držanje.

solenne *tal.* (*čit.* solène) *muz.* svečano.

solenòid, -ída *grč.* (sōlēn — cijev, žlijeb, prokop + eîdos — izgled, lik) žica savita u zavojnicu, elektromagnet.

solfàtare *(mn. ž. roda) tal.* (solfo — sumpor) izvori na vulkanskim terenima iz kojih izlaze pretežno pare sumpora i sumpornih spojeva; naslage, ležišta sumpora.

solfeggio *tal.* (*čit.* solfèđo, 2. solfèđa, *mn.* solfèđi, 2. solfèđā) vokalne vježbe u svrhu razvijanja sluha i stjecanja znanja u pjevanju po notama bez pratnje instrumenata (vježba se bez riječi, mjesto kojih se izgovaraju samo imena nota); *v.* solmizacija; **solfeđírati,** -fèđīrām — pjevati solfeđo, vježbati se u pjevanju solmizacije.

Solferīno — selo u Italiji kraj Mantove (24. VI. 1859. udruženi Sardinci i Francuzi pobijedili austrijske čete); čest motiv u našoj književnosti, a osobito je lijepa pjesma Lavoslava Vukelića (1840—1879) *Kod Solferina,* u kojoj umirući krajišnik uzdiše nad mrtvim protivnikom: »Na krajini moja zipka stala, | Franceska je njemu život dala, | a Talija obadvama grob.«

solgabírōv, -ova *mad.* kotarski načelnik, »sreski«.

solicitírati, -citīrām *lat.* (sollicitare — uzdrmati, uzbuniti) tražiti pravni lijek, intervenirati kod oblasti i suda, voditi parnicu; **solicìtātor** — *prvotno:* voditelj parnice; parničar; *danas:* advokatski namještenik bez pravničke naobrazbe (za razliku od koncipijenta i komparsista, *v.*).

sòlīd, -ída *lat.* (solidus — trajan) jedan od naziva za starorimski zlatnik.

sòlidan, -dna, -dno *lat.* (solidus) 1. tvrd, čvrst, valjan, siguran, temeljit, pouzdan, stalan, siguran, postojan, izdržljiv, jedar, zbijen, krut, masivan; 2. *prenes.* ozbiljan, trijezan, trezven, pravi, istinit, čestit, umjeren, razborit, koji razumno živi, koji se ne opija i ne banči; koji ima siguran društveni položaj, »materijalno osiguran«; *isp.* solidnost.

sòlidaran, -rna, -rno *franc.* (solidaire) povezan s nekim zbog zajedničkih nazora, djelovanja, odgovornosti; drugarski, suglasan, zajednički, uzajamno odgovoran, složan, jednodušan, jedinstven, jednoglasan, suglasan; **solidarnē obaveze** — obaveze više dužnika za ispunjenje iste činidbe; svaki dužnik odgovara za cijelu obavezu, izvršenje jednog oslobađa druge od obaveze prema vjerovniku; **solidarnōst,** -osti — jednoglasnost, suglasnost, složnost, jednodušnost, jednako mišljenje; zajednica interesa, uzajamna odgovornost, svijest o potrebi zajedničkog djelovanja; **solidarizírati se,** -ìzīrām se — suglasiti se, složiti se s nekim u nekom pitanju, traženju itd., izjaviti svoju solidarnost, jednodušno glasovati; *isto i* **solidàrisati se,** -šēm se; **solidarìzam,** -zma — učenje o društvu koje osnovnim principom izgradnje određenih grupacija smatra uzajamnu povezanost svih članova zajednice.

solidèo, -ėa, *mn.* -ėi, 2. solidėā *lat.* (soli deo — samom bogu) kapica visokih katoličkih svećenika, biskupska ljubičasta kapica (skida se samo pri bogoslužju).

solídnōst, -osti (*isp.* solidan) 1. tvrdoća, tvrdina, čvrstoća, čvrstina, valjanost, trajnost, temeljitost, pouzdanost, stalnost, sigurnost, postojanost, izdržljivost, jedrina, zbijenost, zbitost, krutost, masivnost; 2. *prenes.* ozbiljnost, trijeznost, treznoća, trezvenost, čestitost, umjerenost, razboritost, razumnost; miran i staložen život (bez opijanja, bančenja i sl.).

solilokvij, -ija (*pored* **solilokvijum**) *lat.* (solus — sam + loqui — govoriti) razgovor sa samim sobom; *v.* monolog; **solilokvist(a)** — tko govori ili razgovara sam sa sobom glasno (česta pojava kod živčano rastrojenih ljudi).

Solimais (Solimaída) *lat.-grč.* Pjesma o Jeruzalemu (autor Šibenčanin Ivan Polikarp Severitan).

Solingen — grad u SR Njemačkoj (Rheinland, Porajnje), poznat po proizvodnji metala, osobito pribora za jelo; *prid.* **solingenskī;** *isp.* »Blistala je solingenska ocjel njinih kvrgavih balta i satara« (Krleža, *Djevojka među zvijerima*).

solipsìzam, -zma *lat.* (solus — sam, jedini, cigli + ipse — sam glavom) 1. subjektivni idealizam, dosljedno izveden do krajnjih zaključaka; priznavanje vlastite spoznaje (vlastitog »ja«) jedinom realnošću, negiranje postojanja vanjskoga svijeta; nauka i sva ljudska iskustva i praksa dokazali su besmislenost solipsizma; 2. sebičnjaštvo, egoizam; **solìpsist(a)** — pristaša solipsizma; *žen.* **solìpsistkinja;** *prid.* **solipsìstičkī.**

solírati, sòlīrām (*isp.* solo) raditi sam, nepovezan s okolinom, izvoditi solo-akcije (izraz osobito uobičajen u nogometu za igrače koji tvrdoglavo nastoje sve učiniti sami, bez obzira na kombinatornu igru).

sòlist(a), *2. mn.* sòlīstā (*isp.* solo) 1. umjetnik koji izvodi solo; 2. *prenes.* svatko tko se upušta u pojedinačne akcije, ne osvrćući se na potrebu skupnog rada *(često porugljivo)*; *žen.* **sòlistkinja** *i* **sòlistica;** *prid.* **solističkī.**

sòlitar, -tra *v.* salitra.

sòlitāran, -rna, -rno *lat.* (solitarius) koji živi samačkim životom, samotan, nastran, nedruževan, povučen, osamljen, pustinjački.

solitēr, -éra *franc.* (solitaire, *isp.* solitaran) 1. trakavica, parazitski trakasti crv u crijevu čovjeka i životinje; 2. veliki briljant (uglavljen [jedan] u prstenu); 3. u građevinarstvu naziv za visoku kuću, stambeni neboder, »toranj« (obično osamljen između drugih nižih građevina); 4. u USA-jeziku isto što i pasijans (kartaška igra koju igra pojedinac sam sa sobom); 5. životinja koja živi sama za sebe (isp. npr. »vuk samotnjak«); 6. *prenes.* visok muškarac, dugajlija.

solitrējen, -éna *franc.* (solutreen) odsječak gornjeg starog kamenog doba, između orinjasijena i magdalenijena *(v.)*; naziv po mjestu Solutre u Francuskoj gdje su nađene iskopine iz toga doba.

solmizácija (*isp.* solfeggio) — *muz.* metoda pamćenja tonske ljestvice; pjevanje slogova ut *ili* do, re, mi, fa, sol, la, si (*ili* ti) umjesto c, de, e, ef, ge, a, ha, kako bi se pjevač priučio na što raznolikije formiranje glasova; solmizaciju je u 10. st. uveo talijanski muzičar Gvido Aretinski prema prvim slogovima stihova latinske pjesme benediktinskoga redovnika Pavla Đakona u čast svetom Ivanu Krstitelju, zaštitniku pjevača (druga polovina 8. stoljeća):

Ut queant laxis
*Re*sonare fibris
*Mi*ra gestorum
*Fa*muli tuorum.
*Sol*ve poluti
*La*bii reatum.
*S*ancte *I*oannes

(prijevod: Da uzmognu tvoje sluge glasno pjevati o čudesnim tvojim djelima, očisti im usne od svake gnusobe, sveti Ivane).

sòlo, sòla, *mn.* soli, *2.* sòlā *tal.* (solo — sām) 1. muzičko djelo (ili njegov dio) namijenjeno za izvedbu muzičkog ili vokalnog programa samo jednim instrumentom ili glasom; 2. izvedba muzičkog ili vokalnog programa, plesa ili scene samo od jednog izvoditelja; 3. *uopće:* sam, pojedinačan, bez pratnje i sl.; **sòlo-mjènica** — mjenica izdana samo u jednom primjerku, vlastita mjenica, mjenica samica (*isp.* sekunda-mjenica); **sòlosàjfer** (*njem.* saufen — lokati) *i* **sòlotrìnker** (*njem.* trinken — piti) pijanica koji se (kod kuće) opija sam (smatra se najgorom vrstom pijančevanja); **sòlo-scèna** — kazališni komad pisan samo za jednu osobu kao izvođača; **solo solìssimo** — sasvim sam; *isp.* solist.

Solòmūn, -úna, 5. Sòlomūne *i* **Salàmōn** *(v.)*.

Sòlon — jedan od sedam mudraca staroga svijeta i atenski zakonodavac (7—6. st. pr. n. e.); *prid.* **Sòlonov** (među »sedam mudraca« računaju se pored Solona iz Atene još i Pitak iz Mitilene, Tales iz Mileta, Hilon iz Lakedemona, Bijant iz Prijene, Kleobul iz Linda, Perijandar iz Korinta).

sòlstīcīj, -ija (*pored* **sòlstīcijum**) *lat.* (solstitium *od* sol — sunce + sistere — stati, zaustaviti) suncostaj, Sunčeva prekretnica, vrijeme najduljih dana (ljetni solsticij — dugodnevica) ili najkraćih (zimski solsticij — kratkodnevica); jedno oko 21. lipnja, a drugo oko 21. prosinca; *isp.* bruma; *prid.* **sòlstīcījskī** (*pored* **sòlstīcijumskī**).

sòltašak, 5. -če, *mn.* -ci *tur.* (sol — lijevi + tašak

— mudo) prirepak, nametljivac koji se ne otkida od svoje žrtve.

solubleta, *2. mn.* -etā *franc.* (soluble — rastopljiv, rastvorljiv) u apotekarstvu naziv za tablete koje se pri liječenju upotrebljavaju u rastopljenom, rastvorenom stanju (npr. burov, *v.*).

solucija *lat.* (solutio *od* solvere — riješiti, razvezati) 1. rješenje, kao izlaz iz neke zamršene situacije; razjašnjenje, objašnjenje; prekid sumnjivog stanja; odluka; 2. *kem.* rastapanje, rastvaranje, rastopina, otopina, rastvor.

solufe, sölūfā *(mn. ž. roda) tur.* (zülüf) uvojci, zalisci, zulovi *(v.)*; *isto i* **solufi,** solufā *(mn. m. roda).*

soluk *tur.* (soluk) dah, sapa, disanje, dušak.

Solun, -una — grad i luka u Grčkoj; **Solunac,** -nca, 5. Sölūnče, *2. mn.* Solūnācā — 1. stanovnik Soluna; 2. borac sa Solunskog fronta *(v.)*; *žen.* **Solunka;** *prid.* **solunskī; Solunskī proces** — rasprava inscenirana u lipnju 1917. u Solunu (gdje je privremeno bilo sjedište srpske vlade) protiv grupe srpskih oficira okrivljenih za tobožnje organiziranje atentata na regenta (kasnijeg kralja) Aleksandra; glavni optuženici pukovnik Dimitrijević-Apis, major Ljubomir Vulović i emigrant iz Hrvatske Rade Malobabić bili su osuđeni na smrt i odmah strijeljani, dok su ostalim optuženicima dosuđene dulje ili kraće vremenske kazne (Krleža); **Solunskī front** — bojna linija Antante i Centralnih sila u prvom svjetskom ratu oslonjena na Egejsko more; proboj toga fronta (u rujnu 1918), pri kojem su glavnu ulogu odigrale srpske čete, značio je svršetak rata; **solunstvo** — pojam koji se razvio poslije prvoga svjetskog rata u staroj Jugoslaviji, a koji je služio kao oznaka za težnju da borci sa Solunskog fronta iskoriste svoje ratne zasluge za prigrabljivanje što boljih i unosnijih položaja u građanskim zvanjima; **solunašiti,** -lunāšīm — razmetati se svojim zaslugama u ratu (prvotno na solunskom frontu, a kasnije i u proširenim značenjima).

solupi *v.* solufe.

solus *lat.* sam: **solus cum sola** (*čit.*... kum...) sam sa samom, udvoje, strogo odvojeni (muško i žensko) od ostaloga svijeta.

solutreen *v.* solitrejen.

Solvejg(a) — tip vjerne i odane žene kako ju je opisao norveški dramatičar Henrik Ibsen (1828—1906) u svojoj drami *Peer Gynt.*

solvencija *lat.* (solvere — riješiti, razvezati) 1. plaćevna sposobnost, aktivnost bilance nekog poduzeća; 2. sredstvo za iskašljavanje; **solventan,** -tna, -tno — 1. koji može platiti, platežno sposoban, koji ima aktivnu bilancu; 2. *kem.* koji topi, otapa, rastvara, rastvoran; **solvirati,** solvīrām — 1. razmrsiti, rasplesti, razriješiti; 2. isplatiti, odužiti se, namiriti, udovoljiti obvezama, izvršiti, ispuniti; 3. *kem.* rastvoriti, rastopiti.

somadž *ind.*, »punim imenom **brahmosomadž** — indijska sekta koju je potaknuo Ram Mohan Roy (1827); »ta vjera nema ni crkve, ni ikakvog bogoslužja; na praznike se čita Veda, Avesta, Evanđelje i Koran, pa se iz njih izabire o čemu će se razmišljati u samoći« (definicija Frana Mažuranića).

Somalija — republika u istočnoj Africi; glavni grad Mogadiš (Mogadishu); **Somalac,** -lca, 5. Somalče, *2. mn.* Somālācā; *žen.* **Somalka;** *prid.* **somalskī.**

soman, -ana — vrsta njemačkog bojnog otrova (pronađen 1944, ali nije upotrijebljen u ratu).

somatičan, -čna, -čno *grč.* (sōma, 2. -atos — tijelo) tjelesni, koji se odnosi na tijelo; **somatične stanice** — stanice svih tkiva tijela, osim spolnih; *isto i* **somatskī; somatogen** *grč.* (*isp.* geneza) uvjetovan tjelesnim pojavama; **somatogeneza (-geneza)** — prikaz uzroka, razvoja i toka bolesti ili simptoma koji se pojavljuju pod tjelesnim utjecajima; *isp.* psihogeneza; **somatologija** (*grč.* logos — riječ, govor) — nauka o životinjskom (i čovječjem) tijelu; **somatolog,** *mn.* -zi — stručnjak u somatologiji; *prid.* **somatološkī.**

somatomantija *grč.* (sōma — tijelo + *isp.* mantija) drugi izraz za *korpodivinaciju (v.).*

sombrero, sombrera, *mn.* sombreri *španj.* (sombra — sjena) španjolski šešir sa širokim obodom (zbog zaštite od sunca); pravi se od palmovih vlakana ili slame, rjeđe od pusta.

somer-salama *njem.* (Sommer — ljeto + *isp.* salama) vrsta mesne prerađevine (kobasice) određene prvenstveno za potrošnju ljeti, jer se teže kvari, tzv. ljetna salama; *kod nas popularno:* **somerica.**

somersprosne *njem.* (Sommer — ljeto + Spross — izdanak) *v.* efelidi.

somet *v.* samt.

Something is rotten in the state of Denmark *engl.* Nešto je trulo u državi Danskoj (Shakespeare, *Hamlet*).

somnambulizam, -zma *lat.* (somnus — san + ambulare — šetati) *med.* hodanje u snu, popraćeno katkada i vršenjem niza složenih djelatnosti; nalazi se ponajviše kod djece, bolesne od epilepsije i histerije; mjesečarstvo,

lunatizam; **somnambul** — mjesečar, lunatik, hipnobat; *žen.* **somnambula;** *prid.* **somnambulnī;** *isto i* **somnambulist(a), somnambulistkinja;** *prid.* **somnambulističkī.**

somničkī *lat.* (somnus — san) koji se tiče sna, sanjanja.

somnilokvija *lat.* (somnus — san + loqui — govoriti) govorenje u snu; *isto i* **somnilokvìzam,** -zma.

somnolencija *lat.* (somnus — san) pospanost, spavljivost, dremljivost.

somot *v.* samt; *prid.* **somotnī; somotskī.**

somun, -ūna *tur.* (somun) bijeli okrugli pekarski kruh, natrenik; glava kruha (čitav hljeb); *umanj.* **somūn(č)ić;** *uveć.* **somūn(č)ina; somundžija** — pekar i prodavač somuna.

son *tur.* (son) kraj, svrsetak; talon *(v.)*; *isp.* »ne bacaj dvojku na *son*« (u igri žandara; Nušić).

sonant, *2. mn.* sonanātā *lat.* (sonare — zvučati, ječati) *gram.* 1. samoglasnik (*isp.* konsonant); 2. glasnik, tj. glas, koji je zvučan (zvonak) i nema bezvučnog para (j, l, lj, m, n, nj, r, v); *prid.* **sonantnī; sonantskī.**

sonar, -āra skrać. za engl. *Sound Navigation and Ranging* — navigacija i određivanje udaljenosti uz pomoć zvuka; akustički aparat na principima sličnim radaru *(v.)*, tzv. ultrazvučni lokator, koji služi za osluškivanje zvukova (brodskih elisa) ispod vodene površine i za određivanje položaja neprijateljskih brodova.

sonata *tal.* (sonata — zvonjenje, svirka) muzičko djelo za jedan ili za dva instrumenta; obično od 3 do 4 dijela različita tempom i karakterom; **sonatina** — mala sonata.

sonda, *2. mn.* sondā *franc.* (sonde) 1. medicinski instrument koji se uvodi u dubinu tkiva zbog istraživanja rana, proširenja kanala i dr. (npr. **nazalnā [nosnā] sonda** — tanka gumena cijev koja se bolesniku provuče kroz jednu od nozdrva i gurne do želuca; na taj se način hrane bolesnici koji neće ili ne mogu uzimati kroz usta); *isp.* bužija; 2. svrdlo za bušenje arteških zdenaca, za istraživanje dubokih slojeva zemaljske kore; 3. malena zračna kugla u kojoj se nalazi aparat koji sam bilježi neke pojave; služi za meteorološka opažanja u visokim slojevima atmosfere; 4. izmjerena dubina mora (protivno od kote) i naprava za mjerenje dubine; dubinomjer; **sondaža** — ispitivanje, istraživanje sondom; mjerenje dubine; *prenes.* kušanje, probanje, ispitivanje terena, ogledānje, anketa; **sondirati,** sondīrām — 1. istraživati sondom; 2. mjeriti dubinu mora; 3. *prenes.* istraživati, ispitivati, izviđati, prethodno razjasniti nešto, pripravljati teren, ispipavati mišljenje.

sonenštih *njem.* (Sonne — sunce + Stich — ubod) *med.* sunčanica (*lat.* insolacija), sunčani udar, bolest od neposrednog i dugotrajnog djelovanja sunčanih zraka na glavu (glavobolja, omaglica, nesvjestica, a u težim slučajevima i smrt).

sonet, -èta (*pored* **sonet,** soneta, *2. mn.* sonetā) *tal.* (sonetto, *isp.* sonare — zvoniti, zvučati, zvečati) pjesma od 14 stihova; prve dvije kitice sastoje se svaka od po četiri stiha i imaju dvije rime; daljnje dvije kitice od po tri stiha imaju slobodan raspored rima (dakle: dvije kvartine i dvije tercine); *naši stari izrazi:* zvonjelica, zučnopojka; *prid.* **sonetnī** (*pored* **sonetnī**) *i* **sonetskī** (*pored* **sonetskī**); **sonetni vijenac** — petnaest soneta povezanih istom idejom i spojenih magistralom *(v.)*; svaki novi sonet treba da započne završnim stihom prethodnog soneta.

son et lumière *franc.* (*čit.* son e limjer) noćna priredba na kojoj se zvučnim i svjetlosnim efektima oživljuje neki kulturni ili povijesni spomenik.

song *engl.* (song — pjesma, pjev, spjev) popijevka lakšeg stila, slična crnačkoj; katkada i socijalno-kritičnog zajedljivog karaktera, muzički bliska džezu (uveo Berthold Brecht).

Songhai (*i* **Sonrhai**) — novo ime Nigerije (po istoimenom crnačkom plemenu uz srednji tok rijeke Nigera).

SONNA — novinska agencija Somalije.

Sonny-boy-arija — pjesma o mrtvom dječaku imenom *Sonny* iz jednoga od prvih tonfilmova (*Singing fool* engl. Pjevajuća luda) (Krleža).

sono — na elektronskim aparatima skrać. za *sonorizacija* (razglas, ozvučenje, megafon) na utičnicama.

sonometar, -tra *lat.-grč.* (sonus — glas, zvuk + *isp.* metar) aparat za ispitivanje sluha, za mjerenje jakosti zvuka.

Sonora — jedna od saveznih država u zapadnom Meksiku (spominje se u poeziji Lj. Wiesnera); *v.* sonoridi.

sonoran, -rna, -rno *lat.* (sonus — glas, zvuk) puna, ugodna zvuka; zvučan, glasan, zvonak, nosiv (glas); gromoran, jak, prodoran; *izv.* **sonornost,** -osti — zvučnost, zvonkost; *isto i* **sonoritet,** -èta.

sonorídi *(mn. m. r.)* — sonorīdska rasa, ogranak amerikanidske rase, domorodačka plemena u sjeveroistočnom Mehiku i Kaliforniji; isto i *margidi.*

sonorizácija *lat.* (sonus — glas, zvuk) pozvučivanje (tj. pretvaranje bezvučnih elemenata u zvučne; u kinematografiji: pretvaranje nijemog filma u tonfilm); *također i:* ozvučenje, razglas; *glag.* **sonorizírati,** -ìzīrām.
Sonrhai *v.* Songhai.
sòntagsjèger *njem.* (Sonntag — nedjelja + Jäger — lovac) lovac koji ide u lov samo nedjeljom, »nedjeljni«, »paradni« lovac; *u prenesenom smislu:* smiješan lovac, loš gađač.
sòntagsràuher *njem.* (Sonntag — nedjelja + rauchen — pušiti) čovjek koji puši »samo nedjeljom«, tj. rijetko, od zgode do zgode (riječ načinjena analogijom na sontagsjeger).
Sònja *v.* Sofija.
sòpa[1], *2. mn.* sōpā *tur.* (sopa) motka, batina, kijača, pendrek; **sopadžija** — batinaš, pendrekaš, nasilnik, razbijač, siledžija
sòpa[2] *v.* salpa.
sòpka, 3. -ci, *2. mn.* sōpkī *rus.* (sopka) 1. visoka gora s golim vrhom u Sibiriji; 2. vulkan.
sòpor *lat.* tvrdi san; smrt; u psihijatriji naziv za jak stupanj općeg poremećenja svijesti.
sòpra[1] *v.* sofra (Nar.).
sopra[2] *tal.* iznad; **sopra una corda** (*čit....* korda) *muz.* na jednoj žici.
sòprān, -ána *tal.* (soprano *od lat.* supremus — najviši) *muz.* 1. najviši ženski ili dječji glas; *isp.* diskant; 2. pjevač(ica) s takvim glasom; *prid.* **sopránov; sòprānskī; sopránist(a)** — dječak koji pjeva sopran; **sopránistica** *i* **sopránistkinja** — pjevačica koja pjeva sopran; *prid.* **sopranìstičkī.**
sopràpòrta *tal.* (soprapporto) slika ili plastika iznad vrata, »nadvratnik«.
sor[1], sora — vrsta španjolskih grožđica, rozina bez koštica.
sor[2] — bolest male djece na sluznici obraza i jezika.
sòrbet, *2. mn.* sōrbētā *tal.* (sorbetto) sladoled (Vojnović).
sòrbit[1] *lat.* šesterovalentni alkohol, biljni vitamin.
sòrbit[2] (po engl. istraživaču A. C. Sorbyju) — sastavni dio čelika.
Sorbóna — pariško sveučilište (ime po osnivaču Robertu de Sorbon [1201—1274] koji je ustanovu osnovao kao dom za studente i profesore teologije); *prid.* **sorbònskī.**
sorbul *tal.,* u frazi: jaje u sorbulu — »na umak«, »na posrk«, mekano kuhano, rovito jaje (*akc. dubr.*).
sordína *tal.* (sordo — gluh, mukao, prigušen) prigušnica, tušilo, muzički češalj, »dempfer«; naprava za prigušivanje, oslabljenje muzičkih instrumenata; **pod sordínōm** — poluglasno, tiho, krišom, potajno; **sordinàntan,** -tna, -tno — prigušen, mukao, potmuo, prituljen, bezvučan, bezglasan, bez zvonkosti (sordinantan ton, sordinantna zvonjava; Krleža, *Aretej*).
sordomutìzam *v.* surdomutizam.
sorèdija *grč.* (sōreuō — gomilati, zgrtati) *bot.* organ razmnožavanja kod lišajeva.
sòrgo *tal.* (sorgo — sijerak) biljka koja raste u toplim zemljama Azije i Afrike, najvažnija žitarica onih krajeva; služi također za izradbu šećera, za stočnu hranu, za izradbu metlica (od stabljika).
sòrguč, *2. mn.* sōrgūčā *tur.* (sorguč) perjanica, čelenka.
sòrīt, -ita *grč.* (sōros — gomila) u logici naziv za silogizam izveden iz više pretpostavaka (premisa) od kojih su neke ispuštene, jer se razumijevaju same po sebi.
sòrok *rus.* četrdeset; **sorokovōj,** -ōja — četrdesetnik, ruska mjera za tekućinu (40 vedara = 49,971 l).
sòror *lat.* sestra, redovnica (Krleža).
sorórāt, -áta *lat.* (soror — sestra) običaj da se udovac oženi sestrom svoje preminule žene (*isp.* levirat).
sororijácija *lat.* razvijanje ženskih grudi.
sòrpcija, *2. mn.* sōrpcījā *lat.* (sorbtio *od* sorbere — srkati) gutanje jedne tvari koje vrši druga tvar; razlikujemo *apsòrpciju, adsòrpciju i hemosòrpciju (v.).*
sòrta, *2. mn.* sōrtā *i* sōrtī *tal.* (sorta) vrsta, soj, odlika, kov; *prid.* **sōrtnī,** -ā, -ō — vrstan, izvrstan, od »prave« sorte, probran, biran, odabran; **sortnō víno** — vino od istoga grožđa (a ne od miješanoga); **sortìmān,** -ána (*franc.* assortiment) — 1. veliki izbor različite robe; 2. kolekcija; skladište; 3. detaljni knjižarski posao; **sortírati,** sòrtīrām — svrstavati, razvrstavati (robu, novac), razređivati, odabirati, izabirati, odjeljivati, odvajati; **sòrtīrnica** — mjesto gdje se vrši sortiranje robe; **sortìrāč,** -ača — svrstavač, sređivač, odabirač; **sòrtīrka,** 3. -ci *2. mn.* -kī — stroj za razvrstavanje.
sòs, sòsa, *lok.* sòsu, *mn.* sòsovi *franc.* (sauce) 1. umak (jelo); 2. *prenes.* a) mješavina svega i svačega; duga razvučena priča; b) neugodan položaj, težak zaplet, škripac, neprilika, nevolja.
SOS (*izgovori:* es-ō-es) — 1. *skrać. za engl.* save our souls (*čit.* seiv aur soulz) spasite naše duše (po nekima treba treću riječ čitati kao *ship,* dakle: spasite naš brod); znak krajnje opasnosti brodova ili aviona koji se šalje radio-

telegrafskim putem Morseovim znakovima: tri točke, tri povlake, tri točke (po nekima taj znak nema spomenutog značenja nego je izabran što je najlakše izvediv na aparatima; 2. dozivanje u pomoć, zapomaganje, vapaj.

Sosigen — astronom iz Aleksandrije (I. st. pr. n. e.); autor reforme kalendara koji se po Juliju Cezaru zove »julijanski« (uveo prijestupnu godinu).

sospirando *tal.* (*akc.* sospirãndo) *muz.* jecajući.

sostenuto *tal.* (*akc.* sostenũto) *muz.* otežući, suzdržano.

sotàdeskī, -ā, -ō — u duhu Sotadesa, starogrčkog pjesnika »skliskih« stihova (Matoš).

soteriològija *grč.* (sōtēr — spasitelj + *isp.* logija) religiozno naučavanje o spasenju ljudi od vječne propasti, od »pakla« (kod Židova i kršćana takvo spasenje ima donijeti Mesija).

sòtija, *2. mn.* sòtījā *franc.* (sotie) lakrdija, satirična drama, »ludost«, budući da su glavna lica lȕde koje mogu govoriti »bez dlake na jeziku« a da im se to ne zamjeri.

Sòtir *grč.* (sōtēr) »spasitelj«.

sotȉs *franc.* (sottise) glupost, ludorija; uvreda, grdnja.

sotòna, 5. sòtono, *2. mn.* sotònā *hebr.* (*isp.* satana) đavao, vrag, zao duh; *prenes.* zao čovjek, »paklenjak«; *prid.* **sotònin; sòtonskī.**

sottise *v.* sotis.

sotto *tal.* ispod; **sottovoce** (*čit.* sotovòče) *muz.* prigušeno, poluglasno, tiho, podglas.

sou *v.* su.

soul *engl.* (»duša«) vrsta pop-muzike (muzika duše), popularna od god. 1964; u biti ništa novo, to je modna varijanta, modifikacija izvornog bluesa, gospela, džeza i rocka.

soupė *odn.* **souper** *v.* supe.

sousaphon *v.* suzafon.

souterrain *v.* suteren.

south *engl.* (*čit.* saut) jug.

South Carolina (*engl. čit.* Saut Kẽrolajn) savezna država u USA (Atlantsko primorje); glavni grad Columbia.

souvenir *franc.* (*čit.* suvenȋr) sjećanje, uspomena, spomen, zapamćenje.

sovereign *engl.* (*čit.* sòvrin) stari engleski zlatnik (sadržavao 20 šilinga).

sòvhoz, *2. mn.* sòvhōza — *skrać. za rus.* sovjetskoe hozjajstvo (sovjetsko gospodarstvo); **sòvhoznīk**, *mn.* -ci — pripadnik sovhoza; *isp.* kolhoz.

sòvjet, *2. mn.* sovjȅtā (*pored* **sòvjet**, 2. sovjȅtā) *rus.* vijeće; naziv za vijeće radnika, seljaka i vojnika u Rusiji; organ državne vlasti u SSSR; *prid.* **sòvjetskī** (*pored* **sòvjetskī**);

Sòvjetskī Sȁvez — kraće umjesto *Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika;* **Sovjeti** — u novinarskom jeziku česta zamjena za SSSR, pa i **Sovjet** za državljanina SSSR.

sovjetìzam, -zma — ruski neologizam koji označuje razdoblje vladavine sovjeta (tj. današnje doba).

sòvra *v.* sofra.

sòvrnja, *2. mn.* sòvrnjā *tal.* (zavorra) *v.* balast.

SP — automobilska oznaka za *Slavonsku Požegu,* a u međunarodnom prometu za *Somaliju.*

spacīj, -ija (*pored* **spacijum**) *lat.* (spatium) 1. prostor, mjesto; 2. *tipogr.* razmak (između slova ili redaka) i tanke olovne pločice kojima se pravi taj razmak; dužina jednoga tipografskog znaka; jedinica dužine jednoga štampanog retka; 3. vremenski prostor, vrijeme, rok, doba, razdoblje; **spacionírati**, -onīrām — načiniti spacij 2, prorijediti slova, štampati razmaknuto (s p a c i o n ī r ā n o).

spàček *sloven.* izrod, izmet, nakaza; šaljivo ime za francuski automobil marke *citroen* (sitroen); zovu ga i »ružno pače« prema Andersenovoj priči o labudiću koji se izlegao među pačićima.

spàčka, 3. -čki, *2. mn.* -čkī (*isp.* spaček) zbrka, smetnja, neprilika.

spada *tal.* (spada) 1. kratak mač; vrsta bodeža; 2. u tal. kartama: pik; *isp.* špada.

spahi (*isp.* sipah) vojnici-konjanici iz urođeničkih trupa u francuskim kolonijama.

spàhija, *2. mn.* spàhījā *tur.* (sipahi, *isp.* sipah) 1. turski feudalni konjanik; 2. zemljoposjednik, feudalni posjednik zemlje, vlastelin, veleposjednik, bogat čovjek, bogataš; *prid.* **spàhijin; spàhījskī** *i* **spàhīnskī; spàhīnica** — žena spahijina; **spahìluk**, *mn.* -ci — feudalni posjed, feud, leno *(v.);* veliko imanje, veleposjed, vlastelinstvo.

spàho, 5. spȁho *tur.* 1. *hipok. prema* spahija; 2. djever.

spahòglanin *tur.* (*isp.* spahija + oglu — sin) 1. pripadnik posebnih konjaničkih jedinica u nekadanjoj turskoj vojsci; 2. *prenes.* nasilnik, tiranin.

spajdàšiti se, spajdàšīm se (*isp.* pajdaš) združiti se, sprijateljiti se, uortačiti se.

spàjder *engl.* (spider) automobil sa dva sjedala.

spàjk *engl.* (spike) »klinac« na zimskoj automobilskoj gumi, zimska guma s čavlima.

spakírati, spakīrām (*isp.* paket) 1. načiniti omot, potrpati stvari u kovčeg, košaru ili u kakvu drugu spremnicu, obično u svrhu putovanja ili transporta; 2. spremiti nekome niz oteža-

vajućih okolnosti, lažno nekoga optužiti, »zamijesiti«, »zakuhati«, »natovariti« (nekome); isto i **spakovati, -ujēm.**

spalàcija *engl.* (spall — raskoliti) nuklearna reakcija koja najčešće nastupa poslije fisije *(v.)*, a pri kojoj se iz jezgre oslobađa stanovit broj subatomskih čestica (obično neutrona).

spandati se, -ām se (*isp.* panč, pančati) splesti se, sprijateljiti se, združiti se (obično u nepoštene i nedostojne svrhe), srepiti se.

spànijel *engl.* (spaniel) pas prepeličar, lovački pas svilene dlake i klopavih ušiju.

spàring *engl.* (spar — vježbati se u boksačkim pokretima bez protivnika); **spàring-partner** — protivnik kod treninga; **spàringovati, -ujēm** — biti sparing-partner: *isto i* **sparírati, spàrīrām.**

spàriti, spārīm (*isp.* par) spojiti (dvoje), združiti, povezati, sjediniti.

spàroga *v.* šparoga.

Spàrta — glavni grad Lakedemona u staroj Grčkoj, prijestolnica Menelajeva; **Spartánac, -nca,** 5. Spàrtānče, *2. mn.* Spàrtānācā (*pored* **Spàrćanin,** *mn.* -āni) — 1. građanin Sparte čiji su se stanovnici stalno nalazili na vojnim vježbama; 2. *prenes.* čovjek strogog načina života koji se odriče raskoši i drugih suvišnih stvari; *žen.* **Spàrtānka** (*pored* **Spàrćanka**); *prid.* **spàrtānskī** (*isp.* Lakedemonija, Lakonija i sl.).

Spàrtak, 5. Spàrtače (*lat.* Spartacus) — vođa velikog ustanka robova i gladijatora u starom Rimu (73—71. pr. n. e.); *prid.* **Spàrtakov; Spartakijada** — u počast Spartaku nazvana velika sportska i fiskulturna manifestacija u SSSR, po uzoru na Olimpijadu (1935); **Spàrtakus-sàvez** — ilegalna komunistička organizacija koju su za vrijeme prvoga svjetskog rata osnovali Karl Liebknecht, F. Mehring i Roza Luxemburg u Njemačkoj; **spartàkist(a)** — član Spartakus-saveza; *žen.* **spartàkistkinja;** *prid.* **spartakìstičkī.**

Spartam et Martham *lat.* Spartu i Martu, uzrečica koja odgovara našoj: ti hoćeš i ovce i novce.

spàrto *španj.* (esparto) *bot.* vrsta trave, žilavo kovilje (končasti listovi služe za pravljenje hasura, za sukanje konopa, za zavijanje cigara, u produkciji papira i sl.).

spàt *njem.* (Spat) kalav kamen, lisnik (*isp.* npr. feldspat).

spàzma, *2. mn.* spàzmā *i* spàzāmā *grč.* (spasma, 2. -atos) stezanje mišića kao refleksni pokret; trzaj, grč, napadaj (npr. kašlja); *prid.* **spastičan, spazmatičan** *i* **spazmodičan, -čna, -čno** *pored* **spastičkī, spazmatičkī** *i* **spazmòdičkī** — grčevit, koji se tiče grčeva, koji se javlja na mahove, neredovito, isprekidano; **spazmofìlija** (*grč.* fileō — volim) mišićni grčevi, osobito kod male djece; **spazmolìtik,** *mn.* -ci (*grč.* lyō — razrješavam, oslobađam) sredstvo protiv grčeva; *prid.* **spazmolìtičan, -čna, -čno.**

spàzmati, -ām (*u vezi sa grč.* spasmos — grč) podjetinjiti, pobenaviti, duševno malaksati.

SPD — *skrać. za njem.* Sozialdemokratische Partei Deutschlands — Socijaldemokratska partija Njemačke.

S. P. D. — *skrać. za lat.* salutem plurimam dicit — izražava najsrdačniji pozdrav.

speaker *v.* spiker.

species *lat.* (*akc.* spècijes) 1. rod, vrsta; posebna vrsta, osobitost; 2. u farmaciji: smjesa ljekovitih čajeva.

specificírati *v.* specifikacija.

specifičan, -čna, -čno *lat.* (*isp.* species) bitan, svojstven isključivo jednom predmetu ili pojavi; poseban, značajan, isključiv, određen, izvjestan, osobit, naročit, svojevrstan; **specìfična težina** — broj koji kazuje koliko je puta neko tijelo teže odn. lakše od istog volumena vode; težina 1 m³ nekog tijela izražena u gramima; **specìfična toplìna** — količina topline potrebna da se temperatura jednoga grama neke tvari povisi za 1° C; *izv.* **specìfičnost, -osti.**

specifikàcija *lat.* (*isp.* species + ...fikacija) 1. nabrajanje pojedinosti na koje valja osobito pripaziti; 2. razrada detalja ili pojedinosti; 3. dokument koji sadrži opis dijelova mehanizma, stroja itd., ili koji potanko nabraja sve tehničke uvjete kojima mora udovoljavati dovršeni ili naručeni predmet; **specificírati, -fìcīrām** — pojedinačno navesti; razvrstati; pobliže označiti, imenovati, opisati, nabrojiti, detaljirati *(v.); isto i* **specìfikovati, -ujēm.**

specìfikum *lat.* (*isp.* species) nešto specifično; posebnost, osobitost, naročitost, nešto svojevrsno.

spècija *lat.* (*isp.* species) 1. droga, ljekovita mirodija, naljuta i nakisela, ugodna za okus; 2. trpkost, oporost.

specijàlan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* species) poseban, osobit, naročit; potanki, podrobni, pobliži, koji ide u pojedinosti, pojedini, pojedinačan; izvanredan, izvrstan, odličan; određen, točan, stručan; *isp.* specijalitet *i* specijalnost.

specijàlist(a) *lat.* (*isp.* specijalan) 1. stručnjak; 2. liječnik koji se posvetio jednoj naročitoj medicinskoj struci (npr. specijalist za unu-

trašnje bolesti); *žen.* **specijalistica** *i* **specijalistkinja;** *prid.* **specijalistički.**
specijalitet, -eta *lat.* (*isp.* specijalan) 1. osobina, osobitost, posebnost, naročitost; 2. izvanredan proizvod svoje vrste; posebna vrsta neke robe; 3. glavna struka znanosti ili umjetnosti kojoj se netko isključivo posveti.
specijalizacija *lat.* (*isp.* specijalan) 1. stjecanje osobitih znanja u nekom području; stručno usavršavanje; 2. podjela rada na pojedine operacije; raspodjela, detaljiranje; 3. usmjeravanje nečega samo u određenom pravcu, na pojedine grane; 4. *v.* specifikacija; 5. **specijalizacija proizvodnje** — ograničenje proizvodne djelatnosti poduzeća na izradbu stanovitih (usko specijalnih) izradaka i detalja; **specijalizírati,** -ìzīram — *v.* specificirati; **specijalizírati se** — naročito se izobraziti u nekoj struci, stručno se usavršiti; *isto i* **specijalizovati (se),** -ujem (se) *i* **specijalisati (se),** -šem (se); **specijalizant,** *2. mn.* -izānātā — osoba (obično mladi liječnik) na specijalizaciji; *žen.* **specijalìzantica** *i* **specijalìzantkinja.**
specìjalka, 3. -ci, *2. mn.* -kī (*isp.* specijalan), geografska karta sa vrlo potankim prikazom nekoga kraja s ucrtanim najsitnijim zemljišnim pojedinostima (Dončević).
specijàlnost, -osti (*isp.* specijalan) — struka; posebnost; stručnost; *v.* specijalitet, specifikum.
specijes *v.* species (Krleža).
specímen *lat.* (specimen) ogled, pokus, proba, uzorak, primjerak.
spectabilis *lat.* (*čit.* spektàbilis) uvaženi, ugledni, uzoriti (nekada titula sveučilišnih dekana).
spectator *v.* spektator.
spèdīcija *v.* špedicija.
speech *v.* spič.
speed-gun *engl.* (*čit.* spîd-gan) »brzinski pištolj«, elektronska sprava za daljinsko mjerenje brzine trkača, skijaša i sl.
speed-meth (*čit.* spîd-met) *engl.* (speed — dobra sreća, uspjeh) vrsta droge koju uživaju američki hipiji; u velikim količinama razvija osjećaj goleme tjelesne snage, djeluje kao seksualni stimulans koji se rasplinjuje u halucinacijama, izaziva osjećaj manije gonjenja (u manjim količinama lijek za ublaživanje depresija poslije teških trovanja sredstvima za spavanje).
speedway *v.* spidvej.
spektabilis *v.* spectabilis.
spektàkl, *2. mn.* spektàklā *i* spektàklā *lat.* (spectaculum, spectaclum) 1. skandal, buka; vika; 2. prizor (uzbudljiv, zapanjiv), pučka predstava; kazalište, gluma; **spektakulàran,** -rna, -rno — izvanredan, golem, napadan, neobičan, sračunan na efekt, osobit, sjajan, veličanstven, prvorazredno zanimljiv.
spèktar, -ktra, *2. mn.* spektārā *lat.* (spectrum) 1. *fiz.* raznobojna pruga svjetla koja se dobiva pri prelamanju zrākā bijelog svjetla kad ono prolazi kroz staklenu prizmu; **sunčanī spèktar** — spektar zrākā koje dolaze od sunca (tzv. dugine boje: crvena, narančasta, žuta, zelena, svijetloplava, tamnoplava, ljubičasta); **pòtpun spèktar** — spektar koji ima neprekidan prijelaz boja od jedne u drugu (npr. *spèktar usijànoga tvr̀dōg tìjela*); **prùgastī spèktar** — koji se sastoji od pojedinih obojenih zrākā; 2. raspored elemenata neke složene cjeline; 3. slika, priviđenje, vizija; *isp.* spèktrālan.
spektàtor *lat.* (spectator *od* spectare — gledati, motriti) gledalac, promatrač, motritelj, motrilac, posmatrač, osmatrač, očevidac; *prid.* **spektàtorov; spektàtorskī.**
spèktrālan, -lna, -lno (*isp.* spektar) koji se odnosi na spektar; koji se nalazi u spektru; **spèktrālna analiza** — određivanje sastava tijela putem proučavanja njihovih spektara; **spèktrālne bòje** *v.* spektar (sunčani).
spektrofòbija *lat.-grč.* (spectrum — slika, odraz; ogledalo + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od pogleda u zrcalo.
spektrofonokardiògraf *grč.* (*isp.* spektar + fōnē — glas, zvuk + *isp.* kardiograf) aparat koji bilježi otkucaje srca u vidnom i slušnom obliku.
spektrofotomètrija *grč.* fotoelektrično mjerenje količine svjetla što ga neka tvar apsorbira na određenoj valnoj dužini (primjenjuje se u kemijskoj analizi aparatima koji se zovu *spektrofotometri*).
spektrògraf *grč.* (*isp.* spektar + gràfein — pisati) optička sprava za fotografiranje spektra; zapravo je to spektroskop u kojem je okular zamijenjen fotografskom kamerom; **spektrògram** — fotografija spektra nekog nebeskog tijela ili neke kemijske tvari (u laboratoriju).
spektroheliògraf *grč.* (*isp.* spektar + hḗlios — sunce + gràfein — pisati) specijalni spektrograf *(v.)* za fotografsko snimanje Sunca; **spektroheliògram** — fotografija Sunca dobivena s pomoću spektroheliografa.
spèktrometar, -tra, *2. mn.* spèktrometārā *grč.* vrsta spektroskopa *(v.)* s osobitim uređajem za određivanje položaja pojedinih linija spektra *(v.)*.

spektroskop (*isp.* spektar + *grč.* skopeō — gledam) — aparat za spektralnu analizu.

spektrum *v.* spektar.

spekulácija *lat.* (speculatio: a) istraživanje, ispitivanje; b) umovanje, mišljenje) 1. *fil.* težnja da se dođe do istine putem apstraktnog umovanja; razmišljanje, dovijanje do istine, kombiniranje u mislima, mozganje, teoretiziranje; 2. *trg.* nastojanje da se različitim (dopuštenim i nedopuštenim) trgovačkim mahinacijama dođe do brze i lake dobiti (za ovaj je pojam danas sve češći oblik **špekulacija**).

spekùlant, *2. mn.* spekulanātā — onaj tko se bavi spekulacijama (*isp.* špekulant); *prid.* **spekùlantskī.**

spekulatīvan, -vna, -vno — 1. koji se odnosi na spekulaciju, koji ima karakter spekulacije; 2. sračunan na brzu i laku zaradu; 3. *fil.* apstraktan, osnovan na apstraktnom mišljenju, dalekom od iskustva i prakse; teoretski, teorijski *(v.)*; sklon mozganju, umovanju, misaon, dovitljiv; **spekulatívnōst,** -osti — 1. u filozofiji čista teoretska spoznaja, nasuprot akciji i praksi; 2. u običnom govoru rezoniranje koje nema nikakve osnove u praktičnom iskustvu, prazno i beskorisno umovanje, mudrovanje, mudrijašenje.

spekulírati, -kulīrām — 1. praviti, izvoditi spekulacije *(v.)*; 2. umovati, mozgati, razmišljati, razmatrati, teoretizirati; *u prezirnom smislu:* mudrovati, mudrijašiti, smišljati nepodopštine; *isto i* **spekùlisati,** -šem.

spèkulum *lat.* medicinski instrument za promatranje tjelesnih otvora i šupljina.

speleofáuna *lat.* životinjski organizmi prilagođeni na život u spiljskim uvjetima (tama, polutama, zbog čega zakržljalost vida, bjelkasta koža bez pigmenata i sl.).

speleològija *grč.* (spēlaion — pećina, spilja + lògos — riječ, govor) nauka o pećinama i spiljama; **speleòlog,** *mn.* -zi — stručnjak u speleologiji; *prid.* **speleòloškī.**

spèlovati, -ujēm *engl.* (spell) sricati; izgovarati svako za sebe pojedina slova neke riječi; slovkati; npr. riječ ratar speluje se: er, a, te, a, er; *isp.* buhštabirati.

spelùnka *v.* špelunka.

spènđe, spenđā *(mn. ž. roda) tal.* (spendere — trošiti) novac, trošak; **spènđati,** -ām — potrošiti; *isp.* pendati.

spènga, 3. -gi *tal.* (sponga, spugna) spužva; **spèngati,** -ām — izbrisati spužvom.

SPENT — *skrać. za sloven.* Svetovno prvenstvo v namiznem tenisu (Svjetsko prvenstvo u stolnom tenisu).

spènza *lat.* (expensa) 1. novac, trošak za hranu; **ìći u spènzu** — ići u kupovinu, osobito po živežne namirnice (Vojnović); 2. hrana, jelo; 3. ostava, smočnica, »špajza«; *isp.* spiza.

Sperànca *tal.* (sperare — nadati se) »nada«.

spèrma, *2. mn.* spèrmā *i* sperāmā *grč.* (sperma) *biol.* 1. muško sjeme; sjemenā tekućina koju izlučuju muški spolni organi; bljùca; 2. sjeme uopće, usjev.

spermàcet *grč.* (*isp.* sperma + kētos — kit) vosku slična žitka masna bjelkasta tvar iz glave kita ulješure; upotrebljava se u medicini, parfumeriji i za proizvodnju svijeća; *isto i* cetaceum; *naš izraz:* vrvanj (*iz rus.* vorvanj, *v.*).

spermatítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (*isp.* sperma) upala sjemenovoda.

spermatofìti *(mn. m. r.) grč.* (*isp.* sperma + fytòn — biljka, raslina) *bot.* sjemenjače (biljke koje se razmnožavaju sjemenjem).

spermatogèneza (*akc. i* **-genèza**) *grč.* (*isp.* sperma *i* geneza) tvorba sjemenih stanica.

spermatorèja *grč.* (*isp.* sperma + rheō — tečem, curim) *v.* polucija.

spermatòzoe, spermatòzoā *(mn. ž. r.) grč.* (*isp.* sperma + zōon — živo biće) sjemene stanice (zrele muške spolne stanice), tzv. sjemeglavci.

spèrmiji, spèrmījā *(mn. m. r.) grč.* (*isp.* sperma) isto što i spermatozoe.

spero meliora *lat.* nadam se boljemu.

spèrt *engl.* (spurt) kratak i velik napor, upinjanje iz svih sila u takmičenju, osobito u završnici natjecanja.

spes *lat.* nada (*isp.* in spe); **Spes saepe vana ac fallax est** (*čit.* ... sēpe ... ak fālaks ...) Nada je često isprazna i varava.

speùde bradèos *grč.* (speūde bradeōs) isto što i lat. festina lente *(v.)*.

Spica *lat.* (*čit.* Spìka) Klas, najsvjetlija zvijezda u zviježđu Virgo (Djevica).

spiccato *tal.* (*čit.* spikàto) *muz.* jasno odvojeno jedno od drugoga (izvoditi tonove na gudačkim instrumentima) (Matoš).

spîč, spîča, *lok.* spíču, *mn.* spìčevi *engl.* (speech) 1. javni govor, obično na banketu, prigodom kakve svečanosti; zdravica; 2. *kazal.* odulji pasus u glumačkoj ulozi; *isp.* monolog.

spičàrija *tal.* (spezieria) ljekarna, apoteka, drogerija; **spìčār,** -āra, 5. spìčāru *i* -āre — ljekarnik, apotekar, drogerist.

spider *v.* spajder.

spîd-gan *v.* speed-gun.

spîd-mêt *v.* speed-meth.

spìdometar, -tra *2. mn.* spìdometārā *engl.* (speed — brzina + *grč.* mètron — mjera) sprava koja pokazuje brzinu kretanja automobila i broj prevaljenih kilometara; brzinomjer, mjerač brzine; *isp.* tahometar.
spīdvej *engl.* (speedway) trkaća staza (za automobile i dr.).
spijūn *v.* špijun.
spike *v.* spajk.
spìker *engl.* (speaker) 1. govornik; 2. namještenik radio-stanice odn. televizije koji objavljuje program i govori pred mikrofonom odn. sa »malog« ekrana, objavljivač, najavljivač; 3. predsjednik britanskog parlamenta; *žen.* **spìkerica** *i* **spìkerka**; *prid.* **spikerskī**; **spikírati**, spìkīrām — govoriti u svojstvu spikera.
spìla *v.* spilja.
spìlja, *2. mn.* spīljā *grč.* (spēlaion) 1. pećina, šupljina (obično u zemlji, u kamenu); 2. prljava, neuredna prostorija, jazbina, krčma najgore vrste; *isp.* špelunka.
spìn *engl.* okretanje, vrtnja, rotacija *(v.)*.
spinàker *engl.* vrsta jedra (dodatno jedro kod jedrenja u krmu).
spinālan, -lna, -lno *lat.* (spina — kralježnica) hrpten. hrbatni, kralješni, kičmen.
spìnel, *2. mn.* spìnelā *franc.* (spinelle) blijedocrveni rubin *(v.)*.
spìnet, *2. mn.* spìnētā *tal.* (spinetta) starinski muzički instrument na žice, preteča klavira; *isto i* **spinèta**, *2. mn.* -ētā.
spinítis (*akc. i* **-ìtis**) *lat.* (spina — kralješnica) upala ledne moždine.
Spinne im Morgen — Kummer und Sorgen *njem.* Pauk ujutro (viđen, znači) žalost i brige (poslovica).
spinterìzam, -zma *grč.* (spinthēr — iskra) 1. bacanje iskara, vrcanje varnica; 2. *med.* viđenje iskara (»sve zvijezde«).
Spíra, 5. Spīro *hipok. prema* Spiridion *(v.)*.
spirāla *grč.* (speîra — sve što je uvijeno) 1. *mat.* uvojnica, zavojnica, vijuga, krivina, zavojak; krivulja koja čini niz sve većih zavijutaka oko jedne točke ili osi; 2. žica ili pružina, savijena u vidu takve krivulje; **spirālan**, -lna, -lno — koji čini spiralu; koji je u obliku zavrtnja, zavojit, uvojit, vijugav; **spiralne màglice** — *astr.* Galaksija; **spìraloìdan**, -dna, -dno — nalik na spiralu.
spìranti, spìranātā *(mn. m. roda) lat.* (spirare — duhati, disati) *gram.* glasovi koji se mogu izvoditi dok nam traje daha, za razliku od eksplozivnih glasova koji se završe u trenutku kad su izgovoreni (npr. h, f, v, s, z, š, prema p, b, k, g, d, t); u našoj gramatičkoj terminologiji postoji za spirante naziv: strujnici ili predušni glasovi; *prid.* **spìrantskī.**
Spiridiōn, -ōna, 5. Spìridiōne *grč.* (speírein — sijati) »sijač«.
spìrīl, -īla (*isp.* spirala) bakterija spiralnog oblika.
spìrit *lat.* (spiritus — duhanje, disanje, dah, duh) 1. duh, duša, utvara, prikaza; duhovitost, dosjetljivost, espri; 2. žesta (alkohol) dobivena destilacijom vina, piva, voća itd.; *isp.* špirit; *prid.* **spìritnī.**
spiritizam, -zma *lat.* (*isp.* spirit) praznovjerno vjerovanje u zagrobni život duhova umrlih ljudi i u mogućnost općenja s njima; *isp.* medij, okultizam; **spiritist(a)** — tko se bavi spiritizmom; *žen.* **spiritistkinja;** *prid.* **spiritìstičkī; spiritizírati**, -izīrām — baviti se spiritizmom, održavati spiritističku seansu, »zvati duhove«.
spirito *tal.* duh; **con spirito** (*čit.* kon spìrito) zanosno, vatreno, »nadahnuto«.
spirituāl[1], -āla, 5. spìrituāle *lat.* (*isp.* spirit) nadzorni svećenik u katoličkom novicijatu *(v.)*, duhovnik, duhovni vođa, ispovjednik, »dušobrižnik«; *isto i* **spirituālac** (Đalski).
spiritual[2] *v.* negro-spiritual.
spìrituālan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* spirit) duhovni, duševni, nadahnut, netjelesni, nadosjetni, nadzemaljski, vanzemaljski, božanski. svet.
spiritualìzam, -zma *lat.* (*isp.* spirit) idealistička filozofija koja otvoreno priznaje duhovnu bit svijeta i poriče stvarnost materije; **spiritualist(a)** — pristaša spiritualizma; *žen.* **spirituālistkinja.**
spiritualizírati, -izīrām *lat.* (*isp.* spirit) 1. načiniti spiritualnim *(v.)*, oduhoviti, produhoviti, načiniti što duševnim, dati duševni značaj, tumačiti u duhovnom smislu; 2. dati nečemu nadzemaljski lik, prikazati nešto (ili nekoga) kao duha, kao anđela; 3. pretvoriti u alkohol, izvući iz nečega alkohol, alkoholizirati; *isto i* **spirituālizovati**, -ujēm.
spirituálnost, -osti — produhovljenost.
spirituals *v.* negro spiritual.
spirituoso *tal.* (*čit.* spirituōzo) zanosno, vatreno.
spirituóze *(mn. ž. roda) lat.* (*isp.* spirit) alkoholna pića; *prid.* **spìrituōzan**, -zna, -zno — alkoholni, zasićen mirisom alkohola.
spìritus *lat.* (spiritus) 1. duh, hak, dah, disanje, duhanje; 2. osobit znak u grčkoj gramatici koji označuje treba li neki glas čitati sa hakom ili bez njega, npr.'*a* = a (spiritus lenis, blag) ili '*a* = ha (spiritus asper, oštar); 3. *v.* spirit 2; *prid.* **spìritusnī; spìritus ágens** (*lat.* agere — raditi) *ili* **móvens** (*lat.* movere —

kretati) duhovni pokretač, začetnik neke akcije, poticatelj na djelatnost, »duša« nekog nastojanja; **spìritus rektor** (*lat.* regere — upravljati, vladati) vodeća misao, misao vodilja, životvorna snaga; **Spiritus promptus est, caro autem infirma** (*čit.*...káro...) Duh je bodar, ali je tijelo slabo (po Matejevu evanđelju Kristove riječi apostolima koji su na Maslinskoj gori zaspali dok se on u molitvi pripravljao za početak svoje muke; upotrebljavaju se i danas kad bi čovjek nešto htio, ali ga objektivne okolnosti sprečavaju).

spirohete (*mn. ž. roda) grč.* (speira — sve što je uvijeno + chaita — kosa, vlas) mikroorganizmi koji čine prijelaz između bakterija i protozoa, dakle između biljnih i životinjskih mikroorganizama. Imaju oblik zavojnice (spirale). Neke su uzročnici teških bolesti, kao npr. sifilisa (Spirochaeta pallida).

spìrometar, -tra, *2. mn.* spìrometārā *lat.-grč.* (spirare — disati, duhati + metron — mjera) sprava za mjerenje koliko se zraka izdiše iz pluća.

spìtfajer *engl.* (spitfire — naprasito čeljade, napržica) vrsta lakog aviona.

spîza *v.* spenza; pored toga još i zaliha hrane, pa i prostorija gdje se čuva hrana (*isp.* špajza), a i ostale vrijedne stvari.

spjégati, -ām *tal.* (spiegare) objasniti.

splanhnològija *grč.* (splanchnon — drob, utroba + logos — riječ, govor) nauka o utrobi, o unutrašnjim organima.

spleen *v.* splin.

splên, splēna, *lok.* splēnu *grč.* (splēn) slezena; **splēnskī** — koji se tiče slezene, slezenski; **splenítis** (*akc. i* -ìtis) — upala slezene, slezenobolja.

splèndīdan, -dna, -dno *lat.* (splendidus) svijetao, sjajan, krasan, divan, slavan, veličajan, veličanstven, blistav; izvanredan; darežljiv, izdašan, velikodušan, podašan; **splendid isolation** *engl.* (*čit.* splendid aisoleišn) sjajna osamljenost (nekada politička struja u Engleskoj, koja je bila protiv sklapanja bilo kakvog saveza).

splenektòmija *grč.* operativno odstranjenje slezene.

splenítis *v.* splen.

splîn, splīna, *lok.* splīnu *engl.* (spleen) tuga, jad, dosada, sumornost, mrzovoljnost, zlovolja, nujnost, ćudljivost; »fjaka«: »Sada bar znadem što je taj nesretni spleen! Nešto me mori, a ne znam što. Vuče me, a ne znam kamo. — Duša mi je puna neizvjesne neke čežnje, srce nepoznate neke tuge. Na misao mi dolaze ljudi na koje inače nikad ne mislim; i djevojke za koje ne hajem. Ništa me na svijetu ne veseli. Dosadilo mi, dojadilo mi — a što ako ne život!« (Fran Mažuranić).

spodīj, -ija (*pored* **spodijum**) *grč.* (spodos — pepeo) koštani ugljen (dobiva se pougljivanjem kostiju, a upotrebljava za čišćenje šećernog soka).

spoiler *engl.* »kvaritelj«, prednji ili stražnji produžetak pri dnu automobilske karoserije, koji kvari aerodinamiku, ali kojim se postiže bolje prianjanje automobila uz kolnik pri velikim brzinama.

spolīj, -ija *lat.* (spolium — oderana koža; plijen) dio neke stare građevine uzet kao materijal za neku novu građevinu (kameni blok, stubište, stup i sl.).

spolijàcija *lat.* (spoliare — svlačiti; plijeniti) pljačkanje, plijenjenje, pljenidba, otimanje, otimačina.

spòndej, -eja, *2. mn.* spòndējā *grč.* (spondeios) *poet.* dvosložna stopa od 2 duga sloga s naglaskom na prvom ili na drugom; *prid.* **spòndejskī.**

spòndilus *grč.* (spondylos) kralješak, kičmeni pršljen; **spondilartrítis** (*akc. i* -ìtis) (*isp. grč.* arthron — zglob) — upala zglobova; **spondilartròza** — ukočenje zglobova kralješnice, posljedica spondiloze; **spondilítis** (*akc. i* -ìtis) — upala kralješaka; **spondilòza** — iskrivljenje kralješaka; **spondilòzoa** (*grč.* zōon — životinja) — kralješnjaci, kičmenjaci; *isp.* vertebrata.

spòngija, *2. mn.* spòngījā *lat.* (*iz grč.* spongía) spužva; **spongiòza** — spužvasta koštana supstancija u kostima.

spòntān *lat.* (spontaneus — od svoje volje) sam od sebe, izazvan unutarnjim uzrocima ili pobudama, osnovan na automatskim kretnjama, iz vlastite pobude, voljan, dobrovoljan, nehotičan, prirodan, naravan, neusiljen, nepripravljen unaprijed, samonikao, iznenadan; **spòntānōst,** -osti — svojevoljnost, dobrovoljnost, samodjelatnost (kad se nešto događa samo od sebe, iz vlastite pobude); sposobnost djelovati sam od sebe, prirodnost, neusiljenost, samoniklost, naravnost; *isto i* **spontaneìtet,** -eta.

sponzàlije (*mn. ž. roda) lat.* (sponsalia) zaruke, vjeridba.

sponzor *engl.-lat.* (sponsor) 1. pokrovitelj, zaštitnik; 2. poduzeće koje je osiguralo materijalna sredstva za RTV-priredbe i pojavljuje se kao pokrovitelj (dakako u svrhu vlastite reklame); 3. jamac; 4. kum.

spoon *v.* spun.
spopati, -am (*isp.* pop) *kajk.* slijepiti (Krleža).
spora *grč.* (spora — sijanje, sjetva, usjev) *biol.* truska, klica; vrlo sitna, obično jednostanična (katkada i samo dio stanice) jedinka koja služi za bespolno razmnažanje bescvjetnih biljaka (paprāti, mahovīnā, gljīvā, vodenih biljaka i dr.) i nekih jednostaničnih životinja.
Sporadi *(mn. m. roda) grč.* (sporas, 2. -ados — rasut) — mnogo (grčkih) otoka i otočića u Egejskom moru koji su kao rasijani amo-tamo (za razliku od Kiklada koji su u krugu).
sporadičan, -čna, -čno *grč.* (*isp.* Sporadi) koji se pojavljuje od slučaja do slučaja, koji nije svudašnji, neregularan, neredovit, mjestimičan, rasut; pojedinačan, osamljen, usamljen, rijedak; **sporadično** — tu i tamo; *isp.* passim.
sporan *engl.* (sporran, *iz gaelskog jezika*) kožna torbica s prednje strane kilta *(v.)*, ukrašena krznom.
sporangija *grč.* (*isp.* spora + angos — posuda, spremnica) *bot.* malen sjemeni sudić; malen ovoj ploda.
sporociste *(mn. ž. roda) grč.* (*isp.* spora + kystis — mjehur) zametne ličinke metilja; spore kod sporozoa *(v.)*.
sporofit, -ita *grč.* nespolna generacija biljaka, završava stvaranjem spora.
sporozoe *(mn. ž. roda) grč.* (*isp.* spora + zoon — živo biće) životinjice koje se razmnažaju sporama *(v.)*, truskovci, trusnjaci.
sport *engl.* (sport) 1. fizičke vježbe, igre i natjecanja (nogomet, plivanje itd.) kojima je svrha razvijanje i ojačanje organizma; 2. *prenes.* zabava, razonoda, razbibriga; *prid.* **sportskī** (pored osnovnog značenja, još i častan, pošten, viteški); **sportsman** *engl.* čovjek koji se sistematski bavi nekim sportom; *isto i* **sportaš,** -aša, 5. sportāšu; *žen.* **sportašica;** *isto i* **sportist(a),** *2. mn.* sportīstā; *žen.* **sportistica** *i* **sportistkinja.**
sportula *lat.* u starom Rimu omiljela brza bitka gladijatorā *(v.)* gdje su se svi borili protiv sviju.
spot *engl.* 1. predviđanje, osobito (kod nas) izraz za sportsku prognozu; 2. kratka reklamna emisija; 3. reflektor, svjetlost reflektora, svjetlosni krug na pozornici.
SPQR — *skrać. za lat.* Senatus Populusque Romanus *(v.)*.
spray *engl.* (*čit.* sprej) štrcaljka, rasprh, raspršivač, škropilo; »prašina« neke tekućine odn. i sama tekućina u štrcaljki.
sprej *v.* spray; *glag.* **sprejirati,** sprejīrām.
sprelüknati *kajk.* (*isp.* luknja) probušiti, isprobušivati (Dončević).
sprinkler *engl.* (sprinkler — kanta za zalijevanje; škropilo) 1. protupožarni vodovod koji djeluje automatski čim se u prostoriji temperatura digne iznad određenog stupnja; 2. pumpa napunjena neizbrisivom tintom kojom policija u nekim zapadnim zemljama rastjeruje demonstrante.
sprint *engl.* (sprint) *sport.* trčanje na kratke udaljenosti, trčanje na brzinu, brza kratka utrka; **sprintati,** -am — trčati oštro na malu udaljenost, trčati na kratkoj pruzi; *isto i* **sprintovati,** -ujem; **sprinter** — trkač na kratke udaljenosti, kratkoprugaš; dobar trkač uopće; **sprinterice** *(mn. ž. roda)* — posebne cipele (papuče) s dugačkim k zemlji okrenutim čavlima (za trkače i uopće za lakoatletičare).
sprit *lat.* jaki čisti spirit (katkada zamjena za benzin ili za koje drugo pogonsko gorivo).
sprue *engl.* (*čit.* spru) kronična tropska bolest usne šupljine i probavnog trakta.
spüga (*isp.* spongija) spužva; **spügast** — spužvast (D. Ivanišević).
spun *engl.* (spoon) 1. palica za golf; 2. zaljubljenik, udvarač.
spunerizam, -zma *engl.* (spoonerism, po imenu W. A. Spoonera, profesora oksfordskog sveučilišta) *gram.* zamjena glasova u dvjema uzastopnim riječima (npr. *bol i gos* umjesto *gol i bos, kačji mašalj* umjesto *mačji kašalj*), pa i samih riječi (iz svoje kazališne prakse bilježim u drami »O miševima i ljudima« da je glumac rekao: »Sad moram ići *kruhom za trbuhom* [umjesto *trbuhom za kruhom*], a upravo klasičan primjer imam iz drame »Sedam godina vjernosti« gdje je rečeno: »Kad ja *gledam* na televiziji, mene *pere* više ljudi nego je Saru Bernhardt *pralo* u čitavoj njezinoj karijeri«, a trebalo je reći: »Kad ja *perem* na televiziji, mene *gleda* više ljudi...«
spuntati, -am (*isp.* punta) podbuniti, pobuniti, uzbuniti (Nar.).
spurjanin, *mn.* -ani, 2. spürjānā *tal.* (spurio) izvanbračno dijete, kopile; *isto i* **spurjanče,** -eta; *zbir.* **spurjančad.**
spurt *v.* spert.
sputnjik, *mn.* -īci *rus.* (sputnik — suputnik, pratilac) ruski naziv za umjetni satelit *(v.)*; Sputnjik I. krenuo je na kruženje oko Zemlje 4. listopada 1957; bio je težak 83,6 kg i kretao se na visini od 230 do 930 km, a jedan krug oko Zemlje načinio je za 96 minuta; nestao u siječnju 1958; *isp.* Lunjik, Vostok.

sputum *lat.* (sputum) slina, pljuvotina, pljuvačka, ispljuvak.
square *v.* skver.
squash *engl.* (*čit.* skvoš) jedna tenisu slična igra u Engleskoj i Americi.
squat *v.* skvot.
squaw *v.* skvou.
squire *v.* skvair.
Sr — *znak za* stroncij (*v.*).
SR — *skrać. za* eseri (*v.*).
SR — automobilska oznaka za *Rodeziju.*
sraz *češ.* sudar, sukob.
srča, *2. mn.* srčā (*akc. i* **srča,** *2. mn.* srčā) *tur.* (syrča) 1. staklo; 2. stakleno zrnce; **srčali** *prid. indekl.* staklen, od stakla; **srče,** -eta — staklenka, boca, flaša.
srdar *v.* serdar.
srdela *v.* sardela.
srdžáda *v.* sedžada.
srefèniti se, -īm se (*isp.* refena) — udružiti se, uortačiti se.
srg *tur.* (syryk) dugačka motka ovješena uzicama o strop (služi, među ostalim, i za vješanje odjeće); starohrv. izraz *drug* u tom značenju izgubio se iz knjiž. jezika očito zbog istozvučnosti s riječju *drug* [prijatelj, kolega] i zbog broja *drugi;* primili su ga Mađari i vratili kao durunga, *v.*).
Sri Lanka *v.* Šri Lanka.
srklet, *2. mn.* srkletā *tur.* (syklet) 1. kazna, muka patnja; prijetnja kaznom; 2. tegoba, poteškoća, nevolja, uzrujanost, nervoza; *prid. indekl.* **srkletli.**
srma, *2. mn.* srmā *tur.* (syrma) 1. srebro; 2. srebrni konac koji se upotrebljava za filigranske radnje i za vez; *isp.* filigran; *prid. indekl.* **srmajli, srmali, srmari;** *isto i* **srmen; srmajlija, srmalija** — srebrom okovana puška (ili koji drugi predmet).
srt *tur.* (syrt) leđa, hrbat životinje; hrbat planine (kod nas većinom u značenju orepina, tj. lisičje krzno od sredine leđa do repa [i sam rep]).
SS — (*izgovor:* es-es) oznaka za njemačke oružane fašističke formacije (Schutzstaffel — zaštitni odred), namijenjene za izvršavanje specijalnih zadataka, kao što su istrebljenje pučanstva okupiranih krajeva, vršenje kaznenih ekspedicija, čuvanje zatočenika u logorima itd.; *isp.* esesovac.
S/S — *skrać. za engl.* steamship (*čit.* stīmšip) parobrod.
SSE — *skrać. za engl.* South-South-East (jugo-jugoistok).
SSSR (*izgovor:* es-es-es-er) — *skrać. za* Sojuz sovjetskih socijalističeskih respublik (Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika).
SSV — *skrać. za lat.* sub signo veneni — pod znakom otrova (tj. ljekarna smije izdati samo s naljepnicom na kojoj piše »otrov«).
SSW — *skrać. za engl.* South-South-West (jugo-jugozapad).
St. — međunarodna skraćenica za *sankt, saint* i sl. (= sveti; upotrebljava se u geografskim imenima); *isto i* oznaka za *stoks* (*v.*).
s. t. — *skrać. za lat.* sine titulo (bez naslova).
ST — automobilska oznaka za *Split.*
Stabatmater *lat.* (Stajala je majka) likovni prikaz Bogorodice i njezine ženske pratnje ispod Kristova križa (prema katoličkoj crkvenoj pjesmi: Stabat mater dolorosa — juxta crucem lacrimosa — dum pendebat filius, koja u našem prijevodu glasi: Stala majka pod raspelom — pod raspetim sinka tijelom — zaplakala gorki plač).
Stabija (*lat.* Stabiae, *pl. t. ž. r.*) antički grad u Kampanji kraj Napulja (uz Pompeje i Herkulanum zasut od vulkana Vezuva).
stabil, -a, -o *v.* stabilan (M. Smoje: stabilo vrime).
stabilan, -lna, -lno *lat.* (stabilis) postojan, stalan, čvrst, koji se ustalio na određenom stupnju, koji se ne mijenja, ustaljen, nepromjenljiv, stanovit, stamen, trajan, vječan; **stabilitet,** -eta — postojanost, ustaljenost, trajnost, čvrstoća, stalnost, otpor protiv poremećene ravnoteže, nepromjenljivost; *isto i* **stabilnost,** -osti; **stabilizacija** — ustaljenje, učvršćenje, dovođenje u stalan položaj; u cestogradnji: sloj na koji dolazi asfalt; u ekonomistici naziv za uspostavljanje ravnoteže u narodnoj privredi ili u njezinim dijelovima između svih elemenata ekonomske strukture; *prid.* **stabilizacionī; stabilizator** — 1. naprava za održavanje ravnoteže električnih veličina; 2. kod automobila i aviona naprava za ublaživanje okomitih udaraca; 3. dodatak koji treba da sprečava raspadanje kemijskih spojeva; 4. tekućina koja sprečava zgrušavanje i služi za konzerviranje krvi; **stabilizirati,** -izīrām — ustaliti, učvrstiti, učiniti trajnim; **stabilizirati se** — ustaliti se; *isto i* **stabilizovati (se),** -ujēm (se).
staccato *tal.* (*čit.* stakato) *muz.* odsječen, sjeckav, oštar i odijeljen (po slogovima) način izvođenja pojedinačnih tonova; *isp.* stakatirati.
stacija *lat.* (statio *od* stare — stajati) stajalište, postaja, stanica, zastanak.

stacionar, -ara *lat.* (*isp.* stacija) 1. čovjek koji je u službi na nekoj stanici (kod nas npr. u stanicama za hitnu liječničku pomoć); 2. ime i vrsti manje zdravstvene ustanove u kojoj bolesnici mogu ležati (za razliku od ambulante u koju bolesnici dolaze i nakon savjetovanja s liječnikom odmah odlaze); 3. vrsta dječjeg vrta; *v.* i stacioner.

stacionaran, -rna, -rno (*isp.* stacija) — nepokretljiv, stalan, nepromjenljiv, koji ostaje na svom mjestu, koji miruje, utvrđen, čvrst, nepomičan; **stacionarnō liječenje** — liječenje u postelji, za razliku od ambulantnog liječenja.

stacioner, -era *franc.* (stationnaire) brod koji se stalno nalazi u nekoj luci; stražarski brod; *v.* stacionar.

stacionírati, -onīrām (*isp.* stacija) — namjestiti, postaviti; imati postaju; ustaliti se, stajati, mirovati (određeno vrijeme).

stadhouder *v.* stathouder.

stadīj, -ija (*pored* **stadijum**) *grč.* (stadion) 1. period, stupanj, stepen, faza u razvitku nečega; 2. starogrčka mjera za dužinu: 178 metara; **olimpijski stadij(um)** 192,25 m.

stadion *grč.* (stadion) igralište, trkalište, mjesto za sportske utakmice (nogomet, trčanje itd.) i za priređivanje velikih fiskulturnih svečanosti (amfiteatralno izgrađeno gledalište).

stađona *tal.* (stagione — godišnje doba, vrijeme) 1. sezona, osobito kazališna u Italiji; 2. povremeno gostovanje strane kazališne, osobito operne družine.

staf *v.* stuff.

stafaža *v.* štafaža.

stafeta *v.* štafeta.

stafilokoki (*mn. m. roda*) *grč.* (stafylē — grozd + *isp.* kok) okrugle bakterije koje se sakupljaju u obliku grozda i uzročnici su čirova i raznih gnojenja; *prid.* **stafilokoknī.**

stafilom, -oma *grč.* (stafylē — grozd + omma — oko) djelomična ispupčenost oka, posljedica upale ili ozljede.

stafilomikoza *grč.* bolest mlade živadi (uzrokuju je stafilokoki).

stagflacija — kod nas stvorena kovanica od *stagnacija* (u privrednom razvoju) i (istodobna) *inflacija* (Novine).

stagiona *v.* stađona.

Stagiranin — katkada umjesto Aristotel (*v.*), koji je bio rodom iz Stagire; *isto i* **Stagiríta.**

staglīć, -íća *v.* štiglic.

stagnacija *lat.* (stagnare — ustaviti) 1. *ekon.* zastoj, pomanjkanje razvitka (u industriji i sl.), nepokretnost, mirovanje, zastalost; 2. *prenes.* tromost, mlitavost, mrtvilo; **stagnantan,** -tna, -tno — 1. stajaći, koji stoji, koji izaziva stagnaciju; 2. *prenes.* labav, ustajao, zastao, zakočen, u zastoju, nepokretan, mrtav; **stagnírati,** stagnīrām — stati, zastati, umiriti se, zaustaviti se, biti u zastoju, zapeti, umrtviti se.

stahanovskī pokret — po imenu sovjetskog rudarskog radnika Alekseja Grigorjeviča Stahanova — pokret sovjetskih radnika kojemu je svrha pojačati produktivnost rada u SSSR; **stahanovac,** -ovca, 5. stahanovče, 2. *mn.* stahanovācā — radnik koji se osobito ističe u pojačavanju produktivnosti rada; udarnik velikog stila.

Stahlhelm *v.* Štalhelm.

staimi *v.* stimy.

stajling *engl.* (styling) dizajn (*v.*) kako ga većinom shvaćaju potrošači koji gledaju uglavnom na izvanjski dopadljiv izgled i pomodnost.

stakatírati, -katīrām — raditi (pjevati, svirati itd.) u tempu staccato (*v.*); sjeckati, odvajati, rastavljati.

stakes *engl.* (*čit.* steiks) 1. kolci koji kod starta na konjskim utrkama osiguravaju točnost polaznih pozicija; 2. ulozi u oklade na konjskim utrkama, a katkada i same utrke.

stalag, *mn.* -zi *njem.* skraćenica za Stammlager (osnovni logor) kako su Nijemci od 1939. do 1945. (u drugom svjetskom ratu) nazivali zarobljeničke logore za vojnike bez činova i za podoficire; *isp.* oflag.

stalagmīt, -íta *grč.* (stalagma — kap, kaplja) siga, kapljanik; proizvod vapnenca koji se u obliku velike ledenice *diže uvis sa dna spilje;* nastaje od kapljica vode zasićene vapnencem; *naši izrazi:* šmuk, stružnica; **stalaktīt,** -íta — proizvod vapnenca koji u obliku ledenice *visi sa stropa spilje; naši izrazi:* curak, mosur.

stalaža *v.* stelaža.

stalum *lat.* (stallum) klupa, tezga; **stalum agendi,** 2. staluma agendi — dozvola za vođenje advokatske prakse.

Stambol *i* **Stambul** *tur.* (Istanbul *od novogrč.* is tin polin — u grad) naziv za Carigrad u narodnim pjesmama i pričama; **Stambolija** — Carigrađanin; *žen.* **Stambolka;** *prid.* **stambolskī.**

stampedo *španj.* 1. naglo bježanje preplašene stoke uz zaglušnu buku; 2. *prenes.* bezglavo brzo kretanje mase ljudi.

stanca *tal.* (stanza) 1. soba, stan, mjesto boravka; 2. stroj za rezanje ili prešanje lima ili drugih mekih kovnih predmeta; 3. slika na zidu: 4. *poet.* kitica od 8 stihova (jedanaeste-

raca), *tzv.* otava rima (*tal.* ottava rima); *isp.* štanca.

stàndard *engl.* (standard) 1. tipični oblik proizvoda; klasični primjerak; 2. norma, obrazac, mjerilo, pravilo, prosjek, razina, osnovna mjera ili težina po kojoj se određuju druge mjere ili težine; 3. uobičajena, normalna cijena; 4. zakonom određena novčana stopa; 5. ukupnost životnih uvjeta (dohodak, stan, prehrana, kulturne potrebe, zabava); 6. *prenes.* uzor, ideal, stupanj, stepen; **stàndardan,** -dna, -dno — koji se odnosi na standard, koji odgovara njegovim uvjetima; tipičan, jednotipan, normalan, klasičan, uzoran, temeljni, osnovni, uobičajen, općenito primljen, mjerodavan.

standard-book *engl.* (*čit.*...buk) standardna knjiga; **standard of life** (*čit.*...lajf) životni standard; **standard-work** — standardno djelo.

standardizàcija (*isp.* standard) — svođenje mnogih oblika proizvoda na manji broj tipičnih obrazaca (stàndàrda) stanovite kvalitete, forme, razmjera, težine itd.; normiranje, prilagođivanje određenom uzorku, izrađivanje po jednom obrascu; *glag.* **standardizírati,** -ìzīrām; *isto i* **standardizovati,** -ujēm.

stàndarta, *2. mn.* stàndàrtā *engl.* (standard) stijeg, zastava, barjak, grb, znak (obično poglavara države); **ùskrsnā stàndarta** — figura Krista s pobjedničkom zastavom u ruci; stavlja se na oltare o Uskrsu (Krleža).

stand-in (*čit.* stendìn) *engl.* (stand in — stajati) dvojnik, zamjenik (filmskog) glumca u težim zadacima, dubler *(v.)*.

Standing Group *engl.* (*čit.* stènding grup) vojničko vodstvo NATO *(v.)*.

staniòl, -óla *lat.* (stannum — kositar, kalaj; olovo) tanko listasto olovo ili kositar; upotrebljava se ponajviše za omatanje produkata hrane (čokolada, konfeti, sir itd.).

Stanislavski (Konstantin Sergejevič, 1863—1938; pravim prezimenom Aleksejev) sovjetski glumac, redatelj, teatrolog i kazališni pedagog, osnivač Moskovskog hudožestvenog teatra; jedno od najvećih imena scenskog realizma.

stante pede *lat.* (*akc.* stànte pède; *od* stare — stajati, pes 2. pedis — noga) odmah, smjesta, iz ovih stopa.

stante sessione *lat.* (*akc.* stante sesiòne; *od* stare — stajati, sessio — sjednica) dok sjednica još traje, tj. smjesta, odmah.

stàntmen *v.* stuntman, dubler.

Stanza *tal.* (»soba«) u Vatikanu naziv za prostorije oslikane Rafaelovim umjetninama (izvan Sikstine) (Krleža).

stànjōl *v.* staniol.

stàpel *hol.* (stapel) 1. vlaka brodogradilišta na kojoj se grade brodovi; 2. navoz na koji se izvlače brodovi radi popravka; 3. navoz za izvlačenje hidroplana iz vode; 4. pomoćna naprava za montiranje aviona.

stār[1], stàra, *mn.* stàrovi *engl.* 1. zvijezda; 2. *prenes.* glasovita kazališna ili filmska glumica ili glumac (prvotno u Americi, a kasnije i drugdje).

stār[2], stàra, *lok.* stàru, *mn.* stàrovi *lat.* (sextarius, tj. šesti dio starorimskog contagiusa) mjera za žito »od 120 Mletačkijeh litara« (Broz-Ivekovićev rječnik); *dem.* **stàrić,** *2. mn.* stàrīćā.

starìzam, -zma (*isp.* star) — pojava da se u kazalištu ili u filmu ističu starovi, a ne pazi se na skupnu igru (*v.* meiningenovština).

starlèta *tal.* (starletta) prema engleskoj riječi star (filmska zvijezda, *isp.* star[1] 2) načinjen izraz za filmsku glumicu manje vrijednosti od stàra, dakle »zvjezdica«.

stàrosta *slav.* u staroj Rusiji — seoski knez; u Češkoj — predsjednik; starješina; u Poljskoj — plemić, vojvoda, namjesnik; u našim krajevima — predsjednik nekadanjeg sokolskog društva.

Stars and Stripes *engl.* (*čit.* stars end strajps) zvijezde i crte (zastava USA i američka nacionalna pjesma).

start, stàrta *engl.* (start) 1. *sport.* čas početka sportskog natjecanja; 2. polazna točka, polazište pri utrkama i sl.; 3. prvi nastup u nekom natjecanju; 4. polet, odlet aviona; 5. nastup na loptu (npr. kod nogometa); **stàrtati,** -ām — 1. polaziti, poći, krenuti; 2. postaviti se na start za početak utrke, započeti utrku; 3. poletjeti (avion); 4. poduzeti neki pothvat; 5. nastupiti na loptu (kod nogometa i sl.); *isto i* **stàrtovati,** -ujēm; **stàrter** — 1. *sport.* osoba koja daje znak za početak natjecanja; 2. sprava za pokretanje avionskog, automobilskog motora bez pomoći ručke za navijanje; *isp.* anlaser; 3. nogometaš koji ima dobar start; **stàrtnī** — početni, polazni.

stàsim(on) *grč.* (stásimon melos) u starogrčkoj drami korska pjesma koju zbor u orkestri pjeva stojeći na mjestu, »stajaća pjesma«.

statàran, -rna, -rno *lat.* (statarius) zastajkujući, koji polako napreduje; miran, nepomičan (izraz se upotrebljava obično za školsko zastajkivanje pri čitanju da bi se objasnila teža mjesta u prevođenju stranih pisaca).

statarijalno *lat.* malo-pomalo (Krleža).

State Departement *engl.* (*čit.* stejtdipartment) Ministarstvo vanjskih poslova USA.

stat ei in corde silex *lat.* (*čit.*... korde sìleks) u srcu mu je kamen, on je »srca kamenoga«.

stater *grč.* 1. antička mjera za težinu (oko 8 grama); 2. zlatan ili srebrn novac visoke vrijednosti u nekim antičkim zemljama (među ostalim odgovarao je židovskom sikalu.

stathouder *hol.* namjesnik, guverner (*isp.* Statthalter).

statika, 3. -ci *grč.* (statos — postavljen, stojeći) 1. dio mehanike, nauka o ravnoteži sila; 2. stanje mirovanja u stanoviti moment; *prot.* dinamika; **statičan,** -čna, -čno — koji se odnosi na statiku; nepokretan; promatran u stanju mirovanja i ravnoteže (a ne u pokretu); *isto i* **statičkī; statičkī organi** — organi osjeta za položaj tijela u prostoru (kod kralješnjaka se nalaze u uhu, kao tzv. centri za ravnotežu).

statim *lat.* odmah, brzo.

statírati, statīram (*isp.* statist) — 1. *kazal.* biti statist, igrati ulogu bez riječi (obično u masovnim scenama); 2. *prenes.* beskorisno stajati, ne značiti ništa, figurirati.

statist(a), 2. *mn.* statīstā *grč.* (statos — postavljen, stojeći) 1. osoba koja na pozornici igra uloge bez riječi (obično u masovnim scenama); 2. *prenes.* beznačajan čovjek o čijem mišljenju nitko ne vodi računa; nečiji eksponent koji radi po nalozima drugih; *žen.* **statistica** *i* **statistkinja; statisterija** — sve što se odnosi na statiranje i statiste, na uređaj pozornice i sl.; *v.* komparserija.

statìstika, -ci *lat.* (status — stanje) 1. nauka koja proučava količinske promjene u razvitku ljudskog društva, narodnog gospodarstva i koja se bavi obrađivanjem rezultata tih proučavanja u naučne i praktične svrhe; 2. iskaz o količini masovnih pojava; *prid.* **statìstičkī; statističar** — tko se bavi statistikom.

statīv, -iva *lat.* (stativus — postojan) 1. stalak za različite sprave u laboratorijima; 2. složivi tronožak s pločicom na vrhu za postavljanje i pričvršćivanje fotografskog aparata, geodetskog instrumenta i sl.

statíva[1] (*isp.* stativ) — vratnica, tj. jedna od dviju okomito usađenih greda koje obilježuju vrata (gol) kod nogometa i sličnih igara; isto što i »golštanga« (»**gornja**« **stativa**—prečka).

stativa[2] (*isp.* stativ) jedna od greda na tkalačkom stanu, pa i sam tkalački stan.

stator *lat.* (stator — ustavljač) 1. elektromagnetski dio dinama ili električnog motora koji se ne okreće; nepomični dio stroja; *prot.* rotor; 2. u antičko doba: sluga prokonzulov u provinciji; 3. **(Stator)** pridjevak vrhovnog rimskog boga Jupitra kao zaustavljača neprijateljskih napada odn. čuvara postojećeg stanja, branitelja domovine, stražara nad dobrom naroda.

statoskop *lat.-grč.* 1. instrument koji bilježi male varijacije atmosferskog tlaka; 2. instrument za točan nadzor visine letenja.

Stat sua cuique dies *lat.* (*čit.*... kuìkve...) Svakome dođe njegov čas (Vergilije).

Statthalter *njem.* (*čit.* štāthalter) namjesnik.

statua *lat.* (statua) kip; skulpturni prikaz lika čovjeka, grupe ljudi ili životinja; **statuaran,** -rna, -rno — poput kipa, nalik na kip; **statueta,** 2. *mn.* statuetā *franc.* (statuette) mali kip, kipić.

statucija *lat.* svečano uvođenje obdarenika u posjed darovanog dobra (u nekadanjoj hrvatsko-ugarskoj državnoj zajednici).

statuder (po franc. čitanju) *v.* stathouder (O. Keršovani).

statuírati, -tuīram *lat.* (statuere) postaviti, odrediti, utvrditi, odlučiti.

statura *lat.* (statura) struk, stas, rast, uzrast, veličina.

status *lat.* (status — stanje) 1. stalni sastav službenika neke ustanove; 2. *pravn.* pravni položaj slobodnog građanina sa svim njegovim građanskim i političkim pravima; 3. sadašnje stanje, položaj, prilike; **status kvo,** 2. statusa kvo — položaj kakav je bio prije, prvobitno stanje; **status quo ante bellum** (*akc.* status kvo ante belum) — položaj kakav je bio prije početka rata; **status nascendi** (*akc.* status nascendi) — čas rađanja, tj. početno stanje, nastajanje nekog posla; **status in statu** (*akc.* status in statu) — država u državi; **status praesens** (*čit.* prezens) *med.* sadašnje stanje bolesti; **status localis** (*čit.* lokālis) stanje bolesti na oboljelom mjestu, izgled rane, ozljede i sl.; **status privilegiatus** *lat.* povlašteni položaj (Šenoa); **status rerum** — stanje stvārī; **statusnī** — koji se odnosi na status; **statusnā prava** — prava koja sačinjavaju pravni položaj punopravnog građanina.

statut, -uta *lat.* (statutum) pravilo, propis; pravilnik, propisnik, ustav, zakon; *prid.* **statutskī** *i* **statutaran,** -rna, -rno.

stauroteka *grč.* (stauros — križ) relikvijarij (*v.*), obično u obliku raspela, za čuvanje čestica Kristova križa.

stavrofor, -ora *grč.* (stauros — križ + foreus — nosač) 1. u pravoslavnoj crkvi viši svećenik

(protojerej, protoprezviter) odlikovan pravom da o vratu nosi zlatan križ; protojerej-krstonosac, krstonosni protoprezviter; 2. nosač križa pri crkvenim svečanostima.

stàza *grč.* (stasis) zastoj, zaustavljanje, usporenje.

stàzim *v.* stasim(on).

staž, stàža, *lok.* stàžu, *mn.* stàževi *franc.* (stage) 1. rok službe, trajanje djelatnosti na nekom području rada: industrijskom, partijskom ili društvenom; 2. rok obvezatnog službovanja za stjecanje praktičnog iskustva; pripravništvo, vježbeništvo; **stažírati,** stàžīrām — biti na stažu, odsluživati staž, služiti kao pripravnik, vježbenik; **stàžist(a),** *2. mn.* stàžīstā — pripravnik, vježbenik; osoba na stažu; *isto i* **stàžēr,** -éra; *žen.* **stàžistica** *i* **stàžistkinja;** *prid.* **stažìstičkī.**

steak *v.* stek.

steam *engl.* (*čit.* stīm) para; **steamer** (*čit.* stīmer) 1. parobrod; 2. posuda u kojoj se hrana kuha s pomoću pare; 3. vatrogasna štrcaljka na parni pogon.

stearīn, -ína *grč.* (stear — loj) glavni sastojak loja i drugih čvrstih masti; upotrebljava se u proizvodnji svijeća; *prid.* **stearīnskī; stearīnka** — svijeća od stearina, lojanica (Đalski, Krleža).

steatīt, -íta *grč.* (stear, 2. steatos — loj, riblja mast) vrsta guste i masne milovke (*v.* talk); *naši izrazi:* masnik, slaninac, salovac, lojovac.

steatopìgija *grč.* (stear, 2. steatos — loj + pyge — stražnjica) pojava velikih naslaga sala na stražnjici, razvijena osobito kod žena u nekim crnačkim plemenima; **steatopigídi** *(mn. m. r.)* — crnačka plemena koja se odlikuju steatopigijom (osobito Bušmani i Hotentoti).

steeplechase *v.* stiplčeis.

steepler *v.* stipler.

Stèfān *v.* Stjepan.

stefànisti *(mn. m. r.)* — popularno ime za igrače i navijače sportskog kluba Saint-Étienne u istoimenom francuskom gradu (ime i znači *Sveti Stjepan,* odn. *Stefan*).

stegokèfali *(mn. m. r.) grč.* najprimitivniji vodozemci (živjeli od gornjeg devona do donjeg trijasa).

stegosàurus *grč.* (stegos — kuća + sauros — gušter) vrsta izumrlih dinosaura *(v.)* sa veoma malenom glavom.

stehiomètrija *grč.* (stoicheīon — počelo, element + metron — mjera) područje kemije koje obrađuje odnose količina kod kemijskih reakcija; *prid.* **stehiomètrījskī.**

Stehparterre *v.* šteparter.

Stejtdipartment *v.* State Departement.

stèk *engl.* (steak) odrezak mesa (*isp.* bifstek, ramstek i sl.).

stèka, *2. mn.* stèkā *tal.* (stecca) vlakno što spaja dva živca.

stèla[1] *grč.* (stēlē) stup, monolitni nadgrobni kamen s likom pokojnika ili natpisom, uspravno postavljen; stećak.

stèla[2] *lat.* (stella) zvijezda (*i kao vl. ime:* Stèla); **Stella Polaris** *lat.* Sjeverna (Polarna) Zvijezda, Sjevernjača; **stelàran,** -rna, -rno — zvjezdan.

stelàža *franc.* (stellage) niz polica u nekoliko katova, npr. u knjižnicama — za knjige, u skladištima, u radionicama — za smještanje mašinskih dijelova, instrumenata i sl.

stematogràfija *grč.* (stemma, 2. -atos — vijenac; ovjenčane djedovske slike; rodoslovlje + grafō — pišem) opisivanje grbova i rodoslovlja; *isp.* heraldika.

stènd *engl.* (stand) 1. stalak za dijagrame, kartograme i dr.; podnožnik; 2. mjesto za ispitivanje novoproizvedenih strojeva (u tvornicama).

stèndìn *v.* stand-in.

stènija *grč.* (sthenos — jakost, snaga) krepkost, snaga, tjelesna jakost; *isp.* astenija; *prid.* **stènićkī** *i* **stèničan,** -čna, -čno; **stènićkī àfekt** — u psihologiji oznaka za duševnu radnju koja pojačava rad organizma (npr. radost, veselje); *naš izraz:* pojačni, pojačajni afekt.

stenodaktilògraf *grč.* (*isp.* stenografija *i* daktilograf) namještenik koji izgovorene riječi piše stenografijom i to onda prepisuje na pisaćem stroju; *žen.* **stenodaktilògrafkinja.**

stenogràfija *grč.* (stenos — uzak, tijesan + grafō — pišem) način pisanja osobitim znakovima i mnogim kraticama (*isp.* sigla) koji omogućuje brzo bilježenje usmenog govora; brzopis; **stenògraf** — tko piše stenografijom, brzopisac; *žen.* **stenògrafkinja;** *prid.* **stenògrafskī; stenografírati,** -grafīrām — pisati stenografijom; *isto i* **stenogràfisati,** -šēm; **stenògram** — stenografske bilješke.

stenokàrdija *grč.* (stenos — tijesan, uzak + kardía — srce) *v.* angina pektoris.

stenotèrmija *grč.* (stenos — uzak, tijesan, + *isp.* terme) karakteristika nekih organizama da žive u usko ograničenim prostorima ne podnoseći promjene u temperaturi (žirafe, vodeni konji, stanovnici toplih odnosno hladnih voda i sl.); *prot.* euritermija.

stenotìpija *grč.* (stenos — uzak, tijesan + typos — lik, slika, znak) pisanje na osobitom (ste-

nografskom) pisaćem stroju na kojem se mogu tipkati slogovi ili čitave riječi; **stenotìpist(a)** — stenograf koji stenogram prepisuje na pisaćem stroju; *žen.* **stenotipistica** *i* **stenotìpistkinja;** *prid.* **stenotipìstičkī.**

stenòza *grč.* (stenos — uzak, tijesan) suženost, suženje kanala i krvnih žila.

stentando *tal.* (*akc.* stentàndo) *muz.* sporo; *isto i* **stentato** (*akc.* stentàto).

stèntor *grč.* 1. čovjek vrlo jaka glasa — po imenu jednoga od Homerovih junaka, koji se isticao snažnim glasom i mogao da nadviče 50 ljudi; 2. *zool.* vrsta infuzorija s tijelom u obliku lijevka; *prid.* **stèntorskī** — gromoglasan, gromovit.

step *engl.* (step) 1. ples kome je glavna karakteristika lupkanje različitih ritmova o pod petama i nožnim prstima naizmjenično; 2. kraće umjesto *vanstep (v.)*; **stèpati,** -ām — plesati, izvoditi plesne korake na sprijeda opisani način; *isto i* **stèpovati,** -ujēm; **stèper** — plesač stepa.

stèpa, *2. mn.* stēpā *rus.* (step') u sušnim krajevima — prostrane ravnice obrasle travom koja podnosi sušu; *prid.* **stèpskī.**

stereo[1] ...*grč.* (stereós — ukočen, tvrd, čvrst) kao prvi dio složenice, označuje ukočenost, tvrdoću, čvrstoću, krutost, gustoću, jakost, prostornost i sl.

stereo[2] — skrać. prema *stereofonija,* odn. *stereofonski.*

stereofònija *grč.* (stereo[1]... + fonē — glas) reprodukcija glasova koja nastoji postići utisak o prostornom rasporedu (udaljenosti) izvora tih zvukova; *prid.* **stereòfonskī.**

stereofotogrametrija *grč.* fotografska metoda snimanja terena i izrade topografskih karata iz stereoskopskih *(v.)* fotografskih snimaka.

stereognòzija *grč.* (stereo[1]... + gignóskō — spoznajem) sposobnost ocjene oblika i veličine nekog predmeta opipom; **stereoagnòzija** — nesposobnost stereognozije.

stereogràfija *grč.* (stereo[1]... + grafō — pišem) 1. perspektivno slikanje površine kugle i drugih geometrijskih tijela; 2. istodobno snimanje nekog objekta dvjema kamerama.

stereokàmera *grč.-lat.* fotografski aparat sa dva objektiva.

stereokèmija (-hèmija) *grč.* (stereo[1]... + *isp.* kemija) nauka o prostornom razmještaju atoma u molekulima i kristalima.

stereokròmija (-hròmija) *grč.* (stereo[1] + chrōma — boja) vrsta zidnog slikarstva kod koga se, na prepariranom suhom sloju maltera, izrađuju slike običnim vodenim bojama.

stereomètrija *grč.* (stereo[1]... + mètron — mjera) dio geometrije koji sadržava nauku o tijelima i o uzajamnom položaju linija, ravnina i tijelā u prostoru; *prid.* **stereomètrījskī.**

stereoplanigràfija *grč.* (stereo[1] + *isp.* planigrafija) *geogr.* izrada karata sa stereografskih snimaka (vrši se **stereoplanìgrafom**).

stereòskop *grč.* (stereo[1]... + skopéō — gledam) optička sprava u kojoj se predmet, predstavljen na dvije slike, prikazuje očima u obliku jednoga reljefnoga perspektivnog lika; *prid.* **stereòskopskī.**

stereòtīp, -īpa *grč.* (stereo[1]... + typos — lik, znak) 1. *tipogr.* metalna ploča, odlivena sa matrice koja predstavlja točnu kopiju tipografskog sloga; služi za štampanje drugih izdanja ili većih tiraža; 2. ujednačen, uvijek isti postupak, svakidašnjost, nepromjenljivost, neoriginalnost, banalnost, otrcanost, ukalupljenost; **stereòtipan,** -pna, -pno — 1. koji se odnosi na stereotip; odštampan sa stereotipa; 2. *prenes.* neizmjenljiv, koji nešto točno oponaša; otrcan, banalan, ukalupljen, uvijek isti; **stereotìper,** -era — radnik grafičke struke koji lijeva ploče i dotjeruje ih za štampu; **stereotìpija** — 1. proces izrade stereotipa i prostorija u kojoj se vrši taj proces; 2. *med.* govor, misli, kretnje, radnje, položaj i sl., što se stalno na isti način ponavlja; **stereotipírati,** -tìpīrām — izliti ploču na stereotipu i obraditi je za štampanje.

stèrigma, *2. mn.* sterīgmā *grč.* (stèrigma — potporanj) sporedna, pokrajna grančica u biljaka.

Sterijada — popularni naziv za novosadsku svakogodišnju kazališnu priredbu u čast velikog srpskog dramatičara i komediografa Jovana Sterije Popovića, 1806—1856 (po uzoru na *Olimpijada, Spartakijada, Makabijada* i sl.).

stèrilan, -lna, -lno *lat.* (sterilis — neplodan, jalov, prazan, uzaludan) 1. oslobođen od mikroorganizama, očišćen od bakterija i zaraznih klica; 2. obesplođen; lišen sposobnosti za oplođivanje, jalov, neplodan, nerodan; pust, siromašan, oskudan; učmao, učmanut; 3. *prenes.* prazan, uzaludan, besplodan (raspravljanje), beskoristan.

sterilizàcija *lat.* (*isp.* sterilan) 1. uništenje mikroba s pomoću visoke temperature ili kemijskih sredstava; 2. obesplođivanje, ojalovljivanje, lišavanje čovjeka ili životinje sposobnosti oplođivanja (odstranjenjem spolnih žlijezda, rendgenskim zračenjem ili sl.); *prid.* **sterilizàcijskī** *i* **sterilizaciònī; sterilizàtor** —

stroj za steriliziranje; sprava za uništavanje štetnih mikroorganizama kuhanjem, vodenom ili formalinskom parom ili suhom vrućinom; *isp.* autoklav; **sterilizírati,** -ìzīrām — 1. učiniti neplodnim, ojaloviti, ujaloviti; 2. uništiti bakterije i druge klice; *isto i* **sterìlizovati,** -ujēm; **sterílnōst,** -osti — neplodnost, jalovost, stanje bez klica, nerodnost; oskudnost, uzaludnost, beskorisnost; *isto i* **sterilìtēt,** -ēta.

steríni *v.* steroli.

stèrkorālan, -lna, -lno *lat.* (stercus, 2. stercoris — izmetina, govno) koji se tiče izmetina; **stèrkorālnā apotèka** — primitivni način liječenja primjenom (životinjskih) izmetina (Krleža).

stèrlīng *engl.* (sterling — nepatvoren, koji ima standardnu čistoću ili vrijednost); **fúnta stèrlīnga** — novčana jedinica u Engleskoj (= 20 šilinga); *prid.* **stèrlīnškī.**

stérnum *lat.* prsna kost.

steroídi *(mn. m. r.) grč.* kem. hidroaromatski spojevi sa više prstena u molekuli, koji dolaze u svim živim stanicama i imaju važnu fiziološku ulogu (kolesterol, ergosterol, kortizon, žučna kiselina, spolni hormoni, srčani glikozidi).

steróli — 1. *v.* steroidi; 2. alkoholi steroidne kiseline, sterini.

stetòskop *grč.* (stēthos — prsa, grudi; unutrašnji organi tijela + skopeō — gledam) slušalica u obliku lijevka kojom liječnik sluša šumove u unutrašnjosti tijela, osobito u području srca i pluća; *isp.* fonendoskop; **stetoskòpija** — pretraživanje unutrašnjih organa slušanjem, osluškivanjem.

Stèvān *v.* Stjepan.

stevard *engl.* (steward) *v.* stjuard.

stèvra *njem.* (Steuer) porez, daća, dažbina; *isp.* štibra.

steward *v.* stjuard.

stìbīj, -ija (*pored* **stìbijum**) *lat.* (stibium) *kem.* element, atomska težina 121,76, tablični broj 51, *znak* Sb; stibij je poznat od davnine; srebrnastobijeli krhki metal; primjenjuje se u slitinama; isto što i *antimon.*

stìgījskī *grč.* (*isp.* Stiks) jezovit, grozan, strašan, užasan, paklenski.

stìgma, *2. mn.* stīgmā *i* stìgamā *grč.* (stígma, 2. -atos — ubod, žig, znamen) 1. znamenje, znak, točka, obilježje, žig, biljeg, brazgotina, ožiljak; 2. *prenes.* ljaga, sramota, ruglo; 3. *med.* bolesno mjesto na koži koje krvari od vremena do vremena; 4. *zool.* dišni otvor kukaca; 5. *bot.* dio cvijeta koji prima pelud; njuška na pestiću; *isto i* **stigmāt,** -āta; **stigmatizácija** — 1. utiskivanje znaka (ili žiga), žigosanje; 2. *med.* tobožnje pojave Kristovih rana na ljudskom tijelu (kod jakih histerika i vjerskih fanatika, osobito kod djevojaka); *glag.* **stigmatizírati,** -ìzīrām; *isto i* **stigmatizovati,** -ujēm.

stih, stìha *grč.* (stíchos — red, vrsta) »redak u pjesmi«, tj. niz većeg ili manjeg broja ritmički povezanih pjesničkih stopa (naglašenih i nenaglašenih slogova); *umanj.* **stìhić** *i* **stìšić** (*2. mn.* stīhīćā, stīšīćā); *isp.* vers.

stihār, -āra *grč.* (sticharion) odežda pravoslavnog svećenika za službu božju (dugačka bijela košulja).

stìhija *2. mn.* stìhījā *grč.* (stoicheîon — počelo, pratvar, element) 1. kod starogrčkih filozofa — osnovni elementi prirode: vatra, voda, zemlja i zrak; 2. prirodna pojava, kiša, vjetar, nepogoda i sl.; neodoljiva snaga prirode; 3. *prenes.* omiljeli, dobro poznati posao; 4. spontano, nekontrolirano, elementarno djelovanje prirodnih sila i društvenih zakona uz različite (često i razorne) poremećaje; 5. snažno, slijepo, podsvjesno osjećanje, nagon, instinkt; 6. razularenost, nestegnutost, rušilaštvo, nekontroliranost postupaka, podvrgnutost ukorijenjenim navikama i s time u vezi otpor prema svemu novome i naprednome: **stìhījskī** — 1. elementaran; onakav kao što je u prirodi; snažan; praiskonski; vrlo moćan, neoboriv, nesavladiv, nerazoriv; 2. koji potječe od prirodnih sila (*v.* stihija 2); 3. *primijenjeno na društvene pojave* — neorganiziran, koji potječe bez svjesnog, političkog, partijskog rukovodstva (*v.* spontan); *isto i* (*po ruskom*) **stìhījnī;** *izv.* **stìhījnōst,** -osti; *isp.* stihizam.

stihíra *grč.* vrsta pravoslavne crkvene pjesme posvećene svecima.

stihízam, -zma (*isp.* stihija) djelovanje po nadahnuću, bez stručne spreme, bez znanstvene podloge, bez priznavanja autoriteta, sa mnogo vjere u vlastite urođene vrednote; stihizam stoga unaprijed odbacuje kritiku, zadovoljan je sam sa sobom, po čemu je negativna društvena pojava; *prot.* profesionalizam.

stihomìtija *grč.* (*isp.* stih + mythos — priča) »nadgovaranje u stihovima«, tj. dijalog u kojem se izmjenjuju čitavi ili polovični stihovi, osobito u žestoko uzbuđenim prizorima drame (pisane u stihovima).

stìhovati, -ujēm — izražavati se u stihovima, slagati stihove, verzificirati, »pjesnikovati«.

stìk *engl.* (stick) jahački bič; *isp.* rajtpajč.

Stîks *grč.* (Styx, 2. Stygos) u grčko-rimskoj mitologiji jedna od rijeka u podzemnom svijetu preko koje je Haron prevozio duše preminulih; *uopće:* oznaka podzemnog svijeta i smrti; sve gadosti i odvratnosti dolaze ljudima od Stiksa, a i značenje riječi je: mrska, omražena; *isp.* Leta; *prid.* **stîskī** *i* **stìgījskī** *(v.).*

stȋl, stȋla, *lok.* stílu, *mn.* stílovi *grč.* (stylos — držak, pisaljka) 1. skup karakterističnih djela, arhitekture, literature, a također i umjetničkog ili literarnog pravca, škole, epohe; stil je povezan s idejnim sadržajem djela, s nazorom na svijet umjetnika i s razvitkom umjetničkog smjera nastalog u stanovitim socijalno-ekonomskim i literarno-historijskim uvjetima; *isp.* »Stil je estetička sugestija riječī poredanih po njihovoj plastičnoj i muzikalnoj vrijednosti« (Matoš, *Književnost i književnici*); »Stil nije kalup, nego izrađen oblik izražaja neke mislene, osjećajne, voljne ili opažajne sadržine« (M. Marjanović); 2. način pisanja nekog pisca (ili pismenog sastava: poslovni, službeni stil); 3. način, metoda rada, igre, izvođenje; 4. *prenes.* običaj, navika, ponašanje, uglađenost, profinjenost, otmjenost; 5. računanje vremena: *stārī i nòvī stȋl* — *v.* julijanski i gregorijanski kalendar; **stil 1900.** — jedan od naziva za umjetničke pokrete na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće (isto što i *art nouveau, modern styl, Jugendstil, secesija*); **stil novo (dolce stil novo)** *tal.* (nježni) novi stil, naziv za skupinu talijanskih pjesnika koji su djelovali od god. 1280. do 1320 (amo se ubraja i Dante); *prid.* **stȋlskī.**

stȉlb *grč.* (stílbein — zasjati) jedinica za mjerenje osvjetljenja na nekoj površini; znak *sb; isp.* apostilb.

stìlēm, -ema *grč.* (*isp.* stil) *lingv.* elemenat stila, stilska osobina (nekog pisca); *isto i* **stilēma** *(ž. roda).*

stìlet, *2. mn.* stilētā *tal.* (stiletto) malen bodež s trokutnom oštricom; kama.

stilìstika, 3. -ci (*isp.* stil) — nauka o stilu; *prid.* **stilìstičkī; stilìst(a),** *2. mn.* stilīstā — tko poznaje umjetnost književnog stila, tko piše dobrim stilom, tko se trudi oko dobrog i lijepog načina izražavanja; *žen.* **stilìstkinja.**

stìlīt, -íta *grč.* (stylos — stup) jedan od kršćanskih asketa u 5. st., koji su po uzoru na sirijskog monaha Simeona veći dio života provodili na platformama visokih stupova.

stilizácija (*isp.* stil) — 1. davanje djelu neke vlastite manire, stanovitog stila; oponašanje nekog stila; 2. lijepo oblikovanje rečenice, dotjerivanje u duhu jezičnih pravila; 3. dotjerana izrada nekog predmeta; *glag.* **stilizírati,** -ìzīrām; *glag. prid.* **stilìzīrān** — izrađen kao imitacija nekog stila; izrađen u određenom stilu; jezično dotjeran i pravilan; *isto i* **stilizovati,** -ujēm; *prid.* **stilizovān.**

stȉlklajd *njem.* (*isp.* stil + Kleid — haljina) »stilizirana haljina«, ženska haljina načinjena prema motivima neke narodne nošnje.

Stilleben *njem.* (*čit.* štil-leben) »tihi život«; u slikarstvu naziv za tzv. »mrtvu prirodu« (*v.* natirmort); *isp.* »Slikari našeg (francuskog) impresionizma suzili su svoj vidokrug do stolova, do tihog života, do riba i zlatnih ribica...« (Krleža: *Predgovor Podravskim motivima Krste Hegedušića*).

Stillicidi casus lapidem cavat *lat.* (*čit.*... kāzus ...kāvat) Ono što pada sa strehe, tj. kaplja, dube kamen (Lukrecije Kar); *isp.* Gutta cavat lapidem.

stȉlo, *2. mn.* stīlā *grč.* (stylos) držalo, *prvotno* obično za uvlačenje pera za pisanje, *kasnije* i sinonim za naliv-pero.

stilòbāt, -áta *grč.* u starogrčkoj arhitekturi ploha od kamenih blokova na kojoj izravno počivaju stupovi građevine.

stilòfōr, -óra *grč.* (stylos — pisaljka + foreus — nosač) ukoso osovljena (bakelitna ili dr.) pomična cjevčica na nešto široj bazi; služi da se u nju stavlja svojim vrškom otvoreno naliv-pero kad se na kraće vrijeme prekida pisanje (da se ne isuši tinta).

stȋlski (*isp.* stil) izvedeno u stilu, tj. lijepo, dotjerano, uredno, dopadljivo, kako treba, prema uzorku, profinjeno, otmjeno.

stilus *lat.* metalna pisaljka starih Rimljana (kojom se urezivalo u tvrdu ili voštanu podlogu); sprijeda je bila šiljasta, a straga plosnata, da bi se napisano moglo poravnati, tj. izbrisati.

stilus curiae *lat.* (*čit.*... kūrije) kurijalni, kancelarijski način izražavanja u spisima.

stiljága *rus.* jedan od izraza za huligan, frajer *(v.) pored* tunjejadec, brodjaga.

stȉma *tal.* (stima) štovanje, poštovanje; procjena, procjenjivanje; **stȉmati,** -ām — štovati, cijeniti; procjenjivati; *isto i* **stimávati,** stimāvām.

Stimmung *v.* štimung.

stimulácija *lat.* (stimulare — podbadati, nagoniti) pobuđivanje, poticanje, podstrekivanje na rad, podbadanje, podraživanje, nadraživanje; bodrenje, sokoljenje; **stȉmul(ans)** — poticaj na djelovanje, podstrek, poticajni uzrok, pobuda, sredstvo za bodrenje, poticalo, podraživalo; **stimulatīvan,** -vna, -vno — poticaj-

ni, podražajni, koji izaziva, koji pobuđuje; **stimulírati,** -mulīrām — pobuđivati, podstrekivati, podbadati, podraživati, nadraživati, bodriti, sokoliti; služiti kao poticajni uzrok; *isto i* **stimulisati,** -šem.

stimulus *v.* stimulans (pod *stimulacija*).

stimy *engl.* (*čit.* staimi) *u golfu:* položaj u kojem se protivnikova lopta nalazi između igračeve lopte i rupe (zapravo vrlo nezgodan položaj).

stìnt *anglosas., zool.* vrsta lososa.

stipèndija, -ijē (*pored* **stìpendīj,** -ija) *lat.* (stipendium — plaća) mjesečna novčana potpora, ponajviše đacima i studentima; **stipèndist(a)** — osoba koja je dobila stipendiju, koja prima stipendiju; *žen.* **stipèndistica** *i* **stipèndistkinja; stipendírati,** -pèndīrām — podupirati stipendijom, školovati na svoj račun; **stipèndītor** — tko daje stipendiju.

stīplčeis *engl.* (steeple — toranj + chase — trčanje, hajka) *prvotno:* trčanje kojemu je bio cilj neki toranj; *danas:* konjska ili pješačka utrka s preponama, zaprekama.

stîpler *engl.* (steepler) konj specijalno treniran za utrke sa zaprekama.

stìpsa *grč.* (styfō — ukrućujem, skupljam) kiseli kamen (alaun); *naši stari izrazi:* slanac, kocelj; **stìpsati,** -ām — mazati, prevlačiti stipsom, stezati, zatvarati rane, zaustavljati krv.

stipulácija *lat.* (stipulatio — zadana vjera) pogodba, ugovor, uglavak, zaključenje sporazuma, pristanak, obećanje; **stipulírati,** -pulīrām — pogoditi se, utvrditi, ugovoriti, uglaviti, ustanoviti uvjete, zaključiti sporazum, pristati, obećati; *isto i* **stipulisati,** -šem.

stíraks *grč.* (styrax, 2. -akos) vrsta smole, po mirisu i upotrebi slične ambri.

stìrātor *lat.* okvir za rastezanje papira, vrsta preše.

stirnerovski *v.* štirnerijanac.

stirōl, -óla *grč.* (*isp.* stiraks) *kem.* ugljik, početni proizvod za mnoge umjetne materije (buna, polistirol itd.).

stiropōr, -óra *grč.* (*isp.* stiraks, stirol) vrsta krute, porozne i lagane plastične mase.

stìšić *v.* stih.

stíva[1] *tur.* (istife) »morska pjena«, kristalična, rijetko vlaknasta ruda, bijele, sive ili žućkaste boje, mutna sjaja, neprozirna i slabo topiva; upotrebljava se za izradu pribora za pušenje (lule i sl.); *prid.* **stìven.**

stīva[2] *tal.* (stiva) tovarni prostor na brodu, brodsko spremište za teret.

Stjepān *grč.* (stephanos — vijenac, kruna) »ovjenčani«, »okrunjeni«.

stjuard *engl.* (steward) *prvotno:* u anglosaskim velikaškim kućama majordom *(v.); kasnije:* poslužitelj, konobar na brodu, u avionu i sl.; *danas:* osoba koja se brine oko smještaja i udobnosti putnika; *žen.* **stjuardesa,** *2. mn.* stjuardesā (za stjuardesu u avionu čuje se od našeg svijeta izraz: pratilja, pratiljka).

stòa *grč.* trijem sa stupovima, hodnik, galerija, dvorana; osobito je poznata *stoà poikílē* (ili *makrá*) — šareni (veliki) trijem u Ateni gdje je naučavao filozof Zenon *(v.);* i sama njegova škola zove se katkada *stoa; isp.* stoicizam.

Stobi *(mn. m. r.)* — antički grad u Makedoniji na ušću Crne reke u Vardar; veliko nalazište ostataka klasične kulture; *prid.* **stòbījskī.**

stock *v.* stok.

stoicìzam, -zma (*isp.* stoa) — 1. smjer u antičkoj (grčkoj i rimskoj) filozofiji koji se kolebao između materijalizma i idealizma (Zenon i Hrisip u Grčkoj, Seneka, Epiktet, Marko Aurelije u Rimu). Po stoicizmu, zadaća je mudraca da spozna razumnu vezu i zakonitost stvari i da živi po uzoru na prirodu oslobađajući se od pritiska strasti; postoji i ovakva definicija: smjer grčke filozofije koji se sastojao u ovim mislima: budući da svi ljudi imaju razum, svi su djeca božja; postoji samo jedno pravo, treba da postoji samo jedna država i jedno čovječanstvo, pa su stoici zagovarali jednu svjetsku državu, a za politiku kozmopolitizam; zbog toga su naučavali ravnodušnost, hladnokrvnost i čuvanje duševnog mira; 2. *prenes.* čvrstoća, postojanost u životnim nesrećama i kušnjama, ravnodušnost, hladnokrvnost, mirnoća, nepokolebljivost, neuzrujavanje, neuzbuđivanje; **stòik,** 5. -če, *mn.* -ci, 2. stòīkā — 1. pristaša stoicizma 1; 2. *prenes.* čovjek koji se drži stoicizma 2; *prid.* **stòikov; stòičkī** — 1. svojstven stoicima, stoicizmu; 2. *prenes.* čvrst, muževan, koji mirno podnosi iskušenje, ravnodušan, hladnokrvan, nepokolebljiv, postojan, strpljiv, neuzbudljiv.

stok *engl.* (stock) 1. zaliha robe u skladištu; 2. temeljna glavnica dioničkog društva, gotovina, imovina; **Stock Exchange** (*čit.* stokiksčeindž) — nekada ime londonske burze, danas samo efektna burza; **stockjobber** (*čit.* stokdžober) — na londonskoj burzi oznaka za trgovca koji smije zaključivati poslove samo za svoj račun.

stoker *engl.* (stocker — ložač) aparat za mehaničko nagomilavanje goriva na roštilj ognjišta.

stokírati, stokīrām (*isp.* stok) stvarati zalihe, uskladištavati, magazinirati.

stoks *engl.* (stokes) jedinica viskoziteta *(v.)*; *krat.* St (1 St — 1 cm^2/sek.).

stòla *grč.* (stolē — haljina, odjeća) 1. naramenica u katoličkih svećenika bez koje ne mogu vršiti ni jedan bogoslužni čin; *isp.* epitrahilj, orar; 2. sam bogoslužni čin (Đalski); 3. krzneni ovratnik, boa (dio ženske odjeće što se nosi oko vrata iznad haljine); 4. plaća svećeniku za izvršeni bogoslužni čin (kraće umjesto **stolàrina**).

stòma *grč.* (stóma, 2. -atos) usta, otvor, ulaz, ušće.

stòmak, -àka, 5. stòmače, *mn.* stomàci *grč.* (stómachos) želudac; *prenes.* trbuh (osobito u debelih ljudi); *prid.* **stòmačnī;** *umanj.* **stomàčić;** *uveć.* **stomàčina; stomàklija** — rakija s primjesama koje dobro djeluju na probavne organe.

stòmanja, *2. mn.* stòmānjā *tal.* (*venet.* stamegna, stamigna) košulja.

stomatitis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (stóma, 2. -atos — usta) upala usne šupljine; *isp.* afte.

stomatològija *grč.* (stóma, 2. -atos — usta + lógos — riječ, govor) nauka o bolestima organa usne šupljine, čeljusti i susjednih dijelova tijela; u najužem smislu: zubarstvo kao znanost; **stomatòlog,** *mn.* -zi — stručnjak u stomatologiji; visokokvalificirani zubar, dentist; *prid.* **stomatòloškī.**

stomatòpodi *(mn. m. roda) grč.* (stóma, 2. -atos — usta + pús, 2. podós — noga) vrsta rakova kojima dva para nogu (pored usta) služe kao organi za hvatanje plijena.

stomp *engl.* 1. afro-američki ples; 2. u džezu melodijsko-ritmička tehnika kod koje tekućoj melodiji kao osnova služi jedna »ritmička formula«.

stone *engl.* (*čit.* stoun) engleska mjera za težinu (14 funti, oko 6,35 kg).

stoneheng *engl.* (stone — kamen + hang — visjeti, biti obješen) kameni spomenik iz brončanog doba: sastoji se od tri masivna kamena, dva uspravna i jednog poprečnog iznad njih.

stop *engl.* (stop) 1. stoj, zaustavi, stani, prekini; 2. u telegrafiji znak nove rečenice, rečeničnog znaka (točke, zareza, uskličnika i sl.); *isp.* auto-stop, non-stop; **stopirati,** stopīrām — zaustaviti, zadržati, prekinuti (npr. promet).

stòpanin, *mn.* stòpani, 2. stòpānā *(balk.)* domaćin, domadar, gazda; pastir; *žen.* **stopànica.**

stòper *engl.* (stopper, *isp.* stop — zadržavati, zakrčivati) *u nogometu* igrač (obično centar-half) koji ima zadatak da zaustavlja protivničke napade i tako omogućuje svojim suigračima da zauzmu bolje pozicije za prijelaz u vlastiti napad.

stòperica *v.* štoperica.

stòping *engl.* (stopping) *sport.* zaustavljanje lopte ili protivnika; *isp.* štopati².

stopírati *v.* stop; *isp. i* štopati².

stòpist(a) — isto što i autostopist *(v.)*.

stop-time *engl.* (*čit.* stoptajm) u afro-američkoj muzici ritmička tehnika koja se sastoji u naglom prekidanju beata *(v.)*.

stòra *franc.* (store) zastor, zavjesa od prozirne tkanine u širini prozora.

stòraks *v.* stiraks.

store *engl.* (*čit.* stor) skladište, spremište, magazin; dućan, prodavaonica, trgovina.

stòrija, *2. mn.* stòrījā *tal.* (storia, *engl.* story) pripovijest, priča, gatka, bajka, anegdota, opis, događaj, izvještaj, historijat i sl.

storìjūn, -ūna *tal.* (storione) riba jesetra (M. Deanović).

stormovìk *rus.* tip sovjetskog borbenog aviona.

stòrnel, *2. mn.* stòrnēlā *tal.* (stornello) talijanska pučka popijevka (obično u tercinama, *v.*).

storno *tal.* (storno) 1. u knjigovodstvu — ispravljanje pogrešno uknjižene stavke otpisom i pripisom; prijenos na drugi račun; 2. obustava, ukidanje, poništenje, razvrgnuće; **stornírati,** stornīrām — 1. knjigovodstveno ispraviti odnosno ukinuti već knjiženi stavak; prenijeti na drugi račun; 2. obustaviti, dokinuti (neki postupak); poništiti, razvrgnuti.

storting *norv.* norveški parlament koji se sastoji od gornjeg doma — *lägtinga* i donjeg doma — *odelstinga.*

story *v.* storija.

stotìnka — bugarska novčana jedinica (ide ih 100 u lev).

stout *engl.* (*čit.* staut) crno jako englesko pivo s naglašenim okusom hmelja.

strabìzam, -zma *grč.* (strabōn — razrok, škiljav) razrokost, škiljavost.

stràca, *2. mn.* strācā *tal.* (strazza) trgovački dnevnik, knjiga primitaka i izdataka.

stràda *tal.* cesta, drum, put.

stradiòti *v.* stratioti.

stradivàri, -ija — violina koju je izradio znameniti talijanski graditelj gusala Antonio Stradivari iz Kremone (1644—1736).

strafotìzam, -zma *tal.* (strafottersi — ne mariti) nemaran odnos prema pojavama, »baš-me-briga-odnos«.

stràgula *lat.* (stragulus — prostirač) imitacija linoleuma *(v.)*.

stramboto *tal.* (strambotto) vrsta starinske ljubavne pjesmice (potječe sa Sicilije, a sastoji se od osam jedanaesteračkih stihova; osobito bila popularna u trubadurskoj poeziji); **strambotajo** (*tal.* strambottaio) — pjesnik strambota.

stramīn, -ína *lat.* (stramen — stelja) rešetkasto tkanje koje se najvećim dijelom upotrebljava za unakrsni vez, za vezenje s križićima.

strangulacija *lat.* (strangulare — zadaviti) davljenje, gušenje; prigušivanje, potiskivanje.

stranj *tal.* (stragno *od lat.* subterraneum, *isp.* suteren) pivnica, konoba, podrum.

strapada *v.* estrapada.

straps *engl.* podvezica za čarape (*isp.* štrumpfhalter).

strateg, -ega, 5. strateže, *mn.* stratezi (*akc. i* **strateg**, stratega, *2. mn.* stratēgā) *grč.* (stratos — vojska + ágō — vodim) vojskovođa, voditelj ratnih operacija velikih vojničkih masa na bojištu; *prid.* **strategov** (*akc. i* **strategov**); **strateškī** (*akc. i* **strateškī**).

strategema (*isp.* strateg) — odredba vojskovođina, osobito lukava; ratna lukavština, djelovanje koje neprijatelja zavodi u bludnju; *prenes.* lukavstvo, majstorija, mudrolija, varka, smicalica uopće.

strategija *grč.* (*isp.* strateg) ratna vještina, nauka o vođenju rata; nauka koja istražuje i izrađuje u uzajamnoj vezi političke, ekonomske i specijalno ratne elemente pripravljanja i vođenja rata; odgovarajuća praktična djelatnost vrhovne komande; *prid.* **strategījskī**; **strategičar** — tko se bavi proučavanjem strategije.

Stratford-upon-Avon *engl.* grad na rijeci Avonu, gdje je rodna kuća Shakespeareova (danas njegov muzej) i njegov grob; *isp.* avonski labud.

stratifikacija *lat.* (stratum — sloj, naslaga + ...fikacija, *v.*) taloženje u slojeve, nataloženost, slojevitost, naslaganost.

stratigrafija *lat.-grč.* (*isp.* strato... + grafō — pišem) nauka o geološkim naslagama, koje tvore litosferu *(v.)*.

stratioti *grč.* (stratiōtes — vojnik) lako naoružani konjanici u nekadanjem Bizantu i u našim krajevima (jednako i u Albaniji i Moreji) koji su potpadali pod mletačku vladavinu.

strato... *lat.* (stratum — sloj, naslaga) 1. kao prvi dio složenice označuje nešto zgrudano, naslagano, slojevito; 2. u novije vrijeme označuje u složenicama vezu sa stratosferom.

stratokamera *grč.* (*isp.* stratosfera *i* kamera) komora u kojoj su stvoreni uvjeti kakvi su u stratosferi; služi za privikavanje astronauta za letove u svemir; *isp.* simulator.

stratokumulus (*isp.* strato... + cumulus — hrpa, gomila) vrsta niskih oblaka u obliku sloja plosnatih gruda; *v.* kumulus.

stratonautika (-nautika), 3. -ci i sl. (*isp.* stratosfera + *grč.* nautes — brodar) *v.* kozmonautika i sl.

stratopauza *lat.-grč.* sloj zraka na granici između stratosfere i mezosfere.

stratoplān, -ána (*isp.* stratosfera i aeroplan) avion za let u stratosferu.

stratosfera (*isp.* strato... + sfaira — lopta, kugla) sloj atmosfere iznad 10—11 km nad površinom mora; *prid.* **stratosferskī.**

stratostat, -áta (*isp.* stratosfera *i* aerostat) aerostat sa hermetički zatvorenom i posebno opremljenom gondolom za let u stratosferu.

strato-tvrđava — američki teški bombarder na mlazni pogon (od 1955).

stratovizija *grč.-lat.* (*isp.* stratosfera *i* televizija) američki projekt za televiziju kojoj bi se emisione stanice nalazile u avionima koji bi lebdjeli u stratosferi.

stratum *lat.* pokrivač, prostirač; *u geografiji:* sloj, naslaga.

stratus *lat.* (stratus *od* sternere — prostirati) vrsta oblaka u obliku jednoličnog sloja, niski oblak uopće.

stravagante *tal., muz.* nastrano, mušičavo.

strazza *v.* straca.

stražmeštar, -štra, *2. mn.* stražmeštārā (*hrv.* straža + *isp.* meštar) podoficirski čin u nekadanjoj austrijskoj vojsci.

streaking *engl.* (*čit.* strīking) trčanje golih po ulicama u svrhu demonstracije; **streaker** (strīker) — »goli trkač«.

streč *v.* stretch.

strefopod *grč.* (strefō — obraćam, okrećem + pūs, 2. podós — noga) *med.* čovjek s iskrenutom nogom.

strendžer *engl.* (stranger) tuđinac, stranac, inozemac.

strepitoso *tal.* (*čit.* strepitōzo) *muz.* bučno, burno, uzbudljivo.

streptazol, -óla (*isp.* strepto...) — vrlo efikasan lijek protiv streptokoka i većine drugih mikroba; primjenjuje se osobito kod sepse, kod upale pluća, kod gripe, angine i sl.

strepto... *grč.* (streptós — pleten, sukan, uvijen; ogrlica, lanac) kao prvi dio složenice označuje odnos prema streptokokima *(v.)*.

streptocīd, -ída (*isp.* strepto... + *lat.* occidere — ubiti) — medicinski preparat vrlo uspješan u borbi protiv streptokoka.

streptokoki *(mn. m. roda) grč.* (*isp.* strepto... + kok) — okrugle bakterije nanizane kao lanac; uzrokuju gnojenja i otrovanja krvi; *prid.* **streptokoknī.**

streptomicīn, -ína *grč.* (*isp.* strepto... + mykes — gljiva) vrlo efikasan antibiotik protiv tuberkuloze, a primjenjuje se i kod tifusa, dizenterije, gonoreje i dr. (pronalazač S. A. Waksman 1944).

streptotrihoza *grč.* zarazna bolest domaćih životinja (osobito goveda i pasa).

stres *engl.* (stress — napor, pritisak; povišenje tlaka od duševne uzbuđenosti) duševno ili tjelesno preopterećenje organizma i odatle iscrpljenost (termin uveo kanadski liječnik H. Selye); *prid.* **stresnī** (npr. stresna situacija; *Novine*).

streta, *2. mn.* stretā *tal.* (stretto — tijesan, uzak, zbijen) *muz.* brzi završni odsjek stavaka koncerata, opernih ansambla ili arija.

stretch *engl.* (*čit.* streč) tanke rastežljive čarape.

Strich durch die Rechnung *njem* (*čit.* štrìh durh di rehnung) »križ« preko računa, tj. pokvareni planovi; *isp.* štrih.

stricte *lat.* (*čit.* strìkte) strogo, točno.

stricto jure *lat.* (*čit.* strìkto...) strogo po zakonu; **stricto strictissimo sensu** (*čit.* strìkto striktìsimo senzu) — u najstrožem smislu (riječi).

stridendo *tal., muz.* resko, prodorno.

stridor *lat.* šum pri disanju kod kojega se čuje zviždanje.

stridulacija *lat.* oglašivanje nekih kukaca mehaničkim putem (npr. šturci taru prednja krila, cvrčci cvrče s pomoću napete kožice na početku zatka).

strìgil *lat.* (strigilis) strugalo kojim su antički atleti poslije natjecanja skidali prljavštinu s tijela ili glumci ulje kojim su pravili masku.

strihnīn, -ína *grč.* (strychnos — velebilje, beladona) alkaloid iz sjemena velebilja, gorkoslada, paskvice i nekog drugog bilja; vrlo jak otrov, već u najmanjim količinama izaziva ukočenost mišića i smrt.

strija *lat.* (stria — pruga, brazda) 1. *geol.* brazgotina prouzročena zadiranjem tvrde stijene u mekšu, obično trag kretanja odn. gibanja ledenjaka; 2. *med.* isprekidane pruge na koži, česte na trbuhu i bedrima trudnica; *prid.* **strìjaran,** -rna, -rno.

strika *njem.* (*isp.* štrih) pruga, crta, trak.

strike *v.* štrajk.

striktan, -ktna, -ktno *lat.* (strictus) točan, strog, jasno određen, izričan; oštar, budan, poman.

striktura *lat.* (strictura *od* stringere — stegnuti, sapeti) *med.* suženje nekog kanala (npr. mokraćne cijevi, crijeva) u ljudskom tijelu.

strìng *engl.* vrpca, traka, uzica; vrsta ženskoga kupaćeg kostima od veoma uskih komadića tkanine.

stringendo *tal.* (*čit.* strinđendo) *muz.* ubrzano.

stringentan, -tna, -tno *lat.* (stringere — stegnuti, sapeti) obvezatan, obavezan, utvrđen, bezuvjetan, strog, oštar, jasan, uvjerljiv.

strìp, stripa *engl.* (strip — pruga, traka) 1. pojedina slika iz jedne pripovijetke u crtanim pričama gdje se slike nižu jedna za drugom; 2. cijela takva pripovijetka, tj. pripovijetka u slikama sa vrlo malo teksta, tzv. »crtić«; **strìpovati,** -ujem — izraditi pripovijetku u stripovima; **strìpfilm** — isto što i dijafilm *(v.)*.

striptiz *engl.* (strip — svlačiti + tease — dražiti) 1. plesačica koja se uz pratnju glazbe (u nekim barovima) svlači dogola; 2. lokal u kojem se izvodi takvo svlačenje; 3. sama točka programa u kojoj nastupaju spomenute plesačice; 4. *prenes.* razgolićenje, otkrivanje potpune istine, iskreno priznanje i sl. (*osobito u vezi:* duševni striptiz); **striptizeta,** *2. mn.* -etā — žena koja izvodi striptiz; *isto i* **striptìzerka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī.

strisciando *tal.* (*čit.* strišando) *muz.* zavlačeći, »klizeći«.

Striving to better oft we mar what's well *engl.* Tražeći nešto bolje često gubimo i ono što je dobro (Shakespeare, *Kralj Lear*).

strizzi *v.* štric.

Strjelka i Bjelka — imena dviju kujica koje su u drugom svemirskom brodu lansirane u svemir 19. kolovoza 1960.

strobila *grč.* (strobilos — zvrk, čigra, čunj) *zool.* razvojni stupanj meduze.

stroboskop *grč.* (strobos — vrtlog, vrtnja + skopeō — gledam) sprava za utvrđivanje frekvencije *(v.)* titranja ili vrtnje npr. motora u pokretu (s pomoću svjetla).

strofa *grč.* (strofē — okret, obrat, vrtnja; prvotno okret zbora prema žrtveniku u starogrčkim dramama) 1. kitica; određeni broj od nekoliko stihova (najmanje od dva) koji se sastavljaju po rimama ili po ritmu u jednu cjelinu; 2. u starogrčkoj tragediji — svečana povorka kora i pjesma koja se pjevala tom prilikom (uz antistrofu i epodu).

Strofadi *(mn. m. r.) grč.* (Strophades) otočje u Jonskom moru; ime je vezano uz riječ strofa *(v.)* — okret, odn. uz mitološku priču o Harpijama i tračkome kralju Fineju; ovaj je

naime odavao tajne bogova, pa ga je Zeus oslijepio i odredio da mu Harpije otimlju i zagađuju svaku hranu, tako da nije mogao u miru pojesti nikakvo jelo; sasvim omršavjelog i iznemoglog zatekli su ga sinovi Borejevi Zet i Kalais kad su se vraćali s argonautskog pothvata (po nekima, kad su polazili na put); odlučiše da mu pomognu, pa kad su Harpije opet naletjele, srnuše na njih, ali bez uspjeha; uz pomoć Zeusa koji im je dao krila, pognaše na to Harpije u zračnim visinama; gonili su ih sve do spomenutog otočja, no ovdje su se morali okrenuti (*grč.* strefō — okrećem) i vratiti jer im Zeus u svojoj konačnoj odluci nije dopustio da ih poubijaju; odredio je samo da Finej bude spašen, a Harpije da se stalno nastane na Strofadskim otocima.

stromentato *tal., muz.* s instrumentima.

strôncij, -ija (*pored* **strôncijum**) (po predjelu Strontian u Škotskoj) — *kem.* element, atomska težina 87,63, tablični broj 38, *znak* Sr; metal; upotrebljava se u pirotehnici.

strongilòza *grč.* (strongylos — zavinut) bolest domaćih životinja (kopitara) koju uzrokuju neki crvi.

strōp *engl.* (strop) 1. *pomor.* jednostavna naprava od metalnih ili konopljenih užeta (trosova) u vidu prstena ili čvorova za obuhvaćanje tereta i za njegovo vješanje na kuku dizalice pri utovaru; 2. *avij.* užeta kojima se gondola vješa o dirižabl, aerostat, ili kojima se padobran pričvršćuje na čovjeka; *isp.* štrop.

strožak *v.* štrozak.

struggle for life *engl.* (*čit.* stragl for lajf) borba za opstanak, za život; *slično i* **struggle for existence** (borba za egzistenciju, za održanje).

strüks *engl.* vrsta tkanine; *isp.* cvilih.

struktùra *lat.* (structura *od* struere — slagati, sklapati; zidati) građa, ustroj, sastav, sklop, raspored, način gradnje; građevina, zgrada, tvorevina; organizam; *prid.* **strükturālan,** -lna, -lno *i* **struktùran,** -rna, -rno; **strukturālna lingvìstika** *ili* **strukturalìzam,** -zma — nova struja u nauci o jeziku koja se bavi proučavanjem unutrašnje građe jezika s obzirom na fonološki, gramatički i leksički sistem, ne uzimajući u obzir značenja riječi; **strukturalisti** prilaze jeziku spoznajnoteoretski te zato traže da se pojmovi strogo definiraju drugim pojmovima dok se ne dođe do aksioma koji se dalje ne mogu definirati; služe se metodom opozicije i komutacije, tj. jezične pojave iz pojedinih gramatičkih kategorija stavljaju u opoziciju ili komutiraju da dođu do strogo definiranih pojmova (slobodno prema djelu: Dr. Sreten Živković, *Uvod u opću lingvistiku*).

strùma *lat.* guša; povećanje štitne žlijezde zbog pomanjkanja joda u organizmu ili zbog bazedova (*v.*); **strumektòmija** (*grč.* ektomē — izrezivanje) operativno odstranjenje guše; **strumìtis** (*akc. i* -ìtis) — upala guše; **strümōzan,** -zna, -zno — gušav.

STT — skrać. za *Soumen Tietotoimisto* — Finska obavještajna agencija (inače i naša skrać. za bivši *Slobodni teritorij Trsta*).

Stuart (*čit.* Stjùart) — škotska dinastija, vladala i Engleskom i Irskom u 17. st.; **stüartovac,** -ōvca, *2. mn.* stuartovācā — pristaša dinastije Stuart; **stüart-krāgn** — stuartovska ogrlica, visoka i široka, kakvu je nosila nesretna škotska kraljica Marija Stuart (1542—1587).

stucco *v.* štuk.

stücka *njem.* (Stutzglas) zemljan vrč, krčag, pehar, posuda (Dončević).

stud. — *skrać. za* student, npr. stud. phil., stud. med. (student filozofije, medicine).

stùdent, *2. mn.* studenātā *lat.* (studere — učiti, nastojati oko nauke) učenik, đak, slušač na visokim školama; *prid.* **stùdentov, stùdentskī;** *žen.* **stùdentica** *i* **stùdentkinja** (*akc. i* **studèntkinja**).

studentèska, 3. -ski *tal.* (studentesca) studenti, đaci, sveučilištarci, visokoškolci, pomalo podrugljivo kao nekad »študentarija« (riječ načinjena prema *soldateska*).

stùdij, -ija (*pored* **stùdijum**) 1. nastojanje oko nauke, učenje; proučavanje, znanstveno istraživanje; 2. polaženje visoke škole.

stùdija *lat.* (studium) 1. znanstvena, naučna rasprava manjeg opsega; 2. crtež u glavnim konturama kao priprava za veliko umjetničko djelo; skica, model, pripravni rad; 3. **stùdije** — naukovanje na sveučilištu (*isp.* studij 2).

stùdio, stùdija, *instr.* stùdiom, *mn.* stùdiji *tal.* (studio) 1. radionica umjetnikova (slikarska, kiparska); 2. umjetnička ustanova za pripremanje umjetničkih kadrova i za proučavanje noviteta u umjetnosti; 3. prostorija iz koje se izvode radio-emisije i televizijski programi; **studio-film** — kratki, poučni, uski film za svrhe poučavanja i eksperimentiranja.

studiosus *lat.* (*čit.* studiòzus) student.

stùdiōzan, -zna, -zno *tal.* (studioso) duboko proučen, učenjački, izrađen s akribijom, visoko stručan, znalački, revnosno napisan i sl.; *izv.* **studiòznost,** -osti.

studírati, studīrām *lat.* (studere) 1. brižljivo izučavati nešto, razmišljati, pažljivo promatrati, udubljivati se u problem, proučavati; 2. učiti na visokim školama, spremati se za ispite.
stuff *engl.* (*čit.* stāf) opojna droga.
stukatúra *v.* štukatura.
stultorum infinitus est numerus *lat.* broj luđaka je neizmjeran (*Biblija*).
Stundenhotel *njem.* (Stunde [*čit.* štünde] sat) hotel u kojem se sobe mogu iznajmiti na sat-dva (za ljubavne sastanke) (Krleža).
stuntman *engl.* (*čit.* stāntmen) u američkoj filmskoj industriji naziv za dublera (*v.*).
stūpa *sanskrt.* vrsta budističke bogoštovne građevine (prvotno polukuglasta grobnica s ogradom); *isp.* pagoda.
stùpīdan, -dna, -dno *lat.* (stupidus) glup, tup, tupoglav, priglup, budalast, blesav; *izv.* **stupídnōst,** -osti.
stȕpor *lat.* neosjetljivost, bezosjećajnost, tupost, umna ukočenost, suženje svijesti (bolesnik nikako ili vrlo ograničeno reagira na vanjske podražaje); **stupor dentium** (*čit.* dencijum) — utrnuće zubi.
stȕporōzan, -zna, -zno *lat.* (*isp.* stupor) ukočen, neosjetljiv, preneražen, zaprepašten, bez razumijevanja.
stuprum *lat.* (*akc.* stȕprum) preljub, spolni odnošaj, obljuba; **stuprum sub spe matrimonii** — obljuba s obećanjem ženidbe; **stuprum violentum** — nasilna obljuba; silovanje; **stuprum voluntarium** — obljuba uz pristanak žene; **stuprāta** — (nasilno) obljubljena žena; **stuprātor** — izvršitelj (nasilne) obljube.
Sturm und Drang (*čit.* Štürm und Drāng) *njem.* (»bura i prodor«) period mladenačkog previranja u književnosti koji ide za rušenjem svega starog i dotrajalog (po istoimenom književnom pokretu u Njemačkoj 18. st.); **Stürmer** *v.* štirmer (Matoš).
styling *v.* stajling.
stylites *v.* stilit; *isp.* »Onaj drevni svetac...Stylites...živio kao osovljeni kip na visokom stupu,..., Rusi prevedoše ga Stolpnik« (Tin, *Zvjezdari*).
sū, sūa, *mn.* sȕi, 2. suā *franc.* (sou) sitan francuski novac od 5 santima (1/20 franka).
SU — automobilska oznaka za *Suboticu*, a u međunarodnom prometu za *Sovjetski Savez* (Sovjetska Unija).
su — prefiks koji se po fonetskim zakonima našega jezika razvio od latinskoga *sanctus* — svet, te se nalazi u nekim geografskim imenima, npr. *Supetar* (Sveti Petar), *Supilip* (Sveti Filip), *Sustipan* (Sveti Stjepan), pa i u splitskom *Sudamnja*, tj. svetkovina svetoga Dujma); *isp.* sut.
Sūad *v.* Sead; *žen.* **Suada.**
Suāda *lat.* starorimska boginja nagovaranja, dobrog savjeta (*isp.* Peitho); *prenes.* govorljivost, rječitost, »dobar jezik«.
Suae quisque fortunae faber est *lat.* (*čit.* Süe kvȉskve fortūne...) Svatko je kovač svoje sreće.
suahili — jezik iz grupe istočnih bantu-jezika (Kenija, Tanganjika, Mozambik, Zanzibar); u novije vrijeme sve se više razvija i širi kao književni jezik.
sūal *v.* suval.
suārija *v.* suvarija (Nar.).
sua sponte *lat.* svojom voljom, samo od sebe.
suaviter ac feliciter *lat.* (*čit.*...ak...) ugodno i sretno (osjećam se).
suaviter in modo, fortiter in re *lat.* u načinu blago, a u stvari nepopustljivo.
sub... *lat.* u složenicama označuje da se nešto nalazi dolje, ispod nečega, da je nešto podčinjeno (pred bezvučnim suglasnicima: **sup...**).
sub alia forma *lat.* u drugom obliku, pod drugom prilikom.
subalternácija *lat.* (sub — pod + alter — drugi) podređenost, zavisnost, podčinjenost; **sùbaltēran,** -rna, -rno — podređen, zavisan, podčinjen; **subalternírati,** -ternīrām — podrediti, podčiniti, učiniti zavisnim.
subārenda (*isp.* sub... + arenda) — predaja već zakupljenog imanja nekom drugom u arendu; podnajam, podzakup.
subārktički (*isp.* sub... + Arktik) koji se nalazi u blizini polarnih krajeva, na prijelazu iz umjerenoga u arktički pojas.
sȕbaša *tur.* (subašy) 1. nadzornik poljoprivrednog imanja; odatle kod nas: poljski čuvar, poljar; 2. šef policije (u beogradskom pašaluku u 19. st. predstavnik turske vlasti u jednom selu); **sȕbašovati,** -ujem — biti subaša.
subatōmskē čestice — temeljni djelići materije i antimaterije, sitniji od atoma (leptoni, antileptoni, mezoni, nukleoni, hiperoni).
sub auspiciis *v.* auspicij; **sub auspiciis regis** — pod kraljevim pokroviteljstvom (formula pod kojom su nekada promovirani na čast doktora kandidati koji su sve ispite položili s najboljim ocjenama).
sub condicione *lat.* (*čit.* sub kondiciōne) pod uvjetom.
sub dio *v.* sub divo.

sub divo *lat.* pod otvorenim nebom (zapravo pod bogom); *isp.* sub Jove.
suberīt, -íta *lat.* (suber — pluto) umjetno pluto načinjeno od usitnjenoga pravoga pluta i ljepila.
sùbfebrīlan, -lna, -lno *lat.* (sub... + febris — groznica) grozničav, gripozan, tko ima temperaturu (ali još nije ozbiljno bolestan).
sub fide nobili *lat.* na časnu (plemićku) riječ.
sub hac voce *lat.* (*čit.* hak...) pod ovom riječju (potraži npr. u rječniku).
subhastàcija *lat.* (*isp.* sub... + hasta — koplje) prisilna javna prodaja, dražba, munta (»pod kopljima«, tj. uz policijsku asistenciju).
Sùbhija *v.* Suphija.
sub hodierno (die) *lat.* pod današnjim danom (datumom).
sub ictu *lat.* (*čit.*...ìktu) u opasnosti.
subitamente *tal., muz.* iznenada, najednom.
subito *tal.* (*akc.* sùbito) 1. smjesta, odmah; 2. *muz.* brzo, naglo, žurno.
sùbjekat *v.* subjekt.
subjèkcija *lat.* (subjectio — podlaganje, podmetanje) 1. podložnost, podčinjenost; 2. retoričko pitanje *(v.)* na koje govornik odmah i sam odgovara.
sùbjek(a)t, -kta, *2. mn.* subjekātā *lat.* (subjectum *od* subjicere — podmetnuti) 1. biće koje spoznaje i djeluje, nasuprot vanjskom svijetu kao objektu spoznaje i djelatnosti; nosilac svojstava i doživljaja; 2. logički podmet; pojam koji predstavlja predmet prosuđivanja; 3. *gram.* podmet; riječ o kojoj se u rečenici govori; 4. *pravnī subjekt* — fizička ili pravna osoba, tj. pojedinac ili društvo, kao nosilac prava i obveza; *prid.* **sùbjektov, sùbjektnī, subjekatskī, sùbjekatnī.**
sùbjektīvan, -vna, -vno (*isp.* subjekt) — 1. ličan, osoban, privatan, svojstven samo jednoj osobi, subjektu; 2. suprotan objektivnom, pristran, jednostran; 3. *gram.* koji se tiče subjekta; *isp.* subjektivnost.
subjektivìzam, -zma — *fil.* 1. subjektivni idealizam — vrsta idealističke filozofije koja poriče postojanje vanjskoga materijalnog svijeta i tvrdi da je svijet sadržaj naše svijesti; 2. u buržoaskoj sociologiji — smjer koji tvrdi da razvitak društva ne određuju objektivne zakonitosti nego subjektivni faktori, volja, težnje pojedinih ličnosti; 3. *v.* subjektivnost; **subjektìvist(a)** — pristaša subjektivizma; *prid.* **subjektivìstičkī.**
subjektívnōst, -osti (*isp.* subjektivan) — odnos prema nečemu određen osobnim nazorima, interesima ili ukusima subjekta; pristranost, jednostranost, neobjektivnost.
sub Jove *lat.* (*akc.* sub Jōve — pod Jupitrom) pod otvorenim nebom, na otvorenom, u prirodi.
sub judice *lat.* (*akc.* sub jùdice) pod sucem, tj. stvar još nije presuđena.
sub jugum mittere *lat.* poslati pod jaram (jedna ponizujuća kazna u starom Rimu).
sùbjūnior *lat.* (*isp.* sub... + junior) u sportskom jeziku izraz za dječaka do 14—15 godina koji se aktivno bavi sportom (danas se sve više i u tom značenju upotrebljava izraz *pionir*).
sub kondicione *v.* sub condicione.
Sublata causa tollitur effectus *lat.* (*čit.*... kāuza... efèktus) Uklonjen uzrok uklanja učinak.
sublimàcija *lat.* (sublimare — uzvisiti) 1. pretvaranje čvrste tvari neposredno u paru i pare u čvrstu tvar; 2. u psihoanalizi skretanje nekog nagona s njegova primarnog objekta na neki objekt višeg reda; **sublìmāt,** -āta — produkt sublimacije; jak živin otrov (živin sublimat).
sùblīman, -mna, -mno *lat.* (sublimis) visok, velik, uzvišen, veličanstven, plemenit, otmjen, dostojanstven, divan, prekrasan, »nadzemaljski«.
sùblime *tal.* uzvišeno, veličanstveno.
sublimírati, -blìmīrām *lat.* (sublimare — uzvisiti) 1. vršiti sublimaciju; 2. pretvoriti u nešto više, nedohvatno, uzvišeno, pročistiti (od primjesa), oplemeniti; uzdizati, kovati u zvijezde; *isto i* **sublìmisati,** -šēm.
sub littera *lat.* pod slovom (tim i tim, npr. potraži u rječniku ili gdje drugdje).
submarina *lat.* (*isp.* sub... + mare — more) podmornica, sumaren *(v.)*.
submìsija *lat.* (submittere, summittere — podložiti; popustiti) 1. pokornost, poslušnost, odanost, podčinjenost, poniznost, krotkost, poštovanje, podvrgavanje; 2. *pravn.* javna ponuda, prijedlog; *prid.* **sùbmisīvan,** -vna, -vno.
submòbīl, -ila *lat.* (sub... + *isp.* automobil) 1. novi aparat za spuštanje aviona u slučaju nesreće; u roku od petnaestak minuta polaže sag od pjenaste gume, dugačak jedan kilometar, na koji avion može aterirati i trbuhom i s uvučenim kotačima, a da se ne ošteti; 2. ručni aparat, što ga pomiču dvije baterije, a služi za spuštanje u vodu do 50m dubine.
sub numero *lat.* pod brojem (tim i tim).
sub obligatione (*odn.* **offerto**) **ad reciproca** *lat.* (*čit.*...obligaciōne...recìproka) uz obvezu na protuuslugu.

suborbitālan, -lna, -lno *lat.* koji je ispod orbite *(v.).*
subordinācija *lat.* (*isp.* sub... + ordo, 2. ordinis — red) podčinjavanje mlađega starijemu; vršenje pravila službene discipline; podčinjenost, podređenost, podložnost, podvrgnutost; **subordinírati,** -dinīrām — podčiniti, podrediti, podložiti, podvrgnuti.
subotnik *rus.* (*čit.* subōtnjik) dobrovoljni rad kakav se u cijelom SSSR vrši svake subote sredinom travnja u čast Lenjinova rođendana (»radni praznik rada« za razliku od 1. maja kada se također slavi »praznik rada«, ali kao slobodan dan).
sùbperiodizācija *lat.* podjela na manja (kraća) razdoblja od periodizacije.
sub petito remissionis *lat.* »uz povrat« (tj. pošiljka treba da se vrati).
sùbpleurālan, -lna, -lno (sub... + *isp.* pleura) koji je ispod pluća, potplućni.
sub poena *lat.* (*čit.*...pēna) pod (prijetnjom) kazne.
sùbpolāran, -rna, -rno (sub... + *isp.* pol) koji je ispod pola.
sub praejudicio legali *lat.* (*čit.*...prejudīcio...) pod prijetnjom zakonskih posljedica.
sub praetextu *lat.* (*čit.*...pretēkstu) pod izlikom, uz izgovor.
sub quocumque titulo *lat.* (*čit.*... kvokūmkve...) pod bilo kojim naslovom, bilo iz kojeg razloga.
sub ratione *lat.* (*čit.* racione) s gledišta.
sùbregija *lat.* manje područje od regije *(v.).*
subrèta, *2. mn.* subrēta *franc.* (soubrette — sobarica) pjevačica (sopran) veselih uloga u operi i opereti.
sub rosa *lat.* (*čit.* sub rōza) »pod ružom« (kao simbolom šutljivosti); povjerljivo, u povjerenju, tajno.
subsidium *v.* supsidij.
sub sigillo *lat.* pod pečatom.
sub signo *lat.* pod znakom (*v.* i SSV).
sub sōle *lat.* pod suncem, na otvorenom (*isp.* sub Jove); **Sub sole nihil perfectum** *lat.* (*čit.*...perfēktum), Ničega savršenog (nema) pod suncem (pod kapom nebeskom); *v. i* nihil novi sub sole.
subsōničan, -čna, -čno *lat.* manji od brzine zvuka; *prot.* hipersoničan, supersoničan *(v.).*
sub specie aeternitatis *lat.* (*čit.* sub specije eternitātis) sa gledišta vječnosti.
sub spe matrimonii *lat.* u nadi na (obećani) brak.
sub spe rati *lat.* u nadi na naknadno odobrenje (u diplomaciji).
substantia *v.* supstancija.
sub tecto coeli *lat.* (*čit.*...tēkto cēli) pod krovom neba, pod kapom nebeskom; *isp.* sub Jove.
subtropi *v.* suptropi.
sub una specie *lat.* pod jednom prilikom; *isp.* utrakvizam.
subungulāti *(mn. m. r.) lat.* (sub... + ungula — kopito) *zool.* polupapkari.
sub utraque specie *lat.* (*čit.*...utrākve...) pod obje prilike; *isp.* utrakvizam.
subvèncija *lat.* (subvenire — priteći u pomoć, pripomoći) oblik financijske potpore koju država daje stanovitim ustanovama, određujući specijalno za što se novac može upotrijebiti; **subvencionírati,** -onīrām — davati subvenciju, novčano podupirati; *isto i* **subvenciònisati,** -šēm.
subvèrzija *lat.* (subvertere — srušiti, uništiti) potajni rad na rušenju, obaranju, uništenju postojećeg političkog stanja; prevratnički, revolucionarni rad; **sùbverzīvan,** -vna, -vno — prevratnički, rušilački, razoran.
sub voce *lat.* (*akc.* sub vōce) pod riječju (u rječniku); vidi tamo; *skrać.* s. v.
subway *engl.* (*čit.* sùbvej) 1. podzemni hodnik, prolaz; 2. podzemna željeznica, metro.
succubus *v.* sukub.
Suche dich und die Dinge zu begreifen *njem.* (*čit.* Zühe dìh und di Dìnge cu begrājfn) Nastoj da shvatiš sebe i stvari (oko sebe) (Goethe, cit. J. Pasarić).
Suche die Buche, weiche die Eiche *v.* Weiche die Eiche.
sucre (*čit.* sùkre) — novčana jedinica u Ekvadoru (100 centavos); naziv po južnoameričkom borcu za nezavisnost Antoniju Joseu de Sucre (1795—1830), suradniku Bolivarovu i prvom predsjedniku nezavisne Bolivije (1826—1828); **Sucre** — 1. savezna država u Venezueli; glavni grad Cumana; 2. glavni grad Bolivije.
sučija *v.* sičija.
sud *franc.* (*čit.* sīd) jug.
sudācija *lat.* (sudor — znoj) *med.* znojenje; **sudorìfer** — sredstvo za izazivanje znojenja.
Sudāmnja — crkveni god u Splitu (od Sanctus Domnius, tj. Sveti Duje) (D. Ivanišević).
Sùdān, -āna — republika u sjeveroistočnoj Africi, glavni grad Kartum; **Sudánac,** -ánca, *2. mn.* Sùdānācā; *žen.* **Sudānka;** *prid.* **sùdānskī.**
sudār *v.* gosudar.
Sudēti *(mn. m. roda)* — gorje na sjevernoj granici Čehoslovačke (prema Njemačkoj); *prid.* **sùdetskī; Sùdetskā kríza** — politička kriza u Evropi pred drugi svjetski rat; u

Sudetima je naime bilo dosta Nijemaca, koji su — iako su imali sva građanska prava u tadašnjoj Čehoslovačkoj — zahtijevali pripojenje Njemačkoj; u tome im je pomagao Hitler, pogotovo zato što je ČSR u Sudetima imala izgrađen obrambeni pojas protiv zavojevača sa zapada; Sudetski Nijemci uspjeli su sa svojim zahtjevima, te je »Sudetenland« pripojen Njemačkoj (*v.* Minhen).

Südost *njem.* (*čit.* sìdost) jugoistok; **Südwest** *njem.* (*čit.* sidvest) jugozapad.

sudra *v.* šudra.

sùdžuk, *mn.* -ci, 2. sùdžūkā *tur.* (sudžuk) kobasica od ovčjeg ili goveđeg mesa.

Sùec *i* **Suez** *(v.).*

suerte *španj.* smrtonosni udarac kojim toreador ubija bika u borbi.

Sùez — grad u Egiptu; *prid.* **sueskī; Sueskī kànal** (*i kraće samo:* Suez) — prokop dugačak 160km između Crvenog i Sredozemnog mora, koji od 1869. čini nepotrebnom mučnu plovidbu oko Afrike; po zamisli inženjera Negrellija izgradio ga Francuz Lesseps (*sve pored* **Sùec, sùeckī**); u naše doba bio je Sueski kanal izvorište teških međunarodnih zapletaja: egipatski predsjednik Naser proveo je nacionalizaciju toga pomorskog prolaza god. 1956, na što su Francuska, Vel. Britanija i Izrael zavojštile na Egipat; u tzv. trećem arapsko-izraelskom ratu 1967. prestao je svaki promet kanalom i to je stanje potrajalo sve do 5. lipnja 1975, kada ga je egipatski predsjednik Anvar el Sadat ponovno osposobio za plovidbu i predao prvotnoj namjeni.

sùfara, *2. mn.* sùfārā *tur.* (supara) početnica, bukvar; prva čitanka.

sùfet, -éta, 5. sùfēte *lat.* (sufes, 2. -etis *od hebr.* šofet — sudac) jedan od dvojice najviših nosilaca vlasti u staroj Kartagi.

suffragette *v.* sufražizam.

suffrage universel *franc.* (*čit.* sifraž iniversel) opće pravo glasa (Đalski).

sùficit *lat.* (sufficere — dostajati; dotjecati) pretek, prètičak, višak (kod računa); *prot.* deficit; *prid.* **sùficitan,** -tna, -tno *i* **sùficitāran,** -rna, -rno — koji ima viška, koji ne može sve potrošiti pa može izvoziti.

sùfija *ar.* (sufi) asket, pustinjak; *isp.* sufizam.

sùfiks, *2. mn.* sùfīksā *lat.* (suffigere — pribiti, prikovati) *gram.* dometak, dodatak, nastavak; dio riječi između korijena i promjenljivog (flektivnog) završetka (npr. -iv- u obliku: dovik-iv-ati); nastavak uopće.

sùfita *v.* sofita.

sufìzam, -zma (*isp.* sufija) mistički (asketski) smjer u islamskim književnostima.

suflè[1], -ea, *mn.* -ei, 2. -eā *franc.* (souffle) vrsta kolača, nabujak, povarak.

sùfle[2], -eta *tur.* (sùfli) bezobraznik, prostak; *žen.* **sùflija,** *2. mn.* sùflījā.

sùfler, -éra, 3. sùfleru *franc.* (souffleur) šaptač, šaptalac; namještenik kazališta koji glumcima šapće riječi njihovih uloga; za vrijeme kazališne predstave nalazi se u specijalnoj kućici kraj rampe ili iza kulisa; *prenes.* potkazivač, doušnik; *žen.* **sùflèrka; sùflernica** — šaptačeva kućica.

sùflija *v.* sùfle[2].

suflírati, sùflīrām *franc.* (*isp.* sufler) biti sufler, došaptavati.

sufokácija *lat.* (suffocare — ugušiti, zadaviti) ugušenje, zadavljenje; zagušljivost.

sufrágan, -ána *lat.* (suffragari — glasovati) 1. svaki katolički svećenik koji ima pravo prisustvovanja i sudjelovanja (glasa) u nekom skupu duhovnika; 2. nadbiskupu podređeni biskup.

sufražìzam, -zma *lat.* (suffragari — glasovati) u Engleskoj u početku 20. st. — ženski pokret (*v.* feminizam) koji je išao za ravnopravnošću s muškarcima u pogledu biračkog prava; **sufrážetkinja** (*engl.* suffragette) — pobornica sufražizma; *isto i* **sufrážistkinja.**

sùfur[1] *v.* sehur.

sùfur[2] *tur.* (syfyr) nula, ništica.

sufùrīn, -ína *v.* seferin.

sugèstija *lat.* (suggerere — svesti pod nešto; prišaptavati, savjetovati) 1. moć utjecanja na drugu ličnost, utjecanje na nečiju volju; 2. predodžba, radnja, čin ili tjelesna promjena izazvana duševnim utjecajem druge osobe; *v.* hipnoza; 3. prijedlog, savjet, nagovor, navođenje na nešto, poticaj, pobuda, utjecaj, mig; **sùgestīvan,** -vna, -vno — 1. utjecajan, uplivan, sposoban da izazove neke predodžbe; 2. *med.* povezan sa hipnozom, sa sugestijom; 3. koji nastoji da utječe (npr. sùgestīvnō pītānje — pitanje u kojem se krije i odgovor), koji može utjecati (sùgestīvnā ličnōst), kome je svrha da utječe (sùgestīvnā terapija u psihoterapiji); **sugerírati,** -gèrīrām — duševno utjecati na nečije mišljenje, volju ili čuvstva, nametnuti svoju volju; nagovarati, naputiti, savjetovati; nadahnuti, navesti na nešto; *isto i* **sugèrisati,** -šem *i* **sugèrovati,** -ujēm (P. Skok).

suhàrija *v.* suvarija (Ivo Andrić).

sùhuf, *2. mn.* sùhūfā *tur.* božja zapovijed.

suìcīd, -ída *lat.* (sui — sebe + occidere — ubiti)

samoubojstvo, samouništenje; **suicída** — samoubojica, samoubica.

sui generis *lat.* (*akc.* süi gěneris *od* suus — svoj, genus — rod) svoje vrste, poseban, svojevrstan, osobenjački, osobit.

sui juris *lat.* po svom pravu, punopravno.

suita *v.* svita.

sujet *v.* siže.

sùjeta *rus.* (sueta) taština, nastojanje za isticanjem samoga sebe, pohlepa za slavom, slavičnost, slavoljublje, častohlepnost, ambicija; *prid.* **sùjetan,** -tna, -tno.

sùjoldžija *tur.* (su — voda + jol — put) limar i uvoditelj vodovoda.

suk *ar.* dućan, niz dućančića, robna kuća, obično otvorena i velika, tako da njome mogu prolaziti i životinje, magarci natovareni kojekakvom robom (S. Batušić).

sùkāč *v.* sokač (Đalski).

sukcèsija *lat.* (successio *od* succedere — ići za kim, slijediti) slijed, red, niz, uzastopnost; nasljeđivanje, nasljedstvo, naslijeđe, ostavština; **sùkcesīvan,** -vna, -vno — uzastopan, postepen, postupan, vremenski jedan iza drugoga, neprekinut, koji je u slijedu, u nizu; *izv.* **sukcesìvnōst,** -osti; *glag.* **sukcedirati,** -cèdīrām; **sukcesor** — nasljednik.

sukcinàti (*mn. m. r.*) (*isp.* sukcinit) soli i esteri jantarne kiseline.

sukcìnīt, -íta *v.* jantar.

sùkija, *2. mn.* sukījā *tur.* krpica kojom su nekad pričvršćivali metak u pušci.

Sukoth *hebr.* Blagdan sjènīcā, starožidovska svetkovina zahvalnosti za žetvu; slavila se devet dana u mjesecu tišriju (*v.*); naziv potječe odatle što su za vrijeme trajanja blagdana vjernici morali stanovati u kolibama od granja u spomen na nomadski život u pustinji prije nego su Židovi zaposjeli Palestinu.

sùkub, *2. mn.* sükūbā *tal.* (succubo) 1. ženski vampir; ženski demon koji spolno opći s usnulim ljudima; 2. *prenes.* onaj tko je podlegao, rob; dolazi i kao imen. ž. r.: **sùkuba,** *2. mn.* sükūbā.

sukulènta, *2. mn.* sukulentā *i* sukùlenātā *lat.* (sucus, — sok, srž) biljka sa sočnim, mesnatim stabljikama i lišćem koje sadrži vlagu (aloji, agave); *prid.* **sukulèntan,** -tna, -tno.

sùkurs, *2. mn.* sükūrsā *lat.* (succurrere — pritrčati, doći u pomoć) pojačanje, pomoć.

sükus *lat.* (sucus) 1. sok; 2. srž, bit; snaga, jedrina.

sükusōran, -rna, -rno *lat.* (succutere — drmati, tresti) koji pòtrēsā; **sükusōrno kretànje potrèsa** — okomiti udarci potresa (odozdo prema gore); *isp.* undulatoran.

sùl *tur.* (sul, sulh) nagodba, pomirenje, poravnanje.

sulàjisati, -šēm *tur.* (sul — poravnanje) ugladiti, uglačati, očistiti npr. peć. zid.

Sùlamit *hebr.* »djevojka iz Sulema«; ime pjesnikove dragane iz Pjesme nad pjesmama (*isp.* Salamon); simbol ljubavnice.

Sulawesi — indonezijsko ime za otok *Celebes.*

sülc *njem.* (Sulze) hladetina, drhtalica, aspik, piktije (*v.*); *isp.* žulica.

Sulèjman *tur.* (*iz hebr.*) Salomon.

Sùlet *dalm.-rom.* (Solenta) drugi naziv za otok *Šoltu.*

sulfamídi (*mn. m. roda*) *lat.* (sulphur — sumpor) medicinski preparati slični streptocidima: sulfatijazol, sulfidin, sulgin, disulfan i dr.

sùlfāt, -àta *lat.* (sulphur — sumpor) *kem.* sol sumporne kiseline.

sulfatijàzōl, -óla (*isp.* sulfamidi) — vrlo efikasan lijek protiv infekcija prouzročenih streptokokima, gonokokima, stafilokokima i sl.; zove se i cibàzōl.

sùlfīd, -ida *lat.* (sulphur — sumpor) *kem.* spoj metala sa sumporom.

sùlfīt, -íta *lat.* (sulphur — sumpor) sol sumporaste kiseline.

sulfonamídi *v.* sulfamidi.

sulfonàti (*mn. m. r.*) — soli sulfonske kiseline, služe kao deterdženti.

sùlfurast *lat.* sumporni (Krleža).

Sùlhija *tur.* (*isp.* sul) »pomirljivi«.

sulìgen *tur.* (sülügen) cinober, minij (*v.*).

sùltān, -ána, 5. sultāne *ar.-tur.* 1. titula monarha nekih muslimanskih država (u Turskoj naziv vladara od 13. st); 2. ukras od perja ili od konjske strune na kapi (*isp.* sultana 1); *prid.* **sultànov; sùltānskī; sultànāt,** -āta — 1. zemlja nad kojom vlada sultan; 2. čast i dostojanstvo sultana; **sultànija** — kći sultanova, princeza, carevna.

sultàna, *2. mn.* -ānā — 1. ukras od perja ili od konjske strune na kapi; 2. vrsta (turske) ženske haljine.

sùltipita (metatezom od sutli — mliječan + pita) *v.* supita.

sùluć, *2. mn.* sülūćā *tur.* (sülük) smjer, pravac puta; pokret.

sulùndār, -āra *tur.* (*iz grč.* kylindros, *v.* cilindar) cijev u peći kuda izlazi dim; dimnjak, dimovod, »dimovuk«.

sùma, *2. mn.* sūmā *lat.* (summa) 1. zbroj, svota, zbir, iznos; 2. *prenes.* najviši domet, vrhunski doseg; *isp.* summa summarum.

sùmak *tal.* (sommacco) *bot.* 1. ruj, rujevina (Rhus coriaria); 2. sredstvo dobiveno od usitnjenog rujevog lišća (suhog), služi za štavljenje finih, lakih koža.

sùmandi, sùmanādā *i* sùmāndā *(mn. m. roda) lat.* (*isp.* suma) pribrojnici, adendi; brojevi koji se zbrajaju (npr. u operaciji 3 + 5 + 6 = 14 — brojevi 3, 5, 6 su sumandi).

sùmār, -āra *lat.* (*isp.* suma) opći pogled na neki pothvat, pregled čitavog rada, kratak sadržaj, izvadak, sažetak.

sùmāran, -rna, -rno (*isp.* suma) — dobiven kao zbroj, kao rezultat zbrajanja; uopćen, sveukupan, sažet, zbit, zbijen, skraćen, kratak, preglēdan.

sumarèn, -ēna *franc.* (sous-marin) podmornica, submarina (kod Matoša: podvodnjača).

sùmbul *v.* zumbul.

Sümer — prastara država u južnoj Mezopotamiji; **Sümerani (Sumèrci)** bili su narod na visokom stupnju kulture; pripisuje im se izum klinova pisma, glasoviti ep *Gilgameš* i mnoge druge vrednote koje se obično smatraju babilonskima (osnivač babilonskog carstva Hamurabi pripojio je Sumerane, koji su se nešto prije toga etnički stopili s Akadijcima, svojoj državi, oko god. 1700. pr. n. e.).

sumírati, sùmīrām (*isp.* suma) — 1. zbrajati, zbrojiti; 2. praviti zaključke, uopćivati.

summa *lat.* srednjovjekovni teološki priručnik koji je obuhvaćao ili čitavo kršćansko učenje ili zaokružene kompendije moralne teologije (Vj. Štefanić).

summa cum laude *lat.* (*čit.* sùma kum làude) s najvećom pohvalom (»izvrsno« kao ocjena na sveučilištu).

summa cum pietate *lat.* (*čit.* sùma kum pijetàte) s najvećim poštovanjem.

summa observantia *lat.* (*čit.* sùma opservàncija) uz najviše poštovanje.

summa summarum *lat.* (*čit.* sùma sumàrum) sve u svemu, sve u jedno; ukupan zbroj; sveukupno.

summit *engl.* (*čit.* sàmit) vršak, vrhunac; *u novinarskom jeziku:* konferencija »na vrhu«, vrhunska konferencija (najviših predstavnika nekih država).

summum bonum *lat.* najveće dobro.

summum jus, summa injuria *lat.* (*čit.* sùmum jùs, sùma injùrija) najveće pravo, najveća nepravda, tj. pretjerano tumačenje prava može sadržavati najtežu nepravdu.

Summum mundi trinum: | Mulier, tabacum, vinum, | Et qui curat de pluribus, | Maximus est asinus | *lat.* stara popijevčica koja slavi svjetovne užitke, a znači prema našem također starom prijevodu: Tri na svijetu jesu stvari: | Duhan, vino, žena; | Tko za drugo što još mari | Obična je bena; Krleža (u *Baladama*) govori o istim stvarima kajkavski: Trojstručni dar od boga dan | su ženska, vino i duhan. | Gdo z tega hoče ziti van, | taj osel je i zgubidan.

summus episcopus *lat.* (*čit.* ... epìskopus) vrhovni biskup, tj. papa.

sùmpor *lat.* (sulphur) *kem.* element, atomska težina 32,06, tablični broj 16, *znak* S; mnogostrano se primjenjuje samorodan i u spojevima; u prirodi se nalazi u obliku sumpornih spojeva i u nekim važnim rudama. Elementarni sumpor žute je boje, specijalna mirisa, vrlo krhak; *prid.* **sùmporov; sùmpornī; sumpòrača** — šibica u kojoj ima sumpora.

sumtibus petentis *lat.* na trošak molitelja; **sumtibus publicis** — na državni trošak.

sùna *ar.* (»običaj, navika«) predanje, predaja, običaj; kod muslimana — vjerska i pravna shvaćanja Muhamedova (sve što je on radio i preporučivao da se radi) koja su se sačuvala predajom i obvezna su jednako kao Kur'an; *isp.* suniti; *v. i* hadis.

sùnd *norv.* morski tjesnac, kanal.

sùnđer, *2. mn.* sùnđērā *tur.* (sünger) spužva; *umanj.* **sunđèrić; sùnđerast** — spužvast.

sùnđija, *2. mn.* sùnđījā *tur.* (süngü) bodež, bajoneta.

sùnet, *2. mn.* sùnētā *tur.* (sünnet) 1. obred obrezivanja muške djece kod muslimana (u 13. godini); 2. isto što i suna; **sùnetiti,** -īm — obrezivati, izvršiti sunet 1; **sunèdžija** — tko vrši sunećenje; *isto i* **sunètlija.**

SUNFED — *skrać. za engl.* Special United Nations Fund for Economic Development (Specijalni fond Ujedinjenih naroda za ekonomski razvoj).

sùngija *v.* sunđija.

suníti *(mn. m. roda) ar.* (*isp.* suna) pretežna većina muslimana kojima kao izvor vjere služi Kur'an, suna Muhamedova i suna prvih četiriju kalifa; *v.* šijiti.

sunjatsenìzam, -zma — kineski narodnooslobodilački pokret kojemu je osnivač kineski revolucionar-demokrat Sun-Jat-Sen (1886—1925); nauka Sun-Jat-Senova bila je osnovana na tri principa; 1. nacionalna nezavisnost (koja je u njegovoj nauci bila definirana pod izrazom: »nacionalizam«); 2. ustanovljenje demokratske republike (»demokracija«); 3. ostvarenje socijalnih reformi koje

olakšavaju život narodnih masa (»narodno blagostanje«); *v*. Kuomintang, demizam.

Sunt certi denique fines *lat*. (*čit*.... denikve...) Svemu, napokon, postoje granice (Horacije; citira J. Pasarić).

sunt pueri pueri *v*. puer.

sùnuf, *2. mn*. sünūfā *tur*. (sunuf, synyf) razred, osobito školski; vrsta, kategorija; društvena klasa, društvo, udruga, esnaf.

suo conto *tal*. (*čit*.... konto) na svoj račun.

Sùomi, -ija *fin*. (»barovita zemlja«) Finska; *prid*. **sùomījskī.**

suo tempore *lat*. u svoje vrijeme, svojedobno, svojevremeno.

sùpa, *2. mn*. sūpā *njem*. (Suppe) juha, čorba; **sùpār** — nekad u vojsci obveznik koji je služio preko roka, tj. ne za plaću nego samo za supu, i nastojao da se učenjem probije u podoficirske a katkada i u oficirske činove; *isto i* **sùpāroš** (*isp*. vajterdinender).

supe, -ea, *mn*. -ei, 2. supeā *franc*. (souper) večera; *isp*. supirati; — **après souper** (*čit*. apre supe) poslije večere (npr. pozvati neko društvo ne na večeru, nego na pavečeru).

super... *lat*. (super — gore, odozgo, nad, iznad, povrh, više) u složenicama označuje »najviši«, »vrhovni«, »gornji«, »koji je iznad nečega«.

superarbiter (-àrbitar) *lat*. (*isp*. super... + arbiter) predsjednik pomirbenog suda, izabran od sudaca jedne i druge strane, koji — u slučaju nesuglasnosti među sucima — ima konačno riješiti spor.

superarbitrácija *lat*. (super... + arbiter) natpregled, osobito liječnički pregled vojnika pred drugom, višom komisijom; **superarbitrírati,** -bìtrīrām — izvršiti superarbitraciju; **biti superarbìtrīran** — *u vojničkom jeziku:* biti otpušten iz vojske nakon superarbitracije, biti pronađen potpuno nesposobnim za vojnu službu.

superbe *franc*. (*čit*. siperb) divno, krasno (Vojnović).

supèrbija *lat*. (superbia) oholost (Nar.).

sùperdrednōt *lat.-engl*. (*isp*. super... + drednot) teški ratni brod.

superet — *umanj*. prema supermarket (*v*.).

sùperfemmina *tal*. nad-žena, žensko biće izvanrednih sposobnosti (V. C. Emin).

superficies *lat*. (*akc*. superficijes) zgrada sagrađena na tuđem zemljištu; *uopće:* vanjska strana, vanjština, spoljašnjost, površina.

Superflua non nocent *lat*. Pretičak ne škodi (*kod nas:* Od suviška glava ne boli).

superfosfāt, -āta *lat*. (*isp*. super + fosfat) umjetno gnojivo, načinjeno od korisnih rudača u kojima ima fosfora (*fosforíti, apatiti*), putem obrade njihove sumpornom kiselinom.

superi *lat*. višnji, bogovi.

sùperintencionàlan, -lna, -lno *lat*. (*isp*. super... + intencija) preko umišljaja (kada su posljedice krivičnog djela teže od onih koje je počinitelj htio).

superintèndant *lat*. (*isp*. super *i* intendant) vrhovni zemaljski poglavar evangeličke crkve u bivšoj Austro-Ugarskoj.

supèrior *lat*. (»viši«) predstojnik katoličkog samostana.

supèriōran, -rna, -rno *lat*. (superior — viši) 1. jači, nadmoćan, pretežniji, viši, premoćan, gornji, bolji, istaknutiji, izvrstan, koji nadilazi druge, koji nadmašuje, natkriljuje; 2. *prenes*. otmjen. uzvišen, visoko naobražen, *katkada i* nadut, ohol, koji gleda s visoka; **superiōrnost,** -osti — 1. nadmoć, pretega, nadmoćnost, pretežnost, prednost, preimućstvo, prvenstvo, prevlast, prevaga, nadilaženje, nadmašivanje, natkriljivanje; 2. *prenes*. otmjenost, uzvišenost, visoka naobraženost; nadutost, oholost, gledanje s visoka; *isto i* **superioritēt,**-ēta (Begović).

superiority-kompleks *engl*. kompleks (*v*.) nadmoćnosti, prevlasti (Krleža).

superis deorum grati et imis *lat*. ugodni nadzemaljskim i podzemaljskim bogovima (pridvorice, laskavci; *kod nas:* Dobar dan, čaršijo, na sve četiri strane!).

superlatīv *lat*. (superlatus — pretjeran) *gram*. treći, najviši stupanj pridjevskog poređenja (npr. *velik* ima superlativ: najveći); *v*. komparativ, pozitiv; **sùperlatīvan,** -vna, -vno — 1. koji se odnosi na superlativ; 2. *prenes*. krajnji, pretjeran, izvanredan, vrlo velik, nenatkriljiv, nenadmašiv, najbolji, najveći, najviši, kome nema premca.

sùperman *engl*. čovjek izvanrednih sposobnosti, više nego čovjek, nadčovjek (u našoj se štampi riječ pojavila kao karakteristika kojom su Amerikanci obilježili Johna Glenna, svoga prvog astronauta koji je obletio Zemlju 20. veljače 1962).

sùpermarket *engl*. (*isp*. super + market — trgovina) velika, svim i svačim opskrbljena, trgovačka kuća sa samoposluživanjem.

supermini *v*. mini-mini.

superoksīd, -ída (*isp*. super... + oksid) *kem*. stupanj oksidacije jednog metala koji sadrži više kisika od baze, a manje nego kiselina toga metala.

superpozicija *lat.* stavljanje, slaganje jednoga na drugo, naslojavanje; ležanje jednoga na drugome, naslojenost; *glag.* **superponirati,** -pònīrām.

superprelèvman, -ána *lat.-franc.* (*isp.* prelevman) *ekon.* vrsta zaštite domaćih proizvoda, tj. ubiranje vrlo visokih taksa na proizvode iz uvoza kako bi se zaštitila domaća proizvodnja.

superrevīzija *lat.* (*isp.* super... + revizija, *v.*) ponovna revizija, natpregled; *tipogr.* posljednji pregled sloga prije štampanja; **superrevidirati,** -vìdīrām — vršiti natpregled, ponovno pregledati i dati odobrenje za štampanje; **superrevīzor** — vrhovni nadglednik, osobito naziv za inspicijenta *(v.)* na televiziji.

supersenzibīlan, -lna, -lno *lat.* (super... + *isp.* senzibilan) 1. preosjetljiv, preosjećajan; 2. koji nadilazi ljudska osjetila, nadosjetan, nadčulan.

superskop *v.* totalskop.

supersòničan, -čna, -čno *lat.* (super... + sonus — glas, zvuk) iznad zvuka, brži od zvuka, nadzvučan; **supersònični avìon** — avion brži od zvuka; **supersònična brzìna** — brzina veća od brzine zvuka (otprilike 340 m/sek ili 1200 km/sat pri normalnim okolnostima); najveća avionima dostignuta brzina iznosi dosad 2500 km na sat, a raketama 8000 km na sat (avion čujemo kad je već prošao).

superstícija *lat.* (superstitio) praznovjerje, sujeverje; **supersticiōzan,** -zna, -zno — praznovjeran, sujevjeran.

supèrstrāt, -áta *lat.* (super... + *isp.* supstrat) *lingv.* mlađi (viši, gornji) sloj jezika na nekom geografskom području (po terminologiji zagrebačkog učenjaka Petra Skoka: *nadstrojka*, no nalazi se i izraz: *nadgrađa*); *isp.* supstrat.

superstruktura *lat.* (super... + *isp.* struktura) gornji dio građevine, nadgradnja, nadziđivanje, viši sloj.

supertvrđava (*isp.* super) tip velikog ratnog aviona, bombardera, većeg i jačeg od prvotne »leteće tvrđave«.

supervīzor *lat.* nadglednik, nadzornik.

Sùphija *tur.* »rani«, »jutarnji«; *žen.* **Suphíja.**

supīn, -ína *lat.* (supinum) u latinskoj gramatici glagolska imenica koja ima samo dva oblika (na -um i na -u); prvi ima uglavnom namjerno značenje, a drugi se (uz pridjeve) shvaća obično kao dativ svrhe.

supinácija *lat.* (supinare — izvrnuti nauznak) položaj šake kad je dlan okrenut prema gore; *isp.* pronacija.

supírati, supīrām *franc.* (*isp.* supē) večerati.

sùpita *tur.* (*zapravo* sut-pita, *isp.* sūt — mlijeko + pita) vrsta pite od umućenih jaja i mlijeka.

supkonjunktiva *lat.* (sub... + *isp.* konjunktiva) *med.* podspojnica; **supkonjunktivalan,** -lna, -lno — podspojnični.

supkonscijèntan, -tna, -tno *lat.* (sub — pod + conscientia — svijest) podsvjestan (Vojnović).

sùpkontra *lat.* (*isp.* sub *i* kontra) nešto što je dublje ili snažnije od kontre *(v.)*, npr. *supkontraoktáva* u muzici (za oktavu dublja ljestvica od kontraoktave) *ili supkontra* pri licitaciji u preferansu (*v.* mord).

sùpkonzūm *lat.* opadanje, smanjenje potrošnje.

sùpkutan *lat.* (*isp.* sub... + cutis — koža) potkožan; **sùpkutānā injèkcija** — injekcija uštrcana pod kožu; *v.* intravenozan.

suplèment, *2. mn.* suplèmenātā *lat.* (supplementum) 1. dopunjak, dopuna, nadopuna, prilog, dodatak; 2. dopunski svezak, naknadni dodaci (obično rječniku, leksikonu); **suplementàran,** -rna, -rno — dopunski, nadopunjujući, naknadan, dodatan; *isto i* **suplemèntan,** -tna, -tno.

suplèncija *lat.* (supplere — dopuniti, naknaditi, zamijeniti) zamjenjivanje redovitog nastavnika na satu predavanja; **sùplent,** *2. mn.* sùplenātā — zamjenik (naziv za profesorskog vježbenika u državnoj službi); pomoćni učitelj (i na visokim školama); *prid.* **sùplentov; sùplentskī;** *žen.* **sùplentica** *i* **sùplentkinja** (*akc. i* **suplèntkinja**); *isp.* suplírati.

sùples, *2. mn.* sùplēsā *franc.* (souplesse — gipkost; savitljivost; pokornost) u rvanju zahvat, tzv. stražnji pojas, kad protivnika zahvatimo straga i sasvim priljubimo k sebi te mu tako spriječimo mogućnost obrane.

sùpletīvan, -vna, -vno *v.* suplementaran; **supletīv** — *gram.* dopunski oblik, tj. oblik iste riječi koji nije od istog korijena (npr. od zamjenice *ja* ostalī su oblici: *mene, meni* itd.; ili od glagola *biti* prezent glasi *jesam;* od imenice *čovjek* množina je *ljudi;* od pridjeva *dobar* komparativ je *bolji*).

sùpletōran, -rna, -rno *v.* suplementaran.

sùplika, 3. -ci, *mn.* suplīkā *lat.* (supplicare — ponizno moliti) 1. molba, prošnja; 2. molbenica, pismena molba; **suplìkant,** *2. mn.* suplikánātā — molitelj, molilac, podnosilac molbe.

suplírati, suplīrām (*isp.* suplent) — zamijeniti, zamjenjivati, zastupati, nadopuniti, nadopunjivati.

sùpntōpf *njem.* (*isp.* supa + Topf — lonac) zdjela za serviranje juhe, činija (u našem starijem trgovačkom jeziku: jušnik).

suponírati, -pònīrām *lat.* (supponere — podlagati, podmetati) pretpostaviti, pretpostavljati, predmnijevati, nagađati, naslućivati, uzeti kao da jest..., smatrati mogućim, zamišljati, vjerovati, držati; *isp.* supozicija.

sùport, *2. mn.* sùporāta *franc.* (support) 1. podloga, nogari, stalak, potporanj, podmetač, oslonac, ležište, ležaj; 2. naprava na tokarskoj tezgi za učvršćenje dlijeta; podupirač.

supozícija *lat.* (suppositio, *isp.* suponirati) pretpostavka, predmnjeva, predmnijevanje, zamišljanje, vjerovanje, nagađanje, naslućivanje.

supozìtōrīj, -ija (*pored* **supozìtōrijum**) *lat.* (supponere — podmetnuti, podložiti) *med.* naziv za malen, šiljast čepić od topljive materije koji se stavlja u izlazno crijevo radi izazivanja stolice (kod otvrdnuća, hemoroida i sl.).

suppresso nomine *lat.* uz potisnuto ime, tj. prešutjevši autora.

supradèntālan, -lna, -lno *lat.* (supra — gore, iznad + dens, 2. dentis — zub) *gram.* koji se tvori iznad zuba, nadzubni (npr. glasovi *d* i *t* tvore se *dentalno,* ali se može jezik pomaći i prema nepcu, i onda imamo *supradentalnu artikulaciju*).

supranaturalìzam, -zma *lat.* (supra — gore, iznad + natura — priroda) vjera u nadnaravno, natprirodno, božansko; nadnaravnost, vrhunaravnost, apstrakcija (B. Vodnik).

suprapòrta *lat.* (supra — iznad + *isp.* porta) ukras nad vratima do stropa (slika ili plastika), nadvratnik.

sùprarenālan, -lna, -lno *lat.* nadbubrežni.

supremácija *lat.* (supremus — najviši) 1. prvenstvo, vrhovna vlast; 2. nadmoć, nadmoćnost, premoć, prevlast, prevaga; **suprèmat,** -āta — vrhovna vlast, vrhovni nadzor.

suprematìzam, -zma *lat.* smjer u slikarstvu, nastao pod utjecajem kubizma i futurizma (prva pojava u Moskvi god. 1913).

supremum vale *lat.* posljednji pozdrav.

supremus *lat.* najviši, vrhovni; **supremus comes** (*čit.* kòmes) — vrhovni poglavar nekadanje županije (veće teritorijalne jedinice koja je obuhvaćala nekoliko kotara), veliki župan (*dijal. i:* suprèmuškomeš, prèmuškomeš, promoškomoš i sl.).

suprèsija *lat.* (suppressio) zatajenje, začepljenost, potisnuće, potisnutost, zadržanost, zatomljenost; *isp.* suprimirati.

suprèš *tal.* (soppressa) pegla, glačalo; *isp.* šumpreš.

suprimírati, -prìmīrām *lat.* (supprimere) potisnuti, ukloniti, poništiti, izbrisati; prešutjeti, premučati, zatomiti, sakriti; ukinuti, isključiti, povući (npr. naredbu).

sùpsīdīj, -ija (*pored* **sùpsīdijum**) *lat.* (subsidium) novčana pomoć, potpora, pripomoć; **sùpsidijāran,** -rna, -rno — pomoćni, koji dolazi u drugom redu u obzir, drugostepen, drugoredan, sporedan.

supsignírati, -sìgnīrām *lat.* (*isp.* sub... + signum — znak) potpisati.

supskrìpcija *lat.* (subscriptio *od* subscribere — potpisati) 1. predbrojka, pretplata; 2. potpisivanje imena za preuzimanje dionica, obveznica i sl.; **supskribírati,** -skrìbīrām — potpisati; *isto i* **sùpskribovati,** -ujēm; **supskrìbent,** *2. mn.* supskrìbenāta — potpisnik.

sùpspecijālnōst, -osti *lat.* (*sub*... + *isp.* specijalnost) podstruka, sporedna struka.

supstàncija *lat.* (substantia) 1. *fil.* prabit, srž, bit svih stvari i pojava; prema naučnom materijalističkom shvaćanju supstancijom se smatra vječno-pokretna i vječno promjenljiva materija; idealizam smatra supstancijom duh, ideju; 2. tvar uopće jezgra, suština, bitnost, stvarnost, zbilja, sadržaj, tema, osnova, temelj; *isto i* **supstànca,** *2. mn.* supstàncā; **sùpstancijālan,** -lna, -lno — bivstven, bitan, osnovni, temeljni, suštinski, koji se odnosi na supstanciju; stvaran, tvaran, zbiljan, zbiljski; znatan, važan, vrijedan, pouzdan, jezgren; **supstancijalìzam,** -zma — filozofski nazor po kojemu se stvarnost sastoji od postojanih bića, »supstancija«.

sùpstantīv *lat.* (substantivum) *gram.* imenica; *prid.* **sùpstantīvan,** -vna, -vno — imenički; *isto i* **sùpstantīvskī; supstantivácija** — poimeničenje, tj. pretvaranje drugih riječi, npr. pridjeva, u imenice; **supstantivírati,** -tivīrām — poimeničiti, učiniti imenicom, dati značenje imenice (u rečenici *Žežen kašu hladi* prid. *žežen* ima značenje imenice, on je supstantiviran); *isto i* **supstantivisati,** -šem.

supstitùcija *lat.* (substituere — staviti mjesto koga) 1. nadomještanje, zamjena, zamjenjivanje, naknada, nadoknada, zastupanje; 2. oporučno naznačenje drugog nasljednika ako prvi ne bi mogao stupiti u nasljedno pravo; 3. *lingv.* zamjena jednoga glasa drugim; 4. *mat.* uvrštavanje, zamjena nekog elementa drugim prema stanovitim pravilima; 5. *kem.* reakcija u kojoj se atomi ili atomske skupine u nekoj molekuli zamjenju-

ju drugima; **supstituírati,** -tuīrām — nadomjestiti, zamijeniti, staviti nešto na mjesto nečega, naknaditi, nadoknaditi, zastupati; *isto i* **supstituisati,** -šēm; **supstitūt,** -ūta — 1. zamjenik, zastupnik, osoba koja zamjenjuje drugu osobu po supstituciji; 2. nadomjestak (npr. sintetični kaučuk — supstitut prirodnog kaučuka).

sùpstrāt, -āta *lat.* (substratus — podložen, podastrt) 1. *fil.* jedinstvena materijalna osnova različitih pojava ili procesa; 2. hranljiva sredina (ponajviše za mikroorganizme); 3. *u lingvistici* — stariji sloj jezika na nekom geografskom području, npr. keltski supstrat u francuskom jeziku (po terminologiji zagrebačkog učenjaka Petra Skoka: *podstrojka,* no nalazi se i izraz: *podgrađa*); *isp.* superstrat; 4. *uopće:* podloga, osnova, temelj.

supstrùkcija *lat.* (sub... + struere — slagati, sklapati; zidati) podgradnja, podziđe, temelj, osnova.

supsùmpcija *lat.* (sub... + sumere — uzeti) podređivanje pod viši pojam, obuhvaćanje, uključivanje, svrstavanje pod zajedničke oznake, sadržavanje, podrazumijevanje; **supsumírati,** -sumīrām — podrediti, uvrstiti pojedinačne pojmove pod opća pravila, obuhvatiti, uključiti, svrstati pod zajedničke oznake, sadržavati u sebi, podrazumijevati.

sùpšisla *njem.* (*isp.* supa + Schüssel — zdjela) zdjela za serviranje juhe; *isp.* supntopf.

suptīlan, -lna, -lno *lat.* (subtilis) nježan, tanak, krhak, fin, profinjen, tankoćutan, duboko osjećajan, vrlo osjetljiv; *izv.* **suptílnost,** -osti.

suptràkcija *lat.* (subtrahere — maknuti ispod čega, ukloniti) *mat.* oduzimanje, odbijanje (vrsta računa); **suptrahírati,** -trahīrām — oduzimati, odbijati; *isto i* **suptrahovati,** -ujēm; **sùptrahend,** *2. mn.* sùptrahenādā — broj koji se odbija; umanjitelj (npr. u operaciji 4—3 = 1 broj 3 je suptrahend); *v.* minuend.

sùptropi *(mn. m. roda) lat.-grč.* (*isp.* sub... + tropi) područja koja se približavaju tropima, koja su po klimi bliska tropskom ili žarkom pojasu; *prid.* **sùptropskī.**

supurácija *lat.* (suppuratio) gnojenje, zagnojavanje.

sūr *v.* vur.

Sur — današnje ime antičkoga grada *Tira* (grad i luka na južnoj obali Libanona).

sūra *ar.* (sure) red, glava, odjeljak, poglavlje Kur'ana *(v.).*

surāhija *tur.* (sürahi) boca s debelim trbuhom a dugačkim i uskim grlićem.

surdína *v.* sordina.

surditas *lat.* gluhoća; *isto i* **surdìtēt,** -ēta.

Surdo fabulam narras *lat.* Gluhome pričaš priču (tj. ne razumije te što mu želiš reći); *kod nas:* bacaš bob o stijenu.

surdòma *mađ.* (szűr-dolmány *od slav.* surka?) vrsta seljačkog ogrtača; **surdòmār,** -āra — tko pravi surdome.

surdomutizam, -zma *lat.* (surdus — gluh + mutus — nijem) gluhonijemost.

surdopedàgog, *mn.* -zi *lat.-grč.* (surdus — gluh + *isp.* pedagog) odgojitelj gluhih, nastavnik u školi za gluhe.

sūrduk, *mn.* -ci, 2. sùrdūkā *tur.* jaruga, provalija između dva brda, klanac, sutjeska.

sūrdum, *2. mn.* sùrdūmā *v.* surdoma; *isto i* **surdūma.**

sūre, -eta *tur.* (suret) slika.

surf *engl.* (*čit.* serf) 1. »udaranje mora o bregove« i »stajanje na dasci koju vuče motorni čamac«, uopće skijanje na vodi (isto i *surfing, surfoboarding, surfriding*); 2. moderni (1965) društveni ples na pop-muziku (beat i R & B); pleše se u paru, individualno ili u grupi, pri plesu se nogama opisuje slovo S, mjera 4/4, improvizacije.

sūrgati, -ām *lat.* (surgere — dići) 1. dići, dizati; 2. spustiti, spuštati (sidro; zbog činjenice što se sidro i diže i spušta, došlo je vjerojatno do potpuno oprečnog značenja latinskom glagolu).

sūrgun, *2. mn.* sùrgūnā *tur.* (sürgün) 1. progonstvo, izgon, zatočenje, konfinacija; mjesto progonstva; 2. prognanik, izagnanik; **surgùnisati,** -šēm — prognati, izagnati, istjerati, protjerati; zatočiti; *isto i* **sūrisati,** -šēm, **surgunlèisati,** -šēm.

sūrla *tur.* (sur — truba) njuška, rilo (u svinje, slona).

Sūrinam — država na obali Južne Amerike (nezavisna od 24. XI. 1975; prije toga autonomni teritorij pod vlašću Nizozemske); glavni grad Paramaribo.

sūrma *tur.* (sürme) antimonov preparat, rastok (*v.* stibij); služi kao crnilo za obrve i trepavice; **surmèdān,** -āna — posuda u kojoj se drži surma.

surògāt, -āta *lat.* (subrogatus — stavljen mjesto drugoga) 1. zamjena, nadomjestak; predmet koji djelomično zamjenjuje neki drugi predmet s kojim ima neka zajednička svojstva ali nema njegove kvalitete (npr. saharin mjesto šećera, cikorija mjesto kave i sl.); 2. patvorina, patvoreni, falsificirani proizvod.

surplace *v.* sirplas.

surrealizam *v.* sirealizam.

sŭrsabōv *mađ.* (*isp.* surdoma *i* sabov) isto što i surdomar.

sursum corda *lat.* (*čit.* sŭrzum kŏrda) gore srca! (zaziv pri katol. službi božjoj, koji se i inače primjenjuje u značenju; ne dajmo se, budimo hrabri!).

surŭdžija *tur.* (sürüdžü) 1. vozač, kočijaš; 2. teklič-konjanik, kurir, glasnik, telal; poštar.

surŭntija *tur.* (sürüntü) nešto staro, zastarjelo, otrcano, pohabano.

survey *engl.* (*čit.* sĕrvej) nacrt, plan, mjerenje, procjenjivanje zemljišta; pregled, izvještaj (»...regionalni survey Donjeg Luksemburga«, Geografski glasnik).

surveyor *engl.* (*čit.* servĕjer) »nadzornik«, »nadglednik«, »mjerač«, jedno od imena za američke programe svemirskih istraživanja.

sŭrvivāl *engl.* (survive — preživjeti, nadživjeti) ostatak iz prošlosti koji se još danas vidi u narodnim običajima i vjerovanjima (riječ se sve više upotrebljava umjesto *folklor*).

sŭsāk, -áka, *mn.* -ci *tur.* (susak) velika zaimača, žlica za vađenje vode iz duboka suda.

sŭsam *v.* sezam.

susceptăncija *lat.* u elektrotehnici naziv za recipročnu vrijednost reaktancije, tj. jalova vodljivost.

sŭsceptibīlan, -lna, -lno *lat.* osjetljiv, razdražljiv; **susceptibilnōst,** -osti — omjer intenziteta magnetiziranja neke tvari i jakosti magnetskog polja koje ju je magnetiziralo.

Sus Minervam docet *lat.* Svinja uči Minervu (boginju znanja); rečenica slavnog starorimskog govornika Cicerona, koja odgovara našem: Hoće pile da bude pametnije od kokoši; *isp.* hys tēn Athēnān.

sŭspektan, -ktna, -ktno *lat.* (suspectare — sumnjati) 1. sumnjiv, podozriv, u koga valja sumnjati; 2. koji sumnja, sumnjičav, koji zazire, zazirljiv.

suspens *engl.* (*čit.* saspĕns) napetost, neizvjesnost radnje u romanu, filmu i sl.

suspensio a divinis *lat.* zabrana vršenja crkvenih obreda nekom svećeniku (*isp.* interdikt).

suspĕnzija *lat.* (suspendere — objesiti, staviti nešto da lebdi, ostaviti neodlučeno) 1. privremeno uklanjanje (od službe); privremeno obustavljanje, odgoda, odgađanje; neizvjesnost, neodlučnost; 2. fino razmuljene čestice čvrste tvari u otopini; disperzni sistem u kojem se nalaze raspršene u tekućoj fazi mikroskopski sitne čestice čvrste tvari (tzv. suspenzŏīd) kao nutarnja faza (uljena boja je po svojoj složenosti suspenzija); **suspendĭrati,** -spĕndīrām — privremeno obustaviti, privremeno ukloniti od službe; odgoditi, odložiti, prekidati, proglasiti zasada nevažećim; *isto i* **sŭspendovati,** -ujēm; **sŭspenzīvan,** -vna, -vno — koji zaustavlja, odgađa; odgodan, odložan; **sŭspenzīvnī vĕto** — pravo glavarā nekih država (monarha ili predsjednika republike) da otklone potvrdu zakonskog projekta što ga je primio parlament, no s time da taj zakonski projekt ipak postaje zakonom bez obzira na nesuglasnost glavara države ako ga parlament ponovno prihvati; **suspĕnzōrīj,** -ija (*pored* **suspĕnzōrijum**) — *med.* pojas s vrećicom za mošnju (nosi se zbog opasnosti od upale jaja, kile i sl.).

susque deque *lat.* (*čit.* sŭskve dĕkve) gore-dolje, tamo-amo, manje-više.

sustentăcija *lat.* (sustentare — podupirati, štititi) potpora, podupiranje, pomaganje (u hrani, u novcu i sl.).

sustine *lat.* suspregni se! (Ante Kovačić); **sustine et abstine** *lat.* izdrži i suzdrži se (tj. pretrpi!).

sut — prefiks koji se razvio istim putem kao i *su-* (*v.*) i zadržao glas *t* ispred vokala, npr. *Sutivan* (Sveti Ivan), *Sutomore* (Sveta Marija), *Sutilija, Sutulija* (Sveti Ilija); u *Sućurac, Sućuraj* i sl. imamo — dakako — *Sut-Jurac* odn. *Sut-Juraj.*

sutăna, *2. mn.* sutanā *tal.* (sottana) odjeća katoličkoga svećenstva koja se nosi izvan bogoslužja; reverenda, mantija, talar; **sutanĕla,** *2. mn.* -elā — sutana koja seže samo do koljena.

sutĕner, -era *franc.* (souteneur; *isp.* soutenir — podupirati, biti oslonac) ljubavnik prostitutke koji živi na njezin račun; *isp.* makro.

sutĕrēn *franc.* (souterrain) 1. podrum, dio zgrade ispod prizemlja; 2. podrumski stan.

Suteš — staroegipatski bog rata (Cesarec, *Izlazak*).

suti *v.* sati (kod nas se fonetski piše i *suti* prema neispravnom čitanju engleskog *suttee* kako su Englezi transkribirali tu sanskrtsku riječ).

Sutla *tur.* (*žen. ime*) »poput mlijeka«, »bijela« (*isp.* sutlija).

sŭtlija, *2. mn.* sütlījā *tur.* (süt — mlijeko) riža kuhana s mlijekom; *isto i* **sutlĭjāš,** -āša (sütlü + aš — hrana, jelo).

Sutor, ne supra crepidam *lat.* (*čit.*... krĕpidam) Obućaru, ne više od obuće (citat iz Plinija Starijega koji piše da je tako rekao grčki kipar Apeles nekom obućaru koji mu je učinio nekoliko umjesnih zamjerki na račun obuće na jednom njegovom kipu); *isp.* ne sutor ultra crepidam.

sūtra *sanskrt.* (»uputa«) vrlo kratki aforizmi (dvije-tri riječi) koji služe da učenika podsjete na neko filozofsko, vjersko ili književno pravilo (potječu iz velike starine).
suttee *v.* sati i suti.
suum cuique *lat.* (*čit.* sūum kuïkve) svakome svoje; **Suum cuique decus posteritas rependit** (*čit.*... dēkus...) — Svakome njegovu čast odaje potomstvo; **Suum cuique placet** — Svakome se svoje sviđa; **Suum cuique pulchrum** (*čit.*... pülhrum) — Svakome je svoje lijepo; **Suum cuique tribuere** — Svakome (treba) dati što je njegovo.
sùval, -ála *tur.* (sual) pitanje, upit; **suvàldžija** — po muslimanskom vjerovanju sudac (jedan od anđela, meleka) koji poslije smrti ispituje preminuloga o njegovim zemaljskim djelima.
suvárija *tur.* (sùvari) 1. konjanik, žandar na konju; 2. kapetan broda; *prid.* **suvárījskī.**
sùvat, *2. mn.* sùvātā *tur.* (savat, suvat — pojilo) planinski pašnjak, ispasište.
suvènīr, -íra *franc.* (souvenir — sjećanje, uspomena) dar za uspomenu; stvar koja je u vezi s uspomenom.
suverēn[1], -ēna, 5. sùverēne *franc.* (souverain) nosilac vrhovne vlasti, vladar, neograničeni gospodar, samodržac, monarh *(v.)*.
sùverēn[2] (*akc. i* **suvèren**), -ēna, -ēno *franc.* (souverain — najviši, najveći) samostalan, nezavisan o drugoj državi; vrhovni, vladarski, neograničen; **suverenìtēt,** -éta — 1. vrhovna prava — prava suverēna; 2. samostalnost, nezavisnost države o drugim državama u njezinim unutarnjim poslovima i u vanjskim odnosima; *isto i* **suverēnōst** (*akc. i* **suvèrēnōst**), -osti.
suzáfōn, -óna (izumitelj najpopularniji američki kompozitor marševa J. Ph. Sousa [*čit.* Suza]) basova limena duhaljka srodna helikonu (osobito se upotrebljava u džezu).
Sùzana *hebr.* »ljiljan«.
suzeren *v.* sizeren.
s. v. — *skrać. za* sub voce *(v.)*.
SV — automobilska oznaka za *Svetozarevo* (Srbija; prije *Jagodina*).
svahili *v.* suahili.
svarābaksa *sanskrt., lingv.* naziv za umetanje samoglasnika u nezgodan suglasnički skup, npr. *šaraf* umjesto *šraf* (prema njem. *Schraube,* čit. *šraube*), *narav* prema starijem *nrav;* katkada se samoglasnik dodaje sprijeda, npr. *ostršen* umjesto *stršen; prid.* **svarabaktičkī** (*i* **-baksičkī**); *isp.* anaptiksa.
svástika, 3. -ci, *2. mn.* svāstīkā *sanskrt.* znak u obliku jednakokrakog križa s krajevima savijenim pod pravim kutom — jedan od hinduskih religioznih znakova (označuje Sunce i plodnost); njemački fašisti učinili su svastiku (*v.* hakenkrojc) svojim amblemom.
Svāziland — država (monarhija) u južnoj Africi; glavni grad Mbabane; stanovnici **Svázi** (iz grupe Bantu).
S. V. B. E. E. V. — *skrać. za lat.* Si vales, bene est, ego valeo *(v.)*.
Svēn *šved.* »čovjek«.
Svengáli — ime veoma poznatog »čarobnjaka« (između dva rata), pod kojim se krio Slovenac Leo Skerbinc.
svèter, *2. mn.* svètērā *engl.* (sweater) 1. pleteni sportski gornji dio odjeće (veličine košulje), debela vunena maja; 2. izrabljivač radnika, krvopija *(v.* sveting-sistem).
svèting-sìstēm *engl.* (sweat — znoj; muka, patnja, napor) vrsta radnog odnosa u kome se između poduzetnika i radnika pojavljuje i treća osoba (*v.* sveter 2) koja od poduzetnika uzima posao po ugovorenoj cijeni i nastoji da mu radnici izvrše taj posao što jeftinije.
svìlāj, -aja *v.* silah.
svìng *engl.* (swing — zamah; njihanje, zibanje; slobodan, elastičan hod i sl.) 1. snažan postrani udarac iz veće udaljenosti (u boksu); 2. *v.* swing[1]; **svìngati, -ām** — plesati swing; *isto i* **svìngovati, -ujēm.**
svīt *engl.* (sweet — sladak) naziv za zabavnu muziku koja oponaša džez, ali ublažuje i čini »slađima« njegove elemente.
svíta, *2. mn.* svītā *franc.* (suite) 1. pratioci istaknute ličnosti; pratnja; 2. *geol.* skup različitih slojeva rudnih vrsta, povezanih zajedničkim imenom, starošću, svojstvima; 3. *muz.* muzičko djelo, sastavljeno od uzastopnih samostalnih pijesa *(v.)*, povezanih jedinstvom zamisli.
svìter *v.* sveter.
SW — *skrać. za engl.* South-West (jugozapad).
SWA — automobilska oznaka za *Jugozapadnu Afriku* (Sudwestafrica).
Swan of Avon *engl.* (*čit.* sven of Evn) Avonski labud *(v.)*.
sweater *v.* sveter.
sweating-sistem *v.* sveting-sistem.
swell *engl.* 1. otmjen gospodin, kicoš; 2. *žen.* kaćiperka; 3. istaknuta ličnost, »velika zvjerka« (Matoš).
swim *engl.* (*čit.* suim) »plivati«; društveni ples (nastao u Engleskoj oko 1960) na pop-muziku; pleše se u parovima koji se ne drže, individualno improvizirano kretanje tijela oponaša plivanje; mjera 4/4, tempo umjeren.

swing[1] *engl.* (*čit.* suing) 1. stilsko razdoblje u džez-muzici od 1930. do 1945. u kojem se isprepleću elementi crnačke i evropske muzike (veliki sastavi uz istaknute pojedince koji su slobodni u improvizacijama); 2. društveni ples crnačkog podrijetla, popularan poslije prvog svjetskog rata, osobito u Americi i Engleskoj (na muziku džez); pleše se još i danas (zovu ga i swingfox).

swing[2] *engl.* (*čit.* suing) granica kredita kod bilateralnih trgovačkih ugovora.

Swissair *franc.* (*čit.* Svisēr; air — zrak) švicarska avionska kompanija.

switch *engl.* (*čit.* svič — skretnica; skrenuti; biti skrenut) vrsta prometa kad se roba ne upućuje izravno iz jedne zemlje u drugu nego se prevozi preko treće zemlje ili preko više njih.

SY — automobilska oznaka za *Seycheli* (*isp. Sejšelski Otoci*).

Syene — antički naziv za grad *Sienu* u Egiptu.

syllaba *v.* silaba; *isp. i* positione longa.

Symposion *grč.* Gozba, djelo starogrčkog filozofa Platona (427—347. pr. n. e.) o ljubavi.

Syncom *engl.* (*čit.* Sìnkom) jedan od naziva za američke telekomunikacione satelite; *isp.* Telstar.

SYR — automobilska oznaka za *Siriju.*

Szėkesfehėrvār *v.* Sekešfehervar.

Szent István *mad.* (*čit.* Sent Ištvan) Sveti Stjepan, osnivač i prvi kralj mađarske države (na njezinu današnjem teritoriju); *prid.* **sentìštvānskī**, -ā, -ō — svetostjepanski, tj. onaj koji se tiče madarske države i državnosti (dakako, historijski gledano) (Krleža).

Szląsk *polj.* (*čit.* Šljonsk) Šleska, Šlezija.

Š

š — palatalni suglasnik; dvadeset i peto slovo latinske abecede, a trideseto (posljednje) ćirilske azbuke.

ŠA — automobilska oznaka za *Šabac.*

šàbaka, 3. -ci, *2. mn.* šābākā *tal.* (sciabica) vrsta mreže i barke za ribolov.

šàban, *2. mn.* šàbānā *tur.* (šaban) osmi mjesec muslimanske Mjesečeve godine; **Šàban** — ime djetetu rođenom u mjesecu šabanu.

šàbes *hebr.* subota.

šabèso — vrsta nekadanjeg bezalkoholnog osvježavnog napitka; *isp.* kabezo.

šablòna *njem.* (Schablone, *franc.* échantillon) 1. kalup, obrazac, uzorak, mustra, tip, model za izradu nečega; *isp.* terak; 2. *prenes.* jednom za svagda primljen obrazac koga se netko slijepo pridržava; slijepo oponašan uzor, jednolik postupak; otrcana, banalna forma izražavanja misli i sl.; *isto i* **šàblōn,** -ōna *(m. roda); isp.* trafaret; **šàblōnskī** — po šabloni; po nekom uzorku; mehanički; jednostavan (rad); **šablonìzīrān** — koji je učinjen po šabloni; ukalupljen; *isto i* **šablònizovān.**

šàbraka, 3. -ci, *2. mn.* šābrākā *tur.* 1. ukrašen konjski pokrivač što se meće ispod sedla; 2. porugljivo za otrcanu, odbačenu staru stvar, pa i za trošnu i ruševnu zgradu.

šàcovati, -ujēm *njem.* (schätzen) ocjenjivati, procjenjivati; *isp.* šecovati.

Šàćir *tur.* »zahvalni«; *žen.* **Šaćira.**

šadrvān, -āna *v.* šedrvan.

šàfar *njem.* (Schaffner) upravitelj, ekonom na imanju.

šàfhauzn *v.* Schaffhausen.

šàfolj *njem.* (Schaff) *v.* škaf.

šàfot, *2. mn.* šàfōtā *franc.* (échafaud) stratište, gubilište.

šàfran, *2. mn.* šàfrānā *tur.* (zafran) biljni rod jednosupnica iz porodice perunika; plod se upotrebljava kao začin (od najstarijih vremena) a služi i u bojadisarstvu (riječ se i ne osjeća kao tuđica i ima veći broj izvedenica).

šàgrēn, -ēna *franc.* (chagrin) 1. fino izrađena kozja koža (safijan); 2. fino izrađena koža konja, magarca, morskog psa; 3. uopće izbrazdana ili zrnkasta koža; *prid.* **šàgrēnskī.**

šàh, šàha, 5. šàhu *perz.* 1. monarh u Iranu (titula mu je **šah-in-šah** *odn.* **šàhanšah** — šah nad šahovima); *isp.* šahinja; 2. igra sa 32 figure na dasci razdijeljenoj na 64 crno-bijela polja; 3. u šahovskoj igri napadaj neke figure na protivničkog kralja; **držati u šahu** — ne dati kome da se makne, zaokupiti; *prid.* **šàhov; šàhovskī; šàh-màt** — »kralj je mrtav« svršetak šahovske igre; **šàhinja,** *2. mn.* šàhīnjā — žena šahova; **šahírati,** šahīrām — 1. davati šah, stalno napadati kralja u šahovskoj igri; 2. igrati šah; **šàhist(a),** *2. mn.* šàhīstā — igrač šaha; *žen.* **šàhistkinja;** *prid.* **šahìstičkī.**

šahin *tur.* (šahin) sokol (ptica), osobito dresiran za lov na druge ptice; **šahina** — sokolica; *i kao vl. ime:* **Šahin;** *žen.* **Šahina.**

šahinja *perz.* (šahbanu) žena šahova.

šahit, *2. mn.* šahītā *tur.* (šahid) svjedok, očevidac.

Šahrazada (»kći Šahrijarova«) *v.* Šeherezada.

Šahsivar, -ára, 5. Šahsivare *tur.* »vješt i okretan jahač«.

šahta, *2. mn.* šahtā *njem.* (Schacht) 1. rov, grotlo, okno u rudniku; mjesto vađenja korisnih ruda; 2. vertikalni (ili kosi) hodnik pod zemljom u rudnicima, ugljenokopima i dr. s izlazom na površinu; služi za vađenje iskopanog ugljena ili rudače, za spuštanje i dizanje radnika, za ventilaciju — uopće za vezu podzemnih radova s površinom.

šahter, *2. mn.* šahtērā *hebr.* (*njem.* Schächter) židovski ritualni mesar, klač.

šain *v.* šahin.

šair *tur.* (šair) pjesnik.

šajak *tur.* (šajak) vrsta grubog sukna, čohe; *prid.* **šajčan** *i* **šajčen;** *isto i indekl.* **šajakli.**

šajba *njem.* (Scheibe) 1. okno, prozor; 2. (zapravo *cilšajba*) nišan, meta (Krleža); **šajbati,** -ām *u vulgarnom jeziku:* nišaniti, gađati, pucati u nišan, udarati, zadati udarac i sl. (*isp.* **tak se šajba** — to je pravi način; Dončević).

šajeta, *2. mn.* šajētā *tal.* (saetta) strijela, strelica (Nehajev).

šajit *v.* šahit.

Šajlok *v.* Shylock.

šajn *njem.* (Schein — sjaj, svjetlost; priznanica) stari austrijski papirni novac (npr. 10 forinti šajna); *isto i* **šajnara,** *2. mn.* šajnārā.

šajser, *2. mn.* šajsērā *njem.* (scheissen — izlučivati izmetine, vršiti veliku nuždu) *pogrdno:* kukavica, strašljivac, seronja, onemoćali starac.

šajtl *njem.* (Scheitel) razdjeljak, razljub (kose).

šajtoflin *v.* šrajtoflin.

šajtov, -óva, *2. mn.* šajtóvā *mad.* (sajto) vijak, zavrtanj, šaraf.

šajvan, -ána *tur.* (*isp.* sajfan) lepeza (Matoš: »hladnik«).

šakal *ind.* čagalj.

Šakir, Šakira *v.* Šaćir, Šaćira.

šaklaban *tur.* (šaklaban) šaljivčina.

šakul *tur.* (šakul, šavul) visak, olovnica (zidarska potrepština za ustanovljivanje okomitosti zida); *isp.* kalamir, lot.

šal, šala, *lok.* šalu, *mn.* šalovi *engl.* (shawl *od perz.* šal — vuna) koprena, veo, velika marama.

šala, *2. mn.* šalā *njem.* (Schale) školjka (zahodska); *isp.* mušla; *v. i* šolj.

šalabahter — đačke bilješke (na noktima, na donjim dijelovima rukava i sl.) u svrhu varanja ispitivača.

šalabakter (*isp. njem.* Scharteke) — stara knjiga bez vrijednosti; kupusara.

šalabazati, -labāzām *tur.* lutati, vrludati.

šalamija *njem.* (Schalmei) gajde, mješnice; diple, dvojnice, duduk.

šalan, -ána *franc.* (chaland) teglenica, plitka lađa, šlep, skela, teretna lađa.

šalapolke, šalaporke *v.* šalufe, šalukatre, žaluzije (Nar.).

šalica, *2. mn.* šalīcā *njem.* (Schale) omanja posuda (limena, porculanska), s drškom, obično za kavu; ako je bez drške, zove se *fildžan (v.).*

šalin, -ína *tal.* (scialino) kratak šal (Vojnović).

šalina, *2. mn.* šalīnā (*isp.* šal) velik šal, marama (Nar.).

šalitra, šalintra *v.* salitra.

šalmaj, *2. mn.* šalmājā *franc.* (chalumeau) svirala, frula.

šaloni *(mn. m. r.) franc.* (chalon — 1. fina tkanina; 2. ribarska mreža *ili od* jalon [*čit.* žalon] — letva) *prvotno* tekstilni zastori na prozorima (od sprijeda spomenute tkanine), a *kasnije* svaki zastor, pa često isto što i žaluzije (osobito u Srbiji); *isp.* šalufe.

šalter, *2. mn.* šaltērā *njem.* (Schalter) 1. prekidač električne struje, uključnik, sklopka, isklopka; 2. prozorčić (na kolodvorima, poštama, malim prodavaonicama, u bankama i dr.), kroz koji službenik saobraća s publikom.

šaltva *v.* šalamija.

šalufe *(mn. ž. roda) v.* žaluzije; *isto i* **šalukatre,** 2. šalukatrī (*od austr.* Schabegatter; u našoj je riječi prvi dio prema *franc.* jaloux [*čit.* žalu]).

šalupa, *2. mn.* šalūpā *franc.* (chaloupe) 1. veliki čamac na brodu; 2. omanja lađica, šajka.

Šalus populus — *iskv. prema* Salus populi *(v.)* (Novak).

šalvare, šalvārā *(mn. ž. roda) tur.* (šalvar) široke turske hlače, naročito suknene; *isp.* dimije; *umanj.* **šalvarice;** *uveć.* **šalvarčine, šalvaretine.**

Šam, Šama *tur.* 1. Sirija; 2. glavni grad Sirije, Damask; **Šamlija** — stanovnik Šama; **šamaladža** (*isp.* aladža) — damast, tj. tkanina iz Damaska.

šamada *franc.* (chamade) *vojn.* trubni ili bubnjarski znak da jedna zaraćena stranka želi pregovore o obustavi vatre.

šaman, *2. mn.* šamāna *tur.* čarobnjak-vrač kod zaostalih naroda sjeverne i srednje Azije, a također i Amerike, Afrike, Oceanije i Indonezije; **šamanìzam,** -zma — spiritističko-magijski oblik religije kod nekih primitivnih naroda (kod Krleže: **šamanstvo**).

šamar, -āra *tur.* (šamar) ćuška, pljuska, zaušnica, zaušak, priušak, zamlatnica; *uveć.* **šamarčina; šamarati,** -ām — ćuškati, pljuskati; **šamarnuti,** šamarnēm — ćušnuti, pljusnuti, »prilijepiti zaušnicu«.

šamatorje *v.* cintor (Tin).

šambek[1], *mn.* -ci, 2. šambēkā *tur.* (janbeki) okuka, zavoj, krivina.

šambek[2], *mn.* -ci, 2. šambēkā *tal.* (sciabecco, stambecco) »ime vrsti morskoga broda sa tri jarbola« *(Akad. rječn.).*

šambelan, -āna *franc.* (chambellan) komornik, sobar (Krleža).

šambok *v.* siambok.

šambr separe *v.* chambre séparée.

šamdud *tur.* (*isp.* Šam) vrsta duda podrijetlom iz Sirije, sirijski dud.

šamija *tur.* (šame; »podrijetlom iz Šama«) marama ovijena oko glave udatih žena (na Balkanu); *umanj.* **šamijica.**

šamla, *2. mn.* šamlā *njem.* (Schemel, *isp.* skamija, skemlija) klupčica, podnožnjak, mala niska sjedalica bez naslona; *umanj.* **šamlica,** *2. mn.* šamlīcā.

šamlìjanka, 3. -ci, *2. mn.* šamlìjankī (*isp.* Šam) — sablja demeskinja.

šamot, *2. mn.* šamōtā *franc.* (chamotte) zemlja porculanača; osobita vrsta gline od koje se prave vatrostalne opeke za gradnju peći; *prid.* **šamotnī.**

šampanjac, -njca, *2. mn.* šampānjācā *franc.* vino iz Champagne; pjenušavo vino; pjenušac; *prid.* **šampānjskī;** *isto i* **šampanjer,** -era; **šampanjizírati,** -ìzīrām — piti šampanjac, lumpovati uz skupa pića.

šampìnjōn, -ōna *franc.* (champignon) pečurka, vrsta gljive.

šampìōn, -ōna, 5. šampiōne *franc.* (champion) prvak, pobjednik u nekom sportskom području; *prid.* **šampionov; šampiōnskī; šampionat,** -āta — prvenstvo, prvenstveno natjecanje.

šampjer, -era *v.* sampjero.

šampōn, -ōna *engl.* (shampoo) sapun u prahu ili u tekućini za pranje glave.

šampus *v.* šampanjac.

šamrl, *2. mn.* šamrlā *v.* šamla.

šamrolna *v.* šaum.

šan[1] *tur.* (šan) slava, dobar glas, reputacija, popularnost, ugled; dostojanstvo, veličanstvo; važnost, znatnost, zamašaj; vanjski izgled, vid, lik.

šan[2] *mad.* (sam) kalup, model; **šandaska,** 3. -sci, *2. mn.* šandaskī — daščica što se stavi u sredinu kalupa (za saru) kad se čizme nabijaju na šan.

šanak, šānka *v.* šank (*isp.* Branko Ćopić, *Krštenje sinovca Branka:* »... odmah tu uz birtaški šanak . . .«).

šandela, *2. mn.* -ēlā *franc.* (chandelle — svijeća) 1. *u nogometu:* let lopte gotovo okomito u visinu, tzv. »svijeća«; 2. *u avijaciji:* gotovo okomit uzlet aviona.

Šandor *mad. v.* Aleksandar.

šandud *v.* šamdud.

šangīr, -íra *v.* čankir.

šank *njem.* (Schank — krčma, točenje) dio gostionice, krčme ili kavane gdje se toče pića i dijele jela, gdje su konobari, kuhinja, blagajna itd.; tezga; kod naših starijih pisaca: točionik; **šankburš** — poslužitelj na šanku, točilac, točitelj, »pipničar«; *isto i* **šanker,** *2. mn.* šankērā (u Srbiji: **šankoš**).

šankr *v.* čankir.

šansa, *2. mn.* šansā *i* šansī *franc.* (chance) vjerojatnost, mogućnost uspjeha, sreće; dobra prilika, prava (»živa«) zgoda.

šansona *franc.* (chanson) pjesma šaljivog ili ozbiljnijeg sadržaja; pjesma za pjevanje, popijevka; danas osobito u značenju: popularna pjesma s lakom muzikom, obično ljubavna; *isto i* **šanson,** -ōna; **šansonjer,** -era — pjevač šansona; *žen.* **šansonjerka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī *ili* **šansoneta,** *2. mn.* šansonetā; *isto i* **šansonetkinja.**

šant *engl.* (shunt) *elektrotehn.* sporedni priključak, otpornik što se uključuje u električni krug u paralelnom spoju s nekim drugim elementom, pri čemu se u ovom drugom smanjuje jakost struje.

šantan *v.* kafešantan.

šantav *mad.* (santa) šepav; **šantavac,** -āvca, *2. mn.* šantavācā — šepavac; **šantati,** -ām — šepati.

šantaža *franc.* (chantage) ružni čin u svrhu da se dođe do nečega (npr. ucjena, iznuđivanje zastrašivanjem i prijetnjama); **šantažist(a)** — iznuđivač, ucjenjivač, izrabljivač, iskorišćivač (kod Krleže: **šantažer**).

šantol *lat.* (santulus) kum; **šantola** — kuma.

šantung (po istoimenoj kineskoj pokrajini) 1. tkanje od sirove svile; 2. sintetično tkanje s neravnom površinom.

šanž *franc.* (change) mijenjanje, promjena (nov-

ca), prenovčivanje; **šanžer,** -era — mjenjač, bankar.

šanžan *franc.* (changeant) 1. vrsta tkanine (koja se prelijeva); 2. poludragulj; **šanžirati,** šanžīrām — izmijeniti, prelijevati se (boja ili sjaj kod tkanine); mijenjati novac (*isp.* šanž).

šanžer — 1. *v.* šanž; 2. *v.* šaržer.

šap *tur.* (šab) stipsa, alaun *(v.)*.

šapirograf (po imenu izumitelja, ruskih štampara Schapiro [18/19. st.] + *grč.* gráfō — pišem) sprava za umnožavanje spisa i crteža; hektograf; **šapirografirati,** -grafīrām — umnožiti na šapirografu; isto i **šapirografisati,** -šēm.

šapka, 3. -ci, *2. mn.* šāpkā *i* šāpkī *tur.* (šapka — šešir) vrsta vojničke kape; kapa tanjurača, ravnjača; *isp.* telerkapa.

šapo-klak, šapo-melon *v.* chapeau.

šar, šara, *lok.* šaru *rus.* kugla, lopta; balon.

šara, *2. mn.* šārā *alb.* (sharre) pila, testera.

šarada *franc.* (charade — duhovit razgovor, ćaskanje) zagonetka u kojoj se zadana riječ dijeli na dijelove od kojih svaki čini posebnu riječ, npr. broj *sto* i *lar* (rimsko božanstvo) = *stolar; naš izraz:* spajaljka; **šaradoid,** -ida (*grč.* eĩdos — lik, izgled) krnja šarada.

šaraf, -āfa *njem.* (Schraube) vijak, zavrtanj; vrtanj; *umanj.* **šarafić; šarafiti,** šārāfīm — uvrtati šaraf; *u prenesenom smislu:* vršiti stanoviti pritisak; zavijati (u želucu).

šarage, šārāgā *(mn. ž. roda) njem.* (Schragen) koš u kolima, zadnji dio kola; *isto i* **šaraglje,** šārāglja.

šarampov, -ova, *2. mn.* šarampóvā *mad.* (sorompó) šanac, opkop; ograda, barijera; *umanj.* **šarampović.**

šarćoj, *2. mn.* šārćojā *tur.* (Šarkoj — Pirot) pirotski ćilim.

šarf *njem.* (scharf) oštar, jasan (izraz uobičajen pri projiciranju filmova za dobro vidljivu sliku; *isp.* unšarf); **imati šarf na koga** — biti bijesan, kivan, »nabrušen« na nekoga; **šarfirati,** šarfīrām — učiniti jasnim, izoštriti (npr. filmsku projekciju).

šarga *mad.* (sárga — žut) žućkasta, riđa životinja; **šargarepa** — mrkva.

šargija, *2. mn.* šārgījā *tur.* (šarki) 1. orijentalno glazbalo s većim brojem (7—8) žica; vrsta tambure slične bugariji; 2. pjesma, popijevka; *isto i* **šarkija.**

šarijat *v.* šerijat.

šarirati, šarīrām *franc.* (charruer — vući plug) praviti brazde, brazdati.

šarivari *franc.* (charivari) mačja derača (neskladna »muzika« izvođena kojekakvim »instrumentima«, npr. lupanjem u lonce, udaranjem poklopaca jednoga o drugi, urnebesnom vikom i sl. u svrhu poruge); graja, urnebes, buka, dernjava, rusvaj.

šark *ar.* istok; **šark mesela** — istočno pitanje (problemi što su se u toku 19. st. nagomilali oko opstanka turske državne vlasti na Balkanu).

šarkanj *mad.* (sarkany) zmaj, aždaja (Nar.).

šarkija, *2. mn.* šārkījā *v.* šargija.

šarkoj *v.* šarćoj.

šarlagan *tur.* (şyrlagan) susamovo, sezamovo ulje.

šarlah *njem.* (Scharlach, *tal.* scarlatto, *isp.* skerlet) 1. opasna zarazna, uglavnom dječja bolest; škrlet, crven, šarenica; čitavo je tijelo osuto crvenim točkicama; 2. živahna crvena boja, grimiz.

šarlatan, -āna, 5. šārlatāne *franc.* (charlatan) 1. opsjenjivač; varalica, opsjenar, obmanjivač; 2. nadriliječnik; *prid.* **šarlatanski;** *izv.* **šarlatanstvo.**

Šarlota *v.* Karolina.

šarm *franc.* (charme) draž, dražest, čar, ljupkost, dopadljivost, privlačivost, simpatičnost; **šarmantan,** -tna, -tno — divan, krasan, mio, ljubak, umilan, dopadljiv, dražestan, očaravajući, privlačiv, simpatičan, drag; **šarmirati,** šārmīrām — očarati, zanijeti, ushititi, oduševiti, zadiviti, osvojiti, pribaviti simpatiju; **šarmer,** -era — muškarac koji ima svojstvo da šarmira, zavodnik.

šarnir, -īra *franc.* (charnière) spojnice na prozorima i na vratima; pantovi, šarke, zglobovi.

šarpelj, *2. mn.* šārpēljā *franc.* (écharpe) 1. *vojn.* štitnik na desnom ramenu, uvijena traka tkanine koja sprečava da puška sklizne s ramena; 2. seljačka kožna torba što se nosi preko ramena, jandžik.

šarpija, *2. mn.* šārpījā *franc.* (charpie) raščihavanjem tkanine dobivena vlakna (nekad se upotrebljavala za zavijanje rana); *naši izrazi:* svilača, svilac, čija, češljanica, očinak, češljanac.

šart *tur.* (šart) uvjet, uslov, klauzula, ograda, zaporka, pridržaj, osnovna stvar, bitni elemenat.

šarteka *v.* šalabakter.

šartrez, -eza *franc.* (chartreuse) vrsta likera od bilja (najprije pravljen u samostanu Grande Chartreuse u Francuskoj); *isp.* kartuzija.

šarturina *tal.* (sartore — krojač) krojački posao, krojačija.

šarvale *v.* šalvare.

šarvincla *v.* šervincla.

šarž *franc.* (charge) preuveličavanje, prikazivanje nečega u iznakaženom, karikiranom obliku, pretjerivanje, karikatura; *isp.* šaržirati.
šarža *franc.* (charge) 1. čin u vojsci, visok položaj; 2. municija, meci, naboji, streljivo; 3. tovar, breme; 4. punjenje (puške); 5. *tehn.* određena količina sirovina koja se obrađuje u jednoj radnoj operaciji.
šaržer, -era *franc.* (chargeur — tovarač, punitelj) metalni nosilac više metaka za brzometno oružje; magazin.
šaržírati, šàržīrām *franc.* upadati u šarž *(v.)* u prikazivanju, izlaganju nečega; pretjerivati, karikirati.
šasija, *2. mn.* šasījā *franc.* (chassis) 1. okvir automobila (donji postroj) sa svim njegovim mehaničkim uređajem, osim karoserije; 2. dio aviona koji mu omogućuje kretanje po zemlji (prije uzleta ili nakon spuštanja) i koji je udešen za ublaživanje udaraca pri spuštanju; uz šasiju su pričvršćeni kotači, skije ili plovke.
šaša *lat.* (saxum) hrid, stijena, kamen.
šašav *tur.* (šašal) luckast, budalast.
šašijast *tur.* (šaši) razrok, škiljav.
šaširisati, -šēm *tur.* (šašyrmak) zapanjiti se, zbuniti se, izbezumiti se od straha.
šaška, 3. -ci, *2. mn.* -kī *rus.* lako zakrivljena kozačka sablja (krivošija).
šaške, 2. šaškī *(mn. ž. roda) rus.* (šaški) vrsta igre na šahovskoj dasci, »dama«.
šaškin, *2. mn.* šaškīnā *tur.* (šaškyn) nevaljalac, lakoumnik, nestaško, glupan, blesan, smetenjak, smušenjak, »šašavac«; bitanga.
šaštisati, -šēm *tur. v.* šaširisati.
šat *mađ.* možda, valjda (Sterija).
šaten, -ena *franc.* (châtain — smeđ, kestenjast) čovjek tamne, zagasite puti (*isp.* blondin, brinet).
šatika *tal.* (sciatica) išijas *(v.)*.
šatírati, šàtīrām *njem.* (Schatten — sjena) sjenčiti, osjenčiti; nijansirati.
šato *v.* šodo.
šatobrijan *v.* chateaubriand.
šator, šatora, *2. mn.* šatōrā (*zast. akc.* šator, šatóra, *2. mn.* šatórā) *tur.* (čadyr) nastamba osobita oblika od čvrsto impregnirane tkanine; služi za stanovanje na otvorenom; *isp.* jurta, vigvam; *prid.* **šatorskī** (*zast.* šatórskī); **šatorje** — skup od više šatora; **šatra** — u obliku šatora natkrivena tezga na vašarima (sajmovima); **šatrašće,** -eta (*tur.* akče — novac) pristojba za postavljanje šatre na sajmu, sajmarina.
šatra (*isp.* šatrovac) — šatrovački govor, slang, žargon, argo.
šatriti, šatrīm — proricati, gatati, vračati.
šatrondža *tur.* (šatrandž — igra šah, šahovska daska) zatvor, buhara, uze, haps, rešt (veza sa šahom su rešetke na prozorima koje podsjećaju na šahovsku dasku; *isp. tal.* vedere il sole a scacchi — gledati sunce kroz rešetke u zatvoru); *isto i* **šatronada** (u šatr. govoru).
šatrovac, -ovca, 5. -ovče, *2. mn.* šatrovācā (vjerojatno u vezi s prethodnom riječju) skitnica, varalica, lopov, lupež; *umanj.* **šatrovčić;** *prid.* **šatrovačkī; šatrovačkī jezik** — *v.* argo, slang, žargon.
šaukl̃štul *njem.* (Schaukelstuhl) stolica za njihanje, stolica-ljuljačka (Krleža).
šaum *njem.* (Schaum) pjena, na pari olupani bjelanjci; **šaumguma** pjenasta odnosno spužvasta guma ili plastična masa; **šaumrol(n)a** (*isp.* rolna) kolač od cjevastoga pečenog tijesta ispunjenoga pjenom od bjelanjaka; **šaumšleger** (*isp.* šlag) lupalica, umućivač za lupanje bjelanjaka, slatkoga vrhnja i sl.
šaušau *njem.* (schauen — gledati) gle-gle, vidi-vidi! (Matoš).
šaušpiler *njem.* (schauen — gledati + spielen — igrati) glumac.
šavlagan *v.* šarlagan.
šči, ščija, *instr.* ščijem *rus.* juha od kisela kupusa ili od zelenja.
ščavet *tal.* (schiavetto — slavenski) *prvotno:* slavenskim pismom pisane crkvene knjige; *kasnije:* naziv za hrvatski pučki (čakavski) govor glagoljaške liturgije.
ščavo *tal.* (schiavo) rob, podrugljiv talijanski naziv za Hrvata, Slovenca, Slavena uopće (D. Ivanišević).
ščilititi, -īm *tur.* (*isp.* ćilit) zabraviti, zakatančiti, zaklopiti.
Ščipetar *alb.* Albanac, Arnaut; *isto i* **Ščiptar;** *žen.* **Ščipetarka; Ščiptarka;** *prid.* **ščipetarskī, ščiptarskī.**
šebek, 5. -če, *mn.* -ci, 2. šebekā *tur.* (šebek) vrsta majmuna.
šebig *prid. indekl. njem.* (schäbig) otrcan, ponošen, polovan.
šeboj, -oja, *2. mn.* šebojā *tur.* (šebboj) biljka krasnica iz porodice krstašica; cvjetovi žuti, zlatni (*negdje i* ljubica, maćuhica).
šecko jedno *v.* všecko jedno.
šecovati, -ujēm *njem.* (schätzen) ocjenjivati, odmjeravati (Kolar); *isp.* šacovati.
Šećan *tur.* »šećer«, »slatki«.
šećer, *2. mn.* šećérā *tur.* (šeker) poznati slatki proizvod iz (šećerne) repe, (šećerne) trske itd.,

kemijski spada među ugljične hidrate; kod nas se još zove i slador, cukar; *prid.* **šećernī** *i indekl.* **šećerli; šećerlema** — isto što i bombon; **šećerdžija** — prodavač šećera; *isto i* **šećerlemdžija; šećer-bajram** — muslimanska svečanost o završetku ramazana.
šedevr *franc.* (chef-d'œuvre) uzorno djelo, vrhunac umjetnosti, remek-djelo, majsterštik *(v.)*, urnek *(v.)*.
šedija *tal.* (sedia) 1. stolica, stolac; 2. sjednica.
šedrvan, -ana *tur.* (šadyrvan) vodoskok; bazen, osobito uz džamiju za uzimanje abdesta *(v.)*.
šeduta *tal.* (seduta) sjednica, zasjedanje, sastanak (M. Smoje).
šedžera, *2. mn.* -erā *tur.* (šedžere) rodoslovno stablo (*isp.* pedigri).
šef[1], šefa (*akc. i* **šef,** šefa), *mn.* šefovi *franc.* (chef) načelnik, glavar poduzeća, ustanove, starješina, poglavar, pretpostavljeni; prvak, kolovođa; *prid.* **šefov (šefov); šefovskī, (šefovskī);** *žen.* **šefica,** *2. mn.* šeficā; *isto i* **šefovica (šefovica); šef-redaktor** — glavni urednik (novina, časopisa i sl.).
šef[2] *njem.* (schöpfen — crpsti) teglica, natégača, cmrk; sprava za izvlačenje tekućine iz bureta.
šefaik geldum *tur.* dobro te našao, zdravo! (Nar.).
šefak, šefka *tur.* (šafak) prelijevanje boja; prelјev, preliv, nijansa, odsjev, odsjaj, sjaj uopće, jutarnje ili večernje rumenilo na obzorju; **šefak sabah** — cik zore.
šefaluk *v.* šifaluk.
šefija, *2. mn.* šefījā *tur.* (šefi) prvi susjed; *prid.* **šefījskī; šefījskō pravo** — pravo prvokupa, tj. prvi susjed ima prvenstveno pravo da kupi susjedno imanje ako je na prodaju; *isto i* **šefiluk;** *isp.* šufa.
Šefīk, -íka, 5. Šefīče *tur.* »milostivi«, »samilosni«; *žen.* **Šefíka,** 3. -ki.
šefiluk *v.* šefija.
Šefket *v.* Ševket.
Šefkija *v.* Ševkija.
šefla *njem.* (schöpfen — crpsti, grabiti + Löffel — žlica, kašika) velika žlica za grabljenje jela, zaimača, kutlača, varjača; *isto i* **šeflefla.**
šeftelija *tur.* (šeftali) breskva; **šefteli-sokak,** -aka — ulica s drvoredom bresaka.
šega[1], 3. -gi (*njem.* Säge, *tal.* sega) pila, testera; **šegati,** -ām — piliti, testerisati.
šega[2] *tur.* (šaka) 1. običaj, navada; 2. himbenost, prevara; 3. šala, komedija, smiješna stvar; *isto i* **šegačina;** *glag.* **šegačiti se,** šegačīm se (tjerati šegu).
šegrt, *2. mn.* šegrtā *tur.* (šakirt, šagirt) učenik, đak, početnik (kod nas se upotrebljava za naučnika, učenika u privredi; u sjev. hrv. krajevima zvali su šegrta »dečko«); *prid.* **šegrtov, šegrtskī;** *žen.* **šegrtica;** *umanj.* **šegrče,** -eta; *zbir.* **šegrčad;** *hipok.* **šegro,** 5. šegro; **šegrtarija** — skup šegrtā; **šegrtluk,** *mn.* -ci — 1. stanje u kojem je šegrt, vrijeme učenja zanata, »nauk«; 2. šegrtska nepodopština; **šegrtovati,** -ujem — biti šegrt, učiti zanat.
šegun, -una (*isp.* šega) velika pila, testera.
šeh — 1. izraz za napad na kraljicu u šahovskoj igri; 2. isto što i derviš (*isp.* šejh).
Šehab, -aba, 5. Šehabe *tur.* »odvažni«, »smioni«.
šehadet *tur.* (šehadet, šahadet) 1. svjedodžba, svjedočanstvo, potvrda, dokaz; 2. smrt na bojnom polju u borbi protiv nevjernika zbog koje musliman odmah dolazi u raj (*isp.* šehit).
šeher *tur.* (šehir) grad, varoš; *prid. indekl.* **šeherli** — gradski; **šeher-ćehaja (-ćehaja)** — gradski načelnik, poglavar grada; **šeherljanin,** *mn.* -āni (*pored* **šeherlija)** — građanin; *žen.* **šeherljanka.**
Šeherezada *perz.* (kneginja, princeza) pripovjedačica priča u »1001 noći«; svojim zanimljivim pripovijedanjem otklanja smrtnu opasnost.
šehislam, -ama *v.* šejhul-islam.
šehīt, -íta *tur.* (šehit — mučenik) poginuli u boju, onaj koji je zaslužio šehadet 2 *(v.)*; **šehitluk,** *mn.* -ci — 1. skup šehítā; 2. spomenik šehítima, šehitsko groblje.
šehr *tur.* (šehr) mjesec (kalendarski).
šehrije, šehrijā *(mn. ž. roda) tur.* (šehrije) »crvići«, rezanci, tanki špageti, bigule.
šehvet, *2. mn.* šehvetā *tur.* (šehvet) strast.
šehzada *tur.* (šeh, šah + zade — dijete, porod) princeza, kneginja, careva kći (*isp.* Šeherezada).
šeih *v.* šejh.
šeik, 5. šeiče, *mn.* šeici *v.* šejh.
šeišana *v.* šešana.
šej, šeja, *lok.* šeju *tur.* (šej) roba, stvar.
šejh, šejha, 5. šejhu *ar.* (starac, častan čovjek) starješina plemena, sela; poglavar muslimanske vjerske zajednice, sekte, škole; — **šejh-ul-islam,** -ama — vrhovni muftija, vrhovni poglavar muslimanske vjerske zajednice u sultanskoj Turskoj.
šejk *v.* shake.
šejtan, *2. mn.* šejtānā (*akc. i* **šejtan,** -ana, 5. šejtane) *tur.* (šejtan) 1. đavao, sotona, vrag; 2. *prenes.* vragolan, obješenjak, dovitljivac, prefriganac; *prid.* **šejtanov** (*akc. i* **šejtanov**); **šejtanskī** (*akc. i* **šejtanskī**); **šejtanluk,** *mn.* -ci

— himba, pakost, zloba, podlost; vragolija, obješenjaštvo i sl.

šekȁjik, *mn.* -ci *tur.* (šekajyk) božur.

šȅkel *v.* sikal.

šekerlȁma *v.* šećerlema.

šȅkrēt, -ēta *lat.* (secretus — tajni, sakriven) *u vulgarnom jeziku:* zahod, nužnik; *prid.* **šȅkrētskī; šȅkrētfrau** — posluživeljica u javnom zahodu, prostački izraz za „finije“ klozetfrau *(v.)* (K. Špoljar).

šȅkspīrskī (*akc. i* **šȅkspīrskī**) — u duhu Shakespearea *(v.)*, na njegov način; često i: mrtvački, grobni (Krleža); **šekspirològija** — nauka o Shakespeareu i njegovoj dramatici; **šekspiròlog,** *mn.* -zi — tko se bavi šekspirologijom; *prid.* **šekspiròloškī.**

šekùcija, šekùtor *v.* egzekucija, egzekutor.

šȇl *njem.* (Schelle) »bundeva«, »karo« (kod nekih kartaša, osobito u Srijemu).

šȅlak *hol.* tvrda smola od indijske smokve (upotrebljava se za lakiranje pokućstva, politure, gramofonske ploče, za izolaciju).

šelḕjēn, -ēna *franc.* (chelleen; po imenu nalazišta *Chelles* nedaleko od Pariza) najstarija faza paleolitika u razvoju Zemlje; *isto i* abbevillien.

šȅlf *engl.* (shelf) podvodni greben, vodoravna izbočina klisura, podmorski sprud.

šȅlman *njem.* (Schelm) lupež, obješenjak; **šelmȁrija** — lupeština, obješenjaštvo.

šȇma *v.* shema.

šȇman, -mna, -mno *v.* šen.

šematìzam, -zma, *2. mn.* šematìzāmā *grč.* pregled, popis, imenik (*v.* shematizam).

šemìzet *franc.* (chemisette) 1. košuljica, prslučić; 2. ormarić za rublje.

šȇmluk *v.* šenluk.

šȇmpio *tal.* (*isp.* inšenpjan) luđak, glupan, budala (Nar.).

šȇmpre *tal.* (sempre) uvijek, svagda; upravo (Nar.).

šȇmrok *v.* shamrock.

Šȇmsa *v.* Šemsudin.

šemsíja *tur.* (šemsije, *isp. ar.* šems — sunce) suncobran; kišobran (*akc. i* **šȅmsija,** *2. mn.* šȅmsījā).

Šemsùdīn, -ína, 5. Šȅmsudīne *tur.* »sunce vjere, islama«; *žen.* **Šȇmsa.**

šȅmšeta, 2. šȅmšētā *(mn. sr. r.) tur.* (*iz ar.* šems — sunce) kopče (zlatne, žute) izrađene u obliku sunca; vrsta nakita.

šȇn, šȇna, šȇno *tur.* (šen) veseo, radostan, živahan, dobro raspoložen, nasmijan; *isto i* **šȇnli** *(indekl.)*.

šènāt, -āta *v.* senat.

šȅngajst *njem.* (schön — lijep + Geist — duh) ljubitelj književnosti i umjetnosti; belespri, estet, profinjeni duh, »umjetnički oduhovljeno biće« (Krleža), a isp. i: »Taj sušičavac, to je gorljivi ničeovac, 'lijepa duša i plava čarapa'u intelektualnom smislu« (Krleža, *Veliki meštar sviju hulja*); *izv.* **šengajstèraj,** -āja.

šȅnhajtsfeler *njem.* (Schönheit — ljepota + Fehler — pogreška) »nedostatak u ljepoti«, mana, pogreška koja nije osobito teška, ali »škodi ljepoti«; **šȅnhajtsflāster** (*isp.* flaster 1) sitan, okruglo izrezan komadić crnog flastera koji se lijepi na lice (obično na koji od obraza ili iznad usnica) da bi se postigla veća draž lica i imitirao prirodni madež.

šȅniti, -īm *njem.* (schön machen — činiti nešto lijepo) človiti, sjediti na stražnjim nogama i dizati prednje uvis kao na molitvu (obično o psima, a za čovjeka u prenesenom smislu: puzati pred višim, moliti sitnu milost i sl.).

šȅnkati, -ām *njem.* (schenken) darovati, pokloniti; *isto i* **šȅnkovati,** -ujēm.

šȇnli *v.* šen.

šȅnluk, *mn.* -ci, 2. šȅnlūkā *tur.* (šenlik) veselje, vesela priredba, zabava; **šȅnlučiti,** -īm — biti na šenluku, radovati se, veseliti se, zabavljati se.

šȅnši (*od engl.* gentry, džentri) — sloj seoskih eksploatatora u Kini (maloposjednici, zelenaši itd.).

šȅnt *lat.* (sanctus — svet[u prenesenom značenju]) vrag, đavo; **šȅntati,** -ām — proklinjati, kleti.

še'ol *hebr.* podzemno carstvo smrti u židovskoj mitologiji (tamo vlada tmina, prašina i crvi); **síći u Šeol** — umrijeti.

šȅping, *mn.* -zi, 2. šȅpīngā *engl.* (shaping) vrsta stroja za blanjanje kovina.

šeptèlija *v.* šeftelija.

šȇr[1], šȇra *v.* šeher.

šȇr[2], šȇra, šȇro *tur.* (šer) 1. zao, opak, pakostan i sl.; 2. (kao imenica) zlo, smutnja, zloća.

šȅrbet, *2. mn.* šȅrbētā *tur.* (šerbet) osvježujuće slatko piće; medovina, medica; *isto i* **šȅrbe,** -eta *(sr. roda);* **šerbedžija** — prodavač šerbeta; **šerbetȁšće,** -eta (šerbet + akče — novac) napojnica, nagrada, podmita, »tringeld«.

šȅrbl *njem.* (Scherbe — crijep, lonac) noćna posuda, »kahlica«, vrčina, kantorica, nokšir.

šerbn bringn glik *v.* Scherben...

šȅrcl *njem.* (Scherzel) korica, okrajak kruha, »krajka«.

šerḕfa, *2. mn.* šerȅfā *tur.* (šerefe) galerija na minaretu *(v.);* veranda *(v.); isto i* **šerȅfet.**

šereg, *mn.* -zi *mad.* (sereg) niz, red, mnoštvo, skupina, hrpa, vojska, četa.

šeret *tur.* (širret) 1. *prid. indekl.* lukav, prepreden; neiskren, podmukao; 2. *imen.* lukavac, prepredenjak, nestaško, vragolan; *prid.* **šeretskī;** *uveć.* **šerečina** (*akc. i* **šerečina**); **šeretluk,** *mn.* -ci — lukavstvo, prepredenost; neiskrenost, podmuklost; nestašluk, vragolija, vragolanstvo; **šeret-budala** — prepredeni glupan, previjanac; lukavac.

šerežanin, *mn.* -āni *v.* serežanin (*ali isp. i* šereg, tj. vojnik, koji služi u šeregu).

šeribrendi *v.* cherry-brandy.

šerīć, -íća, 5. šerīću *tur.* (šerik) drug, kolega, ortak.

šerif[1], *2. mn.* šerīfā *engl.* (sheriff) najviši (administrativni i sudski) činovnik grofovije, države, okruga ili mjesta u Engleskoj i USA; *prid.* **šerifov; šerifskī.**

šerif[2] *tur.* (šerif) 1. plemenit, uzvišen, odličan, ugledan, otmjen, častan, poštovan; 2. (šerīf, -ífa) izravni potomak Muhamedov; 3. nekada titula emira u Meki; *i kao vl. ime:* **Šerīf,** -ífa, 5. Šerīfe; *žen.* **Šerifa.**

šerijat, -ata *ar.* (*tur.* šeriat — zakon) skup muslimanskih vjerskih, krivičnih i građanskih zakona, osnovanih na Kur'anu, za razliku od adeta, osnovanog na običajnome pravu; *prid.* **šerijatskī.**

šerīk, -íka, 5. šerīče *v.* šerić.

šerit *v.* širit.

šerkroperi *(mn. m. roda) engl.* (sharecroppers) siromašni seljaci napoličari koji rade na američkim veleposjedima.

šerluk, *mn.* -ci, 2. šerlūkā *tur.* (*isp.* šer[2]) zlo, smutnja; zloba; pakost, opakost, vragolija.

šerman (po imenu konstruktora — Sherman) — vrsta velikog tenka (iz drugoga svjetskog rata).

šermeser *njem.* (Schermesser) britva (»Mi u stražnjoj nastambi morali smo šermeserima, sjekirama i pijucima navaliti...« [Iz jednog izvještaja o provali zatočenika iz jasenovačkog logora]).

šermluk *v.* šenluk (Nar.).

šerpa[1], *2. mn.* šerpā *i* šerpī *njem.* (Scherbe — crijep, lonac) niska posuda, »rajndlika«, kozica, padela, kastrola, rukačica; *isto i* **šerpenja,** *2. mn.* šerpēnjā; *umanj.* **šerpica, šerpenjica.**

Šerpa[2], *2. mn.* Šerpā (šer-pa — narod Istoka [šerparska se zemlja nalazi na istočnom dijelu himalajskog gorja]) — pripadnik mongoloidnog stanovništva u pokrajini Solo Khumbu na južnoj strani Mont Everesta; Šerpe su se istakli kao vodiči i nosači u osvajanju najviših himalajskih vrhova (*odatle i* **šerpa** — nosač).

šervincla *njem.* (Scherwenzel, *navodno iz češkog jezika*) prvotno donjak, »dečko« u kartama, a potom i neka kartaška igra (u starijih pisaca).

šerž *v.* serž.

šest, -a, -ō *i* **šestan,** -sna, -sno *tal.* (sesto) uredan, skladan, lijep, zgodan (M. Smoje); *isto i* **šešan,** -šna, -šno (D. Ivanišević).

šesti, šestī *(mn. ž. r.) tal.* (sesto) djetinjarija.

šešana, *2. mn.* šešānā *tur.* (šeš — šest, jer joj duša cijevi ima šest žljebova) vrsta puške, karabinka; *isto i* **šešara,** *2. mn.* šešārā.

šeš-beš *tur.* (»šest-pet«) igra s kockama, kockanje, triktrak.

šešula, *2. mn.* šešūlā *tal.* (sessola) lopatica za ispuljavanje vode iz čamca, ispolac, palj.

šetland *engl.* (Shetland) tkanina od melirane češljane pređe u sivozelenkastim nijansama.

šev *v.* šef[2].

ševak *v.* šefak; **ševaklija** — krijesnica.

ševāl, -ála *tur.* (ševval) deseti mjesec muslimanske Mjesečeve godine; **Ševala** — ime djevojčici rođenoj u mjesecu ševalu.

ševiot *engl.* (cheviot; po mjestu Cheviot hills, gdje se uzgajaju mnogo cijenjene ovce) tkanina od vune ševiotske ovce (zapravo bi trebalo biti *čeviot,* no kod nas se uvriježio izgovor kakav je naznačen).

Ševket *tur.* »jakost«, »hrabrost«.

Ševkija *tur.* »koji čezne za nečim«, »koji teži nečemu«.

ševkuna *tur.* (*iz ar.* ševke — snaga, sila) zdrav bio! nazdravlje! živio! (u nazdravljanju).

ševrō, -òa, *mn.* -òi, 2. ševroā *franc.* (chevre — koza) kozja koža za cipele.

ševrolet — vrsta automobila (po Švicarcu Louisu Chevroletteu koji je u Americi osnovao istoimenu automobilsku tvrtku.

ševtelija *v.* šeftelija.

šezlong *franc.* (chaise-longue) pojastučena počivaljka s osloncem za glavu.

ŠI — automobilska oznaka za *Šibenik.*

šibati, -ām *njem.* (schieben) turati, gurati, pomicati; *isto i* **šibovati,** -ujēm; *isp.* šibedah, šibetir.

šibedah *njem.* (schieben — micati, prenositi + Dach — krov) pomični krov (kod automobila), krov »na pomak«, »na posmik«.

šiben *v.* čimen.

šiber *njem.* (Schieber) 1. zakutni trgovac, kriomčar i špekulant robom i valutom; varalica, crnoburzijanac (izraz zapravo potječe od glagola schieben — prenositi iz jedne budžet-

ske stavke u drugu, virmanirati, i bio je prvotno berlinski naziv za posrednike koji su »izvodili virmane«, tj. posredovali u nepoštenim trgovačkim poslovima, a da nisu mogli biti kažnjeni, jer su poznavali »rupe« u zakonima; u prvom svjetskom ratu izraz se proširio na ljude koji su unatoč strogim naredbama o ratnoj privredi pronalazili mogućnosti za kriomčarenje živežnih namirnica, podizanje cijena i za verižnu trgovinu); 2. katkada i kraće umjesto rehnšiber *(v.)*.

šibetīr *njem.* (schieben — micati, prenositi + Tür — vrata) vrata »na pomak«, »na posmik« (*isp.* šubtir).

šìbovati *v.* šibati.

šìca, *2. mn.* šīcā *njem.* (Schütze) puška; **šìcār** — strijelac, gađač.

šìcngrābn *njem.* (Schütze — strijelac + Graben — jarak) *vojn.* streljački rov, jarak.

šićār, -āra *tur.* (šikār) 1. dobit, dobitak, korist; 2. plijen, lovina (s ovim [perzijskim] značenjem mogla bi biti u vezi i šatrovačka riječ za novac — *lova,* tj. ono što je ulovljeno); 3. blago, imutak; **šićardžija** — tko trči za šićarom, lakomac, tko u svemu traži zaradu; **šićāriti,** šićārīm — koristiti se, zaradivati, uspješno trgovati.

šìdet, *2. mn.* šìdētā *tur.* (šiddet) žestina, jakost; *prid. indekl.* **šidètli.**

šîf[1], šîfa, *lok.* šífu, *mn.* šífovi *franc.* (chiffe — krpa, komad) *v.* špalta.

šîf[2] (akc. kao kod prethodne riječi) *njem.* Schiff) lađa, brod (*isp.* šifkarta).

šîf[3] *prid. indekl. njem.* (schief) kos, naheren, grbav, neravan; **ìde mi šîf** — ide mi naopako, loše stojim (u poslovima), ništa mi ne uspijeva, sve mi se iskrivljuje.

šifàluk, *mn.* -ci *tur.* (šifalyk) ozdravljenje, iscjeljenje.

šìfkarta *njem.* (Schiff — lađa, brod + *isp.* karta) putna karta za vožnju na brodu (u našem se narodu redovito misli na voznu kartu za put preko oceana).

šifōn, -ōna *franc.* (chiffon) tanko bijelo platno.

šifònjēr, -ēra *franc.* (chiffonier) ormar za spremanje rublja i drugih sitnijih stvari (s ladicama).

šìfra, *2. mn.* šìfārā *franc.* (chiffre *od ar.* sifr, *isp.* cifra) 1. ugovoreni znakovi za tajno pismo; 2. početna slova vlastitih imena; monogram; **šifrírati,** šìfrīrām — napisati šifrom na ugovoreni način; *prid.* **šifrīrān;** *isto i* **šìfrovati,** -ujēm; *prid.* **šìfrovān.**

šìhta, *2. mn.* šîhtā *njem.* (Schicht) 1. skup materijala koji se prerađuje u metalurgijskom procesu; šihta se sastoji od rude, komada metala, koksa i ostalih primjesa, uzetih u određenoj proporciji, i trpa se u (visoku ili martenovsku) peć; 2. smjena, odmjena, sloj; skupina radnika koja se na radu izmjenjuje s drugom skupinom; radno vrijeme jedne skupine radnika.

šìhtenšrājber *njem.* novinar (odn. pisac uopće) koji piše za honorar po retku, te prema tome nastoji da napiše što više, bez obzira na smisao (Matoš).

šìjati, -ām *tal.* (sciare) voziti, veslati natrag.

šijatika *v.* išijas; *isp.* šatika.

šìje-šēte *tal.* (sei-sette — »šest-sedam«) *v.* mora, mura (igra na prste) (D. Ivanišević).

šijīt, -íta *ar.* pripadnik muslimanske vjerske sljedbe koja priznaje samo Kur'an i odbacuje usmenu predaju (*v.* suna); dijele se na *zaidite, imamite* i *izmailite;* **šijitìzam,** -zma — učenje šijítā; *isto i* **šijìzam,** -zma.

šijūn, -ūna *tal.* (scione) vihor, jak vjetar; **šijunāda** (*venet.* sionata) vijavica od vjetra, vrtložni vihor, morska pijavica, »nečisti duh što uznemiruje more« (D. Ivanišević).

šìk[1], šìka *franc.* (chic) 1. dobar ukus, smisao za dobar ukus, gizdanje; 2. *prid. indekl.* zgodan, ljepuškast, ukusan, dopadljiv, elegantan, pristao, pomodan, otmjen; **šìkati se,** -ām se — dolikovati, pristajati; *isto i* **šìkovati se,** -ujēm se.

šîk[2], šîka, *lok.* šíku *tur.* (yšyk — sjaj, svjetlost) suho zlato, varak *(v.)*; *isp.* klobodan; **šìkli** — od suha zlata; **šìklisati,** -šēm — prevući šikom, pozlatiti; *isto i* **šìkosati,** -šēm.

šikána *franc.* (chicane) 1. zloba, kinjenje, pakost; zlobno zadirkivanje; 2. progonjenje, pravljenje neprilika, spletkarenje protiv nekoga, ometanje nečijeg mirnog života; *isto i* **šikanácija; šikanírati,** -kànīrām — 1. zlobno zadirkivati; 2. stvarati kome teškoće iz pakosti, pakostiti nekome, progoniti, premještati (osobito iz političkih razloga); *prid.* **šikanōzan,** -zna, -zno (npr. *šikanōznō postùpanje*).

šìkati se *v.* šik[1].

šìkli, šìklisati *v.* šik[2].

šìkosati *v.* šik[2].

šìkovati se *v.* šik[1].

šikùtor *v.* egzekutor; *isp.* šekutor.

šilbok *v.* šiljbok (Nar.).

šild *v.* šilt; *isp.* šiljbirt.

Šildburžanin, *mn.* -āni *njem.* (Schildbürger) jedan od stanovnika grada Šilde (danas Gneisenau-Stadt u Istočnoj Njemačkoj), Šilđanin; Nijemci im pridaju iste karakteristike

kao Grci Abderićanima *(v.)* ili Francuzi Overnjanima (*v.* Auvergne).

šiler, *2. mn.* šilērā *njem.* (Schieler) vrsta vina od bijelog i crnog grožđa; opol; **šilerast** — boje poput šilera (rumene).

šiling, *mn.* -zi *engl.* (shilling) 1. engleski novac (jedna dvadesetina funte sterlinga); 2. austrijska novčana jedinica (Schilling); sadrži 100 groša.

šilok, -òka, *mn.* -òci, 2. -ōkā *tal.* (*mlet.* sciloco) *v.* široko; *uveć.* **šiločina.**

šilt, šìlta *njem.* (Schild) 1. štit, štitnik (na kapi); kod Matoša: okobran; 2. cimer, natpis, znak poduzeća; **šìltkapa** — kapa sa štitnikom, kačket.

šilte *v.* šiljte (Nar.).

šilj, šìlja, *mn.* šiljevi *njem.* (Schill) riba smuđ.

šiljak *šatr.* cigareta.

šiljbirt *njem.* ovlašteni gostioničar (Schildbirt — jer je smio istaknuti cimer, *njem.* Schild, *isp.* šilt).

šiljbōk, -òka, 5. šìljbōče, *mn.* šiljbòci *njem.* (Schildwache — straža) stražar, čuvar, pazitelj; **šiljbòčiti,** šìljbōčīm — čuvati stražu, stražariti, paziti; **šiljbokána,** *2. mn.* -ānā — stražara, stražarnica.

šiljer *v.* šiler.

šiljet *v.* šiljte.

šiljte, -eta *tur.* (šilte) malen vunen jastuk što se stavlja na dušek.

šìmati *v.* šimlati.

šimatòrija *v.* cintor; *isto i* **šimatòrje;** *isp.* šamatorje.

šimèra *v.* himera.

šìmfati, -ām *njem.* (schimpfen) psovati, ružiti, grditi; **šìmfar** — psovač, grdilac, kuditelj (A. Radić); **šimfàrija** — psovka, grdnja, pokuda (Matoš).

šìmi, šìmija, *mn.* šìmiji *engl.* (shimmy) vrsta američkog društvenog plesa (sličnog fokstrotu, na džez-muziku) poslije prvoga svjetskog rata; **šìmi-cìpele** — dugačke i uske, šiljaste cipele kakve su bile u modi oko god. 1920. (tada je uopće sve bilo »šimi«); ta se moda ponovila i u naše vrijeme (kada je za šimi-cipele nastao novi popularni izraz **šìmike**).

šìmija, *2. mn.* šìmījā *tal.* (scimmia) majmun.

šìmla *v.* šindra.

šìmlati, -ām *šatr.* (*njem.* Schimmel — konj) bježati; trčati; *isto i* **šìmlovati,** -ujēm.

šìmpanzo (*akc. i* **šimpànzo**) *v.* čimpanza.

šìmšeta *v.* šemšeta.

šìmšik, 5. -če, *mn.* -ci, 2. šìmšīkā *tur.* (šimšek) munja, grom.

šìmšir, *2. mn.* šìmšīrā *tur.* (šimšir, čimšir) vrsta zimzelene biljke; *naš izraz:* zelenika; *isp.* būs; *prid.* **šìmširov** *i indekl.* **šimšìrli; šìmširovina** — šimširovo drvo, vrlo tvrdo i korisno.

šimšìrlik *tur.* »dvorana oružja«, soba turskih prinčeva (u sultanskoj Turskoj).

šìmšula *v.* šindra.

Šìmūn *v.* Simeon.

šìna, *2. mn.* šīnā *njem.* (Schiene) 1. tračnica (*mn.* **šìne** — pruga, kolosijek); 2. dugačak komad profiliranog čelika koji služi kao nosač; 3. željezni obruč na kotaču; 4. *med.* vrsta gipsanog zavoja.

šìnbajnšìcer *njem.* (Schienbein — cjevanica + schützen — štititi) u nekim sportskim igrama (nogomet, ragbi) kožni štitnik za cjevanicu.

šindelbrātn *njem.* (Schindel — daščica, otesano drvce + Braten — pečenka) svinjetina pečena na ražnjiću (u novije vrijeme »šestinska pečenica«).

šìndra *njem.* (Schindel) otesana daščica za pokrivanje krova; služi umjesto crijepa; *isto i* **šìndrika,** 3. -ci, *2. mn.* šìndrīkā; **šindràlija** — kuća pokrivena šindrom.

šìne, 2. šīnā *v.* šina.

šinīk *v.* činik.

šink *mad.* (sink) lakat (stara mjera za dužinu).

šìnkerica *njem.* (Schinken — šunka) kobasica nadjevena samljevenim mesom od šunke; **šìnknbajn** (*njem.* Bein — kost) *u mesarskom jeziku* kost od šunke (na kojoj je ostalo još malo mesa te se tako prodaje); **šìnknflekle** *(mn. ž. r.)* (*njem.* Flecken — krpica) krpice, trganci sa sitno samljevenim mesom od šunke; **šìnknvuršt** (*njem.* Wurst — kobasica) isto što i šinkerica.

šinobus *njem.* (Schiene — tračnica + bus *od* autobus, omnibus) motorni vlak, »autobus na tračnicama« s pogonskim uređajem i vozačem u prvom vagonu (nema lokomotive).

šìnšik *v.* šimšik.

šìnter, *2. mn.* šìnterā *njem.* (Schinder) 1. živoder, strvoder; *isp.* macakan; 2. *prenes.* gulikoža, kaišar; *prid.* **šìnterov; šìnterskī; šintèrnica** — živodernica, strvodernica, kafilerija, »šinteraj«.

šintoìzam, -zma (*i samo:* šinto) — starojapanska vjera koju još i danas obdržavaju Japanci (pored budizma); među ostalim naučava kult predaka i obožavanje japanskog cara, mikada *(v.)*.

šìnja *v.* šina.

šìnjel, *2. mn.* šìnjēlā *rus.* (šinel') vojnička kabanica.

šinjōn, -óna *franc.* (chignon — zatiljak) 1.

punđa, čugra; 2. tuđe vlasi kojima žene dopunjuju svoju frizuru.
šìnjōr, šìnjōra, šìnjorīna *v.* sinjor itd. (Begović).
šȉor i sl. *v.* šjor i sl.
šȉp *engl.* (ship) lađa, brod (*isp.* šif).
šipàrīj, -ija *tal.* (sipario) zastor, zavjesa (na pozornici) (D. Ivanišević).
šȉper *franc.* (Chypre, tj. grčki otok Cipar) vrsta poznatog parfema.
šìpit *tal.* (insipido) 1. bezukusan, neslan, bljutav, »lud«; 2. *prenes. (kao imen.)* dosadan čovjek, bez duha, blesavac.
Šȉptār *v.* Šćipetar.
šíra *tur.* (šira — mošt) 1. slatko vino; 2. kom, sok od provrelih šljiva, od kojega se peče rakija; 3. loša, nakisela rakija.
šȉrajzl *njem.* (schüren — žariti, raspirivati + Eisen — željezo, gvožđe) žarač, vatralj, ožeg, žarilo, prljača, grn, grnjača, popećak; *isp.* širhakl.
šȉrcl *njem.* (Schürze) pregača, kecelja.
šȉrcnjeger *njem.* (Schürze — pregača + Jäger — lovac) ženskar, suknjaroš.
šȉrč *prid. indekl. tur.* ružan.
šíret *v.* šeret.
šȉrhakl, šȉrhakn *njem.* (schüren — žariti, raspirivati + Hake — kuka) isto što i širajzl *(v.)*.
šìrit, *2. mn.* šìrītā — *tur.* (šerit, širit) trak koji se prišiva na odijelo; rojta, obrub, vrpca, traka, gajtan.
šȉrk *tur.* (širk) mnogoboštvo, politeizam.
šȉrm *njem.* (Schirm) kišobran, suncobran, obod (na šeširu); štitnik (na lampi).
Šȉro *tal.* (Sciro) grčki otok Skir *(v.)* u Egejskom moru (*isp. Koraljka od Šira* kod Gundulića).
širòko *tal.* (scirocco, *od ar.* šark — istok) vruć vjetar u Sjev. Africi i Južnoj Evropi koji pogubno djeluje na biljke i životinje; jugo, jug, jugoistočnjak, šilok.
šȉš, šȉša *tur.* (šiš) 1. gvozdeni ražanj; 2. koplje (maleno i vrlo šiljasto za bodenje, npr. u lovu); 3. velika igla za pletenje; 4. pržulja, pržionik, naprava za prženje kave (limen bubnjić na željeznoj šipci).
šíša[1] *i (akc.)* **šȉša** *v.* šiše.
šȉša[2], *2. mn.* šȉšā *tur.* potkrovlje, tavan; strop.
šìšāk, -āka *mađ.* (sisak) 1. kaciga, šljem; 2. *prenes.* šija.
šišàna *v.* šešana.
šišàrta *njem.* (Schiesscharte) »strijelnica, puškarnica, otvor kroz koji se puca iz utvrđenog postava« (Krleža).
šìšćevāp *tur.* (šiš + ćevap) na šišu nanizani komadići mesa i glavice luka.

šìše, -etą *tur.* (šiše) 1. boca, staklenka, butelja; *isto i* **šiša;** 2. tavanica, strop, tavan; *isto i* **šiša**, *2. mn.* šíšā.
šišìjati, -âm — govoriti talijanski (veneto) »ši — ši«, tj. da, da, »dadakati«, ropski potvrđivati, biti poslušan (D. Ivanišević).
šišman, *2. mn.* šȉšmānā *tur.* (šišman) debeljko, trbušast čovjek; *hipok.* **šȉško; šišmànluk** — debljina, korpulentnost.
Šȉštat *njem.* (Schiesstadt) Streljana, Strelište, stari naziv za jedan dio Osijeka (J. Benešić, Jagoda Truhelka).
Šȉva (Shiva) — u hinduskoj mitologiji glavno božanstvo, stvoritelj i razaratelj svijeta (s Brahmom i Višnuom sačinjava trojstvo).
šivèlija *tur.* (šive — kićenost, elegancija) predmet nakićen ukrasnim privjescima.
šíveta, šívētā *(mn. sr. roda) tur.* (šive — kićenost) kosa upletena na turski način, perčini s ukrasima, privjescima.
šíza —*u popularnom jeziku isto što i* šizofrenija *(v.)*; **šíziti**, šízīm — u najnovije vrijeme načinjen glagol (najprije u frajerskom govoru, ali ulazi i u književnost) prema riječi šizofrenija (shizofrenija); *znači:* biti šizofreničan, ludovati; **šizika** — isto što i šizofrenik.
šȉzma, *2. mn.* šȉzāmā *grč.* (schízō — cijepam) raskol, rascjep (osobito crkveni); krivovjerje; **šizmàtik**, 5. -če, *mn.* -ci — raskolnik, otpadnik; heretik; *prid.* **šizmàtičkī.**
šizofrènija i sl. *v.* shizofrenija i sl.
šjȍr, šjȍra (*od tal.* signore) — gospodin, gospodar; **šjȍra** — gospođa, gospodarica.
škadrȍn, -óna *v.* eskadron (Šenoa).
škȁf, škȁfa *lat.* (scaphium) 1. neduboka drvena posuda, obično za vodu (sa dva uha za nošenje); naši nazivi: uhača, čabrica, čabrić, šćavnjak (prema šćava — napoj); 2. pokrov na lađi.
škafètīna *tal.* (*isp.* scaffale) polica, raf.
škȁja *tal.* (scaglia) ljuska, iver, pločasto sitno kamenje (Tresić Pavičić).
škàla *v.* scala.
škȁlja *v.* škaja.
škȁma (*isp.* skamija) nizak okrugao stolić.
škȁmp *v.* skamp.
škàncija, *2. mn.* škàncījā *tal.* (scansia) polica, raf, stelaža (D. Ivanišević).
škàndāl *v.* skandal.
škanìcl *v.* škarnicl.
škànjet, *2. mn.* škànjetā *tal.* (scagnetto) podnožnik, stoličica, klupčica, »šamlica« (Begović).
škapíni, -īnā *(mn.) tal.* (scapino) kratke čarape (Vojnović).

škapulār, -āra *tal.* (scapola — pleća, lopatica) dvije platnene svetačke sličice spojene uzicom; nose ih pobožni katolici kao amajliju (navlači se preko glave te je jedna slika na grudima, a druga na plećima).

škār, škāra *v.* škver.

škāram, škārma, *2. mn.* škārāmā *tal.* (scalmo) palac, vilica na čamcu o koju se pričvršćuje veslo.

škarāmbeč *v.* skarambeč.

škāre, škārā *(mn. ž. r.) njem.* (skari, Schere) 1. poznata dvokraka naprava za rezanje, sječenje i sl., nožice, makaze; 2. u nogometu udarac nogom po lopti, pri čemu se igrač baca na tlo, a loptu upućuje preko sebe; 3. u istoj igri nepravilna navala dvojice na jednog igrača, tzv. sendvič; 4. u kartanju *v.* gabula; 5. **zračnē škāre** — dvije jake zračne struje koje pušu u suprotnim smjerovima.

škarnicl, *2. mn.* škarnīclā (*isp. tal.* scartoccio *i njem.* Stanitzel) — u zagrebačkom žargonu — papirna vrećica (danas i najlonska); *isp.* štanicla.

škārpa *tal.* (a scarpa — koso) kosa podgradnja klizavog terena, betonirani jarak i sl.

škārpīna *v.* škrpin.

škārt *tal.* (scarto — izdvajanje, otpadak) manje vrijedna ili neupotrebljiva roba, odbačene stvari; *prenes.* čovjek koji nije ni za što, osobito za vojsku trajno nesposoban regrut; **škartírati,** škàrtīrām — izdvojiti, odbaciti što je neprikladno, pokvareno i neupotrebljivo (u nekoj robi i dr.); isključiti; ukloniti; proglasiti nesposobnim (regruta).

škārteka *lat.* (chartae theca — ovitak spisa) *v.* šalabakter.

škārtoc, *2. mn.* škārtōcā *tal.* (scartoccio) *v.* škarnicl (D. Ivanišević).

škātulja, *2. mn.* škātūljā *tal.* (scatola) kutija; **cr̄nā škātulja** — prikriveni uređaj na velikim putničkim avionima koji tokom leta automatski registrira razgovore u pilotskoj kabini kao i ispravnost rada motora (važno istražno i dokazno sredstvo u slučajevima nesreća); **škātuljica** — kutijica.

škembe, -eta *tur.* (iškembe) — burag, želudac; fileci, tripe, lapaci (jelo); *prenes.* trbuh, trbušina; *umanj.* **škèmbići,** škèmbīćā *(mn. m. roda; akc. i* **škembíći);** **škèmbav** — trbušast (*šatr.* škembava treba — trudna žena); **škèmbo,** 5. škèmbo — trbonja; *isto i* **škèmbonja.**

škeri, škērā *(mn. m. roda) šved.* (shere) maleni pećinasti otoci, nadvodne i podvodne pećine uz razvedene obale fjordovskog tipa (Skandinavija, Finska, Škotska, Španija).

škīc, škīca (*isp. njem.* Skis) — karta u taroku *(v.)*; kec.

škìca *v.* skica.

škíja *v.* eškija.

škīna *tal.* (schiena) leđa, hrbat.

škìnkati, -ām *tal.* (schincare) iščašiti, slomiti, prelomiti, skrhati (D. Ivanišević).

Škìpetār *v.* Šćipetar.

šklafeta — u zagrebačkom govoru naziv za stari, otrcani šešir.

škòda[1] *njem.* (Schade) šteta, kvar, uštrb; **škòdan,** -dna, -dno — štetan, koji je na štetu; *isto i* **škòdljiv; škòditi,** -īm — štetiti, nanositi štetu.

škòda[2] — tip čehoslovačkog automobila.

škòla *lat.* (schola) 1. učilište, učevni zavod, učionica; 2. razred, klasa (u školi, *isp.* đak sedme škole); 3. pouka, iskustvo; 4. nauka, sustav poučavanja; 5. dječja igra (izbacivanje odn. istjerivanje nekog sitnog predmeta, skačući na jednoj nozi, iz »razredā« nacrtanih na tlu); 6. rasadnik (biljaka), priučavanje njihovo na zemljišne uvjete i priprema za presađivanje (riječ je toliko odomaćena da se i ne smatra tuđicom).

škōlj, škōlja (*akc. i* **škòlj,** škòlja, *lok.* škòlju) *tal.* (scoglio) otok; greben, hrid, litica (u moru); *umanj.* **škòljić.**

škòmbar, -bra *v.* skombar.

škontrácija *v.* skontracija.

škōp *v.* šop.

škōpac, -pca, *2. mn.* škōpācā *rus.* (skopec) pripadnik tajne vjerske sekte u carskoj Rusiji (davali su se škopiti kako bi umrtvili seksualne nagone, a ženama su odstranjivali dojke; takve su operacije nazivali »ognjeno krštenje«; zvali su se između sebe »bijeli golubi«).

škoròvača *v.* skorovača.

škorpiōn, -ōna, 5. škȍrpiōne *grč.* (skorpios) 1. štipavac, kliještavac, jakrep, špurak, otrovna životinja iz razr. paūkā sa šiljastim stražnjim dijelom tijela kojemu se na kraju nalazi žalac; živi u toplim krajevima; »Mnogo se prepričava bajka da se štipavac sam ubija kad je opkoljen neprijateljima ili krugom vatre. On, međutim, samo svojim zatkom žestoko mlatara na sve strane, pa se katkada pričini kao da i sebe hoće da ubode« (Brehm, *Kako žive životinje*); 2. *astr.* zviježđe na južnom nebu (Škorpion); *isto i* **škòrpija,** *2. mn.* škòrpījā (*prenes.* zla žena, krvopija).

škòta, *2. mn.* škōtā (scotta) uže za upravljanje jedrom, zatega.

Škotska — zemlja na Britanskom otoku; glavni grad Edinburgh; **Škòt,** Škòta — stanovnik Škotske; *žen.* **Skòtkinja;** *prid.* **škòtski** (*isto i*

Škoćanin, *mn.* -ani, 2. Škoćānā; *žen.* **Škoćanka** *pored* **Škotlanđanin,** *mn.* -ani, **Škotlanđanka**).

škovaca *tal.* smeće; **škovàcera** (*venet.* scovazzera) — smetlarica, pometačica (D. Ivanišević).

škrabati. škrabām *njem.* (schreiben) pisati, piskarati; črčkati, šarati, drljati.

škrāpa, *2. mn.* škrāpā (*njem.* Schratte, *tal.* crepaccio) pukotina, osobito u ledenjaku, žlijeb u kršu; rov, spilja.

škriban, -āna, 5. škrìbāne *tal.* (scrivere — pisati) 1. pisar, piskaralo; 2. upravni činovnik (Dončević); *isto i* **škrivān,** -āna.

škrima *tal.* (scrima) mačevanje; **škrìmati se,** -ām se — mačevati se.

škrinja *v.* skrinja.

škrlet *v.* šarlah (*isp.* skerlet).

škrofule *i* **skrofule** *(v.)*; **škrofulóza** *i* **skrofulóza** *(v.)*.

škrpin, -ína *tal.* (scorfano, *lat.* scorpaena) riba bodeč, bodeljka.

škruta (možda u vezi sa kripta, *v.*) mrtvačka škrinja, lijes (Glina).

škuda *lat.* (scutum — štit, grb; *tal.* scudo) nekadašnji dubrovački i mletački srebrni novac, talir; *isp.* eskudo.

škufijica *tal.* (scuffietta) ženska kapica (Vojnović).

škuna *hol.* malena dvojarbolna ili trojarbolna jedrenjača; *isto i* **škuner** (*engl.* schooner).

škur[1], škūra *tal.* (scuro) kapak na prozoru.

škur[2], škūra, škūro, *odr.* škūrī *tal.* (scuro) taman, mračan; **škurìbānda** — tama, tmica, mrak.

škurica *tal.* (scurezza) tama, tamno mjesto.

škurija, *2. mn.* škūrījā *tal.* (scure) 1. sjekira; 2. bič, kandžija (A. Stipčević).

škuta *v.* skuta (S. Novak).

škutor *lat.* ovrhoviteli, egzekutor.

škvadra *šatr.* (*isp.* skvadra) društvo.

škval, škvāla *engl.* (squal) iznenadni jaki udar vihora na moru; zapuh vjetra, bura.

škver, škvera *engl.* (square) brodogradilište; *isp.* skver.

šlabekati, -ām *njem.* (schlabbern) 1. brbljati; »žlabrati«; 2. natucati njemački; *isto i* **šlabekovati,** šlabekujem.

šlafcimer *njem.* (schlafen — spavati + Zimmer — soba) spavaća soba, spavaonica.

šlafgust *šatr.* (*njem.* schlafen — spavati + *isp.* gust) plaćeno spavanje s bludnicom.

šlafhemd, *2. mn.* šlafhemdā (schlafen — spavati + Hemd — košulja) spavaća košulja, spavaćica; *isp.* nahthemd.

šlafkapa, *2. mn.* šlafkapā *njem.* (schlafen — spavati + kapa) kapa za spavanje, noćna kapica.

šlafkupe, -pea *v.* šlafvagn.

šlafmitl *njem.* (schlafen — spavati + Mittel — sredstvo) sredstvo za uspavljivanje, hipnotik (*isp.* šlaftrunk).

šlafrok, *mn.* -ci, 2. šlafrokā (schlafen — spavati + Rock — kaput) kućna haljina, kućni kaput; *umanj.* **šlafrekl** (Krleža).

šlaftrunk *njem.* (schlafen — spavati + trinken — piti) napitak za uspavljivanje (*isp.* šlafmitl).

šlafvagn *njem.* (schlafen — spavati + Wagen — kola) željeznička kola za spavanje, spavaća kola, vagon-li (*dijeli se na* šlafkupee).

šlag, šlaga, *lok.* šlagu, *mn.* šlagovi *njem.* (Schlag) 1. kap, udar kapi, apopleksija, guta, gučula, damla; 2. kov, soj, vrsta (čovjek staroga šlaga); 3. tučeno vrhnje (**šlagobrst**); 4. udarac uopće; **iz šlaga** — jednim hicem, na licu mjesta, »od šuba, otprve« (ubiti) (Krleža).

šlaganfal *njem.* udar kapi, kap (Krleža).

šlager *njem.* (Schlager) 1. kazališni ili filmski komad koji je »upalio«; 2. laka pjesma s pripjevom u ritmu modernih plesova; 3. jaka, snažno naglašena riječ, govor; 4. jeftina roba, osobito ona što je upravo u modi; 5. *uopće:* nešto privlačivo, zanimljivo, dopadljivo; *isp.* hit.

šlagfertig *njem.* (Schlag — udarac + fertig — gotov) koji odmah nalazi zgodan, parirajući odgovor; duhovit, doskočljiv, oštrouman, lako snalažljiv u diskusiji, dovitljiv, domišljat, dosjetljiv.

šlagiran (*isp.* šlag) — udaren od kapi, uzet.

šlagverk *njem.* (schlagen — udarati + Werk djelo, rad) 1. bilo, mehanizam za izbijanje u satu; 2. *muz.* zajednički naziv za udaraljke; *od toga i:* **šlagverkist(a)** — član orkestra koji rukuje udaraljkama.

šlagvort *njem.* (Schlag — udarac + Wort — riječ) 1. krilata riječ, krilatica; zgodan odgovor, geslo, parola; 2. *v.* štihvort; **doći na šlagvort** *kazal.* doći u pravi čas ili upravo kad se o dotičnoj osobi govori (»Mi o vuku, a vuk na vrata«).

šlahecki *polj.* prid. prema šlahta *(v.)* (*isp.* »šlahecka Poljska«; O. Keršovani).

šlahta *v.* šljahta.

šlahter, *2. mn.* šlahterā *njem.* (schlachten — klati) *v.* šahter.

šlajbok, *mn.* -ci, 2. šlajbokā *njem.* (Schreibbuch) *prvotno* bilježnica, notes; *kasnije* lisnica, novčarka, novčanik, tobolac (*isp.* šrajtoflin).

šlajdrati, -ām *njem.* (schleudern) klizati, zanositi, bacati amo-tamo, grepsti (kotačima po cesti), posrtati (u vožnji), kočiti.

šlajer, *2. mn.* šlajērā *njem.* (Schleier) veo, koprena, prijevjes.

šlajfati, -ām *njem.* (schleifen) 1. klizati; 2. oštriti; *isto i* **šlajfovati,** -ujēm; **šlajfer,** *2. mn.* šlajfērā — brusač, oštrač.

šlajfna, *2. mn.* šlajfnā *i* šlajfnī *njem.* (Schleife) 1. vrpca, traka; 2. *tipogr.* špalta, šif; 3. u filmskom jeziku naziv za filmsku vrpcu na koju je snimljena stanovita sekvenca *(v.)*; šlajfna spojena uokrug (*v.* forband i nahband) projicira se prema potrebi više puta, osobito pri magnetofonskom snimanju zvukova (govora, šumova i sl.) dok se uhvati pravi čas za nahsinhronizaciju *(v.)* željenog zvuka.

šlajm, šlajma *njem.* (Schleim) sluz, hrakotina, ispljuvak; *isp.* balgan.

šlaka *v.* šljaka.

šlamastika, 3. -ci *hebr. (jidiš)* zbrka, prčkarija, neugodnost, »kaša«.

šlampav *njem.* (schlampig) aljkav, neuredan, nemaran; ljotav; *isto i* **šlampast; šlampavac,** -āvca, 5. -āvče, *2. mn.* šlampavācā — aljkavac, neurednjak, nemarnjak; *žen.* **šlampavica; šlamperaj,** -āja — aljkavost, neurednost, nemarnost, »šlampavōst«.

šlank *prid. indekl. njem.* (schlank) vitak, tanak.

šlapa, *2. mn.* šlapā *njem.* (Schlappe) 1. mekana, plitka, »kućna« obuća, papuča, patika; 2. *prenes.* prostak, neodgojen čovjek (prvotno u frazi »prost kao šlapa«, a poslije i sama imenica).

šlapruk, *mn.* -ci, 2. šlaprūkā *njem.* (schlachten — klati + Brücke — most) klaonica.

šlar *v.* šlajer (Nar.).

Šlarafija *njem.* (Schlaraffe — lijenčina, besposličar) umišljena zemlja dembelija gdje nitko ništa ne radi, a svi žive u izobilju; »gdje pečene race i pilići lete u usta čovjeku, po livadama pasu prasci i odojci na ražnju, a srebrne ure i lanci vise po drveću« (Krleža, *Bitka kod Bistrice Lesne*); *isp.* Eldorado, Kokanja; **šlaraf** — član Šlarafije; katkada i naziv za klub besposličara i bonvivana (Josip Kulundžić).

Šlask (*čit.* Šljonsk) poljski oblik za Šlesku *(v.)* (*isp.* Szląsk).

šlatati, -ām *šatr.* pipati, opipavati, agresivno milovati.

šlauh, šlauha *njem.* (Schlauch — mijeh, mješina; cijev) 1. gumena cijev za polijevanje bašt., za vađenje vina iz bureta i dr.; 2. gumeni umetak za naduhavanje kožne lopte (*naš izraz:* dušica).

šlegl *njem.* (Schlegel) but, butina.

šlendrijan *njem.* (Schlendrian) 1. neurednjak, nemarnjak, gegavac, »šlampavac«; 2. nered, aljkavo poslovanje, labavost, javašluk (Krleža).

šlep, šlepa *njem.* (Schlepp) 1. skut, dugačka povlaka na ženskim haljinama; 2. tovarni brod bez motora, tegljen od drugoga broda; teglenica; **šlepara,** *2. mn.* šlepārā — brod koji vuče šlepove, remorker, tegljač; *isto i* **šleper,** *2. mn.* šleperā; **šlepati,** -ām — 1. tegliti (prvotno kao šlep 2, a kasnije i općenito, npr. kamion šlepā pokvareni auto); 2. *šatr.* »hodati« s nekim, ljubovati; *isto i* **šlepovati,** -ujēm.

Šleska — područje u porječju gornje i srednje Odre (glasoviti ugljenokopi i rudnici soli Bochnia i Wieliczka); danas čitava u posjedu Poljske, no u prošlosti su se za nju otimale Pruska i Austrija, a između dva rata je bila vječiti predmet smutnji između Poljske i Čehoslovačke (između kojih je bila podijeljena).

šlezer *njem.* šleski ugljen (izvanrednih kvaliteta).

Šlezija — drugo ime za Šlesku; **Šlezanin,** *mn.* Šlezani; *žen.* **Šleskinja.**

šlic, šlica *njem.* (Schlitz) razrez, prorez, rastriž (na ženskim haljinama, na muškim hlačama, na kaputima; *isp.* parmak.

šličue, šlīčua *(mn. ž. r.) njem.* (Schlitten — saone + Schuh — cipela) klizaljke (malene željezne saone što se pričvrste na potplate cipela te služe za klizački sport); u starijih pisaca »ledenjaci«.

šlif, šlifa *njem.* (Schliff) glatkost, uglađenost, finoća, takt u ponašanju, »izbrušenost«.

šlifati, -ām *njem.* (*isp.* šlif, šlajfati) 1. oštriti, brusiti; glačati, tesati; 2. učiti nekoga pristojnom ponašanju, »uglađivati«.

šlifer, *2. mn.* šlīferā *njem.* (schlüpfen — sakriti se, skloniti se, zavući se; puznuti, provući se) platnena navlaka za krevetske pokrivače, osobito jorgane, poplune.

šlifovati, -ujēm *v.* šlifati.

šlika-paka — u dječjem govoru izričaj poruge i prkosa (pri čemu prkonjica tare kažiprste jedan o drugi).

šlinga, *2. mn.* šlingā *njem.* (Schlinge) petlja, omča.

šlingati, -ām *njem.* (schlingen) vesti; *isto i* **šlingovati,** -ujēm; **šlingeraj,** -āja — vezivo, vez, čipka.

šliperi, šlīpērā *(mn. m. roda) engl.* (sleeper) željeznički pragovi, drvene ili željezne preča-

ge kao podloga za željezničke tračnice; šveleri; **šliperaš,** -āša — radnik koji izrađuje šlipere.

šlīsati, -ām *njem.* (Schlüssel — ključ) zaključavati, zabravljivati, »hvatati« (brava).

šlīser *njem.* (Schliesser, *isp.* šlisati) vratar uopće, a kod nas većinom samo ključar, zatvorski stražar, uzničar, apsandžija.

šlof(i)njāk *šatr.* (*njem.* schlafen — spavati) krevet, postelja, ležaj, konačište, prenoćište.

šlòfkapa *v.* šlafkapa.

šlȍg *v.* šlag.

šlȍgati, -ām *njem.* (aufschlagen) vráčati u karte, gatati iz karata, »bacati karte«; **šlȍgerica** — žena koja »šloga«, vračara, gatara, kartara (kod Dončevića: **šlȍgarica**).

šlȍprog *v.* šlapruk.

šlȍs *njem.* (Schloss) tvrđava, grad, zamak (Josip Kozarac).

šlȍser, *2. mn.* šlȍsērā *njem.* (Schlosser) bravar.

šlūk *njem.* (Schluck) gutljaj, srk.

šlȕs, šlȕsa, *lok.* šlȕsu *njem.* (Schluss) 1. kraj, konac, svršetak, zaključak; 2. struk, pas (sredina ljudskog tijela); **šluskrenchen** (Schluss + Kränzchen — vjenčić; posijelo) završna priredba na završetku tečaja za učenje plesa, »zaključni plesni vjenčić«.

šljahta *polj.* (szlachta, *od njem.* Geschlecht — rod, koljeno, pleme) poljsko malo plemstvo; **šljȁhtić** — plemić u nekadašnjoj Poljskoj.

šljȁka *njem.* (Schlacke) 1. talog, zgura, troska, kovačina, otpaci, nusprodukt kod metalurgijskog procesa taljenja; ohlađujući se, šljaka stvara tvrde slitine mineralnih spojeva koji se uvelike primjenjuju u industriji cementa, u poljoprivredi (kao gnojivo), u cestogradnji itd.; 2. *šatr.* rad, posao (**šljakati,** -ām — raditi, biti zaposlen).

šljȁm, šljȁma, *lok.* šljȁmu *njem.* (Schlam) mulj, blato, glib; *u prenesenom smislu:* ološ, bagaža, svjetina, ljudi sa dna života.

šljem *njem.* (Helm) kaciga; **plavi šljemovi** — čete Ujedinjenih naroda (koje se u slučajevima potrebe i opasnosti od međunarodnih sukoba određuju između vojnih snaga pojedinih država članica UN i šalju na ugrožene teritorije); **šljemofōn,** -ōna (*isp.* fonija) slušalica i mikrofon radio-prijamnika ili odašiljača ugrađena u šljem.

Šljonsk *v.* Szląsk, Šleska.

šljȕpka, 3. -pci, *2. mn.* šljȕpka *i* šljȕpkī *engl.* (sloop, *isp.* šalupa) čamac ratnih brodova, za šest veslača.

šmȁjhlati, -ām *njem.* (schmeicheln) ulagivati se, laskati; *isto i* **šmȁjhlovati,** -ujēm.

šmȁjser, *2. mn.* šmȁjsērā *njem.* (schmeissen — baciti) vrsta kratke puške u njemačkoj vojsci u drugom svjetskom ratu.

šmȁrn *njem.* (Schmarren) 1. jelo od jaja, brašna, mlijeka i šećera; drobljenac, mrvice; 2. *prenes.* nevrijedna stvar, sitnica, trica, tričarija, ništa, »brus«.

šmaròcer *njem.* (Schmarotzer) tko živi na tuđi račun, muktaš, parazit, gotovan, čankoliz.

šmèkati, -ām *njem.* (schmecken) prijati, imati okus, ići u tek; *isto i* **šmèkovati,** -ujēm (**nè šmekati, nè šmekovati** — ne podnositi, ne trpjeti, nerado gledati [nekoga] u svojoj blizini).

šmendèfēr[1], -ēra *franc.* (chemin de fer) željeznica, vlak (kod starijih ljudi u Bosni, jer su tamo neke željeznice gradili Francuzi); *isto i* **šmendùfēr,** -ēra.

šmen de fer[2] *franc.* (chemin de fer) kartaška igra bakara *(v.)* u kojoj svaki igrač naizmjenice »drži banku« (Krleža, *U agoniji*).

šmȅr, šmȅra, *lok.* šmȅru *njem.* (Schmer) salo; **šmȅrkīfla** (Schmerkipfel) kolač sa salom, salenjak.

šmȉnka, 3. -ki *njem.* (Schminke) boja, ličilo za lice; **šmȉnkati,** -ām — udešavati lice šminkom; **šmȉnkati se** *šatr.* javno se pokazivati, »izigravati«, hohštaplirati *(v.);* **šmȉnker,** *2. mn.* šmȉnkērā — 1. poseban kazališni ili filmski namještenik koji se bavi šminkanjem glumaca; 2. *šatr.* dobro odjeven čovjek; *prenes.* hohštapler, čovjek koji se nastoji prikazati nečim drugim nego što jest.

šmȋr, šmīra, *lok.* šmíru *njem.* (Schmiere) mast, mazivo, kolomaz; *isp.* šmirati.

šmíra *njem.* (Schmiere, *isp.* šmir) 1. putujuće (loše) kazalište; 2. nešto loše izvedeno.

šmírati, šmīrām (*isp.* šmir) 1. mazati, podmazivati; 2. bacati »pune« karte u kartanju; 3. *prenes.* mititi, podmićivati; 4. (*isp.* šmira) loše glumiti, osobito ugađajući najnižim instinktima gledalaca.

šmìrgl *njem.* (Schmirgel) smirak, prosti korund *(v.);* smrvljen u prašinu i pomiješan sa kvarcem i željezom služi za čišćenje i glačanje kovina (i drveta u stolarstvu); **šmìrglati,** -ām — čistiti, glačati, svjetlati šmirglom; *isto i* **šmìrglovati,** -ujēm; **šmìrgl-papīr,** -īra — smirkov papir.

šmirvuršt *njem.* (*isp.* šmir + Wurst — kobasica) kobasica od samljevenih jetara (maže se na kruh); *isto i* lebervuršt *(v.).*

šmízla *franc.* (chemisette) vezena košulja (Akad. riječn. koji dodaje: »U Osijeku su porugljivo

nazivali *šmizla* i žensko čeljade koje nosi šmizlu, tj. koje je pomodarka i koketna«).

šmok *njem.* (Schmock) 1. nametljiv novinar, piskaralo (Krleža); 2. *prenes.* glupan, nespretnjaković (od toga i **šmokljan**).

šmonces *hebr.* *(jidiš)* blebetanje, brbljanje, trabunjanje, glupost, prazan, glup govor, brbljarija, ćakule.

šmucig *njem.* (schmutzig) 1. prljav, nečist, gadan; 2. *prenes.* duševno prljav, škrt, sebičan.

šmüctitl *njem.* (Schmutztitel) kraći naslov knjige na listu pred glavnim naslovom.

šmucveš *njem.* (Schmutzwäsche) prljavo rublje.

šmugler, *2. mn.* šmuglera *njem.* (Schmuggler) 1. kriomčar; 2. *prenes.* varalica; 3. tvrdica, škrtac; 4. pohlepnik, proždrljivac; **šmüglati,** -ām — kriomčariti, osobito preko granice, bez carine; varati uopće; *isto i* **šmüglovati,** -ujēm.

šmük, šmuka *njem.* (Schmuck) nakit, ukras, ures.

šnajcer, *2. mn.* šnajcera *njem.* (Schneuzer) naprava za gašenje svijeća, za obrezivanje fitilja, mumakaze, usekač.

šnajder, *2. mn.* šnajdera *njem.* (Schneider) krojač; *prid.* **šnajderov; šnajderskī;** *žen.* **šnajderica** — krojačica, švelja; **šnajderāj,** -aja — krojačija, krojaštvo, krojački obrt; krojačnica.

šnala *njem.* (Schnalle) spona, sponka, kopča, pređica, gvozdac.

šnaps *njem.* (Schnaps) rakija.

šnapsl (»igra uz rakiju«, *isp.* šnaps) — kartaška igra za dvije, tri i četiri osobe sa 20 karata, »šezdeset i šest«; **šnapslati,** -ām — igrati šnapsla; *isto i* **šnapslovati,** -ujēm; **šnapsler** — igrač šnapsla; **šnapslkenig** (*njem.* König — kralj) — pobjednik u igri šnapsla.

šnaucer, *2. mn.* šnaucera *njem.* (Schnauze — gubica) vrsta pasa (dugodlaki pinč), »gubičar«.

šne, šnea *njem.* (Schnee) snijeg (umućeni i izlupani bjelanjci za kolače).

šnelcug *njem.* (Schnellzug) brzi vlak.

šnelfotografija *njem.* (schnell — brz + fotografija) fotografija izrađena odmah nakon snimanja.

šnelpolka *njem.* (schnell — brz + *isp.* polka) »brzopolka« (kod starijih pisaca).

šnelsīder *njem.* (Schnellsieder) kuhalo na špirit, rešo, špiritijera; *isto i* **šnelzīder; šnelsīderkürs** — kurs, tečaj na brzu ruku (prezirno).

šnenokle, šnenokla *(mn. ž. r.) njem.* (Schnee — snijeg + Nocke — valjušak) valjušci od tučenih bjelanjaka preliveni slatkim sokom.

šnepfndrek *v.* Schnepfendreck (Krleža).

šnešue, šnešuā *(mn. ž. roda) njem.* (Schneeschuh) cipele za snijeg, »snješke«.

šnicla, *2. mn.* šnicla *i* šniclī *njem.* (Schnitzel) tanko odsječen i na masti pržen komadić mesa; odrezak; *isto i* **šnicl** *(m. r.)*.

šnírati, šnīrām *njem.* (schnüren) 1. stezati, sapinjati (uzicom, miderom i sl.); 2. *u sportskom jeziku:* duhovitim kombinacijama zbunjivati protivnika; *isp.* šnur.

šnirbodn *njem.* (Schnürboden) gornji dio pozornice na kojem visi (»zašniran«) dio kulisa; *naš izraz:* nadstroplje.

šnit, šnita *njem.* (Schnitt) rez, kroj, postriž (*isp.* krojački šnitovi; Dončević); **šnita,** *2. mn.* šnitā (Schnitte) kriška, komad kruha; narezak kobasice, ploška krumpira i sl.

šnitling *njem.* (Schnittlauch) vrsta luka (služi kao začin); naš izraz: vlašac (luk drvenjak); *lat.* Allium schoenoprasum.

šnofati, -ām *v.* šnjofati.

šnola *v.* šnala.

šnora *v.* šnur.

šnüftīkla *njem.* (Schnupfen — hunjavica + Tüchlein — rupčić) maramica za nos, džepni rupčić (*v.* saktihla).

šnur, šnura, *lok.* šnuru, *mn.* šnurovi *njem.* (Schnur) 1. uzica, vrpca, traka, konopac, gajtan, »pertl«; 2. ulog (novčani) pri kartanju (*isp.* šnjur); *isto i* **šnura** *(ž. roda)*.

šnurbart *njem.* (Schnurrbart) brkovi; **šnürbarthelter** (*isp. njem.* halten — držati) »brkovez« (posebno konstruirana tekstilna naprava koja se stavlja na brkove, obično preko noći, i veže oko ušiju, da bi se sačuvala željena forma brkova.

šnjofati, -ām *njem.* (schnupffeln) njušiti, njuškati; zabadati nos, uhoditi, uhodariti; **šnjofanac,** -ānca — burmut *(v.)*.

šnjur — 1. *v.* šnur; 2. — ukupna svota novaca što je ulože igrači u igru, a tako su nekad zvali i pobjednika u igri koji je dobio čitavu svotu.

šoc, šoca *njem.* (Schatz — blago) dragi, dragan, ljubavnik; **šoca,** 5. šoco — draga, dragana, ljubavnica *(u vulgarnom jeziku)*.

šoder *njem.* (Schotter) sitan kamen, tucanik, šljunak, gruhač; *isto i* **šodar,** -dra (S. Batušić); **šodrovati,** -ujēm — posipati šoderom, pošljunčivati.

šodo, -òa, *mn.* -òi, 2. šodoā *franc.* (chaudeau) 1. punč sa jajima; 2. preljev za kolače od vina ili mlijeka, jaja i šećera (kod nas u posve deformiranom obliku šato).

šodron *franc.* (chaudron — kotao) u slikarstvu naziv za zagasito bakrenu boju.

šodrovati *v.* šoder.

šofar, *2. mn.* šofara *hebr.* vrsta trube od ovčjih ili

goveđih rogova (još i danas uobičajena u sinagogama; Šinko).

šofer, -era, 5. šoferu (*akc. i* **šofer,** šofera, *2. mn.* šoferā) *franc.* (chauffeur — ložač [jer je nekad automobil pokretala vodena para iz kotla koji se ložio drvima]) 1. upravljač automobila, vozač (kod Matoša: ložač); 2. *šatr.* džepar; *prid.* **šoferov** (*akc. i* **šoferov**); **šoferskī; šofirati,** šofīrām — upravljati automobilom.

šogor *mađ.* (sógor *iz njem.* Schwager) šurjak, šura, svak, svojak, djever, zet, pašanac; *žen.* **šogorica** — šurjakinja, šurnjaja, svast, svastika, nevjesta, jetrva, zaova.

šogun, -una *jap.* nasljedni naslov vrhovnog zapovjednika japanske carske vojske u prošlosti (od 1192. do 1868, kada je tu vlast, **šogunat,** preuzeo sam mikado).

šok[1], šoka *franc.* (choc) teško opće poremećenje svih funkcija organizma, izazvano duševnim potresima i tjelesnim ozljedama; udar, potres, nesreća, napad, sudar, sukob; sablazan, prepast, zgražanje; *v.* šokirati; **šok-soba** — u bolnicama naziv za prostoriju u kojoj smještaju najteže bolesnike (koji su u šoku, kojima je potreban posebno obziran postupak).

šok[2], šoka *njem.* (Schock) *prvotno* mjera od 60 komada; *kasnije* mnogo, vrlo mnogo, velika količina, hrpa, gomila.

šoka, 3. -ki, *2. mn.* šokā *tal.* (sciocca) luda, budala; **šokati,** -ām — govoriti gluposti.

šokantan, -tna, -tno *franc.* (choquant) koji izaziva šok[1] (*v.*), odvratan, sablažnjiv, uvredljiv.

šokeca, *2. mn.* šokecā *tal.* (*isp.* šoka) glupost, budalaština (Vojnović).

šoking *engl.* (shocking) uzvik negodovanja: sablažnjivo!, nepristojno!, grozno!, strašno!

šokirati, šokīrām (*isp.* šok[1]) uzrujavati nekoga svojim ponašanjem, preziranjem općenito primljenih forma pristojnosti, sablazniti, zgranuti, užasnuti, uvrijediti, ogorčiti, ošamutiti, preneraziti, presenetiti.

šokolata *v.* čokolada.

šol[1] (po izumitelju, engl. ortopedu Shollu) tip drvenih nanula.

šol[2] — u mesarskom jeziku: dio stražnjega buta, tzv. »ruža«.

šolad, šolda *v.* solad.

Šolta *v.* Sulet.

šolj, šolja, *lok.* šolju, *mn.* šoljevi *v.* šalica; *isto i* **šolja** (*isp.* i šala); *umanj.* **šoljica.**

šon (čon) — stoti dio hvana, novčane jedinice Južne Koreje.

šonati, šonām *njem.* (schonen) čuvati, paziti, štedjeti, poštеđivati.

šoner *njem.* (Schoner) isto što i škuner (*v.*).

šonet *tal.* oglas, obavijest.

šop *njem.* (Schaub) snopić slame (kod nas za pokrivanje krovova na starinskim seljačkim kućama), ritak (*isp.* »ritek, *gen.* ritka — kajkavski naziv za snop slame kojim se pokrivaju krovovi«; Krleža); *isp.* šopiti.

Šop, Šopa *v.* Šopovi.

šopati, -ām *njem.* (schoppen) kljukati, toviti, silom hraniti nadebelo gusku, purana itd.

šoping *engl.* (shopping) kupovanje po dućanima.

šopiti, -īm — pokrivati kuću šopom.

Šopovi, Šopōvā (*mn. m. r.*) — »porugljiv naziv za Bugare u okolini Sofije« (Akad. rječn., koji dodaje: »Nije nemoguće da ime *Šop* proizlazi od južnonjem. *Schwabe* i da se pojavilo s njem. rudarima u zapadnoj oblasti Bugarske«; Skok dodaje da bi moglo biti i od tur. *sopa* — batina, kijača, motka, a i od *Sofija*).

šor, šora *mađ.* (sor — red, niz, linija, serija) ulica, sokak; *v.* šoriti.

šorak, šorka, *mn.* šorci, 2. šorākā *lat.* (sors) ždrijeb, kocka; *isp.* bruškel

šorc *engl.* (shorts) kratke hlače.

šores *jidiš* prevarom stečen dobitak; *isp.* pšores

šoriti, -īm (*isp.* šor) graditi kuće tako da budu u šoru (za razliku od amo-tamo razbacanih kuća, kako se nekad gradilo).

šort *v.* šorc.

šort stori *v.* short story.

šos, šosa, *lok.* šosu, *mn.* šosovi *njem.* (Schoss — materino krilo; skut) suknja.

šoseja, *2. mn.* -ējā *franc.* (chaussée) cesta, kolnik (Feldman).

Šošoni (*mn. m. r.*) jedno od sjeveroameričkih indijanskih plemena (danas žive u rezervatima).

šoštar *v.* šuster; **šoštar-kalendar,** -ara — nekad u Zagrebu kalendar »Zagrebački šoštar« s literaturom najpopularnije, često i bezvrijedne vrste (M. Matković).

šot *ar.* gorsko jezero (ponajviše u Atlaskom gorju u Africi) ispunjeno slanim muljem.

šote *jidiš* budala, blesan.

šotiš *njem.* (schottisch) škotska karirana tkanina; **šotiš-polka** — vrsta starinskog plesa.

šoto *tal.* (sotto) ispod (*isp.* pušija san šoto lunbrele — pušio sam ispod kišobrana; M. Smoje).

šotoš *njem.* (*isp.* šotiš) tanko lako platno, bez.

šou *v.* show; **šougerla** *v.* showgirl; **šoumen** *v.* showman.

šovēn, -ēna *v.* šovinizam.
šovinìzam, -zma (po imenu franc. vojnika *Chauvina*, poklonika Napoleonove osvajačke politike) — reakcionarna politika progonjenja, istrebljivanja, ugnjetavanja drugih naroda; raspaljivanje nacionalne mržnje, propovijedanje nacionalne isključivosti; **šovìnist(a)** — čovjek zadojen šovinizmom, propagator, pristalica šovinizma; *žen.* **šovìnistkinja;** *prid.* **šovinìstičkī.**
šòvran *tal.* (sovrano, a to je isto što i franc. *souverain*, engl. *sovereign*) dukat, cekin, zlatnik; *isp.* seferin.
špacakàmīn, -ina *tal.* (spazzare — čistiti) dimnjačar (D. Ivanišević).
špàcīr, -íra *v.* špancir; **špacìrštok** — štap, palica (za šetnju).
špàda *tal.* (spada) mač, sablja; *isp.* spada.
špàgāt, -āta *njem.* (*iz tal.* spago) uzica, konopac; *isto i* **špàga** (*žen. roda*), *a u Dalmaciji* **špàg**, špàga (*m. roda*); **špàgerice** (*mn. ž. roda*) — cipele s potplatom od špage.
špagèti, špagetā (*mn. m. roda*) *tal.* (spaghetti) vrsta tankih makarona koji nisu šuplji.
špàher *v.* šparherd (*dubr. izraz*).
špàhtl(a) *v.* malšpahtl.
špàjhl(a) *njem.* (Speichel — slina) zubarska alatka za crpljenje sline, pljuvačke iz usne šupljine (kad se nakupi pri obradi bolesnog zuba).
špàjs *njem.* (Spass) šala (Nar.).
špàjsan, -sna, -sno *njem.* (Spass — šala) šaljiv, smiješan, zabavan, nepriličan, nezgodan.
špàjscimer *njem.* (speisen — jesti + Zimmer — soba) soba za blagovanje, blagovaonica.
špàjskārta *njem.* (Speise — hrana + *isp.* karta) 1. jelovnik, jestvenik, menī (*v.*); *2. prenes.* red, niz, poredak (osobito u uličnoj frazi »kleti sve po špajskarti« — kleti sve odreda).
špàjza, *2. mn.* špàjza *njem.* (Speise — jelo, hrana) spremnica za hranu (obično pored kuhinje), smočnica, ostava; *isto i* **špàjz**, špàjza (*m. roda*).
špàjzevāgn *njem.* (Speise — hrana + Wagen — kola) kola za ručanje, vagon-restoran.
špalètne, špaletnā *i* špaletnī (*mn. ž. roda*) *tal.* (spaletta — ograda) *v.* žaluzije.
špàlīr, -íra *njem.* (Spalier) redovi (vojske) sa svake strane puta kojim prolazi osoba kojoj se odaje (vojnička) počast.
špàlmāta *tal.* (spalmata) udarac (učiteljev) šibom po dlanu (đaka), tzv. »packa«.
špàlta *njem.* (Spalte) 1. novinski stupac; 2. otisak štampanog sloga prije nego se prelama u strane; šif; »korektura«; **špaltírati**, špaltīrām — složiti u špalte i otisnuti slog za korekturu.
špàn, špàna (*po mađ.* ispán *od slav.* župan) nadstojnik nad kmetovima u feudalno doba; gospodarski činovnik na feudalnom imanju.
špàna, *2. mn.* špānā *njem.* (Spane) mašina za industrijsku obradu kovine (u metalostrugarstvu).
Špànac i sl. *v.* Španjolac i sl.
špànati, -ām *njem.* (spannen) nategnuti, napeti, natezati, rastezati, napinjati; prezati konje, volove u kola, u plug; *isto i* **špànovati**, -ujēm.
špàncīr, -íra *njem.* (Spazier) 1. šetnja; 2. *v.* passamezzo; **špancírati**, špancīrām — šetati.
špàndle, špàndlī *i* špàndlā (*mn. ž. r.*) *njem.* (Span, Spāne) strugotine, triješće, iverje.
špànferkl *njem.* (Spanferkel) *u mesarskom jeziku:* odojak, prase (*isp.* frišling).
špànga, 3. -gi *njem.* (Spange) 1. kopča, grivna, sponka; 2. *šatr.* kožni obruč s iglama kojim se vode opasni zlikovci; 3. **špànge**, špàngī *i* špàngā (*mn. ž. r.*) — vrsta srednjovjekovnog mučila.
Špànija (*od lat.* Hispania) država na Pirinejskom poluotoku; glavni grad Madrid; *isto i* **Španjōlskā** (*v.*).
špànijel *v.* spanijel.
špàničer ràjter *njem.* (spanisch — španjolski, Reiter — jahač) *v.* Španjolska, španjolski jahači (Krleža, *U logoru*); **špàniše vànd** *njem.* (Wand — zid) *v.* španjolski zid.
špànovati *v.* špànati.
španšìrōl, -óla *njem.* (spanische Röhre) *v.* španjolska trska.
špànung *njem.* (Spannung, *isp.* španati) napetost, napon, nestrpljivost, radoznalost, uzrujanost, zategnutost.
Špànja *tal.* (Spagna) Španija, Španjolska (Vojnović).
španjōlet *tal.* (spagnoletta; Talijani su prve cigarete dobili od Španjolaca) cigareta; *isto i* **španjolèta**, *2. mn.* -ētā.
španjòleta *tal.* (spagnolata) 1. hvastanje, hvalisanje, nadmetanje riječima; 2. figura u ratničkom plesu (Nar.).
Špànjōlskā (*prema tal. prid.* spagnolo, *španj.* español) *v.* Španija; **Španjòlac**, -lca, 5. Španjōlče, *2. mn.* Španjòlācā; *žen.* **Španjōlka;** *prid.* **španjōlskī;** *isto i* **Špànac**, -nca, 5. Špànče, *2. mn.* Špànācā; *žen.* **Špànkinja;** *prid.* **špànskī;** **španjōl**, -óla — španjolski Židov, sefard (*v.*); **španjōlka** — španjolska groznica (vrsta jake gripe); **španjōlskē čìzme** — vrsta srednjovjekovnog mučila; **španjōlskī dobrovóljac** — pripadnik jedne od internacionalnih brigada

u Španjolskom građanskom ratu 1936 — 1939; kod nas popularno: *Španac, Španjolac;* **španjolskī jahači (kȍnji)** — vrsta žičane prepreke; *naš izraz:* krstila; **španjȍlskī zīd** — pomična sklopljiva stijena od (raznobojne) tkanine napete na okvir (služi za zakrivanje ili odjeljivanje pojedinih dijelova neke prostorije); ograda, pregrada, zastor, paravan *(v.)*; **španjȍlskā sela** — potpuno nepoznata stvar, potpuno neznanje o nečemu; **španjolskā muha** *v.* kantrida; **španjȍlskā trska** — stabljika palme rotang (Malaja), vrlo čvrsta i savitljiva; upotrebljava se za batinjanje.

španjùlet *v.* španjolet.

špȁr, špȁra, *mn.* špȁrovi *tal.* (sparo) vrsta ribe (Sargus annularis).

špȁrati, špȁrām *njem.* (sparen) čuvati, štedjeti; **špȁran,** -rna, -rno — štedljiv, čuvaran (*drugo je* **špȁrān,** -āna, -āno — štеđen, ušteđen); *isp.* šparkasa.

špȁret *v.* šparherd.

špȁrga; špȁrgla *v.* šparoga.

špȁrherd *njem.* (sparen — uštedjeti + Herd — ognjište) štednjak, tj. ognjište koje je ograđeno da se ne rasipa snaga vatre.

špȁrkasa *njem.* (Sparkasse) štedionica, banka; *isp.* šparati.

špȁrmājster *njem.* (*isp.* šparati + Meister — majstor) štediša, štedljivac, tecikuća.

špȁroga, 3. -gi, *2. mn.* špȁrogā *njem.* (Spargel, *od grč.* asparagos) biljka iz porodice ljiljana; pripravlja se i za jelo (poznata i pod nazivom *kȁlenac*).

špȁrtati, -ām *njem.* (Sparte — odjeljak) crtati okomite i vodoravne linije (za lakšu preglednost nekih podataka i sl.).

špȁs *njem.* (Spass) šala, zabava, razonoda (Nar.); *isto i* **špȁš** (Nar.); **špȁsferdèrber** (*njem.* verderben — kvariti) osoba koja svojim nezgodnim ponašanjem odn. nedruštvenošću kvari zabavu (u Šamšalovićevu rječniku: *kvarišala*).

špȁt *v.* spat.

špecèraj, -āja *lat.-njem.* (species, Spezerei — mirodija) 1. mješovita roba; živež; živežne namirnice; 2. trgovina živežnim namirnicama (»kupila sam u šреceraju«); *prid.* **špecèrājskī.**

špȅcija i sl. *v.* specija i sl.

špedīcija *tal.* (spedizione) 1. otpravljanje, otprema, otpremanje robe; 2. otpremništvo; poduzeće za prijevoz robe, seljenje i sl.; **špedìter,** -era, 5. špediteru — otpremnik; *prid.* **špedìterov; špedìterskī.**

špȅhati, -ām *njem.* (spähen) vrebati, uhoditi, špijunirati; *isto i* **špȅhovati,** -ujēm.

špȅk, špȅka, *njem.* (Speck) slanina; **špȅkati,** -ām — popunjavati, nadijevati krto meso slaninom; *isto i* **špȅkovati,** -ujēm; *isp.* špikati; **špȅkvuršt** — kobasica slaninjača.

špȅkcija *šatr.* (*isp.* inspekcija) straža koju šatrovci postavljaju za vrijeme kartanja, kockanja ili u času kad izvode svoje pothvate.

špȅkjēger *šatr.* (*njem.* Speck — slanina + Jäger — lovac) prosjak.

špȅkula *lat.* (specula) sitna kuglica od stakla, pečene gline i sl. kojom se igraju djeca; kliker, frenga, bajsa, špigla; **špȅkulati se,** -ām se — igrati se špekulama.

špekulàcija *lat.* 1. *v.* spekulacija 1; 2. nastojanje oko što lakše zarade u trgovačkim poslovima; šićarenje, »biznis« (*isp.* spekulacija 2); 3. *pravn.* prestupak koji se sastoji u (jeftinijoj) kupnji i (skupljoj) preprodaji (sa svrhom bogaćenja) poljoprivrednih proizvoda i predmeta široke potrošnje; **špekùlant,** *2. mn.* špekùlanātā (*isp.* spekulant) šićardžija, račundžija, mudrijaš, crnoburzijanac, »kombinator«, prepredenjak, vješt trgovac; »biznismen«; *žen.* **špekùlantica** *i* **špekùlantkinja** (*akc. i* **-āntkinja);** *prid.* **špekùlantskī; špekulírati,** -kùlīrām — baviti se špekulacijama, mudrijašiti; *isto i* **špekùlisati,** -šēm.

špekvuršt *v.* špek.

špelùnka, 3. -ci, *2. mn.* špelūnkī *lat.* (spelunca — pećina, spilja) mračan i prljav stan ili krčma; jazbina, »gnijezdo«.

špenȁdla *njem.* (Spenadel) pribadača, igla s glavicom, gumbašnica, mjedenka, čioda, zabadača, zabodača, bumbača, špioda, bočka, babljača, bačenka, pridjevača, bašlija *(v.)* (kod Matoša: pučenka); *isp.* toplija.

špȅncer, *2. mn.* špȅncerā *engl.* (spencer [po lordu Spenceru] — kratak kaput) seljački kratak (vunen) kaput; *isto i* **špȅncle,** -eta.

špendírati, špèndīrām *njem.* (spendieren, *tal.* spendere) darovati, pokloniti, obdariti, udijeliti; potrošiti, potratiti; *isto i* **špȅndati,** -ām.

špȅndlati, -ām (*isp.* špenadla) pričvršćivati pribadačama, spajati (privremeno, površno).

špȅngler *njem.* (Spengler) limar, klamfer.

špȅra *njem.* (Sperre) 1. popularno za šperštunde *(v.)*; 2. *tehn.* zapor, zavor, paučnjak, uređaj za zaustavljanje.

špȅrati *v.* šperploča.

špȅrgeld *njem.* (sperren — zatvoriti + Geld — novac) nagrada čuvaru kuće za zatvaranje i zaključavanje vrata; vratarina.

špȅrhakl *njem.* (Sperrhaken) naprava za nasilno otvaranje brava, otpirač, kalauz.

šperholc *njem.* (Sperrholz) šperovano drvo, zapravo isto što i šperploča.
šperploča *njem.* uprečka; pod jakim pritiskom unakrsno slijepljene tanke ploče drveta; služe u stolariji; furnir; **šperati, -ām** — 1. praviti šperploče; 2. oblagati drvo šperpločama; *isto i* **šperovati, -ujēm.**
šperštünde *njem.* (sperren — zatvoriti + Stunde — sat) 1. sat kada se moraju zatvoriti lokali; 2. tzv. policijski sat, tj. zabrana kretanja po ulicama nakon određenog vremena; primjenjuje se u izvanrednim prilikama (štrajk, demonstracije, opsadno stanje, rat); *isp.* koprifuoko.
špȉc, špìca *njem.* (Spitz) 1. vrsta psa (šiljata glava, male uši, prema hrptu zavinut rep); 2. šiljak (isp. špica 2); vrh (*isp.* »lopta na špicu desne kopačke«; M. Matković); 3. katkada i kraće umjesto: cigaretšpic.
špȉca, *2. mn.* špīcā *njem.* (Spitze) 1. čipka; 2. vrh, vršak, šiljak; 3. *prenes.* poglavar, osoba na istaknutom položaju; 4. natpis, glavni naslov (osobito popis glumaca i ostalih filmskih radnika koji se projicira na početku filma); 5. *u zagrebačkom govoru:* a) sastajalište besposličara na Trgu Republike ispred kavane Dubrovnik; *isp.* štajg; b) u govoru tramvajaca: »vršak opterećenja«, »vršni sat«, vrijeme najvećeg prometa, obično od 6 do 8 ujutro i od 14 do 15 poslije podne; 6. *šatr.* kovani novac; **nabiti špȉcu** *šatr.* ostaviti momka ili djevojku.
špȉcast *njem.* (*isp.* špica) 1. šiljast, šiljat, zaoštren; 2. *prenes.* zajedljiv, nepriličan, nezgodan, »težak«, »ćoškast«.
špȉcbart *njem.* (Spitzbart) brada rezana u šilj, tzv. »kozja bradica«.
špȉcbūb *njem.* (Spitzbube) obješenjak; lupež, lopov.
špìc-cange *njem.* (Spitzzange) šiljasta kliješta.
špìcerice (*mn. ž. roda*) *njem.* (*isp.* špica) hlače krojene u šilj, tako da se nogavice mogu uvući u cipele.
špȉc-ìgrač (*isp.* špic) istaknuti igrač u navali kome je glavni zadatak postizanje pogodaka, golgeter.
špȉcl *njem.* (*isp.* špic — pas, pa potom »njuškalo«) pogrdni naziv za detektiva, policijskog agenta, doušnika; *isto i* **špȉclōv,** -ōva, 5. špȉclove, *2. mn.* špiclōvā; **špȉclati,** -ām — uhodariti, uhoditi; *isto i* **špȉclovati,** -ujēm.
špȉcnāme *njem.* (Spitzname) nadimak, prišvarak.
špȉcpleh *njem.* (Spitze — šiljak, vrh + *isp.* pleh) *v.* blokej.
špȉčāk, -āka, *mn.* -āci (*isp.* špica) — šiljasta cipela (u zagrebačkom govoru nekad naziv za »šimi-cipele«).
špȉčast *v.* špicast.
špȉčiti, -īm (*isp.* špica) šiljiti (Nar.).
špìgeta, *2. mn.* špȉgetā *tal.* (spighetta) trak, vrpca, gajtan, uzica (Vojnović).
špígl *njem.* (Spiegel) 1. ogledalo, zrcalo; 2. *tipogr.* nacrt izgleda novinske stranice, naslova knjige i sl.
špígla *v.* špekula (V. C. Emin).
špígl-āj (*njem.* Ei — jaje) prženo jaje, jaje »na oko«.
špíglrefleksnā kàmera *njem.-lat.* (*isp.* špigl + *isp.* refleks) fotografski aparat na kojemu se viđena slika odrazuje na vodoravnom stakalcu preko zrcala kroz posebnu leću.
špíja *v.* špijun; **špíjati,** špījām *v.* špijunirati.
špȉjerlica *v.* pirija.
špìjūn, -ūna, 5. špȉjūne *tal.* (spione, spia) tajni agent koji istražuje i skuplja važne državne, vojničke, ekonomske i druge tajne podatke za državu koja ga je izaslala ili potkupila; uhoda; *prid.* **špijūnov; špìjūnskī;** *uveć.* **špijūnčina;** *žen.* **špijūnka** (ova se riječ upotrebljava i u značenju: okance na kućnim vratima kroz koje se može vidjeti tko je kucao odn. zvonio; također i okance na zatvorskim vratima kroz koje čuvari nadziru zbivanja među zatvorenicima; *isp.* gukerl); **špijunáža** — uhođenje, vrebanje; dostavljanje, potkazivanje; dostavljanje drugoj državi državnih, ekonomskih i vojnih tajni; **špijunírati,** -junīrām — uhoditi; *isto i* **špijūniti,** špìjūnīm *pored* **špijūnisati,** -šēm.
špȉkovati, -ujēm *njem.* (spicken) mjestimice ispuniti meso (teleće, divljač i dr.) komadićima slanine da bi bilo tečnije; nadjeti, nadijevati; *isto i* **špȉkati,** -ām.
špīl, špīla, *lok.* špílu, *mn.* špílovi njem. (Spiel — igra) svežanj, snop igraćih karata.
špīlcȉmer *njem.* (Spiel — igra + Zimmer — soba) posebna prostorija uz kavane i slične lokale, u kojoj se gosti mogu zabaviti igrama na sreću, obično kartanjem; kartašnica, igračnica.
špilèraj, -āja *njem.* (Spielerei) igračka; igrarija.
špīlferdèrber (*isp.* špasferderber) »kvariigra« (Šamšalović).
špīlhonòrār, -ara *njem.-lat.* (Spiel — igra + *isp.* honorar) u nekadanjem kazališnom jeziku naziv za nagradu (u novcu) koju je glumac primao osim svojih redovitih beriva (obično za prekodužno odigrane predstave).

špìlhōzne *njem.* (Spiel — igra + Hose — hlače) dječje hlačice, isto što i štramplice *(v.)*.
špìlkārta *njem.-grč.* (Spiel — igra + *isp.* karta) karta za igranje (kartanje), igraća karta.
špìlmārka *njem.* neka stvarca umjesto novca za igru, žeton, tantuz *(v.)*.
špìlšul *njem.* (Spiel — igra + Schule — škola) dječje zabavište; igralište za djecu, »vrtić«.
špȉltīr *njem.* (spielen — igrati se + Tür — vrata) vrata, obično dvokrilna, koja se ne otvaraju i ne zatvaraju na običan način, nego se pri otvaranju gurnu i onda se sama vraćaju u redovan položaj, pri čemu krila nekoliko puta prođu jedno pokraj drugoga.
špìlja *v.* spilja..
špìna[1] *tal.* (spilla) pipa, slavina (D. Ivanišević).
špìna[2] *češ.* prljavština; **špìnav,** -a, -o — prljav.
špinàkl *njem.* (Spinnaker) veliko trokutno jedro.
špìnāt, -āta *njem.* (Spinat *od lat.* **olus hispanicum** — španjolska biljka; *arap.* hispanah) vrsta jednogodišnje biljke iz porodice loboda; lišće se upotrebljava za hranu; *naši izrazi:* spanać, spinač.
špìnati, -ām *njem.* (spinnen — presti, praviti paučinu) pržiti šećer dok ne posmeđi (i onda se rasteže u tanke paučinaste niti); *isto i* **špìnovati,** -ujēm.
špiòn, -ōna *v.* špijun.
špíra (*isp.* spirit 2) jaka umjetno pravljena rakija; *isto i* **špiritulja.**
špìrit *v.* spirit; *isto i* **špìritus** (kod Dončevića imamo uzvik »U špiritus sa sucem!«, nekad vrlo uobičajen na nogometnim utakmicama ako je publika bila nezadovoljna suđenjem, kao da se htjelo reći: treba suca staviti u alkohol i sačuvati za uzorak, kao što se to radi npr. s nekim životinjama u nastavne svrhe); *prid.* **špìritusnī; špiritijèra** — kuhalo na špirit, šnelsider *(v.)*.
špìrlica *v.* pirija.
Špíro, 5. Špȋro *hipok.* prema Spiridion *(v.)*.
špìrūn, -ūna *tal.* (sperone) prednji dio broda, kljun lađe.
špîsbìrger *njem.* (Spiesbürger) malograđanin, palančanin, ograničen čovjek; *isto i* **špíser;** *prid.* **špíserskī** (»Zagreb je špiserski grad«, piše Ivo Tkalčić Matošu); *isp.* abderićanin; *v. i* Sildburžanin.
špìtāl, -āla *njem.* (Spital, *isp.* hospital) 1. bolnica; 2. u starije doba: ubožnica, sirotište, sklonište, »dom« (staraca, nemoćnika); *prid.* **špìtālskī.**
špliter, *2. mn.* šplìtērā *njem.* (Splitter) trijeska, krhotina, iver, prskotina, rbak, rbina (od taneta, granate i sl.); *isp.* geler.
špòljār *njem.* (Sporer) bravar.
špòngja *tal.* spužva (Krleža); *isp.* spongija.
špòrak, -rka, -rko *tal.* (sporco) nečist, prljav, gadan, gnusan; *prenes.* nepristojan, nečastan, nepošten, nemoralan; **špòrkulja,** *2. mn.* špòrkūljā — prljava žena, prljavica.
špòret *v.* šparherd.
špòrka, 3. -ki, *2. mn.* -kī *šatr.* (*tal.* sporco — nečist, prljav?) cigareta od lošeg duhana, smrdljiva cigareta.
špòrna, *2. mn.* špòrnā *i* špòrnī *njem.* (Sporn) ostruga, mamuza (kod Krleže **špòrni,** *mn. m. roda*).
špòrt *v.* sport.
špòt, špòta *njem.* (Spott) ruglo, rug, sramota; **špòtati,** -ām — ružiti, grditi, psovati; **špòtati se,** -ām se — rugati se, izrugivati; **špotàncija** — psovanje, grdnja *(u zagrebačkom govoru)*; **špòtbìlig** (*njem.* billig — jeftin) vrlo jeftino, gotovo badava; *isp.* div-džabe.
šprāhfèler *njem.* (Sprache — jezik, govor + Fehler — pogreška) jezična pogreška uopće, a u kazališnom jeziku: pogreška u izgovoru (npr. izgovaranje glasa *s* s jezikom između zubi, glasa *r* u grlu i sl.).
šprāhrōr *njem.* (Sprache — govor + Rohr — cijev) razglas, megafon, glasnogovornik (često poruglјivo za čovjeka: on je njegov šprahror).
šprȁjca *njem.* (Spreize) podupirač, potporanj, greda, priječnjak, upora; **šprȁjcati,** -ām — podupirati, podbočiti; *isto i* **šprȁjcovati,** -ujēm.
šprèngati, -ām *njem.* (sprengen) načiniti lagum, minirati, baciti u zrak, srušiti, razoriti; *isto i* **šprèngovati,** -ujēm.
šprèngštik *njem.* (Sprengstück) krhotina granate, špliter, geler *(v.)* (Krleža).
šprìca, *2. mn.* šprìcā *njem.* (Spritze) 1. pribor za uvođenje lijekova pod kožu, u mišice, vene i sl. u obliku cilindra s klipom; na kraju šprice natiče se šuplja igla; 2. šmrk, brizgalica, štrcaljka; *isto i* **šprìcna,** *2. mn.* šprícnā *i* šprìcnī; **šprícati,** šprȋcām (spritzen) — štrcati, prskati; **šprìcer,** *2. mn.* šprìcērā — vino pomiješano sa sodom ili kiselom vodom, tzv. »uštrcak«; *v.* gemišt.
šprìcovati, -ujēm *njem.* izbaciti (kao mlazom vode), isključiti (Matoš).
šprìh, šprìha *njem.* (Sprüh) sačma *(v.)*, olovna kuglica (kao naboj za pušku, osobito lovačku).
šprija *v.* šprih (Josip Kozarac).
šprìnger, *2. mn.* šprìngērā *njem.* (springen — skakati) skakač, konj (u šahu).

šprint, šprinterice *i sl. v.* sprint i sl.
špüktrígl *njem.* (spucken — pljuvati) pljuvačnica, pljuca.
špula, *2. mn.* špulā *njem.* (Spule) mosur, cijevka na koju se namata konac; čekrk, svitak, zavojnica, uklubak, tokl, kalem; *isto i* **špulna,** *2. mn.* špulnā *i* špulnī.
špura *njem.* (Spur — trag) kod naših automobilista naziv za trag automobilskih kotača (osobito prednjih kad se radi o podešavanju i kontroli upravljačkog mehanizma o kojemu ovisi pravilan trag kotača).
špurijus *njem.* (Spur — trag) dobar njuh, slutnja, naslućivanje, »nos« za predviđanje budućih događaja, predosjećaj.
šraf, šrafa *v.* šaraf; *umanj.* **šrafić,** *2. mn.* šrafićā; **šrafciger** (Schraubenzieher) — ključ za uvijanje odnosno izvijanje šarafa, izvojac; izvijač, odvijač, odvrtač.
šrafa, *2. mn.* šrafā *tal.* (sgraffio — ogrebotina) crta za prikazivanje reljefa na geografskim kartama; **šrafirati,** šrafīrām — 1. sjenčiti s pomoću crta; crtati (u slikarstvu), 2. ispunjavati površine gustim usporednim crtama; *isp.* šatirati.
šrafciger *v.* šraf.
šrafirati *v.* šrafa.
šrafštok, *mn.* -ci, 2. šrafštokā *njem.* (Schraubstock) *tehn.* škripac (naprava s jednom čvrstom i jednom pokretnom čeljusti za utvrđivanje predmeta koji se obrađuju).
šrajba *v.* šajba (Nar.).
šrajbkrampf *njem.* (schreiben — pisati + Krampf — grč) grč (u ruci) od pisanja (Matoš); *isp.* grafospazam, hirospazma.
šrajbmašina *njem.* (schreiben — pisati + mašina) pisaća mašina, pisaći stroj.
šrajbtiš *njem.* (schreiben — pisati + Tisch — stol) pisaći stol.
šrajtoflin *njem.* (schreiben — pisati + Tafel — ploča) *prvotno:* pločica za zapisivanje kojekakvih bilježaka u trgovini i sl., *kasnije:* notes, bilježnica, *i konačno:* lisnica, novčarka, novčanik, tobolac (u kajk. narječju); *isp.* šlajbok.
šraml *njem.* (po bečkom muzičaru Johannu Schrammelu, 1859—1893) mali muzički orkestar (violina, gitara, harmonika).
šrapnela *engl.* (shrapnel, po engleskom generalu Henryju Shrapnelu, 1761—1842, koji ju je prvi upotrijebio) eksplozivna artiljerijska granata ponajviše za gađanje živih ciljeva, napunjena kuglama i snabdjevena distancionom cjevčicom, s pomoću koje se ustanovljuje određena udaljenost eksplozije granate u uzduhu; *isto i* **šrapnel,** -ela *(m. roda); prid.* **šrapnelskī.**
šrauba *njem.* (Schraube — vijak, šaraf) iznenadni udarac na gol u rukometu izveden iz zaokreta.
šraubncijer *v.* šrafciger (pod *šraf*).
šreg *njem.* (schräg) kos, nagnut, naheren, poprečan; *kao prilog:* kosimice, ukoso, poprijeko, upoprijeko, nahero (*pa i* ušreg, ušrek).
šrekpištolja *njem.* (Schreck — strah + *isp.* pištolja) pištolja sa slijepim mecima, služi za zastrašivanje; **šrekšus** (Schreck + Schuss — hitac) hitac ispaljen bez cilja (obično uvis) za zastrašivanje, zastrašni hitac.
šrepfati, -ām *njem.* (schröpfen) puštati krv u svrhu sniženja tlaka i sl.
šrift, šrifta *njem.* (Schrift — pismo) komplet tipografskih slagarskih znakova koji se sastoji od slova, brojaka, znakova za interpunkciju i dr.
šriftšteler *njem.* (Schriftsteller) pisac, književnik (Matoš).
Šri Lanka (»Veličanstveni otok«) — država na otoku Cejlonu (do svibnja god. 1972. i sama se država zvala *Cejlon* odn. *Ceylon,* čit. *Silôn*); glavni grad Colombo (*čit.* Kolōmbo).
šrot, šrota, *lok.* šrotu *njem.* (Schrot) 1. sačma *(v.)*; 2. grubo samljeven kukuruz, ječam i sl., prekrupa, kaša, jarma, opah; **šrotati,** šrotām — 1. praviti prekrupu, mljeti ukrupno, prekrupljivati; 2. hraniti šrotom (Kolar).
ŠT — automobilska oznaka za *Štip.*
štab, štaba, *lok.* štabu, *mn.* štabovi *njem.* (Stab) 1. organ za upravljanje trupama koji pomaže komandantu sastava (jedinica, korpusa i dr.) u ispunjavanju njegovih zadataka; **generalnī štab, generalštab** — vrhovni štab oružanih snaga države ili jedne od kategorija oružanih snaga; 2. *prenes.* najviši rukovodeći organ neke organizirane cjeline (npr. *štab radnīh brigada*); *prid.* **štapskī, štabnī.**
štacija *lat.* (statio — stajanje) stanica, kolodvor, postaja, pristanište, odmorište, mjesto zastanka.
štacun, -una *tal.* (stazione) dućan, prodavaonica, trgovina (riječ vrlo česta u kajkavskom dijalektu); **štacunar,** -ara — trgovac, dućandžija.
štafaža *franc.* (staffage) ljudski i životinjski likovi u pejzažima, da ih ožive; *općenito* sporedni ukras, umetak; *prenes.* skup ljudi kao potpora, podrška nekome; statisti.
štafelaj, -aja *njem.* (Staffelei) nogari; stalak na kojem slikar izrađuje sliku.

štafeta, *2. mn.* štafeta *tal.* (staffetta — glasnik, teklič, skoroteča, ulak) 1. vijest koju prenose kuriri (većinom na konjima), tako da putem odmjenjuju jedan drugoga; 2. *sport.* a) drvena paličica (ili neki drugi predmet) koja se kod natjecanja u trčanju (štafetnom) uručuje prvom trkaču da je ovaj preda svome drugu koji ga očekuje na početku druge etape trkačke staze, ovaj opet slijedećemu, i tako dotle dok je posljednji trkač ne donese na cilj; b) prolaženje određene udaljenosti koje vrši skupina fiskulturnika tako da putem odmjenjuju jedan drugoga; *prid.* **štafetni; štafeta mladosti** — svakogodišnja svenarodna manifestacija u čast rođendana predsjednika Republike Josipa Broza Tita; omladina iz svih krajeva utvrđenim redoslijedom nosi štafetu s pozdravima i čestitkama od odredišta do odredišta i stiže u Beograd na dan 25. svibnja, te posebno izabrani član omladinske organizacije predaje štafetu predsjedniku na sletu mladosti; **štafetar,** -ara — sudionik, trkač u štafeti.

štafir, -íra *njem.* (staffieren — opremiti) djevojačka oprema; **štafirati,** štafīrām — 1. opremiti djevojku za udaju; 2. nakititi, ukrasiti; 3. oživiti sliku dodavanjem figura; *isp.* štafaža.

štah(e)ldrat *njem.* (Stachel — bodljika + Draht — žica) bodljikava žica (zapreka, osobito u ratu).

štajer *njem.* lagani štajerski ples u $^3/_4$ taktu, vrsta valcera (Novak).

štajeramt *njem.* (Steuer — porez + Amt — ured) porezni ured (u nekim našim dijalektima, npr. oko Vinkovaca, i: porez, daća, dažbina).

Štajerska (*sloven.* Štajersko) (sjeverni) dio SR Slovenije s najznatnijim gradom Mariborom, a također i (južni) dio Austrije (Steiermark) kojemu je glavni grad Graz (*čit.* Grac).

štajervagn *njem.* »štajerska kola«, laka otvorena kočija; *isp.* brek[3].

štajf *njem.* (steif) krut, ukrućen, ukočen; **štajfati,** -ām — ukrućivati, učvršćivati (često i škrobiti, »štirkati«); *isto i* **štajfovati,** -ujem.

štajg[1] *šatr.* (*njem.* einsteigen — popeti se u kola) željeznička stanica, kolodvor.

štajg[2] *njem.* 1. u najnovije vrijeme naziv za ulično »zborište« zagrebačkih besposličara na Trgu Republike (*isp.* špica 5a); značenje bi se možda moglo izvesti iz *njem.* Steige — ljestve, osobito u vezi sa Hühnersteige — kokošinjak; 2. isto što i »štand«, »štrih«, tj »stajalište« odn. »šetalište« uličnih djevojaka; *isp.* štajgerica.

štajger, *2. mn.* štajgerā *njem.* (Steiger — penjač) vatreni ljubavnik, strastven udvarač, »suknjaroš«; *isp.* štucer.

štajgerica *njem.* (*isp.* štajg[2]) ulična djevojka, štriherica.

štajgna, *2. mn.* štajgna *njem.* (Steige) ljestve.

Štajnbrik *njem.* (Steinbrücke) — nekada mnogo upotrebljavani naziv za željezničko čvorište Zidani Most (Slovenija) (Krleža).

štajnkol *njem.* (Stein — kamen + Kohle — ugljen) kameni ugljen.

štajun[1], -una *v.* štacun (u splitskom govoru).

štajun[2], -una *tal.* (stagione) godišnje doba, sezona.

štakador, -ora *tal.* (*isp.* štukadent) čačkalica.

štakula *njem.* (Staken — letva) odugačka motka (s »tušilom« na vrhu) za gašenje visokih svijeća u crkvi.

štaldrat *njem.* (Stahl — čelik + Draht — žica) čelična žica.

Štalhelm *njem.* (Stahl — čelik + Helm — šljem, kaciga) nacionalistička i (kasnije) prohitlerovska organizacija njemačkih boraca iz prvoga svjetskog rata, »čelični šljemovi«.

štalija *tal.* (stallia) kontumac *(v.)*.

štalmajster *njem.* (Stall — staja, štala + Meister — majstor) konjušnik, nadstojnik nad konjima.

štambilj, -ilja *v.* štampilja.

štambuh, *mn.* -si, 2. štambuhā *njem.* (Stamm — deblo; koljeno, pleme + Buch — knjiga) album porodičnih slika, a i svaki drugi; spomenar, spomenica.

štamet (*isp. tal.* stame — češljana vuna) pređa od vune (Nar.).

štamgast, *2. mn.* štamgastā *njem.* (Stamm — deblo; koljeno, pleme + Gast — gost) stalan gost u nekom lokalu (koji je za toga gosta **štamlokal**); *isp.* štamtiš.

štampa *tal.* (stampa) 1. otisak; 2. novinstvo, dnevni listovi, tisak, novine uopće; **žuta štampa** — bulvarski, politikantski, intrigantski i skandalistički listovi i druge publikacije; **štamparija** — tiskara; **štampar,** -ara — tiskar, tipograf; *prid.* **štamparov** (*i* **-arev**); **štamparski; štampati,** -ām — 1. tiskati (knjige, novine i sl.); 2. rukom pisati u obliku štampanih slova.

štampilja *tal.* (stampiglia) žig, pečat, muhur, mur *(v.)*.

štamprl *njem.* (Stämpfeli, Stamperl) mala čašica (katkada »s nogom«) za rakiju, liker i druga žestoka pića.

štamtiš, *2. mn.* štamtišā *njem.* (Stamm — deblo; koljeno, pleme + Tisch — stol) stalni stol

»štamgašta« *(v.)* u nekom lokalu, uvijek rezerviran za njih.

štanca, *2. mn.* štanca *njem.* (Stanze) žig, rez, punca *(v.)*, čelični kalup; **štancati,** -ām — 1. urezivati puncu, puncirati *(v.)*; 2. prosijecati, izrađivati predmete, obično od lima ili od plastičnih folija, izbijanjem s pomoću čeličnih kalupa, tj. matrica i patrica; *isto i* **štancovati,** -ujēm.

štand, štanda *njem.* (Stand — stajanje, stanje, položaj) 1. polazno stajalište automobila, fijakera i drugih vozila; 2. mjesto na tržištu određeno za jednog prodavača; *isp.* šatra, tezga; 3. *v.* štajg, štrih.

štandar *v.* žandar (Nar.).

štandesgemes *njem.* (standesgemäss) koliko dolikuje nečijem položaju; primjereno društvenom položaju (*isp.* »...to za jednu kraljicu nije standesgemäss«, Krleža, *Zastave*).

štanga, 3. -gi *njem.* (Stange) metalna poluga, pritka, motka, trklja; *isto i* **štangla;** *umanj.* **štanglica** (osobito za kolače u obliku poluge); **držati (nekome) štangu** — kajkavski izraz sa značenjem: pomagati, podupirati nekoga.

štanicla, *2. mn.* štanicla *njem.* (Stanitzel) *v.* škarnicl.

štapcükor — u zagrebačkom govoru isto što i štaubcuker *(v.)*.

štapīn, -ína *tal.* (stoppino) obla vrpca u kojoj se nalazi barut izoliran od vode (za paljenje eksploziva pri miniranju), stijenj, potpaljivač, upaljač, fitilj.

štapski — *prid. prema* štab *(v.)*.

štart *v.* start.

štathalterija (*njem.* Statthalter — namjesnik) u nekadanjoj Hrvatskoj naziv za tzv. namjesničko vijeće, neku vrstu zemaljske vlade.

štätpelc *njem.* (Stadtpelz) sukneni zimski kaput podstavljen krznom, a krznen mu je i ovratnik (Krleža).

štatskripl *njem.* (Staat — država + Krüppel — bogalj) »državni bogalj«; u staroj Austriji naziv za vojnika neborca kao nekorisnog po vojne zadatke.

štatut, -uta *lat.* (statutum) pravilo, propis, zakon (*isp.* statut); **križevački štatut** — pravila po kojima se prvotno u plemićkim a kasnije i u građanskim društvima pilo i veselilo; društvom je upravljao *stoloravnatelj* (*lat. magister bibendi* — meštar pijenja), uz kojega je bio *fiškuš* (vinotoča), *kantušminister* (*lat.* cantus — pjevanje), koji se brinuo za pjevanje, i *vunbacitel* (*kajk.* vun — van, napolje), tj. izbacivač, neke vrste »nadzornik reda i poretka«; tako »konstituirano« društvo pilo je i pjevalo i nazdravljalo stanovitim redom (»svaka druga ide stoloravnatelja«, tj. svaku drugu zdravicu govori stoloravnatelj nekome u počast), sve dok nije proglašena »republika«, tj. slobodna zabava bez stege i prisile (jer se za vrijeme »konstitucije« moralo piti točno po odredbama stoloravnatelja, a te nisu baš bile »lake«).

štaubati, -ām *v.* štaubcuker.

štaubcüker *njem.* (Staub — prašina + Zucker — šećer) fino samljeven šećer, tzv. šećer u prahu (često i samo: **štaub**); **štaubati,** -ām — 1. posipati sitnim šećerom, pošećeriti; 2. pobrašniti, posuti brašnom, poprašiti; *isto i* **štaubovati,** -ujēm.

štaubmantl *njem.* (Staub — prašina + Mantel — ogrtač) ogrtač protiv prašine (obično se oblači ljeti pri duljim vožnjama na otvorenim vozilima).

štaubovati *v.* štaubcuker.

štaubzauger *njem.* (Staub — prašina + saugen — sisati) usisivač prašine (sprava za uklanjanje prašine mehaničkim putem); usisač.

štaura *tal.* (straora) kasni (noćni) sat, »neko« doba noći.

štedar, -dra, -dro *crkv.-slav.* darežljiv, razdarušan, podašan, »široke ruke«.

šteg, štega, *lok.* štegu, *mn.* štegovi *njem.* (Steg) brvno, most; mjesto gdje u riječnim lukama pristaju brodovi.

štehati, -ām *njem.* (stechen) »ubiti«, »sjeći«, odnijeti u kartanju; *isto i* **štehovati,** -ujēm.

šteher, *2. mn.* štehera *njem.* (Stecher) isto što i lornjet, lornjon *(v.)*.

štek *engl.* (stack) gomila, hrpa, velika količina (M. Smoje).

štekati, -ām *njem.* (steken) *elektrotehn.* uključivati, uticati, izvoditi električni kontakt; *isto i* **štekovati,** -ujēm.

štekdoza *njem.* (stecken — utaknuti + *isp.* doza) uređaj u zidu za priključivanje električnih aparata na električnu mrežu, priključni kontakt, utičnica; *isp.* bušon.

šteker, *2. mn.* štekera *njem.* (stecken — turiti, utaknuti) 1. *elektrotehn.* utikač, kontakt, uključnik, priključnik; *isp.* šuko; 2. kod starijih pisaca (J. S. Popović) često umjesto šteher *(v.)*.

štekla, *2. mn.* štekla *i* šteklī *njem.* (Stöckel) visoka peta, gore šira, a dolje uža; *umanj.* **šteklica.**

šteknadla *njem.* (Stecknadel) *v.* špenadla.

šteknpferd *njem.* (Steckenpferd) štap s konjskom glavom; *prenes.* nešto na čemu se »jaše«, omiljela zabava, strast, pasija *(v.)*; u

novije doba prodire za ovaj pojam sve više engleska riječ *hobi (v.)*.

štekontakt *njem.* (Steckkontakt) isto što i šteker 1 *(v.)*.

štekovati *v.* štekati.

štekragn *njem.* (stehen — stajati + *isp.* kragn) tvrda, uškrobljena ogrlica na muškim košuljama, tvrdi ovratnik.

štelampa *njem.* (stehen — stajati + *isp.* lampa) »stojeća lampa«, tj. svjetiljka na prikladnom povisokom (drvenom, metalnom) stalku koja stoji samostalno, a nije ovješena npr. o zid.

štelcn *njem.* (Stelze — hodulja, motka, štaka) donji dio kosti od šunke, kračica, tzv. »buncek«.

štelika *v.* šterika.

štelovati se, -ujem se *njem.* (sich stellen) namjestiti se, stati, zauzeti stav.

štelung, *mn.* -zi, 2. štelunga *njem.* (Stellung, *isp.* štelovati se) 1. položaj, stav, držanje; 2. položaj za borbu u ratu (Feldman), »ratni položaj, postav« (Krleža).

štemajzl *njem.* (Stemmeisen) dlijeto, dubač; **štemati, -**am — dupsti dlijetom, obijati (zid); *isto i* **štemovati, -**ujem.

štempl *njem.* (Stempel) štampilja, pečat, žig, muhur, mur; biljeg, taksena marka; **štemplirati,** štempliram — udariti žig, žigosati, pečatiti, muhurleisati; biljegovati.

štender, *2. mn.* štendera *njem.* (Ständer) ono na čemu što stoji; stup, stalak, pult, potporanj, polica.

štendhen, *2. mn.* štendhena *njem.* (Ständchen) podoknica; pjesma koja se pjeva nekome (obično djevojci) pod prozorom; serenada.

štenga *v.* štinga.

štenkati, -am *njem.* (stänkern) zabadati, zadirkivati, zametati kavgu, svađu.

štentati se, -am se *lat.* (extemptare) zadržavati se besposleno, gubiti vrijeme.

štep *njem.* (Steppstich) prošivanje, prošav.

šteparter *njem.-franc.* (stehen — stajati + *isp.* parter) stajaće mjesto (u nekom gledalištu) (Matoš).

štepati[1] *šatr.* isto što i šlepati.

štepati[2], -am *njem.* (steppen) prošivati; *isto i* **štepovati,** -ujem; *isp.* štopati; **štepnadla** (*njem.* Nadel — igla) igla za prošivanje, štopanje, prošivača; **štepsajde** (*njem.* Seide — svila) — svileni konac za prošivanje, štopanje; **štepštih** (*njem.* Stich — bod) — način zabadanja igle pri prošivanju.

šterika, 3. -ci *tal.* (candella stearica) svijeća, lojanica; *isp.* stearinka.

šterka *v.* štirka.

šterling *v.* sterling.

šterna[1] *njem.* (Stern) zvijezda, vojnička zvjezdica (u vojničkom jeziku stare Austrije).

šterna[2] *v.* cisterna.

šterung, *mn.* -zi *njem.* (Störung) smetnja, poremećenje, nered, neprilika, zapreka (osobito u primanju na radiju).

štibra *njem.* (Steuer *od starijega* stiura) porez, dažbina, daća.

šticpunkt *njem.* (stützen — osloniti se + Punkt — točka) oslonac, uporište, osobito vojno (u govoru starijih ljudi koji su služili austrougarsku vojsku; *isp. grabovječki šticpunkt* u Krležinoj drami *U logoru*).

štifle *njem.* (Stiefel — čizma) čizme.

štiflete, -eta *(mn. ž. r.) njem.* (Stiefeletten) cipele kojima dio što se spaja vezicama seže gotovo do ispod koljena, polučizme.

štiflhozni *njem.* (*isp.* štifle + Hose — hlače) hlače donjim dijelom usko priljubljene uz listove te se uvlače u čizme; jahačke hlače.

štift, štifta *njem.* (Stift) 1. čavao bez glavice; metalna osovinica; 2. pisaljka; 3. potporna ustanova; odgojni zavod, konvikt, samostan, zadužbina; 4. često kraće umjesto *lipnštift (v.)*; 5. *šatr.* previjan razbojnik; šatrovac koji se ne ustručava ni od ubojstva.

štiga[1] *v.* štinga (Nar.).

štiga[2] *v.* seš.

štiglic, -ica *njem.* (Stieglitz) ptica češljugar, konopljarka.

štigna *v.* štinga.

štih, štiha *njem.* (Stich) 1. bod, ubod, rez; 2. poen (u igri); **biti na štihu** — prvi izbacivati kartu, započinjati igru; **dobiti, učiniti štih** — jačom kartom pobiti slabije protivničke karte; 3. neugodan okus, smrad izazvan početkom kvarenja (jela, vina i sl.); 4. preljev, nijansa.

štihati, -am *njem.* (sticheln) 1. kopati, rahliti zemlju okomitim zabadanjem lopate; 2. *v.* štehati; **štihača,** *2. mn.* štihača — lopata za štihanje, kopača, ašov.

štihproba *njem.* (Stichprobe) »pokus bockanjem«, provjeravanje ispravnosti neke pojave ne ispitujući je čitavu, nego na temelju podataka dobivenih pojedinačnim mjestimičnim pregledavanjem, »na preskok«.

štihvort *njem.* (Stichwort) 1. posljednja riječ u govoru glumca poslije koje drugi glumac počinje da govori ili treba da učini nešto; riječ vodilja, spona, veza; 2. u rječnicima i sl. djelima — obično masnim slovima štampana riječ koja se objašnjava; šlagvort, natuknica, odrednica; *isp.* lema.

štika *tal.* (stecca) trijeska, iver, špranja, skala; šipka, daščica (Krleža).
štikarskī, -ā, -ō (*isp.* štikati) vezilački, veziljski.
štikati, -ām *njem.* (sticken) vesti; *isto i* **štikovati**, -ujēm; **štikeraj**, -aja (Stickerei) vezivo, vez.
štikla *v.* štekla.
štiklati, štiklovati *v.* štuklati.
štiklec *njem.* (Stücklein — komadić) 1. *dijal.* komadić; 2. pikantan događaj, galantna pustolovina, »doživljaj« (u zagrebačkom govoru).
štil, štila, *lok.* štilu, *mn.* štilovi *njem.* (Stiel) držalo, držak; toporište (držalo sjekire).
štile *njem.* (Stille — šutnja) tišina!, tiho!, šuti! (u nekim slavonskim govorima, ostatak iz doba Vojne krajine).
štilet *v.* stilet; **štiletada** *tal.* (stilettata) 1. ubod (bodežom); 2. *prenes.* ujed, ugriz, zajedljivost, zagrižljivost.
štil-leben *njem.* (Stilleben) *v.* nature morte.
štilštih *njem.* (Stielstich) rubno vezenje, rubljenje, porubljivanje.
štimati, -ām *njem.* (stimmen) 1. ugađati, usklađivati (razdešen klavir, žice na glazbenom instrumentu i sl.); 2. biti u skladu, slagati se (računi štimaju); 3. (*prema tal.* stimare) cijeniti, štovati; *isp.* stimati; 4. *u prostačkom jeziku* nagovarati ženu na ljubavnu pustolovinu; udvarati; *isto i* **štimovati**, -ujēm; **štimer** (Stimmer) ugađač, usklađivač glazbenih instrumenata.
štimgabl *njem.* (Stimme — glas + gabel — viljuška) glazbena viljuška, akustična vilica (čelična sprava za intonaciju normalnog tona *a*, tzv. komornog tona, sa 435 dvostrukih titraja u sekundi) (Krleža).
štimung (*akc. i* **štimūng**), *mn.* -zi *njem.* (Stimmung) 1. nastrojenje, raspoloženje, animo (*v.*), »raspoložaj« (M. Marjanović); 2. ugođaj u umjetničkom djelu; 3. karakteristika neke sredine; *isp.* »Riječ *štimung* semantički je složena i neprevodiva. Ako kažemo *ugođaj*, izgubljeno je značenje« (J. Kaštelan).
štinga, 3. -gi *njem.* (Stiege) stuba, stepenica.
štinkbomba *njem.* (stinken — smrdjeti) papirna kuglica ispunjena smrdljivom masom; upotrebljava se za demonstracije u zatvorenim prostorima (kad demonstranti žele rastjerati sakupljeno mnoštvo npr. štrajkbrehera, *v.*).
štirka (*akc. i* **štīrka**), 3. -ci *i* -ki *njem.* (Stärke) škrob; za glačanje sastavljen od krumpirovog, pšeničnog ili rižinog škroba sa nešto stearina i boraksa; *u našim rječnicima:* krutilo; *isto i* **štirak**, -rka; **štirkati** (*akc. i* **štīrkati**), -ām — škrobiti.
štirmer *njem.* (Stürmer) pripadnik pokreta Sturm und Drang (*v.*) (Matoš).
štirnerijanac — pristaša učenja njem. filozofa Maxa Stirnera (pravo ime: Kaspar Schmidt, 1806—1856), zastupnika ekstremnog individualizma i egoizma, teoretičara anarhizma, suvremenika mladog Marxa, koji ga je oštro kritizirao (Krleža).
štiva *v.* stiva[2].
štivadūr, -ūra, 5. štivadūre *tal.* (stivatore) slagač tovara u brodu.
štivati, -ām *tal.* (stivare) naslagati, složiti, npr. tovar u lađi.
štižnica (*isp.* štiga[1]) stuba, stepenica.
štof, štofa *njem.* (Stoff) 1. glavni sastojak, materijal; 2. sukno, tkanina za odijelo; 3. predmet razgovora; 4. građa (za roman, sliku itd.); *prid.* **štofan**, -ana, -ano.
štok[1] *njem.* (Stockwerk) kat, sprat, boj.
štok[2] *njem.* (Stock) *v.* špacirštok.
štokerl *v.* štokrl (Krleža).
štokfiš, *2. mn.* štokfīšā *njem.* (Stockfisch) 1. riba bakalar; 2. *prenes.* mršavo i dugačko čeljade (žensko).
štokhauz *njem.* (Stockhaus) tamnica, zatvor, uze, rešt, arest, haps; *isto i* **štokauz.**
štokrl, *2. mn.* štokrlā *njem.* (Stockerl) stolčić (kuhinjski) bez naslona; *isp.* hokl.
štola *v.* stola.
štonfe (*mn.*) *njem.* pustene čizme (Nar.).
štop, štopa *njem.* (Stab) u starijem jeziku, osobito za Vojne krajine, isto što i štab (*v.*); *prid.* **štopskī.**
štopati[1], -ām *njem.* (stopfen) 1. krpati čarape i sl.; 2. šopati, kljukati živad; **štopgārn** (*njem.* Garn — konac) konac za krpanje; **štopnādla** — igla za štopanje; **štopvōle** (*njem.* Wolle — vuna) vunica za krpanje.
štopati[2], -ām *njem.* (stoppen, *isp. i* stop) 1. zaustaviti, smiriti loptu u nogometu; 2. zaustaviti sat (*v.* štoperica) u svrhu točnog mjerenja vremena; *isto i* **štopovati**, -ujēm.
štopati[3], -ām *njem.* (stauben) prašiti, posipati praškom, poprašiti (*isp.* štaubati, štaubovati).
štopela, *2. mn.* štopelā *tal.* (stoppa) papuča, sandala; *umanj.* **štopelica.**
štoperica *engl.* (stop-watch) sat za točno mjerenje vremena, ura sa zapinjačem koja se u potrebnom času može zaustaviti; upotrebljava se uglavnom pri sportskim natjecanjima; **štoper** — 1. mjerač vremena štopericom; 2. *v.* stoper.
štopgārn *v.* štopati[1].
štopīn, -īna *v.* štapin.

štopl *njem.* (Stoppel) 1. čep, zapušač, začepak, zaptivač, zatisak, vranj; 2. *v.* krampon; **štoplcijer** (Stoppelzieher) sprava za vađenje čepova, vadičep, izvojac, otpušač, čepalj.
štopnadla *v.* štopati[1].
štopovati *v.* štopati[2].
štopsajde *v.* štepsajde.
štopvole *v.* štopati[1].
štorija *v.* historija.
štos, štosa, *lok.* štosu, *mn.* štosovi *njem.* (Stoss) 1. udar, udarac; mah; 2. gomila, hrpa, naslaga (npr. banknota, knjiga i dr.); 3. *prenes.* podvala, geg *(v.)*, »duhovitost«.
štosati, -ām (*isp.* štos) — u prostačkom jeziku tobože finiji izraz za spolno općiti (»udarati«).
štosdemfer *njem.* (Stoss — udarac + dampfen — prigušivati) *tehn.* prigušivač, udušivač, naprava za ublaženje sudara; *isp.* amortizer.
štraca[1] *v.* straca.
štraca[2] *tal.* (straccio) 1. krpa, dronjak; 2. *prenes.* nitko i ništa.
štraf, štrafa *njem.* (Streifen) traka, pruga, crta; **štrafast** — prutast, prugast, isprutan, isprugan, »zebrast«.
štrafkolona *njem.* (Strafe — kazna + *isp.* kolona) kaznena kolona, odred vojske koji ima zadatak da izvrši odmazdu nad civilnim stanovništvom.
štrafna, *2. mn.* štrafnā *i* štrafnī *v.* štraf.
štrafta *njem.* (*isp.* štraf) *u beogradskom govoru* šetalište, korzo.
štrafun, -una *njem.* (Straffe — kazna) vojnik kaznene ekspedicije (Tresić Pavičić).
štraj, štraja, *lok.* štraju *njem.* (Streu) nastor, stelja, slama, suho lišće i sl. što se stavlja kao ležaj stoci; *isto i* **štraja;** *glag.* **štrajiti,** štrajīm — nastirati, stavljati stelju.
štrajf, štrajfa *v.* štraf; **štrajfast** *v.* štrafast.
štrajfati, -ām *njem.* (streifen) 1. praviti pruge, prutati, isprutavati; 2. lako dodirnuti, okrznuti; *isto i* **štrajfovati,** -ujēm.
štrajfkor *njem.* (Streife) policijska racija; vojni izvidnički odred, istražna ekspedicija; *isto i* **štrajfkolona** *i* **štrajfkomanda.**
štrajfna *v.* štrafna, štraf.
štrajfšus *njem.* (*isp.* štrajfati 2 + Schuss — hitac) hitac koji ne pogodi cilj nego ga samo okrzne, okrzaj.
štrajh *njem.* (Streich) skupni naziv za sve gudačke instrumente; *isp.* pleh; **štrajh-orkestar** — orkestar od samih gudača; **štrajh-kvartet,** -eta — gudački kvartet.
štrajher, *2. mn.* štrajherā *njem.* (Streicher) 1. čelični brus; 2. *v.* anštrajher.
štrajk, štrajka *engl.* (strike) »udar«; organizirana obustava rada u tvornicama (uredima, školama i sl.) u svrhu postignuća nekih prava radnika prema poslodavcima i sl.; **štrajkaš,** -aša, 5. štrajkašu — čovjek koji štrajka; *isto i* **štrajkač,** -ača; **štrajkbreher** (*njem.* brechen — lomiti) — štrajkolomac; osoba koja ne pristaje uz štrajk, koja ne prekida posao, odnosno koja dolazi na posao u neko kapitalističko poduzeće za vrijeme štrajka — izdajica klasnih interesa radnika; **štrajkati,** -ām *i* **štrajkovati,** -ujēm — biti u štrajku; **štrajkati gladu** — ne uzimati hranu u znak protesta zbog oduzimanja slobode (obično u zatvorima); *isp.* organizirati se.
štram *prid. indekl. njem.* (stramm) 1. ukočen, vojnički odmjeren, utegnut, uspravan; 2. *prenes.* zgodan, lijep, kršan, naočit; 3. *pril.* »oštro, čvrsto, odrezano« (Krleža).
štramac, -āca *2. mn.* štramācā *tal.* (stramazzo) slamnjača, madrac, strunjača.
štrampa, *2. mn.* štrampā *franc.* (estampe) slika, fotografija.
štramplice, štramplīcā *(mn. ž. r.) njem.* (strampeln — topotati, lupati nogama, koprcati se) dugačke hlačice za najsitniju djecu.
štrand, štranda *njem.* (Strand) obala, žal, osobito pješčana obala prikladna za kupanje i sunčanje; plaža, lido, igalo, sipar; **štrandklajd** (Strandkleid) ženska haljina za plažu.
štranga, 3. -gi *njem.* (Strang) debelo uže; *isto i* **štranjga; štranjgov,** -ova, 5. štranjgove, *2. mn.* štranjgovā — obijesno čeljade, obješenjak.
štrangulirati *v.* strangulirati.
štrapac, -aca *tal.* (strapazzo) zamoran rad; naprezanje; napor, premaranje; **odijelo za štrapac** — svakodnevno radno odijelo; **štrapacirati,** -pacīrām — izmoriti, izmučiti, zamarati radom; smanjivati vrijednost stvari prekomjernom upotrebom; kidati, trgati; trošiti, uništavati.
štras *njem.* (po imenu pronalazača Strassa, na prijelazu iz 18. u 19. st.) imitacija briljanta, umjetni (nepravi, lažni) briljant.
štrebati, štrebām *njem.* (streben, *isp.* štreber) nastojati, težiti, stremiti, biti (suviše) revan, biti bubant (u đačkom govoru), »bubati«, »gruvati«.
štreber *njem.* (streben — nastojati, pregnuti) čovjek koji velikom marljivošću i dodvoravanjem želi napredovati u školi, službi ili inače; pregalac, gramžljivac za usponom, laktaš, karijerist, »klasolovac«; *prid.* **štreberov; štreberskī;** *žen.* **štreberica** *i* **štreberka;** *izv.* **štreberstvo.**

štrek *njem.* (Strecke) horizontalni hodnik u rudniku bez neposredne veze s površinom zemlje.

štreka, 3. -ki, *2. mn.* štreka *njem.* (Strecke) udaljenost, (željeznička) pruga, put.

štrena *njem.* (Strähne) svitak vune, povjesmo, struk, vitlić, predenica, zavoj; *isto i* **štrengla** (*od* Strängchen).

štrìc *njem.* (Striezel) 1. drzak i neodgojen momak; ulični, deran, badavadžija, vucibatina; 2. priležnik; ljubavnik; 3. svodnik; *isto i* **štrìci,** -ija, *mn.* -iji (kod Matoša: **štrìcika**).

štricàvati, štrìcāvām *tal.* (strizzare l'occhio) namigivati (D. Ivanišević).

štrìckar *engl.* (*amer.* Streetcar) tramvaj (Krleža, *Vučjak*).

štrìcla, *2. mn.* štrícla *i* štrìclī *njem.* (Strietzel) *v.* štruca.

štrìga *tal.* (striga) vještica; čarobnica; **štrigàrija** — magija, čarolija; **štrìgūn,** -úna — vještac, čarobnjak (*tal.* stregone).

štrigulírati, -gulīrām *v.* virgulirati.

štrìgūn *v.* štriga.

štrìh, štrìha *njem.* (Strich) 1. pruga, crta; linija; 2. *u kazališnom jeziku:* precrt, znak da se neki dio teksta ima precrtati, izostaviti, brisati; 3. ograničen prostor za kretanje; **štrìhati,** -ām — precrtati tekst ili njegov dio, prekrižiti, izostaviti, izbaciti; *isto i* **štrìhovati,** -ujēm.

štrìherica (*isp.* štrih 3) ulična djevojka (naziv vjerojatno po tome što je takvim djevojkama u nekim gradovima strogo omeđeno mjesto kretanja, one moraju ići »po štrihu«); u širem smislu: kurva, drolja; u najnovije vrijeme pojavljuje se izraz i u muškom rodu: **štriher** — s odgovarajućim značenjem primijenjenim na muškarce (homoseksualce).

štrìk, štrìka *njem.* (Strick) 1. uže, konopac; 2. *prenes.* obješenjak, vragolan, mangup.

štrìkati, -ām *njem.* (stricken) plesti, npr. čarape; štrìkaćī — koji služi za štrikanje *(štrìkaćī stroj, štrìkaća ìgla)*: **štrìker,** *2. mn.* štrìkērā — radnik u pletionici; pletač; čarapar; *žen.* **štrìkerica** *i* **štrìkerka** — pletilja; **štrikeraj,** -aja (Strickerei) 1. pletionica; 2. pletivo; **štrìknadla** (*njem.* Nadel — igla) igla za pletenje, pletaća igla, pletivača.

štrìkla, *2. mn.* štrìkla i štrìklī *njem.* crta, linija; **prevući štriklu preko računa** — pokvariti račune, osujetiti planove.

štrìmfla *njem.* (Strumpf) čarapa, bječva; *isp.* štrumfa.

štrìnga *v.* štriga (Š. Vučetić).

štrìngla *v.* štrena.

štroblùme *njem.* (Stroh — slama + Blume — cvijet) *bot.* žuto smilje, nepoven, kserantem; *isp.* imortela.

štròco — nekada u Bosni uobičajen izraz za njem. *Strassenmeister* (*čit.* štrasnmajster), tj. nadzornik putova (u svoje doba u Hrvatskoj hipokoristik za prezime biskupa *Štrosmajera*).

štròf, štròfa *njem.* (Strafe) novčana kazna, globa; porto; **štròfati,** -ām — kazniti, globiti; *isto i* **štròfovati,** -ujēm.

štròman *njem.* (Stroh — slama + Mann — čovjek) čovjek od slame, strašilo za ptice; podmetnuti čovjek, figurant koji nije izradio neki posao nego mu samo daje svoje ime (kao da je njegov).

štròmer *njem.* (Stromer) probisvijet, skitnica.

štròp, štròpa *tal.* (stroppo) prsten od konopa na lađi; remen, koji drži veslo; *isp.* strop.

štropìjati, -ām *tal.* (stroppiare) osakatiti.

štròvitver *njem.* (Stroh — slama + Witwer — udovac) »bijeli«, »slamnati« udovac, tj. muškarac kome je žena otputovala na neko vrijeme; *žen.* **štròvìtve** *(indekl.)*.

štròzak, *mn.* -ci *njem.* (Strohsack — vreća sa slamom) slamnjača, slamarica, strunjača.

štrùca, *2. mn.* štrùcā *njem.* (Strutzen) *prvotno* kruh umiješen poput pletenice, *kasnije* svaki udugačko oblikovan hljeb (za razliku od običnog okruglog oblika); *isp.* vekna, štricla.

štrùdla *njem.* (Strudel) pita savijača, gužvara, gužvača, povitica.

štrùfna, *2. mn.* štrùfnā *i* štrùfnī *v.* štrop.

štrùkle, štrùklī *(mn. ž. roda) njem.* (Strudel) vrsta jela od tijesta (gužvara nadjevena sirom).

štrùmfa *njem.* (Strumpf) čarapa, bječva; *isp.* štrimfla; **štrùmpandla** (Strumpfband) podvezica; *isto i* **štrùmpfhalter** (»držač« čarapa).

štrupìrān *franc.* (estropié) kljast, sakat, uzet; ukočen.

štubnmedhen *njem.* (Stubenmädchen) *v.* štumadla.

štùc, štùca *njem.* (Stutzen) kratka puška (skraćene i otpiljene cijevi), karabinka; u starijoj našoj književnosti takvu su pušku zvali: rezanac, podrezak.

štùcati, -ām *njem.* (stutzen) podrezati, potkresati, skratiti, sasjeći; *isto i* **štùcovati,** -ujēm.

štùcer, *2. mn.* štùcērā *njem.* (Stutzer) 1. kicoš, gizdelin; fićfirić; udvarač; *isp.* štajger; 2. *šatr.* pomagač u vršenju džepne krađe; osoba koja džeparu »pravi zid«, stvara gužvu ili dovodi žrtvu u položaj pogodan za džeparenje; 3. *v.* štucfligl.

štücflígl *njem.* (stutzen — podrezati + Flügel — klavir) kratki klavir.
štücka *njem.* (Stutzen) posuda za vodu, vrsta vrča, koršov *(v.).*
študentnfüter *njem.* (*isp.* Student — student + Futter — hrana) »studentska hrana«: badem, orasi, narezane smokve i suho grožđe.
študiján (*isp.* studirati) — školovan.
študírati *v.* studirati.
štüf, -a, -o *tal.* (stufo) sit, zasićen, koji dojađuje, izaziva ljutnju (isp. »svit štuf stabilizacije...«; M. Smoje); **štüfati,** -ām — dosaditi, dojaditi, dodijati.
štük[1]**,** štūka *tal.* (stucco) gips miješan s ljepilom ili želatinom; služi za stropove i zidne ukrase.
štük[2] *njem.* (Stuck) top (Šenoa, *Turopoljski top*).
štüka, 3. -ki, *2. mn.* štūkā *njem.* (skraćeno od Sturzkampfflugzeug, tj. stürzen — oboriti, strmoglaviti + Kampf — borba + Flugzeug — avion) vrsta njemačkog ratnog bombardera u drugom svjetskom ratu; *kod nas su upotrebljavani nazivi:* strovalnik, obrušivač.
štukádent, *2. mn.* štukadenātā *tal.* (stuzzicadenti) čačkalica.
štukáter, -éra (*isp.* štuk[1]) — radnik građevinske struke koji izvodi sve radove u gipsu neposredno na zgradama ili izrađuje pojedine dijelove u radionici i potom ih ugrađuje na određena mjesta u objektu.
štukatúra *tal.* (stuccatura) sadrenje, gipsanje, rad u gipsu, osobito na stropu sobe; *prid.* **štükatūrnī.**
štüklati, -ām *njem.* (stückeln) nadostavljati (komad na komad), dodavati, krpati, krpariti; *isto i* **štüklovati,** -ujēm.
štüla, *2. mn.* štūlā *tal.* (stollo — motka) štaka, hodulja, pomoćna drvena »noga«, krač.
štümadla *njem.* (Stube — soba + Mädchen — djevojka) sobarica.
štumák *v.* stomak.
štümfa *v.* štrumfa, štrimfla.
štümpa, *2. mn.* štümpā *njem.* (Stumpe) tuljak od püsta ili od drugog materijala od kojeg se izrađuje šešir.
štüpser *njem.* podust (riječna riba).
štürm, štürma *njem.* (Sturm) bura, vihor; udar, navala, napad, juriš; odlučan napadaj na protivničko utvrđenje ili uporišnu točku; *isto i* **štürmatāka** (Krleža); **šturmírati,** šturmīrām — napadati, jurišati, navaliti, atakirati; **štürmbrigáda** *njem.-tal.* jurišna brigada, navalni odred (Krleža); **šturm i drang** *v.* Sturm und Drang (Krleža).
šturmòvīk, -íka, *mn.* -íci *rus.* (šturm *iz njem.* Sturm — juriš) vrsta ratnog aviona.

šuáni *franc.* (chouans) rojalisti koji su se u Vandeji, Bretanji i Normandiji borili protiv francuske revolucije; *izv.* **šuanérija** — djelatnost šuana.
šüb, šūba *njem.* (Schub) 1. izgon, progon u rodno mjesto, obično u frazi »ići per šub«; 2. udarac, potisak, pomak, pomicanje, mah, navrat; *fraza:* **od šüba** — odjedanput, na prvi udarac (poobarati npr. u kuglanju sve čunjeve), odjednom, odmah, otpŕvē.
šübha *v.* šupha.
šübkarn *v.* šukare.
šübládn *njem.* (*isp.* šub 2 + Lade — ladica) ladica, pretinac s vratima »na pomak«, »na posmik« (otvara se pomicanjem u stranu, a ne povlačenjem prema sebi); **šübládekasten** — ormar s ladicama (Krleža, *Lirska varijacija o jesenjem sutonu*).
šübler *njem.* (Schublehre, *isp.* šub 2) sprava za mjerenje debljine pojedinih predmeta; sastoji se od jedne čvrste i od jedne pokretne poluge koja se pomiče po osovini na kojoj su podjeljci u milimetrima; pomično mjerilo.
šübtīr *njem.* (*isp.* šub 2 + Tür — vrata) vrata »na pomak«, »na posmik« (*isp.* šubladn); *v.* šibetir.
šücbund *njem.* (Republikanischer Schutzbund — republikanski obrambeni savez) oružana milicija austrijskih socijalista poslije prvoga svjetskog rata; raspuštena god. 1933; **šücbundovac** — član Šucbunda (Cesarec).
šückōr *njem.* (Schutz — zaštita + kor, *v.*) *vojn.* zaštitni odred.
šücman *njem.* (Schutz — zaštita + Mann — čovjek) policajac, stražar, čuvar.
Šućrija *v.* Šukrija.
šüćur *tur.* (şükür) hvala, neka je hvala; **šüćur aláhu** — hvala bogu.
šudār, -āra *tal.* (sudario) ubrus, rubac, marama (Begović).
šüdra *ind.* najniža kasta stare Indije (nadničari, sluge, manuelci).
šüfa, *2. mn.* šūfā *tur.* (şüfa) pravo najbližeg susjeda da prvi kupi susjedno imanje; pravo prvokupa (*isp.* šefiluk).
šüferice *(mn. ž. r.) njem.* (Schuh — cipela + Fetzen — krpa) obojci (u vojničkom jeziku).
šuferīn *v.* šulferin (D. Ivanišević).
šüfīt *v.* sofita.
šüft, šüfta *njem.* (Schuft) hulja, podlac, nitkov, ništarija, kukavica, pokvarenjak, lopov, rđa; *prid.* **šüftskī; šuftéraj,** -āja (Schufterei) podlost, nitkovluk, huljarija, lopovština, kukavičluk, pokvarenjaštvo; *isto i* **šuftérija** (»hrvatska naša šufterija«; Matoš).

šuga, 3. -gi *perz.* (šug — gnoj) 1. ćelavost; 2. svrab.
šugaman, -ana *tal.* (asciugamano) ručnik, ubrus, otarak, otirač, peškir.
šuhret *tur.* (šohret) popularnost, glasovitost; **Šuhreta** — *žen. ime:* »glasovita«, »poznata«, »popularna«.
šühva *v.* šupha.
šüjtaš *mađ.* (sujtás) obrub, gajtan, vrpca, traka; *isp.* bućma, zeh.
šukadar *tur.* (šukadar) mnogo, puno; *isp.* okadar.
šukare, šükārā *(mn. ž. roda) njem.* (Schubkarren) tačke, tragače, kolica s jednim kotačem.
šüko — *skrać. za njem.* Schutzkontakt (*čit.* šückontäkt); *u elektrotehnici* naziv za poseban tip zidnog utikača kojemu je svrha da omogući uključivanje električnih aparata koji troše veće količine električne energije nego obični utikači; *isto i* **šükošteker** (*isp.* šteker).
Šukrija *tur.* »zahvalni« (bogu).
šukun — predmetak kojim se označuje stupanj krvnog srodstva u uzlaznoj i silaznoj liniji, npr. *šukundjed* (iza djeda i pradjeda) odn. **šukununuk** (iza unuka i praunuka); izvodi se od lat. pridjeva *secundus* — drugi (Skok).
šülefla *njem.* (Schuh — cipela + Löffel — žlica, kašika) žlica za lakše obuvanje obuće, nazuvnik, obuvača.
šulferin, -ína *tal.* (solferino) šibica, žigica, sumporača (Begović).
šülkolega *njem.-lat.* (Schule — škola + *isp.* kolega) školski drug, suučenik, saučenik.
šülter *njem.* (Schulter — pleća) u rvačkom sportu naziv za položaj kada protivnik leži oboren na obje plećke (znači: poraz); *isp.* tuše.
Šümanov plan *v.* CECA.
šumpreš *v.* supreš; **šumprešavati,** -prešajem *tal.* (soppressare) peglati, glačati.
šünd, šünda *njem.* (Schund) — smeće, nevrijedna roba; **šünd-literatura** — knjige bez literarne vrijednosti.
šünegla *njem.* (Schuh — cipela + Nagel — čavao) čavao, ekser za potkivanje cipela.
šünkarica *v.* šinkerica.
Šunj, Šunja — u izričaju *Gospa od Šunja* (crkvica na Lopudu, otoku kraj Dubrovnika) mjesto gdje ima zmija (nekada je bilo *Psunj* od tal. *bissone* [*lat.* bestione *od* bestia — životinja] što znači *zmija*).
šüp *v.* šub.
šüpa, *2. mn.* šupā *njem.* (Schuppen) suša, pojata.
šüpertla *njem.* (Schuh — cipela + Börtlein *v.* pertla) vezica za obuću, oputa, »žniranac« (kod Krleže **šüpertli,** *m. r.*).
šupha, *2. mn.* šuphā *tur.* (šübhe, šüphe) sumnja; **šupheli** — sumnjiv; **šuphelenisati se,** -šem se — posumnjati; **šuphesuz** — bez sumnje, nesumnjivo.
šupírati, šupīram (*isp.* šub, šup) — policijski protjerati (u zavičajno mjesto).
šupljika *lat.* (supplicare — klečeći moliti) *dijal.* molba, molbenica.
šura *tur.* (šura) skupština; vijećnica.
šürc *njem.* (Schurz) *v.* šircl.
šurdo *dijal.* školski podvornik (moglo bi se izvesti od njem. *Schuldiener, čit.* **šuldíner**).
šurup, *2. mn.* šürūpā *tur.* (šurup) 1. sirup *(v.)*; 2. slatki voćni sok, šerbe *(v.)*.
šurut *tur.* (šürut) *v.* šart; **šurut učiniti** — 1. uvjetovati, usloviti, postaviti uvjete, uslove; 2. ugovoriti.
šus, šusa, *lok.* šusu, *mn.* šusovi *njem.* (Schuss) 1. pucanj, hitac, udarac, šut *(v.)*; 2. rana od puščanog zrna; 3. *prenes.* hir, mušica u glavi; suludost, ćaknutost (npr. »došao mu šus«).
šustanca *tal.* (sostanza) 1. tvar, materija (*isp.* supstancija); 2. hranjivost (Nar.).
šüster *njem.* (Schuster) 1. postolar, obućar, cipelar, crevljar; 2. *prenes.* prtljanac, nesposoban čovjek; 3. kartaška igra (»lustig«); 4. nepopijeno vino, tzv. pisačić (Đalski); **ostaviti šüstera** — otići ne popivši do dna ponuđeno piće; **šusteraj,** -aja — postolarija, obućarska radionica (Krleža); **šüsterbas** — *pogrdno:* duboki prosti bas *(v.)*; **šüsterkuba** — prosta, smrdljiva cigara (*isp.* kuba); **šüstermat** — u šahovskoj igri naziv za mat u prvim potezima; **šüsterpäp** — postolarsko ljepilo, pop, klajster.
šušpet, *2. mn.* šušpetā *tal.* (sospetto) sumnja, sumnjičenje.
šut, šuta, *lok.* šutu, *mn.* šutovi *engl.* (shoot) 1. pucanj, hitac, udarac; 2. *sport.* udar, zamah, šus 1 *(v.)*; **šut-zona** — udaljenost od cilja (gola) odakle je vjerojatno da se može postići (iznenadan) pogodak.
šuta *njem.* (Schutt) ruševine, razvaline, krš od porušene kuće; uopće: otpaci, troska, zgura.
šutati, -ām (*isp.* šut) — udarati loptu, osobito tući na gol, pucati; *svrš.* **šutnuti,** -em; *isto i* **šutírati,** šutīrām.
šutlijaš, -aša *v.* sutlija.
šüv *njem.* (Schuh) stopa (stara mjera za duljinu).
šuval, *2. mn.* šuvālā *tur.* (šulal) krupni, privremeni šav; »heftanje«; *glag.* **šuvaliti,** -īm.
šüvar, šüvra *tal.* (sughero, suvero) pluto.
šuveli *tur.* neistinit; sumnjiv; *isp.* šupha.
šuverina *v.* šulferin.
šuvha *v.* šupha.

šuviks *njem.* (Schuhwichse) mast za obuću, pasta (N. Polić).

šuvra, šuvāra *(mn. sr. r.)* *v.* šuvar; **šuvrati,** -ām — plutati, plivati na površini vode.

šva *hebr.* iz semitske gramatike preuzeto ime za mukli poluglas reda *e* koji obilježuje krajnje oslabljenje nekog samoglasnika (znak ə).

švaba *njem.* (Schabe) žohar, bubašvaba, bakula, skarambeč (*isp.* Švabo).

švabah *njem.* (po gradu Schwabachu u Bavarskoj) — vrsta gotice; pismo koje je nastalo na kraju 15. st.; sastoji se od, pretežno, oštrih crta; štampani švabah ima crte većinom jednako debele, barokno zavojite.

Švabo, 5. Švabo — *(preziran)* izraz za Nijemca (*po plemenu* Schwaben *od starijega* Svebi); *pogrdno:* **Švābov,** -ova, 5. Švābove, *2. mn.* Švabovā; *umanj.* **Švāpče** (*akc. i* **Švāpče**), -eta; *zbir.* **Švāpčad,** -ādi, *mn.* Švāpčići, Švāpčīćā; *žen.* **Švabica,** *2. mn.* Švabīcā; *prid.* **švāpskī; Švāpskā** — Njemačka; **švapčāriti,** švāpčārīm — (*prezirno)* govoriti njemački.

švadrona *njem.* (Schwadron *od franc.* escadron) eskadron; konjanička jedinica; *isto i* **švadron,** -ona.

švajcar *v.* švajcer (Kolar).

Švajcarskā *v.* Švicarska.

švajcer, *2. mn.* švājcerā *njem.* (*od* Schweizer — Švicarac) 1. mljekar, sirar na nekom imanju; 2. (*isp.* švarc, *dakle* švarcer) čovjek bez novaca (Nar.).

švajcerkez *njem.* (Schweiz — Švicarska + Käse — sir) švicarski sir.

švajnfurtergrīn *njem.* (Schweinfurt — grad u Bavarskoj, poznat po industriji bojā + grün — zelen) švajnfurtsko zelenilo, bakreni arsenoacetat, otrov, upotrebljava se protiv gamadi.

švajnsbrātn *njem.* (Schwein — svinja + braten — peći) svinjsko pečenje (Krleža).

švajnskarē *njem.* (Schwein — svinja + *isp.* kare) *u mesarskom jeziku* svinjska karmenadla.

švajsati, -ām *njem.* (schweissen) svarivati, zavarivati, spajati kovine; *isto i* **švajsovati,** -ujēm; **švajser,** *2. mn.* švājserā — svarivač, zavarivač, varilac.

švajsbleter *njem.* (Schweiss — znoj + Blatt — list) znojnica, impregnirano platno što se ušiva pod postavu ispod pazuha da znoj ne prodire do tkanine.

švajser *v.* švajsati.

švajsfise *njem.* (Schweiss — znoj + Füsse — noge) znojave noge, smrdljive noge.

švaler, -era, 5. švalere, *2. mn.* švalerā *franc.* (chevalier — *prvotno* konjanik, vitez, *kasnije* kavalir) ljubavnik, milosnik, dragan; ženskar, lola; *prid.* **švalerov; švalerskī;** *umanj.* **švalerče,** -eta; *žen.* **švalerka; švalerati se,** -ām se — ljubovati s kojekim, vucariti se (sa švalerima odnosno švalerkama), bludničiti i sl.; *isto i* **švalerisati se,** -šēm se.

švalereskan, -skna, -skno *franc.* (chevaleresque) viteški.

švanjiti, švānjīm (*isp. njem.* Schwein — svinja) ogovarati, panjkati, sramotiti; »svinjariti«.

švarc *njem.* (schwarz — crn) 1. *u frazi:* **biti švarc, ostati švarc** — biti bez novaca, ostati bez pare; 2. *v.* šverc.

švarcenberg *njem.* (Schwarzenberg) vrsta osobito pikantnog sira (Kolar).

švarc-gelb *njem.* (schwarz — crn, gelb — žut) »crno-žuti«, porugljiv naziv za pristaše habsburške dinastije u nekadanjoj Austro-Ugarskoj (austrijski je car imao crno-žutu zastavu).

švarckinstler *njem.* (Schwarzkunst — »crna umjetnost«, magija) čarobnjak, magičar, mađioničar, šarlatan, opsjenjivač i sl.

švarcloze *njem.* (Schwarzlose) tip mitraljeza.

švarcpeter *njem.* (*isp.* švarc) »crni Pero«, dječja kartaška igra (od svih karata postoje parovi, samo je »crni Pero« bez para; igrači izvlačeći karte jedan od drugoga, sparuju ih, a kome ostane »crni Pero«, taj je izgubio igru); u zagrebačkom govoru ima i glagol **švarcpetrati se.**

švargl *njem.* (Schwarte — kožurica, debela koža na slanini) vrsta debele kobasice (svinjski želudac nadjeven kožuricama, finim mesom, krvlju i začinima); *isto i* **švargla** *(ž. roda).*

švarm-linija (*akc. i* **-linija**) *njem.* (Schwarm — roj + *isp.* linija) *vojn.* bojni poredak, streljački stroj, raspored u strijelce, »rojni lanac« (Krleža, *Hodorlahomor*).

švasati *v.* švajsati.

Švedskā — kraljevina na Skandinavskom poluotoku; glavni grad Stockholm; **Šved,** Šveda, 5. Švede; *žen.* **Švetkinja;** *prid.* **švedskī** (*isto i* **Švеđanin,** *mn.* -ani; *žen.* **Švеđanka**); **švedske ljestve** *v.* ribstol.

šveflati, -ām *njem.* (schwefeln) isprazno brbljati, blebetati, »mljeti«, »drobiti«; *isto i* **šveflovati,** -ujēm.

švejk (po imenu Čeha Jozefa Švejka, glavnog junaka Hašekova romana *Dobrý voják Švejk*) *prvotno:* tip dobroćudnog vojnika-simulanta; *kasnije:* smiješan vojnik uopće.

šveleri *(mn. m. roda)* *njem.* (Schwelle — prag, panj) pragovi željezničkog kolosijeka; šliperi.

švelovanje *njem.* (schwellen — nabujati, nabreknuti) suha destilacija ugljena, drva i treseta na niskim temperaturama (dobivanje npr. plina za gorivo, katrana, koksa).

švema *njem* (Schwemme) točionica, krčma; *isp.* šank.

švemer *njem.* (Schwemmer) plovak, plovac, plutača (oznaka plovnog puta u vodi).

švenk *njem.* (schwenken — zaokretati) filmski i televizijski izraz za voženje odnosno pomicanje kamere iz jednog kuta u drugi (za isti pojam govore i *panorama*); **švenkovati,** -ujēm — voziti kameru prema potrebama snimanja; **švenker** — filmski radnik koji radi na švenku (gledajući kroz posebnu napravu na scenu, upravlja snimanjem).

švera *v.* švere.

šverc, šverca (*isp.* švarc) — crna burza; kriomčarenje, kriomčarena roba; kontrabanda; **švercer** (*njem.* Schwarzer) — kriomčar, kontrabandist; *prid.* **švercerov; švercerskī;** *žen.* **švercerica** *i* **švercerka; švercati,** -ām — kriomčariti, baviti se švercom; *isto i* **švercovati,** -ujēm (**švercati se** *odn.* **švercovati se** — uvlačiti se npr. na neku priredbu bez ulaznice, voziti se vlakom bez karte i krijući se od nadzornog osoblja i sl.).

švere, šverā *(mn. ž. r.) tal.* (sfera) 1. kazaljke na satu; 2. *prenes.* vrijeme (M. Franičević).

švermati, -ām *njem.* (schwärmen) sanjariti, čeznuti, zanositi se; *isto i* **švermovati,** -ujēm; **švermer** — sanjar, zanesenjak; **švermerāj,** -aja — sanjalaštvo, zanesenjaštvo, ljubavna čežnja (osobito u djelima J. S. Popovića).

Švìcār — pripadnik papine tjelesne straže, papin gardist; ime po starošvicarskim odorama kakve nose (Krleža i govori o »papinskim oklopnicima u švicarskim narančasto-crno ispruganim odorama..., u onom dresu u kome ih je slikao Rafael«).

Švìcarskā — republika u srednjoj Evropi; glavni grad Bern; **Švìcarac,** -ārca, 5. -ārče, *2. mn.* Švìcarācā; *žen.* **Švìcārka** *i* **Švìcārkinja;** *prid.* **švìcarskī;** *isto i* **Švājcarskā; Švajcārac,** -rca, 5. Švājcārče, *2. mn.* Švājcārāca; *žen.* **Švajcārka** *i* **Švājcārkinja;** *prid.* **švājcarskī.**

švìcati se, -ām se *njem.* (schwitzen) znojiti se, potiti se; **švìcbād** (*njem.* baden — kupati se) — kupanje u vlastitom znoju, znojna kupelj, znojenje (u posebnim prostorijama javnog kupališta).

švigermama *njem.* (Schwiegermutter) 1. svekrva (snahi, tj. ženi svoga sina); 2. punica, tašta (zetu, tj. mužu svoje kćeri); **švígertata, -papa, -fāter** *njem.* (Schwiegervater) 1. svekar (snahi); 2. tast, punac, starac (zetu).

švìmer *njem.* (schwimmen — plivati) »plivač«, svaka naprava što pliva, npr. plovak za održavanje visine vode u (engleskim) zahodima, bačvica usidrena u moru i sl.; *isp.* švemer; **švìmhōzne** (Schwimmhose) — kupaće gaćice; **švìmancug** (Schwimmanzug) — kupaći kostim; **švìmmājster** (Schwimmeister) — učitelj plivanja.

švindl *njem.* (Schwindel) 1. opsjena, zasljepljivanje, prevara, zavaravanje, sljeparija, zavođenje u bludnju, varka; 2. vrtoglavica, omaglica, vrtež u glavi, zamavica; **švìndler** — varalica, opsjenar, sljepar; *žen.* **švìndlerica** *i* **švìndlerka;** *prid.* **švìndlerskī; švìndlati,** -ām — varati, opsjenjivati; zasljepljivati, zavaravati i sl.; *isto i* **švìndlovati,** -ujēm.

švìps *njem.* (Schwips) *v.* rauš.

švog *tal.* (sfogo) odušak (bolu), izjadanje (D. Ivanišević).

švōgor *v.* šogor.

švoležej *v.* chevau-legers (Đalski).

švora *tal.* (suora) redovnica, opatica, duvna, koludrica, kaluđerica.

švōrc *v.* švarc.

švùng *njem.* (Schwung) zamah, zalet, zanos, polet, elan, skok.

T

t — dentalni suglasnik; dvadeset i šesto slovo latinske abecede, a dvadeset i drugo ćirilske azbuke; *skrać. za* tom, *za* tona, *za* taksa na nedovoljno frankiranim pismima; *muz. skrać. za* tempo, *fiz. za* tempus (vrijeme).

T — *u šahu oznaka za* kulu (toranj, top), *u kem. za* tritij *(v.)*; automobilska oznaka za *Tajland.*

T¹, T², T³ — naziv za više stotina kvadratnih kilometara velike ledene sante otkrivene god. 1949. i 1950. u Arktiku.

ta — *skrać. za* tara *(v.)*.

Ta — *znak za* tantal *(v.)*.

tab *engl.* (*čit.* teb) istaknuti dio kartice u kartoteci za oznaku potrebnih (općih) podataka.

tabak¹, *mn.* -ci, *2. mn.* tabākā *tur.* (tabak) 1. arak papira; 2. zdjela, tanjur, poslužavnik; *umanj.* **tabačić.**

tabak², tabaka (*akc. i* **tabāk,** -āka) *španj.* (tabaco, *franc.* tabac, *tal.* tabacco, *njem.* Tabak) duhan (ime po pokrajini Tabaco u Santo Domingu [Hispaniola] na otoku Haitiju gdje je otkriven god. 1496; po drugima riječ znači posudu haitijskih domorodaca iz koje su pušili, a po trećima indijanski naziv za lulu).

tabak³, 5. -če, *mn.* -ci, 2. tabākā *tur.* (tabak) štavljač, strojar kože, kožar; **tabačiti,** -īm — štaviti, strojiti, činiti kožu; **tabačina** — 1. tabakov posao; 2. tabakova radionica (*ovo drugo i* **tabakana,** *2. mn.* tabakānā); *isp.* tabakarija.

tabak⁴, *mn.* -ci, 2. tābākā *tur.* (tabaka) sloj, red, niz.

tabakarija (*isp.* tabak³) tvornica kože, kožara, kožarnica (isp. *Ulica od Tabakarije* u Dubrovniku).

tabakera *i* **tabakijera** (*isp.* tabak²) — kutija za duhan ili cigarete; doza.

tabakoza (*isp.* tabak²) — *med.* bolest radnika u tvornicama duhana koja dolazi od udisanja duhanske prašine.

taban, *2. mn.* tābānā *tur.* (daban, taban) stopalo, donji dio noge (a u prenesenom smislu i čega drugoga, npr. lemeša); **tabanati,** -ām — 1. sitno koračati; 2. tući po tabanima (kazna koju su Turci rado primjenjivali); **tabančiti,** -īm — ići pješice, pješačiti; **tabanaš,** -āša — naziv u zoologiji za životinju koja hoda po tabanima (medvjed, jazavac, za razliku od polutabanaša i prstaša).

tabandže, -eta *tur.* (tabandža) kratka puška, pištolj.

tabar *tal.* (tabarro) starinska svečana kabanica, ogrtač.

tabarīn, -ína (po imenu Tabarina, francuskog komedijaša iz 17. st.) — noćno zabavište, lokal za plesanje, bar.

Tabasco (Tabasko) — savezna država u jugoistočnom Meksiku; glavni grad Villahermosa.

tabašīr, -íra *ar.* bambus.

tabaštvo (*isp.* tabak³) — posao oko štavljenja kože.

tabati, -ām *v.* tabanati (tući po tabanima).

tabatijera *franc.* (tabatière) burmutica, kutijica u kojoj se drži duhan za ušmrkavanje, burmut (Vojnović).

tabela, *2. mn.* tabēlā *lat.* (tabella) tablica; skrižaljka; pregledan popis (po rubrikama); **tabelaran,** -rna, -rno — pregledan; poredan po rubrikama; u obliku tabele; **tabelarizírati,** -ìzīrām — poredati, nanizati pregledno u tabelama.

taberna *lat.* gostionica; **taberna derisoria** — vrsta starorimskog zabavišta (kombinacija gostionice i kabarea); *isp.* taverna.

tabernakul *lat.* (tabernaculum — daščara, šator) 1. *crkv.-katol.* ormarić na oltaru u kome se čuva hostija, monstranca, sakrament; svetohranište; 2. koliba, sjenica, zaštitni krov, nadstrešnica, kućica, šator; 3. *kod starih Židova:* sjenica, šator s kovčegom zavjetnim.

tabes *lat.* (tabes — raspadanje, trulost) *med.* bolest sušenja leđne moždine, posljedica sifilisa; **tabes dorsālis** — luetično oboljenje leđne moždine (10—12 godina nakon prve infekcije: smetnje u hodu, u vidu, mučne želučane krize, utrnuće refleksa i sl.); *prid.* **tabetičan,** -čna, -čno; **tabetičar** — tko boluje od tabesa.

tabhana *v.* tabakana (*isp.* tabak³).

tabija, *2. mn.* tābījā *tur.* (tabja) poljsko utvrđenje, utvrda, šanac, opkop, rov; bedem.

tabijat *tur.* (tabiat) narav, karakter, ćud, priroda, volja; **tabijatli** — 1. ćudljiv, mušičav, »težak«; 2. pedantan, uredan, sitničav.

tabir, *2. mn.* tābīrā *tur.* (tabir) tumačenje, razlaganje, osobito tumačenje snova; **tabirdžija** — tumač snova, vrač, pogađač; **tabíriti,** tābīrīm — tumačiti, razlagati; **tabirnama** (tabir + name — knjiga) — knjiga za tumačenje snova, sanovnik, sanjarica,

tabla *lat.* (tabula — daska, ploča, slika) 1. ploča; ploča za pisanje, crtanje itd.; 2. predmet izrađen u obliku ploče (tabla čokolade); 3. stol; 4. komad zemlje, njiva (Krleža); 5. poen u tablonetu (*v.*) kad se dignu sve karte sa stola.

tablanet *v.* tablonet.

tableau *v.* tablo; **tableau vivant** (*čit.* tablo vivan) — živa slika, tj. prizor na pozornici, obično bez riječi i pokreta, koji simbolično predstavlja ideju izvođenog djela.

table d'hôte *franc.* (*čit.* tabl d'ot) ručak u gostionici sa istim brojem i vrstama jela i sa istom cijenom za sve goste, za razliku od ručka »à la carte« gdje gost bira i plaća po jelovniku.

Table ronde *franc.* (*čit.* tabl rond) Okrugli stol; prvotno stol za kojim je sjedio legendarni kralj Artur sa svojim vitezovima (motiv starinskih viteških priča), a onda i svaki stol za kojim se održavaju važne konferencije (»na najvišem nivou«); simbol pomirljivosti i dobrih odnosa među narodima i državama.

tablet, *2. mn.* tableta *franc.* (tablette) 1. poslužavnik, pladanjka, taca; 2. stalak za stakleno, porculansko posuđe; 3. malen vezen podložak (za vazu) ili pokrivač za stolić (noćni ormarić); *umanj.* **tabletić.**

tableta, *2. mn.* tableta *franc.* (tablette) pastila, lijek u obliku pločice, »kolešce«; *umanj.* **tablètica; tabletar,** -ára, 5. tabletáru *i* -áre — radnik kemijske struke koji priprema smjese i izrađuje tablete, praške.

table-tennis *engl.* (*čit.* tejbl-ténis) tenis na stolu, stolni tenis, ping-pong.

tablica (*isp.* tabla) pločica; *prid.* **tablični; tablični broj** — redni broj što ga u periodičnom sistemu kemijskih elemenata zauzima pojedini element. Taj periodični zakon otkrio je ruski učenjak D. I. Mendeljejev i prema tome zakonu svojstva jednostavnijih tijela i svojstvo spajanja elemenata nalaze se u periodičkoj zavisnosti od atomskih težina tih elemenata; **tablice logaritmičke** — izračunani logaritmi posebnih brojeva sabrani u zasebnu knjižicu.

tablíci, tablíćā *(mn. m. roda) v.* tablonet.

tablinum *lat.* (tablinum) kod starih Rimljana domaćinova radna soba u kojoj se čuvao obiteljski arhiv.

tablo, -òa, *mn.* -òi, 2. tablóā *franc.* (tableau) 1. slika; 2. veliko iznenađenje; zaprepaštenje (i kao uzvik za to iznenađenje i čuđenje), dramatska situacija.

tabloid *v.* tebloid.

tablonet, -eta *franc.* (tableau — slika) vrsta kartaške igre *(tablíci),* osobito omiljele u Srbiji i Crnoj Gori (dva odn. četiri igrača, 52 karte).

tabofobija *lat.-grč.* (*isp.* tabes *i* fobija) *med.* strah pred oboljenjem od tabesa; **taboparaliza** — progresivna paraliza spojena s tabesom.

tabor *mad.* (tábor) 1. ratni logor, šatorje, okō; 2. *prenes.* vojska, rat; *prid.* **taborskī; tabornīk,** 5. -īče, *mn.* -īci — *u starini:* general; **taborovati,** -ujem — boraviti u taboru; logorovati; *isto i* **taboriti,** -īm; **taborīšte** — mjesto za tabor.

taborićani (po imenu grada Tabora u Češkoj) — lijevo krilo husita *(v.).*

tabouret *v.* taburet.

tabu, tabua, *mn.* tabui *polin.* (iz maorskog jezika) 1. kod primitivnih naroda — zabrana koja se stavlja na neki predmet, rad, riječ i sl.; narušavanje te zabrane povlači, tobože, za sobom tešku bolest, smrt; 2. *prenes.* zabranjeni predmeti, pitanja, mišljenja i sl.; nešto posvećeno, sveto, što se ne smije dirati, nepovredivo; velika i nedokučiva, nepristupačna tajna; **tabuírati,** -buīrām — proglasiti nešto za tabu, učiniti nepristupačnim, pretvoriti u tabu; *isto i* **tabuizírati,** -izīrām.

tabula *lat.* (*akc.* tabula) tabla, ploča; **tabula rasa** (*čit.* t. raza) 1. izbrisana, ostrugana ploča; »čistac«; 2. *prenes.* potpuno neznanje; 3. u dnevnom govoru stanje nakon radikalnog uklanjanja svega što je prethodilo, početak »svega iznova«, izbris, »spužvom preko«; **Tabula Peutingeriana** (*čit.* pojtingerijana) srednjovjekovna kopija starorimskog itinerara (vjerojatno iz 3. st.), važan izvor za poznavanje topografije i prometnica Rimskoga Carstva (naziv po njem. humanistu Konradu Peutingeru, 1465—1547); **Tabula Traiana** (*čit.* trajana) — natpis starorimskoga cara Trajana iz god. 100. (kao spomen-ploča o izgrađenom putu), održan do naših dana (u Donjoj Klisuri na Đerdapu; prije je bila nešto niže, no u naše je dane morala biti podignuta na viši položaj da je ne bi prekrila nova razina vode, do koje je došlo podizanjem brana na Đerdapu); **tabula votiva** — spomen-ploča; **tabulae ceratae** — drvene pločice prevučene voskom, na kojima su stari narodi (osobito Etruščani i Rimljani) pisali s pomoću stilusa *(v.)* **Tabulae Iguvinae** *v.* Iguvinske ploče.

tabulacija *v.* intabulacija.

tabulārīj, -ija *lat.* (tabularium) arhiv, pismohrana (prvotno: državni arhiv u starom Rimu).

tabulat, -áta *lat.* (tabulatus — popođen) opločeni strop.

tabulator (*isp.* tabula) — na pisaćem stroju naprava za pravljenje rubrika. tabela.

tabulatura (*isp.* tabula) 1. staro notno pismo 15. i 16. stoljeća; označivanje tonova slovima i brojkama; 2. pravilnik »majstora pjevača« (*v.* majsterzingeri) kojega su se držali slažući pjesme; *uopće:* pravilnost, red; 3. pravljenje rubrika na pisaćem stroju (*isp.* tabulator).

tabulet (*isp. lat.* tabula) lak drven sanduk putujućih trgovaca s pretincima (obično se nosi na leđima).

tabun, -úna — vrsta njemačkog bojnog otrova; pronađen 1944, ali nije upotrijebljen u ratu.

taburet *franc.* (tabouret) nizak stolac na četiri noge, bez naslona; klupica, podnožnik.

tabut *tur.* (tabut) nosila na kojima muslimani nose mrtvaca, otvorena mrtvačka škrinja.

taca[1], *2. mn.* tacā *njem.* (Tasse — šalica, zdjelica, plitica) pladanj, pladanjka, poslužavnik.

taca[2], *2. mn.* tacā *njem.* (Tatze) šapa, capa *(u kajk. govoru).*

tace! *lat.* šuti! tiho!

taceat mulier in ecclesia *lat.* neka žena šuti u narodnoj skupštini (na javnom mjestu).
tacendo *tal.* (*čit.* tačendo) *muz.* šuteći.
tacet *lat.* (tacere — šutjeti) *muz.* oznaka da stanovitu partiju svirač ne svira (odnosno pjevač ne pjeva).
tache *franc.* (*čit.* taš) akordni posao; **à la tache** — na akord *(v.)*.
tacite *lat.* (*akc.* tacite) mučke, šutke, prešutno; tiho, krišom, neopaženo.
tacito consensu *lat.* (*čit.* tacito konsenzu) s prešutnim pristankom, tj. nitko nije ništa prigovorio.
taclije, taclījā *(mn. ž. roda) njem.* (*austrij.* Tazeln) manšete, narukvice.
tacna, *2. mn.* tacnā *i* tacnī *v.* taca¹.
taconeo *španj.* (*čit.* takoneo) plesanje na petama u plesu flamenku.
tacūn, -ūna (*isp.* taca) veliki pladanj (Vojnović).
tačak, tačka *v.* tašci.
taćadžija *tur.* (takke — kapa) izrađivač kožnih kapa.
Tadej *hebr.* »odvažni«, »srčani«, »hrabri«; *isto i* **Tadija** (načinjeno prema *Matija, lat.* Matthias), **Tadijan** (prema npr. *Fabijan, lat.* Fabianus).
tadž *tur.* (tadž) 1. kruna (vladarska); 2. vrsta kape u derviša; 3. *u šahu:* najava opasnosti po kralja, »šah«.
Tadžička Sovjetska Socijalistička Republika (Tadžikistan) — republika u jugozapadnom azijskom dijelu SSSR; glavni grad Dušanbe; **Tadžik,** *mn.* Tadžici, 2. Tadžīkā; *žen.* **Tadžikinja;** *prid.* **tadžičkī.**
taedium vitae *lat.* (*čit.* tedium vīte) odvratnost prema životu; *isp.* bajronizam, veltšmerc.
tael *v.* tel².
tafefobija *grč.* (tafos — grob + fobeomai — bojim se) bolestan strah da čovjek bude živ sahranjen.
tafelšpic *njem.* (Tafelspitze) vrsta goveđeg mesa (meso sa buta, u blizini repa).
tafetan *v.* taft (tj. taftan).
tafofilija *grč.* (tafos — grob + fileō — volim) ljubav prema groblju i grobovima, često a bezrazložno posjećivanje groblja.
tafofobija *v.* tafefobija.
tafra, *2. mn.* tafrā *tur.* (tafra) 1. napad riječima; 2. naduvenost, oholost; **tafriti,** -īm — grditi, sramotiti koga.
taft, tafta *perz.* (taftak) lagana tkanina s jakim sjajem; *prid.* **taftan.**
tagalog — jedan od indonezijskih jezika; *isp.* bahasa.
Tagblatt *njem.* dnevni list, dnevnik (Krleža).
tagbuh *njem.* (Tag — dan + Buch — knjiga) dnevnik, knjiga zapisa (kod starijih pisaca).
tagesliht *njem.* (Tag — dan + Licht — svjetlo) danje svjetlo (karakteristika plavo obojenih električnih žarulja).
tagliari *tal.* (*čit.* taljari) makaroni *(v.); isto i* **tagliarini** (*čit.* taljarīni).
Tagus — antičko ime za *(španj.)* Tajo, *(portug.)* Tejo, rijeka na Pirinejskom poluotoku.
t'ah — kineski naziv za *pagodu (v.)*.
tahan *tur.* (tahin, tahan) gusta tekućina koja se dobiva preradom sezamova sjemena; **tahan-halva** — halva u koju se pomiješa tahan.
taheografija *grč.* (tachys — brz + grafein — pisati) *tipogr.* brzotisak.
tahi..., taho... *grč.* (tachys — brz) kao prvi dio složenice označuje vezu s brzinom.
tahifagija *grč.* (tachys — brz + fageīn — jesti) vrlo brzo gutanje hrane, pomamno jedenje.
tahigeneza (-geneza) *grč.* u biologiji naziv za skraćeni razvojni tok (neki crvi, neki kukci).
tahigrafija *grč.* (tachys — brz + grafein — pisati) isto što i stenografija.
tahikardija *grč.* (tachys — brz + kardia — srce) ubrzano lupanje srca.
tahilogija *grč.* (tachys — brz + *isp.* logija) vrlo brz način govora o svemu i svačemu bez reda i sistema (znak nekih duševnih poremećenja).
tahimetar, -tra, *2. mn.* tahimetārā *grč.* (tachys — brz + metron — mjera) sprava kojom se određuje u kojem je smjeru, kako daleko i za koliko je viša ili niža neka točka od one s koje se mjeri; sprava za brzo mjerenje udaljenosti, brzo snimanje zemljišta; brzinomjer.
tahioni *(mn. m. r.) grč.* (*isp.* tahi...) u fizici naziv za hipotetske čestice kojima se pripisuje brzina veća od brzine svjetlosti.
tahipneja *grč.* (tachys — brz + *isp.* pneuma...) ubrzano, teško (i duboko) disanje.
Tahir *tur.* »čisti«; *žen.* **Tahira.**
tahisintograf *grč.* (tachys — brz + *isp.* sintonija + grafō — pišem) uređaj u nekim radio-aparatima koji omogućuje automatsko traženje i postizavanje sklada između pojedinih stanica s pomoću posebnog sistema u tastaturi.
Tahiti, -ija — otok u južnom dijelu Tihog oceana (Društveni otoci); glavni grad Papaete; **Tahićanin,** *mn.* Tahićani; *žen.* **Tahićanka;** *prid.* **tahitskī.**
tahkīk, -īka, *mn.* -īci *tur.* (tahkik) provjeravanje, utvrđivanje istinosti, pretraga, istraga, izviđanje, verifikacija.
tahkīr, -īra *tur.* (tahkir) poniženje, omalovažavanje, podcjenjivanje, obescjenjivanje.

tàhmin, *2. mn.* tàhmīnā — *tur.* (tahmin — procjena, račun) pretpostavka, nagađanje, procjena štete (odoka) i odatle: odšteta.

tàhmina *tur.* (tahminen) vjerojatno, približno, pretpostavljeno, otprilike, odoka, valjda; **tahmíniti,** tàhmīnīm — pretpostavljati, nagađati.

tàhmīs, -ísa *tur.* (tahmis) pržionica i prodavaonica pržene kave; **tahmíščija** — obrtnik koji se bavi prženjem i mljevenjem kave.

tahògraf *grč.* aparat koji bilježi brzinu kretanja npr. vlaka; **tahògram** — rezultat rada tahografa.

tàhometar, -tra, *2. mn.* tàhometārā *grč.* (tachys — brz + mètron — mjera) sprava za mjerenje brzine, brzinomjer, spidometar.

tahrírat *tur.* (*ar.* tahrir — pisati) ured, kancelarija; **tahrírat mùdīr** — predstojnik ureda, načelnik.

tàht, tàhta *tur.-perz.* (taht) prijestolje, tron.

tàhta¹, *2. mn.* tàhtā *tur.* (tahta) daska; **tahtàli** — daščan.

tàhta², *2. mn.* tàhtā *perz.* širok kavkaski divan bez naslonjača, pokriven ćilimom.

tahterèvān, -āna *v.* tetrivan.

tàhvil, *2. mn.* tàhvīlā *tur.* (tahvil) potvrda o primitku (novca i dr.); izravnanje duga.

Taída *v.* Thais.

Tailand *v.* Tajland.

tailor *engl.* (*čit.* tèjlor) krojač; **tailor-made** (*čit.* tèjlor-mèid) sašiven po mjeri a ne kupljen u konfekciji (Begović; kod Krleže u tom istom značenju **tailorìzīrān**).

tàin *tur.* (tajin) 1. što je kome određeno, obrok, sljedovanje; 2. komis, vojnički kruh težak 1 kg; **taìndžija** — vojni komesar za hranu.

Tai-ping *kin.* (»veliki mir«) seljački revolucionarni pokret u Kini (1851—1864) protiv Mandžuraca; u početku uspješan, ugušen je uz pomoć američkih, britanskih i francuskih vojnih snaga.

Taiwan *v.* Tajvan.

Tàj (Thai) — pripadnik velike skupine kinesko-tibetanskih naroda, nastanjenih u Tajlandu, južnoj Kini, Laosu, Vijetnamu, Burmi i sjeveroistočnoj Indiji.

tàjan, *2. mn.* tàjānā *tur.* (tajyn — odrediti) zavjet, obećanje, odredba (Nar.).

tajasjèn *franc.* (tayacien) jedna od razvojnih faza srednjeg paleolitika (prema imenu nalazišta *Tayac* u Francuskoj, pokrajina Dordogne).

tàjč *njem.* (deutsch — njemački) kod starijih pisaca naziv za ples zvan i *dajč-polka.*

tàjfa *tur.* (tajfa) momčad, skupina, grupa, posada.

tàjfl *njem.* (Teufel) vrag, đavo, *obično u frazi:* **fùjtàjfl** *(v.).*

tajfūn, -úna *engl.* (typhoon, *kin.* tai-fung; po mišljenju nekih »vjetar od Tajvana« — Formoze, a drugi misle da je od kineskog taj — vjetar i fin — vjetar) orkan, silan uragan velike razorne snage; puše od vremena do vremena u južnim i istočnim morima Azije od Arabije do Japana; *prid.* **tàjfūnskī.**

tàjga, 3. -gi, *2. mn.* tàjgā *i* tàjgī *rus.* 1. sibirska prašuma; 2. tip crnogorice.

Tàjget *grč.* (Taygeton) visoka, većim dijelom godine snijegom pokrivena, a inače gotovo gola, gora na granici Sparte i Mesenije u Grčkoj; na nju su Spartanci izlagali kržljavu novorođenčad da je raznesu životinje.

Tàjīb, -íba, 5. Tàjībe *tur.* »dobri«, »izvrsni«, »ugodni«; *žen.* **Tajìba.**

tàjin *v.* tain.

tàjka *tal.* (tacca) rub, porub, zarub, šav; nabor; **tàjkati,** -ām — rubiti, porubljivati; praviti nabore npr. na suknji.

Tàjland — kraljevina u Indokini (do 1939. — Sijam); glavni grad Bangkok.

tajlàsan *tur.* (tajlasan) jedan kraj saruka (ahmedije) koji visi preko zatiljka i pada na pleća.

tajlorìzam, -zma — kapitalistički sistem organizacije rada, nazvan po imenu osnivača — američkog inženjera F. Taylora (1856—1915) koji je razradio metode za normiranje rada strojeva i rada radnika putem kronometraže i odredio krute norme rada, izračunane prema najjačim i najokretnijim radnicima.

tàjm-àut *engl.* (time — vrijeme + out — izvan) kratak prekid igre, predah (u košarci npr. za dogovor igrača s trenerom o daljoj taktici u igri).

tàjm iz mȁni *v.* time is money.

tàjmkīper *engl.* (timekeeper) 1. mjerač brzine (pri sportskim natjecanjima), kronometar, brzinomjer; 2. kontrolor dolaska radnika na posao (u tvornicama).

tàjpan — opasna australska zmija.

tàjprajter *v.* typewriter.

tàjpskript *v.* type-script.

Tàjvan (Taiwan, starije ime *Formoza*) — republika na istoimenom otoku (Istočnokinesko i Južnokinesko more); glavni grad T'aipei.

tàk¹, tàka, *lok.* tàku, *mn.* tàkovi *franc.* (taquet — kolčić, letva) biljarski štap, ke.

tàk², tàka, *mn.* tàci, 2. tàkā *tal.* (tacco) potporni stup, greda; lùk, svod zgrade.

tȁk³ *tal.* (tacco) potpetica, petica (na obući).
tàkāt, -áta *tur.* (takat) tjelesna snaga, moć, sposobnost; **takàtsuz** — nemoćan, slab.
takelàža *hol.* (takel — dizalo, motovilo, čekrk) snast, jedrilje; oprema broda potrebna za pokretanje s pomoću jedara; jarboli, križevi, sošnjaci, kosnik, jedra, užad.
take-off *engl.* (*čit.* teik-ȍf) uzlet, polijetanje aviona.
tàklīd, -ída *tur.* (taklid) 1. imitacija, oponašanje; 2. pretvaranje; 3. zemljišnoknjižni prijepis; **taklíditi se,** tàklīdīm se — oponašati, imitirati, pretvarati se.
tàkrīr, -íra *tur.* (takrir) izjava, obavijest, vojnički raport, komunikej, deklaracija.
tȁksa, *2. mn.* tȃksā *grč.* (tȁxis — red, uredba, naredba; *lat.* taxatio — procjena) 1. utvrđena cijena; 2. pristojba, »odredbina«, tarifa; 3. dažbina državi za pravne poslove i druge čine, biljegovina; *prid.* **tȁksenī.**
taksácija *grč.* (*isp.* taksa) procjena, ocjenjivanje, utvrđivanje cijene.
tàksametar, -tra, *2. mn.* tàksametārā *lat.-grč.* (*isp.* taksa + metar) 1. brojilo; kontrolni aparat u najamnom automobilu (taksi) koji pokazuje prevaljeni put i cijenu vožnje; 2. stariji naziv za najamni automobil, za koji je danas običniji naziv *taksi* (Begović).
tȁksatīvan, -vna, -vno *lat.* (taxatio — procjena) koji se može točno utvrditi i procijeniti; **tȁksatīvnō nabrájānje** — poimenično, izričito nabrajanje svih slučajeva odnosne vrste.
tàksātor (*isp.* taksa) procjenjivač, procjenitelj, određivač cijene.
tȁksi, -ija, *mn.* -iji, 2. tȁksījā (*isp.* taksametar) auto za unajmljivanje; autotaks.
taksīdou *v.* tuxedo.
tȁksi-gērl *engl.* plaćena plesačica koja u lokalu pleše s gostima koji to zažele.
tàksija *grč.* (tȁxis — red, mijenjanje) *v.* tropizam.
taksìjarh, 5. -še, *mn.* -si *grč.* (taxiarchos) čin višeg oficira u starogrčkoj vojsci (u Ateni jedan od deset podvojvoda, kod Ksenofonta: kapetan, u vojsci Aleksandra Makedonskog: pukovnik).
tàksimetar *v.* taksametar.
taksìrāt, -áta *tur.* (taksir) nesreća, nezgoda, nevolja; grijeh koji treba da kazni bog (koji izaziva gnjev božji).
taksírati¹, tàksīrām (*isp.* taksa) 1. odrediti, utvrditi cijenu; procijeniti, procjenjivati; ocijeniti, ocjenjivati; 2. položiti, platiti propisanu taksu; prilijepiti taksenu marku (na molbu), biljegovati.
taksírati², tàksīrām — u najnovije vrijeme stvorena riječ sa značenjem: voziti taksi, biti šofer taksija po zanimanju (*Novine*).
tàksīt, -íta *tur.* (taksit) obrok plaćanja, rata.
taksonòmija *grč.* (tȁxis — red, raspored + nòmos — zakon) nauka o osnovama reda, raspoređivanja, sistematizacije u nekoj struci, sistematika.
tȁkt¹, tȁkta, *lok.* tȁktu, *2. mn.* tȁkātā (*pored* tȁktōvā) *lat.* (tactus — doticanje, diranje) 1. smisao za vladanje i snalaženje u svakom društvu; nježan i obziran postupak, finoća u saobraćaju; osjećaj mjere i dopustivosti u ophođenju; 2. muzička mjera; 3. ravnomjerni vremenski razmaci (npr. udarati po taktu), odmjereno kretanje (npr. plesati po taktu); **tȁktičan,** -čna, -čno — 1. pun takta, fin u ponašanju, spretan, obziran, pažljiv, pristojan; 2. *v.* taktika; *izv.* **tȁktičnōst,** -osti.
tȁkt² *v.* taht.
tȁktika, 3. -ci, *2. mn.* tȁktīkā *grč.* (taktikē *od* taktikȍs — koji se tiče vrstanja vojske) 1. način, postupak, sredstvo za postignuće nekog cilja; 2. *vojn.* oblici i načini djelovanja vojske u borbi; nauka o vođenju bitke vojnim jedinicima; vještina upravljanja trupama za vrijeme bitke i organiziranja prebacivanja trupa; 3. metoda borbe koja se primjenjuje za postizavanje određenoga cilja; ona je dio strategije; 4. *u politici:* oblici i metode borbe i organizacije u pojedinim akcijama u okviru opće klasne borbe; **tȁktičkī** — koji se odnosi na taktiku, koji se slaže sa zakonima taktike; **tȁktička jedìnica** — vojni odred koji je sposoban samostalno izvršivati borbene zadatke (vod, četa, bataljon i dr.); **taktìčār** — čovjek koji postupa po planu, planski, promišljeno, »diplomat«.
tȁktīlan, -lna, -lno *lat.* (tactilis, *isp.* takt) osjetan, opipljiv, koji se odnosi na pipanje, koji se može osjetiti dodirom.
taktírati, tàktīrām (*isp.* takt 2 i 3) udarati takt (*v.*), mahanjem, lupanjem i sl. davati takt (u sviranju, pjevanju), odbrojavati trajanje nota, označivati prikladnim načinom naglašene i nenaglašene slogove.
taktizírati, -ìzīrām — postupati po taktici; oprezno postupati, raditi planski i smišljeno, ne prenagljivati.
tȁktštrih *njem.* taktna crta, tinac (u bilježenju nótā).
takùlīn, -ína *tal.* (taccuino) lisnica, novčarka, notes, džepna bilježnica.
tàkum *tur.* (takym) 1. niz istovrsnih stvari, garnitura, serviz za čaj, kavu i sl.; 2. konjska

oprema; 3. odred vojnika; 4. razred; 5. skupina ljudi; 6. rodbina, familija, rođaci, pripadnici iste družine; 7. dio čibuka koji se stavlja u usta; **tàkum-đeisija** (*isp.* đeisija) — kompletna muška ili ženska nošnja.

tàkvīm, -íma *tur.* (takvim) kalendar s naznakom točnog vremena kada valja obavljati pojedine pobožnosti po muslimanskim obredima.

tȃl, tála, *lok.* tálu, *mn.* tálovi *njem.* (Teil) 1. dio, udio; 2. dio nasljedstva, miraz.

tàlad, *2. mn.* tàlādā *hebr.* kvadratni ogrtač od svile ili od bijela platna kojim se ogrću Židovi za vrijeme molitava o Jom Kipuru (*v.*).

talàgan *tur.* (talagan) seljačka muška kabanica; *isp.* dalagan.

talaing — naziv za pismo kojim se piše burmanski jezik.

tàlāk[1], -áka, 5. tȁlāče, *mn.* -áci *tur.* (tellak) maser u hamamu (*v.*).

tàlāk[2], -áka, *mn.* -áci *tur.* (talak) razvod braka.

tȁlam *grč.* (thálamos) soba za mladence, bračna odaja (Kranjčević).

talàmbas *perz.-tur.* (tulumbaz) vrsta bubnja; mala mjedena posuda, prevučena kožom; **talambàždžija** — bubnjar (Krleža).

tȁlamus *lat.* (*od grč.* thálamos — ležaj, soba, komora) u anatomiji naziv za sivu koru na bazi mozga u kojoj se nalaze mnogi važni centri osjeta i kretanja; u botanici: ležište ploda kod biljaka; *isp.* talam.

tàlanat, -ánta, *2. mn.* tàlanātā *grč.* (tálanton) *v.* talent.

talȃr[1], -ára *lat.* (talaris *prema* talus — gležanj) 1. rimska tunika do gležanja, tzv. dogležnica u starim prijevodima; 2. duga haljina svećenika, sudaca, vladara; *v.* sutana, habit.

tàlar[2] *v.* talír (Nar.).

tàlas *grč.* (thálatta, thálassa) val; *umanj.* **talàsić;** *uveć.* **talasina;** *prid.* **tàlasnī; tàlasast** — valovit, neravan; *izv.* **tàlasastōst,** -osti; **talàsati se,** -ām se — lelijati se, ljuljati se, bibati se, biti uznemiren; **talasàrhija** (*grč.* árchō — vladam) *v.* talasokracija; **talasofòbija** (*isp.* fobija) bolestan strah od mora; **talasògēn (-gen)** (*isp.* geneza) *geol.* koji je nastao u moru ili kao produkt djelovanja valova; **talasogràfija** (*isp.* gráfein — pisati) nauka o moru, opisivanje mora; **talasokràcija (-kràtija)** (*grč.* kratéō — vladam) prevlast mora nad kopnom (geografska i politička), vladavina pomorskih zemalja nad kopnenima; *prid.* **talasòkratskī; tàlasometar,** -tra, *2. mn.* tàlasometārā — sprava za mjerenje morskih dubina; **talasoterápija** (*isp.* terapija) — liječenje kupanjem u moru; morske kupke.

talàsīnje (*isp.* talas) vodene biljke, alge.

talàš, -áša *tur.* (talaš) strugotina; *isto i* **talàša,** -áše *i* **talàšika,** 3. -ci.

Tàlat *tur.* »lijepa i svijetla lica«.

tȁlata *v.* thalatta.

talbotìpija (po izumitelju, engleskom fizičaru Williamu Henryju Talbotu, 1800—1877) foto-negativ na papiru i slika izrađena po njemu (iz prvih dana fotografske vještine); *isto i* kalotipija.

talcum *v.* talk.

Tȁle, 5. Tȁle — *hipok. prema* Tahir, Talat, Salih.

tàleb, *2. mn.* tàlebā *tur.* (taleb) 1. traženje, zahtjev, upit; 2. obrazac, formular; 3. *v.* talib.

talèba, *2. mn.* -ébā *v.* talib.

tàlen(a)t, -nta, *2. mn.* tàlenātā *grč.* (talanton, *lat.* talentum) 1. istaknute sposobnosti na nekom području (umjetničkom, političkom, znanstvenom), nadarenost, darovitost, inteligencija, umni dar; 2. umno nadaren, darovit čovjek; 3. starogrčka novčana jedinica i jedinica za mjerenje težine; 4. u suvremenoj Grčkoj — mjera za težinu (150 kg); **talentīrān** — darovit, uman, inteligentan, osobito sposoban, od prirode nadaren dobrim svojstvima; *isto i* **tàlentovān;** *izv.* **talentīrānōst,** -osti; **tàlentovānōst,** -osti.

tale quale *lat.* (*čit....* kvale) takvo kakvo jest, u sadašnjem obliku (bez popravljanja, izmjena i dopuna).

Tal(es) iz Mileta — starogrčki filozof iz druge polovice 7. st. pr. n. e., jedan od »sedam mudraca« staroga svijeta (*isp.* Solon), najstariji evropski filozof (»osnovni uzrok svega što postoji jest voda«).

talet *v.* talad.

Talfija *v.* Talvj.

tàlib, *2. mn.* tàlībā *tur.* (talebe) učenik, đak, školarac; **tàliba,** *2. mn.* tàlībā — učenica, školarka.

tàličan *v.* talija[2].

talidòmīd, -ída *v.* thalidomid.

Tàlih *v.* Salih; **talih** *v.* talija[2].

tàlīj, -ija (*pored* **tàlijum**) (thallium) *kem.* element, atomska težina 204,39, tablični broj 81, *znak* Tl; srebrnastosiv metal; primjenjuje se u medicini.

Tàlija[1] *v.* muza.

tàlija[2], *2. mn.* tàlījā *tur.* (tali, talih) sreća, sudbina; **tàličan,** -čna, -čno — sretan, srećonosan.

Talìjān, -ána, 5. Tȁlijāne — stanovnik Italije; **talìjān** — vrsta peciva osobitog oblika; *žen.* **Talìjānka;** *prid.* **talìjānskī; talìjānčiti,** -īm — praviti nekoga Talijanom, italijanizirati;

talijànaš, -āša *hist.* pristalica talijanske vlasti nad našom Dalmacijom (*pored* **Italìjān** itd.).
talijanìzam, -zma, *2. mn.* -ìzāmā *v.* italijanizam.
talijanòfil, -íla (*grč.* fìleō — volim) simpatizer Talijana i svega što je talijansko (Begović).
tàlijer, -éra *tal.* (tallero) *v.* talir (Vojnović).
talìōn, -óna *lat.* (talis — takav; talio, 2. -onis — odmazda) po kaznenom pravu nekih starih naroda odmazda istim sredstvima kakvima je bio počinjen zločin, po načelu »oko za oko, zub za zub«; *prid.* **talìōnskī**.
tàlīr, -íra *njem.* (Taler, *od* Joachimsthaler, tj. kovan u Joachimsthalu [u Češkoj]; *isp.* dolar) vrsta starog (austrijskog) novca.
talìsmān, -āna (*isp.* talija²) — po praznovjernom shvaćanju predmet koji svome posjedniku daje čudotvornu moć, donosi sreću, uspjeh; amajlija; *u našim rječnicima:* (čarobni) zapis, uročice *(mn. ž. roda).*
Talita kumi! *hebr. (aram.)* Djevojko, ustani! (biblijske riječi kojima je navodno Krist uskrisio kćer Jairovu).
taliter, qualiter *lat.* (*čit....* kvàliter) kako-tako, osrednje, donekle.
tàlk, tàlka *ar.* ruda milovka (najmekša ruda), masnik, magnezijev silikat.
talk-šou *engl.* (talk — govor + *isp.* šou, show) govorna izvedba.
Tallin — glavni grad Estonije; *isp.* Reval.
Talma (François Joseph, 1763—1826) — najveći francuski glumac u tragedijama, sjajan interpretator junaka u Corneilleovim i Racineovim dramama, miljenik Napoleonov (M. Matković).
tàlmi (po imenu pariškog tvorničara Talloisa, *tj.* Tal + *franc.* mi — pola + or — zlato) bezvrijedna roba, nešto nesolidno, nedotjerano, krivo, tobožnje; patvorina, imitacija *(v.),* osobito npr. **tàlmi-zlàto** (pozlaćena bakrena legura, poluzlato).
tàlmud *hebr.* (»usmena nauka«) zbirka starovjerskih religiozno-dogmatičkih knjiga — kodeks pravila i propisa koji su sastavljeni na temelju tumačenja židovskih svetih knjiga — Staroga zavjeta i koji reguliraju religiozno-pravne odnose i život vjerujućih Židova; *prid.* **tàlmudskī** (*isp. kod Krleže:* **tàlmudski rituàlno** — sukladno s propisima talmuda; *isp. kod istog pisca i* **talmùdisti** kao jedan od izraza za *Židovi).*
talofìti *v.* talus².
tàlōn, -óna *franc.* (talon) 1. uputnica za podizanje kamata kod zajmova; 2. kupon kod obveznica i drugih vrijednosnih papira; 3. kod kartanja — ostatak karata iza dijeljenja; odložak, zalog; 4. *arh.* šara, ukras, izdubljen na donjem, ispupčen na gornjem dijelu; 5. *vojn.* ispupčenje na donjem dijelu tvrđave; **talonírati**, -lònīrām — odložiti karte u talon.
tàlpa, *2. mn.* tàlpī *tur.* debela velika daska, brvno; *uveć.:* **tàlpina**, *2. mn.* tàlpīnā; **tàlpara**, *2. mn.* tàlpārā — kuća sagrađena od talpi, brvnara.
Taltìbije (*grč.* Talthýbios) glasnik kralja Agamemnona; poslije smrti poštovan u Sparti kao heroj.
tàlum, *2. mn.* tàlūmā *tur.* (talim) poučavanje, nastava, obuka, osobito vojnička obuka, vježbanje, egzercir, dresiranje, dril *(v.);* **tàlumiti**, -īm — vježbati vojnike, egzercirati, dresirati, drilovati; **talùmli** — izvježban, naučen, obučen, dresiran.
tàlus¹ *lat.* (talus) 1. gležanj, zglob; skočna kost; 2. kocka za kockanje.
tàlus² *grč.* (thallós — grančica, mladica) biljka na kojoj se ne razlikuju dijelovi, ni korijen, ni stabljika, ni list (npr. gljive, lišajevi); naš izraz: steljka; **talofìti** *(mn. m. r.)* — steljnjače, naziv za sve niže biljke kojima je tijelo talus².
Talvj — pseudonim (akronim) njemačke književnice Therese Albertine Louise von Jacro (1797—1870) koja je djelovala u Vukovo doba (on je često spominje: *gospođa Talfija*) i objavila Volkslieder der Serben metrisch übersetzt (Srpske narodne pjesme prevedene u stihovima), zatim jedan historijski pregled slavenskih jezika i književnosti i dr.
tamàhćār *v.* tamašćar.
tàmān *i* **tàmam** *tur.* (tamam) 1. upravo, baš tako, jednako, potpuno, sasvim; 2. istom, tek što, baš kad.
tamàrind *ar.* (tamr-hindi — indijska datula) istočnoindijska kisela datula i njezin plod; služi kao sredstvo za čišćenje crijeva i za mršavljenje; *isto i* **tamàrinda.**
tamàris(k) *lat.* (tamarix) vrsta niskog zimzelenog grmolikog drveća s ružičastim ili bijelim cvjetovima koje se javlja po Aziji, Africi i južnoj Evropi; njegov solju bogati pepeo služi za čišćenje kože i za bojadisanje; *kod nas ga zovu:* metljika; *isto i* **tamàriska.**
tàmaša, *2. mn.* tàmāšā *tal.* (tambascià; ovu riječ Skok dovodi u vezu sa grč. *fantazija*) 1. šala, poruga, sprdnja; 2. lakrdijaš, šaljivčina, komedijaš; **tàmašan**, -šna, -šno — šaljiv, smiješan, čudan; **tàmašiti**, -īm — praviti šale, zabavljati šalama.
tamàšćār, -ára, 5. tàmašćāru *i* -āre *tur.* (tamahkjar) pohlepnik, gramžljivac.

tambar *v.* tabar.
tambarina (*isp.* tabar) — vrsta ogrtača.
tambur, -ura *franc.* (tambour) 1. dio zgrade cilindričnog ili višekutnog oblika na kome počiva kupola; 2. prigradnja uz vrata u obliku trijema za zaštitu od vjetra, studeni i dr.; 3. natkrivena platforma željezničkog vagona; 4. vrsta veza; 5. a) bubanj, doboš; b) bubnjar, dobošar; c) dirigent vojne glazbe (Krleža; *isp.* tambur-mažor); *prid.* **tambúrov; tamburskī.**
tambura, *2. mn.* tamburā *tur.* (tambura *od ar.* tunbur; po budističkoj mitologiji prvu je tamburu načinio bog Tamburu, zaštitnik muzike i muzičara, i odatle joj ime) istočnjački muzički instrument na žice; *umanj.* **tamburica; tamburaš,** -āša, 5. tamburāšu — tko udara (kuca) u tamburu; *prid.* **tamburāšev; tamburāškī;** *isto i* **tamburdžija;** *žen.* **tamburašica; tamburati,** -ām — udarati, svirati, kucati u tamburu.
tamburīn, -ína *tal.* (tamburino) 1. muzički instrument: vrsta bubnjića, def, daire; 2. maleni cilindrični bubanj.
tambūr-mažōr, -óra *franc.* (tambour-major) kapelnik vojne glazbe (*zapravo:* nadbubnjar, starješina bubnjara).
tamen est laudanda voluntas *lat.* ipak valja pohvaliti dobru volju (drugi dio rečenice: Ut desint vires...; *v.*) (Matoš).
Tamesis — antičko ime za rijeku *Temzu* (engl. *Thames*) u Engleskoj.
Tamili *(mn. m. r.)* — narod dravidske jezične grupe (Indija, Ceylon, južna Afrika i dr.); jezik im se rano razvio kao književni, a imaju i svoje posebno pismo.
tamin[1], *2. mn.* taminā *tur.* (taamüd) predumišljaj, namisao.
tamīn[2] i sl. *v.* tahmin i sl.
tamīr, -íra *tur.* (tamir) popravak, obnova, krpež; *glag.* **tamíriti,** tamīrīm.
tamjan *grč.* (thymíana) vrsta mirisave smole iz istočnih zemalja; upotrebljava se za kađenje u crkvama; *naš izraz:* kād.
tamperīn *v.* temperin.
tampōn, -óna *franc.* (tampon — čep, zapušač) *med.* komadić (ili gruda) vate ili gaze koji se stavlja u tjelesnu šupljinu ili u ranu radi zaustavljanja krvi ili radi upijanja gnoja; **tampōn-država** — mala država između dviju velikih koju obje te države umjetno podržavaju radi sprečavanja susjedskih sukoba među njima; **tamponácija** — stavljanje tampona; *isto i* **tamponáda; tamponáža** — *rudar.* svi radovi u bušotini kojima je cilj odijeliti slojeve vode od slojeva nafte i zaustaviti pristup vode u bušotinu; umjetno ispunjavanje praznina i pukotina cementom, zemljom itd. kod probijanja hodnika u rudnicima; **tamponírati,** -ponīrām — 1. začepiti, zatisnuti; 2. *med.* staviti tampon, zaustaviti krv (vatom, gazom i sl.); *isto i* **tamponovati,** -ujēm.
tamtam *ind.* 1. azijsko glazbalo, gong, ručni bubanj; 2. *prenes.* galama, sajamska reklama, graja, buka; 3. pompa, blještava predstava, revija.
tan[1], tana — 1. najveća kineska i japanska mjera (oko 60 kg); 2. japanska mjera za površinu (oko 10 ara).
tan[2], tana *engl.* (thane) barun, vlastelin, plemić; poglavar.
tan[3] *v.* tahan.
tanac, tanca, *2. mn.* tanācā *njem.* (Tanz) ples, igra, igranka; *isp.* tancati.
tanač *mad.* 1. vijeće; 2. vijećnik, savjetnik; *isto i* **tanačnīk;** *isp.* tolmač.
Tanagra — starogrčki grad u kome je iskopan velik broj malih životinjskih i ljudskih figura od pečene gline koje su se tamo proizvodile u 4. st. pr. n. e. *(tanagra-figure)* (Nazor).
Tanais — antičko ime za rijeku *Don* (SSSR); također i za grad *Azov* na Crnom moru.
Tanatos *grč.* (thánatos — smrt) po starogrčkoj mitologiji božanstvo smrti, sin Noći, brat Sna; **tanatofobija** (*isp.* fobija) *med.* strah pred smrću (bolest); **tanatomanija** (*isp.* manija) *med.* bolesna strast za ubijanjem ili za samoubojstvom.
tancar, -ára (*isp.* tanac) plesač, igrač.
tancati, -ām (*isp.* tanac) — plesati, igrati; **tancmājstor** (Tanzmeister) učitelj plesa; **tan(c)šul,** *2. mn.* tan(c)šulā (Tanzschule) plesna škola.
tančac, -aca, *2. mn.* tančācā — *umanj. prema* tanac *(v.).*
tandara *tur.* (tandyr) 1. pekarnica, pećnica, prčvarnica, roštilj; 2. trgovina suhomesnatom robom; **tandara-mandara** — uzduž i poprijeko, zbrda-zdola, darmar, zbrka, sve i sva, loše (urađeno).
tandem *engl.* (tandem) 1. dvokolica, bicikl sa dva (ili i više) guvernala za dva (ili više) vozača; 2. vozilo u koje su upregnuti konji jedan iza drugoga (obično za prevoženje topova na brdovitom zemljištu); 3. nekoliko motora na jednoj osovini (jedan iza drugoga); 4. *prenes.* sprega, savez, ortakluk za izvršenje nekog zadatka; *katkada i (pomalo porugljivi) naziv za* bračni par.

tandem aliquando *lat.* (*akc.* tandem alikvando) konačno! jedva jednom! napokon!
tandem bona causa triumphat *lat.* (*čit*.... kauza trijumfat) na kraju pobjeđuje dobro.
tandler *njem.* (Tandler) prodavač polovne robe, staretinar, starežar, kramar, trgovčić.
tandrnáma *tur.* (tandyrname) neosnovano mišljenje, fantazija, trabunjanje (*isp.* tandara-mandara).
tandžur *tibet.* (»prevedena nauka«) sa indijskog prevedeni komentari i himne (vjerski spisi lamaizma, *v.*); *isp.* kandžur.
tane, -eta, *mn.* taneta, -eta; *zbir.* **tanad**, -ādi *tur.* (tane) topovsko zrno, đule, granata; puščano zrno, metak; zrno uopće, boba.
taneće, -eta *v.* teneće.
tang. — *skrać. za* tangens *(v.).*
tanga[1], 3. -gi *skand.* (tang — vrsta morske trave Fucus zostera) biljka iz roda algi od koje se dobiva crvena boja; **tangati**, -ām — bojadisati tkanine, vunu i sl.; **tangar**, -ara — bojadisar; **tangarija** — bojadisaonica.
tanga[2] — kupaći kostim (ženski) sa veoma malo tekstila, lansiran u Brazilu god. 1974.
Tanganjika, 3. -ci — 1. zemlja u Africi, jedan od sastavnih dijelova republike Tanzanije *(v.)*; 2. veliko jezero u središnjoj Africi (najveća dubina mu je 1435 m, te je iza Bajkala najdublje jezero na svijetu); **Tanganjičanin**, *mn.* -āni; *žen.* **Tanganjičanka**; *prid.* **tanganjičkī.**
tangens, *2. mn.* tangensā *lat.* (tangere — taknuti, ticati, graničiti, dirati) omjer katete koja je kutu nasuprot, i katete koja je uz kut; *v.* trigonometrijske funkcije.
tangenta, *2. mn.* tangentā *i* tangenātā (*isp.* tangens) — 1. pravac koji dodiruje krivulju u jednoj točki; dirka, dodirnica, dirnica; 2. mali čekić koji udara žice nekih muzičkih instrumenata; 3. po hrvatsko-mađarskoj nagodbi (1868) — dio novca koji je ostajao Hrvatskoj za pokriće autonomnih izdataka; 4. dodir, dodirivanje, doticanje (Krleža); **tangencijalan**, -lna, -lno — usmjeren po tangenti na određenu krivulju.
tangerina — po afričkom gradu Tangeru nazvano južno voće iz roda citrusa *(v.)* koje se god. 1954. prvi put u svježem stanju pojavilo u Evropi; tangerina je velika otprilike kao mandarina *(v.)*, ali je tamnija i ima malo sitnih sjemenaka ili ih uopće nema.
tangírati, tangīrām (*isp.* tangens) — 1. dodirivati, doticati, taknuti, graničiti, pogoditi; 2. ticati se, taknuti se.
tango, tanga *mn.* tangi, 2. tangā *španj.* vrsta polaganog gracioznog plesa podrijetlom iz Argentine (muzika u teškim i melankoličnim sinkopiranim ritmovima u dvočetvrtinskom ili u četveroosminskom taktu), ritam kadenciran, parovi sasvim priljubljeni jedno uz drugo.
Tanhajzer (-hojzer) *v.* Tannhäuser.
tanīn, -īna *franc.* (tanin, tannin) bijel ili žućkast prah što se dobiva iz kore hrasta i nekih drugih bjelogoričnih stabala; *naš izraz:* treslovina (upotrebljava se za strojenje kože); *prid.* **tanīnskī.**
Tanit — prastari grad u Egiptu (danas *Sen*), prijestolnica jedne faraonske dinastije; prema legendama ondje je odgojen Mojsije.
Tanjug — *skrać. za* Telegrafska agencija nove Jugoslavije (službena novinska agencija SFRJ, osnovana još u doba Narodnooslobodilačke borbe, te je zadržala tada dobiveno ime).
tank, tanka *ind.* (prvotno značenje: veliki rezervoar za vodu, cisterna; u prvom svjetskom ratu nazvali su Englezi tako borna kola u strahu od špijunaže, držeći na taj način u tajnosti svoj novi pronalazak) 1. cisterna, bazen, rezervoar za tekućinu; 2. spremište za vodu u tenderu *(v.)*; 3. *vojn.* ratni oklopljeni stroj koji se kreće na tzv. gusjenicama, uz pomoć motora s unutarnjim izgaranjem; naoružan je topovima i mitraljezima i sposoban je prolaziti krajevima bez cesta; borna, oklopljena kola; za ovaj pojam danas sve više prodire izgovor *tenk (v.)*; 3. *v.* tanker.
tanka *v.* uta.
tanker *engl.* (tanker) parobrod ili vagon, uređen za prevoženje tekućina bez ambalaže (brod-cisterna, dereglija, vagon-cisterna; vodonosac).
tankírati, tankīrām (*isp.* tank 1) uzeti odn. kupiti benzin na benzinskoj stanici, dati napuniti ispražnjen rezervoar motornog vozila.
tankodrom *engl.-grč.* (*isp.* tank 3 + dromos — trkalište) mjesto za parkiranje tankova.
Tankred *norm.* »mudri savjetnik«; inače junak iz prvoga križarskog rata (Tasso, *Oslobođeni Jeruzalem;* Voltaire, *Tancred*).
Tannhäuser (*njem. čit.* Tanhojzer) njemački pjesnik i pjevač (Minnesinger) iz 13. st.; legendarna ličnost poistovećena sa srednjovjekovnim vitezom istoga imena (tema mnogih literarnih obrada, od kojih je najglasovitija opera Richarda Wagnera: vitez uzalud traži od pape oproštenje za svoju grešnu ljubav, no nakon mnogih patnja i lutanja bude mu napokon oprošteno).

tansa *tal.* (tanza, tansa) sudski troškovi, novčana kazna, globa.

Tantal (*grč.* Tantalos) u starogrčkoj mitologiji sin Zeusa i Plute, miljenik bogova, veoma bogat vladar u Lidiji; imao je pristup među bogove, no kad je počeo odavati njihove tajne i — još više — kad im je vlastitoga sina Pelopa priredio za gozbu, bio je teško kažnjen (*v.* Tantalove muke); bogovi su Pelopa vratili u život, ali je i on počinio težak grijeh (*v.* Pelop), zbog kojega je čitav Tantalov rod (*grč.* Tantalu sperma) bio proklet i osuđen da se njegovi pripadnici međusobno zatiru; na tom prokletstvu počivaju mitovi o Atreju i Tijestu *(v.)*, o Agamemnonu i Menelaju, sve do Egista i Oresta; isp. npr. Egistov tekst u Eshilovoj tragediji *Agamemnon,* što ga govori nad mrtvim stricem: »Da kažem jasno: Atrej, ove zemlje kralj | i otac ovog tu, a moga oca brat, | sukobio se s bratom želeć vladat sam | i ȉz grâda i doma prognao ga tad. | Kad poslije, sve u nadi da je riješen spor, | da okrvavit neće praga očinskog | moj otac Tijest pod svȍj pȍvrātī se krov, | tad Atrej, otac ovog, bezdušan i prijek, | u tobožnjem veselju doček spremi lijep | i kao čast za bratskog pomirenja dan | od moje braće meso dade ocu mom. | Sa rúkū i sa nógū sreza član po član | i stavi pred njeg ispod mesa ostalog. | Ne sluteć ništa, otac prihvati se moj | tog jela tako kobnog zȁ naš čitav rod. | No kada spozna podlost, pade nauznāk | i s jaukom iz usta pljune zalogaj | i Pelopovu rodu groznu zazva smrt | i sruši stol i kletvom planu pravednom: Nek Plistenov ovako sav se sruši dom!«

tantal *kem.* element, atomska težina 180,88 tablični broj 73, *znak* Ta; sivi metal; upotrebljava se za pravljenje kirurških instrumenata, u slitinama i dr. (ime odatle što su postojale velike teškoće da se izdvoji ovaj element; *isp.* Tantalove muke).

Tantalove mȕke (*grč.* Tantalu talanta) — muke, izazvane blizinom željenog cilja a nemogućnošću da se taj cilj postigne; Tantalu su bogovi dosudili da vječno bude gladan i žedan, premda je stajao do grla u vodi ispod drveta s voćem. Kad je htio piti, voda se odmakla, a kad je posegnuo za voćem, granje voćaka uzdiglo se u visinu; simbol neostvarivih želja; Homer o Tantalu pjeva: »Ondje i Tantala vidjeh gdje muči se žestokih muka, | on u jezeru stoji, do brade pljuska mu voda, | žedan hoće da pije, a ne može dohvatit vode. | Kad se god starac sagne želeći vode se napit, | odmah otklokoće ona i gubi se, a oko njega | crno se pokaže tlo, a božja suši ga sila. | Visokā stabla njemu nad glavom se nadnose voćem | [kruške, sladuni tu su i jabuke sa krāsnīm plodom | i smokve slatke cvatu i masline brsnate k tome]; | uspravi li se starac te hoće l' uhvatit rukom, | ka oblácima tamnim uzbacuje vjetar tad voće« (*Odiseja* XI, 582—592, prijevod Maretić-Ivšić).

tantati *v.* tentati (Vojnović).

Tante *njem.* tetka (Krleža).

tante grazie *tal.* (*čit.*...gràcije) velika hvala!

tante za tante *dijal.* (*možda tal.* »toliko za toliko«) vraćanje istom mjerom, postupak na isti način kao i protivnik, »mjera za mjeru« (Matoš), milo za drago.

tantijèma *franc.* (tantième) 1. naknadna nagrada od čistog dobitka industrijskih, trgovačkih, bankovnih poduzeća, dioničkih društava, koja se isplaćuje ponajviše rukovodiocima i visokim činovnicima; 2. dio prihoda od kazališnih predstava koji se isplaćuje autorima kao nagrada za izvođenje njihovih djela.

tantika *njem.* (Tante) teta, tetka, tetica (Josip Kozarac).

tant pis *franc.* (*čit.* tan pî) utoliko gore, to gore, to je neugodno, žao mi je, žalim; **tant mieux** (*čit.* tan mje) utoliko bolje, to bolje, to je dobro, pa dobro, pa lijepo.

tantra *sanskrt.* knjige, tekstovi, vjersko učenje hinduizma.

tantrìzam, -zma — sinkretistička vjerska učenja u Tibetu.

Tantum ergo Sacramentum... *lat.* Svetootajstvu dakle tomu..., prvi stih crkvene pjesme koja se nekad pjevala na latinskom jeziku pri tzv. večernjicama (Krleža joj čitavu prvu kiticu [a ima ih dvije] citira u poemi *Pan*); u današnjem prijevodu ta kitica glasi: »Divnoj dakle tajni ovoj | klanjajmo se smjerno mi; | stari zakon žrtvi novoj | nek se sada ukloni, | vjera duši čovjekovoj | nek spoznanje dopuni.«

tantum possumus quantum scimus *lat.* (*čit.*... pȍsumus kvȁntum...) toliko možemo koliko znamo.

tantum scimus quantum memoria tenemus *lat.* (*čit.*...kvȁntum...) toliko znamo koliko pamtimo (držimo u pameti).

tȁntuz, *2. mn.* tȁntūzā *španj.* (*mn.* tantos) 1. *v.* žeton; špilmarka; 2. *šatr.* novac od dva dinara, dvodinarka.

Tànzānija — zajednički naziv za Ujedinjenu Republiku Tanganjiku *(v.)* i Zanzibar (otoci Zanzibar i Pembe), formiranu god. 1964. (glavni grad Dodoma); **Tanzánac,** -ánca, 5.

Tànzānče, *2. mn.* Tànzānācā; *žen.* **Tànzānka;** *prid.* **tànzanskī.**

tanzímāt *tur.* (tanzimat) reforme, promjene, nove uredbe.

tànja, *2. mn.* tānjā *mađ.* (tanya) mjesto gdje se suši riba; **tànjār,** -āra — ribar koji je na tanji.

taoìzam, -zma *kin.* (tao — put) kitajska religija (vrsta panteističkog misticizma).

tāp *v.* tep.

tāpan *maked., v.* tupan.

tapāža *franc.* tapiranje (*v.* tapirati).

tapecírer *njem.* (Tapezierer) *v.* tapetar; **tapecírati,** -pecīrām *v.* tapetirati; **tapecírung** — tapetarski posao, tapetiranje, oblaganje tkaninama (*sve pored* **tapa...**).

tāpēr, -ēra, 5. tāpēru *franc.* (tapeur) muzikant koji za plaću svira na klaviru ili pijanu na plesnim večerima,

tāpēt, -ēta *grč.* (tápēs, 2. -ētos — ćilim, sag, prostirač) stolni prostirač u sobi za sjednice; **stāviti na tāpēt** — staviti na dnevni red, pokrenuti pitanje, svesti razgovor na nešto.

tapèta, *2. mn.* tapētā (*isp.* tapet) — prevlaka od papira ili tkanine za zidove i pokućstvo; **tapètār,** -āra, 5. tāpetāru *i* -āre — radnik koji presvlači pokućstvo tkaninom ili kožom; *prid.* **tapetārov** *i* **-ārev; tapetārskī; tapetírati,** -petīrām — obložiti zidove tkaninom ili papirom; *isto i* **tapetovati,** -ujēm.

tāpferkrajc *njem.* (tapfer — hrabar, Kreutz — križ) kolajna (odlikovanje) za hrabrost (Krleža).

tàpija *tur.* (tapu) sudski ovjerovljena isprava o vlasništvu nekretnina.

tapiòka, 3. -ki *brazil.* hranjiv škrob od gomolja tropske mlječike manihota (iatropha manihot); običajna namirnica američkih Indijanaca; *isp.* manioka, kasava.

tàpīr *brazil.* vrsta južnoameričkog i istočnoindijskog lihopapkara (sličnog svinji) srednje veličine.

tapírati, tàpīrām *franc.* (taper) udarati, lupkati, pljeskati, tuckati; lupkanjem, tuckanjem i sličnim postupcima našušuriti kosu.

tapisèrija *franc.* (tapisserie, *isp.* tapet) 1. sagovi, prostirke, tapete i sl.; tapetarski posao; 2. trgovina ručnim radovima; **tapìsōn,** -ōna — pod od plastične mase.

tàplūn, -ūna *tal.* (tappo) čep, vranj, zapušač; *isto i* **tàpūn,** -ūna (*isp.* tampon).

tàpšati, tàpšem *mađ.* (taps — pljesak) pljeskati, aplaudirati.

tàptisati, -šem *tur.*(tapmak) obožavati.

tàpūn *v.* taplun.

tàra *španj.* (tara, a ovo od *ar.* tarh — baciti; tarih — ono što se baca, odbacuje, otpadak) 1. omot robe; ambalaža; 2. težina omota robe koja se obično odbija u računu (*isp.* bruto za neto).

tàraba, *2. mn.* tarābā *tur.* (taraba, daraba) ograda od dasaka ili letava; plot.

tarabòlos *tur.* (*isp.* Tarabulus, *grč.* Tripolis, grad u staroj Feniciji, danas Sirija) 1. vrsta svilena pojasa; 2. turban; *isto i* **tarabùluz.**

taràbuka *maked.* narodni instrument, udaraljka: izrađevina od pečene gline u obliku antiknog vrča na kojemu je napeta mačja koža; muzika se izvodi prstima.

tàrac[1], *2. mn.* tārācā *tal.* (terrazzo) pločnik, trotoar; pod od opeka, keramičkih ili betonskih pločica; **taràcati,** -ām — praviti pločnik, popločivati ulicu; **taràcār,** -āra — radnik koji taraca; **taracārina** — cestarina (vrsta nekadanjeg poreza); *isto i* **taracòvina.**

tàrac[2], tàrca *tal.* (*venet.* tarma) moljac.

tàraca, *2. mn.* tārācā *tal.* (terrazza) *v.* terasa.

tàracka, *2. mn.* tārāckā *mađ.* (taraczk) mužar, prangija, vrsta topa; *v.* taraska.

tàraf, *2. mn.* tārāfā *tur.* (taraf) 1. strana, kraj; 2. pravac, smjer; 3. stranka, partija; **tàraf-tàraf** — jedan ovamo, drugi onamo.

tàrak, *mn.* -ci, 2. tārākā *tur.* (tarak) 1. češalj; 2. brdo, greben (na tkalačkom stanu).

tàran, *2. mn.* tārānā *grč.* 1. ovan; staro oruđe za razbijanje zidova; 2. šiljasti pramac ratnog broda za nanošenje udaraca neprijateljskim brodovima; u zračnim borbama zadaje se, u pravilu, tàranskī udarac propelerom u rep ili krila neprijateljskog aviona; taranski udarac izvodi se također i tenkovima; **hidràulički tàran** — vodocrpni stroj koji iskorišćuje unutar sebe stvoreni hidraulički udar za uzdizanje dijela vode koji prolazi kroz stroj.

taràna *tur.* (tarhana) 1. suho tijesto zrnata oblika (jelo); 2. juha s ukuhanom taranom.

tàranta *v.* tarantela 2.

taràntas *rus.* (tarantas) duga putnička kola, pokrivena, bez pera.

tarantèla, *2. mn.* tarantēlā *tal.* (tarantella) 1. južnotalijanski pučki ples, vrlo brz i živahan; podrijetlom iz grada Taranta; popularan kao društveni ples u zapadnoj Evropi u 16, 17. i 18. st., a u Italiji još i danas; 2. *v.* tarantula.

tarantìzam, -zma — 1. *v.* horeja (ime odatle što su osobe ujedene od tarantula [*v.*] plesale tarantelu [*v.*] da bi se izliječile od ujeda); 2. jedna od epidemija plesa kakvih je bilo nekoliko u srednjem vijeku; bezbroj je ljudi plesalo svuda i svagdje, luđački podrhtavaju-

ći tijelom, u sitnim koracima i skokovima, oponašajući bolesnike od horeje, dok ne bi iznemogli popadali.

tarantula *tal.* (tarantola) vrsta škorpiona, ljuskava gušterica; vrsta otrovnog pauka.

tarapana[1], *2. mn.* tarapānā *tur.* (darb — kovati + hane — kuća) kovnica novca.

tarapana[2] *tur.* (*u vezi sa* taraf-taraf, *v.* taraf) trka, trčanje, obigravanje u poslu, hodanje, traženje, zamaranje, štrapac; tučnjava.

taraska *mad.* (taraczk od *slav.* tresak) vrsta topa, lumbarda, mužar

taraskonstvo — ponašanje u duhu Tartarena Taraskonca, hvalisavca i razmetljivca (ali dobričine), kako ga je opisao francuski pisac Alphonse Daudet (*čit.* Alfons Dode) u romanu *Tartarin de Tarascon* i dr. (Krleža).

tarator, -ora *tur.* (tarator, teratur) vrsta umaka od ulja, kisela mlijeka i bijela luka.

tarbuš *v.* tarpoš.

tarčin *tur.* (*isp.* darčin) cimet, slatka korica; **tarčini** *prid. indekl.* smeđ kao cimet, cimetast.

tarčug, -uga, *mn.* -uzi *tur.* kožna torba; kesa uz mač (sabretache); mješina; *isp.* jandžik; *umanj.* **tarčužak**, -ška, *mn.* -šci, 2. tarčūžākā.

tardando *tal.* (*akc.* tardando) *muz.* krzmajući, zatežući.

tarde *lat.* (*akc.* tarde) kasno; **tarde venientibus ossa** (*akc.* tarde venijentibus ossa) — koji kasno dođu, dobiju kosti, tj. ostatke od gozbe.

tardenoisien *franc.* (*čit.* tardnoazjen) jedna od kultura mezolitika (prema nalazištu u Fere en Tardenois, sjeverna Francuska).

tardigrade (*mn. ž. r.*) *lat.* (tardus — spor) »dugoživci«, sitne životinjice (člankonošci) koje mogu godinama preživjeti sasušene (*v.* anabioza).

tardo *tal., muz.* sporo, lagano, tromo.

Targa-Florio — vrsta skupocjenog automobila (Krleža); *isp.* Coppa Florio.

targum (*aram.*) prijevod starozavjetne *Biblije* na aramejski jezik.

tarhana *v.* tarana.

tarif *tur.* (tarif) napis, opis, objašnjenje, tumačenje.

tarifa *španj.* (ime odatle što su iz grada Tariffe blizu Gibraltara isplovljivali gusari i tražili od brodova koje su uhvatili da im plaćaju namete) 1. službeno ustanovljeni popis poreznih stavaka, plaćanja za nešto (npr. za provoz robe, putnika, za uvoz inozemne robe, za poštanske pošiljke i sl.); popis stavaka za plaćanje rada; 2. cjenik, pristojba; taksa, cijena; *prid.* **tarifnī; tarīfskī; tarifirati**, -rifirām — odrediti tarifu; **tarifni ugovor** — *v.* kolektivni ugovor; **tarifikacija** — 1. određivanje zarađene plaće prema kvalifikaciji, složenosti, teškoći ili štetnosti rada; 2. određivanje znakova koji pokazuju pod kakvu rubriku spada ovaj ili onaj objekt oporezovanja.

Tarik, 5. -če *tur.* »zvijezda Danica«.

tarirati, tarīrām (*isp.* tara) — odrediti težinu omota neke robe, odbiti taru, tj. iznaći čistu težinu robe (neto).

Tarkvinije Prisko (Stariji) — starorimski kralj, podrijetlom Etruščanin (616—579. pr. n. e.), znatan ratnik i graditelj; ubijen; **Tarkvinije Superbo** (Oholi) — posljednji rimski kralj (534—510. pr. n. e.), sagradio hram boga Jupitra na Kapitoliju; vladao tiranski i pobudio opće narodno nezadovoljstvo, koje je još pojačala činjenica što je — kako svjedoče izvori — »gorko uvrijedio« kreposnu Lukreciju, ženu Kolatinovu, na što se ona, obeščašćena, ubila; na to je kralj protjeran i u Rimu proglašena republika.

tarlatan, -ana *franc.* (tarlatane) valovita, laka, čvrsto apretirana pamučna tkanina.

tarnīk — *mad.* oblik za tavernik (*v.*).

tarogato *mad.* bojna truba (Krleža).

tarok *tal.* (tarocco) vrsta kartaške igre (3 osobe, 78 karata); *umanj.* **taročić** (M. Dežman); **tarokirati**, -rokīrām — igrati tarok.

tarpan *rus.* (*iz mong.*) vrsta izumrlog (istrijebljenog) divljeg konja.

Tarpejska pećina (hrid, stijena) (*lat.* Mons Tarpeia) — sjeverni dio rimskog Kapitola s kojega su u starom Rimu strmoglavljivali zločince (nazvana po Rimljanki Tarpeji koja je za novac izdala svoje sugrađane u borbi sa Sabinjanima, ali su je pobjednički neprijatelji izboli i strmoglavili s hridine).

tarpoš, -oša *tur.* (tarpoš) vrsta ženske kape (okićene biserom i dukatima).

Tarsatica — antički naziv za današnji *Trsat*, koji je zapravo — kao naselje — prethodnik današnje Rijeke.

tarš *tur.* (tyraš — brijanje) novac brijaču za brijanje, »brijačina«.

tartan[1] *engl.* škotska karirana vunena tkanina (s uzorcima različitim za svako pleme, klan) i ogrtač od nje (služi umjesto gornjeg kaputa); **tartani** — škotske čete u britanskoj vojsci.

tartan[2] — moderni materijal za gradnju atletskih staza, elastičan, otporan prema atmosferilijama, neklizav; ujedno naziv i za svaku umjetno proizvedenu građu koja služi sportskim natjecanjima, npr. *tartan-snijeg*.

tartana *tal.* lađa, brod.

tartar *lat.* (tartarus) *v.* vajnštajn.
Tartar *grč.* u grčkoj mitologiji dubok i mračan ponor pod zemljom gdje osuđeni poslije smrti trpe vječne muke; pakao; sjedište Erinija *(v.)*; *isp.* Ork; *prid.* **tartarskī.**
tartarat, -áta — sol vinske kiseline.
Tartaren Taraskonac (*franc.* Tartarin de Tarascon) — tip hvalisavca-dobričine iz opusa francuskog pisca Alphonsea Daudeta (Alfonz Dode) (*v.* taraskonstvo).
tartaruga *tal.* kornjača, kornjačevina, tj. oklop kornjače (Begović).
Tartif (*akc. i* **Tartif**) *franc.* (Tartuffe) tip licemjera i prividnog pobožnjaka u istoimenoj Moliereovoj komediji; **tartiferija** (kod Krleže: **tartufferija**) — prividna pobožnost, hinjenje, pretvaranje, lažna svetost, licemjerstvo.
tartuf, *2. mn.* tartufā *tal.* (tartuffo) gomoljika, jelen-gljiva, trifa, tuber (vrsta izvanredno ukusne gljive koja raste i kod nas u Istri na vrlo rijetkim i teško pristupačnim mjestima); **tartufar** — čovjek koji se bavi traženjem, iskapanjem i prodajom tartufa.
Tartuffe *v.* Tartif.
tarz, tarza *tur.* (tarz) 1. način, oblik; 2. *prenes.* volja.
Tarzan — ime izmišljenog junaka mnogih romana (autor E. Rice Burroughs) i filmova u razdoblju nakon prvoga svjetskog rata; Tarzana je majmunica u prašumi, gdje se u prvim danima svoga života našao s majkom, ugrabila od majke i odgojila sa svojim mladuncima; nakon mnogih peripetija taj majmun-čovjek, hrabar i pun viteštva, spretan i dovitljiv, već kao odrastao mladić dolazi među ljude i privikava se civiliziranom životu, ali uvijek čezne za prašumom.
tas, tasa *tur.* (tas) plitica, pladanj; pladanjka, taca *(v.)* poslužavnik; podmetač za čašu, za fildžan i sl.; *umanj.* **tasić,** *2. mn.* tasićā.
Tasilo *germ.* »dabar«.
taslaisati se, -šem se *tur.* (taslamak) hvastati se, hvalisati se, šepiriti se, gizdati se, afektirati.
taslak, *mn.* -ci, 2. taslākā *tur.* (taslak — neuglađen, grub, neotesan) 1. klada, trupac, panj neobrađen i neizdjelan; uopće sve u početnoj fazi prije obrade (lim, željezo); 2. skica, nacrt, grubo nabačen plan; *uveć.* **taslačina.**
Taslidža *tur.* Pljevlja (odatle prezime Taslidžić, tj. Pljevljak).
TASS — *skrać. za rus.* Telegrafnoe agentstvo Sovetskogo Sojuza (Telegrafska agencija Sovjetskog Saveza).
tastatura *tal.* (tastare — pipati, dirati) tipke (npr. kod klavira, kod pisaćeg stroja; ovdje neće biti naodmet citirati Cesarčev tekst: »Sam razoružan, ponižen, bliz ponovnom plaču, Ilija se okrenuo *zubalu* pisaće mašine«; *Golgota osmorice*).
taster (*isp.* tastatura) 1. sprava na kojoj se pritiskivanjem i otpuštanjem naročitog dugmeta otkucava telegram; tipkalo; 2. *tehn.* šestar za mjerenje debljine nekog predmeta.
tastirati, tastīrām *tal.* (tastare) istražiti prilike, ispitati stanje; *isp.* testirati.
taš, taša *tur.* (taš) kamen; *isp.* taščija, tašli.
tašak, *mn.* -ci, 2. tašākā *tur.* (tašak) mudo, jaje.
tašci, tašākā *(mn. m. roda) njem.* (Tasche — torba, vreća) vrsta tjestenine u obliku torbice u koju se stavlja nadjev.
taščija *tur.* (*isp.* taš) klesar, kamenar.
taši-lama (*ili* **pančen-lama**) — druga vrhovna čast kod lamaista; zamjenik i pomoćnik dalaj-lame *(v.)*.
tašizam, -zma *franc.* (tache — pjega) u modernom (apstraktnom) slikarstvu naziv za način slikanja koji se sastoji u spontanom nanošenju (nabacivanju) boja na platno; polazna točka je oživljavanje površine kapljom (mrljom) boje ili tuša, i to je efekt iz kojeg proizlazi dalja razrada slike.
taška, 3. -šci *i* -ški, *2. mn.* tašākā *i* taškī *njem.* (Tasche) 1. ženska torbica; 2. torba za spise; *umanj.* **taškica;** *isp.* tašna.
tašli *prid. indekl. tur.* (*isp.* taš) kamen, kamenit, od kamena; **tašlihan** (tašli + hane — kuća) 1. kuća od kamena; 2. ime konačištu u starom Sarajevu; **tašmajdan,** -ána (taš + majdan — rudnik) kamenolom, kamenik (ime predjelu u Beogradu).
tašna, *2. mn.* tašnā *i* tašnī *v.* taška; **tašnar,** -ára — radnik struke kože i gume, izrađivač kožne galanterije, koji kroji, šiva, apretira i dovršava razne predmete od kože; *isto i* **tašner,** -era.
tašnbiljar, -ára *njem.* (Tasche — džep + *isp.* biljar) bolestan nagon naročito dječaka u pubertetu da se držeći ruke u džepovima poigravaju spolnim udom.
tašnformat, -áta *njem.* (Tasche — džep + *isp.* format) džepni format, tj. veličina knjige da je čovjek može nositi u džepu (obično rječnici, molitvenici, jeftini romani i sl.).
tašngeld *njem.* (Tasche — džep + Geld — novac) džeparac, novac za sitne troškove.
tašnšpiler *njem.* (Tasche — džep + Spieler — igrač) čarobnjak, magičar, opsjenar.
taštijera *tal.* (tastiera) klavijatura (D. Ivanišević); *isp.* tastatura.

tatabić *maked.* (*iz tur.* tahta — daska + biti — uš) stjenica (Matoš).
tatami, -ija, *mn.* -iji — vrsta elastičnog ćilima na kojem se odvija rvanje po sistemu džudo *(v.); isto i* **tatam.**
Tatanka Yotanka *v.* Sitting Bull.
Tatarin, *mn.* Tatari — pripadnik jednoga od nekoliko istoimenih azijskih naroda odnosno plemena; *žen.* **Tatarka;** *prid.* **tatarskī; tatarin,** *mn.* tatari *tur.* (tatar) glasnik, kurir, skoroteča; **tatarske vijesti** — lažne senzacionalne vijesti (kakve su valjda širili tatari); *isp.* komordžijske vijesti.
Tatarska ASSR (Tatarija) — autonomna republika u okviru RSFSR (SSSR); glavni grad Kazan.
taterèvan *v.* tetrivan.
tatil *tur.* (tatil) školski raspust, praznici, ferije.
tatli *prid. indekl. tur.* (tatly) sladak, ukusan, ugodan; **tatlija,** *2. mn.* tatlījā — jelo od brašna, maslaca, kisela mlijeka i jaja sa šećerom.
tatovírati *v.* tetovirati.
Tatre, Tatārā *i* Tatrī *(mn. ž. r.)* — gorje u Karpatima *(v.); prid.* **tatrānskī.**
tatuaža *v.* tetovirati.
tatula *v.* datura.
taubek *njem.* (Taube) *u zagrebačkom govoru:* golub, goluban, golubić; **taubica** — golub, golubica (Josip Kozarac).
Tauchnitz (*čit.* Tauhnic) nakladna knjižara u Leipzigu; izdavala ponajviše prijevode engleskih pisaca (Krleža).
tauern — naziv za Tauernekspres, vlak koji saobraća između belgijske luke Ostende i Atene i prolazi kroz 8 i pol kilometara dugački tunel Tauern u istoimenim austrijskim Alpama (naš izraz: *Ture*).
tauglih *njem.* (tauglich) sposoban za vojsku (u starom austrijskom vojničkom jeziku); *isp.* untauglich.
tauhati, -ām *njem.* (tauchen — roniti) zamakati u vodu, zaranjati (nekoga).
taumatològija *grč.* (thauma, 2. thaumatos — čudo + logos — riječ, govor) nauka o čudesima; **taumatùrgija** (*grč.* ergon — djelo) 1. čudotvorstvo, opsjenarstvo, čarolije; 2. pobožne priče o »čudesima svetaca i božjih ugodnika«.
Taur(us) — gorje u južnoj Turskoj; drugim imenom: *Toros.*
Taurida (*pored* **Tavrida**) staro ime poluotoka Krima.
Taurinum *lat.* antičko ime za *Torino.*
taurobòlija *grč.* obred žrtvovanja bika u čast bogovima.
tauromàhija *grč.* (tauros — bik + machía — borba) borba s bikovima, korida (kod Nemčića: bikoboj).
Taurunum — antičko ime za *Zemun.*
Taurus *lat.* zviježđe Bik (u Zodijaku).
tauširanje *njem.* (Tauschieren) — postupak umetanja metala u metal (npr. zlata, srebra u čelik) pri kome se duboko u gravirani crtež na metalu umeće drugi metal, zakiva i grijanjem stapa s podlogom; urešavanje kovine kovinskim intarzijama *(v.).*
tautacìzam, -zma *grč.* (*isp.* tauto...) *gram.* nelijepo nagomilavanje istih glasova (na početku riječī a i inače).
tauto... *grč.* isto (*isp.* tautologija).
tautòhron *grč.* (tauto... + chronos — vrijeme) istodoban, istovremen; *isp.* sinhron.
tautològija *grč.* (tauto... + logos — riječ, govor) 1. definicija koja u drugom obliku kazuje nešto što je već prije rečeno; 2. u logici — sud u kojem je subjekt jednak predikatu; 3. *poet.* nagomilavanje različitih riječi istog značenja, npr. *Ja se bojim i strah me je ljuto; prid.* **tautòloškī;** *isp.* pleonazam; *v.* idem per idem.
tautomèrija *grč.* istodobno postojanje dvaju izomera (u smjesi) koji su u stalnoj međusobnoj vezi, ali su im različita kemijska svojstva.
tautosilàbičkī *grč.* (*isp.* tauto *i* silaba) *gram.* koji pripada istom slogu (u riječi *tau-to* dvoglas *au* pripada čitav prvom slogu, on je u tautosilabičkom položaju); *isp.* heterosilabički.
tauz(e)ndcinder *njem.* (tausend — tisuća, hiljada + Zünder — upaljač) marka osobito dobrog upaljača (»koji tisuću puta pali«).
tauz(e)ndguld(e)nkraut *njem.* (tausend — tisuća, hiljada + Gulden — forinta + Kraut — biljka) *bot.* vrsta gencijane *(v.)* s crvenim cvjetovima, *naši izrazi:* kitica, kičica; zbog svojih (gorkih) sastojaka daje se (kao čaj) bolesnicima od želuca (kojima, po njemačkom značenju, vrijedi tisuću forinti).
tauz(e)ndkinstler *njem.* (tausend — tisuća, hiljada; Künstler — umjetnik) univerzalni umjetnik, čarobnjak.
tava, *2. mn.* tavā *tur.* (tava) tiganj, prosulja, bakrena posuda (za pečenje, prženje i sl.).
tavaf, -afa *tur.* (tavaf) obilazak oko Ćabe *(v.)* kao jedna od dužnosti svakoga hadžije.
tavajol, -óla *tal.* (tovagliolo) ubrus, servijeta.
tavan, *2. mn.* tavānā *tur.* (tavan) potkrovlje, podstrešje, potkuplje, mansarda; strop, plafon; pod; *prenes.* niz, red (u davanju naputaka za spremanje jela: jedan tavan mesa, zatim

tavan paprike i druge zeleni, pa nekoliko puta tako, i eto gotov ćevap); *prid.* **tȁvanskī;** *umanj.* **tavànić** (*akc. i* **tȁvanić**); **tavànica** — strop, plafon; **tȁvaniti,** -īm — praviti tavan; praviti pod, poditi, popođivati.

tavĕrna *tal.* (taverna) birtija, krčma, gostionica u Italiji.

tavĕrnīk *lat.* (taberna — mjenjačnica, banka) *hist.* »blagajnik i predsjednik prizivnog sudišta za neke kraljevske i slobodne gradove« (Vladimir Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik*).

tȁvla[1], *2. mn.* tȁvlī *tur.* (tavla *od lat.* tabula) 1. daska; 2. vrsta igre na dasci; 3. stol, trpeza.

tȁvla[2], *2. mn.* tȁvlā *i* tȁvlī *tur.* (tavla *od lat.* stabulum) štala, staja, konjušnica.

tavlàisanje *tur.* (*isp.* tavli) odgrijavanje, otpuštanje metala i druge materije, radi lakše obrade; također i vlaženje, omekšavanje npr. duhana prije rezanja ili tekstila prije glačanja; *isto i* **tavlèisanje.**

tȁvli *prid. indekl. tur.* (tavly) vlažan (papir, duhan), usijan, ražaren (željezo), utovljen, ugojen (životinja), sjajan, uglačan (tkanina); **tȁvlija,** *2. mn.* tȁvlījā — svila.

tavȍlīn *v.* tavulin (Vojnović).

tavùlīn, -ína *tal.* (tavolino) stol, stolić.

taxi-cab *engl.* (*čit.* tȁksi-kȅb) *isto što i* taksi, autotaks.

tayacien *v.* tajasjen.

taylorizam *v.* tajlorizam; **taylorizàcija** — organizacija rada po »tekućoj vrpci« (Krleža).

tȁze *prid. indekl. tur.* (taze) svjež, nov, mlad; **tazèluk** — svježina, novina, novost; prvìna.

tazìja *tur.* (tazije) sućut, saučešće.

Tb — *znak za* terbij *(v.).*

tbc — *skrać. za* tuberkuloza *(v.).*

Tbilisi *v.* Tiflis.

Tc — *znak za kem. element.* tehnecij *(v.).*

TC — automobilska oznaka za *Kamerun* (Cameroun).

TD — automobilska oznaka za *Trinidad* (*isp.* TT).

Te — *znak za* telur *(v.).*

TE — *skrać. za* termoelektrana; automobilska oznaka za *Tetovo.*

tȅa, tȅē, *2. mn.* tȅā *tal.* (tea) divlja ruža, ruža čajnjača.

teak *v.* tik.

team *v.* tim.

teamster *engl.* (*čit.* tīmster) kočijaš, kirijaš, vozar, vozač.

teamwork (*čit.* tīmvȍrk) *engl.* (team — momčad + work — rad, djelovanje) suradnja sportske momčadi, skupna igra, udruživanje snaga, zalaganje sviju igrača podjednako.

tea-room *engl.* (*čit.* tī-rūm) čajana.

teȁtar (*akc. i* **teàtar**), -tra, *2. mn.* teȁtārā *grč.* (theatron *od* theȁomai — gledam) kazalište, gledalište, pozornica, pozorište; *prenes.* sve što se zbiva u kazalištu, pa katkada i pomalo prezirno: nered, zbrka, žurba, namještenost, zabljeŝtavanje; scena, cirkus, smiješan prizor; **teȁtarskī** (*akc. i* **teàtarskī**) — kazališni, pozorišni.

teàtika, 3. -ci *grč.* (theȁomai — gledam) nauka o gledanju, o vidu.

teatrȁlan, -lna, -lno (*isp.* teatar) — 1. koji se odnosi na glumu; 2. neprirodan, namješten, proračunan na efekt; *izv.* **teatrȁlnōst,** -osti.

teatrȁlija *(mn. sr. roda)* — kazališne stvari, sve što se tiče kazališta; *isto i* **teatrȁlije** *(mn. ž. roda).*

teatrȁlika, 3. -ci — skup znanja o kazalištu i o kazališnoj umjetnosti (Begović).

teatrȁlno — kao u kazalištu, glumački, neprirodno, proračunato da izazove utisak.

teȁtrālo *tal.* teatralno *(v.),* izvještačeno (Vojnović).

teatrològija *grč.* nauka o kazališnoj umjetnosti kao znanosti; **teatròlog,** *mn.* -zi — stručnjak u teatrologiji; *prid.* **teatròloškī.**

Tȅba (*grč.* Thēbai, *lat.* Thebae, pl. t. ž. r., pa odatle i kod naših starijih prevodilaca **Tȅbe,** Tȇbā, Tȅbama kao množ., no danas je prevladao sing. oblik) — 1. prastari grad u Beotiji na rijeci Izmenu, što ga je prema pričama sagradio Kadmo *(Kadmov grad);* prijestolnica roda Labdakovića i pozorište događaja vezanih za mitove o kralju Edipu; 2. stari glavni grad gornjega Egipta; 3. grad i krajina u Troadi, zavičaj Hektorove žene Andromahe; 4. žensko lično ime (kći Asopova i žena Zetova, kći Jazonova i žena Aleksandra Ferskoga).

tebdīl *v.* tevdil.

te-be-cē (kod Krleže u *Vražjem otoku:* **Te-Be-Ce**), -ēa — izgovorna skraćenica za riječ *tuberkuloza (v.); isp. i* tbc.

tebȅšīr, -íra *tur.* (tebešir) kreda.

tebeth *hebr.* četvrti mjesec građanske a deseti crkvene godine kod Židova, odgovara našem prosincu, decembru (Vojnović).

tebloid *engl.* (tabloid) 1. tableta, pastila; 2. u USA naziv za novine koje donose senzacionalne i obično napuhane vijesti.

tȅbrik, *mn.* -ci, *2. mn.* tȅbrīkā *tur.* (tebrik) čestitka; **tebriknȁma** (name — pismo) — pismena čestitka.

tecto nomine *lat.* (*čit.* tēkto...) prikrivši ime, prešutjevši ime, bez potpisa, bez navođenja autora.
teča *tal.* (*venet.* techia) šerpenja, »rajndlika«.
tedaruć *tur.* (tedarik — priprema) opskrba, gazdovanje, ekonomiziranje; **živi na tedaruću** — ugodno, dobro, besposleno, tj. sve ima pripremljeno.
Tedderovi ćilimovi — »tepihbombardman« (Krleža) (*v.* tepih).
Teddy *engl.* (*čit.* Tedi) *hipok. prema* Teodor *i* Eduard.
Tedeško *v.* Tudešak.
tedeum *lat.* (prema početku himne Te Deum laudamus — »Tebe Boga hvalimo«) molitva, služba božja zahvalnica (kod katolika).
Tedi *v.* Teddy; **tedi** — skrać. umjesto *tediber (v.); isp.* »jedan tedi baršunast, drugi tedi čupav, još jedan tedi sa crvenom njuškom« (Krleža, *Smrt Rikarda Harlekinija*).
tediber *engl.* (teddy bear) 1. »medo« (dječja igračka); 2. vrsta tkanine za zimske kapute (nalik na medvjeđe krzno; od te se tkanine prave i »mede«).
tediboj *engl.* (*isp.* Teddy + boy — dječak) *v.* frajer 1, huligan, halbštarke; *isp.* tinejdžer.
tedžbīr, -īra *tur.* oholost, gordost, nadutost; **tedžbíriti**, tedžbīrīm — oholiti se, ponositi se.
tedželija *tur.* (tedželli) sudbina, udes.
tedžrúba *2. mn.* -úbā *tur.* (tedžübe) iskustvo.
teđel *tur.* (tejel) sitan šav, sitno prošivanje; rub, ivica, stig (šav što se načini »štepanjem«); *isp.* borta; *glag.* **teđeliti**, -īm.
tee *engl.* (*čit.* ti) cilj, meta u nekim sportskim igrama (*isp.* kerling); *u golfu:* hrpica pijeska ili naprava od gume na koju se stavlja lopta za početni položaj.
TEE — *skrać. za* Trans-Europ-Express.
teenager *v.* tinejdžer.
tee-shirt *engl.* (*čit.* tī-šert) potkošulja ili košulja kratkih rukava, bez ovratnika.
teferič *tur.* (teferrüdž) 1. zabava, odmor, izlet, piknik; 2. vidikovac (*isp.* »oko bezglavog Kineza na krovu zapuštenog teferiča«; Matoš); **teferičiti**, -īm — biti na teferiču, zabavljati se, odmarati se u prirodi, piknikovati.
Tefik, 5. -če *tur.* (Tevfik) »naklonost, milost, potpora božja«; *žen.* **Tefika**, 3. -ki.
tefter, *2. mn.* teftērā *tur.* (defter, tefter *od grč.* díphthera — učinjena koža) popis, računska knjiga, registar, lista, listina; **tefteriti**, -īm — zapisivati u tefter, bilježiti, »voditi knjige«; **tefterdar**, -ára, 5. tefterdāru *i* -āre — knjigovođa, tajnik, računovođa; *prid.* **tefterdārov** *i* **-ārev**; **tefterdārskī**; **tefterdārovica** *i* **-ārevica** — žena tefterdarova; **tefter-ćehaja** — arhivar; **tefterhāna**, *2. mn.* -hānā — ured tefterdarov.
teftīš, -īša *tur.* (teftiš) *prvotno:* traženje, istraživanje, *a onda i* istražna komisija, inspekcija (pa i član inspekcije, tj. inspektor, istražitelj); **teftīšiti**, teftīšīm — istraživati, voditi istragu; **teftišlema** — pregled, revizija.
tegeltija *tur.* (tegelti) meko ćebe što se stavlja konju ispod sedla.
tegelj *v.* teđel; *glag.* **tegeljati**, -ām.
teget, *katkada i* **tegetof** — tamnoplava boja tkanine, osobito za mornarske uniforme (po austrijskom admiralu Wilhelmu Tegetthoffu iz 19. st., koji je 1866. komandirao poznatom bitkom kod Visa); **tegetofskā brada** — obrasli zalisci na licu, dok su brk i podbradak izbrijani; takvu je bradu nosio sprijeda spomenuti admiral (Begović).
tegla *lat.* (tegula — crijep) zemljana posuda u kojoj se obično drži cvijeće, kiselī mlijeko, a služi i za druge svrhe; *umanj.* **teglica**, *2. mn.* teglicā (*drugo je naša* teglica — sprava kojom se iz bureta izvlači tekućina; cmrk, nategača).
tehan *v.* tenan, tenhanluk.
tehara *tur.* 1. vrsta kolača; 2. kožna kesica (za novac, za duhan); *umanj.* **teharica.**
tehir *tur.* (tehir) otezanje, odugovlačenje, odgoda, odgađanje na kasniji rok; **tehíriti**, tehīrīm — odgađati, otezati, odugovlačiti.
tehnecij, -ija (*pored* **tehnecijum**) *grč.-lat.* (technetium) *kem.* element, otkriven 1937, redni broj 43, *znak* Tc (pronašli: Karlo Venier iz Đenove i Emilio Segrè iz Kalifornije).
tehnicírati, -icīrām (*isp.* tehnika 2) — *sport.* poigravati se loptom i izvoditi kojekakve bravure iz nogometaške tehnike, a bez prave koristi za skupnu igru.
tehnicist(a) *grč.* (*isp.* tehnika) stručnjak, vještak, tehničar.
tehničar, **tehničkī** i sl. *v.* tehnika.
tehnifikacija *grč.-lat.* (*isp.* tehnika *i* fikacija) primjena dostignuća tehnike na što širem području ljudskoga života; *glag.* **tehnificirati**, -ficīrām.
tehnijada — natjecanje u tehničkim dostignućima i vještinama (riječ stvorena po uzoru na Olimpijada).
tehnika, 3. -ci *grč.* (technē — umjetnost, vještina) 1. sva oruđa i znanja proizvodnje koja su se historijski razvijala i koja čovječanstvu omogućuju djelovanje na okolnu prirodu u svrhu stjecanja materijalnih dobara; 2. skup metodā koje se primjenjuju u bilo kojem radu, zanatu, a također i vladanje tim metodama (npr. muzička tehnika, tehnika pravlje-

nja stihova, sportska tehnika itd.); *isp. i ovo:* »Možda nekim čitaocima treba objasniti smisao riječi »tehnika« u partijskom žargonu ilegale. Ta riječ, naime, ima višestruko značenje. Znači cjelokupnu izdavačku djelatnost nekog partijskog organa, brigu o funkcioniranju te djelatnosti (prikupljanje sredstava i distribuciju), a u užem mjestu samo mjesto gdje se štampa« *(Novine);* 3. kraće umjesto *tehnički personal, tehničko osoblje (v.);* 4. **bijelā tehnika** — kućanski aparati; 5. *uopće* vještina, umješnost, spretnost, način, postupak, tok rada; *prid.* **tehničkī** — 1. koji se odnosi na tehniku; 2. uvježban; stručan (npr. tehnička izvedba); **tehničkī ìzraz** — stručni izraz (*isp.* terminus technicus); **tehničkī persònal (tehničkō osōblje)** — skup svih pozorničkih radnika koji se iza scene brinu da predstava ispadne u redu: inspicijent, šaptalac, električari, postavljači kulisa, rekviziteri, ljudi na zastoru itd. (*prot.* umjetničko osoblje); **tehničkō drvo** — oblo, tesano, cijepano ili piljeno drvo kojemu se iskorišćuju tehnička svojstva, naročito čvrstoća, elasticitet itd.; **tehničke bīljke** *v.* industrijske biljke; **tehničar** — 1. stručnjak izobražen u tehničkoj školi; 2. u umjetnosti, sportu itd. — osoba koja naročito vješto vlada tehničkom stranom neke discipline; 3. student tehnike; 4. *kraće umjesto* zubotehničar (tj. pomoćnik liječnika zubara, osobito u izrađivanju proteza, kruna, umjetnih zubi i sl.); *isto i* **tehnik,** 5. -če, *mn.* -ci, *2. mn.* tehnīkā; *žen.* **tehničārka, tehnikinja.**

tehniko, *mn.* -ci *tal.* tehnički referent, tj. osoba koja u sportskim klubovima, u ime odbora, podržava vezu s igračima i njihovim trenerom, s kojim u zajednici predlaže momčad za utakmice.

tehnikolor *grč.-lat.* (*isp.* tehnika + kolor) film u boji.

tehnikum *grč.* (*isp.* tehnika) srednja stručna škola za izobrazbu specijalista srednje kvalifikacije.

tehnirāma *grč.* (*isp.* tehnika + horama — prizor) jedna od modernih tehnika u snimanju i projiciranju filmova.

tehnizírati, -ìzīrām — uvesti tehnička sredstva (strojeve) u proizvodnju: *v.* i tehnifikacija, tehnificirati.

tehnobirokrācija *grč.-franc.* sloj tehnički izobraženih osoba koje kao činovnici po uredima nastoje cjelokupni društveni život podvrgnuti principima tehnike.

tehnokrācija (-krātija) *grč.* (*isp.* tehnika + kratēō — vladam, zapovijedam) ekonomski pokret u USA koji traži reorganizaciju privrede pod rukovodstvom tehničara (izraz je u našoj književnosti zabilježio već Ivo Kozarčanin).

tehnolātrija *grč.* obožavanje tehnike, ropski odnos prema svim rezultatima tehnike (bez osvrtanja na duhovne vrednote).

tehnologija *grč.* (*isp.* tehnika + logos — riječ, govor) nauka o načinima prerade sirovina u gotove produkte (tehnologija metala, kemijska tehnologija, tehnologija drveta, goriva, vode itd.); **tehnòlog,** *mn.* -zi — 1. specijalist u tehnologiji; 2. čovjek koji je završio tehnološki fakultet; inženjer-tehnolog; *prid.* **tehnòloškī.**

tehnomènedžerstvo *grč.-engl.* isto što i tehnobirokracija, »poslovnost«, »poduzetnost«, »preduzimljivost« (sve u negativnom smislu, gotovo u stilu pojma koji je poznat kao »benderovština«; *isp.* Bender Ostap; *isp. i:* »Grade li se stanovi tako dugo zato što su skupi ili su skupi zato što se dugo grade? A da se možda tako dugo grade zato da bi bili skupi?«) *(Novine).*

tehtl-mehtl *njem.* (Techtelmechtel) 1. tajno dogovaranje; spletke, spletkarenje, intrige; 2. ljubakanje, ljubavni odnošaj.

teīn, -ína (*lat.* herba thea *od kin.* te — čaj) — sastojak čaja i nekih drugih biljaka (alkaloid) istovetan s kofeinom.

teint *v.* ten.

teir *v.* tehir.

teìzam, -zma *grč.* (theos — bog) religiozno-filozofska dogma koja tvrdi da postoji jedan bog, predstavljen u liku jedne osobe koja je navodno stvorila svijet i koja njime upravlja; **teìst(a),** *2. mn.* teīstā — pristaša teizma; *prid.* **teìstičkī.**

tej, teja, *lok.* teju *njem.* (Tee) čaj; **tejèra** *franc.* (theière) posuda za čaj, čajnik (Krleža).

teja *v.* tea (Leskovar).

tejlorizam, -zma *v.* tajlorizam.

tejskī, -ā, -ō — prid. prema *grč.* Tēos, *lat.* Teus, kod naših starih prevodilaca Tej — rodno mjesto Anakreontovo *(v.);* značenje pridjeva: anakreontski (kod našeg Katančića imamo: cantor fide Teia — pjevač na tejskom glazbalu, guslama).

tek *tur.* (perz.) istom; jedva, teško; samo, samo ako...; ipak; a kamoli; upravo, baš, netom.

teka, 3. -ci *grč.* (thēke — spremnica) bilježnica, sveska, pisanka.

tekāvud *tur.* (tekaüd) mirovina, penzija.

Tekelijānum — internat za srpske studente iz (današnje) Vojvodine u Budimpešti; osnovao

ga Sava Tekelija (1761 — 1842), srpski politički i kulturni pregalac u 18. i 19. st.
tèkija, *2. mn.* tèkījā *tur.* (tekke) 1. derviški samostan, muslimanski manastir; 2. kapelica, mauzolej, grobnica nekog sveca; 3. izvor, zdenac, studenac; *isp.* dervišana.
tekìla *v.* tequila.
Tèkla *grč.* »objavljivačica božje slave«.
tèklif *tur.* 1. zahtjev, zahtijevanje; 2. prijedlog, ponuda, nuđenje; 3. ustezanje.
tèkmīl, -íla *tur.* (tekmil) 1. dopuna, izravnanje, dovršenje; 2. *(kao pril.)* potpuno, svršeno, dovršeno, dokraja, gotovo.
tèkne, -eta, *mn.* teknèta, 2. teknētā *tur.* (tekne) 1. korito; 2. trup broda.
tèkrār, -āra *tur.* (tekrar) 1. ponavljanje, opetovanje, repeticija; 2. *(kao pril.)* ponovno, iznova, nanovo, ponovljeno, opetovano.
Tèksas (Texas) — jedna od saveznih država u USA; glavni grad Austin; **Tèksašanin,** *mn.* -āni; *žen.* **Tèksašānka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **tèksaškī; tèksaška gròznica** — zarazna bolest goveda (nametnici u eritrocitima).
tèkst, tèksta *lat.* (textus *od* texere — tkati, splesti, dogotoviti) 1. originalne riječi autorove; 2. napisan ili naštampan članak uz slike, crteže, primjedbe i sl.; 3. riječi uz muzičko djelo (operu, romansu i sl.); 4. razmjer tipografskog pisma od 20 točaka; *prid.* **tèkstnī** (*tipogr.* tekstno pismo); *v.* tekstualan; *isp.* texte en regard.
tèkstīl, -íla *lat.* (textile; *isp.* tekst) tkanje, tkanina, tkivo, suknena i platnena roba; **tèkstīlan,** -lna, -lno — što se odnosi na tekstil; **tèkstīlnā ròba** — skupno ime za pređu, tkanine i pletenu robu; **tèkstīlnā industrija** — industrija predenja, tkanja i pletenja; **tekstílac,** -lca, 5. tèkstīlče, *2. mn.* tèkstīlācā — radnik tekstilne struke; **tekstilijàda** — svečanost tekstilnih radnika uz različite priredbe među kojima dominiraju modne revije.
tèkstuālan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* tekst) koji se nalazi u tekstu, koji je prema tekstu, bukvalan, doslovan, suglasan s tekstom, od riječi do riječi.
tekstura *lat.* (textura — tkanje, tkanina) 1. *geol.* vanjski znakovi u konstrukciji rudne naslage, uvjetovani uzajamnim odnosima njezinih sastavnih dijelova (slojevitost, naslaganost i sl.); 2. crtež u jezgri drveta koji zavisi od presjeka (radijalnog ili tangencijalnog); osobito vrijedno značenje ima valovitost i vijugavost vlakana, npr. u jezgri slojeva grčkog oraha kod stolarskih radova; 3. *uopće:* sklop, sastav, spoj; *prenes.* tkanje, potka.
tektíti *(mn. m. r.) grč.* (*isp.* tektonika) kristali građom slični staklu.
tèktōn, -óna *grč.* (tektōn — radnik, rukotvorac, umjetnik, graditelj) umjetni građevni materijal, sličan betonu.
tektònika, 3. -ci *grč.* (tektonikē — graditeljstvo) 1. dio geologije koji proučava naslage i smještaj zemaljske kore i procese stvaranja planina; 2. unutarnje ustrojstvo zemaljske kore, promjene izazvane u njoj unutarnjim faktorima; **tèktōnskī** — koji je u vezi s izgradnjom gorja i zemaljske kore; **tèktōnskī pòtrēs** — potres koji nastaje uslijed pomicanja zemaljske kore.
tektúra *lat.* (tectus — pokriven) trak papira ili novoštampan listić, koji se prelijepi preko pogrešno štampanog teksta; preljepnica.
tèl[1], tèla *tur.* (tel) 1. tanka žica; 2. zlatan ili srebrn čvrsti konac (žica) za vezenje; 3. brzojav, telegram.
tel[2], tela (*kin.* tael) — kineska novčana jedinica i mjera za težinu (srebrna kladica stanovite težine i čistoće).
tel[3] *ar.* u arheologiji: zemljani brežuljak, nastao nakupljanjem otpadaka i uvijek novim gradnjama na istom mjestu kroz duga stoljeća (vidljivi su slojevi materijalne kulture i izmjenjivanja pojedinih njezinih tipova).
tèla *tal.* (tela) tkanje, tkanina, platno; tkivo.
tèlāl, -āla, 5. tèlāle *tur.* (tellâl, dellâl) objavljivač, izvikivač, glasnik; *prid.* **telálov; tèlālskī; telàliti,** telālīm — vršiti službu telala, objavljivati, izvikivati novosti i sl.; **telàlina** — nagrada telalu.
tèlalin, *mn.* tèlali, 2. tèlālā (*iz drugoga značenja tur.* tellāl — mešetar, posrednik) staretinar, starudar, trgovac starim stvarima; *glag.* **telàliti,** telālīm; **tèlālnica** — staretinarnica, trgovina starim stvarima.
Telam — telegrafska agencija Argentine.
telàmon *grč.* (telamōn — nosač) 1. kožni remen, katkada vješto iskićen; uopće remen, pojas, trak; 2. arhitektonski stup u obliku muške figure kao potporanj za balkon i sl.; *isp.* karijatida.
telautografija *grč.* (tele... + *isp.* autograf) *v.* belinograf.
Tel Aviv — najveći grad modernog Izraela; *prid.* **telàvivskī.**
tèlbīz, -íza, 5. tèlbīze *tur.* (telvis — kvarenje, oštećenje, prljanje) zao čovjek, zlikovac, varalica.
tele... *grč.* (tēlū, tēle — u daljini, daleko) kao prvi dio složenica označuje odnos prema

daljini, udaljenosti, npr. telegraf, televizija i sl. a u najnovije vrijeme katkada i zamjenjuje pridj. *televizijski*, npr. *teledrama* — televizijska dramska izvedba.

teledirigirati, -rìgīrām *grč.-lat.* upravljati (nekim strojem, svemirskim brodom i sl.) na daljinu, tj. bez izravnog ljudskog djelovanja na aparate; *isp.* telekomanda; **teledirigiranje** — daljinsko upravljanje.

teledrama *grč.* dramsko djelo pisano ili adaptirano za izvedbu na televiziji.

telef, *2. mn.* telefā *tur.* (telef) propast, stradanje, uginuće, nestanak.

telefaks *grč.-lat.* (tele... + *isp.* faksimil) nova vrsta novina kod kojih je tekst primljen bežičnim putem i reproduciran za čitanje (primjena osobito na brodovima).

telefer *grč.-lat.* (tele... + ferre — nositi) žičana željeznica, žičara; *isp.* funikuler; **teleferički** — žičanom željeznicom, žičarom; **teleferist(a)** — radnik prometne struke koji rukuje žičarom.

telefon, -ona, 5. telefone *grč.* (tele... + fōnē — glas, zvuk) električna naprava za prenošenje govora u daljinu žičanim putem; *prid.* **telefonskī; telefonija** — prenošenje zvuka u daljinu žičanim putem; **telefonirati,** -fonīrām — govoriti na telefon; javiti telefonom; **telefonist(a)** — tko službeno barata telefonom; *žen.* **telefonistica** *i* **telefonistkinja.**

telefon restant (*isp.* poste restante) — poruka ostavljena pod šifrom na određenom broju telefonske centrale, koja se saopćuje zainteresiranoj osobi kada se ova javi.

telefoto *grč.* fotografija prenesena na daljinu telefonskim vodovima ili bežičnim putem; *isto i* **telefotografija.**

telefunken *grč.-njem.* (tele... + Funke — iskra) električne iskre koje se upotrebljavaju za bežičnu telegrafiju.

telegeničan, -čna, -čno (*isp.* fotogeničan) pogodan za televizijsko snimanje.

telegraf *grč.* (tele... + grafō — pišem) brzojav, ustanova za hitno prenošenje pisma u daljinu (na poseban način); **telegrafija** — brzojavljanje; **telegrafirati,** -grafīrām — brzojaviti, brzojavljati; *isto i* **telegrafisati,** -šēm; **telegrafist(a)** — činovnik kod brzojava koji službeno ili stručno barata telegrafom; *žen.* **telegrafistica** *i* **telegrafistkinja; telegrafskī** — brzojavni, brzojavno; **telegram** — vijest poslana telegrafom, brzojavka; depeša; **telegrafštanga** (*isp.* štanga) 1. visok stup za brzojavne (telegrafske) žice; 2. *prenes. i porugl.* visok, mršav čovjek (Feldman).

telej *tur.* (telli — pozlaćen) — suho zlato, varak, šik, klobodan; **telejaš,** -āša, 5. telejāšu — tko se bavi pozlaćivanjem, pozlatar; **telejisati,** -šēm — pozlatiti, pozlaćivati.

telekamera *grč.-lat.* aparat za televizijsko snimanje; *isp.* teleobjektiv.

telekineza *grč.* (tele... + kineō — krećem) pokretanje udaljenih predmeta bez posrednog djelovanja (tobožnja sposobnost spiritističkih medija); *prid.* **telekinetičkī.**

telekino *grč.* kinematografska vrpca emitirana na televiziji.

telekomanda *grč.-lat.* (tele... + *isp.* komanda) sistem i aparatura za teledirigiranje *(v.).*

telekomunikacije *(mn. ž. r.) grč.-lat.* (tele + *isp.* komunikacija) skupni naziv za sredstva i linije kojima se vrši promet na vrlo velike udaljenosti; (radio)telegrafske i (radio)telefonske veze; *prid.* **telekomunikacījskī; telekomunikacījskī satelit** — zajednički naziv za umjetne Zemljine satelite kojima se prenose slike (televizijske emisije) na veoma velike daljine proširivanjem dosega običnih televizijskih uređaja; *isp.* Telstar.

telekopter *grč.* (*isp.* televizija *i* helikopter) novoizumljeni, maleni, gotovo »ručni« helikopter, kojim se upravlja sa zemlje, a služi za različita vojna i druga izviđanja, zatim u cestovnom prometu, a i za nošenje televizijske kamere.

telekracija (-kratija) *grč.* (*isp.* televizija + krateō — vladam) pomalo podrugljiv naziv za vladavinu francuskog predsjednika de Gaullea, koji se u političke svrhe često služio televizijom.

teleks — kraće umjesto telefonekspres (novinska vijest dostavljena telefonom); vijest otpremljena ili primljena teleprinterom [dalekopisačem]); **teleksist(a)** — radnik na teleksu.

Telemah, 5. -še *grč.* (tele... + mácnomai — borim se) »borac iz daljine« (inače ime Odisejeva sina).

telemark — skijaški zamah za mijenjanje smjera ili za zaustavljanje, kočenje (po imenu norveške pokrajine Telemarken).

telemetar, -tra, *2. mn.* telemetārā *grč.* (tele... + metron — mjera) daljinomjer, sprava za mjerenje udaljenosti od neke točke do promatrača (kod artiljerije); **telemetričkī** — koji mjeri na daljinu; **telemetrija** — mjerenje na daljinu.

teleobjektīv *grč.-lat.* (tele... + *isp.* objektiv) *fotogr.* složeni objektiv koji daje mogućnost dobivanja slika velikoga razmjera i iz većega

razmaka nego je moguće kod običnih objektiva.

teleològija *grč.* (telos — svrha, cilj + lògos — riječ, govor) idealistička filozofija po kojoj je sve u prirodi uređeno svrsishodno i svaki razvoj ostvaruje ciljeve koji su unaprijed bili određeni; **teleòloškī** — koji ima svrhu, svrhovit, svršan.

telepàtija *grč.* (tele... + pàthos — doživljaj, djelovanje, utjecaj) tvrdnja da se netko može s pomoću nekih duševnih veza sporazumijevati s osobom koja se nalazi daleko od dohvata njegovih osjetila, tzv. prenošenje misli, utjecanje na nekoga iz daljine, vidovitost; donedavna se ta tvrdnja smatrala pseudonaučnom, no najnoviji pokusi dokazuju da nešto ipak postoji, da čovjek emitira neke radio-valove (biološka radio-veza) i djeluje na drugog čovjeka; **telèpat(a)** — tko se »bavi« telepatijom.

teleplàzma *grč.* (tele... + *isp.* plazma) navodno »otjelovljivanje« dozvanog »duha« kod spiritističkih sjednica.

teleprìnter *grč.-engl.* (tele... + printer — tiskar, štampar) — aparat za pisanje na daljinu, dalekopisač; dvije pisaće mašine na različitim mjestima (jedna »daje«, druga — automatski tipkajući — »prima«).

telèr, -era *tal.* (telaro, telaio) 1. okvir prozora; 2. *v.* derđef.

tèlerkapa *njem.* (Teller — tanjur) kapa (uz uniformu) s ravnim tjemenom, tzv. kapa tanjurača, ravnjača, šapka.

Telèsfor *grč.* kod starih Grka bog ozdravljenja, pratilac Eskulapov; kao ime: »koji završava«, »dotjeruje«, »koji polučuje cilj«.

telèskop (*akc. i* **tèleskop**) *grč.* (tele... + skopeō — gledam) 1. optička sprava (cijev za gledanje) za promatranje vrlo udaljenih predmeta, ponajviše nebeskih tijela (*isp.* reflektor, refraktor); 2. vrsta zlatne ribice s neobično izbuljenim očima; *prid.* **teleskopskī** (*akc. i* **tèleskopskī**); **telèskop-štap** sklopljivi, složivi štap sastavljen od cjevastih dijelova koji mogu ući jedan u drugi.

tèlespot *grč.-engl.* (*isp.* spot) sportska prognoza putem televizije.

telèstih *grč.* (telos — kraj + *isp.* stih) pjesma kojoj krajnji glasovi daju neko ime ili rečenicu (*isp.* akrostih).

teletajp *grč.-engl.* (teletyp) *v.* teleprinter; **tèletajpseter** (*engl.* teletypesetter) — 1. telegrafski aparat koji otkucava slova (a ne Morseove znakove); 2. vrsta tipografskog slagaćeg stroja (linotip) kojim se otipkani tekst iz redakcije izravno prenosi na ljevački stroj u tiskaru.

teletèka *grč.* spremnica za televizijske filmove odn. za snimljene emisije.

telèvīzija (*akc. i* **televìzija**) *grč.-lat.* (tele... + visio — pojava, prikaza, viđenje) predavanje i primanje pokretnih slika iz daljine s pomoću električnih metoda veze. Televizija se osniva na načelu rastvaranja slike na velik broj pojedinih svjetlosnih elemenata, »točkica«, koje dosljedno djeluju na fotoelement, pretvarajući se u električne signale čija intenzivnost odgovara jarkosti tih točkica; pojačani ovi signali predaju se preko žice (voda) ili s pomoću antene koja izlučuje; kad dopru do prijemnika, električni se signali pretvaraju u sliku; *prid.* **televìzījskī; telèvīzor** — dio prijemnog uređaja televizije koji na ekranu proizvodi predanu sliku, televizijski prijemnik.

telex *v.* teleks.

težùrnal, -ála — filmski žurnal *(v.)* izveden na televiziji.

tèlfa *tur.* (telve) talog, sediment *(v.)*; »soc« (npr. od kave).

tèli *tur.* (telli, *isp.* tel) vezen, protkan, ukrašen zlatnom žicom; **tèlija** — vrsta brokata *(v.)*.

tèlis *mad.* (teles?) zadovoljstvo (Nar.).

telonìsnim *grč.* (tèlos — svršetak + *isp.* pseudonim) krajnja slova piščeva imena umjesto punog potpisa.

telop *grč.* (tele... + ōps, ōpos — oko, vid) televizijska slika.

Tèlsat — televizijski satelit, namijenjen osobito telefonskim vezama.

Tèlstar *grč.-engl.* (tele — daleko + star — zvijezda) ime prvog javnog telekomunikacionog satelita koji predstavlja prvi pokušaj javnog prenošenja radio-signala i televizijskih emisija na udaljenost od nekoliko tisuća kilometara (lansiran u USA 11. srpnja 1962); *isp.* Molnija, Syncom.

tèluć *tur.* (*iz arap.* tehluqe) rđavo, zlo.

Telugu — dravidski narod u Indiji (drugo im je ime *Andhra*).

tèlūr, -ūra *lat.* (tellus, 2. telluris — zemlja, tlo) *kem.* element, atom. težina 127,61, tablični broj 52, *znak* Te; metaloid; upotrebljava se u fotografiji.

tèlūran, -rna, -rno *lat.* (tellus, 2. telluris — zemlja, tlo) koji se odnosi na Zemlju (kao svemirsko tijelo), zemaljski, zemni; *isto i* **tèlūrskī.**

tèlūrīj, -ija (*pored* **tèlūrijum**) *lat.* (tellus, 2. telluris — zemlja, tlo) sprava koja zorno prikazuje okretanje Zemlje oko Sunca.

telurometar *lat.-grč.* vrsta daljinomjera.

tema (ž. roda; stariji pisci shvaćali su riječ prema originalu imenicom srednjega roda, pa npr. J. Ibler piše množ. »neka temata«) *grč.* (théma — stavak, tvrdnja) 1. glavna misao rasprave ili govora; 2. predmet neke rasprave ili umjetničke obrade; 3. zadatak, osobito školski pismeni zadatak, naslov školske zadaće; 4. motiv muzičke kompozicije; 5. *gram.* osnova riječi; 6. provincija (u Bizantskom Carstvu); *isto i* **temat,** temata *(m. roda), 2. mn.* temātā; *prid.* **tematskī** (*prema* tema) *i* **tematskī** (*prema* temat).

temām *v.* taman (Nar.).

tematika, 3. -ci *grč.* (*isp.* tema) problemi nekog znanstvenog ili umjetničkog područja; predmet obrade.

tematskī (*isp.* tema) koji se odnosi na temu; s obzirom na temu; *gram.* osnovni, osnovski; **tematskī** — koji se odnosi na temat *(v.).*

tembīh, -íha, *mn.* -ísi *tur.* (tembih) opomena, upozorenje; nalog, naredba; zapovijed, zabrana.

tembr *franc.* (timbre) osobito svojstvo zvuka, boja zvuka, karakteristična za svaki glas ili instrument.

temelj, *2. mn.* temēljā *grč.* (themeília) osnova, podloga, podnožje, donji dio građevine; riječ se i ne osjeća kao tuđa, a ima poveći broj izvedenica; *isp.* baza, fundament.

temena *tur.* (temennah) način pozdravljanja pri čemu se ruka, uz mali naklon, stavi na srce pa onda na čelo; **temenati,** -ām — praviti pred kim temena, tj. ponizno se klanjati, ropski se ponašati pred kim; metanisati; **temenaš,** -aša, 5. temenāšu — ulizica, laskavac, poltron *(v.).*

temer *v.* temre.

temerutin, *mn.* temeruti *tur.* (temerrüd) tvrdoglavac, jogunica; zlopamtilo; nesposobnjak, glupan, smetenjak; *žen.* **temerutka.**

temfati, -ām *njem.* (Dampf — para) pariti, tušiti, prljiti, pirjati, pirjaniti neko jelo, peći u pari, »dinstati«.

Temida — 1. u starogrčkoj mitologiji — boginja pravosuđa predstavljena sa zavezanim očima (u znak nepristranosti) i s vagom u jednoj i mačem u drugoj ruci; 2. *prenes.* pravosuđe; 3. *astr.* ime jednoga od devet Saturnovih satelita.

temíniti, temīnīm *tur.* (temin) misliti, biti siguran u nešto; (s)cijeniti, smatrati; *isp.* tahmin.

Temistoklo *grč.* (themistós — pravedan + kléos — slava) »koji je opravdano slavan« (inače ime poznatog starogrčkog državnika, pobjednika nad Perzijancima 480. stare ere kod Salamine; *v.* salaminska bitka.

temiz *prid. indekl. tur.* (temiz) čist.

Tempa (*grč.* tà Tempē) dolina u Tesaliji u Grčkoj; **tempa** — svaka dražesna dolina (A. Petravić: *sabinske tempe*...).

tempal *v.* templ.

tempera *tal.* (tempera) slikanje s pomoću mineralnih boja kod čega kao vezivna sredstva služe: žumanjak, smokvino mlijeko, gumiarabika; u daljem širenju značenja i samo takvo slikarsko djelo, pa i samo vezivno sredstvo.

temperamen(a)t, -nta, *2. mn.* temperamenātā *lat.* (prava mjera, valjana razdioba) način emocionalnog reagiranja na unutrašnje i vanjske podražaje koji prevladavaju kod nekog čovjeka; brzina i jačina osjećanja, stupanj emocionalne uzbudljivosti; *u običnom govoru:* ćud, narav, priroda nekog čovjeka, skup svojstava i sklonosti nekog čovjeka, skup karakternih crta; **temperamentan,** -tna, -tno — poletan, strastven, živahan, pod neposrednim utjecajem poriva; *izv.* **temperamentnost,** -osti.

temperancija *lat.* (temperantia) umjerenost, trijeznost, trezvenost, vlast nad sobom, apstinencija od alkoholnih pića.

temperatura *lat.* (temperies — blaga toplina) toplina; stupanj topline nekog tijela; zagrijanost; **imati temperaturu** — osjećati se nevoljko, biti bolestan od vrućice, imati groznicu; *prid.* **temperaturnī** (npr. temperaturna cedulja nad krevetom bolesnika u bolnici).

temperīn, -ína *tal.* (temperino) džepni nožić (Begović).

temperírati, -perīrām *lat.* (temperare) 1. ublažiti, umjeriti; 2. u topioničarstvu — učiniti metale otpornijima, oduzeti im krhkost, napraviti ih kovkima; 3. umjereno zagrijati; **temperīran ūzdūh** — umjereno zagrijan uzduh; *isto i* **temperisati, -šem,** *prid.* **temperisan.**

tempesta *tal.* vihor, orkan, nevrijeme.

tempestas in matula *lat.* »bura u čaši vode« (Matoš).

tempestoso *tal.* (*čit.* tempestozo) *muz.* burno.

tempešta *v.* tempesta.

tempija, *2. mn.* tempījā *tal.* (tempia) sljepoočica.

tempi passati *tal.* (*akc.* tempi pasati) prošla vremena; prošlost; »nekoć bilo, sad se spominjalo«.

tempírati, tempīrām *lat.* (tempus, 2. temporis — vrijeme) namjestiti upaljač tako da izazove eksploziju (bombe, šrapnele) u određeno vri-

jeme; **tempirnī** — koji se tiče tempiranja (npr. tempirna granata); **tempirnīk,** *mn.* -ci — sprava za reguliranje eksplozije topovskih zrna s pomoću upaljača; *isto i* **tempìrāč,** -áča.

templ *lat.* (templum) hram, bogomolja, crkva (upotrebljava se ponajviše za židovski hram).

templari *(mn. m. roda) lat.* (*isp.* templum – hram) srednjovjekovni katolički viteškomonaški red; ime po Salamonovu hramu u Jeruzalemu, jer je pokraj toga svetišta bilo prvo sjedište reda koji je tamo i osnovan (god. 1119); templari su se vrlo brzo (već u drugoj polovici 12. st.) pojavili i u Hrvatskoj i osnovali samostane u Zagrebu, u Senju i u Našicama; kod nas su ih zvali »hramovnici«, »božjaci«; »božogropci« (*nom. sg.* božogrobac), jer su se proglašavali »zaštitnicima Kristova groba«, zatim »jeruzalemci«, »jerusalimci«, »hospitalci«); red je ukinuo papa Klement V. god. 1312; *prid.* **templarskī.**

templo, templa, *2. mn.* templā (*isp.* templ) 1. ikonostas u pravoslavnoj crkvi; 2. *dijal.* templ.

tempo, tempa, *mn.* tempi, 2. tempā *tal.* (tempo) 1. vrijeme; 2. stupanj brzine; 3. *muz.* brzina kompozicije po kojoj se ravna trajanje doba i takta; 4. u plivanju: jedan pravilan zamah ruku i nogu kod prsnog plivanja; 5. *kod nogometa i sličnih igara:* polet, zamah, »duh« igre.

temporālan[1], -lna, -lno *lat.* (tempus, 2. temporis — vrijeme) 1. vremenski; 2. svjetovni, zemaljski, prolazan; *gram.* **temporālnē rečenice** — vremenske rečenice (veznici: čim, dok, kada, pošto).

temporālan[2], -lna, -lno *lat.* (po jednom od značenja riječi *tempus* — sljepoočice, čelo, glava, obraz) sljepoočni.

Tempora! Mores! *v.* o tempora, o mores (Kranjčević).

tempora mutantur (nos et mutamur in illis) *lat.* (*akc.* tempora mutāntur nōs et mutāmur in ìlis) vremena se mijenjaju (i mi se mijenjamo u njima).

temporāran, -rna, -rno *lat.* (temporarius) primjeren vremenu i prilikama; kratkotrajan, vremenit; promjenljiv, prolazan, časovit.

tempore criminis *lat.* (*čit.* tempore krìminis) u doba zločina.

tempori parendum (est) *lat.* vremenu se valja pokoravati, treba živjeti s vremenom (i prihvaćati ono što vrijeme donosi).

tempōrō, -āla *tal.* (temporale) oluja (Vojnović).

tempus *lat.* vrijeme; **tempus edax rerum** (*čit.* edaks) — proždrljivo (razorno) vrijeme (Ovidije); **tempus fugit** — vrijeme bježi (leti, prolazi) (Vergilije); **tempus lugendi** — vrijeme tugovanja (koliko je bilo propisano da npr. udovica žali pokojnog muža); *isp.* korota.

temre, -eta *tur.* (temren) koplje, stijeg, držak (barjaka, đerđefa i sl.).

Temza (*engl.* Thames) — rijeka na kojoj leži London; *isp.* Tamesis.

ten, tena, *lok.* tenu, *mn.* tenovi *franc.* (teint) boja lica (kože), püt; *isp.* tenirati.

tenacitet, -éta *lat.* (tenax — žilav) žilavost, postojanost, izdržljivost, čvrstoća, jedrost, ustrajnost, tvrdoglavost.

tenān, -āna *tur.* (tenhan) osama, osamljenost; dokolica; nerad; *v.* natenane.

tenānluk *v.* tenhanluk.

tenanti, tenanātā *(mn. m. roda) v.* šerkroperi.

tencer, *2. mn.* tencerā *njem.* (Tänzer) plesač, igrač; *žen.* **tencerica, tencerka.**

tencōna *tal.* (tenzone — svađa, prepirka) naizmjenično pjevanje, pjesma u obliku dijaloga.

tenda, *2. mn.* tendā *tal.* (tenda) platneni krov (nad plažama, kavanama, brodovima i sl.) za zaštitu od sunca i kiše; zaslon, zastor, zavjesa, nadstrešnica, šator; *isp.* urtija.

tendem *v.* tandem.

tendencija *lat.* (tendere — težiti za čim) 1. težnja; sklonost za nečim; nagnuće, cilj, namjera, smjer, stremljenje, svrha, struja prema nečemu; 2. preduzeta misao koja se provodi kroz neko djelo; 3. pravac kojim se kreće razvitak neke pojave; **tendenciōzan,** -zna, -zno — podvrgnut preduzetoj misli; preduzet, pristran, usmjeren, s određenom namjerom (često u negativnom smislu: zlonamjeran).

tender *engl.* (tender) 1. neposredno uz lokomotivu prikopčan vagon osobite građe, sa zalihama vode i goriva, a također i s materijalom za mazanje i čišćenje, te s alatom; 2. brodić za dovoz živeža na veći brod; uopće brod pratilac; 3. *prenes.* prikrpina, prirepina, pratilac, satelit; 4. *u najnovije vrijeme i:* prikolica teretnog automobila.

tendírati, tendīrām (*isp.* tendencija) — težiti, naginjati, imati sklonost k čemu, gravitirati, smjerati, ciljati, biti usmjeren u stanovitom pravcu.

tendžera *tur.* (tendžere) posuda, duboka bakrena tepsija; vrsta bakrene tave; kotlić; *umanj.* **tendžerica.**

tenéće, -eta *tur.* (teneke) lim, pleh; **tenećedžija** — limar; **tenećka,** 3. -ćki — limena kanta.

Tened(os) — otok ispred Troje, iza kojega su se zaklonili Grci kada su tobože napustili opsadu; danas Bozca (*čit.* Bozdža), turski otok;

isp. »S trojanskog vidi se žala otok što Tened se zove, | nekada bogat i znatan u vrijeme Prijama kralja, | sada, međutim, tek zaton i rđav lađama zaklon; | onamo otplove oni i skriju na pustom se žalu. | Mi pak mišljasmo svi da vjetri u Grčkū ih nose | i da se napokon Troja dugotrājnē riješila tuge« (*Eneida* II, 21—26).

tènef, *2. mn.* tènēfā *tur.* (tenef) vrpca, uzica, konopac; traka, trak.

tenènte *tal.* poručnik.

teneramente *tal., muz.* nježno, meko.

Tenere lupum auribus *lat.* Držati vuka za uši (tj. biti u bezizglednom položaju: držati vuka opasno je, a pustiti još opasnije).

tenèšīr, -íra *tur.* (tenešir) 1. drven stol na kojem muslimani kupaju pokojnika; 2. nosila na kojima muslimani nose pokojnika na groblje.

tenèzam, -zma *grč.* (tenesmós — napinjanje) *med.* nagon, tjeranje, »sila« (na mokrenje, na pražnjenje crijeva).

tènfati *v.* temfati.

tenhànluk *tur.* (tenhanlyk) samoća, osamljenost; dokolica (*isp.* natenane).

tènija *lat.* (taenia) 1. traka, vrpca; pojas; 2. *zool.* trakavica, pantljičara; **tenijàza** — infekcija čovječjeg ili životinjskog organizma trakavicom; **teniofòbija** (*isp.* fobija) — bolestan strah od trakavice.

tenírati, tènīrām (*isp.* ten) — u kazališnom jeziku: bojadisati lice (ili ruke, noge, vrat) tamnijom bojom da bi se postigao izgled željenog tena (npr. crnačkog, preplanulog od sunca i sl.); kod filmskog snimanja prije svega zato da bi se postigao željeni efekt slike.

tènis, lȍn tènis *engl.* (lawn tennis — tenis na travi, na tratini) sportska igra loptama na specijalnom igralištu, podijeljenom mrežom u dva dijela; na obje strane mreže raspoređuju se igrači (po jedan — *sìngl*, ili po dva — *dubl*) i reketima *(v.)* prebacuju loptu preko mreže; *prid.* tèniskī; **tenìsač,** -áča, 5. tènisaču (*pored* **tenìser,** -era, 5. tèniseru) — igrač tenisa; *žen.* **tenisàčica** (*pored* **tenìserka**); *isp.* table tennis; **tènisplac** (*njem.* Platz — mjesto) igralište za tenis (kod Tina: **tènisište**).

tènk *i* **tànk** *(v.)*; *prid.* **tènkovskī; tènkist(a),** *2. mn.* tènkīstā — vojnik na tenku; *prid.* **tenkìstičkī; tènker** *v.* tanker.

tenka *tal.* (tenca) riba linj, linjak.

tenk ju *engl.* (thank you) hvala! zahvaljujem; često i **tènks.**

Tenn. — *skrać. za* Tennessee (u USA); **Tennessee** (*čit.* Tenesi) — savezna država u jugoistočnom dijelu USA; glavni grad Nashville.

Tennisplatz *njem.* igralište za tenis (Krleža); *isp.* tenisplac (pod *tenis*).

tenno (*akc.* tèno) — službeni naslov japanskog cara (»sin neba«); *isp.* mikado.

tenȍr, -óra *tal.* (tenore *od lat.* tenere — držati, podržavati) 1. držanje; 2. način govora; 3. duh nekog zakona ili drugih sastavaka, smisao, sadržaj, značenje, glavna misao, pravac, smjer; 4. kod presude — izreka presude ili rješenja, tj. onaj njen dio koji sadrži odluku suda (isto što i dispozitiv, *v.*); 5. *muz.* najviši muški glas; 6. pjevač s takvim glasom; *prid.* **tenòrov; tenòrski; tenòrist(a)** — isto što i tenor 6; **tenore assoluto** *tal.* glavni tenor u nekoj kazališnoj kući (pjeva samo glavne uloge); **tenore di grazia** (*čit.*... grȁcija) — lirski tenor; **tenore di forza** (*čit.* fȍrca) — dramski, herojski tenor; *isp.* heldntenor.

tentàcija *lat.* (tentatio) napast.

tentàmen (*akc. i* **tentàmen**) *lat.* 1. (pokus, kušnja) predispit, vrsta ispita na visokim školama; 2. pokušaj; **tentamen suicidii** — pokušaj samoubojstva (*isp.* suicid).

tèntati, -ām *lat.* (tentare — kušati) napastovati, nagovarati na zlo, uznemirivati, zadirkivati, navoditi na grijeh.

tenuis *lat.* (*mn.* tenues) *gram.* bezvučni glas, npr. *p; isp.* media.

tenuto *tal.* (*akc.* tenùto) *muz.* otegnuto, zadržavajući glas; dugo izdržati.

tenzídi *(mn. m. r.) lat.* (*isp.* tenzija) površinski aktivne tvari u deterdžentima, lijekovima, kozmetičkim sredstvima, insekticidima i sl. koje spomenutim proizvodima daju sjaj i privlačnost.

tènzija *lat.* (tendere — napinjati, rastezati) napon, napeto stanje, napetost, nategnutost, napregnutost, rastežljivost; pruživost, razapetost; *prenes.* usiljenost, neprirodnost, nestrpljivost.

tenzimàt *v.* tanzimat.

tènziometar (*isp.* tenzija) posebna vaga za mjerenje površinske napetosti tekućina.

tènzor *lat.* mat. i fiz. veličina koja se mora definirati sa više od tri broja.

teo... (*od grč.* theós — bog) kao prvi dio složenice označuje vezu s bogom, božanstvom.

teòba *tur.* (tövbe) prijekor; pokajanje, skrušenost; *isp.* tobe.

Teobald *germ.-grč.* »hrabar u narodu«.

teobròmīn, -ína (*kin.* te + *isp.* brom) — alkaloid iz sjemena biljke kakao, a ima ga i u listovima čaja te u kola-orahu (lijek za srce, krvne

žile i sredstvo za bolje izlučivanje mokraće).

teocalli (*čit.* teokāli) astečki naziv za hramove u starom Meksiku (»kuća božja«).

teodácija *grč.* predanje boga čovjeku, tj. »jedenje« bogova, pričest, ako se doslovno uzme biblijska rečenica »Ovo je tijelo moje, ovo je krv moja« (Kott, Forum 1—2, 1975, str. 129); *isp.* teofagija.

teodicéja *grč.* (teo... + díkē — opravdanje, isprika) učenje kršćanskih filozofa da je bog ipak dobar, iako je stvorio i premda trpi mnoga zla na svijetu.

teodòlīt, -íta — geodetski kutomjerni instrument koji se upotrebljava kod radova oko mjerenja zemlje; upotrebljava se i u astronomiji (usavršeni astrolab, *v.*); kako u priručnicima nema etimologije riječi teodolit, odn. svuda uz tu riječ stoji bilješka »postanje nepoznato«, zamolili smo zagrebačkog sveuč. prof. dra Nikolu Neidhardta za njegovo mišljenje; od njega smo dobili ove podatke osnovane na stručnoj literaturi: po mišljenju jednih riječ se sastoji od engleskog člana *the* i od arapske riječi (s arapskim članom) *al idhada* koja znači *krak;* drugi dovode riječ u vezu s grčkim jezikom, i to sa *théa* — pogled, vizura, nišan + *obelós* (iskvareno u *odelos*) — stupić + *ítys* — krug, kružni vijenac.

Téodor *grč.* »božji dar«; *žen.* **Teodóra** (*isp.* Doroteja).

Teodórik *v.* Ditrih.

Teodózije *grč.* »božji dar« (*isp.* Teodor).

teofágija *grč.* (theós — bog + fageîn — jesti) u nekim religijama učenje da se bog nalazi u stanovitoj hrani i da osoba koja tu hranu jede, prima u sebe boga (kod kršćana je to slučaj s pričešću, a kod starih naroda razumijevalo se pod tim pojmom blagovanje žrtvene životinje).

Teòfan *grč.* »bogoliki«.

teofánija *grč.* (theós — bog + faínein — iznositi na svjetlo) 1. pojam kojim se označuje ukazanje božanstva nekom čovjeku (npr. Bog Abrahamu, Krist apostolima poslije uskrsnuća, Bogorodica Bernardici u Lurdu i sl., da se ne spominju mnogi izravni kontakti između bogova i ljudi u starogrčkoj i starorimskoj mitologiji; *2. danas:* Bogojavljenje, Sveta tri kralja.

Teófil *grč.* »božji prijatelj«.

teofòbija *grč.* (theós — bog + fobija) *med.* bolestan strah od boga.

teofòričan, -čna, -čno *grč.* (theós — bog + foreús — nosač) bogonosan; **teofòrično ime** — ime čovjeka koje sadrži ime boga uopće ili nekog posebnog božanstva, npr. *grč.* Teodor (božji dar), *fen.* Hanibal (dar boga Bala), *hebr.* Mihael (tko je kao bog?).

teogónija *grč.* (teo... + gonía — postanak) u starih Grka učenje o postanku i podrijetlu bogova (tako se zvao i jedan ep starogrčkog pjesnika Hezioda).

teokāli *v.* teocalli.

teokrácija (-krátija) *grč.* (teo... + krateō — vladam, zapovijedam) oblik vlasti gdje svećenstvu i žrecima pripada neposredno i politička vlast, npr. papinska država Vatikan, vlast lama u Tibetu; *isp.* hijerokracija; **teòkrat(a)** — pristaša teokracije; *prid.* **teòkratskī.**

teológija *grč.* (teo... + lógos — riječ, govor) 1. religiozno učenje koje nastoji sistematizirati i potkrijepiti religiozne dogme i vjerovanja; 2. visoka škola, fakultet na kojem se studenti pripravljaju za svećeničko zvanje; *naši izrazi:* bogoslovlje, bogoslovija; **teòlog,** *mn.* -zi — 1. tko se bavi teologijom, bogoslov; 2. student bogoslovskog fakulteta; *prid.* **teòloškī.**

teománija *grč.* (teo... + *isp.* manija) 1. vjersko ludilo; 2. kod duševnih bolesnika pojava da neka osoba sebe smatra bogom.

teòrba, *2. mn.* teòrbā *franc.* (teorbe) velika basova lutnja sa 14 do 16 žica i s dvostrukim vratom; od 16. stoljeća u orkestru, poput današnjeg kontrabasa; **teòrbist(a)** — pjevač uz teorbu.

teoréma *grč.* (theōrēma — nešto viđeno, prizor, poučak) matematička istina u čiju se točnost uvjeravamo s pomoću dokaza; pravilo, poučak, postavka, tvrdnja; *isto i* **teórem,** -éma.

teòrija (*akc. i* **teórija**) *grč.* (theōría — gledanje, razmatranje; znanost, nauka) logičko uopćivanje iskustva, prakse; uopćeno iskustvo, čista spoznaja, nauka uopće; sistem rukovodećih ideja u ovoj ili onoj grani znanja i sistematsko izlaganje tih ideja, misaono prikazivanje, naučno tumačenje zakonitosti razvitka prirode i društva; znanstveni temeljni pojmovi neke discipline; *prenes.* knjiška učenost, školska mudrost (bez veze sa životom i praksom); *prid.* **teorìjskī** *i* **teorètskī; teorètičār** — 1. učenjak koji se bavi teorijom; 2. *prenes.* čovjek koji svu mudrost crpe samo iz knjiga a nema veze sa životom i praksom; *isto i* **teorètik,** *mn.* -ci; **teoretizírati,** -ìzīrām — 1. izgrađivati, iznositi teoriju; 2. *prenes.* rasuđivati suviše apstraktno, knjiški, školski, ne imati veze sa stvarnošću; *isto i* **teorètizovati,** -ujēm, **teorètisati,** -šēm.

teozòfija *grč.* (teo... + sofía — mudrost) vrsta religiozne mistike, osnovane na praznovjernim predodžbama o spoznaji boga i o mogućnosti da se stupi u neposrednu vezu sa »zagrobnim svijetom«; **teòzof** — tko se bavi teozofijom; *žen.* **teòzofkinja;** *prid.* **teòzofskī.**

tȅp *engl.* (tap) uređaj za prisluškivanje telefonskih razgovora.

tȅpa, *2. mn.* tȅpā *v.* tepe.

tȅpe, -eta *tur.* (tepe) 1. vrh, vršak; brežuljak, brdašce, uzvisina; 2. donji dio (»vrh«) kundaka, »peta«; **tepèluk,** *mn.* -ci — 1. srebrom ili zlatom izvezena pločica na ženskim kapama, a i sama ta kapa; 2. gornji okrugli dio crnogorske i hercegovačke kape.

tepìdārīj, -ija (*pored* **tepìdārijum**) *lat.* (tepidus — mlačan, mlak, blag) prostorija za toplu kupelj u starorimskim kupalištima.

tȅpih, *mn.* -si, 2. tȅpīhā *njem.* (Teppich, *isp. grč.* tápēs — ćilim, sag) 1. ćilim, sag, prostirač, šarenica; 2. metoda bombardiranja koju je prvi primijenio engleski maršal Sir Arthur Tedder god. 1943. u Tunisu; sastoji se u avionskom bombardiranju stanovite zone, tako da se ne ostavi nijedna točka netaknuta; *isp.* carpet bombing.

tȅpihklopfer *njem.* naprava za prevješavanje sagova kako bi se mogli isprašivati udaranjem po njima; isto i sam predmet kojim se isprašuje, isprašač (Krleža).

tepìsōn *v.* tapison.

tepȉsta *tal.* (teppista) zločinac, apaš (u Italiji naziv i za frajera, huligana, *v.*); zanimljivo je da od naših pisaca taj izraz ima već Vladimir Čerina u svojoj studiji *Janko Polić Kamov,* god. 1913. i ispod crte tumači: talijanski apaši.

tȅpsija, *2. mn.* tȅpsījā *tur.* (tepsi) plitica od mjedi, mjȅdenica; plitka bakrena posuda u kojoj se peku pite: »pleh«, »protfan«; *umanj.* **tȅpsijica** (*stegnuto:* **tȅpsīca**).

tequila *španj.* (*čit.* tekȉla) meksičko alkoholno piće (dobiva se destilacijom nekoliko vrsta agava).

tȇr[1], tȇra *njem.* (Teer) katran, paklina, smola; *isp.* gudron.

ter[2] *lat.* triput; **ter eximie** (*čit....*egzȉmije) — triput izvrsno, tj. u najvišem smislu odlično; **ter optime** — triput najbolje, tj. u najvišem smislu najbolje (ocjene u nekadašnjem školstvu).

tera *v.* terra.

teràco *tal.* (terrazzo) 1. smjesa od komadića prirodnog obojenog kamena i cementa, nanesena na podove i izbrušena nakon stvrdnuća; 2. pločnik, tarac uopće.

tȅrak, tȅrka, *mn.* tȅrci, 2. tȅrākā *tur.* (terk) kalup, model, šablona, uzorak, mustra; *isp.* teredže.

terakòta *tal.* (terra cotta — pečena zemlja) 1. pečena čista glina; 2. umjetnički predmeti od pečene, glazurom još neprevučene, lončarske gline; vaze, statuete i dr.; 3. boja pečene zemlje (crvenkasta, žućkasta).

teramàra *tal.* (terramara) tip naselja iz brončanog i željeznog doba u sjevernoj Italiji (naselje opkoljeno nasipom i jarkom, s nastambama izgrađenima na skelama), »prethistorijsko obitavalište« (Deanović-Jernej).

teramìcīn, -ina *lat.-grč.* (terra — zemlja + mýkēs — gljiva) jedan od novijih antibiotika; djeluje poput aureomicina (*v.*).

teràpija *grč.* (therapeía — služenje; liječenje) dio medicine koji proučava metode liječenja bolesti; pod terapijom se obično misli teorija i praksa liječenja unutarnjih bolesti, a često i sami lijekovi propisani od liječnika; *prid.* **teràpījskī;** *isto i* **terapèutika** (*akc. i* **-peùtika**), 3. -ci; **teràpeut** (*akc. i* **-pèut**) (*grč.* therapeutēs) — liječnik, lječitelj, vidar; *prid.* **teràpeutskī** (*akc. i* **-pèutskī**).

teràplān, -ana *lat.* (terra — zemlja + *isp.* aeroplan) novi tip vozila konstruiran u Francuskoj u naše dane, kojim će se moći putovati lebdeći nisko iznad zemlje, tako da mu neće biti potrebne nikakve ceste.

tèrārīj, -ija (*pored* **tèrārijum**) *lat.* (terra — zemlja) prostorija sa zemljom i kamenjem, za držanje malih kopnenih životinja, osobito vodozemaca (npr. žaba, zmija, guštera, kornjača i sl.); *isp.* akvarij, akvaterarij.

teràsa, *2. mn.* teràsā *franc.* (terrasse, *isp.* taraca) 1. zemljani nasip, povišena površina; 2. otvorena galerija; 3. ravan krov na kući koji služi kao veranda (*v.*); 4. terase — horizontalne ili lako nagnute ravnine koje se protežu uzduž strmina riječnih i morskih obala, nerijetko u obliku stepenica koje su smještene jedna iznad druge; *prid.* **tèrasast** — u obliku terasā.

teràster (*isp. lat.* terra — zemlja) — novo američko vozilo, za koje se tvrdi da uspješno plovi po vodi, kreće se po dubokom blatu i vozi po normalnim putovima.

teratìzam, -zma *grč.* (tèras, 2. -atos — čudo, čudovište) neobičan, nenormalan, čudovištan razvitak (npr. industrije, urbanistike).

teratògen, -a, -o *grč.* (*isp.* teratologija) koji uzrokuje nakaznost ploda.

teratològija *grč.* (tèras, 2. -atos — znamenje, čudo; strašilo, čudovište, grdosija + lògos — riječ, govor) 1. medicinska nauka o prirodnim nakazama; 2. učenje o (biblijskim) čudesima; 3. nauka o čudovištima životinjskog i biljnog svijeta; **teratogènija** — rađanje, nastajanje nakaza, čudovišta; **teratōm,** -ōma — izraslina, kvrga, čir, urođeni nakazni izraštaj.

teràvija *tur.* (teravi) dugačka molitva što se moli u ramazanskim noćima.

teravìzija *lat.* (terra — zemlja + vizija — viđenje) naziv za pretpostavljenu internacionalnu televiziju koja bi imala obuhvatiti čitavu zemaljsku kuglu (*isp.* Eurovizija, Mundovizija, Intervizija).

terázije *(mn. ž. roda) tur.* (terazi) 1. vaga, kantar, tezulja, mjerilo, ravnoteža; 2. olovnica, kalamir *(v.); umanj.* **terázijice** (*stegnuto:* **terázīce**).

tèrbīj, -ija (*pored* **tèrbijum**) — *kem.* element iz grupe rijetkih ruda, atomska težina 159,2, tablični broj 65, *znak* Tb; *prid.* **tèrbijev** *i* **tèrbijumov.**

tèrbija *tur.* (terbije) odgoj, obrazovanje; *isto i* **terbìje,** -eta; **terbìje učìniti** — ukrotiti, uvježbati npr. konja; **terbìjēli** — odgojen, obrazovan, kulturan; **terbijèsuz** — neodgojen, neobrazovan, nekulturan.

tèrca, *2. mn.* tèrcā *tal.* (terza — treća) 1. *muz.* treći stupanj dijatonske skale; interval između prvog i trećeg stupnja skale; 2. vrsta udarca u mačevanju; *prid.* **tèrcnī.**

tercāna *v.* tercijana (D. Ivanišević).

tercèrōl, -óla *tal.* (terzeruolo) džepni revolver, pištoljčić.

tercèrōn, -óna *španj.* (terceron, *isp. lat.* tertius — treći) dijete mulatkinje (*v.* mulat) i Evropljanina (ili obratno), dakle s jednom trećinom crnačke krvi; *isp.* kvarteron, kvinteron.

tercèt, -éta *tal.* (terzetto) 1. kompozicija za tri instrumenta ili za tri ljudska glasa; 2. tri svirača ili pjevača; 3. tri čovjeka, troje ljudi uopće, »trolist«, »trojka«.

tèrcija *lat.* (tertius — treći) 1. razmjer tipografskog pisma od 16 točaka; 2. treća mjenica (*isp.* sekunda); 3. šezdesti dio sekunde.

tercijàna *lat.* (tertius — treći) malarična groznica koja se ponavlja svaki treći dan; trećača, trodanka, prezdanica, prezdanka; *prid.* **tercìjānskī.**

tèrcijār *v.* kenozoik; tercijaran.

tercijárac, -rca, 5. tercijárče, *2. mn.* tercijārācā *lat.* (tertius — treći) član »trećeg stupnja« franjevačkog ili dominikanskog katoličkog crkvenog reda u kojem su organizirani svjetovnjaci (žive po stanovitim pravilima, ali se smiju ženiti i imati vlastitog imutka); *žen.* **tercìjārka;** *naši izrazi:* trećorèdac, trećorètkinja.

tèrcijāran, -rna, -rno *lat.* (tertius — treći) 1. koji se odnosi na tercijar *(v.)*; 2. treći po redu; **tèrcijārnī stàdīj** — treće razdoblje u toku bolesti, osobito sifilisa.

tercína *tal.* (terzina) kitica od 3 jampska stiha (po 5 stopa).

terciogenitùra *lat.* (tertius — treći + genitus — rođen) 1. pravo trećerođenog potomka na nasljedstvo; 2. *hist.* vladavina treće loze neke moćne dinastije u nekoj drugoj državi (koja je time, dakako, podređena prvoj lozi); *isp.* primogenitura, sekundogenitura.

tèrćija *v.* terkija.

terdžùmān, -āna, 5. tèrdžumāne *tur.* (terdžüman) tumač, prevodilac, interpretator; posrednik; *isp.* dragoman; **terdžumániti,** terdžùmānīm — tumačiti, prevoditi, interpretirati; posredovati.

tèrđah, *mn.* -si, 2. tèrđāhā *tur.* (*isp.* tezga) nizak strug u obrtničkoj radionici.

terèbint *lat.* (terebinthus) drvo smrdelj, smrdljika; *isp.* terpentin.

terèdže, terèdžā *(mn. ž. roda) tur.* (*isp.* terak) model, kalup.

terèmīn, -ína — jedan od elektroakustičkih instrumenata.

teremtète *mađ.* vrag ga odnio, đavo ga stvorio i sl. (vrlo uobičajena kletva kod Mađara, pa i u nekim našim sjevernim govorima).

tèrēn, -éna *franc.* (terrain) tlo, zemljište; područje djelovanja; *prid.* **tèrēnskī; terènac,** -nca, 5. terènče, *2. mn.* terénācā — politički ili drugi kakav radnik na terenu koji obilazi izvjesno područje (teren) i djeluje na njemu; partijski politički radnik u pozadini neprijatelja, na oslobođenom ili kontroliranom području, za razliku od ilegalaca koji su radili na okupiranom teritoriju; *isto i* **terèndžija.**

Terèncije (Publije Afer, 195—159. pr. n. e.) — starorimski komediograf, rodom iz Kartage (odatle mu nadimak *Afer,* tj. Afrikanac); svojim djelima izvršio velik utjecaj na svjetsku književnost (kod nas slabo prevođen).

terèntīš *franc.-njem.* (Tisch — stol) zemljišni (terenski) stol (s izrađenim umanjenim objektima za proučavanje nekog predjela) (Krleža).

terèstrāl, -ála *lat.* (*isp.* terestrički) daća od zemljišta, zemljarina.

terèstričkī *lat.* (terrestris) zemaljski, zemski, zemni, koji se odnosi na tlo.

teret, *2. mn.* tereta *mađ.* (terhet) 1. tovar, breme, težina, tegoba, »trh«, muka, neugodnost; 2. *prenes.* daća, danak, porez.

terevenka, 3. -ci, *2. mn.* terevenkī *tur.* (tereffü — skakanje, dizanje) pijanka, orgija, bančenje, lumpanje, bučna zabava; *glag.* **terevenčiti,** -īm.

Terezija — žen. ime (postanje neobjašnjeno; misli se da je u vezi s grč. thēra — lov, dakle: »lovkinja«).

Terezijanum, *zapravo* **Theresianum** — odgojilište za mlade plemiće, neka vrsta vojne škole u Beču, osobito za Hrvate i Mađare; osnovala austrijska carica Marija Terezija, 1740—1780, te se ustanova zvala i Terezijanska akademija (Feldman).

terezije *v.* terazije.

terezina *v.* drezina.

Tergeste — ilirsko-keltski naziv za Trst (koji je nekad bio naseobina Ilira i Kelta); *lat.* **Tergestum.**

terijak, *mn.* -ci *grč.* (thēr — životinja, zvijer) kompliciran srednjovjekovni lijek, sastavljen uglavnom od životinjskih seruma, protiv svih mogućih bolesti (70 sastojaka); vrijednosti nema nikakve; *prid.* **terijakalan,** -lna, -lno.

terijer, -era *engl.* (terrier *isp.* terra) engleska rasa pasa, dobra za lov na životinje pod zemljom; pas kopač.

terilen, -ena — vrsta sintetičke tkanine engleske produkcije (glavna joj je karakteristika da se ne gužva).

terina *tal.* (terrina) dubok pladanj, zdjela (»supntopf«).

teritorij, -ija (*pored* **teritorija,** -ije *i* **teritorijum,** -uma) *lat.* (territorium — zemljište) 1. prostor, područje, oblast jedne zemlje, unutarnjih i obalnih voda, s određenim granicama (npr. teritorij grada, teritorij države); 2. u USA — pokrajine koje još nisu postigle rang države; **teritorijalan,** -lna, -lno — zemljišni, područni, oblasni, koji se odnosi na određeni kraj zemlje, na teritorij; **teritorijalne vode** — obalne vode, tj. onaj dio otvorenog mora koji se nalazi pod suverenom vlašću obalne države.

terjer *v.* terijer.

terkija, *2. mn.* terkīja *tur.* (terki) pojas, kaiš, remen, osobito na sedlu za pritezanje prtljage i sama prtljaga, torba što se vješa o konja.

terkiš *tur.* (*isp.* terkija); *u frazi:* **održati terkiš** — savladati se, suzdržati se.

terleli *prid. indekl. tur.* (terelelli) nepostojan, lakouman, na laku ruku, sumnjiv.

terlema, *2. mn.* -ema *tur.* (terleme) vrućica, ognjica, temperatura; tifus.

terli *v.* teli; **terlidiba** *tur.* (*isp.* diba) vrsta tkanine protkane zlatnim žicama, brokat.

terluci, terlūkā *(mn. m. roda) tur.* (terlik — obuća bez peta) vrsta papuča, nazuvaka.

termalan *v.* terme.

termalizam, -zma *lat.* (*isp.* terme) liječenje u toplicama, kura termalnim vodama.

terme, termā *(mn. ž. roda) grč.* (thermos — topao, vruć, vreo) starorimske javne kupelji; vruća vrela; toplice; *prid.* **termalan,** -lna, -lno.

termičkī *v.* termika.

termidor, -ora *franc.* (thermidor, *isp.* terme) 1. jedanaesti mjesec (od 19—20. srpnja do 17—18. kolovoza) francuskog revolucionarnog kalendara; »mjesec vrućine« (*v.* kalendar); 2. skraćen naziv kontrarevolucionarnog prevrata 9. termidora (27. srpnja 1794); termidor je načinio kraj jakobinskoj diktaturi (*v.* jakobinci), uveo je vlast krupne buržoazije; *prid.* **termidorskī.**

termika, 3. -ci (*isp.* terme) — nauka o toplini i gorenju; **termičkī** — toplinski, koji se odnosi na toplinu, na temperaturu; **termička obrada** — promjena strukture i fizičko-kemijskih svojstava metala i njihovih slitina putem svrsishodnih operacija zagrijavanja i ohlađivanja.

termin, -ina *lat.* (terminus — međa, međaš, granica; cilj, kraj, konac) 1. riječ koja točno označuje određeni pojam u nauci, tehnici, umjetnosti; 2. u logici — sastavni element suda (subjekt i predikat); 3. rok, određeno vrijeme; *prid.* **terminskī;** *v.* terminus.

Termin, -ina — u starorimskoj mitologiji božanstvo međaša, granica; **Terminalije** (*lat.* Terminalia) — svetkovina u počast Terminu (23. veljače).

terminacijon, -oni *tal.* (terminazione) *hist.* ustavna odluka dubrovačkog Senata (Vojnović).

terminal, -ala *tal.* (terminale) 1. kolodvor, postaja, stanica; početak ili završetak neke transportne linije u željezničkom, autobusnom ili zračnom prometu; 2. ishodišno mjesto elektronske obrade podataka.

terminalan, -lna, -lno *franc.* (terminer — ograničiti, završavati) završen, krajnji, konačan.

terminator *lat.* (*isp.* termin) 1. onaj koji ograničuje, omeđuje, ograničivač, omeđivač; 2. ono što se ograničuje, omeđuje, npr. granica između osvijetljenog i neosvijetljenog dijela planeta Marsa.

terminion, -ona (*isp.* termin) — registar spisa pojedinog referenta u velikim uredima (da bi

se vidjeli datumi primitka i rješenja spisa).

terminírati, -mìnīrām (*isp.* termin 3) — odrediti rok.

terminològija *lat.-grč.* (*isp.* termin + lógos — riječ, govor) skup naziva koji se upotrebljavaju u nekoj grani znanja ili umjetnosti; nazivlje, nomenklatura *(v.)*; *prid.* **terminološkī.**

terminus ante quem *lat.* (*čit.*...kvem...) vrijeme za koje je sigurno utvrđeno da je neko umjetničko djelo (ili što drugo) nastalo prije njega (ako se ne može ustanoviti točan dokaz); *isp.* terminus post quem.

terminus maior, medius, minor *lat.* (*isp.* termin) u logičkom zaključivanju: viši, srednji, niži pojam.

terminus post quem *lat.* (*čit.*...kvem) vrijeme za koje je utvrđeno da je neko umjetničko djelo (ili što drugo) nastalo poslije njega (ako se ne može ustanoviti točan dokaz); *isp.* terminus ante quem.

terminus technicus *lat.* (*čit.* terminus tehnikus) stručni naziv; stručni izraz; *v.* termin 1.

termiòni *(mn. m. r.) grč.* pozitivno nabijeni ioni koji se oslobađaju iz užarenih metala ili iz ugrijanih sòlī metālā.

tèrmistor *grč.* otpornik kojemu se električni otpor smanjuje s porastom temperature (inače se kod većine vodiča povećava).

tèrmīt, -íta *grč.* (*isp.* terme) zapaljiv sastav (smjesa praška aluminija i željeznog oksida) koji kod gorenja proizvodi temperaturu do 3000°; primjenjuje se pri zavarivanju metala (npr. željezničkih odn. tramvajskih tračnica), u zapaljivim avionskim bombama, termitnim granatama i sl.; *prid.* **tèrmītnī.**

termíti *(mn. m. roda) lat.* (termes, 2. termitis — grančica, mladica) razred kukaca; žive u velikim zajednicama u toplim zemljama, grade gnijezda (tèrmītnjāke), slična mravinjacima, katkada vrlo velika; prave štetu izjedajući drvene uređaje, pokućstvo i sl.; *prid.* **tèrmītskī.**

termo... *grč.* (thermos — topao, vruć, vreo) u složenicama označuje odnos dotičnih riječi prema toplini, temperaturi (npr. termometar — sprava za mjerenje temperature).

termoakumulàcija *grč.-lat.* nakupljanje odn. nagomilavanje temperature (grijanjem) sa svrhom da nakon prestanka zagrijavanja toplina i dalje polako isijava; *prid.* **tèrmoakumulaciōnī.**

termodinàmika, 3. -ci *grč.* (termo... + *isp.* dinamika) nauka o toplini, dio fizike koji proučava zakone toplinske ravnoteže i pretvaranja u različite oblike energije; *prid.* **termodinàmičkī.**

termoèfekt, *grč.-lat.* (termo... + *isp.* efekt) isto što i termoelektrika.

termoelèktrika, 3. -ci *grč.* (termo... + *isp.* elektrika) nastajanje električne sile iz toplinske energije, tj. pretvaranje toplinske energije u električnu; *isto i* **termoelektricìtet,** -èta; **termoelektrāna** — kod nas stvoren naziv za centralu u kojoj se toplinska energija pretvara u električnu.

termoelektròni *(mn. m. r.) grč.* (termo... + *isp.* elektron) elektroni što ih ispuštaju snažno zagrijana metalna tijela.

termoelèmen(a)t, -nta, *2. mn.* -elemenātā *grč.-lat.* (termo... + *isp.* element) sprava koja proizvodi termoelektricitet, tj. elektricitet koji nastaje uslijed grijanja.

termòfōr, -óra *grč.* (termo... + foreūs — nosač, nosilac) sprava za grijanje dijelova ljudskog tijela.

termògēn (-gen) *grč.* (termo... + génos — rod, rađanje) koji proizvodi toplinu; *v.* termožen.

termògraf *grč.* termometar s uređajem za registriranje promjena temperatūrā.

termogràfija *grč.* (*isp.* termo... + *isp.* grafija) tehnika snimanja predmeta u mraku, odnosno njihova toplinskog zračenja.

termokàuter *grč.* (termo... + kaío — palim, gorim) električni instrument za operacije paljenja živog tkiva (divljeg mesa, bradavica, madeža).

termokèmija (-hèmija) *grč.* (termo... + *isp.* kemija) nauka o pojavama topline kod kemijskih procesa.

termokòmpresor *grč.-lat.* mlazni kompresor *(v.)* kojemu kao radno sredstvo služi para (različite crpke, vakuum-pumpe, ejektori, injektori).

tèrmometar, -tra, *2. mn.* tèrmometārā *grč.* (termo... + métron — mjera) toplomjer, sprava za mjerenje topline.

tèrmonukleāran, -rna, -rno *grč.-lat.* (termo... + nucleus — jezgra) koji se odnosi na toplinu što se razvija pri razbijanju atomske jezgre; **tèrmonuklearnā bomba** — hidrogenska bomba *(v.)*.

Termopíle *(mn. ž. roda) i* **Termopíli** *(mn. m. roda) grč.* klanac u srednjoj Grčkoj gdje su izginuli odabrani Spartanci pod kraljem Leonidom *(v.)* u borbi s Perzijancima, braneći svoju domovinu god. 480. pr. n. e.; *prid.* **termòpīlskī.**

termòplasti *(mn. m. r.) grč.* plastične mase (*v.* plastika).

termoplàstik, *mn.* -ci *grč.* (termo... + *isp.* plastika) plastična masa *(v.)* koja se oblikuje pod utjecajem topline.
tèrmoregulácija *grč.-lat.* automatsko reguliranje temperature (kad se grijalica dovoljno zagrije, sama se od sebe isključuje).
tèrmos-bòca (*i samo* tèrmos, »tèrmosica«) *grč.* (*isp.* terme) posebno izrađena posuda kojoj stijene čuvaju sadržaj od ohlađenja ili zagrijavanja; upotrebljava se ponajviše za održanje hrane u toplom stanju; *isp.* Dewarova posuda.
termosfèra *grč.* sloj atmosfere na visini od oko 80km iznad sloja najnižih temperatura (u termosferi temperatura raste s visinom).
termòskop *grč.* (termo... + skopeō — gledam) naprava za mjerenje topline.
termòstat, -àta *grč.* (termo... + statós — postavljen) sprava za održanje i automatsko reguliranje temperature u prostorijama ili aparatima na određenom stupnju.
termoteràpija *grč.* (termo... + *isp.* terapija) liječenje vrućinom (ugrijani uzduh, dijatermija i sl.).
termòžen-vàta (*isp.* termogen) — posebno preparirana vata koja se stavlja na bolesno mjesto da bi održavala stanovitu temperaturu.
tèrna *lat.* trojni prijedlog, tj. predlažu se trojica, od kojih zainteresirana stranka prihvaća jednoga za kojega misli da joj je najpogodniji.
tèrnāran *lat.* trostruk, trodijelan.
ternìōn, -óna *v.* terminion.
tèrno, tèrna, *mn.* tèrni, 2. tèrnā *tal.* (terno) tri izvučena broja (kod tombole); *prenes.* neobičan uspjeh, neočekivana sreća.
teròr, -óra *lat.* (terror — strah, užas) zadavanje straha, izazivanje straha i trepeta, užasa, strave, jeze; primjena nasilja sve do fizičkog uništenja protivnika; strahovlada; **bȉjelī teròr** — sistem progona što ga primjenjuju kontrarevolucionarne snage protiv naprednih elemenata: **cȑvenī teròr** — mjere otpora što ih napredni elementi poduzimaju protiv kontrarevolucionarnih snaga; **terorìzam,** -zma — vršenje terora, vladanje zastrašivanjem, tiranija; uništavanje protivnika najokrutnijim sredstvima (progoni, ugnjetavanja, ubijanja); **teròrist(a)** — tko vrši teror, pristaša terorizma; *žen.* **teròristkinja; terorìstičkī** — svojstven teroru; koji ulijeva užas, strah, stravu, zgražanje, jezu; **terorizírati,** -ìzīrām — progoniti, zastrašivati nasiljima i represalijama, vršiti teror, ugnjetavati, utjerivati strah u kosti, tiranizirati; *isto i* **teròrisati,** -šēm.
tèr-pàpīr (*isp.* ter + papir) tvrđi papir (karton), sa stražnje strane namazan katranom (nakatranjen); upotrebljava se, među ostalim, za izolaciju i za pokrivanje krovova na barakama.
terpèni *(mn. m. r.)* — nezasićeni ugljikovodici u eteričnim uljima (obično su ugodna mirisa).
terpèntīn, -ína *grč.* (terébinthos) tekuća smola koja se dobiva kao ekstrakt umjetnim zarezivanjem borovih stabala, a sadrži 20—30% eteričnog ulja (tzv. terpentinsko ulje) i 70—80% smole; primjenjuje se u medicini i u tehnici za izrađivanje lakova i boja; *prid.* **terpèntīnskī.**
Terpsihòra *v.* muza.
terra *lat.* (*akc.* tèra) zemlja; **terra firma** *lat.* (*lat.* ferma) suha zemlja, kopno; **terrae firmi** (*čit.* tère...) — vezani uza zemlju (*isp.* glebae adscripti); **terra incognita (ignota)** *lat.* (*čit.* t. inkògnita, ignòta) 1. nepoznata zemlja; 2. *prenes.* stvar u koju se čovjek ne razumije; **terra rossa** *lat.* (*čit.* tèra ròsa) zemlja crljenica; *v.* boksit.
terrain *v.* teren; **terrain neutre** *franc.* neutralno zemljište.
terrazzo *v.* teraco.
terrier *v.* terijer.
tèrs *prid. indekl. tur.* (ters) — 1. protivan, suprotan, nabusit, neprijazan, opak, zloćudan; 2. *šatr.* a) kriv, falsificiran, patvoren, lažan; b) naziv za karte koje su označene, tako da ih šatrovac straga poznaje, i za žīvōm nalivene kocke koje padaju kako igrač želi.
Tersit *v.* Terzit.
tèrsluk *tur.* (*isp.* ters) protivnost, protivština, suprotnost; nabusitost, neprijaznost, opakost, zloćudnost.
tersùna *tur.* (*isp.* ters) naopako, nevaljano.
teršèna, *2. mn.* teršènā *tur.* (*isp.* terših — filtracija, pročišćivanje) u turskom kupalištu mjesto gdje se kupači kupaju.
tèrti *engl.* (thirty) stanje u igri tenisa kad igrač postigne trideset bodova.
tertīb, -íba *tur.* (tertib) 1. red, raspored, način; 2. tipografski slog; 3. format knjige; 4. liječnički propis, recept; **tertíbiti,** tertībīm — raspoređivati, uređivati, slagati; **tertíbli** — uredan, složen, pròpisan.
tertio *lat.* (*čit.* tèrcio) treće (*isp.* pro tertio).
tertium comparationis *lat.* (*čit.* tèrcijum komparaciònis) doslovno — treće u uspoređivanju, tj. ono treće u čemu se dvoje uspoređuje jer im je to treće zajedničko.
tertium non datur *lat.* (*čit.* tèrcijum nòn dātur) treće mogućnosti nema.

tertium quid *lat.* (*čit.* tèrcijum kvȉd) nešto treće.
tertius gaudens *lat.* (*čit.* tèrcijus gàudens) treći koji se veseli, tj. treća osoba koja se okorišćuje borbom dvojice protivnika; *isp.* Duobus litigantibus...
tertius interveniens *lat.* (*čit.* tèrcijus...) posrednik, treća strana u nekom sporu.
tèrzija, *2. mn.* tèrzījā *tur.* (terzi) krojač; *prid.* **tèrzijin; tèrzījskī; tèrzilica** — krojačica; **terzìluk** — krojački posao; **tèrzibaša** — poglavar krojača; **tèrzibašinica** — žena terzibašina.
terzìjan, -àna, 5. tèrzijāne *tur.* (tazijane, tarzene) trzalica, trzalo (koštana pločica posebnog oblika kojom se kuca, udara u tamburu).
Tèrzit — najružniji čovjek među Grcima pod Trojom; opasan zbog svoga oštrog i poganog jezika, razrok, hrom, gurav, brbljav; Homer o njemu pjeva: »Ružniji bio je od svīh, pod Ilij koji su došli, | bješe krivònog i hrom na jednu nogu, a pleći | njegove grbave bjehu ka prsima pognute buduć, | šiljasta bješe mu glava i rijetkom posuta kosom« (*Ilijada* II, 216 i d.).
Tesàlija — pokrajina u Grčkoj; **Tesàlac,** -lca, 5. Tesàlče, *2. mn.* Tesàlācā; *žen.* **Tesàlka;** *prid.* **tesàlskī.**
Tes aretês hidrôta theoì propároithen éthekan athánatoi *grč.* Ispred kreposti besmrtni su bogovi postavili znoj (odgovara našoj poslovici: Tko se dima ne nadimi, taj se vatre ne nagrije).
tesaurirati *v.* tezaurirati.
Tèsej, -eja (*akc. i* **Tèsēj,** -èja, 5. Tèsēju) *i* **Tezej** (*v.*).
tèsera *tal.* (tessera *od lat.* tessera — kocka) 1. iskaznica, legitimacija; doznaka; 2. vozna karta.
teseràlan, -lna, -lno *lat.* (tessera — kocka, *od grč.* tessares — četiri) u obliku kocke, kockast.
tèsīr *tur.* (tesir) 1. djelovanje, utjecaj; 2. muka, briga, tegoba (*ovo i* **tesírluk**).
tèskera *tur.* (tezkere) cedulja, list, pismo, pismena dozvola, potvrda, svjedodžba, isprava; **teskerèdžija** — 1. pisar, zapisničar; 2. onaj koji izdaje teskere.
tèslīm, -íma *tur.* (teslim) 1. uručenje, predaja, novčana pošiljka; 2. predaja u ruke sudbini, pomirenje sa sudbinom, pokoravanje neizbježivosti (smrt); **teslímiti,** teslīmīm — uručiti, predati, ustupiti kome što; osloboditi se čega.
tèspīh, -íha, *mn.* -ísi *tur.* (tespih) muslimanska krunica, ružarij, brojanica, čislo.
Tèspis (*grč.* Thespis) — starogrčki glumac iz šestog stoljeća stare ere (suvremenik Solonov, *v.*); postoji legenda da je ditirambima, što su se pjevali o Dionizovoj svetkovini, dodao pripovijest i mimsko-orkestrično prikazivanje mitoloških priča i sam u njima glumio, putujući od mjesta do mjesta; *odatle naziv* **Tespisova kòla** — putujuće kazalište (moderno nazvano »kazalište u gostima«).
tèst, tèsta *engl.* (test, *isp. lat.* testis — svjedok) kušanje, pokus; pitanje kojim se kuša čija sposobnost i inteligencija; *isp.* kviz.
testàmen(a)t, -nta, *2. mn.* testàmenātā *lat.* (testamentum) oporuka, posljednja volja, zavještavanje; zavjet; **testamentàran,** -rna, -rno — oporučni; zavještajni; **testamèntār,** -āra — izvršilac oporuke; **tèstātor** — oporučitelj, zavještač, ostavitelj.
tèstāt, -āta *lat.* (testari — posvjedočiti) svjedodžba, ovjera.
tèste, -eta, *mn.* testeta, 2. testētā *tur.* (deste) 1. kita cvijeća; 2. pregršt, rukovet, svežanj, snop; 3. tucet; **tèstebaša** — jedan od komada iz tuceta koji nije upakovan nego se vidi za ogled; uzorak.
testèra, *2. mn.* testērā (*akc. i* **tèstera,** *2. mn.* tèstērā) *tur.* (testere) pila, žaga; *isto i* **testère,** -eta (*sr. roda*); *prid.* **tèsterast** — poput pile, pilast; *umanj.* **testerica (tèsterica); testèrača** — motorna pila; **testèrāš,** -āša, 5. tèsterāšu — pilar, rezač drva; *prid.* **testerāšev; testèrāškī; testèrati,** -ām — piliti; *isto i* **tèsteriti,** -īm *i* **testèrisati,** -šēm.
testifikàcija *lat.* (testificatio) svjedočenje, osobito provođenje dokazivanja preslušavanjem svjedoka; *glag.* **testificírati,** -fìcīrām; *isto i* **testìfikovati,** -ujēm.
tèstija, *2. mn.* testījā *tur.* (testi) glineni vrč za vodu, krčag (osobita oblika); *umanj.* **tèstijica** (*stegnuto:* **tèstīca**).
testìkul *lat.* (testiculum) *v.* testis[1] (kod Matoša: **testìkula**).
testimonium *lat.* (*akc.* testimònijum) svjedodžba, svjedočenje, dokaz, dokazalo, potvrda, svjedočanstvo; **testimonium paupertatis** (*akc.* t. paupertàtis) svjedodžba siromaštva (također i duševnog); **testimonium baptismi** (*akc.* t. baptȉzmi) krsni list, krštenica; **testimonium maturitatis** — svjedodžba zrelosti; maturalna svjedodžba.
tèstīr, -íra *tur.* (testir, *isp.* destur) 1. oslobođenje šegrta; proglašenje učenika u privredi kalfom; 2. emancipacija; 3. dozvola, dopuštenje, dopust, sloboda.

testírati, testīrām *lat.* (testari — posvjedočiti, očitovati) 1. posvjedočiti, potvrditi (polaženje predavanja na visokim školama); 2. oporučno ostaviti, zavještati (*isp.* testament); 3. provjeravati nečije znanje, nečiju sposobnost, ispitivati neko stanje; *isp.* tastirati.

testis[1] *lat.* (*akc.* tēstis) muška spolna žlijezda; mudo, jaje; **testítis** (*akc. i* -**itis**) — *med.* upala muda, jaja.

testis[2] *lat.* svjedok; **Testis unus, testis nullus** — Jedan svjedok, nikakav svjedok (tj. za pravilan dokaz potrebna su barem dva svjedoka; **Testis oculatus pluris est quam auditi decem** (*čit.*...okulātus kvām...) Očevidac vrijedi više nego desetorica koji stvar poznaju po čuvenju; **testis temporum** — svjedok prošlosti.

testítis *v. pod.* testis[1]; *isp. i* didimitis.

testosterōn, -ōna *lat.-grč.* muški spolni hormon.

tešekjur *tur.* blagodarim, hvala.

tešik *mađ.* (tessék) izvolite, poslužite se, bujrum! (*v.*).

teškoto *maked.* narodni ples u Makedoniji; plešu samo muškarci uz pratnju tapana (otvoreno kolo, ples istaknutog borbenog karaktera).

tet, teta grč. (thēs, *gen.* thētos) najamnik, nadničar, slobodan siromašan čovjek, bezemljaš, koji je bogatijima iznajmljivao svoju radnu snagu uz stanovitu naplatu; u vojsci su teti služili kao obični vojnici, ali su imali pristupa u narodnu skupštinu i u porotne sudove, a kasnije su (u doba Aristida Pravednoga) izjednačeni s ostalim građanima.

tetanus *grč.* (tetanos *od* teínō — napinjem, razapinjem) ukočenost, teška infekciozna bolest s grčevitim stezanjem (dolazi uglavnom od zagađenja rane zemljom, prašinom, smećem, stajskim gnojem); naši narodni nazivi: zli grč, sklopac; **tetanija** — bolest živaca s grčevima osobito na gornjim dijelovima tijela.

tet-a-tet *franc.* (tête-à-tête — glava prema glavi) 1. udvoje, u četiri oka; povjerljivi sastanak, razgovor nasamo; 2. počivaljka sa dva sjedišta; 3. čajni pribor za dvije osobe.

tet-beš *franc.* (tête-bêche — usumit, sumitice, tj. ležati tako da je glava jednoga uz noge drugoga) filatelistički izraz za marke koje su štampane tako da je jednoj »glava« gore, a drugoj dolje.

Tethys, *gen.* Tethyos *grč.* Tetija, u starogrčkoj mitologiji žena morskog boga Okeana, majka riječnih bogova i Okeanida; *isp.* Tetida.

Tetida (*grč.* Thetis, 2. -idos) po starogrčkoj mitologiji jedna od nerejida (*v.* nimfe), kći morskoga kralja Nereja, žena Pelejeva, mati Ahilejeva.

Tetija *v.* Tethys.

tetik, *mn.* -ci, 2. tetīkā *tur.* (tetik) *prvotno* lūk, *kasnije* i otponac, okidač na pušci; *kao pridjev:* spreman, pripravan, agilan, okretan, lukav, »kao zapeta puška«.

tetìma, *2. mn.* -ímā *tur.* (tetimme) 1. prostorija uz džamiju; 2. predgrađe.

tetovírati, -tovīrām *engl.* (tatoo *iz tahitskog* tatau) urisivati neizbrisive slike na čovječje tijelo s pomoću uboda u kožu i stavljanja boje u te ubode — običaj raširen među nekim divljim plemenima od kojih su ga preuzeli pomorci i malo kulturni slojevi različitih zemalja.

tetra... (*od grč.* tettares, tessares — četiri) kao prvi dio složenice označuje vezu sa brojem četiri.

tetraciklíni (*mn. m. r.*) *grč.* antibiotici veoma širokog područja djelovanja.

tetraedar, -dra, *2. mn.* tetraedārā *grč.* (tetra... + hedra — sijelo, osnova, strana) pravilni četverokutnik — tijelo kojemu su sve stranice jednako pravilni trokuti; trostrana piramida.

tetragōn, -ōna *grč.* (tetra... + góny — koljeno, kut) četverokut, četvorougao; **tetragonalan,** -lna, -lno — četverokutan, četverougaoni.

tetragram *grč.* tzv. »četveroslovlje«, tj. oznaka za pojam *Jahveh* (ime Boga) koji se iz strahopoštovanja pisao samo sa četiri slova, tj. *jhvh;* ispod tetragrama pisali su katkada *adonaj* (*v.*) i onda vokale iz toga naziva umetali u tetragram; na taj se način razvilo nepravilno čitanje *Ja-ho-vah* odnosno *Jehova,* kako se kasnije i uobičajilo umjesto pravilnog *Jahve;* isti se naziv primjenjuje i na grč. *t(h)eós,* lat. *deus* (također četiri slova).

tetrahidronaftalīn, -īna *v.* tetralin.

tetrakisheksaedar, -dra *grč.* geometrijsko tijelo omeđeno sa 24 istokračna trokuta.

tetrakord, *2. mn.* tetrakōrdā *i* tetrakorādā (*isp.* tetra + akord) *muz.* 1. instrument sa četiri žice; 2. akord izveden na četiri žice.

tetralīn, -īna *grč.* bezbojna tekućina, otapalo za masti, voskove, kaučuk i sl.; *isto i* tetrahidronaftalin.

tetralogija *grč.* (tetra... + logos — riječ, govor) četiri književna djela, idejno povezana, koja tvore cjelinu (osobito u drami).

tetrametar, -tra, *2. mn.* tetrametārā *grč.* (tetra... + metron — mjera) stih od 4 stope ili od

osam stopa (jampski, trohejski i anapestički tetrametar).
tetrapak (očito veza sa grč. *tetra* — četiri, s obzirom na četiri strane trapezoida) vrsta posebno prepariranog papira koji služi za pakovanje tekućina i omogućuje njihovu upotrebljivost nakon duljih vremenskih rokova (pod posebnim uvjetima).
tetraplegija *grč.* (tetra... + plēgē — udarac) kljenut svih četiriju udova (obiju ruku i obiju nogu) i trupa; *isp.* quadriplegia.
tetrapod *grč.* (tetra... + pus, 2. podos — noga) četveronožac.
tetrarh, 5. -še, *mn.* -si, *2. mn.* tetrarhā *grč.* (tetra... + archē — vlast) 1. *prvotno* vladar nad četvrtinom države, *kasnije* vladar uopće, vladalac, knez; *u starim prijevodima* »četverovlasnik«; 2. tip britanskih bojnih kola određenih za transport zračnim jedrilicama (1944); **tetrarhija** — 1. vladavina četvorice vladara, svakoga nad jednom četvrtinom države (uveo u Rimskom Carstvu Dioklecijan koji je podijelio vlast s Maksimilijanom, Konstancijem i Galerijem); 2. područje ili vladavina jednoga tetrarha.
tetrastīl *grč.* (tetra — četiri, stylos — stup) antička građevina sa četiri stupa na pročelju.
tetreike *v.* titreike.
tetrera *grč.* (tetrerēs) stara grčka lađa sa četiri reda veslačkih klupa (jedne iznad drugih); služila za prevoženje vojnika, a i kao ratna lađa; kod naših starijih prevodilaca: četveroveslarka; *isp.* kvadrirema.
tetrivan, -ana *tur.* (tahtyravan; *isp.* taht — prijestolje + revan — pokretan), zatvorena nosiljka, palankin *(v.).*
tetroda *grč.* (tetra... + hodos — put, cesta) *elektr.* lampa sa četiri katode *(v.).*
teuba *v.* teoba.
Teufīk *v.* Tefik.
teurgija *grč.* (theos — bog + ergon — djelo, čin, rad) tobožnje zaklinjanje duhova, spiritizam, vidovnjaštvo, čudotvorstvo, čarobnjaštvo, čarolije; **teurg,** *mn.* -zi, 2. teurgā — tko se bavi teurgijom, »čudotvorac«.
Teutoburška šuma — gorje u sjev. Njemačkoj u kojem je heruščanski knez Armin pobijedio rimsku vojsku pod zapovjedništvom Publija Kvintilija Vara god. 9. pr. n. e. i tako oslobodio Germaniju od rimskog gospodstva (priča se da je car August tom prilikom uzviknuo: Vare, Vare, redde mihi legiones meas — Vare, Vare, vrati mi moje legije).
Teuton, -ona, 5. Teutone — pripadnik starogermanskog plemena, katkada i pogrdni naziv za Nijemce uopće; *žen.* **Teutonka;** *prid.* **teutonskī; Teutonskī red** — viteška organizacija zvana i *Njemački viteški red,* osnovana u doba križarskih ratova u Izraelu i kasnije prenesena u Evropu, gdje se osobito osilila u Poljskoj i provodila germanizaciju; moć im je slomio poljsko-litavski kralj Jagiełło 15. srpnja 1410. u »bitwi pod Grunwaldem«, kako govore Poljaci (to su oni poznati Sienkiewiczevi »Križari«, *polj.* »Krzyżacy«); sve *pored* **Tevton** itd.; *isp.* furor.
tevabija *tur.* (tevabi) 1. podanici, državljani; 2. pristaše, sljedbenici; pratnja; 3. porodica, obitelj; svojta, družina.
tevba *v.* teoba *i* tobe.
tevdīl, -īla *tur.* (tebdil) 1. promjena, preruševanje, presvlačenje u drugo odijelo; maskiranje; 2. (kao pril.) promijenjeno, preobučeno, prerušeno, maskirano, potajno, skriveno, povjerljivo, zamaskirano, inkognito *(v.).*
teverič *v.* teferič.
Tevfīk *v.* Tefik.
tevrat, -āta *tur. (iz hebr.) v.* tora.
tevter *v.* tefter.
tevtiš *i sl. v.* teftiš i sl.
Tevton *i* **Teuton** *(v.).*
Tex. — *skrać. za* Texas, Teksas (država u USA).
texte en regard *franc.* (*čit.* tekst an regar) tekst objavljen usporedno na dva jezika, obično original i prijevod zajedno.
teza[1] *grč.* (thesis — postavljanje, postavljena tvrdnja, postavka) 1. postavka, tvrdnja, koju autor ili govornik namjerava dokazati, braniti; 2. u Hegelovoj filozofiji — polazni stupanj dijalektičkog razvoja (*v.* trijada); 3. *poet.* spuštanje glasa u stihu; nenaglašeni slog stope; *prot.* arza; 4. znanstvena radnja, disertacija.
teza[2] *tur.* (teze, tejze) tetka, materina sestra.
teza[3] *tal. (venet.* tesa) mala gospodarska kućica; daščara, spremište; staja (D. Ivanišević, Jure Franičević Pločar).
tezauracija *grč.* (thesauros — riznica, blagajna) 1. gomilanje blaga (zapravo njegovo izvlačenje iz prometa); čuvanje novca kod kuće (mjesto ulaganja u banku, štedionicu); 2. *prenes.* jezično blago, rječnik, leksikon, enciklopedija; **tezaurírati,** -zaurīrām — izvlačiti novac iz prometa i gomilati ga u trezoru; *isto i* **tezaurisati,** -šem.
Tezej, -eja, 5. Tezeju (*akc. i* **Tezej,** -eja, 5. Tezeju) (*grč.* Theseus) — starogrčki narodni junak, sin Egejev ili Posejdonov; ubio Minotaura na Kreti (*v.* Arijadna) i izvršio niz drugih junačkih djela (*v.* Argonauti); smatra

se osnivačem atenske veličine; *prid.* **Tezejev** (*akc. i* **Tezèjev**); **Tezejevi sinovi** — Atenjani (*sve pored* **Tesej** itd. *v.*).

tëzga, 3. -zgi, *2. mn.* tezgā *i* tezgī *tur.* (tezgâh) 1. trgovački, dućanski stol ili klupa; pult, banak, »štand«; zanatlijska klupa, strug; 2. *prenes.* sporedna zarada, nuzzarada, osobito glumačke predstave koje se izvode bez veze sa matičnim kazalištem, a u svrhu privatne zarade (u zagrebačkom kazališnom govoru upotrebljava se za to izraz »čvrga«, prema nadimku Ljube Rajčića Čvrge, direktora jednoga od najpoznatijih putujućih kazališta u Srbiji prije i poslije prvoga svjetskog rata).

tëzgere, tezgerā *(mn. ž. roda) tur.* (teskere) nosila, nosiljka.

tëzis *v.* teza[1] (Đalski).

tezmofòrija *grč.* (thesmoforía) svetkovina sjetve u čast boginje Demetre (u staroj Grčkoj).

tezmòtet, -eta *grč.* (thesmos — zakon, običaj + thetós — postavljen) zakonodavac; *isp.* arhont.

tëzōro *tal.* (tesoro, *isp.* tezauracija) riznica, blagajna; zlato, bogatstvo, blago (mnogo spominjana riječ u Držićevoj drami *Skup*).

tg — *skrać. za* tangens.

TG — automobilska oznaka za *Titograd,* a u međunarodnom prometu za *Togo* (Afrika).

Th — *znak za* torij (thorium).

Thais (Taida) — antička glumica, junakinja romana Anatolea Francea; hetera u pratnji Aleksandra Makedonskoga, kasnije žena egipatskoga kralja Ptolomeja.

thalamus *v.* talamus.

thȁlatta! thȁlatta! *grč.* (*naš. akc.* thȁlata) more! more! uzvik Grka koji su se poslije bitke kod Kunakse god. 401. pr. n. e. vraćali kući i nakon dugog vremena proboravljenog na kopnu ugledali more i u njemu nadu na brži povratak u domovinu; upotrebljava se i danas kao uzvik oduševljenja nad postignutim uspjehom nakon dugih napora (izvanredno iskorišten u Krležinoj poemi *Pan*).

thalidòmīd, -ida (ime proizvoda) farmaceutsko sredstvo za umirenje, osobito za trudnice; međutim, pokazalo se veoma štetnim, jer su žene koje su ga uzimale rađale mongoloidnu djecu (poznati skandal u Njemačkoj god. 1962).

Thȁnatos *grč.* u starogrčkoj mitologiji božanstvo smrti, »sin Noći, brat Sna«.

thank you *v.* tenk ju.

That is the question *engl.* To je pitanje (Shakespeare, *Hamlet;* u *Hrv. vili* 1883. nalazimo za ovu rečenicu prijevod »Odatle sva graja«); *isp.* To be or not to be.

thé dansant *franc. (čit.* te dansȃn) čajanka s plesom (Đalski).

thema *v.* tema; **thema probandi** *grč.-lat.* zadatak koji valja dokazati.

theologèion *grč.* mjesto ponad starogrčke pozornice na kojem se zaustavljao stroj kad se pojavljivao theos apo mehanēs *(v.)* i odakle su govorili bogovi.

theōs apō (epì) mehanēs *grč.* (akc. naši!) isto što i lat. deus ex machina *(v.).*

Theresianum *v.* Terezijanum.

The rest is silence *engl.* Ostalō je šutnja (posljednje riječi Shakespeareova Hamleta u istoimenoj drami; u našem prijevodu: A drugo sve nek šutnja prekrije).

The right man in the right place *engl.* Pravi čovjek na pravom mestu (riječi zabilježene u britanskom Donjem domu 15. siječnja 1855).

thermidor *v.* termidor.

Thessalonìki (Salonìki) — novogrčki naziv za grad *Solun* (*starogrč.* Thessaloníkē, *lat.* Thessalonica); zapravo je to ime kćeri Filipa Makedonskoga, sestre Aleksandra Velikoga, kojoj je grad bio posvećen prigodom osnutka (god. 315. pr. n. e.).

the slop *engl.* (*čit.* slȁp) američki društveni ples crnačkog podrijetla (poslije prvoga svjetskog rata; varijanta vanstepa).

Thetis, *gen.* Thetidos *grč.* Tetida *(v.); isp.* Tetija.

thimel *v.* timel.

thirty *v.* terti.

This was a man *engl.* To je bio čovjek (obično u nadgrobnim govorima ili nekrolozima, da se istakne pokojnikova veličina u najvišem smislu; citat potječe iz Shakespeareove tragedije *Julije Cezar,* a kod nas ga ima npr. Matoš).

Three B's *engl.* Tri (slova) B; američki način reklamiranja u novije doba, koji se sastoji u pravilu: »Ako nemate bolje ideje, onda uz proizvod stavite Beauties, Beasts, Babies (ljepotica, životinja, dijete), i svatko će ga primijetiti.

threnos *grč.* tužaljka.

thriller *engl.* (*čit.* triler) jezoviti roman, senzacionalan film (detektivski, špijunski).

thrilling *v.* triling[1].

Thule *v.* Tula.

thyrsus *v.* tirs.

Ti — *znak za* titan *(v.).*

Tiamat — babilonsko-asirska boginja, personifikacija praoceana, tame i kaosa.

tiamīn, -ina *grč.* vitamin B_1, važan za normalan metabolizam ugljičnih hidrata (ima ga najvi-

še u kvascu i u klicama žitarica); isto što i *aneurin;* **tiamináza** — ferment koji cijepa vitamin B_1.
tiara *v.* tijara.
Tìber, *gen.* Tìbera — (*lat.* Tiberis) rijeka na kojoj leži grad Rim.
Tìbet — autonomna oblast u sastavu NR Kine; glavni grad Lhasa.
tibi et igni *lat.* tebi i vatri, tj. spali pismo!
Tìbul (Albije, 54—19. pr. n. e.) starorimski lirski pjesnik, jedan od najznačajnijih predstavnika ljubavne elegije kod Rimljana.
Tibùrcije *lat.* »rođen u Tiburtinu« (nedaleko od Rima, danas Tivoli).
tic v. tik.
ticijanìzam, -zma — slikanje u stilu velikog talijanskog slikara Tiziana Vecellija (1477—1576).
Ticinum *lat.* današnja Pavia u Italiji.
Ticinus *lat.* rijeka u sjev. Italiji, danas *Ticino* ili *Tessino* (pobjeda Hanibalova nad Rimljanima).
ticker *v.* tiker.
ticket *v.* tiket.
Tìdej (*grč.* Tydeus) — u starogrčkoj mitologiji otac tračkoga kralja Diomeda, jedan od »Sedmorice protiv Tebe«, gdje se istakao kao veoma okrutan borac (dakako, i on je poginuo kao i svi ostali zavojevači na Tebu).
tidžaret *tur.* (tidžaret) trgovina, trgovanje.
Tierra del Fuego *španj.* Ognjena Zemlja, otočje na jugu Južne Amerike (pripada Argentini i Čileu).
tiers-état *franc.* (*čit.* tjerzetā) treći stalež, tj. građanstvo (u vrijeme francuske buržoaske revolucije).
tȉf *v.* tifus; **tȉfnī** — tifusni.
tìfānskō stàklo — vrsta stakla nazvana po američkoj porodici Tiffany, koja je, među ostalim, posjedovala i poduzeće Glass and Decoration Company — Udruga za staklo i ukrase (Begović).
tȉfdruk *njem.* (tief — dubok + Druck — štampa) *tipogr.* metoda rotacionog štampanja s udubljenim matricama.
Tìflis — staro ime gruzijskoga grada *Tbilisi* (kod nas ga neki pišu i fonetski: *Dbilisi*).
tiflítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (tyflos — slijep) upala slijepog crijeva.
tiflològija *grč.* (tyflos — slijep + logos — riječ, govor) nauka o sljepoći i slijepima; **tiflòlog,** *mn.* -zi — stručnjak u tiflologiji; *prid.* **tiflòloškī.**
tȉfoīdan, -dna, -dno *grč.* pun tifusnih klica (Krleža).
tifōn, -óna *grč.* (tyfōn) vihor, vijavica (*isp.* tajfun).
Tifōn (Tìfoj) *grč.* (Tyfōeus, Tȳfōs, Tyfōn) u starogrčkoj mitologiji sin Geje i Tartara; Zeus ga je ubio munjama *(tìfōnskē strȉjele)* kad se i on nakon Titana pobunio protiv njega; po jednim je pričama pao u Tartar, a po drugima ga je poklopila Etna *(v.)*; u svom novom boravištu Tifon bljuje užasnu vatru iz stotinu zmajevskih glava, te su ga stari smatrali simbolom vatrometnih gora (vulkana) i pogubnih oluja.
tìfōz, -oza *tal.* (tifoso) fanatičan sportski navijač, zagrijani obožavalac.
tifōzan, -zna, -zno (*isp.* tifus) 1. koji boluje od tifusa; 2. koji se odnosi na tifus.
tìftik *tur.* (tiftik) 1. mavez; plavi pamuk; čisto pamučno platno; 2. *v.* šarpija.
tìftīn, -ína *franc.* (duvet — paperje) čvrsta gusta pamučna tkanina poput baršuna (za sportske haljetke itd.).
tìfus, *2. mn.* tȉfūsā *grč.* (tyfos — dim, para, nesvjestica) vrsta teške zarazne bolesti crijeva; *naš stari izraz:* pošalina; *prid.* **tìfusnī; tìfusār** — bolesnik od tifusa (izraz nastao u NOB); **tìfus-frizūra, tìfusica** i sl. *v.* tituskopf.
tìganj, -ānja (*akc. i* **tíganj,** tígnja, *2. mn.* tīganjā) *tur.* (tigan *iz grč.* tēganon) šerpenja, tava; *isto i* **tìganja,** *2. mn.* tìgānjā; *umanj.* **tigànjić** *i* **tigànjica;** *uveć.* **tigànjčina.**
tȉgar, -gra *grč.* (tigris) poznata krvoločna zvijer iz porodice mačaka; *prid.* **tȉgrov; tȉgarskī; tȉgrast** — poput tigra; prugast; isprutan; *umanj.* **tȉgrić;** *žen.* **tȉgrica.**
tígl *njem.* (Tiegel — tiganj) 1. kalup za lijevanje rastaljenih kovina; 2. dio rotacionog stroja.
tȉgla, *2. mn.* tȉgālā *njem.* 1. (*prema* Ziegel) cigla, opeka; 2. (*prema* Bügel) pegla, utija, glačalo; **tȉglati,** -ām — peglati, utijati, glačati.
tìgōn, -óna (*isp.* tigar + leon — lav) križanac lava i tigrice.
tigre — jezik kojim se govori u obalnom pojasu Eritreje i Sudana (a služi i kao saobraćajni jezik sa susjednim plemenima); pripada etiopskoj skupini semitskih jezika; *prid.* **tigrējskī.**
Tìhe (*grč.* Tychē) u starogrčkoj mitologiji boginja sreće, slučaja i sudbine.
Tìho (Tycho) *grč.* (tychē — sreća) »sretni«.
tihožȉtije *rus.* miran, staložen, ničim nesmetan život bez ikakvih uzbuđenja.
tijáde *(mn. ž. r.)* *grč.* (thyādes) *v.* menade, bakhantkinje.
tìjara, *2. mn.* tȉjārā *grč.* (tiara) 1. pokrivalo za glavu starih perzijskih i asirskih careva; 2.

trostruka kruna rimskoga pape (kod Matoša: trokruna); *isp.* triregnum.
Tìjest (*grč.* Thyestēs) u starogrčkoj mitologiji sin Pelopov, brat Atrejev; **Tìjestova gōzba** (*grč.* Thyestu daís) — stravičan ručak što ga je Atrej priredio svom bratu slaveći tobože pomirenje s njim, a pogostio ga je mesom njegove vlastite djece; *isp.* Tantal.
tȉk[1] *franc.* (tic) živčana bolest koja se očituje u stalnom ponavljanju nehotičnog trzanja mišića, grčevit nenormalan pokret mišića, organa.
tȉk[2] *engl.* (tick) gusta, trajna lanena ili pamučna tkanina za navlake, jastuke, madrace; inlet, gradl.
tȋk[3], tȋka (iz dravidskog jezika, *engl.* teak) indijski hrast, tvrdo drvo za brodogradnju; *izv.* **tȉkovina.**
tȉka *tal.* (tinca) riba linjak.
tikāl, -ala *malaj.* novčana jedinica u Tajlandu (sadrži 100 sātangā); zove se i *bakt.*
tȉker *engl.* (ticker) telegrafski aparat, teleprinter *(v.)*.
tȉket *engl.* (ticket) cedulja, birački listić, glasovnica; etiketa, natpis, znak na robi; priznanica, potvrda primitka; srećka, lutrija, loz; ulazna karta, ulaznica; vozna karta i sl.; kod nas u novije vrijeme: liječnička uputnica za specijalistički pregled.
tȉki, -ija *austral.* gorostasna drvena ili kamena figura nekog boga ili pretka u Polineziji i Novoj Zelandiji (*isp.* Kon-Tiki).
Tȉkos — popularni naziv za stanovnike Kostarike.
tȉkovina *v.* tik[3].
tiksotròpija *grč.* (thíxō — dotaći ću, dirnut ću + tropos — obrat, okret) pretvaranje hladetinastih masa u tekućinu na dodir ili ako ih stresemo, i vraćanje u prvotno stanje čim podražaj prestane.
tȉkula *tal.* (*venet.* ticola) cigla, opeka.
tȉl, tȉla *franc.* (tulle) laka, rijetka, prozirna mrežasta tkanina (ime po francuskom gradu Tulle, gdje su je najprije proizvodili); *isto i* **tilāngl** (tulle anglais — engleski til *ili od njem.* Tüll-hangel — zastor od tila).
tȉlda, *2. mn.* tȉldā *španj.* (tilde — crtica) 1. valovita linija nad slovom *n* (ñ) koja u španjolskoj grafiji označuje da treba čitati *nj;* 2. u rječnicima znak ~ koji znači da u novoj riječi vrijedi prethodni oblik sve do znaka, npr. telefon, ~gram, ~patija, ~ vizija (s razloga što je ovaj rječnik namijenjen najširim masama, u njemu tilde nisu upotrebljavane).
Tȉlda — *hipok. prema* Klotilda, Matilda.
Tilērije *(mn. ž. r.) franc.* (Tuileries) stari dvorac francuskih kraljeva u Parizu; spaljen i razoren za vrijeme Pariske komune 1871. (ostao je, međutim, vrt uz dvorac: *Jardin des Tuileries*).
tilìprik *v.* tiriplik.
tilisum *tur.* (tylsym) *v.* talisman; *isto i* **tȉlsum**, *2. mn.* tȉlsūmā.
tȉlt *engl.* (ukositi se, nagnuti se) u Francuskoj lansirani pojas koji primorava osobu što ga nosi da se drži uspravno (u pojas je u jednoj kutijici ugrađeno zvonce koje zazvoni čim se čovjek zgrbi).
Tilur — staro ime rijeke Cetine u Dalmaciji.
tȉlūt, -ūta *perz.* (tiluse) hrbat noža, sjekire ili kojeg drugog oštrog predmeta; *isto i* **tȉlūće; tȉluticē** — hrptom noža, sjekire i sl.
tȋm, tȋma, *lok.* tímu, *mn.* tímovi *engl.* (team) momčad (partija sportskih igrača); ekipa, družina.
tìmār, -āra *tur.* (tymar) 1. briga, nastojanje oko konja, biljaka, usjeva i sl.; 2. feudalno dobro, imanje, posjed (vojnički); leno, spahiluk; 3. konjska orma; **timāriti**, tìmārīm — nastojati oko konja, biljaka, usjeva, čistiti, rediti ih, plijeviti usjeve i sl.; **timarìot** — posjednik timara 2.
timarhāna *tur.* (*isp.* timar *i* hana) ustanova za njegovanje bolesnika; bolnica, a katkada i ludnica.
Tìmavo *tal.* (*lat.* Timavus, *slov.* Reka) ponornica u jugozapadnoj Sloveniji i sjeveroistočnoj Italiji (blizu Trsta), ima 56 km površinskog toka, nakon čega ponire u Škocjanske jame; spominje je Vergilije (*Eneida* I, 242 i d.) u jednoj molitvi koju Venera — moleći se za Eneju — upućuje Jupitru: »Ti Antenora pusti da ahejskoj izbjegne vojsci, | uđe u Ilirski zaljev i u Liburnijsku zemlju, | i bez ikakve bijede da prođe uz izvor Timāva, | gdjeno iz devet se grla bujica sa zaglušnom bukom | ȉz brda valja i hučnom ravnice prekriva vodom.«
tȉmbar, -bra, *2. mn.* tȉmbārā — 1. *v.* tembr; 2. *dijal* pečat, žig.
timbrofìlija *franc.-grč.* (timbre — marka + fileō — volim) stari naziv za filateliju *(v.); isto i* **timbrològija.**
time is money *engl.* (*čit.* tajm iz mani) engleska poslovica: vrijeme je novac (tj. ne zadržavajte me u poslu i sl.).
timekeeper *v.* tajmkiper.
tìmel, *2. mn.* tímēlā *grč.* (thymelē) u starogrčkoj

drami (Dionizov) žrtvenik oko kojega je zbor plesao; *prenes.* kazalište uopće.

timeo Danaos et dona ferentes *lat.* (*akc.* tîmeo Danāos et dōna ferēntes) »Bojim se Danajaca, tj. Grka, čak i kad nose darove« (stih iz Vergilijeve Eneide koji se odnosi na trojanskog konja, *v.*).

Timeo hominem unius libri *lat.* Bojim se čovjeka koji je pročitao samo jednu knjigu (katolički crkveni učitelj Toma Akvinski [1225—1274] htio je tom rečenicom naglasiti da mu je »čovjek od jedne knjige« opasan, jer što znade, makar je i malo, znade dobro; danas se upotrebljava i u smislu isticanja opasnosti od poluobrazovana čovjeka).

time-out *v.* tajm-aut.

tìmīdan, -dna, -dno *lat.* (timere — bojati se) plašljiv, strašljiv, bojažljiv, oprezan, stidljiv, sramežljiv.

tìmijān — 1. *v.* tamjan; 2. biljka majčina dušica.

timing *engl.* (*čit.* tājming) pravljenje vremenskog rasporeda, mjerenje, određivanje, kontrola vremena.

timokrācija (-krātija) *grč.* (timē — imutak; čast + kratēō — vladam, zapovijedam) ustavni oblik gdje se mjera građanskih prava mjeri prema poreznom opterećenju, tj. prema veličini imutka i prihoda. Takav ustav bio je Solonov u Ateni i Servijev u Rimu.

tìmōl, -óla *grč.* sastavni dio ulja iz biljke majčine dušice (*lat.* Thymus serpyllum); služi za dezinfekciju.

timològija *grč.* (timē — imutak, čast, vrijednost + lògos — riječ, govor) teorija o vrijednostima.

Tìmon *grč.* (timē — čast) »onaj koji odaje čast« (inače ime Atenjanina [za vrijeme peloponeskog rata] koji se pročuo po svojoj mizantropiji, tj. mržnji na ljude); glavni junak istoimene Shakespeareove drame *(Tìmon Atenjanin)*; **timònija** *v.* mizantropija.

tìmor *lat.* (iz ilirskog jezika) krš, stijena, kamenjak; gusta i velika šuma.

timoroso *tal.* (*čit.* timorōzo) *muz.* plašljivo, bojažljivo.

Timòtej *grč.-lat.* (*lat.* timere — bojati se + *grč.* theos — bog) »koji se boji boga«, »bogobojazni« *ili samo grč.* (timān — častiti, štovati + theos — bog) »koji časti, štuje boga«, »bogočastivi«.

tìmpan *grč.* (tympanon — bubnjić, okrugla ploča) 1. talambas; polukuglasti bakreni kotao prevučen napetom kožom po kojoj se udara sa 2 batića; 2. *arhit.* udubina u polukrugu nad prozorima i vratima (naročito u crkvama); također i trokutni zabat antičkog hrama na njegovu začelju i pročelju (redovito ispunjen reljefima i kipovima); 3. bubnjić u uhu; *prid.* **tìmpanālan,** -lna, -lno.

tîmskī, -ā, -ō (*isp.* tim) zajednički, grupni; složan.

Tindal *v.* 1. Tungdal; 2. Tyndall.

tîmster *v.* teamster.

tìmūn, -úna *tal.* (timone; *isp.* dumen) kormilo, kormun; **timúniti,** tìmūnīm — kormilariti, kormaniti, upravljati.

timùrdžija *tur.* (timur — željezo, gvožđe) željezar, gvožđar.

tìmus *grč.-lat.* (thymos, thymus) žlijezda s unutrašnjim izlučivanjem, smještena u gornjem dijelu prsne šupljine (prsna žlijezda); regulira količinu kalcija kod rasta kostura.

tîmvork *v.* teamwork.

Tindàrej (*grč.* Tyndáreos) — u starogrčkoj mitologiji kralj u Sparti, muž poznate Lede, otac Klitemestrin, Helenin, Kastorov i Polideukov (Poluksov), no postoje priče koje Helenu, Kastora i Polideuka smatraju djecom Zeusovom (Zeus je — prema mitologiji — obljubio Ledu uzevši na sebe lik labuda).

tindìrik *tur.* (tyngyrdamak — zvoniti, zveckati) kovni nakit, zvonca, zvončići i sl.

tìnejdžer (*u našoj štampi i* **tìnedžer** *i* **tìnidžer**) *engl.* (teens — brojevi i godine od 13 do 19 + age — dob, godine života, vijek) mladić ili djevojka u dobi između 13 i 19 godina sa svim slabostima ranog i kasnog puberteta; prema karakteristikama američke štampe: djećurlija, fakinaža, mladi galamdžije, »neshvaćena« omladina; katkada i isto što se kod nas smatra pod pojmom frajer *(v.); isp.* tediboj.

tìnel, *2. mn.* tìnēlā *tal.* (tinello) blagovaonica (Dončević).

tìngl-tāngl *njem.* (Tingeltangel) — naziv za zabavište najniže vrste, loš kabaret ili varijete.

tîngul *tal.* (tingolo) paprikaš od živadi (A. Stipčević); *umanj.* **tingulet** (M. Smoje).

tinimánija (*isp.* tinejdžer) histerično vladanje omladine na koncertima vokalnoinstrumentalnih sastava.

tìnitus *lat.* (tinnitus) *med.* zvonjenje ili drugi šumovi u ušima (bez vanjskog podražaja).

tìnka *v.* tika.

tinktúra *lat.* (tingere — pokvasiti, umakati) ljekarija u obliku tekućine; tekući ekstrakt iz biljaka; služi za lijekove i u parfumeriji; kod nekih naših pisaca: močevina.

tînta *tal.* (tinta — boja, mast) 1. obično plava, a inače crna, crvena, zelena itd. posebno prire-

đena tekućina za pisanje, crnilo, mastilo; 2. *šatr.* daktiloskopiranje, uzimanje otisaka prstiju; *prid.* **tìntan** (tintanā olovka); **tìntārnica** — posuda za držanje tinte, crnilnica, mastionica; **tìntnblaj** (*njem.* Blei — olovo) tintana, mastiljava olovka, kopirštift *(v.)*; **tìntnfiš** (*njem.* Fisch — riba) sipa, sepija (ime po tome što u slučaju opasnosti ispušta neku crnu tekućinu); **tintnštift** (*njem.* Stift — pisaljka) isto što i tintnblaj; **tìntntod** (*njem.* Tod — smrt) — tekućina koja omogućuje brisanje tinte tako da ne ostaje nikakav trag.

tintibéni *(mn. m. r.) tal.* (tientibeni) priručje (gelender) na stubištu.

tintìlīn, -ína *tal.* (tentellino) kućni duh, »domaći« (I. B. Mažuranić); *umanj.* **tintilinić;** *hipok.* **tínto.**

tioàlkoholi *(mn. m. r.) grč.* sumporovodične tekućine s jakim neugodnim mirisom; nastaju gnjiljenjem bjelančevina u kojima ima sumpora.

tiofén, -éna *grč.* bezbojna tekućina prisutna u katranu kamenog ugljena.

tiofòzgēn, -éna (theīon — sumpor + *isp.* fozgen) vrsta otrovnog plina.

tîp[1], tîpa, *lok.* típu, *mn.* típovi *grč.* (týpos — lik, slika; trag, biljeg) 1. obrazac, model za grupu predmeta, forma nečega; uzor, uzorak, osnovni lik, pralīk; oznaka, obilježje; žig, znak; 2. u biologiji — najviša podvrsta (sistematska kategorija) u sistematici organizma; rod, vrsta, skupina, odlika, soj; 3. u literaturi, u umjetnosti — uopćen lik koji sadrži karakterne crte stanovite grupe ljudi; 4. štamparsko slovo, matrica; 5. *prenes.* osobenjak, čudak, nastran čovjek; prepredenjak, pokvarenjak, sumnjivac, individuum.

tȉp[2] *engl.* (tip) mig, nagovještaj, pretpostavka, savjet u pogledu ishoda sportskih natjecanja, sportska prognoza; *isp.* tipovati.

Tip i Tap — dva smiješna nogometaša (slike ili lutke) odabrana kao maskote svjetskog nogometnog prvenstva u SR Njemačkoj god. 1974.

tȉpa — katkada umjesto tip[1] 1 (npr. *auto tȉpa Ford*).

tìpčina, *2. mn.* tȉpčīnā — uvećano i pogrdno prema tip[1] 5 (K. Špoljar).

tȉpfeler *njem.* (tippen — dirnuti, kucnuti, tipkati + Fehler — pogreška) pogreška u pisanju na pisaćem stroju; *isp.* drukfeler.

tìpičan, -čna, -čno (*isp.* tip[1]) — koji ima značajne crte, koji je po tipu, simboličan, slikovit, uzoran, primjeran, prav, istinit, propisan, karakterističan, bitan; *isto i* **tìpičkī.**

...tipija *grč.* (*isp.* tip) otisak (*isp.* stereotipija).

tìpik, *mn.* -ci, 2. tȉpīkā *grč.* (*isp.* tip[1]) 1. ustav ili pravila za crkveno bogoslužje; 2. propisi za manastirski život, pravilnik, propisnik.

tipizácija *grč.* (*isp.* tip[1]) 1. uređivanje ili svrstavanje koje se vrši po određenim tipovima, po značajnim osnovnim obilježjima; 2. racionalizacija privredne djelatnosti grupe istovrsnih poduzeća ili ustanova putem ograničavanja svake od njih na proizvodnju određenoga tipa proizvoda; **tipizírati,** -pìzīrām — 1. srediti neku robu po tipovima ili vrstama; 2. reducirati raznovrsne oblike nekog produkta po mogućnosti na malo tipova; *isto i* **tipizovati,** -ujēm.

tìpki *prid. indekl. tur.* (tybky, typky) istovetan, isti.

tìpl *njem.* (Dippel — klin) drvo ugrađeno u zid da bi se što sigurnije učvrstio čavao ili šaraf; učvrsnica; *isp.* štemati; danas umjesto drveta služi sintetički ovoj oko čavla.

tipogrāfija *grč.* (*isp.* tip[1] 4 + gráfō — pišem) poduzeće gdje se slažu i štampaju knjige, časopisi, novine i sl.; štamparstvo, tiskara, štamparija; **tipògraf** — radnik u tipografiji, osobito slagar (kod štampanja); grafičar; *prid.* **tipògrafskī; tipògrafskā tòčka** — jedinica za određivanje veličine štamparskih slova (*isp.* u ovom rječniku stavku *cicero*).

tipològija (*isp.* tip[1] + lógos — riječ, govor) — nauka o tipovima, svrstavanje u tipove, klasifikacija.

tipovati, -ujem (*isp.* tip[2]) izražavati svoje mišljenje o šansama nekog natjecatelja u sportskim utakmicama, prognozirati, pretpostavljati rezultat, predviđati ishod i prema tome davati savjete, preporučivati taktiku i sl.

tȉpsa *v.* stipsa.

tîpskī *v.* tipičan.

tìptik *v.* tiftik.

tiptològija *grč.* (týptein — udarati + lógos — govor, riječ) razgovor (između zatvorenika) ugovorenim znakovima kucanjem po zidu.

tȉp-tôp *engl.* (tiptop) savršen, najizvrsniji, vrhunski, prvorazredan.

tîr[1], tîra, *lok.* tíru *franc.* (tir) prostorija za strijeljanje u cilj, streljana, strelište.

tîr[2], tîra, *lok.* tíru *tal.* (tiro) ubod, udar, udarac.

TIR — skrać. za franc. *transport international routier* — međunarodni cestovni prijevoz; redovito se nalazi u obliku poveće pločice na prednjim i stražnjim stranama kamiona za oznaku prijevoza u međunarodnom prometu, te takvi kamioni u pravilu smiju prelaziti granice bez carinskog pregleda.

Tīr (*grč.* Tyros, *lat.* Tyrus) — glavni grad nekadanje Fenicije (*hebr.* Zor, *danas* Sur).

tiràda *franc.* (tirade) dugačka fraza, naširoko izvedena replika, odlomak iz govora, izrečen u više ili manje povišenom tonu; *isp.* spič.

tȉranin, *mn.* tȉrani *grč.* (tyrannos) 1. u staroj Grčkoj — gospodar, vladar, vladalac, zapovjednik, kralj, knez; 2. vladar koji vlada samovoljno i nasilnički, preotevši nekom drugom vlast; *naš stari izraz:* silnik; 3. strog čovjek, mučitelj, despot, siledžija, okrutnik, nasilnik; nesmiljen, nemilosrdan, neumoljiv, bezobziran čovjek; *prid.* **tȉraninov; tȉranskī;** *žen.* **tȉrānka; tirànija** — 1. okrutna despotska vlast, vlast tiranina; 2. *prenes.* ugnjetavanje, zlostavljanje, strogo ophođenje, teroriziranje, samovolja vladara; nasilje, zulum; *isto i* **tirànstvo; tiranizírati,** -izīrām — zlostavljati, kinjiti, tlačiti, prignječivati, nasilno postupati, okrutno vladati, terorizirati; *isto i* **tirànisati,** -šēm.

tȉratrōn *grč.* elektronka s užarenom katodom, ispunjena plemenitim plinom niskoga tlaka; služi kao prekidač jakih struja i ispravljačka naprava za regulaciju napona; *isp.* tiristor.

tiràža *franc.* (tirage) 1. vučenje lutrije, utrnuće lutrijskih zajmova ili drugih vrijednosnih papira; 2. naklada, količina primjeraka nekog štampanog izdanja; *isto i* **tìrāž,** -āža *(m. roda); prid.* **tìrāžnī,** -ā, -ō — koji ima (veliku) tiražu, koji izlazi u znatnoj nakladi, mnogo čitan, tražen, uvažen (časopis i sl.).

tirbùšōn, -ōna *franc.* (tire-bouchon) 1. vadičep, izvojac, »štoplcijer«; 2. kovrčice, uvojci (Matoš).

tirȇ, -ēa, *mn.* -ēi, 2. tirēā *franc.* (tiret) crtica, vezica, spojnica u pisanju (-).

tirè à quatre èpingles *v.* à quatre...

Tirena — ime vili u istoimenoj pastirskoj igri Marina Držića.

tireoidèja *v.* tiroidna žlijezda.

tirè par les cheveux *franc.* (*čit.* tirē par le švē) pritegnut za kosu, tj. namješten, neprirodan, usiljen, izvještačen, iskonstruiran.

tirer les marrons de feu *franc.* (*čit.* tirē le marōn di fē) izvlačiti kestenje iz vatre.

Tirèsija (*grč.* Teiresías) — glasovit prorok u Tebi *(v.)*, osobito istaknut u Sofoklovim tragedijama *Kralj Edip* i *Antigona;* »već se u Odiseji spominje kao jedina sjena u podzemnom svijetu koja ima svijest« (S. Senc), o čemu isp. »Valja k Aidu vam u dvōr i k užasnoj Persefoneji; | tamo imate dušu Tebanca Tiresije pitat, | dušu slijepoga vrača; u vječitu on je razumu. | njemu Persefoneja i mȑtvu ostavi pamet, | sam da je svjestan on, a drugima lutaju sjenke« (*Odiseja* X, 491—495).

tȋrgārtn *njem.* (Tier — životinja + Garten — vrt) zoološki vrt, zvjerinjak.

tirìplik *tur.* (tire — konac) bijeli konac; dvostruko upreden pamuk.

tirìstor — naprava načinjena od poluvodiča koja djeluje kao tiratron *(v.)*, pa ga sve više zamjenjuje (manja je, a djeluje brže i pouzdanije).

tìrit, *2. mn.* tȉrītā *tur.* (tirit) 1. juha, čorba, supa, popara; 2. nadjev, »fil« od sira, mesa i sl.

tirjaćìluk *tur.* (tirijakilik) strast za duhanom, za kavom; **tirjàćija** — strastven pušač, strastven uživalac kave; *isto i* **tirjàkija.**

tìrkīz, -íza *franc.* (turquoise) dragulj lijepe modre boje i prilične tvrdoće, tzv. modruljica; *prid.* **tìrkīznī.**

tirȍcīnīj, -ija (*pored* **tirȍcinijum**) *lat.* (tiro — novajlija, novak, početnik) 1. prvo vrijeme vojničke službe, prvi pohod u rat; 2. praktični ispit za vrijeme apotekarskih studija; 3. pokusni rad, ogledni primjerak mladog majstora; 4. udžbenik za početnike; 5. šegrtovanje, pripravništvo; staž *(v.)*.

tiroīdnā žlijèzda (*grč.* thyreos — štit + eidos — lik, izgled) *anat.* štitna žlijezda, žlijezda štitnjača.

tiroksīn, -ína — hormon žlijezde štitnjače.

Tìrol, -óla — pokrajina u Austriji; **Tirólac,** -lca, 5. Tȉrolče, *2. mn.* Tìrōlāca; *žen.* **Tìrōlka** (**tìrolka** — a) društveni ples 19. st., varijacija plesa *šotiš;* b) tirolska haljina *isp.* dirndl); *prid.* **tìrōlskī; tìrōlskē gódine** — doba oko četrdesete godine, zrelo doba, doba pameti (kada se, kako kažu, Tirolci obično žene); **tìrōlskē hlȁče** — kratke hlače (obično kožne), do koljena s debelim dugmetima, zelenim naramenicama spojenim preko prsiju i s kojekakvim (gorštačkim, npr. runolist) ukrasima; **tìrōlskō zelènilo** *v.* veroneška zemlja.

tìrōnskē nòte — po imenu rimskog slobodnjaka Tirona nazvano prvo stenografsko pismo kako su ga upotrebljavali stari Rimljani.

Tiros (po engl. čit. *tājres*) — jedno od imena američkih umjetnih satelita; *isp.* Transit.

tiròza *grč.* (tyrós — siv) *med.* usirivanje.

tiròzīn, -ína (*isp.* tiroza) aminokiselina, sastavni dio mnogih bjelančevina.

tȉrs, tȉrsa *grč.* (thyrsos) laka palica, na gornjem dijelu obavita bršljanom, štap starogrčkog boga Dioniza, znak bakhovske službe uopće (nose ga dakle i Dionizovi pratioci).

tìrše, -eta *tur.* (tirše — 1. pergamena; 2. nešto svijetlozeleno) vrsta ukrasnog pojasa.
tìrštok, *mn.* -ci, 2. tìrštōkā *njem.* (Türstock) okvir za vrata; dovratak, dovratnik.
tìrtejskī — na način starogrčkog pjesnika Tirteja (VII. st. pr. n. e.) koji se isticao političkim i patriotskim stihovima (Matoš).
tirti *engl.* (thirty) *v.* terti.
Tisiphone *v.* Tizifona.
tissue *engl.* (*čit.* tìšu) tkanine, mekani papir za proizvodnju papirnatih rupčića, ubrusa i sl.
tìšlajfer *njem.* (Tisch — stol + Laüfer — trkač) uski stolnjak koji se obično stavlja ukoso preko pravog stolnjaka.
tìšler, *2. mn.* tìšlērā *njem.* (Tisch — stol) stolar; *prid.* **tìšlerov; tìšlerskī; tišleraj,** -āja — stolarija, stolarstvo, pa i drveno pokućstvo; *isto i* **tìšljār** (Nar.).
tìšri, -ija *hebr.* mjesec židovske godine, po našem računanju rujan ili listopad (u tom se mjesecu slavi *Jom kippur*).
tìš-špārherd *njem.* (Tisch — stol + Sparherd — štednjak) vrsta kuhinjskog štednjaka kojemu je gornja metalna ploča nalik na stol.
tìštuh, *mn.* -si, 2. tìštūhā *njem.* (Tischtuch) stolnjak.
tìšu *v.* tissue.
tit. — *skrać. za lat.* titulo debito (s naslovom koji koga ide).
Tìt *lat.* (Titus *od* tueor — branim) »branitelj«, »zaštitnik«.
tìtān, -āna, 5. tìtāne *grč.* (Titān) 1. u starogrčkoj mitologiji — naziv giganata koji su, prema priči, stupili u borbu protiv Zeusa da bi ovladali nebom; Zeus ih je savladao i bacio u Tartar *(v.); 2. prenes.* gigant, div, gorostas uma, nadarenosti i sl.; 3. *kem.* element, atomska težina 47,90, tablični broj 22, *znak* Ti; sivi metal; upotrebljava se u slitinama (specijalna vrsta čelika), u bojadisanju i sl.; 4. (Titan) ime američke rakete kojom se služe u planu Gemini *(v.); žen.* **tìtānka;** *prid.* **tìtānskī** *(v.).*
Titanic (-nik) (*engl. čit.* Tajtēnik) veliki britanski (u ono doba najveći) transatlantski brod; na prvoj plovidbi (iz Southamptona u New York) udario o ledenu santu u noći između 14. i 15. travnja 1912. i potonuo (smrtno stradalo 1513 ljudi); katastrofa je imala silan odjek u čitavom svijetu, pa se još i danas prepričava kao rijetko strahovit događaj u historiji plovidbe.
Titanija — 1. vilinska kraljica u starogermanskim pričama, žena Oberonova *(v.);* 2. jedan od satelita planeta Urana.
titànit, -íta (*isp.* titan) 1. vrsta minerala (prirodni spoj titana); 2. vrsta jakog eksploziva.
titanomàhija *grč.* (*isp.* titan + machía — borba) borba Zeusa s titanima; *isp.* gigantomahija.
tìtānskī — svojstven titanima; koji nadilazi obične ljudske snage; divovski, gigantski, gorostasan, džinovski, nadčovječanski, nadljudski.
tìtar (*isp.* titrirati) — stupanj koncentracije kemijskih otopina određen volumetrijski; odnos onoga što je rastopljeno prema cijeloj masi te rastopine; finoća zlatnog ili srebrnog novca, stupanj finoće svile.
tìtbild *njem.* kraće umjesto *Titelbild* — naslovna slika (na knjizi, u časopisu i sl.).
tìtiz, *2. mn.* tìtīzā *tur.* (titiz) 1. sitničavac, pedant; 2. škrtac, tvrdica; *isp.* cicija; 3. nabusit, impulzivan čovjek, ćudljivac, zanovijetalo.
tìtl *njem.* (Titel, *iz lat.*, *isp.* titula) naslov, natpis, tekst (»kopije filmova s titlovima na stranim jezicima«, *Novine*); *isp.* titlovati.
tìtla, *2. mn.* tìtlā *lat.* (titula — naslov, natpis) u staroj grafiji znak (obično ravna crta) nad riječima u kojima je izostavljeno neko slovo.
tìtl one mìtl *njem.* (Titel ohne Mittel) »titula bez sredstava«, porugljivo za neki visoki položaj koji ne donosi osobitih ili nikakvih dohodaka, »prazan naslov«.
tìtlovati, -ujēm (*isp.* titl) ispisivati tekst na kopiji filma, najobičnije kao prijevod govorenih tekstova ako je film na stranom jeziku.
Tito *v.* Tit.
tîtor *v.* ktitor.
titràcija *v.* titrirati.
titrèike, titreīkā *(mn. ž. roda) tur.* (titremek — drhtati, treperiti) sitan treperav nakit, »drhtavci«.
titrírati, tìtrīrām *franc.* (titrer) u analitičkoj kemiji — određivati količinu neke rastopljene tvari volumetrijski, tj. postepenim dodavanjem rastopine iz mjerne cijevi (birete) do obrata boje.
tìtula *lat.* (titulus — natpis) 1. počasni porodični ili podijeljeni naslov koji su nosile ili nose osobe stanovitog stanja i položaja (grof, barun, vitez i sl., doktor, inženjer i sl.); 2. zaglavlje, naziv, ime, naslov, natpis knjige; 3. pravni naslov, pravni temelj, dokaz za pravni zahtjev; osnov kod stjecanja nekog prava (npr. kod stjecanja vlasništva titula je kupoprodaja, darovanje i sl.); **titulàran,** -rna, -rno — naslovni; samo po naslovu; počasni, nominalan; **titulatùra** — pripadajući naslov; **titulírati,** -tùlīrām — dati naslov, osloviti, nazvati, reći nečiju titulu (doktore!, profeso-

re! i sl.); *isto i* **titulìsati,** -šēm; **tìtulus** — u srednjovjekovnoj umjetnosti napis ispod slike u stihovima ili u prozi koji objašnjava njen (uglavnom religiozni) sadržaj; **titulus juris** — pravni naslov, pravno pokriće, tj. razlog za neki postupak (u običnom govoru: **tìtuluš,** osobito u značenju: povod za neku proslavu, pijanku).

tìtuskopf *njem.* (Titus — Tit + Kopf — glava) vrsta ženske frizure sa poprilično kratkom (kovrčavom) kosom (prema jednoj bisti starorimskog cara Tita, 79—81. n. e., koju je imitirao glumac što je u Voltaireovu djelu *Brutus* prikazivao cara), moda na početku 19. stoljeća, a i u naše vrijeme, samo je danas zbog nepoznavanja postanka riječi nazvana »tifuskopf«, odn. »tifus-frizura«, kao da je kratka kosa tobože posljedica odbolovanog tifusa.

tìvtik *v.* tiftik.

Tìzba *v.* Piram i Tizba.

Tizifóna *grč.* jedna od Erinija *(v.)* pored Alekte i Megere.

tìžika, 3. -ci, *2. mn.* tȉžīkā *tal.* (tisi *od grč.* fthísis) sušica, tuberkuloza.

tjùner *engl.* (tuner) 1. ugađač, udešavač (muzičkih instrumenata); 2. sprava za ugađanje, udešavanje zvuka (npr. na radio-aparatu).

T-košulja *v.* tee-shirt.

Tl — *znak za* talij *(v.).*

tlalocelòtl *meh.* ocelot, zvijer iz porodice mačaka.

Tm *v.* Tu.

tmeza *grč.* (tmēsis — rezotina, odrezak, rezanje, razaranje, razvaljivanje) *gram.* rastavljanje jedne složene riječi na taj način što se između njenih dijelova umetne druga neka riječ, npr. »naj sam bolji« mjesto »najbolji sam« ili »naj bi bolje bilo« umjesto »najbolje bi bilo«; »naj nekako je vidljiviji« umjesto »nekako je najvidljiviji«; *isp.* dijakopa.

Tn — *znak za kem. element* toron *(v.).*

TN — automobilska oznaka za *Tunis.*

TNT — skrać. za *trinitrotoluol (v.).*

to — japanski naziv za *pagodu (v.).*

toalèta, *2. mn.* toalētā *franc.* (toilette) 1. odijelo, odjeća, osobito ženska; haljina, kostim; 2. odijevanje, dovođenje odjeće u red; 3. stolić s ogledalom i ladicama u kojima se drži pribor za dotjerivanje, uljepšavanje, udešavanje, češljanje; 4. garderoba, kupaonica, praonica, umivaonica sa zahodom; **pràviti toalètu** — uređivati se, dotjerivati se; *prid.* **toàletnī** — koji se tiče toalete; **toàletnī pàpīr** — papir (mekan i posebno pripravljen) za higijenske svrhe, zahodski papir, *tzv.* klòpapīr, klòzet-pàpīr.

toast *v.* tost.

tòba *v.* teoba.

Tobàgo *v.* Trinidad.

tòbdžija, *2. mn.* tȍbdžījā (*isp.* top) topnik, artiljerac; *prid.* **tòbdžijin; tòbdžījskī; tòbdžibaša** — komandant tȍbdžījā.

tòbe *tur.* (tòvbe) 1. pokajanje, kajanje; 2. zavjet; **tòbe ùčiniti** — kajati se i obreći da se neki grijeh više neće ponoviti.

To be or not to be *engl.* (*čit.* tu bi or not tu bi) biti ili ne biti, živjeti ili ne živjeti (to je pitanje — that is the question); jedan od najpoznatijih citata iz Shakespeareova *Hamleta,* kojim se karakterizira neodlučnost, neopredijeljenost pred rješenjem nekog važnog pitanja, a u krajnjoj liniji i pitanje života i smrti.

Tòbija *hebr.* (tob-i-iah) »božja dobrota« *ili* »bog je moje dobro«; ime mladića u *Bibliji* koji se u snu borio protiv anđela (Krleža); *prid.* **Tòbijin; Tòbijine nòći** — srednjovjekovni običaj da mladenci tri prve noći provedu u molitvi, ne ostajući ni časka sami; crkva je to iskorišćivala, pa je bogatije ljude uz stanovitu naplatu oslobađala od te obveze.

tòbogan *amer.* (*engl.* toboggan) 1. niske saonice sjevernoameričkih Indijanaca; 2. paralelne daske međusobno učvršćene remenjem; 3. naprava za klizanje.

toccata *v.* tokata.

Todd-AO — filmska tehnika »širokog ekrana« koja za snimanje upotrebljava 70-milimetarsku vrpcu, a za projiciranje primjenjuje specijalnu optiku i zakrivljeni ekran (naziv po Michaelu Toddu, američkom kazališnom i filmskom režiseru, 1907—1958, koji je poznat i po tome što je inicirao raskošne revije na njujorškom Broadwayu).

toddy *v.* todi.

tòdi, -ija *sanskrt.-engl.* (toddy) 1. alkoholno piće od soka nekih vrsta palmi; 2. vrsta jakog groga, punč a i svako dobro piće.

tòdnmarš *v.* totnmarš.

Tòdor *v.* Teodor.

Todt (*čit.* Tot) — njemačka (nacistička) poluvojnička organizacija (ime po osnivaču ministru Todtu) koja je u vrijeme drugoga svjetskog rata i kod nas postala poznata po svojim inženjerskim i građevinskim pothvatima i — još više — što je iskorišćivala prisilno deportiranu radnu snagu iz okupiranih zemalja.

toffee *engl.* (*čit.* tȍfi) bombon od pržena šećera i mlijeka, mliječna karamela.

tóga, 3. togi *lat.* (toga) gornja haljina punopravnih građana **(toga virilis)** u starom Rimu (plašt od vunene tkanine koji su ogrtali tako da je lijeva ruka bila u togi kao u zavoju, a desna posve slobodna); **toga praetexta** (pretēksta), tj. obrubljena, imala je grimizan obrub, a nosili su je viši magistrati i dječaci do 17. godine (kada su dobivali »muževnu togu«, tj. togu virilis); natjecatelji za neku državnu službu oblačili su u vrijeme natjecanja bijelu togu (»toga candida«, po čemu je i nastao izraz kandidat).

togata (fabula togata) *lat.* starorimska drama u kojoj su glavna lica bili Italci; *isp.* palijata.

Togliatti *v.* Toljati.

Tógo, Tóga — republika u zapadnoj Africi (Gvinejski zaljev); glavni grad Lomé; **Togoánac,** -nca, 5. Tògoānče, *2. mn.* Togoánācā; *žen.* **Togóanka;** *prid.* **togóanskī.**

tohuvabóhu *hebr.* (»pusto i prazno«) nered, kaos, zbrka (biblijska oznaka stanja prije stvaranja svijeta).

toilette *v.* toaleta.

tȍk, tȍka *franc.* (toque) mali ženski šeširić (prvotno advokatska, sudačka, trkačka kapa); **toque à la Eugenie** (*čit.* tok ala Ežení) — kapa na način Eugenije, žene Napoleona III (podrijetlom Španjolke) (Krleža).

tóka, 3. -ki, *2. mn.* tókā *tur.* (toka) 1. ukras (sprijeda) na konju; 2. metalno dugme ili pločica na narodnoj nošnji (na prsima); 3. *uopće:* kopča, pribadača, zakačka, broš, predica, gvozdac; *isp.* kabare; **tòkalija** — tko nosi toke, odnosno po kojemu su toke.

tokájac, -jca — vrsta vina (po mađarskom gradu Tokaju); isto i **tokájer.**

tokáta, *2. mn.* tokātā *tal.* (toccata — dodir) *muz.* kompozicija slobodne forme (fantazija) za instrumente na tipke.

tòkati, -ām *tal.* (toccare) 1. taknuti, ticati; dotaknuti, dodirnuti; 2. pripadati kome, ticati se koga; **tòkā** — valja, mora se (Vojnović).

Tókio, -ija (Tokyo) — glavni grad Japana (značenje: prijestolnica Istoka); *prid.* **tókījskī.**

tóki-vóki *v.* walkie-talkie.

tȍkl *njem.* (Döckchen, *dijal.* Tockl) mosur, špula s koncem.

tȍkmak, 5. -če, *mn.* -ci, 2. tȍkmākā *tur.* (tokmak) 1. mali buzdovan, topuz; malj, nabijač, mlat, bat, palica, toljaga, kladivo; 2. teretni konj; 3. budala, glupan, zvekan; *umanj.* **tòkmačić.**

tokoférol, -óla *grč.* (tókos — porod + férō — nosim) sredstvo od životinjskih i biljnih supstancija koje pojačava plodnost; vitamin E, blijedožuta uljasta tekućina koja dolazi u klicama pšenice, u povrću i mlijeku.

toksèmija *grč.* (*isp.* toksini + haīma — krv) otrovanje krvi.

tòksičan *v.* toksini.

toksikofóbija *grč.* (*isp.* toksini + fobija) *med.* bolestan strah od otrova; **toksikològija** (*isp.* logija) *med.* nauka o otrovima; **toksikománija** (*isp.* manija) *med.* bolesna strast za uzimanjem otrova, narkotičnih droga i dr.; *isto i* **toksikofilija.**

toksíni *(mn. m. roda) grč.* (toxikón — otrov za strijele; *isp.* tóxon — luk i strijele) otrovne tvari koje stvaraju ponajviše mikroorganizmi (npr. bacili tetanusa, difterije), a također i neke životinje (zmijinji otrov) i biljke; karakteristični su po tome što pri ponovnom uštrcanju u životinju (počinjući od neškodljivih doza) izazivaju u njezinu organizmu stvaranje odgovarajućih antitoksina, protuotrova; **tòksičan,** -čna, -čno — òtrōvan; *isto i* **tòksičkī.**

toksipátija (*isp.* toksini + patija) bilo koja bolest nastala od otrovanja.

tȍl[1], tȍla, *lok.* tȍlu, *mn.* tȍlovi *grč.* (thólos — okrugla zgrada) kupola, kube, građevina s kupolom, kubetom.

tȍl[2] *franc.* (tôle) 1. crni (željezni) lim, pleh; 2. isto što i ter-papir *(v.).*

tóla *tal.* (tavolla) stol.

tóldo *španj.* zastor, šator, tenda *(v.)* (Cesarec).

Toléđo — grad u Španiji (i u USA); **toléđo** — šupljikav ručni rad na platnu, vrsta mnogo cijenjenog veza; **tòledskī kostīm** — odjeća nekih redovnica (prema kroju kakav se nekada nosio u Toledu) (Krleža).

toleráncija *lat.* (tolerare — podnositi, trpjeti) trpeljivost, podnošljivost prema tuđim mišljenjima i uvjerenjima, snošljivost, obzirnost, dopušteno odstupanje od uobičajenog propisa; **tolerántan,** -tna, -tno — snošljiv, trpljiv, trpeljiv, obziran; *izv.* **tolerantnōst,** -osti — isto što i tolerancija; **tolerírati,** -lerīrām — trpjeti, dopuštati, podnositi, snositi, imati obzira prema nečemu, naviknuti se na što, pomiriti se s nekom pojavom; *isto i* **tolérisati,** -šēm.

Toletum — antičko ime za današnji *Toledo* u Španiji.

tólkovati, -ujem *rus.* (tolkovat') tumačiti, objašnjavati.

tòlmāč, -áča, 5. tòlmāču *mad.* (tolmács) tumač; **tolmáčiti,** tòlmāčīm — tumačiti, objašnjavati.

tolómāš *v.* tulumaš.

Tolosa — antičko ime za grad Toulouse (Tuluza) u Francuskoj.

tolstolòbik *rus.* (tolstyj — debeo, tust + lob — čelo) »debeloglavac«, visokokvalitetna riba iz porodice »amura« *(v.)*, kojoj je domovina u Sibiru (rijeka Amur), ali se našla i kod nas u vodama oko Lonjskog polja kamo je uvezena iz Mađarske sa svrhom da prorjeđuje travurinu u vodama stajaćicama, jer je biljožder.

Tòlteci (*nom. sing.* **Tòltek**) — kulturan starosjedilački narod u Meksiku prije dolaska Evropljana (izvršio znatan utjecaj na kulturu Maya, Asteka i Misteka).

tōlu-bàlzam (*za postanje riječi isp.* toluol) polukruta smola iz južnoameričkog drveta Myroxylon toluifera; upotrebljava se u kozmetici zbog ugodna mirisa.

tolùēn, -ēna *v.* toluol.

tolùōl, -óla (prema Santiago de Tolu u Kolumbiji + *lat.* oleum — ulje) aromatični žitki derivat benzola od katrana kamenog ugljena, ostataka nafte i smōlā; lako upaljiva tekućina, vri kod 110°C; upotrebljava se za proizvodnju bōjā, eksploziva i lijekova, te za otapanje smōlā, kaučuka i dr.

tòlvaj *mad.* (tolvaj) tat, lopov, razbojnik, varalica, lupež.

Toljàti, Toljàtija — od 1964. ime nekadašnjeg Stavropolja u SSSR (na Volgi); po tal. političaru Palmiru Togliattiju, gen. sekretaru KP Italije (1893—1964).

tȍm, tȍma *grč.* (tómos — režanj, komad) svezak, dio (knjige); *skrać.* t.; knjiga u dva tȍma — knjiga u dva sveska, u dva posebna dijela.

Tȍma *aram.* »blizanac«; **nèvjernī (nèvjerovānī) Tȍma** — čovjek koji ne vjeruje, nepovjerljiv čovjek (po biblijskoj priči, apostol Toma nije povjerovao u uskrsnuće Kristovo).

tȍmahavk *mn.* -ci, 2. tȍmahavākā *indijan.* (*engl.* tomahawk; u jeziku Indijanaca iz plemena Algonkvin: otomahuk — oboriti) bojna sjekira sjevernoameričkih Indijanaca; **iskòpati tȍmahavk** — započeti rat, zavojštiti; **zakòpati tȍmahavk** — sklopiti mir.

tòmake, tòmākā *(mn. ž. roda) tur.* (tomak) vrsta ženske obuće.

tòman (tuman) — perzijski zlatni novac.

tòmāt, -āta *meh.* (tamata) patlidžan, rajčica, paradajz, pomidor, jabučica,

tòmbak *tur.* (tombak) slitina bakra sa manje od 20% tutije (cinka).

tȍmbola *tal.* (tombola) vrsta igre na sreću, lutrija; glavni zgoditak u toj igri.

tȍmbolo, tȍmbola, *mn.* tȍmboli *tal.* (tombolo — jastuk) taložina pijeska u zaklonu priobalnih otoka, tako da su otoci spojeni s kopnom (npr. Sušćepan [Sveti Stefan] u Crnogorskom primorju).

Tȍmi *v.* Tommy.

...tòmija *grč.* (tomē) — rezanje, sječenje, operacija (*isp.* anatomija, dihotomija).

tomìzam, -zma — smjer u kršćanskoj filozofiji; osnivač dominikanac Toma Akvinski (13. st.), najveći skolastički teolog; povezuje starogrčku Aristotelovu filozofiju s kršćanskom naukom (*isto i* **tomìstika**); **tòmist(a),** *2. mn.* tòmīstā — pristaša tomizma; *prid.* **tomìstičkī.**

Tommy *engl.* (*čit.* Tomi) pučki naziv za britanskog vojnika pješaka.

tomogràfija *grč.* (tómos — režanj + gràfein — pisati) rendgensko snimanje pojedinih dijelova tijela, tzv. dubinsko, slojevno snimanje; **tomògram** — slika dobivena tomografijom.

tomomànija *grč.* (tomē — rezanje) *med.* bolesna želja nekih osoba da se bez potrebe podvrgnu kirurškom zahvatu, operaciji.

tòmpus, *2. mn.* tòmpūsā *franc.* (tom-pouce — Palčić) 1. kratka cigara; 2. džepni kišobran.

tòmruk, *mn.* -ci, 2. tòmrūkā *tur.* (tomruk) panj, trupac, klada (ovo i kao nekadašnje mučilo za osuđenike, *isp.* baciti u klade).

tomtom — vrsta bubnjića u džez-muzici, kineski gong; *isp.* tamtam.

tȏn, tȏna, *lok.* tȏnu, *mn.* tȏnovi *grč.* (tónos) 1. glas, znak, zvuk; 2. utisak glasa; 3. način postupka; **dȍbar tȏn** — pristojno ponašanje, šlif, takt *(v.)*; 4. u slikarstvu — boja; skupno djelovanje svih boja neke slike; *prid.* **tȏnskī** *(v.)*.

tȏna, *2. mn.* tȏnā (*akc. i* **tȍna**) *engl.* (ton, *njem.* Tonne) — mjera za težinu i masu; **metrička tona** jednaka je 1000 kg; **engleska tona** oko 1016 kg; **registarska tona** — obujam 2,83 m³; služi za jedinicu mjerenja registarske tonaže *(v.)* brodova.

tonadìlja *španj.* (tonadilla; *isp.* tonada — arija, melodija, pjesma) muzičko-scensko djelo uobičajeno u 18. st.

tȍnālan, -lna, -lno (*isp.* ton) zvučan, glasan, tonski, zvukovni, glasovni.

tonalìtet, -éta (*isp.* ton) 1. *u muzici:* harmonijska osnova kompozicije; obuhvaća sve akorde koji se protežu na jedan osnovni akord, toniku *(v.)*; *uopće:* zvučnost, vrsta i narav zvuka, tonski red, ključ, karakter tona; 2. *u slikarstvu:* osnovna, prevlađujuća boja, kolorit *(v.)*.

tonalìzam, -zma (*isp.* ton) tendencija u muzici, u slikarstvu itd. da se što više istaknu tonske karakteristike, tonaliteti *(v.)*.

tonangebend *grč.-njem.* (*isp.* ton + angeben — pokazivati) mjerodavan, odlučan, autoritativan, koji »daje ton«.

tonarius *lat.* zbornik gregorijanskih napjeva *(v.)*.

tonart *njem.* isto što i tonalitet *(v.)* (*isp. kod Matoša:* »u svim tonartima«).

tonaža (*isp.* tona) — 1. istisnina; težina vode koju istiskuje plovni objekt (uronjen do vaterlinije opterećenja), izražena u (metričkim) tonama; **registarska tonaža** — obujam unutarnjih prostorija broda izražen u registarskim tonama (*v.* tona); 2. zajednički broj tona istisnine vode svih brodova neke flote; 3. *uopće:* brodarina, vozarina; tovar, teret, nosivost broda, zapremnina, prostornina.

tondīn, -ína *tal.* (tondino) podmetak, podložak za čašu, tanjurić (malen okrugao predmet uopće).

tondo, tonda, *mn.* tondi, 2. tondā *tal.* (tondo — okrugao, obao) u talijanskoj, naročito u firentinskoj renesansnoj umjetnosti — slike ili reljefi okruglog oblika (15. i 16. st.); *isp.* kvadar.

tonfilm (ton + *isp.* film) — zvučni film (za razliku od »nijemog«); *prid.* **tonfilmskī.**

Tonga — otočna kraljevina u jugozapadnoj Polineziji; glavni grad Nukualofa.

tonhala *grč.-engl.* (*isp.* ton i hal[2]) dvorana u kojoj se (na magnetofon i dr.) snimaju glasovi, šumovi i svi drugi zvučni efekti (za filmove, radio-emisije, televizijske izvedbe i sl.).

tonic, tonic-water *engl.* (*čit.* tonik-voter) *v.* tonik.

tònik (prema tonikum *v.*) osvježujuće bezalkoholno piće s nekim gorkastim biljnim ekstraktima; kao drugi dio složenice označuje mješavinu tonika s nekim drugim pićem, npr. *džin-tonik.*

tonika, 3. -ci, *2. mn.* tonīkā (*isp.* ton) 1. *muz.* osnovni (prvi) ton skale, po njemu naziv premeta (ton c u C-duru); akord nad prvim stupnjem skale; 2. *gram.* slog na kojem je glavni naglasak.

tonikum *grč.* (tonos — napon, napetost) medicinsko sredstvo za jačanje, okrepu i osvježenje; *prid.* **tonički.**

tonka (-grah) (*lat.* Semen Tonca) sjemenke južnoameričkog tropskog drveta Dipteryx odorata, bogate kumarinom *(v.)*; služe u parfumeriji i kao zamjena za vaniliju.

ton-kino (*isp.* ton + kino) — kinematograf u kojem se izvode tonfilmovi.

tonmajster *grč.-njem.* (*isp.* ton *i* majstor) udešavač tonova kod magnetofonskog snimanja glasa; snimatelj tonova.

tonomat, -ata — složenica od riječi ton *(v.)* i automat *(v.)*; označuje vrstu muzičkog automatskog instrumenta (u koji se stavi određena svota kovanog novca, da bi odsvirao neku željenu melodiju); *isp.* džuboks.

tònometar, -tra *grč.* (*isp.* ton *i* metar) 1. *tehn.* sprava kojom se pri tonskom snimanju mjeri jakost glasa; mjerač intenziteta tonova; 2. *med.* (*isp.* tonus) sprava za mjerenje krvnog tlaka, pritiska.

tonskī (*isp.* ton) 1. glasan, zvučan, tonalan *(v.)*; 2. koji se odnosi na naglasak u riječi; **tonsko stihotvòrstvo** — stihotvorstvo osnovano na pravilnosti stihova s jednakom količinom naglašenih slogova uz promjenljiv broj nenaglašenih.

tonus *grč.* (tonos — napon, napetost) *fiziol., med.* normalno stanje napetosti mišića i ostalih organa čovječjeg tijela.

tonzìle, tonzílā *(mn. ž. roda) lat.* (tonsillae) žabice, krajnici (u grlu), mandule; **tonzilektòmija** (*grč.* ektomē — izrezivanje) vađenje mandula, operacija krajnika; **tonzilìtis** (*akc. i* **-ìtis**) — upala krajnika; **tonzilotōm**, -óma — liječnički instrument za vađenje tonzila.

tonzúra *lat.* (tondere — strići, brijati) kod katoličkih svećenika ošišano mjesto navrh glave, krug uvrh tjemena; postrig; **tonzurírati**, -urīrām — načiniti tonzuru, okruglo ošišati, postrići.

top[1], topa *tur.* (top) 1. teško artiljerijsko oružje; kanona; **po topu** — zagrebački izraz za točnost vremena koju pokazuje neki sat (u Zagrebu naime u 12 sati o podne puca tzv. grički top i objavljuje točno vrijeme; u posljednje doba izraz se pomalo gubi, jer točno vrijeme objavljuje i telefonska služba, radio i televizija); 2. veći smotak tkanine, truba, bala; 3. u đačkom jeziku: loša ocjena; *prid.* **topovskī; topčija** *v.* tobdžija.

top[2] *engl.* 1. najgornji, najviši, vrhunski; 2. vrh, vršak, vrhunac, sljeme, čelo, pročelje; *isp.* top-lista.

topal, -ala *tur.* (topal) hrom čovjek, šepavac, ćopavac; **topalast** — hrom, šepav, ćopav.

topalgija *grč.* (topos — mjesto + algos — bol) bol lokalizirana na jedno maleno i strogo ograničeno područje tijela.

topaz, -aza (*akc. i* **topaz**, topaza) *grč.* (topazion) zelen ili žut poludragi kamen, proziran, prilično tvrd; hrizolit *(v.)*.

Topčider *tur.* (topči — tobdžija, topnik + dere — dolina) dio Beograda (Dolina tobdžījā, artiljeraca).

töpferl *njem.* (Topf — lonac) lončić, posudica (Krleža).

topfit *engl.* (top — vrhunski, najgornji + *isp.* fit) u izvanrednoj formi, u sjajnoj kondiciji, bolji nego ikada (u spremnosti za natjecanje).

tophana *tur.* (*isp.* top *i* hana) tvornica topova, topolivnica, arsenal.

topik, *mn.* -ci, 2. topīkā *v.* toponim.

topika, 3. -ci *grč.* (topos — mjesto) 1. nauka o redu riječi u rečenici; 2. u antičkoj filozofiji dio dijalektike; učenje o argumentima za dokazivanje.

topinambur *v.* čičok.

topless *engl.* (*čit.* toplis) bez vrha, bez gornjeg dijela, vrsta ženskog kupaćeg kostima koji ima samo gaćice a nema grudnjaka; *isp.* monokini.

toplifikacija *hrv.-lat.* hibridna *(v.)* riječ (*naš prid.* topao + *isp.* fikacija), načinjena kod nas, za oznaku uvođenja uređaja za grijanje većeg prostorja iz jednog središta.

toplija, *2. mn.* toplijā *tur.* (*isp.* top — sve što je okruglo) igla s okruglom glavom, špenadla *(v.)*.

top-lista (*isp.* top²) — popis koji prikazuje vrijednosni poredak najpopularnijih melodija (ili i drugih pojava) u određenom vremenskom periodu (tjedan dana, mjesec, godina).

topofobija *grč.* (topos — mjesto + fobeomai — bojim se) bolestan strah od (prelaženja) otvorenih, širokih prostora; *isp.* placangst, agorafobija.

topografija *grč.* (topos — mjesto + grafo — pišem) 1. praktična nauka koja proučava metode mjerenja i snimanja pojedinih područja u svrhu njihova prikaza na planu ili na karti; *naš stari izraz:* mjestopis; 2. površine i uzajamni raspoređaj dijelova, pojedinih točaka nekog područja; **topograf** — specijalist u topografiji; snimač planova pojedinih mjesnih područja; *prid.* **topografski.**

topok *v.* topuk.

topolino *tal.* (»mali miš«, »mišić«) vrsta malog automobila talijanske proizvodnje.

topologija *grč.* (topos — mjesto + logos — riječ, govor) grana nauke (bilo koje) koja proučava i pokazuje mjesta gdje se neka pojava najčešće i najbolje očituje; uopće proučavanje smjestišta, nalazišta, domicila stanovitih pojava (u geometriji npr. proučavanje položaja i poretka geometrijskih likova u prostoru).

toponim *grč.* (topos — mjesto, kraj + onoma — ime, naziv) *gram.* naziv nekog geografskog mjesta, mjesno ime; **toponimija** — nauka koja se bavi proučavanjem toponima.

toponomastika, 3. -ci *grč.* (*isp.* toponim) nauka o značenju i podrijetlu imena mjesta; *prid.* **toponomastičkī.**

topor *rus.* (i ostali slav. jezici, iz perz. *tabar,* tur. *teber*) sjekira; riječ je nekada živjela i kod nas, kako potvrđuje npr. *toporište* — držalica, držak (prvotno na sjekiri, a onda i na drugom oruđu).

topos *grč.* (topos) mjesto; svijet, prilika.

toprak, *mn.* -ci, 2. toprākā *tur.* (toprak) kraj, predio, zemlja, domovina, dom, rodni kraj; zavičaj; rodbina; teritorij; **toprakala,** *2. mn.* -ālā (*isp.* kale) — artiljerijski bojni položaj, zemljana utvrda.

toptan *tur.* (*isp.* top¹ 2) sve skupa, sve najednom, zajedno, na veliko; *isto i* **topten.**

topuk, *mn.* -ci, 2. töpūkā *tur.* (topuk) peta, potpetica.

topuz, *2. mn.* topuzā *tur.* (topuz) buzdovan, malj, bat, kijača, (željezna) motka sa željeznim šiljcima, ćulumak, gvozdenjak, salma, tokmak; *uveć.* **topuzina; topuzlija** — tko je oboružan topuzom.

toque *v.* tok.

tora *hebr.* (thorah — učenje) 1. starohebrejski naziv za »5 knjiga Mojsijevih« — dio Biblije; 2. svitak na kojem je napisano to »petoknjižje«, predmet religioznoga kulta kod Židova.

torac, torca, *2. mn.* toracā *tal.* (torica) svijeća, voštanica, dublijer (Vojin Jelić, *Lete slijepi miševi*).

toraks *grč.* (thōrax, 2. thōrakos — oklop) prsni koš, prsni štit; **torakoplastika,** 3. -ci (*isp.* plastika) — operativno odstranjivanje rebara i otvaranje porebrice da se ispusti gnoj kod gnojnih upala porebrice ili da se kod tuberkuloze obustavi disanje oboljelog plućnog režnja; **torakoskopija** (*grč.* skopeō — gledam) postupak kojim se s pomoću posebnog aparata, **torakoskopa,** promatraju poplućnica i porebrica prije stanovite operacije kod tuberkuloznih ljudi; **torakotomija** (*isp.* tomija) — operativno otvaranje prsnog koša.

Torbeši, Torbešā *(mn. m. roda)* — muslimani slavenskog podrijetla u Makedoniji (osobito oko Skoplja).

torbidnost, -osti *tal.* (torbidezza) mutnost, smućenost, tmurnost, zbrkanost (Čerina).

torcida *v.* torsida.

torčun, -una *v.* torac (Zd. Marković).

toreador, -ora, 5. toreadore *španj.* (toro — bik; toreo — borba s bikovima) u Španiji (i Južnoj Americi) — glavni sudionik borbe s bikovima koji biku zadaje smrtonosni udarac

(bori se na konju); **torero,** *mn.* toreri — borac s bikovima koji se bori pješice.

torela *tal.* (torre — toranj) tornjić na tenku.

torent *tal.* (torrente) bujica, nabujali gorski potok, osobito onaj što poteče poslije plahovitih kiša (Krleža); *isp.* torrento.

toreo *španj.* borba s bikovima; *isp.* »Uz *toreo serio* postoji i *toreo buffo*, i ne znaš što je gore i žalosnije, ta ozbiljna borba ili šaljiva, kad s jadnim bičićem prave još i komediju: šalom i porugom ga tjeraju u smrt« (Cesarec).

torero *v.* toreador.

toret *tal.* (torretta) tornjić; u filmu: okrugli pomični stalak za nekoliko objektiva koji se mogu njegovim okretanjem brzo mijenjati; *isto i* **toreta.**

toreutika, 3. -ci *grč.* (toreúō — rezbarim, graviram, cizeliram) rezbarska vještina, rezbarija, rezbarenje, rezbarstvo; umjetnička obrada metala hladnim putem s pomoću čekića i punca s unutarnje strane, tako da na površini izlazi reljefni ukras.

tori *engl.* (tory) politička stranka u Engleskoj (od 17. do 19. st.) koja se oslanja na krupne zemljoposjednike i na plemstvo; od nje je potekla sadanja stranka konzervativaca; **torijevac,** -ēvca — engleski konzervativac; *prid.* **tōrijevskī;** *isp.* vigi.

torīj, -ija (*pored* **torijum**) (po Toru, bogu rata i najvećem božanstvu u skandinavskoj mitologiji) — kemijski radioaktivni element, atomska težina 232,12, tablični broj 90, *znak* Th (thorium); sivi metal; spojevi torija primjenjuju se u tehnici (mreže za usijavanje); *prid.* **torijev** (*pored* **torijumov**).

torijevci *v.* tori.

torkul *lat.* (torculum) preša, tijesak.

Torkvat *lat.* »koji nosi ogrlicu«, »ogrličar«.

Torkvemada *v.* Torquemada.

torkves *lat.* (torques, torquis) »vratna vezičica kao ures«, otvoren kolut oko vrata ili oko nadlaktice.

torlak, 5. -če, *mn.* -ci, 2. tòrlākā *tur.* hvastavac, hvališa, razmetljivac; **torlati,** -ām — u govoru se razmetati, hvalisati se, hvastati se.

tornado, tornada, *mn.* tornadi *španj.* (tornado, *od* tornar — okretati, vrtložiti) orkan u američkom primorju; *v.* tromba.

tornati se, -ām *tal.* (tornare) vratiti se (Nar).

tornistar, -stra, *2. mn.* tornistārā *njem.* (Tornister) telećak, vojnička naprtnjača, »ruksak«.

toron, -ona (*isp.* torij) *kem.* izotop radona *(v.)*; *znak* Tn.

Toros *v.* Taurus (gorje u Turskoj).

torpedo, torpeda, *mn.* torpedi *lat.* (torpedo — riba drhtulja koja čini da čovjek protrne) samopokretna podvodna mina u obliku cigare, ispunjena eksplozivom; torpedo eksplodira pri udaru o trup broda ili na određenoj udaljenosti od njega; **živi torpedo** *v.* kamikaze; *prid.* **torpednī; torpednjača** — lađa naoružana torpedima; **torpedírati,** -pèdīrām — 1. zadati udarac torpedom; potopiti, uništiti; 2. *prenes.* osujetiti nečije planove, spriječiti nečija nastojanja, »prekrižiti« nekome račune i sl.; *isto i* **torpedovati,** -ujēm.

torpidan, -dna, -dno *lat.* (torpidus — zapanjen, ukočen, omamljen) ukočen, bezosjećajan, mlitav, koji ne reagira, obamro, odrvenio, bešćutan, trom, nepokretan, nepomičan, ukrućen, ošamućen, mlohav.

torpiljarka, 3. -ci, *2. mn.* torpìljārkī *franc.* (torpiller — napasti torpedima) manji brzi ratni brod, naoružan torpedima (danas zamijenjen torpednim čamcima); *isto i* **torpiljer,** -era; **torpiljírati,** -pìljīrām — torpedirati.

torpor *lat.* ukočenost, mlitavost, tupost, bešćutnost i sl. (*isp.* torpidan).

Torquemada Toma de (1420—1498) — dominikanac i kardinal, najokrutniji predstavnik španjolske inkvizicije *(v.)*.

torrento *tal.* (torrente) bujica, brzica (»alpinski torrento«, Krleža).

torsida *španj.* (torcida, *u vezi sa lat.* torquere — okretati, obraćati) bjesomučno navijanje svim mogućim akustičkim sredstvima za pobjedu neke sportske momčadi.

torta, *2. mn.* tōrtī *lat.* (tortus — zavojit, krivuljast, okrugao) vrsta kolača (obično se peče u okruglom obliku i nadijeva najrazličitijim nadjevima, premazuje kremama i sl.).

tortelini *(mn. m. r.) tal.* (tortellini) vrsta tjestenine, mali kolutići punjeni sjeckanim mesom.

tortura *lat.* (torquere — okretati) mučenje, mrcvarenje, prvotno na kotaču, a kasnije i inače; podvrgavanje tjelesnim i duševnim mukama u svrhu da se izmami priznanje od optuženika; u torturi se istakla osobito španjolska inkvizicija *(v.)*.

torus *lat.* 1. u arhitekturi: element osnove stupa, u presjeku polukružan; 2. u matematici: tijelo koje nastaje rotacijom kružnice oko pravca u njezinoj ravnini; geometrijski lik u obliku prstena.

torzija *lat.* (torquere — okretati) uvrtanje, zavrtanje, sukanje, usukivanje (neke niti) i sila kojom se neka nit opire usukivanju; *prid.* **torzionī** *i* **torzījskī; torziona (torzījska) vaga** — vaga za mjerenje magnetske sile i za

ustanovljivanje vrlo sitnih težina (uvrtanjem posebne žice održava se ravnoteža).

torzo, torza, *mn.* torzi (Matoš, ali on piše i: »Moje stvari nisu torza«), 2. torzā *tal.* (torso — trup, gornji dio ljudskog tijela) 1. trup bez udova; 2. nedovršeno ili oštećeno, neodržano umjetničko djelo, »krnjak« (Matoš); *prid.* **torzičan,** -čna, -čno.

toržestvo *rus.* slava, proslava, svečanost, pobjeda, trijumf; *prid.* **toržestven** — svečan; **toržestvovati,** -ujem — održavati svečanost, slaviti pobjedu, pobjednički klicati, likovati, trijumfirati.

tos *v.* toz; **tòskati,** -am — tjerati konja da ide natrag; *svrš.* **tòsnuti,** -ēm.

Tòska — pleme u južnoj Albaniji; *prid.* toskījskī; **tòska,** 3. -ski, *2. mn.* tòskā — dugačka puška (po albanskom plemenu Toska).

Toskána — pokrajina u srednjoj Italiji s glavnim gradom Firencom; istaknuto sjedište talijanskog kulturnog života, osobito u doba vladavine porodice Medici (15, 16. i 17. st.); **Toskánac,** -nca, 5. Toskānče, *2. mn.* Tòskānācā; *žen.* **Toskānka;** *prid.* **tòskanskī; tòskānskō nārječje** — talijanski književni govor.

tost, tòsta, *lok.* tòstu, *mn.* tòstovi *engl.* (toast) 1. pržen hljepčić; prepečenac; 2. zdravica; nazdravica (ovo značenje odatle, što se prema starom engleskom običaju pri zdravicama umakao kruh u vino); **tòster** — električna naprava za pečenje tosta (naša ga trgovačka mreža zove »pekač«).

toš, toša *tal.* (*isp.* torkul, Skok) 1. preša, tijesak; 2. uljara.

Tōt[1], Tóta, 5. Tote — mađarski pogrdni izraz za Slovaka; *još pogrdnije* **Tòtljaga,** 3. -gi, *2. mn.* Tòtljāgā; *žen.* **Tòtica,** *2. mn.* Toticā; *prid.* **totskī; Tot nem ember** *mad.* Slovak nije čovjek (*isp.* Horvat nem ember).

Tōt[2] *v.* Todt.

tòtal, -ála *lat.* (*isp.* totalan) u filmskom jeziku izraz za sliku u kojoj je glumac snimljen u visini čitavog tijela (*isp.* groplan, amerikan).

tòtalan, -lna, -lno *lat.* (totus — sav) cio, sav, čitav, cjelokupan, ukupan, posvemašnji, potpun, sveobuhvatan; **tòtālnī rat** — 1. rat koji se vodi svim sredstvima — ne poštujući norme međunarodnog i ratnog prava — ne samo protiv oružanih snaga nego i protiv čitavog stanovništva neprijateljske zemlje; 2. terminom *totalni rat* naziva se katkada uopće svaki rat koji zahtijeva podvrgnuće čitave narodne privrede i života zemlje ratnim zadacima, maksimalni napor i iskorišćivanje svih ljudskih i materijalnih sredstava zemlje.

totalitaran, -rna, -rno (*isp.* totalan) — koji sve obuhvaća, sveobuhvatni, posvemašnji, potpun, sveukupan; **totalitarìzam,** -zma — način vladanja u kojem država uzima pod svoju kontrolu pojave javnog i kulturnog života i strogim mjerama sprečava svaku privatnu inicijativu; totalitarizam je bio glavna karakteristika hitlerovske Njemačke i fašističke Italije; **totalitàrist(a)** — pristaša totalitarizma; *prid.* **totalitarìstičkī** (kod St. Šimića: **totalitàrāčkī); totalitàrnōst,** -osti — isto što i totalitarizam.

totaliter *lat.* potpuno, sasvim.

totalìtet, -éta *franc.* (totalité) cjelokupnost, ukupnost, cjelovitost, cjelina, potpunost, čitavost, neokrnjenost, svi, sve, sva.

totalizàcija *lat.* (*isp.* totalan) zbrajanje, adiranje, sumiranje, sažimanje; **totalizírati,** -ìzīrām — zbrojiti, adirati, sumirati; upotpuniti, nadopuniti, zaokružiti svotu na cijeli broj; *isto i* **totalizovati,** -ujem; **totalìzātor** — 1. stroj za zbrajanje, zbrajač; 2. mehaničko brojilo na utrkama i natjecanjima; pokazuje koliko je postavljeno na pojedinog konja; 3. igra na novac kod konjskih utrka; 4. profesionalni kladilac; posrednik pri klađenju; *isp.* bukmeiker.

totàlskop *lat.-grč.* (*isp.* totalan + skopeo — gledam) jedan od sistema proširene filmske slike (kao što su kinemaskop, superskop i sl.), a dobiva se snimanjem kroz poseban sistem leća koji se jednostavno namontira na filmsku kameru normalnog formata slike.

tòtem, -ema *indijan.* (ototeman — rodbina po braći i sestrama) životinja, biljka ili predmet kojemu svi članovi prvobitne socijalne grupe (roda, plemena) iskazuju specijalno poštovanje pri čemu se totem smatra začetnikom plemena; često služi kao naziv, grb ili amblem roda ili plemena; **totemìzam,** -zma — kult totema; jedan od najranijih oblika religije, ponikao istodobno s rodovskim uređenjem.

Toteninsel *njem.* (*čit.* totninzl) Otok mrtvih, glasovita slika švicarskonjemačkog umjetnika Arnolda Böcklina (*čit.* Beklin; 1827—1901).

toties-quoties *lat.* (*čit.* tocijes-kvocijes) toliko puta koliko puta, tj. uvijek kad..., kad god.

totnmarš *njem.* (tot — mrtav + *isp.* marš) *muz.* posmrtni marš, pogrebna, žalobna koračnica (svira se na sprovodima); *isp.* marcia funebre.

tötntanc *njem.* (Totentanz) mrtvački ples (muzička kompozicija i slikarsko djelo; *isp.* danse macabre).
töto, töta *v.* totalizator 2 i 3.
toto caelo, tota terra *lat.* (*čit.*... celo...) čitavim nebom, čitavom zemljom, tj. razlikuje se kao nebo od zemlje: **toto corpore** (*čit.*... kōrpore) — čitavim tijelom, tj. potpuno, sasvim.
Totocalcio *tal.* (*čit.* totokālčo) nogometna lutrija, sportska kladionica (prvenstveno za pogađanje ishoda nogometnih natjecanja), prognoza.
toto tītulo *lat.* punim naslovom; *isp.* pleno titulo.
totum pro parte *lat.* cjelina za dio, umjesto dijela (*prot.* pars pro toto, *v.*).
Totus mundus agit histrionem *lat.* Čitav svijet glumi (napis na pročelju kazališta u kojem je djelovao Shakespeare).
toulouselautrecovski (*čit.* tuluzlotrēkovskī) u stilu francuskog impresionističkog slikara i grafičara Henrija Toulouse-Lautreca (1864—1901): duhoviti, često cinički crteži i litografije, izvrsne slike životinja (Krleža).
toupet-frizura *franc.* (toupet [*čit.* tupē] — čuperak) način češljanja pri kojem su vlasi visoko izdignute iznad čela, često i umetanjem tuđe kose (Leskovar).
tourbillon *franc.* (*čit.* turbijōn) 1. kovitlac, vrtlog, vijavica, vihor; 2. *prenes.* zbrka dōgađajā (Krleža, *Aretej*).
tour de force *franc.* (*čit.* tūr d'fōrs) mučan posao, pothvat koji zahtijeva fizičku ili umnu snagu.
Tour de France *franc.* (*čit.* Tūr d'Frāns) »Vožnja oko Francuske«, naziv za glasovitu biciklističku utrku internacionalnog ranga koja se svake godine održava u Francuskoj.
touring *v.* turing.
Tourist Trophy — međunarodne motociklističke utrke koje se svake godine održavaju na britanskom otoku Manu (osn. 1907).
tourniquet *v.* turniket.
Tous chemins mènent à Rome *franc.* Svi putovi vode u Rim (srednjovjekovna poslovica; *isp.* Tutte le strade...).
tout à fait *franc.* (*čit.* tutafē) sasvim, potpuno.
Tout comprendre, tout pardonner *franc.* (*čit.* tu komprāndr, tu pardonē) Sve razumjeti (znači) sve oprostiti (N. Polić).
tout court *franc.* (*čit.* tu kūr) naprosto, sasvim ukratko (Vojnović).
tovarišč *rus.* (*akc.* tovārišč) drug; riječ je nekad bila vrlo uobičajena i u našem jeziku u obliku *tovariš, tovaruš.*
tövarnīk *v.* tavernik.
töverna *v.* taverna.
tövjelica *tal.* (*venet.* tavella) stolčić, podnožnik; sjedalo bez naslona.
Tower *engl.* (*čit.* tāuer) tvrđava u istočnom Londonu, na obali Temze, izgrađena u 11. st.; u starije vrijeme zloglasan zatvor, danas muzej.
töz[1] *tur.* (tōs) povik konju da ide natraške, isto što i »curik«; **tozati,** -ām — tjerati konja da ide natrag; *svrš.* **toznuti,** -ēm (*isp.* toskati, tosnuti).
toz[2] *tur.* (toz) prah, prašina; talog, »soc«, »fundač«, telfa (*v.*).
tozluci, tozlūkā (*mn. m. roda*) *tur.* (tozluk) dokoljenice; *isto i* **tözluke,** tozlūkā (*mn. ž. roda*); *uveć.* **tözlučine;** *isp.* gamaše, dizluci, getra.
tr. — *skrać. za* tremolo (*v.*).
TR — automobilska oznaka za *Tursku.*
trab *njem.* (Trab) kas, kasanje; **trāber** — kasač (konj).
trabakul (*akc. i* **trabākul**) *tal.* (trabaccolo) teretni obalni jedrenjak sa dva jarbola.
trabant, *2. mn.* trabanātā *tal.* (trabante) 1. pratilac, tjelesni stražar; prišipetlja, ulizica; 2. *astr.* Mjesec ili sporedni planet, satelit (*v.*); *isp.* grabant.
trāboloz *v.* tarabolos.
trabözan *tur.* (tyrabzan) ograda, balustrada, trijem.
trābuka, 3. -ci, *2. mn.* trābūkā *španj.* (trabuco) vrsta cigare.
trābulos *v.* tarabolos.
tracer *engl.* (*čit.* trejser) 1. sprava za precrtavanje uzoraka na platno; 2. u medicini naziv za tekućinu koja služi za ispitivanje funkcije pojedinih organa (osnovno značenje riječi i jest »tragač«, tj. onaj koji traži); 3. *vojn.* svijetleći metak, pa i avion koji kod leta ostavlja dimni ili svijetleći trag.
Trācija *v.* Trakija.
tractu temporis *lat.* (*čit.* trāktu...) tokom vremena.
trač, trača *njem.* (Tratsch) ćeretanje, brbljarija, brbljanje, ogovaranje, klevetanje; laž, kleveta; »rekla-kazala«, »ćakule«; *glag.* **tračati,** -ām; **tračler** — tko se bavi tračem; *žen.* **tračlerica.**
trade *engl.* (*čit.* treid) trgovina, promet; **trade-mark** — tvornička marka, tvornički znak, zaštitni žig.
Trade-Unions *v.* tredjunioni.
tradīcija *lat.* (traditio *od* tradere — predati, uručiti) 1. predanje, usmena predaja historijskog materijala; 2. običaj, poredak, pravila ponašanja koja prelaze od pokoljenja na

pokoljenje; 3. *pravn.* način (za razliku od osnova, titule, *v.*) stjecanja vlasništva pokretnih stvari predajom stvari iz ruke u ruku; **tradicionàlan,** -lna, -lno — koji je došao do nas po predanju, koji prelazi, koji se predaje od pokoljenja pokoljenju; koji je uobičajen od davnine; osnovan na tradiciji, predajni; **tradicionalìzam,** -zma — vjerovanje u tradicije; podržavanje tradicije; **tradicionàlist(a)** — pristaša tradicionalizma, konzervativac; *žen.* **tradicionàlistkinja;** *prid.* **tradicionalistički.**

tradìment *tal.* (tradimento) izdajstvo, izdaja, nevjera.

tradírati, tradīrām *lat.* (tradere) držati predavanje, predavati.

traditùr, -ūra, 5. trăditūre *i* trăditūru *tal.* (traditore) izdajica, izdajnik, nevjernik.

traduttore traditore *tal.* (*akc.* tradutore traditore) prevodilac izdajica, prevodilac nevjernik (porugljiv naziv za nevješte i nesavjesne prevodioce koji umjesto da budu vjerni tumači autorova teksta, postaju njegovi izdajnici, pronevjeritelji; uz ovu uzrečicu može se spomenuti i rečenica glasovitog talijanskog teoretičara književnosti Benedetta Crocea (*čit.* Kroče): **Tradurre con vena artistica, è creare una nuova opera d'arte** — Prevesti s umjetničkom žicom, znači stvoriti novo umjetničko djelo.

trafàret *tal.* (traforato — probušen, šupljikav) 1. pločica izrezana prema uzorku koji se ima reproducirati; slova ili brojke, izrezane od lima, koje služe za brzo pisanje natpisa na plakatima, na omotima paketa i sl.; 2. *prenes.* jednom zauvijek primljeni obrazac koji ljudi slijepo i bez razmišljanja oponašaju; isto što i šablona.

tràfika, 3. -ci, *2. mn.* trāfīkā *tal.* (traffico — prodavanje, trgovina, promet) prodavaonica duhana i cigareta; **trafikant,** *2. mn.* trafikanātā — prodavač u trafici; *žen.* **trafikantica** *i* **trafikantkinja** (*akc. i* **-antkinja**).

trafikàtor *tal.* (*isp.* traffico — promet, saobraćaj) strelica koja pokazuje smjer vožnje automobila (isturuje se automatski na potrebnoj strani; danas su trafikatore istisnuli »žmigavci«).

trafo-stanica — transformatorska stanica (*v.* transformator 1).

tràgant — sluzava guma od nekih biljnih vrsta; upotrebljava se za apreturu i ljepila, u farmaciji i slastičarstvu.

tragèdija *grč.* (tragodia, *od* tragos — jarac + *isp.* oda; zborovođa pjevača u slavu boga Dioniza Silen uvijek se prikazivao kao starac s jarčjom bradom, obučen u odijelo posuto vunenim pahuljicama što je imalo dočarati jarčju kožu) 1. dramsko djelo koje prikazuje duboke ljudske strasti i ponajviše završava smrću glavnog junaka (kod Mihovila Pavlinovića: groznokaz); 2. *prenes.* velika nesreća, strašan događaj, sudbonosan sukob; **tràged,** -eda — 1. glumac koji igra uloge u tragedijama; 2. pisac tragedija; *isto i* **tràgičar** *i* **tràgik,** *mn.* -ci, 2. trăgīkā; *žen.* **tràgetkinja** *i* **tràgičarka.**

tragèma *grč.* najmanja strukturalna jedinica tragedije, »atom tragedije« (Kott analogijom na *fonema; isp.* mithema).

tràget, *2. mn.* tragĕtā *tal.* (traghetto) vrsta lađe, brodarica, skela, feribot (*v.*).

tràgika, 3. -ci, *2. mn.* trăgīkā (*isp.* tragedija) 1. osjećaj ganuća i potresenosti; 2. potresenost, potresno zbivanje, koban sukob, velika nesreća, nešto sudbonosno, sudbinsko, bit tragedije; **tràgičan,** -čna, -čno — potresan, pun stradanja, koban, zlokoban, nesretan, ganutljiv, žalostan, sudbonosan, sudbinski, zlosretan; *izv.* **tràgičnost,** -osti.

tragikòmedija (*isp.* tragedija *i* komedija) — kazališni komad u kome je izmiješano ozbiljno i potresno sa smiješnim, a završetak je radostan; *prid.* **tragikòmičan,** -čna, -čno; *izv.* **tragikòmičnost,** -osti.

tragìzam, -zma (*isp.* tragedija) — bezizlazan, tragičan položaj, isto što i tragika.

traglje, trăgāljā (*mn. žen. roda*) *njem.* (Trage) nosiljka, nosila; *isto i* **trăgle.**

Tragurion *grč.*,**Tragurium** *lat.* — antička imena današnjega našeg *Trogira.*

tragus *lat.* (*po grč.* tragos — jarac) 1. ispupčenje na prednjem rubu ušne školjke; 2. smrad od znoja ispod pazuha (po ovčetini), prčevina.

traheja *grč.* (tracheîos — grlo; trachelos — vrat, šija) 1. dušnik čovjeka i kralješnjaka koji imaju pluća; 2. svaka od mnogobrojnih cjevčica koje tvore dišni sistem u kukaca; *prid.* **trahealan,** -lna, -lno; **traheati** (*mn. m. roda*) — naziv za sve člankonošce (npr. kukce, stonoge, pauke i dr.) koji dišu trahejama; **traheide** (*mn. žen. roda*) — međusobno spojene duguljaste stanice u drveću; **traheotòmija** (*isp.* tomija) — razrezivanje dušnika koje se izvodi u slučaju suženja grkljana (kod difterije grkljana, ako bude grkljan ranjen, ako oteče).

trahìt, -ita *grč.* (trachys — hrapav, neravan, tvrd, kršan) — mlado eruptivno kamenje.

trahom, -oma *grč.* (trachys — hrapav, neravan, gredovit + ómma — oko) kronična zarazna bolest očiju koja se očituje u stvaranju sivka-

stih zrnaca na spojnoj kožici oka; u narodu je zovu i misirnjača (valjda što se misli da potječe iz Misira, Egipta) i misirska okobolja; još su narodni izrazi: boljoka, boljooka; *isto i* **trahoma,** -óme; *prid.* **trahomskī; trahomaš,** -aša, 5. trahomašu — tko boluje od trahoma; *žen.* **trahomašica.**

trahtur, -ura *njem.* (Trichter, *dijal.* trachter) lijevak, točir, špijerlica.

trailer *engl. v.* foršpan.

train *v.* tren; **Trainersatzdepot** *franc.-njem.* (*čit.* trenerzacdepo) rezervno opskrbno skladište (Krleža).

training *v.* trening.

Trajan Marko Ulpije, starorimski car (vladao 98—117), poznat kao osvajač i graditelj gradova, mostova i cesta (proširio Rimsko Carstvo do najvećih njegovih dimenzija, osobito osvajanjem na Istoku: Dacija, Arabija, Armenija, Asirija, Mezopotamija); ime mu je sačuvala i naša narodna pripovijetka (*U cara Trojana kozje uši*); **Trajanova ploča** *v.* Tabula Traiana.

trajber, *2. mn.* trajbera *njem.* (treiben — tjerati, goniti) 1. hajkač u lovu (kod starijih pisaca [npr. Ante Kovačić]: poganjač); 2. gonič stoke.

trajekt, *2. mn.* trajekata *lat.* (trajectus — prijevoz, prijelaz) prijevozni brod (između dva pristaništa), kompa, skela, prijevoz, feribot.

trajektorija *lat.* (trajicere — prebaciti, prenijeti) 1. put kretanja materijalne točke ili fizičkog tijela; putanja; 2. linija leta taneta ili granate od usta topovske cijevi do sudara taneta (granate) s nekom preprekom.

trajfl *v.* trifle.

Trakija — u antičko doba zemlja Heladi na sjever, mnogo spominjana u starogrčkoj povijesti i književnosti; danas dio Bugarske, Grčke i Turske; **Tračanin,** *mn.* -ani; *žen.* **Tračanka;** *prid.* **tračkī.**

trak-sistem, -ema *engl.* (truck — zamjena, razmjena) sistem plaćanja zarade radnicima ne u gotovu novcu, nego u robi i proizvodima — jedan od načina pojačanja eksploatacije radnika sa strane kapitalista.

traksler *v.* dreksler.

trakt, trakta *lat.* (tractus — vučenje, prostiranje) 1. krilo zgrade, tj. dio građevine izdvojen u okviru većega građevnog sklopa; 2. kompleks ulica; 3. u ruskom jeziku — veliki drum koji presijeca golema prostranstva (npr. Sibirski trakt); 4. prostor, položaj, predio, kraj, osobito u medicini: područje nekog organa ili sistema; **probavnī trakt** — probavni sistem (želudac, crijeva); 5. (*isp.* traktat) knjižica, brošura, letak, mali traktat.

traktat, -áta *lat.* (tractatus — obrađivanje) 1. teoretsko djelo koje raspravlja o nekom pojedinom pitanju; rasprava, spis, studija; 2. međunarodni ugovor.

traktírati, traktiram *lat.* (tractare — obrađivati; brinuti se) 1. tumačiti, raspravljati, izlagati neku temu, pitanje i sl.; sastavljati, pisati; 2. hraniti, gostiti, ugošćivati.

traktor *lat.* (trahere — vući, povlačiti) stroj za vučenje plugova i drugih poljoprivrednih strojeva; »tegljač«, »vlakač«; *prid.* **traktorskī; traktorist(a)** — radnik poljoprivredne struke; motorist koji upravlja i rukuje traktorom, kombajnom i drugim poljoprivrednim strojevima; *žen.* **traktoristica, traktoristkinja.**

traktur, -ura *v.* trahtur.

tralje *v.* traglje.

tram[1], trama, *lok.* tramu, *mn.* tramovi *njem.* (Tram) greda, stup, potporanj, balvan.

tramata, *2. mn.* tramata *tal.* (tramare — utkati, uplesti) ribarska mreža po kojoj su upletena »strašila« od granja ili slame; **tramatati,** -ām — loviti ribu tramatom.

trambulin, -ína — 1. *v.* trampolin; 2. u zagrebačkom govoru: tramvaj.

trambunjer, -era *tal.* mužar, prangija (*v.*).

trames, *2. mn.* tramesa *tal.* (tramesso) omot, zamot, paket; pošiljka.

tramínac, -nca, *2. mn.* tramīnaca — vrsta loze i vina (po tirolskom mjestu Traminu, *tal.* Termano).

tramit *tal.* (tramite) staza, put; udaljenost; vrijeme hodanja.

tramontana (*akc. i* **tramontana**) *tal.* (tramontana) sjever, sjevernjak, sjeverni vjetar u Italiji i u našem Primorju.

tramp, trampa *engl.* (tramp) 1. skitnica, potepuh, vagabund, baraba; 2. radnik (naročito u USA) koji traži posao putujući od mjesta do mjesta.

trampa *tur.* (trampa *od tal.* tramuta) zamjena; oblik trgovine gdje se izmjena dobara vrši bez novaca; *v.* barat; **trampiti,** -im — promijeniti; **trampljavati,** trampljavam — mijenjati.

tramper *engl.* (tramp-steamer) teretni brod slobodne plovidbe (bez određena voznog reda).

trampolin, -ina *tal.* (trampolino) specijalna naprava za pojačavanje zamaha tijela kod skoka; ponajviše elastična daska s koje se izvode skokovi (gimnastički, skijaški, u vodu i sl.); odskočna daska, odskočnica.

tramuntana *v.* tramontana.

trȁmvaj, trȁmvaja (*akc. i* **trȁmvaj,** -aja) *engl.* (tram — tračnica + way — put) električna ili konjska ulična željeznica; *prid.* **trȁmvajskī** (*akc. i* **trȁmvajskì**); **tramvȁjac,** -jca, *5.* trȁmvājče, *2. mn.* trȁmvājācā — namještenik na tramvaju (kondukter, vozar); *isto i* **tramvȁjdžija;** *žen.* **trȁmvājka** *i* **tramvȁjdžījka.**

tran *njem.* riblje ulje; *isp.* fištran.

trančírati *v.* tranširati.

trandòvīlja *grč.* (triandafyllon) 1. vrsta ruže; 2. biljka sljez bijeli.

trangkaz *v.* rupija.

trankvilȁjzer *engl.* (tranquillizer — onaj koji umiruje, stišava, blaži; *isp. lat.* tranquillus — miran, tih, spokojan) sredstvo za umirenje živaca, sedativ *(v.).*

trankvilìzant *franc.* isto što i trankvilajzer *(v.).*

tranquillo *tal.* (*čit.* trankvìlo) *muz.* mirno, bez žurbe.

trans...[1] *lat.* u složenicama označuje: preko, kroz, s druge strane, onkraj.

trans[2], trȁnsa *engl.* (trance) — 1. bjesnilo, zanos, ekstaza, ushit; 2. pomračenje svijesti, gubitak volje kod hipnoze, hipnotički san; kod naših starijih pisaca i: **trȁnsa** (Kranjčević).

transȁkcija *lat.* (trans[1]... + *isp.* akcija) trgovački posao, pothvat, pogodba, nagodba, poravnanje, sporazum.

transȁlpinskī (*isp.* trans[1]... + Alpe) — preko Alpa, sa druge strane Alpa, prekoalpinski, prekoalpski.

transatlàntik, *mn.* -ci (*isp.* trans[1]... + Atlantik) — prekooceanski brod; **transàtlantskī** — 1. prekoatlantski, prekooceanski, prekomorski, koji se nalazi onkraj Atlantskog oceana; 2. koji prelazi s jedne obale Atlantskog oceana na drugu.

transbȁjkalskī — koji se nalazi iza Bajkalskog jezera u Sibiriji ili prelazi preko njega (Krleža).

trȁnscendentalan, -lna, -lno *lat.* (transcendere — prestupiti, prijeći, prekoračiti) koji se odnosi na apriorne *(v.)* uvjete svakog iskustva; prediskustven.

transcendèntan, -tna, -tno (*isp.* transcendentalan) — 1. koji prelazi granice iskustva; 2. koji se nalazi izvan granica prirodnog svijeta; 3. koji prelazi područje čovjekove svijesti; 4. *uopće:* onosvjetski, onostran, nadnaravan, natprirodan, neshvatljiv, nespoznatljiv, nejasan, nerazumljiv, taman, koji nadilazi ljudska shvaćanja, fantastičan; 5. *mat.* nealgebarski, koji je izražen ili opredijeljen nealgebarskim jednadžbama (o funkcijama, krivuljama).

transdanubijȁnskī *lat.* (trans[1]... + Danubius — Dunav) prekodunavski, dakle austrijski, mađarski, uopće sjeverni (Krleža).

transèna *lat.* (transenna — mreža, rešetka) u arhitekturi naziv za isprobušene kamene ploče koje služe kao pregrade.

transenenkomanda — »četno zapovjedništvo koje u neposrednoj blizini ratnih linija raspoređuje u bojne formacije one čete koje pristižu iz etape« (Krleža, *U logoru;* kasnije autor izmijenio u *transportkomanda*).

trȁnsept, *2. mn.* trȁnsepātā *lat.* 1. svaka građevina u obliku križa; 2. poprečna crkvena lađa.

trȁnsfer, *2. mn.* trȁnsfērā *lat.* (transferre — prenositi, premjestiti) 1. prijenos novca iz jedne financijske ustanove u drugu ili iz zemlje u zemlju; mijenjanje jedne valute u drugu, prenovčivanje; 2. prijenos nominalnih vrijednosnih papira s jednoga vlasnika na drugog; 3. katkada i kraće umjesto transfer-lista (*v.* niže); **transferácija** — prijenos; stadij u ovršnom sudskom postupku na pokretnine kada se zaplijenjene pokretnine oduzimaju ovršeniku i prenose do završetka ovršnog postupka nekoj drugoj osobi na čuvanje; **transferírati,** -fèrīrām — 1. prenijeti, premjestiti, premještati; 2. prevesti (na drugi jezik); 3. *trg.* iznos mjenice otpisati sa čijeg konta; ustupiti, cedirati; **transferírati ad ūzum** — pustiti u optjecaj, u promet; *isto i* **transfèrisati,** -šem; **trȁnsfer-lìsta** — popis osoba koje su na raspolaganju, koje se mogu premjestiti ili uputiti na drugu dužnost.

transfigurácija *lat.* (trans[1]... + *isp.* figura) preobražaj, preobrazba, preobraženje; promjena oblika, prijetvor, preinaka, preoblikovanje; *glag.* **transfigurírati,** -gùrīram; *isto i* **transfigùrisati,** -šēm.

transformácija *lat.* (trans[1]... + *isp.* forma) 1. preobražaj, preobrazba, preobražavanje, preinaka, prijetvor, pretvorba, preudešenje, preoblikovanje, preokret, obrat, promjena, metamorfoza *(v.);* **transfòrmātor** — mjenjač, preinačivalac, pretvarač; 1. naprava za povišenje ili sniženje napetosti izmjenične električne struje; 2. opsjenar koji vješto izvodi iluziju pretvaranja jednih predmeta u druge; *prid.* **transfòrmatorskī; transfòrmatorskā stȁnica** — uređaj za pretvaranje napona i jakosti izmjenične električne struje iz mreže na veličine pri kojima se ona troši; **transformírati,** -fòrmīram — preobraziti, promijeniti, preinačiti, pretvoriti, preudesiti, preoblikovati, preokrenuti, preobratiti, promijeniti, izmijeniti, prepraviti; *isto i* **transfòr-**

misati, -šem; **transformìzam,** -zma — učenje o preobražavanju živoga svijeta u toku razvitka; *isp.* darvinizam.

transfùzija *lat.* (transfundere — preliti, presipati, pretočiti) pretok; pretakanje krvi iz jednog organizma u drugi; *glag.* **transfundirati,** -fundīrām.

transgrèsija *lat.* (transgressio — prijelaz) 1. prehvat mlađeg slojnog slijeda preko starijeg i preko ovog na treći još stariji slojni slijed; 2. prekrivanje starijeg kamenja naslagama živog pijeska; 3. navala mora u kopno uslijed spuštanja zemaljske kore; 4. nadiranje morske struje prema drugoj morskoj struji; 5. *uopće:* prijelaz, prijestup, prekoračenje; povreda, pogreška, prekršaj, gaženje prava.

Transhimalaja — planinski masiv u Tibetskom visočju (jugozapadna Kina); zove se i *Hedinovo gorje* po švedskom istraživaču Svenu Andersu Hedinu, 1865—1931, koji je istraživao srednju i istočnu Aziju.

Transilvànija (*isp.* trans¹... + silva — šuma) — pokrajina u Rumunjskoj i Mađarskoj, isto što i *Erdelj* i *Sedmogradska; prid.* **transìlvānskī; Transìlvānskē Ȃlpe (Transìlvānskī Ȃlpi)** — južni dio Karpata.

Transit *lat.-engl.* (*isp.* tranzit, *ali isp.* i drugo engl. značenje: prolaženje nebeskog tijela kroz meridijan) jedno od imena američkih umjetnih satelita; *isp.* Midas.

Transjordánija — emirat u Arabiji koji je 1946. stekao nezavisnost i postao kraljevina; pridruživanjem nekih susjednih teritorija formirana je današnja Jordanija (Hašìmīdskā, tj. kojom vladaju potomci Hašima, djeda Muhamedova).

transkontinentalan, -lna, -lno *lat.* (trans¹... + *isp.* kontinent) koji presijeca čitav jedan kontinent (pruga, cesta i sl.).

transkrìber *v.* vidigraf.

transkrìpcija *lat.* (transcribere — prepisati) 1. *lingv.* pismo koje se upotrebljava u znanstvene svrhe i koje ima zadaću da po mogućnosti točno reproducira sve finese zvukova izgovaranja; 2. prenošenje muzičkog djela, napisanog za jedan instrument ili glas, na drugi; 3. radio-emisija snimljena na magnetofonsku vrpcu koja se kasnije emitira (za razliku od »emisije uživo« kada se izvodači za vrijeme emisije nalaze u studiju); 4. *uopće:* prepisivanje, prijepis, prijenos na drugo ime; *glag.* **transkribírati,** -skrìbīrām; *isto i* **trànskribovati,** -ujēm.

trànskutān *lat.* (trans¹... + cutis — koža) *med.* koji ide kroz kožu.

translácija *lat.* (translatio — prijenos) 1. prijenos zvukova (govora, muzike i sl.) s pomoću posebne posredne prijamno-emisione radio-stanice; 2. pojačanje signala (zbog povećanja daljine djelovanja telefona i telegrafa) preko posrednog uređaja i prijenos njihov dalje s većom snagom putem vodova *(žičana translacija)* ili putem radija *(radio-translacija);* 3. prijevod, prevođenje, tumačenje; prijenos, premještaj; prerada.

Translajtánija — naziv za tzv. »ugarske« zemlje u bivšoj Austro-Ugarskoj (*doslovno:* s one strane [rijeke] Lajte); zvali su je i **Translitavija** (*v.* Litava); *isp.* Cislajtanija.

trànslatīv *lat.* (translatum — preneseno) padež mjesta u deklinaciji ugrofinskih jezika.

trànslātor *lat.* (»prenositelj«, *isp.* translacija) prevodilac.

transliterácija *lat.* (trans¹... + *isp.* litera) prijepis slovima druge abecede; prenošenje slova jedne pismenosti s pomoću slova druge pismenosti (npr. prenošenje iz glagoljice u latinicu); *glag.* **transliterírati,** -terīrām.

trànslunāran, -rna, -rno *lat.* (trans¹... + luna — mjesec) koji se nalazi s druge strane Mjeseca.

transmìsija *lat.* (transmissio — prijevoz) valjak s njegovim detaljima (ležajima, kotačima, remenjem i dr.) koji prenosi pokretanje od motora na radne strojeve; *prid.* **transmìsijskī** *i* **trànsmisionī; trànsmisionī remēn** — remen kojim su spojeni kotači za transmisiju.

transmitírati, -mìtīrām *lat.* (transmittere) prenijeti, prenositi, odaslati, odašiljati, uručiti, predati.

transmutácija *lat.* (transmutare — promijeniti, zamijeniti) promjena, preinaka, preobrazba, preobražaj, pretvorba.

trànsoceānskī *lat.-grč.* (trans¹... + *isp.* ocean) 1. koji leži s druge strane oceana; 2. koji vodi preko oceana; *isp.* transatlantski.

transpárent, *2. mn.* transparenata *lat.* (trans¹... + parere — prikazati se, pokazati se) 1. list s debelim crnim crtama za podstavljanje pod pismo na neiscrtanom papiru da bi redci pisma tekli ravno; faulencer; 2. na okvir napeta slika ili natpis na platnu (pri iluminacijama, svečanim ophodima, demonstracijama, kao reklama preko čitave ulice i sl.); 3. u filmu: trik po kojem se snimljenom filmu ukomponira željena pozadina (nekoga drugog već prije snimljenog filma); 4. *uopće:* nešto prozirno, providno, očito, očevidno, očigledno, jasno, bistro (npr. gornja haljina kroz koju se vidi donja); *prid.* **transparentan,** -tna, -tno — proziran, providan, **transpa-**

rentne folije — prozirne, staklenaste, bez boje ili u boji prešane folije (filmovi, kožice od organskih tvari za zaštitu od vlage, nečistoće, dodira); to su među ostalim: celofan, neofan itd.; **transparentnost,** -osti — prozirnost prozračnost, providnost (Begović).

transpiracija *lat.* (trans[1]... + spirare — duhati, disati, mirisati) znojenje; isparivanje vode površinom tijela kod bilja i životinja; **transpirírati,** -spìrīrām — znojiti se, isparivati se; *isto i* **transpirisati,** -šem.

transplantacija *lat.* (trans[1]... + planta — biljka prijesadnica, kalem) premještaj tkiva ili organa na drugo mjesto istog organizma ili na drugi organizam; *isp.* plastična kirurgija; *glag.* **transplantírati,** -plantīrām — premjestiti, presaditi; **transplàntāt,** -áta — transplantacijom presađeni dio tkiva.

Transpluton *v.* Pluton.

transpolaran, -rna, -rno *lat.* (trans[1]... + *isp.* pol) koji ide preko zemaljskih polova (nova riječ koja označuje promet što je u naše vrijeme započet preko Sjevernog pola ili ispod njega).

transponirati, -pònīrām *lat.* (transponere) — prenijeti, premjestiti, premetnuti, prebaciti; mijenjati, promijeniti; preobratiti, preoblikovati; *muz.* melodiju ili kompoziciju prenijeti iz jedne ljestvice u drugu; *isto i* **transponovati,** -ujēm; *isp.* transpozicija.

transport, *2. mn.* transporata *lat.* (transportare — prenositi, prevoziti, prevoditi) 1. prijevozna sredstva i uređaji za prijevoz tereta, putnika i dr. (željeznički, zračni, cestovni i sl. transport); 2. partija robe, zaliha koja se istodobno dostavlja; 3. *vojn.* komora, kolona prijevoznih sredstava sa hranom, ratnim potrepštinama i ljudstvom; 4. *pomor.* pomoćni ratni brod za prijevoz trupa i tereta; 5. u knjigovodstvu — prijenos zaključka s jedne stranice na drugu; 6. *uopće:* prevoženje, prenošenje, prijevoz, prijenos, otprema, odašiljanje, slanje; *prid.* **transportnī; transporter,** -era, 5. transporteru — 1. uređaj za premještanje tereta s pomoću pokretne metalne ili kakve druge gipke beskonačne trake; naprava za prenošenje tereta od jednoga radnika do drugog, konvejer *(v.)*, prenosilica; 2. automobil za prijevoz trupa ili vojnih tereta; 3. osoba koja se bavi prevoženjem; otpremnik, špediter; 4. kutomjer — sprava u obliku polukruga, razdijeljenog na 180 stupnjeva, za mjerenje kutova na crtežu ili za crtanje kutova; **transportírati,** -pòrtīrām — vršiti otpremu ili prijevoz, premjestiti, prevoziti, prevesti, prenijeti, otpremiti, otpraviti, odašiljati, odaslati, šiljati, slati, odnijeti, odnositi: *isto i* **transportovati,** -ujēm.

transpozicija *lat.* (*isp.* transponirati) prijenos, prenošenje, premetanje, prebacivanje, premještaj, prevođenje na drugi glas (u muzici).

transsaharskī (*isp.* trans[1]...) — koji ide preko pustinje Sahare, koji vodi kroz nju.

transseksualizam, -zma *lat.* manje-više bolesna težnja neke osobe da bude suprotnog spola; **transseksualac** — 1. osoba koja teži da bude drugoga spola; 2. osoba koja je promijenila spol (obično operativnim zahvatom); *prid.* **transseksualan,** -lna, -lno.

transsibirska pruga — željeznička pruga u SSSR od Čeljabinska (Ural) do Vladivostoka (Tihi ocean), koja spaja Sibiriju s jednoga (zapadnoga) kraja na drugi (istočni); najduža željeznička pruga na svijetu (7416 km).

transsoničan *lat.* isto što i supersoničan, ultrasoničan, tj. nadzvučan (ultrazvučan), brži od zvuka.

transsupstancijacija *lat.* (trans[1]... + *isp.* supstancija) pretvorba, po kršćanskom vjerovanju pretvaranje kruha i vina u tijelo i krv Kristovu.

transudacija *lat.* (trans[1]... + sudare — cijediti se) 1. *med.* znojenje, preznojavanje; 2. izlučivanje (bez upale) seruma *(v.)* u organskim tkivima i tjelesnim šupljinama; **transudat,** -ata — izlučevina dobivena transudacijom.

transumpt *lat.* (trans[1]... + sumptum — uzeto) prijepis, kopija.

transurani *(mn. m. r.) lat.-grč.* (*isp.* trans[1]... + *isp.* uran) — kemijski radioaktivni elementi — neptunij, plutonij *(v.)* i drugi koji dolaze iza urana *(v.)*, posljednjeg kemijskog elementa na Mendeljejevljevoj tablici. Transurani su dobiveni umjetno kao rezultat reakcije atomskih jezgara.

Transvaal — pokrajina u Južnoafričkoj Republici; glavni grad Pretoria.

transverzala *lat.* (transversus — poprečan, prijek, kos) pravac koji siječe druga dva pravca, presječnica, poprečnica; **transverzalan,** -lna, -lno — poprečan, presječan.

transvestitizam (*pored* **transvestizam**), -zma *lat.* (transvestire — preobući se, preodjenuti se) bolesni nagon za oblačenjem i nošenjem odjeće suprotnog spola kao i za ponašanjem kako to dolikuje osobi koja nosi takvu odjeću; **transvestit,** -ita — čovjek s (erotičkim) nagonom da nosi odijelo drugog spola.

trânša *franc.* (tranche — kriška, režanj, odrezak) 1. obrok neke emisije vrijednosnih papira (zajma); 2. vijenac na kovanom novcu s natpisom ili ukrasom.

tranšeja *franc.* (tranchee — rov, šanac, jarak, prokop, prosjek) dugački rov koji osigurava zaštitu od metaka, od krhotina granata i od promatranja sa strane protivnika; služi i za dostavljanje obavijesti.

tranšírati, tranšīrām *franc.* (trancher — odsjeći, presjeći, rasjeći) razrezati, razrezivati, rasjeći, rasijecati, secirati, razuđivati; prosjeći trbuh zaklanom živinčetu, iščistiti utrobu i odijeliti pojedine komade, raspraviti.

tranzícija *lat.* (transire — prijeći) prijelaz.

tranzistor *lat.-engl.* (izumitelji Amerikanci W. H. Brattain i J. Barden, 1947) dio minijaturne zamjene za radio-cijevi, elektrode, kristalna pojačala; zbog malene zapremnine vrlo pogodan za sićušne radio-aparate (bez uključivanja u električne kontakte), za računske strojeve, za naprave koje služe za poboljšanje sluha i dr. (u najširem smislu izraz za maleni prenosivi radio-aparat); **tranzistorizírati,** -izīrām — 1. snabdjeti tranzistorima (npr. *tranzistorizīran rādio-prijemnīk*); 2. *podruglj.* slušati radio na tranzistore.

tranzit, -ita *lat.* (transire — prijeći, proći, prevesti se) 1. provoz robe ili putnika iz jedne zemlje u drugu kroz zemlju koja leži između njih; 2. prevoženje tereta od mjesta utovara do mjesta istovara bez pretovarivanja na usputnim stanicama; **tranzītnī** — provozni; koji je u svezi s tranzitom, koji se odnosi na nj; koji ide tranzitom.

tranzitírati, -zitīrām (*isp.* tranzit) proputovati kroz neku zemlju s tranzitnom vizom.

tranzitīvan, -vna, -vno *lat.* (transire — prijeći, prelaziti) *gram.* prijelazan (npr. glagol je tranzitivan ako ima objekt u akuzativu).

tranzitóran, -rna, -rno *lat.* (transire — prijeći, prelaziti) prolazan, kratkotrajan.

trap[1], trapa *hol.* (trap) 1. stepenice na lađi; 2. ljestve od užeta na brodu (štormtrap) ili za gimnastičke vježbe; 3. kod aviona: kotači, plovci ili skije (stajni trap); 4. donji dio kola, donji stroj vozila, šasija; 5. zaklopac, zalistak (npr. na praonicima i sl.).

trap[2] *v.* trab.

trap[3] *grč.* (trafos) 1. kop, kopanje; 2. jama u zemlji u koju se (za zimu) sprema povrće i voće kako bi se očuvalo od studeni; 3. vrt za dinje i lubenice, bostan; 4. mladi vinograd.

trapanácija *v.* trepanacija.

traper *engl.* (trapper) 1. lovac na krznaše (zamkama) u Sjev. Americi; 2. *šatr.* frajer, prijatelj; **traperice** *(mn. ž. r.)* — vrsta hlača (kakve nose traperi); *isto što i* farmerke.

trapez, -eza *grč.* (trapeza — stol) 1. četverokut kojemu su dvije stranice paralelne (a dvije druge ne); 2. gimnastička sprava koja se sastoji od prečage obješene na dva užeta; 3. naprava (u obliku trapeza) iznad kreveta u bolnicama, koja služi za lakše samostalno dizanje nemoćnih bolesnika (u zagrebačkim je bolnicama popularno zovu »štefek«, po svoj prilici prema imenu jednog majmuna u Zoološkom vrtu, koji se rado ljuljao na sličnoj napravi); *prid.* **trapeznı.**

trapeza *v.* trpeza.

trapezóid, -ida *grč.* (*isp.* trapez + eidos — lik, slika) četverokut kod koga nema paralelnih stranica; *prid.* **trapezoīdnī.**

Trapezunt — starogrčko ime za turski grad Trabzon (Trebisonde); mjesto progonstva i smrti poznatoga Zmaja od Bosne.

trapist(a), *2. mn.* trapistā (po opatiji La Trappe u Francuskoj) — 1. pripadnik vrlo starog i neobično strogog katoličkog crkvenog reda; glavna im je karakteristika vječna šutnja; 2. **(trapist)** vrsta sira, prvotno onakvog kakav su proizvodili trapisti, a kasnije i svakog drugog sličnog sira (u kolutima od kilograma i više); *prid.* **trapistički.**

trapula *tal.* (trappola) zamka, klopka, stupica, mišolovka.

trasa *franc.* (trace — nacrt; pruga) kolcima ili inače označen projektirani pravac ceste ili željezničke pruge: pravac i položaj linije ceste, kanala, cjevovoda i sl.; crtež površine komada zemlje po kojemu treba da ide cesta, kanal, cjevovod i sl.; *isp.* trasirati².

trasant, *2. mn.* trasanata *tal.* (trarre — izdati ili vući mjenicu na koga) osoba koja izdaje tratu *(v.)* na drugu pravnu osobu, izdatnik, »teznik«; **trasat,** -ata — osoba na koju je mjenica ispostavljena (trasirana), »tezovnik«.

trasírati[1], trasīrām *tal.* (*isp.* trasant) izdavati prijenosnu mjenicu, prenositi uplatu novca na drugu osobu (*v.* trata).

trasírati[2], trasīrām *franc.* (*isp.* trasa) 1. označivati, planirati cestu oznakama (obično kolcima) gdje će se i kako će se graditi; okolčiti (*isp.* žalonirati); 2. označivati pravac puta, kanala i sl. po planu ili karti (trasi); 3. ostavljati trag kod leta; *trasirajući meci i granate* ostavljaju kod leta svijetleći ili dimni trag.

trasteverskī *tal.* (*isp.* Tevere — Tiber) koji je preko rijeke Tibera, transtiberski.

trata, *2. mn.* tratā *tal.* (tratta) 1. prijenosna mjenica, tezica — pismeni nalog jedne osobe (izdavača mjenice — trasanta) drugoj osobi (isplaćivaču — trasatu) da određenu svotu novaca uplati, u određeni rok ili na pokaz, trećoj osobi (remitentu); 2. vrsta ribarske mreže, mreža potegača.

tratamenat, -ēnta *tal.* (trattamento) gozba, gošćenje (Begović, Vojnović).

tratati, -ām *i* **tratavati,** tratāvām *tal.* (trattare) častiti, pogostiti (Vojnović); *isp.* traktirati 2.

tratorija *tal.* (trattoria) gostionica, restauracija.

tratur *v.* trahtur (Nar.).

traubnkūra *njem.-lat.* (Traube — grožđe + *isp.* kura) liječenje grožđem (*isp.* ampeloterapija).

trauer *njem.* (Trauer — žalost) crnina (za pokojnikom); **trauermarš** — isto što i totnmarš (*v.*).

trauma, *2. mn.* trauma *grč.* (trauma, 2. -atos — rana, ozljeda) 1. ozljeda organizma izazvana vanjskim utjecajem (mehaničkim, kemijskim, električnim i sl.); 2. u dnevnom (liječničkom) govoru: traumatološki odjel u bolnici, traumatološka klinika; **psihička trauma** — duševni potres; šok; *prid.* **traumatskī; traumatska stanica** — ustanova za prvu liječničku pomoć (Krleža); **traumatologija** — nauka o traumama; *prid.* **traumatološkī.**

trautonijum (po izumitelju Trautweinu) električni muzički instrument koji izvodi zvukove gudačkih i duhačkih glazbala kao i šumove i sl. (izum spomenutog Trautweina, dalje razvijen od Oskara Sale i drugih, a prvi put javno prikazan na Majskom muzičkom festivalu u Firenci god. 1941).

traveller-ček *engl.* (*čit.* trevlerček) putnički ček, koji se može unovčiti kod svake banke koja je u poslovnoj vezi s bankom što je ček izdala.

traversin *franc.* (*čit.* traversen) dugačak okrugao jastuk.

travertin, -īna *tal.* (travertino) vrsta kamena vapnenca nastalog taloženjem iz izvora, tekućih voda i voda cijednica; vrlo dobar građevni kamen; kod nas poznat i pod nazivima *sedra* i *vapneni mačak; isp.* tuf.

traverza, *2. mn.* traverzā *lat.* (transversus — poprečan) 1. željezna ili drvena greda; poprečan prag; *vojn.* poprečan bedem, zaštita, zaklon od bočne vatre; 2. pregača, kecelja; **traverzirati,** -verzīrām — prelaziti (preko brda, rijeke itd.), prijeći, proputovati, protjecati.

travestija *lat.* (trans[1]... + vestire — odjenuti) književno djelo u kome se ozbiljan sadržaj zaodijeva u šaljiv oblik; *isp.* parodija; **travestirati,** -vestīrām — praviti travestiju, ozbiljno zaodjenuti smiješnim; izopačiti, karikirati.

travl *engl.* (trawl — mreža potegača) 1. **ribolovnī travl** — mreža u obliku vreće za lovljenje riba sa specijalnih brodova — *travlera;* 2. alat za istraživanje neravnina dna i za zahvaćanje životinja i biljaka sa dna; 3. **minskī travl** — naprava za lovljenje i obezvređivanje, dezaktiviranje morskih mina; drager; **travler** — 1. ribar koji lovi potegačom; 2. brod za ribolov s kojega se lovi potegačom; 3. brod s kojega se čiste minska polja u moru; **travlirati,** travlīrām *v.* dragirati.

trcana *v.* tercijana (D. Ivanišević).

trcarol, -óla *tal.* (terzaruolo) ruka jedra, krat, podveza za jedro; **trcarolati,** -ām — uvijati jedra.

treba *šatr.* žena; *isp.* trem.

treber *njem.* (Treber) kom, trop, drožđe, masulj, komina.

trebuchet *franc.* (*čit.* trebiše) vrsta katapulta (*v.*) s utegom umjesto elastične opruge.

trečento *tal.* (trecento — trista) u talijanskoj umjetnosti naziv za 14. stoljeće, i to uglavnom za slikarstvo; **trečentist(a)** — pisac ili umjetnik iz 14. stoljeća; *prid.* **trečentistički.**

tredjunioni *engl.* (Trade-Unions) profesionalni savezi u Engleskoj i britanskim dominionima; radnički sindikati.

tref, trefa *franc.* (trefle — djetelina, trolist) jedna boja kod igraćih karata (žir, mak); *isp.* ispat; *prid.* **trefov.**

trefah *hebr.* (treife) »od zvijeri raskidan«, po čemu — nečist, zabranjen (za jelo); *isp.* košer.

trefer, *2. mn.* treferā *njem.* (treffen — pogoditi) 1. onaj koji dobro gađa, dobar strijelac; 2. zgoditak, pogodak, pogađaj, dobitak; **trefiti,** -īm — 1. pogoditi, zgoditi (strijelom, puškom i sl.); 2. susresti, slučajno naći; **trefiti se** — dogoditi se, desiti se.

treger *njem.* (Träger) 1. nosač, nosilac, trhonoša, hamalin, hordar (*često i mjesto* hozentreger); 2. *u građevinarstvu* glavna greda (željezna ili betonska); nosač, potpornjak.

trejler *v.* foršpan.

trejser *v.* tracer.

trek, treka *engl.* (track — trag, kolotečina, vagaš; staza, pruga) staza za biciklističke utrke ili za natjecanja u trčanju; pista, laufban, renban (*v.*).

trelaža *franc.* (treillage) mreža, rešetka od letava; ograda, taraba.

trelon, -ona — ime jednome od umjetnih vlakana i tkanini načinjenoj od njih.
trem, trema *šatr.* muškarac; **tremka,** *2. mn.* tremkī — žena (*isp.* treba); **tremče,** -eta — dijete.
trema[1] *grč.* (tremo — dršćem, bojim se) nervozno stanje glumca prije i za vrijeme javnog nastupa; grozničavo uzbuđenje, strah i strepnja kandidata pred ispitom; **tremirati,** tremirām — izazvati tremu, djelovati zastrašno; **biti tremīran** — imati tremu (osobito u kazališnom jeziku); **tremaš,** -aša *pored* **tremist(a),** *2. mn.* tremistā — glumac kod kojega su česte pojave treme.
trema[2] *grč.* (trēma) 1. znak iznad nekog slova (obično dvije točkice) kao uputa da glasove valja čitati odijeljeno, npr. lat. *coelum* (nebo) čita se *celum,* ali *poëta* (pjesnik) valja čitati *po-e-ta;* 2. *med.* praznina između prednjih sjekutića.
tremens (*lat.* tremere — drhtati) *v.* delirium tremens.
tremolit, -ita — vrsta rude (kalcijsko-magnezijski silikat).
tremolo, tremola, *mn.* tremoli *tal.* (tremolo) podrhtavanje, titranje, treperenje (tona); **tremolirati,** -molīrām — izvoditi tremolo.
tremor *lat.* (tremere — drhtati) drhtanje, drhtavica, tresenje.
trempe, -eta, *mn.* -eta *tur.* bubanj.
trempija *(mn. sr. r.) tal.* (treppie) tronožac.
tremulacija *lat.* (tremere — drhtati) drhtanje, podrhtavanje, treperenje.
tremulirati, -mulīrām (*isp.* tremulacija) drhtati, podrhtavati, treperiti.
tremuntana *v.* tramontana.
tren[1], trena, *lok.* trenu, *mn.* trenovi *franc.* (traine — vučenje) 1. kola sa hranom i drugom prtljagom koja prate vojsku na maršu; komora, kolija, »podvoz« (Krleža); 2. u zagrebačkom govoru: tramvaj; 3. *šatr.* vlak; **teški tren** — teretni vlak; **hitri tren** — ekspresni vlak; **lakī tren** — putnički vlak; **morskī tren** — parobrod.
tren[2] *v.* threnos.
trenaža *v.* trening; **trenažer,** -era — neka vrsta sobnog automobila na kojem se mogu proučavati reakcije vozača.
trenč *v.* trenčkot.
trenčkot *engl.* (trench-coat) kišna kabanica (prvotno vojnička).
trend *engl.* (trend) opća sklonost, tendencija, nastojanje, tok, tijek (događaja, mišljenja itd.); u konjunkturnoj nauci — stalan pravac, prosjek razvoja, konjunkture; sklonost, tendencija, naginjanje, težnja (»Bez hleba bi ostali sociolozi ako i u ovom domenu ne bi otkrili trendove koji menjaju celi stil američkog načina života«, *Novine*).
trener i sl. *v.* trening.
trenežer, -era (*isp.* trenažer) aparat ili vozilo na kojem se vrši trening odn. obuka.
trening, *mn.* -zi *engl.* (training) 1. sistematsko vježbanje u svrhu stjecanja ili očuvanja stanovitih svojstava; 2. *sport.* plansko privikavanje organizma na napore da bi stekao snagu, brzinu, okretnost i izdržljivost kako bi u času natjecanja imao što veću radnu sposobnost; 3. *uopće:* odgajanje, školovanje, vježbanje, obrazovanje, uvježbavanje; **trener,** trenera (*akc. i* **trener,** -era; 5. treneru) — rukovodilac treninga; čovjek koji se profesionalno bavi treniranjem nekoga (sportaša, dresirane životinje); uvježbavatelj, odgojitelj, odgojilac, obučavatelj, dreser, sportski učitelj; *prid.* **trenerov** (*akc. i* **trenerov**); **trenerskī** (*akc. i* **trenerskī**); *žen.* **trenerka** (*akc. i* **trenerka**); **trenirati** trenīrām — vježbati (naročito u sportu), uvježbavati, odgajati, uzgajati, obrazovati, učiti, podučavati, obučavati, pripravljati za (sportski) nastup, dresirati; **trenīrka,** 3. -ci, *2. mn.* trenīrkī — sportsko odijelo za trening: bluza i hlače.
trenzla, *2. mn.* trenzlā *i* trenzlī *njem.* (Trense — ular, povodac) metalan prelomljen dio uzde koji se stavlja u usta tvrdoustim, nemirnim konjima; đem.
trepak *rus.* ruski narodni ples u dvočetvrtinskom taktu.
trepan *franc.* (trepan; *isp. grč.* trypanos — svrdlo) 1. sprava za bušenje, provrtanje kostiju, osobito lubanjskih; 2. svrdlo za bušenje kamenja; rudarska bušilica; bušilo, bušač; **trepanacija** (*franc.* trepanation) operacija otvaranja šupljine kosti, ponajviše lubanjske, u svrhu dijagnoze ili terapije; *glag.* **trepanirati,** -panīrām.
trepang, *mn.* -zi, 2. trepanga *malaj.* 1. vrsta jestivog morskog krastavca, trpa; 2. sušena masa od nekih crvi i nekih morskih životinja koja služi za hranu u Kini, Japanu i u zemljama oko Indijskog i Tihog oceana; **trepang-english** — jezik kojim se govori na otocima Tihog oceana, a sastoji se od engleskog jezika i od jezika domorodaca.
trepidometar, -tra *lat.-grč.* (trepidare — tresti se + *isp.* metar) prenosivi aparat za mjerenje količine i kakvoće titranja, kolebanja, jačanja i slabljenja u radu stanovitih proizvoda.

trepilja, trepíljā *(mn. sr. roda)*, 3. trepíljima *tal.* (treppiede) tronog na ognjištu, stalak.

Treponema pallidum *grč.-lat.* (trépō — vrtim, okrećem + nēma — pređa, tkivo + pallidus — blijed) uzročnik luesa; *isp.* spiroheta; *v. i* Nelson-Mayerov test.

tres faciunt collegium *lat.* (*akc.* tres facijunt kolegijum) trojica sačinjavaju društvo; *kod nas:* dva trećega ne čekaju.

tresor *v.* trezor.

trest *v.* trust.

trešete, trešetā *(mn. ž. roda) tal.* (tressete) vrsta talijanske igre na karte, uobičajene i kod nas u primorskim krajevima (*akc. i* **trešete,** 2. trešetā).

Trešt — jedan od dijalektalnih oblika za *Trst* (D. Ivanišević).

tretírati, tretīrām *franc.* (traiter) 1. postupati s nekim, ponašati se prema kome, ophoditi se s kim; 2. obrađivati (neko pitanje), raspravljati, razvijati (neku temu), pretresati (neki problem), pregovarati o čemu; **tretman,** -ána *franc.* (traitement) postupanje, postupak, ponašanje, ophođenje, način prilaženja nekom pitanju i slično.

treuga Dei (*akc.* treuga Dei) *lat.* (*od gotskog* treuga — primirje + deus — bog) »božji mir«; u srednjem vijeku od crkve uvedena zabrana upotrebe oružja od srijede uveče do ponedjeljka ujutro; **treuga Olympica** (*čit.* olimpika) — »mir«, »izmirenje« među sportašima za vrijeme trajanja Olimpijade (u naše vrijeme).

trevíra — ime jednome od umjetnih vlakana i tkanini načinjenoj od njih.

treviti *v.* trefiti (Nar.).

trezína *v.* drezina.

trezor, -óra *franc.* (tresor) 1. blago; 2. blagajna; mjesto gdje se čuvaju novci i dragocjenosti; riznica, tajni pretinac, sef.

trh *mađ.* (tereh, terhet) breme, tovar, teret; tegoba, težina, teškoća, muka.

triada *v.* trijada.

triakisdodekaedar, -dra *grč.* (triakis — triput + *isp.* dodekaedar) *geom.* tijelo omeđeno sa 36 ploha; **triakisoktaedar** (*isp.* oktaedar) — *geom.* tijelo omeđeno sa 24 plohe; **triakistetraedar** — *geom.* tijelo omeđeno sa 12 istokračnih trokuta.

triangl, *2. mn.* triangla *lat.* (triangulum) 1. trokut; 2. *muz.* čelično glazbalo za udaranje, u obliku trokuta; **triangularan,** -rna, -rno — trokutan, trobridan, trostran; **triangulacija** — mjerenje površine zemljišta s pomoću trokuta (u geodeziji); *prid.* **triangulacioni;** **triangulírati,** -gulīrām — 1. mjeriti zemljište s pomoću sistema trokuta, premjeravati trigonometrijski; 2. cijepiti mladicu u trokutan procijep na stablu; 3. učiniti trokutnim, razdijeliti u trokute; *isto i* **triangulisati,** -šem.

Trianon (*akc.* Trijanon) — ime dvaju dvoraca u versajskom parku blizu Pariza; tamo je sklopljen mir s Mađarskom poslije prvoga svjetskog rata (1920); *prid.* **trìjanonskī.**

triarhija *v.* trijarhija.

triatlon *grč.* (tris — triput + āthlon — borba) troboj, sportsko natjecanje u tri discipline.

trib[1], trîba, *lok.* tríbu, *mn.* tríbovi *njem.* (Trieb) *u lovačkom jeziku:* pogon divljači, hajka.

trîb[2] (*akc. v.* trib[1]) *v.* tribus.

tribada *grč.* (tribas, -ados) — žena homoseksualka; **tribadija** — lezbijska ljubav *(v.)*; *isto i* **tribadizam,** -zma; *isp.* pigizam, uranizam.

Tribali *(mn. m. r.)* — tračko pleme koje je u antičko doba nastavalo sjeveroistočnu Srbiju i sjeverozapadnu Bugarsku (kod nekih bizantinskih pisaca katkada naziv za Srbe).

tribelon, -óna *grč.* naziv za monumentalni ulaz u zgrade antičke arhitekture (ulaz je sa dva stupa bio podijeljen na tri dijela od kojih je srednji bio širi i viši a postrana dva bila su uža i niža).

tribina *franc.* (tribune) 1. povišeno mjesto za gledaoce (npr. na utrkama); 2. mjesto za publiku, novinare i sl. (npr. u parlamentima), galerija; 3. *prenes.* mjesto za nastupe, izricanje mišljenja (na skupštinama, u štampi), govornica; *prid.* **trìbīnskī.**

trìbrah, *mn.* -si, 2. trìbrahā *grč.* (treis — tri + brachys — kratak) *poet.* jampski metar u kojem se jedan jamb ili oba javljaju u obliku triju kračina; umjesto ◡ — stoji ◡ ◡ ◡ ili mjesto ◡ — ◡ — stoji ◡ ◡ ◡ ◡ ◡ ◡.

tribun, -úna, 5. tribune *lat.* (tribunus — predstojnik tribusa, *v.*) 1. u starom Rimu: a) pučkī tribūn — službenik koga su birali plebejci iz svoje sredine za zaštitu svojih prava; b) vojnīčkī tribūn — visoki oficirski čin, odgovara našem majoru; *isp.* hilijarh; 2. *prenes.* vođa naroda, popularan, pučki govornik, demagog; *prid.* **tribunov; tribunskī.**

tribuna *v.* tribina.

tribunal, -ála *lat.* (tribunal) *prvotno* sudska sjedišta na kojima su sjedili tribuni; *danas:* sudski kolegij, sud, sudište.

tribunat, -áta *lat.* (tribunatus) služba, zvanje, položaj i vrijeme službe jednoga tribuna *(v.)* u starom Rimu.

tribuno, -ala *v.* tribunal (Vojnović).

tribus *lat.* (tribus *od* tria — tri) 1. dio starorimskog gradskog teritorija, područje jednog od triju prvobitnih rimskih plemena; 2. u kasnijem razvoju grada Rima: kotar, srez (na kraju ih je bilo 35); *prid.* **tribuskī.**

tribūt, -ūta *lat.* (tributum — porez) 1. danak podređene države; 2. *prenes.* dug; odužnje; 3. porez, dažbina, daća; **tributāran,** -rna, -rno — podvrgnut porezu, obavezan na plaćanje danka, podložan daćama, nametima; **tributār,** -āra — porezni obveznik.

triceps *lat.* 1. troglav; 2. troglavi mišić na nadlaktici ili potkoljenici; *isp.* biceps.

tricikl, *2. mn.* tricikla *i* tričīklā *grč.* (treīs — tri + kyklos — kotač, krug) trokolica; lagano vozilo na tri kotača s nožnim ili motornim pogonom.

tricīnīj, -ija *i* **tricinijum** *lat.* kompozicija za tri glasa.

tricot *v.* triko; **tricoteusa** *franc.* (trikoteza) »pletilja«, žena iz naroda koja je u društvu drugih takvih žena pletući pratila zasjedanja Konventa, narodnih skupova i revolucionarnih sudova u vrijeme francuske građanske revolucije od 1789 (Krleža).

tricida *v.* trikirion.

tridem (*isp.* tandem) *v.* tricikl.

trident *lat.* trozub, osti, ostve.

triduum *lat.* 1. vremenski razmak od tri dana, trodnevica, trodanje; 2. rok od tri dana; 3. u katol. crkvi pobožnost u trajanju od 3 dana, trodnevnica.

triedar, -dra, *2. mn.* triedara *franc.* (triedre *iz grč.* — trostran) vrsta dalekozora.

trienale *i sl. v.* trijenale i sl.

trieur *v.* trijer.

trifa *tal.* (trifola) *v.* tartuf.

Trifail — njemačko ime za *Trbovlje* u Sloveniji (u doba Austro-Ugarske prodavao se ugljen iz Trbovlja kao »trifailski«).

trifibija *lat.* trostrukost, trokrakost; *prid.* **trifibijskī; trifibijskī rat** — vojevanje na tri mjesta, tj. na kopnu, na moru i u zraku (*isp.* amfibij).

trifle *engl.* (*čit.* trajfl) 1. nabujak, »koh«, vrsta slatkog jela; 2. mrvica, komadić; **triflovati** — usitniti u mrvice, u komadiće (*isp.* triflovane paštete, Begović).

trifolīj, -ija (*pored* **trifolijum**) *lat.* (tres — tri + folium — list) 1. trolist; skup od tri čovjeka; tercet; 2. djetelina.

triforij, -ija (*pored* **triforijum**) *lat.* (triforium) 1. prozor podijeljen sa dva stupića na tri luka; 2. galerija iznad srednje crkvene lađe, počiva na stupovima i ima trostruk otvor; *isto i* **trifora** (Begović).

triftong, *mn.* -zi, 2. triftonga *grč.* (treīs — tri + fthongos — glas, zvuk) troglas, troglasnik. slog od tri samoglasnika.

Trifun *grč.* »troglasni«, »jaki glasom«.

trifurkacija *lat.* (tres — tri + furca — vile, rašlje, račve) račvanje (rijeke) u tri rukava (*isp.* bifurkacija).

trigamija *grč.* (treīs — tri + gameō — ženim se) brak sa tri žene ili sa tri muža istodobno; troženstvo, tromuštvo.

trigeminus *lat.* (trigeminus — trolik, trostruk) moždani živac koji se na licu grana u tri grane; peti moždani živac, živac trojnik.

triglif, *2. mn.* triglīfā *grč.* (tríglyfos) arhitektonski ukras na glavnoj gredi (arhitravu) grčkog dorskog hrama; trostruki raspor, troreska, trorez.

trigon, -ōna *grč.* (trígōnon) trokut, trougao; **trigonālan,** -lna, -lno — trokutan, trougaoni.

trigonometar, -tra *grč.* točka određena triangulacijom *(v.)*.

trigonometrija *grč.* (trígōnon — trokut + metron — mjera) dio matematike koji proučava odnose među linijama i kutovima trokuta na ravnini *(ravnīnskā trigonometrija)* ili na površini kugle *(sfernā trigonometrija); prid.* **trigonometrījskī; trigonometrījske funkcije** — sinus, kosinus, tangens, kotangens, sekans i kosekans *(v.)*.

trihalgija *grč.* (thrix, 2. trichos — vlas, dlaka + algos — bol) osjetljivost kose na dodir.

trihina *grč.* (thrix, 2. trichos — vlas) kao vlas tanak nametnik koji živi u mišićima ljudi i životinja; *naši izrazi:* vlasica, kudrica; *prid.* **trihīnskī; trihinoza** — bolest kojoj je uzročnik trihina; glistavost, trihinjavost.

trihofagija *grč.* (thrix, 2. trichos — vlas, dlaka + fageīn — jesti) *med.* bolestan nagon nekih osoba da jedu (vlastitu) kosu.

trihofitija *grč.* gljivična bolest kože, najčešće na dijelovima tijela obraslima dlakom.

trihomi *(mn. m. r.) grč.* dlake na bilju.

trihomonijaza *grč.* vrsta spolne bolesti koju izaziva sitni bičaš *Trichomonas vaginalis.*

trihopteri *(mn. m. r.) grč.* (thrix, 2. trichos — vlas, dlaka + pteron — krilo) *zool.* tulari, tularci, vodeni moljci (kukci slični leptirima; velika su im krila obično pokrivena gustom dlakom, rjeđe ljuščicama kao kod leptira).

trihotomija *grč.* (tricha — trostruko + tome — cijepanje) raščlanjivanje na tri dijela, podjela na tri skupine.

trihter, *2. mn.* trihtera *v.* trahtur.

trijada *grč.* (trias, 2. -ados — trojstvo) 1. *fil.* trojstvo, troje, trostepenost koja u idealističkoj filozofiji Hegelovoj karakterizira dijalektički razvoj: teza, antiteza, sinteza; 2. jedinstvo triju osoba, predmeta, pojmova; 3. u starogrčkoj dramskoj poeziji cjelina od strofe, antistrofe i epode (u korskim pjesmama).

trijal *lat.* (tres, tria — tri) *gram.* trojina (neki primitivni jezici imaju pored jednine, dvojine i množine još i posebne oblike uz broj tri).

trijalizam, -zma *lat.* (tria — tri) podjela na tri dijela: u bivšoj Austro-Ugarskoj težnja da se monarhija umjesto na dvije pole (dualizam) podijeli na tri državne jedinice (Austrija, Mađarska, slavenski narodi); **trijalist(a)** — pristaša trijalizma; *prid.* **trijalistički; trijalistički princ** — Ferdinand Habsburški (ubijen u Sarajevu 1914), koji je nagovještao reformu Austro-Ugarske u korist »trećeg elementa« — Slavena (Krleža).

trijarhija *grč.* (treīs — tri + arche — vlast) vlada trojice (*isp.* trijumvirat)

trijārīj, -ija *lat.* (triarius) vojnik trećega reda starorimskog bojnog poretka; trijariji su bili najstariji i najprokušaniji vojnici.

trijas *grč.* (trias — trojstvo) *geol.* prva od triju perioda mezozojske ere, doba prije jure *(v.)*; ime odatle što su se slojevi zemlje sastojali od tri elementa; pijeska, liskunovitih škriljaca i ljušturnog vapnenca; *prid.* **trijasnī.**

trijaža *franc.* (triage — prebiranje, odabir) 1. slabija komadna ili zrnata roba (prebiranjem je izlučen bolji dio), npr. *trijaž-kava; naši izrazi:* obirci, otrebine; 2. *vojn.* razvrstavanje ranjenika i bolesnika u grupe prema prirodi rana i bolesti, vrsti i hitnosti medicinske pomoći; *prid.* **trijažnī; trijažírati,** -jažīram — raditi svašta, baviti se svim i svačim, svaštariti, prihvaćati se posla (makar i slabije kvalitete) koji slučajno dođe pod ruku.

trijenale *lat.* (tria — tri + annus — godina) priredba koja se održava svake treće godine; *isp.* bijenale; **trijenij,** -ija (*pored* **trijenijum**) — trogodište, troljeće, razdoblje od tri godine.

trijer *franc.* (trieur) vijalica; stroj za čišćenje zrna koji od zrna odjeljuje pljevu, korov i druge primjese i sortira zrno po veličini i debljini; *isp.* bureta.

trijera *grč.* (trieres) lađa troveslarka, sa tri reda veslačkih klupa (*u starim prijevodima:* troklupnjača); *isp.* tetrera; **trijerarh,** 5. -še, *mn.* -si (trierarchos) — zapovjednik trijere.

trijerati, -am (*isp.* trijer) — vijati žito na trijeru, odjeljivati pljevu i ostalo smeće od zdravog zrnja (Kolar).

Trijest — jedan od dijalektalnih naziva za *Trst* (prema tal. *Trieste*) (D. Ivanišević); *isp.* Trešt.

trijumf, *2. mn.* trijumfā *lat.* (triumphus) 1. u starom Rimu — svečani ulazak vojskovođe-pobjednika u glavni grad; 2. *prenes.* svečanost prigodom pobjede ili blistava uspjeha; 3. *prenes.* blistav uspjeh, pobjeda, slavlje, klicanje, likovanje, radost zbog pobjede; velika i značajna tekovina; **trijumfalan,** -lna, -lno — pobjednički, pobjedonosan, sjajan, koji kliče od radosti, likuje od zanosnog veselja; **trijumfator** — vojskovođa koji slavi trijumf; *prenes.* pobjednik; **trijumfirati,** -jumfīram — 1. pobijediti, nadvladati, biti jači, nadmoćniji; 2. slaviti pobjedu, likovati; 3. ponašati se kao pobjednik, klicati od radosti, zanositi se uspjehom, radovati se, veseliti se; *isto i* **trijumfovati,** -ujem.

trijumvirat, -ata *lat.* (trium — od trojice + vir — muž, čovjek) 1. u starom Rimu — zajedničko vladanje državom koje su vršile tri osobe; *prvi trijumvirat* — savez Cezara, Pompeja i Krasa god. 60. pr. n. e.; *drugī trijumvirat* — savez Oktavijana, Antonija i Lepida god. 43. pr. n. e.; 2. *prenes.* tri osobe koje se udruže u svrhu zajedničkog djelovanja; društvo trojice, trolist; **trijumvir,** -íra, 5. trijumvīre — član trijumvirata; *prid.* **trijumvirov; trijumvirskī.**

trik, trika *engl.* (trick) lukavština, majstorija, mudrolija, doskočica, dosjetka, vještina, vješta prevara, okretna obmana, smicalica, vragolija, podvala, opsjena, spretan manevar, lopovština, prepredeno izvedeno zavođenje u bludnju, sposobnost nasaditi, smotati nekoga; **akrobatski trik** — komplicirana akrobatska točka; **trik-film** — obično zvan »crtani film«, pravi se montažom istinitih ljudi i predmeta ili snimanjem crtanih odnosno izrezanih likova, uz »sudjelovanje« lutaka, figura, modela itd.; **trikirati,** trikīram — napraviti, organizirati trik.

trikíni, -ija (*isp.* monokini, bikini) moderni ženski kupaći kostim kod kojega se grudnjaci nalijepe s pomoću flastera, odn. kod kojega je treći dio tanka tekstilna traka između donjeg i prednjeg dijela i grudnjaka.

trikirion *grč.* (*isp.* dikirion) svijećnjak sa tri ukrštene svijeće.

triklīnij, -ija (*pored* **triklīnijum**) *lat.* (triclinium) — starorimska blagovaonica koja se sastojala od tri počivaljke oko stola (Rimljani su kod jela ležali).

trìklīnskī sustav *lat.* kristalni sustav u koji spadaju kristali sa tri nejednake osi koje se međusobno sijeku pod kosim kutovima.

trikò, -òa, *mn.* -òi, 2. trikòa *franc.* 1. (tricot) fino pletena rastežljiva tkanina i odjevni materijal; 2. odijelo od takvog materijala (npr. kupaći kostim); *v.* trikotaža.

trikolòra *lat.* (tria — tri + color — boja) trobojnica, trobojka, zastava u tri boje; **trìkolōran,** -rna, -rno — trobojan, u tri boje (Kranjčević); **trikolòri** *(mn. m. r.)* — popularni naziv za nogometnu reprezentaciju Francuske.

trikònhos *grč.* (*isp.* konchē — školjka) građevina kojoj je tlocrt u obliku trolista.

trìkord, *2. mn.* trìkōrda *i* trìkorāda *lat.* (tria — tri + *isp.* akord) troglas, trozvuk.

trikotáža *franc.* (*isp.* triko) — trgovina i proizvodnja trikoa, tekstilna pletena roba uopće; *prid.* **trìkotažnī.**

trikotèza *v.* tricot.

trik-sistem *v.* trak-sistem.

trìktrak *franc.* (trictrac) igra kockama, kockanje.

trìlateralan, -lna, -lno *lat.* (tria — tri + latus, 2. lateris — bok, strana) trojak, trostran; *isp.* bilateralan, unilateralan.

trilèma *grč.* (*isp.* dilema) *log.* trostruka pretpostavka, kolebanje između triju mogućnosti.

trilèn, -èna (triklor-etilen) — tekućina plavkaste boje i dosta ugodna mirisa; upotrebljava se za laku narkozu.

trìler[1] *njem.* (Triller, *tal.* trillo; *isp. i grč.* thrylleo — ćurličem) *muz.* treperenje, tresenje, podrhtavanje glasa ili zvuka; **trilírati,** trìlīram — izvoditi, pjevati trilere.

triler[2] *v.* thriller.

trilijùn, -ūna — broj; milijun bilijuna; milijarda milijārdī; piše se brojkom 1 sa 18 nula; *isto i* **trilìon,** -ōna.

trìling[1] *engl.* (thrilling) koji izaziva jezu, grozu, uzbudljiv, senzacionalan (film, roman i sl.).

trìling[2] *engl.* (trilling) *v.* triler.

trìling[3] *engl.* (trilling) jedno od trojaka, trojče (*isp.* cviling).

trilíti *(mn.) grč.* (tría — tri + líthos — kamen) veliki prethistorijski spomenici koji se sastoje od dvaju okomitih i jednog poprečnog kamena (brončano i mlađe kameno doba); *isp.* stoneheng.

trilobíti *(mn. m. roda) grč.* (tría — tri + lobos — mahuna, ljuska) trorežnjaci; skupina izumrlih životinja iz starog doba, srodna racima (tijelo im bilo podijeljeno na tri režnja).

trilògija (*akc. i* **trìlogija**) *grč.* (tría — tri + logos — riječ, govor) tri romana ili tri dramska djela jednog pisca, povezana jedinstvom opće zamisli; *isp.* duologija, tetralogija, pentalogija.

trilòn, -ōna — jedan od bojnih otrova (triloni izazivaju teške živčane poremećaje i obično dovode do smrti; među njih se ubrajaju tabun, sarin, soman [*v.*]).

trìm[1] *hol.* (t'ruim) *pomor.* 1. unutarnji dio broda za držanje tereta, zaliha i dr.; 2. uzdužni nagib plovila kad mu je gaz veći od normalnog (naši izrazi: *pretega,* ako je na pramcu, odn. *zatega,* ako je na krmi); 3. uopće pravilan položaj (jarbola, jedara) prema vjetru, uravnoteženost, jednakomjeran raspored tereta u unutrašnjosti broda.

trìm[2] *engl.* raspoloženje, (dobro) tjelesno stanje, zdravlje, fizička sposobnost, kondicija; **trim-centar** — vježbalište za fizičku rekreaciju i stjecanje snage pomoću zabavnih i ne suviše napornih vježbi; **trim-staza** — prostor na otvorenom, šetalište sa spravama za fizičku rekreaciju; *isp.* fitness-promenada.

Trimalhijeva (Trimalhiònova) gòzba — glasovito djelo Neronova suvremenika Petronija Arbitera (»Plastičnim bojama ocrtan je lik bogata skorojevića, bivšeg roba Trimalhiona, koji svoje goste muči nadmenim hvalisanjem«; Leksikon *Strani pisci*) (Krleža).

trìmaran (*isp.* katamaran) brodić sa tri trupa, jednim središnjim i dva bočna, osobito pogodan za pomorski turizam.

trìmer *engl.* (trimmer) 1. električni kondenzator malog, promjenljivog kapaciteta; 2. uređivač, čistač; 3. *prenes.* prevrtljivac.

trìmestar, -stra, *2. mn.* trìmestārā *lat.* (trimestris — tromjesečan) razdoblje od tri mjeseca, četvrt godine, tromjesečje; *prid.* **trìmestarskī** *i* **trìmestralan,** -lna, -lno — tromjesečni, četvrtgodišnji, kvartalan.

trìmetar, -tra *2. mn.* trìmetārā *grč.* (trímetros) stih od tri metra, tj. od šest stopa.

trìmfus *njem.* (Dreifuss) tronožac.

trìmō, -òa, *mn.* -òi, 2. trimòa *franc.* (trumeau) zid između dva prozora, dva otvora; visoko ogledalo između dva prozora ili nad kaminom.

trimòrfan, -fna, -fno *lat.-grč.* (tria — tri + morfē — lik, oblik) u tri oblika, trooblićan.

trìmurti, trìmurtā *(mn. m. roda) ind.* božansko trojstvo u hinduskoj religiji (Brahma-stvaralac, Višnu-čuvar, Šiva-razaralac).

trinácija *lat.* običaj da na velike blagdane (npr.

Svisveti, Božić) katolički svećenik služi po tri mise; *glag*. **trinírati,** trìnīram.

Trinacria *grč.* (treîs — tri, ákron — vrh, rt) antičko ima za *Siciliju* (očito zbog njezina oblika).

trìnaran, -rna, -rno *lat.* (trini — po tri) sastavljen od tri elementa, trojan, trostruk; *isp.* binaran, kvaternaran.

trìngeld *njem.* (trinken — piti + Geld — novac) napojnica, nagrada; podmita, bakšiš, halvaluk, muštuluk *(v.)*.

Trinidad i Tobago — otočna država u jugoistočnom dijelu Karipskog mora (pred obalom Venezuele); glavni grad Port of Spain.

trinìtet, -eta *lat.* (trinitas) trojstvo.

trinitrofènol, -óla *v.* pikrinska kiselina; **trinitrotoluol** *v.* trotil.

trìnket *tal.* (trinchetto) malo jedro na prednjem jarbolu.

trìnkgeld *v.* tringeld.

trinòkcij, -ija (*pored* **trinòkcijum**) *lat.* (tria — tri + nox, noctis — noć) razdoblje od tri noći.

trìnom, -óma *grč.* (tría — tri + nómos — red, pravilo, zakon) *mat.* tročlani izraz (npr. a+b+c); *v.* monom, binom, polinom.

trìo, trìja, *instr.* trìom, *mn.* trìji, 2. trìjā — 1. muzičko djelo za tri različita glasa ili tri instrumenta; 2. tri glasa ili tri instrumenta koji izvode takvo muzičko djelo; tercet; 3. srednji dio plesa; druga polovina muzičke skladbe; 4. trojica, trolist, trojstvo.

trìod, *2. mn.* trìodā *grč.* (tríodos) pravoslavna crkvena knjiga s objašnjenjima o pojedinim blagdanima.

trióda *grč.* (treîs — tri + hodós — put) *elektrotehn.* lampa sa tri elektrode.

trìola, *2. mn.* trìolā *tal.* (triole) *muz.* ritmički ukras od tri jednake note koje traju isto toliko koliko i dvije istovrsne note (npr. tri osminke kao dvije).

triòlet *franc.* (triolet) pjesmica od osam stihova sa dva sroka; u pjesmici se nakon trećeg ponavlja prvi, a nakon šestog prvi i drugi stih.

triolìzam, -zma *lat.* ljubav utroje.

trip *engl.* (trip) spoticaj; posrtaj, pogreška; *prenes.* stanje poslije uzimanja droge.

tripanosóma *grč.* (trypanon — svrdlo + sôma — tijelo) *zool.* bičaš, bičar, vrtuljak (sitan praživ koji dođe u krv i tu živi kao parazit te prouzrokuje razne bolesti, među ostalim bolest spavanja; *v.* cece-muha); **tripanosomijáza** — općeniti naziv za tropske bolesti što ih izazivaju tripanosome; **tripanóza** — bolest spavanja.

tripartícija *lat.* (tria — tri + pars, 2. partis — dio) podjela na tri dijela; **tripàrtīt,** -íta — zbirka običajnog mađarskog privatnog prava koju je u 15. st. sastavio Ištvan Verböczy; tripartit je vrijedio kao pozitivni zakon u Mađarskoj (i kod nas u Međimurju i u Vojvodini sve do oslobođenja 1918); **trìpartitan,** -tna, -tno — trojni, trodijelan, trostruk; od trojice.

trìpe, trìpā *(mn. ž. roda) tal.* (trippa — trbušina) fileki, škembići, lapaci (vrsta jela); *umanj.* **trìpice.**

trìper, *2. mn.* trìperā *njem.* (Tripper) *v.* gonoreja (kod Krleže »tri pera«, kako narod pogrljivo odn. šaljivo zove tu bolest); **triperšpital** *njem.* bolnica za liječenje spolnih bolesti (Krleža).

trìpije *v.* trepije.

triplān *lat.* (tria — tri + *isp.* aeroplan) avion sa tri plohe krila, troplošnjak.

triple alliance *franc.* (*čit.* tripl alijans) *hist.* trostruki, trojni savez Austrije, Njemačke i Italije; *prenes.* savez, dogovor, sporazum, suradnja triju osoba, trolist (Đalski).

triple entente *franc.* (*čit.* trìpl antānt) trojni savez, trojni sporazum.

triplègija *grč.* (tría — tri + plēgē — udarac) istodobna kljenut triju udova.

trìpleks *lat.* (triplex, 2. triplicis — trodijelan, trogub, trostruk) 1. staklo sastavljeno od dva lista plosnatog stakla, slijepljena plastičnom masom; ne daje krhotina koje odlijeću kod razbijanja; 2. svaki uređaj koji se sastoji od tri samostalna elementa.

triplèta, *2. mn.* tripletā (*akc. i* **trìplet,** -eta [*m. roda*]) *lat.* (*isp.* tripleks) — 1. tri stvari ili tri osobe iste vrste; trojica, troje, trolist, trio, tercet; 2. *gram.* riječ koja je pravilna u tri oblika (npr. riječ *zadruga* može imati akcent: zadruga, zādruga i zadruga); 3. *poet.* tri stiha s istim srokom.

triplicìtet, -eta *lat.* (*isp.* tripleks) trostrukost, trogubost, trojstvo.

trìplika, 3. -ci *lat.* (*isp.* tripleks) odgovor na dupliku *(v.)*; **triplicírati,** -plìcīram — 1. izreći ili napisati tripliku; 2. potrostručiti, utrostručiti, učiniti nešto triput uzastopce ili triput pojačano, utrojiti.

triplikāt, -áta *lat.* (*isp.* tripleks) 1. izdavanje nekog dokumenta po treći put; 2. druga kopija (dakle treći primjerak) nekog spisa (original, duplikat, triplikat).

triplírati *v.* triplicirati 2. (*pod* triplika).

trìpl-sek *franc.* (triple-sec) vrsta likera sličnog kirasou *(v.)*.

trìpōdij, -ija (*pored* **trìpōdijum**) *grč.* (treis — tri + pūs, 2. podós — stopa) stih od tri stope.

Trìpolis *grč.* (»trograđe«) nekada veoma bogat grad u Feniciji.

Tripolitānija (*arap.* Tarabulus) — provincija u zapadnom dijelu Libije (sjev. Afrika); glavni grad Tripoli (Tarabulus); **Tripolitānac,** -nca, 5. Trìpolitānče, *2. mn.* Tripolitānācā; *žen.* **Tripolitānka;** *prid.* **tripolitānskī; trìpoli,** -ija — vrsta kamena (iz Tripolitanije) za čišćenje ili glačanje drugog kamena ili metala; *naš izraz:* tripalj (*gen.* triplja); **tripolírati,** -pòlīrām — čistiti, glačati tripljem.

tripping *engl.* (*čit.* trìping) u hokeju na ledu: namjerno obaranje protivnika na led, prekršaj, faul.

trìpsin, -ína *grč.* (thrýptō — rastarem, razmrvim) ferment u soku žlijezde gušterače; rastvara bjelančevine i produkte njihova nepotpunog raspadanja.

trìptihon *grč.* (tríptychos — trostruk) trodijelna slika; slika od triju spojenih dijelova (dva pokrajna mogu se obično preklopiti preko srednjega); *isto i* **trìptih,** *mn.* -si, 2. trìptīhā.

trìptik, *mn.* -ci, 2. trìptīkā *grč.* (*isp.* triptihon) isprava automobilista za prijelaz državne granice bez plaćanja carine na automobil (sastoji se od tri preklopna dijela kao i triptihon).

Triptòlem — u starogrčkoj mitologiji sin Eleuzisov, ljubimac boginje Demetre (ona je božica zemljoradnje, a njega su smatrali pronalazačem pluga), kralj u Eleuzini i osnivač Eleuzinskih misterija *(v.).*

Tripūn *v.* Trifun.

trirēgnum *lat.* papinska trostruka kruna, trokruna, kao simbol papine svećeničke, pastirske i učiteljske vlasti (od poč. 13. st.).

trirēma *lat.* (triremis) lađa sa tri reda veslačkih klupa; troveslarka.

Trisakti — ime jednoga od najvećih dijamanata na svijetu (sada u posjedu Indonezijske nacionalne banke); ime znači »tri natprirodne moći«, a praznovjerni ljudi vjeruju da kamen pomaže ispunjenju svih želja.

trisèkcija *lat.* (tria — tri + *isp.* sekcija) rastavljanje na 3 jednaka dijela.

trishágion *grč.* trostruka svetinja, sveto trojstvo, trokratni zaziv boga u pravoslavnoj liturgiji.

triskedekafobija *grč.* (triskaideka [novogrč. -ke-] — trinaest + *isp.* fobija) bolestan strah od broja trinaest, izbjegavanje predmeta ili prostorija s brojem trinaest.

Trìstan *lat.* (tristis) »žalosni«, »tužni«, »turobni«; *v.* Izolda.

tristemānija *lat.-grč.* (tristis — žalostan, tužan) isto što i melankolija.

trìstih, *mn.* -si *grč.* kitica od tri stiha, tercina; *isp.* distih.

tritagònist(a) *grč.* (tritagōnistēs) treći glumac (igrao uloge potrebne za motivaciju, razvitak ili završetak radnje u starogrčkim dramama); *isp.* protagonist, deuteragonist.

tritanòpija *grč.* (trítos — treći + an — ne + ōps, 2. ōpós — oko) djelomična sljepoća za boje, obično za svijetloplavu, tamnoplavu i ljubičastu, dakle tri, tj. za trećinu spektra (*v.* sunčani spektar).

tritemimerēs *grč.* u starogrčkoj poetici (u heksametru) odmor u stihu iza treće polustope.

trìtij, -ija (*pored* **trìtijum**) *kem.* radioaktivni izotop vodika; *znak* T.

tritikala *lat.* križanac nastao od pšenice (*lat.* triticum) i raži (*lat.* secale).

Tríton — 1. po grčkoj mitologiji bog morskih dubina s gornjim tijelom ljudskim i sa ribljim repom, sin Posejdonov; 2. ime jednoj rječici u Beotiji (*isp.* Tritonija); **tríton** — *zool.* vrsta repatih vodozemaca iz porodice salamandara sa slabo razvijenim nogama; *naši izrazi:* vodenjak, daždevnjak, trubljača.

Tritònija *grč.* pridjevak boginje Atene (zapravo *Tritogeneia,* tj. rođena u kraju oko rječice Triton).

triumf *v.* trijumf.

triumvìrat *v.* trijumvir.

triunitìzam *lat.* težnja da od troje postane jedno; trojstvenost, trojnost (*isp.* »...da bude i u monizmu triunitizma«; M. Marjanović).

Trìvia *lat.* (tres — tri, via — put) pridjevak Hekati *(v.)* kao boginji raskršća.

trìvijālan, -lna, -lno *lat.* (trivialis) prost, običan, otrcan, plitak, jeftin, svakidašnji; neznatan, beznačajan, nevrijedan, sitan, malen; neduhovit; sporedan, uzgredan; *izv.* **trivijalnōst,** -osti.

trivijālka, 3. -ci, *2. mn.* trivìjālkī (*isp.* trivijum) osnovna, pučka škola.

trívijum *lat.* (tria — tri + via — put) u starom školstvu naziv za niži stupanj obuke: gramatiku, dijalektiku i retoriku; *isp.* kvadrivijum.

trizam, -zma *grč.* (trízein — cvrčati, škripati) grč čeljusti.

Trizònija *grč.* (tria — tri + zōnē — pojas) dijelovi Zapadne Njemačke okupirani od Velike Britanije, Amerike i Francuske; *isp.* Bizonija; **trìzonālan,** -lna, -lno — koji se odnosi na tri zone, trozonski, tropojasni.

trlīš, -íša *tal.* (traliccio) debelo platno, odijelo od takvog platna (Š. Vučetić).

Troada (*grč.* Troas, *gen.* Troados) primorje u Maloj Aziji od rta Lektona do Helesponta, zemljište na kojem se nalazila Troja.

troakar, -ara *v.* trokar.

trockizam, -zma (prema imenu svoga vođe Lava Trockoga) — politički pravac u SSSR koji se razilazio sa staljinističkom političkom linijom; istaknuti njegovi predstavnici i simpatizeri bili su optuženi za špijunažu i sabotažu te osuđeni na smrt u moskovskim procesima; **trockist(a)** — pristaša trockizma; *žen.* **trockistkinja;** *prid.* **trockistički.**

trodimenzionalan, -lna, -lno — koji ima tri dimenzije: dužinu, širinu i dubinu; naziv se osobito primjenjuje kod filma (trodimenzionalni film) za oznaku slika koje — snimljene posebnom tehnikom — dočaravaju plastičnost snimljenog predmeta; *isp.* kinemaskop.

trofanda *tur.* (turfanda) rano voće, npr. šljiva ranka, dunja ranka.

trofej, -eja (*pored* **trofeja,** -eje) *grč.* (tropaios — koji se tiče preokreta na bojištu, pobjede; tropaia nikes — pobjedni plijen) 1. imovina protivnika koju je zaplijenio pobjednik u vrijeme rata: zastave, oružje, ratne zalihe, tenkovi, avioni, automobili, različita vojna imovina, oprema itd.; 2. arhitektonski ukras u obliku vojničke opreme; *prid.* **trofejni.**

trofičan, -čna, -čno *grč.* (trefo — hranim) koji se tiče hrane, prehrane, hramben, prehramben; *isto i* **trofički.**

trofoneuroza *grč.* (trefo — hranim + *isp.* neuroza) smetnje u ishrani pojedinih dijelova tijela uslijed oboljenja živaca koji upravljaju ishranom tih dijelova.

trofoterapija *grč.* (trefo — hranim + *isp.* terapija) liječenje propisanom prikladnom hranom.

trogatelan, -lna, -lno *rus.* (trogatel'nyj) dirljiv, dojmljiv, ganutljiv.

troglobionti *(mn. m. r.) grč.* organizmi što žive po spiljama; *isp.* troglodíti.

troglodíti *(mn. m. roda) grč.* (troglodytai — stanovnici pećina, pridjevak jednom etiopskom narodu) 1. prvobitni ljudi koji su stanovali u pećinama, pećinski, spiljski ljudi; praljudi; 2. *prenes.* ljudi male kulture sa zastarjelim shvaćanjima; grubi, primitivni, neobrazovani ljudi; 3. *prenes.* pustinjaci, osamljenici; 4. **(troglodit)** — ptica strijež (*lat.* Troglodytes troglodytes); *prid.* **troglodítskī.**

trohej, -eja (*akc. i* **trohej,** troheja, *2. mn.* trohe-ja) *grč.* (trochaios) — pjesnička stopa od jednoga naglašenog i jednog nenaglašenog sloga (— ◡); *prid.* **trohejskī.**

trohofori *(mn. m. r.) grč.* (trochos — kotač, kolut + foreus — nosač) *zool.* forma ličinke mnogih morskih kolutićavaca i mekušaca.

trohoidan, -dna, -dno *grč.* (trochos — kotač, krug + eidos — lik, oblik) koji se vrti oko svoje osi, koji je nalik na kotač, koji je poput zvrka (npr. školjka).

trois crayons *franc.* (*čit.* troa krejon) »tri krede«, u slikarstvu naziv za crtež izveden upotrebom crne krede, sangvina i bijele krede.

Troja (*isp.* Tros) — stari grad kome su ruševine otkrivene kod mjesta Hisarlik nedaleko od Dardanela. Grci su taj grad nazivali *Ilion* od čega i ime Homerovoj *Ilijadi (v.)*. Grci su Troju opsjedali punih deset godina i konačno su je osvojili lukavstvom. Načinili su, naime, velikog konja i proglasili da će se Troja tako dugo opirati neprijateljima dokle god taj konj bude u njoj. Trojanci su nato razorili vrata svoga grada i uvukli konja u grad. Noću su iz konja izašli u njemu sakriveni Grci i izvršili pokolj u Troji. Odatle i danas naziv *trojanskī konj* za nekoga tko se lukavo uvuče u neku zajednicu da bi je iznutra oslabio i tako uništio; **Trojanac,** -nca, 5. Trojanče, *2. mn.* Trojanāca; *žen.* **Trojanka;** *prid.* **trojanskī** (*katkada i* **Trojac,** Trójca, 5, Trójče, *2. mn.* Trojácā; *žen.* **Trojka;** *prid.* **trojskī**).

Trojan *v.* Trajan; **Trojanove diple** — Krležina aluzija na nar. pripovijetku *U cara Trojana kozje uši.*

trojka, 3. -ci, *2. mn.* trojkī *i* trojākā *rus.* kola ili saone sa zapregom od tri konja.

trokar, -ara *franc.* (trois-quarts, trocart) 1. liječnički instrument za ispuštanje tekućina ili zraka iz tjelesnih šupljina; 2. kaput dugačak »tri četvrtine«; *njem.* drajfirtl; 3. kočija nešto veća od obične; 4. dječja violina.

trol, trola, *mn.* trolovi *šved.* (troll) u skandinavskoj mitologiji nadnaravno biće (div, patuljak, čarobnjak ili vukodlak).

trola *v.* trolej.

trolej, -eja, *2. mn.* troleja *engl.* (trolley) naprava za održavanje kontakta između električnih (zračnih) vodova i vozila na električni pogon; kontaktna sprovodna motka ili lira; **trolejbus** (*akc. i* **trolejbus**) električni vagon za prijevoz putnika i tereta; kreće se putovima bez tračnica, a pogon mu je na električnu struju koja se dovodi u stroj preko troleja; *prid.* **trolejbusnī (trolejbusnī).**

troler *v.* travler.

tromb, tromba, *2. mn.* trombā *grč.* (thrombos — grumen, gruda) zgrušana krv koja se stvara u

arteriji; *naši izrazi:* zgrušak, usirak; *isp.* tromboza.

tromba[1], *2. mn.* tromba *v.* trompeta.

tromba[2], *2. mn.* tromba *tal.* (tromba) kod vrtložne oluje stup vode ili prašine koji se diže uvis; vijavica, šmrk, »pijavica« *(tromba marina).*

trombīn, -ina (*isp.* tromb) ferment *(v.)* koji izaziva zgrušavanje krvi.

tromblon, -ona *franc.* (tromblon) valjkast čelični lijevak koji se stavlja na pušku; iz tromblona se metkom izbacuje puščana bomba.

trombociti *(mn. m. r.) grč.* (*isp.* tromb) sitna pločasta krvna zrnca (krvne pločice), važna u procesu zgrušavanja krvi.

tromboflebitis *grč.* upala vena s trombozom, većinom u toku zaraznih bolesti ili kod ozljeda.

trombon, -ona *tal.* (trombone) velika truba; pozauna *(v.)*; **trombonist(a)** — svirač na trombonu.

tromboza *grč.* (*isp.* tromb) *med.* stvaranje tromba u krvnim žilama, začepljenje krvnih žila.

tromfa *v.* trumfa.

troml *njem.* (Trommel) *tehn.* bubanj, doboš (kočnice).

tromlfajer *njem.* (Trommel — bubanj + Feuer — vatra) »bubnjarska vatra«, učestala paljba iz većeg broja topova (obično pred odlučan juriš).

Trommelfeuer *v.* tromlfajer (Dončević).

trompe-l'oeil *franc.* (*čit.* tromplej) 1. vjerno naslikan predmet da izgleda kao pravi; *isp.* iluzionističko slikarstvo; 2. prividnost, varka.

trompeta, *2. mn.* trompeta *tal.* (trombetta) limena duhaljka s visokim glasom; trublja, truba; **trompetist(a)** — trubljač, trubač; značar (u vojsci); *isp.* trumpeta.

tron, trona, *lok.* tronu, *mn.* tronovi *grč.* (thronos) prijestolje, vladarska stolica; **tronfolger** (*njem.* folgen — slijediti) prestolonasljednik (Feldman).

trop[1] *v.* tropa.

trop[2], tropa, *lok.* tropu, *mn.* tropi, 2. tropa *grč.* tropos — okret; nešto poput nečega) obrat, preneseno značenje riječi; pjesnički ukras kod koga riječ kao da se preobrati (npr. *lija* mjesto *lukav čovjek*); *v.* tropi; *isp.* metafora, metonimija, sinegdoha, alegorija, hiperbola, litota, personifikacija, eufemizam, ironija.

trop[3] — tekstovni i melodijski umetak u srednjovjekovnoj crkvenoj i trubadurskoj muzici.

tropa (*isp.* troppo) propao, izgubio igru.

tropar, -ara *grč.* (tropos — okret, običaj) kratka popijevka u pravoslavnoj liturgiji u čast kojega sveca; **prema svecu i tropar** — uzrečica (među pravoslavnima) koja znači otprilike: svakome ono što mu dolikuje; **tropariti,** troparim — 1. moliti tropar; 2. *prenes.* brbljati, nadugačko pripovijedati, zanovijetati, »držati prodiku« i sl.

tropi, tropa *(mn. m. roda) grč.* (tropē — preokret; zapad sunca; suncostaj; *isp.* solsticij) 1. obratnice; dva zamišljena kruga, paralelna sa ekvatorom i udaljena od njega 23°23′ (sjeverni se zove *Rakova obratnica,* a južni *Jarčeva obratnica*); 2. zemlje između tih krugova prema sjeveru i jugu od ekvatora; odlikuju se vrućom klimom; *prid.* **tropskī** *(v.)*.

tropika, 3. -ci (*isp.* tropi) *med.* 1. teški oblik (tropske) malarije *(v.)*; 2. vodena bolest *(hidropica).*

tropikal, -ala (*isp.* tropi) — vrsta lake muške ljetne tkanine (pogodne da se nosi u »tropskoj« vrućini).

tropizam, -zma *grč.* (tropos — obrat, okret) zajednički naziv za osobinu biljaka da se okreću prema izvorima stanovitih podražaja, tj. za suncem, prema vodi itd.; *isp.* fototropizam, geotropizam, heliotropizam, hidrotropizam.

tropnhelm *grč.-njem.* (*isp.* tropi + Helm — šljem) tropski šljem, šešir u obliku šljema, kacige, izrađen od pluta i platna, pogodan za nošenje u vrlo vrućim krajevima.

tropopauza *grč.* sloj zraka na granici između troposfere *(v.)* i stratosfere *(v.)*.

troposfera *grč.* (tropos — obrat, okret + sfaira — kugla, lopta) prvi zračni sloj koji ovija Zemlju; iza njega dolazi stratosfera *(v.)*.

troppo *tal.* 1. propao, izgubio igru (*isp.* tropa); 2. previše (u muzičkim izrazima, npr. *allegro ma non troppo*).

tropskī (*isp.* tropi) — 1. koji se nalazi među tropima, svojstven tropima; 2. vruć, žarki, vatren.

tros, trosa *hol.* (tros, *njem.* Trosse) 1. *pomor.* opći naziv za svako uže na brodu; 2. čelo, čelični konop, spleten ili usukan od upredenih čeličnih žica.

Tros (*grč.* Tros) — u starogrčkoj mitologiji sin Erihtonejev, unuk Dardanov (*isp.* Dardanci), otac Ilov; po njemu je svoje ime dobila *Troja* (pored Ilij; *isp.* Ilo).

troštati, -am *njem.* (trösten) tješiti (u zagrebačkom govoru).

trotil, -ila (**trinitrotoluol**, -óla) — kristalična tvar žute boje; dobiva se nitriranjem toluola; ima jaka eksplozivna svojstva; upotrebljava se za punjenje granata, bomba.
trotinet *v.* trottinette, rolomobil.
trotl *njem.* (Trottel) šeprtlja; nespretnjak, blesavac, blesavko, blesan, glupan, budala; **trötulozan**, -zna, -zno — blesav, priglup; *isto i* **trotlast; trotlarija** — blesavost, glupost.
trotoar, -ára *franc.* (trottoir) — pješački put od dasaka, asfalta i sl. sa strane ulice; pločnik, hodnik, šetnik, asfalt; *prid.* **trotoarskī.**
trottinette *franc.* (*čit.* trotinet) dječje vozilo; *v.* rolomobil.
trottoir *v.* trotoar.
trötulozan *v.* trotl.
trouvaille *franc.* (*čit.* truvaj) nađena stvar, nalaz, iznašašće, pronalazak, otkriće (Matoš).
trouvère *franc.* (*čit.* truver) *v.* truver, trubadur.
trovator *tal.* (trovatore) *v.* trubadur.
trpandžuk, *mn.* -ci *tur.* (tyrpan — kosa, srp) kosa na sklapanje, sklopiva kosa.
trpeza, *2. mn.* trpeza *grč.* (trapeza) 1. zajednički stol za blagovanje u manastirima; 2. blagovanje; 3. blagovaonica, menza; *prid.* **trpeznī;** *umanj.* **trpezica; trpezarija** — blagovaonica, »špajscimer«; **trpezar**, -ára, 5. trpezaru *i* -áre — poslužitelj u trpezariji; *isto i* **trpeznīk**, 5. trpezniče (*u vojsci:* **trpezarac**, -rca, 5. trpezarče, *2. mn.* trpezaraca).
trta *šatr.* strah, strava; **trtariti**, trtarīm — strahovati, bojati se.
trubadur, -úra, 5. trubadure *franc.* (troubadour) 1. provansalski pjesnik-pjevač 11. do 13. st.; putujući od dvorca do dvorca, pjevao je u svojim djelima ponajviše idealiziranu vitešku ljubav; 2. *prenes.* hvalitelj, osobito hvalitelj žena, pa prema tome: ljubavni pjesnik, zaljubljeni pjesnik (obično sa malom notom poruge); *prid.* **trubadurov; trubadurskī** (o ovoj riječi piše Cesarec; »Riječ *troubadour* — španjolski *trovador* — ne dolazi... od francuske riječi *trouver* — naći, nego od arapske *torob, trob,* što znači *popijevka;* isp. *Španjolski susreti,* poglavlje *U Andújaru*).
truc, truca *njem.* (Trutz) prkos, inat, tvrdoglavost, nepokornost; *isp.* ustruc; **trucati**, -ām — prkositi, inatiti se; *isto i* **trucirati**, trucīram *i* **trucovati**, -ujem.
trucijalan, -lna, -lno *engl.* (trucial) vezan primirjem.
truck-system *v.* trak-sistem.
Truditur dies die *lat.* Dani gone dane (Horacije, Jurković).
trudodan *rus.* (trudoden') radni dan, težatnik.
truga, 3. -gi, *2. mn.* truga *njem.* (Truhe — sanduk) (mrtvačka) škrinja, lijes, sanduk, kovčeg.
truizam, -zma *engl.* (true — istinito, točno, ispravno) očevidna istina, općepoznata činjenica (koju ne treba dokazivati); svakidašnja obična rečenica, otrcan izraz, banalnost, floskula (*v.*).
truk, trukovati i sl. *v.* druk i sl.
trumbeta *v.* trumpeta.
trumeau *v.* trimo.
trumfa *njem.* (Trumpf, *iz franc.* triomphe, tj. trijumf — karta koja »trijumfira«) vodeća karta u igri, adut, »boja«.
trumfati, -ām *tal.* (trionfare) veseliti se, bančiti.
trumpa, *2. mn.* trumpā *i* trumpī (*isp.* trupa) — gomila, krdo, četa.
trumpeta *njem.* (Trompete) truba, trublja; **trumpetist(a)** — svirač u trumpetu (*isp.* trompeta).
trun *v.* tron (Šenoa: »Sa truna reče Josip car«; *Fratarska oporuka*).
trupa *franc.* (troupe, *od got.* torp, *njem.* Dorf — selo) 1. četa, skupina, grupa; *mn.* trupe, trupā — vojska; 2. kolektiv umjetnika (glumaca); skup putujućih artista.
trust, trusta *engl.* (trust) 1. jedan od oblika kapitalističkih monopola; od drugih oblika monopola (*kartela* i *sindikata*) razlikuje se tim što poduzeća, koja se udružuju u trust, gube svoju trgovačku i proizvodnu samostalnost i podčinjavaju se jedinstvenoj upravi; 2. u SSSR — jedan od oblika organizacije socijalističkih poduzeća koja su povezana među sobom istovrsnošću produkcije ili različnim stadijima prerade sirovine; **trust mozgova** — šaljiv naziv za skup ljudi koji se drže vrlo mudrima.
truver, -éra *franc.* (trouvère) sjevernofrancuski pjesnik i pjevač u srednjem vijeku; *v.* trubadur.
TS — automobilska oznaka za *Trst.*
tsantsas — indijanski izraz za prepariranu i sasušivanjem nekoliko puta smanjenu ljudsku glavu, na kojoj su jasno vidljive sve crte lica, a osobito je dobro uščuvana kosa (ratni trofej južnoameričkih Indijanaca).
tsetse *v.* cece-muha.
T-shirt *v.* T-košulja.
tsunami *jap.* (*čit.* cunami) visoki morski valovi, uzrokovani potresima; najčešći na obalama Tihog oceana.
TT — 1. skrać. za *Tidningarnes Telegrambyra* (Švedska obavještajna agencija); 2. automobilska oznaka za *Trinidad* i *Tobago* (*v.*).

Tu — *znak za* tulij *(v.)*.
TU — 1. automobilska oznaka za *Titovo Užice;* 2. oznaka sovjetskog aviona tipa tupoljev*(v.)*
Tua res agitur paries cum proxima ardet *lat.* *(čit....* kum proksima...) O tvojoj se stvari radi kad susjedov zid (dom) gori.
Tuarezi, Tuarega *(mn. m. r.)* arapski narod u Sahari, nekad zloglasni razbojnici (sami se zovu *Imošak)*.
tuba *lat.* (tuba) 1. truba, trublja, vrsta glazbala (pozauna); 2. cijev, osobito od tankoga lima za pakovanje različitih krema i pasta; 3. kutija u obliku cijevi.
tubaš, -àša — jedan od sinonima za pederaste *(v.)*.
tuber *lat.* 1. gomolj; 2. gljiva tartuf*(v.)*, gomoljača.
tuberan, -ana *v.* tuberkulotik.
tuberkula *lat.* (tuber — čvor, grba, oteklina, nabreklina; *umanj.* tuberculum) čvorić, kvržica, izraštaj, mjehurić na završetku bronhiole u plućima; **tuberkulīn,** -ína — iz kulture bacila tuberkuloze napravljen preparat za zaštitno cijepljenje i liječenje od tuberkuloze; **tuberkulīnskī pokus** — trljanje, ucjepljivanje ili uštrcavanje tuberkulina u kožu da bi se dokazalo tuberkulozno oboljenje; **tuberkulóza** — sušica, ftiza, jektika, sičija, tižika, verem, istiska, zla, grudobolja (opasna zarazna bolest ljudi i životinja); *skrać.* tbc; **tuberkulozan,** -zna, -zno — tko ima tuberkulozu, sušičav, jektičav, sičijav; grudobolan; **tuberkulotik,** 5. -če, *mn.* -ci — bolesnik od tuberkuloze, sušičavac; grudobolnīk; *žen.* **tuberkulotikinja.**
tuberoza *lat.* (tuber — čvor) biljka krasnica sa vrlo mirisnim bijelim cvjetovima; *isp.* poliant; *naš izraz:* noćnica.
tubokurarīn *v.* kurare.
tùbulozan, -zna, -zno *lat.* (tubulus — cjevčica) cjevast, u obliku cijevi.
tubus *lat.* (tubus) — cijev, napose dalekozora, mikroskopa i sl.
tucak, 5. -če, *mn.* -ci, 2. tùcākā *tur.* (tutsak) zarobljenik (koji hoda, »potuca se« po svijetu da skupi novaca za otkup), skitnik, lutalica.
tùc-bruder *v.* duc-bruder.
tuce, -eta, *mn.* tuceta, 2. tucetā *njem.* (Dutzend) cjelina od dvanaest komada; *isto i* **tucet,** tuceta, *2. mn.* tucetā; **veliko tuce** *v.* gros.
tùč, tùča *tur.* (tunč) bronca, mjed; **tučan,** -ana, -ano — od tuča, brončan, mjeden.
Tudešak, -ška, *mn.* -šci, 2. Tudešākā *tal.* (Tedesco) Nijemac; *žen.* **Tudeška i Tudeškinja;** *prid.* **tudeškī.**

Tudor — britanska dinastija, nastala spajanjem kuće Lancaster (Crvena ruža) i York (Bijela ruža).
tùf[1], tufa *tal.* (tufo, *lat.* tofus) kamen pršinac: rudne vrste vulkanskog ili taložnoga podrijetla; upotrebljavaju se kao građevni materijal; sedra, bigar, vapneni mačak; *isto i* **tùfla;** *isp.* travertin.
tuf[2] — vrsta surove tkanine od konoplje a s utkom od predene goveđe dlake.
tùfahije *tur.* (tüffahijje) jabuke oguljene i ukuhane u šećeru.
tufan *tur.* (tufan) potop.
tufek, *mn.* -ci, tùfēkā *tur.* (tüfek) puška; **tufegdžija** — 1. trgovac oružjem, izrađivač pušaka, puškar, oružar; 2. vojnik oboružan puškom, strijelac, pješak; 3. pripadnik nekadanje sultanove garde; *prid.* **tufegdžijin; tufegdžījskī;** *isto i* **tufekčija, tufekčijin, tufekčījskī.**
Tu felix Austria nube *v.* Bella gerant alii.
Tufik *v.* Tefik.
tùfla *v.* tuf.
tufna, *2. mn.* tufnā *i* tufnī *njem.* (Tupf) točkica npr. na tkanini; *umanj.* **tufnica,** *2. mn.* tùfnicā.
tu-frajnd *v.* du-frajnd; *isp.* tuc-bruder.
tug, tuga, *lok.* tugu, *mn.* tùgovi *pored* tuzi *tur.* (tug) *hist.* konjski rep na stijegu paše kao znak dostojanstva; **tuglija,** *2. mn.* tuglījā — tko ima pravo na tug (*birtuglija* — paša od jednoga tuga, beglerbeg, *ićituglija* — od dva tuga, sandžakbeg, *učtuglija* — od tri tuga, vezir, *beštùglija* — od pet tugova, veliki vezir).
tugdjela *v.* tunđela.
tugđel *v.* tunđela.
tugìzam, -zma *engl.* (thuggisme) razbojništvo.
tugjan, -ana *tur.* (tugjan) uživanje, raskošno življenje.
tùgla, *2. mn.* tùgalā *i* tùglī *tur.* (tugla, *iz lat.* tegula) cigla, opeka; crijep.
tuglija *v.* tug.
tùgra *v.* tura[2].
tugrik — novčana jedinica u Mongoliji (sadrži 100 monga).
tuhaf *prid. indekl. tur.* (tohaf, tuhaf) čudan, smiješan, osobit, nastran; *isto i* **tuhafli.**
tuhica *njem.* (Tuchent) perina; *isp.* dunja[1].
tuhmet, *2. mn.* tùhmetā *tur.* (tohmet) sumnja, potvora.
Tuileries (Palais de...) *v.* Tilerije.
Tuiskon — u starogermanskoj mitologiji sin Zemlje, praotac ljudskoga roda.
tùja *rus.* crnogorično drvo, smrekuša, klek.
tukmak *v.* tokmak.
tùkul — čunjasta koliba (u Africi).

Tula[1] (*germ.* Thule) 1. u starinskim pričama ime otoka negdje na dalekom sjeveru; smatra se da se radilo o Islandu ili o Mainlandu, jednom od Šetlandskih otoka (*isp.* tulij; *v. i* Ultima Thule); 2. eskimsko naselje na Greenlandu.

Tula[2] — srednjoruski grad poznat po svojim radovima u srebru (*tula-srebro*); *isp.* nijelo.

tularèmija (*prema* Tulare — pokrajina u Kaliforniji gdje je najprije proučena + *grč.* haîma — krv) bolest kunića i drugih glodavaca, zečja kuga koja se može prenijeti i na ljude; liječi se streptomicinom.

tùlbe, -eta *v.* turbe (»grob u obliku šubare«; Matoš).

tùlbenta *tur.* (tülbent — fini batist, muslin) naziv ženske marame za glavu; *isp.* turban.

tùlek, 5. -če, *mn.* -ci, 2. tùlekā *tur.* (dölek) 1. malen čovjek; čovjek patuljasta rasta; 2. kobac dvogodišnjak.

tùlīj, -ija (*pored* **tùlijum**) (prema »Thule«, kako se nekad govorilo za Skandinavski poluotok) *kem.* element iz grupe rijetkih ruda, atomska težina 169,4 tablični broj 69, *znak* Tu.

tùlija, *2. mn.* tùlījā *tur.* (tuli) gvožđe o kojem visi kabao na đermi; također i različite druge valjkaste stvari kojima je svrha da nešto pridržavaju odn. da se nešto na njih pričvršćuje.

tulìpan, -āna (*akc. i* **tùlipan**, -āna) *tur.* (tülbent) vrsta cvijeta, lala; **tulìpan (tùlipan) karavána** — kola u stilu god. 1554. kada je prvi tulipan dopremljen u Holandiju, sa isto tako opremljenom poslugom; u kola su upregnuta četiri konja, dok ih šest kasa iza kola kao rezerva; ta karavana vozi svake godine iz Carigrada jedan tulipan na svečanost cvijeća u Holandiju (*v.* Florijada).

tulitrā — *iskvareno od franc.* tous les trois (*čit.* tu le troā) — sva tri, važna figura u igri taroka (škis, mond i pagat; Đalski).

Tùlo Hòstīlije — treći od starorimskih kraljeva (673—642. pr. n. e.), razorio Albu Longu, pobijedio Sabinjane, Latine, Etrurce.

tùlum *tur.* (tulum) 1. mijeh, mješina za vino; *prenes.* pijanka, lumperaj; 2. *prenes.* »prazna mješina«, tj. prazna glava, glupan (*isp.* tuluman); *uveć.* **tùlumina.**

tulùman *tur.* (tulumbadži) neotesan, surov čovjek; glupan, praznoglavac.

tulùmaš, -āša 5. tùlumāšu — riječ nastala od *autonomaš*, tj. pristaša autonomije Dalmacije u sklopu Austrije i prema tome protivnik sjedinjenja Dalmacije s Hrvatskom; u političkoj borbi dobivala kojekakva pogrdna značenja, pa tako i izrod, nečovjek, varalica i sl.; *prid.* **tulumāškī**; *izv.* **tulumaštvo.**

tulùmba, *2. mn.* tulùmbā *i* tulùmbī *tur.* 1. pumpa, šmrk; 2. (tulumbatatlysy) vrsta slatkiša (u obliku krastavca) namočenog u zaslađenoj vodi.

tulùmbaz *v.* talambas.

tùlumina *v.* tulum.

tùluz, *2. mn.* tùlūzā *tur.* okomak, komušina kukuruza; *isto i* **tùluzina** *i* **tùluska** (3. -ski *i* -sci, *2. mn.* -skī).

Tulùza — grad u Francuskoj (Toulouse); *prid.* **tùluškī.**

tuman *v.* toman.

tumànlije (*mn. ž. roda*) *tur.* (tuman) široke turske hlače, prostrane šalvare, dimlije.

tümast, -a, -o *njem.* (dumm) glup, tupouman.

tùmba *lat.* (tumba — grobnica, grob) 1. grobni spomenik u obliku lijesa ili sarkofaga (*v.*); 2. katafalk (*v.*).

tùmbak *v.* tombak.

tumbànac, -nca, *2. mn.* tùmbānācā (vjerojatno od *turban*) bijeli, bogato načičkani i zlatnim nitima prošiveni rubac (nekada sastavni dio svečane odjeće senjskih gospođa; Novak, *Posljednji Stipančići*).

tùmbas *tur.* (tumbaz) *v.* ponton.

tùmbati, -ām *tur.* (*isp.* tumbe) preokretati, prevrtati; neoprezno postupati (*isp.* na poštanskim paketima napis: *Ne tumbaj*).

tümbe *tur.* obrnuto, izvrnuto, naopako, strmoglavo.

tumbèćija *tur.* (tömbeki) vrsta duhana; ovlažen, puši se na nargilu (*v.*).

tùmbet *v.* tulbenta.

tùmbra — novi (1954), rumbi sličan ples u 3/8 taktu sa sinkopiranim ritmom.

tùmor *lat.* (tumor — oteklina) *med.* izraslina, izraštaj, oteklina, čir; novotvorina, neoplazma, neprestano bujanje novih stanica; može se razviti u svakom tjelesnom tkivu; tumori mogu biti neopasni (*v.* benīgan) i opasni (*v.* malīgan); *isp.* karcinom.

tümple, tümplī (*mn. ž. roda*) *njem.* (doppelt — dvostruk?) potplati, đon, pendžeta; **tümplati**, -ām — đoniti, pendžetirati.

tùmruk, *mn.* -ci, 2. tùmrūkā *tur.* (tomruk — oblo drvo, oblica) vodovodna cijev.

tùmul *v.* tumulus.

tùmult, *2. mn.* tùmūltā *lat.* (tumultus) metež, buka, uzbuna, pobuna, bučan nemir, vreva, graja, strka, zbrka, rogobor, uzrujanost, uzbuđenost, gužva, lom, gungula; **tumultùant** — bukač, vikač, bundžija, tko izaziva tumult.

tumulus *lat.* (*akc.* tùmulus) — brežuljak, gomila, hum, osobito grobni humak, mogila, grob.

tùnd *tal.* (tondo) pun mjesec, uštap.

tùndra, *2. mn.* tùndrā *rus.* (*iz finskog:* tunturi — močvara, obrasla mahovinom) golema ravnica na krajnjem sjeveru, obrasla oskudnim raslinjem, mahovinama, lišajima, niskim grmljem i dr.

tùnđela, *2. mn.* tùnđēlā *lat.* jastuk, vanjkuš, dušek, blazina, uzglavlje.

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito *lat.* (*čit....* kòntra audèncior...) Ne ustupaj nevolji, nego joj još smjelije u susret idi! (Vergilije, *Eneida,* prijevod: A. Harambašić).

tùnēl, -ēla *engl.* (tunnel) prokop, prorov, prolaz, prokopan ispod zemlje ili prorovan u brdu; podzemni hodnik; podvožnjak; u rudarstvu, potkop, okno, rov; *u našim rječnicima:* tamnik; *prid.* **tùnelskī.**

tuner *v.* tjuner.

tùnera, *2. mn.* tùnerā *tal.* (tonnaro) visoke ljestve sa kojih ribar prati kretanje tuna u moru, tzv. tunolovka.

Tunes — antičko ime za *Tunis.*

Tungdal (Tùndal, Tindal) — junak irskog srednjovjekovnog romana *Tungdalovo viđenje* (lat. *Visio Tungdali*) nepoznatog autora; vitez Tungdal zamire na tri dana, a duša mu biva odvedena u carstvo mrtvih gdje preživljuje različite muke paklene; kad se vrati na svijet, vitez razdijeli sve svoje blago siromasima i odlazi u pustinjake.

tùngsten *v.* volfram.

tüng-ùlje — drvno ulje; dobiva se tiještenjem iz plodīnā stabālā roda Euphorbiacca naročito u Kini, a upotrebljava se u industriji laka za proizvodnju lakova koji daju tzv. »efekt ledenog cvijeća«.

Tùngūzija — pokrajina u Sibiriji; simbol daleke nepoznate divlje zemlje (u mislima joj je redovito smještaj u Aziji, pa tako i kod Sterije: »Oterat ćemo ih, tj. Mađare, u Tunguziju«); **Tùngūz,** -ūza, 5. Tùngūze; *žen.* **Tùngūskinja;** *prid.* **tùngūskī.**

tùnika, -ci, *2. mn.* tùnīkā *lat.* (tunica) 1. starorimska prtena košulja, bez rukava, muška do koljena, ženska do gležanja; iznad nje su muškarci nosili togu, a žene stolu; 2. *danas:* vrsta kratke ženske haljine; 3. *zool.* opna, kožica; **Tunica est propior pallio** *lat.* (*čit.* Tùnika...) Košulja je bliža od ogrtača (*kod nas:* Košulja je bliža od kaputa).

Tùnis — republika u sjevernoj Africi (na Sredozemnom moru); glavni grad Tunis; **Tùnišanin,** *mn.* -āni; *žen.* **Tùnišānka;** *prid.* **tùniskī.**

tùnkati, -ām *njem.* (tunken) umakati.

tùnkin (po stražnjoindijskoj pokrajini Tunkin) — naziv za jestiva gnijezda što ih grade ptice salangane (*v.*).

tùnja, *2. mn.* tùnjā *tal.* (togna) uzica na koju se veže udica; odmetac, povraz.

tunjejādec *rus.* (tunejadec) badavadžija, parazit, lijenčina, muktaš; u SSSR jedan od općenito primljenih naziva za stiljage (*v.*), brodjage (*v.*) i dr. (*v.* frajer); zanimljivo je da je taj izraz od naših pisaca upotrebljavao već Dositej Obradović, i to u značenju *gotovan.*

Tupak Amar — posljednji kralj (1544—1572) indijanskog plemena Inka u Peruu (Španjolci su ga na prevaru uhvatili i smaknuli); Tupak Amar II. — ime koje je (prema sprijeda spomenutom) uzeo peruanski revolucionar Jose Gabriel Condorcanqui kad je stao na čelo protušpanjolskog ustanka god. 1780; bio je uhvaćen i smaknut god. 1781, no ustanak je potrajao još dvije godine. Po njemu se zovu tupamarosi (*v.*).

tupamàrosi (ime prema Tupak Amaru II. [v.]) gradski gerilci u Urugvaju, borci protiv tamošnjeg državnog poretka; politička im je orijentacija smjesa različitih ljevičarskih ideologija.

tùpan, *2. mn.* tüpānā (*isp.* timpan) vrsta bubnja.

tùpē, -ēa *franc.* (toupet — čuperak) poluperika, tj. perika koja pokriva samo onaj dio glave na kojem je ćela; *isp.* toupet-frizura.

tùpfer, *2. mn.* tüpfērā *njem.* (tupfen, tüpfeln — lako dirnuti, lupkati, doticati se) gužvica od vate ili sličnog materijala, osobito za upijanje krvi pri operacijama (lakim dodirom).

tupírati, tùpīrām *franc.* (*isp.* toupet, tupe) češljem našušuriti kosu da bi dobila puniji izgled; *isp.* tapirati.

tüpoljev (po imenu konstruktora Andreja Nikolajeviča Tupoljeva, 1888—1972) tip sovjetskih aviona, od prvih do najsuvremenijih nadzvučnih (TU 154).

tu quoque, Brute! *lat.* (*čit.* tù kvòkve, Brùte!) i ti, Brute! (ove se riječi pripisuju Juliju Cezaru da ih je, navodno, izrekao videći među svojim ubojicama i svoga miljenika Bruta; danas se upotrebljavaju kad među krivcima za neki prestupak opazimo nekoga kome se tamo nismo nadali).

tur *v.* retur.

tùra[1] *franc.* (tour) 1. okret u plesu; 2. u šahu — unaprijed označeni, prema programu na šahovskom turniru, dio turnira u toku kojega sudionici igraju po jednu partiju; 3. put, šetnja, izlet, vožnja, dio puta, etapa.

tùra², *2. mn.* tūrā *tur.* (tugra, tura) službeni monogram (na fermanu, na novcu) od sultanova imena; **turàli** — koji ima turu, na kojemu je tura, npr. **turàli fèrmān** — ukaz kojemu je u zaglavlju sultanov monogram.

tùrba *v.* turbe.

tùrban, *2. mn.* tūrbānā *tur.* (tülbent — muslin, fini batist) saruk, čalma, pokrivalo za glavu kod muslimana; sastoji se od fesa, omotanoga lakom tekstilnom materijom.

tùrbe, -eta, *mn.* turbèta, 2. turbētā *tur.* (türbe — grob, grobnica) mauzolej u kojem je kenotaf *(v.)* a pod njim u zemlji lijes s tijelom pokojnika; kapelica nad grobom kojeg muslimanskog sveca ili pobožna čovjeka; **turbèdār,** -āra, 5. tūrbedāre *i* -āru — čuvar turbeta.

turbelàrije *(mn. ž. roda) lat.* plosnate gliste; žive u morskoj i slatkoj vodi, a neke i u vlažnoj zemlji.

turbijȍn *v.* tourbillon.

turbína *lat.* (turbo, 2. turbinis — vihor, vrtlog, sukljanje dima) motor u kojem se iskorišćuje snaga strujanja tekućine, pare ili plina; *prid.* **tùrbīnskī.**

turbo... (*isp.* turbina) — predmetak u mnogim novim riječima koji označuje da je drugi dio složenice izgrađen na turbinski pogon, npr. *tūrbokòmpresor, tūrbolokomotíva, tūrboreaktor* i sl.

turbodinamo *lat.-grč.* (*isp.* turbo... + dinamo) dinamo-mašina (-stroj) na turbinski pogon.

turbogenèrātor *lat.* električni generator na pogon parnom ili plinskom turbinom.

turbokòmpresor *lat.* vrsta kompresora u kojima se uzduh, plin ili para stlačuju s pomoću centrifugalne sile.

tūrbomlāznī mòtōr — vrsta protočnog mlaznog motora koji siše i stlačuje uzduh potreban za izgaranje s pomoću centrifugalnog kompresora; **turbopropèlerskī mòtōr** — isto što i turbomlazni motor uz dodatak da ovdje ima i propeler koji proizvodi glavnu pogonsku silu.

turbonàve (*isp.* turbo... + *lat.* navis — brod) motorni brod; brod na pogon turbinama.

turbulèncija *lat.* (turbulentus — nemiran, uzrujan, bučan) nemir, žestina, smućenost, uzbuna, uzburkanost, vreva, bura, neobuzdanost; **turbulèntan,** -tna, -tno — nemiran, žestok, buran, buntovan, neobuzdan, uzburkan, bučan, uzrujan; *isp.* laminaran.

turcìzam, -zma, *2. mn.* turcìzāmā — riječ ili izraz turskog podrijetla (u ovom je rječniku za njih upotrebljavana skraćenica *tur.*); mnogi su turcizmi arapskog ili perzijskog podrijetla, ali kako su ih k nama donijeli Turci, svrstavamo ih pod taj naziv.

tùrćija, *2. mn.* tùrćījā *tur.* (türkü) pjesma, popijevka (turska); **Tùrćija** — Turska.

turćìjat *tur.* (türkijat) 1. turski način života; 2. izučavanje turskog jezika, književnosti i kulture, turkologija.

Tūr d' Frāns *v.* Tour de France.

Tùre, Tūrā *(mn. ž. r.)* — slavenski naziv za Tauern *(v.)*.

turèla *v.* torela.

tùrgor *lat.* (turgere — nabreknuti) čvrstoća tkīvā u tijelu zbog njihove nabreklosti; unutarnji tlak u živoj stanici (važan za čvrstoću organizma).

turikefàlija *lat.-grč.* (turris — toranj + kefalē — glava) pojava da glava svojim oblikom nalikuje na toranj; lubanja je visoko izdužena, a čelo vrlo strmo, tzv. tornjasta glava; *isp.* akrokefalija, hipsikefalija, oksikefalija.

tùring *engl.* (touring) turizam, turističko putovanje, izlet automobilom ili autobusom.

turírati, tùrīrām *franc.* (tour — okret) zagrijavati motor automobila.

turìzam, -zma (*isp.* tura¹ 3) 1. putovanja koja spajaju racionalan odmor s obrazovnim ili naučnim zadacima; 2. promet stranaca; *isto i* **turìstika,** 3. -ci; **tùrist(a),** *2. mn.* tùrīstā — čovjek koji se bavi turizmom, putnik od zabave; izletnik; *žen.* **tùristica** (Matoš) *i* **tùristkinja;** *prid.* **tùrističkī.**

turkey-trot *engl.* (*čit.* tērki-trōt) »puranski hod«, društveni ples u Americi; crnačkog podrijetla, popularan poslije prvoga svjetskog rata.

Tùrkmēnskā Sòvjetskā Socijalistička Repùblika (Tùrkmēnija, Tùrkmenistān) — republika u jugozapadnom dijelu srednje Azije (u sklopu SSSR); glavni grad Ašhabad; **Turkmèni** — narod tursko-tatarskog podrijetla.

turkològija *v.* turćijat 2; **turkòlog,** *mn.* -zi — stručnjak u turkologiji; *prid.* **turkòloškī.**

tùrli *prid. indekl. tur.* (türlü) različit, raznovrstan, šarolik, šaren; **tùrlija,** *2. mn.* tùrlījā — jelo od više vrsta različite zeleni s komadićima mesa.

tùrma, *2. mn.* tūrmā *lat.* (turma) 1. odred od 32 konjanika u vojsci starih Rimljana (najmanja konjička taktička jedinica), eskadron; 2. skupina, grupa ljudi uopće; 3. karavana; povorka, gomila, čopor, stado, krdo; **tùrmār,** -āra — kiridžija, vozar (u karavani).

turmàlīn, -īna *tal.* (turmalino, iz singaleskog jezika) mineral, dragi kamen zelene, mrke, crvene i ružičaste boje ili bezbojan; *prid.* **turmàlīnskī.**

turnèja *franc.* (tournée) 1. kružno putovanje; kružna maršruta; 2. putovanje umjetnika ili sportaša na gostovanja, političara u agitaciju i sl.
turnìket, -èta *franc.* (tourniquet) 1. dva unakrsno zabijena komada drveta, usađena na onizak stup tako da se mogu okretati; turniket se postavlja na prolazima da bi ljudi ulazili jedan po jedan; 2. *kirur.* instrument za stezanje krvnih žila; upotrebljava se za zaustavljanje krvi; *isp.* pean; 3. pladanj sa više razdjela za jelo, koji se može okretati i tako dopremati pred gosta jelo koje mu se želi ponuditi.
tùrnīr, -ira *franc.* (tournure — obrat, preokret) 1. u srednjem vijeku — viteško natjecanje većeg broja natjecatelja u bojnoj vještini i snazi; 2. natjecanje, borba, utakmica većeg broja natjecatelja (npr. *šahovskī turnīr*).
tùrnus *grč.* (tórnos — vrsta šestara za crtanje kružnica) ponavljani slijed po unaprijed ustanovljenom redu.
tùron, -ōna (po francuskom gradu Toursu gdje su nađeni ostaci iz toga doba) *geol.* odio gornjokredne formacije (*v.* mezozoik).
turopèrator *franc.-lat.* turistički radnik.
tùrpija, *2. mn.* tūrpījā *tur.* (törpü) vrsta oruđa; čeličan štap raznog oblika (presjeka) sa zubima koji su koso urezani prema duljinskoj osi; služi za struganje željeza i dr.; *isp.* rašpa; *umanj.* **tùrpijica** (*stegnuto:* **tùrpīca**); *uveć.* **turpijètina; turpijati,** -ām — strugati turpijom; *isto i* **turpèjisati.**
turpitùdo *lat.* (turpis — ružan, gadan, sramotan) umanjenje časti, ugleda pojedinaca na osnovi javnog mišljenja građana; osramoćenje, prijekor, pogrda.
tur-retùr *v.* retur.
turris eburnea (*čit.* tūris eburnēa) *lat.* (turris — toranj, kula + ebur — bjelokost, slonova kost) »toranj bjelokosni«, »kula od bjelokosti«, pojam nečega uzvišenog, nedohvatnog, nedostiživog, božanskog; *isp.* eburneizam.
Tùrskā — republika u Maloj Aziji (dijelom i u Evropi na krajnjem istočnom dijelu Balkanskog poluotoka); glavni grad Ankara.
tùršija, *2. mn.* tūršījā *tur.* (turšu) nakiseljeno voće ili povrće; **turšijara** — paprika dobra za kiseljenje.
tùrul-marka *mađ.* (turul — orao) u filateliji naziv za jednu emisiju mađarskih poštanskih maraka s likom orla u letu.
turùndža *tur.* (turundž) naranča; **turùndži** — narančast; **turùndžilo** — narančasta boja.
Tùsci, Tuskā, 3. Tùscima, 4. Tùske — isto što i Etrurci, Etruski, Etruščani (*v.* Etrurija) (Begović).
tùskulum *lat.* miran, od svijeta udaljen stan (po Ciceronovu imanju Tusculanum nedaleko od Rima).
tussis *lat.* kašalj.
tùstaban *v.* dustaban.
tùstep *engl.* (twostep — dva koraka, *isp.* vanstep) vrsta brzog engleskog plesa u 3/4 taktu.
tùš, tuša *franc.* (touche — dodir) 1. kratak muzički pozdrav koji se izvodi ponajviše duhačkim instrumentima i bubnjevima; 2. crna (ili drugačija) vodena boja specijalne izrade za pisanje i crtanje; 3. (*franc.* douche) kupanje na taj način da se voda u jakim mlazovima izlijeva po tijelu; 4. *prenes.* neugodan doživljaj, draženje, vrijeđanje, uvreda, razočaranje; 5. u rvanju *v.* tuše.
tùše, -ea, *mn.* -ei, 2. tušeā *franc.* (toucher — dirnuti) — u rvanju — dodir borca lopaticama o prostirku što određuje moment poraza.
tušírati, tùšīrām (*isp.* tuš) 1. crtati ili slikati tušem; 2. kupati (se) pod tušem; 3. (*isp.* tuše) oboriti protivnika na obje lopatice, pobijediti u rvanju.
tùšle, -eta (*isp. njem.* Tuchscherer — suknar) isto što i graničarska rekla (*v. pod* rekla).
tutàrija *tur.* (tutarak — padavica) teški nazeb, jaka prehlada, groznica; bulažnjenje.
tutèla, *2. mn.* tutēlā *lat.* (tutela — obrana, zaštita, briga, zakrilje) starateljstvo nad malodobnicima ili duševnim bolesnicima.
tùtija[1] *tur.* (tutja) cink.
tùtija[2], *2. mn.* tūtījā *tur.* (tutu) zalog; založena stvar.
tùtkalo *tur.* (tutkal) ljepilo, kelje, klija; **tùtkaliti,** -īm — lijepiti, keljiti; *isto i* **tutkàlisati,** -šem.
tùtkun, *2. mn.* tūtkūnā *tur.* (tutkun) tupoglavac, glupan, nespretnjaković, tko ne zna sebi pomoći, nesnalažljiv, umno ograničen čovjek.
tùtor *lat.* (tutor — zaštitnik, čuvar) staratelj, staralac, skrbnik (malodobnika ili duševno bolesnih); **crkvenī tutor** — predsjednik crkvenog odbora, svjetovna osoba koja se kao neki pokrovitelj brine za crkvu i sve crkvene stvari, civilna veza između svećenika i vjernika; negdje ga zovu i »crkveni otac«; *prid.* **tùtorov; tùtorskī;** *žen.* **tùtorica** *i* **tutòrka; tùtorstvo** — skrbništvo, štitništvo, starateljstvo; **tùtorovati,** -ujēm — biti tutor.
tutta la forza *tal.* (*čit.* tūta la fōrca); *muz.* iz sve snage, svom snagom, »punom parom«, »iz petnih žila«.
tutte corde *tal.* (*čit.* tūte kōrde) *muz.* sve žice.

Tutte le strade conducono a Roma *tal.* (*čit.*...kondùkono...) Svi putovi vode u Rim (srednjovjekovna poslovica; *isp.* Tous chemins...).

tutti *tal.* (*čit.* tùti) svi; **tutti-frutti** (*akc.* tùti frùti) — 1. *doslovno:* svi plodovi; talijansko jelo od različitog povrća ili voća; *prenes.* sve i sva, mješavina, smjesa; 2. vrsta modernog plesa, nastalog godine 1964. u Italiji (plesači u redovima jedan iza drugog držeći se za struk); **tutti quanti** (*akc.* tùti kvànti) svi takvi; svi skupa (obično u prezirnom smislu).

tùtun *tur.* (tütün) duhan; **tùtuniti,** -īm — pušiti; **tutùndžija** — momak koji je u turske gospode posluživao duhanom; **tùtun-kesa** — duhan-kesa.

Tùvīnskā ASSR — autonomna republika u sastavu RSFSR (SSSR); glavni grad Kizil.

tuxedo *engl.* (*čit.* taksìdou) *u USA-jeziku:* smoking, večernje odijelo (prema nazivu jednoga ekskluzivnog kluba osnovanog u parku uz jezero Tuxedo).

tùz *tur.* (tuz) sol; **tùzla** — 1. solana; 2. poparena sol (za stočnu hranu); 3. sol dobivena iz slane vode; **tùzluk,** *mn.* -ci, 2. tùzlūka — posuda za sol, soljenka, slanik, solenica; **tùzrufa** (tuzruhu) — solna kiselina.

TV — 1. *skrać. za* televizija; 2. automobilska oznaka za *Titov Veles.*

tvȋd, tvȋda, *lok.* tvídu *engl.* (tweed; *isp.* twill) gruba (škotska) vunena tkanina (često melirana, *v.*).

tvìgi *engl.* (twig — grana, grančica, šiba; twiggy — poput šibe) pridjevak jedne vrlo popularne engleske manekenke, po kojoj se zove tip moderne djevojke, vitke, mršave, dugonoge.

tvìst, tvìsta *engl.* (twist — okretati, vrtjeti) 1. vrsta pamučne tkanine; 2. vrsta mašinski rađenog konca; 3. piće od rakije, piva i jaja; 4. *u tenisu:* udarac po lopti tako da se ova u letu okreće; »rezana lopta«; 5. vrsta modernog plesa koji je nastao u New Yorku početkom 1961. (kao točka u jednoj opereti) i odmah bio prenesen u Evropu gdje je zamijenio rok end rol; **tvìstati,** -ām — plesati tvist; *isto i* **tvìstovati,** -ujēm; **tvìstatōn** — riječ skovana od tvist i maraton *(v.)*, a označuje natjecanje u izdržljivosti pri plesanju tvista (takva se natjecanja održavaju u Americi).

tvoriteljnī, -ōga *rus.* padež instrumental (kod nekih starijih gramatičara).

TWA — skrać. za engl. *Trans World Airlines* — američko poduzeće za zračni promet.

tweed *v.* tvid.

twen *engl.* mladić od dvadesetak godina.

twiggy *v.* tvigi.

twill — pravo ime tkanine (lansirane 1840) koja je danas poznata po nazivu *tweed* (tvid); navodno je neki londonski činovnik prije 130 godina krivo pročitao etiketu i valjda pretpostavio da to grubo tkanje ima neke veze s rijekom *Tweed* na granici Škotske i Engleske.

twinset *engl.* (twin — blizanac) pulover i kaputić od istog materijala i u istoj boji.

twist *v.* tvist.

two-beat *engl.* (*čit.* tūbȋt) oblik džeza kod kojega grupa udaraljki izvodi samo prve i treće taktove.

twostep *v.* tustep.

Tycho *v.* Tiho.

Tyndallov efekt (po engleskom fizičaru Johnu Tyndallu: 1820—1893) pojava da se snop svjetlosti prolazeći kroz neki tamni predmet raspršava i tako ga čini vidljivim.

type-script *engl.* (*čit.* tājpskript) »rukopis« za štampanje, tipkan na stroju, daktiloskript (*isp.* manuskript).

typewriter *engl.* (*čit.* tājprajter) 1. pisaći stroj, »šrajbmašina«; 2. tipkač, daktilograf odn. tipkačica, daktilografkinja.

Tyras — antičko ime za rijeku Dnjestar.

TZ — automobilska oznaka za *Tuzlu.*

U

u — samoglasnik; dvadeset i sedmo slovo latinske abecede, a dvadeset i četvrto ćirilske azbuke.

U — 1. *znak za* uran *(v.)*; 2. automobilska oznaka za *Urugvaj.*

uabònositi se, -īm se (*isp.* abonos) — postati crn poput ebanovine; također i postati tvrd kao ebanovina, otvrdnuti, očvrsnuti.

UAR — skrać. za *Ujedinjena Arapska Republika,* tj. država nastala ujedinjenjem Egipta i Sirije 1. veljače 1958; Sirija je, međutim, ubrzo — već god. 1961. — istupila iz saveza, ali je Egipat zadržao naziv sve do rujna 1971. kada je uvedeno ime Arapska Republika Egipat.

uarumiti se, -im se (*isp.* arum) — razgoropaditi se (konj).
uazbučiti, -īm (*isp.* azbuka) — složiti po azbučnom redu, abecedirati.
ubajatiti se, -īm se (*isp.* bajat) — ustajati se, pokvariti se od duga stajanja.
ubajbočiti, -īm (*isp.* bajbok) staviti u zatvor, uhapsiti, zatvoriti, utamničiti (Krleža).
ubardati, -ām *v.* uvardati.
Übermensch *v.* ibermenš.
überspannt *njem.* (*čit.* iberšpant) prenapet, pretjeran (Krleža).
ubevutiti se, ubevutim se *hrv.-tur.* (*prijedl.* u + behut, bevut, *v.*) 1. smiriti se, utajiti se, pritajiti se; 2. onesvijestiti se.
ubi Bacchus, ibi Venus *lat.* (*čit.* ubi Bakhus, ībi Venus) gdje je Bakho, tamo je i Venera, tj. gdje se pijančuje, tamo se i bludniči.
ubi bene, ibi patria *lat.* (*akc.* ūbi bene, ībi patria) gdje je dobro, tamo je i domovina (načelo egoista i oportunista).
ubicirati, -bìcīrām *lat.* (*isp.* ubikacija) biti negdje trajno, stanovati, obitavati, prebivati.
Ubi concordia, ibi victoria *lat.* (*čit.*... konkordija... viktorija) Gdje je sloga, tamo je i pobjeda.
ubigan *v.* houbigant.
ubijediti, ubijedīm *rus.* uvjeriti.
Ubi jus, ibi remedium *lat.* Gdje je pravo, tamo je i zaštita.
ubikacija *lat.* (ubi — gdje, *tal.* ubicazione — položaj) 1. mjesnost, svojstvo nečega da bude na određenom mjestu; 2. nastamba, stan.
ubikvitet, -eta *lat.* (ubique — svuda, svagdje, gdje bilo) posvudašnjost, sveprisutnost, sposobnost nečega da se nalazi, da egzistira na svakom mjestu; **ubìkvisti** *(mn. m. roda)* — biljke ili životinje kojih ima svagdje i koje uspijevaju svagdje.
ubi lex, ibi poena *lat.* (*čit.*... leks... pena) gdje je zakon, tamo je i kazna.
ubi periculum, ibi lex *lat.* (*čit.*... perikulum ...leks) gdje je opasnost, tamo je i zakon.
Ubi rerum testimonia adsunt, quid opus est verbis? *lat.* (*čit.*... kvid...) Gdje djelo samo za sebe govori, što će riječi?
ubirmati, -ām *njem.* (*isp.* verbovati) nasnubiti, zaverbovati u vojsku (Šenoa, J. Ibler).
ubi tu Gaius, ego Gaia *lat.* gdje si ti Gajo, ja sam Gaja (stara poslovica koja označuje vjernost žene).
ubjeđenje *rus.* uvjerenje.
ubjel *češ.* (ubel) isto što i alabastar.
U-bomba — naziv za uranovu bombu (vodikova bomba s plaštem od urana).
U-Boot *njem.* (*čit.* U-bōt) *skrać. za* Unterseeboot (*čit.* Unterzebōt) podmornica.
Übung macht den Meister *njem.* (*čit.* ibung maht den majster) vježba stvara majstora, tj. nitko se nije savršen rodio.
Ucalegon ardet, paries cum proximus ardet *lat.* (*čit.* Ukalegon [ime jednog Trojanca)... kum proksimus...) Ukalegon gori kad susjedova kuća gori (Vergilije), tj. »Kad u selu kuća gori, svak se sebi boji« (Nar.).
uccello del paradiso *tal.* (*čit.* učelo del paradīzo) rajska ptica (Krleža).
učkat *tur.* (üč — tri) trostruk, troredan, trokatan, trospratan.
učkur, *2. mn.* üčkūrā *tur.* (učkur) svitnjak, gaćnik; trak, uzica; tanki pojas od platna za podržavanje gaća; **učkurluk,** *mn.* -ci — porub kroz koji je provučen učkur.
učtuglija *tur.* (üč — tri + tuglija, *v.*) paša sa tri tuga, vezir.
učundži *tur.* (üčündžü) treći.
učurisati, -šem *tur.* (učurmak) 1. sakriti, utajiti, kradom uzeti, ukrasti; 2. upropastiti, zagubiti; 3. pričati izmišljotine.
učurum *tur.* (učurum) ponor, provalija, strmina.
ućariti, ućārīm (*isp.* ćar) — zaraditi.
ućeifiti se, -īm se (*isp.* ćeif) — postati dobre volje, zadobiti ćeif, razveseliti se.
ućelepiriti, -lepīrīm (*isp.* ćelepir) — dobiti svoj dio plijena, zaraditi pljačkom, uvrebati.
ućmat, *2. mn.* üćmātā *tur.* (hükümet — uprava, vlada) ured državne uprave, okružnog predstojnika, sud, sudska zgrada, sudnica, i sl.; *isto i* **ućumet.**
udajaniti se, udajānīm se *tur.* (*isp.* dajana) odolijevati, ne osvrtati se.
udarnik, 5. -če, *mn.* -ci *rus.* radnik-pionir; počasno zvanje radnika koji u socijalističkom takmičenju premašuje normu; *žen.* **udarnica;** *prid.* **udarnički;** *izv.* **udarnīštvo.**
udijenca *tal.* (udienza) *v.* audijencija (Vojnović).
Udine *v.* Videm.
Udmurtska ASSR (Udmurtija) — autonomna republika u sastavu RSFSR (SSSR); glavni grad Iževsk; **Udmurt,** *2. mn.* Udmurtā *žen.* **Udmurtkinja.**
udometar, -tra, *2. mn.* udometara *lat.-grč.* (udus — vlažan, mokar + metron — mjera) sprava za mjerenje oborina, kiše, kišomjer; **udometrija** — mjerenje količine oborina.
üdžbašlije *(mn. ž. roda) tur.* vrsta tkanog pojasa.
üdžera *v.* hudžera.
üdžet *v.* hudžet.
üđuture *v.* đuture.

UEA — *skrać. za* Universala Esperanto-Asocio (Svjetska esperantska liga).
UEFA — *skrać. za franc.* Union Européenne de footbal association (Evropska nogometna zajednica); nekad: Kup sajamskih gradova.
UER — *skrać. za franc.* Union Européenne de Radio-diffusion (Evropska radio-unija); *engl.* European Broadcasting Union.
Ufa — njemačka filmska kompanija (skrać. za *Universum-Film-Aktiengesellschaft*).
ufačlovati, -ujēm (*isp.* fačle) — umotati, uviti; **ufačlovān** — upelenjen (Matoš).
ufajditi se, -īm se (*isp.* fajda) okoristiti se.
UFI — *skrać. za franc.* Union des Foires Internationales (Savez međunarodnih sajmova).
uficij, -ija *tal.* (ufficio) jedan od naziva za *resor* u papinskoj vladi; **Svetī ufīciji** — službeni naziv nekadanje Inkvizicije (danas *Kongregacija za doktrinu vjere*).
ufitiljiti, -fitīljīm (*isp.* fitilj) ušiljiti, ufrkati, usukati (obično brkove).
UFO — američka skraćenica za *unidentified flying objects* — neutvrđeni (neidentificirani) leteći predmeti (kod nas: NLO — nepoznati leteći objekt); **ufològija** — nauka o nepoznatim svemirskim tijelima, poimence o tzv. letećim tanjurima.
ugaipiti se, -īm se (*isp.* gaip) — otići neopažen, nestati, iščeznuti.
Uganda — država u istočnoj Africi; glavni grad Kampala; **Ugàndanin,** *mn.* -ani; *žen.* **Ugàndanka;** *prid.* **ùgandskī.**
Ugarskā (*lat.* Hungaria) — drugi naziv za Mađarsku; Ugrin, *mn.* Ugri, Ugārā (*v.* Ugrin); *žen.* **Ùgarka.**
ùgič, *2. mn.* ùgīčā *tur.* (ugič) ovan predvodnik.
ùgor *lat.* (anguilla) jegulja (riječ je vrlo rano ušla u slavenske jezike, *isp. češ.* uhoř, *slov.* ogor, *polj.* węgorz, *rus.* ugor'); kod nas se još zove: grug, gruh, gruj, gruja, grum, grun, grunj.
ùgorak, -ōrka, *mn.* -ōrci, 2. ùgōrākā *grč.* (anguron) krastavac.
Ùgrin, *mn.* Ugri, 2. Ugārā *lat.* (Hungarus) Mađar; *prid.* **ùgarskī; ùgrin,** *mn.* ùgrini — mađarski dukat (u starom jeziku).
Ugrofin, -ína — pripadnik narodnosne skupine u koju spadaju Mađari, Laponci (Lapi), Finci i Estonci; *prid.* **ugrofinskī.**
ugrùmbučiti, -īm *njem.* (*isp.* grundbuh) upisati u zemljišne knjige, uknjižiti u katastar.
ùgur *tur.* (ugur) sreća, dobro, blagoslov; **ùgrōla** — bilo sretno!; **ugùrsuz** (suz — bez) 1. nesretnik, nevaljalac, lopov, lupež, ništarija, bezobraznik; 2. nestašan stvor, obješenjak, vragolan; *prid.* **ugùrsuskī;** *izv.* **ugursùzluk,** *mn.* -ci.
ùhar (*isp.* har[1]) — korist.
uhasùliti, -hàsūlīm (*isp.* hazur) — pripraviti.
UHF — skrać. za engl. *ultra high frequencies,* tj. ultravisoke frekvencije (obuhvaćaju valno područje od 0,1 do 1 m); *isp.* VHF.
ùho *tur.* (uhuvet — bratstvo) svijet, narod, puk, zajednica, rod, pleme.
UIE *v.* IUS.
Uìljem *v.* Vilhelm.
ùisati *v.* ujisati.
UIT — *skrać. za franc.* Union Internationale des Télécommunications (Međunarodni savez za telekomunikacije, *v.*).
uj *franc.* (oui) da, potvrdna čestica (Sterija; kod njega i dobra rugalica s ljudima koji su u njegovo vrijeme pretjeravali s upotrebom francuskog jezika, npr. ujeo je [uj] mnoge, ujest će i tebe; *Pokondirena tikva*).
ùja *v.* huja[2].
ujàkariti, -īm *tur.* (jakalamak — uhvatiti, pronaći) uhvatiti, uloviti, ščepati, zgrabiti; natovariti kome teret na pleća.
ujàračiti (*tur.* jarak — oružje) — uvježbati konje za utrku.
ujaràniti se, -jàrānīm se (*isp.* jaran) — postati s nekim jaran, sprijateljiti se, združiti se.
ujàriti, ujārīm *v.* ujakariti.
ujdùrma, *2. mn.* ujdùrmā *tur.* (ujdurma — lažan, himben, dvoličan) smicalica, lukavština, podvala, himbenost, dvoličnost; **ujdurisati,** -šēm — podvaliti, udesiti, urediti, pripraviti, namjestiti smicalicu.
ùjezd, *2. mn.* ùjezdā *rus.* (uezd) okrug, kotar, srez.
ùjgun *tur.* (ujgun) prikladan, pristao, skladan, koji odgovara nečemu.
Ujguri — stari narod, nastanjen većim dijelom u Kini.
ùjisati, -šēm *tur.* (ujmak, *isp.* ujgun) 1. dolikovati, priličiti, pristajati, podudarati se, slagati se, odgovarati čemu; harmonirati; 2. pristajati za nekim; slijediti koga.
ùjmaz *tur.* (ujmaz, *isp.* ujgun, ujisati) ne dolikuje, ne pristoji se, nedostojno je, ne priliči.
ùk, ùka — naziv slova *u* u staroslavenskoj azbuci.
U. K. — *skrać. za engl.* United Kingdom, tj. Ujedinjeno Kraljevstvo (Velika Britanija).
ùkafas *hrv.-tur.* (*prijedl.* u + *isp.* kavez) kariran, kockast.
ukaišàriti, -išārīm (*isp.* kaišar) — zaraditi lihvarstvom.
Ukàlegon *v.* Ucalegon...

ukalkulírati, -kulīrām (*isp.* kalkulirati) uračunati, ubrojiti.

ùkaz, *2. mn.* ùkāzā *rus.* (ukáz) akt šefa države, naredba; edikt, rješenje državne vlasti; *prid.* **ùkaznī.**

ukèrepiti, -īm (*isp.* kerep) — svezati lađe u kerep.

ukijo e — smjer u japanskoj umjetnosti 17—19. st. (realistički obrađeni sadržaji iz života kurtizana, glumaca i »vesele« čeljadi, nasuprot dvorskoj i sakralnoj umjetnosti).

ukòdošiti, -īm *hrv.-tur.* (*prijedl.* u + kodoš — provodadžija) dati priliku, stvoriti mogućnosti; udesiti.

ukònačiti, -īm (*isp.* konak) — smjestiti na spavanje, dati prenoćište.

Ùkrajinskā Sòvjetskā Socijalističkā Repùblika (Ùkrajina) — jedan od velikih sastavnih dijelova SSSR; glavni grad Kijev: **Ukrajínac,** -ínca, *2. mn.* Ukrajīnācā; *žen.* **Ùkrajīnka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī (Ukrajince zovu još i *Ruteni, Rusini, Malorusi*).

uksorìcīd, -ída *lat.* (uxor — žena, supruga + occidere — ubiti) ubojstvo vlastite supruge; ženoubojstvo; **uksoricída** — ženoubojica, ženoubica.

ùksuz, *2. mn.* ùksūzā *v.* oksuz.

ukùbet *tur.* (ukubet) nesreća.

ukulèle *polin.* (»skakutava buha«, »skočibuha«) »havajska gitara«, mala gitara sa četiri žice; potječe sa otoka Haiti, a sastavni je dio džez-orkestra.

UKV (*čit.* u-ka-vē) — *skrać. za* ultrakratki valovi (*međunarodno prema njem.* Ultrakurzwellen), tj. elektromagnetski valovi s valnom (talasnom) dužinom manjom od 10 metara; primjena u radio-tehnici (slušanje bez smetnja), u televiziji, telegrafiji i telefoniji, kod radara, u medicini itd.

ulàfa *v.* ulefa.

ùlak, 5. -če, *mn.* -ci, 2. ùlākā *tur.* (ulak) glasnik, kurir, teklič, vjesnik, glasonoša, poštar, pismonoša, »knjigonoša«, skoroteča; *prenes.* glas, vijest.

ulàlgija *grč.* (ūlon — dēsni + álgos — bol) boli u dēsnima, u čeljustima; *isp.* gingivitis.

ulàma *tur.* (ulama — spojen, vezan) vrsta veza.

ùlān, -ána, 5. ùlāne *polj.* (ulan *iz tur.* oglan — konjanik u tatarskoj nošnji) konjanik oboružan kopljem; kopljanik; *prid.* **ulánov; ùlānskī** (*kod Krleže i:* **ulàner**); **ùlānka** — ulanski kaput (Đalski).

ùlār, -ára *tur.* (jular) 1. povodac, oglav, uzda, vođica; 2. *šatr.* zlatan ili srebrn lanac za sat.

ulceràcija *lat.* (*isp.* ulcus) nastajanje čira, nabiranje gnoja pod kožom.

ulcus *lat.* (*čit.* ùlkus) čir; **ulcus durum** (*akc.* u. dūrum) — tvrdi čankir; **ulcus duodeni** (*akc.* u. duodēni) — čir na dvanaesniku; **ulcus ventriculi** (*čit.* u. ventrìkuli) — čir na želucu; **ùlcerōzan,** -zna, -zno — 1. gnojan, zagnojen, pun čirova; 2. *prenes.* ozlojediv, rasplamtljiv.

ùlček, *mn.* -ci, 2. ùlčēkā *tur.* (ölček) mjera za žito, posuda kojom se mjeri žito, uborak; **ulčija,** *2. mn.* ùlčījā (ölçü) — mjera uopće.

ùlće, -eta *tur.* (ülke) država, državni teritorij, zemlja.

Ulderik(o) *v.* Ulrik.

ulèfa, *2. mn.* ulèfā *tur.* (ulūfe) plaća, nagrada; *isto i* **ulèva.**

ulèma, *2. mn.* ulèmā *tur.* (ulema) bogoslovi i pravnici u muslimanskim zemljama; **ulèma-medžlis** — vijeće ulèmā (upravni organ islamske vjerske zajednice).

Ùlfeta *tur.* (*ž. ime*) »ljubav«, »prijateljstvo«, »slaganje«.

Ulfila *v.* Wulfila.

Ùliks — latinsko ime za Odiseja (*v.*).

ulítis (*akc. i* **-ìtis**) *grč.* (*isp.* ulalgija) upala desnī, čeljusti, vilice.

Ulker *tur.* (Ülker) Vlašići, Plejade (zviježđe); dolazi i kao lično ime.

ùlkus *v.* ulcus.

ulòđati, -ām *tal.* (alloggiare) stanovati, prebivati (Nar.); *isp.* alođati.

ulorágija *grč.* (ūlon — dēsni + régnymi — kidam) krvarenje iz zubi.

Ulpiana — antičko ime za današnji grad *Lipljan* kraj Prištine.

Ulpia Serdica — antičko ime za grad *Sofiju.*

Ulrik, Ulrih *germ.* »vlasnik nasljednog imanja«.

Ulster (*čit.* ālster) — sjeverni dio Irske (pripada Engleskoj); glavni grad Belfast; **ùlster** — dug i širok muški kaput bez podstave, s velikim džepovima (kakav se najprije nosio u Ulsteru).

ultima *lat.* (ultimus — krajnji, posljednji) posljednji slog u riječi.

ultima ratio regum *lat.* (*akc.* ùltima racio rēgum) »posljednji dokaz kraljeva« (misli se na rat); krajnje sredstvo (borbe).

Ultima Thule *lat.* (ultimus — posljednji + *isp.* Tula[1]) kraj svijeta (kod Krleže **ultimatùla** [u meditacijama Valenta Žganca; *Na rubu pameti*]).

ultimàtum *lat.* (ultimus — krajnji, posljednji) 1. u međunarodnim odnosima — posljednji, definitivni zahtjev koji jedna država predaje drugoj s prijetnjom da će u slučaju neizvrše-

nja odmah primijeniti određene mjere pa čak i rat; 2. uopće zahtjev popraćen bilo kakvom prijetnjom; **ultimatīvan,** -vna, -vno — odlučan, koji ima karakter ultimatuma, konačni, posljednji, krajnji; **ultimatissimum** — najstroži ultimatum.

ultimo *tal.* (ultimo) zadnji dan u mjesecu; *isp.* pagat.

ultimogenitūra *lat.* (ultimus — posljednji + genitus — rođen) pravo najmlađeg sina na nasljedstvo, za razliku od primogeniture *(v.)*; ultimogenitura dolazi ponajviše kod nomadskih plemena gdje se stariji sinovi sa svojim stadima odvajaju od porodice i traže nove pašnjake, dok najmlađi sin ostaje uz oca sve do očeve smrti; pojava je poznata i u nekim evropskim zemljama gdje stariji sinovi odlaze u grad, a mlađi ostaju na očevini.

ultimum refugium *lat.* posljednje utočište.

ultra... *lat.* prvi dio složenica koji označuje »iznad«, »više«, »preko«, »krajnje«, »s onu stranu«.

ültracentrifūga *lat.* brzohodna centrifuga za taloženje submikroskopskih čestica; *glag.* **ultracentrifugírati,** -fugīrām.

ultra duplum *lat.* (*akc.* ültra düplum) više od dvostrukog; zabrana uzimanja kamata (i kamata na kamate) više od dvostrukog iznosa glavnice (pravni propis staroga rimskog prava).

ultrafiltar, -tra, *2. mn.* -fìltārā (*isp.* ultra + filtar) filtar sa slojem kolodija (služi naročito za filtriranje koloidalnih otopina i za odstranjivanje klica iz tekućina).

ultrafrekvèntnā žarulja — tinjava žarulja kod koje se regulira katodna svjetlost za tonfilmska snimanja.

ültragama-zrāke (-zrāci) — visinske, kozmičke zrake koje dolaze iz svemira iz nepoznatog izvora.

ultraìzam, -zma (*isp.* ultra) — književni pokret u Latinskoj Americi (na španjolskom jeziku) sličan futurizmu *(v.)*.

ultrakolonijalizam, -zma (*isp.* ultra... *i* kolonijalizam) u najnovije vrijeme stvoren izraz za politiku francuskih pristaša kolonijalizma koji se nikako neće odreći ni djelića svojih kolonija niti pristati na bilo kakve ustupke afričkim borcima za slobodu; **ultrakolonijalist(a)** — pristaša ultrakolonijalizma, nepomirljiv protivnik oslobođenja porobljenih afričkih naroda; *isp.* OAS.

ültrakrātkī välovi *v.* UKV.

ültraljübičaste zrāke *v.* ultravioletne zrake.

ultramārīn, -ína *lat.* (ultra... + marinus — morski) skupocjena modra mineralna boja; nekad se dobivala iz prirodnog lazurnog kamena, danas se proizvodi umjetnim načinom; ime odatle što se dobavlja iz prekomorskih zemalja, osobito iz Kine; *prenes.* modrilo, plavetnilo uopće; *prid.* **ultramārīnskī.**

ultramikrōskop (*isp.* ultra... + mikroskop) — mikroskop kojim se zamjećuju izvanredno malene čestice kad ih osvijetlimo okomito na smjer gledanja.

ultramòntānī *lat.* (ultra... + montanus — gorski, brdski) koji je iza gore, prekogorski, zagorski; u osobitom značenju: koji je s onu stranu Alpa (za zapadne Evropljane), te prema tome talijanski, papinski, klerikalan; **ultramontanìzam,** -zma — naziv za politički pravac koji zastupa interese papinstva i crkve protiv državnih i narodnih interesa; klerikalizam; **ultramontānac,** -nca, 5. ültramontānče, *2. mn.* ultramòntānācā — pristalica ultramontanizma, klerikalac.

ultramùndānī *lat.* (ultra + mundus — svijet) izvanzemaljski, nadzemaljski, onosvjetski.

ültrapas — umjetna prešana materija iz skupine aminoplasta, otporna protiv mehaničkih oštećenja.

ultra posse nemo tenetur (obligatur) *lat.* (*akc.* ültra pose nemo tenetur, obligatur) — nitko nije dužan više (dati, učiniti) nego što može.

ultrasòničan, -čna, -čno *lat.* (ultra... + sonus — glas, zvuk) nadzvučan, ultrazvučan (*v.* ultrazvuk); **ultrasònična terápija** — naziv za novu metodu liječenja kod koje se bolesnik podvrgava djelovanju ultrazvukova koje je mehaničko, toplinsko i kemijsko; primjenjuje se kod neuralgije, reumatizma i astme, i ima među liječnicima oduševljenih pristaša ali i ogorčenih protivnika.

ültraš, -āša — kod nas stvoren izraz za ultrakolonijalista *(v.)*.

ultraviòletnē zrāke — nevidljive svjetlosne zrake; odlikuju se jakim kemijskim i fiziološkim djelovanjem; u spektru *(v.)* dolaze iza violetnih zraka.

ultra vires *lat.* iznad (svih) sila.

ültrazvūk *lat.-hrv.* (*isp.* ultra...) zvuk kod kojeg je broj titraja veći nego kod bilo kojeg zvuka zamjetljivog našim sluhom; **ültrazvūčan,** -čna, -čno — nadzvučan, ultrasoničan, supersoničan.

Ululas Athenas ferre *lat.* Nositi ćukove (sove) u Atenu (Erazmo Rotterdamski); rečenica odgovara našoj »Nositi drva u šumu«, a posta-

nak joj je u činjenici da je u nekadanjoj Ateni bilo mnogo ćukova.
ululíkati, ululīčem *lat.* (ululare) urlikati, rikati (Krleža).
ùlus, *2. mn.* ülūsā *tur.* (ulus) nomadsko naselje; horda; tabor jùrtā, kìbitkī; aul, naselje, kotar, rajon; *također i:* narod, nacija.
Ulvíja *tur.* »uzvišena«.
Uljanov — pravo prezime Vladimira Iljiča Lenjina.
ùljum, *2. mn.* ȕljūmā *tur.* (ölüm) smrt; **ùljum-hàsta** — smrtno bolestan, čovjek na samrti.
ùmajlija *perz.* (humajum) vrsta čvrstog pamučnog platna.
Umbèrto *v.* Humbert.
umbilicus *lat.* (*čit.* umbìlikus) pupak (Novak Simić).
ùmbra *lat.* (umbra — sjena) 1. *astr.* tzv. jezgra sunčane pjege, tj. njezin najtamniji dio; 2. tamnosmeđa zemljana boja, vrsta okera.
ùmbralno stàklo (*isp.* umbra — sjena) posebna vrsta stakla od kojeg se prave naočale protiv jakih sunčanih ili svjetlosnih zraka.
Ùmbri, Ùmbārā *(mn. m. r.)* — prastari narod u srednoj Italiji; **ȕmbar,** ȕmbra — oštar pas (umbarske pasmine); **Ùmbrija** — pokrajina u srednjoj Italiji; glavni grad Perugia; *prid.* **ùmbrījskī.**
ùmet *tur.* (ümmet) narod, sljedbenici, vjernici (neke nauke).
ȕmgangšprāhe *njem.* (Umgang — općenje, druženje + Sprache — jezik, govor) saobraćajni jezik, obični, tzv. dnevni govor u ljudskom ophođenju (za razliku od književnoga govora).
um Gottes Willen *njem.* (*čit.* um gȍtes vȉln) za volju božju, zaboga.
ùmīd, -ída *tur.* (ümit) nada, ufanje, uzdanje.
ùmidrān (*isp.* mider) stegnut u steznik (kakav su nekad nosili i oficiri da bi izgledali što stasitiji) (Krleža; kod istoga pisca i **ùmidrovān,** s napomenom: »da bi se naglasio struk«; *isp.* ušniran.
Umihána *tur.* nadimak sestre četvrtog kalifa Alije (*ar.* umm — mati, hani — sluga).
Ùmija *v.* Umihana.
ùmjak, *mn.* -ci, 2. ȕmjākā *eskim.* lađa na vesla kod Eskima u kojoj se voze samo žene i djeca; *isp.* kajak.
ȕmlaut *njem.* (Umlaut) *gram.* preglašavanje, prijeglas, metafonija (*npr. njem.* a : ä, *odn.* o : ö, u : ü).
ùmšalter *njem.* (Umschalter) obrtač, preklopac (struje), prekidač, komutator *(v.)*; **umšaltati,** -ām *v.* prešaltati.
ȕmšlāg *njem.* (Umschlag) 1. oblog, ovoj (za bolesnika); 2. omot, ovitak (za knjigu i sl.).
ȕmštandsklājd *njem.* (Umstand — trudnoća + Kleid — haljina) široka haljina, posebno pravljena za ženu u drugom stanju.
ùmur, *2. mn.* ȕmūrā *tur.* (umur) čovječji život, ljudski vijek.
Umwertung aller Werte *njem.* ponovna ocjena (prevrednjivanje) svih vrednota, tj. korjenita revizija ustaljenih uvjerenja, stavova, pogleda itd. (Nietzsche); »obescjenjivanje svih vrijednosti« (Matoš u članku *Život Friedricha Nietzschea*).
UN *v.* UNO.
una corda *tal.* (*čit.* kȍrda) *muz.* na jednoj žici (svirati).
Una hirundo non facit ver *lat.* Jedna lasta ne čini proljeća.
ȕnanīman, -mna, -mno *lat.* (unus — jedan + anima — duša) jednodušan.
unanimìzam, -zma *franc.* književni pokret u Francuskoj početkom 20. stoljeća; naučava kolektivnu psihologiju ljudskih skupina i jedinstvo čovječanstva na temelju zajednice moralnih interesa; ime prema nazivu zbirke stihova francuskog književnika Julesa Romainsa (rođ. 1885) *La vie unanime* — Sveopći život (Leksikon *Strani pisci,* gdje nalazimo ovakvu karakteristiku pokreta: »Za razliku od simbolista, unanimisti nastoje nazreti i obuhvatiti životno pulziranje i goleme obrise velikih kolektiva, masa, gradova, naroda i kontinenata, prikazati čovjeka u činu ljudske solidarnosti i uzajamne zavisnosti, osvijetliti ga u stvarnosti višoj i široj od njega«); **unanìmist(a)** — pristaša unanimizma; *žen.* **unanìmistkinja;** *prid.* **unanimìstičkī.**
Una salus victis nullam sperare salutem *lat.* (*čit....* vȉktis...) Svladanima jedan je spas: ne nadati se nikakvom spasu (Vergilije), tj. pobijeđeni mogu u svom očaju zadobiti nadljudsku snagu i počiniti neopisiva junaštva, pa i okrenuti poraz u pobjedu.
una voce *tal.* (*čit.* ȕna vȍče) *muz.* jednoglasno.
ùnca *v.* unča; *isto i* **ùncija.**
UNCA — *skrać. za engl.* United Nations Correspondents Association (Udruženje novinskih dopisnika kod Ujedinjenih nacija).
uncijála *lat.* (uncia — dvanaesti dio cjeline, npr. rimskog asa; *isp.* unča) — zaokruženo starogrčko i starorimsko pismo (na kamenim spomenicima); *prvotno:* slova visoka jednu unciju, tj. palac; *prid.* **ȕncijālan,** -lna, -lno; **ȕncijālnō pismo** — *tipogr.* velika početna slova.

Uncle Sam *engl.* (*čit.* ankl Sem) — ujak Sam(uel) — naziv za stanovnike USA, tipične Amerikance (dolazi od kratice USAM = United States of America); često i sinonim za američku vladu.

UNCTAD — skrać. za engl. *United Nations Conference on Trade and Development* — Konferencija Ujedinjenih naroda za trgovinu i razvoj.

ùnča, *2. mn.* ùnčā *i* ùnčī *lat.* (uncia — dvanaestina rimskog asa) 1. stara mjera za težinu; u rimsko doba 70 grama; danas u upotrebi kod Engleza i Amerikanaca (ounce) kao mjera za težinu: 28,349 g, za zlato i srebro 31,1 g; 2. *prenes.* trunak, mrvičak, mrvica, zrnce (*isp. nar. poslovicu:* Bolja je unča pameti nego sto litara snage).

undercut *v.* anderkat.

underground *engl.* (*čit.* ändergraund) a) pridjev: podzeman, potajan, tajan, skriven; b) imenica: umjetnička djelatnost izvan službenih, priznatih, javnih tokova.

undína *lat.* (unda — val, talas) u srednjovjekovnom praznovjerju — vodeni duh u liku žene; *kod nas:* vila brodarica, vodarica, jezerkinja; mami putnike u želji da stekne ljudsku dušu rođenjem djeteta s čovjekom.

undulácija *lat.* (unda — val, talas) titranje ili valovito gibanje, lelujanje, talasanje, gibanje valova; valovitost, talasastost zemljišta; **ùndulatōran,** -rna, -rno — valovit, talasast, lelujav, vijugav; *v.* sukusoran; *isp.* ondulacija.

UNESCO — *skrać. za engl.* United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizacija Ujedinjenih naroda za odgoj, nauku i kulturu); skraćenica postaje prava imenica i sklanja se: Unēsko, Unēska, Unēsku itd.; *prid.* **Unēskov.**

ùnfēr *engl.* (unfair) nelijep, nepravedan; neispravan, nedoličan, zao, nepristojan; neviteški; *isp.* fer.

ùnfrājndlih *njem.* (un — ne + *isp.* frajndlih) neljubazan, neprijazan, nedruštven.

ung. — *skrać. za lat.* unguentum, tj. mast, na liječničkim receptima.

ungemütlich *njem.* (*čit.* ùngemitlih) neugodan (Krleža).

ùngerovac, -ōvca — pristaša teorijā Josefa Ungera (1826—1913), osnivača moderne pravne nauke u Austriji.

unguibus et rostro *lat.* (*čit.* ùngvibus...) pandžama i kljunom, tj. svim sredstvima, na sve načine, rukama i nogama (boriti se, braniti se).

ungùlāt, -āta *lat.* (ungula — kopito) *zool.* kopitar, papkar.

UNICEF (*piše se i* **Unicef,** 2. Unicefa itd.) — *skrać. za engl.* United Nations International Children's Emergency Fund (Međunarodni dječji fond Ujedinjenih naroda za hitne potrebe).

unidentified flying objects *engl.* neutvrđeni (neidentificirani) leteći predmeti (*isp.* UFO).

unifikácija *lat.* (unus — jedan + ...fikacija, *v.*) svođenje na jedinstvenu normu, na jedinstven oblik, na jednoobraznost; ujedinjenje, ujedinjavanje; izjednačenje, izjednačivanje, skupljanje, usredotočenje, jedinstvo, jedinstvenost; **unificírati,** -fìcīrām — svoditi na jedinstvenu normu, na jedinstven oblik, na jednoobraznost; ujediniti, izjednačiti, skupiti, usredotočiti; *isto i* **unìfikovati,** -ujēm.

ùnifōrma, *2. mn.* ùnifōrmī *lat.* (unus — jedan + forma — oblik) službena vojnička i činovnička odjeća, odora, jednaka za sve pripadnike stanovite organizacije; **ùnifōrman,** -mna, -mno — jednoličan, istolik, jednoobrazan, istorodan, jednorodan, jedinstven, jednak, suglasan; **uniformírati,** -fōrmīrām — 1. obući u uniformu, jednako odjenuti; 2. učiniti jednoličnim, istolikim, dati jednak oblik, ujednačiti, izjednačiti, prilagoditi, dovesti u suglasnost, udesiti, urediti da sve bude na isti način; *isto i* **unifōrmisati,** -šēm.

ùnija, *2. mn.* ùnījā *lat.* (unus — jedan) sjedinjenje, ujedinjenje, jedinstvo; savez, združenje, spoj, veza, spajanje, sloga, sklad, suglasnost, sporazum; zadruga, udruga, društvo, udruženje; državna forma u kojoj je ujedinjeno više zemalja u jednu cjelinu; **Ùnija** — 1. katkada i naziv za USA; 2. naziv za mađarsko-hrvatsku državnu zajednicu od 1102—1918 (*isp.* »...a eto, naša Unija prkosi kao hridina olujama historijskim...«, Krleža, *Zastave*).

unìjati *(mn. m. roda) lat.* (*isp.* unija) »sjedinjeni«; pripadnici grkokatoličke crkve, tj. nekadašnji pravoslavci koji su se pod političkim pritiskom »sjedinili« s rimokatoličkom crkvom priznavši neke njezine dogme a zadržavši svoje obrede i organizaciju; *žen.* **unìjatkinja; unìjače,** -eta — unijatsko dijete; *zbir.* **unìjačad; unìjatiti,** -īm — prevoditi pravoslavne na grkokatolicizam.

ùnikameralan, -lna, -lno *lat.* (unus — jedan + *isp.* kamera) koji ima samo jednu komoru, jedan predstavnički dom, jednodoman (npr. parlament); *isp.* bikameralan.

unìkāt, -āta *lat.* (unicus — jedini, cigli) prvi ili jedini izrađeni primjerak čega; original; **unìkātnī** — jedinstven u svojoj vrsti; izuzetan, nedostignut, nedosežan, besprimjeran, bez premca.

ùnikum *lat.* (unicus — jedini, cigli) nešto jedinstveno u svojoj vrsti; izuzetno dobra rijetkost; nešto neviđeno, nečuveno, čega nigdje nema, »čudo od čovjeka«.

ùnilaterālan, -lna, -lno *lat.* (unus — jedan + latus, 2. lateris — bok, strana) jednostran; obvezatan samo za jednu ugovornu stranu; *prot.* bilateralan; *isp. i* trilateralan, multilateralan.

Union Africaine et Malgache *v.* Afro-Malgaška Unija.

unionìzam, -zma *lat.* (*isp.* unija) težnja za političkim sjedinjenjem, jedinstvom; u našoj povijesti do 1918. težnja za što užom političkom povezanošću Hrvatske i Mađarske nasuprot Austriji i njezinoj politici; kako se ta težnja očitovala u obožavanju svega mađarskog, nazvana je od protivnika *mađaromanija, mađaromanstvo,* od čega se razvio izraz *mađarónstvo;* **uniònist(a)** — 1. pristaša sjedinjenja, jedinstva; 2. u Hrvatskoj pristaša najuže državnopravne veze s Mađarima: mađaron; *žen.* **uniònistkinja;** *prid.* **unionìstičkī;** — mađaronski, sporazumaški s Mađarima (Krleža).

Union Jack *engl.* (*čit.* Jūnjen Džek) naziv za britansku državnu zastavu (sastavljenu od križa sv. Jurja, engleskog, i križa sv. Andrije, škotskog).

unìpara *lat.* jednorotkinja; *isp.* multipara.

unipetālan, -lna, -lno *lat.-grč.* (unus — jedan + pètalon — list) *bot.* jednolistan (*isp.* monopetale)

unipolāran, -rna, -rno *lat.-grč.* (unus — jedan + *isp.* pol) *fiz.* koji ima samo jedan pol, jednopolan.

ùniseks *lat.* (unus — jedan, sexus — spol) odjeća jednaka za muško i žensko (zapravo žene u hlačama).

ùnisōn *tal.* (unisono) — jednozvučan, jednoglasan, skladan, složan; **ùnisōno** — 1. *muz.* sklad koji se postizava pri izvođenju zvuka jedne te iste visine sa dva ili nekoliko glasova; jednoglasnost; 2. *fiz.* jednakost učestalosti dvaju izvora titranja; 3. *prenes.* **pjèvati ùnisōno** — odobravati nekome, podupirati nekoga u njegovu mišljenju; »puhati s nekim u isti rog«.

ùnitāran, -rna, -rno *lat.* (unitas — jedinstvo) jedinstven, sjedinjujući, spojni; **unitarìzam,** -zma — naglašavanje apsolutnog jedinstva (u politici strogo centralistički i birokratski sistem, protivno od federalizma); **unitàrist(a)** — pristaša unitarizma; *žen.* **unitàristkinja;** *prid.* **unitarìstičkī.**

ùnitas *lat.* jedinstvo, jedinstvenost, zajednica.

United Press *engl.* (*čit.* Junajtid Pres) — Ujedinjena štampa (američkih novinskih agencija); od god. 1958. United Press fuzioniran s Hearstovom (novinski magnat) International News Service u *United Press International,* skrać. *UPI.*

United States of America *engl.* (*čit.* Junājtid Stejts ov Amērika) Sjedinjene Države Amerike; *skrać.* USA.

unìtet, -ēta *v.* unitas.

universae medicinae *lat.* (*čit.* univerze medicīne) sveukupnog liječništva (doktor).

Universal Enterprises *engl.* novinska agencija u Tokiju.

universi juris *lat.* (*čit.* univērzi...) sveukupnog prava (doktor).

universitas *lat.* (*čit.* univērzitas) sveučilište, univerza, univerzitet; **Universitas Zagrabiensis** — Zagrebačko Sveučilište.

univērza, *2. mn.* univerzā *lat.* (universitas magistrorum et scholarium — zajednica nastavnika i učenika) sveučilište; najviši naučni zavod koji u svom sastavu ima nekoliko fakulteta; *isp.* univerzitet.

univèrzāl, -ála *v.* altazimut.

ùniverzālan, -lna, -lno *lat.* (universalis — općenit) sveopći, sveobuhvatni; svudašnji; raznostran; svestran; za sve prikladan; **ùniverzālnī instrùment** — geodetski i astronomski instrument za mjerenje vertikalnih i horizontalnih kutova; **ùniverzālna sukcesija** — opći prijelaz cjelokupne imovine, svih prava i obveza na drugu osobu kao npr. u slučaju nasljedstva; *izv.* **univerzalnōst,** -osti — isto što i **univerzalìzam,** -zma, tj. sveznanje; mnogostrukost; svestranost (u znanju); općenitost, cjelina, skupnost, sveopćenost, ukupnost, cjelokupnost, sveobuhvatnost, posvudašnja rasprostranjenost, opća valjanost i primjenljivost, posvudašnjost.

Univerzijáda (*isp.* univerza) — u naše vrijeme stvoren izraz za sportska natjecanja studenata sveučilišta i visokih škola po uzoru na Olimpijadu.

univerzìtet, -ēta *v.* univerza; *prid.* **univerzìtetskī; univerzitètlija** — 1. tko studira na sveučilištu, student, sveučilištarac; 2. tko ima sveučilišnu naobrazbu; *isp.* fakultetlija.

univērzum *lat.* (universus — sav, čitav, savkolik) svijet, svemir, vasiona, vaseljena, vasmir.

unìvira *lat.* (unus — jedan, vir — muž) »jednomuža« (Matoš).

ünkaš *tur.* (ōnkaš) jabuka na sedlu, obluk, oblučje.

ùnkcija *lat.* (unctio) 1. mazanje (kao liječenje, *isp.* ung.); 2. pomazivanje, pomazanje, posvećenje, krizma, firma, konfirmacija *(v.)*.

Un malheur ne vient jamais seul *franc.* Jedna nesreća ne dolazi nikad sama (kod nas citira Blaž Lorković).

Unmöglicher *njem.* (*čit.* ünmegliher) nemoguć, nepodnošljiv čovjek (Matoš).

UNO — *skrać. za engl.* United Nations Organization (*čit.* Junàjtid Nējšns organajzējšn) *v.* OUN; organizacija je osnovana 26. VI. 1945. na konferenciji u San Francisku (SAD); u početku je imala 50 država-članica, a do danas se taj broj znatno povećao pristupanjem novih država-članica. Ciljevi UNO jesu: održavanje svjetskog mira podržavanjem međunarodne suradnje, posredovanjem u sporovima između država-članica, kulturnom suradnjom, zaštitom ljudskih prava na čitavom svijetu, kolektivnim intervencijama protiv narušivača mira. Sjedište Ujedinjenih naroda je New York (prije Lake Success); vrhovni je organ Generalna skupština koja se sastaje jednom na godinu (u osobitim slučajevima dolazi i do izvanrednog zasjedanja) i u kojoj svaka članica ima jedan glas; Generalna skupština imenuje generalnog sekretara, bira članove različitih vijeća i odbora, ali donosi samo prijedloge, preporuke i rezolucije, a nema izvršne vlasti; o primanju novih članova odlučuje dvotrećinskom većinom. — Politički najvažniji organ UNO je Vijeće sigurnosti koje stalno zasjeda, i može u teoriji intervenirati i u slučajevima sukoba između nečlanova i u potrebnom slučaju i protiv njih primijeniti sankcije.

UNRRA — *skrać. za engl.* United Nations Relief and Rehabilitation Administration (*čit.* Junàjtid nējšnz rilīf ēnd rihebilitējšn edministrējšn) — Uprava Ujedinjenih naroda za pomoć i obnovu, osnovana 1943. i djelovala do 31. III. 1949. pomažući hranom, lijekovima i odjećom i drugim potrepštinama pojedine u ratu postradale narode (*dekl.* ünra, ünrē...).

ünšarf *njem.* (unscharf) neoštar, slab, blijed, mutan (izraz uobičajen pri projiciranju filmova za nejasnu sliku); *isp.* šarf.

üntauglih *njem.* (un — ne + *isp.* tauglih) nesposoban, neprikladan (za vojnu službu).

ùnter, *2. mn.* üntērā *njem.* (unter — ispod) u kartama dolnjak, pub, dečko, žandar, fanat.

Unter den Linden *njem.* Pod lipama (poznata ulica u Berlinu).

Untergang des Abendlandes *njem.* Propast Zapada, glasovito djelo njem. filozofa Osvalda Spenglera (1880—1936) u kojem prikazuje kulture kako prolaze faze mladosti, cvata i umiranja, pa tako predviđa i propast današnje zapadne kulture.

unterhàltung *njem.* zabava, razonoda; **unterhàltovati se,** -ujēm se — zabavljati se (kod nekih starijih pisaca).

untermàlung *njem.* temeljna boja u slikarstvu, podmaz (Krleža).

untermenš *njem.* (Untermensch) »podčovjek«, izraz koji su njemački fašisti stvorili prema izrazu *Übermensch* (*v.* ibermenš) za ljude »niže vrste«.

unternährt *njem.* (*čit.* unternērt) slabo hranjen, mršav, izgladnio, nerazvijen, hipotrofiran.

ünteroficīr *njem.* podoficir (Krleža, Matoš).

ùnterok, *mn.* -ci *njem.* (*isp.* unter + Rock — suknja) ženska podsuknja, dònjica (*dijal. i* unterkiklja); *isp.* petikout.

ùnterštand — »sklonište podzemno na fronti. Od njemačkog: Unter stand. Sklonište od artiljerijske paljbe, vatre. Jama se kopa nekoliko metara u dubljinu« (Krleža).

ùnterveš *njem.* (unter — donji + Wäsche — rublje) tzv. »donje rublje«, tj. gaće i košulja.

unus *lat.* jedan; **unus pro multis** — jedan za mnoge; **unus pro omnibus** — jedan za sve.

Unusquisque suae fortunae faber est *lat.* (*čit.* Unuskvìskve süe fortūne...) Svatko je kovač svoje sreće.

ünjetičkā kultùra (prema češkom lokalitetu Unětice kraj Praga) srednjoevropska kultura ranog brončanog doba.

uortačiti se, -īm se (*isp.* ortak) — udružiti se, sklopiti ortakluk.

UP — *skrać. za engl.* United Press *(v.)*.

upaničàriti se, -ničārīm se (*isp.* panika) zapasti u strah, početi se nečega pribojavati, smesti se od bojazni, prestrašiti se, prestraviti se, »utrtariti se«.

Upanišāde *(mn. ž. r.) sanskr.* (»tajni nauk«) dio Veda *(v.)* koji sadrži molitve, obredne pjesme i filozofske tekstove (»...čita Platona, zapisao se na sanskrt, čita Upanišade...«, Krleža, *Zastave*).

uparìćati, -ām (*isp.* parićati) — dogotoviti, zgotoviti, završiti pripreme.

uparkírati se, upàrkīrām se (*isp.* parkirati) ugu-

rati se s automobilom u uski prostor između dvaju drugih automobila koji stoje parkirani.

upàrložiti se, -īm se (*isp.* parlog) — zapustiti se, zaležati se.

upas *v.* jupes.

uperizàcija — riječ načinjena u Švicarskoj od priloga ultra *(v.)* i imenice pasterizacija *(v.)*, a označuje poseban postupak oko zagrijavanja mlijeka na pari kojoj temperatura iznosi 150°C; pri tom se mlijeko oslobađa svih mikroba ali mu se ne mijenja okus te se ne kvari čitav mjesec dana; *glag.* **uperizírati,** -ìzīrām.

UPI — *v.* United Press.

upitìjati se, -ām se (*isp.* pitije) — postati hladetinast.

uppercut *v.* aperkat.

upper ten thousand *engl.* (*čit.* äper tën tauznd) gornjih deset tisuća (tj. »najviši« slojevi društva, bogataši, kapitalisti); *isp.* die oberen Zehntausend.

uprȁktičiti, -īm — uvesti u praksu, početi provoditi; *isp.* »Drugo je sada pitanje ima li se ta teorija upraktičiti i kod nas...« (J. Ibler u čl. o Kumičiću).

up-to-date *v.* äp tū dēit.

UPU — *skrać. za engl.* Universal Postal Union (Svjetska poštanska unija).

ȕr[1], ȕra *lat.* (Bos urus) prastari tur, divlje govedo (od god. 1627. posve izginulo).

ȕr[2] *mad.* gospodin (stavlja se iza imena, npr. *doktor-ur* — gospodine doktore).

Ȕr — drevni sumerski grad-država, prema *Bibliji* pradomovina Abrahamova.

UR — automobilska oznaka za *Uroševac* (Kosovo).

ȕra, *2. mn.* ȕrā *njem.* (Uhr) isto što i sat *(v.)*; **ura noći** — po starom računanju vremena jedan sat nakon smrknuća; **dvije ure noći** — dva sata nakon smrknuća, tj. ljeti oko 10 sati uveče; inače se u starini dan računao od 12 sati u podne, tako da npr. 21 sat znači 9 sati ujutro; **urȁr,** -ára, 5. ȕrāru *i* -āre; — tko pravi i popravlja ure; *prid.* **urárov** *i* **urȁrskī;** *žen.* **urȁrka; urȁrstvo** — urarski posao.

ȕragan *v.* orkan; *prid.* **ȕragānskī.**

ȕraka *portug.* (uraca) vino od istočnoindijske palme.

Urȁl, -ála — gorje i rijeka u SSSR; *prid.* **ȕrālskī; ȕralo-ȁltajskī jezici** — turanska jezična skupina u koju spadaju ugrofinski, samojedski i altajski, tj. mandžutunguski, tursko-tatarski i mongolski jezici.

urámiti, ȕrāmim (*isp.* rama) — uokviriti; **uramljívati,** urȁmljujem — uokvirivati.

Urȁn, -ána, 5. Ȕrāne — 1. u starogrčkoj mitologiji bog neba, sin Ereba i Geje, otac Kronov, djed Zeusov, Posejdonov, Hadov i dr.; oborio ga je s vlasti sin Kron *(v.)*. Priča kaže da je od Uranovih kapi krvi koje su pri njegovu ubojstvu pale u more, postala »iz pjene rođena«, boginja Afrodita; 2. sedmi planet Sunčeva sistema; 3. **ȕrān** — *kem.* element, atomska težina 238,07, tablični broj 92, *znak* U; radioaktivan metal, rodonačelnik radioaktivnog niza; u toku 1938—1939. otkrivena je pojava dijeljenja jezgri urana koje je uvjetovano djelovanjem neutrona na njih. Ovo dijeljenje popraćeno je oslobađanjem goleme energije. Uslijed toga uran nalazi u današnje vrijeme izuzetno važnu primjenu za dobivanje atomske energije *(v.)*; *prid.* **(Urȁnov) urȁnov; ȕrānskī;** *isto i* **ȕrānīj,** -ija (*pored* **ȕrānijum**); **ȕrānijev** (*pored* **ȕrānijumov**).

Urȁnija *v.* muza.

Uranium City — naselje na sjevernoj obali Athabaska jezera u kanadskoj pokrajini Saskatchewan; od 1952. razvija se u središte dobivanja urana iz tamošnjih rudnika; zasada se promet s njim održava samo zračnim putem.

uranȉzam, -zma *grč.* (prema Uranija — pridjevak božice ljubavi Afrodite) homoseksualnost među muškarcima, pasivni oblik homoseksualizma (*isp.* tribadija); **urȁnist(a)** — homoseksualac; *isp.* pigizam.

uranogrȁfija *grč.* (uranós — nebo, nebeski svod + gráfō — pišem) opisivanje neba.

uranolȁtrija *grč.* obožavanje neba shvaćenog kao da je ličnost (kod nekih antičkih naroda).

uranȍskop *grč.* (*isp.* Uran + skopéō — gledam) dogled za promatranje nebeskog svoda (astronomsko pomagalo).

urari *v.* kurare.

ȕrāt, -āta (*isp.* urin) — sol mokraćne kiseline.

uravnjìlovka, 3. -ci *2. mn.* -kī *rus.* (uravnílovka) — ravnomjerna raspodjela proizvedenih dobara ili ostvarenog dohotka među proizvođačima bez obzira koliko je tko i što je tko uložio u proces proizvodnje; *v.* nivelacija, glajhšaltung.

Ȕrban *lat.* (urbs — grad) »građanin«.

bānī *lat.* (*isp.* urbanizam) gradski (npr. urbana cjelina, urbani jezik).

urbanȉzam, -zma *lat.* (urbs, 2. urbis — grad, urbanus — gradski) izgrađivanje i uređivanje gradova; skup djelatnosti vezanih na izgradnju novih i uređenje postojećih gradskih naselja, proučavanje njihova razvitka, struk-

ture i života; *isto i* **urbanìstika,** 3. -ci; **urbànist(a)** — stručnjak u izgrađivanju i uređivanju gradova; *prid.* **urbanìstičkī; urbanizácija** — 1. proces usredotočivanja industrije i stanovništva u gradovima; 2. proces pretvaranja seoskih karakteristika u gradske, pograđanjivanje, povarošavanje, profinjivanje, poprimanje gradskih običaja, govora i sl.; **urbanizírati,** -izīrām — nešto učiniti gradskim, »finim«, profiniti, povarošiti; *isto i* **urbànizovati,** -ujēm.

ùrbār, -ára *lat.* (*vulg.-lat.* urbum — ralo, plug; urbare — orati; *njem.* urbar — obradiv, iskrčen) propisi kojima se uređuju odnosi između feudalaca i kmetova; zemljišne knjige, katastarske listine; *isto i* **ùrbārīj,** -ija (»....pravi košutovci bili su i ostali okorjeli konservativci; kao njegov pokojni otac Kalman... koji nije mogao da zamisli kako bi urbarij mogao imati bilo kakav napredan smisao«, Krleža, *Zastave*); *prid.* **ùrbārskī** *i* **ùrbarijālan,** -lna, -lno; **ùrbārskī ȍtkup** — u krajnjem značenju: oslobođenje od kmetstva (Krleža).

ȕrbi et ȍrbi *lat.* (urbs, 2. urbis — grad, orbis — krug, okrug, svijet) 1. doslovno »gradu (Rimu) i čitavom svijetu« (formula papinskih poslanica koje se objavljuju da bi bile obavezne za sve katolike na svijetu); 2. »na sva usta« — svima i svakome (razglasiti).

Urbs aeterna *lat.* (*čit.* ùrbs etērna) »Vječni grad« (Rim).

ùrda *v.* hurda.

Urda *v.* Norne.

urdu (»jezik tabora«) hindi-jezik kojim se služe muslimani u sjev. Indiji (unoseći u hindi mnogo perzijskih i arapskih riječi i pišući ga arapskim pismom).

urea *lat.* bijela kristalasta tvar u urinu; upotrebljava se u proizvodnji sintetskih smola.

urèmija *grč.* (ūron — mokraća + haîma — krv) mokraćno otrovanje koje nastaje kao posljedica bubrežnih bolesti; otrovanje nastaje uslijed zaostajanja mokraćnih sastojaka u krvi.

urèter *grč.* mokraćovod.

ùretra, *2. mn.* ùretrā *i* uretārā *grč.* (ureter) mokraćna cijev, vodopust; *prid.* **ùretrālan,** -lna, -lno; **uretrìtis** (*akc. i* **-ìtis**) — upala uretre.

urezíliti, -rèzīlīm (*tur.* rezil — prost, neotesan, podao, gnusan) uvrijediti, ražaliti koga, osramotiti, obrukati.

...urg *grč.* (ergon — djelo, čin, rad) stvaratelj, tvorac (*isp.* demijurg, dramaturg).

Urga — staro ime za glavni grad NR Mongolije *Ulan Bator.*

ùrgan, *2. mn.* ùrgānā *tur.* (urgan) uže, konopac.

urgèncija *lat.* (urgere — tištati, siliti, goniti, pritijesniti) požurnica, opomena, pospješnica, uskor, požurivanje, pospješivanje, upozoravanje na hitnost, žurnost, prešnost, neodgodivost nekog posla; **urgèntan,** -tna, -tno — — žuran, s kojim se treba žuriti, hitan, prešan, neodgodiv, prijeko potreban; *izv.* **urgèntnōst,** -osti; **urgèntant,** *2. mn.* urgèntanātā — tko urgira, požurivač, pospješivač; **urgírati,** ùrgīrām — požurivati, pospješivati, uskoravati, opominjati na hitnost, žurnost, prešnost, neodgodivost.

ùrija, *2. mn.* ùrījā *tur.* (örü) pašnjak, livada, mera (*v.*).

Ùrijel *hebr.* »svjetlo božje«; po *Bibliji* ime jednome od četvorice arhanđela (pored *Mihaela, Rafaela* i *Gabrijela*).

urīn, -ína *grč.* (ūron, *lat.* urina) mokraća; močka; **urìnār,** -ára — naprava od stakla, porculana ili lima u koju nepokretni bolesnici vrše nuždu ležeći u krevetu; kod nas takvoj posudi kažu »guska«, »patka«; **urinírati,** -rìnīrām — mokriti.

ùrlaub *njem.* (Urlaub) dopust, odmor, osobito vojnički, odsustvo; *isto i* **ùrlap; ùrlauber** — vojnik na dopustu, na odsustvu (Đalski); **ùrlapče,** -eta — u nekim našim krajevima (Bosna) naziv za dijete začeto kad mu je otac bio na »urlapu« za vrijeme prvoga svjetskog rata; *zbir.* **ùrlapčād,** -ādi.

urlàtor *tal.* (urlare — urlikati, zavijati) naziv za pjevača modernih šlagera koji svoje muziciranje izvodi na osebujan način, tako da to pjevanje podsjeća na životinjsko urlanje ili zavijanje (pjevači, na čelu s Talijanom Domenikom Modugnom, naprotiv, tvrde da su naziv »urlator« izmislili novinari kako bi im se narugali, a oni sami za svoje pjevanje vele da je reakcija na sladunjavost američkih šlagera i na sentimentalnost napuljskih pučkih napjeva).

ùrlop *v.* urlaub.

ȕrma *v.* hurma.

ùrmet *tur.* (hürmet) čast, poštivanje, štovanje.

urmètīn, -ína *v.* frumentin.

ùrna *lat.* (urna — posuda, vrč, krčag, lonac, žara) 1. žara, kutija u koju se kod tajnog glasovanja spuštaju izborni listići, kuglice ili glasovnice; 2. žara, posuda, za čuvanje pepela pokojnika koji je spaljen u krematoriju; 3. posuda iz koje se izvlače brojevi kod lutrije; lutrijski bubanj.

ùrnek, *mn.* -ci, 2. ùrnekā *tur.* (örnek) uzor, uzorak, primjer, primjerak, obrazac, djelo

vrijedno ugledanja; remek-djelo, majstorluk; *isp.* majsterštik, šedevr.

urnisati, -šēm — uništavati, razarati.

uroboros *grč.* (ura — rep + boros — proždrljiv) »žderač repa«, poznata figura iz grčke mitologije koja prikazuje zmiju što sama sebi jede rep i tako se vrti kao kolut; simbol vječnosti.

ūrogenitālnī sūstav (*isp.* urin + genitalije) — mokraćni i spolni organi.

urogrāfija *grč.* rendgenska pretraga mokraćnih organa.

urològija *grč.* (*isp.* urin + logos — riječ, govor) nauka o bolestima mokraćnih organa; **uròlog,** *mn.* -zi — učenjak i liječnik — specijalist za urologiju; *prid.* **uròloškī.**

ùrsag *v.* orsag (Šenoa).

Ursa Maior *lat. astr.* Veliki Medvjed; **Ursa Minor** — Mali Medvjed.

Ursula *lat.* »mala medvjedica«, »medvjedičica«; *isp.* Urzo.

uršùlinka — pripadnica katoličkog ženskog crkvenog reda (osnovan u 16. st.); *prid.* **uršùlīnskī.**

urta *tal.; u frazi:* uzeti koga na urtu — uzeti koga na zub, postati kivan na koga, ne trpjeti nekoga (Nar.).

ùrtija, *2. mn.* ürtījā *tur.* (ortü — pokrivač) krov na lađi, tenda *(v.).*

urtikārija (*akc. i* **urtikàrija**) *lat.* (urtica — kopriva) koprivnjača, oprud; svrbljivi kožni osip koji brzo prolazi (izraz preosjetljivosti za stanovita jela).

Ùrugvaj — država (i rijeka) u jugoistočnom dijelu Južne Amerike; glavni grad Montevideo.

Urùndi *v.* Burundi.

ùrup, *2. mn.* ürūpā *tur.* (urup) osmina aršina (mjera); *isp.* greh; *v.* aršin.

Ȕrzo *lat.* (ursus — medvjed) »hrabri«, »junačni«, »smjeli« (poput medvjeda); *isp.* Ursula.

US — skrać. za engl. *United States; v.* USA.

USA — 1. *skrać. za engl.* United States of America *(v.);* kod nas sve češće SAD (Sjedinjene Američke Države); 2. automobilska oznaka za *Sjedinjene Američke Države.*

USIA — *skrać. za engl.* United States Information Agency (Informacioni ured USA).

USIS — *skrać. za engl.* United States Information Service (Informaciona služba USA; u njezinu okviru djeluje i *Voice of America, v.*).

Uspenski sobor — stolna crkva u moskovskom Kremlju, nekad glavna katedrala cijele Rusije (krunidbe careva, posvećivanje patrijarha) (Krleža).

Uspenje Bogorodičino *crkv.-pravosl.* Uzašašće Bogorodičino, Velika Gospa.

usque ad finem *lat.* (*čit.* ùskve ad fīnem) sve do kraja.

usque ad infinitum *lat.* u beskraj, u beskonačnost.

usrkletiti se, -īm se (*isp.* srklet) užurbati se, uznemiriti se, uzrujati se, postati nervozan (N. Simić).

usta, *2. mn.* ustā *tur.* (usta) majstor; umjetnik; **ustabaša** — starješina ceha, esnafa.

Ust-Ōrdınskī Burjatskī Nacionālni okrūg pokrajina (okrug) u sastavu Irkutske oblasti (RSFSR); glavni grad Ust-Ordinskij.

ùstra, *2. mn.* ūstrā *tur.* (ustura) britva, brijaćica.

ùstruc *hrv.-njem.* (*prijedl.* uz + *isp.* truc) usprkos, za inat (Benešić).

usūl, -ūla *tur.* (usul) pravilo, princip; metoda; red; **usulāne** — po pravilu, prema redu, pristojno, pametno, tiho, skromno, pomalo, razumno, razborito.

usura *lat.* (*čit.* uzūra) kamate, dobit, profit.

usus *v.* uzus; **usus est tyrannus** *lat.* (*čit.* ūzus est tīranus) običaj je tiranin; **usus magister egregius** — običaj je izvrstan učitelj.

ususfructus *v.* uzusfruktus.

ùšaltati, -ām *njem.* (einschalten) ukopčati, uključiti, spojiti, uklopiti (npr. električnu struju, telefon); **ùšaltati se,** -ām se — uključiti se u neki posao, uvrstiti se među druge ljude, pristupiti nekom društvu, nekoj organizaciji, angažirati se i sl.; *isto i* **ušaltovati (se).**

Ušćup — turski naziv za grad Skoplje *(Skopje);* **Ušćuplija** — Skopljak.

ùšjer, -era *tal.* (usciere) 1. vratar, portir; 2. podvornik, služitelj; 3. sudski ovrhovoditelj, izvršitelj, egzekutor.

ušnīran *njem.* utegnut, stegnut steznikom (miderom) kako je nekada bio običaj kod oficira da bi istakli svoj stas (Matoš); *isp.* umidran.

ušòriti, ušorīm (*isp.* šor) — svesti u šor (kuće), uvrstati; **ušorenō selo** — kojemu kuće čine ulicu, a nisu razbacane tamo-amo (*isp.* kod Matoša: »Sa jedne i sa druge strane... nižu se *uvrstani* seoski drumovi«; *Pereci, friški pereci*).

ušpíciti se, ušpīcīm se (*isp.* špica) ušiljiti se, smršavjeti.

ùšreg, ušrek *v.* šrek.

ùštekati, -ām *njem.* (*isp.* štekati) 1. uključiti električnu napravu; 2. *šatr.* razumjeti, shvatiti, »skopčati«.

ùštogljen — krut, tvrd, ukrućen.

uštopati, -ām *njem.* (*isp.* štopati[2]) zaustaviti, smiriti loptu pod nogom; isto i **uštopovati,** -ujēm.

ušur, *2. mn.* ùšūrā *tur.* (üšür, öšür — deseti dio, desetina) 1. ujam, dio brašna koji se ostavlja mlinaru kao plaća za mljevenje (mjesto novca); 2. naturalna renta ili porez, dio prihoda od zemljišta.

ut — *muz.* prvi slog solmizacije *(v.)* koji se pjevao umjesto današnjega *do* (koje je uvedeno 1659).

ùta — japanska kratka pjesma.

Utah (*čit.* jùto) — savezna država u USA (gorje Rocky Mountain, rijeka Kolorado, Veliko Slano Jezero); glavni grad Salt Lake City.

ut ameris, ama *lat.* da budeš ljubljen, ljubi.

utanáčiti, utànāčīm (*mađ.* tanács — savjet) — dogovoriti se, ugovoriti, zaključiti, sporazumjeti se.

utàslačiti, -īm (*isp.* taslak) — obraditi da bude ljepše, otesati, urediti.

UTD — *skrać. za engl.* United (ujedinjen, sjedinjen) u nazivima društava i ustanova.

Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas *lat.* Ako i smalakšu snage, valja ipak pohvaliti volju.

ùten — komadić bakra od 95 grama (u starom su ga Egiptu upotrebljavali kao novac).

utènzīlije *(mn. ž. roda) lat.* (utensilia — kućna potrepština, živež) sprave, oruđe, pomoćna sredstva, pribor, instrumenti.

uterus *lat.* (*akc.* ùterus) — maternica; plod utrobe, dijete; **uteríni** *(mn. m. roda)* djeca koja potječu od iste majke ali od raznih očeva (polubraća).

ut figura docet *lat.* kao što primjer pokazuje.

Utgard — u starogermanskoj mitologiji nepoznat kraj u kome žive demoni, i nemani, »domovina divova«.

ùtija, *2. mn.* ùtījā *tur.* (ütü) glačalo, pegla; **utìjati,** -ām — glačati, peglati; *isto i* **utijàvati,** utìjāvām.

ùtīl, -ila *lat.* (utilis — koristan) otpaci kućne privrede ili industrije, neprikladni za daljnju neposrednu upotrebu u domaćinstvu ili industriji, no pogodni da se iskoriste kao osnovna sirovina u drugoj pomoćnoj proizvodnji *(util-sirovine)*: kutije od konzervi, krpe, stara roba, razbijeno staklo, kosti, nepotreban papir i slično.

utile cum dulci *lat.* (*akc.* ùtile kùm dùlci) korisno sa slatkim (ugodnim).

utilitárac, -árca, *2. mn.* utilìtārācā (*isp.* utilitarizam) čovjek koji u svemu traži svoju korist (Krleža).

ùtilitàran, -rna, -rno *lat.* (utilis — koristan) koji odgovara praktičnoj koristi ili pogodnosti; praktičan, upotrebljiv, prikladan, pogodan, probitačan; **utilitarìzam,** -zma — 1. etičko učenje (Bentham, J. S. Mill) koje smatra »korist« ili »dobitak« osnovom morala; 2. *prenes.* težnja da se iz svega izvuče korist ili dobitak; **utilitàrist(a)** — pristaša utilitarizma; *prid.* **utilitarìstičkī.**

utilìtet, -éta *lat.* (utilis — koristan) korisnost, koristonosnost, probitačnost, prednost.

utilizácija (*isp.* util) — iskorišćivanje nečega, npr. otpadaka proizvodnje itd., *uopće* korištenje, upotreba, okorištenje, korisno upotrebljavanje.

ut infra *lat.* »kao dolje«, tj. kao (što će) na slijedećoj strani (biti objašnjeno).

utlèisati, -šem *v.* utijati.

Utnapištim (na babilonskom jeziku: dan života) ime babilonskog junaka iz epa o Gilgamešu.

utocírati, utòcīrām — prema tuđinskim uzorima ropski izveden glagol od naše riječi **utok** sa značenjem: uložiti žalbu, apelirati (na višu instanciju); riječ uobičajena u advokaturi.

utòpija *grč.* (u — ne + topos — mjesto, *dakle* mjesto kojega nema) 1. fantazija, neostvariva mašta; prvobitno naziv zamišljenog otoka (»The Island of Utopia«) gdje je ostvaren socijalistički poredak u djelu engleskog mislioca 16. st. Tome Morusa; 2. utopija u politici — »želja takve vrste koja se nikako ne može ostvariti, ni sada, ni ubuduće, želja koja se ne oslanja na društvene snage i koja se ne potkrepljuje rastom, razvitkom političkih, klasnih snaga« — (Lenjin); 3. *uopće:* sanjarija, neostvariva zamisao, »kula u zraku«, tlapnja, idealno stanje, sreća u najvišem smislu riječi (sve, dakako, neostvarivo); kod naših starih pisaca »Nigdjevo«; *prid.* **utòpījskī** — nestvaran, fantastičan, neostvariv, sanjarski, sanjalački, nemoguć; **utòpījskī socijalìzam** — preteča naučnog socijalizma; teorije koje su društvenom poretku, utemeljenom na privatnom vlasništvu i eksploataciji, suprotstavljale socijalistički ideal (u 16. st. Toma Morus, u 17. st. Campanella, u 19. st. Saint-Simon, Fourier, Owen). Utopijski socijalizam »kritizirao je kapitalističko društvo, osuđivao, proklinjao ga, maštao o njegovu uništenju, fantazirao o boljem poretku, uvjeravao bogate o nemoralnosti eksploatacije. Ali utopijski socijalizam nije mogao pokazati pravoga izlaska. Nije znao ni razjasniti bit najamnoga ropstva pod kapitalizmom, ni

otkriti zakone njegova razvitka, ni naći onu društvenu snagu koja je sposobna da postane tvorac novoga društva« (Lenjin). U sredini 19. st. Marx i Engels, otkrivši zakone društvenog razvitka, izgradili su naučni socijalizam; **utopìzam,** -zma *v.* utopija; **utòpist(a)** — 1. autor utopije *(v.)*; 2. sljedbenik utopijskog socijalizma *(v.)*; 3. *prenes.* maštalac, sanjar, fantast, čovjek koji se oduševljava nestvarnim maštanjima, zanesenjak; *prid.* **utopìstičkī.**

Ut queant laxis... *v.* solmizacija.

utrakvìzam, -zma *lat.* primanje pričesti »sub utraque specie« (*čit.* sub utràkve spècije), tj. pod obje prilike (kruh i vino) kako su zahtijevali umjereni husiti *(v.)*; **utràkvist(a)** — pristaša utrakvizma (zovu ih još *kaležnjaci,* kalikstinci).

utrčati *šatr.* razumjeti, shvatiti.

ut retro *lat.* kao na prednoj strani (»kao gore«).

utrìkul *lat.* (uter, 2. utris — mješina) mješčić biljnog soka, vrećica u labirintu uha i sl.

utrírati, ùtrīrām *franc.* (outre — pretjeran) pretjerati, preuveličati, upadati u krajnost, prelaziti mjeru, prekoračiti granicu.

utrtáriti se, utr̀tārīm se *šatr.* (*isp.* trta) uplašiti se, prestrašiti se.

Ut sementem feceris, ita metes *lat.* Kako sjetvu učiniš, tako ćeš žeti (*kod nas:* Kakva sjetva, takva žetva).

ut supra *lat.* (*akc.* ut sùpra) kao gore.

Uttar Pradesh (*čit.* ùtar pràdeš) savezna država u sjevernoj Indiji; glavni grad Lucknow (čit. Laknau).

ùtvajd (ùtvaj, ùtvajt) *njem.* (Hutweide) općinski pašnjak; *isp.* gmajna.

uvàkufiti, -īm (*isp.* vakuf) — fundirati, osnovati nešto na opće dobro među muslimanima.

ùvārdati, -ām (*isp.* vardati) — upamtiti.

uvàrisati, -šēm (*tur.* varmak) pogoditi, postići što, doprijeti do čega.

uvègija *v.* đuvegija (Nar.).

uvertíra *franc.* (ouverture) 1. *muz.* predigra, uvod u operu, operetu, balet; 2. maleno djelo za orkestar u jednom stavku (koncertna uvertira); 3. *uopće* početak, počinjanje, otvaranje, prvi koraci, pristup.

uviȍl-stàklo (uviol — *skrać. od* ultravioletan) staklo koje propušta ultravioletne zrake (upotreba u optici).

ȕvula *lat.* resica na stražnjem nepcu u ustima; *prid.* **ȕvulāran,** -rna, -rno — resični.

uzànca, *2. mn.* uzàncā *franc.* (usance, *isp.* uzus) upotreba, navika, običaj, osobito trgovački običaj, tj. ono što je uobičajeno u trgovačkom poslovanju.

Ùzbečkā SSSR (Uzbekistān) — republika u središnjoj Aziji (SSSR); glavni grad Taškent; **Ùzbek,** *mn.* -ci, 2. Ùzbēkā; *žen.* **Uzbekinja;** *prid.* **ùzbečkī.**

ùzdertiti se, -īm se (*isp.* dert) zabrinuti se, uzbrinuti se.

uzdùrisati *v.* ujdurisati.

Uzèir *tur. (iz hebr.)* Ezra (ime proroka).

uzèngija *tur.* (uzengi, özengi) u što jahač utiče noge, stremen; kvaka, petlja; nogostup, papuča na kolima; *isto i* **uzènđija.**

uzortírati se, uzòrtīrām se (*isp.* zort) — uplašiti se, prestrašiti se, pobojati se.

ùzuēlan, -lna, -lno (*isp.* uzus) — običan, uobičajen, običajan, redovit, navadan; **ùzuēlno** — u pravilu, većinom, obično, redovito, redovno.

uzùfrukt *v.* uzusfruktus.

uzukàpija *lat.* (usucapio) stjecanje prava vlasništva dugotrajnim posjedovanjem, pravo vlasništva stečeno zastarom tuđeg prava; *naši izrazi:* dosjelost, održaj.

ùzun *prid. indekl. tur.* (uzun) velik, dugačak, visok, ùzrastan.

uzȕr[1], -ūra *tur.* (huzur — tišina; počinak) nerad, odmor, besposlica; dokolica, nebriga, zabava; penzija, mirovina; **uzùriti,** ùzūrīm — živjeti u dokolici; **uzùrlija** — tko živi u dokolici, dokolnik, dokonjak, »dokoličar«, besposličar, badavadžija, nemariš, nemrčigaća, danguba, dangubnik; *isto i* **uzùrāš,** -āša.

ȕzur[2] *tur.* (özür) 1. smetnja, nedostatak, mana; 2. isprika, opravdanje.

uzùrāš, -āša, 5. ȕzurāšu *lat.* (usura — kamate) lihvar, kamatnik, gulikoža; *isp. i* uzur (tj. uzurlija).

uzùrlija *v.* uzur.

uzurpàcija *lat.* (usurpare — posvojiti, prisvojiti) protuzakonito prisvajanje vlasti ili prisvojenje tuđih prava na nešto; prigrabljivanje, otimanje, otimačina, presezanje u tuđa prava, nametanje svoje vlasti; **uzurpírati,** -zurpīrām — bespravno prisvojiti, protuzakonito prigrabiti, oteti, otimati, presezati u tuđa prava, nametnuti svoju vlast, domoći se čega na nezakonit način; **uzurpàtor** — osoba koja nezakonito prigrabi vlast u svoje ruke ili koja prisvoji tuđa prava; nametnik, otimač, nasilni prisvajač (obično prava na prijestolje).

ùzus *lat.* (usus) 1. *pravn.* upotreba, služnost upotrebe, pravo upotrebljavanja neke tuđe stvari bez prava na plodove (prihode) od nje; 2. običaj, uobičajenost, navika, poraba, navada, primjena, praksa; *isp.* uzuelan, uzanca.

uzusfrùktus *lat.* (ususfructus *od* usus — upotreba + fructus — plod) *pravn.* služnost uživanja, pravo upotrebe (potpunog iskorišćivanja) neke tuđe stvari s pravom ubiranja plodova (prihoda) od nje ali uz očuvanje njezine biti.

ùzuv, *2. mn.* ùzūvā *tur.* (uzuv) ud, tjelesni organ.

užànca — običaj (Nar.); *isp.* uzanca.

ùžati, -ām *tal.* (usare) običavati, imati običaj.

užèlanda *v.* oželanda (D. Ivanišević).

ùžežīn (*isp.* žežin) uoči, u predvečerje.

V

v — labiodentalni suglasnik; dvadeset i osmo slovo latinske abecede, a treće ćirilske azbuke; *fiz.* oznaka za brzinu (*lat.* velocitas), *mat.* oznaka za visinu.

v. — *skrać. za lat.* vivus (živ), vixit (živio je), vale (zdravo), vide (vidi), versus (stih), verte (okreni!).

V — rimska brojka 5; *skrać. za* volumen *(v.), za* volt *(v.); znak za* vanadij *(v.); za* Victoria — Pobjeda (nada u pobjedu u drugom svjetskom ratu).

V_1, V_2, V_3 *v.* fau.

VA — 1. *skrać. za* voltamper *(v.);* 2. automobilska oznaka za *Valjevo.*

Va — *skrać. za* Virginia (država u USA).

va bànk (govori se i akc. **vàbānk**) *franc.* (va banque) u hazardnoj kartaškoj igri — ulog, jednak iznosu čitave banke (*v.* banka[2]); **ìgrati va bànk** — staviti sve na kocku, igrati naslijepo, riskirati i posljednji novac.

vabricìjēr *v.* fabricijer.

vàbrika *v.* fabrika.

vàča *tal.* (faccia — obraz, lice) otesan veliki kamen za fasadu zgrade.

vacante sede *v.* vakancija.

vacat *lat.* (*čit.* vàkat) 1. »fali«; 2. *tipogr.* prazna strana.

vacatio *lat.* (*čit.* vakàcio) oprost, oslobođenje; *isp.* vakacije; **vacatio causaria** (*čit.* kauzàrija) — oslobođenje (od izdržavanja kazne, od vojne službe i sl.) zbog tjelesnog nedostatka; **vacatio honesta** — oslobođenje (od izdržavanja kazne) zbog starosti iznad 50 godina; **vacatio legis** — rok koji mora proteći od objave nekog zakonskog propisa do početka njegova primjenjivanja (u našoj zemlji najmanje osam dana), ako nije u prijelaznim napomenama izričito istaknuto da »stupa na snagu odmah« (u osobito hitnim slučajevima).

Vàclavāk — popularni izraz za *češ.* Vaclavske namesti — Vaclavov trg (središte Praga; po češkom knezu Vaclavu Svetom, zaštitniku češke države i češkog naroda; bio je suvremenik hrvatskoga kralja Tomislava).

vacui dies *lat.* (*čit.* vàkui...) prazni dani, tj. dani bolovanja kada se ne pojavljuju ni krize ni znakovi bolesti.

vacùlet *v.* facol.

Vacuna, Vakuna — staroitalska (sabinska) božica poljana i seoske dokolice (imala je svetište blizu Horacijeva imanja).

vačèlati, -ām *tal.* (vacillare) buncati u vrućici.

váćel *tal.* (fazzoletto) rubac, marama, ubradač; *isto i* **vàćov** (*isp.* facol).

vȁd, vȁda *ar.* jaz, jaruga, suho korito rijeke; za vrijeme kiša otječu vadima bujice (S. Batušić.); *isto i* **vȁda.**

vȁda *tur.* (vade) 1. rok, termin; 2. menstruacija.

vademèkum *lat.* (vade mecum — hodi sa mnom) naziv za knjige koje služe kao priručnik, podsjetnik i koje čovjek stalno nosi uza se.

vadìmōnīj, -ija (*pored* **vadìmonijum)** *lat.* (vadimonium) jamstvo, jamčenje (da će netko doći na sud); dolazak na sud; rok suđenju; **vadimonii desertio** — *pravn.* propust određenog roka.

vadium *lat.* (*čit.* vadijum) zalog, novčani polog, jamčevina.

vàdla *njem.* (Wade) list noge, gnjat (kod Krleže m. r.: vadl).

vȁdlati se *kajk.* (*isp.* vadium) kladiti se; *isp.* vadlja.

vȁdlja *lat.* (vadium — zalog, jamstvo) oklada; **vȁdljati se,** -ām se — kladiti se, pogađati se, ugovarati.

vadōzna vòda (*lat.* vadosus — plitak) voda koja sudjeluje u kružnom toku vode na površini Zemlje (atmosferske oborine, izvori, vodene površine i vodeni tokovi).

vàdrac *mad.* (vad Racz — divlji Srbin) mađarski pogrdni izraz za Srbina.

Vaduz (*čit.* fadùk) — glavni grad Lihtenštajna.

vȁdžib *tur.* (vadžibe) vjerska dužnost.

vadžola *tal.* (fagiolo) grah; *isp.* pasulj, bažulj, fažol.

vae *lat.* (*čit.* ve) jao! **vae mihi!** — jao meni, teško meni; **vae soli!** (*čit.* ve soli) teško samome! (riječi iz biblijske knjige *Propovjednik;* označuju nesretan položaj osamljenog čovjeka, prepuštenog samome sebi); **vae victis!** (*čit.* ve vìktis) jao, teško pobijeđenima! (prema rimskom povjesničaru Liviju, te je riječi izrekao galski vojvoda Breno, bacivši mač na vagu na kojoj su vagali zlato za otkup, da označi kako su pobijeđeni prepušteni na milost i nemilost pobjedniku).

VAFA *v.* WAFA.

vafd (*ar.* wafd — poslanstvo) egipatski nacionalistički pokret, danas bez političkog utjecaja (wafd se zvala delegacija na čelu sa Zaglul-pašom koja se god. 1918. obratila britanskom visokom komesaru sa zahtjevom za priznanje nezavisnosti Egipta); **vafdist(a),** *2. mn.* vafdīstā — pripadnik vafda; *prid.* **vafdistički.**

vafenrok *njem.* »mundir« (Krleža); *v.* vafnrok (kod Krleže ima i pl. *vafenroci* [*Veliki meštar sviju hulja*]).

vafla, *2. mn.* vaflā *i* vaflī *njem.* (Waffel) pečeno tanko tijesto (ravno ili savijeno u trubicu) nešto slično kao hostija, oblata (*isp.* holip).

vafnrok *njem.* (Waffenrock) u njemačkoj i austrijskoj vojsci kratak oficirski kaput do bedara; surka, dolamica, dobedrica; *isp.* vafenrok.

vag, vāga, *lok.* vāgu, *mn.* vāgovi *njem.* (*isp.* vaga) 1. poluga kojom se podižu teški tereti; 2. *prenes.* pobuda, poticaj; 3. jaram za tri konja.

vaga, 3. -gi *i* -zi *njem.* (Wage) 1. naprava za mjerenje težinā; tezulja, mjerila (*mn. sr. roda*); kantar, terazije; 2. mjera, mjerenje težine uopće; *vodenā vaga* — libela (*isp.* vaservaga); *žīvā vaga* — težina živih životinja; *mrtvā vaga* — težina svega što se od zaklane životinje može upotrijebiti.

Vaga (Libra) — ime jednom zviježđu u Zodijaku (između Škorpiona i Djevice).

vagabund, *2. mn.* vagabūndā *i* vagabunādā *lat.* (vagari — skitati se, lutati) skitnik, skitnica, potucalo, protuha, probisvijet, vucibatina, lutalac, lutalica, beskućnik, bitanga, tumaralo; lopov, lupež; *isto i* **vagabunda; vagabundaža** — skitničenje, skitarenje; **vagabundirati,** -bundīram — skitati se, provoditi vagabundski život; *isto i* **vagabundisati,** -šem.

vagan, *2. mn.* vagānā (*isp.* vaga) *prvotno* posuda, zdjela na vagi, *a kasnije* mjera za žito (bečki vagan — 61 litru, požunski jednak bečkome, a peštanski za trećinu veći), mjerov; 2. posuda, zdjela, čanak, činija; lavor (drveni), koritašce.

Vaganda *v.* Baganda.

vagant, *2. mn.* vaganātā *lat.* (vagari — skitati se, lutati) 1. vagabund; 2. u srednjem vijeku — đak koji je putovao od škole do škole; 3. putujući svirač i lakrdijaš; 4. rapsod njemačkih pučkih pjesama; **vagantan,** -tna, -tno — lutalački, skitnički, nestalan; *isp.* goliardi.

vagarina — plaća za vaganje, mjeračina.

vagaš, -āša *mađ.* (vagas *od* vàg — reže, urezuje) usjek od kotača na mekoj cesti, kolosijek, kolotečina; rov, jarak; žlijeb, utor na kotaču; **vagašljiv** — pun vagaša (put), ispresijecan vagašima, razrovan.

vagati, vagām *i* vāžem (*isp.* vaga) 1. mjeriti težinu; 2. biti težak, težiti; **vagati se** — gegati se.

vagidati, -ām *tal.* (vagheggiare) milo gledati, udvarati, »hodati« s kim (Vojnović).

vagatorija *lat.* stanje izuzetne napetosti.

vagina *lat.* (vagina — korice mača; mahuna, tobolac) rodnica, žensko spolovilo od vulve (*v.*) do uterusa (*v.*); *prid.* **vaginalan,** -lna, -lno; **vaginitis** (*akc. i* **-itis**) — upala vagine; **vaginizam,** -zma — preosjetljivost ušća rodnice, s grčevitim stezanjem mišića; **vaginoskopija** (*grč.* skopeō — gledam) — pregled maternice; **vaginopoklonik** — ženskar (riječ stvorena ad hoc u prijevodu jedne drame s engleskog jezika; prevodilac Ivo Juriša).

vagir, -íra (*isp.* vaga) ždrepčanik, kratka (oko 1 metar) posebno obrađena drvena motka na koju se pripinju »štrange« u konjskoj zaprezi (vješa se o prednji dio kola i neprestano se »važe«); u nekim govorima i čitava drvena greda o kojoj vise vagiri, prekorude.

vagnerijanac, -nca, *2. mn.* vagnerijānācā — operni pjevač sposoban da pjeva velike uloge u djelima njemačkoga skladatelja Richarda Wagnera (koje stavljaju na pjevača velike zahtjeve); *uopće* stručnjak u poznavanju Wagnerove muzike a i sljedbenik Wagnerova načina komponiranja; *žen.* **vagnerijanka;** *prid.* **vagnerijanski.**

vagon, -ōna *engl.* (waggon) 1. željeznička kola; **vagon restaurant** *franc.* (*čit.* v. restorān) — kola blagovaonica, kola za ručanje; *isp.* špajzevagn; **vagon lits** *franc.* (*čit.* v. lī) — kola spavaonica, kola za spavanje; *isp.* šlafvagn; **vagon-kiper** (*isp.* kiper) — želj. vagon s pomičnim uređajem za istovarivanje; 2. količina

robe što može stati u jedan vagon (obično se uzima težina od 10.000 kg), deset tona; *prid.* **vagonskī; vagonskā rōba** — roba što se kupuje odn. prodaje na vagone, tj. u velikim količinama, na veliko; **vagonírati,** -gonīrām — tovariti u vagone; **vagònet** (*engl.* waggonette) — mala teretna kola koja se kreću po tračnicama; mali vagon.
vagònāš, -aša — 1. radnik koji tovari robu u vagone odn. koji istovaruje robu iz njih; 2. radnik koji (npr. u rudnicima) gura vagone; 3. čovjek koji stanuje u vagonu.
vàgōv, -ova *mađ.* (vág — reže, urezuje) nožić za obrezivanje loze, za cijepljenje i sl.
vàgūn v. vagon.
vagus *lat.* deseti moždani živac, vodi podražaje za najvažnije životne funkcije.
VAh — oznaka za *voltampersat.*
vahabíti (po imenu Muhameda ibn Abd el Vahhaba) — sljedbenici islamske sekte u srednjoj Arabiji; u početku (18. st.) borili su se za oslobođenje Arapa od turskog gospodstva; u 19. st. gube vahabiti progresivni karakter i postaju nosioci ideologije arapskih feudalaca; danas predstavljaju službenu ideologiju Saudijske Arabije i služe imperijalistima i feudalcima za borbu protiv narodnooslobodilačkog pokreta među Arapima.
Vàhdet *tur.* »sam«, »jedini«; *žen.* **Vàhdeta.**
Vàhid *tur.* »jedini«, »jedinac«; *žen.* **Vahída.**
Vahtangov (Jevgenij Bagrationovič, 1883—1922) — sovjetski glumac i režiser, osnivač glasovitog kazališta u Moskvi (*Teatr imeni Vahtangova*).
vàhtārnica (*isp.* vahter) željeznička stražarnica.
vàhter, *2. mn.* vàhtērā *njem.* (Wächter) stražar, noćni čuvar; *isp.* vehter.
vàhtmājstor *njem.* (Wachtmeister) u nekadanjoj austrougarskoj vojsci narednik, stražmeštar.
vaišešika *sanskrt.* naziv jednoga od šest skolastičkih sistema indijske ortodoksne filozofije.
vaišija *v.* vajšija.
vaiz *tur.* (vaiz) propovjednik, opominjač, savjetnik.
vàj *tur.* (vaj) jao! kuku! lele! teško (meni)!
vàjang, *mn.* -zi — marioneta za kazalište lutaka, nasađena na šipci, tako da se prikazuje držana odozdo (za razliku od običnih marioneta koje se drže ovješene koncima o prste); tekst govori i pjeva *dalan;* potječe s otoka Jave.
vàjāt, -āta *tur.* (hajat — trijem, hodnik, predvorje, vestibil) klijet, sobica, komorica, pojatak, kućar, kiljer (*v.*); *prid.* **vàjātskī** (*pored* **hàjāt, hàjātskī**).
vàjda *v.* fajda.
vàjdskrīn *engl.* (wide — širok + screen — platno) kinematografsko široko platno, veliki ekran (sinemaskop, sinerama, Todd-AO, totalskop i sl.).
vàjndling, *mn.* -zi, 2. vàjndlingā *njem.* (Weidling) velika zdjela, široka posuda (obično za pranje suđa); *isto i* **vàjndla, vàndla.**
vajngulāš *njem.-mađ.* gulaš začinjen vinom.
vàjnkēner *njem.* (Wein — vino + kennen — poznavati) poznavalac vina, stručnjak za vino, enolog (*v.*).
vàjnkrāmpf *njem.* (weinen — plakati + Krampf — grč) grč, zagrcnuće od plača.
vàjnrōt *njem.* (Wein — vino + rot — crven) crven kao vino, u boji vina, tamnocrven, bordo (*v.*).
vàjnštajn *njem.* (Wein — vino + Stein — kamen) sriješ, birsa, tartar, vinski kamen, bijeli kristali koji se nahvataju u vinskim bačvama.
vajsbrātn *njem.* (weiss — bijel, Braten — pečenica) meso (obično svinjsko) uzduž kralješnice.
vajsmanìzam, -zma — proširenje (Darvinova) principa prirodnog odabiranja i na procese u samom organizmu (po njem. biologu Augustu Weissmannu, 1834—1914); *isp.* neodarvinizam.
vàjšije, vàjšījā (*mn. ž. roda*) *sanskrt.* (vaiçya) treća kasta u nekadanjoj Indiji: seljaci i trgovci; *isp.* kšatrije, bramani, šudra, parija.
vàjta *v.* fajta.
vàjterdínender *njem.* (weiter — dalje + dienen — služiti) u nekadanjoj austrijskoj vojsci naziv za vojnika koji je nakon završenoga kadrovskog roka ostao i dalje u vojsci da bi postigao podoficirski čin i tako ostao stalno u vojnoj službi (budući da nije služio za plaću nego samo za vojničku hranu, tj. juhu odn. supu, zupu, porugljivo su takvog vojnika zvali *supar, suparoš* odn. *zupar, zuparoš*).
vakàcije (*mn. ž. roda*) *lat.* (vacatio — oprost, oslobođenje) školski praznici, ferije; praznik, odmor, slobodno vrijeme.
vakàncija *lat.* (vacare — biti prazan, nepopunjen) nezaposjednuta služba, slobodno mjesto (u ustanovi, u školi).
vàkant, *2. mn.* vàkanātā *lat.* (vacare — biti prazan, nepopunjen) imanje bez vlasnika.
vakàntan, -tna, -tno *lat.* (vacare — biti prazan, nepopunjen) prazan, nezapremljen (mjesto, služba), nezaposjednut, ispražnjen, slobodan, nepopunjen; odmah useljiv.
vàkat[1], vàkta, *2. mn.* vàkātā *tur.* (vakit, vakyt)

vrijeme, doba; **vakàtli** — na vrijeme, pravovremeno, pravodobno; *v.* vakt.
vàkat² *v.* vacat.
vakcína *lat.* (vacca — krava; *variola vaccina* — »kravlje boginje«) *prvotno* — materijal za cijepljenje protiv boginja; *danas* — naziv svakog materijala za zaštitno cijepljenje protiv zaraznih bolesti; cjepivo; **vakcinàcija** — zaštitno cijepljenje vakcinama; **vakcinírati**, -ìnīrām — cijepiti; *isto i* **vakcìnisati**, -šēm; **vakcìnātor** — 1. tko vrši cijepljenje; 2. instrument kojim se vrši vakcinacija.
vakèro *španj.* (vaquero, *isp. lat.* vacca — krava) prvenstveno isto što i kauboj, tj. kravar, govedar, a onda i specijalan naziv za čuvare bikova određenih za borbu u areni (*u množ. prema španj.*: vakèrosi).
vàkif *tur.* (vakyf) zavještač, zavještatelj, osnivač vakufa *(v.)*.
vakíja *tur.* (vakya) događaj, slučaj.
vàklja *v.* faklja.
vàkmājstor *v.* vahtmajstor.
vàkt *v.* vakat; **vàkti sàhat** — smrtni čas, agonija, samrt; **vaktíja** — satnica, vremenski raspored obavljanja muslimanskih pobožnosti; **vàktīle** — nekad, svojedobno, svojevremeno; **vàktom** — s vremenom; na vrijeme, u pravi čas.
vaktàniti se *v.* vatan.
vàkuf, *2. mn.* vàkūfā *tur.* (vakyf) zaklada koja služi vjerskim i humanitarnim svrhama muslimana; *prid.* **vàkufskī**; **vakufnàma** (*tur.* name — pismo, knjiga) — zakladnica; popis koji sadržava odredbe o upravi i upotrebi nekog vakufa; **vàkufskō-meàrifskō vijeće** — vrhovni organ uprave vakufa (*tur.* mearif — ured, vlast).
vakùole *(mn. ž. roda) lat.* (vacuus — prazan, otvoren) stanične šupljine; dijelovi citoplazme, vjerojatnije bogatiji vodom od nje, koji imaju važniju ulogu u staničnom životu.
vàkuum *lat.* (vacuum — praznina, čistina) 1. razrijeđeno stanje plina kod čega je njegov pritisak manji od atmosferskoga; 2. prazan prostor u kojemu se nalazi razrijeđeni zrak, plin ili para; zrakoprazan prostor (npr. prazan prostor u električnoj žarulji); 3. *uopće* praznina, prazan prostor, pustoš, ništa; 4. *prenes.* duševna praznina, bezizražajnost, beznačajnost, tupost, besadržajnost, šupljost.
vàkuumaparàt, -àta *lat.-franc.* — sprava za destiliranje osjetljivih tekućina pod smanjenim tlakom i sniženom temperaturom.
vàkuummètar *lat.-grč.* sprava za mjerenje razrijeđenosti zraka; barometar za mjerenje tlakova ispod atmosferskog pritiska.
vàkuum-pàkovānje — konzerva, plastična vrećica ili kutija s nekom namirnicom iz koje je isisan zrak u svrhu očuvanja od kvarenja; **vakuumírati** — isisati zrak iz ambalaže s namirnicama, staviti u vakuum-pakovanje.
vàkuumpùmpa *lat.-njem.* crpka za isisavanje zraka i stvaranje podtlaka u nekom zatvorenom prostoru.
vàl *v.* voal.
vàla¹, *mn.* vàlā *lat.* (vallis) dolina, dubodolina, uvala, zaljev, zaton, drȁga.
vàla² *tur.* (vallah, vallahi) *nešto kao:* tako mi boga, bogami, *pa i* do vraga, do đavola; *isto i* **vàlāh** *i* **vàlāj**.
vàla³ *tal.* (velo — platno) 1. tanka prozirna tkanina; 2. starinski šupljikav vez (npr. za rukave).
vàlabi, -ija *engl.* (wallaby) vrsta mrkoga klokana i krzno od njega.
vàlabīlan, -lna, -lno *franc.* (valable) valjan, vrijedan.
vàlake *v.* falake.
vàlāš *mad.* (vallas) isprava kojom se dopušta naseljivanje na nekom vlastelinskom imanju.
valàtati¹, -ām *mad.* (válasz — odgovor) oštro govoriti; brbljati, blebetati; *isp.* falatati.
valàtati², vàlātām *tur.* (fal — gatanje) proricati, predskazivati, vračati, gatati.
vàlcati, -ām *i* **vàlcovati**, -ujem *v.* falcati.
vàlcer, *2. mn.* vàlcērā *njem.* (Walzer) vrsta društvenoga plesa udvoje u tročetvrtinskom taktu; vrlo popularan u 19. st.; kod nekih naših starijih pisaca »valjka«; **englèskī vàlcer** (english waltz) — polagani valcer našeg vremena.
vàlčik, *mn.* -ci *češ.* isto što i valcer.
vàlda *v.* falda.
valde bene *lat.* vrlo, veoma dobro.
Vàldemār *germ.* »slavni upravljač, vladar«.
valdènzi, -ēnzā *(mn. m. r.)* — valdovci, pristaše Petra Valdusa (*franc.* Vaux, *čit.* Vo), jednoga slobodoumnog francuskog trgovca iz 12. st.: propovijedali su biblijsku strogost, apostolsko siromaštvo, zabacivali zakletvu, vojnu službu i katoličku nauku o čistilištu (waldensia doctrina); kasnije su iz njihovih redova proizašli kalvini; danas ih ima osobito u Pijemontu u Italiji; zvali su ih i **lionisti** (prema gradu Lyonu), **sabati** (po njihovoj drvenoj obući), **humilijati** (*lat.* humilis — ponizan).

valdhorn *njem.* (Wald — šuma + Horn — rog) vrsta duhačkog instrumenta, »lovački rog«; **valdhòrnist(a)** — svirač na valdhornu.

vale *lat.* (*akc.* vale) *na oproštaju:* zdravo!, zdrav bio!, živio!, zbogom!; *mn.* valete; *v.* salve; *isto i* **valeas** — zdrav bio, zdravo da si!; **valeat** — zdrav bio; zdravo da je!; **valeatis** — zdravi bili, zdravo da ste!; **valeant** — zdravi bili, zdravo da su!

valedìkcija *lat.* (valedictio) oproštaj, rastanak; oproštajni govor; **valedicírati,** -dìcīrām — pozdraviti na odlasku, oprostiti se.

valekulāran, -rna, -rno *lat.* (vallecula — udubljenje, jamica) koji se odnosi na udubljenje, udubinu; jamični.

valèncija[1] *ili* **valèntnōst,** -osti *lat.* (valere — valjati, vrijediti, moći) broj koji pokazuje koliko je atoma vodika (ili udvojeni broj atoma kisika) sposobno da se spoji ili da istisne sobom atom dotičnog kem. elementa. Prema suvremenim shvaćanjima valentnost kem. elementa određuje se elektronskom strukturom atoma i prije svega brojem njegovih vanjskih elektrona

valèncija[2] (po španj. gradu istoga imena) — 1. vrsta čipaka i tkanina; 2. izvanredno popularni šlager (za ples) nekoliko godina nakon prvoga svjetskog rata, u doba čarlstona *(v.).*

Valentīn, -ína, 5. Valentīne *lat.* »zdravi«, »jaki«, »krepki«; *žen.* **Valentina; Valentinovo** — dan 14. veljače po katol. kalendaru (Krleža, a po njemu i Ivo Kozarčanin u eseju o *Danima djetinjstva:* »vjerujemo da ptice svadbuju na sv. Valentina...«).

valentìnīt, -íta — vrsta minerala, prirodni antimonov trioksid (»antimonski cvijet«).

Valentino Rudolf (pravim imenom Rodolfo Guglielmi) američki filmski glumac talijanskog podrijetla, »zvijezda« u doba nijemog filma, tip idealnog muškarca svoga vremena (1895—1926).

valer, -era *franc.* (valeur) vrijednost, vrednota; *u slikarstvu:* odsjev boje, ton boje.

valerijāna *lat.* (valere — biti zdrav, jak, moćan) odoljen, macina trava, baldrijan; ljekovita biljka; lijek od nje umiruje rad srca.

Valèrije *lat.* »zdravi«, »čili«; *žen.* **Valèrija.**

valet *franc.* (*čit.* vale) sluga, lakaj; u hotelijerstvu: poslužitelj u domaćinstvu hotela; **valet de chambre** (*čit.* vale d'šambr) sobar (Krleža).

valetudinārīj, -ija *i* **valetudinārijum** *lat.* bolnica.

Valetudo bonum optimum *lat.* Zdravlje je najveće blago.

valeur *v.* valer.

Valhala *staroskand.* (val hall — dvorac ubijenih, poginulih) u staroskandinavskoj mitologiji — dvorac boga Odina, obitavalište duša onih junaka koji su pali u ratu (*v.* Valkire).

valída[1] *tur.* (valide — majka) žena sultanova kao majka budućeg sultana.

valída[2] *v.* invalida, invalidnina.

vàlīdan, -dna, -dno *lat.* (validus) jak, krepak, čvrst, zdrav, čio, moćan, silan, snažan; vrstan, sposoban; koji vrijedi, pravovaljan, pravomoćan, punovaljan, punovrijedan, punovažan, opravdan, na zakonu osnovan, nepobitan, neosporan.

vàlija, *2. mn.* vàlījā *tur.* (vali) namjesnik; upravitelj vilajeta; generalni guverner; *isto i* **vàli-paša; vàliluk** — 1. zvanje valije; 2. područje nadležnosti jednoga valije; pokrajina.

vàlīnga *v.* falinga.

vàli-paša *v.* valija.

vàliti *v.* faliti.

valíza *franc.* (valise — putni kovčeg) zapečaćena (na određeni način) poštanska torba diplomatskog kurira kojoj pripada pravo nepovredivosti; *inače* bilo kakva putna torba, kovčeg uopće.

valīža *tal.* (valigia) kovčeg, putna torba, prtljaga.

Valkíre *(mn. ž. roda)* — u staroskandinavskoj mitologiji — ratoborne djevice-boginje u pratnji vrhovnoga boga Odina, koje su pomagale junacima u borbama i odnosile duše poginulih vojnika u Valhalu *(v.)* gdje su ih posluživale na gozbama.

Vallis Aurea *lat.* »Zlatna dolina«, antički naziv za današnje Kutjevo; u širem smislu: Požega i Požeška kotlina.

Valmy — selo u francuskom departmanu Marne; god. 1792. pobjeda francuske revolucionarne vojske nad Prusima (Krleža).

Valònci, Valònācā *(mn. m. r.)* — stanovnici istočne i jugoistočne Belgije; govore francuski s natruhama nizozemskih i njemačkih elemenata.

valorizácija *lat.* (valere — valjati, vrijediti; *isp.* i valer) skup mjera za umjetno podizanje pale vrijednosti robe, tečaja vrijednosnih papira itd.; **valorizirati,** -ìzīrām — održati ili povisiti vrijednost (npr. neke robe), vrednovati.

valòv, -ova *mad.* (valu) korito za napajanje stoke.

valòvati, vàlujem *mad.* (valo — istina, pravo stanje stvari) podnositi poreznim vlastima prijavu o stanju kuće i o prihodima koje ona donosi; **valòvnica** — formular na kojem se valuje, porezna prijava.

valpot *staronjem.* (walpoto) upravitelj feudalnog imanja, zastupnik posjednika feudalaca, »pouzdanik koji nastoji o zaštiti vlasteoskih prava« (Vladimir Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik*).

Valpurga *germ.* »gospodarica tvrđave«; **Valpurgina noć** — noć od 30. travnja na 1. svibnja, prema germanskoj priči sastanak i divljanje vještica i grabancijaša, »vrzino kolo na planinskom proplanku« (Dončević).

vals *franc.* (valse) valcer; **valsovati,** -ujem — plesati valcer (u starijem jeziku, npr. kod Đalskoga); *isto i* **valsírati,** valsīrām.

Valter *germ.* »vladar«, »gospodar«, »koji zapovijeda«.

valterskotovskī — prid. prema imenu i prezimenu škotskog pjesnika i romanopisca Waltera Scotta (1771—1832), koji se odlikovao historijskim romanima i utjecao na mnoge svjetske pisce, pa i na našeg Šenou (jedno od najpoznatijih djela mu je *Ivanhoe* s romantičnim prikazom života i povijesnih kretanja u 12. st.; preveo je i našu *Hasanaginicu,* i to iz njemačkog prijevoda Johanna Wolfganga Goethea) (Branimir Donat).

valtorna, *2. mn.* -ornā *i* -ornī *v.* valdhorn.

valung *njem.* (Wallung) 1. talasanje, vrenje, strujanje, uzbuđenje; 2. nagao osjećaj vrućice bez vanjskih podražaja, navala krvi (kod žena u klimakteriju).

valuta *tal.* (valuta — vrijednost) novčani sistem neke zemlje, uzet u cjelini (zlatna, srebrna, papirna valuta), i novčana jedinica neke zemlje (funta sterlinga, dolar, franak, marka, dinar itd.); *prid.* **valutnī** *i* **valutaran,** -rna, -rno; **valutírati,** -lutīrām — označiti vrijednost, procijeniti, proračunati, vrednovati.

valvacija *lat.* (*isp.* valuta) procjena, proračun, ocjena u novcu, označenje vrijednosti novca.

valvula *lat.* zalistak (srčani, cvjetni); *prid.* **valvularan,** -rna, -rno.

valjenke, 2. valjēnkī *i* valjenākā *(mn. ž. r.) rus.* (valenki) čizme od valjanōg sukna, pūsta ili čohe; obuvaju se preko druge obuće (naročito za gaženje snijega).

vamīlija *v.* familija.

vamp[1], vampa *engl.* (vamp, *skrać. od* vampir) zavodnica, lijepa, kobna žena koja iskorišćuje muškarce, »žena-demon«.

vamp[2] *njem.* (Wamme, Wampe) trbuh, trbušina; **vampast** — trbušast, debeo.

vampīr, -íra, 5. vampīre *tur. (preko starobugarskoga?)* 1. zao duh pokojnika, noćno strašilo, vukodlak; 2. naziv nekih šišmiša u Južnoj Americi; loču krv svojim žrtvama pošto im prije zubima pregrizu žilu (zbog njih je u nekim krajevima Južne Amerike nemoguće stočarstvo); 3. *prenes.* krvopija, zloduh; lihvar, kaišar, zelenaš; *prid.* **vampírov; vampīrskī.**

vampum *indijan.* (*engl.* wampum) vrsta amuleta *(v.)* kod sjevernoameričkih Indijanaca; sastoji se od probušenih školjaka nanizanih na vrpcu (nekad služio i kao platežno sredstvo).

van — *u nizozemskim prezimenima isto što i naše* od, *njem.* von, *franc.* de, *tal.* di (ali označuje samo mjesto rođenja a ne plemstvo kao u ostalim navedenim jezicima).

vana, *2. mn.* vānā *njem.* (Wanne *od lat.* vanus — prazan, šupalj) kaca, kada za kupanje, banjica.

Vana *tal.* (Vanna) *hipok. prama* Giovanna.

vanadīj, -ija (*pored* **vanadijum**) (po imenu skandinavske boginje ljubavi i mladosti Vanadis) *kem.* element, atomska težina 50,95, tablični broj 23, *znak* V; srebrnasto-bijeli metal; primjenjuje se u industriji kao katalizator i kod pravljenja legiranih čelika i tvrdih slitina.

vana verba *lat.* prazne riječi (Ante Kovačić).

vancaga, 3. -gi, *2. mn.* vancāgā (*njem.* Bandsage) tesarska sjekira, bradva, tesla, keser.

Vanda (*isp.* Vendi) — Slavenka.

Vandal, -ala, 5. Vandale (*akc. i* **Vandal,** Vandala, *2. mn.* Vandālā) — 1. pripadnik germanskog plemena, poznatog po ljutim borbama s Rimom: god. 445. zavladali su Vandali Rimom i uništili u njemu mnoštvo umjetničkih proizvoda; 2. *prenes.* **vandal** (*akc. i* **vandal**) — divljak, barbar, rušitelj, razaratelj umjetničkih djela; *prid.* **vandālskī** (*akc. i* **vandalskī**); **vandalizam,** -zma — barbarstvo, rušenje kulturnih vrednota, divljaštvo, rušilački bijes; *isto i* **vandālstvo.**

Vandeja (Vendee) — francuska pokrajina u kojoj su za vrijeme buržoaske revolucije krajem 18. st. nastajali kontrarevolucionarni pokreti zaostalih, neprosvijećenih seljaka, obmanutih i rukovođenih od svećenstva i plemstva; *prid.* **vandējskī.**

vandemijer, -era *franc.* (vendemiaire) prvi mjesec francuskog revolucionarnog kalendara, »mjesec berbe«, od 22. IX. do 21. X.

vanderček *njem.* (wandern — putovati) u *kajkavskim krajevima* pehar iz kojega se pije naizmjenice (koji »putuje« od gosta do gosta); niz zdravica (stari su pisci takav pehar zvali i »potrkalica«).

vandla *v.* vajndling.

vandrovka, 3. -ci, *2. mn.* -kī *njem.* (wandern — putovati) *prvotno:* putovanje mladoga kalfe po svijetu od majstora do majstora u svrhu stjecanja radnog iskustva; *kasnije* skitnja uopće; *isp.* frent; **vandrovati**, -ujēm — putovati na vandrovci; *isto i* **vandrokovati**, -ujēm; **vandrokāš**, -āša, 5. vandrokāšu — *prvotno:* mladi kalfa na vandrovci, *kasnije:* skitnica uopće; *prid.* **vandrokāšev; vandrokāškī.**

vanđelje *v.* evanđelje (Nar.).

vanga[1] *tal.* (vanga) vrsta lopate, ašov, kopača.

vanga[2] *tal.* (vangaiola) vrsta mreže za ribolov.

vangla *v.* vajndling.

vanguard *engl.* prethodnica, predstraža, avangarda; naziv druge serije američkih umjetnih Zemljinih satelita.

vani *(mn. m. r.)* u skandinavskoj mitologiji protivnici aza *(v.)*, ljudima skloni zračni duhovi.

vanīlija *franc.* (vanille *od španj.* vayna — komuška) vrsta aromatične mirodije iz istočnog Mehika, otoka Mauritiusa i otoka Bourbona; *isto i* **vanila;** *prid.* **vanìlījskī, vanīlskī; vanílištangle** *njem.* prutići od tijesta i šećera s jakom primjesom vanilije (Josip Kozarac).

vanìlīn, -ína — mirisava materija iz biljke vanilije, aromatski aldehid ugodna mirisa (upotreba u slastičarstvu).

vanitas *lat.* (*akc.* vānitas) ispraznost, jalovost, ništavost, ništetnost, licemjernost, praznina, taština, hvastavost, hvalisavost, umišljenost, sujeta, naduvenost, samodopadnost, slavoljubivost, kaćiperstvo; **vanitas vanitatum et omnia vanitas** (*akc.* vānitas vanitātum et ōmnia vānitas) — taština nad taštinama i sve je taština *(Biblija).*

vankoš, vankuš *v.* vanjkuš.

vansitartìzam, -zma (prema prezimenu engl. političara Roberta Gilberta Vansittarta) nacionalistički, imperijalistički, protunjemački pokret u Engleskoj pred drugi svjetski rat kao reakcija na pomirljivu politiku tadanjeg ministra-predsjednika Chamberlaina (*isp.* Minhen).

vanstep, *2. mn.* vanstepā *engl.* (one step — jedan korak) vrsta modernog brzog plesa udvoje u 2/4 ili 6/8 taktu; fokstrot (potječe iz Amerike gdje je nastao oko 1900).

vantasta i sl. *v.* fantast (Sterija).

vante *tal.* (avanti) naprijed (Nar.).

vantōz, -óza *franc.* (ventose) šesti mjesec francuskog revolucionarnog kalendara, »mjesec vjetra«, od 19. II. do 20. III.

vantūza *franc.* (ventouse) kupica, rog, prianjalka, sisaljka (čašica što se, zagrijana, stavlja otvorom na oboljelo mjesto radi vađenja krvi u svrhu smanjenja tlaka).

vanzara *rum.* (vantura) probisvijet, avanturist, propalica, nitkov, hulja.

Vanzetti *v.* Sacco i Vanzetti.

vanjkuš, *2. mn.* vanjkūšā (*po mad.* vankos *iz njem.* Wangenkissen, tj. Wange — obraz + Kissen — jastuk) — jastuk; **vanjkušnica** — jastučnica.

vapit *indijan.* kanadski jelen s velikim rogovljem.

vaplòtiti, vaplotīm *v.* ovaplotiti.

vapōr, -óra *tal.* (vapore) 1. para; 2. parobrod; *isp.* dampfšif.

vaporimetar, -tra, *2. mn.* vaporimetārā *tal.-grč.* (vaporare — ishlapiti + metron — mjera) sprava za određivanje alkohola u vinu.

vaporizácija *lat.* (vapor — para) 1. isparivanje, pretvaranje tekućine u paru; 2. *med.* zagrijavanje vrelom parom radi zaustavljanja krvarenja; **vaporìzātor** — raspršivač, sprej; **vaporizírati**, -ìzīrām — pretvoriti u paru, ispariti se, izvjetriti, ishlapiti; *isto i* **vaporizovati**, -ujēm.

var. — *skrać. za* varijetet (u botanici i zoologiji naznaka za podvrstu).

Var *v.* Teutoburška šuma.

vara *španj.* stara mjera za dužinu (u različitim zemljama različite dužine).

varagovati, -ujēm *mad.* (farag — reže, teše) strugati izluženu kožu.

varak, varaka *i* varka; *mn.* varaci *i* varci, 2. varākā *tur.* list biljke, listić kovine, osobito tanki listić zlata; staniol; **varaklèisati**, -šēm — prevlačiti var(a)kom, pozlaćivati, posrebrivati.

varān, -ána *ar.* vrsta velikog pustinjskog guštera (domovina Daleki Istok).

varant, *2. mn.* varanātā *engl.* (warrant) posebna potvrda o primitku robe na čuvanje, priznanica skladišta, zalagaonice i sl.

vardati, -ām *tal.* (guardare) paziti, čuvati, osobito čuvati u pameti, pamtiti.

varek *franc.* (varec) morska trava, haluga, svilača.

Vare, legiones redde *v.* Teutoburška šuma.

varēza *franc.* (vareuse) mornarska, planinarska, a u novije vrijeme i vojnička, tzv. »engleska« bluza (sa neke vrste pojasom oko pasa).

varga *mad.* (varga — obućar) 1. opančar; 2. čizmar; 3. kožar, štavitelj (*isp.* varagovati).

varia *(mn. s. r.) lat.* (*akc.* vārija) razno, koješta, svaštice.

variatio delectat *lat.* (*čit.* varijācio delektat) promjena je ugodna.

varica (*isp*. Vara, Varvara — Barbara; pripravlja se obično na dan sv. Barbare) 1. koljivo, kaša od pšeničnih zrna, meda, mljevenih oraha i sl.; 2. mješavina, smjesa.

varicele (*mn. ž. roda*) *lat.* (varicellae) vodene kozice, male boginje, boginjice, vodene ospice.

varices (*lat. mn. od* varix) *v.* varikoziteti.

varidat, -ata *tur.* (varidat) prihod, dohodak.

varietas delectat *lat.* (*čit*....delektat) *v.* variatio delectat.

variete *v.* varijete.

varietet *v.* varijetet.

varijabīlan, -lna, -lno *lat.* (varius — različit) promjenljiv, kolebljiv, nestalan, nepostojan; **varijabilnost**, -osti — promjenljivost, kolebljivost, nestalnost, nepostojanost; **varijabila** — u novije vrijeme stvoren izraz za promjenljivi dio mjesečne plaće (iznad garantiranog iznosa).

varijabla *franc.* (variable) *mat.* promjenljiva veličina, promjenljiva vrijednost; *isp.* varijanta.

varijacija *lat.* (variatio — različitost) promjena, izmjena lika, mijena, mijenjanje, preinaka; odvajanje, odstupanje, preobražavanje; **varijacije** — različitosti, koještarije, svaštarije, svaštice, inačice, različite bilješke, preradbe, izvođenje neke muzičke ili književne (uopće umjetničke) teme na različite načine.

varijanta, *2. mn.* varijanta, varijantī *i* varìjanata *lat.* (variare — mijenjati, pretvarati) 1. inačica; promjena lika, drugi oblik; 2. druga razrada plana, projekta, znanstvenog ili umjetničkog djela; 3. *v.* varijabla.

varijete, -ea, *mn.* -ei, 2. varijetea *franc.* (variete) 1. kazalište za najrazličitije plesne, muzičke i akrobatske predstave; vedro kazalište, vedra pozornica; 2. vrsta noćnog lokala sa zabavnim rasporedom; *prid.* **varijetetskī**; **varijetetkinja** — plesačica u varijeteu.

varijetet, -eta *lat.* (varietas) 1. razlika, raznolikost, raznovrsnost, različnost, promjena, mnogostranost; 2. posebna vrsta, podvrsta, podtip, odlika.

varikocela *lat.-grč.* oteklina testisa (*v.*) uzrokovana proširenjem vena.

varikoziteti (*mn. m. r.*) *lat.* (*isp.* variks) čvorasto proširene i krivudave vene (osobito na potkoljenici).

variks *lat.* (varix) *v.* krampfader; **varikozan**, -zna, -zno — s proširenim venama, gukav, kvrgav.

variola *lat.* (varius — šaren) velike ospice, boginje, (crne) kozice, osutak, petići.

variometar, -tra, *2. mn.* variometārā *lat.-grč.* (varius — različit + metron — mjera) sprava koja se upotrebljava kod reguliranja radio-aparata za primanje i odašiljanje; svaka sprava za mjerenje kolebanja fizičkih veličina, npr. promjena zemaljskog magnetizma; *u avijaciji:* sprava za mjerenje brzine uzdizanja ili spuštanja aviona u okomitom smjeru.

viriorama *lat.-grč.* (varius — različit + horama — prizor) nova tehnika za snimanje i projiciranje filmova primijenjena u SSSR; takav način treba da omogući prikazivanje filmova na gigantskim ekranima postavljenim na velikim otvorenim prostorima, tako da ih istodobno sa svih strana mogu pratiti velike mase gledalaca.

varirati, varīrām *lat.* (variare) 1. mijenjati lik, podavati nečemu drugačiji oblik, unositi promjenu, odvajati, odstupati od prvotnoga; 2. mijenjati se, kolebati u stanovitim područjima, razlikovati se, biti različit, razilaziti se (npr. u mišljenju).

varis *tur.* (varis) nasljednik.

varisati, -šem *tur.* (varmak) napasti, napadati.

varisciškō boranje *v.* hercinsko nabiranje.

Varjazi, *gen.* Varjagā (*mn. m. r.*) — normansko pleme koje je u 9. st. prodrlo u Rusiju do gornjeg toka Dnjepra; *prid.* **varjaškī**; *isp.* Rjurik.

varka *mad.* (fark — rep) 1. repni dio tijela u riba i kitova; 2. trtica u živadi; 3. stražnji dio lađe, krma.

varmeđa *mad.* (varmegye) pokrajina, upravna oblast, županija; *isto i* **varmeđija**; *prid.* **varmeđīnskī (varmeđskī)**; **varmeđijāš**, -aša — županijski činovnik (Đalski).

varmetar, -tra — instrument za mjerenje jalove snage izmjenične električne struje.

Varnava *v.* Barnaba.

varoš, varoši (*katkad i* varoš, varoša, *m. roda*) *mad.* (varos) grad; *prid.* **varoškī** (*akc. i* **varoškī**); *umanj.* **varošica** (*akc. i* **varošica**); **varošanin** (*akc. i* **varošanin**), *mn.* -ani — građanin; *žen.* **varošanka** *i* **varoška** (*akc. i* **va...**); *umanj.* **varoščica**; **varošanče**, -eta *i* **varošče**, -eta (*akc.* [za obje riječi] *i* **va...**) — dijete iz grada, građanče; *zbir.* **varoščad**, -adi.

varšavljanka — društveni ples iz 19. st.; potječe iz pariške plesne škole, a sadrži kombinacije koraka tirolke i mazurke; period koraka obuhvaća 16 taktova.

varšavskī pakt — ugovor Sovjetskog Saveza sa zemljama tzv. Istočnog bloka, sklopljen u

Varšavi 14. svibnja 1955. o prijateljstvu i međusobnoj pomoći na svim područjima.
vartapisl *iskv.-njem.* (warte ein bisschen — čekaj malo!) nekada naziv za šibice sumporače kod kojih je valjalo pričekati da izgori sumpor i da vatra zahvati samo drvo; u Slavoniji su ih zvali i »pričekaj« (npr. kupi kutiju *pričekaja!*).
vartcimer *njem.* (warten — čekati + Zimmer — soba) čekaonica.
varvarin *i* **barbarin** *(v.).*
varviton *v.* barbiton.
varzilo *v.* pernambuko-drvo.
VAs — oznaka za *voltampersekundu.*
vasa — najduža skijaška utrka na svijetu (86 km); održava se u Švedskoj kao spomen na skijaški podvig (kasnijeg) švedskog kralja Gustava I. iz dinastije Vasa.
vasaliti, -īm *tur.* (fassal — klevetnik) ružiti, ogovarati, opadati, klevetati.
vaseljena *crkv.-slav.* 1. svijet, ekumena *(v.);* 2. svemir, nadzemaljski prostori; *prid.* **vaseljenī, vaseljenskī** — svjetski, sveopći; svemirski; **vaseljenskī sabori** — u pravoslavnoj crkvi naziv za svesvjetske skupove crkvenih pastira.
vaserdiht *njem.* (wasserdicht) nepromočiv, nepromočan, gust; *isp.* vaterpruf.
vaserdruk *njem.* (Wasserdruck) 1. pritisak vode; 2. vodeni tisak, slijepi tisak, vodotisak, vodeni žig (na finom papiru, na papirnom novcu).
vaserica *njem.* (Wasser — voda) vrsta zemičke (umiješene s vodom).
vaserklozet — njemački izgovor za engl. *water-closet (v.)* (Krleža).
vaserkopf *njem.* (Wasserkopf) 1. vodena glava, vodoglavost (bolest); 2. čovjek s takvom glavom, vodoglavac; *isp.* hidrokefal; 3. *prenes.* slaba glava, glupan.
vaserlajtung, *mn.* -zi *njem.* (Wasser — voda + leiten — voditi) vodovod.
vaserman — v. Wassermannova reakcija.
vaservaga *njem.* (Wasser — voda + *isp.* vaga) *v.* libela 1.
vaservelne *(mn. ž. roda) njem.* (Wasser — voda + Welle — val) vodena ondulacija *(v.).*
vaseržemlja *v.* vaserica (Krleža).
Vashod *v.* Voshod.
vasija *tur.* (vasi) izvršitelj oporuke, skrbnik, staratelj, tutor; kraljevski namjesnik, regent; **vasíjet** — oporuka, testament, posljednja volja pokojnika; **vasijetnama** — pismena oporuka.
vasilijanac *v.* bazilijanac.
Vasilije (*akc. i* **Vasìlije**) *v.* Bazilije.
vasilisa *grč.* (basílissa) carica (bizantska); **Vasìlisa Prekrasna** (Premudra) — kći morskoga cara, žena čudesnih sposobnosti, izvanredne mudrosti i ljepote, tema ruskih narodnih skaski i umjetničkih obrada.
vasiona *v.* vaseljena.
vasistas *njem.* (was ist das — što je to?) prozorčić u vratima odn. (manji) u većem prozoru; *isp.* špijunka.
vaska *tal.* (vasca) školjka vodovoda, nakapnica, korito; bazen, plivalište (Tin).
vaskularan, -rna, -rno *lat.* (vas — sud, posuda, *umanj.* vasculum) koji se tiče krvnih žila, pun krvnih žila, žilni, sudovni; **vaskularizacija** — stvaranje novih krvnih žila, novotvorine krvnih žila.
vaslava *crkv.-slav.* molitva »va slavu«, tj. u slavu.
vasleden *tur.* (faslegen — bosiljak; *isp.* feslidan.
vaspitanje *crkv.-slav.* (vospitanije) odgoj, obrazovanost.
vaspítati, vàspītām *crkv.-slav.* odgojiti, obrazovati (akc. RSAN).
vastacija *lat.* (vastatio) pustošenje, haranje, pohara.
vastan, *2. mn.* vāstānā *tur.* (fistan) vrsta muške košulje (dugačka do koljena, u pasu nabrana).
Vastok *v.* Vostok.
vastorg *rus.* (vostorg) ushit, ushićenje, oduševljenje, zanos, razdraganost (kod Matoša u članku *A. Harambašić* nalazimo i množinu: *vastorzi* Njegoševi).
vasuje *v.* vsuje.
Vasva, Vasvija *tur.* »svojstvena«, »opisana«.
vaša, *2. mn.* vāšā *tur.* (vašak — risovo krzno) komad kože što se odadre s tijela.
vašange, vašanke *v.* fašnik.
vašar *mad.* (vásár) sajam, pazar, panađur; *prenes.* neurednost, razbacane stvari, gužva, lom, nered; *prid.* **vašarnī, vašarskī; vašarīšte** — sajmište; **vašarina** — taksa za mjesto prodavača na vašaru; sajmarina; **vašardžija** — tko je na vašaru, sajmar (kao prodavač ili kao kupac); **vašariti,** -īm — prodavati ili kupovati na vašaru, pazariti, trgovati.
vašbekn *njem.* (waschen — prati + Becken — posuda) umivaonik, praonik, lavor, legen, kuhinjska školjka, lavabo.
vašcetl *njem.* (waschen — prati + Zettel — cedulja) u knjižarstvu izraz za reklamu (na ovitku neke knjige ili u prospektima i sl.) koja u kratkim crtama prikazuje sadržaj i karakteristike djela koje se reklamira.

Vašek — tip dobroćudnog ali priglupog seoskog mladića (iz Smetanine opere *Prodana nevjesta*).
vašhandšu *njem.* (waschen — prati + Handschuh — rukavica) platnena, frotirska ili (u novije vrijeme) gumena navlaka za ruke koja se nasapuna i služi za trljanje tijela pri umivanju.
vašina *v.* fašina.
vaška, *2. mn.* vašākā i vaškī *tur.* (vašak — ris) pas, pseto.
vaškastn *njem.* (Wäsche — rublje + Kasten — ormar) poseban (obično bijelo obojen) ormar za držanje rublja.
vašklajd *njem.* (waschen — prati + Kleid — haljina) ženska haljina od materijala koji je prikladan za pranje (a ne npr. za kemijsko čišćenje).
vaškōv, -ōva, *2. mn.* -ōvā *v.* vaška.
vaškühinja *njem.-hrv.* (waschen — prati) praonica rublja.
vašleder *franc.-njem.* (vache — krava, kravlja koža + Leder — koža) koža, obično glasirana, za rukavice, torbice, presvlake na pokućstvu i sl. (*isp.* semiš).
vašmašina *njem.* (waschen — prati + *isp.* mašina) 1. nekada naziv za tzv. rifljaču *(v.)*; 2. danas naziv za električni automatski stroj za pranje rublja.
vašraum *njem.* (waschen — prati + Raum — prostorija) praonica, umivaonica, kupaonica.
vaštiš, *2. mn.* vaštīšā *njem.* (waschen — prati, umivati + Tisch — stol) umivaonik, praonik (u sobi).
vaštrug *njem.* (waschen — prati + Trog — korito, valov) korito za pranje rublja.
vat, vata, *2. mn.* vātā (po imenu škotskog izumitelja parnog stroja Watta, 1736—1819) — jedinica električne energije; *znak* W.
vata, *2. mn.* vātā *ar.* pročešljan, očišćen i izbijeljen pamuk; služi većinom za higijenske svrhe.
vatak, *mn.* -aci, 2. vatākā *tal.* (vataco) vrsta nižeg službenika.
vatan, *2. mn.* vatānā *tur.* 1. domovina, rodni kraj, otadžbina, zavičaj; **vatan učiniti** — nastaniti se; 2. stalno prebivalište, boravište, stan; 3. vojnički logor, tabor; 4. zimsko prebivalište, zimovnik; **vataniti,** vatanīm i **vatanisati,** -šem — prebivati, boraviti, stanovati, odmarati se, logorovati; zadržavati se, nastaniti se, naseliti se.
vatelīn, -ina (*isp.* vata) pamučne ili vunene izrađevine (poput vate) što se upotrebljavaju za podstavljanje zimskih kaputa.
vaterklozet *v.* water-closet.
vaterlinija *engl.* (water-line) crta uzduž boka koja pokazuje liniju normalnog gaza broda u vodi.
Vatermörder *v.* fatermerder.
vaterpas *hol.* (waterpas) sprava za provjeravanje horizontalnog položaja predmeta na ravnini; libela *(v.)*.
vaterpolo *engl.* (water polo) igra loptom u vodi; igra se plivajući, po principu rukometne igre; **vaterpòlist(a)** — igrač vaterpola; *prid.* **vaterpolskī.**
vaterpruf *engl.* (waterproof) nepromočiv, impregniran, vodonepropustan; *isp.* vaserdiht.
Vater werden ist nicht schwer, Vater sein dagegen sehr *njem.* (*čit.* Fater verdn ist niht šver, fater zajn dagegn zer) Otac **postat** to je lako, otac **biti** — naopako.
vates *lat.* božanstvom nadahnuti pjesnik, pjesnik-prorok.
Vatikan (*akc. i* **Vatikān,** -āna) 1. dvorac i rezidencija pape (poglavara rimokatoličke crkve) u Rimu; vrhovna uprava rimokatoličke crkve; 2. *prenes.* papinska vlada, vlast pape, papinska politika; 3. u govoru starijih Zagrepčana naziv za stambeni blok koji obuhvaća dio Vlaške, Kraševe i Martićeve ulice; izraz potječe odatle što je te kuće izgradila zagrebačka nadbiskupija (u tridesetim godinama ovoga stoljeća); *prid.* **vatikanskī (vatìkanskī); Vatikanskī grad** (*tal.* Citta del Vaticano) — država na Apeninskom poluotoku (u sjeverozapadnom dijelu Rima, kao enklava), nasljednica nekadanje Papinske države (danas obuhvaća Vatikansku palaču, crkvu sv. Petra, neke crkve i zgrade izvan Vatikana i papinsku ljetnu rezidenciju Castel Gandolfo na jezeru Albano u jugoistočnoj Italiji).
vatírati, vatīram (*isp.* vata) — podstaviti vatom (npr. zimski kaput); podmetnuti vatu (npr. da se spriječi krvarenje); **vatīran** *šatr.* »dobrostojeći« čovjek, pun novaca.
vat-metar, -tra, *2. mn.* vat-metārā (*isp.* vat) aparat za mjerenje električnog napona.
vatōn, -ōna — od vate napravljen uložak za glumce da budu deblji ako zahtijeva uloga; uopće svaki od vate ili vatelina načinjeni predmet za ispravljanje tjelesnih nedostataka.
vatra *tal.* (quattro — četiri) u kartanju slučaj kad sva četiri igrača bace istu kartu (dakako, svaki u svojoj boji); budući da je to rijedak

događaj, riječ je dovedena u vezu s našim *vatra, požar,* i takav slučaj redovito izaziva veliku »uzrujanost«.
vȁt-sȁt (*isp.* vat) napon od jednog vata na jedan sat.
vȁt-sekùnda — jedinica za mjerenje rada električne energije, tj. rad izvršen upotrebom snage od jednoga vata u vremenu od jedne sekunde; *oznaka* Ws; *isp.* džaul.
Vatutsi — nilotičko-hamitski narod u Burundiju i Ruandi.
vȁučer *engl.* (voucher) svjedok, jamac, garant; vrsta čeka kojim se plaćaju neke ugostiteljske i prometne usluge.
vaudeville *v.* vodvilj.
Vavȅdenije, Vavedȇnije, Vavedȇnje (*akc. i* **Vavȅdēnje**) *crkv.-slav.* pravoslavni crkveni blagdan (4. prosinca) koji se slavi kao dan kada je Bogorodica (nakon poroda Kristova) uvedena (po hebrejskim običajima) u hram.
vavelȋt, -íta — vrsta rude (ime po engl. fizičaru W. Wawellu).
Vavìlōn *i* **Babìlōn** (*v.*).
vȁz[1], vȁza, *lok.* vȁzu, *mn.* vȁzovi *tur.* (vayz) propovijed, govor, besjeda; *isp.* vaiz.
vaz[2] — kratica za *Volšskij avtomobilnyj zavod* (tvornica automobila u gradu Toljatiju, *v.*).
vȁza *lat.* (vas — posuda) ovalna posuda za tekućine i za dekorativne svrhe; ukrasna posuda.
vàzal, -ala, 5. vȁzale *franc.* (vassal *iz srednjolat.* vassallus, *a to vjerojatno od keltskog* vassus — pratilac, sluga) 1. u feudalnoj epohi — osoba, zavisna od druge osobe, krupnijeg feudalca — seniora, sizerena, kralja, i obvezana ovom na različite dužnosti; *naši izrazi:* kletvenik, lenstvenik; 2. *prenes.* podčinjena, zavisna osoba ili zavisna država (vazalna država); kmet, rob, pokoran, podvrgnut čovjek, podanik, podložnik, slugan; *prid.* **vàzalnī, vàzalskī**; *izv.* **vazalstvo.**
vazbùtum *hrv.-tur.* (vas — sav + *isp.* butum) cio cjelcat, sav savcat, savkolik, vaskolik.
vazektòmija *lat.-grč.* (vas — posuda + ektome — izrezivanje) *med.* prerezivanje i podvezivanje sjemenih kanala kod muškaraca u svrhu obesplođivanja (sterilizacije); pri tom se ne smanjuje seksualna potencija kao kod kastracije (*v.*).
vazelȋn, -ína *njem.-grč.* (Wasser — voda + elaion — ulje) prirodna i umjetna vrsta masti za mazanje kože na licu, rukama itd., za podmazivanje strojeva i sl.; **vazenōl**, -[illegible] — vrsta vazelina koji prima vodu.
vazífa *tur.* (vazife) 1. dužnost, služba; 2. plaća, prinadležnosti, dohodak.
vazìlisk *v.* bazilisk.
vȁziti, vȁzīm *tur.* (*isp.* vaz) propovijedati.
vȁzna *v.* vaza.
Vaznesenje *crkv.-pravosl.* Uznesenje (Vaznesenje Hristovo — Spasovo).
vazodilatàcija *lat.* (vas — posuda + dilatare — proširiti) širenje krvnih žila, krvnih sudova; **vazodilatàtori** — živci što proširuju krvne žile.
vazogràfija *lat.-grč.* rendgenski pregled krvnih žila (arteriografija i flebografija).
vazokonstrìkcija (vas — posuda + constringere — stegnuti, sapeti) stezanje krvnih žila, krvnih sudova; **vazokonstriktori** — živci što sužavaju krvne žile.
vazomòtori (*mn. m. roda*) *lat.* (vas — posuda + movere — micati, kretati) živci što izazivaju sužavanje i proširivanje krvnih žila; **vazomòtoran, -rna, -rno** — koji krvne žile suzuje i širi; **vazomotòrika** — zajedničko ime za vazodilataciju i vazokonstrikciju.
vȁž *tal.* (vaso) 1. zemljani sud za piće; 2. jedna od poluga preko kojih klize gotove lađe u vodu; 3. rama, okvir.
vcello — *skrać. za* violončelo.
ve *v.* vae.
vèbar[1], -bra *v.* februar (u vebra stegni rebra; *nar. posl.*).
vèbar[2], -bra *njem.* (Heber — dizač) teglica, nateganj, cmrk (naprava za izvlačenje tekućine iz bureta).
vèbefeler *njem.* (weben — tkati + Fehler — pogreška) pogreška u tkivu (na suknu npr. druga nijansa boje ili rjeđe tkanje i sl.), »nedotka«.
vèber — jedinica za mjerenje magnetskog toka, tj. brzina promjene magnetskog toka koja u zatvorenom krugu inducira napon od jednoga volta u sekundi (naziv po njem. fizičaru Wilhelmu Weberu); *oznaka* Wb.
vèca *v.* feca.
vècati se, -ām se *njem.* (wetzen — brusiti) trcati se, postajati trošan (npr. odijelo).
vè-cē, -cēa, *2. mn.* vè-cēā (*isp.* W. C.) engleski zahod, nužnik s vodom za ispiranje (danas već i: svaki zahod).
vectigal *lat.* (*čit.* vèktigal) zakupnina za zemlju, porez, daća, danak.
Vectis — antičko ime za današnji engleski otok *Wight* (*čit.* Vajt).
večàlet *tur.* (vekjalet) opunomoćenje, ovlaštenje.

véćīl, -íla, 5. véćīle *tur.* (vekil) zamjenik, namjesnik, opunomoćenik, punomoćnik, zastupnik vladara.
vèda v. feda.
vedanta *sanskrt.* indijsko filozofsko učenje koje se osniva na upanišadskoj metafizici; *isp.* Upanišade.
Véde *(mn. ž. roda) sanskrt.* (veda — znanje, spoznaja) — svete knjige brahmana, pisane sanskrtom.
vedènīk, -íka *v.* venedik.
vederèmo *tal.* (vedere — vidjeti) vidjet ćemo, »živi bili, pa vidjeli«; *isp.* qui vivra, verra.
vedèta, *2. mn.* vedétā *tal.* (vedetta) 1. izvidnica; mrtva straža; konjanička straža; izvidnik, stražar; 2. mala torpednjača koja pred većim sastavom brodova izviđa pučinu, poglavito tražeći podmornice; brod-izviđač; 3. (prema *franc.* vedette) slavan umjetnik ili umjetnica; »zvijezda«, diva, star *(v.).*
vèdi *v.* vjedi.
vèdičkī, -ā, -ō — prid. prema *Vede (v.); isp.* vedski.
Vedi Napoli e poi muori *tal.* (*akc.* Vedi Nàpoli e poi mùori) Vidjeti Napulj pa umrijeti (talijanska poslovica kojom se izražava divljenje gradu Napulju i svemu u njemu i oko njega).
Vediovis *v.* Veiovis.
vèdskī, -ā, -ō — prid. prema *Vede (v.); isp.* vedički; **vèdskī jèzik** — naziv za najstariji poznati indoevropski jezik (sanskrt), kojim su pisane Vede *(v.).*
veduta *tal.* (*akc.* vedùta) 1. vidik, pogled, izgled, panorama; 2. što vjerniji slikarski ili grafički prikaz kraja ili grada; prospekt; 3. *v.* vedeta 3.
veemente *tal., muz.* žestoko.
Vèfīk, -íka, 5. Vȅfīče *tur.* »podudarni«, »složni«, »skladni«.
vèg *njem.* (Weg — pūt) otale! proč! bjež'!
Vèga, 3. -gi — 1. zvijezda u zviježđu Lire na sjevernom nebu (Đalski); 2. odlikovanje što ga Švedsko društvo za antropologiju podjeljuje osobama koje se osobito istaknu u geografskim istraživanjima (dobili su ga npr. Nansen, Amundsen, Byrd, istraživači zemaljskih polova); ime po parobrodu »Vega« kojim je švedski istraživač A. E. Nordenskjöld 1878—1879. prvi u povijesti prošao Sjeveroistočnim prolazom (iz Atlantskog oceana preko Sjevernog ledenog mora u Tihi ocean).
vègeta *lat.* (vegetus — zdrav, čio, krepak) tvorničko ime za dodatak jelima (smjesa od različitih mirodija, soli i drugih elemenata za poboljšanje okusa).
vègetabīlan, -lna, -lno *lat.* (vegetus — živ, čio, krepak) koji se tiče biljaka, raslinstva, koji je sposoban da raste; povrtni, biljni, biljevni; **vegetàbīlije** *(mn. ž. r.)* — hranjive biljne tvari.
vegetácija (*isp.* vegetabilan) — 1. rastenje, razvitak bilja; 2. **vegetácija** ili **vegetaciónā perióda** — dio godine kada je u ovom ili onom geografskom području moguće normalno rastenje i razvijanje biljaka; vrijeme od početka života stanovite poljoprivredne biljke dok ona ne postigne tehničku zrelost; 3. raslinstvo, raslinje uopće, bilinstvo, bilje, bilinski svijet; bujanje, bujnost.
vegetarijanìzam, -zma (*isp.* vegetacija 3) pokret protiv uživanja mesa, a za biljnu hranu; *isto i* **vegetarijánstvo; vegetarijánac,** -nca, 5. vègetarijānče, *2. mn.* vegetarìjānācā — tko se hrani uglavnom biljevnom hranom, pristalica bezmesne hrane, biljojed; *žen.* **vegetarìjānka;** *prid.* **vegetarìjānskī.**
vègetatīvan, -vna, -vno (*isp.* vegetabilan) — 1. koji se odnosi na rast, koji služi rastenju, raslinski, biljni; **vègetatīvnī orgáni** — organi ishrane i disanja (kod životinja — želudac, pluća i sl.; kod bilja korijen, stablo, lišće); **vègetatīvnō razmnážanje** — bespolno razmnažanje; **vègetatīvnī živčanī sústav** — dio živčanog sustava, nezavisan od volje (autonoman), koji regulira rad unutarnjih organa; 2. *prenes.* koji životari, koji je bez duha, pasivan, nepokretan (*isp.* vegetirati).
vegetírati, -gètīrām (*isp.* vegetabilan) — 1. rasti, bujati, živjeti; 2. *prenes.* životariti, provoditi jednoličan, dosadan život, »toliko da se živi«; *isto i* **vegètisati,** -šēm *i* **vègetovati,** -ujēm.
Vegium *lat.* antičko ime za naš *Karlobag.*
Vèhab, -āba, 5. Vèhābe *tur.* (*skrać. od* Abdulvehab) »rob božji«.
Vèhbija *tur.* »od boga dani, darovani«; *žen.* **Vehbíja.**
vehemèncija *lat.* (vehemens — žestok, vatren, buran; jak, silan; neodoljiv) žestina, naglost, silovitost, silina, neobuzdanost, prodornost; *prenes.* strast, žar, vatrenost, gorljivost; **vehemèntan,** -tna, -tno — žestok, nagao, silovit, silan, buran, neobuzdan, jak, prodoran; *prenes.* strastven, bijesan, vatren, gorljiv; *izv.* **vehemèntnōst,** -osti — isto što i vehemencija.
vehìkl, *2. mn.* vehíklā *i* vèhīklā *lat.* (vehiculum, *franc.* véhicule) vozilo, kola, prijevozno sredstvo; *prenes.* sredstvo (koje nešto prenosi), prijenosnik, prenosilac, posrednik, sprovodnik, vod, vodič (u fizici).
vèhter, *2. mn.* vèhtērā *v.* vahter; **vèhtērnica** — kućica čuvara pruge.

Veiovis (Vediovis) — starorimsko božanstvo osvete.
vekàlet *v.* većalet.
vèkār *v.* vikar.
vèker, *2. mn.* vèkērā *njem.* (wecken — buditi) ura budilica, sat budilnik; *isto i* **vèkerica.**
vèkīl, -íla, 5. vèkīle *v.* većil.
vèkna, *2. mn.* vèknā *i* vèknī *njem.* (Wecken) duguljast hljeb kruha; *isp.* štruca.
vekofòbija *v.* ekofobija.
veksàcija *lat.* (vexatio *od* vexare — zlostavljati, mučiti) ugnjetavanje, mučenje, kinjenje, dosađivanje, uznemirivanje, zlostavljanje, zadirkivanje, šikanacija; **veksírati,** vèksīrām — ugnjetavati, mučiti, kinjiti, dosađivati, zadirkivati; gnjaviti, uznemirivati, zlostavljati, šikanirati; srditi, ljutiti, peckati, ozlojeđivati, žalostiti.
vèksīr-slìka *njem.* (Vexirbild) skrivačica (Matoš).
vèksl, *2. mn.* vèkslā *njem.* (Wechsel *od* wechseln — mijenjati) 1. mjenica; obveznica kojom se netko obvezuje da će na određeni rok stanovitoj osobi ili donosiocu mjenice isplatiti neku svotu novaca; 2. *v.* klimakterij; *isto i* **vèksla** *(ž. roda) 2. mn.* vèkslā *i* vèkslī.
vèktadžija *v.* fehter (mačevalac).
vèkter, *2. mn.* vèktērā *njem.* (Wächter) 1. *v.* vahter; 2. *v.* verter.
vèktor *lat.* (vector — nosilac) *mat.* 1. usmjerena veličina za čiju je karakteristiku, osim brojčanog značenja, potrebno navesti i njezin pravac (npr. sila, brzina); 2. odsječak koji ima određenu duljinu i pravac; 3. količina koja određuje položaj neke točke u prostoru prema nekoj drugoj točki.
vèla *v.* fela.
vèlāč, -áča *tal.* (velico) dodatno jedro (uz druga stalna jedra) kad je slab vjetar.
velàda (*isp.* velata) kratak kaput, sako; isto i **velàdūn,** -una.
velahàvle *tur.* uzvik za iskazivanje čuđenja, nešto kao »bog budi s nama«.
velàjet *tur.* iskvaren, rđav, loš.
vèlār, -ára *lat.* (velum — zastor, pokrivač; *anat.* stražnje nepce) *gram.* glas koji se tvori na stražnjem nepcu; takvi su glasovi naše *k, g, h* koje neki zovu i guturalima; *prid.* **velàran,** -rna, -rno — stražnjonepčan, zadnjonepčan,
velàrij(um) *lat.* (velarium) 1. platno što se razastiralo nad starorimskim amfiteatrom za zaštitu od sunca odn. od kiše; 2. kazališni zastor, zavjesa.
vèlāta *tal.* (*venet.* velada) frak *(v.).*
vèlbōt *engl.* dugačka brza lađica.
vèlčar *i* **vèlčer** *v.* felčer.
veleìtēt, -éta *franc.* (velléité) najniži stupanj želje, nepotpuno htijenje, slabost volje u ostvarivanju želja; prohtjev, hir, željica, nejasna težnja, tiha želja, priželjkivanje, blijeda nada, slaba sklonost, neaktivna volja.
vèlēn[1], -éna *franc.* (velin — teleća koža) 1. pergamena od teleće kože; 2. vrlo fin, gladak papir sličan pergameni.
vèleslàlom *v.* slalom (sa još većim brojem zapreka).
vèleta *tal.* (veletta) 1. veo, koprena; 2. malo trokutno jedro pri vrhu jarbola.
vèlfi *v.* gvelfi.
velhàsul *tur.* (velhasyl) na koncu, konačno, na kraju krajeva; ukratko rečeno.
Vèlīd, -ída, 5. Vèlīde *tur.* »dječak«.
vèlija[1], *2. mn.* vèlījā *tur.* (veli) tutor, zakonski zastupnik; prijatelj, pomoćnik.
vèlija[2] *rum.* (velia) kriška, odrezak; **velìjati,** -ām — rezati na kriške, križati.
velìzam, -zma *lat.* (velum — jedro) jedrenje za zabavu, jedriličarski sport; **vèlist(a)** *2. mn.* vèlīstā — jedriličar.
Vèlizār *v.* Belizar.
velle et nolle *lat.* htjeti i ne htjeti, dugo premišljati, oklijevati.
vèlna, *2. mn.* vèlnā *i* vèlnī *njem.* (Welle — val) valovit uvojak kose, kovrčica, vitica (često i kraći naziv za *dauervelne, vaservelne, v.*); **vèlnati,** -ām *i* **vèlnovati,** -ujēm — kovrčati.
velo... *lat.* u složenicama pokazuje odnos dotičnih riječi prema velocipedu (biciklu), npr. velosport.
veloce *tal.* (*čit.* velòče) *muz.* brzo, hitro, žustro; **velocissimo** (*čit.* veločìsimo) vrlo brzo, što hitrije, najžustrije.
velòcimetar, -tra *lat.-grč.* (velox, 2. -ocis — brz + *isp.* metar) aparat za mjerenje brzine aviona, avionski brzinomjer.
velocìpēd, -éda *franc.* (vélocipède *od lat.* velox, 2. -ocis — brz + pes, 2. pedis — noga) *v.* bicikl; **velocipèdist(a)** — biciklist (*pored* **velosìpēd** itd.).
velòcist(a) *lat.* (velox, 2. -ocis — brz) 1. sportski trkač; 2. avijatičar specijaliziran za vrlo brze letove.
velociter feliciter *lat.* ako ide brzo, ide sretno.
velòdrom (*isp.* velo... + dromos — trkalište) trkalište, staza, pista za biciklističke (velocipedske) utrke i treninge.
velomòtōr, -óra *franc.* (vélomoteur) motocikl, motorni kotač.
velosìpēd *v.* velociped.

velosport (*isp.* velo...i sport) isto što i biciklizam.
velours *v.* velur.
velsagenj *v.* fesliđan; *isp.* vasleđen.
veltanšaung *v.* Weltanschauung.
vel quasi *lat.* (*čit.* vel kvazi) tako nešto slično, otprilike.
velter-kategorija (*engl.* welter-weight — težina boksača do 66,7 kg) polusrednja težina boksača.
veltman *njem.* (Welt — svijet + Mann — čovjek) čovjek »od svijeta«, svjetski uglađen čovjek, finih manira, snalažljiv, duhovno širok, džentlmen.
veltrīna *tal.* (vetrina) izlog (D. Ivanišević).
veltšmerc *njem.* (Welt — svijet + Schmerz — bol) »svjetojađe« (Matoš); »mrzost života« (Vlad. Kušan); *v.* bajronizam.
velūd *tal.* (velluto) *v.* velur; *isp.* velut.
velum *lat.* (»jedro, zastor«) dio stražnjeg nepca u ustima; *isp.* velar.
velūr, -ūra *franc.* (velours) vrsta baršuna, samt, samet, somot, kadifa; *prid.* **velūran,** -rna, -rno i **velūrski,** -ā, -ō.
velūt *v.* velur (Nar.).
veljahule *v.* velahavle.
veljbaba *v.* feldvebl.
veljūn, -úna *tal.* (veglione) krabuljni ples; *isp.* masknbal, karneval.
Vembli *v.* Wembley.
vena *lat.* (vena) krvna žila koja vodi krv prema srcu, žila krvarica, dovodnica, privodnica; **vena arteriosa** — žila kucavica; **vena cava** (*čit.* kava) — šuplja vena; **vena haemorrhoidalis** (*čit.* hemoroidālis) — zlatna žila; **vena poëtica** (*čit.* poetika) — pjesnička žila, pjesnička snaga, poetska žica, književni talent.
Venancije *lat.* (venari — loviti) »lovac«.
venda *njem.* (Wende — okret) jedna od težih figura u slalomu (*v.*).
vendati, -ām *njem.* (wenden) 1. promijeniti, preokrenuti (obično u krojačkom jeziku izraz za preokretanje odijela); 2. *šatr.* kod šatrovačkih hazardnih igara, kad se začuje znak »špekcije« (*v.*), ukloniti novac sa stola i odmah započeti neku nekažnjivu igru; *isto i* **vendovati,** -ujēm.
Vendée *v.* Vandeja.
vendémiaire *v.* vandemijer.
vendeta, *2. mn.* vendetā *tal.* (vendetta) krvna osveta, osveta uopće.
Vendi, Vendā (*mn. m. r.*) *njem.* (Wenden) Slaveni; Lužički Srbi.
vendicija *lat.* (venditio *od* vendere — prodati) prodaja, dražba.
vendovati *v.* vendati.
vendrijal, -āla *v.* vitriol.
Venecija — grad u Italiji, isto što i Mleci; **Venecijanac,** -nca, 5. Venecijanče, *2. mn.* Venecijānācā; *žen.* **Venecijanka;** *prid.* **venecijanskī; venecijanska noć** — pučka svečanost sa mnogo glazbe i plesa, sa svečanom šarenom rasvjetom, a osobito s vožnjom u rasvijetljenim i bogato iskićenim čamcima (Krleža); **venecijanskī kolonat** — vrsta feudalnog odnosa između vlasnika i obrađivača zemlje, vrlo nepovoljna po ovoga drugoga; sva nastojanja da se kolonat, osobito u Dalmaciji, ukine, ostala su bez uspjeha gotovo sve do naših dana, kada je agrarnom reformom to pitanje skinuto s dnevnog reda (Krleža); **venecijanizam,** -zma, *2. mn.* -izāmā — venecijanska, mletačka osobina npr. u govoru (Begović).
Venedi (*mn. m. r.*) *lat.* slavensko pleme na srednjoj Visli (kod rimskih historičara).
venedīk, -íka (*isp.* Venecija, *njem.* Venedig, *tur.* Venedik) 1. vrsta vatrenog oružja izrađivanog nekada u Mlecima, Veneciji; *isp.* ledenica, ledenik, ledenjak; 2. tkanina izrađena u Veneciji.
venenum *lat.* otrov (*lat. mn.* venena).
venepunkcija *lat.* (*isp.* vena *i* punkcija) »ubod u venu«, stručni medicinski izraz za puštanje odn. vađenje krvi; ako se u tu svrhu vena razreže, postupak se zove **venesekcija** (*isp.* secirati, sekcija 3).
Venera (*akc. i* **Venera**) *lat.* (Venus, 2. Veneris) 1. u starorimskoj mitologiji — boginja ljubavi i ljepote, *isto što i* grčka Afrodita; **Venera Milo(n)ska** — mramorni kip Venerin iz 2. st. pr. n. e., iskopan god. 1820. na grčkom otoku Milosu (starogrč. Melos); 2. planet koji se sa Zemlje vidi kao blistava jutarnja ili večernja zvijezda, drugi od unutarnjih planeta Sunčeva sistema; zvijezda Danica, Zornjača, Večernjača, Večernjica; 3. ime sovjetskim satelitima — sondama (*v.* Venusnjik); *prid.* **Venerin** (*akc. i* **Venerin**); **Venerin brijeg** *v.* mons Veneris.
venera *v.* vinera.
venerabīlan, -lna, -lno *lat.* (venerari — častiti) dostojan poštovanja, poštovan, častan, cijenjen.
Veneranda *lat.* (*isp.* venerabilan) »vrijedna poštovanja«.
venerija *lat.* (*isp.* Venera) spolna bolest; *isto i* **veneris;** *prid.* **veneričan,** -čna, -čno — spolni; *isto i* **veneričkī; veneričke bolesti** — zarazne bolesti koje se prenose ponajviše spolnim

općenjem: gonoreja, sifilis, i meki čankir; **venerològija** (*grč.* lògos — riječ, govor) — nauka o veneričkim bolestima i njihovu liječenju; **veneròlog,** *mn.* -zi — liječnik za veneričke bolesti; *prid.* **veneròloškī.**

venērka (*isp.* Venera) vrsta školjke (*lat.* Venus verrucosa), »bradavičasta prnjavica«.

Venèti — tračko pleme (*grč.* Enetoi) koje se pod vodstvom Antenora (*v.*) naselilo na obalama Jadrana; **Venetia** — naselje Veneta, današnja Venecija (Mleci).

vènetskī *tal.* (veneto) mletački, venecijanski.

Venezia Giulia *v.* Julijska Krajina.

venia docendi (legendi) *lat.* (*akc.* vēnija docēndi, legēndi) dozvola predavanja (na sveučilištu).

veni et sume *lat.* dođi i uzmi (*isp.* elthe kai labe).

Vēnijamin *i* **Bēnjamin** (*v.*).

venisānkte *lat.* prema riječima crkvene pjesme »Veni Sancte Spiritus« — »Dođi, sveti Duše« stvoren izraz za prvu školsku misu u novoj školskoj godini (u nekadašnjem školstvu); govorilo se i: zaziv Duha Svetoga (Krleža).

veni, vidi, vici *lat.* (*akc.* vēni, vîdi, vîci) »dođoh, vidjeh, pobijedih« (Cezarov izvještaj senatu o pobjedi nad Farnakom kod Zele god. 47. pr. n. e.); sinonim za laku i brzu pobjedu; — zapravo je Cezar te riječi poručio grčkim jezikom koji je u ono doba bio u modi među rimskom gospodom: ēlthon, eīdon, eníkēsa.

vènōzan, -zna, -zno (*isp.* vena) — koji se odnosi na vene: **vènōzna kȓv** — tamna krv koja ide od periferije prema srcu noseći ugljični dioksid; *isto i* **vènskī.**

vènrik *v.* fenrih.

vènsānka (Vincennes — jedno od predgrađa Pariza) vrsta puške francuskog podrijetla.

vȅnt, vènta *tur.* (fend) izlika, izgovor; *isp.* fentom.

venter *lat.* trbuh; **venter propendulus** — spušten trbuh (npr. kod trudnih žena).

venter caret auribus *lat.* (*čit.* karet...) trbuh nema ušiju (*kod nas:* glad nema očiju).

venti (*mn. m. r.*) *tal.* (venti — konopci) dva užeta po strani brodskoga kljuna.

vèntīl, -ila *lat.* (ventilare — vijati, mahati čim; hladiti; uspiriti, razmahati) 1. odušak, ispuh, zalistak, oduška, zračnica; naprava za isključenje cjevovoda ili za oslabljenje gibanja tekućina, plinova i pare u njemu; 2. *prenes.* izlaz iz teške situacije, olakšanje; **ventilácija** — 1. provjetrivanje, zračenje, vjetrenje, prozračivanje, zamjena pokvarenog zraka svježim; 2. skup ventilatora i drugih naprava za osvježivanje zraka; *prid.* **vèntilaciōnī; ventilírati,** -tilīrām — 1. provjetrivati, zračiti, vjetriti, prozračivati; 2. *prenes.* raspravljati neko pitanje, podrobno pretresati, javno diskutirati, potanko razjašnjivati, svestrano razmatrati; *isto i* **ventìlisati,** -šēm; **ventìlātor** — naprava za promjenu i osvježenje zraka u zatvorenoj prostoriji, rudniku itd., vjetrilo, provjetrivač, odušnik.

ventōse *v.* vantoz.

vèntrālan, -lna, -lno *lat.* (venter, 2. ventris — trbuh, utroba) s trbušne strane; koji se tiče trbuha, utrobe; trbušni, utrobni, želučani, želudačni, stomačni.

ventrikulogrāfija *lat.-grč.* (venter — trbuh + grāfō — pišem) medicinsko ispitivanje trbušne šupljine.

ventrilokvìzam, -zma *lat.* (venter, 2. ventris — trbuh + loqui — govoriti) sposobnost govorenja iz trbuha, trbuhozborstvo; **ventrilokvist(a)** — trbuhozborac.

vèntula *tal.* (ventola) lepeza (D. Ivanišević).

ventùrimetar, -tra (po tal. istraživaču Venturiju) aparat za mjerenje nosivosti, vode i drugih tekućina i plinova.

venturíni (*mn.*) *tal.* (*isp.* venturiero — pustolov, lovac na sreću) naziv za pljačkaše koji su u prošla vremena (npr. u doba uskoka) prebjegavali s mletačkog teritorija u hrvatske krajeve u potrazi za plijenom i pustolovinama.

ventūza *v.* vantuza.

Vēnus *lat.* (*kod nas indekl.* no kod Cesarca i gen. *Venusi,* po i-deklinaciji) *v.* Venera; **Venus vulgivaga** *lat.* (*isp.* vulgus — svjetina + vagus — lutajući; razuzdan; općenit) isto što i prostitutka (*v.*); *isto i* **Venus pandemos** (*grč.* pan — sve + dēmos — narod).

Venūsnjik (Venus) — ime sovjetskim interplanetarnim satelitima; Venus 8 — god. 1972. meko se spustila na površinu zvijezde Venere s mjernim instrumentima koji su potvrdili rezultate istraživanja prethodnih »Venusa«.

vènjer *v.* fenjer.

vera fides *lat.* prava vjera (Krleža).

vèrak *v.* ferk.

vèrāl *v.* feral.

verāmènte *tal.* zaista, doista, istinu govoreći; ako ćemo pravo... (Vojnović).

verànda *sanskrt.* (varanda) 1. uz kuću prigrađena otvorena ili staklena galerija s krovom; doksat; 2. vrtna sjenica većih razmjera; 3. u običnom govoru isto što i balkon.

vèras, vèrsa, *2. mn.* vērāsā *v.* vers.

vȅrb, *2. mn.* vērbā *v.* verbum.

vèrbālan, -lna, -lno *lat.* (verbum — riječ, izraz) 1. usmeni, govorni, **vèrbālna injùrija** — uvreda nanesena riječima; **vèrbālna nōta** — pismeno

saopćenje (nota) koje sastavlja diplomatski agent u trećem licu, bez potpisa i pripravljeno za usmeno obrazloženje; **vèrbalnī kòntrakt** — usmeni ugovor, tj. ugovor koji se sklapa u usmenoj formi (dakle bez obvezatne pismene forme, u formi ponude i prihvata); 2. *gram.* glagolski (*isp.* verbum); 3. doslovan, bukvalan, od riječi do riječi.

verbaliter (*akc.* verbàliter) *lat.* (*isp.* verbum) doslovno, doslovce, ód riječi do riječi.

verbalìzam, -zma *lat.* (verbum — riječ) 1. prazno razmetanje riječima, isprazna rječitost, sposobnost »mnogo govoriti, a ništa ne kazati«, upotreba riječi i fraza bez svrhe i koristi, prekomjerno opisivanje pojmova i gomilanje nepotrebnih atributa i sl.; 2. u pedagogiji nastavni postupak u kojem se pružaju samo verbalna objašnjenja, bez dokazivanja u slikama ili s pomoću pokusa i sl.; **verbàlist(a)** — pjesnik koji upada u verbalizam; *prid.* **verbalìstičkī.**

verba movent, exempla trahunt *lat.* (*akc.* vèrba mòvent, egzèmpla tràhunt) riječi potiču, a primjeri privlače; *isp.* verba volant...

verba non sunt verbera *lat.* riječi (još uvijek) nisu udarci.

vèrbati, -ām *njem.* (werben) *prvotno:* snubiti djevojku, nagovarati je da pođe za prosca; *kasnije:* nagovarati uopće, kupiti vojsku, kortešírati, agitirati, nastojati nekoga pridobiti za svoje ideje i sl.; *isto i* **vèrbovati,** -ujēm.

verbatim *lat.* riječ po riječ, od riječi do riječi, doslovno; **verbatim et literatim** — riječima i slovima, sto posto doslovno.

verba volant, scripta manent *lat.* (*akc.* vèrba vòlant, skrìpta mànent) riječi lete, a ono što je napisano ostaje; **verba volant, exempla movent** (*akc.* egzèmpla mòvent) — riječi lete, a primjeri potiču.

verbecijànac, -nca, 5. vèrbecijànče, 2. *mn.* verbecijànācā — pristaša pravne nauke kako ju je formulirao Ištvan Verböczy (*čit.* Vèrbeci); *v.* tripartit; *prid.* **vèrbecijèvskī, verbecijànskī.**

verbèna *lat.* biljka sporiš.

verberàcija *lat.* bičevanje; **verbèrant,** *2. mn.* verberanātā — bičevalac.

verbi causa *lat.* (*čit.*... kàuza) radi primjera, na primjer.

verbigeràcija *lat.* (verbum — riječ + gerere — iznositi na vidjelo, prikazivati) besmisleno ponavljanje pojedinih riječi ili rečenica (obično znak duševne bolesti).

verbi gratia *lat.* (*čit.*... gràcija) *v.* verbi causa.

verbis expressis *lat.* (*čit.* vèrbis eksprèsis) izričito.

vèrbovati, -ujēm *v.* verbati.

verbòzan, -zna, -zno *lat.* (verbosus) rječit, opširan u usmenom (i pismenom) razlaganju.

vèrbum *lat.* riječ; *u gramatici:* glagol; *isp.* verb, verbalan; **verbum activum** (*čit.* aktīvum) — aktivan glagol; **verbum anomalum** (*ili* anomalon) — nepravilan glagol; **verbum auxiliare** (*čit.*.... augzilijàre) — pomoćni glagol.

Vercingetòriks — galski vojskovođa u 1. st. pr. n. e.; podigao ustanak protiv Rimljana, ali ga je Cezar pobijedio kod Alesije i dao smaknuti (god. 46).

verdeàntiknī *tal.-lat.* (verde — zelen + *isp.* antikni) sa zelenom patinom (Begović).

verdèkter *njem.* (verdächtig — sumnjiv) sumnjivac, sumnjiv tip (u jeziku zatvorenika kod nekih naših starijih pisaca).

Verdienstkreuz *njem.* (*čit.* ferdīnstkrojc) križ za zasluge (vojničko odlikovanje u nekadanjoj Austro-Ugarskoj) (Krleža).

Verdi Giuseppe (*čit.* Đuzèpe) — poznati talijanski kompozitor (1813—1901), autor većeg broja rado slušanih opera; njegovo prezime služilo je talijanskim borcima za slobodu i ujedinjenje kao parola sa značenjem Vittorio Emanuele Re d' Italia, — tj. Viktor Emanuel (prvotno kralj Sardinije od 1849. do 1861) kralj Italije (1861—1878).

vèrdikt, *2. mn.* vèrdikātā *franc.* (verdict *od lat.* vere— istinito + dictum — rečeno) pravorijek, presuda, rješenje (ponajviše zakletih porotnika ili sudaca), sud, mišljenje, odluka.

veredža *v.* feredža.

vèrem, *2. mn.* vèremā *tur.* (verem) sušica, tuberkuloza; **verèmli** — 1. sušičav, tuberkulozan; 2. *prenes.* tužan, brižan; **vèremiti,** -īm — bolovati, sušiti se (od neke velike čežnje ili sl.), čeznuti i tjelesno slabiti.

verèsija *tur.* (veresi, veresije, *isp.* vermek — dati) kredit, povjerenje, davanje robe »na vjeru«, posuđivanje, pozajmljivanje (»Riječ *veresija* sasvim je turska, i korijenom i nastavcima te ne valja pisati *vjeresija* u misli da je od *vjera«,* Maretić); *prid.* **verèsījskī; verèždžija** — tko rado uzima na veresiju.

vèretīzan, -zna, -zno *tur.-grč.* (*isp.* verem *i* ftiza) 1. sušičav, tuberkulozan, grudobolan; 2. slab, onemoćao; 3. trošan, sklon padu; 4. nejednak, nesimetričan.

verèvija *tur.* (verevi) vrsta veza, lančani vez.

vèrfen — *geol.* razdoblje, početak trijasa (*v.*); karakteriziran redovito škriljavim terenima.

verga *tal.* šiba, šipka.

vèrgija, *2. mn.* vèrgījā *tur.* (vergi) porez, podavanje, daća, dažbina, namet, danak, taksa, pristojba, tribut; **vergìjāš,** -āša — tko je podvrgnut porezu, porezovnik; **vergìdžija** — tko ubire porez, poreznik.

Vergīlije — jedan od najvećih starorimskih pjesnika (1. st. prije n. e.); najpoznatiji po junačkom epu Eneidi; isto i **Vergīl,** -ila, 5. Vergīle *(zast.); prid.* **Vergīlijev, Vergilov; vergīlskī.**

Vergissmeinnicht *v.* fergismajniht (Đalski).

vèrgl, *2. mn.* verglā *tal.* (vergula) *muz.* orguljice; mehanički instrument sa jednom ili dvije melodije na koji se svira okretanjem ručke; **vèrglaš,** -aša, 5. vèrglāšu — svirač na verglu; **vèrglati,** -ām — svirati na verglu; *prenes.* mnogo i dosadno govoriti, brbljati, blebetati, zanovijetati; recitirati bez shvaćanja ne pazeći na razumljivost teksta.

Vergnügen *njem.* (*čit.* fergnígn) zadovoljstvo, veselje, zabava (Matoš).

verhùška *rus.* (verh — vrh, gornji dio) *općenito:* vrh, *prenes.:* gornji sloj, »vrhovi društva«, skupina ljudi »u vrhu«, politička elita, »cvijet« rukovodilaca; *isp.* krema.

verifikácija *lat.* (verus — istinit, pravi + ...fikacija, *v.*) ovjera, ovjerovljenje, svjedočanstvo; potvrda; provjeravanje originala, utvrđivanje istinitosti, dokaz pravovaljanosti; *prid.* **verifikācījskī** *i* **verifikacionī; verificírati,** -fìcīrām — ovjeriti, ovjeroviti; provjeriti, posvjedočiti, dokazati istinitost, utvrditi pravovaljanost, potvrditi ispravnost, izvršiti pregled, pregledavati; *isto i* **verìfikovati,** -ujēm.

vèritas *lat.* istina; **veritas magis amicitiae** (*čit....*amicícije) — istina je jača od prijateljstva, tj. istina treba da bude na prvom mjestu, pa makar se radilo i o propasti prijatelja; *isp.* amicus Plato...; **veritas vincit** — istina pobjeđuje.

verìzam, -zma *franc.* (vérisme *od lat.* verus — istinit) pravac u književnosti, likovnoj umjetnosti i muzici 19. st. vrlo bliz naturalizmu *(v.);* nastoji da prikaže život u svim njegovim manifestacijama, ma kako bile i ružne (potječe iz Italije); **vèrist(a),** *2. mn.* vèrīstā — tko piše u duhu verizma; *žen.* **vèristkinja;** *prid.* **verìstičkī.**

vèrk, vèrka *njem.* (Werk — djelo, rad, posao) stroj, osobito u satu; mašinerija.

vèrkcajg *njem.* (Werkzeug) oruđe, alat.

vèrklec *v.* vergl.

vèrkštat *njem.* (Werkstatt) radionica.

vèrkšuc *njem.* (Werkschutz) čuvar tvorničkih postrojenja, noćobdija.

verlìbrist(a) *franc.* (*isp.* vers-libre) pjesnik koji piše u slobodnom stihu (bez rima, s promjenljivim ritmom).

Vèrmaht *v.* Wehrmacht.

vèrmān *v.* ferman.

vèrmāš *njem.* feldmaršal (Nar.).

vèrmati[1] *v.* fermati.

vèrmati[2] v. verbati.

vermeil *franc.* (*čit.* vermẹ̄j) 1. u vatri pozlaćeno srebro ili bronca; 2. jarkocrven, grimizan.

vèrmen *v.* fermen.

vèrmer, *2. mn.* vèrmērā *njem.* (warm — topao) grijač, aparat za grijanje, grijalo.

vermicelli *tal.* (*čit.* vermičẹli) tanki špageti, bigule, »cvrčci«.

vèrmut, *2. mn.* vèrmūtā *njem.* (Wermut — pelin) gorkoslatko alkoholno piće, vino ili rakija s pelinom, pelinkovac, bermet.

vernácija *lat.* (vernare — zelenjeti, cvasti) 1. pomlađivanje, obnavljanje, izbijanje mladica; 2. svlačenje kože (kod nekih životinja, npr. kod zmija), skidanje svlaka.

vernakulàran, -rna, -rno *lat.* (vernaculus — domorodni, domaći) urođenički, domorodački.

vernalizácija *lat.* (vernalis — proljetni) *v.* jarovizacija (koji se izraz kod nas češće upotrebljava).

Vèrner *germ.* (*njem.* Werner) »branič«, »branitelj«, »ratnik«.

Vernichtungslager *v.* fernihtungslager.

vernisáža *franc.* (vernissage) 1. razgledanje izložbe uoči otvorenja dopušteno najužem krugu pozvanika; također i sam dan otvorenja izložbe; 2. pokrivanje slika lakom, lakiranje, glaziranje; *isto i* **vernisāž,** -āža; **vernírati,** vèrnīrām (*isp.franc.* vernis — lak, firnis, gleđ, glazura) pokrivati lakom, lakirati, glazirati, pogleditì, davati sjaj, laštiti; *isto i* **vernisati,** -šēm.

vero *lat.* istina; zaista, doista (Nar.).

verònāl, -ala (po imenu tal. grada Verone) *kem.* spoj, jako sredstvo za uspavljivanje; u većim dozama smrtonosan.

verònēškā zèmlja — zelenosivi mineralni pigment što se dobiva mljevenjem nekih prirodnih feromagnezijskih silikata, »zelena zemlja«, »tirolsko zelenilo«.

Verònika, 3. -ki *lat. oblik od* Berenika *(v.);* **verònika,** 3. -ci — 1. *bot.* razgon, čestoslavica; 2. u španjolskom jeziku naziva se tako figura u borbi s bikovima, kada torero dočekuje životinju držeći sa obje ruke razastrt plašt (po *Bibliji* je, naime, Veronika svojom maramom obrisala Kristu, kad je išao na Golgotu, lice, a

kad je maramu razastrla, vidjela je na njoj Kristov lik).

vers, versa, *2. mn.* versā *i* verāsā (*pored* versōvā) *lat.* (versus — red, redak; stih) stih, redak u pjesmi; kod starih hrvatskih pisaca: **oranj,** *gen.* ornja, tj. brazda (isp. Akad. rječnik); *isp.* versifikacija.

Ver Sacrum *lat.* (*čit.*...sakrum) 1. doslovno »sveto proljeće«, žrtva prvenaca što su je stari Rimljani prinosili bogovima u znak zahvalnosti za ljetinu; prvine, prvi plodovi; 2. časopis što je u doba Secesije *(v.)* izlazio u Beču.

Versailles (*čit.* Versaj) — grad nedaleko od Pariza gdje je 1919. potpisan mirovni ugovor s Njemačkom; *prid.* **versajskī; versajska konferencija** — mirovna konferencija poslije prvoga svjetskog rata (18. siječnja do 28. lipnja 1919) (Krleža); **versajska Evropa** — Evropa nakon prvoga svjetskog rata (do početka drugoga svjetskog rata).

versatīlan *v.* verzatilan.

verset *franc.* omanji zaseban stavak (od dva-tri retka) u povećem tekstu.

vers-libre *franc.* (*čit.* ver lībr) slobodni stih (stihovi različite dužine koji se nepravilno izmjenjuju); *isp.* verlibrist(a).

versifikacija *i* **verzifikacija** *(v.).*

verso *lat.* (*čit.* verzo) parna strana lista; *prot.* recto.

versta *v.* vrsta.

Versuchskaninchen *njem.* (*čit.* ferzūhskanīnhen) pokusni kunić (pitomi zečić na kome se vrše pokusi u vezi s primjenom novih lijekova i sl.).

veršter *v.* feršter.

verta *v.* fertun.

vertajmovica (po imenu konstruktora Wertheima) — vrsta vrlo sigurne brave (za blagajne, stanove i sl.); *isto i* **vertajmovača.**

vertatur *lat.* (*akc.* vertātur) »neka se okrene« (tj. slovo u korekturi).

verte *lat.* (*akc.* verte) okreni!

vertebrati, vertebrātā *(mn. m. roda) lat.* (*novolat.* vertebra — kralješak) *zool.* hrpteničnjaci, kralješnjaci, kičmenjaci (sisavci, ptice, gmazovi, vodozemci, ribe); **vertebralan,** -lna, -lno — koji se tiče hrptenice, kralješnice, kičme, hrptenični, kralješnični, kičmeni.

verteks *lat.* (vertex — vir, vrtlog; tjeme; nebeski pol) 1. mjesto na nebeskom svodu prema kojem se prividno stječu vektori brzine zvjezdanog jata; 2. dvije dijametralno oprečne točke na nebeskom svodu u kojima se sijeku vektori individualnih brzina zvijezdā.

vertep, *2. mn.* vertēpā *rus.* »jaslice« što ih o pravoslavnom Božiću nose djeca od kuće do kuće i tako uz pjesmu čestitaju blagdan; *isp.* Betlehem; **vertepaš,** -āša, 5. vertepašu — tko nosi vertep, čestitar o Božiću.

verter, *2. mn.* vertērā *njem.* (Wärter) čuvar bolesnika, bolničar; *žen.* **verterica, verterka.**

verterìzam, -zma (prema Goetheovu romanu *Patnje mladoga Werthera*) pretjerana sentimentalnost, romantičnost.

verthajm *v.* vertajmovica; *isto i* **verthajmovka** (Đalski), **verthajmerica, verthajmerka.**

vertīgo *lat.* vrtoglavica, zamavica.

vertikala *lat.* (vertex, 2. verticis — vrh, sljeme, tjeme) »crta spuštena s vrha«, tj. okomit pravac, okomica, uspravna crta; **vertikalan,** -lna, -lno — uspravan, okomit, perpendikularan; koji je u zenitu *(v.)*, najviši; *prot.* horizontalan.

vertiplan *lat.* (*isp.* vertikala *i* aeroplan) prototip novog aviona koji slijeće i polijeće vertikalno; trup aviona ima oblik prstena kojem se u sredini, u suprotnim pravcima, vrte dva rotora *(v.).*

Vertumno — u starorimskoj mitologiji bog promjena godišnjih doba i zaštitnik trgovine i prometa.

vertun *v.* fertof, fertun.

veruka *lat.* (verruca) bradavica, izraslina.

verv, verva *franc.* (verve) polet, oduševljenje, zanos, zamah, žar, »švung« .

vervolf *njem.* (Werwolf — vukodlak) naziv za pripadnike potučene hitlerovske vojske koji su imali ostati u pozadini pobjedničke savezničke armije i vršiti diverzije *(v.).*

verz, verza, *2. mn.* verzā (*pored* verzōvā) *v.* vers; *isp.* verzifikacija.

verzal, -āla (*isp.* versus — stih; stihovi se obično započinju velikim slovom) 1. veliko početno slovo; 2. *tipogr.* tekst velikim slovima; *prid.* **verzalan,** -lna, -lno.

verzatīlan, -lna, -lno *lat.* (versari — kretati se) 1. pomičan, pokretan, pokretljiv, nemiran; 2. kolebljiv, prevrtljiv, nestalan, nepostojan, hirovit; 3. vješt, okretan, mnogostran, svestran.

verzifeks *lat.* (*isp.* verzifikacija) stihotvorac, pjesnik.

verzifikacija *lat.* (*isp.* vers, verz + ...fikacija) građa stihova, pravljenje stihova, stihotvorstvo, stavljanje u stihove, »kovanje stihova«; nauka o tvorbi stihova, metrika, prozodija; **verzificírati,** -ficīrām — praviti stihove, pretočiti u stihove, pisati pjesme, pjevati, opjevati, opjevavati; *isto i* **verzifikovati,**

-ujem; **verzifikator** — stihotvorac, pjesnik, pisac stihova (*sve pored* **versifikacija** itd.).
verzija, *2. mn.* verzījā *lat.* (vertere — okrenuti, obraćati, vrtjeti) 1. okretanje, obrnutost, osobito obraćanje djeteta u pravilan položaj prije rađanja; 2. jedno od više međusobno različitih izlaganja ili objašnjenja nekog fakta, događaja; inačica, varijanta, način pripovijedanja, shvaćanja; razlika u gledištima; 3. prijevod, prevođenje.
verzīrān *lat.* (versari — baviti se čim) upućen, vješt, iskusan, učen, vičan, obaviješten, izvježban, okretan, spretan (u nekom poslu, u nekoj vještini, u nekom pitanju); *izv.* **verzīrānōst,** -osti.
verzura *lat.* (vertere — obraćati, vrtjeti) promet, prođa, prodaja robe.
vēs, vesa *v.* fes.
vesak, -ska *tur.* (vyz — zuj kukca?) tihi glas, mrmor.
vesica *lat.* (*čit.* vezika) *med.* mjehur uopće, a osobito mokraćni mjehur; *isp.* vezikalan i sl.
veslìđen *v.* feslidan; *isto i* vesligen.
Vesontio — antičko ime za današnji *Besançon* u Francuskoj.
vespa, *2. mn.* vespā *lat.* (vespa — osa) 1. tip lakog motocikla sa dva malena kotača i rezervoarom za benzin (oblikom podsjeća na osu); 2. motocikl oboružan mitraljezom ili protutenkovskim topom (kod njemačkih jurišnih odreda, od god. 1939); 3. motorizirani bacač plamena (kod savezničkih borbenih jedinica prvi put upotrijebljen u Francuskoj god. 1944).
vesper *lat.* večernja (služba božja).
vest *v.* West.
vesta, *2. mn.* vestā *lat.* (vestis — haljina, odjeća) prsluk, grudnjak, pršnjak; vuneni prsluk što se kopča sprijeda (za razliku od pulovera koji se oblači preko glave).
Vesta *lat.* 1. starorimska božica domaćeg ognjišta, kućne sloge, čestitosti, sigurnosti; 2. najsjajniji od svih planetoida, otkriven 1807; **vestalinka,** 3. -ki, *2. mn.* vestālīnkī — svećenica božice Veste; vestalinke su čuvale sveti oganj u Vestinu hramu a nisu se smjele udavati ni ogriješiti o moral; koja bi se ogriješila, bila bi živa zakopana; *isto i* **vestalka,** 3. -ki, *2. mn.* vestālkī.
vester *v.* sidvester.
vestern *engl.* (western — zapadni) naziv za film prvotno sa sadržajem s Divljeg zapada (kauboji, konji, Indijanci, revolveri, pucanje, uzbudljivost, napetost, hepiend), a onda i za svaki na takav način izrađeni film; *isp.* pištolj-film; *prid.* **vesternskī;** *isp.* »te mi se javlja želja da vesternski zajašim na nekog crvenog konja« (Š. Vučetić).
vestfalskī mīr — ugovor sklopljen na završetku tridesetogodišnjeg rata (god. 1648) u gradu Münsteru (njem. pokrajina Westfalen) između njem. cara Ferdinanda III. s jedne strane i Francuske, Švedske, Bavarske, Saske i Brandenburga s druge strane; Njemačko Carstvo izgubilo je oko 100.000 km² u korist pobjednika a glavna je značajka spomenutog mira potpuna vjerska tolerancija (za razliku od mira u Augsburgu na kojem je prevladala formula *Cuius regio, illius religio; v.*).
vestibil *lat.* (vestibulum) široko predvorje iza svečanog ulaza (ponajviše kod javnih zgrada); *uopće:* trijem, predvorje, predsoblje (kod Krleže i **vestibul**).
vestibularan, -rna, -rno *lat.* (*isp.* vestibil, vestibul); **vestibularnī aparāt** — organ za ravnotežu i za orijentaciju, smješten u unutarnjem uhu.
vestinghaus *v.* westinghouse.
vestis non facit virum *lat.* odijelo ne čini čovjeka; *bila je i obratna poslovica:* **vestis virum facit** — odijelo čini čovjeka; *isp.* cuculus non facit monachum.
vestīt, -ita *tal.* (vestito) odjeća, odijelo.
vestman *njem.-engl.* (West — zapad + man — čovjek) »zapadnjak«; u nekim romanima naziv za pustolova (junačkog, spretnog, vještog oružju i dr.) koji luta po »Divljem zapadu« (u Americi); *isp.* vildvest.
vestover *engl.* (*isp.* vesta + over — preko) pulover nalik na vestu.
vesvesa, *2. mn.* -esā *tur.* (vesvese) 1. sumnja, sumnjičavost, podozrivost, nesigurnost; strepnja, nespokojstvo, strah; 2. melankolija (*v.*); 3. umišljenost, uobrazilja, ludilo, tlapnja; 4. nesvjestica, duševna klonulost; **vesveseli** — 1. sumnjičav, zazirljiv; 2. melankoličan.
veš, veša *njem.* (Wäsche) 1. rublje, rubenina; 2. pranje rublja (*npr.* imati velikī veš); **vešeraj,** -aja (*njem.* Wascherei) praonica; danas i: servis za pranje rublja izvan kuće; **vešerica** — pralja, perilja; *isto i* **vešerka; veškorpa** — košara za rublje; **vešmašina** *v.* vašmašina, rifljača; **vešplav** (Waschblau) — plavilo za rublje, »fleba«; *isp.* vošplav.
veštalja *tal.* (vestaglia) ženska kućna haljina, »hausklajd« (D. Ivanišević).
veštīt *v.* vestit (Nar.).
veterān, -āna, 5. veterāne *lat.* (veteranus, *isp.* vetus, 2. veteris — star) 1. stari, isluženi

vojnik; iskusni, prokušani stari borac; 2. *prenes.* stari, zaslužni radnik na nekom području; iskusan čovjek, časni starina; *prid.* **veteranov; veteranskī.**
veterhanzl *njem.* (Wetter — vrijeme + Hahn — pijetao) 1. vjetrokaz, vjetrulja, tj. limeni pijetao, vrlo pokretljiv, koji se obično ugrađuje na krovove da svojim kretanjem pokazuje smjer vjetra; 2. *prenes.* vjetrogonja, vjetrenjak, nemiran, vjetrenjast čovjek.
veterina *lat.* (veterinum — tegleća stoka) 1. skup naučnih znanja koja obuhvaćaju anatomiju, fiziologiju, bolesti i liječenje životinja, a također i metode sprečavanja životinjskih bolesti; 2. veterinarski fakultet (Danko Anđelinović: *Moj Dren*); **veterinar,** -ara, 5. veterinaru — 1. liječnik životinja: 2. student veterine; *prid.* **veterinarov (-arev); veterinarskī;** *žen.* **veterinarka;** *izv.* **veterinarstvo.**
veteroslavist(a) *lat.* učenjak koji se posebno bavi proučavanjem staroslavenskog jezika.
vetma *v.* fetva.
veto, veta, *mn.* veti *lat.* (vetare — zabraniti, ne dopustiti) prigovor, zabrana; pravo pojedinca (ili države) da može samo svojim glasom onemogućiti donošenje nekog zakona; osobito bilo na snazi u staroj poljskoj državi (*isp.* nie pozwałam), te ju je i dovelo do rasula; pravo veta priznato je i danas u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda, u kojem svaka od pet stalnih članica (SSSR, USA, Velika Britanija, Francuska i Kina) ima pravo da ga izrazi i zatraži obustavu izvršenja neke odluke s kojom se ne slaže.
vetriol *v.* vitriol.
Vetus testamentum *lat.* Stari zavjet (*prot.* **Novum testamentum** — Novi zavjet); **Vetus Latina** *v.* Itala; *isp.* Vulgata.
vetva *v.* fetva.
vezan, -zna, *2. mn.* vezanā *tur.* (vezin) stih, vers; ritmička mjera.
vezek *tur.* (vesika) isprava, dokument.
vezika *v.* vesica; **vezikalan,** -lna, -lno — *med.* koji se odnosi na mjehur, mjehurski; **vezikatorijum** (*pored* **vezikator**) — vrsta flastera koji, nalijepljen na mladi čir, pospješuje nabiranje gnoja i sazrijevanje bolesti; **vezikularan,** -rna, -rno — mjehurast, mjehuričast; **vezikulozan,** -zna, -zno — pun čirova, čirav, prištav.
vezīr, -íra, 5. vezīre *tur.* (vezir) visoki dostojanstvenik u nekim zemljama muslimanskog Istoka; ministar; guverner pokrajine, predstojnik vilajeta; **velikī vezīr** (*tur.* veziriazam) — najviši upravni čin u bivšoj sultanskoj Turskoj; ministar-predsjednik; *prid.* **vezírov; vezīrskī; vezírovica** — žena vezirova; **vezírstvo** — položaj i dužnost vezira; *isto i* **vezirat,** -ata; **vezirovati,** -ujem — biti vezir, vršiti službu vezira.
vezma, *2. mn.* vezmā *i* vezmī *tur.* (vezne — spremnica) 1. mala rožana tikvica u kojoj su nekad držali puščani prah, »barutnjača«; 2. mala trokutasta srebrna kutija u kojoj se drži zapis (vrsta hamajlije); 3. mala, osjetljiva vaga.
Vezuv, Vezuva (*akc. i* **Vezuv,** -uva) — vulkansko brdo kod Napulja (1223 m); erupcijom god. 79. pr. n. e. zasuo stare gradove Pompeje, Herkulanum i Stabiju; *prid.* **vezuvskī** (*akc. i* **vezuvskī**).
vezuvijan, -ana (*prema* Vezuv) ruda, zeleni ili smeđi kamen (spada među dragulje).
veža *češ.* (vež) kućni ulaz, kapija, »haustor«.
vežikant *v.* vezikatorijum.
VHF — skrać. za engl. *very high frequencies,* elektromagnetski valovi vrlo visoke frekvencije (obuhvaćaju područje ultrakratkih valova); *isp.* UHF.
via[1] *lat.* (*akc.* vija — put) preko, putem, npr. u Dubrovnik via Sarajevo = u Dubrovnik preko Sarajeva (otputovati); na adresama (za manje poznata mjesta) npr.: Bizovac via Osijek = u B. na putu prema Osijeku.
via[2] *tal.* putuj! bježi! (Nar.).
via crucis *lat.* (*čit.* krucis) 1. križni put; u katol. crkvi vrsta pobožnosti pri kojoj vjernici sa svećenikom idu od slike do slike (od postaje do postaje) što predstavlja Kristovo mučeništvo, i tamo mole određene molitve; 2. *prenes.* teška muka, velike patnje, dug i mučan put do uspjeha.
via facti *lat.* (*čit.* vija fakti) 1. »putem činjenice«, tj. samo o sebi; 2. samovoljno, svojevoljno, silom, nasilno, samovlasno.
via juris *lat.* pravnim putem.
viaticum (*čit.* vijatikum) *lat.* (putni trošak) 1. popudbina, putnina; 2. *crkv.* a) posljednja pričest umirućem; b) prenosivi ili džepni oltar; *isp.* vijatik.
vibla *tal.* (fibbia) šarka na dovratku, baglama (*v.*).
vibra *v.* febra.
vibracija *lat.* (vibrare — tresti, drmati, drhtati; prelijevati se, sjati) 1. treperenje, podrhtavanje, titranje, drhtanje (elastičnog tijela), titravost, treptaj, njihanje, njihaj; *isp.* oscilacija; 2. treperenje, boja, preljev, sjaj; *isp.* nijansa; *prid.* **vibracionī; vibrafon,** -ona *lat.-grč.* (*isp* fōnē — glas) instrument (udaraljka) od me

talnih pločica nanizanih na pokretnom stalku; služi za davanje signala (npr. na radiju u stankama među emisijama); **vibrato** *tal.* (*akc.* vibrato) kod muzičkih predavanja namjerno izvedeno sitno titranje visine tona; **vibrator** *(lat.)* 1. tijelo koje vrši mehaničko ili električko titranje; naprava koja titra, treperi, npr. električni aparat za masažu (»zuhra«); 2. sprava koja predmet, što je s njom u vezi, dovodi u brzo titranje; 3. *tipogr.* vrsta valjka s crnilom koji se okreće i vibrira *(v.).*

vibram *v.* vidbramke.

vibrantan, -tna, -tno (*isp.* vibracija) drhtav, treperav, ustreptao; **vibrant,** *2. mn.* vibranata — treperav glas, npr. *r.*

vibrion, -ona *lat.* (*isp.* vibracija) bakterija, izazivač kolere.

vibrirati, vibrīrām *lat.* (vibrare, *isp.* vibracija) treptjeti, treperiti, podrhtavati, titrati, drhtati, treptati, njihati se; kolebati; *isto i* **vibrisati,** -šem.

vibrograf (*isp.* vibrirati + *grč.* grafo — pišem) — sprava za mjerenje titranja poda palube i dr.

vibrometar *lat.-grč.* instrument za mjerenje mehaničkih vibracija.

vibrostend *lat.-engl.* (*isp.* vibracija + stand — stajati) naprava za privikavanje kozmonauta na vibriranja kojima će biti izloženi pri svemirskim letovima.

vibroterapija *lat.-grč.* (*isp.* vibrirati *i* terapija) *v.* paloterapija.

vic[1], vica, *mn.* vicevi *njem.* (Witz) 1. dosjetka, šala, doskočica, oštroumnost, dosjetljivost, humor, smješica, pošalica, pošurica (**nema vica** — u zagr. govoru: nema smisla, nije umjesno i sl.); 2. *prenes.* lak posao, lagana stvar, ništa; **vicblat** (*njem.* Blatt — list, novine) šaljivi list, šaljive novine; *v.* **vicoteka.**

vic[2] (*isp.* vice) zamjenik, vršilac dužnosti.

vice... *lat.* (vice — umjesto, kao) čestica koja se katkada stavlja ispred naziva zvanja i označuje: »pod«, »zamjenik«, »pomoćnik« (npr. vicepredsjednik).

vicearhiđakon *lat.-grč.* (vice... + *isp.* arhiđakon) pomoćnik arhiđakona, viši crkveni dostojanstvenik kod katolika; *u kajk. krajevima:* podjašprišt (Đalski).

viceban (*isp.* vice) u staroj Hrvatskoj: podban, banovac, zamjenik (pomoćnik) bana.

vicebaša *lat.-tur.* (*isp.* vice) podzapovjednik, zamjenik, zamjenik komandanta (u Vojnoj krajini).

vicedom *lat.* (vice... + dominus — gospodin) *hist.* zamjenik, namjesnik vladara neke pokrajine (Rabata, vicedom kranjski; Šenoa).

viceregent *lat.* zamjenik vladara, namjesnik (Nehajev).

vice versa (*čit.* vice verza) *lat.* (vicis — izmjena, promjena + versus — okrenut, obratan) obrnuto, obratno, protivno.

vicig *njem.* (*isp.* vic) — dosjetljiv, sklon šali, šaljiv, dovitljiv, duhovit, oštrouman, sposoban da nasmije.

vicijal, -ala *tal.* (officiale) oficir.

vicinalan, -lna, -lno *lat.* (vicinalis) obližnji, susjedan; **vicinalna željeznica** — sporedna željeznica (obično uskotračna) za lokalni promet.

viciozan, -zna, -zno *lat.* (vitiosus) manjkav, pokvaren, izopačen, iskrivljen, pogrešan, loš, zao, nevaljan.

Vicli-pucli, -ija — bog rata prastanovnika današnjeg Mehika; prinosili su mu ljudske žrtve.

vicmaher *njem.* (*isp.* vic + machen — činiti) šaljivac, šaljivčina, šaljivdžija, dovitljivac, duhovit čovjek (katkada i u prezirnom smislu); **vicmaheraj,** -aja — pravljenje viceva, šaljenje, nasmijavanje.

vicomte *v.* vikont.

vicoteka *njem.-grč.* (*isp.* apoteka) zbirka šala.

victima *lat.* (*čit.* viktima) krvna žrtva, životinja određena da se kolje za žrtvu.

victoria *v.* viktorija; **victoria regia** *lat.* (po engl. kraljici Viktoriji) vrsta južnoameričkog lopoča; *v.* viktorija regija.

Victoria — savezna država u Australiji; glavni grad Melbourne.

Victoria-slapovi — veliki vodopadi na rijeci Zambezi u Africi (otkrio ih god. 1855. engleski istraživač David Livingstone, koji je otkrio i jezera Njasa i Bangweulu, u današnjoj Zambiji).

Victrix causa diis placuit, sed victa Catoni *lat.* (*čit.* Viktriks kauza diis plakuit, sed vikta Katoni) Bogovima su se sviđali pobjednici, a Katonu pobijeđeni (po rimskom historičaru Lukanu pravedni je Katon ostao vjeran Pompeju iako je ovoga Cezar pobijedio kod Farzala; citira se i danas kad se hoće naglasiti nečije ustrajanje uz pravednu stvar iako je nestalo svake nade u uspjeh).

vićija *v.* fučija.

vid. — *skrać. za lat.* videatur (= valja vidjeti).

Vid *v.* Gvido.

vida *tal.* (vida) zavrtanj, šaraf; čivija; slavina, pipa.

vidbramke *(mn. ž. r.)* teške planinarske cipele s

gumenim izrezuckanim potplatima (po imenu izumitelja: Vittorio Bramani).

vide (*akc.* vȉde) *lat.* (videre — vidjeti) vidi!, pogledaj!

videant consules (ne quid res publica detrimenti capiat) *lat.* (*čit.* vȉdeant kōnzules nē kvid rēs pūblika detrimēnti kāpijat) neka konzuli pripaze da država ne bi pretrpjela kakvu štetu (formula kojom je rimski senat u opasnim vremenima donosio odluku da se konzulima dade veća vlast); danas — izraz kojim se mjerodavnim osobama preporučuje opreznost.

Vȉdem — slovensko ime za grad *Udine* (danas u Italiji).

vȋdeo *lat.* (videre — vidjeti) vidni, scenski dio filmskog, televizijskog programa (*isp.* drebuh); **vȋdeomìkser** — tehničar koji radi oko vidnog dijela televizijskog programa (videosektora); *isp.* audio.

vȉdeodȉsk *lat.-grč.* ploča na koju se snima neka televizijska emisija kad vlasnici televizora nemaju mogućnosti da je u određeno vrijeme gledaju; uključena u televizijski prijemnik, reproducira željenu emisiju kad vlasnik to ushtjedne.

videofȏn, -óna *lat.-grč.* (videre — vidjeti + *isp.* telefon) telefon kombiniran s malim televizijskim ekranom na kome se vidi slika osobe s kojom razgovaramo.

videogrȁfija *lat.-grč.* scenografija koja oblikuje, ambijent za filmska snimanja.

video-kaseta *lat.-franc.* magnetoskopska snimka televizijske emisije u obliku vrpce smještene u kutijicu, po namjeni analogna audio-kaseti *(v.)*.

videosìgnal, -ala *lat.* skup impulsa potrebnih za stvaranje slike u televizoru.

vidhijȁdar *sanskrt.* u indijskoj mitologiji naziv za vilenjačko biće, vješto, spretno, sklono ljudskom rodu, a često po ukletvi osuđeno i da živi u ljudskom liku (Tin).

vidi (*akc.* vȋdi) *lat.* (*isp.* vide) vidio i odobrio.

vidìgraf *lat.-grč.* (videre — vidjeti + grafō — pišem) aparat za registraciju televizijskog programa na filmskoj vrpci (za kasniju reprodukciju); *isto i* transkriber.

vidikon — analizatorska cijev (u televiziji).

vidimȁcija *lat.* (vidimatio) ovjeravanje, ovjerovljivanje; **vidimírati**, -dimīrām *v.* vidirati.

vidírati, vìdīrām *lat.* (*isp.* vide) staviti vizu (na dokumente, putne isprave); ovjeroviti, potpisati.

vidždȁn, -ána *tur.* (vidždan) savjest.

vìdas *v.* vigyázz.

viella *tal.* (*čit.* vjȅla) srednjovjekovni gudački muzički instrument, preteča violine.

Vienna — 1. latinizirano ime njemačkog *Wien* (Beč; *isp.* Vindobona); 2. antičko ime za grad *Vienne* u Francuskoj.

Viennale (*isp.* anale, bijenale) — svakogodišnja umjetnička priredba u Beču.

Vierziger *v.* firciger.

Vietkong — Fronta nacionalnog oslobođenja Južnog Vijetnama (za ujedinjenje Sjevernog i Južnog Vijetnama i za ekonomsko-društvene reforme u Južnom Vijetnamu po uzoru na Sjev. Vijetnam.

Viet-Min — *skrać. za* Viet-Nam Doc lap Dong Minh Hio (Fronta za nezavisnost Viet-Nama); **Viet-Nam** — domorodački opći naziv za bivšu francusku koloniju Košinšinu i protektorate Anam i Tonkin (danas slobodna država); *v.* Vijetnam.

vifȏn, -óna — jedno od imena za videofon *(v.)*.

vȋg *v.* vigi.

vigȁntol, -óla (prema gradu *Vigo* u Španiji) medicinsko sredstvo protiv rahitisa.

vìgānj, -ánja *mad.* (vigano) ženska haljina.

vȉgezimālan, -lna, -lno *lat.* (viginti — dvadeset) koji je u vezi s brojem 20; **vȉgezimālnī brȍjnī sìstem** — način računanja kome je osnova broj 20; takav su sistem imali npr. nekadanji Asteci u Mehiku, a bilo ga je i u Evropi (u baskijskom jeziku) što se vidi npr. po francuskoj riječi za broj 80 koja glasi quatre-vingts, tj. četiri puta 20.

vȋgi, víga *engl.* (whig) naziv političke stranke u Engleskoj (17. st.—19. st.) koja se oslanjala na financijsku buržoaziju, na elemente zemaljske gospode koji su se poburžoazili, i na predstavnike trgovačkog kapitala; stranka viga prethodnica je današnje engleske liberalne stranke; **vȋgovac**, -ōvca, *2. mn.* vȋgovācā — pristaša viga; *prid.* **vȋgovskī**; *isp.* tori.

vigilȁncija *lat.* (vigilare — bdjeti) budnost, pažnja, pažljivost, oprez, opreznost, brižljivost, nadzor; **vigilȁntan**, -tna, -tno — budan, pažljiv, oprezan, brižljiv; **vigilantibus jura** *lat.* prava (pripadaju) budnima; **vigīlija** (*lat.* — bdjenje, budnost, noćna straža) 1. predvečerje blagdana; 2. neprospavana, probdjevena noć.

vignette *v.* vinjeta.

vignoleskan, -skna, -skno (*čit.* vinjoleskan) — u stilu talijanskog graditelja Vignole (1507—1573) koji je deset godina upravljao gradnjom crkve sv. Petra u Rimu (Begović).

vìgonja *franc.* (vigogne) *v.* vikunia.

vigor *lat.* životna snaga, čilost; **vigorozan,** -zna, -zno — jak, čvrst, snažan, pun životne snage.

vigoroso *tal.* (*čit.* vigorozo) *muz.* čvrsto, snažno, smjelo, čilo, bodro (*isp.* prethodnu riječ).

vigovac *v.* vigi.

vigvam *indijan.* (*engl.* wigwam) podugačka kupolasta koliba sjevernoameričkih Indijanaca, pokrivena korom drveća ili bivoljim kožama.

vigyázz *mad.* (*čit.* viđas) *vojn.* mirno, pozor, haptak (*v.*); u govoru starijih ljudi koji su služili mađarsku vojsku (*isp.* »...kao da se umrtvio na staru honvedsku zapovijed: »Vigyázz«!; Krleža, *Zastave*); od starijih prešlo u dječji jezik po Slavoniji gdje je »ponašeno« u značenju: vidiš li?, jesi li vidio?

vihtig *njem.* (wichtig) važan, značajan; *obično samo u frazi:* **praviti se vihtig** — praviti se važan, isticati samoga sebe; **vihtigmaher** (Wichtigmacher) — tko se pravi važan, tko se ističe, razmetljivac; *izv.* **vihtigmaheraj,** -aja (Wichtigmacherei).

vihuhalj *rus.* (vyhuhol') *zool.* vrsta rovke, mošus, dezman, ondatra.

vijadukt, *2. mn.* vijadukātā *lat.* (via — put + ducere — voditi) građevina u obliku mosta koja se pravi sa svrhom da se ispod nje provede druga cesta ili da se nadsvodi jaruga, klanac, riječna dolina.

vijađ, *2. mn.* vijađā *tal.* (viaggio) put, putovanje; također i **vijaj,** -aja, **vijaz,** -aza; **vijađati,** -ām — putovati (Vojnović).

vijaker *v.* fijaker.

vijandotka, 3. -ki, *2. mn.* vijandotkī *engl.* (Wyandotte) — vrsta ekonomski dobre kokoši.

vijatik *lat.* (viaticum) 1. putni trošak; 2. u katol. crkvi pričest prije smrti, sveta popudbina.

Vijena *tal.* (Vienna) Beč, Wien (Vojnović).

Vijetnam — socijalistička republika u istočnom i jugoistočnom dijelu Azije (nekadašnji francuski protektorati Tonkin i Anam te kolonija Košinšina (Cochinchine); glavni grad Hanoj.

vijetnik *amer.* (vietnik) analogno prema izrazu *beatnik* (bitnik) stvoren američki naziv za pripadnika omladine koja se protivi ratu u Vijetnamu.

vik *engl.* (vic) formacija aviona u letu u obliku slova V.

vikar, -ara, 5. vikāru *i* -are *lat.* (vicarius — zamjenik, namjesnik) *crkv.-katol.* 1. pomoćni svećenik, zamjenik župnika, kapelan; 2. zamjenik, namjesnik biskupa, nadbiskupa, pape (obično: generalnī vikar); **vikarijat,** -ata — ured ili djelokrug vikara.

vikend *engl.* (week — tjedan, sedmica + end — kraj, svršetak) konac tjedna; vrijeme od subote (petka) poslije podne do ponedjeljka ujutro; izlet preko nedjelje, nedjeljni odmor; **vikendica** — kuća u kojoj se provodi odmor (izraz stvoren kod nas u najnovije vrijeme); **vikendaš,** -aša — 1. posjednik vikendice, 2. izletnik preko vikenda; **vikendīšte** — mjesto pogodno za provođenje vikenda.

viking, *mn.* -zi *skand.* (vik — zaljev) staroskandinavski junak, borac, ratnik, gusar (8. do 11. st.); sakriveni u zaljevima vrebali su na brodove u prolazu; vrlo vješti pomorci; **Viking** — američka interplanetarna automatska stanica namijenjena istraživanju Marsa; *prid.* **vikinškī.**

vikler, *2. mn.* viklerā *njem.* (wickeln — omatati, savijati) 1. *kod starijih naših pisaca:* veo, koprena, lagana marama; 2. *danas:* naprava od lima ili druge materije i gume za pravljenje kovrčica u ženskoj kosi (*isp.* papilota).

viklgamaše *njem.* (wickeln — omatati, ovijati + gamaše, *v.*) uvijači, ovijači (dugačka uska, suknena traka koja se omata oko nogu i služi umjesto čizama).

vikont, *2. mn.* vikontā *franc.* (vicomte) plemić, po rangu između baruna i grofa; *žen.* **vikontesa, vikontkinja.**

viks, viksa *njem.* (Wichse) voštilo, laštilo, mast za cipele, pasta za parkete i sl.; *isto i* **viksa,** *gen.* vikse (*ž. r.*); **viksati,** -šēm — čistiti, voštiti, laštiti cipele, štednjak, parkete i sl.; *isto i* **viksovati,** -ujem.

vikslajnvand *njem.* (Wichsleinwand) voštano, voskom impregnirano platno; linoleum.

viktimologija *lat.-grč.* (victima — žrtva) nova znanost koja proučava žrtve i načine kako čovjek postaje žrtva.

Viktor *lat.* »pobjednik«; *žen.* **Viktorija** — »pobjeda«.

viktorija *lat.* (victoria) 1. pobjeda; 2. nogometna igra na jedna vrata; trening; 3. otvorena kočija s jednopregom ili dvopregom i sa tri do četiri sjedišta (Krleža); **Victoria** — starorimska božica pobjede; *isp.* Nika; **viktorijansko doba** — vrijeme vladavine engleske kraljice Viktorije (1837—1901) kada je Velika Britanija doživjela velik uspon.

viktorija regija (*lat.* Victoria regia) biljna vrsta iz porodice lopoča u području rijeke Amazonke u Južnoj Americi (sjemenke, tzv. »vodeni kukuruz«, služe kao hrana).

Viktorijina Zemlja — dio Antarktika, južno od Novog Zelanda.

Viktorijino jezero — najveće jezero u Africi (iz njega odvire rijeka *Viktōrijin Nīl*).
viktualije (*mn. ž. roda*) *lat.* (victus — živež, hrana) živež, živežne namirnice, sredstva za život, hrana.
vikunja, *2. mn.* vikūnjā *španj.* (vicuña) vrsta peruanske lame (bez grbe) i vuna od nje.
vila, *2. mn.* vīlā *lat.* (villa) raskošan ljetnikovac, kuća izvan grada.
vilajet *tur.* (vilâjet) 1. velika administrativno-teritorijalna jedinica u Turskoj; dijeli se na sandžake; provincija, pokrajina, gubernija; (na čelu vilajeta je *valija*); 2. svijet, zemlja; rodni kraj, zavičaj; *prid.* **vilajetskī; vilajetlija** — zemljak; **vilajet-kapija** — vlada, ministarski savjet (u nekadanjoj Turskoj).
vilan[1], -āna, 5. vìlāne *tal.* (villano) neotesanac; seljak; prostak, divljak.
vilan[2], -āna *tal.* (velame) 1. veo, koprena, zastor, zavjesa; 2. ponjava, plahta (Nar.).
vilanc *v.* financ.
vilareta *v.* filareta.
vildiš *v.* fildiš
vildvest *njem.-engl.* (wild — divlji + West — zapad) »Divlji zapad«; nekada naziv za još nekultivirane krajeve na zapadu Sjeverne Amerike gdje su se skitali i borili Indijanci i vestmani (*v.*) i gdje je vladalo pravo jačega; u prenesenom smislu i svaki drugi kraj gdje vladaju slične prilike.
vildžan *v.* fildžan.
Vilhelm *germ.* (*njem.* Wilhelm) »želja za obranom, zaštitom«; *žen.* **Vilhelmina.**
Vilibald *germ.* »hrabri u željama«, »srčani«.
Vilim *v.* Vilhelm.
viliman, -āna *v.* liman.
Villach (*čit.* Filah) — njemačko ime za slov. *Beljak* u Koruškoj.
villanella *tal.* višeglasna pjesma, u 17. stoljeću raširena po cijeloj Evropi.
Vilma *v.* Vilhelmina.
vilnfirtl *njem.* (*isp.* vila + Viertel — četvrt, rajon) predio grada u kome su same vile.
vilozov *v.* filozof (Sterija).
vilj *v.* filj.
viljak, -aka, 5. vìljače, *mn.* -aci *tal.* (vigliacco) obijestan, razuzdan deran, mangup, fakin.
Viljem *v.* Vilhelm.
Viminacium *lat.* nekadašnji rimski grad u Srbiji na Dunavu, kod današnjeg Kostolca.
Viminal, -ala (*lat.* Viminalis collis) ime jednom od sedam brežuljaka antičkog Rima.
vimla, *2. mn.* vímlā *i* vìmlī *njem.* (wimmeln — vrvjeti) malen čir; *umanj.* **vimlica,** *2. mn.* vìmlīcā.
vim vi repellimus *lat.* silu silom odbijamo (na silu silom).
vin *v.* fin.
vina *crkv.-slav.* krivnja.
Vina bibunt homines, cetera animalia fontes *lat.* Vina piju ljudi, a ostale životinje vodu (stara latinska poslovica; kod nas je citira Đalski).
vinaigrette *franc.* (*čit.* vinegret) umak od octa, ulja, soli, papra i drugih začina (za salatu, povrće, kuhano meso i sl.).
Vinalije *lat.* (Vinalia, *mn. sr. r.*) svetkovina vina u starom Rimu; **Vinalia rustica** (seoska) slavila se u vrijeme berbe, u počast Veneri, 19. rujna; **Vinalia urbana** (gradska), u slavu Jupitru, svekovala se 22. travnja kušanjem novoga vina.
vinanc *v.* financ (Dončević).
Vincencije *lat.* »pobjednik«; *žen.* **Vincencija.**
vincilir, -íra, 5. vìncilīre *mađ.* (vinczeller *od njem.* Winzer) nadstojnik nad vinogradom, vinogradar; *prid.* **vincilírov; vincilirskī;** *žen.* **vincilīrka.**
vinč *v.* vint.
vinčester *engl.* (po imenu američkog konstruktora Winchestera) sistem vojničkih i lovačkih pušaka.
vindborer *njem.* (Gewindebohrer) vrsta svrdla (za pravljenje nareza).
Vindelici — keltsko pleme južno od Dunava; **Augusta Vindelicorum** — antičko ime za današnji *Augsburg.*
vinder *njem.* (wieder) ipak, opet, uza sve to, unatoč svemu.
vindex *lat.* (*čit.* vìndeks) 1. jamac, zaštitnik, izbavitelj; 2. osvetnik; 3. tko traži svoja prava.
Vindi — jedna od varijanata imena *Vendi* (*v.*).
vindikacija *lat.* (vindicatio, *isp.* vindex) pravo prisvajanja; privlašćivanje; zaštićivanje samoga sebe; svojatanje; **vindicirati,** -dicīrām — 1. braniti; zaštićivati; 2. svojatati za sebe, tražiti svoja prava, ustrajati na svom traženju prava.
vindjaka, 3. -ci *njem.* (Wind — vjetar + Jacke — kaput, haljetak) kaput od lakog ali za vjetar nepropusnog materijala; »vjetrovka« (obično za zimske sportove).
vindkoun *engl.* (wind — vjetar + cone — čunj, stožac; češer) uređaj u obliku »kobasice« (od tkanine) koji na aerodromima pokazuje smjer vjetra.
Vindobona — keltski naziv za grad *Beč* (po izvodima Petra Skoka ime bi trebalo značiti »bijeli grad«).
vinegret *v.* vinaigrette.

vinera (*franc.* vinaire — vinski, s vinom?) vrsta peciva kakvo se nekad spravljalo (spominje ga Krleža u svojim djelima); bilo je slatko i sipko a po obliku je podsjećalo na hrastov list.

vineršnicl(a) *njem.* (Wien — Beč + *isp.* šnicl) bečki odrezak (teletina izlupana, osoljena, obrašnjena te umočena u razlupana jaja i posuta mrvicama, »prezlama«).

Vineta — ime starog slavenskog grada na Baltiku koji je — prema priči — potonuo u moru; simbol bogatstva,

vinīl, -ila *kem.* spoj u obliku plina koji ima sposobnost da utjecajem katalizatora polimerizira, tj. da se pojedine njegove molekule međusobno vežu u duge ravne lance s velikom molekularnom težinom (*v.* polivinil).

vinilon, -ona (*isp.* vinil) — naziv za jednu sintetičku materiju kojoj je za proizvodnju osnovna sirovina acetilen (*v.*); tkanine od vinilona gotovo su iste kao i od najboljeg pamuka, a odlikuju se velikom čvrstoćom i nepoderivošću.

viniteljnī, -ōga *rus.* (vinitel'nyj) četvrti padež, akuzativ (kod nekih naših starijih gramatičara).

vinker, *2. mn.* vinkera *njem.* (winken — namigivati) *tehn.* pokazivač smjera (na automobilima, na tramvajima): svjetiljka s lijeve i desne strane vozila koja se automatski pali i gasi na onoj strani na koju vozilo zakreće, te kao da žmiga; odatle joj kod nas i naziv »žmigavac«.

vinkl *njem.* (Winkel) *tehn.* mjerilo za kutove, tesarski kut, kutnik, uglovnik; *isto i* **vinkla**, vinkle (*ž. r.*).

vinkladvokat, -āta *njem.-lat.* (Winkel — kut + advokat, *v.*) zakutni advokat, nadriadvokat, nadripisar, neovlašteni pravni posrednik i sl.

vinklajzn *njem.* (Winkeleisen) *v.* đunija.

Vinko *v.* Vincencije.

vinkot *tal.* (vino cotto — kuhano vino) mošt, šira.

vinkulacija *lat.* (vincula — okovi) zaporka (na vrijednosne papire); *prid.* **vinkulacionī**; **vinkulacionī kredīt** — zajam što ga banka odobrava kao predujam za robu upućenu zajmoprimcu (a ovaj će je moći preuzeti tek pošto se uplati predujmljeni iznos); **vinkulírati**, -kulīrām — 1. vezati; 2. staviti zaporku; zabraniti prijenos isprave; *isto i* **vinkulisati**, -šēm.

vinovan, -vna, -vno (*isp.* vina) kriv; **vinovnīk**, *mn.* -īci — krivac.

vint, vinta *njem.* (Gewinde) šaraf; vrsta dizala (na zavoje); *isp.* gvint, gevint.

vinta *v.* finta.

vintati, -ām (*isp.* vint *i* vinta) 1. dizati teret vintom; 2. kočiti kola, zavirati; 3. motati, šarafiti, vrtjeti, zavijati (npr. u želucu); 4. pretvarati se, praviti se »nevješt«, upotrebljavati finte (vinte).

vinterok *njem.* (Winter — zima + Rock — kaput) zimski kaput, teški ogrtač za zimu; *isto i* **vintermantl** (*njem.* Mantel — ogrtač).

vintovka (*isp.* vint) vrsta puške sa zavojima u cijevi.

vinturīn, -ína *tal.* (venturino) žohar, »švaba«, bakula, skarambeč.

vinum lac senum *lat.* (*čit.*... lak...) vino je mlijeko za starce.

Vinum laetificat cor hominis *lat.* (*čit.*... letifikat kor...) Vino razveseljuje srce čovječje (Matoš).

vinjak — trgovački naziv za *konjak* (*v.*).

vinjeta, *2. mn.* vinjetā *franc.* (vignette) zastava, ukras u knjizi ili rukopisu u obliku male sličice ili ornamenta na početku ili na kraju teksta; *isp.* etiketa.

vinjoleskan *v.* vignoleskan.

viola, *2. mn.* violā *tal.* (viola) druga violina; **viola da gamba** *v.* gamba; **viola d'amore** — ljubavna violina (sa sedam žica); **violist(a)** — svirač na violi; *žen.* **violistkinja**.

Viola *lat.* »ljubica«.

violacija *lat.* (violatio *od* violare — povrijediti, sramotiti, zlostavljati, oskvrnuti) povreda prava, prijestup, prekršaj, oskvrnjenje, oskvrnuće, obeščašćenje, osramoćenje, silovanje; **violata** — obeščašćena (silovana) djevojka.

violencija *lat.* (violentia) silovitost, goropadnost, žestina, nasrtljivost, grubost, surovost, nasilje; *prid.* **violentan**, -tna, -tno — plahovit, neobuzdan, silovit, žestok, goropadan, žučan itd.; **violentnost**, -osti — isto što i violencija.

Violeta — *umanj.* prema Viola.

violetan, -tna, -tno *franc.* (violet *od lat.* viola — ljubica) ljubičast.

violīn, -ína *v.* violina (Nazor).

violina *tal.* (violino) vrsta gudalačkog muzičkog instrumenta; gusle, ćemane; *prid.* **violīnskī**; **violinist(a)** — svirač na violini; *žen.* **violinistica** *i* **violinistkinja**; *prid.* **violinistički**.

violončelo, *mn.* violončeli *tal.* (violoncello) gudački muzički instrument sa četiri žice, srednji između violine i kontrabasa; **violončelist(a)** — svirač na violončelu; *žen.* **violončelistkinja**; *prid.* **violončelistički**.

violon d' Ingres *franc.* doslovce: violina Ingrova, za koga legenda kaže da se više ponosio svojim (lošim) sviranjem na violini.

nego slikarstvom kojim se proslavio; *preneseno* oduševljavanje nečim što nekome »manje leži« od pravoga talenta.

violone *tal.* (*akc.* violone, 2. violona) najdulji instrument roda viola (*v.*).

VIP — *skrać. za engl.* very important person — vrlo ugledna osoba.

vìpati, -ām *njem.* (wippen — njihati, ljuljati) u nekadanjoj austrijskoj vojsci izraz za: vježbati čučnjeve (Feldman).

vìpera *lat.* (vipera) otrovnica, otrovna zmija, zmija ljutica, guja, riđovka, šarka, poskok, crnokrug, zlikulja.

viperam sub ala nutricare *lat.* (*čit*.... nutrikare) na grudima hraniti zmiju, tj. voljeti najvećeg neprijatelja.

vir *lat.* muž, muškarac; **vir doctus** — učen čovjek (Krleža).

virago *lat.* (*akc.* virago) 1. spolno nerazvijena žena, poludjevica; 2. muškobanja, muškarača, nadžak-baba.

viràj, -àja *tur.* (viraž *iz franc.* virage — zavoj, zaokret?) zemlja u koju odlijeću ptice selice u jesen.

viranija *tur.* (virane) stara ruševna kućerina, ruševina, razvalina.

vìrati, -ām *tal.* (virare) ševrdati, teturati, kolebati, okolišati; ploviti čas amo čas tamo, mijenjati pravac.

viraž, -aža *franc.* (virage — okret, okretanje) 1. 1. *fotogr.* rastopina soli radi promjene tamnosmeđe boje fotografskog otiska da bi dobio željenu nijansu; 2. okret aeroplana vezan s nagibom; let po krivulji; zaokret automobila, motora, klizača po krivulji itd.

vìrbl *njem.* (Wirbel) *muz.* vir, vrtlog, bujica, kovitlac (skladnih tonova izvedenih najednom).

vìrd, vìrda *tur.* obvezatna molitva dervìša.

vìrdžīnija *v.* virdžinka (Josip Kozarac).

vìrdžīnka, 3. -ki, *2. mn.* virdžīnkī — dugačka tanka cigara od duhana iz Virginije, savijena oko slamke koja se prije pušenja izvuče.

vìrdīnija, virdīnka *v.* virdžinija, virdžinka (Krleža).

virement *v.* virman.

Vires unitae agunt *lat.* (*čit*.... unìte...) Sile združene djeluju.

vìrfl, *2. mn.* vìrfla *njem.* (Würfel — kocka) krače umjesto **virflcuker** (Würfelzucker) — šećer u kockama (za razliku od šećera u kristalu, u prahu, u glavama).

vìrgaz *mad.* (virgács *od lat.* virga) šiba, prut; grančica, mladica.

Virgīlije *v.* Vergilije.

virginal *engl.* (*čit.* verdžinl) glazbalo, vrsta čembala (mali čembalo koji se upotrebljavao ponajviše u Engleskoj u 16. i 17. st.).

vìrginālan, -lna, -lno (*isp.* virgo) djevički, djevičanski.

Vìrgīnija *lat.* (*isp.* virgo) »djevica«.

Virginija — savezna država u istočnom dijelu USA; glavni grad Richmond.

Virgin Islands *engl.* (*čit.* verdžin ajlendz) — otočna skupina između Velikih i Malih Antila.

virgo *lat.* (*akc.* vìrgo) djevica; **virgo intacta** (*čit.* v. intakta) — netaknuta djevica, nevina djevojka; **virginìtēt, -ēta** — djevičanstvo, seksualna čistoća, čednost, nevinost, neoskvrnutost, neokaljanost, netaknutost.

Virgo *lat.* Djevica (zviježđe u Zodijaku; najsjajnija zvijezda Spica, tj. Klas); *isp.* Astreja.

vìrgula *lat.* vilinske rašlje (*isp.* radiestezija).

virgulírati, -gulīrām *lat.* (virgula — mala šiba, prutić) »označivati prutićima«, tj. obilježavati pročitano, kolacionirati, stavljati zareze, zacrtavati, stavljati među navodnike neki dio teksta; *isto i* **virgùlisati, -šēm.**

viribus unitis *lat.* (*akc.* vìribus unìtis) sjedinjenim snagama, svim silama.

vìrīlan, -lna, -lno *lat.* (virilis) 1. muški, muževan, hrabar, srčan, snažan, zreo, krepak, odlučan; 2. koji pripada pojedincu po vlastitom pravu; osobni, lični.

vìrīlija *lat.* (vir — muž, muškarac) 1. muške stvari uopće; 2. muškost, muževnost, hrabrost, srčanost, sve što dolikuje mužu; *isp.* muliebrija.

virìlist(a) *lat.* (*isp.* virilan) *hist.* član sabora po položaju ili rodu, a ne biran (nekad su npr. velikaši imali pravo dolaziti u sabor bez obzira jesu li birani ili ne); virilisti su imali **votum virile** — pojedinačno pravo glasa (kao ličnost) ili **votum curiale** odn. **curiatum** — pravo glasa u ime neke grupe.

virilìtet, -eta *lat.* (vir — muž) muška snaga, muškost, muškoća, muževnost.

vìrmān, -āna *franc.* (virement) u javnim financijama — prenošenje (upotreba sredstava) jedne proračunske stavke na korist druge; žiro-promet; *prid.* **vìrmānskī; virmanírati, -manīrām** — učiniti virman, prenijeti budžetsku stavku; *isto i* **virmànisati, -šēm.**

virològija *lat.-grč.* (*isp.* virus + logos — riječ, govor) nauka o virusima.

viròze *lat.* zarazne bolesti što ih uzrokuju virusi (*v.*).

vìršle, vìršlā *i* vìršlī (*mn. ž. roda*) *njem.* (Würstel) malene finim mesom punjene kobasice;

naš izraz: hrenovke (jedu se obično s hrenom).

viršoft *v.* virtšaft.

virštli (*mn. m. r.*) *v.* viršle (Krleža).

virtšaft *njem.* (Wirtschaft) 1. gospodarstvo, kućanstvo; 2. gospodarenje, privreda; **virtšafterica** — 1. domaćica, kućanica; 2. »gazdarica«, žena koja nekom vodi kućanstvo; *isto i* **virtšafterka.**

virtualan *pored* **virtuelan,** -lna, -lno *lat.* (virtus — hrabrost, snaga, vrlina) 1. snažan, jak, sposoban za djelovanje, no skriven, koji se ne pojavljuje, ali se može pojaviti, moguć u budućnosti; potencijalan, eventualan; 2. nestvaran, umišljen, uobražen.

virtuoz, -oza, 5. virtuoze *tal.* (virtuoso — pun vrlina, *isp. lat.* virtus — snaga, vrlina, savršenost) čovjek koji je u svom radu, ponajviše u umjetnosti, postigao najviši stupanj majstorstva; umjetnik savršene tehnike u izvođenju djela svoje struke; *žen.* **virtuoskinja** (kod J. Pasarića: **virtuozica**); **virtuozan,** -zna, -zno — majstorski, savršen, izvanredno spretan; *izv.* **virtuoznost,** -osti.

virtuš *mađ.* (*iz lat.* virtus, *isp.* virtualan) krepost, vrlina (»...mađžarski husarski virtus... jedini je garant za egzistenciju Monarhije...«: Krleža, *Zastave*).

virulencija *lat.* (virus — sluz, otrov) 1. otrovnost, zaraznost, kužnost, priljepčivost, žestina, škodljivost, štetnost; sposobnost zaraznih mikroorganizama da izazovu bolest; 2. *prenes.* jetkost, zagrižljivost, zloba, pakost; **virulentan,** -tna, -tno — 1. otrovan, škodljiv, štetan, sposoban da izazove bolest (o mikrobima); 2. *prenes.* jedak, zagrižljiv, pun žestine, zloban, pakostan.

vírus *lat.* sluz, otrov; virusi su nukleoproteinske čestice, mnogo sitnije od bakterija, koje žive kao nametnici na živim stanicama i uzrokuju mnoge bolesti; oni čine prijelaz od nežive materije na živu.

VIS — *skrać. za* vokalno-instrumentalni sastav (moderni izraz za skup svirača i pjevača zabavne glazbe).

vis-à-vis *v.* vizavi.

visceralan *v.* viscus.

Vis consilii expers mole ruit sua *lat.* (*čit....* konzíliji ekspers...) Snaga bez razuma ruši se sama od sebe (Horacije).

viscus *lat.* (*čit.* viskus) utroba, drob; **visceralan,** -lna, -lno— utrobni, crijevni.

Vis et laisse vivre *franc.* živi i daj drugome da živī; *isp.* Leben und leben lassen.

vis inertiae *lat.* (*čit.* vis inercije) »snaga tromosti«; ustrajnost, sila ustrajnosti; *isp.* inercija.

viski, -ija, *mn.* -iji, 2. viskījā *engl.* (whisky) 1. engleska rakija od raži, ječma ili kukuruza; 2. visoka otvorena kola na dva kotača (za jednog konja).

viskoza *lat.* (viscum — imela; lijepak) ljepljiva masa koja se dobiva od drvene celuloze pri njezinoj obradi rastopinom natrijeve lužine (celulozin ksantogenat); upotrebljava se za izradu umjetne (viskozne) svile, umjetne vune i dr.; **viskozan,** -zna, -zno — židak, ljepljiv, prionljiv; gusto tekući; rastežljiv; **viskozitet,** -eta — ljepljivost, prionljivost, žitkost; svojstvo tekućine da se protivi promjeni međusobnog položaja svojih dijelova, da se opire promjeni u položaju svojih molekula; *isto i* **viskoznost,** -osti; **viskozimetar,** -tra, *2. mn.* viskozimetārā — sprava za određivanje viskoziteta, »gustomjer«.

vis major *lat.* (*akc.* vis major) viša sila; nepredvidiv slučaj; neočekivana i neotklonjiva zapreka.

vismut *v.* bizmut.

vispren *rus.* (vysprennyj) uzvišen, uznosit; spretan, prikladan, mudar; *izv.* **visprenost,** -osti.

vist, vista *engl.* (whist) kartaška igra učetvero (sa 52 karte).

vista *v.* a vista, prima vista; *isp.* višta.

vista-dome *engl.* vidikovac (u posebno za tu svrhu uređenim vagonima američkih željeznica) (M. Matković).

vistan *v.* fistan.

vistavizija *lat.-engl.* (vistavision) jedan od postupaka u filmskoj tehnici pri kojem se scene snimaju teleobjektivom kojemu kut snimanja iznosi do 75 stupnjeva; filmska se vrpca odvija dvostruko brže od snimanja običnim aparatima, a osim toga pokreće se vodoravno a ne okomito; time se polje snimanja povećava za otprilike dvostruko; kasnije se ovako snimljeni film reducira na običnu veličinu, a slike mu se — uslijed prvotnog postupka — odlikuju izvanrednom jasnoćom, osobito krajolika i masovnih scena; projiciraju se na ravno platno (katkada i u *engl.* izgovoru **vistavižn**).

Vistula — antičko ime rijeke *Wisle.*

Visurgis — antičko ime rijeke *Weser* u Njemačkoj.

vis vitalis *lat.* (*akc.* vis vitalis) životna snaga.

višek *v.* fišek.

višer, *2. mn.* višerā *njem.* (wischen — brisati) otirač, brisač, obrisač (npr. na automobilskim, tramvajskim staklima; radi automatski

kad pada kiša i tako omogućuje upravljaču vidik).

višìzam, -zma *franc.* u političkoj terminologiji naziv za politiku pristajanja uz Nijemce u drugom svjetskom ratu kakvu je provodila vlada maršala Petaina kojoj je bilo sjedište u Vichyju (*čit.* Viši), gradiću središnje Francuske.

Vìšnu — jedno od triju glavnih božanstava kod Indijaca, bog uzdržavatelj, glavno božanstvo hinduizma.

vìšta *tal.* (vista) izgled, pogled, vidik (Begović).

Vitae, non scholae discimus *lat.* (*čit.* Vîte, non skôle dìscimus) Za život, a ne za školu učimo (Seneka).

vìtālan, -lna, -lno *lat.* (vitalis *od* vita — život) sposoban za život, životan, žilav, životvoran, oživljavajući; važan za život, bitan, neophodno potreban.

Vìtālije *lat.* (*isp.* vitalan) »životvorni«; *isto i* **Vitālis.**

vitalìtet, -éta *lat.* (*isp.* vitalan) 1. životna snaga; životna sposobnost, životnost, krepkost, izdržljivost, (duševna) živahnost; 2. prosječno doba života, vjerojatnost duljine življenja; *isto i* **vitālnōst,** -osti.

vitalizam, -zma *lat.* (*isp.* vitalan) mišljenje po kome se u živim organizmima nalazi neka naročita sila vis vitalis(*v.*) koje nema u mrtvoj prirodi.

vitamīn, -ína *lat.* (vita — život + amini, *v.*) organski spoj koji regulira biološke procese u tijelu; vitamini su neophodno potrebni za razvitak i normalno održavanje ljudskog i životinjskog organizma, a nalaze se u malim količinama u hrani; dobivaju se i sintetički.

Vita nostra brevis est *lat.* Život naš je kratak (stih iz pjesme *Gaudeamus igitur*, *v.*).

vita sedentaria *lat.* (*akc.* vîta sedentārija) sjedeći život; život koji se provodi većinom sjedeći (kao pisari itd.).

vitello *tal.* tele; **vìtelje mêso** — teletina.

vitilīgo *lat.* osip, lišaj.

vìtīlj, -ílja *v.* fitilj; **vitiljača** — baklja.

vitium *lat.* (*čit.* vîcijum) greška, mana, porok; **vitium cordis** (*čit.* vîcijum kördis) — srčana mana.

Vìtlejem *i* **Bētlehem** (*v.*).

Vitold *germ.* »vladar nad šumama«.

vìtrāj, -ája *franc.* (vitrail) specijalnim načinom oslikano staklo, obično samo na crkvenim prozorima (raznobojna stakalca kombiniraju se slično kao kod mozaika [*v.*] i povezuju olovnim okvirićima).

vitràža *franc.* (vitrage) stakla, prozori; staklena pregrada, stakleni zid; zastori za staklena vrata; *prid.* **vìtrāžnī.**

vitrína *franc.* (vitrine *od lat.* vitrum — staklo) stakleni sanduk, ormar ili prozor, uređen za izlaganje raznih predmeta.

vitriōl, -óla *lat.* (vitreus — staklen, *umanj.* vitreolus) sulfat, sol sumporne kiseline; **mȍdrī vitrìol** — modra galica; **zèlenī vitrìol** — zelena galica.

vitupērio *tal.* ruglo, sramota (Nar.).

vīv *franc.* (vif, vive) živ, živahan.

vîva *tal.* živio!

vivace *tal.* (*čit.* vivāče) oznaka tempa u muzici: živo, živahno.

Viva fui in silvis, sum dura pressa securi, dum vixi, tacui, mortua dulce cano *lat.* Živa sam bila u šumama, a oborena sam surovom sjekirom; dok sam živjela, šutjela sam, a mrtva slatko pjevam (odgonetka: violina ili koje drugo drveno glazbalo).

vivārīj, -ija (*pored* **vivārijum**) *lat.* (vivarium) prostorija za držanje životinja u prilikama koje su slične prirodnim okolnostima; zvjerinjak, zoološki vrt; *isp.* akvarij, terarij, akvaterarij, serpentarij, oceanarij.

vivat (*akc.* vîvat) *lat.* (vivere — živjeti) živio! **vivat, crescat, floreat** (*čit.* vîvat, krëskat, flöreat) da živi, raste i cvjeta!; **vivat sequens;** (*čit.* vivat sëkvens) — živio slijedeći! (tj. koji će učiniti nešto iza nekoga); **Vivat constitutio** — Živio ustav! (Šenoa, Matoš).

viva vox *lat.* (*čit.*...vöks) živa riječ; **viva vox docet** — živa riječ poučava.

vivēr, -éra *franc.* (viveur) raskošnik, razbludnik; čovjek koji voli dobro živjeti i zabavljati se; bonvivan.

vivere est militare *lat.* živjeti znači boriti se (Seneka), život je borba (Harambašić).

vivifikácija *lat.* (vivus — živ + facere — činiti) oživljenje, oživotvorenje, nadahnuće životom.

vivijanīt, -íta (*po vlastitom imenu*) — modra ili bijela željezna ruda; upotrebljava se za dobivanje modre boje.

vivìparan, -rna, -rno *lat.* (vivus — živ + parere — rađati) koji rađa žive mlade a ne nosi jaja; živokotan, živorodan; *v.* oviparan.

vivisekcija *lat.* (vivus — živ + *isp.* sekcija) rezanje živog organizma, vršenje operacije na živoj životinji u svrhu proučavanja funkcija organizma; živoparanje; *prid.* **vivisèkcījskī;** *glag.* **vivisecírati,** -secīrām.

vivo *tal.* (*akc.* vîvo) oznaka tempa u muzici: živo.

Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango *lat.* (*čit.*... vōko...) Žive zovem, mrtve oplakujem, munje lomim (iz poznate *Pjesme o zvonu* njemačkog pjesnika Friedricha Schillera).

vîz *engl.* (wiz) stručnjak (amer. izraz).

víza[1] *lat.* (visum — viđeno, odobreno) 1. dozvola inozemne vlade za ulaz, izlazak, boravak ili prolaz kroz njezin teritorij; označuje se na putnici za inozemstvo; 2. bilješka na nekom dokumentu koja svjedoči da je ovaj s određenim ciljem pokazan službenoj osobi; *isp.* vidirati.

vìza[2] *mad.* (viza) riba moruna.

Vìzant *i* **Bìzant** *(v.).*

vizàntīn, -ína — bizantski dukat.

vizavî *franc.* (vis-à-vis) 1. preko puta, nasuprot, na drugoj strani, jedan prema drugome; subesjednik; 2. osoba koja stanuje ili sjedi nasuprot drugoj osobi; 3. vrsta kočije (uske) ili divana gdje dvije osobe sjede gledajući se licem u lice (kao imenica podliježe deklinaciji: 2. *pad.* vizavija, 3. vizaviju, 7. vizavìjem, *mn.* vizavìji, 2. vizavijā itd.).

vìzibīlan, -lna, -lno *lat.* (visibilis) vidan, vidljiv, jasan, primjetan, primjetljiv, očevidan, očigledan, očit, dogledan; *izv.* **vizibílnōst,** -osti.

Vìzigoti *(mn. m. r.) njem.* (Westgoten, iskrivljeno od gotskog *wise* — valjan, hrabar) naziv u historiji za Zapadne Gote; *isp.* Ostrogoti.

vîzija (*akc. i* **vìzija**) *lat.* (visio) 1. pojava, prikaza, pričin, priviđenje, umišljanje, utvara, slika mašte, halucinacija *(v.),* tlapnja, sanjarija, opsjena; viđenje, gledanje (osobito gledanje u budućnost; proricanje); 2. kao drugi dio složenica izraz za ustanove koje se bave prenošenjem slika na daljinu: *televizija, Eurovizija, Mundovizija, vistavizija* itd.; **vizionār,** -āra, 5. vìzionāru *i* -āre — 1. tko ima priviđenja, zanesenjak, sanjar; 2. koji vidi unaprijed, prorok, vidovnjak; **vìzionāran,** -rna, -rno — vidovit, proročki, vidovnjački, zanesenjački, sanjarski; umišljen, uobražen, nestvaran, fantastičan, nepraktičan; **vizionārstvo** — sanjarstvo, zanesenjaštvo, vidovnjaštvo, moć proricanja

vìzīr, -íra *franc.* (visière) 1. *vojn.* mušica; nišanska pločica s uskim otvorom; 2. naprava na fotografskom aparatu koja omogućuje usmjeravanje objektiva na predmet koji želimo fotografirati; 3. pokretni dio srednjovjekovnog šljema koji se navlačio na lice; danas naziv mreže za zaštitu lica kod mačevalaca; 4. naprava za mjerenje šupljih predmeta, za baždaranje bačava i sl.; mjerilo, mjernik; **vizírati,** vìzīrām *franc.* (viser — nišaniti, gađati) upravljati optički ili kutomjerni instrument na neku točku; mjeriti, baždariti.

vizìrdžija (*isp.* vizir 4) — baždar, mjerilac bačava; **vizìrina** — plaća baždaru, baždarina.

vizìta *franc.* (visite *od lat.* visitare — razgledati; posjetiti) 1. posjet, pohod, obilazak; 2. liječnički pregled u bolnicama; *isp.* vizitacija; 3. *v.* vizitacija 3 (u ovom značenju običniji je akc. **vìzita**).

vizitácija (*isp.* vizita) — 1. liječnički pregled i obilazak bolesnika u bolnicama; 2. provjeravanje dokumenata i tovara morskih brodova u svrhu borbe protiv kontrabande ili narušenja neutralnosti sa strane nezaraćenih zemalja; 3. regrutiranje, novačenje (vìzita); 4. obilazak i inspekcija crkvenih župa (kanonska vizitacija); **vizìtātor** — tko vrši vizitaciju (osobito inspekciju crkvenih župa).

vìzitcìmer *njem.* (*isp.* vizita 1 + Zimmer — soba) soba za primanje posjeta, gostinska soba.

vizitírati, -ìtīrām (*isp.* vizita, vizitacija) pregledati, pretražiti, pretresti, izvršiti premetačinu.

vìzitkārta, *2. mn.* vìzitkarātā (*isp.* vizita + karta) posjetnica, tj. omanji kartončić s naštampanim imenom, zanimanjem i eventualno adresom kojim se najavljuje posjet ili koji se ostavlja u kući osobe koju smo htjeli posjetiti a ove nije bilo kod kuće; služi i za kraća pismena saopćenja; *prenes.* **pokázati svòju vìzitkārtu** — pokazati svoje pravo lice, pokazati se u pravom (ružnom) svjetlu.

vìzōn, -óna *franc.* (vison) *v.* nerc.

vizùāl, -ála *tal.* (visuale) izgled, pogled (na nešto), vidik, perspektiva (Desnica).

vizualizírati, -izīrām *lat.* (visus — vid) 1. činiti vidljivim; isticati nešto da bude uočeno; 2. ostvariti vizuelno, tj. slikom na televizijskom ekranu; *isto i* **vizuàlizovati,** -ujēm.

vìzuēlan, -lna, -lno *lat.* (visus — vid, pogled, viđenje) providan; vidan; vidljiv, očni, **vìzuēlan tîp** — čovjek kojemu se pamćenje osniva na optičkim utiscima, koji najbolje zapamti ono što vidi; *isp.* akustički, olfaktivan.

vízum *v.* viza.

vizùra *lat.* (videre — vidjeti) 1. naprava na filmskoj kameri kroz koju snimatelj prati događaje na sceni da bi mogao odrediti sve što je potrebno za snimanje; 2. zamišljena crta koja ide od snimateljeva oka ravno na predmet snimanja; 3. dobra vidljivost, npr. kino s dobrom vizurom — kinematografska dvorana u kojoj se sa svih mjesta jednako dobro vidi izvedba; 4. vidno polje, sve što se može okom uhvatiti.

vìždan *tur.* karakter, značaj.
vižìgant *v.* vezikatorijum; *kajk.* **vižikatòrija.**
vižita *v.* vizita.
vìžle, vìžleta, *zbir.* **vìžlād** *mad.* (vizsla) mlado, obijesno štene; *prid.* **vìžlast,** -a, -o — 1. visok, tanak, vitak, gibak; 2. *prenes.* obijestan, vrckav, živahan, slobodan u ponašanju, nestašan, hitar.
vìžlīn, -īna (*od njem.* Weissling *preko tal.* vislingo?) — srebrni turski novac od 60 para, vrijedio u Dubrovniku.
vìžlja — *žen.* prema vižle; **vìžljast** *i* **vižljav** *v.* vižlast.
vječnaja pàmjat *rus.-slav.* vječan spomen (kod pravoslavnih formula koja se izriče u počast pokojniku).
vjedi *crkv.-slav.* stari naziv za ćirilsko slovo *v.*
vjela *v.* viella.
vjerèsija *v.* veresija.
vjeruju *rus. (crkv.) v.* kredo.
vjesi, *gen.* vjesī, *dat.* vjesima *(mn. ž. r.) rus.* (vesy) vaga, tezulja.
VK — automobilska oznaka za *Vinkovce.*
VKP(b) *v.* SKP(b).
VKV — *skrać. za* visokokvalificiran (radnik), fakultetski obrazovan.
Vlah, 5. Vlaše, *mn.* Vlasi, 2. Vlāhā (od keltskoga *Volci*) — kod različitih naroda naziv za različite tuđe narode: Germani su imenom *Walhos* najprije zvali Kelte, a kasnije i Romane; Slaveni različitim derivacijama toga imena (npr. polj. *Wlochy*) prvotno zovu Talijane (Vlaška ulica u Zagrebu npr. zapravo je Talijanska ulica, jer su u njoj nekada bili naseljeni pripadnici toga naroda; isto i Lašćina zapravo je Vlaščina); Turci zovu Vlasima sve kršćane (po čemu i kod Hrvata katkada naziv za Srbe), a naziv »Vlaj« daju i danas stanovnici naših primorskih krajeva seljacima iz svoga kontinentalnog zaleđa (bez obzira na vjersku pripadnost).
Vlàho *v.* Blaž.
VLKSM — *skrać. za rus.* Vsesojùznyj lènjinskij kommunistìčeskij sojùz molodëži (Svesavezni lenjinski komunistički savez omladine).
Vlona *i* **Vlora** — isto što i *Valona* (grad i luka u Albaniji).
VN — automobilska oznaka za *Vijetnam.*
voàjac *v.* voyou.
voàl, -ála *franc.* (voile) 1. veo, koprena, prijevjes, pokrivač, zastor; prozirna tanka mrežica od tila, pričvršćena na ženski šešir, koja zakriva lice; laka, prozirna tkanina; 2. *fotogr.* maglica, mutnoća na negativu koja na otisku daje maglovitu sliku; **voalírati,** -alīrām — činiti nešto nejasnim, kao prikrivati velom, zamagljivati.
vocalis ante vocalem brevis *lat.* (*čit.* vokālis...vokālem...) samoglasnik ispred samoglasnika kratak (poznato gramatičko pravilo da od dvaju usporednih samoglasnika prvi ne smije biti dugačak).
vòdvilj, *2. mn.* vòdvīljā *franc.* (vaudeville) malen kazališni komad lakog šaljivog sadržaja.
vòga *v.* alga.
vògati, -ām *tal.* (vogare) veslati (Nar.).
vogelfrei *v.* foglfraj.
Vogèzi *(mn. m. roda) franc.* (Vosges, *čit.* Vož) planinski masiv u sjeveroistočnoj Francuskoj; *prid.* **vògeškī.**
vògīr *v.* vagir (Samokovlija).
Voice of America *engl.* Glas Amerike; emisija vašingtonske radio-stanice na različitim svjetskim jezicima, pa i na našem; osnovana je za vrijeme drugoga svjetskog rata, a odigrala je veliku ulogu u održavanju borbene otpornosti čitavog slobodoljubivog svijeta protiv fašističke okupacije (poslije rata zastupala gledišta protivna razvitku političkih prilika u našoj zemlji).
voilà *franc.* (*čit.* voalà) evo, eto (Vojnović).
vòj, vòja *v.* folja.
vojenopljèni *rus.* ratni zarobljenik (Krleža).
vòjga *tal.* (*venet.* volega) vrsta ribarske mreže.
vòjta *mad.* (vojta) vrsta stare kartaške igre.
vokàbula *lat.* (vocabulum) riječ, naziv, ime, pojedina riječ (neke rečenice); **vokabùlār,** -āra — rječnik, popis riječi; jezično blago, bogatstvo riječi; skup svih riječi što ih upotrebljava neki pjesnik ili prozaik.
vòjta *mad.* (vojta) vrsta stare kartaške igre.
vokàcija *lat.* (vocatio) pozivanje, zvanje, poziv; sklonost na neki (životni) poziv, osjećaj, težnje za nekim zvanjem.
vokàl, -ála *lat.* (vocalis — glasan, zvučan) 1. *gram.* samoglasnik (a, e, i, o, u, a u našem jeziku katkada i r, npr. u riječi *prst*); 2. pjevač u muzičkom sastavu; *prid.* **vòkālskī** *(v.).*
vòkalan, -lna, -lno *lat.* (*isp.* vokal) glasovni, govorni, zvučan, usmen, glasan, rječit, koji odjekuje, odzvanja, odmnijeva, ječi; koji je određen za pjevanje, koji se odnosi na pjevačku umjetnost, koji se izvodi ljudskim glasom; **vòkālnā mùzika** — pjevanje; **vòkālnī kòncert** — priredba na kojoj se izvode samo pjevačke točke.
vokalìza *franc.* (vocalise) 1. kompozicija isključivo za vježbu u pjevanju na razne vokale (*isp.* solmizacija); 2. bogato razvijena melodijska linija nad jednim slovom teksta.

vokalizacija *lat.* (*isp.* vokal) 1. izgovor vokala kod umjetničkog pjevanja, jasna artikulacija samoglasnika u govoru i pjevanju; 2. *gram.* pretvaranje suglasnika u samoglasnike (npr. *j* u *i*, *v* u *u*); *isp.* vokalizirati.

vokalìzam, -zma *lat.* (*isp.* vokal) *gram.* nauka o samoglasnicima; samoglasnici jednoga jezika ili jedne riječi s obzirom na njihove međusobne odnose.

vokalizírati, -ìzīrām (*isp.* vokalizacija) — 1. izgovarati vokale kod umjetničkog pjevanja; jasno artikulirati samoglasnike u govoru i pjevanju; 2. *gram.* pretvarati suglasnike u samoglasnike; 3. pjevati vokalize *(v.)*; isto i **vokàlizovati,** -ujem.

vòkāt, -āta *dijal.* advokat.

vȍkatīv *lat.* (vocare — zvati, dozivati, pozivati) *gram.* peti padež (za dozivanje); *prid.* **vȍkatīvan,** -vna, -vno *i* **vȍkatīvskī.**

vȍki-tȍki, -ija *v.* walkie-talkie.

vol. — *skrać. za* volumen.

vòlān, -āna *franc.* (volant) 1. kormilo kod automobila, aviona, bicikla; 2. nabrana traka prišivena kao ukras na ženskoj haljini; nabor, karner; 3. kotač zamašnjak kod stroja; 4. pernata lopta i igra tom loptom (*isp.* badminton).

volapük (*čit.* volapïk) *engl.* (world — svijet + speech — govor) neuspio međunarodni jezik kojem je osnova engleski; prethodnik esperanta (predlagač svećenik Johann Martin Schleyer god. 1879).

volastònīt, -íta — vrsta rude (ime po engl. kemičaru Wollastonu).

vȍlat[1] *tal.* (volta) put, krat; **drȕgī vȍlat** — drugi put.

vȍlat[2], vȍlta *v.* volta[3].

volàtile *tal.* perad, živad.

Volci *v.* Vlah.

vòlēj, -éja, 7. volējem, *2. mn.* volējā *engl.* (volley) dočekivanje i vraćanje lopte u zraku prije nego što dotakne zemlju; odbojni udarac; **volējbōl** *engl.* (volleyball) sportska igra koja se sastoji u prebacivanju lopte preko mreže od jedne strane k drugoj samo rukama; *naš izraz:* odbojka.

volens-nolens *lat.* (*akc.* vȍlens-nȍlens) htio-nehtio, »hoćeš-nećeš, moraš«.

volènti non fit iniùria *lat.* onome tko pristaje, ne nanosi se nepravda (tj. počinitelj nije kriv za kazneno djelo ako je oštećeni prethodno za nj dao svoju suglasnost).

Vòlfgang *germ.* (*njem.* Wolfgang) »koji ide s vukom, koji ima korak kao vuk«.

vòlfram — *kem.* element, atomska težina 183,92, tablični broj 74, *znak* W; teški, teško topivi, tvrdi, sjajni metal; upotrebljava se kod izradbe legiranih čelika, tvrdih slitina i sl.

Vòlfram *germ.* »budi jak poput vuka«.

Vòlga, 3. -gi — 1. rijeka u SSSR (najdulja u Evropi); 2. marka sovjetskog vrlo snažnog automobila; *prid.* **vòlškī; Vòlgogrād** — novo (od 1961) ime za Staljingrad (nekadašnji Caricin).

vòlicionālan, -lna, -lno *franc.* (volitionnel) koji potječe od volje, voljan (voljni pokreti, voljni mišići).

volijèra *franc.* (volière, *isp. lat.* volare — letjeti) ptičarnik, odio za ptice u zoološkom vrtu, osobito velik ograđen prostor s pećinama, drvećem itd., da bi se ptice osjećale kao u slobodi (D. Cesarić).

vòlitīvan, -vna, -vno *franc.* (volitif) *v.* voluntativan.

volkonskòīt, -íta *rus.* zeleni mineral pronađen u SSSR (Volkonskoe u Uralskoj oblasti); sadrži 25—35% kromovog oksida te se upotrebljava kao slikarski pigment.

Volksgenosse i sl. *v.* folksgenose i sl.

Volkssturm *v.* folksšturm.

volònter, -éra, 5. vòlontēru *franc.* (volontaire) 1. dobrovoljac; osoba koja je od svoje volje stupila u vojnu službu; 2. osoba koja besplatno obavlja neku službu; **volontírati,** -òntīrām — biti volonter, besplatno služiti.

Volstrit *v.* Wall-Street.

vòlšeban, -bna, -bno *rus.* (volšebnyj) čaroban, magičan, tajanstven; *izv.* **vòlšebnōst,** -osti; **vòlšebnīk,** 5. -īče, *mn.* -īci — čarobnjak, magičar, mađioničar.

vòlta[1], *2. mn.* vòltā *i* vòltī (po imenu talijanskog fizičara Aleksandra Volte, 1745—1827) — jedinica za mjerenje električne napetosti; *skrać.* V; *isto i* **vòlt,** vòlta *(m. roda)*, *2. mn.* vòltā.

vòlta[2] *franc.* (volte, *tal.* volta) 1. nagao okret, obrat, put; 2. krug s promjerom od 6 do 9 koraka što ga opisuje konj pri jahanju u manežu *(v.)*; uopće jahanje uokrug; 3. kod mačevanja: nagao skok ili korak u stranu; 4. *muz.* **prima volta** — prvi put.

vòlta[3] *tal.* luk, svod, bolta (Begović).

Volta Gornja *v.* Gornja Volta.

Voltaire (*čit.* Voltēr), pravo ime François Marie Arouet, najveći književnik i mislilac 18. st.; *v.* volterijanizam.

vòltametar, -tra, *2. mn.* voltametārā (*isp.* volta[1] + metar) — sprava za mjerenje količine elektriciteta elektrolizom *(v.)*; *isto i*

voltmetar; voltamper, -era (*isp.* amper) — električna jedinica, proizvod jedne volte i jednog ampera; 1 voltamper = 1 vat; *skrać.* VA; **voltampersat** — rad što ga električna struja jakosti jednoga ampera obavi u jedan sat pri naponu od jednoga volta; oznaka *VAh;* **voltampersekunda** — rad što ga električna struja jakosti od jednoga ampera obavi u jednoj sekundi pri naponu od jednoga volta; oznaka *VAs.*

voltaža *franc.* (voltage, *isp.* volta[1]) električni napon, napetost struje mjerena u voltama.

volter, -era — po Voltaireu *(v.)* nazvani naslonjač s niskim sjedištem i visokim naslonom do iznad glave.

volterijanizam, -zma — opći naziv naprednih nazora u politici i slobodoumlja u religiji u drugoj polovini 18. st.; povezan je s djelovanjem i učenjem Voltairea (1694—1778), znamenitoga francuskoga pisca, filozofa-prosvjetitelja, borca protiv feudalnog poretka i službene religije; **volterijanac,** -nca, 5. volterijanče, *2. mn.* volterijanaca — 1. sljedbenik Voltaireove nauke; 2. *prenes.* slobodni mislilac, uopće.

voltižin, -ina *tal.* (voltigino) mali volat *(v.),* svodić.

voltižirati, -tižiram *franc.* (voltige — opušteno uže, labav konopac) 1. izvoditi akrobacije na konopu, plesati na užetu; skakati na konja ili sa konja, uopće izvoditi vještačke skokove; 2. *prenes.* brzo prelaziti s predmeta na predmet u razgovoru; *isto i* **voltižovati,** -ujem; **voltižer,** -era, 5. voltižeru (*franc.* voltigeur) — 1. jahač vješt u skakanju na konja; plesač na užetu; pelivan; 2. pješak u francuskoj vojsci; pripadnik pješadijske jedinice izvježban za gerilsko ratovanje; strijelac; voltižerske čete ustrojio je Napoleon 1804.

voltmetar, -tra, *2. mn.* voltmetara *v.* voltametar.

Voltumna *lat.* božica saveza dvanaest etrurskih država.

volubilan, -lna, -lno *lat.* (volubilis) 1. pomičan, nepostojan, prevrtljiv, nestalan, okretan, lak, brz; 2. brz na riječima, govorljiv, »blagoglagoljiv«, brbljav, rječit.

volumen *lat.* (volumen, 2. -inis — zavoj, savitak, knjiga, svezak) 1. obujam; prostorni sadržaj; zapremnina; 2. svezak kao dio (knjiga) nekog većeg štampanog djela; 3. *muz.* opseg, obujam, punoća, jakost (glasa, zvuka); **voluminozan,** -zna, -zno — velik, opsežan, golem, kabast, glomazan, obiman, ogroman, bogat, prostran, jak.

volumetrija *lat.-grč.* mjerenje promjena u zapremini pojedinih dijelova nekoga tijela; *kem.* metoda kvantitativne analize koja se temelji na mjerenju volumena otopine poznate koncentracije; *prid.* **volumetrijski.**

voluminozan *v.* volumen.

voluntarizam, -zma *lat.* (voluntas — volja) 1. filozofija prema kojoj je volja temelj svega što postoji (Schopenhauer, Nietzsche); 2. u psihologiji učenje koje pridaje volji glavnu ulogu u duševnom životu (Wundt, Münsterberg); **voluntarist(a)** — pristaša voluntarizma; *prid.* **voluntaristički.**

voluntas *lat.* volja; **Voluntas populi suprema lex esto** (*čit.*... leks...) Volja naroda neka bude najviši zakon.

voluntativan, -vna, -vno (*isp.* voluntas) 1. koji potječe od volje, kojim upravlja volja; 2. u gramatici naziv za glagolske oblike kojima se izriče volja, htijenje.

voluptuozan, -zna, -zno *lat.* (voluptuosus) razbludan, sladostrastan, pohotan; pun naslade, milja, slasti.

voluta *lat.* (volutum *od* volvere — okretati, savijati) 1. arhitektonski ornament u obliku spiralno savijene vrpce (karakteristika jonskog kapitela); zavoj, zavijutak, spirala; 2. vrsta tropskoga puža s krasnom kućicom; topirac.

volj *v.* folja; *isp.* voj.

voljete, voljeta *(mn. ž. r.) v.* foljete.

vombat *austral.* indonezijski tobolčar velik poput jazavca.

vom Blatt *njem.* (*čit.* fom blat) »s lista«, *v.* prima vista.

vom Erhabenen bis zum lächerlichen ist nur ein Schritt *njem.* (*čit.* fom Erhabenen bis cum lečerlihen ist nur ajn šrit) od uzvišenoga do smiješnog je samo jedan korak (*isp.* du sublime...).

vomitorija *lat.* (vomitoria) prilaz sjedištima u antičkim amfiteatrima.

vomitus *lat.* povraćanje, bljuvanje; *isto i* **vomitio** (*čit.* vomicio); **vomitiv,** -iva — sredstvo za povraćanje (hrane iz želuca), »bljuvljak«; *isp.* emet; *isto i* **vomitorijum; vomitativan,** -vna, -vno — koji izaziva povraćanje; **vomirati,** vomiram — povraćati; bljuvati.

vom Pick auf *v.* pik[3].

von *njem.* (*čit.* fon) od (često kao predmetak u plemićkim prezimenima, npr. Hugo von Hofmannsthal); *isp.* fon[2].

vona, *2. mn.* vona — novčana jedinica Sjeverne Koreje; sadrži 100 sena.

vòncimer *njem.* (wohnen — stanovati + Zimmer — soba) soba za dnevni boravak, »dnevna soba«, »danja soba«; »obdanica«, »predanica«, »prekodānka«; *isp.* living-room.
von hinten *v.* fon hintn.
von oben *v.* fon obn.
vōra *v.* fora².
vorínta *v.* forinta.
vorksong *v.* Work-Songs.
vōrma *v.* forma.
vòrmet *njem.* (Vorhemd) nabori na grudima košulje, na čarapama (kao ukras).
vòrpost *v.* forpost.
vōršus *v.* foršus (Matoš).
vōrvanj *rus.* čvrsta tvar, slična masti, iz šupljina čeonih kosti ulješure i kita; spermacet; cetaceum; služi u fabrikaciji finih svijeća, pomasti, pomade; u naš je jezik ušla u obliku *vrvanj.*
vorwārts *njem.* (*čit.* fōrvērc) naprijed.
Vosegus — antičko ime za *Vogeze (v.).*
Vos exemplaria Graeca nocturna versate manu, versate diurna *lat.* Prelistavajte grčke spise noću i danju (Horacije).
Voshod (*čit.* Vashōd) *rus.* »Istok« (ime sovjetskim svemirskim brodovima).
Vostok (*čit.* Vastōk) *rus.* »Istok« ime sovjetskog svemirskog broda kojim je 12. travnja 1961. sovjetski pilot-kozmonaut *(v.)* Jurij Aleksejevič Gagarin prvi put u historiji obletio naš planet i, pošto je u letu proveo 108 minuta, uspješno se vratio na zemlju; **Vostok II** — drugi sovjetski svemirski brod kojim je 7. kolovoza 1961. sedamnaest puta obletio Zemlju drugi sovjetski kozmonaut German Stjepanovič Titov.
vostorg *v.* vastorg.
vōšplāv *v.* vešplav.
vōt *mađ.* (folt) dronjak, krpa, zakrpa.
vōta *v.* fota, fant.
votacijūn, -ūna *tal.* (votazione) glasanje, glasovanje, izbor.
vòtant, *2. mn.* vòtanātā *lat.* (*isp.* votum) 1. čovjek koji glasuje, glasač; 2. treći član sudskog vijeća koji nije ni predsjednik ni izvjestitelj vijeća; prisjednik, porotnik; **vòtati,** vòtām *i* **votírati,** vòtīrām — glasovati (u parlamentu, na skupštini), izglasati, glasovanjem zaključiti, odobriti, dodijeliti (obično neku svotu novaca).
votergejtizírati, -izīrām (*isp.* Watergate) ukloniti iz političkog života, prisiliti na ostavku (riječ se pojavila u našem novinstvu 22. II. 1976).
votírati *v.* votant.
vòtīv, -íva *lat.* (votum — zavjet) zavjetni dar (obično crkvi, i to takav koji simbolizira želju darodavca).
vòtīvan, -vna, -vno *lat.* (votivus) zavjetan, posvećen.
Votjāki *(mn. m. r.) rus.* stari naziv za Udmurte *(v.).*
vōtka, 3. -ki, *2. mn.* vōtkā *i* vōtkī *rus.* (vodka) rakija; *isp.* vutka.
vōtre *franc.* (*čit.* vōtr) vaš; **Votre Excellence** (*čit* Votr ekselāns) Vaša Preuzvišenost (u diplomaciji i sl.).
vōtum *lat.* (votum *od* vovere — svečano obećati, zavjetovati, željeti) 1. rezultat glasovanja; odluka; mišljenje izraženo u obliku glasovanja; pravo glasa; **vōtum povjerēnja** ili **nepovjerēnja** — glasovanje u parlamentu kojim se odobrava ili ne odobrava politika vlade; **vōtum separātum** — odvojeno mišljenje; **votum consultativum** (*čit.* konzultatīvum) savjetodavni glas; savjet kao odgovor na zatraženo pitanje.
voucher *v.* vaučer.
Vous l' avez voulu, Georges Dandin *franc.* (*čit.* Vu l' avē vulī, Žorž Dandēn) Vi ste to htjeli, Ž. D., tj. sam si sebi kriv, nemaš se na koga ljutiti (Molière).
vox *lat.* (*čit.* vōks) glas; **vox populi, vox dei** (*čit.* vōks pōpuli, vōks dēi) — glas naroda, glas boga (starinska uzrečica; znači otprilike: što narod želi, valja smatrati za svetinju); **Vox audita perit, littera scripta manet** (*čit.* vōks...skrīpta...) Glas čuven propada, slovo napisano ostaje; **vox clamantis in deserto** (*čit.* vōks klamāntis...) *bibl.* glas onoga koji vapi (»vapijućega«) u pustinji; u prenesenom smislu; glas onoga kojega nitko neće da posluša.
voyou *franc.* (*čit.* voajū) protuha, skitnica; fakin, lopov (kod Matoša *voajac*).
vōzmājstor *njem.* (Wasenmeister) 1. čistač zahoda, ispražnjivač zahodskih jama; 2. u šali (a dovedeno u vezu s našim glagolom *voziti*): vođa puta (neke skupine vojnika, đaka i sl.).
Vōž *v.* Vogezi.
VR — automobilska oznaka za *Vranje.*
vrajkōr *v.* frajkor.
vrājla *v.* frajla.
vrajlōs *njem.* (freilos) slobodan, pušten na slobodu iz zatvora (Kočić).
vrājt *v.* frajt.
vrāk *hol.* (wrack — oštećen, neupotrebljiv) olupine, podrtine broda, razbijena lađa.
vrānc *v.* franca.

vrangelovci *(mn. m. r.)* — pripadnici vojske ruskog carističkog generala Pjotra Nikolajeviča Wrangela (1877—1928), glavnog komandanta bjelogardističke kontrarevolucije; držao se u borbama sa sovjetskom vlašću do god. 1920. uglavnom u Ukrajini; poslije konačnog poraza povukao se s ostacima svoje vojske u Tursku, odakle su se vrangelovci raspršili po čitavom svijetu, a velik ih je dio primila i kraljevina Jugoslavija (Krleža).

vras *v.* fras.

vratar *v.* fratar.

vražda *crkv.-slav.* 1. neprijateljstvo, zavada, osobito između dviju obitelji (dvaju plemena i sl.) zbog ubojstva; 2. otkupnina, obično u novcu, umjesto krvne osvete, krvnina; 3. sud dobrih ljudi (tzv. krvno kolo) koji se sastajao da provede izmirenje (»umir«) između dviju krvno zavađenih stranaka.

vrbovati, -ujem *v.* verbati; **vrbovnīk** — »kupivojska«.

vremja *rus.* vrijeme; *u frazi:* **vo vremja ono** — u ono vrijeme, tj. davno, bogzna kada.

vrenga, vrenjak *v.* franca.

vrgìcma — u sarajevskom govoru, »prerađena« njem. riječ Vergissmeinnicht (*v.* fergismajniht).

vrhuška *v.* verhuška.

vrsta, *2. mn.* vrstā *rus.* (versta) mjera za dužinu (= 1066,781 m).

vrtalj *v.* frtalj.

vrtap, vrtep *v.* vertep.

vrуštuk *v.* frištik; *isp.* fruštuk.

vrvanj *v.* vorvanj.

vŕza *tal.* (verza) kelj; *isto i* **vrzina** (prema njem. *Wirsing*).

vsjo ravnō *rus.* svejedno (Krleža; i akc. njegov).

V.S.O.P. — *skrać. za engl.* very superior old product (pravi vrhunski stari proizvod); obično na bocama da se obilježi npr. napitak koji je odležao najmanje dvadeset godina.

vsüje *crkv.-slav.* uzaludno, badava (Sterija); **vsüjetan,** -tna, -tno — uzaludan, bezuspješan.

všecko jedno *češ.* svejedno; *isp.* egal, vuršt.

VT — automobilska oznaka za *Viroviticu.*

vtorī *crkv.-slav.* drugi (redni broj).

vučija *v.* fučija.

Vūdova legūra *v.* Woodova legura.

vüdžūd *tur.* (vüdžud) tijelo, biće, živ organizam, postojanje, život, egzistencija.

vukara *v.* fukara.

vūl, vūla *njem.* (Wolle) vuna, vunica.

vulfenīt, -íta — vrsta rude (ime po austrijskom mineralogu Wulfenu); žuti mineral, služi za dobivanje molibdena.

vùlgāran, -rna, -rno *lat.* (vulgaris — običan, svakidašnji *od* vulgus — svjetina, gomila, hrpa), prost, grub, prostački, nizak, nepristojan, neodgojen, nenaobražen, neobrazovan, običan, jednostavan, »prostonarodan«, narodski; *izv.* **vulgárnost,** -osti; **vulgarizácija** — 1. pretjerano pojednostavnjenje neke nauke koje grubo iznakazuje njenu bit, poprostačenje, rasprostačenost, snizivanje vrijednosti; 2. širenje u narodu, isto što i popularizacija, činjenje nečega razumljivim, općenarodnim; *glag.* **vulgarizírati,** -ìzīrām — poprostačiti, spustiti na najnižu razinu; *isto i* **vulgárizovati,** -ujēm *i* **vulgárisati,** -šēm; **vulgarìzam,** -zma, *2. mn.* vulgarìzāmā — prostački izraz u jeziku, prostaštvo, prostakluk, neuglađenost, nepristojnost, neodgojenost uopće.

Vulgāta — latinski prijevod *Biblije* koji je načinio sv. Jeronim i koji je rimokatolička crkva proglasila ispravnim; *isp.* Itala.

vulgivaga *v.* Venus.

vulgo *lat.* (*akc.* vùlgo; *isp.* vulgaran) u puku, u narodu, pučki, narodski, prosto rečeno, obično, općenito, prostonarodno.

vulgus *lat.* svijet, masa, svjetina, hrpa, rulja; **Vulgus vult decipi, ergo decipiatur** — Svjetina želi da bude prevarena, neka dakle i bude prevarena; *isp.* Mundus vult...

Vùlkān, -ana, 5. Vùlkāne *lat.* (Vulcanus) — u starorimskoj mitologiji — bog vatre i kovačke vještine (u starogrčkoj mitologiji — Hefest); *prenes.* vatra, oganj; **vùlkān,** -ana — žegara, brdo s kraterom na vrhu kroz koji iz unutrašnjosti zemlje izlaze užareni plinovi, komadi rudā, lava i pepeo; *prenes.* a) vatren čovjek, nasilnik, silovit ljubavnik; b) razorna, rušilačka snaga, žestina, silovitost, neobuzdanost; *prid.* **vùlkānskī.**

vùlkānfibra — umjetna masa od prešanih listova papira kvašenih u cinkovu kloridu (nadomjestak za kaučuk i kožu).

vulkàničnōst, -osti (*isp.* vulkan) izraz koji je stvorio kritičar Milan Marjanović za bujan i osebujan stil Ante Kovačića.

vulkànīt, -íta *lat.* (*isp.* vulkanizacija) tvrdi kaučuk, ebonit (služi kao izolator).

vulkaníti *(mn. m. r.) v.* ekstruzivne stijene.

vulkanizácija (*isp.* vulkan) — 1. obrađivanje sirovog kaučuka ili gutaperče sumporom da materijal dobije čvrstoću, pruživost i dr. svojstva; varenje predmeta od gume; 2. kemijska obrada papira za izradu tzv. vulkani-

zirane fibre *(v. vulkanfibra);* 3. obrada drvovine da se sačuva od truljenja; *isp.* vulkanizer, vulkanizirati.
vulkanìzam, -zma (*isp.* vulkan) — *geol.* nauka o važnosti i utjecaju vatre na stvaranje zemaljske kore (po drugima je bila važnija voda; *isp.* neptunizam); **vulkànist(a)** — pristaša vulkanizma; *prid.* **vulkanìstičkī.**
vulkanizātor *v.* vulkanizer.
vulkanìzer, -ēra, 5. vùlkanizēru (*isp.* vulkanizacija) — radnik struke kože i gume koji vrši vulkanizaciju *(v.);* **vulkanizírati,** -ìzīrām — vršiti vulkanizaciju *(v.); isto i* **vulkànizovati,** -ujēm *i* **vulkànisati,** -šēm.
vùlnerabīlan, -lna, -lno (vulnus, 2. vulneris — rana) ranjiv, ranljiv, ozljedljiv, povredljiv.
Vulnerant omnes, ultima necat *lat.* (*čit*.... nēkat) Rànjāvā svaka, no ubija posljednja (napis na brojčanicima toranjskih satova u srednjem vijeku: čovjek je sa svakim satom bliže smrti).
Vulpes pilum mutat, non mores *lat.* Lisica dlaku mijenja, ali ne ćud (*kod nas:* Vuk...).
vulva *lat.* (*akc.* vùlva) 1. otvor, ulaz; 2. vanjski spolni organ žene, stidnica; **vulvítis** (*akc. i* -ìtis) — upala stidnice.
vùncūt, -ūta *v.* huncut.
vùnderkind *njem.* (Wunder — čudo + Kind — dijete) dijete s izvanrednim sposobnostima; »čudo od djeteta«.
vùndertīm *njem.-engl.* (Wunder — čudo + team — momčad) čudesan tim, čudesna momčad (nekada naziv za nogometnu ekipu bečkog Rapida koja je svojedobno »stvarala čuda«).
vùnta *v.* funta.
vüra *kajk.* ura, sat.
vürclati, -ām *njem.* (Wurzel — korijen) »vući korijenje«, izmamljivati od nekoga novac, iskorišćivati; **vùrcika,** 3. -ki, *2. mn.* vùrcīkā — čovjek koga iskorišćuju, koga »vurclaju«; *isp.* pumpati.
vüršt[1], vüršta *njem.* (Wurst) kobasica (*isp.* jegervuršt, šmirvuršt i sl.).
vüršt[2] *njem.* vrsta kočije (Đalski).
vüršt[3] *njem.* (wurschtig — ravnodušan); *u frazi:* meni je to vuršt — meni je to svejedno, baš me briga; **gànc vüršt** — sasvim svejedno.
vüřštlprater, vüřštlteāter (Matoš) *v.* Wurstelprater.
vurtùtma *v.* fertutma.
vùruna i sl. *v.* furuna i sl.
vùtka, 3. -tki, *2. mn.* vūtkā *i* vùtkī *polj.* (wódka) rakija; *isp.* votka.
VW — *skrać. za* Volkswagen (*isp.* folksvagn).
VŽ — automobilska oznaka za *Varaždin.*

W

w — znak za glas *v* (dvostruko *v*) u nekim abecedama, npr. u njemačkoj, u poljskoj; u engleskoj mu je ime *dābl-ju,* a izgovara se u pravilu tako da se stražnji dio jezika podigne visoko prema mekom nepcu kao za jednu varijantu glasa *u,* a usne se jako zaokruže; kod nas se često izgovara i kao *v.*
W — *skrać. za germ.* West (zapad); *znak za* vat, *za* volfram *(v.).*
WAFA — Palestinska novinska agencija.
Waffenrock *v.* vafnrok (Vojnović).
WAG — automobilska oznaka za *Gambiju.*
wagon lits *v.* vagon.
wait and see *engl.* živi bili pa vidjeli!
WAL — automobilska oznaka za *Sierra Leone.*
vàladžija *v.* faladžija.
vàlcati, -ām *njem.* (Walze — valjak) ravnati, poravnavati (osobito zgrudano zemljište); *isp. i* falcati.
Wald *njem.* šuma; **Wàldstadion** — »stadion u šumi«, sportski centar u Münchenu (krаće »Wald«).
Walhalla *v.* valhala.
walkie-talkie (*čit.* vòki-tòki) *engl.* (walk — hodati + talk — govoriti) prenosivi radiotelefon.
Walküre *v.* Valkira.
Wall-Street *engl.* (*čit.* Vòlstrīt) 1. ulica u New Yorku u kojoj se nalazi burza i velike banke; 2. *prenes.* financijeri, krupni industrijalci u USA.
Wallung *v.* valung.
Walpurgisnacht *njem.* (*čit.* Valpùrgisnaht) *v.* Valpurga.
Walt Disney World *v.* WDW.
WAN — automobilska oznaka za *Nigeriju.*
Wanderjahre *njem.* (*čit.* vanderjāre) putovanja (u svrhu nauke); izraz u vezi s Goetheovim romanom *Wilhelm Meisters Wanderjahre; isp.* Lehrjahre.
WAPO(R) — *skrać. za engl.* World Association for Public Opinion — Svjetski savez za ispitivanje javnog mišljenja; kod nas nedavno (u proljeće 1965) održao kongres u Dubrov-

niku, pri čemu je upotrebljavana skraćenica **WAPOR** u kojoj ono krajnje **R** označuje *regionalan (v.)*, jer se radilo samo o Evropi.

warranted *engl.* garantirano (čest napis na proizvodima).

Wash. — *skrać. za* Washington (država u USA).

was liebt sich, das zankt (neckt) sich *njem.* (*čit.* vas libt zih, das cankt *odn.* nekt zih) ono što se voli, to se i svađa (prepire, rječka, pecka), tj. svađe među zaljubljenicima obično nemaju ozbiljnog značenja.

was liegt, das pickt *njem.* (*čit.* vas ligt, das pikt) »što leži, to je prilijepljeno« — kartaška uzrečica koja znači da se jednom bačena karta ne smije mijenjati.

Wasserkopf *v.* vaserkopf.

Wassermannova reakcija (*akc.* Vasermanova reakcija) — jedan od načina za ustanovljenje zaraze sifilisa (po njem. bakteriologu Augustu Wassermannu, 1866—1925).

water-closet (*čit.* voterklozet) *engl.* (water — voda + *isp.* klozet) zahod s vodom za ispiranje, tzv. engleski zahod; *skrać.* W. C. (*izg.* ve-ce); »tamna sobica gdje klokoće kotlić nad prošupljenom sjedalicom« (Krleža).

Watergate *engl.* (*čit.* votergejt — vodena brana, ustava) ime hotela u Washingtonu u kojem se u doba predsjedničkih izbora nalazio izborni štab Demokratske stranke; tamo su pristaše Republikanske stranke u noći 17. lipnja 1972. potajno postavili prislušne aparate i na taj način doznavali kojekakve tajne; otkriće »provalnika« izazvalo je veliku političku aferu koja je konačno dovela do ostavke predsjednika USA, republikanca Richarda Nixona (1974); *isp.* votergejtizirati.

water-polo *v.* vaterpolo.

waterproof *v.* vaterpruf.

watt *v.* vat.

watteau-bora (*čit.* vato) karakterističan dugačak nabor na stražnjoj strani ženskih odjevnih predmeta, moda od početka 18. st.; naziv po franc. slikaru Jeanu Antoineu Watteauu (1648—1721) koji u svojim djelima često ističe taj element (Leskovar).

Wawel *polj.* (*čit.* vavel) dvorac nekadanjih poljskih kraljeva u Krakovu.

W. C. — *skrać. za* water-closet *(v.); isp. i* ve-ce.

WDW — krat. za engl. *Walt Disney World* (Svijet Volta Diznija), kako je nazvan najveći zabavni park svijeta, izgrađen u Americi oko god. 1970. (poslije Disneylanda o kojem v. pod *Disney*), a nalazi se oko 300 km južnije od Miamija; sadrži sve objekte i »ličnosti« iz Disneyevih bajki, pri čemu je važno napomenuti (za razliku od drugih sličnih objekata) da su sve figure u naravnoj veličini.

wealden *engl.* (*čit.* vildn) *geol.* najdonji stupanj donje krede *(v.)*, sastoji se od pješčanika i gline (po južnoengleskom pobrežju The Wealden).

weekend *v.* vikend.

Wehrmacht *njem.* (Wehr — oružje + Macht — snaga, sila, moć) naziv za njemačku vojsku u vrijeme nacizma (danas u Zapadnoj Njemačkoj: Bundeswehr).

Weiche die Eiche, suche die Buche *njem.* (Vājhe di ājhe, zūhe di būhe) njemačka poslovica koju Krleža prevodi i komentira ovako: Hrasta se kloni, pod bukvu se skloni (narodno pravilo da se izbjegne udar groma »jer ni jedan grom još nije udario u bukvu«) *(Povratak Filipa Latinovicza)*.

Weimar (*čit.* vājmar) — glavni grad njemačke državice Thūringen; oko god. 1800. bio središte njemačkog duševnog života (Goethe, Schiller, Wieland; Goethe je tamo — s prekidima — proživio od god. 1775. do smrti i vršio važne državne poslove, a bio je i upravitelj tamošnjeg kazališta; zato ga Krleža i zove *weimarski meštar*); **weimarski ustav** — njemački temeljni državni zakon poslije prvoga svjetskog rata, proglašen u Weimaru god. 1919; bio je na snazi do god. 1933.

weissmanizam *v.* vajsmanizam.

welcome *engl.* (*čit.* velkom) dobro došao!

well *engl.* (*čit.* uel) dobro; ide u redu.

Weltanschauung (*čit.* veltanšāung) *njem.* (Welt — svijet + anschauen — gledati, promatrati) nazor o životu i svijetu, pogled, gledanje (na život).

Weltschmerz *v.* veltšmerc, bajronizam.

Wembley (*čit.* Vembli) — sjeverozapadno predgrađe Londona, poznato osobito po velikom sportskom stadionu.

wem ist nicht zu raten, dem ist nicht zu helfen *njem.* (*čit.* vem...niht...cu...) kome nije moguće savjetovati (tko ne prima savjeta), tomu se ne može ni pomoći.

wenn schon, denn schon *njem.* (*čit.* ven šon, den šon) doslovno: kada već, onda već, tj. kad se radi, nek se radi (kod nas: kad se harči, nek se harči...).

wer da *njem.* tko (je) tamo; tko ide? (nekada u stražarskoj službi); *isp.* halt (Đalski).

Wer den Dichter will verstehn, muss in Dichters Lande gehn *njem.* Tko želi razumjeti pjesnika, mora ići u pjesnikovu zemlju (Matoš; zapra-

vo se radi o Goetheovoj sentenciji: **Wer das Dichten will verstehen, muss ins Land der Dichtung gehen** — Tko želi razumjeti pjevanje, mora ići u zemlju odakle potječe pjevanje; *Zapadnoistočni divan*).

Wer lange suppt, lange lebt *njem.* Tko dugo kusa juhu, dugo živi.

Wertheim *v.* vertajmovica.

Werwolf *v.* vervolf.

West — *germ.* zapad; *skrać.* W.

Westar — jedan od tipova Telstara *(v.)*.

West-coast Jazz *engl.* džez zapadne obale, moderni pravac u džez-muzici s težištem u San Franciscu i Los Angelesu.

west-end *engl.* otmjen, aristokratski (kao u West-Endu, zapadnom, aristokratskom, dijelu Londona).

western *v.* vestern; **western electric** (*čit.* vestern ilektrik) — jedan od sistema (filmskog) snimanja zvučnih efekata.

westinghouse *engl.* (*čit.* vestinghaus) automatska kočnica na komprimirani zrak, u vlakovima (po imenu pronalazača amer. inženjera Georgea Westinghousea, 1846—1914).

Westminsterska palača — engleski parlament.

Wh — oznaka za *vatsat (v.)*.

whig *v.* vigi.

whisky, whiskey *v.* viski.

whist *v.* vist.

white *engl.* (*čit.* vajt) bijel; (čest) napis (na lokalima i sl. u Americi i dr.) da je upotreba neke stvari dopuštena samo bijelcima.

whodunit *v.* hudanit.

Who's who *engl.* Tko je tko (naslov biografskih leksikona koji povremeno izlaze u Engleskoj i Americi).

widescreen *v.* vajdskrin.

WIDF *v.* FDIF.

Wie geht's? *njem.* (*čit.* vi gec) Kako si (ste)?

Wie gewonnen, so zerronnen *njem.* (*čit.* Vī gevōnen, zō cerōnen) Kako stečeno, tako rastopljeno, tj. kako došlo, tako prošlo, krivo stečeno nije blagoslovljeno.

Wien (*čit.* Vīn) — 1. ime glavnoga grada Austrije (koji se kod nas zove Beč [*v.*]); 2. rječica koja protječe Bečom i utječe u Dunav (ona je u njem. jeziku ženskoga roda; **die Wien,** *isp.* Theater an **der** Wien).

Wiener Neustadt *njem.* (*čit.* Vinernăjštat, -nojštat) Bečko Novo Mjesto — grad južno od Beča (kod nas na zlu glasu kao mjesto smaknuća Petra Zrinjskog i Frana Krste Frankopana god. 1671).

Wiener Sängerknaben *njem.* (*čit.* vīner zěngerknābn) glasoviti zbor dječaka, poznat po visokoj muzičkoj kultiviranosti (osnovan god. 1920. a razvio se iz Dvorske muzičke kapele koja potječe iz god. 1498).

wife swopping *engl.* (*čit.* vajf svoping) zamjena žena (privremena), međusobna posudba žena (u nekim ekskluzivnim krugovima na Zapadu).

wigwag *engl.* *(amer.)* *vojn.* signalizirati zastavicama.

wigwam *v.* vigvam.

Wil — *hipok. prema* Wilhelm, William.

Wild West *v.* vildvest.

Wilhelmstrasse *njem.* (*čit.* Vilhelmštrase) Vilhelmova cesta, ulica u Berlinu u kojoj se do god. 1945. nalazilo ministarstvo vanjskih poslova (u novinarskom jeziku često sinonim za dotadašnju njemačku službenu vanjsku politiku, osobito za nacističku).

William *v.* Vilhelm.

Willy *v.* Wil.

Wimbledon (*čit.* vìmbldon) — predgrađe Londona poznato po velikim međunarodnim teniskim turnirima (od 1877).

wind-cone *v.* vindkoun.

Winkeleisen *v.* đunija; *isp.* vinklajzn.

Wis. *i* **Wisc.** — *skrać. za* Wisconsin (država u USA).

Wisigoti *v.* Vizigoti.

wiz *v.* viz.

WM — oznaka za njem. *Weltmeisterschaft* (*čit.* veltmajsteršaft) — svjetsko prvenstvo.

WNW — *skrać. za engl.* West-North-West (zapad-sjeverozapad).

Wohnzimmer *v.* voncimer.

Wolfgang *v.* Volfgang.

wolfram *v.* volfram.

Wolfram *v.* Volfram.

Woodova legura (*čit.* Vūdova...) — slitina bizmuta, kositra i kadmija (primjena kod električnih osigurača, kod proizvodnje klišeja i dr.).

Woolf Virginia (*čit.* Vulf Virdžinija) — engleska spisateljica (1882—1941), poznata po djelima *Gospođa Dalloway, Godine, Prema svjetioniku, Valovi* i dr., no još više po uzrečici *Tko se boji Virdžinije Vulf* (»Tko se boji vuka još«; **woolf** na engl. i znači *vuk*).

Words, words, words *engl.* Riječi, riječi, riječi (poznati odgovor Hamleta na Polonijevo pitanje: Što čitate, kneže?).

Work-Songs *engl.* solistički ili grupno, s pratnjom ili bez pratnje, izvođene »radne« pjesme Američkih Crnaca, većinom u afričkom stilu.

Wörther See *njem.* (čit. Verterze) Vrpsko jezero

u Koruškoj (pripada Austriji, no stanovnici oko jezera sami su Slovenci).
wrack *v.* vrak.
Wrangel *v.* vrangelovci.
Ws — oznaka za *vatsekundu (v.).*
WSW — *skrać. za engl.* West-South-West (zapad-jugozapad).
WTO — krat. za engl. *World Tourism Organization* — Svjetska turistička organizacija.
Wulfila (Ulfila) — biskup Zapadnih Gota u 4. st., poznat u povijesti kao prevodilac *Biblije* na gotski jezik; inače misionar, pristaša arijanizma *(v.).*
Wunderkind *v.* vunderkind.
Wunderteam *v.* vundertim.
Wurstelprater *njem.* vrsta zabavišta (u kojem nastupa Wurstel, tj. Hanswurst, komično lice u njemačkoj kazališnoj umjetnosti koje odgovara pojmu harlekina u talijanskoj komediji) (Vjenc. Novak).
WVF *v.* FMAC.
Wy. — *skrać za* Wyoming (država u USA).
Wyandotte *v.* vijandotka.
Wycliffe (*pored* Wyclif, *čit.* Vìklif) John (Džon) — engleski vjerski reformator iz 14. st., prevodilac *Biblije* na engleski jezik; po zaključku crkvenog koncila u Konstanzu *(v.)* god. 1415. tijelo mu je ekshumirano i spaljeno.
Wyoming (*čit.* Vȁjoming) — jedna od saveznih država na zapadu USA; glavni grad Cheyenne (*čit.* Šajȅn).

X

x — slovo grčkog *(ksi)* i latinskog *(iks)* alfabeta; služi kao simbol: a) nepoznate i tražene veličine u matematici; b) neodređeno velike količine (»mogao bih ti pričati iks stvari«); c) nepoznate osobe ili osobe koju ne želimo imenovati (došao je neki gospodin X; često pojačano XY, tj. iks-ipsilon); d) uopće nečeg nepoznatog (bilo je to godine x).
X — rimska brojka 10; **XX** — rimska brojka 20; *isp.* npr. XX Century (*engl.* twentieth) (*čit.* tvȅntiith sȅnčeri) — dvadeseto stoljeće (Krleža); **XX-miglia** *tal.* (Ventimȉlja) granično mjesto Italije prema Francuskoj.
Xe — znak za kem. element *ksenon.*
Xerox *v.* Kseroks.
Xmas *engl.* Christmas, Božić.
x-noge — noge u obliku slova *x,* krive, iskrivljene noge; *isp.* o-noge.
xy (*čit.* iks-ipsilon) nepoznata osoba.
x-zrake — *v.* rendgenske zrake.

Y

y — slovo grčkog alfabeta (y psilon — »golo i«); u mnogim današnjim alfabetima označuje glas *j* ili *ü;* u ćirilici se čita kao *u;* — u algebri — oznaka za drugu nepoznanicu, obično u vezi sa *x (v.).*
Y — *znak za kem. element* itrij (yttrium).
yacht *v.* jahta.
Yagi-antena (po imenu izumitelja, Japanca) za kratke valove, za ultrakratke valove i za televizijski prijem preudešena antena koja ima dipol *(v.),* reflektor i više direktora *(v.).*
Yajurveda *sanskrt.* treća od vedskih knjiga (sadrži propise žrtvenih obreda); *isp.* Rigveda, Samaveda, Atharvaveda.
yamato e — smjer u japanskom slikarstvu u 12. do 14. st. (motivi iz dvorskog života, iz legendi i viteških romana).
Yankee *v.* Jenki, **Yankee-Doodle** (*čit.* Jenkidudl) — američka pučka pjesma iz 18. st.; neslužbena himna USA.
yard *v.* jard.
yawl *v.* jola.
Yb — *znak za* iterbij (ytterbium).
yd — skrać. za *yard (v.* jard).
Yedo — historijsko ime za *Tokio (v.).*
yeoman *engl.* (*čit.* joumen) nekad — slobodnjak, slobodan seljak; danas — zakupnik, maloposjednik.
yes *engl.* (*čit.* jes) da, jest, tako je.
yeti *v.* jeti.

ye-ye (*čit.* je-je) — 1. poseban stil pop-muzike, osobito popularan u Francuskoj oko god. 1962; tročetvrtinska mjera, vrlo brz tempo, jedna varijanta *roka (v.)*; 2. ples na istoimenu muziku s improvizacijama, u paru ili grupno; 3. uopće sinonim za nešto suvremeno, što je po najnovijoj modi i sl.

ygdrasil *v.* igdrasil.

ylang-ylang — ulje orhideje mirisom slično zumbulu (orhideja raste na otoku Manili) (Đalski).

YMCA (*izg.* ìmka) — *skrać. za engl.* Young Men's Christian Association — Kršćanska zajednica mladih ljudi (vjerski pokret protestantskih studenata; traži zbliženje svih kršćanskih vjeroispovijesti).

yoga *v.* joga.

York — engleska dinastija u 15. st. (»Bijela ruža«); *isp.* Lancaster.

Yorkshire (*čit.* Jorkšer) — najveća grofovija u (sjeveroistočnoj) Engleskoj, poznata po stočarstvu osobito po svinjogojstvu; *isp.* jorkšir.

Ypern — grad u Belgiji (*franc.* Ypres), poznat po velikim bojevima u prvom svjetskom ratu; po njemu i bojni otrov *iperit (v.)*.

YU — automobilska oznaka za *Jugoslaviju* (prema engl. *Yugoslavia*).

Yuc. — *skrać. za* Yucatan, Jukatan (u Mehiku).

yucca *v.* juka.

YV — automobilska oznaka za *Venezuelu.*

YWCA (*izg.* ivka) — *skrać. za engl.* Young Women's Christian Association (ženska sekcija Kršćanske zajednice mladih ljudi); *isp.* YMCA.

Z

z — sibilantni suglasnik; dvadeset i deveto slovo latiničke abecede, a deveto ćirilske azbuke; u algebri — oznaka za treću nepoznanicu (obično uz *x, y*).

ZA — automobilska oznaka za *Zaječar;* u međunarodnom prometu za *Južnoafričku Uniju* (nizozem. *Zuid Africa*).

zaabiti se, -ım se (*prema tur.* abajlamak) zaboraviti se u zanosu, potpuno se zanijeti, zablenuti se.

zaalelùjati, -ām (*isp.* aleluja) rasprostrijeti se, odjeknuti, razlegnuti se (crkvena pjesma) (Cesarec).

zaamvōna *crkv.-pravosl.* (*isp.* amvon) vrsta molitve (moli se za amvonom).

zabadàvā (*isp.* badava) besplatno, mukte, bez naplate; uzalud, beskorisno.

zabàjatiti, -īm (*isp.* bajat) zastarjeti, ustajati se, pokvariti se, upaliti se, užeći se (npr. kruh), upljesniviti se.

zabalati, -ām (*isp.* balati) zaplesati, zaigrati.

zabandati, -ām (*isp.* banda 2) zastraniti, zalutati, skrenuti na bespuće; zanemariti, ostaviti po strani.

zabarikadírati, -kadīrām (*isp.* barikada) 1. zakloniti, utvrditi, učvrstiti, ograditi zaprekama; izgraditi obrambeni sistem od svega što dođe pod ruku (osobito u uličnim borbama); 2. *povrat.* **(zabarikadírati se)** pored svega sprijeda spomenutog još i: ne dopustiti nikome pristup k sebi, dobro se prikriti.

zabaskìjati, -ām (*isp.* baskija) zagraditi, ograditi, zaletvati, pokriti, prekriti; spakovati u »drvenu krletku«.

zabatáliti, -batālīm (*isp.* bataliti) zapustiti, pustiti da propadne, zanemariti; *nesvrš.* **zabataljívati,** -taljujem.

zabebelijati, -ām (*isp.* bebel) zavarati, zaslijepiti.

zàbentiti, -īm (*isp.* bent) ograditi nasipom, načiniti branu, ustavu; zajaziti, zagatiti.

zabeštìmati, -ām (*isp.* beštimati) početi psovati, grditi, kleti.

zabetonírati, -tònīrām (*isp.* beton) zazidati betonom, učvrstiti, utvrditi.

zabìberiti, -īm (*isp.* biber) zapapriti, zaljutiti, posuti paprom; *prenes.* napakostiti, podvaliti; zabilježiti (s gnjevom) lošu ocjenu.

zabirokratizírati, -izīrām (*isp.* birokracija) pretvoriti u »činovničko«, počinovničiti; *izv.* **zabirokratìzīrānōst,** -osti.

zàbit *tur.* (zabit) 1. oficir, vojni starješina; 2. policajac, pandur; 3. upravnik oblasti u tursko vrijeme.

zablombírati *v.* zaplombirati.

zàbremzati, -ām (*isp.* bremza) 1. zakočiti, usporiti; 2. zaustaviti, spriječiti kretanje.

zabùlati, -ām (*isp.* bula[3]) staviti bulu, tj. zapečatiti; kuvertirati, staviti u omotnicu.

zàbuliti, -īm (*isp.* bula[1]) učiniti bulom, tj. poturčiti ženu; omotati glavu (na način bula) rupcem, šalom i sl.; zabraditi (se).

zabunkerirati, -kerīrām (*isp.* bunker) 1. izgraditi bunkere, utvrditi, učvrstiti (vojni) položaj; 2. *povrat.* **(zabunkerírati se):** a) ukloniti se iz javnog života, prikriti svoje javno djelovanje, pritajiti se; b) dobro organizirati obranu npr. u nogometu, provesti tzv. bunker-sistem, zgomilavši sve igrače u obranu sprečavati protivničkim igračima da razviju željenu igru i postižu zgoditke.

zacajhnati, -ām (*isp.* cajhnati) zacrtati, zabilježiti.

zacementírati, -mentīrām (*isp.* cement) zazidati cementom, učvrstiti, utvrditi.

Zacherlinov prašak (*čit.* caherlínov...) *v.* saharin (Cesarec).

zacoprati, -ām (*isp.* coprija) začarati.

zacukrati, -ām (*isp.* cukar) zašećeriti, zasladiti.

začahuriti se, -īm se (*isp.* čahura) 1. oviti se čahurom; 2. *prenes.* zatvoriti se u sebe, povući se u osamljenost, sakriti se pred svijetom, ne dopuštati pristupa k sebi.

začalmiti, -īm (*isp.* čalma) oviti (glavu) čalmom.

začatmiti, začatmīm (*isp.* čatma) ograditi pleterom.

Zaćir *v.* Zakir.

zaćoriti, zaćōrīm (*isp.* ćorav) 1. obnevidjeti, oslijepjeti; 2. krenuti naslijepo, jurnuti u opasnost; 3. *šatr.* zaspati, usnuti.

zada *perz.* (zade) dijete, porod; *isp.* haramzada, Šeherezada; **Zada,** 5. Zado *v.* Šeherezada.

zademíriti, -dēmīrīm (*isp.* demir) staviti (željezne) rešetke.

zadik *hebr.* (»pravedni«) kao svetac poštovani učitelj u hasidizmu *(v.).*

zadobovati, -ujem (*isp.* doboš) zabubnjati, zalupkati.

zadolmiti, zadolmīm (*tur.* dolmak — puniti, ispuniti) zagatiti, zajaziti; podići nasip, ograditi nasipom.

zadumljen, -a, -o (*isp. rus.* duma — misao) zamišljen, zabrinut, brižan.

zađakoniti, -īm (*isp.* đakon) promaknuti u čin đakona.

zađemiti, zađemīm (*isp.* đem) zauzdati.

zađubriti, -īm (*isp.* đubre) zaprljati, zagnusiti, zasmetiti, zagaditi; zagnojiti.

zaerèziti, -erezīm (*isp.* ereza) staviti erezu, rezu, zakračunati, zasunuti, zamandaliti.

zaf, zafa *v.* zarf.

zafait *tur.* dohodak, imutak, imanje.

zafircati, -ām (*isp.* firc) pričvrstiti koncem, prišiti (privremeno).

zafitiljiti, -fitīljīm *v.* ufitiljiti.

zafrig (*isp.* frigati) zapržak, zaprška, začin; *glag.* **zafrigati,** -ām.

zaftíja *v.* zaptija.

zagančiti, -īm (*isp.* ganač) zgrabiti, ščepati, zakvačiti, uhvatiti.

zagar *v.* ogar.

zagarija *tur.* (zagara) vrsta prostog, grubog sukna; ogrtač od takva sukna.

zagipsati, -ām (*isp.* gips) zamazati gipsom, pričvrstiti gipsom.

zagitati, -ām *v.* zakitati; *isto i* **zagitovati,** -ujēm.

zagoložiti, -goložīm (*tal.* goloso — proždrljiv) polakomiti se.

ZAGS — skrać. za rus. *Zapis aktov graždanskogo sostojanija* (Matični ured).

zahar *grč.* (*isp.* saharin) 1. šećer uopće; 2. vrsta bombona (I. Vojnović); 3. poslastica, slatkiš; *isto i* **zahara.**

Zaharija *hebr.* »bog misli« (na tebe) ili »sluga božji«.

zahašati, -ām (*isp.* haša) zanijekati, negirati, prikriti, sakriti, odreći, poreći.

Zahid *tur.* »pobožni«, »smireni«; *žen.* **Zahída.**

Zahir *tur.* »jasni«, »vidljivi«.

zahíra *v.* zaira.

zahmedíja *tur.* (*isp.* zahmet) plaća za trud, nagrada za muku.

zahmet, *2. mn.* zahmētā *tur.* (zahmet) trud, muka, napor, tegoba, poteškoća, nevolja, napast, teret, težak rad, naporan posao; **zahmetiti se,** -īm se — truditi se, mučiti se.

zaif *prid. indekl. tur.* (zajif) slab, slabašan, mršav, nemoćan, tjelesno istrošen.

zaigumaniti, -īm (*isp.* iguman) promaknuti nekoga za igumana, postaviti starješinom manastira.

zaim, *2. mn.* zaīma *tur.* (zaim) 1. posjednik zijameta *(v.);* 2. vođa, prvak (često i kao muško ime s akcentom **Zaim**).

zainatiti se, -ìnātīm se (*isp.* inat) usprotiviti se, početi prkositi, usprkositi (se), ustvrdoglaviti se, posvađati se.

zaintačiti, -īm *tur.* (*isp.* intačiti) uporno zahtijevati, navaljivati s pitanjima, »zaopucati«.

zainteresírati, -resīrām (*isp.* interes) pobuditi zanimanje, pozanimati, potaknuti pažnju, upozoriti; *izv.* **zainteresiranost,** -osti.

Zair — 1. republika u ekvatorskoj Africi (od 1960. do 1971. Demokratska republika Kongo); glavni grad Kinšasa (Kinshasa); 2. jedan od naziva za rijeku Kongo; **Zaírac,** -írca, *2. mn.* Zaīrācā; *žen.* **Zaīrka,** 3. -ki, *2. mn.* -kī; *prid.* **zaīrskī.**

zaira (*akc. i* **zaira**) *tur.* (zahire) hrana, živež, namirnice, provijant *(v.);* kod Matoša i *zaliha; isp.* »Potrošili su svu zairu tamjana«;

zairlija — intendant, opskrbnik, ekonomski oficir, »ekonomac«.

zàjdnbòmbōn (*njem.* Seide — svila) »svileni bombon. Od njemačkog: Seidenbonbon. Za razliku od bombon-fondanta, koji se tope u ustima, svileni bomboni su prevučeni caklovinom od karamela« (Krleža).

zàjik — sredozemna biljka lepirnjača šibastih grana i velikih žutih cvjetova; *naš izraz:* lakotnik.

zàkajtiti, -īm (*isp.* kajt) ubilježiti, upisati, prinotirati.

zakàluđeriti, -īm (*isp.* kaluđer) učiniti kaluđerom, zarediti.

zakamuflírati, -muflīrām (*isp.* kamuflaža) prikriti, učiniti neuočljivim, neraspoznatljivim od okoline, zamaskirati.

zàkāntati, -ām (*isp. tal.* cantare — pjevati) zapjevati.

zakàtānčiti, -īm (*isp.* katanac) zabraviti, zaključati, zalokotiti.

Zàkavkāzje *v.* Gruzijska SSSR.

zakèrati, zakèrām — prigovarati (samo da se prigovara, bez razloga), izražavati nezadovoljstvo (neprekidnim prigovaranjem), dosađivati bezrazložnim zamjerkama.

Zàkir *tur.* »onaj koji spominje ime božje«; *žen.* **Zakíra.**

zàkitati, -ām (*isp.* kit²) učvrstiti (prozorska stakla kitom), ispuniti (kitom) pukotine (npr. u zidu, na drvu); *isto i* **zakitovati,** -ujēm.

zàklačiti, -īm (*isp.* klak) zavapniti, zakrečiti, zamalteriti.

zakòlati, zakòlām (*isp.* kola²) zalijepiti, zakeljiti, zatutkaliti.

zakomplicírati, -plicīrām (*isp.* komplicirati) zamrsiti, zaplesti, otežati, učiniti kompliciranim, izazvati komplikacije; *isto i* **zakòmplikovati,** -ujēm.

zakònačiti, -īm (*isp.* konak) zadržati se na noćištu, odlučiti prespavati (preko noći), zanoćiti, prenoćiti, odsjesti.

zàkonomjēran, -rna, -rno *rus.* zakonit, zakonu primjeren, pravilan, logičan, uobičajen.

zakonspirírati se, -spirīrām se (*isp.* konspiracija) povući se iz javnog života, prijeći u ilegalnost, nestati (vlastima) iz vida, započeti s potajnim djelovanjem, prikriti se, pritajiti se.

Zakopàne — grad u južnoj Poljskoj, poznat kao zimskosportski centar (u poljskom je jeziku srednjega roda i ima pridjevsku deklinaciju: *gen.* Zakopanègo, *dat.* Zakopanèmu itd.; kod nas bi tome odgovaralo: *gen.* Zàkopānoga, *dat.* Zàkopānōm itd.).

zàkopčān, -āna, -āno (*isp.* kopča) 1. part. pas. glagola zakòpčati; 2. *prenes.* tajnovit, suzdržan, zatvoren u sebe, rezerviran (u izjavama), šutljiv.

zakorlàtiti, -kòrlātīm (*isp.* korlat) svezati (pse), povezati (remenjem, lancima); uopće: disciplinirati, stegnuti, prisiliti na poslušnost,

zakrèčiti, zàkrečīm (*isp.* kreč) *v.* zaklačiti, kalcificirati, zavapniti.

zakùjisati, -šēm (*isp.* okujisati) započeti s okujisanjem, tj. s pozivanjem vjernika (muslimana) na molitvu (obično s minareta).

zàkulisan, -sna, -sno (*isp.* kulisa) koji je »iza kulisa«, tajni, potajni, prikriven, nevidljiv; podmukao; **zàkulīsje** — prostorije iza kulisa, stražnji (publici nevidljivi) dio pozornice.

zàkūm, -ūma *tur.* (zakkum) oleandar (*v.*).

zakùskuniti, -īm (*isp.* kuskun) staviti konju kuskun ispod repa; *prenes.* utegnuti, urediti, dotjerati.

zalàmpati, -ām (*isp.* lampati) sijevnuti, zasijevati, zaplamsati, raspaliti.

zàlārmati, -ām (*isp.* larma) zagalamiti, zagrajati, zavikati, podići buku, pobuniti se.

zàlaufati se, -ām se (*njem.* laufen — trčati) zatrčati se, zaletjeti se; *isp.* razlaufati.

zàlemiti, -īm (*isp.* lem) zalijepiti, zakitati, zavariti, pričvrstiti, zaletati, zalotati.

zàletati, -ām (*isp.* letati, letovati) zavariti, spojiti, sastaviti (posebnim postupkom) kovinu s kovinom; *isto* i **zàletovati,** -ujēm.

zàletvati, -ām (*isp.* letva) udariti letve, zagraditi letvama, upakovati (neki veći osjetljivi predmet) u ambalažu od letava.

zàlf *v.* zarf.

zàlim *tur.* (zalim) tiranin, zulumćar.

zalimùniti, -limūnīm (*isp.* limun) zakiseliti (limunovim sokom).

zalòkotiti, -īm (*isp.* lokot) zabraviti (stavivši lokot), zaključati; *isp.* zakatančiti.

zàlotati, -ām *v.* zalemiti, zaletati; **zàlotāna** *šatr.* udata.

zàlumpati, -ām (*isp.* lump) potratiti, potrošiti, propiti, proćerdati (u pijanci); *isto i* **zàlumpovati,** -ujēm.

zamađijati, -ām (*isp.* magija) opčiniti, opčarati.

zàmak¹, zàmka *češ.* (zamek, *rus.* zamok) dvorac, utvrđen vlastelinski »burg«; palača uopće (*isp. njem.* Schloss [*čit.* šlos] koje potječe od *schliessen* — zaključati, kao što npr. i češ, zamek dolazi od glagola *zamknouti* — zaključati; kako su pak dvorci stajali po strani od glavnih putova, dovodila se ta riječ u vezu s glagolom *zamaknuti* (sa ceste, s druma).

zamak² — skrać. od prvih slova riječi *zincum* (cink), *aluminij*, *magnezij* (uzeta su prva dva slova) i *cuprum* (*čit.* kuprum — bakar) kojom se označuje skupina vrlo finih cinkovih legura *(v.)* primjenjivanih osobito u kućanskim aparatima.
zamàlteriti, -īm (*isp.* malter) *v.* zaklačiti, zakrečiti: *isto i* **zamaltèrisati,** -šēm.
zamàndaliti, -īm (*isp.* mandal) zakračunati, zasunuti, zaereziti.
zamàntrati se, -ā se (*isp.* mantrati se) zavrtjeti se (u glavi), zavrtoglaviti se, zamagliti se.
zamaskírati, -maskīrām (*isp.* maska) zakriti, prikriti, kamuflirati.
zàmba *v.* zambo.
zàmbak, 5. -če, *mn.* -ci, 2. zàmbākā *tur.* (zambak) 1. ljiljan, lijer, krin; 2. perunika.
Zambèzi, -ija — rijeka u južnoj Africi.
Zàmbija — republika u južnoj Africi (prije *Sjeverna Rodezija*); ime po rijeci Zambezi; glavni grad Lusaka; **Zàmbijac,** -ījca, *2. mn.* Zàmbijācā; *žen.* **Zàmbījka,** 3. -ki *2. mn.* -kī; *prid.* **zàmbījskī.**
zàmbo — mješanac između crnca i Indijanke odn. Indijanca i crnkinje (ima ih nekoliko milijuna u Srednjoj Americi i u sjevernom dijelu Južne Amerike); u množ. po španj. **zàmbosi;** *žen.* **zàmba; zambos prietos** (»crnkasti«) — potomci crnca i zambe.
zàmbra *španj.* 1. živahni maurski ples, »ženski flamenco« u Španiji; 2. noćna zabava s plesom.
zamedíja *v.* zahmedija.
Zamenhof Ludvik Lazar (1859—1917) poljski liječnik, izumitelj esperanta *(v.)*.
zameràčiti, -meràčīm (*isp.* merak) osjetiti volju za nečim, prohtjeti se nečega, poželjeti nešto, zapaziti.
zamerìtati, -ām (*isp.* meritati) zaslužiti, zavrijediti.
zàmerkati, -ām (*isp.* merkati) ugledati, opaziti, zapaziti.
zamètli (*isp.* zahmet) mučan, tegoban, težak, naporan, utrudljiv; zapleten, složen, zamršen, kompliciran.
zamìndar — nekadanji sistem vlasništva nad zemljom u Indiji, neka vrsta feuda; Englezi su zemlju darovali poreznicima i ovi su im svake godine plaćali stanovite svote, a zemljište su davali u zakup seljacima od kojih su, dakako na najbezobzirniji način, utjerivali svoju dobit; *isp.* publikani.
zamirìtati *v.* zameritati.
zamònašiti, -īm (*akc. i* **zamonàšiti,** -mònāšīm) učiniti monahom, zarediti, zakaluđeriti.
Zamora Ricardo — španjolski golman u doba između dva rata, pojam nedostiživog »čuvara mreže«.
zàmuditi, -īm *dijal.* (*isp.* premudati) zamijeniti.
zamurdàriti, -murdārīm (*isp.* murdar) onečistiti, zaprljati, zagnusiti, zasvinjiti, zasvinjariti, zabrljati, pokvariti; zapustiti, zanemariti.
zana *rum.* (zīnā) vila.
ZANA — obavještajna agencija Zambije.
zanàjāt, -āta *v.* zanat.
zànāt, -āta *tur.* (san'at) obrt, umjetnost, vještina, umješnost, sposobnost; zanimanje, struka, zvanje, profesija; znanje, majstorija; *prid.* **zànātskī; zanàtlija** — obrtnik, čovjek od struke, stručnjak, profesional; *prid.* **zanàtlījskī;** *isto i* **zanàdžija** *i* **zanàtnīk; zanatstvo** — obrtništvo.
zanegírati, -negīrām (*isp.* negirati) zanijekati (Josip Bogner).
zanella *tal.* materijal za podstave (od pamuka i poluvune).
zàngija *v.* uzenđija.
zànitati, -ām (*isp.* nitna) 1. pričvrstiti, spojiti zakovicama (nitnama); 2. *prenes.* navesti na tanak led, onemogućiti u djelovanju, udesiti nekoga, podvaliti, »skuhati«, »spojiti«; *isto i* **zànitovati,** -ujēm.
zanni *tal.* lik lakrdijaša iz talijanske pučke komedije.
zantedèskija (po tal. fizičaru Fr. Zantedeschiju) *bot.* vrsta biljke kozlaca.
Zanzibār — otok ispred južne obale Afrike (s istoimenim glavnim gradom), dio Tanzanije *(v.)*.
zaokùjisati *v.* zakujisati.
zaošìjati, -ām (*isp.* šijati) zaokrenuti u stranu, zanijeti (npr. brod).
zapakírati, -pakīrām (*isp.* paket) smotati u paket, načiniti omot, staviti stvari u kovčeg, zaključati, spremiti za put, osigurati (protiv nepoželjnog otvaranja); *isto i* **zapakovati,** -ujēm.
zapàlangati, -ām (*isp.* palanga) zasunuti, zamandaliti, zakračunati.
zapàndžiti, -īm (*isp.* pàndža) zgrabiti, ščepati, zanoktiti, zašačiti.
zàpašiti, -īm (*isp.* paša) učiniti pašom, proglasiti za pašu, unaprijediti u čin paše.
zàpatak, -tka, *mn.* zàpaci, 2. zàpatākā *tal.* (*venet.* pato — klin) poluga za zatvaranje (primitivnih) vrata, zasun, zasovnica, zavoranj.
zapateado *španj.* ples (flamenco) u tročetvrtinskoj mjeri, s udaranjem peta.
zapčija *v.* zapt.

zapèksiniti, -īm (*isp.* peksin) zaprljati, zagaditi, zagnusiti, zamazati.
zapeškíriti, -peškīrīm (*isp.* peškir) omotati peškirom (glavu), oviti (peškir oko glave).
zàpeta *rus.* (zapjataja) zarez, koma, »črknja«.
zaplombírati, -plòmbīrām (*isp.* plomba) staviti plombu, zatvoriti plombom (zub), osigurati (plombom) npr. vagon, zapečatiti (plombom) npr. paket; zaoloviti.
zàpōn-lāk — vrsta laka za zaštitu kovina; **zaponírati,** -pònīrām — prevući zapon-lakom.
Zapòrožje — grad i luka na rijeci Dnjepru u Ukrajini (bivši Aleksandrovsk); **zapòrožec,** -šca, *2. mn.* zapòrožācā — tip automobila proizvedenog u Zaporožju.
zàprešiti, -īm (*isp.* preša²) požuriti, pohitjeti, ubrzati kretanje, hod, rad i sl.
zaprkèlati, -ām (*isp.* prkelati) progovoriti stranim jezikom (osobito talijanskim).
zàpt, zàpta *tur.* (zapt, zabyt) stega, disciplina, poredak; strogost, »uzda«; **zàptiti,** -īm — držati u zaptu (*glag. imen.* **zàpćēnje**); **zàpčija,** *2. mn.* zàpčījā — tko pazi na zapt, policajac, stražar, žandar; *isto i* **zaptija** (u modernom turskom jeziku: žandarmerija).
zàr *tur.* (zar — kožica, opna) 1. vanjska odjeća muslimanki (od platna ili sukna) u kojoj izlaze na ulicu (kod nas nakon pokreta za skidanje zara i feredže gotovo nestala iz upotrebe); 2. zastor, zavjesa uopće.
zàr² *tur.* (zar) kocka za kockanje; igra kockama (I. Vončina); sreća u igri.
zàra v. zar¹.
zaràfet *tur.* (zarafet) 1. uljudnost, finoća, nježnost; 2. zanovijetanje, prohtjev; **zaràfetli** — 1. uljudan, fin, nježan, elegantan; 2. ćudljiv, zanovjetljiv, pun prohtjeva; **zaràfetīle** — uljudno, polako, bez žurbe, elegantno.
zaràjberiti, -īm (*isp.* rajber) zasunuti, zaereziti, zatvoriti, zariglati.
zàràjtati, -ām (*isp.* rajtati) potrošiti, probančiti, potratiti, proćerdati, propiti, zapiti, upropastiti.
zàrār, -āra *tur.* (zarar) šteta, škoda, kvar, gubitak; **zaràriti,** zàrārīm — izgubiti pri trgovačkom poslu, biti na gubitku, štetovati; *nesvrš.* **zararívati,** -rārujēm; **zaràrsuz** (syz — bez) neopasan, neškodljiv.
Zaratùstra (grčkim imenom *Zoroaster*) — iranski propovjednik i filozof (između 7. i 6. st. pr. n. e.) osnivač staroperzijske vjere (*v.* mazdaizam).
zaràvet *v.* zarafet.
zàrda *tur.* (zerde) riža ili ostupana pšenica kuhana u razvodnjenom šećeru.
zàrf, zàrfa *tur.* (zarf) 1. metalna čašica u koju se meće fildžan; 2. spremnica uopće, npr. korice noža, kuverta za pisma itd.
Zàrif *tur.* »nježni«, »fini«, »elegantni«, »oštroumni«, »dosjetljivi«; *žen.* **Zarìfa.**
zàriglati, -ām (*isp.* rigl) zasunuti, zaereziti, zakračunati, zakrenuti rigl; *part. pas.* **zàrigljāna** *šatr.* udata.
zaròlati, zàrōlām (*isp.* rola 1) zaviti, saviti, smotati; skrenuti, zakrenuti.
zartlich *njem.* (*čit.* cartlih) nježan, mazan, razmažen; **Zartliche** (*čit.* cartlihe) — u Njemačkoj naziv za novu pojavu mladića koji se vladaju kao djevojke, odn. za djevojke koje se ponašaju kao mladići; mladići puštaju dugu nepodšišanu kosu i oblače se u tako uske hlače da nogavice zatvaraju patentnim zatvaračima; kao gornje odjevne predmete nose dugačke kapute u stilu Mozarta, a na prsima imaju žaboe (*v.*) u različitim bojama; djevojke se oblače potpuno kao muškarci i kosu šišaju posve kratko, tako da je teško na prvi pogled razlikovati spolove (*isp.* uniseks).
zarùlati, zàrūlām (*isp.* rulati) početi rulati (avion), zakotrljati se, posrnuti, zavaljati se.
zarùret *tur.* (zaruret) 1. nužda, nevolja, potreba; 2. (*kao prid.*) prijeko potreban, bez kojega se ne može; neizbježiv, neophodan.
zarzàvāt *v.* zerzevat.
zarzuèla *španj.* muzička vrsta u kojoj se izmjenjuju gluma, pjevanje i ples; isto što i opereta.
zàsada *češ.* (zasada) načelo, princip, utvrđeno pravilo, temeljno gledište, polazna točka, osnovni pogled na život, činjenica, ustaljeno mišljenje.
zasoktèrisati, -šēm *v.* bosoktati.
zasukìjati, -ām (*isp.* sukija) nabiti pušku.
zàšajsati, -ām (*isp.* šajser) zabrljati, zamrljati, pokvariti, iskriviti, zasvinjariti, »zasrati«.
zašaràfiti, -šàrāfīm (*isp.* šaraf) utvrditi šarafe, vijke, zavrtnje, pričvrstiti što je jače moguće.
zašèćeriti, -īm (*isp.* šećer) 1. zasladiti, posuti šećerom, staviti šećer (npr. u neko jelo); 2. *prenes.* učiniti sladunjavim, npr. lažnom sentimentalnošću, pretjeranom osjećajnošću (*isp.* cukervaser).
zašìjati, -ām (*isp.* šijati) pokrenuti (čamac veslom), zakrenuti, skrenuti.
zàšišak, -ška (*isp.* šišak) zatiljak.
zašišètiti, -īm (*isp.* šiše) pokriti kuću (krovom), dovršiti gradnju krova.
zaškùriti, zàškūrīm (*isp.* škur) zatamniti, zamračiti.

zašlajdrati, -ām (*isp*. šlajdrati) pokliznuti, zagrepsti (kotačima po cesti).
zašljāmčiti, -īm (*isp*. šljam) zamrljati, zaprljati, zamazati, nagrditi.
zašmírati, zašmīrām (*isp*. šmira) 1. iskriviti, loše izvesti neko umjetničko djelo; 2. nestručno odgojiti (osobito u glumačkom pogledu).
zašnírati, zašnīrām (*isp*. šnirati) provući uzice kroz rupice (na cipeli, na stezniku) i stegnuti ih.
zašpēndlati, -ām (*isp*. špenadla) pričvrstiti čiodama, sastaviti pribadačama.
zašpičiti, -īm (*isp*. špica) zašiljiti, zaoštriti.
zašpotati, -ām (*isp*. špotati) grditi, psovati, početi s grdnjama.
zašprícati, zašprīcām (*isp*. šprica) zaštrcati, zaprskati, poprskati, zaprljati, smočiti.
zašrafiti *v*. zašarafiti.
zaštopati, -ām (*isp*. štopati[1]) zakrpati, npr. čarapu; začepiti, npr. zahod.
zaštudírati se, -študīrām se (*isp*. studirati) zamisliti se, utonuti u razmišljanje, udubiti se u misli.
zašvajsati, -ām (*isp*. švajsati) zavariti (kovinu), spojiti zavarivanjem; isto i **zašvajsovati**, -ujēm.
zašvenkati, -ām (*isp*. švenk) zakrenuti, upraviti u stranu (kola, filmsku kameru); *isto i* **zašvenkovati**, -ujēm.
zāt *tur*. (zat) osoba, ličnost.
zatārabiti, -īm (*isp*. taraba) ograditi tarabom, opkoliti plotom, zagraditi.
zatēfteriti, -īm (*isp*. tefter) ubilježiti, zabilježiti, upisati, uknjižiti.
zāvāl, -āla *tur*. (zeval) krivnja, odgovornost; **zavāle** — šteta!, na žalost! jadna majko!; **zavāli** *prid. indekl*. jadan, tužan, žalostan; **zavālija** — jadnik, nesretnik.
zavātaniti, -īm (*isp*. vatan) stalno se nastaniti u nekom mjestu.
zavezíriti, -vezīrīm (*isp*. vezir) učiniti vezirom, imenovati vezirom.
zāvt *v*. zapt.
zažnírati *v*. zašnirati.
zbāgljati, -ām (*isp*. bagalj) zgomilati, sakupiti, zdjenuti, ustožiti.
zbālač, zbāoča, *2. mn*. zbālāčā *v*. balčak.
zbālda *tal*. (smalto) emalj *(v.)*.
zbāljati, -ām *tal*. (sbagliare) pogriješiti (Nar.).
zbāndati, -ām (*isp*. banda 2) 1. promašiti, zastraniti, skrenuti; 2. udariti postrance, pogoditi s boka, sa strane; 3. *prenes*. slagati, izreći neistinu.
zbētežati, -ām (*isp*. beteg) oboljeti, razboljeti se (Nar.).
zbíriti, -īm (*isp*. bir) sjediniti, ujediniti, složiti.
zbīro *v*. žbir (Đalski).
zbitenj *v*. sbiten.
zbȉtije *crkv.-slav*. događaj, nešto što se zbilo.
zbōrnaja *rus*. (sbornaja) *sport*. kraće umjesto **zbōrnaja komānda**, sovjetska reprezentacija, sovjetski državni tim (*gen*. zbōrnē, *dat*. zbōrnōj.., kao pridjev).
zbrójōvka, 3. -ci, *2. mn*. -kī *češ*. (zbroj — oružje) vrsta puškomitraljeza (čehoslovačkog podrijetla).
zbunácati, -ām (*isp*. bunaca, bonaca) proljepšati se (vrijeme), utišati se (valovlje), smiriti se, staložiti se.
ZD — automobilska oznaka za *Zadar*.
zdenjōz, -a, -o *tal*. (sdegnoso) naprasit, nagao, gnjevljiv.
zdēžmān *kajk*. desetkovan, uništen (Krleža); *isp*. decimirati.
zdípiti, -īm *šatr*. ukrasti, zgepiti, »smotati«, »dignuti«.
zdōksati, -ām — umrijeti, preminuti, crknuti, krepati, lipsati.
zdrāvstvūj, zdrāvstvūjte (samo u imperativu) *rus*. zdravo, zdrav bio, zdravi bili, dobar dan i sl. (u ruskom pozdrav samo pri sastanku [na rastanku je proščaj, proščājte]; kod nas se uvriježilo i na rastanku u značenju »zbogom« i sl.).
zdrūckati, -ām (*isp*. druc) zgužvati, stlačiti.
zdrūkati, -ām (*isp*. drukati) bodrenjem (»navijanjem«) postići (kad gledaoci npr. na nekoj utakmici urnebesnim bodrenjem svojih igrača toliko smetu protivnika da bodrena momčad postigne zgoditak, onda — barem u Zagrebu — govore: »Zdrukali smo gol«).
zdrūzgati *v*. zdruckati.
zdūr, zdūra, *mn*. zdūri, 2. zdūrā *lat*. (exitor — onaj koji izlazi) 1. u Dubrovniku za vrijeme republike naziv za glasnika, najavljivača, herolda, telala (izraz obnovljen u naše dane pri Dubrovačkim ljetnim igrama); 2. vrsta morske ribe.
ZE — automobilska oznaka za *Zenicu*.
zea (mais) *lat.-grč*. kukuruz.
zeaksāntīn, -īna *grč*. (*isp*. zea + ksanthos — žut) žutilo u žumancetu, u kukuruznom zrnu, u cvijeću, u plodovima.
zebānija *tur*. (zebani) 1. ljuta guja, zmija, otrovnica; 2. zla žena; *isp*. aspida.
Zebēdej, -eja *hebr*. »darežljivi« (ime).
zebek (*isp*. šebek) 1. komedijant, »glumac«; 2. lijenčina, danguba.
zēbra, *2. mn*. zebarā *i* zebrī *(iz nekog afričkog jezika)* 1. afrička životinja iz vrste konjā (po

tijelu prugasta); 2. isprugan ulični prolaz; *prid.* **zebarskī** (Matoš); **zebrast,** — prugast, isprutan, išaran prugama; **zebrírati,** zebrīrām — crtati »zebre« na uličnim prijelazima; **zebròīd,** -ída (eīdos — oblik, lik) križanac, između zebre i pastuha.

zebu, -ua, 3. -uu, *mn.* -ui, 2. zebūā *tibet.* vrsta domaćega (»guravog«) goveda u Indiji i Africi (fina koža za cipele).

zecer *njem.* (sitzen — sjediti, sich setzen — sjesti) »sjedilac«, tipograf, slagar koji radi sjedeći za linotipom, monotipom, »zecmašinōm« (za razliku od »ručnih« slagara koji pri poslu stoje).

zecmašina (*isp.* zecer) *tipogr.* stroj za slaganje slova, linotip. monotip.

zećat, -āta *tur.* (zekāt) vrsta milostinje kod muslimana (četrdeseti dio prihoda), taksa za pomoć siromašnima.

zećir *tur.* (zikir — uspomena, znak) prsten pečatnik; zlatan prsten (obično s trokutastim kamenom).

Zećir *tur.* »ugledni«, »časni«, »slavni«; »koji dobro pamti«.

zeffiroso *tal.* (*isp.* zefir) *muz.* lagano, uzdušasto, prozračno.

zefīr, -íra *grč.* (zéfyros) 1. topli blagi vjetar; lahor; laki vjetrić; 2. vrsta lagane tkanine.

zegl *v.* segl.

zegras *v.* segras.

zeh *tur.* (zyh) 1. gajtan, širit, ukrasni obrub na narodnoj nošnji; *isp.* šujtaš, bućma; 2. nešto što je na vrhu; **zehati,** -ām — obrubljivati, gajtaniti.

zehcener *njem.* (sechzehn — šesnaest) 1. u nogometu kazneni udarac sa udaljenosti 16 metara od gola, tzv. šesnaesterac; 2. isto i prostor od 16 metara s jedne i s druge strane gola, te isto toliko ispred njega (kazneni prostor); bekovski prostor; 3. pripadnik šesnaeste pukovnije (u nekadanjoj austrougarskoj vojsci) (Krleža).

zehciger *njem.* (sechzig — šezdeset) čovjek od šezdeset godina, šezdesetogodišnjak.

zeher, 2. *mn.* zehērā *tur.* (zehir) otrov, gorčina, jad, bijes; **zeherli** — otrovan, veoma gorak; **zeheriti,** -īm — ljutiti, jediti, ogorčavati, zatrovljivati.

Zehra *tur.* »veoma lijepa i svijetla lica«.

zehund *v.* Seehund.

zeīn, -ína (*isp.* zea) — sastavni dio kukuruznog sjemena.

zeitin *i* **zejtin** *(v.).*

Zeitnot *v.* cajtnot.

Zeitroman (*čit.* cajtromān) *njem.* (Zeit — vrijeme, doba) monumentalni roman u kojem je prikazan, kao u kakvom kompendiju, duh i život čitave jedne epohe (npr. *Forsyte-saga, Budenbrokovi*).

zejbek, 5. -če, *mn.* -ci, 2. zejbēkā *tur.* (po imenu jednoga turskog plemena iz okolice Izmira) vojnik, ratnik.

Zejna, 5. Zejno *tur.* »uređena«, »okićena«.

Zejneba *tur.* »debela«.

Zejnīl *tur.* »ures«, »gizda«; *isto i* **Zejnel.**

zejrek *prid. indekl. tur.* (zejrek) oštrouman, bistar.

zejtin *tur.* (zejtin — maslina) ulje; **zejtiniti,** -īm — zalijevati uljem, uljiti; **zejtinica** — uljanica; **zejtinjav** — prljav, mastan od ulja; **zejtin-tane** — maslina (plod); **zejtuni** *prid. indekl.* koji je maslinaste boje (*sve pored* **zeitin** itd.).

zekat, -āta *v.* zećat.

zekcīr, -íra *v.* egzercir.

Zekija *tur.* »oštroumni«, »bistri«; *žen.* **Zekíja.**

Zekir *v.* Zećir.

zekser *v.* sekser.

zekūm,-ūma *v.* zakum.

Zelandija — naziv za dva velika otoka u Oceaniji; **Zelanđanin,** *mn.* -ani; *žen.* **Zelanđanka;** *prid.* **zelandskī** (Nōva Zelandija, Novozelanđanin, Novozelanđanka, novozelandskī).

zelenkada, 5. zelenkado *tur.* (zerrin kadeh) *bot.* sunovrat, narcis, ovčica, baljučka.

zelheraj *v.* selheraj.

Zeliha *v.* Zulejha.

zelosamente *tal.* (*čit.* zelozamente) *muz.* izražajno, gorljivo, pregalački; *isto* i **zeloso** (*čit.* zelozo).

zelōt, -óta, 5. zelōte *grč.* (zēlōtes — takmac, nasljedovatelj, oponašatelj, imitator) pobornik, pristalica, revnosnik, revnitelj, fanatik (osobito u stvarima vjere); **zeloti** — židovska stranka, koja se 67—70. n. e. borila protiv Rimljana; **zelotizam,** -zma — svojstvo zelota, pretjerana revnost, fanatizam.

zelotipija *grč.* (*isp.* zelot) ljubomor.

zelzela, 2. *mn.* -ēlā *tur.* (zelzele) potres, zemljotres.

zemān, -āna *tur.* (zaman) vrijeme, doba, epoha, razdoblje, vijek, godine; **zemanīle** — 1. davno, nekada, u drevno doba; 2. pravodobno, pravovremeno, u pravi čas, na vrijeme.

zemberek, *mn.* -ci *tur.* (zemberek) 1. opruga, feder, spirala *(v.)*; 2. vrsta puške (»na zemberek«).

zembīlj, -ílja *tur.* (zembil) vrsta košare od šiblja; rogožar; torba za nošenje živežnih namirnica.

zemhèrije, -herījā *(mn. ž. r.) tur.* (zemheri) najstudeniji zimski dani (veći dio mjeseca siječnja, januara); *isto i* **zemèrije.**
zèmlknèdle *v.* semlknedle.
zèmlprèzle *v.* semlprezle.
zèmstvo, *2. mn.* zèmstāvā *rus.* od 1864. samoupravna okružna ili kotarska vlast u bivšoj carskoj Rusiji (odlučivala o ekonomskim i školskim pitanjima); ukinuta 1917.
Zèmzem *ar.* ime muslimanskog svetog zdenca u Meki; *isp.* abuzemzem.
zenàbija *v.* sanabija.
zèn-budìzam, -zma *sanskrt.* (zen — meditacija, *v.*) pravac u (japanskom) budizmu *(v.)* koji meditiranjem nastoji postići djelotvornu životnu snagu i najveće samosvladavanje i na taj način sjedinjenje s Budom.
zènćir *v.* zećir.
zènd *perz.* stari iranski jezik kojim je pisana Zend-Avesta, sveta knjiga Zaratustrine religije; *prid.* **zèndskī.**
zendàdo *tal.* vrsta marame, rubac s dugim fransama (Begović).
zèndār, -āra *tur.* zeleni bakarni pigment koji se nekoć u Bosni proizvodio stavljanjem bakrenih ploča u žestoki ocat (bakarni acetat); negdje su ga zvali i **ženger.**
zenđèfīl, -íla *tur.* (zendžefil) biljka đumbir *(v.).*
zènđil *prid. indekl. tur.* (zengin) bogat, skupocjen, raskošan; **zenđìluk,** *mn.* -ci — bogatstvo, raskoš.
zènebòstan *tur.* biljka ostruga, čelebijin perčin, žavornjak.
zènf *v.* senf.
zèngija *v.* uzengija.
zèngim *v.* zenđil.
zènīt, -íta *ar.* (semt — nebo; do ovakvog oblika došlo zbog krivog prijepisa iz arapskog jezika u srednjem vijeku) 1. točka nebeske sfere iznad glave promatrača — točka kojoj se okomica, povučena od nje prema gore, siječe s nebeskom sferom; kod naših starijih pisaca: tjemenište; 2. *prenes.* najviši stupanj, najviša točka, najviše područje; vrhunac; *isp.* nadir; *prid.* **zènītnī; zènītnā pàljba** — pucanje na ciljeve u zraku (na avione, dirižable i sl.); **zenitìzam,** -zma — jedan od smjerova književnosti poslije prvoga svjetskog rata; **zenìtist(a)** — pristaša zenitizma; *žen.* **zenìtistkinja;** *prid.* **zenitìstičkī.**
zenith juvenculorum *lat.* (*čit....* juvenkulōrum) prva menstruacija *(v.).*
zenìzam, -zma *v.* zen-budizam.
Zenòbija — kraljica Palmire *(v.);* vladala 266—272. i veoma proširila svoju vlast (na Siriju, Egipat i dio Male Azije), ali je na kraju svladana od Rimljana.
zenòbit *v.* cenobit (u obliku koji je ovdje unesen, primijenjeno je njem. pisanje *zönobit* i tako — u nepravilnom obliku — preneseno u našu literaturu).
Zènon (*grč.* »oživljujući«) grčki filozof (oko god. 300. pr. n. e.), osnivač škole zvane stoa *(v.);* uživao velik ugled (inače ime i nekih drugih starogrčkih filozofa).
zènzo *tal.* (*venet.* zenso) imenjak; prijatelj.
zeòfāg, -āga, *mn.* -āzi *grč.* (zea — kukuruz + fageīn — jesti) tko se hrani (ponajviše) kukuruzom.
zeòlīt, -íta *grč.* (zeō — kipim, lithos — kamen) grupa ruda nalik na feldspat *(v.).*
zeòni — križanac zebre i ponija *(v.).*
zèpa, *2. mn.* zèpā — papuča od vàljanē vune; isp. bočkore.
zeperl-polka *njem.* (*čit.* ceperl-polka) ples polka *(v.),* brži od običnog i uz poskakivanje (ime prema prezimenu kompozitora baletnih suita i opera Bogumilu Zepleru iz Breslaua [danas Wroclaw], rođ. 1858; trebalo bi dakle govoriti *cepler,* ali se kod nas javljaju i oblici *cepel-polka,* pa i *cipel-polka;* u književnosti *zeperl-polku* spominje Janko Jurković).
Zeppelin — ime izumitelja upravljivog zrakoplova čvrste konstrukcije s motornim pogonom; *v.* cepelin.
zèr *v.* zeher.
zèra, *2. mn.* zèrā *tur.* (zerre — atom, molekula) sitna stvarca, mala vrijednost, neznatna količina, sićušni djelić, trun, trunka, trunčica, mrva, mrvica, mrvičica; *umanj.* **zèrica,** *2. mn.* zèrīcā; *umanj.* **zèričica.**
zèrdast *tur.* (zerd — žut) žućkast.
zèrdāv *tur.* (zerdava — kuna) životinja iz porodice kuna; sobol, samur; *isp.* hermelin, zibelin; **zerdàlija** — visoka kapa opšivena krznom zerdava; *isto i* **zerdanlija.**
zèrde, -eta *tur.* (zerde) poslastica od riže sa šafranom; *isp.* zarda.
zerdèčal *tur.* (zerdečal) vrsta đumbira *(v.).*
zerdèlija *tur.* (zerdali) vrsta sitne kajsije, šljive.
zèrger, *2. mn.* zèrgērā *tur.* (zerger) zlatar.
zeribe *v.* nuale.
zèrīn, -ína *v.* zelenkada; *isto i* **zerinkàda** (*isp.* »Zerinkado — pozlaćena grano«; Ogrizović, *Hasanaginica*).
zèro, zèra, *mn.* zèri, 2. zèrā *franc.* (zero *od ar.* sifr) ništica, ništa, nula.
zèrt *tur.* (sert — žut, blijed) 1. naprasit, ljut, prijek; 2. (kao pril.) mučno, neugodno, teško.
zerzèle, -eta *v.* zelzela.

zerzèvāt, -āta *tur.* (zerzavat) 1. zèlēn, zelenje, povrće; 2. đakonija, fina stvar, oblizak; **zerzevàdžija** — prodavač povrća, povrćar, piljar.
zȇt — naziv slova *z* (*od A do Zet* — od početka do kraja; *isp.* alfa i omega).
Zȇt *v.* Kalaid.
zetacìzam, -zma *grč.* (zeta — ime slovu *z*) u lingvistici naziv za pojavu promjene glasa *g* u *z* (*npr.* naše *zub* prema grč. *gomfos*); *isp. i* satem-jezici odn. kentum-jezici.
zetètika, 3. -ci *grč.* (zetéō — tražim) umjetnost ispitivanja, istraživanja istine; **zetètik,** *mn.* -ci — isto što i skeptik (*v.* skepticizam).
zeugīt, -íta *grč.* (zeũgos — jaram) 1. naziv atenskog građanina trećega reda (imao samo jedan jaram volova); 2. drug u bojnom redu, suborac, subojnik.
zèugma, *2. mn.* zèugmā *i* zèugmī *grč.* (zeũgma — most) vezanje, povezivanje, spajanje; u poetici — vezanje dviju imenica s glagolom koji vrijedi samo za jednu od njih, npr. udariše bubnji i svirale (svirale ne udaraju).
Zèus (*pored* **Zȇvs**) u starogrčkoj mitologiji sin Krona i Reje, bog groma i munje, otac bogova i ljudi, isto što kod starih Rimljana Jupiter.
zèvak, zȇvka *tur.* (zevk) dokolica, besposlica, zabava, odmor, počinak, uživanje, blagostanje; pogodne prilike, mir; *isp.* zevkariti.
zèvāl, -ála *tur.* (zeval) 1. kraj, propast, pad, pogibelj, opasnost; 2. najviši uspon sunca (u podne).
zevkàriti, zèvkārīm (*isp.* zevak) — živjeti u zevku, tj. uživati, dobro živjeti (»u slasti i lasti«).
zèvkli *tur.* (*isp.* zevak) zanimljivo, interesantno; zabavno, ugodno, milo.
Zȇvs *i* **Zèus** (*v.*).
zèvzek, 5. -če, *mn.* -ci, 2. zèvzekā *tur.* (zevzek) brbljavac, blebetalo, lajavac; smetenjak, šeprtlja, spadalo, obiješenjak, šaljivčina, vragolan; glupan, budala, zvekan; **zèvzečiti se,** -īm se — praviti gluposti, glupariti, budaliti.
zȇz, zȇza *šatr.* nepristojna dosjetka; podvala; **zèzati,** -ām — glagol s različitim značenjima, kao udarati, psovati, zafrkavati, mučiti, kinjiti; podvaljivati, zlonamjerno uznemirivati, podlo s nekim postupati; **zèznuti,** -ēm — lupiti, udariti; podvaliti, načiniti (nekome) nepriliku.
ZG — automobilska oznaka za *Zagreb*.
zgàmiti se, -īm se (*isp.* gaman — pohlepan) polakomiti se.
zgèpiti, -īm *šatr.* (*isp.* gepiti) ukrasti, zdipiti.
zgòbiti se, -īm se (*isp.* goba) zgrbiti se, zguriti se.
zgràjfati se, -ām se *njem.* (greifen — zgrabiti) uhvatiti se ukoštac, pograbiti se, upustiti se u svađu.
zgrùpisati, -šēm *v.* grupirati.
zgučùlati, -ām (*isp.* gučula) dobiti udarac kapi, apopleksije, biti »šlagiran«.
zgùra *tal.* (scoria) *v.* šljaka.
zgùrdumiti se, -īm se (*tur.* gyrgyr — zlovolja) — ozlovoljiti se, oneraspoložiti se.
zgvàcet *v.* gvacet.
Zíba, 5. Zȋbo *tur.* »nagizdana«, »prikladna«, »lijepa«.
zibaldone *tal.* (*čit.* dzibaldōne) velika bilježnica, zbirka bilježaka.
zibèlīn, -ína (*lat.* Mustela zibellina) *v.* samur, zerdav.
zìbet *v.* cibetka.
zȉbner *njem.* (sieben — sedam) sedmica u kartama, tramvaj broj sedam i sl.; **pìk-zȉbner** — pikova sedmica, najslabija karta (npr. u preferansu); *prenes.* čovjek od male vrijednosti koga nitko ne uvažava, »peto kolo u kolima«, »zadnja rupa na svirali«.
zȉbriti, -īm *tal.* (sibilare) zviždati (vjetar), fijukati, puhati; zepsti, izazivati zebnju.
zȉc, zica *njem.* (Sitz) sjedalo, sjedište; sjedenje; *isp.* sic, federzic.
zìcbād *v.* sicbad.
zìcer *njem.* (Sitzer) situacija iz koje se može izvesti siguran pogodak (u biljaru, u ping-pongu).
zìcflajš *v.* sicflajš.
zìcpank *njem.* (Sitzbank) klupčica (Krleža).
zìcprōba *njem.* (sitzen — sjediti + *isp.* proba) kazališni izraz za pokus (osobito u operi) kada pjevači ne stoje i ne glume nego sjedeći pjevaju svoje uloge (obično na početku uvježbavanja nove opere ili pri ponavljanju dugo neizvedenog opernog djela).
zìćer *tur.* (zikir) pobožno zazivanje (božjeg imena); *isto i* **zìćir.**
Zìćrija *v.* Zikrija.
zìđ *v.* sić.
Ziegelofen *njem.* (*čit.* cíglōfn) ciglana (Krleža).
ziegelrot *v.* ciglrot.
zȉft, zȉfta *tur.* (zift — smola) 1. talog od duhana u čibuku, u luli, bagoš; 2. katran, smola, ter, asfalt.
zigàja *v.* cigaja-ovca.
Zȋgfrid *v.* Siegfried.
Zȋg-Hajl *v.* Sieg-Heil.
zìgoma *grč.* (zygōma) jagodična kost (na licu); *prid.* **zigomàtičan,** -čna, -čno (kod Matoša: Veliki **zigomatik** je mišica smijeha).

zigòta, *2. mn.* zigōtā *grč.* (zygóō — spajam, ujarmljujem) oplođena jajna stanica; stanica koja nastaje pri spolnom procesu kod životinja ili biljaka kao rezultat spajanja dviju spolnih stanica (gameta, *v.*); iz zigote nastaje novi organizam; *isp.* homozigotan, heterozigotan.

zīgrāuš *njem.* (Sieg — pobjeda + Rausch — zanos) pobjednički zanos, opojenost od pobjede, trijumfiranje.

zigurāti *(mn. m. r.) asir.-babil.* (zikkuratu — vršak, vrhunac) stepenaste piramide što ih je gradilo gradsko stanovništvo u staroj Mezopotamiji i kojima se na vrhu nalazio kip mjesnog božanstva; takva je jedna građevina trebala biti i poznata biblijska *Kula babilonska* odn. *Babilonski toranj.*

zìher *njem.* (sicher) siguran, pouzdan.

zihèrāš, -āša, 5. zìherāšu *njem.* (*isp.* ziher) poruglјiv naziv (nastao kod nas u novije vrijeme) za čovjeka koji »ide na sigurno«, koji »čeka svoj čas«, koji neće riskirati (nekad su takve ljude zvali »zapećkari«, tj. oni koji sjede u zapećku i čekaju na razvitak situacije).

zìherica *njem.* (sicher — siguran) igla posebna oblika za zapinjanje, zapinjača, zaponka, sponka, zaklepača, sapinjača, sapetljača, spučanica, spučaljka, zakučaljka, skopčanica, »sigurnica«, »siguraljka«; *isto i* **zìhernādla** (*njem.* Nadel — igla).

zìherung, *mn.* -zi *njem.* (sicher — siguran) *elektrotehn.* osigurač (za prekidanje prejake struje).

zìhin *tur.* pamćenje, memorija.

Zìhnija *tur.* »koji dobro pamti«, »talentiran«.

zijàfet *tur.* (zijafet) čast, gozba, banket.

zijàmet *tur.* (zeamet) vojnički feud *(v.)* s godišnjim prihodom od 2.000 aspri najmanje; **zijamètlija** — posjednik zijameta.

zijàn, -āna, 5. zìjāne *tur.* (zijan) šteta, škoda, kvar, gubitak; **zijànćer** (zijankār) — tko nanosi štetu, štetnik, štetočinja, škodljivac; **zijàniti,** zìjānīm — imati štetu, biti na šteti, na gubitku, štetovati.

zijàret *tur.* (zijaret) 1. posjet, vizita, obilazak, pohode; 2. hodočašće; **zijàretiti,** -īm — posjetiti, pohoditi; hodočastiti; **zijarèdžija** — posjetilac, posjetnik; hodočasnik.

Zijaùdīn, -īna 5. Zìjaudīne *tur.* »svjetlo vjere, islama«.

Zìkrija *tur.* »onaj koga se sjećaju, koga pamte«.

zil — vrsta ruskog automobila proizvedenog u moskovskoj tvornici Zavod imeni I. A. Lihačeva.

zilberfuks *v.* silberfuks.

zilbertàne *v.* silbertane.

zìle, zīlā *(mn. ž. roda) tur.* (zil) cimbal, kastanjete, činele, zvonca, zvončići; **zìldžija,** *2. mn.* zīldžījā — 1. tko proizvodi zile; 2. zvonar.

zilhìdže *v.* zulhidže.

zìlif *v.* zulofi.

zìlija, *2. mn.* zìlījā *tur.* (zili) vrsta (šarenog) ćilima.

zilkàde *v.* zulkade.

zimàza *grč.* (zymē — kvas) skup fermenata koji izazivaju vrenje (*isp.* zimogen).

Zimbabva — afričko ime *Rodezije.*

zìmet *v.* zinet.

zìmija, *2. mn.* zìmījā *tur.* (zimmet — obveza, teret) obveznik, podanik, podložnik *(rája u Turskoj); isto i indekl.* **zìmi.**

Zimmer frei *njem.* (*čit.* cìmer fraj) slobodna soba (ulični oglasi privatnih izdavača prenoćišta, što ih kojekakvim nespretnim plakatima ističu stanovnici kuća na auto-cestama uzduž naše jadranske obale, računajući — dakako — na turiste koji govore njemački).

Zimmerwald (*čit.* cìmervald) — selo u Švicarskoj kraj Berna, gdje je 5. do 8. rujna 1915. održana konferencija predstavnika lijevih struja evropskih socijaldemokratskih stranaka i pod izravnim djelovanjem Lenjina usvojena parola o pretvaranju imperijalističkog rata u građanski i o borbi protiv ratnih kredita u svakoj zemlji (tzv. »cimervaldska ljevica«, koja je bila zametak Kominterne).

zimògēn (-gen) *grč.* (zymē — kvas + *isp.* geneza) koji uzrokuje vrenje; **zimològija** — nauka o vrenju.

zinàluk *tur.* (zina — preljub, blud) raspojasanost, moralna razuzdanost, prostitucija.

zìndān, -āna *tur.* (zindan) zatvor, tamnica, uze, haps; tamno mjesto uopće.

zindžàntrop *v.* zinjantrop.

zìnet *tur.* (zijnet) 1. nakit, ukras, ures; 2. raskoš, sjaj; 3. sila, moć.

Zíneta *tur.* »nakit«, »ures«.

zingaresca *v.* cingareska.

zingarese *tal.* (*čit.* cingarēze) *muz.* na ciganski način.

zìngerica *v.* singerica (Krleža).

zìngšpīl *v.* singšpil.

zinjàntrop (*prema* Zinj — ime kraja gdje je pronađen *i grč.* ánthrōpos — čovjek) — jedno od najnovijih otkrića (1959) na području istraživanja porijekla čovjeka (lubanja čovjekolikog bića veoma slična lubanji australopitekusa; otkriće su izvršili u Tanganjiki paleontolozi iz Najrobija, Kenija).

zinober *v.* cinober.

Zinshaus (*čit.* cinshaus) *njem.* (Zins — najamnina + Haus — kuća) kuća za iznajmljivanje, najamna kuća (Krleža).

zínzōv, -ova — klipan.

zȉp, zȉpa *engl.* (kraće mjesto zipfastener) isto što i rajsferšlus, ciferšlus *(v.)*.

zipàrati, -ām *tur.* (zyplamak) poskakivati, odskakivati.

zȉpciger *njem.* (siebzig — sedamdeset) 1. čovjek od sedamdeset godina, sedamdesetogodišnjak; 2. nekad, u staroj Austriji, popularan naziv za pripadnika sedamdesetog puka u Petrovaradinu u kojem su većinom služili obijesni Srijemci (pojam je ušao i u nar. pjesmu, npr. »Mila mati, idedu soldati — Mila kćeri, to su zipcigeri«).

zȉrāt *tur.* (ziraet) poljoprivreda, agrikultura; **zirātnā zèmlja (zirātnica)** — obradiva zemlja; oranica, njiva, polje; blagaja, poljnjača; **zirātiti**, zirātīm — obradivati zemlju; **zȉrātnīk** — ratar, zemljoradnik.

zis — vrsta ruskog automobila proizvedenog u moskovskoj tvornici Zavòd ímeni Stàlina.

Zȉta *tal.* »djevojka«.

zjȅlo *rus.* (zelo) 1. vrlo, veoma, izvanredno; 2. ime slova *z (dz)* u staroslavenskoj azbuci.

zlod(j)ej *češ.* (zlodēj) 1. zločinac, zlikovac, lopov, zlotvor; ubojica, krvnik; smrtni neprijatelj; 2. zloduh, vrag, đavo.

zloty (*čit.* zlōti) *polj.* (złoty — zlatan) poljska novčana jedinica od 1924; sadrži 100 groša (*dekl.:* 1. zlōti, 2. zlota, 3. zlotu, 7. zlōtīm; *mn.* 1. zlōti, 2. zlōtīh, 3. zlotīma, 4. zlote).

Zlyn — grad u Čehoslovačkoj (Moravska), i u našim krajevima poznat kao sjedište velike industrije gume i obuće Bat'a (danas Gottwaldov).

zmȁlt *tal.* (smalto) emalj, gleđ, caklina, glazura, lak, pokost; *isp.* zbalda.

zmìrna *v.* mirha; *isp.* izmirna.

Zn — *znak za* cink (zincum).

znȁme, znȁmena *rus.* (znamja) zastava, barjak (Njegoš).

znùcati, -ām (*isp.* nucati) istrošiti, uništiti, pohabati, iskoristiti (Nar.).

Zoa *grč.* (zōē) »život«.

zoagrija *grč.* (zōon — živo biće + agreō — živoga uhvatiti) spasenje (nečijeg života), nagrada za to.

zoantrōpija *grč.* (zōon — životinja + anthrōpos — čovjek) vrsta ludila pri kojem bolesnik umišlja da je neka životinja; *isp.* likantropija.

zòbūn, -ūna *tur.* (zybyn) vrsta prsluka (*u modernom turskom:* ženska bluza); *umanj.* **zobúnac**, -nca, *2. mn.* zobūnācā; *isto i* **zobūn(č)ić;** *uveć.* **zobùnčina; zobùndžija** — tko pravi zobune (*sve pored* **zùbūn** itd.).

Zòdijak, *mn.* -ci *grč.* (zōdion — životinjica; likovi, uresi, životinjice, biljke, plodovi) »životinjski krug« (kod naših starijih pisaca: suncopas), zviježđa uzduž ekliptike: Ovan, Bik, Blizanci, Rak, Lav, Djevica, Vaga, Škorpion, Strijelac, Jarac, Vodenjak i Ribe, *lat.* Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpio, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces; *prid.* **zòdijačkī** *i* **zòdijakalan**, -lna, -lno; **zòdijakālno svjètlo** — još ni do danas potpuno objašnjeni slabi piramidasti trakovi svjetla u pravcu Zodijaka, koji se s proljeća vide uveče a s jeseni ujutro.

zòđurt *v.* zort.

zòfa *v.* sofa.

zöfor *grč.* reljefima ukrašen friz *(v.)* u starogrčkoj građevnoj umjetnosti.

zògatul *tal.* (giocattolo) igračka (D. Ivanišević).

zògraf, *2. mn.* zogrāfā *grč.* (zōgrafos) »živopisac«, slikar ikona, crkveni slikar, ikonopisac; **Zògraf** — ime jednom manastiru na Atosu; tamo je god. 1843. hrvatski pjesnik Antun Mihanović (kao austrijski diplomat) pronašao staroslavenski glagoljski kodeks sa ćirilskim dodatkom koji je u znanosti prozvan *Zografskō evanđelje* (pisano u 10—11. st.).

zoijàtar, -tra, *2. mn.* -ijātārā *grč.* (zōon — životinja + iatrōs — liječnik) isto što i veterinar *(v.)*; **zoijàtrija** — veterina.

Zòja *v.* Zoa.

zòkna *v.* sokna.

zolaìzam, -zma — kod naših suvremenika Zolinih naziv za njegov naturalizam; **zolìzam**, -zma — književno izražavanje u duhu naturalizma kakav je lansirao i zastupao francuski pisac Emile Zola (1840—1902); **zolist(a)** — sljedbenik Zole.

zölota *tur.* (prema rus. *zoloto* — zlato) nekadanji srebrni turski novac od 30 para.

zòluf *v.* zulofi.

zömerica *v.* somer-salama.

zòmeršprōsne *njem.* (Sommer — ljeto + Spross — izdanak) *v.* efelidi.

zomos *grč.* (zōmos) juha, čorba uopće; **zomos mèlas** — često spominjana »crna juha«), svakidanje jelo starih Spartanaca (zbog primiješane krvi zvana i **haimatia** [haima — krv]).

zòna *grč.* (zōnē — pojas) 1. pojas zemaljske kugle; oblast, predjel, područje, određeni

rajon; 2. naslaga, sloj; 3. jedan od (nižih) razreda nogometnog natjecanja u našoj zemlji; *prid.* **zōnski** *i* **zonālan,** -lna, -lno; **zona temperata australis** *lat.-grč.* južni umjereni (Zemljin) pojas; **zona temperata borealis** — sjeverni umjereni (Zemljin) pojas; **zona frigida** — hladni (Zemljin) pojas.

Zōnd(a) — isto što i *sonda (v.)* (u SSSR naziv za kozmičke automatske laboratorije; **Zond 3** snimio je 20. srpnja 1965. onu stranu Mjeseca koja se ne vidi sa Zemlje).

zōnenštih *v.* sonenštih.

zōning *engl.* (*isp.* zona) podjela na zone (izraz iz najnovijeg vremena, stvoren na temelju engleskih imenica sa završetkom *-ing*, a upotrebljava se ponajviše, barem kod nas, u geografskoj znanstvenoj literaturi).

zōntagsjēger i sl. *v.* sontagsjeger i sl.

zoo... *grč.* (zōon — živo biće, životinja) u složenicama pokazuje odnos prema životinjskom svijetu; **Zōo,** Zōa — zoološki vrt *(v.)*.

zoocenōza *grč.* (*isp.* zoo... + koinē — zajednica) biološka zajednica životinja; *isp.* biocenoza.

zooerāstija *grč.* (zoo... + eraō — živo želim, žudim) isto što i sodomija *(v.)*.

zoofāgija *grč.* (zoo... + fageīn — jesti) ishrana životinjskim mesom, mesožderstvo.

zoofārma (*isp.* zoo... + *isp.* farma) — obrtno uzgajalište koje se bavi gojenjem divljih krznaša, npr. srebrnih lisica.

zoofarmakolōgija *grč.* nauka o lijekovima za životinjske bolesti.

zoofīlija *grč.* (zoo... + *isp.* filija) ljubav prema životinjama; katkada i umjesto sodomija *(v.)* odn. zooerastija *(v.)*; **zoofīl,** -ila — ljubitelj životinjskog svijeta; **zoofīlan,** -lna, -lno — koji se (rado) hrani životinjskom krvlju (npr. komarac je zoofilan kukac).

zoofīt, -ita *grč.* (zoo... + fytōn — biljka, raslina) životinja nalik na biljku (niže morske životinje); **zoofitolōgija** — nauka o zoofitima.

zoofōbija *grč.* (zoo... + *isp.* fobija) *med.* bolestan strah od životinja.

zoofōr, -ora *grč.* (zoo... + foreus — nosač) stup (»nosač«) s likom životinje.

zoogēja *grč.* zemlja nastala raspadanjem i truljenjem životinjskih ostataka.

zoogēn (-gen) *grč.* stvoren od životinjskih ostataka; koji potječe od životinja (npr. kamenje).

zoogeogrāfija (*isp.* zoo... + geografija) nauka koja se bavi geografskim rasprostranjenjem životinja po zemaljskoj kugli.

zooglēja *grč.* (zoo... + gloiōs — gusto, nečisto ulje) klupko bakterija.

zooglifīt, -ita *grč.* (zoo... + glyfō — dubem) lik životinje u kamenu.

zoografija *grč.* opisivanje životinja.

zoohigijēna *grč.* znanstvena disciplina koja proučava najpovoljnije uvjete za sprečavanje životinjskih bolesti, za poboljšavanje prinavljanja, očuvanja rasnih vrednota i sl.

zoohlorēla *grč.* (zoo... + chlorōs — zelen, zelenožut) jednostanična alga koja živi u simbiozi *(v.)* sa životinjama; *isto i* **zooksantēla** (zoo... + xanthōs — žut).

zoohōrija *grč.* (zoo... + hōra — prostor, zemlja) širenje biljnih sjemenki i plodova što ga vrše životinje.

zoojātrija *v.* zoijatar.

zooksantēla *v.* zoohlorela.

zookultūra *grč.-lat.* (zoo + *isp.* kultura — gajenje) uzgoj korisnih životinja (obuhvaća npr. peradarstvo, ribarstvo, pčelarstvo itd.).

zoolātrija *grč.* (zoo... + latreía — služenje, bogoslužje) obožavanje životinja u primitivnih naroda, religiozno štovanje »svetih« životinja ili božanstava u životinjskom liku (Apis, ibis itd.).

zoolīt, -ita *grč.* (zoo... + líthos — kamen) životinjska okamina, okamenjeno životinjsko tijelo; *isp.* fosil.

zoolōgija *grč.* (zoo... + lógos — riječ, govor) nauka (dio biologije) koja proučava životinjski svijet; **zoōlog,** *mn.* -zi — specijalist u zoologiji; *prid.* **zoōloškī; zoōloškī vrt** — park u kome se drže (naročito strane) životinje zbog poučavanja i prosvjećivanja pučanstva.

zoom *v.* zum.

zoomōrfan, -fna, -fno *grč.* (zoo... + morfē — oblik) u obliku životinje, nalik na životinju; **zoomōrfija** — likovno prikazivanje čovjeka ili biljke u obliku životinje (u zapadnoevropskoj umjetnosti srednjega vijeka).

zoon *grč.* (*akc.* zōon) životinja; živo biće; **zoon politikon** (*akc.* zōon politikōn) »društveno biće« — kaže se — prema Aristotelu — za čovjeka.

zoōnim *grč.* (zoo... + ōnoma — ime) *gram.* ime životinje (kao predmet lingvističkog proučavanja).

zoonōmija *grč.* (zoo... + nōmos — zakon) nauka o zakonima životinjskog života.

zoonosologija *grč.* (zoo... + nōsos — bolest) nauka o bolestima životinja.

zoonōza *grč.* (zoo... + nōsos — bolest) životinjska bolest koja može prijeći i na ljude.

zoopaleontolōgija *grč.* (zoo... + *isp.* paleontologija) nauka koja se bavi proučavanjem izumrlih životinja.

zooparazit (-sit) *grč.* nametnik na životinjskom tijelu.
zoo-park — zoološki vrt.
zoopatologija *grč.* nauka o životinjskim bolestima.
zooplankton, -ona *grč.* skupno ime za životinje što lebde u vodi.
zooplastika, 3. -ci *grč.* izrada životinjskih likova od različitih materija; **zooplast** — umjetnik koji se bavi zooplastikom.
zoopsihologija *grč.* nauka o duševnim pojavama kod životinja.
zoopsija *grč.* (zoo... + ops, 2. opos — oko) bolesno stanje, osobito kod alkoholičara i narkomana *(v.).* da vide različite životinje (najčešće sitne: kukce, miševe, šišmiše, zmije).
zoospore *(mn. ž. roda) grč.* (zoo... + *isp.* spora) bespolne stanice koje vrše razmnažanje; **zoosporangija** — organ u kome nastaju spore.
zootehnika, 3. -ci *grč.* (zoo... + *isp.* tehnika) gajenje životinja, nauka o gajenju i održavanju domaćih životinja, o njihovu poljoprivrednom i tehničkom iskorišćivanju; odabir (selekcija) stoke.
zooterapija *grč.* nauka o liječenju životinja; **zooterapeut** — veterinar.
zootokija *grč.* (zoo... + tokos — rađanje) koćenje živih mladih životinja; **zootoka** *(grč. mn. sr. r.)* — životinje koje kote žive mlade.
zootoksin, -ina *grč.* životinjski otrov.
zootomija *grč.* (zoo... + tome — sječenje, seciranje) anatomija životinja; **zootom** — tko se bavi zootomijom.
zopilot — proždrljivi američki jastreb.
zoppo *tal.* (»hrom«) *muz.* kao šepajući, tj. nejednako, trzajući (gudalom).
zor, zora *tur.* (zor) jakost, snaga, moć, silovitost, žestina, sila, nasilje, prisila, primoravanje, pritisak; nevolja, tegoba, napor, naprezanje, trud, opasnost; **nazor** — silom, na silu; *isp.* zorli.
zorba, *2. mn.* zorbā *i* zorbī *tur.* (zorba) nasilje, teror; **zarobalija** — nasilnik, terorist; buntovnik; razbojnik.
zorile *v.* zor-zorile.
zorli *tur.* (*isp.* zor) 1. silan, jak, zdrav, kršan, naočit, snažan; 2. *(kao pril.)* jako, veoma; teško, tegobno, mučno; **zorlija** — junačan, silan, snažan mlad čovjek.
Zoroaster *v.* Zaratustra.
zort, zorta *tur.* (zort) strah i trepet, respekt, bojazan, strepnja, zebnja, »trta«, »vuna«, zastrašivanje, pritisak, prisila, prinuda, nasilje; nužda, nevolja, teškoća, neprilika, prijeka potreba; **zortać,** -aća, 5. zortaću — kukavica, plašljivac, strašljivac; *isto i* **zortljaš,** -aša; *žen.* **zortljašica.**
zor-zorile *tur.* (*isp.* zor) jedva jedvice, na jedvite jade, s velikom mukom (*isp.* đorđorice).
Zr — *znak za* cirkon *(v.).*
ZR — automobilska oznaka za *Zrenjanin* (prije Petrovgrad, Veliki Bečkerek).
zrd *v.* zrt.
zrdav *v.* zerdav.
zrihtati, -ām *njem.* (richten) urediti, dotjerati, poravnati, udesiti (Matoš).
Zrinski Chutes *engl.* (*čit.* čats) Slapovi Zrinskoga, ime vodopada na rijeci Kuilu (u porječju Konga), što ih je otkrio naš zemljak Dragutin Lerman na svojim lutanjima po Africi (15. veljače 1893).
zrt *tur.* (zyt, zyd) nešto zazorno, nešto što se ne trpi, što je mrsko i odvratno.
Zuavi *(mn. m. roda) ar.* (ziaf, *tur.* zuaf, *franc.* Zouave) 1. pleme Kabila u Alžiru; 2. (zuavi) francuski vojnici u Alžiru; 3. papina tjelesna straža.
zubar, -bra *v.* žubr.
Zubejda *tur.* »izabrana«.
zubun *i* **zobun** *(v.).*
Zucker kommt zuletzt *njem.* (*čit.* cuker komt culect) šećer dolazi na kraju, »konac djelo krasi«; *isp.* dulcis in fundo.
zuđur *prid. indekl. tur.* (zügürt) 1. bijedan, jadan, siromašan, upropašten, bez novaca, oskudan; 2. bezkarakteran, sebeljubiv, samoživ; *isp.* kokuz; **zuđurluk** — siromaštvo, bijeda.
zuher, *2. mn.* zuherā *njem.* (suchen — tražiti) 1. vrsta dalekozora u astronomiji; 2. u fotografiji »tražilo«, stakalce na aparatu u kojem fotograf mora vidjeti umanjen čitav predmet koji hoće da snimi.
Zuhra *tur.* »Venera« (zvijezda).
zuhur, -ūra *tur.* (zuhur) pojava, događaj.
Zukunftsmusik *njem.* (*čit.* cukunftsmuzik) pjesma budućeg vremena, tj. stvar koja se očekuje u dalekoj budućnosti i o kojoj se ne zna kakva će biti.
zul, zula, *lok.* zulu, *mn.* zulovi *tur.* (zülfe) kovrčica, čuperak kose, pramen, uvojak; *isp.* krkmeta, sulufe.
Zulejha (-ka), 3. -hi (-ki) *tur.* »zavodljiva« (ime žene biblijskog Putifara, *isp.* Putifarka).
Zulfikar, -āra, 5. Zülfikāre *tur.* ime sablje koju je Muhamed poklonio jednome od svojih nasljednika, kalifu Aliji; simbol junaštva i pobjede; odatle i opća imenica **zulfikar** — vrsta bolje, teške sablje.

zulhìdže, -eta *tur.* (zilhidždže) dvanaesti mjesec muslimanske Mjesečeve godine.
zulkàde, -eta *tur.* (zilkade) jedanaesti mjesec muslimanske Mjesečeve godine.
zùlofi *(mn. m. roda) tur.* (zülüf) 1. isto što i mn. zulovi (*v.* zul); 2. uvojci sa svake strane lica, zalisci; *isto i* **zùlufi.**
Zùlu — crnačka plemena jugoistočne Afrike; *v.* Zulukafar.
zùlufi *v.* zulofi.
Zùlukafar (-kafer), -fra, *2. mn.* Zùlukafārā, -kafērā) 1. u našoj starijoj (geografskoj) književnosti isto što i pripadnik plemena Zulu; 2. *prenes.* divljak, ubojica, ljudožder (Dončević, *Ljudi iz Šušnjare;* kod istog pisca i žen.: »ta *zulukaferka* prokleta«).
zùlum, *2. mn.* zùlūmā *tur.* (zulüm) nasilje, nepravda, bezakonje, okrutnost, tiranija, teror; **zulùmćār,** -āra, 5. zulumćāru *i* -āre (zulümkār) tko pravi zulum, nasilnik, siledžija, okrutnik, tiranin, terorist; *prid.* **zulumćārov** *i* **-ārev; zulùmćārskī;** *izv.* **zulumćārstvo; zulumćāriti,** zulumćārīm — činiti zulum, tiranizirati, terorizirati.
zum *engl.* (zoom) 1. zujanje, brujanje, šum; 2. strm uzlet aviona; *isp.* zumer.
zùmba, *2. mn.* zùmbā *tur.* (zymba) 1. oruđe kojim se buše rupe na papiru (služi za poništavanje taksenih maraka), bušilo, probojac; *isp.* perforator; 2. oruđe za udaranje suhog žiga, utiskač, utiskivač.
zùmbul, *2. mn.* zùmbūlā *tur.* (sümbül) hijacint, (cvijet); zovu ga i *carević.*
zùmer *njem.* (summen — zujati) zujak, električno zvono koje ne zvoni nego je prigušeno pa samo zuji.
zùmra *tur.* (zümre) vrsta, rod, soj, kov.
Zùmreta *tur.* »smaragd« (*isp.* zumurud); *isto i* **Zùmruta.**
zum Teufel *njem.* (*čit.* cum tòjfl) do vraga, do đavola, prokletstvo!
zumùrud *tur.* (zùmrüt, *ar.* zumurrud) smaragd, dragi kamen jasnozelene boje; *isto i* **zumùrut.**
zum Zeitvertreiben *njem.* (*čit.* cum cājtfertrājbn) za zabavu, za razbibrigu, da se »utuče vrijeme«, da se »ubije dosada«, »trla baba lan...« *isp.* Pour passer le temps.
zùpa *v.* supa; **zùpār, zùpāroš** *v.* supar, vajterdinender.
Zu rechten Zeit sprechen ist Silber, zu rechten Zeit schweigen ist Gold *njem.* (*čit.* Cu rehtn cajt šprehn ist sìlber, cu rehtn cajt švajgn ist gold) U pravi čas govoriti jest srebro, a u pravi čas šutjeti — zlato.
zùrna, *2. mn.* zùrnā *i* zùrnī *tur.* (zurna) 1. muzički duhački instrument, vrsta frule, svirale kod istočnih naroda; 2. naziv za dijelove tijela sa najmanje mišićnog tkiva: cjevanica, podlaktica, gležanj; *isto i* **zùrla,** *2. mn.* zùrlā *i* zùrlī (*akc. i* **zùrla**); **zùrlāš,** -āša, 5. zùrlāšu — tko svira na zurli; *isto i* **zùrnāč,** -āča, 5. zùrnāču; **zùrnati, zùrlati,** -ām — svirati u zurnu, zurlu.
Zusammenstoss *v.* cuzamenštos.
zustȁndig *v.* cuštendig.
zuvàna *tur.* (zivana) koštani ili jantarni dio kamiša (što se stavlja u usta).
zvàcet *v.* gvacet (Nar.).
zvàtēljnī, -ōga *rus.* (zvatel'nyj) peti padež, vokativ (kod nekih starijih gramatičara).
zvèkīr, -íra *tur.* (zećir [*v.*] pomiješano s našim *zveket?*) 1. gvozden kolut, alka na vratima; 2. prsten.
Zwei Professoren, Vaterland verloren *njem.* (*čit.* cvaj profesòrn, fāterland ferlòrn) Dva profesora, domovina propala (poruga profesorskom raspravljanju i njihovoj kolebljivosti da se za bilo što određeno odluče).
Zwingli (Cvingli) **Ulrich** — švicarski vjerski reformator u doba Lutherovo (1484—1531), u nekim postavkama i radikalniji od njega; borio se u vjerskim sukobima i poginuo u bitki kod Kappela (kanton Zürich); mrtvo mu je tijelo spaljeno i pepeo razasut, a pristalice njegovi prešli su kasnije Calvinu, s kojim su god. 1549. organizirali tzv. »reformističku crkvu«.

Ž

ž — palatalni suglasnik; trideseto (posljednje) slovo latinske abecede, a osmo ćirilske azbuke.
žabò, -òa, *mn.* -òi, 2. žabōā *franc.* (jabot) čipkasti nabor na prsima košulje (danas samo kod ženskih odjevnih predmeta; u 18. st. i kod muškaraca); neki modni kreatori na Zapadu u naše dane pokušavaju opet uvesti žabo i za muškarce, ali zasad bez većeg uspjeha.

žad *franc.* (jade) grohotuša, bubrežinac, nefrit *(v.)*, vrsta minerala iz kojeg se izrađuju ukrasni predmeti, poludragulj.
žaga *njem.* (Säge) pila, testera; **žagati,** žagām — piliti; **žagač,** -ača, 5. žagaču — pilar, drvorezac.
žajbel *v.* žalfija.
žajfa *njem.* (Seife) sapun.
žak *v.* džak.
Žak *v.* Jakob.
žakan, žakna, *2. mn.* žakānā *v.* đakon.
Žakanj, Žaknja — hrv. ime za mađ. mjesto *Gyékényes* (Đekenješ); nekada mnogo spominjano u hrvatskoj književnosti.
žakerija *franc.* (jacquerie, po podrugljivom nadimku što su ga feudalci davali kmetovima: *Jacques Bonhomme* — naivčina, dobričina) 1. seljački ustanak u Francuskoj god. 1358. koji je plemstvo ugušilo veoma okrutno; 2. *prenes.* seljački ustanak, uopće, buna siromašnih protiv bogatih.
žaket, -eta *franc.* (jaquette, *engl.* jacket; prema imenu *Jacques de Beauvois,* koji je bio čuveni arbitar francuske mode u 16. st.) 1. vrsta muškog svečanog kaputa; 2. kaputić, prsluk; 3. također i ženski kratki gornji kaput; *umanj.* **žaketić.**
žakl (žakel), žakla *njem.* (Sack) vreća; *isto i* **žakelj,** žaklja (Nar.).
žakoben, -ena *v.* jakobinac; *isp.* đakobin.
žakonet *v.* đakonet.
žalfija *lat.* (salvia) *bot.* kadulja, slavulja, usnatica; *isp.* salvija.
žalon, -ona *franc.* (jalon) mjernički kolac, šipka, kolčić; letva s barjačićem i sl.; putokaz; **žalonírati,** -lonīrām — kolčiti, tj. zabijati kolce (žalone) u svrhu mjerenja, za pokazivanje pravca kretanja, za obilježivanje trase *(v.)*; *isp.* trasirati.
žalukatra *v.* žaluzije; *isp.* šalukatre.
žaluzan, -zna, -zno *franc.* (jaloux) ljubomoran, zavidan; *isp.* džiljoz.
žaluzije *(mn. ž. roda) franc.* (jalousie) rebrenice, rešetkasti kapci na prozorima za reguliranje svjetla i propuštanje zraka u prostoriju; **žaluzije radijatora** — *avij., autom.* dugačke uske pločice koje se okreću oko uzdužne osi i reguliraju pristup zraka do radijatora motora; *isto i* **žaluzine;** *isp.* šaloni, šalufe, eslingeri.
žalvija *v.* žalfija.
žamadan *v.* džamadan.
žamorant (*knjiž. akc.* žamorant) — u Zagrebu stvoren izraz za statiste koji pri radio-izvedbama imaju svojim žamorom stvarati utisak velike mase; **žamorírati,** -morīram — biti žamorant, žamoriti pri radio-izvedbama.
Žan *franc.* (Jean) *v.* Ivan.
žandarmerija *franc.* (gendarmerie) u bivšoj Jugoslaviji i danas u mnogim zemljama — vojnički organizirani posebni odredi državne policije; *naš stari izraz:* oružništvo; *prid.* **žandarmerijskī; žandar,** -ara, 5. žandaru *i* -are (*akc. i* **žandar,** žandara) — 1. pripadnik žandarmerije; oružnik; 2. *prenes.* strog, nasilan čovjek, pa i žena s muškim manirama, muškarača, muškobanja; 3. donjak, »pub«, »dečko« u kartama; 4. kartaška igra u kojoj je »žandar« najjača karta (»nosi sve«); *prid.* **žandarov** *i* **-arev** (*akc. i* **žandarov** *i* **-arev**); **žandarskī** (*akc. i* **žandarskī**); **žandarica** — žena žandarova; **žandarica** — *(akc.!) pogrdljivo:* žandar; *isto i* **žandarm** (*akc. i* **žandarm**); *prid.* **žandarmov** (*akc. i* **žandarmov**); **žandarmskī** (*akc. i* **žandarmskī**); *isp.* džandar.
žanila *franc.* (chenille) tkanina odozgo s gustim, kratkim, uspravnim dlačicama, a sa stražnje strane glatka: samt, somot, baršun, pliš; *isto i* **žanilija.**
žanr *franc.* (genre — rod, vrsta) 1. određeni oblik literarnih djela; stil, način; **epskī žanr** — roman, pripovijetka, priča; **lirskī žanr** — *v.* lirika; **dramskī žanr** — tragedija, komedija, zapravo drama; 2. slikarstvo s temama iz života, iz stanovitog društvenog miljea; 3. scene i slike u umjetničkoj literaturi; 4. manira umjetničkog stvaralaštva, umjetnička struka (*isp.* fah); 5. uopće: kategorija, tip, ton, način, stil; **žanrist(a),** *2. mn.* žanrīstā — umjetnik koji slika scene iz života (**žanr-slika** — likovna umjetnina koja prikazuje događaje iz svakidašnjeg života).
žaponerija *franc.* (japonerie) japanska stvar, japanske izrađevine.
žara *v.* džara.
žardīn, -ina *franc.* (jardin) vrt, bašča; *isp.* đardin, džardin.
žardinijera *franc.* (jardinière) 1. posuda za cvijeće, raskošna vaza; stalak za cvijeće; 2. cvijećem protkani zastor (Krleža).
žargon, -ona *franc.* (jargon) isto što i argo; *isp.* slang, kent, šatra; **žargonìzam,** -zma — riječ ili rečenični sklop svojstven nekome žargonu; *isp.* argotizam.
žar-ptica — 1. ptica iz ruskih narodnih bajki; rajska ptica u našim narodnim pričama; 2. *v.* feniks.
žavran *v.* šafran.
žbandan *tal.* (*isp.* zbandati) nagnut, nakrenut,

neposredno pred brodolomom, izgubljen, neuravnotežen (D. Ivanišević).

žbàra *tal.* (svarra) prepreka, prepona, jaram (Nar.).

žbàrada, *2. mn.* žbàrāda *tal.* (sparare — pucati, opaljivati) jedna serija paljenja mina.

žbȉr, žbȉra, *2. mn.* žbȋrā *tal.* (sbirro) policijski stražar, pandur, redar, agent, uhoda, doušnik, potkazivač, dostavljač, špijun; 2. financ, izvršni organ poreznih vlasti; *žen.* **žbȋrka.**

žbižìgīn, -ína *tal.* snalažljiv, sposoban, poduzetan čovjek (Desnica).

ždanovìzam, -zma — naziv za pretjeranu dogmatičnost, za sprečavanje književne slobode izražavanja, za najkruću političku usmjerenost u umjetnosti (prema prezimenu sovjetskog političara Andreja Aleksandroviča Ždanova, 1896—1948, koji je mnoge sovjetske javne radnike osuđivao zbog »bezidejnosti«).

žđeriti, -īm (*isp.* đeriti) ugledati, opaziti, vidjeti, smotriti.

žebràk *v.* džebrak.

želàtīn, -ína *franc.* (gelatine *od lat.* gelu — mraz, studen, led) 1. bolja vrsta životinjskog ljepila; tutkalo; 2. hladetina; isto i želatína; sulc, piktije, lučenje; **želē,** -ea, *mn.* -ei, 2. želeā (*franc.* gelée) 1. hladetina; 2. stinut voćni sok i bomboni od njega.

žëler *v.* žiljer.

željàr *njem.* (Söller, Sölner) *hist.* kmet koji je posjedovao kućicu i nešto okućnice, te je živio relativno slobodno; slobodnjak, nadničar.

željȋr, -íra *v.* željar.

ženàntan, -tna, -tno *franc.* (gênant — tegoban, dosadan, nezgodan) koji smeta, stavlja u nepriliku; nezgodan, mučan, neprilićan; koji se susteže, sustežljiv, stidljiv; *isp.* ženirati.

ženeròzan, -zna, -zno *franc.* (généreux) plemenit, uzvišen; velikodušan, darežljiv, širokogrudan, podašan; obilan; *izv.* **ženeroznost,** -osti.

ženès dore *v.* jeunesse dorée.

Ženèva (*franc.* Genève, *njem.* Genf) — grad u Švicarskoj; sjedište mnogim međunarodnim konferencijama; u novinarskoj terminologiji pojam za Evropu poslije prvoga svjetskog rata, jer je tamo bilo sijelo Lige naroda (*v.*); *isp.* »Žurba anglosaksonskoga cilindra (tj. britanskog ministra Chamberlaina) u München (*v.*) bio je gest kojim su htjeli spasiti *Ženevu* (Šime Vučetić); *prid.* **ženèvskī; Ženèvska deklarácija** — sporazum sklopljen između predsjednika srpske kraljevske vlade Nikole Pašića i predsjednika Narodnog vijeća Države Slovenaca, Hrvata i Srba (tj. Jugoslavena u bivšoj Austro-Ugarskoj) dra Antona Korošca, u prisutnosti predstavnika Jugoslavenskog odbora (koji je za vrijeme prvoga svjetskog rata zastupao austrougarske Jugoslavene u inozemstvu) i srpske opozicije. Tim je sporazumom Država Slovenaca, Hrvata i Srba s jedne strane ušla kao ravnopravan faktor s Kraljevinom Srbijom s druge strane u novu državu Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca, na temelju čega je onda proglašeno ujedinjenje 1. prosinca 1918; ustanove ženevske deklaracije nisu nikada provedene u djelo, jer su ih beogradski političari onemogućivali kako bi sebi osigurali nesmetano vodstvo nove države, što je sve dovelo do neslućenih sukoba i konačno do sloma stare Jugoslavije; **ženèvske konvéncije** — nekoliko međunarodnih ugovora sklopljenih i potpisanih u Ženevi, kojima su rješavana različita pitanja iz međunarodnog prava; **Ženèvsko jezero** — drugo ime za *Lemansko jezero* (*franc.* Lac Léman, *tal.* Lago Lemano, *njem.* Genfer See).

ženger *v.* zenđar.

ženī, -ija *v.* genij (Đalski); **ženīj,** ženija (Ciraki).

ženijàlan, -lna, -lno *v.* genijalan.

ženíla *v.* žanila.

ženírati, žènīrām *franc.* (gêner) ometati, dosađivati, mučiti, ograničavati, smetati; **ženírati se** — ustručavati se, biti zbunjen, stidjeti se, sustezati se, libiti se, ulibati se.

žep *v.* džep.

Žerald *germ.-rom.* (Gerald) »koji se bori kopljem«.

žeràn, -ána *franc.* (gérant) 1. u diplomatskom jeziku: otpravnik poslova, zastupnik odgovornog diplomatskog predstavnika; 2. inače: poslovođa, odgovorni urednik nekog lista i sl. (I. Andrić).

žerminàl, -ála *franc.* (germinal) 1. mjesec francuskog revolucionarnog kalendara (7. po redu, traje od 21. III. do 19. IV); *isp.* kalendar; 2. skraćen naziv za ustanak pariških radnika (12. žerminala 1795) protiv vlade uspostavljene 9. termidora 1794.

Žeròm *franc.* (Jérôme) *v.* Jeronim.

žersè, -ea *v.* džersej.

žest[1] *tal.* (gesseto) gips; kreda; *isp.* đes.

žest[2] *franc.* (geste) *v.* gest.

žetòn, -óna *franc.* (jeton) 1. metalna značka kao uspomena na neki događaj; 2. znak koji u zapučku nose članovi nekog društva, organizacije; 3. metalni kolutić koji zamjenjuje

novac u igri, »tantuz«, žućak; 4. štamparsko mjerilo za mjerenje teksta.
že volant *franc.* (jeu — igra + volant — pernata lopta) *v.* badminton.
žežin *lat.* (jejunium) post (pred velike blagdane; odatle se razvilo značenje: **užežin** — uoči, u predvečerje).
žgvacet *v.* gvacet; *isp.* zgvacet.
žida *v.* džida.
žiga *franc.* (gigue) 1. vrsta mandoline *(v.)*; 2. vrsta starinskog plesa.
žigarica *v.* džigerica (Nar.).
Žigmund *v.* Sigismund (kod Poljaka osobito razvijen oblik **Żygmunt**).
žigolo, žigola, *mn.* žigoli *franc.* (gigolo) mlad čovjek koji živi od ljubavnih veza sa starijim, imućnijim ženama; profesionalni plesač koji daje satove plesa po kućama.
žik *v.* šik[2]; **žikati,** -ām — protkivati zlatom; kaliti; *isp.* šiklisati.
Žil *franc.* (Jules) *v.* Julije.
žile, -ea, *mn.* -ei, 2. žilea *franc.* (gilet *iz španj.* jileco, *a ovo možda iz tur. odn. ar.* jelek, *v.*) prsluk (osobito starinski).
žilet, -eta — aparat za brijanje, nazvan po imenu izumitelja — Gillette; katkada i samo nožić, britvica (bilo koje druge marke).
žilj, žīlja, *lok.* žilju, *mn.* žiljevi *tal.* (giglio) ljiljan.
žiljer, *2. mn.* žiljērā *mad.* (zseller) stanar u tuđoj kući.
žing *tal.* (zinco) cink (Nar.).
žinja *v.* šina.
žipon, -óna *franc.* (jupon) šuštava donja suknja, podsuknja (isprva kratak haljetak).
žirada *v.* žirardi-šešir.
žirafa *ar.* 1. dugovrata afrička životinja (papkar, takoprstaš, sa strmim leđima); 2. u filmskom i televizijskom snimanju motka na kojoj je pričvršćen mikrofon za snimanje zvukova iz različitih položaja kojima se kreće glumac; naši su je snimatelji prozvali: pecaljka; *isp.* mikro.
žiralan, -lna, -lno — *prid.* prema žiro *(v.)*; **žiralno plaćanje** — isplata preko žiro-računa ili kakvih drugih bankovnih postupaka.
žirandol, -óla *franc.* (girandole) 1. svijećnjak sa više krakova; 2. svečana rasvjeta, iluminacija, lampionada; 3. vrsta naušnice od dragog kamenja (Krleža).
žirant, *2. mn.* žiranātā *tal.* (girante) jamac, potpisnik na mjenici; *v.* indosant; **žiratar,** -ára *v.* indosatar.
žirardi-šešir — plosnati tvrdi slameni šešir, nazvan po bečkom glumcu Aleksandru Girardiju (Leskovar); u Zagrebu popularno: **žiradlec.**
žirasol, -óla *franc.* (girasol) 1. vrsta dragulja, jedan od naziva za opal *(v.)*; 2. suncokret.
žiratar, -ára (*isp.* žiro) osoba na koju se prenosi mjenica; *isto i* **žirator** (*tal.* giratario).
žirela *franc.* (girelle) vrsta šarene morske ribe u toplim morima.
žiri, -ija, *mn.* -iji, 2. žirija *engl.* (jury) 1. porota; porotnički sud; 2. grupa stručnjaka, određenih ili izabranih za dosuđivanje premija i nagrada na natječajima, na izložbama, na sportskim natjecanjima itd.
žirirati[1], žirīrām *tal.* (girare) jamčiti na mjenici; potpisati nekome mjenicu; prenijeti mjenicu na drugu osobu.
žirirati[2], žirīrām — u novije vrijeme: biti član žirija *(v.)*.
žiro, -óa, *mn.* -ói, 2. žiroā *tal.* (giro) bilješka na naleđu mjenice koju stavlja držatelj mjenice ustupajući mjenicu drugoj osobi; **žiro-konto (-račun)** oblik tekućeg računa koji se otvara zbog obračunavanja s trećim osobama koje imaju tekuće račune u istoj banci; **žiro-nalog** — pismeni nalog klijenta banci o prijenosu stanovite svote novaca sa svojega tekućeg računa na tekući račun treće osobe; **žiro-promet** — promet koji se vrši bez plaćanja novcem nego samo prenošenjem stavki s jednog računa na drugi.
žirobus (girobus) — vozilo za javni gradski promet, vrsta autobusa.
žiroklinometar, -tra, *2. mn.* -metārā *grč.* (gyros — kriv, izbočen, zaobljen + klínō — nagibam + metar — mjera) sprava za određivanje kuta poprečnog ili uzdužnog nagiba aviona; upotrebljava se ponajviše kod slijepog leta — u magli, u oblacima, noću.
žirokompas — vrsta (preciznijeg) žiroskopa *(v.)*.
žironda *franc.* (naziv po departmanu *Gironde* u Francuskoj) — politička stranka u doba francuske buržoaske revolucije 18. st.; zadobivši većinu u Konventu, žirondisti su poveli borbu protiv revolucionarnih pokreta masa; kao »umjereni demokrati« predstavljali su interese velike buržoazije i došli u sukob s radikalnim strujama te su god. 1793. uklonjeni iz Konventa; odatle **žirondist(a)** — politički umjerenjak uopće; *isto i* **žirondínac,** -ínca, *2. mn.* žirondīnācā; *prid.* **žirondinskī.**
žiroplan *v.* autožir.
žiropter *grč.* (gyros — kriv, izbočen, zaobljen + pteron — krilo) sprava za letenje, kombinacija aeroplana i helikoptera; teža je od

uzduha, s krilima iznad trupa koja se okreću iznad okomitog stupa; letjelica koja na principu helikoptera leti na visini do 400 metara brzinom od 100 km na sat.

žiroskop *grč.* (gyros — kriv, izbočen, zaobljen + skopeō — gledam) zvrk koji okreće spravu sa slobodnom osi i održava svoju stabilnost u različitim položajima; upotrebljava se za zamjenu magnetskog kompasa, za održavanje stabilnosti broda (ogromni žiroskopi u donjim dijelovima brodskog trupa), vagona s jednom tračnicom i sl.

Žiška z (iz, od) **Trocnova** (Jan, 1360—1424), češki vitez, vođa husita, izvanredan organizator i pobjedonosni vojskovođa (u našem Narodnooslobodilačkom ratu češke su jedinice Narodnooslobodilačke vojske nosile njegovo ime).

žitelj (*akc. i* **žítelj**) *rus.* stanovnik.

žitije *starosl.* (život, žiće) u historiji književnosti naziv za životopis nekog sveca odn. starog srpskog vladara (iz srpske srednjovjekovne književnosti).

žizan *v.* gisant.

žižole, žižōlā *(mn. ž. r.) tal.* (zizzola — sitnica) vrsta sitnoga graha.

žižula (*lat.* Zizyphus jujuba) vrsta biljke, našim imenom čičimak (Vj. Novak).

žlabrati, -ām *v.* šlabekati.

žlaht(n)ina *sloven.* vrsta loze i vina (»plemenka«).

žlajf *njem.* (Schleife — petlja, omča) kočnica na (seljačkim) kolima, bremza; **žlajfati,** -ām — 1. *kajk.* kočiti, bremzati (tako da se kotač, obično jedan od zadnjih, ne okreće nego klizi po nizbrdici; S. Batušić); 2. brusiti, oštriti.

žlundra *njem.* (Schrunde — ispucana koža) žila, tetiva u mesu, nevrijedno meso uopće (navorano i smežurano); **žlundrav** — žilav, tvrd, nejestiv, neprobavljiv.

žmah *njem.* (Geschmack) ukus, okus, osjećaj tečnosti za jelo; **žmahen,** -hna, -hno *kajk.* dobar za jelo, tečan, ukusan.

žmaka *njem.* (Schmach) sramota, ruglo.

žmalt *njem.* (Schmalte) gleđ, caklina, emalj; *isp.* zbalda.

žmugler *v.* šmugler.

žmulj, žmulja, *lok.* žmulju *lat.* (modiolus) čaša; *umanj.* **žmuljić,** *2. mn.* žmuljīća; *isp.* mižulj.

žmuo, žmula *(dubr.) v.* žmulj (Vojnović).

žniranac, -ānca, *2. mn.* žnīranācā (*isp.* šnirati) vezica za cipelu, oputa.

žnirati, žnīrām *v.* šnirati.

žnora (*njem. preko mad.* zsinor) *v.* šnur.

žnoranci, žnōranācā (*isp.* žnora, žniranac) uzice, konci (Krleža).

žokej *v.* džokej.

žongler, -era, 2. žongleru *franc.* (jongleur) 1. u srednjem vijeku u romanskim zemljama (Francuska, Provansa, Španija) putujući pjevač, glazbenik ili glumac, koji je izvodio akrobatske točke, a također i ozbiljne pjesničke proizvode; 2. cirkuski artist koji okretno baca i hvata u letu različite predmete; komedijaš, lakrdijaš, pajac, opsjenar; varalica; 3. čovjek koji se snalazi u svakoj situaciji, obmanjivač, prepredenac, »majstor«, »maher«, lukavac; *prid.* **žonglerov; žonglerskī;** *izv.* **žonglerstvo; žonglirati,** žonglīrām — 1. bacati uvis i okretno hvatati u letu kojekakve predmete; 2. *prenes.* vješto, no ne sasvim časno, iskorišćivati činjenice u sporu, igrati se riječima, spretno manevrirati između dviju krajnosti (npr. u politici), snalaziti se u svakoj situaciji, obmanjivati.

žonka *v.* džonka.

žoresisti *(mn. m. r.)* — pristaše francuskog socijalističkog vođe Jeana Jauresa (1859—1914), osnivača lista *Humanité;* Jaures je zastupao pacifizam i tražio sporazum s Njemačkom na početku prvoga svjetskog rata, zbog čega je pao kao žrtva atentata; *isp.* gedisti.

Žorž *v.* Georgije.

žoržet *franc.* (georgette) fina svilena ili vunena tkanina; *isp.* krep-žoržet.

žovijalan, -lna, -lno *franc.* (jovial *od lat.* Jovialis — koji se tiče Jupitra) 1. veseo, vesele ćudi, vedar, druževan, društven, nestašan, dobroćudan, dobrodušan, prijazan, srdačan; 2. milostiv, pokroviteljski; »s visoka«; *izv.* **žovijalnost,** -osti.

žube *v.* džube.

žubr *polj.* evropski bizon; kod naših pisaca *zubar* (»Evropski bizon, zubar, ne živi više u prirodi nego ga nešto gaje po zoologičkim vrtovima«; Nikola Fink); **žubrowka** (*čit.* žubrüvka) — poljska rakija začinjena travom žubrovkom (naš izraz *mirisava darica*), raširenom po području gdje pasu žubri.

Žudija *v.* Žudio.

Žudio, Žudjela, *2. mn.* Žudjēlā — Židov.

žulencija *kajk.* (*iz tal.* gioiello) orden, odlikovanje, ukras (Matoš).

žulica *v.* sulc.

žumbīr *v.* đumbir.

župa[1] *v.* džuba.

župa[2] *v.* supa, zupa.

župan, -ana *polj.* dugačak gornji kaput, šinjel *(v.)*; često i: dugački, obično kućni kaput; *isp.* žipon.
župar *v.* supar.
žur, žura, *lok.* žuru, *mn.* žurovi *franc.* (jour — dan) privatni popodnevni zabavni sastanak, domjenak; sjedjeljka, posijelo; **žur-fiks** (*franc.* fixe — utvrđen, stalan) stalan dan u tjednu određen za primanje gostiju, dan primanja.
žurnada *v.* žurnata.
žurnal, -ala *franc.* (journal) 1. dnevnik, novine, časopis; *danas većinom za tzv.* modeblat *(v.)*; 2. knjigovodstveni dnevnik; knjiga u koju se ubilježuje sve financijsko poslovanje nekog poduzeća u toku dana po kronološkom redu; 3. film koji prikazuje najnovije svjetske događaje »u riječi i slici« (izvodi se obično prije početka glavnog filma); **žurnalist(a)** — novinar; *žen.* **žurnalistkinja** — novinarka; *prid.* **žurnalistički** — novinarski; **žurnalistika,** 3. -ci — 1. novinarstvo; 2. lak novinarski stil; *isto i* **žurnalizam,** -zma.
žurnata *tal.* (giornata) dnevnica, nadnica.
žužu, -ua, *mn.* -ui, 2. žužua *franc.* (joujou) vrsta igračke; privjesak (uz zlatan lančić i sl.).
žvegle, žvegli *(mn. ž. roda) njem.* (Schwegel) vrsta pištaljke, frule, sopila; *umanj.* **žveglice; žvegljar** — svirac, sopilar, sopac, frulaš.
žvejarin, -ina *tal.* (svegliarino — pozivanje, opomena; svegliare — probuditi) *dijal.* sat budilica, budilnik, veker, vekerica *(v.)*.
žvelt *tal.* (svelto) brz, hitar, čio, žustar, lak, okretan.
žvenimenat, -enta *tal.* (svenimento) nesvijest, nesvjestica (Vojnović).
žveplo *njem.* (Schwefel) sumpor; **žveplen** — sumporan.

Bratoljub Klaić: *Rječnik stranih riječi* – Izdavač: *Nakladni zavod Matice hrvatske,*
Zagreb, Ulica Matice hrvatske 2 – Za izdavača: *Marija Peakić-Mikuljan*
Oprema: *Alfred Pal* – Korektura: *Nada Anić i Branko Erdeljac*
Naklada 10 000 primjeraka
ISBN 86-401-0038-1
Tisak: »*Tiskara Rijeka*«, Rijeka 1990.